[illegible]
[illegible]

DECRETALES
D. GREGORII PAPAE IX.
SVAE INTEGRITATI
VNA CVM GLOSSIS RESTITVTAE.

Cum priuilegio GREGORII XIII. *Pont. Max.*
& aliorum Principum.

DE LICENTIA SVPERIORVM.

ROMAE

In ædibus Populi Romani M. D. LXXXII.

GREGORIVS Papa IX. natione Hernicus, patria Anagninus è familia Comitum, mortuo Romæ Honorio Papa III. Romanus præsul anno M. CC.XXVII. creatus est. Hic varias constitutiones & decretales epistolas prædecessorum suorum, quæ à plerisque maiori ex parte priuata auctoritate collectæ fuerant, per F. Raymundum in vnum volumen redigendas curauit. Multas quoque constitutiones suas & decretales epistolas adiecit.

Is fuit F. RAYMVNDVS de Peñaforti natione Cathalanus, patria Barcinonensis, eiusdem Papæ capellanus & pænitentiarius, ex ordine Fratrum Prædicatorum, ac ipsius ordinis tertius Magister Generalis, religione & eruditione clarus. In hanc collectionem BERNARDVS de Botono Parmensis, & canonicus Bononiensis glossas eruditissimas edidit.

VERSVS EXPOSITI CONTINENTES RVBRICAS IVRIS CANONICI.

Primi libri Decretalium Rubrica

a De summa trinit. & fide catho. hæc in 6. & clemen. De constitutio. hæc in 6.
De rescriptis. hæc in 6. & clemen. De consue tudioe. hæc in 6.
b De postula. præla. hæc in 6.
De electione & electi potestate. hæc in 6. & clemen.
De translat. epist. vel electi. De auctoritate & vsu pallij.
c De renuntiatione. hæc in 6. & clemene.
De supplenda negligentia prælato. hæc in 6. & clement. De temporibus ordi. hæc in 6.
De scrutinio.
d De ordinatis a. episcopo qui resignauit episcopatui. De ætate & qualitate & ordine præficiendorum. hæc in 6. & clemen. De sacra vnctione. De sacramentis non iterandis.
e De filiis presbyterorum ordinandis, vel non. hæc in 6. De seruis non ordinandis, & eorum manumissione. De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non. De corpore vitiatis ordin. vel non.
f De bigamis non ordinandis. hæc in 6.
De clericis peregrinis.
De officio archidiaconi.
g De officio archipresbyteri. De officio primicerij. De officio sacristæ. De officio custodis. De officio vicarii. hæc in 6. & clemen.
h De officio, & potestate iudicis delegat. hæc in 6. & cle. De officio legati. hæc in 6.
De officio iudicis ordinarii. hæc in 6. & cle.
i De officio iudicis. De maiori. & obe. hæc in 6. De treug. & pace. De pactis. hæc in 6.
k De trāsactionibus. De postulādo. De procuratoribus. hæc in 6. & cle. De syndico.
l De iis quæ vi, metusve cau. fiūt. De in integrum resti. hæc in 6. & cle. De alien. iudicij mut. causa facta. De arbitris. hæc in 6.

Secundi libri Rubrica.

m De iudiciis. hæc in 6. & cle. De foro cōpetenti. hæc in 6. & cle. De libelli oblatione. De mutuis petitionibus.
n De litis contestatione. hæc in 6. Vt lite cōtestata non proce. ad testi. recep.
o De iuramento calumniæ. hæc in 6. De dilationibus. De feriis.
De ordine cognitionum.
p De plus petit. De causa posse. & proprie. hæc in cle. De resti. spolia. hæc in 6.
q De dolo & cōtumacia. hæc in vi. & cle. De eo qui mittitur in possessionem causa rei seruādæ. hæc in 6. Vt lite pendente nihil innouetur. hæc in 6. & clemen. De sequestratione possessionis & fructuum. hæc in cle.
r De cōfessis. hæc in 6. De probationibus. hæc in cle. De testibus & attestationibus. hæc in 6. & cle. De testibus cogendis vel nō.
s De fide instrumentorum. De præsumptionibus. De iureiurando. hæc in 6. & cle. De exceptionibus. hæc in 6. & clemen.
t De præscript. De senten. & re iudic. hæc in 6 & cle. De appellat. recusat. & rela. hæc in 6. & clē. De cler. peregr.
v De confirmatione vtili vel inutili.

Tertii libri Rubrica.

x De vita & honestate clericorum. hæc in 6. & cle. De cohabitatione clericorū & mulierum. De clericis coniugatis. hæc in 6.
y De clericis non resid. in eccl. vel præben. hæc in 6 De præben. & dignita. hæc in 6 & cle. De clerico ægrotante vel debilitato.

Carmina Rubricarum iuris Pontificij.

Tota siquidem congeries Decretalibus famulatur.
Et earum aliqua nunc in Sexto, nunc in Clemen.
(vt in expositione patet) repetuntur.

Primi libri Rubricæ sunt in Decretalib. xliij. In Sexto xxij. In Clementinis xj.

a *PRimo summa fides statuis. rescripta. suescit.*
b *Postulat. electos. translatos. auctor & vsu.*
c *Inde renuntio. de supplenda. tempora. scrutor.*
d *Ordo resignantis. ætas. ac vngo. sacramen.*
e *Filius & seruus. obnoxius. & vitiatus.*
f *Hinc bigamus. clerus peregrinus. & archidiacon.*
g *Archipres. primic. sacrist. custos. vice fungens.*
h *Delegat. legat. & dictus ab ordine index.*
i *Iudicis officium. maior. pax. pacta sequuntur.*
k *Transigo. postulo. post proturo. syndicus exto.*
l *Vis, metus. integrat, ac alienat. & arbiter hinc est.*

Secūdi libri Rubricæ sunt in Decretalib. xxx. In Sexto xv. In Clementinis xij.

m *IVdicium. forus. atque libellus. mutua poscens*
n *Litem contestans sine quo non suscipe testes.*
o *Iurat. dilatis. & feriat, ordinem noscit.*
p *Plus peto. de causa. spoliatos restituendo.*
q *Est dolus. & missus, lis pendens. atque sequestrat.*
r *Confessis, probo. sunt testes. testes quoque cogo.*
s *Instruo. præsumo. iniurans. excipiendo.*
t *Præscribis. sententiat. appellat. peregrinans.*
v *Vtilis omnibus, his est confirmatio iuncta.*

Tertij libri Rubricæ sunt in Decretalib. 50. In Sexto xxiiij. In Clementinus xvij.

x *VIta decens. clerus habitans. clerusque iugatus.*
y *Non residens. præbens. æger vel debilitatus.*
z *Instituo. concedendo. ne sede vacante;*
a *Et sine consensu. maior pars. non minuantur.*
b *Non alieno. trado precario. commodo. pono.*
c *Vendo loco. muto, de feudis, pignoribusque.*
d. *Atque fideiussor. & soluit. dona peculi.*
e *De testamenti, etiam succedo sepultus.*
f *Parochus. decimis. hinc regula religionis.*
g *Conuersus coniux. infidus. vota redempta.*
h *Deque statu monachi. domibus. subiungo capellas.*
i *Iure patronatus de censibus. ara sacrata.*
k *Missa. baptismus. quo non est presbyter vsus.*
l *Eucharistia. reliquiæ. ieiunia seruas.*
m *Purificans. ac ædificans. immunis adhærent.*
n *Clerica vel monacha, dimitte negotia secli.*

Quarti libri Rubricæ sunt in Decreralib. xxj. In Sexto iij. In Clementinis. 1.

o *SPonsus & impubes. & clandestina. duorum.*
p *Conditione. vouens. quā polluit. atque leprosus.*
q *Seruus. de natis. sequitur cognatio duplex.*
r *Post consanguineam, consanguinitas. gelidique.*
s *Ac interdictum. qui nati legitimi; erat.*
t *Accusare queunt. diuortia. dote. secundis.*

z De institutionibus hæc in 6. De concessione præbendæ. hæc in 6. & cle. Ne sede vacante aliquid innouetur. hæc in 6.
a De iis quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli. De iis quæ fiunt à maiori parte capituli. Vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.
b De rebus ecclesiæ alienandis vel nō. hæc in 6. & cle. De precariis. De commodato. De deposito.
c De emptione & venditione. De locato & conducto. De rerum permutatione. hæc in 6. & in clemen. De feudis. De pignoribus & aliis cautionibus.
d De fideiussoribus. de solutionibus. De donationibus. De peculio clericorum.
e De testamentis & vltimis voluntatibus, hæc in 6 & cle. De succes. ab inte. De sepul. hæc in 6 & cle.
f De parochiis, & alienis parochianis. De decimis primitiis, & oblationib. hæc in 6. & cle. De regularibus & transeuntibus ad religionem. hæc in 6. & clemen.
g De conuersione coniugatorum. De conuersione infidelium. De voto & voti redemptione. hæc. in 6.
h De statu monachorum & canonicorum regularium. hæc in 6 & cle. De religiosis domib. vt epo sint subiectæ. hæc in 6. & cle.
De capellis monachorum. & aliorum religiosorum. hæc in 6.
i De iure patronatus. hæc in 6. & clemen.
De censibus exactionibus, & procurationib. hæc in 6. & clemen De consecratione ecclesiæ vel altaris. hæc in 6.
k De celebratione missarum. & sacramento Eucharistiæ, & diuinis officiis. hæc in cle.
De baptismo & eius effectu. hæc in clemen.
De presbytero non baptizato.
l De custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorum sacramentorum. De reliquiis & veneratione sanctorum. hæc in 6. & cle. De obseruatione ieiuniorum.
m De purificatione post partum. De ecclesiis ædificandis vel reparandis. De immunitate ecclesiarum, cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium. hæc in 6. & cle.
n Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant. hæc in 6.

Quarti libri Rubrica.

o De spōsalibus & matrimoniis. hæc in vi.
De desponsatione impuberū. hæc in vi. De clandestina despōsatione. De sponsa duorū.
p De conditionibus appositis in despōsatione vel aliis contractibus. Qui clerici vel vouentes matrimonium contrahere possunt. De eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. De coniugio leprosorum.
q De coniugio seruorum. De natis ex libero vētre. De cognatione spirituali. hæc in vi.
De cognatione legali.
r De eo qui cognouit cōsanguineam vxoris suæ vel sponsæ. De consanguinitate & affinitate. hæc in cle. De frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi.
s De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. Qui filii sint legitimi.
t Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. De diuortiis. De donationibus inter virum & vxorem, & de dote post diuortium restituenda. De secundis nuptiis.

Quinti libri Rubricæ.

a De accuſationibus, inquiſitionibus, & de nunciationibus. hæc in 6. De calũniatoribus. De ſimonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur.

b Ne prælati vices ſuas vel eccleſias ſub annuo cenſu concedant. De magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. hæc 10 cle. De Iudæis, Sarrac. & eorum ſeruis. hæc in cle. De hæreticis. hæc in 6. & cle.

c De ſchiſmaticis & ordinatis ab eis. hæc in 6. De apoſtatis & reiterantibus baptiſma. De iis qui filios occiderunt.

d De infantib. & languid. expoſit. De homicidio. hæc in 6. & cle. De torneamentis.

e De clericis pugnantibus in duello. De ſagittariis. De adulteriis. De raptoribus. incendiariis, & violatoribus eccleſiarum.

Quinti libri Rubricæ ſunt in Decretalib. xl. In Sexto xiij. In Clementinis xj.

a *ACcuſatio. ſiue calumnia. ſit tibi Simon.*
b *Prælati, Rabbi. Iudæis. hæreticos, dant.*
c *Schiſmaticis. vel apoſtaticis. natos perimentes.*
d *Infans expoſitus. homicidia. luditur haſtis.*
e *Cleri pugna. ſagittat. adulter. poſtea raptor.*
f *Furtis. vſuris. de falſi crimine. ſortes,*
g *Colludo. pecco. venor. ferio. maledico,*
h *Poſt interdictum celebrans. ac ordinis expers.*
i *Saltus. furtiuus. exceſſus. opuſque nouellum.*
K *Lex priuata ſubit. purgat cum canone. vulgus.*
l *Damnum, cum pœnis. poſt pœnitet. eſt anathema.*
m *Verborum ſenſus. ſequitur quoque regula iuris.*

f De furtis. De vſuris. hæc in 6. & cle. De crimine falſi. De ſortilegiis.

g De colluſione detegenda. De delictis pueroruм. De clerico venatore. De clerico percuſſore. De maleficiis.

h De clerico excommu. depoſit. vel interdi. miniſt. De cleric. non ordinato miniſtrante.

i De clerico per ſaltum promoto. De eo qui ordin. furt. ſuſcepit. De exceſſ. prælat. & ſubdit. hæc in 6 & cle. De noui operis nũtiatio.

k De priuileg. & exceſſ. priuil. hæc in 6. & cle. De purgatione cano. De purgatio. vulgari.

l De iniuriis & damno dato. hæc in 6. De pœnis hæc in 6. & clemẽ. De pœnitẽtijs & remiſſionibus. hæc in 6. & clemen. De ſententia excõmunicationis. hæc in 6. & clemẽ.

m De verborum ſignificatione hæc in 6. & cle. De regulis iuris. hæc in Sexto reperitur.

Titulorum iuris Pontificij numerum, qui ſunt in Decretalibus clxxxv. In Sexto lxxvij. In Clement. lij. facili ſtylo indicant hæc quattuor carmina.

Centum Rubricat, octoginta que volumen
Gregorij noni ponit, quinas ſuperaddens.
Ac ſeptuaginta ſeptem numerat tibi Sextus.
Ex Clemente duas quinquaginta que notabis.

RVBRICAE DECRETALIVM.

Titulorum quinque librorum Decretalium ſecundum ordinem litterarum Alphabeti à quibus inchoantur, collecta adnotatio.

Inſtitu-

FINIS.

Bis centum titulos, sed quindenos remouebis.
Sunt Decretales ter mille, sed absque nouem bis.

† 3 TABVLA

TABULA CAPITULORUM DECRETALIUM.

Contu-

Inhi-

Capitula Decretalium.

Perni-

Sacris.

Capitula Decretalium.

Venera-

Capitula Decretalium.

FINIS

MATERIAE

MATERIAE SINGVLARES, QVAE IN VARIIS DECRETALIVM GLOSSIS ADNOTANTVR.

Primus numerus columnam, secundus numeros in medio paginæ positos denotant. Verum quando solus primus apparet, in principio ipsius columnæ require.

A

Appella-

Materiæ Glossarum.

Citatus

Contractus

Dispen-

E

Materiæ Glossarum.

F

G

H

I

†† 2 Inuesti-

Legatus

M

Sumptus

Materiæ Glossarum.

FINIS.

Hæc pauca & alia forte legentibus occurrent errata notatu digna: quæ omnia huius impressoriæ artis difficultati condonare æquum est, in qua etiam si summa adhibeatur diligentia, peccare necesse est.

Columna 151. in tex. cap. 28. Quod sicut. linea 4. ibi, quæ facta est de tribus, deleatur illud verbum, est.
Col. 798. in tex. cap. 4. Ego N. vers. ¶ Consilium. ibi, damnum illi pandam. corrige, damnum nulli pandam.
Col. 1365. in tex. cap. 2. Quidam. ibi, vt sibi missa cantetur. corrige, vt sibi missæ cantentur.
Col. 1754. in tex. cap. 2. In talibus. corrige, In tabulis.

REGESTVM DECRETALIVM.

† †† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq
* a b c

Omnes Quaterniones. †† & c Terniones. Qqq & * Duerniones.

S·AVGVSTIN·
S·HIERONYM
S·IOANNES
MOYSES
S·MATTHÆVS
IOB
S·LVCAS
DAVID
S·MARCVS
ESAIAS
S·PAVLVS
S·GREGORIVS
S·AMBROSIVS
IEREMIAS

GREGORIVS.] In huius libri principio quinque vel sex præcipue sunt prænotanda, videlicet, quæ sit intentio, quæ materia, quæ vtilitas, cui parti philosophiæ supponatur, quis modus agendi, & quis libri titulus. a Intentio Do. Gregorij in hac præsenti compilatione fuit, diuersas constitutiones & Decretales epistolas prædecessorū suorū in diuersa dispersas volumina seu cōpilationes, quę difficultatē studentibus ingerebant, in vnam compilationem (resecans superflua) ad vtilitatem legentium ac studentium reducere, prout in eiusdem Dom. Gregorij constitutione euidenter declaratur. Materia in hoc opere sunt ipsæ constitutiones & Decretales epistolæ sub singulis tit. collocatæ. Vtilitas est, vt his lectis, & intellectis, sciamus discernere inter æquum & iniquum, & vnicuique reddere quod suum est, & in hoc iustitia consistit: vt Instit. de iust. & iur. in princ. & 12. q. 2. cum deuotissimam. Supponitur Ethicæ i. morali sciētiæ, sicut & alij libri iuris. vnde etiam dicit Imperator, legibus nostris hominum mores intēdimus corrigere. C. de secund. nup. l. 1. §. nanq;. ibi, Ne in his. Modus agendi talis est. Diuidit enim opus suū in quinque partes. In prima parte tractat de summa Trinitate & fide catholica, & de constitutionibus, de rescriptis, de iudicibus, & eorum officijs. In secunda parte tractat de iudicijs, & cooperantibus ad iudicia. In tertia parte tractat de vita & honestate clericorum, & de rebus eorum & ecclesiarū. In quarta de sponsalibus & matrimonijs, & impedimentis eorum. In quinta de accusationibus & criminibus, & pœnis eorū. & sic terminat tractatum suum, ipsum diuidens in quinque partes, ad similitudinem quinque sensuum corporis, quos quilibet qui iudicat habere debet, aliter nō est idoneus iudex. Sic enim omnis copula coniugalis restricta est vsq; ad quartum gradum, ad similitudinem quatuor humorum corporis humani: vt j. de consan. & affini. non debet. §. prohibitio.

Dicens; Gregorius episcopus, Seruus seruorum Dei, &c. titulum huius libri ponit.

Vnde versus; *Pars prior officia parat Ecclesiæque ministros.*
Altera dat testes, & cætera iudiciorum.
Tertia de rebus, & vita Presbyterorum.
Quarta docet quales sint nexus coniugiorum.
Vltima de vitijs, & pœnis, tractat eorum. Vel sic, & breuius:
Iudex, iudicium, clerus, sponsalia, crimen.

¶ *Gregorius.*] Diuiditur in duas partes principales. In prima ponitur salutatio. In secunda exordium. ibi, *Rex pacificus*. Prima subdiuiditur, quia primo ponitur quis scribit. secundo quibus scribit. ibi, *Dilectis*. tertio salutat & benedicit. ibi, *Salutem*.

¶ *Glossa seq. recitetur per modum quæstionis quare se vocat Seruum, &c.*

a ¶ *Seruus.*] Sic etiam Imperator seipsum appellat seruum. C. de offic. præfe. prę. Afri. l. 1. circa prin. Vel dic φ dicit ex humilitate: quia qui maior est vestrū, fiat sicut minister vester. 9. q. 3. nullus primas. Mat. 20. Luc. 22. & Mar. 10. Vel seruus dicitur: quia sicut per seruū acquiritur domino. Institu. per quas perso. nob. acqui. circa princ. ita etiam per D. Papam cuilibet ecclesiæ potest acquiri. j. de censi. cum instantia. in particula quæ decisa est de principio. j. vt lite pen. eccle sia. 2. sic per Imperatorem acquiritur hominibus. in auth. constitu. quæ de digni. libe. à patr. potesta. §. illud quoq;. coll. 6. & noctes dicit insomnes, vt subiecti sub omni quiete cōsistant. in auth. vt iudi. sine quoquo suffra. in prin. colla. 2. & dicit Imperator: Voluntarios labores appetimus, vt quietem alijs præparemus. in authen. vt diui. iussio. subscrip. habe. gloriosi. quæsto. in prin. colla. 8. & infra de restitu. spolia. c. frequens. †

b ¶ *Filiis.*] bene dicit, filiis: quia solūmodo patriarchas, archiepos, & episcopos fratres appellat, omnes alios filios. j. de cri. fal. q̄ graui.

¶ *Glossa sequens recitat per obiectionem, quod compilatio non sit generalis, nec omnes ligat, ex quo solum, &c.*

c ¶ *Bononiæ commorantibus.*] Et ita nō in castris: quoniam si in castris studeant, beneficia ex priuilegio sibi concessa occasione studij habere non debent. j. de cleri. non resi. tuæ fraternitatis. 3. Præterea ex quo dicit, Bononiæ, non videtur φ alijs mittantur alibi studētibus, & sic non tenentur recipere hāc compilationem: quia literæ Papæ non extenduntur ad alios quàm ad eos quibus mittunt: vel qui continentur in eis. arg. j. de offi. delega. P. & G. & c. gratum. & c. cum olim. Sed non est ita. omnes enim tenentur ad obseruationem huius compilationis, sed propter studium quod est Bononiæ communius & generalius præcipue in vtroque iure, & ibi quasi de omnibus partibus mundi sunt studentes: ideo potius Bononiæ diriguntur: & ita omnes tenentur hanc compilationem obseruare, quæ nec possem, nec debēt singulorum auribus intimari. 16. dist. quod dicitis. & j. de postu. præla. ad hæc. Et cōstitutio principis post duos menses à tempore publicationis oēs adstringit. in auth. vt fact. nouæ con. circa prin. coll. 5. & j. de senten. excom. nouerit.

d ¶ *Salutem.*] per talem salutationem non tollitur excommunicatio, si aliqui scholares, vel magistri essent excōmunicati tempore publicationis. j. de sen. excom. si aliquando. vbi de hoc. Bernar.

R *Ex pacificus.*] Primo ponit exordium, in quo cōcludit finale intentum iuris generalis. Secundo narrationem, in qua ostendit finale intentum huius compilationis, seu iuris particularis. ibi, *Sane*. Tertio cōclusionem. ibi, *Volētes*. Prima subdiuiditur: quia primo ponit finem viatoris, i. hominis ad quē à Deo dispositus est. Secundo causam deuiationis ab hoc fine. ibi, *Sed effrenata*. Tertio vt ad debitum finem viator deducatur, cōcludit legem necessariam, & ostendit tres virtutes ac proprietates legis. ibi, *Ideoque lex*.

CASVS. Præmissa salutatione, sic pone casum in ista constitutione. Rex pacificus, id est, dominus noster Iesus Christus pia sua miseratione ab initio mundi disposuit, seu præuidit, subditos suos fore pudicos, pacificos, & modestos. sed ex aduerso furrexit effrenata cupiditas sui prodiga, pacis æmula, mater litium, magistra iurgiorum, quæ quotidie tot litigia generat, quòd nisi iustitia reprimeret conatus ipsius sua virtute, & explicaret multiplices quæstiones, abusus litigatorum extingueret fœdus humani generis & concordia exularet, dato sibi libello repudij, extra mundi terminos. Et ideo contra istam cupiditatem lex prodita est, vt noxius appetitus ipsius restringeretur sub regula iurium, per quam humanum genus informatum vt honeste viuat, alterum non lædat, ius suum vnicuique tribuat. Secundo in versu illo, *Sane*. ponit Dominus Gregorius causam huius compilationis, dicens φ per magistrum Raymundum capellanum suum ad communem vtilitatem studentium fecit redigi in vnum volumen diuersas constitutiones & decretales epistolas suorum prædecessorum, quæ dispersæ erant per plura volumina & diffusæ: quarum aliqua propter nimiam similitudinem, quædam propter ꝯrietatem, quædam pp sui prolixitatem, confusionē inducere videbantur. Quædam etiam vagabātur extra volumina supradicta: de quibus (tanq̄ de incertis) frequenter in iudicijs dubitabať. Adijciens insuper quasdam constitutiones & decretales epistolas suas, p quas quædam quæ in prioribus erant dubia, declarantur. In fine præcipit dñs Gregorius Papa, vt hac tantum compilatione vniuersi vtātur in iudicijs & in scholis, districte prohibens, ne aliquis præsumat aliam facere compilationem sine licentia sedis Apostolicæ speciali. Nota formam salutationis hic, quam generaliter omnibus facit dominus Papa. Nota φ subditi & ecclesiarum prælati pudice, honeste, sobrie & modeste viuere debent. Not. quòd cupiditas est mater litium, & magistra iurgiorum. Not. quòd per iustitiam reprimitur conatus cupiditatis. Not. quòd per iustitiam quæstiones implicitæ terminantur. Not. quòd effectus iustitiæ est remouere lites, & sic per consequens tollit cupiditatem. Not. quòd tria sunt præcepta iustitiæ. Nota quòd tribus de causis iura corriguntur, scilicet propter nimiam similitudinem, contrarietatem, & prolixitatem: & sic vnū ius corrigit aliud, & reddenda est ratio quare corrigitur. Not. quòd princeps non tantum per se potest iura statuere, sed per alium. Not. quòd communis vtilitas attendi debet, tamen studentium diligentius attendenda. Not. quòd licet par in parem non habeat imperium: tamen successor statutum antecessoris corrigere potest & declarare: & sic nota quòd per posteriora priora declarantur. Not. quòd ista compilatio est canonica, & in isto proœmio approbata, & ideo in iudicijs fidem facit. Not. quòd nemo post istam compilationem decretalium aliam facere præsumat sine licentia sedis Apostolicæ speciali.

e ¶ *Rex.*] Alibi appellatur imperator. 11. q. 3. Iulianus.

f ¶ *Pacificus.*] Qui vt pacem doceret, venit in mundum. 23. q. 1. nisi bella. regnum tamen eius non est de hoc mundo. ea. causa. q. 3. §. 1. & in Euang. Ioan. c. 18. Tanc.

¶ *Glossa sequens determinat qualiter Deus rex pacificus aliquid disponere dicatur.*

g ¶ *Disposuit.*] scilicet per prouidentiam & prædestinationem, non

DECRETALIVM D. GREGORII PAPÆ NONI COMPILATIO.

GREGORIVS Episcopus seruus a seruorum Dei, Dilectis filiis b Doctoribus & scholaribus vniuersis Bononiæ † commorantibus c, Salutem d & Apostolicam benedictionem.

REx e pacificus f pia miseratione disposuit g sibi subditos fore pu-

Marginalia: † Titulus huius libri in manuscriptis vetustissimis ita habet: Incipit compilatio decretalium Domini Gregorij Papæ noni. — a Quod alij dicunt, causam finalem, & ponunt hic glossam finalem pro proximâ. Causa vero finalis remota est, salutem & beatitudinem aquirere. — Hi versus sequentes non sunt Bernardi, sed alicuius addita. — † Lib. 6. — † Concor. ... de elect. ... — † In uno manuscripto Vaticano legitur, Parisius in altero, Bononiæ & Parisius, sed vt plurimum omnes habent Bononiæ.

dicos a, pacificos b, & modestos c. Sed effrænata cupiditas d sui prodiga e, pacis æmula, mater litium, materia iurgiorum, tot quotidie noua litigia f generat, vt nisi iustitia g conatus eius sua virtute reprimeret, & quæstiones ipsius implicitas explicaret, ius humani fœderis litigatorum abusus extingueret: & dato libello h repudij, concordia extra mundi terminos exularet. ¶ Ideoque lex proditur i, vt appetitus noxius sub iuris regula limitetur k, per quam genus humanum vt honeste l viuat, alterum m non lædat, ius suum n vnicuique tribuat, informatur. ¶ Sane o diuersas constitutiones p & decretales epistolas prædecessorum nostrorũ, in diuersa dispersas † volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem q, & quædam propter contrarietatem r, nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur: aliquæ vero vagabantur s extra volumina supradicta, † quæ tamquam incertæ frequenter in iudiciis vacillabant. ¶ Ad communem & maxime studentium vtilitatem, per dilectum t filium fratrem Raymundum capellanum & pænitentiarium nostrum, illas in vnum volumen (resecatis u superfluis) prouidimus redigendas: adijcientes constitutiones nostras, & decretales epistolas, per quas nonnulla † quæ in prioribus erant dubia, declarantur x. ¶ Volentes igitur vt hac tantum compilatione

necessitate: quia vasis iræ, & c. 23. quæst. 4. Nabuchodonosor. & c. vasis iræ. de pæn. distin. 4. c. in domo patris. §. sic itaque. & in præced. & seq. §§.

a ¶ Pudicos.] idest castos. sic & Imperator subditos suos castitatem seruare hortatur. vnde dicitur, castitas sola est quæ cũ fiducia potest Deo animas præsentare. in authen. de lenonibus. §. sancimus. coll. 3. quæ suaderi potest, imperari vero non potest. 32. quæst. 5. integritas. Vnde debemus esse pudici: quia impudicus oculus impudici cordis est nuncius. 32. quæst. 5. nec solo.

ADDITIO. Et 23. distin. his igit. ibi. Nõ vagi oculis. Hugo de Folieto: Pudicus oculus ianitor est cordis, & excludit quicquid indecens nouerit. Impudicus quærens quod placet per omnia discurrit, volentes intrare patitur, nolentes hortatur. Inde oculi prima tela sunt adulteræ. Ioan. And. in nouel.

b ¶ Pacificos.] idest pacem custodientes. vnde etiam dicitur: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. 23. q. 1. noli. & Matth. cap. 5. Tancred.

c ¶ Modestos.] idest, temperatos, quia quilibet debet habere in se temperantiam, vt sciat seruare misericordiam & rigorẽ, vel simul vtrumque. 45. distin. disciplina. Ber.

d ¶ Cupiditas.] quæ est radix omnium malorum. 47. distin. bonorũ. in auth. vt iudi. sine quoquo suffr. §. cogitatio. colla. 2. & hoc idem innuitur de pæni. distin. 2. §. quia radix omnium. post illum §. ex præmissis. Ber.

¶ *Glo. seq. in fine opponit de contrarietate litteræ.*

e ¶ Sui prodiga.] Quia non solum rerum, sed etiam famæ quis prodigus est: vt habetur C. de ijs qui poten. no. l. 1. in fi. & infra de accu. c. prælatorum. aliàs, c. vlti. & talis crudelis est, qui famam suam negligit. 12. q. 1. nolo. Et verè, quia omnis ætas ab adolescentia prona est in malum. 12. q. 1. omnis ætas. aliàs, c. 1. Et omnis creatura sub vitio est. de pæni. distin. 2. cap. principium. §. charitas. ver. sicut ergo. & humana natura quodammodo labitur ad delicta. in auth. de mona. §. si quis igitur. colla. 1. & procliuus est hominum cursus ad voluptatem, & natura est imitatrix vitiorum. 20. q. 3. procliuus. vnde Claudianus: Procliuior vsus in peiora datur. Sed in eo quod dicit prodiga, videtur sibi contraria littera ista: quia primo dixit cupiditas: quia qui est cupidus, non est prodigus. Sic intellige, cupiditas refertur ad retentionem temporalium, prodigalitas ad euacuationem virtutum: quia vnum expellit aliud. 32. q. 1. cum renunciatur. Ber.

f ¶ Noua litigia.] hoc ideo dicit: quia humana natura prona est ad dissentiendum. infra de concess. præben. quia diuersitatem. & ff. ad Treb. quia poterat. & de conse. distin. 4. sicut in sacramentis. §. item si posset. & ff. de arbit. item si vnus. §. vlt. & semp nouas deproperat edere formas. C. de veter. iur. enu. l. 2. §. sed quia diuinæ. & in proœmio sexti libri. Et natura introductum est vt plura sint negotia quàm vocabula. ff. de præscrip. ver. natura. vnde dicit Imperator, quod natura nouitates quotidie nititur inuenire: vt in authen. qui. mo. na. effi. leg. §. si quis vero. colla. 6. Et ideo nouis morbis noua conuenit antidota præparari. j. de iur. calum. cæterum. Et varia experimenta morborum, varia nos cogunt remedia inuenire. 50. distin. vt constitueretur. Et quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotiis. in auth. hæc constitu. quæ innouat constitutionem. in prin. coll. 8. Et quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. ff. de interrog. act. de ætate. §. ex causa. & ff. vt in poss. leg. l. plane. & ff. de ventre inspic. l. 1. in prin. & j. de offi. deleg. insinuãte. & j. de excep. pastoralis. j. de testib. præsentium. & c. penul.

g ¶ Iustitia.] quæ ab alijs virtutibus augeri, & ad maius apparere desiderat. in authen. de referendarijs. §. propterea. coll. 2.

h ¶ Libello repudij.] quem olim maritus dabat vxori. j. de diuor. gaudemus. in fi. & ff. de diuor. l. 2. §. in repudiis.

i ¶ Lex proditur.] Vt humana coerceatur audacia, & tuta sit inter improbos innocentia. 4. distin. factæ sunt autem. nam per leges nemo bene facere cogitur, sed male agere prohibetur. 23. q. 5. ad fidẽ. Et expone, proditur. i. de nouo promulgatur: vel idest, aperit, & manifestatur. Et dicitur lex, quia ligat. vel legitime agit obseruatores remunerando, transgressores puniendo. 3. dist. omnis lex. ff. de iu. & iu. l. 1. Ioan. And.

k ¶ Limitetur.] Limes est agrorum discretio. ¶ Vnde versus: *Limes erat positus, litem vt discerneret agris.* infra de verb. signifi. forus.

¶ *Glo. seq. declarat quomodo intelligatur verbum, honeste viuere.*

l ¶ Honeste viuat, &c.] Hæc sunt tria præcepta legis, de quibus habes ff. de iust. & iu. l. iustitia. §. 1. & Insti. eo. tit. §. iuris præcepta. & sic sunt intelligenda honeste viuere quantum ad se: in his, scilicet quæ nobiscum agimus. quæ honestas circa matrimonium consideratur. ff. de rit. nu. l. semper. 32. distinct. Nicæna. & circa mores. ff. de tu. & cur. da. ab his. l. scire. §. pen. & §. vlti. Ber.

m ¶ Alterum non lædat.] In his, scilicet quæ circa alios agimus. vnde illud: Quod tibi non vis fieri, alijs non facias. in princ. decretorum, distin. 1. humanum genus. & infra de maioritate & obedientia. cap. dilecti.

n ¶ Ius suum vnicuique tribuat.] siue sit pœna afficiendus, siue præmio remunerandus. distin. 3. c. fin. & Infra titu. proxi. c. firmiter. §. 1. in fin. Et per hoc dicitur seruire Deo, sibi, & proximo. & summũ bonum in vita est iustitiam colere, & ius suum vnicuique tribuere. 12. q. 2. cum deuotissimam. Et per hoc quod dicitur, vnicuique, datur intelligi qualiter debeat se habere erga superiorem, parem, & subditum.

o ¶ Sane.] Ista secunda pars in qua ponitur narratio, subdiuiditur: quia primo ponit euentum circa constitutiones ecclesiasticas correctioni submittendas: & ponit materiam & causam impulsiuam huius compilationis. Secundo concludit causam finalem: ibi, *Ad communem*. Tertio causam coadiuuatiuam: ibi, *per dilectum*. Quarto formalem: ibi, *resecatis*. Et hæc diuisio sufficit pro summario. Abb. Siculus.

p ¶ Constitutiones.] Constitutio est quam princeps facit proprio motu. Decretalis epistola est quando respondet ad consultationem. j. de sen. excom. c. si concubinæ.

q ¶ Similitudinem.] Idem dicit Imperator, & eandem causam assumit. C. de nouo co. faciend. §. quibus specialiter. & de emen. co. do. Iust. §. supradictis.

r ¶ Contrarietatem.] & ideo compilatio antiqua non fuit legitime ordinata: quia nulla contrarietas debet esse in iure. C. de vete. iur. enucl. l. tanta. §. contrarium. ideo in præsenti compilatione nullum debet contrarium reperiri.

s ¶ Vagabantur.] Quas videbitis per titulos collocatas. istæ non erãt in antiqua compilatione, & sunt istæ. j. de seruis non ordi. miramur. j. de biga. à nobis. & ita de alijs.

t ¶ Per dilectum.] Et recte & ordinate. debent enim taliter compilari decretales, vt ordo temporum ipsarum ex illarum compositione & dispositione clarescat: primis in primo loco, posterioribus in secundo ponendis: vt C. de no. co. fa. in 1. consti. in §. quibus specialiter. quod quidem seruatur in præsenti compilatione: sed in antiqua non. Et qui eas componunt, non solum debent esse gloriosi doctrina legum, sed experientia rerum: vt C. eod. tit. consti. 2. quæ est de Iust. co. con. vnde per ordinationem istius compilationis illas scietis, quis illorum, quorum tempore constitutiones, consilia, decretales, edita sunt, præcessit.

u ¶ Resecatis.] Potest ergo dominus Papa derogare constitutionibus prædecessorum suorum, non obstante q̃ par in parem non habet imperium. ff. de arb. l. nam magistratus. & est ratio: quia eadem persona censetur cum eo cui succedit, & nemo potest sibi hanc legem imponere, ne liceat sibi à prima voluntate discedere. ff. de leg. 3. l. si quis. in prin.

x ¶ Declarantur.] infra de regular. statuimus. quæ exponit illam, consului.

¶ *Gloss. seq. obijcit, soluit, opponit, & oppositioni respondet: demum principali obiectioni dat secundam solutionem: vltimo format, & soluit duas quæstiones.*

a ¶ In

B. Aug. lib. 4. cap. 1. contra Iulianum Pelagianum.

Facit tex. in l. qui posterior. cum not. C. de fac. san. Eccl. in l. mulier. §. quæ propter. ff. ad Turp.

Facit tex. in l. 2. C. de nou. cod. comp. & l. 2. § si quid autẽ in iure. C. de vet. iur. enu.

¶ multa.

Propter hoc ibi iudicibus præcipit q̃ nullas tenerent ...

Et e. col. de conse. & vner. tra. in princ. Seneca lib. 6. natu. quæst. ...

¶ Concor. glo. cũ tex. in §. sed si ab initio ...

¶ Concor. glo. cu tex. insti. de iustit. & iu. ...

vniuersi vtantur in iudiciis a & in scholis, districtius prohibemus, ne quis præsumat aliam facere absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali.

TITVLVS PRIMVS.

De summa Trinitate & fide catholica.

¶ Innocentius tertius in concilio generali. †

¶ *Tractat de trinitate, & ipsius operibus: de fide & articulis fidei.*

a ¶ *In iudiciis.*] Sic ergo videtur quod omnibus decretalibus istis vti possumus in iudiciis: quia indefinita æquipollet vniuersali. 1 19. dist. si Romanorum. & j. de priuil. quia circa. & ff. de serui. si cui. ff. de ser. vrb. præd. l. si seruitus. & ita non est hic aliqua indulgentia siue dispensatio. quod falsum est, immo multæ sunt, 2 & indulgentia non debet trahi ad consequentiam. 7. q. 1. penult. & Insti. de iure na. §. planæ. Dicas quòd propter vnam decretalem, vel duas aut plures nec plus nec minus est. & est simile de conse. distin. 2. reuera. in prin. vbi dicit quòd omnes illi qui manducauerūt de manna illo, quod pluit filiis Israel in deserto, mortui sunt, & tamen Caleph & Iosue non fuerunt mortui in deserto, immo intrauerunt terram promissionis. 76. distin. ieiunium. & ita modicum quid nō nocet. nam modica res non inducit simoniam. infra de simo. & si quæstiones. Arg. contra: quia pro modica re datur actio furti. 14. q. vlt. 3 c. vlti. & pro sex solidis tantum committitur simonia. infra de simo. ex tuæ fraternitatis. & pro vna gallina committitur furtum. Insti. de rerum diui. §. gallinarum. Solu. dic, in talibus affectus & intentio committentis consideratur. Vel dicas, quod dicit in scholis, refertur ad decretales illas quæ continent indulgentiam siue dispensationem: quia illæ debent legi in scholis, vt per doctrinā sciatur vbi & quando sit dispensandum. Quæ vero ius commune continent, referuntur ad vtrumque: quia illis vtimur in iudiciis & in scholis. Si vero decretalis aliqua de cætero inueniatur extra compilationem istam, quid fiet? Tene quod dicitur infra de fid. instr. c. pastoralis. Hic præcipit Papa vt tantum hac compilatione vniuersi vtantur. Quid erit si aliqui vellent vti & legere priorē? Dico quod illi essent excommunicandi: quia faciunt contra mandatum principis. j. de maio. & obe. si quis. & 25. q. 1. generali.

1 De hoc & vt not. infra de ele. & vt circa. Ioan. And. in no uel.

2 Infra de aqua dedignatus. & c. sicut. in l. & de ma. præb. constituimus. Ioan. And. in nouel.

3 Concor. in l. si abducta. ff. ... & ... & Pet. de Bel. per. C. de furt. ... ff. de abd. fur.

¶ *Glo. seq. primo dicit quare hæc rubrica fuerit præmissa. Secundo tractat de fide per modum summæ, quærens de quatuor, quæ ordinate prosequitur.*

DE SVMMA † TRINITATE, &c.

† Quare dicatur, summa, & quare Trinitas, vide per Host. in sum. eodem titulo.

Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est. 28. quæst. 1. §. 1. ad Rom. 14. & infra de præscrip. quoniam omne. & ordo nostræ reparationis à fide sumpsit exordium: ideo de fide catholica primum est agendum. Et quia in fide primo instrui debemus, vt sic ad baptismum creduli veniamus. de consecra. distin. 4. ante baptismum. videndum est ergo quid sit fides, prout hic accipitur, & quot modis accipiatur fides, & quot sint species fidei, & quot articuli, quod præmium credentium, & quæ sit pœna non credentium. Fides enim multis modis dicitur. Dicitur fides quandoque idem quod sacramentum baptismi. 45. distin. de Iudeis. & infra de bapt. & eius effectu. debitum. Item dicitur fides castitas tori. 27. quæst. 2. coniuges. 28. quæst. 1. cauc. & infra de iureiuran. quemadmodum. & est vnum de tribus bonis matrimonij. ead. causa, & quæst. 27. quæst. 2. omne itaque. infra de condi. appo. c. vlt. Item dicitur fides securitas, siue pactum, quæ etiam hosti seruanda est. 23. quæst. 1. noli. Item dicitur fides quandoque conscientia. infra de restitu. spolia. litteras. §. nos autem. circa princ. & infra de præscr. quoniam omne quod non est ex fide. i. conscientia. de pœni. distin. 3. quærat. §. item illud Ambr. aliàs est ver. Item dicitur fides credulitas, secundum quam credimus id quod non videmus. Fides enim est de re non visa. de pœn. distin. 4. in domo. ver. & si abiero. vnde etiam dicitur: Fides non habet meritum cui humana ratio præbet experimentū. Item dicitur fides promissio. Insti. de rerum di. §. venditæ. & infra de spon. duo. c. 1. Item alio modo dicitur fides collectio articulorum: vt hic. & 24. q. 1. hæc est fides. præterea & in symbolo Athanasij dicitur: Hęc est fides catholica, quam nisi, &c. Item dicitur fides æquitas in actionibus cōsiderata. Instit. de act. §. actionum autem quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris. Fides vero sic describitur ab Apostolo in epistola ad Hebr. prout hic sumitur. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Et dicitur substantia sperandarum rerum: quia sperare debemus quod dictum est à prophetis, esse futurum. Argumentum non apparentium dicitur: quia per prophetias iam completas debemus habere argumentum, idest, probationem non apparentem de futuris complendis, scilicet de die iudicij, & de fine mundi. Sed videtur quòd definitio ista non sit bona: quia vera definitio conuertibilis debet esse cum suo definito; sed hęc non est conuertibilis: quia spes similiter est substantia sperandarum rerum. vnde videtur inferendum, quòd fides est spes, quod est falsum. Item hæc definitio videtur loqui tantum de futuris, cum fides sit tam de præsentibus quàm de præteritis & futuris, eo quod habet se ad omnia. ad præterita, quia credēdum est Christum fuisse natū & passum. ad præsentia, quia credendum est quod ipse sit qui in altari quotidie conficitur. ad futura, quia credere debemus ipsum venturum & iudicaturum viuos & mortuos, & ita videtur esse insufficiens ista definitio. & licet diuersa tempora comprehendat, vna tantum fides esse videtur. 4 Vnde satis potest dici, quòd non est vera definitio, sed quædam notificatio fidei ab Apostolo dicta. Potest autem magistraliter definiri: Fides est voluntaria certitudo absentium infra scientiam, & supra opinionem constituta. Scientia enim habet cognitionem, fides vero non. Vnde dicit August. Fides est credere quod non vides. de pœni. distin. 4. in domo. Species autem fidei sunt duæ. Vna est formata, quam habent boni: & est alia informis, quam habent mali, & existentes in mortali peccato: & fides eorum caret forma. Prima est virtus à qua dicuntur fideles quicunque baptizantur. de consecr. distin. 4. si qui apud. & talis fides dicitur informata charitate. Vnde sic potest definiri: Fides est qualitas, qua quis credit quod diligit. charitas dignior est, penes quam consistit omne meritum; & est fons viuus, cui nō communicat alienus scilicet à fide. infra de regu. licet. in fin. & de pœni. distin. 1. omnis qui non diligit. Vnde dicitur, fides nostra est virtus quam charitas comitatur. Vnde dicit August. Fides quæ per dilectionem operatur, est fundamentum omnium virtutum. 1. q. 1. cum Paulus. & aliàs ita definit. Hæc est fides quæ per dilectionem operatur. de pœni. distin. 2. charitas. §. item dominus, Anten. ver. hæc est fides. & non ea quæ dæmonum est, qua credunt, & contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abacuch propheta: Iustus autem in sua fide viuit. Fides nostra est eadem in substantia cum fide antiquorum, vt dictum est: quod probat Euangelium. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes, Osanna 5 filio Dauid. Distant tamen in qualitate; quia quod ipsi credebant de futuro, nos credimus de præteritis, scilicet Christum natum & passum. 6 Principales autem articuli fidei nostræ sunt septem, secundum quod septē sunt dona Spiritus sancti: quos quilibet Christianus scire tenetur; clerici explicite, laici implicite, & credere sicut tenet Ecclesia; & sunt hi: Incarnatio siue natiuitas, baptismus, passio Christi siue mors eius, descensus ad inferos, resurrectio, ascensus in cælum, aduentus eius in iudicium. De quibus habes in prima constitutione, firmiter. pro quibus Ioan. in Apoc. legitur fleuisse, vbi dicitur: Vidi librum signatum septem sigillis formam imprimētibus in cælo & in terra, & apud inferos: & nemo fuit dignus aperire librū nisi Leo de tribu Iuda. Et isti septē articuli patent in his versibus.

Nascitur, abluitur, patitur, descendit ad ima,
Surrexit, scandit, veniet discernere cuncta.

Secundum quosdam theologos, sunt duodecim articuli fidei propter duodecim Apostolos, qui eadem hora instinctu Spiritus sancti symbolum composuerunt. Vnde dicitur symbolum à syn, quod est simul, & bolus, quod est morsellus: quia vnusquisque Apostolorum suum morsellum, idest, partem suam apposuit. Et est aliud symbolum maius, quod cantatur in missa, in Nicæna synodo factum propter Græcos, qui non credebant quod Spiritus sanctus procederet ab vtroque. de consec. dist. 5. c. vlti. & pen. Est & tertium symbolum Athanasij: Quicunque vult, quod cantatur in prima. Istud potest appellari quartum symbolum: & ita sunt modo quatuor sicut quatuor Euangelistæ. Præmium vero credentium est vita æterna. Pœna vero non credentium est gehenna perpetua, iuxta illud: Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse nō poterit: & qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. infra de bapt. & eius effectu. maiores. 7 Ber.

Ad Hebr. cap. 11.

† Lateranen. cap. 1. & cap. 1. extra. in 4. compilatione.

4 De hac distinctione fidei, vide meliorem glo. de iure in c. monet. in ver. neque 22. q. 1. & per Leg. in rub. C. de sum. tri. & fi. catho.

5 Secundū August. est vox obsecrantis, magis affectū significans, quàm rem aliquam exprimens.

6 De articulis ad humanitatem Christi spectantibus loquitur. Vide S. Tho. 2. 2. q. 1. art. 8. q. 2. art. 7.

7 Concor. in l. inter claras. circa med. C. eod. tit.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. & vlt. 22. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

F*irmiter.*] Nō solet summari, sed ꝑ summario diuiditur in duas partes principales. Secunda ibi, *Vna vero*. Prima tractat de summa trinitate, & eius operib. de fide catholica, & articulis fidei. Secunda pars principalis tractat de sacramentis.

¶ Hanc decretalem & seq eruditissime explicat B. Thom. opusc. 13 & 14. tom. 17.

CAP. I.

F Irmiter [a] † credimus [b] & simpliciter [c] confitemur; quod vnus [d] solus est verus [e] Deus æternus [f], immensus [g], & incommutabilis [h], incomprehensibilis [i], omnipotens [k], & ineffabilis [l] Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres quidem personæ, sed vna essentia, † substātia, seu natura simplex omnino [m]: pater à nullo, filius à patre solo, ac spiritus sanctus pariter ab vtroque: absque initio, semper, ac sine fine: pater generans, filius nascens, & spiritus sanctus procedens, consubstantiales, & coæquales, & coomnipotētes [n], & coæterni [o]: vnum vniuersorū principium: creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium & corporaliū: qui sua omnipotenti virtute simul [p] ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam [q] quasi cōmunem [r] ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus [s] enim

CASVS. Not. ꝙ post symbolum apostolorū quod dicitur, Credo in Deū. quatuor concilia cōdita fuerunt à sanctis patribus de summa trinitate & fide catholica cōtra quosdā hæreticos: de quib' quatuor concilijs legitur 15. dist. c. 1. in quibus condemnati sunt quidā hæretici qui de fide catholica & summa trinitate perperam sentiebant. de hac fide catholica legit 23. dist. c. 2. circa prin. ibi, *& ante omnia*. Est & aliud symbolum maius quod cantatur in missa in Nicæna synodo factum pp Græcos, qui non credebant ꝙ spūs sanctus procederet ab vtroque, postmodū aliud † symbolū Athanasij secutum est, illud. s. Quicunque vult. Illud aūt concilium posset appellari quartū symbolū, in quo illud quod de fide catholica, & de summa trinitate in prædictis concilijs & symbolū continet, confirmat, & repetit. Vt ergo melius intelligas casum, diuide c. istud in quinque partes, secundū quòd sunt signatæ. In prima parte dicitur, ꝙ firmiter credere debemus & simpliciter confiteri, quòd vnus solus verus est Deus æternus, & immensus, & incōmutabilis, omnipotens, ineffabilis. s. Pater, & Filius, & Spiritus sāctus: tres personæ, sed vna essentia, simplex oīno: pater à nullo, filius à patre, spūs sanctus ab vtroq; procedens, absq; initio, semper, & sine fine; creator oium visibiliū, & inuisibiliū, spūalium & corporalium. qui ab initio tēporis vtraq; de nihilo condidit creaturā, spiritualē & corporalē, angelicā & mūdanā, & postmodum humanā quasi cōem, ex corpore & spiritu cōstitutā. Diabolus autem & alij dæmones à Deo creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali: homo vero peccauit diaboli suggestione. In secunda parte. s. hæc sancta trinitas, de qua præmissum est, iuxta ordinatissimā dispositionē tēporū per Moysen & prophetas, & alios famulos suos humano generi doctrinā tribuit salutarē. & tādē vnigenitus filius Dei à tota trinitate cōiter incarnatus ex Maria virgine, spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rōnali & humana carne compositus, vna persona in duabus naturis, viā vitæ demonstrauit, secundū diuinitatē immortalis, secundum humanitatem passibilis & mortalis: subijciendo sex articulos fidei in persona ipsius Dñi: redditurus in fine seculi tam reprobis, q̄ electis secundum merita sua. In tertia parte dicitur, ꝙ est vna vniuersalis ecclesia, extra quā nullus omnino saluatur: in qua idē ipse qui sacerdos est sacrificiū Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris veraciter continentur sub speciebus panis & vini, trāsmutatis pane in corpus, & vino in sanguinē ptāte diuina: vt nos accipiamus de suo, quod accepit de nostro. & hoc sacramentum nemo pōt cōficere nisi qui sacerdos fit: qui secundū claues ecclesiæ rite fuerit ordinatus, quas Dñs cōcessit apostolis & eorum successoribus. In parte quarta, videlicet, Sacramētum, &c. dicitur, ꝙ baptismus qui est secundus articulus fidei, in noīe Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cōsecratē in aqua: & si in forma cōcedat ecclesiæ, à quocumq; conferatē, tā paruulis, q̄ adultis proficit ad salutē. & si post baptismum quis in peccatum prolapsus fuerit, per verā poterit pænitentiā reparari. Vltimo dicit, ꝙ virgines continentes, & etiā coniugati per fidē rectā, & etiā ꝑ operationē bonā ad æternā beatitudinē merentur peruenire. Not. istā decretalem in examinatione hæretici. Itē not. ex hac littera ꝙ simpliciter homo debeat fidem confiteri. Item not. quòd pater & filius, & spiritus sanctus idem sunt secundū substantiam. Item not. ꝙ diaboli creati sunt boni, sed per liberum arbitrium facti sunt mali. Item not. ꝙ Christus descendit in anima, resurrexit in carne, ascendit in vtroque. Item not. ꝙ vna tantum ecclesia est, extra quam nullus potest saluari. Not. quòd sacerdos rite ordinatus verum conficit corpus Christi. Not. ꝙ sacramentum baptismi a quocūque collatum proficit ad salutem. Not. quòd si aliquis lapsus fuerit in peccatum, potest per verā pænitentiam reparari. Itē not. contra hæreticos, quòd coniugati possunt saluari.

† Similis ... est in effectu, in l. nullus hæreticus. C. eo. tit.

† Hoc repositum potius dicitur quàm symbolum.

a ¶ *Firmiter*] Hoc ideo dicit, quia ordo fidej nostræ pbari nō pōt: & qa ubi rō deficit, fides supplet. de cōse. di. 4. c. nihil est aliud. & dist. vlt. c. vlt. arg. vt qd sermo sonat, affect' sentiat. i. fides. de cōse. dist. 2. c. reuera. i fi. qa fides est de re nō uisā. de pæ. dist. 4. in domo. in fi.

Fides supplet, vbi ratio deficit.

b ¶ *Credimus.*] Hoc ideo dicit: quia dubius in fide, infidelis est. j. de hær. c. 1. & arg. 22. q. 1. oē quod, in fi. Et est simile de accusato contra quem nihil est probatū, & sic remanet dubius qsi se non purgat. Et quia fides est exordium nostræ reparationis: ideo prius de ea ꝑmittit, quia prius homo debet instrui in fide. de conse. distin. 4. ante baptismum. & c. ante 20.

¶ *Glo. seq. dat tria similia, & subnectit gemma.*

e ¶ *Simpliciter.*] Fides enim simplicib' verbis est proponēda. 23. dist. qui eps. & 24. distin. qm. Sic & testimonium debet esse purū. 3. q. 9. pora. & simplex debet esse constitutio, similiter & lex. 4. dist. erit autem. Sic & quælibet scriptura si obscure loquatur, pro nō scriptura habetur. ff. de his quę pro nō scri. ha. l. 1. sic & testimoniū obscurū nō valet. j. de prob. in præsentia. & j. de test. cum clamor. & ff. de inter. ac. de ætate. §. nihil interest. Et generaliter nunquā per extranea verba res est proponenda, sed per vsitata. arg. 37. dist. relatū. Io. And.

Obscuritas est lapida.

d ¶ *Vnus.*] hoc dictum fuit ad differētiam plurium planetarū, quos quidam colebant tanquam Deos.

e ¶ *Verus.*] dictus est ad differentiam fictorum.

f ¶ *Aeternus.*] hoc ideo dicit, q a misericordiæ Dei nec mēsuras possum' ponere, nec tpa definire. de pę. dist. 1. multiplex. & 26. q. 6. in q.

g ¶ *Immensus.*] id est, sine mensura: vnde dicitur: Intra omnia non inclusus, extra omnia non exclusus, supra omnia non elatus.

h ¶ *Incommutabilis.*] 22. q. 4. incommutabilis. & tñ dat cuncta moueri. vnde Boeth. 3. de cōsola. Stabilisq; manēs dat cūcta moueri, &c. sæpe tñ mutat sententiam suam, vt ibi dicitur, &c. vnuſquisq; in fi.

Boethius.

i ¶ *Incomprehensibilis.*] vnde in veteri lege dicitur. Bestia quæ montē tetigerit, lapidabitur. & illud: Accedet homo ad cor altū, & exaltabit De' ab eo. & illud. O altitudo diuitiarū sapiētiæ & scientiæ Dei, q̄ incomprehensibilia sunt opera † eius, & inuestigabiles viæ eius.

† iudicia.

k ¶ *Omnipotens.*] quia oīa pōt quæ decent eius potentiam, & quæ posse est aliqd posse. vnde peccare ō pōt: quia peccare nō est aliqd posse: vt ait Aug. imo est aliqd nō posse. vt de pæ. dist. 2. c. vlt. §. charitas.

Peccare nō est aliquid posse.

l ¶ *Ineffabilis.*] vñ illud: Sapiētiā eius qs enarrabit? quasi dicat, null'.

¶. *Glo. seq. tractat de triplici compositione, & dat simile in anima.*

m ¶ *Simplex omnino.*] not. ꝙ multiplex est cōpositio. Est enim ꝓprie cōpositio partis ad partes, ut i reb' corpalib'. Itē est ɔpositio ꝓprietatis ad subiectū, vt rationabilitas i aīa. Itē formæ ad substātiā, & substātiæ ad formā, & nulla istarū cōpositionū cadit in Deū; & ideo dr simplex oīno. i. in quolibet sensu cōpositionis. [a] Et pone quasi simile i aīa, cuius substātia simplex est; & tñ tria reperiunē in aīa. Intellectus q ꝑconcipit; rō q̄ discernit; & memoria q̄ cōseruat. Intellectus ꝑconcipiens, patri primo operāti cōparatur: Rō discernēs cōparatē filio, qui est sapiētia patris, disponēs oīa in cælo & in terra. Memoria conseruās cōparatē spūi sancto, [b] qui oīa bona corroborat & confirmat. Sicut ista tria idē sunt in substātia cum aīa: sic & tres personæ pater & filius & spiritus sanctus idem sunt in substātia.

a Nam si esset quid cōpositū. esset dare aliqd prius Deo parte eius, qd non est intelligibile.

b Alij dicūt ꝙ memoria patri, intelligētia filio, voluntas spiritui sancto. alij ꝙ intellectus patri, voluntas filio, memoria spiritui sancto. & de hoc p Host. in sum. eo. tit. §. 1. Io. And.

n ¶ *Coomnipotentes.*] vt in symbolo Athanasij, sed tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

o ¶ *Coæterni.*] sed cōtra vr in dicto symbolo, vbi dicit: & tñ nō tres æterni, sed vnus æternus. Sol. hic ponuntur adiectiue istæ dictiones, ibi autem substantiue. hæc est differentia, hic designat personas, ibi essentiam, sed totæ tres personæ coæternę sibi sunt & coæquales.

p ¶ *Simul.*] vnde Salomon: Qui † manet in æternum, creauit omnia simul. vnde in Gen. In principio creauit Deus cælum & terram; quod simul factum fuit, sed simul dici non potuit.

† Viuit.

q ¶ *Humanam.*] Quia prima die angelos creauit, & sexta die creauit homines.

r ¶ *Quasi communem.*] idest mediā inter angelicam & mundanā, vel cōmunē. i. vtriq; conformē: quia in pluribus conformat se cū angelis. s. in ratione & discretione: & in multis cum inferioribus creaturis; quia sentimus cum illis, & in pluribus alijs.

s ¶ *Diabolus.*] Dicitur criminator, & est græcum vocabulum. deriuatur autem à dia, quod est duo; & bolus, quod est morsellus, quia duos bolos tantum de corpore & anima quærit facere.

Diabolus dr calūniator: nam διαβολή calumniā significat.

a ¶ Deus

& alij dæmones [a] à Deo quidẽ natura creati [b] sunt boni, sed ipsi per se [c] facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione [d] peccauit. ¶ Hæc sancta Trinitas secundum communẽ essentiam indiuidua, & secundũ personales proprietates discreta: primo per Moysen & sanctos prophetas, aliosque famulos suos iuxta ordinatissimam [e] dispositionẽ temporum doctrinã humano generi tribuit salutarem. ¶ Et tandem vnigenitus Dei filius Iesus Christus à tota [f] Trinitate cõmuniter incarnatus, [g] ex Maria semper virgine spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compositus, † vna [h] in duabus naturis persona, uiam vitæ manifestius demonstrauit. Qui cum secundum diuinitatẽ sit immortalis & impassibilis [i], idẽ ipse secundum humanitatem factus est passibilis & mortalis. Qui etiã pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus [k], descẽdit [l] ad inferos, resurrexit [m] à mortuis, & ascẽdit [n] in cælũ: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascẽditq; pariter in utroq; † uenturus [o] in fine seculi, iudicaturus uiuos & mortuos, & redditurus singulis secundũ opera sua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cũ suis proprijs resurgent corporibus, quæ nunc gestant [p], ut recipiant secundum opera sua siue bona fuerint, siue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cũ Christo gloriã sempiternam.

¶ *Tractatur hic de sacramentis Ecclesiasticis. Abb. Sicul.*

¶ Vna † [q] uero est fidelium uniuersalis ecclesia, extra [r] quam nullus omnino saluatur. In qua idẽ ipse sacerdos est sacrificiũ [s] Iesus Christus, † cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini [t] veraciter continentur, transsubstãtiatis pane in corpus & vino in sanguinem potestate diuina: vt ad perficiendum mysteriũ vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro.

¶ Et hoc vtique sacramentum nemo potest cõficere nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus secundum claues [u] Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorũq; successoribus Iesus Christus.

¶ Sacramentum [x] † vero baptismi (quod ad Dei inuocationẽ, & indiuiduæ Trinitatis, videlicet patris & filij & spiritus sancti, cõsecratur in aqua) tam paruulis quàm adultis in forma ecclesiæ à quocunque [y] rite collatum proficit ad salutem. ¶ Et † si post susceptionem baptismi quisquã prolapsus fuerit in peccatum: per verã potest semper pænitentiam reparari. Non solum autem virgines & continentes, verumetiam coniugati [z], per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

a ¶ *Dæmones.*] Dæmon interpretaẽ sciẽs. Et est arg. ex hac littera, q de bono procedat malũ; quod est falsum, vt hic exponitur: quia angelus non habuit remedium sicut homo: quia homo peccauit per suggestionem, angelus per se sine alterius suggestione, vt dicit littera sequens.

¶ *Glo. seq. quærit, argumento negatiue, soluit contrarium, & argumento respondet.*

b ¶ *Creati sunt boni.*] Nunquid est idẽ de homine? Vr q non. p hoc qđ dicit Apls. Eramus enim nã filij iræ sicut & cæteri: à qua nullus liberaẽ nisi per fidẽ. de cõsc. dist. 4. c. 2. qđ incipit, firmissime. Dicas q homo ab initio bonus creat° fuit sicut & angeli, & in charitate: vt de pæn. dis. 2. c. tolle charitaté. ver. Adam vero. & c. seq. & c. princeps. vẽ q homo creatus fuit immortalis. de cõse. dis. 4. placuit igiẽ. versus si dist. Et auctoritas pdicta sic debet intelligi. Eramus enim natura filij iræ. i. eram° digni pęna ęterna, siue debitores iræ. i. pœnæ æternæ. natura. i. inseparabili vitio. s. originali peccato. Originale enĩ peccatũ ita inhęret humano generi sicut si esset ei naturale: q2 sicut natura nos non deserit dũ sumus, ita nec originale peccatũ: sed tamẽ post baptismum nõ nocet. de cõse. dist. 4. c. 2.

c ¶ *Per se.*] idest ex pprio defectu.

d ¶ *Diaboli suggestione.*] & ideo magis puniendus est diabolus q̃ ipse faciens. 86. dist. tanta. cir. fi. ibi, *Eos vero.* Nec illud excusat diabolũ, si homo illud aliàs facturus esset. ff. de ser. cor. l. 1. §. qui igiẽ. licet videreẽ q pro sola tñ exhortatione non debeas teneri. nã enim qui exhortatur, mãdatoris opera fungiẽ. ff. de ijs qui no. inf. l. ob hæc verba. in fi. Nec id excusat hominem, qđ consilio alterius fecit: quia debuit & potuit explorare apud semetipsum an expediret ei tale consilium. ff. manda. l. 2. in fin. & si dubitabat, potuit consulere peritiores. Quare imputatur alicui. ff. de iur. & fac. igno. l. regula. §. sed iuris. & ff. de bono. possel. in bonorum. in fi. & 37. dist. §. vlti. Io.

¶ *Glo. seq. declarat triplicem legem sub triplici tempore.*

e ¶ *Ordinatissimã.*] Hæc fuit dispositio: quia tria fuerunt tpa; tẽpus ante legem, & tẽpus sub lege, & tempus gratiæ. In tpe ante legem habebant homines ius naturale, quo regebantur, quod consistebat in his duobus præceptis contentis his versibus:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli
Sic potes in terris viuere iure poli.

dist. 1. in prin. In tempore sub lege regebantur decalogo Moysi dato à Deo: & tunc contingebant omnia in figura, quæ cõpleta fuerunt tpe gratiæ, qñ Dei filius nos docuit pcepta Euangelica, quibus hodie regimur: in quo scripturæ fuerunt completæ. & hic est ordo de quo hic dicit.

f ¶ *A tota trinitate.*] Hoc ideo dicit, quia inseparabilia sunt opera trinitatis. de conse. dist. 3. c. vlt. in fin. & 28. q. 1. sic enim neq;. circa prin. Nec potest filius à se facere quicquam, nisi quod viderit patrẽ facientem. de conse. dist. 5. cap. vlt. in fi.

g ¶ *Incarnatus.*] Hic explicatur primus articulus fidei.

h ¶ *Vna.*] Hoc fuit figuratum in arca Noe, Gen. 7. vbi fuit redemptio sanctorum per duas naturas, quo ad opinionem & veritatem.

ADDITIO. Per duas naturas. s. ligni & aquæ. Habuit etiã inclusio in arca, per quam tunc fuit saluatum genus humanum, figurare [1] inclusionem diuinitatis in humanitate, per quam erat saluandum. Ioan. And.

i ¶ *Impassibilis.*] 22. q. 4. incõmutabilis. & hẽ figura his versibus:

Vel Isaac patitur, aries fit victima Christo:
Nec deitas patitur, cum moriatur homo.

22. q. 2. c. si quælibet. §. Abraham. & c. seq.

k ¶ *Mortuus.*] Hic explicatur tertius articulus fidei.

l ¶ *Descẽdit ad inferos.*] Quartus articulus.

m ¶ *Resurrexit a mortuis.*] Quintus articul°.

n ¶ *Ascendit in cælum.*] Hic est sextus articul°.

o ¶ *Venturus.*] Septim° articulus.

p ¶ *Gestant.*] vnde Apostolus: Hoc mortale induet immortalitatem.

q ¶ *Vna.*] Hæc est secũda pars principalis, in qua tractaẽ de sacramẽtis. Et primo de sacramentis eucharistiæ, interserens de sacramẽto ordinis. Secundo de sacramento baptismi: ibi, *Sacramentum.* Tertio de sacramento pænitẽtiæ: ibi, *& si post.* Quarto de sacramẽto cõiugij: ibi, *non solum.* Abb. Siculus.

r ¶ *Extra quam.*] 24. q. 1. quoniam vetus.

s ¶ *Est sacrificiũ.*] de consec. dist. 2. c. nec Moyses. vnde dicitur:

Rex sedet in cœna turba cinctus duodena,
Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

Dicit August. De carne B. Mariæ carnẽ accepit, & eandẽ carnẽ ad manducandũ dedit ad salutẽ. de cõse. dist. 2. accesserũt Iudæi. & hoc fuit significatũ i psona Dauid, de quo dr: Ferebaẽ Dauid manib° suis: vt ibi df. Ber.

t ¶ *Panis et vini.*] Hoc ex causa statutũ fuit, vt in alia forma sumeretur propter horrorem. vnde dicitur: Nisi quis manducauerit corpus meum, & biberit sanguinem meum, &c. audito hoc verbo scandalizati sunt discipuli, & dixerunt: Durus est hic sermo. de consecra. distin. 2. prima. de hoc sacramento traditur. ĩ. de celebra. miss. cum Marthæ.

u ¶ *Claues ecclesiæ.*] Nota hic, q non potest conficere corpus Christi nisi fuerit ordinatus in forma ecclesiæ.

x ¶ *Sacramentum vero baptismi.*] Hic est secundus articulus qui vltimo ponitur: & hic exprimitur forma baptismi, quam seruat ecclesia. de consecra. distin. 4. firmissime. & infra de bap. & eius effectu. c. maiores.

y ¶ *A quocunque.*] A quocunque ergo baptismus conferatur in forma ecclesiæ, ratum est: vt 1. q. 1. quod quidam. & de conse. dist. 4. à quodam. & c. Romanus. 24. q. 1. c. subdiaconus. §. sed illud.

ADDITIO. Sed cum sufficiat cõtritio, nonne melius est abstinere [2] quàm ab heretico recipere? Sol. vt not. 32. dist. cap. præter hoc. in glo. pen. Io. And.

¶ *Glo. sequens prosequitur triplicem hominum statum.*

z ¶ *Coniugati.*] Not. q tres sunt ordines in ecclesia Dei. s. virgines, cõtinentes, & coniugati. Christus enim plus amat virgines q̃ alios: quia sponte tribuunt qđ sibi non fuerat imperatum. continentes etiam plus Deo placent quàm coniugati: quia non expedit [3] homini ad regna cælestia tendenti, accipere vxorem: vt 33. q. 5. tũc saluabitur. & ea sunt in nostris officiis gratiosa, quæ cum liceret non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. 28. q. 1. iam nunc.

Marginal notes:

¶ Similem & ferme in terminis. tex. habes C. eo. titu. l. inter claras. §. cũ vero. versi. & cũ vnigenitus fi. lum &c.

¶ extremũ iudicium.

Versus.

Trinitatis opera sunt inseparabilia.

[1] Melius dicere, vnionem cũ humanitate.

Versus.

¶ Ecclesia vnitas.

¶ Eucharistia.

¶ Baptismus

Versus.

¶ Pænitentia.

Christus seipsum cõmanducauit.

[2] Hoc in genere nõ in c. clerus. 21. dist. plenius notatũ est. adde Ioan. And. in prætat. lib. 6.

[3] Propter onera matrimonij, expedit tñ ob fornicationem vitandam. vnde non obstat. 28. q. 1. sic enim. & 32. q. 5. sic Paulus.

Damnamus.] Hæc decretalis diuidit in duas partes principales. In prima reprobat doctrinã abbatis Ioachim. In scđa ibi, *Reprobamus*. damnat illã Almarici. Prima pars facit quinq; : quia primo reprobat doctrinã abbatis Ioachim ꝯ Magistrum sentẽtiarum, quã prosequitur exprimendo motiua & rationes ipsius. Scđo ibi, *Nos autem*. approbat sententiã Magistri, quã damnat Ioachim. Tertio ibi, *Cum ergo*. rñdet auctoritati qua principaliter mouebatur Ioachim. Quarto ibi, *Si quis*, damnat tenẽtes opinionem Ioachim. Quinto ibi, *In nullo*. protestatur pro monasterio, cui præfuit Ioachim.

Cap. 1.

¶ Idem in eodem.†

¶ *Pater & filius & spiritus sanctus vera vnione, non collectiua seu similitudinaria sunt vna essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus nõ attribuũtur substantiæ, sed personis: nec per hoc in trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, vt hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se supponant. Abb. Siculus.*

CAP. II.

Damnamus† ergo & reprobamus libellum seu tractatum quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardũ de vnitate seu essentia trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo ꝙ in suis dixit sententiis†, quoniam quædam summa res est pater & filius & spiritus sanctus, & illa non est generans[a], neque genita, neque procedens: vnde asserit[b] quòd ille[c] non tam trinitatem quàm quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam, manifeste protestans, ꝙ nulla res est quæ sit pater & filius & spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamuis cõcedat ꝙ pater & filius & spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vnaque natura: verum vnitatem huiusmodi non veram & propriam, sed quasi collectiuam & similitudinariã esse fatetur. quemadmodum dicuntur multi homines vnus populus, & multi fideles vna ecclesia: iuxta illud, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. &, Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. Item, Qui plantat[d], & qui rigat[e], vnum sunt; & omnes vnum corpus[f] sumus in Christo. Rursus in libro Regum: Populus meus & populus tuus vnum sunt. Ad hanc autem suam sententiam adstruendam illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater vt sint vnum[g] in nobis, sicut & nos vnũ[h] sumus: vt sint consummati in vnum. Nõ enim[i] (vt ait[k]) fideles Christi sunt vnum, id est, quædam vna res, quæ communis sit omnibus: sed hoc modo sunt vnũ, id est, vna ecclesia, propter catholicæ fidei vnitatem, & tandẽ vnum regnum propter vnionẽ indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Ioannis apostoli epistola legitur: Quia tres sunt qui testimoniũ dant in cælo: pater & filius & spiritus sanctus[l]: & hi tres vnũ[m] sunt. Statimq; subiũgitur. Et tres sunt qui testimoniũ dant in terra[n], spiritus[o], aqua, & sanguis[p]: &

Act. 4. — 1. Cor. 6. — 1. Cor. 3. — 3. Reg. 22. — Ioan. 17. — 1. Ioan. 5.

Cap. 1. eo. tit. in 4. cõpilat. — Lib. 1. sen tẽ. dist. 5.

Casus. Magister Petrus Lõbardus dixit in sentẽtiis suis, ꝙ quædã summa res est pater & filius & spũs sanctus: & illa summa res non est generãs, nec genita, nec procedens, sed est pater qui generat, filius qui gignit, spiritus sanctus qui procedit ab vtroque. ꝯ istum magistrum Petrum Abbas Ioachim cõposuit quendam libellum, in quo appellauit magistrum Petrum hæreticum, & insanũ propter hanc suam sentẽtiam, dicens quòd magister Petrus nõ tam trinitatem quàm quaternitatem astruebat in Deo, videlicet istas tres personas, & illam cõmunem essentiam quasi quartam. asserens ille Ioachim, ꝙ nulla res est quæ sit pater & filius & spiritus sanctus, nec essentia, nec substãtia, nec natura. tamen dicebat ꝙ pater & filius & spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, & vna natura: verumtñ istam vnitatem non veram & propriam esse dicebat, sed quasi collectiuã & similitudinariã, sicut multi hoĩes sunt vnus populus, & multi fideles vna ecclesia: Ad hoc ꝓbandum inducebat plures auctoritates. Primo illã de actibus apostolorũ: Multitudinis autem credentium erat cor vnũ, & anima vna. Secundo inducebat illam auctoritatem Apostoli: Et qui plantat, & qui rigat, vnũ sunt: & oẽs vnũ corpus sumus in Christo. Tertio illam de libro Regum. Populus meus, & populus tuus vnum sunt. Vltimo inducebat auctoritatem euangelij Ioannis: Volo pater, vt sint vnum in nobis, sicut nos vnũ sumus. Sententiam illius Ioachim dãnat & reprobat cõcilium istud generale, & hoc vsq; ad verbum, *Non enim*, &c. Hic incipit respõdere auctoritatibus illius Abbatis quas inducebat pro sua sentẽtia, dicens ꝙ fideles Christi nõ sunt vnum, idest quædam vna res communis omnibus, vt dicebat Ioachim, sed modo sunt vnum, id est, vna ecclesia propter vnitatem fidei catholicæ, & tandem vnum regnum propter vnionem indissolubilis charitatis. & ad hoc probandum inducit concilium auctoritatem Ioannis apostoli in epistola sua: Tres sunt qui dant testimonium in cælo, pater, verbum, & spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. statim subiungens: tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt. Confitetur ergo concilium cum magistro Petro, ꝙ vna quædam res est quæ veraciter est pater & filius & spiritus sanctus, & quælibet persona est illa res, & ideo trinitas tantum, & non quaternitas est in Deo: quia quælibet trium personarum est vna res, scilicet substantia, essentia seu natura diuina, & illa non est generans, nec genita, nec procedẽs: sed est pater qui generat, filius qui gignitur, spiritus sanctus qui procedit ab vtroque. vt per hoc denotetur distinctio in personis, scilicet vnitas in natura. & licet hic dicatur, alius est pater, alius filius, alius spiritus sanctus, non tamen aliud. sed id quod est pater est filius & spiritus sanctus, idem omnino: sicut ipsa littera probat ab illo loco, *Licet*, &c. vsque ad verbum illud, *Cum ergo*, &c. Et ibi respondet auctoritati. Volo pater vt sint vnum, &c. dicens ꝙ hoc nomẽ, vnum, aliter accipitur pro personis diuinis, & aliter pro fidelibus: secũdum ꝙ hoc nomen diuersimode accipit in auctoritate illa: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut pater vester perfectus est perfectione naturæ: dicẽs ꝙ si quis sñiam vel doctrinam præfati Ioachim seruare voluerit, vel defendere, tanq̃ hæreticus censeatur, & ab omnibus euitetur. p hoc tñ nullum præiudicium Florensi monasterio generetur, cuius ipse Ioachim extitit institutor: qa ibi & regularis est institutio & obseruãtia salutaris: maxime cũ idem Ioachim oĩa scripta sua mãdauit Apostolicæ sedi, eius iudicio corrigẽda, dictãs epistolã, in qua firmiter se illam fidẽ confitetur tenere, quã Romana ecclesia. In fine reprobat sententiã & doctrinam peruersissimã cuiusdam impij hæretici noie Almarici: cuius mentem pater mendacij, id est, diabolus ita excæcauit, ꝙ eius doctrina non tam hæretica quàm insana sit censenda. Nota ꝙ sine vlla diminutione filius nascendo substantiam patris assumpsit. Nota ꝙ vbi similitudo est, potest esse dissimilitudo. Nota vnũ generale, ꝙ delictũ personæ in damnum ecclesiæ non redũdat. Nota ꝙ licet persona reprobetur, non tamẽ eius acta: & sic nota ꝙ reprobatio originali, nõ reprobatur qđ sequitur ex eo. Nota ꝙ licet aliquis erret in fide, si tamen est paratus corrigi, non est censendus hæreticus.

a ¶ *Non est generans.*] Adiectiue tenetur, i. nõ generat, licet sit persona generans.

b ¶ *Asserit.*] scilicet Ioachim.

c ¶ *Ille.*] s. Petrus.

d ¶ *Qui plantat.*] s. prædicando.

e ¶ *Et qui rigat.*] Baptizando in epistola ad Corinthios.

f ¶ *Vnum corpus, &c.*] Vnione charitatis & spiritus. de consecr. dist. 4. quæris à me.

g ¶ *Vt sint vnum.*] i. eiusdem voluntatis.

h ¶ *Nos vnum.*] s. vnione naturæ.

i ¶ *Non enim.*] Hic respondet concilium auctoritatibus Ioachim.

Additio. Non est verum. Vnde dixit Pet. & Abba. quòd respõdet ibi, *Nos autem*. sed veritas est quòd respondet in versiculo, *Cum ergo*. & ista fuit noua[1] glossa, & forte fuit error scriptorũ. Io. And.

[1] Ego in antiquis hanc etiam noui.

k ¶ *Ait.*] i. Ioachim.

¶ *Gl. seq. ponit triplex testimonium personarum trinitatis.*

l ¶ *Pater & filius & spiritus sanctus.*] Pater dedit testimonium deitatis quãdo dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Filius dedit testimonium deitatis quando in monte transfiguratus potentiam deitatis, & speciem æternæ beatitudinis ostendit. Spiritus sanctus dedit testimonium quando super baptizatum in specie columbæ requieuit, vel quãdo ad inuocationem nominis Christi corda credentium impleuit.

1. Ioan. 5. — Christi deitas triplici testimonio cõprobatur.

m ¶ *Et hi tres vnum.*] i. indifferentes quo ad dandam gratiam. Vel vnum, i. vnius substantiæ vel essentiæ.

n ¶ *In terra.*] s. ꝙ Christus fuit homo. j. de celeb. mis. in quadam.

o ¶ *Spiritus.*] i. humana anima, quam emisit in passione.

p ¶ *Aqua & sanguis.*] quæ fluxerũt de latere Christi, vt in dec. præd. in qua

in qua idem. & fuit vera aqua, & non aquaticus humor, vt quidam hæretici mentiuntur.

a ¶ *Et hi tres vnum sunt.*] Non natura eiusdẽ substantiæ, sed cooperatione eiusdẽ mysterij: quia spiritus ꝑ adoptionẽ nos filios Dei fecit, aqua fecit nos filios Dei per ablutionem baptismi, sanguis per redemptionem gratiæ.

est persona patris, & alia persona filij, non tamen aliud, immo idẽ sunt in substantia: vt iam patet.

f ¶ *Orthodoxam.*].i. rectam. ab orthos, quod est rectũ, & doxa, quod est gloria, quasi recte gloriosa. Hostien.

g ¶ *Ei dedit.*] Vnde Aug. Nihil habet filius quod non nascendo à patre acceperit.

hi tres vnum [a] sunt: sicut in quibusdam codicibus inuenitur. ¶ Nos † autem sacro approbante concilio credimus & confitemur cũ Petro, quòd vna quædã summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est pater, & filius & spiritus sanctus: tres simul personæ, ac sigillatim quælibet earũdem. & † ideo in Deo solummodo trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura diuina, quæ sola est vniuersorũ principium, præter quod aliud inueniri non potest: & illa res nõ est generans [b], neque genita [c], nec procedens: sed est pater qui generat: & filius qui gignitur: & spiritus sanctus qui procedit: vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura [d]. Licet igitur alius sit pater [e], alius filius, alius spiritus sanctus: nõ tamẽ aliud, sed id quod est pater, est filius & spiritus sanctus idem omnino: vt secundum orthodoxam [f] & catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno filium generãdo, suã substantiã ei [g] dedit: iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus est. Ac dici nõ potest quòd partẽ substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia patris indiuisibilis sit, vt pote simplex [h] omnino. Sed nec dici potest quòd pater in filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eã filio quòd non retinuerit ipsam sibi: alioquin desijsset esse substantia. Patet ergo quòd sine vlla diminutione filius nascendo substantiam patris accepit: & ita pater & filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est pater & filius, necnõ & spiritus sanctus ab vtroque procedens [i]. ¶ Cum ergo veritas [k] pro fidelibus suis orat [l] ad patrem: Volo (inquiẽs) vt ipsi sint vnum [m] † in nobis, sicut & nos vnũ [n] sumus: hoc nomen vnum, pro fidelibus quidem accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia [o]: pro personis vero diuinis vt attendatur idẽtitatis vnitas in natura, quemadmodum alibi veritas ait: Estote perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est. ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiæ: sicut pater vester cælestis perfectus est perfectione naturæ: vtraque videlicet suo modo: quia inter creatorem & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. ¶ Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere, vel approbare præsumpserit, tamquam hæreticus ab omnibus † euitetur. ¶ In nullo tamen propter hoc Florensi monasterio [p] (cuius ipse Ioachim extitit institutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis est institutio, & obseruantia salutaris: maxime cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mãdauerit Apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda [q], dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur se illam fidem tenere quam Romana tenet ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. ¶ Reprobamus etiam & condemnamus peruersissimum dogma impij † Almarici, cuius mentẽ sic patet mendacij excæcauit, vt eius doctrina non tam hæretica censenda sit, quàm insana.

TITVLVS II.

De constitutionibus.

¶ Ex concilio Meldensi. †

¶ *Iuris canonici statuta omnes ligant: & eorũ ritu tam in pronunciando quàm in decidendo iudicia sunt regulanda.*

b ¶ *Non est generans.*] idest nõ generat, sed est persona generans.

¶ *Gl. seq. distinguit triplicẽ speciem nominũ in diuinis.*

c ¶ *Neque genita.*] not. [a] ad intelligentiã personarũ in trinitate ꝙ nominum quædam sunt essentialia, quædã psonalia, quædã notionalia. Essentialia sunt quæ in singulari numero dicũ cõgrue de trib. psonis sigillatim, vt Deus bonus, Deus iustus, æternus, omnipotens, & similia. in plurali vero numero incongrue dicũtur: iuxta illud Athanasij: & nõ tres dij, sed vnus est Deus. Personalia sunt quæ supponunt personã, & in singulari numero tãtum. vt pater & filius & spiritus sanctus. Notionalia [a] sunt quæ notant distinctionem in personis: vt generãs, generata, & procedẽs. Ista notionalia cũ veniũt adiectiue, dicuntur tantum de personis, & non de essentia. sed qñ tenẽtur substantiue: tunc dicuntur tam de essentia quã de personis. vnde hæc ꝑpositio simpliciter est vera, Pater est generãs, siue hæc dictio, generãs, teneatur adiectiue siue substantiue. Si aũt dicatur, substantia diuina est generans, si hæc dictio, generãs, teneatur adiectiue, falsa est: quia vellet notare distinctionem in diuina essentia. si teneaẽ substantiue, vera est: quia tunc est sensus, substantia diuina est generãs, i. persona quę generat. Vnde nomina ista, generans, genita, & procedens, adiuncta nominibus personarũ, distinctionem notant personarum: iũcta vero cum nominib. istis substantia, natura, seu essentia diuina tenentur substãtiue. & notant essentiã tantum.

d ¶ *Natura.*] hæc est illa summa res, quam dixit magister Petrus.

¶ *Gl. seq. ponit quomodo in diuinis disiunctiua nomina tripliciter iunguntur.*

e ¶ *Alius sit pater, alius filius.*] Disiunctiua siue partitiua nomina vt vnus, aliqs, alius, duo, vel similia, aliqñ significant essentiam, aliqñ non. Noia partitiua iũcta cum noibus psonalibus, & nõ essentialibus in masculino & fœminino genere, notant distinctionem in personis: pater est vnus, filius est alius, pater & filius sunt duo. Iuncta vero nominibus essentialibus, ita ꝙ eis innitantur, essentiam notant: vt pater est vnus Deus, pater & filius sunt vna essentia. In neutro vero genere tantum essentiam notant, pater & filius sunt vnum, i. vna res. & ideo optime dicit, alius pater, alius filius, i. alia

h ¶ *Simplex omnino.*] De hoc dicas, vt s. c. proxi.

i ¶ *Procedens.*] .s. per inspirationem. de consec. dist. vlt. c. pen. in fi.

k ¶ *Cum ergo veritas.*] dicit respondendo auctoritati prædictę, Volo, &c. & eam exponit quã inducebat ꝑ se Ioachim, & exponit qualiter intelligatur hoc verbum, vnum, & per hoc etiam aliis auctoritatibus respondetur.

l ¶ *Orat.*] In euangelio Ioannis.

m ¶ *Vnũ in nobis.*].i. vnati nobis vnione spũs.

n ¶ *Vnum sumus.*] Hic in alia significatione accipitur hoc nomen vnũ, i. vnione substantiæ seu naturæ, vt infra sequitur.

o ¶ *In gratia.*] .i. per gratiam.

p ¶ *Florensi monasterio.*] not. quòd si auctor [a] reprobatur, eius scripta sunt reprobanda. infra de hæret. fraternitatis. imo & si bona essent, reprobarentur ratione auctoris: quia non licet ei hoc facere. 96. dist. bene quidem. hic vero licet auctor non reprobetur, quia confitetur se seruare fidem catholicam: tamen scripta sua (quia malã habebant sententiam) reprobantur.

q ¶ *Corrigẽda.*] & ideo quia paratus fuit corrigi, & se correxit, vt sequitur, non debet dici hæreticus, licet quandoque errasset in fide. 24. q. 1. hęc est fides. & q. 3. dixit apostolus.

DE CONSTITVTIONIBVS.

¶ Hæc rubrica potest ad præcedentia & sequentia sic continuari. Tractaturus auctor de iure, præmisit de summa trinitate, & fide catholica, pro sui operis fundamento: quia vbi fundamentum deficit, nihil superædificari potest. 1. q. 1. cum Paulus. Et quia omne ius constat ex scripto & non scripto. Institu. de iure na. gen. & ci. §. constat. & 1. distin. c. consuetudo. §. cum itaque. ius autem scriptũ est certius & nobilius: ideo auctor præmisit de iure scripto, scilicet de cõstitutionibus: & postea de iure non scripto, scilicet de consuetudine. Abb. Siculus.

¶ De prima parte huius rub. tractatur in 1. distinct. vsque ad 7. inclusiue: & in 9. dist. vsque ad 10. inclusiue. & in 13. & 19. & 20. & 29. & 30. & 38. distin. per totum. & 1. q. 7. c. requiritis. §. nisi rigor. vsq; ad c. & si illa §. breuiter. & 76. dist. ieiuniũ. 2. in fi. De secunda parte, videlicet de conciliis tractatur 15. distin. vsque ad 19. dist. exclusiue. De vtraque parte habetur 16. dist.

Vide Melchiorẽ Canũ lib. 12. c. 7. de locis Theolo. §. secũda pręceptio.

[a] Ad intelligentiã huius gloss. vide Theologos lib. 1. sent. distin. 34. & beatũ Thomã 1. part. q. 13. adde gloss. & Bar. in l. si vnus. §. vl. ff. de pactis. vbi agunt de nominib. sed alio cõsilio.

In vno manuscripto ita. & ideo in Deo solummodo trinitas, nõ quaternitas reperitur.

[a] Quæ sic appellãtur, quia personas notificant aliqñ distinctiõe qua illas distinguunt: qñq; relatiua, quia psonas ad inuicem referunt. qñq; ꝓprietates, quia ꝓprie personis insunt. Ioan. And.

Ioan. 10.

Ioan. 17.

Alij vero ñ sunt fideles Christi, alij vero plenã dominã.

Marth. 5.

¶ refutatur

[a] De materia huius glo. Alfonsus Castr. lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 15. 16. & 17. Petrus Codoffred. in l. damnato. C. de hæret. & late lib. 2. cõment. in Direct. inquisito. Schol. 1.

¶ Almarici hæreses refert Directoriũ par. 2. q. 7.

¶ cap. 12. Burchard. lib. 1. c. 61. Ivo par. 5. c. 171. & c. 2. end. tit. in 1. cõpilat.

CAP. I.

Canonum statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus vel iudiciis ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur.

Gregorius in registro.

Constitutio respicit futura & non præterita.

CAP. II.

Cognoscentes: & infra. Res quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit. Quoties vero nouum quid statuitur, ita solet futuris formam imponere, vt dispendiis præterita non commendet: Ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere: quod eos postmodum dignum est vetitos sustinere.

Augustinus super illud epistolæ ad Hebræos.

Potestas legem condendi & mutandi est penes vicarium Christi. Et quod de vno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur. Ab. Sicu.

CAP. III.

Translato sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat. Quia enim simul & ab eodem & sub eadem sponsione vtraque data sunt: quod de vno dicitur, necesse est vt

---

Canonum statuta.] Cōstitutiones canonum ab omnibus sunt seruandæ. Ioan. And. Primo statuit. Secūdo confirmando declarat: ibi. *Et nemo*. Abb. Sicu.

Casus. Præcipit concilium Meldēs. q̄ statuta canonum custodiātur ab omnibus & in actionib[us] vel iudiciis ecclesiasticis nemo ducat suo sensu, sed iudicet sec̄dm canones & leges. Not. q̄ canones ab oībus debēt obseruari. Not. q̄ ī iudiciis nemo suo sensu debeat duci.

a *Canonum.*] generalium scilicet, quia quidam canones sunt psonales, quidam locales. 63. dist. cum longe. j. de electio. nihil. quidā causales, quidam temporales, vt 29. distin. sciendum.

b *Statuta.*] nō abrogata vel per cōtrarium canoné, vel per consuetudinem. illa enim seruāda nō sunt. 26. dist. c. 1. & 36. q. 2. c. vlti. Et dic statuta continentia præcepta, vel prohibitiones. aliàs si de concilio loquerentur, non obligarent. 14. q. 1. c. vlt. §. quod præcipitur. 4. dist. c. deniq. §. hæc & si legibus.

c *Custodiantur.*] 5. q. 7. si quis omnē. 19. distin. si Romanorum. & j. eod. cap. vlt.

d *Ab omnibus.*] Sic & leges ab oībus sunt seruādæ: vt C. de legi. & consti. l. leges. 1. & C. de iur. & fac. igno. cōstitutiones. Et dic ab omnibus. s. subditis. Nam Papa & Imperator legib. non constringuntur. ff. de leg. princeps. & 9. q. 3. cuncta. tamen legibus se velle viuere profitētur. C. de leg. digna vox. & C. de testa. ex imperfecto. & ff. de leg. 3. ex imperfecto. & Insti. quib. mo. test. infir. §. vlt. & 2. q. 7. nos si incompetenter.

e *In actionibus.*] s. ciuilibus.

f *Vel iudiciis.*] s. criminalibus, quia iudiciū aliud criminale, aliud ciuile. j. qui fi. sint legi. per venerabilem. circa fin. §. tria. Nec est necesse proponere actionem. j. de iudic. dilecti. si tamen quis proponit ineptam, succumbit, sed aptam potest postea proponere: vt j. de iudi. c. examinata. vbi de hoc.

g *Suo sensu.*] s. malo. & est simile. 3. q. 9. pura. & j. eo. ne Innitaris. quāq; enim suo sensu vti debet iudex in iudicando proprie accepto vocabulo. ff. de arbi. qualem. & in authen. de Iusiur. quod præs. ab his qui administ. reci. circa prin. coll. 2. & j. de renun. in præsentia. dum tñ secundum leges & iura pronunciet. in auth. de iudi. §. quia vero. ver. oīs iudex. aliàs est. §. coll. 6. & in auth. de defen. ciui. §. iurandum. coll. 3. & 3. q. 7. iudicet. & 20. dist. de libellis. & 37. dist. relatum. & Inst. de offic. iud. in princ. & C. de sen. & interloc. om. iud. l. nemo.

Cognoscentes.] Diuiditur in tres partes. In prima ponitur regula ex qua sumitur ratio. In secunda statutum: ibi, *Quoties*. In tertia declarando applicat ad facti rationem, quæ sumitur ex regula: ibi, *Ne detrimentum*. Ab. Siculus.

Casus. Primo ponitur regula generalis, videlicet q̄ nullus puniri debet sine culpa. Secundo dī q̄ si cōstitutio aliqua de nouo promulgatur, extendiur ad futura tantum punienda, quæ p̄ ipsam constitutionem cōmittuntur, ita quòd præterita dispendiis non puniat, ne detrimentū ante prohibitionē sustineant ignorantes: quod eos (si postea deliquerint) dignum est sustinere. Not. regulam: Res quæ culpa caret, in damnum vocari non debet. Not. quod leges dant formam futuris negotiis. Not. q̄ decretum non ligat ignorantes.

Glo. seq. adiuuat textum, arguit, allegat duos canones in contrarium alleg. 4. dupliciter soluit, & remittit.

h *Culpa caret.*] quia quod legitime factum est, pœnam nō meretur: C. de adulte. Gracchus. & peccata suos debent tenere auctores. C. de pœ. l. sancimus. & j. de ijs quæ fi. à maio. par. cap. quæsiuit. & j. de sent. excom. Romana. in fi. lib. 6. Et ita est hic arg. expressum, q̄ nemo priuatur iure suo sine culpa. 56. dist. satis peruersum. 16. q. vlti. inuentum. de restit. spo. conquerente. Arg. contra 22. dist. renouātes. & 34. dist. si cuius vxorem. & c. seq. & 27. q. 2. multorū. j. de cle. coniu. sane. Sol. prima rubrica regulariter vera est, cōtraria exstitia sunt. Vel dicas quòd licet quandoq; quis priuetur iure suo sine culpa, non tamen fit illud sine causa. j. vt lit. non contest. qm̄ frequēter. §. si vero. & causam facile est videre in cōtrariis signatis. In sex casibus priuatur aliquis iure suo sine culpa sua. Vnde versus:

Paupertas, odium, vitium, fauor, & socius, ordo:
Personas spoliant & loca iure suo.

Ista notantur in d. c. renouantes. & j. de priuileg. antiqua. vbi de hoc.

i *Futuris.*] Sic ergo constitutio respicit tantum futura, & non præterita: vt j. eod. cap. vlt. dicemus de hoc.

k *Dispendiis.*] i. dānis, siue retractationibus: vel, id est, detrimētis vel grauaminib. j. de rescrip. dispendiosa. lib. 6. Io. And.

l *Non cōmendet.*] i. nō puniat. vel. i. subiiciat:

Glo. seq. arguit allegans duos canones, & vnum al. leg. in contrariū, & soluit.

m *Ante prohibitionē.*] Argu. neminem ligari constitutione antequā ad ipsum perueniat: vt 32. q. 4. dixit Sara. & 82. dist. proposuisti. Argu. cōtra 16. dist. quod dicitis. Sed non est contra: quia ex quo publice promulgata est, & publicata, oēs tenentur ad ipsi[us] obseruātiā, & oēs ligat post duos mēses à publicationis tpe elapsos. i auth. vt factæ nouæ cōsti. circa prin. coll. 5. j. de sen. excom. nouerit. j. ne cleri. vel mon. non magnopere. & c. super specula. Nec est necesse vt singulorum auribus inculcetur: vt in d. c. quod dicitis. & infra de postula. præla. ad hæc. Nisi probaret se extra prouinciam tunc fuisse, vel aliàs impeditum. argum. est expressum. j. qui mat. accus. pos. cum in tua.

Translato.] Quod de vno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur. h. d. Io. An. Primo ponit verba Apostoli. Secūdo Augustini illa exponentis: ibi, *Quia enim*. Casus secūdum Pan. sic poni debet, vt conueniat titulo. Fuit quæsitū à Gregorio auctore huius compilationis, an cōstitutio seu lex deberet intelligi in propriis terminis tātum, an debeat extendi ad alios casus. & Papa respondet q̄ debet extendi ad connexa, & similia. ad quod probandū inducit auctoritatem Apostoli, qui ex translatione sacerdotij intulit per consequentiam translationem legis. Ab. Siculus.

Vel sic. Quidam Hebræi licet facti Christiani, seruare volebant legem ad litteram, quæ dicebat, præceptū de sabbato seruādū esse, & circuncisionem esse seruādam, quæ hodie ad litterā seruari non debent. Hos reprehendit Apostolus, dicēs q̄ postq̄ sacerdotiū translatum est ad Christianos, necesse est, vt legis translatio fiat. Augustinus super illo loco probat, q̄ hoc facere non debent: quia lex & sacerdotium simul data fuerunt, & ab eodē, & sub eadem sponsione, & ideo simul seruanda sunt: quia quod de vno connexorū dicitur, de alio debet intelligi. Not. q̄ trāslato aliquo transfertur lex, & sententia, seu conditio. Not. q̄ connexorum idem est iudicium.

Glo. seq. recitatur per obiectionem, & solutionem.

n *Sacerdotio.*] Supple leuitico. vt cesset obiectio, quæ potest fieri de Melchisedech, qui præcessit legem per quingentos annos, quod innuitur ex littera sequenti: quia sacerdotium simul fuit datum cū lege, verum est, supple, leuiticum.

o *Quia enim.*] Sunt verba Augustini exponentis prædicta verba Apostoli.

p *Simul.*] Quia in monte Sinai eodem tempore contulit dñs Moysi legem & sacerdotium. postquam ergo iam translatum est sacerdotium ad Christianos: ergo & lex transferri debet.

q *Sub eadem sponsione.*] Quia postq̄ dñs dedit legem filiis Israel, dixit eis: Audi Israel mandata mea, & ea conserua in corde tuo: & si feceris, dabo tibi terram fluentē lac & mel. & tunc ipsi promiserūt seruare legem & sacerdotium: & ideo dicit, sub eadem sponsione. Hic attende: quia dñs in veteri testamēto temporalia promittebat, in nouo vero promittit æterna, vt; Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis, &c. j. de celebra. missa. cum Marthæ.

Gl. seq. arguit, & allegat concordantias.

r *Quod de vno.*] Arg. q̄ vbi est eadē ratio, ibi debet esse idē ius, & q̄ de similibus idem iudiciū est habendum. 5. dist. ad eius vero. ver. si enim ea. & 4. dist. denique. ver. vnū quoque. & 16. q. vlt. & hoc diximus. & 1. q. 3. si quis obiecerit. & j. de transl. inter corporalia. vers. sicut ergo. & j. tit. prox. inter ceteras. in fi. Et quoties ex vna radice vitium nascitur, consequens est vt vna lege tollatur. C. de nupt. si libertā. & 1. q. 1. sicut Christus. & 22. q. 2. si quis per verus. Et quod dicit, quod de vno dicitur, idest, quod de vno constitutum est: & sic facit ad titulum: alias non videtur facere.

Facit l. cū de indebito. vbi glos. ff. de proba. & in l. lege. §. cū quidā. vbi statuta ad l. Corn. de sicar.

Addi potest cap. 7 eiusd. verba huius cap. ibi in glossa, quę di ordinaria. & c. 4. eod. tit. in 1. compilat.

Melchisedech præcessit legem.

Æterna promittunt in lege Euangelica.

Prouehat Hostiensis versum: Qui caruit culpa, careat sine iudice pœna. Io. And.

Nam

NAm concupiscentiã.] Constitutiõis certũ quid prohibens, oĩa prohibet quæ sequũtur ex illo. Io. And. Primo ponit dictum Apostoli. Secũdo declaratio: ibi, *Hoc enim.* Abb. Sic. Casus sic ponitur. Legitur in epistola Pauli ad Romanos: Peccatũ non cognoui nisi per legẽ. Nã concupiscentiã nesciebam nisi lex diceret, Non concupisces. Aug. exponit hæc verba Apostoli, s. Nam concupiscentiam nesciebam, dicens, hoc enim elegit Apost. gñralius, s. cõcupiscentię vitium, vnde oĩa mala oriũtur. cõcludit Aug. ergo lex illa bona est, quę dũ hoc prohibet, omnia mala prohibet. Not. ꝙ licet aliqoid nõ noceat, si tamen nocere possit, prohiberi debet. Item, not. oriũtur, id est, oriri possunt. sic potes dicere in dictia testium. Item not. ꝙ aliquo prohibito vel concesso, oĩa concedi vel prohiberi debent quæ ex eo sequuntur.

Ad Rom. 7

¶ Addi post cap. 7. legunt hæc verba. in ea quę dã glossa ordinaria. & ca. 7. eod. tit. in 3. cõpilat.

¶ Cap. 3. eadem verba sunt in glossa ordinaria. & ca. 6. eod. tit. in 4. cõpilat.

de altero intelligatur.

¶ Idem super epist. ad Romanos. †

¶ *Omne prohibitũ à lege, peccatum est, & omne illud qđ sequitur ex eo. hoc d.*

CAP. IIII.

NAm concupiscentiam [a] nesciebã, [b] &c. ¶ Hoc enim [c] elegit Apostolus generale [d], vnde omnia mala [e] oriuntur [f]. Bona est ergo lex, [g] quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

¶ Hieronymus in parabolis. †

¶ *Cõstitutiones decretorũ singularibus sunt opinionibus præferendæ.*

CAP. V.

NE innitaris [h] prudentiæ tuę. [i] ¶ Prudẽtię suę [k] innititur, qui ea quę sibi agenda vel dicenda videntur, patrum decretis [l] præponit [m].

¶ Innocentius iij. Senoñ. archiepiscopo, & episcopo Treceñ.

¶ *Non valet constitutio collegij in damnum aliquorũ, & commodum aliorum, cessante rationabili causa. Vel sic: Absque rationabili causa non potest maior pars capituli tollere consuetudinẽ, vtilitatem priuatam nutriendo.*

CAP. VI.

CVm † omnes: & infra, ¶ Ad audientiã nostram † peruenit, quòd Treceñ. canonici nouum fecerunt in Treceñ. ecclesia constitutũ [n], vt eis tã in præsentia q̃ in absentia redditus suos ex integro percepturis, qui in eadẽ ecclesia post illã constitutionem fuerũt, vel de cætero fuerint instituti, redditus in absentia non percipiant, sed tunc solum cũ fuerint residentes: cũ secundũ Treceñ. ecclesiæ cõsuetudinẽ omnes in hoc consueuerũt esse pares. ¶ Statuerũt † etiã vt (cum singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suas dum vixerint possidẽtibus, vineæ decedentiũ ad successores nõ trã-

¶ *Glo. seq. inchoat casum.*

a ¶ *Nam cõcupiscentiã.*] Legit in epistola Pauli ad Romanos: Peccatũ nõ cognoui nisi per legem. Nã concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, non concupisces. Aug. exponit hic verba illa Apostoli [nam concupiscentiam nesciebam] dicens, quia hoc elegit Apost.

b ¶ *Nesciebam.*] Esse peccatũ concupiscere, vel tam graue, secundũ aliam expositionem: Apostolus antequam vidisset legem, non credebat esse peccatum concupiscere rem alterius, sed postquam inuenit in lege, non concupisces, credidit esse peccatum.

c ¶ *Hoc enim.*] Verba sunt Aug. vsq; in fi. Et dic, hoc, scilicet nescire concupiscentiam tantum, vel remouendam à se: Vel, hoc, idest peccatum. ita exponit Augustinus. Si intelligas de concupiscentia carnis tantum, falsum esset, cum Apostolus haberet concupiscentiam, & stimulũ carnis. vnde dixit: Video aliam legẽ in membris meis repugnantem legi mentis meæ, captiuantẽ me in lege peccati. 32. q. 5. si Paulus.

Ad Rom. 7

d ¶ *Generale.*] Scilicet vitium concupiscentiæ, quod est generale ad omnia vitia.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. quinque iura.*

e ¶ *Vnde omnia mala.*] Arg. ꝙ vno prohibito, oĩa prohibent quę sequunt ex illo. 13. q. 5. pœnale. & 4. dist. deniq;. & ĩ. de fid. inst. inter dilectos. ad fi. C. de rebus alienis non alien. l. vlt. & C. de legibus. non dubium.

¶ *Glo. seq. dupliciter exponit litteram.*

f ¶ *Oriuntur.*] Id est, oriri possunt. & comprehendit genera singulorũ, & non singula generũ, id est, nõ est aliquod genus mali, quod quãdoq; non possit oriri ex concupiscẽtia. [a] Et sic intelligitur 47. dist. bonorũ. vbi dicitur ꝙ cupiditas est radix omniũ malorum. vbi similiter cõprehendit genera singulorum, & non singula generũ. & de pœ. dist. 2. quia radix. Et eodẽ modo intelligitur illud quod dicit Imperator, quòd auaritia est mater omniũ malorum. Auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. cogitatio. ver. fin. coll. 2. Et ex hoc generali vitio cõcupiscentiæ omnia mala, idest septẽ principalia vitia possunt oriri, scilicet Superbia, Ira, Inuidia, Accidia, Auaritia, Gula, Luxuria: & ideo dicit Aug. cum Apostolo, ꝙ bona sit lex, quæ dum hoc, &c. non tamen propter hoc singula vitia cuiuslibet generis, vt puta, interficere hominem, periurium, & similia oriuntur ex cõcupiscentia. Vel expone ꝙ dicit, oriuntur, idest orta sunt, præsens pro præterito. ita exponitur ff. de verb. sig. verbum erit. propter concupiscentiam enim primi parentis omnia mala orta sunt. si enim non concupiuisset, non peccauissemus. 5. dis. ad eius vero concubitũ. in fi. Vnde Gregor. Caro nos læta traxit ad culpã, afflicta reduxit ad veniã. & sic non esset necesse cõprehendere genera singulorum, &c.

[a] Hoc aliis ebrietati tribuit. 15. distin. ante oĩa. aliis ignorantię. 38. distin. ignorantię. alias amori pecunię. 21. dist. his igitur. sed nõ obstat, vt p Hostien. & Ioan. Andrea.

g ¶ *Lex.*] Id est, constitutio: vt in prin. decret. lex est constitutio. dist. 1. & dist. 2. c. 1. & sic facit ad titulum.

NE innitaris.] Diuiditur, quia primo ponũtur verba Salomonis, Secundo verba Hieronymi, & Augustini exponentium illa: ibi, *Prudẽtia.* Abb. Sicu. Casus sic ponitur. In parabolis Salomonis ponunt ista verba: Fili mi habe fiduciam in dño ex toto corde tuo: & ne innitaris prudentiæ tuæ: & ne sis sapiens apud temetipsum. Hieronymus exponit verba ista, ne innitaris prudẽtiæ tuæ, dicens illũ inniti prudentiæ suæ, qui ea quæ sibi videnť agenda vel dicenda, pręponit statutis sanctorũ patrũ, vel etiã legibus. Not. ꝙ propriũ intellectum non debet aliqua præferre decretis sanctorum patrũ.

Prou. 3.

¶ *Glo. seq. inchoat casum.*

h ¶ *Ne innitaris.*] In parabolis Salomonis ponuntur verba ista: Fili mi habe fiduciã in domino ex toto corde tuo, ne innitaris prudẽtiæ tuæ, ne sis sapiens apud temetipsum. Hieronymus exponit hic particulã illã, ne innitaris prudẽtię tuę, &c.

¶ Cap. 1. eo. titu. 3. cõpilat.

i ¶ *Prudentiæ tuæ.*] Verba sunt Hieronymi vsque in finem.

¶ In multis antiq. ita, ad audientiã apostolat⁹ nostri.

a ¶ *Prudentiæ suæ.*] In malo. & est simile 8. q. 1. sciendum. & 3. q. 9. pura. & ĩ. eod. tit. canonum.

l ¶ *Decretis.*] Id est, cõstitutionibus, & ita pertinet ad titulum.

m ¶ *Præponit.*] Nõ ergo sunt postponenda decreta, quæ Hierony. ita commendat: quod etiã fieri nõ debet. 37. dist. relatum.

† Hoc est secundũ canonicorum statutum.

CVm omnes.] Cõmuniter sic summat. Constitutio canonica, quę non est omnibus cõmunis, & per quam tollitur ecclesiæ consuetudo antiqua, non valet. Et duo facit. Nam in prima parte ponit duo statuta successiue facta. In secũda parte duplici ratione pręallegata, ambo statuta cassari mandat. Secunda ibi: *Cum igitur.* Abb. Sicu. Hæc decre. fuit prima in tertia cõpilatione, & sequebatur, simus vnum corpus in Christo.

CASVS. Canonici Treceñ. tale fecerunt in ecclesia Trecensi cõstitutum, ꝙ tã in absentia quàm in pręsentia redditus suos pciperẽt integraliter: qui vero post illã constitutionẽ instituerent, nihil perciperent in absentia, sed tunc tantũ cum fuerint residentes: cũ tum consuetudo ecclesiæ Treceñ. erat ꝙ omnes in hoc essent pares. Insuper cum singulæ prębendæ vineas haberent annexas, statuerunt ꝙ ipsi dum viuerent, suas vineas possiderent, & vineæ succedentiũ nõ transirent ad successores, sed prouentus earum inter singulos diuidantur. Peruenit ad notitiam dñi Papæ. Papa scribit archiepiscopo Senonensi dicens, quod quisque iuris in alterũ statuerit, ipse debet vti eodem. & sapientis dicat auctoritas, Patere legem quam ipse tuleris. Papa mandat ipsi archiepiscopo ꝙ omnes canonicos antiquos & iuniores in perceptione præbendarũ & vinearũ faciat esse pares secundum priorẽ consuetudinem seruatã vsq; ad tempus constitutionis præfatæ, vel secundum rationabilẽ constitutionẽ in posterũ obseruandã. Not. ꝙ constitutio facta in præiudicium absentiũ & futurorũ, non valet. Not. ꝙ quisq; iuris, &c. Not. ꝙ in præbendis percipiendis æqualiter vel inęqualiter, consuetudo attenditur. Not. ꝙ si consuetudo fuit ꝙ omnes canonici ęquales haberent prębendas, & est immutata, debet ad statutum pristinum, reformari.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit, contra solu. vnam l. allegat. secundo quærit, alleg. pro, & soluit distinguendo inter communionem collegiatorum & singularium, & inter necessaria & voluntaria.*

n ¶ *Constitutum.*] Sed nũne canonici isti Treceñ. poterant hęc & alia statuere aliis irrequisitis etiam in præiudicium successorum, cum istud videreť esse ius cõmune, ꝙ absentes nihil percipiãt. ĩ. de cle. nõ resi. inter quatuor. & c. vlt. ĩ. de appel. peruenit? Immo vr ꝙ sic. arg. 10. q. 2. c. ea enim. §. hoc ius porrectum. & ff. de pact. rescriptũ. & 7. q. 1. factus est. Sed hoc ideo non valuit, quia in pręiudiciũ aliorũ, & malo zelo, & contra cõnsuetudinẽ ecclesiæ hoc fecerũt. ĩ. eo. tit. ex parte. Et transgressor cõsuetudinis, vt transgressor legis puniendus est. 11. dist. in his. Et statutum siue constitutio debet esse iusta & honesta, & cõmunis omnibus. 4. dist. erit autẽ. & quia cõstitutio ista nõ erat generalis, nec cõis omnibus, ideo non valuit, &c. Et cũ ipsi canonici intelligantur quasi vnum corpus & idem collegiũ, nõ debent duplici iure censeri. 11. q. 2. cognouimus. & ĩ. de deci. c. cum in tua. Et inconueniẽs aliud sequeretur, ꝙ successores minus haberent quàm prædecessores: & sic non esset vera successio in ius alterius. ff. de acq. re. do. l. hæreditas. & ff. de acq. pos. l. cum

c.

l. cum heredes. in prin. Ista constitutio non valuit, quia sine consensu epi facta fuit. j. de consu. c. cum cõsuetudinis. circa fi. arg. cõtra. ff. de col. l. vlt. vbi fit collatio bonorũ natis, sed non illis qui sunt nasciturι. Sed nunquid est verum generalr, qđ maior pars capituli facit, totum capitulum facere intelligitur? quod vř. j. de iis quę fi. à ma. par. cap. cũ in cũctis. Dicas ꝙ si aliquid est cõe pluribus, nõ vt collegians, sed vt singulis: quod fit à maiori parte illorum, nihil valet nisi oẽs cõsentiãt. ff. de ser. rusti. pręd. l. p fundum. ni si rẽ concedant in naturalẽ vsum, qđ põt facere vnus etiã inuitis socijs, & cõtradicẽtibus. Insti. de re. di. §. religiosum. versi. in cõe vero sepulchrũ. & nisi in casu j. de iure patro. c. postulasti. & cap. quoniam in quibusdã. Si vero sint plures, vt collegium, distingue, si aliqua facienda sunt ex necessitate, vt alienationes, electiones & similia: sufficit quod maior pars facit. j. de ijs quæ fi. à maio. par. ca. cum in cunctis. dum tñ alij absentes vocentur. j. de elect. c. ꝙ sicut. & c. venerabilem. In alijs quæ ex necessitate non fiunt, qualia erant ista quæ isti faciebãt, nihil potest fieri nisi omnes cõsentiant, vt hic, & in prædicta l. per fundũ. & debent consentire vt collegium, non tanquam singuli. arg. j. eo. c. cum M. Ferrarień. & infra de elect. c. in Genesi.

ª Catonis scilicet in diebchis moralibus, vt hic notat Contius in eit. tex.° in Rub. & l. 1. ff. qđ quisque iuris, &c.

ᵇ Tresis.

ᶜ Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpilatione.

ᵈ Hoc est allegãdo ꝓ hauerit. neque enim sufficit dicere, nisi ꝓ bauit.

seant, sed prouentus earũ inter singulos diuidantur. ¶Cũ igitur quod quisq; ᵃiuris in alterũ statuit, ipse debeat vti eo: & sapiẽtis † dicat auctoritas, Patere legem ᵇquã tu ipse tuleris. mandamus quatenus antiquos canonicos iunioribus, & iuniores in perceptione fructuum tã præbendarum quàm vinearũ coæquetis ᶜantiquis, secundũ priorem consuetudinem ᵈvsque ad tempus prædictæ constitutionis seruatam, vel secundũ rationabilem institutionem in posterũ obseruandam.

¶ Idem Tridentino † episcopo.

¶Constitutio laicorũ, ecclesiam seu eius bona non adstringit.

CAP. VII.

Quæ † in ecclesiarũ: & infra. Sane peruenit ad audientiam nostram, ꝙ ciues Teruisini cõstituerunt, ᵉvt si quis se ad inopiam ᶠvergere probabiliter allegauerit, † alienandi feudũ, ᵍ quod ab ecclesia vel alijs tenet, liberam habeat facultatem:

a ¶*Quod quisq;.*] ff. ꝙ quisq; iur. l. 1. & dist. 1. in princ. decretorũ.

b ¶*Patere legem.*] Dicit Aug. Talis sum in scriptis aliorum, quales volo esse intellectores meorum. 9. dist. neque quorumlibet. Nec debent alijs legem imponere, quam ipsi negligunt obseruare. j. de præb. c. pro illorum.

¶ *Glo. seq. notat, & remittit.*

c ¶*Coæquetis.*] Sic ergo omnes pares debent esse in beneficijs. j. eo. c. cum M. de hac materia nota. j. de maio. & obe. c. statuimus.

¶ *Glos. seq. notat quòd ex consuetudine, &c.*

d ¶*Consuetudinem.*] Not. hic arg. optimom, ꝙ in absentia potest quis percipere beneficium sine peccato, si consuetudo sit: secus est de iure cõmuni: vt j. de cleri. non residen. c. quia nõnulli. & c. relatũ.

Q*Væ in ecclesiarum.*] In prima parte ponitur cõstitutio. In secunda eius cassatio, secunda ibi, *Volentes igitur*. Abb. Siculus.

CASVS. Ciues Teruisini constituerunt, ꝙ si aliquis ad inopiam vergere se probabiliter allegauerit, liberam habeat facultatem alienandi feudum quod ab ecclesia tenet. Peruenit hoc ad notitiã domini Papæ. Papa scribit super hoc episcopo Tridentino, volensque ecclesiarum indẽnitati prouidere, decreuit huiusmodi constitutionem, & vẽditiones feudorum ecclesiasticorum factas sine legitimo clericorum consensu, vires aliquas non habere. Not. ꝙ constitutio facta in rebus ecclesiæ per laicos, non valet. Not. ꝙ feudum non potest vendi sine voluntate domini à quo tenetur.

e ¶*Constituerunt.*] Quod eis licuit tam iure fori, quàm iure poli. Et vocat ius ciuile, ꝙ quisq; populus ¹ sibi cõstituit. Inst. de iur. nat. §. 1. & dist. 1. ius ciuile. Sed ex hoc statuto nullũ præiudiciũ ecclię generatur, vt hic, & 96. dist. bene quidẽ. etiamsi in vtilitatẽ ecclesiæ redundaret: si auctoritas Papę non interueniret: vt in c. bene quidem. & j. eod. c. ecclesia S. Marię. & 10. dist. c. 1. & j. de sen. & re iud. c. cum causa.

f ¶ *Ad inopiam.*] Si culpa sua eget, indignum est ei subueniri ² ff. deposi. l. bona fides. arg. op. ad hoc 86. dist. non satis. Vel si suo vitio incidit in egestatem. & est simile j. de consue. c. ex parte.

¶ *Glo. seq. tractat de alienatione feudi infeudatione, & datione in dotem. dat simile de vsuario & emphyteuta. In fine vocit. per quæstionem an vasallus inuito domino feudo renunciet, tenet quod non, allegat vnam l. in contrariũ.*

g ¶ *Alienandi feudum.*] Qui feudum alienat, cadit à iure feudi, & dominus illud alij concedere põt. j. de feu. c. 1. & in lib. feu. in tit. de alie. feu. consti. si clientulus. sed alij in feudũ dare põt: vt in d. consti. si clientulus. & in consti. Lotharij, imperialis. nec feudum dari potest in dotem. j. de dona. inter vir. & vxor. c. nuper. Nec vsuarius põt vsum vendere irrequisito domino: vt Institu. de vsu & habi. in princ. Nec emphyteuta potest vendere meliorationes suas dño inrequisito: quod si fecerit, dominus illud potest reuocare. C. de iure emphy. l. vlti. j. de loca. c. potuit. sed facta denũciatione domino, si dixerit se nolle emere, vel si à denunciatione duorum mensium spatium sit elapsum, potest vendere cui vult, dummodo non vendat personis prohibitis. j. de loca. & cõdu. c. potuit. quę decre. Greg. est, & in prædicta l. Renũciare autẽ feudo vasallus non potest inuito dño: cum eius fauore introductum sit, vt vasallum habeat. arg. C. de act. & oblig. l. sicut in initio. Arg. contra. ff. de ope. libe. l. interdum.

ADDITIO. Dic ꝙ ista l. interdũ. non bene facit ꝓ opi. glo. quia loquitur de operis ꝓmissis per liberũ. facit melius in l. soluendo. ff. de nego. gest. & l. imperialem. de prohi. feu. alie. per Fride. colla. 10. & ibi Bald.

¹ An Populus Romanus possit hodie condere legem not. Io. & Bart. & tex. 93. dist. c. 2. & Aro C. de le. & cõstitut. l. vlti. Io. And.

² Eleemosyna tamẽ ei dari debet. 42. dist. quiescamus.

& infra. ¶Volentes igitur ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem huiusmodi, & venditiones feudorum ecclesiasticorum factas sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu ʰ, vires decernimus non habere.

¶Idem.

¶Dignitas sublata de ecclesia per statutum capituli confirmatum per Papã, vlterius non censetur vacare, nisi per cõtrarium actum statutum fuerit reuocatum.

CAP. VIII.

Cum † accessissent ad Apostolicã sedẽ Archid. Tulleñ. & G. Tulleñ. capituli procurator: Archid. proposuit memoratus, quòd cum olim quidã Tulleñ. canonici nostris auribus intimassent, quòd primiceriatus † in Tulleñ. ecclesia tanto tẽpore vacauisset ⁱ, quòd ad manus nostras illius personatus esset donatio deuoluta: & infra. ¶Fuit insuper ex parte capituli allegatum, quòd de cõmuni assensu

ᵉ Cap. 4. eod. tit. in 1. compila.

ᶠ Id est primiceriatus dignitas.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæst. an cõsensus sufficiat.*

h ¶*Personarũ assensu.*] Nõ tamẽ sufficeret omnium consensus in hoc casu: quia alienatio facta de consensu omniũ citra formã debitam, nulla est. 12. q. 2. sine exceptione. & 10. q. 2. hoc ius porrectũ. & C. de sacrosanct. eccle. auth. iubemus. in fi. & j. de re. eccle. non alie. c. dudum. lib. 6. sed si cõis forma seruata esset, teneret vẽditio. j. de ijs quæ fi. à præla. sine consensu cap. cum nos. sed si læsa esset ecclesia, restituitur in integrum. j. de in integr. restitu. c. requisiuit. & j. de emptio. & vendi. c. cum dilecti.

ADDITIO. Hæc gl. non valet in feudo ecclesiastico quod de consensu eccle. à qua tenet, vendi potest, nec alienat, immo idẽ dñium remanet penes ecclesiam. j. de feu. c. 2. de dona. per tuas. dictum ergo Ioan. tunc procederet, quando ageretur de transferendo directo dominio in emptorem. Ioan. And.

C*Vm accessissent.*] Diuiditur in tres partes. In prima parte ponitur allegatio pro primicerio. In secũda pro capitulo: ibi, *Fuit*. In tertia definitiua commissio: ibi, *Quocirca*. Abb. Siculus.

CASVS. Quidam canonici Tulleń. olim significauerunt domino Papæ, ꝙ primiceriatus Tulleń. tanto tempore vacauerat, ꝙ ipsius collatio ad dominũ Papam fuerat deuoluta: vnde Papa mandauit quibusdam, vt super hoc inquirerent veritatem, & si vacauisset tanto tempore ꝙ secundũ Lateraň. conciliũ ad dominum Papã collatio fuisset deuoluta, ipsi personam idoneã de personatu ipsius inuestirent. Cum autem super hoc executores procedere vellent, ex parte capituli fuit propositũ coram ipsis, ꝙ rescriptum non valebat veritate tacita impetratum: quia de communi consensu canonicorum Tulleń. fuerat constitutũ ne dignitas illa esset vlterius in Tulleń. ecclesia: & ipsa constitutio fuerat per sedem Apost. confirmata. propter quod euidenter patet ꝙ primiceriatus tanto tempore nõ vacauit sicut fuit falsè domino Papæ suggestum: Propter quod negotiũ delatũ est ad dominũ Papam: coram quo omnia ista fuerunt proposita. vnde mandat Papa quibusdã, vt si constiterit canonicos Tulleń. cõmuniter statuisse ne primiceriatus esset vlterius in ecclesia Tulleń. & statutum ipsum auctoritate Apostolica confirmatum fuisse, illud faciant in suo robore permanere, nisi postmodum dicti canonici ꝯuenerint aliquem in primicerium eligendo. Not. ꝙ primicerius dr̃ habere officiũ. Not. ꝙ qui facit ꝯ priuilegium, amittit vires priuilegij; & sic nota ꝙ ius pditur ꝑ abusum. Not. ꝙ facilius aliquid immutatũ reducitur ad pristinũ statũ, quàm ꝙ immutetur.

j ¶*Vacauisset.*] Nulla iusta causa impediente: aliàs nõ curreret tempus. j. de conces. præb. & eccle. non va. quia diuersitatem. argu. ad hoc 18. dist. de Syracusanæ. & 2. q. 6. anteriorum. §. ad hoc. Et si Papa interdicat aliquibus ne eligant sine suo mandato speciali, tempus

canonicorũ Tulleñ. fuerit constitutum [a] ne primiceriatus † dignitas esset vlterius in ecclesia memorata: inter canonicos ipsos primiceriatus prouentibus & possessionibus distributis: & infra. ¶ Propter quod euidenter apparet, quòd primiceriatus ipse tanto tempore non vacauerit, sicut nobis fuerat falsa insinuatione suggestum: & infra. ¶ Quo circa mandamus quatenus si vobis cõstiterit Tulleñ. canonicos, ne vlterius in Tullensi ecclesia primiceriatus esset officium, communiter statuisse, ac statutũ ipsum auctoritate sedis Apostolicæ fuisse postmodũ (sicut dicitur) confirmatum [b], vos illud faciatis in suo robore permanere: nisi postea dicti canonici contrauenerint [c], aliquem videlicet in primicerium eligendo [d].

¶ Idem Clugieñ. episcopo.

¶ *Non obstante certo canonicorum numero etiam per Papã confirmato, prouidendum est receptis vltra numerum, de superexcrescentibus fructibus, maxime si voluntarie per canonicos fuerint recepti.*

CAP. IX.

CVm † M. Ferrariensis: & infra. ¶ Dictus M. pro se ac

pus scilicet trium mensium statutum à canone eis currit, nisi intra id tempus postulauerint licentiam eligendi. j. de elect. c. vlt. Greg.

a ¶ *Constitutum.*] Ac ipsum statutum per sedem apost. confirmatum fuerat.

¶ *Glo. seq. quærit allegans negatiue, ponit opi. Ioan. & vacillando soluit, in fine gl. ponit triplicem effectum confirmationis ex certa scientia.*

Primiceriatum quale sit officiũ, tradit notum hoc libro tit. de offic. primicerij.

An canonici possint per se minuere præbẽdas & dignitates inconsulto Papa.

b ¶ *Confirmatum.*] Sed nũquid canonici per se possunt minuere præbendas, vel dignitates tollere sine licentia dñi Papæ? Videtur q non: quia nec augere possunt. j. de cõsue. c. cum olim. & de vi. & ho. cle. c. qm vt ait. 22. dist. c. 1. quia honor ecclesiæ potius debet augeri q̃ minui. j. eo. c. ex parte. vbi est expressum q non. & de conse. dist. 1. vala. ver. in hoc enim. & j. de ver. sign. c. vlt. & quia tpibus nostris potius addi reuerentiã cupimus, q̃ minui. 25. q. 1. quæ ad perpetuã. & q. 2. quæcunq;. Vnde nec eps potest omittere quin statuat archipresbyterũ: quasi solus ipse sufficiat. j. de offi. archipres. c. vlt. & melius est qualemcunq; eligere q̃ ordinem plenum non esse. ff. de decurio. l. generaliter. §. pen. Ad hoc dixit Io. q ex causa possunt minuere: vt j. de institu. c. 1. & c. auctoritate. & j. eo. c. proxi. & de auctoritate epi. 21. dist. in nouo testamento. Et q possunt vnã dignitatẽ tollere vel diminuere, vel mutare pbendas. probatur 16. q. 1. præcipimus. & j. de exces. præla. c. sicut venire. & ff. cõia præd. l. si quis duas. §. 1. & ff. de neg. gest. l. cum alicui. j. de præben. c. vacante. & 63. dist. c. quia sancta. §. verum. & 67. dist. quorum vices. & c. corepi. & in prædicta decretali. Honorij. j. eod. c. ex parte. vbi dicit: licet nõ sint eius redditus diminuti. & ita vr q potuissent, si fuissent diminuti. Io. Sed verius credo, q non possint sine auctoritate Papæ, ne qñque in fraudẽ hoc facerent, & causam subijcerẽt, cum non esset. & hoc idem dr de cõsensu epi. arg. optimum. j. de ver. sign. c. vlti. Quod ergo inutile fuit, hic confirmauit auctoritas dñi Papę ex certa sciẽtia. arg. 16. q. 1. c. vlti. sicut & datur actio ex nudo pacto si iuuetur auctoritate legis vel principis. ff. de pactis. l. legitima. Vel tene vt dixit Io. q possunt iusta ex causa, alias non. arg. j. c. proxi. ver. nisi in tñ. à 3rio. Dignitatem tñ non credo q possint creare vel supprimere sine auctoritate Papæ, vt hic dicit: nec diminuere numerum iuramento firmatũ, cui confirmatio sedis Apost. accessent, huiusmodi clausula adiecta, s. q si secus fieret, non valeret. j. de præben. c. dilecto. à 3rio. Nota q confirmatio siue constitutio dñi Papæ valet vt confirmet infirmum. 2. q. 1. in primis. & 3. q. 6. hoc quippe. Cõfirmat etiam & supplet defectum solemnitatis omissæ. j. de trans. c. 1. Item valet vt de beneficio illo, quod ex certa scientia confirmatur, postea directe an litiâe sit acquisitum, an non, sine nouo mandato non cognoscatur. j. de confir. vti. vel inuti. c. 2. Si vero sub hac forma confirmat, s. confirmamus sicut iuste possides: talis confirmatio modicum operatur, vel nihil. j. de confir. vti. vel inuti. c. 1. de qua confirmatione habes j. de conces. præben. & eccle. non va. c. quia diuersitatem.

¶ *Glo. seq. arguit pro vnico actu, &c. allegans sex iura, ad contrarium allegans quatuor: demum ponit quatuor opin. Vinc. Io. Tancredi, & aliorũ, quorum quilibet distinguit.*

Priuilegiũ an vnico actu perdat.

c ¶ *Contrauenerint.*] Videtur q priuilegium vnico actu perdatur: vt hic. & j. c. proxi. & j. de præben. c. pro illorum. & 11. q. 3. priuilegiũ. C. de iuredom. impe. l. 2. & C. de ijs qui per me. iudi. non ap. l. his qui. & C. de pact. inter empt. & vend. l. cõmissoriæ. Argumentũ contra, quia delictum personæ, &c. 16. q. 6. si episcopum. j. de arbi. c. cum tempore. j. de priuil. c. accedentib. & c. si de terra.

Vincen. distinguit, aut datur priuilegiũ ad faciendum, aut ad nõ faciendum. Si datus ad faciendũ, & is qui impetrauit, spatio decẽ annorum non vtitur eo, perdit illud. ff. de nundi. l. 1. Si vero datur ad non faciendum, si Papa reseruauit sibi aliquid iuris in eo, non potest tali priuilegio renunciari expresse. j. de arbitr. c. cum tpe. sed si nihil sibi reseruauit, puta quia dedit priuilegium de non dandis decimis: tunc non perditur nisi legitimo tpe, s. si quadraginta annorum spatio fecerit 3 priuilegiũ decimas soluendo. j. de priui. c. accedentibus. & c. si de terra. & 7. q. 1. q̃ periculosum. Sed ibi sufficit q semel renunciet, s. circa beneficia. Si datur ad excipiendum, perpetuum est: quia quæ tpalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum. ff. de do. excep. l. pure. §. vlti. quod est verum si nemo agat. sed si agat, & non excipitur contra agentem, perditur priuilegium. ff. de procurat. l. Pomponius. §. ratihabitionis. & ff. de condi. inde. l. si is qui. [e]

[e] An & qñ priuilegiũ vno solo actu vel pluribus amittatur, vide glo. 1. in l. volũtatem. & Cyn. post Petrum de Bel. Petr. C. de execu. rei. & p eosdẽ in l. tal. sco. C. de dignitat.

Ioannes dixit q si ille qui impetrauit priuilegiũ directe obuiauit priuilegio, perdit illud vnico actu tñ: vt hic. & j. c. proxi. & j. de præben. c. pro illorum. secus si non seruat illud: vel si non vtatur se illo: tũc enim perdit legitimo tpe. j. de priui. c. accedentibus. & c. si de terra. Magis enim delinquit qui directe venit cõtra priuilegiũ, quàm ille qui nõ vtitur illo. arg. ad hoc 84. dist. quisquis. & j. de sent. excom. c. contingit. 2.

Alij distinguunt, an priuilegium sit onerosum: & tũc vnico actu tollitur. an sit fauorabile: & tunc non perditur vnico actu.

T. melius videtur dicere, si priuilegiũ datũ est fauore personæ seu personarum, quale fuit hic, & in similibus contrarijs perditur vnico actu. Si datum est fauore ecclesiæ siue intuitu religionis, vt sunt priuilegia de non soluendis decimis & similibus: non tollitur nisi legitimo tpe, vt dictũ est. Et hæc opinio Tan. habetur his versibus:

Priuatam legem tollit contrarius actus.
Si personalis sit, si patet esse realis:
Tunc non perditur, nisi præscripsisse probetur.

Melius videtur dicendum q sicut sunt diuersa priuilegia in diuersis casibus cõcessa, quodlibet priuilegium locum habeat in suo casu [z]: sicut vides in præscriptionibus, quæ diuersa tẽpora requirunt. Dic vt j. de deci. c. suggestum.

[z] Concor. text. in l. si cum adul. ff. de acq. gest. & in l. h. ff. de ca. & l. Papinianus exul. ff. de mino.

¶ *Glo. sequens obijcit & soluit.*

d ¶ *Eligendo.*] Videtur q talis electio nõ deberet valere, quia noua dignitas sine licentia Papæ cõstitui non potest. j. de consue. c. cum olim. 22. dist. c. 1. Sed hæc electio vr de nouo esse creata, & sine licentia 3 Papæ non dr noua dignitas: sed ex consequentia antiquæ dignitatis possunt eam resumere. argum. ad hoc j. de feu. c. 2. & j. de Iudæ. c. consuluit. & ff. de noui operis nunciatio. l. 1. §. si quis ædificium. Ber.

3 Simile de concessione pbendæ c. vlt. lib. 6.

† Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.

CVm M. Ferrariensis.] Habet materiã prolixã & subtilem: & hoc dicit: Si capitulum 3 suam constitutionẽ de certo canonicorum numero, aliquos recipit in canonicos, de superexcrescentibus fructibus eis prouidere tenetur. Ioan. And. Diuiditur in tres partes. In prima ponitur allegatio pro M. & sociis. In secũda pro capitulo: ibi, *Verum.* In tertia definitio: ibi, *Mandamus.* Abb. Siculus.

Casvs. Canonici Ferrarieñses vt maioribus redditibus abundarent, statuerunt 14. præbendarum numerum in ecclesia Ferrarieñ. præter illud quod cõi mensę cõiter deputarunt, 3 antiquam consuetudinem ecclesiæ. postmodum quadã præbenda vacante in ipsa ecclesia, canonici 3 consuetudinẽ ipsam voluntarie venientes, M. & quatuor socios suos receperunt, nullis prębendis assignatis eisdem: & quamuis redditus illorum essent quamplurimũ augmentati, noluerunt tñ eisdem de superexcrescentibus redditibus prouidere: & ideo inter dictos quinq; & capitulum quæstio super hoc mota fuit coram Ferrarieñ. epo. tandem ad sedem Apost. quæstio est delata. coram dño Papa omnia ista fuerunt ex parte illorum quinq; proposita. & ex aduerso ex parte capituli fuit propositum, q in Ferrarieñ. ecclesia 14. pbendarum numerus fuerat constitutus, & à sede Apostolica confirmatus: tandem cum vna præbenda in eadem ecclesia vacaret, ad instantiam quorundam receperunt duos in eandem præbendam, & postmodum ad preces epi dictum M. & quendam aliũ sine præiudicio constitutionis pdictæ in canonicos receperunt. ita tñ q ipsi de canonicatu nil reciperent donec primi duo essent præbẽdas integre assecuti, & redditus qui per eorum industriam excreuerunt, deputauerunt cõi mensæ, quæ minus sufficiens erat: quos quinq; canonici sibi 3 prædictam constitutionẽ petebant in beneficium assignari. Istis & alijs allegatis mãdat Papa iudici, vt cum in constitutione prædicta etiam confirmatione Apostolica, vel fuerit vel esse debuerit sicut consueuit expressum, nisi intantum excreuerint Ecclesiæ facultates, q pluribus possint sufficere competenter: & ipsi canonici 3 consuetudinem suam receperant quatuor ad vacaturas pbendas vltra numerum cõstitutum: faciat superexcrescentes redditus pdictis qnq; canonicis assignari: ita q si ex eis æquales cum alijs possint habere pbendam, quod superfluum fuerit, in cões vsus conuertatur, antiquis canonicis præbendas suas percipientibus consuetas: reuocato in pristinum statum quicquid ab alterutra

terutra partium in præiudicium alterius post motam quæstionē coram epo Ferratien. circa pbendas vel possessiones fuerit attentatū. Nota quædam notabilia in hac decretali. Primo q protestatio non prodest illi qui facit ꝯ ipsam protestationem. Item vbi certus canonicorum numerus constituitur vel confirmatur, conditio illa, nisi in tantum excresceret, &c. subintelligitur, etiā si nō apponatur. Item lite mota nihil est ab alterutra partium innouandum in præiudicium alterius.

¶ *Glossa sequēs ratio. per q. an sine mādato iste M. etc.*

a ¶ *Sociis.*] Et licet M. haberet mandatum: tñ sine mādato pro sociis absentib' agere posset, cū essent consortes eiusdem litis: quia agebāt vt eis fieret cōicatio de fructibus superexcrescentibus: tñ cauere debet de rato: † vt C. de consor. eius. lit. l. 2. & est speciale: alias non admittitur ad agendum sine mandato nisi esset coniuncta persona. ff. de pcura. l. sed hæ personæ. in princ. & infra tit. proxi. c. nonnulli. Et i alio est hic speciale: quia post litē contestatam datur cautio: qđ est ꝯ id quod legitur. ff. de procur. l. Pōponius. §. ratihabitionis. Sed illa lex, Pomponius, loquitur qñ per procuratorem lis est contesta. Vincē. Sed nō credo q ista sit talis cā: quia quilibet agere poterat pro se, & sine aliis. & iste M. habebat mādatū ab aliis, aliàs nō fuisset admissus pcurator. Ber.

† De his coniunctis tractauit hic Bonaguida et qđ colligit ex not. infra de proc. c. 1. & c. accedens. & cap. mandam. & plenius de his in Spec. de satisda. Io. And.

† Ex demen-

quatuor sociis [a] suis proposuit quòd Ferratieñ. canonici vt eo [b] amplius suos redditus augmentarent, quo [c] prouentus ecclesiæ (qui diuidi consueuerant inter plures) in vsus cederēt paucorum, quatuordecim præbendas tantū, præter id quod mensæ communiter deputarunt, in eadem ecclesia contra antiquā consuetudinem [d] statuerunt. Postmodū vero contra cōstitutionē ipsam voluntarie venientes dictos quinq; in canonicos receperunt nullis præbendis assignatis eisdem. Et licet eorum redditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex superexcrescentibus redditibus prouidere [e]. ¶ Verum † ex aduerso fuit propositum, quòd quatuordecim præbendarum numero in Ferrarieñ. ecclesia instituto, & Apostolicæ protectionis præsidio roborato: cum vna in eadem ecclesia præbēda vacasset, ad quorundam instantiam duos ad eam [f], & postmodum ad preces episcopi dictum M. & quendam alium [g] sine præiudicio [h] dictæ constitutionis in canonicos receperunt [i]: ita quòd ipsi canonici de canonia nihil [k] perciperent, donec primi duo essent præbendas integre assecuti. Cumque per canonicorum industriam [l] fuerit procuratum vt ex possessionibus quas ecclesia tempore longo possedit, plures eis redditus soluerentur: superexcrescentes communi mensæ, quæ minus sufficiens fuerat, deputauerunt: quos dicti quinque sibi postmodum petierunt contra capituli constitutionem in beneficium assignari: & infra. ¶ Mādamus quatenus cum in cōstitutione prædicta, & confirmatione sedis Apostolicæ vel fuerit vel esse debuerit sicut cōsueuit † expressum, nisi in tantum excrescerent ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere [m] competenter: & iidem canonici in derogationem suæ constitutionis, ad vacaturas [n] præbendas quatuor receperunt

b ¶ *Eo.*] id est, intantum.

c ¶ *Quo.*] id est, inquantum.

d ¶ *Consuetudinem.*] Hoc non multum noceret, dummodo ex causa hoc facerent: vt dictum est s. c. prox. arg. ff. de decr. ab or. fa. quod semel. & in authen. vt deter. sit nu. cleri. coll. 1. ver. non enim, &c. & j. de insti. c. 1. & c. auctoritate.

e ¶ *Prouidere.*] Subaudi q ille M. cū sociis suis petebat ex illis fructibus superexcrescentibus sibi præbendas assignari.

¶ *Gl. seq. ratio. per obiect. quæ tripliciter soluitur.*

f ¶ *Ad eam.*] Si hoc esset verū, talis receptio non valebat. j. de præben. maioribus. & c. tuæ. Sed probata non fuit hæc forma: sed hoc obiicere non poterant: quia fatebantur se fecisse ꝯ constitutionem Turo. concilij. j. de præben. c. maioribus. quare nō essent audiendi. de concel. præb. & eccl. non va. cum super quæstione. & sic repelluntur suam turpitudinem allegantes. j. de don. c. inter dilectos. [a] Vel dic ad eam. i. ea vacante elegerunt duos simplr in canonicos.

ADDITIO. Vel dic sm Inno. q forte ambo diuidebant præbendam: sed simpliciter fuerunt electi in canonicos, & non ad ipsam diuidendam: sed postea inter se ordinauerunt de præbenda diuidenda: quod fuit illicitum: sed quia isti actus fuerunt diuisi, ideo secundus non nocuit primo. ad hoc. de rerum permu. ad quæstiones. dixit tñ plus sibi placere quod not. de præben. c. dilectus. 2. & c. tuæ. & illud quod ibi not. maxime in decre. dilectus. Io. And.

a Concor. l transactione C. de transac. & l. generalem. C. de ordin. ob ... can.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

g ¶ *Alium.*] De quinto non fit hic mentio: quia forte capitulum confitebatur illum elegisse.

¶ *Glo. seq. notat protestationem non prodesse. allegat tria iura. in contrarium allegat quinque, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Sine præiudicio.*] Hic ergo nō prodest protestatio: quod est verū qñ est contra substātiam facti, vel rei super qua fit: vt si protestatus fuisset cum reciperet aliquem in canonicum, vt non haberet pbendam: quę substantia est negotij: quia qui receptus est in canonicū, non debet carere pbenda: vt j. de præb. c. relatum. Si vero protestetur sic, q ea quæ dicit, non dicit animo contestādi litem: talis bene valet. Ioan. j. de app. c. solicitudinem. & j. de censi. c. olim causam. & ff. de condi. indebi. quod quis sciens. Arg. ꝯ j. quod met. causa. perlatum. & 31. q. 2. Lotharius. ff. quib. mod. pigno. vel hypo. solu. l. si debitor. §. 1. & j. de in integ. restit. c. cum venissent. & j. de elect. c. Cumana. circa finem. Solu. ibi protestatio non valet vbi protestans per ꝯrium factum ꝫ directe obuiat suæ protestationi, vt in dictis decret. c. solicitudinem. & c. olim causam. nisi hoc faceret iusta de causa: vt in d. c. perlatū. Et quiq; protestatio plus prodest q̃ appellatio. C. de fil. famil. l. 2. lib. 10. ideo potest dici q protestatio profuit cum ipsi pbendas cōsuetas integre percipiunt, etiam si isti quinq; de redditibus excrescentibus non percipiūt tm quantum antiqui: sed tñ præiudicium fit eis quantum ad communē mensam.

† Quod est proprie vis qđ protestatio & facti se simul nō compatiuntur vbi ergo duo pluries intelligi potest aliquid secundum illi Alberum tract. de agnos. assecu. q. 12. nu. 9. & Gerlonis tract. de protesta. con fidecas. p.

¶ *Gl. seq. distinguit canoniam à prabenda.*

i ¶ *Receperunt.*] Vnde eis prouidere debebāt, j. de præben. c. relatū. & c. dilectus. 1. & j. de concel. præben. c. cum sup quæstione. Et not. q aliud est canonia, & aliud pbenda. Canonia est ius quod prouenit ex electione & receptione in fratrē, vt hic. Præbenda est quę procedit ex institutione & officio: quia ex quo qs facit officiū, debet percipere beneficiū. Vnde & laicus, vt dicit Vincent. potest habere præbendam, & potest esse pbendarius, sed nō posset esse canonicus. j. de instit. c. ecclesia. Nota q omnis canonicus debet habere pbendā: sed non conuertitur. sola enim perceptio salarij non facit decurioné. ff. de decur. l. sola salarij. nec quicunq; habet canoniam, habet vocem in capitulo. vt puer. j. de æta. & quali. c. ex ratione. ff. de decur. l. spurij.

† Facit ad hoc l. qđ si noluit. §. qui assidua. ff. de ædil. edict. not. Bart. in l. nemo. ff. de re. du.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

K ¶ *Nihil perciperent.*] Vř q hoc fuerit simoniacum. j. de præben. c. dilectus filius. T. Dic q si itellexissent, & actū esset inter partes, q nihil oino perciperent, simoniacum fuisset: sed intelligebant q tm de pbendis diuisis nihil perciperent: & hoc patet ex eo quod dicit j. antiquis canonicis suas prębendas, &c. & canonici nullum pactū cum aliquo fecerunt: sed simpliciter elegerunt illos: ita q de præbendis diuisis nihil perciperent.

¶ *Glo. sequens obiicit & soluit.*

l ¶ *Industriam.*] Hæc videbatř bona allegatio: quia si per ipsorum industriam redditus sunt augmentati, non debent compelli illos communicare aliis. C. de alluui. l. 3. & j. de in integ. restitu. c. requisiuit. in si. aliàs, c. 1. & ff. de rei ven. l. cæterum. & nemo cōpellit ad communionem. ff. de condi. indeb. l. si non sortem. §. si centum. ff. pro socio. l. qui admittitur. Papa tñ non admisit illam allegationem: quia præiudicauerunt sibi eos recipiendo. Et tot ponendi sunt in ecclesijs quot ex earum fructibus possunt cōmode sustentari: vt j. de insti. c. 1. quia bene poterant eis prouidere de cōibus redditibus: nec distinguitur hic qualiter redditus augmentētur: nec refert ex quo augmentati sunt: vndecunq, processerint, vt j. de verb. sign. c. si.

Ecclesia tot habeat ministros quot cōmode possint sustentari.

ADDITIO. Quòd si per industriam canonici sua præbenda augmententur, sibi cedit, nec diuidere compellitur: secus si cōtractis prædiis, vnius solicitudine augmententur: vt hic, secundum Host. Ioan. And. in nouellis.

m ¶ *Possent sufficere.*] Arg. conditionem subintelligendam: vt 2. 2. q. 2. beatus. ff. qui satisda. cog. l. vlt. j. de iureiuran. c. quemadmodum. vbi de hoc. & j. de rescrip. c. 2.

¶ *Glossa sequens ponit opinionem quam reprobat.*

n ¶ *Ad vacaturas præbendas.*] Per hoc quod dicit ad vacaturas, dicunt quidam, vt Papa Inno. iiij. quod hæc decre. continet dispensationem, & non ius commune. Sed non est verum, immo continet ius commune: cum ex confessione vtriusque partis cōstet illos fuisse receptos in fratres, & ad ius canoniæ. Sed hoc non est contra ius, quòd aliquis recipiatur in canonicum, & expectet præbendam: sed nullum percipere beneficium, si percipi possit, est contra ius. j. de preben. c. dilectus. 1. & c. relatum. quia aliud est canonia, aliud prębenda: vt dictum est s. eod. c. & ideo Papa mandat eis dari superexcrescentes redditus.

¶ *Glossa sequens quærit & soluit.*

a ¶ Vltra

a ¶ *Vltra numerum.*] Hic potest quæri vtrum isti qui quotidie recipiuntur vltra numerũ, habeãt vocem in electione epõrum vel aliorum prælatorum? Dico standum esse consuetudini: & si nulla sit consuetudo, adhuc non credo quòd debeant vocari ad huiusmodi tractatus vel electiones, cum nondum habeant plenum ius, nec etiam possessionem.

¶ *Glo. sequens quærit, & duplicater soluit.*

b ¶ *Cum integritate.*] Sed cum canonici isti voluntarie receperunt quatuor vltra numerũ cõstitutum auctoritate propria ʒ suam constitutionẽ, quare nõ compelluntur cõicare suos redditus illis, vt sint oẽs æquales, cũ renunciare videantur suo priuilegio. ʒ. e. primo? Potest videri q̃ ipsi hoc non petiuerunt: vt in littera patet. & condẽnatio nõ debet fieri nisi quatenus petitum est: vt j. de ord. cog. c. cũ dilectus. Vel dicas q̃ si etiam petitum fuisset, nõ debebant condemnari: quia non fuerũt recepti vltra numerum pbẽdarum, licet vltra canonicorũ numerum: vt satis apparet in littera ipsa: vt dicitur ʒ. eod. c. in nouitula, per hoc.

¶ *Glossa sequẽs notat & signat contrarium.*

c ¶ *Post motam quæstionẽ.*] Not. q̃ quicquid in præiudiciũ alterius partis lite pendente fit, debet in irritum reuocari. j. vt lit. penden. c.

vltra numerum [a] constitutum, antiquis canonicis præbendas cum integritate [b] percipientibus consuetas, superexcrescentes redditus prædictis canonicis facias assignari: ita quòd si ex eis pares potuerint cũ aliis fortiri præbendas; quod superfuerit, in communes canonicorum vsus (sicut prius statuerant) siue aliter, prout melius videbitur, conuertatur: reuocatis in irritum quæcunque ab alterutra partium in præiudicium alterius post motam quæstionem [c] coram episcopo Ferrarieñ. circa præbendas [d] vel possessiones fuerint innouata.

¶ Idem abbati & conuentui Sancti Syluestri.

¶ *Statutum generale laicorum ad ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præiudicium non extenditur: nec speciale etiam si earum commodum & fauorem concernat. hoc dicit, quo ad intellectum. Abb. Siculus.*

CAP. X.

Ecclesia † sanctæ Mariæ; & infra. ¶ Nos attendentes quòd laicis (etiam religiosis [e]) super ecclesiis & personis ecclesiasticis [f] nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; à quibus si quid motu proprio statutum fuerit quod ecclesiarum etiam respiciat commodum & fauorem, nullius firmitatis existit † nisi ab ecclesia [g] fuerit approbatum. Vnde statutum [h] Basilij † de non alienãdis prædiis rusticis [i] vel vrbanis, ministeriis [k], & ornamentis [l] ecclesiarum: illa reprobatum fuit potissima ratione, quòd auctoritate non fuit Romani Pontifi. roboratum ¶ Quod à senatore factum fuerat in præiudicium monasterij non conuenti [m] nec confessi [n] vel cõuicti, in irritum reuocantes, easdẽ possessiones restituendas sibi sententialiter definimus.

¶ Idem vniuersis doctoribus Parisijs commorantibus.

¶ *Pœna simpliciter apposita propter contumaciam, in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.*

CAP. XI.

Ex litteris † vestræ deuotionis accepimus: & infra.

bene quidem. unde hæc decretalis sumpta fuit. & j. de reb. eccle. nõ alie. c. cum laicis quia ius spirituale, puta ius eligendi in ecclesia collegiata, etiam si sit patronus, non cadit in laicum. j. de electio. c. sacrosancta. & cap. Massana. non obstante aliqua consuetudine: vt ibi dicit Gregorius. Nec de re spirituali cõpromitti potest in laicum. j. de arbi. contingit. nec iudicare de rebus ecclesiæ possunt. j. de iud. c. decernimus.

¶ *Glo. seq. arguit, & remittit.*

f ¶ *Personis ecclesiasticis.*] Arg. q̃ eodem iure censeri debent bona clericorum & ecclesiarũ: ut j. de vi. & hone. cle. c. vlti. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. notat & remittit.*

g ¶ *Ab ecclesia.*] Sic ergo qd aliàs est infirmũ, confirmatio Papæ facit firmum. j. de transact. c. 1. De hoc dictum fuit ʒ. eo. tit. c. cũ accessissent.

h ¶ *Statutum.*] 96. dist. c. bene quidem.

i ¶ *Prædiis rusticis.*] Rusticum prædium appellatur, quod est sine aliquo ædificio. Vrbanum prædium vbi factum est ædificium, vt domus: vt ff communia præ. vr. & rub. l. 1 & ff. de ser. rust. præ. l. 1. & p totũ. & ff. de ser. vrba. præ. p totũ.

k ¶ *Ministeriis.*] i. vasis uel instrumentis.

l ¶ *Ornamentis.*] vt palliis & cõsimilibus, quibus ornatur ecclesia.

¶ *Glos. seq. exponit, obiicit, & soluit.*

Quod dic vt not. de iur. pat. nobis. Io. An. in no.

Vide c. in ecclesiarum. supra hoc tit.

Hic erat pfectus vrbis Romæ.

Cap. 1. in … lano. tit. de iureiurãdo.

ecclesia sanctæ Mariæ. j. de despon. imp. c. ad dissoluendum. in fine. & C. de rei vendi. l. si fundum. & l. certum. 11. q. 1. quia res. Arg. contra. j. de resti. in integ. c. cum venissent. in fine.

d ¶ *Circa præbendas.*] Vt si aliqua prebenda de antiquis vacauit lite pendente: & illa forte sit alij assignata: vel si aliquis possessiones illas quas petebant, sibi in beneficiis occupauit: totum debet in irritum reuocari.

Ecclesia sanctæ Mariæ.] Famosa est hæc decre. & cõiter sic sumatur. Causæ ecclesiarum per cõstitutiones laicorum definiri non debent. Diuidit principaliter in duas partes. In prima ponit duplex definitiõis motiuũ. In secũda definitio ibi, *quod à senatore.* Ab. Sicul.

¶ Casus sic ponitur. Ecclesia sanctæ Mariæ in via lata mouit quæstionẽ contra Ioan. de Archeia super quibusdam possessionibus coram iudice delegato à Rom. senatore, lite pendente. Idẽ Ioan. possessiones illas trãstulit in monasteriũ sancti Syluestri. tandẽ absolutus fuit idẽ Ioã. appellauit ad senatorem, coram quo idẽ Ioan. dicebat se nõ esse conueniendũ: quia nõ possidebat illas possessiones. Demum senator Romanus occasione cuiusdã statuti in quo continebatur, q̃ si quis rem litigiosam lite pendente transferret in alium, illa possessio deberet auferri possessori & petitori dari: spoliauit monasteriũ possessionib' illis, & restituit illas ecclesiæ sanctæ Mariæ, monasterio non citato vel confesso vel conuicto. Vnde monasteriũ conquestum fuit domino Papæ. Papa cõsiderans q̃ laicis quantũcunq; religiosis super ecclesijs & personis ecclesiasticis nulla est attributa facultas: & si ab illis proprio motu quid statutũ fuerit quod etiã ecclesiarum utilitatẽ respiciat & fauorẽ nullius debet esse momenti, nisi per Romanã ecclesiã fuerit approbatũ: (vnde statutum Basilij de non alienandis prædiis rusticis vel urbanis, ministeriis & ornamentis ecclesiarũ, licet in se bonum fuerit, illa ratione reprobatum fuit, quia per sedẽ Apost. non fuit roboratũ) ideo qd à senatore fuerat factum in præiudiciũ monasterij non conuenti, nõ confessi, non conuicti, dñs Papa in irritum reuocauit, & easdem possessiones restituit monasterio supradicto. Not. q̃ laici de reb' ecclesiæ, vel personis ecclesiasticis nihil disponere possunt in præiudiciũ ecclesiæ. Item q̃ sententia lata contra absentem non citatum, nõ confessum, non conuictum, nihil ualet. Item nota, q̃ iudex ecclesiasticus potest retractare sententiam iniquam iudicis secularis.

e ¶ *Etiam religiosis.*] Sic ergo laici de rebus ecclesiæ nihil disponere possunt, siue in tẽporalibus, siue in spiritualibus; ut hic, & 96. dist.

m ¶ *Non conuenti.*] Bene dicit, non conuenti: quia conuentio siue citatio est principiũ siue fundamentum ordinis iudiciarij. ¶ Primo. n. est quis citandus: vt infra de maio. & obe. c. inter quatuor. & j. de proba. cap. quoniam contra falsam. ubi consimilia per ordinem ponuntur, citationes & dilationes, & c. per conuentionẽ perpetuatur iurisdictio delegati. j. de offic. delega. c. gratũ. Sed videtur q̃ potuit pcedere altera parte absente, cũ esset iudex appellationis. j. de app. c. sæpe. & c. interposita. & 2. q. 6. ei qui appellat. in princ. ibi appellatore cessante. & dicit lex, q̃ quasi priuilegiũ est illius qui cognoscit de appellatione, pcedere altera parte absente. C. de temp. app. l. ult. §. illud. Sed nõ est ita. semp enim quis debet citari, q̃ quæcũq; sit causa, etiã in causa appellationis. j. de appel. per tuas. immo non valet sententia vbi peremptoriũ edictũ nõ venit ad absentis notitiã, vel ad eius domiciliũ. ff. quæ sen. sine appel. l. 1. §. itẽ cum ex edicto. Et Ioan. de Archeia coram iudice appellationis erat, nec defendebat monasterium, quia dicebat q̃ non possidebat.

ADDITIO. Vnde contraria locũ habent quando est quæstio inter appellantem & appellatum. hic vero monasterium nec erat appellans nec appellatum, secundum Abb. Ioan. And.

n ¶ *Nec confessi.*] Et hoc verum est: quia nemo iudicandus est nisi conuictus vel sponte confessus, quod si fiat, sententia nulla est: vt 2. q. 1. nos in quemquam. Per decre. quam habes j. vt lit. penden. c. ecclesia. intelligas finem istius capituli.

Text. est in l. 1. C. de pscri. long. temp. & in l. vt bon. ff. iudica. sol. & C. de sta. de- fun. l. si ĩe.

Nisi fuisset terminus assignatus q̃ haberet vicem peremptorij. infra de app. sæpe. Ioan. And. in no.

Facit tex. in l. pande. ff. ad leg. Aqu. & C. de confess. l. 1.

Ex litteris.] Pœna priuationis à cõione, quæ pp contumaciã ex cõstitutione infertur, temporalis est. & non perpetua. Ioan. And. Prima pars ponit statutum & factum ex quo surgit dubitatio. Secũda dubitationẽ soluit, duas rationes inducẽs. Secũda ibi, *Quia tamẽ;* Abb. Sicu. Ista decre. erat in tit. de iureiur. in tertia compilatione.

CASVS. Magistri artium liberalium Parisijs cõmorantes, à cõsuetudine antiqua in quibusdã articulis deuiauerãt. Vnde ipsi volentes consuetudinẽ pristinã reformare iuramẽto interposito statuerũt, q̃ si quis magistrorũ ordinationi vniuersitatis ipsorum duceret resistendũ, & tertio commonitus vniuersitati eorũ parere contẽneret, extũc cõsortio magistrorũ priuaretur, pp qd magister G. supradicta cõione ipsorũ fuit priuatus, tandem voluit obedire vniuersitati: sed vtrum debeat recipi dubitatur, quidam dicebant q̃ sic debebat remanere priuatus. Alij dicebãt q̃ recipiendus erat ex quo volebat satisfacere. Alij dicebant q̃ nõ posset recipi pp iuramentũ absq; licẽtia Papæ. Vnde Papa consultus respõdet q̃ constitutum nõ fuit, vt huiusmodi

huiusmodi priuatio in perpetuom duraret, cum tam de iure cõi, q̃ de consuetudine ecclesię extitit aliàs, & existat, vt qui pp cõtumaciã aliorũ cõione priuatur, cũ satisfacere voluerit, restitui debeat. Mandat dñs Papa, q dictum magistrum obedire volentem admittant in magistralibus ad consortiũ vniuersitatis. Not. q qui simpliciter à cõione aliorum excluditur pp cõtumaciam, debet recipi cũ satisfacere voluerit. Itẽ nota q iuramẽtum est benigne interpretãdũ.

a ¶ *Fide.*] idest, iuramento.

b ¶ *Tertiove.*] Hæc est enim legitima & canonica citatio siue admonitio trina. 24. q. 3. de illicita. §. de cõuentione. 16. q. 7. omnes decimæ. & 17. q. 4. de psbyterorum. quia vindictã semp debet precedere monitio. 12. q. 2. indigne. in prin. j. de vi. & hon. cle. c. vlt. & j. de sen. exc. contingit. 2. & c. sacro.

c ¶ *Infra triduum.*] Nimis breuis fuit terminus, quia non poterat deliberare ad plenum, & ideo potuit io promptum incidisse periculũ. simile 2. q. 6. anteriorum. primo responso. vbi olim triduũ dabatur ad appellandum, vnde dati fuerunt postea decem dies, vel saltem terminũ decẽ dierum statuissent: quia illud tempus modicũ appellatur. ff. de constitu. pecu. l. promissor. §. 2. & propter breuẽ terminum potest appellari. j. de dila. c. 1.

Terminus ad appellandum qualis taxandus.

¶ Licet à vobis fide[a] pstita fuerit constitutum, vt si quis magistrorũ ordinationi vniuersitatis ipsorũ duceret resistendum: & primo, secundo, tertiove[b] cõmonitus infra triduũ[c] vniuersitati parere cõtemneret magistrorum, extunc beneficio societatis eorũ in magistralibus priuaretur: & ob hoc magister G. fuerit eorũ cõmunione priuatus. ¶ Quia tamen constitutũ non fuit, vt in perpetuum[d] huiusmodi priuatio perduraret: cũ tam iuris canonici[e] quam nostri moris existat, vt is qui propter cõtumaciam communione priuatur, eũ satisfactionem cõgruam exhibuerit, restitutionem obtineat: Mãdamus quatenus supradictũ magistrũ statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionis vestræ cõsortium in magistralibus admittatis[f].

¶ Honorius iij. episco. & cantori Cabilon.

¶ *Non possunt canonici sine causa restringere numerum canonicorũ seu præbendarum. Abb. Sic.*

CAP. XII.

¶ *Glo. seq. ponit op. Inno. pro qua alle. §. iura. Alle. in contrarium, & soluit.*

d ¶ *In perpetuum.*] Dicit hic Inno. tertius, q aliud est aliquem simpliciter excludere, & aliud in perpetuũ excludere. simile 33. q. 4. non oportet. s. in glo. fin. & simile 1. q. 1. sunt nonnulli ver. beatus. ibi, non dicit. & j. de dona. c. pastoralis. sic ff. pro so. l. coiri societatem. & l. 3. §. 1. & in glo. Arg. contra. 50. dist. c. 1. in fi. ibi, nõ statuta, sed tẽporaliter dilata credatur. & C. de pœ. l. seruus. in fi. ibi, eum qui aliquãdo. ex quo enim non est tempus definitũ, de quolibet tempore intelligitur. 1. q. 1. eos. & ff. de euic. l. si rem. §. vlti. & j. de priuile. c. quia circa. vbi verbum simpliciter positum ad futura tempora trahitur, & generaliter intelligitur. Itẽ Inoocentio q idem est perpetuo remouere quod simpliciter remouere: vt 1. q. 1. reporiunt. in fi. & 79. dist. si quis ex epis. 10. q. 1. quia sacerdotes. 27. q. 2. de viduis. Ioan. & j. de coha. cleri. & muli. c. clericus. Sed circa talia cõsideranda est natura siue causa cuiuscũq; negotij. hic enim punitur pro contumacia, & non pro crimine: & contumacia sępe purgatur, vt facile est videre in multis.

Excludere simpliciter, & excludere in perpetuũ, an differant.

e ¶ *Iuris canonici.*] j. de sen. excõ. c. per tuas. & j. de ver. signi. c. cum olim. & c. ex parte. ibi, est exemplum de contumacia & crimine.

¶ *Glo. sequens reci. per quæstionem.*

f ¶ *Admittatis.*] Non obstante illo mandato, si quid in medio tempore deliquisset, posset repelli. j. de testi. cog. c. præterea. arg. ff. de transa. l. cum Aquiliana.

ADDITIO. Vide de iureiur. c. veniens. super glo. 2. Ioan. And. in nouel.

EX *parte.*] Non valet statutum per qd̃ diuinus cultus sine causa diminuitur, etiam si super hoc intercesserit in forma communi Papæ confirmatio. Io. And. primo narrat factum corrigendum. In secunda corrigit. secunda ibi, *Nolentes.* Abb. Siculus.

¶ Casus sic ponit. Edueñ. canonici, vt maioribus redditibus abundarent, numerum præbẽdarũ in ecclesia Edueñ. ab antiquo statutũ restrinxerunt, licet redditus ipsorũ non fuerint diminuti: significauit hoc eps Edueñ. domino Papę, nolens igitur Papa cultum diuini numinis diminui, sed potius augmẽtari, mandat quibusdam vt antiquum numerum faciant in ecclesia Edueñ. seruari: & si quas præbendas à tẽpore vltimi statuti vacasse inuenerint, personis idoneis illas conferant de consilio epi, non obstante aliqua constitutione sup hoc à canonicis ipsis facta, aut cõfirmatione à sede Apo. obtenta. Not. q numerus clericorũ per solos canonicos nõ põt diminui: nec valet statutũ super hoc factum, nisi Papa ex certa scientia illud confirmaret.

g ¶ *Propriis commodis inhiantes.*] idest, cupiditati intendentes. vitiũ denotat. simile s. eo. c. cum omnes. & s. eo. c. cum M. Ferrariensis.

¶ *Glo. seq. infert a contrario, & remittit in fi. allega. c. contrarium.*

h ¶ *Diminuti.*] Secus si essent diminuti: quia tunc vr̃ q auctoritate epi possunt diminuere numerum. Arg. j. de vita & honest. cleri. ca. quoniã vt ait. sicut augmẽtatis facultatib' plures possunt institui etiã vltra numerũ statutum. s. eo. c. cum M. arg. j. de cen. c. quanto. & 21. distin. in nouo. & C. de episc. & cle. c. in ecclesijs. de hoc dictum est s. eo. c. cũ accessissent. dic vt ibi. Arg. contra. j. de ver. sig. c. vltimo.

¶ Ex hoc cap. aperte colligitur, non valere statutũ per quod cultũ diuinum sine causa diminuitur, etiam si in forma cõi per Papam fuerit confirmatum.

EX[†] parte episcopi Eduensis fuit propositum, quód canonici Edueñ. propriis commodis inhiantes[g], præbendarũ numerum ab antiquo in ecclesia Edueñ. statutum (licet non sint eius diminuti[h] redditus) restrinxerunt: & infra. ¶ Nolentes igitur diuini numinis minui cultum, sed potius augmentari: Mandamus quatenus antiquũ numerum faciẽtes auctoritate nostra seruari: præbendas quas à tempore vltimi statuti inueneritis vacasse in ecclesia memorata (non obstante aliqua constitutione super hoc à canonicis ipsis facta, vel cõfirmatione[i][†] à nobis ab eisdem obtenta) personis idoneis[k] cum consilio[l] episcopi conferatis.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem: de qua confirmatione loquutur littera.*

i ¶ *Confirmatione.*] sub forma cõi impetrata: quia talis confirmatio nihil noui tribuit. j. de cõfir. vti. vel inuti. c. cũ dilecta. §. nos igit. vers. nolentes. & j. de cõcess. præb. c. quia diuersitatem. in fin. & j. de priuileg. c. ex parte. quia qui confirmat, non donat. j. de fid. instr. c. inter dilectos. §. cęterũ. per tales confirmationes non intelligit Papa iuri alicuius derogare. j. de offi. ordi. c. licet. §. 1. quia inde non debet nasci iniuria, vnde iura oriunt. j. de accu. c. qualiter & quando. 1. C. vnde vi. l. meminerint. Quando valet confirmatio Papæ, & quando non, dictum est s. tit. eo. c. cum accessissent. & j. de confir. vti. vel inuti. c. 1. & 2. Et obtenta fuit ista confirmatio tacita veritate de antiquo statuto: & q facultates ecclesiæ non essent diminutæ.

¶ Hũc vers. dixit Car. Floren. esse fin. ad hoc q app. confirmationis intelligatur de cõfirmatione in forma cõi.

† Concor. text. in l. z. quia. cũ gl. in ver. nec ipsa lex. ff. de iur. omnium iud.

k ¶ *Personis idoneis.*] Hoc semper subintelligitur. j. de elect. c. causam quæ. talibus enim beneficia sunt conferenda: aliàs puniuntur dantes & recipientes. j. de elect. c. nihil est. & j. de præb. c. graue.

l ¶ *Cum consilio.*] De hoc traditur j. de elect. c. ne pro defectu. & c. cum in veteri.

† Adde mẽ hoc glo. de iure in ca. frater. in ver. auctoritate. 17. q. 2.

¶ Gregorius nonus archipresbytero sanctæ Mariæ Maioris de vrbe.

¶ *Constitutio futura respicit, & non præterita: nisi in ea de præteritis caueatur.*

CAP. XIII.

QVoniam constitutio Apostolicę sedis omnes adstringit[m], & nihil debet obscurum

QVoniam *constitutio.*] Diuiditur: quia primo ponit causam constitutionis declarandæ. Secundo declarationem: ibi, *declaramus.* Tertio declarationis rationem: ibi, *cum leges.* Abb. Siculus.

CASVS. Dñs Gregorius Papa fecerat quandam constitutionem in ecclesia sanctæ Mariæ maioris de vrbe, quæ cõstitutio est j. de maio. & obe. quæ incipit, statuimus. in qua dicit q presbyteri primum locum obtineent: diaconi secundũ: subdiaconi tertiũ: & sic de reliquis ordinatim, etiam si posterius admittãtur: & qui maior est ordine, in portione pcipiẽda sit potior, etiãsi posterius sit receptus. Super ista constitutione dubitatur vtrũ constitutio ista traheretur ad præterita, vel ad futura tantum. Dicit Papa, q cõstitutio ista sedis Apost. oẽs adstringit, & nihil debet obscurũ & ambiguũ continere: & ideo declarat constitutionem prædictã, dicens q constitutio ista nõ ad præterita, sed ad futura tantũ debet extẽdi: quia leges & constitutiones dant formã futuris negotiis, & nõ præteritis, nisi nominatim in eis dicatur, de præteritis negotiis. Not. q constitutio Papæ generalis est, & omnes ligat, cũ sit iudex omnium. Itẽ not. q qui ius constituit, debet ipsum declarare. Item constitutio debet esse aperta & clara. Item constitutio futura tantũ respicit, nisi aliud caueatur ibidem.

m ¶ *Adstringit.*] Cũ sit iudex ordinarius oĩum Christianorũ, & mater oĩum ecclesiarum: vt 9. q. 3. cuncta per mundũ. & si etiã aliquid graue pcipiat, faciendũ est. 19. dist. in memoriã. & 100. di. s moré, in prin. Et dic, omnes, scilicet de sua iurisdictione: quoniã potestates distinctæ sunt. 10. dist. quoniã. & j. de appel. c. si duobus. nisi forte ratione peccati. j. de iud. cap. nouit. arg. & oẽs dignitates ordinis

cuiuscunq;

cuinscunque ecclesia Roman. constituit. 22. distin. omnes. idem est in sententia Papæ: quia sicut ipse iudicat, alii iudicare debent. infra de re iu. c. in causis.

¶ *Glo. seq. recit. per q. qualis sit lex, vel contra.*

a ¶ *Ambiguum.*] Lex enim siue constitutio debet esse honesta & iusta, & nullã obscuritatem continere debet: & talis vt traditur 4. dist. erit aũt. ne per obscurã constitutioné in laqueũ incidamus. nemini enim debemus laqueum iniicere. 27. q. 1. de viduis. 2. nec debet nos inducere per legem obscurã vel dubiam ad id à quo nos cohibere debet. ar. j. de na. ex libe. ventre. c. vnico. & qui me defendere debet, non debet me impugnare. ff. si ser. ven. l. altius.

¶ Adde gl. fin. in clement. vt hi qui. in vet. in posteriũ. de æta. & quali.

vel ambiguum a continere: ¶ Declaramus b constitutioně c quã nuper super præferendis d in perceptione portionis maioribus, & consuetis seruitiis e à minoribus exhibendis, edidimus; non ad præterita, sed ad futura f tantum extendi. Cum leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi: † nisi nominatim in eis de præteritis caueatur.

b ¶ *Declaramus.*] Bene dicit, declaramus: quia nullus alius posset eam declarare siue interpretari: quia ad eum pertinet interpretatio, ad quẽ pertinet cõstituere. j. de sen. excom. c. inter alia. §. vt igitur. & 11. q. 1. c. clericum. §. ex his omnibus. & C. de leg. l. r. & vlt. & ff. de præto. stipu. l. in prætoriis. Et si sup priuilegia Apost. sedis quæstio oriatur, non vult Papa de ipsis per alios iudicari. j. de iud. c. cum venissent.

¶ In quodã manuscri. vaticanæ laude referi pas, & sord interpretamentum.

TITVLVS III.

De rescriptis. †

¶ Alexander tertius Senoñ. archiepiscopo.

¶ *Priuilegio generali secundum ius cõmune obtento, obstat rescriptum speciale, etiam de eo mentionem non faciens. h. d. secundum intellectum magis communem.*

c ¶ *Constitutionem.*] quam habes j. de maio. & obe. c. statuimus.

¶ *Glo. seq. remittit cum seq. ad decre. c. statuimus.*

d ¶ *Præferendis.*] An plus debeant maiores minoribus percipere, dicemus super illa constitutione, statuimus.

e ¶ *Consuetis seruitiis.*] quid debeant minores maioribus tractatur tam in textu quàm in glo. 93. dist. c. à subdiacono. & de hoc etiam dicemus in illa constitutione, statuimus.

¶ *Glo. seq. notat, & duos casus excipit.*

f ¶ *Futura.*] nũc. ergo constitutionem respicere futura tantũ, & nõ præterita. sic s. eo. c. cognoscentes. arg. 31. dist. ante triẽnium. aliàs, c. 1. & 82. distin. proposuisti. nisi sit constitutio iuris naturalis, quæ etiam respicit præterita. j. de vsu. c. cum tu. Vel nisi dicatur in ipsa constitutione ꝙ ad præterita trahatur. 10. q. 1. sic quidam. & j. de elect. c. cum in cunctis. §. hæc sane. & C. de leg. l. leges. 2. & hic in fin. vbi dr̃, nisi de præteritis, & c. & j. de rescript. c. ad audientiam.

Constitutio an et quando respiciat futura.

DE RESCRIPTIS.

¶ *Viso de constitutionibus, quia parum est iura condere, nisi sint ministri qui ea exequantur: vt in cap. commissa. de elect. lib. 6. & in cap. vbi periculum. §. præterea. eod. tit. & lib. ideo post rubricam prædictam auctor intendit tractare de ministris iuris. Et quia vt plurimum dantur per rescripta, ideo præmittit hanc rubricam. Abb. Siculus.*

De hac materia tractatur 25. q. 1. & q. 2. per totum.

S*icut Romana.*] Primo ponitur decisum exordiũ. Secundo consultatio. ibi, *Quæsitum.* Tertio responsio. ibi, *Inquisitioni.* Quarto responsionis ratio. ibi, *Quia.* Abb. Siculus.

¶ Casum sic pone, vt omnis tollatur dubitatio. Quidam propter suã culpam, quia sæpe deliquerat in appellando, priuatus fuit beneficio appellationis, vt puniretur in eo in quo peccauit, impetrauit indulgentiam vt sibi liceret appellare: & sic restitutus fuit iuri communi, vt posset appellare vt prius. Quidam alias impetrauit litteras contra istum qui habebat indulgentiã super aliqua causa appellatione remota, vocatus fuit iste ad iudicium: confisus iste de indulgentia sua appellauit ad Papam, quæritur an tali appellationi sit deferendũ? Respondet Papa, ꝙ tali appellationi non est deferendum, postquam appellatione remota causa iudici est commissa: quia speciale mãdatũ derogat generali. Not. ꝙ speciale mandatũ derogat generali.

¶ *Glo. seq. obiicit quòd indulgentia est superflua, ponit opinionem quã reprobat per finem c. & obiectiom dupliciter respondet.*

g ¶ *Vt libere.*] Ista indulgentia superflua videtur, ꝙ iure communi liberum est appellare quandocunque aliquis grauatur: aliàs non licet ante sententiam. j. de appella. c. vt debitus honor. olim indifferenter & libere licebat appellare, nisi appellatio manifeste fuisset frustratoria. 2. q. 6. ad Romanam. & j. de appel. c. peruenit. sed quod de iure cõi competit, superfluũ est precibus impetrare. C. de thesau. l. 1. lib. 10. & ff. ad municip. l. 2. §. celsus nõ probat. ergo fuit superflua. Quidam dicunt ad hoc vt indulgentia ista valeat, ꝙ licitũ est huic appellare vbique, vbi ius inhibet appellare, puta pp contumaciã, quia cõtumax non auditur appellans. 24. q. 3. de illicita. r §. de conuentione. ibi, quinimo. & aliquos tales casus inuenies 2. q. 6. c. ei qui appellat. §. sunt etiã quorum. Sed ista solutio sta re non põt: quia dr̃ hic in fine; speciale derogat generali: quia ibi ista indulgentia cõcessa fuit contra ius cõe: quia priuilegiũ dr̃ quasi lex priuata. 3. dist. priuilegia. sed priuilegiũ non tollitur per ius cõe, nisi de ipso priuilegio mentio fiat. argu. infra eodẽ tit. cum ordinem. & priuilegium non tollitur per aliud priuilegium, nisi fiat mentio in secundo de primo. j. de præscrip. c. veniens. sed ille qui impetrauit causam cõmini secundũ ius cõe, impetrauit appellatiõe remota: nec fecit mentionẽ de priuilegio partis aduersæ: & tamẽ valent secũdæ litteræ: quia speciale derogat generali: & ita siue dicas ꝙ litteræ secũdæ fuissent priuilegiũ, siue rescriptũ secundum ius cõe, non potest stare hæc solutio. ergo necesse est dicere, ꝙ iste qui impetrauit vt generaliter posset appellare, impetrauit secũdũ ius cõe: vt verũ sit ꝙ speciale derogat generali. Potest ergo dici ꝙ persona ista impetrans talis erat, quæ pp delictum & culpam suam non poterat appellare: quia fuerat ei interdictum appellare: vnde ius commune ex indulgentia redditur ei. & est simile C. de inoffic. testam. l. si quãdo. & sic debet intelligi vt potius res valeat quàm pereat: vt infra de priuil. c. in his. & j. de verbo. sign. c. abbate. ff. de re. dub. l. quoties. 2. Si ergo talis indulgentia emanauerit vt libere possit appellare: nihil aliud videtur principẽ concedere, nisi vt habeat consuetam & legitimã appellandi potestatẽ: vt dicit lex prædicta, si qñ. & sic nullum contrarium. Vel potest dici ꝙ solũ ius cõe indulgetur huic ad cautelam: quia solet plus timeri, & c. 23. distin. quamquã. & j. de iureiu. c. & si Christus. & j. de procu. quia in causis. & j. de hære. c. si aduersus. Et si hodie talis indulgentia concederetur, dicerẽ ꝙ liceret ei appellare, etiam si non grauaretur, nisi exprimeretur causa indulgentiæ ibi.

¶ Post cõcil. Lateranen. sub Alexan. 3. par. 10. c. 11. & c. 1. eo. tit. in 1. compilat.

¶ Facit tex. in §. audiẽt in auth. de iud. coll. 6. & l. non solũ. iuncta gl. in ver. restituere. ff. de min. & l. in tra minores. cũ gl. in ver. appellare. eo. tit.

¶ Facit tex. in l. cũ declarauit. §. cui fundi. & §. le. it de fund. instr. & l. seruus vrbanus. §. si alii. ff. de leg. 3.

CAP. I.

Sicut † Romana: & infra. ¶ Quæsitum est à nobis ex parte tuã, si alicuius causa delegatis iudicibus, sublato remedio appellationis committitur: & litteris apostolicis altera pars munita (quibus ei generaliter est indultum vt libere g sibi liceat appellare) in vocem appellationis proruperit: an eius in eadem causa debeat appellationi deferri? ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd eius in hac parte appellatio non debet admitti: postquam est causa iudicibus appellatione remota cõmissa: Quia speciale h mandatum i derogat generali. †

h ¶ *Quia speciale.*] j. de offic. lega. c. studuisti. & j. eod. pastoralis.

¶ *Gl. seq. circa reuocationem distinguit inter rescripta ad causas principales, ad causas appellationum, priuilegia, & litteras beneficiales, in fin. soluit duo contraria de decre. ex tua. & decre. ex parte.*

i ¶ *Mandatum.*] circa reuocationẽ rescriptorũ siue litterarũ dñi Papæ ita distingue. Et primo circa rescripta quæ impetrantur de iure cõi ad lites contentiosas. Si primum rescriptũ sit generale, & secũdum speciale ab aduersario impetratum; secundum valet, non primum: ita tñ ꝙ specificatio generalitatis nõdũ sit facta vt hic, & infra eodem c. pastoralis. siue fiat mentio in secundo de primo, siue non: quia speciale mandatũ, &c. Et si primum sit speciale, & secũdum generale; idem iuris est, scilicet ꝙ speciale valet. infra eodẽ c. abbatẽ. Si vero primũ est speciale, & secundũ est speciale; si secũdũ expressam facit mentionẽ de primo, tunc valet secundũ, & nõ primum. infra eod. c. cæterũ. & infra de re iudica. c. inter monasteriũ. j. de offic. deleg. c. coram. & c. proxi. aliàs si non facit mentionẽ, valeret primũ, & non secundũ per iura proxime dicta. & hoc intellige in negotiis iam cœptis citatione iã facta. & de hoc nota. infra de appellat. c. vt debitus. in fin. illius not. & si. & in illa not. sed nunquid. Si vero nec primum nec secundũ est iudici præsentatum, & bene ponit præsentari: tunc valet illud quod primo iudici extitit præsentatũ secuta citatione, & ita alter potest præuenire primũ impetrantẽ, licet in secundo non fiat mentio de primo. infra de appellat. c. vt debitus. hæc est opinio Papæ Innoc. tertii. Si vero primus impetrans non potuit suas litteras iudici præsentare, valebunt vsque ad annum: & in hoc casu possumus adhuc seruare illa iura. infra eod. ca. si autem. & ca. plerumque. dũ tñ hoc fuerit publice protestatus, cum per eum non steterit quo minus suis litteris vteretur.

De reuocatione rescriptorũ accurata disputatio.

retur. infra de offic. ord. pastoralis. in fi. & optime habes, quòd protestatio sit præmittenda necessario vbi currit tempus, nisi protestatio præcedat. infra de appella. c. vltim. & j. de elect. cap. vlti. & 16. q. 3. c. placuit. §. hæc de præscriptionibus. ver. is aūt. aliàs si hoc nō fuerit protestatus, valent sedę, si iudici exhibeant, & procedat saltē ad citationē. sed si exhibuit primas iudici & citauit, nec potuit postea habere copiā iudicis intra annū: idem est dicēdum q expectari debet p annū, postea vero valent secundæ, nec amplius expectari debent iudices primi ne lites fiant penitus immortales: & quia sit præiudiciū ei qui non possidet in expectatione. Vel satis posset dici, quòd illa duo iura c. si autē. & c. plerumq;. trahantur ad illā constitutionem, vt debitus. hęc est sententia Papæ sup decre. cæterū. j. eo. vt finis litibus cirtos imponatur. j. de dolo & contu. c. finē. & c. venerabilis. & C. de iudi. l. properandum. in prin. [1] In litteris quæ impetrantur ad appellationem, standum est illis iurib. j. de appel. c. sępe. & c. oblatæ. & j. de cōfir. vti. vel inuti. c. bonę. & in alijs cōstitutionibus pmulgatis sup appellationibus. Super priuilegiis ita dicas: q si secundū priuilegiū non facias mentionem de primo, semp valet primū, & nō secundū. [2] j. de pscrip. c. veniens. hoc planum est. Si vero rescriptum secundū ius cōe impetratur ꝯ priuilegiū, siue ꝯ priuilegiatas personas, non valet rescriptum nisi faciat mētionē de priuilegio: quia tacita veritate obtentū est. ita loquitur j. eo. ti. c. cū ordinem. Si aūt primū rescriptū sit impetratum de cōi cōsensu partiū: & altera pars alijs iudicibus impetrauit causam cōmitti tacito de illo consensu, & in secundis fiat mentio de primis, non valent secūdę, immo in expēsis condēnari debet primo impetranti. j. eod. tit. c. cæterū. j. de re iud. c. inter monasterium. & j. de offi. deleg. c. corā. In beneficijs impetrandis si diuersæ litteræ à diuersis ꝯ aliquam ecclesia impetrantur, nec in secundis fiat mentio de primis: illę solummodo valēt, & ille illud beneficiū obtinebit, qui primo litteras suas præsentauit. j. eo. tit. c. capitulum sanctæ crucis. & j. eod. c. abbatem. ad hoc facit j. de appel. c. vt debitus. Alij vero dicunt ꝯrium. Si vero in secūdis fiat mentio de primis, seruabitur forma litterarū secundarū. arg. j. eod. c. cū dilecta. Si vero aliquis litteras plures impetrat pro beneficijs pluribus obtinendis in pluribus ecclesijs: & in alijs non fit mentio de alijs: non valent secundæ, si iam receptus est per primas, nisi secundæ expressam faciant mentionē de sua receptione: vt j. ea. decre. Grego. c. in nostra. Item si impetrauerit primas, & ex eis obtinuit aliquas pensiones renunciando beneficio litterarū, si aliàs postea impetrauerit hoc tacito, nō valēt. j. eo. ad audientiā. 2. illa decre. j. de fi. presby. c. ex tua. non contradicit ijs quæ dicta sunt: quia ibi primæ litteræ continebant indulgentiā, vt ille posset dispensare cū filiis sacerdotū: secundæ continebant gratiā, sed de iure: & primæ erant generales, & quod per eas factū erat. nō reuocatur per secundas: qa veritate tacita impetratæ fuerant: quia tacuit ille dispensatione factam cum illis filiis presbyterorū. si aūt impetrasset ꝯ alios cum quibus nondū fuerat dispensatū, bene valuissent litteræ illæ. Item illa j. de offic. deleg. c. ex parte. non contradicit: quia & ibi vtrumq; fuit speciale rescriptum, & quia primū prius fuit ibi præsentatum: & ideo non valuit secundū: quia non fecit mentionē de primo: vel quia de beneficiis loquitur, trahitur ad illā. j. eo. tit. c. capitulū sanctę crucis. quia Papa nō intēdit aliquos grauare in receptione duorū: vt j. eod. tit. c. mandatū. & c. litteris. & c. abbatē. Sup hoc dic prout no. in c. illo. capitm sanctæ crucis. Dicebat autē G. q in litteris iustitiæ sola consideratur repræsentatio: vt in c. vt debitus. de app. j. eo. capitulum sanctæ crucis. sed in litteris beneficiorum consideranda erat data. j. eo. eam te.

¶ Idem Cantuariensi archiepiscopo.

¶ In rescripto apostolico subintelligitur clausula, si preces veritate nitantur. Et si rescriptum prohibet causæ cognitionem, est de falsitate suspectum.

CAP. II.

EX † parte Conuentren. episcopi nostris est auribus intimatum, quòd cum de causa quæ inter G. & F. clericos vertitur super prębēda de Noualis, † cognoscens legitime eidem F. secundum tenorem litterarum nostrarum continentiū quòd si cōstaret ipsum F. de periurio esse conuictū, & perpetuo [a] illi renunciasse præbendæ, amoueretur ab ea, eo cognito & probato præbendā adiudicasset † eādem: ipse in vocem appellationis prorupit: & ad te, quod ei præbendam præcise & absque causæ cognitione restitueres [b], litteras [c] nostras reportauit: & infra. ¶ Verum quoniam non credimus ita pręcise scripsisse, & in huiusmodi litteris intelligenda est hæc conditio [d], etiam si non apponatur: si preces † veritate nitantur: Mādamus quatenus inspectis litteris quas episcopo prædicto direximus, si inueneris, quòd secundum prædictum modum ei scripserimus, & in litteris quas præfatus F. reportauit, non fuerit habita mētio priorum litterarum: sententiam pręfati episcopi cōfirmes, & ipsum F. cū litteris quas impetrauit, ad sedem Apostolicam venire cōpellas. Bern.

EX parte Conuentren,] Diuiditur: quia in prima parte ponitur querela, In secunda prouisio. Secunda ibi, *Verum*. Abb. Siculus.

CASVS. Est quidā clericus nomine G. qui impetrauit litteras ad episcopum Conuentren. ꝯ quendā aliū nomine F. sup pręben. de Noualis, sub hac forma, q si cōstaret ipsum F. de periurio esse conuictum, & ppetuo illi renunciasse præben. remoueretur ab ea iudex in causa pcedens: quia ei constitit de pręmissis, ipsum F. eadem præben. priuauit. à qua sentētia dictus F. appellauit: & ad archiepm Cātuarien. litteras impetrauit sub hac forma, vt eidē prębendā & absq; causę cognitione præcise restitueret: eps Conuentren. hoc intelligens significauit domino Papæ, qualiter in negotio ipso processerat. super hoc negotio rescribit Papa eidem archiepiscopo dicens, q non credit ita præcise scripsisse: & in huiusmodi litteris hæc cōditio debet intelligi: Si preces veritate nitantur, etiā si non apponatur. Vnde mandat Papa eidē archiepiscopo, vt inspiciat literas Conuentrē. epo directas, & si inuenerit q secundū prædictū modū eidē scripsisset: & in litteris ipsius F. non fuerit habita mētio priorum litterarum, sententiā epi Conuentren. debeat confirmare, & ipsum F. cū litteris quas impetrauit, ad sedem Apostolicam venire cōpellat. Bern.

Ex hac decretali nota q piuriū repellit ab obtēto beneficio. Itē renūciatio priuat aliquē iure suo. Nota q Papa nō scribit sine causæ cognitione: & si scribit, litteræ subreptitiæ sunt, & debēt ad eum remitti. Nota q in litteris apostolicis intelligitur illa cōditio, Si preces veritate nitantur: etiam si non apponatur. & sic nota q licet rescripta sint stricti iuris, quædam tamen in eis tacite intelliguntur. Not. q iurisdictio delegati prius consideratur secundū precū veritatem, q̄ secundum formā scripturæ: & sic nota q rescriptum potius interpretandum est valere secundum rei veritatem, q̄ secundū ordinem scripturæ. Not. quòd iudex, qui vltimo datur, formam litterarum debet inspicere.

¶ Glo. seq. quarit. alle pro & contra. ponit opinionem, & soluit distinguendo.

a ¶ *Et perpetuo.*] Sed numquid illorū altero probato pōt eps ipsum remouere, cum alterutrum sufficiat per se. j. de iureiur. c. querelā. j. de fideiuss. peruenit. in fi. & 7. q. 1. quàm periculosum. & j. de resti. spo. accepta? Ita vr per iura pdicta. & 48. dist. c. 1. Sed ꝯ videtur. Forma enim commissionis exacta diligentia debet obseruari. j. eo. cum dilecta. in fin. cum episcopus non sua, sed delegantis auctoritate fungat. ff. de off eius cui man. est iu. l. & si prętor. & j. de offi. deleg. c. sane. Et dicūt quidā q vtrumq; probandū est pp copulā [3] per leges illas. ff. de ver. ob. l. si quis ita. & Insti. de hære. insti. §. sę. Istud non credo, sed distinguo. Si coniunctim duo mādantur quorum neutrum per se sufficiat: sed si vtrumq; probetur, sufficit ad remotionē: vtrumq; probadū est. arg. j. eo. c. olim. ita q incipias ibi à primo. s. à vitio falsitatis. arg. j. eo. c. inter cæteras. si talis sit filius sacerdotis, & in sacerdotio genitus: ista duo sufficiunt si probētur. 3. de consi. c. cum accessissent. §. quo circa. Sed si alterum per se sufficit ad remotionem alicuius, sufficit si alterum probetur: licet copulatiue illa duo mandentur: vt hic, & consimilia. j. eo. inter cæteras. Si coniunctim mandentur: & coniunctiua ponitur pro disiunctiua: &, pro, vel. ff. de ver. sig. l. sępe. & l. coniunctionem. & econuerso disiūctiua ponitur pro copulatiua. C. de ver. sig. l. cum quidā. & de conse. dist. 2. in calice. circa finē. & illa pluralitas resoluenda est in singularitatem. j. de pręben. c. cum iādudum. & j. de priuil. c. vt priuilegia. & j. de iudi. c. exhibita. & j. de appel. c. significauit. vbi de hoc. & ff. de condi. & demon. l. falsa. in fin. & 1. dist. omnes leges. 1. omnis lex. Præterea eadē ratio quæ moueret delegantē, debet mouere delegatum. j. eod. c. super litteris. in fine. [4] mirabile esset si remaneret in ecclesia si probaretur periurus, licet nō pbaretur renunciatio; vel econuerso: & certe nūquam fuit intentio dñi Papæ vt vtrūque necesse sit probare: dū tñ alterū pbetur: & ita certe sufficit alterū probari, nisi Papa exprimeret hoc expresse. [5] Sed qđ hic dicit, ita propositū fuit: & ita Papa factum solummodo respexit sicut fuit ei propositum: & hoc innuit illa littera, eo cognito & probato: non dixit, his cognitis & probatis.

b ¶ *Restitueres.*] Suggerēdo forsitan domino Papæ, q & sine ordine iuris eum spoliasset.

c ¶ *Litteras reportauit.*] non facta mentione de appellatione.

¶ Gl. seq. signat contrarium, & soluit.

d ¶ *Conditio.*] Not. ergo conditionē subintelligendā, etiā si nō apponatur. 22. q. 2. c. beatus. & 27. q. 2. c. beata Maria. & ff. qui satisd. cog. l. vlt. j. de iureiuran. c. peruenit. 2. & c. quemadmodū. & ff. de seru. l. si cui. ibi, nā quædā. & ff. de condi. insti. l. cum seruus. & ff. de sol. l. cū quis. §. 1. insio. in fi. ibi, tacite enim. Arg. ꝯ 25. q. 2. c. dicētu. §. vniuersa. Solu. in rescriptis semper subintelligitur hæc conditio, Si preces veritate nitantur: si ita est, etiam si non apponatur, vt hic,

¶ Post con sil. Latera. par. 7. c. 18. & c. a. ord. tit. in l. ob-piat.

¶ Verbale

¶ Vide notat hunc lo si.

[1] Si vtrūq; sit generale valet primo præsentatū, & specificatū ciuitate f. certa & sta te positum illi constitut. vt de hiis. infra eod. c. pasto ralis. in fin. Jo. And.

[2] Non est verū quod dicebat me huic cū priuilegiū sit l. de primo in secundo non debere fieri mentionem: qa illud in legibus eis. bus sicut in priuatis: vt quam not. Lau. de ol. dele. ex parte. 1. Io. An. in no.

¶ Et inte d ubij nisi hęc clausula inseratur rescripto, nō valet rescriptum l. vlt. C. de diuer. rescript.

[3] Ad hoc vt delegat' possit eū remouere secus in ordinatio quod satis posset sustineri secūdū Vinc. cui tamen placet quod infra dicit gl. & idem Ihs. Ioan. An. in no.

[4] Facit gl. cum tex. in l. delegata in verb. cōtestatam. & ibi Bar. & de nouo.

[5] Forsan parte & ad hoc expresse adstringente, cui mos gerēdus est. itra de pb. c. licet. Io. An. in no.

& sæpedictum F. cum litteris nostris quas tibi detulit, ad præsentiam a nostram venire compellas.

¶ Idem wintonieñ. episcopo.

¶ Si in secundo rescripto per aduersarium impetrato, non fiat mentio de primo: valet primum, & non secundum: aliàs valet secũdum. Et si primum fuit impetratum communi consensu partiũ, non valet secundum impetratum per alteram partem hoc tacito,

CAP. III.

CÆterum † b si aliquis super aliqua causa ab Apostolica sede impetrauerit c litteras, & aduersarius d eius eandem causam postmodum obtinuerit cõmitti aliis, de cõmissione priori non habita mentione: priores e iudices ad decisionem causæ possunt procedere, nec secundæ litteræ obtinent alicuius roboris firmitatem. ¶ Si vero in secundis litteris habeatur mentio de commissione priori, prædicta causa à priorum est exempta iudicio f: cum eædem litteræ non sint veritate tacita impetratæ. † ¶ Verum si de assensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuo, alterutra pars, altera nesciente causam ipsam, tacito de commissione g priori, alij iudici obtinuerit delegari: non immerito is qui tali dolo, vel fraude, aduersarium suum laborare h coegit, in expensis i condemnari debet eidem.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternatiue ad certum effectum consequendum: sufficit alterum probari.

CAP. IIII.

INter † cæteras consultationes tuas fuit propositum coram nobis, quid tenere debeas, cum aliqua sub disiunctione k mandantur: quorum vnum verum est, alterum falsum: vt puta si proponatur, quòd si talis sit sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali ecclesia ministrauit, vel quod illicite ecclesiam occupauit l eandem. ¶ Huic ergo quæstioni taliter respondemus (iudici quodcunque istorum m cõstiterit †) illi n prælibatam ecclesiã adiudicari debere. Et idem in similibus o obseruandum est.

¶ Idem Rauennati Archiepiscopo.

¶ Is ad quem rescriptum Papa dirigitur, debet illi parere: vel causam rationabilẽ assignare quare parere nõ potest.

CAP. V.

SI † quando aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ

---

hic in iuramentis & aliis hmõi pactionib. subaudiunt generales conditiones, vt puta, si Deus voluerit: vt in c. beatus. & c. beata Maria. si res in eodẽ statu pmãserit: & similia. 16. q. 1. in parochia. ibi, & si Deus voluerit. & 22. q. 2. ne quis arbitret. & aliæ conditiones quæ ipso iure insunt. ff. de sol. l. cum quis. & 10 decre. c. quéadmodum. & in pdictis iuribus ꝫtia loquuntur ſm leges, sec' ſm canones.

a ¶ *Ad præsentiam.*]Hoc ideo mãdat, quia falsæ psumuntur litteræ istæ, quæ tantam continent iniquitatem. arg. C. de precib. imper. offer. l. quoties. & l. vniuersa. Et tales falsarij mitti debent ad do. Papam puniẽdi. 19. dist. in memoriam. §. 1. & de cri. fal. c. ad falsariorum. Ber.

CÆterum.] Diuidisi quia habet tria dicta, q̃ sunt tres regulæ in materia rescriptorũ. ſm: ibi, *Si vero.* tertium: ibi, *Verum si.* Abb. Sicu.

CASVS. Aliquis impetrauit litteras ꝫ aduersarium suũ sup aliqua causa. aduersarius ille postmodũ obtinuit causam illã aliis iudicibus cõmitti, nulla mẽtione habita de priori cõmissione. Dĩ hic, ꝙ primæ litteræ valent, non secũdæ. Si vero in secundis fiat mentio de primis, tunc secundæ valent, & nõ primæ. Vltimo dicit, ꝙ si de assensu partium causa cõmittit, & pars altera postea altera nesciente, tacito de cõmissione priori, causam alteri obtinuerit delegari: litteræ secundæ non valent. & is, qui tali dolo aduersariũ suum laborare coegit, in expensis debet parti alteri condemnari. No. pœnã illius, qui litteras falsas impetrauit, ꝙ caret cõmodo illarum litterarum. Not. ꝙ litteræ posteriores debent facere mentioné de prioribus, aliàs priores non reuocant. Nota, ꝙ post literas impetratas de consensu partium, aliæ litteræ non possunt impetrari, nisi de eis faciant mentionem. Not. ꝙ non refert vtrũ fraus cõmittatur in principio vel pcessu temporis. Not. ꝙ ille qui per falsas litteras grauat aduersarium, est sibi in expensis condemnandus.

b ¶ *Cæterum.*] Primam partem istius decre. intelligas ſm illam. j. de app. vt debitus. vt huiusmodi valeãt litteræ, quæ primo iudicib' psentantur. Vel dic in iudicijs iam cœptus locũ habere. & ita tenet qd dicit primo. Vel qñ non potuit habere copiam iudicis cum protestatione. Et cœptũ intelligo negotiũ p solam citationé, & non per solam psentationem, vt not. in decre. vt debitus. in glo. sed nũquid.

c ¶ *Impetrauerit.*]Ex earum auctoritate citatio facta sit.

d ¶ *Aduersarius.*] Secus est si ipse idem: quia si vsus fuerit vtrisque, neutræ valebunt. j. eo. c. ex tenore. & arg. C. de fid. instru. l. diuersæ. & j. de fide instru. c. imputari.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit, & remittit.*

e ¶ *Priores.*]Contra j. de offi. deleg. c. 2. Sol. hoc cum ad alios iudices impetratur, illud cum ad eosdem. Et ibi de hoc dicetur.

¶ *Glo. seq. ponit septem casus quibus perditur rescriptum alias legitimum.*

f ¶ *Iudicio.* Sic patet ꝙ rescriptum legitimum pditur per ſm faciẽs mentionem de primo, vt hic. Et p negligentiam impetrantis anno elapso. j. eo. tit. si aũt. & c. plerumq;. Item qñq; pditur per solicitudinem puenientis. j. de app. c. vt debitus. j. de fo. comp. c. pen. Item p fraudẽ illius qui duo paria litterarũ obtinuit ad diuersos iudices, & vtitur vtrisq;. j. eo. ex tenore. Item morte delegantis re integra. j. de offi. deleg. c. gratum. & c. relatum. & c. licet. Item ex noua causa emergente. j. de offi. dele. c. insinuãte. Item pdit ad tẽpus p excõicatioñé. j. de offi. dele. c. prudẽtiã. §. sexta. & j. de excep. c. pia. [lib. 6.]

ADDITIO. Rescriptum perditur etiam in perpetuum si excõicatus erat impetrans tpe impetrationis. j. eo. c. 1. lib. 6. & tunc est exẽplum nullitatis. Item per relationem. j. de offi. deleg. c. licet. Item p recusationem: quod dic vt de offi. deleg. c. iudex. lib. 6. Item morte impetrantis vel eius contra quem impetratum est rescriptum. j. eo. c. significauit. quod dic vt ibi. Ioan. And.

g ¶ *De commissione.*]Idem intelligo si de commissione fecerit mentionem, & tacuit ꝙ de communi consensu fuerant impetratæ. j. de offi. delega. c. coram. & j. de re iudi. c. inter monasterium.

¶ *Glo. sequens querit & soluit.*

h ¶ *Laborare.*] Sed in quo coegit eum laborare: cum p tales litteras conueniri non posset, vt dictum est? Rñ. laboratur ad iudicẽ veniendo p secundas literas vocatus vt suũ priuilegiũ allegaret. ff. de iud. l. si qs ex aliena. & ff. si quis in ius voc. non ierit. l. 2. vel ex quacunque causa quod sine labore & expensis fieri non potuit. Bernar.

i ¶ *In expensis.*] Et sic qui malitiose, vel fraudulenter literas impetrat, puniri debet in expensis. sic j. eo. tit. c. vlt. quia nonnulli. in Decre. Gregor. & ibi dicemus de istis expensis & damnis.

INter cæteras.] Ex disiunctiue narratis in rescripto sufficit impetranti alterum probare. Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Huic ergo.* Ab. Sicu. Pars huius decre. est j. de re iud. inter cæteras.

¶ Casus sic ponitur. Papa mandat aliqua sub disiunctione, quorum vnum est verum, alterũ vero falsum, hoc modo: si constiterit ꝙ talis sit filius sacerdotis, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali ecclesia ministrauit, vel ꝙ illicite occupauit eandem ecclesiam, quod iustum fuerit, exequatur: Quæritur quid iudex facere debeat? Papa rñdet ꝙ quodcunq; istorum iudici constiterit, eadem Ecclesia ipsum priuat, & idem in similibus est seruandum. Nota ꝙ si aliqua mandantur sub disiunctione, vnum sufficit adimpleri. Nota ꝙ in similibus simile est iudicium.

K ¶ *Sub disiunctione.*]Secus videtur si per copulatiuam. j. eo. ex parte. ibi dictum est de hoc.

l ¶ *Occupauit.*] Forte intrusit semetipsum per manum laicalem, & potentiam secularem. j. de elec. c. quisquis. & 16. q. 7. per laicos.

¶ *Glo. seq. argũt quòd in alternatiuis, &c. allegat contrarium, & soluit.*

m ¶ *Istorum.*]Argu. ꝙ si aliquis teneretur ad alterum duorum sub alternatione, vel sub disiunctione: quodcunque voluerit præstare, liberatur. Instit. de hære. insti. §. penulti. & C. de condic. indeb. l. pen. & ff. de iure do. plerumque. §. penulti. & ff. de legat. 2. si ita. 2. & infra de præbend. referente. Arg. contra Instit. de leg. §. si generaliter. Solu. prima rubrica vera est nisi eligens fuerit in mora. ff. de optione lega. l. mancipiorum. & ff. de lega. 2. l. statuliberum. §. 1. & ff. de solu. l. stichum. 1. respon. ff. de petit. hæreditatis. item veniunt. §. idem recte ait.

n ¶ *Illi.*]scilicet clerico.

¶ *Glo. seq. notat de similibus, &c. allegat quatuor concor.*

o ¶ *In similibus.*] Not. ꝙ de similibus simile debet esse iudicium. C. de legi. l. leges. 1. & ff. de legi. l. non possunt. & infra de transla. c. inter corporalia. §. sicut ergo episcoporum. & infra de elect. dudum. 2.

SI quando.] Diuiditur: quia primo ponitur dictum. Secundo alternatiue instruit: ibi, *Qualitatem.* Tertio alterius partis alternatiuæ ratio designatur: ibi, *Quia.* Abb. Sicu. Hostien. dicit ꝙ littera præsens tria continet, videlicet litteram exasperantem, benignam responsionem, & tolerantiam patientem.

CASVS. Ecce, aliquis habens plura beneficia impetrauit litteras ꝫ Archiepm Raueñ. sup obtinendo beneficio in ecclesia Raueñ. tacito de

---

Post concil. Latera. nẽs. par. 7. c. 9. & ca. j. eod. tit. in 1. cõpilat.

Facit tex. in l. 3. C. si contra ius vel vti. pu. bl. & ibi Bal. melius in l. 2. c. ut.

Rescriptũ perdit' multipliciter.

Post concil. Latera. nẽs. par. 42 c. 1. & c. 4. eo. tit. in 1. compilat.

i vide de ac ca. veniens. sup pen. gl. Io. And.

In quibus casib. manuscr. antiq. [illegible]

Cap. 5. eo. tit. in 1. cõpilat.

cito de beneficiis fois. archieps multū miratus fuit q Papa scribebat pro habenti sufficiens beneficiū, & sup hoc scripsit Papæ. Rescribit sibi Papa dicens; frater, si aliqñ dirigimus tibi scripta nostra, quæ animū tuū exasperare videant, turbari non debes nec moueri, sed debes considerare qualitatē negotij pro quo scribimus diligenter: & aut mandatū nostrum reuerenter adimpleas, aut p litteras tuas causam rōnabilem ostendas, quare illud adimplere non possis: quia nos patiēter sustinebimus si non feceris quod praua nobis fuerit insinuatione suggestū. Nota q pp verborū asperitatem superioris non debet inferior moueri. Nota q mandatū superioris debet adimpleri, vel est reddenda rō quare non adimplet. & sic nota q p litteras monitorias ius confertur. Nota q ea quæ per solicitudinem nimiam elicita sunt, non valēt. Nota q de omnibus est reddenda ratio.

† Cap. sec. tit. in 2. cōpilat.

¶ *Si quando.*] Pone casum p illam. j. eo. cum adeo. & j. de prabē. cū teneamur. & j. eod. ad aures.

animum tuū exasperare videntur, turbari [a] nō debes: & infra. ¶ Qualitatē negotij [b] pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reuerenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem [c] causam prætendas: ¶ Quia patienter sustinebimus [d] si nō feceris [e] quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum.

¶ Idem fratribus Cisterciensibus.

¶ *Cistercienses sunt priuilegiati q non possunt cōueniri per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.*

CAP. VI.

CVm † ordinem Cistercieñ. professi: & infra. ¶ Si cōtra vos super decimis [f] vel aliis (quę ordini vestro specialiter sedes Apostolica indulsit) non facta mentione [g] Cistercieñ. ordinis, litteræ fuerint à sede Apostolica impetratæ: per eas minime teneamini respondere.

a ¶ *Turbari.*] Quia pater filiū quem diligit, corripit. 23. q. 5. non putes. & 5. q. 5. non osculatur. & 100. dist. ʒ morē.

Petentium importunitas obtinet quęque non concedēda.

b ¶ *Qualitatem negotij.*] Qñq; enim p nimiam importunitatē petentium princeps non concedenda concedit. C. de peti. bo. subla. l. 1. li. 10. & j. de pur. can. cum in iuuētute. §. cæterum. & de senten. excō. si aliqñ. & j. eo. c. vlt. in prin. lib. 6. Et sic est arg. q ea quæ p solicitudinē nimia elicita sunt, nō valēt. 8. q. 1. audacter. §. fecerūt. & 22. q. 4. vnusquisq;. in gl. saltē ḋū. & ff. qui & à qui. ma. li. nō fi. si priuat°.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. inia tora in contrarium, & soluit.*

c ¶ *Rationabilem.*] Hic est arg. bonū de oib. esse rōnem reddēdā. & valet ad testes examinādos, vt cām sui dicti reddant, aliàs valere nō vi testis dictum. 2. q. 1. in primis. §. verū testimoniū. & 4. q. 3. c. placuit. §. item i criminali. 24. q. 3. si habes. §. audistis fortassis. [1] Et qđ rōne caret, extirpare necesse est. 68. dist. corepi. Et p̄latus paratus debet esse reddere rōnem omni poscenti. 36. dist. c. 2. §. ecce. ad fi. & ff. de reli. & sum. fu. l. si quis. §. sed interdum. arg. ʒ 23. q. 4. Nabuchodonosor. in prin. & c. vasis iræ. §. de tyriis. & ff. de legibus. l. non oium. Sol. verum est q de oibus ratio reddi debet si potest, sed qñq; per impotentiam aliter contingit, vt in prædicta l. non omnium. & c. Nabuchodonosor. Aut quia non interest nostra qualiscunq; sit ratio illa, vt in prædicto c. Nabuchodonosor. & §. de tyriis.

1 Facit tex. in l. solā. & in l. causā. C. de testa. & gl. in ver. si stipulet. in l stipulatio ista. §. hoc quęsi. ff. de verb. ob. melius in l. ij. ff. ad exhib.

d ¶ *Quia patienter sustinebimus.*] Arg. q nō tenemur adimplere mandatum prælati si causa reddatur. 75. dist. quoniam quidam. & j. de præbend. cum teneamur.

e ¶ *Si non feceris.*] Nec immerito: quia vbi etiā p consultationē rescribit imperator, nō vult suā rñsionē sequendā esse, si quis non recte rñsum putauerit. C. de sen. & interlo. om. iud. l. nemo. [2] Nam & Vrbanus nulla auctoritate dixit prohibitum esse q vir & vxor non possint simul suscipere aliquem de sacro fonte. 30. q. 4. c. vlti. quod tñ prohibitum erat de conse. dist. 4. non plures. Sed ideo dicit, non est prohibitum; quia expresse non inueniebatur q vir & vxor nun suscipere nt, sed implicite prohibitum erat per c. non plures. De quo dic vt j. de cogna. spi. c. vlti. in prin. [lib. 6.] Obediat ergo subditus quandoque etiam si causam non reddat. 19. dist. c. in memoriam.

2 Hosti. dicit, q l. ista intelligitur, cū ipse imperator nō rñdet secundū eius preces. Io. An.

CVm ordinem Cistercien.] Per rescriptum Papæ in quo non fit mentio de ordine Cistercieñ. religiosi illius ordinis non tenentur respondere. h. d. Et primo ponit decisum exordium. Secundo dictū: ibi, *Si contra.* Abb. Siculus.

CASVS. Cistercieñ. monachi, vel alij religiosi habent priuilegia super decimis, vel aliis rebus. Dī hic q si aliquis literas impetrauit ʒ illos religiosos super his in quibus sunt priuilegiati, de ipsorū priuilegiis mentione non habita, per tales litteras non tenentur eis respondere. Nota q per rescriptum impetratum ʒ regulares super iis quæ sunt eis concessa per priuilegium, non valet, nisi in rescripto de priuilegio vel de ordine mentio habeatur.

¶ *Glo. seq. tex. per q. quod sit super re non priuilegiata.*

f ¶ *Super decimis.*] Secus si conueniantur sup aliqua re, in qua non sunt priuilegiati. Vnde si p tales litteras conueniretur super decimis possessionum post generale concilium acquisitarū, bene valerent litteræ: quia in illis iure cōi cum aliis censentur. j. de deci. c. nuper. quia sup rebus in quib. priuilegiati sunt, intelligit qđ hic dī, vt patet ex ipsa littera. Præter hoc habent adhuc aliud priuilegium, s. q per litteras Papę ad iudicium trahi non possunt, nisi de ipsorū ordine fecerint mētionē. & alij q̃ plures habent simile priuilegium, nō est tñ in isto corpore.

¶ Idem Tornacensi episcopo.

¶ *Si sede vacante scribitur capitulo, vt gerenti vices episcopi, vt præbendam alicui conferat: si creatur episcopus nondum executo mandato, & ad eum spectet collatio præbēdarum: illud adimplere tenetur. h. d. secundum lecturam communiter approbatam. Ab. Siculus.*

CAP. VII.

EAm te †: & infra. ¶ Dudum siquidem ante tuā promotionem litteræ à nobis (si bene meminimus) emanarūt, quibus decano & ecclesiæ [h] tibi cōmissæ (te adhuc in eodem capitulo existente) mandatum dedimus, & præceptum vt P. (qui de gente Iudæorum originem duxit, & diuina gratia fidem [i] Christi suscepit) in canonicum reciperent, † & præbendam sibi conferre deberent: & infra. ¶ Ipsi vero (quia donatio [k] præbendarum ad te spectabat) præceptū nostrum executioni non potuerunt mandare. ¶ Cum itaque præscriptus P. te super hoc ex

¶ *Glo. seq. dat simile, proo rogat, obycit, & soluit.*

g ¶ *Non facta mētione.*] Suppressio enim dignitatis vel nominis vitiat rescriptum. j. eod. ad aures. & j. eod. sedes. ā. de cōstit. cū accessissent. [3] Et quod de istis hic dī, idem intelligo de omnibus religiosis, qui habent consimile priuilegium; vt tēplarij & hospitalarij. j. de deci. c. ex parte. Sed nonne priuilegium illorū generale est ad oēs Cisterciēses? ita quidem: ergo p istas speciales litteras debet eis derogari: quia speciale, & c. ā. eo. c. 1. & j. eod. c. pastoralis. & j. de offi. legat. c. studuisti. & ff. de reg. iur. l. in totum. ex hia vī q speciales litteræ derogent priuilegiis generalibus. Sed non est verum: quia priuilegium est lex priuata, & ʒ ius cōe. 3. dist. priuilegia. j. de verb. signi. abbate. [4] commissio ista de dandis decimis ius cōe continet, & priuilegium non tollitur per ius cōe, nisi fiat mentio de priuilegio in commissione. Et ideo non valent litteræ etiam speciales secundum ius cōe obtentæ ʒ priuilegium: vt j. de re iud. inter monasterium. Et si sunt citati monachi, debent venire priuilegium suum allegaturi. [5] ff. de iudi. l. si quis ex aliena. aliàs teneret sententia contra eos lata. infra de appella. cap. si duobus.

† Cap. sec. tit. in 2. cōpilatione. & vt esse pars eorum te. in fra de ætate & qualitate ordi.

3 Facit tex. in l. 1. ibi C. yn. & Pet. de Bellaper. ti. C. qñ in pe. inter vi... da. & pu.

† In vna manuscrip. habetur: & in fratrem.

4 Facit tex. in l. si qñ. C. de inof. si. test. & in l. qui mutuā. ff. manda.

5 Vide c. vl. de præbē.

ADDITIO. Hoc verum secundum T. Idem videtur velle Inno. de hoc. 3. q. 2. si eps. & j. de accu. c. veniens. in vlt. gl. Ioan. And.

EAm te.] Si sede vacante scribitur capitulo vt præbendam alicui conferat, eps de nouo creatus illud adimplere tenetur. Io. And.

Diuiditur in quinque partes. In prima ponit mandatum. In secūda excusationem capituli: ibi, *Ipsi vero.* Tertio excusationem epi, ibi. *Cum itaque.* In quarto illius excusationem reprobat: ibi, *Quod nullatenus.* In quinto antipophorizat: ibi, *Pro eo.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam Iudæus de nouo conuersus ad fidem eccle. Tornaceñ. vacante impetrauit litteras ʒ decanum & capłm ecclesiæ Tornaceñ. vt ipsum reciperent in canonicū & in fratrem, & pbendam conferrent eidem: ipse vero literas suas præsentauit decano & capitulo. ipsi rñderunt q ad ipsos non ptinebat collatio præbendarum, sed ad epm Tornaceñ. ipse præsentauit litteras postmodum epo, requirendo ipsum vt qđ Papa mādauerat, adimpleret. eps rñdit q nullum super hoc à dño Papa receperat mandatum, & sic infecto negotio rediit ad Papam. modo rescribit Papa epo Tornaceñ. dicens q si datam litterarum diligentius attēdisset, nullatenus repulisset eundem: quia tpe illo quo litteræ datæ fuerunt, ipse erat de capitulo tantum, quia erat archidiaconus eiusdem ecclesiæ, nec erat adhuc in epm consecratus. vnde non poterat allegare q non recepisset mandatum. In fine dicit q non debuit dedignari ipsum recipere: quia Iudæus erat. Not. ex hac decretali q data litterarum debet considerari. Nota, quod mandatur capitulo, intelligitur mandari cuilibet de capitulo.

h ¶ *Ecclesia tibi commissa.*] Scribebatur capitulo vacante ecclesia.

i ¶ *Fidem Christi suscepit.*] hic præsumit Papa ex subsequenti honesta conuersatione, vt patet in antiqua compilatione. j. de præsump. c. ex studiis. sicut econuerso ex antecedenti præsumitur pro sequenti. j. de præsump. c. mandata. & 2. q. 1. in primis. §. si vero de crimine. versi. si vita eius vel opinio talis antea non extitit. in fi. 61. dist. miramur. in fin. versi. merito. ff. de suspec. tut. l. 3. §. quæri potest. & C. de susce. & arca. l. si aliquid. lib. 10.

k ¶ *Quia donatio.*] Bene allegabant, quia non habebant potestatem conferendi

conferendi, sed epũs. Si tñ Papa contulisset beneficiũ alicui, & mandaret vt ipsum recipiant: tunc bene valẽt litteræ, & ipsum recipere debẽt. Et ecõtrario si collatio ptinet ad capl̃m, nõ debet scribi epo.
¶ *Gl. seq. recitatur per q. an teneatur episcopus, &c. & dupliciter soluit.*
a ¶ *Infecto negotio.*]Per litteras directas caplo non tenebaẽ eps illũ recipere de necessitate. de honestate tñ ipsum recipere debebat. Sed de hoc reprehenditur: quia dicebat φ non receperat inde mandatũ, nec etiã p litteras istas plene colligiẽ φ ei teneaẽ beneficiũ conferre. Vel dic φ bene tenẽtur eũ recipere, & conferre pbendã, vt apparet ex forma mandati. s. vbi dicit, in canonicũ reciperent, & pbendã conferrent. & per alia verba, s. mandatũ dedimus & pceptum. 14. q. 1. c. si. §. quod pcipitur. j. de verb. sig. c. in his.
¶ *Gl. seq. arg. eos dat simile, contra quod alleg. cõtrariũ. Secundo arguit & determinat. Tertio arguit & allegat cõtrariũ.*
b ¶ *Deberes.*] Arg. qd quis cũ aliis facere debet, si facultas se obtulerit, ipse solus facere debet, sicut solus potest emendare qd cum aliis malefecit. j. de iureiu. c. sicut nostris. vbi de hoc. & 35. q. 9. qd quis cõmisit. Arg. ȝ. de cle. ꝯiug. diuersis fallaciis. ibi soluitur. Et est arg. φ causa alicui delegata ipsum sequitur, nec transit ad successores. Sed ꝯriũ verũ est. j. de offi. deleg. c. qm̃ abbas. & j. de offi. ordi. c. pastoralis. §. præterea. 1 Item argu. φ si aliquid mandatur capitulo, cuilibet de capitulo sigillatim intelligitur esse mandatũ, qui illud implere possit: & si tunc illud facere non possit, illud debet facere cum potuerit. & ita cum eps sit de capitulo tanq̃ caput. j. de conces. præben. & eccle. non vacan. c. post electionem. in parte decisa. & j. de iis quæ fi. à præla. c. nouit. non poterat dicere φ non recepisset mandatum. argu. contra 12. q. 2. c. episcopus. §. qui manumittitur.

Vide in hac locum Ioannem Ropam in singularib[us] sub. singu. 104.

Post concil. Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 9. cap. 8. et c. 6. e. ti. in 1. cõpilat.

1 Concor. tex. cum gl. in l. cum q in prouincia. in verb. ignorasset. & ibi Bar. & docto. ff. de re. cre. & gl. in versi. præcipientes. j. li. verum in authen. vt nulli iudic.

parte nostra requireret, respondisti φ nullum inde mandatum receperas, & sic cũ a te infecto negotio[a] remisisti: ¶ Quod nullatenus fecisse deberes[b] si datã litterarũ[c] diligẽtius attẽdisses: cum tempore quo litteræ ipsæ datæ fuerunt, de capitulo ipso esses, sicut qui eras archidiaconus & canonicus eiusdẽ ecclesiæ: nec esses adhuc in episcopũ consecratus: & infra. ¶ Pro eo vero φ Iudæus[d] † extiterit, ipsum dedignari non debes.

¶ Lucius tertius Lincolneñ. episcopo.

¶ *Non valet rescriptum impetratum ad beneficia, si in eo tacetur dignitas impetrantis.*

CAP. VIII.

AD† aures nostras peruenit, φ plerumq; decani, archidiaconi, præcentores vel alii ecclesiasticis præditi dignitatibus super minoribus beneficiis litteras[e] impetrantes, nomẽ supprimunt dignitatis suæ, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem personatũ: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, φ cum nõ sit intentionis[f] nostræ, vt personæ pluribus redditibus abũdantes per litteras nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis inquietent, litteras in quibus actor suæ nomen dignitatis supprimit[g], vires[h] nolumus obtinere.

¶ Idem Norwiceñ. episcopo.

¶ *Valet secundum rescriptum impetratum ab aduersario, licet non faciat mentionem de primo: si primus impetrans dolo vel negligentia non fuit vsus illo.*

CAP. IX.

SI† tantem aliquis auctoritate posteriorũ litterarũ per aduersarium in iudicium tractus obiecerit litteras se priores habere, de quibus in posterioribus mẽtio non habetur. Si eis dolo[i] vel negligẽtia vti postposuerit, excusari[k] non debet. ¶ Si autẽ[l] quia delegati iudicis copiã nequiuerit[m] habere: per posteriores litteras nõ poterit cõueniri.

¶ Idem.

¶ *Non valent rescripta, per quæ incerti iudices dantur, vel futura negotia committuntur.*

CAP. X.

AD† hæc sumus: & infra. ¶ Significatum est nobis

litteræ non valent. Ex hac decretali nota φ ad intentionem mãdantis recurrendum est. Item nota φ qui litteras super beneficio impetrat, si habeat, debet facere mentionem de eodem:
e ¶ *Litteras impetrantes.*] Quæ sine speciali mandato dñi impetratæ ad lites non valent. j. eod. c. nonnulli. §. 1. & j. eo. c. ex parte decani. secus in hoc casu.
f ¶ *Intentionis.*]Hic patet dñm Papam sic velle concedere beneficium φ alium non lædat, vel grauet, saltem grauiter[1] seu enormiter. 25. q. 2. de ecclesiasticis. & 11. q. 3. si quis non obediat. & 9. q. vlti. nunc vero. & ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. merito, & §. si qs à principe. & j. de offi. ordi. c. licet. & j. de consue. c. cũ olim.
g ¶ *Supprimit.*] Puniri debet qui supprimit qd tenet reuelare. 50. dist. ex pænitẽtib[us]. ff. de act. emp. & vend. l. 1. §. 1.
¶ *Glossa sequẽs quærit, & remittit.*
h ¶ *Vires nolumus obtinere.*] Et ita vr̃ quòd litteræ istæ non valeant. Quid si obtineant per litteras tales? Dic super hoc prout not. j. eod. ad audientiam. 2. in glos. quæ incipit, sed quæritũ.
SI *autem.*]Diuidiẽ, qa primo poniẽ thema & qstio. Secũdo solutio: ibi, *Si eis.* & ibi distinguit. Secundũ mẽbrũ; ibi, *Si autem.* Abb. Sicu.
CASVS. Aliquis impetrauit litteras ꝯ aduersariũ suum super aliqua causa, postmodũ aduersari[us] suus sup eadẽ causa ad alios iudices litteras impetrauit, in quibus de priorib[us] mẽtio non fiebat: & cœpit conuenire aduersariũ suũ qui priores litteras impetrauit: ille corã iudicibus excepit se litteras priores habere, de quib[us] in posterioribus mentio nõ hr. q̃ritur quid iuris sit? dr̃, φ si prior impetrans dolo vel negligentia litteris suis vsus nõ fuerit, p posteriores litteras poterit ꝯueniri: si vero copia iudicis delegati habere nõ potuit, p posteriores litteras nõ poterit cõueniri. Not. φ dol[us] & negligẽtia iputantur. Itẽ si p me non stat, quo minus faciã, sed p iudicẽ, mihi nõ ĩputaẽ.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*
i ¶ *Dolo.*]Dolus & negligentia psumiẽ si steterit p annum φ non vtiẽ litteris. j. eo. c. plerũq;. & j. eo. c. ex parte. si copiã iudicis habere potuit. Sed ꝯ dicit lex. C. de diuer. rescrip. l. falso. quæ dicit φ rescripta ppetua sunt. Sed non est ꝯ: quia hoc qd dicit lex, intelligiẽ si aliud rescriptũ non impetraretur ꝯ primum, aliàs semp valent rescripta viuente mandatore, & eo mortuo, dũmodo facta sit citatio.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*
K ¶ *Excusari.*]I. nõ poterit excipere pp culpã suã, quo minus teneaẽ respõdere p secũdas litteras. Sed ꝯ vr̃: qa si secũdæ litteræ non faciant mentionẽ de primis, valent primæ. ergo poterit excipere: vt j. eo. cæterum. pterea q̃ annua sunt ad agẽdũ, ppetua sunt ad excipiẽdũ. ff. de doli excep. l. pure. §. vlti. ergo semp potuit iste excipere per primas, ex quo nõ faciũt mentionẽ secũdæ de primis. Sol. exceptionũ q̃dã sunt ppetuæ, q̃dam tpales.[4] Perpetua dr̃ illa q̃ ppetuo cõpetit qñcũq; actor agit, vt exceptio doli: qa exceptio doli nõ cõpetit nisi qs agat. ff. de excep. l. exceptio. i fi. & l. exceptiões. 1. tpales sũt illę q̃ nõ semp ꝯpetũt, & euitari pñt, vt i pdicta. l. exceptiones. §. tpales. & talis ẽ hęc: qa expirauit anno elapso. j. e. c. plerũq;. & j. de offi. ordi. c. pastoralis. i fi. arg. Preterea ista mõ nõ hñt locũ, sed q primo suas lr̃as psẽtat iudici, & pcedit itra annũ, ille obtinet. j. de ap. vt debit[us]. De hoc notatũ est s. e. c. 1. i fi. & i c. cęterũ. qualr hoc itelligẽdũ sit.
l ¶ *Si autem.*]Repete, eis vti postposuerit: quia delegati, &c.
m ¶ *Nequiuerit.*]Et ita est hic arg. φ si per me nõ stat, mihi non est imputãdũ. 2. q. 6. anteriorum. §. ad hæc. in auth. vt sponsa. lar. §. hæc quoq;. vnde sumptus fuit §. hic. & ff. ex quibus cau. maio. l. sed & si. §. respon. Qualiter intelligatur hic ista impotẽtia, dicitur s. eo. c. 2.

1 Melius est enim neutrum innouare q̃ olterũ lædere. 14. q. 1. denique 21. q. 2. primum de donationibus apostolicæ. ver. qa tamen secũdũ Ho. Io. And. in nouel.

Cap. 7. e. tit. in 1. cõpilatione & post concil. Latera. sub Alex. 3. par. 41. cap. 9.

Cap. 4. e. tit. in 1. cõpilatione.

Rescripta an semper valeant.

4 Adde de materia exceptionum & quæ in illis considerentur tex. in l. qñ. Alex. l. quæ ius indubitati. C. de adol. & l. §. Labeo & de Bum.

¶ *Glossa sequens arg. datam attendi. alleg. 2. iura. in contrarium allegat 5. & remittit. secundo arg. quòd dies edi debet, &c. alleg. 3. iura, in contrarium alleg. 2. & soluit.*
c ¶ *Datam litterarum.*] Ad hoc semper consueuit notari hæc decre. φ data litterarum semper consideranda est: vt j. eod. c. constitutus. & j. de sent. exco. c. si aliqñ. Arg. ꝯ φ præsentatio litterarum & non data consideranda est. j. eo. c. capl̃m sanctæ crucis. & j. de cle. non resi. c. qualiter. & j. de præben. c. dilectus. 2. & ad idem j. de vsu. c. quia frustra. & j. de appel. c. vt debitus. Rationem istius ꝯrietatis dicemus super illa decre. c. dilectus. 2. Item est hic argu. φ edendus sit dies:[2] & consul aduersario. arg. j. eod. c. si aũt. & c. plerumque. & C. de ꝯh. & commit. stip. l. optimam. Sed ꝯ. ff. de eden. l. 1. & 2. & ff. quemad. testa. ape. l. 2. §. diem aũt. Sol. in editione litterarum dñi Papæ facienda aduersario oia ponenda sunt: qm̃ litteræ sunt cões. Arg. j. de dila. c. præterea. & ea quæ cõia sunt, integraliter sunt edenda. j. de proba. c. qm̃ ꝯ. & litteræ tradendæ sunt ad videndum. j. de fi. instru. c. si scripturam authenticam. & c. G. perpetuus vicarius. decret. Greg. & ibi dicemus de editione instrumentorum. Ad idem arg. j. de offi. deleg. c. cum in iure.
d ¶ *Iudæus.*] Quoniam de Iudæis conuersis Ecclesia fundata fuit. 21. distin. in nouo. & 12. q. 4. recurrat.
ADDITIO. Et existimãdus erat iste dignus fauore. 23. q. 7. quod autem. & c. quemadmodum. & q. 4. ipsa pietas. secundum Gof. & Hostien. Ioan. And.

2 Ponenda etiam data authentica per iudices in citatione vt hic per Hostien.

AD *aures.*]Cõis est diuisio. Secunda ibi, *Consultationi.* Ab. Sicu.
CASVS. Quidam plati tacito noie suarum dignitatum litteras impetrauerunt sup maioribus beneficiis, simplici noie se appellantes. Quæritur, an tales litteræ valeant. Rñdet Papa φ nõ est suæ intentionis, vt p tales litteras debeant inquietari tales pauperes clerici, in quibus auctor nomen supprimit suæ dignitatis. Vnde tales

AD *hæc.*]Diuidetur: quia in prima parte ponitur excessus, in secunda prouisio: ibi, *Nos igitur.* Abb. Sicu.
CASVS. Quidam impetrabant litteras à sede Apostolica, p quas

omnia negotia ipsorũ committebantur arbitrio vnius iudicis, vel plurium quos sibi eligere volebãt, vt si aliquos conuenire volebãt, traherent illos ad iudices sibi propitios, & parti aduersæ suspectos, non requirentes iudicium sui ordinarij. Papa voléa huic morbo celeri obuiare remedio, mandat diœce. epo, vt si tales litteras inuenerit in prouincia sua, decernat illas vires aliquas non habere. Alij ponunt casum & dicũt quòd iudices certi dati erant. & quia oĩa negotia illa impetranuũ cõmittebantur per litteras illas, non valebant. Hic nota secũdum primum casum ꝙ iudex certus debet esse, & ꝙ omnia negotia alicu[a] vni delegato committi non debẽt: quia ꝑ hoc tollitur iurisdictio ordinarij: quod esse non debet.

¶ *Glo. seq. no. generalitatem reprobari: alleg. 8. iura, in contrarium alleg. duo, & soluit.*

a ¶ *Omnia negotia.*] Nimia generalitas hic reprobatur. j. de do. & cõtu. c. ex litteris. & j. de appel. c. 2. & c. significãtibus. & j. eod. c. sedes. & j. eod. titu. in decre. Inno. iiij. c. cum in multis. lib. 6. & ff. de iur. fis. ita fidei. in fi. per gl. sup verb. rerũ. & ff. de edc. l. 1. §. edere. & ff. de interrog. act. l. de ætate. §. nihil. Arg. ꝫ ff. de rei vendi. l. quæ de tota. §. incerta. & ff. cõi diui. l. & si non omnes. §. si incertũ. Prima pars vera est. & vltima in specialibus casib. loquit.

Generalitas nimia, reprobatur.

Cap. 5. eo. tit. in 2. cõpilatiõe.

quosdam in prouinciæ tuæ partibus tales (vt asserunt) de cancellaria nostra litteras recepisse, per quas eorũ omnia negotia[a] vnius iudicis, vel plurium (quos sibi elegerint[b]) arbitrio committũtur: sicque fit, vt si aliquẽ pulsare voluerint, examen ordinarij iudicis non requirant, sed ad vnum iudicẽ, vel plures delegatos sibi propitios, & parti aduersæ suspectos[c], super examinanda quæstione recurrant: & infra. ¶ Nos igitur huic morbo celeri[d] volentes obuiare remedio, mandamus quatenus si litteras tales in prouincia tua inueneris, eas carere viribus nostra auctoritate decernas.

¶ Idem.

¶ *Falsa latinitas vitiat rescriptum Papæ. h. d. Ioan. And. concor. Abb.*

CAP. XI.

AD† audientiam nostrã (te significãte) peruenit, quòd H. de sancto Stephano super absolutione sua, litteras tibi (vt prima facie videbatur) Apostolicas præsentauit. ¶ Quib[e] (quoniam manifestũ[e] continent in constructione peccatum) fidem te nolumus adhibere.†

¶ *Glo. seq. ponit lecturam Vin. & Tan. So. Lau. & Da.*

b ¶ *Elegerint.*] Tan. & Vin. sic exponũt hoc verbũ, elegerint, i. elegerunt, in curia existẽtes, vt sit ꝑteriti tpis coniunctiui modi. Quidam tñ voluerunt dicere ꝙ litteræ istæ ad incertos iudices dirigebantur, quos impetrator duceret exprimẽdos, dicentes hic generalẽ cõmissionẽ causarũ posse fieri, dummodo iudices certi essent. j. eo. sedes. & c. pastoralis. sed quia erant incerti hic, litteræ nõ valebãt. Sed dic ꝙ iudices electi erãt certi, & commissio generalis erat omnium negotiorum, [1] quod esse non debet: quia ꝑ eam absorberet iurisdictio ordinarij, qđ fieri non debet. arg. 11. q. 1. peruenit. & 9. q. 3. nunc vero. C. de pre. impe. off. l. 2. & 3. j. de offi. leg. c. 1. & j. de ma. & obe. c. ꝑ tuas. Sicut generalis appellatio non admittitur. j. de appel. c. 2. sed in ꝑ grauamine probabili & expresso est appellandũ. j. de app. c. vt debitus. & c. cum causam. quare litteræ tales non valebant. Lau. dixit, & melius, cui consentio, ꝙ hic iudices erãt incerti, quos vellet eligere impetrator, quod esse non debet: sicut ꝓcurator incertus esse non debet. ff. de ꝓcu. l. 2. Nec tutor incertus dari debet. ff. de testa. tut. l. tutor incertus. & Insti. de leg. §. tutor. Et arbiter similiter incertus esse non debet. j. de arb. c. innotuit. Et cõmissio generalis fuit oĩum negotiorum, quod est ꝫ cõsuetudinẽ Romanæ curiæ (cuius stylus debet attendi. j. de cri. fal. q̃ graui.) ꝙ oẽs causæ vni cõmittantur. nisi sub illa forma quæ tradit j. eo. c. pastoralis. & illa generalitas restringit vt tradit j. eod. sedes. & in c. cũ in multis. quæ est decr. Inn. iiij. eo. tit. [lib. 6.] tñ vniuersitas causarũ bene cõmittit. ff. de iudi. l. cũ ꝑtor. & ff. quia & à quo appel. l. 1. §. 1. Et illa fuit potior causa quare litteræ non valebant: quia iudices erant incerti (quod littera vr̃ innuere ꝙ ille eligeret quos vellet) q̃ quia commissio generalis erat oĩum negotiorum. Et sic intellexit Lau. & Dama. sicut ex ipsa littera bene colligitur. B. Satis tñ credo ꝙ si Papa ex certa scientia tales litteras concederet, valerẽt: cũ habeat plenitudinẽ potestatis saluo iure recusationis. j. de offi. dele. c. suspicionis.

1 Præsentium & futurorum, & propter hoc non valuit secundum Host. infra cap. vlti. sup omnibus omnium præsentibus impetrare hoc est commendabile. infra c. dispẽdia. lib. 6. Ioan. And.

c ¶ *Suspectos.*] Vnde possent recusari. De recusatione habes j. de appel. c. cum speciali. & j. de offi. deleg. c. suspicionis.

d ¶ *Celeri.*] 8. dist. mala consuetudo. & resecandæ sunt putridæ carnes. 24. q. 3. resecandæ. Vnde versus:

Principijs obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras. Bernar.

AD *audientiam.*] Diuiditur: quia primo ponitur dubitatio: Secundo solutio: ibi, *Quibus.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidã erat excõicatus forte ab ordinario. Iste accessit ad curiã dñi Papæ, & obtinuit litteras sup sua absolutione. ordinarius cui litteræ præsentatæ fuerunt, inuenit in eis peccatum in constructione. Dubitauit ordinarius vtrum fides istis litteris esset adhibenda. consuluit Papam super hoc, & Papa respondet ꝙ talibus litteris fidem adhibere non debet. Debemus hic vnum intelligere ꝙ in littera domini Papæ non debet esse vitium latinitatis.

¶ *Glo. seq. dat simile, signat ꝫrium, & dupliciter soluit, solutioni allegat ꝫrium.*

e ¶ *Manifestum.*] Sic patet quòd vitium latinitatis vitiat rescriptũ. sic etiam si Papa loquatur vni in plurali, aut si patriarchas vel epos filios appellauerit, tales litteræ falsæ sunt. j. de fal. c. q̃ graui. Arg. ꝫ ꝙ ꝑꝑ malã latinitatẽ non vitientur rescripta. ff. de statu homi. l. imperator Tit[9]. ibi enim dr̃ ꝙ ꝑꝑ malã latinitatẽ non vitiant. & ff. de manu. testa. qui habebat. C. de leg. l. in legatis. & j. de fi. instr. c. ex parte. Solu. vitiũ scribentis in testamentis & instrumentis non nocet: cum aliàs de veritate, seu voluntate testatoria constet. C. de testa. l. errore. & l. ambiguitates. Et idẽ esset de volũtate Papæ dicendũ si constaret de hoc. Sed verius vr̃ aliud esse in testamentis, & aliud in litteris Papæ. Testamentum enim cõmittitur tabellionibus, cuius scripturã siue latinã nullus corrigit, vnde falsa latinitas non vitiat testamẽtum, dũmodo constet ꝑ ipsum de intẽtione testantis, vt dicũt ꝓdictæ leges, & ꝑꝑ fauorem testamẽtorum: quia nihil est quod magis debeatur hominibus, &c. C. de sacros. eccl. l. 1. Rescriptum vero dñi Papæ ꝑ multas manus transit, & magna maturitate decoquitur. 35. q. 9. Apostolicæ. in gl. 1. j. eo. cum adeo. in prin. & in 1. gl. & ita nullum vitium continere debet. 3. e. c. ad hæc. vnde ꝫ illam ꝓsumptionem non est admittenda probatio. arg. ꝫ. ff. de offi. ꝓsi. l. illicitas. §. veritas. Lau. notauit quòd instrumenta vel priuilegia ꝑꝑ falsum latinũ non vitiant. arg. de conse. dist. 4. c. si nõ sanctificat. [2] & c. retulerunt. & ff. de manu. testa. q habebat. De instrumẽtis tabellionũ satis crederem illud. de priuilegiis Romanæ curiæ non est verum. Ber.

Quot & quibus modis rescripta vitiantur tradunt dd. in l. 1. C. de diuer. rescrip.

2 Sed ille text. de baptismo loquitur, & verba qñ estẽ mysterioꝝ, vt ibidem notatur, nõ restringuntur sub regula Donat. c. indignatum. 38. dist.

¶ Clemens tertius.

¶ *Contra secundum rescriptum non potest opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem de sua appellatione non habita mentione. h. d. Ioan. And. concor. Abb. Siculus.*

CAP. XII.

ij EX† parte S. ꝑsonæ ecclesiæ de Tarẽto nobis innotuit, quòd cum capella de Emptoñ. ad prædictam ecclesiam de iure pertineat, O. diaconus (qui iam dictam capellam detinet) capellanũ ipsius ecclesiæ nomine ipsius S. in ea ministrantẽ post appellationẽ[f] à se[g] factã amouit. ¶ Quam cum esset S. prosecu-

Cap. 8. eod. tit. in 2. cõpilatione.

EX *parte.*] In prima narrat factam definitionem, appellationem, & spoliationem. In secunda vnius partis prosecutionem & alterius negligentiam: ibi, *Quam cum esset.* In tertia finalem determinationem: ibi, *Ideoque.* Abb. Siculus.

CASVS. Capella de Emptoñ. subest ecclesiæ matrici de Tarento. Quidam O. diaconus cœpit cõuenire capellanũ ipsius capellæ ministrantẽ in ea, noĩe S. rectoris matricis ecclesiæ. Ipse O. appellauit ad sedẽ Apost. & post appellationẽ à se factã ab ipsa capella expulit capellanũ. rector matricis ecclesiæ est prosecutus illã appellationẽ quã ille O. fecerat, sed ille O. suã appellationẽ prosequi nõ curauit, & cum ille O. fuisset ad iudiciũ euocatus, obiecit se habere priores litteras, de quibus in posterioribus mẽtio nõ fiebat, quas suppressit vsq; ad tertiã citationẽ, & dolo vel negligentia eis vti postposuit, quod ex diuturnitate temporis apparebat, ex eo ꝙ biennium à tpe impetrationis erat elapsum, & de appellatione ipsius in suis litteris mentio non fiebat. Consultus Papa super hoc, mandat quatenus si ita esse constiterit, quicquid factum est post appellationem ipsius O. debeat in statum pristinum reuocari, & illam capellaniam restituere matrici ecclesiæ, eundẽ O. in expensis condemnãdo, si constiterit ipsum O. appellationẽ suam ꝓsecutum non fuisse. Not. ꝙ maior ecclesia siue matrix potest defendere & agere pro capellis suis. Not. ꝙ sic aliquis debet deferre suæ appellationi, sicut sui aduersarij. Item ex diuturnitate tpis vel negligentia ꝓbat dolus. Itẽ ꝙ litteras impetrat sup eo sup quo appellauit, de appellatione sua debet facere mentionẽ. Item quicquid fit post appellationẽ suam vel alterius, debet in statum pristinum reuocari. Item qui non prosequitur appellationem, debet condemnari in expensis alteri parti.

f ¶ *Post appellationẽ.*] Nõ dr̃ hic sup quo fuerit appellatũ. forte posset dici ꝙ sñia lata fuit ꝫ O. diaconum, à qua ipse appellauit, vel super alio articulo: vel forte citra aliquam sententiam, sicut olim fiebat.

g ¶ *A se.*] s. O. & ita non detulit suæ propriæ appellationi, quod esse non debuit, cum & appellationi aduersarij deferre debuisset. j. de app. c. an sit. & c. constitutus. & j. de elect. c. bonæ. Appellauerat forte ab ordinario corã quo trahebat capellanũ, & super personã matricis ecclesiæ. Raro inuenies alibi (vt credo) ꝙ aliquis non detulit suæ

suæ propriæ appellationi, vnde iudex poterat procedere in causa: quia vr appellationi renunciasse: quia pendente appellatione nihil est innouandum. ff. nil nouo. appel. pen. l. vnica. & j. de app. c. an sit.

a ¶ *Prosecutus.*]Litteras impetrãdo super restitutione ecclesiæ, qua fuerat spoliatus post appellationẽ à spoliatore factã, vt in causa procederetur non obstante appellatione frustratoria: quod ex eo apparet quia dictus O. eã psequi non curauit noie Ecclesiæ de Tarẽto: quia erat matrix ecclesia.

b ¶ *Litteras.*] Forte significauit Papæ, q rector matricis ecclesiæ iniuriabat ei super illa capella, & sic obtinuit litteras in forma cõi, nulla mentione habita de appellatione; quæ & litteræ non impedirent restitutionẽ. j. de testi. spo. c. ex conquestione. cum suis similibus.

c ¶ *Nulla mẽtio.*]Et ideo non valebant. j. de app. c. sæpe. in fi. argu. q qui appellat, debet facere mentionẽ de sua appellatione, & aduersarius eodem modo qui appellationem prosequitur, vt hic dicitur, & j. de confir. vtili vel inuti. c. bonæ. in gl. mentio.

d ¶ *Negligentia vti.*]Sic s. eod. c. si aũt. & j. eod. c. plerumque.

¶ *Gl. seq. obycit, & soluit.*

e ¶ *Cum biennium.*]Qui enim non psequitur appellationẽ intra annũ,

tus [a], & ad iudices litteras impetrasset, ipse O. appellationẽ suã prosequi non curauit. Cumque auctoritate prædictorũ iudicũ in ius esset vocatus: dixit se litteras [b] p riores habere, de quibus nulla mentio [c] in posterioribus habebatur: quas vsq; ad tertiã citationẽ suppressit: eisque dolo vel negligentia vti [d] postposuit, quod ex diuturnitate tẽporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cum biennium [e] à tempore appellationis iam fuisset elapsum. ¶ Ideoque mandamus quatenus si ita esse constiterit (reuocatis in statum pristinum omnibus quæ [f] post appellationem ipsius O. inueneritis attentata) præscriptam capellam † matrici ecclesiæ restituere procuretis, prædictum O. (si enim appellationem suã non fuisse prosecutum constiterit) memorato S. in expensis [g] necessariis condemnantes.

¶ Cælestinus tertius.

aut ex iusta causa intra biennium, [1] fingitur non appellasse: & rata manet sñia. j. de appel. c. cum sit Romana & ideo iste O. audiri non debuit ptextu suæ appel. Sed vr q rector iste rõne consimili audiri non debuit ad prosecutionẽ appel. cum actor & reus circa appellationem eodẽ iure vtantur. j. de mutuis pe. c. vlt. & hic dr 3trium, s. q ille 3 quem appellatum est, auditur post bienniũ, & non ille qui appellauit. Qualiter ergo hoc intelligitur? Dicas q iste rector auditus fuit non rõne appellationis, sed potius rõne spoliationis sup qua litteras impetrauit, non obstante appellatione, vt not. s. in verb. prosecutus. interdicta enim ppetua sunt quantum ad rei persecutionẽ, non quantũ ad pœnam. ff. de vi & vi. ar. l. 1. in prin. & si de appellatione nihil dixerit, nihilominus audietur petens restitutionẽ ecclesiæ. & multo fortius: quia post appellationẽ spoliauit aduersarium qui debuit deferre suæ appellationi. Præterea fauore appellantis dat annus aut biennium ad psequendã appellationem, & non fauore appellati, vnde appellans statim potest prosequi appellationẽ si terminus ei pfixus [?] est, sed appellatus nõ statim. j. de appel. c. oblatæ.

[1] Adde q varia quæ in appellatione statuunt de quibus in glo. in verbo tãen in c. pforãtes. de appel. & in l. 2. & ibi Bar to. ff. de libel. dimiss. & in l. fi. p Bald. C. de tẽp. appella tion.

f ¶ *Post appellationem.*] Et ita quicquid post appellationẽ à se vel ab aduersario suo factũ fuerit, debet irritari. j. de offi. deleg. c. sup quæstionũ. in fi. & j. de ap. bonæ. cũ suis côcor. & i hoc illa corrigit istã.

¶ In aliquot antiquis hic habet dictio. non, in aliis deest.

¶ *Glossa sequens obycit & soluit.*

g ¶ *In expensis.* [Qui appellationẽ suã non psequitur altero psequẽte, condẽnari debet in expensis, vt hic & j. de appel. c. Nicolao. & c. reprehẽsibilis. vel qui psequitur ipsam ante tẽpus statutũ. j. de app. c. sæpe. Sed non vr q iste O. debuerit in expensis condemnari, cum appellatus appellationẽ nõ fuerit psecutus intra bienniũ: cum hoc idem ius seruandum sit appellanti & appellato: vr dr in notula; qui enim. & non oportebat ipsum psequi appellationẽ: quia ipso iure rata manet sñia lata 3 ipsum O. siqua lata fuerit. Potest dici q ideo condemnatur: quia ptextu appellationis iudex non processit, & ille O. post appellationẽ expoliauit capellanum, & sic intererat rectoris vt O. condemnaretur sibi in expensis etiam post biẽnium, propter dolum & malitiam ipsius O.

Qualis pœna non prosequẽtis appellationẽ.

Additio. Itẽ non vr q debuerit condẽnari: quia licuit ei renũciare appellationi verbo & facto. Dic q hoc fuit, qa appellãs cõsenserat appellationi. vel dic q renũciare potuit in suũ odiũ, nõ i sui fauorẽ. Nã & verbo renũciare nõ poterat, re nõ itegra in pudiciũ appellati. de hoc j. de app. c. cũ cessante. sm Inno. & Compost. Io. An.

Sciscitatus.]Primo ponitur 9sultatio. scdo responsio: ibi, *Nos vero.* tertio quædã determinatio: ibi, *Dummodo.* quarto tacitæ quæstionis solutio: ibi, *Nec enim.* Abb. Siculus.

¶ *Rescriptum quo scribitur pluribus cũ clausula: quod si non omnes, &c. intelligitur tã de impotentia facti, quã iuris.*

Casus. Aliqñ Papa cõmittit cãm duob⁹ vel trib⁹ iudicibus, cũ illa clausula, q si ambo vel tres in causa pcedere nõ possunt, alter eorũ in cã pcedat: Si oẽs interesse nequeriut, duo eorũ i cã pcedãt. Quærebat de qua impotẽtia intelligebat. Rñdet Papa q illa impotentia itelligit tã de iure q̃ de facto. De iure, si aliqs illorũ sit seru⁹, vel infamis, vel alio consimili ipedimẽto detẽt⁹, puta si esset excõicat⁹, vel remotus, vel suspect⁹. De facto, vt si aliqs eorum mortu⁹ fuerit, aut inuincibili ipedimento detentus: & tunc debet cãm suis cõiudicib⁹ significare, vt in negotio sibi cõmisso pcedãt. Sed si aliqs illorũ solũmodo noluerit interesse, pp hoc non excusat quo minus debeat eũ alius itéresse: nisi rescripto diceret: si oẽs simul i cã pcedere nõ poterius, aut noluerius iteresse. Not. hic q seruus & infamis non possunt esse iudices: infamis tñ põt esse arbiter. Item not. q iudices nõ possũt pcedere sine 9iudice suo, si ille se nõ excusat. Item verbũ, impossibilitas, non conti net verbum voluntatis.

¶ Cap. 9. eo tit. in 2. compilat.

¶ Adde q operet illa clausula. q si duo. per Doct. in c. illa. de elect. Spec. in tit. de leg. §. nunc vero dendũ. ver. 18. vbi dr q supplet iuris potentia defectũ.

CAP. XIII.

Sciscitatus † es à nobis petitorio [h] destinato, de qua impotentia [i] illud intelligatur (quod in litteris nostris sæpe consueuit apponi) vt si duo vel tres, quibus litteræ diriguntur, ipsis exequẽdis simul interesse nequiuerint [k], † vnus aut plures, quibus scribitur, nihilominus exequantur. ¶ Nos vero ita sentimus, q tam de iure quàm de facto, illa impotentia censeatur. de iure, si aliquem illorum seruum [l] vel infamem [m], aut alio legitimo impedimento [n] detentum esse constiterit. de facto, si cõstiterit eum casu mortis occumbere, aut ineuitabilis necessitatis articulo impediri quo min⁹ valeat interesse. ¶ Dũmodo is qui pro necessitate præsens esse non potest, collegis suis canonice excusationẽ suã curet (si poterit) destinare [o]: vt alii coniudices vel executores nihilominus ad consummationẽ [p] iniuncti mãdati

h ¶ *Petitorio.*]i. nũcio legitime ordinato. vel dic petitorio, i. pcuratore.

Deest hæc glossula in multis antiquis.

¶ *Glo. seq. ponit quoque species potentiæ, & de illis ponit versus.*

i ¶ *Impotẽtia.*] Aliqs dr aliqd posse quinq; modis, [2] vnde versus:

[2] Adde textum cũ gl. in l. nepos proculo. ff. de verb. sig.

Posse quidẽ rebus dant ius, natura, potestas; Officium, meritũ, sextũ diuina volũtas. De potẽtia iuris habes 22. q. 2. faciat homo. 17. q. 1. agathosa. in fi. De potentia naturæ hr j. de despon. impub. c. puberes, & c. à nobis. De potestate officij habes j. de cõsan. & affi. c. 1. in fi. & 21. dist. c. 1. §. inter eos. ver. Petrũ vero. vbi dr q Petrus præ oibus claues regni cælorũ accepit. & 21. dist. iferior. & j. de ma. & obe. c. cũ iferior. De potẽtia meriti legit 3. q. 7. c. 1. §. tria. & c. 2. i fi. ibi, cuius vita, & c. De potẽtia diuinæ volũtatis hr de pæn. dist. 2. c. principiũ. §. charitas. Sed hæc potentia ad duo tñ extenditur, s. facti & iuris.

K ¶ *Interesse nequiuerint.*] Quod simul interesse debeant, habes j. de offi. deleg. c. prudentiam.

l ¶ *Seruum.*]Quia talis iudex esse non potest, nisi cõi opinione pro libero se gerat & habeat, quo casu tenet eius sñia, etiam si post eam latam detegatur eum tempore sententiæ fuisse seruum. 3. q. 7. c. 1. §. veruntamen. & ff. de offi. prætor. l. barbarius. & C. de testa. l. 1.

m ¶ *Infamẽ.*]Si pendẽte iudicio efficiat infamis vel suspect⁹, posset repelli. j. de test. co. c. pterea. & j. de offi. del. insinuãte. quia q̃ de nouo emergunt, nouo indiget auxilio. ff. de interro. ac. l. de ætate. §. ex cã. Itẽ si medio tpe excõicet, sed eo absoluto resumit iurisdictionẽ j. de offi. deleg. c. prudentiã. §. sexta. Idẽ credo si restituat pristinæ famæ p principẽ: quia resumit iurisdictionẽ 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. in fi. & C. de cura. fur. l. pe. secus si lata sñia detegatur iudicẽ fuisse infamẽ. 3. q. 7. c. 1. §. tria. ver. veruntñ. & ff. de offi. prætor. l. barbari⁹. & C. de testa. l. 1. secus in excõicatione: qa sñia publice excõicati nulla est. j. de re iudi. c. ad pbãdũ. & j. de excep. c. exceptionẽ.

n ¶ *Impedimento.*] Puta quia est excõicatus [3] vel illitteratus, nec habet consuetudinẽ causarũ: quia peritus debet esse iudex, nec debet qrere ab aliis quid eũ loqui oporteat. in authẽ. de iudi. in prin. coll. 6. & j. de 9san. & affi. c. ex litteris. in fi. Tñ si illitteratus sit & habeat 9suetudinẽ causarũ siue peritiã iudicãdi, põt ei cã 9mitti. C. de iudi. l. certi iuris. arg. C. de epi. & cle. l. parabolani. Et qdã impedimẽta ponunt 3. q. 7. c. 1. & 2. Itẽ si impedimentũ sit ppetuum, non põt cognoscere: qd potest esse multis modis, vt infirmitas, surditas. & c.

[3] Facit lex barbari⁹ & ibi tẽxt. ff. de offi. prætor. & c. ad re iudi. l. ad probandũ.

Qualis debeat esse iudex.

¶ *Glossa sequens quærit & remittit.*

o ¶ *Destinare.*]Per litteras, vel p certum nunciũ litteratorie destinatum. 64. dist. c. 1. & 2. & pen. & j. de offi. deleg. c. prudẽtiã. 1. rñ. ff. de rebus eorum qui sub tute. vel cura. l. magis. §. illud etiam quæri põt. & hæc est canonica destinatio. Sed nunquid ille q interesse nõ põt, valet aliis delegare vices suas? De hoc dr j. de offi. dele. c. corã.

p ¶ *Ad consummationem.*]vt j. eo. c. cum dilecta.

¶ *Glossa seq. tract. potest per quæstionem.*

a ¶ *Procedant.*] Quod quidē ſcere poſſunt, ſi in litteris cōmiſſionis ſit clauſula illa; q ſi non oēs: aliàs nō poſſunt ꝓcedere. arg. j. de offi. deleg. c. cūm matrimonij. & eſt expreſſum. j. de offic. dele. c. vno delegatorū. & eo. ti. c. prudētiā. & ff. de arbi. itē ſi vn⁹. §. pe. & l. ſeq.
b ¶ *Excuſari.*] Immo potius debet puniri. j. de offic. dele. c. prudentiā. §. adijcimus. & hoc caſu alij poſſunt procedere, quia nō videtur impleta conditio; q ſi non oēs, &c. vt in prædicto c. prudentiam. §. adijcimus. & hoc verū eſt poſtq̃ conſtiterit q non vult intereſſe, & in hoc illa corrigit iſtam.
c ¶ [*Intereſſe.*] Hodie etiā ſi nō addatur hoc; ſi tñ non vult, alij procedent: licet ſit arguendus qui mandatū Apoſtolicū exequi cōtēnit.

¶ Vide tex. in l. inde Neratius. §. fi. cū ſua gl. ff. ad legem Aquil. & l. cōfeſſionibus. iūcta gl. ff. de inter. actio.

procedant ᵃ. ¶ Nec enim ille qui tantummodo non vult intereſſe, hac impoſſibilitatis interpretatione valet aliquatenus excuſari ᵇ; † niſi forte ſic in reſcripto habeatur expreſſum: ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiuerint aut noluerint intereſſe ᶜ.

¶ Innocentius tertius Elieſi. epiſcopo.

¶ *In quaſtione reuocationis reſcriptorum recurritur ad arbitros, ſi iudices in cognitione ſibi non deferant nec inuicem concordent. hoc dicit vſque ad §. quoniam.*

P*Aſtoralis.*] Diuiditur in duas partes vſq; ad §. quoniam. Primo ponitur conſultatio. Secundo reſponſio: ibi, *Ad quod*, Abb. Siculus.

Casvs. Aliquis impetrauit litteras ꝯ aduerſarium ſuum ſup aliqua cauſa ad aliquos iudices, facta citatione vel ſaltem ꝑſentatione, altera pars poſtmodum obtinuit eandem cauſam alijs iudicibus delegari: & in ſcd̃is litteris fiebat mentio de primis, opponebatur q p falſi ſuggeſtionē, & veri ſuppreſſionem erant impetratæ. Dubitabatur vtrū primæ litteræ per ſcd̃as ſint reuocatæ, & quæritur vtrum priores iudices an poſteriores debeant cognoſcere de hac reuocatione? Rñ. q ſi priores iudices nolunt deferre poſterioribus, vel poſteriores prioribus, tunc oēs ſimul cognoſcant: & ſi forte oēs ſimul nequiuerint in vnam concordare ſniam, q̃uis plures ſint iudices in vna cōmiſſione q̃ in alia; huiuſmodi dubitatio per arbitros cōiter electos determinetur. Scd̃o formatur talis quæſtio, Qñcunq; impetrantur litteræ ſub hac forma: Conqueritur Titius de Petro, & quibuſdā alijs ſuper decimis & rebus aliis. quæritur vtrū iudex ex tali delegatione habeat iuriſdictionē ſup perſonis, vel rebus non comprehenſis p clauſulā illam; quibuſdā alijs, & rebus alijs, anteq̃ perſonæ vel res in iudicio ſint expreſſæ. Anteq̃ ſoluat illā qōnem, ſubijcit aliā quæ oritur ex ſcd̃a, quæ talis eſt: aliquis de pſonis illis quæ poterant conueniri p clauſulam illā; quibuſdam alijs, & rebus alijs, expreſſo proprio noīe impetrauit litteras ꝯ primū impetrantē litteras generales, deſignando aliquā rem certā, quę includebatur p illā clauſulā; & rebus alijs, nullā mentionē de priori cōmiſſione faciēs. quæritur vtrum ſcd̃æ litteræ valeant, cū de primis nullā fecerit mētionem, nec pſona aut res fuerint adhuc in iudicio expreſſæ? Rñdet Papa ad iſta duo: & primo ad ſcd̃am, dicens q cū ſpeciale mandatum deroget generali, iuriſdictio attributa p litteras generales, per ſpeciales litteras quantū ad ea quæ in ſcd̃is litteris ſpecialiter ſunt expreſſa, penitus eneruat, licet de priorib⁹ nō faciāt mētionē. Vnde quantū ad hāc cām ſpecialiter cōmiſſam, ſuperflua relinquit prima q̃ſtio: quia nōo habet poteſtatē. Poſtea rñdet primę q̃ſtioni, dicēs q iudex bene habet iuriſdictionē ſup pſonis vel reb⁹ exprimēdis, ſed illā exercere non pōt anteq̃ pſonæ vel res fuerint expreſſæ. Not. q qñ dubitat de iuriſdictione cuius ſit, oēs debēt cognoſcere an ſua interſit. Itē vbi eſt par iuriſdictio, maior numerus nō ꝑfert. Itē not. q ſpeciale mādatū derogat generali. Not. q iudex habet iuriſdictionē, ſed illā exercere non poteſt ante expreſſionē rerum vel pſonarum.

¶ *Glo. ſeq. obijcit, & reſpon. iterum dupliciter obijcit, ponit tres ſolutiones, quas probat. demum ſol. & ſolutioni opponit, vlt. dat finalem ſolu. Finis recitatur per quaſtionem.*

d ¶ *Ambigitur.*] Sed q̃ro qualiter poſſit dubitari de reuocatione litterarū, aut ſecundæ faciunt mentionē de primis: & tunc valēt ſcd̃æ aut non faciunt: & tunc valēt primæ. ʒ. eo. c. cæterū? Rñ. neutra pars disiunctæ ꝓpetua eſt. prima tollitur per decre. j. de ſent. & re iudi. c. inter. & de do. & contu. c. ex litteris. & de confir. vti. c. bonæ. & de app. c. ſæpe. & c. oblatæ. ſcd̃a tollitur p decr. j. eo. c. plerumq;. In iudicijs nondum cœptis non habet locū iſta diſtinctio: illæ enim ſolæ valent quæ primo iudici ꝑſentantur citatione facta p ipſas. j. de fo. compe. c. ꝓpoſuiſti. j. de app. c. vt debitus. & j. eod. c. capſm ſanctæ crucis. Itē qualiter primi iudices poſſunt deferre ſcd̃is, vel ſecundi primis cum vel primi tñ vel ſecundi tñ ſint iudices, & ita aut primi aut ſcd̃i nullam habēt iuriſdictionē. ʒ. de offi. deleg. c. ex litteris. in fi. & ʒ. eo. tit. c. cæterū. Itē qualiter poſſunt primi vel ſcd̃i citare partes, cū vtriq; dubitēt & neſciant an ſint iudices, immo rōne dubitationis neutri debent eſſe iudices ſicut qñ dubitatur de tutela duorū, neuter eſt tutor. ff. de teſta. tut. l. duo ſunt Titij. Propter hoc gloſſauerunt hię quidā q de facto poteſt dubitari, non de iure, vt ſi forte ſcd̃æ litteræ non exhibeant. j. de offi. deleg. c. ex litteris. vel qa dubitat an ſit annus elapſus ab impetratione litterarū priorū. j. eo. c. plerumq;. ſed hæc ſolutio non valet: quia ad q̃ſtionē facti non daret Papa rñſionē iuris. ¹ ff. de ſtatu homi. l. idem erit. Alij dicunt etiam, q poteſt eſſe dubitatio iuris, ſi data ſit eadē in vtriſq; litteris. Illa decre. vt debit⁹. hoc determinat: vt j. de fo. cōpe. c. pen. & vlt. & j. eod. c. capſm ſanctæ crucis. Sed certe ſm dictū illorum neutræ reuocant alias, cum neutræ ſint priores alijs; immo ſm hoc neutri cognoſcunt de tota cauſa; nā ambæ litteræ dīr ſcd̃æ vel primæ. ff. de bono. poſ. ſm tab. l. 1. §. ſi qs in duob. Tertij dicūt q ſic dubitari poteſt de reuocatione, vt ſi ſecundæ faciant mentionē priorū, ſed non expreſſam. j. de do. & cōtu. c. ex litteris. & hoc eſt verū vt patet ex illa decr. ex litteris. j. de do. & contu. Dici pōt hanc fuiſſe rōnē huius decretalis cū diuerſæ ſim litteræ impetratæ, iudices citant partes, & cū pars aduerſa coram eis exhibet ſcd̃as litteras, ipſi volūt cognoſcere de reuocatione litterarū: ſcd̃m hoc qd̃ contingit. j. de re iudica. c. inter monaſteriū. in parte deciſa ab integra. Item ſi ſecūdi iudices citent partes, & cū exhibentur corā eis primæ litteræ, ipſi volunt cognoſcere an primæ ſint reuocatæ: ſed quia pro eodē negotio partes non ſunt trahendæ ad diuerſos iudices. j. eod. c. ex tenore. & j. eo. c. vlti. ſtatuitur hic vt iudices conueniant ad hoc faciendū, vel vna pars deferat alij: quia & primi de hoc cognoſcere poſſunt, cum corā eis obijciat talis exceptio, etiā & ſecūdi. Et expone qñ de reuocatione ambigitur. i. qñ in dubium deducitur de reuocatione litterarum. Sed huic ſolutioni obſtare vr̃ j. eo. c. cum contingat. ibi enim non conueniunt ad cognoſcendum, ſed executor videt vtraſq; litteras. Vnde potes adhuc meli⁹ dicere, q bene poteſt iudex dubitare de reuocatione litterarum, licet ſecundæ expreſſam faciāt mentionē priorum. ſ. qō obijcitur ſecundas litteras impetratas eſſe per falſi ſuggeſtionē, vel veri ſuppreſſionem: ᵃ vt ʒ. eo. c. cæterum. & melius j. de offi. deleg. c. coram. & j. de re iudi. c. inter monaſterium. in integra. & hoc idem dixit Io. j. eo. ſuper illa decre. cum cōtingat. & certe iſte eſt verior intellectus. Sed hæc dubitatio de reuocatione litterarū nō habet locū in litteris appellationis & principalis cauſę: qa iudices appellationis de hoc cognoſcere debēt. j. eo. c. dilectus filius. Io. Sed hæc dubitatio locum hodie non habet re integra. j. de appella. c. vt debitus.

¹ Hæc glo. hoc vult dicere, Papam ſuper facto incerto, nō poſſe certū dare reſponſū. c. de muliere. infra de ſponſal. l. vt reſponſū C. de iu. facti.

Cum de reuocatione litterarū dubitatur, quaſiter cognoſcendū quæ ſint reuocatæ.

ᵃ Idem ſi conuertas, per id quod notatur infra eod. c. ex tenore in ſi. ne primę gl. Ioan. And.

AddITIO. Dum gl. dicit, re integra, melius videret dicere, re nō integra: ſed qcquid habeat gl. hoc intēdit, q ſi apparet quis delegatus, & primo citauit: ille erit iudex ſiue ſit primus, ſiue ſcd̃s. Io. An.

¶ *Glo. ſeq. recitatur per q. an in dilatione ſit neceſſarius conſenſus partium.*

e ¶ *Deferendum.*] De conſenſu partiū j. de offi. deleg. ſu p quæſtionū. §. intentionis. & §. nos aūt. cum coram vtriſq; poſſet proponi exceptio, vt dictum eſt in prima notula, & etiam ſine conſenſu partium poſſent ſi vellent, ſed honeſtum eſt q de conſenſu partium fiat.

¶ *Glo. ſeq. ponit pro concor. octo caſus quibus non ſtatur maiori parti, alleg. contraria, & ſoluit.*

f ¶ *Plures.*] Hic non ſtatur iudicio maioris partis. j. de iure patr. c. qm̃. ſimile eſt in cauſa epī. 6. q. 4. c. 1. j. de re iudi. c. nō poteſt. & in iudicibus delegatis à principe: vt vr̃ C. de appellat. in offerēdis. ibi, ita tñ ſi diſſentirent. & C. qui bo. ce. poſ. l. vlti. & in re cōi. ff. cōi diui. l. ſabinus. & j. de reg. iur. c. in re cōi. lib. 6. & in liberali cauſa C. de cōi ſer. manu. l. 1. §. 1. & Inſti. de re. diui. §. religioſorū. qa ibi ſit quod religio vel natura rei requirit, & dum quis plus iuris habet in re: vt C. de dona. l. ſancimus. §. ne autē. Sed ꝯ. 65. diſtin. c. 1. 2. & 3. vbi de hoc. ff. de re iudi. l. duo ex tribus. Sol. verum eſt generaliter quòd iudicio maioris partis ſtandum eſt: ſed quædam ſpecialia hic ſignata ſunt, vbi hæc regula non obtinet. Sed in caſu iſto non ſtatur iudicio maioris partis: quia forte in primis litteris ſunt duo iudices, in ſecundis tres vel plures. vnde cum illi tres æqualem habēt iuriſdictionem cū illis duobus, quia iſti tres loco vnius ſunt, & illi duo ſimiliter loco vnius. ſ. dñi Papæ, nō ꝑualet ſnia illorum trium: quia nō cēſent plures. Licet ſecus ſit in creditorib⁹, qm̃ ſi par debitū ſit hincinde, ſtatur tñ maiori numero creditorū: vt C. qui bo. ce. pol. l. vlt. Item alia ratione: quia ſi iſti tres iudices iudicarent pro ſe, ſuſpecti ³ eſſent. quia viderentur ingerere operas ſuas. ff. de procu. quæ omnia. §. 1. ſi aūt iudicarēt ꝯ ſe, viderentur à ſe abdicare iuriſdictionē, & velle à ſe remouere, qd̃ eſſe nō debet. j. de offi. deleg. c. paſtoralis. in prin. & ita debet iri ad arbitros. ſed ſi in primis & ſecundis eſſent æquales iudices numero, ſatis poſſet dici q ſtabitur iudicio maio-

³ Tollitur ſuſpectio: quia hoc fit iuris auctoritate. 23. quæſtio. 5. ſi nō licet. vet. ſic. quaſi ſh. ſecundum Hoſtien. Ioan. And.

CAP. XIIII.

PAſtoralis † officij: & infra. ¶ Præterea, quæſiuiſti (quando de reuocatione litterarum ambigitur ᵈ) vtrū iudices priores, an poſteriores cognoſcere debeant: & vtrum per ſecundas ſint primæ litteræ reuocatæ. ¶ Ad quod tibi reſpondemus, quòd niſi poſteriores prioribus, vel econuerſo duxerint deferendum ᵉ; ſimul vtrique cognoſcant: † & ſi forte nequiuerint ſimul in vnam ſententiam concordare (quamuis plures ᶠ ſint ex vna parte quàm ex

¶ Cap. ſe. cit. in j. cōpilatione.

¶ Vide tex. in l. ſi quis ex aliena. ff. de iudi.

cio maioris partis: quia maior videtur modo iurisdictio & potestas ab vna parte quàm ab alia.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

a ¶ *Sopiatur.*] Quid si arbitri adiudicent iurisdictionē eis qui non habēt? nihilominus sentētia illorū iudicū tenebit, quia cum arbitri sentētiauerint ꝫ ius scriptum, tenet eorū sñia, nisi fuerit appellatū: 1 vi 2.q.6.c.ei qui.§.diffinitiua. & hæc est ratio: quia per vtrasq; litteras data fuit iurisdictio.

1 Concor. tex. cū glo. in authē. de ... in verf. sacramentū. & ibi Cyn. Pet. de bal. pert. & Bar. C. de arbi.

¶ *Quoniā autem.*] In hoc §. 1. ponitur consultatio: sc̄do rñsio: ibi, *Nos igitur.* & ibi rñdet primo secundę quæstioni, ex cuius solutione infert ad decisionem primę: quia si penitus eneruat iurisdictio prioris: ergo habebant iurisdictionem. Abb. Siculus.

b ¶ *Personæ vel res.*] Qui rem petit, debet rē certam petere. De hac materia dicemus ĩ. de libel. ob. c. pe. vbi competentia ponitur.

c ¶ *Speciales litteræ.*] Impetratæ ab aliquo illorum, qui p clausulam generalē poterant cōueniri ꝫ primum impetrantem super eadem causa. Sed qualiter potest ille qui possidet, ꝫ impetrātem impetrare super eadem re, cū interdictum possessorium intentare non possit, cū ipse possideat. ĩ. de iudi. c. examinata. præterea possidenti non datur rei vendicatio. Insti. de act. §. 1. & C. de ali. iudi. mu. causa fa. l. vnica? Dic q̄ primus impetrans impetrauit, vt ageret petitorio, secundus impetrauit ne inquietaretur super possessione illius rei quam possidet. nam & aliàs datur actio possidenti, ne inquietetur. ff. si ser. ven. l. si quis forte. §. 1. & l. sicuti. §. sed si quæratur. De hoc no. ĩ. de iudi. c. examinata. in gl. si ita.

altera) per arbitros cōmuniter electos a partibus huiusmodi concertatio sopiatur a.

¶ *Per generalem clausulam positam in rescripto, delegatus ante expressionem personarum vel rerum, iurisdictionem habet in habitu, & non in actu. Et speciales litteræ derogāt litteris generalibus super non specificatis in eis, quāquā de illis nullam faciant mētionem. Abb.*

¶ Quoniam autē sub huiusmodi forma, videlicet causam quā talis aduersus talem, & quosdā alios, super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam, à nobis multoties litteræ impetrātur, & solicite quæsiuisti an iudex ex delegatione huiusmodi, ante personarum vel rerum expressionē, super personis, vel rebus exprimendis, habeat potestatē: adiiciens, vtrum si antequam personæ b vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in cōmissione priori, sed generaliter comprehensis, speciales c litteræ (quę de priori cōmissione nullam faciant mentionem) ad alios iudices à sede Apostolica emanauerint, eundem vigorem debeāt obtinere.

¶ Nos igitur ad hæc duo taliter respondemus, quòd (cum generali per speciale d † proculdubio derogetur) iurisdictio per generales litteras attributa, per speciales (quantum ad ea quæ specialiter exprimūtur) penitus eneruatur e: licet de prioribus non faciant mentionem. vnde superflua f relinquitur prima quæstio, & si merito dici possit quòd donec iurisdictio reuocetur, eam super rerum vel personarū articulis exprimendis obtinet delegatus: sed antequam exprimātur personæ vel res, delegatus nequit iurisdictionem g huiusmodi exercere.

¶ Idem Senonensi archiepiscopo.

¶ *Per generalem clausulam: quidam alij, & res aliæ: multitudo effrænata nō includitur: nec personæ nec res maiores expressis, sed pares, vel minores.*

CAP. XV.

SEdes † Apostolica consueuit exhibere se petentibus liberalem h, sed quidā eius gratia nequiter abutuntur: & infra.

¶ Nos igitur volētes eorū malitiis obuiare, decernimus vt cū in cōmissionibus nostris minores & viliores i personę solūmodo designantur, maiores k & digniores sub gn̄rali clausula non

d ¶ *Per speciale.*] Hic patet q̄ si vnū rescriptū est generale, & secundum speciale: licet non fiat mentio generalis in speciali, præualet speciale: vt s̄. eod. c. 1. & ĩ. de offi. leg. c. studuisti. & ff. de reg. iur. l. in toto. Contra s̄. eo. c. cū ordinē. vbi secundū speciale non derogat generali: quia non facit mentionem illius. Ratio ibi redditur: quia primum est priuilegium, secundum rescriptum fuit ius cōe, sed ius cōe non tollit priuilegiū, nisi mentionem faciat de illo priuilegio.

e ¶ *Eneruatur.*] Facta citatione p litteras speciales anteq̄ p gn̄ales.

f ¶ *Superflua.*] Hoc casu cum generale mandatum reuocatum est quantum ad hanc causam specialiter commissam, aliàs bona quæstio est, & eam statim soluit ibi, donec iurisdictio, &c.

a Idē Host. qui etiam dicit quod facta expressione personarū & nō rerum, citare pōt. sed citatus non cogetur respondere ꝑpter rationē superius scriptam. Ioan. Andr.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an delegare & citare possit. Arg. quod non, & demum arg. in contrarium, & sol. demum obijcit quærendo, arguit & soluit.*

g ¶ *Iurisdictionem.*] Habet ergo iurisdictionē, licet non habeat exercitium. & ita vr̄ q̄ non possit eam alij demādare. est enim absurdum alij demandare iurisdictionē anteq̄ eam ipse nāciscatur. ff. de offi. procon. l. obseruare. §. vlt. & sic vr̄ simile q̄ non possit citare partes ante expressionē rerum. 5. q. 2. c. vlt. ideo enim citātur partes, & dantur induciæ, vt quis deliberet. 3. q. 3. offeratur. sed in hoc casu nō potest deliberare. Arg. ꝫ. ĩ. de appellatio. c. significantibus. & Insti. de ac. §. curare. & ĩ. de restitu. spo. c. cum ad sedē. vbi petitur hospitale cum oībus pertinentiis suis: & potest committere, licet non habeat exercitiū: cōmittit enim qd̄ habet. a Sed qualiter priores iudices priuantur iurisdictione, cum Papa non intendat eos priuare? Item nunquid eodem modo p mortē delegantis esset reuocata iurisdictio quantum ad non expressas personas? arg. q̄ non. C. de duo. re. l. vlti. Est tñ animaduertēdum an reuocetur per mortem, an viua voce. ff. de procu. l. si defunctus. & l. seq. Sed verum est q̄ reuocatur per mortem quantum ad ea quæ expressa non sunt. ĩ. de offic. deleg. c. gratum. & c. licet. & ĩ. eod. c. significauit. 3 Bernard.

3 Concor. tex. cum gl. In ver. ignorasse. & ibi Bar. & Doc. In l. ei⁹ qui In prouincia. ff. si cer. petat. & in auth. vt nul. li iudicū li ... in §. si vero. cū illa glo. ... §.

S ¶ *Edes Apostolica.*] Diuiditur. Nam primo ponit constitutionis cām. Secundo submittit cōstitutionē: ibi, *Nos igitur.* In qua quatuor facit. Nam primo statuit circa personas. Secundo circa multitudinē: ibi, *Sed nec.* Tertio circa res: ibi, *Nec super.* Quarto circa fraudulentam expressionem: ibi, *Si quis vero.* Abb. Siculus.

CASVS. Causa commissa est sub hac forma: cōqueritur Titius de Petro & quibusdā aliis sup decimis & rebus aliis. taliter impetrantes designabāt & minora negotia, vt facilius litteras impetrarent, ꝑ clausulā generalē conueniebāt digniores ꝑsonas, & sup maioribus negotiis. quærebāt verū possent. Papa volēs malitiis hoīm obuiare, statuit q̄ si minores & viliores ꝑsonæ in cōmissionibus solūmodo exprimuntur, maiores & digniores sub clausula generali non intelligantur includi, & sic non possunt conueniri. sed nec p talem generalitatē multitudo effrænata poterit in iudicio cōueniri. qui vero de minoribus & leuioribus negotiis tantum fecerunt mentionem, super maioribus & grauioribus nullatenus audiantur. postea dicit q̄ si aliquis personas aliquas expresserit in cōmissione, non vt velit eas conuenire, sed vt ad pares transire valeat vel minores, q̄a fraus vel dolus ei patrocinari non debēt, tamquam mendax precator careat penitus impetratis. Debemus notare q̄ personæ expressæ in rescriptis digniores esse debēt, vel saltem æquales, quàm sint personæ in clausula generali inclusæ. idem intelligitur de rebus specialiter expressis, & generaliter exprimendis. Item per rescriptū plures causæ vnius committuntur, sed non omnes. Item non debet aliquis exprimi principaliter, nisi debeat conueniri. Item litteræ per malitiam vel mendacium obtentæ non valent.

† Pro hoc est tex. in l. in toto. ff. de reg. iur. Bar. in l. Maximum. ff. de leg. 2. idē in l. 1. in princip. ff. de oper. no. nuncia.

† Cap. 4. eo tit. in §. cōpilatione

h ¶ *Liberalem.*] Vt potè quæ non claudit gremium redeunti. C. de summa trin. l. vlt. ad fi. & C. de epis. & cle. l. si quis in hoc. & 23. q. 4. duo ista. Sed in quo est liberalis, siue gratiā facit, quia ad hoc tenetur. ĩ. de so. compe. c. licet. in parte decisa. immo quasi ꝑceptum euangelij est: sed vbi necessitas, ibi nulla liberalitas. ff. de adimen. le. l. rem legatam. Totum dici potest gratia quicquid ipse facit: quia vniuersæ viæ domini misericordia & veritas: quia vbi iustitia seruatur, ibi misericordia adhibetur. 45. dist. c. disciplina.

i ¶ *Et viliores.*] Et nō ineleganter. nā, *Ab Ioue principium musæ, Iouis omnia plena.* Virgil. in Buco. & rō à capite edenda est. ff. de eden. l. argentarius. §. edi aūt rō. qm̄ principiū potissima pars est cuiuscunq; rei. ff. de orig. iur. l. 1. & is q̄ maioris dignitatis est, debet præponi. 16. dist. c. placuit. §. pp eorum. & in gl. ibidem. Et vbi legalis paternitas contrahitur, primo interrogatur pater q̄ filius. ff. de adop. l. 2.

¶ *Glo. seq. quærit circa duo, & secundum dubium aperit per quatuor exempla, primum per sex, demum soluit.*

k ¶ *Maiores & digniores.*] Sed quas personas dicemus maiores & digniores? 4 Nā inuenio q̄ quilibet clericus dr̄ habere dignitatē. 4. dist. denique. & 1. q. 1. reperiuntur. in fi. Qñq; enim mancipia dr̄ habere dignitatē. ff. de vsufr. sed & si quid. §. sufficiēter. Qñq; potestates seculares dr̄ habere dignitatem. 23. q. 5. administratores. Quandoq; enim decurionatus dr̄ dignitas. ff. ad ad leg. Cor. de fica. l. pen. Item nunquid illam maioritatem considerabimus, de qua dr̄ 40. dist. multi. in fi. vel de qua dr̄ 24. q. 1. qui ꝫ ecclesiæ. vel de qua dr̄ dist. 2. lex est. vel de qua dr̄ 2. q. 7. quærendum. & c. criminationes. vel illam de qua dicitur ff. de gradi. l. iurisconsultus. §. parentes. vel de qua di ff. de pact. l. maiorem? Rñdeo, maiores & digniores vocat hic notabiles ꝑsonas, quæ sub clausula generali cōprehendi nō possunt. ff. de iniur. item apud labeonē. §. hoc edictum. & tales debent esse quæ cuius mouerent animum principis vel ad dandū, vel ad denegandum rescriptum. Rōne enim maioritatis præsumit̄ contra aliquem. 30. q. 2. Lotharius. ff. qd̄ metus cau. non est verisimile.

4 De hoc & pluribus quæstionib⁹ circa materiam decretalis vide in Specul. tit. de rescript. præsent. §. sin. adde. glossam in pœnito lu. ... §. cumq; vers. illustribus.

Itē quia circa iudicia defertur dignitati, & psonæ. j. de offi. deleg. c. sane. 2. & c. pastoralis. eod. tit. c. 2. lib. 6. & 1. q. 8. quisquis. & 24. q. 1. qui ꝫ ecclesiæ pacē. & 45. dist. cum beatus. Vr̄ ergo ꝙper generalem clausulā non possit conueniri sacerdos vel clericus, cum ipse sit maior quolibet laico. 6. q. 1. beatus. & 96. dist. duo sunt. & j. de ma. & obe. solitę. ver. fecit Deus, &c. dūmodo maior clericus speciali vocabulo non sit designatus vel noīatus. & hoc etiā intuebitur iudex, qui debeāt dici maiores vel minores: & q̄ negotia debeant dici maiora vel minora. nō enim certa vel certior dari posset doctrina. argu. 23. q. 4. duo ista. Alias enim hoc nomen, aliis, bene icluderet maiores personas: nam nomine populi continentur etiam senatores. plebis aūt appellatione sine patriciis & senatoribus, cæteri ciues significantur: vt Inst. de iur. nat. §. plebiscitum. nec semp hoc nomē, aliis, facit positionem. 56. dist. Cenomanēsem. argu. ff. de consti. pecu. l. 1. §. debitū. & illud; suspensi sunt cum eo duo alij latrones nequā. Io. Et est rō: quia aliter pceditur ꝫ maiores, & aliter ꝫ minores. 45. distin. cum beatus. & 24. q. 1. qui contra ecclesiæ pacem. Similiter de hoc notatur j. de iureiur. c. cum quidam. in gl. quæ incipit, sic patet.

Vel descendere ad minores. in vno manuscripto.

In impressis peccator. legebat, & male. Sed ex omnib⁹ manuscriptis precator. reposuimus, facit infra eo. tit. c. super litteris. & l. & si. C. si contra ius vel vtil. publ.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione.

Corbeuilla.

causa

intelligātur [a] includi. ¶ Sed nec liceat [b] occasione generalitatis huiusmodi multitudinem [c] effrenatam [d] in iudiciū euocare. ¶ Nec super maioribus & grauioribus negotiis audiātur, qui de minoribus & leuioribus tantum faciunt mentionem. ¶ Si quis vero aliquas personas expresserit, non vt velit cum eis in iudicio experiri: sed vt ad pares transire valeat, vel † minores (quia fraus & dolus [e] ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator † careat penitus impetratis.

¶ Idem R. cantori & R. priori de Monte Leprosorum.

¶ *Qui contra vnum super eodem ad diuersos iudices diuersa rescripta impetrat, & eis vtitur: perdit commodum vtriusque.*

CAP. XVI.

EX† tenore litterarum, quas nobis destinastis, intelleximus R. sacerdotem de Collouilla† ad alios iudices super quęstione† (quæ inter ipsum & abbatē de Becco vertitur) litteras apostolicas impetrasse, qui cum partē citassent aduersam, dictus presbyter coram eis noluit litigare: & infra. ¶ Cumque vos in causæ cognitione pcedere velletis, abbas coram vobis proposuit, quòd non tenebatur per directas ad vos litteras presbytero respondere, cū per alias ab aliis iudicibus fuisset citatus, quæ auctoritate illarum non fuerāt reuocatæ. ¶ Nos igitur attendentes fraudē presbyteri memorati, duas commissiones super eodem negotio [f] impetrantis, quarum altera nō faciebat mentionē de reliqua: (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, vt ipse commodo careat [g] vtriusque.

¶ Idem Mediolañ. archiepiscopo.

¶ *Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, & de beneficio impetrantis non faciens mentionem.*

CAP. XVII.

CVm † adeo scripta sedis

modo vtrarumque litterarum, quia fraudulenter super eodem negotio ad diuersos iudices impetrauit. Nota ꝙ per solam citationē perpetuatur rescriptum, & ꝙ eadem causa diuersis iudicibus committi non debet. Item in quo quis peccauerit, in eo punietur.

¶ *Glossa sequens in pluralitate rescriptorum distinguit duo membra: in quorum quolibet subdistinguit, allegat alia duo, quæ in illis iterum subdistinguendo prosequitur.*

f ¶ *Negotio.*] Nota quòd cum plures litteræ impetrantur super eodem negotio: [1] aut impetrantur ab eodem, aut à diuersis. Si ab eodē, aut ad iudices eosdem, aut ad diuersos. Si vero aliquis impetrat duo paria litterarum super eodem negotio ad diuersos iudices in fraudem, causa fatigandi aduersarium suum, & non ad cautelam, neutræ valent, vt hic, & j. eod. c. quia nōnulli. sed si ad cautelā, puta quia timebat perdere vnum rescriptum, vel timebat aliquos mori, valent; sed postquam cœpit agere per alteras, reliquæ non valent; & si attentaret, perderet vtrasque, vt dictum est. Si vero ad eosdem iudices; & discordant in data: valent primæ, nisi in secundis fiat mentio de primis: quia nihil interest quæ valent. Si vero eadem est forma & data, & ad eosdem iudices, eædem sunt litteræ: quia non nocet habere plures litteras ad cautelam, sicut potest quia habere plura testamenta eiusdem tenoris. ff. de testamen. l. vnum testamentum. & ff. de his, quæ in test. delen. l. vlt. & ff. de bon. posses. secundum tab. l. 1. §. si quis in duobus. nec est inconueniens plures iudices habere super eodem negotio, quia illud habes j. de offi. leg. cum non ignoretis. Si vero sunt diuersæ & aduersæ, neutræ valent. C. de fid. instru. l. scripturæ. & j. de fide instrum. c. imputari. Si autem litteræ impetrantur à diuersis personis, scilicet ab actore & reo: aut ad eosdem, aut ad diuersos. Si ad eosdē. & concordant in data & forma, eædem sunt litteræ, vt dictum est. Si data est eadem, & forma contraria: supersedeatur vtrisque donec consulatur superior. j. de offi. deleg. c. sanc. & hoc si vtraque pars litteras suas ostendat. Si actor tacet per annum, valent litteræ rei. j. eo. plerumque. Si vero impetrarentur ad diuersos, primæ valent, nisi in secundis fiat mentio de primis: vt s. eod. c. cæterum. Si vero non appa ret quæ sint primæ vel secundæ, mutuo se impediunt. Sed istæ quando impetrantur ad diuersos, non procedunt hodie: quia illæ solæ valent, quæ primo iudicibus præsentantur. j. de appella. c. vt debitus. & hoc locum habet in his per quas nondum est processum. in aliis autem per quas processum est, vel præsentatio facta est, semper valent primæ, nisi secundæ expressam fecerint mentionem de primis, de processu, & de lite contest. infra de re iudi. c. inter monasterium. & j. de offi. deleg. c. coram. Quandoq; tamen valent secundæ, & non primæ; & primæ sunt in pendētı quousq: cassetur vel firmetur sententia, licet in secundis non fiat mētio de primis. infra de confirma. vti. vel inuti. c. bonæ. Et generaliter (sicut credo) vbicūq; possunt primæ elidi per exceptionem, valent secundæ, licet non faciant mentionem de primis, & non primæ: quia sunt veritate tacita impetratæ. s. eod. c. ex parte.

[1] De diuersis dic, vt infra eod. de speciali. lib. 6. Io. And.

Cap. 7 eo. tit. in 3. compilatione.

a ¶ *Non intelliguntur.*] Eo ipso ꝙ digniores inueniuntur, intelligunt in fraudē versari. ff. de iur. fis. l. ita fidei. nam scd̄m distinctionē rerum, noia sunt distinguenda. 21. dist. cleros. & C. de codicil. l. si idē.

b ¶ *Sed nec liceat.*] Prouidet hic Papa ne diuersæ personæ litigatorū vexationibus afficiantur. argu. C. mandati. per diuersas. in princ. & j. eo. c. nonnulli. intendit enim minuere lites. j. de dol. & contu. c. finem. &c. venerabilis.

¶ *Glos. sequens arguit, obijcit, & soluit.*

c ¶ *Multitudinem.*] Arg. occasionē iuris ad iniquū cōpendiū non trahi. C. de vsuca. pro emptore. l. vlt. arg. 10. q. 3. c. vlt. & j. eo. c. nōnulli. Sed vr̄ ꝙ cū generalitate non debet aliqua commissio impetrari. arg. s. eo. c. ad hæc. Sed ideo non valent litteræ illæ, quia certi iudices nō erant ibi dati, sed quos ipse post duceret eligendos. Sed T. aliter intelligit illud c. ad hæc. s. eod. sed concordat huic dicto Lau. vt ibi dixi, & oīa negotia illis committebant, quod erat iniquum: sed generalitas causarum aliàs bene pōt cōmitti. ff. de iudi. l. cum prætor.

d ¶ *Effrenatam.*] ff. de testi. l. 3. in prin. & j. de testi. c. cum causam, quæ. & effrænatā dicimus vltra 40. vt ibi, & j. de ele. ex. mi. c. laborēs. Hodie vero ista generalitas siue multitudo restricta est vsq; ad 4. in quadā decre. Inno. iiij. quæ incipit, cū in multis. j. eo. tit. lib. 6.

¶ *Gloss. seq. quærit, & soluit, & opinionem ponit.*

e ¶ *Dolus.*] Sic j. de do. & contu. c. ex litteris. 30. q. 1. dictū est. j. eo. c. proxi. & qui fraudem allegat siue dolū, probare debet. ff. de proba. l. quoties. §. qui dolo. Sed qualiter constabit ꝙ noluit cum personis expressis in iudicio experiri, sed vult descendere ad minores vel æquales? hoc ipso ꝙ descendit primo ad æquales vel minores, præsumitur fraus & dolus, & ipse potest excipere qui conuenitur, nisi statim vel quamcito possit, conueniat personam expressam, vel nisi forsitan copiam illius habere non possit, & hoc debet primo protestari: aliter credo illum repellendum. Alij dicunt contrarium.

EX tenore.] Communis diuisio. secūda ibi, *Nos igitur.* Ab. Sicolus.

CASVS. Quidam sacerdos de Collouilla impetrauit litteras ad quosdam iudices ꝫ abbatem de Becco. Iudices illi citauerūt abbatem, coram quibus dictus presbyter noluit rñdere. postmodum impetrauit alias litteras ꝫ abbatem ad illos iudices, qui in superscriptione nominantur, de prioribus non habita mentione: qui cum citassent abbatem, abbas proposuit corā eis ꝙ per litteras illas non tenebatur rñdere dicto presbytero, quia per alias litteras ad iudiciū fuerat euocatus, quæ per posteriores non fuerant reuocatæ: iudices quæsiuerunt à dño Papa quid iuris; ipse attendens quòd fraus & dolus alicui patrocinari non debēt, rñdet ꝙ sacerdos carere debet cō-

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

g [1] ¶ *Careat.*] Immo videtur ꝙ etiā causam perdere debet, sicut qui petit seruum in vno iudicio, si petat eundem in alio, perdit causam. C. de asser. tol. l. 1. §. vlt. quia vbi iudiciū cœpit, ibi debet accipere finē. ff. de iudi. l. vbi. & primis iudicibus fieret iniuria. ff. de arbi. l. litigatores. Tamen causam non perdit, [2] sed sufficit quòd perdat litteras, & in expensis condemnetur. j. eo. tit. quia nonnulli. Sed illud de seruo fauore libertatis dictum est. Ber.

[2] Istam gl. dicit singularem. hic ad hoc q. sciens citari aliquem coram diuersis iudicib⁹ non perdit causam.

CVm adeo.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Cum enim.*

CASVS. Quidā clericus P. nomine impetrauit litteras à dño Papa, vt præpositus & clerici de Gronzola reciperent ipsum in canonicum & in fratrem. præpositus litteras istas ostendit Mediolañ. Archiepiscopo. Archi. multū miratus fuit, ꝙ cum ipse haberet suffi-

ciens

Apostolicę moderemur[a] :& infra. Scripsisti nobis quòd cum P. clericus in ęcclesia Modecen. si sufficientem[b] sibi sit præbendam adeptus, mirabaris quòd pro receptione ipsius in ecclesia de Gronzola, Præposito & fratribus eiusdem ecclesię litteras miseramus: cum si litterarũ nostrarum seriem attendisses, nihil inuenisses in eis quod debuisset tuum animum offendisse. ¶ Cum enim in litteris nec de præbenda[c] ipsius mentio haberetur, nec Modecensis canonicus, immo nec clericus[d] diceretur in eis: & in litteris ipsis, hæc esset adiecta conditio, si dignus existeret[e] ad ecclesiasticũ beneficium obtinendum, intelligere potuisses, qualiter litteræ ipsæ fuerant impetratæ.

¶ Idem electo decano, & N. canonico Cameracensi.

¶ *Ordo rescripti interpretationem recipit à iure communi.*

CAP. XVIII.

Causam † quæ inter Pręmonstraten. & Pramoñ. † ecclesias super possessionibus de Anapia vertitur: & infra. ¶ Quia in litteris animaduertimus fuisse insertum, quòd si alterutra partiũ citata legitime[f], presentiam vestram adire, vel iudicio vestro parere cõtemneret, vos præsentis partis probationes recipere[g], & quantum[h] de iure poteritis, in causæ cognitione ac decisione procedere minime tardaretis. ¶ Nos volẽtes vt clausula illa: quantum de iure poteritis: quæ antequam de probationũ receptione mentio fieret, fuerat inserẽda[i]: clausulam illam de receptione probationium præcedat[k]: Mandamus quatenus ipsam intelligentes ibidem, in causa iuxta tenorem litterarum procedere non tardetis, prouisuri vt si litterarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitime est processum, firmum & stabile perseueret: alioquin si occasiõe clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præiudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes vt in decisione ipsius negotij (sicut præmissum est) tam super principali, quàm super incidẽtibus[l] quęstionibus, appellatione remota, canonice[m] procedatis.

ciens beneficiũ in ecclesia Modecen. mandauit dñs Papa q recipe-retur in prædicta ecclesia de Gronzola, scribens super hoc dño Papæ. Scribit Papa archiepiscopo dicens, q si litterarũ seriem attendisset, iste archiep. non inuenisset in eis quod ipsius animũ offendisset: cum in litteris illis de prębendis ipsius nulla mentio haberetur: nec dicebatur Modecen. canonicus: nec etiã clericus nominabatur. & in litteris talis erat conditio: si dignus existeret ad ecclesiasticum beneficiũ obtinendũ. Et ex his omnibus poterat archi. intelligere qualiter litteræ illæ fuerant impetratæ. s. veritate tacita: & sic non valebãt. Nota hic q diligenter forma mandati est attendẽda, & intelligenda ante contradictionem. Item in litteris pro beneficio obtinendo fieri debet semper mentio de beneficio alio, si qđ habet ille q impetrat, & si dignus est. & si hoc nõ dicat, tñ debet subintelligi. Itẽ qui non est clericus, non reputatur idoneus ad beneficiũ ecclesiasticũ obtinendũ. Itẽ si est clericus, debet se clericum dicere: si nõ est clericus, non debet se clericũ appellare, sed scholarem.

¶ Cap. 8. eo. tit. in §. cõpilatione

¶ Pramo-sen.

a ¶ *Moderemur.*]Et vere cum multa moderatione debẽt fieri, & cõcedi. 35. q. 9. apostolicę. vt non possint reprehendi. quandoq; tñ ipsum fallit obliuio. 23. dist. præterea. & 30. q. 4. quod aũt. vbi oblitus fuit Vrbanus: cum oĩm habere memoriã, & in nullo peccare potius est diuinitatis q̃ homanitatis. C. de ve. iu. enu. l. 2. §. si quid aũt. Et nihil est in humana conditione qđ pꝑpetuo stare possit. C. eo. tit. l. 2. §. sed quia diuinę. Et testamẽtum in nulla parte sui similiter debet esse vitiosum. C. de edic. diui Hadr. tol. l. vlti. sic & priuilegium. ĩ. de fid. instr. c. inter dilectos. & ĩ. de priui. c. cum olim. in fi.

¶ *Glo. seq. recit. per q. quæ dicatur sufficiens præbenda.*

b ¶ *Sufficientẽ.*] Debet enim talis esse quæ sufficiat sibi & suis. 50. dist. studeat. in fi. & q aduenietes possit recipere, & iura ep̃alia ꝑsoluere. ĩ. de præben. c. de monachis. & ĩ. de sup. neg. pręla. c. sicut. in tali sufficientia debet haberi rõ nobilitatis. 41. dist. nõ cogantur. & scientiæ. ĩ. de præbend. de multa. & dignitatis. ff. de var. & extraor. cog. l. 1. §. in honorariis. & ff. de vsuf. l. sed & si quid. §. 1.

¶ *Glo. seq. quærit, arguit negatiue, soluit contrarium.*

c ¶ *De præbenda.*] Sed quid si esset modica & insufficiens, teneturne de illa facere mentionẽ? Non vr. arg. à ꝯrio sensu. ĩ. de pręben. cũ teneamur. Expeditũ est, q qualecũq; sit beneficiũ, debet inde facere mẽtionẽ. Si enim dicat se nullũ ecclesiasticũ beneficiũ assecutũ, & impetrat rescriptũ, non valet. ĩ. eo. c. si proponente. & ibi dicetur de hoc. ᵃ Et qui habet plura beneficia, hanc exceptionẽ opponere nõ põt. ĩ. de excep. c. cũ ecclesiasticæ. Et licet Papa præcise scribat, exceptiones: tñ & iustas excusationes patienter admittit. ĩ. eo. c. si qñ. & ĩ. de off. deleg. c. ex parte tua. 2. & ĩ. de pręben. c. cũ teneamur. nam quandoq; scribit rebus aliter se habentibus. arg. 2. q. 6. biduũ. versus finem. vers. rursus illud.

ᵃ Concor. tex. ad hoc in l. vt gradatim. cum ibi no. ff. de mun. & ho.

d ¶ *Nec clericus.*]Si dicit se clericum cũ non sit, nõ valent litteræ. ĩ. de transact. c. ex litteris. & qui nõ est clericus, non reputat idoneus, vt hic. nec potest in clericorum numero computari. ĩ. de iosti. c. 2.

e ¶ *Si dignus existeret.*] Cõditio illa sine omni expressione subintelligitur. ĩ. de elec. c. causam quæ. sicut illa, si preces veritate nitãtur. ĩ. eo. ex parte. 1. Sic patet q qui habet sufficiens beneficiũ, ad aliud beneficium reputatur indignus. ĩ. de præben. c. super. & ĩ. de cle. nõ resi. conquerente. cũ ipse beneficio secũdo seruire nõ possit, vt ibi.

Causam quæ.] Diuiditur, quia in prima parte ponitur partis conquæstio. In secunda rñsio, & iudicis instructio: ibi, *Nos volentes.* Abb. Sicu.

Casus. Inter ecclesiam Pręmonstraten. ex vna parte, & ecclesiam Pramoñ. ex altera, vertebatur controuersia super quibusdam possessionibus. causa fuit quibusdã iudicibus commissa in hac forma, si alterutra partiũ citata non venerit, vel iudicio parere contempserit, recipiant partis præsentis probationes: & quantum de iure poterunt, in causæ cognitiõe ac decisione ꝓcedant. Orta fuit dubitatio super forma huius rescripti, ex eo q dicebatur, q si aliqua pars citata fuerit, & c. recipiatis ꝓbatiões alterius partis, & causam terminetis. dicebatur q etiã lite non contestata poterant recipi testes, & sententia ferri pp contumaciam alterius partis. Quæsiuerũt iudices à dño Papa quid iuris esset. Dicit q clausula illa; quantũ de iure poteritis ꝓcedere, debet ꝓcedere clausulã illã de ꝓbationũ receptione. & ante illã fuerat inserenda. Vnde mandat Papa vt illã clausulã intelligant ibidẽ, vbi ab initio debuerat poni. & in causa ista iuxta tenorẽ litterarũ illarũ ꝓcedãt, ita tñ q si aliter auctoritate illarũ litterarũ legitime in illo negotio est processum, stabile perseueret. Si vero occasione illius clausulæ qđ in pręiudiciũ partis alterius est pręsumptũ, illud decernit Papa non valere. Not. q non semper est forma sequẽda; sicut hic: & hoc intellige cum illa forma sit ꝯ ius cõe, vt hic. Itẽ pp formã rescripti non est recedendũ à iure cõi, nisi constet Papam aliter voluisse. Item solũ illud reuocatur, qđ est illegitime factũ. Itẽ sicut cã principalis põt cõmitti, ita & incidẽs.

f ¶ *Citata legitime.*]id est tertio. ĩ. de cleric. non resi. c. ex tuæ.

g ¶ *Recipere.*] Per qđ videbatur q possent recipere testes lite non contestata, qđ esse non debet, vt ĩ. vt lit. non conte. c. qm̃. & ꝑ totũ titulũ: nisi in casibus contentis io c. qm̃ frequẽter. & in casu quem habes ĩ. de off. iudi. c. 2.

h ¶ *Et quantum.*] Hæc clausula semp debet poni in termino peremptorio, & post ipsum terminũ peremptoriũ. ĩ. de in inte. rest. c. cũ ex litteris. & ĩ. de do. & cõtu. c. cũ dilecti. quia tũc post pemptoriũ edictũ iudex cõminari debet se ꝓcessurũ. ff. de iudi. l. in peremptorio.

i ¶ *Fuerat inserenda.*]Sed errore scribentis fuit postposita, sed error talis non nocet. C. de test. l. errore. & l. ambiguitates. vñ dic inserẽda. i. ac si inserta esset intelligenda. videbatur enim q nõ respiceret præcedentia. ĩ. de appella. inquisitioni. sed non est verum: quia non est verisimile dñm Papã totã iuris obseruationem tot laboribus ac multis vigiliis excogitatam vnico verbo tollere velle. C. de inoff. testa. l. si qn. & ĩ. de elect. c. ecclesia vestra. 2. & arg. ĩ. de testi. spo. c. audita. & qui tutorem præcipit confirmari, secundũ ius intelligitur præcipere. ff. de confir. tut. l. tutores.

k ¶ *Præcedat.*] & ita qñq; clausula sequens determinat ꝓcedentia, & qñq; ꝓcedens sequẽtia, prout iuris ordo requirit. 32. q. 7. Apostolus. & ĩ. de appel. c. secũdo requiris. ff. de cõdi. & demõ. l. auia. qñq; sequens clausula respicit terminõ proxime positũ. ĩ. de dona. c. cum dilecti. in fi. & optime facit ad hanc materiam ff. de leg. 1. l. si seruus plurium. in fi. §. vlti. & vere præcedere debet: quia ꝑ totũ ꝓcessum negotij de iure debet ꝓcedi. C. de app. l. eos. §. 1. & ꝓcedẽtia qñq; repetita intelliguntur. ff. de condi. & demon. l. auia. Itẽ hic est arg. qđ verba rescriptorum secundũ ius cõe intelligenda sunt. ĩ. de off. deleg. super quæstionũ. §. si vero duo. & ĩ. eo. super litteris. & C. de inoff. test. l. si quãdo. Nec ordo scripturæ spectatur, sed potius id quod de iure sumitur. ff. de solu. l. nec ordo. secus in priuilegiis. ĩ. de deci. c. ad audientiam. in fin. & ĩ. de priuile. c. his.

ᵃ Adde casum not. in l. quotiens. C. de iudic. fac. no. in l. & consequenter. C. de senten. & interlo. om. iu.

l ¶ *Incidentibus.*]Ipso iure tã in principalibus q̃ in accessorijs ᵃ vel incidẽtib' vel emergẽtib' remota est appellatio. ĩ. đ ap. c. vt debit'.

m ¶ *Canonice.*] i. sm iura canonica. de qb. s. dictũ est, de cõst. c. 1.

Constitutus.

Constitutus.] Nō valet rescriptum executorium impetratum sup præbenda & canonicatu, in quo nulla est facta mentio de statuto vel de certo canonicorū numero iuramento firmato. Io. And. Primo ponit impetrationē. Secundo exceptionem ꝯ ipsum. Tertio distinctionis commissionem. Secunda ibi, *Verum.* Tertia ibi, *Discretioni.* Abb. Siculus.

¶ Idem archiepiscopo Senoñ.

¶ Non valet impetratio in ecclesia numerata non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus canonicorum, licet non frangatur numerus præbendarum: & processus inde factus est nullus. h.d. quo ad intellectum. Panor.

CAP. XIX.

Constitutus † apud sedem Apostolicam P. clericus, proposuit ꝙ cum C p.† n. decano, & capitulo Bituricensi dederit in mandatis, vt ipsum reciperent [a] in canonicum & in fratrem: & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret ecclesia vel proximo† vacaturam [b], & ipsi eū † mandatum eius admittere [c] non curassent, eis præcipiendo [d] mandauit, vt quod mandauerat adimplerent: sibi super hoc executoribus deputatis: & infra. ¶ Verum pars aduersa† respondit: quòd cum in Bituricensi ecclesia certus esset numerus canonicorum institutus: firmatus iureiurando, & per Ro. Pon. confirmatus: & cū de hoc [e] memoratus P. non fecisset in suis litteris mentionē [f]: intelligendum erat circumuenisse prædecessorem nostrum, & dictas [g] litteras

† Cap. 9. e. tit. in. 1. cōpilatione.

† id est, Cælestinus prædecessor noster. aliās. tunc G. Papa p. noster.

† proximā

† Dictio, eū, deest in manuscript.

† altera

Casus. Quidam clericus P. nomine obtinuit litteras à dño Papa ad decanum & capitulū Bituricen. vt ipsum reciperent in canonicū & in fratrem, & præbēdam, si qua vacaret vel proximo vacaturā eidē conferrent: sibi sup hoc executoribus deputatis. Sed tñ ex aduerso Bituricen. capitulo se opponēte, negotium ad sedē Apos. est delatū, coram dño Papa dictus clericus allegauit prædicta. Capitulū cō respondit, ꝙ cum in Bituricen. eccle. certus esset numerus canonicorum iuramento firmatus, & per sedem Apost. confirmatus, & de hoc dictus P. in suis litteris non fecisset mētionē, patet ꝙ veritate tacita fuerunt impetratæ Auditus hinc & inde propositis, mandat Papa ꝙ si legitime constiterit numerum canonicorum (qui nunc est in Bituricen. ecclesia) per decanum & capitulum iuramento firmatū antequā dictus per litteras executorias impetrasset, quicquid factū est per litteras suas decernatur irritum & inane: alioquin si qua præbenda vacat in ipsa ecclesia sublato appellationis obstaculo eidem assignetur. Nota ꝙ non valent litteræ impetratæ nisi fiat mentio de certo numero iuramento firmato, & confirmatione apostolica. Item considerandum est tempus datæ litterarū.

¶ Glo. seq. quærit, arguit pro, & contra, & soluit, in fine fortificat textum, cui dicto obiicit, & soluit.

a ¶ *Reciperent.*] Hic duo mandantur. Primum vt recipiant illū in canonicū. Secundum vt assignent ei præbendā si vacat, vel quamcito vacauerit. Numquid ergo si nō possunt assignare ei præbendā, tenentur eū recipere in canonicum saltē? Arg. ꝙ sic. j. de præben. c. dilectus. 1. & 2. & j. de dolo & contu. c. cum dilecti. Arg. ꝯ. j. de off. deleg. c. cum super abbatia. ff. quod cū falso tut. l. 1. §. 1. & l. 2. arg. quasi à ꝯrio. 2. q. 6. c. ei qui. §. definitiua. versi. quandoq; vnā. & ff. quē ad. ser. amit. l. si cōem. & ff. de mino. l. etiam. §. 1. & l. tutor §. 1. arg. pro & ꝯ inuenies. 9. dist. si ad scripturas. Finis aūt decr. vr̄ dicere ꝙ non: & secundum hoc est vnū mandatum, & non duo: & hoc ideo dicit, quia iuratum erat de certo numero canonicorum, vnde ratione iuramenti non poterant augere numerū. Duo in veritate mandauit Papa. s. vt eum reciperent in canonicum, & eo recepto prouideretur ei: & eum recipere erat ꝯ numerum sacramento firmatum: quare litteræ non valebant. ‡ Et certus numerus canonicorum debet statui in ecclesia secundū facultates ecclesiæ. in auth. vt determinatus sit numerus cleri. coll. 1. j. de vita & hone. cleri. c. qm̄ vt att. Et idem est si certus numerus statutus sit in ecclesia: licet non sit iuratus, aut per sedem Apostolicam cōfirmatus: quia nō valent litteræ, nisi dicatur, non obstāte certo numero canonicorū. Hic tñ videtur arg. cōtra in fi. vbi dicit, si constiterit numerū, &c. Sed potest dici quòd hic de numero est facta mentio, & non de iuramento, nec de confirmatione Papæ.

‡ Hoc solum contra- [...] si di- [...] data: interentur ad alterum si vtrique parteri non perstrat. Ioan. And.

b ¶ *Vacaturam.*] Quod solus Papa pōt. vt j. de præben. c. per totū.

c ¶ *Admittere.*] id est, perficere.

d ¶ *Præcipiendo.*] per executurias.

e ¶ *Et cum de hoc.*] s. iuramento vel confirmatione: vt j. colligitur, vbi dicit numerum canonicorum, qui nunc est in eadem ecclesia, &c. vt notatur in fine illius notabilis, hic duo.

f ¶ *Mentionem.*] Hæc allegatio non valet si venissent ꝯ numerum illum aliquī propria auctoritate. j. de præben. c. pro illorum. s. de constitu. c. cum, accessissent.

g ¶ *Et dictas litteras.*] scilicet executorias.

¶ Glo. seq. obiicit: ponit opinio. Ioan. & soluit. secundo quærit & soluit. tertio arg. alleg. contrarium, & soluit, in fine dat unum simile.

veritate tacita, impetrasse: & infra. ¶ Discretioni† vestrę mādamus, quatenus si legitime vobis constiterit numerum canonicorum (qui nunc est in eadem ecclesia) per decanum & capitulum eiusdem ecclesiæ iuramento [h] firmatum antequam prædictus clericus litteras executorias impetrasset [i]: quicquid factum est occasione litterarum ipsarum irritum [k] decernatis, alioquin ei faciatis in eadem ecclesia præbendam [l] (si qua vacat) sublato cuiuslibet appellationis obstaculo, assignari.

† In quibusdā vulgatis, Denūciationi legitur, & male ex manuscriptis cōstat, Discretioni legendum.

¶ Idem A. canonico. Pictauen.

¶ Difficile & famosum cap. et est clauis totius tituli. Et hoc dicit in summa. Exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiose, caret prorsus impetratis. Sed si per simplicitatem vel ignorantiam, aut obtinuisset vero expresso, & suppresso falso saltem litteras in forma communi, & delegatus procedit seruato iuris ordine, & non speciali forma rescripti: secus si nullo modo litteras habuisset.

CAP. XX.

Super † litteris quæ ab aliquibus ex malitia, & à nōnullis

† Cap. 10. eod. tit. in 3. compil.

h ¶ *Iuramento.*] Sed in omni tali iuramento semper intelligitur auctoritas maioris excepta: vt hic innuitur à contrario sensu. & ff. ad muni. l. imperatores. in prin. j. de iureiuran. venientes. §. quia vero. in fi. ergo non facerent ꝯ iuramentū, si ad mādatū dñi Papæ illum reciperent. Item si talis conditio inest iuramento, numquam est necessaria dispensatio in tali iuramēto: quia si displicet Papæ, non est ligatus tali iuramento. Ioā. dicebat hanc cōditionē in iuramēto nō esse, sed ideo dr̄ auctoritas superioris excepta: quia nō præiudicatur ei quin possit hoc facere. Verius vr̄ ꝙ conditio talis subintelligitur in huiusmodi iuramentis: & hoc ideo, quia super re alterius vel quasi iuramentum tale pręstatur, & de re alterius præcise iurari nō pōt, immo esset anceps periuriū. ff. de in litem iuran. l. videamus. in prin. & ff. rerum amo. l. Marcellus. & ideo auctoritas dñi Papæ in talibus intelligitur excepta tacite, licet non excipiatur expresse. simile 22. q. 2. beatus. & j. de iureiuran. c. quemadmodū. circa princi. quare si Papa mandat aliquem recipi in canonicū non obstāte tali iuramēto, tunc licite eū recipiunt, quia sic apparet ꝙ Papa iuramentū factū quasi de re sua non vult ratum habere, cum administratio sola cōmissa est capitulo, & non dominium collatum, & hoc iuramentum seruare tenētur canonici quātum in se est, nisi Papa ꝯtrū mandet: & ideo non valuerunt litteræ taliter impetratæ in quibus de iuramento mētio nō fiebat. Sed quid si iurassent ante præsentationē, & post datā? Tūc nō obstaret iuramētū: quia data respicitur, vt dr̄ hic, & s. eo. c. eā te. Præterea aliud vr̄ hic: ꝙ canonia sola siue præbēda augeret numerum canonicorū: quia si non augeret numerū, iuramentum nō obstaret, quin possent ipsum recipere: & simile s. de consti. c. cum M. Ferrarien. Item arg. ꝙ canonia potest esse sine prouentibus. arg. j. de præben. c. relatum. Sed ꝯ. 1. q. 3. si quis obiecerit. Sed ibi appellantur res corporales iura, ex quibus res ipsę corporales percipiuntur. Et sicut debet fieri mentio de iuramento, vt hic dicit, sic etiam de pactis, si qua in aliquo contractu interueniāt, dēt fieri mentio, aliàs nō valet priuilegiū. j. de deci. c. ex multiplici.

¶ Glo. seq. arguit & remittit.

i ¶ *Impetrasset.*] Hic consideratur tempus datæ. Item non dicit ante monitorias. Et sic est arg. ꝙ per monitorias ius non acquiritur. aliàs dixisset, ante monitorias. De hac materia satis habetur infra, de renuncia. c. veniens.

¶ Glo. seq. arguit & remittit.

k ¶ *Irritum.*] Et ita ea quæ fiunt per litteras surreptitias, non valent, de hoc dicemus j. eo. c. ad audientiam.

l ¶ *Præbendam.*] Et in canonicum recipi, ista sunt connexa. 1. q. 3. si quis obiecerit.

Super litteris.] Dolosa surreptio vitiat rescriptum in totum. Si aūt processerit ex simplicitate vel ignorantia, eatenus vitiat quatenus fuit causa concessionis. Diuiditur in tres partes. Nam primo recitat casum sup quo antiquitus erat opinio. Secūdo illos per distinctionem bimembrem ad concordiam reducit: ibi, *Nos igitur.* Tertio dat regularem doctrinā: ibi, *Vt sic.* Abb. Siculus.

Casus. Quidam impetrauit litteras à dño Papa per malitiā, alij per simplicitatem siue ignorātiam, tacita veritate, vel suggesta falsitate.

ex ignorantia (tacita veritate, vel suggesta falsitate) impetrantur à nobis diuersos [a] intelleximus diuersa sentire, aliis asserentibus eos debere prorsus carere omni commodo [b] litterarum, cum mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis vero dicentibus, quòd & si forma carere debeant in litteris nostris expressa, nihilominus iuxta rigorem [c] iuris sit à delegato iudice in negotio procedendum. ¶ Nos igitur inter eos qui per fraudem vel malitiam, & illos qui per simplicitatem [d] vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, huiusmodi credimus discretionem [e] † adhibendam, vt hi qui priori modo [f] falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem: in suæ peruersitatis pœnam, nullum ex illis litteris commodum cõsequantur, ita videlicet quòd delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides [g]) nullatenus [h] de causa cognoscat. Inter alios autem qui posteriori modo [i] litteras impetrãt, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa. nam si talis expressa sit falsitas [k], vel veritas occultata [l], quæ quamuis fuisset tacita vel expressa. nos nihilominus (saltem in forma communi [m]) litteras dedissemus †, delegatus non sequens formã in litteris ipsis appositã †, secundum ordinem iuris in causa procedat [n]. Si vero per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, litteræ fuerint impetratæ, qua tacita vel expressa nos nullas prorsus litteras dedissem⁹ [o], à delegato non est aliquatenus procedendum †, nisi forsitan [p] eatenus, vt partibus ad suam præsentiam conuocatis, de precum qualitate [q] cognoscat, vt

sitate. quidam dicebant q tales litteræ non valent, cũ mendax precator carere debeat impetratis. Alij dicebant, q & si forma litterarum carere debeat: nihilominus tñ iudex procedere debet secundũ ius cõe. Dñs Papa distinguit inter illos qui per fraudem vel qui p malitiã, & illos qui per simplicitatem vel ignorantiam litteras impetrant tacita veritate, vel suggesta falsitate. Illi qui per malitiam vel fraudem falsitatem exprimunt, & supprimũt veritatem, nullum cõmodum de huiusmodi litteris consequãtur: ita tñ q postquam delegata fides super hoc facta fuerit, de causa vlterius non cognoscat. Inter alios qui litteras impetrẽt expressa falsitate, distinguitur. nam si talis veritas sit suppressa, vel falsitas suggesta, (q si fuisset tacita scilicet falsitas, vel expressa scilicet veritas, Papa saltem in forma cõi concessisset litteras) delegatus secundum ordinem iuris procedat, & nõ secundum formam litterarũ. Si vero talis falsitas sit expressa, vel veritas occultata (quæ si illa fuisset tacita vel expressa, Papa nullas litteras concessisset) delegatus non procedat per illas litteras, nisi in hoc vt partes conuocet ad præsentiã suã, & de qualitate precũ cognoscat: vt sic in vtroq; casu eadẽ ratio quæ delegantẽ moueret, moueat & delegatum: & vbi delegãs suas litteras denegaret, delegatus suũ officiũ nullatenus interponat. Not. q qui per malitiam & fraudẽ litteras impetrat tacita veritate, & suggesta falsitate, litteræ indistincte nõ valẽt pp fraudẽ: & ita dolus seu malitia facit q nulla distinctio hic est adhibẽda. Item qui fraudẽ allegat, fraudem probare debet. Item qui simplicitatem fecerit, non imputatur. Item secundò quòd Papa in iudiciis facit, ita & inferiores iudices facere debent.

† Distinctionem habendam.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor simulia.*

a ¶ *Diuersos.*] Nã quot sunt capita, tot sententiæ. de conse. dist. 4. sicut in sacramentis. §. itẽ si posset. variæ enim sunt hominum voluntates. ff. ad Treb. l. quia poterat. & homines faciles sunt ad dissentiendum. ff. de arbi. item si vnus. §. principaliter. & diuersitatẽ corporum sæpe diuersitas sequitur animorum. j. de conces. præben. c. quia diuersitatem.

b ¶ *Carere omni cõmodo.*] litterarũ. 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus.

c ¶ *Iuxta rigorem.*] 25. q. 1. c. dicenti. §. præscriptione.

¶ *Glo. seq. pro simplici atq; al. 8. iura, & duo in contrarium & soluit.*

d ¶ *Simplicitatem.*] Simplicitati subuenitur. de cõse. dist. 2. c. 3. & j. de re. permu. cũ vniuersorum. nec obest qđ per simplicitatẽ omissum est: vt ff. de ven. inspi. l. 1. §. vlti. Item imperitiæ parcitur. ff. de proba. cum de indebito. §. si aũt is. ff. de eden. l. 1. §. vlti. ff. qui satisda. cog. de dic. §. si seru⁹. vet. minori. C. qui admit. ad bo. pos. quicumque. & ff. si quis in ius voc. non. ie. l. 2. §. si quis in ius. arg. 3̃. C. de in ius voc. l. 2. C. de fal. mo. l. 1. Die vt in prima rubrica: quia rusticitati parcendum est. Contraria casualia sunt.

Simplicitati & imperitiæ, quatenus parcatur.

Addit10. Scilicet in iure naturali, & in falsa moneta vt dicit Hostien. reprobatur etiam simplicitas in promouendo. 19. dist. Petrus. & in magistro. de trans. inter corporalia. de feriis. capellanus. Ioan. And. in nouella.

e ¶ *Discretionem.*] Per hãc decre. cassatæ sunt omnes solutiones quæ recitabantur 25. q. 2. c. dicenti. §. præscriptione. C. si 3̃ ius vel vtilitatem publicam. l. rescriptum. & l. & si legibus.

¶ *Glo. seq. recit. per quæstionem.*

f ¶ *Priori modo.*] scilicet per fraudem vel malitiã, & qui hanc fraudem allegat, eam probare tenetur. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. quia quilibet præsumitur bonus donec probetur malus. j. de seru. ca. vnic. & j. de presumptio. dudum.

‡ Hanc gl. dicunt esse sing. Inn. & Abb. hic ad hoc q expriméts falsum vel tacens verũ in impetratiõe rescripti, præsumit' hoc prima fronte fecisse ex simplicitate: & nõ ex dolo.

g ¶ *Facta fuerit fides.*] Simile 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus. & §. si non cognitio. quia cũ dubium sit, poterit de hoc cognoscere iudex quia ratione dubitationis fit quod alias nõ fieret. ff. de lib. cau. ordinata. §. fin. & C. eod. tit. lite ordinata. & ita qui fraudẽ allegat, eam probare debet, vt dictum est.

h ¶ *Nullatenus.*] Opposita exceptione legitima, suspensa est iurisdictio iudicis circa principalẽ causam: & si dubia est, de hoc prius cognoscat: post ex cognoscat iudex de fraude siue malitia de qua excipitur: nec distinguitur in hoc casu quæ falsitas sit expressa, vel veritas occultata, sed sufficit q per malitiam hoc fecerit. & sic intelligitur lex ista. 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus. Sed qualiter probatur malitia? Certe ex perspicuis indiciis, puta ex qualitate personę, & ex forma rescripti. Bernar.

i ¶ *Posteriori modo.*] scilicet per simplicitatẽ vel ignorantiam.

k ¶ *Expressa sit falsitas.*] Puta si dixerit se de possessione vi eiectum, cũ non esset: nihilominus darentur ei aliæ litteræ ex quo petit causam cõmitti, vel tacet se decanum: & impetrat litteras super vsuris vel super alia re propria. 3̃. eod. ad aures.

† Vide l. 2. & ibi Bal. C. si contra ius vel vtil. public.

l ¶ *Veritas occultata.*] puta si occultauit quòd ad arbitros itum erat, nec causa p eos potuit terminari. infra de testi. præsentata. argu. C. si 3̃ ius vel vtili. l. 1.

† Sed

m ¶ *In forma communi.*] Secundum istum modum intelliguntur iura illa. 25. q. 2. c. dicenti. §. præscriptione. & §. prædicto. & si legibus.

† Vide l. mutuã cum glo. 1. ff. de procu. & ff. de petit. hære. l. si possess. for. & l. si quid posses. for.

n ¶ *Procedat.*] Secus si per malitiam falsitatem expresserit, vel veritatẽ occultauerit; & ita aliquãdo receditur à forma in rescripto data, & redditur ad ius cõe: vt 3̃. eod. causam quæ.

¶ *Glo. seq. ponit 20. casus, quibus expressio falsi, vel taciturnitas veri vitiat rescriptum.*

o ¶ *Litteras dedissemus.*] Ex hoc patet q simplicitas vel ignorãtia nõ pdest circa huiusmodi litteras impetrandas, immo ad hoc vt rescriptũ teneat, nihil debet supprimi ex iis quæ mouere possunt animũ principis ad dandũ rescriptum vel ad denegãdum. Et primo quidẽ series facti est exprimenda. j. de cohab. cle. & muli. super eo. Itẽ processus causæ. j. de re iudi. inter monasterium. Item non valent litteræ si quis tacet sententiã latã. arg. j. de fi. instr. inter dilectos. C. sen. rescin. non pos. l. vlt. Item si tacuit nomen dignitatis suæ. supra, eodem, ad aures. Item si tacuit aliud beneficium sufficiens. supra eod. cum adeo. siue etiam minus sufficiens. j. eod. si proponente. & j. de præbend. cum teneamur. Item si tacuit vicariam perpetuam. j. eo. postulasti. Item si tacuit pactum pręcedens siue compositionẽ. j. de deci. ex multiplici. Item si tacuit statutum numerum canonicorum iuramento firmatum. 3̃. eod. c. proxi. & j. de præben. pro illorum: Item si tacuit statutum q dignitas non esset vlterius in ecclesia, 3̃. de consti. cum accessissent. Item si tacuit priuilegium. 3̃. eod. cum ordinem. Item si tacuit dispensationem. j. de fil. pre. ex tua. Itẽ si tacuit se regularẽ petendo confirmationem. j. de confirma. vti. vel inuti. porrecta. in fin. Item si dixit se clericum nõ esse, cum esset. j. de trans. ex litteris. Item si tacuit q præbenda non vacaret de facto. j. de cõces. præ. cũ nostris. & c. litteras. Itẽ si tacuit exceptionẽ. j. de proc. in nostra. Itẽ si tacuit appellationẽ à se factã. 3̃. eo. ex parte. vel factã ab aduersario. j. de confir. vtil. vel inuti. bone. Itẽ si tacuit q alius de mandato Papæ fuerit receptus. j. eod. mandatum. & duobus cap. seq. Item si dixit se habuisse monitorias, qđ fuit falsum, & executorias impetrauit, nõ valent. infra eo. ex insinuatione. Et gñaliter vbicunq; talem veritatem tacuit, vel talẽ falsitatem expressit, qua tacita vel expressa Papa litteras non dedisset, rescriptum inutile fit.

Rescripta quot modis vitientur accurata dispositio.

¶ *Glo. sequens dupliciter exponit illud, forsitan.*

p ¶ *Nisi forsitan.*] Istud forsitan non est dubitatiuũ, immo affirmatiue ponitur: quia de hoc ipso cognoscere debet, an scilicet preces veritate nitantur. ff. de iudic. si quis ex aliena. & j. de appel. cum parati. simile forsitan habes 33. q. 5. admonere. vers. si forte ignorat. j. de procurator. tuæ. Vel ideo dicit, forsitan, quia si notoria esset exceptio, statim posset cessare: & in hoc casu vbi notoriũ est quòd aliquis non est iudex meus nec re nec gestu, vt si citet me, qui est vltra mare: non teneor ire. argu. j. de accusa. euidentia. & argu. infra de iureiuran. ad nostram. 2. C. de iurisdictio. om. iudic. in criminali, & 2. q. 3. si episcopus. vbi de ista materia notatur per Ioan.

q ¶ *De precum qualitate.*] id est, de veritate vel falsitate precum opposita contra impetrantem.

a ¶ Io

Constitutus.] Nō valet rescriptum executorium impetratum sup præbenda & canonicatu, in quo nulla est facta mentio de statuto vel de certo canonicorū numero iuramento firmato. Io. And. Primo ponit impetrationē. Secūdo exceptionem ꝯ ipsum. Tertio distinctionis commissionem. Secunda ibi, *Verum.* Tertia ibi, *Discretioni.* Abb. Siculus.

Casus. Quidam clericus P. nomine obtinuit litteras à dño Papa ad decanum & capitulū Bituricē. vt ipsum reciperent in canonicū & in fratrem, & præbēdam, si qua vacaret vel proximo vacaturā eidē conferrent: sibi sup hoc executoribus deputatis. Sed tñ ex aduerso Bituricē. capitulo se opponēte, negotium ad sedē Apos. est delatū. coram dño Papa dictus clericus allegauit prædicta. Capitulū cꝯ respondit, ꝙ cum in Bituricē. eccle. certus esset numerus canonicorum iuramento firmatus, & per sedem Apost. confirmatus, & de hoc dictus P. in suis litteris non fecisset mētionē, patet ꝙ veritate tacita fuerunt impetratæ. Auditis hinc & inde propositis, mandat Papa ꝙ si legitime constiterit numerum canonicorum (qui nunc est in Bituricē. ecclesia) per decanum & capitulum iuramento firmatū antequā dictus per litteras executorias impetrasset, quicquid factū est per litteras suas decernatur irritum & inane: alioquin si qua præbenda vacat in ipsa ecclesia sublato appellationis obstaculo eidem assignetur. Nota ꝙ non valent litteræ impetratæ nisi fiat mentio de certo numero iuramento firmato, & confirmatione apostolica. Item considerandum est tempus datæ litterarū.

Cap. 3. e. tit. in. 3. cōpilatione.

Id est, Celestinus prædecessor noster. alias. lu: G. Papa prædecessor noster.

proximā

Dictio, est, deest in manuscript.

altera

Idem archiepiscopo Senon.

Non valet impetratio in ecclesia numerata non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus canonicorum, licet non frangatur numerus præbendarum: & processus inde factus est nullus. h. d. quo ad intellectum. Panor.

CAP. XIX.

Constitutus † apud sedem Apostolicam P. clericus, proposuit ꝙ cum C p.† n. decano, & capitulo Bituticensi dederit in mandatis, vt ipsum reciperent [a] in canonicum & in fratrem: & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret ecclesia vel proximo† vacaturam [b], & ipsi cū † mandatum eius admittere [c] non curassent, eis præcipiendo [d] mandauit, vt quod mandauerat adimplerent: sibi super hoc executoribus deputatis: & infra. Verum pars aduersa† respondit: quòd cum in Bituticensi ecclesia certus esset numerus canonicorum institutus: firmatus iureiurando, & per Ro. Pon. confirmatus: & cū de hoc [e] memoratus P. non fecisset in suis litteris mentionē [f]: intelligendum erat circumuenisse prædecessorem nostrum, & dictas [g] litteras veritate tacita, impetrasse: & infra. Discretioni† vestræ mādamus, quatenus si legitime vobis constiterit numerum canonicorum (qui nunc est in eadem ecclesia) per decanum & capitulum eiusdem ecclesiæ iuramento [h] firmatum antequam prædictus clericus litteras executorias impetrasset [i]: quicquid factum est occasione litterarum ipsarum irritum [k] decernatis, alioquin ei faciatis in eadem ecclesia præbendam [l] (si qua vacat) sublato cuiuslibet appellationis obstaculo, assignati.

Glo. seq. quærit, argūt pro, & contra. & soluit. in fine fortificat textum. cum dicto obiicit, & soluit.

a Reciperent.] Hic duo mandantur. Primum vt recipiant illū in canonicū. Secundum vt assignent ei præbendā si vacat, vel quamcito vacauerit. Numquid ergo si nō possunt assignare ei præbendā, tenentur eū recipere in canonicum saltē? Arg. ꝙ sic. j. de præben. c. dilectus. 1. & 2. & j. de dolo & contu. c. cum dilecti. Arg. ꝯ. j. de off. deleg. c. cum super abbatia. ff. quod cū falso tut. l. 1. §. 1. & l. 2. arg. quasi à ꝯtio. 5. q. 6. c. ei qui. §. definitiua. versi. quandoq; vnā. & ff. quēad. ser. amit. l. si cōem. & ff. de mino. l. etiam. §. 1. & l. tutor §. 1. arg. pro & ꝯ inuenies. 9. dist. si ad scripturas. Finis aūt decr. vr̄ dicere ꝙ non: & secundum hoc est vnū mandatum, & non duo: & hoc ideo dicit, quia iuratum erat de certo numero canonicorum, vnde ratione iuramenti non poterant augere numerū. Duo in veritate mandauit Papa. s. vt eum reciperent in canonicum, & eo recepto prouideretur ei: & eum recipere erat ꝯ numerum sacramento firmatum: quare litteræ non valebant. ¶ Et certus numerus canonicorum debet statui in ecclesia secundū facultates ecclesiæ. in auth. vt determinatus sit numerus cleri. coll. 1. j. de vita & hone. cleri. c. qm̄ vt ait. Et idem est si certus numerus statutus sit in ecclesia: licet non sit iuratus, aut per sedem Apostolicam cōfirmatus: quia nō valent litteræ, nisi dicatur, non obstāte certo numero canonicorū. Hic tñ videtur arg. cōtra in fi. vbi dicit, si constiterit numerū, &c. Sed potest dici quòd hic de numero est facta mentio, & non de iuramento, nec de confirmatione Papæ.

Hoc sub… [illegible] … mā data: tenerentur ad alterum si vtrique parere non poterat. Ioan. And.

b Vacaturam.] Quod solus Papa pōt. vt j. de præben. c. per totū.

c Admittere.] id est, perficere.

d Præcipiendo.] per executurias.

e Et cum de hoc.] s. iuramento vel confirmatione: vt j. colligitur, vbi dicit numerum canonicorum, qui nunc est in eadem ecclesia, &c. vt notatur in fine illius notabilis, hic duo.

f Mentionem.] Hæc allegatio non valet si venissent ꝯ numerum illum aliqui propria auctoritate. j. de præben. c. pro illorum. ꝯ. de consti. c. cum, accessissent.

g Et dictas litteras.] scilicet executorias.

Glo. seq. obiicit: ponit opinio. Ioan. & soluit. secundo quærit & soluit. tertio arg. alleg. contrarium, & soluit, in fine dat vnum simile.

h Iuramento.] Sed in omni tali iuramento semper intelligitur auctoritas maioris excepta: vt hic innuitur à contrario sensu. & ff. ad muni. l. imperatores. in prin. j. de iureiuran. venientes. §. quia vero. in fi. ergo non facerent ꝯ iuramentū, si ad mādatū dñi Papæ illum reciperent. Item si talis conditio inest iuramento, numquam est necessaria dispensatio in tali iuramēto: quia si displicet Papæ, non est ligatus tali iuramento. Ioā. dicebat hanc cōditionē in iuramēto nō esse, sed ideo dr̄ auctoritas superioris excepta: quia nō præiudicatur ei quin possit hoc facere. Verius vr̄ ꝙ conditio talis subintelligitur in huiusmodi iuramentis: & hoc ideo, quia super re alterius vel quasi iuramentum tale præstatur, & de re alterius præcise iurari nō pōt, immo esset anceps periuriū. ff. de in litem iuran. l. videamus. in prin. & ff. rerum amo. l. Marcellus. & ideo auctoritas dñi Papæ in talibus intelligitur excepta tacite, licet non excipiatur expresse. simile 22. q. 2. beatus. & j. de iureiuran. c. quemadmodū. circa princi. quare si Papa mandat aliquem recipi in canonicū non obstāte tali iuramēto, tunc licite eū recipiunt, quia sic apparet ꝙ Papa iuramentū factū quasi de re sua non vult ratum habere, cum administratio sola cōmissa est capitulo, & non dominium collatum, & hoc iuramentum seruare tenētur canonici quātum in se est, nisi Papa ꝯriū mandet: & ideo non valuerunt litteræ taliter impetratæ in quibus de iuramento mētio nō fiebat. Sed quid si iurassent ante præsentationē, & post datā? Tūc nō obstaret iuramētū: quia data respicitur, vt dr̄ hic, & s. eo. c. eā te. Præterea aliud vr̄ hic: ꝙ canonia sola siue præbēda augeret numerum canonicorū: quia si non augeret numerū, iuramentum nō obstaret, quin possent ipsum recipere: & simile s. de consti. c. cum M. Ferrarieñ. Item arg. ꝙ canonia potest esse sine prouentibus. arg. j. de præben. c. relatum. Sed ꝯ. 1. q. 3. si quis obiecerit. Sed ibi appellantur res corporales iura, ex quibus res ipsæ corporales percipiuntur. Et sicut debet fieri mentio de iuramento, vt hic dicit, sic etiam de pactis, si qua in aliquo contractu interueniāt, dēt fieri mentio, aliàs nō valet priuilegiū. j. de deci. c. ex multiplici.

In quibusdā vulgatis, Dominationi legitur, & male ex manuscriptis constat. Discretioni legendum.

Glo. seq. argūt & remittit.

i Impetrasset.] Hic consideratur tempus datæ. Item non dicit ante monitorias. Et sic est arg. ꝙ per monitorias ius non acquiritur. aliàs dixisset, ante monitorias. De hac materia satis habetur infra, de renuncia. c. veniens.

Glo. seq. argūt & remittit.

k Irritum.] Et ita ea quæ fiunt per litteras surreptitias, non valent, de hoc dicemus j. eo. c. ad audientiam.

l Præbendam.] Et in canonicum recipi, ista sunt connexa. 1. q. 3. si quis obiecerit.

Idem A. canonico. Pictaueñ.

Difficile & famosum cap. et est clauis totius tituli. Et hoc dicit in summa. Exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiose, caret prorsus impetratis. Sed si per simplicitatem vel ignorantiam, aut obtinuisset vero expresso, & suppresso falso saltem litteras in forma communi, & delegatus procedit seruato iuris ordine, & non speciali forma rescripti: secus si nullo modo litteras habuisset.

CAP. XX.

Super † litteris quæ ab aliquibus ex malitia, & à nōnullis

Cap. 20. eod. tit. in 3. compil.

Super litteris.] Dolosa surreptio vitiat rescriptum in totum. Si aūt processerit ex simplicitate vel ignorantia, eatenus vitiat quatenus fuit causa concessionis. Diuiditur in tres partes. Nam primo recitat casum sup quo antiquitus erat opinio. Secūdo illos per distinctionem bimembrem ad concordiam reducit: ibi, *Nos igitur.* Tertio dat regularem doctrinā: ibi, *Vt sic.* Abb. Siculus.

Casus. Quidam impetrauit litteras a dño Papa per malitiā, alij per simplicitatem siue ignorātiam, tacita veritate, vel suggesta falsitate.

sitate. quidam dicebant q; tales litteræ non valent, cũ mendax precator carere debeat impetratis. Alij dicebant, q; & si forma litterarum carere debeat: nihilominus tñ iudex procedere debet secundũ ius cõe. Dñs Papa distinguit inter illos qui per fraudem vel qui p malitiã, & illos qui per simplicitatem vel ignorantiam litteras impetrant tacita veritate, vel suggesta falsitate. Illi qui per malitiam vel fraudem falsitatem exprimunt, & supprimũt veritatem, nullum cõmodum de huiusmodi litteris consequãtur: ita tñ q; postquam delegata fides super hoc facta fuerit, de causa vlterius non cognoscat. Inter alios qui litteras impetrẽt expressa falsitate, distinguitur. nam si talis veritas sit suppressa, vel falsitas suggesta, (q̃ si fuisset tacita scilicet falsitas, vel expressa scilicet veritas, Papa saltem in forma cõi concessisset litteras) delegatus secundum ordinem iuris procedat, & nõ secundum formam litterarũ. Si vero talis falsitas sit expressa, vel veritas occultata (quæ si illa fuisset tacita vel expressa, Papa nullas litteras concessisset) delegatus non procedat per illas litteras, nisi in hoc vt partes conuocet ad præsentiã suã, & de qualitate precũ cognoscat: vt sic in vtroq; casu eadẽ ratio quæ delegantẽ moueret, moueat & delegatum: & vbi delegãs suas litteras denegaret, delegatus suũ officiũ nullatenus interponat. Not. q; qui per malitiam & fraudẽ litteras impetrat tacita veritate, & suggesta falsitate, litteræ indistinctè nõ valẽt pp fraudẽ: & ita dolus seu malitia facit q; nulla distinctio hic est adhibẽda. Item qui fraudẽ allegat, fraudem probare debet. Item qui simplicitatem fecerit, non imputatur. Item secundũ quòd Papa in iudicijs facit, ita & inferiores iudices facere debent.

¶ Distinctionem habendam.

ex ignorantia (tacita veritate, vel suggesta falsitate) impetrantur à nobis diuersos [a] intelleximus diuersa sentire, aliis asserentibus eos debere prorsus carere omni commodo [b] litterarum, cum mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis vero dicentibus, quòd & si forma carere debeant in litteris nostris expressa, nihilominus iuxta rigorem [c] iuris sit à delegato iudice in negotio procedendum. ¶ Nos igitur inter eos qui per fraudem vel malitiam, & illos qui per simplicitatem [d] vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, huiusmodi credimus discretionem [e] † adhibendam, vt hi qui priori modo [f] falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem: in suæ peruersitatis pœnam, nullum ex illis litteris commodum cõsequantur, ita videlicet quòd delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides [g]) nullatenus [h] de causa cognoscat. Inter alios autem qui posteriori modo [i] litteras impetrãt, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa. nam si talis expressa sit falsitas [k], vel veritas occultata [l], quæ quamuis fuisset tacita vel expressa. nos nihilominus (saltem in forma communi [m]) litteras dedissemus †, delegatus non sequens formã in litteris ipsis appositã †, secundum ordinem iuris in causa procedat [n]. Si vero per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, litteræ fuerint impetratæ, qua tacita vel expressa nos nullas prorsus litteras dedissem⁹ [o], à delegato non est aliquatenus procedendum †, nisi forsitan [p] eatenus, vt partibus ad suam præsentiam conuocatis, de precum qualitate [q] cognoscat, vt

¶ Glo. seq. ponit quatuor similia.

a ¶ *Diuersos.*] Nã quot sunt capita, tot sententiæ. de conse. dist. 4. sicut in sacramentis. §. itẽ si posset. variæ enim sunt hominum voluntates. ff. ad Treb. l. quia poterat. & homines faciles sunt ad dissentiendum. ff. de arbi. item si vnus. §. principaliter. & diuersitatẽ corporum sæpe diuersitas sequitur animorum. j. de concess. præben. c. quia diuersitatem.

b ¶ *Carere omni cõmodo.*] litterarũ. 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus.

c ¶ *Iuxta rigorem.*] 25. q. 2. c. dicenti. §. præscriptione.

¶ *Glo. seq. pro simplicitate al. 8. iura, & duo in contrarium & soluit.*

d ¶ *Simplicitatem.*] Simplicitati subuenitur. de cõse. dist. 2. c. 3. & j. de re. permu. cũ vniuersorum. nec obest qđ per simplicitatẽ omissum est: vt ff. de ven. inspi. l. 1. §. vlti. Item imperitiæ parcitur. ff. de proba. cum de indebito. §. si aũt is. ff. de eden. l. 1. §. vlti. ff. qui satisda. cog. de die. §. si seru⁹. ver. minori. C. qui admit. ad bo. pos. quicumque. & ff. si quis in ius voc. non. ie. l. 2. §. si quis in ius. arg. ℨ. C. de in ius voc. l. 2. C. de fal. mo. l. 1. Die vtiti prima rubrica: quia rusticitati parcendum est. Contraria casualia sunt.

Simplicitati & imperitię, quatenus parcatur.

ADDITIO. Scilicet in iure naturali, & in falsa moneta vt dicit Hostien. reprobatur etiam simplicitas in promouendo. 19. dist. Petrus. & in magistro. de transl. inter corporalia. de feriis. capellanus. Ioan. And. in nouella.

e ¶ *Discretionem.*] Per hãc decre. cassatæ sunt omnes solutiones quæ recitabantur 25. q. 2. c. dicenti. §. præscriptione. C. si ℨ ius vel vtilitatem publicam. l. rescriptum. & l. & si legibus.

¶ *Glo. seq. recit. per quæstionem.*

f ¶ *Priori modo.*] scilicet per fraudem vel malitiã, & qui hanc fraudem allegat, eam probare tenetur. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. † quia quilibet præsumitur bonus donec probetur malus. j. de seru. ca. vtuc. & j. de præsumptio. dudum.

† Hanc gl. dicunt esse sing. Inn. & Abb. hic ad hoc q; exprimẽs falsum vel tacens verũ in impetrando rescripto, præsumitur hoc prima fronte fecisse ex simplicitate & nõ ex dolo.

g ¶ *Facta fuerit fides.*] Simile 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus. & §. si non cognitio. quia cũ dubium sit, poterit de hoc cognoscere iudex quia ratione dubitationis fit quod alias nõ fieret. ff. de lib. cau. ordinata. §. fin. & C. eod. tit. lite ordinata. & ita qui fraudẽ allegat, eam probare debet, vt dictum est.

h ¶ *Nullatenus.*] Opposita exceptione legitima, suspensa est iurisdictio iudicis circa principalẽ causam: & si dubia est, de hoc prius cognoscat: postea cognoscat iudex de fraude siue malitia de qua excipitur: nec distinguitur in hoc casu quæ falsitas sit expressa, vel veritas occultata, sed sufficit q; per malitiam hoc fecerit. & sic intelligitur lex ista. 25. q. 2. c. dicenti. §. & si legibus. Sed qualiter probatur malitia? Certe ex pspicuis indiciis, puta ex qualitate personę, & ex forma rescripti. Bernar.

i ¶ *Posteriori modo.*] scilicet per simplicitatẽ vel ignorantiam.

k ¶ *Expressa sit falsitas.*] Puta si dixerit se de possessione vi eiectum, cũ non esset: nihilominus darentur ei aliæ litteræ ex quo petit causam cõmitti, vel tacet se decanum: & impetrat litteras super vsuris vel sup alia re propria. š. eod. ad aures.

† Vide l. 2. & ibi Bal. C. si contra ius vel vtil. public.

l ¶ *Veritas occultata.*] puta si occultauit quòd ad arbitros itum erat, nec causa p eos potuit terminari. infra de testi. præsentata. argu. C. si ℨ ius vel vtili. l. 1.

† sed

m ¶ *In forma communi.*] Secundum istum modum intelliguntur iura illa. 25. q. 2. c. dicenti. §. præscriptione. & §. prædicto. & si legibus.

† Vide l. mutus. cum glo. 2. ff. de procu. & ff. de petit. here. l. si possessor. & l. si quid possessor.

n ¶ *Procedat.*] Secus si per malitiam falsitatem expressent, vel veritatẽ occultauerit, & ita aliquãdo receditur à forma in rescripto data, & redditur ad ius cõe: vt š. eod. causam quæ.

¶ *Glo. seq. ponit 20. casus, quibus expressio falsi, vel taciturnitas veri vitiat rescriptum.*

o ¶ *Litteras dedissemus.*] Ex hoc patet q; simplicitas vel ignorãtia nõ pdest circa huiusmodi litteras impetrandas, immo ad hoc vt rescriptũ teneat, nihil debet supprimi ex iis quæ mouere possunt animũ principis ad dandũ rescriptum vel ad denegãdum. Et primo quidẽ series facti est exprimenda. j. de cohab. cle. & muli. super eo. Itẽ processus causa. j. de re iudi. inter monasterium. Item non valent litteræ si quis tacet sententiã latã. arg. j. de fi. instr. inter dilectos. C. sen. rescin. non pos. l. vlt. Item si tacuit nomen dignitatis suæ. supra, eodem, ad aures. Item si tacuit aliud beneficium sufficiens. supra eod. cum adeo. siue etiam minus sufficiens. j. eod. si proponente. & j. de præbend. cum teneamur. Item si tacuit vicariam perpetuam. j. eo. postulasti. Item si tacuit pactum præcedens siue compositionẽ. j. de deci. ex multiplici. Item si tacuit statutum numerum canonicorum iuramento firmatum. š. eod. c. proxi. & j. de præben. pro illorum. Item si tacuit statutum q; dignitas non esset vlterius in ecclesia, š. de consti. cum accessissent. Item si tacuit priuilegium. š. eod. cum ordinem. Item si tacuit dispensationem. j. de fil. pre. ex tua. Itẽ si tacuit se regularẽ petendo confirmationem. j. de confirma. vti. vel inuti. porrecta. in fin. Item si dixit se clericum nõ esse, cum esset. j. de transl. ex litteris. Item si tacuit q; præbenda non vacaret de facto. j. de cõces. præ. cũ nostris. & c. litteras. Itẽ si tacuit exceptionẽ. j. de proc. in nostra. Itẽ si tacuit appellationẽ à se factã. š. eo. ex parte. vel factã ab aduersario. j. de confir. vtil. vel inuti. bone. Itẽ si tacuit q; alius de mandato Papæ fuerit receptus. j. eod. mandatum. & duobus cap. seq. Item si dixit se habuisse monitorias, qđ fuit falsum, & executorias impetrauit, nõ valent. infra eo. ex insinuatione. Et gñaliter vbicunq; talem veritatem tacuit, vel talẽ falsitatem expressit, qua tacita vel expressa Papa litteras non dedisset, rescriptum inutile fit.

Rescripti quot modis vitietur. accurata disputatio.

¶ *Glo. sequens dupliciter exponit illud, forsitan.*

p ¶ *Nisi forsitan.*] Istud forsitan non est dubitatiuũ, immo affirmatiue ponitur: quia de hoc ipso cognoscere debet, an scilicet preces veritate nitantur. ff. de iudic. si quis ex aliena. & j. de appel. cum parati. simile forsitan habes 33. q. 2. admonere. versi. si forte ignorat. j. de procurator. tuæ. Vel ideo dicit, forsitan, quia si notoria esset exceptio, statim posset cessare: & in hoc casu vbi notoriũ est quòd aliquis non est iudex meus nec re nec gestu, vt si citet me, qui est vltra mare: non teneor ire, argu. j. de accusa. euidentia. & argu. infra de iureiuran. ad nostram. 3. C. de iurisdictio. om. iudic. in criminali. & 2. q. 5. si episcopus. vbi de ista materia notatur per Ioan.

q ¶ *De precum qualitate.*] id est, de veritate vel falsitate precum opposita contra impetrantem.

a ¶ Io

sic in vtroque casu [a], eadem ratio quę delegantem moueret, moueat etiam delegatū: & ubi delegans suas litteras denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

Idē abbati & conuentui Præmōstra.

In causa monasterij conuenitur abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de conuentu, nec propter hoc appellari potest, nisi abbatis & conuentus bona essent distincta omnino.

CAP. XXI.

EDoceri † postulastis à nobis, vtrum per litteras aduersus abbates (nulla mētione habita de suis conuentibus) impetratas, teneantur abbates ipsi super causis (quæ ad conuentus pertinent, & eosdem,) de ipsis querelantibus respondere: ac licet inhibita sit appellatio, per appellationis obiectum possint (ne respondeant) se tueri. Super quo duximus respondendū, quòd (nisi alia causa rationabilis suffragetur) per appellationem se tueri non possunt quominus debeant [b] auctoritate litterarum huiusmodi legitime respondere: Cum ex officio suo teneantur [c] congregationum suarum negotia procurare: Nisi forte abbatis & conuentus negotia essent omnino discreta [d].

Idem archiepiscopo & magistro. w. canonico Magdeburgeñ.

Processus factus per litteras surreptitias irritatur, sed factus contra formam rescripti irritus nunciatur.

CAP. XXII.

CVm † dilecta in Christo filia R. custos Hesieñ. † ecclesiæ, ac procurator G. monialis, super electionibus in eadem ecclesia celebratis, litigauerint aliquandiu coram nobis: & infra. Deprehendimus litteras ad abbatē de Remech. & suos coniudices impetratas [e], fuisse per subreptionem † obtētas, cū in eis illius articuli, videlicet, de subtractorum resignatione, fuerit præter conscientiam nostrā [f] cognitio demandata, qui in prioribus litteris ad scholasticum Hildeseñ. & coniudices suos obtentis, insertus fuerat: de

a In vtroque casu.] Primus est, cū tacita veritate, vel falsitate expressa per simplicitatē Papa litteras cōcedit in forma cōi, ac si esset veritas dicta, vel falsitas tacita. Secundus casus est, cū Papa nullas litteras dedisset tacita falsitate, & expressa veritate p simplicitatē.

EDoceri.] Solet multum allegari. Diuiditur: quia primo ponitur duplex quæstio. Secundo solutio: ibi, *Super quo*. Tertio ratio: ibi, *Cū ex officio*. Quarto exceptio: ibi, *nisi*. Et hic no. vnū (qđ nescio alibi) q inter abbatē & conuentū bona monasterij possunt esse diuersa, vt aliqua pertineant ad mensam abbatis, aliqua ad mēsam cōuentus. Abb. Siculus.

Casus. Aliquis impetrauit litteras Apostolicas appellatione remota ꝯ abbatē quendā, nulla facta mentione de ipsius conuentu: quærebatur vtrum abbas teneatur respondere per litteras illas sup causa q cōiter pertinet ad abbatem & monachos: & si abbas appellauerit ne compellatur respondere super causa illa, vtrū valeat appellatio. Respōdet. q p appellationē abbas se tueri nō potest quo minus auctoritate huiusmodi litterarum respondere teneatur, nisi alia causa rationabili iuuetur: quia abbas ex officio suo negotia sui conuentus tenetur procurare, nisi forte abbatis & cōuentus negotia essent omnino discreta. Not. q prælatus officium suū adimplere tenetur, & non valet appellatio contra vtilitatem ecclesię interposita. Not. quòd per litteras contra abbatem tantum impetratas super causa conuentus, potest abbas cōueniri. Itē qui cām habet cū monasterio, abbatē cōueniat, & nō monachos. Not. q plat⁹ officiū suū adimplere tenet, & negotia suæ congregationis procurare. Not. q si res abbatis & conuentus sint diuersę, non abbas, sed conuentus poterit conueniri.

Cap. 13. eo. tit. in 3. cōpilatione

Glo. seq. facit quattuor. Primo consulit prælatum conueniendum dupliei de causa, & dat simile. Secundo dicit prælatum sine capitulo vel econtra non agere vel defendere, distinguit triplicem speciem causarum, quādam spectant ad prælatum, quādam ad capitulum, quādam communiter ad vtrumque. Tertio recitetur per quæstionem an subsequens consensus, &c. Quarto quærit, & soluit.

Abbas nō conuentus cōueniri debet, & quare.

b Debeant.] Discrete agit qui abbatem conuenit: nā si conuentus conueniretur, statim platū nominaret in iudicio, & sic inducias obtineret. ī. vt lit. non conte. qm̄ frequenter. §. q si sup. & C. vbi in rē act. l. s. quia sine licentia abbatis nec agere nec respondere pōt cōuentus, quin retractetur sententia. ī. de iud. causam. 16. q. 1. monachi. & q. 3. si sacerdotes, sicut nec filius quādiu est in potestate patris. C. de an. excep. l. 1. in fi. 16. q. 3. si sacerdotes. & ideo abbas primo conueniendus est. Dico tamen, q nullum collegium conuenit vel conuenitur sine auctoritate prælati; & econuerso prælatus sine auctoritate capituli nec conuenit nec conuenitur, sed per syndicum actorem vel procuratorem ab ipso prælato de consensu capituli constitutum; & boc cum negotium principaliter tangit prælatum. infra de procu. c. 1. & si negotium principaliter tangit capitulum, ab ipso capitulo constituatur de auctoritate prælati. infra de iudi. causam quæ. C. de epi. & cle. omnes. §. hoc nihilominus. & hic, & 12. dist. non decet. in prin. Et hæc locū habent qn̄ negotia capituli & prælati sunt discreta, vt dicit in fi. Si vero sunt cōia, prælatus de consensu [1] capituli constituit syndicū. Vnde vacante sede nihil est innouandum. ī. ne se. va. c. 1. 2. & 3. nec tunc currit præscriptio ꝯ ecclesiam. ī. de præsc. c. 1. & c. de quarta. Et si forte capitulum agit, non sufficit subsequens consensus prælati, sicut nec sufficit subsequens auctoritas tutoris. ff. de auct. tut. obligari. §. viri. & insti. eo. tit. §. tutor. Sed hoc nō credo. sufficit enim si postea accedat consensus prælati, vel econuerso. ī. de dona. pastoralis. in fi. & ī. de iis quæ fi. a præla. si. consen. c. cum nos. Et dicit lex quæ confirmat prædicta, q qui non potest alienare, non pōt rem in iudicium deducere. ff. de iur. delibe. ait prætor. Sed quid si lis oriatur inter collegium & prælatum? Adeatur superior, & ille dabit collegio curatorem ad litem ipsam, cuius officiū cessabit lite finita. Insti. de auct. tu. in fi. & ff. de tu. l. 3. §. si pupillus. in fi.

[1] vide Ioā. And. in c. olim cām. de restit. spoliat.

Additio. Licet nō negetur hoc fieri posse, tn̄ sine tali curatore capłm velut habēs legitimā administrationē agere, defendere, & pcuratorē cōstituere poterit: vt de cau. pos. cū ecclesia. & c. cū olim. de instit. cū venissent. ibi, ad petitionē Eboraceñ. ecclesię, &c. Ioā. And.

Glo. seq. recitetur per quæstionem.

c Teneantur.] & quidē tenētur, licet nō fiat mētio in rescripto. noie enim plati ecclesia intelligit: & plati monasteriū. ff. de annu. leg. l. annua. §. 1. & ff. de ꝯdi. & demo. filiofamilias. Et ecclesia est ī epō, & ecōuerso. 7. q. 1. scire debes. & ff. đ reb. dub. ciuibus. nō tamen noie plati semp intelligit ec clesia. ī. de testamen. requisiti. & 12. q. 2. illud. & q. 3. pontifices.

d Omnino discreta.] Bene dicit, discreta: q̄a si sunt discreta oīno, non tenet rñdere nisi de parte sua: quia rescripta nō extēdūtur ad res, vel ad personas in eis nō comprehensas: [2] qui strictē intelligēda sunt. arg. ī. eo. sedes. & ī. de off. del. cū olim abbas. §. quia vero. & melius ca. P. & G. Ex hoc: sint omnino discreta, tn̄ nec prælat⁹ sine consensu capituli, nec capitulum sine consensu prælati hoc facere possunt, vt dictum est in prima notula.

Cap. 14. eod. tit. in 3. collectio.

Hesiaſcn.

Idest. tacendo verum, vel exprimendo falsum.

[2] Adde tex. in l. fi. & in l. pręcipimus. C. de ap. contra ius vel vtil. pub.

CVm dilecta.] Diuiditur principaliter in quatuor partes. In prima succincte tangit quęstionem. In secunda irritat processū secundorum iudicum: ibi, *Deprehendimus*. In tertia irritum decernit processum primorum iudicum: ibi, *Dictum*. In quarta committit causam, & mandat restitui spoliatos: ibi, *Ideoque*. Abb. Sicu. De facto huius decre. loquitur infra de re iudi. ad probandum.

Casus. Vacāte monasterio Hesieñ. duę electiones ibidē fuerunt celebratæ: vna de custode illius monasterij, & alia de G. moniali ipsius monasterij. sup istis electionibus, cā fuit cōmissa primo Hildeseñ. scholastico, & cōiudicibus suis, sub hac forma, vt psonaliter ad monasteriū accedētes psonæ idoneę cōmitterēt administrationē abbatiæ, cui fieret restitutio quorūdā subtractorū ab vtraq; parte. Iudices isti ꝯ formā mādati pcesserūt. postmodū causa fuit cōmissa abbati Remecheñ. & cōiudicibus suis p surreptionē: quia in litteris pter cōscientiā dñi Papę fuit articulus insertus de resignatione subtractorū, qui in litteris prioribus cōtinebatur, & isti iudices cœperūt pcedere in causa. tandē negotiū ad sed. Apost. est delatū. Papa sciēs de pcessibus iudicū pdictorū, inuenit litteras iudicū secundorū p surreptionē obtētas: quia articul⁹ de resignatione subtractorū pter cōscientiā dñi Papę insertus in secūdis litteris fuerat, qui in prioribus positus erat, de quibus in secūdis litteris mētio nō fiebat. & ideo Papa cassauit quicquid factū fuit occasione litterarū secundarū. pręterea primi iudices processerūt ꝯ formā mādati, qui cū deberēt accedere ad locū, & psonæ idoneæ administrationē cōmittere abbatię, cui fieret resignatio subtractorū hinc inde: ipsi boc capło pętermisso, de alijs inordinate cognouerunt: pp qđ dñs Papa pcessum eorū denūciauit irritū & inanē; quia ꝯ formā mādati & iuris ordinē pcesserūt. Mandat ergo dñs Papa tertijs iudicibus, q primo isti iudices restituāt quasdā moniales q̄ spoliatæ fuerūt, & postea mādati forma diligenter obseruata, in negotio ipso præuia ratione pcedant. Nota q litteræ p surreptionē obtētæ nō valēt: & opposita exceptione cassatur quicquid fit p eas. Itē secūdæ litteræ non valēt nisi de primis fecerint mentionē. Itē quæ primo fieri mādant, primo expedienda sunt secundū formā mādan. Itē forma madan diligentissime seruanda est. Item pcessus ꝯ formā mādati friuolus est.

e Impetratas.] quæ falsæ erant: vt infra de excess. prælator. inter dilectos. §. præterea.

f Nostrā.] & cācelarij, vel alteri⁹ q debebat requiri. ī. đ cri. fal. licet.

a Mentio

a ¶ *Mentio non fiebat.*] & ideo secundæ litteræ non valuerunt. s. eo. cæterum. nec quod per eas factum est: vt j.

Personaliter exequi debens, an possit alij committere.

b ¶ *Personaliter.*] Not. casuum nouum: cũ mandatur alicui vt personaliter negotium exequatur, potest alij committere vices suas, si partes cõsentiant: nisi in duobus casibus. In causa inquisitionis. Itẽ cũ Papa prouideri mandat ecclesiæ alicui de prælatis, & alijs ministris. j. de off. deleg. qm Apostolicæ. §. si autem. Et est simile quod dicit lex, si promisisti mihi per te facturũ nauẽ vel aliquid cõsimile: per aliũ, me non consentiente facere non potes propter industriam tuam quam elegi. ff. de sol. inter artifices.

¶ *Glo. seq. notat ordinẽ scripturæ seruandum. alleg. sex iura, & tria in cõtrarium, & soluit distinguendo. De nouo obiicit quærendo, & soluit.*

c ¶ *Transponentes.*] Not. in rescriptis ordinẽ scripturæ seruandũ, vt hic, & 43. di. si rector. in fi. & 3. q. 6. in grauibus. & 2. q. 1. in primis. ff. de vsufru. quoties. Et ordo verborum ostendit ordinẽ processuũ. de cõse. dist. 2. in Christo pater. ver. vos autem. in glo. cur gradũ. & ff. ad Trebel. heredes. i fi. Arg. s. eod. causam quę. & arg. s. eo. inter cæteras. arg. C. de app. l. 1. Sol. vbi aliquid principaliter mandatur: illud tanquã principale & primo tractandum est: cætera vero secundario tãquam accessoria subsequenter sunt expedienda: sicut hic. Vbi vero plura principaliter cõmittuntur, nõ refert qđ illorũ primo tractetur, nisi forsan vnũ de natura sui pcedat: vt in decr. s. eo. causam. & arg. j. de causa pos. & pprie. pastoralis. & C. de rei vendi. ordinarij. Et ideo cassatus, i. cassus & irritus nunciatur hic processus iudicij, quia articulũ principaliter cõmissum omiserũt, de alijs inordinate plurimũ cognoscẽdo: vt dicitur in littera. & idem penitus habes j. de off. deleg. venerabili. Sed quare non confirmauit quod legitime factũ fuit. j. de pb. dilectus. 1. in fi. & j. de arbi. cũ tempore. & j. de priui. cũ olim. 2. §. fi. Resp. quia nõ seruauerunt formam sibi datam: & quia cum principale sit cassatum, accessoria etiã cassata intelliguntur. j. de fi. instru. inter dilectos. versus fin. & 2. q. 6. post appellationem. § si quis ex pluribus. Bernar.

quibus in secundis litteris mentio nõ fiebat[a]: & ideo quòd ipsarum litterarum occasione dignoscitur attentatum, duximus irritandum. ¶ Dictum insuper scholasticum & cõiudices suos inuenimus minus prouide processisse. cum enim in litteris nostris eisdem principaliter mandaretur, vt ad prædictam ecclesiam personaliter[b] accedentes, personæ idoneæ administrationem committerent abbatię, cui ad opus eius fieret hincinde resignatio subtractorum, ipsi formam mandati apostolici transponentes[c], illo capitulo prætermisso: de alijs articulis[d] inordinate plurimum cognouerãt: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac iuris ordinem[e] attentatum, irritum[f] decernimus & inanem. Ideoque mandamus quatenus G. & quibusdam alijs sororibus ecclesiæ (sicut iustum fuerit) restitutis[g], & forma mãdati nostri exacta diligentia seruata, in negotio ipso ratione præuia procedatis.

¶ Idem.

¶ *Valet secundum rescriptum, licet de primo non faciat mentionem, quo vti noluit impetrans intra annum.*

CAP. XXIII.

PLerumque † cõtingit, quòd aliqui, (nostris litteris impetratis) illis vti multo tempore postponentes, tunc demum eas exhibent, cum aliarum auctoritate, ab eis contra quos primitus litteras impetrarunt, cœperint conueniri, dicentes posteriores litteras non valere: vt pote non facientes de prioribus mentionem. ¶ Cum igitur non sit malitijs[h] hominum indulgendum: statuimus, vt si quis nostras litteras impetrans, infra annum[i] postquam copiam iudicum habuerit, ex malitia vel negligentia[k] postposuerit vti eis, auctoritate posteriorum litterarum valeat conueniri, licet in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

d ¶ *De alijs articulis.*] scilicet, de electione, & pertinentiis suis.

e ¶ *Iuris ordinem.*] iuris ordo exigit vt primo de spoliatione cognoscatur quàm de proprietate. vt 3. q. 1. c. 1. & 2. & quasi per totũ. & 2. q. 2. per totum. & C. de rei vend. ordinarij. & C. de interdic. incerti iuris non est. & ff. de indi. si de vi & possessione. & j. de resti. spolia. ex cõquestione. & quęstio spoliationis priuilegiata est. j. de ordin. cogni. sup spoliatione. Et quia isti iudices hunc ordinem nõ seruauerunt, Papa illorũ processum irritauit, id est, irritũ esse ostẽdit. j. vt lit. non conte. accedẽs. 1. & pcipue quia illa fuit forma mãdati: & ita est de substãtia [1] iuris ordinarij ordo iste: & sic in duobus peccauerũt, quia ȝ formam sibi datam, & ȝ ordinem iudiciariũ, sic j. de confir. vti. vel inuti. examinata. Sed hic videtur loqui de alio ordine, quem non seruauerunt iudices in alijs articulis: vt ipsa littera dicit: & quia ȝ mandati formã fecerunt, & ordinẽ iuris in alijs articulis non seruauerunt, Papa processum illorum denunciauit irritum & inanem: & sic in duobus peccauerunt, non seruãdo formam rescripti nec etiam seruando ordinem iuris in alijs articulis, forte dimittendo contestationem litis: & sic duobus modis potest intelligi quod dicit. iuris ordinem.

[1] Vide qđ notatur 2. q. 1. in summa. & quod dicitur infra de app. cu ratione. super 1. glos. de off. deleg. prudentiam. super fi. 2. gl. Io. And.

¶ *Glo. seq. ver. per obiect.*

f ¶ *Irritum.*] & supra dixit, irritandum: quia ibi ipso iure non erat irritus processus, sed irritandus pter litteras surreptitias. s. eo. sup litteris. hic ipso iure pcessus nullus: & ideo dicit, irritum duabus de causis: quia ȝ formam, & ȝ iuris ordinem: vt 2. q. 6. c. & qui appellat. §. diffinitiua. ver. item sententiæ citra solitum ordinem, &c. & j. de confir. vti. vel inuti. examinata.

¶ *Glo. seq. obuiat & dupliciter soluit.*

g ¶ *Restitutis.*] Sed qualiter potest monacha petere restitutionem? Dico quia non habebant abbatissam, [a] & illę spoliatæ erant. arg. ff. de iudic. si longius. §. si filiusfamilias. vel quia petit restitui non tanquam monacha, sed quasi de corpore: sicut si collegium non habeat vnde soluat creditori: soluent singuli non quasi singuli, sed quasi de corpore: & petit monachus pariẽ vbi res monasterij diuiditur. 18. q. 2. in nullo. & etiam vbi recedit à collegio. 27. q. 2. si quis rapuerit. & vbi monachus pcutitur. j. de senten. excom. parochianos. Sed ibi non datur actio iniuriarum monacho: sed monasterio: & intentabit eam syndicus monasterij: sicut dñs agit pro iniuria serui. Insti. de iniur. § si seruus.

[a] Hanc gl. dicit eẽ iur. gul. Abbas hic ad hoc quòd religiosus spoliatus pt petere restitutionem in absentia sui superioris.

[b] Cap. 15. eo. tit. in. 3. cõpilatiõe.

PLerumque contingit.] Diuiditur, quia primo tangit impetrantiũ malitiam. Secundo adhibet medicinam cõpetentem. ibi, *Cum igitur.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidã impetrabant litteras ȝ aduersarios suos, sed eis non vtebantur: postea aduersarij eorum impetrauerunt alias litteras super eadem causa ad alios iudices: & tũc primo primi impetrantes exhibebant suas litteras, cum per secundas conueniebantur, dicentes secundas litteras non valere, vt pote non facientes de prioribus mentionem. Quærebatur quid iuris? Papa dicit, cum malitiis hominum non sit indulgendum, statuimus ꝙ si quis litteras impetrauerit, & eis per malitiam vel negligentiam non fuit vsus intra annum postquam habuit copiam iudicum, auctoritate secundarũ poterit conueniri, licet de prioribus nullam fecerint mentionẽ. Not. ꝙ malitijs hominũ non est indulgendum. Item per lapsum temporis probatur malitia vel negligẽtia. Item non currit ei tempus, qui copiam iudicis habere non potest.

h ¶ *Malitiis.*] s. eod. sedes. j. qui ma. accu. pos. significante. & ff. de rei vendi. in fundo.

¶ *Glo. seq. dat primo sex concord. ad id quod dicitur de spatio annali, demum quærit, ponit quatuor opiniones, & primam approbat: vltimo ponit ius nouum, & remittit.*

i ¶ *Infra annum.*] Not. hic annalem pręscriptionem. j. vt lit. non contest. quoniã frequenter. 2. respon. & j. de off. ordi. pastoralis. §. 2. j. de offi. deleg. quærenti. & 11. q. 3. rursus. & c. quicunq;. & 20. q. 2. puella. Sed quęritur qñ incipiat currere iste annus. Tũc cũ incipit habere copiam agendi, cum primo habeat copiam iudicum. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. & 2. q. 6. biduum. & ff. de serui. rusti. pręd. Attilicinus. & si tũc negligens fuerit imputatur ei, ex quo habuit tempus prosequendi suũ ius: & huiusmodi negligentia latæ culpæ comparatur. argu. C. si tu. non ge. l. 1. & 2. 23. q. 1. dñs noster. Dicunt quidam ꝙ incipit currere à tempore præsentationis litterarum factę iudici. j. de appel. sup eo. 2. [3] Alij dicunt ꝙ à tempore quo composuit sarcinulas suas, & potuit aduocatũ quærere. ff. ex qui. cau. ma. l. ab hostib. §. sed qđ simpliciter. Quarti dicũt, & male, ꝙ à tempore datæ litterarum. s. eo. tit. cum te. & c. constitutus. qđ primũ dicitur, verum est, vt dicit littera ista. Hodie vero ista locum non habent: sed potior est conditio occupantis, licet secundæ litteræ non faciant mentionẽ de primis. j. de appellatio. vt debitus honor. & j. eo. capitulum sanctę crucis. De hoc tñ dictũ est satis. s. eod. tit. c. 1. qualiter intelligatur hoc c. & illud s. eo. si autem.

[3] Dic vt in gloss. in ver. modicum. in l. promisit. §. 1. ff. de con stit. pec. & in l. non enim. in gl. restitutus. ff. ex qui. cau. ma.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

K ¶ *Vel negligentia.*] Sed quis probabit hanc negligentiã? Rñ. trãscursus anni probat hoc, [4] nec alia interpellatio est facienda. j. de lo. & condu. potuit. nisi ille vellet ostendere ȝrium: sicut dicitur de anno appellationis. j. de appell. cum sit Romana. in prin. Tamen ista non operãtur aliquid hodie: quia ille obtinet, qui primo litteras suas exhibet iudici: vt dictũ est, nisi primus copiam iudicis habere non potuerit antequã secundas litteras suas pręsentasset: quia tunc excusatur: & hoc verum est si hoc fuit publice protestatus, quia

[4] Placet Cõpostellano quod sequitur in glos.

quia iudicis copiã habere non potuit: & ita ꝑmissa ista ꝓtestatione secundus nõ poterit eum præuenire. j. de app. si iustus metus.

CVm contingat.] Quotidie practicat ista decret. in executionibus gratiarum, cum executores diuersorũ mandant ꝯria capitulo seu ordinario loci: raro aũt practicatur in terminis proprijs. ¶ In executionibus causarũ & h.d. Instruitur ordinarius quid facere debeat cũ à diuersis delegatis recipit mãdata ꝯria. Primo ponitur quæstio. Secũdo distinguens respõsio: ibi, *Super quo*. Tertio duplex instructio: ibi, *Cæterum*. Abb. Siculus. Pars huius decre. est de æta. & quali. & de offi. delega. cum contingat.

Casus. Quidã impetrauit litteras ad iudices ꝯ aduersarios suos: pars altera impetrat causam eandem alijs iudicibus committi. quidã obtẽti à parte altera mãdant alicui vt partẽ aduersam denũciet excõicatã. Alij iudices postmodũ mandant eidẽ vt eandẽ denunciet absolutã. quæritur qd super hoc sit faciendũ. Papa dicit hic esse distinguẽdũ, cũ primũ recipit mãdatũ ille cui hoc mandatur, videat an sibi innotuerit inter illos qui primo mandãt, & alios, super iurisdictione discordiã suscitatã, an nihil oĩno sciuit: & si nihil intellexit, cũ primũ mãdatum recipit, illud exequatur, si postea ab alijs ꝯrium demandet: tunc petere debet copiã vtriusq; rescripti: & si euidenter appareat, ita q nõ sit dubitandũ aliquatenus q litterę illorum à quibus recepit secundũ mandatũ reuocent primas: tunc mandatũ illud adimpleat qd secundo loco mandatur. Si vero cõstet q litteræ illorũ qui dederunt primũ mandatum, non reuocentur per litteras aliorum, illud nullatenus exequatur donec inter illos concertatio sopiatur. & illud idem facere debet si primo mandato recepto, & nõdũ executioni mandato, ei innotuit q inter eos sup iurisdictione huiusmodi concertatio esset oborta. in istis oĩbus mandatis discretus debet esse qui ea recipit, ne dicat se dubitare vbi dubitandũ nõ est. nec dicat se certũ vbi certus nõ est. In fine dicit q licet certa in his detur doctrina qualiter in his procedendum est, nulla tñ potestas datur huic executori vt inter delegatos aut partes iudicare debeat de iurisdictione. Not. q in hac decretali statuitur: pp ꝯria mandata quæ frequẽter occurrunt. Not. q per contentionem iurisdictionis res fit dubia, vt executor hic non procedat.

¶ *Glo. seq. quærit, argui negatiue. & dupliciter soluit.*

a ¶ *Nihil omnino sciuisti.*] Nec per famam, vel alio modo. j. de sent. excom. cũ desideres. §. secundæ quæstioni. hoc enim dicimur scire, quod ab alijs audiuimus. 22. q. 5. hoc videtur. Sed quid si audiuit ab aliquo leuis opinionis: numquid hoc sufficit vt nõ debeat parere mandato iudicis? Vr q nõ. j. de spon. cũ in tua. & 11. q. 3. in cunctis. & j. de test. licet. sed vr q sic: quia in dubijs potius obediendũ est: vt 23. q. 1. quid culpatur. in fi. & j. de pręscrip. cũ ex officij.[1] Et illa est rõ quare executio sententię differri non debet: nisi incontinẽti ꝓbetur exceptio. j. de testi. veniens. 2. & j. de resti. spo. litteras. Dico q nõ sufficit: alioquin retardaret executionẽ sententię, q diceret se habere priores litteras q̃ reuocatę nõ essent, vel q posteriores litteras diceret se habere q̃ reuocarẽt primas. & sic sequeret q nullus iudex posset excõicare vel absoluere, vel ferre sententiã, si diceret aliquis ante prolationẽ sententiæ causam illã alijs esse commissam, & sic daretur occasio figmentis, qd esse nõ debet. 32. q. 1. dixit dñs. Insti. vi bo. ra. §. sed nedũ talia. & C. vnde vi. si quis in tantã. ff. ad car. l. 1. §. si quis non. ff. de liti. l. 1. immo probabilẽ causam debet habere ille qui recipit mandatũ de diuersitate litterarũ, antequam credat. 23. q. 4. quàm magnum. & j. de cle. exc. mi. illud. ff. qd cũ falso tuto. l. 2. in fi. Vel dic q qualiscumq; nouificatio sufficit in secundo casu vt iudex nõ debeat dici dubius. 1. q. 4. c. turbatur. versic. si quis vobis dixerit hoc idolis, &c. j. de spon. pręterea. 2. ff. de peti. hær. item veniunt. §. à quo denunciatũ. & ff. de admi. tut. quidam decedens. §. ex quo[2] & hoc videtur innuere littera ista, nihil omnino sciuisti.

[1] Adde tex. In l. quoties. ff. de reb. dub. & in l. cum de nouo in gl. 1. C. de legib.

[2] Et ex quo non liquet arbitro decl. non cogitur pronunciare, cum aliter cogeretur. ff. de arbi. l. respõsum. §. vlt. & ff. de re iu. l. si vnus. secũdũ Vinc. Ioan. Andr.

¶ Idem Rotho. archiepiscopo.

¶ *Si à delegato aliquid mãdatur ordinario, debet humiliter exequi. Sed si alius delegatus per alias litteras post executionem mandat contrarium, vel si ante executionem innotuerit ordinario, inter delegatum qui mandauit, & alium, contentionem esse de iurisdictione, faciat sibi vtrarumque litterarum copiam exhiberi: non vt iurisdictionaliter cognoscat, sed vt se informet an per secundas reuocentur primæ. & si primæ reuocentur, exequatur secundum mandatum. Si autem non reuocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundum mandatũ, donec contentio de iurisdictione terminetur. Abb. Sicu.*

CAP. XXIIII.

[Marginal note: Cap. i. e. tit. in 4. compilatione.]

CVm † contingat: & Infra. Præterea cum quidam super aliquo litigantes, ad diuersos iudices litteras impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, vt partẽ aduersam denuncies [a]excommunicationis sententiæ subiacere, aliis iudicibus postmodũ tibi iniungentibus, vt eandẽ denuncies absolutam: quæris an vtrisq;, an neutris, vel alterutris saltẽ obedire debeas in hac parte. ¶ Super quo tuæ prudentiæ respondentes, credimus distinguendum, an cum primum mãdatum recepisse dignosceris, tibi forsan innotuerit inter illos & alios super iurisdictione discordiam suscitatam, an super hoc nihil omnino sciuisti [a]. Et quidem si super cõtentione huiusmodi nihil tibi penitus innotescat; cum primum mandatum recipere te contingat: illud debes humiliter executioni mandare [b]. † Sed si postea contrarium tibi ab aliis demandatur: tunc litterarum [c] ad vtrosque à sede Apostolica obtentarum copia postulata, (quas tibi auctoritate præsentium districte præcipimus [d] exhiberi) si ex ipsarum tenore deprehenderis euidenter (ita quòd non sit aliquatenus hæsitandum [e]) quòd litteræ quæ ad illos à quibus secundum mandatum receperis, impetratæ noscuntur, expresse reuocent litteras aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco [f] mandatur. Si vero ex litterarum inspectione manifeste tibi constet, quòd litterę obtentæ ad illos qui primum dedere mandatum, per

b ¶ *Executioni mandare.*] qd & fecit, scilicet quia denunciauit partẽ illã excõicatam.

¶ *Gl. se. obiicit & soluit.*

c ¶ *Tunc litterarum.*] Sed qualiter põt illud perpendi ex sola inspectione litterarũ? Nã licet secundæ expressam faciãt mentionẽ priorũ iudicũ, & rerũ contentarum in prioribus litteris: per hoc non constat primas litteras esse reuocatas: cũ possint esse impetratæ per falsi suggestionem: & ita nõ reuocant primas. j. de offi. deleg. coram. & j. eo. ex parte. circa prin. & j. de re iud. inter monasterium. & arg. s. eo. cęterum. j. de do. & cõtu. ex litteris. Ad hoc ergo vt executori nullatenus sit dubitandũ, oportet vt dicat per assertionem partiũ: quia causarum merita partiũ assertione panduntur. C. si p vim, vel alio modo. l. vlt. j. de resti. in integrũ, tũ ex litteris. & sic vr q aliquã possit exercere iurisdictionẽ inter partes: qd falsum est, vt dicit in fin. aliàs nõ poterit scire vtrum secundę reuocent primas. Et hoc verũ est, vt dicit Io. q nunq̃ ex sola inspectione poterit scire: nisi aliq̃d intelligat de hoc ex partiũ assertione: sed p hoc nullã habet iurisdictionẽ iter partes. Sed hoc verũ est si ille q habet priores litteras, aliq̃d nõ obiiciat ꝯ secundas: aliàs iudex ꝓsumeret primas esse reuocatas: ex quo in secundis fit mentio expressa de primis. s. eo. cæterum. Si autẽ aliquid obiicit, statim executor debet supersedere:[3] quia per negationem res fit dubia. C. qui. ad li. procla. non li. l. 3. Et in hoc casu intelligitur quod legitur. s. eo. pastoralis. vt ibi dr, scilicet q tunc dubiũ est de reuocatione litterarũ, quando fit mentio expressa & iudicum & rerũ: sed ab aduersario obiicitur litteras impetratas esse per falsi suggestionẽ: per decr. prædictas. Item licet executor dubitet an debeat absoluere vel condemnare, tñ secundũ regulam Arriani pronior erit ad absoluendum q̃ ad condemnandum. Regulam illam habes. ff. de act. & oblig. Arrianes. & j. de ꝓba. ex litteris. hoc ideo dicit, quia non constat an ille iudex habeat iurisdictionem: per hoc tñ non iudicat de iurisdictione quorũ sit iurisdictio, sed tantũ dicit se debere exequi mandatum, vel non debere. j. eo. ex parte.

[Marginal note: Quod si nõ fecerit, poterit compelli ad exequendum. infra de offi. deleg. pastoralis.]

[3] Vide de hoc tex. in l. iure nostro. §. fi. & ibi Bart. ff. de testamen. tut.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

d ¶ *Præcipimus.*] Sed quid si nõ exhibentur secundæ? Nõ exequetur secundũ mandatum si ad terminum præfixum non exhibeantur: vt j. de exce. pastoralis. nam litteræ quæ non apparent, non sunt. ff. de contrahen. emp. in lege. & l. Rutilia Polla. de conse. di. 1. solemnitates. in fi. non potest tñ cogere aduersarium ad exhibendũ: quia non habet iurisdictionẽ inter partes, vt dicitur in fi. Nec etiam tenetur obedire mandato, nisi videat rescriptum. j. de offi. deleg. cũ in iure.

Additio. Dicit q non habet iurisdictionem, sed terminus cũ causæ cognitione datur. 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. Sed sm Inno. illud locũ habet in termino qui datur pro testibus, & ad instructionem causæ; secus in alijs. Ioan. And.

e ¶ *Hæsitandum.*] Videtur q executor non debeat petere copiam rescripti, nisi vbi recipit contraria mandata: sed non est verum: vt dictum est in proxima notula.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

f ¶ *Secundo loco.*] Sed quare reuocatur qd legitime factum est per primas litteras: ꝯ id quod legitur. j. de resti. spo. audita. s. eod. causam quæ. Sed per istum executorem nihil reuocatur: sed denunciãtur illi absoluti qui primo fuerant excommunicati.

a ¶ Constitu-

a ¶ *Constitutionis.*]S. eo. c. Pastoralis.
b ¶ *Et idipsum.*] ita vt non exequaris mandatum. & iste §. respicit proximum infra.
c ¶ *Iudicare.*] hic fallit illa regula. ff. de iudi. de qua re.

Olim ex litteris.]Diuiditur. primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Nos igitur.* Vel sm Host. diuiditur i tres partes. Nã primo ponit relationẽ priorũ iudicũ. Secundo ibi, *Nos igitur.* commissionem factam secundis iudicib⁹. Tertio ibi, *Verum.* dubitationem emergentẽ. Abb. Sicu.

CASVS. P. clericus sancti Remigij detinebat parochiam de Salice, quam R. de Cliuo dicebat se canonice adeptum fuisse. vnde idem R. impetrauit causam super hoc committi quibusdam abbatibus. ipsi abbates partes ad suam præsentiam primo, secundo, & tertio citauerunt. & quia dictus P. per se vel per alium coram eis cõparere noluit, excõmunicauerunt eundem faciẽtes fructus illius parochiæ sequestrari: postmodum idem P. accedens ad eos promisit iuri parere, & sic fuit absolutus: & litteras absolutionis eidem cõcesserunt, assignantes locum & diem in quo faceret, quod promisit: ipse vero locum & diem de litteris radens, in loco rasuræ scripsit ꝙ sequestrati fructus restituerẽtur eidem. & hoc idem P. confessus fuit coram duobus iudicibus; tertio se excusante. iudices ipsi hæc omnia significauerũt dño Papæ: & ipse mandauit iudicibus præsentibus, vt si esset ita, ipsi P. super ipsa parochia perpetuum silentiũ imponerent, & præfato R. præfatã parochiã restituerent cũ fructibus sequestratis. sed prædictus R. probauit bene falsitatem prædictam. vnde petebat parochiam illam sibi assignari. Iudices illi dubitauerunt super clausula illa [si esset ita] vtrũ ad omnia prædicta deberet referri, an tantum ad vitium falsitatis. Cõsuluerunt dñm Papã, & ipse respõdet, ꝙ clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc vt ipsi Roberto ecclesia conferatur: quia licet pp illã falsitatem esset priuandus ecclesia supradicta præfatus P. qui falsitatem huiusmodi perpetrauit: tamen pp hoc nõ est illa ecclesia aduersario conferenda, nisi prius super alijs fuerit facta plena fides. Not. pp contumaciã põt quis excõicari. Licet agatur actione reali, ordinariũ tñ est iudiciũ in possessionẽ mitti. Itẽ clausula [si est ita] omnia præcedentia respicit. Itẽ qui falsat litteras iudicis, debet priuari eo super quo litigatur, propter hoc tamen non acquiritur ius alteri parti.

d ¶ *Per interpositam personam.*]Quod potest fieri. j. de præb. accedẽs.

¶contentio

¶Adde cõcor. in l. qui procuratorẽ. in glo. 1. ff. de procur. & in l. à diuo pio. & ibi Bart. & Doc. ff. de re iud.

¶Cap. 2. eo. tit. in 4. cõpilatione.

¶Sargien.

alias minime reuocantur: secundum mandatũ nullatenus exequaris. Quod si super hoc tibi merito fuerit dubitandum: ad exequendum secundum mãdatum te procedere non oportet: donec iuxta cuiusdam nostræ constitutionis [a] tenorẽ inter eos huiusmodi concertatio † sopiatur. Et idipsum [b] facere debes, si primo mandato recepto & nondum executioni mandato, tibi forsan innotuerit quòd inter se super iurisdictione demandata cœperint disceptare. ¶ Cæterum in his omnibus puram & prouidam te conuenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, vbi dubitandum non est: vel etiam ad exequendum te asseras esse certum, vbi certus esse non debes. Licet autem ex his certa tibi detur doctrina qualiter in his te debeas habere, nulla tamẽ tibi attribuitur potestas, vt inter delegatos, aut partes de iurisdictione debeas iudicare [c] †.

¶Idem magistro G. & P. de Firmisca.

¶ *Quãdo in rescripto plura narrantur diuersos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare ad vtrumque effectum consequendum.*

CAP. XXV.

OLim † ex litteris sancti Nicasij Rhemeñ. Sargieñ. † & Vallis regiæ abbatum fuit nostris auribus intimatum, quòd cum ad eos semel, & iterum, à nobis litteræ processissent, super eo quòd P. clericus sancti Remigii, parochiam de Salice (quam R. de Cliuo per interpositam personam [d] sibi collatam fuisse proposuit) detinebat: ipsi partes semel, secundo, & tertio citauerunt, & dictũ P. quia citatus pluries comparere noluit per se vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius parochiæ sequestrari [e] Cumq; postmodum idem P. accedens ad eos se iuri promiserit pariturum, ac obtinuerit se absolui: ipsi absolutionis litteras concedentes, diem ei assignauerunt, & locum quibus corã eis quod promiserat adimpleret: qui diem & locum ex litteris illis radens, in loco rasuræ scripsit quòd ipsi ei sequestratos fructus assignari mandabãt: quod coram duobus eorum tandem (tertio sui absentiam excusante per litteras) est confessus. ¶Nos igitur cum tantæ temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret: vobis dedimus in mandatis, vt [si esset ita †] ipsi præsumptori super dicta parochia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Cliuo assignaretis eandem cum fructibus sequestratis. ¶Verum sicut vos per vestras nobis litteras intimastis: cum dictus R. rasuram præfatam coram vobis per testes idoneos probauisset, & ob hoc postulasset sibi dictam ecclesiam assignari, vos † vtrum clausula illa [si esset ita] de omnibus superioribus, an de articulo tantum rasuræ deberet intelligi, dubitastis. Nos igitur respõdemus, quòd clausula illa ad omnia [f] debet superiora referri, ad hoc vt ipsi R. præfata ecclesia conferratur: quia licet vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super ecclesia ipsa sufficiat qui falsitatem huiusmodi perpetrauit, nõ tamen propter hoc eadem ecclesia est aduersario assignãda, nisi super alijs facta fuerit plena fides.

¶Idem episcopo Imolcñ.

¶ *Non valet rescriptum super restitutione beneficij impetratum, quod de causa excommunicationis, & amotionis impetrantis non facit mentionem.*

CAP XXVI.

DIlectus † filius abbas sancti Stephani Bonoñ. nobis per suas litteras intimauit, quòd cũ ipse (cui visitationis officium in ciuitate ac diœce. Bonoñ. cõ-

¶ *Glo. seq. roci. per q. an poterit fieri sequestratio, &c.*

e ¶ *Sequestrari.*]Quod de iure fieri nõ debuit: nisi causa subesset. j. de sequestra. ad hoc. & duobus c. seq. vbi de hoc: in quibus duobus dr̃ ꝙ qñ fructus dissipantur, debet fieri sequestratio. C. de prohibita sequestra. l. vnica. De hoc not. 2. q. 6. quoties. 2. Sed in casu isto scilicet propter contumaciã bene fit sequestratio, vt mitius agatur cũ reo j. de do. & cõtu. ex litteris. † sed in casu isto non dr̃ proprie sequestratio, prout traditur. j. de sequestra. per totum. quia ibi non fit sequestratio propter cõtumaciam.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & ronitur. item argu. alleg. duo iura. & quatuor alleg. in contrarium.*

f ¶ *Ad omnia.*]vñ ꝙ per hãc clausulã; [si ẽ ita.] vel per hãc; [si præmissa vera sunt.] teneatur impetrator probare oĩa præmissa esse vera, licet aliquod ex præmissis sufficeret [a] ad propositum probandum. simile s. eo. ex parte Conuentrensis. ff. de excu. tuto. qui testamento. na nisi quis plene probet suã intẽtionẽ, succũbit. C. de rei ven. l. vlt. fines enim mandati diligenter sunt obseruanda. s. eo. cum dilecta. & imputet sibi qui plura narrauit, quorũ vnũ sufficeret per se. Arg. 3 ꝙ sufficit vnũ probare. ff. de condi. & demon. falsa. in fin. & ff. de condi. in sti. l. 2. §. viri. ff. de manumis. testamen. l. si ita j. de præbend. cum iam dudũ. Dic vt dixi s. eo. ex parte. Item arg. est hic ꝙ sequens clausula respicit oĩa præmissa. j. de ap. secũdo req. tis. & c. inquisitioni. & c. antepe. arg. 3. j. de do. cũ dilecti. vbi nõ respicit oĩa superiora clausula illa de foresta, sed tantũ proximã donationẽ & inferiorẽ. 3. q. 5. constituimus. in fin. & in glo. quia infames. & de cõse. dist. 2. cũ oẽ. in prin. & in gl. quod quam sit. Sed melius est ꝙ ad oĩa referatur. & sic facit p alia parte. ff. de in rem ver. si p parte. §. penul.

Dilectus.]Diuiditur: quia in prima ponitur facti narratio. In secũda iudicũ instructio: ibi, *Nos igitur.* Ab. Sic.

CASVS. Abbas S. Stephani Bonoñ. datus fuit visitator à sede Apost. i ciuitate ac diœcesi Boñ. abbas iste. B. & A. pñbyteros pp suos excessus manifestos remouit ab ecclesijs suis, & excõicauit: & ijdẽ pñbyteri litteras impetrauerũt à sede Apost. in forma cõi super restitutione eorum, de cã remotionis suæ & excõicatione, qua tenebant adstricti, nullã facientes mentionẽ. Opponebatur eis corã episcopo Imolcñ. negotij executore, ꝙ litteræ istæ non valent, eo ꝙ nõ faciebant mentionẽ de cã suarũ remotionũ, nec de excõicatione eorumdem. consultus Papa respondet dicens, ꝙ si est ita, litteræ non valent tanquam per surreptionem obtentæ: & ꝙ episcopus iste decernat eas viribus carere.

No. ꝙ

† Concor. tex. in l. Arrianum ff. de act. & obl. & in l. fauorabiliores. ff. de sequ. ...

¶ Adde ꝙ si ista clausula desit in aliquo rescripto, illud p̃sumitur esse falsum, Arch. & doc. in cap. cordi. de appel. lib. 6.

Hoc verũ si adstringit se ad vtrun que. iosia d proba. licet. Ioan. And.

¶ Vos de clausula illa, si ita est.

¶Cap. 1. eo tit. in 4. cõpilatione.

Not. ꝙ excōicatus non pōt impetrare litteras ad agendum: quia isti presbyteri simpliciter impetrauerunt, tanquā essent spoliati, ad petendam restitutionem, vnde dicitur in forma communi.

¶ *Glo. seq. notat causam exprimendam.*

misimus) B. & A. presbyteros ab ecclesijs suis (propter eorum graues & manifestos excessus) duxerit amouendos, ijdem super restitutione sua nostras ad te in communi forma litteras impetrarunt, de amotionis suæ causa [a], & excommmunicationis [b] † qua tenētur adstricti, nullam facientes penitus mentionem. ¶ Nos igitur. fraternitati tuæ mandamus quatenus (si est ita) litteras ipsas tanquam per veri suppressionem obtentas viribus carere [c] decernas.

¶ Idem episcopo Veratisameñ.

¶ *Per litteras iustitiæ non tenetur episcopus prouidere habenti perpetuam vicariam, vel sufficiens patrimonium. Nec valent litteræ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam vicariam. hoc dicit, comprehendendo vtrumque intellectum.*

CAP. XXVII.

Postulasti † per sedem Apostolicā edoceri, vtrum alicuius ecclesiæ perpetuo vicario, de prouētibus vicariæ, bonisq; paternis habenti vnde valeat commode sustentari, teneatis per illam formam communem [cum secundum [d] apostolum] in ecclesiastico beneficio prouidere. ¶ Ad quod sic duximus respōdendum, quòd cum per formam prædictam necessitatibus pauperum clericorum (qui nullum sunt ecclesiasticū beneficium [e] assecuti) sedes Apostolica duxerit succurrendum, perpetuus vicarius (nisi de vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de huiusmodi litteris, vtpote veritate tacita, impetratis. ¶ Nō enim beneficio carere debet dici, cui competenter [f] de perpetuæ vicariç prouentibus [g] est prouisum. Et pro habente beneficij sufficiētis subsidium, ex certa scientia super obtinendo alio beneficio, de leui non scribimus, quin faciamus de primo in nostris litteris mentionē.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ *Per litteras apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes non potest quis trahi vltra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium litteræ fuerint impetratæ. hoc dicit, vsque ad § Sunt & alij.*

CAP. XXVIII.

Nonnulli † gratia sedis Apo

a ¶ Causa.] Not. ꝙ non sufficit narrare seriem facti in litteris Papæ nisi causa facti adijciatur. argu. a 3. q. vlti. occidit. j. de testi. cū causam. & causa facti potius quærenda est q̄ ipsum factū. 15. q. 1. c. 1. in fi. & ff. de fur. verū. & j. de accu. cum dilectus. C. de adopt. l. 3. & etiam modus [1] facti. C. de transact. vt responsum.

[1] Sententia in aliquot antiquis.

¶ *Glo. seq. primo notat rescriptum impetratum ab excōmunicato non valere: et reddit triplicem causam. Secūdo signat contrarium, & soluit. in fine remittit.*

b ¶ Excommunicationis.] Hic habes ꝙ si excommunicatus impetrat litteras vel rescriptū tacēs de sua excōicatione, ꝙ nō valent litteræ, tū q̄a tacuit processum iudicis. j. de re iud. inter. tum quia tacuit vitium suum, tum etiā quia ingessit se cōioni hominum, propter qd̄ puniēdus est. j. de cle. ex. mi. illud. § illud autē. & 11. q. 3. placuit. vnde incōueniens esset ꝙ ex eodē facto cōsequeretur pœnā & commodū. ff. de neg. gest. l. siue. in fi. & in glo. fin. 16. q. 1. legi. in glo. deteriores. Contra j. de exce. significauerunt. & c. venerabilem. vbi dr̄ ꝙ excōicati non repelluntur à prosecutione appellationis. sed isti p̄sbyteri erant rei: ergo non deberent repelli. De hoc dicemus j. de excep. venerabilem. & c. significauerunt. Sed pro nunc dic breuiter: ꝙ isti non erant rei, sed actores qui petierunt restitui, nec appellauerant: in quo casu loquunt̄ ꝯria. Et sic est arg. ꝙ quæstio spoliationis non sit priuilegiata. An autē litteræ ab excōicato impetratæ valeant eo absoluto? [2] dic super hoc prout not. j. de excep. pia. [lib. 6.] in glo. quæ incipit, sed mirum.

[1] Hoc verum secundum Innoc. qn̄ modus cām dandi vel denegādi p̄beret, & si esset actū in modum inq̄sitionis aliter si alio modo d accusa. qualiter a. de si. mo. licet. Joan. And.

Cap. 4. in tit. in 4. cōpilatione.

[2] Casus est de hoc in terminis in ca. 1. de re. scri. lib. 6.

¶ *Glo. seq. not. specialiter causam excommunicationis exprimendam, in fi. dicit hic non probari quod non valeat rescriptum ab excōicato impetratum.*

c ¶ Viribus carere.] vt s. eod. cū dilecta. Et sic vr̄ ꝙ si aliquid factū sit per litteras surreptitias, illud debeat reuocari. De hac materia plenius dicetur j. eod. c. ad audientiam. Et dic carere, si constiterit de istis exceptionibus, scilicet ꝙ non fecerint mentionē de causa suæ remotionis, & excōicationis, qua tenebātur adstricti. Et merito de causa excōicationis tenebantur facere mētionē: quia qui petit absolui ab excōicatione, tenetur exprimere causam excōicationis suę: aliàs nō valent litterę impetratæ sup absolutione: vel si aliā causam exprimeret, quam illā pro qua fuit excōicatus. j. de off. ord. ex parte. & j. de fi. instr. quod sup his. In illa decr. ex parte. notatur de hoc in gl. q̄ incipit, ex eo. & j. de sen. excom. cū pro causa. in gl. quæ incipit, istud tanquam. Et in hoc casu non valent litteræ impetratę ab excōicato tacito de causa excōicationis: secus si aliquis impetrat litteras ad agēdum ꝯ aduersariū, tacens de sua excōicatione: q̄a tūc valēt litterę eo absoluto. j. de excep. pia. [lib. 6.] vbi de hoc in glo. quæ incipit, sed mirum. Alia etiam de causa nō valuerūt huiusmodi litteræ: quia non fecerunt mentionem ꝙ per sententiā spoliati fuissent propter suos excessus, à qua non fuit appellatū. C. sen. rescin. non pos. impetrata. [3] & ita duabus de causis non valuerunt litteræ istorum presbyterorum. Olim consueuit decre. ista allegari ad probandū ꝙ litteræ impetratæ ab excōicato ad agendum non valebant, sed hoc non probatur per hanc decret. quæ non loquitur in tali casu. Ber.

[3] Et sic exis contra litteras opponi poterat exceptio rei iudicatę de lite contest. c. 1. li. 6. venies etiā in modū pemptoriæ, vt ibi. Io. An.

Postulasti.] Diuiditur, quia primo ponitur quęstio. Secundo solutio ibi, *Ad quod.* Tertio ratio: ibi, *Non enim.* Abb. Siculus.

Casvs. Quidam erat perpetuus vicarius in quadam ecclesia, habens insuper bona paterna, de quibus poterat commode sustentari. iste vicarius impe tauit ꝯ epm qui ipsum ordinauit secundū illā formā cōem [cum s̄m Apostolū] quæsiuit iste episcopus à Papa, vtrū teneretur ei secundum illā formā in beneficio ecclesiastico prouidere. Respondet, ꝙ per illā formā [cū s̄m Apostolum] sedes Apostolica consueuit pauperib' clericis, qui nullum beneficiū habent, prouidere: & ideo perpetuus vicarius talium literarū cōmodo carebit: nisi de vicaria sua fecerit mentionē: vt pote veritate tacita impetratatum. non enim dr̄ carere beneficio, cui de vicariæ perpetuæ prouentibus est prouisum: & pro habente beneficiū competēs ex certa scientia super obtinendo alio beneficio Papa nō scribit de leui, quin de ipso faciat mentionē. Not. ꝙ perpetuus vicarius beneficiatus reputatur. Itē semper est faciēda mētio de priori beneficio, alıter non valent litterę: vt hic dr̄.

d ¶ Cum secundum apostolum.] quam habes j. de præb. cū secundū.

e ¶ Beneficium.] nomine beneficij intelligitur vicaria siue præbenda, siue aliud beneficium. 1. q. 3. ex multis. in princip. & j. de verbo. sign. tua nos.

Lateran. cap. 37 de litteris non impetrandis, &c.

Nomine beneficij quid intellig.

f ¶ Competenter.] Istud competenter, intelligas secundū modū illius de cre. de monachis. j. de præb. de hoc dictū fuit s. eo. cū adeo. dic vt ibi.

Cap. 5. in tit. in 4. cōpilatione.

¶ *Glo. seq. arg. quod de patrimonio, & c. allega. in contrarium. & primo argumento respondet. demum quærit, soluit & remittit.*

g ¶ Prouentibus.] De duobus quærebat, scilicet de paterna hæreditate, & de beneficio vicariç. sed de beneficio tantū respondet: ergo licet non faciat mentionē de paterna hęreditate, tenēt litteræ, quia vnum negando, alterū confitetur. j. de præsump. nonne. Sed vr̄ ꝙ talis indigne petit beneficiū ecclesiasticum. 16. q. 1. quoniam quicquid. & 12. q. 1. illi autem. in glo. fi. & iudicium sibi manducat & bibit. 1. q. 2. clericos. & c. seq. Itē quia ordinatus est ad certum titulum, qui ad titulū sui patrimonij est ordinatus. j. de p̄ben. tuis. Sed non est verū ꝙ de hæreditate principaliter quæreretur, sed de vicaria, hoc addito ꝙ habeat bona paterna similiter. Sed quid si modicum habet beneficium: nunquid tenetur facere mentionē de illo? Tenetur quidem. j. eo. si proponente. vbi dicetur de hoc.

Additio. Et est expressum j. de pręben. si motu proprio. a. respon. li. 6. Dixit etiā hic Inn. dato ꝙ impetrans, beneficio qd̄ tacuit renunciare velit, nō cōualescent litterę, cum inspiciendū sit tēpus datæ. s. eo. eam te. ꝯriū notasse vr̄ j. eo. in nostra. & ibi dicā. Io. And.

Nonnulli.] Istud principiū vsq; ad § *Sunt & alij.* diuiditur in tres partes. Nā primo ponit abusum impetrantiū iudices remotos. Secundo prouidet: ibi, *Cum autē.* Tertio excipit: ibi, *Nisi.* Abb. Sicu.

Casvs. Quidā abutebātur gratia sedis Apo. litteras impetrātes ad iudices remotos, vt sic reus fatigatus laboribus & expensis, liti cederet, vel saltē vexationē suā redimeret: & quia per iudiciū iniuria fieri non debet, statuit conciliū generale, ne quis vltra duas dietas extra suam diœcesim per litteras apostolicas trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel nisi de hac cōstitutione fecerint mentionē. In secunda parte dicitur, ꝙ alii erant qui nouum genus mercimonij circa litteras apostolicas exercebant, vt finitas lites suscitarent, vel nouas fingerent quæstiones. fingunt enim causas, & super illis impetrant litteras sine mandato dominorum, & illas exponūt venales: quandoq; reo, ne ab actore fatigetur: quādoq; actori, vt indebite reum molestet. Sed quia lites potius sunt restringendæ quàm ampliandæ; statuit concilium generale, vt si quis sup aliqua quæstione de cætero litteras impetrauerit sine speciali mandato domini, litteræ illæ non valeant, & ille de iure tanquam falsarius

rius puniatur, nisi forte sit de illis psonis à quibus non exigit impetrator mādatū. Not. q in iure nulli est facienda iniuria in suo iure. Item vltra duas dietas extra suam diœcesim p litteras Apostolicas nullus trahi potest. Itē litteræ sine mandato non valent impetratæ.

a ¶ *Abutentes.*]id est, malo modo vtentes. sic ĩ. eo. quia nonnulli. & ŝ. eod. sedes.

b ¶ *Ad remotos.*]Not. q dr̃ remotus qui est vltra duas dietas extra diœcesim. & facit ad hoc ĩ. de elec. cum inter vniuersas. & cap. nihil est.[a]

e ¶ *Iuris obseruantia.*] Quia non debent inde nasci iniuriæ vnde iura oriuntur. ĩ. de accu. qualiter & quādo 1. C. vnde vi. meminerint. simile ŝ. in 1. constitutione Gregorij.

[a] Concor. est in l. 1. C. de dilat. cū ibi not. & in l. 1. C. de pœn. & in glos. in ver. quē locū. in c. nullus. de rep. ordi. lib. 6.

¶ *Glo. seq. quærit, arguit pro vulgaribus, & sic soluit. secundo quærit, soluit, contra solutionem obiicit, & respondet.*

stolicæ abutētes[a], litteras eius ad remotos[b] iudices impetrare nituntur, vt reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. ¶ Cum autem per iudicium iniurijs aditus patere non debeat (quas iuris[c] obseruantia interdicit) statuimus, ne quis vltra duas dietas[d] extra suā diœcesim per litteras Apostolicas ad iudiciū trahi possit[e]: ¶ Nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem[f].

¶ *Non valent litteræ ad lites impetratæ sine speciali mandato domini, nisi impetrentur per coniunctam personam. hoc dicit.*

¶ Sunt & alij qui se ad nouum

d ¶ *Vltra duas dietas.*] Nunquid hoc intelligat de vulgaribus dietis, q habentur s̃m consuetudinem regionis, aut de legalibus s̃m q viginti milliaria cōputantur p dieta. ff. de verb. sign. l. 3. & ff. si quis cau. l. vicena? Vr̃ q de vulgaribus, quia noia ex cōi vsu intelligēda sunt. ĩ. de spon. ea litteris 1. non enim ex opinionibus singulorum, sed ex cōi vsu noia exaudiri debent. ff. de supelle. l. labeo. & consuetudo est optima legū interpres. ĩ. de cōsuetu. cū dilectus. & ff. de leg. si de interpretatione. & plus stat vsui q̃ significationi vocis. ff. de leg. 3. non aliter. imo vsui stat ꝯ naturā vocis. ff. de lega. 3. vxori. ĩ prin. De hac materia multa argumēta notant 12. dist. illud. Et dicas q de vulgarib' dietis istud est intelligendū, quia lex debet cōuenire consuetudini regionis. 4. dist. erit aūt lex. Sed pone q aliquis impetraret litteras vltra duas dietas, non facta constitutionis istius mentione, sed iudices citant ad locū vltra duas dietas non remotum à sua diœcesi ipsum reum, nunquid ire teneť? Credo q sic; p hoc qđ dicit; vltra duas dietas nō trahatur, & est expressum. ĩ. de excep. olim. sed expensis actoris debent iudices ad locum ire: aliàs fieret fraus constitutioni huic. arg. ad hoc. ff. de eden. ꝑtor ait. in si. Sed vr̃ q non valent litteræ: quia sunt impetratæ tacita veritate tali, quam si dixisset, litteras non habuisset. ŝ. eo. sup litteris. ergo non debent valere: quia eadē æquitas quæ mouet delegantem, mouere debet delegatū: vt dicit illa decr. super litteris. in fin. Sed eadem rōne vr̃ q valeant: quia si dixisset q non traheret ille aduersariū vltra duas dietas, litteras habuisset; ergo debent valere, & bene valent, vt dictum est: quia iste purgat vitium: & remouet exceptionem quæ posset opponi quare non valent: quia litteræ non sunt nullæ ipso iure, sed per exceptionem annullantur. arg. ĩ. de vsuris. quia frustra.

Nomine dietæ quid & qualis dieta intelligatur.

e ¶ *Trahi possit.*] Non dicit q litteræ non valeant, sed ne trahatur per eas vltra duas dietas.

¶ *Glo. seq. recitetur pro solutionem contrarij.*

f ¶ *Fecerint mentionem.*]Vt si ita dicatur, non obstante tali constitutione. & sic patet ex hoc loco, q rescriptum debet facere mētionē de constitutione[a] ad hoc vt ei p̃iudicet. argu. ĩ. de ætа. & qualita. eam te. sic debet etiam facere mentionē de priuilegio. ŝ. eod. cum ordinem. Nec habet locum illa regula; speciale derogat generali, licet non faciat mentionē de illo. ŝ. eod. c. 1. & c. pastoralis. sed hic rescriptum speciale non derogat generali constitutioni; & illa est causa: quia constitutio illa continet ius cōe, sed ius cōe non tollitur per rescriptum, cum rescriptum concedi debeat s̃m ius commune, & non ꝯ. 25. q. 2. rescripta. & ideo necesse est vt semper rescriptum impetratum vltra duas dietas faciat mentionem de hac constitutione: quia Papa ignorat locorum distantiam.

[a] Cōsuetnō exprimimus nomē constitutionis; sed dr̃. non obstante cōstitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Ioan. And.

¶ *Svnt & alij.*] Iste §. in tres partes diuidiť. In prima parte ponit abusum impetrantium. In secunda prohibet: ibi, *Cum autem.* In tertia excipit: ibi, *Nisi.* Abb. Siculus.

g ¶ *Mercimonij.*] simile ĩ. eo. quia nonnulli. vbi aliqui tradunt litteras aliis eiusdem nominis.

h ¶ *Suscitare.*] Per rescriptum principis lites sopitæ suscitari non debent. C. de transact. l. causas vel lites. immò tales à limine iudiciorum debent expelli, qui volunt lites sopitas suscitare. C. senten. rescin. non pos. l. vltima. & ŝ. eo. dilectus.

i ¶ *Lites restringendæ.*]sic de pœn. dist. 1. pœnæ. ff. de lib. & posthu.

cum quidam. ff. si cert. pet. quidā. & sic videtur q in rescriptis verba ponus sunt restringenda quàm amplianda. ĩ. de offi. deleg. cum olim abbas. in fi. & c. P. & G. nisi indulgeant beneficia. ĩ. de do. cū dilecti. in fi. & ĩ. de verb. sign. olim tibi.

¶ *Gl. seq. not. quid generalis procurator non impetrat. videtur quinque; similia. secundo obiicit ad hoc, & soluit. tertio quærit argu. pro, & soluit. quarto quærit quis probet. argu. quod impetrans ponit opi. Ioan. distinguentē in forma verborū qualitatē causæ. In fin. ponit quod de litteris gratiosis, & obseruantia curiæ.*

genus mercimonij[g] conuertentes, velut sopitas possint suscitare[h] querelas, vel nouas immittere quæstiones, fingūt causas, super quibus à sede Apostolica litteras impetrant, absque dominorum mādato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur) aut actori (vt per ipsas aduersarium indebita molestatione fatiget) venales exponūt. ¶ Cum autem lites restringendæ[i] sint potius quàm laxandæ: hac generali constitutione sancimus, vt si aliquis super aliqua quæstione de cætero sine speciali mādato[k] domini litteras Apostolicas impetrare præsumpserit, & litteræ illæ nō valeāt, & ipse tāquā falsari[o] puniatur:

K ¶ *Sine speciali mandato.*] Sic ergo generalis pcurator nō sufficit ad impetrandū litteras. qđ est bñ notabile. sicut requiritur specialis pcurator in trāsactione. C. de transac. trāsactionis placitum. & ĩ. de arbi. p tuas. in prin. Et in integrum restitutione petenda. ff. de mi. illud. §. si talis. & restitu. in integ. corā. Et in delatione iuramēti: quia procurator nō debet deferre iuramentum alteri parti. ff. de iureiu. iusiurandum. §. procurator. Sic p procuratorem generalē non potest fieri acceptilatio, nisi habeat speciale mandatū. ff. de accep. l. 3. Sed nonne ratihabitio dñi sufficit ad hoc vt litteræ valeant seu valere incipiant quæ prius non valebant? qđ vr̃. ff. de indi. l. licet verum. & ratihabitio retrotrahitur. ff. de pig. si fundus. §. 1. & ĩ. de clan. de spon. q nobis. in gl. fi. & ĩ. de elec. q sicut. circa prin. ver. q si eos. in fi. Item litteræ quæ primo non valent, postea conualescunt. ĩ. de fo. cōp. licet 1. in glo. iustitiæ complementum. & c. ex tenore. in fi. ibi, dummodo. Ad hoc rñdeo, q licet procuratio quæ nulla est, possit ratificari, non tñ valent litteræ istæ aduersario ꝯdicente. ĩ. eo. ex parte. pp rōnem quæ in littera ipsa redditur: quia lites[a] restringendæ sunt. &c. Sed nūquid litteræ istæ sunt nullæ ipso iure? Vr̃ q sic: quia tanq̃ falsarius punitur, & sic istæ litteræ sunt falsæ: sicut sñia venalis nulla est. 2. q. 6. c. ei qui. §. venales. & ĩ. de vi. & hon. cle. cū ab oī. in fi. Dico q p exceptionem sunt annullandæ. in vtroq; casu istius capituli si reus nihil obiiceret, valerēt. Sed quis debet pbare q sine mandato sunt impetratæ: an ille q excipit q non sunt impetratæ p procuratorē, an dñs qui vtitur illis? vr̃ q dñs, qui vtitur illis litteris, & exhibet eas, debeat probare mādatum: quia executor nō tenetur obedire mandato iudicis, nisi primo pbetur mandatum. ĩ. de offi. deleg. cum in iure. ŝ. eod. cū contingat. qualiter enim possit reus pbare q non essent impetratæ p pcuratorē, cum sit pura negatiua, & negātis factum p rerū naturā nulla est pbatio. ĩ. de elec. bonæ 1. §. porro. & 6. q. 5. c. accusator qđ asseuerat. Præterea licet aliquis ostendat instrumenta ecclesiæ, non tñ ei credit, nisi caueat de rato. ĩ. de offi. deleg. corā. in prin. Et gñaliter tradiť q quoties de mandato dubitatur, vel pcurator debet pbare mandatū, vel cauere de rato. C. de pcu. l. 1. Præterea nōne iubeť cū authētico exhiberi libellus porrectus Papæ. 81. dist. Maximianus. in gl. pspecto. arg. 7. q. 1. ꝑsentiū. sed ad quid nisi ad hoc, s. p quē fuerit impetratū? nā forte p excōicatum sunt impetratæ, quæ non valent. arg. ĩ. de pba. post cessionē. ŝ. eo. dilectus. de hoc dic vt in decr. pia. de excep. lib. 6. Nec obstat si dicat q instrm̃ apparet non vitiatū, ergo standū est ei donec ꝯtriū pbet. C. de edi. diui Hadr. tollen. l. vltima. circa prin. ibi, ex quacunq;. hic enim nō impugnať scriptura quin vera sit bulla, & verus sit actor, sed tñ de mādato impetrantis dubitať. Ad hoc dicit Ioan. q si ita contineať in rescripto, & cōquestus est talis pcurator de tali: tunc non est necesse pbare mandatū: quia p literas illas satis apparet de mandato, ex quo Papa appellat eū pcuratorē: quia constat q vidit mandatū. Sed si contineť in litteris; significauit nobis talis, vel ꝯquestus est nobis, cū ille nō fuerit in curia, sed alius q dicit se fuisse pcuratorē legitime constitutum: tūc tenetur pbare mandatū: quia plerīq; fingūt se esse alios, & sub noie aliorū litteras impetrant: & nisi doceat de mādato, nō debet audiri, vt hic dicit. In causa appellationis dicebat ipse Ioannes, q non teneť pbare mandatū: quia non est credendū q aliquis negligat ius suum in psequēdo appellationē, q aliàs diligēs est. arg. C. q & aduer. quos. l. 1. Si aūt p simplicē querelā sint literæ impetratæ, necesse est iterum per pbare mandatū. Constitutio ista non bene seruabať, nec admittebant iudices talē exceptionē: sed certe bene debet admitti: q a nō

[a] Propter quam odiū in hoc casu speciale est contra regulam, sicut & in aliis casibus q not. de pac. c. 2. de reg. iur. ratihabitio nam. lib. 6. Ioan. And.

C valent

valent litteræ nisi sint impetratæ p procuratorem. & hoc probatur in decr. Greg. j. eo. tit. ex parte. vt ibi dicemus. Secus credo in litteris sup beneficiis obtinẽdis: quia ibi non exigitur mandatum, cũ sup nulla lite impetrent, sed de gratia tm̃ cõcedantur: sed rescripta ad lites iam ortas & non futuras impetrantur. j. eo. tit. c. vlt. Curia Romana nó consueuit hanc exceptionẽ de mã dato admittere, nec nos admittere debemus, & si pp hoc appellaretur, non darentur litteræ su per tali appellatione.

Additio. Dixit Gof fre. q talis exceptio, s. [non habes mandatũ:] bene admitteretur in audientia ꝯ impetrantem. Sed post impetrationem iam factam ꝯ vtentem rescripto, non admitteretur exceptio. Nec obstat decr. ex parte. j. eo. quæ loquitur in eo qui non vult habere ratum factum impetrãtis sm eũ vel sm Vin. & Pet. de Samp. ꝯ impetrare volẽtem admitteret exceptio: & habebit etiã impetrare volens probare mandatũ: post impetrationẽ etiã ꝯ vtentem admitteret exceptio, sed habebit excipiens pbare rescriptum impetratum sine mandato. & quo hæc probari possint, dixi s. ead. gl. Dixit Cópost. q curia non cõpellit procuratorem impetrantẽ probare mandatum ad petitionẽ procuratoris ꝯdictoris: nisi prius ille suum mandatum ostendat. Ioan. And.

¶ alias, exceptione.

¶ Dumeliensis.

¶ Dumeliensi.

¶ In nonnullis manuscript. legitur: cunctabatis.

¶ Nisi forte de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi de iure mandatum.

¶ Honorius iij. Cantuarien. archiepiscopo, & coniudicibus suis.

¶ *Si occasione duorum rescriptorum vnius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis cõtenditur: non iudex super principali, sed deputatus super appellatione, cognoscere debet de validitate appellationis.*

CAP. XXIX.

Dilectus filius I. Sarracenus clericus exposuit corã nobis, quòd cũ Iordanus clericus Dumelieñ. ipsum super ecclesia sancti Nicolai Dumelieñ. coram vobis auctoritate litterarum nostrarum traxisset in causam: ex parte ipsius I. fuit excipiendo propositum, quòd auctoritate ipsarum litterarũ non poterat cõueniri, eo quòd vltra duas dietas à diœcesi (vbi prædicta ecclesia erat) contra statuta concilij generalis (de quo in eisdem litteris non fiebat mẽtio) distabatis. Et quia huiusmodi exceptionẽ admittere denegantes, procedebatis in causa (pro eo quòd idem I. in Ropheñ. & Elieñ. diœcesibus beneficia obtinet, quasi ex hoc ibi domicilium intelligeretur habere) ipse ad nostrã audientiam appellauit: & infra. Cumque idem I. appellationem interpositam prosecutus, ad Eboraceñ. archiepiscopum & eius collegas, super præmissis litteras impetrasset: vos in causa ipsa nihilominus procedentes, eisdem iudicibus ne in commisso sibi procedant negotio, inhibetis. ¶ Quocirca mandamus quatenus (si est ita) causæ supersedeatis eidem, cũ non vos, sed dicti iudices cognoscere habeant ad quos iurisdictio debeat pertinere.

a ¶ *Nó debet exigi.*] quæ sint illæ personæ, habes ff. de procur. sed & hæredes.

Dilectus filius.] Cum agitur actione reali, cõputatio dietarũ fit à fine diœc. loci vbi sita est res. Et de meritis appellationis nõ iudex causæ principalis, sed cui cõmissa est appellatio, cognoscere debet. ita cõiter summant doct. Sed profecto pars prima summarij nullo modo probatur in tex. nec puto eã veram in se. nã in tex. solum desiditur qs cognoscere debeat de meritis appellationis. Et venit hoc ad limitandum c. pastoralis. s. eo. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur querela appellantis. In secunda prouidetur ibi, *Quocirca*. Abb. Siculus.

Casus. Iordanus clericus Dumelieñ. impetrauit litteras ꝯ Io. Sarraceñ. sup ecclesia S. Nicolai Dumelieñ. dictus Ioan. ad iudiciũ conuocatus excipiendo pposuit, q auctoritate illarum litterarũ non poterat conueniri, ex eo q vltra duas dietas à diœcesi vbi sita erat ecclesia pdicta, trahebatur ꝯ concilium generale, de quo in litteris mentio non fiebat. ipsi iudices hanc exceptionẽ noluerunt admittere, pro eo q idem Io. in Ropheñ. & Elieñ. diœcesibus obtinet beneficia: quasi ex hoc domicilia haberet ibidem. quare dictus Ioan. sed. Apost. appellauit. appellatiõis causa fuit cõmissa archiepõ Eboraceñ. & eius coniudicibus: sed primi iudices nihilominus in negotio procedentes, inhibebant iudicibus appellationis, ne in negotio sibi cõmisso procederent. Vnde mandat Papa primis iudicibus q si ita est, in ipso negotio non procedant: quia non ipsi, sed iudices appellationis cognoscere debent ad quos iurisdictio debeat pertinere. Not. q inter iudices datos in principali causa, & iudices datos in causa appellationis non reuocatur in dubium quorum sit iurisdictio. Iudices enim appellationis cognoscere debent an sit legitime appellatum: quia nemo cognoscere habet de appellatione ab eodem ad superiorem interposita, vt hic patet: sed superior ad quem appellatur.

b ¶ *Concilij generalis.*] s. cap. proximo.

¶ *Glossa seq. notat quòd habere ecclesiam vel prebendam, &c. trahitur vbi dicatur quis habere domicilium.*

c ¶ *Domiciliũ.*] Ex hoc vr q licet aliqs habeat pbendã vel ecclesiã alibi, q pp ea non habeat ibi domiciliũ. Nã sola possessio domus quæ in ciuitate alia cõparatur, non facit domiciliũ. ff. ad muni. libertus. §. sola domus. verũtñ bñ potest qs habere domicilium in pluribus locis: dũmodo se in vtroq; æqualiter collocasse videat. ff. ad muni. l. assumptio. §. iuris prudentibus. & j. de fo. comp. ex parte B. aliàs dr ibi habere domiciliũ, vbi maiorẽ partẽ rerũ suarũ possidet, & assidue conuersat: & ibi debet rñdere. C. vbi se. vel cla. l. senatores. Vel etiã vbi vendit, emit, ꝯhit, & festos dies celebrat. ff. ad munici. eius. §. 1. rõne vero rei de qua agit, pót conueniri. j. de fo. cópe. sane. C. vbi in rem act. l. fi. & ex hoc forum sortit. j. de foro cõpe. c. vlti. vbi numerant plura ex qb sortit quis forum. Et sic patet q dietæ istæ semper sunt cõputandæ respectu diœcesis, vbi est res de qua qs cõuenit. j. de fo. cópe. ex parte B. licet itra illas habeat beneficiũ, vel qñq; inueniat, vt hic dr. Sed in psonali actione secus: q a pót cõueniri vbicũque habet domiciliũ.

s Vide Ioan. And. infra de priuil. c. ex ore. in glossa super verbo: item totum possessionis.

d ¶ *Inhibetis.*] Et male: quia postq causa appellationis est cõmissa ex certa sciẽtia, iurisdictio priorũ iudicũ est suspẽsa. j. de offi. deleg. pastoralis. §. preterea. Sed iudex appellationis pót inhibere iudici à quo appellatũ est, ne in eadem cã pcedat: vt j. de offi. ordi. Romana. §. nec p eo. ver. filr. & §. à q bus. [lib. 6.] & j. de appella. Romana. §. si aũt. [li. 6.]

e ¶ *Sed dicti iudices.*] Nã iudices appellatiõis debẽt cognoscere an sit legitime appellatũ: & si legitima est appellatio, ipsi cognoscant. aliàs remittãt partes ad priores iudices, in expensis condẽnando appellantẽ. j. de app. vt debitus. & c. cum speciali. Et ita qñ iudices ad appellationẽ dati sunt, semp debent cognoscere de hmõi iurisdictione: nec conuenire cũ prioribus, sicut qñq; vidi fieri. Illud enim habet locum qñ diuersi iudices contendunt se habere iurisdictionem principaliter. s. eod. pastoralis. Ber.

¶ Idem epõ & archidiacono Legioñ.

¶ *Si plures impetrant in eadẽ ecclesia, statur data, vt primus impetrans præferatur, & solus admittatur. Ita communiter summãt doct. Et pcedit istud summariũ secundũ opinionẽ cõem, quæ hodie inualuit propter iura noua.*

CAP. XXX.

Capitulum sanctæ crucis Cameraceñ. exhibita nobis petitione monstrauit, quòd Callimacho clerico super præbendali beneficio in eorum ecclesia obtinendo, litteras nostras ad eos prius monitorias,

¶ Dictionem pluraliũ, hoc capitulum per collegam simile cap. ad hæc. c. inter alia. & cap. quod in diebus. de sent. excom.

Capitulum. Diuiditur. Nam in prima ponitur facti narratio perplexitatem conquerentis continens. In secunda definitionis cõmissio, illam tollens. Secunda: ibi, *Quocirca*. Ab. Sic.

Casus. Callimachus clericus impetrauit litteras monitorias ꝯ capl̃m sanctæ crucis Cameraceñ. sr p obtinendo beneficio in eadẽ ecclesia: & deinde pceptorias obtinuit ꝯ eosdẽ. B. clericus ꝯ capl̃m idem sup consimili beneficio in eadẽ ecclesia sibi conferendo, ad archidiaconum Tornaceñ. & ad eius collegas litteras executorias impetrauit: q monuerunt capl̃m sanctæ crucis, vt dictum B. reciperent in canonicũ & in fratrẽ, à quibus iudicibus capl̃m appellauit: sed iudices non obstante appellatione tulerunt sñiam suspensionis in eosdẽ: postmodũ dictus Callimachus litteras executorias super executione mandati pro ipso facti ad alios iudices impetrauit: qui tulerunt sñias suspensionis & excõicationis in eosdẽ. capl̃m sanctæ crucis factum istud significauit dño Papæ. Papa mandat epõ & archi. Legioneñ. vt illum in canonicũ recipiant, & bñficium assignent ei qui prius mandatum apostolicũ prædicto capitulo reportauit, relaxãtes sñias pdictas iuxta formã ecclesiæ, sup pbendali beneficio alteri silentium imponendo. Not. qui primo mandatũ Apostolicum repræsentat super beneficio, debet beneficium obtinere sicut seruatur in litteris super controuersijs impetratis.

¶ *Glo. seq. signat contraria, & soluit: & op. ponit solutioni contrariam.*

f ¶ *Prius.*] Et ita q præuenit alium, ille obtinet. j. de appellatio. vt debitus. ibi prius quam in gl. & j. eo. abbatem. & est simile ff. de procu. pluribus. & j. de procur. non iniustæ. vbi potior est conditio occupantis. & simile ff. de verb. obl. si Titios. Sed vr q ille pro quo fuit prius lata sñia deberet obtinere; non ille qui primo psentauit rescriptum sicut si quis à pluribus conueniat ex noxa eiusdẽ serui, non ei qui primo egit: sed ei qui ad sñiam prius puenit, debet dari. ff. de noxa. si qs à multis. sic etiã in actione de pec. ff. de pec. si vero adhuc

s Si intelligas in impetrando, plenũ est, si in psentando, falsum est: nisi qñ præter sunt æquales & nescitur quis sit primus. infra eod. c. penult. lib. 6. Ioan. An.

& demum præceptorias impetrante, B. clericus contra eos super consimili [a] beneficio in eadem sibi ecclesia conferendo, ad I. archiepis. Tornac. & eius collegas, de prędictis litteris nõ habita mẽtione [b], executorias a nobis litteras impetrauit: qui post appellationem [c] ad nos interpositam, in eos suspensionis [d] & † excõmunicationis sententias protulerunt: ac dictus C. super executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit scripta nostra, qui tulerunt suspẽsionis & excommunicationis sentẽtias in eosdem. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in canonicum & in fratrem, assignatoque sibi beneficio præbẽdali: qui ad eos prius mandatũ Apostolicum reportauit, præfatas sententias [e] iuxta formam ecclesiæ relaxetis [f]: alteri super præbendali beneficio in eadem ecclesia silẽtium imponentes.

¶ Idem Bituricẽ. archi. Apostolicæ sedis legato.

¶ *Si habens litteras Papæ ad beneficium, eis propter annuam pensionem renunciat, non valent litteræ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.*

CAP. XXXI.

ij A D audientiã nostrã peruenit, quòd quidã clerici obtentis à sede Apostolica litteris super prouisione sua in aliquibus ecclesijs tibi subiectis, recipientes ab eis annuas pẽsiones [g], seu † alia beneficia ab eorũ impetitione desistunt, renunciantes [h] beneficio litterarum: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus eos qui post litteras taliter venditas †, alias (de illis mentione nõ habita [i]) impetrabunt de cætero, vel hactenus impetrarunt: carere decernas commodo earundem, & ecclesias non permittas earum occasione vexari: reuocando in irritum [k] si quid earum prætextu inueneris esse factum.

¶ Greg. ix. archiepiscopo Mediolañ.

¶ *Receptus per litteras Apostolicas, licet præbendam expectet: per alias litteras hoc supprimentes, in alia ecclesia recipi non debet. hoc dicit, inhærendo verbis litteræ.*

adhuc. Forte idẽ posset dici hic. ille enim obtinuisset qui prius receptus fuisset. arg. j. de pben. dilectus 2. sed hic neuter ad sñiam venit. Hic possunt assignari molta ɔ̃ria. j. de offi. dele. ex parte 1. & s. eo. tit. cæterũ. & multa cõsimilia. Sed iura illa hodie correcta sunt p id qđ habes j. de appel. vt debitus. & p id qđ dicit hic. De hac materia dicas vt dixi s. eo. c. 1. Sed illa decr. ex parte. j. de offi. dele. loquitur in alio casu, cũ iam litteræ sunt primo pſentatæ ante pſentationẽ secundarũ. & ita concordat cũ ista. Alij dicunt, & forte bñ. q primæ litteræ valẽt, & non secundæ: qa de primis nõ faciũt mentionẽ, si primus ĩpetrãs nõ fuit negligẽs in pſequẽdo ius suũ, & hoc constat, licet prius pſententur secundæ: dũ tñ non recipiatur secundus ante præsentationẽ priorũ: & ita cessant ɔ̃ria: sed si prim⁹ nõ pſequat ius suũ dolo vel negligẽtia cũ pſequi possit, valebũt secundæ, licet de primis non faciant mentionẽ. secus in rescriptis ad lites obtẽtis, vbi p solicitudinẽ pſentantis pditur primum rescriptũ, licet secundũ de primo nõ faciat mẽtionẽ. j. de app. vt debitus. ibi enim remanet ius saluum vtriq; impetranti.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & soluit.*

a ¶ *Consimili.*] Ergo nõ super eodẽ beneficio, sed diuersis: aliàs nõ diceret, cõsimili: quia si consimile, ergo aliud, & non idem, vterque istorum impetrauerat, vt ei prouideretur in beneficio pbendali: sed non sup vno, sed ita simpliciter: quia nihil est idẽ, cui simile est. arg. ff. si mẽsor fal. mo. dixe. l. 1. §. hæc actio.

¶ *Glo. sequens obijcit & remittit.*

b ¶ *Non habita mentione.*] Per hoc videbatur q litteræ nõ valebãt. s. eo. cæterum. & j. de offi. deleg. ex parte 1. Sed primæ ibi iam fuerant præsentatæ ante præsentationem secundarum: & sic non contradicit: sed concordat huic no. Et etiam non obstat c. cæterum.

¶ *Glossa sequens arguit, & remittit.*

c ¶ *Post appellationem.*] Vnde videtur q sententia postea lata non tenuit. j. de senten. excom. per tuas. Sed ɔ̃ dicitur j. vbi dicit, sententias præfatas relaxetis: sed ibi dicitur ratio quare tenuit sententia. Vel intellige q ex iusta causa appellatum est: quia forte litteras alterius receperant, vel aliam iustam causam allegauerunt: & sic nõ tenuit sententia. Vel dicas vt in vltima notula.

¶ *Glossa seq. alleg. quinque concor. obijcit & soluit.*

d ¶ *Suspẽsionis.*] Arg. q suspẽsus põt ampli⁹ suspẽdi, sicut excõicatus potest excõicari. 3. q. 4. Engeltrudã. & 11. q. 3. excellentissimus. 12. q. 2. de viro. & j. de Iudæ. & Sarra. ita quorundã. in fi. vbi de hoc.

e ¶ *Sententias.*] s. excõicationis & suspensionis latas. pximo. cap.

¶ *Glo. seq. obijcit, & tripliciter soluit.*

f. ¶ *Relaxetis.*] Ex hoc patet q sñia suspensionis post appellationẽ lata tenuerit. Sed vr̃ q appellatio tenuit, ex eo q ei tñ qui litteras primo pſentauit prouidere deberet, & non illi qui secundo pſentauit litteras suas, ɔ̃ quẽ fuit appellatũ. Dicas q ideo tenuit sñia non obstãte appellatione, quia nondũ puiderat alicui illorũ, & in litteris continebatur, si alium ad mandatũ nostrum non recepistis. hæc enim clausula (nisi de mandato nostro eadẽ ecclesia in receptione alterius fuerit grauata) erat in vtrisq; litteris inserta, vt patet in integra. sed ipsi nñ receperant adhuc, vnde non tenuit appellatio cum nondũ cõpeteret eis exceptio. Vel dicas, si vis; pdictas sñias relaxetis, ad cautelã quantum ad illã sñiam, q̃ lata fuit post appellationẽ, q̃ legitima fuit quantũ ad aliã latã pro Callimacho, vbi appellatio non præcessit: tenetur proprie illud verbum, relaxetis. Et sic proprie & improprie simul illud tenet. simile 18. dist. presbyterum. 63. dist. in synodo. Quid si pſentatione p aliquẽ illorum facta ipsi capitulo alij iudices post app. excõicauerunt? Vr̃ q teneat appellatio, qa ex quo alius puenerat, ius habebat. Vnde si capitulum appellauit ɔ̃ secundo pſentãtẽ, bñ vr̃ tenere appellatio: quia ei debẽt puidere qui primo pſentauit: vt hic dicit, & ideo absolutio ad cautelã fieri debet. Sed nõ credo: quia quoties aliqui absoluunt ad cautelã, illud exprimit. j. de appel. ad pſentiã. j. de test. veniens. in fi. vnde prima rõ verior vr̃. Vel intelligitur tñ de sententijs illorũ à quibus nõ est appellatum, & ita planum est.

ij ¶ *Ad audientiã.*] Diuidit, qa in prima ponit facti narratio. In secunda prouisio: ibi, *Fraternitati.* Abb.

CASVS. Quidã impetrauit litteras à se. Apo. vt puideat ei in ecclesijs alicui⁹ dioecesis sub iectis. iandẽ recipit annuas pẽsiones, seu alia beneficia, & destitit ab earũ impetitione: & renunciauit bñficio litterarũ. postea impetrauit alias litteras sup sua puisione, nõ faciẽtes mẽtionẽ de alijs, vel de pẽsione vel renũciatione. significatũ fuit hoc dño Papæ. mandat Papa archiepo Bituricẽ. ɔ̃ illos qui post tales litteras prius venditas, alias impetrant non faciẽtes mentionẽ de alijs, ac ẽt impetrabũt de cętero, q decernat eos carere oĩ commodo litterarũ: nec pmittat ecclesias p tales litteras vexari, reuocando in irritũ quicquid illarũ auctoritate inuenit factũ esse. Not. q tenet facere quis mẽtionẽ de litteris quibus renũciauit: sed illud cõtingit, quia vendidit illas. & ita quasi beneficiati reputant quantũ ad impetrandũ: quia gratiã sibi concessam vendere non debebant.

g ¶ *Pensiones.*] Huiusmodi pensiones quæ in fraudẽ fiunt de prouentibus ecclesiarum, prohibitæ sunt in concilio generali. j. de pręben. extirpandæ. in fi. & j. de collusione. audiuimus.

¶ *Glo. seq. quærit, argu. pro vacillando, soluit contrarium.*

h ¶ *Renunciantes.*] Sed nunquid continet simoniã hmõi renunciatio? Vr̃ q sic. cũ ex litteris habet ius ad petendũ bñficium spirituale: & in talibus oĩs pactio & ɔditio cessare debeat. j. de pact. c. vlt. & 1. q. 2. quã pio. Posset dici q non est simonia: quia ea quæ pcipiuntur à iure, licite deducunt in pactum etiã in spiritualibus. j. de electione. significasti. in prin. & in glo. 2. & 18. q. 2. Eleutherius. in prin. & in gl. 1. & istud est de iure q renunciet litteris si vult habere beneficium: sed si habet etiã beneficium, posset deduci in pactũ q ei renunciaret si vellet aliqđ aliud bñficiũ obtinere: quia vtrũq; habere simul non potest. j. de pb. cũ non ignores. Et sñm hoc expone, venditas, i. cum tali pacto renũciatas. Vel potest dici q simonia fuit: qđ hic non negat. Vel dic q nõ fuit simonia pp hoc cõmissa, qđ est ęquius: cũ nullũ ius speciale habuerit per litteras illas. Ber.

i ¶ *Mentione non habita.*] Et ideo non valent. j. eo. c. proxi. & s. eod. tit. ad aures. & c. cum adeo.

¶ *Glo. seq. primo quærit de reuocatione processus facti p rescriptum surreptitium. secundo alleg. pro, inducens tria ca. & rationem quam fortificat: soluit etiam obstaculum, & inducit tria similia: tertio alle. 4. in contrariũ. quarto ponit opi. Ioan. quinto sol. dist. inter rescripta ad lites, & ad beneficia.*

K ¶ *In irritum.*] Sed q̃ritur an gñaliter sit verum, q quicquid sit per litteras tales surreptitias, debeat reuocari? Hoc manifeste probatur in capitulo isto, & est simile s. eod. cum dilecta. & c. cõstitutus. & hoc ideo, quia per litteras tales iurisdictio non vr̃ dari. j. de offi. vica. sua nobis. & 35. q. 9. veniam. in prin. ibi, surreptum huic sedi. & c. sententiam. & reuocatur etiam quod fit altera parte absente: vt j. de re iud. cum olim. §. post hæc. & ff. de iudi. l. si ptor. §. Marcellus. Nec obstat si dicas q post sñiam non admittat exceptio. 3. q. 6. c. 2. §. exceptio. & j. de re iudi. inter. [1] Sed illud non habet locum in exceptionib⁹, in quibus agitur de falso. j. de pc. in nostra. in fi. & j. de prob. licet. §. post hæc. cum enim p tales litteras nõ receperint iurisdictionẽ, quicquid p eas factum est, non tenet. & est sim. quia replicatio omissa ante sñiam ex causa pbabili, post sñiam proponitur. ff. qñ ac. de pecu. annalis est. d. l. quæsitũ. multo forti⁹

C a exceptio

† In multis manuscrip. itarum est in suspensionis sententias protulerunt.

† Ergo pensio super beneficio, non videtur posse dici beneficium, ' cũ sicut diuersũ hic ponatur. adde c. quibus. de pben. lib. 6.

† Contius hic, vendicatas legendũ monuit, sed in omnibus manuscr. vẽditas inuenio, id est, tali pacto renunciatas.

[1] Vide tex. cum glo. in l. peremptorias. C. sent. rescin. non pos. & in l. officium. ff. de rei vẽdi.

exceptio. ad idem facit ĩ. de re. iudi. ad ꝓbandum. arg. ĩ. de despon. impu. ad dissoluendum. in fi. sed illa decr. aliter intelligitur. Et ꝯ vr ꝙ ꝑ tales litteras detur iurisdictio, licet possint elidi ꝑ exceptionē: vt s. eo. nonnulli. dictum est. arg. ff. de bo. pos. ſm tabulas. l. pen. §. testamento. vnde non potest dici retro iudiciū nullum fuisse: vnde si aliquis sciuit sibi cōpetere exceptionem, & non excipit, sibi imputet. si nesciuit, prætextu exceptionis post repertæ, snia nō retractetur. ĩ. de re iudi. inter. & c. suborta. Item libertas ꝑ falsos codicillos data non reuocat. ff. de manu. testa. cū ex falsis. & legata ꝑstātur, licet testamentū sit falsum. [1] ff. de hære. insti. l. vlti. Circa istam materiam dicebat Io. ꝙ snia lata per tales litteras tenet, nisi releuetur ꝑ appellationē vel supplicationem, sed retractāda est ꝑ integrum rest. Vel si vis dicere ꝙ ꝑ tales litteras nulla datur iurisdictio, non est necessaria restitutio: quia ipso iure nulla est snia. ĩ. de rescr. vic. sua nobis. Tu dicas ꝙ tales litteræ non sunt irritæ ipso iure, sed possunt annullari ꝑ exceptionē, vnde si à principio huiusmodi exceptio ꝓponatur, si aliquid fiat ꝯ, totum reuocatur: & sic loquitur s. eo. constitutus. & c. cū dilecta. Si aūt ꝑ cōsensum partiū tacitum vel expressum ꝓcedatur, & detur snia, tenet quidē & valet, cum sit lata à iudice suo: nec ꝯ ius constitutionis: vt s. q. 6. c. ei qui. §. definitiua. & ĩ. de re iud. cum inter vos. nisi fuerit appellatū vel supplicatū. 35. q. 9. veniā. & c. sniam. & C. de prec. impe. offe. Auth. quæ supplicatio. Et in causa appellationis vel supplicationis potest opponere de surreptione. & si ostendit se ignorasse, bene auditur. & poterit hoc ꝓbare ꝑ iuramentū, quia hoc aliter de facili ꝓbare non posset. ĩ. de testi. ꝓsentium. & ĩ. de excep. pastoralis. & hoc intelligo hic, si eis ignorantibus de prioribus litteris receperūt istos ꝑ litteras secūdas. arg. ad hoc. ĩ. de ꝓb. dilecto. Vel potest dici ꝙ aliud sit in beneficiis: [a] qa beneficiū non potest possideri nisi canonice habeat. ĩ. de instit. ex frequētibus. sed isti ꝑ fraudē obtinuerunt, & ideo iniuste. & si primā ecclesiā habuissent quo ad titulū, secundā habere nō poterant, nisi dispēsatiue. ĩ. de elect. dudū decr. Greg. & ideo necessaria fuit sciētia Papæ in impetratione litterarū taliū. ĩ. c. px. qa Papa pro aliquo bñficiato nō scribit ex certa sciētia, qn faciat mentionē de primo bñficio. s. eo. postulasti. in aliis bñ tenēt ea q̄ fiūt ꝑ tales litteras: ex quo tacite vel expresse approbant litteræ. ĩ. de offi. deleg. ex parte 2. nec eo prætextu posset appellari.

1 Id est, ex falso nume ro cōfectū.

1 Id est, ex falso numero cōfectū.

¶ Vide l. 1. §. sed & si quis. ff. de casib. ed. & ff. de lib. cau. Lond. para.

a Hanc gl. dicunt esse sing. Inno. in c. ad aures. supra eod. & Abbas hic.

CAP. XXXII.

In nostra proposuisti præsentia, ꝙ nonnulli clerici à sede Apostolica plures litteras (non tamen alias de aliis mentionē [a] facientes) impetrant fraudulenter, vt in pluribus ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licet nōdum in eis ecclesiasticū beneficium [b] sint assecuti, alias ecclesias super receptione sua nihilominus impetunt & molestant: † & infra. ¶ Mandamus quatenus eos clericos, ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione litterarū huiusmodi molestari: ¶ Nisi de receptione forte sua expressam fecerint mentionem.

¶ Idem episcopo Siluanectēs. & abbati † Caroliloci.

† In multis antiquis ita: & abbati Compendien.

¶ *Non valet rescriptum quod procurator reuocatus, & de hoc certificatus, extra iudicium impetrauit: secus tamē si in iudicio, dummodo reuocatio ad notitiam aduersarij vel iudicis non peruenerit. hoc dicit, secundum lecturam magis communem.*

CAP. XXXIII.

iij Ex parte decani & capituli Laudunēsis fuit propositū, ꝙ cum ipsi auctoritate

In nostra.] Decre. ista intelligi potest duobus modis. Primo de iis qui simul impetrant binas litteras: & hoc amicat principio. Alio modo de iis qui iam recepti per primas impetrant secundas litteras: & hoc amicatur fini. Et secundum intellectum quem tenet hic Ioan. Cal. & dñs Flo. potest sic summari. Suppressio iuris ad rem, vitiat rescriptum beneficiale. h. d. In hac decre. primo ponitur facti narratio, ex qua resultat quæstio. Secundo: ibi, *Mandamus*. ponitur mandatum. Tertio: ibi, *nisi de receptione*. ponitur exceptio. Ab. Sicu.

Casvs. Quidā impetrant plures litteras vt in pluribus ecclesiis admittantur, non facientes de aliis, in aliis litteris mentionem: & sic quasi recepti in ecclesiis, q̄uis nondum habeant beneficium, alias tñ ecclesias sup receptione sua siue ꝓuisione impetunt, & molestant. Ista ꝓposita fuerunt in ꝓsentia dñi Papæ: vnde mādat archiepo Mediolan. vt faciat illos esse contentos ecclesiis in quibus taliter sunt recepti, nec ꝑmittat ab eis occasione huiusmodi litterarū molestari: nisi de receptione sua faciant mentionē. Not. ꝙ receptus in canonicum & in fratrē, licet adhuc non sit beneficiū assecutus, reputatur beneficiatus, ita ꝙ de hoc tenetur facere mentionem.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

a ¶ *Mentionem.*] Et ideo vr ꝙ secundæ valere non debeāt. s. e. proxi. & s. eo. cęterū. & c. ex parte. 2. & ĩ. de offi. deleg. ex parte. 2. sed in pendenti est q̄ valeant, si ante ꝓsentationē primarū secundæ fuerint impetratæ: tūc enim valebunt q̄ prius fuerint ꝓsentatę: vt s. eo. ut. c. capitulum. & ĩ. de appel. vt debitus. postq̄ vero receptus esset ꝑ primas, non valerent secundæ: vt ĩ. sequitur. Præterea quia Papa non intendit ei ꝓuidere in pluribus beneficiis, nisi in secūdis litteris mentio fiat de primis. ĩ. eod. c. si proponente. etiam si modicum esset beneficiū primum. ĩ. de ꝓben. cū teneamur. Sed quid dices si primæ litteræ annullatæ sint ꝑ exceptionē, nunquid valēt secūdæ, licet de primis non faciant mentionem? Dico ꝙ valent secundæ si nondum essent ꝓsentatæ: quia potius ad cautelā impetratæ vident: vt si non posset beneficium consequi ꝑ primas, vteretur secundis, sicut consueuit dici in rescriptis. s. eo. ex tenore. & verba cum effectu intelligunt. ĩ. de cleri. non residen. relatum. vnde cū nihil obtinuerit ꝑ primas, valent secundæ, qa hæc fuit intentio. Papæ vt per litteras suas beneficiū consequeretur: & hoc satis innuitur ex eo ꝙ dicit, eos facias esse contentos ecclesiis in quibus recepti sunt.

¶ *Gl. seq. obiicit & soluit.*

b ¶ *Beneficium sunt assecuti.*] Si enim nondum sunt ecclesiasticum beneficiū assecuti, quare non valent litteræ illæ secūdæ, quia qui beneficiū ecclesiasticū nō est consecutus, potest pro beneficio litteras impetrare. s. eod. cū adeo. & ĩ. si proponēte? Rñdeo, licet beneficium nondum sit assecut⁹: tñ ius canoniæ ꝑ quod in breui beneficium est habiturus, ex dñi Papæ mandato est consecutus: & pro beneficiato iam reputatur: vnde de hoc in suis litteris tenebatur facere mentionem, si iam erat receptus.

iij Ex parte decani.] Sic summatur ſm intellectū satis notabilem. Quicquid ꝓcurator reuocatus, & de hoc certificatus in iudicio facit in fauorem dñi, non tenet, licet reuocatio ad notitiam iudicis vel aduersarij non peruenerit; secus si illud tendit ad commodū aduersarij. hoc dicit. In prima ponitur facti narratio. In secunda iudicum instructio: ibi, *Quia vero*. Abb. Siculus.

Casvs. Canonici Laudunesi. habebant priuilegium à Romano Pontifice, vt possent excōicare oēs sibi iniurias inferentes, vel sua bona detinētes: ratione cuius quidam. I. nobilis ab ipsis fuit excōicatus: sed appellauit ad Papam. Procuratores vtriusq; partis missi sunt ad Papā. Dū ibi essent, & examinaret negotiū: iste Io. habuit suum procuratorē suspectum, quia forte erat amicus canonicorū, vel canonici aliquid ei promiserāt: vel habebat filiū, cui canonici promiserant dare aliquā capellā, vel beneficiū. reuocauit igitur suū procuratorē, & misit ad eum suas litteras reuocatorias, ille procurator suus celauit huiusmodi litteras, & non manifestauit neq; iudici, s. Papæ, nec parti aduersæ, s. procuratori istorum canonicorū. Ambo procuratores considerantes ꝙ negotiū non posset cōmode discuti in curia Romana, quia difficile fuisset illuc cōuocare testes, vel pp nimios calores in vrbe Romana existentes, voluerūt impetrare, & de facto impetrauerūt litteras ad vnum epm, & vnū abbatem in Picardia. Erat aūt reuocatus (vt diximus) procurator istius Ioan. Præsentauit litteras iudicibus, quibus cōmittebatur causa, iudices citauerunt partes, s. canonicos, & istum Ioan. Excepit Ioan. ꝙ virtute istarum litterarum non poterat conueniri, cū essent impetratæ à suo procuratore reuocato. Et dixit; Ego credo ꝓcuratori meo ꝑ suum iuramentum si fuerit reuocatus an non. Rñderunt ad hoc canonici, ꝙ illa reuocatio non peruenerat ad notitiam eorū, vel saltē eorum procuratoris, nec etiam ad notitiam iudicis, s. Papæ: rōne cuius non valebat. Iudices interlocuti sunt ꝙ hoc non obstante ꝓcederent. ille Ioan. non appellauit à snia: sed videns hoc, obstupuit, & dixit: Postq̄ reuocatio facta per me non tenuit; ego prouidebo mihi. Ecce quid fecit: obtentis dilationibus ad faciendum negotium suum, dixit suo procuratori, quē iam reuocauerat: oportet te ire Romam celeriter: & impetrabis mihi litteras alias directas ad istos iudices. Bene. dixit procurator. fiat, iuit, obtinuit, & rediit. & apportauit litteras faciētes mētionē de primis ꝑ quas inter alia mandabat, vt isti duo iudices eps & abbas examinarēt ꝓcessum vsq; ad sniam exclusiue. & pro snia definitiua remitterent ad Rom. Pont. Fuerūt ꝓsentatæ iudicibus istæ litteræ, vt procederent ſm eas, & non ſm priores. Pars canonicorum se opposuit ꝯ huiusmodi litteras, & dicebat ꝙ non valebāt: quia erant impetratæ à ꝓcuratore reuocato, qd ipsemet Ioan. iam in iudicio confessus erat, & etiam extra iudicium erant impetratæ: quia iudiciū (vt patet supra) erat in Picardia coram illis duobus, & fuerunt impetratę in curia Rom. & sic extra iudicium. Dicebat iste Ioan. vos noluistis admittere reuocationem quo ad alias litteras, sed bene quo ad istas: ego nihil cognosco in hoc. Dicūt ei, in primis reuocatio non fuit nobis nota, bene aūt in secūdis, qa tu ipse cōfessus es in iudicio te reuocasse tuū ꝓcuratorem. Sup hoc consultus Papa dicit ꝙ iudices procedant ſm priores, & non ſm posteriores impetratas ꝑ procuratorem istius Ioan. iam reuocatū. Iste est casus ad lōgum clarus & facilis, qui optime declarat istam decretalē, quæ aliàs pp nimiam intricationē plena difficultatis erat. Panormit. Not. ꝙ reuocatio procuratoris data ad

lites

Apostolicæ indulgentiæ [a] in nobilem virum I. excommunicationis sententiam protulissent: procuratoribus partium propter hoc ad sedem Apostolicã accedẽtibus, & lite super diuersis articulis [b] contestata [c], nos causam vobis commisimus terminandam: hoc adiecto, vt nõ obstarent litteræ præter assensum partium [d] impetratæ. Dictus autem nobilis citatus, proposuit, quòd per illas litteras procedendum non erat: ex eo quòd V. qui easdem litteras impetrauerat, falsus extiterat procurator [e], cum ipse ante impetrationem litterarum ipsarum, propter suspicionem [f] quam contra eundẽ conceperat, mandatum sibi traditũ reuocasset. Eis igitur proponentibus ex aduerso, quòd ad nos vel ad ipsos huiusmodi reuocatio nõ peruenit, vos quòd deberetis per litteras ipsas procedere, per quandã interlocutoriam protulistis: & infra. Petente itaque procuratore ipsorũ, vt inspiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipsius nobilis ex aduerso respondit, quòd non erat per iam dictas litteras procedendum, exhibens alias quasdam posterius impetratas, inter alia continentes, vt si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eãdem: alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad sedis Apostolicæ examen, cum indulgentia memorata. Quas litteras ipsi ex eo nõ valere dicebant [g]: quia per eundem V. & post reuocationem mandati fuerant impetratæ.

¶ Quia vero iuxta generalis statuta † concilii, Apostolicæ litteræ (quas sine speciali [h] mãdato domini quis impetrat) valere non debent, nisi sit de illis personis † [i] à quibus nõ est exigendum de iure mandatũ: mandamus quatenus si reuocatio [k] mandati ad procuratorẽ peruenit, (cum minus valere debeãt litteræ, quæ impetrãtur ab illo,

lites ꝑuenire debet ad iudicẽ & aduersariũ, aliter non tenet reuocatio: & valent ea quæ cum tali procuratore facta sunt in iudicio. Item reuocatio ꝓcuratoris dati ad impetrandum, siue ad negotia, debet peruenire ad ipsum procuratorẽ tantum. Item non valent litteræ impetratæ sine speciali mandato dñi. hoc est verum nisi fuerit de illis ꝑsonis, à quibus de iure non exigitur mãdatum.

a ¶ *Indulgentia.*] Forte concessum fuerat capitulo Laudunensi. vt si quis in eorum manifestam offensam incideret, quod illũ possent excõicare. similem indulgentiam habes j. de verb. sign. ex parte. [1] vbi concessum erat canonicis Carnotensi. quòd nemini licitũ esset absoluere excõicatos pro ecclesia Carnotensi, nisi satisfactione ꝓmissa pro emenda.

[1] Et ibi plene tradit Io. An. quia sic locus tali indulgẽtiæ. vide et eundẽ Ioa. And. in c. ex parte. in fin. de pri-uil.

b ¶ *Articulis.*] Qui fuerint alij articuli, non habemus.

c ¶ *Contestata.*] Per procuratores datos ad totam litem.

d ¶ *Præter assensum partium.*] Hoc solo non valebant litteræ posterius impetratæ præter consensum partium, etiam si mandatum procuratoris non fuerit reuocatum. s. eod. cæterum. hoc tamen non fuit allegatum, vel intellige de alijs litteris ad alios iudices prius impetratis: & ita planum est.

¶ *Glo. seq. ponit duas species falsi procuratoris.*

e ¶ *Procurator.*] Not. quod quinque dicitur falsus procurator, qui nunquam fuit, & talis nec dñm obligat, nec soluentem sibi talis procurator liberat, nisi dñs ratum habeat. arg. j. de offi. deleg. cum olim. s. & c. coram. ff. de iudi. licet. & ff. de condi. cau. da. si procuratori falso. Dicitur etiam falsus procurator qui fuit, & non est: vt hic. & iste liberat soluentẽ sibi pro dño ignorante, sed dñm non obligat. ff. si cer. pet. l. eius qui in prouincia. & ff. de sol. si quis seruo. De exceptione aũt ꝓcuratoria notabis j. de procurato. in nostra ꝓsenna.

¶ *Gl. seq. distinguit in reuocatione procuratoris, an fiat ante litẽ cõtestatã, vel post, & an procurator consentiat vel resistat: & ex hoc obiicit, & soluit.*

Procurator pp suspicionem reuocatur.

f ¶ *Propter suspicionem.*] Sic j. de procu. in nostra. Propter suspicionem potest procurator non solum ante, sed etiam post litẽ contestatam remoueri. ff. de ꝓcur. item si suspectus. puta si affinitate aliqua aduersario coniungatur. ff. eo. aut affinitate; aut si familiaris fiat aduersario. j. de offi. deleg. insinuante. & quoties noua causa superuenit. ff. eo. si post datum. & hoc post litem cõtest. sed causa cognita. ff. eo. post litem. & l. quæ oĩa. & hoc verum est, si ꝓcurator ꝯdicat, secus si cõsentiat: quia tunc sine causæ cognitione remouetur. j. de procu. auditus. & ante lit. cõtest. nulla causa interueniente. ff. eo. ante litem. Quare ergo non reuocatur quicquid factũ fuit ꝑ talem procuratorẽ? Ratio satis est in euidenti: quia huiusmodi reuocatio non ꝑuenit ad aduersarium vel ad iudicẽ: vt ex aduerso proponebatur: vt j. sequitur. & ideo quicquid cum ipso factum est, valet quousque reuocatio sit nota aduersario vel iudici. j. de procu. mandato, [2] nec ille probauit quod reuocatio mandati ad aduersariũ vel iudicẽ ꝑuenisset, & ideo rectè interlocuti sunt iudices se debere ꝑ huiusmodi litteras ꝓcedere, & ille nobilis sup hoc acquieuit interlocutioni, ostendendo alias litteras impetratas ꝑ eundem procuratorẽ, quæ non valent si reuocatio ad ipsum procuratorẽ peruenit. Ad hoc enim vt reuocatio teneat, necesse est vt ad aduersariũ vel ad iudicẽ perueniat. j. de ꝓcu. mandato. & ibi dicemus de hoc, & hoc in iudicio, secus extra iudicium: vbi sufficit quod reuocatio ꝑueniat ad ꝓcuratorẽ, & postea non valet quod facit in ꝑiudicium dñi, sed bene valet quod facit antequam reuocatio ad eum ꝑueniat. vt j. colligitur. vers. si reuocatio, & c. ff. mandati. si mandassem.

[2] Concor. tex. in l. si procurator. cũ ibi not. ff. de procu. & l. sed & si mãdassem. & l. his procedente. ff. de in int. voc.

¶ *Gl. seq. alleg. v. concor. & duo contraria. Item obiicit, & soluit.*

g ¶ *Non valere dicebant.*] Et merito: quia ipse nobilis hanc allegationẽ ꝯ aduersarios allegabat, ergo ꝯ se illam recipere tenebat. 19. dist. si Romanorum. §. 1. & [illegible] suffragari. & 4. q. 3. c. fi. ad fi. si quis testibus. & 9. dist. neque quorumlibet. & 3. q. 8. c. 1. §. cuius in agendo. & j. de censib. cum olim. argu. ꝯ 37. dist. si quid veri. & dist. 10. lege. Et ita ex propria confessione probat secundas litteras nõ valere, cui confessioni standũ vr: sed non est verum nisi reuocatio mandati ad procuratorẽ ꝑuenerit: vt j. sequitur. & ff. man. si mãdassem. arg. quod non sufficit reuocare mandatum, nisi reuocatio ꝑueniat ad procuratorem: vt patet hic, & in l. ꝓdic. si mandassem. & ita potest habere ratas litteras anteq̃ reuocatio ꝑueniat ad ꝓcuratorẽ, licet confiteatur se reuocasse mandatum, non tñ confitetur reuocationem ꝑuenisse ad procuratorem, vnde debet illud ꝓbare: vt j. dicit. Et ita patet quod primæ etiam non debeant valere si ꝓbetur quod reuocatio ad procuratorẽ ꝑuenisset. & tñ dr̃ j. quod valẽt. Sed hoc ideo est: quia reuocatio nõ ꝑuenit ad iudicem vel ad aduersariũ. j. de procu. mãdato. & dr̃ de hoc s. eo. in isto c. & aliud est in iudicio, & aliud extra, vt dictum est s. eo. nonnulli. §. sunt & alij.

† Concilij Lateranen. sub Innocentio iij. cap. 37.

¶ *Glo. sequẽs notat, quæuit & remittit, quæstionis dubium aperit, sol. ponit opinio. Io. item Vincen. & obseruantiam curiæ.*

† Vide l. solutum. § si. cum l. seq. ff. de pign. act. & in l. si iusta. ff. de dona.

h ¶ *Sine speciali.*] idest, expresso, ẽm Vin. Et ita patet hic quod non valent litteræ sine speciali mãdato, licet constitutio illa s. eo. nonnulli. male obseruetur, vt dictum fuit ibi: & sic confirmatur hic tenor illius cõstitutionis. Sed qualiter probabit quis litteras impetratas de mãdato dñi? De hoc dictum est in illa constitutione, nonnulli. Si quis constituat aliquẽ procuratorẽ suum ad impetrandum, sufficit ostẽdere quod sibi dedit mandatum ad impetrandum. sed adhuc non vr̃ sufficere, quia per hoc non constat quod ille impetrauerit. nã alius potuit eas impetrare, & sic non sufficit ostendere tale mãdatum, quia illud non probat impetrationẽ, quia non probat hoc esse quod ab hoc cõtingit abesse. j. de transla. inter corporalia. & C. vnde cognati. l. non hoc. & sic vr̃ adhuc quod necesse sit probare quod ille procurator tales litteras impetrauit, quod erit difficile ꝓbare: quid ergo erit? Dico quod necesse est quod ostendat siue probet mandatum, & quod ꝓbet se ab illo recepisse litteras cui mandauit, siue ab alio pro ipso, & consulo quod tam de mandato quàm de receptione litterarum ab illo ꝓcuratore fiat publicum instrũm ad faciendum fidem in iudicio si ei obiiciatur. Et hoc credo verum tam in causa appellationis quàm in litteris quæ impetrantur ꝑ simplicẽ querelam, licet Ioan. dixerit quod non est ita in causa appellationis: quia ita bene possunt lites finitæ ꝑ sñiam suscitari ꝑ tales litteras impetratas sine mandato, vt per alias: acquiesceret enim forte sñiæ si litteras non haberet, & sic generaliter intelligo constitutionẽ. Hæc decre. & illa s. eo. nonnulli, de iure sic intelliguntur: tñ satis credo sufficere iuramentum impetrantis cum vno teste ad faciendum fidẽ sup impetratione litterarum, ex quo constat de mandato. j. de ꝓcu. ex insinuatione. Vinc. dixit quod generalis procurator sufficit ad hoc: [3] quod est ꝯ istam litteram & ꝯ legem. ff. de offi. eius cui mand. est iur. l. s. sed ipse exponit, speciali, id est expresso: quod non vr̃ verũ: quia in generali procuratione nihil de impetratione exprimitur, & hoc dicit ꝑ legẽ quæ potius ꝯdicit. ff. de procura. procurator totorum. Sed si haberet generalem procurationẽ ad lites & liberam administrationẽ, satis credo quod possit litteras impetrare, vt ff. de procu. procurator cui. j. de procura. petitio. sed si haberet mandatum generale ad negotia tñ, non credo quod possit litteras impetrare ad lites, quia (vt hic dicitur) speciale mandatum exigitur in hoc casu. argu. l. prædictæ, procurator totorum. Curia tamen non seruat hoc quod hic & in concilio dicitur, nec daret litteras propter hoc appellanti.

[3] Adde cõtra opinio. Vincen. pro gl. quod si procurator habet generale & speciale mandatũ, & producat speciale tantum, iudicium est nullũ. tex. est in l. falsus. & ibi Bald. C. de iur.

i ¶ *Personis.*] puta liberi, parentes, fratres, affines, & liberti. ff. de procurato. sed & hæ personæ: quia & agere possunt pro talibus cõiunctis personis, dum tamen contraria voluntas non appareat. ff. de procura. Pomponius. §. vltimo.

[4] Adde similem esse tex. in l. 1. §. 1. ff. de exe. rei iud. & in l. generaliter. §. sub conditione. ff. qui & à quib.

¶ *Glossa seq. quærit, soluit, ponit opi. Innocen.*

k ¶ *Si reuocatio.*] Sed quis ꝓbabit reuocationẽ [4] ꝑuenisse ad procuratorem?

curatorem? In casu isto capitulũ Laudun. debet probare hoc, aliàs regulare est q actor semp debet probare mandatũ, vt dixi s. eod. c. nonnulli. Papa tñ 9trium dicit, q reus debet probare q non sint impetratæ p procuratorẽ, quia non est psumendum q suam pecuniam iactet, & ita pp psumptionem transfertur probatio in reum.

Glossa seq. notat, quærit, arguit negatiue, soluit contrarium.

in vno eiusquo ita: in negotio isto.

a *Mandatum dominus reuocauit.*] Et ita idẽ est si mandatum fuerit reuocatum, ac si non habuisset madatũ, immo plus, quia 9 voluntatẽ dñi: quare litteræ non valent. Et ita patet hic ex littera sequenti, q ratihabitio in tali casu locum nõ habet aduersario 9dicente. Item si pcurator mãdauit hãc impetrationẽ alij, nunquid valebũt litteræ impetratæ per illum? Vr q non, quia pcurator ante lit. cõtest. alium procuratorem dare non potest. C. de procu. neque tutores. & l. nulla dubitatio. Tu dicas q bene valent litteræ illæ impetratæ p illum, cui pcurator mãdauit. Et qd dr, procurator ante litẽ contestatam non potest alium pcuratorẽ constituere, istud verũ est ad agendum: sed ad negotia pcurator datus alij demandare potest. ff. man. si procuratorẽ. §. 1. & ff. de neg. gest. si quis mandato. & talis procurator bene committitur in curia, & consueuit dici in procuratione, t do tibi potestatem vt alium possis (si necesse fuerit) constituere procuratorem.

hæc duo verba: & alius. desũt in antiqu.

facerent

Vide l. à procedente. & ibi Bart. C. de dala.

Et hoc hodie obseruat cõmunis vsus.

Additio. Et tunc substituens reuocare non potest substitutũ qui suscepit mandatum, tñ habeat reuocãdi potestatem. de proc. is qui. lib. 6. Ioan. And.

quo mandatum[a] dominus reuocauit) in negotio† iuxta priorum continentiam litterarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

Idem decano, & magistro G. canonico Leodiensi.

Rescriptum impetratum contra hominem alicuius diœcesis, non extenditur ad hominem eiusdem nominis, alterius diœcesis.

CAP. XXXIIII.

SIgnificante V. nos noueritis accepisse, quòd cum R. contra V. Rementis diœcesis super quibusdam pannis, & aliis† ad iudices litteras impetrasset, idem V. excipiendo proposuit, quòd cum idẽ non de Remensi[b], sed de Leodieñ. diœcesi existeret, per huiusmodi litteras (cum de diœcesi Leodieñ. non facerent† aliquam mentionem) conueniri de iure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionẽ huiusmodi admittere denegarunt, nostram audientiam appellauit. † Ideoque mandamus quatenus si est ita, reuocato in irritũ, & cetera.

SIgnificante.] Diuiditur: quia primo ponitur appellantis narratio. Secundo appellationis commissio: ibi, *Ideoque*. Abb.

Casus. Quidã noie R. impetrauit litteras 9 V. sub hac forma, Cõqueritur R. de V. Remeñ. diœce. sup quibusdam pannis. V. citatus coram iudicibus excipiendo proposuit, q cum non esset Remeñ. diœce. sed Leodieñ. p huiusmodi litteras non poterat conueniri, cũ de diœc. Leodieñ. nullã fecerint mentionẽ, & quia iudex hãc exceptionẽ admittere denegauit, V. ad sed. Apo. appellauit. Vnde Papa mãdat q si ita est, reuocetur in irritũ quicquid fuit post appellationem attentatũ. Nota quòd significatio vnius nois non extendit ad aliud. Item error nominis vitiat rescriptũ, & idem in sequenti cap.

Glossa sequens obijcit per sex rationes, & soluit.

b *Non de Remensi.*] Sed vr q hoc sibi obesse nõ debuit: qa si hoc dixisset, nihilominus literas habuisset. s. eo. sup literis. qa ex quo de corpe cõstat, extrinseca nõ nocẽt: licet oĩa non exprimant. j. de cõsan. & affi. tua nos. & ff. de rei vend. si in rem. in fi. Et certũ dr siue ppio noie, siue demonstratione quæ vicẽ proprij nois obtinet, designetur, aut etiã digito ostendat. ff. si cer. pe. certum est. & ff. de rei vend. si in rem. in fi. Sed iste psonaliter ostenditur, ergo vr q sit per litteras tales audiendus.[a] Præterea nõ debet ei talis error obesse, cum constet de errore. C. de iur. & fact. igno. error facti. Præterea falsa causa non perimit legatũ, siue falsa demũstratio. C. de fal. cau. adie. l. 2. ff. de cond. & demon. falsa demonstratio. & j. de conuer. coniug. ex parte. 2. nec mendacium obligantis impedit obligationem. j. de conuer. coniug. veniens. Sed ista non prosunt: quia rõ illius decre. sup literis. nõ habet locũ vbiq;. Nunquid si Titius appellet se Seium in litteris, valebunt litteræ? quia si hoc dixisset Papæ, nihilominus litteras habuisset, non pdest ei talis ignorãtia siue error, immo nocet: qa litteræ nõ valebũt, vt hic dicit, & qa non cadit in iurisdictionẽ istius delegati: quia Papa noluit eidẽ dare iurisdictionẽ, nisi in hoiem Remeñ. diœce. & pterea inconueniẽs videret si tales literæ hic deberẽt valere huic: qa sic viderent incertæ, qa V. alius diœc. Remeñ. p illas litteras posset conueniri: & ita vna clausula q certa & determinata videret, posset trahi ad plures

a Maxime, qa in principio causæ fauendũ est actori. ff. de iudic. si qs intentione. Ioan. And.

personas: qđ esse non debet, qa gñalitas in hmõi litteris reprobat. s. eo. ad hæc. & qa rescripta stricti iuris sunt. j. de offi. dele. P. & G. & restringendæ sunt lites potius q laxandæ. s. eod. nonnulli. & rõ illius decre. sup literis. nõ habet locũ, qñ ex quo dictum est vel tacitum, Papa citius mouet ad dandum vel denegandum rescriptũ. j. eo. ex insinuatione. & c. si pponente. & s. eo. cũ adeo. Sed hic nõ ẽ ita.

Additio. Vnde decre. illa loquit in exceptione qua opponit nõ valere rescriptum, hic aũt non excipit q non valeat rescriptum, qđ si faceret, succũberet, sed excipit se p illud rescriptum cõueniri non posse: quia de eo non facit mentionem. Io. And.

Idem priori sancti Laudinensis, & succentori Rothomageñ.

Per rescriptum impetratum contra homines diœcesis, non possunt conueniri homines ciuitatis.

CAP. XXXV.

ROdulphus clericus rector ecclesiæ sancti Christofori de ciuitate Sagiensi, sua nobis insinuatione monstrauit, quòd cum magister R. eum per quasdam litteras contra episcopum Sagieñ. & quosdam alios Sagieñ. diœcesis[c], super redditibus & rebus aliis impetratas à nobis, coram iudicibus super eadem ecclesia per generalem clausulam [quidam alij] conuenisset, idem rector proposuit excipiendo, quòd cum esset de ciuitate Sagiensi, & sub eadem clausula nullus de ciuitate ipsa intelligitur inclusus, conueniri non poterat per eandem. Et quia dicti iudices exceptionem huiusmodi recusarunt admittere, nostram audientiam appellauit. Ideoq; mandamus, quatenus si est ita, reuocetis in irritum, & cetera.

ROdulphus.] Diuidit vt px. decre. Secũda: ibi, *Ideoque*. Ab. Sic.

Casus. Magister R. impetrauit litteras à sede Apost. in hac forma. Conquerit R. q eps Sagieñ. & quidã alij Sagieñ. diœce. sup redditibus, & rebus aliis iniuriant eidẽ. Iudices p clausulã generalẽ, [& quidã alij,] Rodul. clericum rectorem ecclesiæ S. Christofori sup ecclesia ipsa citauerunt. idẽ Rodul. excipiendo ppo suit corã eis, q cũ ipso Rodol. esset de ciuitate Sagieñ. & sub illa clausula [& qdam alij diœcesis Sagieñ.] nullus de ciuitate Sagieñ. intelligatur includi, p clausulam illam non poterat conueniri. Et quia iudices exceptionẽ huius admittere noluerũt, ad sedẽ Apost. appellauit. Papa mandat vt si ita est, in irritum reuocetur quicquid post appellationẽ inuenerint esse factum. Nota q ciuitatis appellatione diœcesis non continetur.

Gloss. seq. notat, & instruit, medium recitetur per q. quod si dicatur episcopus Sagien. & quidam alij. arg. solos Ciuitatẽses includi. soluit contrarium, & idem si diceretur, quidam alij subditi ipsius, &c.

c *Sagien. diœcesis.*] Per hoc patet expresse, q aliud est dicere, & alios cõprehẽdit clericus diœcesanus, & alios clericus Ciuitatẽsis. j. de verb. sig. cũ clerici Placẽtini. & ita dicẽdo: qdã Boñ. diœcesis null[9] ciuis poterit 9ueniri. & ideo i clausula illa, [& qdã alij] debet poni & dici sic, & quidã alij ciuitatis & diœcesis Bono. & sic tã de ciuitate q de diœcesi p illã clausulam poterunt conueniri: quia ciuitas & diœcesis diuersa sunt,[a] licet sub vna iurisdictione siue vno epo. j. de cen. venerabili. & est simile, quia licet epa sit i ecclesia, & ecclesia in epo, vt 7. q. 1. scire. tñ qñq; noie epi non designat ecclesia, licet ipse sit caput ecclesiæ. j. de testi. requisisti. Si dixisset Sagi. eps, & quidã alij: tunc p illã clausulã, [quidam alij,] vr q tñ illi de ciuitate 9ueniri debeant: qa determinatio pcedẽs, s. Sagieñ. intelligitur repetita. & est sensus, quidã alij Sagieñ. vt 32. q. 7. Apostolus. & ff. de verb. oblig. Titia. §. 1. immo & diœce. possunt cõueniri. j. eo. significauit. quia clausula illa vaga est & gñalis, sed non extra diœcesim: vt s. eo. pastoralis. §. 1. Si dicas, & qdã alij Sagieñ. diœc. modo clausula illa, [quidã alij,] restringit p determinationẽ sequentẽ ad illos de diœcesi nõ, alioquin non esset differentia inter ista noĩa Boñ. & diœcesanus, sed constat q diuersa sunt, & diuersa significãt, nõ enim sũt synonyma, vnde bona fuit appellatio rectoris q erat de ciuitate. Si sic diceret, eps Sagieñ. & quidã alij iurisdictionis ipsius, vel quidã alij subditi ipsius, tunc p clausulã illam [quidã alij,] possent cõueniri tã de ciuitate q de diœcesi: quia talis clausula gñalis ad oẽs interius & exterius extenditur. Item ex alia cã non poterat conueniri p litteras illas: quia minora negotia ibi exprimebant, vnde p gñalem clausulã sup maioribus non poterat cõueniri. s. eo. sedes. sed hanc exceptionẽ nõ opposuit B. Sed pone q non opposuisset illam exceptionẽ, nec illã de maiori negotio, & sic iudex pcessisset ad sniam cõdẽnationis, nunquid valuisset snia? Videtur q sic: quia huiusmodi exceptiones dilatoriæ videntur. Sed 9 credo: quia per hanc clausulam: [& quosdã alios Sagieñ. diœce.] datur iurisdictio tantum in diœcesanos & non de ciuitate, & per hanc clausulam in rebus alijs non datur iurisdictio sup maioribus negotiis.

a 64. dist. ego Ludouicus. & infra de sent. excom. si ciuitas. lib. 6. & qui est de diœcesi, de ciuitate intelligitur l. qui ex vico. ff. ad municipalẽ. l. formam. §. si vero. ff. de censib.

negotiis. ꝫ. eod. sedes. vnde talis sententia non tenet deficiente iurisdictione. Nec etiam credo posse prorogari iurisdictionem in primo casu, vt ꝫ. de offic. deleg. P. & G. nec in alio, quia cōsensus priuatorum eum iudicem non facit qui nulli præest iurisdictioni. C. de iurisd. om. iudi. l. priuatorum.

Significauit nobis.] Diuiditur vt proxima præcedens. secunda: ibi, Ideoque. Abb. Siculus.

Casvs. B. & G. laici impetrauerunt litteras à sede Apost. sub hac forma, Conquesti sunt nobis B. & G. quòd eps Tullen. & quidam alij clerici & laici super tali re & rebus alijs, eisdē iniuriantur. iudices per clausulam generalē [& quidā alij] citauerūt comitissam Namutensem pro eo quòd ipsa successerat fratri suo in comitatu, cui quandā summā pecuniæ dicti B. & G. mutauerant, & sic eam tanq̃ hæredem conueniebant. Ipsa vero per procuratorē suum fecit excipi coram ipsis iudicibus, quòd cum adhuc frater ipsius mulieris viueret quā eædē literæ fuerunt impetratæ, nec per litteras frater eius fuit ad iudicium euocatus dum viueret, p litteras illas non potuit conueniri; & quia iudices hāc exceptionem admittere noluerunt, ad sedē Apost. appellauit. Papa mādat quòd si ita est, totum quod post appellationē factum est, in irritum reuocetur. Nota quòd successores debitorum, qui per clausulam generalem possunt conueniri, eis defunctis re integra conueniri non possunt. sed facta citatione hæredes illorum per tales litteras bene poterunt conueniri: & ita per citationem rescriptum extenditur ad hæredes, licet rescripta stricti iuris censeantur.

¶ Idem abbati sancti Iacobi.

¶ *Si conueniendus per clausulam, moriatur re integra, successor conueniri non potest.*

CAP. XXXVI.

Significauit nobis comitissa Namuten. quòd cum mortuo comite fratre suo, ipsa in eius successerit comitatu, G. & B. per quasdam litteras Apostolicas cōtra Tullen. episcopum, & quosdam alios clericos, & laicos impetratas, eam coram iudicibus (ad quos obtentæ fuerant) super quadam summa pecuniæ, quam eidem fratri suo se mutuasse dicebant, per illam generalem clausulam [quidam alij] (quia in prædicto comitatu successerat) conuenerunt: excipiēte itaque procuratore suo, quod cum adhuc frater eiusdē mulieris viueret [a], quando eædem litteræ impetratæ fuerunt, nec per ipsas dum viueret [b] fuerat ad iudicium euocatus, earum auctoritate non poterat conueniri. Et quia iudices exceptionem non admittebant ipsius, nostram audientiam appellauit: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, & cetera.

¶ *Gloss. seq. not. rescripta re integra, &c. dat duo similia, & rationem subdit, alleg. iura in contrarium, & soluit. Secundo argu. quòd data, &c. signat contrarium, & remittit. Tertio obijcit de decre. dilecti. & dupliciter soluit.*

a ¶ *Viueret.*] Iste comes dum viuebat, poterat per litteras illas conueniri, sed eo mortuo successor eius non potest. Et sic patet expresse per decretalē istam quòd rescripta saltem re integra non extēduntur ad successores illorum ꝫ quos fuerant impetrata, vel qui per ea poterant conueniri. & ita morte illius ꝫ quem impetratur, finitur mādatum, sicut & morte mandantis. ꝫ. de offi. deleg. relatum. & c. gratū. & c. licet. & ꝫ. de offi. deleg. c. vlt. & sic eodem modo finitur morte impetrantis, ita quòd non transit ad successores, saltē re integra: & hoc ideo cōtingit, quia rescripta psonalia sunt, nec ad psonas vel ad res alias, quàm quæ continentur ibi, extenduntur. ꝫ. de offic. deleg. cum olim. & c. P. & G. & hoc probatur hic manifeste. arg. ꝫ. ꝫ. de iudic. quia V. & ꝫ. de alienat. mut. iudi. c. 1. & 2. & ꝫ. de concess. præben. proposuit. Sed verum est quòd re integra finiuntur huiusmodi rescripta: vt hic dr. Et est hic arg. quòd data litterarum est cōsiderāda. ꝫ. eo. eam te. & c. constitutus. ꝫ. ꝫ. de præben. dilectus. 2. vbi de hoc. & in c. cam te. Item signatur ꝫ. ꝫ. de so. compe. dilecti filij. ibi; cōuenitur successor p litteras impetratas ꝫ prædecessorem. Sed hic conueniebat successor & antecessor p clausulam generalē, & ideo re integra finit hic tale mādatū, sed ibi, l. m ꝫrio litteræ impetratæ specialiter fuerunt ꝫ prædecessorem, & finguntur vna psona antecessor & successor: quia ꝫ dignitatem impetratæ intelliguntur, quæ non moritur. ꝫ. de offi. deleg. qm abbas. Sed si dictum fuisset ꝫ epm Tull. & comitem Namuten. tunc comitissa poterit conueniri: quia ꝫ comitatum litteræ impetrantur. & sic poterat conueniri quicunq; succederet in comitatu illo: sicut in c. dilecti. Vel dic quòd in c. dilecti. prædecessor fuit citatus. & sic planum est, & nullum ꝫrium. sed non colligitur ex c. dilecti. quòd antecessor fuerit citatus.

Rescripta non extenduntur ad successores eorū, cōtra quos fuerūt impetrata.

¶ *Gloss. seq. argum a contrario, & illud approbat.*

b ¶ *Dum viueret.*] Ex hoc vr quòd si citatus fuisset frater illius comitissæ, perpetuatum fuisset rescriptum ꝫ successores illius ꝫ quem impetratur, & eadē rōne & impetrantis: sicut perpetuatur per citationem quantum ad mortē delegāos, vt post decessum valeat delegan tis: vt in prædictis decre. de offi. dele. gratum. & licet. arg. ꝫ. de app. vt debitus. ꝫ. eod. c. capitulum sanctæ crucis. [a] nam video quòd alia quæ non transeunt ad successores, post conuentionē trāseunt. arg. ꝫ. de dona. c. vlt. à ꝫrio sensu. arg. C. de reuo. dona. l. 1. & vlti. in fin. & in querela inofficiosi testamēti. C. de inoffic. testa. si pater. & l. si quis filiū. & melius. ff. de inoffic. testa. posthumus. §. vlti. & C. de noua. si delegatio. & iudicio cœpto negotiū transit ad hæredes. C. de iureiur. Authen. principales. Satis credo quòd si ille fuisset ad iudicium euocatus, ppetuatæ essent litteræ, vt successores impetrantis possent agere postea p illas, & cōtra reum, & successores ipsius, vt hic innuit satis expresse cū dicit, nec p litteras ipsas fuit ad iudiciū euocatus: & postea dicit, si ita est, vnde illa clausula respicit oīa supradicta, s. quòd eo viuente fuerūt impetratæ, nec fuit ad iudiciū euocat⁹. & est simile ꝫ. eo. olim. vbi clausula ista [si ita est,] respicit omnia superiora.

[a] Concor. tex. in l. 1. quod principi. & l. sequen. & ibi Bar. ff. de legat. 2. & in l. annua. §. 2. ff. de annu. lega.

Additio. Dixerūt hic Innoc. & Compost. quòd per clausulam generalem poterit conueniri nomine ecclesiæ, is qui factus est prælatus post impetrationem: quia non dicitur proprie conueniri persona prælati, sed ecclesia. Io. And. in nouel.

¶ Idem Abbati sancti Victoris.

¶ *Non valent litteræ executoriæ in quibus impetrans falso dixit monitorias præcessisse.*

CAP. XXXVII.

Ex insinuatione episcopi Ambian. accepimus, quòd I. clericus super eius prouisione, ad ipsum præceptorias, & postmodum ad vos [1] executorias contra eum litteras impetrauit: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, executoriis supersedeatis eisdē, dummodo eædem executoriæ de monitoriis [c] fecerint mentionem: alioquin in executionis negotio, iuxta directum ad vos pro ipso mandatum, ratione præuia procedatis.

[1] Loquitur abbati sancti Victoris, subaudi, & collegio, alias nō subaudires in plurali cap. quam gratiam infra de crimine fal si.

¶ Idem Nouien. episcopo.

¶ *Cessantibus clausulis in dubio Papa non intendit grauare eundem collatorem super prouisione duorum: ideo secundus impetrans repellitur, siue primus expectet, siue sit iam gratiam consecutus. hoc dicit, secundum intellectum gloss.*

Ex insinuatione.] Diuiditur in duas partes. nam primo ponitur partis decisa querela. secundo prouisio: ibi, Quo circa. Abb. Siculus.

Casvs. Quidam clericus nomine Io. impetrauit litteras præceptorias super prouisione ipsius ad episcopum Ambianen. & postmodum ad iudices istos litteras executorias impetrauit contra episcopum supradictum, in quibus cum de monitoriis fiat mentio, episcopus proposuit coram iudicibus, quòd super hoc nullas monitorias receperat. & consuetudo est ecclesiæ vel curiæ Romanæ quòd præceptoriæ non dentur nisi monitoriæ præcesserint. Vnde per eas veritate tacita impetratas prouidere non tenebatur eidem. consultus Papa respondet, quòd si super hoc nullæ monitoriæ præcesserint, supersedeant executoriis, dummodo executoriæ de monitoriis fecerint mentionem: alioquin procedant per executorias iuxta traditam sibi formam. Not. quòd si rescriptum faciat mentionem alterius rescripti, primum rescriptum exhibendum est. Item ex hac decretali colligitur consuetudo Roma. Eccle. in beneficiis conferendis, vt primo dentur monitoriæ, postmodum præceptoriæ, vltimo executoriæ: & tunc debet fieri mentio de monitoriis & præceptoriis. Aliquando tamen dat Papa monitorias litteras & executorias simul.

¶ *Glo. seq. reddit causam textus, ponit stylum curiæ, & argui.*

c ¶ *De monitorijs.*] Sic patet quòd executoriæ non valent facientes mentionem de monitoriis, vbi monitoriæ non præcesserint: quia veritate tacita sunt obtentæ, & falsitate expressa, vt facilius litteras executorias obtineret, tanquam si tacuisset veritatem exprimendo, executorias non habuisset: vt ꝫ. eodem super litteris. Item si tacuisset alium de mandato Papæ fuisse receptum, non valuisset rescriptum. infra eodem, mandatum. & cap. abbatem. quæ enim sint exprimenda in beneficiis impetrandis, dicetur infra eodem cap. si proponente. Quandoque tamen executoriæ prima vice conceduntur. supra eodem cap. capitulum sanctæ crucis. sed illud de speciali gratia. Sed ordo & cōsuetudo curiæ est, [a] quòd primo monitoriæ, secundo præceptoriæ, vltimo executoriæ conceduntur. supra eodē, constitutus. Et est hic argumentum, quòd si quis in aliquo instrumento faciat mentionem alterius instrumenti, non creditur ei nisi exhibeat primum. C. de eden. Authen. si quis. & infra de fide instrumen. c. 1. & ꝫ. de offi. deleg. cum in iure.

[a] Olim sic. sed hodie non est nisi qhq; in litteris q̃ scribuntur sup receptione monialiū. Io. And.

M *Andatum Apostolicum.*] Non intendit Papa eundem collatorem grauare de duobus, vbi pro secundo scribit cum clausula, [si pro alio nõ est scriptum, qui huiusmodi gratiam prosequatur.] etiã primo tempore datæ vel præsentationis secundi gratiam assecuto. In prima ponit dictum. In secunda eius rationem: ibi, *Cum super.* Abb. Siculus.

Casvs. Papa mandauit epõ Nouiensi vt magistrum Silue. faceret recipi in canonicum & in fratrẽ ecclesiæ suæ, si pro alio ibidẽ non scripserit, qui huiusmodi gratiam consequatur: sed eps iam aliũ ad mãdatum Papę receperat qui beneficium in eadẽ ecclesia obtinuerat: dubitauit eps, vtrum teneretur prosequi mandatum Papæ ex eo quòd dicebatur in mandato, [si pro alio non scripsetimus qui huiusmodi gratiã prosequatur,] cũ nullus prosequeretẽ hãc gratiam, sed iam esset psecuta. Consultus Papa dicit, q ex quo aliũ iam recepit ad mandatum suũ, mandatum illud prosequi nõ debet: quia nõ est intentio Papæ grauare ecclesias super receptione duorũ. Nota q Papa p suas litteras nõ intẽdit aliquos grauare super plurium receptione, nisi in litteris hoc dicatur.

CAP. XXXVIII.

M Andatum[a] Apostolicum ad te directum, vt magistrum S. faceres in canonicum recipi & in fratrem Nouieñ. ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur, alio iam beneficiũ per nostras litteras obtinente, prosequi non teneris. ¶ Cum super receptione duorum[b], grauandi ecclesiam antedictam, non fuerit intentio[c] mandatoris.

¶ Idem.

¶ *Ecclesia in qua Papa prius dedit monitorias, & secundus executorias, per primum non per secundum, intelligitur grauata.*

CAP. XXXIX.

L Itteris Apostolicis ad vos directis, vt G. clericum reciperetis in canonicum & in fratrem: nisi pro alio fuisset per nos ecclesia vestra grauata, mãdatum nostrum vos exequi volumus & mandamus. ¶ Non obstãte quòd T. subdiaconum per nostras litteras executorias recepistis, qui à bonæ memoriæ H. prædecessore nostro, monitorias[d] impetrauit. ¶ Cum factum prædecessoris[e] nostri potius quàm nostrũ fuerimus prosecuti.†

¶ *Glossa sequens obijcit & soluit.*

a ¶ *Mandatum.*] Vr fatua hæc quæstio, cum diceretur in litteris; si pro alio non scripsimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur. Dubium potuit esse ex eo quod dicit: qui huiusmodi gratiam prosequatur, quia iam receperant alium de mandato Papæ, & sic non prosequebatur; immo iã psecutus erat illã gratiã ex quo credebat ex verbo illo, prosequatur, q non competeret ei exceptio, cum iam esset receptus: multo fortius competebat (vt hic patet)[1] & cõpetit hæc exceptio recepto mandato, si postea pro alio mandetur, licet primus adhuc nõ sit receptus. j. eod. abbatem. & s. eod. capitulum sanctæ crucis, secus si esset repulsus.

1 Et sic per sensum trahit ad futurum. ff. de verb. sig. verbum erit. Io. An.

¶ *Glo. seq. ponit duas opiniones, & primam approbat.*

b ¶ *Super receptione duorum.*] Et ita habes hic. & j. c. proxi. & c. abbatem. q Papa non intendit aliquos grauare super receptione duorũ: quare si scribit pro aliquo recipiendo in aliqua ecclesia: licet clausula illa, si pro alio non scripsimus, non sit ibi, tñ subintelligitur sicut illa, si persona idonea est. j. de elect. causam quæ. & sicut illa, si preces veritate nitantur. s. eod. c. 2. quia nõ est intentio Papæ grauare aliquos in receptione plurium: vt dicit hic. Alij dicunt contrarium: q in fauorem ecclesiæ ponitur illa clausula, si pro alio non scripsimus: quia si non opponat: nihilominus tenetur eum recipere pro quo secundo mandatur. Sed ista littera (vt mihi vr) cõdicit, & Papa consueuit illam exceptionẽ remouere dicendo, non obstante si pro alio vel alijs scripsimus, sicut dicit, non obstante certo canonicorum numero iuramento firmato, vel quacunq; alia firmitate vallato. & sm illos frustra apponitur, non obstante si pro alio, &c.

¶ *Glo. seq. argui.*

c ¶ *Non fuerit intentio.*] Arg. q Papa p suas litteras non vult alicui graue præiudicium inferre. sic j. de offi. deleg. super eo. & j. de offi. or. licet. & j. de auctor. & vsu pal. ex tuarum. & 9. q. 3. nunc vero. & ff. ne quid in loc. pu. l. 2. §. si quis à principe. & §. merito. & j. de consue. cum olim. in fi. Item intentio mandãtis consideranda est. j. de præben. cum causam. & c. vlt. & infra de procu. petit.[2] & eadem ratio quæ mouet delegantem, mouere debet delegatum. supra eod. super litteris.

2 Vide tex. in l. talis scriptura. ff. de lega. 1.

L *Itteris Apostolicis.*] Diuiditur, quia primo ponitur mandatũ quod exequi iubet. Secundo tollit exceptionem: ibi, *Non obstante.* Tertio exprimit causam: ibi, *Cum factum.* Abb.

Casvs. Honorius tertius mandauit quibusdã canonicis per litteras monitorias, vt T. subdiaconum reciperẽt in canonicum & in fratrem. demum mortuus est dñs Honorius: præterea dñs Gregor. ix. successor Honorij, mandauit p litteras executorias eisdem canonicis, vt dictum subdiaconum reciperẽt in canonicũ, & sic fuit receptus. postea vero idem Gregor. mandauit eisdẽ vt G. clericum reciperent in canonicũ, nisi pro aliquo p ipsum eorum ecclesia esset grauata. Dicebant canonici, quòd non tenebant ipsum recipere, cum alium ad mandatũ Gregor. eiusdem recepissent. Mandat Gregor. Papa vt illum G. clericũ recipiant non obstante q T. subdiaconum p litteras executorias ipsius Grego. recepissent, cum factũ Honorij potius q̃ suũ fuerit prosecutus. Nota q successor factũ sui antecessoris debet semp in effectum ducere saltem de honestate.

¶ *Glossa seq. arguit, & remittit.*

¶ *Monitorias.*] Arg. q per monitorias ius acquiritur: quod nõ est verum: nec etiam per pceptorias vel etiam executorias: sed officiũ iudicis imploret vt recipiatur. de hoc not. j. de renun. cap. veniens. in not. quæ incipit, argu. q per litteras.

¶ *Glossa seq. primo arguit: secunda pars recitetur per quæstionem quid si ad mandatum legati, &c.*

e ¶ *Cum factum prædecessoris.*] Nota argu. q successor tenetur adimplere factũ prædecessoris sui. 12. q. 5. quia Ioannes. & 16. q. 6. illud. Sic & mandatum seu pceptum factum prædecessoris, successor tenetur adimplere. 18. quæst. 2. dudum. Sic etiam patet ex hac decret. q si aliquis sit receptus ad mãdatum legati vel prædecessoris, per hoc non fit præiudiciũ successori, nec intelligitur ecclesia grauata in eo casu. & sicut clausula illa, si ad mandatũ Papæ[3] alium non recepistis, habet tñ locum in eo qui mandat, nec habet exceptionem si ad mandatum pdecessoris vel legati alium recipit, sed etiã in legato ipsius mandantis videtur cõtrium: quia auctoritate Papæ qui delegauit factum est, & qui per alium facit, p seipsum facere videtur. ff. de admini. tut. ita tamen. §. gessisset. & infra de senten. excom. mulieres. Si hoc sit factum de speciali mandato, locum haberet exceptio, sed de generali non videtur.

¶ In antiquis per litteras generales ad diœcesanũ obtentas & non mouenda plane videt omnino dic. &c.

3 Hoc non credo, quia etiam aliud si dicat ad mandatum Papæ quin si dicat ad mandatum nostrũ. ad hoc infra eo. si gratiose. lib. 6. Io. And.

¶ Idem.

¶ *Diœcesanus cui scribitur, vt in diœcesi sua vbi pro alio scriptum non est, prouideat vel faciat prouideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius iam pro alio grauati.*

CAP. XL.

A Bbatem, qui mandatum Apostolicũ iam recepit[f], vt S. clerico in aliqua ecclesiarum sui monasterij prouideret, † & per litteras generales[g] ad diœcesanum episcopum obtentas, vt in diœcesi sua (vbi pro alio scriptum non esset) faceret prouideri[h], cogi iuris ratio nõ

A *Bbatem.*] Commode non potest ista decret. diuidi, cum vnico constructu contineatur. potest tamen quo ad intellectum sic diuidi: quia primo ponit thema ex quo resultat citata quæstio: & ibi, *cogi.* ponitur eius solutio. Ben. Capra.

Casvs. Dñs Papa mandauit abbati sancti Proculi, vt S. clerico in aliqua ecclesia sui monasterij prouideret. Postea mandauit epõ Bononieñ. per litteras generales, vt cuidam alij clerico faceret prouideri in sua diœcesi, vbi pro alio scriptum non esset. eps compellebat abbatem, vt illum clericum in aliqua ecclesia faceret recipi. Abbas dicebat q iam receperat mandatum pro alio. Vnde eps per litteras generales ipsum ad prouisionẽ illius non poterat compellere. Papa rñdet q abbas ad hoc cogi non debet, nec potest illum epũs aggrauare sup conferendis beneficijs vel ecclesijs, etiam si epũs habeat facultatẽ clerico per easdem litteras prouidendi. Not. q qui primo præsentauit litteras suas, ei prouideri debet, nec potest compelli vt tali prouideat per alias litteras: vt patet hic.

f ¶ *Iam recepit.*] Vide q dicit, qui mandatum Apostolicum iam recepit, non dicit, qui iam prouiderit. & sic patet q qui primo suũ mãdatum repræsentat, ille debet beneficium obtinere: vt s. eo. c. capitulum sanctæ crucis. & j. de appellatio. vt debitus. & sic tenebatur abbas iste prouidere S. clerico, dum tñ alij de mandato eiusdẽ non prouiderit, nec eps p litteras illas generales potest cogere abbatem, vt dicit, super ecclesijs vel beneficijs conferendis. Ista tria capitula superius proxima idem videntur dicere: tamen differunt.

g ¶ *Per litteras generales.*] Hic habes q generale mandatum secundo impetratum, non derogat speciali primo impetrato. de hac materia dictum est s. eod. c. 1.[4]

4 Adde tex. & ibi Bart. in l. 1. §. 1. ff. de no. ope. nun. & in l. 3. §. vlt. fugas. & ibi Ange. ff. de fide.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem, an executor datus per formam istam, facias prouideri, &c.*

h ¶ *Faceret prouideri.*] Per hanc formam non potest facere prouideri in aliqua plãtura. j. de præben. c. vlt. nisi hoc specialiter exprimatur in litteris: vt hic dr in fi. huius cap. Per istam formam facias

prouideri

prouideri, executor cui hoc ius mandat, pōt solummodū excōicare ꝯdicentes sibi: sed non pōt eū instituere, vel in possessionē mittere. Contrarium tñ vr ī. de ꝑben. pro illorū, sed non ꝯdicit. & intellige prout ibi notatur. Sed per formam istam; mandamus tibi ꝙ prouideas tali in aliqua ecclesiarū tuarū, potest illū ponere in possessionē, inuestire, ac excōicare ꝯdictores, nisi rationabile aliquid ostendatur, secundum ꝙ dr̃ hic in fin. potestatē habeat prouidendi. & ita vtraq; formarū istarum exprimit in c. isto, abbatem. & de hoc not. ī. de conces. præben. cum nostris. & ī. de præben. cap. vlti.

permittit, nec super conferendis ecclesijs aut beneficijs aggrauari, etiam si facultatem habeat diœcesanus per easdem litteras prouidendi [a].

¶ Idem.

¶ Per rescriptum directum excommunicatori vt absoluat excommunicatum, si contra concilium eum excommunicauit, datis executoribus, qui eo non parēte exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitio demandatur.

CAP. XLI.

Lateran. sub Innocen. iij. c. 47.

AB excommunicato, qui cōtra statuta † concilij [b] generalis asserit se ligatū, litteris ad excommunicatorem [c] obtentis, vt (si est ita) sine difficultate [d] absoluat eundem, & † a-

& aliis sibi iudicib. deputatis.

lijs deputatis iudicibus, qui (eo non parente) mandatum apostolicum exequantur [e]: ¶ Non excommunicatori (qui de facto suo [f] certus esse debet, licet in hoc deferatur eidem) sed illis cognitio [g] demandatur.

a ¶ [Prouidendi.] Cū dr̃ litteris; auctoritate nostra prouideas in aliqua ecclesia tuæ diœcesis, etiam si curam habeat animarum. Bernard.

A *B excōicato.*] Diuisio, quia primo ponitur factū: ex quo resultat quæstio, secūdo ibi, *Non excommunicatori*, ponit solutio. tertio in solutione inseritur ratio: ibi, *Qui de facto*. Abb. Siculus.

Casus. Quidā prælatus excōicauit quendam subditum suū ꝯ formā concilij generalis, (quod est ī. de senten. excom. sacro.) scilicet nulla monitione præmissa. Ille cōquestus fuit dño Papæ: vnde mandat illi excōicatori ꝙ, si ita est, ipsum sine difficultate absoluat: alioquin mandat alijs vt ipsum absoluant, si excōicator ipsum non duxerit absoluendū. Sup verbis istis, si est ita, orta est dubitatio, vtrum cognitio ista pertineat excōicatori, an alijs quibus hoc mandatur. dr̃ hic ꝙ ista cognitio non demandatur excōicatori, qui de facto suo certus esse debet, licet deferatur eidem, sed alijs mandatur. Nota qui ꝯ concilium excōicatur, sine difficultate debet absolui. Item nemo debet proprium factum ignorare.

b ¶ [*Concilij generalis.*] ī. de senten. excommu. sacro.

¶ Glossa sequens obijcit & respondet. quærit & sol. arg. & remittit, & iudicem instruit.

c ¶ [*Ad excōicatorem.*] Sed quare remittitur ad ipsum, cū iā inique processerit ꝯ ipsum, & ideo suspectus est ei? Ad hoc dicas ꝙ hæc est forma & consuetudo ecclesiæ, ꝙ si aliquis conqueritur se excōicatum iniuste fuisse, siue ꝯ debitā formam concilij generalis, si periculū non est in mora, remittitur absoluēdus ad suū excōicatorem, ī. de sen. excom. sacro. [1] & in hoc defert ipsi excōicatori, vt factum suū ipse corrigat: qui veritatē ignorare in proprio facto nō debet: vt hic dicit, & ī. de off. ordi. ad reprimendā. & forte ad verecundiā suā vt suū propriū factū corrigat, & emendet, qđ quidē pōt. ī. de accusatio. qualiter & qñ. & ī. de ele. nosti. & 35. q. 9. qđ quis. Sed potius parcitur ei ex eo ꝙ ipsemet absoluet. maius esset ei opprobriū si alius factū suum corrigeret: nec debet etiam expectare vt ab alijs corrigatur. in authen. de nupt. in fi. coll. 4. & ideo dicit, licet in hoc deferatur eidem. Et quia per simplicē querimoniā retulit hoc ad superiorē: & non per appellationē: remittitur ad excōicatorē. si etiam appellasset, non remitteretur ad excōicatorem. ī. de sent. excom. per tuas. nisi vellet superior ei facere gratiā: [2] vt in d. c. per tuas. & hoc in ordinario, secus in delegato qñ ab ipso appellatur, tūc nō remittitur ad delegatū. Sed quid de causa principali: nunquid ipse idem potest cognoscere de hoc? Ita quidā ex quo non appellauit. debuit enim appellare, & sic esset exēptus in totum. arg. ī. de appellat. ad hæc. & c. proposuit. Et ita suspensus vel excōicatus minori excōicatione potest absoluere excōicatum. ī. de sen. excom. sacro. & suspēsus suspēsum. ī. de sen. excom. duobus. vbi de hoc. si vero iudex iste certus est ꝙ iuste processit. nō absoluet illū: quia delegatus cū de hoc cōstiterit, remitteret illū ad suū excōicatorem, vt eius mandato pareat. Quid de principali quæstione? dic vt in vltima notula dicitur.

[1] Vide Bald. in l. si is qui. C. si pē. appel. mor. inter. versic. anathematis. & Spec. in tit. de sen. prola. §. vt autem vers. si ill. aut alis fecit.

[2] Quod potest, cū non remittitur eū ad iudicem à quo appellauit, vt eū iudicet, sed vt eum restituat: vt not. 2. q. 1. notū. Ioan. And.

d ¶ [*Sine difficultate.*] Iuramenti vel alicuius mandati aut cautionis.

¶ Glossa sequens reci. per quæstionem.

e ¶ [*Exequantur.*] Isti non possunt absoluere illū nisi post terminū elapsum assignatum ipsi excommunicatori, alias non teneret absolutio. sic infra de appel. vt debitus.

¶ Glossa sequens distinguit inter ignorantiam facti proprij & alieni, & probabilem & non probabilem. remittit & argui.

f ¶ [*De facto suo certus esse.*] Et sic vr̃ ꝙ non licet alicui factum proprium ignorare. & hoc verum est nisi habuerit probabilē causam ignorantiæ. 34. q. 1. in lectum. arg. 1. q. 1. si quis a simoniacis. aliàs ignorantia proprij facti non excusat: quia nō est verisimile ꝙ quis ignoret vires patrimonij sui. C. de rescin. ven. quisquis. & hic. Sed in facto alieno tolerabilis est error vel ignorantia. ff. pro suo. l. vlt. & hoc verū est si probabilis est, sed crassa & supina ignorantia in facto alieno non excusat. 16. dist. quod dicitis. & 12. q. 2. qui & humanis. & ī. de postu. præla. c. 1. in talibus non requiritur ꝙ sit nimis diligens & curiosus, nec nimis negligēs ff. de iur. & fact. igno. nec supina. De hac materia no. 1. q. 4. c. turbatur. §. notādum. arg. est hic, ꝙ in notorijs nullæ sunt partes iudicis, nisi quantum ad sententiā.

Additio. Præcedit tñ citatio vel requisitio: vt hic vides. Ioa. An.

¶ Glo. seq. reci. per q. s. quod sit officium legatorum quib. scribitur.

g ¶ [*Cognitio.*] Tñ antequam cognoscant vtrū iuste vel iniuste sit excōicatus, debet absolui si hoc petierit, [3] præstita cautione & iuramento ꝙ parebit mandatis ecclesiæ. ī. de off. deleg. cū contingat. & postea isti delegati cognoscēt vtrū fuerit excōicatus ꝯ statuta concilij generalis: & si inuenerint ꝙ iuste fuerit excommunicatus, aut seruata fuerit forma concilij, remittent illum ad suum excōicatorem, vt eius mandato pareat super causa pro qua fuerit excōicatus. ī. de off. deleg. prudentiā. ver. fin. Et hoc quod diximus debet statim absolui anteꝗ̄ cognoscatur, verum est nisi aduersarius obiciat ꝙ non debet statim absolui, quia fuerit excōicatus pro manifesta offensa, [4] vel quia nō paret rei iudicatæ. ff. de rei ven. qui restituere. & ī. de off. deleg. querenti. quo probato non absoluetur nisi satisfaciat. ī. de ver. sig. ex parte. & c. seq. & ī. de sen. exco. soler. in decre. noua. [lib. 6.] Si vero inuenerint ꝙ iniuste fuerit excōicatus: tunc delegati isti cognoscent de causa illa pro qua fuerit excommunicatus.

[3] Hoc intellige secūdū decr. per nou. de sen. excō. Ioan. And.

[4] Vel manifesta contumacia. infra de sen. excom. venerabilibus. §. secus, lib. 6. Ioan. And.

¶ Idem.

¶ Si impetrans rescriptum ad beneficium, dixit se non beneficiatum: cum tamen haberet beneficium, licet exiguum, non valet rescriptum.

CAP. XLII.

SI proponente aliquo nondum se beneficium ecclesiasticum assecutum, super prouisione ipsius licet minus competens [h] obtinentis, rescriptum

SI *proponente.*] Hodie dicendum est vt clarius habetur in c. si motu proprio. de præben. lib. 6. vbi indistincte deciditur, ꝙ qualecumq; beneficiū habeat impetrās, nisi de illo faciat mentionē, non valet impetrati secundi. Et diuiditur ista decre. in duas partes. in prima ponitur quæstio: in secunda solutio: ibi, *Illud*. Abbas.

Casus. Aliquis habebat modicū beneficiū, de quo cōmode nō poterat sustentari, & impetrauit litteras super beneficio obtinēdo, proponens se nondū beneficium assecutum, nullā faciendo mētionem de beneficio, licet modico quod habebat. Papa consultus dicit ꝙ litteræ illæ non valent: quia fraudulenter sunt obtentæ. Not. quantumcumq. modicū sit beneficiū, semper de ipso est mentio facienda, si aliud beneficium voluerit impetrare.

¶ Glo. seq. obiicit probans sex modis non curandum de modico, & respondet per quatuor rationes, demum quærit, soluit, alleg. duo iura in contrarium.

h ¶ [*Minus competens.*] Sed vr̃ ꝙ hoc obesse non debeat: quia huiusmodi modica non nocēt. modica enim res non inducit simoniā. ī. de simo. & si quæstiones. & 1. q. 1. iudices. & modicum damnum de facili tolerat. 12. q. 2. bonæ rei. [5] & modica potest epūs alienare. 12. q. 2. terrulas. nec pro modico restitutio datur. ff. de in integr. resti. scio. & pro modico nec plus nec minus. de cōse. dist. 2. te uera. nec pro modico datur actio de dolo. ff. de dolo. si oleū. io. si. Sed ꝯtrium vr̃, quia fraudulenter tacuisse vr̃, vt citius litteras impetret, & quæ in fraudē fiunt, imputantur. s̄. eod. sup litteris. Præterea iste recipiendo modicū beneficium sibi præiudicauit: vnde quærat sibi victum ex artificio suo. 91. dist. clericus victū. quia ex quo semel placuit, amplius displicere nō potest. 32. q. 5. horrēdus. & vnusquisq; in ea vocatione maneat in qua vocatus est. 70. dist. sanctorū. & exēplo Apostoli faciat dicentis: Ad oīa quæ mihi opus erāt ministrauerunt manus istæ. 21. q. 1. c. 1. immo nō est aliquis instituendus nisi tantum sibi assignetur ꝙ sibi prouidere & episcopalia iura persoluere possit. ī. de præben. de monachis. Planum est enim ꝙ tenetur inde facere mentionē, aliàs non valerent litteræ, & sic soluitur hic quæstio illa quæ ponebatur ī. de præben. cum teneamur. Sed aduerte qđ dicit in principio, si aliquo proponente se nullū beneficiū ecclesiasticum assecutū. si ita quis modicū habens beneficium significet Papæ sine dubio mentitur, & ideo nullū commodū debet habere de litteris. s̄. eo. super litteris. quia in fraudem tacet modicū beneficiū. Sed si aliquis diceret ita dño Papæ; supplicat sanctitati vestræ talis pauper clericus, vt in tali ecclesia beneficium ei conferre dignemini, nunquid valent tales litteræ? quia tacuit de modico beneficio, & tamen verū dixit, quia pauper est in veritate. Ista forma non

[5] Et infra de donat. Apostolicæ, de hoc supra in proœmio in vlt. gl. & multa alia exēpla, quibus non curamus de modico, colligit Archi. de præbendis, c. nō potest. in prin. lib. 6. adde l. 1. in fine. ff. de vent. inspicien. & l. si quis condixerit. & l. habitatores. ff. locati.

non vř ꝫdicere huic decre. quia non dicit se habere vel non habere beneficium. Dici potest adhuc ꝙ non valent, quia semper vř tacere in fraudem beneficiũ, licet modicũ, vt citius litteras obtineat simpliciter se pauperem clericũ appellando: quia per hoc intelligit Papa ꝙ nullũ habeat beneficiũ. † Quidã dicunt ꝙ bene valent: quia non dicit se nullũ, sed pauper beneficium habere. ĩ. de præben. l. dilectus filius G. & bene dicũt ꝙ nõ est necesse, ꝙ de modico teneatur facere mentionem. ꝫ. eod. postulasti.

† Ab hoc loco vsque in finem in antiqs exemplaribus ita hř post verbum, beneficium: arg. cõtra supra eo. postulasti. & infra de præben. dilectus filius G.

ff. ꝙ cuiusq; vniuer. no. Itẽ eorũ. §. si decuriones. Ergo recte dicit, ꝙ rescripta ad futura negotia nõ trahũtur. § qđ verũ est per iura prædicta in ꝯrium signata. & arg. bonum. ff. de au. & arg. leg. l. si ita.

ADDITIO. Hac demonstratione vestem meam, argentũ meũ, seruos meos, præsens non futurũ tempus ostenditur. Ioan. And.

§ Tex. est in l. 2. & ibi Bal. & in l. falsa in §. 1. & ibi Cy. & Pet. C. de diuersis rescrip. vide in l. 1. C. qui. lib. pau. ca.

Apostolicum de hoc mentionem ª non faciens, impetretur: ¶ Illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

¶ Idem episcopo Parisiensi.

¶ *Abutentes rescripto Apostolico in casibus hic enumeratis; priuantur commodo rescripti, & condemnantur in sumptibus & damnis aduersario.*

CAP. XLIII.

QVia nonnulli diuersis modis litteris Apostolicis abutuntur, statuimus, vt quicumque obtentas sub nomine ᵇ suo litteras, alijs eiusdem nominis ᶜ tradunt, qui quos volunt fatigant indebite per easdem, & qui eas tali modo recipiunt, quique illos, contra quos nihil habent quæstionis ᵈ, faciunt in iudicium euocari, aut litteras ipsas ad futuras trahunt controuersias ᵉ, quę nondum fuerant tempore impetrationis exortæ, seu quemquam super vno negotio ᶠ, vel etiam malitiose super pluribus personalibus actionibus ᵍ, quæ sub vno iudice possent tractari commodius, per varias litteras ʰ coram diuersis iudicibus trahunt: vt laboribus fatigatus & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere iuri suo: aut reus actorem eodem tempore ad diuersa loca ⁱ, vel indeterminate ᵏ ad villam, quæ commune cum pluribus eiusdem prouinciæ villis habet vocabulum, citari procurat: vt dum non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic eum à sua intentione repellat: earundem litterarum commodo careant, † & aduersariis in moderatis expensis ac damnis ˡ quę propter hoc eos pertulisse constiterit, condemnentur.

¶ *Glossa sequens ponit nonnulla conditiones subintellectas in litteris beneficialibus, & ponit versus.*

a ¶ *De hoc mentionem.*] Nota ergo ꝙ qui habet modicum beneficiũ, nihilominus tenetur inde facere mẽtionẽ. & multæ cõditiones aliæ subintelliguntur sine quibus litteræ nõ valent, si est cleric⁹. ĩ. de rẽsla. ex litteris. Itẽ si nõ habeat aliud beneficiũ. ꝫ. eod. cum adeo. Itẽ si vult residere in ecclesia. ĩ. de cler. non resi. relatum. Item si est dignus. ꝫ. eo. cum adeo. & ĩ. de ele. causam quæ. Item si ecclesia tot potest sufficere. ĩ. de insti. c. 1. & c. auctoritate. & de vi. & hone. cleri. qm̃. & ꝫ. de consti. cum M. Ferrariẽsi. Item si de terra illa est oriundus. 71. dist. hortamur. & C. de epis. & cleri. in ecclesijs. & ĩ. de cleri. peregri. te nobis. Si habet perpetuã vicariã quę sufficiat sibi. ꝫ. eo. postulasti. Itẽ si ad mandatũ Papæ alius sit receptus. ꝫ. eod. tribus proximis cap. Vel si quã aliã iustã habeat excusationẽ. ꝫ. eo. si qñ. vnde potes notare versus. *Clericus indigena, dignus, pauper residensque; Redditus, vt pateant, scripta sunt ista necesse.*

Prima glossa ponit septẽ species.

QVia nonnulli diuersis.] Septẽ species fraudis ponunť in hac decr. quarũ tres cõmittuntur in impetrando, & quatuor in abutẽdo. pœna vero cõis est omnibus, videlicet priuatur cõmodo litterarum, & condemnatur in expensis, & hoc sufficit pro summario & diuisione secundum Ioan. And.

b ¶ *Sub nomine suo.*] Sex vitia in hoc capitulo reprehenduntur. Primo reprehendũtur illi qui litteras suo nomine impetratas alijs eiusdem nominis tradunt, & qui eas tali modo recipiunt. Itẽ & illi qui trahunt ad iudicium illos ꝯ quos nil habent quæstionis. Et qui litteras ad futura extendunt negotia, quæ nondũ erant tpe impetrati rescripti exorta. Item qui sup vno negotio trahunt reum ad diuersos iudices, vel etiam trahunt reũ super pluribus personalibus actionibus corã diuersis delegatis, quæ sub vno iudice cõmodius tractarentur. § Itẽ & reus qui eodem tempore trahit actorem ad diuersa loca, vel indeterminate ad villã, quę habet cõe nomen cũ pluribus villis. omnes istę personæ quæ malitiã illam exercent, carere debẽt cõmodo litterarũ, & in expensis sunt puniẽdæ. & hoc dicit decre.

§ Tex. est in l. 1. C. si contra ius vel vtil. pu. bli. & ibi Bald. idem in l. 1. C. qñ li. pria. da. & in c. dispendia. eo. tit. lib. 6.

c ¶ *Eiusdem nominis.*] Tali malitiæ obuiandũ est, & potest de facili obuiari vt propriũ nomen cũ cognomine in litteris apponatur, & huiusmodi generalitas nominis remoueatur, ita ꝙ de persona contenta in litteris constet. arg. ff. si cer. pe. certum. Et tam isti qui litteras tradunt, ꝙ qui modo tali recipiunt, eodẽ reatu criminis inuoluuntur. simile. ĩ. de rest. spo. sæpe contingit. & ĩ. de alie. iu. mu. causa fact. c. 1. & 2. & ĩ. de iud. quia V.

Nomen & cognomen in litteris exprimẽdũ.

d ¶ *Quæstionis.*] Et isti quidem recte puniuntur qui calumniose trahunt alios ad iudicium: quia debent expelli, & in expensis condemnari. ĩ. de pœ. calumniam. & ff. de iud. eum quem temere. ĩ. de do. & contu. c. actor. in decr. noua. Inno. iiij. [lib. 6.]

Pœna calũniose trahẽtis alios ad iudicium.

¶ *Glo. seq. obijcit, secundo concordat textum per sex rationes.*

e ¶ *Ad futuras trahunt controuersias.*] Sed vř ꝙ hoc quidẽ fieri possit: quia res quæ nondum est, potest constitui seruitus. ff. de ser. vr. præd. si seruitus. §. futuro ædificio. & ff. si ser. ven. l. vlt. ff. de ser. ru. præ. labeo. Sed ꝯ, res quæ nondũ est, accusari non potest. ĩ. de desp. impube. ad dissoluendũ. & id de quo agẽdum est, primo in rerũ natura debet esse. ff. de iu. codi. quidã referunt. §. 1. & collegio quod nondum est, non datur priuilegiũ. ĩ. de eccle. ædi. c. ad audientiã. 2. & prædio qđ nondũ est, & c. ff. cõia præd. l. 1. nec potest dici verum quod numquã fuit. de pœn. dist. 2. in fi. præterea decretũ ipso iure nullum est, quod est datũ de ea re quæ adhuc in cõtrouersia nõ est.

Rescripta ad futuras lites nõ trahuntur.

f ¶ *Super vno negotio.*] Hoc planum est: quia debet commodo carere vtriusq; rescripti. ꝫ. eo. ex tenore. & in expẽsis puniri: vt hic i fi. dicit: immo vř ꝙ debeat causam perdere sicut ille ꝙ petit seruũ in diuersis iudicijs, perdit causam. C. de asser. tol. l. 1. §. vlt. quia vbi cœpit iudiciũ ibi debet finiri. ĩ. de fo. compe. c. proposuisti. & ff. de iud. l. vbi.

g ¶ *Personalibus actionibus.*] Et in hoc obuiandũ est eorũ malitiæ: quia malitijs hominũ nõ est indulgẽdũ. ꝫ. eo. sedes. ff. de rei ven. in fundo. Et malitia satis apparet, si illũ quẽ pro talib⁹ actionibus cõmodius potest trahere corã vno, trahit illum ad diuersos iudices: quia quasi vnũ negotium est, & perinde habetur ac si super eodẽ negotio traheret illum ad diuersos iudices: immo vř ꝙ oẽs illas psonales actiones possit ꝓponere in eodem libello. C. de anna. excep. l. vlti. sed etiã processus p tales litteras habitus non valet: vt in decre. Inno. iiij. c. dispendia. eo. tit. [lib. 6.] secus in realibus: vt not. in d. c. dispendia.

† Adde generaliter de actibus qui inficiunt rescriptum. l. 1. & ibi Doctores. C. si contra ius vel vtil. publi.

¶ *Glos. seq. arguit contrarium, & soluit.*

h ¶ *Per varias litteras.*] Secus si corã ordinario: quia si pro vna personali actione cõueniatur corã delegato, p alia psonali poterit cõueniri corã ordinario: vt vř. Alij ꝯrium dicunt. Sed si corã pluribus ordinarijs quis trahatur, idẽ credo quod in delegatis. Et idem vř si coram delegato & ordinario trahatur: quia eadem causa videtur.

¶ *Glo. seq. arguit contrarium, & soluit.*

i ¶ *Ad diuersa loca.*] Per hoc qđ dř, ad diuersa loca, vř ꝙ possit reus trahere actorẽ ad vnum locum certũ & determinatũ, qđ vř hic innui, & ꝙ possit, habes ꝫ. eo. pastoralis. 2. respon. & ĩ. de offi. deleg. prudentiam. §. vlt. Sed ꝯ. C. de sen. & interlo. omn. iu. Auth. & cõsequenter. vbi dř ꝙ reus actorem ad iudicem aliũ trahere non debet, sed corã eodem: nisi tunc demum lite finita: Rñ. ꝙ reus bene potest trahere actorẽ ad iudicẽ aliũ pẽdente priori iudicio: vt dicunt iura pdicta: & hoc idẽ innuit dũ dicit, ad loca diuersa, § quasi ad vnũ nõ prohiberet, sed actor habet exceptionẽ, ne reconueniatur à reo coram alio iudice, nisi lite finita. & nisi admittať talis exceptio, tenebit appellatio, si interponatur p Auth. prædictã. & ita per exceptionem suspenduntur litteræ rei vsque ad litem finitam: & si non excipiatur, bene potest procedere ꝯ illũ actorẽ. Dic super hoc vt dicit illa decre. Inno. iiij. ĩ. eod. tit. dispendia. [lib. 6.] & ĩ. de mu. pe. c. s.

§ Alius intellectus huius decretalis vide hic per Doctores.

a ¶ *Vel indeterminate.*] Quod esse non debet: quia certus locus prouidẽdus est, aliàs intelligeretur de illo loco vbi iudicare cõsueuit. ff. de iudi. si locus. ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. arg. C. quo. & qñ iud. sen. pro. de. l. si vt proponis. generalitas enim parit obscuritatẽ. ff. de iur. fis. ita fides. quia deliberare nõ potest. ĩ. de appellat. significãtibus. & nimia gñalitas reprobatur. ĩ. de do. & cõtu. ex litteris & perinde est ac si nullum locũ statuisset. argu. ff. de inte. action. de ętate. §. nihil. & vagari non licet cũ alterius damno. ff. de iniur. prætor edixit: & in tali casu teneret appellatio, sicut ibi, & ĩ. de app. significantibus. & ĩ. de li. ob. c. vlt. & vbi in aliquo loco nominis eiusdem haberet habitationem, & non in alijs: tunc debet intelligi de illo loco, vbi quandoque habitat.

¶ *Glossa sequens alle. iura concor. quærit obijciendo, ponit opi. soluit, solutioni opponit & respondet.*

l ¶ *Expensis ac damnis.*] Et merito debet istorum malitia puniri in expẽsis & damnis alteri parti. ꝫ. eo. c. cæterũ. & ĩ. de do. & contum. ex litteris. ĩ. de appellatio. vt debitus. Sed quia punient eos, cũ isti nõ habeãt iurisdictionẽ, & nõ possunt illos punire? Ordinarius nõ potest illos punire: quia in hoc nullã habet iurisdictionem. quidã dicunt ꝙ ordinarius illos punire debet. Mihi vř ꝙ illi ijdem iudices pœnam istam debent imponere super expensis & damnis in hoc

saltem

saltem habent iurisdictionē, vt de precum veritate cognoscant, & pœnam imponāt: vt hic vſ. qđ eodē modo intelligitur. ſ. eo. cæterū. vbi est arg. q secundi iudices debēt hanc pœnā imponere. ad hoc est op. arg. ſ. eo. super litteris. in fi. & ĵ. de appellat. vt debitus. [1] & si hoc nō fecerint iudices, dūmodo petitū fuerit ab eis, de sua substātia, illud detrimentū restituere cōpelluntur. C. de iud. sancimus. & poterūt isti iudices conueniri coram ordinario vel delegato condictione ex illa l. sancimus. Sed q isti iudices quibus huiusmodi litteræ dirigūtur, nō possiot, vt per decre. prædictā, ex litteris. ĵ. de do. & cōtu. vbi primi iudices condēnant, & nō secundi. Sed illud ideo fuit, quia corā primis iudicibus obijciebatur de secūdis litteris ab altera parte impetratis, nō facientibus expressam de prioribus mētionē. vnde primi iudices consuluerūt Papā, qd iuris esset, & [2] rescidet prout patet in littera, scilicet q ipsi primi iudices codemnent partē alterā in expensis pp dolū suum, aliàs secundi deberēt imponere pœnā illā, si coram ipsis fuisset exceptū de primis, & remittere partes ad primos, vt sic illi iudices pœnā istā imponant corā quibus excipitur: vel quia in litteris secundis cōtinetur q primi hoc faciāt: aliàs secundi debent cōdēnare: quia si diceretur quòd isti iudices quibus litteræ huiusmodi diriguntur, hoc facere non possent, per hoc lites ex litibus orirētur: quia p eisdē expēsis oporteret eos iterū litigare: vnde tutius est & melius q hoc faciāt, vt p hoc malitiis istorū p pœnā hmói obuiet.

[1] Et patet hoc in decretali Viennēsi abbatis. & quod hic vocat dāna ibi vocat interesse. Io. An.

[2] Lib. 2. epistola 64. ad Felicem episcopum Messanensem. & c. 1. eo. tit. in 2. cōpilatiōe.

[3] Honorij iij. archidiacono. & capitulo Laudunēsi.

[4] Cap. 1. eo. tit. in 3. cōpilatiōe.

[5] velit

TITVLVS IIII.

De consuetudine.

¶ Gregorius in registro. †

¶ *Consuetudo inferens grauamen ecclesiis, debet iudicis officio tolli. h. d. secundum intellectum magis singularem.*

CAP. I.

Consuetudines[a] quę ecclesiis grauamen inducere dignoscuntur, nostra nos decet consideratione remittere.

¶ Inno. † iij. archiepiscopo & capitulo Lugdun.

¶ *Ex consuetudine potest introduci actus siue solemnitas per quam sine apprehensione reali transfertur possessio rei absentis. h. d. & est casus singularis secundum Abb. Siculum.*

CAP. II.

Ex † litteris & infra. Si vero quis possessiones aliquas, claustris vel aliis religiosis[b] locis in bona valetudine vel ultima voluntate, pro suorū vult † remedio peccatorum conferre, hanc conferendi formam esse proponitis, quòd in huiusmodi donationibus modicum terræ consueuit in manu accipere, vel in extremitate pallij † quod manu prælati ecclesiæ sustinet: aut super altare ponendum sub testimonio videntium & audiētium sub dicta forma, quæ scotatio vulgariter appellatur: & infra[c]. ¶ Discretioni vestrę mādamus, quatenus donationes eorum, quæ sub obtentu consuetudinis[d] claustris, ecclesiis, vel quibuslibet locis religiosis pie conferuntur, vel etiam sunt collata, faciatis irreuocabiliter obseruari: cum huiusmodi signum[e], quod scotatio dicitur, nō tam factæ donationis, quàm traditæ possessionis sit euidens argumentum.

DE CONSVETVDINE.

Continuatio. ¶ *Continuatur. Quia visum est supra de iure scripto, quod consistit in constitutionibus & in rescriptis: merito subijcitur de iure non scripto, quod consistit in consuetudinibus.* Abbas Siculus.

De qua consuetudine sit hoc caput accipiendum.

Consuetudines.] Consuetudo inferens grauamen ecclesiis vel eis onerosa nō tenet. h. d. secundū cōem intellectū. Et non diuiditur. Abb. Siculus.

a ¶ *Consuetudines.*] Hoc capitulū intelligitur de onerosa consuetudine, & quæ multū lædit: & est radicitus extirpanda. 8. dist. mala. & 12. q. 2. bonæ rei. & 12. distin. omnia. nam consuetudo debet esse rationabilis, & non contra vtilitatem ecclesiæ. ĵ. de ijs quę fi. à maio. par. cap. cum in cunctis. & ĵ. de re iudi. cum causa. & ĵ. eod. ad audientiam. & ĵ. eo. cum venerabilis. Quando autem consuetudo præualeat iuri, & quando non, dicetur ĵ. eod. cap. vlt.

Ex *litteris.*] Valet consuetudo per quā ecclesia acquirit dñium & possessionē rei sine solemnitate legali. Ioan. And. Diuiditur in duas partes. nā in prima ponitur consuetudo. In secunda. ibi, *Discretioni*, responsio, siue mandatum.

Casvs. Talis erat consuetudo in Dacia, q si aliquis in sanitate seu in vltima voluntate vellet pro remedio peccatorū suorū conferre locis religiosis aliquas possessiones, accipiebat modicum terræ in extremitate pallij, qđ palliū manu prælati sustinetur, & ponitur sup altare sub testimonio videntiū. huiusmodi donatio vulgariter di. scotatio. Quidam malitiose nitebantur huiusmodi donationes infringere, pro eo q solēnitas testimoniorū in huiusmodi vltimis voluntatibus non seruabatur. Significatū fuit hoc dño Papæ: vnde mandat q huiusmodi donationes, quæ prætextu consuetudinis talis, conferuntur locis religiosis, vel etiam sunt collatæ, faciant inuiolabiliter obseruari: quia huiusmodi signū, qđ scotatio dicitur, non est solum argumentum donationis factæ, sed etiam traditæ possessionis. Not. consuetudinē seruandā esse in donationibus in vltima voluntate factis locis religiosis. Item not. q possessio transfertur per alium actum, quam per traditionem ipsius rei translatæ.

b ¶ *Religiosis.*] In iis enim quæ religiosis locis relinquuntur, non requiritur solēnitas testamētorū. ĵ. de testa. cū esses. & c. seq. secundū canonicā æquitatē, & fauorem religionis.

[6] In quibusdam recentioribus ita, sed male iudicio meo: vel in extremitate pallij manu prælati ecclesiæ. &c.

Additio. Vnde ēt legatū factum ecclesiæ crescit per inficiationē. Insti. de pœna temere lit. circa princ. Io. And.

c ¶ *Et infra.*] Sub † isto, infra, continetur, q quidam cauillosi dicebant q huiusmodi donatio non valebat: quia solēnitas testamēti nō obseruabatur, eo q secundum leges testamentū debet fieri septem aut quinque testibus adhibitis, aliàs non valet: vt ĵ. de testa. cum esses. & c. relatū. super hoc Papa respōdet, Discretioni vestræ. &c.

[7] Hęc non est glossa Bernardi, nec habet in vetustis codicibus.

d ¶ *Consuetudinis.*] præ dictæ, quæ laudabilis est, vnde est seruanda. ĵ. de simo. ad apostolicā. ex quo æque puniri debet transgressor laudabilis consuetudinis, sicut trāsgressor legis. 11. dist. in his huiusmodi donatio valeret, etiā si consuetudo super hoc non esset.

[8] Pastoris.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor similia. secundo ponit v. modos, quibus possessio rei sine ipsius apprehensione transfertur, & ponit de his versus.*

e ¶ *Signum.*] Sic annulus signū est inuestituræ. ĵ. de iis quæ fi. à maiori. par. ca. ex ore. Et inuestitura est signum traditæ possessionis. [a] ĵ. de don. p tuas. Itē annulus est signū matrimonij. ĵ. de psumpt. illud. & 30. q. 5. fœminę. [b] Sic etiam restitutio instrumentorū est signū renūciationis. ĵ. de renū. sane. & ĵ. de pact. cū pridem. & C. quæ res pign. oblig. poss. l. 2. & melius. ff. de pact. l. Labeo. secus est si restituas pignus. ff. eod. tit. l. postquā. Sic etiam res nō apprehenditur, & tñ possessio transfertur: vt per claues. ff. de ꝯhen. empt. clauibus. Itē per instrumentum fit donatio. C. de dona. l. 1. Visu etiā transfertur possessio. ff. de acqui. pos. quod meo. §. si vēditorē. Item si rem meam penes te depositā tibi vendidi. Insti. de re. di. §. interdum. Itē cum quis etiā rem suam vult possidere nomine alterius. ff. de rei ven. quædam. Nec etiam semper in acquirēda possessione necessarius est actus corporalis: vnde sufficit affectus aliquo actu interueniēte. ff. de acqui. pos. l. 1. §. antepe. & hic, licet lex dicat q possessio acquiritur corpore & animo, non altero tantū. C. eo. tit. licet. ita q rei apprehensio per se vel per alterum sit necessaria. ff. de acqui. pos. quemadmodū. & l. qui vniuersas. Hoc tñ scias q licet ecclesia non apprehendat possessionē rei sibi collatæ, dominiū tñ nihilominus adipiscitur: qđ non est in priuato. C. de rei vend. seruum. C. de sacrosan. eccl. vt inter diuinū. Vnde versus:

Visu siue res mutuata venditione,
Clauibus & chartis, mea si conduco scienter:
Quamuis non aliter detur possessio, transit.

[a] Vide Ioannē And. in c. transmissam. de electione.

[b] Vide l. si concubina. & ibidem glossam. ff. de donatio.

¶ Idem episcopo Pictauiensi †.

¶ *Non valet consuetudo vt in causis ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur.*

CAP. III.

Ad † nostram audientiam noueris peruenisse, quòd in tua diœcesi etiam in causis ecclesiasticis cōsuetudo minus rationabilis habeatur, quòd cum aliqua causa tractatur ibidem, & allegationibus & querelis vtriusque partis auditis, à pręsentibus litteratis, & illitte-

[9] Cap. 1. eo. tit. in 3. cōpilatione.

Ad *nostram audientiam.*] Non valet consuetudo, vt sententia à nō suo iudice lata teneat. Ioan. And. Communis diuisio. secunda ibi, *Nos igitur.* Abb. Siculus.

Casvs. In diœce. Picta. talis erat consuetudo etiā in causis ecclesiasticis, q cū aliqua causa tractabatur ibidē, auditis allegationibus vtriusque partis, ab ijs qui præsentes erant sapientibus & insipientibus, quæritur quid iuris, & quod illi vel aliquis eorum dictauerit de consilio præsentium, pro sententia habeatur. Peruenit hoc ad notitiam Papæ. scribit Papa epo Picta. dicēs q talis consuetudo obuiat canonicis institutis, & ideo nullius debet esse momen

ti: quia

ti: quia sententia à nõ suo iudice lata non tenet. Vnde mãdat eidẽ epõ, vt in causis subditorum suorum, postquam sibi de meritis ipsarũ constiterit, sententiam proferat, sicut postulat ratio iuris, præmissa consuetudine non obstante. Not. ꝙ consuetudo ꝯ canones introducta, & non rationabilis non valet. Itẽ sententia à non suo iudice lata non tenet. non ite. pastoralis. Sed ibi collatũ fuit sacramẽtũ ab eo qui potuit, sed mandatur solũmodo suppleri qđ fuerat prætermissum. Sed nũquid Papa posset hoc delegare sacerdotibus? Vĩ ꝙ sic, per illud capitulũ, peruenit. aliàs Greg. decepisset eos. Sed si Papa prohiberet sacerdotem chrismare, post prohibitionẽ suã nihil conferret, si postea chrismaret. Episcopi vero, licet ipsi possint chrismare, non possunt aliis inferioribus demãdare, qui hoc ex officio facere nõ possunt: sed alij epi vel archiepi, possunt hoc facere in diœce. alterius epi de ipsius licẽtia. Epi enim ea quæ sunt iurisdictionis, vt puta iudicare, excõicare, & similia, committere possunt aliis etiã non habentibus iurisdictionẽ. ea vero quæ sunt ordinis episcopalis & auctoritatis, non possunt demãdare, aut etiã delegare aliis q̃ sint inferioris gradus. j. de consecrat. eccle. vel alt. aqua. arg. huius decre. vt ꝙ Papa non possit hoc delegare simplici sacerdoti: sed Papa non subiicitur legibus, ff. de legib⁹. l. princeps. 9. q. 3. cuncta. vnde põt cõmittere simplici sacerdoti, vt in d. c. peruenit.

a ¶ *Insipientibus.*]id est, minus sapientibus. Nec istud est inconueniens, quia quandoque reuelatur minori, quod maior nescit. C. de offic. rect. prouin. l. potiores. & 95. distin. esto subiectus. in fi. & 24. q. 3. si habes. Bernar.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*

b ¶ *Quæritur.*]Non prohibetur hic quin à pluribus requiratur: quia facilius inuenitur quod à pluribus & sapientibus quæritur. 20. dis. de quibus. C. de fideic. l. vlt. ad fi. quoniam illiterati quoq; habent causarum peritiã. C. de iu. certi iuris. & in Auth. de iud. §. qa vero. coll. 8. sed hoc solũ reprobatur hic ꝙ eorum risum pro sententia teneatur, cũ aliàs sententia à non suo iudice lata sit nulla. C. si à nõ cõpe. iu. l. vlt. & j. de iu. c. at si clerici.

c ¶ *Canonicis.*] & sic non valet consuetudo ꝯ canonicam constitutionem. j. de off. archi. cum satis. j. de re iudi. cũ causa. & quæ grauamen inducit. s. eo. c. 1. Arg. ꝯ. j. de cau. poss. cũ ecclesia Sutrina. & ff. de admini. tut. sine hærede. §. pen. Ista ꝯrietas expedietur. j. c. penulti. & vlt.

[Margin:] † Tex. est in l. 2. in glo. magna. & ibi Cy. C. q̃ sit lon. consue. & in l. nemo aliquo. in gl. temporalis. ff. de reg. iur.

[Margin:] † Alibi licet obedimus liberam facultatem.

[Margin:] † Cap. 3. in 3. collectio. eod. tit.

[Handwritten margin note:] Nota de [illegible] confirmand.

ratis, sapientibus & insipientibus[a], quid iuris sit quæritur[b]: & quod illi dictauerint vel aliquis eorum, præsentium consilio requisito, pro sententia teneatur. ¶ Nos igitur attendentes quòd consuetudo, quæ canonicis[c] obuiat institutis, nullius debeat esse momenti †, cum sententia à non suo iudice[d] lata nullã obtineat firmitatem: vt in causis ecclesiasticis subiectorum tuorum, postquam tibi de meritis earum constiterit, sententiã proferre valeas, sicut ordo postulat rationis, auctoritate tibi præsentium, (præmissa consuetudine non obstante) concedimus † facultatem.

¶ Idem L. vicario nostro apud Constantinopolim constituto.

¶ *Consuetudo non potest operari, vt clericus non episcopus possit exercere ea quæ sunt reseruata ordini episcopali. et est casus notabilis. Abb. Siculus.*

CAP. IIII.

QVanto † de benignitate: & infra. ¶ Peruenit ad audientiam nostrã, quòd quidam simplices sacerdotes apud Constantinopolim ea sacramenta præsumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apostolorum tempore fuerunt solis pontificibus reseruata[e], vt est sacramentum confirmationis, quod chrismando renatos, soli debẽt episcopi per manus impositionem conferre: ad excusandas[f] excusationes in peccatis, solam consuetudinem[g] prætendentes: & infra. ¶ Discr. tuæ mandamus, quatenus omnibus presbyteris districte prohibeas, ne talia de cætero sua temeritate præsumant, quæ licet non sint à fidelibus contemnenda: tutius tamen est ea sine periculo ex necessitate[h] (quæ legem non habet †) omittere[i], quàm vt ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non sine graui periculo inaniter conferantur: cum vmbra quædam ostendatur in opere, veritas autem nõ subeat in effectu.

¶ Idẽ decano & capitulo Cenomanẽsi.

¶ *Non valet cõsuetudo per quam interdicti sententia violatur.*

CAP. V.

CVm † inter vos ex vna parte, & canonicos sancti Petri de curia ex altera, super eo quòd dicti canonici generale interdictum[k], ab episcopo ve-

f ¶ *Ad excusandas.*] 16. q. 1. c. prædicator.

g ¶ *Consuetudinem.*] Et male. vnde dixit Martinus Zamorensis:

Composito lacte fœtentis quæso cibate: Quo putas exclusum crimen per temporis vsum. & hoc verũ est vbi consuetudo non est præscriptibilis. j. de simo. c. non satis. & j. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adult. c. cum haberet. 32. q. 7. flagitia. & non debet esse melior conditio furis propter furti continuationem. ff. de fur. l. inficiando. §. infans.

[Margin:] † Facit tex. in l. vnica. ff. de cõsue. & in l. non solum. §. l. ff. de const. tuto.

[Margin:] † Cap. 4. e. tit. in. 3. compilatione.

¶ *Glo. seq. alle. v. cõcor. ponit duos casus exceptos: et secundum moderatur.*

d ¶ *Iudice.*] Sic 2. q. 1. in primis. j. de iud. at si clerici. j. de paro. nullus. & C. si à non compe. iudi. l. 2. & 3. Et hoc verum est nisi in causa reconuentionis: vt 3. q. 8. c. accusatores. §. cuius in agendo. Vel nisi ex certa scientia aliquis consentiat in iudicem nõ suũ. ff. de iur. om. iudi. si ꝑ errorẽ. & ff. de iudi. l. 2. vel nisi vocat⁹ venire contẽnat. j. de appe. si duob⁹. Sed hoc nõ habet locũ in clericis, qui nõ possunt in aliũ iudicẽ consentire sine licẽtia sui ꝓlati vel iudicis. j. de fo. cõpe. si diligenti. & c. significasti. [1] vbi de hoc dicet.

QVanto.] Non valet cõsuetudo permittens presbyteris vt chrismẽt. Et sunt duæ partes. In prima ponitur ꝓsumptuosa cõsuetudo. In secunda ipsius reprobatio: ibi, *Discretioni.* Ab. Sic.

CASVS. Quidã sacerdotes apud Constantinopolim conferebãt sacramentũ cõfirmationis chrismando in frõte baptizatos: qđ à tẽpore Apostolorũ soli epi cõferebant per manus impositionem, sed ipsi ad suam excusationẽ solam consuetudinem allegabant. Vnde mandat Papa vicario suo apud Constantinopolim constituto, vt omnibus presbyteris suis districte prohibeat, ne de cætero talia sacramenta conferre præsumant: quia licet non sint à fidelibus contemnẽda: tñ tutius est ea dimittere sine periculo ex necessitate quæ legem non habet, q̃ ea recipere ab ijs qui conferre non possunt: q a vmbra quædã ostenditur in opere, veritas aũt in effectu nõ subest. Not. ꝙ consuetudo non excusat aliquẽ in delictis. Itẽ nihil confertur à sacerdotibus si chrismant in fronte baptizatos. & ita pro nõ dato habetur quod datur ab illo qui dare non potest de iure. Bernar.

¶ *Glossa seq. alleg. tres concor. secundo signat successiue duo contraria, et soluit, tertio quærit, alle. ponit op. et soluit.*

e ¶ *Reseruata.*]De cõsecr. dis. 5. manus. & c. de his. 68. dist. quãuis corepi. arg. ꝯ. 95. dist. peruenit. vbi presbyteri chrismabãt in fronte. sed illud ad ips. Gre. concessit ꝑꝑ scandalum de speciali indulgentia, & isti sacerdotes nihil conferebant, vt dicit in fi. quia hoc ex delegatione Papæ nõ faciebant, & ideo pro nõ dato habetur, ꝙ ab illo donat qui de iure donare nõ põt. j. de iure patronatus. qđ aũt cõsulis. in fi. & 1. q. 7. Daibertũ. & C. de leg. nõ dubiũ. arg. ꝯ. j. de sac.

[Margin:] 1 Facit tex. in authen. casta. & ibi Bal. C. de sacrosan. ecc. & in Auth. statuim⁹. C. de episc. & cle. & in §. clericus. de pa. tenẽ. col. 9.

[Margin:] Ordinarius minister sacramẽti cõfirmationis eps est. concil. Triden. sessio. 7. de cõfirmatiõe cano. 3.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

h ¶ *Ex necessitate.*]Ibi hoc fuit necessitas: quia cũ ciuitas Constantinopolitana capta esset à Venetis, & aliis Latinis, pauci episcopi & presbyteri Latini erant ibi qui hoc facerent: & ideo isti sacerdotes hoc faciebãt, & Græci nõ chrismabãt in frõte, & in multis aliis discordabant à Romana ecclesia, à cuius obedientia se subtraxerant. j. de maio. & obe. c. inter quatuor. & j. de bap. & eius effectu. c. licet Græcos.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*

i ¶ *Omittere.*]Sic enim de corpore Christi fieri debet. 24. q. 1. cœpit. sed in baptismo quod est ianua omnium sacramẽtorum, secus est; melius est enim ab hæretico [a] illud recipere, q̃ sine illo decedere, dum tamen in forma ecclesiæ conferatur. 24. q. 1. si quem forte. & j. de sum. trini. & fid. ca. c. 1. in fi.

[Margin:] a Ab hæreticis enim in forma ecclesiæ conferri potest. concil. Tridene. sessio. 7. de baptismo, canone. 4.

CVm inter.]Diuiditur in tres partes in prima ponitur querela. In scđa exceptio: ibi, *Procurator.* In tertia sententia: ibi, *Nos igitur.*

CASVS. Canonici sancti Petri de curia habẽt ex priuilegio vt tẽpore interdicti possint celebrare diuina. occasione huius priuilegij tempore interdicti positi in ciuitate Cenomañ. celebrabant diuina pulsatis campanis, & alta voce, ac si nullum esset interdictum. Vnde orta est contentio inter ipsos & canonicos Cenomañ. sed canonici S. Petri allegabant ꝙ ecclesia sua erat libera & exempta, & tempore generalis interdicti de consuetudine celebrabant diuina pulsatis campanis, interdictis & excõmunicatis exclusis. Papa cõsiderans quòd ex tali consuetudine, si qua foret, frãgeretur neruus ecclesiasticæ disciplinæ: decernit illam consuetudinem de cætero non seruandam. Not. consuetudinem nõ valere, quæ est contra statutum & disciplinam ecclesiæ.

K ¶ *Interdictum.*]Quod dicatur generale interdictum, habetur de ver. sign. c. cum in partibus.

¶ *Glo. seq. dat duas cocord. inducit duo similia, item exquisite duo alia subiungit, alleg. 5. iura in contrarium, et soluit.*

a ¶ De

stro, vel à vobis in ciuitate Cenomañ. positum non seruabãt, quæstio verteretur †: & infra. ¶ Procurator vero ipsorum proposuit, quòd ipsa ecclesia sancti Petri à sui fundatione libera extitit & exempta: & de consuetudine [a], in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulsatis campanis, alta voce (interdictis & excommunicatis exclusis) diuina officia celebrare. ¶ Nos igitur cognito, quòd ex tali consuetudine, si qua foret, dirrumperetur neruus ecclesiasticæ disciplinæ, ipsam de consensu fratrum nostrorum duximus irritandam.

¶ Idem episcopo Heliensi.

¶ *In attribuendis officijs nouæ dignitati, seruatur consuetudo vicinarum ciuitatum: quæ si diuersa fuerit, seruabitur magis rationabilis, & aliis non præiudicans.*

CAP. VI.

Cum † olim Londonensis episcopus nostris auribus intimasset, quòd in sua ecclesia proposuerat statuere [b] præcentorem, nos eius precibus inclinati, ei licentiam côcessimus [c], præcentorem huiusmodi ordinandi: dummodo in conferendis sibi redditibus nulli inferretur præiudicium [d]; statuentes vt præcentor taliter institutus, in sessionibus [e], processionibus, & aliis illam haberet in Lõdoñ. ecclesia dignitatem, quam habent alij præcentores in aliis ecclesiis Anglicanis: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si secundum diuersas consuetudines locorum, diuersas habere noueris præcentores in Anglicanis [f] ecclesijs dignitates, iam dictum præcentorem, illam [g] habere facias in Londoñ. ecclesia dignitatem, eaque manere contentum, quam (rationabilibus & approbatis consuetudinibus ecclesiæ saluis) sine [h] præiudicio alieno poterit obtinere.

¶ Item conuentui † Corbień. monasterij.

¶ *Non potest induci ex consuetudine, vt quis possit dimittere dignitatem sine superioris licentia, vel vt possit electus administrare non habita confirmatione à superiore.*

CAP. VII.

Cum † venerabilis frater noster episcopus Hostiensis, & L. sanctę crucis presbyter Cardinalis in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, inuenerunt abbatem de monasterio Hermioñ. quod ad Romanam ecclesiam noscitur pertinere nullo mediante, ad monasterium Corbień. quod est etiam Romanę ecclesię spe-

a ¶ *De consuetudine.*] Not. quod nec præscriptio nec consuetudo [1] prodest in hoc casu. vt hic dicit. & est simile j. de ele. c. cũ causam. & j. eod. c. cũ venerabilis. nec contra obedientiam: vt 18. q. 2. abbatibus. & j. de præscrip. c. cũ non liceat. nec contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur. j. de præscrip. c. cum ex officij. sicut nec valet tranlactio in hoc casu, & in huiusmodi spiritualibus j. de transact. c. prętereá. nec permutatio rei spiritualis potest fieri cũ temporali. j. de re. permu. c. exhibita. arg. contra j. de priuil. c. cum olim. 2. & j. de capel. mona. c. dilectus. & j. de cen. c. sopitæ. & j. de præsc. c. de quarta. & c. auditis. nõ sunt contraria: ibi non præscribitur contra obedientiam, nisi tanto tempore fuissent sub dominio Papæ, vel alterius ecclesiæ: & sic non dicuntur præscribere, sed potius præscribi: & præter ea illa, de quarta. & illa, auditis. nihil dicũt de obedientia, sed in alijs articulis & casibus loquuntur. Et sic patet quod vbicumque sit aliquid contra ecclesiasticã disciplinam siue neruum ecclesiæ, non habet locũ præscriptio.

Cum olim.] Diuiditur in duas partes. In prima ponitur cõsultatio. In secũda: ibi, *Quocirca*, responsio.

Casus. Eṗs Lõdoñ. petijt à dño Papa licentiã vt posset in terra sua constituere pręcẽtoré, Papa sibi petitã licentiã concessit, dummodo in cõferendis sibi redditibus nulli faceret præiudiciũ, ita quod præcentor ille in sessionibus, processionibus, & alijs, illã haberet dignitaté in illa ecclesia Londoñ. quam habent alij pręcẽtores in aliis ecclesiis Anglicanis; & sic episcopus constituit pręcentorem. præcentor ille taliter institutus occasione literarum domini Papæ, quędam in pręiudicium aliarum dignitatum nitebatur vsurpare; aliqui personatum habentes in ecclesia Londoñ. conquesti sunt domino Papæ: Papa mandat episcopo Helień. quatenus quia secundũ diuersas consuetudines locorum præcentores alij diuersas habẽt dignitates in ecclesijs Anglicanis, faciat illũ præcentorem contẽtum esse illa dignitate, quã potest habere sine præiudicio aliorũ, salui rationabilibus & approbatis consuetudinibus ecclesię London. Not. quod noua dignitas sine licentia dñi Papæ constitui non debet. Itẽ in dignitatibus diuersa põt esse consuetudo in eadẽ prouincia. Itẽ in præiudiciũ aliarũ dignitatũ noua dignitas constitui non debet. Itẽ consuetudines approbatæ ipsius ecclesiæ nihilominus remanent in sua firmitate

b ¶ *Statuere.*] Et sic onerosam dignitatem potest eṗs remouere de ecclesia sua cum suis canonicis, dum tñ cõfirmatio Papæ accedat. j. de consti. c. cum accessissent.

¶ *Glo. seq. in prin. & in fi. tractat, an noua dignitas creari possit sine Papæ licentia, &c. in medio signat contraria, & soluit.*

c ¶ *Concessimus.*] Per hoc vĩ quod noua dignitas in ecclesia constitui non potest sine licentia Papæ. 22. dist. c. 1. & C. de offi. præto. Afri. l. quas gratias. §. optamus. ergo vt omnes iudices secundũ voluntatẽ & timorem Dei, & nostram electioné & ordinationem, &c. & hoc ideo: quia si vna dignitas constituitur, oportet quod alia minuatur. arg. 99. dist. c. nullus. & c. 2. Sed hoc non est verum. arg. j. de eccle. ædi. c. ad audientiam. 2. & 12. q. 2. bonæ rei. & ff. de ope. publi. l. opus 2. Itẽ datur priuilegium dignitati, sed non est contra illud. j. de eccle. ædi. c. ad audientiam. 2. & j. de rescri. c. vlti. sicut nec seruitus datur prædio quod nondũ est. ff. communia prædi. l. 1. arg. contra. ff. de ser. rusti. præ. l. labeo. & ff. de ser. vrb. præ. l. si seruus. §. futuro. Sed non procedunt ista: quia non datur priuilegium dignitati quæ nondum est, sed dat Papa auctoritaté constituendi dignitaté ecclesiæ London. Inno. 4. dixit in apparatu suo quod episcopus cum capitulo suo potest nouam dignitatem constituere. contrarium credo.

d ¶ *Præiudicium.*] Intelligas enorme: quia pro modico non dimitteret. arg. 12. q. 2. bonæ rei. & j. de dona. c. apostolicę. sed meliꝰ vt sonat littera: quia illæ concordantiæ intelligũtur de rebus episcopalibus, & hic ipse episcopus modicum damnum potest pati vt aliquid cõferat dignitati. alij non compelluntur dare de suo, nisi iusta causa interuenirer constituendi illã dignitaté.

e ¶ *In sessionibus.*] Hoc ideo dicit: quia secundum dignitaté suam honorandus est aliquis in sede. j. de ma. & obe. statuimus. 17. dist. c. vlt. & in subscriptionibꝰ. ff. de albo scri. l. 1. & vlti. vt in sentẽtijs ferendis. ff. de decu. l. spurij. & in alijs suffragijs. arg. 25. dist. perlectis.

Additio. Vbi cessantibus priuilegiis in sententiis ferendis, potior est illius causa, qui eodem tempore pluribus suffragiis in decurionatu decoratur. Ioã. And.

f ¶ *In Anglicanis ecclesiis.*] Hoc est cum eadẽ consuetudo in alijs erat ecclesijs Anglicanis, illa seruaretur. argu. j. de elect. ca. cum ecclesia. Si vero diuersæ essent consuetudines, consuetudo metropolitanæ ecclesiæ seruanda est. 12. dist. de his. Vel quod verius est, quod melius seruari posset sine præiudicio aliorum, vt dicit in fin. argu. 12. dist. nouit.

g ¶ *Illam.*] Sed videtur quod minoré, ex quo ita indistincte dicit. arg. ff. de leg. 3. l. nummis. j. de censi. ca. ex parte. immo videtur de mediocri. ff. de ædil. edict. l. sciendum. §. illud. & l. præcedenti. in fi.

¶ *Glossa sequens elicit tria argumenta, ad primum inducit tria iura, ad secundum v. ad tertium, tria.*

h ¶ *Sine præiudicio alieno.*] Arg. quòd licet priuilegij verba generaliter loquantur, non tamen sunt interpretanda in præiudiciũ aliorũ. j. de trãslatio. c. licet. in fin. & j. de off. ord. ca. licet. & j. de auct. & vso pal. ca. ex tuarum. Item argu. quòd in dubio recurritur ad cõsuetudinem vicinarum ecclesiarum [l]. j. de cog. spi. c. super eo. & j. de censi. c. super eo. vbi de hoc dicitur expresse ff. de fun. instru. l. cum de lanionis. §. asinam molendinariam. in fi. ff. de regu. iur. l. semper in stipulationibus. & 12. dist. nouit. Item arg. quod in obscuris semper interpretatio ita debet fieri vt nulli sit captiosa. ff. de re. iur. l. quoties. & j. eo. c. cum dilectus. arg. 4. dist. erit autem lex.

Cum venerabilis.] Non valet consuetudo per quam prælatus sine superioris licentia potest dimittere prælaturam, etiam si vellet transire ad aliam dignitatem. h. d. Ioan. Andr. Diuiditur, quia in prima ponitur temeraria translatio. In secunda translati excusatio: ibi: *Postmodum*. in tertia excusationis reprobatio, ibi: *Cum igitur*.

Casus. Eṗs Hostień. & L. sanctæ crucis presbyter Cardinalis erant legati in Alemania. inuenerunt isti quòd quidam abbas monasterij, quod ad Rom. eccle. pertinet, nullo medio, transierat ad monasterium Corbień. quod est similiter sedi apostolicę speciale, sine licentia Papæ vel eius legati, nec petita nec habita confirmatione. abbas in sui defensione allegabat generalem cõsuetudinem illius terrę. consultus Papa respondet, quòd talis consuetudo inimica canonibus, corruptela potius dici debet: & ideo Papa mandat eandem decætero non seruari. Not. consuetudo contra canones obtenta non valet. Item nullus sine licentia sui prælati debet ecclesiã suam dimittere, vel aliam accipere.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit.*

[1] Translatio aliud sit præscriptio, aliud sit cõsuetudo. de hoc infra. c. vlt. Ioan. Andr.

Præscriptio non habet locum, quo rescum que sit aliquid contra ecclesiasticam disciplinam.

Cap. 5. e. tit. in. 1. cõpilatione.

Priuatus sine principis auctoritate facere nouũ opus ... ad æmulationem alterius ciuitatis, vel contentionis causa ... Ioan. Andr.

Alias fuit ... Corbiensis monasterio.

Cap. 6. e. tit. in 1. cõpilatione.

[l] Vide gl. in c. consuetudo. dist. 1.

a ¶ Migrasse.

a ¶ *Migrasse.*] Sicut abbas subiectus epo nun debet sine licetia epi renunciare. 18.q.2.abbas.nec etiam alij clerici: vt j. de renun. ca. admonet. sic abbas subiectus tm̃ Papæ renunciare nõ põt sine ipsi⁹ licẽtia, ẽt si sit isufficiẽs. j. de renũ.c.vlt.Greg. Sed vr q̃ esset vtraq. priuandus 7.q.1.si quis eps. & j.de trãsla.c.quanto. Vtrũ toleratus fuerit vel repulsus ab vtraq;, hic non dicit, 1 sed forte propter illam consuetudinẽ fuit toleratus. simile j. de elect. c.qd̃ sicut.§.super.eod.

b ¶ *Consuetudinẽ.*] Quę forte fuit, q̃ statim cũ sint electi, sine aliqua confirmatione administrant, renũciant, & trãseunt ad alias dignitates sine licentia Papæ, quod esse non debet. j. de elect. qualiter. & j. de renun.c.vlt. ex generali tñ dispensatione p̃lati, qui subsunt tñ dño Papę nullo medio statim postquã sunt in concordia electi, administrant qui sunt valde remoti. j. de elect. c. nihil est. Ratio quare hoc fiat redditur, scilicet ne ecclesia interim patiatur tam io temporalibus q̃ in spiritualibus lesionẽ.

c ¶ *Consuetudo.*] aliàs tñ consuetudo attenditur in electionibus. arg. 12.dis.nos ↄsuetudinẽ. & j.de cle. coniuga. c. cum olim. & j. de cau. pos. & propriet. cũ ecclesia. & 24.q.1.pudenda. & ff.de dec.l.nõ tñ.

CVm dilectus.] Diuiditur in duas partes principales. Prima narrat duplicẽ quæstionẽ electionis cũ partiũ allegationibus. Secũda ibi, *Quia nobis*, vnam definit, & alteram definiendã cõmittit. Abb. Sic.

1 Et cõsuetudo quatenus excusset, tradit glossa in c. denique. vers. consuetudi[illegible] dist. 4.

¶ Vide l. rẽ non nouã. iuncta glos. C.. de iudi. q̃ ibi Pe. de bella. Cy. Bartol. & Bal. & in l. 2. C. quæ sit longa consuet.

¶ Cap. 7. e. tit. in 3. cõpilatione.

¶ Vide omnino notas huius capitis.

ciale, propria temeritate migrasse a, licentia illud deserẽdi, vel confirmatione à nobis, vel ab ipsis, qui vices nostras in illis partibus tunc gerebant, nec habita nec petita: & infra. ¶ Postmodum autem nuncij eius, ad defensionem ipsius, generalem illius terræ consuetudinem b allegarunt. Cum igitur hæc non tam consuetudo c, quàm corruptela merito sit censenda, quæ profecto sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cætero non seruari. †

¶ Idem decano Salesberieñ. A. archidiac. & magistro P. Penetel. canonico Parisieñ.

¶ *De consuetudine potest induci, quòd vna ecclesia de gremio alterius teneatur sibi prælatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.*

CAP. VIII.

CVm † dilectus filius Guil. Andreñ. ecclesiæ monachus, qui pro clerico eiusdem ecclesiæ se gerebat, & G. procurator monasterij Karoseñ. super iure eligendi abbatẽ in Andreñ. monasterio, & eiusdem electione in † nostra præsentia inuicem litigarent, idem Gu. electionẽ suam à fratribus Andreñ. ecclesiæ concorditer celebratam, auctoritate Apostolica petiit confirmari, asserens tam de iure d cõmuni, quàm priuilegio speciali, eis ab Alexandro Papa concesso, & à nobis postmodum confirmato, liberam eligendi e auctoritatem, ad eosdem fratres tantummodo pertinere: & infra. ¶ Dictus vero procurator proposuit ex aduerso, quòd cum olim ad petitionem patronorũ ecclesię † à Morieñ. episcopo fuerit constitutum f, quòd si præfatus locus diuino munere adeo pullularet, vt Prior aut Abbas constitueretur ibidem, electio g eius penes fratres eiusdem loci, & capitulum Karoseñ. penderet; & huiusmodi obtentu statuti sic fuerit longe retroactis temporibus obseruatum, vt monasterio Andreñ. vacante, Andreñ. fratres in Karoseñ. capitulo, aliquem de gremio monasterij Karoseñ. sibi eligerent in abbatẽ, electio prædicti G. tam cõtra statuti tenorem, quàm etiam contra cõsuetudinem approbatam (quæ optima est legum interpres h) minus canonice attentata, merito cassari debebat: & infra. ¶ Quia nobis constitit electionem ipsam à suspensis i, & de

legẽ sine statutũ epi, vt per ipsam consuetudinẽ declaretur statutũ, qd̃ poterat dubiũ esse. Itẽ quandiu iua cõe seruari potest, non debet recedi ab ipso. Itẽ cõsuetudo præscripta præiudicat iuri communi, vt de ecclesia aliena tantum eligant: qd̃ est contra ius commune. Itẽ per statutũ p̃dictũ pręiudicatur epo diœcesano, & non capitulo Andreñ. cessante consuetudine: quia eps de iure cõi ipsam electionẽ deberet confirmare.

¶ *Cum dilectus.*] Cum ageret Guil. iste super iure eligendi abbatẽ, habebat mandatũ a capitulo & vacãte ecclesia, sed quantũ ad petendã confirmationẽ electionis suæ, agebat ex persona sua iure suo sibi acquisito p electionẽ. sic. j. de i itc. rest. c. 2. & not. & sic vĩ vbi de hoc B.

d ¶ *De iure.*] 18. q. 2. abbatẽ. & j. eo. cap. abbatẽ. & c. quàm sit. & 16. q. vlt. j. de cau. poss. & propriet. c. cum ecclesia.

e ¶ *Eligendi.*] Lex dicit q̃ monachi debẽt iurare eligere abbatẽ, quẽ sciunt fide rectũ, vita castum, & qui monasterio valeat vtiliter prouidere. i auth. de san. epis. §. iubemus igitur abbatẽ. coll. 9. qd̃ hodie non seruatur, sed secundum formã illius constitutionis. j. de elec. quia pp. eligere debent, si secundum illã volũt eligere.

¶ *Glo. seq. quærendo tractat, an clericus inuitos possit episcopus statuere quod eligant aliunde, ponit solutionem, quam in fine determinat.*

f ¶ *Constitutum.*] Licet eps possit subiicere vnã ecclesiã alteri, vt j. de excel. prælat. c. sicut vnire. non tñ credo q̃ possit statuere q̃ vna ecclesia eligat de alia clericis inuitis: quia hoc esset ↄ ius cõe 2 vt 17. q. vlt. c. vlt. & 18. q. 2. abbatẽ. & j. de iure pat. c. nobis. quia pacto priuatorũ ius publicũ non tollitur. j. de fo. comp. c. si diligenti. j. de testamen. c. requisisti. Nec aliquis ius publicũ remittere põt aliquibus cauoonibus, nec mutare antiquitus formã constitutã. ff. de admi. tuto. l. quidam decedẽs. & ideo Papa postea interpretatur statutũ. m̃ ius istud præscribi põt, vt quis teneat eligere de certo loco: vt hic patet, & j. de verbo. sig. l. abbate. & sic patet q̃ minus iustus titulus dat causam præscribendi: vt j. de emp. & ven. c. peruenit. ff. pro emp. l. qd̃ vulgo. ff. pro leg. l. pro legato. & l. vlti. & vere vr̃ iniustus, quia eps non põt tollere ius vnius ecclesiæ, & dare alteri. j. de re. eccle. non alie. c. 1. 3 Sed ex tali titulo potuit bona fide monasteriũ Karoseñ. p̃scribere, vt alij monachi eligerent de monasterio Karoseñ. & eps solũmodo concessit monasterio Karoseñ. qd̃ suũ erat. s. confirmationẽ electionis: & ita cessante pręscriptione solã cõfirmationẽ habẽt, vt probatur per interpretaoonem Papæ, vt j. patet. satis tñ credo q̃ in ipsa fundatione possit episcopus cum capitulo cõstituere de voluntate patroni, q̃ illa ecclesia esset alteri subiecta, & quòd clerici intitutendi semper eligerent sibi prælatum de maiori ecclesia. & quod dicit supra, q̃ episcopus non potest facere q̃ vna ecclesia eligat sibi prælatum de ecclesia alia, hoc intellige quando ecclesiæ sunt iã institutæ & dotatæ, & ab inuicem distinctæ & separatæ: quia illud esset contra ius commune. j. de exces. præla. c. ad hæc.

g ¶ *Electio.*] Hic sumitur electio æquiuoce 4 pro confirmatione & pro electione: vt j. patet. & hoc verum est si consuetudo non probetur. sed si probetur, proprie tenetur.

h ¶ *Interpres.*] ff. de leg. & const. prin. l. si de interpretatione. & infra de sepul. c. certificari. & tacito consensu per desuetudinem lex abrogatur. ff. de leg. l. de quibus. in fi.

¶ *Gl. seq. primo ponit quatuor qua non potest suspensus. secundo quærit. ponit duas opiniones. quæstionem declarat, & secundam opi. approbat.*

i ¶ *A suspensis.*] Suspensus enim non potest eligere nec eligi. vt hic, & j. de elect. c. cum inter R. seniorem. & j. de ęta. & qua. c. cũ bonæ. &

CASVS. Vacante monasterio Andreñ. electus fuit quidã monachus eiusdẽ monasterij Guil. nomine in abbatẽ: monachi Karoseñ. monasterij huic electioni se opponẽtes, dicebant electionẽ abbatis Andreñ. cœnobij de suo monasterio faciendã, pp qd̃ quæstio tam super electione prædicta, q̃ super iure eligendi abbatem delata est ad sed. Apos. In p̃sentia Papę opponebat dictus dñs G. monach⁹, q̃ tam de iure cõi q̃ de priuilegio speciali ad capitulum Andreñ. monasterij pertinebat electio. vnde petebat electionẽ de se factã cõfirmari. Procurator monasterij Karoseñ. proposuit ex aduerso, q̃ olim ad petitionẽ patronorũ monasterij Andreñ. fuit à diœc. epo constitutũ, vt si locus ipse in tm̃ cresceret vt abbas cõstitueretur ibidem, electio ipsi⁹ abbatis penes fratres eiusdẽ loci, & capitulũ Karoseñ. penderet: & obtentu huius statuti sic fuit longis tẽporibus obseruatum, ita q̃ monasterio Andreñ. vacãte, monachi eiusdẽ loci de gremio Karoseñ. monasterij sibi eligebant aliquẽ in abbatẽ. vnde cum electio ipsa fuerit ↄ prædictũ statutum & consuetudinem (quæ est optima legũ interpres) celebrata, merito cassari debebat, & mandari fratrib⁹ Andreñ. vt de cætero sibi eligãt abbatẽ de monasterio Karoseñ. Insup allegauit, q̃ electio ipsa facta erat de suspenso, & à suspensis: & ideo electio non tenebat: dñs Papa auditis hinc inde propositis: quia ei constitit q̃ electio facta fuit de suspensis, eã cassauit iustitia exigẽte, id est, cassam & irritã nunciauit. veruntñ q̃a prædictũ statutũ ita posset intelligi, q̃ per illud non derogetur iuri cõi nec priuilegio, hoc modo vt electio pertineat ad capitulũ Andreñ. & confirmatio ad capitulũ Karoseñ. mãdat Papa quibusdam, q̃ si monachi Karoseñ. talẽ consuetudinẽ probauerint, per quã iuri cõi præiudicetur: vt monachi Andreñ. elegerint sibi abbatẽ de monasterio Karoseñ. secundũ illam consuetudinẽ debeant iudicare electionẽ monasterij Andreñ. decętero faciendã: q̃ si talẽ consuetudinẽ non probauerint, adiudicent monachis Andreñ. ius eligendi abbatẽ, vt liberã habeant potestatẽ vel de gremio sui monasterij, vel aliunde eligendi sibi abbatẽ, præsentando ipsum Karoseñ. capitulo, vt si fuerit canonica electio per capitulũ Karoseñ. confirmetur. No. q̃ electio facta de suspenso non valet. Itẽ consuetudo interpretatur

¶ aliàs Morinen.

2 Et est simile quia iura ecclesiæ vacantis non habentis defensorem alienari nõ possunt, ipsa tamen ecclesia vniri vel donari põt. de reb. ecc. non alien. dum. lib. 6. clement. un. tit. si. vna ecclesia. & tacis quod dicitur infra de cas[illegible] la c. sop. gl. pe. Ioh. An.

3 Concor. tex. cum ibi no. in c. constitutus. de relig. dom.

4 Adde de æquiuocatione istius dictionis in l. 2. cum gl. ff. d. op. leg. melius de iure in c. cũ illis. in ver. electio. de præb. lib. 6.

suspenso etiam celebratam, eam iustitia cassauimus ᵃ exigente. Cæterum cum supradictum statutum ita sane posset intelligi, quòd per illud nec iuri communi ᵇ, nec priuilegio derogetur, vt videlicet ad sæpedictos fratres electio spectet abbatis, & ad Karofeñ. capitulum confirmatio: Mādamus quatenus si ex parte Karofeñ. cœnobij, talis fuerit consuetudo probata, quæ iuri communi præiudicet ᶜ, in hac parte vos secundum illam decernatis electionem Andreñ. abbatis decætero faciendam: alioquin Andreñ. monachis ius eligendi abbatē adiudicare curetis: vt sic decætero liberam habeāt facultatē, vel de gremio ecclesiæ suæ, vel etiā aliunde, per electionem canonicam eligendi personā idoneam in abbatem præsentandam Karofeñ. capitulo, vt ab eo (si fuerit canonica) cōfirmetur.

Hono. iij. Parisieñ. capitulo.

Capitulum sine episcopo statuta seu consuetudines nouas facere, vel antiquas immutare non potest.

CAP. IX.

CVm consuetudinis ᵈ vsusq; longæui non sit leuis auctoritas, & plerumque discordiam pariant nouitates: Auctoritate vobis præsentium inhibemus, ne absque episcopi vestri consensu ᵉ immutetis ecclesiæ vestræ constitutiones & consuetudines approbatas, vel nouas ᶠ etiam inducatis: Si quas forte fecistis, irritas decernentes.

Idem maiori & Burgeñ. de Rupella.

Non valet consuetudo per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.

CAP. X.

EX parte vestra fuit propositum, quòd cum in patria vestra seruatæ sint hactenus duæ consuetudines abusiuæ, quòd si indigena ᵍ vel extraneus, prodigalitatis vitio ʰ, vel incu-

næ. & j. de cle. excom. mi. c. postulasti. nec postulari potest qui non seruauit interdictū. j. titu. proxi. c. 1. in fi. nec beneficia conferre. j. de conces. præben. c. quia diuersitatē. Sed nonne iudicare & præbendas dare est iurisdictionis? vtiq;. j. de elect. c. nosti & c. c. excommunicare. j. de elect. c. transmissam. Nunquid suspensus pōt huiusmodi iurisdictionem exercere? Dicunt quidā q epūs suspensus pōt excommunicare, & præbendas dare: & respondent illi decre. quia diuersitatē. q ille epūs erat ab officio suspensus & iurisdictione. Sed dicūt q canonicus suspensus eligere nō pōt: quia cū sit suspensus, nihil officij retinet: secus est in prælato. Sed ꝯ istos est 24. q. 1. audiuimus. Alij dicūt & melius q epūs suspensus nō potest excōicare, nec interdicere, nec dare præbendas. j. de exces. præla. c. vlti. arg. quamuis hoc potuerit post cōfirmationē, licet adhuc nō sit cōsecratus. Ratio illa vr: quia plus aufert ei suspensio quam contulerit consecratio, vt dici consueuit, plus tollit negatio quàm ponit affirmatio: nā electus & cōfirmatus multa pōt ex iis quæ pertinent ad officiū episcopale, quæ perdit per suspensionē: quia cōsecratio nō multum addit. j. de transl. c. inter corporalia. Et est simile sicut maritus post matrimoniū consummatū nō potest intrare religionē, sed ante pōt. j. de conuer. coniug. c. ex publico. sic epūs non confirmatus pōt aliqua quę tñ nō pōt consecratus. Sic vides in alio simile, epūs in archiepiscopū electus, non potest ante receptionē pallij tamquā archiepūs clericos ordinare, sed tñ potest antequā sit electus in archiepūm: quia hoc non facit vt epūs, sed vt archiepūs. j. de elec. q sicut. §. præterea. Prӕterea beneficiū concedere & etiā habere posse, competit ratione ordinis, & est eius accessorium. 1. q. 3. si quis obiecerit. & cui interdicitur vnū & reliquū. 81. dist. si quis sacerdotū. & c. eos qui. Prӕterea de hac suspensione fuit obiectū & probatū ex eo quod dicit: quia nobis cōstitit, & c. & licet obiectū à partibus non fuerit, iudex tñ qui debet electionem confirmare, ex officio suo debet inquirere de huiusmodi. j. de elec. c. nihil est. Et hæc quę dicuntur hic de his suspensis, intelliguntur de suspensis ab homine & etiā à canone. Si vero aliquis esset suspensus à canone: puta participando cū excōicatis, ille talis bene pōt eligere, & alia facere quæ sunt iurisdictionis, sed eligi scienter nō potest. hæc probantur j. de cleri. excōi. ministrā. c. si celebrat. qa mitius agitur cū lege q̄ cū ministro legis. ff. de arbi. l. Celsus. Satis pōt dici q suspēsus posset excōicare: qa pōt absoluere excōicatū. s. de rescri. c. ab excōicato. j. de sent. excō. sacro. & capi. duobus. & q pōt absoluere, pōt ligare, & eꝯ: cū nō sit priuatus à cōione fideliū, quare nō posset priuare aliū. & hoc dico de eo qui nō est suspensus à iurisdictione, vt suspensus à canone sola participatione. Ioan. & Lau. hoc cōcedūt, q suspēsus ab officio tm̄, pōt excōicare, & præbēdas dare: & intelligunt illā decre. qa diuersitatē. cū erat suspēsus ab officio & iurisdictiōe. Ego aūt nō credo q suspēsus ab homine possit dare præbēdas: vt hic dr̄, licet Lau. & Ioan. cōcedāt q possit excōicare, & præbendas dare. arg. ꝯ. posset induci prædi. decre. si celebrat. quę tñ intelligitur de excōicatione minori: melior enim est opinio secunda, quia sicut excommunicatus alium excommunicare non potest. 24. q. 1. audiuimus. ita eadem ratione nec suspensus ab homine aliū pōt suspendere. j. de exces. prӕl. c. vlt. Bern.

ADDITIO. Et hoc propter mixturam officij & iurisdictionis, idest quam habet spiritualis iurisdictio ad officium, id est ordinē, & ipsius executionem. Ioan. And. in nouel.

a ¶ *Cassauimus.*] i. cassam nūciauimus. j. vt lit. nō cōte. c. accedēs.

b ¶ *Iuri communi.*] similē interpretationē habes j. de fi. instru. inter dilectos. ver. cæterum. vbi enim aliquid à iure cōi discrepare vr̄, reducendum est ad ius cōe si potest fieri, ne pereat, quia promptum est leges legibus concordare. C. de inoffi. dot. l. vnica. & Augustinus concordat euangelistas. de pœn. dist. 1. periculose. & etiā testes debent ad concordiā reduci, ne de periurio notentur. j. de testi. c. cū tu. Sic enim facienda est interpretatio, vt nulli sit onerosa, & secundum ius. s. tit. proxi. c. causam quæ. & j. de priuile. c. ex ore. & s. eo. c. cum olim. Item secundum q minus est captiosa. ff. de regu. iur. l. quoties. in fi. tit. & hoc ita verum est, q ad ius cōe reducatur, si verba illa patiūtur, vt hoc versu; electio eius penes fratres eiusdē loci & capitulum Karofeñ. & c. Nam à verbis priuilegij non est recedendū vbi certa sunt. j. de priuile. c. porro. & j. de decimis. c. ad audientiam. vbi enim verba non sunt ambigua: non est locus interpretationi. ff. de leg. 3. ille aut ille. sed vbi sunt dubia, necessaria est interpretatio. ᵃ

c ¶ *Præiudicet.*] Præscripta videlicet, quoniam alia non prodest. j. de cau. pos. c. cū ecclesia. Quæ consuetudo iuri præiudicet, & quæ nō, dicetur j. eo. c. vlt.

C*Vm consuetudinis.*] Tex. est notabilis & multum allegabilis, in quo primo ponitur duplex ratio determinādi. Secundo ibi, *Auctoritate*, ponitur determinatio, quæ primo prouidet circa futura. Secundo ibi, *Si quas*, circa præterita.

CASVS. Canonici Parisieñ. irrequisito episcopo suo, & sine suo consensu quasdā consuetudines ecclesiæ suæ immutauerunt, & quasdā fecerunt de nouo: pp qd̄ dicit Papa q auctoritas ꝯsuetudinis nō est leuis, & nouitates q̄nq; discordiā inducunt. Vnde præcipit q sine consensu epi canonici cōsuetudines nō immutent ecclesiæ, nec nouas inducāt, qd̄ si fecerint, decernit illas irritas & inanes. Not. q omnia facienda sunt in ecclesia de consensu epi & canonicorum: nisi consuetudo sit in contrarium.

d ¶ *Cum consuetudinis.*] C. quæ sit longa consuetudo. l. 2. & j. eod. c. vlti. & ibi exponitur. & 11. dist. consuetudinis.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶ *Consensu.*] Bene dicit, consensu: quia sine ipsius consensu obtento hoc facere non possunt. Sed vr̄ q non teneantur habere consensum, dummodo consiliū & tractatum cum eo habeant. arg. de arb. c. cum olim. Sed hoc non est verū, quia illud obtinet ex forma arbitrij, immo epūs & canonici vnum corpus & vnū collegiū sunt, ita q ipse caput, & ipsi canonici membra. j. de iis quæ fi. à præla. c. nouit. & est expressum q si aliquibus mandetur. vt cum ³ consilio aliquorum aliquid faciant, eorū consiliū expectare tenentur, nec sufficit q tantū requiratur. j. de elect. c. cū in veteri lege.

f ¶ *Vel nouas.*] Nouitates enim sine causa inducendæ nō sunt: quia lex dixit q in rebus nouis constituendis euidens debet esse vtilitas. ff. de legi. & constit. princip. l. in rebus. arg. s. de constit. c. cognoscentes. & reprehenditur qui nouitates inducūt. 11. dis. qs nesciat.

E*X parte.*] Diuiditur in duas partes. Primo recitat duas consuetudines irrationabiles, quas secūdo reprobat ibi, *Tenore*. Ab. Sicu.

CASVS. In quadā terra seruabant duę ꝯsuetudines. Prima erat, q si aliqs deueniret ad inopiā quocūq; casu, siue aliquo modo amitteret bona sua, posset alienare bona vxoris suæ pro voluntate sua. Alia fuit, quòd si vxor alicuius fidē violaret coniugij, & ipse eā pp hoc dimitteret, accipiebat dimidiam partem bonorum viri sui, cū potius esset priuanda omnibus bonis mariti, ac etiam dotem suam perdere deberet. mandat Papa q de cætero tales consuetudines nō seruentur. Not. q turpes consuetudines non debent obseruari.

g ¶ *Indigena.*] i. inde genitus.

¶ *Glo. seq. instruit quis sit prodigus, &c. & ponit versus.*

h ¶ *Prodigalitatis vitio.*] Quod se esse virtutē sæpe mētitur. 41. dist. sæpe. Prodigus est q dat danda & nō danda. Auarus qui tenet tenēda, & non tenenda. Largus mediū tenet inter vtrūq;. Vnde versus.

Prodigus est animi vitio retinenda profundens.
Qui retinet cupide, & ea deposcit auarus.
Largus qui sumptum facit ex ratione libenter. ⁴

Sed non videt q huic sit subueniēdum: quia culpa sua & vitio incidit

a Quasi velit indicare quod eligere competit ratione officii, non ratione beneficii.

Suspensus à canone an possit eligere.

Vbi quid à iure communi discrepat si fieri potest reducendum est ad ius cōmune.

a Text. est in l. 2. C. de nou. act. & in l. omnes populi. & ibi Bart. ff. de iust. & iur.

3 De hac quæstione late Albericus tract. de agnosc. assertio. q. 26.

4 Hostiēsis inter prodigum & largum ita distinguit: prodigus est cui plus placēt retenta, largus vero cui plus placēt data. Vide Ciceronē lib. de offi.

incidit in egestatē. ff. quod met. cau. l. si mulier. 86. distin. non satis. Et dignū est vt male meriti egestate laborēt. ff. deposi. l. bona fides. taliter enim non fuerat subueniendum huic ratione præmissa, & cū alterius læsione, sed eleemosynam dare possumus, ne pereat. 86. distin. pasce fame morientem, &c.

ria [a], seu quocunque casu alio dissipauerit, vel amiserit bona sua, bona vxoris suæ tam mobilia quàm immobilia, pro suæ voluntaris libito † alienat [b]: & infra. ¶ Et quòd si vir ducat vxorem, quæ fide coniugij violata committat adulterium, nihilominus ipsa medietatem omnium bonorum, quę fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbe apprehendit, quæ potius priuanda esset omnibus viri bonis [c]: & infra. ¶ Tenore pręsentium declaramus, vos nō teneri ad huiusmodi consuetudines obseruandas [d].

¶ Gregorius nonus.

¶ *Consuetudo non derogat iuri naturali seu diuino, cuius transgressio peccatum inducit: nec positiuo, nisi sit rationabilis & præscripta.*

a ¶ *Incuria.*] id est, negligentia, & ideo ei nō est subueniendū, quia vigilantibus & nō negligentibus iura subueniūt. j. de rerū permuta. c. cum vniuersorū. & j. de donat. inter dilectos. ff. ad Velleia. l. 2. §. verba. quia stultus nō consueuit subueniri, sed errantibus. ff. de iuris & facti ignorātia. l. penultima. §. si quis ius. & C. si minor se maiorē dixerit. l. si is. & vtilius esurienti panis tollitur, q̄ si securus de cibo iustitiam negligat. 5. quæstione quīta. nō omnis. & 23. quæstio. quarta. nimiū sunt inquieti. & ideo talis cōsuetudo merito reprobatur.

¶ Adde pro interpretatione horū verb. pro suæ voluntatis libito, tex. est ibi not. in l. labeo ait. §. 1. ff. de act. & Bar. in extrau. ad reprimēdū.

b ¶ *Alienat.*] Quod de iure fieri non debet. ff. de fundo do. l. fundus. & l. lex Iulia. nec etiā pp delictum mariti bona mulieris sont distrahenda. C. ne vxor pro mar. l. 1. 2. & tertia. C. ad leg. Iuliā de vi pri. l. prima. & j. de pign. c. ex litteris. In casu tñ qñq; distrahuntur bona mulieris pro viro: vt in causa primipilarij bona mulieris pro marito obnoxia sunt fisco, si omnia bona mariti exhausta sunt. C. in quibus cau. pign. tā ꝫ. l. satis. Nec valet alienatio fundi dotalis, etiā si mulier consentiat. C. ad Vellea. Auth. siue à me. & in Auth. vt imobiliā ante nup. do. §. si pprie. coll. 5. Sed si iu raueris non ꝯuenire, tenet venditio. j. de iureiur. c. cū contingat. si sine vi & dolo præstitū sit iuramētum sponte. Constante etiam matrimonio in tali casu cum incipit vergere ad inopiam, mulier potest repetere dotem. C. de iure dot. l. in rebus. & l. vbi.

c ¶ *Bonis.* Et etiā dotē suam pp adulteriū perdere debet. C. de iur. do. l. si dotē. & C. ad leg. Iul. de adult. l. libertatē. & j. de do. inter virum & vxorem. c. plerumque. vbi de hoc.

d ¶ *Obseruandas.*] Iuri ꝯrias, vt dictum est. Per primam consuetudinem inuitabantur viri ad dissipandum bona sua, per alteram mulieres proniores erant ad committendum adulterium. arg. ff. de pact. dota. l. conuenire. talis compensatio non est admittenda.

CVm tanto.] habet materiam amplam, & multū subtilem. Et habet duo dicta. secundū ibi, *Licet*. & qualibet pars potest subdiuidi. Abbas Siculus.

CASVS. In prima parte dr̄ q̄ quanto amplius quis in peccato perseuerat, tanto grauius peccat. Vnde ꝯ ius naturale nulla consuetudo excusat: quia transgressio iuris naturalis inducit periculū salutis. Secundo dr̄ q̄ consuetudo lōgæua nō est vilis. tñ non valet vt præiudicet iuri cōi siue positiuo, nisi illa consuetudo sit rationabilis & p̄scripta: quia tūc præiudicat iuri cōi in loco vbi consuetudo seruatur. Not. contra ius naturale nulla consuetudo valet. Item cōtra ius positiuum præualet consuetudo rationabilis & præscripta.

e ¶ *Diutius.*] infra de sim. c. cum in ecclesiæ. & infra de eo qui du. in matri. quam polluit. ca. cum haberet.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem de quo iure naturali loquitur littera, & respondet quod de illo quod consistit in præceptis, &c.*

f ¶ *Naturali iuri.*] Quod immobile perseuerat. 5. dist. §. sed cū ius naturale. 25. q. 1. sunt quidā. Et hoc verū est quantū ad præcepta vel prohibitiones quæ moralia sunt, & non mutantur: vt non occides, nō furtū facies, honora patrē, & c. 6. distin. nō est. §. his itaq;. & naturalia quidē iura īmutabilia sunt, ciuilia vero mutabilia. Instit. de iu. nat. §. sed naturalia. j. de cōsan. & affi. c. nō debet. & ideo nulla cōsuetudo p̄ualet ꝯ ius naturale, etiā si oēs homines de mundo ꝯ facerent. 32. q. 7. flagitia. cuius ignorantia neminē excusat. 1. q. 4. turbatur. §. notādum. & ibi nihil interest in vitio decipere vel decipi. 16. q. 1. si cupis. & de ignorātia dr̄ q̄ qui ignorat, ignorabit. 37. distin. ideo. §. vt itaque. De ignorantia iuris naturalis & ciuilis tractatur in summa. 1. q. 4. §. notandum. & ibi recurrendum est.

¶ Connotter. in l. si id quod. ff. de condic. inde.

¶ *Gl. seq. quærit obiiciendo pro insolubili, ponit primo op. quam reprobat, secundo secundam, quam etiam reprobat, tertio soluit.*

g ¶ *Vilis auctoritas.*] Sed quæritur de qua consuetudine hic intellexit Grego. Si dicis de bona cōsuetudine, illā nulla rō fine ius vincit, immo æquiparaī ei. 11. dist. in his. si de mala, de illa non pōt dici q̄ nō sit vilis. Sup hoc dicūt quidā q̄ principiū illius §. debet itelligi de bona consuetudine, & finis de mala: & ita diuersimode intelligunt: sed hæc non fuit intentio legis vnde §. iste sumitur. C. quę sit long. consuet. l. 2. & ideo inepte dicunt: Alij pro maiori parte exponunt litteram istam, nō tñ est adeo valitura, vt iuri positiuo debeat pręiudiciū generale, supplent generaliter, non præiudicat iuri, sed in eo loco præiudicat iuri vbi consuetudo seruatur. & iste intellect' planus & facilis est. sed de hoc nulla dubitatio est q̄ consuetudo vnius loci iuri positiuo generaliter p̄iudicet oībus locis. Et ideo sic debet intelligi lex illa quā habes 11. dist. cōsuetudinis. quāuis particularis cōsuetudo nō est vilis, nō tñ p̄iudicat iuri positiuo, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit p̄scripta. & hęc expositio reprobat duas primas opiniōes, quas facit hic Gregor. in fi. & sic intellige 11. distin. consuetudinis.

¶ Ad intelligentiā vide B. Thomam 1. 2. q. 97. art. 2. & Dominicum Soto li. 1. de iust. & iure. q. 7. art. 2.

CAP. XI.

CVm † tanto sint grauiora peccata, quanto diutius [e] infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali iuri [f] (cuius transgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licet etiam longæuæ consuetudinis non sit vilis [g] auctoritas: non tamen est vsqueadeo valitura, vt vel iuri positiuo debeat præiudicium generare, nisi fuerit rationabilis [h], & legitime [i] sit præscripta.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, & soluendo ponit quatuor exēpla, sinit recitetur per aliam q. quam soluit alleg. q. iura.*

h ¶ *Rationabilis.*] & quā cōsuetudinē dices rationabilē? Illā dico rationabilē, quā non improbant iura. j. de causa poss. ca. cū ecclesia. & ꝯ. eo. c. cum dilectus. & j. de ver. sig. c. abbate. vt si qñq; admittant aliq ad electionē, ad quos nō ptinet de iure cōi, & de alio collegio, ista consuetudo non improbatur à iure, vt dicunt iura prædicta, & illa est rationabilis, q̄ tñ capitulum eligat canonicos sibi, & alios inferiores prælatos irrequisito ep̄o. j. de elect. c. cum ecclesia Vulterana. vel ep̄s solus hoc faciat. j. de ijs quæ fi. à pla. sine consen. c. ex noscitur. licet de iure vnum corpus sint. j. de ijs quæ fi. à præl. sine cōsensu ca. nouit. & de iure cōi deberet fieri ab omnibus cōiter ab ep̄o & canonicis: vt qñq; fit. j. de cōcel. p̄b. postulastis. Et illā dicerē rationabilem, q̄ absentes non vocentur ad electionē; vt in multis locis contingit, vt in Tuscia, & in multis ecclesijs. & hmōi consuetudines legitime præscribuntur, vt patet per prædicta exempla. Illā dico generaliter rationabilem, quæ non obuiat canonicis institutis. Irrationabilis est quę improbatur à iure, qualis est illa j. de insti. c. ex frequentibus. ꝯ. eo. c. cū venerabilis. & s. c. prox. & onerosa consuetudo, vt s. eo. c. 1. & s. eo. c. cum inter vos. & j. de re iud. c. cū causa. & ḡnaliter vbi aliquid fit ꝯ neruū ecclesiasticę disciplinæ siue libertatē. j. de elect. c. cū terra. & c. sacrosan. & c. massana.

¶ Adde textum in Authent. cassa. C. de sacrosanct. eccle. & in l. de quibus. & ibi Bartol. ff. de leg.

¶ *Glo. seq. primo ponit q. quæ requirantur, vt consuetudo iuri præiudicet, & ab hoc recedere videtur in fi. gl. secundo quærit glo. quæ sit differentia, &c. & primo ponit vnam differentiam contra quam alleg. & remittit. Secūdo ponit aliam quam approbat. Tertio ponit duas alias.*

i ¶ *Legitime sit præscripta.*] spatio 40. annorum. j. de causa pos. cum ecclesia. & j. de præscri. c. auditis. de hoc potestis habere multa iura. ea enim solū locum habent in rebus ecclesiasticis. 16. q. 3. c. placuit. §. quas actiones. Ad hoc ergo vt consuetudo iuri cōi pręiudicet, requiritur primo q̄ rationabilis sit, & q̄ sit præscripta: vt hic, & c. cū ecclesia. Itē q̄ ex certa sciētia, & non per errorē sit inducta ff. de leg. qd nō ratione. & sciente illo qui potest ius condere. ff. de leg. l. de quibus. in fi. Et q̄ sit tale ius qd possit præscribi. Nā quædā sunt quæ non possunt p̄scribi, saltem a laicis. j. de p̄scrip. c. cautam quæ. & c. cū ex officij. & c. cū non liceat. Et q̄ non sit ꝯ ius naturale. 32. q. 7. flagitia. vel saltem q̄ sit obtenta in ꝯdictorio iudicio. ff. de leg. l. cum de consuetudine. & j. de ver. sign. c. abbate. Itē requiritur q̄ sis vsus illa cōsuetudine siue vicibus illis quibus vsus es eo aīo vt intendas, siue credas te ius habere, & vt in posterū id facias. ff. de itin. actuq; pri. l. 1. §. Iulianus recte ait. & l. vlt. aliàs non prodest, vt ibi dr̄: & sic solæ vices non inducunt consuetudinē: quia nō exemplis, sed legibus iudicandū est. C. de sen. & interlo. om. iu. l. nemo. sed secundū consuetudinē talē bene iudicaretur, vt dictū est. ff. de leg. l. nā imperator. Itē requiritur q̄ maior pars populi vsa sit ea consuetudine ad hoc vt secundum illā iudicetur: quia sicut minor pars populi nō posset inducere legē; ita nec cōsuetudinē. Itē & illa consuetudo p̄iudicat iuri, cuius nō extat memoria hominū. 3. q. 6. hæc quippe. & j. de ver. sig. c. sup quibusdā. §. 1. & ff. de aqua quoti. & æsti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. & ff. de aqua plu. ar. in summa. §. idē labeo. & ff. de prob. l. si arbiter. & sic vt q̄ difficile sit probare cōsuetudinē & p̄scriptionē. Sed quā differētia facis inter cōsuetudinē & p̄scriptionē? illa pōt assignari (vt quidā dicunt) q̄ vbi cōsuetudo

¶ Quæ requirantur ad hoc vt consuetudo iuri cōmuni præiudicet.

tudo prætēditur, admitti posset probatio in 3rium, vt probet indebitum fuisse quod cōsueuit percipi. arg. à 3trio. C. de agri. & censi. l. in bus. lib. 11. sed vbi præscriptio est, non admittitur probatio in 3rium ad probandum indebitū fuisse. arg. à 3trio. j. de pscri. c. si diligenti. vbi dr q bona fides & iustus titulus requiruntur. & ibi dr qñ exigitur titulus, & qñ non. C. de pig. act. l. nec creditores. Item q petit aliquid sibi deberi vel fieri ex consuetudine, debet allegare causam petendi: & tūc sufficit probare solum tēpus, licet non probet causam: & tunc nō admittitur pbatio in 3rium; & fm hoc non vr differentia inter consuetudinem & pscriptionem: quia in pscriptione qñq; probatur titulus. ita dicunt quidam, quare solum tēpus non est causa inducēdæ obligationis sicut nec tollēdæ. ff. de actio. & oblig. l. obligationū. §. placet. & hæc opinio magis placet fm Io. Alij dicūt q sola 9suetudo sufficit etiam sine causa. argu. j. de causa posses. c. cum ecclesia. vbi de hoc. vbi vero aliquis est in possessione percipiendi aliquid, & ei quæstio mouetur: tuēdus est in possessione quousque probetur contrarium, s. indebitum: quia possidet ratione consuetudinis. 16. q. 4. volumus. nisi vi, precario, seu clam possideat. tunc qui dedit, sua auctoritate potest reuocare. vt 10. q. 3. quia cognouimus. j. de insti. cū venissent. Item in alio potest esse differentia inter cōsuetudinem & pscriptionem: quia consuetudo qñque debet [1] esse obtenta 3dictorio iudicio populi, pscriptio vero non. Item quia in consuetudine requiritur q maior pars populi vtatur illa, vt dictum est, in pscriptionibus non requiritur. Sic ergo intellige q cōsuetudinis non est vilis auctoritas; tñ nō vincit ius positiuum illa particularis consuetudo in eo loco vbi est cōsuetudo, nisi fuerit rōnabilis, & legitime sit pscripta, tunc bene vincit ius, & ei piudicat concurrentibus pdictis in ea pscriptione. sed fm hanc decret. satis sufficere vr si consuetudo solummodo sit rōnabilis, & pscripta. Bern.

Cap. 1. ... in 3. compilat.

[1] De qua consuetudi ne hoc sit accipiendū tradit Com postellanus supra ca. 1. quē hic refert Ioan. And.

TITVLVS V.

De postulatione prælatorum.

Inno. iij. decano, & capitulo Senonēsi.

Impostulabilis est qui violat interdictum. h. d. quo ad tit. habet enim multa alia dicta quæ non faciunt ad tit.

CAPVT I.

AD† hæc in beato Petro: & infra. Cūque de facili nō possetis in vnum locū & propositum conuenire, sed ad nos fuisset ab aliquibus appellatum [a]: tandem cōuenientes in vnum, Altissiodoreñ. episcopum in archiepiscopum postulastis. Postulationem vestram per magistrum R. præcentorem vestrum, & per abbatem sancti Petri exponentes, & petentes, vt faciendæ translationi pium præberemus assensum. Verū quoniam antequam idem magister ad sedem Apostolicam accessisset, nobis quasi pro certo constabat, quod idem episcopus interdicti sententiā non seruasset, quod etiam idem magister non negauit [b], in fratrū nostrorum præsentia requisitus à nobis, in ipsius episcopi excusationem allegans [c], quòd sententiam latam seruare nullatenus tenebatur, quæ ad eius notitiam, nec per litteras nostras, nec per Cardinalem tunc Apostolicæ sedis legatum, qui eandem sententiam promulgarat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum vel litteras peruenisset: & infra. Quod nec sufficit, immo nec proficit ad excusationem prædicti episcopi, cum Cardinalis idem sentētiam interdicti præsentibus multis solemniter, ac publice promulgauerit [d] & ea-

DE POSTVLATIONE PRÆLATORVM.

Viso de iure scripto & non scripto: quia parum est iura condere nisi sint ministri qui eadē iura tueantur, vt in l. 2. ff. de ori. iur. §. post originē, & in c. vbi periculum. §. præterea. de elect. lib. 6. ideo de ipsis ministris & eorū assumptione merito erat videndum. Et quoniā assumitur altero ex tribus modis, s. per postulationem, electionem, & translationem; ideo de quibus istis tribus infra subiicit. & quia postulatio innititur gratiæ, præponit titulū de postu. prælatorū. Quid aūt sit postulatio, vide p gl. c. vnico. eod. tit. lib. 6. Abb. Siculus.

De hac materia habes 61. dist. Osius. & c. nullus inuitus. & c. episcopum, 63. dist. litteras. 78. dist. fraternitatem. cum multis similibus.

AD hæc.] Diuidit in sex partes. Nam in prima ponit iniusta postulatio. In secūda: ibi, *Postulationem.* postulantiū petitio. In tertia: ibi, *verum.* petitionis impugnatio. In quarta: ibi, *Quod nec.* excusationū reiectio. In qnta: ibi, *Nos igitur,* postulationis cassatio. In sexta: ibi, *Licet.* gratiosa eligendi vel postulandi permissio. Abbas Siculus.

CASVS. Ecclesia Senoñ. vacante, canonici Senoñ. licet ab initio in discordia fuissent, tandē conuenientes in vnū, epm Altissiodo. in suum archiepm postularunt: postmodū per magistrum R. pcentorem suum petierunt à dño Papa: vt postulationē suam admitteret, & eidē epo daret licentiam transeūdi ad ecclesiā Senoneñ. sed dñs Papa anteq̃ dictus magister ad ipsum accederet, intellexit pro certo, q dictus eps interdicti sniam quam dñs Papa protulerat in terram Regis Franciæ, non seruauerat, qd idem magister nō negauit in psentia dñi Papæ requisitus, allegans q sniam ipsam seruare nō tenebatur: eo q nō puenerat ad notitiam ipsius epi per litteras Papę, nec per litteras legati, qui sniam publicauit, nec p aliquius executoris mandatum. insup allegauit q dictus rex in Altissiodo. dioce. terram propriam non habebat: vnde interdictū non extendebat ad Altissiodo. diœc. sup hoc scribit Papa Senoneñ. capitulo, dicēs q prima allegatio nō sufficit, nec proficit ad excusationem epi Altissiodo. eo q Cardinalis sniam interdicti publice pmulgauit multis psentibus, & snia illa à multis in regno Franciæ publice seruabatur, & qñ aliqua constitutio publice promulgatur: non est necesse q singulorū auribus intimetur, sed sufficit ad hoc q quilibet eam seruare teneatur, q est publice pmulgata. & q ita sit, pbat per concilium Sardiceñ. cuius verba hic ponunt. Ad aliam allegationē rñdet q non valet: qa dictus rex i Altissiodoreñ. diœce. terram propriā non dr habere: quia ipse mādauit terrā regis Frāciæ subijci interdicto, & Cardinalis interpretat[2] fuit mandatū Papæ, & sniam interdicti pmulgauit in terram illam. q regi tunc tpis adhærebat: & terra illa Altissiodo. adhærebat tunc ipsi regi. pterea ex alia causa excusari non potuit, ex eo qd nouit Metropolitanā ecclesiā suam seruare sniam interdicti, & ipse eam seruare debebat. Dñs Papa bis pmissis qui fm Apostolum oēm inobedientiā debet punire, considerans inobedientiam ipsius epi: pdictam postulationem repulit vt indignam, non pp postulantem ecclesiam, sed pp postulatam psonam: cum obedientia non prodesset humilibus, si contēptus contumacibus non obesset. In fine dicit, q cum hoiem postulassent indignū, potestatem amiserunt eligendi: de gratia tñ concedit eisdem vt de persona idonea ecclesiæ Senoneñ. debeant prouidere. Nota ea quæ publice fiunt, nulli licet ignorare. Item qd metropolitana ecclesia seruat, suffraganei debent obseruare. Item omnis contumacia est punienda. Item qui non seruauerit interdictum, ineligibilis efficitur. Ber.

a *Appellatum.*] Quæ appellatio nō tenet nisi causa iusta fuerit allegata. j. de elect. c. cum nobis. in prin. & j. de appel. c. vt debitus.

Gl. seq. arg. allo. quatuor iura. alleg. duas leges in contrarium, & remouet.

b *Non negauit.*] Per hoc vr q confessio [2] procuratoris dño piudicet. j. de capel. monac. c. dilectus. & de re iud. c. suborta. sicut & confessio aduocati. j. de censi. c. cum olim. & j. de appellatio. c. cū causam. 3. ff. de interroga. actio. l. si sine. §. si defensor. alias est lex, ille §. si defensor. & ff. de confes. c. certum. §. penulti. Qñ confessio procuratoris siue factum præiudicet ipsi dño, dicitur j. de causa possess. c. cum olim. & j. vt lite non contest. c. 1. vbi ponit hæc materia.

ADDITIO. Petrus dicebat q iste non fuit procurator postulati, sed postulantium. Io. And.

Glo. seq. obijcit per tres rationes, & soluit.

c *Allegans.*] Hæc allegatio bona vr: quia quilibet psumitur ignorans nisi probetur sciens. ff. de proba. l. verius. & decretum non ligat ignorantes. ff. de decre. ab or. fa. l. vlt. & 82. dist. proposuisti. circa fin. & arg. j. de consti. cognoscentes. immo non sufficit denunciare procuratori. ff. de peti. hær. l. item veniunt. §. petitam. Sed nō est ita: quia cum publice sententia illa fuerit promulgata: eā ignorare nō potest, neq; debet, & præsumitur eam scire. 12. q. 2. qui & humanis. & 16. dist. qd dicitis. arg. ff. de instit. ac. sed & si pupillus. §. proscribere. & arg. j. de præsump. c. quanto. Vbi enim allegat ignorantia circa ea quæ plerīq; sciunt, & quæ publice fiunt, non creditur ei nisi hoc probetur. j. de elect. c. innotuit. ver. nec probare cogimus, &c. j. qui ma. acc. pos. cum in tua. & j. de sen. exc. si vero. 34. q. 2. in lectum. [3] Sed vbi circa ignota allegatur ignorantia, non cogitur probare ignorantiam. ff. de administ. tuto. l. hoc autē.

Glo. seq. allegat 4. concor. ex quib. in fi. concludit in medio soluit vnam legem contrariam.

d *Publice promulgauerit.*] Sufficit edicta proponi in publico, etsi ad citatum non perueniat. argu. de do. & contu. causam quæ. argu. ff. de dam. infect. l. 4. §. toties. & C. de an. except. vt perfectius. & C. de iudi. l. properandum. §. & si quidem. Nec obstat ff. quæ sen.

[2] Forte insurgens ex ... tate qd videtur velle Inno. quod expeditum est de elec. c. 2. lib. 6. Ioan. An.

[3] Concor. tex. cum gl. ... l. in l. regula ff. de iu. & fact. igno. & l. fin. ad ... gl. ff. loca.

ff. appel. rescin. l. 1. §. item cum ex edicto. quia ibi edictum non fuit solemniter propositum: & ideo non excusatur nisi probaret contrarium, vt dixi in gl. hæc allegatio. immo vr sufficere quod per solā famā ad ipsum peruenerit. j. de sen. exc. c. cū desideres. §. secundæ quæstioni. Et si dubitaretur quia solummodo per famam intellexit: in tali dubio debuit potius seruare sniam interdicti, quàm ecclesiastica sacramēta postea pertractare. j. de cle. exc. mini. illud.

a ¶ *Solēniter editur.*]Vt expresse legit in Auth. vt lae. no. consti. circa prin. coll. §. vbi dicit quod post duos mēses nullus habet excusationē si vel let ignorantiā allegare, nisi vt dicitur in illa gl. hæc allegatio.

¶ Ad intelligentiā vide d. Thomā. 1. 2. q. 90 art. 4. Sotum lib. 1. de iust. & iure. q. 1. art. 4. Alfōsum Castrū lib. 1. de potesta te legis pœnalis c. 1. & Ieronīdum Vasquium lib. 1. cōtro uersia. illustr. c. 44.

b ¶ *Canonica.*] 16. dist. quod dicitis.

c ¶ *Terram propriam.*] Bona fuit interpretatio Cardinalis: quia cū dicimus, seruum suū vel ipsius, dño dam' actionem: & cum dicimus, in alterius locum. de dño intelligendum est. ff. de reli. & sum. fu. l. 2. §. in locum. hic tñ large fit interpretatio ad oēs terras quæ tūc regi adhærebant præstādo auxilium. & est simile ff. de verb. sign. l. liberorū. sicut excōicatio extenditur ad illos qui præstāt auxilium excōicato. j. de sen. excom. c. nuper. & c. si concubinæ. vel quia terra illa erat de iurisdictione ipsius, licet proprietas regis non esset; & ideo regnum totum propter contumaciā suam fuit suppositū interdicto. j. de offi. dele. c. sane. & j. de spon. c. non est nobis. & j. de iu di. c. nouit.

¶ *Glossa seq. alleg. 3. iura in contrarium, solu. distinguendo quadruplicem interpretationem.*

dem interdicti sententia in regno Francorum iam à multis publice cœperit obseruari, nec sit necessarium cum constitutio solēniter editur [a], aut publice promulgatur, ipsius notitiam † singulorum auribus per speciale mādatum, vel litteras inculcare: sed id solum sufficit, vt ad eius obseruātiam teneatur, qui nouerit eam solemniter editā, aut publice promulgatam: cum & cōtra quosdam qui Sardiceñ. concilium non seruabant, tamquam illud non habuerint, aut perceperint, canonica [b] tradat auctoritas, qđ eis non facile facultas credendi tribuitur: cum idem penes illos in suis regionibus actum fuerit & receptū. Nec valet quòd in Altissiodoreñ. diœcesi dictus rex terram propriam [c] dicitur non habere, cum nos terrā totam regis ipsius subiici mandauerimus interdicto, & Cardinalis nostrum interpretatus [d] mādatum, in terram illam sententiam promulgauerit, quæ regi tunc temporis adhærebat: & infra. ¶ Sed inde liquido constat sæpedictū episcopum sufficienter excusari non posse, quòd suam metropolitanam [e] ecclesiam generalis interdicti sentētiam & recepisse nouerat, & seruare: & infra. ¶ Nos igitur qui secundum Apostolū prompti sumus inobedientiam [f] omnē vlcisci [g], eiusdem episcopi Altissiodorensis inobediētiam attendentes, ne nil obedientia [h] prodesse videretur humilibus, si contemptus [i] contumacibus non obesset: cum iuxta canonicas [k] sanctiones quædā sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, postulationem huiusmodi non propter postulantem ecclesiam, sed propter postulatam personā [l] repulimus vt indignam. ¶ Licet autem ex eo quòd hominem, qui vestro non conueniebat proposito, postulastis [m], cum vos interdicti sententiam seruaretis, & ipse eā cōtemneret obseruare: permissa vobis facile abusi fueritis potestate: ac ideo vos ea nō immerito priuare [n] possemus [o], de solita † tamen benignitate cōcedimus [p], vt vobis per postulationē, seu electionē canonicā de persona congrua consulatis.

¶ Idē Hostiensi epis. Apost. sedis legato.

¶ *Qui postulationē cassatam vitio personæ innouat, est eligendi & postulandi potestate priuatus.*

CAP. II.

GRatū † gerimus: & infra. ¶ Accepimus ex litteris tuis, quòd canonicis Senoneñ. quorum postulatio nostra fuit auctoritate cassata [q], licet cassationis litteras suppressissent in fraudem, vt canonice ad electionem procederent, mandauisti: & infra. ¶ Cumq; plures eorum, postulationem cassatā [r] à nobis innouare denuo niterētur [s]; quidam vero episcopum

k ¶ *Canonicas sanctiones.*]28. dist. quia sunt culpæ. & quia maleficia impunita remanere non debent. j. de senten. excom. c. vt famæ. & ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. & ff. de solu. l. Stichū. §. tametsi.

l ¶ *Personam.*]Et hoc ideo; quia vitiū suit materię, & nō artificis. ff. ad leg. Aquil. l. si seruus. §. si calicē. Et ita habes hic, quod qui nō seruat interdictū, ineligibilis est, nec pōt postulari. Et posset dici quod est irregularis & suspēsus, ideo nec eligere debet, nec excōicare, nec bñficium cōferre pōt: quia claues ecclesiæ cōtēnit. j. de exces. præ. cap. vlt. vbi est hoc expressum.

m ¶ *Postulastis.*]Postulo [1] te primo si consentire licebit. Consentire nego nisi te bene postulo primo. Forsitā indign' & turpi crimine læsus. Sic aliter possem primo post iure carere. Si minus est dignus: tunc me poscente tuetur.

[1] Hęc non ē glosa Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus.

n ¶ *Priuare.*] Ergo fuit constitutum in concil. Laterañ. j. de elect. c. cū in cūctis. vt qui sciēter indignū elegerint, eligēdi ea vice potestate nouerint se priuatos. & ad postulationē extendit: vt hic, & j. de elect. ca. bonæ memoriæ. in fin. & hoc ideo est: quia per postulationē peruenitur ad electionem. arg. j. de consti. c. nam concupiscentiam. & ff. de spon. l. oratio. secus tñ est cū postulat illegitimus vt dispensetur cum eo, vel legitimetur. 56. dist. Cenomanensem. & j. de elect. c. innotuit.

¶ In aliquot manuscriptis est: de solita tamen benignitate sedis Apostolicæ concedimus, &c.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 3. compilat.

o ¶ *Possemus.*]idest, priuati essetis.

p ¶ *Cōcedimus.*]per [4] officiū iudicis & de gratia, non de rigore. contumaci enim & delinquenti potest iudex remittere pœnam de gratia: vt j. de offi. deleg. c. consuluit. vbi dicit: nisi per gratiā ei benignitas indicātis subueniret. & j. de offi. leg. c. nisi specialis dilectio. bene dicit, concedimus: quia quod non poterat de iure cōi, cōcedit eis per priuilegium, vt patet in capitulo sequenti.

[4] Hæc non ē glosa Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

d ¶ *Interpretatus.*]Not. quod legatus interpretatur mandatū dñi Papę. [1] arg. j. de sent. exc. c. inter alia. & 11. q. 1. c. sicut. §. ex his oibus. & C. de leg. l. vlti. & j. de iudi. c. cum venissent. de hoc ibi sol. Vnde nota quod quædā interpretatio est generalis & necessaria. & redigenda in scriptis, vt principis, vt dicunt iura hic signata in contrarium. Alia est generalis & necessaria, sed non est in scriptis redigēda, vt consuetudines. ff. de leg. l. si de interpretatione. j. tit. proxi. c. cum dilectus. & hic similr. Alia non est generalis, sed necessaria, & in scriptis redigēda: vt iudicis. ff. de leg. l. nō possunt. arg. l. nam vt ait. Quod possit iudex interpretari sniam suā, est arg. ff. de iudi. l. Paulus. vbi potest supplere quæ desunt sniæ, sic & interpretari sicut prætor potest. ff. de præto. stipu. l. in prætorijs. Et alia est quæ nec generalis, nec necessaria, nec redigenda in scriptis, vt magistrorū. C. de profes. vr. Cōstantino. l. vnica. lib. 12. Interpretatio pricipis ius facit quoad oēs. j. de cōsti. c. fi.

[1] Similis ē glo. in §. ex his. 11. q. 1. Spec. in tit. de leg. §. superest. ver. delegatus. quoque & in §. nunc ostēdendū. versi. 37.

e ¶ *Metropolitanam.*]12. dist. de his.

f ¶ *Inobedientiam.*] 23. q. 6. c. 1.

g ¶ *Vlcisci.*]Immo potius deberet parcere cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. C. de epis. & cleri. l. si quis in hoc genus. vnde dictum fuit de Cæsare. *Qui vincis semper, vt victis parcere possis. Parcere prostratis scit nobilis ira leonis.*

ADDITIO. Ad hoc 45. dist. disciplina. & alibi. Parcere subiectis & debellare superbos: & alibi. Sicut bellanti & resistenti. & c. 23. q. 1. noli. in fine. Hostieñ. Seneca lib. de virtutibus. Honestū & magnum vindictæ genus, ignoscere. Ioan. And.

h ¶ *Obedientia.*] 2. q. 5. quanto.

i ¶ *Contemptus.*]Nā facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. q. 4. est iniusta. & j. de vi. & hone. cleri. ca. vt clericorum. [a]

GRatum.]Continuatur hoc c. ad præcedens: tractat enim de illa materia. Diuiditur in duas partes. nam in prima ponitur narratio duplicis postulationis, & alterius admissio, ac alterius derogatio. secundo ponitur papalis approbatio: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Canonici Senoneñ. receptis litteris cassationis postulationis prædictæ fraudulenter sumpserūt litteras ipsas. legatus tñ Apostol. sed. qui sup hoc mandatum Apostolicū receperat, mādauit canonicis prædictis, vt ad electionem procederent canonice celebrandam. quidam canonici Senoñ. postulationem cassatam à dño Papa iterum innouarūt. quidā alij canonici licet essent numero pauciores, postulauerūt epm Cameraceñ. Cardinalis intelligens quod illi qui postulationē cassatā innouarunt, essent eligendi seu postulandi potestate priuati, & ideo ad alios (licet pauciores numero essent) postulādi auctoritas est deuoluta, postulationem factā de epo Cameraceñ. penitus admisit. & Papa prædictum epm Cameraceñ. à vinculo absoluit quo tenebat ecclesiæ Cameraceñ. & cōfirmauit factū legati. Nota qui psonā indignā eligit vel postulat, amittit potestatem eligēdi, & potestas ad alios licet pauciores numero tunc deuoluit.

q ¶ *Cassata.*]supra c. prox.

r ¶ *Cassatam.*] i. non admissam.

s ¶ *Niterentur.*] Postulando eundem Altissiodo. & male: quia ex quo alicuius electio vel postulatio cassatur vitio personæ, non est assumendus ad eandem. j. de electio. c. super eo.

¶ *Gl. seq. quærit, arg. ponit op. Ioan. demum soluit, et alleg. in contrariū respōdet.*

a ¶ *Pauciores.*

Cameraceñ. in archiepiscopũ postularent, tu intelligens eos qui cassationem nostram quodammodo reuocare volebant, eligendi priuilegium amisisse, quia concessa sibi ex Apostolicæ sedis benignitate abuterentur temere potestate, ac ideo ad alios licet pauciores a numero, quantum tamẽ adhoc pertinet consilio saniores, eligendi vel postulandi deuolutam esse licentiam, prædictum Cameraceñ. ad eorum instantiam in pastorem auctoritate fretus Apostolica prouidisti b. ¶ Nos igitur a solicitudine Cameraceñ. ecclesiæ ipsum reddidimus absolutum: quod à te de mandato nostro factum est, auctoritate Apostolica confirmantes.

¶ Idem † clericis Raueñ. ecclesiæ.

¶ *Postulatio per quam priuata vel minor vtilitas communi vel maiori præfertur, vel quæ fit à minori quàm à tertia parte collegij, admitti non debet.*

CAP. III.

Bonæ † memoriæ Guil. archiepiscopo vestro viam vniuersæ carnis ingresso, quidã vestrũ sanctæ Praxedis presbyterum Cardinalem; quidã vero Imoleñ. episcopum postulauerunt: & infra. ¶ Nos igitur auditis quæ de facto, & de iure fuerant allegata, plenius etiã pro vtralibet partium curauimus allegare c; considerauimus † vero quòd eiusdem Cardinalis præsentia vtilior sit non solum Romanæ, sed etiam ecclesiæ generali d tam apud Apostolicã sedem, quàm apud ecclesiã Rauennatem, vnde non immerito præferentes speciali vtilitati cõmunem e, & minori maiorem, prædictum Cardinalem postulationi vestræ nõ duximus concedendum. ¶ Attendentes autem ex altera parte, quòd prędictus episcopus à minori quam tertia parte fuerit postulatus: & quòd Apostolica sedes postulationes huiusmodi nõ consueuerit in tãta diuisione f ac contradictione recipere: cũ etiam quãdo aliquis ab aliis vnanimiter postulatur, ad admittẽdam postulationẽ eorũ, non tam ex

a ¶ *Pauciores.*] Hic patet ꝙ si maior pars delinquit in electione eligendo vel postulando indignũ, electio deuoluitur ad alios, licet numero pauciores. j. de elect. c. bonæ 2. & c. cum in cunctis. & c. cũ wintonieñ. Sed quid si oẽs delinquunt ꝑter vnum, nũquid ille vnus poterit eligere? Vr ꝙ sic: quia vniuersitas remanet in vno, siue ius vniuersitatis. ff. qđ cuiusq; vniuersi. sicut municipij. in fi. & 65. dist. si forte. Et dicit lex hominibus coactis, sic accipere debemus vt siue vnus solus vim fecerit, siue etiam hoibus coactis. quantum enim ad verba non refert an solus vim faciat, an hominibus coadunatis: quia adhuc non deficiũt verba. ff. vi bono. rapt. l. ait prætor. §. hoĩes. sic siue vnus sol᷑ sit siue plures, ille potest eligere. Io. dicit 1 ꝙ vnus solus non põt eligere, & in eo solo non potest ius illud retineri. arg. inducit ad hoc j. de elect. cap. 1. & 10. q. 3. vnio. & ff. de ver. sig. l. Neratiꝰ. q. a cũ duo siue tres faciãt collegium, qui debent sibi eligere platum, non potest hoc esse in vno, cũ iam desinat esse collegium, sicut grex desinit esse si vnum tantum animal remãsit de grege. ff. de lega. 2. l. si grege. & ad hnc inducit etiam 65. distin. si forte. quin si vnus solus eps remaneret in puincia. debet ipse alios conuocare ad consecrandũ electum: vt j. de elect. c. bonæ 2. Tu dicas ꝙ vnus solus potest eligere, & ius eligendi remanet in vno solo per iura primo inducta. Et iura quæ inducit Io. non ꝯdicunt. Primo illud c. si forte. non ꝯdicit, quia ipse solus non põt aliquẽ consecrare, immo ad minus debent esse tres, & est de substantia consecrationis, ita ꝙ aliàs non esset cõsecratus. 66. dist. porro. vbi forma consecrationis traditur, sed ad illa sola, quæ solus facere potest, non vocabit alios. Et illa decre. bonæ. non ꝯdicit, quia cum prima electio non esset nulla ipso iure, immo ille H. qui solus eligit, secundo eam poterat confirmare: vt j. de elect. c. qđ sicut. nõ debuit procedere ad secundã nisi prima cassata: qđ si fecisset, debebat postea solus eligere, vt vr ꝑꝑ culpam illorum. Sed in casu illo dicit Ioan. ꝙ non deuoluitur potestas eligendi ad contemptum: sed tunc qñ eligunt indignum, satis potest dici, ꝙ ꝑꝑ talem cõtemptum non deuoluitur ius eligendi ad contemptum: quia non tñ peccant illi q contemnunt quantũ illi qui eligunt indignũ: 2 & sufficit ꝙ cassetur electio: quia non est nulla, in quo casu tñ priuati sunt. j. titu. proxi. c. cum in cunctis. Sed debent tunc priuari per sñiam sicut qñ peccatur in forma. j. tit. proxi. c. quia ꝑꝑ. & in c. bonæ. Alia iura quę dicunt ꝙ desinit esse collegium, nõ ꝯdicunt, quia licet collegium desinit esse collegiũ oibus mortuis, ꝑter vnum: nihilominus ius collegij siue vniuersitatis remanet in illo ꝑ legẽ: sicut municipij. §. vlt. & hoc dicunt Laurentius, Vincentius, & Tancredus.

1 In Gof. hic qui red dit tres rationes quare collegas p sequentia. Pu to tñ ꝙ ille vnus possit à superiore petere, vt ei esse prouideat. Ioan. And.

a Abbas, Imolam clericis Raueñ.

¶ Cap. j. eo. tit. in 3. compilatione.

2 Adde ꝙ eligẽs indignum vide tur scienter sacere. ff. de confir. tutu. si patronus. per Bar.

b ¶ *Prouidisti.*] De nostro speciali mandato, aliàs non posset illum transferre. j. de officio lega. c. nisi specialis. & c. quod translationẽ. & ideo bene dicit, ꝓuidisti. nõ enim debuit dicere, confirmamus. quia nihil est quod cõfirmaret cum per postulationem nullum ius acquiritur. j eod. c. penult. Sed debet dicere superior, postulationẽ admittimus, vel postulationem vestram non duximus admittendã. j. eod. c. proxi. & s. eod. c. proxim.

Bonæ memoriæ.] Diuiditur in tres partes. In prima ponit duas discordes postulationes. In secunda: ibi. *Nos igitur.* vtranque repellit, causam exprimens. In tertia: ibi, *Mandantes.* monet nouam prouisionem fieri. Abb. Siculus.

Consuetudo est in ecclesia Ranẽnate, ꝙ mortuo archiepiscopo significant hoc Papæ, sed de ipsius mandato eligunt, aliter sine mandato eius eligere non est moris.

Casvs. Vacante ecclesia Raueñ. canonici illius ecclesiæ epm Imoleñ. postularunt. quidam vero postulauerunt S. Praxedis presbyterum Cardinalẽ. postulationes istæ delatæ sunt ad sedẽ Apost. Papa auditis allegationibus hincinde tam de iure ꝗ de facto, etiã allegauit plenius pro vtraque parte, considerans ꝙ præsentia Cardinalis esset vtilior non solum ecclesiæ Romanæ, verumetiã tam generali ecclesiæ ꝗ Rauennatẽ. ideo Papa volens præferre cõem vtilitatem priuatæ, & maiorem minori, postulationem Cardinalis non admisit: ex alia parte considerans ꝙ eps Imoleñ. à minori quam à tertia parte fuit postulatus, & huiusmodi postulationes in discordia factas Romana Ecclesia admittere non consueuit: quia qñ etiam in cõcordia fiunt, non tam ex iure ꝗ ex gratia moueatur, postulationem Imoleñ. epi non admisit, mandans capitulo Rauennateñ. vt in personam idoneã conuenire procurent. Nota ꝙ iudex potest supplere de iure & de facto qđ aduocati omittunt. Item communis vtilitas præferri debet priuatæ. Itẽ postulatio & iuri & gratiæ innititur.

a Aliàs, ita considerantes igitur.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem, an iudex de facto supplere debeat, & ponit duas opiniones, & primam approbat respondens ad legem contrariam.*

c ¶ *Curauimus allegare.*] Sic ergo patet ꝙ iudex potest supplere quæ aduocatꝰ omisit, sicut Papa hic supplet, & C. vt quæ desunt aduoca. iudex sup. l. vnica. & de iure debet supplere, & nõ de facto: nisi tale sit factum qood iam sit ei notum vt iudici, prout dicit dñs Azo. Alij etiam dicunt sicut Placẽ. ꝙ etiam de facto, & inducunt ad hoc ff. de pet. hære. l. vltima. Sed primum verius est, ꝙ de tali facto supplere tñ debet, qđ est ei notum tanquam iudici. 3 arg. C. de appel. l. vlt. in fi. t. rñ. & est arg. Instit. de act. §. si minus. ff. de ædil. edict. l. bouem. §. aliqñ. Et debet supplere vt iudex sedendo & non stando, ne aduocati officium sumat. C. de postulan. l. quisquis. inducendo legem vel decretum, vel decretalẽ. Inuenio ꝙ qñque iudex supplet altera parte absente. C. de temp. appellatio. l. 2. §. vltimo. & C. de appellat. l. vlti. in princ. Sed vtraque parte ꝑsente supplere non debet: nisi in casu ꝑꝑ publicam vtilitatẽ repellendo militem a procuratione etiam tacente altera parte. ff. de procurator. l. filiusfamilias. §. veterani. & C. de procurato. l. militem. Et lex quam inducit Placẽti. ff. de petitione hæredita. l. vltima. non obstat; quia potius consulitur illi iudicis officio ꝗ iure ordinario. Et est simile ei quod dixi de milite. Nam iudex ex officio suo si scit aliquẽ excõicatum publice, ipsum debet repellere ab agendo, etiam si ab aduersario non excipiatur. j. de exceptionibus. c. exceptionem. & sic officio iudicis cõsulitur aduersario: sicut in l. de petitione hæreditatis. l. vltima. & hic Papa supplet ex officio suo, & j. de electio. c. cũ nobis olim. vbi de hoc dicitur: quare in hoc casu officium iudicis locum habet.

3 Vt quod scriptũ est in attestationibꝰ vel aliis actis, secundũ Inn. supra eod. tit. c. 1. allegat de cor. vitia. cap. 1. forte ꝑꝑ id qđ ibi dicã super verbo standato nõ de eo quod est ibi nouũ vt Deo, vel vt homini, de offic. ordi. si sacerdos. Io. An.

d ¶ *Generali.*] Argu. ꝙ Papa & Cardinales curam & solicitudinẽ gerant pro statu ecclesię generalis: & Imperator vt subiecti quiete viuant noctes ducit insomnes. in Authent. vt iud. sine quoquo suffrag. in prin. coll. 2. & idem dicit, Voluntarios labores appetimus vt quietã aliis præparemus. in Authen. vt diuinæ iussi. subscriptionem habeant gloriosissimi quæstoris. in princ. coll. 8. j. de resti. spolia. c. frequens. & de except. c. vltimo.

¶ *Glo. seq. alleg. 4. concor. & soluit quatuor iura contraria.*

e ¶ *Communem.*] Et ita publica vtilitas præfertur priuatæ. 7. q. 1. scias. & ff. pro socio. l. actione. §. labeo. & C. de cadu. tollen. l. vnica. §. penulti. & in Authen. de resti. & ea quæ pari. §. ea enim quæ cõiter. coll. 4. & hoc verum est, cum in cõi vtilitate priuata includitur: sicut fit in prælatura: aliàs quilibet debet propriam vtilitatem præferre communi. arg. 19. q. 2. duæ sunt, inquit. & 33. q. 5. si non licet. arg. C. de seruis. l. præses. & ff. de arbi. l. licet autem.

Publica vtilitas priuatæ debet ꝑferri.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

f ¶ *In tanta diuisione.*] Ad hoc enim vt postulatio ꝑiudicet electioni, requiritur vt numerus postulãtium sit duplo maior numero eligentium.

gentium.j.de elect.c.scriptum est. de hoc tñ dicas fm qđ nota.j. tit.prox.c.scriptum.in gl.q incipit, hic dicit Papa. Vítñ q minima pars eligentiú deberet pferri multis postulantib⁹: qa postulãtes soli gratiæ innituntur: vt hic. Sed eligentes iure cõi iuuant, similiter & electus, sed hoc non est verum. ná patronus laicus in pſentando soli gratiæ innitit. 16. q. 1. si qs eporum.& tñ iniuria fit præsentato si non admittaſ. 17.q. 7. decernim⁹. & j.de iure par. c.pastoralis. gratia ergo fit postulato si admittaí: iniuria si repellatur. ff. de aqua quoti. & æsti.l. 1. §.pen.vnde nõ solum postulato, sed postulãtibus fit iniuria si postulat⁹ est idoneus, & repellit. ff.qui satisd. cog. l.si vero.in fi. Alia ratio potest melior assignari, q̃ huiusmodi videaſ, licet eligentes nitantur iuri, & postulantes gratiã non debent pferre electores ex quo sunt minima pars capituli: qa nunq̃ tenet electio nisi fiat à maiori parte capituli.j. de electi.c. ecclesia vestra.& c.Cumana.ita tñ q maior pars non peccet: vt ex hoc ipso iure priuetur: quia tũc valet electio minoris partis capituli.supra cap.proxi.

Aliàs: mouentur.

Aliàs: canonicam.

Cap 4. est. in 5. cõpilatione.

iustitia, quàm ex gratia [a] moueatur, † postulationem ipsius non duximus admittendam. ¶ Mãdantes quatenus cum his qui vocẽ [b] in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem seu nominationem [c] canonicam in personam idoneam conuenire curetis.

¶ Idẽ præposito, & capitulo † Strigoñ.

¶ Archiepiscopus in archiepiscopum postulatur. Et ex quo postulatio præsentata est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere: sed debet superioris iudicium expectari. h.d. quo ad titulum.

CAP. IIII.

ij **B**Onæ † memoriæ Guil. archiepiscopo vestro viã vniuersæ carnis ingresso, cum in Coloceñ. archiepiscopum postulandum à nobis contulissetis [d] vnanimiter vota vestra, suffraganei Strigoñ. ecclesiæ, Quinqueecclesień. episcopus † videlicet & quidam alij, postulationi vestræ se opponere curauerũt, asserẽtes quòd eis contemptis [e] qui ius habebant eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata; licet vestri nuncij proponerent ex aduerso, quòd super præficiendo vobis Pontifice, † de gratia [f] multotiens suffraganeorũ fuerat requisitus assensus, sed ipsi vobis consilium denegauerũt. ¶ Nuncijs igitur in nostra præsentia constitutis, & proponentibus aduersarijs quædam alia cõtra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus prouidẽdum, vt si suffraganeis persistentibus in cõtradictione sua, vos † postulationi vestræ velletis instare, per procuratores idoneos ad sedẽ Apostolicã

Vox, episcop⁹, deest in multis anoquis.

Aliàs, persistere.

Aliàs, & vos &c.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem quo iure petatur postulationis admissio.*

a ¶ *Gratia.*] Hoc ideo dixit: quia p hmôi postulationẽ siue gratiã, ius non acquiriſ postulato.j.eo.tit.c.penult. & ideo qa gratia est, non cõpellitur plãtus concedere postulatũ. 63.dist. litteras.in Authen.de sanct.epiſ.§.nullus.coll.9.si tñ iusta causa exigit, debet cõpelli p superiorẽ, vt illum concedat.j.de iu.pa.c.nullus. Item indirecte quodámodo cõpellitur illũ concedere si est idoneus: quia teneſ ei puidere in consimili bñficio.j.de iu.pa.c.pastoralis. [z] Item idem superior istũ põt concedere vel repellere: quia non tenetur ei facere gratiã: nisi velit: quia nemo inuitus de suo cogiſ facere bñficium. 10.q.2.pcariæ. [a] nõ igiſ quicquid iudicis potestati pmittiſ, iuris necessitati subijcitur.ff.de iudi.l.non quicquid. arg.j.de offi. deleg.c.consuluit. Sic ergo patet q in hmôi postulationib⁹ implorandum est officiũ iudicis, & non iuris actione agẽdũ est: vt j.eo. c.ad hæc.versi.fi.& j.de in integ.resti. p totũ.& Insti.de offi. iud. p totũ. Iudicis enim officiũ pponiſ pro actione, cum deficit actio. j.de offi.iudi.c.iudicis officiũ. sed non pprie imploratur iudicis officiũ in casu isto, sed potius gratiã debent íplorare à superiore. Ber.

b ¶ *Qui vocem.*] Hoc ideo dicit, quia forte erant aliqui eligendi potestate priuati.j.de elect.c.cum Vintonieñ. vel quia oẽs sunt vocandi qui ius habent eligendi.j.de elect.c.quod sicut.

Additio. Vel propter suffraganeos ecclesiæ Rauennatis, qui debent de consuetudine interesse. Io. And.

c ¶ *Nominationem.*] Nominatio canonica potest dici qñ oẽs concordant in aliquo ineligibili assumendo, & vadunt ad eum à quo petendus est consensus, & requirunt eius consensum, vt cum ipso dispenset. Et hæc potest dici nominatio canonica, quæ nõ potest dici postulatio propriè; quia postulatio solemniter debet fieri: quia talis nominatio satis similis est postulationi, immo quasi idem est, vnde dicit postulationem seu [3] nominationem.

Additio. Habes de hac nominatione 16.q.vlt.contra sanctorum. 2.q.6.c.ei qui.§.diffinitiua.versi.nomina. Ioan. And.

z In pſentato, nõ in postulato loquitur. & dic vt ibi.& vide qđ dr de re iud. cũ aeritudo. dux. sup 1. gl. Io. And.

a Concor. tex. in l. 2. ff de condi. & demon. l. si patroni. § sed nec il lud. ff. ad Treb.

3 Adde q ista glo. cõite allegatur pro ista dictione, seu, q nõ sit vera distinctiua. vide de ea p Bar. in l. 1. ff. de auro & arg. leg. & Cyn. post Pet. de Bel. perti. in l. cum quidam. ff. de verb. sign.

ij **B**One memoria.] Diuidiſ hæc decre. in sex partes. In prima ponitur postulationis admittendæ petitio, ɔ eã exceptio & replicatio. In secunda apostolica trimembris puisio: ibi, *Nuncijs* vsq; ad §.cæterum. In tertia temeraria & iniusta postulatio & eius repulsio, prouisionis faciendæ monitio, & eiusdem cõminatoria retentio vsq; ibi, *Verum*. In quarta suffraganeorum ad concordiam reuocatio, canonicorum dissensio, duplicis postulationis iniusta innouatio, vsq; ibi, *Nec obstabat*. In quinta poniſ tacitæ obiectionis responsio vsque ibi, *Intelleximus*. In sexta ponitur diffinitiua puisio, archiepiscopalis translatio, ac pallij vtendi prouisio. Abb. Siculus.

Casus. Ecclesia Strigoñ. vacante, canonici Strigo. postularunt archiepm Coloceñ. quidam suffraganei Strigoñ. ecclesiæ. s. Quinqueeccle. eps, & quidam alij epi huic postulationi se opposuerunt, dicentes q eis contẽptus & exclusis, qui ius in electione habebant, hmôi postulatio fuit facta, pp qđ nuncij vtriusq; partis ad sed. Apost. accesserunt, sed nuncij capituli ɔ rñderunt, q suffraganei de gratia solummodo fuerant requisiti, sed ipsi suum cõsilium denegauerunt, & alia etiam nuncij proponebant ɔ ipsam postulationem: & quia de his non constitit dño Papæ, ita super hoc duxit rñdendum: si suffraganei psistere voluerint in ɔdictione sua, & canonici Strigoñ. voluerint instare postulationi suæ, vtraq; pars pcuratores idoneos ad sed. Apost. debeat destinare. Si vero suffraganei voluerit desistere à sua ɔdictione, & canonici volũt in suo pposito pmanere, mittãt psonas idoneas, q dñm Papã reddãt certiorẽ super negotio postulationis. Si aũt suffraganei in ɔdictione psistere voluerint, & canonici diffidant de iure suo: tunc aliam psonam sibi prouideãt in pastorẽ canonice. Istud fuit primũ mandatũ, sed anteq̃ illud mandatum ad capſm peruenirét, quidã canonici temere recedẽtes à postulatione, quã dño Papæ pſentauerãt, aliis psistentibus in sua postulatione, prædictũ Quinqueeccle. epm postulauerunt, suã postulationem dño Papæ pſentãtes. sed dñs Papa eam nõ admisit, cum facta fuisset in maiori ɔdictione q̃ prima, & ɔ formam pdicti mandati: mandant capitulo vt personam idoneã sibi prouideãt in pastorem requisito assensu suffraganeorum, si de consuetudine antiqua esset requirendus: alioquin Papa prouideret ecclesiæ de pastore. Istud fuit fm mandatum: qđ cum ad capſm peruenisset, canonici innitentes mãdato priori, suffraganeos ad concordiam reuocauerunt præter epm Quinqueeccle. quo facto receperunt fm mandatum, & illi qui Coloceñ. archiepm postularunt, eandem postulationem innouarunt, reuersis ad eos quibusdã qui dictum epm postularunt: illi volentes procedere iuxta tenorem secundi mandati ad capſm cæteros conuocauerunt, & illi noluerunt conuenire cũ illis. illi credentes penes se remansisse potestatẽ eligendi, dictum epm postularunt, pp qđ vtraq; pars ad se. Apost. accessit. auditis allegationibus hincinde, scribit Papa super hoc, capitulo Strigoñ. dicẽs q non nocet discordia illorum qui pdictũ epm postularunt, quia primo in postulatione Coloceñ. oẽs consenserũt, & cõsensum suũ propriis subscriptionibus roboratũ ad sed. Apost. transmiserunt. Vnde non potuerunt postea suũ consensum mutare. si enim postq̃ postulatio pſentat dño Papæ, possent ab ea recedere, postulantes sibi frequenter illuderent, & ipsius iudiciũ ab illorum arbitrio pendere videretur. & ideo licet Papa neutram postulationẽ admittere teneretur: tñ quia oẽs licet diuersis tpibus cõuenerint in Coloceñ. postulationẽ ipsius admisit, absoluens ipsum à vinculo quo teneretur ecclesiæ Coloceñ. & dat ei licentiã transeundi ad Strigoñ. ecclesiam, sibi postmodum pallium transmissurus.

Nota postq̃ postulatio præsentata est superiori, non possunt ab ea recedere postulantes, nec mutare cõsensum, sicut nec post electionem. Item si contempti volunt postea consentire, bene valet postulatio siue electio, dũmodo in forma vel in persona non sit vitium.

d ¶ *Contulissetis.*] ipsum postulando.

e ¶ *Eis contemptis.*] Et ideo cassanda erat electio, si verũ dicebant, j.de causa pos.c.cum ecclesia.& 63.dist.obeuntibus. & j. de electio.c.quòd sicut.& c.venerabilem.& c.bonæ 2.

¶ *Glo. seq. circa vocatos de gratia tria dicit, & dat consilium.*

f ¶ *De gratia.*] Si hoc esset q de gratia vocati essent, nec ius, nec aliquod cõmodum sibi acquisitũ fuisset. j.de verb.sig. c.abbate.& 10.q.3.qa cognouim⁹.& C.de serui.l.1.& ff.de aqua quot.& æsti. l.1.in.1.vnde ipse qui dedit, potest reuocare, [4] & illos vlterius nõ admittere: vt 10.q.3.quia cognouimus.& C.de agri. & censi.l.litibus.lib.11.ff.de aqua quoti.& æsti.l.1.§.Aristo.& §.Trebati⁹. Nec tali datur restitutio: quia non dr spoliatus, cum nõ possederit: sicut ille qui sub conditione possidet. j.de rest. spol.c.olim causam. Consulo tñ alicui faciẽti gratiam vt hoc protestetur, nec præsumat sibi ius creare in posterum: vt 7.q.1.Pontifices.& j.de iure patrona.c. ex litteris.& c.consultationis.arg.j.tit.proxi. c.Cumana. Præterea q nõ est de collegio, & dicit se debere interesse electioni, debet exprimere:

4 De insti. cum veniſ. sent. Ioan. And.

primere qun iure debeat interesse. j. de elect. c. cõstitutis. Vnde isti satis videbantur excludendi.

a ¶ *Cernerent.*]De modo postulandi & de persona postulata an sit idonea, dicitur infra de electio. nihil est. vbi dicitur q de idoneitate personæ sit quærendum.

& dicere qun iure sunt admittendi. j. de elect. c. constitutis.

f ¶ *Alioquin.*]Id est, si non prouiderent intra terminum præfixum.

g ¶ *Viduatæ.*] Si canonici negligunt sibi eligere epm infra tres menses seu monachi abbatẽ: transfertur potestas eligendi ad proximum superiorem. j. de elect. c. ne pro defectu. in aliis inferioribus prælaturis, siue beneficiis infra sex menses. infra de conces. præben. nulla.

veniretis. Si autem illi à contradictione sua cessarent, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam nostram mitteretis personas idoneas, quæ super his quæ opportuna forent, nos redderent certiores [a]. Quod si contradicentibus episcopis me moratis, vos contingeret de iure vestro diffidere [b], aliam personam idoneam prouideretis vobis canonice in pastorem. ¶ Cæterum quidam vestrum à postulatione vestra quam nobis præsentaueratis communiter, temere [c] recedentes, aliis perlistentibus in eadem: prædictum Quinqueecclesien. episcopum in archiepiscopum postulauerunt: & iusta. Nos igitur postulationem ipsam quam inuenimus in multa discordia, non solum suffraganeorum, verumetiam canonicorum Strigoneñ. ecclesiæ, ac contra formam mandati [d] nostri temere celebratã, non duximus admittendam: sed vobis dedimus in mandatis, vt ad prouidendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam vel postulationem cõcordem (requisito suffraganeorum assensu: si esset de antiqua & approbata cõsuetudine [e] requirendus) procedere curaretis: alioquin [f] nos ipsi prouideremus ecclesiæ viduatæ [g]. ¶ Verum antequam [h] ad vos litteræ † nostræ peruenissent, innitentes mandato priori, suffraganeos, præter Quinqueecclesien. ad cõcordiam reuocastis: & infra. ¶ Post † hæc mandato nostro recepto, hi qui in Coloceñ. conuenerant, ab eius postulatione recedere noluerunt, sed innouauerunt eandem, reuersis ad eos quibusdã canonicorum †, qui in partem alteram declinarant: & infra. ¶ Cæteri vero qui Quinqueecclesieñ. episcopum postularãt, conuenientes in vnum, cæteros canonicos ad capitulum conuocarunt, ad postulationẽ concordem, vel electionem canonicam iuxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus conuenire, intelligentes [i] penes se tantum remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui ius suum prosequi negligebant, prædictum Quinqueecclesien. denuo postularunt: & infra. ¶ Nec obstabat † eorum discordia qui alium postularũt, cum prius in postulatione archiepiscopi supradicti conuenissetis pariter vniuersi, & consensum vestrum annotatum litteris, & subscriptionibus propriis [k] roboratum, petiissetis à nobis per communes nuncios confirmari: nosque vestram recepissemus postulationem dijudicandam, si suffraganei forsitan in contradictione persisterent, vel, si consentirent, aut etiam cederent, approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent [l]; & iudicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur: & infra. Intelleximus itaque, quòd & si neutra esset postulatio approbanda [m], iuxta tenorem tamen † posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigoñ. ecclesiæ prouisio pertineret. Quia vero non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salua conscientia eidem ecclesiæ in alia persona, † quæ de regno Hungariæ originem duceret congrue prouidere: nec vellemus ei præficere alienum [n]: quamuis honestius [o] videretur, si † suffraganeus ad metropolim suam accederet, quam archiepiscopus ad metropolim transferretur, partem tamẽ elegimus potiorem. Et eundẽ archiepiscopum, in quẽ omnes, quorũ consensus in electione vel postulatione pastoris requiritur, licet

¶ *Glo. seq. arguit ad duo de diffidentia, & vtrunq; declarat distinguendo.*

b ¶ *Diffidere.*]Arg. q si prælatus diffidat de iure suo, debet dimittere rẽ quã tenet. j. de simo. per tuas. in fi. 54. distin. c. generalis. in fin. quia bonam fidem agnoscere debet. ff. mandati. Quintus Mucius. 1. rñ. Sed hoc verum est si de iure pprio diffidat, qd tñ suam tangit personam: sed si diffidit de iure ecclesiæ, cõstituat alium defensorẽ nomine ecclesiæ. Argu. ff. de nego. gest. at qui natura. §. cum me absente. Et not. q diffidentia iuris pmittit variare vbi nõ est ius alteri acquisitũ, vt hic, & j. c. proximo. & j. de electio. q sicut. nisi præsentatio iã facta esset superiori, vt j. eod. c. & j. de elect. q sicut. sed hic poterat variare de licentia Papæ: aliàs non, cum postulatio iam esset præsentata, vt j. sequitur, vel nisi iam publicatio scrutinij fuerit facta. j. de electi. publicato. Si vero ius est alteri acquisitũ, licet diffidant, variare nõ possunt in eius piudicium. j. de elect. cum inter canonicos. i fine: quia nemo potest mutare consilium suum in alterius præiudiciũ. ff. de reg. iur. l. nemo.

¶ *Glossa seq. soluit contrarium.*

c ¶ *Temere.*]Ideo dicit, temere, quia alij appellauerant & perseuerauerant in proposito suo, nec poterãt variare etiã si alij non appellassent: cum iam postulationẽ suam cõiter factam præsentauerant dño Papæ approbandam vel improbandam. & ideo temere faciebant: aliàs possent variare, vt vi: cum per huiusmodi postulationem nullũ ius sit alicui acquisitum. j. c. proxi. nisi iam publicato scrutinio vellent etiam mutare suam postulationem: quia nec tunc variare possunt. j. de elect. publicato. vt dixi in primã notula: nec est 5. 63. dist. quanto. quoniam ibi elegerant indignum, vel ibi non erant duæ partes capituli ad faciendum electionem.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

h ¶ *Antequam.*] Si nõdum receperant secundas literas, non debuit cassari quod legitime factum erat. j. de resti. spol. audita & ff. mand. l. si mandassem. & s. de rescrip. ex parte decani. Quare ergo dicit in fin. & si neutra esset postulatio admittenda? Solu. forte hoc ideo dicit, qa vtraque postulatio in discordia facta fuit, & postulationes factæ in discordia non consueuerunt admitti. s. c. proxi. Ista ratio non valet: quia prima facta dicitur in concordia, licet diuersis temporibus cõsentirent, vt dicit in fi. & illa littera sic debet exponi. Et si neutra earum approbanda esset postulatio, i. quamuis neutram approbare teneremur, quia cum gratia innitantur postulationes potius quàm iure, non tenebatur facere gratiam nisi vellet, vt s. eod. c. proxi. vel dato q neutra esset facta in concordia, neutra esset approbanda.

i ¶ *Intelligentes.*] Et male, quia illi non negligebant ius suum, sed insistebant suæ postulationi, vt illam facerẽt concordem iuxta primum mandatum Papæ.

k ¶ *Proprijs.*]Quare variare non poterant. j. de elect. publicato.

l ¶ *Illuderent.*] Quod esse non debet. j. de offi. leg. l. licet. cum hoc ludibrium esset, vt C. de bon. quæ lib. l. vlti. §. vbi. & 61. distin. nullus. & est simile 6. quæst. 3. denique Suffredus. C. de rela. l. 1. Et si dixerit se velle referre, vlterius se intromittere nõ debet. infra de appell. inmanifu. sic & in postulatione præsentata superiori, quia quantum ad se illam approbauerunt per præsentationem. infra de elect. cum inter canonicos. in fin.

Adde tex. In c. dudũ. §. 1. de elec. & in l. 1. & ibi Bald. C. de seru. & aqua.

Aliàs ista litteræ nostræ secundæ peruenissent.

Aliàs ita: post hæc mãdato nostro secundo recepto, &c.

Aliàs ita: quibusdam canonicorũ ex his, qui, &c.

nocebat. In manuscrip.

dictio, tamen, deest in antiquis.

In quibusdã vetustis inseritur dictio, nisi, quæ nec in antiquis, nec in veteri cõpilatione habetur. sed videto notas huius loci.

vt

d ¶ *Contra formam mandati.*] Et ideo non valuit. s. de rescrip. cum dilecta. ff. man. l. diligenter. & j. de electio. cum in veteri lege.

e ¶ *Consuetudine.*]Idem esset ac si essent in quasi possessione eligendi. j. de iurepatron. c. consultationibus. & j. de causa possessio. c. cũ ecclesia. & j. vt lit. penden. c. 1. 2. 3. & 4. vel ideo dicit hoc: quia ex quo non sunt de capitulo, debet apparere an habeant ius eligendi,

m ¶ *Approbanda.*]De iuris rigore, cum esset in discordia facta.

n ¶ *Alienum.*] 71. dist. hortamur. C. de episco. & cleri. in ecclesijs. & ff. de tuto. & cur. da. ab. l. diuus. nec obst. j. de cler. pere. c. vlt. nec obstat. j. de insti. ad decorem. quia illi erant omnes extranei, & qua ratione illi Veneti instituebantur, eadem ratione & alij: dummodo aliud impedimentum non obsistat.

o ¶ *Honestius.*]Nam de minori ad maius aliquis est promouendus. 93. dist.

93.dist.legimus.in fi.& ff.de mu. & ho.vt gradatim. & sic potius de pari ad parem q̃ de maiori ad minorem. j.de transla.c.vlti.

¶ *Glo.seq.arg.& signat contrarium.*

a ¶ *Diuersis.*] Arg. q̃ si oẽs canonici successiue conueniant in aliquem q̃ ex tali consensu ius illi acquiritur. j.de elect.c.q̃ sicut.ff. de seruitu. rusti. pd.l. per fundum. Sed 7.vt. 2.q.6. c.ei qui. §.nominationes. sub illo. §.est qñq;. & j. de elect. c. quia propter. in fi.& c. in genesi.

ADDITIO. Et 63.distin. c. 1. & c. auditis. vbi de hoc. Dixit Abb. primum verũ qñ ab initio facta est electio à maiori parte. c. q̃d sicut.de electio.sec⁹ si ab initio à minori sit facta, vt in c. auditis. ad l. per fundum. respon. vt not. de consti. c. cum oẽs.in 1.gl. Ioan. And.

¶ *Glossa seq. obijcit, & soluit. secundo quærit, & soluit.*

b ¶ *Pallium.*] Sed quare debet ei mittere palliũ? nonne habet ipse suum quod psonam sequit, & cum ea sepelietur. j. de vsu pallij. ad hoc? Rñ. pallium datur psonæ, sed cõtemplatione loci. vnde non vtitur illo extra ecclesiam suã siue prouinciam. j. de vsu. pal. c. cum sup. & c.ex tuarum. & q̃ pallium respiciat locũ, patet in archiepõ, qui renunciat loco archiepãli, qui perdit vsum pallij. j.de renun.ad supplicationem. Sed nunquid successor istius qui transfertur ad ecclesiam, eo ipso q̃ confirmat vtetur pallio q̃d ibi inuenietur? Non sine licẽtia speciali dñi Papæ: & iniuriã faceret ei si denegaret priuilegiũ, q̃d pdecessor ei⁹ habuit.ff.de aqua quoti.& æsti.l.1.§. pe.Ber.

diuersis[a] temporibus conuenerant, à vinculo, quo tenebatur Coloceñ. ecclesiæ absoluentes, ad metropolim Strigoñ. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi: † pallium[b] ei ad nomen & vsum eiusdem ecclesiæ transmissuri.

¶ Idem cap. Strigoneñ.

¶ *Postulatio cõtra quam agitur de contempto, potest sine præiudicio alicuius reijci: potest tamen de speciali gratia admitti. h.d.*

CAP. V.

POstulationẽ † quã celebrastis: & infra. ¶ Licet ergo per postulationem huiusmodi nullum[c] ius sit alicui acquisitum, ideoque sine præiudicio alicuius, postulationem potuissemus repellere memoratam: vt tamen vobis de speciali gratia cõsulamus, ita duximus prouidendum, quòd per procuratores idoneos[d] ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui præsentetis, quatenus vtraque parte præsente[e], quod iustũ fuerit, decernamus.

¶ Hono. † iij. capitulo Calaritano.

¶ *Episcopus non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.*

CAP. VI.

ET si vnanimiter vota vestra concurrerint, ad Sutriñ. episcopũ in ecclesiæ vestræ archiepiscopum eligendum, cũ suæ alligatus ecclesiæ, liberũ † non habeat sine nostra permissione[f] volatum: electionem de ipso factam, tanquam contra canones † minus licite attentatã, de fratrum nostrorum consilio duximus irritandam, cum eligi nullo iure potuerit, sed potius postulari.

TITVLVS VI.

De electione, & electi potestate.

¶ Lucius † Papa.

¶ *Ecclesia collegiata non debet prouideri de prælato per collationẽ seu prouisionem, sed per electionem canonicam fiendam per ipsum collegiũ. h.d. Abb.*

POstulationem.] Postulatio dependet à gratia. Et potest diuidi in duas partes, quia in prima ponitur decisa facti narratio. in secũda: ibi, *Licet*. Prouisio. Abbas.

CASVS. Dicit Papa q̃ per hmõi postulationem nullũ ius acquiritur postulato: & ideo sine pîudicio alicuius poterat prædictam postulationem repellere, tamen de gratia mandauit, q̃ partes mittant procuratores suos ad ipsum: vt vtraque parte præsente quod iustum fuerit decernatur.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

c ¶ *Nullum.*] Et ideo possunt ab ea recedere postulãtes, nisi iam sit psentata superiori. s. c. px. vel nisi publicatio scrutinij iã sit facta, tũc nõ possunt ab ea recedere. j.de elec. c. publicato. Et licet non possint à postulatione recedere: nullũ tñ ius adhuc acquisitũ est postulato, quo possit petere iure actionis confirmationem, sed totum dependet ab arbitrio superioris. & licet gratiã solã debeat petere: tñ iniuriam ei facere vr̃ si non admittitur per l. ff.de aqua quoti.& æsti.l.1.§.pen.& nõ acquiritur p noiationem ius noiato. j.de elec. q̃ sicut.in prin. vnde non possunt ab ea recedere, vt ibi dr̃. Sed nũquid patronus potest aliũ psentare, primo psentato nondũ admisso per epm? Non debet illud facere: tñ si fm præsentauerit, & admittatur, secũdus obtinebit cum distinctione decretalium quas habes j.de iure pat.c.cum autem.& c.quod autem.& c.pastoralis.

d ¶ *Idoneos.*] Qui sciant & possint reddere rationem. 17.dist. multis.& j.de procura.c.1.

e ¶ *Præsente.*] Quia causarum merita partiũ assertione panduntur. C.si p vim, vel alio modo.l.2.& j.de restit.in integ.c.tũ ex literis.

ET si vnanimiter.] Diuiditur quo ad mentem. nam primo recitat factum. Secundo cassat electionem, & rationem submittit.

CASVS. Canonici Calaritani concorditer elegerunt in archiepm suum, epm Sutrinũ, petẽtes ipsum cõcedi à dño Papa, Papa rñdet: quis cõcorditer sit electus, cũ ipse alligatus suæ ecclesiæ sine pmissione dñi Papę ecclesiã ipsam dimittere nõ possit, electionẽ ipsam irritauit, qa nullo modo debuit eligi. sed tm̃ postulari. Not. q̃ epi semp sunt postulãdi, & nõ eligendi qñ ad aliã ecclesiã petunt. totũ in litera patet: quia non possunt consentire sine licẽtia dñi Papæ.

¶ *Glo.seq. rationem reddit. Secundo ponit alios quattuor postulandos, s. pãtientes defectum ordinis, ætatis, natalium, & laicos. de alienigenis tenet contrarium. finis recitetur per q. an valeat postulatio de eligibili.*

f ¶ *Permissione.*] Sic j.de renun. nisi cum pridem. in fi. & j.de transl. c. inter corporalia. ver. sicut autẽ. & ideo sine licentia Papæ trãsire nõ debet: quia est alteri matrimonialiter alligatus: vt hic dicit. & in illa decret. inter corporalia. & tale vinculũ dissolui non potest, nisi auctoritate diuina, id est auctoritate illi⁹ quẽ constat esse vicarium Iesu Christi, vt in d.c. inter corporalia. Et ita patet, q̃ cum nõ possit consentire, non potest eligi: sed tm̃ debet postulari à Papa. s. eo. bonæ memoriæ. i prin. vt hic dr̃. Idem est dicẽdũ de quolibet, qui est in minoribus ordinibus constitutus, & qui non sit ætatis legitimæ. j. de elec. c. dudum. 1. & j. de ætate & quali. c. præterea. quia huiusmodi personæ inhabiles sunt ad eligendum: quia cũ nõ habeãt ea pp[1] quæ eliguntur, merito eligi non possunt. simile j. de cle. excom. si celebrat. & ideo postulari debẽt ab eo qui potestatẽ habet dispensandi cum illis. Idem est dicendum de illis qui aliàs non sunt idonei, vt illi qui non sunt legitime nati. j. de elect. innotuit. in fi. Sed idem vr̃ de quocunq; clerico qui promoueri debet ad aliam ecclesiam, & pcipue de alio epatu: quia ex toto consentire non potest, nec ecclesiã dimittere sine licentia sui epi: vt 7.q.1. eos.& c. si quis pbyter. & j. de renuncia. c. admonet. & sic oẽs postulandi sunt, & pauci eligẽdi. Dico, q̃ illi q idonei & legitimi sunt ad eligendũ, debent eligi: & possunt ad quamcunq; ecclesiam siue in sua, siue in aliena. j. de elect. c. cum inter canonicos. ibi, electus fuit de aliena ecclesia. Et idem credo seruandum in postulatione: & si postulatio facta sit in cõcordia, vel à duabus partibus, idem credo: & si à longe maiori, & psentata superiori, vel etiam publicatio scrutinij facta sit, non possunt ab ea recedere postulãtes. s. eo. bonæ memoriæ. 2. & j. de elect. c. publicato. licet nullum ius sit acquisitũ postulato vt ex hoc possit agere, sed potest petere gratiam à superiori. & q̃uis oẽs clerici adstricti sint ne possint dimittere ecclesias sine cõsensu eporum eorum, nihilominus eligi possunt: quia non est tanta coniunctio inter eos & eorũ ecclesias, sicut inter epm & ecclesiam, cui est matrimonialiter alligatus. j. de testa. cap. requisiti. sed illud vinculum non est in aliis inferioribus prælatis. Et idem vr̃ de abbatibus, qui tantum subsunt dño Papæ, quod de epis, s. q̃ sine licentia Papæ, vel ipsius legati recedere non possunt. s. de consuetu. c. cum venerabilis. Dic tñ q̃ tales abbates etiam exempti sunt eligendi. c. si abbatem. de elec. in 6. Et laicus eodem modo est postulandus. De hac materia dr̃ 61. dist. c. Osius. §. sed aliud est. Et not. q̃ sicut postulãdus non debet eligi, ita & eligendus non debet postulari: quia non consentiunt postulantes in illum vt in sponsum p postulationem. Vel satis potest dici, q̃ valeat talis postulatio, quia forte dubitant vtrum sit eligendus vel postulandus, & ita consentiunt in illum, ac si eligeretur. Et si dicunt; eligimus, & postulamus fm quod de iure melius potest, bene valet quod agitur, siue sit eligendus, siue postulandus: aliàs non valet si eligendus simpliciter postularetur: quia quamuis eligibilis sit, non eligitur, sed postulatur. Potest dici, quòd potuit, noluit; & quod voluit, non potuit adimplere: quia vox, illud, non significat. ff. de rebus dub. in ambiguo. & nullum ius est acquisitum postulato, & superior potest illum admittere vel repellere.[2]

DE ELECTIONE, &c.

¶ *Quia postulatio est præambula electioni: fit enim vt per eam sublato impedimento efficiatur quis habilis ad eligendum: merito post rubricam præcedentem subijcitur ista de electione. Vel sic: Supra visum est de vno modo per quem prouideretur ecclesia per viam gratiæ: nunc subijcit alium modum per quẽ prouidetur per viã iuris: quia postulatio innititur gratiæ & electio iuri.*

Marginal notes:

¶ De pallio vide in synodo octaua can. 17. & Inonem (?) pat. 5. cap. 335.

¶ Cap. 5. eo. tit. in 3. compilatione.

¶ aliàs. Innocentius iij.

¶ In quib. antiq. itali[c] berum non habeat ad aliam sine. &c.

¶ Adde q̃ cõtrauenire canoni est peccarũ, vt notatur in c. 2. & in c. illud. de maiorit. & obedien.

[1] Hæc quæ in glossa ponuntur, post sunt his versibus adnotata: postulo Pontificem, non sacros, atq; minores, exemptos, laicos, male natos, religiosos.

¶ Codices antiqui hoc variant: nã quidã, Papa, alij, Alexander, habent.

[2] Vide c. 1. eo. tit. lib. 6.

ctio iuri. Et quia in tractatu electionis potest dubitari de potestate electi: ideo ne auctor haberet materiam ponendi rubricam specialem, subiecit etiam de electi potestate, Abb. Sicu.

¶ *De hac materia tractatur 60. & 61. & 62. & 63. & 69. distin. & 1. q. 6. & 8. quest. 1. & quest. 3. per totum.*

CAPVT I.

NVllus† I ecclesia vbi duo [a] vel tres fuerint in congregatione [b], nisi eorum electione canonica, presbyter eligatur: & infra. ¶ Si vero aliter [c] quis ecclesiã adeptus fuerit: eo quòd per cupiditatem, illam acquisierit, atque contra canonicæ regulæ disciplinam egerit, expellatur.

¶ Ex concilio Sardicensi. †

¶ *Electus ad clamorem populi non debet per superiorem confirmari.*

CAP. II.

OSius episcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, vt talem excusationem afferens, asseueret, quòd litteras populi [d] acceperit: cum manifestum sit potuisse plures eorum qui synceram [e] fidem non habent, præmio & mercede corrumpi [f], vt clamarent in ecclesia, & ipsum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas esse arbitror, ita vt nec laicam in fine communionem (nisi de hoc pænituerit [g]) talis accipiat: si vero omnibus placet, statuite: Synodus respondit, Placet.

¶ Gregorius iij. †

¶ *Electio canonica confirmanda est, debet tamen superior ante confirmationem inquirere de conuersatione & vita electi, vbi fuit conuersatus.*

CAP. III.

POstquàm†: & infra. Confirmationem petentium desideria, (si nihil est quod electũ impediat) impleantur [h]. ¶ Cuius vita vel actus, quia melius possunt vbi est conuersatus [i], cognosci, inquirantur ibidem.

¶ Paschalis Panormitano archiepõ.

¶ *Electo in archiepiscopum, sedes Apostolica pallium non tradet, nisi prius præstet fidelitatis & obedientia iuramentum.*

CAP. IIII.

SIgnificasti† reges & regni maiores, admiratiõe permotos, quòd palliũ tibi ab apocrisiarijs†[k] nostris, tali cõditione [l]

Vllus.] Cõgregatio ecclesiarum seu collegium ecclesiasticũ debet sibi p̃latum eligere, & aliter adeptus ecclesiam, expellendus est. h.d. fm oẽs. Primo prohibet: & secũdo ꝯ factum vitiat: ibi, *Si vero.* Abb.

Casvs. Dr in c. isto ꝙ vbicunque sunt duo vel tres in ecclesia tanq̃ collegiũ, ad ipsum collegium ptinet electio, aliter vero electio non valet. Nota hic quòd de iure communi ad collegium pertinet electio prælati.

a ¶ *Duo.*] Nota ꝙ duo faciunt congregationẽ, vt hic: tres collegium: vt ff. de verb. sign. l. Neratius. retinet tñ in vno ius collegij. ff. quod cuiusc. vniuer. l. sicut. §. vlt. Et decẽ hoĩes faciunt populũ. 10. q. 3. vnio. † & plures quàm 10. aut 15. turbam. ff. vi bono. raptorum. prætor ait. §. 3. Et quatuor vel quinque porci, vel decẽ oues faciunt gregẽ. ff. de abigeis. oues. Et qđ dicit duo faciunt congregationem, hoc intelligo vbi mortuo prælato plures remanent in congregatione, ad minus duo, & vt hic dr, duo vel tres per id quod sequitur in littera: nisi eorum electione. ergo non minus. & ita patet, ꝙ vbi tñ est sacerdos, & clericus, ibi non dicitur congregatio siue collegium. Bernar.

b ¶ *In congregatione.*] Tunc enim conuentus est electio. j. de iure patro. c. nobis. & 16. q. vlt. congregatio. secus si essent ibi plures non tanquam collegium; tunc enim solius patroni est electio. j. de iure pat. c. postulasti.

c ¶ *Aliter.*] Quàm per canonicam electionem.

O*Sius episcopus.*] Populus non debet episcopum vel alium prælatum eligere. hoc dicit. Primo ponitur narratio. Secundo approbatio: ibi, *Synodus.* Abb.

Casvs. Osios eps in concilio generali Sardicẽsi. dixit, si quis litteras populi accepit, per quas populus ipsum petat in suũ p̃latum; quia p̃sumptio est ꝯ ipsum ꝙ populum præmio corruperit & mercede, dixit ꝙ fraudes damnarentur, ita ꝙ laicam cõionem in fine non accipiat nisi pœnituerit; & synodus sententiam ipsius approbauit. Nota ꝙ laici ab electione sunt repellendi.

d ¶ *Populi.*] Not. ꝙ ad clamorem populi nullus est eligendus: quia spe aut gratia hoc faciunt, aut p̃tium inde recipiunt: vt 8. q. 1. si ergo. quia populus sequendus non est: sed docendus. 62. dist. docendus. & 61. dist. miramur. Et vanæ voces populi non sunt audiendæ. C. de poen. decurionum filij. & argu. ad hoc ff. de app. si constat.

e ¶ *Synceram.*] Charitate informatam.

¶ *Glo. seq. alleg. contrarium, & soluit.*

f ¶ *Corrumpi.*] Not. hic dubia in deteriorem partem ꝫ interpretari. j. de cleri. non resi. c. 1. arg. ꝯ. j. de reg. iur. estote. Hoc ideo fit: quia frequentius laici hoc faciunt, & iura ad ea q̃ frequentius eueniũt, adaptantur. 28. dist. de Syracusanæ. & 63. dist. nosse. & ff. de legi. & senatusconsul. l. nam ad ea.

g ¶ *Pænituerit.*] Quia venia non daf nisi contrito & correcto. 24. q. 2. legatur. & qũo gaudebis te fuisse correctum, nisi doleas te fuisse peruersum? 23. q. 7. quemadmodum. & 50. dist. pœnitentes.

P*Ostquam.*] Diuiditur: quia primo ponit vnum dictum. Secundo aliud: ibi, *Cuius.* Abbas.

Casvs. Dr in capitulo isto, ꝙ qñ confirmatio electionis petitur à suo superiori, superior inquirere debet de vita & moribus electi in loco in quo conuersatur: vt si dignus inueniatur, & electio sit canonica, sine dilatione debeat confirmari.

h ¶ *Impleantur.*] 65. distin. de persona. & j. de elect. cum inter vniuersas. c. nihil est. & §. vltimo.

i ¶ *Conuersatus.*] Not. ꝙ ibi facienda est inquisitio vbi quis conuersat: quia notus est ibi. simi. 22. dist. illud. argu. j. de præsump. quosdam. & 24. q. 1. pudenda. & 47. dist. de Petro. & j. eod. scriptum est. & qui aliquem purgant, debent notam habere ipsius cõuersationem. j. de purg. cano. cum P. manconella. & c. cum dilectus. aliàs non posset de ipsius vita cõstare. Ber.

S*Ignificasti.*] Pertinet istud c. ad secundam partem rubricæ. Primo ponit admirationẽ, quã confundit. Secundo duplex admirandi motiuum, cui respondet. Tertio concludit. secunda ibi, *Aiunt omne.* Tertia: ibi, *Cum igitur.* Abb. Siculus.

Casvs. Dñs Papa per nuncios suos misit pallium archiepõ Panormitano tali conditione, si ipse sacramentum præstaret fm formam quam illi Papa transmiserat per apocrisiarios suos, hoc est nuncios, vel secretarios: pp quod mirati sunt reges & maiores regni ꝙ Papa hoc iuramentũ exegit: dicentes quòd non est iurandum, auctoritate Euangelij, Nolite iurare omnino, quod amplius est, à malo est. nec ab Apostolis nec in concilijs inuenit ꝙ sit iurandum. Archiepõs significauit hoc dño Papæ, & ipse rescribit ei dicẽs: Mirentur isti principes super hoc dñm Iesum Christũ, qui eandem conditionem apposuit dum dixit: Simon Petre, si diligis me, pasce oues meas. argumentum Papæ est ex facto dñi. si ergo qui conscientias hoium nouit, hac conditione vsus fuit: multo fortius & Papa potest apponere hanc conditionẽ qui hoium conscientias non nouit. postea rñdet auctoritati Euangelij. Nolite iurare, &c. qđ amplius est, & c. dicit ꝙ incredulitas eorum qui nolunt credere, nisi iuretur, facit vt hoc malum, idest, iuramentum exigatur dño permittente. multi etiam post iuramentum p̃stitum ab vnitate ecclesiæ, & ab obedientia sedis Apost. recesserunt: qđ malum est, & pp hoc malum, iuramentum pro fide, pro obedientia, pro vnitate debet p̃stari. Dicunt enim ꝙ in concilio non inuenitur ꝙ sit iurandũ: sed hoc non obstat, ꝙ Romana ecclesia p̃stat auctoritatem concilijs, & per eius auctoritatẽ robur accipiunt, & in cõcilijs semp excipitur eius auctoritas. In fine dicit, iustũ est, vt qui à sede Apost. exigitis vestræ insignia dignitatis, illi debitæ subiectionis signa p̃soluatis, quæ insignia subiectionis exhibita declarant vos seruare catholici capitis vnitatẽ. Nota ꝙ in spiritualibus honestæ conditiones possunt apponi. Itẽ qui petit sibi ab alio iustitiam exhiberi, ei non debet illud quod iustum est denegare.

K ¶ *Apocrisiarijs.*] Apocrisiarij dicuntur nuncij dñi Papæ, quasi secretarij. nam crisis quandoque dicitur secretum, quandoque aurum, quandoque iudicium: Versus:

Aurum iudicium, secretum dat tibi crisis.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & implicite soluit.*

l ¶ *Conditione.*] Signatur ꝯ. 1. q. 2. quam pio. Solu. Conditio ista nõ est reprobanda, nec simoniã inducit. j. de pact. c. pactiones. sed ostẽdit palliũ non aliter esse tradendũ. Sicut hæc adiectio, si satisdederis, cum præses prouinciæ tutorẽ facit, non habet conditionẽ, sed cõmonet tutelã non aliter committendam. ff. de tute. l. moto. §. si. quia tutor sub conditione dari nõ potest: quia actus legitimi conditionẽ non recipiũt. ff. de reg. iur. actus. j. eo. in electionibus. [lib. 6.]

Marginal notes: Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. — Concilii Sardicensis can. 2. Burchard. lib. 3. decret. c. 19. Ivo par. 3. cap. 73. & cap. 2. eod. tit. in 1. compila. — Vide L. imperator. ff. vi bono. rapt. — Vide Bar. in l. prætor. ff. vi bono. rapt. — De hoc vide D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 4. — Aliàs Gregorius 12. & male. Gregor. lib. 8. epistola 18. registri. & c. 11. eo. tit. in 1. compilatio. — Directorium inquisit. 3. par. in 3 modo procedendi. — Cap. 21. eo. tit. in 1. collect. — Cap. 21. eo. tit. in 1. compilat. — Apocrisiarius dicitur responsalis ab ἀποκρίνομαι quod est respondeo Iustinianus nouella 1. §. & vide notas huius epistola.

licet posset institui sub cōditione à testatore. Institu. quibus modis tu. fin. §. sed & si. Et tacitæ conditiones non faciunt legatum condi tionale. ff. de cond. & demon. conditiones. Vel refert à quo apponatur conditio: quia si à superiore, non est simonia. Vel potest dici, & melius, ꝙ ius cōe est, quod hic exigitur. 18. q. 2. Eleutherius. & hoc onus annexum est dignitati. j. de præben. significatum. & 18. distinct. diaconi. Et nota ꝙ superior potest apponere conditioné ante subditi confirmationem. 23. distin. quanquam. & 12. dist. de Syracusanæ. sed inferior non potest nisi post electionem. 8. q. 3. Artaldus. & vbi onus rei exprimitur, non est simoniacum. j. de præben. c. significatum. Et præterea conditiones quæ ipso iure insunt, bene apponuntur & exprimuntur sine aliquo vitio: de quibus traditur j. de iureiur. c. quemadmodum. & s. de rescriptis. c. 2.

Ioan. 21.

Glo. seq. obijcit, & duppliciter soluit.

a *Oblatum.*] Sic j. de simo. & si quæstiones. Sed quare Papa offert ei pallium, cum palliū non sit dandum nisi fortiter postulanti. vt 100. dist. prisca. sicuti & in literis demissorijs epi. 72. distin. eps. sicut nec Apostoli dari debent nisi petantur instanter. 2. q. 6. post appellationem. & j. de appel. cordi. lib. 6. & qui præest, parcissime debet commeatum dare. ff. de re. mili. l. officium. §. pater. nus. Sed hic & in illa. & si quæstiones. dicendum est quòd nuncij ipsius prius instāter petierant: : vt patet in fi. ca. & Papa eis per nuncios suos pallium destinauit. Vel voluit eis gratiam facere sine aliqua postulatione, sicut videtur s. de postu. præla. c. bonæ. 2. in fin.

Hic fuit error Valdēsium. Eymericus in Directorio par. 2. q. 14. & q. 17.

Vide D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 1. & Soto lib. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 2. vbi hoc tum esse in tare vere ostendunt.

Nec enim ab petitione possit nota ambitio: vt nota in præallega. c. prisca. quia iure suo vtitur, & ad hoc tenetur. Io. And.

oblatum [a] fuerit: si sacramentum, quod à nobis scriptum detulerant, exhiberes: & infra. Mirentur in hac causa dominum nostrum Iesum Christum, qui cum ouium suarum curam Petro committeret, conditionem posuit dicens: Si diligis me pasce oues meas [b]. Si cōscientiarum factor, & cognitor secretorum, conditione hac vsus est, nec semel tantum, sed & secundo, & vsq; ad contristationem: qua nos solicitudine oportet tantam ecclesiæ prælationem imponere fratribus, quorum cōscientias nō videmus? Aiunt omne iusiurandum in Euangelio à Domino esse† prohibitū, nec ab Apostolis post dominū, nec in concilijs inueniri posse statutū [c]. Quid est ergo quod Dominus subsequenter ait: Quod amplius [d] est, à malo est? hoc enim [e] amplius vt exigamus, malum [f] nos illo permittente [g] compellit [h]. Nonne malum est ab ecclesiæ vnitate, & à sedis Apostolicę obedientia resilire, & contra canonum statuta prorumpere: quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt: & infra. Hoc nimirum malo [i] ac necessitate cōpellimur iuramentum pro fide [k] †, pro obedientia [l], pro vnitate [m] requirere. Aiunt [n] in concilijs statutum non inueniri [o]: quasi Romanæ ecclesiæ legem concilia vlla præfixerint: cum omnia concilia per Romanæ ecclesiæ auctoritatem [p], & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani † Pontificis patenter excipiatur auctoritas [q]: & infra. Cum igitur à sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quę à beati Petri tantum corpore assumuntur [r], iustum est [s], vt vos quoque sedi Apostolicæ subiectionis debitæ signa soluatis, quę vos cum beato Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis vnitatem seruare declarent.

Alexand. iij. Pet. presbytero Card. Apostolicæ sedis legato. †

Si schismaticus ad vnionem ecclesiæ reuersus eligitur in episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.

CAP. V.

QVia diligentia tua requisiuit, an electioné electi, qui abiurato schismate [a] † ad vnitatem ecclesiæ redijt, debeas confirmare: Duximus respondendum, quòd si a schismatico nullum ordinem susceperit [b], & eius electio secundum formam canonū fuerit celebrata, eum † (dummodo alia non impediant) dispensatiue permittimus confirmari. Mandantes vt eum facias à catholicis episcopis suffraganeis Aquilegień. ecclesiæ in epi

b *Pasce oues meas.*] Per hæc verba elegit eum Deus in prælatum. & per hæc facit ad titulum.

c *Statutum.*] Supple contrarium.

d *Amplius.*] idest, iuramentum.

e *Enim.*] id est, quia, & venit expositiue. s. de consti. translato.

f *Malum.*] id est, incredulitas siue malitia: vt postea sequitur. sic etiam exponitur malum pro incredulitate. 22. q. 1. c. 2.

g *Illo permittente.*] idest, Christo.

h *Compellit.*] Compellit nos, vt exigamus hoc amplius, id est, iuramentum.

i *Malo.*] 22. q. 1. ita ergo. in fi. 2. q. 5. si quis presbyter. & j. de iureiu. & si Christus.

k *Pro fide.*] retinenda, quā suscepit, suspectus est in fide. de consec. dist. 2. ego Berengarius. & j. de hære. ad abolendam. & c. excōmunicamus. & 1. q. 7. quotiens.

l *Pro obedientia.*] Exhibēda. 23. dist. quamq̄. & j. de iureiu. nullus,

Glo. seq. ponit sex casus quibus licite iuratur, & ponit versus.

m *Pro vnitate.*] s. seruāda: vt schismatici qui scindunt se ab vnitate ecclesiæ: aliàs pro veritate, s. habenda seu inquirenda. 14. q. 2. quamquam. pro pace iuratur. 22. q. 1. omne quod. j. de iudi. c. nouit. pro fama. 2. q. 5. presbyter si à plebe. & c. si mala. & j. de purg. ca. per totum titulum. & j. de choa. cleri. & mulie. tua. in fi. pro dāno dato iuratur. 2. q. 1. in primis. & C. vnde vi. si quando. in istis sex casibus licite iuratur. Vnde versus:

Pax, & fama, fides, reuerentia, cautio damni:
Defectus veri, iure possunt magna canere. Ber.

ADDITIO. Idem not. j. de iureiur. nullus. 2. q. 5. c. 1. & alios versus de hoc habes. 1. q. 7. quotiens. 1. in pen. gl. Ioan. And.

n *Aiunt in concilijs.*] secunda oppositio.

o *Non inueniri.*] vt iuretur.

p *Auctoritatem.*] 18. distin. per totum.

q *Excipiatur auctoritas.*] 3. q. 6. dudum. & in c. peregrina. & in iuramento auctoritas Papæ semper intelligitur excepta. s. de rescrip. c. constitutus. & j. de iureiurando. venientes. & ff. ad municipalem. l. imperatores.

In aliquot antiq. ius Romanæ ecclesiæ.

Gl. seq. querit & soluit.

r *Corpore assumūtur.*] Sed qualiter assumitur de corpore beati Petri? sic intelligitur, ꝙ de corpore beati Petri, &c. pallium benedicitur & consecratur à Papa super altare beati Petri, & ibi ponitur. & ille qui debet vti pallio, recipit ipsum de altari, si est pńsens: vel alius pro ipso, si est absens, & sic assumit de corpe B. Petri.

Palliū esse de corpore B. Petri assumi dicatur.

In concilio Lateran. sub. ne. de electio. & electi potest. cap. 2.

Glo. seq. argui, & allega. duo contraria.

s *Iustum est.*] Argu. ꝙ frustra petit debitum, qui qđ debet nō impendit. j. de mu. petitioni. c. 1. & 2. C. de sent. & inter. om. iud. cum Papinianus. & 3. q. 8. c. accusatores. §. cutus in agēdo. 95. dist. esto subiectus. Argu. s. C. deposi. l. pe. & j. depo. c. 2.

QVia diligentia.] Diuidimus: quia in prima ponitur quęstio iuris in secunda responsio: ibi, Duximus, quæ tria facit. Primo confirmari gratiose pmittit si tria concurrant. Secundo de cōsecratione prouidet: ibi, Mandantes. Tertio protestatur: ibi, Salua. Ab. Siculus.

Schismatici redeuntes ad ecclesiam abiurant. Turrecremata de eccle. lib. 4. par. 1. c. 15. & de iure ei vult suspendidisse. tertiū ē, & ibi Baldus. c. 1. de pace iuramento firmanda.

est. in antiquis.

CASVS. Quidā schismaticus reuersus ad catholicā vnitaté, electus fuit in epm Aquilegień. ecclesiæ, quæ tunc schismatica erat. quidā Card. Apost. sed. q̄siuit an ipsius electioné debeat confirmare? Rńdet Papa ꝙ si à schismatico nullū ordiné receperit, & ipsius electio facta fuit s'm formam canonū, dummodo nihil aliud sit qđ impediat, pmittit Papa dispensatiue ipsius electionem cōfirmari: mādans vt ipsum faciat à catholicis epis suffraganeis Aquilegień. ecclesiæ consecrari, salua debita iustitia & reuerentia eiusdem ecclesiæ. Nota ꝙ qui scindit se ab vnitate ecclesiæ, de iure cōi non potest promoueri. Item licet prælatus ecclesiæ schismaticus sit, ecclesiæ tamen non præiudicat cum redierit ad vnitatem.

t *Schismate.*] Octauiani, qui ꝫ Alexandrum erat: & Aquilegień. patriarcha tunc schismaticus erat. Vnde dicit, facias eum cōsecrari à suffraganeis salua, &c. Schisma a enim interpretatur diuisio siue scissura, & est græcū nomen. Vnde scissura in vnitate ecclesiæ esse non potest: & qui schismatici sunt ab eo qui est vnum, se diuidūt, quare spiritum sanctum non habent. 24. q. 1. schisma. inde est ꝙ vestis domini quæ vnitatem significabat, remansit indiuisa. 16. q. vlt. sicut domini vestimentum.

D. Thom. sec. 2. q. 39. Turrecremata in sū. de eccle. lib. 4. par. 1. c. 1.

Ioan. c. 19

Glo. seq. in fine soluit contrarium.

n *Susceperit.*] Quia si ordinem suscepisset, careret effectu, & repelleretur à dignitate: nisi probaret se cum ordinaretur ordinatorem nesciuisse damnatum. j. de schisma. c. 1. & 9. q. 1. ordinationes. sic & qui ordinatur a simoniaco. 1. q. 1. si quis à simoniacis. & cū talibus quoq; dispensatur: vt hic, & j. de schis. c. 2. & c. si quis a simoniacis: sed si sciuisset, non dispensaretur: vt ibi dr in c. si quis. & sic schismatici non promouentur sine dispensatione, vt hic dicit, aliàs esset contra. 12. dist. nos consuetudinem.

a *Iustitia.*

a ¶ *Iustitia.*] Quia per talē consecrationē non fit præiudiciū Aquilegien. ecclesiæ in posterū. ĩ. de sum. trinit. in fine c. 1. & c. damnamus. circa finem.

¶ *Glossa sequens elicit duo argu. ad primum alleg. quatuor concor. & sex ad secundum: ad quod signat duo contraria, & soluit.*

b ¶ *Reuerentia.*] Quia eps consecratus nihilo minus debebit facere obedientiā patriarchæ cum redierit ad catholicā vnitatē. Et est arg. ꝙ protestatio necessaria est in huiusmodi. sic 7. q. 1. pontifices. & 24. dist. presbyteri. & 9. q. 3. saluo. & huiusmodi potestatio semper necessaria est: vt j. de iure patrona. ex litteris. Item est arg. ꝙ excōicati vel suspensi omnia iura recuperant post absolutionem. 15. quæst. 6. nos sanctorū. & c. iuratos. & 3. q. 4. beatus. & 4. q. 1. c. 1. & 32. q. 5. præceptū. in fin. & 6. q. 1. illi qui. Arg. ꝯ. 2. q. 3. c. En themiū. §. hinc colligitur. & 3. q. 4. consanguineorum. in fi. Sol. Prima pars vera est, & etiā famæ restituitur si infamia canonica tantū sit irrogata. argu. 6. q. 1. alli qui.

In conci. Lateran. ... de electione ... Ponti.

Cap. 15. ... tit. in 1. compil.

scopum ordinari. ¶ Salua debita iustitia [a] & reuerentia [b] eiusdem ecclesiæ, cum ad catholicam redierit vnitatem.

¶ Idem in concilio Lateran. †

¶ *Electus in Romanum Pontificem à duabus partibus Cardinaliū, nulla exceptione obstante est Papa. Electus autem à minori numero gerens se pro Papa incidit vnà cum sibi adhærentibus in pœnas hic contentas.*

CAP. VI.

Licet † de vitanda discordia in electione Romani Pontificis, manifesta satis à prędecessoribus nostris constituta [c] manauerint: quia tamen sæpe post illa, per improbæ ambitionis audaciam grauem passa est ecclesia scissuram, nos etiam ad malum hoc euitandum [d], de consilio fratrum nostrorum & sacri approbatione concilij aliquid decreuimus adiungendum. ¶ Statuimus ergo, vt si forte inimico homine [e] superseminante zizaniam [f] inter Cardinales, de substituendo summo Pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare, ille absque vlla exceptione [g] ab vniuersali ecclesia Romanus Pōtifex habeatur, qui à duabus partibus concordantibus electus fuerit & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus (quia de ratione esse non potest) sibi nomen episcopi vsurpauerit, tam ipse quàm ij qui eum receperint, excommunicationi subiaceant, & totius sacri ordinis priuatione multentur: ita vt viatici etiam eis (nisi tantum in vltimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan, & Abiron (quos [h] terra viuos absorbuit) accipiant portionem. Præterea si à paucioribus quàm à duabus partibus [i], aliquis electus fuerit ad Apostolatus officium [k]: nisi maior concordia intercesserit, nullatenus [l] assumatur, & prædictæ pœnæ subiaceat, si humiliter noluerit abstinere. ¶ Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus, & alijs ecclesijs præiudicium generetur: in quibus debet maioris [l] & sanioris partis sententia præualere: quia quod in eis dubium venerit, † superioris poterit iudicio diffiniri. In Romana vero ecclesia speciale [m] aliquid constituitur: quia non poterit ad superiorem recursus [n] haberi.

¶ Idem in eodem. †

¶ *Electio ad episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus, & ætate, & quod habeat 30. annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus. h. d. vsque ad §. cum vero.*

CAP. VII.

Cvm † in cunctis sacris ordinibus & ecclesiasticis mini-

Licet.] Continet tres partes. In prima ponitur cōstitutionis causa. In secunda constitutio. In tertia quædā protestatio. Secunda ibi, *Statuimus*. Tertia ibi, *Ex hoc*. Ab. Siculus.

Casvs. In ordinatione Ro. Pont. ecclesia sæpe passa est scissurā ꝑ multorū ambitionē ad malū. tandē in posterū statuit Alexander in concil. Lateranen. quòd si in ordinatione Rom. Pon. plena omniū Cardinaliū non potuit esse concordia, & duæ partes concordauerint, & tertia noluerit cōcordare duabus, vel alium nominare pręsumpserit: ille qui à duabus partibus electus fuerit, sine omni exceptione Romanus Pontifex habeatur. Si quis vero de tertia parte confisus, ipsam vsurpare præsumpserit, excommunicationi subiaceat, ita etiā vt viaticū sibi denegetur in fine, nisi resipuerit. Præterea si à paucioribus quàm duabus partibus aliquis fuerit electus, nisi maior concordia interuenerit, nullatenus assumatur; & prædictæ poenę subiaceat: ex eo tñ qđ de ordinatione Rom. Pon. statuitur, nullum præiudicium fiat canonicis institutis, & alijs ecclesijs in quibus sententia maioris & sanioris partis debet pręualere: quia qđ in eis in dubiū venerit, per suū superiorē poterit diffiniri: sed in Ro. ecclesia speciale qđ statuitur: quia ibi nullus superior reperitur. Not. ꝙ ad cautelam futurorum multa statuuntur, & futuris casibus obuiandum est. Item not. ꝙ electio Papæ à duabus partibus facta tertia discordante, rata debet esse.

c ¶ *Constituta.*] ꝗ 79. dist. si quis Papa. & 23. dist. in nomine dñi.

¶ *Glo. seq. arg. & signat contrarium.*

d ¶ *Euitandum.*] Arg. ad cautelā futurorū aliquid faciendū. 23. dist. in nomine domini. & 1. q. 7. conuenientibus. & j. de fer. non ordi. c. 1. & ff. si ser. ven. harum. & l. legi. Arg. contra. ff. de vsu. l. 1.

e ¶ *Inimico homine.*] id est diabolo. Et diabolus dictus est homo ab euentu: quia deuicit hominem, sicut imperator dictus est Africanus ab euentu: quia deuicit Africam.

Additio. Vel inimico, id est, vitioso. de pœni. distin. 2. princeps. vel homine, id est, hominis. vnde 1. Petri vlti. Sobrij estote & vigilate: quia aduersarius vester, &c. secundum Hostien. Io. Andr.

f ¶ *Zizaniam.*] Syllaba antepenulti. longa. Vnde versus.

Neve superueniens Zizania semmet hostis,

Vide c. vbi periculum. de electio. lib. 6.

Vide in auth. de hæ. & fal. coll. 1. in princ. & in proœ. Instit. per gl.

Frontibus imprimitur vnctio sacra dei.

g ¶ *Exceptione.*] Et sic nulla exceptio potest opponi sibi nisi de hæresi. 40. distin. si Papa. aliàs enim quantumcunque præcise etiā ipse Papa scribat: legitima exceptio est admittenda. j. de offi. dele. ex parte 2. & ĩ. de rescri. si qñ. & arg. c. cum adeo. eod. tit. & j. de præben. cū teneamur. Et est speciale in Papa, vt nulla exceptio admittatur.

Difficilis est intellectus c. si Papa. de quo vide ꝗ ibi citabo.

h ¶ *Quos.*] 7. q. 1. denique.

¶ *Glossa sequens quærit, arg. pro, soluit contrarium.*

i ¶ *A duabus partibus.*] Numquid ille qui eligitur, computabitur inter duas partes? Videtur ꝙ sic. j. eo. tit. cū in iure. & ff. qđ cuiusq; vniuer. l. plane. dic ꝙ nō. vt no. j. eod. cū in iure. & j. de sortileg. c. 3. j. eod. Cumana. tñ qđ dr̃ in hac decre. de duabus partibus, hodie aliqñ seruant Cardinales, aliqñ non.

¶ *Gl. seq. quærit, & soluit.*

k ¶ *Nullatenus.*] Quid ergo fiet si nullo modo duæ partes consentiant? Tunc brachium seculare se interponere debet. arg. 17. distinctio. nec licuit. & 23. quęstione. 5. de liguribus. ita vt Cardinales includantur in aliquo loco de quo exire nō valeāt, donec consenserint. ita dr̃ factum fuisse in electione Honorij iij. apud Perusiū, & idem fuit factū post mortem Grego. ix. tñ de iure id faciendū nō est.

Cardinales possunt cōpelli ad Papam eligēdū, vt est hodie textus in c. vbi periculum. §. præterea. de elect. li. 6

Interuenerit.

l ¶ *Maioris.*] In alijs enim electionibus valet qđ fit à maiori parte capituli, dū tñ seruetur vna de formis illis. j. e. quia propter.

Cap. 3. concilij Lateranen.

¶ *Gl. seq. obijcit, & soluit.*

m ¶ *Speciale.*] Sed nō vr̃ speciale: quia in alijs obtinet quod hic dr̃ de duabus partibus, quia non obtinet qđ fit ab ordine decurionum, nisi duæ partes consentiant. ff. de decret. ab ordi. fac. l. 3. & ff. qđ cuiusq; vniuersi. l. plane. Non ꝯdicunt illa iura: qz non dr̃ ꝙ duæ partes debeant consentire, sed ꝙ debeant esse pręsentes: & ita est speciale. vel est speciale habito respectu ad alias electiones inferiorum pręlatorū: & hoc innuit littera sequens.

Cap. 16. eod. tit. in 1. cōpilatione.

Hæc secūda solutio est verior.

n ¶ *Recursus.*] Et ideo dū eligitur confirmatur, & statim habet plenā & liberā administrationē. 23. distinctione, in nomine domini.

Cvm in cunctis.] Diuiditur istud princi. vsque ad §. cum vero. in tres partes. Nam primo ponitur vna ratio statuendi. Secundo alia: ibi, *Ea propter*. Tertio statutum: ibi, *Præsenti*. Abbas Siculus.

Casvs. Quia aliqui eligebantur in episcopos, qui nō erant sciētia, moribus, & ætate idonei, statuit concilium Lateranen. quales debeant esse qui in epo eliguntur, ostendens hoc per locum à minori, dicens, ꝙ in cunctis sacris ordinibus & ministerijs, requiruntur tria pręcipue, scilicet ætatis maturitas, grauitas morū, & litterarum scientia. ergo multo fortius in epo hæc sunt inquirenda: quia cū episcopus ad curam animarum sit positus aliorū, in seipso debet ostendere qualiter alij se debeant habere. ne igitur qđ pro necessitate temporis quandoq; factū est, trahatur a posteris in exemplum, statuit concilium Lateranen. vt nullus de cætero eligatur in epm, nisi trigesimum suæ ætatis annū peregerit, & de legitimo sit matrimonio natus, & qui vita & scientia laudabilis demonstretur: & cū electus fuerit, & habuerit confirmationē & possessionem ecclesiasticorum bonorū; transacto tempore de consecrandis episcopis à canonibus definito; ille ad quem spectat collatio beneficiorū ipsius, liberam habeat conferendi potestatē. Secundo dicitur, ꝙ inferiora ministeria, puta decanatū, archidiaconatum, & talia quæ curā animarum habent annexā nullus recipiat, nisi qui vigesimumquintū

annum

annum suę ætatis attigerit, & scientia & moribus laudabilis demonstretur. Cum autem aliquid de prædictis assumptus fuerit, & monitus ad ordiné debitum promotus non fuerit, statuto tempore desoito à canonibus ab illo remoueatur officio, & alij conferaſ qui velit & possit ea adimplere. & si super hoc appellauerit, nullatenus audiatur: & hoc statutū non de promouendis solum, sed & de pmotis præcipitur obseruari. Tertio dr̃, q̄ clerici qui ɔ̃ formā istam quemquā elegerint, eligendi potestate priuatos, à beneficijs ecclesiasticis nouerint se suspensos per trienniū, & ep̃s qui ɔ̃ hoc fecerit, aut fieri consenserit, cō ferendi prædicta officia potestatem amittat: & per capitulū aut per metropolitanū, si capitulū negligens fuerit, ordinenſ. Not. q̄ tria requiruntur circa eos, qui ad sacros promouentur, scilicet ætatis maturitas, morum grauitas, & literarū scientia. Itē requiritur q̄ de legitimo matrimonio sit natus. Item quicquid hic dr̃, notabile est.

Domini

Vide Burchardū lib. 1. decretorū. cap. 9.

...steriis, sint ætatis maturitas[a], grauitas morum[b], & litterarū scientia[c], inquirenda: multo[d] fortius in episcopo hęc oportet inquiri, qui ad curam aliorum positus, in seipso debet ostendere qualiter alios in domo Dei† oporteat conuersari. ¶ Ea propter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum: præsenti decreto statuimus, vt nullus in episcopum eligatur, nisi qui iam† trigesimum annum ætatis exegerit[e], & de legitimo matrimonio[f] sit natus, qui etiam vita, & scientia commendabilis demonstretur.

¶ *Beneficia electi in episcopum vacant per confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem secutam, vel postquam præfixum tempus ad petendam consecrationem lapsum fuerit. hoc dicit vsque ad §. inferiora. Ab. Siculus.*

¶ Cum vero electus fuerit, & confirmationem[g] electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem[h] habuerit: decurso tempore[i] de cōsecrandis[k] episcopis à canonibus diffinito, is ad quem spectant[l] beneficia quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

¶ *In dignitatibus & officiis citra episcopatum ac curatis beneficiis debet assumendus 25. annum attigisse, & aliàs esse idoneus scientia & moribus, & si non est in ordine requisito, debet se facere promoueri in proximis temporibus, aliàs monitus nō parens priuatur beneficio non obstante appellatione, nisi ex causa legitima excusetur. hoc dicit vsq; ad §. clerici. Abbas Siculus.*

¶ Inferiora etiam ministeria, vt puta decanatum, archidiaconatū[m], & alia quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialis ecclesiæ regimen, nisi qui iam† vigesimumquintū annum ætatis attigerit[n], & scientia & moribus commendandus existat. Cum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconem, & decanus, & reliqui, admoniti non fuerint

a ¶ *Aetatis maturitas.*] Hæc tria, scilicet ætas, grauitas morū, & litterarū scientia, in persona electi debent inquiri. j. eo. cū nobis olim. argu. 78. distin. presbyter. & 38. distin. quæ ipsis. & alia etiam, scilicet q̄ sit de legitimo matrimonio natus. j. eo. c. & quod sit in sacris ordinibus. j. eod. cap. dudum. & j. de æta. & qua. c. præterea.

In persona eius qui eli gī quot & quales qualitates desiderentur.

b ¶ *Grauitas morum.*] quia incompositio corporis inæqualitatem indicat mentis. 41. distin. in fi. dist. vbi de Catilina dicitur.

c ¶ *Litterarū scientia.*] Propter defectū enim scientiæ repellit quis ab ep̃atu, etiam iam promotus. j. de æta. & quali. c. vlt. vbi legitur de quodā ep̃o qui nunq̃ audiuit grāmaticam. j. eo. congregato. 1

1 Adde 18. dist. omnes. & infra de tenunt. c. nisi cū pridem. § pro defectu.

¶ *Glo. seq. instruit quomodo argumentum à minori sumitur affirmando, & à maiori negando.*

d ¶ *Multo fortius.*] Quia vilissimus cōputandus est, qui præcellit dignitate, nisi præcellat alios sciētia & sanctitate. 1. q. 1. vilissimus & 1. q. 7. ɔuenientibus. & in authen. de sanct. epis. §. damus. coll. 9. Item argumentū est à minori, & sumitur secundū hanc regulā affirmando. Si id de quo minus vr̃ inesse, inest: & id de quo magis. 38. distin. si in laicis. & 3. q. 3. de iudicijs. & 59. distin. si officia. & 34. q. 2. cū per bellicā. & 13. q. 2. non æstimemus. Item argumentū à maiori sumitur hic negando secundū hanc regulam: Si id de quo magis vr̃ inesse, non inest: nec id de quo minus. Si Paulus vr̃ fortior Eustochio, sed non est, ergo nec ipse. 32. q. 5. si Paulus. 8. q. 1. si ergo. & 6. q. 1. imitare. & 40. distin. quælibet.

¶ *Glo. seq. obuenit, & dupliciter soluit, demum ponit de materia distinctionem bimembrem.*

e ¶ *Exegerit.*] Sed videſ q̄ sufficiat si iam inchoauerit. ff. de mu. & ho. ad rempublicā. sed aliud in secularibus dignitatibus, vt ibi, & aliud in spiritualibus. Et pōt dici q̄ est speciale in ep̃o. Vnde ī alijs inferioribus dignitatibus sufficit attingere annum legitimū: vt j. dicit ibi, nisi qui iā 25. annū attingerit. sed ille qui eligitur in ep̃m, debet esse. 30. annorū. in auth. de san. epi. §. clericos. coll. 9. & 67. dist. quicumq;. a Vel distingue: qñq; fauor tm̃ vertitur in causa, vt in vsucapione: & tunc sufficit incipere diē. ff. de diuer. & tēp. prescrip. in vsucapione. qñq; odiū tm̃: vt in prescriptione 30. annorū, & tunc oportet impleri. ff. de act. & obligation. in omnibus. qñque vtrumque: & tunc tempus de momento in momentum computatur. ff. de mino. l. 3. §. minorem.

a Consor. tes. in l. nō putabā. ff. de condi. & demōstrat. & C. quando dies legat. l. hu verbis.

f ¶ *Matrimonio.*] Et illud est quartum quod requiritur in ep̃o, & in quolibet alio qui promouetur ad honorem. j. de filijs presbyte. c. vt filij. vel ad regimen animarū. j. de filijs p̃sbyt. c. penul. & vlt.

g ¶ *Confirmationem.*] Bene dicit, confirmationē: quia ante confirmationem nihil debet attingere in administratione, alioquin repelleretur. j. eod. qualiter. & c. nihil est. & j. de præben. cū iamdudū.

h ¶ *Administrationem.*] Nam aliqñ contingit q̄ statim non nanciscitur possessionē. 92. dist. si qui epi. & c. pce. & tūc nō debet cōferri.

¶ *Glo. seq. reuiteiur per quæstionem intra quod tempus, &c.*

i ¶ *Tempore.*] Quod vr̃ esse sex mensiū, quia intra tres menses à die vacationis debet eligi. 50. dist. postquā. & j. eod. titu. ne pro defectu. & infra alios tres mēses debet cōsecrari. 100. dist. qm̃ quidem 1. Sed verius est, q̄ illud tempus est trīū mēsiū post confirmationē, vt ex eodē capitulo colligitur, qđ etiā est expressum 75. distin. §. 2. & c. 2. in fin. nisi necessitas eū impedierit potere consecrationē: qa tunc non curreret ei tēpus: vt in dictis c. quoniam quidē. & 75. dist. c. 1. aliàs obtinet quod hic dr̃, vt 16. q. 1. ne p cuiuslibet. quia cū sit in mora petendi consecrationē, mora sibi debet imputari. & debet etiā ab illa dignitate repelli: vt in d. c. quoniā quidem.

1 De istis temporibus ad eligendū, electionē præsentandū &c. vide glo. magistralē in c. si electio. eo. ti. lib. 6.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

k ¶ *De consecrandis.*] Arg. ɔ̃. j. de concel. præben. post electionem. in princ. vbi soluitur.

¶ *Glo. seq. reuitetur per duas quæstiones, scilicet quæ sit ratio quare expectatur cōsecratio, & quid si intra tempus fuerit consecratus.*

Vide concilium Carthaginensē c. 16. & Burchardū in lib. 1. decretorū c. 10. & 21. & c. 11.

l ¶ *Ad quem spectant.*] Ante enim consecrationem non dicitur pleno iure habere ecclesiam. cum adhuc tempore consecrationis possit excipi contra ipsum. Infra de accusa. super his. merito debet expectari vsq; ad tempus consecrationis: postea vero possunt conferri beneficia quę habuerat, & cum fuerit negligēns & in mora, vt dictum est. & sic ante consecrationē non dr̃ ecclesiam habere: quia habere est cū effectu habere. ff. de verborū significa. nomē filiarū. §. habere. tūc dr̃ maritus ecclesiæ, vt sine licētia Papæ eam dimittere non possit. j. de transla. inter corporalia. Sed si ante tempus prędictū consecrationē recepit, statim possunt conferri beneficia priora, quia plene dr̃ translatus. 21. quest. 2. si qs iam translatus. & 16. quæstione 1. ne pro cuiuslibet. nec potest repelli à consecratione, nisi per accusationē directā: vt j. de accu. super his. & c. qualiter & qñ. in alijs dignitatibus inferioribus secus est: quia qui habet curā animarū, si eligatur ad consimilē, habita cōfirmatione & administratione, ipso iure vacat primū, vt. j. eo. dudū. 2. & j. de pręben. de multa. si primū beneficiū non habeat curā animarum, sed secundū; tūc primū ipso iure vacat, sed non de facto, si semper retineat primū. j. de concel. præben. literas. & c. cū nostris.

¶ *Glo. seq. notat quòd archidiaconus habeat curā: signat contrariū, & soluit.*

m ¶ *Archidiaconatum.*] Sic vr̃ q̄ archidiaconus habeat curam animarū, sed non principaliter. arg. 16. q. 7. c. nullus 1. arg. j. de offic. archi. cū satis. vbi de hoc. Et est verum, q̄ archidiaconus, qui habet inquirere, & visitare parochiā suā, curam habeat animarū: vnde si recipiat aliā prelationē curā animarum habentē, ipso iure vacat archidiaconatus: vt est expressum j. eod. c. dudū 2. & j. de præben. de multa. & potest excōicare & suspendere. j. de eo qui fur. or. acce. c. 1. & etiā alij prælati, vt ibi dr̃. Sed vr̃ ɔ̃. 16. q. 2. visis. 24. q. 3. corripiantur. vbi dr̃, q̄ anathema, est mucro epi. Archidiaconi, vel alij prælati, non possunt excommunicare cum solemnitate illa, de qua traditur. 11. q. 3. debent. & c. cum aliquis. vt capitula illa intelligātur & loquantur de illa solemnitate.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

n ¶ *Attigerit.*] Dispensatiue tn̄ potest, licet sit in minori ætate. j. de æta. & quali. præterea. vt quidam dicunt, de hoc dicetur. j. eod. cum dilectus. Sed contra 78. distinct. si triginta. & c. presbyter. 4 vbi dicitur, quòd ante 30. annum presbyter ordinari non debet: & hic dicit quòd statim deberet post 25. annum: quia tales prælati debent esse presbyteri. 21. q. 2. sicut. argu. infra de æta. & quali. præterea. Satis potest dici, quòd hodie statur huic ca. secundū quod not. in c. illo, si triginta.

4 Et si dubitet de ætate, probabit actor: vt ibi no. vide qđ dicitur infra. de proba. in præsentia. sup 3. gl. Ioan. Andr.

a ¶ A ca-

a ¶ *A canonibus.*] Hic fit mentio de illis canonibus. 75. distin. quasi per totum. & j. de tempo. ord. c. 1. 2. & 3. & quia post confirmationem debent ordinari in proximis quatuor temporibus, vel saltem vsq; ad sex mēses: nec credo ꝙ loquatur de illis canonibus. 77. dist. quicunq;. ibi, post diaconatum statur per quinquennium ad sacerdotiū recipiendū: quia non credo tantū expectandum.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Remoueantur.*] Signanter ꝫ hoc 74. dist. consoluit. Sol. cum iste susceperit alterū conne xorū, tenet ad reliquū: secus in alijs clericis, q per subtractionē beneficiorū sunt compellendi ad ordines, qñ necessitas vel vtilitas subest. j. de æta. & quali. c. q̃ris.

c ¶ *Velint & possint.*] Alias sola voluntas nō sufficit, vbi est opus facto. j. de eo qui mit. in pos. constitutis.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

d ¶ *Promouendis.*] Habes hic ꝙ constitutio trahitur ad præterita. de hoc dictū est. s. de consti. c. vlti. Et hæc est ratio quare trahitur ad p̃terita: quia sine aliqua cōstitutione ad hoc tenentur per alia iura antiqua.

e ¶ *Promoti.*] id est electi & cōfirmati, sed nō sunt ordinati.

f ¶ *Si canones non obsistant.*] Contra. j. de æta. & quali. vt abbates. Sic solue. Hoc intelligitur de tali, qui sine culpa sua factus est talis, ꝙ ordinē recipere nō pōt secundū canones. Vnde propter hoc non debet remoueri, licet ordinē non possit recipere: quia non est addenda afflictis afflictio. j. de cleri. ægro. ex parte. & 7. q. 1. cū percussio. Et illud intelligitur de tali, qui culpa sua factus est irregularis, & ideo remouetur.

præfixo à canonibus a tempore in presbyteros ordinati: & ab illo remoueantur b officio, & alijs conferatur, qui & velint & possint c illud conuenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium, † si forte in constitutionis istius transgressionem, per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promouendis d, sed etiam de his qui iam promoti e sunt, si canones f non obsistāt † præcipimus obseruari.

¶ *Eligentes indignum contra formam huius cap. priuati sunt pro prima vice potestate eligēdi: & idem in collatore: et defectum capituli supplet episcopus, & econuerso: & si capitulum negligit, fit deuolutio ad metropolitanum. h. d. vsque ad finem.*

¶ Clerici sane, si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi tunc g potestate priuatos h, & ab ecclesiasticis beneficijs i triēnio nouerint se suspensos. dignum est enim, vt quos Dei timor à malo non reuocat, ecclesiasticę saltem coerceat k seueritas disciplinæ †. ¶ Episcopus autem si contra hæc fecerit l, aut consenserit fieri: in conferendis m prędictis officijs † & beneficijs potestatem amittat, & per capitulum n aut per metropolitanum (si capitulum concordare nequiuerit) ordinetur. †

¶ Idem Reuennati archiepiscopo.

¶ *Compromittentes super electione tenentur recipere electum à compromissario, si est idoneus.*

CAP. VIII.

Causam † quæ inter moniales sanctę Margaretæ: & infra. ¶ Si sorores in episcopum electionem contulerint o, promittentes p quòd illam quam † eis prouideret q, reciperent: ipsam quam prouiderit, facias ab eis (si tamen r existat idonea †) in suam recipi s abbatissam.

¶ Idem wigorensi. † Episcopo.

¶ *Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.*

CAP. IX.

Nosti † quomodo Lincoñ. electus concedendi t honores, vel præbendas, aut aliàs disponendi de rebus ecclesiæ (cum sua non sit electio confirmata u) non habeat facultatem x: & infra. ¶ Mandamus igitur, quatenus ei auctoritate nostra præcipias, vt concessio-

† Vide l. 1. §. quæsitū. ... de ap. gl. ... appel. lib. 6.

† Concor. tex. in l. priuilegia. C. de sac. sanc. ec. & ca. 1. de consti.

† Eadem ratio est in vsuris. infra de vsur. c. ...

† Concor. tex. in l. capitalium. §. famosos. ff. de pœn.

† Videtur hic not. nostras.

g ¶ *Tunc.*] id est, illa vice tantum. j. eo. cum Vinton.

h ¶ *Priuatos.*] ipso iure. j. eo. innotuit.

i ¶ *Beneficiis.*] non officijs. quis enim officiaret tunc ecclesiam?

k ¶ *Coerceat.*] Simile 62. distin. docendus. & 82. dist. plurimos. in fin. & C. de emenda. prouin. l. vna. & belli pestis interrimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei pręcepta non reuocant. 23. q. 4. si quos. in fi.

l ¶ *Fecerit.*] cum ad eum pertinet collatio beneficiorum.

m ¶ *Conferendis.*] Ea vice cū ad epm pertinet collatio beneficij, vel confirmando primum successorem, & hoc cum ad alios pertinet collatio. & insuper à perceptione proprij beneficij suspēdatur. j. eo. tit. cap. nihil est.

n ¶ *Capitulum.*] Et ita habes ꝙ minor supplet negligentiā maioris, & econuerso. j. de conces. pręben. nulla. & c. quia diuersitatē. & 9. q. 3. cū simus. 65. distin. c. vlt. 89. distin. c. 2. & maior negligentiā minoris, sed illud est ordinarium. vt in cap. cum simus.

Causam quæ.] Cōs est diuisio secunda ibi, *Si sorores.* Abb. Sicul.

Casvs. Vacante monasterio sanctæ Margaretæ, moniales eiusdē monasterij cōtulerūt potestatē eligendi abbatissam in epm Bonoñ. promittentes eā recipere in abbatissam, quā eps eis duxerit prouidendā. Moniales postmodū re nō integra, voluntatē suā mutare volebant: mandat Papa quatenus si hoc verū est, illā quā eps eis prouiderit, in suam faciant recipi abbatissam, si idonea fuerit. Not. ꝙ potestas eligendi bene potest personis idoneis conferri. Item per hanc decretalem videtur ꝙ potestas taliter data non pōt reuocari.

o ¶ *Contulerint.*] Illud quidē recte pōt fieri, & est vna de formis cōcilij generalis. j. eo quia propter. & est simile ff. quod cuiusq; vniuersit. eorū. §. si decuriones. & etiā extra collegiū pōt compromitti, q a eps non est de collegio, licet sit caput. j. de testa. requisisti. arg. vbi non est tanta communio inter episcopum & monasterium.

p ¶ *Promittentes.*] Simile j. de renun. post translationem.

¶ *Glo. seq. querit & remouet.*

q ¶ *Prouideret.*] Quid dices, nunquid possunt reuocare talem collationē factam episcopo antequam ipse prouiderit? Non videtur. j. eo. in causis, vbi dicitur de hoc.

¶ *Glo. seq. arg. alle. 11. in ra. & 6. alleg. in contrarium, & soluit.*

r ¶ *Si tamen existat idonea.*] Arg. est hic ꝙ cū aliquid generaliter cōmittitur arbitrio alicuius, nō valet, nisi legitime factum sit. j. de iureiu. Quintauallis. & c. veniens. ff. de ritu nup. quamquam. ff. pro socio. vnde si nerue. & in auth. de hęre. & fal. §. is igitur. coll. 1. & ff. ne quid in loco publico. l. 2. §. si quis à principe. ff. de oper. liber. si libertus. C. de inoffi. testa. si qñ. j. de offic. deleg. ex parte. & 16. quæstio. 1. & temporis. & c. postquā. Arg. ꝫ. 32. q. vlt. c. vlt. & 2. q. 6. c. à iudicibus. §. arbitrarij. & j. de iureiu. si vero. ff. de reg. iur. quisquis. & ff. de dāno infect. qui bona. §. cum inter. & 23. quæstio. 4. displicet tibi. in princip. Solu. si arbiter est cōpromissarius, eius arbitrio standū est siue æquū siue iniquū sit. ff. de arbi. diem. §. stari. nisi ꝫ ius scriptū, vel ꝫ formā cōpromissi sit latū: quia tunc non tenet. 2. questio. 6. ei qui. §. diffinitiua. & j. de cōfit. vti. vel inuti. examinata. & ff. de arbi. si cū dies. §. cōpromissio. & C. quæ sent. sine appel. re. l. 1. Si vero tanquam vir bonus arbitrari debet, tunc nō valet dictum suum nisi sit æquum: vt in dictis c. veniens. & Quintauallis. & ff. pro socio. si societatē. & lege, sequenti. vt hic.

¶ *Glo. seq. querit, alleg. pro quadrupliciter, sed dupliciter soluit.*

s ¶ *Recipi.*] Sed quid si elegerit malā, nunquid aliā eps poterit eligere, vel etiam si electa noluerit consentire? Arg. ꝙ sic j. eod. cū terra. & qui optauit acetum, potest iterum optare vinū. ff. de opti. legat. l. 2. & reproba electio nulla est. 7. quæstio. 1. factus est. & ff. de pigno. act. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. ad Vellei. quamuis. §. si cum venerit. Item qui iurauit aliter q̃ ei delatum est, iterum iurare debet. ff. de iureiurādo. qui per salutem. In casu isto nō poterit amplius eligere, quia functus est officio suo. j. de off. dele. in litteris. & ff. de re iud. Paulus. q a semel functus est officio suo, siue bñ siue male. vt ibi. s. eod. ca. proxi. & j. eo. innotuit. & c. in causis. Bernardus.

Nosti quomodo.] Diuiditur, quia primo ponit ius ex quo infert mandatum: ibi, *Mandamus.* Abb. Siculus.

Casvs. Quidā electus fuit in epm Licoñ. iste sic electus antequā haberet cōfirmationē, cœpit administrare ac cōferre prębendas & dignitates: quærebatur à dño Papa, vtrū sic electus ante suā cōfirmationē cōferre possit p̃bendas. Rñdet Papa, ꝙ cū istius electio cōfirmata non fuerit, p̃dicta facere nō potest. Vnde mādat epo wigoreñ. vt ei præcipiat ꝙ si quā fecit concessionem de prædictis, eam studeat reuocare. Not. ꝙ nullus electus ante suam confirmationem potest aliquid administrare: quod si fecerit, hoc ipso repellatur. Item not. ꝙ contra factum suum potest quis venire.

¶ *Glo. seq. recitet vt per obiectionem.*

t ¶ *Concedendi.*] Quod si faceret, deberet repelli. j. eo. qualiter. & j. de p̃ben. cum iamdudum. in fin. nisi in casu. j. eod. nihil est. §. vlti. & illud dispensatiue fit, ne interim ecclesia patiatur detrimentum in temporalibus vel spiritualibus: vt ibi dicitur. sed hic Papa voluit parcere huic electo: quia poterat ipsum repellere.

u ¶ *Confirmata.*] Per cōfirmationē acquirit electus plenā administrationē, & vinculū cōiugale ꝯtū est j. de transla. inter corporalia.

x ¶ *Facultatem.*] immo priuari deberet. j. eo. qualiter.

† Ordinetur, legitur in concilio vnde sumitur.

† Post concil. Laterā. sub Alexā. 3. par. 40. c. 1. & c. 17. e. tit. in 1. compilatione.

† Aliās hanc quam episcopus eis. &c.

† Nā dantes alicui potestatem videntur in solidum de idoneo facere. l. si procuratore. ff. de cōd. ind.

† Extunc.

† Post concil. Laterā. sub Alexā. 3. par. 40. c. 1. & c. 18. e. tit. in 1. compilatione.

a ¶ Præ-

a ¶ *Prædictis.*]Ista decre. continet gratiam in eo q non fuit punitua, continet ius in eo quod dicit q non habet facultatem disponẽdi ante confirmationem.
¶ *Glos. seq. obiicit, & solut. secundo arg. quòd contra factum suum, &c. alleg. quatuor iura pro, & quatuor contra, & solut distinguendo.*

nulla fuit: hic vero prima non fuit nulla, sed annullanda. In decre. illa, bonæ 1. non tenuit tribus de causis: vt ibi. df. De hac materia dicetur j. eod. auditis.
¶ *Glo. seq. arg. alleg. in contrarium. & solut.*

nem si quam fecit de prædictis[a], studeat reuocare[b].

¶ Idem.

¶ *Electio facta post appellationem & prima non cassata, & contra priuilegia ecclesiæ cassanda est.*

CAP. X.

CONsiderauimus† quòd electio Ioannis Frontini, post appellationem[c] ad nos† interpositam, & contra tenorem priuilegiorũ[d] ecclesiæ vestræ fuerit celebrata: Perpendimus etiã quòd electio B. post illam qualemcumque electionem non† cassatam: necnon & post appellationem[e] (per quam ad suum statum omnia debent reduci) facta fuit: & infra. Quapropter vtriusque electionem omnino cassamus, & vobis in aliam personam idoneam & honestam conueniendi liberam tribuimus facultatem: ita quòd vtrique prædictorum fama[f] sua non minus integre conseruetur, & quòd in aliis ecclesijs possint (si Deus dederit) promoueri. Vobis autem liceat præter istam ecclesiæ vestræ ordinationem[g], in eorum alterum conuenire.

¶ Idem.

¶ *Metropolitanus confirmatus, licet nondum receperit pallium, potest suum suffraganeum consecrari facere.*

CAP. XI.

SVffraganeis † alicuius Metropolitani, ad mandatũ ipsius post confirmationem electionis suæ, etiam si pallium[h] non receperit: licitum est electum, qui ad eius iurisdictionem pertinet, consecrare.

¶ Clemens tertius. †

¶ *Is cuius electio fuit cassata non vitio personæ, sed electionis modo iterum eligi potest: secus si vitio personæ.*

CAP. XII.

SVper †eo vero quòd quærere voluisti, si alicuius electione cassata, idem ad alterius ecclesiæ regimen electus fuerit, an eius electio debeat confirmari; hoc tuam volumus discretionẽ tenere, quòd si prior electio non vitio personæ[i], sed modo electionis cassatur, promotionem eius in eadem etiã

b ¶ *Reuocare.*] Sed qd est qd dicit, q studeat reuocare? quia talis traditio nulla est: quia pro nõ dato habetur quod ab illo donatur qui de iure donare nõ põt. j. de iure patr. qd aũt. in fin. sed talis reuocatio potius erat de facto q̃ de iure, sicut donatio de facto tñ fuit, ne ex tali facto crederet ius habere, & ne credat hoc sibi licere. Itẽ arg. q aliquis põt ꝯ factũ suum venire. 12. q. 1. certe. 55. dist. pœnitentes. 35. q. 9. qd quis commisit. C. de euic. si tibi liberã. Arg. ꝯ. 17. q. 4. sunt qui opes. 18. q. 2. Eleutherius. ff. de ser. ru. præ. p fundũ. j. de cleri. coniu. diuersis. Sol. in sententiis interlocutoriis iudex põt mutare vel reuocare suam interlocutoriã. ff. de re iudic. qd iussit. j. de appel. c. cum cessante. Circa negotia distingue, si ex mutatione nulli fit præiudicium, licitũ est mutare: vbi ex mutatione alteri fit præiudiciũ, adhuc re integra licitũ est mutare. ff. de iurisd. om. iud. si conuenerit. re nõ integra nõ potest. ff. de reg. iur. l. nemo, nisi fauor aliud inducat. C. de li. cau. interrogatã. Et est simile in reuocatione sententiæ spiritualis vel corporalis matrimonij, vbi decipitur ecclesia. 35. q. 9. sententiã. & melius. c. loci. §. bis ita rñdentr. & j. de re iud. lator. & c. ꝯsanguinei. Et ideo hic põt ꝯuenire: quia administratio est ei interdicta, & sic replicaret de administratione si ei obiiciatur q ꝯ factũ suum venire nõ possit. ff. de iureiur. l. iusiurandũ. 1. responso. & l. seq. Bern.

COnsiderauimus.] Diuiditur: nam præmittit causam cassationum. Secundo vtramque electionem cassat: ibi, *Quapropter.* Tertio mandat ecclesiæ prouideri: ibi, *Vobis autem.* Abb.

CASVS. Vacante quadã ecclesia quidã canonici appellauerunt, q alij nõ procederẽt ad electionẽ sine illis, & ꝯ priuilegia ecclesię suæ. illi non obstante illa appellatione, elegerunt Io. Frõtinũ. appellantes statim ne alij ꝯ suam electionẽ aliquid attentarent. illi videntes q non detulerant suæ appellationi, & ꝯ tenorem priuilegiorum ecclesię suæ, ad electionẽ processerant, quendã aliũ B. nomine elegerunt. Delata est super istis electionibus causa ad dñm Papã. auditis allegationibus partiũ. Papa considerans q electio Io. Frõtini facta fuit post appellationem, & ꝯ priuilegia ecclesię, videns etiã q electio B. post illã talem qualẽ non cassatam, & post appellationem per quam omnia ad suum statum debent reduci, facta fuit. vtramq; cassauit, & contulit canonicis vt aliam personã idoneã sibi eligant in rectorẽ, ita tñ q vtriq; prędictorũ nõ minus fama ipsorũ integra conseruetur, & q in alijs ecclesijs possint promoueri, & liceat eis in alterum ipsorũ consentire præterquam in illa ordinatione. Not. q non debet fieri secunda electio prima non cassata. Item quæ fiunt post appellationem, debent in statum primum reuocari. Item licet cassetur electio alicuius propter modum electionis, non præiudicatur electo quin possit iterum eligi.

c ¶ *Post appellationem.*] Appellatione ne fiat electio, non valet: sed ne fiat nisi canonica, tunc bene valet. j. eod. cum nobis. & intellige q allegata fuit aliqua probabilis causa: quia siue appelletur in iudicio vel extra, appellationis causa exprimenda est; vt in decr. Innoc. iiij. cordi nobis. tit. de appellat. 1.

d ¶ *Priuilegiorum.*]Quę essent ista priuilegia, non habemus. H.
¶ *Glo. seq. signat duo iura in contrarium, & solut.*

e ¶ *Appellationem.*] j. c. bonæ 1. & j. de app. constitutia. Contra in illis tenuit electio secundo loco facta, & post alterius partis appellationẽ. In illa cõstitutis. tenuit electio secunda: quia prima ipso iure

f ¶ *Fama.*] Arg. infamiã nõ comitari depositũ. ff. de re mili. qui cũ vno. §. non omnis. & §. exanctoratus. Argu. ꝯ. ff. de his qui not. infami. l. 2. §. ignominię. Solu. est j. eodẽ super eo. quia non fuit cassata vitio personæ.

g ¶ *Ordinationem.*] Dicũt quidã[a] præter istã quæ nunc cassata est, q iterũ possunt alterũ eligere si volunt. j. eod. super eo. sed hoc non credo: quia propter scandalum noluit Papa q in illa vacatione aliquis eorũ promoueretur, hodie tñ alia debet esse forma in electionibus faciendis. infra eo. quia propter.

SVffraganeis.] Ista decre. facit ad secundã partẽ rubricæ. & h. d. Metropolitanus confirmatus & cõsecratus nõ potest pallio non recepto suffraganeũ suum consecrare, sed potest mandare alijs suffraganeis vt illum consecrẽt. Abb. Sicu. Incipe constructum: ibi, *Licitum est suffraganeis, &c.*

CASVS. Quidam electus est, & confirmatus fuit in archiepiscopũ: quæritur vtrum suffraganei sui possint ad mãdatum ipsius aliquem suffraganeum suum electum in episcopum consecrare, cum adhuc pallium non receperit, in quo confertur plenitudo officij pontificalis? Rñdet, dicens q suffraganei sui bene possunt & debent ad mandatũ ipsius metropolitani electum illum in epm consecrare, licet pallium non receperit. Not. q tale mandatum de iurisdictione fit, non de ministerio consecrationis. Not. q per confirmationẽ conceduntur ea quæ sunt iurisdictionis.
¶ *Glo. seq. obiicit, opinionem ponit, quam primo improbat, secundo defendit, in fine remittit. Ioan. And.*

h ¶ *Pallium.*]Sed ꝯ vr. quia pp pallium nondum receptum consecratio epõrũ differretur. 100. dist. qñ. vbi de hoc, quia ante palliũ receptum non põt consecrare virgines, ordines celebrare, vel epos cõsecrare. j. eo. qd sicut. ad idem facit j. eo. transmissam. pp hoc dicunt qdam q hæc non est decre. sed fuit quædã prouisio. in põt tolerari, & vr subesse quędã æquitas: vt cũ nondũ sit in mora petẽdi palliũ, hoc habeat locũ: qd nõ vr: quia in traditione pallij plenitudo cõfertur pontificalis officij. j. de vsu pallij. nisi specialis. Vnde & cũ p se hoc facere nõ possit, neq; auctoritatẽ alij faciẽdi pstare põt: & est opt. arg. j. de ꝯsecra. ecc. vel alta. aqua. & arg. ff. ad senatuscõsul. Mace. filiũ habeo. Dic ergo hic vt dixi j. de trans. cũ ex illo. Ber.

SVper eo.]Ista decre. quotidie allegatur: i qua primo ponitur quęstio. Secundo solutio: ibi, *Hoc tuam.* In quo duo facit. nam primo respondendo distinguit. Secundo excipit: ibi, *Nisi.* Abb. Siculus.

CASVS. Aliquis electus fuit in aliquã prælaturã, cassata est eius electio. idẽ electus fuit post modũ ad regimẽ alterius ecclesiæ: qritur an electio eius debeat cõfirmari. Rñdet Papa q si prior electio non fuit cassata vitio personæ, sed pp modum electionis: illa cassatio promotionem eius in eadẽ ecclesia, & in alia non poterit impedire, nisi forte aliquid simoniacæ prauitatis intercessit. Not. quòd cum cassatur electio pp modũ electionis, nil imputatur electo, nec in alicuius notam infamiæ incidit. & sic poterit eligi iterum: sed secus est si propter vitium personæ cassatur.
¶ *Glo. seq. exemplificat. argu. obiicit, & dupliciter solut.*

i ¶ *Non vitio psonæ.*] Puta pp aliquã irregularitatẽ, q a erat illegitimus, vel pp crimen, qd ei fuit obiectũ & probatũ: qd si esset probatum, non potest eligi nec in illa nec in alia ecclesia, cum sit ineligibilis. Et potest hic colligi arg. quòd crimen in modũ exceptionis probatum, præiudicet ei in electione alia. sed hoc esset pœnam imponere ordinariam: qd fieri non debet. j. de ordi. cog. cum dilectus. in fi.

Margin notes: ¶ Cap. 22. eo. tit. in 1. compil. — † Hæc duo uerba . ad nos. desunt in multis antiquis. — † Aliàs: nõ dum. — ¶ lib. 6. — ¶ Tancredus scilicet & Vincentius & bene dicunt quod iuris ordinem si tales casus hodie occurrerent. — ¶ Cap. 12. tit. in 2. compilatione. — ¶ Aliàs Alexander 3. — ¶ Cap. 14. tit in 2. compilatione.

ctus. in fi. & j. de excep. denique. ff. de his qui not. infa. Lucius. Dicas q si per hoc grauata fuit, & est ipsius opinio, potest & debet repelli. j. de test. testimonium. ca. Gregorij est. vbi casus iste ponitur. & argu. 2. q. 5. presbyter. & c. si mala fama. & 81. distinctio. tantis. & j. de accusa. omnipotens. vel repellitur in alia electione, cum crimen obiectum probatũ in modum receptionis electionem de qua agitur contingebat. infra de excep. denique. & infra de confes. capitul. 2. sed si modo electionis cassetur electio: tũc non impeditur in alia electione: vt hic dicit. & s. eo. consideramus[a].

Vide glos. sum in l. vna. verbo, cõtra hanc. ff. ad l. Iu. lia. de ambi. glossam & Bar. in l. Barbarius. ff. de off. præ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & solus.*

a ¶ *Simoniacæ.*] 1. q. 1. c. 1. Arg. contra j. de simo. de regularib. & 1. q. 5. c. 1. qd hic dr, ius est cõe quod ibi dr, dispensatio. Bernardus.

Cap. s. e. tit. in 2. cõpilatione.

C*um monasterium.*] Monachus vnius monasterij potest eligi in abbatẽ alterius monasterij. h. d. secundum lect. communiorẽ, secundũ quá parum vtilitatis affert hæc dec. cũ præsertim hodie sit clarius prouisum i cle. j. de electione. Et diuiditur: quia primo ponitur petitio. Secundo confirmatio ibi, *Nos autem.* Abb. Siculus.

C*asus.* Monasteriũ de Pellicia ad tantam dissolutionẽ deuenerat, q fratres eiusdem loci obseruantiá religionis & ordinẽ penitus abiecerant: tandẽ vt eorum monasteriũ possent in statũ pristinũ reformare, conuenerunt vnanimiter in quendam fratrẽ de eremo, qui laudabiliter fuerat conuersatus cũ fratribus suis, ipsum in abbatẽ totis desiderijs à suo epo postulantes: qui eorũ petitioni prębuit assensum, petens eandem postulationẽ à sede Apo. confirmari. & Papa electionem illam seu postulationem canonice confirmauit.

In multis antiquis Nos autem ipsam canonice confirmamus. Sed vide notas huius loci.

Cap. 6. e. tit. in 2. cõpilatione.

ecclesia, (Nisi forte simoniacæ[a] prauitatis aliquid intercessisse† constiterit) non debeat impedire.

¶ Cælestinus tertius.

¶ *Non professus potest postulari in abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio: hoc dicit secũdum lecturam, quæ est magis singularis.*

CAP. XIII.

CVm† monasterium de Pellicia in tuo situm episcopatu, ad eam dissolutionem deuenerit (sicut tuarum litterarum insinuatio patefecit) quòd fratres eiusdem domus obseruantiam religionis, & ordinem abiecerunt[b]: & infra. In quendã qui cum fratribus suis in eremo[c] est laudabiliter conuersatus, boni testimonii virum vnanimiter consenserunt, eum in abbatem totis desiderijs postulantes[d]: Tu vero postulationi eorum præbuisti assensum, & postulasti eandem ordinationẽ à sede Apostolica confirmari: Nos †autem ipsam, sicut facta est canonice, confirmamus[e].

¶ Idem.

¶ *Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo.*

CAP. XIIII.

CVm † terra[f] quæ funiculus[g] hæreditatis Domini censebatur: & infra. Sicut ex quarundam litterarum tenore accepimus, quidam in electionibus prauæ consuetudinis[h] morbus irrepsit: vt cum alicuius prælati electio debet celebrari, conuentus ad quem pertinere dignoscitur, duas personas nominet latẽter auribus patriarchæ vel principis exprimẽdas, vt sic alterius eligendæ vel totius electionis penitus irritandæ, idem patriarcha vel princeps plenariam habeat facultatem. ¶ Quia igitur hoc redundat in grauamẽ † & perniciem ecclesiasticæ libertatis, præscriptam consuetudinis prauitatem, sancimus penitus abolendam †: Statuentes vt forma electionis canonice in omnibus conuentualibus[i] ecclesijs obseruetur, videlicet vt cùm debet ecclesiæ consuli pastoris regimine destitutæ, electores in vnum locum (in quo[k] fuerit electio celebranda) conueniãt, & inuocata spiritus sancti gratia personam nominent. Quod si in persona fuerit vel in electionis modo peccatũ, tamdiu in electione diligẽtiam[l] inquisitionis apponant, donec vacãti ecclesiæ de persona idonea † valeant prouidere: Quo facto, non prohibemus quin regis seu pa-

In antiquis ita: in grauamen perniciem.

Concor. authent. cassa & irrita, C. de sac. san. eccle.

Alias, consue tu.

b ¶ *Abiecerunt.*] Vnde deberẽt expelli. j. ne cle. vel mon. relatũ. Ber.

¶ *Glo. seq. obijcit, quid eremita, &c. & soluit.*

c ¶ *In eremo.*] Et ita vr q erat monachus, licet dicatur in eremo; aliàs non posset eligi, sed postulari. j. eod. cum causam. & c. cum in magistrũ. & c. officij. & eiusdẽ religionis vel maioris[t] deber esse, quia non est licitũ descendere, sed ascendere. 2 j. de transla. licet. & 93. dist. legimus. in fin. iuxta illud: & ambulabunt de virtute in virtutẽ, &c. de poen. distin. 2. dum sanctam ecclesiá. Sed si intelligas q iste fuit eremita, tunc abbas esse non pôt: quia eremita propriũ habet. arg. 19. q. 3. c. perlatũ. §. contra Paulus. sed monachus ppriũ habere nô pôt. j. de sta. monac. cũ ad monasteriũ. in fine. Credo q iste fuit de eremo: quod sic appellatur, & est in Tuscia: & sunt alibi monachi cui subsunt Camandulenses, & illi de Sancto Damiano qui est iuxta pontem ferreum.

Dic hodie prout in concilio Viennen. c. cum ratione. eo. tit.

Facit tex. in l. fin. §. 1. C. de curat. fur.

¶ *Glo. seq. querit obijciendo, & tripliciter soluit.*

d ¶ *Postulantes.*] Sed quare dicit, postulantes: nonne poterat eligi? Dicas q primũ monasterium de Pellicia erat alterius ordinis, vel ille monachus erat in minoribus ordinibus, & ideo debuit postulari: vt dictum est s. de postul. præl. c. vltim. vnde dicit in fine, sicut canonice facta est. vnde vr q competentius poneretur in titu. præcedenti. Sed licet dicatur, postulãtes, nõ tñ credo q fuerit simplex postulatio, sed electio: & hoc satis innuit ex eo qd dicit, eandẽ ordinationem postulasti à sede Apost. confirmari, & ex eo qd Papa dicit; nos eã confirmamus. si enim fuisset simplex postulatio, Papa non dixisset, cõfirmamus; sed dixisset, ipsam admittimus vel non approbamus. s. tit. proxi. bonæ. 1. & c. bonæ. 2. & sic bene ponitur hic.

¶ *Glo. seq. querit, & dupliciter soluit, & secundum improbat.*

e ¶ *Confirmamus.*] Sed nunquid sufficit in hac dispensatione consensus solus epi? Ita, sed ad cautelam cõfirmatur. Iste enim dubitabat, an posset hoc facere, & ideo Papa rñdendo confirmat factũ ipsius: aliàs ipse Papa dixisset, & nos postulationem admittimus. sed ipse solum cõfirmat factũ epi. Vel ideo quia forsitan suberat dño Papæ nullo medio. arg. ad hoc 58. dist. c. 1. & 2. Sed ista littera vr contra dicere ibi, tu vero postulationi, &c. dic vt supra dictum est.

A*dditio.* Dicebat P. q forte postulabatur ab epo vt abbate: quod esse potest, de iud. causam. Ioan. And.

C*um terra.*] Nõ valet consuetudo, p quã collegiũ ad alterius voluntatẽ tenetur sibi eligere prælatũ. hoc dicit. Et diuidit. Primo ponit decisum exordiũ. Secũdo narratio: ibi, *Sicut.* Tertio prouisio: ibi, *Quia igitur.* Et ibi tria facit. primo causam reddens damnat consuetudinẽ. secundo statuit. & statutum declarat: ibi, *Statuentes.* tertio permittit, & permissionem determinat: ibi, *Quo facto.* Abbas Siculus.

C*asus.* In terra Hierosolymitana talis consuetudo in electionibus seruabatur, cum electio alicuius prælati deberet celebrari, conuentus illius ecclesiæ duas personas latenter nominabat auribus patriarchæ vel principis: vt sic esset in potestate patriarchę vel principis alterũ præficere, vel vtrunque repellere. quia ergo talis cõsuetudo redundabat in perniciem ecclesiasticę libertatis, præcepit Papa illá consuetudinẽ penitus aboleri, statuens vt in omnibus conuentualibus ecclesijs, forma electionis canonicæ obseruetur, vt electores conueniant in vnũ locũ vbi debeat electio celebrari, & inuocata spiritus sancti gratia, personã idoneã sibi eligant in prælatũ. & si in persona quá intendunt eligere, esset peccatum, vel si modũ canonicũ non seruarunt, tandiu deliberent, & in persona & in modo, quousq; personã idoneã inueniãt, & modus canonicus conseruetur, & vacanti ecclesiæ consulatur: quo facto, persona electa præsentetur patriarchæ vel principi, vt suum prçstet assensum, sed pp hoc non debet electio impediri. Not. q ius eligendi in collegiata ecclesia pertinet ad ipsum collegiũ. Itẽ laici nõ debẽt interesse, nec vocẽ habere in electione prælati. Itẽ cõsuetudo contra ecclesiasticã libertatẽ extirpãda est, & mala cõsuetudo est resecãda.

f ¶ *Terra.*] Scilicet Hierosolymitana.

g ¶ *Funiculus.*] Id est, portio.

h ¶ *Consuetudini.*] Nota consuetudinẽ contra libertatem ecclesiæ non valere. de hoc dicitur s. de consu. c. 1. & vlt.

i ¶ *Conuentualibus.*] Ideo dicit, conuentualibus: quia vbi est vnicus sacerdos, patronus debet eligere. j. de iur. patr. nobis. & 16. q. vlti. decernimus.

K ¶ *In quo.*] Scilicet in ecclesia cui præesse debet in capitulo secundum consuetudinem loci illius, si commode fieri potest: aliàs vbi melius obtulerit se facultas. 23. distin. in nomine domini.

12. q. 2. præceptũ. & infra eo. q. de fieri.

¶ *Glo. seq. obijcit, ponit quatuor solutiones, & approbat vlti.*

l ¶ *Diligentiam.*] Hic sumitur arg. q eligentes possunt aliũ eligere prima electione non reprobata per superiorẽ. Sed contra s. eod. cum in cunctis. & j. eod. innotuit. & s. eo. considerauimus. j. de conces. præben. c. post electionẽ. Quod hic dr. sic potest intelligi. diligentiam inquisitionis apponãt, &c. non aliũ eligendo statim, sed quærendo aliquẽ idoneum, quem eligant alio reprobato, & hoc intelligitur post reprobationẽ alterius, vel cũ sub ea conditione eligunt si primus non obtinuerit. arg. 85. distinctio. archidiaconum Florentinũ. Et secunda electio expirabit prima obtinente, sicut fit in substitutione. C. de impub. & alus subst. post aditam. arg. ad hoc. 61. dist. studij.

triarchę, qui pro tempore fuerit, requiratur assensus: sed propter hoc ipsam electionem nolumus impediri.

¶ Idem.

¶ Per confirmationem electionis non transfertur potestas exercendi ea quæ sunt ordinis, illa enim transferuntur per consecrationem. Abbas.

CAP. XV.

TRansmissam: † & infra. Quæsiuisti quid faciendū sit tibi super eo, quod clerici tuæ diœcesis cum pro suis excessibus suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis sententia percelluntur, paruipē dentes eam dimittunt ecclesias & tranferunt se ad mercimonia [a] laicorū: nonnulli quoque ipsorum (habitu clericali postposito [b]) vestes induūt laicales, & sicut laici mercatores se turpibus quęstibus implicantes, cō similium sibi laicorum manus associant, & correctionem ecclesiasticam per contemptum eludunt, dicentes quod potestatem non habeas eos (nisi tibi specialiter Apostolica sedes indulserit) corrigendi: & infra. Respondemus igitur, quòd ex quo electionis tuæ confirmationē accepisti, de talibus [c] & consimilibus (præter ea quæ maioris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant) quod iustum est, & ecclesiasticæ conuenit vtilitati, statuendi habeas liberam facultatem.

¶ Inno. iij. de Cella sancti Petri, & Mutinen. † abbatibus.

¶ Qui electioni de se factæ renunciat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio quæ est à suspensis celebrata, non tenet.

CAP. XVI.

CVm † inter R. seniorem & R. iuniorem super abbatia Scaphusen. quæstio verteretur, & infra: Bonæ memoriæ Cel. præd. noster prædictum R. seniorem sententiam cum instantia postulantem, ad componendum coegit [d] inuitum: & sic abbatiæ renuncians, de manu eius custodiam & prioratum recepit, ab eo dum viueret [e] possidendos: Cui ordinationi licet

---

[a] Nam si nihil de eō tingentib' contulerunt, latens vitiū elect. nō imputabitur eis. argu. l. 1. §. si intelligatur. ff. de redhi. & l. quęritur. §. fin.

studij. Et loquitur de ignorantibus vitiū electi, & diligentiā adhibentibus, aliàs priuarentur ipso iure potestate eligendi. s. eod. cum in cunctis. & s. eod. innotuit. & ita scripsit hic Lau. Hodie vero non valet electio p vota cōditionalia: vt in decre. Inn. iiij. j. eo. l. quæ incipit, in electionib'. [lib. 6.] Sed vr ex ipsa littera q alius sit intellectus. Et littera sic exponitur q in persona scilicet eligēda de qua inter electores sit mentiō ad eligendū, & nominata ante electionē factā, vel in electionis modo, qa forte non intersunt oēs q debent interesse, vel nō seruat forma sm antiqua, vel sm noua iura in ecclesijs cathedralib' & abbatiis, quā habes j. eo. qa pp. tamdiu in electione facta seu facienda siue in tractatu electionis: & sic tādiu deliberent & inquirāt de psona idonea quousq; ipsum īueniāt, & tunc demū ipsum eligant, & sic satis plane sonat etiā littera. Hodie vero videretur seruāda forma etiā in consuetudinalibus ecclesis omnib', q tradit j. eod. quia pp. licet videatur loqui de cathedralibus ex verbis illis, ecclesię viduatæ: quia illæ solæ dicuntur viduatæ: qa ibi dr vinculū coniugale Ꝯctum: in alijs inferioribus nō ita, sed tū hodie extenditur ad oēs. licet impprie dicātur viduatę: tū quo ad multa viduatę dicunt ex quo plātū nō habēt q possit negotia illorū pcurare. & q sit littera exponēda sic, patet ex eo qđ dicit, psonā nominet: q a p noiationē nō fiet electio.

Cap. 7. e. tit. in 2. cōpilatio.

TRansmissam.] Pertinet ista decre. ad secundā partem rubricę, scilicet, de electi potestate. & h. d. Electus confirmatus nō cōsecratus, potest exercere quæ sunt iurisdictionis, non autem ea quæ sunt ordinis episcopalis. Ioan. And. Et diuiditur: quia in prima ponitur consultatio; in secunda responsio: ibi, *Respondemus*. Abb. Siculus.

Diuisio.

CASVS. Quidam clerici pro excessibus suis excōicabantur, interdicebantur, & etiam suspendebantur à quodam epō electo & cōfirmato: ipsi sententiam eius contemnentes transferebant se ad cōmercia laicorum, dicentes q ipse electus, eos non poterat excommunicare vel suspendere vel interdicere, cū nondū esset in episcopum consecratus, nisi specialiter esset ei à sede Apost. hoc indultū. consultus Papa respōdet q ex quo confirmationem electionis accepit, de talibus & consimilibus liberam habeat potestatem, s. excōicandi, suspendendi, vel interdicendi, pter illa quæ consecrationis ministerium desiderant: vnde iurisdictionem suam in ipsos libere poterit exercere. Not. q electus & cōfirmatus est adeptus omnia illa quę consistunt in iurisdictione, sed in consecratione consequitur omnia quæ pertinent ad episcopalem dignitatem.

[a] Contonter. in auth. vt ij q ob. §. quandoque coll. 6.

a ¶ *Mercimonia.*] Quod nō licet, [a] ante clericatū bene licebat. 88. distinctione fornicari. & 31. distinctione, lex continentiæ.

b ¶ *Postposito.*] Vnde ipso facto priuilegiū clericale perdere debent, nec ab ecclesia debent defendi. j. de vita & hone. cle. cap. vlt. quia indignum est illis ab ecclesia subueniri, per quos constat scandalū in ecclesia generari. j. ne cleri. vel mo. c. sacerdotibus. & hoc est verū post admonitionē: vt j. de vi. & ho. cleric. cap. vlt. & j. de senten. excōmu. in audientia. & in parte decisa pmittitur de admonitione.

ADDITIO. Et sic est intelligendū qđ hic dixerat Innoc. eos q tales percutiunt, excōicatos non esse, qđ reprehendebat Abb. Io. An.

¶ Glo. seq. exprimit quædā quæ sunt ordinis, & quæda q sunt iurisdictionis.

c ¶ *De talibus.*] s. pertinentibus ad iurisdictionē, puta sicut est iudicare, excommunicare, corrigere, iuramenta recipere à vasallis, [1] confirmare, inuestire, beneficia conferre, & consimilia quæ consistunt in iurisdictione. s. eo. nosti. infra. de transla. cap. 1. hæc omnia in confirmatione consequitur electus: ea vero quæ sunt ordinis, sicut clericos ordinare, chrisma conficere, depositio clericorū, benedicere virgines, & ecclesias & altaria consecrare, & similia conferuntur in consecratione episcopali. j. eod. q sicut. §. pręterea. & 68. dist. quamuis corepiscopis. & arg. j. de transla. inter corporalia. qa ante consecrationem quasi vidua dr ecclesia pp hmōi: vt ibi dr. & sic iure cōi poterat illos clericos corrigere ac punire. B.

[1] Quo ad hoc, & id quod infra dicitur de collatione beneficiorū vide qđ dicā infra de foro competen. veruum. super 1 glo. Ioan. And.

CVm inter.] Primo narrat factū; secūdo definit articulum de quo constabat: ibi, *Nos attendentes*, tertio: ibi, *Sane*. illud de quo non constabat, definiendū committit. Abbas. Siculus. Hæc decret. fuit prima in tertia compilatione in titu.

CASVS. Vacante abbatia Scaphusen. electus fuit in abbatē R. senior. cui electioni monachi quidā se opponere curauerunt, scilicet R. iunior, & quidā alij: super hoc fuit causa cōmissa diuersis iudicib': demum causa ad sedem Apo. est delata. cum dictus R. senior cum instantia sententiā postulasset, Celestinus Papa ipsum R. ad componendū coegit inuitū, & sic abbatiæ renuncians, de manu Celestini custodiā & prioratū eiusdem monasterij recepit dum viueret possidendos, & idem R. tali ordinationi consensit, & sic domū reuersus compositionem illā aduersarij sui noluerunt habere ratam, & sic obtinere nō potuit quæ sibi p Celestinum cōcessa fuerūt: immo aduersarij ipsi', in eum manus iniecerunt temere violentas, & euadens manus illorum ad se. Apo. appellauit. Legatus quidā qui erat in partibus illis, pp illos aliosq; excessus suspendit monachos, ac monasteriū interdixit: ipsi tū non obstāte sententia ipsius, diuina prōptius q ante celebrabant, & post appellationē ab ipso R. seniore ad se. Apo. interpositā, dictū R. iuniorē in abbatē elegerūt, cui epūs illius diœcesis munus benedictionis cōtulit. & sic iterū R. senior & R. iunior pro causa ista ad se. Apo. accesserunt corā Innocentio. petebat dictus R. senior electionē factā de R. iuniore cassari: vt pote factā post ipsam appellationē ab ipso seniore ad sedem Apo. interpositā: & electionē primo de ipso factā confirmari, cū monachi compositionē, quā Celestinus fecerat, noluerunt approbare. Papa dicebat electionē factā de R. iuniori nō tenere, quia facta fuerat à suspensis, & de suspensa persona. dominus Papa his & alijs allegatis considerans q ex consensu compositionis receptę ab ipso seniore, ius qđ sibi ab illa electione competebat amisisset, & ideo appellare nō poterat ne monachi ad electionē procederent: quia non solent audiri appellantes nisi quorū interest. decreuit Papa appellationē illam legitimā non fuisse. vnde nō potuit impediri electio per eam. præterea præpositus & capitulum Constantien. significauerunt per litteras suas dño Papæ de interdicto posito allegato. & epūs significauit q idē munus benedictionis impendit. Ista duo videntur Ꝯria. quia vel scriptura capituli Ꝯdicit facto epi, vel factum epi obuiat scripturæ capituli. præterea probatum non fuit q R. iunior electus fuerit ab interdictis, & ideo Papa non potuit electionem irritare. Vnde Papa committit causam quibusdā abbatibus, vt si constiterit q à suspensis electio facta fuerit, ea cassata omnino, & condigna satisfactione recepta, & sententia suspensionis & interdicti relaxata, monasterio de persona idonea consulatur. Not. q per compositionē renūciat quis suo iuri. Itē q semel renunciat suo iuri, postea non potest redire ad illud. Item non auditur appellans nisi cuius interest. Item hic habes q vna præsumptio aliā nō elidit. Item electio de suspensis & à suspensis facta nō tenet.

Nuntiū.

Cap. 12. eit. in 3. cōpilat.

d ¶ *Coegit.*] Quia ius eiusdem forsitan magis vacillabat quàm alterius partis. nec poterat sine magnis sumptibus finē imponere liti, [4] immo certe ipse idem si dubitaret vel diffideret de iure suo, debebat renūciare liti. s. ď post. bonæ. & j. de simo. p tuas. nec dolū facit q rē deserit, vt litē effugiat. ff. de ali. iudi. mu. causa fa. item si. §. 1.

[4] Et sic hoc forte Papa pro bono pacis potest statuere secundum Vin. & Go. Io. Andr.

e ¶ *Dum viueret.*] Licet enim prioratus non sint monachis confirmandi. infra de cōfirma. vti. vel inuti. porrecta. si tū electi canonice fuerint: non sunt remouendi sine causa. j. de statu. mona. monachi.

chi.& de hoc nota.in illa decreta.porrecta.
a ¶Inuitus.]Et sic factus est volens,quia coacta voluntas est volūtas.15.q.1. merito. 23.q.4.displicet.

ADDITIO. Immo pro ut in integra ɔtinetur ipsum R.seniorem verberauerunt: 1 propter qđ fuerunt interdictū à quodā Cardinali, vtio littera continetur ipse vero R. nihilominus appellauit ne eligerent, & sñ elegerūt aduersariū suum, scilicet R.iuniorem,qui fuit ab episcopo loci benedictꝰ,ideo appellatio eiꝰ non tenuit: quia renunciauerat iuri suo.

1 In integra non est verberauerit, sed qđ in eum,ma nus inieceruns uiolēter.

¶ Glo. seq. obiicit. ponit opinionem quam reprobat, & soluit: & ad duas decre. contrarias respondet.

b ¶Ex consensu compositionis recepta ius.]Sed nonne eo ipso qđ alij non seruabant compositionem, poterat redire istę ad ius suum pristinū? 2 Ita vr j. de pac. cum pridem.& j. de renun. sane.& j. de iureiuran.c.3.& ff. de conditio.cau.da.causa non se.si quis accepto tulerit. Et si filius impugnat testamentū patris, in quo mater est instituta heres,restituitur matri actio de dote quę cōfusa erat per aditionem hæreditatis.C. de inofficioso testamēto. si maritus.Et si mulier iuuetur Velleiano,restituetur actio creditori in antiquū debitorē. ff. ad Velleian. si mulieri 1. Preterea simplici pacto nō tollitur actio prima. C.de trāsactionibus. siue. nec debet ei fides seruari, qui ɔ pacta versatur, nisi cum actio est odiosa. C. de transactionibus. cum mota. & nisi in criminibus.C. ad Turpillianum.l.quamuis. Sic ergo videtur ꝙ sua intereat appellare: vt 2.q.6.non solent. Vel si actio sublata fuit, saltē danda fuit actio de dolo. C.de dolo.cum proponas. Potest dici ꝙ actum fuit inter partes, vt si altera pars resiliret à pacto soluta pœna ei staretur. ff.de transactionibus. ei qui fidem. Sed hoc non credo, nec hic colligitur. Vnde dicas quòd vbi compositio intercedit & pure renunciat aliquis iuri suo; postea non auditur, 3 vt hic, & infra de renunciatio. in præsentia. & septima quæstio. 1. quam periculosum.& remittentibus actiones suas non est dādus regressus ad eas. ff.de ædil. ædi. q̄ritur.§.si venditor. Et not. ꝙ q renunciat spirituali iuri sine beneficio pure,& sine aliquo pacto debet renūciare, aliàs simoniacū esset:quia non habet ibi locū renūciatio sub modo vel sub conditione: & inde est ꝙ nō pōt redire ad primū ius.sed in transactione vel in pacto secus est:cū ibi admittatur talis ɔctus;do vt des, facio vt facias, vel facio vt des, vt locū nō habeat in spirituali beneficio.j.de trāsactio.super eo. Si dicas,quare nō fuit iste R. auditus sup priori beneficio, sicut ibi.j.de pactis. cū pridē.& j.de renun.sane. Rñdeo quoniā iste non habebat actionem ad agendum: & nemo sine actione experitur. ff.de nego.gest. si pupilli.§.videamus.tū quia pure renūciauit, vt dictū est:tum q a recipiendo custodiam & prioratū etiam iuri suo in totū renunciauit:& quia ipse iudicis officium non implorauit sicut in illis c. cū pridem.& c.sane. pp quod auditi fuerunt & restituti ad agendum.

2 Concor. text. in l. si diuersa. C. de transact. & in l. cum precibus. C. de præscri. 30. vel 40. ann.

3 Concor. l.nihil. ff. de inoffic. testa. & l. prętor. ff. de va. & excu.mu na.

c ¶Præpositus & capitulum.] Quibus forte negotium commissum fuerat,quorum litteris bene creditur.19.q.3.statuimus.& 73.dist. in nomine patris,& filij.in fi.

d ¶Episcopus munus.]Hic concurrūt duę præsumptiones, 4 scilicet factum epi,& scriptura præpositi & capituli,& factū legati. facto epi creditur.j.de re iudicata. sicut.& j.de renunc. in præsentia.& secunda quæstio. 7.hoc etiam placuit. Vnde non est verisimile quod etiam suspensum & à suspensis electum benediceret vel confirmaret.In cōtrarium præsumitur ex litteris præpositi & capituli, quibus etiam creditur per iura prædicta & ita circa idem factum quandoque habentur variæ præsumptiones. 57.dist. si quis in ęgritudine.& ff.de in integ.resti.diuus.& arg.infra de præsump. litteras.ibi tamen vna prępouderat alteri:hic neutra.& ideo Papa mādat inquiri de illo interdicto.

4 Adde, quòd duæ præsumptiones faciunt unam probationē integram.l.si. cum no. C. de mu. di. Hadri. tollen.

consentiret inuitus a, domum tamen reuersus (aduersariis compositionem ipsam nolentibus obseruare) non potuit quæ concessa sunt obtinere: & infra. ¶Nos attendentes quòd ex consensu compositionis receptæ ius b (si quod sibi competierat) R. senior amisisset, ac per hoc ne monachi ad electionem procederent, de iure minime appellare potuisset, cum nisi quorum interest audiri non soleant appellantes: appellationem illam dicimus legitimam non fuisse: vnde per eam electio non potuit impediri. ¶ Sane quamuis præpositus & capitulum c Constantien. de interdicto quod Cardinalis posuerat, in suis litteris inseruerint: quia tamen per id quod R. iuniori diœcesanus episcopus d munus benedictionis impēdit e ei videtur quod præmisimus f obuiare: vnde vel scriptura facto, vel factum scripturæ præiudicat g, nec probatum fuit (licet obiectum) quod ab interdictis electio fuerit celebrata, ipsam non potuimus irritare: & infra. ¶Ideoque causam ipsam vobis duximus committendam, vt si constiterit quòd electio fuerit facta à suspensis h, ea omnino cassata i ipsi monasterio (post satisfactionem condignam, suspensionis & interdicti sententia relaxata) de persona idonea consulatur k.

¶Idem capitulo Pennen. †

¶Si electus non habet sufficientem scientiam, vel ante confirmationem administrat, eius electio cassari debet.

CAP. XVII.

QValiter † post obitum: & infra. ¶Verum quoniā electus à vobis, ante confirmationem administrationi l episcopatus se irreuerenter immiscuit, recipiendo tam à clericis quàm à laicis iuramenta, non attendens quòd secundum Apostolum, nemo debet sibi honorem assumere †, sed qui vocatur à Deo tāquam Aaron: præcipue quia nec donum scientiæ Pontifici conueniens m fuerat assecutus: Postquam nobis præsentastis eundem: sufficienti examinatione præmissa, electionem de ipso factam duximus irritandam quicquid ex ea n, & ob eam factum

e ¶Impendit.]Quare præsumitur ꝙ electio illius fuit canonica.
f ¶Præmisimus.]De suspensione & interdicto à Cardinali positis.
g ¶Præiudicat.] Sed quia nescimus vtrum istorū alteri præiudicet: ideo absoluimus reum: quia in rebus dubiis promptiores debemus esse ad absoluendum, q̄ ad condemnandum.j. de pba. ex litteris.& j. de fid. instr. inter dilectos. 5 in fi. hic secus factum fuit.

5 Pentin.

ADDITIO Quia nōdum erat renūciatū in causa, vel ne per surreptionē,& c. secundum Vin. & Abb.& secūdū hoc cessat quod opponitur ꝙ debuit confirmare, ex quo non poterat infirmare. Ioan. An.

Concor. tex. in l. Arrianus. ff. de act. & obl. & in l. respicie dum. ff. de pœ.

† Cap. 2. extra in 1. cōpilatione.

h ¶A suspensis.]. de cōsue. cum dilectus. vbi de hoc satis dictum est.
i ¶Cassata.]i. cassa nūciata quia suspensi eligere non possunt.
a ¶Consulatur.]Intellige, ꝙ per capitulū fiat electio, ex quo nondicit per quos. si enim Papa voluisset monasterio per alios prouideri, illud mandasset: sicut fieri consueuit. Vnde mandat illos primo absolui à sententiis suspēsionis, vt postea eligere possint:& R. seniori restituti fuerunt custodia & prioratus: vt continetur in integra.

Ad Heb. 5.

† Adde ꝙ ambitiose petens dignitatem secularem vel ecclesiasticā punitur in 100 aureis, & est infamis. tex. est in l. 1. ff. ad l. Iul. d'ambi. & in l. 2. & ibi. Bart. ff. de int. ecc.

QValiter.]Primo ponitur decisum exordiū. Secūdo factum ibi, Verum. Tertio electionis cassatio: ibi, Postquam. Abb. Siculus.

CASVS. Ecclesia Pennen. vacāte, canonici quendā in suum epm elegerunt. ille electus confirmatione nondū habita, cœpit administrare. electio ista fuit præsentata dño Papæ, vt eam confirmaret. Papa examinato electionis processu, pcepit ꝙ pdictus electus administrauit non habita cōfirmatione, recipiēdo à clericis & laicis iuramenta fidelitatis, nō attēdens ꝙ nemo debet sibi honorē assumere, sed qui vocatur à dño tanquā Aaron. Vnde Papa electionē de ipso factam penitus cassauit. Not. ꝙ nullus debet administrare ante cōfirmationē. Item cassato principali, & omnia accessoria cassata intelliguntur. Itē propter defectū scientiæ repellitur quis à dignitate.

¶Glo. seq. allegat duas concor. & duo contraria, & soluit. demum ponit op. Lau. tamen consulit non teneri.

l ¶Administrationi.] Sic j. de præben. cum iam dudum.& j. eo. bonæ memoriæ. Sed ɔ j. eo. ꝙ sicut.& ca. nihil est.§. vlt. hoc ius commune, illud dispensatio, vt ibi patet, ita tamen ꝙ de rebus temporalibus nihil penitus alienent. Et ideo illud introductum fuit: quia si nimia subtilitate circa hoc vteremur, subtilitas in perniciē ecclesię verteretur. C. ad Trebellia. l. pen. & dixit hic Lau. ꝙ si electus ante confirmationem aliquid disposuit de rebus ecclesiæ vt saluæ essent, quia erant perituræ, & hoc non fecit tanquam prælatus, sed tanquam simplex canonicus, non vr ob hoc administrasse, & ei nō debet nocere. ff. de acquiren. hæredita. pro hęrede. & C. de tu. qui non satisde. tutor. & lege in dubiū. 6 Cautius tamen faciet si abstineat, si est aliquis alius qui hoc facere possit: quia etiam qui minimam particulā de hæreditate attigerit, administrasse videtur. ff. de acquir. hæred. si seruum. §. si quis suus. propter hoc cassata est hæc electio, & quia non erat cōuenientis scientiæ.

6 Et tutor ante inuentarium administrare non potest, tamen uūo id potest q̄d nec modicā dilationem expectat. ff. d'admi. tu. tutor q. repertorium. 1. ib. & §. 1. secundam Hō. Io. An.

m ¶Conueniens.] Bene dicit conueniens, quia sufficit ꝙ sit conuenientis scientiæ, licet non sit eminentis. j. eo. cum nobis olim.

¶Glo. seq. allegat tres concor. & duo contraria, & soluit.

n ¶Quicquid ex eo.] C. de legi. non dubium. 12. q. 2. alienationes. 10. dist. c. vlt. Argum. contra. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. & §. verum. & infra de iure patro. consultationibus. Hoc intelligitur cum credebatur ius habere patronatus.

Con

ij CVm inter vniuersas.] Qui vocant ad electionē canonicū non vocandū, illum expectare tenenē, nisi per Papam absoluantur, & periculū sit in mora. h. d. secundum lecturā gl. Primo decise ponit supplicationem capituli, quā iustificat. Secundo causam reddens illā admittit, & capitulū instruit: ibi, Quia vero. Abbas Sicul. ne ad eum citatio veniat. quia latitat. arg. ff. de euict. si dictum. §. si præsente. & j. vt lite non contesta. quoniā frequenter. §. t. credo tñ ꝙ vocandi sunt: dummodo sint in tali loco vnde sint vocandi: licet sciant ecclesiam vacare.

¶ *Glo. seq. alleg. contor. & signat contrarium.*

CASVS. Archiepiscopus Capuanus apud Panormū diem clausit extremum: Decanus Capuanus, & quidā alij cum ipso archiepo apud Panormum manentes intimauerunt capitulo Capuañ. de morte sui pastoris, mandantes capitulo ꝙ sine ipsis ad electionem non procederent. capitulū hoc intellecto misit suum nuncium ad decanū & alios qui erat Panormi. xij. dierū eis terminū assignantes, infra quē post literarū receptionem iter arriperent redeundi. hoc totum significauit capitulum Capuañ. dño Papæ. & super hoc Papa scribit capitulo Capuano dicens: quāuis ecclesiastica constitutio non exigat, vt canonici tam remoti ad electionē pastoris vocentur, & illi præcipue qui mortē pastoris ante quam capitulū præsciuerunt, quia tñ mora periculosa est in electionibus, & sępe dānosa, scribit Papa capitulo Capuano vt inuocata spiritus sancti gratia psonā idoneam per electionem canonicā sibi prouideant in pastorē, transmittentes ad sedē Apostolicam nuncios, quibus vice regia petāt assensum: & gratiā confirmationis Apostolicæ requirant. Not. ꝙ illi canonici qui sunt multū remoti, & qui sciunt mortē sui prælati, non debent vocari ad electionē: quia & ipsi venire tenentur ad ecclesiā suam ordinandam. Item not. ꝙ mora in electionibus est dānosa. Item. not. ꝙ aliquis exercet duplex officium.

Cap. 3. e. tit. in. 3. compilatione.

est, denunciantes penitus non tenere.

¶ Idem Capitulo Capnano.

¶ *Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis. hoc dicit secundum lecturam communem.*

CAP. XVIII.

ij CVm † inter vniuersas metropoles: & infra. Intelleximus autem per I. & F. canonicos vestros, & per litteras quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quòd ad decanum [a] & alios canonicos vestros Panormi manentes, (cum ex eorum parte fuisset vobis per litteras intimatum, vt sic tractaretis super electione substituendi pastorem, quòd nullum deberetis in eorum absentia nominare [b]) quendam socium vestrum cum litteris destinastis, duodecim dierum [c] terminū assignantes, infra quem post receptionem litterarum vestrarum iter arriperent redeundi. Quamuis ecclesiastica consuetudo non exigat, vt ad electionem pastoris canonici tam remoti [d] vocentur, & illi pręcipue qui longe antequam vos, metropolitani vestri obitum præsentialiter cognouerunt [e], quorum aliqui post eius decessum, ad Capuanam ecclesiam sunt reuersi [f]: Quia vero † mora longior est in electionibus valde suspecta, immo sæpe damnosa †: mādamus quatenus inuocata spiritus sancti gratia, personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis [g] ad regimen Capuanæ ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos trāsmissuri, per quos à nobis vice regia [h] postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

¶ Idem archi. & capitulo Capuano.

¶ *Non debet inspici an post appellationem, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penes vocantes quibus competit vocandi potestas remanet ius eligendi, si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur legitimæ ætatis & litteraturæ, habetur pro non legitime electo.*

CAP. XIX.

CVm † nobis olim de obitu: & infra. Cum autem constaret interpositam fuisse appellationem ne fieret electio, nisi canonica, videri poterat quòd post eam medio tempore nihil

f ¶ Reuersi.] Sicut q̄dā sunt reuersi, sic alij poterunt redire. 23. q. 4. displicet. circa prici. Arg. contra. ff. de arbi. si cū dies. §. penulti.

¶ summ

ADDITIO. Arbiter assidet loco quo vna pars pōt honeste venire, alia non. Ioan. And.

Vide l. si. §. fin. ff. ad l. Rho. de iac. & in l. quod te. ff. si cer. pet.

¶ *Glo. seq. quærit, alleg. pro & contra, ponit opi. Io. & soluit distinguendo.*

g ¶ Assumatis.] Alijs absentibus, & tñ miserant pro illis vt ad faciendam electionē cum eis venirent. Sed pone ꝙ non habuissent isti mandatū à Papa ad eligendū: nunquid poterāt isti eligere ante terminum præfixum illis absentibus quos vocauerant? Vr̄ quòd sic. argu. huius c. quia non tenebantur vocare illos: vnde possunt mutare voluntatem sine aliorū p̄iudicio. ff. de reg. iur. nemo. à ɔ̄trio sensu, cū eorum nō interfit. ff. de condi. ob causam da. si pecuniam. & ff. locati. l. penult. & j. de depo. c. 2. §. 2. & ff. deposit. l. 2. §. penult. & j. de p̄ca. c. fina. & j. de institu. cū venissent. Præterea hoc faciebant de gratia. ergo possunt illā reuocare qñcunque volunt. j. de postu. bonæ memoriæ. quia ius non vr̄ acquisitum. [4] j. de verbo. sig. abbate. & 10. q. 3. quia cognouimus. Sed ɔ̄ vr̄: quia ex quo admiserunt illos vocando ad electioné, iā nō possunt reuocare. j. eodem. cū wintonięsis. & j. de his quæ fi. à pla. c. vlt. vbi de hoc. & ff. de ser. rust. prædi. per fundū. Ex eo ꝙ nolunt procedere ad electionē sine illis, confitentur se hoc non posse facere eis exclusis. j. de offi. dele. cum super, & res de facili ad suam naturam reuertitur. ff. de pac. si vnus. §. ꝙ si non totum. Præterea gratia concessa semel intempestiue reuocari non pōt. j. de commo. c. vnico. & ff. de ɔmo. in cōmodato. §. sicut. cū non decipi, sed adiuuari beneficiis nos oporteat: vt in proximis iuribus. In casu isto dixit Ioan. ꝙ bene possunt eligere, cū eos vocare non tenerentur. Mihi vr̄ ꝙ ex quo illos vocauerunt, tenerenē illos expectare vsq; ad terminum statutum: & hoc dico dūmodo ex tali expectatione p̄iudicium ecclesię non contingant, vel damnū aut periculū. Si vero mora periculū induceret, non obstante tunc illa vocatione possunt eligere: & hoc vr̄ sonare littera illius c. ibi, quia vero mora, &c. Et ꝙ isti processerunt in capitulo præsenti, hoc fuit, quia Papa eis mandauit, & quia periculum timebatur vel imminebat ex mora.

Cap. 4. e. tit. in j. compilatione.

[4] Sicut in precario in fra. de preca. precarium. Item si diceres ei se mandatum. tamen manda. §. recte. secundum Compo. Io. An.

a ¶ Ad decanum.] Not. ꝙ absente decano potest electio fieri, licet sit honorabilior pars capituli. j. de cōces. præbenda. post electionē.

b ¶ Nominare.] Et male mandauerūt, vt sequitur: quia eos expectare non tenentur: vt j. dicit: quia periculosa est mora.

c ¶ Dierum.] 20. miliaribus pro dieta computatis. ff. de verbo. signifi. l. 3. & ff. si quis cautioni. l. 1. & j. de rescrip. nonnulli. vbi de hoc satis dictum est.

¶ *Glossa sequens, arguit ad quæstionem de quām remoto, &c.*

d ¶ Remoti.] A quām remoto loco absentes vocādi sint, colligitr ex iuribus, q̄a vocātur à tam remoto loco quantū est à Mediolano vsq; ad Genuam. 63. dist. quanto. sed non debent vocari à tam remoto loco quantum est à Capua vsq; ad [1] Palermum: vt hic dicit. & q̄a vocandi sunt vbi sine periculo vocari possunt. j. eod. q̄d sicut. §. si aūt. Sed vr̄ quòd omnes qui sunt in eadē prouincia, sint vocandi: cum illi præsentes dicantur. [2] C. de præscri. lon. tem. l. vlt. & j. eodem corā. aliàs non valet quod faciunt pręsentes. j. eod. q̄d sicut. & c. bonæ memoriæ 2. Quod omnes de prouincia sint vocādi, habes j. eod. in Genesi. In huiusmodi vocationibus pro electionibus faciēdis credo ꝙ standum sit potius consuetudini: vt dicitur in illa decre. in Genesi. quę dicit, quòd de toto regno Francię vocantur ad electiones de consuetudine generali. In aliis negotiis ecclesiæ sufficit quod facit maior pars pręsentium. 10. q. 2. hoc ius, dum modo maior pars, siue duę, siue tres sint præsentes. ff. ꝙ cuiusq; vni. plane. & l. nulli. nec vocantur absentes in talibus: vt ibi, hoc ius. Ber.

A quàm remotis locis vocari possint absētes ad electionem.

[1] Panormum.

[2] Quoad præscrip. longi tēporis. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, an scientes ecclesiam vacare, &c.*

e ¶ Cognouerunt.] Vnde vocari non debuerunt: quia si sciuit, certiorari nō debuit. ff. de actionibus empti & vendi. l. prima. in fine. vnde statum debebant venire ad tractandum de cōi vtilitate. C. de decur. curiales 2. lib. 10. [3] Item nec ille est expectandus qui procurat

[3] Curiales extra terminos propriæ ciuitatis venire per rescriptum non cogantur nisi publica necessitas cogat. Io. An.

h ¶ Regia.] Sic j. de fo. cōpe. licet. sed ex tali assensu administrare nō posset, quia non consentit in eum tanquam Papa. sed tanquā rex. sic j. eo. ꝙ sicut. §. præterea. & 23. q. 4. si ecclesia. in fin. & ff. de adoptio. si pater. §. qui duos. Et sic duplex consensus exigitur. j. eod. cum terra. & j. eo. sacrosancta.

CVm nobis olim.] Diuiditur. Primo ponitur allegatio ɔ electū. Secundo: ibi, *Sed contra*. allegatio pro electo. Tertio: ibi, *Hes igitur*. ipsius examinatio. Quarto: ibi, *Nos*. pcurationis cōmissio. Ab. Sic.

CASVS. Recepto à capitulo Capuano mandato prædicto, canonici conuenerunt in capitulo ad tractandum de electione pastoris: archidiaconus cū quibusdam suis sociis appellauit ne fieret electio nisi canonica secundū tenorē mādati Apostolici, & statim recessit. Alij qui remāserunt in capitulo, archidiaconū & alios ad capitulū reuocauerunt, vt secundū tenorē mandati Apostolici procederent ad electionē, & cum nollent redire credentes potestatē eligendi ad se deuolutam fuisse, quendam subdiaconū dñi Papæ in archiepm elegerunt.

debuit innouari[a] : vnde talis electio iudicanda erat irrita & inanis, vtpote post appellationem canonice interpositam, attentata. Sed contra, cũ appellatum fuisset, nõ vt nulla[b] electio fieret, sed vt fieret canonica: si factum electionis canonice fuerit subsecutum : non vtique cõtra formam appellationis huiusmodi, sed magis secundum eam videbatur esse processum : &† ideo licet post appellationem, non tamen cõtra eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda : & infra. Item cum post appellationem emissam archidiaconus cum suis fautoribus chorum exiisset, & vos illos vt interessent electioni faciendæ vobiscum, curassetis solicite reuocare[c], (quoniã ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos[d] se fecisse videntur : propter quod electioni à vobis iuxta formam mandati Apostolici concorditer celebratæ, de iure non posse contradicere videbantur : & infra. ¶ His igitur & aliis allegatis, quamquam contra personam illius quem elegistis, nihil dictum fuerit vel obiectũ: quia tamen iuxta verbum Apostoli dicentis: Nemini cito manum[e] imponas : debemus attendere diligenter ad ea quæ circa personam inquirẽda fuerant : duximus ex officio[f] nostro (sicut decuit) procedendum: & infra. Illius quoque litteraturæ[g], licet non eminentis, tamen conuenientis electus existit : vt pro defectu scientiæ (sicut plenius intelleximus ab his qui eum melius cognouerunt) ab electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate scire plene non potuimus veritatem: quia cum à multis cuius ætatis existeret, curauerimus indagare, à nemine vnquã audiuimus quòd annum ætatis trigesimum attigisset: & infra. ¶ Nos ecclesiæ pariter & personæ prouidere volentes, & tam rationes[h] quàm canones[i] obseruare: quia propositum vestrum prouidum intelleximus: & ideo propter vrgentem necessitatẽ,† & euidentẽ

elegerunt; cum ista essent ad Papam delata, Papa auditis allegationibus vtriusq; partis super hoc scripsit cap. Capuano dicens: cũ aũt constat appellationẽ fuisse interpositam ne fieret electio nisi canonica, videri poterat q medio tempore nihil potuit nec debuit innouari: & ideo talis electio erat iudicanda penitus irrita & inanis post appellationem legitime factam. Sed contra hoc sic poterat responderi, cum appellatum fuisset non vt nulla fieret electio, sed vt fieret canonica, si canonica electio fuit postmodum subsecuta, nihil cõ formam appellationis, sed potius sm ipsam pcessum fuisse: & ideo non erat electio aliquatenus irritanda. Præterea cum post appellationem archidiaconus recessisset, & alij eũ reuocassent, ipsi autem noluerunt accedere, alienos ab electione se fecisse videntur, propter quod contra electionem nihil posse opponere videbatur. His igitur & aliis allegatis, quamuis contra personam electi nihil obiectum fuisset: quia tñ (vt dicit Apostolus.) Nemini manum cito imponas: diligenter debet inquiri quæ circa personã electi sunt requirenda: vnde de litteratura eius pcepit dñs Papa inquirere: & licet non eminentis sciẽtiæ, verum sufficientia est inuentus, sicut didicit ab his qui eum cognouerunt, de ætate tamen veritatem non potuit scire, an scilicet annum xxx. attigisset. Vnde volens psonæ & ecclesiæ pariter prouidere, & rõnes ac canones obseruare, præfatum subdiaconum concessit in procuratorem ecclesiæ Capuanæ, comminẽs eidem liberam administrationem tam in tpalibus quàm in spiritualibus. Nota q si talis appellatio interponatur ne fieret electio nisi canonica, electio canonica non impeditur. Item qui vocati ad electionẽ nolunt venire, eligendi potestatem amittunt, & ad alios deuoluitur. Item superior habet ex officio quòd debet inquirere de impedimento electi, & de omnibus per quæ electus, & electio reprobentur, licet contra electum & formam electionis nihil obijciatur. Item qui non impleuit tricesimum annum, non potest eligi in episcopum, sed dari procurator.

In aliquos veniss ita: & ideo licet post appellationem, nõ tamen contra, fuit eadem electio celebrata.

a ¶ *Innouari.*] Hoc allegando dicit, quia non extenditur appellatio, nisi ad ea quæ illegitime fiunt, & illa sola cassat: arg. j. de resti. spo. audita. & s. de rescrip. causam. secus est in denunciatione noui operis. j. de no. ope. nuncia. c. 1. & 2.

b ¶ *Nulla electio fieret.*] Talis enim appellatio non valet ne id fiat quod edicto perpetuo cauetur. 25. q. 1. quæ ad perpetuã. ff. de appellatio. recipien. vel non. l. vlt. quoniam publicæ vtilitatis interest, vt fiat electio. ff. de noui operis nunciatio. de pupillo. §. si quis riuos. & infra de his quæ fiunt à maio. parte cap. ex ore. in fin. s. eodem, cum inter R.

¶ *Glo. seq. quærit, alleg. pro & contra, ponit opinionem Ioan. & soluit.*

c ¶ *Reuocare.*] Nunquid eo ipso q admoniti nolunt redire, qui præsentes sunt possunt eligere? Videtur quòd sic. argu. hic. & j. eo. q sicut. §. si aũt. & arg. s. de postulat. bonæ memoriæ. & j. de testibus. in nomine dñi. 65. distin. si forte. j. de offi. deleg. cum sup. maxime cum mora in talibus sit suspecta. s. eod. c. proxi. & argu. ff. de administrat. tuto. tutor qui. §. 1. & ibi vnus tutor alium non expectat. & j. vt lit. non contest. qm frequenter. §. 1. arg. C. de diui. tute. l. 1. in fin. econtra vr q teneantur expectare vsque ad finem trium mensium. arg. 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. j. de offic. deleg. consuluit. & 16. q. 3. placuit. sæpe vocandi enim sunt ad electionẽ. 63. distin. plebs. & reus absens debet expectari vsq; ad finem trienij. C. de iudi. properandum. §. huiusmodi aũt scientia. arg. ff. de excu. tuto. non tm. & ff. de verb. oblig. insulam. & ita expectabunt vsq; ad finem quousque eligere possint. Dicit Ioan. q psentes procedere possunt circa finem trium mensiũ non præcipiti festinatione, sed moratoria cunctatione. arg. ff. de admi. tute. tutor qui. §. 1. & j. de offi. deleg. consuluit. Hoc nõ credo, immo dico q si maior & sanior pars vult procedere ad electionẽ, potest:[1] vt prouideant ecclesiæ viduatæ. s. c. proxi. si vocauerint alios psentes vel absentes, statuto eis termino competẽti intra quem cõuenienter possint venire: & si non venerint, & assignauerint iustam causam quare non veniãt, alij possunt postea ad electionem procedere, vel quia debet venire, vel iusta de causa impeditus, constituere aliquem de collegio procuratorẽ cui vices suas committat. j. eod. quia propter. & est rõ: quia mora in talibus est periculosa valde. s. eod. c. proxim. & j. vt lit. nõ contest. qm. §. 1. & præterea qđ à maiori parte capituli fit, debet valere, nisi minor aliquid ostenderit rationabile. j. de his quæ fiu. à maio. par. cap. cũ in cunctis. & sic etiã obseruatur, & hoc idẽ dicitur hic.

[1] Adde cor. in l. sul. li. C. de decu. lib. 10.

d ¶ *Alienos.*] Ex quo nolunt venire vocati, potest pcedi sine illis: vt dictum est. argu. infra de offi. iudi. delega. cap. prudentiam. §. adijcimus.

1. Timot. cap. 5.

e ¶ *Manum.*] 78. dist. quid est manus cito. & 24. dist. §. 1.

¶ *Glossa sequens arguit de facto supplere, &c. & remittit, ponens hoc specialitatis causam, & dat simile.*

Vide ver. in l. 1. ff. de nou. oper. nunc. & l. iubem[us] nullam cum l. seq. C. de sa. san. eccl.

f ¶ *Ex officio.*] Nota hic arg. q iudex potest supplere etiam de facto: quia Papa supplet hic de facto. Qñ in causis iudex debeat supplere & qualiter, dictum est s. de postula. præla. bonæ memoriæ 1. sed in isto casu illud teneas : quia & si nihil obijciatur electo : ille qui confirmat electionẽ, debet inquirere de modo electionis, an sit canonice facta, de persona etiam electi, an sit idonea. j. eod. venerabilem. & 28. distin. priusquam. vbi de hoc. alias si confirmaret indignum, ipse puniretur, & promotus debet repelli. j. eod. tit. nihil est. & de omnibus talibus debet ex officio suo inquirere, cum sua intersit, ne puniatur.

Iudex etiã de facto supplere põt.

Qui confirmat electionem, de electo & modo eligendi inquirere debet.

Item & si in alio casu ex officio suo iudex supplet etiam de facto. j. de except. exceptionem. in fin. & c. pia. eo. tit. [lib. 6.] & quos prohibet prætor, in totum prohibet, etiam si non opponatur. ff. de postula. quos prohibet. & in alio casu. ff. de petit. hære. l. vlti. secundum opinionem Pla.

Additio videtur hæc nõ glosa Bernarda.

g ¶ *Litteratura.*] In prælato requiritur non solum litteratura, sed etiam q sit solicitus, & prudens in tpalibus. 39. distin. Petrus. Quæ scientia exigitur in epo, habetur 23. distin. qui eps. & 38. distin. quæ ipsis. & c. oẽs psallentes. tñ conueniens scientia toleratur in ipso, vt hic dicit. & argu. ad hoc. ff. de ædil. edict. sciendum. §. illud. & l. si quid venditor. §. venditor. & eminens scientia bene est desideranda in prælato, & competens toleranda: quia multa scientia inflat: sed eius imperfectum supplet perfectio charitatis. j. de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu.

ADDITIO. Facit illud actuum. 26. dum Festus ad Paulum ait: Insanis Paule, multæ te literæ ad insaniam conuertunt.

h ¶ *Rationes.*] Ideo dicit rationes: qa voluit seruare vrgentem necessitatem & euidentem vtilitatem ecclesiæ Capuanæ.

Hæc glosula & sequẽs vsq; ad verbum procuratorem nõ sũt Bernardi, nec habent[ur] in vetustis libris.

i ¶ *Canones.*] Ideo dicit, canones: quia non potuit sibi constare de ætate xxx. annorum, quæ debet esse in quolibet epo ordinando. s. eod. tit. cum in cunctis. sed vr q electio valere non debet, vt puta facta de hoie non plenæ ætatis. in c. cum in cũctis. Solue, nihil fuit obiectum electo, vt dicit s. nec iudex debet cognoscere nisi de his quæ in iudicio deducuntur. Vel dic q hæc decre. non continet ius in eo quod iste confirmatur, sed est quædam prouisio : quod patet ex eo qđ dicit, nos ecclesiæ pariter & psonæ puidere volẽtes, &c.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit. ponit opin. Ioan.*

vtilitatem ecclesiæ Capuanæ (quam in hac parte potius approbamus) volumus ipsum firmiter perdurare: prætatũ subdiaconum nostrum vobis in procuratorem [a] concedimus, liberam [b] administrationẽ ei tam in temporalibus, quam in spiritualibus committentes.

¶ Idem Cantuariensi archiepiscopo.

¶ Illegitimus potest postulari, non autem eligi: & electores nisi probauerint illum ignoranter elegisse, incidunt in pœnas Lateranẽ. concilij.

CAP. XX.

INnotuit † nobis, quòd Vigoriensi ecclesia destituta pastore, Prior & conuentus eiusdem, magistrum M. archidiaconum Eboracẽ. in episcopum elegerunt: cuius confirmationem vsq; in aduentum ipsius (qui absens eligebatur & inscius) distulisti [c]: qui tandem spontanea tibi & secreta confessione monstrauit, quòd conscientia eius aliquantisper ex natalibus esset læsa: & infra. Cuius electionem capitulum petijt per sedem Apostolicã confirmari, præsentato nobis electionis decreto [d], subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem suffraganeorum tuorum, asseruerunt, eum fuisse filium cuiusdam militis, & ab eo ex quadam ingenua [e] & non coniugata [f] susceptum. Idem quoque magister adiecit, quòd numquam pater eius habuerat vxorem, sed matris † eius, virginitatis florem præripuit quasi furtim †: & infra. ¶ Quamuis autem canon Lateranẽ. † concilij [g] ab Alexãdro prædecessore nostro editus, nõ legitime genitos adeo persequatur, quòd electionem talisi innuit nullam esse [h], nobis tamẽ per eum adempta non fuit dispẽsandi facultas, cum ea nõ fuerit prohibentis intẽtio: qui successoribus suis, nullum potuit in hac parte præiudicium generare, pari post eum, immo eadem potestate functuris, cũ non habeat imperium par in parẽ [i]: & infra. ¶ Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur, litterarum sciẽtia, morum honestas, vitæ virtus, & fama personæ, multipliciter à quibusdam etiam ex fratribus nostris (qui eum in scholis [k] cognouerant) approbatæ †; faciebant etiam

a ¶ *Procuratorem concedimus.*] Nunquid per talia verba confirmat electionem? Credo q sic. suspendit tñ consecrationem vsq; ad legitimam ætatem. Inn. Papa iiij. dicit q non: & cum fuerit in ætate legitima, debet eligi in archiepm, & Papa dispensat cum ipso: quia cũ non esset ætatis legitimæ, Papa ipsum concessit in procuratorẽ ecclesiæ Capuanæ, ac si esset simpliciter postulatus: aliàs electionem ipsius denũciasset irritam & inanẽ, & canonici essent eligendi potestate ea vice priuati. s. eo. tit. cum in cũctis. & j. eo. c. proxi. si scienter cum elegissent.

b ¶ *Liberam.*] Per illud verbum non datur ei potestas male administrãdi. 12. q. 1. relatio. [1] arg. C. de inoffi. testam. si qñ. & j. eod. ecclesia vestra. ad fi. Et licet prælatus procurator dicat. 12. q. 1. §. vlti. & c. vlti. j. de dona. fraternitatẽ. tñ donare potest si cõsuetudo est. j. de dona. cæterum. & ff. de dona. filiusfamilias. considerata consuetudine loci, & quantitate doni, vt in c. prædicto, cæterum. & ff. quod vi aut clam. l. prohibere. §. nõ tantum.

[1] Concor. tex. in l. 1. & ibi Bart. ff. de offi. procon. & in l. filius. ff. de donat.

[†] Cap. 5. eo. tit. in 3. cõpilat.

INnotuit.] Illegitimus eligi non potest, licet postulari possit. Et si eligatur, electio est nulla ipso iure. Et diuiditur: quia primo ponitur factum & electio de inhabili. Secundo allegatio pro dispensatione: ibi, *Quamuis.* Tertio electionis cassatio: ibi, *Habito ergo.* Abbas Siculus.

CASVS. Ecclesia Vigoriesi. destituta pastore, canonici eiusdem ecclesiæ concorditer magistrum M. archi. Eboracẽ. in suum episcopum elegerunt: tandem petierunt electionem confirmari ab archiepiscopo Cantuariesi. metropolitano ipsorum: sed quia electus ille absens erat, electionem illam distulit confirmare: qui tandem veniens secrete fuit & sponte confessus quòd de legitimo matrimonio non fuerat procreatus. post modum capitlm à sede Apost. petiit eandem confirmari electionẽ. quidam aũt suffraganei significauerunt dño Papæ, q fuit filius cuiusdam militis ex quadam ingenua & non coniugata susceptus, & idem magister id ipsum est confessus: sup hoc scribit Papa archiepo Cãtuariesi. q licet canon Lateranesi. concilij ab Alexandro editus, nõ legitime genitos ideo prosequatur, q electionem talium canit nullam esse: tñ non potuit legem imponere successori, vt cum talibus dispensare non possit, cum par in parem non habeat imperiũ, nec potestatẽ. multa enim in hoc casu dispensationẽ inducere videbantur, morum honestas, litterarum scientia, & fama psonæ multipliciter approbatæ, à quibusdam etiam de fratribus dñi Papæ, qui eum in scholis cognouerant, & electio concorditer facta, & humilis confessio confitentis. Habito igitur diligenti tractatu sup hoc, Papa intelligens q capitulum Vigoriesi. eundem magistrum non postulauerat, sed improuide cum elegerat, electionem pdictam canonis prædicti auctoritate cassatam, denunciauit irritam & inanem, parcendo capitulo Vigoriesi. qd ei non imponis pœnam expressam in canone supradicto, s. q non compellit eos pbare ignorantiá quam allegát. post cassationem electionis pdictæ supplicatum fuit hoc dño Papæ, vt dispensaret cum eo: sed quia talis supplicatio noie capituli non fiebat, eam non admisit, cum nuncij capituli ad hoc non fuerunt deputati, decernés irritum & inane quicquid ante receptionem præsentium sup ordinatione Vigoriesi. ecclesiæ fuerit attentatum. & si Vigoriesi. capitlm dictum magistrum duxerit postulandum, postulationem suam procuret psentare. Nota q illegitime geniti eligi nõ possunt, sed tantum postulari, & electio irrita est ipso iure, & eligẽtes scienter sua potestate eligendi priuati sunt. Item nota quòd nuncius missus ad vnam rem petendam, aliam petere non potest.

c ¶ *Distulisti.*] Et merito, quia nec eius electionem confirmare poterat nisi primo ipse consentiret electioni suæ. j. eod. c. prox. & j. de transla. licet. & quia debet examinari. j. eo. nihil.

¶ Glo. seq. tractat quid contineat decretum, & an sit de substantia.

d ¶ *Decreto.*] Decretum debet continere totam seriem & formam electionis, nomina eligentium, & eorũ cõsensum, & subscriptiones cuiuslibet, in hunc modum, Ego talis canonicus talis ecclesiæ huic electioni interfui & cõsensi, & propria manu subscripsi. si scit scribere, alioqn alius pro ipso & noie illi⁹ & de ipsius mãdato subscribere debet. j. de senten. & re iudica. cum inter vos. Et nomen electi debet continere, & ad quam dignitatem est electus, & quòd scriptura illa fuit facta per publicam manum, vel per duos idoneos viros j. de probat. qm ꝫ falsam. & sigillum capituli apponatur. & hodie etiam debet continere inquisitionem & voluntates singulorum: & publicationes, & collationẽ & electionem. ita quòd per tale decretum appareat formam seruatam fuisse. Et illud decretũ fm quosdam non est de substãtia, electionis, hodie vero, ita [2] est de substantia, q si non fiat publicatio volũtatum, & inqsitio, & collatio, & electio subsequẽter incontinenti, cassat ele ctio. j. eod. Cumana ecclesia. & c. cũ post petitã.

Decretum electionis quid continere debet.

† Ignaui

† furtum

† Concilij Lateranẽ. cap. 3.

[2] Et licet forma sit de substantia: non sequit q littera testimonialis sit de substantia. Io. And.

† approbatæ

e ¶ *Ingenua.*] Ingenu⁹ est is qui statim vt nascitur liber est. Instit. de inge. in prin.

¶ Glo. seq. quærit, arguit negatiue: sed contrarium soluit.

f ¶ *Coniugata.*] Si enim fuisset coniugata, filios esset spurius, nec posset legitimari p matrimonium sequens. j. qui filij sint legiti. tanta. [3] Quid si contraxisset postea cum ea: nunquid ipse posset eligi tamq̃ de legitimo matrimonio natus? Non videtur: quia non fuit de legitimo matrimonio natus. s. eod. cum in cunctis. Nec prodest q res deueniat ad eum casum, &c. tempus enim natiuitatis videt considerari debere, sicut tẽpus electionis. j. eod. dudum. & arg. 30. q. 5. qualis. vt ibi in virginitate desponsata, & hoc ita põt dici. Dico q bene potest eligi: quia matrimonium sequens [4] oia præcedẽtia purgat, & ille tamq̃ legitimus est habendus. j. qui fi. sint leg. tanta. idem dicitur in c. qualis. quia verba sunt intelligenda cum effectu. j. de cleri. non resi. relatum.

[3] Concor. tex. in l. generaliter. §. pen. ff. de decu.

[4] Adde tex. in l. 1. & ibi Bart. C. si nup. ex resc. pet. & in c. debitũ. de big. in glo.

g ¶ *Lateranen. concilij.*] s. eo. cum in cunctis.

¶ Glossa sequens restetur per q. an. c. cum in cunctis, &c. argu. quòd sic. ponit opi. Tan. qua distinguit, quam in altero membro reprobat, & litterã contraria respondet.

h ¶ *Nullam esse.*] Sic ergo patet ex eo qđ dicit; innuit, nullã esse: & ex eo q dicit inferius, electionẽ ipsam prędicti canonis auctoritate cassatam, q canon ille s. eo. cum in cunctis. est canon latæ sententiæ. & j. eo. cũ wintoniensis. dicit Tan. q talis electio est nulla, & in hoc est canon latæ sniæ; sed quantũ ad aliã pœnam quę imponitur eligentibus, non est latæ sniæ, sed ferẽdæ: & ad hoc inducit j. eod. quisquis. & c. quia pp. Sed hoc non dico. immo quo ad oĩa canon est latæ sniæ [5] Sed huic ꝯdicitur qđ dicit inferius, nec pœnã infligimus, & c. idest, nolumus esse inflictã: q a parcimus eis, & hoc est quod præmisit, parcẽtes non modicum, &c. Et illa dno ca. quia pp. & c. quisquis. in alio casu loquuntur: vt ibi dicemus. Ber.

[5] Hoc probatur intra eo. si cõpromissũ. §. porro. in fi. lib. 6.

i ¶ *In parem.*] Sic 21. dist. inferior. & ff. de arbi. nam magistrat⁹. & ff. ad Trebel. ille à quo. §. tempestiuum. nisi se subijciat ei: vt ff. de iur. om. iud. est receptum. & 2. q. 7. nos si incompetenter. nisi rõne legationis. 93. dis. pcipimus. vel delegatiuũs. j. de offi. deleg. sane 2.

Par in parem qñ habeat imperium.

k ¶ *In scholis.*] Multum enim operatur notitia scholastica, sicut & militaris. ff. de castren. pecu. miles filiusfa. & l. si forte. in fi

a ¶ Reatum.

ad id non modicum, concors capituli Vigorien. electio, petitio populi, assensus principis, votum tutum, suffraganeorum suffragia, & humilis deuono confitentis, qui sponte ac humiliter suum maluit confiteri reatum ᵃ, quàm læta conscientia thronum conscendere pastoralem. ❡ Habito ergo super hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigorien. capitulū, eundem magistrum non humiliter postulasse, sed improuide potius elegisse (cum ad obtinendum dispensationis beneficiū procedendum fuisset, non per electionem inhibitam, sed per postulationem permissam ᵇ) electionem ipsam prædicti canonis auctoritate cassatam, denunciamus irritam & inanē: parcentes non modicum Vigorien. capitulo: quòd eis nec pœnam insligimus expressam in canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam ᶜ quā allegant. Et quamuis post cassationem huiusmodi nobis fuerit supplicatum, vt dignaremur cum eo misericorditer dispensare, supplicationem huiusmodi, quæ nomine capituli non fiebat, (cum non ad postulandam dispensationem, sed ad petendam ᵈ confirmationem ipsius fuerint nuncij destinati) ad præsens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid super ordinatione ipsius episcopatus, ante susceptionem ᵉ litterarum nostrarum fuerit attentatum. Quòd si Vigorien. capitulum eundem magistrum, propter prærogatiuam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem apud sedem Apostolicam præsentare ᶠ procuret.

❡ Idem Genuen. archiepiscopo, & † Placentino & Bobien. episcopis.

❡ *Non possunt electores in præiudicium electi compromittere: sed si consenserit electioni suæ, vel consentire velit: non obstante laudo in contrarium lato, est confirmandus, si aliud canonicum sibi non obsistat, licet non sit de gremio illius ecclesiæ quantumcunque ob causam à maiori parte fuerit appellatum. & in hoc vltimo est iste textus multum notabilis.*

CAP. XXI.

iij Cum † inter canonicos Saonen. super electione Pontificis quæstio verteretur, ad sedem Apostolicam S. subdiaconus Saonen. & I. procurator capituli ᵍ accesserunt: & infra. Proposuit autem procurator prædictus, quod singuli requisiti communi assensu in Hasten. præpositum (excepto prædicto subdiacono) conuenerunt. quo in sua duritia permanente, aliorum consensus redactus fuit in scriptum publicum consequēter. Cæterum pro parte altera fuit propositum ex aduerso, quòd † cum septem essent canonici Saoñ. in capitulum se receperunt de futura electione Pontificis tractaturi: sed archidiacono, archipresbytero, & præposito dictū Hasten. præpositū nominantibus, fuit à præfato S. obuiatum, asserente ipsum morbo epileptico ʰ laborare, pro quo alia vice tamquā inhabilis fuerat recusat ⁱ, nec

a ❡ *Reatum.*] i. defectum siue impedimentum: quia etsi non sit nota delicti, est tamen nota defectus impedientis promouendum. j. de pur. can. accedens.

b ❡ *Permissam.*] Et sic patet quòd illegitimus potest postulari. de hoc dictum est ȝ. de postu. c. vlt. sed non alias indignus, puta suspensus: vel qui suspensionē non seruauit. ȝ. de postu. c. 2.

Additio. Ibi ex culpa factus est irregularis: hic sine culpa. 61. distin. nasci. & ibi indignus propter crimen, hic propter defectum. Ioan. And.

Ignorantia crassa.

c ❡ *Ignorantiam.*] Ignorantia crassa & supina non excusat. j. de eo qui renun. epi. c. 1. vnde probare debebant isti ignorantiam quā allegabant, vt hic dr̄ 82. dist. proposuisti. ¹ crassa fuit istorum ignorantia: qa improuide ipsum elegerunt, non requirētes de eius persona ab his per quos certificari potuerunt. 37. dist. §. vlti. & j. de reg. iur. c. penul. & ff. de iur. & fac. igno. l. regula. & ideo debebāt probare diligentiā adhibitam: & sic probarent ignorantiam. hanc ignorantiā poterāt probare p iuramentum. j. de test. præsentiū. & j. de exce. pastoralis. arg. bo. j. de scru. c. vnico.

¹ Conc. l. si de indebito. glo. in verb. ignorantia. ff. de prob. Bart. & gl. in l. si eui. §. 1. ff. de acce. in glo. in ver. donat.

d ❡ *Ad petēdam.*] Aliàs si fuissent missi ad eligēdum simpliciter, bene potuissent postulasse. j. eo. in causis.

❡ *Glo. seq. dicit hic solui quæstionem, in qua alleg. pro & contra.*

e ❡ *Susceptionem.*] Per hoc videt solui quæstio dhicalis qua quæritur, si epo deposito canonici eligunt alium antequā recipiant litteras Papę, quibus restituitur depositus. arg. est hic pro restituto. 8. q. vlti. c. vlti. C. de man. princ. l. vna. j. de præben. inter cætera. argu. ȝ. 7. q. 1. eos q. ff. de decu. l. 2. j. de renun. ex trāsmissa. & C. de nup. neque.

f ❡ *Præsentare.*] Sic patet ꝙ metropolitanus non potest cum illegitimo dispensare, ex quo illum sibi præcipit pręsentari. Arg. contra. j. de corpo. vitia. cum de tua. Ber.

iij ❡ *Cum inter canonicos.*] Electus à maiori parte capituli, si est idoneus, & consenserit vel consentire velit (etiam si non sit de gremio ecclesiæ) refutari non potest. Diuiditur. Nam primo factum, & partium allegationes ponit. Secundo: ibi, *Dif. ratione*. diffiniendum committit. Abbas Siculus.

Casus. Vacante ecclesia Saoñ. canonici conuenerunt ad electionem simul celebrandam, & singuli requisiti cōi consensu præpositum Hasten. elegerunt: excepto S. subdiacono, qui prius appellauit ne dictum pposítum eligant morbo epileptico laborantem, pro quo alia vice tanq̄ inhabilis recusatus fuerat, nec ad aliam ecclesiam debet fieri transitus donec reperiatur idoneus in ecclesia Saonen. postmodum archipresbyter pro parte sua: & dictus S. pro se super quæstione ista in Mediolań. archiepm̄ cōpromiserunt: archieps, & magistrum G. Modicen. canonicum eis dedit in epm̄, & etiam cōfirmauit. demum super his causa est ad sed. Apost. delata. hæc & alia in præsentia dn̄i Papæ fuerunt allegata. mandat Papa quibusdam, quia constat electionem de pposito prædicto à maiori & saniori parte capituli celebratam fuisse, publicatam, & etiam subscriptam, vt electionem ipsam debeant confirmare, dummodo dictus pposítus electioni de se factæ consenserit: cum p mutuum consensum eligentium & electi quasi cōiugale vinculum sit ɔ̄ctū: nisi sufficienter sit ostensum eum pposítum morbo epileptico laborare. sup hoc appellatū extitit ɔ̄ ipsum, non obstante appellatione si qua ex aliis causis supe rius memoratis fuerit interposita, quę friuolæ sunt, non obstante eo quod post talē electionem ab archiepō dicitur factum, quamuis à partibus cōpromissum fuerit in eundem, cum electores ab electione non potuerint resilire: & idem est ac si non cōpromisissent. & si dictus præpositus nondum electioni factæ consenserit, dum tñ velit consentire, electionem illius debeant confirmare, dummodo morbo non laboret obiecto. Nota ꝙ electio bene potest fieri de aliena ecclesia non obstante appellatione, si pp hoc interponatur. item nota ꝙ vnus solus auditur contra factum aliorum iustam causam allegans. Item per consensum eligentium & electi, quasi coniugale vinculū est ɔ̄ctum. Item electores post factam electionē variare non possunt, & idem est publicato scrutinio ante electionem.

† In aliquot antiq. ita: Placentino, & Papien. epis.

❡ Cap. 6 extit. 11. 3 cōpilatione.

❡ *Glossa sequens not. ibi esse capitulum, vbi est maior pars, &c.*

g ❡ *Capituli.*] Not. ꝙ licet dissensio sit inter canonicos: & quædam egant 5 alios: ibi dicitur esse capitulum vbi est maior pars: & possunt constituere procuratorem, & ille dicetur capituli procurator: & in constituendo talem procuratorem non requiruntur singuli de capitulo, sed tātum illi q sunt maior pars: alias committeretur falsum si singulorum nomina ibi ponerentur aliis ignorantibus. j. de his quæ fi. à præla. sine consensu capituli. quanto. & iste procurator habebit expensas de capitulo.

† In aliquot vet. ita: qd cū essent canonici septē Saonen. qui se in capitulo receperunt. de futura, &c.

Ibi est capitulū vbi est maior pars canonicorum.

h ❡ *Epileptico.*] De quibus habes 33. dist. maritum. & c. clerici. & c. communiter diffinimus.

Additio. Et ibi plene not. in glo. magna. & 7. q. 2. in sum. de epilepticis & dæmoniacis, & his qui aliter vexantur, an promoueri possint, vel iam promoti ministrare debeant. Io. And.

❡ *Glo. seq. tenetur per contrarium de decre. cum dilectus.*

i ❡ *Recusatus.*] Per hoc vr̄ ꝙ crimen in modum exceptionis probatum in vno iudicio, pręiudicet in alio. arg. ȝ. eo. super eo. & 2. q. 1. prohibentur. licet enim crimen in modum exceptionis pbatum non infamet. j. de or. cog. cum dilectus. in fi. tñ grauat eius opinionem. vnde inhonestum est admouere talē. ff. de decu. eos. & C. de adul. & si libidinem. In causa vero criminali bene repelleret testis à testimonio, si in alio iudicio esset repulsus, ² pbato eius crimine in modū exceptionis, de quo grauata est eius opinio. j. de testi. testimoniū. Sed adhuc probādū est ipsum morbo epileptico laborare: qa non cōstabat illum sic fuisse repulsum p illam allegationē. sed si de hoc ɔ̄staret, non deberet amplius eligi. arg. ȝ. de postu. grauī.

² Adde & si adhuc pēdet causa de falso. l. 3. §. lege Iul. ff. de test. Bar. in l. Barbarius. ff. de offi. præto.

vbi cas-

vbi cassatur electio illius. seu postulatio secundo facta, quæ primo cassata fuit propter vitium personæ: vt s. eo. super eo.

¶ *Glo. seq. querit, ponit opi. Lau. secundo Vincen. & Io. tertio Tancredi, quam approbat, & contrarijs respondet.*

a ¶ *Aliam.*]Hic sumitur argu. quod non est electio facienda de aliena ecclesia quamdiu reperitur idoneus in eadē. Sed pone quod maior pars capitu & sanior eligat de alia ecclesia, & minor de ecclesia sua: quæ illarum præualet? In hac quæstione dicit Lau. quod si duæ partes capituli eligunt de aliena ecclesia, tenet electio: quia duæ partes vicē totius capituli obtinent. s. eo. licet de vitāda. & j. eo. scriptum est in Apocalypsi, vbi postulatio facta à duabus partibus præfertur electioni factæ à minori parte: quia si duæ partes capituli nō sunt in ecclesia, non videtur capitulū esse. ff. de decre. ab or. fac. l. 3. & ff. quod cuiusque vniuer. plane. sed si non essent duæ partes, licet esset maior pars, & eligāt de aliena ecclesia, non valet electio si minor pars eligat de sua ecclesia. & sic intelligit illa iura. 61. distin. obitum. & c. nullus inuitus. 85. dist. Florentinum. Vincen. & Io. dixerunt quod semper præualet electio de propria ecclesia à minori parte facta, etiā à duabus, [1] argu. prædictorum decretorum.

Maiore parte capituli eligente de aliena ecclesia & minore de eadē, prior electio præualeat.

[2] Vide tex. in c. cenum ... & ibi Innoc. hoc ... spec. in ... de aib. §. restat. ver. item de sen tentia. & ver. sed ne quid eligatur.

[1] Secus dixerunt de vno: quia ille se nō potest eligere. aliū de ecclesia non ex quo oēs consenserunt in alium: sed si subsidiarie aduersa sēt idē esset de duobus. Io. And.

ad aliā[a] ecclesiam debere fieri transitum, donec reperiretur idoneus in ecclesia Saoñ. & infra. Post hæc archipresbyter pro parte altera de rato (vt dicebat) litteris præmunitus, ipse vero S. pro parte sua in Mediolañ. archiepiscopum compromittere curauerunt,† qui magistrum G. Modiceñ. canonicū cis dedit in episcopum, & etiā confirmauit[b]: & infra. ¶ Dis. vestræ mandamus, quatenus cum cōstet electionem de præposito memorato, à maiori & saniori parte capituli celebratam fuisse, publicatam etiam & subscriptam[c], si dictus præpositus eidem electioni consenserit, vt per mutuū consensum eligentium & electi, quasi coniugale[d] vinculum spiritualiter sit contractum: nisi sufficienter sit ostensum, eundem morbo epileptico laborare (super quo contra ipsum dicitur appellatum) vos non obstante appellationis obiectu, si qua ex aliis[e] causis superius memoratis proponitur interposita, (cum eas friuolas reputemus) electionē confirmetis ipsius, non obstante quod post talem electionē, a præfato archiepiscopo proponitur esse factum, etiam si à partibus in eū fuerit compromissum, cum electores à tali electione sic resilire[f] nequiuerint. Quod si electores illius non compromiserint[g], in archiepiscopum memoratum, etiam si dictus præpositus nondum electioni de se factæ consenserit, eo tamen consentire volente[h] (dummodo à morbo sit immunis obiecto) vos electionem ipsius nihilominus confirmetis.

& 63. dist. litteras. & C. de epis. & cleri. in ecclesijs. & j. de cle. peregr. c. vlt. & 7. q. 1. denique. & quod dr hic, est allegatio: sed ideo hic obtinuit electio de aliena ecclesia, quia minor pars vnum elegit. sed obstat j. eod. in causis. & illud dicunt pp formam mandati vt præualeret postulatio de aliena ecclesia electioni de propria. Tan. dixit (& melius, vt mihi vr) quòd electio facta à maiori & saniori parte capituli præualet vndecunque, siue de sua ecclesia eligant, siue de alia, dummodo aliud canonicum non obsistat: & hoc satis bene colligitur in hac decre. quia pp rōnem illam quam hic allegabat S. subdiaconus friuolā reputauit, & inhæret illi soli de morbo epileptico, vt j. dicit non obstante appellatione si qua ex aliis superius memoratis causis, cum eas friuolas, &c. & s. eod. licet. in fin. & optime facit j. eo. quia pp. vbi dicit, Is eligatur in quem maior & sanior pars, &c. non distinguendo de quacunque ecclesia. & cap. in Genesi. & cap. Ecclesia vestra. vbi dicitur quòd electio debet fieri à maiori parte capituli. Quid ergo dicebis illis capitulis. 65. dist. nullus. & c. obitum. & illi cap. Florentinū? Dicas quod verū est quod ita deberet fieri & honestū esset. & de iure est. si tñ maior pars aliter facit, valet: quia in hoc renunciauit iuri suo, quod in fauorem ipsorum fuerat introductū, [2] Nam & optimus eligendus est & melior. 63. dist. metropolitano. & 25. dist. c. vnum. §. nunc autē. 8. q. 5. licet ergo. & tñ toleratur dummodo sit sufficiens. s. eo. cum nobis olim. & j. eod. cum dilecti. vbi multi meliores erant in ecclesia, & sufficit ne malus existat. 16. q. vlti. monasterium.

[2] Ad idem est tex. in l. quarto. §. si venditor. ff. de adil. edi. & in l. Ilæ-rennius. ff. de euict.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit. Item arguit negatiue, & soluit contrarium.*

b ¶ *Confirmauit.*]Sed nōne eoipso quod elegit, confirmasse vr, vt 63. dist. in synodo. & ff. de aucto. tut. l. 1? sed nō est verum. j. de fide instru. inter dilectos. ver. cæterum. & s. eod. cum inter vniuersas. in fin. qm tamquam arbiter elegit, & tamquam archieps [3] confirmauit. arg. ff. qui appel. ut. l. s. §. solent. sic j. eod. quod sicut. §. præterea. j. de concel. pben. postulasti. Sed nunquid potest irritare ppriam electionē si tpe consecrationis vel confirmationis pbetur et crimen in modum exceptionis? Argu. quod non: quia cum ipsam electionem teneatur defendere, eam non debet impugnare. argu. j. de nat. ex li. ven. §. viii. & j. de cleri. coniuga. diuersis fallacijs. argu. ff. de condict. indeb. frater à fratre. & ff. si seruus ven. alrius. Sed non est ita: quia tamquam alius confirmat, & tamquam alius eligit. argu. 3. q. 7. c. infa-

[3] Ac si diceas gl. si eodē iure haberet eligere & cōfirmare: tunc cōfirmaret eligēdo. potest Inn. casu plā qñ quis ex concessione vel priuilegio habet vtrunque: p iura alle. in prin. gl. Io. An.

mes. versi. item si contra patrem pupilli. & de hoc dixi plura: argu. s. eod. cum inter vniuersas.

¶ *Glo. seq. arguit, & illud reprobat.*

c ¶ *Et subscriptam.*] Arg. colligitur hic à Srio, quod ante subscriptionem possent recedere electores ab electione. arg. j. de censi. olim. & 1. q. 7. saluberrimū. & 64. distin. quāto. Sed nō est verum: quia post quam electus est aliquis, non possunt electores mutare ppositum suū, dummodo ipse electus velit consentire. vt j. dicitur, immo etiam ante electionem factā, facta publicatione scrutinij variare nequeunt electores. j. eod. publicato. arg. j. eod. in causis. & ff. de ser. ru. præd. per fundū. & ff. de reg. iur. nemo. immo si nollent illum eligere in quem maior & sanior pars consensit, deberent per superiorem compelli. j. eo. publicato. quia illum tenētur eligere, ex quo iam sic processum est. j. eo. quia propter.

¶ *Idem Prænestino episcopo Apost. sedis legato.*

¶ *Electus à maiori & saniori parte capituli, si est & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur. si autem erat indignus in ordinibus, scientia vel ætate, & fuit scīēter electus: electus à minori parte si est dignus, confirmabitur.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Quasi coniugale.*] Sed in veritate coniugium non est vinculum coniugale per consensum eligētium & electi ante confirmationem. j. ut. proxi. inter corporalia. versic. vnde cum nō sit, &c. & j. vt lit. non contest. qm. §. si vero. in prin. Et ideo dicit, quasi. quia posset renunciare sine licentia ante cōfirmationem Papæ. arg. prædictæ decr. inter corporalia. vt ibi not. versic. sicut autem. [4]

[1] Cap. ... tit. in 3. compilatione.

[2] Coloniensi in omnibus manuscriptis. & nonnullis impressis.

CAP. XXII.

DVdum† ad audientiā nostram quæstione perlata, quod vacante præpositura Coloceñ.† ecclesiæ, in duo se vota eligentium diuisissent: causam

e ¶ *Ex alijs causis.*] Scilicet quia erat de ecclesia, & in eadem erant idonei.

[4] Sed hic ideo dicit, quia nō possunt ab ea recedere. & quia vinculū aliud initiatum est. & ideo quasi coniugalē. infra eo. c. vlt.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Resilire.*]Cōtra. s. de postula. bonæ. Sed aliud est in postulatione, & aliud in electione per quam ius acquiritur. 8. q. 2. dilectissimi. Et per postulationem ius non acquiritur. s. de postu. c. pen. immo potest dici quod idem est vt si postulatio sit publice facta in scrutinio, vel superiori præsentata, non possint ab ea recedere. s. de postu. bonæ. vadixi s. de postu. c. vlt. & penult.

ADDITIO. Dicit Innoc. quod etiam in electionibus, quæ de canonicis fiunt, post illas publicatas non licet variare. 2. q. 7. nominationes. C. de appella qui ad ciuilia. Io. And. in nouel.

g ¶ *Non compromiserint.*]Maxime supple, quia idem est ac si compromisissent. vt dicitur s. quia siue compromiserint, siue non, possunt mutare consensum suum, vt dictum est.

h ¶ *Volente.*]Vt voluntas impleatur, necesse est: quia vbi est opus facto, voluntas non sufficit. j. de eo qui mit. in poss. causa rei ser. cō stitutis. & j. de biga. nuper. [5]

DVdum.]Prima pars ponit commissionem prius factam. Secunda: ibi, *Ipsi vero.* ponit iudiciū processum. Tertia: ibi, *Comper.* ponit vnius partis comparitionem, & alterius cōtumaciam. Quarta: ibi, *Gestu.* examinat processum non plene remissum, ob quam causam sub certa forma diffiniendum committit. Abb. Siculus.

[5] Concor. text. in l. 2. §. h. ff. quod quis ... & l. 1. §. quod si Pompo. ff. de do.

CASVS. Vacante præpositura Coloceñ. ecclesiæ xiiij. de canonicis elegerunt præpositum sanctorum Apostolorum: sed xxiiij. præpositum sancti Georgij elegerunt. super istis electionibus fuit causa commissa quibusdam iudicibus sub ista forma, vt si de partium procederet voluntate, causam terminarent eandem: alioquin eam sufficienter instructam remittant ad sedem Apost. Iudices vero citauerunt partes ad psentiam suam: lite cōtestata receperunt testes: examinauerunt eligentium conscietias, & audierunt allegationes vtriusque partis: tandem præpositus S. Georgij dixit quòd nolebat stare eorum sentētiæ; vnde iudices processum causæ ad sed. Apost. destinauerunt, partibus terminum statuēdo, quo deberent in præsentia dñi Papæ cōparere, & termino cōstituto, nuncius præpositi sanctorum Apostolorum accessit ad præsentiam dñi Papæ. præpositus

situs sancti Georgij non iuit, nec pro se misit alium ssisalem. dñs Papa diligenter inspexit acta iudicum, & inuenit q pro præposito sanctorum Apostolorũ faciebat auctoritas, sed pro ꝑposito S. Georgij numerus, cũ primus à xiiij. secundus vero à xxiiij. fuisset electus. ꝫ ꝑpositum S. Georgij fuit propositum q patiebatur in ordinibus, scientia, & ætate defectum: sed quia allegationes ipsius, quas coram iudicibus allegauit, dño Papæ præsentatæ non fuerunt, non potuit intelligere quid rñderet ad obiecta: & sic non fuit causa sufficienter instructa remissa, & ideo ad diffinitiuam sñiam procedere non potuit. cõmittit ergo causam sub hac forma, vt si notorium esset vel cõstaret per ea quæ iam dicta erant, q præpositus S. Georgij electionis tpe pateret defectũ in ordinibus, vel in sciẽtia, vel ætate, imponerent ei silentium sup ista ꝑpositura, non obstãte ipsius absentia corporali, & præposito sanctorum Apostolorũ præposituram adiudicarent: alioquin cũ quasi à duabus partibus sit electus, & pp hoc appareat q bono zelo ipsum elegerint, impedimentis cessantibus ipsius præpositi S. Georgij electionem confirment, alterius electione cassata. Not. q numer⁹ qui multum excedit, ꝑfertur auctoritati. Itẽ causa non dr sufficienter instructa nisi allegationes vtriusque partis iudices audiuerint. Itẽ tẽpus electionis debet inspici an tunc debeat elect⁹ reputari idone⁹. Item ad hoc q valeat electio, tria sunt consideranda in electo, s. ordo, scientia, & etiam tempus, & quartum additur, vt sit legitimus.

iudicibus duximus committendam: & infra. ¶ Ipsi vero partes ad suam præsentiam conuocarunt, receperunt testes, examinauerunt eligentium conscientias [a], audiuerunt allegationes vtrinque. Et quoniam præpositus sancti Georgij, eorum sententiæ se asserit nolle stare, processum ad sedem Apostolicam destinarunt †: & infra. ¶ Cumque nũcij præpositi sanctorum Apostolorum statuto termino ad præsentiam nostrã accessissent, præpositus sancti Georgij, nec venit nec pro se † misit idoneum responsalem: & infra. ¶ Gestis igitur iudicũ diligenter inspectis, Inuenimus quòd pro præposito sanctorũ Apostolorum auctoritas, pro præposito vero sancti Georgij numerus [b] eligẽtium faciebat, cum primus à quatuordecim tum personis tum canonicis, qui alios dignitate [c], ætate, & tempore [d] † præcedebãt, secundus vero à vigintiquatuor fuisset electus: & infra. ¶ Cum autem allegationes pro eodem præposito sancti Georgij corã iudicibus ipsis propositæ, nobis non fuerint præsentatæ [e], propter quod nõ potuimus scire [f] per nos, quid obiecerit, vel quid responderit ad obiecta, sicque causa remissa non fuit sufficienter instructa, ad diffinitiuã sententiam non duximus procedendum [g], sed decisionem causæ ipsius iudicibus cõmisimus sub hac forma, vt vel si notoriũ esset, † vel per ea quæ iam dicta erant, constaret, quòd præpositus sancti Georgij electionis tempore [h] pateretur, vel in ordinibus [i], vel in scientia, vel in ætate defectum, qui eum iuxta canonum sanctiones † impediret ad huiusmodi officium promoueri, ei (non obstante ipsius absentia corporali [k]) silentium imponentes, præposito sanctorum Apostolorum præposituram adiudicarent eandem: alioquin (cum in eum nõ solum plures, sed duæ pene partes conuenerint, & impedimentis [l] cessantibus appareat, quòd eum bono zelo elegerint) præpositi sanctorũ Apostolorum electione cassata electionem confirmarent ipsius, & ei facerent tamquam præposito responderi.

¶ Idem canonicis Maguntinensibus.

¶ Recipientes postulatum ad ecclesiã tamquam institutum vel administratorem, ante admissionẽ postulationis à superiore factam, priuati sunt potestate eligendi, & ad alios licet pauciores deuoluitur potestas eligendi: & si omnes priuati sint, deuoluitur ad Papam in ecclesiis cathedralibus. h. d. secundum principaliorem intellectum, qui magis congruit litteræ.

CAP. XXIII.

Bonæ † memoriæ Maguntiñ. archiepiscopo viam vniuersæ carnis ingresso, & qui-

ctari, & si tunc non tenuit electio ipso iure, non potest tractu tpis conualescere: vt in primis ꝯcord. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest. ver. quæ enim ab initio. &c. si vero ab initio non erat nulla ipso iure, sed p exceptionem poterat cassari: tunc tractu tpis potest rata haberi: & sic loquuntur ꝯria. Item arg. est hic initium spectandum. 1. q. 1. principatus. & 56. q. 3. si sacerdotes. & 55. dist. ꝓcepta. & j. de probatio. post cessionẽ. & ff. de origi. iur. l. 1. ff. de reg. iur. quod ab initio. ff. de min. denique. §. si. ff. de pub. iudi. is qui. ff. de iurisd. omnium iud. cum quædã. & j. de fo. compet. proposuisti. & ꝯ. de rescrip. eam te. ff. man. si procuratorem ꝯ. m. ff. ad Mace. si tñ. & ff. de pœnis. l. 1. & C. de testa. l. s. & ff. de vac. mu. l. s. §. qui ad munera. & ff. de pecu. licet. §. si filius. i h. Arg. ꝯ, scilicet finẽ spectandũ. j. de test. cog. e. ꝑterea. j. de desp. impub. accessit. & c. litteras. ff. de rit. nup. si quis. ff. de iure fisci. non intelligitur. §. si qs palã. ff. de iud. cũ furiosus. ff. de sta. ho. liber homo. Instit. de inge. §. sufficit. & pro vtraque parte. ff. eõia præ. receptum est. a Solu. verũ est initium fore spectandũ in ꝯctibus vel quasi, & i delictis vel quasi. 3 in oĩ enim negocio ex quo actio oriri potest: & in decretis & constitutionibus: nisi pp fauorem aliud contingat, sicut i matrimonio vel libertate: vt patet p concordan. ꝓxime positas. Illud qd̃ dr finẽ spectãdum, habet locũ cũ q̃rit an id dedit vel non dedit: seu qñ dedisse vr: vel qñ possidet vel restituit: siue cum capere potuit. in Anthen. de nup. §. quia vero hactenus. coll. 4. & ff. de ali. & ci. leg. l. Mela. ĩspicit enim tẽpus quo capax est. ff. de iure fis. nõ intelligit. §. si qs palã. Et si ago ꝯ te, & non cõpetit mihi ius: si tpe sniæ cõpetit, sequitur condẽnatio. ff. de pecu. quæsitum. ff. de rei vend. sin autem. §. 1. ff. depos. l. 1. §. non solũ.

a ¶ *Conscientias.*] Not. conscientias eligentium examinandas sicut conscientiam accusatoris. 2. q. 7. si qui sunt.

b ¶ *Numerus.*] Ex eo qđ hic dicit in fina, colligitur q numer⁹ præfertur auctoritati. j. de appella. constitutis. non enim præferenda est dignitas nisi cum numerus est par, vel in modicum excedit. ff. de pact. maiorem. & j. eo. ecclesia vestra. vbi numerus non profuit. j. de testi. in nostra. & de hoc dicemus in illa decre. ecclesia vestra.

c ¶ *Dignitate.*] Ecce in quibus consistit auctoritas. 23. dist. c. 1.

d ¶ *Et tempore.*] Quia ante ordinati fuerunt vel instituti in ecclesia. j. de maio. & obe. c. 1.

e ¶ *Præsentatæ.*] Et sic non remiserunt causam sufficienter instructam: & ideo male fecerũt: quia causam instructam remittere debuerunt: vt C. de appel. ne causas. infra de appella. constitutis. C. de rela. l. 1. & 2.

f ¶ *Scire.*] Sic s. eo. significasti.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium, & soluit.*

g ¶ *Procedendũ.*] Proceditur tñ ꝯ contumacem in causa appellationis. j. de appel. sæpe. & C. de tempo. appel. l. vlt. §. illud. Sed hæc non fuit causa appellationis.

¶ *Glo. seq. not. tempus electionis, &c. alleg. 3. iura, in contrarium alleg. duo, & soluit. Demum ponit Brocar. de initio spectando. alleg. pro initio 6. c. & 11. ll. pro fine tria c. & 6. leges, demum soluit.*

h ¶ *Electionis tempore.*] Ista tria præcipue requiruntur in epo. s. eo. cum in cunctis. Et not. q in huiusmodi electionibus tempus electionis spectatur, an sint tũc idonei. j. de æta. & qualit. cum bonæ. & j. de cle. excom. mi. postulasti. arg. j. eo. auditis. Arg. ꝯ: s. de postul. bonæ 1. j. eo. q sicut. §. si aũt. Solu. tẽpus electionis debet inspe-

i ¶ *In ordinibus.*] Talis electio nulla est, & deuoluit potestas eligẽdi ad alios, licet pauciores, vt hic patet expresse. & hoc itellige qñ ex certa sciẽtia eligit: alias nõ essent priuati, si ꝓbarent ignorantiã, & ita ista tria & qđlibet illorũ reddũt electionẽ nullã, vt hic patet.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Corporali.*] Sic j. de re iudi. cum olim. & bene potest procedi ꝯ absentem in isto casu etiam lit. non contest. j. vt lit. non contest. quoniam frequẽter. §. porro. Arg. ꝯ. j. de dolo. & cõtu. c. cum olim. vbi expectatur per annum. Sed illud in eo qui appellauit: illud qđ dixi, q potest procedi contra absentem legitime eo citato, intelligas vt j. de appel. c. per tuas.

l ¶ *Impedimentis.*] Propositis contra ipsum in ætate, in ordinibus, in scientia & in litteratura.

B*one memoria.*] Qui per impressionẽ laicorum aliquem postularũt, ipso iure sunt priuati potestate eligendi. h. d. ſm intellectũ qui multũ placet Inn. Hæc tñ lectura non multum cõuenit huic litteræ, sed allegationi contentæ in antiqua. Item legitur ſm eundẽ Inn. alio modo, ſm quem h. d. Qui post & ꝯ appellationem legitimam aliquem postularunt, ipso facto sunt priuati potestate eligendi: & ad alios licet pauciores potestas deuoluitur. hæc etiam lectura non multum congruit litteræ: sed magis elicitur ex antiqua. Diuiditur principaliter in quatuor partes. In prima ponitur factũ, & sub certa forma facti commissio. In secunda ibi, *Licet autem.* processus factus iuxta dictam formã. In tertia ibi, *Contra legata.* oppo-

E 3 sitio

¶ Quoniã mandauit Papa, quòd si alitera partiũ nollet q ip si iudices causam ter minarent, causam instructam remitterẽt ad ipsum, alias non fuisset eis licitum recusare.

¶ Hæc verba: pro se, desunt in antiqua.

¶ Hic text. concordat ad hoc allegatur q sicut dignitate, ætate & receptionis tpe sociũ præcedit. concor. glo. in ver. contra maiores. c. 1 dist.

1 Adde in qb⁹ sit spectandũ initium, vide ff. d acqui. re. dn. l. q bona. & ibi. in l. si vinctus ff de sup. lega.

¶ Vide tex. in l. 1. cum glossa ibi. C. q. & aduer. quos.

¶ Canonicas sanctiones.

2 Alia iura circa & & circa medium spectandum. & nõ spectãdum vide in a de cens. c. 1. in glo. 2. lo. And. in nouel.

3 Adde tex. & ibi Bart. in l. qd ait. §. quod ait. ff. de adult.

¶ Cap. si eo. est in 1. cõpilatione.

ſitio ↄ proceſſum legati, & reſponſio. In quarta: ibi, Nos igitur. motus principis, & confirmatio proceſſus. Abbas.

Casus. Vacante eccleſia Magūtina, præpoſitus S. Petri Maguntini, & quidam alij qui tunc erant abſentes, nec ad eandē eccleſiā accedere poterant, mandauerunt capitulo Maguntino, vt ſine ipſis non procederēt ad electionem paſtoris, & ne ſecus facerent, appellauerunt capitulum Maguntiſi. non obſtāte appellatione, poſtulauit epm wormacieñ. appellans ne præpoſitus & alij ↄ ſuam appellationem attentarent. & licentia Papæ nec petita nec habita tranſiuit dictus wormacieñ. eps ad eccleſiam Maguntiñ. & canonici auctoritate ꝓpria receperunt eundē: quo facto ꝑpoſitus & alij qui tunc erant abſentes, videntes quòd capitulum appellationi de ipſis factæ non detulerant, & dictum wormacieñ. epm ſine licentia Papæ receperant, illi qui cum ꝑpoſito erāt, licet pauciores numero, intelligentes ius eligendi pp aliorum delictum ad ipſos deuolutū fuiſſe, dictum præpoſitum in archiepm elegerunt. iſtud negotium per partes delatum ad ſed. Apoſt. fuit. Auditis, quæ partes proponere voluerunt: quia de allegatis à partibus dño Papæ plene non conſtitit, mandauit epo Prænestino, vt ſi dictus wormacieñ. eps recepiſſet eccleſiam Maguntiñ. quo ad tpalia vel ſpiritualia, vel miniſtraret in ea, poſtulationem de ipſo factam irritam nunciaret: de gratia concedens eidē eccleſiam wormacieñ. cum de iure eſſet vtraque priuandus. qđ ſi parere contemneret, priuaret vtraq;. poſtmodū vero inquireret vel requireret de ipſius ꝑpoſiti electione veritatem: & ſi conſtaret ei de vi quam ipſe ꝑpoſitus & ſui metuebant, electionē cōfirmaret ipſius, non obſtante ꝙ poſt appellationē fuiſſet electus: quia alij qui appellationi non detulerant ipſius, ↄ appel. ipſam opponere non valebant: cum fruſtra imploret legis auxilium qui cōmittit in legem. Præterea nō poterat ei opponi ꝙ eſſet à paucioribus electus: quia cum ipſi appellationem interpoſitam contempſiſſent, & ꝑter licentiam Papæ recepiſſent dictum worma. epm, ſe reddiderunt indignos. Si vero non recepiſſet, quo ad tpalia vel ſpiritualia eccleſiam Maguntiñ. tunc legatus requireret iam de electione ꝗ̃ de poſtulatione, & inquiſitionem ad ſedem Apoſt. deſtinaret. legatus vero licet omnia eſſent notoria quæ ↄ wor. epm opponebantur, ad maiorem tamē cautelam multos teſtes ex parte præpoſiti inductos recepit. Vnde ipſe ſ̄m mandatum Papæ poſtulationem de epo wor. factam penitus caſſauit, & electionem ꝑpoſiti confirmauit, & ipſum conſecrauit. quo facto nuncij vtriuſq; partis ad ſed. Apoſt. acceſſerunt. ex parte wor. epi proponebatur ↄ factum legati, ꝙ eo non citato & ſuis ſequacibus proceſſiſſet. Rñdit Papa, quòd exceſſus notorius examinatione non indiget: quia factum iſtud notorium erat, & oīa præſumuntur legitime facta, ꝗ̃ facta ſunt à legato: nec poſſent probare ꝙ citati non fuerunt: quia negantis factum nulla eſt probatio ſ̄m rerum naturam: quia & ſi quilibet de ſe diceret quòd non fuit citatus, ſinguli eſſent in ſuis teſtimoniis ſingulares: & ſicut ad ipſum legatum ſecure nuncium tranſmiſerunt, ita potuerunt procuratorem idoneū deſtinare. Dñs Papa auditis quæcunq; partes ꝓponere voluerunt, ꝗuis pp auctoritatem iudiciariam ꝑſumātur quæ à legato facta ſunt, eſſe legitime acta: plus tñ illā rōnem aduertit. ꝙ aduerſarij ipſius ꝑpoſiti ex tribus cauſis ꝑmiſſis in tātū ſe reddiderunt indignos, ꝙ ↄ ipſum ꝑpoſitū non deberent audiri: & ideo qđ factū eſt de ipſo ꝑpoſito, ꝑ eos nō pōt impediri: immo & ſi electores ꝑpoſiti ſimilr deliquiſſent, & ſe reddidiſſent idignos, ad Papam fuiſſet eligendi poteſtas deuoluta: quare potuiſſet ꝑdictū ꝑpoſitum ꝑficere eidē eccleſiæ in paſtorē. Super his igit habito tractatu diligēti caſſationem poſtulationis de wor. epo factæ ratā habuit Papa, & electionem ꝑpoſiti confirmauit. Nota ꝙ eps qui ſine licentia Papæ tranſit ad aliam eccleſiā, hoc ipſo debet eā ꝑdere, & etiā propriā. Itē canonici qui ſine licentia Papæ ipſum recipiūt, priuati ſunt poteſtate eligēdi, & poteſtas ad alios deuoluitur, licet ſint numero pauciores. Item qui non defert appellationi aduerſarij ſui, ↄ ipſam appellationē non debet opponere: qa fruſtra implorat legis auxilium qui cōmittit in legem. Itē quæ à iudice fiunt, ꝑſumuntur legitime acta quandiu ↄtrium non oſtendat. Item negatiua directe ꝓbari non poteſt. Item teſtes ſingulares non valent. Item ſicut mittit quis nunciū, ita pōt mittere ꝓcuratorem: & ſic ꝑ nuncium non excuſat quo minus contumax iudicetur. Itē cū oēs canonici ī electione delinquunt, ad ſuperiorē deuoluitur eligendi poteſtas. Itē electio ſiue poſtulatio quæ nulla eſt, non impedit electionem ſecundam.

...buſdam petentibus Wormacieñ. epiſcopum, quibuſdam vero archiepiſcopum veſtrum tunc præpoſitum ſancti Petri Maguntiñ. ſibi eligentibus in paſtorem: Prænestino epiſcopo à ſede Apoſtolica legato dedimus in mandatis, vt ſi eundem epiſcopum, quo ad temporalia vel ſpiritualia recepiſſe conſtaret[a] eccleſiam Maguntiñ. vel miniſtraſſe in temporalibus aut ſpiritualibus in eadē: poſtulationem factam de ipſo nunciaret[b] irritam: & infra. Deinde inquireret de ipſius electione archiepiſcopi veritatē: & ſi ei de vi[c], quam ipſe & ſui metuebant[d], conſtaret[e], (eo non obſtante, quòd poſt appellationem ad nos interpoſitam fuerat in ipſius electione proceſſum, cum alij qui appellationi ad nos interpoſitæ, ne ſine ipſo ac ſociis eius haberent in electione proceſſum, non duxerint deferendum, vti contra ipſum hac exceptione[f] non poſſent: quia fruſtra legis auxilium inuocat, qui committit in legem: † vnde nec ab eis poſſe obijci videbatur, quod idem eſſet à paucioribus ſecundum eorum aſſertionem electus, cum ipſi appellationem ad nos legitime interpoſitam contemnentes, & præter licentiam[g] noſtram recipientes epiſcopum memoratum, reddiderint ſe indignos,) electionem archiepiſcopi confirmaret[h]: & infra. ¶ Licet autem eſſent notoria, quæ contra dictum Wormacieñ. epiſcopum & eius fautores fuerant obiecta, prædictus tamen legatus ad maiorem cautelam, multos teſtes recepit[i] ex ip-

† Contumax in l. auxilium. ff. de minor. & in l. i. ff. ſi vero poſſeſ. C. de iure deliberandi.

a ¶ *Conſtaret.*] Nam ſi hoc eſſet, de iure cōi debuit ꝑdere primam & ſecundam. 2 2. q. 2. eps. &c. ſi quis eps. & j. de tranſla. quanto.

b ¶ *Nunciaret.*] ſimile ſ. eod. qualiter. & j. de ꝑben. c. cū iam dudū.

c ¶ *De vi.*] i. violenta impreſſione inferenda. ſic j. eod. cū wintonieñ. vt notatur in caſu, ſed ibi fuit illata.

¶ *Glo. ſeq. rettietur per quæſtionem an vocatus ad electionem qui iuſte timet venire, teneatur committere, & olim tenuit quod ſic. In additione diſtinguit inter impedimentum proprium & commune.*

d ¶ *Metuebant.*] Si citati non poterant venire ad eccleſiā cathedralem, debebant conſtituere ꝓcuratores, qui vice fungerētur illorū. j. eo. quia pp. & ſic vr̃ ꝙ non valuiſſet eorū appellatio, quo minus alij ꝓcedere potuiſſent. Nō credo ꝙ hodie valeret talis appellatio, quia ex quo maior pars citat minorem, ſi iuſta cauſa impedita venire non poſſunt, cōſtituere debent procuratorem. j. eo. quia pp. aliàs credo ꝙ electio maioris partis ꝑſentis valeret per eandem cōſtitutionem, quia pp. Si aūt maior pars canonicorum iuſta de cauſa eſſet abſens, nec poſſet venire ad eccleſiam in qua debet electio celebrari, & ſint in loco in quo debent ad electionem vocari, ſaus credo ꝙ minor pars debet ire ad maiorē ſi pōt, & econuerſo. aliàs ad locum cōem conueniant oēs. vel conſtituant ꝓcuratores, ſi ire non poſſunt. j. eod. quia. 23. diſt. in noie Dñi. ver. ſi. vbi dr̃ quòd ſi electio Papæ in vrbe Romana fieri non poteſt, exeant ad locū idoneum. ſed in caſu huius decre. aliud erat impedimentū, in quo abſentes non debebant ire, nec dare procuratores. timebāt enim vim ſibi fieri in electione: i. violentā impreſſionē, & ſic non habuiſſent liberam poteſtatē eligendi, nec eorum procuratores: & ideo tenuit eorum appellatio pp iuſtum metum impreſſionis. & ita ſolus talis timor ſufficit, licet impreſſio ſecuta nō ſit. † vnde de hoc mandauit Papa inquiri. arg. op. ff. locati. habitatores. §. vlti. & l. item quæritur. §. exercitus. aliàs aūt non debebant ire, vel ſi aliud iuſtū impedimentum habebant conſtituere ꝓcuratores, aliàs procedere debent ad electionē ex quo vocati erant ꝑ illam conſtitutionē, qa pp. In ſpirituali vero ſicut in carnali matrimonio debet eſſe liber cōſenſus: aliàs nullus eſſet conſenſus. j. de ſponſa. c. cum locū. Maguntini fauebant Philippo ꝑ cuius potentiam wormacieñ. eps fuit poſtulatus & intruſus. ꝑpoſitus iſte fauebat Ottoni, qui electi erant in diſcordia, vnde timebāt ipſe & ſui ꝙ non poſſent liberū habere conſenſum in electione; vnde appellauerūt ex illa cauſa quæ iuſta fuit: vnde in locum ſecurum vtrique parti conuenire debebāt. Bernar.

† Text. ſed in l. ſed & ſi, mi. in gl. 1. ff. ad l. Aquil. & in l. vlti. gl. ſi. C. vnde vi. & tuſtum. de inter §. recuperandæ. in gl. in verſic. lapidem.

e ¶ *Conſtaret.*] aliàs non valuiſſet appellatio: vel poſſet ſuppleri: maxime ſi vocati non fuiſſent.

Additio. Hoc verum quo ad caſſandam poſtulationē, ſed non quo ad confirmandam electionem. j. eo. bonæ. Io. And. in nouella.

f ¶ *Exceptione.*] j. de appel. c. an ſit deferendum. & c. conſtitutus. & j. de viu. quia fruſtra. ff. de mino. auxilium. & 17. q. 4. frater noſter. 2 2. q. 2. de viro.

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium, & remittit.*

g ¶ *Licentiam.*] Vnde priuādi ſunt poteſtate eligendi illa vice. j. de tranſla. quanto. quæ poteſt aſſignari contra id: quia hic ipſo iure fuerunt priuati poteſtate eligendi, vnde tenuit electio poſtea facta. ſed ibi dicit Papa, ſuſpendimus. ibi, ſoluitur.

h ¶ *Confirmaret.*] Qđ ſi eccleſia Magūn. tali modo nō recepiſſet: tūc legat⁹ de vtraq; inqreret: & cām īſtructā ad ſe. Apo. remitteret.

i ¶ *Recepit.*] Et ita qſiq; probatur & examinatur qđ notorium eſt. argu. 24. q. 1. pudenda. in fi. & 11. q. 3. eorū qui accuſantur. qm̃ licet ali-

Notorium qſiq; probatur & examinatur.

sius archiepiscopi parte productos: vnde ipse iuxta mandati nostri tenorem procedens, postulationem factā de Wormacieñ. cassauit[a]: & electionem archiepiscopi memorati (quamuis à paucissimis[b] celebratā) curauit auctoritate Apostolica confirmare, ipsumque ordinauit in presbyterum: & tandē in archiepiscopum consecrauit: & infra. ¶ Contra legati vero processum hoc facere videbatur, quòd non citatis Wormacieñ. episcopo & eius fautoribus, processisset. Porro excessus notorius[c] examinatione non indiget, † & pro his quæ a iudice sunt acta, præsumitur[d] quòd omnia rite fuerint celebrata, quãuis[e] & quòd citati non fuerint, non posset de facili comprobari: quia negantis factum[f], per rerum[g] naturā nulla est directa † probatio: cum etsi quilibet de se posset asserere, quòd ad eum citatio minime peruenisset, singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares[h]. Ad ipsum quoque legatum (si voluissent) secure[i] potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut nuncium[k] destinarant: & infra. ¶ Nos igitur etsi propter auctoritatem iudiciariam præsumamus pro his quę acta sunt à legato: illi tamen plus innitimur rationi, quòd aduersarij archiepiscopi, ex tribus causis[l] prædictis, se vsqueadeo reddiderũt indignos:

cet aliquid manifestum sit, eius tñ interpretatio non est negligenda. ff. de ven. in spi. l. 1. §. nihil. quamuis nihil tam indubitatum est, quin recipiat quandam sollicitā dubitationem. in auth. de tabellio. circa medium constitutionis. colla. 6. & ita potius recipiuntur hic testes ad cautelam, quàm de iuris necessitate. Vel quia ex superabũdanti aliquid probatur. ff. de manumiss. causā. in princ. quia si trāsiuit, non potuit non esse notorium. ĩ. de transla. c. quāto. vel forsan quia non erat notorium.

a ¶ *Cassauit.*] i. reprobauit, vel irritam nunciauit: vt patet ĩ. quia constitit ei q administrauit, & cepit ecclesiam præter auctoritatē Apost. sedis.

b ¶ *A paucissimis.*] sic ĩ. de postu. gratum.

c ¶ *Notorius.*] vt 2. q. 1. de manifesta. & ĩ. de accu. euidentia.

¶ *Glo. seq. vertetur per contrarium de decre. quoniam contra.*

d ¶ *Præsumitur.*] sic ĩ. de renun. in præsentia. & ĩ. de re iud. sicut. ĩ. de prob. post cessionē. & 2. q. 6. hoc etiam placuit. ff. de publi. quantæ. Sed hodie non præsumitur pro iudicis processu in præiudicium alterius, nisi quatenus constiterit legitimis documentis. ĩ. de proba. quoniam contra.

e ¶ *Quamuis.*] id est, quia. Sic ponitur ĩ. de iureiur. quemadmodũ. versi. quamuis interdum, &c.

f ¶ *Negantis factum.*] Sic ĩ. de renun. super hoc. & ĩ. de prob. quoniam contra falsam. 6. q. vlti. actor.

¶ *Glo. seq. Primo dupliciter exponit text. Secundo distinguit triplicem negatiuam, & in prima dupliciter subdistinguit.*

g ¶ *Per rerum naturam.*] id est, ſm cursum causarũ. C. de reb. cre. in bonæ. vel p rerũ naturam, idest, ſm naturalē probationē, id est, per causam rerum, qm̃ ea quæ non sunt, non probantur p aliquam causam. Eius enim quod non est, nulla est causa. Nō enim rō priua quàm psona quærenda est. ff. de iur. cod. quidam referũt. §. 1. sed ea quæ sunt, probanẽ. Vel dic, p rerum. i. causarum naturam, i. consuetudinem. Consuetudo enim est altera natura. q. d. ſm solitum cursum causarũ negatiua non potest probari. De hac negatiua not. q tribus modis dr̃. Est enim negatiua facti, iuris, & qualitatis. Negatiua facti duplex est, pura & simplex, quæ nō habet determinationem loci, vel tpis, vel alterius rei. Et hæc negatiua pura & simplex probari non pōt directe vel indirecte, vt si aliquis dicat se nunquã fuisse citatum; vel si quis dicat se non ɔxisse cũ Berta: & de tali negatiua loquitur hic, & 6. q. vlt. c. accusator qd̃ asseuerat. vnde onus pbandi transferẽ ad aduersariũ. & hoc ideo quia negationum non sunt causæ, vt dixi. [a] Si aũt adijciatur tēpus vel locus, vel aliquid cõsimile, tunc pōt probari indirecte: vt ĩ. de testi. ex tenure. & c. leries. & C. de ɔhen. & commit. stipu. l. optimam. vt si exhibeaẽ instrumentum, in quo stipulatio contineaẽ facta tali die & loco, vt in pdictia iuribus. Non gb. qd̃ dr̃ ĩ. de prob. tertio. & ĩ. de testi. tam litteris. in fi. quia ibi nō pbatur directe vel indirecte, sed psumptiue. Item negatiua facti pbatur, cum habeat in se implicitam affirmatiuam, vt si dicaẽ; ego non sponte renunciaui. q. d. coactus renũciaui. & hoc debet pbari ab eo qui hoc negat. ĩ. de renũ. sup hoc. Itē negatiua iuris bene probatur, vt si negas emancipationē recte factam: hoc ipsum pbare debes. ff. de prob. ab ea parte. §. 1. q a qui negat aliquid iuste factũ, dicit illud iniuste factũ, vnde illud probare debet. Negatiua qualitatis dr̃ illa; iste non est idoneus: hic negatur qualitas. &, hic nō est legitimus, iste nō est diligens, non est soluendo. hoc potest & debet pbari ab eo qui hoc dicit, q a qlibet psumitur idoneus, nisi probetur ɔrium. ĩ. de psump. c. dudum. & ĩ. de seru. in or. fa. c. vno. & ff. de leg. 2. cum quidã. & l. cũ pater. §. rogo. & C. de inoffi. testa. omnimodo. arg. contra. C. de proba. ex psona.

¶ *Glo. seq. decla. tex. per locum à diuisione. quærit argu. pro. soluit contrarium, iterum quærit & soluit. tertio quærit, alleg. negatiue, & soluit.*

h ¶ *Singulares*] Et sic esset insufficiens testimonium illorum. ĩ. eo. c. cum dilectus. & ĩ. de accu. c. cum dilectus. in fi. [a] Si aũt vnus iuraret de facto alterius: subiret anceps piuriũ: quod esse non debet. ff. de in li. iuran. videamus. ff. rerum amo. l. Marcellus. nisi forte sic iuraret. Ego iuro q ille non fuit citatus, q ego sciam. simile ĩ. de pur. can. quotiēs. in fi. sic 8. q. 3. Arualdus. in Auth. de hęre. & fal. §. si vero absunt. coll. 1. aliàs est sub §. sancimus. vbi dicitur q testes iurent q non sint conscij alicuius malignitatis factæ ab hærede, hoc est dicere quod ipsi sciant. Sic patet q nullus potest probare se non fuisse citatum, sed illi incumbit probatio qui dicit aliquem fuisse citatum, non ei qui negat. legatus enim eos citauit: qd̃ apparet ex eo q ad legatum nuncium destinarunt, & ex eo q dicit, oĩa præsumuntur legitime acta. aliàs ei incũbit pbatio qui dicit aduersarium fuisse citatum, non ei qui negat. Sed nonne capl̃m erat excusatum, si quilibet de capitulo iuret se nō fuisse citatum? Vr̃ quòd sic. Negatiua enim pbatur p iuramentũ ipsius negantis. ff. de iureiur. l. 3. §. quacunque. & ĩ. de testib. c. psentium. lib. 6. & licet sit pbatũ de capitulo non tñ singuli probant de se: sed talis probatio non releuaret capl̃m. Sed qualiter pbabir capl̃m citatum? Dico q p hoc q litterę citationis dirigunẽ prælato, & aliquibus maioribus de capitulo. arg. ĩ. de postu. ad hoc. 44. dist. comessationes. in fi. & ĩ. de simo. veniēs. Instit. de iure nat. §. senatus. & ff. de ɔd. & dem. municipibus. arg. ĩ. de procu. c. vlt. Vel si non habetur illorum copia, sufficit legi litteras publice in capitulo siue in claustro psentibus qui inueniunẽ. ĩ. de dolo & contu. c. causam quę. & c. vlt. & ĩ. de cle. non resi. c. ex tuæ. & interrogandi sunt vicini siue parochiani si volunt defendere. ff. ex quib. cau. mai. ergo. & ff. de libe. agno. l. 1. ff. de dam. infe. l. 4. §. ptor. Sed si literæ pręsentētur plato, & aliquibus de maioribus, vel soli plato, & ipse occultauerit literas, nec psentauerit eas capitulo, & non vadat vel mittat ad iudicem, & sic iudex reputans capitulum contumax, totum capl̃m suspēdat vel excōicet; nũquid illi qui nihil sciuerunt, sunt excōicati? Videtur q non. nam pter contumaciam procuratoris dñs non punitur. ff. si quis ius di. non ob. l. 1. §. si procurator. & ĩ. vt lit. non contest. c. 1. in fin. vbi innuitur à ɔtio sensu, quòd propter cõtumaciam procuratoris dominus excōicari nō potest, si dominus ignorauerit. Sed hoc tutius videẽ, q capitulum petat absolutionem, quia præsumptio non modica est contra ipsum capitulum: nisi capitulũ diceret se nesciuisse: sed non de facili posset hoc pbare. arg. q posset. ĩ. de proba. tertio. & c. vlt. arg. q capitulum sit excommunicatum. argu. ĩ. de sent. excom. c. Romana. §. vlti. Bernar.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

i ¶ *Secure.*] Alioquin si non potuisset ire securus, poterat legitime appellare ab eo, nisi securum locum eidem prouidisset. ĩ. de appel. c. ex parte. & ĩ. vt lit. non contest. c. accedens. sed hoc fuit fallum, vt hic dicit. & si hoc esset, tñ potuit mittere procuratorē: sicut misit nuncium. ĩ. de appel. c. constitutis. & hic. Sed nunquid tenetur quis mittere procuratorem qñ ipse ire non potest, puta quia sibi locus est suspectus, vel aliàs impeditus? Non credo, quia nemo compellitur mittere procuratorem præcipue in magnis causis, vt erat ista: vt ĩ. de pcur. querelam. vbi de hoc, sed mittere debet qui proponat exceptionem, aliàs teneret excommunicatio pro contumacia. ĩ. de appel. cap. si duobus.

¶ *Glossa sequens notat, & signat contrarium.*

k ¶ *Nuncium.*] Not. simplicem nuncium nō audiri. [a] arg. de proc. alia quidem. & ĩ. de do. & contu. c. cum dilecti. arg. contra. Insti. p quas personas nobis acquir. §. 1. & ff. depositi. l. 1. §. si te rogauero. & ĩ. de offi. deleg. c. prudentiam.

ADDITIO. secundum Ioan. Prima pars vera quo ad agendum vel defendendum. Secunda quo ad excusandum vel denunciandũ. Host. ĩ. de procur. c. querelam. & adde quod not. de appel. c. cum parati. Ioan. Andr.

¶ *Glossa seq. princ. & fi. exponit dupliciter quod dicit de tribus causis. item inficet duo contraria, & soluit ea, interserens quid hoc cap. contineat gratiam quod reprobat.*

l ¶ *Causis.*] s. quia non detulerunt appellationi, & quia indignum sine licentia Papæ receperunt, & quia citati non venerunt. & etiā quia idem eps sine licentia Papæ transiuit. Contra. ĩ. eod. considerauimus. ɔ. ĩ. eod. c. audiris. vbi vtraque cassatur, quia factæ fuerunt electiones post appellationē, & prima non cassata, facta fuit secũda. idē debuit hic fieri, quia vtraq; post appellationē facta fuit. Præterea & econtra opponitur, eo ipso q primi postulauerũt post

Vide l. si vero. §. qui pro rei. cum gl. in versi cui denotissime. si qui satis. ceg. & in l. ea quidem. C. de acca.

Qualiter sit intelligendum negatiuam directe probari non posse, & quotuplex sit negatiua.

[a] Adde de modo probandi negatiuam, & p quē debeat probari, in l. 2. & ibi Cyn. C. de iu. emp. & in l. in cōtractib. §. 1. & ibi Bar. in C. de nō nume. pecu. & vide plene p Frācisci Herculanũ in tractatu de probatione negatiuæ.

[a] Concor. tex. in l. ob crimē §. fi. ff. de test. & in cap. 1. de contra. in testib. & ibi Bal. col. 10.

[a] Dictio, illi resta, deest in antiqu.

Negatiua probatur p iuramentũ negantis.

[a] Adde q debet concurrere vt eis credaẽ. p l. quis de cōsto. C. de sal.

quòd contra eum non debebant audiri: vnde quod de ipso factum fuerat, non poterat impediri per eos: quin etiam si electores eiusdem partis pariter deliquissent, vt se reddidissent indignos, ad nos [a] deuoluta fuisset hac vice [b] ordinatio ecclesiæ Maguntineñ. quare dictum archiepiscopum sine iuris iniuria potuissemus eidem ecclesiæ præficere in pastorem. Super his ergo, habito diligenti tractatu, cassationem postulationis factæ de Wormacieñ. episcopo ratam habemus: electionem memorati † archiepiscopi confirmantes [c].

¶ Idem clericis sanctæ Agathes.

¶ *Sufficit electo ad obtinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis, licet non probet q proprietas iuris eligendi ad illum pertineret.*

CAP. XXIIII.

QVerelam †, quam G. tituli sancti Vitalis presbyter Cardinalis per œconomum ecclesiæ vestræ, cuius idem Cardinalis est gubernator, contra P. presbyterum ecclesiæ sancti Saluatoris, super ecclesia ipsa proposuit, C. † Papa prædecessor noster nobis in minori officio constitutis, audiendam commisit [d]. ¶ Petebat igitur œconomus, præfatum P. ab ecclesia sancti Saluatoris (quam in præiudicium vestræ ecclesiæ, ac iniuriā Cardinalis prædicti occupare præsumpserat) remoueri: cum ipsa ecclesia pertineat ad ecclesiam sanctæ Agathes pleno iure;

appellationem sine aliis, non fuerūt ipsi priuati potestate eligēdi, quia alij poterant consentire, & renunciare appellationi. s. de postula. bonæ 2. & in pdictis decre. cōsiderauimus. & c. auditis. ergo secunda electio debuit hic etiam cassari, cum prima postulatio nō fuerit nulla ipso iure. Sol. p talem postulationem factā post appellationē, nullum ius fuit acquisitum vel gratia, quam petere posset, & postulantes poterāt resilire à tali postulatione, cū nondū esset præsentata superiori. s. de postu. bonæ. & sic habebant adhuc potestatem eligendi: & poterant cū aliis eligere, si voluissent: sed postea cū receperunt eum sine licētia Papæ in contēptum ipsius, cū non possent: tunc primo amiserunt potestatem eligendi, & magis deliquerunt, q̄ si indignū scienter eligerent, & plus est ipso facto delinquere quam verbo, & plus est contemnere legem viuam quàm mortuā: [a] vt patet in integra. & sic petiis illos remāsit ius eligendi, quamuis essent numero paucissimi. s. de postu. gratum. & appellationem non possunt opponere, cum ipsi ꝯ appellationem deliquerint, & contumaces fuerint: & ita ex tribus causis pdictis se fecerunt indignos. Sed ex vna pcipue amiserunt potestatem eligendi, recipiendo illū sine licentia Papæ: aliàs si non recepissent illum, nō amisissent potestatem eligendi, vt patet in integra. Quidam dicere voluerunt, q hæc decret. continet grauam; sed forsan hoc dicunt qui intelligunt hanc decre. q hæc electio facta fuisset antequam Maguntini recepissent wormacieñ. vel administrasset. & si hoc fuisset (qd non est verum) gratiam contineret. Vel dic ex tribus, Præsumptione, i. q a virum pastorali dignitate pditum ꝯ formam canonicam non solū eligere, sed etiam recipere psumpserunt: Contemptu, quia postq̄ procurator eorum nostras literas reportauit, quibus mandabat q si wormacieñ. eps in tpalibus & spiritualibus ministrasset, ipsius cassaretur electio, ipsi postmodum quasi electo suo, sicut ex eorum litteris apparet, quibus eum electum suum noiant, temere paruerunt: Et blasphemia, quia legatum nostrum quantum in eis fuit infamantes, eum fuisse corruptum pecunia sunt mentiti. hæc littera est in registro. & sic ex tribus causis reddiderunt se indignos, vnde non debent audiri. s. eo. considerauimus. vt sequitur in glo.

¶ *Glo. seq. rect. per opi. Lau. & contrariam Tan. quam approbat. In additione distinguit inter ecclesias cathedrales & alias. Item an propter negligentiam, an ex delicto priuentur. In fi. ponit opi. contrariam.*

a ¶ *Ad nos.*] Dixit Lau. q cum simul oēs delinquunt eligendo indignum: tunc tm̄ transfert potestas eligēdi ad superiorem. [b] Si vero secundi post electionem priorū similiter eligant indignū, reuertitur potestas eligendi ad priores: & facit pro eo qd dicit in littera: pariter. & j. eo. cum wintonieñ. Sed Tan. dicit non esse verū, immo siue simul siue separatim deliquerunt, transfertur potestas eligendi ad superiorē sicut hic dicit. Et illud aduerbiū, pariter, nō notat idētitatem tpis ad peccandum [c] qd exigat vt simul delinquant, sed vitij similitudinem. Et illa decre. cum wintonieñ. non facit pro eo, q a ibi tm̄ vna pars peccauerat, eligendo indignum hoiem illegitime natum: pp quod ius eligendi ad alios fuit deuolutum: & illi licet quodammodo deliquerunt eligendo p impressionem, non amiserunt ius eligendi: & tunc primi & secundi simul postea debent eligere, vt ibi dr. Sed vbi vtraque pars peccat eligendo indignum in electione eporum & eorum superiorum, siue eodem tpe, siue diuersis peccent, semp transfertur eligendi potestas ad dñm Papam, vt hæc littera dicit. sic j. de concess. pben. quia diuersitatem. & non reuertitur ad primos, sicut dixit Lau. & eodē modo intellige s. eo. tit. cum in cunctis. §. clerici. qd debet intelligi fm istam, vt ad Papam eligendi potestas transferatur: secus est eum clerici sunt negligentes in eligendo, quia tunc deuoluitur eligēdi potestas ad pximum superiorem. j. eod. ne pro defectu. In electionibus vero inferiorum platorum cum eligitur vel confirmatur indignus, seruari debet qd dr s. eod. cum in cunctis. §. vlti. & j. eod. nihil. Sed in casu negligentiæ seruatur qd dr j. de concess. preben. nulla. exceptis abbatis, vbi dantur tres mēses tm̄, vt dicit decre. illa. ne pro defectu.

Et q c. cum in cunctis. debeat sic intelligi, ex eo patet, q Papa in c. cum in cunctis. §. clerici. non dicit ad quem deuoluatur eligendi potestas: vnde debet intelligi q ad ipsum debet deuolui, cum in inferioribus dignitatibus dixit ad quos deuoluatur potestas eligendi cum eligitur vel confirmatur indignus, vt eod. c. §. vlti. vt qd de minoribus concessit, de maioribus prohibuisse videatur. Alij dicunt, q ad proximum superiorem deuoluit potestas eligendi, & hic nō erat superior nisi Papa. & idem dicūt in casu negligentiæ, vt dicit c. ne pro defectu. Bernar.

ADDITIO. Primum dictū approbatur j. eo. quamquam. lib. 6. vbi satis de hoc in gl. vt plene scias. Ioan. An.

b ¶ *Hac vice.*] Hoc [d] ideo dicit: quia q male eligunt, non puniuntur nisi semel tantum. j. eo. tit. c. auditis.

c ¶ *Confirmantes.*] [d] Inno. dicit q debuit dicere, duximus confirmandam, i. quondā: fm qd in pen. glo. ibi notamr.

Q ¶ *Verelam.*] Primo ponitur facti narratio. Secundo causæ diffinitio: ibi, *Nos igitur.* Prima pars facit tria. Primo narrat causæ commissionem. Secundo duplicem actoris petitionem. Tertio rei responsionem. Secunda duo facit. Nam primo diffinit primum articulum cum expressione causæ, & quadam determinatione. Secundo diffinit secundum articulum cū eadem determinatione. Abbas.

CASVS. Populus ecclesiç sācti Saluatoris cū esset in quasi possessione psentandi rectorem in ipsa ecclesia, P. presbyterum elegit in rectorē ecclesiæ S. Saluatoris, & p Card. sāctę Susannæ in ipsa fuit institutus G. tituli sancti Vitalis psbyter Cardi. per œconomū ecclesiæ sāctæ Agathes, cuius Cardinalis ipse est gubernator, mouit quæstionem ꝯ dictum presbyterum super ecclesia S. Saluatoris. Causa ista fuit commissa dño Innocentio per Celestinum dū erat Cardi. coram quo petebat œconomus S. Agathes dictū P. presbyterum ab ecclesia S. Saluatoris remoueri, quā occupauerat in præiudicium ecclesiæ S. Agathes, & in iniuriam Cardi. cum ipsa ecclesia pertineat ad ecclesiam S. Agathes pleno iure. insuper petebat pensionem xvj. denariorum Papieñ. ecclesiæ S. Agathes debitam pro ecclesia S. Saluatoris sibi restitui de nouo subtracta. Ex aduerso rñdet P. presbyter pdictus q ipse nullam iniuriam fecit Cardi. nec in præiudiciū ecclesiæ S. Agathes receperat ecclesiam sancti Saluatoris, cum ecclesia S. Saluatoris nullo iure pertineat ad ecclesiam S. Agathes, nec sibi debet reddere aliquam pensionē: cum per electionē populi (ad quem pertinet de antiqua consuetudine) per Cardinalem S. Sosannæ (ad quam ipsa pertinet ecclesia) fuerat institutus. lite contestata & receptis pbationibus hincinde, mortuo Celestino successit ei Innocētius. ipse rationibus vtriusq; inspectis absoluit ipsum psbyterum ab impetitione œconomi S. Agathes super electione & institutione facta de ecclesia S. Saluatoris, imponendo silentium super his œconomo S. Agathes, quia constitit q populus S. Saluatoris erat in quasi possessione psentandi clericum, qō ipsum psbyterum elegit ad illam, & q ecclesia ipsa spectat ad titulum S. Susannæ in spiritualibus pleno iure, salua quæstione super iure patronatus inter ecclesiam S. Agathes, & populū S. Saluatoris. Item quia cōstitit q pensio xvj. denariorum Papieñ. monetæ fuit soluta ecclesiæ S. Agathes annuatim pro ecclesia S. Saluatoris in Terminis per multa tpa, sed de nouo subtracta: restituit ecclesiā S. Agathes in eundem statum percipiendi pdictam pensionem ab ecclesia S. Saluatoris in Terminis, & condēnauit prædictū presbyterum ad solutionem pensionis pdictæ subtractæ, salua quæstione proprietatis inter ipsas ecclesias. Not. q per solam præsentationē factam ab eo qui est in quieta possessione præsentandi, licet dñs non sit, acquiritur ius in ecclesia, ita q postea non remoueretur si ius præsentandi alij adiudicaretur. Item sententia lata super possessione non præiudicat proprietati. Item spoliatus restitui debet ante quæstionem proprietatis.

¶ *Glo. seq. argmt ad quæstionem dominicalem alleg. duo contraria & sol.*

d ¶ *Commisit.*] Argu. ad quæstionem dominicalem, q si ille à quo appellatur, efficitur eiusdem iurisdictionis cuius est ille ad quē appellatur:

[Margin notes, left:]
‡ Vers. memorati. deest in antiquis.
[a] Tex. est in l. si pupil li. §. 1. ff. de edicto. & in l. prætor. in principio.
[b] No. Bar. in Leg. quidam. 2. ff. de leg. 2. & habetur in c. dudū. hoc titu.
[c] Ad idem est tex. in l. si fundus. §. si duo patrer. ff. de pigno. & l. si is cui. ff. de dona. cā mor.

[Margin notes, right:]
† Cap. 9. e. tit. in j. cōpilatōe. & pro intellectu vide Matthæum de Afflictis decisione 395.
† Celestinus.
[d] Hæ duæ glossulæ in verbo: hac vice. & in verbo: confirmantes. non sunt Bernardi. sed aliorū additiones.

pellatur: q nihilominus potest de causa cognoscere. ff. de iud. l. is qui Romę. arg. contra. ff. de iud. iudicium. & l. mortuo. & l. Iulianus. Tamen honestius est q causam deleget, imnio videtur q teneatur causam illam delegare. ff. de iurisd. om. iudi. l. prætor.

¶ Glo. seq. arg. & alle. 4. iura, secundo op. de contrarietate petitionis, et solu.

petens [a] pensionem sexdecim denariorum Papień. debitam ecclesiæ sanctę Agathes, pro eadē ecclesia de Thermis, sibi restitui, de nouo subtractā. Prædictus vero P. respondebat, quod ipse nullam iniuriam irrogauerat Cardinali: nec in præiudicium ecclesiæ vestræ receperat dictam ecclesiam, cum hæc ad illam nullo iure pertineat, nec aliquā sibi debeat reddere pensionem, sed ipse per electionem populi, ad quem de antiqua cōsuetudine [b] † pertinet electio, † à Cardinali sanctæ Susannę (cui eadem ecclesia tāquam capella suo titulo in spiritualibus est subiecta) canonice fuerat institutus: & infra. ¶ Nos igitur rationibus vtriusque partis auditis, dictum P. ab impetitione œconomi [c] vestri super electione ac institutione de se facta in ecclesia sancti Saluatoris absoluimus, & super his præfato œconomo silentium duximus imponendum; cum nobis constiterit, quòd populus in quasi possessione præsentandi clericum existebat, quando ipsum presbyterum ad illam elegit: & ecclesia eadem spectat ad titulum sanctæ Susannæ in spiritualibus pleno iure, salua quæstione super iure [d] patronatus inter ecclesiam vestrā, & populum sæpedictæ ecclesiæ sancti Saluatoris. ¶ Quia vero fuit liquide cōprobatū, quòd pensio sexdecim denariorum Papiēsis monetæ, fuerit clericis ecclesiæ vestræ, pro ecclesia sancti Saluatoris de Thermis, † annuatim per multa tempora [e] persoluta, sed de nouo subtracta: nos in eundem statum [f] percipiendi huiusmodi de ecclesia sancti Saluatoris de Thermis, ecclesiam vestram decernimus reducendam: & ad solutionem pensionis subtractæ cōdemnamus presbyterum antedictum, salua quæstione proprietatis inter ecclesias memoratas.

a ¶ *Petens.*] & ita patet q duę actiones simul proponi possunt in eod. libello. j. de cap. mo. c. dilectus. & j. de cau. poss. cum ecclesia. & ca. seq. & ff. fa. ercis. hæredes. §. de pluribus. ff. de act. emp. & ven. non est nouū. & l. seq. Sed vr q iste œconomus non fuisset audiendus: quia videbatur 9trius in sua petitione. petebat enim illū Petrū remoueri ab ecclesia, ab eodē petens pensionē sibi restitui. ista duo 9tria videntur, q remoueatur, & pensionē soluat. si enim cōdēnaretur vt remoueretur de ecclesia, qualiter condēnaretur ad pensionē pstandam? Sic enim condemnaretur qui non est prælatus. vnde sentētia illa non præiudicat ecclesiæ, sed 9tra petēs nō auditur. j. de app. sollicitudinē. & 23. q. 7. q aūt. 74. dist. gesta. C. de mune. pat. psessio tua. lib. 10. & j. de iud. examinata. Dico q illa nō obstant; licet enim petatur remoueri: interim tñ tāquā legitimus administrator est habēd[9]. 8. q. 4. nonne. & accusato reo pōt solui qđ debetur ei. ff. de sol. reo, & e côuerso a reo accusato potest peti qđ debet. ff. eod. sed nec illud, & si tibi legatus sit vsus. fructus, tributa præstare debes. ff. de vsufru. relicto. & l. si pendentes. §. vlti. & quia iste sic agebat, & c. ff. ad Macedo. l. 3. & j. de offi. deleg. corā. & si remoueretur, nihilominus condemnaretur ad solutionē pensionis nomine ecclesiæ: & teneret talis condemnatio: nā sicut condemnatus suo nomine, ita posset condemnari nomine ecclesiæ. arg. 16. q. 4. volumus. & j. vt lit. pen. quasi per totum.

Duę actiones simul proponi possūt in eodē libello.

¶ Vide tex. in l. 2. & ibi Bart. C. quę sit lon. con sue. & in authen. hoc ius porrectū. C. d sac. san. eccl. gl. in l. rem nō nouam. C. de legi.

¶ Dictio, electio, deest in antiquis codicibus.

Additio. Vel dic quòd licet remoueatur, condemnari potest ad pensionem subtractam. 10. q. 2. §. hoc ius. & §. qui rem. Io. And.

b ¶ *Consuetudine.*] Quę prouenit ex iure patronatus, quæ dat ius eligendi. j. de cau. pos. c. cum ecclesia. & j. de his quæ fiunt à pręla. sine consen. cap. c. ea noscitur.

¶ Glossa sequens not. quòd in personam procuratoris, & c. inducit 4. iura, & rationem; alleg. contrarium, & soluit subdens circa princ. tres op. demum dat totum consilium.

c ¶ *Oeconomi vestri.*] Concipienda sunt ergo verba sententiæ in psonam procuratoris vel syndici, nō principalis psonæ. j. de cēsi. c. olim. & j. de capel. mo. dilectus. C. de sen. & interlo. l. 1. ff. de neg. ge. liberto. §. vlti. Si enim dñs deberet condēnari, quare ergo procurator caueret de iudicato soluendo? Arg. 9. j. de pba. licet: sed ibi cōdemnatur cōe Fauētiæ in personam procuratoris, quia in eo datur actio iudicati. ff. de re iud. si se nō obtulerit. & ideo necessario dñs, scilicet cōe Fauentiæ, condēnatur. Vel dicas in spiritualibus causis in persona dñi debeat fieri condemnatio. in causis matrimonialibus [1] & criminalibus. j. de procu. tuæ fraternitatis. arg. C. de iureiuran. l. vlti. Sed dñs M. dixit, q tunc procurator est condēnandus, qñ dñs nūquam cōparuit in iudicio: quia dominus litis factus est: alioquin dñs condemnabitur, & non procurator. C. de senten. & interlocu. om. iud. l. 1. quia tunc non fuit procurator dñs litis, qñ post litem contest. dat procurator. & arg. ad hoc. ff. de his qui not. infa. furti. §. si quis dominus. Ioan. B. & T. dicunt q siue ab initio, siue ex post facto procurator interuenit, in personā procuratoris formanda est sentētia. C. de procu. nihil arbitramur. & ff. de nego. gest. liberto. §. vltim. & ff. de procura. qui proprio, in princip. & l. licet in popularibus. in fin. Vt autem non incidas in aliquod periculū, vel

1 Consilit Host. in his sic pronunciari: pronūcio Titium maritū Semproniæ & Titiā procuratorem eius nomine ad matrimonium de quo agebatur condemnandum, præcipiēdo vt dictus Titius dictam Sempronia ei ad hæreat vt vxori: & ita in facto quā extra, matrimonialis affectione perfecta. infra de spon ex parte. & c. veniens. 1. Io. And.

dubium, formare debes sentētiam in personam vtriusq; scilicet dñi & procuratoris sui, sic: Talem procuratorem talis, & ipsum dñm cōdemno, vel absoluo, [2] & ita saluabis vtramq; opinionem: & ita seruatur. argu. j. de fide instrumen. cap. inter dilectos. in fin.

2 Concordat tex. in l. vlti. §. fi. & in l. h. ff. de exceptio. rei iud.

¶ Glo. seq. fignat contrarium & soluit.

d ¶ *Super iure.*] Sed nōne petitorium & possessoriū deducta sunt in iudicium? quare ergo nō fit condemnatio super iure patronatus? ita vr i verbis illis vbi rñsum fuit: cū hęc capella ad illam nullo iure pertineat, & c. simile j. de cau. pos. cum ecclesia. & c. seq. & c. cū dilecti[9]. Sed hoc hodie ideo est: quia populus non fuit in iudicio, & ea quæ sunt inter presbyterum facta & Cardinalē sancti Vitalis, nō præiudicāt populo: quia res inter alios, & c. j. de fi. instru. inter dilectos. ff. de re judic. sæpe. & j. de re iudic. c. cū super controuersia. & cap. penul. & est notabile qđ hic dr: vt si electus impugnef q fit electus à non dño, sufficit ei probare q eligens erat in quasi possessione eligendi: licet alter obtineat postmodum in petitorio. j. de iure pat. consultationibus. & c. cū pp discordias. vnde institutus ad repræsentationē populi non perdet ecclesiā. sed si altera ecclesia euincat postea ius patronatus, debet ab ea iterum præsentari: vt per hoc sit in quasi possessione iuris sui, scilicet patronatus. infra de iure patrona. si vero. & c. cum propter discordias.

¶ In quibusdam antiquis ita: ī terminus.

¶ Cap. concor. tit. in. 3. cōpilatione

e ¶ *Tempora.*] Infra de censi. c. peruenit. contra. sed illud in petitorio: hoc in possessorio.

¶ Glo. seq. alleg. legem in contrarium, quam dupliciter soluit.

f ¶ *Statum.*] Et de iure, quia conductor lite pendente, debet soluere pensionem. 16. q. 4. volumus. & j. vt lit. pend. quasi per totum. & C. locati. si quis conductionis. Arg. 9. C. de agri. & censi. lib. lib. 11. vbi dr, q lite pēdente colonus denegat dño pensionem, nisi diutius eam soluisset. Sed ibi dñs agebat petitorio & non possessorio. vel ibi nolebat colonus restituere pensionem, quia dicebat q ille non erat dñs qui ab initio dederat ei rem, & tunc sequestratio fit [3] nisi longo tempore soluisset: vt ibi dicitur, & est speciale.

An lite pēdente cōductor, pensionem soluere tenetur.

3 Concordat tex. cū not. in l. 1. C. de gla. seq. & in l. tempestatum. § fin. & ibi Bart. ff. de app.

¶ Idem.

¶ Eligentes scienter indignum, priuati sunt potestate eligendi, in electione quæ primo occurrit facienda.

CAP. XXV.

CVm † Wintonień. ecclesia pastore vacaret, archidiaconus cum suis fautoribus Salubrień. decanum, Prior vero & complices eius præcentorem Lincoń. in episcopum elegerunt: & infra. Licet igitur omnes in communi de facienda

CVm winton.] Diuiditur principaliter in tres partes, quia in prima ponit vota eligentium diuisa, & allegationes vnius partis. In secunda: ibi, *Ille vero.* ponit allegationes alterius partis. In tertia: ibi, *Nos igitur.* ponit sententiam. Abb. Siculus.

Casus. Vacante [4] ecclesia wintoń. archid. cum suis sequacibus elegit Salubrień. decanū, illegitime natum scienter: prior & complices sui elegerunt præcentorē Lincoń. pro istis duabus electionibus partes iuerunt ad curiam. Papa auditis probationibus vtriusq; electionis, inuenit vtranq; electionē 9 formam electionis attentatam. Prima electio archidiaconi de Salubrień. decano p inordinatā præsumptionem facta fuit, de homine scilicet illegitime nato, secunda de præcentore Lincoń. per violentam impressionem. Vnde Papa habito fratrum consilio vtranq; cassauit. postea vero aliquot diebus elapsis, pars illa quæ præcentorem elegerat, ad dñm Papam accedens quoddā exhibuit instrumentum signatū cum sigillo conuentus, in quo continebatur, q wintoń. conuentus vices suas commiserat priori, & quibusdam fratribus super electione facienda in præsentia dñi Papę: vnde petebat prior & sui licentiam eligendi. Papa illud instrumentū fecit exhiberi alteri parti: quod ab omnib[9] extitit approbatū. Papa quæsiuit ab illo priore & suis socijs, vtrum vellent admittere alios ad electionē celebrandam, & ipsi responderunt q saluis exceptionibus quas 9 illos habebant, admittere volebant: & sic protestatione præmissa, omnes simul in cōi fuerunt ad tractan-

4 Hic casus Bernardi glossatoris est & in antiquis codicibus reperitur.

tractandum de electione: sed non potuerūt concordare de alia psona eligenda cōiter: & sic infecto negotio habuerunt recursum ad Papā: & illi qui pcentorem elegerant, dicebant illos qui Salubriesi. decanum elegerant, iure eligendi ipso iure priuatos: quia hominē illegitime natum scienter elegerant, vnde secūdum concilium Laterañ. eligendi potestatē perdiderāt. & beneficiis ecclesiasticis p trienniū carere debebant: petentes à Papa vt sup hoc in terloqui dignatet. Alij vero ad hoc respondebant, q ille decanus Salubrien. per Apo. sed. legitimari promeruit. dñs Papa sup hoc 9siderās q prior & sui post primā electionē suā admiserāt allos ad celebrādā secundā, & Laterañ. cōciliū vna vice tantū punit hmōi psumptores, interloquendo pronunciauit illos esse admittē dos: quia electio quam modo facere volebant, non iā secunda erat, sed potius tertia concurrebat. Bernardus.

electione tractauerint [a]: quia tamen nequiuerunt esse concordes [b], infecto negotio ad nos habuere recursum: & hi quidem qui præcentorem elegerant, asserebant, quòd illi qui decanum elegerant, eligendi erant potestate priuati, pro illa maxime causa, quòd hominem non legitime natum scienter [c] eligere præsumpserunt; vnde secundum Laterañ. † concilium, & eligendi hac vice perdiderant potestatem: & per triennium ecclesiasticis beneficiis carere debebāt. ¶ Illi vero taliter respondebant, quòd licet is quem elegerant fuisset minus legitime natus, per gratiam tamen Apostolicæ sedis legitimari promeruit [d]: & hoc asserebant se legitime probaturos.

Nota q q scienter indignū eligit, amittit potestatē eligendi, & deuoluitur ad illos qui nō peccauerunt. Item per hoc pbatur q ille canō, cū in cūctis. est canon latæ snīæ. Itē illi qui amiserūt potestatē eligēdi, possunt admittī ad electionem ab illis ad quos eligendi potestas fuerat deuoluta.

a ¶ *Tractauerint.*] Post illas duas cassatas.

b ¶ *Concordes.*] De persona assumenda, concordes tamen erant de electione facienda: vt postea sequitur.

c ¶ *Scienter.*] Quoniam si ignoranter, tunc non sunt priuati: vt. j. eo. innotuit.

d ¶ *Promeruit.*] Hæc fuisset bona allegatio, si eā pbasiēt, si sup ēpatu fuerat specialiter dispensatum. j. de nonconsē. præben. cū dilectus.

e ¶ *Isti.*] Scilicet prior & complices eius, qui non peccauerunt eligendo præcentorem.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

f ¶ *Admiserant.*] Not. q semel approbatū est, reprobare nō possunt. ff. de nego. gest. l. Pomponius. ff. de adult. l. si vxor. & 8. quæst. 2. dilectissimi. j. eo. cum inter canonicos. & 32. q. 5. horrendus. & sic illos admittendo sibi præiudicauerūt, & ius suū amiserunt quo poterant illos repellere ea vice, & sic protestatio sua non profuit 9nium faciendo. sic. j. de constitut. cū M. Ferrarieñ. Præterea quare eos admiserunt cū essent suspēsi ipso facto auctoritate cōcilij Lateraneñ. j. eod. tit. c. cum in cunctis. cū si eligerent, eorū electio debuit cassari. j. de consue. cum dilectus. & j. de cle. excom. mini. postulasti. Dicas quòd illi qui eligunt indignum, priuati sunt quantum ad alios qui non peccauerunt: sed quantum ad se non est potestas eligendi ligata; quin bene possint eligere, si ab aliis admittantur: sicut potestas celebrandi in clerico peregrino nō est ligata quantū ad se: sed quantū ad alios, q̄a celebraret si permitteretur. j. de cleric. peregri. tua. sic in monacho qui publice celebrare nō pōt, tñ non est sui spensus quia si innitaretur à populo, & permitteretur ab eo, posset celebrare. 16. q. 1. cap. adiicimus. & ecce in hoc. Et licet isti sint suspēsi à bñficio, nō impediūtur eligere: q̄a talis suspēsio nō repellit eos ab electiōe: nec ēt à diuinis officiis. vnde oīa negotia q̄ spūalia q̄ tpalia possunt exercere, & tpe talis suspensionis deberent etiam officiare: quia in pœnam talis suspēsio introducta est, tñ modicam sustentationem debent tunc habere, ne ex toto egeant.

ADDITIO. Sed si tales suspensi, à beneficio haberent patrimoniū, vel aliud vnde viuere possent, tunc ex beneficio nihil habere deberent. Ioan. And.

g ¶ *Illos.*] Scilicet qui elegerant decanum non legitime natum.

h ¶ *Celebrare.*] Cū haberet mādatū à capitulo: vt dixi in casu, secūdū q̄d patet in integra. aliàs nō possent eligere. j. eo. tit. c. innotuit.

¶ *Glo. seq. quærit, & dupliciter soluit. contra primam solutionem quam aprobat, obiicit & respondet.*

i ¶ *Tertia concurrebat.*] Sed quo respectu dē tertia? Potest dici q̄ prima electio fuit illa decani non legitime nati: secūda fuit pcentoris, quę non impediebatur p nīmē, cum illi qui elegerant decanū, essent eligendi potestate priuati: ita q̄ non poterant obiicere aliquid 5 secundam, in quo tñ puniuntur, quia in prima quæ facienda occurrit post illā in qua delinquunt, priuati sunt tñ potestate eligendi, & non in tertia: sed secunda fuit hic cassata, & ita ius eligendi

¶ Concilij Lateraneñ. se sub Innocentio iij. c. 25.

Suspensio à beneficio quem effectū habet.

deuolutū fuit ad omnes, vnde modo tertia concurrebat facienda: à qua illi non repellebantur: immo admittebantur auctoritate prædicti canonis. & iste vr̄ bonus intellectus. Et sic ex duabus causis isti qui primo peccauerunt, debebant admitti ex eo q̄ ista tertia cōcurrebat, vt dictū est, & ex eo q̄ alii admiserant illos ad tractandum de electione. ex eo enim so lo admitterentur ad secundā, in qua non debebant admitti: q̄ postq̄ res iā nō est integra, nō potsūt illos repellere. j. eo. i. causis. & res de facili ad suā naturā reuertit. ff. de pac. l. vnus. §. q̄d si non vt totū. & ff. de iustitia, & iure. l. pen. & euā si non admisissent illos, debebāt nihilominus admitti: & sic vtroque casu debent admitti. Et hoc satis colligitur ex littera. sed obuiar huic intellectui littera ista. Isti post primā admiserāt illos ad celebrandū scdam. Sed hoc exponi in fi. Alij volūt dicere: Prima de electio pcentoris, quæ fuit cassata: Secunda electio appellat tractatus, in quo fuerunt admissi, & pro vna electione reputat,

¶ Nos igitur attendētes, quòd † isti † post primam electionem, admiserant [f] illos [g] ad celebrandam [h] secundam: & quòd decretum memorati concilij decreuit, huiusmodi præsumptores vna vice dumtaxat eligendi potestate priuatos †: quoniam electio quam coram nobis celebrare [h] volebant, non iam secunda sed tertia concurrebat [i], ad eligendum illos censuimus admittendos [k].

¶ Idem Abbati Cisterciēñ. R. & P. monachis Fontis Frigidi.

¶ *Eligens scienter indignum in episcopum, est ob hoc suspensus à beneficiis ecclesiæ per triennium, nec potest interim ad dignitatem illius eligi vel assumi.*

CAP. XXVI.

Per † inquisitionem, quam de mandato nostro fecistis,

¶ In codi. ce Barbe. tūc ita: q̄ illi qui elegerunt pcentorē, post primā &c.

¶ Vide La cum not. p Barth. ff. de excus. tu. & in l. 2. & l. ferm. ff. de opti. legat. Cy. & Pe. in 7. q. C. de edicto. tanq.

¶ Cap. 25. eod. tit. in j compilatione.

quia si non admisissent illos, poterant soli pcedere ad electionem: & pro istis facit optime q̄d dī in littera; isti post primam admiserant illos ad celebrandū secūdam, & c5. & ita intellexit T. & bene concordat literæ. & dicebat T. q̄ electio decani & electio præcentoris reputabantur pro vna electione, q̄a simul factę fuerūt, vt dicitur. sed hoc est falsum. immo in diuersis temporibus factę fuerunt: vt patet in integra. i secundū q̄ dī in casu; & electio decani appellatur prima, & electio præcentoris fuit secunda, & hæc quæ modo imminet facieda, dī tertia respectu illarū: & q̄d dī; isti post primā; id est, post secundam, quæ dī prima respectu istius quæ imminet facienda, & quia alia nulla fuit: & q̄d nullum est, nec primum nec secundum dici pōt: ita verum est q̄ post primā de decano, quæ in veritate fuit, admiserunt illos, sed non ad secundam factā de præcentore: & q̄d dicit; ad celebrandā secundā, scilicet respectu sui, quæ cassata fuit: & q̄d dicit; tertia concurrebat, est vere tertia respectu duarum quæ cassatæ fuerūt: & sic prior intellectus potior videtur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium de decre. cum super. & soluit.*

k ¶ *Admittendos.*] Arg. j. de offic. delega. c. cū sup abbatia. vbi iudex qui priuatus erat iurisdictione, nō potuit postea associari ad iudicandū. Alia rō est in iudicibus. vbi enim nō pōt vnus pcedere cū alio qui iurisdictionē non habet, nec pōt is qui habet iurisdictionē, ei dare iurisdictionē, vel eū sibi associare, q̄n iā ex toto desijt esse iudex: & si hoc faceret, à nō suo iudice diceretur factū: & ideo quicquid simul faciant, non tenet; confitendo per consequens se nō posse pcedere solū: & ita ille qui habebat iurisdictionē, perdit illā: vt dicit illa decret. cū super. In eligentibus secus est: quia licet illi q̄ possunt eligere admittant illos qui priuati erāt per culpā suā, non perdunt ipsi ius eligendi: quia possunt renunciare iuri suo; nec illi sunt priuati ppetuo, sed vna vice tāmū. vnde possunt parcere illis si volunt, sed in iudicibus non est ita. Bernardus.

Per *inquisitionem.*] Primo ponit cōfessionem præpositi, ex qua infert. Secundo ipsius indignā promotionem: ibi, *Cum igitur.* Tertio mandat ipsum amoueri: ibi, *Quo circa.* Abbas Siculus.

CASVS. Cum ecclesia Tholosana infamata fuisset super quibusdam excessibus, mandauit Papa quibusdā vt inquirerent super hoc veritatē tā in capite q̄ in membris. inquisitores ad Tholosañ. ecclesiam accedentes acceperunt iuramenta canonicorū, & in illa inquisitione quidā Mascaron cancellarius iuratus asseruit se sciuisse pro certo Ro. olim Tholosañ. episcopum & amicos ipsius antequam ipse Robertus eligeretur habuisse colloquiū cum quibusdam canonicis nominanim expressis, ac eos precibus solicitasse vt ipsum R. in epm eligerent, & vidit & audiuit q̄ eps ipse confessus fuit in psentia quorundā canonicorū præstitisse iuramentū quibusdā canonicis, qui suæ primæ electioni fuerant aduersati, credens pro certo q̄ iuramentum illud præstitum fuit vt eligeretur ex pacto. Item dixit idem Mascaron, q̄ ipsemet post electionem R. cassatam domum epalem nomine ipsius R. detinebat, & recipiebat redditus epales quos expendebat in negotijs ipsius R. Iudices dubitauerunt qualiter dictus Mascaron puniri deberet. Papa super hoc cōsultus rīdet: Cum ergo dictus Mascaron dictū R. simoniacū scienter elegerit in epm, sicut

¶ Hoc nō patet in integra, sed dicit in integra quod nullus est in secundo a. & vincuntur quo secundo & tertio.

¶ Concor. not in l. et mo. pōt. ff. de leg. 3. & in c. quod sede in glo. 1. de offic. ord.

¶ Et sic notant clerici alias vocem habentes vel habere volentes. secus si admittantur eos: vt ius habentes. infra c. mafla m. secundo Innocen & Compo. in. Andr.

e̅p̅m ſicut ipſe ſuo iuramento aſſeruit, & ſic beneficijs eccleſiaſticis ſe reddidit indignu̅, in p̅poſitu̅ Tholoſa̅. poſtea eligi nu̅ potuit. Vnde mandat Papa inquiſitoribus ipſis, vt ipſum ab officio p̅poſituræ amouentes, virum idoneu̅ faciant aſſumi ad ipſam. Not. q̅ ſcienter indignu̅ eligit, indignus efficitur beneficijs eccleſiaſticis, ita q̅ interim de iure non poteſt eligi.

a ¶ *Epiſcopatus.*] Cum agitur de ſtatu eccleſię, recipiu̅tur teſtes tam ꝯ p̅latum quàm ꝯ oe̅s de eccleſia. j. de accu. qualiter & qn̄. etiā lite non conteſtata, ſi p̅ contumaciā ſe abſentant. j. vt lite non conteſta. c. qm̄ frequēter. §. ſunt & alij. Sed conſpiratores ꝯ illu̅ ꝯ quem conſpirauerūt, admittendi nō ſunt, ſed ſuper ſtatu eccleſiæ admittuntur. j. de ſe iudicium l. & A.

b ¶ *Amicos.*] Sec' ſi inimici fuiſſent. j. de ſimo. ſicut.

c ¶ *Colloquiu̅.*] Hoc ſufficeret ad ipſius remotionem. 40. diſt. multi. Et deſiderantibus epiſcopatus eſt auferēdus. 8. q. 1. in ſcripturis.

d ¶ *Sollicitaſſe.*] Et hoc idē nocere debuit. 1. q. 6. ſicut is qui. & C. de epiſc. & cle. ſi quēquā. & hoc ipſo ſuſpectus eſt q̅ ſe ingerit. ff. de procu. q̄ omnia. Et preces hmōi importunę inducere videntur ſimoniā. 1. q. 1. ſunt nōnulli. & c. ordinatiōes.

e ¶ *Recognouit.*] Talis recognitio ſiue confeſſio, licet fieret extra ius, præiudicat confitenti, maxime ſi publice fiat. arg. de excel. prēla. q̄ ſit graue. & argu. 22. q. 5. hoc vi. & recognitio debiti præſcriptionem interrumpit. C. de præſcrip. 30. an. cu̅ notiſſimi. §. ſed & ſi quis debitori. & in alio caſu. 3. q. 9. c. teſtes. §. ſed ſi debitum ſcriptum ſit.

f ¶ *Detinebat.*] Et male. dilapidabat enim. Arg. q̅ ſicut non ſuo, ita nec alieno nomine hoc facere debuit. 46. diſt. ſicut non ſuo.

ſuper ſtatu epiſcopatus [a] & epiſcopi Tholoſani, perſpicaciter intelleximus, quod Maſcaron cancellarius iuratus aſſeruit, ſe ſciuiſſe pro certo, R. olim Tholoſanum epiſcopum, & amicos [b] ipſius, ante ſuam electionem habuiſſe colloquium [c] cu̅ quibuſdam canonicis nominatim expreſſis, eoſque ſollicitaſſe [d] precibus, vt ipſum eligerent in epiſcopum: ſeque vidiſſe pariter & audiuiſſe quando prædictus epiſcopus recognouit [e] in quorundam canonicorum præſentia, ſe canonicis illis qui aduerſati fuerant ſuæ primæ electioni iuraſſe, credens pro certo quod iuramentum illud illicitum fuit, & præſtitum, vt idem R. eligeretur ex pacto: & quod ipſemet † poſt electionem ipſius caſſatam, domum epiſcopalem eius nomine detinebat [f], recipiens quoſdam redditus & prouentus, quos de ipſius conſcientia & conſenſu, in eiuſdem negotiis expēdebat. ¶ Cu̅ igitur talē [g] ſcienter [h] in epiſcopum eligendo (ſicut ipſe ſuo iuramento firmauit) eccleſiaſticis beneficiis reddiderit ſe indignum [i], graue gerimus & moleſtum, quod Tholoſan. præpoſito in epiſcopum Conuenarum electo, idem Maſcaron in præpoſitum dicitur ſubſtitutus. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio præpoſituræ penitus amouentes, faciatis virum idoneum ad officium illud aſſumi.

¶ Idem priori ſancti Frigidiani G. & G. † canonicis Lucanenſibus.

¶ *Si non profeſſus eligitur ad regimen eccleſiæ regularis, caſſatur electio conſuetudine in contrarium non obſtante.*

g ¶ *Talem.*] ſ. ſimoniacu̅ & ambitioſum: vt patet ex ipſa littera.

h ¶ *Scienter.*] Quia audiuit ab ipſo, & ſciuit de ſollicitatione: vt dictum eſt.

ADDITIO. Et illud dicimur ſcire, quod ab aliis audiuimus: vt dicitur 22. q. 5. hoc videtur: vt dictum eſt.

¶ *Glo. ſeq. recitatur per quæſtionem, an accuſatus priuetur præteritis. ponit op. Inn. & decre. quam alle. reſpondet. Secundo fortificat textu̅. Tertio obiicit, & ſoluit. Quarto notat, dans duo ſimilia.*

i ¶ *Se indignum.*] Ad minus per triēniu̅. ſ. eo. cu̅ in cu̅ctis. ſ. c. prox. Immo perpetuo præteritis beneficiis priuari debet: vt dixit Innoc. iiij. ſi criminaliter ꝯ eum ageretur: & inducit ad hoc j. de cōſel. cu̅ ſuper. Sed ille plus peccauit q̄ iſte, vnde nun̄ p̅bat cu̅ dicit de iſto, & ideo pp̅ hmōi ſuſpenſionē promoueri non debuit ad honores. j. de conſuetu. cu̅ dilectus. & j. de æta. & qualita. cu̅ bonæ. quia vilibus perſonis non ſunt concedendi honores. j. de exceſ. præla. inter dilectos. & C. de digni. neq; famoſis. lib. 12. & C. de infami. l. vna. lib. 10. & 81. diſt. tantis Daniel. j. de accuſ. omnipotens. j. de teſtib. teſtimoniu̅. C. de procur. reum. ff. de mune. & hon. reus. §. cu̅ ꝯ quē. Et ideo iſte Maſcaron tanquā indignus debet remoueri: quia fuit conſcius ſimonię, & ſimoniacu̅ ſcienter elegit: & ideo b̄ſiciis eccleſiaſticis ſe reddidit indignu̅: vt hic dicit. ¶ Sed quare punitus fuit iſte Maſcaron? Na̅ teſtis fuit, & ideo ꝯ. j. de ordi. cogni. cu̅ dilect'. in fin. & j. de excep. denique. ff. qui po. in pigno. ha. Claudius. & j. de fide inſtr. inter dilectos. j. de re iudicata cu̅ ſuper controuerſia. & C. res inter alios acta. p̅ totu̅. Solutio. res iſta nō fuit acta inter alios: immo inquiſitio facta fuit tā in capite q̄ in mēbris, vt dixi, & ꝯ eu̅ & alios: vnde ſi confeſſus fuit ꝯ ſe in iure, ei p̅iudicare debuit. & cōfeſſus in iure p̅ iudicato habetur. j. de confeſſis. c. cu̅ ſup. Si aliquis inducatur teſtis in cauſa alterius, & in modum exceptionis p̅betur crimē, teſtis nō punit, niſi quia teſtimonio repellitur, nec infamiam incurrit, & ſic loquunt ꝯria proxime ſignata. Et nota. per hanc decret. q̄ ſuſpēſus à beneficio eligi non pōt ad beneficiu̅ vel dignitatē, du̅ manet in ſuſpenſione, ſicut nec ſuſpenſus ab officio: vt ſ. de conſue. c. cu̅ dilectus. & q. nō ſeruauit interdictu̅. ſ. de poſtula. c. ad hæc. & j. de exceſſibus prælato. c. vlti.

CAP. XXVII.

CVm † cauſam quæ inter Bonum presbyterum, & Brunum canonicum ſancti Petri Lucaneñ. vertitur, ſuper eo quòd dictus presbyter Bonus, à maiori parte canonicoru̅ eiuſdem eccleſiæ (prædicto B. & quodam alio contradicentibus) in priorem (ſicut dicitur) eſt electus, olim vobis duximus committendam: & infra. Quāuis autem multi priores continue † vnus poſt alium, in ipſa eccleſia per [k] multa & longa tempora fuerint non profeſſi; quia tamen præfatus presbyter B. non eſt profeſſus obſeruantiam regularem, dubitatis † [l] (& merito) nobis procedere incōſultis. ¶ Quia igitur non debemus attendere ſolummodo quid factum ſit, ſed potius quid ſit faciendum: Conſultationi veſtræ taliter reſpondemus: quòd cum ſecundum legem diuinam, non ſit in boue arandum & aſino [m]: nec quiſquam debeat veſtem induere de lana linoque contextam: irritetis [n] electionem prædictam, & compellatis præfatum presbyterum, alioſque clericos non profeſſos, vt vel beati Auguſtini regulam in eadem eccleſia conſtitutam profiteantur, & ſeruent, aut ipſam eccleſiam omnino dimittant.

¶ Idem I. titu. ſancti Stephani in Celio monte presbytero Cardinali Apoſtolicæ ſedis legato.

¶ *Nominatio vel appellatio eius cuius non intereſt, electionem non impedit: ſed ſi vocandus contemnitur, eo proſequente contemptum, caſſatur electio etiam confirmata: & poteſt proſequi niſi conſenſerit electioni: quod poteſt etiam ex poſt facto, hoc dicit vſq; ad §. ſuper eo.*

CVm cauſam.] Cōis diuiſio. Secunda: ibi, Quia igitur.

CASVS. Quidā prioratus in eccleſia S. Petri Lucaneñ. vacauit, maior pars canonicoru̅ in priorē elegit presbyteru̅ Bonu̅. quidā alij ꝯdicebant dicentes, q̄ talis electio nō valebat eo q̄ dictus presbyter Bonus nō erat p̅feſſus ordinē regularē. cā fuit cōmiſſa iudicib' corā q̄bus allegabatur, q̄ cum dictus presbyter Bonus non fuiſſet profeſſus ordinē regularē, eligi non potuit in priorē. In ꝯriu̅ p̅ponebat q̄ multi priores continue vnus poſt aliu̅ fuerāt in eccleſia ipſa p̅ multa & lōga t̄pa, qui nō fuerāt p̅feſſi. Dubitauerūt iudices, an talis cōſuetudo excuſaret quominus talis electio valeret. cōſultus Papa r̄ſidet, q̄ nō debem' ſolūmodo attēdere q̄d ſit factu̅, ſed q̄d ſit faciēdu̅, & ſm̄ legē diuinā nō eſt arādu̅ in boue & aſino, nec aliq̄s debet īduere veſtē de lana & lino ꝯtextā. Vñ mādat Papa, vt ipſā electionē debeāt irritare, & p̅dictu̅ p̅sbyteru̅ & alios cōpellant, vt B. Bñdicti regulā in eadē eccl̄ia ꝯſtitutā p̅fiteantur & ſeruēt, aut eccleſiā ipſam oīno dimittāt. Not. q̄ nō debet ꝯſiderari q̄d factu̅ ſit, ſed q̄d faciēdu̅: q̄a i hoc ꝯſuetudo nū excuſat. Itē oēs q̄ in vno eodemq; officio deſeruiūt, eiuſdē profeſſionis debent eſſe.

k ¶ *Per multa & longa t̄pa.*] Cōſuetudo i hoc nō iuuat. ſ. de ꝯſue. ad noſtrā. & c. cu̅ inter vos. q̄a nō q̄d ſit factu̅, ſed faciendu̅ ꝯſiderādu̅ eſt. de oſ. p̄ſi. ſed licet. & ff. de iuſti. & iure. l. pen. & 93. diſ. legim'. & negligētia ep̄i hoc accidit. j. de teſta. q̄a ingredientibus. & diſpar p̅feſſio in eccleſia eſſe non debet. 16. q. 1. p̅sbyteros. & q. 7. in nona.

l ¶ *Dubitatis.*] Simile ſ. de reſcrip. c. cum contingat.

m ¶ *Aſino.*] id eſt, homines diuerſæ profeſſionis in vno officio nō ſociabis. ſic exponitur 16. q. 7. in nona actione.

ADDITIO. Vnde verſus. *Nemo boues aſinis cornu coniungat aratro. Nec geſtet veſte lino lana quoque textam.*

n ¶ *Irritetis.*] Et merito: quia ꝯ ius cōe facta eſt. 18. quæſtio. 2. abbatem.

abbatem. & c. q̃ fit. & contra istud ius commune nõ præscribitur vllo tempore, vt hic dicit. quamuis per multa & longa tempora &c. & similem casum habes j. eod. tit. c. cum in magistrum.

[a] Consueq ter. cum gl. in ver. cessabit. in l. auxilio. ff. de minori.

[b] Cap. 14. eod. tit. in. 3. compilationis.

Quod sicut.] Diuiditur hæc decret. principaliter in tres partes. Secũda: ibi in §. *Super eo.* Tertia: ibi in ver. *Quod autem.* Hæc prima pars primo ponit tria, quæ obijciebantur ꝯ formã electionis, & pertinet ad primã partem rubricæ. Potes colligere modũ ponendi casum litteræ. Nã facta electione de quodã promouendo in epm in ecclesia Armachana, secuta illius confirmatione & consecratione, instabant aliqui, vt iste archieps deberet deijci, ad cuius deiectionẽ allegabant tria ꝯ personam. Papa auditis allegationibus vtriusque partis decreuit & mãdauit vt in littera cõtinetur. Abbas Siculus.

CASVS. Vacãte ecclesia Armachana quidam abbas electus fuit in archiepm ecclesiæ Armachanæ, & postmodũ cõfirmatus & consecratus. Quidam eps, & abbas quidã opponebant se huic electioni. Legatus Apostolicæ sedis coram quo prædicti se opponebant, inquisiuit de modo electionis, & de persona electi, quia multa proponebantur tã ꝯ personam electi, q̃ ꝯ formam electionis: & inquisitione facta inuenit plura tã ꝯ psonam electi, q̃ ꝯ formã electionis. Dubitauit Cardinalis quid sibi esset faciendũ. consuluit Papam: & ipse respondit ad illa quę ꝯ electionem ꝓponebantur. Primo quidem electio dicebatur facta de tribus, sed illa videtur potius nominatio q̃ electio. vnde nil iuris acquisitum fuit nominatis. & ideo licite potuit procedi ad electionẽ celebrandam in ecclesia Armachana. Secundũ fuit, appellatio à rege interposita: & Papa dicit ꝙ appellatio illa electionẽ nõ potuit impedire: quia nihil attentatũ fuit in præiudiciũ regis: quia non nominatio, sed electio solẽnis debet principi ꝑsentari, vt suũ præstet assensum tãquã patronus, licet qñq; per vsurpationem in ꝯtrũ fiat. Tertiũ fuit, quia dicti eps & abbas contempti fuerunt, vt dicebant: dicit Papa, si electioni interesse debuerunt, & ipsi nõ cõtẽpti, sed vocati fuerunt, dummodo sine periculo potuerint vocari, siue nequiuerunt siue noluerunt ad electionem venire celebrandã, ipsorũ absentia electionem nõ potuit impedire. Si uero non fuerunt vocati, sed contempti, cassari debet electio, nisi postea pro bono pacis voluerint consentire. Super eo vero ꝙ in die consecrationis suæ antequã missa finiretur, acolythũ ordinauit: pro tãto excessu castigetur: quia solus Romanus Pontifex qui consecratur ante hymnũ angelicũ, & postmodũ missam incipit & perficit consecratus in die suæ consecrationis põt ordines celebrare. Alij vero qui inter epistolam & euangeliũ consecrantur: quia ipsi consecrati concelebrant principaliter celebranti, non debent tunc ordines celebrare ne diuidatur mysteriũ vnitatis. Preterea nõ licet archiepo sine pallio cõuocare conciliũ, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, & episcopos consecrare. & ideo multũ pręsumit qui antequã impetret palliũ, ꝓdicta facere præsumit: cum non tãquã eps, sed tãquam archieps ea facere videatur. Super eo vero ꝙ tabulam argẽteã alienauit, dummodo ecclesiam reddat indemnem, æquanimiter poterit præteriri, cum hoc processerit de cleri & populi voluntate. Not. ꝙ per nominationem nullũ ius acquiritur nominato. Item appellatio per laicum patronum interposita ne fiat electio in ecclesia collegiata, non valet. Item si quis contemptus fit in electione, nisi consentire voluerit, cassari debet electio. Alia vero quę ꝯ personã proponebantur, dispensatiue intelliguntur.

[c] Miridi. nensis. [d] Mondi nch. Vincen.

CAP. XXVIII.

Quòd [†] sicut ex litteris tuis: & infra. Verum cum ex prima electione, quæ facta est de tribus, dicẽda videtur potius nominatio, nihil iuris [a] acquisitum fuerit nominatis, licite procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam: [b] presertim in ecclesia Armachana; cum iuxta constitutiones canonicas, si fieri potest, in cathedrali ecclesia electio debeat celebrari. Nec appellatio interposita electionem illam potuit impedire [c], cum in ea nihil attentatum fuerit in præiudiciũ regiæ dignitatis: quia non simplex nominatio, sed solemnis electio debet principi præsentari, vt postulationi præstet assensum; etsi secus aliquando per vsurpationem aliqui faciant abusiue. Si autem Miridieñ. episcopus & abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, non contempti fuerunt, sed ad electionem vocati (si tamen sine periculo [d] potuerint conuocari) siue nequiuerint [e], siue noluerint [f] ad electionem celebrandam accedere, ipsorum absentia non potuit electionem impedire: & infra. Quòd si eos vocatos [g] non fuisse constiterit, sed contemptos, infirmanda erit penitus electio taliter celebrata, nisi postea propter bonum pacis curauerint consentire [h].

Episcopus dum celebratur missa consecrationis suæ, vel archiepiscopus ante receptum pallium ordines conferre non debet. hoc dicit vsque ad versicu. Quòd autem.

Super eo autem quòd in die consecrationis suæ, antequam missarum solemnia finirentur,

Glo. seq. distinguit duplicem nominationem.

a Iuris.] Ex tali simplici nominatiõe nullũ ius acqritur nominatis: vt 2. q. 6. c. ei q. versi. noiationes. sed ex illa noiatione q̃ fit ĩ scrutinio, ipso publicato, ius acqrit noiato in scrutinio. j. eo. publicato.

b Constitutiones.] 23. dist. in nomine dñi. & j. de appella. qua frõte. & etiã causæ spirituales in ecclesia sunt tractandæ. 2. q. 2. præceptũ. & 23. quæst. 8. conuenior. versi. sed etiam in consistorio.

c Impedire.] Et merito: quia laici nõ debent interesse electioni. s. eod. cum terra. immo ius eligendi non cadit in laicũ in collegiata ecclesia, etiam si esset patronus. j. eod. sacrosancta. non obstante aliqua consuetudine. j. eo. c. Massana. sed electio facta præsentari debet patrono vt suum prestet assensum. s. eo. cum terra. & c. cum inter vniuersas. & j. eo. tit. c. sacrosancta.

d Sine periculo.] Et sic patet ꝙ si periculum est etiam in vocãdo siue in mora, [a] alij ad electionẽ procedere debent eis non vocatis. s. eod. c. cum inter vniuersas. argu. j. de sent. excom. sacro.

[a] Adde ter. cum glo. in l. item quæritur. §. si gemma. in ver. periculũ. ff. loca. & in l. opus in gl. 2. eod. tit.

Glo. seq. signat contrarium.

e Nequiuerint.] Arg. ꝯ. s. eod. bonæ. ver. si cõstaret de vi, &c.

f Noluerint.] Si noluerint, alienos se fecisse videntur. s. eo. c. cum nobis olim. & j. eod. ecclesia vestra.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

g Vocatos.] Præsumitur quis nõ vocatus, nisi hoc probetur: vt hic patet. & 4. q. 5. q. si quis. 82. dist. ꝓposuisti. Arg. ꝯ. s. eo. bonę. versi. si. q. a nuncio creditur an aliquis sit vocat⁹. ff. de reb. cor. qui sub tu. vel cura. magis. §. illud. j. de appel. cum parati. Dico ꝙ si quis negat se fuisse vocatum, aduersario incũbit probatio, vt hic innuitur. & j. de proba. quoniam ꝯ. de hoc dictum est s. eod. bonæ.

ADDITIO. Dicit Goffredus. Puto nuncio & actis iudicum stãdum, nisi validæ probationes offerrentur ex aduerso. alle. j. de testib. cum à nobis. Quid de nuncio dixerint hic Io. & Vinc. scripsi in Specu. de cita. §. sequitur. super versi sed nunquid. Ioan. Andr.

Ex hac dissoluta gl. seq. format tres oppositiones, & duas quæstiones. Opponitur quod contemptus ratificare non potest, quia quod non valet, &c. Secundo quod non potest, quia suo nomine non est gestum quod in spiritualibus, &c. ponit opi. Io. quam reprobat. Tertio quod cogitur habere ratum, cũ sit vtiliter gestũ. soluit quod remittere nõ tenetur, &c. Quarto quæritur, an instante contempto eligens resilire possit, allegat pro & contra. Quinto an contempto mortuo requiratur consensus substitutorum ponit solutionem Vincen.

h Consentire.] Sic patet ꝙ electio quæ nõ valet, per ratihabitionẽ potest confirmari. 16. q. 1. qm̃ quicquid. & j. de his quę fi. à prela. sine ꝯsen. cap. cũ nos. & cũ in Apostolica. j. de dona. c. pastoralis. & j. de iure patro. cura. & j. de trãsla. contingit. Sed ꝯ. j. eod. auditis. & j. de iure pa. illud. & 16. q. 3. c. placuit. §. põt. versi. qđ ab initio. ff. de reiud. qđ ab initio. Sed nonne absentes cogi debent ratã habere electionẽ, cũ in hoc negotiũ ecclesiæ vtiliter gestũ sit. ff. de nego. gest. l. Põponius. cũ absentes id facere tenerentur. ff. de ri. nupt. l. si filius? sed dic ꝙ iniuria facta est absentibus, & illã nõ tenentur remittere sine satisfactione. 23. q. 4. si illic. 90. distin. si quis contristatus. Item si cogerentur consentire pręsentibus, iam non haberent liberũ arbitriũ, & sic inuitis daretur eps: qđ esse non debet. 63. dist. nullus. Itẽ patet hic ꝙ circa spiritualia possum habere ratũ qđ meo nomine non est gestũ. 9. quęst. 3. Lugduñ. & j. de iure patro. cura. & 2. q. 1. in primis. & 3. q. 6. hoc quippe. Sed nunquid in hoc casu possent primi electores resilire, cũ absentes nolunt cõsentire? Quod vi cũ diffidant de iure suo. s. de postu. bonæ. 63. distin. quanto. Sed ꝯ vt. s. eod. cum inter canonicos. in fin. & 8. q. 1. dilectissimi. ff. de serui. rusti. ꝓdi. per fundũ. ff. de opti. leg. si tibi. §. vnica. ff. de nego. gest. si ego. Itẽ põt dici vt Ioan. dicit, ꝙ si præsentes eligũt & spem suæ electionis ponunt in absentibus sperantes ipsos ratũ habituros, quia tunc demũ per ratihabitionẽ põt confirmari factũ præsentiũ. sed si itanm pręsentes per suã electionẽ intendant ius dare electo: tunc non põt ratificari ipsorũ electio: vt 9. q. 2. Lugduñ. ff. de solu. si quis offerenti. qđ nõ credo, immo qualitercunq; elegant, possent absentes ratã habere electionẽ, dum tñ non sit nulla ipso iure. j. ca. proxi. Item pone ꝙ illi qui cõtẽpti sunt, mortui sint, nũquid subditorum consensus exigitur? Vinc. dicit [3] ꝙ non, nisi essent prælati q alijs succedunt in onere ac honore. j. de off. deleg. qm̃ abbas. & j. de off. ord. pastoralis. in canonico secus. argu. j. đ testi. req sisti. in fi. §. 1.

Electio inualida an possit per ratihabitionẽ confirmari.

[3] Idẽ Phi. Gof. Inno. Host. Cõp. & Abb. Idẽ secundum Ion. & Hostien. & Cõpost. si lite pendente sit per contemptum mortuus cõtemptor, vel trãsferatur ad aliã ecclesiam, petit actum C. si reus, vel ac. mor. fu. l. si. Io. An.

Svper eo.] Ille §. diuidit in tres partes: quia ponit alia tria quæ obijciebantur contra personam promoti, comprehenso §. fin. partes satis patent in littera.

Glossa

¶ *Glo. seq. reddetur per quaestionem, an missa sit de substantia consecrationis, & an vnus possit consecrare, & alter missam dicere. In fine signat contrarium, & soluit.*

acolythum ordinauit, pro tali excessu eum corripias & castiges: cum solus Romanus Pontifex (qui ante hymnum angelicum consecratur, & postmodum ipse missarum solemnia incipit & perficit consecratus) in die consecrationis suæ valear ordines celebrare. Cæteri vero qui inter epistolam & euangelium consecrantur, quia consecrati concelebrant principaliter celebranti, ne diuidatur[a] mysterium vnitatis †, non debent tunc ordines celebrare. Preterea cum non liceat archiepiscopo sine pallio[b] conuocare conciliū; conficere chrisma; dedicare basilicas & ordinare clericos; & episcopos consecrare, multum profecto præsumit, qui antequam impetret pallium, clericos ordinare festinat: cum id nō tamquam[c] simplex episcopus, sed tamquam archiepiscopus facere videatur.

¶ *Iste ver. non summatur, tum propter diuersitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum. Abbat.*

¶ Quòd autem tabulam argenteam dicitur vendidisse, dummodo ecclesiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire[d], cū id de cleri & populi processerit voluntate.

¶ Idem Toleti † episcopo & Sagoñ † & de Ardeñ. Abbatibus.

¶ *Electio per minorem partem capituli facta non tenet, nec per subsequentem consensum ratificari potest. h. d. secundum communem intellectum.*

CAP. XXIX.

AVditis † & intellectis meritis causæ de duabus electionibus celebratis in ecclesia Baioceñ. vnam † de G. archidiacono: & alterā de R. subdiacono[e] inuenimus vtramq; cōtra formam canonicam attentatam. Cum enim inquisitis voluntatibus singulorum decanus cum paucioribus in ipsum R.[f] & cantor cum pluribus in

a ¶ *Diuidatur.*] Sed qualiter diuidatur, exemplū habes 23. distin. quorundam. ita eps qui consecratur, concelebrat, id est, simul celebrat suo consecratori q principaliter celebrat; & ideo tunc non debet dimittere officiū illud quod ipse inceperit cū cōsecratore suo, & alios ordinare: quia sic diuideretur mysteriū illius missę in qua consecrat: qđ fieri nō debet: & toti missę debet interesse. Et ita vr esse de substantia consecrationis ipsa missa, hac ratione: quia consecrationes epōrum & ecclesiarum & confessio chrismatis debet fieri cū missa. j. de cele. mis. te referente. & de cō se. dist. 1. omnes basilicæ. & vno cōtextu sine aliquo interuallo: & ille qui consecrat, debet missam celebrare, & ita officium illud totū continuum debet fieri sine interpositione vel mutatione aliqua personarū. nisi magna necessitas casualiter superueniret. 7. q. 1. nihil. & c. illud. quia sic ordinauit ecclesia Romana. & obseruat. & idem fit & obseruatur in collatione sacrorū ordinum. Ex hac consideratione vr q missa sit de substantia consecrationis. Ꝯtrium tñ consueuit dici. & verū est q missa non est de substantia cōsecrationis: quia diuersa sunt cōsecratio & missa: sed pp virtutem & reuerentiā sacramentorū & ordinum statuit ecclesia q qñ talia celebrātur, semper cum missa celebrentur. Contrariū est not. 77. distin. in veteri. Tñ si huiusmodi solēnitates non seruarētur, nihilominus valerent consecrationes, & ordinū collationes clericorum: sed qui Ꝯ facerent, punirentur ordinantes, & ordinati: quia Ꝯ ordinationē ecclesiæ, & Ꝯ illud quod ecclesia seruat, fecerunt. Sed q illi qui faciunt Ꝯ ordinationē ecclesiæ puniantur, habetis de temp. ordi. fane. & c. litteras. & c. vel non est compos. & duobus c. ibidē sequentibus. oēs enim tenētur seruare quod ecclesia Romana obseruat. j. de sacra vnct. c. vnico. in fi. & quę omissa sunt in pręmissis, debent suppleri: vt s. prio. c. de sacra voc. & i tit. seq. c. 1. & c. pr̄sbyteri. Hug. dixit q si vnus consecrat, & alter missam dicat, cōsecratus erit: sed fieri non debet. De hac materia no. 75. dist. ordinationes epōrum. De hoc qđ dixit Hug. quæsitū fuit à me Bernardo Parmen. canonico Bonoñ. capellano dñi Papæ in consecratione dñi Octauiani, Bonoñ. eps, vtrum archieps posset consecrare, & alius missam cantare? Rñsum fuit q illud fieri non debebat, cum illud esset Ꝯ ordinationem ecclesiæ: vt s. di, & nunquam audiui nec legi, q hoc aliqñ factum fuerit: & hac de causa ponitur hic hæc additio. Bernar. Sed finita illa missa si aliam postea celebraret, bene posset ordines celebrare si necessitas esset. † vnde dicit, tunc, quasi dicat, finita illa missa posset prius pallio recepto: quia mysteriū diuidi nō debet. 23. dist. quorūdā. Arg. Ꝯ 7. q. 1. nihil, & c. illud. Sed illud ex necessitate, q legē nō habet. s. de cōsue. quāto. de cōse. dist. 1. solēnitates.[a]

b ¶ *Sine pallio.*] Quia in pallio plenitudo Pontificalis officii confertur. j. de vsu pal. nisi. & ideo ante pallium talia facere non potest. Alij tñ dicunt q potest alij demandare. s. eo. suffraganeis. quia cōsecrare est ordinis epalis: sed episcopalia ante pallium acceptū exercere non potest, vnde aliis inferioris ordinis hoc demandare nō valet. arg. opp. j. de cōse. eccle. vel alta. aqua. Et arg. s. eo. transmissam. sed suffraganei sui ad mandatum ipsius possunt alium suum suffraganeum consecrare. s. eo. c. suffraganeis.

c ¶ *Tamquam.*] Et ita quędam facit quis tāquā alius, vt 23. q. 4. si ecclesia. in fi. & ff. de adop. si pater. §. qui duos. & l. si consul. & j. q fil. sint legiti. per venerabilē. vbi de hoc: quia nullius ecclesię erat eps. tāquam archieps non poterat quia nondum recepit pallium.

¶ *Gl. seq. notat per restitutionem purgari pœna, allegat §. 1. & §. ll. primo legis causam exprimens, ad contrarium alleg. §. ll. & primum exprimit. item obiicit, dat solutionem Ioan. cui respondet, ponit opin. demum soluit.*

d ¶ *Præterire.*] Et ita hic purgatur pœna criminis per restitutionē. j. de reb. eccl. non alie. si quis presbyterorū. 35. q. 9. qđ quis commisit. & 12. q. 2. si quis qualibet. simile j. de loca. & condu. pp. & ca. potuit.[1] sicut si aliquis ante accusationem recedit ab incestuosa coniunctione, sine pœna est. ff. de adulte. si adulteriū. §. ijdem imperatores. sic ff. q met. ca. l. si cum exceptione. §. fin. & C. de his qui. vt indign. l. alia. ff. de inoff. testa. l. Papinianus. §. meminisse. ff. de alie. iud. mu. cau. fac. ex hoc edicto. § penul. Ar. Ꝯ. ff. vt bo. rapto. nō pdest. vbi prodest raptori rem restituere ad euitādā pœnam. ff. de fur. q ea mente. & ff. deposi. l. 1. §. si rem depositā. Sed obiicitur, iste est suspectus, & satisdationē mutat maleuolū animum tutoris. Instit. de suspe. tuto. in fi. Sed iste non erat suspectus alias, & excusatur pp mandatū cleri & populi. 15. q. 5. de rebus. Ioañ. Sed ibi maior præstitit auctoritatē. hic fuit iste maior qui deliquit, immo ipse facere non debuit quod alios facere ipsum prohibere oportuit. 16. q. 5. nemo. & ca. in canonibus. & ff. si ser. ven. altius. ff. de condic. indebiti. frater à fratre. Dicunt quidam, q hic potest in casu isto & consimili pœna purgari q non remoueatur ab ecclesia nec deponatur. Cōtrariū dico, q licet reddit ecclesiam indemnem, ppterea non euadit pœnā depositionis, sed euadit solūmodo pœnā excōicationis: vt 15. q. 2. monem[a]. & c. diaconi. & c. statuimus. Et hoc etiam dico per iura proxime dicta. hoc probatur per decret. Greg. j. de solu. si quorunda. vbi dr, qui obligat ecclesiam, suspensus est ab administratione spiritualiū & tēporalium ipso iure. Et ita intelligitur cap. illud, si quis presbyterorum. quia per restitutionē solūmodo euadit pœnam excōicationis. Et qđ hic dicit, dispensatio fuit & gratia. & hoc innuunt illa verba; ęquanimiter poteris præterire. & ita fuit solūmodo quædam tolerantia. Huic adminiculū pręstitit qđ dicit; cleri & populi assensu. c. illud, qđ quis commisit. loquitur similiter de misericordia de eo qui toleratur in officio suo: vt ex littera ipsius c. patet. ad hoc præstat bonum arg. ff. deposi. l. 1. §. si rem.

AVditis.] Prima pars diffinitionis causam ponit. Secunda diffinit; ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Vacante ecclesia Baioceñ. canonici Baioceñ. ad electionem cōuenientes, pars vna elegit Guil. archidia. alia pars elegit R. subdiaconū. Electiones istę delatæ sunt ad dñm Papā. Ipse Papa examinatis nuncijs vtriusq; electionis, inuenit vtrāq; Ꝯ formā iuris attentatam hoc modo: Cū enim canonici in capitulo cōuenissent, & voluntates singulorū inquisitæ fuissent, decanus cū paucioribus cōuenit in R. subdiaconū non ipsum eligendo, sed nominando: cantor cum pluribus nominauit Guil. archidia. tandē solus cantor nominauit magistrū R. de Algedits, appellās ne decanus q primā vocem in electione habebat ad electionē procederet sine consensu totius capituli vel maioris partis. Decanus nō obstante appellatione illa non habito consensu maioris partis capituli sed lōge minoris, dictū Guil. archidiaco. elegit, statim appellans ne quis Ꝯ electionē aliquid attentaret. decanus tñ allegabat q electioni suę plures consenserunt, sed hæc allegatio non valebat, quia electio quæ fuit irrita ipso iure, per subsequentem consensum nō poterat esse rata. Post electionē cantor & alij qui remanserunt in capitulo, post illam electionē decani nondū cassatā, & post appel. ad sedē Apostolicā interpositā recedētes à nominatione dicti Guil. archidiaco. dictū subdiaconū elegerunt. dñs Papa vtramq; electionē vt Ꝯ formam canonicam attentatam, vt dictū est, cassauit. Not. q secunda electio attētari non debet prima nō cassata, qđ intellige cū prima electio non est in illa ratione electi. Nota q electio quæ nulla est, ex post facto non cōualescit. Item qđ fit post legitimam appellationē, nō valet.

e ¶ *R. subdiacono.*] Magistro R. olim.

f ¶ *Ipsum R.*] Non erat in antiqua.

Solus Romanus Pōt. in die consecrationis suæ valet ordines celebrare.

Missa an sit de substantia consecrationis.

† In vno manuscripto Venetiis: vera...

Bernardus decretaliū glossator quis fuerit.

†. Sed cum præsentes sint alij episcopi, nō apparet, qualis necessitas possit occurrere, nec eo die possint fieri ordines contera. c. 3. & j. de tempo. ord. vt hic ait Hostie. & Io. And.

[a] Concor. est in l alij qui ff de off. procō & in l. non solū: ... de exc. tut.

[1] Concor. est in l. magna. C. de contra & cō. stip. cū glo. fi & ibi Cy. & Pet. de bel. pert. tamen C. d ver. sig. l. sanctimus in glo. expurgati.

† Doleñ. † Dolēñ. † Santigaoñ. † Sangalaeñ.

[a] Cap. 14. eod. tit. in 1 compilatione.

† Ait Innocentius ita fuisse in registro: vnā de R. archidiacono, & alteram de magistro R. subdiacono.

a ¶ Are

a ¶ *Archid.*] Olim verbum istud, dictum non erat hic. Ber.
b ¶ *Conuenissent.*] Nominando, non eligendo.
ADDITIO. Et per tales nominationes non impeditur electio. ī. c. proxi. Ioan. Andr.
c ¶ *Appellatum.*] A cantore & suis.

dictum G. archidiaconum [a] cōuenissent [b]; solo cantore postmodum quendam alium, videlicet magistrum R. de Algediis, † nominante, ad nostram fuit audientiam appellatū [c], ne decanus qui primam in electione vocem habebat, ad electionem procederet sine consensu totius capituli, vel maioris & sanioris partis ipsius. Ipse vero decanus non habito consensu maioris partis capituli, sed longe minoris, subito in electionem prorupit [d], appellans ne quis contra ipsam aliquid attentaret: quamuis assereret, quod electioni [e] factæ plures alij consenserunt: cum tamē ex postfacto [f] nequiuerit conualescere, quod ab initio non valebat; quoniam electio quæ fuerat irrita ipso iure, per subsequentem consensum, maxime [g] appellatione pendente,

d ¶ *Praecipit.*] Eligēdo G. archidiaconū, & recedendo à nominatione R. subdiaconi.
e ¶ *Electioni.*] Factæ à decano.

• Aldepiju. • Allepiju.

¶ *Glo. seq. obiicit, soluit & remittit.*

f ¶ *Ex post facto.*] Hic vř q electio quæ nulla est ipso iure, impediat secundam, & quia dicit electio quæ fuit irrita ipso iure, & c. qa vtraq; hic cassatur: vnde ɔ̄dicit, ī. eod. bonæ. & ī. de appel. constitutis. & ī. eod. congregato. in quibus secunda tenet: qa prima fuit nulla ipso iure. Sed dicas, q electio illa non erat nulla ipso iure, immo poterat rata haberi, nec erat euidēs ipsam nō tenere. Et verba ista, scilicet, irrita ipso iure, non tenentur pprie: vnde expone, irrita ipso iure, id est, irritanda de iure. & hæc expositio probatur per finem ca. vbi dicit, vtrāque electionem duximus irritandam, & sic nulla ɔ̄rietas: & loquitur in eodem casu hæc decr. cum illa. ī. eod. considerauimus. Et nō innuitur hic q ratihabitio non possit habere locum in electionibus, qa bene habet locū: vt ī. eo. qđ sicut. & c. licet. 63. dist. quāto. ī. de iure patrona. cura. & ī. de postula. bonæ. sed hic non pōt habere locū ratihabitio, quandiu appellatio pendet: Et ei non renunciatur in totū: quia ɔ̄ria sunt consentire & nolle recedere ab appellatione. simile ī. de appella. solicitudinem. vnde dixit, maxime appellatione pendente: quasi dicat, si voluit renunciare appellationi & ɔsentire, pōt cōualescere: & maxime: pro, tm̄, ponit. & qđ dicit ex postfacto, & c. allegatio fuit partis aduersę. nec ponūt illa verba, ex postfacto. & hoc vř per fi. vbi dicebat: Nos igiř his & alijs auditis q corā nobis allegata fuerunt. vel dic put dř in vltima notula in fi.

g ¶ *Maxime.* Proprie ponitur: quia idem esset citra appellationem & in antiqua non erat hoc aduerbium.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

h ¶ *Cassatam.*] De facto intellige cū nulla fuerit: quia qđ non est, cassari nō pōt. sic ī. de re. eccle. alie. vel. non. si quis presbyterorū. Item qđ dicit in fi. irritandā, ɔ̄dicit lineræ superiori, vbi dicit q electio fuerat irrita ipso iure, ergo non poterat irritari, si nulla est. Dic q verbum istud, irritandam, quantum ad primam electioné, ponitur improprie, id est, irritam: quantum ad secundā ponitur proprie. simile 58. dist. presbyterum. quia secunda nō erat nulla, sed per exceptionem fuit cassata: & si decanus & sui consensissent electioni secundæ, confirmata fuisset: vt dicitur in fi. vlt. notulæ.

Vnus intellectus est, i. si appellatio non penderet: quasi dicat, quòd electio contra iustam appellationem facta non conualescit, licet appellationi renuncietur: vt dixi supra glos. prox. Alius intellectus est, i. si appellatum non fuisset. Ioan. Andr.

¶ *Glo. seq. dist. quòd duæ electiones aut fiunt vno contextu, aut ex interuallo secundo casu aut prima est annullanda, aut nulla: & si nulla: aut istud est euidens, aut dubium: & ponit quòd etiam nulla impediat secundam, inducens sex simila. Ponit op. distinguentem nullitatem iuris vel exceptionis, vel tantum actionis. Quærit demum de ratione diuersitatis, quæ est solutio contrariorum. & distinguit an primi qui fecerunt electioně nullam, sint etiam priuati potestate eligendi, necne. In fi. quærit, arg. pro & contra. & soluit.*

i ¶ *Irritandam.*] Not. q vbi plures electiones cōcurrunt, quæ fiunt incontinenti, neutra impedit aliam, vel præualet alij quę prior fit, sed pręualet illa quæ maioribus iuuaī meritis, & plurimorū approbatur assensu. 63. dist. c. vlt. ī. eod. ecclesia. ī. eod. dudum. si vero ex interuallo fiat secūda, tunc habet locū dist. aut prima est aliqua, licet posset elidi per exceptioné, aut nulla ipso iure. Si enim euidens est, primā non tenere ipso iure; puta cū eligitur qui est ineligibilis. ī. eod. cū wintoñ. ī. de appella. constitutis. & ī. eod. venerabilé. & ī. eod. tit. congregato. vbi tenet secunda a paucioribus facta: tunc prima non præstat impedimentū secundæ. Sed si dubiū est an teneat prima: quia aliqua causa allegatur quare posset tenere, tunc prima præstat impedimentū secundæ, nec debet fieri secunda, prima non cassata. ī. eo. considerauimus. Sed hec vř ɔ̄ ex eo qđ dixit ī. cū tñ ex postfacto, & c. q electio, quæ nulla est ipso iure, impediat secundā: prima enim à paucioribus, & post appel. facta fuit, vnde videbatur nulla. Et sic perditur dñium per id quod nullum est. ī. de renuncia. q in dubiis. Sicut vides q ab accusatione quæ nulla est, non pōt quis discedere nisi iudicis auctoritate. ff. ad Turpil. l. 2. §. accusationem. sic secundū testamentum factum sub conditione quę nunquā erit, dum tñ esse possit, rūpit primū. ff. de iniu. rup. testa. cū in secundo. in fi. & primū matrimoniū qđ nullum est, impedit secundū. ī. de spon. ad audientiam. sic manumissio quę nulla est, pstat impedimentū vsucapiendi. ff. de vsucapi. pro donato. l. qui pro donato. sic accusatio quæ nulla est impediat sequens matrimoniū. ī. de despon. impube. ad dissoluendū. in fin. In stipulatiōe aliud est; quia si prima stipulatio non valet, quę pōt elidi per exceptionem, tenet secunda. ff. de verborū obligatio. si dari stipuler. Quidam tñ distiguūt, q electio qñq; nulla est iure actionis, & nō iure exceptionis: quoniā ex ea non potest peti cōfirmatio: vt hic. & ī. eod. considerauimus. vbi prima non tenet: & tamen impedit secundam; & hæc qñque est nulla iure exceptionis & actionis: vt illa quæ facta est ab excommunicatis siue de persona indigna: quia ex ea nō potest excipi vt alia impediatur. ī. de appella. constitutis. & simile ī. eo. bonæ. Sicut aliquis qñq; consequitur sumptus per retentioné: quos nō posset consequi per actioné. ff. de cōdi. indebi. si in area. in fi. Instit. de re. di. §. certe. arg. ff. de cōpen. etiā. Sed quæ est rō quare in casu huius decre. electio quæ est ipso iure irrita, impedit secundā, ita q non valet: & in ɔ̄rijs. ī. eod. scriptū. & ī. eod. congregato. & ī. eod. cū in cunctis. & c. bonæ. & c. cū wintoñ. & ī. de appellatio. constitutis. electio q est ipsu iure irrita, nō pstat impedimentū secūdę. Rō est hæc. Licet enim in casu huius decre. prima electio sit nulla: eligētes tamen nō sunt ipso iure eligendi potestate priuati: nec electio pp hoc deuoluitur ad alios: & ideo cantor & sui non debebant eligere sine decano & suis sociis: & qa elegerūt decano & suis sociis non vocatis post appel. prima non cassata, & ex interuallo: cassatur vtraq; electio: & vtraq; pars peccauit in forma, siue in modo eligēdi, sed in ɔ̄riis electio est ipso iure nulla, & eligentes sunt ipso iure eligēdi potestate priuati, & ius eligendi deuoluitur ad alios etiam pauciores. ī. de postu. gratū. & ī. eo. bonæ. & ideo tenet electio, cū sit facta ab illis penes quos ius deuoluitur eligendi. & ista duo concurrere debent ad hoc vt teneat secūda electio: plus enim peccauerunt eligendo indignū q peccando in forma, & ideo plus puniuntur. Et est simile: quia qui peccāt hodie ɔ̄ formā illā. ī. eod. quia pp. non sunt priuati eligendi potestate, sed priuandi: sed qui peccāt eligendo indignum, sunt ipso iure priuati. Si vero vtraq; pars peccat in forma, vtraq; cassatur: vt ī. eod. considerauimus. & hic & in consimilibus. sed si vtraq; pars peccat in materia, transfertur eligēdi potestas ad superioré. ī. eod. bonæ. in fi. hodie vero seruari debet forma illius decre. ī. eod. quia propter. Sed si cantor & sui vocassent decanū & suos ad electionem, & illi etiam noluissent venire, tunc nunquid eorum valuisset electio? Videtur quòd sic. ī. eod. cū nobis olim. & c. quod sicut. §. si autem. Arg. ɔ̄. ī. eo. considerauimus. Credo q si decanus & sui, qui contempti fuerunt in secunda electione à cantore & suis, cōsensissent electioni cantoris, valuisset secunda. ī. eod. quod sicut. cum nullum ius acquisitum fuisset electo per primam electionem, quæ nulla erat ipso iure: vt dicitur ī. vnde ab eo poterat recedi sine iniuria alicuius.

Concor. Bar. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquir. posses.

In eodem Bacharęque deuatabus. Faltern ad domū propriam.

Ait Innocētius in registro suo habere non nominatione dicti G. archidiaconi recedentes, de nouo magistrum R. subdiaconum cū esset subdiaconus eligere præsumpserunt.

Electio ipso iure irrita nō præstat impedimentum secundæ.

Adde Romanū. post Bar. in l. cū quidam. ff. de le. 2.

non poterat esse rata. Eis ergo ad propria recedentibus, † cantor & alij qui remanserāt in capitulo, post illam electionē nōdū cassatam [h], & appellationē ad nos interpositam, à nominatione † dicti archidiaconi recedentes, de nouo præfatum subdiaconum eligere præsumpserunt. ¶ Nos igitur electionem vtranq; duximus irritandam [i].

¶ Idem Grandissyluę, & Bellæperticæ abbatibus.

¶ *Potestas data compromissarijs ad eligendum prælatum, re non integra reuocari non potest: & desinit res esse integra postquam compromissarij cœperunt habere tractatum.*

CAP. XXX.

IN † causis: & infra. ¶ Cum capitulum Tholosañ. ecclesiæ ad tractandum de electione episcopi conuenissent, duos elegerunt vt quinq; de eodē capi-

Cap. 15. eod. tit. in 1. compilatione.

IN causis.] Diuiditur principaliter in tres partes. In prima ponit postulati petitionem. In secunda ibi, *Nunc vero.* ponit electi allegationem. In Tertia: ibi, *Quia vero.* partim negotium diffinit, & partim diffiniendum committit. Abbas Siculus.

CASVS. Ecclesia Tholosañ. vacante, capłm ad tractandū de electione insimul cōuenerunt, & duos de capitulo elegerunt, vt quinque de eod. capitulo eligerent electores, qui pstito iuramento tractarent de electione pastoris. & statutum fuit à capitulo, vt ille quē illi quinque eligerent, vel tres ex illis, dummodo persona esset idonea, pro

nea, pro epo haberetur. postmodũ cũ illi duo, quinq; electores elegissent, & illi ad tractandũ de electione secessissent in partem, & nõ possent omnes concordare in vnã personã, tres ex illis postulauerunt epm Conuennarũ: reliqui duo tertia die cum paucis de capitulo reliquis absentibus, archidiaconũ Agennesẽ elegerunt. Demũ causa super istis electionibus ad sedem Apo. est delata: in præsentia dñi Papę omnia ista ex parte illorũ qui postulauerãt epm Cõuennarũ pposita fuerũt; cõtrio nũcij prędicti archidiac. rñderunt, q cum prædicti quinq; de electione tractarent, & inter se discordassent, ita q contentiosæ voces eorum à fratribus qui remanserant in capitulo, auditæ fuerunt à caplo. capitulum per duos de canonicis prohibuit ne vlterius in negotio ipso pcederent, reuocãdo sibi traditã potestatem, mandantes eisdem vt ad capitulũ redirent ad tractandũ de electione cũ aliis: quorũ duo ad capitulũ sunt reuersi; subsequenti die capitulũ (vt moris est) fecit pulsari campanas ad capitulũ congregandũ. & cũ pdicti tres cũ quibusdam aliis ad capitulũ non venissent: prior cũ maiori parte capli, prædictũ archidiaconũ elegit. Auditis his & aliis, Papa super hoc scribit quibusdã abbatibus in hũc modũ: Quia postulatio facta de epo Conuennarũ, facta fuit per illos in quos totũ capitulũ eligendi transtulerat potestatẽ, pp quod de consensu toti⁹ capituli intelligitur esse facta: cũ res nõ esset integra, ex eo q electores in tractatu processerant, potestatẽ illã capitulũ non potuit reuocare: & ideo electionẽ ipsius archidia. cassauit. Vnde mãdat Papa cuidã epo & duobus abbatib⁹, quatenus si personã illius epi inueniant vtilẽ & necessariam ad regimẽ ecclesię Tholosanæ, & idoneã ad hæreticorũ perfidiam exstirpandã, ei tribuãt licentiam transeundi ad ecclesiã Tholosañ. Not. q re non integra potestas alij cõcessa non potest reuocari. Item quod fit per illos quibus totum capitulum contulit potestatẽ, per ipsum capitulum intelligitur esse factum. Item qui per alium facit, per seipsum facere videtur.

tulo eligerent electores,† qui prestito ᵃ iuramento de substituendi Pontificis electione tractarent: & à singulis de capitulo statutum est, & cõcessum: vt ille quem illi concorditer, vel tres ex illis eligerent, ab eis (si persona esset idonea ᵇ) pro episcopo sine contradictione aliqua † haberetur: & infra. Postmodum vero cum à prædictis duobus quinque electores electi fuissent, & ad tractandum de electione secessissent in partem, & non possent omnes in vnam pariter concordare personam, tres ex eis conuenerunt in episcopum Conuennarum; & deinde electionem ᶜ, quam de postulando episcopo fecerant, capitulo publicarunt: ac reliqui duo subsequenter tertia die cum paucis de capitulo, reliquis absentibus, elegerunt archidiaconum Agennensem: & infra. ¶ Nuncij vero prædicti archidiaconi econtrario responderunt, quòd cum prædicti quinque electores seorsum de electione tractantes inter se dissiderent, ita quod contentiosæ voces eorum, à fratribus qui remanserant in capitulo auditæ fuissent, capitulum ipsos propter huiusmodi contentiones suspectos habentes, ad eos duos de canonicis destinarunt, per quos inhibuerunt eis ex parte nostra, ne vlterius in facto procederent: & ita potestatem ᵈ eligendi, quam eis commiserant, reuocarunt; mandantes eis vt redirent ad capitulum, & pariter cum alijs fratribus de electione tractarent; & huiusmodi reuocationi duo ex ipsis electoribus adhibentes consensum, reliquis tribus non contradicentibus, ad ipsum capitulum sunt reuersi: sed alij tres vsque ad fores capituli subsecuti, ab eis postmodum discesserunt. Capitulum vero cum tota die illa ipsorum præsentiam expectassent, subsequenti die campanã ᵉ pulsari fecerunt (sicut moris est) ad capitulum congregandum† : & prædictis tribus cum paucis cõplicibus suis sese contumaciter absentantibus, Prior cum maiori & saniori parte capituli elegit in episcopum archidiaconum supradictum: & infra. ¶ Quia vero postulatio ᶠ de episcopo Conuennarum, quæ præcesserat, facta erat per eos, in quos totum capitulum eligendi transtulerat potestatem, propter quod vnanimiter de consensu totius capituli intelligitur esse facta, quam (cum res non esset integra ᵍ, quia in tractatu iam processerant electores) capitulum minime potuit reuocare: electionẽ ipsius archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus si personam ipsius episcopi † vtilem & necessariam inueneritis ad regimen ecclesiæ Tholosanæ: & idoneam tam scientia litterarum quàm suæ conuersationis exẽ-

a ¶ *Prestito.*] Secundum quod lex dicit in Auth. de sanc. episc. §. iubemus igitur abbatem. coll. 9.

b ¶ *Idonea.*] Hæc clausula semper intelligitur, etsi non apponatur. s. eod. causam quę. & s. de rescrip. cum adeo.

c ¶ *Electionem.*] No. mirabilẽ significationẽ huius termini, electio: hoc fuit dicere suam postulationem capitulo publicauerunt. argu. j. de renun. post translationem.

d ¶ *Potestatem.*] hic confessus fuit de intentione aduersarii, & sic fundauit intentionem aduersarij.

e ¶ *Campanam.*] j. de offi. custo. cap. 1. & 2. dist. 1. ius militare.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem, an datus ad eligendum postulet. arg. quòd sic per hoc cap. inducens 7. alia iura ad contrarium inducit sex: solut. & contrariis respondet.*

f ¶ *Postulatio.*] Hic habes q qui dati erant ad eligendũ, possunt postulare & de alia ecclesia. sic j. de renun. cum post translationẽ. Ex quo enim capitulũ nihil excipit in illa potestate, omnia intelliguntur concessa per quæ peruenitur ad illud, & quicquid ipsi possent facere. arg. s. de consti. ex literis. & j. de priuileg. quia circa. ff. de procu.. ad legatũ. & l. ad rem mobilẽ. Et argu. ad hoc. ff. iudi. sol. iã tñ. §. in hac. & ff. man. l. vlti. in fi. Arg. s. s. eo. inonuit. in fi. ff. de pc. mandato. & C. de trãsa. transactionis. in fi. & ff. de mino. illud. §. si talis. & ff. de procur. Pomponius. & ff. de iureiur. iusiurandũ. §. procurator. Solu. prima rubrica vera q a talia pręparatoria etiã coniuncta sunt principali negotio: quia per postulationẽ venimus ad electionẽ, vel ad eius effectũ. ff. de sponsa. oratio. Cõtraria casualia sunt. ADDITIO. Et loquũtur in his quæ requirũt speciale mandatum. j. de procura. qui ad agendũ. in fi. lib. 6. Ioa. An.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. an potestas compromissariorũ possit reuocari, & primo probat quòd possit re integra, inducens 4. Secundo quòd non possit inducens quinque. Tertio quòd etiam re non integra reuocari possit, inducens duo. Quarto quòd re non integra non possit. Quinto ponit opi. quam approbat. Sexto opi. quam non approbat.*

g ¶ *Cum res non esset integra.*] Ergo si res esset integra, possent reuocare: vt hic arguit, ad instar mandati, qd re integra reuocari põt. Instit. man. §. recte. cum nihil intersit mandatarij. ff. de condict. ob cau. da. l. si pretium. & l. si pecuniam. & l. dedi. in princ. & in societate. ff. pro soc. verũ. §. vlti. & in deposito. ff. deposi. l. 1. §. penul. & j. de deposito. bona fides. In cõtriũ vr quòd re integra non possit reuocari talis potestas, nisi placeret vtrique parti. sic fit in venditione. C. de acti. & obliga. sicut in mino. cum gratia vtriusque talis actus factus sit: vt ibi. nã ex quo semel cõsenserunt & contulerũt ius in ipsos, & illi receperunt, & etiã iurauerunt, mutare non possunt, nec reuocare: vt infra de off. deleg. super quæstionum. §. porro. & quod semel placuit, amplius displicere non potest. 32. quęstio. 5. horrendus. & 8. quæstio. 2. dilectissimi. & s. eod. cum inter canonicos. ver. fin. ᵍ præterea hic fuit quædã concessio siue donatio iuris, sed perfecta donatio non reuocatur. C. de dona. siue C. de transa. quamuis. & C. de reuo. dona. si donationem. & C. de dona. quæ sub modo. l. perfecta. & dicit Dñs: Non auferã à te qđ tibi dedi. 22. q. 2. c. si qualibet. §. non enim. & remittentibus actiones suas non est amplius regressus ad eas. ff. de ædi. edic. l. quæritur. §. si venditor. & cõmodatũ ante vsum completũ nõ reuocatur. j. de commo. c. vnico. & ff. co. nt. in cõmodato. §. sicut. Et sic non vr per ista iura q reuocatio posset fieri eis inuitis, cum gratia vtrorũq; hoc sit factũ, & intersit istorũ nõ reuocari ius illud ab eis, cum modo possent eligere quem volunt, postea vero non. In cõtrariũ vr q etiam re non integra possunt reuocare vsq; ad litem contestatã: quia vsq; ad li. contesta. possunt reuocare mandatũ procuratoriũ. ff. de proc. ante litem. & etiã post si suspectus sit. ff. eod. titu. post litẽ. & l. itẽ si suspectus. & l. quę omnia. sed isti iam suspecti videbantur, cũ essent in clamoribus & discordia: vt j. de proc. ex insinuatione. & in c. in nostra. & c. mandato. & iudicium soluit vetante eo qui iudicaret ʰ iussit. ff. de iud. iudicium. ff. de arbitr. sed si in seruum. in fi. Contra probo q re non integra non possint reuocari. j. de iud. c. 1. & ff. de iurisdi. om. iudi. si conuenerit. & hic in fin. Quid ergo dicemus? Satis probabiliter posset dici, q talis potestas data reuocari non possit, siue res sit integra siue non. & hic supple, maxime: quia

Marginal notes: † Hic text. expressus fin q Pap. in suo studio. — † In antiquis, qualiter. — Electio pro postulatione quandoq; accipitur. — Postulare põt quis datus fuit ad eligẽdum. — Eligendi potestas ali quibus concessa an reuocari possit. — † Facit ad hoc lex fin. C. de pręsli. doc. lib. 10. — † vox. epi. deest in nõ nullis antiquis. — Compromissariorũ potestas ad eligendum an possit reuocari. — ᵍ Vide tex. in l. si vxor. § si. ff. de adul. & l. 1. quod si nolit. §. in factum. ff. de ædil. edi. — ʰ Hoc verum est in ordinario committente etiam re nõ integra: in delegato secus, infra de off. de leg. quãuis. lib. 6. Sed eligere compromissariis committere non possunt re integra. Io. An.

maxime: qa non est hoc purũ mandatũ, immo cessio iuris siue donatio, vt dictum est. Et Io. huic opinioni consentire videtur: & ad hoc optime facit s. eod. causam quæ. Alij dicunt ꝙ re integra possunt reuocare, vt hic innuitur à ɔtrio sensu. Et arg. optimũ: quia non dr̃ durare talis ptãs, nisi cum permissa durat. ff. qđ cuiusq; vniuersi. item eorum. §. 1. in fi.

a ❡ *Perfidiã.*]Hoc ideo quia si esset remissus & negligens ad hæreticos extirpandos, debet remoueri. j. de hæretic. excõicamus 1. in fi. b ❡ *Tribuatis.*]Ex hac decretali bene colligitur ꝙ ius acquiritur postulato post publicationem postulationis. in hoc, scilicet acquiritur ꝙ postulantes ab ea recedere non possunt, sicut nec ab electione post publicationẽ scrutinij. j. eod. publicato. & idem credo publicata postulatione, vt dixi s. de postulatio. capitu. vlt. & penult. Sed contrariũ põt assignari. s. de postulatio. bonæ. vbi vr̃ ꝙ postulantes possunt recedere à postulatione, antequã sit præsentata superiori. Sed hic non poterant recedere: quia promiserant illũ habere pro epo quẽ illi eligerent in epm: & ita non poterant venire ɔ promissionem suam.

ADDITIO. Vnde ꝙ non tenuit hic electio, non fuit pp postulationis publicationem, sed pp defectum potestatis in compromissarios iã translatæ secundũ Compost. qui hoc not. s. tit. 1. c. fin. Vnde dicebat Iooo. hic ꝙ obstabat hęc fides præstita in compromisso. & quia non ipsi, sed compromissarij postulabant. Dicebat etiam ꝙ propriam postulationẽ reuocare non posset, nisi consentirent oẽs, vel maior pars. ff. ad munic. quod maior. Dicit Host. ꝙ forte requirentur duæ partes. nam aliter non est plena concordia. arg. s. eod. licet. cum concor. Ioan. Andr.

Præcipua epõrũ cura in extirpandis hæreticis uersari debet, nã hoc eis incumbit iure diuino. Albertinus tra. de agn. assertio. q. 11. circa finem. pulchre concedit Tholosanum c. 2.

Alias, euidentem.

Cap. 16. eod. titu. in 1. compilatione.

† Alias, item ab impetitione ipsius episcopi.

plo, ad hereticorum perfidiam [a] de Tholosañ. dioecesi extirpandam, † quæ ibi per negligentiam præsulum miserabiliter & damnabiliter hactenus pullulauit, transeundi ad ecclesiam Tholosanam propter vrgentem necessitatem & eorundem † vtilitatem, ei licentiam tribuatis [b].

❡ Idem episcopo Florentino.

❡ *De consuetudine potest canonicorum electio ad solum capitulum pertinere. hoc dicit, & solet quotidie allegari.*

CAP. XXXI.

CVm † ecclesia Vulterana debito canonicorum obsequio longo [c] fuisset tempore destituta, Vulteranus episcopus volens ministrorum defectum in eadem ecclesia restaurare, canonicos quosdam elegit & instituit in eadem: quos canonici recipere noluerunt, asserentes quod talis electio fuerat in eorum præiudicium attentata: & infra. ❡ Mandamus, quatenus super primo articulo petitionis episcopi, in quo postulauit [d] à re vt canonicos ab iniuria, quam ei super electione canonicorum Vulteranen. ecclesiæ inferunt, prohiberes, ab † impetitione ipsius dictos canonicos absoluere nõ postponas: quia non videtur iniuriam [e] facere, qui vtitur iure suo, cum per testes longe melius [f] sit probatum, quòd canonici supradicti, hoc iure vsi fuerint antequam episcopus memoratus: In secundo quoque articulo [g], quo idem petebat episcopus, vt dicti canonici ipsum iure electionis vti libere paterentur, absoluere studeas canonicos sæpedictos, maxime si sit notorium [h], quòd in Tuscia generalis consuetudo seruetur, vt in cathedralibus ecclesijs solum capitulum, irrequisito episcopo, eligendi canonicos habeat facultatem.

CVm ecclesia Vulterana.]Primo ponitur cõsultatio. Secũdo rñsio: ibi, *Mandamus.* Abb. Siculus.

CASVS. Ecclesia Vulterana canonicorum obsequio longo tempore fuerat destituta. Vnde Vulteran⁹ eps quosdã elegit & instituit in eadẽ, sed canonici eos recipere noluerunt, dicentes ꝙ electio talis fuerat in eorũ p̃iudiciũ attentata. pp quod eps ɔ canonicos litteras apostolicas ad Floren. epm impetrauit, coram quo petebat eps, vt canonicos prohiberet ab iniuria quã faciebant eidem super electiõe dictorũ canonicorũ. Secũdo petebat vt canonici ipsum epm iure electionis libere vti de cætero paterentur. Florentinus eps lite super dictis articulis contestata, & receptis probationibus vtriusq; partis, dubitans qualiter super prædictis deberet procedere, consuluit dñm Papam, causam instructã remittendo ad ipsum, & ipse Papa eidem rñdet, vt super hoc primo articulo in quo petebat eps vt canonicos prohiberet ab iniuria quam faciebãt eidẽ super electione prędictorum canonicorũ, absoluat canonicos Vulteranos ab impetitione epi: quia non vr̃ iniuriam facere qui vtitur suo iure: cum per testes lõge melius sit probatũ, ꝙ canonici illo iure sunt vsi antequã epi Vulteranus. In secundo articulo, quo idem eps petebat, vt canonici paterent epm libere vti decætero iure electionis, absoluat similiter canonicos sæpedictos, cum sit notorium, ꝙ in Tuscia consuetudo generalis seruatur, vt canonici in cathedralibus ecclesiis solummodo irrequisito epo eligẽdi canonicos habeant potestatẽ. Not. ꝙ non facit alicui iniuriam qui vtitur iure suo. Not. ꝙ in ecclesijs cathedralibus circa electiones consuetudo seruanda, cum de iure cõi pertineant simul ad capitulum & epm illius ecclesiæ.

❡ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

c ❡ *Longo.*] Per hoc videbatur ꝙ eps posset supplere negligẽtiam canonicorum, etiam si alias eligere nõ posset. j. de conces. præben. nulla. & s. eod. cum in cunctis. in fi. Sed hic non poterat taliter supplere, quia non erant distinctæ præbẽdæ. j. de conces. præbend. ex parte. & si distinctę essent, adhuc non posset: cum ipse similiter negligens fuisset, vnde potestas translata erat ad superiorẽ, nec morã poterat purgare. j. de supplen. neglig. pl. licet. & duobus c. seq. ex eo ꝙ dicit, longo tpe.

❡ *Glo. seq. obiicit, alleg. contra obiec. & soluit: contra solutionem alleg. tria iura, quibus respondet.*

d ❡ *Postulauit.*] Et vr̃ ꝙ bene postulauerit: quia solus eps debet dare p̃bendas. arg. 21. dist. in nouo. & 16. q. 7. nullus. arg. 21. distin. §. 1. quia Moyses ex præcepto dñi Aaron in summũ pontificem, & filios eius in minores sacerdotes elegit, vt ibi dr̃ & videtur expressum ĩ Authen. vt deter. sit nu. cler. coll. 1. in princ. Arg. ɔ. j. de his quæ fiunt à præla. sine consen. cap. in 6. c. primus. qa hmõi ecclesiastica debent facere de consensu capituli: vt ibi dicitur. & cum quibus est in ministerio, cũ his disponat. 93. dist. in ctione. diaconi. præterea ex eo quod dicit in fine, si consuetudo est ꝙ canonici eligant irrequisito epo, patet ꝙ de iure cõi simul debeant eligere, sicut & alia negotia simul facere debent, cum eps sit caput capituli, & canonici membra. j. de his quę fiunt à præla. sine ɔsen. cap. nouit. & c. quanto. & ꝙ simul eligere debeant, habes j. de conces. præben. postulastis. Dico ꝙ de iure cõi simul ad epm & capitulũ ptinet collatio beneficiorũ, p iura pxime dicta j. de iure patrona. nobis. & hic in fi. satis patet ita esse, sed cõsuetudo in pluribus ecclesiis derogat huic iuri. vt hic in fi. huius decr. & j. de cã pos. cũ ecclesia. & j. de verb. signifi. abbate. & s. de ɔsue. cũ dilectus. & 24. q. 1. pudenda. & j. de his quæ fi. à præla. sine consen. capi. ea noscitur. & consuetudo reddit aliquẽ inhabilem ad eligendũ. j. de elec. conii. cũ olim. & 12. dist. nos cõsuetudinẽ. & ff. de decur. nõ tantũ. Arg. ɔ. s. eod. ot. cũ terra. & c. cũ causam. & s. de consue. cũ venerabilis. & c. cũ inter. Sed illa consuetudo non est rationabilis: immo est ɔ decus ecclesiæ, & ideo non est p̃scriptibilis. s. de ɔsue. c. vlt.

Collatio beneficiorum ad quem spectet.

Alias, abbati sancti Victoris Parisien. & magistro R. de Tore canonico Morinen.

e ❡ *Iniuriã.*] Sic ff. de iniur. iniuriarũ. §. 1. & ff. de pet. hære. illud. 1. rñ. in fi. & j. de app. bonæ. & 14. q. 1. quod debetur. & q. 5. nõ sane. quia & si noceat [i] alij ita vt auferat ei consueta commoda, dũmodo tñ non faciat animo nocendi, non dicitur facere iniuriã. ff. de aqua plu. arce. si in meo. & ff. de dam. infe. proculus. & 15. q. 1. illud. ff. de ser. vrb. pdio. cũ eo. & 23. q. 2. c. vlt. secus si faceret aio nocẽdi. ff. de reg. iur. domũ. ff. de dã. ife. q vias. ff. si ser. ven. sicut. §. Aristo.

f ❡ *Melius.*]Et ideo prævalere debet. j. de proba. licet. sed si æqualiter probatũ sit, cõiter cõferat: cũ de iure cõi hoc sit faciendũ: vt dictũ est in notula, & vr̃. quia res ad suum statũ sic reuertitur. arg. s. de cõsue. cũ dilectus. & ff. de pac. si vnus. §. ꝙ si nõ vt totũ. alias esset sententiandũ pro possessore. j. de proba. ex litteris. j. de fide instrumen. inter dilectos. in fi. & Institu. de interdi. §. commodũ. nisi in tribus casibus. j. de probationib. c. ex litteris.

g ❡ *Articulo.*] Eadem vr̃ petitio cum prima. Sed dic quòd prima erat ne repellerent canonicos ab epo institutos. secunda erat, vt in posterum non impedirẽt eũ eligere, qđ licet obtineret in primo, nõ obtineret propter hoc in secundo. arg. s. eo. querela. sed in secundo articulo agebatur petitorio, vt patet ex ipsa littera.

h ❡ *Notorium.*] id est, manifestum rei euidentia, vel aliis duobus modis: [k] de quibus tribus modis habes j. de coha. cleri. & muli. c. vlt. & ff. de legi. si de interpretatione.

[i] Secus in prædio rustico, quod nõ licet mihi ita rigare ꝙ noceat vicino prædio. ff. de aqua plu. arc. l. 1. secundũ Vincen. in An.

[k] Adde memoriam gl. de iure in l. cunctos in gl. pen. C. de appellatio.

Idem abbati sancti † Victoris, & decano Parisiensi, & magistro R. Decortoñ. canonico Morineñ.

❡ *Compromittentes tenentur recipere electum à compromissarijs, si sit dignus, nisi contra formam compromissi cum appareat electum.*

CAP. XXXII.

CVm † dilectus filius archidiaconus Morineñ. nobis † intimasset: & infra. ❡ Ecclesia Moriñ. episcopi solatio destituta, canonici eiusdem de pastoris substitutione tractantes, in tres canonicos Morineñ. potestatem eligendi episcopum

Cap. 17. eod. titu. in 3. compilatione.

† Hæc duo verba nobis intimasset, desunt in antiquis.

CVm dilectus filius.]Tres habet partes. In prima ponitur allegatio pro electo. In secunda: ibi, *Verum*, allegatio contra electum. In

tertia

tertia: ibi, *Nos vero.* diffinitionis commissio. Abbas Siculus.

Casus. Ecclesia Morinen. destituta pastore archidia. eiusdē ecclesiæ electus fuit in pastorē: sup illa electione iam cōfirmata, orta fuit postmodū cōtrouersia inter epm electum, & eius sequaces, & quosdam alios canonicos eiusdem ecclesiæ. tādem delata est quæstio ad sedem Apost. ex parte electi fuit proposi tum coram Papa, q cū ecclesia ipsa vacaret, canonici eiusdē ecclesiæ in tres canonicos Morinen. potestatē eligendi epm cōtulerūt, promittentes vt illum reciperēt in rectorē, quem de gremio ecclesiæ ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus singulorū archidiaco. eiusdē ecclesiæ elegerunt, Metropolitanus electionē examinās, & personam electi, & de ætate ipsius, & de defectu cuius fuerat ab aliquibus dubitatum veritatem inquirens, pronunciauit ipsum in ætate nō sustinere defectū, & electionē ipsius confirmauit. Vnde petebat imponi silentium parti aduersæ, quæ se huic electiūi opponebat maliuose. Verum quidā B. noīe pposuit ex aduerso sub pœna beneficij sui se obligans, q supradictis tribus sub hac forma data fuit potestas eligendi, vt examinatis singulorum volūtatibus illum in quem oēs vel maior & sanior pars capituli de gremio ecclesię ɔsentiret, eligere tenerentur: sed ipsi electores potestatem sibi traditam non seruantes, dictum archidia. quem pauci de capło nominarant, eligere psumpserunt. Vnde canonici Morin. postmodū mirabanť qualiter archidiacon⁹ fuerat electus, cū plures essent in ecclesia digniores. vnde cœperunt fere publice profiteri, q ipsum archi. nullaten⁹ nominarant, & reputantes se in hac parte delusos, sic talem surreptionem dño Papæ retulerunt: petens dictus B. dictū archid. remoueri ab ecclesia Morinen. dñs Papa his auditis, qa res erat pniciosa exēplo, si p surreptionis astutiā quis ascēderet ad apicē dignitatis, ita duxit prouidendū, vt ɔdictores præstent iuramentū q maliuose non proponant hmōi quæstionē: & pdicti tres electores iuraméto adstringantur dicere veritatem, quot ex canonicis examinationis tpe in dictū archid. cōuenerunt. & si tres vel duo illorū dixerint q maior pars canonicorū consenserit in dictū archid. ɔdictoribus silentium imponatur, cum illorū probatio insufficiens esset, eo q essent in suis testimoniis singulares. Si vero dixerint q à paucior⁹ pdictus fuerit nominatus, tunc si fuerit sufficienter probatū, q illū de gremio ecclesiæ fm formam sibi datam eligere tenētur, in quē oēs vel maior & sanior pars capituli consentirent, electio ipsius cassetur: alioqui qd de arch. factum sit, ratum habeatur, & ɔdictores compescantur ab ipsius molestatione, & iudices pdictum B. priuēt pben. Morinen. ecclesiæ, qui se hac pœna si in pbatione deficeret, obligauit, non obstante, q sup ætatis defectu obiectum fuit ɔ ipsum, cum idem B. non multum institerit huic obiectioni, & super hoc à Metropolitano iudicatum fuit, cuius sententia in rem transit iudicatam, à qua intra decendium non fuerat appellatū. Nota, ea quæ per surreptionē fiunt, cassari debent. Item nota, q iuramentū debet exigi q exceptiones malitiose non opponantur, vbi est psumptio ɔ obijcientes. Item pp defectum probationis testes recipiuntur, qui vel de facto suo recipi non deberent. Item testes singulares non valēt. Item aliquis potest se obligare ad pœnam beneficij sui. Item interlocutoria sententia à qua infra x. dies non appellaf, transit in rem iudicatam sicut diffinitiua.

vnanimiter contulerunt: promittentes vt illum reciperent in pastorem, quem de gremio[a] ipsius ecclesiæ ducerent eligendum; qui examinatis[b] voluntatibus singulorum, archidiaconum eiusdem ecclesiæ in episcopum elegerūt; Metropolitanus quoq; tam electionem, & electi personā examinās, quàm etiā super ipsius ætate (de cuius defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirēs solicite veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minime sustinere in ætate[c] defectū, electionem factam de ipso solemniter confirmauit: & infra. ¶ Verum B. qui contra electum venerat memoratū, proposuit ex aduerso, quòd cum supradictis tribus sub hac forma fuerat eligendi concessa potestas, vt capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus vel maiori & saniori parte de gremio ipsius ecclesiæ nominatum eligerent in pastorem, electores ipsi terminos[d] potestatis sibi traditæ non seruantes, prædictum archidiaconū eligere præsumpserunt, quem pauci de capitulo nominarant: vnde canonici Morin. postmodum admirantes, qualiter archidiaconus electus fuerat memoratus, cum plures essent in eadem ecclesia digniores[e], cœperunt fere omnes publice profiteri, quòd nullatenus archidiaconum nominarant: & reputantes se in hac parte delusos, quod super hoc factū fuerat, nostro curauerunt Apostolatui referare: & infra. ¶ Nos vero attendentes†, quia res perniciosa esset exemplo, si per surreptionis[f] astutiam quis ascēderet ad apicem dignitatis, ita duximus prouidendum: vt præstito à contradictoribus iuramento[g], quòd ipsi malitiose contra præfatum electum non moueant quæstionem huiusmodi, prædicti tres electores iuramenti vinculo adstringantur dicere veritatem, quot ex canonicis examinationis tempore in præfatum archidiaconum conuenerunt. Et si tres[h] simul, aut duo saltem ex ipsis †iurati, dixerint maiorem canonicorum partem, in ipsum archidiaconum conuenisse, vos contradictoribus silētium imponatis,

a ¶ *De gremio.*] Sed si hoc in illa translatione potestatis non fuisset expressum, poterant eligere vndecunque vellent. ī. eod. in causis. Quid iuris sit super hoc, dictum est ī. eod. cum inter canonicos.

Cōpromissari⁹ potest eligere extra gremiū.

b ¶ *Examinatis.*] Ad hoc non tenebatur secundum hanc formam.

¶ *Glo. seq. primo probat iudicem qui in ætate non dispensat, de illa iudicare posse. Secundo quærit an episcopi in ea dispensent. argu. quòd non. ponit opi. contrariam. soluit negatiue.*

c ¶ *In ætate.*] Potest enim minor iudex examinare de ætate, an sit dignus venia ætatis, & docere poterat sup hoc principem. C. de his qui ve. ęta. impe. l. 2. nō tñ in ætate dispensare pōt. C. eo. tit. l. 3. [1] sed bene potuit iudicare ip sum nō pati defectum: & si minor fuisset, debuit cassare electionē. ī. eo. dudum. sed dispensare non potest nisi solus Papa. Sed nunquid epi possunt dispensare vt minor pmoueaf ad honores? Vť q non, p id qd habes ī. eo. cum in cunctis. §. inferiora. & ĩ. de æta. & quali. cū te. ibi, pcipit Papa, q nullus pmoueatur, nisi sit ætatis legitimæ. ĩ. eo. nihil est. vbi punif grauiter q hoc facit. Et sic huiusmodi dispensatio illis prohibef. Dicunt quidā, q epi possunt dispēsare in ætate. arg. ad hoc. ĩ. de æta. & quali. pterea. & c. indecorū. Credo q non possunt dispensare in hoc ɔ cōciliū, licet de facto hoc faciant qnq;. Et est simile: quia cum illegitimo dispensare non possunt, vt promoueatur ad honores. ĩ. de fi. presby. c. vlt. & pen. vbi dr q cū illegitime natus sol⁹ Papa dispensat, q illi prohibeantur ab honoribus, dr in concilio Picta. ĩ. de fili. presby. c. 1. Qua enim ratione epi non possunt ɔ illud concilium dispensare: eadem rōne dico q non possunt dispensare ɔ concilium [2] Lateranen. & ɔ concilium generale. ĩ. eo. nihil. vbi puniuntur qui hoc faciunt: qd est magis celebre concilium: in quo prohibetur ne minores ad dignitates præmoueantur. ī. eod. cum in cunctis. in princ. §. inferiora. & ideo stabimus illis conciliis & legibus prædictis, ex quo non inuenio concessum per canones q minores iudices possint dare veniā ætatis. ĩ. de no. oper. nuncia. intelleximus. vbi enim iura canonica non ɔdicunt legibus, immo concordant, illis stabo. **Additio** Hodie dispēsant epi in ætate in casu, de æta. & quali. c. vno. lib. 6. per quam decido quædam hic notata p modernos, quorum aliqua colligas ex ibi notatis. Dicebat Io. An. hic circa minores dignitates episcopum dare veniam ætatis.

[1] Sic inferior iudex cognoscit de priuilegio sedis Apostolicæ: sorte de illo non iud. cer. infra de fi. instru. accepimus secundum Ioan. & Vinc.

† Dictis, audientes, deest in antiquis.

† Vide tex. in l. cū tal. ff. C. d' iur. & fac. ign. & in l. ob crimē. alias est, ob carmen. ff. de testi.

[2] De concilio Lateranensi subintelligitur, in quo conuenerunt prelati tā Græci quam Latini, & ideo vocat magis celebre.

d ¶ *Terminos.*] Si hoc verum fuisset, nihil valuisset eorum electio. ĩ. de rescrip. cum dilecta. & ff. mandati diligenter.

e ¶ *Digniores.*] Quibus dignior locus debetur. 8. q. 1. illud. & 63. dist. metropolitano. & 61. dist. miramur. ad fi. [3] Et is gradus cæteros antecedit, quem labor prolixior vel stipendia meliora fecerint anteire. C. de offi. magi. off. l. nemo.

[3] Concor. l. senatores. ff. de senato. & l. maiores. ff. de post. & l. nec honor. C. de epi. & cle.

f ¶ *Surreptionis.*] Sic ĩ. de re iud. cum olim.

¶ *Glo. seq. not. quòd in spiritualibus excipiens, &c.*

g ¶ *Iuramento.*] Sic ergo in causa spirituali præstat excipiens iuramentū calumniæ, siue q malitiose hoc non proponit. sic ĩ. de testi. cōstitutis. & c. psentium. & ĩ. de testi. spo. litteras. & ĩ. de excep. pastoralis. licet directe agens non prestet hmōi iuramentum: vt ĩ. de iura. calū. litteras. Et hoc fuit rōne psumptionis. psumitur enim q malitiose excipiant, ex quo tot psumptiones sunt pro electo: qa fm leges pstatur iuramentum qnq; in exceptionibus, licet à principio præstetur super tota lite. in Auth. de testi. §. si vero. coll. 7. ĩ. de testibus. vltra tertiam. Vel dic q licet causa sit super re spirituali, q etiam directe agens præstabit iuramentum calūniæ: vt si agatur ad restitutionem rei spiritualis. ĩ. de resti. spo. litteras. quia sic nō agif spiritualiter. Item si agatur spiritualiter, iuramentum de veritate dicenda præstatur. ĩ. eod. dudum. & ĩ. de iureiuran. ex litteris. Sed ibi in causa ecclesiastica iuratur de veritate dicenda.

¶ *Glo. seq. quærit opponendo, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Et si tres.*] Istis enim creditur quasi duobus testibus. Sed nunquid

quid fuerunt isti testes in propris causa vel quasi? Non, sed super eo quod factum est coram ipsis de facto alieno. arg. C. de fideicōmis. l. vlt. & Institutio. de testa. ordina. §. legataris. nam iudici creditur de his quæ coram ipso aguntur. 18. dist. de concilijs. arg. multo fortius istis qui toti negotio interfuerunt. arg. C. de adulte. in l. adulterij. C. ad legem Corneliam de sica. l. fi. Sed nō est verum ꝙ indicibus credatur, nisi quaten⁹, &c. j. de probatio. qm̄ 3. Vnde melius vr̄ ꝙ licet isti suspecti essent, & de facto suo quodā modo dicant, admittī eorum testimonium in defectum probationis. arg. C. de hære. l. vlti. in fi. & 4. q. 3. item in criminali. versi. itē secundum. 2. respon.

Et de teste singularitate multiplici vide Grauettam tract. de antiq. tempo. par. 4. adde S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 2.

Glo. seq. quærit etiam opponendo, & soluit.

cum contra hoc eorum esset probatio[a] insufficiēs: eo quod singuli essent in suis testimoniis singulares†. Si vero per eorum depositiones, constiterit sæpe dictum archidiaconum extitisse à paucioribus nominatum, tunc[b] si fuerit sufficienter ostensum[c], quòd illum de gremio ecclesiæ secundum formam sibi traditam debebant eligere, in quem omnes vel maior & sanior pars capituli conueniret, vos electionē ipsius archidiaconi omnino cassetis[d]: alioquin quod de ipso factum est, ratum habentes, cōtradictores ab eius impetitione per censuram ecclesiasticam compescatis; præfatum B. præbenda Morin. ecclesiæ spoliantes, qui se ad hanc pœnam (si forsan in probatione deficeret) obligauit[e] †. Non obstante, quòd super ætatis defectu obiectum est contra illū, cum idē canonicus huic obiectioni non multum institerit, & super hoc à metropolitano fuerit iudicatum[f], cuius sententia in rem transijt iudicatam, cum infra decendium[g] non fuerit legitima prouocatione suspensa.

a *Probatio.*] Sed vr̄ ꝙ isti canonici debuerant audiri ad hoc probandum, quia talis negatiua, *Nos non consensimus*, potest probari. j. de probatio. tertio. & negatiua indirecte probari potest. j. de testibus. ex tenore. † De hac materia dictum est. s. eod. bone. Sed hic ideo non sunt admissi ad probandum, quia examinatio illa facta fuit secrete & sigillatim: vnde quilibet eorū esset singularis, quia nō posset directe nisi de se. sic j. de accusatio. cum dilecti. in fine: quia singularis testis non probat, sed si publice facta fuisset illa examinatio siue nominatio, tunc probari posset saltem indirecte: vt j. de probatio. cap. 3.

† Concor. l. 1. §. hoc interdictū. cū glo. 1. & ibi Bart. ff. de itinere act. pri. & in l. ex tenore. cū gl. interdi. iurisdict. de edu. aduer.

† Ad idem est tex. in l. stipulatio ista. §. alter. cū not. ff. de verbo. oblig.

b *Tunc.*] Audiatis quid vtraq; pars proposuerit ad probandum formam, secundum quam eligendi potestas tribus dicitur cōmissa fuisse, siue ꝯcessa, & si, &c. Hæc littera est in antiqua decretali. Ber.

Glossa sequens quærit, & soluit.

c *Ostensum.*] Qualiter cōpelluntur canonici probare formam traditam illis electoribus, & non archidiaconus? Hoc potest esse duabus de causis. Quarum prima est præsumptio, quæ multum faciebat pro eo, videlicet ꝙ iam erat electus & confirmatus. Secunda est: q2 ad hoc se obligauit ille, sicut patet in fine decretalis; vbi dicit ꝙ ad hanc pœnam se obligauit.

d *Cassetis.*] id est, nullam pronuncietis.

Glo. seq. ponit in prin. & fi. qua pœna olim, & quæ hodie. In medio ad notabile inducit tria similia, & signat contrarium.

e *Obligauit.*] Alioquin si se non obligasset, pœna esset in arbitrio iudicis, cum certa pœna hic statuta non sit. ff. de iure deli. l. 1. j. de accu. super his. & j. de offi. deleg. de causis. Sic habes hic ꝙ aliquis obligat se sub pœna beneficij sui. j. de falsa. c. vlti. Item obligatur aliquis sub pœna ordinis vel anathematis. 1. q. 7. quoties cordis. & de conse. distin. 2. ego Berengarius. Item & sub alia pœna pecuniaria. 23. dist. quamquam. & 25. q. 2. quæcunq;. & j. de arbit. dilecti. arg. ꝯ ꝙ sub pœna beneficij nō possit aliquis obligari. C. quæ res pig. ob. pos. spem eorum ꝑmiorum. Hodie vero certa pœna statuta est ꝯ illos qui se opponunt ꝯ electos, siue impugnant electionem. j. eod. c. 1. in concilio Lugdun. Innoc. iiij. [lib. 6.]

Obligatio potest fieri sub pœna beneficij.

Glo. seq. quærit & soluit, solutioni obijcit, & respondet.

f *Iudicatum.*] Sed nunquid obstabit alijs hæc sententia volētibus agere ꝯ electum? Sicut videmus circa crimina & populares actiones. j. de accusa. de his. & 23. q. 4. si illic. & ff. de procu. non cogendum. §. qui ita. ff. de popu. actio. l. 3. nec enim de delicto vnius hominis sæpe est quærendum. ff. nau. cau. stab. l. licet. Vr̄ tn̄ ꝙ illis solum qui præsentes fuerint, debeat præiudicari. 2. q. 5. habet hoc. & cap. Mennam. j. de accu. veniens. sicut est in ciuilibus actionibus. j. de fide instrumen. inter dilectos. ibi: res inter alios acta, &c. Ad hoc dicas, ꝙ absolutio in popularibus actionibus ꝑiudicat omnibus etiam absentibus, nisi in duobus casibus: Vnus est si quis suam iniuriam prosequitur, & probet se ignorasse accusationem ab alio institutam. ff. de accusat. si cui. §. 1. Secundus cum vult docere de collusione prioris accusatoris. ff. de præuari. l. 4. ff. de iureiuran. l. eum qui. §. in popularibus.

Gl. seq. notat quòd interlocutoria, &c. & remittit.

g *Infra decendium.*] Per hoc patet ꝙ interlocutoria sentētia transit in rem iudicatam, sicut & diffinitiua. j. de testi. significauerunt. non tn̄ quo ad hoc transit in rem etiam iudicatam, quin iudex etiam post decē dies possit reuocare. † j. de appel. cū cessante. ff. de re iud. quod iussit. de hoc dicet sup illa constitutione, cum cessante. j. de appel.

† Cap. si eo. tit. in 5. compilat.

† Alibi ponitur sequendum.

Idem episcopo Baiocen.

Si ex septem compromissarijs, tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus: confirmabitur electio.

CAP. XXXIII.

CVm† in iure peritus existas: & infra. Primus† tuæ cōsultationis articulus continebat, quòd cuiusdam ecclesiæ decano defuncto: eiusdem loci capitulū sub hac forma in septem ex ipsis canonicis compromisit: vt illum, quem ex se[h] †, vel alijs de gremio ipsius ecclesiæ omnes pariter, vel maior eorum pars nominaret, idem capitulum reciperet in decanum. Vnde cum vnus ex illis septem à tribus ipsorum: & alius qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in decanum fuerint nominati: requisisti vter eorum assumi debeat in decanum. Super quo taliter respondemus, quod is qui de numero septem à tribus eorū dignoscitur nominatus, iuxta compromissi tenorem, debet in decanum assumi†, dummodo electioni de se factæ cōsentiat[i], & aliquod canonicum non obsistat.

Cum in iure peritus.] Hoc c. legitur varijs modis: sed inhærendo verbis litteræ summatur vt in rubro. Vel aliter ſm intellectum intrinsecum. Si electio fit ex forma cōpromissi: electus consentiendo electioni de se factæ à media parte eligentiū, auget numerum, & electionem perficit. Et est casus singularis secundum istum intellectū. In prima ponitur decisum exordium notans quærentem. In secunda consultatio ex ꝯpromisso sup duplici electione facta. In tertia cōsultationis responsio, cum duplici determinatione. Secunda: ibi, *Primus tuæ consultationis*. Tertia: ibi, *Super quo.* Abbas Siculus.

† Hoc qui ad hoc ꝙ eligentes ꝙ appellatione interposita a definitiua sed pendente nō impediunt. vt hic, alias nou. vide de appella. c. vlt. lib. 6. tenn. And. in nouell.

† Vide l. plane. cū gl. in ver. potest. & quod cuiusl. vniu.

CASVS. Defuncto decano cuiusdā ecclesię, capl̄m eiusdē ecclesię compromisit in vij. canonicos eiusdē ecclesiæ sub hac forma, vt illū quē ex se vel alijs de gremio ipsius ecclesiæ oēs ipsi septē vel maior pars eligerent, capl̄m ipsum reciperet in decanū: tandē vnus ex illis septē electus fuit à tribus ipsorū, & alius qui non erat de numero illorum septē, à tribus alijs electus fuit in decanum: consultus Papa quis eorum esset potior? Rn̄det, ꝙ ille qui de numero septē à tribus illorum est electus, ſm formam cōpromissi debet in decanū assumi, dummodo electioni de se factę voluerit cōsentire, & aliqd̄ canonicum non obsistat. Ex hac decretali consueuit dici ꝙ ꝑsona electa auget numerum eligentium. ꝯtrium tn̄ verum est, ꝙ persona electi non cōputatur in numero eligentium. quod probatur j. eod. Cumana ecclesia. Item forma mandati est sequenda.

† Hoc tamen dicunt In. Io. And. in regula, in 10. de re. iu. & Panor. hic, ad hoc ꝙ electus consentiendo electioni de se factæ à media parte eligentium augeat numerum & electionem perficiat. adde Paulum Castren. consil. 210. lib. 2.

Glo. seq. ponit op. dicentium, quod compromissarij, & c. quam reprobat. Secunda pars recitetur per q. quid si vnus solus esset cōpromissarius, & soluit negatiue, ponit opinionem contrariam quam improbat.

h *Ex se vel alijs.*] Dicūt quidā ꝙ licet hoc non fuisset expressum: de iure tn̄ vnum de se eligere poterant; vt arg. 8. q. 1. in scripturis. ver. ecce mitte me, &c. ff. de tu. & cur. da. ab his. l. vbi absint. Sed hoc non credo: quis à seipso vr̄ electus, & hic tenuit electio ꝑp formam cōpromissi, vt dicit in fine iuxta cōpromissi tenorem, &c. sic j. de sorti. c. vlt. vbi de hoc. & hoc qđ dico optime probat lex. ff. de ꝯh. emp. & ven. l. licet. & l. si in emptione. in fi. Sed si vni tm̄ collata est potestas, non posset se eligere. j. de iu. pat. ꝑ nſas. j. de insti. cū ad nostram. & ff. de tut. & cura. da. l. ꝑtor. & 24. q. 1. didicimus: & quia nemo debet oriri à seipso. 8. q. 1. in scripturis. Dicunt quidā ꝙ si iurasset eligere meliorē, & ipse esset melior: tūc posset eligere se: sed tn̄ inconueniens esset & inhonestū ꝙ se eligeret. sic ambitiosus videretur, & ideo repellendus ꝑ illud c. in scripturis. potius debet renunciare tali potestati, & fatuus esset qui sic iuraret, si crederet se meliorem vt se eligat. Vel dic ꝙ tunc ipse intelligitur exceptus: quia in generali sermone persona loquens non comprehenditur. C. de sol. inquisitio. ff. de cond. & dem. l. qui hæredi. §. vlt.

An idem dum cui potestas eligendi possit eligere se ipsum.

Glo. seq. quærit. & dist. soluit. demum dicit c. correctum.

i *Consentiat.*] Quia si vult cōsentire, tunc persona sua computatur inter eligentes. arg. ff. quod cuiusq; vniuersitatis. l. plane. arg. ff. de adop.

† De hoc dicemus infra c. penul. de iureiur.

de adop.l.si consul.& sic quatuor intelliguntur: & ita maior pars capituli. Quid si consensit in alium? Rndeo. si consensus talis facit cum aliis maiorē partē, in se non potest postea consentire, nec mutare consilium in alterius p̄iudicium. ff. de reg. iur. l. nemo. Si vero consensit in talē in quem minor pars consensit: tūc potest mutare. qa talis consensus illi non prodest. Hodie nō cōnumerat̄ p̄sona electa inter eligētes. ꝟ. eo. Cumana. & c. quia pp. nec dicerem valere talem electionem si modo fieret: qa est electus à minori parte capli.

Extrauagāte Caringiæ

V *enerabilem.*] Electus in imperatorē à maiori parte illorū ad quos spectat electio, si fuerit idoneus, p Papam confirmabitur: vel potius approbabitur. Io. And. Diuiditur. nam in prima ponit reprehēsionem legati. In secūda: ibi, *Verum.* captādo beneuolentiam principum, ipsorū ius & potestatem declarat. In tertia: ibi, *Obiectionem.* rńdet ad id quod obijciebatur ꝫ legatum. In quarta: ibi, *Eorsigitur.* monet principes vt adhæreant Ottoni, & recedant à Philippo. & q hoc facere debeāt, probat quatuor rationibus. In quinta: ibi, *Nobilitatem.* hoc specialiter mandat duci in suprascriptione nominato. Ab. Sic.

Cap. 19. in 5. compilatione.

Casvs. Vt melius littera intelligatur, p̄notandū est, q Frideric⁹ imperator habuit duos filios, Henricū & Philippū. Mortuo Friderico successit ei Henricus eius filius in imperio. Hoc facto Henric⁹ imperator pcurauit q principes Alemaniæ eligerent in regē imperatorem pmouendū post mortē ipsius Henrici Fridericum filium illius Henrici imperatoris. Et sic fuit electus Philippus frater Henrici, & alij principes iurauerunt dicto Friderico fidelitatē tanq̄ regi: qui Fridericus postmodū promotus in imperatorem fuit depositus p Inno. iiij. in cōcilio Lugdun. postmodū vero mortuo Henrico imperatore fratre Philippi ac parte dicti Friderici, principes in discordia elegerunt. Quidā elegerunt Ottonē, quidam vero dictum Philippum fratrē Henrici. Cum ergo electiones istæ in discordia factæ fuissent, Papa misit quendā legatū in Alemaniā, vt alterā electionē p̄dictarū quā canonicā inuenisset cōfirmaret. Legatus vero diligēti examinatione p̄missa in dictis electionibus, electionē Ottonis confirmauit, electione alterius reprobata. pp qd principes illi, qui Philippū elegerāt, cōquerebant̄ de facto legati, & miserūt nūcios suos cū litteris suis ad Papā: & inter cætera principes hac obiectione vsi sūt, dicētes: Legat⁹ iste aut electoris aut cognitoris gessit p̄sonā, &c. ¶ *Hunc casum prosequitur Bernardus in modum sequentē.* Si electoris, falcem misit in messem alienā: qd facere non debuit. si cognitoris, absente altera parte pperā processit, cū citata non fuerit, & ideo nō debuit cōtumax reputari; scribit Papa sup hoc negotio duci Caringiæ, dicens q bene confitet̄ & recognoscit ius eligendi regē, in imperatorē postea pmouēdū ad principes ptinere, & de iure & antiqua consuetudine: quia sedes Apost. trāstulit imperiū Romanū nup à Græcis, in p̄sona magnifici Caroli ad Theutonicos; sed principes bene recognoscunt, q potestas examinandi p̄sonā electā spectat ad Papā qui eū inungit, cōsecrat, & coronat: quia illud regulariter verum est, q ad eū ptinet examinatio p̄sonæ, ad quē manus impositio spectat. nunquid enim si principes in discordia p̄sonā eligerent indignā, deberet Papa illū cōfirmare aut coronare? absit hoc oīno. His p̄missis Papa rńdet obiectioni principū, dicēs q legatus approbando & reprobando, nec electoris gessit p̄sonā: quia nec aliquem fecit eligi, nec elegit. nec cognitoris: quia quantū ad eligentes neutrius electionē confirmauit, nec etiam infirmauit, sed exercuit denūciatoris officium: quia p̄sonam Philippi reputauit indignā, personā vero Ottonis denunciauit idoneā ad imperium obtinendū, nō tam pp studia eligentium, quàm pp merita electorū, q̄uis maior pars illorū ad quos ptinet electio, consenserint in Ottonē: ex eo q electores Philip. alijs absentibus & cōtēptis ipsum eligere p̄sumpserūt, patet eos pperam processisse. Verū quia in electionibus plus nocet cōtēptus vnius q̄ multorum ꝫdictio in præsenti. His ergo p̄missis reputauit Papa Ottonē idoneum, & Philippum indignum ad imperiū obtinendū. cum enim vota principū in electione diuiduntur, post admonitionē & expectationem, pōt Papa alteri parti

s Hic tamen casus non est Bernardi. nec habetur in vetustis nec pluribus.

¶ Idem duci Caringiæ †.

¶ *Electio imperatoris spectat ad principes Germanos, tres prælatos, & quatuor laicos: & electio facta per eorum maiorem partē, cæteris nō contemptis, tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, consecrare, & coronare, si est dignus; vel reijcere, si est indignus, vt quia sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus, & hæreticus, paganus, periurus, vel ecclesiæ persecutor. Et electoribus nolētibus eligere, Papa supplet. Et data paritate vocum eligentium, nec accedente maiori concordia, Papa potest gratificari cui vult. hoc dicit nos. iste text.*

CAP. XXXIIII.

VEnerabilem † : & infra. ¶ Inter cætera vero quidā principes, hac præcipue obiectione sunt vsi, dicentes, quòd Apostolicæ sedis legatus, aut electoris gessit, aut cognitoris^a personam. Si electoris, in messem^b alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, principum derogauerat dignitati. Si cognitoris, absente altera^c partium videtur perperam processisse, cum citata non fuerit, & ideo non debuit contumax iudicari † : & infra. ¶ Verum illis principibus ius & potestatem eligendi regem, in imperatorem postmodum promouendum, recognoscimus (vt debemus) ad quos de iure ac antiqua consuetudine noscitur pertinere; præsertim cū ad eos ius & potestas huiusmodi ab Apostolica sede peruenerit, quæ Romanum imperium in personam magnifici Caroli^d à Græcis transtulit^e.

fauere, maxime postq̄ ab ipso inunctio & coronatio postulatur: & hoc p̄batur iure & exemplo. Iure, hoc modo: Nunquid si principes admoniti & expectati non potuerunt, vel noluerunt eligere aliquē, sedes Apost. carebit defensore? quasi dicat, non. exēplo, hoc modo: Sciunt enim principes, q cū Lotharius & Corrad⁹ in discordia fuissent electi, Papa Lotharium coronauit, & imperiū obtinuit coronat⁹, dicto Corrado tunc ad eius gratiā redeūte. Postea monet principes vt à Philippo reprobato recedant, & Ottoni adhæreant, nisi tunc demū qn ꝫ p̄sonam vel factū ipsius aliquid obiectū fuerit & probatum. His dictis ostēdit multa per quę electio Philippi nō teneret: licet Philippus esset ab oībus electus cōcorditer. hoc modo. impedimenta Philippi sunt notoria, excōicatio publica, piurium manifestum, & p̄secutio diuulgata, quam ipse & eius antecessores in Romanā ecclesiā & alias ecclesias exercuerunt. Nam ipse à p̄decessore nostro excōicationis vinculo innodatus, quod postmodū recognouit dum p eius nunciū absolutionis beneficium postulauit. Vnde patet q fuit excōicatus electus. Ipse vero ꝫ proprium iuramentum regnū sibi vsurpare p̄sumpsit, cum sup illo iuramento sedem Apost. primo consulere debuisset, nec pdest ad suam excusationē, si dicat q iuramentū illud fuisset illicitū: quia nihilominus sedem Apost. prius sup eo requirere debuit, anteq̄ ꝫ ipsum propria temeritate veniret, & hoc p̄bat exēplo Gabaonitarū qui cum à filiis Israel p fraudē surripuerunt iuramentum, ipsi tñ filij Israel cognita fraude ꝫ illud venire noluerunt, nisi prius consulerent dn̄m. vtrum dictū iuramentum sit licitū aut illicitū: & verū seruandū, sit aut nō seruandū nullus tamē mētis ignorat ad iudiciū Papæ ptinere. Præterea si Philippus imperiū obtineret, potestas principū deperiret in electione, & imperiū obtinēdi de cætero cæteris fiducia tolleret̄. si enim Philippus succederet Henrico fratri suo, sicut Henricus successit Friderico patri suo, videret̄ imperium non p electionē, sed potius p successionē procedere, & in p̄iudicium principū redūdaret si non nisi de domo Philippi ducis Sueuiæ videret̄ aliquis assumendus. Vltimo monet Papa istū ducē, vt oīno à Philippo recedat, non obstante iuramēto si qd ei fecit rōne regni: quia eo reprobato huiusmodi iuramētū obseruari nō debet. Not. q hic multa notabilia eliciunt̄. primū est q ius eligēdi regē, in imperatorē promouendū de iure cōi pertinet ad principes. Item ad eū ptinet examinatio ad quem ptinet confirmatio. Item ad officiū illius qui confirmat electū, etiā si nihil ei obijciatur, ptinet inquirere an sit idoneus. Item qńq; reprobat̄ electio potius pp personam electi indignam, quem pp eligētes. Item in electionibus plus nocet contemptus vnius, q̄ si multi præsentes ꝫdicant. Item iudex potest alteri parti fauere. Item publice excōicatus repellitur ab electione. Item periurium manifestum repellit aliquē à dignitate. Itē persecutores ecclesiarum ab ecclesiastico honore debent repelli: vt puniantur in quo peccauerunt. Item cum dubitatur an iuramentū sit licitum vel illicitum, recurrendum est ad sedē Apostolicam. Itē in honoribus non debet semp successio attendi. Item in fine not. q sublato principali, accessorium non tenet.

a ¶ *Cognitoris.*] In reprobando Philippū, & approbando Ottonē.

b ¶ *Messem.*] 6. q. 3. c. 1. & ꝟ. de parochi. c. nullus. Ber.

c ¶ *Absente altera.*] Quod non debuit fieri. ꝟ. de testibus. in nomine Domini. & 3. q. 9. quasi per totum.

d ¶ *Caroli.*] Cui etiam ius patriciatus siue dignitas collata est. 63. distin. Hadrianus.

¶ *Glossa sequens ponit historiam.*

e ¶ *Transtulit.*] Legitur in Chronicis, q cum ecclesia Romana opprimeret̄ ab Astulpho rege Lōbardorū, petijt auxiliū à Constantino & à Leone filio eius imperatoribus Constantinopolitanis: & cū nollēt patrocinari ecclesiæ Romanæ, Stephan⁹ Papa sedis natione Romanus, transtulit imperiū ad Carolum magnū, qui fuit filius Pipini, quē Zacharias p̄decessor eius substituerat Ludouico regi Francorū, quē deposuerat, de quo legitur 15. q. 6. alius. Et trāslatio illa facta est anno Dn̄i septingentesimo septuagesimo sexto. qui Carolus

Vide l. pperandū. §. sin autem. C. de iudi. & ibi Pe. & Cy. in l. consentaneū. p ∫ i. C. quom ce. do & quādo iud.

Imperium, quādo fuerit translatum.

in Germanos [a]. Sed & principes recognoscere debent, & vtique recognoscunt, sicut ijdem in nostra recognouere præsentia, quòd ius & auctoritas examinãdi personam electam in regem, & promouendam ad imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter obseruatum, vt ad eum examinatio [b] personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Nunquid enim si principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum [c] quemcunq;, vel excommunicatum, in regem, tyrannum, vel fatuum, hæreticum eligerent, aut paganum, nos inungere, consecrare ac coronare hominem huiusmodi deberemus? absit omnino. ¶ Obiectioni ergo principum respondentes asserimus, quòd legatus noster approbando regem, & reprobando ducem, nec electoris gessit personam, vtpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cum neutrius electionem quo ad factum eligentium [d] confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium: quia personam ducis eiusdem indignam, & personam regis denunciauit idoneam quo ad imperiũ obtinendum; non tam propter studia eligentium, quàm propter merita electorum: quamnis [e] plures ex illis, qui eligendi regem in imperatorem promouendum de iure ac † de consuetudine obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum regem; & ex eo quòd fautores ducis absentibus alijs & contemptis, ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperam processisse: cum electioni plus contemptus vnius, quàm contradictio [f] multorum obsistat: & infra. ¶ Nos vtique non ducem, sed reliquum reputamus & nominamus regem iustitia exigente: & infra. ¶ Quòd autem cum in electione vota principum diuiduntur, post admonitionem & expectationem alteri partium fauere [g] possimus, maxime postquam à nobis vnctio, consecratio, & coronatio postulantur: iure patet, pariter & exemplo. Nunquid enim si principes admoniri & expectati, vel non potuerunt vel noluerunt in vnum propositum † conuenire, sedes Apostolica aduocato & defensore carebit [h]: eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciunt autem principes, quòd cum Lotharius [i] & Corradus in discordia fuissent electi: Romanus Pontifex Lotharium coronauit, & imperium obtinuit coronatus: eodem Corrado tunc demum ad eius gratiam redeunte. ¶ Eos igitur duximus commonendos [k], vt à præfato duce, iusto quidem à nobis iudicio reprobato, recedãt: & præfato regi non abnuant adhærere: nisi † tunc demum contra personam vel factum, legitimum quid ab eis obiectũ fuerit & ostensum: & infra. ¶ Sunt enim notoria impedimenta ducis, scilicet excommunicatio publica [l], periurium [m] manifestum, & persecutio diuulgata, quam progenitores [n] eius & ipse præsumpserunt in Apostolicam sedem † & alias ecclesias exercere. fuit quoque à præd. nostro excommunicationis vinculo innodatus [o], quod postmodum recognouit, dum per nuncium suũ absolutionis beneficium postulauit [p]. vnde patet, quòd fuit excommunicatus electus [q]: & infra. ¶ Idem etiam contra proprium iuramentum [r], super quo nec consilium à sede Apostolica requisiuit, ambitio-

coronatus est à Leone Papa iij. elapsis post hoc quindecim annis.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*

Imperium ad quos est trãslatum.

a ¶ *In Germanos.*] Sic ergo regnum mũdi translatum est ad Theutonicos, nam ipsi habent regnum Romanæ ecclesiæ. de consecra. dist. 5. in die. Et sic patet ꝙ imperiũ non est apud Grecos, licet largo nomine appelletur imperator. j. de maio. & obed. solitæ. sicut & rex Schacorum dr̃ rex, qm̃ extra ecclesiam nõ est imperium. 24. q. 1. c. schisma. §. sed nec illud. est aũt imperator ille super oẽs reges. 7. q. 1. in apibus. & oẽs nationes sunt sub eo. 11. q. 1. §. sed si quis. in ver. volumus. 1 Ipse enim est princeps mundi & dñs. ff. ad legem Rho. de Iac. deprecatio. Et etiam Iudæi sub eo sunt. C. de Iudæ. l. Iudæi. & oẽs prouinciæ. 63. distin. Hadrianus. & oĩa sunt in potestate imperatoris. 8. dist. quo iure. & 23. q. 8. cõuenior. C. de quadrien. pscrip. bene à Zenone

1 Ad hic op. gl. cum ver. in l. qui leuãdæ. ff. ad legẽ Rhod. de iac.

b ¶ *Examinatio.*] 77. distin. qui est.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

c ¶ *Sacrilegum.*] Not. ꝙ sacrilegiũ impedit promouendum. nam & familia sacrilegi repellitur à sacramentis ecclesiæ. 17. q. 4. miror. & ab alijs legitimis actibus. 3. q. 4. nulli.

ADDITIO. Et sacrilegium inter magna crimina cõnumeratur. 16. q. 3. quod autem.

d ¶ *Eligentium.*] Quia de meritis siue studijs eligentium non cognouit, sed de qualitate electorum pronunciauit.

e ¶ *Quamuis.*] id est, quia, vel proprie tenet. & qđ dicit s. non tam pp studia eligentium, &c. id est, non pp studium eligentium, sed pp merita electorum, personam ducis denunciauit indignã, & personam regis idoneam. sic s. de postu. c. 1. versic. fin. vnde bene sequitur, quamuis plures, &c. & sic non gessit cognitoris personã: quia retulit se tantum ad merita electorũ, non ad studia eligentium, quamuis potuerunt se referre: vt j. sequitur. vel possunt verba teneri proprie: &c, quamuis, ponitur pro quia, vt prædixi. sed superior littera, scilicet, cum neutrius electio, &c. videtur contraria.

† In codice Barbatiæ, ita: ac consuetudine antiqua obtinent, &c.

f ¶ *Contradictio.*] j. eod. bonæ.

¶ *Glo seq. obiicit, & soluit.*

g ¶ *Fauere.*] si fauet, ergo non debet esse iudex. 11. q. 3. quatuor. & c. seq. Sed dic ꝙ in dubio potest fauere cui vult. ff. de leg. 2. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de bo. auct. iud. pos. in venditione. §. vlti. ff. ad Syl. si quis in graui. §. si cum oẽs. Vel potest cogere partes ad cõcordiã. Instit. de satis. tu. sinantẽ. & j. de offi. deleg. c. suspicionis. §. ab ipso, & s. eod. cum inter R. tunc demum debet fauere, cum merita electorum & eligentium paria sunt. arg. j. de iure patronat. qm̃ in quibusdam. & 68. distin. si forte. vel cum potestas eligendi deuoluta est ad ipsum. s. eod. bonæ. circa fi.

h ¶ *Carebit.*] Aduocatus ecclesiæ non potest esse patronus ecclesiæ, sed comparatur tutori qui datur pupillo vt eum defendat à vexationibus aliorum, & appellatur honorarius, vel notitiæ gratia datus, vt alios contutores instruat. ff. de sol. quod si forte. §. sunt quidam. nec computatur talis tutela in numero trium tutelarum, sed ex causa honoris tantum. ff. de rit. nupt. si quis tutor. §. quid ergo.

† In codice Barbatiæ ita: Nos vtique nõ Philippum Ducem, sed ipsum O. reputamus, &c.

¶ *Gl. seq. arguit, allegat 1. & duo iura in contrariũ.*

i ¶ *Lotharius.*] Hoc est exemplum de quo præmisit, scilicet iure patet pariter & exemplo, & ita ab exemplo principum est argumentandum. Instit. de iure natu. §. sed & quod principi. argu. contra. C. de senten. & interlo. om. iud. nemo. & s. eo. cum in cunctis.

† In aliquot vetustis legitur propositũ. aliàs, tamen non potuerunt, vel noluerunt conuenire. sed qualitercũque legatur, idẽ manet sensus.

k ¶ *Commonendos.*] scilicet per nuncios suos.

l ¶ *Publica.*] Not. ꝙ excommunicatio debet esse publica, ad hoc vt aliquis repellatur à prosecutione iuris sui. 2 j. de except. exceptionẽ. & c. pia. [lib. 6.] cũ suis concordan. vnde quicquid interim faciat quisq; ad ipsum perueniat, excõicatio tenet & valet. j. de cleri. excommu. mini. Apostolicæ. & j. de re iudic. ad probandum.

2 Facit tex. cũ nota in c. placet. Clementinarum. de sent. & re iud. exceptionẽ. c. cũ glo. ff. de excep.

† In quibusdam vetustis, tamen adde, tunc demũ, cum contra personam, &c.

m ¶ *Periurium.*] Qñq; piurium non repellit. j. de iureiu. sicut nostris. Sed intellige ibi periuriũ, id est, temerarium iuramẽtũ. Periuri enim non solum non debent promoueri ad honores, immo si promoti sunt, debent repelli. j. de iureiur. querelam. 3 Infames enim sunt: vt ibi not. j. de fideiuss. peruenit. in fine.

† Alias deest vox, sedẽ

3 Concor. tex. in l. quoniam. in versi. priuatos. C. de dig. lib. 12. & l. testibus. §. lege Iulia. in gl. impuberes. ff. de testibus.

n ¶ *Progenitores.*] In filijs enim paterni criminis exẽpla metuuntur. 6. q. 1. c. quæro. §. verũ. & in l. illa, si qs cũ militib. Vnde illud: Sæpe solet similis filius esse pr̃i.

o ¶ *Innodatus.*] Propter inuasionẽ & deuastationẽ patrimonij B. Petri dũ in Tuscia moraret.

p ¶ *Postulauit.*] Not. hic eo ipso ꝙ quis petit absolui, per cõsequẽs se confitetur excommunicatum.

ADDITIO. Nisi ad cautelam fiat: quia bonarum mentium, &c. 4. dist. ad eius vero concubitum.

q ¶ *Electus.*] Vnde ipso iure nulla fuit electio. j. de appel. cõstitutis. & s. eod. cum inter R. & s. de consue. cum dilectus.

r ¶ *Iuramentum.*] Quod fecerat Friderico 4 regi Siciliæ nepoti suo tãquam imperatori futuro: dum adhuc Henricus imperator frater eius dicti pueri pater, viueret.

4 Iste fuit ille q post eũ depositus fuit p Innocentium de re iudi. ad Apostolicæ. lib. 6. Ioan. An. in no.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

a ¶ *Illicitum.*

a ¶ *Illicitum.*] quia fuit de successione viuentis. C. de pac. l. pactū. tū hic voluntas accessit viuentis. vnde vī tenere. C. eod. l. vlti. sed illa loquitur in hæreditaria successione quæ in imperio locū habere non potest, nec etiam in beneficiis ecclesiasticis locum habet. j. de concess. præben. nulla. j. de deci. ad hæc. & j. de iure patr. consuluit. Bernar.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectio. §. vlti. &c.*

b ¶ *Venire.*] tali modo sicut fecit, scilicet vsurpando regnum. nā aliàs cum fuerit illicitū, propria auctoritate potuit venire ȝ nō obediendo illi tanq̄ regi, aut imperatori. 22. q. 4. c. si quis præuentus. § ecce. Ber. ‡ Nec capectari debuit superioris auctoritas. ff. de condi. insti. quę sub conditione. §. vlti. quia quod necessario destruendū est, non est necessaria superioris auctoritas in destructione illius. ff. de lega. 3. fideicommissa. §. si quis illicite. ‡ Sed si esset dubiū an valeret, tunc adiri debet superior: aliàs aūt semper seruandum est iuramentum dūmodo sine interitu salutis æternæ seruari possit. j. de iureiur. si vero. si sponte sit pstitum, & sine dolo. j. de iureiuran. cum contingat. Ber.

c ¶ *Gabaonitæ.*] Hanc historiam habes 22. q. 4. c. inter cætera. §. sed cum his. & c. innocēs.

d ¶ *Ex successione.*] Tres successiones continuæ videnť iura successionis inducere, immo duæ: q2 binus actus inducit cōsuetudinem. arg. 25. q. 2. ita nos. & C. de episcopali audien. nemo.

e ¶ *De domo.*] Immo de alia tribu eligi debet. 8. q. 1. Moyses.

¶ *Glo. seq. ver. fortificat, secundo argum, alleg. 4. cura.*

f ¶ *Obseruari.*] Etiam si ei iā coronato iurasset post reprobationem legitimā ei non teneretur in aliquo ratione iuramenti. 15. q. 6. alius. & j. de transla. quanto. circa fi. Item arg. q2 destructo principali & accessorium. s. eod. qualiter. C. de vsur. l. eos. & C. deposi. si deposita pecunia. & ff. de rei vend. l. & ex diuerso. & de no. ope. nun. l. 2.

[Side notes:] Illicitū lacīt... potuit tunc superioris auctoritate. — ‡ Consentit in illicitis. §. 1. ff. de obli. p̄ā. — Iosue. 9. — ‡ Valet legatū conditionis ex adiectio, ex quo illud dicitur necesse est Io. And.

nis vitio regnum sibi vsurpare præsumpsit; cum super illo iuramento prius Romana ecclesia consuli debuisset. Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si iuramentum illud dicatur illicitum [a], cum nihilominus super eo nos prius cōsulere debuisset, quàm contra ipsum propria temeritate venire [b]: illo præsertim exemplo, quòd cum Gabaonitæ [c] à filiis Israel per fraudem surripuerint iuramentum, ipsi tamen cognita fraude contra illud venire temere noluerunt. Vtrum vero dictum iuramentum sit licitum vel illicitum, & ideo seruandū, an non seruandum extiterit, nemo sanæ mentis ignorat, ad nostrum iudiciū pertinere: & infra. ¶ Insuper si prædictus dux imperium obtineret, libertas principum in electione periret, & imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur: nam si prout olim frater dicti ducis patri eorum, sic dux ipse fratri suo succederet, videretur imperiū non ex electione, sed ex successione [d] deberi: & in præiudicium principum redundaret, si non nisi de domo [e] ducis prædicti videretur aliquis ad imperiū assumendus: & infra. ¶ Nobilitatem ergo tuam monentes, per Apostolica scripta mādamus, quatenus à præfato duce recedas omnino, non obstante iuramento si quod ei ratione regni fecisti, cum (eo quātum ad obtinendum imperium reprobato) iuramentum huiusmodi non debeat obseruari [f].

C ¶ *Oram.*] In prima ponitur decisa narratio. In secunda prouisio: ibi, *Si vero.* Et pone casum q2 celebratis duabus electionibus in discordia, Papa commisit illas decidendas prout de iure fuerit: & si contingeret vtranque cassari, Papa mandauit electionem celebrari de nouo prout habetur in littera. Abbas Siculus.

CASVS. In quadam ecclesia duæ electiones fuerunt celebratæ, causa super his electionibus fuit delata ad sedem Apost. sed quia non potuit constare dn̄o Papæ de meritis illarum electionum, mādat quibusdam vt si electio vtriusq; partis cassata fuerit, vocatis fratribus qui sunt in prouincia, qd̄ maiori & saniori parti illorum placuerit, faciant p censuram ecclesiasticā firmiter obseruari. Nota q2 vbi electio debet celebrari, ibi oēs canonici de ecclesia, qui sunt in prouincia, sunt vocandi. Item qui sunt in prouincia dnr̄ psentes. Itē inuiolabiliter obseruari debet quod fit à maiori & saniori parte.

¶ *Glo. seq. not. illos & solos vocandos, &c. remotos & deteriores.*

g ¶ *In prouincia.*] Hic vī expressum, q2 oēs illi & soli qui sunt in prouincia, vocandi sunt ad electionem. & p hoc vī sic intelligendum, si sunt in prouincia. j. eod. quia pp. De hac materia not. 7. q. 1. factus est. & qd̄ dicit, in prouincia, sic est intelligendum, si sunt in prouincia ita propinqui q2 commode sint vocandi: quia si prouincia esset multū lata & longa, non debent vocari: quia periculū est in mora. j. eod. cum inter vniuersas. & eodē modo si esset extra prouinciam, & propinquus tunc vocandus esset. j. eod. c. proxim. vbi fuit vocatus qui extra prouinciam erat. Regium enim & Cremona diuersarum sunt prouinciarum. Et ita nec dico vocandos omnes de prouincia, nisi qui cōmode possunt vocari, nisi consuetudo sit q2 oēs vocentur. j. eod. in Genesi. nec dico q2 tantum de prouincia sunt vocandi per capitulum sequēs: In talibus enim vocationibus potius statur consuetudini, vt absentes vocentur iuxta consuetudinem vniuscuiusque ecclesiæ: & hæc consuetudo erat q2 oēs de prouincia vocarentur: vt est j. eo. in Genesi. Bernar.

[Side note:] Absentes i remoto loco nō vocandi ad electionē.

¶ Idem.

¶ *Absentes ad electionem de prouincia sunt vocandi: & confirmatur electio maioris & sanioris partis.*

CAP. XXXV.

Coram † dilecto filio tituli sanctæ Pudentianæ † presbytero Cardinali: & infra. ¶ Si vero vtriusque partis fuerit cassata electio, vos (fratribus omnibus qui fuerint in prouincia [g] conuocatis) quod maiori & saniori parti eorum super prædictis videritis cōplacere, per censuram ecclesiasticam faciatis firmiter obseruari.

¶ Idem Parmen. episcopo, & eius coniudicibus.

¶ *Cassatur electio partis maioris facta contempta minori parte, etiam si est vnus solus, non tamen ius eligendi deuoluitur ad minorem. h. d. secundum intellectum communem.*

CAP. XXXVI.

ij Bonæ † memoriæ S. Cremonen. ep̄o in extremis agente, cum de conualescentia ipsius desperaretur, Cremon. capitulum H. canonicum suum Regii disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in vigilia Pentecostes, pro futuri electione pontificis citari fecerunt: & infra. ¶ Constituto † autē dicto H. pro sua electione, & dilecto filio nostro I. pro electione archipresbyteri coram nobis: electionem ab ipso H. post electionē archipresbyteri non cassatam, licet de viro multæ litteraturæ, honestæ vitæ, & claræ famæ, nō

ADDITIO. Et licet quidā (vt Pet. de Sam. qui hoc not. j. eod. Cumana. & Ægi.) dixerint non valere consuetudinem quòd absentes nō vocētur, licet valeat de quàm remoto loco vocentur: tu dic ȝ vt dixi. j. de præben. cum in ecclesiis. lib. 6. in gl. pen. Ioan. And.

ij Bonæ memoriæ.] In prima ponit decisa facti narratio. In secū da diffinitio: ibi, *Constituto*. In qua duo facit. primo cassat electionē secundam, exprimens quare. secundo: ibi, *Electionem.* cassat etiam primam: exprimens quare, & ponēs antipophorani. Abb. Siculus.

CASVS. Episcopo Cremon. in extremis agente, cum desperaretur de vita ipsius, capitulum ipsius ecclesiæ citauit quendam canonicū suū in ciuitate Regio in studio cōmorantem, vt ad certum terminū veniret pro electione futuri pastoris facienda: dicto canonico non veniēte ad terminum sibi pfixum, elapso termino, & ep̄o viam vniuersæ carnis ingresso, anteq̄ corpus sepulturæ traderetur, absente pdicto canonico capl̄m contulit potestatem eligendi quibusdā canonicis ecclesiæ suæ. & ipsi canonici post mortem ep̄i, & ante sepulturam cœperunt tractare de electione pastoris, & quidem ex illis maior pars conuenerunt in archipresbyterum ipsius ecclesiæ, & alij in archidia. suum. eo vero sepulto minor pars consensit maiori, & sic dictus archipresbyter post sepulturā ab oībus est electus, cui electioni dictus archid. & capl̄m consenserunt. postmodum vero superuenit dictus canonicus, asserens se fuisse contemptum, pp qd̄ (vt dicebat) electio non valebat. Vnde credens potestatē eligendi ad se esse deuolutā, pdictum archid. elegit. Vnde pp electiones istas dictus canonicus pro se, & q̄dam alius H. noīe pro archid. ad sedem Apost. accesserūt. Papa vero de meritis illarum electionū cognito, electionē archid. celebratā post electionē archipresbyteri nō cassatā cassauit: q2 nō debuit H. canonicus pcedere ad electionē secundam ante cassationē prioris, in pœna interdicēs dicto H. canonico vocē ȝdictionis, in primo cōsensu capl̄o pdurante, & similiter electioné archipresbyteri iustitia exigente cassauit, tū quia corpe dicti ep̄i nondum tradito sepulturę habuerunt de ista electione tractatū ȝ canonicas sanctiones: tum q2 dictus H. canonicus cōtem-

[Side notes:] ¶ Cap. 1 eo. tit. in 4. cōpilatione. — ¶ Hic perperam in omnibus legis Pudentianæ, cū nullus vnquā fuerit talis titulus. & vi. de notis huius loci. — ¶ Cap. 1 eo. tit. in 4. cōpilatione. — ¶ In manuscriptis, itas constituto autem dilecto filio H. pro sua. & dilecto filio N. pro electione. &c.

peus fuit, licet vnus solus fuerit: quia in talibus plus nocet contẽptus vnius quàm multorũ cõdictio in pñsenti. nec valuit pdicta citatio: quia cũ mortẽ epi pueniit, nõ potuit arcere citatũ. Not. ꝙ secũda electio nõ est facienda prima non cassata. Itẽ vnius solius contẽptus põt cassare electionẽ. Item epo defuncto nondũ sepulto non debet fieri electio. Item citatio nõ legitime facta non tenet.

¶ Glo. seq. obijcit, & sol. & in additione partim solutionem corrigit.

a ¶ *Expectare.*]Sed nonne electio quæ fit contemptis illis qui debent interesse, ipso iure est irrita, vt ſ. eod. ꝙ sicut. & c. venerabilem. & j. de arbi. cũ olim. & 63. dist. obeũtibus. ergo ea non obstante potest attentari secũda electio. j. de appel. constitutis. cum enim à iure sit reprobata talis electio, nõ est necesse iudicẽ adire p ea cassanda. ff. de cõdi. insti. l. quæ sub conditione. §. vlt. Præterea cũ vniuersitas delinquit in eligendo, electio debet deuolui ad eũ qui nõ deliquit. ſ. eo. bonæ. & ſ. de postula. bonæ. Dico ꝙ electio archipresbyteri nõ fuit nulla ipso iure, sed potius annullanda, & ideo debuit expectari cassatio superioris anteq̃ processus fieret ad secũdã. vnde & si vnus habuisset ius eligẽdi, deliquit in hoc ꝙ voluit simul esse actor & iudex in pmissę electionis. j. de concel. pb. post electionem in parte decisa. & licet illi deliquerũt in eligẽdo, non tñ illud ius deuoluit ad vnũ. & hoc fm Io. q dicit ꝙ vnus non cõstituit vniuersitatẽ, & inducit i arg. hoc ca. & 65. dist. si forte. & ff. de leg. 1. si grege. licet ius vniuersitatis dicatur stare in vno. ff. qd cuiusq; vniuer. sicut. in fin. p quã l. nos dicimus cõ: & si iste non elegisset, poterat post cassationẽ eligere si hoc postulasset: & hoc innuit littera ista cum dicit ibi, nostrũ debuit expectare iudiciũ anteq̃ procederetur ad secundam. Et si electio prima nulla fuisset ipso iure: quia electus esset indignus: tunc ipse solus potuisset. ſ. eo. bonæ. & ſ. de postu. gratũ. & j. eo. scriptũ est. sed hæc non fuit nulla, immo ipse poterat eã cõfirmare si consensisset. ſ. c. ꝙ sicut. Io. dixit ꝙ non deuoluit ius eligendi ad alios: nisi qñ eligit psona ineligibilis. j. eod. scriptum. in fi. & ſ. de postu. gratũ. & ſ. eo. bonæ memoriæ. Sed die qñ electio nõ est nulla ipso iure, videlicet vbi aliquis est contẽptus: tunc nõ ipso iure, sed p sñiam ius eligendi debet deuolui ad alios, vel si nõ seruat forma illius constitutionis. j. eo. quia pp. tunc similiter sunt priuãdi per sententiam: vt j. eo. quia pp. & c. Cumana. An ius vniuersitatis remaneat in vno, dictũ fuit ſ. de postu. gratũ. & ibi recurrendũ est. Qñq; tñ electio est irrita ipso iure, & tñ impedit secundam. j. eo. auditis. nec tunc eligendi ius deuoluitur ad alios. Vnde secunda electio ibi non tenuit, vt ibi notat in fi. vltimæ notulæ: quia eligẽtes non sunt ipso iure priuati. Et qd dixi a ꝙ vbi aliquis est contẽptus non ipso iure, sed p sñiam ius eligendi debet ad contẽptũ deuolui: intelligo p sñiam Papæ tñ. arg. istius litteræ, cũ de priori nostrũ deberet expectari iudiciũ anteq̃ procedatur ad secundam. Vbi enim certa pœna statuta est, alia non est imponenda, 3 nisi p eum qui habet potestatis plenitudinem: qd satis innuit hæc littera. sufficit enim vt cassetur electio, vbi quis prosequitur contẽptũ suũ. Ber.

¶ *Glo. seq. vocitetur per obiectionem, & solutionem.*

b ¶ *Tractatum.*] Not. ꝙ cassat electio de qua est habitus tractatus ante sepulturã mortui. 79. dist. nullus a. Sed pp hoc solũ nõ fuisset cassata, sed assumit hic Papa quasi non cãm vt cãm, sed contẽptus fuit causa cassationis. nam mortuo viro soluta est vxor à lege matrimonij: vt j. de secũ. nup. c. vlt. & pen. & 7. q. 1. sicut alteri' vxor. Ber.

† Alias, licet nõ de priori dictum.

† postulare

† Cũ tamẽ nemo sibi ius dicere debeat. C. ne qs in sua causa. l. vna. vnde vi. si ꝙs in ciui. si. qd met. causa. en. et pdictũ & de vi pnna. l. creditores. infra de rõ cessione pb. post electionẽ. ad si qd me. cau. ca. vlt. 2. q. 1. in primis. 16. q. 6. placuit.

† Cap. 3. est in 4. cõpilatione.

† Lexoniesñ.

† Lexouiesñ.

3 Hoc qd sequit fuit additio, in qua glossator cauet contrarij qd dixeras. Io. And.

† Text. est in l. fine C. ff. de car. edic. & in l. 1. in fi ff. ad munic. pa. legem.

tamen sine multa temeritate præsumptam, cum † de priori nostrum deberet expectare a iudicium, antequam procederet ad secundam, duximus irritandam; in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem, in primo consensu capitulo permanente. ¶ Electionem autem archipresbyteri (quamuis laudabile testimonium perhibeatur de ipso) iustitia exigẽte cassauimus: tum quia corpore dicti episcopi nõdum tradito sepulturæ, habuerunt de ipsa electione tractatum b contra canonicas sanctiones: tum quia inuentus est H. fuisse contemptus, licet vnus solus extiterit; cum plus in talibus consueuerit contemptus vnius obesse, quàm multorum c contradictio in præsenti. Nec prædicta d debet dici citatio valuisse, quia cum episcopi mortem præuenerint, temeraria nimis extitit: & ideo non potuit arcere † citatum.

¶ Idem.

¶ *Non monachus in prælatum regularem eligi non potest.*

CAP. XXXVII.

CVm † ad nostram notitiã peruenisset, quod H. qui se pro abbate Lexouieñ. † gerebat, non fuit ante monachus e quàm electus: nos attendentes quod contra regulares traditiones illud † fuerat attentarũ: cum nullam spem f vel promissionem habens, vt abbas fiat, debeat monachari: electionem de ipso factam curauimus irritare g.

¶ Idem magistro C. presbytero Cardinali sedis Apostolicæ legato.

¶ *In abbatem eligi non potest nisi instructus in regula monachali.*

CAP. XXXVIII.

OFficij † tul: & infra. Sane nobis tuis litteris intimasti, quòd cum monasterium quoddam positum in medio nationis peruersæ, pastore careret, monachi de electione abbatis tractantes, cum non possent sui ordinis idoneam inuenire personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant melius defensari: & patrem adierunt ipsius humiliter postulantes, quòd filium suum induceret, vt habitum susciperet monachalem: nullam patri de ipsius promotione fiduciam tribuẽtes: & pater ad hoc induxit filium prouidum & discretum: qui effectus monachus, fuit † in abbatem electus: cuius electio extitit per rectorẽ Messañ. Apostolicæ sedis legatum, qui omnibus prædictis

e ¶ *Multorum.*] ſ. eod. ꝙ sicut. & c. venerabilem.

¶ *Glo. seq. 4. gut, & remittit.*

d ¶ *Nec prædicta.*]Rñsio tacitæ quæstionis. Diceret aliquis dño Papæ: ille H. fuit citatus: & ille rñdit: citatio nõ fuit legitima. Et sic est arg. ꝙ si aliquis citetur non legitime, si aliquid fiat cõ absentem, nõ valet. 4 Generale enim est ꝙ ad citationẽ quæ reprobat à iure, non tenet venire citatus etiã vt alleget priuilegium. de hoc not. p Ioan. 3. q. 2. si eps. & j. de do. & contu. dilectus. vbi de hoc.

CVm ad nostram.]Primo ponit factum. Secũdo illud cassat: ibi, *Nos,* Abb.

CASVS. Quidam simul; factus fuit monachus & abbas, cũ prius debuerit esse monach' q̃ abbas. perueniit hoc ad notitiam dñi Papæ, Papa vidẽs ꝙ cõ regulares traditiones fuerit attentatũ, electionẽ de facto factã cassauit: quia null' debet monachari spem habens vel pmissionem ꝙ fiat abbas. Not. ꝙ sola spes vel pmissio simoniam inducit: & ideo ille qui sic monachatur vel eligit, de iure est repellendus. Item nota ꝙ quis prius debet monachari q̃ in abbatem assumi.

¶ *Glo. seq. alleg. duas cõcor. signat vnũ contrariũ, & sol. ponit dictum cui signat contrarium.*

e ¶ *Monachus.*] Hic habes expresse, ꝙ cleric' secularis non potest eligi in abbatem. ad idem facit ſ. eo. cũ causam. & j. eo. cum in magistrũ. arg. cõ. 16. q. 1. pñsbyteros. Sed non est cõ: quia illi presbyteri erant monachi, & ita poterãt eligi in abbates, & sic soluitur cõrium. Et sunt monachi melioris cõditionis q̃ clerici quia clerici eos eligunt ad sua officia. 58. dist. c. 1. & 2. & 18. q. 1. c. 2. vbi est hoc expressum, sed ipsi non eligunt clericos ad suas dignitates. arg. cõ. 18. q. 1. omnes. & 2. q. 7. sicut sacerdotes.

ADDITIO. Et hoc ideo: quia quilibet monachus clericus est, sed non conuertitur; propterea quilibet monachus in clericali officio videtur instructus, sed clericus secularis non in monachali.

f ¶ *Nullam spem.*] principalem. 8. q. 1. sunt in ecclesia. sed secundario licitum est alicui sperare honores ecclesiasticos. 61. dist. quid proderit. & 59. dist. n. si officia. 74. dist. consuluit. & verba ista habes 16. q. 7. per laicos.

g ¶ *Irritare.*]id est irritam nunciare. j. eo. c. proxi.

OFficij tui.]Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos autem.* Ab. Sic.

CASVS. Vacante quodam monasterio posito in medio nationis peruersæ, monachi cum nõ possent sui ordinis psonam idoneam inuenire, p quam monasterium posset gubernari, in quendã nobilem & discretum oculos extenderunt p quem poterãt melius defensari. Vnde accesserunt ad patrem ipsius humiliter postulãtes ab ipso, vt filiũ suũ induceret, quaten' habitũ susciperet monachalem, nullã spem patri dantes de ipsius pmotione. & pater ad hoc filium suũ induxit: q monachus factus statim in abbatẽ est electus: cuius electio cõfirmata fuit p rectorẽ Messanũ legatũ Apostolicæ sedis. mortuo illo rectore q cõfirmauit suã electionẽ, successit sibi qdã alius legatus Apost. sedis, q dubitauit an talis electio valuerit. cũ dict' paratus sit se purgare, ꝙ ad hoc fuit nulla ambitione inductus, petens à Papa vtrũ dictus electionẽ potuit cõfirmare, vel dispẽsare cũ ipso, & si electio illa sit cassanda, an iterũ possit eligi in abbatẽ? Rñdet Papa ꝙ ex his quæ incõtinẽti sunt acta, ostẽdit ꝙ talis taliter eligi nõ potuit i abbatẽ: & ideo Papa electionẽ illã decreuit irritam & inanem, quia prius voluit esse magister q̃ discipulus: sed postq̃ fuerit in regula cõpetenter instructus, si necessitas & vtilitas mona-

4 Text. est in l. vir bonum. ff. sol. & in l. si pater. C. de stat. defunctorũ.

† In codice Barbatiæ, ita. illud fuerat attentatum.

† Cap. 4. est in 4. cõpilat.

† Hic in quibusdã vulgatis habetur dictio, statim, quæ deest in manuscriptis, tum in aliis emendationibus.

monasterij postulauerit, poterit in abbatem assumi, ne monasteriũ opprimatur incursibus malignorum: prius tñ ab ipso purgatione recepta. Nota q ex his quæ incontinenti fiunt, psumitur contra aliquem. Item prius debet esse quis discipulus quàm magister: vt in præcedenti capitulo dicebatur.

¶ *Glo. seq. continuat textum. alleg. 4. iura, secundo obijcit et soluit, tertio quæris, arguit pro, & soluit cõtra, quarto quærit obijciendo, & soluit.*

a ¶ *Incontinenti.*]Præsumit aliquid ex eo qđ incontinẽti est subsecutum. 31. q. 1. si qs. & 50. dist. si qua fœmina. quæ enim incontinenti fiũt, in esse videtur. ff. si cer. pet. lecta est. ¹ quia ex hoc psumitur q turpiter & ex cõuentione sit electus, qđ esse non debet. 1. q. 2. q̃ pio. Sed si hæc rõ est quare clericus non possit eligi in abbatem: quia non est instructus in regula monachali: sic eadem rõne monachus non debet eligi in epm vel platũ alicuius ecclesiæ secularis, cum ipse non nouerit regulas clericorũ vt possit præfici ecclesijs. 16. q. 1. sic viue. & c. si clericanis. qđ esset verum si omnino ignorarent. Sed bene eligũtur monachi & regulares ad seculares plationes pp officium prædicandi, qđ priuilegiatũ est. j. de sta. regu. q Dei timorem. & j. de vo. & vo. reden. per tuas. & 18. q. 2. statutum. & 58. distin. c. 1. & 2. Sed qđ si peritus esset secularis clericus in regula monachorũ, posset ne tunc eligi in abbatem? Videtur q sic: quia rõ constitutionis in eo cessat. 61. dist. c. statuimus. §. his omnibus. sicut monachus peritus in regula clericali potest eligi in epm per pdicta capitula. Sed non est ita: qa & si scit regulam, non tñ est expertus in ea. Nam graue est inexpertos diuinis obsequijs applicare. 19. q. 3. monasterijs. ² Sed quare non potuit iste postulari in abbatem, cum laicus nesciens regulas clericales possit etiam in epm postulari. 61. dist. Osius. postea per tres menses discere potest regulas clericales, in Auth. de san. epi. §. damus. coll. 9. Item eremita postulatur in abbatem. s. eo. cum monasterium? Dic q nõ fuit eremita, sed de monasterio qđ erat in eremo. Et eadem est rõ: quia si laicus est peritus, non est necessaria in eo probatio habitus clericalis. Sed oĩa ista nõ prosunt: quia quantumcunque sit laicus peritus in regula monachali, & expertus & probatus in ea, nunquam potest eligi vel postulari in abbatem, pp rõnem quæ hic redditur; & quia eiusdẽ pfessionis debent esse qui eligunt, & qui eliguntur, ne quasi in boue & asino videretur arari: quia quasi simul & semel esset laicus & abbas: & quia psumptio ambitionis maxima est: quia aliàs non fieret forsitan monachus, & ambitio bene repellit quẽlibet à dignitatib⁹. 8. q. 1. in scripturis. ³ quia non ambitione sed labore ad augmentũ honoris vnumquẽq; cõuenit peruenire. C. de re mili. contra publicã vtilitatem. lib. 12. & ambitus notari solet. 61. dist. miramur. in fine.

b ¶ *Competenter.*]Per tres mẽses. arg. j. de æta. & quali. præterea. & in Auth. de san. episcop. §. damus.

Additio. Vel aliàs competenter. i. per annum secundum quosdam, & inducunt pro se. 78. dist. monachus nouitius.

Additio. Alia concor. Ioan. Tan. & Compost. Sed Host. dicit q per annum. j. de reg. statuimus. potius crederem hoc arbitrariũ, secundum diuersas conditiones personarum. Ioan. And.

Illa quotidiana.] In prima ponitur electionis decisa narratio. In secunda ipsius confirmatio: ibi, *Quia pro certo.* Abbas Siculus.

† Aliàs, infirmare.

¹ Pacta incontinẽti facta stipulationi inesse dicũtur. Io. And.

† decreuimus.

† Cap. 5. eo. tit. in 4. cõpilatione.

² Sicut Dominus voluit beatũ Petrum in seipso experiri fragilitatẽ humanam, vt disceret aliis misereri. 50 distin. consi derandum. secundum Io. And.

³ Concor. text. in l. 1. ff. ad le. Iul. de amb. prout tñ in Papa. no. Io. An. in c. cũ pridem. de pacto.

interfuit, confirmata. Cum autem idem sit paratus purgare se, quòd nulla fuit ad hoc ambitione inductus: postulas edoceri, vtrum dictus legatus electionem confirmare, vel dispensare † potuit, vel quod factum est stare possit: & vtrum electione cassata, iterum valeat eligi in abbatem? ¶ Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cum ex his quæ incontinenti ᵃ subsecuta sunt, ostendatur quòd talis taliter non possit eligi in abbatem, maxime pro eo quòd antequam esset discipulus, voluit esse magister: electionem illam irritã esse decreuimus † & inanem. Verum postquam fuerit in regula competenter ᵇ instructus, (si vrgens necessitas, & euidens vtilitas ipsius monasterij postulauerit) purgatione recepta, poterit in abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

¶ Idem.

¶ *Electio aliàs canonica confirmatur, licet quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.*

CAP. XXXIX.

Illa † quotidiana instantia: & infra. ¶ Quia pro certo didicimus electionem canonicam ᶜ extitisse, ipsam auctoritate Apostolica duximus confirmandam: supplentes ᵈ de plenitudine potestatis, si quis † in ea ex eo fuisset defectus, quòd quidam interfuerunt electioni eiusdem, qui ex sola participatione, in simplicis ᵉ excõmunicationis laqueum inciderunt.

¶ Idem magistro Maximo notario nostro.

¶ *Si postulatio cum electione concurrit: & numerus postulantium est duplo maior, & postulatus est idoneus: postulatio admittitur, reiecta electione. Si vero indignus, & hoc maior pars postulantium ignorauerit: postulatio & electio reprobantur. Si vero sciebant & electus est idoneus, confirmatur electio: & idem si numerus postulantium non est duplo maior, hoc dicit intelligendo secundum quod continet ius commune.*

CAP. XL.

Scriptum † est in Apocalypsi Ioannis, quòd in medio & in circuitu sedis, erant quatuor animalia: & infra. ¶ Sane ad hanc ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, duo animalia sunt vocata, vtinam plena oculis, & alas habentia senas, videlicet Eradieñ. archiepiscopus, & plebanus sancti Pauli de Venetiis, sicut per pro-

Casus. Quidã electus fuit in epm, vel in alium prælatũ. In hac electione quidã interfuerunt qui p solam participationem inciderant in minorẽ excõicationem, dubitatur an pp hoc electio vitiaretur. Consultus Papa rñdet q pro certo inuenit electionẽ illam canonicã fuisse, & ideo eam confirmauit. Veruntñ si quis defectus fuit in ea pp hoc q illi excõicati minori excõicatione interfuerũt, Papa supplet hoc de plenitudine potestatis. Not. q excommunicatus minori excõmunicatione potest eligere: quia non est separatus nisi à sacramentis.

¶ *Gloss. seq. distinguit electionem actiuam & passiuam, & reddit causam vtriusque. signat contrariam, & soluit.*

c ¶ *Canonicam.*]Not q licet aliqui fini excõicati minori excõicatione, tñ eligere possunt, & talis electio dr canonica, vt hic habes. sed talis scienter eligi nõ potest, pro eo q eligitur ad ea à quibus est ipse remotus. j. de excep. a nobis. & hoc est hodie expressum. j. de cleric. excõica. mi. si celebrat. nec incurrit irregularitatẽ si celebrat, peccant tñ tales celebrando: vt ibi dicit. sed criminosi à prosecutione sui iuris non repellũtur, nisi sint excommunicati maiori excõicatione, & ita isti possunt vti iure suo in eligendo, & in aliis negotiis ecclesiæ tpalibus & spiritualibus. Argu. contra. s. eod. cum inter R. & s. de cõsuetu. cum dilectus. vbi dicit, q suspensi nec eligere nec eligi possunt. Solut. hic & in c. si celebrat. intelligitur de suspensione canonis, cõtra de suspensione iudicis, & mitius agitur cum lege quàm cum ministro legis. ff. de arbitr. l. Celsus.

Additio. Vnde vers. *Supplicio leuius dat ius, quàm iura ministrãs.*

d ¶ *Supplentes.*]Hæc suppletio ⁴ ex superabundanti non ex necessitate hic fit, ex eo quod obiectum fuit de tali excõicatione, quæ repellit ab electione per decre. prædi. si celebrat.

e ¶ *Simplicis excommunicationis.*] Hic potest sumi argu. quòd vtile non vitiatur per inutile. j. eo. c. proxi. in fin. ver. nisi forsan, &c.

Scriptum.]Habet materiam subtilem & difficilem, in tñ q gl. & aliqui dixerunt extra eam hoc c. continere potius quãdam prouisionem Papalem quàm ius cõe. iste tñ intellectus cõiter non tenetur: quia s̃m eum hæc decretalis esset hic superflua, cõtra id quod habetur in proœmio s. Diuiditur principaliter in quatuor partes. In prima ponit exordium decisum. In secunda: ibi, *Sane.* narrat factum electionis & postulationis. In tertia: ibi, *Verũ quia.* ponit cõmissionis causam. In quarta: ibi, *Per Apostolica.* ponit cõmissionis formã. Et hæc vltima pars subdiuidit: quia primo ponit pcessum quem faciet delegatus partibus inuitis. Scđo: ibi, *Et si partes.* ponit diffinitionẽ quã faciet si ptes cõsentiãt, quatuor casus declarãdo. Secũdus est: ibi, *Quòd si.* Tertius: ibi, *Si vero.* Quartus: ibi, *Nisi.* Ab. Sic.

Casus. Vacante Constantinopolitana ecclesia duo vocati sunt ad eam: pars vna postulauit archiepm Eradieñ. alia vero elegit plebanũ S. Pauli de Venetiis. procuratores vtriusq; partis ad sedem Apostolicã pp hoc accesserunt, hæc & alia in præsentia dñi Papæ proponentes. ex parte postulantium archiepm pponebatur, q duæ partes & amplius postulauerant archiepiscopum. Ad hoc probandum inducebatur quoddam publicum instrumentum computatis vij. præpositis, & prælatis conuentualium ecclesiarum, qui de communi consensu ad electionem fuerunt vocati, & procurator partis aduersæ illud idem fuit confessus in iudicio, sed eius confessio

† Aliàs, fuit si quis in eo, ex eo fuisset defectus. in eodice Barbatiæ itaũ qs in ea vel ex ea fuisset defectus.

† Cap. 6 eo. tit. in 4. cõpilatione.

Apoc. 4.

⁴ Nam aste hæc suppletio fuerit necessaria subtiliter intelligas hic Hostiẽ.

extitit reuocata. Vnde pars postulantium proponebat suã intentionem probatam. Quia de his quæ partes in iudicium deduxerant, non potuit fieri dño Papæ plena fides: mandat Papa cuidã notario suo, vt sup his inquirat diligẽtissime veritatem de meritis electi & postulati apud Venetias, vbi vterque natus fuit, & diutiua conuersatus, & de studiis eligentium, & postulantium, & de oĩbus quæ causam possunt instituere apud Constantinopolim, vbi electio & postulatio factæ fuerũt: & si partes concordauerint, procedat hoc modo: vt si cõstiterit q̃ de cõi cõsensu patriarchæ admitterentur vij. præposito, siue per se, siue per alios, & duo alij ex parte vniuersitatis pro oĩbus prælatis conuentualium ecclesiarũ, & tunc tpis tot essent prælati quot erant ecclesiæ conuentuales, ita q̃ cũ septẽ præpositis & nouem canonicis facerẽt duplo maiorem numerum q̃ xvj. electores plebani: tunc postulationẽ admittat, nisi postulatus indignus repertus fuerit: & electione plebani cassata absoluat illum ab ecclesia Eradieñ. & det sibi licentiam transeundi ad ecclesiam Constantinopolitanam. Si vero oẽs prædicti non fecerint duplo maiorem numerum, siue dignus siue indignus fuerit postulatus, eo repulso electionem plebani cõfirmet: nisi & ipse plebanus repertus fuerit indignus. Si vero numerus postulantiũ fuerit duplo maior q̃ eligentiũ, & persona postulata fuerit indigna, & electio & postulatio reprobetur: nisi forsitan oẽs, vel maior pars postulantium ex certa scientia indignum postulassent, & illa vice postulandi, seu eligendi essent potestate priuati, & in hoc casu electionẽ plebani confirmet, si eã de persona idonea constiterit celebratam. Nota q̃ inquirendũ est de conuersatione electi apud illos cum quibus fuit conuersatus. Nota q̃ qui scienter eligit indignũ: ea vice postulandi vel eligendi potestate priuatur. Qui vero ignorãter eligit vel postulat indignũ: non punitur. Item si maior pars ignorat vitium minoris partis, nõ imputatur maiori parti quæ hoc ignorauit. Hæc decret. continet ius in fine, alia vero præcedentia ex communi concordantia partium & prouisione Papæ dicta sunt.

curatores tam postulantium archiepiscopum, quàm eligentium plebanum, fuit propositum coram nobis: & infra. ¶ Verum quia de his quæ per assertionem partium in iudicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides: quamuis super his quæ de numero dicta sunt postulantium, per quoddam instrumentum publicum, nec non per confessionem procuratoris aduersæ partis in iudicio factam, sed postea reuocatam[a], pars altera[b] assereret suam intentionem esse fundatam, causam discretioni tuæ duximus committendam: ¶ Per Apostolica scripta mandantes, quatenus super his & aliis inquiras diligentissime veritatem, de meritis electi[c] & postulati apud Venetias, vbi[d] nati fuerunt, & diutius conuersati. De studiis autem eligentium & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possunt instruere, apud Constantinopolim, vbi huiusmodi postulatio & electio celebratæ fuerunt. ¶ Et si partes consenserint[e], procedas hoc modo: vt si constiterit de mutuo[f] conuenisse consensu, quòd ad electionem patriarchæ septem admitterentur præpositi siue per seipsos: siue per alios[g], & duo[h] alij ex parte vniuersitatis pro cæteris conuentualium ecclesiarum prælatis: totque tunc temporis[i] conuentuales ecclesias habuisse prælatos, quòd cum septem præpositis, & nouem canonicis, quos quidem canonicos constat in postulatione præfati archiepiscopi conuenisse, duplo maiorem facerent numerum quàm sexdecim electores plebani, tu vice nostra postulationem admittas: nisi probatum fuerit postulato aliquid obuiare de canonicis institutis,† quod promotionem ipsius debeat impedire: ac (plebani electione cassata) ipsum archiepiscopum absoluas à vinculo quo Eradieñ. ecclesiæ tenetur: concedendo ipsum Constantinopolitanæ ecclesiæ in pastorem. ¶ Quòd si ad faciendum duplo maiorẽ[k] numerum, simul omnes prædicti minime sufficerent:† siue dignus siue indignus fuerit postulatus, tu postulatione repulsa, electionem plebani auctoritate nostra confirmes[l], dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto præsulatu reddat indignum. ¶ Si vero numerus postulantiũ

a ¶ *Reuocatam.*] Sine aliquo interuallo, sicut testis qui potest corrigere dictum suum incontinenti. ĩ. de testi. cogen. præterea.[1] An factum procuratoris præiudicet domino dicitur infra vt lite non contesta. cap. i. & cap. accedens. & ĩ. de cau. posses. cum olim. & infra de cens. olim.

[1] Concor. tex. in l. si postulauerit. & ibi Bar. §. 1. ff. de adult. & l. repetitio. ff. de quæst.

b ¶ *Altera.*] scilicet postulantium archiepiscopum.

c ¶ *Electi & postulati.*] Sic s. eo. l. venerabilem. Sed ibi ad studia eligentium non retulit se legatus, quamuis potuerit.

d ¶ *Vbi nati.*] Quia ibi melius potest inquiri. s. eod. postquam. & ĩ. de præsumpt. quosdam. & 23. dist. illud.

e ¶ *Consenserint.*] Scilicet vt notarius iste diffiniat secundum qđ inferius continetur, & in isto consensu necessarius est consensus electi & postulati, alias non possunt partes recedere à iure. supra eodem. cum inter canonicos.

f ¶ *De mutuo.*] Hoc ideo dicit: quia pars eligentium hoc negabat: ideo Papa mandat inquiri, cum de iure communi interesse debuerit. ĩ. de cau. pos. cum ecclesia. Ber.

g ¶ *Per alios.*] Qualiter quis per alium hoc facere possit, habes. ĩ. eodem, quia propter. §. illud.[2]

[2] Sed ibi de iure cõmuni, hic d mutuo consensu.

h ¶ *Duo.*] Isti duo habebant vocem pro duodecim prælatis singulariter pro quolibet.

Aoortio. Hoc intelligit Inno. quando oẽs vt singuli singulariter habebant vocem: aliud si vniuersitas prælatorum vnicam vocem habuisset. Dicebat ergo Cõposte. q̃ tot voces habebant isti, quot committẽtes. nemo enim plus, &c. de re. iu. nemo plus. Ioan.

¶ *Glossa sequens exponit litteram: expositionem signat contrariam, & contrario acquiescit.*

i ¶ *Tẽporis.*] Hoc ideo dicit: quia si tũc aliqua cõuentualis ecclesia vacasset, pro ea nullus potuisset admitti sede vacante: quia tunc non est qui iura illius tueatur, vel eis possit vti. ĩ. ne sed. vacan. c. 1. & 2. & infra de præscript. de quarta. tũc enim dormit ius ecclesiæ, ita q̃ nõ currit præscriptio. ĩ. de præscript. auditis. & c. 1. & cap. de quarta. nec ad capitulum ius illud deuoluitur. ĩ. ne sede vacan. c. 2. argum. contra. ĩ. de maio. & obedien. his quæ. & c. cũ olim. quibus forte statur in casu isto: quia diuersi sunt isti casus à præcedentibus.

Præscriptio dormit contra ecclesiã ipsa vacãte.

† Quæ habes infra eo. ... est.

k ¶ *Maiorem.*] Hic habes q̃ electio semper præualet postulationi, secundum illos qui dicũt q̃ hæc est iuris diffinitio, nisi duæ partes sint in postulatione. De hac materia dictũ est supra. de postula. bonæ memoriæ 1. & ideo statur hic iudicio duarum partium, quia qđ duæ partes faciunt, totũ capitulum facere videtur. vt ff. quod cuiusque vniuer. plane. & secundum hanc decre. intelligit quod dicit decre. s. de postula. bonæ memoriæ. q̃ postulatio in discordia non consueuit admitti. hoc intellige prout dr̃ in not. sequenti. Item not. hĩc q̃ cum in electione longe maior numerus est ex vna parte quàm ex alia, non habetur respectus ad meritum psonæ, dum tñ sit cõueniens ille qui est electus à maiori parte: nec ad zelum eligentium. arg. s. eod. dudum. & ĩ. de appel. constitutus. sed si numerus in modicum excedat, tunc recurritur ad merita & ad zelum, & præferuntur numero. arg. ĩ. de testi. in nostra. & est expressum. ĩ. eod. ecclesia vestra. vbi de hoc.

Electio semper postulationi præponderat.

† Conformis.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit recitando opinionem quam approbat.*

l ¶ *Confirmes.*] Hic dicit Papa electionem à minori parte capituli factã confirmari, & tñ pars alia non est eligendi potestate priuata, quia non postulauerat indignã psonam, & de iure licite poterant postulare sicut & eligere; & ita postulando non peccant: ergo ius eligendi nõ fuit deuolutum ad pauciores: qđ tunc demum locum habet, cum maior pars scienter postulat vel eligit indignũ, vt in fi. decret. dr̃. Et ideo s. ĩ. eo. Cumana. & in c. ecclesia. & c. in Genesi. in quibus dr̃ q̃ electio non valet nisi sit facta à maiori parte capituli, & hic confirmatur facta cum longe minori parte. Propter hęc & alia quæ hic dñr, dicunt quidam q̃ hæc decret. ius cõe non continet, sed fuit quædã prouisio de consensu partium: & hoc vr̃ p verba illa superius; si partes cõsenserint, hoc modo procedas: & ex eo q̃ Papa admittit hic postulationem in discordia factam: cum per eam nullũ ius acquirit postulato. s. de postu. c. penult. & quia non consueuit admittere tales postulationes in tanta discordia. s. de postu. bonæ memoriæ. Et ita in his duobus continet gratiã, qđ satis potest concedi. Et ita vr̃ q̃ vtraq; pars renunciet iuri suo: & quod dicit, de consensu partium taliter pcedatur, vt s. dr̃ in verbis pmissis, si partes consenserint, &c. aliàs si ꝯdicerent, non taliter pcessissent, sed facta inquisitione sup his de qbus pmittit, causam instructam remisissent ad Papã. hoc pbatur s. eo. bonæ memoriæ. in parte decisa. Sed vbi duæ partes postulãt aliquẽ, licet ius non acquirat postulato vt agere possit; tñ potest petere gratiã: & iniuria fit ei si nõ fiat illi gratia. arg. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. permittit. de hoc not. s.

not. ȝ. de postula. grati. & capitulo penulti. & vlti. Et idem crederē si maior pars postulat, q̄ grauiam deberet habere. Et q̄d dicit de duabus partibus, non credo necessarium, sed quędam prouisio fuit hic, vt dictum est, quia siue maior pars & sanior, siue duæ partes, siue omnes, totum dependet à superiore. sed q̄d in fine dr̄, ius est.

de persona idonea ipsius ecclesiā viduatā, vel si ibi idoneus non reperitur, de alia non differat ordinare, si pse canonicā voluerit effugere vltionē. Not. q̄ ecclesia cathedralis vel regularis nō debet vacare vltra tres menses. Item illi qui non potest agere, non currit præscriptio. Not. q̄ per negligentiā quis amittit ius eligendi. Itē regularis ecclesia quantū ad tēpus eligendi æquiparatur ecclesię cathedrali. Itē not. q̄ quamdiu reperitur in ecclesia idonea persona, non debet eligi de aliena.

Gl. seq. arg. a contrario soluit & determinat.

a *Maior.*] & ita vr̄ à ɔtrio, q̄ si minor pars ea pituli sciuisset illū esse indignū, alij non punirentur pp hoc, & ita est hic arg. q̄ vtile non vitiatur per inutile. sic ȝ. capitul. proxi. Et est notabile illud q̄ culpa & dolus minoris partis nō nocet, nec ea quæ fiunt à minori parte irritātur pp hoc, & isti soli priuati essent ipso iure eligēdi in pxima electione, si alij non elegissent. ȝ. eod. cū in cūctis. & hic. & alij admitterentur, dum tñ probarent ignorantiā. ȝ. eod. innotuit. Et si maior pars ignorasset illū indignū, vtraque pars debet reprobari à ɔtrio: vt dr̄ ȝ. & q̄d dicit hic q̄ electio facta à maiori parte confirmetur qñ maior pars postulātium scienter eligit indignum, intelligitur qñ vno contextu fiunt postulatio & electio seu electiones: vt hic contingit. secus si ex interuallo. tunc enim illi soli qui sciēter postulant vel eligūt indignū, sunt eligendi seu postulandi potestate priuati: & illi qui ignoranter postulauerunt seu elegerūt indignū, debent ab alijs ad electionem admitti, aliàs deberet electio cassari pp contemptum, vt dicitur supra in eadem notula.

inuentus fuerit duplo maior [a], quemadmodum prædictū est, & persona postulata [b] reperta fuerit indigna, tu tam postulationem quàm electionem non differas reprobare: Nisi forsan omnes, aut maior pars postulantium, præsumptione [c] damnabili postulauerint scienter indignum †, vt hac vice merito debent eligendi seu postulandi potestate priuari [d]. Ex hoc quoque casu electionem confirmes [e], si eam de persona idonea constiterit celebratam.

Idem in concilio generali. †

Si illi ad quos spectat electio, negligūt eligere prælatum cathedralis vel regularis ecclesiæ infra tres menses, proximus superior ecclesiam ordinabit: quod si infra tres alios menses non fecerit, canonice punietur.

CAP. XLI.

NE pro defectu pastoris† gregem dominicum lupus rapax inuadat: aut in facultatibus suis ecclesia viduata graue dispendium patiatur: volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & ecclesiarum indemnitatibus prouidere: ¶ Statuimus vt vltra tres menses cathedralis [f] vel regularis [g] ecclesia prælato nō vacet. ¶ Infra quos (iusto impedimento [h] cessante) si electio celebrata non fuerit: qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice [i]. ¶ Ac ipsa eligendi potestas ad eum qui proximo præesse dinoscitur, deuoluatur [k]. ¶ Is vero ad quem fuerit deuoluta potestas, Deum præ oculis habens, non differat vltra tres menses cum consilio [l] capituli sui, & aliorum virorum prudentium, viduatam † ecclesiam de persona idonea ipsius [m] quidem ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonice ordinare: si canonicam voluerit effugere vltionem.

Idem in eodem. †

Per aliquam de tribus formis hic contentis, scilicet scrutinij, compromissi, & inspirationis, procedi debet ad electionem in ecclesiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes priuandi sunt ea vice potestate eligendi. h. d. vsq; ad §. illud.

f *Cathedralis.*] Quantum ad hoc nihil additur, quia idem erat secundum antiqua iura. 50. dist. postquā. & 63. dist. obeuntibus. & alij tres dantur ad consecrationē petendā. 100. dis. quoniam quidem.

g *Regularis.*] Et sic patet ex hac cōstitutione quòd canō Lateraū. cōcilij. j. de cōces. præben. nulla. hodie nō extendit ad regulares platuras, quia æquiparātur epātus & prælaturę regulares. simile 16. q. vlt. si quis deinceps.

h *Impedimento.*] & ita non currit p̄scriptio ɔ canonicos si iusta causa interueniente non eligant. 28. dist. de Syracusanæ. & 61. distin. bene nouit. & j. de conces. præben. quia diuersitatem. C. de in off. testa. l. ɔ maiores. ff. qui. ex ca. maio. l. quod quidā. & l. seq. & l. aij pror. Sed si Papa interdiceret electionē, non minus currit eis tēpus, nisi petant licentiā eligendi infra tempus statutū. j. eod. c. vlt. Sed nunquid est hic necessaria protestatio q̄ nō possint eligere infra tres menses? quod vr̄. j. de off. ordi. pastoralis. in fin. & j. de appel. si iustus metus. Non credo q̄ necessaria sit in casu isto protestatio: quia debent petere licentiam, & si non petant, sunt in mora: vt ibi dicit.

b *Postulata.*] Id est, ignoranter.

Glo. seq. obiicit, & soluit.

c *Præsumptione.*] i. ex certa scientia. ȝ. eod. innotuit. Sed qualiter potuit esse dignus iste postulatus archiepatu, & indignus patriarchatu, i & qui iudicatus fuit dignus a Papa, vel à suo patriarcha qñ confirmauit eū, quare denuo inquiri iubet de moribus suis, ɔ illud 17. quæstio. 4. c. si quis suadente. §. qui autem. & C. de cri. fal. l. 3. & j. de ęta. & quali. accepimus? Dico q̄ licet quis reputetur dignus ad vnā dignitatē, propterea non est dignus ad maiorem, licet enim dispensetur cum aliquo in minori dignitate, non tñ dispensatur ad maiorē. 12. distin. nos consuetudinem.

Glo. seq. tractetur per contrarium: & dupliciter soluit.

d *Priuari.*] Istud referas ad factū, cū sint ipso iure priuati. ȝ. eo. cū in cunctis. i illi qui scilicet qui scienter hoc fecerūt: Vel dic, id est nunciati priuati.

ADDITIO. Per q̄d not. Host. q̄ licet duæ electiones fiant vno cōtextu, & maior pars eligat indignū, & minor dignū, núquam obtinebit minor, nisi maior scienter deliquerit. Dicit tñ p̄sumi ɔ maiorē, nisi probet ignorantiā: remittit ȝ. eod. innotuit. hoc dictū est pro opinione mea contra suam opinionem Host. de qua dicam j. eod. congregato. Ioan. Andr.

e *Confirmes.*] cū sit facta à maiori parte illorum qui habebant ius eligendi.

NE *pro defectu.*] Primo ponitur cōstitutionis causa. Secundo ibi, *Statuimus.* constitutio: quæ constitutio quatuor facit. Nā primo statuit tempus electioni. Secundo priuat negligentes: ibi, *Infra quos.* Tertio ad superiorē deuoluit: ibi, *Ac ipsa.* Quarto punit superiorem si negligit: ibi, *Is vero.* Abbas.

CASVS. Quia propter defectū pastoris ecclesia viduata tā in tēporalibus q̄ in spiritualibus frequenter sustinet læsionem: ideo cōcilium volēs periculis animarū, & ecclesiarū indemnitatibus prouidere, statuit, vt ecclesia cathedralis vel regularis vltra tres meses non vacet, ita q̄ si impedimēto iusto cessante, electio celebrata nō fuerit, electores eligendi potestate careant ea vice: & potestas ad proximum superiorē transferatur, & ille ad quem fuerit deuoluta potestas, intra alios tres menses de consilio capituli & religiosorū

i *Ea vice.*] id est, in prima electione: quę si cassaretur, vel si nollet venire, vel si eligeretur indignus, statim recuperarent ius suū. ȝ. eod. cum wintoniensi.

k *Deuoluatur.*] olim non deuoluebatur ad proximū superiorē. j. de ɔces. præben. dilectus. sed ad Papā in epātibus. & sic reducitur ad ius cōe aliarū dignitatū: vt sicut ibi post sex menses, ita hic post tres deuoluatur ad proximū superiorē. j. de cōces. præben. c. nulla.

Glossa ista quærit, arguit pro & contra: & dupliciter soluit.

l *Consilio.*] Sed nunquid tenetur semper habere consiliū capituli sui, vt aliàs non valeat electio nisi habito consilio capituli & assensu? Videt̄ q̄ sine illis eligere nō possit, sicut nec alia negotia debet facere sine illis. j. de his quæ fi. a præla. sine consensu capituli. nouit. & c. quanto. & quasi per totum. arg. j. eo. cum in veteri. vbi cassatur electio, quia non fuit expectatum responsum eorū de quorum consilio debuit fieri electio: vt 63. dist. obeuntibus. & 15. q. 7. epūs nullius. Sed ɔ sufficit enim petere consiliū. j. de arbi. cū olim. & ex consilio nemo obligatur. 14. q. 1. c. quisquis. §. q̄d præcipitur. Credo q̄ hoc facere debuit consentiente capitulo, vel maiori parte: aliàs non credo q̄ solus hoc facere possit per iura prædicta. Vel dic q̄ sufficit tantū requirere consiliū capituli in isto casu, & de honestate, cū ad ipsum solū deuoluatur electio, & nō ad capitulū; cōcilū vero aliorū non inducit necessitatē. sed de honestate requiritur.

Glo. seq. successiue ponit tres obiectiones, & solutiones ipsarum.

m *Ipsius.*] scilicet vacantis. Hic præcipitur vt de eadē ecclesia eligat. Sed nōne ad metropolitanū deuoluitur idem ius quod habuit capitulum: sed capitulū potuit eligere vndecunq; vellet. ȝ. eod. cū inter canonicos. & c. cū nobis. & c. in causis. ergo & metropolitanus? Dico q̄ primo debet inquirere personas ecclesiæ vacantis, & eligere de gremio ipsius ecclesiæ. & illud debuit fieri per illā iura. 61. dist. c. obitū. & c. nullus. & 18. q. 5. quàm sit. sed si hoc non fecerit, nihilominus valebit electio. 3 nā multa fieri non debent, facta tñ manent. 27. q. 1. nuptiarum. & 27. dist. si vir. 4 & nusquam inuenies q̄ propter hoc cassetur electio. De hac materia tractatur ȝ. e.

cum

Vide per Innoc. non viciatur.

Videl. ȝ. postulat. ff. de postul.

In concilio generali Lateran. sub Innocentio 3. c. 23. & c. 8. ut in 4 cōpilatione.

Vide Al. Canonem Catram lib. 1. de iis heret.

Nō enim potest quis esse in vno loco sanct. & in alio peccatore. Christus Ioan. And. in no.

Adde q̄d not. Bar. in l. cum qui. ff. de leg. 2.

Canon Lateran. concil. in qualiter fit intelligendus.

Videl. q. cum gloss. de vi pa. & in l. malum. ff. vidua ff. de verb. sig.

In eodem concilio Lateran. sub Innoc. iij. c. 24. & cap. 9. eod. tit. in 4 compilatione.

Host. contra nisi tamen nominis tantū haberent, quia lumen in his est fundamentum videntur in sfs. Ioan. Et Compenter dicitur glo. dicens, q̄ sic Papa respondit. Ioan. And. in nou.

Concor. non dubium C. de leg. & l. pertre fertur. ff. & his q̄ sunt sui vel alieni.

cum inter canonicos. Sed quare dr̃ hic q̃ metropolitanus eligat de eadem ecclesia, cum ipsi perdiderint ius eligendi? R̃ide, ipsi perdiderunt ius eligendi actiue, i. quia ipsi non possunt eligere: sed non passiue, quia bene possunt eligi, & satis puniuntur in hoc: & non debent pp hoc dupliciter puniri: quia pœnæ restringendæ sunt. de pœ. dist. 1. §. pœnę. Hic habes q̃ qui eligere nõ possũt, eligi possũt. Sed ꝯ aliq̃ possunt eligere, sed nõ eligi. j. de cle. excom. mi. si celebrat. hic priuat negligentia eos potestate eligendi, ibi nõ. Et ibi ideo non possunt eligi: q̃a non habẽt id pp quod eliguntur: hic bene habent executionẽ sacramentorum.

CAP. XLII.

QVia propter diuersas electionum formas, quas quidam inuenire conantur, & multa impedimenta proueniunt, & magna pericula imminent ecclesiis [a] viduatis: ¶ Statuimus vt cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent [b] & volunt [c] & possunt commode [d] interesse, assumantur tres de collegio [e] fide digni, qui secrete [f] & sigillatim † vota † cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta [g] mox [h] publicent [i] in communi: nullo prorsus appellationis obstaculo interiecto: vt is collatione [k] habita † eligatur, in quem omnes vel maior & † sanior [l] pars capituli consentit. ¶ Vel saltem eligendi

QVia propter.] Hæc decretalis est multum famosa & principalis in titulo. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur constitutionis causa. In secunda cõstitutio: ibi, *Statuimus.* & hęc secunda pars subdiuiditur in tres partes. Nam tria ponit principaliter statuta. secũda pars: ibi, *Illud.* tertia ibi, *Electiones.* Et iterũ illa secunda *Statuimus*, subdiuidit in quinq; partes. Nã primo ponit formã scrutinij in electionibus celebrãdis. Secundo compromissi. Tertio cassat electiones aliter factas. Quarto excipit, in qua exceptione includit formã diuinæ inspirationis. Quinto eligentes ꝯ formas supradictas mãdat priuari. secũda: ibi, *Vel saltẽ.* tertia: ibi, *Aliter.* quarta: ibi, *Nisi* quinta: ibi, *Qui vero.* Ab.

CASVS. Quidam malitiose & fraudulenter nitebantur diuersas formas electionum inuenire, pp quod pericula multa & impedimenta proueniebãt ecclesijs viduatis, & ideo ad hæc pericula euitãda statuit conciliũ generale tres formas circa electiones cathedraliũ & regularium ecclesiarũ. Prima forma est hęc, vt vocatis omnibus qui volunt debent & possunt commode interesse, eligantur tres de capitulo fide digni, qui sigillatim & secreto vota omniũ diligenter inquirant, & in scriptis redigant: quo facto incontinenti antequã ad alia diuertant, vota illa publicẽt in cõi in pręsentia capituli: & si plures electi sunt, fiat hinc & inde collatio numeri ad numerum: meriti ad meritũ: zeli ad zelũ: & sic collatione habita nõ obstante appellatione alicuius, is eligatur in quẽ omnes vel maior pars & sanior consentit. Secũda forma est, vt eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, q̃ vice omniũ prouideant ecclesiæ viduatę de pastore. Aliter vero q̃ dictum est duobus modis prędictis electio facta nõ valeat. Tertia vero forma est, si quasi per inspirationem diuinam, cõiter ab omnibus absq; vitio electio fuerit celebrata. Qui vero ꝯ prædictas formas eligere attentauerint, eligẽdi ea vice potestate priuentur. Postmodũ dr̃ q̃ nullus in electionis negotio procuratorẽ constituat, nisi sit absens in eo loco vnde debeat aduocari: & si iusto sit impedimento detẽtus vt venire nõ possit, super hoc si opus fuerit fidẽ faciat iuramento, & tunc si voluerit cõmittat alicui de capitulo vices suas. Et in fine reprobat Papa clandestinas electiones, statuens vt q̃ cito electio facta fuerit, solemniter publicetur. Not. hic tres formas canonice eligendi. Item q̃ vbi sunt plures in electione vocẽ habentes, debet fieri collatio numeri ad numerum, meriti ad meritũ, zeli ad zelũ. Item appellatio ne fiat electio secundum formã canonicam non valet. Item absens in loco de quo debet vocari, potest constituere procuratorem in electione. Item clandestinæ electiones in iure sunt reprobatæ. Item quicquid hic dicitur, pro notabili habeatur.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. negatiue, ponit opp. ad illam partem, & soluit contrarium, sine recitetur per aliam quæstionem.*

An constitutio concilii Lateranensis extẽdat ad omnes dignitates

a ¶ *Ecclesiis viduatis.*] Per hoc vr̃ q̃ loquitur tantum de electionibus prælatorum, id est ep̃orum non canonicorum. Sed nũquid extendemus istam constitutionem ad omnes dignitates etiam ad nõ cathedrales, & ad plebanatus, & ad alias dignitates quę prælatos habent in ecclesijs collegiatis? Non vr̃: cum ecclesiæ pp̃ter illas dignitates non dicantur viduatæ, cum habeant ep̃m. Satis pôt dici q̃ non extenditur ad alias dignitates, sed tantum ad ep̃atus & regulares prælaturas, vt. s̃. eod. ne pro defectu, tñ de facto bene extenditur ad alias dignitates, & de iure etiam bene pôt intelligi constitutio ista de illis prælatis qui habent iurisdictionem generalẽ in ecclesiis collegiatis: quia tales prelati, sponsi quodammodo appellantur. 21. q. 2. sicut in vnaquaque. Sed non debet intelligi de dignitatibus seu personatibus in ecclesijs cathedralibus: quia in vacatione illarum dignitatũ non dr̃ ecclesia viduata, cum habeat ep̃m qui solus est ibi maritus. Ber.

b ¶ *Qui debent.*] hoc ideo dicit: q̃ñ illi oẽs qui habent ius in electione, sunt vocandi. s̃. eod. q̃ sicut. Et qui sunt in quieta possessione eligendi, simul sunt vocandi. s̃. eod. q̃ sicut. c. coram. & c. bonę. & de consuetu. si quæ est. j. de can. pos. cum ecclesia.

c ¶ *Qui volunt.*] bene dicit, qui volunt: quia si quis non vult interesse electioni, alij procedere possunt sine illo postquam constiterit. s̃. eod. q̃ sicut. & c. cum nobis. & arg. j. eod. ecclesia vestra. vbi de hoc dr̃. & sic omnes vocandi sunt qui cõmode possunt vocari. Qui sunt vocandi, dictum est. s̃. eo. coram. & j. eo. in Genesi.

Aliquem lente accedere ad electionem, reliquus eligit.

d ¶ *Commode.*] hoc ideo dicit: quia si commode & sine periculo vocari non possunt, nõ sunt vocandi. s̃. eod. q̃d sicut. §. 1.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

† Sigillatim.

e ¶ *De collegio.*] per hoc vr̃ dari occasio discordiæ, quia facilius possent ipsi concordare in vnam personã quã assumant in prelatum, q̃ in istos tres: & si discordant canonici in eligendo istos tres, eque inquirent de meritis & zelo eligentiũ, sicut in electione ep̃i. Dico q̃ in istis inquisitoribus non requiritur illa examinatio, quia ipsi non eligunt, sed inquirunt vota fratrũ: & hoc potest fieri per quoslibet de capitulo, dũ tñ sint viri digni, & causa inquisitionis secrete fiat: quia quidã forte timore vel fauore timent aliquem nominare in publico, quem nominãt in secreto, & libere nominant quẽ volunt. Libera enim debet esse voluntas in eligendo. 18. q. 2. dilectissimi. & s̃. eod. bonæ & j. c. proxi. sicut in matrimonio carnali. j. de spon. cum locum. & præterea per hoc obuiatur malitiis quorundam, qui statim eligebant, & appellabãt ne alij eligerent. s̃. eo. considerauimus. per istam constitutionem malitijs & cauillationibus talium obuiatur.

† Vota.

† Adhibita.

† Vel.

f ¶ *Secrete.*] Sicut testes in secreto deponere debent, vt liberius dicant veritatem, alias non valet dictum testis. j. de testi. venerabili. & C. de testam. nullum. & j. de accu. inquisitionis. §. tertiæ. aliàs nõ valet, nisi fiat secrete.

g ¶ *Redacta.*] per ipsos scrutatores, vel per tabellionẽ, & q̃d dicit, secreto, capitulum tantum excluditur, & non personę necessariæ.

h ¶ *Mox.*] [a] id est, incontinenti nullo actu ꝯrio intermedio post vota q̃sita: & vno ꝯtextu: sicut testamentũ. ff. de test. hæredes palã. in fi. optime ponit sensum istius dictionis, mox. j. e. cũ post petitã. vbi cassatur electio, q̃a statim post collationẽ celebrata non fuit. arg. j. de test. co. præterea. q̃nq; mox aliter accipitur, i. statim, cum quodam tẽperamento x. dierũ. ff. de cõsti. pec. promissor. & mox, q̃nq; dr̃ ad annũ. 20. q. 2. si in qualibet. & c. puella. cũ quodã temperamẽto siue spatio. ff. de sõlu. q̃d dicimus. ff. ad l. Fal. l. 1. §. si ita. itẽ q̃nq; cũ primum potuit. ff. ad Tertul. l. 2. in §. itẽ cõfestim. & illico, l. vtq; ad triduũ. C. de iudi. cũ specialis. & C. de erro. aduoca l. vlti.

a Per hoc dixit Hos. q̃ si ep̃s vel aliquis de collegio, cum vultus eius terribilis, assumeretur inter scrutatores, appellari posset hoc cũ multis ... intendens, etiam aliqui inuitis aliquem promouere. & de hoc securi cheffet. Ioh. An. in nou.

a Vide etiam in l. 1. & in Bar. ff. ead. sol.

i ¶ *Publicent.*] Post quam publicationem variare nequeunt electores. j. eo. publicato. & ideo locum non habet appellatio, immo cõpellendi sunt ad electionem. vt j. eo. publicato.

k ¶ *Collatione.*] scilicet numeri ad numerum: vt sciatur in quem maior pars consentit: & zeli ad zelum, & meriti ad meritũ, & numeri ad numerum debet fieri collatio. hæc enim est forma electionis q̃ñ duo electi sunt, aliàs q̃ñ vnus, & sic non est necesse; & sic tria conferuntur, numerus ad numerũ, meritum ad meritum, & zelus ad zelum. j. eod. in Genesi. & c. ecclesia vestra. & ibi de hoc tractatur. & s̃. eod. venerabilem.

¶ *Glossa sequens rec. per q. scilicet quæ sint substantialia huius formæ, & nunquid vocatio absentium, numerus trium scrutatorum, & esse de collegio, sint de substantia.*

l ¶ *Sanior.*] dic vt. j. eo. ecclesia vestra. Circa formã istam quædã ita sunt exacta diligentia obseruanda, vt si ꝯ factũ fuerit, electio aliq̃ñ est irrita. j. eod. ecclesia vestra. & c. in Genesi. aliq̃ñ est irritanda. j. eod. cũ post petitam. & c. Cumana. in vtroq; tñ casu non valet, vt hic dr̃ in ver. aliter, & c. Ista quidem sunt de substantia electionis siue forma: vt secreto & sigillatim inquisitio fiat, & publicatio in cõmuni, collatio & cõis electio incontinenti nullo actu ꝯrio intermisso vnum post aliud faciendo. & hæc probantur j. eod. cum post petitã. & c. Cumana. in fi. & c. in Genesi. & vota in scriptis redacta, vt appareat per scripturã de consensu cuiuslibet, vt si vellet mutare, ei scriptum obuiet. 1. q. 7. saluberrimũ. & 27. q. 1. omnes fœminæ. & 20. q. 1. vidua. Et q̃ quilibet sit vocandus, qui commode vocari possit, non credo esse de substantia electionis, vt propterea cassetur electio: dummodo contemptus postea cõsentiat electioni factæ. s̃. eo. q̃ sicut. Quòd tres tantum debeant esse inquisitores, nõ credo esse de substantia: dummodo tot sint inquisitores q̃ fraus fieri non possit. arg. s̃. eod. cũ dilecti. quia qui plus facit, non vr̃ facere ꝯ. ff. de ser. vrb. prædi. si arborem, & superflua non viciant, necessaria vero prætermissa diminuunt ꝯtractum. C. de test. l. testamentũ. & ff. de sup. leg. l. legata. in princ. & l. labeo. Nec credo esse de substantia q̃ sint de eodem collegio: quia in electionibus consiliũ religiosorum virorum inquiri debet. 63. dist. obeuntibus. & s̃. c. proxi. dũmodo non sint laici. j. eod. Massana. & c. sacrosancta.

Quę sint de substantia electionis.

¶ Glossa

potestas aliquibus viris [a] idoneis committatur, qui vice [b] omnium, ecclesiæ viduatæ prouideant de pastore. ¶ Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi † per inspirationem absque vitio celebrata. ¶ Qui vero contra præscriptas formas eligere attentauerint, eligendi ea vice potestate priuentur [c].

¶ *Interdicit procuratorem in electionis negotio constitui, nisi concurrant hic cõtenta vsq; ad §. electiones. Abbas Sicu.*

¶ Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem cõstituat, nisi sit absens in eo loco, [d] de quo debeat aduocari, iustoque impedimento detentus venire [e] non possit: super quo si opus fuerit, fidem faciat iuramento: & tunc si voluerit, vni committat de ipso collegio vicem suam.

¶ *Præcipit electiones solemniter publicari, & clãdestinas reprobari. h. d. vsque ad finem. Abbas. Siculus.*

¶ Electiones quoque clandestinas [f] reprobamus, statuentes vt quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.

¶ Idem in eodem.

¶ *Consentiens electioni de se factæ per abusum potestatis secularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio est nulla. Eligentes autem à beneficiis per triennium suspenduntur, & tunc sunt priuati potestate eligendi.*

CAP. XLIIII.

QVisquis † electioni de se factæ per sæcularis potestatis abusum [g] consentire præsumpserit, contra canonicam libertatem [h]: & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, [i] nec absque dispensatione ad aliquam valeat † eligi dignitatem. ¶ Qui vero electionem huiusmodi, quam ipso iure irritam [k] esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficijs penitus su-

¶ *Glo. seq. recitetur per duas quæstiones.*

a ¶ *Viris.*] & isti possunt esse alij à capitulo, dummodo viri religiosi, nec ipsi exprimuntur de capitulo: quia bene possunt potestatem suam dare alijs. 3. eod. causam quæ. & licet dicatur, aliquibus, vni tñ committi potest, vt in prędicta decre. causam quę. quia non est illud de forma, immo melius põt expediri per vnũ quàm per plures, scilicet duos, q[uia] tunc res fere sine exitu est. ff. de arbi. ité si vn[us]. §. vlti.

Additio. Argu. cõtra. j. de off. deleg. prudentiam. vide c. si compromissarius. eod. titu. lib. 6.

¶ *Gl. seq. querit, arg. solu. ponit opinionem contrariam, quam reprobat.*

b ¶ *Vice omnium.*] Sed nũquid maior pars posset sequi ista formã alijs 3dicentibus? Vr q[uod] sic: quia q[uo]d maior pars facit, totum capitulũ facere vr, & firmitatem debet sortiri, nisi rationabilis causa à paucioribus ostendatur. j. de ijs quę fi. à maio. par. c. cũ in cũctis. Satia vr æquũ, & sic vitatur discordia: & facilius cõsulitur ecclesię illo modo q̃ per scrutinium. Sed litera ista 3dicit: vbi dicit, vice omniũ. & q[uo]d dicit, aliter electio facta non valet. & alia põt ratio esse: quia cum quilibet habeat vocem in electione, non debet priuari iure suo, nec aliquis debet compelli ius suũ dare alij. C. de 3hen. empt. inuitũ. & l. in vẽdendis. sicut & emptio volũtatis est. ff. famil. ercis. si pignori. §. vlti. Alij dicunt q[uod] maior pars bene põt potestatem eligendi committere minori parte 3. licente: quod mihi non vr: quia non seruatur forma secunda, cũ & illa debet seruari, sicut & aliæ duę.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

c ¶ *Priuentur.*] Per sententiam, non ipso iure. j. eo. Cumana. in fi. vnde signatur 3. s. eo. cum in cunctis. vbi ipso iure priuati sunt. De hoc dic vt dixi. j. eo. Cumana. in fin.

d ¶ *In eo loco.*] De hoc dixit s. eod. coram.

¶ *Glo. seq. obijcit, et soluit. Secundo arg. ad opp. et remittit. Tertia pars recitatur per duas quæstiones, an canonicus procurator absentis habeat duas voces, et an cõstitutus habeat necesse iurare. In fine q̃rit, arg. pro, et soluit.*

e ¶ *Venire.*] si venire non potest, quare citatur? Non vr citandus. vnde alij eligere possunt. sed hoc non est verum: quia citandi sunt semper absentes, ex quo possunt cõmode citari, siue venire possint siue non: & quia hoc ipsum dubium posset esse præsentibus. s. eod. q[uod] sicut. Et intelligo illum venire non posse, qui pp timorẽ non põt venire ad locũ. s. eod. bonæ memoriæ. Sed in casu illius c. bonæ. non tenetur cõmittere vices suas: vt not. ibi in glo. quæ incipit, si ei tati. Vel pp infirmitatem. 7. quęstio. 1. si ægrotans. Vel si vocet ad maius tribunal. ff. de re iudi. 3 pupillum. & ideo cũ iusta causa sit impeditus, iure suo priuari sine culpa sua non debet: vt j. vt lit. non contesta. quoniã frequenter. §. s. vnde q[uo]d per se non potest, per aliũ exequatur. ff. de procu. l. 1. sicut in iudice. j. de off. dele. si pro debilitate. & c. pastoralis. in fi. Et est arg. opti. 3 illos qui dicũt q[uod] si plures iudices sunt cum illa clausula; quod si non omnes, &c. q[uod] ille q[ui] non põt interesse, licet committere possit vices suas, socii non tenentur ipsum admittere: quia extat conditio: q[uo]d falsum est. hic non põt interesse, & tñ alij tenentur procuratorem illius admittere. De illa materia dr. j. de off. deleg. corã. Et ille procurator cũ sit de capitulo, habebit duplicem vocẽ. s. j. eod. congregato. & arg. j. de re iud. cũ olim. arg. s. eo. scriptum. Nec credo q[uod] multum expediat q[uod] ille qui dat procuratorem debeat iuramentũ pręstare: sed ideo dicit, si opus est, fidẽ faciat iuramento. q[uod] si pręsentes nolent ei credere sup impedimẽto quo detinetur, nec aliter admittere velint procuratorẽ, qui non haberet verisimilẽ præsumptionẽ, tunc debet iurare q[uod] impeditus venire non possit: & tũc tenentur illũ admittere. Sed q[ui]d si nullus vellet de capitulo recipere vicem suam, nũquid posset alij committere qui non esset de collegio? Videtur q[uod] sic: quia per hanc literã constat q[uod] ipse debet interesse per se vel per aliũ, & ita si nullus vult recipere vicem suam, põt alicui viro religioso clerico committere vicem suã, aliàs non valet electio si eligerent: & hoc nõ credo esse 3 substantiam, si aliũ admittant qui non sit de collegio: q[uia] & viri religiosi vocandi sunt ad electionẽ, & de eorũ cõsilio est facienda: ita q[uod] nõ valet aliàs electio. 63. dist. obeuntibus. Tamen nõ credo q[uod] hodie canonici ad hoc teneatur nisi velint. Et illud c. obeuntibus. nõ tenet nisi quo ad honestatẽ, canonici tñ tenentur recipere illũ, cui cõmiserit vices suas auctoritate huius canonis: arg. 3. s. de rescri. cum contingat. & j. de appellatio. cũ speciali. Vel si nolint recipere, potest exprimere suã voluntatẽ p literas suas, & volũtas illa cũ alijs publicet: & sic extra capitulum nõ cõmittat.

Additio. Ista opinio est hodie reprobata per c. si quis iusto. §. fi. eod. tit. lib. 6.

f ¶ *Clandestinas.*] Illa electio dr clandestina, quę fit singulariter & occulte per occulta cõnenticula. 79. distin. c. 2. § & quandiu publicatio facta non est, dr clandestina: vt hic in fi. & quam cito facta est, debet publicari, alias nõ valet, vt dictũ est, & j. vt eccle. bñ. vt nũm.

QVisquis.] Sunt duę partes. In prima punit electũ cõsentientẽ. In secũda punit eligẽtes, & electionẽ vitiat: ibi, *Qui vero.* Ab.

Casus. Frequenter eligebãtur multi per impressionem siue p[er] abusum secularis potestatis vel alterius potestatis, & electi consentiebant: q[uo]d erat 3 ecclesiæ libertatem. Ne decætero talia fierent, statuit conciliũ generale q[uod] si quis electioni taliter de se factæ consenserit 3 canonicã libertatem, careat commodo electionis, & fiat ineligibilis, & sine dispensatione ad aliquam eligi non possit dignitatem: hæc est pœna illius qui consentit. Secundo imponit pœnam electoribus, dicẽs q[uod] qui electionem aliter celebrare præsumpserit q̃ dicit Papa, ea irrita est ipso iure, & ab officiis & beneficiis per trienniũ suspendantur, & sint tunc potestate eligendi priuati. Not. q[uod] in electionibus debet esse liber consensus eligentiũ: si vero coactus, non valet, immo irrita est electio, & 3 ecclesiasticam libertatem. Item electores qui taliter eligunt, de iure illa vice potestatem eligendi amittunt, & ipse electus consentiens, fit ineligibilis.

g ¶ *Abusum.*] Vt laicus, princeps, vel potestas interfit electionibus, & talis non est vsus, sed abusus: vt s. eod. cũ terra. & c. q[uod] sicut. & cõtra ecclesiasticã libertatẽ, vt ibi dr: & hoc intellige cum clerici spõte laicos admittunt. Secus si per vim vel impressionem eligerent: quia tunc non puniuntur. s. eod. cum wintoniẽsi. Ber.

h ¶ *Libertatem.*] Quia si admitterentur laici, siue huiusmodi potestates assumerent sibi ius in posterũ, sic periret libertas ecclesiæ: q[uia] in electionib[us] liberũ debet esse arbitriũ cuiuslibet. 8. q. 2. dilectissimi. sicut in mřimonio carnali. j. de spõ. cũ locũ. & ideo talis electio nulla est q̃ fit 3 libertatẽ ecclesiæ. j. eo. sacrosãncta. & c. Massana. & s. eo. cũ terra. & ita laici omnino excludẽdi sunt i collegiatis ecclesiis.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. an ipso iure, et c. arg. pro & cotra, et soluit. in fi. querit an dispenset episcopus, & soluit quòd sic.*

i ¶ *Fiat.*] Per hoc q[uod] dicit, fiat (q[uo]d futuri tpis est) vr q[uod] nõ ipso iure, sed p sñiam debeat suspẽdi. & facit ad hoc j. de iure patr. pterea. Vr tñ q[uod] ipso iure per id q[uo]d sequitur, non absq; dispẽsatione &c. Et est verũ q[uod] ipso iure fit ineligibilis. & ad hoc facit 16. q. 7. si quis deinceps. & s. eo. ne pro defectu. ver. careãt ea vice. sed tñ suspẽsio durat quousq; dignitatem taliter adepta dimiserit: & qui sic suspensus est, sicut per suũ factũ suspẽditur, ita per actum 3trium restituitur. 15. q. 6. nos sanctorum. & 81. dist. si quis presbyter. & c. si quis amodo. Sed nunquid epũs potest dispensare cum talibus? Credo q[uod] sic. ex eo enim q[uod] conditor canonis hic non reseruauit sibi dispensationem, alijs concessisse vr. j. de sen. excõm. nuper. & j. de præben. multa. in fi. & c. graue. in fi. & hoc minus est adulterio, in quo põt episcopus dispensare. j. de iudi. at si clerici.

k ¶ *Irritam.*] Sic supra eodem cum in cunctis. vbi electio ipso iure

Electio q[uae] dicatur fieri per abusum potestatis secularis.

† Concilium Lateran. sub Innocentio 3. c. 25. & in 4. compilatione eo. tit.

† posse.

† Concor. ext. id. l. 6. § mutans. & de ecc. & ipse & in l. vacca. ib. da sequ.

Quis dicatur non posse venire ad electionem.

Adde ad hãc gl. not. & sequentes glo. ... in regula in poenis, de reg. iur. lib. 6. in ca. si diligẽti de foro compe.

iure ²grita est quę fit de persona indigna.

¶ *Gl. seq. recitetur per quęstionem an per sententiam, &c. arg. pro & contra. ponit opi. & soluit quod per sententiam.*

a ¶ *Suspendantur.*] per sententiam. sic. j. eod. Cumana. in fi. sic intelligitur s. eod. quia pp. Contra. s. eod. cũ in cunctis. vbi ipso iure beneficiis ecclesiasticis sunt priuati. quidam dicũt q̃ standum est huic, & nõ illi, & in alio etiã corrigitur ille canõ ibi, eligendi potestate priuatos, per. c. proxi. quia pp. diuersitas istius verbi, quantum ad electionẽ, habetur j. e. Cumana. in fi. Sed qđ dicit, ab officijs & bñficijs priuentur, hoc est verũ q̃ per sententiã priuandi sunt: & illud c. cum in cunctis. non corrigitur, vnde ipso iure priuati sunt beneficijs per triẽnium. Et ratio diuersitatis hæc est. hic priuantur officiis & bñficiis, & sic in duobus puniũtur: quia plus peccant, & ibi priuati sunt beneficiis tm: q̃a minus peccãt ibi q̃ hic: vt sic quędam cõpẽsatio sit hinc inde. Vel verius diuersi sunt isti casus, & in diuerso casu loquũtur, & ideo diuersæ pœnæ. hic maior pœna imponitur q̃ ibi, q̃a plus offendit q̃ ꝯ ecclesiasticã libertatem aliquid fecit, sed ibi eligitur persona indigna.

¶ In eodẽ concilio Lateranẽ sub Inno. iij. c. 26. & cap. 11. eod. tit. in. 4. compilatione.

¶ Vide concil. Trident. sessio. 6. de reformatione cap. 1. & sessio. 7 de reformat. c. 3. & sessio. 23. de reformatio. ca. 1. Adde Alfonsum Castrũ lib. 2. de iusta hæreticorum punit. cap. 5.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, et primã reprobat.*

spendantur ᵃ per triennium, eligendi tũc ᵇ potestate priuati ᶜ.

¶ Idem in eodem. †

¶ *Si prælatus per negligentiam confirmauit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & à perceptione proprii beneficij suspenditur, & promotus deiicitur. Si vero per malitiã hoc fecit, grauius punitur. Electi vero immediate subiecti Papæ, per se aut per personas instructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et si sint electi in concordia & valde remoti, videlicet vltra Italiã constituti, interim administrant, ita tamen quòd nil alienent: benedicuntur autem & consecrantur prout consueuerunt.*

CAP. XLIIII.

Nihil † est quod ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni assumantur prælati ad regimen animarum. ¶ Volẽtes igitur huic morbo necessariam adhibere medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cum quisquã ad regimẽ animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet, ᵈ & electionis processum, & personã electi: vt cũ omnia rite concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incaute præsumptum, non solum deiiciendus est indigne ᵉ promotus †, verum etiam indigne promouens puniendus: Ipsum quoque decernimus hac animaduersione puniri, vt cum de ipsius constiterit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiæ ᶠ, vel inhonestæ vitæ, vel ætatis ᵍ illegitimæ approbauerit, non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate ʰ, verum etiam (ne aliquo casu pœnam effugiat) a perceptione proprij beneficij suspendatur, ⁱ quousque (si æquum † fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si vero conuictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, grauiori ᵏ subiaceat vltioni. † ¶ Episcopi quoque tales ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates promouere procurẽt, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere, si & ipsi canonicam ˡ cupiunt effugere vltionem. ¶ Cæterum qui ad curran: sed de rebus ecclesiæ nihil alienent: munus benedictionis siue consecrationis recipiant sicut consueuerũt. Nota diligenter q̃ tria sunt necessaria illi qui ad regimen eligitur animarũ, scilicet vitæ honestas, scientia, & ætas legitima, & quartum quòd sit legitime natus: & pœna hæc statuta est illis qui promouent indignos ad aliquas ecclesias gubernandas. Nota quòd quando quis indignus promouetur, non solum promotus, sed promouens venit puniendus. Item plus punitur delinquens ex certa scientia, quàm ex ignorantia. Itẽ quis põt petere confirmationem per interpositam personã. Item nota vnũ speciale, q̃ illi qui sunt vltra Italiam, possunt ante confirmationẽ administrare, si electio eorũ fuerit facta in concordia, & sint sine medio subiecti Romanæ ecclesiæ. Itẽ qui est vltra Italiã, censetur esse remotus. Itẽ in consecratione recipienda, seruãda est consuetudo.

¶ Vide 1. consult. 2 ibi Bar. & de appel. & in c. cum sit per. in glo. 1. infra de eau pol. & progenie.

d ¶ *Examinet.*] Ad illum enim pertinet examinatio ad quẽ pertinet confirmatio, & ex officio suo debet examinare personã electi, & formã electiõis, etiã si nõ obiiciatur aliquid electo. s. eod. cũ nobis olim. & c. venerabilẽ. ver. est enim generaliter. & c. 78. distin. quod est cito. & j. de hære. cũ ex iniuncto. quia eius interest ne puniatur si promoueret indignum, vt j. eo. sequitur.

¶ Aliud ipsum.

¶ Vide l. se nos. C. ad leg. Iul. de vi pu. & c. l. nemo deinceps ad h. C. de episc. audien.

b ¶ *Tunc.*] id est, ea vice. sic s. eod. cũ in cunctis. Sed si in illo triennio quo suspensi sunt iterum vacaret, vr̃ per illam expositionem q̃ canonici possent eligere: & ita suspẽsi eligerẽt: sed hoc esse non põt. s. eod. cum inter R. & ideo istud, tunc, respicit totum triennium. & hoc intellige qñ omnes delinquunt: sed si aliqui non deliquissent, ipsi eligerent. s. eod. scriptum est. in fi. & c. cum in cunctis. Ber.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Priuati.*] s. eod. c. proxi. ꝯ vbi priuãtur per sententiam. Idem est: quia plus peccant isti quam illi (vt dictum est) & ideo hic ipso iure, ibi non: & in diuerso casu loquuntur.

Nihil est.] Diuiditur tota decrę. in duas partes. Primo ponitur constitutionis causa. In secunda constitutio: ibi, *Volentes igitur.* alias: ibi, *Irrefragabili.* Constitutio vero habet tres partes. Prima prouidet circa confirmationes eorum qui eliguntur ad curam animarum. Secunda: ibi, *Episcopi.* prouidet circa promouendos ad dignitates & ordines sacros. Tertia: ibi, *Cæterum.* circa cõfirmationem & priuilegium exemptorum. Adhuc prima & vltima possent subdiuidi, quod per te videas. Panor. post Ioan. And.

Casvs. Quidam non idonei tam scientia q̃ ætate aut inhonestate vitæ, eligebantur ad regimen animarum: pp quod ecclesiis multa pericula imminebant, volens concilium generale huic morbo cõgruã adhibere medelam, statuit vt cũ aliquis fuerit ad regimen animarum electus, ille ad quem pertinet confirmatio, diligenter examinet electionis processum, & personã electam: & si electio fuerit canonica, & persona idonea, electionem cõfirmet, & si in ꝯtrium fecerit, repellatur electus, & cõfirmator puniatur hoc modo, vt si constiterit, q̃ per negligentiam promouerit hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel illegitimæ ætatis, potestatem confirmãdi successorem ipsius amittat, & à perceptione ꝓprij beneficij suspendatur quousq; fuerit restitutus. Si vero hoc per malitiã fecerit, grauius puniatur. Secundo dicit, q̃ episcopi tales ad sacros ordines promoueant q̃ commissum sibi officium valeant exercere digne, si voluerint effugere canonicã vltionem. Tertio dicit q̃ illi qui nullo mediante pertinent ad Romanũ Põti. ad ipsum personaliter præsententur, aut nuncios transmittant idoneos, per quos diligenter inquiratur de electionibus & electis; & sic postmodũ confirmentur si nullũ obstiterit impedimentum: ita tamen q̃ si aliqui sint valde remoti vltra Italiã, & electi sint in concordia, dispensatiue interim administrent, ne ecclesiæ ex mora aliquod damnũ in-

e ¶ *Indigne.*] sic 71. dist. c. tantis.

f ¶ *Scientiæ.*] Quæ impedit promouẽdũ. j. eo. congregato. & deiicit iam promotum. j. de ęta. & quali. c. vlti.

g ¶ *Aetatis.*] s. eo. cum in cunctis. Et ita expresse patet hic, q̃ epi in ætate dispensare non possunt. de hoc dixi s. eod. cum dilectus. in glo. sed nunquid cum puniantur si hoc fecerint: alias non deberẽt puniri: quia quod legitime factum est, pœnam non meretur. C. ad leg. Iul. de adult. Graccbus.

h ¶ *Potestate.*] ipso iure. s. eo. tit. ne ꝓ defectu. & c. cũ in cũctis. i fi.

¶ *Glossa sequens præmittit quinque species pœnarum, signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Suspendatur.*] Variæ pœnæ statuuntur à canonibus circa illos q̃ illicite promouent indignos, & illos qui illicite promouẽtur. Quãdoq; priuãtur potestate conferendi illum ordinẽ quem illicite contulerunt: vt 1. q. 1. si qui epi. & j. de tempo. ordi. litteras. 36. distin. is qui ecclesiasticis. & ordinatus remouetur à clero. 50. dist. ex pænitentibus. Qñq; suspendit̃ à celebratione missæ per annũ. 55. dist. nullus. Qñq; deponitur. 64. distin. c. vlti. vbi eps ordinatus præter scientiam archiepi, deponitur. 51. dist. c. 1. & hic statuitur pœna ꝯ illos qui promouent indignos. qui debent suspendi (vt hic dicit) per sentẽtiam à superiore, cum hoc ad ipsum peruenerit. Huic assignatur ꝯ. j. de preben. graue. ibi enim non punitur qui promouet indignos nisi post primã & secundam correctionem, & hic statim sine aliqua admonitione. Itẽ hic ordinati siue promoti remouentur, ibi non. Dicas q̃ in alio casu hic: & in alio ibi: hic loquitur de his qui ꝓmouentur ad dignitates, & ad regimen animarũ: vt dicit in princip. & q̃a plus peccant, plus puniunt̃ sine aliqua admonitione: q̃a & portæ dignitatis personis vilibus patere non debent. j. de excess. p̃la. inter dilectos. & j. de iureiu. querelã. & C. de mẽsa. l. vnica. lib. 10. & C. de digni. neq; famosis. lib. 12. Ibi loquit̃ de beneficiis simplicibus, vbi nõ requiritur tãta maturitas, & ideo habet ibi locum correctio: quia in promotione illorũ non est tale periculũ. vnde illi non remouẽtur, sed isti sic: & ita ꝯ non est: quia diuersitas ꝯdictionem impedit, sicut dr̃, diuersum tempus impedit ꝯdictionem.

Pœnæ variæ promouentiũ indignos, & indignorũ promotorũ.

Dignitates nõ sunt vilibus conferendæ.

k ¶ *Grauiori.*] Ad arbitrium iudicis, cum hoc non determinetur. j. de off. deleg. de causis. §. fi. j. de accu. super his. & magis puniẽda est malitia q̃ negligentia. j. de fal. ad falsariorum.

l ¶ *Canonicam.*] s. eod. cum in cunctis. in fin.

Romanum [a] pertinent immediate Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officij, eius se conspectui (si commode fieri potest) personaliter repræsentent, aut personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super † electionibus & electis possit haberi: vt sic demum per ipsius circunspectionem consilij, sui plenitudinem officij assequantur, cum eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quòd interim valde remoti, videlicet vltra Italiam [b] constituti, si electi fuerint in concordia, dispensatiue propter necessitates ecclesiarum & vtilitates, in spiritualibus & temporalibus ministrent [c], sic tamen vt de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienent. Munus vero benedictionis seu consecrationis recipiãt, sicut hactenus recipere consueuerunt.

¶ Honorius iij. capitulo Constantinopolitano.

¶ Expensæ necessariæ quas facit capitulum pro electione prælati, de bonis prælaturæ debent fieri vel reddi.

a ¶ *Ad Romanum.*] siue sint abbates. s. de cõsue. cum venerabilis. siue episcopi.

¶ Glo. seq. recitetur per q. quid de vicinis licet extra Italiam.

b ¶ *Vltra Italiam.*] licet fines Italiæ non vbique distent à Roma æqualiter, tamen omnes dicuntur remoti qui vltra duas dietas extra diœcesim suam distant. s. de rescri. non nulla. Sed istud verum est quoad iudicia. Sed quãtũ ad hũc casum q distant per duas & dimidiam, vel tres aut parum plus, non credo q debeant habere illud beneficiũ: quia modica distantia est, tñ consuetudini stetur. Et ita aliquid statuitur pp distantiã, qd alias non fieret. sic 63. dist. cum longe. & j. de dolo & contu. cum olim.

¶ Glossa seq. præmittit duos casus speciales. Secũdo quærit de illo qui distat à metropolitano. arg. pro & contra. Tertio quærit quid de gestis per ipsum si cassetur electio. arg. pro, soluit contrarium. Quarto quærit quid de acquisitis per intrusum. arg. pro, & contrarium soluit.

c ¶ *Administrent.*] In duobus casibus ex sola electione habetur ius administrandi, in his videlicet q subsunt nullo medio Romano Pontifici: vt hic. & in Romano Pontifice. 23. dist. in nomine dñi. Sed quid, si suffraganeus est valde remotus à suo metropolitano, nunquid eodẽ modo põt ministrare? Vr q sic, cũ eadẽ causa subsit, ergo vr q idem ius. s. de cõsti. translato. & c. nam concupiscentiam. & j. de transla. inter corporalia. & j. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. & si nimia subtilitate vtamur, res ecclesiarũ depereunt. C. de ver. si. cum quidã. circa finẽ. & C. ad Treb. l. pen. Sed 3 vr: quia cum illud etiã dispensatiue sit dictum, talis dispensatio ad similia non protenditur. j. de re iud. in causis. & 56. dist. Cœnomanensis. nec excusat hic rerum periculum. j. de maio. & obe. illud. Sed pone q talis prælatus tẽpore confirmationis suæ reperitur minus idoneus, & sic repellitur, nunquid ea quæ medio tẽpore fecit, sunt cassanda? Vr q sic. j. de hære. fraternitatis. & 12. q. 2. alienationes. & 14. distin. c. vlt. & si principale cassatur, & omnia quæ secuta sunt ex eo, vel ob id. C. de legi. non dubium. & j. de fi. instru. inter dilectos. Sed 3rium verum est in hoc casu: quia fuit in quieta administratione, & in quasi possessione prælationis de licentia Papæ, & pro prælato habitus est. vnde omnia quæ fecit medio tẽpore, rata sunt quæ poterat facere. 3 arg. j. de iure pat. ex litteris. & c. consultationibus. & s. eod. querelam. 3. q. 7. c. infamis. §. verum. & ff. de procu. si procuratorem. in fin. & C. de testa. l. 1. quæ facere poterat, ideo dixi: quia de rebus ecclesię alienare non posset: quia illud ei prohibetur: vt hic dicit. sed circa spiritualia valet quicqd fecit, & etiam in temporalibus bene administrando, emendo, recipiendo, ad vtilitatẽ ecclesiæ non dãdo. arg. ff. si cert. pet. eius qui in prouincia. & 1. q. 1. si quis à simoniacis. & hoc confirmat littera hic in fin. Sed si quis intrusus acquirat ecclesiæ, nunquid & illud cassabitur cum ipso? Vr q sic per iura prius dicta, & quia commodũ cũ incommodo debet compensari. ff. de nego. gest. si negotia. Credo q non cassabuntur nisi ea quę perperam facta sunt in pręiudiciũ ecclesię, sed vtilia remanebunt penes ecclesiam: quia cum in fauorẽ ecclesiæ talia cassentur, in lęsionem eius non debent retorqueri. C. de legibus. quod fauore. & ff. de mino. si iudex.

VT præteritæ.] Primo ponit dictum, quod secundo determinat ibi, *Dummodo.* Abb. Siculus.

CASVS. Statuit Papa in capitulo isto vt expensę necessarię, quę fiunt vacante ecclesia per capitulum pro negotio electionis, de bonis episcopatus siue patriarchatus integraliter restituantur, dũmodo canonici non occupent bona episcopatus post decessum prælati. hoc est qd dicit. Not. q de bonis vacantis ecclesiæ expensæ quæ fiunt ad vtilitatem successoris, solui debent, dummodo canonici non occupauerint bona episcopi decedentis.

¶ Glo. seq. reci. per triplicem q. s. quid de expensis in electionibus inferiorum prælatorum. Secunda quales expensæ debeantur, & dicit quòd necessaria moderata, & quæ probabiliter expedire credebantur. Tertia quid si duo sint electi ponit opinionem, & soluit.

† Alias ita: fuerit electionis pro-cessu.

Electus ante confirmationem quibus licite administrat.

CAP. XLV.

VT præteritæ: & infra. ¶ Præsentium auctoritate statuimus, vt expensæ necessariæ [d], quas capitulum Constantinopolitanum, vel eius nuncij, vacante sede, pro electionis [e] negotio fecerint, de bonis patriarchatus fiant totaliter, vel † reddantur: ¶ Dummodo ipsi bona decedentis patriarchæ non occupent [f] vel vsurpent.

¶ Idem electo Lugdunensi.

¶ Electio post collationem ex interuallo celebrata, non valet. hoc dicit secundum opinionem magis communem.

CAP. XLVI.

CVm post petitam [g] instanter, & demum obtentam, quondam Lugdun. archiepiscopi cessionem, vota canonicorũ Lugdun. in te tunc ipsorum præpositum concorditer conuenissent: ¶ Quia tandem examinato (sicut decuit) processu electionis tuæ, inuenimus eam post publicationem consensuum, & collationis tractatum, aliquandiu fuisse protra-

d ¶ *Expensæ necessariæ.*] Sic patet q si capitulũ facit expensas vacante ecclesia pro negotio electionis promouendæ, aut etiam pro electione epi cõfirmãda vel aliàs, totum possunt repetere ab epo. idem intelligo pro electione alterius pręlati: quia hincinde eadem ratio & idẽ ius. C. ad leg. Fal. l. vlt. C. de inoffi. dona. precibus. C. de lib. præte. l. 1. & istæ expensæ necessarię debent esse & moderatę, quas fecerunt occasione istius electionis, vt hic dicit. & j. de do. & contu. cum dilecti. & j. de eo qui mit. in pos. cum venissent. in fi. nec debent excedere pbabilem modũ ff. de dam. infecto. inter quas. §. vlt. cum l. seq. nec delicatæ: quia nec delicatus debitor, nec onerosus creditor est audiẽdus. ff. de pig. act. si seruos. Et dicuntur expensæ necessariæ sine quibus negotiũ expediri non potest, vel sine quibus res efficiatur deterior. ff. de impen. in rebus do. fa. l. 1. 2. 3. & 4. & ff. de verb. signifi. impensæ. & sufficit si credat expedire, licet non expediat. ff. de bo. auctor. iudi. pos. prætor. §. 2. Et cum ipsi canonici vtilitatem patriarchæ procurauerint, dignum est vt suum stipendium consequantur. 12. q. 4. quicunque. quia illud de suo facere non tenebãtur: quia nemo cogitur inuitus de suo facere beneficiũ. 10. q. 2. precariæ. 4 & vtiliter negotium suum gestum est. ff. de nego. ge. Põponius. in fi. cũ l. seq. sed an vltro. Sed quid si duo in discordia electi essent? Dicunt quidam q tunc non repetent expensas. Idẽ credo dicendũ q de vno, dummodo maior pars capituli certet pro electo & obtineat: quia idem est ac si totum capitulum: quare eodem modo non solueret illi cõfirmatus expensas, nõ video. eadẽ rõ est hic.

¶ Glo. seq. recitetur per quæstionem, quid si pro suis negotiis iuissent.

e ¶ *Pro electionis negotio.*] Illas autem tñ soluent quas pp hoc fecerunt. j. de eo qui mit. in pos. cũ venissent. in fin. & j. de pcu. cũ p causa. & pp hoc negotiũ iuerũt. aliàs si p suis negotiis iuissent vel misissent, licet tractassent pdictũ negotium, nõ haberent expẽsas. j. de procu. cũ pro causa. nisi quatenus plus expendissent pp lõgiorẽ morã. ff. fam. ercis. ex parte. in prin. ff. de nego. gest. si communes.

f ¶ *Occupent.*] Tunc enim q ius sibi dicunt in rebus occupatis, debent cadere à iure suo. ff. qd me. cã. extat edictũ. & ff. ad leg. Iul. de vi priua. creditores. & 16. q. 6. placuit. immo tenent bona decedẽtis cõseruare futuro successori. 12. q. 2. hæc huius placin. & c. cũ nõ liceat. j. de off. ordi. cũ vos. sed si occupẽt bona, tũc sufficit qd habẽt.

CVm post.] Primo narrant factum electionis, quam secundo cassat, ibi: *Quia tandem.* Abb. Siculus.

CASVS. Archieps Lug. postulauit licentiã cedendi, & obtinuit. post renũciationẽ ipsi, canonici Lugd. pmisso scrutinio, publicatione, & collatione secuta, ppositũ suũ cõcorditer elegerũt ĩ archiepm. electio pſentata fuit dño Papæ. examinato electionis pcessu, ĩuenit Papa q post publicationẽ consensuũ & electionis tractatũ. electio nõ fuit statim facta, sed aliquãdiu ptracta, & cõsẽsus electi pri[9] fuit reqsitus q electus, & ideo Papa electionem cassauit iustitia exigẽte solũmodo pp inordinatũ pcessum: qa nõ fuit forma obseruata. No. q ĩcõtinẽti electio faciẽda est post publicationẽ & cõsensuũ collationẽ factã: aliàs cassaĩ electio. Itẽ eligẽd[9] nõ debet reqri ante electionẽ, ne tãquã ambitiosus repellaĩ. Itẽ forma seruari debet ĩ electiõe.

¶ Glo. seq. ponit quatuor similia circa instantiam.

g ¶ *Petitam instanter.*] Peti debet instanter antequam adminatur, sicut & pallium. 100. dist. prisca. sicut & libelli dimissoriũ. 2. q. 6.

post

Expensæ factæ in electione à quibus possint repeti.

† Alias: & reddantur.

Expensæ necessariæ quæ dicantur.

4 Concor. tex. in l. fi. C. de nego. gest. & in l. filius. § in-uitus ff. de procu.

post appellationẽ. j. de appel. cordi. [lib. 6.] & ff. de libel. dimisso. l. vnica. i. liẽ sponsa nõ debet statim tradi, vt charior sit dilata. 27. q. 2. institutum. Item remissio peccatorum. de pœ. dist. 1. importuna. & ea obtenta necesse habet cedere. j. de renun. quidam.

¶ Glo. seq. obstat, & solut.

a ¶ *Protractam.*] Sed vr̃ q̃ per talẽ prorogationẽ nõ debet cassari, quia non omne qđ differendi causa fit, adnumerandũ est moræ. ff. de vsur. sciendũ. & qđ differtur, non aufertur. 32. q. 2. ancillam. immo maturiori cõsilio perficitur. de pœn. dist. 7. c. 1. ideo non debent differre: quia amplius deliberare nõ possunt, cum etiam mutare nequeant vota sua. j. eo. publicato. Et ideo incontinenti electio fieri deberet, antequã ad alia diuertãt: vno enim contextu totũ fieri debet. s. eo. quia pp. & ff. de testa. hæredes palã. in fin. a

¶ Glo. seq. quærit, & solut.

b ¶ *Requisitũ.*] Sed nũquid sola requisitio sufficeret ad cassationem? Non vr̃: quia in fraudẽ posset ab aliquo æmulo procurari. simile j. de si no. sicut. & ideo non vr̃ impedire sola requisitio: sed si consentiat, tunc sufficit ad cassandum pp ambitionem. & simile. s. eod. officij. & c. cum ad nostram. & 1. q. 6. sicut is. & C. de epis. & cle. si quemquam. & non ambitione, sed labore ad dignitatem conuenit peruenire. C. de re milit. s. publicam. lib. 12. & ita vtrunq; istorum reddit formam inutilem, hic requisitus consentit. & ista fuit causa quare cassata fuit electio. si vero dissentiat, non est eligendus.

c ¶ *Inordinato.*] Quia ex his quæ inordinate fuerunt facta, non potest aliquid ordinabiliter agi. j. de accusatio. qualiter & qñ. sic s. de rescrip. cum dilecta. Et qualiter forma seruari debeat, dictum est s. eod. quia propter.

Concor. tex. in l. omnino. ff. de sponsa. & in l. imperatores. §. p. & ibi Bar. & ad muni.

Alias: tuam.

Vide tex. in auth. de here. & fal. §. in ordinatum. col. 1. & 7. §. 1. nihil.

In aliquot antiquis: Idẽ Eboracẽ. priori, & magistro G. de Canabul'.

Eboracẽ.

a De hac dicitur supra eod. audiuns.

Fiscan.

...ctam a, assensumque tuum priusquam electus fueris, requisitum b, electionem eandem † (ex ipsius dumtaxat inordinato c processu †,) iustitia cassauimus exigente.

¶ Idem † Eboracẽ. priori & magistro Guidoni de Canapo.

¶ *Monachus vnius monasterij alterius factus abbas, in electione abbatis prioris monasterii vocem non habet, etiam si tale ius ab abbate & monachis prioris monasterii sibi fuit reseruatum.*

CAP. XLVII.

Constitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini Eboracẽ. †. & sancti Leofredi de cruce abbatum: & infra. ¶ Cum autem procuratores ipsorum abbatum iussi essent exprimere, quo iure d ipsi abbates deberent electioni abbatis Fiscañ. † monasterii interesse: responderunt, quòd olim cum assumerentur in suorum monasteriorum abbates, fuit specialitér indultum eis ab abbate & conuentu monasterij Fiscaneñ. vt haberent vocem in capitulo e eorundem. ¶ Nos autem rationem huiusmodi friuolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus † abbatibus supradictis.

¶ Idem Rothomagensi capitulo.

¶ *Electio debet fieri verbo, & de illo in quem consenserit maior pars capituli, & non respectu aliarum partium.*

CAP. XLVIII.

Ecclesia vestra destituta pastore, & votis vestris (cum de futura prælati haberetis successione tractatum) in diuersa diuisis †, quidam in Thomam, quidam in cancellarium; & quidam singulares in singulares personas eiusdem ecclesiæ consensistis. ¶ Verum cum super his in nostra & nostrorum fratrum præsentia multa fuissent hincinde proposita, inuenimus quòd illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant f, licet maiorem partem facerent, partium comparatione minorum †, non tamen ad maiorem partem capituli peruenerunt. Considerauimus nihilominus, quòd post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus est pro...

C ¶ *Onstitutis.*] Primo ponit petitionem actoris. Secundo expressionem causæ. Tertio sententiã s actores propter causam ineptã. Secunda: ibi, *Cum autem.* Tertia: ibi, *Nos autem.* Abb. Siculus.

Casvs. Vacante monasterio Fiscanensi, electus fuit quidam in abbatẽ. huic electioni se opponebant quidam abbates: pp qđ procuratores ipsorum & ipsius electi ad dñm Papam habuerunt recursum. procuratores abbatum petebant electionẽ illam cassari, dicentes, abbates prædictos debere electioni interesse abbatis Fiscañ. & fuisse contemptos. ex parte aduersa fuit petitum, vt illi procuratores exprimerent quo iure abbates deberent electioni Fiscaneñ. interesse, & iussi fuerunt exprimere ius: & responderunt, cum olim assumpti fuerunt in abbates suorũ monasteriorũ, cõcessum fuit eis ab abbate & conuentu monasterij Fiscaneñ. vt haberent vocẽ in capitulo eorundem. Papa probationẽ illam friuolã reputans, super hoc imposuit perpetuum silentium abbatibus supradictis. Not. q̃ monachus translatus non habet vocẽ in capitulo à quo translatus est. Not. q̃ quicunq; vult se opponere electioni qui non sit de capitulo, quo iure se opponat, debet dicere, cum ius cõe pro se nõ habeat: & si sit laicus, debet dicere quo iure: quia forte patronus. Itẽ not. q̃ regulariter ad illos de capitulo solũ pertinet electio prælati.

¶ Gl. seq. obstare, & solut.

d ¶ *Quo iure.*] Isti abbates petebant electionem Fiscañ. abbatis cassari, in qua dicebant se fuisse contemptos: & sic cũ dicerent se fuisse in quasi possessione eligendi, vr̃ q̃ inique sit actum cum illis: quia possessor non tenetur dicere titulũ suæ possessionis. C. de petitiam. hæredi. cogi. & 2. q. 5. 6. 1. non est ita, quia isti tpe petitionis suæ expulsi erant de possessione iuris qđ se habere credebãt, s quia qñq; forte habuerunt vocem in capitulo Fiscaneñ. Et ideo quia eis eo tempus facta erat electio, petebant illam cassari. sic j. de cau. pos. cũ ecclesia. cum enim peterent illam cassari, & ad eos de iure communi non pertineret electio, merito debebãt exprimere quo iure hoc petebant, quia sine actione vel causa nemo experitur. C. de edicto diui Hadriani tollendo. l. fi. ff. de neg. gest. si pupilli. §. vltimo. & ff. de admini. tuto. quoties. §. item si tẽporali. quia ineptam actionem, sine causam exposuerũt, imponitur eis silentiũ. j. de iudic. examinata. quia in diuersis monasteriis non põt quis esse monachus: ergo nec vocem habere. j. de relig. domi. cap. vlti. in fi. Sed si allegassent solummodo consuetudinẽ nomine ecclesiarũ suarum, & pbauissent se in quasi possessione fuisse, tunc cassata fuisset electio. j. de cau. pos. cum ecclesia. sed nomine suo non poterant allegare consuetudinem. Et sic not. q̃ qui nõ est de collegio, si electionem petit cassari, debet assignare causam suæ petitionis, & idoneã, aliàs repellitur, vt hic habes. Item idẽ est si ante electionem dicat se debere interesse, & ab illis de collegio hoc negat̃ ptestatione præmissa, vt si docuerit de iure suo, valeat vox eius: possunt pcedere omnes ad electionem, & in hoc casu necesse est docere de iure suo: & sola possessio in hoc casu nõ pdest. j. eod. Cumana. hic enim agitur ꝯsessoria & negatoria. De hoc dr̃. j. de causa. pos. cũ ecclesia.

e ¶ *Vocem in capitulo.*] Isti abbates erant monachi monasterij Fiscaneñ. qui assumpti fuerunt in abbates, & tunc cõuentus reseruauit illis cõfraternitatem, & q̃ haberent vocẽ in capitulo Fiscañ. & ita hoc prætextu se credebant debere vocari ad electionẽ abbatis. sic consueuerunt facere multi monachi, 4 vt quasi sint de collegio vtriusque monasterii, vt sic possint eligi si conueniat vt de collegio eodem fiat electio. Istud hodie reprobatur. nullus enim põt esse monachus in pluribus monasteriis, nec abbas põt præesse diuersis monasteriis. j. de religio. domi. ne nimia. §. fina. & ideo causa allegata ab istis abbatibus nulla fuit. si aptam causam etiam postquã causa illa fuit repulsa, allegassent, bene debuissent audiri per prædictam decre. examinata. & j. de donatio. inter dilectos. & ff. de exceptio. rei iudi. & an eadem. & j. de cau. possess. cum ecclesia. & j. de iudi. examinata.

E ¶ *Cclesia vestra.*] Casus huius decre. notus est, & quotidie allegatur. Primo ponitur ppositio negotii. Secundo ipsius examinatio: ibi, *Verum.* Tertio sententia: ibi, *Vnde.* Abb. Siculus.

Casvs. Ecclesia Rothomageñ. vacãte, canonici ad electionẽ cõgregati, præmisso scrutinio secundũ formam concilii, quidam consenserunt in Thomam, quidã in cancellarium, & quidam alii singulares in singulares personas eiusdẽ ecclesiæ ꝯsenserũt. electiones istæ delatæ sunt ad Papã, Papa vero auditis quæ sup his & aliis in psentia sua & fratrum suorũ pposita fuerũt: inuenit q̃ illi qui consenserant in Thomã, maiorẽ partem faciebant respectu aliorum q̃ in alios consenserunt, sed ad maiorem partẽ totius capituli nõ perueniebant. præterea cõsiderauit Papa, q̃ post publicationẽ consensuũ, & collationis tractatum nulla subsecuta fuit electio, sed depositio ad sedem facta post appellationem legitimã. sed talis depositio pro electione haberi nõ debet. vnde quicquid factũ fuit de Thoma, Papa cassauit, id est, cassum & irritũ nunciauit, petitione cãcellarii nõ admissa. Not. q̃ nõ tenet electio nisi sit facta à maiori parte totius capituli: vt hic probatur expresse. Item publicatio & collatio & maxime electio sunt de forma electionis siue de substantia, ita q̃ si aliquod eorum defecerit, non tenet electio. Item qñ electio coelecti irritatur, non tñ pp hoc alteri coelecto ius acquiritur.

¶ Glo. seq. obstat, & solut.

f ¶ *Dirigebant.*] consentiendo in ipsum, & nominando ipsum. Sed vr̃ q̃ sufficiebat ex quo Thomas habebat maiorem partẽ quàm aliquis

Solue meliũ vt per Innocen. q̃ possessior inetur dicere titulum suæ possess. propter pꝯsum. cõtra riam. vt C. de proba. l. siue. & cap. vnico. vt ec cle. benef.

Impositũ mus.

Vr si ve bi gratia si xij. canonici essent, quorum: nominauerunt Thomam, quatuor cancellariũ, & tres alii hos tres.

Adde gl. in l. aut. & l. plane. ff. quod cuiusque vniuersitate. l. qđ maior. ff. ad munic.

4 Experientia q̃ sæpissime monachi vocantur ad alia loca te consistentes super hoc casu. Ioan. Andr.

quis aliorum. arg. ff. de verbo. signifi. maiore. vbi dr quis possedisse maiore parte anni, & tñ non possedit nisi duobus mensibus. illud verum est q maiorē partem totius capituli debet habere electus, ad hoc vt sua electio confirmet, etiā per antiqua iura. j. de his quæ fiunt à maio. parte cap. cum in cunctis. & 56. distin. apostolica. & s. eo. c. quia propter.

Vt electio cōfirmetur, maiorē capituli partem debet electus habere.

¶ Glo. seq. recc. per obtrectionem, quod ipso facto possessio apprehenditur, & appellatur.

a ¶ Processus.] Et ideo non valuit, etiam si maior pars capituli consensisset in illū. j. eo, in Genesi. Et ita qd præcipuū est, hic deficit, s. electio. & talis deportatio non obtinet vicem electionis, & ita per aliū actum fieri non pōt electio, licet possessio tradita videatur, quamuis possessio non apprehendatur. arg. s. de consue. ex literis. & ff. de acq. pos. quod meo. §. si per venditorē. sicut appellat quis ipso facto. j. de appel. dilecti. & c. vt nostrū. Ista. n. principalia & præcipua necessaria sunt sine quib9 electio nō valet, collatio, publicatio, inqsitio, & incōtinēti electio, & scriptura. s. eo. qa pp. & j. eo. Cumana. & c. i Genesi.

Electio habet aliqua præcipua, & q illa sunt.

cessus [a], quamuis deportationis solemnitas, etiam post appellationem [b] legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione nec deceret nec etiam expediret haberi. ¶ Vnde quod factum est de T. prædicto, cassauimus [c], petitione consentientium in cancellarium non admissa [d].

¶ Gregorius nonus.

¶ *Non professus in abbatem eligi non potest.*

CAP. XLIX.

CVm in magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli [e] non assumpsit: nec sit præficiendus [f] qui subesse nō nouit: Nos intellecto per te, quòd in quibusdam regularibus domibus, iure tibi diœcesano subiectis, sunt quidam in abbates, non professi ordinē regularē assumpti: ¶ Mandamus

b ¶ Appellationem.] quę locum non habet publicato scrutinio, cum mutare nequeant voluntaté. j. eo. publicato. & s. eo. quia pp.
c ¶ Cassauimus.] i. cassum & irritū ostēdimus. sic j. eod. in Genesi.
d ¶ Non admissa.] ex eadē causa, quia non fuit electus, & quia minorem partem habebat quàm Thomas.

CVm in magistrum.] Primo recitat factū. Secundo prouidet: ibi, Mandamus. Abb. Siculus.

Casus. In quibusdā ecclesijs regularibus quidā eligebantur in abbates, qui non erant professi ordinem regularem. hoc intelligens Papa scribit diœcesano epo dicens, q in magistrum assumi non debet qui nondū fuit discipulus: nec debet præfici qui nō nouit subesse: vnde mandat vt quoscunq; tales inuenerit qui professi non fuerint, ab huiusmodi remoueat abbatiis. Not. q prius quis esse debet discipulus quàm magister. Item monachus nō professus nō debet eligi in abbatem: & si electus fuerit, debet ab ecclesia remoueri.

e ¶ Discipuli.] Et merito, quia primo debet quis esse discipulus q̄ magister. 59. dist. ordinatos. & 61. dist. miserū. & 16. q. 1. si clericatus.

Addit. Et qui remum tenere non didicit, secundū locū in tabernaculo non assumat. 40. dist. ante omnia. & multo tēpore disce quod postmodū doceas. 16. q. 1. sic viue. & discere debes à peritioribus. 37. dist. relatum. secundum Gns. Ioan. And.

f ¶ Præficiendus.] Simile j. de æta. & quali. indecorū. qui enim sub tutela debet esse, sub se aliū habere non debet. C. de leg. tu. l. vlti. & qui sub alio est, aliū sub se habere nō debet. ff. de adul. sic eueniet. & ff. ad Mace. filium habeo. & 1. q. 1. estote.

Professio monastica qualiter fieri debeat.

g ¶ Professionem.] Professio enim sola monachum facit, & non habitus. & j. de regu. porrectum. & c. ad Apostolicam. & huiusmodi professionem in scriptis facere debent: vt 20. q. 1. vidua. 27. q. 1. oēs fœminæ. vt si reclamare voluerint, obuiet eis propria pfessio per scripturam facta. 1. q. 7. saluberrimum. arg. C. de non nume. pecu. generaliter. & 2. q. 1. legum. & j. de proba. per tuas.

h ¶ Ad amotionem.] Quia in vno eodemq; officio dispar non debet esse professio. 16. q. 7. in noua. & consuetudo non prodest in hoc. s. eod. cū causam quæ. in qua idem dr. & j. de testa. quia ingredientibus. & in hoc casu idem judicium est habēdū de monachis & canonicis regularibus, quia non differūt, tñ quia deseruiunt regulę laxiori. j. de sta. reg. q Dei timorem.

† Adde ad hoc Ioan. And. in q. auarinę. infra de præben. tex. 1. q. 1. quali. 2.

CVmana ecclesia.] Prima pars narrat factum electionū. Secunda: ibi, Cum. xviij. ipsas electiones irritat, exprimens causam quare: & electores punit. Abb. Siculus.

Casus. Vacante ecclesia Cumana statuta die ad celebrandum electionē, canonici & tres abbates qui vocem in electione habere dicuntur, cœperunt de electione tractare. capellani & clerici ciuitatis eiusdem, dicebant se debere electioni interesse, & q sine ipsis electio fieri non deberet. tandē ne pp huiusmodi cōdictionem differretur electio, capellani & clerici admissi fuerunt sub hmōi protestatione, ita quòd vox eorum qui non deberent interesse de iure vel de consuetudine, non valeret. & sic præmisso scrutinio, septem canonici, & vnus abbas, xj. capellani, & ix. clerici in archipresbyterū eiusdem ecclesiæ conuenerunt. ix. canonici, vnus abbas, vnus capellanus, & nouē clerici in archidiaconū eiusdem ecclesiæ cōsenserūt: & publicato scrutinio, à parte sua extitit electus vterq;. electiōes istæ ad se. Apo. sunt delatæ. dñs Papa meritus auditis vtriusq; electionis, & auditis alijs quæ partes pponere curauerūt, inuenit q xviij. sunt canonici, & xiij. capellani, xx. clerici. & tres abbates, sed neutra electio peruenit ad maiorē partē totius capituli, qa non fuit probatū q clerici admitti debuerint, nec q capellani admissi fuissent de iure vel cōsuetudine, qa & si capellani interfuissent vtriq; electioni eporū, & scrutatores dederint voluntatū, non tñ vota illorū inquisita fuerunt, nec aliquos elegerunt. Sed dato q vota illorū inqsita fuissent: vel aliquos elegissent:, p hoc tñ non fuit probatū q illud eis competeret de iure vel consuetudine præscripta: & ideo dñs Papa electiones prædictas factas etiā cōtra formā concilij generalis, qa collatio in eis fuit omissa, quæ statim post publicationem scrutinij fieri debuisset, cassauit. & electores hac vice potestate eligendi priuauit. Not. q in electionibus faciendis valet protestatio, licet cōtra protestationē fieri videatur. Item non valet electio nisi sit facta à maiori parte totius capituli. Item hic probatur, q persona electi non cōputatur in numero eligentiū, nec auget numerū: qa si archid. fuisset computatus, obtinuisset si forma seruata fuisset: & littera hoc probat vbi dicit; neutrā electionem inuenimus ad maiorē partē capituli peruenisse. Item consuetudo in hoc non prodest nisi sit scripta. Item qui peccant in forma concilij, per sententiā priuandi sunt potestate eligēdi. hic fuit omissa collatio, & sic fuit peccatū in forma.

quatenus cum tales abbates esse non debeant, qui per professionem [g], monachi & † regulares canonici non fuerint, ad amotionem [h] eorum, quos tales inueneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

¶ Alibi: vel regularem.

¶ Idem Cumanen. capitulo.

¶ *Electio facta à non maiori parte capituli, & omissa collatione non valet.*

CAP. L.

CVmana ecclesia pastoris solatio destituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præsentes [i] erant de Cumanis canonicis, ac tribus abbatibus [k], qui vocem in electione habere noscuntur, capellani & clerici ciuitatis electioni se debere interesse dicentes, sub huiusmodi protestatione [l] admissi fuerunt, quòd vox eorum, qui non deberent interesse de iure vel consuetudine [m] non valeret. Tan-

¶ Gl. seq. arg. & contra.

i ¶ Præsentes.] Per hoc vr̄ q absentes non debeant vocari ad electionem. arg. 7. q. 1. factus. & 10. q. 2. hoc ius porrectum. super hac vocatione statur consuetudini, vt dixi s. eod. coram.

k ¶ Abbatibus.] de quibus constat per speciale priuilegiū vel p consuetudinē. s. de consue. cum dilectus. & s. eod. q sicut. sed de clericis & capellanis in dubiū reuocabatur, & ideo sub ptestatione admissi fuerunt. Et ideo qui de capitulo nō sunt, & dicunt se interesse debere in electione, debent dicere quo iure hoc dicant. s. eo. constitutus. hic allegabatur consuetudo.

Qui non sunt de capitulo qualiter ad electionem admitti possint.

¶ Glo. seq. argu. pro cōtestatione alle. 2 maiora, in cōtrariū alle. iiij. et sol.

l ¶ Protestatione.] Cui consenserūt clerici & capellani, alias nō pjudicaret eis protestatio. sic ergo protestatio valet. sic j. quod met. causa. perlatū. & 31. q. 2. Lotharius. & ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. 1. & 7. quęst. 1. Pōtifices. & 34. dist. presbyteri. 28. dist. diaconi. & j. de off. ord. pastoralis. & j. de appel. cap. vlti. & 16. q. 3. placuit. §. pōt. versi. is aūt. & ff. de neg. gest. Nesennius. In cōtrarium vr̄ q protestatio ista non debeat pdesse. s. de consti. cū M. Ferrarien. & j. de appellatio. solicitudinē. & j. de censi. olim causam. & ff. de condi. inde. qd quis sciens. Sed valuit hic protestatio: vt patet in fi. aliàs si ptestatio non pcessisset bene habuissent vocē in electione, cū essent i quasi possessione. j. de cau. pos. cū ecclesia. & c. cū olim. & j. de iure patro. consultationibus. & s. eo. querelā. & etiam si nō essent in quasi possessione valuisset eorū vox, ex quo sponte admiserunt illos. s. eo. scriptū. Et ideo quia hic negabatur ab initio illos debere interesse, nec admittebant illos sine protestatione, & totū ius eorū in iudiciū deductum fuit, vox illorū non valuit, nec pfuit q interfuerunt duabus electionibus: quia præscriptionē legitimam nō probauerunt. Et est simile j. de cau. pos. cū ecclesia. vbi totū ius capellanorū deductū fuit in iudiciū, culpa tñ illorum, & post factam electionem, sed isti inuiti hoc fecerunt compulsi ab aduersarijs qui negabant illos ius habere. & est multum notabile hoc.

Hanc gl. dicit hic abbas esse sin. ad hoc q vbicunque protestatio venit ad detrahendum iuri aduersarij: non nocet aduersario, nisi expresse protestationi cōsentiat.

m ¶ Consuetudine.] Clerici & capellani & etiam abbates de iure cōi in electione esse non debent, cū ad capitulum tantum spectet electio.

electio. s. 63. q. vlt. cõgregatio. & 18. q. 5. abbaté. & 3. eo. c. 1. & j. de iure pat. à nobis, fed de ꝯsuetudine possunt. j. de cau. poss. cũ ecclia.

¶ *Glo. seq. computando probat quod vox electi non auget numerum.*

a ¶ *Ad maiorem partem.*]Sic 3. eod. ecclesia vestra. & j. eod. in Genesi. quia cum clerici & capellani nihil probauerint, vox eorũ nulla fuit: & sic remanserunt septẽ canonici ex vna parte, & vnus abbas: & ita octo: ex alia parte nouẽ canonici, & vnus abbas, & ita decem: quia totũ capitulũ cum abbatibus qui ius habebant, viginti vnus erant, quia canonici erant 18. & sic nulla electio peruenit ad maiorem partẽ illorũ, qui vocem habebant, & sic cassatur vtraque electio. Vel si vis intelligere maiorem partem respectu capituli tantũ, adhuc idem est. Sic patet, ꝙ consensus electi non computatur inter eligentes: quia si sic cõputaretur, vna pars suisset maior etiã quo ad totũ capitulũ, 2 pars archidiaconi, quæ habuit nouẽ, & ipse fuit decimus, & sic erat maior pars capituli: & tñ non valuit electio sua. Quòd psona electi nõ auget numerũ eligentiũ, euidenter probatur per constitutionem illã 3. eod. quia pp. qa antequam quis eligatur, oportet ꝙ in scrutinio maior pars capituli cõsenoat in aliquem: vt ibi dr. & 3. eod. ecclesia vestra. vt hic. & j. eod. in Genesi. & ita cũ nõdũ sit electus, nec etiã sciant in quem consen

Lateranensis sub Innocentio 3. cap. 14.

In multis impressis deest vox, duabᵘ, quã habent manuscripti, & agnoscit glossa hic.

Electi vox non auget numerum.

Alias ita: sed etsi inquisita suissent eorum vota.

dem præmisso iuxta formam concilij†, generalis scrutinio: septem de canonicis, vnus abbas tum, vndecim capellani, & nouem clerici in eiusdem ecclesiæ archipresbyterum conuenerunt: nouem canonicis, vno de abbatibus, vno capellano, & vndecim clericis in ipsius ecclesiæ archidiaconum diligentibus vota sua: & infra. ¶ Cum decem & octo fuerint canonici, tres abbates, viginti clerici, & quatuordecim capellani: neutram electionem competimus ad maiorem ᵃ partem totius capituli peruenisse: nec probatum fuerat quòd clerici admitti debuerint, nec quòd capellani admissi fuerint de cõsuetudine, vel de iure; nam & si capellani duabus † electionibus episcoporũ interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum, non ᵇ tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse probatur; sed † & si inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constitit id eis de iure ᶜ competere, vel ex consuetudine iam ᵈ præscripta. Vnde nos electiones ipsas præsumptas etiam contra ᵉ formam concilij generalis, cum collatio in communi omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinij fieri debuisset, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus † irritandas, electores hac vice eligendi potestate priuantes ᶠ.

¶ Idem abbati Cluniacẽ.

¶ *Per compositionem factam cum prælato & capitulo, non potest ius eligendi competere laico, etiam patrono in ecclesia collegiata.*

CAP. LI.

Sacrosancta Romana † ecclesia: & infra. ¶ Sane † proposuisti in nostra præsentia, quòd super ordinatione Prioris monasterij sancti Pancratij ad Cluniacẽ. ecclesiam pertinentis cum comite de Varenna † patrono ipsius, quidam prædecessor tuus de consensu capituli sui, compositionem quandam iniuit iuri ᵍ contrariam †, & ecclesiæ ipsi damnosam, videlicet vt in optione sit ipsius comitis, assumere ad prioratum dicti monasterij (Cluniacẽ. & de Charitate Prioribus duntaxat exceptis) vnum de duobus melioribus totius Cluniacẽ. ordinis, quos abbas duxerit nominandos: & infra. ¶ Attendentes itaque quòd ius eligendi in colle-

qui vero 3, & c. Vnde signatur 3. 3. eod. cum in cunctis. & c. innotuit. vel qui 3 istã formam & c. vbi sunt ipso iure priuati. Vnde ꝙ dam dicunt ꝙ illa cõstitutio, quia pp. corrigit illum canonẽ, cũ in cunctis. in hoc ꝙ illi hodie non sunt priuati ipso iure, sed priuandi per sententiam, prout hic factum fuit, & dr in illa cõstitutione, ꝗa pp. istud non credo, imo vtraq; constitutio locũ suum obtinet, & in suo casu loquitur. Illa decre. cum in cũctis. loquitur cum quis ex certa scientia elegit indignam personã. vnde ipso iure sunt priuati potestate eligẽdi. 3. eo. scriptum est. in fin. & beneficijs ecclesiasticis per trienniũ. vnde dico ꝙ si forma istius constitutionis, quia pp. per omnia seruaretur: & veniret 3 illam constitutionem, cum in cũctis. nihilominus essent priuati secundũ tenorẽ illius canonis. j. eo. congregato. Aliud est peccare contra formã illius capituli, cum in cunctis. & aliud 3 illam cõstitutionem, quia pp. quia plus peccant eligendo indignas personas, ꝙ faciendo 3 formam istius constitutionis, quia pp. Ibi enim non peccant in personam aliquam, & ideo maior pœna ĩ vno ꝙ in alio: & ipso iure ĩ vno, & per sententiã in alio, & sic vtraq; cõstitutio remanet in suo statu; ꝗa diuersæ formæ sunt.

Dissimiles.

In eclesia cũ in cunctis. & c. quia propter ipsa erat.

Vox, Romana, deest in pluribus manuscriptis.

In omnibus manuscriptis in nostra sic ne proposita est præsentia.

Varenna.

Garan.

Vide l. non dubium cum not. C. de legib. & 25. q. 2. imperialis.

¶ *Sacrosancta.*] Primo narrat iniustam compositionem, quã fecit do reuocari: ibi, *Attendentes.* Abb. Siculus.

ferit maior pars, noo põt augere numerũ. Sic ergo patet ex illa constitutione, quia pp. & c. ecclesias. ꝙ persona electi non debet computari inter eligentes. & qd dicit 3. eo. cũ in iure. obtinet ex forma compromissi: vt ibi dixi; & hoc dr in littera. nec hoc credo, ꝙ talis electio valeret hodie; & ita est de forma electionis, quòd maior & sanior pars totius capituli consentiat in aliquem in ipso scrutinio.

b ¶ *Non tamen inquisita.*]Et tta nõ sufficit dare inquisitores nisi vota eorũ inquirantur. sed alterũ per se sufficeret, scilicet inquisitio votorũ. 3. eo. quia propter. opus est hic facto, & ideo non sufficit alterum. j. de eo qui mit. in posses. constitutus.

c ¶ *De iure competere.*] Quod dicit de iure vel ex cõsuetudine, vel ponitur pro id est, quia de consuetudine præscripta debent interesse, sed non de iure communi. Vel proprie potest istud teneri, vel id est, ex priuilegio sibi concesso à Papa. simile infra de his quæ fiu. à prela. ea noscitur.

d ¶ *Iam præscripta.*]Sic patet ꝙ sola possessio non dat nec creat ius nisi sit præscripta. j. de cã pos. cum ecclesia. & sic consuetudo non valet nisi sit præscripta & rationabilis. 3. de cõsue. cũ dilectus. & c. vlt. Sic & possessio sola non facit aliquem decurionẽ. ff. de decur. Herennius. & sic possessio non facit aliquem clericũ sine canonica institutione. j. de preben. dilecto. & j. de insti. ex frequẽtibus. arg. C. de lib. cau. non idcirco. & ff. de decur. Herennius.

e ¶ *Cõtraformam.*] Et sic patet ꝙ forma quæ traditur 3. eo. q̃a pp. sit de substantia electionis quo ad quædam quæ ibi ponuntur: vt ibi diximus, & est verũ secundum ꝙ hic dicit. Ex quo enim forma ista attentatur, diligentet seruãda est, ita ꝙ qui 3 facit, punitur: vt hic dicit. Inquisitio, publicatio, collatio sunt de substãtia: vt si omittantur, cassatur electio, & incontinenti debet fieri electio: aliàs si protrahatur, non valet. 3. eo. cum post petitam. & sic electiones cassatæ fuerunt duplici de causa, quia neutra facta fuit à maiori parte capituli, & quia forma seruata non fuit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, ponit opinionem quam reprobat, demũ soluit.*

f ¶ *Priuantes.*]Et ita qui facit 3 formam illã. 3. eo. quia pp. priuar debet per sententiam, & non ipso iure: vt dicit illa constitutio. ver-

C a s v s. Quidam comes de Varenna patronus monasterij sancti Pancratij pertinentis ad monasterium Cluniacẽ. contendebat cũ abbate Cluniacẽ. super ordinatione Prioris ipsius monasterij sancti Pancratij: tandem dictus comes cum abbate Cluniacẽ. de consensu capituli sui fecit quandam compositionẽ, vt videlicet esset in arbitrio ipsius comitis recipere ad prioratum dicti monasterij vnũ de duobus melioribus totius ordinis Cluniacẽ. quos abbas duceret nominandos: exceptis prioribus Cluniacẽ. & de Charitate. abbas Cluniacẽ. successor illius qui fecit compositionem istã, vidẽs illam compositionẽ monasterio damnosam, accessit ad dñm Papã ostendendo cõpositionem sibi in præiudiciũ sui monasterij factã. Papa considerans ꝙ ius eligendi non cadit in laicũ in ecclesia collegiata, & ideo illud erat perniciosum exemplo, & redundabat in dispendiũ ecclesiasticę libertatis, statuit vt abbas Cluniacẽ. dictũ prioratum possit libere ordinare, non obstante ipsa compositione iuri 3ria, denunciando postmodum ordinationem facti patrono, vt si voluerit, suum præstet assensum. Not. ꝙ compositio in spiritualibus cum laico facta 3 ecclesiasticam libertatem & iuri 3ria nõ tenet, etiam si facta sit à toto capitulo. Item ius eligendi non cadit in laicum in ecclesia collegiata etiam patronum. Item electio à toto collegio facta præsentari debet patrono vt assentiat.

¶ *Glo. seq. fortificat tex. per simile.*

g ¶ *Iuri contrariam.*] Et ideo non tenuit. simile 3. eod. cũ terra. vbi nominabantur duæ personæ auribus principis vel patriarchę. sic j. de translatio. de cętero. cum fit facta de re spirituali cũ laico, quam ipse obtinere non põt. sic j. de præscrip. causam quæ. & 16. quæst. 7. c. 1. sicut nec pactio pro spiritualibus adipiscendis valet. j. de pactis. pactiones. & c. cum clerici. ad hoc facit j. de iudi. audiuimus. & spiritualia iudicio laicorũ dispoui non debẽt. j. de iudi. decernimus. nec laicus in spiritualibus arbiter esse potest. j. de arbi. contingit. ideoq; huiusmodi compositio fuit iuri 3ria. Item damnosa fuit ipsi monasterio, & ideo improbanda. j. de in integrum restitu. requisiuit. & si de iure fuit ex quo damnosa fuit, debet reuocari, saltem per in integ. restitu. vt dicit prædicta decre. requisiuit.

Arbiter esse nequit laicus in spiritualibus.

¶ Glo.

¶ *Glossa seq. alleg. contra consuetudinem Bononien. signat contrarium, quod dupliciter soluit, & remittit. Ioan. And.*

a ¶ *In laicum.*] Sic patet ex hac decre. & ex illa. j. eod. c. Massana. quod ius eligendi non cadit in laicos, etiam patronos in ecclesia collegiata. Et ita hic tollitur consuetudo Bononiensiũ qui eligunt capellanos in capella, qui etiam non sunt patroni, sed parochiani: & qui patroni sunt, eligunt cum clericis plaeum in collegiata ecclesia. Arg. ꝯ. j. de iure patronatus, nobis. vbi innuitur ꝙ patronus habet vocem eligendi in ecclesia collegiata. Sic enim corrigitur illa decret. & oĩa alia iura quæ idem dicere videntur: & sic stabim^o huic, vt T. dicebat. Sed electio facta debet p̃sentari patrono, (vt hic dicit) vt suum præstet assensum. sic I. eod. cum terra. & cap. quod sicut. Vel intelligas illã decret. nobis. cum ecclesiastica p̃sona obtinet ius patronatus. & sic non ꝯdicit: licet generaliter loquatur non distinguendo inter laicum patronum & clericũ. Dic vt ibi notaſ.

Eligẽdi ius nõ cadit in laicum.

† redundatur.

† Aliàs ita: denunciatam de ordinatione facta patrono, vt suum, &c.

† Per hic ponderosem quæ sunt Gregoriana. infra de consti. c. j. lib. 6. Io. And.

b ¶ *Libertatis.*] Quæ enim in p̃iudicium libertatis ecclesiasticæ tentantur, firmitatẽ sortiri non debent. s. de consti. quæ in ecclesiarum. & s. eo. cũ terra. & 96. dist. bene quidẽ. & s. eo. quisquis. vbi laici prohibẽtur ab huiusmodi electionibus.

† receptionem.

C *Vm in veteri.*] Primo ponit electionis formam. Secundo causæ cõmissionem. & decisam iudicũ relationem: ibi, *Relato ergo.* Tertio causæ diffinitionem ibi, *Cumautem.* Abb. Siculus.

giata ecclesia non cadit in laicum^a, & ideo id esset perniciosum exemplo, & redundaret † in dispendium ecclesiasticæ libertatis^b, volumus vt dictum Prioratum libere possis (non obstante compositione ipsa) sicut alios Prioratus tibi subditos ordinare: denunciãdo † ordinationẽ factam patrono, vt suum si voluerit honestum impertiatur assensum.

¶ Idem decano & capitulo sancti Ioannis & sancti Stephani Bisuntineñ.

¶ *Si per Papam mandatur habentibus eligere quòd eligant cum consilio aliquorum, alioquin consiliarij prouideãt: eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare responsum: aliàs electio non tenet.*

CAP. LII.

CVm in veteri lege: & infra. ¶ Porro iam dudum vobis dedimus in mandatis, vt infra quadraginta dies post susceptionem † litterarum nostrarũ, cum consilio sancti Benigni & Morismundi abbatum, & fratris G. de ordine Prædicatorum, elegeritis personam idoneam canonice in pastorem: alioquin dicti consiliarij vobis de archiepiscopo prouiderent. Verum die ad eligendum præfixa, sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, vsque ad consumptionem cuiusdam candelæ, quæ ibidem accensa extitit, duraturam. Tandem cum electores huiusmodi conuenissent in prædictum abbatem sancti Benigni, & super hoc sociorũ^c eius cõsilium requisissent: proponente vno ex illis, quòd deliberato consilio responderent: & differentibus eis festinanter dare responsum, præfati electores (cum candela ipsa deficeret) non expectato ipsorum^d consilio, dictum abbatem in Bisuntiñ. archiepiscopum elegerunt: & infra. ¶ Relato ergo ad Apostolicam sedem negotio: archiepiscopo Vienneñ. & abbati de Firmitate † iniũximus, vt si constaret ab eisdem electoribus de electione tractatũ fuisse habitum, & in tractatu^e electionis prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quòd si in tractatu electionis nõ fuisset illorum consilium requisitum, licet postea requisitum^f fuerit non competenti tempore, nec etiam expectatum^g responsum ipsorum, aut non esset idoneus idẽ abbas: quod de ipso factum erat, tamquam inualidum irritarent: & infra.

CASVS. Vacãte Bisuntina ecclesia, mãdauit Papa capitulo Bisuntino vt infra xl. dies post receptionẽ litterarũ, p̃sonã idoneã sibi eligerẽt in pastorẽ cum consilio S. Benigni & Morismundi abbatũ, & fratris G. de ordine fratrũ Prædicatorũ: alioquin dicti consiliarij p̃uiderent ecclesiæ Bisuntinæ de pastore. Recepto mandato, die ad eligendũ p̃fixa, canonici potestatẽ eligendi archiep̃m sex ex canonicis suis contulerunt vsq; ad consumptionẽ cuiusdã candelæ duraturam, quæ extitit coram eis accensa. tandẽ electores cœperunt tractare de electione pastoris, & conuenerunt in p̃dictum abbatem S. Benigni: & cum sup hoc consiliũ sociorũ requisissent, vnus eorũ r̃ndit ꝙ habito inter se consilio r̃nderent: cumq; illi differrent dare r̃nsum, & candela deficeret, electores ipsi non expectato r̃nso ipsorum, dictum abbatem in Bisuntinum archiep̃m elegerunt. p̃ocessus huius electionis ad sed. Apost. est delatus. Sed quia de huiusmodi processu non constitit dño Papæ, archiep̃o Vienneñ. & abbati de Firmitate iniunxit, vt si constaret ꝙ electores p̃dicti sup electione tractatũ habuissent, & in tractatu electionis requisitum fuisset cõsiliũ p̃dictorũ, electionẽ ipsius abbatis, si p̃sona esset idonea, cõfirmarent: & si in tractatu electionis non fuisset aliorũ consiliũ requisitum: q̃uis postea requisitum fuerit tpe non cõpetenti, nec etiã fuit expectatum r̃nsum ipsorum: vel si idẽ abbas non esset idoneus: qđ de ipso factũ erat, cassaretur. Inquisitores ipsi s̃m mãdatum dñi Papæ p̃cedentes, inquisitionẽ suam dño Papæ remiserũt. Papa sup hoc rescribit quibusdam dicens: cũ non fuerit cõpertum tpe cõpetenti requisitũ consiliũ de p̃sona p̃dicti abbatis, & qñ fuit requisitũ r̃nsum non fuit expectatũ nisi modico tpe, & cum non debeat aliis obesse ꝙ electores intantum se arctarent: electionẽ ipsius abbatis non pp vitium p̃sonæ, sed pp vitium electionis cassauit. Nota ꝙ forma mandati diligenter est obseruanda, & quia isti non seruauerunt formã sibi datam, cassatũ fuit factum illorum. Not. cum ai, de

consilio taliũ p̃cedas, quàm cito incipis de hoc tractare, debes requirere ipsorum consilium, nec expectare quãdiu iam fixisti animũ tuũ. Item negligentia siue factũ vnius aliis de iure nõ debet obesse.

¶ *Glossa seq. obiicit, & soluit.*

c ¶ *Sociorum.*] Et sic requisierunt consilium duorum tñ: vnde non videntur seruare mandatum: qđ quidẽ exacta diligentia est obseruandum. s. de rescri. cũ dilecta. j. de offi. dele. venerabilis. Sed bene non requirerent consilium tertij, quẽ eligere volebant, non dĩr fecisse ꝯ formam mandati, nec p̃ter formã: quia ipsum eligendo illo consentiẽte consiliũ ipsius regerunt & obtinent. arg. s. eo. cum in iure. & ff. quod cuiusque vniuer. plane.

d ¶ *Ipsorum.*] s. duorũ, & non illius qui elect^o fuit, quia ille nõ debuit requiri, cum hoc ipso cassaretur: vt s. eod. cũ post petitam.

¶ *Glo. seq. not. & dat simile, querit, & solutiones obijcit, & respondet.*

† Firmitate

e ¶ *In tractatu.*] Hic patet ꝙ tractat^o debet haberi ante electionẽ & collationẽ adinuicem: aliàs quo eligerent nisi primo de aliquo eligendo tractarent. s. eo. cum terra. & s. eo. quia pp. & j. de arbi. cum olim. sicut in carnali matrimonio tractatus p̃cedere debet; & ideo si isti nõ fuerunt requisiti in tractatu electionis, cassatur electio. Sed quid si consiliarij discordarent ab istis electorib^o, nunquid valebit electio ipso iure? Certe ex ipsa littera satis innuitur, ꝙ si requiraſ ipsorũ cõsiliũ in ipso tractatu cõpetenti tpe anteq̃ cõueniant in aliquẽ, & conferant adinuicem de persona eligẽda, siue concordẽt, siue discordẽt, ꝙ valeat eorũ electio: quia per hanc formam nõ imponitur necessitas vt consilium eorum sequi teneantur, aliàs nõ viderentur habere potestatem eligendi, cũ talis potestas penderet ab illorum arbitrio. ad hoc facit opt. arg. j. de arbi. cũ olim. & ex consilio nemo ad id obligaſ. 14. q. 1. quisquis. arg. 4. dist. denique. in fi. arg. Sed circa. si. vbi dr̃ ꝙ nec expectatum fuit eorum r̃nsum, vr̃ ꝯdicere huic dicto. Sed dic ꝙ non ꝯdicit: quia r̃nsum eorũ semper est expectandum, aliàs delusorium videretur, tale consilium petere.

ADDITIO. Et quid operetur sic petere consilium, ex quo sequi non tenentur, notatur in dicta decre. cum olim. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. dat simile, cui signat contrarium.*

f ¶ *Requisitum.*] & ideo pro non requisitis habentur: sicut sero appellat qui tpe competenti non prouocat. 2. q. 6. biduum. ver. siquidem. Et est simile qđ dicit lex: si promisisti facere insulam infra certum tẽpus, & tantum tempus transierit ꝙ ammodo infra totũ tempus statutum fieri non posset, licet totum tẽpus non transierit, possum agere ꝯ te: quia perinde est ac si totum tempus transierit. ff. de verb. oblig. si ita stipulatus essem. & l. cum stipulatus. & l. hoc iure. Arg. ꝯ. ff. eod. insulam. Et illud dicitur tempus cõpetens, quo deliberare congrue poterant. j. de offi. deleg. consuluit. Et tarde fuerunt requisiti, sicut e conuerso tempestiua citatio non tenet. s. eod. bonæ memoriæ. arg.

¶ *Glo. seq. signat contrarium & soluit. Secunda pars vertetur per quæstionem, quid si cum assensu, &c.*

g ¶ *Expectatum.*] Et sic vr̃ ꝙ non sufficit consilium tñ petere, sed expectandum est consiliariorum responsum, & sine ipsorum consilio & r̃nso non valet electio. Sed ꝯ. j. de arbi. c. cum olim. vbi consilium tñ requiritur, sed assensus nõ exigitur. & illud generale est, & obtinet rõne arbitrij, & sufficit licentiam petere, licet nõ obtineatur. j.

† Vnde vr̃ dicit Compostel. non excusarent per hoc eligẽtes indigni ꝙ hoc fecerint de illorũ consilio. ff. mandati. ideoque. §. si quis. tacit de reg. iur. nul. ex cõsilio. lib. 6. vbi scripsi. in fin. quæstionis de præpositionibus, &c. de. Ioan. And.

† Concer. ta. in l. quam decedens. §. I. ... ff. de adul. & l. 2. ... ff. de exerci. act.

Concor. tex. in l. in facto. & in l. hac lege. de pu. tac. sen. lib. 12.

tur. j. de reg. & transi. ad relig. licet. Item tutor consilium matris potest omittere, licet testator hoc mandauerit. ff. de admini. tuto. quidam. §. Papinianus. Et prætor nonnunquam à voluntate patris recedit. ff. vbi pup. edu. debeat. l. 1. & ita vr quod sufficiat requirere consilium tantum, & non consensum attendere. Hic non valet quod faciunt, nisi eorum consilium habitum sit in tractatu electionis: vt 63. dist. obeuntibus. & 35. q. 7. epi nullus. & 12. q. 2. sine exceptione. s. eod. ne pro defectu. vbi de hoc. Sed si mandatum fuisset quod cum eorum consilio & assensu obiecto: tunc non valeret electio nisi sequerentur voluntatem consiliariorum. & talis potestas non est libera: quia non possunt eligere quem volunt, & tunc non astringuntur ad aliquam formam, sed omnibus præsentibus requirunt electores siue canonici, consilium consiliariorum: & secundum eorum consilium & consensum eligant omnes vel vnus vice omnium de ipsorum mandato. Sic fuit factum in electione per manum nepotis domini Papæ, vbi talis forma data fuit capitulo. Si capitulum Bisuntin. voluisset in casu isto eligere per formam scrutinij, tunc ante scrutinium communiter omnibus præsentibus tractare debebant de electione cum consiliarijs, & requirere eos, & audire consilium eorum, & postea procedere ad scrutinium, & eligere quem vellent, & etiam post scrutinium requirant consilium illorum. & postmodum eligant seruata forma scrutinij. Ber.

Alias, stat de persona idonea abbatis prædicti.

Vide tex. in l. 2. §. sed si quis. ff. si quis cau.

Cum potestas eligendi tacta est aliquibus vt eligant de consilio, vel cum consilio aliorum, quid facere debeant.

Laterań. concil. sub Innocentio iij. cap. 26.

Cum autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de † persona prædicti abbatis: & quando extitit requisitum, non fuit expectatum responsum nisi modico tempore, nec debeat alijs a imputari, quod intantum illi sibi tempus arctarant b † electionem abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio, duximus irritandam.

Idem episcopo Siluanecten.

Si maior pars capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno à minori parte, etiam ex eodem scrutinio facta. hoc dicit secundum veriorem intellectum & intrinsecum.

CAP. LIII.

Congregato Niuerń. capitulo ad electionem futuri pastoris, tredecim in decanum, & octodecim (computato procuratore c cuiusdam absentis) in cantorem ipsius ecclesiæ conuenerunt: qui cum plures in eum, & pauciores in alium sua desideria direxissent, à parte sua electus d extitit in pastorem ecclesiæ Niuerń. Postmodum e credente parte decani, quod alij plurimum deliquissent eligendo personam scientiæ litteralis expertem, propter quod illis secundum statuta Lateraneń. f † concilij ipso iure eligendi potestate priuatis, potestas eligendi ad eos extitit deuoluta: decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum episcopum elegerunt, ad sedem Apostolicam appellantes: & infra. Reliquis petentibus vt irritare decani electionem attentatam à paucioribus, & post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam veluti canonice celebratam à pluribus de persona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus si dictus cantor, defectum in litteratura g non patitur, & aliàs est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procures auctoritate nostra (infirmata reliqua) confirmare. Alioquin (ipsius cantoris electione irrita h nunciata) prænominatum decanum (si nihil ei de canonicis obstiterit statutis †) eadem auctoritate præficias ecclesiæ memoratæ.

Glossa sequens arguit, allegat tria iura.

a *Alijs imputari.*] Imputent sibi quia tantum se arctauerunt. Et est arg. quod negligentia vnius alij obesse non debet. Iniquum est enim aliquem alterius odio prægrauari. C. de inoffi. testa. si quis. & pœna suos debet tenere auctores. j. de his quæ fi. à maio. par. cap. quæsiuit. & C. de pœnis. l. sancimus.

Glossa sequens inducit simile.

b *Arctarant.*] Sic iudex cuius iurisdictio expirat in termino, non debet ita se actare, sed ea hora procedat qua possit perficere quod incumbit ante noctis tenebras, &c. j. de offic. deleg. consuluit. & ff. de ferijs, pridie. & l. more Romano.

Congregato.] Electus à maiori parte capituli, si est idoneus, confirmatur, aliàs confirmatur electio facta à minori parte de digno. hoc dicit, & hæc summatio est multum generalis. Primo ponitur duplex electio, & super vtraque partium allegationes. Secundo: ibi, *Nos igitur.* diffinitionis commissio. Abbas.

Casvs Ecclesia Niuernensi vacante, capitulum eiusdem die præfixa ad celebrandam electionem conuenerunt, præmisso scrutinio secundum formam concilij generalis, octodecim (computato quodam procuratore absentis) conuenerunt in cantorem eiusdem ecclesiæ. xiij. vero in decanum eiusdem ecclesiæ consenserunt. illi qui cantorem in scrutinio nominauerant, videntes quod essent numero plures, quam illi qui in decanum conuenerant, ipsum cantorem in pastorem elegerunt. Postmodum pars decani videns quod alij plurimum deliquissent eligendo personam scientiæ litterarum expertem, propter quod illi erant ipso iure eligendi potestate priuati secundum statuta Laterań. concilij. & ad eos potestas eligendi deuoluta: decanum in suum episcopum elegit, ad sedem Apost. appellans. & sic negotium istud ad sedem Apost. est delatum. Petebat pars decani electionem ipsius confirmari, reliqua infirmata, cum facta esset de persona indigna. Pars altera petebat electionem cantoris à maiori parte capituli canonice factam, reliqua infirmata, confirmari. Mandat Papa episcopo Siluanecten. vt si dictus cantor defectum in litteratura non patitur, & aliàs est idoneus, ipsius electio confirmetur reliqua infirmata: alioquin cantoris electione irrita nunciata, decanum ipsum si aliàs idoneus est, præficiat in pastorem ecclesiæ Niuerneń. Nota quod si aliquis defectum in litteratura patitur, electio de ipso facta non valet. & ad alios licet pauciores numero deoluitur potestas eligendi. Item nota quod nescientia promouendum impedit, & promotum deijcit.

c *Procuratore.*] s. eo. quia pp. & c. scriptum. & ff. de admi. tut. ita autem. §. gessisse.

d *Electus.*] Seruata forma scrutinij in vtraque electione.

e *Postmodum.*] Antequam diuerterent ad alium actum: ne sit contra s. eo. cum post petitam.

Additio. Poterant etiam ex interuallo facere, repetito tamen inter eos scrutinio & tractatu, vt dixi in tex. super versi. elegerunt. Io. And.

f *Lateranen.*] concilij. s. eod. cum in cunctis.

g *In litteratura.*] Et ita defectus scientiæ facit aliquem ineligibilem. s. eod. cum in cunctis. & non solum impedit promouendum, sed deijcit iam promotum. j. de æta. & quali. c. vlti. & defectus scientiæ inducit renunciationem. j. de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu. & quia si non sit eminentis scientiæ, saltem sit sufficientis. s. eod. cum nobis olim. & non solum debet habere scientiam sacrarum litterarum, sed etiam secularium negotiorum. 36. dist. §. 1. & c. qui ecclesiasticis. vt sit paratus omni poscenti reddere rationem. ea. dist. §. ecce ad fi. quia cum ipse debeat alios docere, non debet tunc discere. in Anth. de san. epi. §. damus. coll. 9. & nos qui epi sumus, aliorum doctrina non indigemus. 1. q. 7. c. conuenientibus.

Scientiæ defectus reddit aliquem ineligibilem.

Insistunt.

Epi quod scientia instructi esse debeant.

Idem Siluanecten. episcopo, & Ioan. de monte mirabili archidiacono & succentori Parisiensi.

Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papæ ineligibilis est. h. d. quo ad titulum.

CAP. LIIII.

ij Dudum ecclesia Rothomagensi pastoris solatio destituta, contra electionem quæ in eadem ecclesia fuerat

Glo. seq. vers. per q. quare hæc electio est irrita, & reliqua confirmanda. & argu. contra opinionem.

h *Irrita.*] Ipso iure. s. eo. cum in cunctis. cum indignam personam elegerint. vnde eligendi potestas remansit penes alios, quamuis numero pauciores, cum primi eligendo talem, reddiderint se indignos. s. de postul. c. 2. vnde confirmatur hic electio à minori parte celebrata, non obstante priori electione: & ita electio quæ nulla est, non præstat impedimentum secundæ. simile s. eo. scriptum est. in fi. & de hoc dictum est s. eod. audiuis. & per hanc decret. expresse reprobatur dictum illorum qui dicunt quod canon ille, cum in cunctis. non est hodie latæ sententiæ, sed ferendæ: vt dixi s. eod. Cumana. in fi.

Intellectus c. cum in cunctis. supra hoc titulo.

ij Dudum.] Diuiditur principaliter in tres partes. In prima ponuntur narrationes partium coram Papa. In secunda: ibi, *Nos igitur.* commissio & processus iudicum. In tertia: ibi, *Licet autem.* processus Papæ. Abbas Siculus.

Casvs. Vacante Rothomag. ecclesia, canonici conuenerunt ad celebrandum electionem. decanus ipsius ecclesiæ electus fuit in pastorem. contra istam electionem se opponebat A. archi. ipsius ecclesiæ, & quidam alij canonici. dicto archi. pro se & pro parte sua, & G. archi. procuratore eorum qui electionem celebrauerant, in præsentia Papæ constitutis, inter alia quæ contra electum obiecta fuerunt, proposuit archi. prædictus, quod idem electus post concilium generale adeptus fuerat archidiaconatum Ambiań. & ipsum cum pluribus parochialibus ecclesijs quas ipse habuerat ante ipsum concilium retinere præsumpsit, & dimisso illo archidiaconatu ecclesias ipsas retinuit. Sed in concilio illo dicitur: Quicunque receperit beneficium habens curam animarum annexam: si prius tale beneficium obtinebat, ipso iure sit isto beneficio priuatus: & si illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Sed idem electus contra prædictum concilium veniens, notam cupiditatis incurrit. quam in alijs debuit reprobare: & retinendo beneficia quæ non spectabant ad ipsum,

celebrata a A. archidiaconus & quidam alij eiusdem ecclesiae canonici ad sedem Apostolicam accesserunt. Dicto vero archidiacono pro se ac parte sua, & G. archid. procuratore illorum b qui electionẽ celebrauerant, in nostra praesentia constitutis: inter alia quae contra c electum obiecta fuerant, archidiaconus proposuit, memoratus, quòd idem electus post generale † concilium archidiaconatum Ambiañ. adeptus, ipsum cũ pluribus parochialibus ecclesijs, quas † ante idem conciliũ obtinuerat, retinere praesumpsit, eoque dimisso retinuit ecclesias memoratas. Vnde cũ in eodem d concilio sit statutũ, vt quicũque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso iure priuatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur: praedictus electus contra huiusmodi veniens statuta, transgressionis notam, nec non cupiditatis e vitiũ (quod in aliis reprobare debuerat f) ex pluralitate beneficiorũ incurrit. Et retinendo beneficia, quae non spectabant ad ipsum, (cum post receptionem alterius priora beneficia vacauerint ipso iure g) rem contrectauit per consequens alienam h, & sic furtum i commisit quodammodo vel rapinam. In suae quoque salutis & multarum animarum dispendium praedictas parochiales ecclesias retinebat †: cum earũ cura, qua iam priuatus fuerat ipso iure, ad eũ nullatenus pertineret: & sic per ipsum eaedem animae damnabiliter sunt deceptae k.

ipsum, rem contrectauit alienam, & sic furtũ cõmisit quodammodo vel rapinam. Praeterea in suae salutis periculum & multarũ animarum dispendiũ illas ecclesias retinebat, cum earum cura nullatenus ad eum pertineret, cum illis esset ipso iure priuatus, & sic per ipsum parochiani dãnabiliter sunt decepti. Ex aduerso rñdebat procurator alterius partis, ꝙ etsi dictus electus plura beneficia obtinebat, ꝑ concessionem tñ Rothomagen. archiep̃i domino Papae exhibitam, excusabat eundem. dñs Papa excusationem illã friuolã reputauit, mandans quibusdam, vt si constaret ꝙ idem electus post receptũ archi. ꝑdictum curã animarũ habentẽ, ꝑfatas ecclesias electiõis tpe tenuisset, nec ostenderet secũ sup hoc per sedẽ Apost. dispensatum fuisse, electionẽ cassarent ipsius ecclesiae, & de psona idonea prouiderẽt. Partibus igit in iudicium ꝑsentia constitutis, & ꝑstito iuramento de veritate dicenda, & factis positionibus & rñsionibus hinc & inde, tandẽ idem decanus electus, ex quibusdam grauaminibus ad sedem Apost. appellauit. iudices non obstante appellatione cassauerunt electionẽ eiusdẽ decani, & eidẽ ecclesiae de Conomañ. epo prouiderunt: postmodum vero causa ad sedem Apost. est delata. Papa examinato processu iudicum ꝑdictorum, licet positiones & rñsiones factae fuissent super quibusdam articulis coram ꝑdictis iudicibus: quia tñ Papa non inuenit litem contestatam fuisse, quia per positiones & rñsiones non fit contestatio litis, sed ꝑ petitionem in iure positam, & rñsionem secutam contest. lit. fit, processum eorundem iudicum denunciauit irritũ & inanem. post ista oĩa archid. ex causa ꝑmissa petiit electionem irritari. electus ꝑdictus rñdit ꝙ electio eius non erat irritanda, sed potius confirmanda. lite coram Papa legitime contestata & ꝑstito à partibus iuramento de veritate dicenda, electus ipse confessus fuit electionis tpe se beneficia tenuisse praedicta: sed excusabat se dicendo, ꝙ non credebat dictũ archidiaconatum curam aiarum habere, sed tñ ipse confessus fuit in iure, ꝙ archid. Ambianeñ. de consuetudine suspendit, excõicat, & absoluit presbyteros & priores, & parochiales ecclesias interdicit, visitat, inquirit, & procurationes recipit, ex hoc patet ꝙ curam aiarum habet annexam: & si etiam non haberet curam aiarum, personatus tñ extitit. sed idem est iudicium de personatibus & beneficiis curam habentibus. Item indulgentiã quam sup hoc se dicebat habere, Papa friuolam reputauit, quia fuit impetrata veritate tacita, & falsitate suppressa, qua tacita vel expressa, s. veritate, eam nullatenus habuisset: expressit enim ꝙ ꝑdictas ecclesias canonice fuit assecutus anteq̃ archidiaconatũ habuisset, cum nullus possit parochiales ecclesias plures habere, nisi vna pendeat ab altera, vel nisi vnã intitulatã & aliã cõmendatam haberet. vnde cum ipse vtranque intitulatam habuit, illas canonice non potuit obtinere. Item dixit ꝙ redditus sui personatus erant tenues & exiles. suppressit etiam ꝙ plures parochiales ecclesias cum alijs beneficijs in diuersis ecclesijs obtineret, & non fuit intentio Papae secum in tot beneficijs dispensare, nec de nouo sibi aliquid cõcedere. Ad vltimum cum non restaret nisi sñia proferenda, renunciauit iuri, si qđ ei competebat, & liti spontanea voluntate cessit, & Papa eius renunciationem admisit. Ex hac decretali plura notabilia colliguntur. Primo ꝙ qui habet curam aiarum vel personatum, si recipit consimile beneficium ipso iure vacat primum. Item qui retinet beneficia cum cura aiarum, vel plures ꝑsonatus, ineligibilis efficitur dum illa retinet. Item solus Papa sup hoc potest dispensare vt quis habeat plura beneficia vel ꝑsonatus. Item tpe electionis spectandum est an quis sit idoneus. Item per petitionem in iure propositam, & rñsionem secutam fit litis contestatio, & non per positiones & rñsiones. Item vbi litis contestatio non processit, nullus est processus, nec iuramentũ in causa illa factum, sed iterum litis contestatio facienda est, & iterum iurandum est. Item confessio in iure facta praeiudicat. Item si quis praelatus excommunicat, absoluit, inquirit, & visitat; ex hoc curam habet animarum. Item beneficia cum cura animarum & personatus aequiparantur. Item indulgentia impetrata veritate tacita vel falsitate suppressa non valet.

Hoc est generale cõcilium Lateranen. sub Innocentio iij. vbi c. 29. cauetur, ne vllus habeat duo beneficia cum cura annexa.

Alias, has quas idem ante concilium obtinuerat.

a ¶ Celebrata.] De decano eiusdem ecclesiae, qui primo fuerat archidiaconus Ambianensis.

b ¶ Illorum.] Not. ꝙ eligentes possunt petere confirmationem suae electionis. sed hoc intelligo de consensu electi esse faciendum, aliàs non. j. eodem. innotuit.

c ¶ Contra electum.] Not. ꝙ qui opponit in formam electionis, & non probauerit qđ opposuit, condẽnari debet alteri parti in expensis. Qui vero deficit à ꝓbatione eius quod obijcit in ꝑsonam, à beneficiis ecclesiasticis per triennium nouerit se suspensum: ad quae si intra id tempus se ingesserit, ipso iure illis ꝑpetuo est priuatus, nullam spem de misericordia habiturus, nisi ꝓbauerit euidenter, ꝙ probabilis & sufficiens causa ipsum à calũnia excusauerit, vt haec statuuntur in decret. Innocen. iiij. eo. tit. cap. 1. quae incipit: statuimus.

Adde nuper Bar. in l. si qs. C. de decur. lib. 10. & gl. vlt. in c. examinata infra de cõfir. vtil. vel inutili.

d ¶ In eodem concilio.] j. de praeben. de multa cuius verba hic inferius ponuntur.

detinebat.

e ¶ Cupiditatis vitiũ.] j. de cler. non resi. quia nonnulli. j. de praeben. cum iam dudum. & c. quia in tantum. vnde contra Lateraneñ. concilium, & concilium generale beneficia huiusmodi retinebat.

Decretum concilij Lateranensis, cuius hic fit mentio integrum inuenies infra lib. 3. tit. 5 de praebendis & dignitat. c. 28.

¶ *Glossa sequens alleg. 3. concor. inducit quatuor similia.*

f ¶ Reprobare.] Sic patet ꝙ non debes facere id à quo alios debueras prohibere. j. de natis ex lib. ven. c. vnico. & ff. de cond. indeb. frater à fratre. & ff. si ser. ven. altius. & quod quis debet exigere ab alijs, multo fortius à seipso. ff. de nego. gest. si pupilli. §. videamus. & ff. de fideiuss. tutor datus. nec potest esse hortator viduitatis, qui coniugia frequentauerit. 26. distin. vna tñ. nec potest de medio ecclesiae malum auferre, qui in simile delictum corruerit. 25. distin. primum. Et quod aduersus aliũ praestare debuit tutor pupillo suo, id aduersus se praestare debuit. ff. de administ. tuto. quoties. §. 2. & 42. distin. §. 1. in princ.

Quales esse debent partes eorum qui ꝑsunt.

g ¶ Iure.] j. de praeben. c. de multa.

h ¶ Alienam.] Sic ff. de procu. l. Pomponius. & C. vnde vi. l. vlti.

¶ *Glossa sequens dicit quid sit furtũ, opponit quod hic non cadit furtum, & soluit.*

i ¶ Furtum.] Simile 7. q. 1. non furem. Furtum committit qui rem alienam inuito dño contrectat. Insti. de oblig. quae ex deli. nascuntur. §. furtum autem. Et dr̃ furtum contrectatio rei alienae fraudulosa: vt Insti. eod. tit. in princ. vt iste qui rem alienam scienter tenebat, & ideo non excusatur. Si enim quis rem contrectauerit alienam credens esse suam, non committit rapinam vel furtum. Insti. vi bono. rapto. §. quia tamen. Item nec excusat hoc etiam si credat dñm permissurum, cum exigatur expressa dispensatio Apostolicae sedis: vt infra sequitur. & infra de praeben. de multa. Sed in furto excusatur si credat dominum permissurum. Insti. de oblig. quae ex quasi delic. nas. §. placuit. Sed quod dicit, furtum vel rapinam, hoc non est verum, quia furtum non committitur in re immobili. Instit. de vsucapio. §. qui autem. nec de re incorporali, qualis erat hic. ff. de acquir. rerum do. seruus. §. incorporales. Sed hic ista verba improprie dicuntur, & iste potius dicitur inuasor. sic exponitur 7. quaest. 1. non furem & latronem, id est, inuasorem. Et hoc etiam exponit cum dicit, quodammodo.

Furtũ quid dicatur.

In re incorporali non cadit furtũ, sed inuasio.

¶ *Glossa sequens causam reddit, quaerit, arguit, & soluit.*

k ¶ Deceptae.] Quia cum desierit esse ꝑlatus ipsorũ, nihil potestatis habebat in eis: vnde nõ poterat illas aias soluere vel ligare. j. de poenit. & remis. oĩs vtriusq;. & de poe. dist. 6. placuit. Sed nũquid valebit illis absolutio illius talis ꝑlati, siue poenitentia ꝑ illũ imposita? Non vr̃: q. a nullã potestatẽ habet ligandi vel soluẽdi, sicut nõ valet sñia à non suo iudice lata. j. de iudi. at si clericis. & si sic peribant. In isto casu non credo ꝙ perirent, non quia ille hoc posset, sed propter fidem quam habebant de sacramẽto, cum crederent illum adhuc esse suũ praelatum, & ita in sola fide saluantur. j. de bap. & eius effec. debitum. & j. de presby. non bap. Apostolicam. & de consecra. distin. 4. baptismi vicem.

Sano modo hoc accipias.

a ¶Per concessionem.] Ante concilium generale. j. de præb. de multa. poterant epi de talibus dispensare, per illud decretum. 70. dist. sanctorum. sed postea non. & ideo non profuit huic concessio facta post illud concilium. Ber.

¶Glo. seq. notat tempus electionis spectandum, & dat duo similia. demum quærit, arguit pro & contra, & soluit, et remittit.

b ¶Electionis tempore.] Not. tempus electionis spectandum. s. eod. dudum. vbi de hoc. & ita si tunc non habuisset, non imputaretur ei, cũ iam purgatus esset per restitutionẽ. Sic & qui in crimine detinetur, repellitur à testimonio, sed si iã emendatus est, admittitur. j. de test. testimonium. cum distinctione illius capituli. & ita repellitur vt indignus, quia non erat capax tũc. ff. de iure fisci. non intelligitur. §. si qs palam. Sic etiam consideratur tempus ɔ̃ctus, an ecclesia decepta fuerit vel læsa vltra dimidium iusti pretij. j. de empt. & vend. cum dilecti. & ff. de euict. ex mille. §. 1. C. de rescin. vend. si voluntate. Sed si medio tpe dimitteret illas parochiales ecclesias, nunquid prodesset ei vt sic, reputaretur dignus? Vr q sic: quia si tpe litis contestatę non competit mihi ius ɔ̃ te, quia tunc nõ possides, & tpe sententię tu possideas, sequitur condemnatio. ff. de rei vend. si autem. §. 1. ff. de peti. hæredi. si quo tpe. & ff. de pecul. quæsitum. respon. 1. & ff. deposi. l. 1. §. nũ solum. & merito cum res peruenit ad eum à quo potuit efficax habere principium. j. de conuer. coniug. placet. Sed ɔ̃, ipso sui principio inhabilis erat, quia intus ortus occidit. 1. q. 1. quibusdam. & talis ɔ̃ctus nõ sumpsit initium ab origine æquitatis. 16. q. 3. si sacerdotes. Verum est quòd non prodesset dimittere huiusmodi beneficia, vt per hoc confirmaretur electio sua. De hac materia quando considerandum est principium vel finis, not. s. eod. c. dudum.

Confideret

Aliàs, visus.

Vide l. Liberto. §. finali. ff. de neg. gest.

Aliàs, præstito q;.

Aliàs, & præsentia.

¶Verum procurator eorum qui elegerant ipsum, & si pluralitatem beneficiorũ huiusmodi coram nobis profiteretur † in iure, per concessionem [a]tamen Rhotomag. archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electum nisus † est multipliciter excusare. ¶Nos igitur, dictã excusationem, vtpote friuolam nullatenus admittẽtes †, vobis dedimus in mandatis, vt si constaret, quòd idem post receptũ archidiaconatum prædictum curam animarum habentem, præfatas parochiales ecclesias electiônis tempore [b]retineret, nec ostenderet secum per sedem Apostolicam [c]super hoc dispensatum, electionem illius auctoritate Apostolica cassaretis: & infra. ¶Partibus ergo propter hoc in vestra præsentia constitutis, præstito quoque † iuramento de veritate dicenda, & factis positionibus & responsionibus hincinde, tandẽ eodem decano [d]prætextu quorundam grauaminum ad nostram audientiam appellante, vos electionem huiusmodi irritantes, eidem ecclesiæ de Cenomanñ. episcopo prouidistis: & infra. ¶Licet autem positiones & responsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non inuenimus esse factam (cum non per positiones & responsiones ad eas factas †, sed per petitionẽ in iure propositam & responsionem [e] factam, contestatio litis fiat †) eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum [f] duximus nunciandum. Tandẽ archidiaconus electionem ex præmissa causa petiit irritari [g] electo [h]respondente prædicto, quòd non erat eius electio irritanda. Lite vero coram nobis legitime contestata, præstitoq; de veritate [i]dicenda à partibus iuramento, idẽ electus etsi confiteretur [k]se dicta beneficia electionis tempore tenuisse: tamen excusare se super hoc nihilominus nitebatur, quia videlicet dictum archidiaconatũ non credebat curã animarum habere. Sed cum in iure cõfessus fuerit, quòd archidiaconus Ambiañ.

c ¶Per sedem Apostolicam super hoc dispensatum.] j. de præben. de multa. Et sic euacuatur opinio Ioãnis qui notauit ibi q episcopi adhuc possunt in talibus dispensare.

d ¶Eodem decano.] scilicet electo. qui decanus erat eiusdem ecclesiæ, post dimissum archidiaconatum Ambiañ.

¶Glo. seq. quærit an per confessionem fiat contestatio, arguit contra, & soluit pro. distinguendo tamen.

e ¶Responsionem.] Sed pone q reus cõfiteatur qđ petitur ab actore, nunquid p confessionem fit litis contestatio? Vr q non: quia dicit lex, p narrationem propositã & ɔ̃dictionem obiectam fit litis contestatio. C. de iudi. rem non nouam. §. patroni. & alibi dr: lis cõtestata vr cum iudex p narrationem causam audire cœperit. C. de lit. contest. l. vni. & ita qđ dixit simpliciter p narrationem, determinar p illam l. rem non nouam. quæ est posterior, & ita vr q fiat contestatio litis tm per ɔ̃dictionem, & non p confessionem. Dicas q si libellus datus est aduersario, & proposita narratione actoris aduersario, ipse confiteatur animo contestandi litem, tunc lis est contestata, & ex tali confessione damnatur. ff. de confes. Iulianus. & ita sententia diffinitiua fertur ɔ̃ reum. Sed si non sit datus libellus & reus confiteatur in iudicio, tunc non dr fieri litis contestatio, nec fertur sñia diffinitiua, sed iudex pcipit reo vt soluat ad certum tempus. ff. de iudic. si debitori. & tale pceptum non appellatur sententia, sed simpliciter dr præceptum, & ita seruatur. Est ergo verum q oblato libello aduersario, & postea proposita petitione actoris in iudicio, siue reus neget siue confiteatur litem contestando, litis contestatio est facta. [a]Et hoc sana habetur p hoc quod dicit, q per narrationẽ & rñsionem cõtestatio litis fiat, non distinguendo, confitendo, vel negando, & etiam ipsa significatio verbi hoc probat sanè. Contestari, idest simul testari. & ita reus qui confitetur, cum actore simul testatur super re petita. Bernard.

[a] Contest. tex. in l. 1. § præterea. ff. de in. actio. petita. & in l. 1. ibi Petrus de Bellapertica. & Cyn. C. de alie. iu. mu. ca. fac.

f ¶Irritum duximus.] Sic patet manifeste q litis contestatio est de substantia ordinis iudiciarij, & nihil valet sententia vel testis receptio, illa omissa. j. vt lit. non cõtesta. c. accedẽs. & c. ad hoc. & hic. & ita p positiones & rñsiones ad eas, non fit litis contestatio. j. de lit. contesta. c. vnico. & C. de iudi. rem non nouam.

g ¶Irritari.] Hic agebatur ɔ̃ electũ, vt eius electio cassaret ex causa pdicta. simile j. de in di. exhibita. & eadem causa possent ipsi ijdẽ excipere ɔ̃ electum, si peteret electionem suã confirmari. j. de excep. dilecti. & sic ex eadem causa compet actio & exceptio, diuerso tñ iudicio: qđ non contingit in aliis iudiciis, cũ exceptio sit actionis exclusio. ff. de excep. l. 2. & idem est effectus quocunque modo procedatur. Ber.

h ¶Electo respondente.] Hic ergo patet qualiter litis contestatio fiat, q2 per petitionem in libello petitam, & rñsionem directe factã ad ipsum, vt hic patet: sicut etiam traditur C. de lit. contest. l. vnica. & j. de lit. contest. c. vni. C. de iudi. rem non nouam. §. patroni.

Dictio, si ... in omnibus antiquis codicibus.

Vide l. defensor. §. qui interrogatus. ff. de inter. actio. & in l. 1. C. de dinu. resc.

Litis contestatio qualiter fiat.

¶Gl. seq. not. quærit, arg. contra. iterũ quærit, & soluit. allegat in fine ius nouum.

i ¶De veritate dicẽda.] Notat ergo ius nouum, licet rõ esset antiqua. & sic et obseruat, q ĩ causis spũalibus iuramentũ de veritate dicenda tm pstat, & non de calumnia. j. de iur. calum literas. Sed nũquid huiõi iuramẽtũ debet exigi à plato qñ litigat p syndicum noĩe collegij in causis spũalibus? Non vr: quia illud iuramẽtũ debet pstare syndicus, qui vr dñs litis factus p contestationem, sicut pstat iuramentũ de calũnia. j. de iura. calum. in ptractandis. & c. seq. & c. cum in causa. & idẽ dico ĩ hoc iuramento qđ in iuramento de calũnia, vt qui illud pstare non vult, actor cadat ab actione instituta, & reus pro cõfesso habeat. j. de iur. calum. cũ in causa. & C. eo. ti. l. vlti. §. q si actor. Iuramentũ illud de veritate dicenda quidã exigunt à plato, licet pstitũ sit à syndico, & in spũalibus & in ciuilibus causis, vt platus dicat inde veritatẽ de causa illa. sed quo iure hoc faciant, non vidi ius sup hoc, sed ex quadã æquitate hoc dicũt, q posset cõtinere qñq; iniquitatẽ, quia posset corrũpi platus. Sed nunquid crederet confessioni plati, vt p talem confessionẽ condẽnaretur ecclesia: & si iam fundasset ecclesia intentionẽ suã, nunquid pualeret confessio plati ɔ̃ ecclesiã facta? Certe non. arg. opti. 25. q. 2. postea quam. quia factũ plati nõ debet ecclesiæ sic imputari. 16. q. 5. si epm. & j. de excep. cũ venerabilis. Qui tale iuramentum exigunt: dicunt q confessio plati sola non piudicaret ecclesiæ, sed cũ aliis adminiculis piudicaret, vt si altera pars semiplene pbasset, ita q non sufficeret ad condẽnandũ, tunc confessio plati cõplet pbationẽ. Sed non credo q deberet talis exigi confessio: nisi forsan cũ platus deberet rñdere de eo qđ ipse fecit, sicut seruus qñq; interrogat de facto suo. 4. q. 3. c. si testes. §. item serui neq;. & C. de quæstio. interrogari. nec tunc dicerem q cõfessio illa piudicet ecclesiæ: q2 delictũ psonæ, & c. nisi id fecisset de mandato capli, vel ratũ postmodũ habuisset. & hoc pbat decre. illa, psenniũ. quæ hic inferius allegat, licet consuetudo se habeat in ɔ̃riũ. Hodie vero habemus quandã decretalẽ sup hoc, q dicit q platus noĩe suo, & in aĩam capli vel maioris partis pstat hoc iuramentum de veritate dicenda, & sic debet rñdere veritatẽ quã ipse scit, & intelligit p eos in quorũ aĩas iurauit, & incipit, psenniũ. ibi autoritate. & mittitur cuidam archiepo. [a]Et ita confessio solius prælati non præiudicat ecclesiæ, & ita non debet exigi. Ber.

An cum prælatus vel ... debeant præstare iuramentum de veritate dicenda.

[a] Hanc decretalẽ habes modo sub titulo de testibus. lib. 6.

k ¶Confiteretur.] & ideo p cõuicto debet haberi, cum sua excusatio nõ valeret: q2 cõfessos ĩ iure p iudicatis haberi placet. C. de cõfes. l. vnica. & j. de cõfes. cũ sup. & c. ex parte. tñ si quis pbat se errasse, non nocet cõfessio. c. vlti. & C. de iur. & fac. igno. error facti. De hac mã tractat plene j. de cõfes. c. vlt. & j. de iudi. c. at si clerici.

Confessio non nocet erranti.

¶Glossa

de consuetudine suspendit[a], excommunicat, & absoluit presbyteros & priores, & parochiales ecclesias interdicit, necnon archidiaconus visitat†, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recepit, euidenter apparet, quòd curam habeat animarum annexam: quam si etiã non haberet, negare non potest, quin personatus exiltat: cum idem de personatibus[b], quod & de beneficijs curã animarum habentibus iudicium sit habendum[c]. Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, inualidam reputauimus, cum in ea falsitatem suggesserit, & suppresserit veritatem, qua tacita vel expressa[d] ipsam nullatenus habuisset[e]. Suggessit enim quòd prædictas parochiales ecclesias antequã fuisset in archidiaconũ assumptus, canonice fuerat assecutus, cum nullus potuerit plures parochiales ecclesias obtinere, nisi vna penderet[f] ex altera, vel vnam intitulatam[g], & alteram † commendatam haberet. vnde cum idem vtranque illarum intitulatam haberet, ipsas nequiuit canonice habuisse. Item suggerens, quòd redditus personatus[h] sui erant tenues & exiles, suppressit, quòd alios redditus in pluribus ecclesijs noscitur obtinere. Suppressit etiam, quòd plures parochiales ecclesias, cum pluribus alijs beneficijs in diuersis ecclesijs obtineret; cum intentionis nostræ non fuerit secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curam animarum) dispensare; nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de nouo concedere, sed vt per indulgentiam posset habita licite, retinere[i]: & infra. ¶ Tandem cum non restaret, nisi proferenda sententia, idem tam iuri (si quod[k] ei competere videbatur) quàm liti cessit† spontanea voluntate, cuius cessionem duximus admittendam.

¶ Idem.

¶ Irrita est electio, quam collatio non præcessit, vel quæ facta non est à maiori parte capituli, vel quæ non fuit cõis.

CAP. LV.

IN Genesi legitur: & infra.

¶ Glossa sequens arguit a contrario, allegat tria iura. & ar. fortificat per vnam decre. secundo contra allegat quatuor iura, tertio soluit.

a ¶ *Suspēdit.*] Innuit q secus sit de iure cõi. q. d. Archidiaconus ea quæ sequuntur facere nõ debuerat de iure cõi, sed de cõsuetudine. j. de offi. archid. ad hoc. j. de exces. prælat. ad hæc. Item q non de iure cõi hoc faciant, est arg. 16. q. 7. nullus oino. immo vr de iure cõi q cõsuetudo nõ prosit, j. de offi. Arch. cum satis. immo ȝtrium vr q de iure cõi hæc spectent ad archidiaconum. 25. dist. perlectis. 63. dist. si in plebibus. j. de offic. archidia. c. ad hæc. & c. vt nostrũ. Quid est ergo tenendum de iure cõi? Vr quòd hæc ptineant ad archidiaconum p iura proxima. Sed consuetudo seruatur in talib[1]. De hac materia dicetur j. de offic. archidia. ad hæc. & eo ipso q archidiaconus vel alius plãtus hoc exercet, intelligere potest q curam habet animarũ annexã.

b ¶ *Idem de personatibus.*] j. de pben. de multa. §. vlt. & est argu. q de similibus idẽ debet esse iudiciũ. j. de trãsla. c. inter corpalia. & s. de rescrip. inter cætera. in fi. Similis enim æquitas nõ fissa iura suadere vr. C. ad leg. Fal. l. vlti. ff. ad leg. Aql. illud. & C. de consti. pecu. l. vlti. & j. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. & s. de consti. nam concupiscentiam. & quoties ex vna radice vitium nascitur, consequẽs est vt eadem lege tollatur. C. de nup. si libertam.

c ¶ *Habendum.*] Potest hic dici prout dicitur 17. q. 4. vxor felicis. versic. sic est ad singula, &c.

d ¶ *Expressa.*] s. de rescrip. sup litteris. multa exẽpla potes habere s. de rescrip. cum adeo. & c. constitutus. j. de offic. deleg. coram. j. de re iudi. inter monasteriũ. & sic idẽ iuris est in indulgentijs siue confirmationibus sicut in rescriptis, vt hic patet. & in priuilegiis. j. de deci. ex multiplici. vt non valeant veritate tacita impetrata. Ad hoc vt confirmatio valeat, necesse est q Papa ex certa scientia confirmet omnia beneficia, aliàs non valet, vt hic patet. & j. de consan. & affi. c. quia circa. j. de conces. præben. quia diuersitatem.

e ¶ *Habuisset.*] Vt ipse dicebat.

f ¶ *Penderet.*] De hoc not. j. de æta. & quali. eam te.

¶ Glos. sequens ponit quinque modos, quibus dicitur titulus, secundo ponit regulam, & quinque casus exceptos, tertio quærit, & soluit.

g ¶ *Intitulatam.*] Not. ergo q nullus põt habere duas ecclesias intitulatas. Vt hoc melius intelligas, videas primo quid sit titulus. Titulus quãq; dr signũ, vt 16. q. 6. consuetudo. Et dr titulus oĩs causa acquirendi dñij, vt titulus pro emptore, pro donato, pro hærede, pro suo, pro dote, pro legato, pro derelicto. [2] vnde dr q in pscriptionibus ecclesiasticis bona fides & iustus titul[9] exiguntur. j. de pscript. si diligenti. & qui aliquẽ talem habet titulũ, habet causam pscribendi. Item dr titulus ipsa ecclesia, vt titulus S. Petri: vnde singuli tñ clerici p singulos tñ titulos sunt ponẽdi, id est, ecclesias. 80. dist. epi. vnde in ordinationibus qñ vocantur clerici, dr, talis ad titulum [3] talis plebis. Item titulus dr clericatus vel canonicatus in aliqua ecclesia: vnde dr intitulari. i. inclericari vel canonicari. Et dr titulus quilibet ordo ecclesiasticus, & quælibet dignitas vel plãtio. vnde dr quis intitulari in aliqua ecclesia. i. ordinari vel pfici. 70. dist. in. sanctorũ. Est ergo regulariter verũ, q nulli clerico de iure cõi licet habere duas ecclesias, vel quo ad titulum clericatus, vel quo ad titulũ canonicatus, vel ordinationis, vel plationis, vel dignitatis, vt 70. dist. in. sanctorum. & hic. vbi dicit q nullus potest habere plures parochiales ecclesias vel dignitates, cũ idẽ iudiciũ de huiõi sit habẽdũ, vt hic dicit, & j. de pb. de multa. & 13. q. 1. c. 1. & 80. dist. epi. & 7. q. 1. in apibus. & 21. q. 1. clericus ab instanti. nam habere plures ecclesias, est genus negociationis: vt in pdicto c. cleric[9] ab instãti. q. a eis seruire non potest. j. de pben. quia intantum. & j. de cle. nõ resi. quia nonnulli. & qui ad vtrunq; festinat, neutrũ bene peragit. 16. q. 1. pbyteros. Item sicut vxore viuente, nullus aliã potest habere,[4] sic nec clericus scdam ecclesiã põt habere. 7. q. 1. sicut alteri. & sic accipit titulus in decr. pdicta: & in decretis pdictis. Ista quidẽ sunt regulariter vera. Tñ in casibus [5] põt quis habere plures ecclesias. Primo vbi vna pendet ab altera: vt hic & j. de æta. & quali. eam te. & j. de pb. extirpandæ. §. 1. Itẽ si habet vnã intitulatã, & aliã cõmendatã: vt hic. & 21. q. 1. qui plures. Item pp paupertatẽ ecclesiarũ. 10. q. 3. vnio. & j. de æta. & qua. eam te. Item olim pp penuriã clericorũ. 21. q. 1. c. 1. in fi. Item p dispẽsationẽ dñi Papæ. j. de pben. de multa. & hodie in talibus epi dispensare nõ possunt, vt etiã dicit illa decre. de multa. sed in illa quam quis habet cõmendatã, non dicitur prælatus esse. Vnde versus:

Paupertas, pendens, dessolitus, gratia, seruans:
Ecclesias retinere duas dat quodlibet horum.

Hæc vera sunt in prælaturis & dignitatibus. Quid dicemus de alijs clericis, nũquid possunt esse clerici in pluribus ecclesijs, & ibi habere pbedas? de iure cõi potest dici q in pluribus ecclesijs, intitulari non possunt: nisi essent tenues in substantia, vt dictum est de prælaturis: sed p dispensationẽ epõrum bene possunt: quia epi dispensatio cum talibus clericis non est prohibita, immo tacite vr concessa per ȝtriam consuetudinem, quam scit Papa & tolerat: sic & ipso facto derogatum est illi decret. 70. dist. sanctorum. Sed in diuersis epatibus necessaria est vtriusq; epi dispensatio. Sed hic videtur permitti q clerici possint habere titulum in pluribus ecclesijs: quia non prohibet hic nisi de parochialibus, & sic per cõtrarium sensum permittit clericis habere plures canonias. Sed credo q si primum beneficium sit sufficiens, quòd secundum non possit habere nisi dispensatiue.

h ¶ *Personatus.*] id est, decanatus super quo impetrauit indulgentiam, vt ipsum cum prædictis parochialibus ecclesijs retineret. Vel forte loquitur de archidiaconatu: vt illas retineret cum archidiaconatu. j. de consan. & affi. quia circa.

¶ Glossa seq. notat, & dat simile.

i ¶ *Retinere.*] Not. q qui habet plura beneficia, quorũ alterũ per se sufficeret, nõ põt sine mortali peccato retinere aliud: sed dispẽsatio reddit licitũ qđ erat [6] illicitũ, sicut vides simile, consuetudo facit qđ in absentia licite possit beneficiũ pcipi. s. de consti. cum oẽs.

k ¶ *Si quod.*] idest, quia non videbat cõpetere, ideo cessit spontanea voluntate. sic. j. de simo. per tuas. quasi male cõscius sibi cessit.

IN *Genesi.*] Sunt duæ partes. Prima ponit tres cassationis causas. Secunda cassat: ibi, *Nos his.* prima causa vsque ibi, *Nec plene.* Secunda vsque ibi, *Nec etiam*, & ab inde tertia. Abb. Et aduerte quia totum legitur suspensiue vsq; ad finem.

CASVS. Vacante quadã ecclesia cathedrali. cũ canonici statuta die ad celebrandã electionẽ conuenissent, quidã canonicus G. noie fuit admissus cũ protestatione. quidam canonicus H. noie cũ esset in regno Franciæ, non fuit ad electionẽ vocatus, cũ de cõsuetudine vocari debuit. Præmisso scrutinio fm formam concilij generalis, quidam consenserunt in G. Quidã vero in alias psonas singulares. ita q ĩ ipso scrutinio plures nũciati & electi fuerũt. publicato scrutinio illi qui in eundem G. in scrutinio singulariter cõsenserũt, eundem G. singlr elegerunt. demũ causa sup istis electionibus ad sedẽ Apost. est delata. examinatis istis electionibus Papa sup his ita pcessit. dicit Papa; in cõcilio generali cauetur vt ñ collatione habita eligatur, in quem oẽs vel maior & sanior pars consenserit. sed in G. maior pars totius capituli non consensit, quis habuit maiorẽ par-

Archidiaconus an habeat curam animarū.

¶ Vide concilium Trident. sessio. 24. de reformatione cap. 3.

1 Consuetudo in his seruanda. §. antequã. ff. de offi. procon. & l. itẽ eorum. §. 1. ff. quod cuiusq; vniuers.

¶ aliam.

2 Præscripto, & pro translato & de his omnibus ponit Host. specialem rubricã in summa sua de præscri. sup prima parte rubricæ, quæ tractat de vsucapion. Io. An.

3 Vnde dicebat Abb. q licet nullus designat nomẽ liberi, hic beneficiũ intitulatũ nomen vel cognomen, vel denominationẽ cleri. Io. An.

4 Tex. est in l. Arethusa. & sequẽ. cum vulga. ff. de sta. homi.

5 Hic casus not. 21. q. 1. in summa. & Host. ponit hic versus: dependens, intitulatus, vel gratia Papæ. Vnitas vrgens, vel cõmẽdatio ista: Diuersos multos permittunt iure tenere. Ioan. And.

¶ Colliges ex hoc optimã practicã cedendi liti & lite finita, & in l. postquam liti. C. de pac. Bart. in l. 4. Romæ. §. duo fratres ff. de verb. oblig.

6 Intellige regulariter, & in his 4 sunt intus positis.

tem comparatione minorũ, nec fuit plene collatio facta numeri ad numerum, quia in collatione tractatum non extitit nec discussum, vtrum pdicti duo G. & H. vocem in electione habuerant, nec fuit collatio zeli ad zelum, nec meriti ad meritum: pterea electio non fuit cõiter celebrata: quia licet in dictum Guli. singuli singulariter consensissent, non tñ publicato scrutinio debuit subsequi singularis electio, sed cõis: ne idem reperi videretur, vt tot essent electiones quot essent numero electores, quod est absurdum, quia ex singularibus consensibus electio non apparet vniuersalis, nec cõis, quãmuis quilibet singularis veritatem exprimat suæ partis. & hoc probatur per quoddam simile: ex singularibus ppositionibus, licet sint veræ, non apparet vniuersalis propositio, nisi per signum vniuersale exprimatur. Præterea prædicti duo non debebant sic excludi, quia G. erat in possessione canonicatus vel quasi, habendo stallum in choro & locum in capitulo legendo & cantando, & in tractatu electionum tamquam canonicus fit vocatus, quamuis fuerit cum protestatione admissus. Alius vero erat in tali loco de quo debuit vocari, cum de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine ecclesiæ Gallicanæ. His igitur plenius examinatis Papa electionem præmissam contra formam concilij generalis in pluribus attentatam decreuit irritam & inanem.

† In concilio Lateranensi sub Innocentio iij. cap. 24.

¶ Cum in concilio a † caueatur, vt is collatione b habita eligatur, in quem omnes vel maior & sanior pars capituli consentit: & in G. maior pars totius capituli non consenserit: quamquam maiorem partem habuit partium c comparatione minorum: ¶ Nec plene numeri ad numerum, quia vtrum G. & H de quibus aduersarij referunt quæstionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit nec discussum: nec zeli ad zelum d, nec meriti ad meritũ collatio facta fuerit: ¶ Nec etiam electio communiter e celebrata, quoniam licet in eundem G. singulariter singuli consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis, ne vel idẽ repeti f videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, vt tot essent electiones, quot essent numero eligentes: Nec ex singularibus g vel particularibus consensibus appareret vniuersalis electio vel cõmunis, licet quilibet singularis veritatem exprimat suæ partis: quemadmodum ex singularibus propositionibus (licet veris) vniuersalis propositio non apparet † nisi per signum vniuersale forsitan exprimatur. Nec præmissi duo h canonici poterant sic excludi, cum primus i existeret in canonicatus possessione k, vel quasi † habendo stallum in choro, locum in capitulo, legendo & cantando vt canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatum & personatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, tamquam canonicus sit vocatus: quãquã hac vice fuerit cum protestatione admissus: secundus vero esset in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cum de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine l ecclesiæ Gallicanæ. ¶ Nos his plenius intellectis, de consilio fratrum nostrorum præmissam electionem; vt pote contra formam m cõcilij attentatam, decernimus irritam n & inanem.

† Vide l. 3 habebat. ff. de leg. 3. & l. si plurib⁹. & ibi Bar. ff. de leg. 2.

Not. quædam sunt de forma electionis, quæ si omittanẽ vel aliquid ex istis, non valet electio. Primũ est, q maior & sanior pars totius capituli debet esse in electione, aliter non valet electio. Item collatio necessaria est numeri ad numerũ, zeli ad zelum, meriti ad meritũ. Item cõis debet esse electio siue vniuersalis, id est, oẽs qui in scrutinio consenserunt, publicato eodem, oẽs vna voce debent ipsum eligere, vel vnus de mandato aliorũ. Item oẽs qui requisiti fuerunt in scrutinio, debent esse in collatione. Item absentes vocandi sunt in loco vnde consueuerunt vocari, sed istud vltimũ non est de forma: quia si absens postea vellet consentire, non cassatur electio propter ea, sed potius confirmatur.

a ¶ *Concilio.*]S. eod. tit. c. quia propter.

b ¶ *Collatione.*]Quæ si nõ fiat, nõ tenet electio. ĩ. eo. Cumana. in fi.

c ¶ *Partium comparatione.*] Sic s. eo. ecclesia vestra. & c. Cumana.

d ¶ *Ad Zelum.*]Sic patet q in electionibus hodie considerantur zelus, & merita electorũ considerantur, & dignitas eligentiũ, vt ex oĩbus istis maior & sanior pars cẽseat. ĩ. eo. ecclesia vestra. & ita non semp standum est numero: vt ĩ. eod. ecclesia. in fi. & ĩ. de testi. in nostra. Illa enim maior pars & sanior censetur quæ est iustior, & maiori rõne nitiẽ & æquitate. 40. dist. multi. in fi. & ff. de pact. maiorẽ.

Electio qualiter dicatẽ fieri à maiori & saniori parte.

e ¶ *Communiter.*]In communi enim & publice debet electio celebrari, & non singulariter vel clandestine. s. eod. quia propter. in fin. & hic est expressum qualiter fieri debeat.

f ¶ *Reperi.*]Sic vĩ idẽ reperi, quia in scrutinio publicato quilibet p se cõsentit singulariter. & solus. si postea publicato scrutinio quilibet p se eligeret, vel si quilibet p se separatim eligeret, idem reperi videreẽ. qđ esse non debet, vt sequitur, vel tot essent electiones, &c.

¶ *Gl. seq. inducit duo simi(l)ia de testibus singularibus, & de actione cõ plu(r)ibus. signat contrarium de l. per fundum, cum similibus. & de decto. bona.*

g ¶ *Nec ex singularibus.*]Consensus eligentium oẽs simul ad inuicẽ conuenire debent, & simul exprimi p vnum vel plures 1 vel simul oẽs. s. eo. quia pp. & s. eo. bonæ memoriæ. vbi non creditur testib⁹. qui sunt in suis testimoniis singulares. & c. cũ dilectus. & ĩ. de accu. cum dilecti. Nec voces eorum tamẽ plurium admittunẽ, quos diuersitas tporum simul interfuisse prohibuit. 3. q. 9. nihilominus. simul enim testes in vnum concordare debẽt sicut etiam electores in vnum. cum ius eligendi cõe sit oĩbus, p singulos diuidi non debet: sicut cum vna actio cõis est oĩbus & pluribus, nõ debet diuidi p singulos, sed totã simul in iudicium venit, vel venire debet. ff. de iur. om. iud. si idem. §. si vna actio. & argu. ad hoc. ff. de ser. rusti. prædio. si vn⁹ ex sociis. arg. 3. ff. de ser. rusti. præ. per fundũ. vbi ius cõe eundi p fundum cõem pluribus, potest mihi separatim concedi: & cum oẽs cesserint, ius habeo eundi vt ff. com. pdi. recepti. & l. si quis duas. §. item si duo. & ff. de aqua plu. arcen. si aũt. & diuersis tpibus possunt aliqui cõsentire electioni. s. de postu. bonæ. in fi. & s. eo. c. quod sicut.

¹ Immo p vnũ tñ & p verba singularis numeri. infra eod. cum ab vno. de re iudi. c. pen. lib. 6. Ioan. And.

¶ *Gloss. sequens reci. per ob. & solutionem & remis sionem.*

h ¶ *Nec præmissi duo.*] de quibus nihil discussum fuit. Et ita nec Papa debuit aliqoid dicere eis, cũ de qua re cognouit iudex, de ea tñ debeat iudicare. ĩ. de cã pos. cum super. & ff. de iud. de qua re. Sed ipse hoc supplet ex officio suo. Qñ iudex supplere debeat, dictum est s. de postu. bonæ. & hoc pcipue debet inquirere an forma sit seruata, & an persona sit digna, etiam si nihil dicatur. De hoc dixi s. eo. cum nobis. & c. venerabilem.

† Vide ex in l. ... C. de ... di.

² Si plures sunt domini ... alius ... ea per ... aqua duci ... voluntas ... nisi requiritur ... maxime ... prætor ... tur. Io. An.

¶ Idem capitulo Massano.

¶ *Non valet electio Pontificis per laicos & canonicos facta, etiam si hoc habeat consuetudo. hoc dicit, & quotidie solet allegari.*

CAP. LVI.

MAssana † ecclesia † pastore vacante: & infra. ¶ Edicto perpetuo prohibemus, ne

† Alib. Messana.

i ¶ *Primus.*]s. Guil.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Possessione vel quasi.*]vnde ab electione excludi non debuit, sed vocari. ĩ. de causa posses. cũ ecclesia. & potest eligere, & valet talis electio etiam si ius in veritate nõ haberet: dũmodo possideat qete, quia credat habere ius, vt s. eo. querelã. & ĩ. de cau. pos. cum olim. & ĩ. de iure pat. consultationibus. Si tñ ab initio anteq̃ fiat electio, negatum fuerit illos habere ius in electione, & admittanẽ sub protestatione vt vox eorum valeat. si de iure debeat valere, nec valebit vox eorum nisi constiterit eos ius habere. vnde talis possessio non prodest. s. eod. Cumana. vnde ꝯdicit ei qđ hic dicit. Non est ꝯ, quia non fuit hic discussum an debeat interesse vel non. & ita remansit adhuc in sua quasi possessione, & ita protestatio hic non fuit necessaria ratione præmissa. Præterea aliud est hic, quia ius cõmune pro se habebat, quia canonicus erat: ille vero non. Bernar.

† Vide can. ... Bracarense. c. 1. & Burchard. lib. 1. decre. cap. 10.

¶ *Glo. seq. arg. & opp. ponit, quam reprobat.*

l ¶ *De consuetudine.*]Sic vĩ q in talibus potius standũ sit consuetudini q̃ alicui iuri. Quidam dicunt q oẽs de prouincia vocandi sunt & soli ad electionẽ. arg. illi⁹ decr. s. eo. corã. quia cõis debet esse electio, vt ibi not. de hoc verius credo vt cõsuetudini stet, vt ibi dixi.

m ¶ *Formam.*] Arg. q forma mandati exacta diligentia est obseruanda. s. de rescrip. cũ dilecta. ĩ. de offi. deleg. venerabilis. & qui ꝯ facit, nihil fecisse putatur, vt ibi. & s. eo. q̃a pp. & c. Cumana. Per hoc & per illud quod dr̃ in c. illo, Cumana. & c. cum in veteri. & ĩ. de offi. deleg. c. venerabilis. patet qualiter illa constitutio, quia propter. sit intelligenda. & per hoc quod habebis ĩ. eo. ecclesia.

n ¶ *Irritam.*] sic intellige s. eo. ecclesia vestra. Ber.

M*Assana ecclesia.*]Hæc decre. tria facit. Primo prohibet. Secundo decretum ponit. Tertio damnat cõtrariam consuetudinẽ. secunda; ibi, *Quasi.* tertia: ibi, *Non obstante.* Abb. Siculus.

CASVS. In ecclesia Massana consuetudo inoleuit, q eadẽ ecclesia vacante, quidã laici cum canonicis eiusdẽ ecclesiæ admittebanẽ ad electionẽ pastoris: significatum fuit hoc dño Papæ: ipse attendẽs talem consuetudinem esse ꝯ canonicas sanctiones, edicto pppetuo prohibet, ne p laicos cũ canonicis fiat electio põtificalis: & si forte facta fuerit, nulla obtineat firmitatẽ, nõ obstante ꝯtra cõsuetudine, quæ dici

quæ dici debet potius corruptela q̃ consuetudo. Not. q laici ad electionem non debent aliquo modo admitti.

Glo. seq. fortificat tex. secundo arg. ad pro. vtile vitiari per inutile. alle. 5. iura ad hanc partem, & 5. ad contrarium.

Laicis non conceditur eligẽdi potestas.

a *Per laicos.*] quia ius eligendi in collegiata ecclesia non cadit in laicum. s. eo. sacrosancta. huiusmodi enim mere spiritualia à laicis possideri non possunt. 16. q. 7. c. 1. & j. de pscrip. cãm quę. cũ de ecclesiasticis digni tatibus nulla sit eis attributa disponendi facultas. 16. q. 7. laicis. quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, vt ea. causa & quæstio. c. nõ placuit. & 96. dist. bene quidẽ. qd si attentare voluerit, tamq̃ sacrilegus iudicet, vt ea. causa. & ea. q. si qs principum. & p laicos nullus ecclesiam teneat. vt ead. q. per laicos. & talis electio nulla est. s. eod. quisquis. immo sunt excõicandi, vt ead. q. si quis deinceps. & duobus cap. seq. Item hic habes q vtile vitiatur p inutile. sic j. de offic. deleg. cum super abbatia. ff. de arbi. Pædius. & 9. dist. si ad scripturas. & 3. q. 9. pura & simplex. 8. q. 1. sciendum. arg. 5. s. eod. illa. & j. de cleri. excom. mi. si celebrat. & j. de præben. dilectus. & 11. q. 2. si quos. & 22. q. 4. inter cętera.

Quòd si

Vide l. oẽs iudices. cum not. C. de decu. lib. 10. in gl. 1. & in auth. vt nulli iudi. §. 1. in glo. magna. colla. 9.

per laicos[a] cum canonicis, pontificis electio præsumatur. Quæ† si forte præsumpta fuerit, nullã obtineat firmitatem: Non obstante contraria cõsuetudine[b], quæ dici debet potius corruptela†.

Idem capitulo Cathalañ.

Non sufficit ad confirmationem electionis quòd sit facta à maiori parte capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.

CAP. LVII.

ij Ecclesia vestra destituta pastore, conuenientes in vnũ (absente G. qui tunc noluit interesse[c]) ad celebrandam electionem terminum statuistis. Veniente vero termino, & dicto G. (cum absens existeret) nõ vocato[d]: præmisso iuxta formam concilij† generalis scrutinio, quatuordecim magistrum G. presbyterum Cardinalẽ concanonicũ† vestrum, & septemdecim R. Remeñ. canonicum elegerunt, præfato G. postmodum electioni eiusdem R. suum præbente cõsensum. Tandem procuratoribus vtriusque partis in nostra præsentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R. quòd cum in iiij. excederet aliam computato G. prædicto maiorem capituli partem habebat, & per hoc debebat pars sua sanior reputari: cum vbi maior numerus est, zelus melior præsumatur†. Pars vero altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate[e] pati defectum: nec esse sufficientis[f] scientiæ ad ecclesiam supradictam: cum ætatis maturæ, & eminentis scientiæ præfatus Cardinalis existat, & cum electores Cardinalis alios meritis & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur[g] præterea, quòd cõsensus dicti G. (quem pars eiusdẽ R. confitebatur fuisse contemptũ, asserente parte reliqua capitulum potius contemptũ ab ipso fuisse) cum non fuerit cõsensus præstitus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adijcere[h]

Concilij Lateranen. sub Innocẽtio iij. c. 24.

In Antiquis canonicum, nomine.

Glossa sequens exprimit quare non valeat consuetudo.

b *Consuetudine.*] cum talis consuetudo sit contra ecclesiasticam libertatẽ. s. eo. sacrosancta. & c. cum terra. & s. eo. quisquis. & j. de re iudic. cum causa. & nulla tẽporis longiquitate defenditur. s. de consuet. cũ inter. & c. cũ venerabilis. & c. ad audientiã. & s. eo. causam quæ. & 1. q. 3. si quis præbendas. & quia non est rationabilis, non potest præscribi. s. de consue. c. vlti.

ij *Ecclesia vestra.*] Non sufficit ad validitatem electionis q sit facta à maiori parte capituli, sed requiritur q illa pars sit sanior. h. d. Et est casus notabil. & semper menti tenendus. Diuidit. Nam primo ponitur duplex electio. Secũdo allegatio pro vno electorum: ibi, *Tandem*. Tertio pro alio: ibi, *Pars vero*. Quarto diffinitio: ibi, *Nos ergo*. Abb.

Casus. Vacante ecclesia Cathalañ. canonici conuenientes in vnum, terminum statuerunt ad electionem celebrandam absente G. cõcanonico suo, qui noluit interesse cũ eis. adueniente termino G. prædicto absente, & eo non vocato, præmisso scrutinio secundũ formam concilij. 14. ex canonicis elegerũt B. magistrum cardinalẽ canonicum suum. 17. elegerunt R. canonicum Remeñ. post modũ vero superuenit dictus. G. & electioni dicti R. cõsensit. pro istis duabus electionibus procuratores vtriusque partis ad sedẽ apost. accesserunt. ex parte dicti R. pro electione ipsius allegabatur q cũ in quatuor excederent aliam G. præfato computato, maior & sanior pars reputari debet. & vbi est maior numerus, ibi maior zelus reputatur. allegabatur etiam q dictus G. fuerat ab eis contemptus, & quòd postea consenserat pdictus G. in prædictum R. Ex aduerso rñdebatur q dictus R. in ętate patiebatur defectum, nec erat sufficientis scientiæ ad ecclesiam supradictam: suus aũt electus erat eminentis scientiæ, ætatis maturę, & electores ipsius præcellebant alios meritis & auctoritate: & ideo meliorem zelum eos cõstabat habere. Præterea ex parte G. dicebatur q consensus pdicti G. (quem pars R. dicebat esse contemptum, asserente parte G. potius ab eo capitulum contemptum fuisse) cũ non fuerit pstitus in scrutinio, & licet post electionem accesserit, nihil adijcere poterat. allegabatur etiã ex parte R. q pars G. peccauerat ꝯ formam concilij generalis, quo cauetur q oibus præsentibus, &c. Sed G. non fuit præsens; ergo, &c. Sed ꝯ hoc dicebat pars G. q concilium qd dicit electionem non valere qñ ꝯ formam peccatur, non debet referri ad contemptum, nec ad alia quæ nõ sunt de forma; vnde qd dr in concilio, q electio aliter facta non valeat, ea tantum respicit quæ ꝯ formã concilij attentantur, & non alia quæ ibi continentur: quale est illud q præsentibus oibus qui volunt, debent, & possunt commode interesse, electio sit facienda. ne alia iura quæ super hoc statuta sunt, vnico verbo tollantur. nec enim est credendum, q dñs Papa qui iura tuetur, illud qd est aliàs excogitatum multis vigilijs & inuentum, vnico verbo subuertere voluisset. Papa auditis hinc & inde ppositis, cum ex concil. Lateraneñ. (j. de his quæ fiunt à maiori par. ca.) c. 1. in ordinationibus ecclesiarum maior & sanior pars capituli exigatur, & in generali cõcilio caueatur, vt is [illegible] maior & sanior p[illegible] capituli cõsenserit, eligatur: electioné dicti R. q maior pars capituli non cõsenserit in eundem, cassauit, & electionem. G. Cardinalis confirmauit. Nota q non semper statur maiori numero; nisi numerus maior sit sanior. Item auctoritas præfertur numero.

Vide tex. in l. ius sta pulatus. §. credendum est. ff. de verbo. oblig.

c *Interesse.*] si noluit interesse; sic vĩ iuri suo renunciasse, vnde sine ipso alij procedere potuerunt. s. eo. quod sicut. & j. de offi. deleg. prudentiã. §. adijcimus. s. eo. quia pp. & s. eo. cum nobis. nec ipsius absentia electionẽ habuit retardare. C. de decur. nominationum. Vel dic, si noluit interesse ad terminum statuendum in quo debeat electio fieri, non renunciauit propter hoc quo minus vellet interesse electioni.

Qui noluit interesse electioni, an iuri suo renunciasse credatur.

Glossa sequens quærit, & dupliciter soluit.

d *Vocato.*] Sed nunquid debuit iterum vocari? Non credo: quia dicẽdo se nolle interesse, p cõsequens dixit q vlterius non vocaretur. sic de offi. deleg. c. cũ super. 1 & aliquo negato, omnia negantur quæ sequuntur ex illo. s. de constit. nam concupiscentiã. & qui scit, certiorari nõ debuit. ff. de act. emp. & ven. l. 1. in fin. s. eo. c. cũ inter. & scienti ptor non subuenit, sed ignoranti. ff. q cum fal. l. 2. in fi. ipse enim decepit. scienti enim & volenti non fit iniuria siue dolus. C. de transac. l. cũ donationis. Vel dic q debebat vocari vt ad terminum statutum veniret ad electionem celebrãdam: & quia nõ fuit vocatus, contẽptus videtur. vnde cassari debebant electiones, nisi postea consensisset, si prosecutus fuisset contemptũ. s. eo. q sicut. quia licet tunc noluerit interesse: non tñ renunciauit pp hoc quominus vellet interesse, vt dicitur in fine primæ notulæ.

1 Ad hoc infra de dol. & contu. cũ quis lib. 6. & vide qd ibi dicã sup gl. videbatur. & infra de ge[illegible] ca. audiuit. in gl. maxime. in An.

e *In ætate.*] Si hoc esset verum, electio nulla fuisset. s. eo. c. cum in cunctis.

f *Sufficientis.*] & ex hoc electio redditur nulla. vnde electio alterius partis, etiã lõge minoris, valet: vt s. eo. congregato. & c. cũ in cunctis. aliàs si esset sufficientis sciẽtiæ, licet nõ eminentis, toleraretur. s. eo. c. cum nobis. de hoc dicitur s. eo. c. congregato.

g *Dicebatur.*] à parte electorum Cardinalis.

Gloss. sequens quærit, ar. negatiue & affirmatiue, & soluit negatiue. iterum quærit, & soluit.

h *Adijcere.*] iste dixit se nolle interesse, vt dictũ est in prin. nunquid consensus istius post electioné præstitus cõputandus est, dato q pars sua esset æqualis alteri dignitate, & electus sit idoneus? Vĩ q non: quia semel renũciauit iuri suo, ergo vlterius ad id redire nõ potest. Esau a enim primatus suos postmodũ recipere nõ potuit, q semel cessit: vt 7. q. 1. quam periculosum. & remittentibus actiones suas nõ est amplius dandus regressus ad eas. ff. de ædil. edic. l. quæritur. §. si vẽditor. & 23. q. 4. si illic. & dicit lex, qui semel noluit petere bonorum possessionem, perdit ius eius. vbi enim noluit, cœpit ius eius pertinere ad alios. ff. de suc. edi. l. 1. §. tutor. & quando semel potuit, noluit: & quãdo voluit adimplere nõ potuit. j. de offi. deleg. c. cum super. & præcipue cum res iam nõ esset integra. s. eo. in causis. & sic ad ius suũ amplius redire non potest: ex quo remisit ius suũ alijs, non põt vlterius se intromittere: sicut iudex qui refert

a Hæc historia de Esau aliunde habe. contemplationem, vt docent Theologi explicantes cap. 25. in Genes.

cauſam ad ſuperiores. j. de offi. deleg. c. licet, & ſi tñ dicat ſe velle referre, non poteſt ſe vlterius intromittere. j. de appella. c. intimaſti. Sed ꝯ vř ꝙ adhuc valeat eius conſenſus: quia licitum eſt ei pœnitere. arg. 2. q. 6. c. ei qui. §. ſi qs libellos. ne iuſtæ pœnitudinis humanitas auferatur. & iudex poteſt mutare ſuam interlocutoriã, nõ obſtante appellatione. j. de appel. cum ceſſante. & ff. de re iud. l. qđ iuſſit. & magnæ ſapiẽtiæ eſt hoiem reuocare qđ male locut⁹ eſt. 22. q. 4. magnæ. Non credo ꝙ vox ſua ſit cõputanda, cum nõ fuerit in ſcrutinio, ex quo dixit ſe nolle intereſſe, & ſe abſentauit quouſque electio fuit celebrata, licet vocari debuerit, vt dř in fi. ſecundæ notulæ. & quia conſenſit electioni R. non põt proſequi contemptum. Si vero ante electionem factam & ſcrutiniũ reuerſus fuiſſet, bene admitteretur, q a res integra eſt. ſimile ff. de mino. l. Scæuola. Si vero facto ſcrutinio, & ante electionẽ reuertaẽ, iterum debet fieri ſcrutiniũ ſi vellet ꝯdicere, & proſequi contemptum. ſi erat in loco vnde vocari debebat: aliàs non. Itẽ quid ſi aliquis erat abſens

nil valebat [a]: & infra. Denique [b] ſtatutum generalis cõcilij, quod electionem decernit inualidam, cum contra eiuſdem concilij formam in electione peccatur, non debet ad cõtemptum & ad alia, quæ non ſunt de forma referri. vnde quod ibi dicitur, quòd aliter electio celebrata non valeat, ea reſpicit tantum quæ attentantur contra formam concilij memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidẽ, ſicut eſt iſtud [c]; quòd præſentibus omnibus qui debent, volunt, & poſſunt commode intereſſe, haberi debeat in electione proceſſus, ne cætera quæ ſuper hoc alibi ſtatuta noſcuntur, vno verbo videantur euerti. Neque enim credendum eſt Romanum Pontificem (qui iura tuetur) quod aliàs excogitatum eſt multis vigiliis [d] & inuentum †, vno verbo [e] ſubuertere voluiſſe. ¶ Nos ergo quæ hincinde fuere propoſita plenius intel-

in loco de qno nõ debebat vocari, & tandem poſt factam electionem ſiue ſcrutinium, quaſi caſu ſuperuenit: nunquid ſi conſentiat alteri electioni, valebit conſenſus talis, vt per talem cõſenſum prævaleat electio? Non credo ꝙ talis cõſenſus debeat computari, quia nec electionẽ poſſet impugnare, eo ꝙ non fuit vocatus tpe electionis faciendæ, publicato ſcrutinio, dico ſpectandum quis habuerit maiorem partem: ſicut conſideratur an fuerit tunc electus idone⁹. ȝ. eod. c. dudum. aliàs poſſet contingere, vt qui tpe electionis haberet ius, poſtea pderet illud p alios ſuperuenientes qui vocandi non erant, & hoc per conſtitutionem, quia propter.

a ¶ *Valebat.*]Et ſi etiam vere contemptus fuiſſet, electionem impugnare non poſſet tamẽ contemptus, ex quo conſentit electioni: & numerum eligentium non auget.

b ¶ *Denique.*]Allegatio pro magiſtro.

¶ *Glo. ſeq. recitetur per q. an vocatio abſentium ſit de ſubſtantia.*

c ¶ *Sicut eſt iſtud.*]Non credo ꝙ iſtud ſit de forma electionis, vt ſi aliqui non vocentur qui vocandi ſunt, nec pp hoc caſſabimꝰ electio: dummodo ipſi poſtea conſentiant. ȝ. eod. cap. quod ſicut. & ȝ. de poſtu. c. bonæ. in fine. Quæ ſunt illa quæ ſunt de ſubſtantia, dicitur ȝ. eod. c. quia propter. quæ non ſunt de ſubſtantia, collige ȝ. eod. c. Cumana. in fi. & c. in Geneſi.

d ¶ *Vigiliis.*]Quia noctes ducit inſomnes, vt ſubiecti quiete viuãt, in Auth. vt iud. ſine quo. ſuffra. in prin. coll. 5. & dicit Imperator, voluntarios labores appetimus, vt quietem aliis præparemus. in Auth. vt diuinæ iuſſio. ſubſcri. ha. gl. quæſtio. in prin. colla. 8. & j. de reſti. ſpol. c. frequens. [lib. 6.]

e ¶ *Verbo.*]C. de inoffi. teſtamen. l. ſi quando. arg. ȝ. de reſcrip. cap. cauſam, quæ inter P.

f ¶ *Ex Lateranenſi concilio.*]j. de his quæ ſi. à maiori parte cap. cum in cunctis.

¶ *Glo. ſeq. tria proſequitur, quæ in electionibus attẽduntur, demũ formæt vnam principalem, & duas vel quatuor incidentes q̃ſtiones, & illas ſoluit.*

g ¶ *Non conſenſerit.*]Ex hac decreta. patet, ꝙ non ſemp ſtãdum eſt numero in electionibus. Et ideo not. ꝙ plura conſideranda ſunt in electione auctoritas, zelus, & numerus. Auctoritas conſideratur in dignitatib⁹ & meritis vitæ. Zelus conſiſtit in animo: vt ſine carnali amore eligant, ſed ſm meritum vitæ perſonæ ſunt eligendæ. 8. q. 5. ſi ergo. & j. vt eccleſia. benef. c. vt nřm. De numero patet. Dicas ꝙ ſm iſta tria debet fieri collatio zeli ad zelum, meriti ad meritũ, numeri ad numerũ, habito reſpectu ad dignitatẽ: vt hic. & ȝ. eo. in Geneſi. Si enim ex vna parte ſit dignitas, & zelus melior tam reſpectu eligentium q̃ electi, & ex alia parte maior numerus, pualebit dignitas cũ zelo ipſi numero, vt hic habes. arg. j. de teſti. c. in pſentia. quia hic erat maior numerus ab vna parte: nec tñ ſtamꝰ numero: & hoc intelligo dũmodo numerus non excedat multũ, aliàs ſta-

Verbũ malũ reuocare lapſus eſt.

† Vide tex. in §. quoniam. inſti. in proœmio. & in Authent. vt iu dic. ſi. quo. ſuffr.

retur numero, dum tñ electus eſſet ſufficiens. ȝ. eo. c. dudum 1. & j. de appellat. conſtitutus. 1 ſed hic maior & ſanior pars cenſeẽ: licet numerus ſit maior ex alia parte. nam illa pars dř maior & ſanior q̃ maiori zelo & maiori pietate mouet. 40. diſt. multi. in fi. & 9. diſt. ſana quippe. & arg. 8. q. 1. ſi ergo. & ff. de pact. l. maiorem. Si vero ex vtraq; parte meritũ par ſit, ſtandũ eſt numero, licet ex alia parte ſit auctoritas. arg. C. qui bo. ce. poſ. l. vlti. §. 2. & ſic zelus & numerus pferunẽ auctoritati in hoc caſu. Sed quid ſi eſſet par zelus in meritis eligentis, numerus & auctoritas hicinde? Recurrendũ eſt tũc ad meritũ electi. 63. diſt. ſi forte. & cap. vlt. vbi de hoc. Sed ſi omnia ſint hincinde æqualia, neutra electio valebit de iure, quia neutra facta eſt à maiori parte capitu. ȝ. eo. c. Cumana. & c. eccleſia veſtra. & c. in Geneſi. & ſic vtraq; eſt caſſanda. In caſu iſto non crederẽ illos priuandos, quia nõ videntur facere ꝯ formã ita directe, vnde iterũ eligant. argu. 79. diſt. ſi duo. Si iterũ taliter eligant: tunc priuenẽ iure eligendi: ſuperior 2 tñ poteſt facere gratiam cui vult. arg. j. de paro. c. 1. & ff. ad Syl. l. ſi quis in graui. §. ſi cum omnes. & ff. de religio. & ſumpti. funerum. l. vlt. in prin. & ȝ. eod. c. venerabilem.

lectis (cum ex Lateranẽ. [f] concilio, in ordinationibus eccleſiarum maior & ſanior pars capituli exigatur, & ſtatutum generalis concilij contineat inter cætera, vt is eligatur in quem omnes vel maior & ſanior pars cõſentit) electionem dicti R. non perſonæ, ſed potius electionis vitio, (cum maior & ſanior pars non conſenſerit [g] in eundem) de fratrum noſtrorum conſilio duximus ſentẽtialiter irritandã.

¶ Idem.

¶ *Publicato ſcrutinio non poſſunt electores variare, ſed compelli debent ad collationem & electionem.*

CAP. LVIII.

PVblicato ſcrutinio [h], variare [i] nequeunt electores: Cum ſit facienda collatio, & electio celebranda. ¶ Ad quod per ſuperiorem, ſi oportuerit, compellantur [k].

PVblicato ſcrutinio.]Breue eſt. Primo ponit dictum. ſecundo rationem, vel potius aliud dictum: ibi, *Cum ſit.* tertio aliud dictũ: ibi, *Ad quod* Abbas.

CASVS. Vacante aliqua eccleſia, canonici procedũt ad electionem per formam ſcrutinij: in ipſo ſcrutinio quilibet conſenſit ſm ꝙ ſibi placet, publicato ſcrutinio ipſi volũt variare & eligere aliũ: quærebatur vtrum poſſint? Rñdetur ꝙ non, cum fieri debeat collatio, & electio ſit facienda: & ſi hoc facere noluerint, p ſuperiorem compellantur. Nota ex iſto capitulo ex quo quis ſemel conſenſerit, ſuum propoſitum variare non poteſt.

h ¶ *Scrutinio.*]Quid ſit ſcrutinium, habes ȝ. eo. quia propter.

¶ *Gloſſa ſequens obiicit & ſoluit. ſinis iterum obiicit, & ſoluit.*

i ¶ *Variare.*]Sed quare non poſſunt variare, cum tñ nondum ſit electus, immo neceſſaria eſt ſubſequenter electio, aliàs non valeret electio. ȝ. eod. c. in Geneſi. & c. eccleſia veſtra. & ita vř ꝙ poſſunt variare, cum non videatur adhuc ius acquiſitum? ideo non poſſunt variare, quia iam res non eſt integra. ȝ. eo. c. in cauſis. & c. eccleſia veſtra. & nemo poteſt mutare conſilium in alterius pıudiciũ. ff. de re iud. l. nemo. & talis mutatio poſſet eſſe dãnoſa eccleſiæ, quia ſic ptraheret electio, & mora eſt periculoſa. ȝ. eo. c. cũ inter vniuerſas. & j. vt lite non conteſt. c. qm̃ frequenter. §. porro. & ſic p hmõi publicationem electio iam initiata quodãmodo vř ſicut p citationem negotium eſt quaſi cœptum. j. de offi. deleg. c. gratum. & j. de fo. compe. c. propoſuiſti. Et eſt ſimile, ſi quis mihi ceſſerit ſeruitutem, ipſe quidẽ poſtea mutare non poteſt, licet ex toto mihi ius non ſit acquiſitum: niſi cum oẽs ceſſerint. ff. de ſer. ruſt. præd. l. p fundum. & ita hic: licet p talẽ cõſenſum & publicationẽ nõ ſit ius acquiſitũ plenũ, variare non poſſunt, immo p ſuperiorẽ eligere cõpelluntur: vt hic dicit. Sed ꝯ. j. de tranſla. c. licet. ibi dř. ꝙ in electione initiaẽ ſpũale matrimonium, & per hoc vř ꝙ antea poſſit mutari volũtas, ſed ibi vere initiatur in electione: ſed hic pro tanto videtur initiari. quia variare nequeunt electores ratione prædicta.

¶ *Gloſſa ſequens primo fortificat textum. ſecunda pars recitetur per quæſtionem, ſinis per contrarium, & ſolutionem.*

k ¶ *Compellantur.*]Quia ex quo quaſi cœptum negotium eſt, per ꝯſenſum pſtitũ in ſcrutinio, neceſſe eſt cõſummare. & eſt ſimile: q enim mãdatũ ſuſcepit, neceſſe habet cõſummare. ff. cõmo. l. in cõmodato. §. ſicut. & ff. manda. l. ſi quis alicui. §. qui mandatũ. adiuuari enim beneficijs non decipi nos oportet: vt in d. l. in cõmodato. §. ſicut. i ſi. & j. de cõmo. c. vnico. & qđ ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt. 32. q. 5. horrendus. j. de deſponſa. impub. c. de illis. ff. de neg. geſt. l. Põponius. & q̃ ſimpř promittunẽ, ſine conditione ſoluanẽ. 32. q. vlt. c. vlt. & quæ non cœpit, deliberet: q̃ ingreſſa eſt, perſeueret.

1 Concor. tex. in l. qđ maior. ff. ad munic. & l. nominationum. C. de decurio. lib. 10.

2 Papa ſcilicet: quia non poſſet hoc inferior, contra formã concilij. ſupra eo. qa pp. qđ intellige p viã ſcrutinij. ſed per viã quaſi inſpirationis ad eum deuoluta eſt, bene poſſet alterũ prouidere. ſupra eo. bonæ. in fi. & ſi alter canoniſta alter theologus, quẽ pferas, dicam de conſan. & affi. c. 1. ſuper ver. diſcretos. Io. An.

Publicato ſcrutinio, eligentes variare nequeant electores.

Publicato ſcrutinio, cui electores compelli poſſunt ad electionem, & collationem.

perſeueret. 27.q.2.nuptiarum.ideoq; merito ſunt compellēdi perficere quod cœperunt. Idem credo in poſtulatione, vt poſtquā fueris publicatum ſcrutinium, ab ea recedere non poſſunt: immo tenētur illam porrigere ſuperiori: licet per poſtulationem ius non ſit poſtulato acquiſitū ratione prędicta. & de hoc dictū eſt ſ. de poſtu. ca. vlt. & pen. & in hoc caſu valet electio, licet non fiat incontinenti: quia fraus & dol⁹ eorū non debet obeſſe nominato,[1] & ita non ꝯdicunt. ſ. eod. c. quia pp. & c. cum poſt petitam.

[1] Concor. tex. in l. ſi in fraudē. C. de leg. & in l. 1. & l. ex dolo. ff. de dolo.

¶ Idem.

¶ *Caſſata electione propter ſimoniam, etiam ſine culpa electi, non diſpenſat epiſcopus ea vice cum caſſato: ſecus ſi electus libere reſignauit. hoc dicit ſecūdum intellectum glo. 2. in fine.*

CAP. LIX.

SI alicuius electionem propter ſimoniam, eo ignorante, ac ratum[a] non habente commiſſam, contigerit reprobari: cum eo, ſuper prælatione ad quam taliter fuerat electus, illa vice[b] non poteſt epiſcopus diſpenſare: ¶ Quamuis circa eum, qui ignoranter recipit ſimplex beneficium per ſimoniacam prauitatem, poſt liberam reſignationem epiſcopi diſpenſatio toleretur†.

SI *alicuius.*] Inhærendo verbis litteræ ſumma ſic. Caſſata electione prælati pp ſimoniā ſine vitio electi commiſſam, non diſpenſat eps ea vice cum caſſato ſuper illa prælatione. ſecus in ſimplici beneficio ſuper quo diſpēſat, ſi libere reſignauit. h. d. & habet duo dicta: ſecundum: ibi. *Quamuis.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis eſt in prælatū alicuius eccleſiæ electus per ſimoniam, eo tamen ignorante, nec ratum habente: talis electio propterea reprobata eſt. quærit vtrum eps cum illo poterit diſpenſare, vt iterum ad eandem prælaturā eligatur? Reſpondetur q eps illa vice cum illo diſpenſare non poteſt, ſed cum illo qui ignoranter ſimplex beneficiū per ſimoniam eſt adeptus, poſt liberam reſignationem poteſt eps diſpenſare. Nota q in ſimonia ratihabitio retrotrahitur à contrario. Item mitius & lenius agitur cum ſponte renunciante, quàm cū illo qui ſententiam expectauit.

† Vide l. nihil. § ſicut ſili⁹ ff. de inoffic. teſt.

a ¶ *Ratum non habente.*] Aliàs ſi poſtea conſentiret, idem eſſet ac ſi ab initio ꝓcuraſſet. j. de ſimo. c. ſicut. Sic enim ratihabitio i maleficiis retrotrahitur, & mandato comparatur. ff. de vi & vi armata. l. 1. §. quoties. & j. de reſti. ſpo. ca. cum ad ſedem. in fin. & 1. q. 1. notū. in fi. nec refert vtrum ante vel poſt dederit vel promiſerit. 1. q. 1. eos. in fi. Accipere enim eſt qūcunq; accipere, vt ibi: & 1. q. 3. ſi qs obiecerit. in fi. & c. ſi quis. & ſic qd meo nomine geſtū non eſt, ratū habere poſſum. ff. de nego. geſt. l. ſi pupilli §. item quęritur. & 9. q. 2. Lugdunenſis. & ita habes q ignorātia excuſat ipſum vt poſſit cū eo poſtea diſpenſari. 1. q. 5. pſentiū. j. de renun. c. poſt translationē. & ita habes j. de ſimonia. c. ex inſinuatione. vbi capſm diſpenſat.

¶ *Glo. ſeq. in prin. dat ſimile, & ſoluit contrarium quòd ſine culpa, &c. ſecunda ſignat contrarium de c. præſentium. & tripliciter ſoluit. tertia ſignat contrarium de decre. nobis. & remittit. quarto format vnum quæro, & dupliciter ſoluit.*

b ¶ *Illa vice.*] Vt ſic per factum illorū puniatur illa vice: ſicut illi qui delinquunt in forma electionis, vel eligendo indignū, priuantur iure eligendi ea vice, & punitur electus, quia eius electio non valet, & caſſatur: vel in perſona electi puniuntur electores in electione illa vice tantum. ſ. eod. c. cum in cunctis. & c. quia propter. & c. Cumana. Et ſic aliquis punitur ſine culpa, cauſa tamen ſubeſt propter proximitatem vitij: quod purgabitur per intermediam perſonā. ſimile j. de fil. presby. c. ex tranſmiſſa. & quia ex his quę incontinenti fiunt, pręſumptio naſcitur. ſupra eod. cap. officij. & quæ incontinenti fiunt, ineſſe videntur. ff. ſi cer. pe. l. lecta eſt. & ex vicinitate conſortium trahitur. de pœ. diſtin. 1. ſed & continuo. & etiam commodum. Inſtit. de re. diui. §. inſula. Sed huic quod dicit, illa vice non poteſt eps diſpenſare, manifeſte contradicit 1. q. 5. c. præſentiū. qd loquitur in eodē caſu, in prælatione, ſ. & tn dicit q eps poſt renunciationem poteſt iterum ad curā regiminis illū aſſumere. Poteſt dici, q ibi mitius & benignius agitur, quia vltroneus ſupplicauit vt deponeretur, & cum talibus mitius agitur q̄ cū conuictis. 50. diſt. pſbyterū. ſed iſte ſententiam expectauit. vnde notoriū eſt q tali modo fuit electus j. de coha. cle. & muli. c. vlti. ſed in c. præſentiū. non fuit notoriū. & ideo ſtatim ibi diſpenſatur, & non hic. & ideo hic plus punitur. vel forſan ſtandū eſt hodie huic pp rationes ſuperius dictas. Vel dic q diuerſi ſunt caſus: & ideo non ꝯdicit. Illud c. præſentiū. loquitur de ipſo q inuitus ordinem ſuſcepit per ſimoniam ab alio commiſſam eo ignorāte: & non de dignitate. cap. iſtud loquitur de eo qui eligitur ad dignitatē p ſimoniā eo ignorante, cuius electio per ſententiā fuit reprobata. vnde eps non poteſt ſtatim cum eo diſpenſare[2] ad eandem dignitatem: ſed in ca. præſentium. pōt diſpenſare eps vt eligat ad cura regiminis, ad quā non fuerat electus: & ſic eſt diuerſitas, nō ꝯrietas. arg. ꝯ. j. de ſimo. c. nobis. vbi cū tali non pōt eps diſpenſare. ſol. vt ibi. Sed quare ſecus in beneficio ſimplici, in quo ſtatim eps pōt diſpenſare poſt liberam reſignationem, q̄ in prælatione, vt dicit in fine? Quia circa maiora cautius eſt agendum: quia ibi non das, ſed accipis. 42. diſtin. quieſcam⁹. & de tāta re ſegnius nō eſt agēdū. 7. q. 1. c. vlt. & integritas pſidentiū, ſalus eſt ſubditorū. 61. diſ. miramur. circa princ. & dicit lex: vbi maius periculū intenditur, magis eſt cōſulendū. ff. de carbo. edic. l. 1. §. 2. vnde primū locum in empta eccleſia habere non debet, ſcilicet adminiſtrationē: ſed ſimplex beneficiū pōt. 1. q. 5. quicunq;. in fi. & facilius diſpenſatur in beneficio q̄ in adminiſtratione, vel in ordine. Alia ratio eſt; hic ſponte renunciauit, ibi per ſententiā reprobat electio. forte idem dici poſſet, q eps poſſet cū iſto electo diſpenſare ſi ſtatim ante motā quæſtionē renunciaret ſponte, audito q taliter eſſet electus, & in hoc non phibetur hic prout dr: & j. de renū. c. poſt trāſlationē. in gl. q̄ incipit: quia ergo. ad finē.[3]

[2] Niſi euidens vtilitas eccleſiæ hoc requiras, ſecundum Hoſt. & hic poteſt ſic intelligi ſtatim de ca. præſentiū. ſecundum Hoſt. Io. And.

[a] Vide tex. in l. eā qui ita. §. fin. cū glo. magna. & ibi Bart. ff. de verb. oblig.

[b] In quibuſdā antiquis erat: De translatione epi vel electi.

[3] Sed argumentū contra, infra de ſimo. c. nobis tuis. ſol. vt ibi.

¶ Idem.

¶ *Electoribus impeditis, currit tempus ſi poſſunt impedimentum tollere.*

CAP. LX.

HIs quibus interdicitur, vt abſque ſuperioris licentia eligere non præſumant, tempus ſtatutum[c] à canone currit[d], ex quo in mora fuerint licentiā huiuſmodi poſtulandi†.

TITVLVS VII.

De translatione epiſcopi †.

¶ Inno. tertius Antiocheno patriarchæ.

¶ *Patriarcha qui confirmation in archiepiſcopum transfert ad ſedem epiſcopalem, ab epiſcoporū confirmatione ſuſpenditur. Io. And.*

HIs *quibus.*] Breue eſt, & ideo non diuiditur. Abb. Siculus.

CASVS. Dum vacat aliqua eccle. Papa vel eius legatus interdicit canonicis, vt abſq; eius licentia eligere non pręſumant: quærebatur vtrū tēpus ſtatutū à canone, ſcilicet triū vel ſex menſiū curratillis? & videtur q bene currit ex quo in mora ſunt poſtulandi licentiā eligēdi. Nota q hic currit tēpus ei qui non pōt agere, ſed hoc eſt ppter negligentiā: quia intra tēpus debent petere licentiā. Item mora nocet, nec poteſt hic purgari, & hoc ſufficit de electione.

c ¶ *Tempus ſtatutum à canone.*] Duobus modis intelligitur hoc, ſcilicet quia in eccleſijs cathedralibus & regularibus dātur tres menſes. ſ. eo. ne pro defectu. in minoribus dignitatibus ſiue beneficiis dantur ſex menſes. j de conceſ. præben. c. nulla.

¶ *Glo. ſeq. obiicit, & ſoluit. ſolutioni obiicit, & reſpondet. In fine ponit duos intellectus capituli.*

d ¶ *Currit.*] Sed mirum vr dicere litera iſta, q tēpus currit illis q agere non poſſunt. vnde ꝯria plura ſignātur. j. de conceſ. pben. q a diuerſitatem. & j. ne ſe. va. c. per totum. & j. de præſcri. c. placuit. & c. de quarta. Item tempore ſchiſmatis non currit. j. de pſcrip. c. cū nobis olim. Itē filioſa. non currit tēpus, ſed iſti loco filijſa. habent, quia ſunt in poteſtate ſuperioris, vnde non debet eis currere pſcriptio. C. de an. excep. l. 1. §. vlt. C. de bo. mater. l. 1. in fi. Rō pōt eſſe: qa licet interdicta ſit eis electio, non debent ipſi propterea ius ſuū negligere & prouiſionem eccleſiæ, ſed diligentes debent eſſe, & petere licentiā infra tēpus, qa negligentibus iura non ſubueniūt. ff. ex qui. cau. maio. l. nō enim. & negligētiæ ignoſci nō debet. ff. de edē. l. veluti. in prin. nec ſtultis ſolet ſuccurri.[4] ſed errātib⁹. ff. de iu. & fac. igno. l. regula. §. ſi qs ius. io fin. & ei etiā q valetudine impeditur, tēpus currit, ſi nō mandauerit p aliū actionē mouendam. ff. de diuer. & tem. pſc. l. 1. §. plane. & ei q appellare non pōt iuſta de cauſa, currit tēpus appellationis. niſi hoc corā publicis pſonis fuerit pteſtatus, aliter negligētia obeſſet ei, nō obſtāte illa clauſula. j. de ap. c. ſi iuſtus metus. ſimile j. de off. or. paſtoralis. Et ita in mora ſunt, q̄ debet eis obeſſe. nā mora nocet. ff. de vſur. l. mora. & nō pōt purgari i iſto caſu. j. de ſup. neg. pla. c. licet. & c. ſeq. Cōtra, mora pōt purgari: qa ſi pmitto tibi Stichū, & offero tibi illū poſt morā, purgat mora. ff. de verb. obliga. leg. interdum. §. vlt. ff. ſi quis cau. & §. poſt tres. Item ſi ego fui in mora agēdi tecū, & interim mortua ſunt animalia mihi ſubtracta, mihi mora nō nocet. ff. d vi & vi arm. l. pen. Sed verū eſt q i hoc caſu nocet mora, nec poteſt purgari, cum ius non habeant eligendi: quia translatum eſt ad ſuperiorem. vnde ſi eligerent, nulla eſſet talis electio: ſicut nulla eſt ſnīa illi⁹ qui amiſit iuriſdictionem. j. de off. deleg. c. cum ſuper.[5] Loquitur cap. iſtud cū de conſuetudine alicuius loci, vbi eligere nō poſſunt, niſi primo licentia impetrata a ſuperiore. arg. ſ. eo. c. cū inter vniuerſas. Vel intellige cū ſuperior q habet poteſtatē, interdicit ne ſine ipſius ſpeciali madato ad electionē pcedāt, ſicut ſępe facit Papa vel ei⁹ lagat⁹.

[4] Concor. l. ſeruus. ff. qd vi aut clam. & l. Seruius & ſupra de eo ſue. c. pen. & de ph. eū qui lib. 6.

[5] Concor. tex. in §. ita que. & ibi. Bal. in pri. conſtit. ſfeudorum. & in rub. & nig. C. ſi a non cōpe. iudi.

DE TRANSLATIONE EPISCOPI.

¶ *Viſo de quibuſdā modis quibus pꝛouidetur eccleſiis, reſtat videre de trāslatione epiſcoporū per quā eis etiam prouidetur. De materia rubrica habetur 7. q. 1. per totū. De hac materia tractatur 7. diſt. & 21. q. 2. p totum.*

Cum

Cum ex illo.] Continet quatuor partes. Prima probat translationes epõrum soli Papæ competere. Secũda narrat reprehensibile factum patriarchæ: ibi, *Miramur*. Tertia: ibi, *Licet*. soluet tacitæ quæstioni. Quarta: ibi, *Ne igitur*. pœnam imponit. Ioan. And.

Casus. Antiochenus patriarcha quẽdam L. nomine electũ in Apameñ. archiepiscopum, & confirmatum, auctoritate propria sine licẽtia dñi Papæ trãstulit in Tripolitanã ecclesiam; peruenit hoc ad notitiam dñi Papæ. vnde scribit Papa ipsi patriarchæ dicens, q̃ ex illo generali priuilegio qđ Dñs cõcessit beato Petro dũ dixit: Tu es Petrus, & super hãc petram ædifi. &c. per eũ ecclesiæ Ro. est indultum. vnde postmodum constituta emanarunt continentia maiores ecclesiæ causas ad sedem Apo. referendas. vnde translationes epõrum & sedium mutationes ad sedem Apo. de iure pertinere noscũtur, nec aliquid super his mutari debet pręter licentiã sedis Apo. & ideo multum miratur Papa, quare patriarcha dictum L. electum de maiori ecclesia trãstulit ad minorẽ, ipsum dearchiepare præsumens: quãuis enim nondũ fuisset in archiepm consecratus, confirmandus tñ erat, & archiepiscopalia ministrauerat quantũ sibi licuerat: quia ipse asseruit dño Papæ se confirmasse Valieñ. electum. Ne ergo audacia perpetrandi similia cęteris tribuatur, dñs Papa suspendit istum patriarcham à confirmatione epõrum. Not. illa quę sibi sedes Apostolica reseruauit, ab aliis non debent attentari. Itẽ confirmatus in archiepm potest bene suos suffraganeos confirmare. Item merito debet quis puniri in quo ipse peccauit.

Cap. 1. e. est in 3. compilatione.

Anacletus Papa epistola 1. pulchre Melchior Canus lib. 6. c. 4. de locis theol.

Apamien. in manuscriptis.

CAP. I.

Cum † ex illo generali priuilegio a, quod beato Petro, & per eum ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, canonica postmodum manauerint instituta b continentia maiores ecclesiæ causas ad sedẽ Apostolicam † perferendas: ac per hoc translationes c episcoporum & sedium mutationes d, ad summum Apostolicæ sedis antistitem de iure pertineant e: nec super his quicquã præter eius assensum debeat immutari; Miramur quòd L. Apameñ. † electum in Tripolitanam ecclesiam transtulisti: & nouo quodam mutationis genere paruificasti maiorem, & magnum quodammodo minorasti episcopare archiepiscopum, immo potius dearchiepiscopare præsumens. ¶ Licet enim dictus L. nondum fuisset in archiepiscopum cõsecratus, confirmationis tamen munus receperat, & archiepiscopalia (quantum ei licuit) ministrarat: sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valieñ. episcopum asseruit confirmasse f. ¶ Ne igitur perpetrandi similia cæteris g audacia tribuatur, te ab episcoporum confirmatione duximus suspendendum †.

¶ Idem decano & capitulo Andegauẽsi.

¶ *Electos in episcopos & confirmatos transferre potest solus Papa.*

CAP. II.

Inter † corporalia & spiritualia eam cognouimus esse †

¶ *Glo. seq. ponit differentiam inter imperium & Papatum.*

a ¶ *Priuilegio.*] quo videlicet prætulit eam cunctis ecclesijs. 21. dis. in nouo. & c. quamuis. & in hoc differt à papatu imperium, quia Imperator habet suam iurisdictionẽ à populo. Instit. de iure nat. §. sed & qđ principi. & C. de vete. iur. enucle. l. 1. §. cũ enim. in Authent. quo. opor. epi. coll. 4. vbi dr̃ q̃ ab eodem principio sunt. sed Romana ecclesia voce dñi tñ r plata est: vt hic, & 21. dis. c. quãuis.

b ¶ *Instituta continentia.*] Quia quæstio religionis & fidei ad Petrũ tantum referenda est. 11. dist. præceptis. & 24. q. 1. quoties. & 16. q. 1. c. frater noster. & 23. q. vlt. c. conuenior.

c ¶ *Translationes.* Et depositiones. 3. q. 6. c. quamuis. & c. dudum. & j. c. proxi. & 7. q. 1. c. mutationes.

d ¶ *Mutationes.*] 8. q. 1. temporis qualitas.

¶ *Glo. seq. ponit versus de casibus reseruatis.*

e ¶ *Pertineant.*] Quæ sint illa quæ ad solum Papã pertineant, his versibus cõprehende. *Restituit Papa solus, deponit & ipse:*

Diuidit, ac vnit; eximit, atque probat:

Articulos soluit, synodumque facit generalem.

Transfert & mutat: appellat nullus ab illo. De singulis istis habebis concor. j. de excel. prælato. c. sicut vnire. & j. de offi. deleg. c. quod translationem. in glo. hæc sunt.

¶ *Gl. seq. ponit opinionẽ qua soluit 3. istam: 3 quam textũ coadiuuãs signat contrarium: ponit duas opiniones, quarum primam reijcit, deinde soluit.*

f ¶ *Confirmasse.*] Secundũ quẽdã factũ narrat, quia ante pallium receptũ nõ põt confirmare: quia in pallio plenitudo pontificalis officij cõfertur. j. de vsu pal. c. nisi specialis. arg. 3. de elect. c. qđ sicut. circa fi. arg. 3. 3. de ele. c. suffraganeis. Dicunt quidam q̃ illa nõ tenet. Alij dicunt q̃ confirmare põt, & omnia alia facere quę sunt iurisdictionis, vt hic. & 3. de elect. c. transmissam. & c. nosti. quia in cõfirmatione consequitur omnia quæ sunt iurisdictionis, & cõfirmare iurisdictionis est: quia eo confirmato põt conferre beneficia. 3. de elect. c. nosti. ergo eadẽ ratione confirmare, quia capitulum vacãte sede confirmat. j. de ma. & obe. c. cũ olim. & c. is qui. arg. vel cõprouinciales epi. 64. dist. quia per ambitio. es. arg. j. de hęre. c. ad abolendã. §. & qm̃. & arg. j. de conces. preben. c. nulla. multo fortius electus cõfirmatus. sed vt, q̃ tunc ad Papã spectet cõfirmatio. 100. dist. q m̃. & j. de conces. preben. quia diuersitatem. illud est verum q̃ electus in archiepm confirmatus, omnia quæ sunt iurisdictionis põt, & non quę sunt ordinis. vnde licet possit confirmare electos, illos tñ consecrare nõ põt ante pallium acceptũ. 3. de elec. c. q̃ sicut. j. de cõse. eccle. vel alta. aqua. & illã decre. suffraganeis. quidã volũt intelligere qñ nõ est in mora: & illã, q̃ sicut. qñ est in mora petendi pallium. Alij dicunt q̃ illa decre. suffraganeis. non tenet. Et tu dicas & credo verius, q̃ decre. illa suffraganeis. teneat, & q̃ electus in archiepm confirmatus põt confirmare suffraganeos suos, vt hic innuitur a & põt mandare suffraganeis suis vt electũ debeant consecrare, licet ipse hoc facere non possit. Video enim q̃ ipse non potest clericũ ordinare, & tñ põt mãdare alicui epõ vt ordinet, hoc idem faciunt abbates exempti de clericis suis, quia faciunt illos ordinari per epos, quos ipsi non ordinant sine licentia eorũ prelatorũ: multo fortius electus talis põt mãdare hoc suffraganeis. & hęc est ratio, q̃a per hanc demandationem nihil committit, cũ ipsi epi ex ordine & cõsecratione quam habent, facere possunt, nec deest illis nisi q̃ consecrandus non est de sua iurisdictione: nec sequitur, hoc facere non põt, ergo nõ põt alijs mandare. instantiam habes in abbatibus exemptis, & in electus confirmatis, arg. 7. q. 1. c. pontifices.

a Concor. tex. in l. si quis ex his per Bart. C. de decuri. h. lib. & c. in denunciationibus. §. in vero. de elect. lib. 6.

b Vide l. 1. C. ad leg. Iul. repe. & Instit. de excu. §. nodu.

c Cap. ae. cus in compilatione.

d Dictum esse, in manuscriptis non est in textu, sed in palatione, quæ in textu interpu.

¶ *Glo. seq. arguit duo.*

g ¶ *Cæteris audacia.*] Sic j. eo. c. quãto. arg. q̃ pœna vnius est metus alterius. 2. q. 7. c. quapropter. & j. de sta. re. c. ea quę. Itẽ punitur quis in eo in quo deliquit. j. de tempo. ordi. c. litteras. & j. eod. c. quanto.

Inter corporalia.] Diuiditur in duas partes principales. In prima ponitur exordium. In secunda facti narratio: ibi, *Sane*. & ibi debet incipere casus in terminis. Et prima subdiuidit in tres. Prima pbat cõiugiũ spirituale dissolui non posse nisi per Papã. Secunda: ibi, *Sicut autem*. probat vinculũ spiritualis cõiugij esse inter electum confirmatum, licet consecratus non sit, & eius ecclesiam. Tertia: ibi, *Sed neque*. Soluit cuiusdam canonis contrarietatem. Ioan. Andr.

Casus. Sumitur in illo versu, *Sane quoniam archieps Turon. &c.* Sic ergo pone casum. Eboraceñ. ecclesia subest Rothomageñ. ecclesię, & ecclesia Andegauensis subest Turoñ. archiepisco. Eboraceñ. electus & confirmatus postulatus fuit ad ecclesia Andegaueñ. quẽ Turoñ. archiepisco. transtulit propria auctoritate ad ecclesia Andegaueñ. & ipsum in epm consecrauit, & absoluit eũ Rothomageñ. archieps ab ecclesia Ebora. hæc omnia facta fuerunt sine licentia dñi Papæ. Papa hoc audiens mandauit archiepõ Bituricensi, vt si res taliter se haberet, suspenderet archiepm à confirmatione, & consecratione epõrum, & suspenderet epm illum ab executione officij pontificalis. super quo archieps veritatẽ inquirens, mandatũ Apostolicũ adimpleuit, licet ijdem archiepiscopi tamquã maiores, plus excesserant in præmissis, eps vero prætatus errorem illorũ secutus minus deliquerit, Papa intellecta illorũ confessione spõtanea, pepercit eisdem: quia non ex malitia, sed ex simplicitate peccauerunt. & eps ille qui minus peccauerat, plus tñ fuerat punitus, misericordiam postulans non iudiciũ: Papa intelligens q̃ munus consecrationis sibi impensum, nec prioris ecclesiæ, nec secundæ ipsum fecerit epm, cum ad primã non fuerit consecratus, ad secundam vero primo vinculo perdurante non potuerit consecrari, absoluit eum à suspensione prędicta, & à vinculo quo tenebatur priori ecclesiæ, dans ei licentiam transeundi ad ecclesiam Andegaueñ. capitulo in priori consensu adhuc durante. hoc est factum qđ contingit occasione huius negotij pręmittuntur pręcedentia, per quæ pbat, q̃ archiepiscopi non potuerunt quod facere præsumpserũt. Dicit ergo Papa, q̃ inter corporalia & spiritualia illa est differentia, corporalia enim facilius destruuntur quàm cõstruantur: spiritualia vero facilius construuntur quàm destruantur: quia episcopus solus honorem dare põt, sed solus auferre nõ potest. Item epi à metropolitanis suis cõsecrantur, sed damnari non possunt nisi à Papa. Item probat secundo, q̃ Archiepi non poterant illi episcopo dare licentiam transeundi ad aliam ecclesiam: hoc modo: spirituale vinculum dignius est q̃ carnale

Et ita credere oportet, Anacletus Papa epistola omnibus episcopis missa cap. 1. Burchardus li. 1. decreti, cap. 1.

Electus in archiepiscopum, & confirmatus, quid in eo exercere possit.

differentiam, quòd corporalia facilius a destruuntur quàm construantur: spiritualia b vero facilius construuntur quàm destruantur c. Vnde iuxta canonicas sanctiones, episcopus solus d honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque à metropolitanis e suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt nisi per Romanum Pontificem f condemnari. Cum ergo fortius g sit spirituale vinculum quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter episcopum & ecclesiam, suo tantum iudicio reseruauerit dissoluendum, qui dissolutionem † etiam carnalis coniugii, quod est inter virum & fœminam, suo tantum iudicio reseruauit, præcipiens, vt quos Deus coniunxit homo non separet h. Non enim i humana sed potius diuina k potestate coniugium spirituale dissoluitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse vicarium l Iesu Christi) episcopus ab ecclesia remouetur: & ideo tria hæc quæ præmisimus, non tam constitutione canonica, quàm institutione diuina soli sunt Romano Pontifici reseruata †.

¶ Sicut enim episcopus consecratus sine licentia Romani Pontificis suam non debet ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus m: cū non debeat in dubium reuocari, quin post electionem & confirmationem canonicā, inter personas eligentium & electi, coniugium sit spirituale cōtractum: cui n profecto episcopalis dignitas nihil addit o: cū quis episcopali præditus dignitate, nullius p tamen ecclesiæ possit esse episcopus, quemadmodum de illo contingit, qui oneri pontificali renunciat, non honori q. Vnde cum non sit maius vinculum episcopi ad ecclesiam †, quàm electi, maxime cum fuerit confirmatus †, immo idem penitus & nō aliud, idem iuris r obtinet in vtroque. Sicut ergo episcoporum translatio, depositio, & cessio: sic & electorum s post t cōfirmationem (spiritualis ratione coniugii) soli est Romano Pontifici reseruata. licet vsque ad tempora ista, quod cautum fuerat de episcopis, expressum non fuerat de electis: propter expressam tamen similitudinem v, vel identitatem potius nemini poterat videri dubium subtiliter intuenti: cum de similibus idem iudicium sit habendum. ¶ Sed neque x illud, quod in canone legitur de

carnale: sed Dñs dissolutionē carnalis matrimonij suo tantum iudicio reseruauit dissoluendū, qđ est inter virum & vxorē. ergo multo fortius reseruauit dissolutionem matrimonij spiritualis, qđ est inter epm & ecclesiā. postea rñdet tacitæ quæstioni: diceret aliquis dñe Papæ, multū frequenter transferuntur episcopi de vna ecclesia ad aliam, & deponuntur & renunciant; & ipse rñdet: Istud non fit humano iudicio, immo potestate diuina & auctoritate Romani Pontifi. qui est vicarius Iesu Christi. & ideo illa tria, scilicet translatio, depositio, cessio, siue renunciatio soli Romano Ponti. sūt reseruata. Tertio pbat rñdendo tacitæ quæstioni, q idē est in electo confirmato qđ dictū est de epo consecrato. sicut enim eps consecratus sine licentia Romani Ponti. ecclesiam suam relinquere non potest, sic & electus cōfirmatus, q a post electionem & confirmationē inter personas eligentiū & electi spirituale coniugiū est 9tctū: cui cōiugio epalis dignitas nil addit: quia aliquis bene potest esse eps, & nullius ecclesiæ eps erit: sicut contingit in illo qui renunciat loco, & non dignitati. vnde cū idem sit vinculū epi ad ecclesiā, & electi maxime cōfirmati, idē iuris obtinet i vtroque. Sicut ergo translatio epōrū, depositio, & cessio, sic & electorum post confirmationē soli sunt Romano Ponti. reseruata: quāuis vsque ad ipa ista qđ tantum fuerat de epis, non fuerat expressū de electis, pp similitudinē tñ vel potius idētitatē nulli poterat videri dubiū. & de similib⁹ idē debet esse iudiciū. Vlnmo rñdet tacitę qōni, quæ posset fieri p canonē vbi caoet de electiōe, vt si vltra sex menses ecclesiā retinuerit viduatā, nec ibi occ alibi donū consecrationis accipiat, immo cedat iudicio sui metropolitani: per qđ decretum videbatur q archiepi prędicti bene fecissent. Rñdet Papa, q non obstat decretū illud, q aliter intelligentibus q̄ diximus, decretum suffragari non pōt: quia ecclesia non intelligitur viduata, quia sponsum oon habeat, sed q a quędā sunt quę non potest facere, cū nōndum sit consecratus. & qđ sequitur à canone iudicio metropolitani cedat, illud fuit statutū ad pœnam, vnde non debet trahi ad gratiā, vt sicut deiicit pp suā negligentiam à metropolitano, ita possit ab eodē ad aliā ecclesiam transferri, quia & illud auctoritate canonis dr̃ fieri qui per canonē illud concessit archiepiscopis. Vnde qđ dixit de cessione, poterat dicere de trāslatione, si fieri hoc voluisset: quia intelligitur prohibitū qđ non est aliquo iure expressum. Not. q idem est iudicium de electo & confirmato sicut de episcopo consecrato. Item de similibus, simile est iudicium. Itē ecclesia illa dicitur viduata, quę inutilē habet epm. Item pœna non debet trahi ad gratiam. Itē qđ non est expressum aliquando, intelligitur prohibitum.

¶ Glo. seq. ponit duo exempla.

a ¶ Facilius.] Hoc est generale, nam & peculiū facilius reuocatur q̄ constituatur. ff. de pecu. l. non statim. § & possessio facilius amittitur (quia solo animo) q̄ acquiratur: quia ibi necessarius est actus corporalis. ff. de acquir. posses. l. possiden. §. in amittenda.

¶ Glo. seq. obiicit & soluit.

b ¶ Spiritualia.] Tamen spiritualia nisi legaliter conseruentur, de facili destruūtur. 40. dist. c. sicut. sed illud intelligas quo ad destructionem virtutum, quod fit per peccatum. vnde dicitur qui peccat in vno factus est omnium reus. ĩ. de re iudi. desiderat. & quod dicā hic, referas ad sacramenta huiusmodi, scilicet ordinationes, consecrationes & depositiones, & consimilia, &c.

c ¶ Destruantur.] Vnde lex dicit q difficilior est dissolutio matrimonij quàm coniunctio. C. de repu. l. consensu. in prin.

d ¶ Solus.] 15. q. 7. cap. vlt.

e ¶ A metropolitanis.] 64. distin. cap. 1. 2. & 3.

f ¶ Rom. Pont.] vt 3. q. 6. c. quāuis dudum. & ĩ. c. proximo.

¶ Glo. seq. recitetur per obiec. & solutionem.

g ¶ Fortius.] i. dignius, quoniā carnale in veritate fortius est, quia dissolui oon potest, etiam si interueniat cōsensus Papæ, & ipsorum coniugum, immo manent coniuges separatim, scilicet pp fornicationē. 32. q. 7. c. 1. & 2. & ĩ. de iureiu. c. tua nos. & durat vsque ad mortem. 7. q. 1. sicut alterius. ĩ. de sepul. c. de vxore. nisi in casu ante carnalē copulam. ĩ. de conuer. coniu. c. ex publico. spirituale vero cōiugium in multis dissoluitur casibus, translatione, renunciatione, & depositione auctoritate Papę: vt ĩ. c. proxi. & ideo minus est forte, sed dignius.

h ¶ Non separet.] 33. q. 2. an quod in subditis. & c. quos Deus.

i ¶ Non enim.] Responsio tacitæ quæstionis. Diceret aliquis, quotidie dissoluuntur. & ipse rñdet, non enim, &c.

k ¶ Diuina.] Et sic qđ fit auctoritate Papæ, dr̃ fieri auctoritate Dei: & est verum si iusta causa hoc faciat. 23. q. 1. quodcunque. & q. 3. c. si qs non recto iudicio.

l ¶ Vicarium.] & tñ successorem piscatoris. 24. q. 1. quoniam vetus. & epa dr̃ etiā vicarius Christi. 33. q. 5. c. mulierem. & a successores sunt episcopi aliorum Apostolorum. 68. dist. c. quorum vices.

m ¶ Confirmatus.] Ergo ante coofirmationem potest: quod verum est. adhuc tamen habet tenue ius, cum posset repelli per exceptionem. ĩ. de accu. super his.

n ¶ Cui.] Scilicet coniugio spirituali.

o ¶ Nihil addit.] Consummatur tamen in consecratione illud matrimonium. ĩ. eod. c. licet.

p ¶ Nullius.] Ergo non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. C. de proba. l. neque natales. & C. vnde cognati. l. non hoc. & ĩ. de resti. spo. cap. cum ad sedem. in fi. arg. ĩ. de testi. c. cum tu. & 38. dist. c. quę in ipsis.

q ¶ Non honori.] ĩ. de ord. ab episcopo qui renun. epi. c. 1.

r ¶ Idem iuris.] Quia de similibus simile debet esse iudicium. ĩ. de ele. c. dudum. similis enim equitaos ratio similia iura suadere debet. C. ad leg. Fal. l. vlti. ĩ. de confir. vti. vel inuti. cū dilecta.

s ¶ Sic & electorū.] Quod dictū erat de epis, prorogatur ad electos cōfirmatos: sicut quod dr̃ de vxore, prorogatur ad spōsam. ff. de iure dot. l. si spōsa. ff. de fun. dota. l. lex iulia. C. de bo. q lib. l. non fine. in fi. ĩ. de iure. iur. c. quēadmodū. arg. C. q po. in pig. ha. l. vlt. in fine.

t ¶ Post.] Ergo ante confirmationem potest.

¶ Glo seq. arg. in contrarium, alleg. duo iura.

v ¶ Similitudinem.] Arg. q de similibus, simile debet esse iudiciū. argu. ĩ. 28. q. 1. sic enim. versi. perinde. & 27. q. 1. nuptiarum. circa medium.

x ¶ Neque illud.] Hic respondet tacitæ quæstioni, quæ posset fieri p cap. 100. dist. quoniam quidē. quia ibi dr̃ q ecclesia quæ habet electum confirmatum, appellatur vidua, & alle cedit iudicio metropolitani, & hic dicit q non potest sine licētia Papæ, Papa rñdet huic obiectioni

† Vide Dominicū Sotum in 4. Sentent. distin. 27. q. 1. art. 4.

Matth. cap. 19.

† Vide c. quāuis. de ele. lib. 6. & ca. vt debitus. infra de appel. c. ad finem.

† Cōstituit peculiū verbo & readimitur verbo maturi Ioan. And.

† Alias sut quo ad ecclesiam.

† Vide tex. in prima cō stitu. C. & in l. Sicut & l. Papa. ff. de manu. testamē.

† Anaclet⁹ Papa in epistola omnibus episcopis missa. c. 18. refert Burchard⁹ lib. 1. decretorū c. 2.

obiectioni, quia non vr vidua nisi quo ad quædā. Itē neq; obstat illud qđ de cessione subsequitur: quia illud statutū fuit ad pœnam, &c.

a ❡ *Sex menses.*] Melius diceret si vltra quinque: quia de quinq; mensibus dr̄ in canone illo, cuius sententia hic ponitur.

b ❡ *Ad quedam.*] illa, scilicet quæ ministerium consecrationis desiderant. ĭ. de electione c. transmissam.

c ❡ *Inutilem.*] In aliis etiam mortuus reputatur. probat etiā de pœnit. distin. 3. c. facilius. §. hoc idem probat. & c. scindite. & qui inhabilis est ad agendū, nullus dicitur. ff. quod cuiusq; vni. l. 1. §. penult. & ff. qui satisdar. coga. l. 4. & vlti. & ff. ad Vell. l. quamuis. §. si conuenerit.

d ❡ *Ad gratiā.*] Argumen. ff. de exce. rei iu. l. euidēter. pœna enim non debet tribuere alicui imunitatē. ff. de interdict. & releg. relegatorum. §. vltimo. & l. sequen. nec econuerso gratia debet trahi ad pœna. C. de legi. quod fauore. & quod prouisum est ad cōcordiam, trahi non debet ad noxam. 45. distin. licet.

❡ visum

❡ De hoc communi vsu loquendi vide l. liberorū. §. quod tamē ... assins ... leg. ... & ... delanst ... §. alinam mo lendinariam. ff. de fun. instru. legato.

e ❡ *Auctoritate Romani Pontificis,*] scilicet generali.

f ❡ *Superstitiosis.*] 2. q. 5. consuluisti. & quod Apostolus non definit, nec nos definire debemus. 31. quæstione. 1. qđ si dormierit.

❡ *Glo seq. arg. allegat ĭ. iura, in contrarium alleg. 7. & vnam soluit. vnę transferis. In fine soluit distinguendo.*

g ❡ *Nō inuenitur.*] Arg. quod non est concessū intelligitur prohibitū. ff. de colleg. illi. l. 1. in princip. ff. de do. filius. & 18. qō. 2. hoc tantū. & 9. q. 3. cōquestus. 32. distin. de illo clerico. & 55. dist. si euāgelica. ff. quod cuiusque vni. nulli. ff. de postulan. l. 1. §. ait pretor. regula ista locum habet in iudiciis stricti iuris: quia quicquid adstringendæ obligatiōis causa dictū est, nisi id verbis exprimatur, omissum intelligit. ff. de verborū obligatio. quicquid. & in arbitris id locum habet ĭ. de arbit. cum dilect. ff. de arbit. si cum dies. §. plenū. & l. quid tñ in fin. & in prin. ĭ. de deci. ad audientiā. & ĭ. eod. licet. & ĭ. de priuileg. si de terra. secus est in iudiciis bonæ fidei. Hic sumitur 𝔷rium arg. omnia concessa intelliguntur quę non sunt expresse prohibita, & habet locum in iudiciis bonę fidei, prout sequitur, quia ibi omnia intelliguntur venire in iudiciū, nisi expresse prohibeantur. ĭ de causa possessio. cap. cum ecclesia. & ff. de iud. l. solem. ff. depos. l. Lucius. secus in beneficiis, quæ latissime sunt interpretanda. ĭ. de verb. signifi. olim. & ĭ. de don. cum dilectus. in fi. & secus in absolutionibus. ĭ. de sen. excommu. nuper. Arg. 𝔷 q illa, scilicet intelliguntur cōcessa, quę expresse non inueniuntur prohibita. 30. q. 3. illud. & q. 4. qui spiritualem. & 16. quæstio. prima sunt nonnulli. & ff. de procura. mutus. §. 1. & c. 5. dist. ad eius. & ff. de testa. l. 1. & 38. q. 1. iam nunc. in verbo illo; & hoc non vetat Dominus. super hoc consueuit dici: vbi constitutio pmulgata fuit, affirmatiue intelligit cōcessum, nisi reperiatur prohibitū. patet exemplū 31. q. 1. Deus masculū. & c. seq. qđ si dormierit. Si vero negatiue fuerit expresse pmulgata, semper intelligitur prohibitum, maxime vbi fuerat eadem ratio, nisi inueniatur concessum. exemplū patet 23. quæstio. 5. si non licet. nam cuncta licerent nisi iura vetarent.

Concessū intelligitur qđ expresse non prohibetur.

electo, vt si vltra sex menses[a] per suam negligentiam retinuerit ecclesiam viduatam, nec ibi nec alibi donum consecrationis accipiat, immo metropolitani sui cedat iudicio, aliter intelligentibus poterat suffragari: cum non intelligatur ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia sponsus eius nondum sit consecratus: adhuc quo ad quædam[b] quasi viri maneat solatio destituta; sicut iuxta communem modū † loquendi † illa dicitur ecclesia viduata, quæ licet episcopū habeat, inutilem[c] tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiā[d]: vt sicut metropolitani iudicio electus deiicitur, ita etiam ad aliam ecclesiam possit trāsferri; præsertim cum nec sine auctoritate[e] Romani pōtificis fiat cessio vel deiectio memorata: qui vt hæc possent, ex illo canone metropolitanis indulsit: Vnde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, & de translatione poterat expressisse: & quod non est sanctorum patrum decreto sancitum, superstitiosis[f] non est adinuentionibus præsumendum: præsertim cum nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non inuenitur[g] concessum. ❡ Sane quoniam Turoñ. archiepiscopus, electum Abriceñ. per metropolitanum suum confirmatum, in ecclesiam vestram præter auctoritatem sedis Apostolicæ transferre præsumpsit, & in episcopum consecrare, quem Rothomagensis archiepiscopus citra mandatum nostrum absoluit, & ei licentiam tribuit transeundi: prædictos archiepiscopos à consecratione & confirmatione pontificum, episcopum vero ab executione pontificalis officii Bituricensis archiepiscopus iuxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quamuis iidem archiepiscopi tamquā[h] maiores plus excesserint in præmissis †, præfatus vero episcopus minus (vt pote illorum tamquam maiorum errorem secutus) nos tamen intellecta eorum confessione spontanea, & supplicatione deuota, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate[i] peccauerunt †. Et quoniam præfatus episcopus, qui minus peccauerat, seuerius fuerat castigatus, reatum suum recognoscens humiliter & deuote, ac misericordiam postulans, & iudicium non requirens: Nos intuentes, quòd licet sibi munus consecrationis impensum, nec prioris ecclesię ipsum pontificem fecerit, nec secundæ: cum ad primam non fuerit consecratus, & ad secundam (priori vinculo perdurante[k]) non potuerit[l] canonice consecrari, adhuc coniugaliter alteri alligatus, ei tam a vinculo prioris ecclesiæ, quàm à pœna suspensionis penitus absoluto, de benignitate sedis Apostolicæ duximus concedendum, vt priori consensu hactenus perdurante, Andegaueñ. ecclesiam studeat gubernare.

❡ Idem episcopo & Petro scholastico Maguntineñ.

❡ *Episcopus qui propria auctoritate de sua ecclesia se transfert ad aliam, carebit vtraque.*

CAP. III.

QVāto † psonā Hildesemeñ. epi: & infra. Ipse vero relicta[m] Hildesemeñ. ecclesia

h ❡ *Tamquam maiores.*] 40. distin. homo Christian⁹. & ff. de re milit. omne. §. qui manus. iuxta illud. Omne animi vitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

❡ Hoc dictum verum est in his q nō sunt suo genere mala, nam quę suo genere mala sunt, vt mentiri, etiā si p ... re non vitarent, adhuc tamen nullo pacto licet.

i ❡ *Ex simplicitate.*] Simplicitati enim parcendum est. 86. dist. tanta nequitia. & ĭ. de rer. per mut. cū vniuersorū.[a] vbi plures concordantiæ sunt ad hoc.

❡ Videl. in presbyteris. C. de epi. & cle. & ff. de pe... l. ... §. ... ille ...

k ❡ *Perdurante.*] i. si adhuc durāt in suo cōsensu. simile 63. dis. quāto. & ĭ. de elect. c. bonæ memoriæ. Cremoneñ. & qđ hic dicit, de gratia solummodo dr̄, quia ille debuit vtraque priuari: sed quia ex simplicitate hoc cōtingit, pepcit illi. simile ĭ. de rer. permu. c. cū vniuersorum. & capitulū qđ ipsum recepit, priuari debuit ea vice eligēdi potestate, si Papa eū repulisset, vel cū eo nō dispēsasset. ĭ. eo. c. proxi.

a Concor. l. 1 ff. ... & ff. de ... spec. ... ...

❡ Videl. l. ... §. fin. ff. de libe. ca... & ... in ... pi. C. leg. Fla. de plagia.

❡ *Glo. seq. alleg. quatuor concor. & vnum contrarium.*

l ❡ *Non potuerit.*] Et ita quod voluit nō potuit, & quod potuit noluit. ĭ. de off. deleg. c. cū super. & C. si quis sibi vel alieni. l. multum & C. de iure do. l. si genero. & ff. de hæred. institut. l. quoties. Arg. contra. C. de institut. sub condi. fac. l. si testamētum.

QVanto.] Primo narrat factum, secundo aggrauat: ibi, *Non attendens*. Tertio punit ibi, *Ne autem*. Io. A.

CASVS. Episcop⁹ Hildesemeñ. à sede Apost. indulgentiam obtinuit sub hac forma, vt si ad maiorem dignitatē forsitan vocaretur, eā sibi liceret assumere, dummodo ei nihil obsisteret de canonicis institutis. Ipse de hac indulgentia confisus, vocatus ad Herbipoleñ. ecclesiam, ad eam propria temeritate transiuit, non attendens quòd in euangelio dr̄: Quos Deus coniunxit, homo non separet. potestatem transferendi pontifices Dominus sibi reseruauit, ita qđ soli beato Petro vicario suo, & successoribus suis suo priuilegio præbuit & concessit. non enim homo, sed Deus separat quos Roman. pont. (qui vicem veri Dei gerit in terris) auctoritate diuina dissoluit. ne ergo facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplū, qđ non pōt non esse notorium, præcepit illi episcopo vt administrationē illius ecclesiæ penitus derelinquat. & quia canonici vota sua prorsus illicite contulerunt in episcopū, vt in eo puniantur in quo peccauerūt, ipsos eligendi potestate hac vice suspensos denunciat. quia vero Hildesemeñ. ecclesiā improbe dereliquit, pcipit ei Papa ne vlterius ad ipsam reuertatur, & careat propria: nec illis præsideat quos per superbiam spreuit, nec illis quos per auaritiam concupiuit.

❡ Cap. 3. ... ĭ. ... placuerit.

m ❡ *Relicta.*] Hoc cap. & cap. sequēs. & illud cap. ĭ. de mai. & obe. c. humi-

c. humilis. & de cleric. exc. mini. c. illud. de eadẽ materia loquunt.
a ¶Coniunxit.] 33. quæst. 2. c. quos Deus. & c. an quod. & 30. quæstio. 1. cap. ad limina.
b ¶Antiquitas.] Sic 25. q. 1. ꝫ statuta. & 9. q. 3. c. ꝯquestus. & antiquitas venerãda est. 2. q. 6. c. anteriorum. §. illud. & ff. de iure immu. l. semper. mos enim retinendus est fidelissimæ vestutatis. C. de testamen. l. testamenta.
c ¶Reuerentiam.] tamquam iuri scripto. 9. distin. ecclesiasticarũ. & c. catholica. & ĩ. d cau. pos. c. cum ecclesia.
d ¶Puri hominis.] veri tñ hoĩs, q etiã aliquid est secundum ꝙ homo. ĩ. de hæreti. c. cũ Christus. & est verus Deus & verus homo. ĩ. de sum. tri. & fide cat. c. 1.
e ¶Veri Dei vicem.] Vnde dr̃ habere cæleste arbitriũ. C. de sum. tri. l. 1. in fi. & ideo etiã naturam rerũ immutat, substantialia vnius rei applicando alij. arg. C. communia de le. l. 2. & de nullo põt aliquid facere. C. de rei vxo. act. l. vnica. in prin. & de conse. dist. 2. reuera. & sententiã quę nulla est, facit aliquã. 3. q. 6. hęc quippe. quia in his q̃ vult, ei est pro ratione voluntas. Insti. de iure natu. §. sed quod principi. nec est qui ei dicat, cur ita facis. de poe. distin. 3. §. ex psona. alias est c. quãuis. ipse enim potest ĩ. ina dispensare. ĩ. de conces. præ. c. proposuit. Idem de iniustitia potest facere iustitiã corrigendo iura de mutao. du. ĩ. de appellati. c. vt debitus. & ĩ. de consang. & affi. c. non debet. & plenitudinẽ obtinet potestatis. 2. q. 6. c. decreto.
f ¶Exemplum.] quia facilitas veniæ prębet incentiuum. & c. 23. q. 4. est iniusta. & si ea quæ male vsurpantur omittimus, excessus viã aliis aperimus. 35. quæst. 9. loci. & 93. distin. peruenit. & C. de indi. vi. l. 2. in fin. propagantur enim vitium nisi per coertionem disciplinæ subsequatur correctio. 21. q. 2. c. placuit. in fin.
g ¶Notorium.] Notorium est quod transiuit, a sed qđ sine licentia transiuit non est notorium. simile ĩ. de cleri. excom. min. c. illud.
h ¶Illicite.] Ipsum recipiendo sine licentia Papæ. sic ĩ. tit. proxi. bonæ. 1. non postulando.

Matth. 19

ad Herbipoleñ. ecclesiam auctoritate se propria transtulit: ¶Non attendens quod veritas in euangelio protestatur: Quos Deus coniunxit a, homo non separet. Potestatem transferendi Pontifices, ita sibi retinuit Domin' & magister, quòd soli beato Petro vicario suo, & per ipsum successoribus suis, speciali priuilegio tribuit †& concessit: sicut testatur antiquitas b, cui decreta patrum sanxerunt reuerentiam c exhibendam, & euidenter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Nõ enim homo, sed Deus separat, quos Romanus Pontifex (qui non puri hominis d, sed veri Dei vicem e gerit in terris) ecclesiarum necessitate vel vtilitate pensata, non humana, sed diuina potius auctoritate dissoluit: & infra. ¶Ne autem facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum f † (quod quidem si verum est, non potest non esse notorium g) sibi præcipimus, vt administrationem Herbipoleñ. ecclesiæ penitus derelinquat: & infra. ¶Cæterum quoniam Herbipoleñ. ecclesiæ canonici, vota sua in ipsum prorsus illicite h contulerunt, volentes (sicut dignum est) vt in eo puniantur in quo peccauerunt i, eligendi eos hac vice suspendimus k potestate: & infra. ¶Quia vero Hildesemeñ. ecclesiam, cui fuerat alligatus, vnde secundum Apostolum solutionem quærere non debebat l, nimis improbe dereliquit: ne ad ipsam redeat vlterius, districtius prohibemus:

CASVS. De pdicto negotio adhuc scribit Papa in capitulo isto: sicut vinculum matrimonij quod est inter virum & vxorem, homo dissoluere nequit, de quo dr̃ in euangelio: Quos Deus coniunxit, homo non separet: sic vinculũ istud qđ est inter epm & ecclesiam, sine illius auctoritate dissolui non debet, qui est vicarius Iesu Christi. hoc nõ confiderauit Hildesemeñ. eps q ppria auctoritate ad Herbipoleñ. ecclesiã trãsiuit. & illa indulgentia quã super hoc se habere proponit, nõ excusat psumptionẽ illius, in qua dr̃ ꝙ si ad maiorem dignitatem vocaretur, eã sibi liceret assumere, dummodo nihil obstaret de canonicis institutis. Vnde licet videretur aliquibus ꝙ si ad maiorem dignitatem vocaretur, eam liceret sibi assumere: ad parem tñ sibi transire non licuit: cũ in maiori dignitate pp maiorem vtilitatẽ facilius soleat dispensari. Preterea postulatio sicut electio examinari debet diligenter: qđ quidem in eadem indulgentia reseruabatur dum dixit: dũmodo nihil obstaret de canonicis institutis. vnde antequã postulatio p Papã examinata fuisset, debuit nulla ratione transire in proximo. Not. ꝙ eps sine licentia Papæ ad aliã ecclesiã transire non debet. quod si fecerit, pdere debet vtrãque. Item canonici qui ipsum auctoritate propria recipiunt, ea vice eligendi potestate sunt priuati. Itẽ punitur quis in eo in quo peccauit. Item nota in c. licet. similitudinem inter matrimonium spirituale & carnale. Item facilius dispensatur cum aliquo vt ad maiorẽ transeat dignitatẽ, quàm ad parem vel minorem: propter maiorẽ vtilitatem. Item & postulatio & persona postulata debet examinari.

¶Leo Papa primus epistola 82. c. 2. adde concilium Sardicense c. 1. vbi cauetur ne quis de vno episcopatu ad alium transferatur.

cum secũdum † traditiones canonicas m qui ad maiorem n se plebem transtulerit, à cathedra repelli debeat aliena, & carere propria: vt nec illis præsideat, quos per superbiam spreuit; nec illis, quos per auaritiam concupiuit.

¶Idem Branbur. † episcopo & scholastico Maguntineñ.

¶Branburgen. ¶Bambergen.

¶Solùs Papa transfert episcopos: & indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad litteram seruãda est.

CAP IIII.

Licet † in tantum o: & infra. ¶Sicut legitimi matrimonij vinculum, quód est inter virum & vxorem, homo dissoluere nequit, Domino dicente in euangelio: Quos Deus coniunxit, homo non separet: sic & spirituale fœdus coniugii, quod est inter episcopum & ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solui non potest, qui successor est Petri, & vicarius Iesu Christi. ¶Hoc autem C. quondam Hildesemeñ. episcopus non attendens, ad Herbipoleñ. ecclesiam propria temeritate transiuit: & infra: ¶Nec † illa prædecessoris nostri indulgentia, præsumptionem excusat ipsius, sed ambitionem accusat, cum in ea sit expressum, quòd si ad maiorem p vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obuiaret. vnde licet forsi-

¶Cap. 4. e. tit. in 1. cõpilatione.

Matth. 19

¶In codice Barbatiana: Nec illa prędecessoris nostri indulgentia, quam impetrasse se refert, psumptionẽ, &c.

ADDITIO. Dupliciter põt intelligi, i. nõ peccauerũt in eo ꝙ postularunt, sed ꝙ recipiunt. vel peccarunt quia nõ postulauerũt, sed elegerunt. primũ placet Hostien. p decre. seq. secundũ Goff. Io. An.
i ¶In quo peccauerunt.] Sic ĩ. c. proxi. ĩ. de temp. ordi. c. litteras. & ĩ. de offi. deleg. c. cum olim.
¶Glo. seq. alleg. concor. signat contrarium, & soluit.
k ¶Suspendimus.] per sententiam, & sic nõ ipso iure. sic ĩ. de elect. c. Cumana. in fi. Sic arg. ĩ. ĩ. tit. proxi. bonæ. vbi vr̃ ꝙ ipso iure sunt priuati. & ideo expone, suspendimus, id est, suspensos denũciamus.
l ¶Debebat.] Sua auctoritate, immo in ea vocatione in qua vocatus erat, debuit secundum Apostolũ permanere: vt 21. q. 1. clericus.
m ¶Canonicas.] 7. q. 1. si quis episcopus.
n ¶Maiorem.] Maxime, quia idem si ad parem vel minorẽ. Bernar.
Licet in tantum.] Primo ponit dictum. Secundo recitat factũ. Tertio rñdet cuidã obiectioni. Scda: ibi, *Hoc aut.* Tertia: ibi, *Nec illa.*
o ¶Licet in tantũ.] Secundũ ꝙ verba ista sonare vident, colligit ꝙ qs possit habere principiũ matrimonij sine medio & sine fine. Sed ꝯdicit Ambrosius 1 dicẽs ꝙ sacramentũ matrimonij aut plenũ est, aut nullũ: q a matrimoniũ res est indiuidua & simplex, sicut & carnale matrimoniũ, qđ est coniunctio maris & fœminę indiuiduã vitæ retinens ꝯsuetudinẽ. ĩ. de psump. c. illud. & 27. q. 2. §. 1. & Instit. de pat. po. §. 2. Rñ. ista verba psit referri ad solemnitatẽ potius q̃ ad substantiã matrimonij. Vel dicas ꝙ p tãto dr̃ initiatũ: q a post electionẽ ab ea nõ psit recedere electores. ĩ. de elec. c. cũ inter canonicos. immo hodie etiã ante electionẽ publicato tñ scrutinio variare nõ possunt. ĩ. de elect. c. publicato. & postea p ꝯsensum electi pficitur, & in ꝯfirmatione fit ratũ ita ꝙ amplius p se renũciare nõ põt. ĩ. eo. c. inter corporalia. & in ꝯsecratiõe ꝯsummatũ intelligit, & hoc tñ quo ad illa q̃ ministeriũ cõsecrationis desiderãt. ĩ. de elect. c. trãsmissã. sed quo ad vinculũ coniugale ꝯsecratio nihil operat. ĩ. eo. c. inter corporalia. sic & i carnali matrimonio ista possunt ꝯsiderari p spõsalia, q̃ sũt futurarũ nuptiarũ pmissio. 30. q. 5. nostrates. 4 Quodã modo vr̃ initiari: q a p illa ad matrimoniũ puenit. ff. de spõ. l. oratio. per ꝯsensum animorũ ꝯhitur & efficit ratũ, ita ꝙ nunquã postea separant nisi ante carnalẽ copulã cã religionis. ĩ. de ꝯuer. ꝯiu. c. ex publico. p ꝯiunctionẽ corporũ ꝯsummat. ĩ. de diuor. c. quãto.
p ¶Maiorem.] Quia gradatim cõferũtur honores. ff. de mu. & ho. l. vt gra-

1 Dicit Hostien. quòd Ambro. loquitur de matrimonio contracto, quod sine dubio ans ... tenet, ... non tenet. Ioan. And.

4 Concor. tex. in l. oratio. & in l. communem de spon.

l. vt gradatim. & qui promouentur, de minori ad maius promoueri debent. 93. dist. c. legimus. in fine.

a ¶ *Videatur.*]Si alicui videri possit, sed nulli pôt videri: ergo nec huic. sic 8. q. 1. Moyses. & ar. 35. q. 5. ad sedẽ. ver. hic ergo euigilẽt, & aciẽ mentis si possunt intendant. q. d. nõ possunt. & 24. q. 3. si habes. ver. si inuenirentur idonei, &c. Sed Aug. dicit se nescire: & licet forsitã hoc videaf aliqbus q possit transire: nõ tñ est verum, cũ persona prius sit examinanda sicut postulatio, ꝑut sequitur.

ADDITIO. Tamen verũ est q poterit sine licentia Papæ transire. & in hoc bene vf istis secundũ Host. Ioan. An.

¶ *Gl. se. obiicit, & soluit.*

b ¶ *Ad parem.*]Sed nõne concesso quod maius est, vf concedi qđ minus est. j. de deci. c. ex parte. 16. q. 2. visis. j. de dol. c. pastoralis. Sed dic q minus est transire ad maiorem q̃ ad parem, vel minorẽ: quia minus est ꝯ ius cõe. vnde magis est dispensabile transire ad maiorem q̃ ad parẽ vel minorem, pp maiorem vtilitatem, vt hic dicit.

Ita quandoque transire potest ad parem, vel ad minorem plus [illegible] de rescrip. sedes. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit. Secundo quærit opponẽdo, et dupliciter soluit.*

c ¶ *Postulatio.*]Sed quare hęc verba priuilegij siue indulgentię nõ interpretatur Papa largissime: vt j. de ver. sig. c. olim? Rñ. q forma verborũ hoc non patitur, sic j. de priui. c. si de terra. & j. de consue. cum dilectus. Item quia per talem indulgentiam no luit subuertere consuetam examinationẽ postulationis. arg. C. de inoffi. test. l. si qñ. & j. de elect. c. ecclesia vestra. Sed quęro quã vtilitatẽ consecutus fuit iste per illam indulgentiam, siue per istã interpretationẽ, quã hic facit Papa, cum potius interpretatio fieri debeat vt res valeat, quàm vt pereat. j. de verb. sign. c. abbate. §. si vous eligitur. & ff. de re. du. l. quoties. & j. de priuilegiis capitu, in his. arg. ope. & quod hic dr, sine priuilegio tali hoc fieri non potuisset, & priuilegium aliquid adiicere debet iuri cõi. ff. ad muni. l. prima. ff. de leg. 1. si qñ. potius enim adiuuari beneficio nos oportet, quàm decipi. j. de commo. c. vnico. & ff. commo. l. in commodato. §. sicut. in fi. Rñ. ideo euenisse vires huiusmodi priuilegij, quia per ambitionem obtentum fuit: vt 1. q. 1. principatus. & C. de senatuscon. l. vnica. ex eo enim quòd aliquid contra ius obtinetur, præsumitur ambitiose obtentum. ff. ad mu. l. 1. in prin. Vel dic quòd super examinatione non dabatur ei aliqua indulgentia, prout patet ex verbis istius indulgentiæ: ver. dum tamen ei nihil obstaret, &c. & infra. vbi dicit, & tenor illius, &c. sed in hoc valebat ei indulgentia, vt si vocaretur ad maiorem dignitatem, poterat consentire, vt per mutuum consensum illius & postulantium initiatum esset spirituale coniugium: quod non esset, si indulgentiam non haberet: quia consentire non posset. supra eod. cap. inter corporalia, ad fi. si enim seruasset indulgentiam, & vocatus fuisset ad maiorem dignitatem, tunc in illam potuisset transire nulla alia licentia petita: qui enim non seruat priuilegium, perdit illud. supra de constitut. cap. cum accessissent. cum suis concor. a & priuilegium siue indulgentia ita est seruanda secundum quòd in ea continetur. infra de priuileg. cap. porro. sed iste voluit ampliare indulgentiam transeundo ad parem, & sine examinatione, & ideo non profuit ei, nec etiam ad minorem sine examinatione, vt patet ex tenore indulgentiæ. Bernar.

Cap. 1. & fi. in 2. compilatione.

a Concor. l. heredes. C. ad Velle. & l. 1. cum glo. fi. C. de pri. dot. & l. fordidorũ. C. de excu. mu. lib. 10.

tan aliquibus videatur a, vt indulgentiæ occasione ipsius ad dignitatem possit transire maiorem, ad parem b tamen ipsi transire non licuit: cum in maiori dignitate, propter maiorem vtilitatem facilius soleat dispensari. Præterea cum postulatio sicut & electio examinari soleat diligenter, & tenor illius indulgentiæ non solum videatur postulationis examinationem, sed personæ etiam reseruare, subiungens [dummodo nihil de canonicis obuiet institutis] antequã per eum postulatio c examinata fuisset, cui fuerat facienda: nulla ratione debuerat transisse.

TITVLVS VIII.

De auctoritate & vsu pallij.

¶ Clemens tertius.

¶ *Infra quamlibet ecclesiam prouinciæ suæ archiepiscopus pallio vti potest, sed extra non potest.*

CAP. I.

Cum † super aliqua re: & infra: ¶ Quæsiuisti, quomodo intelligatur, quod in forma traditionis pallij continetur, videlicet [tradimus tibi pallium † vt eo infra ecclesiam d tuam vtaris.] Quod ita intelligitur, videlicet infra quamlibet e ecclesiam prouinciæ tibi commissæ. Si vero te sacris indutum vestibus ecclesiam processionaliter, vel alio modo exire contigerit: tũc pallio f minime † vti debes.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Archiepiscopus alteri archiepiscopo, pallium suum accommodare non potest.*

CAP. II.

AD † hoc quia quæsitum est à nobis ex parte tua, vtrum liceat tibi pallium tuum, metropolitano alij commodare: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd non videtur esse conueniens, vt pallium tuum alicui cõmodes g †: cum pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua nouit discretio) sepeliri h.

¶ Innocentius tertius C. presbytero Cardinali Apostolicæ sedis legato.

¶ *Per pallium confertur plenitudo pontificalis officij, et nomen archiepiscopale.*

CAP III.

NIsi † specialis dilectio illa: & infra. ¶ Sane si postulatio Troiani † episcopi ad Panormitanam ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se archiepiso-

DE AVCTORITATE ET VSV PALLII.

¶ *Visum est supra de postulatis, electis, & translatis: sed quia per hos modos assumptos vti pallio decet, si ecclesiis ad quas assumũtur dignitas pallij debeatur: ideo subiicitur hęc rubr. Ioan. And. De hac materia tractatur. 100. dist. per totum. 25. q. 2. in Galliarum.*

CVm super.] Sũt duæ partes. In prima ponit consultatio. In secunda rñsio. Secunda: ibi, *Quod ita.* Ioan. And.

CASVS. In traditione pallij forma hæc seruatur: Tradim' tibi palliũ vt vtaris eo ĩfra ecclesiã tuã. Quæsitũ fuit à dño Papa, qualiter hoc verbũ, [intra ecclesiã tuã,] sit intelligendũ? Rñdet q ita debet intelligi, infra ecclesiã tuã, id est, infra quãlibet ecclesiã ꝓuincię tuæ. Si vero in ꝓcessiõe vel aliquo alio modo exiuerit ecclesiam, tunc vti pallio non potest.

d ¶ *Ecclesiã.*]Verba ista habes 100. dis. c. palliũ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Quamlibet.*] Signatur ꝯ j. de ver. sign. c. cũ clerici. Sol. ibi Placentina ecclesia stricte accipitur pro cathedrali tantum: hic large pro qualibet ecclesia suæ ꝓuinciæ. ratio potest esse, q per hanc interpretationem nulli fit ꝓiudiciũ, sed per illam posset ꝓiudicari vasallis ecclesiæ, & sic possent incurrere periurium.

f ¶ *Pallio.*] per quod significatur plenitudo põtificalis officij j. eod. c. cum sis. & j. eod. c. nisi. & eo vtendũ est tantum inter missarum solemnia. 100. dist. ꝯ morem. & certis diebus. j. eo. c. ad honorẽ, qui continetur in priuilegio suo. j. eo. tit. c. fin.

AD hoc.] Sunt duæ partes. Secunda: ibi, *Inquisitioni.* Ioan. And.

CASVS. Quęsitum fuit à Papa, vtrum archiepiscopus possit pallium suum alij archiepiscopo accõmodare? Papa dicit q nõ: cum personam pallium non transeat: sed cũ pallio archiepiscopus sepelitur.

g ¶ *Commodes.*]& ita quia pallium personale est, alijs commodari nõ potest, immo nec in alia prouincia potest vti eo, sine licentia illius cuius est parochia, etiam si priuilegium habeat. j. eo. c. ex tuarum, ea enim quæ inhærent personis, cum personis extinguuntur. arg. j. de offi. deleg. c. quoniam abbas. & c. P & G. ff. de reg. iur. l. priuilegia. Insti. de iur. na. §. sed quod principi. & 7. q. 1. petisti.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Sepeliri.*] De conse. dist. 1. nemo clericus. contra hoc speciale est de vestimentis sacerdotalibus, spiritualibus, & de pallio, & sic non obstat ff. de reli. & sump. fune. l. si quis. §. funeris. vbi ornamenta & annulli prohibentur cũ cadaueribus poni vel sepeliri, ne forte propter ea effodiantur. & c. nemo. loquitur de laico, qui non debet inuolui vestibus sacris, secus de clericis.

NIsi specialis.] Facit ad primam partem rubricę. & prima decisa factum narrat. Secunda factum aggrauat: ibi, *Sane.* Tertia concludit: ibi, *Tu ergo.* Quarta comminatur: ibi, *quoniam.* Ioan. And.

CASVS. Troianus eps postulatus fuit ad Panormitañ. ecclesiam: legatus Papę q erat in partibus illis, dedit ei licentiã transeũdi sine auctoritate dñi Papæ: ille statim se appellauit archiepm antequam palliũ recepisset: peruenit hoc ad notitiã Papæ: sup hoc scribat illi Cardinali dicens, q & si postulatio illius archiepi per Papã esset approbata

¶ Pallium in nono hoc titulo fertur q quidam archiepiscopi ornamento crucibus [illegible] sacerdotum. In quo in per alia ornamenta defertus, honorus [illegible] Innocentius iij. lib. 1. ep. Missarum [illegible]

Alias, nullo modo.

Cap. 1. & fi. in 2. compilatione.

Faciens ad [illegible]

Cap. 1. & fi. in 3. compilatione.

† Troiani. † Troiani.

Et quod pallium de [illegible] Ioan. An.

Intellectus l. si quis. §. funeris. ff. de religio. & sūp. fun.

approbata: non tñ se debuit archiepm appellare antequam palliũ recepisset, in quo confertur plenitudo officij põtificalis: Postea mãdat illi Cardi. vt sic quod factum est, studeat palliare, vt in cõfusionẽ sed. Apost. non redundet, quia potius illũ Papa eligit cõfundi, q̃ velit lędi sedis Apost. dignitatem. Not. q legatus Cardi. non põt dare licentiam epis transeũdi ad alias ecclesias. Item in pallio complectur auctoritas & potestas archiepalis dignitatis. Item q Romanus Pontifex, potius sedis Apostolicæ dignitatẽ, quàm priuatã alicuius auctoritatẽ tueri debet.

a ¶ *Nominis.*] Et ita licet ɔsecrat' sit in epm, non est appellandus archieps, ante pallij receptionem.

b ¶ *Palliare.*] Palliare debet quis quod male fecit, & reuocare congruenter si potest, ne vilescat eius auctoritas. j. de accusa. c. qualiter & qñ. & j. de appel. c. cum cessante. ff. de regu. iur. l. quod iussit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

c ¶ *Eligemus.*] Potius tenemur nos magis diligere, quàm alium. nam quisq; regulam diligendi pximũ à semetipso accipit. 23. q. 5. si non licet. & agris tuis finitimis alij irrigandi non sunt. C. de ser. l. præses. 64. dist. quia per ambitiones. & C. vt nemo priuatus. l. s. & quilibet sibi primo faciat eleemosynã, deinde proximo. de pœn. dist. 3. sane cauendũ. vnde etiã mihi possum consulere, cũ dãno alterius. ff. ad leg. Aqui. l. si quis fumo. in fin. Arg. j. 22. q. 2. primum. & 11. quęst. 3. si quis vero.

* Adde c. 3 ... (margin) · Cap. 2. c. dit. in 3. cõpilatione. · Solemnitatibus. · Quæ Bernardus in hac glossa commemorat, non ꝙ ligantur extenus, nam Papa non de se velut priuato, sed velut sedis Apostolicæ gubernator, & de suo ... sedis Apostolicæ dignitate loquitur. · Alias tuis & nõ in plenitudinem &c.

pum appellare priusquàm à nobis pallium suscepisset, in quo pontificalis officij plenitudo † cum archiepiscopalis nominis ᵃ appellatione confertur: ¶ Tu ergo quod factum est, sic studeas palliare ᵇ, vt id in confusionem tuam, & sedis Apostolicæ oppobrium non redundet; ¶ Quoniam si oporteat vt nos, vel tu, ex hoc negotio confundamur, eligemus ᶜ potius te cõfundi, quàm lædamus sedis Apostolicæ dignitatem.

¶ Idem.

¶ Romanus pontifex semper & vbique vtitur pallio, alij in ecclesiis suis, et certis diebus tantum.

CAP. IIII.

AD † honorem ᵈ Dei: & infra. ¶ Sane solus Romanus Põtifex in missarum solemniis †, pallio semper vtitur, & vbique: quoniam assumptus est in plenitudinem ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium significatur. ¶ Alij autem eo nec semper, nec vbique, sed in ecclesia sua ᵉ, in qua iurisdictionem ecclesiasticam acceperũt, certis debent vti diebus: ¶ Quoniam vocati sunt in partem solicitudinis ᶠ, non † in plenitudinem potestatis.

¶ Idem Compostellano archiepiscopo.

¶ Archiepiscopus extra suam prouinciam pallio vti non potest, etiam si hoc habeat consuetudo.

AD honorem.] Duo sunt dicta. Secundum: ibi, *Alij.* Et diuersitatis causam reddit: ibi, *Quoniam.* Ioan. And.

CASVS. Quæsitũ fuit à Papa qñ & vbi archieps suo pallio vtatur; & qñ, & vbi alij archiepiscopi eodẽ pallio vti debeãt. Papa rñdet, q Rom. Pon. solũ inter missarũ solemnia semper vtitur & vbicunq; pallio: quia assumptus est in ecclesiasticę potestatis plenitudinem. Alij vero scilicet archiepi nec semper nec vbiq;, sed solum in ecclesia sua in qua acceperunt iurisdictionẽ, certis diebus debẽt vti, q a vocati sunt in partẽ solicitudinis, & nõ ĩ plenitudinẽ ptãtis.

¶ *Glo. seq. ponit formam traditionis pallij.*

d ¶ *Ad honorem.*] Sub hac forma verborum traditur palliũ: Ad honorem Dei omnipotentis & beatæ Mariæ virginis & beatorũ Petri & Pauli Apostolorũ, & dñi Papæ Grego. & ecclesiæ Romanæ, & ecclesiæ talis tibi commissę, tradimus tibi palliũ de corpore Beati Petri sumptum: in plenitudinem pontificalis dignitatis, vt vtaris eo infra ecclesiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in priuilegijs ecclesiæ tuæ cõcessis à Rom. eccle. j. eo. c. vlt. & hi sunt natiuitas Dñi, festiuitates sancti Ioannis & S. Stephani, in Circuncisione, in Epiphania, in ramis Palmarũ, in cœna Dñi, in sabbato Sancto, tribus diebus Resurrectionis, Pentecostes, in festiuitate sancti Ioãnis Baptistæ, & omniũ Apostolorum, in tribus festiuitatibus beatæ Marię, in cõmemoratione omniũ Sãctorum, in Dedicatione ecclesiarũ, in principalibus festiuitatibus ecclesiæ tuę, in ordinationib' clericorũ, & ĩ cõsecrationib' epõrũ, in die anniuersarij suæ cõsecrationis. & arg. ad hoc. j. de fer. c. vlti. & de cõse. dist. 3. c. pnũciandũ.

Forma tradendi pallium archiepiscopis. · Quibus diebus archiepiscopi pallio vti possint.

¶ *Glo. seq. exponit litteram, dat duo similia, & signat contrarium.*

e ¶ *In ecclesia sua.*] Id est infra quamlibet ecclesiam suæ prouincię. j. eod. tit. c. 1. sed extra ecclesiã in processione vti non debet. j. eod. tit. c. 1. & sic miles post finitã militiã, cũ cingulo nõ ibit. C. de pxi. sac. scri. l. vlt. lib. 12. proconsul non vtitur insignis suis, priusquã intret prouinciam. ff. de off. procon. l. 1. simile est de vsufructuario qui scenica veste non potest vti nisi in scena. ff. de vsufru. sed & si quid. §. 2. arg. j. j. vt lit. pend. c. à memoria.

f ¶ *Solicitudinis.*] 2. q. 6. qui se.

EX tuatum.] sunt duæ partes. In prima gratiæ petitio, petẽtis motiuũ continens. In secunda petitionis limitata exauditio, motiuũ reprobans. Secũda: ibi, *Licet.*

CASVS. Archiepiscopo Compostellano in datione sui pallij dictũ fuit: Accipe palliũ & vtaris eo ĩfra ecclesiã tuam. ipse archieps pro negotiis ecclesiæ suæ frequenter exibat ꝓprouinciam suam, vnde reputabat sibi ad verecundiam q pallio non vteretur, cũ alij archiepi de Hispania vltra prouinciã suam de consuetudine generali suo pallio vterentur: quare petebat à Papa quòd extra prouinciam suã posset eo vti. Ad qđ Papa respondet, q illa consuetudo est potius dicenda corruptela, & de speciali gratia eidem concedit, vt si alia necessitate fuerit impeditus, ita vt ad ecclesiam sibi subiectam accedere non posset pro consecrandis suffraganeis suis, vel clericis ordinandis, & ad ecclesiam alienam necesse habeat declinare, vtẽdi pallio habeat facultatẽ in iam dictis casib', dummodo ad quem ecclesia pertinet, id permittat. Not. licet Papa alicui priuilegiũ cõcedat, non tamen ipse Papa vult q ille cui concessit, eo in pręiudiciũ alterius vtatur.

† Cap. 3. e. dit. in 3. cõpilatione.

CAP. V.

EX † tuatum tenore litterarum accepimus, quòd cum fuerit in concessione pallij tibi dictum, [vt ipso infra ᵍ ecclesiam tuam vtaris:] & tibi pro ecclesiæ tuæ negotijs frequenter extra tuam prouinciam cõmoranti, verecundum sit absq; pallio ʰ ministrare: (cum consuetudo ⁱ sit in Hispania generalis, quòd archiepiscopi extra suas prouincias, pallio indifferenter vtantur) vt extra tuam prouinciam vti pallio valeas, indulgeri tibi à sede Apostolica postulasti. ¶ Licet autem talis consuetudo dicenda sit potius corruptela ᵏ †: nos tamen de speciali gratia indulgemus ˡ tibi, vt si necessitate aliqua præpeditus, ad ecclesiam tibi subiectam accedere forte nequiueris, pro consecrandis suffraganeis tuis, vel clericis ordinandis & ad ecclesiam alienam propter hoc ᵐ te contigerit declinare: dummodo is ad quem ecclesia pertinet, id permittat ⁿ vtẽdi pallio ᵒ in iam dictis casibus ᵖ, liberam habeas facultatem.

† Vide. l. omnes iudices. cum gl. 1. C. de decur. lib. 10. & in authẽ. vt nulli iu. §. 1. in glo. magna. collatione. 9.

¶ Idem.

¶ In qualibet ecclesia suæ prouinciæ, permissis diebus, archiepiscopus missam celebrans, vti potest pallio.

g ¶ *Infra ecclesiam.*] Id est infra quamlibet ecclesiam prouincię tuæ. supra eod. cap. 1.

h ¶ *Pallio.*] Rationabili tamen causa potest vti vbique. 36. distin. cap. qui ecclesiasticis. §. ecce. similiter videtur quòd infula ᵃ possit vti vbique 21. distinct. cap. cleros. & clericos. videtur quòd vbique infra. eod. cum sis.

i ¶ *Consuetudo.*] Et mala: & est ratio quia sicut pallium fortiter postulanti datus, vt 100. distin. c. prisca. ita datum fortiter custoditur: & si trãsferat se ad aliam sedem, non tamen cum eo pallium transfertur. j. de postu. c. bonę. ij in fin. vnde pro parte est beneficium personale, quia cum persona sepelitur. j. eod. c. ad hoc. & pro parte locale, quia non transfertur cum persona ad alium archiepiscopatum, sed remanet ibi j. de postula. c. bonæ. 2. in fine.

ᵃ Forte mitra: in his enim non designatur plenitudo officij sicut in pallio. Ioan. And.

Archiepiscopo translato, non transfertur pallium.

¶ *Glossa sequens obijcit.*

k ¶ *Corruptela.*] Sed videtur q non sit corruptela, & q sit tolerandum. ff. de offi. procon. l. 1. vbi proconsul vtitur suis insignis vbiq; postquam egreditur vrbem.

¶ *Glo. seq. reddit rationem.*

l ¶ *Indulgemus.*] Hoc ideo dicit: quia non est licitum alicui celebrare vel prædicare in alia prouincia, nisi ad hoc fuerit inuitatus. 7. quæst. 1. episcopi vel presbyteri. & 9. quæst. 2. nullus primas. & 6. quæst. 3. scriptum est.

m ¶ *Propter hoc.*] scilicet pro ecclesiis consecrandis, & clericis ordinandis.

n ¶ *Permittat.*] Not. q Papa licet alicui det priuilegium, non vult tñ q vtatur eo in præiudicium alicuius. sic j. de off. ordi. ca. licet & j. de transla. c. licet j.

o ¶ *Pallio.*] suo scilicet, & non illius ad cuius prouinciam declinat: cum sit personale. j. eo. c. ad hoc.

p ¶ *Casibus.*] Duobus præmissis, non aliis. quod enim in quibusdam permittitur, in aliis prohibetur. arg. ff. de iud. l. cum prætor.

† Concor. l. vbicunq. cum glo. & ibi Bart. ff. de fideiu. & in l. si dubitetur. §. ita demum. eo. tit.

Cum

CVm sis.] In prima decisa cōsultatio. In secūda rñsio: ibi, *Vbicunq;*. CASVS. Quæsitum fuit à Papa quando & quibus diebus archiepš vti debeat pallio? Rñdet q̄ vbicunque fuerit archiepiscopus infra suam prouinciam in celebrationibus missarum solemnibus diebus pallio suo vti potest.

¶ *Glossa sequens obiicit, & dupliciter soluit.*

a ¶ *Vbicunque.*] Hic vr ex eo q̄d dicit, vbicūq;, q̄ etiam extra prouinciā archiepš pallio possit vti, sicut proconsul. ff. de offi. procons. l. 1. Sed ℨ. ℨ. eod. c. 1. & c. ex tuarū. sed quod dicit vbicunque, restringe, i. id est infra quālibet ecclesiam tuæ prouinciæ. ℨ. c. 1. vel, vbicunque, si habeat priuilegium ad hoc. & ille ad cuius prouinciā vel diœcesim trāsit, id permittat. ℨ. eo. ex tuarū. & sic planū est.

QVia nos.] In 1. decisa consultatio. In secunda rñsio, ibi, *Inquisitioni*. CASVS. Quidam archiepš quæsiuit à Papa vtrum tā in sua diœcesi quàm in aliena, possit celebrare absque pallio & sandaliis? Rñdet Papa q̄ potest, non tñ semper in sua diœc. debet celebrare cum pallio, sed certis diebus, qui sunt in suo priuilegio expressi. & p hoc soluitur alia quæstio, qua quæsiuit, vtrum pro defunctis cū pallio debet celebrare.

b ¶ *In aliena.*] De licentia diœcesani epi, aliàs nō: q̄ nō debet ponere manū i messem alienā: vt 6. q. 3. scriptum est. & 9. q. 2. null⁹ primas. priuatim tñ posset sine licentia. ℨ. de cle. peregri. tuæ. diœcesanus debet illum inuitare. 9. q. 2. epi vel presbyteri.

c ¶ *Priuilegiis.*] Qui specifice sint dies illi, nescimus, ᵃ nisi sint illi qui enumerati sunt. ℨ. eod. ad honorem. & j. de fer. conquestus.

d ¶ *Quarta.*] Satis soluta est p hanc rñsionem, q̄a recipere debet priuilegiū suū: & si ibi continet q̄ possit celebrare cū pallio p defunctis, ita obseruet fm q̄d ibi cōtinet. simile j. de priu. si de terra. ADDITIO. Et melius in c. porro.

CAP. VI.

CVm † sis: & infra. ¶ Vbicunque ᵃ fueris in missarum celebrationibus constitutus, diebus solemnibus vsum pallij (per quod plenitudo pontificij † designatur) poteris liberius exercere.

¶ Honorius tertius archiepiscopo Tri.

¶ *Sine pallio & sandaliis, potest archiepiscopus celebrare.*

CAP. VII.

QVia nos: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd tam in tua quàm in aliena ᵇ diœcesi, potes sine pallio & sandaliis† celebrare: qui vtique in tua diœcesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in ecclesiæ tuæ priuilegiis ᶜ sunt expressi. Sicq; soluta est quarta ᵈ quæstio, qua quæsiuisti, an tibi sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare.

TITVLVS IX.

De Renunciatione.

¶ Alexander iij. Londoñ. episcopo.

¶ *Non datur licentia cedendi episcopo qui propter senectutem vult cedere, si necessarius vel vtilis sit ecclesiæ sua.*

CAP. I.

LItteras †: tuas: & infra. ¶ Si tuā aut † senectutē ᵉ, aut insufficientiam ᶠ forte considerans, te tamquā emeritū † postulas relaxari: scito nos credere quòd tutius sit hoc tempore, si commissa tibi ecclesia sub vmbra tui nominis gubernetur, quàm si alteri nouæ ᵍ incognitæque personæ gubernanda in tanto discrimine committatur: maxime quia in te vigor deuotionis & fidei, etiam corpore senescēte, non deficit, sed vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora cōscendit: & infra. ¶ Monemus te igitur, vt super hoc diebus istis nulla tè facias importunitate molestum, quia indecens omnino probatur, prius soluere militiæ ʰ cingulum, quàm cedat victori aduersitas præliorū.

¶ Idē † abbati Dolen. & priori de Antig.

¶ *Qui abiurat beneficium, licite potest illud (si denuo eligatur) obtinere.*

CAP II.

CVm † inter P. Gaufridi, & quosdam alios canonicos sancti I. super spirituali † beneficio, scilicet stallo in choro, & loco in capitulo, quæstio fuisset diutius agitata: & infra. ¶ Ideoque vobis mandamus, quatenus si præfatum P. inueneritis de consensu † maioris partis capituli fuisse de prædicto beneficio auctoritate Apostolica inuestitum, eum faciatis beneficium ipsum pacifice possidere; non enim videtur nobis impedimentum afferre iuramentum ⁱ, quod de eodem

DE RENVNCIATIONE.

¶ *Quia ea quæ postulatione, electione, vel translatione acquiruntur, plerunque renunciatione perduntur: ideo ponitur hæc rubrica.*

De hac materia tractatur 7. q. 1. & quæstio. 2. & 17. q. 1. & 21. q. 2.

LIteras.] In prima ponitur decisa supplicatio. In secūda: ibi, *Si tuam.* ipsius repulsio. In tertia: ibi, *Monemus.* conclusio. Ioan.

CASVS. Eps Lōdoneñ. sæpe petiit licentiam cedendi à dño Papa. rescribit ei Papa dicens, q̄ quāuis ipse considerans senectutem suam aut insufficientiā suam petat renunciandi licentiam, sciat q̄ Papa credit, q̄ tutius sit ei illam ecclesiam sub vmbra sui nominis gubernari, q̄ alicui nouę incognitæq; psonę in tanto discrimine cōmitti: quia in ipso vigor deuotionis & fidei, etiam corpore senescente non deficit, sed vergente deorsum cōditione corporali feruor spiritus ad sublimiora conscendit. monet ergo illū vt super hoc diebus istis nulla importunitate faciat se molestū, q̄a indecens est prius soluere militiæ cingulū q̄ cedat victoribus aduersitas præliorum. Not. q̄ non statim danda est cedendi licentia, licet quis dicat se senem & insufficientem, maxime cū bene administrauerit. Item

indecens est prius militiæ soluere cingulum: &c.

¶ *Glo. seq. textum determinat, & remittit.*

e ¶ *Senectutem.*] Non enim quælibet senectus ⁴ facit, vt quis possit petere cessionem, sed ea sola quę hominem reddit prorsus ineptū. j. eod. nisi. §. debilitas. pp quas causas possit quis renūciare, tradit j. eo. nisi. & j. eod. post translationem.

¶ *Gl. seq. textū fortificat.*

f ¶ *Insufficientiā.*] Hæc est iusta causa ad renunciandū, quia defectus scientiæ non solū impedit promouendū. ℨ. de elect. cōgregato. immo deiicit iā promotū. j. de ætā. & quali. c. vlt. & de hoc habebis j. eo. nisi.

g ¶ *Nouæ.*] Sic enim iudex poti⁹ debet causam differre, q̄ eā nouo iudici delegare. ff. de va. mo. prætor. §. vlti. arg. 19. q. 3. monasterus.

¶ *Glo. seq. dat similia.*

h ¶ *Militia.*] Sic 7. q. 1. scisitaris. non enim solui debet milites, nisi completis stipēdus. C. de iis q non imple. stipen. l. 2. lib. 10. & nil creditur esse actū, &c. C. de iis quib. vt indig. l. penul. in fi. & frustra velociter currit, q pri⁹ q̄ ad metas perueniat, deficit. ⁱ de pœn. dist. 3. in casum. arg. 7. q. 1. nihil. & magis delinqt qui inceptam causam dimittit, q̄ qui nunquā ad causam venit. in Authen. de litigio. §. omné. coll. 8. & qui ponit principiū, totū supplere debet vsq; ad fin. de cōsecra. dist. 1. null⁹ eps. ᵏ ADDITIO. Et cordi nobis est omnia cœpta ad finem perducere. Et alibi dicit Tullius, q̄ nihil est i humano genere difficilius quàm inuenire perfectionē. C. de emen. Iusti. co. l. vni ca. in prin. & De⁹ opus imperfectum nō nouit. j. de bap. maiores. vers. sed adhuc. secundum Host. Ioan. And.

CVm inter P.] CASVS. Iste P. impetrauit litteras, & subiecit se misericordiæ capituli, renunciādo & abiurando litteras, & maior pars eum recepit, minor ℨdixit, secundum Host. Prima pars decisæ narrat factum. Secunda ibi, *Ideoq;*. dat iudicium. Ioan. And.

CASVS. Iste P. Gaufridi abiurauit beneficium suum: Postea obtinuit litteras à dño Papa, vt in eadē ecclesia reciperet, & sic auctoritate literarū dñi Papæ à maiori parte capituli fuit receptus. Quidam canonici ℨdicebant eidem, opponendo sibi iuramentum, & ideo ℨ iuramentum non erat recipiendus. cū super hoc fuisset q̄ō diutius agitata, mandat Papa quibusdam, quatenus si prædictū P. inuenerint de consensu maioris partis capituli fuisse de prædicto beneficio auctoritate apostolica inuestitum, eū faciant beneficij possessione pacifica gaudere, non obstante iuramento, q̄d de non repetendo vlterius eodē beneficio pponitur pręstitisse, in quo cōsensus maioris & sanioris partis capituli intercessit. Not. q̄ iuramētum non extenditur ad ea, de quibus vel super quibus non est iuramentum faciendū. Item ius semel amissum, non reuiuiscitur. Itē sententia maioris & sanioris partis debet præualere.

i ¶ *Iuramentum.*] Iste P. abiurauit ⁷ beneficium suum, q̄ decætero ipsum non repeteret, sed non iurauit q̄ nō reciperet, si iterū eligeretur. j. q̄d met. cau. ad audientiam. iuramentū ⁸ non extenditur ad eā de quibus non fuit cogitatū in iuramento, & q̄ tunc nō extant. j. de iureiu. cleric⁹. sicut nec rescripta extenduntur ad lites q̄ nō extabāt tpe impetrati rescripti. ℨ. de rescri. c. vlti. & transactio nō extēdit ad ea de quibus non fuit dictū vel cogitatū. C. de transac. si de certa. & C. de iudi.

¹ Cap. 1. e. tit. in 4. cōpilatione.

² Pontificalis officij.

³ Pontificia.

¹ Dicebat Hostiensis hoc verbū generale, vbicunq;, ad quatuor restringendum, ad prouinciam, ad ecclesiā, ad missarū solemnia, & ad certos dies: & sic vt, q̄ si sub papilione, vel in castris, in aliqua priuata domo, extra ecclesiam & eundem c. de consue. dist. 2. con cadimus. quamuis intra suam prouinciam, archiepiscopi celebrent, pallio non vtentur. Ioan.

² Video hic notas nostras in hoc caput.

³ Cap. 2. e. tit. in 2. cōpilatione.

⁴ Alias ius: Si tuā aut.

⁵ Sed hoc paulo antea enumerantur glo. in c. ad honorem hoc titulo.

¹ Tex. est in l. quero, §. si venditor. ff. de ædil. edic. & in l. si quis in conscribendo. C. de pact.

⁴ Senex viridis gubernationi sane opera in l. 8. Hieronymus in epistola ad Nepotian. Archidiaconus in c. si ta. dist. 86.

⁵ Ita legi in omnibus manuscriptis fide dignis. & non immerito perpetua in sacra fuit.

⁶ Aliàs, abbati, & Priori de Antig.

¹ Hieronymus ad Lucinum: Cepisse, multorum est, ad culmen peruenisse, paucorum. Ioh. And.

² Cap. 3. e. tit. in 2. cōpilatione.

³ Aliàs speciali.

⁴ In codice Barbatia. de consensu maioris & sanioris partis capituli, &c.

⁵ Concor. text. in l. quamuis, & ibi. Bar. ff. de furtis.

⁷ Melius dr̄ eiurauit, hoc est renunciauit.

⁸ Albericus tract. de statutis lib. 2. q. 25. Dec⁹ in Rub. C. qui admit. & in l. in ambiguis. §. quoties. ff. de reg. iur.

[illegible]

C.de indi.licet.vnde non obstat in aliis.& sic isti P.non obstat iuramentum, cum non agat ex prima sua receptione, sed ex nouo iure post iuramentum præstitum, acquisito de consensu maioris & sanioris partis capituli, quia alia est modo causa petēdi. ff.de excep.rei iudi.& an eadē.ff.de illit.ac.l.habebat.& j.de causa pos.c.vlt.

a ¶ *Maioris & saniorum.*] Et sic standum est maiori parti.65.dist. sane.& 19.distin. in canonicis.& ff.ad munici. qđ maior. Quid iuris sit seruandum de hoc, not. ā.de elect.c.ecclesia vestra.in fi.

b ¶ *Intercessit.*] supple post suam renūciationem. Iste P.post suam renunciationem obtinuit litteras à Papa vt reciperetur in ecclesia illa. sic iste inuestitus fuit de bñficio illo auctoritate Papæ, & de cōsensu maioris partis, & sic pars minor nō potest obijcere iuramētū.

non petendo vlterius proponitur præstitisse, si consensus maioris[a] & sanioris partis canonicorum ecclesiæ intercessit[b].

¶ Idem episcopo Verulano.

¶ *Qui renunciauit beneficio suo, illud repetere non potest.*

CAP. III.

EX† trāsmissa relatione abbatis[c] sancti N. de Ceparano, nostris est auribus intimatum, quòd P. Rubeus clericus dum† infirmitate† laboraret, apud monasterium sancti Saluatoris sibi petiit habitum monasticum indulgeri: qui recuperata postmodum sanitate, ad monasterium illud gratia complendi votum[d] accessit: & ibidem moram aliquantulam faciens, ea, quæ prædictæ ecclesiæ sancti N. contulerat, sibi fecit restitui: nunc autem mutato animo laborat, vt restituatur in ecclesia supradicta. ¶ Verum quoniam iam dicta ecclesia ab eo soluta dignoscitur, ex quo ea, quæ sibi contulerat, ad petitionem suam resignauit[e] eidem: Mandamus, quatenus (si res ita se habet) prædictum abbatem & socios eius ad receptionem P. nulla ratione cōpellas inuitos: nec à populo† Ceparano cōpelli permittas: hortari tamē eos poteris, vt illum non tamquam vnum de ecclesia, sed quasi de nouo recipiant in socium & in fratrem.

† Cap.4.e. titu.1.cōpilatione.

† Aliàs ita: dum olim infirmitate nimia laboraret.

† Iuxta illud: Dū fuero languorē, fero religionis amorem; Expers languoris, nō sum memor huius amoris.

EX trāsmissa.] Prima pars ponit querelā. Secunda prouidet: ibi. *Verum quoniam.* Ioan. And.

CASVS. P.Rube⁹ sancti Nicolai clericus de Ceparano infirmitate laborās, apud sancti Saluatoris monasteriū petiit sibi habitū monasticum indulgeri: tandē sanitate recuperata trāsiuit ad monasterium prædictum gratia cōplendi votum suum, & aliqua mora facta in monasterio, fecit sibi restitui illa quæ contulerat ecclesiæ Sācti Nicolai: postmodū nihilominus iste P. volebat vt restitueref in ecclesia prædicta, voluntate mutata: sed abbas de Ceparano & quidam clerici eum recipere nolebant: vnde significauit hoc dño Papæ idem abbas. Super hoc scribit Papa epō Verulano, ꝙ dicta ecclesia ab eo soluta est, ex quo ea quæ sibi contulit, ad petitionem eius restituit. mandat Papa quatenus si res ita se habet, prædictum abbatem & socios eius ad receptionem illius P. nulla ratione compellat, nec compelli permittat, tñ rogare poterit illos, vt illum recipiant non tñ tamq̄ vnum de ecclesia, sed quasi de nouo recipiant eum in socium & in fratrem. Nota ꝙ suo iuri quis tacite renunciat. Itē non potest quis redire ad illud cui renunciauit. Item actio semel extincta non reuiuiscit.

c ¶ *Abbatis.*] id est, prælati, quia ecclesia secularis est, & non regularis: & est nomen dignitatis. & iste P. Rubeus erat ibi canonicus.

¶ *Glo.seq.signat contrarium, & dupliciter soluit.*

d ¶ *Votum.*] non ꝙ emisisset votū, sed ꝙ emittere proponebat. j.de reg.cōsulti. Arg.ꝫ.j.de reg.super eo. Non est ꝫ.ibi habitus fuit ad professionē, hic ad probationē tñ. vel hic nullum habitū suscepit: & si suscepisset, non obstat: nā habitus solus sine professione nō facit monachū. j.de reg.porrectū.& j.q. cleri.vel vouen. c.cōsuluit.

¶ *Glo.seq.obijcit, & tripliciter soluit, & remittit.*

e ¶ *Resignauit.*] Sed qualiter bona illa sibi restituta fuerunt? ex quo enim semel fuerunt acquisita ecclesiæ, non debēt ei amplius restitui.15.q.2.nulli.17.q.4.sunt qui opes? Rñ. iure poli, non iure fori. 17.q.4.quicunque.argu.j.de dona.inter vir.& vxo.mulieres.& in Auth.de mona.§.si vero.coll.5. vel de facto fuit hoc, potius q̄ de iure, si transiuerunt in proprietatem ecclesiæ. Vel forsan sub conditione cōtulerat illa bona, si ibi perpetuo remanere deberet. De hac materia notatur j.de cleric.coniuga.c.quod ad te.

ADmonet.] Primo ponit prohibitionem. Secūdo ipsius transgressionem puniri præcipit: ibi. *Quod si quis.* Ioan. And.

CASVS. Eps Torn. significauit dño Papæ, ꝙ quidam intrabant ecclesias suæ diœce. quę pertinebant ad suam iurisdictionem, & detinebant & dimittebant eas absq̄ue suo assensu & propria auctoritate: Papa mandat sibi vt ipse prohibeat omnibus personis sui episcopatus, vt nullus auctoritate sua audeat intrare ecclesiā, vel eam dimittere sine auctoritate sui superioris, & qui contra hoc fecerit, merito punietur.

f ¶ *Intrare.*] 16.q.7.nullus omnino. j.de iure patro. cura pastoralis. aliàs nisi talia beneficia dimiserint, sunt excommunicandi vsq; ad debitam satisfactionem. j.de insti.ex frequentibus.

¶ Idem episcopo Tornacensi.

¶ *Beneficiatus sine licentia prælati sui beneficio renunciare non potest.*

CAP. IIII.

ADmonet: & infra. ¶ Vniuersis personis tui episcopatus sub districtione prohibeas, ne ecclesias tuæ diœcesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque assensu tuo intrare[f] audeant, aut detinere, aut te dimittere inconsulto[g]. ¶ Quòd si quis contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, in eum canonicam exerceas vltionem.

¶ *Glo.seq.allegat duas concor.tractat quod de inferioribus prælatis. exponit quod dicit fines c.de canonica vltione, dicit quod si prælatus ratificet, & quod de trāsitu ad religionem. demum arg.pro opin. Vincen. quam reprobat.*

g ¶ *Incōsulto dimittere.*] vt 7.q.5. eps de loco. j. de priuil.cū & plātare. §. in ecclesijs. idem est in clericis aliorum plātorū, vt abbatū & cōsimilium, sine quorum ꝯsensu ecclesias nō debent dimittere.63.dist. c.1.& 2.& 53.dist.c.1.qđ si fecerint, possunt reuocari, & nisi admoniti redierint, sunt excōicandi.7.q.1.si quis vero.& c.seq.& hæc est canonica vltio, vt dicit hic in fi.& si plātus suus transitum ratū habere noluerit, potest illa ecclesia ordinari p illum ad quē spectat. j. eo.qđ in dubiis. & hic in fi. ad religionem tñ transire possunt.19.q.2.duæ sunt. & etiā regulares petita licentia, quāuis nō obtenta. j.de regula.licet. Item arg. est ex hac littera, ꝙ vn⁹ plātus nō possit ad aliā plāturā eligi in alia ecclesia, vel etiam canonicus: sed tñ postulari: qm̄ prælatus ille vel clericus non habet facultatem recedendi ab ecclesia sua sine licentia epi sui; Vnde eius ꝯsensus illegitimus est, qđ cōcedebat Vinc. s & si eps malitiose eum non vult concedere, cogendus est per superiorem. arg.j.de iure patro. nullus.& sm eum habet locum electio tantum in clericis eiusdem ecclesiæ; nos hoc non dicimus, immo clericus alterius ecclesiæ bene potest eligi ad aliam ecclesiam, dūmodo aliàs sit idoneus, & in eodē epatu, & in alio & tenet electio. s.de elec.cū inter canonicos. vbi de hoc. imploranda est tñ licentia sui epi, & si denegaret eam, cōpelleretur per superiorem si malitiose hoc faceret, p decr.nullus. j.de iur.pat.

Vox, populo, deest in omnib⁹ manuscriptis, sed erat expositio marginalis, quę irrepsit in textum. in antiquis enim ita habebatur, Ceparano, id est, à populo Ceparano.

Prælat⁹ an debeat eligi vel postulari ad aliā platurā.

¶ Clemens tertius.

¶ *Contra petentem beneficium admittitur spontaneæ abiurationis exceptio, etiam causa renūciationis non adiecta: contra quam actor replicare poterit, quòd non sponte renūciauit: et qui melius probauerit, obtinebit.*

CAP. V.

SVper† hoc qđ sciscitaris†, vtrū ecclesiastica beneficia

† Cap.1.e. titu.2.cōpilatione.

† Aliàs ita: Super hoc quod sciscitaris à nobis: & vide notas hui⁹ capitis.

† In antiquo apparatu: sed in apparatu huius cōpilationis dixit hic contrariū. Ioā. And.

† Hic casus Bernar di est, & in vetustis codicibus reperitur.

SVper hoc.] Communis diuisio. secunda: ibi, *Sec tua.* & habet varias lecturas. Ioan. And.

CASVS. Quidā petebat beneficium suum de quo fuerat canonice institutus, obijciebatur ei in modū exceptionis, ꝙ nō poterat repetere ipsum, q̄uis ad ipsum ptinuerit, q2 dū quiete possidebat illud, sponte abiurauerat: replicabat actor ꝙ non sponte renunciauerat, & hoc vterq; probare volebat. Primo quæritur an exceptio spontaneæ abiurationis obiecta, nulla causa resignationis assignata, sit admittenda. & dato ꝙ sit admittenda, quærit an testes actoris, qui dicunt ꝙ non sponte renunciauit, post sint admittendi, an testes rei qui dicunt ꝙ sponte sorte renūciauit? Rñdet Papa ꝙ nō est verisimile, ꝙ aliquis renunciet beneficio suo sponte multis laboribus acquisito sine magna causa, tñ testes super spontanea renunciatione sunt recipiendi: nec est superuacuum, si iudex inquirat causam renunciationis si voluerit, aliàs non tenetur & si inuenerit illam probabilem, id est, non vi vel metu, &c. admittet eam & imponetur silentium actori, nisi ipse replicando probauerit ꝙ sponte non renūciauit. in fine rñdet quasi tacitæ quæstioni, & quo potest hoc esse, cum illa sit negatiua, s. ꝙ sponte non renunciauit? & ipse rñdet ꝙ licet videatur negatiua, tñ talis negatiua habet in se implicitam affirmatiuam, scilicet ꝙ coactus renūciauit, & ideo super illa assertione implicita probationes actoris sunt admittēdæ, & sententia proferenda pro eo qui melius probauerit. Bernardus.

Nota quòd est verisimile, quòd aliquis renunciet sponte iuri suo, cum contra talem præsumptionem admittatur probatio. Item

licitum est vnicuique suo iuri renunciare. Item negatiua habens in se affirmatiuam, probatur. Item dignitas & testium opinio de iure est consideranda.

a ¶ *Reposcentibus.*]id est, petentibus.

b ¶ *Sine causa.* id est, sine adiectione iustæ causæ renunciationis.

c ¶ *Verisimile.*] Contra istam psumptionẽ bene admittitur probatio in ƺrium: vt j. dicitur in rñsione. j. de præsum ptio. quia verisimile.

¶ *Glo. sequens primo dicit valere renunciationem sine causa. Secundo ad textum signat contrarium, ponit opi. & solutionem.*

Secundũ Abbã. & Tancr. & idẽ Innoc. qui dat etiã exemplum de omni latione contractus & de volente religionem ingredi. Ioan. And.

d ¶ *Resignationis.*] Licet non sit allegata ab ipso reo, forte ideo renunciauit, quia habebat plura beneficia. j. de præben. c. referente. vel quia simoniace fuerat adeptus illud. j. de psump. non est verisimile. maxime dico, quia idem esset si nullã causam allegasset, & hic non dr̃ q reus causam allegauit, sed iudex hic quæsiuit: quia sufficit allegare spontaneam renunciationem sine aliqua causa, nec tenetur etiã allegare causam, nec iudex tenetur inquirere causam. & hic notat cũ dicit infra, ideoq; superuacuũ esse, &c. q. d. si vult potest inquirere, aliàs non tenetur: quia sufficit q sponte renũciauit. j. c. prox. Quidam signant. ƺ. j. de resti. spol. solicite. ibi non recipiuntur testes illius qui allegabat spontaneam abiurationẽ ante restitutionem, & hic recipiuntur ante & post restitutionẽ. Ita soluebant quidam, hic non allegabatur q spoliatus renũciauerit: si hoc fecisset, non admitterentur probationes ƺ eum; vt ibi. sed vbi cessit non spoliatus, licet psumatur pro eo q inuitus hoc fecerit, auditur tñ aduersarius volens probare spontaneam abiurationẽ, qua probata si iterum actor vult replicare q non spõte, bene auditur. Ad hoc vt nullum sit ƺrium, ita dicas q hic & illa solicite in diuersis casibus loquuntur, nec se tangunt. qui enim p metum vel p vim renunciat beneficio vel iuri suo, tenet quidem renunciatio, quia hoc voluit licet coactus, & sic pditur dñium ex toto: quia coacta volũtas, voluntas est. 15. q. 1. merito. & ff. qđ met. cau. si mulier. §. si metu. & l. metũ aũt. §. sed qđ ptor. & sic habet locum in hoc casu actio qđ met' cã. quæ appellat actio ptoria. ff. eo. tit. & si mulier. §. si metu. & in hoc casu loquit hæc decr. nec talis proprie dr̃ spoliatus. vnde non potest petere restitutionẽ, cũ non fuerit spoliatus: immo tradidit dñium licet per metũ, vt dictũ est: sed datur illi actio ptoria qđ metus causa, & hic agebat actione in rem. simpliciter petendo ecclesiam suã. sed opponebatur sibi spontanea abiuratio qñ res petita tradita est p metum: agitur actione in rem & in psonam, & si promissio tñ per metum facta est, & agitur vt res tradatur, habet exceptionem qđ me. causa. ff. qđ me. cau. metum. §. sed q ptor. sed spoliatus remanet dñs vel quasi, & pdit solam possessionem: & in hoc casu habet locum actio vnde vi. siue interdictum possessorium, & in hoc casu loqtur illa decre. solicite. & ibi renunciauit spoliatus. & sm̃ hæc nulla exceptio potest opponi quæ tangat dñium eius q petit restitui: quia quæstio spoliationis priuilegiata est. j. de ordi. cogni. sup spoliatione. nec potest referri spoliato quæstio proprietatis, q non habebat ius vel q nõ sit canonice institutus. j. de resti. spol. item cũ quis. & c. in litteris. & c. ex conquestione. & ideo in casu c. solicite. non auditur qui ei refert quæstionẽ qui sponte renũciauit siue abiurauit. quia illa duo simul stare non possunt, q vnus petat restitui, & aduersarius agat de proprietate, hoc esset ƺ ordinem iuris. C. de rei vendicatio. ordinarij. sed hic petebat ecclesiam agendo reali actione simpliciter; vnde aduersarius potest obijcere exceptionem peremptoriam, & docere de iure suo, & actor potest replicare. & sic vterque debet docere de sua intentione sm̃ q hic fit, vt dicit in fi. & in fi. apparebit quis melius probauerit: & ita plana est quæ consueuit difficilis reputari.

Vide l. si mulier. ff. de re. amot. & l. sed & si quis. §. nec distinguimus. ff. de vsufru.

Facit qđ habetur. ff. de calũ. l. 1. & 2.

Renunciatio beneficij facta per vim an teneat.

e ¶ *Non vi.*]Sed sponte.

f ¶ *Metu.*]Et tamen metus continet in se vim, & ideo superflue dicitur, non vi. ff. quod metus causa. l. 2.

g ¶ *Oppressione.*]C. quod met. cau. per impressionem.

¶ *Glossa sequens arg. à contrario, & illud argumentum reprobat.*

reposcentibus [a], obiecta spontaneæ abiurationis exceptio, sine causæ [b] cognitione sit admittenda, & an actoris, quòd sponte non renunciauit, an rei de spontanea renunciatione debeant probationes admitti? § Sic tuæ experiẽtiæ respondemus, quòd nulla ratio hoc verisimile [c] reddit, vt quisquam beneficium multis forte expensis & laboribus acquisitũ, quo sustentari debet, facile sine magna causa sua sponte resignet: ideoque superuacuum esse nõ credimus, causam resignationis [d] diligẽter inquiri †: quam si forte probabilem, id est, non vi [e], nec metu [f], nec oppressione [g], nec interuẽtu pecuniæ [h], nec promissione [i] † extortam iudex inuenerit, maxime si non interuenerit iuramẽtum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod fere semper à malo [k] est (nisi replicatio canonica [l] fuerit opposita [m]) admittere [n] non postponat. Porro licet negantis [o] factum, per rerum naturam nulla sit probatio †, eius tamen qui spontaneam renunciationem negat [p] (cum implicite & quodammodo replicando inficietur [q] super assertione sua, habito ad dignitatem [r] & opinionem respectu) probationes credimus admittendas.

¶ Idem.

§ *Qui sponte renunciauit electioni de se factæ, super ipsa vlterius audiri non debet.*

CAP. VI.

IN † præsentia nostra: & infra. § Licet igitur iudex non

h ¶ *Pecuniæ.*]Quæ pro expensis etiam in talibus non debet dari. j. de pact. cum pridem. & j. de rer. permuta. ad quæstiones. ex eo q dicit, nõ interuẽtu pecuniæ, videtur à ƺrio sensu: quia si interuentu pecuniæ renunciasset, q talis renunciatio non tenuisset, & sic restitueretur ei ecclesia; sed hoc falsum est, quia licet renunciatio non teneat, tñ priuari debet iste, quia simoniã commisit pecuniã recipiendo pro re spirituali, & ideo põt suppleri, maxime si restitueretur in casu isto, de grauia sola hoc fieret.

i ¶ *Promissione.*] In casu isto bene restitueret ppter dolum aduersarij. simile j. eod. sane.

Vide l. post rem. & gl. ff. de transac. l. 1. ff. quæ sen. si. appel. rescin.

k ¶ *Malo.*]scilicet non credentis. 22. q. 1. ita ergo. & j. de iureiur. & si Christus.

l ¶ *Canonica.*] scilicet, vt actor neget se sponte renunciasse.

m ¶ *Opposita.*] Et probata, supple, vt sequit in §. porro.

n ¶ *Admittere.*]Cũ effectu, maxime si probabit reus iustam causam recusationis, obtinebit: nisi actor p replicationem repellat exceptionem, & hoc est qđ sequitur: nisi replicatio, &c.

Cap. ex tenore. de probationibus.

o ¶ *Negantis.*] De hac negatiua dictũ est supra de electio. bonæ. dic vt ibi.

p ¶ *Negat.*]Est enim quoddam factum prægnans, qđ includit in se affirmatiuam [a], quia hæc propositio: non sponte renunciauit; includit in se hanc affirmatiuam; coactus renunciauit: & hãc probat actor in sua replicatione. simile C. de codicil. nec codicillos. & j. de suc. ab intesta. cum dilectus. & 3. q. 9. indicas.

a Concor. tex. in l. cum exceptione. ff. de except. & ex qui. cau. maio.

q ¶ *Inficietur.*]id est, neget spontaneam renunciationem.

¶ *Glossa sequens notat, & dat simile, Secundo arg. pro & contra. remittit, & opi. ponit, quæ dat aliam lecturam.*

r ¶ *Ad dignitatem.*] scilicet testium: & sic non semper statur numero testiũ, immo considerari debet dignitas testium, & alia de quibus habes 4. q. 3. si testes. cum duobus cap. seq. & j. de testi. in nostra. sic & in electionibus. s. de elect. ecclesia vestra. vbi de hoc. & sic obtinebit qui melius probabit de sua intentione. Sed qualiter pronunciabit hic iudex? numquid debet pronunciare q sponte renunciauit, vel q non sponte renunciauit? Vr̃ q sic: quia super his inducuntur testes; sed hoc non vr̃, immo vr̃ q iudex pronunciare debeat sup principali q̃stione, quæ est de renunciatione ecclesiæ. De hac materia an debeat iudex pronunciare sup incidẽti vel nõ, dicetur. j. de ordi. cogni. intelleximus. Alij intelligunt hanc litterã habito respectu ad dignitatem, s. partium: quia si ille qui dicit q metu renunciauit, esset homo pclaræ dignitatis & opinionis, præsumptio esset ƺ illum qui dicit q nõ sponte renunciauit. ff. qđ me. cau. non est. & ideo magis apertæ probationes requirũtur ab ipso: vt in l. illa dr̃. & nihilominus habendus est respectus ad dignitatẽ & opinionem testium, vt dictũ est. Si enim ille qui obijcit q spõte renunciauit, habeat meliores testes, ei stabitur, non obstãte dignitate alterius. arg. illius decr. quia verisimile. j. de præsump. & hoc. versi. nulla rõ. & c. 3 & tñ recipiuntur probationes q sponte renunciauit. In casu isto posset dici iure nouo, q exceptio hæc abiurationis sponte factæ, p iuramentum lite contestata impediat sup principali quæstione, cum negotium p iuramentum sit finitũ. j. de lit. cõtest. c. vnien. & j. de celeb. miss. cum Marthæ. vel hic reus de plano confitebat q beneficium illud qđ petebat actor, ad ipsum actorem pertinuit. sed sponte illud renunciauerat, & sic nõ fuit alia cõtestatio necessaria hic. Bernardus.

Testium dignitas est consideranda.

Concor. tex. in vers. fin. cũ glo. ff. de iur. & in l. ad testium. §. conditionẽ. C. de testa. per Bar.

IN *præsentia.*]Primo ponit generalem causam confirmationis sententiæ. Secundo specialem: ibi, *Quia tamen.* Ioan. And.

CASVS. Duo [a] electi fuerunt ad quandam abbatiã, scilicet N. & quidã alius. causa cõmissa fuit quibusdã iudicibus: vel p ordinariũ tractabatur causa: fuit lata sententia ƺ ipsum R. & alteri fuit adiudicata abbatia. & ipse R. appellauit. causa appellationis commissa fuit epõ Dulmeñ. & eius coniudici: corã quibus dicebat R. sententiam non valere, quia in sententia non exprimebat quare ƺ ipsum lata fuisset, & ppea pars aduersa probare debebat sñiam iustã fuisse. In ƺrium rñdebatur, q ista non sunt necessaria, præsumendum enim erat p sñia iudicis: demũ causa ista delata est ad dñm Papã.

a Hic casus Bernardi est, & in vt tustis continuatio p̃ pertinet.

Papa

Papa vero auditis hincinde propositis, dicit q̄ iudex non semp debet animū suum applicare ad vnā speciem ꝓbationis, sed oīa debet considerare quæ fiunt in eius p̄sentia, & ex his informare debet motum animi sui, & formare sententiā, & pro sententia semp p̄sumitur donec in ɔ̄rium aliquid ostēdatur, pp̄ iudicis auctoritatem. sed si nihil ꝓbatū fuisset coram ep̄o Dulmeñ & suo coniudice, standū est sentētiæ, nisi iste R. eam ostenderet irritandā. tum quia constitit dño Papæ per litteras quorundā ep̄orū ꝑ confessionem ipsius R. de ipsius renūciatione spontanea, imponit ei silentiū sup dicta abbatia. & intellige q̄ renunciatio facta fuit ante electionē aduersarij ipsius R. ad hoc vt renunciatio aliquid operetur. simile s̄. de elec. cū inter R. j̄. de iis quæ fi. à ma. par. cap. cum ex ore. arg. j̄. de arb. ex parte. & hoc s̄m vnum casum: secus s̄m alium, puta ipse se opposuit, nulla alia electione facta. Bernardus.

Not. q̄ iudex nō debet se applicare ad vnā speciem probationis. Item semp p̄sumitur ꝓ sententia donec in ɔ̄riū ostendatur. Item litteris ep̄orum creditur in p̄iudicium alterius. Itē ex confessione quis condemnatur. Item periculosum est q̄ aliquis renunciet suo iuri.

a ¶ *Ad vnam speciem.*] Sic ff. de testi. ob carmen. §. vlti. & 4. q. 3. si testes. §. in criminali. & j̄. de re iudi. causam.

b ¶ *Præsum.*] Sic j̄. de re iud. sicut. & c. cum inter vos. & ff. de reg. iur. res iudicata.

¶ *Glo. seq. arg. contra Ioannem, & respondet legi quam inducit.*

c ¶ *Standum.*] Hic est arg. ɔ̄ Io. qui dicebat q̄ in causa appellationis victor necesse habebat probare s̄niam recte latam fuisse, & hoc per Auth. de ijs qui ingre. ad app. §. illud. coll. 5. vbi d̄r q̄ victores non aliter potiuntur sententiis, q̄ si eas recte latas monstrauerint. Sed dicendum est q̄ semp statur sententiæ: nisi probetur q̄ iniusta sit. C. de app. qui ad ciuilia. & C. vt causæ pubertatis adsit tutor. l. vnica. arg. detegere enim debet iniquitatem sentētiæ. ff. si penden. app. l. 1. §. 1. ¹ & docere debet se iuste appellasse. j̄. de appella. cum in ecclesia. Quid ergo rn̄debis Authen. Dicas q̄ hoc ipso q̄ nō reprobatur, probat eam iustam. C. qui mili. nō pos. sup seruis. lib. 12. Si vero quis diceret s̄niam iniustam ratione processus, quia diceret litem non fuisse contestatā, uel ordo iudiciarius non fuit seruatus in aliis: tunc necesse habet docere sententiam iustam per ipsum processum. j̄. de proba. quoniam cōtra. dic vt ibi not. in fi. vlti. not.

d ¶ *Litteras.*] Quibus standum est quandoq;. j̄. de proba. post cessionem. & 9. q. 3. curæ ².

e ¶ *Confessionē.*] Et hoc solū sufficit, q̄a cōfessos in iure pro ɔuictis haberi placet. C. de confess. l. 1. & j̄. de confess. cum sup. & c. vlti.

SAne dilecto.] In prima ponitur subdiaconi querela. In secūda prouisio: ibi. *Quia vero.* Ioan. And.

CASVS. Dn̄s Papa mandauit cuidam legato Apost. sedis, q̄ H. subdiaconum in Pictauēn. ecclesia canonicum instituere procuraret, qui mandatis Papæ obtēperans ipsum instituit canonicum in eadem. sed cū canonici ipsum super ipso beneficio molestarent, de consilio quorūdam canonicorū illius ecclesiæ, misericordiæ capituli se subiecit, eis litteras suas resignādo, sed ipsum postea recipere non curabant. Vnde mandat eis Papa cum ipse apud eos debuerit gratiā obtinere, apud quos dispendium dignoscitur sustinere: mandat capitulo quatenus ipsum H. recipiant in canonicum & in fratrem, eo non obstante q̄ eis litteras suas reddidit. Not. q̄ qui restituit instrumenta iuris sui, renunciare v̄r iuri, qd̄ sibi ex litteris competebat. Item vnde gratiam quis meretur, damnum sustinere non debet. Item deceptis & non decipientibus merito subuenitur.

---

semper ad vnam speciē[a] probationis applicet mentem suā, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quæ in eius præsentia proponuntur, formet animi sui motum: & tanta sit iudicialis auctoritas, vt semper pro ipso præsumi[b] debeat, donec contra ipsum aliquid legitime cōprobetur: quare si tu coram Dulmeñ. episcopo & eius coniudicibus nihil penitus probauisses, standum[c] tamen sententiæ fuerat, nisi aduersarius eam ostenderet irritandam. ¶ Quia tamen præter ista constitit de ipsius renunciatione spōtanea per quasdam episcoporum litteras[d] & confessionem[e] ipsius, nos† ei super eadem abbatia silentium duximus imponendum.

¶ Celestinus iij.

¶ *Qui renunciauit litteris beneficialibus, non ideo institutioni iam factæ renunciare videtur.*

CAP. VII.

SAne† dilecto filio nostro I. presbytero Cardinali tunc Apostolicæ sedis legato nos meminimus iniunxisse, vt H. subdiaconū canonicum in Pictanieñ. ecclesia instituere procuraret; qui mandatis nostris obtemperās, ibidem instituit[f] in canonicum subdiaconum memoratum: & infra. ¶ Postmodum idem H. quorundam vestrum ductus consilio[g], litteras suas vobis reddens[h], vestræ misericordiæ se subiecit: & infra. ¶ Quia† vero vnde misericordiam debuit impetrare, inde cogitur dispendium sustinerē: Mandamus, quatenus hoc non obstante, ipsum in fratrem & canonicū admittatis[k].

¶ Inno. iij. Nidrosieñ. archiepiscopo.

¶ *Renunciatio beneficij facta in manibus laici non tenet, renuncians tamen est beneficio spoliandus.*

CAP. VIII.

QVod† in dubiis: & infra. ¶ Hi præterea, qui beneficium ecclesiasticum sibi collatum spōte in manum laicam[l] resignantes, illud denuo à laico susceperūt, eodem sunt beneficio spoliandi†, licet resignatio taliū facta laico nullam obtineat firmitatem.

---

f ¶ *Instituit.*] Et canonicos suspendit: vt patet in integra.

g ¶ *Ductus consilio.*] Dato forte in fraudem, & sui lucri causa, vnde erant in dolo. ff. de dolo. quod si cum sciret. & ex consilio fraudulento obligabantur. ff. de reg. iur. consilij non fraudulenti. vnde habuit ɔ̄ illos actionē de dolo, tñ apud se debuit explorare, an ei expediret tale consiliū. ff. mād. l. 2. in fi. quia non tenebat sequi tale consilium. 14. q. 1. c. quisquis. §. qd̄ præcipitur. vnde v̄r q̄ nō teneātur, sed tenentur si hoc constaret: & si vellet allegare hoc, illud deberet probare. ff. de proba. quotiēs. §. qui dolo. sed hic p̄sumitur dolus, vnde ipsum recipere compelluntur.

¶ *Glo. seq. per vnum cap. & per iuq. similia probat quod tradendo litteras videtur renunciasse, alleg. contrarium, & ibi remittit.*

h ¶ *Reddēs.*] Et sic tradendo litteras renūciauit iuri suo. sic. j̄. de pac. cum pridem. & donatis & traditis instrumentis mancipiorum, mancipia ipsa donata intelliguntur. C. de do. l. 1. & qui chirographū legauit, & actiōes quæ ɔtinētur ibi legauit ². ff. de leg. 3. qui chirographū. & qui obligauit instrumenta agrorū suorū, de agris ipsis cogitasse intelligitur. C. q̄ res pigno. oblig. pos. l. 2. & si restitui tibi cautionem pignoris. ius pignoris remisisse videor. C. de remis. pign. creditricē. & ff. de pact. l. 2. secus est si restituo tibi pignus: quia nihilominus possum petere debitū. ff. de pact. l. 3. rō diuersitatis est, q̄a in altero vtilitas, in altero non. Arg. ɔ̄. j̄. eod. veniens. Sol. vt ibi.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam concord. & coadunat textum. Secundo obijcit, & dupliciter soluit.*

i ¶ *Sustinere.*] j̄. de fideiuss. peruenit. & sic reddebāt mala pro bonis, & hæc quidem malorū sunt, vndē eis nocet. 23. q. 4. sex sunt differentiæ. & exhibitio suæ reuerentiæ siue honor impensus nō debet ei esse damnosus. ff. de fur. l. si seruus cōis. §. qd̄ vero. & ff. quemadmo. testa. aper. sed si quis. & ideo quia fuit deceptus ꝓmissionibus, ei subuenit̄. s̄. eod. sup hoc. nam deceptis & non decipientib⁹ iura subueniunt. ff. ad Velleia. l. 2. §. 1. & j̄. de rer. permu. cū vniuersorū. & j̄. de dona. inter dilectos. & C. si mi. se maio. dixe. l. 2. Sed qualiter iste audit̄ cū nullū ius habeat: & nemo sine actione experit̄. ff. de neg. gest. si pupilli. §. vlt. Verū est q̄ nullum ius habet, sed q̄a iste implorauit officiū iudicis, admittitur ɔ̄ eos qui eum taliter deceperunt: quia cū deficit actio, officiū iudicis est implorandū. j̄. de off. iudic. c. iudicis officiū. & ff. de mi. in causæ. sim. habes j̄. de pact. cum pridē. & ibi officiū iudicis implorauit, alias nō audiret. arg. s̄. de ele. cū inter R. seniorē. Sed potest dici q̄ ꝑ restitutionem huiusmodi litterarū nō renūciauit institutioni, quā habuit à legato auctoritate sedis Ap̄licæ; q̄a nō renunciauit facto legati ꝑ talē restitutionē subijciēdo se eorū misericordiæ: & ita de iure fuit audit⁹.

k ¶ *Admittatis.*] Datis executorib⁹ sup hoc: vt patet i integra. Ber.

QVod in dubiis.] Propter breuitatem non diuiditur. Et pars huius habetur j̄. de conse. ecc. vel alta. & de pœn. & rem. qd̄ in dubiis. Ioan. And.

CASVS. Quidam renūciauit beneficio suo in manu laici, & illud postea recepit ab ipso. quærit̄ an talis renunciatio valeat? Rn̄d. q̄ talis resignatio nulla est: veruntñ spoliari debet illo beneficio. Not. illud quod non tenetur inducere priuationem beneficij. Item spiritualia à laico recipienda non sunt, nec sibi renuncianda.

¶ *Glossa seq. ret. per q. an renunciatio valeat. arg. quod non. solo. quod valet quo ad eum, alleg. vnam l. in contrarium: secunda per q. an sit suspensus, & c. arg. quod sic. alleg. in contrarium. & illud soluit, ponit op. Ioan. & contrariam quam approbat.*

l ¶ *In manum laicam resignantes.*] Non v̄r q̄ talis renūciatio teneat, nisi

---

† Alias habet nos de consilio fratrū nostrorum super eadē abbatia, ei silentium, &c.

† Cap. 1. in 2. compilatione. ne de maioritate & obedien. ex quo percipitur clarissima huius text⁹ intelligentia, cum ibi integrū factū & decisio narrentur.

¹ Loquitur cū dānatus erat aliquis de crimine cū bonis & appellauerat: ¹ quo casu iste reus pp bona detegere debet iniquitatē sententiæ. Io. An.

² Concor. l. instrumēta. & l. probatio. C. de proba. & l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cle.

† In codice Barbatiæ le.: Quia vero inaccensa est, vt vnde misericordiā deberet impetrare, inde cogeret dispendium sustinere, mandamus, &c.

¹ Ratio huius nos. infra de offic. deleg. cons. in fi. 1. glo. Ioan. And.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione.

† Vide l. quarto. §. si venditor. ff. de ædil. edict. & l. Hereni. ff. de euic.

² Deficiente actione, officiū iudicis imploratur.

nisi fiat in manus eius à quo beneficium recepit. 6. q. 3. deniq. 18. q. 2. abbas. & in Authen. de defen. ciui. §. q interum. coll. 3. & ff. de ori. iu. l. 2. §. & cũ placuisset. & arg. 17. q. 2. Gonsaldus. & optimũ arg. C. de defen. ciui. l. vlt. & ĩ. eod. admonet. & hoc in fi. Sol. verũ est q quantũ ad ecclesias, vel quantũ ad superiorem talis renũciatio non tenet, qm̃ ecclesia vel superior potest illũ repetere si vult. 7. q. 1. non oportet. & etiam superior. 33. q. 5. mulier. Sed ipse non potest eam repetere, & ita quo ad se tenet pactũ: quia etsi inutilis sit talis renũciatio, tñ habet in se tacitũ pactum ne repetat, sicut acceptilatio inutilis. ff. de pact. si vnus. §. pen. & ff. de acceptila. si acceptolatum. & 7. q. 1. eos. Arg. ȝ. ff. de accept. an inutilis. in prin. & qoia postea recepit de manu laici, suspensus est. 16. q. vlti. si quis deinceps. & c. seq. imo plus dicit concilium generale [t]: qui consentit electioni de se factæ per secularis potestatis abusum, ineligibilis efficitur. ĩ. de electio. quisquis. Arg. ȝ. de iure pat. p̃terea. sed expone verbum illud: cõione priuetur: scilicet fidelium: cum ism fit priuatus cõione sacramentorum recipiendo ecclesiam de manu laici. Ioan. hic dicebat q clericus qui sic recipit beneficiũ de manu laici, suspẽsus erat ipso iure, per c. si quis deinceps. qđ satis posset dici. sed decret. p̃dicta, p̃terea. ȝdicit: vt dictũ est. & c. quisquis. conciliũ generale aliã pœnã imponit: quia efficit ineligibilis: & ideo melius vr̃ dicendũ q illa iura 16. q. 7. si quis deinceps. & c. seq. quæ dicunt q clerici qui faciunt hoc, sunt suspẽsi, & laici sunt excõicati qui clericos instituũt, nõ tenẽt i hoc vt ipso iure pœnã iponãt, sed hodie laici sunt excõicãdi, & clerici q recipiũt bñficia, suspendẽdi, & ineligibiles fiunt p iura illa. ĩ. de iure patron. p̃terea. & ĩ. de elec. quisquis. Ber.

† Cap 2. eo. tit. in 3. cõpilatione. Et, ad intel ligentiã huius c. vide B. Thomã. 2. 2. q. 185. art. 5.

† Vide tex. in l. si petator. ff. ad leg. Aquil. & l. si vices to §. cõmoidatem. ff. commo.

[t] Lateranense sub Innocentio iij. cap. 25.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Papa concedit licentiam cedendi episcopo, qui sine mortis periculo in ecclesia sua morari non potest.*

CAP. IX.

AD† supplicationem Raguśieñ. archiepiscopi, eum à cura, qua tenebatur ecclesiæ Ragusieñ. duximus absoluendum, eo quòd ibi non poterat secure morari[a]: & si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminebat†: & infra. ¶ Ne vero idem in vituperium ministerij nostri, defectum[b] in rebus temporalibus patiatur: mandamus quatenus beneficium, quód de liberalitate regia, ac concessione tua, in episcopatu Carleoli, & ecclesia de Malebron est illi collatum, ad sustentationem[c] conserues ipsius: ¶ Cui concessimus, vt in ipso episcopatu absque vsu pallij[d], officium episcopale valeat exercere, tibi tanquam metropolitano reuerentiam & obedientiam impensurus.

AD supplicationem.] Prima recitat admissioné renunciationis, & eius cãm. Sc̃da: ibi, *Ne vero*, cãm mandati, & ipsum mãdatũ. Tertia: ibi, *Cui*. concessioné illi factã, & ipsius moderationé. Io. An.

CASVS. Archieps̃ Ragusinus petijt licentiã cedendi à dño Papa: quia secure ibi non poterat cõmorari, & ipse obtenta licẽtia cessit. archieps̃ Eboraceñ. de consensu regis Angliæ concessit eidẽ quoddam beneficium in quadam ecclesia in ep̃atu Carleoli. Papa mandat archiep̃o Eboraceñ. ne in vituperiũ ordinis clericalis mẽdicare cogatur, quatenus beneficiũ illud ad sustentationé cõseruet ipsius, ita vt sine vsu pallij in ep̃atu illo officiũ ep̃ale valeat exercere, eidem archiep̃o tamq̃ metropolitano obediẽtiã & reuerentiã impensurus. Not. q cum quis timet interfici in ecclesia sua, potest petere cessionem. Item not. q superior clericis prouidere tenetur, ne in opprobrium ordinis clericalis mendicent, & sic per hoc videtur necessitas vnius tangere omnes. Item no. casum q archiepiscopus qui subest archiepiscopo, non vtitur pallio. Ber.

a ¶ *Morari*.] Forsitan propter intemperiem aeris. 74. dist. quorundam vel quia habebat capitales inimicos. ĩ. de elect. bonæ.

b ¶ *Defectum*.] Sim. 93. dist. diaconi. ver. mendicat infelix, &c.

c ¶ *Ad sustentationem*.] Huic prouidendum est in beneficio, quẽ nõ crimen, sed causa necessitatis abducit. 7. q. 1. quis triste. sed male meritus publica egestate laborare debet. ff. deposit. bona fides. & merito huic p̃uidẽdũ est, quia deposito subuenitur in necessariis. 50. dist. studeat. erit aũt iste tamq̃ plebanus ecclesiæ huiusmodi.

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

d ¶ *Vso pallij*.] Arg. ȝ. C. quemad. ciuilia mune. indi. l. 3. lib. 10. qm̃ maioribus honoribus functos, non licet descẽdere ad minores: vt dicit lex prædicta. & arg. ad idem. 93. distin. legimus. in fi. & ĩ. de transla. licet. & c. 1.

NIsi cum pridem.] Sunt quatuor principales partes. Prima reprobat has duas causas cedẽdi, s. zelum melioris vitæ, & humilitatem. Secunda: ibi, *Interri*. ponit sex causas ex quibus ep̃i possunt petere licentiã cedendi. Tertia: ibi, *Verum*. reprobat alias causas cedendi, vt otiũ, laborem, inspirationé, & his similes: probans id auctoritatibus, & r̃ndens ad id qđ opponi posset. Quarta concludit: ibi, *Monemus*. itẽ secunda subdiuidit in sex quæ facile patẽt. Io. An.

CASVS. Calaritanus archieps̃ sæpe petiit licentiam renunciãdi à dño Papa: sup hoc Papa rescribit eidem dicẽs, q si pp huiusmodi cessioné p̃mittit sibi fructũ melioris vitæ, scire debet q ipse nõ est sanctior q̃ fuerit Hieremias; & ideo non debet deserere officium p̃dicationis, cũ & ipse Hieremias p̃dicando receperit verbũ Dei, licet renunciauerit p̃dicandi officiũ. si enim pp humilitaté vult cedere, eo ipso vr̃ in superbiã se erigere, q in proposito resignandi se exhibet p̃tinacẽ: quia tunc veram obedientiã ostendet, cum p ipsam locum regiminis non dimittet.

¶ Idem archiepiscopo Calaritano. †

¶ *Ponit sex causas ex quibus episcopi possunt petere, & Papa consueuit concedere cedendi licentiam: quæ sex causa his versibus comprehendi possunt:*

Debilis, ignarus, male cõscius, irregularis:
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

CAP. X.

NIsi† cum pridem: & infra. ¶ Si in huiusmodi cessio-

INTVERI TE ITAQVE. In §. isto ponũtur causæ, p̃pter quas põt quis petere cedendi licentiã: primo conscientia criminis, debilitas corpis, defectus sciẽtiæ, malitia plebis, graue scandalũ, & irregularitas p̃sonæ. Sed in his oib' diligẽs est adhibenda cautela. Propter cõscientiam criminis, potest quis petere licentiam renunciandi; sed non pp cõscientiã cuiuslibet criminis, sed illius pp qđ executio officij, etiam post peractam pœnitentiã impeditur. q si pro quolibet crimine quis cederet, pauci vel nulli remanerent.

† Episcopo Ascletañ.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. cõpilatione. Et ad intelligentiã huius cap. vide B. Thomã. 2. 2. q. 185. art. 4.

ALIA VERO. Debilitas corporis est causa cedendi, quæ procedit vel ex infirmitate, vel ex senectute, p quam impotens redditur ad exequendũ officiũ pastorale. non enim pro qualibet debilitate corporali debet q̃s deserere officium suum. & hoc ostendit exemplo Apostoli.

PRO DEFECTV. Pro defectu scientiæ potest quis petere cessionem. scientia enim circa administrationem spiritualiũ & corporalium, est valde necessaria: & ideo pro vtriusq; sciẽtiæ defectu, vel ignorantia licite renunciat. Vnde dicit Dñs: Tu scientiam repulisti, & ego repellam te. & licet eminens scientia desideranda sit in prælato, competens tamen toleratur: quia multa scientia (vt dicit Apostolus) inflat: imperfectum cuius charitas supplet.

PROPTER MALITIAM. Propter malitiam plebis aliqñ cedere debet prælatus, videlicet qñ plebs adeo mala existit, vt proficere nequeat apud ipsam: & quanto prælatus magis laborat, tãto deterior fit. Vnde dixit Dñs per prophetam: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo. Et Apostoli dixerunt Iudæis: Ecce conuertimur ad gentes, quia verbi Dei vos fecistis indignos. Non tñ pp quãlibet culpam subditorũ, pastor dimittere debet gregẽ suum, ne mercenario comparetur, qui dimittit oues & fugit: sed tunc demũ debet fugere, cum oues conuertuntur in lupos: & tñ tales sunt aliquando tolerandi: quia sanguinem elicit qui nimis emungit.

PRO GRAVI. Pro scandalo licitum est ep̃o petere licentiam cedendi, cum aliter scandalum sedari nõ potest: ne plus corpalem honoré videatur affectare, q̃ salutem æternam. Sed inter scandalũ & scandalũ est distinguendũ: sicut Dñs distinxit, dum dixit Apostolis: Sinite illos, q a cæci sunt & duces cæcorũ. & alibi dixit: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspẽdat̃ mola in collo eius, & demergatur in p̃fundũ maris.

PERSONÆ VERO. Propter irregularitatem debet petere cessionem: vt si sit bigamus vel maritus viduæ. vnde dixit Apostolus: Oportet ep̃m esse vnius vxoris virum: non tñ pp quamlibet irregularitatem, dari debet licentia cedendi ei qui bene administrauerit: vt si non fit natus de legitimo matrimonio: quia licet nõ debuerit tacuisse impedimentum, si occultum est factum, potest cum eo misericorditer dispensari: hoc adhibito moderamine, vt inter naturales & spurios distinguatur, nothos & manzeres.

VERVM. Si vero pp alias causas petat aliquis cessioné, non est audiendus, cũ talis postulatio non videat̃ discreta: quia pp laboris angustias vel p̃secutiones, non debet quis dimittere spõsam suam, cui p manum se fide media copulauit: qm̃, Beati sunt qui p̃secutioné patiuntur pp iustitiã. Sed diceret aliquis: spũs vbi vult spirat, & nescios vnde veniat, aut quo vadat: & qui spiritu Dei ducitur, nõ est sub lege, & ideo si cedendi licentia ei denegetur, tñ cedet. sed potest ei r̃nderi: qũo spũ Dei agitur, qui ȝ veritatem aliquid agit? immo ȝ spũm Dei agit qui contra veritatem aliquid attentat.

PORRO. Sed si dicat q forsan alia causa latens est, pp quam cedendi licentia diuinitus inspiratur: potest ei r̃nderi: Et tu qũo scis q talis inspiratio sit diuina? & subijcit exemplum de beato Martino ostendens illius exemplo q renunciare non debeat.

QVIPPE. Dicit Papa in §. isto. quãtumcunq; quis virtutib' fulgeat, charitatem aũt non habeat, nihil habere videt̃. Sed nulla est maior

Causæ cedẽdi quot, & quales.

maior charitas q̄ vt ponat animam suam pro subditis suis, vel pro amicis suis, dummodo possit proficere ipsis: etsi non oībus, tñ multis. Vnde ab eorum regimine ꝓp laborem se excusare non debet, exēplo Apostoli: quia etsi non semper laborē sequatur effectus, nihilominus labor meritorius est apud Deum, iuxta illud: Reddet Deus mercedem laborū sanctorum suorum.

ne frugem tibi melioris vitæ promittis[a]; scito te debes non esse sanctificato[b]: in vtero sanctiorem: & ideo non oportet te prædicationis iam susceptæ deserere ministeriū[c]: cum[d] ille, cuius[e] fieri baiulus recusabat, tandem prædicandum receperit verbum Dei. ¶ Quòd si forsan humilitatis causa de culmine quæris pōtificali descēdere, eo ipso humilitatis videris erigere† male verticem, quòd te nimis in resignādi proposito exhibes pertinacem: quia tunc in te veram humilitatem custodies, cum & per eam locū sublimem fugies, & per obedientiā non dimittes. ¶ Intueri te itaq; volumus, quòd hæc sunt illa, per quæ cedendi episcopus licentiam potest postulare: conscientia criminis: debilitas corporis: defectus scientiæ: malitia plebis: graue scādalum: irregularitasq; personæ; sed in his omnibus est obseruanda cautela. ¶ Propter conscientiam enim criminis, cedēdi potest licentia postulari, & forsitan[f] nō cuiuslibet, sed dumtaxat[g] illius, propter quod ipsius officij executio, post peractam pœnitentiā impeditur; cum si omnes quos arguit cōscientia cuiuslibet culpæ[h] cederent, pauci[i] vel nulli in illo ministerio remanerent: & infra. ¶ Alia vero causa est debilitas corporis†, quæ vel ex infirmitate, vel ex senectute† procedit: nec tamen omnis, sed illa solummodo, per quam impotens[k] redditur ad exequendum officium pastorale. nam si pro qualibet corporali debilitate, susceptæ seruitutis officiū posset deseri, frustra se fateretur Apostolus in suis infirmitatibus gloriari: cum interdū nō plus hortetur senilis debilitas aliquem cedere, quàm moralis maturitas (quæ in senibus esse solet) ipsum in suo suadet officio ꝑmanere; pro talibus enim de se dicit Apostolus: cum infirmor, tunc fortior sum†: quia nonnunquam corporis infirmitas[l] fortitudinem cordis augmentat. ¶ Pro defectu quoque scientiæ plerumque[m] potest quis petere cessionem: quia cū ipsa circa spiritualium[n] administrationem sit potissimū necessaria, & circa curam temporalium[o] opportuna†: præsul, qui commissam sibi debet ecclesiam regere in vtrisque, salubriter ei renunciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat. Tu enim (inquit Dominus) scientiam repulisti[p]; & ego repellam te ne sacerdotio fungaris mihi. quamquam & si desideranda sit eminens scientia in pastore; in eo tamen sit competens toleranda[q]: quia secundum Apostolum, Scientia inflat†, charitas autem ædificat: & ideo imperfectum scientiæ, potest supplere perfectio charitatis. ¶ Propter malitiam autem plebis[r], cogitur interdum

NEC PVTES. Dicit Papa in §. isto, q̄ nō debet credere, q̄ ideo Martha malam partem elegerit, quæ circa plurima in actiua vita multum laborabat, quia Maria optimam partē, cōtemplatiuā vitam videlicet, elegit, quę non auferetur ab ea: quia licet contēplatiua vita sit magis secura, actiua est magis fructuosa. Vnde lippitudo Liæ, ꝓp fobolis fœcunditatem ꝓfertur pulchritudini Rachelis: & ꝓterea simul potest quis esse actiuus & contēplatiuus, exemplo Moysi, qui q̄nque ascendebat in montem, vt ibi gloriam Dñi cū maiori cerneret libertate: q̄nq; descendebat ī castra, vt populo prædicaret. ꝓp hoc inducit illum dñs Papa ne cedat. Mouet ergo ipsum vt laborem regiminis non recuset. veruntñ qa in postulando cedendi licentiam institit, dñs Papa reliquit illū conscientiæ suæ: vt si ꝓ ꝓ aliquam causam vtile & honestam, distinctus sibi causis prædictis, in suo proposito ꝑseueret, de licentia sua cedat, alioquin cedendi licentiam nouerit sibi interdictam: qa licet habeat pennas quibus in solitudinem auolare desideret: tñ sibi ligatæ sunt nexibus præceptorum. Per hanc decretalē nota causas, per quas potest quis petere licentiā renunciandi. Not. q̄ in oībus factis discretio est adhibenda. Itē quędam sunt crimina quæ etiam post pœnitentiam peractam impediunt: vt simonia in ordine, & homicidiū. Itē scientia inflat, charitas ædificat. Item distinguunt inter irregularitatē ꝓp conscientiam seui criminis, & aliam. Item cōis vtilitas præfertur priuatæ, si in cōi includitur priuata. Item licet laborem non sequatur effectus, est tamen labor remunerandus. Item ꝑalia & spiritualia possunt simul exerceri sine peccato. Item in iudicio voluntario relinquitur quis conscientiæ suæ, non in contentioso.

a ¶ *Promittis.*] Quasi credens q̄ cedendo placeas Deo.

b ¶ *Sanctificato.*] scilicet Hieremia.

c ¶ *Ministerium.*] Quod priuilegiatū est. ī. de sta. mo. q̄ Dei timorē.

d ¶ *Cum ille.*] s. Hieremias qui prædicationis recusabat officium, & tamen postea recepit. 8. q. 1. in scripturis.

e ¶ *Cuius.*] scilicet verbi Dei.

f ¶ *Forsitan.*] Istud forsitan non videtur poni dubitatiue, sed affirmatiue. sim. 33. q. 2. admonere. & ī. de ꝑcu. tıte. & de pœn. dist. 1. quamobrē. & ff. de rei ven. item si. §. 1. & verba sequentia hoc innuunt. & ī. de rescri. super litteris. ver. nisi forsitan.

¶ *Gl. seq. arguit & opponit. ponit solutionē consonam. Argu. ponit ꝯtra Ioan. & Tan. cui obijcit, & soluit partim approbando. Item q̄rit, et soluit.*

g ¶ *Sed dumtaxat.*] Ex isto loco colligitur q̄ pro nullo crimine potest eps renunciare sine licentia Papæ, quantūcunq; graui. Sup hoc dicunt qdā, q̄ nullus criminosus, nullus irregularis potest renunciare sine licentia Papæ. arg. ī. c. ꝓxi. ver. vnde quidā. & 6. q. 3. deniq;. & ff. de admi. tut. l. tutores. §. qui se. etiam si talis sreq; titulū non habeat, vt simoniacus, & intrusus. in morte tñ ꝓp necessitatē possent renunciare. arg. illius c. 17. q. 4. si quis suadente. Tan. & Io. dicunt q̄ simoniacus & intrusus non habent titulū, sed fures & inuasores sunt. 1. q. 1. ordinationes. & 9. q. 1. ordinationes. & ideo quanto plus rem tenent, tanto plus peccant. & fur semꝑ est in mora. ff. de con. fur. si pro fure. §. pen. arg. quia nō remittit peccatum, &c. 14. q. 6. si res aliena. vnde dicunt q̄ renūciare possunt sine licentia Papæ, quia ipsi ad hoc tenētur canonis auctoritate. 1. q. 1. si qs neq;. In alijs q̄ titulū habet, secus est, ibi necessaria est licentia Papę, vt hic dicit. arg. ī. c. prox. §. rursus. & seq. Sed littera ista ꝯ dicit, s. nō cuiuslibet, sed illi⁹ dūtaxat, cuius executio post pactā pœnitētiam impeditur. sed hæc duo crimina talia sunt, & sic vī q̄ hic sit petenda licentia: qa licet titulū non habeat simoniacus, tñ vī habere titulum, cum per electionem habuerit ecclesiam; quo ad cōem opinionem habet titulum, cū occulta fuerit simonia. vnde saltē ꝓp hoc tenetur licentiam petere. & causa potest subesse: quia si bene administrauerit, Papa de facili dispensabit cū eo. arg. ī. eo. c. §. psonæ vero. Satis posset hic dici, q̄ intrusus oīno debet cedere: quia nec quantū ad opinionē, nec quantum ad veritatem, titulum habet. Quæ ergo sunt crimina, quæ post peractam pœnitentiam impediunt executionē ordinis? Dic q̄ simonia est vnum de illis. 1. q. 1. erga simoniacos. ī. de simo. tanta. Item homicidium. ī. de temp. or. c. vlt. & 50. dist. miror. & de his duob⁹ criminibus habemus expresse. ī. de accus. inquisitionis. in princ. Itē sm̄ Ioan. oē peccatū qđ ipso iure irrogat īfamiā. 3. q. 7. īfames. §. porro. qa licet culpa ꝑ pœnitētiā tollat, īfamia tñ nō abolet. 2. q. 3. c. Euphemiū. §. hic colligit. de hoc no. ī. de tēp. or. & qua. or. ex tenore[t] in istis enim criminibus, quæ post pœnitētiā impediunt executionem ordinis: aut beneficij retentionē, debet eps petere licentiā cedendi: quia pœnitere nō potest nisi renūciet. In alijs vero criminibus, de quibus pōt pœnitere remanēdo in officio suo, non tenet petere cessionem. arg. illius decre. ī. de temp. ordi. c. vlt.

h ¶ *Culpæ.*] Hoc est ꝯ illos q. dicūt oē crimē īducere irregularitatē.

i ¶ *Pauci.*] quia res pene ꝯ naturā est, q̄ quis sit sine peccato. 25. dist. §. nunc aūt. & 81. dist. Apostolus. in fi. sim. ī. de ꝑben. c. penul.

k ¶ *Impotens.*] talis enim morbus dī sonticus: qa cuiq; rei agendæ impedimento est. ff. de re iud. quæsitū. & ff. de verb. sig. l. morbus.

l ¶ *Infirmitas.*] Quia feruor spiritus ad sublimiora conscendit, supra eod. litteras.

m ¶ *Plerumque.*] nisi esset talis sciētia, quam cito addiscere potest: ad quod semper tenetur eps. 38. dist. c. vlt. vnde dicit Iurisconsultus. si vnum pedem tenerem in sepulchro, adhuc addiscere vellem. ff. de fideicom. lib. apud Iulianum. 24. q. 3. si habes.

n ¶ *Spiritualium*] 38. dist. per totum.

o ¶ *Temporalium.*] 86. dist. fratrem nostrum. & 39. dist. Petrus. 36. dist. §. 1. & merito necessaria est scientia spiritualiū & tpalium: qa in his alios docere debet eps, & ideo aliorū doctrina indigere non debet. 1. q. 7. cōuenientibus. & in Auth. de san. epis. §. dam⁹. coll. 9.

p ¶ *Scientiam repulisti.*] 38. dist. omnes psallentes.

q ¶ *Tolerādā.*] s. de elect. cū nobis olim. & ī. de præb. venerabilis.

r ¶ *Plebis.*] Simile 7. q. 1. c. aduersitas. §. hoc tunc seruādū. & c. vlt.

Martha. 2. Hiero. 2.

In quibusdā vulgatis legit: eligere, sed malè.

Addē q̄ dicitur scnon. sit in l. si patet. §. in arrogationibus. ff. de ado. & l. ... de adi.

Dicendo Dñe, ... & nescio loqui. Io. And.

Nec ... quandi ... instruen ... Io. And.

Alij tenent vide plenius causam, supra de elect. quod sunt. in fi. Ioan. And.

2. Cor. 12.

Addūtur in vno vete ... hæc duo verba ... & potens.

Vide tex. in Authen. de iudi. §. 1. coll. 9. & l. si quis. §. prohibent. ff. de excu. do.

Osee. 4.

1. Cor. 7.

Vide l. sed Iulianus. §. quod dicit. ff. ad Mac. & l. et plus ... ff. de reg. iur.

Concor. l. 1. & vlt. C. de fun. pat. cum ibi ... de qua. ff. de postu.

prælatus ab ipsius regimine declinare: quando plebs adeo duræ ceruicis existit, vt proficere nequeat apud ipsam: sed propter eius duritiam, quo magis satagit, eo magis iusto iudicio deficere permittatur: dicēte Domino per prophetam: Linguā tuam adhærere faciam palato tuo: quia domus exasperās est. & Apostoli leguntur dixisse Iudæis: Ecce conuertimur ad gentes, quia verbi Dei vos indignos fecistis. ¶ Non tamen pro qualibet culpa [a] pastor debet gregē deserere, ne mercenario comparetur, qui videt lupū venientem, & dimittit oues, & fugit [b]: sed de superioris licentia, tunc demum potest non tam timide fugere, quàm prouide declinare, cum oues conuertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, iam irreuocabiliter contradicunt: cum etsi tales sint grauiter pro crimine puniēdi, sunt tamen pro tempore vtiliter [c] tolerandi: quia sanguinē elicit [d] qui nimis emungit. Pro graui quoque scandalo euitando (cum aliter sedari nō potest) licet episcopo petere cessionem: ne plus tēporalem honorem, quàm æternā videatur affectare salutem: memor illius quod dicit Apostolus: Si esca [e] scandalizauerit fratrem meū, non manducabo carnē in æternum. ¶ Sed inter scandalum & scandalum est subtiliter distinguendum [f]: sicut Dominus ipse distinxit, cui cū dixissent Apostoli: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo [g] scandalizantur? respondit: sinite [h] illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Alibi vero dixit: Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. ¶ Personæ vero irregularitas, vt si forte sit bigamus, vel viduæ maritus, est causa, propter quam petere potest licentiam aliquis resignandi, attestante Apostolo: qui dicit: Oportet episcopum esse vnius vxoris virum: Non tamen propter quālibet irregularitatem personæ, debet ei, qui regulariter [i] ministrauit, cedendi licentia indulgeri: vt pote si de legitimo matrimonio non sit natus: quia licet irregularitatem huiusmodi non potuerit [k] subticere, si tamen & culpa [l] latet [m] & causa [n], cum eo, qui laudabiliter suum impleuit officium (iniuncta sibi pœnitentia competenti) potest non minus vtiliter, quàm misericorditer dispensari. Ego sum, inquit Deus, zelotes [o], visitans peccata patrum in filios, vsque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me, id est, in illis qui contra me paternum odium imitantur. Vnde patet [p] †, quod illis qui paterna vitia non sequuntur, proprie possunt in talibus suffragari virtutes: illo discretionis adhibito moderamine, vt inter nothos † & manzeres [q], naturales & spurios distinguatur: & infra. ¶ Verum si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc tibi postulanti fauendum: cum huiusmodi postulatio videatur non esse discreta, quoniam (vt id tamquam notissimum omittamus [r], quòd otiositas [s] & voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captiuandas) propter laboris angustias, aut persecutionis incursus non debes deserere sponsam [t] tuam, cui † defigendo [u] manum apud extraneum te fide media copulasti; sciens quòd beati sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam cum probati fuerint, accipient coronam vitæ, quā repromisit Deus

a ¶ *Culpa.*] subditorum, scilicet.

b ¶ *Fugit.*] 13. q. 4. tres personas.

c ¶ *Vtiliter.*] Quādoque enim dormire debet seueritas disciplinæ. 23. q. 4. ne amisso. & c. non potest. & 11. q. 3. quando.

d ¶ *Elicit.*] vt 4. dist. deniq;. & alibi, noli esse nimis iustus, quia iustus qsq; in iustitia sua perit. 2. q. 7. c. plerumq;. §. de his. & de pœni. dist. 1. serpens.

ADDITIO. Vnde versus. *Qui nimis emungit, solet extorquere cruorē. Et violenta facit correctio deteriorem, Sed moderata satis correctio gignit amorem.*

Ezech. 3.

e ¶ *Esca.*] j. de noui ope. nun. cum ex iniuncto.

¶ *Glo. seq. circa scandalum distinguit triplicem veritatem, & in vltima subdistin.*

Act. 13.

f ¶ *Distinguendum.*] Prout Grego. distinguit super Ezechielē homil. 7. vtrum scandalū sine peccato vitare possum[us] an non : nā inquantum possumus, sine peccato scādala vitare debem[us], alioquin vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. j. de reg. iu. qui scandalizauerit. veritas enim bonæ vitæ vel iustitiæ nunquam deserenda est, veritas disciplinæ q[ue]q[ue]. tunc aūt debet deseri veritas disciplinæ qñ multitudo peccantium est in causa, non tñ volūt defendere malum quod faciunt. arg. 44. distin. comessationes. vbi de hoc & 50. dist. vt cōstitueretur. & j. de cler. excō. mi. latores. Si vero defendere volūt malum qd faciunt, & excusare illud quasi ex auctoritate, tūc multitudini parcendum non est pp scādalum. de pœn. dist. 6. c. 1. in fi. arg. 82. dist. plurimus. & 7. q. 1. c. aduersitas. §. cum autem. ver. ferrū quippe.

Ioan. 10.

Si vero dubites, an sit peccatū vel scandalū vitādū arg. 14. dist. c. si. 9. q. vlt. & si illa. 2. q. 1. qd culpa nā si dubitas de peccato, & certū sit de scandalo, dicemus cū Augustino : Tene certū, & dimitte incertū. de pœn. dist. 7. § 1 ad fin. Ioan. And.

1. Cor. 8.

ADDITIO. De hoc dr. j. de temp. ord. c. sane. in tertia notula 2.

Matt. 15.

g ¶ *Hoc verbo.*] scilicet non oē qd in os intrat, sed qd ex ore pcedit, coinquinat hominem. tunc dixerunt Apostoli; scis quia Pharisæi quorum religio est in cibis discernendis, audito hoc verbo, &c. vsq; ibi: vt 11. q. 3. inter verba.

Matth. 18.

Consortes. in Lauctē. §. fi. ff. de pœn.

h ¶ *Sinite.*] Quasi dicat non est curandum de scandalo eorum.

i ¶ *Regulariter.*] Aliàs cum irregularis sit, regulariter ministrare non potest. Ex his enim quæ inordinate sunt acta, non potest aliqd ordinabiliter fieri. j. de accusa. qualiter & quādo. sed dic regulariter, id est, laudabiliter & vtiliter.

k ¶ *Nō potuerit.*] i. nō debuerit de iure tpe suæ examinationis. & sic est arg. q illud dicimus posse, qd de iure possum[us]. 22. q. 2. faciat. & arg. s. de resc. sciscitatus. sed debuit confiteri saltem in secreto. s. de elect. innotuit.

l ¶ *Culpa.*] Quia non manifestauit impedimentum tpe suæ promotionis. vnde imponi debet sibi pœnitentia, cum dispensatur cū eo: vt sequens littera dicit. tñ si culpa talis & causa, i. irregularitas, dispensatur cum ipso propter vtilitatem ipsius ecclesiæ.

¶ *Glo. seq. arguit & allegat contrarium.*

m ¶ *Latet.*] arg. pro opinione illorū qui dicunt, q peccata latentia faciūt hoīes irregulares. 50. dist. sacerdos. & c. sacerdotes. à cōtrio sensu. & c. de his vero. argu. 33. dist. habuisse. & arg. s. 32. q. 5. Christiana. vbi dicit: latētia peccata non habent vindictam.

1. Tim. 3.

ADDITIO. In foro seculari nō habent vindictam, sed in foro animæ habent.

n ¶ *Et causa.*] Si ipsa irregularitas occulta est, dispensatur cū ipso propter vtilitatem ipsius ecclesię.

Hæc glossa nō est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

o ¶ *Zelotes.*] i. zelans & vlciscēs peccata, vel exactor castitatis. 1. q. 3. Saluator. §. ecōtra. & 34. q. 2. §. 1.

p ¶ *Patet.*] A contrario sensu.

q ¶ *Manzeres.*] sicut legitur in historiis, in rubrica, quibus nō est fas ecclesiā Dei introire. Manzer proprie dr de scorto nat[us]. Spurius de concubina. Nothus de adulterio natus. sic dr nota febris q affligit sicut quartana, & tñ non est vera quartana. sic nothus quia vr verus fili[us], sed non est. Et oēs tales illegitimi ab honorib[us] repellūtur, vt s. de ele. cū in cūctis. & s. de ele. innotuit. & j. de fil. presby. c. 1. & vlt. Naturalis dr, natus de concubina, quæ tenetur in domo quasi loco vxoris vnica. & talis in bonis patris ab intestato succedit in duas vncias paternæ substantiæ, si alij filij non extent, nec coniunx legitima. C. de na. li. Authen. licet patri. & in bonis maternis succedit cū legitimis filiis. C. de senatuscon. orfi. si qua. §. vlt.

Exod. cap. 20.

Vide S. Thom. 2. 2. q. 105. articu. 4. & Alfonsum Castrē. lib. 2. c. 10. de iusta hære. punit.

Pro intelligentia huius textus et glossæ quatenus agit de filijs illegitimis, vide Cardinalem Paleotū in libro de nothis & spuriis filiis.

ADDITIO. Vnde de talib[us] reperiunt isti versus: *Mā̃zeribus scortū, sed mœcha nothus dedit ortū: Vt seges à spica, spurius sic est ab amica. Sunt naturales quas nobis sunt speciales.*

In vno vetusti Vaticano codice legitur defigens manū, &c. sicut alia copulasti.

Matth. 5.

r ¶ *Omittamus.*] Et tamen statim subiungit de illo, &c. & est color rhetoricus, qui dicitur præoccupatio. simile 8. q. 1. Moyses. in fine.

s ¶ *Otiositas.*] Iuxta illud: Otia si tollas, periere cupidinis arcus. & alibi: Quæritur Egistus quare sit factus adulter? In promptu causa est, desidiosus erat. Et dicit Hierony. ad Monachum. Semper facito aliquid boni operis, vt te diabolus inueniat occupatum. de consec. distin. 5. nunquam.

Otiū multa & magna parit incōmoda.

t ¶ *Sponsam.*] s. de transla. inter corporalia. & ff. sol. mat. si cum dotem. §. si maritus. & expone sponsam. id est, ecclesiam militantem.

¶ *Glo. seq. ponit triplicem lect.*

u ¶ *Defigendo manum.*] Verba sunt Salomonis in parabolis loquētis de fideiussore, q obligauit se apud extraneū. i. apud creditorē, q est extraneus. i. alius à fideiussore & reo principali. sic epūs defigendo manum,

manũ, id est, p̃ manualem obedientiã obligauit se pro ouibus suis apud extraneũ, i. creditorẽ, i. apud Deũ qui sibi credidit gregẽ suũ, mediãte suo metropolitano, cui obedientiã fecit manualẽ. eps̃ enim tenet reddere rõnem Deo pro alabus sibi cõmissis, si male custodie rit oues suas. ff. de reg. iur. c. pen. Et exponatur apud extraneũ, i. apud aliũ: quia Deus est aliº ab hoie in eo q̃ Deus, q̃a Deus est creator, & homo est creatura. Vel dic q̃ Deus extraneus est à quocũq;. Christianos: & tũ quilibet Christianus est eius filius: filius enim dr̃ esse in potestate patris quousq; est emãcipatus: eo emãcipato dr̃ extraneus sicut quilibet alius, & tñ est eius filius 1. ita Deº emancipauit hoiem, cũ dedit ei liberum arbitrium faciendi quodlibet bonum vel malũ, & ita dicĩ³ est extraneᵉ.

Effs̃ de qui. Deo red dat rõnem. — Ioan. 3. — 2. Cor. 3. — 1 Cõnotat. in l. qui ex... — 2 Hec glos. sũla nõ est Bernardi.

a ¶ *Spiritus vbi vult spirat.*] Vnde adde eo. dr̃. Tu spiras vbi vis: tua munera diuidis vt vis. Scis cui des, quod vis, quãtũ vis, tpe quo vis. b ¶ *Vias.*] quia nõ sunt in hoĩe viæ eius. 47. dist. ¶. sicut. §. necesse est. in fine. c ¶ *Sub lege.*] 19. q. 2. duæ sunt. & §. de reg. licet. d ¶ *Indubitanter.*] Quia nefas est dicere, q̃ scriptura mentiatur. 23. q. 5. quid ergo. e ¶ *Pontifex.*] beatus Martinus. f ¶ *Illius.*] scilicet beati Pauli Apostoli. g ¶ *Flore.*] i. operibus virtutum: quia virtutẽ nullus potest habere sine charitate: qm̃ qui habet vnam virtutem in actu, habet oẽs: & q̃ caret vna, caret oĩbus. 24. q. 1. vbi sana. 32. q. 1. cũ renũciat. de pœn. dist. 2. si enim inqt. §. de reiur. desleat peccator. h ¶ *Nihil.*] iuxta illud Apostoli: si tradidero corpº meũ ita vt ardeat, charitatem aũt non habeam, nihil mihi prodest. de consec. dist. 4. solet. & de pœn. dist. 3. si quis ast. ad fi. dist. i ¶ *Multis.*] vt 7. q. 1. ibi. k ¶ *Plus.*] 23. q. 4. quis non. l ¶ *Effectus.*] iuxta illud. Non est in medico semp releuetur vt æger. & q̃hq; est vitiũ materiæ, non artificis. ff. de lo. & conducto. pp. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si calicem. & 43. dist. Ephesijs. nec euentus mortalitatis medico q̃ diligens fuit imputari debet. ff. de offi. præsi. illicitas. §. sicuti. & si sufficit diligentiã adhibere quã põt. 47. dist. c. vlt. & si negotiũ nõ habeat effectũ, sufficit si fit vtiliter cœptũ. ff. de neg. gest. sed an vltro. §. 1. licet secᵒ sit i negotijs pupilli. ff. eo. tit. l. si pupilli. i prin. & l. litis.

Philip. 1. — 4 quãtum. — Ioan. 15. — Quo ad vitam ... — 1. Cor. 15. — Sap. 10.

diligentibus se. ¶ Sed dices: Spiritus vbi vult spirat ᵃ, & nescis vnde veniat, aut quo vadat: & ideo non est, qui possit vias ᵇ illius spiritus perscrutari; qui vero spiritu Dei agũtur, non sunt sub lege ᶜ: quoniã vbi spiritus Dei, ibi libertas. quare si cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes: quia data est tibi libertas cedendi à Deo. Certe desipis, si sic sapis: nam quomodo spiritu Dei agitur, qui contra spiritum Dei agit? si enim vera sunt quæ præmisimus, (immo quia indubitanter ᵈ sunt vera) proculdubio contra spiritum Dei agit, qui aliquid contra veritatem attentat, quoniam ipse est spiritus veritatis. ¶ Porro si dicas, quòd forsan alia est causa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cælitus inspiratur: & nos siquidem respondemus, tu quomodo scis quòd talis inspiratio sit cælestis? nonne recolis quid ille gloriosus Pontifex ᵉ dixerit, cum cœpisset viribus corporis repẽte destitui: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua. illius ᶠ exemplum secutus qui dixit: Cupio dissolui, & esse cum Christo, manere autem in carne necessariũ est propter vos: & infra. ¶ Quippe si quantocumq; † virtutum flore ᵍ refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil ʰ te comprobaris habere. nulla siquidẽ maior poterit esse charitas, q̃ vt animam suã ponat quis pro amicis suis. cum autẽ propter hanc te deceat animam tuam pro subditis tuis ponere, nulla occasione (dummodo proficere illis possis, etsi non omnibus, tamen multis ⁱ) ab eorum regimine te cõuenit excusare: quoniam si laboris causam prætendis, exemplum te Apostoli sublevabit, qui suadet tibi laborẽ huiusmodi non refugere, dum se asserit pro communi salute plus ᵏ cæteris laborasse: quia licet non semper sequatur laborem effectus ˡ, nihilominus tamen, ipse labor est meritorius apud Deũ: iuxta quod legitur: Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorũ: & infra. ¶ Nec putes quòd ideo Martha malam partẽ elegerit, quæ circa plurima satagebat: quia Maria ᵐ optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licet illa ⁿ sit magis secura ᵒ, ista ᵖ tamẽ est magis fructifera: & licet illa sit magis suauis, hæc tamen magis vtilis: cũ in fœcunditate sobolis lippitudo Liæ ᵍ, Rachelis pulchritudini sit prælata: quamuis simul in vnum & cõtemplatiuus esse valeas, & actiuus: legislatoris ʳ exemplo, qui nunc ascendebat in montem, vt ibi gloriã Domini cũ maiori cerneret libertate. nunc vero descendebat in castra, vt cum vtilitate maiori necessitatibus populi prouideret ˢ. quapropter ᵗ facilius indulgetur vt ascendat monachus ad præsulatum ᵘ, quàm præsul ad monachatũ descẽdat: & infra. ¶ Monemus itaq; vt laborẽ pastoralis regiminis non recuses, ne forsan ad pedes suos cum Maria sperneret te recipere, qui † sibi apud te diuertenti ˣ spreuisses cum Martha solicita ministrare: & infra. ¶ Quia vero in postulando cedendi licentiam instititi, tibi te duximus relinquendum: vt distinctis causis, propter quas cedere oportreat: si propter aliquã causam vtilem & honestã in huiusmodi proposito perseueres, de licẽtia ʸ nostra cedas: alioquin cedendi licentiã auctoritate Apostolica tibi scias esse penitus interdictam: quoniam etsi pœnas habeas, quibus satagas in solitudinẽ aduolare, ita tamen astrictæ sunt nexibus præceptorum, vt liberum non habeas absque nostra permissione volatum.

¶ Idem episcopo Fauentiñ. in archiepiscopum Rauẽ. electo.

¶ *Episcopus qui propter crimen renunciauit episcopatui, & ad religionẽ transiuit, ad episcopatum reassumi non potest. Secus si renũciauit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiæ, simoniam ipso ignorante cõmissam, vel aliam similem causam.*

CAP. XI.

Post † translationem tuam ad ecclesiam Rauennateñ.

m ¶ *Maria.*] de qua dicitur: Maria vile forum: vas septem dæmoniorum: Plorans immodice fit apostola de meretrice. n ¶ *Illa.*] scilicet vita contemplatiua. o ¶ *Secura.*] ergo potius amplectenda: nam tenere certũ, & dimittere incertum debemus. de pœn. dist. 7. c. vlt. ff. de ritu nuptia. adoptiuus. §. 1. sed vtraque est certa. p ¶ *Ista.*] s. actiua vita. q ¶ *Liæ.*] Lia lippa erat oculis: q̃ quatuor filios genuit ex Iacob, sed Rachel duos tñ, s. Ioseph & Beniamin. r ¶ *Legislatoris.*] s. Moy si. 56. dist. si quis vult. s ¶ *Quapropter.*] i. propter quam causam. t ¶ *Ad præsulatũ.*] 18. q. 1. c. vnico. & 8. q. 3. c. 3. u ¶ *Diuertenti.*] id est, accedenti. x ¶ *De licentia.*] qui petit licẽtiam & obtinet, cõpelli debet vt cedat. l. eod. quidam.

Luc. 10. — Gen. 29. — Exod. 24.

Post translationem.] Sunt tres partes, prima ponit postulationẽ, & postulatũ petitionẽ. Secunda: ibi, *Verum*. canonẽ postulationi & petitioni ẽrium, quẽ interpretat̃ ponẽdo casus q̃bus canon obsistit, & quibus non. Tertia: ibi, *Cũ ergo*. cõmittit postulationẽ certis casibᵘ admittendã, & in alijs repellendam. Ioan. And.

Casvs. Vacante ecclesia Fauentiñ. canonici cõuslerunt liberã potestatẽ eligendi in Leorũ concanonicum. Ipse vero postulauit Io. canonicum S. Fridiani olim epm̃ Sarnateñ. p̃positus & capitulum Fauenteñ. postulationẽ illã petierũt approbari à dño Papa: sed huic postulationi videbat̃ obstare capitulũ Cõstãtinopolitani cõcilij, in quo dr̃: vt q̃cunq; de pontificali dignitate ad monasticam vitã, & pœnitẽtiæ locũ descẽdit, ad pontificatũ vlterius non resurgat. vnde ẽ illud cõcilũ, q̃d est vnũ de quatuor cõcilijs q̃ seruat ecclesia sicut quatuor euangelia, nõ videbat̃ eadẽ postulatio admittẽda, verũ in quibusdã casibus nõ obstante illo cõcilio, is qui monasticã vitã elegit, potest iterũ ad epatum assumi. Primo si pp persecutionem vel pp corporis infirmitatem, ad monastieã vitam descẽderit, de superioris licẽtia, his cessantibus ad epalem poterit resurgere dignitatem. Item si quis propter cupiditatem parentum eo ignorante fuerit epatũ adeptus, & hoc comperto ad monasteriũ de licẽtia superioris transiuit, quamuis ad illum redire non possit, ad alium tñ licite poterit reassumi. in istis casibᵘ nihil dr̃ attentari ẽ concilij pdictum, quod loquitur

Videt in ... interpretatiõ ... — Si sibi ... — Cap. i. ea. tit. in 3. coplatione.

cum præpositus & canonici Fauentin in I. eorum concanonicum liberam a eligendi auctoritatem vnanimiter contulissent, ipse I. sancti Fridiani Lucan. canonicum olim episcopum Sarnaten. in Fauentin. episcopum postulandum b elegit. Porro à sancti Fridiani priore c super hoc requisito & obtento consensu, præpositus & alij postulationem eandem approbari a nobis humiliter petierunt. Verum postulationi huiusmodi videbatur concilij Constantinopolitani d capitulum obuiare, in quo statutum est, vt quicunq; de pontificali dignitate ad monachorum vitam & pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam vlterius ad pontificatum resurgat. vnde contra dictum concilium (cum sit vnũ ex quatuor e principalibus, quæ sicut quatuor euangelia ecclesia catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum postulatio admittenda. ¶ Cæterum speciales quidam casus inueniuntur, in quibus (prædicto concilio non obstante) is qui vitam monachalem elegit, rursum licite potest ad episcopatũ assumi; si enim quisquam persecutionis rabie sæuiente, vel præpediente inualitudine corporis: cum proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat: persecutionis vel ægritudinis impedimento cessante f, ad episcopalem poterit resurgere dignitatem. ¶ Item si quis propter litteraturæ defectum (ne tamquam cæcus cæco g ducatum præbeat) locum regiminis auctoritate Apostolica deserendo h, ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, scientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus à Domino, cathedram reascendere pastoralem. ¶ Rursus si quis per cupiditatem parentum i (eo tamen penitus ignorante) fuerit episcopatum adeptus, & hoc comperto episcopatum ipsum de licẽtia superioris dimittẽs k, obseruantiam elegerit regularem: & si ad episcopatum eundem redire postmodum nequeat l, iuxta canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licite reassumi. ¶ Quamquã autem in his & consimilibus casibus is, qui episcopatu dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra præscriptũ intelligitur cõcilium attentari: quod in eo loquitur m casu, cum propter

loquitur in eo casu cum aliquis dimittit epãtum pp aliqd crimen, & ad monasticã vitã pœnitentiæ causa descendit: alijs opinionib' reiectis quæ in littera ponunt. Quia non constitit Papæ pp qua causam pdictus I. cesserit epatui: mandat Papa Rauennati electo, q si constiterit ei, q pp aliquã de pmissis causis vel consimilibus pdictus I. renunciauit epatui, dummodo necessitas vel vtilitas id exposcat, det ei licentiã transeundi ad ecclesiam Fauent. maxime si verum est qd asserit, q ille loco tm cesserit, & non dignitati vel ordini: qa tunc psumẽdum est, q non pp aliqd crimen a se cõmissum, causa pœnitentiæ transiuit ad vitam regularẽ: alioquin cum durum esset nimis 3 tam solemne cõcilium huius postulationẽ admittere, iniungat capitulo Fauen. vt de alia psona idonea sibi prouideant in pastorẽ. Nota hic quatuor casus in quib' ille qui renunciauit epatui, transiens ad monasticam vitam, potest iterum in epm reassumi. Item nota q ius & potestas eligẽdi episcopum, in vnum tantũ potest transferri. Item eligi potest postulãdus ad hoc vt postuletur. Itẽ nota regulam, q cessante causa cessat effectus. Itẽ necessitas & vtilitas parificantur. Item plãtus 3 ius scriptum petitionem admittere non debet.

¶ *Glo. seq. notat quòd datur vt eligat, &c.*

a ¶ *Liberam.*] Et ideo potuit eligere vndecunque. Et not. q qui potest eligere, potest postulare. s. de elec. i causis, 1 sed econtrario. arg. ff. de ritu nup. generali. hic expresse habet q vni potest cõmitti potestas eligendi. sim. s. de elect. causam quæ.

¶ *Glossa seq. rect. per q. quare iste postulatus fuit. duas causas reddit, & primam reprobat.*

b ¶ *Postulandum elegit.*] Simpliciter eligi nõ potuerat, quia erat de alia ecclesia. 63. distin. litteras. & 71. dist. fraternitatem. sed in postulandum eligi potest. 63. dist. Valentinianus. quia epŝ fuerat, ideo non eligi sed postulari debet. & hæc fuit causa quare fuit postulatus, & non illa: quia de alia ecclesia, vt dixit Ioan. de hoc dicitur s. de elect. cum inter canonicos.

¶ *Glossa sequens rec. per q. an solus prior, &c.*

c ¶ *A priore.*] & a capitulo: quia solus prior non posset psonã alienare. arg. 15. q. 2. sine exceptione. & 19. q. 3. statuimus. cum maior sit alienatio psonæ quàm rerum. 12. q. 2. præcipimus. si autẽ nollet dare ipsum, compelli debet per superiorem. j. de iurepatro. nullus. nisi iustam habeant causam non dandi: tunc compelli non debent. 63. dist. litteras. & 71. dist. c. 1. & 2.

d ¶ *Concilij Constantinopolitani.*] 7. q. 1. hoc nequaquam.

e ¶ *Ex quatuor.*] Et sunt hæc, scilicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, & Chalcedonensem. 15. dist. sicut.

¶ *Glo. seq. ponit breuiar. alleg. 6. vero pro, & duo cõtra, & tripliciter sol.*

f ¶ *Cessante.*] Arg. est hic q cessante causa cessat effectus, vt 1. q. 7. quod pro remedio. & 1. q. 1. qd pro necessitate. & 55. dist. priscis. & 61. dist. c. statuimus. §. his oibus. & c. neophytus. j. de appel. cũ cessante, 2 arg. 3. 32. q. 1. dixit dñs. 19. q. 3. duæ sunt. Sol. si per causam fiat dispensatio vel aliquid consimile: cessante causa, cessat qd factum est ex causa: vt in primis cap. si vero ius cõe statuitur ex causa, licet causa cesset, tamen remanet ius quod statutum fuit ex illa causa. ff. de postu. l. 1. §. sexum. vt in contrariis. vel sic, licet causa impulsiua cesset, remanet ius quod ex ea statutũ est. contra 32. q. 1. dixit dominus. Si finalis est causa: quandiu durat causa, durat quod ex ea causa statutũ est, vel quod ex illa causa fit. ea vero cessante cessat constitutum ex illa causa. contra 32. q. 7. c. si. vel cessat quod ex ea causa constitutum est quando in constitutione dictum est, q causa cessante cessat constitutio, vt in primis concordantijs.

g ¶ *Cæco.*] vnde versus. *Si cæcus cæcum conatur ducere secum:*
In foueam ductor primus cadit, inde secutor.

h ¶ *Deserendo.*] s. cap. proxi. §. pro defectu.

i ¶ *Parentũ.*] data pecunia vel promissa 1. q. 5. quæcũq;. & c. psentiũ.

k ¶ *Dimittens.*] statim cum illum sciuit primo petita & obtenta licentia à dño Papa, vt hic dicit: & sic non potest renunciare sine licentia Papæ 3. quis simoniacus, alias tau habitu retro sibi præiudicat. j. de simon. sicut. vel infra breue tẽpus. 1. q. 2. constat. & j. de regul. c. 2. quod in maleficiis verũ est. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. quotiẽs. 34. q. 2. si virgo. C. de transa. q̃uis. & C. quo & qñ iud. ab eo.

¶ *Glo. seq. rect. per q. an dispensari possit cum simoniaco & simoniace promoto. alleg. 5. iura quòd non, & quatuor in contrarium. ponit opin. Vin. & demum aliorum qui distinguunt simoniacũ in ordine & in beneficio, & simoniacũ & simoniace promotũ. & sponte credentem & litigantem.*

l ¶ *Nequeat.*] Quia erga simoniacos nulla misericordia est adhibẽda. 1. q. 1. erga simoniacos. & 7. q. 1. psentium. & s. de elect. sup eo. 1. q. 1. qd quidam. & j. de simo. nobis fuit. Sed 3 videtur q possit cum simoniacis dispensari: vt 1. q. 5. quicunq;. & c. præsentium. & j. de simo. de simoniace. & s. de electio. si alicui'. Solu. Vin. dicit q talis de iure non potest eligi siue postulari, sed dispensatiue debet postulari. Alij dicunt q si commissa fuit simonia in ordine, nullus potest cum eo dispensare: vt 1. q. 1. erga. & c. qd quidam. nec etiã dñs Papa, vt dicunt quia characterẽ habet vitiosum, cui renunciare non potest: & ideo non purgatur vitium istud: vt 14. q. 6. si res aliena. Sed hoc non credo: immo potest Papa bene dispensare cum simoniacis qui characterẽ habent vitiosum, qui scienter simoniam commiserunt. j. de simo. c. pen. sed inferiores plati non possunt dispensare cum sciente, sed Papa hoc ideo quia bene purgatur vitiũ furti, re furtiua apud furem remanente de voluntate dñi. ff. de vsuc. si fur. in prin. 4 & 1. q. 1. qd quidã. ver. si forte militię characterem, &c. idem in violento detentore. ff. de pca. cert. §. Iulianus. 5 Sed cum simonia cõmissa est ignorante illo cui acquisitũ est beneficiũ, vel qui ordinẽ vel dignitatem adeptus est ignoranter, possunt epi dispensare post liberam resignationem. Sed in hoc distingue, si beneficium etiam simplex eo modo est adeptus, statim post resignationẽ potest resumi ad illud dispensatiue: vt s. de elect. si alicuius. in fi. & capitulum etiam tunc dispensat, vt j. de simo. ex insinuatione. In illo qui dignitatem sic est adeptus, distingue si spõte resignet, petens humiliter resignationẽ admitti, statim põt epŝ dispensare cũ illo, & ad eandẽ platurã. arg. 1. q. 5. psentium. vbi dispensatur in dignitate assumenda cũ eo qui sponte renunciauit ordini ignoranter recepto, 6 & arg. illius c. quicunq;. circa prin. sed illud loquitur de dispensatione Papæ. Et arg. illius decre. si alicuius. à 3rio sensu. Si vero de hoc contendit in iudicio, & electio sua reprobata fuerit, quia simoniace fuit facta, licet eo ignorante, tunc epa illa vice & in sua vacatione cum eo non poterit dispensare, sed postea sic. s. de elect. si alicuius. in princip. & ita teneas circa huiusmodi dispensationem simoniacorum.

m ¶ *Loquitur.*] Hęc interpretatio tenenda est sup c. illo. 7. q. 1. hoc nequaquam. exclusis opinionibus ibi notatis.

1 Vide l. litẽ. §. 1. C. qd cuiusq. vn. & in Authen. de qst. §. 1. coll. 7.

† Sarten.

† Concor. l. ob ut. C. de act. & oblig.

† Alias eadem.

1 Vbi de hoc, vel fac vim in eo qd dicit lib. sa. Host. Ioan. And.

2 Concor. tex. in l. si pater. C. de fort. mit. & ind. glossa liter. l. de exaẽs. & de s. c.

1 Dicit Ho... quod tum ... scient ... re debet p... sonas ... neas qb' ... telet q ... qd comp... rat: & pro... testetur ... inuit ... sine Papæ licẽtia ... re num põ: & casum ... lia, tunc ... ciat ... tore ... alloni ... cia ... ad ... sic ... pe... tu... de appel. ... si. to. And.

† Vide ea... l. 2. ... gl. in verbo venit. & ... Bart. ... dictum.

3 Idem ... concilij ... illa ... ex ... non ... ex ... effect ... pp ... Ioan ... post

4 Si furtum ... re ... & ... tradit ... hoc ... ad ... Ioa. And.

5 Vide ... simo ... super gl. ... Ioan. And.

6 Concor. ... mater. ... si. de ... tit. & l. ... cum ... de ...

2 ¶ Non

aliquod crimen episcopatum quis deserens, ad vitã monasticam, pœnitentiæ causa descendit. Vnde quidam in eo casu loqui dixerunt capitulum supradictum, cum quis pro crimine, de quo conuictus fuerat, vel cõfessus, ab episcopali dignitate depositus, in monasterio extitit ad pœnitentiam agendam inclusus: vel cum aliquis propter graue crimen, pro quo episcopatum retinens pœnitentiam digne agere non valebat [a], cedendi obtenta licentia vitã monachalem elegit. Aliis asserentibus sic intelligendum esse capitulum antedictum, vt per se resurgere nequeat, idest, repetere quasi debitum, quod tali modo dimisit [b], quamquam eligi possit, præsertim si locum tantum [c], & non ordinem [d] resignauit. ¶ Cum ergo nobis constare nequiuerit, ob quam causam prædictus I. episcopatui olim cesserit, mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd propter aliquam ex præmissis causis [e], seu consimilibus, idem I. episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostra (dummodo necessitas vel vtilitas id exposcat) licentiam ei tribuas ascendendi ad regimen ecclesiæ Fauentiñ. maxime si veritate subnititur, quòd dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini [f] vel etiam dignitati †. tunc enim esset vehementissime præsumendum, quòd non propter crimen aliquod ab ipso commissum, sed causa pœnitentiæ ad vitam migrauerit regularem: præsertim cum Apostolica sedes post cessionem multo minus, quàm antea, permisisset eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine ministrare: alioquin [g] (cum durum [h] nimis extiterit, contra tam solẽne concilium huiusmodi postulationem admittere) præposito & canonicis memoratis iniungas, vt aliã personam sibi idoneam eligant in pastorem.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ Qui petiit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

CAP. XII.

Quidam cedendi [i] licentiã cum instantia postulantes, ea obtenta, cedere prętermittunt. ¶ Sed cum in postulatione huiusmodi, aut ecclesiarum commoda quibus præsunt, aut † salutem videantur propriam attendisse, (quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium quæ sua sunt, seu etiam leuitate qualibet † nolumus impediri) eos ad cedendum decernimus compellendos [k].

¶ Honorius tertius maioris ecclesiæ decano, & magistro R. cantori † sancti Dionysii Leodiensis.

¶ Non renunciat iuri suo, qui gratiæ aduersarii se submittit.

CAP. XIII.

Veniens ad Apostolicam sedem I. subdiaconus proposuit, quòd cum bonæ memoriæ I. Papa præd. noster abbati de Emenco, & maioris ecclesiæ ac sancti Pauli cantoribus Treueren. suis dederit litteris in mandatis, vt si nihil canonicum obuiaret, præbendam in ecclesia sancti Florentini † in confluentia, quam Iacobus decanus ipsius ecclesiæ resignauit sublato appellationis obstaculo assignarent eidem: & infra. ¶ Cumq; iudices Apostolicum vellent adimplere mandatum, quidam se opposuerunt canonici ecclesiæ memoratæ, dicentes subdiaconum antedictum renunciasse iuri, quod sibi ex ipsis litteris competebat. Dicto igitur subdiacono hoc negante [l], iam dicti canonici ad hoc probandum testes aliquos produxerunt: per quos cum videretur probatum, ipsum se gratiæ capituli cõmisisse [m]: duo iudi-

a ¶ *Non valebat.*] 5. q. 1. si quis neq. ex hoc colligo, q simoniacus sine licentia dñi Papæ renunciare non pôt. de hoc oot. 3. c. pxi. §. 1.
b ¶ *Dimisit.*] 7. q. 1. quàm periculosum.
c ¶ *Locum tantum.*] j. de ord. ab epo qui renuncia. epi. c. vnico.
d ¶ *Ordinem.*] id est, ordinis executionẽ: quia characteri nemo posset renunciare.
e ¶ *Ex præmissis causis.*] quatuor, de quibus dictũ est 3. in littera, scilicet, pp populi persecutionem, vel corporis infirmitatem, defectũ sciẽtiæ, vel pp simoniã ab aliis eo ignorante commissam. cum quis renũciat pp aliquã causam talem: non prohibetur iterum postulari ad dignitatem episcopalem, vt hic dicit.
¶ Glo. seq. duo querit, & soluit.
f ¶ *Ordini.*] i. ordinis executioni. sed quod si renunciasset ordini, adhuc potest reassumi de licentia Papæ. nunquid reconsecrabitur? Non: q charakterẽ retinuit. 1. q. 1. qđ quidã. vet. si forte militiæ. 32. qõ. 7. licite. & ideo sola executio sibi deest, quam reassumit de licentia Papæ.
g ¶ *Alioquin.*] i. si non renũciauit ex aliqua de prædictis causis quę fiunt sine peccato, sed ex alia pp peccatum.
Additio. Vel, id est, nisi eps probauerit prędicta, vel aliàs tibi de illis constiterit secũdũ Inno. Ioan. And.
¶ Glo. seq. reci. per quæstionem.
h ¶ *Durum.*] non tñ impossibile, quia bene dispẽsat dñs Papa 3 [a] quatuor concilia, & 3 Apostolum, dumtamen nihil statuat 3 fidẽ. 25. q. 1. sunt quidã. argu. 34. dist. lector. 82. dist. pby ter. quòd autem legitur 15. dist. sicut. de articulis fidei intelligitur.

a Intelligas hanc gl. in his q pertinent ad ius positiuum humanũ.

† Vide l. iubemus. cum gl. in ver. promissa. C. de sacro sanct. eccle.

Quidam cedendi.] Prima pars ponit factum. Secunda corrigit, causam reddens: ibi, *Sed cum.* Io. And.

Casus. Quidam impetrant cedendi licentiam, & ea obtenta licentia cedere nolunt. dicit Papa q compellendi sunt vt cedant. No. q si quis licentiam cedendi à Papa obtinuerit, cõpellendus est vt cedat: Item quod semel placuit, amplius displicere non potest. Itẽ qđ primo fuit voluntarium, postea fit necessarium.

i ¶ *Cedendi cum instantia.*] Ex eo quod cum instantia perseuerando petunt, præsumitur 3 eos magis. de pœni. dist. 1. diuortium. & C. ad Vell. si multer. in fin. sic etiam palliũ cum instantia peti debet. 100. dist. prisca. & ff. de quæstionibus. l. 1. §. diuus.
¶ Glo. seq. obiicit & soluit.
k ¶ *Compellendos.*] Not. q aliquis cogitur renunciare obtenta licẽtia renonciãdi, tñ secũdũ leges re integra recuperabuntur bona quibus cessit. ff. de cessi. bo. l. is qui. sed hoc ideo est, ne illudatur Papa: [1] sicut si postulatio pręsentatur Papæ, non pôt postea recedere ab ea. 3. de postula. bonę. ratio quare compellantur, reddit in littera. In huiusmodi cõpulsione cõsideret Papa commodũ ecclesię, vel pprĩã salutẽ petentis, quorũ neutrũ vult impediri, & ideo cõpellit.

1 Vel alteri superiori, cum tñ de Papa nihil ca primat. Ioan. And.

Veniens.] Prima pars ponit appellationem impetrantis, & eius causam. Secunda, ipsius prosecutionem, & auditoris dati sententiam. Tertia, ipsius sententię confirmationem. Secunda: ibi, *Ad quem.* Tertia: ibi, *Nos igitur.* Ioan. And.

Casus. Ioannes subdiaconus impetrauit litteras ad quosdã iudices vt ei præbendã vacantẽ in ecclesia sancti Florẽtini in confluentia assignarent. & cum ipsi vellent mandatũ Apostolicũ adimplere, quidã canonici illius ecclesię se opposuerunt dicẽtes, q ipse renunciauerat iuri qđ sibi ex ipsis literis cõpetebat: sed ipse subdiaconus hoc negauit. canonici testes induxerunt ad hoc probandũ, per quos videbatur pbatum q ipse gratiæ capituli se commisisset. duo iudicũ sententiauerunt eundem subdiaconũ non posse vti litteris supradictis, pro eo q gratiæ capituli se commisit, quare iuri suo renũciare visus fuit: a qua sententia ipse appellauit, suæ appellationi vigiliam Epiphaniæ terminum præfigens. ille accessit ad terminũ: sed aduersarius post terminum per duos menses & amplius expectatus non venit: tandem nuncius aduersarii cum litteris ad 3dicendũ, & ad impetrandum tantum comparuit coram auditore dicto Io. cõcesso. sed cũ sufficiens ad causam tractanda nõ esset, idem auditor sententiã iudicũ pdictorũ cassauit iustitia exigente.
Not. q licet quis pmittat se gratiæ aduersarii non renunciando litteris impetratis 3 ipsum, non intelligitur propter hoc renunciasse iuri qđ sibi ex litteris competebat. Item cũ aliquis statuit terminum suæ appellationi, vtraque pars appellationis causam prosequi debet per sufficientem procuratorem ad totã causam, cum peremptorie ad hæc citata intelligatur. Item oõ statim post terminũ peremptoriũ debet iudex pcedere

l ¶ *Negante.*] & sic per negationem facta fuit res dubia. [1] C. qui. ad lib. procla. non licet. l. 3. & sic per narrationem & responsionem litis cõtestatio facta fuit. j. de li. cõtest. c. vnico. & 3. de elec. dudũ.
¶ Glo. seq. fortificat textum, & dat simile obiicit & soluit in fin. alleg. pro simili, c. sane, & ponit dissolutiones, & ipsius duas lecturas.
m ¶ *Cõmisisse.*] Et sic cõmisit se gratiæ capituli tantũ: sed in veritate non erat probatum q per hoc litteris renunciasset, quare ipsorũ sententia retractauit: quia & si verum esset q se eorum gratię commisisset, non vr renunciasse literis: nisi expresse litteras ipsas restituisset. 3. eo. sane. & j. de fac. cum pridem. & si commisit se illorum

† Lateranensis can. 18 & cap. 1. eod. tit. in 4. cõpilatione.

† Aliàs, aut ad salutẽ, &c.

† Vide l. sed & si. §. 1. ff. ad leg. Aq. & l. 1. §. scienđ. ff. de milit. eds.

† Aliàs, canonicos.

† Florini.
† Florenci.

1 Et sic dicenti incũbit phatio. ff. de proba. l. ei qui dicit. Ioan. And.

1 Concor. l. 1. §. præterea. ff. de itin. act. priuato. & l. 1. & ibi Pet. de bel. pert. & Cy. C. de alim. pupi. causa

cũ gratiæ, & ipsi nullam gratiam faciebant, poterat vti iure suo. Et est simile, licet eamus ad arbitros in causa appellationis, propterea non renoncio appellationi, immo postea possum prosequi appellationem, nec mihi currit tempus interim. C. de tempo. appe. Auth. si tñ. nec inde debet damnum sustinere, vnde meruit gratiã reportare. s. eo. sane. & j. de fideiuss. peruenit. & j. de pact. cum pridem. Sed contra vr q citate vr renũciasse litteris suis. j. de off. deleg. gratũ. & j. de testi. cũ venissent. & j. de iis q fi. à maio. par. cap. ex ordine. & j. de preben. pro illorũ. & C. de iure dot. l. 2. ff. de lege cõmiss. post diẽ. & nihil refert an alterũ ex æquipollentibus, [1] quis faciat. ff. de re iud. in summa. & ff. de arb. quid tñ. §. prima. & j. de verb. sig. in his. Dic q per hoc non renunciauit per prima iura, & quia cassata fuit illa sententia. simile vr s. eo. sane. sed ibi plus petiit tradendo litteras aduersaris, quare iuri suo renunciauit: hic nõ tradidit litteras, licet commiserit se gratiæ aduersarij. Vnde ibi auditus fuit potius iudicis officio q iure actionis: hic vero ipso iure: vel ibi audit⁹ fuit de iure, vt dicitur ibi in fine vltimæ notulæ.

Vide tex. in l. si quis in cõscribẽdo. cum ibi not. C. de pact.

Dictio in, deest in antiquis.

Alias, Ad quam.

1 Ista non sunt æquipollẽtia renunciare & submittere se gratiæ: vt supra dixit glo. & facit infra de instit. cũ venissent. Io. An.

ces [a] prædictorum sententialiter decreuerunt, eundem non posse vti litteris supradictis, pro eo quòd idem aduersarij se gratiæ commisisset, per quod visus est renunciasse [b] iuri sibi ex ipsis litteris competenti †. A qua sententia idem appellans, in † vigiliam epiphaniæ terminum suæ appellationis præfixit [c]. ¶ Ad quem † cum venisset P. de Colle medio, capellanum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem. Sed cum eius aduersarius non accesserit per duos menses & amplius expectatus, nec vllus compareret pro eo sufficiens responsalis, tandem quidam litteras habẽs ad contradicendum & impetrãdum, coram eodem comparuit; qui cum ad tractandum causam minus sufficiens [d] crederetur, idem auditor sententiam prædictorũ iudicum sententialiter (iustitia exigente) cassauit. Nos igitur ratam & firmam habemus capellani sententiam memorati.

a ¶ *Duo iudices.*] Et propter hoc solum etiam debuit cassari sententia, cũ non appareat q tertius se excusasset, vel commisisset eis vices suas. j. de off. deleg. causam matrimonij. & ff. de re iudi. duo ex tribus. sed si se excusauit, bene potuerunt procedere. j. de off. dele. prudentiã. qđ intellige sic, clausula illa [q si non omnes, &c.] erat in litteris, sed ex alia causa fuit cassata sententia. & mandatur iudicibus istis vt præbendã illã faciant conferri, vt dr̃ in integra in fin.

¶ *Glo. seq. arg. & arg. determinat.*

b ¶ *Renũciasse iuri.*] Arg. q per litteras executorias acquiratur ius alicui impetranti, aliàs nõ posset renũciari iuri ex ipsis litteris competenti, si non acquireretur ius, quia ei quod non est, etiam renunciari non potest. Dicas q per litteras monitorias præceptorias siue executorias nullum ius acquiritur, per quod ecclesia siue clerici contra quos impetrantur litteræ, obligati sint impetranti, nec aliquod ius habet in ecclesia ante receptionem, sed officium executorum implorare potest vt mandatũ Apostolicum exequantur: & ipsi mãdatum tenentur adimplere. & huic officio bene posset renunciare restituendo litteras, & renunciando litteris impetratis, & etiã impetrandis: quo facto executores vlterius non procedent: & sic nec officiũ iudicis, nec aliud per litteras illas implorare poterat. huic officio non fuit renunciatũ. s. eod. sane. cũ iam executor fuerit prosecutus officiũ suũ, sed litteras tantũ restituit, quatum auctoritate fuerat restitutus. & inde non obfuit renunciatio litterarum, & ideo de iure fuit auditus, vt not. in fin. vlti. notulæ. Ber.

c ¶ *Præfixit.*] Quod quidem bene potuit, & iudex idem facere potest & debet. j. de appel. oblatæ. &c. sæpe contingit. [2] & terminũ præfixit. & tunc esset in curia, vt sequitur. qñq; statuitur ad iter arripiendum, & tunc sufficit arripere iter in termino. j. de appel. peruenit. & in istis casib⁹ litteræ ante terminos impetratæ non valent, vt dicit illa decre. oblatæ. & c. sæpe. terminus vero datus à lege est annus, vel ex iusta causa biẽnium. j. de app. cum sit Romana. & talis terminus bene potest præueniri, vt in c. oblatæ.

2 Et e contra fuluit. in fi. gl. vlt. dic q. q. ista beneficialis grat: & hodie in ea tene qđ habes infra de elect. c. 1. li. 6. nec est vera distin. glo. q sola termini præfixio etiam post sententiam deferat causam ad curiam: vt dicetur in c. interposita. §. 1 de app. Io. An.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dat duas solutiones.*

d ¶ *Minus sufficiens.*] Sed non vr q iste fuerit contumax ex quo misit nunciũ ad impetrandum & contradicendum, cum ipse non appellauerit: sed ille Ioan. contra quẽ lata sententia fuit: & ideo non debuit sententia contra ipsum ferri, licet forsitan posset in expensis condemnari. vnde s. j. de appel. Nicolao. vbi condemnatur appellans in expensis: quia nõ fuerit prosecutus nisi quo ad impetrandũ. & ibi nõ fuit processum super principali. Potest dici q in illa decr. Nicolao. hoc non fuit petitũ. Ille Nicolaus tãtum petijt alteram partem in expẽsis condemnari, quia non miserat sufficientẽ procuratorẽ: hic vero petiit, vt procederetur ad sententiã infirmandã. Vel melius, hic fuit lis contestata, & sententia diffinitiua lata. & ideo cũ statutus esset terminus ad prosequendam appellationem, & altera pars non fuerit sufficienter prosecuta ad sententiam defendendã, contumax debet reputari: siue sit pars appellata, siue appellans: quia iudex appellationis altera parte absente debet procedere ad cassandam vel cõfirmandã sententiam. C. de tempo. appel. l. vlti. §. illud. 2. q. 6. c. ei q. §. appellatori. & j. de appella. per tuas. vbi de hoc est expressum: quia non misit nuncium sufficiẽtem, sibi imputet: nec potest dici, q citata non fuerit: quia terminus constitutus ad appellationem prosequendam ab appellante vel iudice, vicem obtinet peremptorij, vt eo elapso perinde procedatur ac si peremptorie sit citatus. j. de appella. sæpe contingit. Et not. q hic appellatus tenetur mittere nuncium sufficientem ad appellationem prosequendam, si terminus sit præfixus à iudice vel ab appellante [3], & appellans eodẽ modo, aliàs finietur causa altero prosequente legitime: & hoc est cum lis est contestata, & appellatur à diffinitiua sententia, siue post litem contestatam, vt hic habes: aliàs in expensis punit: vt dicit illa decre. Nicolao. quia ibi non fuit lis contestata, & appellatum fuit à grauamine. Vnde non poterat procedi ad sententiam altera parte absente, vnde punitur tantum in expensis, quia non venit sufficienter instructus. Si vero appellatio ante litem contestatam à iudice recepta non fuit, nec ab aduersario approbata: tunc sufficit appellanti mittere procuratorẽ ad impetrandũ & contradicendum. j. de appellatio. interposita. §. primo. saluo eo quod dr̃ j. de appellatio. cordi. sed cũ appellatur à sententia diffinitiua, non refert vtrum appellatio approbetur ab aduersario vel iudice, saluo eo quod dicetur extra de appella. cordi. sed consideratur vtrum terminus sit præfixus à iudice, vel ab appellante. & tunc vtraque pars tenetur mittere sufficientem procuratorem ad totam causam: vt hic patet: aliàs procederetur contra absentem tamquam contumacem, vt hic patet. & infra de appella. interposita.

3 Concor. tex. in l. præcipimus. el no. C. de appel. & l. 1. §. ab eodem. cũ glo. magna. & ibi Bar. ff. quis & à quibus.

¶ quis.

¶ *Idem archiepiscopo Treuerẽsi.*

¶ *Si prælatus ab obediẽtia subditos absoluit, non pp hoc prælaturæ renũciat.*

CAP. XIIII.

LEctæ coram nobis fraternitatis tuæ litteræ continebant, quòd abbas sancti Petri Tulleñ. tibi humiliter est cõfessus, quòd cum adeo graui ægritudine laboraret, quòd de vita desperaretur [e] ipsius: ad cuiusdam æmuli sui consilium [f], de quo ipse (cum non crederet eũ æmulum) confidebat, monachos suos ab obedientia in qua sibi tenebãtur, absoluit: vocato diœcesano episcopo, vt abbatiam in eius manibus resignaret: quod † tamen visus consilio saniori nõ fecit [g]: & eidem abbati postmodum restituto sanitati, vniuersi & singuli de conuẽtu obedientiam & reuerentiã

LEctæ coram.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Nos autem.* Ioan. And.

CASVS. Quidam abbas adeo graui ægritudine laborabat, q de vita desperabatur ipsius. ad consilium cuiusdam æmuli sui, quẽ æmulum non credebat, absoluit monachos ab obedientia sua, & episcopum suum vocauit vt in manibus suis renunciaret: non tamẽ renunciauit. postmodum recuperata sanitate monachi obedientiã & reuerentiam fecerunt eidem. dubitauit abbas, an ex tali facto renunciasse intelligatur abbatiæ? Rñdit Papa q non. Not. q non intelligitur quis renũciare regimini suo, licet absoluat subditos ab obedientia sua: quia illa non est forma renunciandi.

e ¶ *Desperaretur.*] Sic j. de regula. & transeunti. sicut tenor.

f ¶ *Consilium.*] de quo tenebatur ille æmulus actione de dolo, si fraus intercessit. ff. de regu. iur. consilii. [4] & contra illum potest agi de dolo quanti eius interfuit id factũ non esse. ff. de dolo. arbitrio. §. dolo. & hoc verum est si fuisset soluendo: sed hoc non esset, si vera renũciatio fuisset. vnde in eo casu debet restitui ad pristinum ius. ff. de dolo. & eleganter. §. pen. & ff. de eo per quem factum erit. l. vlti. hic ista cessant: quia non fuit hic renunciatio cum effectu.

4 Vide de sent. excõ. nuper. super glo. 2. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. fortificat tex. per simile: obijcit de tacita renunciatione per vnum capitul. id coadiuuans per quinque similia, & soluit.*

g ¶ *Non fecit.*] Et ideo voluntas talis non obfuit, quia non processit ad factum simile. voluntas non sufficit vbi opus est facto. j. de eo qui mit. in pos. causa rei seru. c. 1. & arg. j. de re iudi. cũ aliquibus. [5] Sed contrarium videtur quòd tacite videtur iuri suo renunciasse. j. de iis quæ fi. à maio. par. cap. ex ore. vbi ipso facto videtur renunciasse, sicut ipso facto Deum negamus. 11. q. 3. existimãt. ipso facto mentimur. 22. q. 5. cauete. & ipso facto appellam⁹. j. de app. dilecti. & c. vt nostrum. & eo ipso q quis salutat prælatũ, consentit in illum, quem nõ potest reprobare. 63. dist. cum Hadrianus. nec est opus scripto qui obedientiam suam ipso voluntarie aduentus probat officio. j. de maio. & obe. legebatur. Contrarium tamen verũ est, q propter hoc non renunciauit.

5 Concor. tex. in l. priore. ar. ff. de no. ope. nũciat. & ibi Barto.

¶ *Glo seq.*

¶ *Glossa sequens arg. Ioan. Andr.*

b ¶ *Promiserunt.*] Et sic videtur reassumpsisse obedientiam, à qua illos absoluerat, tali modo non poterat, cum esset prelatus eorum, sine licentia episcopi sui. 18. questio. 2. abbas. & capitul. prox. & supra eod. admonet. cum sit de substantia regulæ ipsa obedientia. j. de maio. & obedient.

requisiti ab eo in capitulo promiserunt [a] †: & infra. ¶ Nos autem ex tali facto, eundem abbatem suo resignasse regimini nõ videmus.

¶ Gregorius nonus Agathen. & Vticen. episcopis.

¶ *Abbas exemptus sine licentia Papæ renunciare non potest.*

CAP. XV.

DIlecti filij conuentus monasterij sancti G. † immediate ad Romanam pertinentis ecclesiam, intimauerunt, quòd abbas eorum sentiens se insufficientem [b] oneri regiminis abbatiæ, cessit in manibus [c] eorundem: ipsi quoque † G. monachum sancti Victoris elegerunt canonice in abbatem: & infra. ¶ Cum igitur dictus abbas cedere [d] sine licentia nostra nequiuerit: nos tã electionem [e] quàm cessionem prædictas decernentes irritas & inanes: mandamus, quatenus abbatem ipsum loco suo restitui faciatis: quo integre restituto, vice nostra recipiatis cessionem ipsius.

TITVLVS X.

De supplenda negligentia prælatorum.

¶ Alexander tertius Cisterciensibus.

¶ *Si diœcesanus requisitus benedicere nolit Cisterciensem abbatem, ipse monachos suos benedicere poterit.*

cum in ecclesijs. item arg. quòd re integra licitum est poenitere. s. de elect. in causis. & ff. de iurisdi. om. iudi. si conuenerit.

† Vide l. quamuis. ff. d ra ne un. & l. si pœni tuerit. ff. de duobus.

DIlecti filij.] In prima parte ponitur conuentus petitio. In secunda: ibi, *Cum igitur*, ipsius repulsio; & negotij commissio. Io. And.

CASVS. Quidam abbas ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinens, & sentiẽs se insufficientem, renunciauit in manibus monachorum regimini abbatiæ sine licentia Papæ, & monachi alium elegerunt. peruenit hoc ad Papam. cum ergo dictus abbas sine licentia Papę renunciare nequiuerit abbatiæ, ipse tam renunciationem quàm electionem denunciauit irritas & inanes: mãdans quibusdã quatenus abbatem ipsum faciãt restitui loco suo, quo restituto recipiant vice Papæ renunciationem ipsius. Not. quòd resignatio fieri debet in manu sui prælati, aliter non valet. Item abbas immediate subiectus Romanę ecclesiæ non potest cedere sine licentia Papæ.

† W.

[a] In multis antiquis itaque ipsique G. monachum sancti Victoris sibi elegerunt, &c.

b ¶ *Insufficientem.*] propter insufficiẽtiam debet remoueri. 18. q. 2. si quis abbas. Item propter negligentiam prælatus repellitur. 2. q. 1. c. si qui episcopi. §. ecce cum. & iudex similiter. C. de off. præfec. orientis. l. 3. & sic bene debet admitti renunciatio. si fiat debito modo propter insufficiẽtiam. s. eod. titu. nisi, §. pro defectu. in fi. & c. post translationem. §. item. & Papa hic admisit illam propter negligentiam. j. de offi. custo. c. 1. & magister propter insufficientiam debet remoueri à docendo. C. de prof. & me. l. 2. lib. 10.

c ¶ *In manibus.*] quia ad quem pertinet confirmatio, ad ipsum pertinere debet resignatio. [1] 18. quæst. 2. abbas. & ideo talis renunciatio non tenuit. argum. supra eod. quod in dubijs. sed quantum ad se bene tenuit: [2] quia non posset repetere. de hoc dictum fuit s. eod. quod in dobijs. tamen compellitur postea cedere: sed hoc contingit propter insufficientiam.

[1] Vide glo. not. in c. e. eod. tit. c. vnico. 1 gl. 3. Ion. An.

[2] Vnde dicebat Gof. quod superiore habente ratam cessionem, & præbente licentiam eligendi, posset electio fieri. Io. A.

d ¶ *Cedere.*] Nec ad aliam abbatiam se transferre. s. de consue. c. cum venerabilis.

¶ *Glo. seq. infert, dat simile, & arguit.*

e ¶ *Electionem.*] Si non tenuit renunciatio, non tenuit electio. sic si aliquis non est legitime destitutus, alius in locum illius non fuit legitime institutus. 3. q. 6. hæc quippe. & infra de accu. ad petitionem. fin. 81. distinct. tantis Daniel. & 7. quæst. 1. presentium. Item argum. quòd si principale non tenet, nec id quod ex eo secutum est. infra de fid. instrum. inter dilectos. & C. de leg. non dubium. Bernar.

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA, &c.

¶ *Viso de modis quibus prælati assumuntur, quia sæpe in prælaturis negligenter res aguntur. 40. dist. ante omnia & quod negligitur supplendum, & quod omittitur, instaurandum est: ideo, &c. Ioan. And.*

De hac materia tractatur 84. & 86. dist. & 2. q. 7. negligere.

STatuimus.] CASVS. Cistercienses aliquando remouent abbates de monasterijs suis, vel moriuntur, & alios in locũ eorum substituũt: epi diœcesani nolũt benedicere substitutos abbates. statuit Papa hic quod si eps tertio requisitus eos benedicere renuerit, liceat ipsis abbatibus proprios monachos benedicere, & alia exercere quæ ad officium pertinent, donec ept illos benedicant. Not. negligentiam prælatorũ puniendã circa officiũ suum. Item not. quod quis dat quod non habet.

CAP. I.

STatuim' † præterea, vt si episcopus tertio cum humilitate ac deuotione (sicut conuenit.) requisitus, substitutos [f] abbates vestros benedicere [g] forte renuerit, eisdẽ abbatibus liceat proprios monachos benedicere, & alia [h] quæ ad officium huiusmodi pertinent exercere, donec ipsi episcopi suam duritiam recogitent †, & abbates benedicere non recusent.

¶ Clemens tertius.

¶ *Regulares in suos vsus conuertere nõ possunt ecclesias, in quibus ius obtinent patronatus. & si infra tẽpus Lateran. concilij quando vacant non præsentent rectores ad eas, superior ordinabit easdem.*

CAP. II.

SIcut † nobis tua fraternitas intimauit, monachi quidam & canonici regulares, ecclesias quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo episcopatu habentes, proprijs vsibus deputare nituntur [i] nec volunt ad eas cum vacauerint, vocare personas: quin potius occasione concessionis [k] quorundam episcoporũ, vicarios in eis pro

f ¶ *Substitutos.*] Et cõfirmatos, qui ante nihil facere vel disponere possunt. s. de ele. nosti.

¶ *Glo. seq. arguit, allegat, & in contrarium allegat 6.*

g ¶ *Benedicere.*] Arg. quod aliquis põt dare quod non habet. C. de testa. manu. cum cõstitutio. ver. fin. arg. C. de iure emphy. l. vlt. argu. ad hoc. s. de elec. suffraganeis. & ff. de acquir. re. do. non est nouũ. & ff. de vsufruc. quod nostrum non est. Arg. 3. j. de iure patro. quod aũt. in fin. & j. de don. inter virũ & vxo. nuper. & ff. de reg. iur. nemo. & ff. de acquir. re. domi. traditio. & 1. q. 7. Daibertũ. & ff. de off. proconsul. obseruare. in fin.

¶ *Glo. seq. exemplificat, obiicit & soluit, & dat simile.*

h ¶ *Alia.*] Scilicet vt cõferãt lectoratũ in proprio monasterio. j. de æta. & quali. cũ contingat. & arg. 69. dist. c. 1. si tñ presbyteri sint, vt ibi, cum & illa impositio manus non sit nisi quædam benedictio: vt 1. q. 1. manus. Sed qualiter possunt hoc facere ante suam benedictionẽ? Dic quod in odium eporum dominus Papa hoc concedit per ipsam constitutionem, ne propterea in spiritualibus vel alijs patiantur monasteria detrimentum propter negligentiam episcoporum. Similem indulgentiam habes s. de elec. nihil est. §. vlti.

† Cap. 1. e. tit. in 1. cõpilatione.

† Vide l. vlt. hæredum. §. 1. ff. de his qui notantur infa. & l. chorus. §. fi. ff. de lega. 3.

† Cap. 2. e. tit. in 1. cõpilatione.

SIcut nobis.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Nolentes*. Ioan. Andr.

CASVS. Quidam regulares habent ecclesias ad eorum præsentationẽ pertinentes, quas vsibus proprijs appropriare nituntur; nolunt ad eas, cũ vacant, alios pręsentare, sed instituunt pro sua voluntate, & ita grauant eos pensionibus, quod nec ecclesijs cõpetenter in paupertate deseruire, nec epo in epalibus rñdere, nec hospitalitatem seruare valẽt. Significatum fuit hoc dño Papę: nolens igitur Papa vt antiquus status ecclesię pp hoc subuertatur, mãdat quatenus nisi exemptæ sint ecclesiæ supradictę à iurisdictione epi, excessus illos studeat rationabiliter emendare, & nisi infra tempus concilij Lateran. statutum, prædicti monachi præsentauerint ei personas ad vacantes ecclesias, ex tunc liceat sibi appellatione remota in eis ordinare rectores: ita tñ quod per hoc nullum patronis in posterũ præiudicium generetur. Not. quod exempti à diœcesano puniri non possunt. Item nota concessionem ecclesiarum ab epis factam sine iuris solemnitate, non valere. Item propter negligentiam amittit quis ius præsentandi illa vice, sine præiudicio in futurum.

† Inobedientiũ & non curantium adimplere, quod ipsis incũbit.

i ¶ *Nituntur.*] Quod facere non possunt: nam ad priuatũ commodũ trahi non debent, quæ ad communem vtilitatem præfixa sunt. 25. q. 1. quæ ad perpetuum. & j. de offi. archipresby. vt singulæ. & arg. ff. pro so. actione. §. labeo. & j. de præben. nulla ratio.

k ¶ *Concessionis.*] Cõcessio epi sine cõsensu capli vel maioris partis, nõ sufficit vt possit trãsferre ecclesiã vel fruct' ipsius ad regulares. j. de don. pastoralis. & j. de ijs quæ fiũt à pla. sine cõsensu cap. cũ nos.

a ¶ Desti

a ¶ *Destituunt.*]In ecclesiis quę ad eos pleno iure nō spectant, instituere vel destituere non possunt presbyteros: sed illos debēt epis pñsentare, vt ipsi epi de cura plebis respondeant, & monachis de rebus tēporalibus exhibeant rationem. j. de preben. in Lateran. concil. & j. de priuil. cū & plantare. §. in ecclesiis. & c. sane. & c. statuendum. sed si pleno iure ad eos pertineant: tūc possunt instituere & destituere. 16. q. 2. c. 1. & j. de presc. cum olim. & j. de priuileg. quoniam per confessionem.

b ¶ *Pensionibus.*]nouis: quod non licet. j. de cen sib. prohibemus.

c ¶ *In paupertate.*] magna; q non possunt honeste Deo seruire: qa cum ad vtrumq; festinant, neutrū bene peragūt. 16. q. 1. pbyteros. & C. d' assesso. l. nemo.

d ¶ *In episcopalibus.*]sci licet in pcurationib'. 10. q. 3. canendum. & c. relatum. & in cathedratico: vt ca. causa. q. 3. illud. si eps donet ecclesiā monachis, cathedraticū ibi debet habere. j. de don. pastoralis. & tñ debēt sacerdotes monachorum habere, vnde iura epalia soluere valeant, & hospitalitatem seruare, & vitam suam honeste habere: vt hic dicit, & j. de pb. de monachis.

Additio. Et habet locū etiā in exēptis: vt eo. tit. c. 1. lib. 6. Io. An.

e ¶ *Hospitalitatem.*]Tenentur enim clerici ad illā hospitalitatē, quæ continet officiū pietatis. 42. dist. §. 1. nō ad illā quæ fit ex debito seruitutis. C. d' epis. & cle. l. 1. j. de immu. ec. c. 1.

f ¶ *Tua.*] quia tunc nihil habet eps. j. de priuil. cū & plantare. §. in ecclesiis. & j. d pscrip. c. olim. & j. de priuile. quoniam.

g ¶ *Prædictos excessus.*] Ergo si exempti sunt, eps illorū excessus punire non poterit. arg. 16. q. 1. frater noster. aliter inutile esset illorū priuilegium, quia priuilegia ita sunt seruanda, secundū q continetur in illis. j. de priuile. porro. Quid iuris sit de hac materia, tractatur j. de priuile. c. tuarum. & c. cū & plantare. & 6. q. 3. cap. placuit.

h ¶ *Lateran. concilio.*] j. de conces. præben. nulla.

i ¶ *In posterum.*]Per istā enim ordinationem non fit eis præiudiciū in alia proxima presentatione: nisi hac vice tantum. arg. j. de elec. cum in cunctis. & nulla admonitio est hic necessaria: quia tempus ipsos admonet. j. de loca. & condu. c. vlti. & C. de iure emphy. l. vlti. & C. de contrahen. & commit. stipu. magnam.

Licet.] Prima pars decisę narrat factū. Secunda dat iudices sub certa forma, per quā ius suum Papa tuetur: ibi, *Ne igitur.* Io. An.

Casus. Magister Ho. & Rogerius diutius litigarunt coram Papa super archidiaconatu Richemundiæ: quia dicebatur q collatio archidiaconatus infra tēpus concilij facta nō fuerat. ne igitur Papa ius suū negligere videatur, mandat quibusdam, quatenus si constiterit, Archidiaconatū Richemundiæ vacasse per annum, tempore semestri quo vel ad archiepm, vel ad capitulū donatio pertinebat, computato non à tempore vacationis, sed à notitia: cū ex tunc ad Papā fuerat illius donatio deuoluta; vtriq; super eo silentium imponatur. Not. tempus sex mensiū currere à tempore notitiæ, nō à vacationis. Itē tempus non currit ignoranti. Item post tempus illud elapsum non possunt eligere qui fuerant negligentes.

k ¶ *Licet magister.*]De archidia. isto habes j. de cōces. præben. post electionem.

suæ instituunt & destituunt[a] voluntate: admissos ita pensionibus[b] onerantes, quòd nec ecclesiis competenter possunt in paupertate[c] nimia deseruire†: nec episcopo in episcopalibus[d] respōdere: neq; hospitalitatem[e] (sicut conuenit) transeuntibus impertiri. ¶ Nolentes autem, vt status ecclesiæ debitus & antiquus, per insolentiam† alicuius subuertatur: mandamus, quatenus (nisi à iurisdictione tua[f] exemptæ sint ecclesiæ supradictæ) prædictos[g] excessus studeas rationabiliter emendare. Et nisi prædictæ personæ infra tēpus in Lateranen.† cōcilio[h] constitutū†, ad vacātes ecclesias tibi personas idoneas præsentauerint: extunc tibi liceat (appellatione remota) in eisdē ordinare rectores, qui eis præesse nouerint & prodesse: ita tamē quòd ex hoc nullum patronis præiudicium in posterū[i] generetur.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Supplet superior inferioris negligentiam in beneficijs conferendis, si tempus Lateran. concilij lapsum sit: & collatio per inferiorem postea facta non valet.*

CAP. III.

Licet† magister[k] H. & R. procurator R. de sancto Cadimundo, super archidiaconatu Richemundiæ diutius litigauerint coram nobis: & infra. ¶ Ne igitur ius nostrum negligere videamur[l], qui alios in sua iustitia confouemus: mandamus, quatenus si vobis constiterit archidiaconatum Richemundiæ vacasse per annū (tēpore semestri, quo vel ad archiepiscopum, vel ad capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, sed à notitia[m] computato) cum pro eo, quòd Eboracen. archiepiscopus alium superiorē non habet, ex tūc fuerat ad nos donatio deuoluta, vtriq; super eo silentium imponatis[n].

¶ Idem magistro P. de Castro nouo, & R. monacho fontis frigidi Aposto. sedis legato.

¶ *Si is ad quem spectat beneficij collatio, lapso tempore Lateran. concilij conferat, non valet collatio, nisi de misericordia toleretur.*

CAP. IIII.

Litteras† vestræ discretionis† accepimus, quòd cum in quibusdam ecclesijs legationi vestræ subiectis, quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacauissent, quòd tā prælati, quàm capitula secundū tenorem Lateranen. concilij†, essent iure instituendi priuati: postquam aduentus vester innotuit, in beneficiis illis personas minus idoneas instituere præsumpserunt: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si beneficia vel dignitates noueritis personis idoneis assignatas: eas† de patientia[o] permittatis ab ipsis pacifice possideri: alioquin personas amouentes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostra suffulti, non differatis quamtocyus† ordinare.

¶ Idem episcopo Samo.

¶ *Is ad quem primo loco spectabat collatio beneficij, lapso tempore Lateranen. concilij conferre non poterit.*

CAP. V.

Dilecto filio P. tituli sancti Marcellini† presbytero Cardi. S. & R. procuratoribus P. & G. apud sedem Apostolicam

¶ *Glo. seq. arg. alle. duo iura contraria.*

l ¶ *Videamur.*] Argu. q ordinata charitas à se incipit. de pœn. dist. 3. sanc. arg. 23. q. 5. si nō licet. & j. de vsu pal. nisi. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. alleg. unum est cor. signat contraria, & solait.*

m ¶ *A notitia.*] Sic ergo patet q tēpus istud currit à tempore scientiæ tantū. j. de conces. præben. quia diuersitatem. in fin. Argu. tñ est q currit ab eo tempore quo scire potuit: vt ff. quis ordo in bo. pos. ser. l. vlt. arg. §. ff. de pe. h. hęredi. item veniūt. §. petitā. Quod prius dictum est, valet.

¶ *Glo. seq. improbat opi. & solait contrarium.*

n ¶ *Imponatis.*]Hic euacuatur opinio illorum qui dicunt, q mora in electionibus possit purgari, & quę diucuit notari. j. de cōces. præbē. nulla. nam hic fuit nulla electio, quia fuit facta post sex menses. j. eo. dilecto. & c. sequens non obstat: quia illud fuit tolerātia. & sic planum est quod dr per totum titulum istum.

Litteras.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Discretioni.* Io. And.

Casus. In quibusdā ecclesiis quędam beneficia & dignitates tanto tempore vacauerant, q donatio illorū secundū Laterañ. concil. ad sedē Apostolicam fuerat deuoluta: illi ad quos collatio pertinebat, intelligentes legatos Aposto. sedis ad partes illas accedere, instituerunt in beneficiis illis personas minus idoneas. legati inuenerunt illa beneficia taliter collata, dubitauerunt an deberent illos institutos remouere: mandat illis Papa, quatenus si beneficia & dignitates personis idoneis sunt collata, permittant illos de patientia pacifice possidere, alioquin remoueantur, & de personis idoneis illa non differant ordinare. Not. q collatio quæ non tenet, de patientia superioris tenet, aliàs non valeret.

o ¶ *Patientia.*]Ita de iure talis ordinatio non valebat. j. c. proxi. & j. c. proxi. nam multa per patientiā tolerantur, quæ si in iudiciū venirent, cassarentur. j. de preb. cum iamdudum. & sic not. q sola patientia dat hoc ius talibus institutis, nō ex illa institutione extunc; sed extunc ex tali patientia. sic ff. de offi. procon. obseruare. in fin. sim. 2. q. 1. in primis. Bernard.

Dilecto.] Prima pars decisę narrat factum. Secunda: ibi, *Quia nobis.* definit. Tertia sub conditione confirmationem committit: ibi, *Mandamus.*

Casus. Vacante Salamantina ecclesia decanus cum quibusdam sequacibus suis, quendam P. nomine mercatorem elegit, appellans ne 3 suam electionem aliquid attentarent, archiepiscopus ad quē (vt dicebatur) electio cantoris fuerat deuoluta, alium G. nomine in canto-

cantorem elegit, propter huiusmodi electiones procuratores vtriusq; partis ad Romanam ecclesiam accesserunt: quia cõstitit Papæ ꝙ electio à decano & eius sequacibus facta, post elapsum sex mensiũ spatium extitit celebrata, infra qđ eps & capitulũ cõiter eligere debuerunt: electionem de dicto P. factam, decreuit irritam & inanem, & appellationem à decano interpositam, factũ archiepi. ad quẽ erat eligendi auctoritas deuoluta, non potuisse aliquatenus impedire; vnde mandat quatenus electionem de prædicto G. debeat confirmare, nisi ei aliquod canonicũ obuiaret. Not. ꝙ pp negligentiã amittit qs ius eligendi. Item mora in talibus nõ purgat.

¶ *Glossa sequens, vers. per quæst. quis eligat ad præbendam vel beneficia ecclesiæ collegiatæ: & dicit quòd prælatus & capitulum, nisi habeat aliud consuetudo vt statur. Signat contrariũ, & soluit.*

a ¶ *Communiter.*] De iure cõi electio spectat simul ad capitulum & epm: vt potest hic colligi. & j. de conces. præben. postulastis. & j. de iis quæ fi. à præla. sine cõsensu capituli. ea noscitur. & ideo cũ omnes simul sunt negligentes, transfertur eligendi potestas ad superiorem, vt hic, & capitu. postulastis. & sicut alia tractare debent cõiter. j. de iis quæ fi. à præla, sine consensu capituli. p totũ. ita & electio debet fieri cõiter: nisi consuetudo repugnet. s. de elect. cũ ecclesia Vulteraoa. in fin. vbi de hoc. & ita si capitulum p se confert beneficia, vel qñq; eps per se, illud tñ fit de consuetudine singulari, vt c. ea noscitur. sicut vides ꝙ in quibusdam locis eligit capitulum, & in quibusdã locis eligit eps, vnde soli consuetudini ascribendum est, & talis consuetudo rationabilis est, & ideo potest præscribi [1] de tali potes intelligere & de consimilibus. s. de consue. c. vlti. in fin. Huic quod dixi, cõdicere vr. 16. quæst. 7. nullus omnino. Sed illud intelligas secundũ ea quæ dicta sunt. & hanc consuetudinẽ approbat conciliũ Lateranen. j. de concess. præben. nulla. vbi habetur ꝙ qñq; ad capitulum spectat collatio præbendarum, dignitatum, & cura animarum, qñq; ad epm: & tunc vnus supplet negligentiam alterius, vt ibi dr. & illud nõ potest intelligi nisi de consuetudine: de iure communi non.

b ¶ *Irritam.*] & sic patet ꝙ mora in talibus purgari nõ potest, quia talis electio nulla est, vt hic dicit. de hoc dictum est s. eod. tit. licet.

Alias: Salamono.

Londo-nien.

Baron.

[1] Concor. l. si cũ nos. ff. de re. di-uis. Bal. in præludio seu c. i. de feu. cog. col. 10.

constitutis, auditore concesso: & infra. ¶ Quia nobis constitit à Salamantino decano & eius sequacibus, post elapsum sex mensium spatium, infra quod episcopus & capitulum (prout cõmuniter [a] spectabat ad eos) procedere ad electionem cãtoris neglexerant, electionem supradicti P. minus canonice celebratam, eandem decernimus irritam [b] & inanem: & appellationem à decano & suis fautoribus interpositam, factum archiepiscopi; ad quem iam erat eligendi auctoritas deuoluta) nequiuisse aliquatenus impedire: & infra. ¶ Mãdamus, quatenus nisi dicto G. aliquod canonicũ obuiet. electionem de ipso factam, sublato † appellationis obstaculo confirmetis.

TITVLVS XI.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

¶ Alexander tertius Baton. † episcopo.

¶ *Diebus Dominicis, vel sabbato Pentecostes sacri ordines ab alio quàm à Papa conferri non debent.*

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM, & qualitate ordinandorum.

¶ *Viso de promotione prælatorum, tractandum est de ordinatione clericorum. & quæ certis tpibus, & cum scrutinio debent fieri, ideo, &c. Io. And.*

De hac materia tractatur 21. & 24. & 55. & 50. & 51. distin: & in multis aliis. & 9. quæstio. 1. & quæstio. 2. & 15. quæstio. 8. per totum.

Subdiaconos.] Sunt tria dicta. secundum: ibi, Quamuis. tertium: ibi, Sabbato. Ioan. And.

Casvs. Hic duo dicuntur. Primum est, ꝙ nõ licet alicui nisi Rom. Pont. aliquem diebus Dñicis in subdiaconũ ordinare, quamuis Deo dicatis virginibus velum consecratoriũ imponendi, & minores ordines conferendi, diebus Dominicis habeant potestatem. Secundũ est, ꝙ non licet alicui in vigilia Pentecostes sacros ordines celebrare: quia in sequenti septimana, recepto Spiritus sancti flamine celebrãtur. Not. virgines possunt consecrari diebus dominicis, & minores ordines conferri.

¶ *Glo. seq. arg. ad contrarium, alle. 8. iura, & soluit.*

c ¶ *Romano.*] Et ita patet ꝙ ab aliis attentari non possunt quæ sibi tantum Ro. eccle. reseruauit. simile s. de transla. inter corporalia. & c. 1. & supra de ele. ꝙ sicut. §. super eo. Et est arg. ꝙ consuetudo Rom. eccle. ad consequentia trahi non debet ab aliis. [a] arg. 5. 15. dist. c. 1. & 2. & de conse. dist. 1. basilicas. C. de ędifi. priua. cum dubitabatur. & qđ Romę fit [3], spectandũ est. ff. de off. præ. sed licet. & secundũ ꝙ Papa facit, & nos facere debemus. j. de re iud. in causis. & eadem ratio quæ mouet ipsum, mouere debet alios iudices. s. de rescri. super litteris. arg. optimum Insti. de sat. tu. §. vlt. in fi. Solutio: quæ Romana eccl. seruat, & docet alios obseruare, ad illa seruãda tenentur subditi ei: quæ vero in signum priuilegij sibi tantum seruauit, nullus alius sine sua speciali licentia attentare debet. quæ sint illa, dr j. de off. leg. c. qđ translationem.

[a] Concor. l. obseruare. §. antequam. ff. de off. procon. & l. idẽq. ff. mand.

[3] Ibi dicit spectandũ non quod fit, sed qđ fieri debet. Ioan. And.

CAP. I.

Subdiaconos † autem, nulli nisi Romano [c] Pontifici liceat in diebus Dominicis ordinare: ¶ Quamuis consecrandi Deo dicatas virgines [d], & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. ¶ Sabbato quidem Pentecostes, non liceat alicui sacros ordines celebrare, cum in sequenti septimana (recepta spiritus sancti gratia) celebrentur.

† Post concil. Lateranen. sub Alexand. sup. par. 16. cap. 25. & c. 1. eod. tit. in 1. compilatione.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Virgines.*] 20. q. 1. deuotis. §. vbi dr ꝙ nõ nisi i die Epiphaniarũ, in Albis paschalibus & natalibus Apostolorũ virgines sunt velandæ. adde ibi & hoc qđ dr hic, & hoc quod ibi: & sic alterum per alterum suppletur.

¶ Idem episcopo Herfordensi.

¶ *Non valet consuetudo quòd extra statuta tempora sacri ordines conferãtur.*

CAP. II.

Sane † super eo quod moris esse dixisti in ecclesiis quibusdam Scotiæ & Valliæ †, in dedicationibus ecclesiarum vel altarium extra ieiunia quatuor temporum [e], clericos ad sacros [f] ordines promouere. Significamus quod consuetudo illa (vt pote institutioni ecclesiasticæ inimica) est penitus improbanda; & nisi multitudo [g] & antiqua [h] consuetudo terræ

† Post con cil. Lateranen. sub Alexand. sup. par. 16. cap. 24. & cap. 1. eod. tit. in 1. compilatione.

† In vno vetustissimo manu scripto: Galliæ: in alio, Gawliæ.

S ¶ *Ane.*] Cõis diuisio. Secunda: ibi, Significamus. Ioan. And.

Casvs. Consuetudo erat in quibusdã ecclesiis Scotiæ & Valliæ, ꝙ in dedicationibus ecclesiarum vel altarium extra quatuor tempora clerici ad sacros ordines pmouebanť. Rñdet Papa ꝙ illa consuetudo est ecclesiasticę institutioni inimica, & ideo improbanda. & si multitudo & antiqua cõsuetudo non esset, taliter ordinati non deberent in susceptis ordinibus ministrare. sed in Romana eccl. sic ordinati deponerentur, & ordinatores auctoritate ordinandi priuarentur. Not. ꝙ multitudo inducit dispensationem. Vnde versus.

Ob populum multum, crimen pertransit inultum.

Not. ꝙ multitudo & consuetudo antiqua excusat.

e ¶ *Quatuor temporum.*] supple & extra sabbatũ Sanctũ, & in sabbato hebdomadæ medię Quadragesimæ. j. capite proximo. quia tunc licet.

f ¶ *Ad sacros.*] ad minores potest diebus dominicis, & aliis diebus solemnibus. j. c. proxi. tamen si secus fiat, characterem recipiunt, infra eodem consultationi.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 4. iura, demum arg. determinat, & triplicem veritatem distinguit.*

g ¶ *Multitudo.*] arg. ꝙ multitudo dispensationem inducit. 50. dist. vt constitueretur. & 1. q. 7. quotiès 2. & 44. dist. c. comessationes. & 23. q. 4. non põt. versus: *Ob populũ multum crimen pertransit inultum.* In multitudine tñ illis non parcitur, quos magis causam delicti esse constiterit. j. de cleri. excõ. mini. latores. & ita pp scandalũ aliquid omittiť impunitũ, cum aliàs nõ esset omittẽdũ. qđ fieri põt si veritas nõ offenditur, q̃ triplex est, scilicet iustitiæ. j. de re. iur. q. scãdalizauerit. veritas doctrinæ siue disciplinę. 11. q. 3. qñ ergo. veritas bonę vitæ. 22. q. 2. primum. in prin. & 35. q. 3. ita ne. hæc numquã dimittẽda est pp scãdalũ. 11. q. 3. inter verba. sed veritas iustitiæ & veritas doctrinæ siue disciplinę qñq; omittiť pp scandalũ, puta qñ multitudo est in causa, vt hic dr. de hoc dr s. de renun. nisi cũ pridẽ. §. pro graui quoque. Veritas iustitię ad iudicem, doctrinæ siue disciplinæ ad prælatũ, bonę vitæ ad quemlibet pertinet. Vnde versus.

Est verum vita doctrinæ iustitiaque,
Primum semper habe, duo propter scandala linque.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 2. iura, & tria alle. in contrarium, & dupliciter soluit. Ioan. And.*

h ¶ *Antiqua.*] argu. ꝙ consuetudo excusat in delictis. arg. 35. q. 4. obiiciuntur.

Dispensatio fit propter multitudinem.

Veritas triplex declaratur.

obliciuntur. & 4. distin. denique. arg. ℥. j. de simo. non satis. & j. de eo qui duxit in matri. quam polluit per adulteriū. cū haberet. ℥. de consuetud. c. vlt. 1. rñ. Sol. ꝯsuetudo siue multitudo excusat à pœna temporali 1, quæ pp scandalum imponi non potest, sed à pœna æterna non excusat, immo amplius accusat: vt dicunt contraria, & non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. 2. q. 1. multi. in fi. Vel dic q consuetudo excusat in iis quæ sunt ℥ ius positiuum, dū tñ sit rationabilis & ꝓscripta. ℥. de consue. c. vlt. in fin. 2 In his vero q sunt ℥ ius naturale, nullo modo, nec ulla consuetudo excusat, vt ibidem primo responso.

a ¶ *Deponerentur.*] ab executione, & suspensi haberentur. cum tñ recepissent characterem, vt j. eo. ca. penult.

Concor. ℓ. aut facta. § fina. ff. de pœ.

Concor. ℓ. 1. & ibi Bald. C. de confes. & in auth. ingres. si. cum no. C. de sacrosan eccle.

Post concil. Lateran. sub Alex. 3. pat. 26. c. 25 & cap. j. eo. tit. in 1. compilatione.

Vt intelligas hæc nomina ministrorum ecclesiæ, vide Magistrum sent. lib. 4. dist. 24. ad. de concil. Tridét. ses. 23. de refor. c. 2. & vide notas huius capitis.

esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare. nam apud nos sic ordinati deponerentur a: & ordinantes priuarentur auctoritate ordinandi.

¶ Idem eidem.

¶ *Minores ordi. es conferri possunt diebus festis. Sacri vero conferri debent in quatuor temporibus, vel sabbato sancto, vel sabbato de passione.*

CAP. III.

DE † eo autem quod quæsiuisti, an liceat extra ieiunia quatuor temporū aliquos in ostiarios †, lectores, exorcistas, vel acolythos, aut etiam subdiaconos promouere: Taliter respondemus, quod licitum est episcopis, dominicis & alijs festiuis diebus, vnū aut duos b ad minores c ordines promouere. Sed ad subdiaconatū, nisi in quatuor temporibus, aut sabbato d sancto, vel in sabbato ante dominicam de passione, nulli episcoporum, præterquam Romano pontifici licet aliquos ordinare.

¶ Idem.

¶ *Criminosus occultus moneri potest ne promoueatur ad ordines, sed prohiberi non debet.*

DE eo.] Cōis diuisio Secunda: ibi, *Taliter respondemus.* Io. And.

Casvs. Quæsitū fuit à Papa, an liceat extra ieiunia quatuor tporū promouere aliquos in ostiarios, & ad alios minores ordines, aut in subdiaconos? Rńdet Papa q licitum est epīa, dominicis & aliis diebus festiuis, vnum vel duos promouere ad minores ordines, sed ad subdiaconatū non licet nisi in quatuor temporib', aut sabbato sancto, aut in sabbato de Passione, præterquam Romano Pontifici. Not. quo tempore debent sacri ordines conferri, scilicet in quatuor temporibus, in sabbato sancto, & in sabbato ante dñicam de Passione.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Aut duos.*] nunquid plures? vtique, dummodo non videatur generalis ordinatio.

¶ *Glo. seq. vult per q. an omnes minores, & c. soluit.*

c ¶ *Ad minores.*] Et sic vr̄ q omnes minores ordines possit aliquis simul recipere ex eo qđ dicit, potest promouere vnum ad minores: quia indeterminate dixit ad minores, de omnibus potest intelligi. 19. dist. si Romanorū. in fi. de priui. quia circa quod satis pōt concedi, & de facto obtinet: vt hic, & j. de eo q. fur. or. re. cū H. nisi cōsuetudo repugnet q scandalū generaret. Cōsuetudo enim ea q licita sunt reddit illicita. j. đ cleri. ꝯiug. cū olim. & j. de cog. spi. sup eo. 3

d ¶ *Sabbato.*] Vt 75. dist. ordinationes 2. non ergo die dominica. j. eo. litteras. Etiam continuato ieiunio, vt quidam dicebant.

An omnes minores ordines possit quis simul recipere.

3 Concor. l. rem non nouam. cū glo. C. de iudi. & ibi per Pet. & Cyn. & in Authē. hoc ius porrectum. C. de sac. sanc. ecle,

EX tenore.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Verum.* Ioan And.

Casvs. Quidam clericus N. nomine volebat promoueri ad maiores ordines: sed in tantū deliquerat, q si peccatum eius publicum esset, degradaretur ab ordine quē susceperat, nec posset ad superiores promoueri. quæsitū fuit à Papa quid obseruari deberet, quia peccatū istius occultum est? mandat Papa quatenus ei pœnitentiā cōdignā imponat, & ei suadeat vt parte pœnitentiæ peracta, ordine suscepto vtat: sed ad superiores nō ascendat: verūtamen q a peccatū occultū est, si ꝓmoueri voluerit, eū prohibere nō debet. Not. q occulta peccata vindictā 4 non habent. & licet epīs peccatū occultū nouerit per confessionem, non potest prohibere illum ab ordinib'.

4 In foro exteriori: nam quo ad deū non relinquunt impunita.

e ¶ *Adeo deliquit.*] puta periurium vel adulterium commisit: vt j. eod. tit. ca. vlt.

¶ *Glo. seq. alle. 4. concor. & in contrarium iura, ponit opin. quam reprobat, demum ponit op. H. & Tan. qui dixerunt 4. consideranda.*

f ¶ *Vtatur.*] Not. ergo q dicit hic q criminosus acta pœnitētia potest ꝓmoueri, & in susceptis ordinibus ministrare. arg. ad hoc 34. dist. fraternitatis. 50. dist. quia tua. & c. dño. & c. ponderet. & in pluribus aliis. arg. ℥. 25. dist. primum. & 1. q. 7. si quis oēm. & 48. dist. qm̄. Sol. quida dixerunt quòd si promotus non est: nullo modo debet ꝓmoueri, per c. proxime dicta. hæc fuit rigida opinio, quia res pene ℥ naturam est, vt aliquis sit sine peccato. 25. dist. c. vnū. §. nūc autem. Vnde vr̄ idem dicendum circa promotos & promouendos, facilius tñ impeditur promouēdus q deiiciatur iam promotus. 15. q. 1. §. vlt. Circa promotos Ant. & Tan. distinguunt q quatuor cōsideranda sunt. Primum, s. quantitas criminis, vtrū videlicet sit enorme vel mediocre. & in hoc consideratur quantitas criminis. Secundū est quæ est qualitas criminis, vtrum sit occultum vel manifestū. Tertium est modus publicationis, an sit videlicet publicum per operis euidentiam, vel per iudicis sententiā, vel p spontaneā confessionē in iudicio. Istis tribus modis notoriū fit crimē j. de coha. cle. & mu. c. vlt. Quartum est satisfactio pœnitētis, videlicet an egerit verā pœnitentiā vel simulatam. si crimen est enorme & manifestū, vt simul concurrāt quātitas & qualitas criminis, deponit, nec vnq restituit post quātamcumq; pœnitentiā. 50. dist. miror. si vero enorme & occultū, in eo casu monendus est vt abstineat, & non cogendus: quia solū Deū habet vltorem: quia latentia peccata vindictā non habēt. 32. q. 5. Christiana. & acta pœnitentia poterit officio suo vti: & ad maiores ordines ascendere: vt hic, & j. de simo. ex tuæ. præter reos homicidij. j. eo. quæsitum est. vbi exemplificantur crimina talia. Si vero mediocre fuerit, & occultū, acta pœnitentia vel parte eius poterit remanere in officio suo, & ad maiores ordines promoueri fortius q in alio casu. 50. dist. de his vero. Si mediocre & manifestum, si conuictus est in iudicio vel timore probationum confessus: in eo casu deponitur. 81. dist. si quis clericus. Si vero publicū est per operis euidentiam, vel spontaneam confessionē: tunc acta pœnitentia poterit cū eo misericorditer agi secundū qđ visum fuerit epō, qñq; plus vel minus. 15. q. vlt. si quis presbyter. 50. dist. presbyterū. & hoc totum intelligas, cum veram pœnitentiam egerit, & non simulatam: quia si simulatam, non restitueretur. 50. dist. vt constitueretur.

g ¶ *Occultum.*] & sic probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit. 32. q. 5. Christiana. & secretorū Deus iudex & cognitor est. 32. dist. erubescant. & 2. q. 5. consuluisti. & solum Deum habent vltorem. C. de iureiu. iurisiurandi.

¶ *Glo seq. signat contrarium, & simpliciter soluit.* Ioan. And.

h ¶ *Prohibere.*] etiā si in crimine teneant, ꝓhibendi nō sunt, sed cōmonendi. j. eo. c. vlt. arg. ℥. j. c. proxi. Sol. hic loquit de seculari, ibi de regulari q propriā voluntatē non habet. 12. q. 1. nō dicatis. & c. nolo. Vel illud pp scādalū prælatorū: hic nullū scandalū. Vel melt', illud cū qs petens ordines, habet ius petendi rōne tituli quē habet, vel dignitatis; illud cum ius petendi non habet: & ideo ꝓlatus suus q nouit secreta sua, potest eum repellere. arg. j. de spon. præterea 2.

CAP. IIII.

EX † tenore tuarū litterarū accepimus, quòd N. clericus adeo e deliquit, quòd si peccatum eius esset publicum, degradaretur † ab ordine quē susceperat, & amplius non posset ad superiores ordines promoueri. ¶ Verum quoniam peccatum ipsius fore occultum dixisti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & suadeas, vt parte pœnitentiæ peracta, ordine suscepto vtatur f: quo contentus existens, ad superiores amplius non ascendat: Verumtamen quia peccatum occultum g est †: si promoueri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere h.

¶ Lucius tertius archiepiscopo Turon.

¶ *Religiosus contra prohibitionem prælati sui ordinari non debet.*

CAP. V.

AD † aures nostras peruenit, quòd religiosi quidā ad superiores desiderant ordines promoueri, sed prælati i eorum desideriis contradicunt. ¶ Tuæ igitur quæstioni taliter respond. quòd honestius & tutius est, subiectis debitam præ

Circa promotos, & promouendos criminosos quot & qualia consyderari debeāt.

Post concil. Lateran. sub Alexa. 3. par. 50. c. 5. & c. 5. eod. tit. 1. compilatione.

Alias in 1 ant. fuit pro quo degradaretur.

Addendum dicatur: per casū occultum, & manifestum ...

Post concil. Lateran. sub Alex. 3. par. 16. 22. & c. 4. eod. tit. in 1 prima compilatione.

AD aures.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Tuæ.* Ioan. And.

Casvs. Quidam religiosi volunt ad ordines promoueri: ꝓlati eorū nolunt ꝓmoueri: quæritur quid iuris sit? Rńdet papa, q tutius est eis ministrare in inferioribus ordinibus, suis ꝓlatis obediētiā impēdendo, q cum scandalo suorū ꝓlatorū ad ordines superiores promoueri. nec sunt in hoc audiendi, quia pōt esse q prælati eorū, aliqua sua secreta cōmissa nouerint, pp quæ salua conscientia nequeant ꝓmoueri, quia non in sublimitate graduū, sed in amplitudine charitatis acquirit regnū Dei. Not. q regulares ℥ volūtatē suorū prælatorū promoueri non debent. Itē nihil cū scandalo est faciēdū.

i ¶ *Prælati.*] id est, abbates vel priores regulares, large sumpto vocabulo. infra, de verborum significatione, quamuis.

¶ *Glo. seq. alleg. 5. conc. & in cōtrarium quinque iura, & soluit, distinguēdo excōicationem a pcepto. & in præcepto distinguit an spectet ad eius officiū, vel non. Et primo casu subdiuidit an sit iustum vel iniustum, vel dubium.*

a ¶ Obedientiam.

a ¶ *Obedientiam.*] & ita patet quòd minores suis prælatis obedientiam seruare debent. arg. 100. distin. ꝫ morem. & 19. dist. in memoriam. & 8. q. 1. sciẽdum. ff. de re mi. l. 3. §. in bello. 11. q. 3. absit. arg. ꝫ, quia non est semper obediendum. 12. dist. non liceat. 15. q. 6. iuratos. 11. q. 3. non semper. C. de decur. omnes. lib. 10. in fin. & j. eo. dilectus. Sol. si prælat⁹ excõicet, siue iusta sit sententia siue iniusta, obediendum est sententiæ. 11. q. 3. sententia Pastoris. & c. si episcopus forte. nisi in duob⁹ casibus. j. de sen. excõ. per tuas. Item præcepto prælati si non pertinet ad officiũ suũ qđ præcipit, non est obediendum. ff. de re. iu. factum à iudice. arg. 7. quæst. 1. quia frater. Si vero pertinet ad officium suum, obediendum est: vt hic & in similibus, qñ non decipitur in pcepto. Si vero præcipiat quod omnino est malum: nõ faciat ꝫ cõscientiã licet iustum videatur prælato. j. de restit. spo. litteras. seruatur quod dr j. de sen. excom. inquisitioni. si vero præcipiat quod malũ est, non obediendũ est ei. 11. q. 3. q resistit. & c. si dñs. & c. Iulianus. & c. nõ semper. Si vero dubiũ sit pceptũ: pp bonũ obedientię excusat à peccato, licet i veritate sit malũ. 23. q. 1. qđ culpatur a.

¶ *Glo. seq. alię. 5. iura & ista in contrarium solmi, & remittit.*

positis obedientiam[a] impendẽdo, in inferiori ministerio deseruire, quàm cum præpositorum scandalo[b] graduũ appetere dignitatem. ¶ Nec est in hac parte subiectorum desiderium confouendum: quoniam esse[c] potest, quòd prælati eorum commissa secreta nouerint, ex quibus constat eis, quòd salua conscientia nequeunt sublimari; quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine† charitatis acquiritur regnum Dei[d].

¶ Idem.

¶ *Metropolitanus ab omnibus suffraganeis consecratur. Suffraganeus vero à tribus, metropolitano iubente.*

CAP. VI.

SI† archiepiscopus obierit, & alter fuerit ordinandus[e]: omnes episcopi eiusdem prouinciæ, ad sedem metropolitanam[f] conueniant, vt ab omnibus[g] ordinetur[h]. ¶ Reliqui vero comprouinciales episcopi (si necesse fuerit) cæteris consentientibus, à tribus iussu archiepiscopi poterunt ordinari: sed melius[i] est, si ipse cum omnibus eum qui dignus est, elegerit[k], & cuncti pariter pontificem consecrauerint.

b ¶ *Scandalo.*] arg. nihil cũ scandalo faciendum esse. arg. 54. distin. generalis. ĩ fi. & 51. dist. c. 1. 11. dist. illa. 28. q. 1. vxor. & c. iã nũc. arg. ꝫ. j. de re. iu. qui scandalizauerit. 11. q. 3. inter verba. & ꝫ. de renun. nisi cũ pridem, §. pro graui quoq;. Solu. pro vitando scandalo, sæpe cessat rigor ecclesiasticæ sententię, sed malũ perpetrari non debet. arg. 11. q. 3. quid ergo. de hoc dictũ est ꝫ. eo. sane. & in c. nisi cum pridem. §. pro graui. ꝫ. de renunt.

c ¶ *Esse potest.*] Not. aliquid esse faciendũ vel omittendũ, ad cautelam eorum quæ fieri nõ possunt. 32. q. 1. dixit Dñs. ff. de nego. gest. diuortio. 1. sñ. in fi. ff. de ijs qui deie. vel effu. si vero. §. prætor 2. ff. de dam. insec. qui bona. §. si quis stipulatus.

d ¶ *Regnum Dei.*] quia apud Deũ nõ grad⁹ elegantior, sed vitæ melioris actio cõprobatur. 23. q. 4. sicut excellentiã. & ille maior dr in regno Dei, qui est iustior. 40. dist. non loca. & ca. multi. in fine.

SI *archiepiscopus.*] Ponit duo dicta. secũdũ: ibi, *Reliqui vero.* Io. An.

CASVS. Quando archieps debet cõsecrari, omnes suffraganei conueniant ad sedẽ metropolitanã, vt ab omnibus consecretur. epi vero comprouinciales, si necesse fuerit, iussu archiepi à tribus epis possunt consecrari alijs consentientibus. sed melius est si archieps cum alijs omnibus pontificem consecrauerit. Not. quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. Item licet quis aliquid possit per alium gerere: melius tamen est si per seipsum gerat.

e ¶ *Ordinandus.*] id est, cõsecrandus: nisi forte haberent ius in electione. 93. dist. miratus valde. & tunc dic ordinandus, idest, eligendus: quia de consuetudine vocandi sunt.

f ¶ *Metropolitanam.*] 63. dist. metropolitanũ. & 51. dist. c. vlt.

g ¶ *Ab omnibus.*] Not. quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debet quia in concedendo haustum aquæ omnes debent venire, ad quos ius aquę spectat. ff. de aqua plu. arcen. in concedendo. & C. de aucto. pręstan. l. vlt. & C. de cõi agro deser. quicunque. in fin. lib. 11. & 8. q. 1. licet ergo. & ff. de adop. nam diuus. Dicas quòd in tali casu omnes vocandi sunt, & debent adesse si fieri potest: & tunc sufficit q maior pars consentiat. ff. ad muni. quòd maior. & q omnes suffraganei debeant ipsum ordinare, legitur 64. dist. q a per ambitiones. & hoc quod dixi q maior pars sufficit, locũ habet in collegiis, secus in priuatis, vt dictum est supra de consti. cũ omnes.

h ¶ *Ordinetur.*] id est, eligatur, cum habent ius in electione, vt dictum est. aliàs expone, ordinetur, id est, consecretur.

i ¶ *Melius est.*] & sic vr q licet possit aliquid fieri per alium, & perinde habeatur ac si per se. ff. q cuiusq; vniuersi. item eorum. §. 1. ff. de admi. tuto. ita tñ. §. gessisse. melius tñ res expeditur per se, q̃ per alium. arg. 2. quęstio. 7. accusatio.

¶ Ex concilio Arelaten. †

¶ *Dicit idem quod in præcedenti.*

CAP. VII.

NE episcopi sine metropolitani permissu[l], nec metropolitanus sine tribus[m] vel duobus episcopis comprouincialibus præsumat episcopum ordinare[n], ita vt alij episcopi comprouinciales admoneantur epistolis, vt se suo responso significent cõsensisse[o]. ¶ Quod si inter partes aliqua dubitatio fuerit, maiori[p] numero metropolitanus consentiat.

¶ Vrbanus tertius archiepiscopo Pisano.

¶ *Ordinatus extra tempora suspenditur, donec dispensetur cum eo, & ordinans punitur.*

CAP. VIII.

CVm quidam: & infra. ¶ Episcopũ qui die, quo non debuit ordines celebrauit, canonica[q] disciplina corrigere: & ordinatos à susceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos[r] restitutionis gratiam consequantur.

¶ Celestinus tertius Hidroñ. † archiepiscopo.

¶ *Graci à Latinis ordinari non debent, nec contra si in ritu ordinandi sunt diuersi.*

k ¶ *Elegerit.*] Cũ † nõ habeat ius in electione vt dictũ est, aliàs expone elegerit, idest, electũ approbauerit.

NE *episcopi.*] Ponit duo dicta. Secundum: ibi, *Quòd si.* Ioan. And.

CASVS. Quærebatur in concilio, vtrũ epi possent consecrare suffraganeum suum: rñdetur, q epi sine permissu archiepi non præsumãt epm consecrare, nec archiepiscop⁹ aliquẽ cõsecrare præsumat sine duobus vel tribus epis, ita vt alij comprouinciales epi p suas litteras consentiant: quòd si inter illos discordia fuerit, archiepiscopus maiori numero cõsentiat. Not. standũ esse maiori parti.

l ¶ *Permissu.*] Ita q ipse sit præsens, vel alius, cui commiserit vices suas. j. de of. ord. quod sedem. sic iudex iusta d causa potest committere alijs vices suas. j. de off. deleg. pastoralis. 1. rñ. sic & prædicationis officium potest ordinarius alij committere, cũ id per seipsum complere non possit. j. de offic. ord. inter cætera. fim. ff. de procura. l. 1.

¶ *Glossa seq. soluit contrarium.*

m ¶ *Sine tribus.*] Inclusiue. & sic non est ꝫ. 64. dist. comprouinciales. Quidam intelligebãt olim litteram sicut sonat, & male, quia sic videretur q archieps minorem auctoritatem q̃ epi haberet, cum hoc possit fieri à tribus epis iussu archiepiscopi: vt ꝫ. cap. proxi. & ideo additum fuit in littera, vel duobus. quod non erat in antiqua compilatione: & quod dicit, tribus, est de substantia cõsecrationis, aliàs non esset ꝯsecratus si essent pauciores. 66. dist. c. porro. vbi traditur forma consecrationis ab Apostolis.

n ¶ *Ordinare.*] id est, consecrare.

o ¶ *Consensisse.*] 64. dist. c. 1. 2. 3. & 4.

p ¶ *Maiori.*] Quando maiori numero sit standum vel non. supra de elect. c. ecclesia vestra. 2.

CVm *quidam.*] Primo punit ordinantem, secundo ordinatũ. pars huius de iureiur. cum quidam. Abb. Siculus.

CASVS. Quidam eps contulit sacros ordines extra iiij. tempora, die quo non debuit. dr q eps puniri debet canonica disciplina, scilicet vt priuetur potestate conferendi ordines quos illicite cõtulit. & ordinatis interdicatur executio ordinum susceptorũ, donec apud sedem Apostolicam restitutionis gratiam consequantur. Nota q quis debet puniri in eo in quo deliquit. Item nota q ab homine non potest restitui per eundem.

q ¶ *Canonica.*] Vt priuetur potestate conferendi ordines, quos illicite contulit: supra eodem, sane. & infra eodem. c. litteras. aliàs si poena statuta non esset, pro arbitrio superioris puniretur. j. de officio delegati. c. de causis.

r ¶ *Apud nos.*] Et sic talis dispensatio soli Papæ reseruatur. infra eodem. cap. litteras. quia ex eo quod dicit, apud nos, alijs abstulit potestatem. argumentum infra de præbendis. de multa. in fine. vbi dicitur per sedem Apostolicam, & ita non per alios: argumentum infra de sententia excommunicationis. nuper. & infra de præbendis. c. graue. in fi. & infra eodem. c. dilectus. in fine. & sic habes vnum casum, in quo episcopi vel archiepiscopi dispensare non possunt: tamen dic vt infra eodem, consultationi.

† Intellige cum Host. non præcise ...

† Aliàs pie attitudine.

† Ad laudem legendi vide de Anacleto Papa epistola 2. Burchardũ lib. 1. decr. c. 18. Iuo. ...

Concor. 1. cum gl. 5. in bello. & d. in multis.

† Hec glo. sola, & illa finalis in verbo elegerit, nõ sunt Bernardi, nec habentur in antiquis exemplaribus.

† Concilii Arelatensis cap. 5. Burchard. lib. 1. cap. 17. Iuo. par. 5. cap. 118 & in 1. compilatione de electio. cap. 4. & eiusdem concilium Nicænum c. 4. qd videas omnino.

† Aliàs Idrontensi.

CAP. IX.

CVm † secundum regulas ecclesiasticas: & infra. Quia vero (sicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci à Latinis secundũ alterutrius institutionis obseruantiam ordinantur: nolumus de cætero commixtiones & consuetudines rituum in ordinibus obseruari.

Inno. iij. abbati & conuen. Cariloci †.

Si monachus vnius ordinis, in secundo ordine ad quem transiuit recipit sacerdotium, ad primum ordinem rediens in eo libere ministrabit.

CAP. X.

EX † parte vestra nostro fuit Apostolatui referatũ, quòd quidam monachus vester, se ad nigros [a] monachos transferens, & habitum eorum assumens, ad sacerdotij ordinem in ipso habitu est promotus: vnde quia dubitastis, vtrum in assumpto taliter ordine ministrare debeat: Mandamus, quatenus (nisi canonicum aliud † obuiet) ipsum monachum officium sacerdotis libere [b] exequi permittatis.

Idem C. presbytero Cardi. Apost. sedis legato.

Si Græcus episcopo Latino subiectus ordinatur sine Latini licentia à Græco, interdicitur sibi executio. Si vero de licentia, tunc toleratur.

CAP. XI.

QVòd translationem pontificis: & infra. Consultationi tuæ taliter respõdemus, quòd cum clericus Græcus episcopo Latino subiectus, à Græco pontifice ordinatur [c], nisi de mandato vel licentia sui episcopi fiat, interdicenda est ei ordinis executio sic suscepti, tamquam ab alieno pontifice, sine mandato vel licentia sui episcopi ordinato. Si vero de mandato vel licentia [d] sui præsulis, à Græco pontifice, secundum morem Græcorum fuerit ordinatus, licet culpandus sit episcopus Latinus, qui clericos suos à Græco facit antistite ordinari: quamdiu tamen talis mos ab ecclesia toleratur [e], impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.

Idem Mutin. episcopo.

Ordinatus à Papa sine licentia Papæ ad superiores ordines non promouetur.

CAP. XII.

CVm † in distribuendis: & infra. Meminimus à nobis fuisse suppliciter † postulatum, & clementer indultum [f], vt quia præfatus A. ecclesiæ Romanæ subdiaconus erat, mãdaremus ipsum per Bononiensem episcopum promoueri.

Idem eidem, & magistro H. subdiacono nostro.

Duo sacri ordines non possunt conferri eidem, vno die, vel duobus continuato ieiunio.

CAP. XIII.

LItteras † vestras recepimus super inordinata ordina-

Cum secundum.] Casus. Clerici latini in partibus Calabriæ ordinabantur à græcis epis secundum institutionem græcorũ, extra quatuor tpa ordines conferendo, & econuerso græci à latinis, & ita permixtim se ordinabãt adinuicem. Et hic prohibetur q latini de cetero ritũ illorum non seruent, sed in quatuor tpibus ordines conferant, non obstante consuetudine antiquitus obtenta: cũ sit potius ecclesiasticã institutionẽ. s. eo. sane. Arg. s. j. eod. quod translationem. vbi toleratur talis mos. sed hodie talis mos reprobatur, vt de cetero talis cõmixtio esse non debeat, sed vnus sit eps qui omnibus presit. j. de officio ordinarij. quoniam in plerisq;. Bernardus. Not. q certis tẽporibus sunt ordines conferendi. Itẽ nota q in collatione ordinũ non est sequendus proximorum ritus.

Ex parte.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Mandamus*.

Casus. Quidam monachus Caroli loci transtulit se ad nigros monachos, & habitũ illorum assumẽs, in presbyterũ est promotus. dubitabãt isti monachi, vtrũ in ordine sic suscepto debeat ministrare. Mandat eis Papa quatenus monachũ illũ pmittãt officiũ sacerdotis exequi libere, nisi aliud canonicũ obstiterit. Not. q ordo factus in apostasia, irregularitatem non inducit. Ber.

Gl. se. querit, & soluit.

a *Ad nigros.*] Sed q fuit dubitatio huiusmodi questionis? ideo dubitauit, quia monachus iste fuit apostata, vnde non debuit admitti ad legitimos actus: vt 3. q. 4. beatus. & ita vr q abbas non possit dispensare cum eo: quia tẽpore quo recepit ordines, suspensus erat. arg. j. de æta. & qual. cum bonæ. & infra de cle. excom. mi. postulastis. Arg. s. supra de elec. cum inter R. Vel dic q non est apostata, nisi qui ad seculum redit. j. de aposta. e. 1. & 50. distin. c. vlt. quandoque dicuntur apostatæ ecõtrario abeuntes. 16. quæstio. vlti. non obseruetis. Item is apostata dicitur, qui recedit à fide. 2. q. 7. non potest.

b *Libere.*] Si monasterium ad quod transiuit, fuit maioris religionis, tunc non peccauit. j. de re. licet. & tunc de iure cõmuni potest in ordine suscepto libere ministrare, & hoc ita vr fuisse. si vero minoris, tunc peccauit mortaliter. & tunc cum eo est dispensandũ, & aliter non debet ministrare.

Additio. Eo saluo quòd si relicto monachatu, ordinem quia assumat, non poterit secum dispensari, nisi per Papam. j. de apostatis. e. vlti. secundum Goff. Ioan. And.

Quod translationem.] In prima parte decisa consultatio. In secunda: ibi, *Consultationi*. quę distinguit & secundum membrum prosequitur: ibi, *Si vero*. Ioan. Andr. Pars huius, infra de off. dele. quod translationem. Ioan. Andr.

Casus. Quidam clerici græci existentes in diœcesibus latinorum ab epis græcis extra iiij. tempora ordinabant: postmodũ à latinis epis celebrare prohibebãtur. quæsitum fuit à Papa quid de talibus sit agendum? Rñdet Papa q cum clericus græcus, episcopo latino subiectus, à græco pontifice ordinatur, interdicenda est ei executio ordinis sic suscepti, tamquam ab alieno epo ordinato: nisi de mandato vel licẽtia sui episcopi illud fiat. Sed si de licentia sui epi id factum sit: licet culpandus sit eps, qui clericos suos à græco epo facit ordinari; quamdiu tñ ab ecclesia talis mos toleratur, impediri nõ debet executio ordinum taliter susceptorum. Not. q ordinatus à non epo suo, ordinis executionem non habet. Item not. q ratione consuetudinis toleratur quis in executione ordinis quẽ male accepit.

c *Ordinatur.*] Extra quatuor tempora, sicut est in antiqua compilatione, & sic bene facit ad titulum.

d *Vel licentia.*] 9. q. 2. Lugdunensis. 71. dist. c. 1. 2. & 3.

e *Toleratur.*] Hæc fuit cõparatiua permissio, vt hic innuitur. arg. j. de præb. cum iamdudum. forte pp scandalum & multitudinem talis consuetudo toleratur. arg. s. eo. sane. & 23. q. 4. nõ potest. mos iste hodie non toleratur. j. de offi. ordi. quoniã in plerisq;. & s. eo. cũ secũdũ.

Cum in distribuendis.] Casus. Si aliqua ordinatus fuerit in subdiaconũ à dño Papa ab alio ad superiores ordines sine licentia Papæ ordinari nõ debet. Not. q ordinati à Papa ab alio sine eius mandato ordinari nõ debẽt. Not. q collatio ordinis potest delegari.

Glos. seq. obiicit, & soluit, arg. contrarium, & soluit.

f *Indultum.*] Sed nõne epa talem iudicat. j. de maio. & obed. per tuas. preterea vr q potius sit onus quàm honor? Dic quòd licet sit onus in hoc, ĩ multis tñ est honor: quia non potest nisi pluribus testibus conuinci. 2. q. 4. præsul. & c. nullam. Itẽ nõ põt cogi ab epo recipere ordines. arg. de consecra. dist. 2. c. vlt. Item quia maior honor ei debetur q̃ aliis. j. de ma. & obe. per tuas. & ff. de albo scri. l. vlti. Sed iste põt iudicari ab epo suo: vt dicit illa decr. per tuas. vnde. s. 9. q. 2. nullus primas. vbi dr: q non põt ordinare, non põt iudicare, & econuerso. Illud ordinarium est & regulare, hoc speciale est pp excellentiã superioris, qui manum imposuit. arg. c. illius. de cõsecra. dist. 2. c. vlti.

Litteras vestras.] Primo narrat factum quod secundo improbat, improbationis causam inferens: ibi, *In quo*. tertio punit contrafacientes: ibi, *Præfatum itaque*.

Casus. Quidã canonicus Bononi. A. nomine ecclesię Ro. subdiaconus, electus fuit in episcopũ Imolen. eps Bono. recepto mandato præcedentis capituli, ordinauit ipsum die sabbati in diaconũ; & die dominico continuato ieiunio in presbyterũ: perueniens hoc ad notitiam domini Papæ, vnde mãdauit inquiri veritatem super hoc per episcopum Mutin. & magistrum H. subdiaconum suum. ipsi factum secundum quod est dictum, significauerunt domino Papæ: & ipse rescribit eis dicẽs, q ipse recepit litteras suas sup inordinata ordinatione Imolen. electi: in qua ordinatione quantum ordinator & ordinatus deliquerint, euidẽter intelligit qui prudenter attẽdit; quod probat hoc modo. Si enim non licuit Bonon. episcopo vtrumq; ordinem illi conferre eodẽ die: eadẽ ratione non licuit ei vnũ ordinẽ cõferre vno die: & aliũ alio die continuato ieiunio: cũ propter continuationem ieiunij fictione canonica, siue mane diei dominicę trahatur ad sabbatum, siue vespera sabbati ad diem dominicam referatur: illa duo ad eundem diem pertinere dicuntur. Si enim dicatur q mane diei Dominicæ ad vnã diem, & vespera sabbati ad diem aliam referatur; non esset continuatio ieiunij necessaria: quia sabbato ante cœnã, & dominica ante prãdium ieiuni intelligitur. ideoq;. Papa Bonon. episcopum vt puniatur in quo peccauit, suspendit à collatione ordinum, diaconij, (& presbyterij), alterum

Cap. 2. e. tit. in 2. compilatione.

Cap. 2. e. tit. in 3. compilatione.

Cap. 3. e. tit. in 3. compilatione.

Cap. 4. e. tit. in 3. compilatione.

Ordinatus à Papa honoratur & onoratur.

Cap. 5. e. tit. in 3. compilatione.

terum vero ab executione sacerdotalis officij suspendit, donec de ipsis aliter duxerit disponendum. Not. q nullus duos sacros ordines recipere debet: nec aliquis illos cõferre eodem die. qui contra fecerit, punitur, prout hic dicitur. Not. hic regulam q quis debet puniri in eo in quo deliquit.

dies sunt, & ita non vno die duos ordines contulit, & respondet.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem & solutionem.*

¶ *Deliquit.*]immo in pluribus puniuit eum quàm deliquit: quia non peccauit diaconatum conferendo, & tñ fuit punitus in eo: & ideo plus punitur ordinator q̃ ordinatus: quia debuit esse prudentior: & quia maior. arg. ĩ. de transla. inter corpalia. & vt alij à similibus arceãtur. & est simile ĩ. c. proxi.

a ¶ *Vno die.*]Hoc ergo solũ repræhenditur hic q ordinem vnum vno die, & alterum altero die contulit idem eps: vnde collige, q si die sabbati non potuit pficere ordinationem, sequenti die dñico continuato ieiunio potest eã quã incepit perficere, & vno die intelliguntur ordines collati fictione iuris, & sic loquitur cap. 75. dist. quod à patribus.

¶ *Glo. seq. dat simile & allegat contrarium.*

b ¶ *Continuationem.*] Cõtinuatio de duobus facit vnum, & coniungit illa. arg. 16. q. 3. c. placuit. §. potest. ver. hinc. de pscrip. & 7. q. 1. illud. cap. nihil. sicut cum bissextus occurrit, duo dies p vno computantur. ĩ. de ver. signi. quæsiuit. & ff. de mi. deniq;. §. minorem. Sed arg. ĩ. ff. de sta. lib. cum hæres. §. Stichus.

c ¶ *Fictione.*]immo & sine fictione aliqua bene vespera & mane ad vnam diem naturalem referuntur, iuxta illud: Et factum est vespere mane dies vnus.

¶ *Glo. rect. per q. qua die sint ordines conferendi. sol. ponit opi. Hug. tractat demum de sabbato paschali, & ponit opi. Vin. quam non approbat.*

d ¶ *Pertinere.*]Teneas incunctãter, q omnes ordines die sabbati cõferri debent. ĩ. eod. c. 1. 2. & 3. & 75. dist. c. vlt. præter epalem dignitatem, quæ die dñico tm̃ confertur. 75. distin. c. 1. & pter minores ordines, qui possunt conferri diebus dñicis & alijs solemnibus. ĩ. eod. c. 2. & 3. & subdiaconatus ordo potest cõferri die dñico à solo Papa: vt ĩ. eod. de eo. licet ergo die dñica continuato ieiunio conferant, sabbato tñ conferri intelligunt, & ideo continuatio ieiunij necessaria est. H. vero dicit, oẽs ordines die dñica conferendos, & non die sabbati: & idem dicit de baptismo. de consec. distin. 4. venerabilis. & c. seq. argum. 75. distin. q à patribus. versi. sed post diem sabbati eiusdem noctis quæ lucescit in prima sabbati exordia consecrandi eligantur: in quibus, ijs qui consecrandi sunt ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferat. qđ eiusdẽ obseruantiæ erit, si mane ipso die dominico continuato sabbati ieiunio ordinatio celebretur, à quo ipe præcedentis noctis initia non recedunt. & fm opinionem eius non vĩ quare sit continuatio ieiunij necessaria: vt vna dies fingatur sabbatum & dñica: nam sicut ordo epalis potest conferri die dñica sequenti, & non exigitur continuatio ieiunij, ne fingatur dies sabbati trahi ad dñicam, ita si q̃s ordinetur mane die dñica, posset hoc facere sine continuatione ieiunij. Not. tñ q in sabbato magno paschali non celebratur ordo: quia nec missa cantatur. de consec. dist. 3. sabbato. Dicunt quidam q illi ordines qui celebrantur die dñica, trahuntur ad sabbatum: & ideo fit ordinatio die sabbati, qm̃ sabbatum significat requiẽ, & qui ordinatur, transit ad requiẽ clericalem: requiescit enim à laboribus secularibus. Vin. dicebat speciale de sabbato paschali, vt missa trahatur ad dñicam seq. & ordines ad sabbatum. sed hodie non fit hoc in illo sabbato, vt ĩ. eod. de eo. vbi dicitur q in sabbato sancto ordines conferuntur, immo ita celebratur tunc missa sicut in alijs sabbatis ordinationum, & ita seruatur de facto.

e ¶ *Nam si quantum.*] rñsio tacitæ quæstionis. diceret aliquis duo

tione Imolensis electi, quem Bononieñ. episcopus præcedenti sabbato in diaconum, & sequenti die dominico (continuato ieiunio) in presbyterum ordinauit: In quo, quantum vterque deliquerit, euidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim vtrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione, vnum ordinem vno die[a], & alium † altero (ieiunio continuato) conferri † 1 cum propter continuationem[b] ieiunij fictione[c] canonica, siue mane diei dominicæ trahatur ad sabbatum, siue vespera sabbati ad diem dominicam referatur, profecto mane cum vespera, seu vespera cum mane, ad eundem diem pertinere[d] dicetur †: ¶ Nã si quãtum[e] ad hunc necessitatis articulum pertinet, mane ad vnum diem, & vespera referatur ad alium, cur esset continuatio ieiunij necessaria, cum & sabbato ante cœnam, & dominica ante prandium, intelligantur † esse ieiuni? ¶ Præfatum itaque Bonon. episcopum (vt puniatur in quo deliquit[f]) à collatione ordinum, diaconij scilicet & presbyterij; alterum vero ab executione officij sacerdotalis tamdiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus.

¶ Honorius iij. episcopo & archidiacono Legio.

¶ *Ordinans puerum xiij. annorum in diaconum, suspenditur à collatione ordinum: & ordinatus ab ipsius executione vsque ad ætatem legitimam.*

CAP. XIIII.

Vel non est compos sui episcopus Conuentreñ. vel nimis videtur à se sciẽtiam repulisse[g], qui M. puerum latorem præsentium adhuc tredecim annorum contra sacrorum canonum instituta[h], inordinate in diaconum dicitur ordinasse, in ludibrium ordinis clericalis: & infra. ¶ Discretioni vestræ mãdamus, quatenus si rem inueneritis ita esse, prædictum episcopum à collatione ordinum suspendentes[i], ipsum vt eidem M. quem ab executione officij diaconi † vsque ad ætatem[k] legitimam in iniuriam[l] suspendimus ordinantis, prouideat in ecclesiastico beneficio competenti[m], per censuram ecclesiasticam compellatis.

¶ Idem Leoñ. † & Cala. ab.

¶ *Episcopus conferens eidem vna die plures sacros ordines, etiam si de mandato metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.*

CAP. XV.

Dilectus † filius G. Humilieñ. † canonicus, nostro

Vel non est.] Primo narrat factum, qđ secundo puniri pcipit: ibi, *Discretioni.* Io. And.

Casvs. Epa Conuẽtreñ. quẽdam puerum M. noie xiij. annos habentem inordinate & sine certo titulo in diaconum ordinauit in ludibrium ordinis clericalis: puer ille hoc significauit dño Papę, & q non prouiderat eidẽ. Vnde mandat quibusdam, quatenus si res ita liter se habet, pdictum epm suspendant à collatione ordinũ, & compellant eundem vt eidem M. prouideat in ecclesiastico beneficio competenti, suspendentes eundem M. ab executione ordinis diaconatus, donec ad ætatẽ legitimam peruenerit, in iniuriam ordinãtis. Not. q aliquis punitur odio alterius. Item qui ordinat aliquos ante legitimam ætatem, punitur prout hic dr. Item qui ordinat aliquem ad sacros ordines, tenetur ei prouidere.

g ¶ *Repulisse.*]vnde posset ei dici: & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. 38. dist. omnes psallentes. in fi. & ĩ. de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu.

h ¶ *Instituta.*] quæ dicunt q ante xx. annum nullus debet in subdiaconum promoueri. 28. distin. de his. 77. dist. in singulis. & cap. quicunq;. & cap. subdiaconus. ergo multo minus in diaconũ quis xxv. annum ordinati non debet. 77. dist. placuit. & cap. in singulis. & cap. quicunque.

i ¶ *Suspendentes.*]vt puniat in quo peccauit. 12. q. 2. qui & humanitis. & c. de viro. & 16. q. 1. reuertimini. & ĩ. c. pxi. literas. & punitur hic in collatione oĩum ordinum; quia in hoc tm̃ deliquit.

k ¶ *Ætatem.*]& ita licet nõ sit in ætate legitima, nihilominus recipit ordines: sed executio suspenditur vsq; ad legitimã ætatẽ. simile ĩ. de ætate & qual. ex rõne. vbi suspendit administratio talibus concessa vsq; ad legitimam ætatem. sic & tempus non impedit ordinis collationem. ĩ. eod. cõsultationi. & ĩ. eod. sane. & c. cum quidam.

¶ *Glo. seq. alleg. duas concor. obijcit & soluit. demum quærit & remittit.*

l ¶ *Iniuriam.*]Simile 72. dist. c. 1. & 16. q. 7. decernimus. sed pp factum plati iste non debuit in executione puniri. iniquum est enim aliquem alterius odio pgrauari. C. de inoffi. testa. si quis in suo. & peccata suos debẽt tenere auctores. ĩ. de his q̃ fi. à maio. parte cap. q̃siuit. & C. de poen. l. sancimus. & non debet alteri p alterum iniqua conditio afferri. ff. de reg. iur. non debet. ff. qđ vi aut clam. nec in potestate: sed hoc fuit quia ætas repugnat. Sed nunquid tenet ad continentiam iste, qui infra annũ discretionis suscepit ordines sacros? De hoc notatur de cle. per sal. pro. cap. vnico.

m ¶ *Competenti.*]scilicet personæ qualitate inspecta. arg. 41. dist. non cogantur. ff. de iu. do. cum post diuortiũ. §. gener. & l. quæro. ff. de admi. tu. cum plures. §. cum tutor. & ff. de vsufru. sed & si q̃d. §. 1. Et scientia consideratur. ĩ. de preben. de multa. ad hoc enim tenetur si titulum non habet. ĩ. de præben. cum secundum Apostolũ.

Dilectus filius.] Prima pars ponit reprehensibilem ordinationẽ. secunda punit ordinantem; ibi, *Cum ergo.* Ioan. And.

Casvs.

Aliã lux & aliam in alio.

Vide l. 1. cum glo. in ver. separatum. ff. de vsuf. ac. & Insti. d leg. §. si eadem. in glo.

Concor. tex. in l. illud. §. fi. ff. ad legẽ Aquil.

Vide l. Tit. & ibi per Bart. ff. de libe. & posthu. & in l. hæc verba in fi. ff. de verb. sig.

Ordinãs collatos & ordinatum.

Dicit q dã q ratio quare alij ordines in sabbato cõferuntur, & epalis in dominica, est q sicut vigilia seruit festo: ita promouẽdi sacros epus. de consec. dist. 1. epis sacrificantes. & c. seq. Io. And.

Et bene celebrantur ordines, supra ea. c. 3.

Concor. l. more §. iste fere & l. qui tacta. ff. de pœn. not. in l. presbyteris. C. de episc. aud.

Nota ex hoc textu quod per opera alicuius cognoscit discretio mentis eiusdem.

Ali. indio conatus

Leoñ. & Salebrich. abbat.

Leoñ. & Salebrich. abbatibus.

Cap. 1. e. titu 4. compilatione.

Omnes fere manuscripti habent sic:

Vi. Imolien.

Ymilien.

Concor. tex. in l. si fugitiui. cũ glo. in ver. amputato. ff. de ser. fu g.

Quasi dicat, non est solũ etiam ordinantis, sed defectus ordinati. Ioan. And.

Casus. Ecclesia Humiliensi vacante, canonici Humilleñ. G. eorum canonicū in minoribus ordinibus cōstitutū, in epm elegerūt: archieps Cassaleñ. metropolitanus eorū mandauit epo Treceñ. vt ipsum vno & eodē die ad tres sacros ordines promoueret: q̄d non ausu ꝓprio, sed de mandato archiepi non distulit adimplere: q̄d totum dictus G. dño Papę reserauit. Super his dñs Papa inquisiuit veritatem: & quia cōstitit ei, ipsum epm Treceñ. in pluribus deliquisse, tū quia confessus fuit sine mandato archiepi hoc fecisse, tū quia & si de mandato archiepi constaret, ei obtēperare nō debuit in hac parte, cū hmōi dispensatio illi à canone non sit pmissa: & quia sæpe reatū periurij variauit, prius iurando q̄ archieps id p̄ceperat, & postea fuit in iure confessus q̄ archieps id nō mandauerat, ipsum tādiu ab ordinandi potestate suspendit, donec suā meruerit gratiam obtinere. Not. hic arg. q̄ epi dispensare nō possunt nisi in casibus à iure pmissis. Itē in iniusto mādato, ꝓlato non est obediēdum. Itē auctoritas superioris non excusat. Item q̄ in iure varius est in dicto suo siue ꝯrius, periurus reputatur.

dudum Apostolatui reserauit, quòd Humilieñ. † ecclesia suo viduata pastore, canonici ipsum vnanimiter elegerunt[a]: qui cum esset citra sacros ordines constitutus, archiepiscopus Cassaleñ. † metropolitanus eorum, episcopo Treceñ. mandauit, vt eum vno & eodem diē ad tres[b] sacros ordines promoueret: quod ille (non ausu proprio, sed † ipsius archiepiscopi mandato) perfecit. ¶ Cum ergo nobis constiterit supradictū episcopum in pluribus deliquisse, tum quia sine mandato archiepiscopi (vt ipse confessus extitit †) ad huiusmodi ordinationem inordinate processit: tū quia si de mandato archiepiscopi constaret, cum illi huiusmodi dispensatio à canone minime sit permissa[c], ipsi obtemperare[d] non debuit in hac parte; tum etiam quia reatū periurij[e] sæpius variauit[f], iurando prius quòd archiepiscopus id præceperat, & postea quòd illud non mandauerat in iudicio confitendo: ipsum tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostrā[g] meruerit gratiam obtinere.

¶ Glo. seq. soluit ꝯrium.

a ¶ Elegerunt.] in postulandū, s. quia si simpliciter electus fuisset, nō valuisset electio. simile š. de renun. post translationem.

b ¶ Tres sacros.] Quod nullo modo debet fieri, sed vnus ordo vno die debet cōferri. š. eo. litteras. & ideo punit̃, vt in fine.

¶ Glo. seq. arg. alleg. duo iura, & vnum in contrarium, & remittit.

c ¶ Permissa.] Arg. op. q̄ epi dispensare nō possunt nisi in casibus sibi concessis à iure, q̄d quidam concedunt. & facit pro cis j. de fil. p̄sby. c. vlt. & pen. Arg. ꝯ. j. de sen. exco. nuper. i qua opinione sunt Lau. Io. Vin. & T. de hoc traditur j. de iudi. at si clerici. De hac materia not. 50. dist. miror. & 1. q. 7. c. requiritis. §. nisi rigor. immo p̄hibita. š. eod. litteras. j. de eo qui fur. or. re. c. vlti. & ita colligit arg. p̄dictum. Vel dic, q̄ non licet epo dispensare in ijs quæ ptinent ad generalem statum ecclesiæ: vt hic, & š. eo. sanc. & š. eo. litteras. In criminibus dispensare possunt nisi sit expresse prohibitum.

¶ Glo. seq. alleg. 5. concor. & tria contraria, demum arg. & determinat.

d ¶ Obtemperare.] hic habes, q̄ auctoritas superioris non excusat. 12. q. 2. quicunq;. & c. de rebus. & 11. q. 3. si dñs. & 16. q. 1. in canonibus. & q. 7. decimas. Arg. ꝯ. 63. dist. Salonitanę. 14. q. 5. dixit Dñs. & 58. dist. diaconi. Item est arg. q̄ præceptum iniustum prælati non est adimplendum. 11. q. 3. Iulianus. si certum sit q̄ est iniustum. secus si dubitaretur. 23. q. 1. quid culpatur. in fin. & ff. de reg. iur. ad ea.

e ¶ Periurij.] Vnde posset priuari ecclesia, & deponi. j. de iureiur. querelā. & j. eo. tit. c. vlti. cū in iudicio sit confessus, & cōfessus pro conuicto hr̃. j. de confes. cū sup. & C. eo. tit. l. vnica. sed ei pepcit.

f ¶ Variauit.] Vnde non erat ei credēdum, infra vt ecclesi. benefic. vt nostrum. & j. de præsump. litteras. & 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. versiculo, qui fallo. vel varie: sic j. de pœn. super his.

g ¶ Nostram.] Et sic solus Papa super hoc dispensat. de hoc dixi š. eo. cum quidam. & melius j. c. proxi.

Consultationi.] Casus. Aliqui ordines sacros receperunt extra tpa constituta: quæritur vtrum characterem receperunt? Rñ. Papa q̄ sic. q̄bos pro transgressione hmōi pœnitentia competens est imponenda, & postmodū sustineri poterūt in susceptis ordinibus ministrare. Not. q̄ ordo tenet quocunq; tpe confertur, licet conferri non debeat nisi certis diebus.

¶ Glo. seq. arg. quod tempus, & c. dat simile de ætate, & baptismo.

h ¶ Characterem.] & ita quocunq; tēpore ordines cōferuntur, character imprimitur: quia tēpus non est de substantia ordinis, sic nec ætas impedit characterē. š. eo. vel nō est compos. tñ quia trāsgressor est canonis, qui recipit ordines extra tps debitū, punitur, vt hic: quia ei interdicitur executio ordinis sic suscepti. š. eo. cū quidā. & q̄ conferūt, puniūtur: q̄a priuātur potestate ordinandi. š. eo. sane. Sic & baptismus à quocūque conferatur in forma ecclesiæ, tenet, licet à Iudæo vel Pagano, quauis ab eo recipi nō debeat. š. de sum. tri. c. 1. in h. & de ꝯse. dist. 4. à quodā. & c. Roman⁹.

i ¶ Competenti.] Primo eis suspensis ab executione ordinum. š. eo. cū quidam. & c. vel nō est. ad arbitriū iudicis pœna imponit, ex quo nō est determinatū. j. de offi. deleg. de causis. & ff. de iure delib. l. 1. §. ait prætor.

¶ Glo. seq. signat contrarium. soluit: solutioni opponit. respondet; & oppositioni acquiescit.

k ¶ Poteris.] Et ita vr̃, q̄ epi possunt cū talibus dispensare, ex eo q̄d dicit, poteris sustinere. Vnde signatur ꝯ. š. eod. cū quidā. & c. litteras. vbi dicit: donec apud nos. & š. c. proxi. i h. Dicas, q̄ possunt auctoritate illius cap. sibi cōcessa: aliàs non vr̃ iure ordinario per iura p̄dicta. & c. litteras. Sed vr̃ q̄ suo iure hoc facere possunt: quia hic Papa respondet ad consultationem. sed quis consultatio in hoc solo fuit, vtrum tales reciperent characterem: quod sequitur, addit Papa præter consultationem. Vel dic q̄ bene pōt eps cum talibus dispensare, cum hic respondeat de iure. arg. š. eo. cum quidam. in prin. & arg. š. de ele. quod sicut. §. super eo. & ꝯria intelliguntur, cum Papa ex certa scientia sibi reseruat dispensationē illorū, vt magis alij terreantur, & ipsi puniantur.

tentiam cum eo dispensat episcopus.

CAP. XVI.

Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd eos, qui extra tempora statuta sacros ordines receperunt, characterem[h] nō est dubium recepisse, quos pro transgresione huiusmodi (primo eis pœnitentia imposita competenti[i]) sustinere poteris[k] in susceptis ordinibus ministrare.

¶ Idem.

¶ *Occultus criminosus præter homicidam, post pœnitentiam in susceptis ministrat, & ad superiores ascendit: ante pœnitentiam monetur, vt etiam in susceptis non ministret.*

CAP. XVII.

Quæsitum est de sacerdotibus vel aliis clericis, qui per † reatum adulterij, periurij, homicidij, vel falsi testimonij, bonum conscientiæ rectæ perdiderunt: & infra. Respondemus quòd si proposita crimina, ordine iudiciario cōprobata[l], vel aliàs notoria[m] nō fuerint, non debent hi (præter reos homicidij[n] †) post † pœnitentiam in iam susceptis vel suscipiendis ordinibus impediri: qui si non pœnituerint[o], monendi[p] sunt, & sub interminatione diuini iudicij obtestandi,

¶ Greg. ix. archiepiscopo Baranensi.

¶ *Ordinatus ad sacros extra tempora statuta, ordinem recipit, & post pœni-*

Quæsitum est.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, Respondemus. Io. And.

Casus. Sacerdotes & alij clerici committunt q̄nq; adulterium, periuriū, homicidium, & falsum testimoniū: quæritur an permitti debeant in susceptis ordinibus ministrare? Rñ. Papa q̄ si crimina prædicta ordine iudiciario probata vel aliàs notoria non fuerunt, non debent prædicti p̄ter reos homicidij, in susceptis vel in suscipiēdis ordinibus impediri post pœnitentiā peractā. Si vero non pœnituerint, monendi sunt sub obtestatione diuini iudicij, vt in periculum suæ damnationis in susceptis ordinibus non ministrent. Not. oēs criminosos, p̄ter reos homicidij etiā occultos, post peractam pœnitentiā in susceptis ordinibus posse ministrare.

l ¶ Comprobata.] Per testes, vel cōfessionem in iure factam.

m ¶ Notoria.] Notoriū tribus modis dr̃ crimen, per sententiā, p cōfessionē in iure factā, & p rei euidētiā. j. d̃ coha. cle. & mulie. c. vl.

n ¶ Homicidij.] Sic patet q̄ homicida quantūcunq; occultus, etiā post peractā pœnitentiā administrare non potest: sic j. de accus. inquisitionis. 1. rñ. Vnde Dñs dixit Dauid ꝓphetæ post pœnitētiā: Nō ædificabis mihi templū: q̄a vir sanguinis es. 5. quæst. 7. si q̄s oēm. & de ꝯsec. dist. 1. c. 1. de hoc dictū est š. eo. ex tenore. ibi vero ante actā pœnitentiā ministrare non debent, vt hic vr̃ à ꝯtio sensu, imo possunt tempore pœnitentiæ peracto. š. eo. ex tenore.

o ¶ Non pœnituerint.] i. si vere nondum pœnitentiam egerint, & ideo videtur q̄ non sint permittendi in suis ordinibus ministrare.

p ¶ Monendi.] sed nō cōpellendi, cū sint occulta peccata ipsorū. š. eo. ex tenore. sed pmittēdi sūt arbitrio suo. sim. j. d̃ iureiu. mulieri.

¶ Glo.

¶ Glo. seq. recitetur per q. an in occultis sit dispensatio necessaria. alleg. pro & contra.

a ¶ *Damnationis.*] Simile j. de simo. Matthæus. in fi. & veræ dãnationis, nisi cum eis suus eps post peractã pœnitentiam duxerit dispẽsandũ, qđ quidẽ potest. j. de iudi. at si clerici. & valde necessariã est dispẽsatio in occultis, non pp depositionẽ vitandam, quia pp occulta peccata non punit quis, quæ vindictam nõ habẽt. 32. q. 5. Christiana[1]. sed vt licite suum officium exequatur, qđ aliter non potest. 33. distin. habuisse. qua de eo super quo dispensatũ est, postea accusari non potest. j. de fil. presby. ex tua. & j. de schismã fraternitati. alioqui posset etiã post peractã pœnitẽtiã accusari. 33. q. 2. admonere. 15. q. 5. psbyter. Arg. ꝯ de pœn. dist. 4. diuina clemẽtia. & 23. q. 4. si illic. & 1. q. 4. iam itaq;. sed verũ est ꝙ accusari etiã posset. Alanus.

b ¶ *Non ministrent.*] Si nõ pœnituerint. ergo si pœnituerint, possunt administrare sine periculo dãnationis. & sic vr ꝯ Ala. qui dicit, ꝙ licite nõ ministrant etiã post pœnitentiam sine dispensatione vt dixi in proxima notula: saltem valet dispensatio quantum ad accusationem, aliàs sufficit pœnitẽtia in occultis: vt hic patet. B.

vt in testimonium suæ damnationis[a], in susceptis etiam ordinibus non ministrent[b].

TITVLVS XII.

De scrutinio in ordine † faciendo.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Episcopus interrogatus in scrutinio episcopi ordinandi, potest respondere illum dignũ, si non nouit illũ indignum.*

CAP. I.

Ex † parte tua fuit ꝓpositũ: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd cũ aliquẽ in diaconum vel presbyterum promouemus: prior diaconorum qui nobis assistit, dicit: Postulat sancta mater Ecclesia hunc diaconum vel subdiaconũ ad onus presbyteratus vel diaconatus assumi; & nobis interrogantibus, si eum cognouerit esse dignum, idem respondet, quod quantum humana fragilitas nosse sinit, & scit[c], & testificatur illum ad huiusmodi onus officij esse dignum. Vnde in tali responsione aliquem peccare nõ credimus, dummodo contra conscientiam[d] non loquatur†: quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit: cum illum, quẽ indignum esse non nouit, dignum debeat æstimare[e]. Huiusmodi ergo responsione secure vti poteris, nisi forte de indignitate tibi constiterit consecrandi. ¶ Si autem illum indignum esse cognoscis, metropolitano (priusquam ad huiusmodi scrutinium veniatur) secreto studeas nunciare, vel † intimare: quamuis nos interrogationem huiusmodi, non in consecratione pontificis, sed in ordinatione diaconi vel presbyteri faciamus.

DE SCRVTINIO in ordine faciendo.

¶ *Dicto de ordinandis: quia ordinandi examinandi sunt: ideo, &c.*

De hac materia tractatur 24. dist. per totum. & 23. qui episcopus. 51. dist. qui in aliquo.

Ex parte.] Sunt duæ partes. In prima ponitur decisa cõsultatio. In secunda responsio: ibi, *Fraternitati.* In qua primo ecclesiæ Romanæ morem inducit. secundo respondet, responsum moderatur, & moderatum declarat. Ioan. And.

Casvs. Cum aliquis eps debet consecrari, metropolitanus conuocat alios suffraganeos ad faciendam consecrationẽ: epi pñtant consecrandũ archiepo dicentes: Reuerende pater, postulat mater Ecclesia hũc electũ i epm cõsecrari. & ipse illos interrogat si sciũt illum esse dignũ: eps quidã in hmõi rñsione ne hoiem offenderet, Deũ existimat offendisse, qñq; pter, qñq; ꝯ conscientiam rñdendo, cũ electi conuersatio est illi minus bene cognita, vel penitus ignota: quæsiuit qualiter in hmõi interrogationibus salua conscientia debeat rñdere? Rñdet Papa: cũ nos aliquẽ promouemus in diaconum vel psbyterũ, prior diaconorũ dicit, postulat sancta mater Ecclesia hunc diaconum ad onus psbyteratus, vel hunc subdiaconũ ad onus diaconatus assumi. & Papa interrogat: Scis illum esse dignum? & ipse rñdet, scio & testificor illũ esse dignum ad hoc onus quantum humana fragilitas nosse sinit. Vnde in tali rñsione nõ credit Papa aliquẽ peccare, dummodo ꝯ cõscientiam non loquatur, quia non simpliciter dicit illum esse dignum, sed inquantum humana fragilitas pmittit: q a quẽ indignũ non nouit, dignum debet æstimare. Hac ergo rñsione secure poterit vti, nisi forte sibi constet ꝙ sit indignus. Si vero sciat illũ indignum, significet hoc metropolitano anteq̃ veniant ad scrutinium. Sed Papa hanc interrogationem non facit in cõsecratione epi[1], sed in ordinatione psbyteri vel diaconi. Nota ꝙ qui facit ꝯ conscientiam, peccat mortaliter. Item quilibet præsumi debet dignus qui nescitur indignus. Item hic scientia pro credulitate accipitur.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

c ¶ *Et scit & testificatur.*] Mirabilis est rñsio ista: potius. n. dicere deberet se nullã habere scientiã de eius dignitate vel ĩdignitate? Rñdeo, ex eo ꝙ videt illũ electũ à bonis[2], quãdam vr habere notitiã de dignitate ipsius, & de tali rñdet, quia audiuit ab aliis. 22. q. 5. hoc videtur.

d ¶ *Cõtra conscientiã.*] Quia tunc ædificaret ad gehennã. j. de restit. spol. litteras. j. de præscri. qm omne. 28. q. 1. c. omnes. §. ex his.

¶ *Glo. seq. ponens brocardũ, alleg. pro vtraq. parte, in contrariũ alleg. & soluit.*

e ¶ *Æstimare.*] Nota quẽlibet pñmi dignũ, nisi probetur indign[9]. & de quolibet præsumendũ est bonum, nisi probetur ꝯtrium. j. de præsom. dudum. ff. de manumis. testa. seruos. & ff. de leg. 2. cum pater. §. rogo. Sed ꝯ videtur: quia pñmitur non idoneus, nisi probetur idoneus. C. de ijs qui ve. ætа. impe. l. 2. & C. de proba. ex persona. ff. de magi. conue. l. 1. §. si magistratus. & in dubio pñmitur quis excõicatus. j. de sent. excom. cum desideres. §. secundæ quæstioni. & præsumitur potius fornicatio quàm matrimonium. 30. q. 5. aliter. Solo. hoc generale est vt vbi periculum eius vertitur, præsumatur in deteriore partem. j. de sponsa. iuuenis. & 68. dist. presbyteri. sed licet videatur deterior, tñ melior & tutior est. simile de consec. dist. 4. paruulos. aliàs circa iudicia potius pñmitur iustum vel bonum, q̃ econuerso. 86. dist. si quid. 11. q. 3. in cunctis. 22. q. 4. innocens. ff. de proba. ab ea parte.

TITVLVS XIII.

De ordinatis ab episcopo qui renunciauit † episcopatui.

¶ Alexander iij. Toletano archiepo.

¶ *Episcopus qui renunciauit loco tantum, inuitatus conferre potest ordines sicut prius. Si vero & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat episcopus suus, cum ordinato vero, scienter ad sacros non dispensat.*

CAP. I.

Requisiuit † à nobis tua fraternitas vtrũ clerici, qui post renũciationẽ † factã à prædecessore tuo ordines receperunt, in ipsis debeant remanere: & infra.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, &c.

¶ *In tractatu ordinandorum qui præcedit & sequitur, interponitur hæc rubricella de ordinatis ab episcopo, &c. Gof. Ioan. And.*

De hac materia tractatur 9. q. 1. per totum. & 1. q. 1. ventum. & q. 7. Daibertum. & supra de tempo. ord. ver. quid iuris de ordinatis ab episcopo. & ver. vtrum ordinatio.

Requisiuit.] Sunt duæ partes. In prima ponitur decisa consultatio. In secunda: ibi, *Respondemus*. responsio distinguens. Ioan. An.

Casvs. Archiepiscopus Toletanus renunciauit archiepiscopatui. post illam renunciationem quosdam clericos ordinauit. successor illius quæsiuit, vtrũ illi in ordinibus ipsis debeant remanere? Rñdet Papa distinguendo, vtrum ille renunciauit loco tñ, an loco simul & dignitati. In primo casu cum loco tantũ renunciauit, potest ordines conferre, sicut ante inuitatus ab episcopo aliquo. In secundo casu cum simul renunciauit loco & dignitati, distinguit vtrum contulit sacros, an minores. Si enim aliquis ordines minores à tali recipit, & in illis poterit ministrare, & ad maiores promoueri: quia huiusmodi ordines quandoque à non epis conferuntur. Si verò scienter, à tali sacros ordines qui recipit, executionem offi. ij non

habebit:

Margin notes:

[a] Concor. in eo tractatu. not. per Bald. C. de his quib. vt indig.

† Aliàs stat in ordinibus faciendo.

[1] Cap. 1. de scrutinio faciẽdo, in 1. compilat.

[1] Vide tex. in l. præ sen. cum not. C. de his q. ad ecclesiã confugiũt.

[2] Quia pphetam videntur illũ futurũ bonũ 9. dist. c. legimus. ver. nolo. verba de hoc.

† In omnibus manusc. desunt hæc duo verba vel intimare.

† In nonnullis antiquis. tit. resignauit episcopatũ. & in multis habetur hic titulus: De ordinatis ab episcopo, qui renũciauit episcopatui, vel excommunicato.

† Post concil. Lateranẽs. sub Alex. iij. par. 26. cap. 18. & cap. vnico. eod. tit. in 1. compilatione.

† resignationem, in vno, in alijs vt in textu.

habebit: quia eam non habebat. Si vero ignoranter, eps cum tali poterit dispensare: nisi crassa & supina fuerit ignorantia. Nota ꝙ minores ordines possunt conferri à non epis. Item qui non habet executionem ordinis, eam dare non potest. Item ignorantia crassa & supina non inducit dispensationem.

a ¶ *Vsque.*] exclusiue: vt probāt sequentia. sic ponit ff. de iis qui not. infa. ait ꝑtor. qñq; ponitur iclusiue. 93. dist. à subdiacono. ff. de sena. l. vlti. §. senatores.

b ¶ *A non episcopis.*] id est, abbatibus. 69. dist. qm videmus. & j. tit. proxi. cum contingat.

c ¶ *Executionem.*] Ergo suspensus est qui à suspenso recipit ordines. 1. q. 1. statuimus. & resignatio nō abstulit illi ordinē, sed executionē.

d ¶ *Crassa.*] Tunc dr̄ crassa & supina ignorantia, qñ aliquid publice fit vel coram populo, & hæc non excusat: vt ff. de verb. signifi. lata culpa.

¶ *Glos. sequens obiicit, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Ignorantia.*] Simile j. de cleri. ex. mi. c. pen. & ita si probabilis fuerit ignorantia, cum eo poterit per epm dispēsari. j. c. proxi. Sed ꝫ. ꝓbabilis facti ignorantia quẽlibet ignorantē excusat ex toto. ff. de iur. & facti igno. error. & j. regula. ergo fm hoc nulla dispēsatio est necessaria? Rñ. in culpa fuit recipiendo ordines ab epo non suo. 9. q. 2. Lugdunensis. & ideo necessaria est dispensatio. Vel melius dicas, ꝙ licet probabilis sit ignorantia, necessaria tñ est dispensatio: quia cū in talibus ordinator non haberet executionē sui officij, eā alij cōferre nō potuit. vt 1. q. 1. statuimus. quia quod non habet, dare non potest. 1. q. 7. Daibertum. & pro nō dato habetur, quod ab illo datur qui de iure dare non potest. j. de iure patro. quod autem. in fi. ergo necessaria est dispensatio ad hoc vt habeat executionem ordinis.

¶ In eadice Barbatiæ ita: verum sacros ordi-nes, &c.

¶ Respondemus igitur distinguendo, vtrum renunciauerit loco tantum, an loco simul & dignitati: nam in primo casu ordines (sicut antea) rogatus ab episcopo aliquo poterit de ratione conferre: In secundo vero casu distinguendum putamus, vtrum sacros† contulerit, an minores. Si enim à tali ordines vsq;[a] ad subdiaconatū aliquis acceperit: quia & huiusmodi ordines à non episcopis[b] quandoque conferuntur, & in illis deseruire poterit, & ad maiores (si idoneus fuerit) promoueri. ¶ Sane si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem[c] officij non habebit; vbi autem non scienter† (poterit nisi crassa[d] & supina fuerit ignorantia[e]) discretus pontifex dispensare.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Breue est.*

CAP. II.

CVm clericis, qui ab excommunicato[f] episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit episcopos[g] dispensari.

TITVLVS XIIII.

De ætate & qualitate † & ordine præficiendorum.

¶ Ex concilio Pictauen.

¶ *Non summatur.*

C *Vm clericis.* CASVS. Quæritur quid sit faciendū de clericis, qui ignoranter ordinantur ab excōicato? Et respondetur ꝙ potest per suos episcopos cum talibus dispensari. Nota ꝙ episcopus dispensare potest cum ignoranter ordinatis ab excommunicato.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & dupliciter soluit. Item quærit, an affirmatiue, soluit negatiue.*

f ¶ *Excommunicato.*] Sic patet ꝙ excōicatus cōfert ordinem, licet extra ecclesiam, & hæretici etiam conferunt ordinem. 9. q. 1. ab excōicatis. & c. ordinationes. Sed ꝫ ead. causa. q. 1. c. 1. vbi dicit ꝙ nullo modo dr̄ consecratio quæ ab excōicatis est celebrata. Dic ꝙ ibi non fuit seruata forma ecclesiæ. Vel dicas: non dr̄ consecratio, verum est quantum ad executionem: quia quod non habent, dare non possunt: vt 1. q. 1. perfectionem. & c. ventum est. & c. 1. & de consec. distin. 4. qūo. Sed nunquid potest alios excōicare? Videtur ꝙ sic: quia confert ordines: quod plus est, vt videtur: ergo potest alium excōicare. sed non est ita. cum enim sit extra ecclesiam, aliū eijcere extra ecclesiā non potest. 24. q. 1. audiuimus. secus in ordine: quia licet sit extra ecclesiam, characterem tamen retinet, & illum potest conferre, si ecclesiæ forma seruetur.

ADDITIO. Item ordinatio requirit verbum & actum. j. de sacra. non iteran. c. fin. excommunicatio vero verbum tantum. Host. & facit ad no. de consec. eccl. vel alta. c. aqua. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens vincitur per contrarium.*

g ¶ *Episcopos.*] Et sic episcopi dispensant hic. sic 9. q. 1. ab excōmunicatis. & c. ordinationis. quia ignorantia eos excusat. si vero scienter ordines recepissent, non dispensaretur cum eis: vt c. ordinationes. sic ꝫ. eod. c. proxi. in fin.

DE ÆTATE ET QVALITATE &c.

¶ *Dicto de ordinandis, dicendum est de præficiēdis. Et quia in præficiendis consideratur ætas, et qualitas, & ordo: ideo &c. Ioan. And.*

CAP. I.

VT† abbates[h], decani & præpositi[i], qui presbyteri non sunt, ꝑsbyteri fiāt[k]: qui archidiaconatus tenēt, diaconi: qui vero archipresbyteratus, presbyteri: aut amittant[l]† honorem†. ¶ Quòd si aliqua iusta causa prohibente, presbyteri aut diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

¶ Alexan. iij. Cantua. archiepiscopo.

¶ *Ecclesia dispensatiue minori cōcessa, non per laicos, sed per clericos regi debet, donec ille perueniat ad ætatem.*

CAP. II.

EX† ratione: & infra. ¶ Accepimus quod Conuentren. episcopus, pueris[m], qui sunt infra decennium constituti, in archidiaconatu[n] R. archidiaconi Cistren. ecclesias[o] plures concessit, quæ non per clericos, sed per laicos disponuntur. ¶ Vnde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari: Mandamus, quatenus prædictum episcopum super his corripias, & clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum ecclesiarum, donec prædicti pueri[p] ad

V *T abbates.*] Decr. ista facit ad titulū de ordi. præficiendorum. & concor. j. eo. quæris. vel ad ti. de qualitate præficiendorum. Io. And.

CASVS. Dicitur hic abbates, decani, præpositi fiant presbyteri, archidiaconi fiāt diaconi. Secundo dr̄ ꝙ si aliqua cā non potuerint ꝓmoueri, dimittāt ꝑlaturas. Ex hac decretali not. ꝙ si ex aliqua iusta causa ꝑlat° ad sacros ordines ꝓmoueri non potest, ꝑlaturā debet amittere.

h ¶ *Vt abbates.*] supple, statuimus.

i ¶ *Præpositi.*] Dignitas est per se, q̄uis sit nomē generale ad oēs qui habent prælationem. j. de verb. sig. quamuis.

k ¶ *Fiant.*] Sic s̄. de elecum in cunctis.

¶ *Glossa seq. alleg. quatuor iura in contrarium, & soluit.*

l ¶ *Amittant.*] s̄. de electio. cū in cunctis. §. hic sane. ꝫ. j. de cle. ægro. c. 1. ꝫ. ff. de sta. homi. qui furere. ꝫ. ff. de posth. l. 1. §. casum. ꝫ. hoc intellige qñ per culpam suā ad talem statum peruenit, ꝙ promoueri non potest: ꝫria vero qñ sine culpa, & tunc non debet addi afflictis afflictio. j. de cle. ægro. c. 1. & c. pen.

¶ dimittat.

¶ honorem.

E *X ratione.*] Sunt duæ partes. Prima ponit reprehensibile factū epi. Secūda illud corrigit: ibi, *Vnde quoniam.* quæ duo facit. Primo prouidet circa præterita. Secundo circa futura, cum pœnæ cōminatione, & decreti appositione. ibi, *Eidem.* Et facit ad primam partem rubricę de ætate præficiendorum. Ioan. And.

CASVS. Eps Conuentren. concessit ecclesias in archidiaconatu R. Cistren. pueris infra decenniū ꝯstitutis, quæ non ꝑ clericos, sed ꝑ laicos disponunt. Mādat Papa Cantua. archiepo, quatenus epm illum corrigat super his, & custodiam illarū ecclesiarum cōmittat personis idoneis, donec pueri ad congruam ætatē peruenerint, laicis inde amotis, & ꝙ de cætero talia non ꝑsumant. Idem præcipit Papa in sequenti capitulo. Not. ꝙ regimen ecclesiarum ꝑsonis idoneis scientia & ætate tantum committi debet, & non pueris.

m ¶ *Pueris.*] Puer dr̄ à septennio vsque ad 14. annum. j. de reg. ad nostram. & 20. q. 1. c. 1. & 22. q. 5. pueri. & 1. q. 1. pueri. & c. estote. ꝫ. de temp. or. vel non est compos. & puer dicitur quantum ad beneficium obtinendum, qui seruire non potest. j. de præben. super.

Puer quando dicatur

n ¶ *In archidiaconatu.*] Arg. ꝙ istituere nō ꝑtinet ad archidiaconū. 16. q. 7. null' oino. ꝫ. j. de ꝑbē. referēte. sup hoc statur cōsuetudini.

o ¶ *Ecclesias.*] i. ꝑlaturas ecclesiarū: quod fieri non debet. j. eo. c. 1. & 2. quia pueri ad hoc non reputantur idonei. j. de ꝑben. sup inordinata. beneficia enim simplicia in tali ætate constitutis licite conferuntur. 77. dist. in singulis. & rōne ordinis debent habere titulū. 70. dist. c. 1. & ita ratione ordinis & tituli beneficium possunt habere. de hoc tamen dicas prout dicitur in c. super inordinata.

p ¶ *Prædicti pueri.*] Impuberib° dignitas dari non debet. ff. de iure immu. l. 2. §. impuberes. & 1. q. 2. pueri. & c. estote.

¶ Glossa

congruam[a] veniant ætatem[b] (laicis amotis) committas.

¶ Eidem episcopo prohibēs, ne de cætero ecclesias, nisi personis, quæ ætatem & scientiam habeant, regendas concedat. Quod si secus egerit, et debitā pœnam infligens, institutionē & concessionem ipsius, omnino[†] viribus carere decernas.

¶ Idem Cantua. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Regimen ecclesiæ minori xiiij. annis committi non debet.*

CAP. III.

INdecorū[†] est, vt hi debeant ecclesias regere, qui non nouerunt gubernare seipsos[c] [†] cum ad ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præemineant, & morum fulgeant honestate. ¶ Nolentes itaque sustinere, vt paruulis ecclesiæ regimen committatur[†]: Mandamus, quatenus nemini infra[d] annū quartumdecimum constituto, personatū cuiuslibet ecclesiæ cōcedere præsumatis. ¶ Scituri pro certo, quod si contraire[†] præsumpseritis: quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiā vestram grauiter puniemus.

¶ *Glossa sequens quærit, & arg. negatiue.*

a ¶ *Ad congruam.*] Idem dicit lex in eo qui se obligat pro filio suo decurione: quia tenetur quousq. perueniat ad ætatem cōgruam. ff. ad munic. Lucius. §. imperatores. Sed pone q epūs aliquem minorē facit archidiaconū; habebit ne iste vocē i capl'o sicut si esset legitimæ ætatis? Argum. q non: quia minores xxv. ann. decuriones facti, licet decurionum sportulas recipiant, non tñ interim suffragium ferre possunt. ff. de decurionibus. spurij. §. minores. sicut nec minor factus miles debet superiorum iura tractare: vt C. de testamen. milit. l. vlt.

¶ *Glossa sequens primo soluit contrarium. secundo quærit, arg. affirmatiue, soluit contrarium, solutionem obijcit, & obiec. respondet.*

b ¶ *Ætatem.*] dispensatiue tolerantur isti pueri, aliàs non deberent. ī. de elect. cum in cunctis. & j. eo. cum te. Sed nunquid talis rector potest omnia facere tamq. maior? Vr q sic. ff. de re iud. quidam cōsulebāt. quod tñ nō est verum. j. c. proxi. & C. de testa. milit. l. vlti. Sed nonne iste ex quo toleratur p dispensationem, videtur veniam ætatis impetrasse: vt C. de iis qui ve. æta. impe. l. eos? sed nō est ita: quia licet q̄s veniam ætatis impetret, non tñ potest alienare sine decreto, nec habet liberam administrationem vsq; ad ætatem xxv. ann. vt in præd. l. eos.

INdecorum.] Prima pars ponit exordium & causam mandati: Secunda mandatum. Tertia cōminationem irritationis & pœnæ. Secunda: ibi, *Nolentes*. & tertia: ibi, *Scituri*. Et facit ad rubricam de ætate. Ioan. And.

CASVS. Primo dr̄ q indecorum est, vt regant ecclesias qui seipsos regere non nouerunt, cum discreti, & litterati ad regimen ecclesiarum debeant promoueri. Secundo dicitur, q ammodo minoribus xiiij. annis regimen ecclesiæ non committatur: & si secus fuerit, irritabitur, & epūs punietur. Hæc decretalis non continet ius commune. ī. de elect. cum in cunctis. Not. qui seipsum regere nescit, alijs præfici non debet.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. an sacer ordo, &c. alleg. 5. leges pro, & 6. in contrarium, per quas tenebat Lau. quod non. ponit opi. contrariam, quam probat duabus rationibus per locum à minori, & hanc approbat.*

c ¶ *Qui seipsos.*] Qui enim in plarū eligitur: & si minor sit, non debet esse sub patris potestate. arg. ff. ad Treb. nam quod ad ius. & ff. de adult. sic eueniet. & C. de legi. tu. l. vlt. Insti. de excu. tu. §. minores. & ff. ad Mace. filium habeo. Arg. 5. ff. de adop. per adoptionē. & ff. de iis qui sunt sui vel alie. iu. filiusfamilias. & ff. de mune. & hono. l. 2. & ff. de iudi. cum ptor. in fin. vbi dr̄ nihil interesse, an iudices in potestate, an sui iuris sint, & psbyter dr̄ in potestate patris esse. C. de epis. & cle. Authen. psbyteros. Instit. qui. mod. ius pa. po. sol. §. filiusfamilias. licet adipiscat honores, remanet tñ in potestate patris. p ista iura vr̄ q sacer ordo non liberet à patria potestate. Laurentius, & alij dicunt q quilibet sacer ordo liberat à patria potestate, qm liberat à Dnica, quæ maior est. de epals ordine habes 54. dist. si seruus sciente. de sacerdotio. ead. distin. ex antiquis. & c. frequens. de diacono dr̄ q præstando vicarium liberatur. eod. c. ex antiquis. subdiaconus eodem iure vtitur cum diacono. j. de ser. nō or. miramur. & nulla dignitas secularis similis est sacerdotio. Arg. 96. dist. duo sunt. j. de ma. & obe. solitę. & dignitas patriciatus soluit ius patriæ potestatis: ergo multo fortius sacerdotiū, & quilibet sacer ordo. arg. j. de sen. excom. cū volūtate. §. vlt. hoc credo verū.

¶ *Glo. seq. arg. à contrario, quod reprobat.*

In quibusdam impressis legitur: omnibus, sed in manuscr. omnino.

Cap. 4. ex tit. in 1. compilatione. & post concil. par. 25. cap. 2.

Vide l. eos C. de his qui ve. æta. impe. & in 1. fin. C. de iure delibe. & p glo. 22. q. 5 paruuli.

Addo q dicat paruulus. vide in l. fin. § vbi autē. C. de iure delibe. & p glo. 22. q. 5 paruuli.

contrarie in vano.

Potestas patria an soluatur p sacrum ordinem.

d ¶ *Infra xiiij. annum.*] Ex eo qd̄ prohibet infra xiiij. annum, videt concedere q post xiiij. annum statim concedat: quia quod de vno prohibetur, de alio conceditur. arg. 25. dist. qualis. sed non est ita: qa licet prohibeatur infra xiiij. annū, non tñ cōcedit. in xv. vel xvj. immo infra xxv. annū prohibetur. ī. de ele. cum in cunctis. §. inferiora. & j. c. proxi.

¶ Idem.

¶ *Ad regimen ecclesiarum non debet institui indignus scientia, moribus vel ætate. et qui habet duas ecclesias, alterā dimittere cogitur, nisi causa subsit.*

CAP. IIII.

EAm[†] te decet: & infra. Artius inhibemus, ne personas, quæ in ecclesijs tui episcopatus ad curam animarū fuerint ordinandæ, in ipsis institutas, nec aliqua occasione, vel etiam litterarum[e] nostrarum obtentu institui patiaris, quæ scientia, moribus, & ætate, concilij[f] [†] non cōgruant institutis. ¶ Sed etiam habentes plures ecclesias, quæ ex vna non pendeant[g], tibi liceat appellatione postposita cogere ad vnam ipsarum, quam maluerint, dimittendam[h]: nisi ita fuerint tenues[i] in substantia, quod proprios sacerdotes non possint conuenienter alere[†].

¶ Idem.

¶ *Is qui nondum est in sacris, si alias est idoneus, ad regimen parochialis ecclesiæ dispensatiue potest assumi.*

CAP. V.

PRæterea[†] licet ad regimen parochialis ecclesiæ non debeat aliquis, nisi subdia-

EAm te.] Facit ad partem rubricę de æta. & qual. Et sunt duę partes. Secūda: ibi, *Sed etiā*.

CASVS. Prohibet Papa ne aliquis instituat in ecclesijs curam animarum habentibus, aliqua occasione vel etiā obtētu litterarum Apostolicæ sedis, qui scientia, moribus, & ætate, concilij nō cōgruat instituitis. Secūdo dicit q si aliquis habet plures ecclesias, quarū vna nō dependeat ab altera, dimittat vnā quā voluerit, nisi ita sint tenues i substātia, q pprios plātos non possint cōgrue sustentare. Nota q qui ad curā aiarum eligit, tria pcipue debet habere, scientiā litterarū, ætatē legitimā, & mores. Itē nullus potest habere plures ecclesias quarū vna sufficiat.

¶ *Glossa seq. recitetur per obiect. secundo arg. & determinat.*

e ¶ *Litterarū.*] Supple per ætatis taciturnitatē impetratarū: si enim ex certa scientia scriberet Papa pro minori, eius mandato esset obediendū: qa sacrilegij instar obtinet, dubitare an is sit dignus quē princeps eligit. 17. q. 3. §. q aūt. & C. de cri. sacri. l. 2. Præterea ꝯ ius, & ꝯ publicā vtilitatē est tale rescriptū, & ideo nō valet. C. de pci. impe. of. rescripta. arg. ī. de rescri. ex parte. & j. de testi. causam quæ. Item est hic arg. q non est obediendū semp mandato dñi Papæ. arg. ī. de rescrip. si qn. & c. cū adeo. & j. de hęret. ad abolendam. in fi. sed non dr̄ mandatum quando ignoranter mandat.

f ¶ *Concilij.*] Lateranē. ī. de elect. cum in cunctis. §. inferiora.

¶ *Glossa seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Pendeant.*] Qualiter dr̄ vna ecclesia pendere ex altera, potest dici sm quod legitur j. de reli. do. quia monasterium. arg. ff. arbo. fur. cæ. si gemina. & si aliqua parochialis ecclesia subsit alij, licet platus maioris ecclesiæ duas ecclesias habere dicatur, tñ abus presbyter erit in subiecta. Itē si ecclesia parochialis in fundo suo aliā constituat, nihil impedit vicarium in ea institui, & platum maioris ecclesiæ platum esse vtriusq; non tñ per se seruiet vtrique: nam dispensatione epi, vnus platus diuersis præest ecclesijs in habendo vnam cōmēdatam, & aliam intitulatā: 70. dist. sanctorum. Lau. hoc tñ intellige sm determinationem illarum decre. ī. de ele. dudum. & j. de præb. de multa. Item in casu quem habes j. de præb. extirpandæ. §. qui vero. potest quis habere plures ecclesias.

h ¶ *Dimittendam.*] j. de præben. referente. & hoc secundum illam decre. de multa. intelligi debet.

ADDITIO. Credo hoc posse locū habere qn nescitur quæ fuerit sibi primo collata, vel fuit hic gratia. Vinc. Vel loquit de collatis ante concilium Lateranū. vt dixi in prædi. c. referente. Io. And.

i ¶ *Tenues.*] In[1] casu isto permittit Papa propter paupertatē habere plures ecclesias. 10. q. 3. vnio. Item propter raritatem clericorū. 21. q. 1. c. 1. in fi. Item intitulatam vnam, & aliam commendatā[2]. 21. q. 2. qui plures. ī. de elec. dudum. vbi de hoc.

ADDITIO. Vnde versus: *Paupertas, pōdēs, defectus, gratia, seruās, Ecclesias retinere duas, dat quodlibet horum.*

PRæterea.] Prima pars ponit rigorem. Secunda dispensationem. Tertia dispensationis terminationem. Secunda: ibi, *Dispensatiue*. Tertia: ibi, *Dum tamen*. Ioan. And.

CASVS. Dicitur in hac decre. quòd nullus debet ad regimen animarum

Cap. 5. ex tit. in 1. compilatione.

Concilij Lateranē. sub Alexā. iij. tit. de electione Romani Pontificis. cap. 8.

In antiquis legitur, habere.

Cap. 6. ex tit. in 1. compilat.

Ecclesia vna, qualiter dicitur dependere ex altera.

1 Ecclesias plures in quib' casibus habere liceat.

2 Inno. dicebat vnam intitulatā & plures cōmendatas, sed hodie vt infra de elect. nemo deinceps. lib. 6. Io. And.

animarum admitti, nisi ad minus sit subdiaconus: tñ dispensatiue in minoribus ordinibus constituti possunt admitti, dũmodo tales sint qui infra breue tẽpus possint in presbyteros ordinari. Not. ꝙ non potest eligi ad curam animarum in minoribus ordinibus cõstitutus: dispensatiue tamen potest postulari.

a ¶ *Subdiaconus.*] qui hodie potest eligi in epũ. j. eod. à multis. & eodem priuilegio gaudet quo diaconus. j. de ser. non or. miramur.

¶ qui infra

¶ *Glo. seq. recitatur per q. & sol. secũdo arguit, querit, & remittit.*

¶ Adde qđ dicat tẽpus breue. l. si quis. ff. de arbi. & l. si longius. ff. de iudi.

b ¶ *Breue tempus.*] Qñque breue tẽpus dicit quatuor mensium. C. de vsur. rei iudi. eos. ff. de iudic. si debitori. qñq; decem dierum. ff. de consti. pecu. promissor. §. 1. qñque duorum mensium. C. de secun. nup. l. 2. qñq; xxx. dierũ. ff. de iu. actuq; pri. l. 1. §. 1. sed hic appellat breue tẽpus, annus. in anno enim & dimidio potest aliquis ꝓmoueri ad sacerdotium. 77. dist. monachus vero nouitius. & hic dimittimus dimidiũ annũ pp minores ordines. Vinc. Item arg. ꝙ parum est verũ aliquid fiat in pręsenti, an in breui tpe. ff. si cer. pet. lecta est. ff. de in inte. resti. dnus. ff. vt in pos. leg. l. si is à quo. sic ergo patet ꝙ epi possunt dispensare cum eo qui est in minorib⁹ ordinibus. nunquid cum eo q est in minori ętate? Dicunt quidã ꝙ sic. arg. hui⁹ c. De hoc not. s. de ele. cum dilectus. arg. ꝙ possit. s. eod. indecorum.

Tẽpus breue dr diuersimode.

¶ multis. in omnib⁹ manuscriptis.

¶ Aliàs, sacros.

¶ Vt verbi gratia bo. magist. vel simoniã in ordine.

¶ asseuerãt

¶ Vide l. vnica. C. de inoffi. do. & in Authen. de exhi. & intro. re. §. fi. col. nou. coll. 5.

conus[a] sit ad minus, admitti. ¶ Dispensatiue tamen in minoribus ordinibus constituti consueuerunt assumi. ¶ Dum tamen tales sint, quod† infra breue[b] tẽpus † possint in presbyteros ordinari.

¶ Idem.

¶ *Propter necessitatem & vtilitatem ecclesia, compelluntur clerici ipsius recipere ordines suis beneficijs non annexos.*

C A P. VI.

QVæris à nobis, quid agendum sit de clericis tuæ iurisdictioni cõmissis, qui cum beneficiis ecclesiasticis multis† abundent, à te commoniti nolunt ad maiores† ordines promoueri, se tale† quid secreto cõmisisse dicẽtes, quod eos salua conscientia ordinari non sinit[c]. ¶ Cum igitur super hoc casu videantur sacri canones discordare: cum quidam dicant eos minime compellendos[d]; alij vero contrarium[e] asseuerant†: omnis contrarietatis vinculum præsenti pagina enodamus†: ¶ Statuentes vt si prædicti clerici perceptione maiorum ordinum propter occulta sua peccata, se indignos esse fatentur[f], inferiores in ecclesia, quorũ sit vita probabilis, præferantur eisdem: Et nisi forte illi, qui ordinari pro

QVæris à nobis.] Cõmunis diuisio. Secunda: ibi, *Cum igitur.* quæ duo facit. Primo ponit ꝯrietatem canonum, quos secundo distinguendo concordat: ibi, *Statuentes.* & secundum membrũ distinctionis prosequitur: ibi, *Quod si.* Ioan. And.

CASVS. Clerici bñficiis ecclesiasticis abundantes, moniti à prælato suo vt ad maiores ordines promouerentur, nolunt promoueri, dicentes secreto se tale quid cõmisisse qđ eos salua conscientia ordinari non sinit: qrit quid de talibus sit agendũ? Rñdet Papa ꝙ in casu isto vident canones discordare, cum quidã dicant eos nõ cõpellendos: alij vero ꝯtrium asseuerant. hanc ꝯtrietatẽ volens amputare, statuit vt si clerici se dicant indignos pp occulta sua peccata ꝑceptione maiorum ordinũ, inferiores clerici de ecclesia probabilis vitę & opinionis ꝑferant eisdẽ, & beneficia sibi auferantur. & aliis conferant: nisi forte qui ordinari recusant, in aliis seruitiis ecclesiæ fuerint vtiles. Si vero sola voluntate ordinari recusant, & vtilitas ecclesiæ vel necessitas suaserit, si idonei fuerint, cõpellẽdi sunt ad maiores ordines recipiendos per amissionem locorum, & beneficiorũ subtractionem. Nota ꝙ clerici qui nolunt promoueri, si pp occulta peccata hoc faciunt, ab ecclesia remoueri possunt: si sola voluntate, compellũtur per amissionem beneficiorum suorũ. Item vtilitas & necessitas parificantur.

c ¶ *Non sinit.*] Simile de tempo. or. c. vlt. & j. c. proxi. & j. de simo. ex tua. & c. Matthæus. & 1. q. 1. sacerdotes.

d ¶ *Compellendos.*] 74. dist. honoratus. & c. consuluit. & c. 1. & 2.

e ¶ *Contrarium.*] 74. dist. si qui clerici. & c. placuit. a 3. q. 4. displicet. & 1. q. 6. sicut. arg. 8. q. 1. in scripturis.

¶ *Glo. seq. distinguit, signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Fatentur.*] Aut ipsi cõmiserunt ista peccata occulta ante suam promotionem, aut post. si ante, remouendi sunt: quia tpe suæ examinationis hoc non fuerunt confessi. 24. distin. c. vlti. & 50. dist. ex pœnitẽtibus. & 81. dist. si qui sine. & c. seq. sed si postea cõmiserũt

Cõmittẽtes peccata occulta quãtenus sint remouẽdi.

illa peccata, fecerunt se indignos: vnde sunt expellendi, ex quo sua culpa se fecerunt indignos. arg. s. eod. c. 1. si tñ vtilitas ecclesiæ fuerit ꝙ non remoueant: quia in aliis negotiis ecclesiæ sunt valde necessarij & vtiles, tolerantur in ea: & ita ſm hoc dispensatur cũ eis pp vtilitatem, maxime cum peccata sunt occulta. Sed ꝯ vr de tẽp. or. ex tenore. & c. vlti. vbi criminosi tolerant, quia peccata sunt occulta: & hic priuantur. Sed illi volunt & petũt promoueri acta pœnitentia, & isti fatentur se indignos, & nolũt promoueri. si vellent promoueri acta pœnitentia admitterentur, ꝑter reos homicidij: vt dicitur in contrario.

ADDITIO. Vnde dicebat Boa. quòd isti nõ priuãtur beneficiis pp crimen, sed pp id quod renuunt ordinari, licet illi hoc faciãt ex ꝯsciẽtia criminis. Ioan. And.

¶ canonicè

g ¶ *Vtilitas.*] Ergo pp vtilitatem ecclesiæ cõpellitur quis recipere ordines, & pp necessitatem, aliàs est etiam puniendus per subtractionem beneficiorum: vt sequitur. simile s. de electio. cum in cunctis. §. inferiora. & 74. distin. consuluit. vbi eodem modo compelluntur, vt sic indirecte de nolentibus fiant volentes.

iam dicta causa recusant, in aliis ecclesiæ seruitiis valde vtiles fuerint, auferãtur eis beneficia, & aliis canonice conferantur. ¶ Quòd si pro sola voluntate renuerint ordinari, & suaserit vtilitas[g] ecclesiæ, aut necessitas, ipsos (dummodo idonei sint) ad maiores ordines recipiendos: per amissionem locorum, & beneficiorũ subtractionem appellatione cessante compellas.

¶ Clemens iij. R. Colon. canonicò †.

¶ *Euentus mortalitatis infirmi, non impedit promoueri eius medicum peritum, solicitum, & traditiones artis obseruantem.*

C A P. VII.

AD† aures nostras te significante peruenit, quòd† cum in arte physica eruditus sis, pluribus iuxta ipsius artis traditionem exhibuisti cum diligentia[h] medicinam: licet pluries in contrarium successerit: & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerũt. ¶ Verum quia ad sacros ordines desideras promoueri, super† eo nos consulere voluisti. ¶ Tibi breuiter respondemus, quòd si super præmissis conscientia[i] tua te remordeat[k], ad maiores ordines de nostro consilio[l] non ascendas.

¶ Cap. 1. est in 2. cõpilatione.

¶ In antiquis exẽplaribus: quod in arte physica erudit⁹, plurib⁹ ... ipsius artis traditionem, &c.

AD aures.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Tibi breuiter.* Et melius fuisset hæc decre. posita in rub. de temp. or. & quali. ordi. Io. And.

CASVS. Quidã canonicus Colon. erudit⁹ in physica, cũ pluribus ſm artem suam medicinã cũ diligentia exhibuisset, pluribus in ꝯtrium successit, cum medicinis perceptis mortis periculũ incurrerent. Iste volebat promoueri ad sacros ordines, consuluit dñm Papam. Papa super hoc rñdit ꝙ si super præmissis conscientia ipsum remordeat, ad maiores ordines de suo consilio non ascendat. Nota ꝙ ꝯ conscientiam nullus debet promoueri.

¶ Aliàs super eo qđ nos cõsulere voluisti, tibi breuiter respondem⁹, quòd si sup præmissis conscientia te remordeat. &c.

h ¶ *Cum diligentia.*] Et ideo non vr imputandum, si adhibuit diligentiam quam potuit. 50. dist. hi qui arborem. & c. sæpe. & ideo si ꝑter culpam suam casus fortuitus contingit, ei non imputatur. j. de cõmo. c. vni. & j. de homi. c. vlt. & ff. commo. in rebus. & ff. de offi. præsi. illicitas. casus enim fortuiti præuideri non possunt: vt in ꝓdictis proximis concordantiis: & absit vt nobis imputetur qđ præter voluntatem nostram contingit. 23. q. 5. de occidendis. Versus:

Non est in medico semper releuetur vt æger.

i ¶ *Conscientia.*] 33. dist. habuisse. Qui enim facit ꝯ conscientiam, ædificat ad gehẽnam. j. de resti. spo. litteras. & j. de præscri. qm oẽ. 28. q. 1. oẽs deinceps. §. ex his. j. de senten. excõmu. inquisitioni.

k ¶ *Remordeat.*] vt si forte imperite medicinam dedisset infirmis, aliàs euentus mortalitatis non est imputandus ei: vt ff. de offi. præsi. illicitas. §. sicut. & ff. ad l. Aqui. qua actione. & §. vlt. ff. de var. & extraor. cog. medicus. Vel si negligens fuerit: quia dissoluta negligentia prope dolum est. ff. manda. si fideiussor. 1. responso.

ADDITIO. An medicus teneatur infirmum pauperem vel diuitem nolentem soluere, vel nolentem sumere medicinam curare gratis, not. 83. distin. c. 1. & in Spec. de sala. §. fi. in 1. col. Et quomodo pœnam Giezi euadat medicus, qui pro danda sanitate pretium recipit. not. 1. q. 1. qui student. Et quomodo medicus à sano salarium recipit, vbi non liceret ab infirmo, dicam de postu. c. 1. in glo. notandum. Ioan. And.

l ¶ *Consilio.*] Hoc est consilium reuerentiæ, cui obediendum est. 6. dist. testamentum. & 14. q. 1. quisquis. & j. de simo. Matthæus. in fi. secus in cõsilio perfectionis. 14. q. 1. quisquis. quale est illud: Si vis

perfectus

perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Et de tali cõsilio potest intelligi quod dicitur in c. quisquis. in verbo illo, si consilio vti volueris.

C*Vm bonæ*.] Sunt duæ partes, Consultatio & rsisio. secunda: ibi, *Respondemus*. Et facit ad partem rubricæ de qualitate præficiẽdorum. Io. And.

Casvs. Clemens Papa vocauit quosdã clericos Barañ. ad p̃sentiã suã, vt satisfacerent archidiacono suo, quem grauiter læserant: quia ipsi venire contẽpserũt, fecit in eos suspẽsionis sniam promulgari: in qua triennio pmanentes, quidam ex illis suspensi aliqua beneficia ecclesiastica sunt adepti. Quæsitum fuit à Papa vtrum beneficia sic recepta possint licite retinere? Et ipse rñdet, quod non licet eis quæ habuerant, vel quæ postmodũ sunt adepti, aliquaten[9] retinere. Vnde mandauit archiep̃o Barañ. vt eos pro tãta contumacia, & contemptu apostolico, beneficiis quæ habent nõ differat spoliare. Not. quod suspẽsi ab hoie beneficia ecclesiastica adipisci non possunt. Item qui per trienniũ steterit suspensus pertinaciter, debet suis beneficiis spoliari.

Cap. 5. eo tit. in 2. cõpilatione.

Factũ mat... qa idẽ si per annũ. Ioan. And.

a *Læserant*.] miles qui præposito manus iniecit, capite punit. & omnis contumacia aduersus præsidem vel ducẽ capite punitur. ff. de re mili. omne delictum. §. 1. & 2. & qui resistit castigare volenti. ff. eo. tit. milites. §. irruens. & iuxta diuinum oraculum contumacia parẽtis morte luitur. 86. dist. non satis. ver. cæterum. in fi.

Vide l. 3. ff. si quis ius di. non obtem. & ff. de postu. l. 7. 30. dist. si quis eorum.

Addition. Et quod hic dicit. læserant, intellige in rebus: quia si in persona, ipso iure fuissent excommunicati.

Hinc c. vsque ad illa verba in quibus. habes in Panormia lib. 1. tit. de electio. sum. Pont. c. 1.

b *Suspensi*.] Suspensi eligere nõ possunt: nec etiã eligi. 9. q. 1. nos in hoiem. & ĩ. de consuet. cum dilect'. ĩ. de elect. cũ inter R. & c. per inquisitionẽ. & ĩ. de appel. constitutis. nec beneficia eis tpe suspẽsionis cõferri possunt, vel litteras pro beneficio obtinẽdo impetrare: vt hic, & interim beneficia ecclesiastica sunt deneganda [1]. ĩ. de appellat. pastoralis.

Si sunt in mora petendi absolutionẽ, aliter secus supra de elec. c. vl. 2. q. 5. su per eosd. secundum Tanc. & Vinc. Ioan. And.

c *Postmodum sunt adepti*.] Talia beneficia tenere non possunt etiã si postea fuerint absoluti: quia tunc tempore obtenti beneficij inhabiles erant, & indigni: quia in talibus principium considerandũ est. ĩ. de elect. dudum ad audientiam. & 1. q. 1. principatus. 16. q. 3. si sacerdotes. Et est arg. quod tempus impetrati rescripti considerandũ est: puniendi ergo sunt, qui suspensi spiritualia præsumunt tractare, in tantum quod eps cum talibus dispensare non potest. 11. q. 3. si quis episcopus. & ĩ. de sent. excommuni. cum illorum.

d *Spoliare*.] ex quo per annum & vltra qui stat in excõicatione, priuari debet beneficio suo. 11. q. 3. rursus. & excõicatus qui tractat spiritualia, deponi debet. ĩ. de clo. & conti. veritatis. Idem videtur in suspenso, vt hic. Ber.

Celestinus tertius.

Qui steterit per annum in suspensione, priuatur beneficio quod prius habebat, & quod interim acquisiuit.

CAP. VIII.

CVm † bonæ memoriæ Clemens Papa præd. noster I. Buccarum & quosdam alios Barañ. clericos vocauisset, vt ad præsentiam ipsius accederent, H. archidiacono suo, quẽ grauiter læserant [a], responsuri: quia venire iuxta mandatum Apostolicum contempserunt, in eos fecit sententiam suspẽsionis promulgari: in qua triennio † permanentes, quidã ex ipsis suspensi [b], aliud beneficium ecclesiasticum sunt adepti. Et quia vtrum beneficia sic recepta possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti: Respondemus, quòd nõ licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ postmodũ [c] sunt adepti, aliquatenus retinere. Vnde Barañ. archiepiscopo dedimus in mandatis, vt eos pro tanta pertinacia & contemptu Apostolico †, beneficijs quæ habent, non differat spoliare [d].

Innocentius tertius.

Subdiaconus in episcopum eligi potest.

CAP. IX.

AMultis † multotiens, an subdiaconus in episcopũ eligi valeat, hæsitatur. Si quidem Vrbanus Papa primus decreuit, vt nullus [e] in episcopum, nisi in sacris ordinibus religiose viuens inuentus fuerit, eligatur: Sacros (inquit) ordines diaconatum dicimus & presbyteratum: hos siquidem solos [f] primitiua ecclesia legitur habuisse. Subdiaconos vero (quia etiam ipsi ministrãt altaribus) opportunitate exigente concedimus in episcopos eligi, si tamen præclaræ scientiæ ac religionis existant. quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel metropolitani [g] licentia fieri permittimus. In quibus [h] verbis innuitur, quòd Vrbanus ad statum primitiuæ ecclesiæ se referens (in quo subdiaconatus ordo sacer minime dicebatur) instituit, vt de subdiacono (nisi vtilitatis causa, & tũc etiam nisi de permissione metropolitani, vel Romani Pontificis) non posset electio celebrari. Verum [i] cum hodie subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Vrbanus Papa secundus, sub his verbis expressit †: Erubescant [k] impij, & intelligant iudicio spiritus sancti, eos qui in sacris ordinibus presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu, sunt positi, si caste nõ vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum †: Nemo [l] ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat: & qui vsq; ad subdiaconatum vnicam, & virginem habuerit vxorem. Et ad similitudinem diaconi & presbyteri, subdiaconus debet continẽtiam obseruare [m]: sicut est in sexta [n] synodo † constitutũ: vt si quis eorum qui ad clerum accedunt, nuptiali iure mulieri [o] voluerit copulari, hoc ante subdiaconatus ordinem faciat. Et beatus Gregorius † statuisse legitur, vt nullum [p] facere subdiaconum præsumant episcopi, nisi qui se caste victurum promiserit †. Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare: Statuimus, vt subdiaconus in episcopum valeat libere [q] eligi, sicut diaconus vel sacerdos.

A*Multis*.] Primo ponit quæstionem. Secundo alleg. pro & contra: ibi, *Si quidem*. Tertio diffinit vel soluit: ibi, *Nos volentes*. Ioan. And.

Casvs. Dubitabatur à multis, an subdiacon' possit in ep̃m eligi per decretum Vrbani Papę primi, qui decreuit quod nullus in ep̃m eligatur, nisi fuerit in sacris ordinibus constitutus: sacros appellans diaconatum & presbyteratum, referẽdo se ad statum primitiuę ecclesiæ, in quo subdiaconatus sacer minime dicebatur. postea ostendis p decretum Vrbani secundi, quod hodie ordo subdiaconatus inter sacros ordines reputat, sacros appellans presbyteratum, diaconatũ, & subdiaconatũ. & hoc idem ostendit per plura decreta dicens, vt subdiaconus in presbyterum libere possit eligi, sicut diaconus vel sacerdos. Nota quod hodie subdiaconus eodẽ gaudet priuilegio cum diacono.

Specta...

e *Nullus*.] Ponit tenorem illius decret. 60. distin. nullus in episcopum. vsque ibi, in quibus verbis.

Refertur etiã in Panormia lib. 3. tit. de continen. clericorum c. 105.

Glossa sequens recitetur per quæstionem.

f *Solos*.] supple sacros: quia subdiaconat' bene fuit in primitiua ecclesia, sed non reputabatur sacer. 21. dist. in fi. §. 1. & 25. dist. c. 1.

Panormia ibid. cap. 104.

g *Metropolitani*.] Sic olim dispẽsabat metropolitanus cũ ineligibili circa ep̃atum, sed cum illegitimo dispẽsare nõ potest. ĩ. de elect. innotuit. nec in ætate. C. de ijs qui ve. æta. impe. l. 2. & 3. sed cum ijs qui patiuntur defectum in ordine, satis videtur quod potest adhuc archieps dispensare in archiepiscopatu: sicut olim poterat. arg. 60. dist. null' in episcopũ. & in aliis dignitatibus inferioribus bene potest. ĩ. eod. præterea [3].

Cap. 6 & Panormia ibid. c. 102.

Lib. 1. epistola 42. ad Petrũ subdiaconũ Siciliæ.

h *In quibus*.] Verba ista sunt Innoc. interpretantis capitulum Vrbani, qui locutus fuit secundum antiqua tempora.

Vide l. 2. cũ not. per Bar. § & cũ placuisset. ff. de uri. iur.

i *Verum cum hodie*.] nunc incipit allegare, quod subdiaconus eligi possit.

Concor. l. iure gen. §. adeo. C. de pact. & l. legatũ. & l. ad ea mobilem. ff. de procura.

k *Erubescant*.] 32. dist. erubescant.

l *Nemo*.] 32. dist. nemo.

m *Obseruare*.] Ex quo oneratur, dignum est vt honoretur. 16. q. 6. de lapiis.

n *Sexta synodo*.] 32. dist. si quia eorum.

o *Mulieri*.] 38. dist. vt nullum.

p *Nullum*.] 38. dist. nullus. & 31. dist. ante triennium.

q *Libere*.] Et ita quòd fuit prius dispensatio, hodie est iura commune. sic infra de offi. leg. quòd translationem. & ad subdiaconatum extẽditur quod de superioribus dictum erat. simile ĩ. de transla. inter corporalia. & supra de consue. cum venerabilis. & eodem priuilegio gaudet subdiaconus quo & diaconus. ĩ. de ser. non ordi. miramur.

Tvam.] Prima pars ponit exordium, Secunda mandatum: ibi, *Mandamus*. & facit ad duas partes rubricæ, scilicet de qualitate & ordine. Ioan. And.

Casus. Monasterio sancti Quiriei vacante, Cardinalis quidam volens ipsum de persona idonea ordinare, cum super hoc diligentiam adhibuisset, nec posset psonã idoneam inuenire, p quã posset stat⁹ monasterij in melius reformari: tandem inuenit quendã monachum discretũ & vtilẽ monasterio, q aliàs de iure non poterat eligi in abbatem. pro quo quidã laici apud Cardinalem intercedebãt. consuluit Papam, quid sup hoc esset agendũ. Papa cõmẽdat diligentiam Cardinalis, Mandans eidem, quatenus, si non potest eidẽ monasterio de psona magis idonea prouidere, monachũ illum, quem sibi cõmendauit, p quẽ status monasterij creditur reformandus, ibi pficiat in abbatẽ, nullũ habens respectũ ad petitionẽ illicitã laicorũ, sed ex officio suo tñ ad hoc procedat, ita tñ q ad sacros ordines non ascendat, cum necessitate instante possit in abbatẽ assumi in minoribus ordinibus cõstitutus: & laici ipsi nõ sint illi aliqua consanguinitate vel affinitate coniuncti, vt pp hoc ꝯ ipsum aliqua suspicio possit oriri. Ex hac decre. not. q licet preces sint illicitæ, tñ si nõ habeatur respectus ad illas, non cõmittitur simonia. Nota q ex necessitate dispensatur cũ aliquo, vt in abbatem assumatur, & in minoribus ordinibus ministret. Item officium abbatis in administratione consistit.

¶In antiquis ita: Tuã in domino diligẽtiam commẽdantes, quã super monasterio sancti Quiriaci dignosceris adhibere, &c.

¶Aliàs informãdus.

¶Cap. 1. eod. titu. in 4. compilatione.

¶Glo. sequens circa preces an simoniã inducant, distinguit inter proprias & alienas, in primo casu ponit opinionem Hugonis & contrariam. In secundo subdistinguit an sint spirituales, an carnales: & tunc arg. pro indigno, aut pro digno. & tunc aut habetur respectus ad illas, aut non.

¶Idem tituli sanctæ Crucis presbytero Cardinali.

¶Irregularis, & in minoribus potest dispensatiue in abbatem institui.

CAP. X.

Tvam, †in Domino diligentiam commendamus, quã super monasterio sancti Quirici reformãdo dignosceris adhibere: ¶Mandamus, quatenus si non potes eidem monasterio de persona idonea melius prouidere, tu monachum illum, quem litteris tuis de honestate ac industria commendasti, per quem status eiusdem loci creditur reformandus †, nullum prorsus, ᵃhabens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam laici faciebant, sed ex tuæ dumtaxat prouisionis officio, instituas in abbatẽ: ita videlicet, quòd ad sacros ordines non ascendat ᵇ, cum instãte ᶜnecessitatis articulo possit in abbatem assumi, etiam in minoribus ordinibus constitutus: ¶Et laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate coniuncti monacho memorato, vt ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

¶Idem Rothomagesi. archiepiscopo.

¶Abbas si est presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.

CAP. XI.

Cvm † cõtingat interdum, quod laici ad monasteria conuolantes, à suis abbatibus tonsurentur: requisisti, an clericatus ordo in tonsura huiusmodi conferatur. ¶Super quo tibi taliter respondemus, quòd cum in septima synodo ᵈsit statutum, vt lectores per manus impositionem licentia sit vnicuique abbati ᵉin proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsis ab episcopo, (secundum morem præficiendorum abbatum) manus impositio facta noscatur, & constet eum existere sacerdotem: per primam tonsuram, iuxta formam ecclesiæ datam, à talibus clericalis ordo ᶠconfertur.

¶Idem.

¶Si canonicus regularis factus monachus, iusta de causa ad canoniam reuersus, ibi postea præficiatur, licite tenere poterit prælaturam.

CAP. XII.

Intelleximus †, quòd cum in monasterio tuo fuisses laudabiliter conuersatus, ad monasterium sancti Innocentij talis ordinis accessisti: vbi cum aliquandiu in ipso ordine permansisses, demum ad cor reuersus, de metropolitani & aliorum consilio, ad primam domum redire curasti: in qua tandem sub regularis obseruantiæ disciplina taliter Deo & hominibus placuisti, quod per tuorum exigentiam meritorum, fratres tui præfecerunt te vnanimiter in abbatem. ¶Ne igitur occasione moræ, quam in præscripto monasterio contraxisti † (quasi †conscientia tua te remordeat) in susceptæ administrationis cura tepescas, attendentes

b ¶*Non ascendat.*] Forte erat irregularis, & sic potest quis esse abbas in minoribus ordinibus pp necessitatem: aliàs nõ valeret. nam & diaconus potest esse abbas. 50. dist. accedens. arg. Immo & infamis curã monasterij gerere potest: vt ibi. Infamis enim à ciuilibus muneribus non excludit. C. de iis qui non imple. stipen. la. so. sunt. l. 1. lib. 10. nomen abbatus poti⁹ est solicitudinis q̃ ordinis vel honoris. 18. q. 2. hoc tantũ. Arg. ꝯ. 1. eod. c. 1. & laicus potest esse abbas cũ necessitatis. 93. dist. à subdiacono. & 16. q. 1. generaliter. argu. tñ hoc qđ dr hic, dispensatiue intelligitur: quia abbas debet esse sacerdos: aliàs remouetur. ꝯ. eod. c. 1. Bernardus.

c ¶*Cũ instante.*] Hic rñdet tacitæ obiectiõi, quæ posset ei fieri. Diceret enim aliquis: qũo erit iste abbas, cum nõ possit ad ordines promoueri, nec sacerdos fieri? Respondet: Cum, idest, quia, &c.

Cvm cõtingat.] Cõis diuisio: Secũda ibi, *Super quo*. Et principale dictum non facit ad titulum, sed inquantum loquitur de præficiẽdo. Ioan. And.

Casus. Laici aliqñ transeunt ad monasteria, & ibi à suis abbatibus tonsurañ. quæsitũ fuit à Papa an clericalis ordo in tonsura huiusmodi conferatur? Et ipse rñ. q cum in septima synodo sit statutũ, vt liceat abbatibus in proprio monasterio solummodo facere lectores per manus impositionem, dummodo & ipsis abbatibus ab epõ manus impositio facta noscatur, & sacerdotes existant, per primam tonsuram in forma ecclesiæ datã clericalis ordo cõfertur. Not. q abbates possunt conferre ordines: vt hic dicitur.

d ¶*Synodo.*] 69. distin. quoniam videmus.

¶*Glosa seq. recitatur per duas quæstiones, an psalmistatus sit ordo, & an per presbyterum conferri possit. In prima ponit opinionem, quam reprobat.*

tis. de cohn. cle. c. 1. de rest. relati. 9 licet. Ioh. Andr.

Infamis curam monasterij gerere potest.

ᵃHæc glossula non est Ber. nec habetur in antiquis codicibus.

¶Cap. 2. tit. de qualitate [illegible] in 4. compilatio.

¶Vide l. moram. in glo magna. ff. de vsur.

¶Aliàs lin. cum conscientia tua te remordeat.

Abbates quales ordines conferre possunt.

a ¶*Nullum prorsus.*] Non enim preces carnales debet respicere q est ordinator, sed tñ merita & prouidentiam ordinandi. 1. q. 1. quibusdam. & 8. q. 1. Moyses. & c. si ergo. Et ideo not. q cum quis eligitur vel ordinatur: aut suis pcibus interuenientibus, aut alienis. Si suis, dicunt quidam, & Hugo cum eis, q quantumcunq; sit idoneus, simonia committitur. arg. 8. q. 1. in scripturis. & 1. q. 7. si quis oẽm. & 1. q. 1. ordinationes. & ĵ. de iure patro. per nostras. Istud credo si est indignus, ſm quod dicit T. sed si dignus est, potest etiã preces porrigere superiori cũ indiget: quia tunc non psumitur ambitiosus, sed potius pp necessitatem ᵍ: aliàs potest dici q simonia esset. arg. 1. q. 1. c. filium. §. non ita quorundã. Et arg. ĵ. de simo. tua. Si preces quis pro se porrigat vt in plat̃ũ eligatur, ambitiosæ sunt & illicitæ. 1. q. 1. nullus itaq. Si vero pcibus alienis promouetur, aut pces sunt spirituales, aut carnales. Si sunt carnales, & sũt pro indigno, simonia committitur. 1. q. 1. de ordinationibus. quia succedũt tales preces loco pretij. 1. q. 1. sunt nonnulli. Si pro digno, dummodo superior nõ habeat respectũ ad pces, sed ad meritum, licite possunt admitti, vt hic, & 1. q. 1. quibusdam. Si vero sunt spirituales, admitti possunt, nec inducunt simoniam. 1. q. 1. latorem.

Simonia an inducatur p preces.

Dixit Hostie. q non reprobatur, si prælatus coelãgenuum egens nõ magis digna præferet maiis idoneo nõ egẽti, in simplici beneficio, cũ talibus & vndere tenetur. 86. dist. non sa

e ¶*Abbas.*] hoc idem potest electus in abbatem & confirmatus, si epũs eum differat bñdicere: vt ĩ. de sup. negli. pla. statuimus. talis ordo appellatur psalmistatus: tñ vbi agitur de singulis ordinibus, nihil agitur de hoc 93. dist. illud. vnde quidam dixerunt non esse ordinem, sed eorum opinio corrigitur hic in fin. vbi dicit q per primam tonsuram clericalis ordo confertur. & etiam presbytero hoc licet. 23. dist. psalmista. vbi de hoc in summa. Hugut.

f ¶*Ordo confertur.*] Sed ꝫ nunquid qui tales percutiunt, incidunt in canonẽ latæ sñiæ? Dic q sic, quia clerici sunt vt hic, & quicũ clericum percutit, excõicatus est: vt ĵ. de sent. excõmu. non dubium.

¶Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

Intelleximus.] Primo narrat factum ex quo secũdo dubium elicit: ibi, *Ne igitur*. cui tertio respondet: ibi, *Discretioni*. Et facit ad eam partem tit. de qualitate præficiendorum. Io. And.

Casus. Quidã monach⁹ sine licentia sui abbatis, leuitatis causa transiuit ad monasterium sancti Vincẽtij, & cum ibi in ordine illo aliquandiu pmãsisset, de consilio quorũdam rediit ad domũ priorem, & ibi meritis exigentib⁹ electus fuit in abbatẽ. Quia in secundo monasterio morã fecerat, dubitabat ministrare in officio abbatiæ, considerans qđ legitur in canone, ne quis canonicus regularis efficiatur monachus: nisi forte (quod absit) publice lapsus fuerit: & si

& si factus fuerit, ad canonicatus ordinem reuertatur, vltimus in choro manēdo. Consuluit Papam super hoc, mandat ei Papa quatenus circa curam sibi commissam solicitudinem adhibeat diligentem, sequentia bona continuando prioribus. Not. q canonicus regularis factus monachus, potest præfici in abbatem.

stea eligitur ad alteram, etiam tunc dignus debet reputari. sic 74. distin. gesta. Arg. ꝯ 12. dist. nos consuetudinem. & ī. de elec. scriptum est. Eꝯ vero qui reputatus est indignus in vno officio, debet indignus haberi in alio. ff. de suspec. tu. l. 3. §. quæri potest. vbi dr̄ q si aliquis male se habuit in tutela, & deinde detur curator, tamquā suspectus remoueri debet. C. de sus. & archa. c. si aliquid. lib. 10. Itē quid dices si aliquis irregularis vel criminosus toleratus est in officio sacerdotali: nunquid si talis eligitur ad dignitatem potest excipi ꝯ eum ab illis qui eū tolerauerunt in officio sacerdotali? Videtur q nō: quia qui eum reputauerunt dignum ad ordinem, & ad beneficiū reputabūt eum dignū. arg. ī. de accu. nulli. ī. de sent. excom. in præsentia. & ff. de li. causa. qui sciens. sicut nec vir accusare potest mores vxoris, quos prius probauit. 3 ff. de adul. si vxor. in fin. hoc concedebat Ioan. sed ex officio suo potest inquirere de talibus. 2. q. 7. quærendū. ff. de postu. quos prohibet. & ff. de pet. hær. l. vlt. & ff. de adul. l. 1. §. si publico. & ī. de exce. exceptionem. & q superior debeat de his inquirere, habes expresse. ī. de ele. nihil est. & in c. venerabilē. Tamen quod dicit Io. q isti qui tolerauerunt in sacerdotio ipsum, nō possunt isti postea obiicere: non credo: quia licet tolerassent eum in tali officio, propterea non debent tolerare eū in maiori. nunquid si eligatur in episcopum vel in maiorem prælatum, non possunt ei obiicere aliquid? immo possunt: quia licet sit dignus in minori, nō tamen in maiori debet idoneus reputari. 12. distin. nos consuetudinem. Et argum. supra. de elec. scriptum est. accusare ipsum possunt per c. prædictum, nulli. Sed si promoueatur ad dignitatē, credo q possunt contra illum excipere.

quòd cautum est in canone [a], ne quis canonicus regularis, nisi forte (quod absit) publice lapsus sit, efficiatur monachus: & si factus fuerit, ad canonicatus ordinem reuertatur, vltimus in choro manendo, cucullam, ad memoriam delaturus: ¶ Discretioni † tuæ mandamus, quatenus circa curam [b] tibi commissam, solicitudinem exercere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quòd dignum à Deo possis meritum expectare.

¶ Idem.

¶ Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore iuste petit beneficium.

CAP. XIII.

ACcepimus †, te nostris auribus intimante, quòd quidam clerici qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti, te ad ecclesiam Bracharen. super beneficiis obtinendis infestant: & infra. ¶ Licet igitur in ordinationibus clericorum, illam tu ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, vt minus idonei non ordinarentur à vobis, ac ideo post promotionem eorum exceptionem [c] non poteris prætendere contra illos: nisi forte postquam promoti fuerint, rediderint se indignos; ex superabundanti tamen, quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in litteris nostris apponi: vt si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & ecclesiastico beneficio nō indignus, ei ab ordinatore vel successore ipsius competens beneficiū tribuatur; cum & si tecum de iure agere vellemus, te possemus merito ad prouisionem eorum compellere, quos à te vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret; eo præsertim quod ad obtinendum ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare [d], quos ad ordines suscepisti. Vnde grauiter sustinere non debes, sed nobis potius deuote inclinare teneris, si illos examinari [e] per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, ante quam ad prouisionem eorum compellere te velimus. ¶ Mandamus igitur, quatenus eis pro quibus te contigerit recipere nostra mādata in forma cōmuni [f], in maiori ecclesia [g], vel aliis ecclesiis diœcesis Bracaren. prouidere non tardes †. Exceptiones [h] autem si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

a ¶ In canone.] 19. q. 3. mandamus.

¶ Glo. seq. signat contrarium, & quadrupliciter soluit.

b ¶ Curam.] Hic videtur q si aliquis transit ad strictiorem religionem sine licentia prioris vel abbatis, q reuocandus sit ad priorem ecclesiam. Sed vr̄ obstare ī. de reg. licet. Sed potest intelligi quod hic dr̄ qñ ex leuitatis causa transit: prout intelligi consueuit ille canon. 19. quæst. 3. mandam⁹. Vel dicatur q iste fuerat tm̄ in habitu pbationis. Vel iste loc⁹ quem intrauerat, fuerat laxioris religionis q prior. Vel dic, q si aliquis petita licētia, licet nō obtenta, trāsit ad strictiorem regulam, q tūc nō potest reuerti ad priorē locū 1. & sic loquitur illa decreta. licet. sed si nullo modo petit licentiam, tunc redire cogetur prout hic fecit.

ACcepimus.] Cōis diuisio. Secūda: ibi, Licet. Et facit ad secundam partem rubricæ de qualitate præficiendorum. Ioan. And.

CASVS. Eṗs Zamoren. quosdam clericos promouit ad sacros ordines sine certo titulo. clerici isti impetrauerunt litteras super sua prouisione ꝯ eṗm Zamoren. ad quosdam executores. eṗs qñ citabatur ab eis, exceptiones proponebat ꝯ ipsos clericos: sed ipsi eas admittere nolebant. vnde petiit sibi super hoc prouideri: vnde Papa rescribit ei dicens; licet in ordinationibus clericorū tam ipse q antecessores ipsius eam diligentiam debuerint adhibere, vt minus idoneos non ordinarent: vnde secundum hoc contra illos exceptionem opponere non possent: nisi forte post promotionem reddiderint se indignos: tñ Papa ex abundanti qñ scribit pro talibus, facit apponi in litteris suis; [si ordinatus pro quo scribit, sit ecclesiastico beneficio non indignus.] Vnde Papa sine aliqua examinatione posset illū compellere ad prouisionem illorū, quos ipse vel antecessores sui ad ordines promouerunt: cū illos ad beneficiū obtinendū debeat idoneos reputare, quos ad ordines recepit. Vnde non debet grauiter sustinere si illos facit per alios examinari, quos non credit sine examinatione ordinatos fuisse anteq̄ ipsum compellat ad prouisionem illorū. Mandat Papa eidem, quatenus prouideat illis pro quibus litteras suas recipit in forma cōi, in maiori ecclesia vel in aliis diœcesibus Bracaren. & exceptiones quas ꝯ ipsos duxerit proponendas, præcipit audiendas. Not. arg. q semel examinatus amplius examinari non debet, nisi de iis quæ postea contingunt. Item qui dignus reputatur ad ordinem, dignus reputari debet ad beneficium. Item semel examinatus, iterum examinatur. Item per formā cōem poterit executor prouidere in maiori ecclesia. Item quantūcunq; absolute scribatur, exceptiones legitime sunt admittendæ.

c ¶ Exceptionem.] Not. q qui ordinauit aliquem postea non potest ei irregularitatem aliquā vel crimen aliquod obiicere. nisi ex causa superueniente [a]: sic nec elector ꝯ electum. 8. q. 2. dilectissimi. & est simile. 4. dist. in istis. & 4. q. 2. si quis testibus. & ī. de concess. præben. cum super quæstione. in fin. sic 28. distin. diaconi. & infra. de cler. coniuga. diuersis fallaciis.

¶ Glo. seq. alle. vnam concor. & duo contraria. alleg. etiam duo iura similia per casum cōuersum, deinde quærit, ponit op. Ioan. et contrariū soluit.

d ¶ Reputare.] Not. q qui reputatur dignus in vna dignitate, si postea eligitur ad alteram, ...

¶ Glo. seq. litteram exponit, & notat aliquem sæpius examinari. alleg. 3. iura, & duo in contrarium, & soluit.

e ¶ Examinari.] Intelligo tñ q in eo casu permittatur eṗo examinatio siue exceptio qñ non p se examinauit eṗs, sed per archidiaconum. de off. archi. ad hoc. sic patet q aliquis sæpe examinatur. ī. de præb. cū secundum Apostolū. & 2. q. 5. Mennā. & 2. q. 1. nouū. Arg. ꝯ. ī. de off. leg. licet. & ff. nau. cau. sta. l. licet. Sed vr̄ q tantūmodo debeant examinari de iis quæ postea contigerunt. arg. ī. eod. c. 1. immo bene debent examinari, ne indigni promoueantur, & negligentia prioris examinatoris nō debet impedire quo minus quæratur an dignus sit: & ad hoc tenetur superior. supra, de elec. nihil est. & cap. venerabilem.

f ¶ In forma communi.] ī. de præben. cum secundum apostolum.

¶ Glo. seq. not. quærit, & soluit.

g ¶ In maiori ecclesia. Not. q per formam communem, qua mandatur alicui vt prouideat alicui in aliqua ecclesiarū ciuitatis vel diœcesis, potest prouideri in ecclesia cathedrali: vt bene patet hic, & ī. de præben. pro illorum. & c. cum secundū Apostolum. sed per formam illam non posset prouideri in aliqua prælatura. ī. de præben. c. vlt. qa ad prælaturas non extenditur intentio mandatoris. Sed qd si dicatur tantū; prouideas tali in aliqua ecclesia diœc. Bonon. nunquid pōt prouidere in aliqua ecclesia ciuitatis? Vel si dicatur; in aliqua ecclesia ciuitatis Bonon. nūquid in ecclesia diœcesis? Dicas q non: quia per clausulam illam [in aliqua ecclesia diœce. Bonon.] non comprehenduntur ecclesiæ ciuitatis, vel econuerso. supra de rescri. Rodulphus.

h ¶ Exceptiones.] Quantumcūque Papa præcise scribat, exceptiones legi-

† In codice Barbatiæ. Discretioni tuæ taliter respondemus, q circa, &c.

† Cap. 1. tit. de qualitate ordinan. in 4. compilatione.

a Concor. l. 9. §. h per docto. ff. de exer. & ff. de insti. sed & li §. condi. tio.

a Text. est in l. si vxor. §. fina. ff. de adult. & ff. sol. matri. l. cū mulier.

† Sed bene improbat sequentes ma nimonitū. de iureiur. quemadmodū. Io. And.

† Vide l. si cui fundus. ff. de fund. instruct. & l. illi eum al lo ff. de vsufru. leg.

Examinatus iterum examinatur

nes legitimæ admittendæ sunt. j. de off. deleg. ex parte 1. nisi dicatur q nullæ debeant admitti, quod nunquam de facili dicit: vt ibidem. sed si enumerentur nõ obstante tali & talibus exceptionibus: tunc illæ nõ sunt admittendæ. arg. ff. si quis cau. sed & si. §. quæsitũ.

¶Idem in concilio generali. †

¶Minus idoneus in sacerdotem promoueri, vel ad regimen animarum assumi non debet.

CAP. XIIII.

Cum † sit ars artium [a] regimen animarum, districte præcipimus, vt episcopi promouendos in sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per seipsos, vel per alios [b] idoneos viros super diuinis officiis, & ecclesiasticis sacramentis, qualiter ea rite valeãt celebrare. ¶ Quoniam si de cætero rudes, & ignaros ordinare præsumpserint, (quod quidem facile poterit deprehendi [c]) & ordinatores, & ordinatos vltioni graui decernimus subiacere. Sanctius † enim est (maxime in ordinatione sacerdotũ) paucos bonos, quàm multos malos [d] habere ministros: quia si cæcus cæcum † ducit, ambo in foueam dilabuntur. †.

Cum sit ars artium.] Pertinet ad titulum de qualitate, & diuisio per se patet. Secunda: ibi, Quoniam.

Casus: Præcipit Papa vt episcopi diligenter instruant & informent illos quos promouent ad sacerdotium per se vel per alios viros idoneos super diuinis officiis, & ecclesiasticis sacramentis: q si de cętero rudes & ignaros promouerint, & ordinatores & ordinati grauiter punientur: quoniã melius est paucos bonos quàm multos malos habere ministros. Hoc vltimum verbum notandum est.

a ¶ Ars artium.] Bene dicit: quia animæ sunt pretiosiores oibus alijs rebus & corporib⁹. 12. q. 1. præcipimus. & 24. q. 3. si habes. & j. de pœni. & remis. cũ infirmitas. in fine.

b ¶ Per alios.] Per clericos suos de latere suo missos. 24. distin. quando.

c ¶ Deprehendi.] Not. q eo ipso q ordinatus apparet indignus, & ordinãs similiter: vt 81. dis. tantis Daniel. in fi. nec enim põt ignorare prçlatus vitium subditi. j. de re iu. quis. arg. j. de elect. innotuit. C. de rescin. vẽd. quisquis. & ff. loca. sed addes. §. 1. & ff. de edil. edic. l. 1. §. causa. sed hoc est verũ cum eos examinat per se. secus si per alios. 24. dist. qñ. & j. de offi. archid. c. ad hæc.

d ¶ Malos.] Simile. 23. dist. tales. & dicit lex, melius est pauca idonee effundere, q̃ multis inutilibus homines pgrauari. C. de vete. iur. enu. tanta. §. 3rium. & melius est pauca agere caute, q̃ multis periculose interesse. in Authen. de tabel. circa medium constit. coll. 4. Et est arg. 3 illos qui multa inutilia allegant. de conse. dist. 5. non mediocriter. & 24. q. 1. odi & proieci [a]. q a multitudo onerosa nihil hbet honesti. in Auth. de referẽda. ad fi. colla. 2.

† Lateranensi c. 27
† Cap. 4. ti. de qualit. ordinan. in 4. compil.
† Sanctius.
† Math. 15
† Vide l. qui duos. cũ glossa. ff. de vulgar. & pupilla. sub. fit.
† Aliàs Birpien.
† Aliàs Calauen.
† Si locauit vasa vitiosa & vinum effluxerit tenetur 1 non excusat ignorantia. Joan. And.

¶ Honorius iij. capitulo Bremeñ. †

¶ Defectus scientiæ deiicit iam promotum.

CAP. XV.

Quamuis multa proposita fuerint contra episcopum Calinensem † quia tamen confessus [e] est coram nobis se numquam de grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum [f], & per euidentiam facti vsque adeo de illitteratura & insufficientia sua constat, quòd contra Deum esset, & canonicas sanctiones, tantum in episcopo tolerare defectum [g], ipsum à pontificalis officii executione, & ab administratione Calineñ. ecclesiæ penitus duximus amouendum.

Quamuis.] Facit ad rub. de qualitate: & non diuiditur.

Casus. Quidam electus fuit in epm Calineñ. & consecratus. postmodum coram Papa multa fuerunt proposita 3 ipsum, vt tãquam indignus amoueretur. ipse tñ fuit confessus corã Papa q nunquam audiuit grãmaticam, nec etiam legit Donatũ: & quia per euidentiam facti constitit adeo de ipsius illiteratura, q 3 Deum esset tantum in epo sustinere defectum, ipsum remouit ab executione pontificalis officii, & ab administratione ecclesię Calineñ. Not. q propter defectum scientiæ remouetur quis ab episcopatu: multo fortius debet repelli ab obtinendo.

e ¶ Confessus.] Et ideo pro conuicto debet haberi. j. de confes. cum super. & c. vlti. & C. de confes. l. vnica.

f ¶ Donatum.] Et ideo grãmaticã populo exponere non valebat 3, 2 vnde in hoc reprehendi non potuit sicut ille. 86. dist. cũ multa. vbi reprehenditur qui grammaticam populo exponebat.

g ¶ Defectum.] Tria enim præcipue requiruntur in epo, litterarum scientia, ętatis maturitas, & grauitas morũ: adde & quartũ, q sit de legitimo matrimonio nat⁹. j. de elec. cũ in cũctis. & j. eo. cũ te. Defectus scientiæ sufficit ad cedendũ. j. de renunci. nisi cũ pridem. §. pro defectu. competens tñ scientia in epo toleratur j. de elect. cum nobis olim. & c. prædicto, nisi cum pridem. §. pro defectu. Ignominiosum enim est epo, cum ipse deberet alios docere, si tunc quęrat ab alijs edoceri. in Authen. de san. episcop. §. damus. coll. 9. & prima. q. 7. conuenientibus. & 1. q. 1. vilissimus. & qui doctior est & sanctior eligendus est. 8. q. 1. licet ergo. & talis debet eligi cuius comparatione cæteri, grex dicantur. 25. dist. c. vnũ orarium. §. nomine autem criminis.

a Concor. l. 1. §. pen. ff. q cuiusq; que vni. & l. elegantur. §. te. unc. ff. de do.
1 Ouid. li. 3. de tristib⁹ Quod minime nouit, nemo docere põt. Io. And.
Quot & qualia in epo requirantur.

TITVLVS XV.

De sacra vnctione.

DE SACRA Vnctione.

¶Quia ex ordinandis & præficiendis aliqui inunguntur, viso de illis, de sacra vnctione vidẽdum est. Ioan. And.

De hac materia tractatur. 96. dist. et 95. p totũ. De secunda parte rubricæ tractatur 64. & 65. dist. per totum.

¶Innocentius tertius.

¶Ecclesia Græcorum in ordinationibus & consecrationibus seruare debet vnctiones, quas seruat ecclesia Romana. Episcopus autem cum consecratur inungitur chrismate in capite & manibus: quod si fuerit prætermissum, per tres episcopos est supplendum.

CAP. I.

Cum † venisset ad Apostolicam sedem Bracarensis † episcopus, qui in cõsecratione sua sacram nõ acceperat vnctionem, quoniam apud vos [h] nõ cõsueuerunt pontifices, cum consecrantur, inungi: Nos quod illi defuerat, mandauimus in ipso suppleri [i]: facientes caput eius & manus per Albañ. episcopum (assistentibus [k] ei duobus episcopis, secundum morem ecclesiasticũ) sacro chrismate deliniri: & infra. ¶ Scire te volumus, duas esse species vnctionis: exteriorem, quæ materialis est & visibilis; & interiorẽ, quæ spiritualis

Cum venisset.] Diuiditur in duas partes principales. In prima instruit ecclesiam Græcorũ circa materiã vnctionũ. Secũda rñdet ad quæstionem principalẽ. Secunda: ibi, Licet. Et prima potest subdiuidi in tres principales. Scđa: ibi, Scire. Tertia: ibi, Monemus. Et i hac prima parte dicit se fecisse p tres epo suppleri quod huic epo deerat. Ioan. And.

Casus. Quidã eps Græcus ad Apostolicã sedẽ accedẽs, pfessus fuit dño Papę, q in cõsecratione sua sacrã nõ acceperat vnctionẽ, vnde Papa qđ illi defuerat, in eo fecit suppleri. scribit ergo Papa super hoc Constantinop. patriarchæ, ostendens q duæ sũt species vnctionis: exterior, & interior. Exteriore inũgitur corpus, interiore cor. & vngitur quis oleo & chrismate, ostendẽs quare de vno, & quare de alio. Et quare eps inungit̃ in capite, & princeps ĩ humero: & qlibet fidelis inũgit̃ in scapulis & pectore oleo sancto ante baptismũ. & post baptismũ inungitur chrismate in vertice & frõte, & ostendit quid significant ista, & à qbus debẽt pferri. Dicit etiã q cõsecratur altare & calix, exemplo beati Siluestri, & auctoritate Dñi, qui pcepit Moysi vt faceret oleũ vnctiõis de quo vngeretur tabernaculũ. Dicit etiã q sacramentũ vnctionis, aliud figurat in nouo testamẽto quàm in veteri. vnde non iudaizat ecclesia vnctionis celebrãs sacramentũ: sicut quidã mentiunt̃ q diuinas nõ intelligũt scripturas. in fine dicit, q Romanus Põtifex nõ vtitur baculo pastorali: tũ pp historiã, tũ pp mysticã rationẽ. iste tñ patriarcha poterit vti baculo ad similitudinẽ aliorũ pontificũ. Bernardus. Not. q p sacramentũ collatũ infundit̃ gratia. Itẽ not. seriẽ decretalis de consecratiõe eporũ, & regũ, & sacerdotũ, qualiter psecrant̃ & inũgũtur: qũo & in quibus mẽbris, & de qua vnctione quilibet eorũ inũgat̃, & de significatione vnctionũ. Item not. q summus sacerdos dr̃ eps.

h ¶ Apud vos.] i. apud Gręcos. scribit enim patriarchæ Cõstantino.

i ¶ Suppleri.] Vt 1. q. 1. c. spiritus sanctus. §. ecce qñ ab hęreticis. ergo caute supplẽdum est qđ incaute prætermissum fuerat. j. tit. prox. c. 1. & vlti. vnde non dicitur actum cũ aliquid superest ad agendũ. C. ad Syllanianum in fine. & 7. q. 1. nihil.

k ¶ Assistentibus ei duobus.] Quia in cõsecratione eporum ad minus tres epi debẽt esse. 66. dist. c. porro. & j. de tempo. or. si archieps.

a ¶ Inungitur.

¶ Cap. vnico. eod. tit. in 4. compilatione.
† Bracarensis.
† Lateranen.
† Brancarensis.
† Brandensis. Sed fortasse legendum Brandensis [illegible]
† Hic casus [illegible]
1 Forte in legatione patriarchæ Constantinopolitani [illegible]

est & inuisibilis. Exteriori visibiliter inungitur corpus, interiori inuisibiliter inungitur cor a. ¶ De prima Iacobus Apostolus ait: Infirmatur b quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum. De secunda Ioannes Apostolus ait: Vos vnctionē c quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus †. Vnctio visibilis & exterior, signum est interioris & inuisibilis vnctionis: Vnctio vero inuisibilis & interior, non solum est signum, sed etiam sacramentum d: quia si digne sumitur, vel agit e vel auget f absque dubio quod designat. ¶ Ad exhibēdum autem exteriorem & visibilem vnctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum: & conficitur chrisma, quod ex oleo fit & balsamo, mystica g ratione. Per oleum enim nitor conscientiæ designatur: iuxta quod legitur h: Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Per balsamum odor famæ exprimitur: propter quod dicitur i, Sicut balsamum aromatizans, odorem dedi. Hoc ergo chrismate vngi debet episcopus, non tam in corpore quam in corde: vt & interius nitorem conscientiæ, quātum ad Deum; & exterius habeat odorem famæ, quo ad proximum k. De nitore conscientiæ dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. nam omnis gloria filiæ regis ab intus l. De odore famæ idem Apostolus ait: Christi bonus odor m sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitæ n in vitā, aliis odor mortis o in mortem. Debet enim episcopus bonum habere testimonium, & ab iis, qui sunt intus, & ab iis, qui sunt foris p, vt cortina q cortinam trahat: & qui audit, dicat, veni. Hoc vnguento caput & manus episcopi consecrantur. Per caput enim mēs intelligitur, iuxta illud r: Vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Per manus opera intelliguntur †, iuxta illud: Manus meæ distillauerunt myrrham. Manus igitur vngitur † oleo pietatis, vt episcopus operetur bonū ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Caput autem vngitur balsamo charitatis, vt episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & proximum suum sicut seipsum s. Caput inungitur propter auctoritatem & dignitatem: & manus propter ministerium & officium. Caput inungitur vt ostendatur illius t repræsentare personam, de quo dicitur per prophetam: Sicut vnguentum in capite eius, &c. caput enim viri v, Christus: caput Christi, Deus: qui de se dicit: Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me, euangelizare † pauperibus misit me. ¶ Manus episcopo inunguntur, vt ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. Vnde cum eas consecrator inungit: Cōsecrare x (inquit) & sanctificare dignetis Domine manus istas, per istam vnctionem & per nostram benedictionē, vt quæcunque consecrauerint, consecrentur: & quæcunque benedixerint, benedicantur in nomine Domini.

¶ Tractat de vnctione regum, & de differentijs in vnctione inter reges & pontifices. Pan.

¶ Vnde in veteri testamento non solum vngebatur sacerdos, sed etiam rex & propheta: sicut in libro Regum Dominus præcepit Heliæ: Vade & reuertere in domum † tuam per desertum in Damascum: cumque perueneris illuc, vnges Hazael regem super Syriam. & Iehu filium Namsi vnges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abel-Meula vnges prophetam pro te. Sed vbi y † Iesus Nazarenus (quem vnxit z Deus spiritu Sancto, sicut in actibus Apostolorum legitur) vnctus est oleo pietatis † præ consortibus suis: qui secundum Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius; principis vnctio a capite ad brachium est translata: vt princeps extunc a non vngatur in capite, sed in brachio, siue humero, vel in armo: in quibus principatus congrue designatur: iuxta illud quod legitur: Factus est principatus super humerum eius, &c. Ad quod etiam significandum Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant inuitati. In capite vero pontificis sacramentalis est delibutio ‡ conseruata: quia personam b capitis in pontificali officio repræsentat. Refert autem inter pontificis & principis vnctionem: quia caput pontificis chrismate consecratur; brachium vero principis oleo delinitur: vt ostendatur quanta sit differentia c inter auctoritatem pontificis & principis potestatem.

¶ Tractat

---

a ¶ *Inungitur cor.*] Immo anima, sed hoc ideo dicit, quia anima sedē habet in corde principaliter: vel potius quia nō fructificat vnctio in anima, nisi ex corde & volūtate procedat. Vincen.

b ¶ *Infirmatur.*] 95. distin. cap. presbyteros. §. sed istud.

c ¶ *Vnctionē.*] i. vnctio. figura est antiptosis, cū casus ponitur pro casu. sim. 25. distin. c. vlt. & 63. dist. c. 2. ver. omnis sanctificatio, id est, omnem sanctificatū. & j. de iudi. c. 1. ver. quem, id est, qui.

d ¶ *Sacramentum.*] simile de conse. dist. 4. c. 1. & j. de celebr. missa. cū Marthæ. §. ex eo. i fine.

e ¶ *Agit.*] scilicet salutem.

f ¶ *Auget.*] Iuxta illud: Super ægros manus imponent, & bene habebunt. & vere auget sicut confirmatio. j. eo. c. ver. quia per eam spiritus sanctus ad augmentum datur, & robur, &c.

g ¶ *Mystica ratione.*] prout statim sequitur.

h ¶ *Legitur.*] in euangelio sancti Matthæi.

i ¶ *Dicitur.*] in libr. Sapientiæ.

k ¶ *Quo ad proximum.*] Ista duo necessaria sūt. 11. quæstione 1. nolo. & 11. q. 3. non sunt audiendi.

l ¶ *Ab intus.*] procedit, supple, vnctio.

m ¶ *Bonus odor.*] id est, exemplum & imitatio Apostolorum; quoniam Apostoli per prædicationem & famam inuitabant homines ad salutem. verba ista habes 23. q. 4. Nabuchodonosor. & dr̄ bonus odor prædicatio bonorum, quam quidam ex charitate suscipiunt: & inde isti in aīa viuunt: vnde dicit, Aliis sumus odor vitæ in vitam, scilicet æternā. Alij vilipendunt & contemnūt prædicationem bonorum, & isti de tali contemptu mortē incurrūt aīæ: vnde dr̄, Aliis sumus odor mortis i mortem, scilicet æternā. & ita ex eodem bono odore alii saluantur, & alij pereunt.

n ¶ *Vitæ.*] id est, dilectionis, & bonæ opinionis ducentis eos in vitam, scilicet æternam.

o ¶ *Mortis.*] i. inuidiæ, & malæ opinionis, ducentis eos in mortem. scilicet æternam.

p ¶ *Foris.*] Simile 8. q. 1. licet ergo. & 63. dist. plebs Diotrensis. & c. nosse. & c. vota ciuiū. & c. vlt. & de cōse. dist. 1. iubemus.

q ¶ *Vt cortina cortinam trahat.*] id est, vt fidelis trahat infidelem. 28. q. 1. iam nunc.

r ¶ *Iuxta illud.*] Euangelij. vel dic iuxta illud in canticis canticorum.

s ¶ *Sicut seipsum.*] i. ad id quod seipsum. hoc aduerbium sicut, non est sicutissimū: quia ordinata charitas prius debet incipere à seipso. 23. quæstio. 5. si non licet. vnde primo debet quis facere eleemosynā sibi, deinde proximo. de poen. dist. 3. sane cauendum. C. de seruis. præses.

t ¶ *Illius.*] scilicet Christi.

v ¶ *Caput enim viri.*] 33. quæstione. 5. cum caput.

x ¶ *Consecrare inquit.*] Hæc benedictio dr̄ ab episcopo dum cōsecrat manus presbyterorū: & sic cōis est hæc benedictio episcoporū & presbyterorū. 16. q. 1. c. generaliter. §. ecce.

y ¶ *Vbi.*] id est, postquam.

z ¶ *Vnxit.*] Mystica fuit & inuisibilis vnctio Christi: quia nec a in regem nec in sacerdotem fuit vnctus: vt 2. q. 7. c. testes. §. his ita respondetur.

a ¶ *Ex tunc.*] id est, ex tempore Christi.

b ¶ *Personam capitis.*] id est, Christi, qui est caput ecclesiæ.

c ¶ *Differentia.*] quod

Marginalia:

Iaco. 5.

† Concor. tex cū glo. in l. si quis Tom. de leg. 2.

1. Ioan. 2.

† In multis impressis addunt hęc duo verba: ita fac ciatis. Sed male, nec sunt in ma nuscriptis.

Mat. 25.

Eccle. 24.

2. Cor. 2.

1. ad. Ti. 3.

† designatur.

Matth. 6.

Can. 5.

† vngitur.

Psa. 132.

1. Cor. 11.

Luc. 4.

Sicut nō semper est sicutissimū id est, non dicit omnī modam similitudinem.

† Aliās ita: ad euangelizandum.

a Scilicet ea vnctione qua alij reges vel sacerdotes visibiliter vngebātur. & ita vide ut loqui Gratianus hic creatum.

3. Reg. c. 19.

† Ibi: viam, habetur.

† Aliās ita: Sed vbi Iesus venit Nazarenus &c.

Act. 10.

Ephe. 1.

Col. 2.

† Dilatio, pleuans, deest in antiquis.

Esa. 9.

1. Reg. 9.

† In uno solo manuscriptis: delibutio. sed recentibus litteris, in operis, delibuto.

¶ *Tractat de Christianorum omnium vnctione.*

¶ Quia vero Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum & sacerdotes, (propter quod Petrus† Apostolus ait: Vos estis genus electum regale sacerdotium) idcirco in nouo testamento non solum reges & sacerdotes vnguntur, sed etiam omnes Christiani: bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto: primum in pectore, deĩde inter scapulas: & bis post baptismum, scilicet chrismate sancto: primum in vertice, demum in fronte[a]. In pectore[b] namque baptizandus inungitur, vt per sancti Spiritus donũ abiiciat errorem & ignorantiã, & suscipiat fidem rectam: quia iustus ex fide viuit. Inter scapulas, vt per Spiritus sancti gratiã excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est: vt per fidei sacramentũ, sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitiũ sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundũ Apostolũ operetur. In vertice vero baptizatus inungitur: vt sit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens: iuxta quod legitur: Oculi sapientis in capite eius, cuius superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. vnde bene per verticẽ, quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quę est superior pars mentis. In fronte vngitur baptizatus, vt libere cõfiteatur quod credit: quia corde creditur ad iustitiam, ore vero fit confessio ad salutem: memor eius quod Dominus ait: Qui me cõfessus fuerit coram hominibus, &c. Ante baptismum ergo vngitur oleo benedicto, & post baptismum chrismate sancto: quia chrisma soli competit Christiano. Christus† enim à chrismare dicitur, vel potius à Christo dicitur chrisma: non secundũ nominis formam, sed secundũ fidei rationẽ. A Christo† vero Christiani dicuntur, tamquam vncti deriuentur ab vncto: vt omnes concurrant in odorem illius vnguenti, cuius nomen oleum est effusum.

¶ *Tractat de vnctione chrismatis post baptismum, quæ dicitur confirmatio.*

¶ Per frontis chrismationem, manus impositio designatur: quę alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur & robur: vnde cum cæteras vnctiones simplex[d] sacerdos, vel presbyter valeat exhibere, hãc[e] non nisi summus sacerdos[f] id est episcopus† debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorũ vicarij[g] sunt episcopi) quòd per manus impositionẽ Spiritũ sanctum dabant: quẽadmodum actuum Apostolorum lectio manifestat. Cum audissent (inquit) Apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrũ & Ioannẽ: qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperẽt Spiritum sanctum; nõdum enim in quẽquam illorum venerat, sed baptizati tantum erãt in nomine Domini Iesu: tũc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. cuius aduentus per vnctionis ministerium designatur: quia colũba in qua[h] Spiritus sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperum in cataclysmo†[i] reuertẽs[k] ramum retulit virentis oliuæ; cuius vtiq; sacramentum Dauid propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicauit.

¶ *Tractat de consecratione altaris. Abbas.*

¶ Vngitur præterea secundum ecclesiasticum morem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicitur calix: non solum ex mandato legis diuinæ, verum etiam exemplo beati Siluestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perũgebat: præcepit enim Dominus Moysi, vt faceret oleum vnctionis, de quo vngeret testimonij tabernaculum, & arcam testamenti, mensamque cum vasis. ¶ Verũ vnctionis sacramentum aliud† quidẽ[l] efficit: & figurat, tam in nouo quàm in veteri testamento. vnde non iudaizat ecclesia, cũ vnctionis celebrat sacramẽtũ, sicut antiqui mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei nouere virtutem. ¶ Monemus igitur, vt illum in ordinandis presbyteris, & consecrandis episcopis morem serues, & facias obseruari, quem Apostolica sedes obseruat: & infra. ¶ Licet† Romanus Pontifex non vtatur baculo† pastorali[m], tum propter historiam[n], tum propter mysticam[o] rationem, tu tamen ad similitudinem aliorum pontificum poteris eo vti.

TITVLVS XVI.

De sacramentis † non iterandis.

¶ Innocentius tertius.

¶ *In ordinato in subdiaconum sine manuum impositione, & confirmato non chrismatis, sed olei vnctione, non fiet iteratio, sed supplebitur prætermissum.*

Pastoralis

---

ostenditur 96. dist. duo sunt. & j. de maiorita. & obedien. solitæ.

a ¶ *In fronte.*] Vt de cõsec. dist. 5. de his. & c. nouissime. & c. manus. in quibus habeẽ significatio istarũ vnctionũ.

b ¶ *In pectore.*] de consecra. distin. 4. deinde. & c. presbyteri.

c ¶ *Reddere rationem.*] vt 36. dist. c. q. ecclesiasticis. §. ecce. ad finẽ.

d ¶ *Simplex sacerdos.*] d cõsec. dist. 4. psbyteri.

e ¶ *Hanc.*] scilicet s cõfirmationẽ in fronte soli episcopi conferunt. & de consue. quãto. vbi de hoc. arg. contra. 95. dist. peruenit. vbi presbyteri chrismabant in fronte. Sol. illud concessit Greg. dispẽsatiue ad tempus propter scandalum, vt ibi expresse patet: aliàs sacerdos nihil cõferret: vt in c. quãto.

f ¶ *Summus sacerdos.*] id ẽ, eps. 2. q. 7. accusatio.

g ¶ *Vicarij.*] 68. distin. quorum vices.

h ¶ *In qua.*] Simplex relatio est hic sicut ibi, mulier saluauit, quæ damnauit. quoniã alia fuit columba quæ detulit ramum oliuæ in arca Noe, & alia quæ descendit super Christum dũ baptizaretur.

i ¶ *In cataclysmo.*] Id est, in generali diluuio siue tẽpore diluuij.

k ¶ *Reuertens.*] s. ad arcam Noe.

l ¶ *Aliud quidem.*] Et sic colligitur hic quòd alium ordinem habuit in substãtia olim Leuitica, & alium hodie: aliàs videretur etiã ecclesia iudaizare in idẽtitate.

m ¶ *Pastorali.*] de consec. distin. 1. nullus episcopus & 45. distinct. disciplina. Ber.

n ¶ *Propter historiam.*] Martialis vnus de discipulis Petri, quem posuit Dominus inter discipulos cum dixit: Nisi efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cælorum, &c. quẽ postea Petrus cum alio, scilicet Mathæo ad prædicandum misit in Germaniam, qui cum iret, mortuus est, & redijt collega ad Petrum, & Petrus ait: Accipe baculum, & tangens eũ dic vt in nomine Dñi surgat & prædicet. & iuit. xl. die à tempore mortis tetigit eũ, & resurrexit & prædicauit, & ita Petrus remouit à se baculum, & dedit subditis. Designatur autem per baculum ea quæ his versibus comprehenduntur.

In baculi forma præsul datur hæc tibi norma.

Attrahe per primũ, medio rege, punge per imum.

Attrahe peccãtes: rege iustos: punge vagantes:

Attrahe, sustẽta, stimula, rege, morbida, lenta.

Vincentius.

o ¶ *Mysticam rationem.*] quia baculus habet in summitate recuruationem, quasi ad trahendum: quod non est necessariũ Romano Pontifici: quia nullus ab illo diuertere potest finaliter: quia ecclesia non potest esse nulla. 24. q. 1. pudenda. in fi. Vel quia per baculum designat coerctio siue castigatio, ideo alij põtifices recipiunt à suis superioribus baculos: quia ab homine s. potestatem recipiunt. Romanus Põtifex nõ vtitur baculo: quia potestatem à solo Deo recipit.

DE SACRAMENTIS non iterandis.

¶ *Dicto de sacramento vnctionis: quia sunt quædam sacramenta quæ non iterantur, ne per iterationem fiat iniuria sacramento prius collato: ideo, &c. Qualiter autem dicatur iniuria fieri sacramento, vide glo. de apost. c. 2. de conse. dist. 4. ostenditur. Vel quia in sacramentis quæ iterantur, si vnctio fiat iniuria, iteratur vnctio, alias non; ideo, &c.*

De hac materia habetur 68. dist. ecclesias. §. quod ergo. cum seq. 1. q. 7. saluberrimũ. in fi. de consec. dist. 4. quibus, &c. Io. An.

Apoc. 2. 1. Pet. 2.

† Vox, Petrus, est in omnibus manuscriptis.

¹ Vide concilium Tridenti. sessio. 7. de cõfir. can. 3.

Heb. 10. Abac. 2.

Iac. 2.

Gal. 5.

¹ Hæ duæ glossulæ nõ sunt Bernardi, nec sunt in antiq. libris.

Eccle. 2.

Rom. 10.

Mat. 10. et Mar. 8.

† Hoc tradit B. Augustinus tractatu 33. super Ioannem.

† Vide B. Augustinũ tractatu 113. super Ioannem.

Vide pro intelligentia huius glossæ Innocentium lib. 1. mysteriorũ missæ c. 82.

† Episcopus enim ordinarius minister est huius sacramenti. Concilium Tridenti. sessio. 7. de confirmat. can. 3.

Act. 8. Matt. 4. Mar. 1. Luc. 3.

† Puto glossam respexisse ad illud Euangelij: Ecce vnus pullus & vnus ouile.

† Et Romano dignetur: qui non ne rectum, ab eo quod dedit baculum recuruandam, id est, remouendum. & in Romano Pontifice locũ nõ habet. Io. Andr.

† Vide ante has capitis.

Gen. 8. Psa. 104.

Exod. 30.

† In codice Barbarigiano: aliud quidem efficit, & aliud figurat, ut Ant.

† Et libro.

† Vide ante huius capitis vbi causam dixi.

¶ In quibusdam codicibus vetustis inde sacramentis iterandis vel non. vnde fol. ita: De sacramentis iterandis vel non iterandis.

Romanus Pont. non vtitur baculo pastorali

Pastoralis.] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Ad quod.* Et prima subdiuiditur, Secunda: ibi, *Et si.* Io. An.

Casus. Quidam fuit promotus ad ordinem subdiaconatus sine manus impositione: quæsitum fuit an permitti debeat ministrare in tali ordine. Itē quidam fuit per errorē vnctus oleo, cum deberet inungi Chrismate: quæritur vtrum sacramētum confirmationis debeat in eo iterari? Respondet Papa quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed supplendum quod incaute fuerat prætermissum. Not. quòd non dicitur iterari quod prius factū non fuit. Item quæ omittuntur in ordinibus conferendis, suppleri debent.

Glossa sequens recitatur per obiectiones, & solutiones.

a *Permitti.*] Ad hoc non videtur respōdere: sed dic quòd antequam suppleantur ista, ministrare non debet. 52. distin. solicitudo. & satis videtur respondere ex eo quod dicit littera, suppleri: quia non dicitur actum cum aliquid superest ad agendum. 7. q. 1. illud. & capitul. nihil. & C. ad Syllania. l. penul. in fi.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

b *Impositione.*] quam solus episcopus facere potest diaconibus. 23. dist. diaconus. Sed contra. 23. dist. subdiaconus. vbi dicitur quòd subdiaconus non recipit manus impositionem. sed illud c. loquitur de impositione manus consecratoria, quæ non datur subdiacono, sed hæc impositio manus est quædam benedictio. sic accipitur 69. distin. quoniam. & 1. q. 1. manus.

Margin notes: *Cap. e. in 1. compilatione.* — *Ordinatoria.* — *In duobus vetustioribus legitur: diaconatus.* — *Hæc est alia quæstio.* — *Alibi ita: archiepiscopo Lugdunensi.* — *In codice Barbar. post verbū sepulti, habentur hæc verba: vtrū debeāt exhumari.*

CAP. I.

Pastoralis†: & infra. Præterea nos consulere voluisti, an permitti[a] debeat ministrare, qui sine impositione[b] manuum fuerit ad ordinem† subdiaconatus † assumptus: Et † si confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breuiter duximus respondendum, quod in talibus non est aliquid iterandum[c], sed caute supplendum[d] quod incaute fuerat prætermissum.

Hon. iij. archiepiscopo Londoñ. † & eius suffraganeis.

Prohibet sepultos à schismaticis exhumari, vestimenta cum quibus celebrarunt iterum benedici, & altaria in quibus celebrarunt iterū consecrari.

CAP. II.

A Nobis humiliter quæsiuistis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore schismatici & reprobi Waldemarij à schismaticis sunt sepulti †: & de indumentis sacerdotalibus, cum quibus; necnon de altaribus, in quibus degradati presbyteri celebrarunt. Nos autem inquisitioni vestræ breuiter respondemus, quod non credimus ob hoc dumtaxat sepultos huiusmodi exhumandos[e]: aut debere indumenta talia iterum benedici[f]: vel recōsecrari altaria[g] supradicta.

c *Iterandum.*] Et sacramentum non debet iterari, ne sacramento fiat iniuria. de consec. dist. 4. ostenditur. & 1. q. 1. quidam.

d *Supplendum.*] Sic ĩ. c. proxi. circa prin. & 1. q. 1. c. Spiritussanctus. §. ecce. & ĩ. eo. presbyter.

A *Nobis.*] Sunt duæ partes: quarum quælibet subdiuidi potest in tres. Secunda: ibi, *Nos autem.*

Casus. Quædam corpora defunctorum sepulta sunt à schismaticis tempore cuiusdam schismatici waldemarij: quæritur vtrum debeant exhumari. Item quidam presbyteri degradati, celebrauerunt cum indumentis sacerdotalibus super altaribus: quæritur vtrū altaria debeant reconsecrari, & vestes benedici? Respon. Papa quòd corpora defunctorum prædictorum non sunt exhumanda, nec vestes benedicendæ, nec altaria supradicta reconsecranda. Not. quòd vtile per inutile non vitiatur. Item not. quòd propter defectum personæ ornamenta ecclesiastica non polluuntur.

e *Exhumandos.*] Propter hoc corpora exhumari non debent: quia illis nō nocet talis sepultura, dummodo alias boni fuerint. ĩ. de sepul. sacris. & 13. q. 2. animæ defunctorum.

Glo. seq. recitatur per q. & solutionem.

f *Benedici.*] indumenta propterea iterum benedici non debent: ex quo semel consecrata sunt. Et hæc fuit dubitatio: quia vestimentis ecclesiæ, alii quàm sacrati homines vti non debent. de conse. distinctione 1. cap. vestimenta. sed vestimenta propterea non polluuntur.

Margin note: *Vnde dicunt quidā, & Host. q si tales fuissent in culpa, vt quia excōmunicati, à talibus sepeliri, grauiter peccassent, & exhumandi essent arg. 11. dist. c. ... & 90. dist. c. ... in Au.*

g *Altaria.*] Iterum propter hoc reconsecrari non debent, de conse. distinct. 1. si motum. & c. ecclesiis. quia propter hoc non sunt execrata, sicut nec ecclesia, licet polluatur sanguine. de conse. distin. 1. ecclesijs.

Presbyter.] Casus. Dicitur in hoc. cap. quòd quando presbyter & diaconus ordinātur, recipiunt per tactū corporalem manus impositionem, ritu introducto ab Apostolis. qđ si fuerit omissum, statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos debet caute suppleri qđ per errorem extitit prætermissum: nec debet propterea aliquid iterari, suspensio manuum tunc debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi. Not. quòd presbyter & diaconus per manus impositionem debent ordinari. Item not. quòd ordinatio sacerdotis & diaconi introducta est exemplo Apostolorum. Item nota quòd licet in conferendo sacramento sit defectus, non tamen reiteratur quod legitime factum est: sed suppletur defectus. Itē nota quòd suppletio ordinis non debet fieri, nisi in diebus constitutis ad ordines faciendos: & sic nota quòd idem est in parte quod in toto. Item nota quòd duo imperfecta faciunt vnum perfectum.

Greg. ix. archiepiscopo Londoñ. †

Si in ordinatione presbyteri vel diaconi, manus impositio fuerit prætermissa, statutis temporibus supplebitur.

CAP. III.

PResbyter & diaconus cum ordinantur[h], manus impositionem[i] tactu corporali (ritu ab Apostolis[k] introducto) recipiunt. quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos, caute supplendum[l], quod per errorem extitit prætermissum †. Suspensio[m] † autem manuum, debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi.

h *Ordinantur.*] Manus presbyteri & diaconi chrismatis liquore perungi non debent: vt 23. dist. præterea.

Glo. seq. ponit differentiam in manus impositione presbyterali et diaconali.

i *Impositionem.*] Sacerdotibus & diaconibus manus imponitur. 23. distinct. quorundam. & eorum consecratio similis est 16. q. 1. c. generaliter. §. ecce euidenter. sed differentia est: quia episcopus & omnes presbyteri qui ibi sunt, super caput ipsius presbyteri ordinandi, manus imponunt. 23. dist. presbyter cum ordinatur. diacono vero solus episcopus manus super caput illius ponit: vt dist. ea. c. diaconus.

k *Ab Apostolis.*] Apostoli enim cum de præcepto Spiritussancti Paulum & Barnabam mitterent ad Euangelium prædicandū gentibus, manus eis imposuerunt: & ideo ritu introducto ab Apostolis, presbyteris & diaconibus manus imponitur: vt dicitur 75. distinct. quòd die dominico similiter ordinatio episcoporum siue consecratio, ab apostolis, scilicet Petro, Iacobo, & Ioanne introducta est dantibus formam successoribus. 66. dist. porro.

l *Supplendum.*] ĩ. eod. pastoralis.

m *Suspensio.*] Quādo episcopus incipit orationem ad benedicēdum sacerdotem, tunc presbyteri omnes qui primo tangebant caput, debent eleuare manus, ita q non tangant caput ordinandi: quod ex ipso facto melius patet qualiter debeat fieri quàm aliquo iure exprimatur. sic infra de dona. apostolicæ. quædam enim sunt quæ melius possunt intellectu percipi, quàm locutione exprimi. ff. de solu. ratum. ff. rem ratam haberi. quo enim. §. Iulianus.

Margin notes: *Alibi Lugdun.* — *Vide l. q testamentum. ff. de cau. ...* — *Alibi, ita: positio sed in pluribus vetustioribus suspēsio. quod videtur hic agnoscere glossa.* — *In vno vetustissimo ita. De filiis presbyterorū non ordinandis nec in paternis ecclesiis tolerandis. In alio ita. De filiis presbyterorum & aliis illegitime natis ordinandis vel non.* — *Presbyteris & diaconibus qualiter manus imponantur.*

TITVLVS XVII.

De † filiis presbyterorum ordinandis. vel non.

Ex concilio Pict.

Illegitimus non ordinatur, nisi vt religiosus fiat: nec tunc præficitur, idest, ad prælaturam non habilitatur.

DE FILIIS PRESBYTERORVM.

Vidimus de ordinandis, qui ex variis causis impediuntur, inter quos est vitium originis: ideo, &c.

De ista materia habetur 56. distin. per totum. & repetitur in 6.

Vt filij.

V*t filij.*] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Sed neque.* nō faciens ad titulum. Prima pars duas prohibitiones ponit, & à prima vnum casum excipit: ibi, *Nisi.* Ioan. And.

CASVS. Primo dī q filij presbyterorum non pmoueantur ad sacros ordines, nisi fuerint monachi, vel in canonica congregatione regulari laudabiliter cōuersati. Secūdo dī q plaiias nullatenus habere possunt. Tertio dī q serui non sunt ordinādi, nisi à dominis suis prius donentur plenaria libertate. Ex hac decretali not. q ingressus monasterii, tollit irregularitatē prouenientem ex alterius delicto. Item filij presbyterorū pręlatias habere non possunt. Item serui ordinari non debent, nisi fuerint manumissi.

Cap. 1. e. tit. in 1. cōpilatione.

CAP. I.

VT† filij[a] presbyterorum, & cæteri ex fornicatione[b] nati, ad sacros ordines† non promoueantur: Nisi aut monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viuentes†: prælationem[c] vero nullatenus habeant. ¶ Sed neque serui[d], nisi à dominis suis libertate donentur.

¶ Alexand. iij. Lincoū. electo.

¶ *Illegitimus filius sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum apostolicum paternam ecclesiam impetrauit, remoueatur ab illa.*

CAP. II.

AD† præsentiam nostram accedens R. presbyter, tacito[e], quòd esset filius sacerdotis, impetrauit à nobis, vt in ecclesia, in qua pater eius ministrauit, existeret capellanus. Ideoque mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd memoratus R. sit in sacerdotio genitus, & quòd pater† in eadem ecclesia ministrauit[f]: non obstantibus[g] prædictis litteris nostris, ipsum amoueas ab eadē.

¶ Idem.

¶ *Nō potest filius sacerdotis ecclesiæ paternæ præesse. hoc dicit cum seq.*

CAP. III.

PRæsentiū† auctoritate inbemus, vt filios sacerdotum in ecclesijs paternis[h] ministrare, vel eas qualibet occasione obtinere nullatenus patiaris[i]: sed ipsos ab ecclesiis, in quibus patres eorum ministrasse noscuntur, studeas penitus amouere.

¶ Idem Vigoreñ. episcopo.

¶ *Idem dicit.*

CAP. IIII.

COnquerente† nobis M. clerico[k]: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si publicum est & notorium[l], patrem R. clerici habuisse in prædicta† ecclesia personatū, filium eius ibidem ministrare, aut eiusdem ecclesiæ personatum habere nullatenus patiaris: & si iam institutus est ibi, eum inde non differas amouere[m].

¶ Idem Londoñ. episcopo.

¶ *Episcopus qui scienter contulit filio sacerdotis paternam ecclesiam, exinde eum remouere non potest.*

CAP. V.

VEniens† ad præsentiam nostram N. clericus nobis proposuit, quòd cum illum ad capellam sancti L. quam ei concessisti, in presbyterum ordinasses, ipsum ea postea spoliasti, eo quòd pater eius in prædicta† ecclesia ministrauit[n]. ¶ Ideogue fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi innotuerit[o] quando eā sibi dedisti, quòd pater eius presbyter ī dicta ecclesia ministrasset, ipsam ei restituas[p], & in pace dimittas, amoto alio, si quē instituisti forsitan in eadem.

---

a ¶ *Vt filij.*] supple, statuimus.

b ¶ *Ex fornicatione.*] simi. ī. de elect. cū in cunctis. j. de ser. nō ordinā. consuluit. & 35. quæstio. 3. de incestis.

Post concil. Laterā. sub Alexā. iij. par. 19. & 3. & c. 2. eo. tit. in 1. cōpilatione.

c ¶ *Prælationem.*] Sic j. eo. c. vltimo. sine dispēsatione sedis Apostolicę: vt ibi.

d ¶ *Neque serui.*] j. de seruis non ordinan. consuluit.

A*D præsentiam nostram.*] Prima narrat subreptitiam impetrationem, circa quam secunda dat iudicem: ibi, *Ideoque.*

Concilii Trident. sessio 25. in decreto de reformatione c. 15. idē sancitur.

CASVS. R. presbyter accessit ad Papam tacito q esset filius sacerdotis: impetrauit vt capellanus existeret in ecclesia, in qua pater suus ministrauit. significatum fuit dño Papæ q cum esset in sacerdotio genitus, veritate tacita litteras impetrauit. Vnde mandat Lincoñ. epō, quatenus si constiterit ei quòd dictus R. presbyter sit in sacerdotio genitus, & q pater eius in eadem ecclesia ministrauit, remoueat filium ab illa ecclesia, non obstantibus litteris prædictis. Not. q litterę veritate tacita impetratæ non valent.

Post concil. Laterā. sub Alexā. iij. par. 19. c. 4. & c. 3. eo. tit. in 1. cōpilatione. Concilium Tridēt. prime citatū. Cōcilium Lateran. sub Innocent. iij. c. 31.

e ¶ *Tacito.*] & ideo nō valuerunt litterę. ī. de rescrip. sup litteris. & 25. q. 2. & si legibus.

f ¶ *Ministrauit.*] Nullo medio: quia si media persona interuenisset, secus esset. j. eo. c. ex transmissa. & c. ad extirpandas. extunc enim si fuisset legitimus, licite posset ibi ministrare: aliàs non. j. eo. c. fina.

Maxime beneficiales de hoc eo. tit. ad audientiam. 1. Ioan. And.

g ¶ *Non obstantibus.*] Quia impetratæ sunt tacita veritate. simile ī. de ætate & qual. eam te. secus si ex certa scientia illum recipi mandasset. Et sic est arg. q non est semper obediendum litteris sine mādato Papæ. arg. ī. de rescri. si quando. & c. prędicto, eam te.

ADDITIO. Item est arg. hic q litteræ impetratæ tacita veritate non conferunt iurisdictionem.

P*Ræsentium.*] CASVS. Prohibet hic Papa ne filij sacerdotum debeant ministrare in ecclesiis paternis, vel ea aliqua occasione detinere, sed inde penitus amoueantur. Not. filium in paterna ecclesia non posse ministrare.

h ¶ *Paternis.*] Idē iuris est de aliis. j. eo. c. vlt. vnde supple, maxime.

i ¶ *Patiaris.*] Nisi habeant illas per dispensationē Apostolicę sedis. j. eo. c. ex nia. & c. pe. & vlt. Et idem est si fuit perpetuus vicarius. j. eo. constitutus. aliàs expellantur, & aliis idoneis conferantur. j. eo. c. vlt. De hac materia dicetur j. eo. c. vlti.

C*Onquerente.*] CASVS. Mortuo pbŕo ecclesiæ sanctæ Mariæ, M. clericus fuit præsentatus ad eam à patrono. R. filius dicti presbyteri impediebat eius institutionem, vnde dictus M. conquestus fuit Papæ. mandat Papa si publicum est & notorium, patrem dicti R. habuisse personatum in dicta ecclesia, filius eius nullo modo instituatur ibid. & si institutus est, remoueatur. Not. q filius portat iniquitatem patris; qđ verum est tpaliter, nō aūt æternaliter.

k ¶ *M. clerico.*] Qui psentatus erat à patrono ecclesiæ. & iste R. molestabat eū sup illa ecclesia ī qua pater ei⁹ nullo medio ministrauerat.

l ¶ *Notorium.*] Qualiter dicatur aliquid notoriū esse, habes j. de coha. clerico. & mulier. c. vlt. q a si ibi ministrauit, non pōt esse notorium. ī. de transla. pręlato. quanto.

Post concil. Laterā. sub Alexā. iij. par. 19. c. 1. & cap. 4. eo. tit. in 1. compilatione. Concilium Toletanū 9. c. 10.

m ¶ *Amouere.*] Cū non ostēdat dispensationem Apostolicæ sedis: vt dictum est ī. c. proxi. & idem hic dicas.

Præscripta. in omnibus manuscriptis.

V*Eniens.*] Sunt duæ partes. Prima ponit querelam clerici. Secunda: ibi, *Ideoque.* prouidet distinguendo. Secundum membrū: ibi, *Verum.* Ioan. And.

CASVS. Eps Lōdoñ. ordinauit N. clericū in presbyterū, ad capellā sancti Laurentij, quam concessit eidē: postmodum vero ipsum spoliauit eadem, pro eo q pater eius in ipsa ecclesia ministrauit. Sacerdos ille significauit hoc dño Papę. vnde mandat Papa eidē epō, quatenus si constitit ei qñ ecclesiā ei concessit, q pater eius pbŕ in ipsa ecclesia ministrasset, ipsā sibi restituat, & in pace dimittat, amoto alio si quem in ea instituit. Sed si hoc ignorauit: ex quo eum ad ipsum ordinauit, eam sibi restituat donec in alia ecclesia sibi prouideat vnde honeste valeat sustentari. Not. in omnibus decretalibus istis, q filius non debet succedere patri in ecclesiis paternis. Itē qui scienter ordinat indignū, cōpellitur ei prouidere.

Post concil. Laterā. sub Alexā. iij. par. 19. c. 5. & cap. 6. eo. tit. in 1. cōpilatione.

Præscripta. legitur in omnibus antiquis.

n ¶ *Ministrauit.*] maxime. j. eo. c. vlti. ex quo non est legitimus.

¶ *Glo. seq. quærit & dupliciter soluit, iterū quærit, & all. pro & contra:*

o ¶ *Innotuerit.*] Sed qualiter potuit ei innotescere? Rū. si ipse fuit ei confessus qñ ipsum examinauit. 22. q. 5. hoc vr. Vel dicas innotuit, quoquo modo. ff. de admi. tut. quidā decedens. §. vlt. & si eps hæc sciebat, non tenebaī ei dicere: quia q sciuit, certiorari non debuit. ff. de act. emp. & ven. l. 1. in fi. Sed quis probabit innotuisse epō? Ille qui dicit & allegat scientiam, debet probare. ff. de proba. verius. & 82. dist. proposuisti. sed pręsumptio est ꝫ epm qđ ipse sciuerit, qui eum examinauit vel fecit examinari. 24. dist. qñ episcopus. & pręsumitur q nihil omiserit de contingentibus. 11. q. 3. absit. & ī. de ætate & quali. accepimus. vnde vr q ipse debeat pbare se ignorasse. simile, innotuit, ponitur ī. de rescrip. cum contingat[b].

b Concor. l. verius. ff. de proba. & ff. de admi. tut. l. hoc amplius.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit,*

p ¶ *Restituas.*] Quia qđ benigne contulit, fraudis consilio nō debuit reuocare. ff. de ædil. edic. ad res donatas. Vin. & de pœ. dist. 1. quantulibet. simile 22. q. 2. nō enim. & 16. q. 2. visis. Sed nōne pōt eps ꝫ factū suum venire si est illicitū? Ita vr. 35. q. 9. qđ quis commisit. & ī. de elect. nosti. & j. de re. ecclesi. non alie. si quis presbyterorum.

¶ Verum si hoc ignorans[a] fecisti †, ex quo ad ecclesiam ipsam eum in presbyterum ordinasti[a], eam sibi restituas, donec in alia ecclesia sibi prouideas, vnde honeste valeat sustentari.

¶ Idem Oxoñ. episco.

¶ *Gratiam continet: & hoc dicit. Ex quo filius sacerdotis est ordinatus, non debet carere beneficio. Ioan. And.*

CAP. VI.

PRoposuit † nobis R. lator præsentium, quòd cum ad ecclesiã de Saleb. † à domino fundi fuerit præsentatus, tu curam animarum noluisti sibi committere, pro eo quòd esset filius sacerdotis. ¶ Cæterum quia indignum est, vt ipse postquam est in subdiaconum ordinatus, omnino debeat ecclesiastici beneficij prouisione carere[b]: Mandamus, quatenus aliquem honestum presbyterum cum assensu[c] eiusdem clerici inuenire studeas, qui ecclesiæ seruiat supradictæ, ita quòd præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ ecclesiæ, eidem in suo ordine seruiendo, pacifice debeat obtinere. non enim solus[d] presbyter missarum solemnia, vel alia diuina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

terorũ. & C. de euict. si tibi liberã. sed hoc ꝑcipit in odium epi ꝙ talem scienter eligit. simile j. de cler. côiug. diuersis fallaciis. & in hoc facit Papa gratiã huic sacerdoti, vt ille eps de cætero tales nõ promoueat, & cum ignorauerit ipsum fuisse talem, toleratur in eadẽ ecclesia de gratia, scilicet quousq; prouideatur ei in alia ecclesia. & sic in primo casu propter culpã epi dispẽsat cũ eo Papa, in alio casu toleratur ad tẽpus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. Secundo quærit, & soluit: contra soluit, allegat & respondet.*

a ¶ *Ordinasti.*] Arg. ꝯ 50. dist. ex pœnitẽtib'. & 81. dist. si qui sine. Contra hoc fit ex dispensatione: vt dixi. Nũquid interim est prælatus? Ita: & habebit omnia. ff. de bo. pos. l. 2. Sed ꝯ vĩ ꝙ non sit prælatus. prælatura enim ad tempus dari nõ põt. 55. dist. præcepta. sicut nec hæreditas temporalis. ff. de adopti. si tibi. & ff. de hæred. insti. hæreditas. ff. de regu. iur. actus legitimi. sicut nec libertas. ff. de manumis. test. libertas. ff. de pœ. quæsitum. §. 2. sed hoc intelligitur fieri de mandato domini Papæ: aliàs non esset prælatus.

P*roposuit.*] Primo ponitur clerici supplicatio. Secundo gratiosa prouisio: ibi, *Cæterũ*. Ab.

CASVS. R. clericus à patrono ꝑsentatus fuit ad ecclesiam de Salabera. † eps diœce. noluit ei curam animarum cõmitere, pro eo ꝙ esset filius sacerdotis. accessit ad Papam dicens ꝙ esset in subdiaconum ordinatus. rescribit Papa episcopo dicens, quòd indignum est vt careat beneficio ecclesiastico, qui in subdiaconum est ordinatus: vnde mandat quatenus aliquem honestum presbyterum cum assensu illius clerici debeat inuenire, qui ecclesiæ ipsi deseruiat, ita ꝙ præfatus R. habeat medietatem omniũ beneficiorũ ipsius ecclesiæ, quoniã solus presbyter missarum solemnia vel alia officia sine clerico non põt celebrare. Not. ꝙ in sacris ordinibus constitutus nõ debet carere beneficio. Itẽ sacerdos solus sine clerico nõ debet esse.

¶ *Glo. seq. arguit, allegat 4. iura.*

b ¶ *Carere.*] & ita est hic arg. ꝙ qui habet ordinẽ, debeat habere beneficiũ. 70. dist. c. 1. & 2. & j. de ꝑb. eps. & 1. q. 3. si qs obiecerit.

¶ *Glo. seq. obiicit, dat solutio. P. secundam per suppletionem, tertiam Vin. & Lau. in. demum vacillat quis illorum sit prælatus.*

c ¶ *Cum assensu eiusdem.*] Sed quare requiritur assensus illius, & nõ patroni: ꝯ illud 63. dist. principali. & c. seq.? P. dicit ꝙ patronus eligit solum prælatum, & iste subdiaconus erit prælatus, & ideo consensus eius exigebatur. j. de iure par. postulasti. vel supple; & patroni consensus principaliter. Vel dicas melius ꝙ sacerdos erit prælatus, vt dicebant Lau. & Vin. & subdiacon' tolerat ex dispẽsatione, & ideo consensus patroni debet requiri principaliter, & patronus præsentabit presbyterũ de assensu clerici: & isti æqualiter[a] habebunt bona ecclesiæ. Et hoc quod dr̃ de isto R. potius credo dictum ex dispensatione quàm de iure (quia ex eo ꝙ dicit, indignum est vt ipse, &c.) sacerdos debet habere de iure administrationem: & secundum hoc satis vĩ ꝙ clericus sit prælatus ex dispẽsatione Papæ: vt dicit P. & sacerdos erit seruitor ecclesiæ, qđ innuit illa littera (q ecclesiæ seruiat, &c.) quod satis vĩ. sed ex littera potius colligitur quòd presbyter sit prælatus, quàm clericus, ex eo quòd dicit, solus presbyter, & ex eo ꝙ dicit sine ministri suffragio. Et est arg. quòd clerici possunt habere præbendas distinctas & diuisas.

¶ *Glo. seq. arguit, allegat 5. iura.*

d ¶ *Solus.*] Arg. ꝙ ecclesia dedicari non debet, nisi tãtum assignẽt eidem, quod duobus sufficiat. arg. 7. q. 1. illud. & 81. dist. in omnibus. de cõse. dist. 1. hoc quoq; statutũ. & c. nemo. & 1. q. 2. placuit.

Margin notes: ᵃ Vide l. 2. ff. de iur. & fa. igno. & l. si reo obliga. ff. de lega. 1. — ᵃ Post conc. Late. sub Alex. 3. par. 19. c. 6. & c. 7. eo. pa. in 1. cõpilatione. — ᵃ Salab. Salebi. Sabel. — ᵃ Aliàs, Sabel. — ᵃ Dicebat Phi. in Ita. lia hoc seruari in multis capellis, quæ habẽt plures clericos, nec tñ aliquis istorũ habet super alios prælaturam, verũ autem prælaturam habebat ecclesia, & non ꝑsona. 7. q. 1. in apibus. 19. q. 1. c. 1. 12. q. 1. scimus. Io. An.

E*x transmissa.*] Primo ponit querelã. Secundo prouidet, & soluit obstaculum. secunda pars: ibi, *Ideoque*. Ioan. And.

CASVS. Abbas de Castris præsentauit Guli. clericum archiepiscopo Cantua. ad ecclesiam de N. sed archiepiscopus eum recipere noluit, eo quòd pater ei[a] i ipsa ecclesia ministrauit. ipse ad Papam accedens significauit ei qualiter fuerat repulsus: addens quòd pater eius in ipsa ecclesia ministrauerat, media interueniẽte persona: mãdat Papa eidẽ Cantuar. archiepiscopo, quatenus si ita est, prædictũ G. ad ecclesiam prædictam admittat, nõ ideo minus obseruato Apostolici rescripti decreto, qđ in ecclesia Dei successionem hæreditariam detestatur. Nota quòd in ecclesia non habet locum successio. Item nota quòd media persona tollit vitiũ successionis.

¶ Idem archiepiscopo Cantuariesi.

¶ *Filius præesse potest ecclesiæ, cui pater præfuit mediate.*

CAP. VII.

EX † transmissa conquestione G. clerici percepimus, quòd ad abbatis de Castris præsentationem, in quodam beneficio ecclesiæ de † N. eum in præsenti recipere distulisti, eo quod pater eius in præfata ecclesia ministrauit: quo defuncto media[e] intercessit persona, cui prædictum beneficium est collatum. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si est ita, prænominatum G. ad præfatum beneficiũ admittere non postponas, nõ ideo minus obseruato[f] Apostolici rescripti decreto, quod successionẽ[g] in ecclesia Dei hæreditariam detestatur.

¶ Idem Vigoresi. episcopo.

¶ *Filius præesse potest ecclesiæ, in qua pater sine titulo ministrauit.*

CAP. VIII.

COnstitutus † in præsentia nostra G. clericus, supplici nobis insinuatione mõstrauit, quòd cũ capellã de Stortoñ. † canonice fuisset adeptus, & eã pluribus annis pacifice possedisset, R. miles ipsum ea sine iudicio spoliauit[h]. Cumque memoratus clericus exinde apud

¶ *Glossa sequens notat nomen hæredis, &c. alle. 2. iura; in contrarium alleg. 4. & soluit.*

e ¶ *Media.*] Nota quòd nomen hæredis proximum significat, non vlteriorem; sed nõ semper; ꝫ sed in quibusdam speciebus. ff. de verb. signifi. sciendum vero. C. đ pœ. l. honor. arg. cõtra. C. de hære. instit. l. vlti. vbi dr̃ ꝙ hęres hæredis testatoris est hæres. & C. de legi. in annalibus. ff. de verb. signifi. hæredis. ff. de lib. & post. l. 1. Solu. regulare est vt per multas successiones accipiatur nomen hæredis: vt in prædicta l. sciendum. & contraria specialia sunt: & si iste Gu. fuit legitimus, nulla dispensatio est necessaria, ex quo media intercessit persona: vt dr̃ hic in fi. & hic non dr̃ quòd non fuerit legitimus. Ber.

f ¶ *Obseruato.*] id est, nõ propter hoc minus obseruatur decretum illud, quo prohibetur filios succedere in paternis ecclesiis: vt ī. eo. præsentium. & in ecclesia successio esse non debet. 8. quæstione prima. Apostolica.

g ¶ *Successionẽ.*] Not. ꝙ hęreditaria successio in filiis, & etiã in hominibus eiusdem loci consideratur. j. de iure patro. consuluit. & j. de instit. ad decorem. & j. de decimis. ad hæc.

C*onstitutus.*] Prima ponit quæstionem. Secunda prouisionem: ibi, *Fraternitati.*

CASVS. Quidam clericus G. nomine, quandam capellam canonice fuerat adeptus, vt dicebat: & eam pluribus annis possedit quiete. tandem R. miles ipsum spoliauit eadem, propter quod clericus apud ordinarium deposuit quæstionem. obiectum fuit ei, ꝙ pater eius in capella ministrauit eadem, ꝓp qđ capellam nõ potuit rehabere. ipse conquestus est dño Papæ, dicens ꝙ pater eius nec persona nec vicarius perpetuus fuit in ipsa capella, aliqñ tñ stetit ibi, sed nullum ius habebat in ea. Mãdat Papa epõ Vigoresi. quatenus si constiterit ei, ꝙ dictus clericus à prædicta capella fuerit per potentiam laicalem eiectus. & quòd pater eius non fuerit persona vel perpetuus vicarius in ipsa: licet quandoque ministrasset ibidem nomine prędicti Gul. faciat eam sibi restitui cum fructibus inde perceptis. Not. ꝙ spoliatus restitui debet cum fructibus perceptis à tempore spoliationis. Item perpetuus vicarius ius dicitur habere in ecclesia, vnde filius eius succedere non potest.

h ¶ *Spoliauit.*] quod de iure fieri non potuit. 16. quæstione. 7. laici. & capi. contra sanctorum. nec etiam in hominibus clericorum laici habent potestatem. 23. quęstio. 8. scire. & 12. quæst. 2. ecclesiarum.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

Margin notes: † Post conc. Lateñ. sub Alex. 3. par. 19. c. 8. & cap. 8. eo. tit. in 1. cõpilatio. — Vide Antoniũ Augusti. in notis editionis veteris loco proxime citato. — ꝫ Contra. j. hæredit. ff. de verb. sig. & l. fi. C. de sepul. viola. & gl. in l. 1. in princ. ff. de se. here. — † Cap. 9. eo tit. in 1. cõpilatione. & post conc. Lateñ. sub Alex. 3. par. 19. c. 9. — † Aliàs de Carbana.

a ¶ *Euictus.*] Sed cum iste fuerit spoliatus, debuit restitui simpliciter antequam cognoscatur de iure suo. j. de resti. spo. i litteris. & cap. item cum quis. & cap. ex conquestione. Sed hoc ideo fit quod mandat Papa inquiri, quia non agebat ipse possessorio, sed petitorio & possessorio: quod patet ex ipsa littera in principio: quia dixit se canonice institutū, & fuisse postmodum spoliatum, & ideo de vtroque mandat inquiri: sic j. de restit. spoliat. accepta. alias si simpliciter petiisset restitutionē, restitutus fuisset sine causæ principalis cognitione.

¶ *In multis antiquis lra: quatenus si constiterit, quòd predictus clericus, &c.*

¶ *Glossa sequens ponit duo dicta, ad secundum signat contrarium, & remittit.*

b ¶ *Perpetuus vicarius.*] Nota quòd licet pater temporalis vicarius fuit ibi, non videtur impedimentū præstare filio: quia cum pater nullum habuit titulum vel ius in re, cessat ius successionis. Item si pater fuerit prælatus, potest ibi esse canonicus filius de legitimo matrimonio natus. j. e. ad hęc. contrarium videtur dicere j. cod. ad abolendam. & ibi de hoc dicetur.

¶ *Post concil. Lateran. sub Alexan. iij. par. 19. cap. 10. & c. 11. eod. tit. in 1. compilatione.*

c ¶ *Nomine.*] Si pater ministrauit ibi nomine filij, patet quòd filius erat prælatus: quia is etiam possidet cuius nomine possidetur. ff. de acquir. pol. quod meo. Inst. de interdi. §. possidere. j. de restit. spo. cū venisset. infra de præscrip. §. diligenti.

¶ *Alias, horis.*

¶ *Alias, habuisse.*

d ¶ *Perceptis.*] vel etiā qui percipi potuerunt. infra de restit. spol. grauis, vbi de hoc.

te deposuisset querelam, obiectum fuit ei, quòd pater suus in capella ministrauit eadem: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mādamus, quatenus † si tibi constiterit, quòd idem clericus à capella fuerit prædicta per potentiam laicalem eiectus [a], & quòd pater eius præfatæ capellæ persona seu perpetuus [b] vicarius non fuerit (licet in eadem nomine [c] eiusdem G. quandoque ministrauerit) ipsam sibi cum redditibus perceptis [d], restituere non omittas.

¶ Idem Eboracen. archiepiscopo.

¶ *Si is cui concessum est à Papa, vt possit dispensare cum filiis sacerdotum circa ecclesias paternas immediate retinendas, cum aliquo dispensat: ille per litteras iustitiæ postea contra eum impetratas remoueri non poterit.*

CAP. IX.

EX † tua nobis parte est propositum, quod cum olim ad tuam consultationem [e] super filiis sacerdotum, tales à nobis litteras recepisses, vt eos posses in ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitę & sanę † conuersationis cognosceres, vel quos longo tēpore illas tenuisse † constaret: quidam ad iudices litteras impetrauerunt, vt si constaret eos esse filios sacerdotum, vel clericorum, qui in proximo ante eos ecclesias tenuerunt, super his imponatur eis appellatione cessante silentium, & ecclesias istas ipsis [f] assignent, quāuis in eis se ostendere nequeant [h] per episcopos institutos. ¶ Super quo tibi taliter respondemus, quòd si per priores litteras cum aliquibus clericis dispensasti, dispensationem tuam posteriorum litterarum intuitu, nolumus irritari [i]. Alios vero clericos laicæ donationis [k] intuitu, in ecclesiis sine auctoritate pontificis sui institui, aut institutos remanere, auctoritate Apostolica prohibemus.

¶ Idem Cantua. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Si manifestum est, quòd filius in ecclesia immediate successit patri, sine aliqua testium receptione, ab illa remouebitur.*

CAP. X.

QVoniam † est sacris canonibus prohibitum: & infra. ¶ Præcipimus, quatenus si manifestum & publicum fuerit patres † in ecclesiis personatus gessisse, filios ab eisdem (si etiam eas adepti sunt) penitus excludatis [l]: nec ad earum gubernationem vlterius [m] assumantur. Nolumus enim vt causa in iudiciū deducatur, vel testes etiā admittantur, si hoc manifestum [n] existat.

¶ Idem Cantua. archiepiscopo.

¶ *Filius etiam legitimus, remouetur ab ecclesia in qua immediate successit patri vicario vel rectori.*

CAP. XI.

AD † extirpandas successiones: & infra. ¶ Fraternitati tuę mandamus, quatenus si qui filij presbyterorum [o] prouincię tuę teneant ecclesias, in quibus patres eorum tāquam

E *x tua.*] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Super quo.* Ioan. And.

Casvs. Archiepiscopus Eboracen. obtinuit indulgentiam à domino Papa, vt posset dispensare cum filiis sacerdotū, vt remanere possent i ecclesijs, quas patres eorū nullo medio habuerunt, dūmodo essent bonæ vitæ & opinionis, vel lōgo tēpore ecclesias tenuissent. Archieps dispensauit cū aliquibus talibū. Post istā dispensationē, quidā ad iudices impetrauerūt litteras à Papa, vt si constaret prędictos esse filios sacerdotum vel clericorum q proximo ante illos ecclesias tenuerunt, imponerent illis silentium, & ecclesias illas ipsis impetrantibus assignent, tacita veritate de præmissa dispensatione. Archiepiscopus consuluit dñm Papam, vtrum per litteras illas dispensatio sua debeat reuocari. Respondet Papa, quòd si per priores litteras cum aliquibus dispensauit, dispensationem illam nō vult per posteriores litteras irritari. In fine prohibet Papa clericos laicæ donationis intuitu in ecclesijs, sine auctoritate episcopi sui institui, & institutos præcipit remoueri. Abb. Nota quòd dispensatio semel concessa reuocatur. Item litteræ veritate tacita impetratæ non valent. Item nullus debet institui in ecclesiis sine auctoritate episcopi.

e ¶ *Consultationem.*] Impropriè ponitur: quia cum respondetur cōsultationi, ius cōe ostenditur per responsionem. arg. infra de vo. & vo. redem. ex multa. & ideo expone consultationem, id est, supplicationem: quia indulgentiam continet hæc decre. & hoc patet ex eo quod dicit j. dispensasti. [1] & dispensationē. & probatur hoc j. eo. c. pen. & vlt. nam Papa tantū cum talibus dispensat: vt ibi dicitur.

¶ *1 Vide notata infra eod. tit. c. 1. primo rñ. lo. ip. fi. lib. 6.*

f ¶ *Eos.*] scilicet cum quibus fuerat dispensatum.

g ¶ *Ipsis.*] impetrantibus.

h ¶ *Nequeant.*] Hoc ideo dicit, quia de gratia ipsi obtinuerūt litteras pro istis ecclesijs obtinendis. Et ex hoc patet, q ecclesias licite retinere non poterant per solam concessionem episcoporū, ex quo Papa mandat eos remoueri: & est verum. j. eo. c. vlt.

¶ *Glossa sequens notat dispensationem semel factam, &c.*

i ¶ *Irritari.*] Ergo dispensatio semel facta non est reuocanda amplius: sicut nec iniuriæ remissio. 23. quæst. 4. si illic. [a] immo beneficium decens est esse mālurum. in Auth. cōstitu. quę de dign. §. si. à pa. §. illud quoque. colla. 6. Deus enim dona sua multiplicat. de pœ. dist. 1. quantumlibet. & j. de schisma. fraternitati.

¶ *a Contra. l. sed [illegible]*

K ¶ *Donationis.*] 1. q. 7. si quis omnem. in fi. immo suspendi debent clerici & communione priuari, qui ecclesias recipiunt de manibus laicorum, & laici sunt excommunicandi. infra de iure patron. præterea. cum ipsi tale ius possidere non possunt. s. de elec. sacrosancta. & c. Massana. nisi i capella vbi patronus habet tantum ius præsentandi. infra de iure pat. c. à nobis. & ca. quod autem. & cap. cum autem. & ca. pastoralis. & non ius conferendi. infra eod. c. vlt.

¶ *Poena [illegible]*

¶ *Cap. [illegible]*

¶ *A [illegible]*

Q *Voniam.*] Prima recitat factum. secunda prouidet: ibi, *Nolumus.*

Casvs. Mandat Papa Cantua. archiepiscopo, & eius suffraganeis, quatenus si publicum fuerit patres personatū in ecclesijs habuisse, filios eorum ab ecclesiis illis excludant, nec ad eas vlterius assumantur: & si hoc publicum est, nec causa in iudicio deducatur, nec testes admittantur. Nota quòd in notoriis ordo iuris non requiritur.

¶ *Cap. [illegible]*

l ¶ *Excludatis.*] s. eo. præsentium. & j. eo. c. vlt.

m ¶ *Vlterius.*] Et ita loquitur de illegitimis, & sic nec in paternis nec in aliis institui debent: vt j. eo. c. vltimo.

¶ *Glo. seq. notat quòd in manifestis, &c. alle. 4. concord. in contrarium alleg. 4. iura.*

n ¶ *Manifestum.*] Et ita habes q in manifestis & notoriis ordo iudiciarius nō est obseruād'. 2. q. 1. de manifesta. & c. quę Lothari'. j. de appel. cum sit Romana. in fine. & C. de accus. ea quidē. Arg. cōtra. 2. q. 1. Deus omnipotens. & j. de diuor. porro. & s. de electio. bonæ memoriæ.

A *D extirpandas.*] Primo ponitur decisa consultatio. Secundo responsio. Secunda: ibi, *Fraternitati.*

Casvs. Dicitur hic quòd filij presbyterorū qui ecclesias tenēt, in quibus patres eorum nulla persona media ministrarunt tamquā personæ vel vicarij perpetui, remoueantur ab illis. Nota quòd filij presbyterorum nō possunt succedere patribus in ecclesiis, in quibus patres eorum personæ vel vicarij fuerint perpetui. Item media persona purgat vitium successionis.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an prohibitio filiorum, &c.*

o ¶ *Filij presbyterorum.*] vel etiā nepotes, vel inferiorū qlibet quorū est ius succedēdi. arg. Inst. de hær. qual. & dif. §. sui. In collateralibus

¶ *Hæc glossa est singularis, & [illegible] rationis [illegible].*

libus non prohibetur. arg. j. de offi. dele. ex parte. & quilibet repellitur qui quasi iure successionis ecclesiã sibi vẽdicare intendit: q a ibi nõ hẽt locũ successio. ȝ. eo. ex trãsmissa. i fi. & 8. q. 1. aplica.
a ¶ *Vicarij.*] perpetui. simile ȝ. eo. constitutus.
b ¶ *Nulla persona media.*] ȝ. eo. ex transmissa.

afferre. Sed vr̃ q talis nominatio nõ ꝓbet illũ filiũ: quia ȝriam admittit probationẽ. C. de prob. non nudis. C. de test. neq; professio. ff. de inof. test. si instituta. §. 1. Bene stat ꝯminationi p illã decre. p̃ tuas. in fi. nisi expresse ȝrium probaret: vt dicunt illa vltima iura.
g ¶ *Proximo.*] j. eod. ad extirpandas.

c ¶ *Amonere.*] etiam si sint de legitimo matrimonio nati: ne videatur locũ habere successio. 8. q. 1. apostolica. secus si media persona intercessisset: quia de iure cõmuni, ibi & alibi possent præfici, cum sint legitime nati.

A*D hæc.*] Cõmunis diuisio. Scda: ibi, *Sciat.* Abb. Siculus.

CASVS. Quæsitũ fuit à Papa, vtrũ filij episcoporum possint ad sacros ordines promoueri, si aliàs digni sint? Respon. Papa: si de legitimo matrimonio sunt geniti, nec aliud impediat, possunt ad sacros ordines licite ꝓmoueri, & in eisdem ecclesiis in quibus præsunt patres eorum, beneficiũ obtinere. No. q pater & filius legitimus simul possunt esse in eadem ecclesia. Item nota hanc decre. generaliter pro omnibus filiis clericorum, de legitimo matrimonio genitis, q possunt ad sacros ordines promoueri, & ecclesiastica beneficia habere, non solũ in ecclesiis aliis, sed etiã in paternis, patribus eorũ viuis vel mortuis.

¶ *Glo. seq. signat ȝrium.*
d ¶ *Legitimo.*] j. eo. ad abolendam. arg. contra secũdum vnam lect. sed illud maxime, quod est ibi, tenetur comparatiue: aliàs illegitimus filius simul cum patre in eadem ecclesia esse non debet. j. eo cum decorẽ.
e ¶ *Obtinere.*] & ita potest filius legitimus in paterna ecclesia simul cum patre bñficium obtinere. arg. j. eo. cum decorẽ. à ȝrio sensu in verbo, illegitimus. sed in paterno bñficio siue dignitate succedere nõ debet. 8. q. 1. apostolica. & ȝ. eo. cõstitutus. & ȝ. eo. c. pxi. Ber.

Cap. 1. eod. ti. in 2. compilat.

personæ vel vicarij[a] nulla persona media[b] ministrarunt: eos (siue geniti sint in sacerdotio, siue non) ab eisdem ecclesiis non differas amonere[c].

¶ Clemens iij. Cassel.† archiepiscopo.

¶ *Filius episcopi legitime natus promoueri potest ad ordines, & in paterna ecclesia beneficiari.*

CAP. XII.

AD† hæc, ex parte tua nostris auribus est relatum: & infra. Quód à nobis fraternitas tua requisiuit, an à pontificibus generati valeãt ad sacros ordines promoueri, si scientia fuerint & morum honestate probabiles: Sciat fraternitas tua, quod si ex legitimo[d] sint matrimonio procreati, nec aliud canonicum obuiat, licite possunt ad sacros ordines ascẽdere: & in eisdem ecclesiis in quibus præsunt, vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere[e].

¶ Idem.

¶ *Nõ põt filius esse vicarius illi⁹ ecclesiæ, in qua pater proximus fuit rector.*

CAP. XIII.

MIchael† presbyter de sancto Germano transmissa nobis conquestione monstrauit, quòd cum ecclesiam sancti I. de Corona† tuæ diœcesis canonice sit adeptus, M. filius Antonij, qui proximo ante, ipsius ecclesiæ habuit personatum, ad se vicariã ipsius asserit pertinere. & infra. ¶ Fraternitati tuę mandamus, quatenus si constiterit[f] tibi ipsum M. fuisse filium Antonij, qui eiusdem ecclesiæ habuit proximo[g] personatum, ei super eadem vicaria perpetuum silentium imponere non postponas.

Cap. 4. eod. ti. in 2. compilat.

Coronen. Toron.

¶ Idem.

¶ *Illegitime genitus, etiam de vxore, sine dispensatione ad ordines vel beneficia promoueri non potest.*

CAP. XIIII.

LItteras† : & infra. ¶ Intelleximus quòd H. in sacerdotio genitus, de vxore legitima[h] natus & conceptus, affectauit à pueritia ministrare Domino in officio clericali. ¶ Verũ licet à filiis[i] paterna incontinentia modis omnibus propellenda noscatur: si tamen aliter† dignus inuentus fuerit, permittimus ipsum ordinari[k] in clericum, & ad ecclesiasticum beneficium (vnde commode sustentari valeat) promoueri.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Illegitimus, in ecclesia paterna præbendari non debet.*

CAP. XV.

CVm decorẽ domus Dei: & infra. ¶ Filiis canonicorũ prębendas in eisdem ecclesiis conferri non sinatis, quarum sunt canonici patres eorum: ¶ Cum indecorum sit, vt in altaris officio illegitimus[l] filius impudico patri ministret, in quo vnigenitus Dei filius æterno patri pro salute humani generis victimatur[m].

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Si illegitimus maxime filius spurius instituitur in ecclesia in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens à suis beneficiis suspendatur.*

L*Itteras.*] In prima ponitur supplicatio. In secunda supplicationis admissio: ibi, *Verum,* Abb.

CASVS. Quidam vir & eius vxor cõi cõsensu, ꝓmiserunt castitatẽ se seruaturos: qua ꝓmissa in facie ecclesiæ, vir promotus fuit postmodum vsq; ad sacerdotiũ. Tandẽ in sacerdotio cõstitut⁹ habuit accessum ad vxorẽ. & ex ea filiũ genuit H. nomine. iste H. desiderauit à pueritia ministrare Dño i officio clericali: dicit Papa, licet à filiis paterna incontinentia sit ꝓpellẽda: si dignus est aliàs, permittit eum in clericũ ordinari, & ad ecclesiasticũ beneficiũ ꝓmoueri, vnde valeat susten tari. No. q natus de vxore legitima habetur pro non legitimo. & hoc ideo: quia natus est post continentiã cõi voluntate ꝓmissam. & ita de illicito coitu dici põt.
h ¶ *Legitima.*] ducta ante sacros ordines susceptos, qua postea vti nõ licuit. 31. dist. ante triẽniũ. 32. di. placuit. q a ꝓmissa cõtinentia siue castitate, postea fuit ꝓmotus: vnde postea vo vxore nõ licuit. 77. dist. epa bñdictionẽ. & 32. dist. seriatim. j. de cler. cõiu. sane. & j. de cõuer. cõiu. cõiugatus. & ideo de iure nõ potuit ꝓmoueri.
i ¶ *Licet a filijs.*] hic vult dicere, licet à filiis, &c. id est, licet filij sint repellendi pp paternam incontinentiam, a tamen si aliàs boni, &c.

Cap. 5. eo. ti. in 2. compilatione.

¶ In nouis scriptis vel questionibus, aliàs.

¶ Cap. 18.

Quasi p illam debo nascatur.

M*Ichael.*] Diuiditur. In prima facti narratio. In secunda causæ commissio: ibi, *Fraternitati.* Abb. Sicu.

CASVS. Michael presbyter ꝓposuit corã Papa, q ecclesiã sancti Io. canonice fuit adeptus. Sed M. filius Antonij presbyteri, qui pximo ante habuit psonatũ ipsius ecclesiæ, asserit ad se pertinere vicariã eiusdẽ ecclesiæ. mandat Papa quatenus si cõstiterit dictũ M. filiũ fuisse ipsius Antonij, qui proximo ante habuit psonatũ illius ecclesiæ, super vicaria ipsius ei silentiũ perpetuũ imponat. Not. q filius sacerdotis patri succedere non potest tamquam persona, vel tamquam vicarius in ecclesia permanere.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit: ex solutione infert aliam quæstionem quam soluit, iterum ex solutione obijcit, & respondet.*

f ¶ *Constiterit.*] sed quõ poterit hoc cõstare si ipse negauerit se filiũ fuisse illius? Rñ. si natus fuit ex illa quã tenebat secũ publicẽ in domo pro cõcubina: ꝓsumit enĩ filius illi⁹, sicut aliquis ꝓsumit filius, q a nat⁹ est in matrimonio: quia pater est is, quẽ nuptiæ demonstrant. ff. de in ius voc. quia mater. Et ita ꝓsumptiue talẽ dicimus filiũ, quẽ talis cohabitatio filiũ demõstrat: quia sunt in possessione filiationis. C. de suis & leg. l. 3. Sed si nõ fuit nat⁹ de tali, qualiter ꝓbabit? Rñ. ex eo q ille vocabat illũ filiũ, & ille appellabat eũ patrẽ, & cõiter habebat & nominabat fili⁹. j. de ꝓba. p tuas. & ex dilectione sola discernitur quis, cuius filius approbat. j. de ꝓsum.

Probandæ filiationis, & negationis va rij modi.

Vide l. si mater. C. de ingenuis.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro & contra, & soluit.*

a ¶ *Ordinari.*] Sed nũquid p hoc nõ dispensatur tñ cũ eo in minoribus ordinibus? Arg. q sic: quia promissio in genere mediocritatẽ respicit. ff. de auro, & arg. leg. l. qui lancẽ. & ff. de leg. 1. legato. & C. cõia de leg. l. vlt. §. sed si quis. & ff. de leg. 1. apud Iulianũ. §. scio. & C. de don. si quis argentũ. §. simili quoq;. à simili dispensatio i genere respicere debet tñ minoritatẽ. arg. ff. de leg. 3. nũmis. arg. cõtra. ȝ. de trãsla. c. vlt. & ff. de cõst. princi. bñficiũ. & j. de verb. sig. olim. j. de dona. cũ dilect⁹. i fi. & opi. arg. j. de simo. c. vlt. Sed tutius est tñ intelligere de minoribus: q a sic Papa sensisse vr̃, & nos ita sentire debem⁹. arg. ȝ. de resc. sup litteris. i fi. & j. de pbẽ. c. vlt.

C*Vm decorem.*] Primo ponit vnum dictum. Secundo causam reddit ibi, *Cum indecorum.* Pars huius decre. j. de vita & hone. clerī, cum decorem. Abb. Siculus.

CASVS. Filij canonicorum de illegitimo matrimonio nati, non debent canonici fieri, vel præbendas habere in ecclesiis, in quib⁹ patres eorum sunt instituti: quia indecorum est, vt nõ legitimus filius, impudico patri in altaris officio ministret. No. q illegitimus filius non debet ministrare patri in officio altaris.

¶ *Glo. seq. signat contrarium de decre. proxima.*

l ¶ *Illegitimus.*] sed legitimi bene possunt esse in ecclesiis in quibus præsunt patres eorum. ȝ. eo. ad hæc. 3 Sed contra. j. eo. c. pxi. vbi legitimi prohiberi videntur. secundum vnam lecturam illius aduerbij, maxime, & ei standum est.

m ¶ *Victimatur.*] ȝ. de summa trini. c. 1. §. vna vero.

Facit ad hoc l. assumptum. § 1. & l. libertus. § patris. ff. ad municip.

K Ad abo-

CAP. XVI.

AD† abolendam pessimā, (quæ in pluribus inoleuit ecclesijs) corruptelam, firmiter inhibemus, ne canonicorū filij[a], maxime[b] spurij, canonici fiant in secularibus[c] ecclesijs, in quibus instituti sunt patres eorum: Et si fuerit contra præsumptum, decernimus non valere[d]. ¶ Qui vero tales (vt dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficijs suspendantur.

¶ Honorius † tertius.

¶ *Alius quàm Papa non dispensat, vt filius in ecclesia paterna immediate succedat.*

CAP. XVII.

DIlectus filius G. præpositus sanctæ Mariæ transmissa nobis petitione monstrauit, quòd cum Virgilius presbyter quandam ecclesiam curā animarum habentem, quam nullo medio[e] habuit pater eius, obtineat, ipsum monuit vt resignaret eandem: sed idem asserens quòd H.† Remeñ. archiepiscopus, tunc Apostolicæ sedis legatus dispensauit cum eo, id efficere contradicit. ¶ Quocirca mandamus, quatenus non obstante[f] dispēsatione aliqua, quæ à sede Apostolica non manauerit, quod canonicum[g] fuerit (appellatione postposita) statuatis.

¶ Greg. ix. Turoneñ. archiepiscopo.

¶ *Illegitimus absque dispensatione Papæ, ad dignitatem vel personatum vel beneficiū curatū promoueri nō potest.*

CAP. XVIII.

NImis in tua prouincia ecclesiæ deformatur honestas, ex eo quòd filij sacerdotū, & alij non legitime nati, ad dignitates & personatus, & alia beneficia curam animarū habentia, sine dispensatione sedis Apostolicæ[h] promouentur. ¶ Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis à personatibus, & dignitatibus, & huiusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis cōferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de iure noueris pertinere. Et ne id de cætero præsumatur, districtius inhibemus.

AD *abolendam.*] Primo ponit inhibitionis causam impulsiuam: secundo inhibet: tertio decernit: quarto contra facientes puniri mandat. partes patent.

CASVS. In pluribus ecclesijs quædam inoleuit corruptela, q filij canonicorum fiebant canonici in ecclesijs secularibus, in quibus patres eorum erant instituti canonici. præcipit concilium q canonicorum filij, & maxime spurij nō fiant canonici in ecclesijs secularibus in quib' patres eorum sunt instituti: & si Ꝯ factum fuerit, non valeat eorū institutio: & qui tales canonicare præsumpserint, à beneficijs suis suspendantur. Not. q qui canonicant indignos, suspendi debent à beneficijs suis: & instituti remoueant.

¶ Concordat concil. Tridēt. sess. 25. de reformatione c. 15. & habetur c. 1. eod. tit. in 1. compilat.

a ¶ *Filij.*] scilicet, illegitimi.

¶ Innocentius iij. legitur in aliquot vetustis.

¶ *Glo. seq. cū sequenti prosequitur duas lecturas illius aduerbij, maxime.*

b ¶ *Maxime spurij.*] Sic istud aduerbium, maxime, ponitur pro tantū, tunc legitimi possunt institui: vt s. e. ad hæc: Si intelligas propric: tunc nec legitimi sunt instituendi in ecclesiis in quibus sunt instituti patres eorum, multominus & spurij: quod fatis vr: & ita corrigitur. s. eod. ad hæc. de spurijs nulla dubitatio erat, cū illis esset prohibitū per multa alia iura: vt s. eo. c. 1. & j. de ser. non ord. consuluit. & ff. de poe. sanctio legum. sed dic vt in sequenti notula dr. Bernar.

¶ In multis antiquis legitur, G. Remeñ.

c ¶ *In secularibus.*] Et hoc ideo dicit, quia in regularibus bene possunt simul esse monachi, vel regulares canonici pater & filius: q2 tales personæ irregulares non prohibentur intrare religionem. s. eo. c. 1. & 56. dist. vt filij. & ita in secularibus ꝓhibent tm̄ ex hoc verbo. Sed ex eo qđ dicit inferius; q vero tales, vt dictū est canonicare ꝓsumpserint, à suis bñficijs suspendant: vr q loquatur tm̄ de spurijs: quia cū illis epi dispensare nō possunt: vt j. eo. c. vlt. pro legitimis nō ita punirent: & ita loquit tm̄ de spuriis, & secūdū hoc hæc dictio, maxime, ponitur ꝑ tantū, id est, illegitimi tantū ꝓhibentur, & nō legitimi, licet glossula ꝓcedens Ꝯtrium videatur dicere. sed verius credo q de oībus filiis intelligatur, aliàs nihil adderet ista constitutio, nisi hoc solum q tantū pœnā imponit hic ordinatoribus. sed Ꝯtriū est verū: q2 ponitur ꝑ tantū, sed à ꝓpria verbi significatione nō est recedēdū, si res aliter salua esse pōt. ff. de lega. 3. non aliter. & j. de dec. ad audientiā. & s. de transla. inter corporalia. & in re dubia melius est verbis edicti seruire. ff. de exer. l. 1. §. si is qui. & ideo istud, maxime, tenetur proprie, & pōt intelligi respectu eorū q nō sunt spurij, sed aliàs illegitimi: vt sunt naturales; & sic idem dicit quod s. eod. cum decorem. & addit: quia pœna hic statuitur contra ordinatores. & sic non tollitur. s. eod. ad hæc.

Pater & filius possunt simul esse monachi.

Idē Ray. in sum. Gof. in sūa circa prin. dicunt, q canonicam nō possunt habere, vt hic, sed beneficium bene: vt in c. ad hæc, Io. An.

¶ *Glo. seq. arguit & respondet.*

d ¶ *Non valere.*] arg. q epi nō possunt dispensare cū illegitimis in simplici beneficio, & ex eo quod hic dr; decernimus non valere: & q pœna imponitur ordinatoribus talium personarū, est arg. j. eod. c. vlt. vbi remouentur illegitime promoti sine dispensatione Papæ: hoc ius cōe statuitur, sed dispensatio non prohibetur in alijs ecclesiis, in quibus patres nō sunt instituti; & ita bene possunt epi dispēsare cū illegitimis in simplici beneficio in alijs ecclesijs nō paternis, sed in paternis nō possunt. eo enim ipso qđ ꝓhibet concilīū de paternis tm̄, daf itelligi q de alijs Ꝯcedat. arg. j. eo. c. fi. & s. eo. ad hæc. & c. cū decorē. De hoc dic vt j. eo. c. vlt. in notula, sic ergo. Ber.

Episcopi an valeant dispensare cum illegitimis in simplici beneficio.

DIlectus filius.] In prima facti narratio. In secunda ibi, *Quocirca.* causæ commissio. Ioan. And.

CASVS. Virgilius ꝑsbyter habebat quandam ecclesiā curā aīarū habentem, quā nullo medio habuit pater eius. ꝓpositus sanctæ Mariæ ipsum monuit vt ecclesiā ipsā dimitteret: ipse vero dicebat, q Remēsis archiepūs Apostolicę sedis legatus cū eo dispēsauerat: & ideo eam dimittere nolebat. prępositus significauit hoc dño Papæ: mandauit Papa quatenus non obstante aliqua dispensatione, quæ à sede Apost. nō manauit, statuat qđ canonicū fuerit, appellatione remota ipsum ab ecclesia remouendo. Not. q solus Papa cum filiis sacerdotum potest dispensare, vt præsint in ecclesijs in quibus patres eorum habuerunt ꝑsonatum siue curam aīarum nullo medio.

e ¶ *Nullo medio.*] quare merito debet expelli. s. eod. Michael. & c. ad extirpādas. & c. ex tua. & c. ꝑsenuum. & c. cōquerente. etiam si legitimus fuisset.

¶ *Glo. seq. notat legatū, &c. signat contrariū, & soluit: dat lecturā, à qua postmodum recedit.*

f ¶ *Non obstante.*] sic patet expresse, q legatus dñi Papę, non pōt cum talibus dispensare, licet habeat generalē legationē. Sed vr Ꝯ. j. de off. leg. q trāslationē. vbi legatus exercet ea quæ tm̄ sunt sedi Apostolicæ reseruata. s. excōicatos pp violentas man' in clericos absoluere; sed illud iđ introductū est ex consuetudine, ex certa scientia Papæ, & ita perinde est ac si Papa specialiter cōmitteret: & ita ꝑ generalem legationē non transferūtur ea quæ specialiter tribuūtur. ff. de offi. ei'. cui man. est iur. l. 1. & j. de offic. leg. q transla tionem. & ff. de pig. l. obligatione. vel forsitan iste legatus erat tantum legatus in prouincia sua: & isti legati qui non mittuntur de latere dñi Papæ, vt j. de offi. leg. cum non ignoretis. non habēt tam largam legationem, sicut illi qui mittuntur à latere dñi Papę. vt j. eo. de offi. leg. c. excōicatis. vnde satis posset dici, q Cardinales legati, qui quasi pars corpis dñi Papæ intelliguntur, vt 6. q. 1. c. si qs ex militibus. possunt cum talibus dispensare: sed alij non possunt vltra id qđ specialiter in eorum priuilegio continetur: & q illi habeant maiorem auctoritatem & potestatem, patet: quia ꝑsentibus legatis missis de latere dñi Papæ, isti nō debent tunc suæ legationis officium exercere. j. de offi. leg. c. volentes. & optime facit ad hoc 93. dist. c. vlt. & 94. dist. c. 1. immo nec illi possunt dispensare Ꝯ concilium Lateraneñ. j. de præben. c. dilectus. & hic, & cap. proxi. & cap. ad extirpandas.

Cum illegitimis nō possit per legatos dispensari.

Legatorum de latere maior potestas quam aliorum legatorum.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

g ¶ *Canonicū.*] sed qđ erit canonicū? Rñdeo vt ab ecclesia expellat: vt j. c. pxi. filius enim patri in ecclesia succedere non debet. s. eo. c. ꝑsenuum. & c. conquerente. & c. ad extirpandas. & in pluribus cap. seq. post illud c. præsentium. & 8. q. 1. apostolica.

g Nisi cum eo ex causa necessaria fuerit dispensatum.

NImis.] Primo ponit abusum ꝓuinciæ, quē secūdo circa ꝓterita corrigi iubet: & in futurū prohibet: ibi, *Quocirca.* Ioan. And.

CASVS. In prouincia Turoñ. filij sacerdotū & alij non legitime nati, ꝓmouebant ad dignitates & ꝑsonatus, & ad alia bñficia curā aīarū habētia, sine dispēsatione Apostolicæ sedis: vnde mandat Papa archiepō Turoneñ. quatenus ꝓdictos oēs remoueat à dignitatibus, ꝑsonatibus, & huiusmodi beneficiis curā aīarum habentibus: & illa ꝑsonis idoneis conferri faciat per illos, ad quos collatio ipsorum noscitur pertinere, præcipiens ne id de cætero attētare præsumant. Not. q solus Papa potest dispēsare cum filiis sacerdotum, vt ad dignitates & curam animarum possint promoueri.

¶ *Glo. seq. not. secundo quærit, arg. quòd sic. alleg. 2. in contrarium, quibus respondet, tertio iterum quærit. arg. pro & contra, & soluit.*

h ¶ *Sedis apostolicæ.*] Sic ergo patet aperte per decretalē istam, qđ iuris sit de filiis ꝑsbyterorum, & aliis illegitime natis: quia nō possunt ad dignitates vel beneficia curam aīarum habentia ꝓmoueri, nisi ꝑ dispensationē sedis apostolicę: sic s. eo. c. ex tua. & c. ꝓx. arg. s. eo. ad abolendā. & si ꝓmoti sint, debent expelli. Sed nunqđ epi possunt dispēsare cū talibus illegitime natis in simplici bñficio, & vt ꝓmoueant ad sacros ordines sine aliqua prælatione? Videtur q sic: eo

ſic: eo enim ipſo q prohibet tñ illos à dignitatibus, & cura aiarũ, intelligitur pmittere de aliis inferioribus beneficiis: quia quod de vno prohibetur, de alio pmittitur. 25. diſt. qualis. & ĩ. de iis quæ fi. à pla. ſi. conſen. cap. cũ apoſtolica. in fi. pterea non inuenitur eis phibitũ, ergo intelligit pmiſſum eis. ĩ. de re. pmu. c. ad quæſtiones. & 30. q. 4. qui ſpiritualem. ſed vĩ prohibitum. ĩ. eod. c. 1. & c. ad abolendam. & ĩ. de ſer. non ord. conſuluit. Sed pôt dici q ibi ius cõe ſtatuitur, ſed diſpenſatio non phibetur. Sed ẽ hoc vĩ expreſſum. ĩ. eod. cap. litteras. vbi diſpenſat Papa cum tali ad clericatũ. ibi, Papa diſpenſauit per hoc ſi aliis non phibetur: q2 hoc ab ipſo fuit petitũ. & ſic patet q illegitimenati, de iure cõi promoueri non poſſunt ad aliquẽ ordinẽ. Sed ſi in monaſteriis vel regularib' eccleſiis miniſtrauerint, nunquid poſtea poſſunt promoueri ad ordines, vel ad dignitates de iure cõmuni, vel p diſpenſationẽ? Vĩ q ſic de iure cõi. ẽ. eo. c. 1. & 56. diſt. c. 1. quia igreſſus religionis oẽm tollit irregularitatẽ. in Authen. de mona. in prin. coll. 1. Sed ẽ vĩ q non tollatur irregularitas per ingreſſum religionis. ĩ. de apoſta. c. ex litterarũ. & ĩ. de pœnis. in quibuſdã. Poteſt dici q poſtq̃ intrauerint religionẽ, poſſunt pmoueri ad ordines ſine aliqua diſpẽſatione: ad honores vero promoueri non debent ſine diſpenſatione, prout hic dicitur. & arg. ſ. eod. c. 1. verſi. prælationẽ vero, &c. & ita habes hic caſum in quo epiſcopis aufertur diſpenſandi poteſtas.

TITVLVS XVIII.

De ſeruis non ordinandis, & eorum manumiſſione.

¶ Ex concilio Toletano †.

¶ *Seruus ante plenam manumiſſionem ordinari non debet.*

CAP. I.

INſtruendi†: & infra. ¶ Forte dicet aliquis: Clericus fieri nõ permittitur, niſi ante clericatum ingenuitatis[a] dignitate potiatur. Reuera verum dicit: Et ideo quod infirmari† vel vituperari poteſt, præcaueri[b] debet.

¶ Ex eodem †.

¶ *Seruus ſine licentia domini ordinatus, deponitur, & domino reſtituitur.*

CAP. II.

DE ſeruorum ordinatione: & infra. Statutum eſt, vt nullus epiſcoporum deinceps ad ſacros[c] ordines eos promouere præſumat: niſi prius à dominis libertatem fuerint conſecuti. ¶ Et ſi quilibet ſeruus fugiens[d] dominum ſuum, qualibet calliditate vel fraude, ad gradus peruenerit eccleſiaſticos, decretum eſt, vt deponatur[e] & eius dominus eum recipiat.

¶ Ex eodem.

¶ *Seruus ab eccleſia manumiſſus ordinari poteſt: & quod acquirit, poſt ſuũ obitum, erit eccleſiæ manumittentis: quam ſi accuſat, vel contra eam teſtificatur, libertate & ordine priuetur.*

CAP. III.

DE† famulis eccleſiæ conſtituere presbyteros & diaconos per parochias liceat, ita tamen vt antea manumiſſi, ſtatũ recipiant libertatis. ¶ Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut quolibet modo collatũ: eis in perſonas extraneas tranſmittere non licebit[f]; ſed omnia ad ius eccleſiæ, à qua manumiſſi ſunt, poſt eorum obitũ debeãt pertinere.

DE SERVIS NON ORDINANDIS, &c.

¶ *Viſo de impedimento originis, videndum eſt de impedimento conditionis perſonæ.*

De hac materia habetur 60. diſt. per totum. Ad hoc 12. q. 2. liberti. vſque ad eo. aurum. Io. And.

INſtruendi.] Primo ponit dictum. Secũdo eius approbationem. Tertio ex eo dat inſtructionem. Secunda: ibi, *Reuera*. Tertia: ibi, *Et ideo*. Ioan. And.

CASVS. Dicitur q non debet ordinari ſeru' niſi primo fuerit abſolute manumiſſus: quia quod vituperari poterit, præcauendum eſt. hoc habes ĩ. 54. diſt. per totum. Nota verbum illud: quod infirmari vel vituperari poteſt, præcaueri debet.

¶ *Gloſſa ſequens recitetur per obiectionem.*

a ¶ *Ingenuitatis.*] Improprie tenetur illud verbum, quia ingenuus eſt qui ſtatim cum naſcitur liber eſt. Inſti. de inge. i prin. vnde dic ingenuitatis, id eſt, libertatis plenæ: quia qui ad clericatum promouetur, prius plenam libertatem cõſequi debet nullo à domino retento obſequio temporali. alioquin promoueri ad clericatum non debet. 54. diſt. quicunque.

¶ *Gloſſa ſeq. notat futura præcauenda. alleg. etiã iura in contrarium.*

b ¶ *Præcaueri.*] Not. q futura ſunt pcauenda. 53. diſt. in noĩe Dñi. & 63. diſt. c. Hadrianus. & 1. q. 7. conuenientibus. circa princ. & exẽpla pſentia nos cauere pmonent in futurum. 82. diſt. plurimos. in fi. & maior triſtitia eſt de talibus cum reuocãtur q̃ naſcatur gratia de acceptis, id eſt, vocatis. 51. diſt. pterea. & c. deſignata. & eccleſia pro talibus infamatur ĩ. tit. proxi. c. vnico. & ſic ad cautelam futurorum aliquid fit. 28. diſt. de Syracuſanæ. & pſidere quis debet, quod cõtingere poteſt. ff. loca. §. 1. arg. ẽ q non imputatur alicui ſi non diuinauit. ff. ad leg. Aquil. l. ſi putator. in fin. & ff. mand. l. ſi fideiuſſor. §. ſi cum debitor. & ĩ. vt eccle. bene. vt noſtrum.

DE ſeruorum.] Duo facit concilium. Primo ponit ſtatutũ. Secundo contra factum irritat: ibi, *Et ſi*. Ioan. And.

CASVS. Statuit concilium Toletanũ. vt nullus presbyterorũ deceтero promoueat ſeruos ad ſacros ordines, nec etiã ad minores, niſi prius à dominis libertatẽ fuerint conſecuti; & ſi aliquis ſeruus fugiat dominũ ſuũ, & fraudulenter ad gradus eccleſiaſticos promotus fuerit, deponatur, & dñs eius eum recipiat. No. q ſerui promoueri non debent ſine licentia dñorũ ſuorũ. Itẽ qui ordinat ſine manumiſſione ignorante dño vel ɔ̃dicẽte, deponẽdus eſt. Itẽ licet aliq̃s fuerit in poſſeſſione libertatis, eam amittit.

c ¶ *Ad ſacros.*] Idẽ intelligas de inferiorib'. 54. diſt. c. 1. & c. quicunque. & c. ſi quis obligatus. & ĩ. c. proxi.

¶ *Glo. ſeq. recitetur per quæſtionem coram quo ſuo iudice, &c.*

d ¶ *Fugiens.*] Iſte fugiẽs ſi d' ſtatu ſuo certare voluerit, ad priorẽ iudicẽ à quo fugit, remitti debet, vt ibi cauſa ſtatus agaf. C. vbi cauſa ſtatus agi de. l. 1. ſi vero eſt in poſſeſſione libertatis, ſub illo iudice vbi eſt, conuenietur. C. eo. l. 3. Hoc autẽ debes intelligere, q hæc quæſtio ſi dubitetur an ſit fugitiuus vel nõ, tractabit & finief antequã inchoetur cauſa ſtatus. ff. de li. cauſa. l. liberis. §. ſunt & aliæ. & l. ſig. §. poteſt. ſi vero non eſt fugitiu', & vult proclamare in libertatem, ſequitur forũ dñi. C. vbi cauſa ſtatus agi de. l. 4.

¶ *Glo. ſeq. diſtinguit, aut ſeruus ordinatus, aut non ordinatur. primo caſu, aut id fit ſciente domino, aut ignorãte: & cũ ſcit, aut cõtradicit, aut tacet: cũ ignorat, aut ordinator vel pſentator ſcit, aut nẽſcit cũ neſcit, aut ordinat' eſt ad minores, aut ad ſacros citra pbyteratũ: aut ad pbyteratũ. Io. And.*

e ¶ *Deponetur.*] Quid iuris ſit de ſeruis ordinatis, no. q ſi ordinaf ſeruus domino ſciente & contradicente, ſeruus remanet & reſtituitur domino: etiã ſi ſacerdos ſit factus, vt quidam dicunt: vt 54. diſt. ex antiquis. Alij contradicunt, vt Ioan. & Tanc. Si vero ſciente & non contradicente domino, tunc ſtatim liber eſt: vt 54. diſt. ſi ſeruus ſciente. Si autẽ domino ignorãte ordinetur, ſed epõ vel præſentatore ſciente q ſit ſeruus: tunc ille efficitur liber, & epiſcopus vel præſentator tenef dare domino duos ſeruos æque bonos. 54. diſt. ſi ſeruus abſente. Si non habeat vnde ſoluat, reſtituetur domino: vt ſtatim diſtinguitur. Si vero domino ignorante, & epõ & præſentatore fuit ordinatus, ſi conſtitutus eſt in minoribus ordinibus, deponitur & remanet ſeruus. 54. diſt. ex antiquis. & c. frequens. Diaconus vero det vicarium pro ſe: aut ſi non habet, ipſe redditur. 54. diſt. ex antiquis. Eodem priuilegio ſubdiaconus gaudet. ĩ. eo. miramur. arg. ad id. ẽ. de æta. & qual. c. à multis. Si vero eſt ſacerdos, ſtatim liber eſt, ſed amiſſione peculij ſui mulctaf: vt in c. illo, ex antiquis. Vel ſi non habet peculium, ſeruiat domino in diuinis officiis. 54. diſt. frequens. Si vero quia monachus factus eſt, vſque ad triennium tantum poteſt eum repetere, vltra vero remanet monachus & liber. 54. diſt. ſeruus ſciente.

DE famulis.] Tria ſunt dicta. Secundum ibi, *Quicquid*. Tertium ibi, *Quibus*. Io. And.

CASVS. Statuit cõciliũ Toletanũ, q eccleſia poſſit conſtituere presbyteros & diaconos p parochias de ſeruis ſuis, ita tñ q primo accipiãt libertatẽ, & quicq̃d illi poſtmodũ acquiſierint, vel eis dãtũ fuerit, ad extraneas pſonas nõ trãſmittãt: ſed oĩa poſt obitũ ſuũ ad ius eccleſiæ à qua manumiſſi ſunt, debeãt ptinere. Quibus accuſandi vel teſtificandi aduerſus eccleſiã omnis aditus pcludatur, ſicut & cæteris libertis: ad qd̃ ſi aſpirauerint, & libertatẽ amittãt, & honorẽ ordinis, quẽ nõ dignitate naturæ, ſed tpis neceſſitate meruerunt. No. q liberti dñm ſuum accuſare nõ poſſunt, vel contra ipſum teſtificari ſine venia.

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium de duobus canonibus, & ſol. Item ſignat contrarium de l. & quadrupliciter ſoluit.*

f ¶ *Non licebit.*] 12. q. 3. c. 1. & 2. Cõtra hoc loquif d' libertis eccleſiæ hac conditione manumiſſis. illud intelligit de iis qui ingenui

 ſunt.

Concor. ſ. ſicut §. 2. ff. ad legem Aquil. & ff. ad Mace. l. ſed Iulianus in fi.

¶ Cui' con cilij Toletani ſit nondum intellexi, idem tamen Borchard' lib. 2. cap. 18 & 29. & Iuo par. 6. cap. 119 & 110. & in 1. compilat. eo. tit. cap. 1. quib' locis eſt integrũ decretum. eſt autẽ canon Apoſtolorũ 82. & Gelaſius Papa in epiſtola quadã epiſcopis Lucaniæ, &c. cap. 16.

¶ Alias, Infirmandi

¶ infamari

¶ Borchardus lib. 2. decret. cap. 32. Iuo par. 6. cap. 132. Gratianus diſt. 54. c. 6. Panormus lib. 3. tit. de ſeruis non ord. cap. 1. & poſt concil. Lateranẽ. ſub Alex. iij. par. 50. cap. 16. & cap. 1. com. tit. in 1. compila. vbi integrum decretum, & variam inſcriptionẽ inuenies.

Libertus a curia ſub quo iudice cognoſci debeat.

† Ex concilio Toletano 4. c. 73. & c. 4. concil. in 1. cõpilatio.

Non diſtinguitur ad quẽ ordinem fuerit ordinatus ſecundum Goff. licet Petr. diſtinxerat. Io. And.

Concor. ſ. in Authen. d' mona. in prin. & §. 1. colla. 1.

sunt. l. & j. inst. de succes. liber. §. sed nostra. Hic de rebus acquisitis occasione ecclesiæ, ibi de alijs. Vel hoc de manumissis ab ecclesia, vt quicquid acquirant, ecclesiis intelligant acquirere: illud à priuatis. Vel illi non habebāt consanguineos, illi sic. 12. q. 2. eps qui filios. & rō est 15. q. 3. pōtifices. & j. de test. c. cū in officiis. hoc est de iis q̄ intuitu ecclesiæ data sunt, & pro remedio animarū defunctorū: vt ibi dr̄, & in c. pontifices. Illud verius credo q̄ hac cōditione isti manumissi fuerūt. Si vero simplr̄ libertati sunt donati: tunc liberum est eis facere qđ voluut. j. eod. c. eo libentius.

a ¶ *Ecclesiā.*] id est, plātum: quia ei præcipue tenenť. cum sit caput. s. de ver. sig. c. cum clerici. secus est de aliis singularibus personis. 12. q. 2. qui manumittitur. c. octaua discussio. & c. eps qui mancipiū. sed ꝫ ecclīsm testificari non potest, cū sit patrona: nisi ipsius edicti venia impetrata. C. de in ius voc. l. 2. & c. prædi. qui manumittitur. aliàs in seruitutē rediguntur: vt dicit hic, & c. qui manumittitur.

b ¶ *Meruerunt.*] id est, acceperūt. vel intellige proprie: quia ipsi libertatem meritis suis acceperunt. 12. q. 2. si quos de seruis.

¶ Quibus (sicut cæteris ecclesiæ libertis) accusandi vel testificandi aduersus ecclesiam[a], aditus præcludatur; ad quod si aspirauerint, non solum libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturę, sed necessitate temporis meruerunt[b].

¶ Ex concilio apud Alichi. †

¶ *Dominus in seruo quem manumittit, potest spirituales operas retinere.*

CAP. IIII.

NVllus†: & infra. ¶ Si quis de seruis suis quemquam donauerit libertati, & ipsum in presbyterum fecerit ordinari, ille autem postea in superbiam elatus, domino suo canonicas[c] horas psallere noluerit, accusatus[d] apud episcopum, qui ordinauerit eum, degradetur[e].

¶ Alexan. iij. archiepiscopo Turonēsi.

¶ *Spurij vel serui, ordinari non debent.*

CAP. V.

COnsuluit†: & infra. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod neque spurios[f], neque seruos[g] ordinare debes: & si memor es, in consecratione tibi dictum fuit, vt dō†ne quemlibet seruilis conditionis ad ordines promouere præsumas.

NVllus.] CASVS. Si aliquis seruum suū donauerit libertati, & eū fecerit in presbyterū ordinari, & ille postea in superbiā elatus dn̄o suo noluerit canonicas horas celebrare, accuseť ad epm̄ suum, & degradeť. No. in manumisso operas spirituales posse retineri. Nota aliquem per ingratitudinem ad pristinum statum reducendum.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. contrarium, & soluit.*

c ¶ *Canonicas.*] arg. q̄ Dn̄s posset retinere operas spirituales in eo quē manumittit ad clericatū. arg. contra. 54. dist. quicunq;. illud intellr̄ de obsequio tēporali, qđ retineť in eo q̄ manumittiť nō ad ordines: sed vt laicus remaneat, & istud de obsequio spirituali: qđ non prohibetur, immo licitum est[i]. 54. dist. frequens. in fi.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

d ¶ *Accusatus.*] Sed qualiter ꝫ istum agiť? ciuiliter an criminaliter? Si criminaliter, & Dn̄s non probet: qualiter punietur Dominus? Potest dici q̄ accusatus non punitur proprie, quia Dn̄s non accusat, sed potius agit, vt in seruitutē redigatur. arg. C. de eden. l. qui accusare. vel si via vt proprie teneatur, accusator punietur pro motu iudicis si defecerit in probando: & obligabit se ad extraordinariam pœnam. j. de accu. c. super his.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, circa quod ponit sex opin. & tertiam approbat.*

e ¶ *Degradetur.*] 54. dist. ex antiquis. & c. frequens. contra: vbi dr̄ q̄ sacerdos factus remanet liber. sup hoc varij varia dixerunt. quidā dicunt q̄ istud corrigitur p̄ illa. vel dic q̄ illa cōtinent ius cōe: hæc specialia sunt in odium illorum qui promoti sunt vt seruiant in diuinis officiis. arg. j. eo. c. eo libentius. Melendus dixit, q̄ hoc Dominus dixit in pacto vt redigeretur in seruitutem, nisi ministraret dominis suis diuina. H. dicit, q̄ intelligiť de seruo prælati. Vel posset dici, vt quidā dicunt, q̄ libertas est res spiritualis: & ideo potest venire in commutatione cum alia re spirituali. j. de re. permu. ad quæstiones. Hug. dicit q̄ hoc cap. non tenet. verior videť opi. Melendi, qui dicit q̄ eo pacto vel conditione liber factus fuit & ordinatus, vt seruiret dominis suis in diuinis, aliàs in seruitutē redigatur. & facit pro hoc j. eod. c. eo libentius. & est arg. q̄ si Domino ignorante seruus sacerdos factus fuerit, debet reddi Domino vt seruiat ei in diuinis. 54. dist. frequēs. ergo multo fortius debet ei seruire vbi eo pacto promotus est, vt dixi: quia maior contumacia præsumitur illius, & sic propter contumaciam, & quia fidem promissam non seruat, deponitur & redditur Domino, & nullo priuilegio clericali gaudebit vlterius, quo ad Dominum.

¶ Inno. iij. Variensi † episcopo.

¶ *Manumissus ab ecclesia vt fiat clericus, & ipsi ecclesiæ perpetuo seruiat in diuinis, ad aliam ecclesiam se transferre non potest: secus si pure fuerit manumissus. Vel sic: secus si fuerit manumissus vt seruiat. Ioan. Andr.*

CAP. VI.

EO† libentius: & infra. ¶ Adiecisti aliam quæstionem, an illorum filij, qui ecclesiæ seruili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ clericali; cum suorum conniuentia dominorum[h], vt† in eadem ecclesia debeant deseruire, assequentes propterea libertatem, post tempus ea relicta possint ad aliam se transferre? In quo credimus distinguendum, vtrum eo tenore[i] fuerint manumissi & obligati †ordini clericali, quòd manumittenti ecclesiæ dum vixerint, deberent impendere[k] famulatum in obsequiis diuinorum: & tunc transferendi se ad aliam, est eis licentia deneganda. vel manumissi extiterint absolute†: sicque libertatem habeant ad aliam[l] transeundi.

¶ Idem.

¶ *Ius quod est de seruo facto diacono, etiam de subdiacono debet intelligi.*

CAP. VII.

MIramur non modicum cum certū † sit in consti-

COnsuluit.] CASVS. Dr̄ in hoc canone q̄ episcop° nō ordinet seruos vel spurios: quin in cōsecratiōe cuilibet episcopo dicit: vide ne quemlibet seruilis cōditionis præsumas ad ordines promouere. Not. q̄ seruus vel spurius ordinari non debet.

f ¶ *Spurios.*] spurius est cui pater est vulgus[t] & sic non potest ostendere patrē: vel si ostēdit verecundum, ostendit quē habere non licet. ff. de sta. homi. l. vulgo. & isti illegitime nati promoueri non debēt. s. de fil. presby. c. 1. & vlt.

g ¶ *Seruos.*] 54. dist. c. 1. & s. eo. tit. per totū.

EO libētius.] Sunt duę partes. Secūda, ibi, In quo. Io. And.

CASVS. Aliquis seru° ecclesię filiū suū obtulit ipsi ecclesiæ: à qua libertatē fuit assecutus: vt in ipsa ecclesia dn̄o debeat deseruire in ordine clericali; quæriť verū post aliquod tēpus possit ecclesiā illam dimittere, & ad aliā se transferre? Papa hic distinguit verū eo tenore fuerint manumissi, & oblati ordini clericali, vt in ea dū vixerint debeant deseruire in diuinis officiis, & tunc ad aliam ecclesiam se transferre non possunt. vel verum absolute fuerūt manumissi: & tunc possunt licite ad aliam se transferre. No. q̄ quando libertas datur sub conditione vel tenore: tunc ille compellitur conditionem seruare.

h ¶ *Dominorum.*] 54. dist. c. 1. 2. & 3.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

i ¶ *Eo tenore.*] arg. ɔtra. 1. q. 2. q̄ pro. & s. eo. c. istruēdi. & j. dē pac. c. vlt. eo intuitu vel modo. nō enim fuit cōditio, sed modus ad quē seruandū teneť. s. eo. c. instruendi. & j. de pact. c. fi. arg. q̄ non fuit cōditio. ff. de tute. l. muro. §. sub cōditione. & j. de præb. c. significatū. ff. de ma. te. l. libertas. §. hæc scriptura. vel aliter sicut sponsalia possunt ꝫhi sub cōditione, vt q̄s fidem Christianā recipiat. 28. q. 1. nū oportet. vel vt corrigat vitā. j. de spon. c. inter opera. Itē potest aliquē manumittere vt ordinē recipiat: vt hic, & j. de cōd. appo. c. 2. libertas eīn res spiritualis est: & ideo pōt venire in cōmutatiōnē cū alia spūali: vt hic, & s. eo. c. nullus. & j. de re. pmu. c. ad qōnes.

k ¶ *Impendere.*] Immo si non impendunt, rediguntur in seruitutem. 12. q. 2. diaconi. & c. octaua discussio. & illud exaudias ſm hoc, & ſm distinctionē illius intelligas. s. eo. c. nullus. vt ibi dictum est.

l ¶ *Ad aliam.*] De licētia tn̄ epi, aliàs non esset q̄stio. Ex quo enim intitulati sunt in aliqua ecclesia, debent in ea ppetuo permanere. 96. di. sanctorū 21. q. 1. c. 1. s. de renū. admonet. & j. de pact. c. vlt.

MIramur.] Primo decise narrat factum. secundo diffinit, & soluit. Ioan. And.

CASVS. Aliquando serui ordinantur sine licētia dominorum suorum: quæsitum fuit à Papa qualiter isti sic ordinati debeant in seruitutem, vel nō debeāt reuocari? Papa miratur de hac quęstione cū certū sit in canonibus, qūo debeāt vel non debeant in seruitutem reuocari. verumtamē de ordine subdiaconali, cū de eo nulla fiat mentio in decretis, dicit q̄ ille ordo eodē priuilegio gaudet cū diaconali: quia licet olim nō reputareť sacer in ecclesia primitiua: tn̄ à tempore Gregorij & Vrbani, ſm moderna tempora sacer reputať. No. q̄ subdiaconatus & diaconatus simili priuilegio gaudent.

z ¶ *Autē*

Marginal notes: † Alibi: Alibi: Archi. — † Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. Burchard° libr. 2. cap. 214. Ivo par. 6. cap. 302. vbi habes integrū decretum. — † Cap. 5. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 26. cap. 19. — † Hæc admonitio fortassis in veterib° consecrationis pontificalibus habebatur: hodie nō extat. — † Præsertim si hoc fiat de auctoritate episcopi secūdū Philip qui hoc dicit: quia quidam dicebant ipsius consensum necessariū. Tn̄ hoc nō credit. Io. An. — † Variensi. — † Concor. l. fin. & de Bart. ff. de his quibus vt indig. & in Auth. quib. mod. na. eff. sui. § fin. & C. eo. l. 1. — † Cap. 14. eo. tit. in 2. compilatione. — † In codice Barbeq; eadem ecclesia, cum sunt debiti ... — † In omnibus manuscriptis legitur ... solo ... abundans ... — † Vide manumissiones ff. de inst. & ... l. libert. ... — † Aliū casum. — Libertas est spiritualis.

a ¶Antiquorum.] 54. dist. ex antiquis. c. frequens. & c. quis autem.
¶Glo. seq. tollitur per obiectionem decre. ex antiquis.
b ¶Mentio.] Vt patet in prędictis canonibus. 54. dist. ex antiquis. vbi nulla fit mentio de subdiacono expresse, sed de presbytero & diacono fit mentio expresse. de subdiacono & inferioribus officiis fit mentio non expresse, sed generaliter fit de subdiacono mentio in c. ex antiquis. ver. reliqua vero officia. Illa clausula respicit omnes post diaconū: quia secūdū antiqua iura, subdiaconalis ordo nō erat sacer, & ideo cōi iure censebatur cum inferioribus ordinibus in primitiua ecclesia. 60. dist. nullus in epm. & c. pced. in quibus ad honores prouehi phibentur oēs iferiores post diaconū: & ideo olim subdiaconus si promotus fuerat dño suo ignorante, reuocabatur in seruitutem. hodie vero cum diacono eodē priuilegio gaudet: vt si quis ignorante dño subdiaconus fiat, vicarium pro se prębeat: aut si non habet, ipse reddatur: hic cauetur de diacono, & idem iuris est de subdiacono per hanc decretalem.
c ¶Gregorii.] Constitutionem Gregorii habes 32. dist. ante triennium. & 28. dist. nullū.
d ¶Vrbani.] secundi scilicet vt 32. dist. erubescant. & illa iura. 61. dist. hodie correcta sūt: q̄a bñ pōt subdiaconus hodie eligi i epm. ī. de æta. & qual. c. a multis.

¶Alias, quomodo.

¶Et secundū hoc sunt exponendæ glo. & dicta doctorū antiquorū dicētiū, subdiaconatū non fuisse sacrum ordinē, id est, non reputabatur sacer. glossa sup. de æta. & qualit. c. à multis. & infra de bigamis. c. 2. verbo, sacros.

¶Vide l. idem Pomponius. §. item scribit. ff. de rei vendi. & in sti. de inge. §. 1.

¶Verbum, cessare, de eli in verustioribus co dicibus.

tutionibus antiquorum[a], quādo[†] serui in gradus ecclesiasticos ordinari, debeant in seruitutem, vel non debeant reuocari & infra. ¶De subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio[b] in patrum statutis expresse, videtur nobis, quod & is cum diaconali gradu, priuilegio gaudet eodem. Nam licet sacer ordo non reputaretur † in ecclesia primitiua: tamen à constitutione Gregorii[c] atque Vrbani[d] secundum moderna tempora, sacer gradus esse minime dubitatur.

¶Gregorius ix. archiepo Neapolitano.

¶*Natus ex patre seruo & libera matre, liber est, & licite promouetur.*

CAP. VIII.

Dilectus filius G. diaconus proposuit, quòd I. miles ea occasione, quod patrem ipsius hominem suum esse proponit (licet mater[e] sua, cuius debet imitari conditionem †, libera esse noscatur) ne promoueatur in presbyterum, impedire præsumit. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militem ab huiusmodi impedimento cessare[†] compescas.

Dilectus.] Primo ponit querelam. Secundo super ea dat iudicē. Secunda: ibi, Quocirca. Ioan. And.

CASVS. Ioannes miles impediebat G. diaconum ne ordinaretur in presbyterū, ea occasione, quia dicebat patrē ipsius diaconi hominē suū esse, quamuis mater ipsius libera esset. vnde ille diacon⁹ hoc proposuit corā Papa, vnde mādat Papa archiepo Neapolitano quatenus si prędicta vera sunt, ipsum militē cōpescat ab huiusmodi impedimento. Not. q̄ filius sequit̄ conditionē liberę matris.

¶Glo. seq. obiicit per leonem a diuisione, & sol. dupliciter.

e ¶Mater sua.] Si iste natus est de legitimo matrimonio, cōdicit illud decre. 32. q. 4. liberi dicti sunt. vbi dr̄ q̄ natus de legitimo matrimonio deteriorē partē sequit̄ semper: & hic dr̄, partus sequit̄ matrē. Si aūt dicis q̄ nō fuit natus de matrimonio: tūc sequitur conditionē etiā matris: vt ibi. & hic vr̄ idē. sed secundū hoc non pōt stare qd̄ hic dicit: q̄a si iste nō est nat⁹ de matrimonio legitimo, pmoueri nō pōt ad sacros ordines. ī. d̄ fil. psby. c. 1. & hic dicit q̄ in psbyterū ordinetur. Dico ergo q̄ iste erat natus de legitimo matrimonio. & tñ sequit̄ cōditionē liberæ matris. C. de rei ven. l. partū. & ff. de li. cau. placuit. & etiā ancillę si ibi nō est matrimoniū: vt ff. de sta. homi. l. lex naturæ. & c. illud intelligit̄ fm Lōbardā cōsuetudinē, quæ adhuc obseruatur in multis regionibus, vt partus sequat̄ deteriorē conditionem natus de matrimonio legitimo. Sed lex Romana aliud tenet, vt partus sequatur conditionē matris natus de legitimo matrimonio, vt dicūt leges pdictę. Vel cap. illud, liberi. pōt reduci ad ll. pdi. vt dicas ibi: deteriorē partē sequat̄, id est, debiliorē, s. fœmineā. nā sexus fœmineus debilis est: & ideo iste cū sit natus liber de libera matre, pōt pmoueri nō obstāte cōdictione militis. pterea cū iste iā esset diacon⁹, poterat in libertate remanere dato vicario, & sic dñs ipsum impedire nō poterat. 54. dist. ex antiq̄s.

¶Partus secundum leges Lombardorum sequitur deteriorem conditionem.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA, ORD. &c.

¶*Viso de obnoxiis cōditione seruili, videndū est de obligatis ad rōcinia secundū Gof. Et secundū eū rōcinia redditiones sunt rationū, & sunt rationum redditiones, quib⁹ est quis obligatus ex administratione reipublicæ.*

De hac materia habetur 51. et 53. et 56. dist. per totum, et ī. de temp. ord. ver. ex obligati. Ioan. And.

Magnus episcopus.] Sunt tres partes, quæstio & quæstionis rñsio, & responsionis approbatio. Secunda: ibi, Gratus. Tertia: ibi, Vniuersi. Ioan. And.

CASVS. Eps Augustesi. quæsiuit in concilio, vtrū pcuratores, actores, executores pupillorū, seu curatores debeant ordinari? Grat⁹ eps rñ. q̄ post officia sua deposita, & redditā rationē sui officij possunt ordinari, dummodo aliàs digni inuenti fuerint, sed non antequam liberati sint ab officiis suis: q̄a ecclesia infamat̄, cū postea conueniuntur super officiis suis, oēs dixerūt: Recte rñdit Sanctitas vr̄a, & ita est nostra sententia. Not. q̄ ordinandi liberi debent esse non solū à seruitute, sed etiam ab officiis secularibus.

TITVLVS XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

¶Ex concilio Carthag. †

¶*Obligatus ratiociniis, deposito onere & reddita ratione, ordinari potest, prius vero non.*

CAP. I.

Magnus episcopus August. dixit: procuratores[f], actores, executores[g], seu curatores[h] pupillorum si debeant ordinari. ¶Gratus episcopus dixit: Si post deposita onera & reddita ratiocinia[i], actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honore munerari †: si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, ecclesia infamatur[k].

¶Concilii Carthaginensis primum cap. à refert Burchard⁹ lib. 2. decreto. c. 36. Ioo par. 6. c. 137. & in 1. compilat. eo. tit. c. vnico. Gratianus dist. 54. c. 3. vbi falso tribuit concilio Maguntinensi. & est difficilis textus, ideo de quo dixi in notis huius capitis.

¶Iste prima duæ glo. seq. exponunt quid sit procurator, actor, & executor.

f ¶Procuratores.] Procurator dr̄ qui mandato dñi aliena negotia in iudicio administrat. ff. de procu. l. 1. alius dr̄ procurator ad negotia datus. ff. man. l. si remunerandi. §. 1. & specialis titulus est iste ad negotia, quia iste ad causas, ille ad negotia. actor constituitur à corpore vel vniuersitate. ff. quod cuiusque vniuer. l. 1. & debet constitui etiam cū decreto. & ad lites præsentes non ad futuras. ff. eo. l. item eorum. §. sed si ita.

¶Aliàs, numerari, pro promoueri.

g ¶Executores.] Qui mādata iudicū exequūtur, sicut sunt huiusmodi officiales dum tamen sæua præcepta non exercuèrint: quia illi promoueri non possunt. 51. dist. aliquātos. ita q̄ irregularitatem non contraxerunt.

h ¶Curatores.] Meli⁹ dixisset, tutores, p hoc qd̄ sequit̄, pupillorū: tutor enim dat̄ pupillo itra xiiij. ann. curator post xiiij. vsq; ad xxv.

¶*Glo. seq. distinguit: aut retinet officium, aut deponit. Primo casu aut obligatus est seculari personæ, aut ecclesiasticæ, cum deponit: aut ratiocinia sunt publica, aut priuata; & si priuata, aut mouetur quæstio, aut non. & si mouetur, aut de dolo, aut de culpa.*

i ¶Ratiocinia.] Ratiociniis obligatus alicuius secularis psonę nisi fuerit miserabilis cui obligatus est, & si in officio suo voluerit remanere, promoueri non debet. arg. 21. q. 3. c. 1. & 2. ī. ne cleri. vel mona. c. 1. & 2. & c. sed nec procurationes. Si vero ecclesiasticæ psonæ vel miserabili fuerit obligatus, etiā in officio suo perseuerans poterit pmoueri, si aliud nō obsistat. arg. 86. dist. peruenit. arg. 14. q. 7. in noua. 89. dist. indicatū. Si vero administrationē deposuerit cuiuscunq; negotia gessit, si ex ea obligatiōe remaneat obligatus, si publica sint ratiocinia pmoueri nō debet ante redditā raōnē. C. de episco. & cler. l. officiales. Si vero priuata, aut in ipsa pmotione mouetur sibi quæstio, aut non. si mouetur, aut prius mota est, distinguitur: aut conuenitur de dolo, vel de culpa tm̄. si de dolo vel pfidia, nō debet ante finē litis promoueri. arg. 21. dist. tāta Daniel. & 23. dist. illud. & C. de proc. l. reū. & in hoc casu potest intelligi hoc cap. & tñ debet taxari infra qd̄ tempus decidatur causa. arg. ī. de clande. despon. c. cū inhibitio. & ī. qui fi. sint legi. c. lator. & 5. q. 1. quidā. C. de inge. manu. l. diffamari. ff. de accu. l. cū Titia. Si de culpa tm̄ cōuenitur, promoueri pōt nō obstante reclamatione creditoris, cū lis suo marte currere possit vt prius, & etiā sub eodē iudice. ff. de iurisd. om. iud. l. cū quædā. & ī. de fo. cōpe. c. pposuisti. Si vero nec lis sibi mouet̄ nec mota est, nō obstante obligatiōe pmouet̄, nisi manifestū sit ipsū de dolo teneri. tūc enim eps ipsū ex officio suo repellere pōt, sicut quilibet criminosū. 6. q. 1. infames. Ala.

¶Supple, vel necesse habet. si est del gerenda administrationem per promo est ad illrisdum: & ab ordinibus perpetuo repellit. 10 loquunt. 51. dist. ingerunt. & 14 dist. quisquis. Ioan. And.

¶*Glo. seq. quærit, & soluit.*

k ¶Infamatur.] Quid si prohibente creditore fuerit promotus ad clericatum? Rñ. non deponetur propter hoc, sed bona sua cedent ei in solutum: quæ si nō sufficiant, eps ei tenetur qui abstulit ei occasionem.

sionem negotiandi. 88. dist. fornicari. & expone infamatur, id est, inde puniatur.

ADDITIO. Vel dicas quod non teneatur vltra id quod facere potest episcopus. j. de solu. Odoardus.

a ¶ *Nostra.*] Nam omnia nostra facimus quibus auctoritatem impertimur. C. de vete. iur. enucle. l. 1. §. sed neque. arg. j. de sen. excom. c. mulieres. Ber.

¶ Aliàs ita: Ideoque ista est nostra. aliàs ita: ideoque ista est vestra sententia sed ex manuscriptis constituimus.

¶ Vniuersi dixerunt: Rectè statuit Sanctitas vestra, ideoque † ita est nostra [a] sententia.

DE CORPORE vitiatis ordinan. &c.

¶ *Viso de impedimento obligationis ad ratiocinia, de impedimento corporis videndū est. Io. An.*

De hac materia habetur 55. distin. per totum & 49. distin. per totum.

TITVLVS XX.

De corpore vitiatis ordinandis vel non.

¶ Salernitano Archiepiscopo.

¶ Alexander tertius †.

¶ *Presbyter qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui episcopi, potest in suo ordine ministrare.*

CAP. I.

D *a presbytero.*] Ponit factū, de quo respondet illud aggrauans: ibi, *Respondemus.* Ioan. And.

CASVS. Quidā presbyter obtulit duellum cuidā aduersario suo, & oblatum ab eo suscepit. presbyter in illo duello partem digiti amisit: quærebatur vtrum possit celebrare in ordine sacerdotis? Respondet Papa quod cum ipse non amiserit tantum de digito, quin bene possit sine scandalo celebrare, vnde post peractā pœnitentiam, satis poterit cum eo misericorditer dispensare, vt in ordine suo ministret. Nota casum in quo eps potest dispensare.

¶ Cap. 1. est in 1. compil. habes etiam post concilium Lateranen. sub Alex. iij. par. 26. cap. 8. & quatenus ad duellū spectat vide quæ nouissimè diffiniuit concilium Tridenti. sessione 25. de reformat. ca. 19. adde d. Thomam, & ibi Caietanū 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg. & plenissimè per Ferdinandum Vasquium lib. 1. controuersiarū illust. c. 12. & c. 49.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

b ¶ *Suscepit.*] 52. dist. si quis post acceptum. contra. Sol. qui duellum suscepit, licet impune possit occidere, non tamen habet affectum vel propositum occidēdi, sed ius suum defendendi, non repellit ab officio suo, vel quod hic dicitur, est dispensatio, per illud verbū, misericorditer: ita tamen quod homicidiū vel mēbrorum truncatio non fuerit subsecuta: quia tunc dispensare nō posset. j. de cleri. pug. in duel. c. 1. sed de rigore iuris tales deponendi sunt, vt ibi.

¶ Cap. 2. est in 1. compilat. & post concilium Lateranen. sub Alex. iij. par. 40. cap. 1.

† Concor. l. imperiale. C. de nup. & l. fi. C. de do. inter vir. & uxo.

¶ Aliàs ita: De macula vero in oculo.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

D*E* † presbytero Campaniæ, qui duellū spōte obtulit, & oblatū suscepit [b], & in eo partem digiti amisit: Respōdemus, quòd cum ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solēniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam, cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare [c], licet eius excessus grauis admodum extitisset.

¶ Idem Cisterciefi. electo.

¶ *Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad episcopatum poterit promoueri.*

CAP. II.

CVm † de tua electione quæstio mota fuisset: & infra. ¶ Tibi quòd in oculo maculam habeas, & filius canonici [d] fueris, est obiectum. ¶ Vnde Cantuarieñ. archiepiscopo dedimus in mandatis, vt pro eo quòd canonici filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedat. ¶ De † macula vero, archiepiscopo prædicto mandauimus, vt cum consilio [e] suffraganeorum suorum, quod exinde sibi visum fuerit [f], exequatur †; in quo tibi ex maxima dispensatione curauimus prouidere.

¶ Clemens iij. Varieñ. episcopo.

¶ *Sectus in cunabulis, licite promouetur.*

CAP. III.

EX † parte Bartholomęi monachi petitorium fuit nostro apostolatui præsentatum, quòd cum ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodum sub regula & abbate deuote Deo militans, in diaconatus ordinem est promotus: & infra. ¶ Sane cum secundum statuta Nicæni [g] † concilij, illi ad clericatus ordinem prohibeantur accedere, & si etiam in clero fuerint, cessare debeant, qui seipsos sani absciderint [h], vel affectauerint, vt ab aliis abscindantur †, non credimus ei impedimentum afferre, quominus possit prouehi, qui in cunabulis sectus fuit; quia non videtur hoc eo tempore affectasse, quo iudicium [i] animi non habebat: præsertim cum in canonibus † Apostolorum [k] sit manifeste sancitū, quòd eunuchus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit: aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in episcopum promoueri.

¶ Idem Rauenna. Archiepiscopo.

¶ *Sacerdos qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credēs inde mereri, de dispensatione episcopi suum officium præter altaris ministeriū poterit exercere.*

CAP. IIII.

SIgnificauit † nobis R. archipresbyter sancti Stephani,

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

f ¶ *Visum fuerit.*] Ita quod idoneum sit & iustū, quod eis videbitur. j. de electio. c. causam. & ff. loca. si in lege. & ff. de oper. liber. c. si libertus. Itē pone quod habeat vnū oculum maiorem alio: numquid remouebitur propter hoc? videtur quod non. ff. de ædil. edict. qui clauum. §. 1. & hic non determinat quid facere debeant, vnde arbitrio istorū relinquitur. j. de offic. iudi. deleg. c. de causis. & ff. de iur. delibe. l. 1. §. 1.

¶ Quod importent hæc verba, prout tales vide hæc notabilia, vide in ... dam. ff. de leg. 2. & l. fi. de usufr. l. fi. tit. ff. de leg. 3.

E*X parte.*] Primo ponitur monachi petitio. Secundo: ibi, *Sane.* responsio, arguendo à prohibitis. Secundo à permissis: ibi, *præsertim.* Ioan. And.

CASVS. Quidā monachus Bartho. nomine ī cunabulis sectus fuit. postmodum fuit ordinatus in diaconum: quæritur an possit vlterius ad maiores ordines promoueri? Rñdet Papa quod Nicęnum conciliū prohibet illos ad ordines promoueri, & si promoti sunt, debent deiici qui seipsos absciderunt, vel affectauerūt vt ab aliis abscinderentur dum tamen sani erant: sed qui in cunabulis secti sunt, bene possunt promoueri, quia cum iudicium animi non habeant, affectare non possunt vt ab aliis abscindantur. Et in canonibus Apostolorum legitur, quod si quis per insidias eunuchus factus sit, vel ita natus, vel in persecutione ei virilia amputata sunt, si aliàs dignus est, pōt fieri eps. Not. quod non potest promoueri qui se abscidit. Itē qui nolens vel ignoranter absciditur, promoueri potest.

¶ Cap. 1. est in 1. compilatione.

g ¶ *Nicæni concilij.*] 55. dist. si quis per ægritudinē. & c. si quis à medicis.

¶ Concilij Nicæni c. 1. ...

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem, quæ est ratio quare si abscindentes, &c. Ioan. And.*

¶ Facit l. ... & quod ... not. ff. ... lib. & post. & l. ... ff. de verb. sig.

¶ Cano. 21. eisdem ... quibus vtitur hic Papa.

h ¶ *Absciderint.*] ex indignatione, scilicet nulla causa superueniente. 33. dist. maritū. quia si ex causa superueniente hoc fecit, puta timore lepræ, nō imputatur. j. eo. c. ex parte. & ideo isti ordinari prohibentur, qui sani se abscindunt, quia quasi homicidæ sui ipsius iudicantur. & Dei conditioni inimici. 55. distinct. si quis absciderit. & quia præsumitur, quòd omne turpe in alium faceret, qui hoc in seipso ausus est attentare. ff. de ædil. edict. l. cum autem. §. excipitur. sed quare aliquis iniicit sibi manus, cum membrorum suorum nemo sit dominus? ff. ad leg. Aqui. liber homo. religione enim & non ferro quærenda est castitas. 23. q. 5. tunc saluabitur. ad si. argum. j. cap. proxi. & quod dicit, affectauerint, vt ab aliis, & c. intelligas cum effectu: quia cogitationis pœnam nemo meretur. de pœn. distin. 1. cogitationis.

¶ Idē Innocentius ... epistola ad Felicē Nucerianū episcopum c. 1. refert Burchardus li. 2. c. 14. ... concordat cum aliud Nicænum c. 1. sed hic addit ... ...

c ¶ *Ministrare.*] j. de cleri. ægro. c. presbyterū. contra. hic non fuit debilitas vel deformitas: ibi fuit. sic j. eod. c. vlt.

C*Vm de tua.*] Primo ponit duos obiectus contra electum; secūdo: ibi, *Vnde,* circa vtrumque prouidet. secunda: ibi, *De macula.* Io. An.

CASVS. Quidam electus fuit in episcopū, opponebatur sibi quod habebat maculam in oculo, & quod non erat legitimus. mandat Papa quod dispensetur cum eo in vtroque. Not. quod enorme damnū corporis impedit promouendum.

d ¶ *Canonici.*] De concubinatu, & ideo contra ius cōe. j. de ele. c. cum in cunctis. vnde sequitur ex multa dispensatione.

e ¶ *Cum consilio.*] Ergo isti suffraganei delegati esse censentur. arg. 50. dist. studeat. sine quorum cōsilio super macula illa nihil disponere debet: aliàs non valeret. j. de elect. c. cum in veteri.

i ¶ *Iudicium.*] quia ætas illa nescit quid videat. C. de fal. mone. l. 1. & 3. q. 7. infamis. §. tria.

k ¶ *Apostolorum.*] 55. distin. eunuchus.

S*ignificauit.*] In prima factum. in secūda cōditionale mandatum. secunda: ibi, *Quocirca.*

CASVS

CASVS. Quidam presbyter credens se obsequiũ præstare Deo, fecit sibi amputari virilia: dicitur q si dignus est aliàs, dispensari potest vt in officio sacerdotis præter officium missæ ministret. Nota qui se abscidit, promoueri non potest.

a ¶ *Obsequium.*]Sed in hoc displicuit: quia nõ ferro, sed religione quærenda est castitas. 33. q. 5. tũc saluabitur. to fi. & s. c. proxi.

b ¶ *Virilia.*]Talẽ appellat lex morbosum. ff. de ædil. edi. l. finalẽ. arg. 55. dist. si quis absciderit. & etiã homicida reputat. 55. dist. q partẽ.

¶ *Glossa sequens rect. per q. quod sit sacerdotale officium.*

c ¶ *Officium.*]sicut baptizare, poenitentiam dare, & alia officia pter officium missæ, & alia similia quæ solis sacerdotibus sunt concessa. 56. q. 1. adijcimus. de conse. dist. 4. constat.

¶ *Glo. seq. rect. per quæstionem.*

d ¶ *Nostra.*] Et ita dispensatio est: quia deponi debet qui iniusto errore superat' seipsum absciderit. 55. dist. si qs absciderit. & c. qui partem, 33. distin. maritum. nõ enim licet alicui seuire in corp' suũ, cũ nemo sit dñs membrorũ suorũ. ff. ad leg. Aquil. l. liber homo. i. rñ. & sic i hoc casu põt dispensare eps cũ dicat auctoritate sua: qd credo etiã sine auctoritate dñi Papæ in alijs amissa.

quòd B. presbyter (credens se obsequium[a] præstare Deo) fecit sibi virilia[b] amputari: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si iam dictum presbyterũ aliàs Deo† dignũ inueneris, ei sacerdotale officium[c], absq; altaris ministerio auctoritate nostra[d] fretus & tua, prout videris expedire, concedas.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Sacerdos, qui ex iusta causa fecit sibi virilia abscindi, potest vt prius sacerdotale officium exercere.*

CAP. V.

3) EX[†] parte M. pſbyteri fuit propositũ, quod cum sibi sentiret lepræ[e] periculum imminere, de consilio medici, virilia fecit sibi abscindi, vt posset à tam graui † infirmitatis[f] vitio liberari. & infra. ¶ Quoniã igitur canones sanctorum patrum, hunc[g] à sacri altaris ministratione nõ prohibent, Mandamus, quatenus si est ita, & memoratus M. est aliàs idoneus, vt sui ministerij officium exequatur[h], liberã ei tribuas facultatem.

¶ Idem Milites. † episcopo.

¶ *Mutilatus manu, si promotus fuerit in abbatem, ab abbatia deponitur.*

CAP. VI.

EXposuisti[†] nobis, quòd prædecessor tuus H. in abbatẽ promouit, nesciens quòd ipse esset manu[i] altera mutilatus: & infra. ¶ Nos igitur fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd cum pro tam enormi[k] defectu[l], ad sacros non possit ordines promoueri[m], & in promotione sua id tacuerit[n] fraudulẽter, ab abbatiæ officio est non immerito amouendus.

¶ Honorius tertius epo Engolismen. †

¶ *Carens vngula pollicis, cummodo sit fortis in pollice, licite ad sacerdotium promouetur.*

CAP. VII.

THomas monachus proposuit, quòd cum in annis puerilibus esset constitutus, quædã barra ferrea super dextræ suæ pollicem, fortuito casu cadens, vngulam auulsit ab eo. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipso potẽs, & aliud canonicum non obstat, propter deformitatem[o] huiusmodi, non dimittas, quin eum ad ordinem promoueas sacerdotis.

TITVLVS XXI.

De bigamis non ordinandis.

¶ Ex concilio Aurelianensi †.

¶ *Breue est.*

Marginal notes: † Cap. 1. & dicitur in 3. compilatione. — † Aliàs, à tam graui infirmitatis vitio. — † Militen. — † Malum. — † Cap. 2. eo. tit. in 3 compilatione.

3) EX parte M.]In prima, querela pſbyteri. in secunda, prouisio: ibi, *Quoniam.*

CASVS. Quidã presbyter sentiens sibi lepræ periculum imminere, fecit sibi pscidi virilia. quærit an possit in officio suo ministrare? Rñdet Papa q si ita est, & aliàs idoneus est, exequendi officium suum liberam habeat potestatem. Not. q si aliquis absciderit seipsum iusta de causa, nõ efficitur irregularis, nec eius promotio vel officium impeditur.

e ¶ *Lepra.*]quæ expellit hominem à cohabitatione aliorum. 33. q. 2. hoc ipsum. & j. de eccle. ædi. cap. cum dicat Apostolus. & j. de cleri. ægro. c. tua nos.

¶ *Glo. seq. notat à contrario, rationem reddit, signat contrariũ, & soluit.*

f ¶ *Infirmitatis.*]Sec' si ex indignatione. 55. dist. si quis absciderit. c. qui partem. & c. 2. qui se vel obtentu religionis. s. c. proxi. Et est ratio: q2 eunuchos volũtarios diligit Deus, & nõ ex necessitate factos. 33. q. 5. tunc saluabitur. 55. dist. si quis per ęgritudinem. quia nemo est dominus membrorum suorũ. ff. ad leg. Aquil. l. liber homo. & ff. de pecu. l. deposui. §. Stichum. arg. j. ff. de pecu. l. sed & si damnum. §. si ipse. hoc tantum ei liceret, q dñs serui propter hoc damnum nihil de peculio serui deducit. Vinc.

g ¶ *Hunc.*]scilicet qui à dominis, vel à medicis, vel à barbaris sectus fuerit. 55. dist. si quis à medicis.

h ¶ *Exequatur.*]Et ad superiores promoueat ordines. 55. dist. si qs à medicis. & de iure cõi sine aliqua dispensatione per ista pdicta.

EXposuisti.]Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Nos igitur.* Ioan. And.

CASVS. Quidam promotus fuit in abbatẽ, qui carebat altera manu. consultus Papa rñdet q cum ipse pro tanto defectu non possit ad sacros ordines promoueri, si ipse hoc tacuerit in sua promotione, ab officio abbatiæ debet ppetuo remoueri. Not. q abbas ad sacros ordines promoueri debet.

¶ *Glo. seq. rect. per q. quid si amisisset digitos. quid si dentem.*

i ¶ *Manu.*]Idem esset si amisisset digitos, pp quos impediretur ad frangendum Eucharistiam. j. de cle. ægro. c. presbyterum. & ff. de ædil. edict. l. idem Offilius. Secus si impediretur per amissionẽ digiti. s. eod. c. 1. sed propter carentiam dentis non impediretur, nec dicitur morbosus. ff. de ædil. edict. l. cui dens[a].

k ¶ *Enormi.*] secus si pro minori. s. eod. c. 1. & 2.

l ¶ *Defectu.*]id est, irregularitate.

m ¶ *Promoueri.*] Quia abbas debet esse sacerdos: vt s. de æta. & qualitate. c. 1.

¶ *Glo. seq. alleg. 3. concor. quarto, & quæstionis dubium aperit. ponit op. io, & sol. contrarijs respondendo.*

n ¶ *Tacuerit.*]Ordinandus enim impedimẽtũ suũ tenetur pdere. 50. dist. ex pœnitentib'. & 56. dist. quia simplr. & 54. dist. in. si seruus. Sed quare iste remouet ab abbatia? si dicis pp irregularitatẽ, cõdicit s. de æta. & quali. c. tuam. & 16. q. 1. legi. & 50. dist. accedens. arg. Dixit Io. q potius remouet pp scandalũ q pp irregularitatem, qd nõ credo, immo irregularitas sufficit ad remotionem, & quia hoc tacuit fraudulenter, & abbates de iure debẽt ad ordines pmoueri. aliàs si culpa sua ipediunt, repellunt. s. de æta. & quali. c. 1. & c. illud accedens. nõ dicit q ille sit abbas, sed solicitudinẽ in monasterio debet habere, puta syndic' vel cellarius, potius ad laborẽ q ad honorẽ. Decre. illa, tuã. quæ vt 3ria, loquit de dispensatione pp necessitatẽ. Quòd abbas talis debeat esse sacerdos, est arg. s. de elect. ne p defectu. ibi æquiparatur regularis & cathedralis ecclesia. vnde vr q sit nomen honoris, & nihilominus oneris & laboris. vnde dicit Grego. Omne enim qd hic eminet plus afficit mœrorib' q honoribus gaudet. 23. dist. nerui.

THomas.] Primo ponit monachi casum. Secundo conditionale mandatum: ibi, *Quocirca.* Ioan. And.

CASVS. Thomas monachus dum esset in annis puerilibus constitutus, quædam barra ferrea casu fortuito cecidit sup pollicem dextrę manus ipsius, ita q vngulã auulsit ab eo. dubitabatur vtrum posset ad sacerdotiũ promoueri? Rñdet Papa, q si potens est in ipso pollice ad frangendũ Eucharistiam, & aliud canonicum non obstat: pp talem deformitatem non debet impediri, quominus possit ad sacerdotium promoueri. Not. q parua deformitas non impedit promotionem.

o ¶ *Deformitatẽ.*]Modica enim deformitas nõ impedit: qualis hic fuit s. eod. c. 1. si enim magna esset deformitas, vt totum digitũ vel pollicẽ pdidisset, non pmoueretur. j. de cle. ægro. c. pſbyterũ. De huiusmodi deformitatibus not. ad intelligentiã huiusmodi tituli, q quidã sunt corpore vitiati sponte, quidã casu. si sponte, distinguo, aut nulla iusta causa interueniente, & tunc ordinandus repellitur, & iam ordinatus deijcitur. 55. dist. qui partẽ. & c. si quis à medicis, & 33. dist. maritũ. Aut iusta cã interueniẽte: tũc nõ prohibet ab ordine, puta timore leprę, vel aliqua consimili causa. s. eo. c. ex parte. 2. nisi generet deformitatẽ: quia tunc in omni casu repellit. arg. 55. dist. lator. & c. si euãgelica. & s. c. pxi. Si casu i magnis mẽbris, siue corpulentia siue dignitate repellit & deijcit, si deformitatẽ generet. 55. dist. si euãgelica. in paruis vero mẽbris nõ ipedit si deformitas modica sit, & sine culpa sua vt hic[a]. si vero culpa sua in talẽ modicã deformitatẽ incidit, de misericordia etiã tolerat. s. eod. c. 1.

Marginal notes: a Adde q dicat morbosus. l. 1. §. 1. gl. morbi. ff. de ædil. edicto. & l. quæsitũ. §. 1. ff. de ea. tit. — † Engolismẽ. — † Engolismẽ. — Intellectus c. tuam. de æta. & qualit. — † Concilio Aurelianẽ. sub. 3. c. 6 idẽ concilio Arelatense 4. c. 3. quib' locis eadẽ est sententia, sed diuersis verbis conferunt. refert Burchard'. lib. 2. c. 33. suo par. 6. c. 114. & 6. [illegible] eod. tit. in 1. compilatione. concordat cõcilii Tridenti. sessio. 23. in decreto de reformat. c. 17. — a Facit l. si mora. cũ gl. ff. [illegible]. & l. qua actione § fin. ff. ad l. Aquiliam.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

¶ *Quid inter cæteras irregularitates bigamia non modica reputatur, ideo, &c. Ioan. And.*

De hac materia habetur 26. dist. & 34. cap. si quis de laicis. §. quid er go. vsque ad fi. dist. & 77. dist. c. quicumque. & 28. q. vlt. per totum. & repetitur in 6. Ant. de But.

V *T bigami.*] CASVS. Bigami & solénniter pœnitentes, & mariti repudiatarum, ad sacerdotiũ promoueri nõ possũt, vt hic dicitur. Not. q̃ bigamia & solẽnis pœnitẽtia impediunt promotionem.

a *Vt bigami.*] supple, statuimus, ꝓpter illud verbũ bigami, & repudiatarum mariti, solum facit ad titulum.

Spaletan. Valent. Spalensia. Spoletan.

b *Pœnitentes.*] Solẽniter. 50. dist. c. ex pœnitentibus. 61. dist. non promoueantur.

c *Non ascẽdant.*] Propter defectum sacramẽti. j. eo. c. debitũ. vbi de hoc sacramẽto tradit.

Cap. j. eo. tit. in 4. compilatio.

S *Vper eo.*] Primo recitatur consultatio. Secundo datur r̃sio: ibi, *Respondemus.* Ioã. And.

CASVS. Quidã bigami promoti fuerunt ad sacros ordines, quærebat an debẽt in suis ordinibus ministrare? Respõdit Papa, q̃ ordinatores eorũ priuãdi sunt potestate ordinandi, &

1. ad Timoth. c. 3.

CAP. I.

V T bigami, pœnitẽtes b, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non ascẽdãt c.

Lucius iij. Spal. archiepiscopo.

Cum bigamo qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur: & ordinator priuabitur potestate ordinandi, nisi cum eo fuerit dispensatum.

CAP. II.

S Vper eo quod tua fraternitas de bigamis requisiuit: Respondemus quòd ordinatores eorum, potestate & officio ordinandi, & ordinati si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideo sunt priuandi, quia in bigamis contra Apostolum dispensare non licet, vt debeant ad sacros ordines promoueri: vel in eis si promoti fuerint remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, vt ordinandi potestate & officio non priuetur.

ordinati ad sacros ordines non debent in ipsis ordinibus remanere: quia cõtra Apostolum cũ bigamis dispensare non licet, tamẽ cum ordinatoribus dispensari potest, vt potestate ordinandi non priuentur. No. q̃ ep̃s cum bigamis dispensare non potest.

d *Bigamis.*] scilicet ordinatis.

e *Et officio ordinandi.*] id est, priuandi sunt potestate & officio cõferendi similes ordines. sic j. de tẽpo. ord. c. litteras. & c. dilect⁹.

Glossa sequens ponit quinque modos quibus quis dicitur bigamus.

Bigamus quot modis q̃s dicatur. adde Soul. [illegible]

f *In bigamis.*] vere vel interpretatiue. vnde dicit̃ bigamus qui castitatẽ promissam violat. 27. q. 1. quotquot. Itẽ qui contraxit cũ vidua vel corrupta. 33. dist. maritũ. & j. eo. c. debitũ. & c. à nobis. Item qui vnã de facto, & alteram de iure habuit diuersis temporibus. j. eo. c. nuper. Item qui sciẽter cognouit vxorẽ adulterã. 34. distin. si cuius. & c. si laici. isti omnes bigami reputantur interpretatiue quantũ ad legẽ promotionis. Quidã vero ꝓp defectũ sacramẽti, vt mariti viduarũ, & corruptarũ, & qui sciẽter cognouit vxorẽ adulterã. Alij vero non ꝓp defectum sacramenti, sed propter affectũ intentionis cũ opere subsecuto: vt c. nuper. & c. à nobis. Item ille vere dicitur bigamus qui diuersis tẽporibus successiue habuit vxores duas. 26. dist. deinde. & c. acutius. & isti non promouentur propter sacramenti defectum, de quo dicet̃ j. eod. c. debitum.

Glo. seq. signat contrariũ decret. lector. ponit 4. opiniones. demũ soluit.

Cum bigamis an possit dispẽsari, anceps quæstio, de qua elegan ter Scotus lib. 4. sent. dist. 27. q. 3. arti. 3. vbi hæc omnia illustrat.

g *Dispensare.*] Sed cõtra 34. dist. lector. ibi dispensat̃ vt bigamus subdiaconus fiat, sed ibi ostendit M. q̃ liceat Papæ aut alijs ep̃is, scilicet, dispensare cũ bigamo vsq; ad subdiaconatũ, & non supra: quod non est cõtra Apostolũ p hoc cap. Prohibitio Apostoli est dẽ diacono, presbytero, & ep̃o, & nõ de alijs: quia subdiaconatus nõ erat adhuc sacer ordo. R. dixit quòd Marcellus Papa retulit se ad statũ primitiuæ ecclesiæ, in quo subdiaconatus non erat sacer ordo. 60. dist. nullus. Quidã dicebãt q̃ ep̃i olim poterant dispensare cũ bigamis in ordinibus maioribus hac rõne, quia ep̃i dispensant cũ criminosis. j. de iud. at si clerici. & tamen Apostolus prohibuit criminosum ordinari. 25. distinctione §. nunc autẽ. nec tamen dicunt̃ facere cõtra Apostolũ, & sic eadẽ rõne cum bigamo. quorũ opi. reprobat̃. j. eo. nuper. & c. à nobis. H. dixit q̃ ep̃i dispẽsare nõ poterant cum bigamo vel viduarum marito. arg. 50. dist. nõ confidat. cuius opi. confirmat̃ p illa c. nuper. & à nobis. Io. voluit dicere q̃ Papa non posset. Quod dicit R. & H. verissimũ vr̃: quia licet dispensetur cũ criminosis, non tñ sequit̃ q̃ cum bigamo, & illa est ratio, quia criminosus post peractã pœnitentiã restituitur vr̃ in pristinum statum, & incipit esse quod nõ fuit. 50. dist. ferrum. & c. ponderet. & c. dño sancto. Et ideo cum talibus dispensat̃. sed bigamus non ꝓhibetur promoueri ꝓp crimen, sed ꝓp sacramenti defectũ. j. eo. debitum. & 26. dist. acutius. quia carnẽ suã diuisit in plures ab vnitate recedendo. sed illud sacramentum amplius restitui non

Exponit, id est, non reputabat, vt paulo post dicam.

potest, per aliquã satisfactionẽ, cum non sit crimen. & hoc considerauit Apostolus cũ dixit, nõ bigamũ. & aliud ↄsiderauit cũ dixit, nõ criminosum: quia in criminoso cõsiderauit indignitatẽ psonæ, propter crimen, etiam quo purgato nõ prohibuit dispensationem. Sed ille defectus sacramenti non potest purgari, nec a baptismus tollat illã irregularitatẽ. 26. dist. acutius. ꝓp quod videtur quòd Papa nõ possit dispensare cum bigamo ꝓp eandẽ rõnẽ: quia ꝓpter dispensationẽ Papæ non restituit sacramentum vnitatis, cum nec posset. nam cum Deus cætera possit, virginẽ tñ post ruinã suscitare non potest. 32. q. 5. si Paulus. & idẽ dicit Imperator. C. de rap. vir. l. vnica. circa prin. item dispensare nõ potest cum monacho vt proprium habeat, vel continentiam abijciat. j. de statu mona. c. cum ad monasterium. multo minus vr̃ dispẽsare posse cum bigamo. Vnde opi. R. bona est: & licet ipse H. dubitet, vr̃ tamẽ cõsentire, ne videat̃ diminui potentia Papæ, q̃ possit dispẽsare cum bigamo. Tamen hoc quod dicit̃, bigamus in quocumq; ordine ordinet̃, recipit ordinẽ. arg. 50. dist. quicumq; pœnitens. per qd̃ cap. vr̃ q̃ cum bigamo dispensare possit. Sed illud tantum intelligitur de minoribus ordinibus.

a Vide Scotum. lib. 4. sen. dist. 27. q. 3. art. 2.

b Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.

[illegible]

Celestinus tertius.

Bigamus vxore viuente vel mortua, non ordinatur.

CAP. III.

D E bigamis presbyteris, & viduarum maritis, idem sancimus omnino, vt nec viuentibus vxoribus, nec defunctis k, ad diuinorum debeant celebrationem admitti; maximè cum à doctrina sit Apostoli, & institutionibus ecclesiæ alienum.

Innocen. tertius Ratispa. episcopo.

Qui mortua vxore promotus ad sacros, cum secunda de facto contraxit & cognouit, bigamiæ pœnam incurrit, licet non sit bigamus.

CAP. IIII.

N Vper à nobis: & infra.

Cap. 1. eod. [illegible]

h *Sacros.*] Diaconatum & presbyteratum, qui duo tantum sacri fuerũt secundum antiqua tẽpora. 60. dist. nullus. hodie idẽ est de subdiaconatu. j. de ætа. & quali. c. à multis. & j. de ser. nõ ordi. c. miramur. vbi dr̃ q̃ eodem priuilegio gaudet cum diacono.

i *In ordinatorẽ.*] Cum quo potest dispensari. per hoc patet q̃ non cum bigamo ordinato vt remaneat in ordine, vel vt promoueatur: quia quod de vno conceditur, de altero denegatur. 25. dist. qualis. & j. de præsump. c. nonne.

D *E bigamis presbyteris.*] De facto post bigamiam ordinatis.

CASVS. De presbyteris bigamis & viduarum maritis idem iuris est quantum ad promotionẽ. quia cõtra Apostolũ ordinari nõ debẽt. No. q̃ bigamus est ipso iure suspensus à diuinis officijs.

k *Nec defunctis.*] Et ita illud impedimentum nõ potest purgari per mortẽ vxoris: quia nõ matrimonij vinculum, sed irregularitas contracta ex carnis diuisione est impedimento, & illa non tollitur per mortem vel pœnitẽtiam. 26. dist. vna. & c. acutius. nec per baptismum: vt in c. prædicto.

[illegible]

N *Vper à nobis.*] Primo ad casum propositum allegat pro vna parte. Secundo pro cõtraria. Tertio solut. Secũda: ibi: [*Licet.*] Tertia ibi: [*Nos autem.*] Ioan. Andr.

CASVS. Quidã dum erãt in laicali ordine constituti, cõtraxerunt matrimoniũ. postmodum mortuis vxoribus facti sunt clerici, ꝓmoti fuot ad sacros ordines. demũ contraxerunt secunda matrimonia. quærit̃ vtrũ cum talibus clericis qui taliter contraxerunt, possit dispensari vt in ordinibus suis remaneant, vel ad superiores possint promoueri? & primo ostendit q̃ tales bigami sint iudicãdi. in matrimonijs enim cõtrahẽdis nõ attendit̃ iuris effectus, sed animi destinatio. Vnde qui duas habet simul vxores, infamia notatur: quod partim ad factum cõuenit retorqueri: sicut legit̃ de presbytero qui cõtraxit matrimoniũ: qui ꝓp hoc non legalibus nuptijs dr̃ detineri: quod ad factum refert̃, non ad ius: eadem rõne tales de quibus est quæsitũ, debent inter bigamos reputari. In contrariũ vr̃ q̃ non sint bigami reputandi: cum opinioni sit veritas præferenda. si dicamus istos bigamos, secundum hoc sequit̃, q̃ ille qui nullã habuit vxorẽ, esset bigamus reputandus: vt si quis de facto contraheret cum diuersis, cum quibus de iure non posset contrahere. Rñdit Papa q̃ cum huiusmodi clericis tanquã cum bigamis dispensari non potest, licet in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectũ intentionis cum opere subsecuto: quia quantũ in ipsis fuit, secunda matrimonia contraxerunt. No. q̃ infamis dicitur, qui simul duas habet vxores. Item not. q̃ opinioni veritas præfertur. Item reputatur bigamus qui bigamus non est quo ad promotionẽ. Item voluntas sine effectu pu-

ctu ponitur: quia processit ad effectum.

a ¶ *Tertium.*] Alij duo soluuntur. j. de sen. excom. c. nuper.

b ¶ *Matrimonijs contrahendis.*] illicitis & prohibitis.

¶ *Glos. seq. alleg. concor. quibus quandoq; plus effectus consideratur, quandoq; plus factum.*

¶Tertius [a] articulus videbatur habere non modicum quæstionis: quoniam cum in matrimoniis contrahendis [b], non iuris effectus [c], sed animi destinatio attendatur: vnde illum comitatur infamia, qui duas simul habet vxores [d]: quod partim ad factum [e] conuenit retorqueri: sicut in canone legitur, de presbytero, qui non legalibus nuptiis [f] detinetur: eadem censura tales [g] videntur [h] inter bigamos reputandi: Licet obuiet ex aduerso quod opinioni sit veritas præferenda: & quod iuxta præmissa, qui nullam vxorem habuit, foret bigamus reputandus; quod contingeret, si quis de facto contraheret cum diuersis, quibus de iure non posset matrimonialiter copulari. ¶Nos autem in hac quæstione taliter respondemus, quod cum huiuscemodi clericis, qui quantum in ipsis [i] fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter coniunxerunt, tamquam [k] cum bigamis [l] non liceat dispensari, licet in veritate bigami non existant: non propter sacramenti defectum [m], sed propter affectum † intentionis cum opere subsecuto.

¶Idem Meten. episcopo.

¶*Qui contraxit cum virgine, licet prius ab alio fuerit desponsata, bigamus non censetur.*

CAP. V.

DEbitum † pastoralis officij: & infra. ¶Fraternitati tuæ duximus respondendum, quod cum duo sint in coniugio [n], videlicet consensus animorum, & commixtio † corporum: quorum alterum [o] significat charitatem [p], quæ consistit in spiritu inter Deum & iustam animam: ad quod pertinet illud quod dicit Apostolus. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo: reliquum [q] vero designat conformitatem [r], quæ consistit in carne, inter Christum & ecclesiã, ad quod pertinet illud quod Euangelista testatur: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: profecto coniugiũ illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud coniugium designandum, quod inter Christum & ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum: iuxta quod Paulus exponens illud quod dixerat protoplastus [s]: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro [t] de carne mea; & propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna [u]: statim subiungit: hoc autem dico magnum sacramentum [x] in Christo & ecclesia. Cum ergo propter sacramenti defectum, in-

c ¶ *Iuris effectus.*] vt C. de adult. l. eũ qui. vbi sunt hæc verba: si enim aliqs cõtrahat nuptias, cum ea cũ qua non potest de iure contrahere, infamis est: licet nuptiæ non habeãt effectũ. ff. de iis qui notan. infa. l. quid ergo. §. 3. quandoq; magis considerat effectus, quàm affect⁹, vel quàm factum ipsum. de pœn. dist. 1. §. hæc autẽ verba. quia verba ipsa sunt cum effectu accipienda. j. de cler. nõ resi. c. relatum. ff. de cõdi. & demon. l. hæc conditio 1. & j. de spõ. c. vlt. Quãdoq; magis consideratur factũ quàm ius. j. de conces. præb. c. literas. & c. cum nostris. quandoq; considerat plus iuris effectus. ff. de condi. insti. l. mulieri. §. 1. j. de sponsa c. iuuenis.

d ¶ *Duas simul habet vxores.*] C. de adulte. l. eum qui.

e ¶ *Ad factum.*] Quasi diceret, de facto cõtraxit cũ secunda, quia de iure non potuit. Duas enim vxores simul habere non licuit, nisi cui ex reuelatione diuina concessum fuit. j. de diuor. c. gaudemus.

f ¶ *Non legalibus nuptijs.*] 28. dist. presbyterũ.

g ¶ *Tales.*] Clerici scilicet, de quibus primo quæsitum est.

¶ *Glo. seq. alle. 7. concor. & sex contraria, & soluit.*

h ¶ *Videntur inter bigamos.*] Hic collige quod opinio præfertur veritati. simile j. de spon. c. iuuenis. & 3. q. 7. infamis. §. tria. ver. verumtamen si seruus. & C. de testa. l. 1. & 22. q. 2. homines. ff. ad Mace. l. 3. j. de offi. dele. c. cons. & j. de iure pa. c. consultationibus. & s. de elect. c. querelã. Sed contra. 8. dist. veritate. 81. dist. quicũq;. & j. qui fil. sint legi. c. per tuas. C. plus va. quod agi. l. 1. 2. & 3. Sol. verũ est quod veritas præfert opinioni. Alia casus ita sunt: vt scilicet opinioni potius stetur quàm veritati, vel in fauorem contrahentium, & odium decipientium. ff. ad Maced. l. 3. vel in fauorem prolis. j. qui fil. sint legi. c. cum inter. l. vel fauorem testamentorum. C. de testa. l. 1. vel sententiarum. 3. quæst. 7. c. infamis §. tria. versi. verumtamen si seruus.

ADDITIO. Vnde versus. *Testamẽto, fauor, odium, sententia, proles: Ex istis causis præfertur opinio veris.*

i ¶ *Quantum in ipsis fuit.*] In maleficijs enim voluntas, non exitus spectatur. arg. 49. dist. c. vlt. & ff. ad leg. Cornel. de sicarijs. l. Diuus C. de ser. cor. l. si quis seruo.

k ¶ *Tamquam cum bigamis.*] Not. arg. propter similitudinem facti aliquem numerari inter eos, de quorum numero ipse non est. 27. q. 1. quotquot. & 50. dist. si ille. ff. man. l. vlti. in fi.

¶ *Glo. seq. format contrarium, & soluit.*

l ¶ *Dispensari.*] Arg. contra. j. de cle. conio. c. sane. Illa loquitur de eo qui nunquam habuit vxorem, sed in sacro ordine contraxit, & ideo cum tali dispensari potest. hic loqui videtur de eo qui primo in laicali habitu cõtraxit, & postea factus sacerdos iterum cõtraxit: vnde bigamus reputatur quãtum ad effectum, licet in veritate non sit: & sic ponitur propter affectum tantum cum opere subsecuto, & non propter defectũ sacramenti. Defect⁹ enim sacramenti vnitatis non est in isto: quia in veritate carnem suam non diuisit in plures.

m ¶ *Sacramenti defectum.*] de quo j. eod. debitum.

DEbitum.] Primo ponit rationes. vltimo respõdet ibi: [*Vnde is.*] Pars huius habetur. j. de bap. c. debitum.

CASVS. Mulier aliqua cõtraxit matrimonium cum aliquo, & ab eo fuit traducta. tandem ea incognita mortuus est: quidã alius contraxit cum illa: quæ postmodũ mortua est. quæsitũ fuit, an vir iste possit ad sacerdotium promoueri? & videbatur quod non; quia fuit maritus viduæ, & tales promoueri non possunt. Respõdet Papa, quod duo sunt in coniugio carnali copula cõsummato, scilicet consensus animorum, & commixtio corporũ: coniũctio animorum significat charitatem, quæ cõsistit in spiritu inter Deum & iustam animam. Vnde dicit Apostol⁹: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. commixtio corporum, significat conformitatem diuinæ & humanæ naturæ, quæ consistit in carne inter Christũ & ecclesiã. Vnde dicit Euangelium: Verbum caro factum est. sed illud cõiugiũ quod non est carnali copula cõsummatũ, nõ pertinet ad illud coniugium designãdũ, quod inter Christum & ecclesiam est cõtractum per incarnationis mysteriũ: secundum quod Apostolus exponens verba illa primi parentis: hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: & statim subiunxit: hoc autẽ dico magnũ sacramentum in Christo & ecclesia. His præmissis dicit Papa, quod propter sacramenti defectum inhibitum est ne bigamus, aut viduæ maritus possit ad sacros ordines promoueri: quia nec illa est vna vnius, nec iste est vnus vnius. sic ergo patet, quod vbi inter coniuges deficit cõmixtio corporum, ibi non deest signaculum huius sacramenti; vnde soluo tibi quæstionẽ propositã: ille qui mulierem ab alio viro ductã, sed non cognitam, duxit vxorem, propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoueri: quia nec ille nec illa diuisit carnem suã in plures. Not. quod defectus sacramẽti est causa, quare bigamus vel maritus viduæ corruptæ ad sacros ordines nõ possit promoueri: & ita non crimen, sed irregularitas hoc facit.

n ¶ *In coniugio.*] scilicet, carnali copula consummato.

o ¶ *Alterum.*] scilicet, consensus animorum.

p ¶ *Charitatem.*] id est, dilectionem & coniunctionem.

q ¶ *Reliquum.*] id est, commixtio corporum.

r ¶ *Conformitatem.*] id est, coniunctionem & vnitatem.

s ¶ *Protoplastus.*] id est, Adam primo plasmatus.

t ¶ *Caro.*] 35. q. 10. fraternitatis. & j. de diuor. c. gaudemus.

u ¶ *In carne vna.*] id est, in carnali operatione ad vnam carnem procreandam.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici significato matrimonij. Secundo quæris de tertio in quo consistat. ponit opi. quam reprobat, & soluit.*

x ¶ *Sacramentum.*] Triplex sacramentum designatur in matrimonio carnali copula consummato. Primũ est vnio fidelis animæ ad Deum per dilectionẽ & charitatẽ, & hæc designatur per coniunctionem animorũ in ipsa prima desponsatione, dum alter per mutuum consensum consentit in alterum; & de hoc sacramento fit mentio ibi; alterũ signat charitatẽ quæ cõsistit in spiritu inter Deũ & iustã animã. Secundum est vnio humanæ naturæ ad Deũ, quæ facta est in vtero virginali per incarnationem verbi Dei; & hoc designatur per carnalẽ commixtionẽ viri & vxoris, & de hoc ibi fit men-

† Cap. 2. eo tit. in 3. compilat. reliqua huius c. habes infra ca. 4. de bapt. & eius effectu in Cõcilio.

† coniũctio

1. Cor. 6.

Ioan. 1.

¶ Vide Magistrũ sententiarũ. & ibi Doctores lib. 4. dist. 27.

Gen. 2.

Ephes. 5.

¶ Glossa hæc tertia sic propter latini vocabuli ignara. accipit sacramẽtum pro mysterio, more Græcorũ, vt docet concilium Coloniẽn. de sacramẽ. no[illegible] ue legis. in prin. & ita accepta nil falsi continet.

hibitum sit, ne bigamus, aut maritus viduæ[a], præsumat ad sacros ordines promoueri: quoniam nec illa est vnica vnici, nec iste vnus vnius: profecto vbi deficit inter huiusmodi coniuges commixtio corporum, non deest huiusmodi signaculum sacramenti. ¶ Vnde is qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam[b] duxit vxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam diuisit[c] in plures: propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoueri.

¶ Idem Lugd. archiepiscopo Apostolicæ sedis legato.

¶ *Qui plures habuit concubinas, ex eo bigamus non est.*

CAP. VI.

Quia† circa minima† & infra, ¶ Sane postulasti per sedem Apostolicam edoceri, si presbyteri plures† concubinas habentes, bigami[d] censeantur. ¶ Ad quod duximus respondendum, quòd cum irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis, tamquam simplici fornicatione notatis, quo ad executionem sacerdotalis officij poteris dispensare.

¶ Idem.

¶ *Si subdiaconus qui cum vidua contraxit, & eam cognouit, bigamiæ pœnam incurrit, licet bigamus non sit.*

CAP. VII.

A Nobis fuit: & infra, ¶ Ille autem qui in subdiaconatus ordine constitutus, de facto tantum, (quia de iure non potuit) duxit viduam[e] in vxorem, profecto bigamus non existit; sed nec viduæ potest in veritate dici maritus: cum inter ipsum & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apostoli,† tamquam cum marito viduæ dispensare non licet: non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere[f] subsecuto.

fit mentio; reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & sanctam ecclesiam. Primum est vnio voluntatis. Secundum est naturæ conformitas: vt 26. dist. acutius. de conse. distin. 2. in Christo pater. vbi habes de conformitate naturæ diuinæ & humanæ. & non intelligas quod ipse actus corporalis designet hoc sacramentum, sed propter actum consummatum, sacramentum designatur. Tertium sacramentum est vnitas ecclesiæ ex omnibus gentibus collecta, & vni viro Christo subiecta. hoc sacramentum designatur per illum coniugatum, qui vnicum tantum matrimonium seruauit. sed vbi secundum matrimonium contrahitur, hoc tertium sacramentum non habet locum: quia recedit ab illa vnitate, quæ primo signabatur per vnicum matrimonium†, quia in secundo matrimonio diuidit carnem suam in plures, vnde vnitatem ammodo signare nõ potest, Christus enim signat vnitatem ex omnibus gentibus Christo subiectam: vt d. c. acutius. sed ex quo ecclesia Christo se coniunxit, ab eo numquam discessit, nec ipse ab ea. ergo bigamus talem vnitatem signare non potest, & ideo promoueri non potest propter defectum illius tertij sacramenti. duo prima sacramenta hic exprimuntur, vt dictum est, sed hoc tertium non expressit in littera, nisi loquendo de ipso non imponendo aliqua verba per quæ illud significet: nisi forsitan per illa verba; nec illa est vnica vnici, nec ille vnus vnius. per hoc tantum notatur recessus ab vnitate; & melius i. vbi dicitur nec illa nec ipse diuisit carnem suam in plures; & sic in vnitate remansit vterq;. & ibi: vbi deficit inter huiusmodi coniuges commixtio carnalis, non deest signaculum huiusmodi sacramenti, scilicet vnitatis. Vel per illa verba; hoc autem dico magnum sacramentum inter Christum & ecclesiam. sed de isto tertio sacramento legitur 26. dist. acutius. Sed in quo consistit signatio illius tertij sacramenti? Quidam dicunt quod in ipso coniugio: sed hoc est falsum: quia mortua vxore coniugium desinit, & sic nulla esset signatio. sic matrimonium non consummatum non signat hoc sacramentum: vt hic in fi. Est ergo dicendum, quod in eo, qui matrimonium vnicum seruauit, clerico facto & ordine suscepto, est signatio illius tertij sacramenti; nec est necesse quod talis clericus sit vel fuerit coniugatus: quia auctoritas Apostoli, oportet ordinandum esse vnius vxoris virum, intelligitur per negationem, sic; vnius vxoris virum, id est, non plurium: immo qui numquam habuit vxorem, liberius promouetur: quia ab vnitate non recessit, sed in vnitate permansit.

a ¶ *Vidua.*] id est, corruptæ: quia licet fuisset vidua, dummodo non corrupta, non prohibetur: vt hic dicit.

¶ *Glo. seq. quærit, ponit duas op. & secundam approbat.*

b ¶ *Cognitam.*] Sic patet quod vxor ordinandi, ad hoc vt ille possit promoueri, virgo debuit esse. i. eo. c. vlt. Sed quare exigitur maior castitas in vxore quàm in viro? Respon. quia maritus corruptæ, si cum ea vna caro efficiatur, promoueri non potest. 34. dist. præcipimus. curandum. si cuius. si qs. & c. si laici. sed ille qui habuit concubinam post vxorem vel ante, promoueri potest: vt 34. dist. fraternitatis. H. dixit quod vir signat ecclesiam, quæ in parte recessit à Christo adulterando, recedendo à fide, & si in parte virgo fuit, & ideo non deest signatio sacramenti in viro, quamuis non sit virgo. vxor vero signat Christum, qui numquam ecclesiam diuisit: quoniam ipse est fons viuus cui non communicat alienus. i. de reg. c. licet. in fi. & de pœ. dist. 1. §. item vt Christus. alij dicunt (& videtur melius) quod vir signat Christum, qui primo copulauit sibi synagogam, & postea copulauit sibi ecclesiam de gentibus, scilicet militantem, in qua sunt boni & mali, & ideo non nocet si vir nõ fuerit virgo. Vxor vero signat ecclesiam triumphantem, in qua nõ est macula neq; ruga, quæ semper virgo permansit, saltem mente. Vnde Apostolus: Despondi enim vos vni viro, &c. 27. q. 1. nuptiarum. & ideo exigitur quod vxor carnem suam non diuiserit in plures: quod si fecerit, deest in coniuge signatio tertij sacramenti vnitatis, & ita illud tertium sacramentum exigitur tam ex parte viri, quàm ex parte vxoris. Vnde episcopus vnius vxoris, signat vnitatem ex omnibus gentibus vni viro, id est, Christo subiectã. 26. dist. acutius.

¶ *Glo. seq. reci. per q. alle. pro, ponit op. contrariam, quam reprobat.*

c ¶ *Diuisit.*] Sic 34. dist. Valentino. per quod soluebatur hæc quæstio. sic ergo consideramus potius rõnem & causam quare hæc fiat, quàm factum ipsum: & ita is qui duxit vxorẽ à se primo corruptam potest promoueri: quia ratio & causa nõ inuenitur in eo, quare non diuisit carnẽ suã in plures. Dicunt quidã quod talis promoueri non debet: quia verũ est quod est maritus corruptæ. arg. op. pro eis 30. q. 5. qualis. & H. in hac opinione fuit. sufficit quod ita scriptum est. ff. qui & à quib. manu. li. si nõ si. l. prospexit. & 6. q. 3. scriptũ est in lege. quod nõ credo: eadem ratione & iste de quo quæsitũ fuit, non posset promoueri: quia verũ est quod fuit maritus viduæ & corruptæ, quare intelligo quod dicit c. qualis. qñ ab alio corrupta est, & capitula plura q̃ ad idẽ possent induci. 77. dist. quicũq;. & 34. dist. c. curandũ. & c. præcipimus.

Qvia circa.] Diuiditur: quia primo ponitur cõsultatio, secundo responsio. Secunda ibi, *Ad quod.* Et pars huius habetur i. de priui. c. quia circa. Io. And.

Casvs. Presbyteri habentes plures concubinas, quæritur vtrũ bigami sint censendi? Rñdet quod propter hoc non incurrunt irregularitatẽ bigamiæ. vnde cũ talibus, tamq̃ cum fornicariis, potest epũs dispensare, vt suum officium exequantũ. No. quod plures habens concubinas, irregularitatẽ non incurrit. No. mirabile quod cum eo qui peccat dispensatur, & cum illo qui non peccat, non dispensatur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. secundo no. quod luxuria, &c. signat contrarium & remittit.*

d ¶ *Bigami.*] i. eod. nuper. arg. cõtra. sed ibi loquitur qñ vtraq; fuit solemniter ducta tamquã vxor. hic vero non. & ibi prima fuit vxor: secunda vero esse non potuit. No. mirabile quod plus habet hic luxuria q̃ castitas. arg. 34. dist. fraternitatis. Sed contradicit in Auth. de resti. & ea q̃ parit. in fi. coll. 4. & stulti non debẽt esse melioris conditionis q̃ periti. 16. q. 1. legi epistolã. & ff. qđ vi aut clã. l. seruus. & ff. de furt. l. itaq; fullo. §. 1. ratio huius redditur i. c. proxi.

A *Nobis fuit.*] Casvs. Quidã subdiaconus quandã viduam de facto duxit in vxorẽ: quia de iure non potuit; quæritur vtrũ bigamus reputetũ quo ad legẽ promotionis? Rñdet Papa quod in veritate non est bigamus, nec maritus viduæ: cum inter ipsos non fuerit matrimonium: verumtamẽ cum eo, tamq̃ cum marito viduæ non poterit dispensari, non pp sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto. Ex hac decre. no. bigamus reputatur quo ad promotionem, qui bigamus non est.

e ¶ *Viduam.*] Quia cum esset in sacro ordine constitutus, cum ea matrimonium ɔtrahere non potuit. 28. dist. c. presbyterum. & i. eo. c. nuper. scilicet non fuerit matrimonium: quia tñ quantum in ipso fuit, cum ipsa vidua contraxit, cum eo dispẽsari non potest ɔ doctrinã Aposto. i. eo. c. sup eo. non propter sacramẽti defectum, sed pp voluntatẽ quã habuit ɔtrahendi cum vidua, non contentus suis terminis, cum pcessit ad actum, licet non habuisset effectum. sic i. eo. c. nuper. & est hic & ibi argumentum expressum, quòd voluntas non contenta suis terminis punitur: & ea quæ ibi etiam dicta sunt hic possent reperi, cum similis causa sit quare hoc fiat. causa dicta est s. eo. c. debitum.

f ¶ *Cũ opere.*] scilicet carnali. arg. i. eo. debitũ. & 34. dist. Valẽtino.

Mysterium tamen in sacramento bene potest in secundo matrimonio significari.

† Cap. vnico. de n. sa. n. copulat.

† Aliàs matrimonium.

† In vno vero fuit omnium exemplari, non plures suo-ficiunt.

De materia huius glossæ consule Theologos lib. 4. sent. dist. 26. & seq.

† 1. ad Timoth. 5.

DE CLE-

DE CLERICIS PEREGRINIS.

Quia inter eos qui ab ordinibus prohibentur, arcentur & peregrini, ideo, &c. De hac materia habetur 98. & 71. & 72. dist. per totũ. & 7. q. 1. in multis capitulis.

TITVLVS XXII.

De clericis peregrinis.

Alexand. † iij. Cenomañ. episcopo.

Vltramarini & valde remoti ordinationem suam probare debent per quinque episcoporum sigilla.

CAP. I.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, litteras eorum ostendunt, à quibus sibi proponunt manus impositas: & vtrum episcoporum sigilla sint, quæ repræsentant, incertum existit †. Tuæ igitur cõsultationi respondemus, tutius esse, vt in his statuta patrum veterum obseruentur, quàm nouum aliquid statuatur. Statutum [a] autẽ est de transmarinis, vt ad minus quinque [b] episcoporum super ordinatione sua testimonio muniãtur; quod in aliis (si † similiter sunt incogniti [c]) credimus obseruandum; ita tamen vt in suspensione [d] aliquanto tempore habeantur, in quo plenius de actibus [e] instruantur ipsorum. Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet: quia posset contingere, vt aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inuenti fuerint, circa eos poterit dispensari [f].

Innocen. iij. Constantinopolitano patriarchæ.

Clericus peregrinus qui iurat se ordinatum: nisi aliter probet, in illo ordine non suscipietur, nec ad superiores promouebitur.

CAP. II.

INter † quatuor: & infra. Consuluit nos iterum tua fraternitas, vtrum † clericos ad te sine suorum ordinatorum litteris [g] venientes, & offerentes iuramentum, quòd sint in quouis ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promouere. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd nisi de ipsorum ordinatione canonica, per idonea tibi constiterit argumenta [h], eos nec in illis suscipere [i], nec ad maiores debes ordines promouere: præsertim antequam conuersatio eorum fuerit approbata.

Idem patriarchæ Hierosolymitano.

Peregrinus de cuius ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.

CAP. III.

TVæ † fraternitatis & infra. Vtrum † clericos, qui ad partes Hierosolymitanas sine commendatitiis [k] litteris veniunt, permittere debeas celebrare diuina: & infra. Respondemus, quòd nisi legitime tibi constiterit, siue per litteras, siue per testes [l], de illorum ordinatione canonica [m], qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in † tuis plebibus celebrare. Sed si forsitan eorum aliqui secreto [n] ex deuotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

Honorius tertius Regiñ. episcopo.

Inferiores prælati, sine diœcesanorum consensu, in ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.

CAP. IIII.

TE nobis proponente didicimus, quòd quidam prælati ecclesiarum tuæ iurisdictionis, in ecclesiis sibi com-

---

TVa nos.] Sunt duæ partes, consultatio & responsio. Secũda, ibi, Tuæ igitur. Io. And.

CASVS. Clerici quandoq; se transferunt ad remotas partes, & dicunt se ordinatos, nec ostendunt litteras eorũ à quibus se ordinatos dicunt: quærit quid de talibus sit agendũ? Respondit Papa quod tutius est in his statuta patrũ sequi, quàm nouũ aliud statuat. De trãsmarinis statutũ est, vt ad minus quinq; episcoporũ testimonio super ordinatione sua muniant, quod de aliis incognitis similiter est seruandũ, ita vt aliquãto tẽpore habeantur in suspenso, in quo de ipsorum actibus instruantur illi cũ quibus morant; & inquirendũ est etiã de inferioribus ordinibus: quia posset esse quod aliquid prætermisissent. His cõsideratis poterunt admitti ad diuina, si aliàs digni inuenti fuerint. Nota quod nõ statim credendũ est alicui super ordinatione sua. Not. quod inquirendũ est de conuersatione alicuius, ab illis cum quibus moratur.

a Statutum.] 98. dist. per totum.

b Quinque.] Ideo enĩ quinq; exigunt: quia dubitari cõsueuit de sigillo vnius epi. si enim de illo constaret, id solum sufficeret. j. de proba. c. post cessionem. vel per testes. j. eo. c. tuæ 1.

c Incogniti.] Ex quo enim incogniti sunt, explorandum est cuius fidei & innocentiæ sint. 42. dist. quiescamus. ff. nau. cau. sta. l. vltima. §. seruorum.

d In suspensione.] quod hic dr, intellige de iis qui in ecclesiis recipi postulant tamquã clerici. ceterum si tamquam viatores vellent celebrare secreto, permittẽdi sunt. j. eo. c. tuæ. & arg. de conse. dist. 2. non prohibeat. & 7. q. 1. episcopi.

e Actibus.] nã per act⁹ sequẽtes præsumit de præteritis, & econuerso. 34. q. 2. cum per bellicã. & 6. q. 1. qui crimen. ff. de re milit. l. non omnes. §. à barbaris. & 2. q. 1. in primis. 50. dist. si quis diaconus. & 77. dist. quicumque.

f Poterit dispensari.] id est, ex benignitate recipi poterunt.

ADDITIO. Vel secundũ Inno. hoc dicit: quia si clericus sit ignotus, & litteræ ignotæ: non est sine dispensatione epi admittendus. j. c. si. vel sm Hostien. dispensari ad litteram est si in aliquo egent dispensatione. de ordi. ab episc. c. 1. & 2. Ioan. And.

INter quatuor.] Cõis diuisio. Secũda: ibi, Inquisitioni. Io. And. Pars huius sm Ioã. And. habetur j. de maio. & obe. c. inter quatuor. de decim. non resi. inter quatuor. & de reli. do. inter quatuor.

CASVS. Clerici aliquãdo trãsferunt se ad partes Constantinopolitanas, accedunt ad patriarchã sine litteris suorũ ordinatorũ, tñ offerunt iuramentũ quod sunt in certis ordinibus cõstituti, & petunt ad superiores ordines promoueri: quæritur quid iuris sit? Respon. quod nisi primo constiterit patriarchæ per idonea argumenta de ipsorũ ordinatione canonica, non debet illos suscipere in illis ordinibus: nec ad superiores promouere antequã eorũ cõuersatio fuerit approbata. No. quod iuramentũ ignoti non admittit super sua ordinatione: sed hoc ideo, ne illi quibus celebrat, decipiantur.

g Litteris.] quas habere debet semper. 71. dist. c. primatus. j. eodem c. proximo.

Glo. seq. recitetur per quæstiones, quæ vocat hic argumenta.

h Per argumenta.] nõ dicit per testes vel instrumenta, sed per argumenta esse probãdum: quia per argumenta siue per indicia probatur æque sicut per testes. 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. ver. nullus homicidarũ. & 32. q. 1. dixit dominus. 27. q. 1. nec aliqua. & C. de rei vend. l. indicia. & j. de psump. c. litteris. Vel idonea argumenta vocat sigilla episcoporũ. 98. dist. trãsmarinos. vt s. c. pxi. vel sigillũ epi sufficit si notũ sit. 71. dist. extraneo. & C. de epi. & cler. l. si qua p calumniam. in fi. Sed si pdiderit instrumentũ, probet amissionẽ & tenorem ipsius, & quod sine vitio fuerit. j. de priuil. c. cũ olim. in fi. vel p testes. j. c. pximo.

i Suscipere.] nisi vt hospites. 7. q. 1. epi vel presbyteri. & de cõsecra. dist. 2. nõ phibeat. & 42. dist. quiescamus.

TVa fraternitatis.] Cõis diuisio. Secũda: ibi, Respondemus. Ioan. Andr.

CASVS. Clerici aliquãdo accedunt ad partes Hiero. sine cõmendatitiis litteris suorũ episcoporũ: quæsiuit patriarcha an permittere debeat illos celebrare diuina? Respõdet Papa, quod nisi cõstiterit ei siue per litteras siue per testes, de canonica ordinatione ipsorũ qui ignoti sunt, non permittat illos suis plebibus celebrare. sed si secreto voluerint celebrare, permittant. Nota quod alicui licet in secreto, quod non licet in publico. & hoc est ne decipiatur populus.

k Commendatitiis.] vel etiam dimissoriis. 71. dist. c. pen. & 19. q. 2. duæ sunt.

l Per testes.] vel per alia legitima arg. s. c. pxi. arg. de præsump. c. litteras. & de cõuersatione ipsius primo debet cõstare. s. c. pxi.

m Canonica.[a]] id est, secundum ordinem ecclesiæ facta. s. de sum. trini. c. firmiter. in fi.

n Secreto.] quia tunc nullũ periculum fit alicui nisi sibi. sed si publice celebraret populo, tunc periculũ esset vt si nõ esset sacerdos, populum deciperet. 42. distin. quiescamus. & j. de celeb. miss. de homine.

TE nobis.] Communis diuisio & secunda pars est ibi, Attendentes. Ioan. Andr.

CASVS.

In multis Alexan. iiii. sed talsa est inscriptio, nam cum hæc cõpilatio facta est, nondum erat Alexander quartus creatus Papa.

Cap. vnic. eo. tit. in 3. compilat. & habet in reg. ũ post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 46. cap. 20.

Adde qualiter & qua credendum sit sigillis l. La. cons. & ibi Barto. ff. de fid. instr. & in l. ad certum ff. de infamia.

Alias inter quos similiter, & c. aliàs tuæ is similiter sunt in eos incogniti.

Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.

In pluribus antiquis post illud, infra. statim sequitur vtrum clericos, &c.

Nomine argumenti quid in hoc c. intelligatur.

Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.

In vno manuscripto hæc verba permittuntur: consuluit nos insuper tua fraternitas, vtrum, &c.

In antiquis deest dictio, in.

a Hæc glossa nõ est Bernardi, nec habet in antiquis libris.

Casus. Quidā prælati ecclesiarū de iurisdictione epi Regin. sine cōscientia ipsius epi, clericos de alienis episcopatibus instituebant in ecclesiis sibi commissis: quæsiuit eps à Papa quid iuris esset de illis clericis? Respondit Papa, q illud eis non liceat, cum sit contrarium honestati, & contra institutiones sanctorū patrum: & ideo potest inde eos remouere nisi ex dispensatione eos duxerit dimittendos. No. clericos instituēdos in ecclesiis de eodem loco, vel de eadem diœcesi, & non extraneos.

missis, sine cōscientia † tua, clericos de alienis episcopatibus instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere: cum sit honestati contrarium †, & à sanctorum patrum institutionibus [a] alienum: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd tibi licet eos exinde remouere: nisi aliquos ex dispensatione [b], in eisdem ecclesiis duxeris dimittendos.

a ¶ *Institutionibus.*] 71. dist. c. 1. & 2. per totam dist. & 52. dist. per totū. & C. de episc. & cle. in ecclesiis. sic de aliena ecclesia non est assumendus prælatus, dum reperitur idoneus in eadem. 61. dist. nullus.

¶ *Glo. seq. arguit ad duo, & de secundo remittit.*

b ¶ *Ex dispēsatione.*] No. arg. q nullus potest eligi de aliena diœce. sed isti debet postulari: quia instituti absq; scientia epi, remouentur, nisi cum eis voluerit dispensare: & sic per solam dispensationē de aliis episcopatibus instituuntur. & est hic bonum argu. pro opinione illorū qui dicunt q semper præualet electio de gremio ecclesiæ, alij electioni factæ de alia, etiam si sit facta à minori parte. de hoc dixi ī. de electione. cum inter canonicos.

¶ Alias, scienta, hoc est, sine licentia, aut facultate.

¶ Vide l. qā vulgo. ff. de sta. hom. & l. si cui dies. §. cōpromisso ff. de ar bitr.

¶ Videto notas in hūc locum in hac opere adiectas.

¶ Cap. 2. eo. titulo 1. compilat. Facit concilium Aurelianense 4. cap. 16.

TITVLVS XXIII.

De officio archidiaconi.

¶ Ex libro Romani ordinis †.

¶ *Ponit quæ spectant ad officium archidiaconi.*

CAP. I.

VT † archidiaconus post episcopum sciat se vicarium [c] esse eius in omnibus, & omnem curam in clero (tam in vrbe [d] positorum, quàm eorum, qui per parochias habitare noscuntur) ad se pertinere, siue de eorum conuersatione, siue honore † & restauratione ecclesiarum, siue doctrina ecclesiasticorum, vel cæterarum rerum studio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus est. ¶ Et † vt de tertio [e] in tertium annum, si episcopus non potest, parochiā vniuersam circumeat: & cuncta, quæ emendatione indigēt, ad vicem sui episcopi corrigat [f] & emendet.

DE OFFICIO archidiaconi.

¶ *Explicito tractatu ordinandorum, de dignitatum officiis est videndum: & quia archidiaconus post episcopum maior est, ideo, &c. Io. And.*

De hac materia habetur 25. dist. per lectis. 74. dist. honoratus. 94. dist. c. 5. Ant. de But.

¶ nota.

VT *archidiaconus.*] Dicit hoc c. & seq. quę ad officiū archidiaconi pertinere noscanī: & quia tota hæc decr. cadit sub vno cōstructu, ideo cōmode diuidi non potest. Ant. de But.

¶ Qualiter hodie visitent archidiaconi, tradit concilium Tridentinum. sessio. 24. in decreto de refor mat. cap. 3.

Casus. Dicitur hic q archi. est vicarius epi in omnibus q ad eū pertinent, similiter & causæ clericorū & in vrbe & extra vrbē ad ipsum pertinent: & cōuersatio eorū: & onus & restauratio ecclesiarū & doctrina ecclesiasticorū: & correctio excessuū. Item de triennio in triennū cum eps fuerit impeditus, debet totā visitare diœcesim, & ad vicem sui epi corrigere corrigenda. No. q archi. est vicarius epi, & potest corrigere. Vnde infertur q habet coerctionem, qđ verum est de consuetudine præscripta.

c ¶ *Vicarium.*] & ita habet cognitionē & iurisdictionē, & ex quo vicarius est. C. de offi. vica. l. 2. & ī. de offi. vica. c. penult. & 25. distin. perlectis. arg. in Auth. de defen. ciui. circa prin. colla. 3.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *In vrbe.*] arg. contra 25. dist. perlectis. Sol. licet quædā pertineant ad officiū archid. primicerij, & thesaurarij, vt ibi dī, tamen præordinator est in cunctis, & loco epi, & tamquā vicarius eius.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *De tertio.*] Episcopus vero singulis annis debet visitare parochiā suam. 10. q. 1. epm. decernimus. placuit. nisi dimittat hoc ne pp eius accessum grauentur ecclesiæ, tunc mittat archidiaconū. vel qoia eps ire non potest [1], vt hic dr. Item cōtra ī. eod. mandamus. vbi dī q archidiaconus debet visitare singulis annis, aut etiā pluries, si expedit. ibi loquit de visitatione suæ propriæ parochię, hic qñ visitat vniuersam parochiam ad mandatum episcopi.

f ¶ *Corrigat.*] Sic ergo archidiaconus habet coerctionē ex quo hēt iurisdictionē, quia iurisdictio sine coerctiōe nulla esset: vt ī. de offi. dele. ex literis. & ff. d off. ei cui mand. est iur. l. vlt. Quid de iure cōi pertineat ad archidiaconū, habes ī. eo. ad hæc. & c. ad nostrū. & c. prout. & c. cus de consuetudine. ī. c. vlt. vbi de hoc.

¶ Facit ad hoc id ad monum. in l. ... §. gessit. cum seq & alias.

¶ Ex concilio Toletano †.

¶ *Non summatur, sed ponit quædam quæ spectant ad officiū archidiaconi.*

CAP. II.

OFficium † vero archidiaconi est Euangelium quando voluerit legere, vel alicui de diaconis præcipere; & quando episcopus missam canit, ad iussionem illius induant se Leuitæ vestimentis sacris: qualiter cum pontifice ad missam procedant †: & infra. ¶ Omne ecclesiasticum officium prouidendo, lectiones aut responsoria in matrice ecclesia dare debet, & auscultare, intantum, vt nullus Euangelium aut Epistolam, responsoria, vel quamlibet in ecclesia lectionem legat vel cantet, donec auscultetur [g] ab ipso. ¶ Acolythos † quoque ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quiue minorum in ecclesia aliqua officia agere debeat.

¶ Cum ... ecclesiæ Toletanæ ...

OFficium.] Casus. Dī hic q ad officiū archidiaconi ptinet legere Euangelium quod voluerit, vel præcipere alicui diacono qđ legat: & qñ eps debet missam celebrare, pcipere debet sacerdotibus, vt induāt se vestib⁹ sacris, vt epo ministrēt. Itē in matrice ecclesia nullus debet legere rñsorium, aut epistolā, aut lectionē cātare, donec primo ab ipso auscultet: debet etiā ordinare acolythos q̄s eorū debeat deferre candelabrū, & quis thuribulū. No. q ad officiū archid. pertinet Euangeliū legere, & ad officia ecclesiæ ordinare, & illos qui legere vel cātare debent, in matrice ecclesia auscultare.

g ¶ *Auscultetur.*] Vr hoc potius spectare ad officiū magistri scholarū, sed potius ex consuetudine fit hoc, sicut & multa alia q̄ considerantur & attēduntur in huiusmodi officiis, poti⁹ q̄ ius cōmune. ī. de excel. præla. ad hæc. & ī. eod. c. vlt. Bernardus.

Addition. Vel loquitur cum eps est præsens, & mandat hoc per archidiaconū expediri, ſm Vincen. Io. And.

¶ Vt vel ...

¶ Quibus do ... acolythorum ecclesiæ ... lib. 4 ... 24 ...

¶ Greg. iij. † archid. Salonitano †.

¶ *Custodia vasorum ecclesiæ spectat ad archidiaconum.*

CAP. III.

EA [h] quæ contra: & infra. ¶ Scire vero te volumus, quod à te districte quæsituri sumus, quia vel propriæ ecclesiæ, vel ea quæ de diuersis ecclesiis cimilia [i] sunt collecta, non sub omni solicitudine & fide seruantur. Quod si quid ex eis, vel negligentia [k], vel cuiusquam fraude deperiit: tu hoc

¶ ... Salonitano ... compil.

EA quæ contra.] Casus. Archidiaconus Salonitanus habuit custodiam vasorum & aliorum ornamentorum ecclesiæ. archiepiscopus Salonitanus significauit domino Papę, quòd archidia. negligens erat circa prædicta custodienda. Super hoc scribit Papa archid. dicens quòd districte inquirat ab ipso de vasis ecclesiæ, quæ illic collecta sunt, qualiter custodiunt: si aliquid ex negligentia vel fraude ipsius perierit, ipse in hoc punietur. & tenebit ad restitutionē ipsorum, cū ipse ad hoc ex officio teneatur. Nota in prælato negligētiam & fraudem comparari.

h ¶ *Ea quæ.*] De illo archidiacono habet 74. dist. gesta. & c. honoratus. & c. vbi ista didicisti.

i ¶ *Cimilia.*] Per hoc intellige omnia vasa ecclesiæ. arg. 12. q. 2. apostolicos. [1] & custodia horum potius pertinet ad custodem siue thesaurariū, sed vt dixi in proxi. c. consuetudo attenditur, vbi non est thesaurarius, hoc forte pertinet ad archidiaconū, vt hic videt.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

k ¶ *Negligentia.*] Prælatus enim non solū tenetur de dolo, sed de culpa lata, & leui ad instar tutoris. C. de peri. tu. vel cu. si res pupilli. & C. arbi. tu. quicquid. sed etiam de negligentia, vt hic patet: cum

¶ Hinc cimeliarcha dicitur custos vasorū, & aliarum rerū ecclesiæ, qui est sacrista & thesaurarius, & cimeliarchium locus vbi reponūtur thesaur⁹. l. vlt. §. sin aut. C. de ... ... huius ... tio.

cum etiam propter negligentiã remoueatur. j. de offi. custo. c. 1. & 2. q. 1. c. si qui episcopi. §. ecce cum honoris. & 81. dist. dictum. & arg. 18. q. 2. si quis abbas. sic etiam iudex propter negligentiam remouetur. C. de offi. præfect. ori. si quos. & ff. de cust. & exhi. re. carceri. & l. non est. quod potest intelligi cum negligentia crassa est. arg. 1. q. 3. quicquid. & ff. de verb. sign. magnã. & arg. j. de ord. ab epi. qui re. episco c. 1. in fi.

a ¶ *Reatu.*] Arg. q ne negligẽtia prælati mortale peccatum est. 83. dist. dictum. j. de reg. iu. c. penult.

b ¶ *Custodia.*] Ad ipsum etiam pertinet cura & solicitudo totius ecclesię. 25. dist. perlectis. & j. eo. ad hæc.

reatu [a] adstringeris, qui per archidiaconatus ordinem custodiæ [b] eiusdem ecclesiæ arctius deputaris.

¶ Alexan. iij. Elien. archidiacono.

¶ *Archidiaconus sine mandato episcopi non committit curam animarum, id est, non habet institutionem auctorizabilem.*

CAP. IIII.

CVm † satis sit absurdum: & infra. ¶ Quoniam igitur obtentu alicuius consuetudinis [c], non debes contra sanctorum patrum constitutiones † [d] venire, & quod ad tuum non spectat officium vendicare. ¶ Mandamus, vt nemini sine licentia & mandato episcopi curam præsumas committere animarum.

¶ Idem Vigorn. episcopo.

¶ *Archidiaconus de iure communi nõ potest excommunicare. Ant. de But.*

CAP. V.

ARchidiaconis † non videtur de ecclesiastica institutione licere (nisi auctoritas episcoporum accesserit) in aliquos sententiam promulgare [e].

CVm satis.] Prima ponit causam decisiuã & expressam. Secunda mandatum ibi, *Mandamus.* Io. And.

CASVS. Archidiaconus Elien. sine licentia epi sui committebat curam animarũ, dicens hoc ex consuetudine sibi licere, eps cõquestus fuit Papæ de hoc. dicit Papa q obtentu alicuius consuetudinis non debet facere cõ institutiones sanctorum patrum. Vnde præcipit ei q nulli cõmittat curam animarũ sine licẽtia & mãdato sui epi. Not. q ad episcopũ pertinet committere curam animarum, non obstante consuetudine quæ præscripta non sit.

¶ *Glo. seq. rec. quòd archidiaconi habeat curã animarũ. alleg. duo iura quòd non, & duo quòd sic. ponit opi. Hug. & opi. contrariam. & soluit.*

c ¶ *Consuetudinis.*] Verũ archidiaconus habeat curam animarũ vel nõ, iura videñt diuerso modo loqui, de iure cõi nõ habet curã animarũ. 16. q. 7. nullus omnino. & hic non potest etiã de iure cõmuni excommunicare. j. c. proxi. Arg. contra. j. de eo qui fur. or. rece. c. 1. cum suis concor. & s. eo. c. 1. Hug. dixit q archidia. de iure cõmuni non habet curam animarũ, nisi sibi specialiter ab epo demandet: nec alij potest committere, per c. prædictum, nullus. & p hoc cap. & omnia illa iura quæ videñt cõtrarium innuere, intelligit ex delegatione epi. sic & illud ca. 63. dist. si in plebibus. Alij dicunt contrarium, scilicet q habet curam animarũ & iurisdictionẽ: & ex eo q eps eum instituit, siue quia per collegiũ eligitur, & p episcopum confirmatur generalẽ administrationẽ cum iurisdictione adipiscitur. & facit ad hoc j. de præb. referente. & j. de eo qui fur. or. rece. c. 1. cum suis concor. & j. eod. mandamus. Quæ autẽ sunt illa quæ de iure cõi pertinent ad archidiaconum, collige p ca. j. eo. ad hęc. & c. vt nostrũ. Alia vero potius habent archidiaconi de consuetudine quàm de iure cõi: quia visitant & corrigunt de consuetudine. j. eo. c. vlti. & s. de elect. dudum. & sic de consuetudine omnia alia iura consimilia intelliguntur. j. de excess. præla. ad hæc. & quod dicit hic, obtentu consuetudinis, intellige non præscriptę. j. c. proxi. q archidiaconus nõ potest excõicare, intellige, q non excommunicabat de consuetudine: & sic retulit se ad ius coe. sic ergo iura quæ loquunt diuersimode de iurisdictione archidiaconi, intelligenda sunt secundum diuersas consuetudines diuersorũ locorum. sic s. de consue. cum olim.

d ¶ *Constitutiones.*] 16. q. 7. nullus omnino. & q. 1. cunctis fidelibus. & sic de iure communi ad officium archidiaconi non pertinet committere curã animarũ. hoc itã patet per notolã præcedentẽ.

ARchidiaconis.] CASVS. Archidiaconi de iure communi non possunt in aliquos sententiam promulgare, nisi auctoritate episcoporum, secus tamen est de consuetudine. Nota q archidiaconi de iure communi non possunt excommunicare, nisi auctoritate episcoporum.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium de decre. dudum. soluit, & opinionem ponit.*

e ¶ *Promulgare.*] hoc verum est de ecclesiastica institutione, id est, de iure cõmuni: vt hic dicit. 16. q. 5. visis & q. 7. nullus. & 54. q. 3. corripiantur. secus de consuetudine: vt s. de elect. dudũ 2. prout dictum est in c. proxi. Dicunt tñ quidã q eo ipso quod eligitur ab vniuersitate, habet iurisdictionem in subditos, & potest excõmunicare. arg. 93. dist. legimus. & de offi. iud. ord. cum ab ecclesiarũ. & qđ hic dr in fi. [nõ videtur licere,] verum est quo ad verba canonis ex antiqua institutione ecclesiastica. arg. 16. q. 1. cunctis fidelibus. sed quo ad iura decretaliũ secus. sed credo verius quod dr s. eo. c. proxi.

Archidiaconus an possit excommunicare.

¶ Item episcopo Conuentren. & Abbati Cestren.

¶ *Archidiaconus semel in anno (nisi necessitas exigat plus) visitat suã prouinciam, id est, parochiam. hoc dicit.*

CAP. VI.

MAndamus † quatenus prohibeatis Cestreñ. Archidiacono ne ad ecclesias sui archidiaconatus visitandas [f], nisi semel in anno accedat: Nisi forte talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat præfatas ecclesias sæpius [g] visitare.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Dicit primo quòd sit officium archidiaconi: & in quo per illud releuetur episcopus. Et secundo dicit decanos rurales per episcopum & archidiaconum eligendos & amouendos, si illorum vices communiter gerant.*

CAP. VII.

AD † hæc nos dicimus †: & infra. ¶ Sane consuluit nos tuæ fraternitatis deuotio, quid ad officium archidiaconi debeat pertinere: & in quibus per ipsum cura episcopalis solicitudinis debeat releuari; & nos prout possumus respondemus, quòd archidiaconus (se-

MAndamus.] In prima dictũ, à quo excipit ibi, *Nisi.* Ant. de Bu.

CASVS. Dicit hic q semel tantũ in anno debet archidiaconus visitare, nisi necessitas exigat quòd plures visitet. Not. q archidiaconus nõ debet plures in anno visitare, nisi ex causa rationabili.

† Habetur post concil. Lateranen. sub Alex. iij. par. 2. c. 11. & vide concil. Triden. sess. 24. cap. 3.

¶ *Glo. seq. arguit & remittit.*

f ¶ *Visitandas.*] hoc enim pertinet ad curam animarũ.] s. de elec. dudũ 2. & sic est arg. q archidiaconus habet curam animarũ, & q possit alij cõmittere, sed intellige hic loqui de consuetudine, vt dixi s. eo. cũ satis.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat.
† In omnibus antiq. legitur: ad hęc nos Domanus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, soluit & remittit.*

g ¶ *Sępius visitare.*] & ita sufficit semel tãtum in anno visitare, ex eo qđ prohibet plures visitare nisi noua causa emerserit. Sed contra. j. de censi. cum venerabilis. vbi vr q possunt præter aliquam necessitatem bis in anno visitare, & procurationem habere: intellige illud cũ determinatione istius, prout ibi dicitur, si est opus [r], quia non solum bis in anno, sed etiam plures in anno si causa subsit potest prælatus visitare. 18. q. 2. visitandi. & c. non semel. Si vero alia de causa pro suis necessitatibus accedat ad ecclesias, proprijs sumptibus procuretur. C. de stat. & imag. l. vlt. de hoc dic vt j. de censi. cum venerabilis.

r Vel illud intellige ex consuetudine vel ex consuetudine speciali intra decennium. quam Ioh. Andr.

AD hæc.] Diuiditur in duas partes principales. Secunda: ibi, *Subsequenter.* Et quælibet subdiuidit in consultationem & responsionem. Ant. de But.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa quid pertineat ad officium archidiaconi, & in quibus per ipsum cura episcopalis solicitudinis releuetur. Respon. Papa secundum statuta Isidori, imperat subdiaconibus & leuitis, & solicitudo parochiarum & ordinatio earundem pertinet ad ipsum: audire debet iurgia singulorum: archipresbyteri rurales qui decani vocantur, subiacere debent eidem. Item secundum constitutionem Romani ordinis maior post episcopum & eius vicarium reperitur. Item in epistola beati Clementis Papę, oculus episcopi nominatur, & loco ipsius per episcopatum corrigit corrigenda, & emendanda emẽdat, nisi adeo ardua fuerint negotia, quod absq; maioris sui præsentia nequeant terminari. Item in quadam constitutione Inno. continetur, q ad ipsum pertinet institutio corporalis tam in beneficiis quàm in dignitatibus; & examinatio clericorũ qui ad ordines promouẽtur, ad ipsum pertinet, & ipse debet eos episcopo præsentare. Quæsitum fuit insuper vtrũ decani rurales qui pro tẽpore instituuntur, debeant ad mandatum epi vel archidiaconi vel etiam vtriusq; institui vel destitui si fuerint amouendi. Ad hoc respondet Papa, qđ omnes tangit, ab omnibus debet approbari: & ipsi decani cõmune officium vtriusque exercent, & ideo cõmuniter eligendi sunt, vel etiã amouendi. Nota in quibus de iure cõmuni consistit officium archidiaconi. Item nota q imperat subdiaconibus & leuitis. Item solicitudo & ordinatio parochiarũ pertinet ad ipsum. Itẽ audire debet causas singulorũ. Itẽ decani rurales subsunt ei. Item maior est post episcopũ & eius vicarium. Itẽ dicit oculus epi, & loco ipsius corrigit excessus subditorum. Item institutio corporalis in beneficiis & dignitatibus ad

bus ad ipsum pertinet. Item examinatio clericorum, qui ad ordines promouentur, ad ipsum pertinet, & eos debet episcopo præsentare. Item no. qd omnes tangit ab omnibus approbari debet.

a ¶ *Beati Isidori.*]vt 25. dist. perlectis.

¶ *Glo. seq. arg. ponit eps. loan. quam determinat.*

b ¶ *Iurgia.*] & sic est arg. quod archidiacon⁹ habeat iurisdictionē, per c. perlectus. & arg. 63. distin. si in plebibus. & j. de poenis. licet. dixit lo. quod habet ordinariam iurisdictionē de iure cōi, & verum est in omnib⁹ quæ continentur in hoc c. & j. eo. vt nostrum. & ita per consequens correctionem, licet nō possit cognoscere nisi de modicis causis per hoc quod dicit, iurgia: quia talis iurisdictio sine coertione nulla esset, vt dixi s. eo. c. 1. In aliis autem quæ hic non enumerantur, stabimus consuetudini præscriptæ: vt dictū est s. eo. cū satis.

c ¶ *Romani ordinis.*] s. eo. c. 1.

d ¶ *Beati Clementis.*]93. dist. diaconi 1. & in epistola Euaristi. ea. distin. diaconi s.

e ¶ *Nostra constitutione.*] Credo quod sit illa. j. eod. vt nostrū. quæ debuit præcedere illam in ordine, secundū ordinationē illarū decretaliū. vnde per hoc vr̄ quod loquatur de alia constitutione. sed forsitan nō seruatur ille ordo: nisi in ordinatione decretaliū diuersorum auctorū, secundum quod patet etiam in aliis locis.

¶ *Glo. seq. obiicit & soluit. secundo arg. & illud determinat.*

f ¶ *Examinentur archidiacono.*]j. eo. vt nostrū. sed alibi dr̄ quod istud est officiū sacerdotum. 24. distin. quando. hoc verum est de iure, sed illud vbi episcopus eligit specialiter sacerdotes ad hoc: vel si non est ibi archidiacon⁹ vt in multis ecclesiis. vr̄ ergo quod episcopus nō sit puniendus si promouet indignum, sed potius archidiaconus qui examinat & repræsentat episcopo. arg. 54. dist. si seruus. sed non est ita. quia eps tenetur de facto illius qui examinat, cū de mandato illius illud fiat: sicut exercitor nauis de facto magistri tenetur. ff. de exerci. l. 1. §. magistrū. nisi forte examinator talis fuisset, vt non sit verisimile ipsum mentiri. arg. j. de pig. significante. fin hoc, si talis ordinat sine titulo, episcopo ignorante, examinator qui præsentauit eum, tenebitur ei prouidere. sed si ille non sit soluendo, habebit regressum contra episcopum: & hoc ideo quia adhuc reseruatum est episcopo ius examinandi illum. arg. s. de æta. & qual. accepimus, & in subsidium ne ille ordinatus in opprobrium clericorum mendicet, s. de renun. ad supplicationē. 93. dist. diaconi.

g ¶ *Tangit.*]C. de aucto præstan. l. vlt. & ff. de aqua plu. arcen. in concedendo. & ff. de adop. nam ita diuus. & s. de temp. ord. & archiepiscopus. vbi de hoc.

h ¶ *Communiter.*]secundum consuetudinem loci.

cundum statuta beati[a] Isidori) imperat Subdiaconibus & Leuitis: parochiarum solicitudo, & earum ordinatio, ad ipsum pertinet: & audire debet iurgia[b] singulorum. ¶ Archipresbyteri autem, qui à pluribus decani nuncupantur, eius iurisdictioni se nouerint subiacere. Secundum vero Romani[c] ordinis constitutionem, maior post episcopum, & ipsius episcopi vicarius reperitur: omnē solicitudinem & curam, tam in clericis quàm in ecclesiis eorum (prout melius secundum Deum poterit) impendēdo: cum super his sit redditurus rationem in districti examinis iudicio. ¶ Item in epistola beati Clementis[d] Papę prædecess. nostri, ocul⁹ episcopi archidiaconus appellatur: vt loco episcopi per episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet; nisi adeo fuerint ardua negotia, quòd absque maioris sui præsentia nequeāt terminari. ¶ In quadam vero nostra constitutione[e] iam alia vice nos meminimus expressisse, quod institutio corporalis, tam super beneficiis, quàm etiam dignitatibus, ad ipsum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, si fuerint ad sacros ordines promouendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obseruādum: vt qui beneficiis ecclesiasticis præficiendi fuerint, à suo prius examinentur[f] archidiacono, & per ipsum postmodum episcopo præsententur. ¶ Subsequenter postea quæsiuisti, vtrum decani rurales qui pro tempore statuuntur, ad mandatum tuū solum vel archidiaconi, vel etiam vtriusque institui debeant vel destitui, si fuerint amouendi. Ad hoc breuiter respondemus, quòd cum ab omnibus, quod omnes tangit[g], approbari debeat, & cum commune eorum decanus officium exerceat, communiter[h] est eligendus, vel etiam amouendus.

¶ Idem.

¶ *Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.*

CAP. VIII.

Significasti: & infra. ¶ Interdicas archidiacono tuo, ne sine conscientia tua & auctoritate[i], litteras[k] suas promouendis concedat. Et eis etiam districte prohibeas, ne ad ordines audeant conuolare. ¶ Qui si contra prohibitionem tuam venire præsumpserint, executionem eis ordinum susceptorum totaliter interdicas.

¶ Idem.

¶ *Archidiaconus examinat & præsentat ordinandos, & ponit prælatos in sede.*

CAP. IX.

Vt nostrum[l]: & infra. ¶ Nec fuit sufficiēter probatum, quòd cancellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata: cum ea potius de iure[m] communi ad archidiaconi spectent officium, repræsentare videlicet ordinandos episcopo, & illos examinare[n], ponere abbates & abbatissas in sede.

¶ Hono. iij. abbati Arimineñ. Trecen. dioecesis, & archidia. & decano sancti Steph. Trecen.

¶ *Archidiaconi in monasteriis iurisdictionē non habent, nisi quantū tribuit eis generalis vel specialis consuetudo.*

CAP. X.

Dilecto filio: & infra. ¶ Ad petitionem archidiaconi Senoñ. conquerentis, quod abbas & conuentus mona-

Significasti.]Sunt tria dicta quæ patent. Io. And.

Casus. Archid. si ne conscientia epi sui & auctoritate litteras suas promouendis non concedat, & ordinandi per litteras archidiaconi promoueri non debent: quod si fecerint, episcopus interdicat eis executionem ordinum taliter susceptorum. Not. quod archid. non potest dare litteras commendatitias promouendis.

i ¶ *Auctoritate.*] hoc ideo dicit quia sine auctoritate & conscientia sui epi nullus debet promoueri ad ordines, & alius eps talem ordinare non debet: qd si factū fuerit, talis ordinatio rata non est quo ad suum episcopū, qui eis interdicit executionē. 9. q. 2. c. 1. & c. seq. & j. de paro. nullus. & interdicenda est talibus executio ordinis sic suscepti. s. de temp. or. quod trāslationē. episcopus tñ potest cū talibus dispēsare, & recipere eos in illis ordinib. 9. q. 2. Lugdunēsis.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & sol. reliquū reciteatur p q. an absēte epo, &c.*

k ¶ *Litteras.*] Et ita patet quod archi. non potest dare litteras cōmēdatitias ad ordines suscipiēdos, sed solus eps. 71. dist. extraneo. & de cōs. dist. 5. nō oportet. & 68. dist. quāuis. arg. tñ contra quod hoc possit. s. c. proxi. ver. in quadā, ad fin. non ꝯtradicit: quia licet illos examinet, & præsentet illos suo epo, non tñ potest illos alij epo præsentare. hoc intellige cū eps est pręsens. Si vero episcopus absens esset extra parochiam suā, & necessitas vel vtilitas ordinandorū immineret, tunc posset illos præsentare aliis epis per quos ordinētur: quia absente episcopo supplet vices illius. arg. s. eo. c. 1. & c. ad hæc. sic & archipresbyter. j. eo. c. 1. vel vacante eccle. j. de maio. & obe. cum olim. & hoc intelligo si archidiaconus hēt hoc de consuetudine, aliàs non, nisi haberet speciale mandatū ab epo.

Vt nostrū.]Casus. De iure cōi ad archidiaconum ptinet repræsentare ordinandos episcopo, & illos examinare, ponere abbates, & abbatissas in sede. Not. quòd de iure communi præsentatio ordinandorum, & eorum examinatio & abbatum & abbatissarum installatio pertinet ad archid.

l ¶ *Vt nostrum.*] Hęc est pars illius infra vt ecclesiast. beneficia. vt nostrum. & j. de appel. vt nostrum.

m ¶ *De iure cōi.*]ex eo qd̄ hic dr̄, & s. eo. ad hæc. collige q̄ ptineāt ad archi. de iure cōi. de hoc dictum est s. eo. cum satis. & c. seq.

¶ *Glo seq. signat contrarium, & remittit.*

n ¶ *Examinare.*] Vt s. eo. ad hæc in fi. arg. contra. 24. dist. quando. sed solutum est ibi. ad hæc.

Dilecto filio.]In prima generalis causæ commissio. In secunda, ibi, Coram, actoris petitio. In tertia ibi, Ideoque. Secunda determinata commissio Io. And.

Casus.

Archidiaconus qui habeat iurisdictionē.

Non tamen iudicant archidiaconi causas matrimonij & criminum, Concilium Triden. sess. 24. decreto de reformatione, cap. 20. §. ad hæc. nec causas concubinatus, idem Conci. lium sessio. 24. decreto de reformatione cap. 14.

Concordat Concil. Triden. sess. 24. in decreto de reformat. cap. 14. vbi habetur quales creari debeant archidiaconi.

Facit quod no. Bart. in l. mediterraneæ. C. de anno. & tribu.

Examinatus enim examinatur in his præcipue in quibus versatur periculum animæ. de probat. cap. 10. An.

Cap. 20. sess. 24. de reformatione.

In magis vrbibus examinatio ordinandorum libere hoc potest concilium.

Cap. 20. sess. 24. de reformatione.

In visitationibus perficient.

Infra speciale mandatum potest demptum excusari rudinis & distantia & 1 cum de consuetudine. ff. de leg. 3.

sterii sancti Petri Senon. procurationem† annuam, & quædam alia, ratione sui archidiaconatus ad ipsum spectantia, exhiberi sibi contra iustitiam denegabant: abbati sancti Crispini & collegis eius dedimus in mandatis, vt audirent causam, & fine debito terminarent. ¶ Coram quibus petiit prædictus archidiaconus, vt cum† monasterium infra metas sui archidiaconatus sit situm[a], abbas & monachi sibi obedirent in his, quæ pertinent ad iurisdictionem, correctionem, & visitationem: ad ius, vt dicebat, archidiaconale spectantes, videlicet vt coram se conquerentibus responderent: citati etiam venirent ad eius præsentiam: & eius mandata[b] honesta† & sancta secundum Deum de correctione excessuum, & aliis quæ archidiaconi[c] solent & possunt rationabiliter iniungere, audituri: & (salua[d] sua regula, & abbatis sui debita obedientia) seruaturi. ¶ Petiit insuper ne decætero facerent aliquos de Senon.† balliuia, eo prætermisso, coram officiali Senon. archiepiscopi conueniri: asserens illos potius debere conueniri sub ipso[e], quàm coram officiali prædicto: specialibus ipsius archiepiscopi & hominum ac familiæ suæ causis duntaxat exceptis[f]: & infra. ¶ Ideoque disc. vestræ mandamus, quatenus per maiores ecclesiæ[g] Senon. canonicos, qui habere debent de huiusmodi consuetudine notitiam pleniorem, super his solicite veritatem inquiratis: & nisi vobis constiterit præfatum archidiaconum vel prædecessores ipsius, de pacifica[h] sic obtenta consuetudine, iurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in huiusmodi abbatiis[i] hactenus habuisse: præfatum monasterium ab eius impetitione penitus absoluatis, perpetuum super hoc ipsi archidiacono silentium imponentes. ¶ Si vero de præmissis constiterit per eosdem, eandem iurisdictionem dumtaxat adiudicantes eidem, in monasterio supradicto, quam ipsum vel prædecessores suos in monasterio ipso, vel in eisdem abbatiis habuisse constiterit, super aliis perpetuum ei silentium imponatis.

TITVLVS XXIIII
De officio archipresbyteri.

¶ Ex concilio Toletano.

¶ *Archipresbyter ciuitatis subest archidiacono, & principaliter præest presbyteris & presbyteralibus officiis.*

CAP. I.

VT† archipresbyter[k] sciat se subesse[l] archidiacono, & eius præceptis sicut sui episco-

Casus. Archid. Senon. conquerebatur, quod abbas & conuentus monasterij sancti Petri Senon. denegabat sibi exhibere annuam procurationem, & alia quædam ratione sui archidiaconatus ad ipsum spectantia. causa ad ipsius archidiaconi petitionem commissa fuit sancti Crispini & quibusdam aliis, coram quibus petiit idem archidiaconus vt abbas & monachi sibi obedirent in iis quæ pertinent ad iurisdictionem, correctionem, & visitationem, spectantes ad sua archid. cum monasterium ipsum sit situm infra terminos sui archidiaconatus, videlicet vt coram se respondeant conquerentibus de ipsis, & citati venirent ad præsentiam suam: & eius mandata honesta audituri, salua regula sua, & abbatis sui disciplina. petiit insuper ne decætero facerent aliquos de Senon. balliuia, eo prætermisso coram officiali archiepiscopi Senon. conueniri, dicens quod primo conueniri debent sub ipso, quam coram officiali archiepi. exceptis specialibus causis ipsius archiepi. & hominum & familiæ suæ: lite vero super prædictis contestata, iudices de consensu vtriusque partis remiserunt causam ad sedem Apost. Sed quia Papa nesciebat consuetudinem qua vtitur archid. Senon. in aliis abbatiis Senon. ordinis præfati monasterij, non potuit proferre sententiam: vnde commisit causam iudicibus præsentibus, mandans eisdem quatenus super his veritatem inquirant per canonicos Senon. qui de huiusmodi consuetudine debent habere notitiam pleniorem: & nisi constiterit eis prædictum archid. vel eius antecessores de consuetudine pacifica sic obtenta, iurisdictionem aliquam in ipso monasterio vel in huiusmodi abbatiis hactenus habuisse, præfatum monasterium absoluant ab impetitione archid. sibi super hoc perpetuum silentium imponendo. Si vero per eosdem canonicos constiterit de præmissis, eandem iurisdictionem adiudicent archidiacono, quam in monasterio vel in aliis abbatiis constiterit habuisse, super aliis silentium imponentes eidem. No. quod iurisdictio archid. ex consuetudine in multis consistit, vt hic patet: de iure communi consistit in iis quæ dicuntur supra eod. ad hæc. & c. vt nostrum. Item veritas semper est inquirenda per illos de quibus magis verisimile est quod eam debeant scire. Item recurrendum est ad consuetudinem aliarum ecclesiarum. Item consuetudo debet obseruari in vna ecclesia quæ obseruatur in aliis eiusdem ordinis. Ber.

a ¶ *Sit situm.*] Per hoc forte credebat archidiaconus intentionem suam fundatam esse, quasi de iure communi. 16. q. 7. omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. sed hoc est iura episcoporum.

b ¶ *Et eius mandata.*] Ista pertinent ad correctionem: sed ea quæ præcedunt, ad iurisdictionem.

c ¶ *Quæ archidiaconi solent.*] Et ita videbatur in hoc respicere consuetudinem. infra de exces. prælato. ad hæc. & supra de consuetudi. cum olim. quæ tribuit iurisdictionem. arg. infra de offi. ord. duo simul. & C. de emancipa. l. vlt. quæ in his præcipue considerantur: vt dixi supra eod. cum satis.

d ¶ *Salua sua regula.*] Correctio enim monachorum, primo loco pertinet ad abbatem. infra de offi. or. quanto. & infra de statu mon. in singulis.

e ¶ *Sub ipso.*] Per hoc multum præiudicabatur archiepiscopo, si hoc esset verum, sed forsan consuetudo est illius archidiaconi.

f ¶ *Exceptis.*] Lite vero contestata super præmissis, de consensu vtriusque partis causam remiserant[1] iudices ad Apostolicam sedem quia Papa nesciebat consuetudinem qua vtitur archid. Senon. in abbatiis Senon. dioece. præfati monasterij sententiam proferre non potuit. vnde causam commisit sicut sequitur. hoc est in antiqua decre.

g ¶ *Maiores ecclesiæ Senon. canonicos.*] Non ergo quod testes illi requirendi sunt ad testimonium, de quibus magis est verisimile, quod veritatem sciant: & illi sunt potius præferendi. sic 35. q. 6. collaterales. & c. consanguineos. & infra qui matri. ac. pos. vs. & ab antiquioribus, vt ibi dicitur. ad quorum dicta recurrendum est in antiquis factis. ff. de leg. 3. si chorus. §. 1. & 20. dist. de quibus. ab illis enim requirenda est veritas, quibus lex veritatis potius assistit. 4. q. 3. si testes. 2. sic ergo canonici præferent hic, quia melius veritatem scire debent, qui forte cum ipso archidiacono prædictis quasi interfuerit. Sic & illa quæ in capitulo fiunt, per canonicos melius probantur. infra de testi. veniens. & quæ domi geruntur, facilius probantur per domesticos quàm per alios. C. de rep. consensu. 4. seruis. & C. de quæstionib. interrogari.

h ¶ *Pacifica.*] Nu. quod consuetudo siue possessio debet esse pacifica, non violenta, ad hoc vt præscriptio locum habeat, & sine interruptione. infra de præscri. sanctorum. & c. illud. & 16. q. 4. volumus. & C. de præscr. 30. vel 40. ann. si quis. & l. vlt. & ita patet quod iurisdictio siue officium archidiaconorum, potius colligitur ex consuetudine, quam ex iure com. quia huiusmodi visitatio & correctio potius ex consuetudine habent. arg. supra de elec. dudum 2. Dic ergo super hoc vt dixi supra e. cum satis.

i ¶ *Abbatiis.*] arg. quod ad consuetudinem aliarum ecclesiarum, siue iurisdictionem recurrendum est, si dubitetur quid aliqua ecclesia facere debeat. infra de censi. ecclesiis. & c. sopitæ. & c. super eo. & 12. dist. morem. 5. nisi diuersa esset consuetudo vniuscuiusque ecclesiæ. arg. supra de consue. cum olim. & ita si archidiaconus probaret consuetudinem huiusmodi in aliis monasteriis sui archidiaconatus, obtineret in isto: quia non debent diuerso iure censeri. 12. q. 2. cognouimus. & infra de deci. cum in tua.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

¶ *Quia post archidiaconum archipresbyter facit gradum: ideo, &c.*

De materia ista habetur 25. dist. per lectis. versi. archipresbyter.

VT *archipresbyter.*] Hæc prima tria ca. non summantur, nec diuiduntur propter multiplicitatem dictorum. Io. Andr. Casus. Dicitur hic quod archipresbyter debet subesse archidiacono, & ei sicut episcopo obedire, & aliorum presbyterorum curam agere debet, & in absentia episcopi missam debet cantare, aut ille cui ipse iniunxerit. Not. quod archipresbyter subest archi. Item curam aliorum presbyterorum agere debet. Item vice episcopi missam celebrat. Ber.

k ¶ *Vt archipresbyter.*] supple, statuimus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Subesse.*] Sic videtur quod qui maior est in ordine, subsit minori. vnde contra. infra de ma. & obe. statuimus. & c. 1. Sed dicas quod archidiaconus

Est autem procuratio, necessariorum sumptuum exhibitio, & debetur prælatis dioece. sub ditos visitantibus.

Idem

Quid in visitatione præstare debeant prælati, tradit concilium Triden. sess. 24. de reformatione. ca. 3.

Archiepiscopi.

1 Per consultationem putat Hos. quod per appellationem ideo, quia causa non sunt ad eos remissa, sed aliis obuius. Io. And.

Testes antiqui et sunt cæteris præferendi.

2 Concor. text. in l. presbyteri, C. de epis. & cler. & ibi Bald.

Burchardus lib. 1. cap. 90. Iuo par. 6 c. 20. & c. eod. tit. in 1. compilat. vide notas huius cap.

1 Concor. gl. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fi. ca.

diaconus præest archipresbytero quo ad dignitatem, non quo ad ordinem. 2.q.7.puto.& c.quæritur. C. de offi.vi.l.1.& sic non cõtradicunt 33.q.5.est ordo naturalis. sic & in angelis & in potestate & in ordine differt alter ab altero. 89.dist.ad hoc.

a ¶ *Collectam.*] idest missam matutinalem, seu ferialẽ. simile lxix. dis. quoniam videmus.

b ¶ *Iniunxerit.*]sic xxv. dist. perlectis.ad fi.vnde sumptum fuit hoc cap. de verbo ad verbum.

¶ Officium in manusc.

¶ Vox, presbyterali, deest in antiquis.

¶ Vox, animarũ, deest in antiquis, & in locis inutio cap. citatis.

M *Inisteriũ.*] CASVS. Dicitur hic q archipresbyter debet habere curã & solicitudinem de omnibus sacerdotibus, vt epi sui mandatis obediant. in absentia autem epi debet oĩa officia episcopi supplere, exceptis iis q̃ ei sunt phibita. Nota ministros ecclesiæ sibi adinuicem suffragari debere.

¶ Cap. 2. eod. tit. in 3. compila. & vide concilium Tridene. infra citatum.

c ¶ *Cardinaliũ.*] id est, principalium. simile 7. q.1.pastoralis.& dicunt cardinales à cardine: q a sicut in cardine regitur ostiũ, ita per istos debet in ecclesia regi officiũ: vnde etiã dicti sunt cardinales: quia per eos regitur vniuersalis ecclesia. simile 24.dist. p̃sbyter.& 71.dis. fraternitatem. ibi exponitur cardinalis, idest proprius. & 21.q.1.relatio.

d ¶ *A sacrosancto die Dominico.*] id est, a vespere sabbati, qm̃ tũc incipit secundũ canonicam cõputationem: g siue quo ad officium. j.de fe.qm̃. & 75.dis.qđ à patribus.

¶ Sacerdotes Cardinales hoc loco, nõ vt his tantum Romæ, sed aliarum etiam ciuitatũ: perinde sacerdotes interpretamur, quibus, hoc est parochiæ cõmittuntur.

ADDITIO. Et sic tũc debent septimanas incipere: quod quidam non obseruant. Ioan. And.

e ¶ *Indeclinabiliter.*] id est, horis statutis, & iusto impedimento cessante. j.de cele.mis.presbyter. & ferens illã sententiã: Maledict' qui negligenter facit opera Dei.

¶ Qualiter accipiatur dies, vide l. aut facta. ff. de verb. sig.

f ¶ *Cedant.*] id est, cessent quando officium suum facere debent.

g ¶ *Scurrilitate.*] id est rusticitate viuendi, sicut scurra facit.

h ¶ *Prohibita.*] de quibus habes 68. dist. quãuis. sed ad ea faciẽda debent vicinos episcopos inuitare cum cautela & studio. 7.q.1. põtifices.

i ¶ *Cõsulto episcopo, reconciliare.*] ergo eo inconsulto non debet, nisi eo absente maxima necessitas cogat. 26.q.6.c.vlti.& loquitur de solemni pœnitente, qui publicũ crimen commisit, quod vniuersam commouet vrbẽ, vt ibi dicitur. in quo etiam casu quilibet sacerdos posset eum reconciliare. arg. 27.q.4.si quis suadente.& etiã laicus. a de consecratio.dis.4.sanctum est baptisma:

¶ Sed hic cum non potest absoluere sacramentaliter, vt notatur infra de officio iud.ordi.c.pastoralis. sup glos. in verbo, pœnitentiam in mortis articulo.

k ¶ *Cõmissio.*] archipresbyter post episcopum, curam debet habere animarum in ecclesia cathedrali.

l ¶ *Iussionem.*]sic s. cap. prox.& 25.dist.perlectis.

O *Fficium.*] CASVS. In hoc cap. ponunt multa, quæ spectant ad officium archipresbyteri, quæ expresse patent in litera. Nota. ex hoc cap. multa quæ pertinent ad officium archipresbyteri.

m ¶ *Benedictiones.*] in matutinis quando debent legi lectiones.

pi obedire: & quòd specialiter ad eius pertinet ministeriũ †, super omnes presbyteros in ordine presbyterali † positos curam agere animarum †: & assidue in ecclesia stare: & in episcopi sui absentia ad vicem eius missarum solemnia celebret, & collectam [a] dicat, aut cui ipse iniunxerit [b].

¶ Leo Papa.

¶ *Ad idem.*

CAP. II.

Ministerium † archipresbyteri, in eo constituitur, vt diligenti cura prouideat ministerium sacerdotum Cardinalium [c], qui solemne debent agere officium in communicatione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, a sacrosancto die Dominico [d] incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter [e] perseuerent: vt opus Dei digne & sancte perficiatur ab eo, cui committitur: & infra. ¶ Prouideat etiam archipresbyter vitam sacerdotum Cardinalium †, præceptis sui obtemperando episcopi, ne aliquando cedant [f], aut scurrilitati [g] torpeant: & infra. ¶ Si episcopus defuerit (exceptis his quæ prohibita [h] sunt) archipresbyter prouideat cuncta, quæ in sacerdotum ministerio perfici debeant, fontes benedicere: infirmum oleo perungere: pœnitentem infirmum (consulto episcopo [i]) reconciliare: pœnitentiam cunctis [k] aliis sacerdotibus iniungere. ¶ In præcipuis festiuitatibus, aut ipse celebrationem missæ solemniter impleat, aut ad sui iussionem [l] cui committitur, peragat veneranter.

¶ Idem.

¶ *Declarat quod sit officium archipresbyteri Ciuitatensis. Ant. de Bu.*

CAP. III.

Officium † archipresbyteri de vrbe constat, quando ibi præsul defuerit, vice eius officium inchoare: benedictiones [m] presbyterales in ecclesia dare: missam quãdo voluerit, cantare, vel cui de sacerdotibus iusserit. Quando vero episcopus missam canit, debet præcipere sacerdotibus, vt induant se vestibus sacris, & qualiter ad missam procedant. ¶ Debet enim præcipere custodi ecclesiæ, vt in sacrario Eucharistia Christi propter infirmos [n] non desit: debet infirmis prouidere, & prouidendo præcipere sacerdotibus, ne forte sine confessione [o] vel confirmatione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi moriantur: confessiones † peccatorum eorum, qui à foris [p] veniunt, recipere cum omnibus sacerdotibus, & exinde per prouisionem põtificis magnam debet illis adhibere curã. ¶ Ad Christianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad succurrendum, omnia à sacerdotibus per iussionẽ † illius fiant.

¶ Idem † ex synodo † Rauennæ habita.

¶ *Archipresbyter ruralis, presbyterorum & laicorum plebaniæ suæ curam gerit: contra decretum tamen episcopi nihil ordinare potest.*

CAP. IIII.

Vt † singulæ [q] plebes archipresbyterũ habeant, propter assiduam erga populum Dei curam, qui non solum imperiti vulgi solicitudinem gerant, verumetiam presbyterorum, qui per minores titulos [r] habitant, vitam iugi circumspectione custodiant: & qua vnusquisque industria diuinum opus exerceat † episcopo suo renunciet [s]. ¶ Nec contendat † episcopus non egere plebem †

n ¶ *Infirmos.*]de consecr.dist. 2. in tribus contra, vbi subaudiendum est; nisi ad opus infirmorum, vt hic. de consec. dist. 2. presbyter Eucharistiam.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

o ¶ *Sine confessione.*] si culpa vel negligentia presbyteri moriatur infirmus sine confessione, reus erit animæ illius. 26. q. 6. si presbyter. & cap. cognouimus.

¶ *Glos. seq. arg. signat contrarium, & soluit.*

p ¶ *A foris veniunt.*] id est extra ciuitatẽ, tamen qui sint de diœcesi. Et arg. q quilibet de episcopatu põt sacramenta recipere in maiori ecclesia: qđ verũ est. arg. 50. dis. in capite. Arg. cõtra de pœ. dis. 6. placuit. & j. de paro. nullus. nõ cõtradicunt. ep̃s nõ debet recipere parochianũ alterius epi, hic nullũ parochianum alterius recipit: q a omnes possunt recurrere ad archipresbyterum maioris ecclesiæ, vt hic dicit. Bernardus.

¶ Cap. 3. eod. tit. in 3. compila. Concilium Triden. sess. 5. de reformatione cap. 2. statuitur adhibere archipresbyteros & alios curatos animarum in benedicendo populo praedicent verbum.

V *T singulæ.*] CASVS. Hoc cap. loquitur de ruralibus archipresbyteris, & diuiditur in duas partes. Primo dicitur q singulæ plebes habeant singulos archipresbyteros, qui non solũ laicos corrigant, sed etiã capellanos sub ipsis constitutos. Secundo dicitur quòd non putet episcopus nõ egere plebem archipresbytero, quasi ipse solus sit ad omnia sufficiens: quia & si valde idoneus sit, decet tamẽ vt sua onera partiatur: & sicut matrici ecclesiæ præest episcopus, ita plebibus archipresbyter: vt ecclesia in nullo titubans videatur: cuncta tamen episcopo referre debet, & nihil contra eius præceptum ordinare præsumat. Not. quòd solus episcop' est ordinarius in sua diœce. Item, onera & officia ecclesiastica sunt partienda.

¶ In nonnullis manuscriptis confessiones vero peccatorum, qui à foris veniunt, &c.

¶ prouisionem.

¶ Hic potestatem Leonem nostri sue diuinum scribendum enim fuit dũ Rauennæ celebratũ. Leo 2. antiquus fuit.

q ¶ *Vt singulæ.*]Hoc capitulum loquitur de archipresbytero rurali, præcedens de archipresbytero Ciuitatẽsi. Alan.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. compila.

¶ *Glos. se ponit 5. modos quibus dicitur titulus, & remittit.*

¶ &

¶ obsidat.

¶ plebes.

r ¶ *Titulos.*] Titulus appellatur ecclesia. 70. distin. c. 2. & 80. distin. episcopi. & hic etiam dicitur titulus canon. 50. distin. si quis diaconus. Item dicitur titulus, tractatus. ff. depositu. l. 1. argu. 26. quæst. 5. nec mirum. verb. si. verb. his duobus titulis. Itẽ dicitur actio titulus. C. fami. ercisc. non est ambiguum. Item dicitur titulus dignitas. vnde Ouidius:

Gratulor Oetalam titulis accedere vestris. De hoc dictum est s. de ele. dudum 2.

¶ *Glo. seq. arg. & alleg. 3. iura in contrarium.*

s ¶ *Renunciet.*]arg. q solus episcopus sit iudex ordinarius in sua diœce. 11. q. 1. de persona. 80. dist. non debere. arg. contra. 10. q. 3. c. 1. & c. nullus. & 2. q. 1. nemo. 2. responso.

t ¶ *Valeat.*

a ¶ *Valeat.*] quia ipse sufficere omnibus nõ potest: & ideo p alios hoc facere debet. arg. ꝫ. ĩ. de offi. ord. inter cætera. nec ipsemet eam sibi assumere debet: q̃a & prætor se tutorem dare non potest. ff. de tut. & cu. ptor. sic platus à seipso platuram accipere non potest. ĩ. de insti. c. vlt. & ĩ. de iure pat. p tuas. & ĩ. de bap. & eius ef. debitũ. quia differentia debet esse inter dãtem & accipientem, vt ibi dicit.

archipresbytero, quasi ipse eã gubernare valeat [a]: quia & si valde idoneus sit, decet tamen vt sua onera [b] partiatur: & sicut ipse matrici ecclesiæ † præest: ita archipresbyteri [c] præsint † plebibus, vt in nullo tituber ecclesiastica solicitudo; cuncta tamen referant [d] ad episcopum, nec aliquid contra eius decretum † ordinare præsumant.

b ¶ *Sua onera.*] debet enim sua onera partiri cũ alijs. ĩ. de præsump. mandata. vbi de hoc.

c ¶ *Ita archipresbyteri.*] istud, ita, nõ notat omnimodam similitudinem, quia aliter præest episcopus quàm archipresbyteri præsint.

d ¶ *Referant.*] præter minora quæ ipsi archipresbyteri determinare possunt, [1] cum habeant ordinariã iurisdictionem. ĩ. de offic. ordi. cum ab ecclesiarum. & ĩ. de consang. & affi. ex litteris.

¶ eas

¶ In multis manuscr. deest vox, ecclesiæ.

¶ præsunt

¶ doctrinã

¶ Aliàs ista littera esset ibi contraria secundũ H. & ſt. Vnde dicebat Innoc. q̃ verba illa in nõnullis manuscriptis desunt secundum ordinationes epi scoporũ. Iu. And.

TITVLVS XXV.

De officio primicerij.

¶ Idem † ex libro Romani ordinis.

¶ *Ponit ea quæ spectant ad officium primicerij. Anto. de But.*

CAP. I.

Vt † primiceri[e] sciat se esse sub archidiacono sicut & archipresbyter: & ad eius curam specialiter pertinere, vt præsit in docẽdo diaconis [f], vel reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positis: vt ipse [g] disciplinæ & custodiæ insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus: & vt ipse diaconibus donet [h] † lectiones, quæ ad nocturna officia clericorum pertinent: & de singulis studium habeat, vt in quacunque re capacem sensum habuerit, absque vlla vacet negligentia, aut à quo ipse iusserit instruantur †.

DE OFFICIO primicerij.

¶ *Visum est de officio archipresbyteri. Sed quia in choro primicerius est primus absente archipresbytero, ideo ponit de eo. An. de Butr.*

Et accipitur hic primicerius pro cantore. de offi. primicerij, sacristæ, et custodis, & quid ad quẽlibet spectet, vel ad officiũ cuiusque ordinis tractatur. 21. dist. cleros. 25. distin. perlectis. 93. dist. per totum. supra in rub. de offi. archid. ver. quod sit officium cuiuslibet, & seq. & supra in proxi. rub.

Vt primicerius.] In hoc c. dicit q̃ primicerius subest archidiacono: pertinet tamẽ ad eius curam præesse diaconibus, & alijs minoribus, & debet dare lectoribus lectiones, & cantoribus respõsoria, ita q̃ omnes instruere debet & castigare. Not. ex hoc cap. multa quæ pertinent ad officium primicerij.

¶ Item

¶ Cap. vnicum eod. tit. in 1. compil. Iuo par. 6. cap. 10. Gratianus cap. plectis. 25. dist. Panormia lib. 3. c. 41. & vide notas huius capitis.

¶ In omnibus manuscriptis iubet dones. lectiones ad nocturna officia.

¶ Instruantur.

e ¶ *Vt primicerius.*] supple, statuimus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Diaconis.*] ſ. de offi. arch. officiũ. ꝫ. cap. ista loquuntur sm diuersas consuetudines diuersarum ecclesiarum; vel primicerius hoc facit ad mandatum archidiaconi, vel tanq̃ vicarius eius. & ita prælatus qui subest epo, potest alij demandare vices suas, & merito: quia ordinarij iudices sunt. Lau.

g ¶ *Vt ipse.*] ſ. archidiaconus: vel ipse, ſ. primicerius, qđ est melius.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Donet lectiones.*] sed hoc vr̃ ptinere ad officiũ archidiaconi. ſ. de offic. archid. officium. diuersa cõsuetudo diuersarum ecclesiarũ impedit ꝫdictionẽ, quæ circa huiꝰ officia considerat̃ potius. Ber.

DE OFFICIO SACRISTÆ.

¶ *Viso de officio primicerij, vidẽdũ est de officio sacristæ, idest, thesaurarij. De hac materia habetur 25. distin. perlectis. in fi. Ant. de But.*

TITVLVS XXVI.

De officio sacristæ.

¶ Ex concilio Toletano.

CAP. I.

Vt † sciat [i] se sacrista subiectum archidiacono, & ad eius curã pertinere custodiã sacrorũ vasorum [k], vestimentorum ecclesiasticorum, seu totius thesauri ecclesiastici: necnon quæ ad luminaria [l] pertinent, siue in cera [m] [siue † in oleo.]

Vt sciat.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo q̃ sacrista subest archidiacono, & custodia vasorum, & vestimentorum spectat ad ipsum, & cura totius thesauri, & luminaria, & incensum. Not. ex hoc cap. multa quæ pertinent ad officium sacristæ.

i ¶ *Vt sciat.*] supple, statuimus.

¶ *Gl. seq. soluit ꝫrium.*

k ¶ *Vasorum.*] secundo post archid. & sic non est contra. ſ. de offi. archid. ea quæ.

l ¶ *Luminaria.*] lampadum: vt differat ab eo quod sequitur.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

m ¶ *Siue in cera.*] quia in his illuminatur ecclesia: & sm hoc etiam videtur pertinere ad officium custodis. ĩ. tit. pxi. & c. proxi. sed hoc referas ad diuersam cõsuetudinem, vt sæpius dictum est. Ber.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatio. Iuo par. 6. cap. 10.

¶ In nonnullis desunt hæc verba: siue in oleo.

TITVLVS XXVII.

De officio custodis.

¶ Ex libro Romani ordinis.

¶ *Ponit quæ spectant ad officium custodis. hoc dicit.*

CAP. I.

Custos † ecclesiæ, cui ea quæ ecclesiæ cõpetunt, custodienda cõmittuntur, oportet vt sui archidiaconi iussioni in cũctis obediat: in canonicis horis signa tintinabulorum [n] pulsanda, ipso archidiacono iubente ab eo pulsentur: pallia vel linteamina altaris, seu cũcta vtensilia [o] ecclesiæ indesinenter custodiat: lampades & laternas in accendendo, seu extinguendo peruigil existat: ne † aut supra modum [p] lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit ecclesia: sed omnia cum discretione [q] † agantur: quæ noscitur omnium virtutum esse mater. ¶ Si vero is minus idoneus [r] ad hoc peragendum extiterit, ab

DE OFFICIO custodis.

¶ *Quia custos est quasi minister sacristæ, ideo subsequenter ponit de eo. Ant. de But.*

Custos.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̃ custos ecclesiæ debet obedire archidiacono, & ad eius mandatum canonicas horas pulsare, & ornamenta altaris, & cuncta vtensilia ecclesiæ custodire: & circa lampades & laternas in accendendo & extinguendo peruigil esse debet, ne nimis ardẽdo oleum depereat; nec minus incendẽdo obscurior fiat ecclesia. Si autem custos circa hoc negligens fuerit, p archidiaconum corrigi debet. Not. q̃ discretio est mater oĩum virtutũ. Item ineptus minister ab ecclesia eijci debet.

n ¶ *Tintinabulorũ.*] ſ. de elect. in causis. & ĩ. c. proxi. & 1. distin. ius militare.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compil.

¶ In codice Bathaniæ ita: vt neq; vltra modum lucendo oleum ecclesiæ depereat. in alio itaque vt supra modũ lucendo oleum, &c.

¶ In vno scriptum discretione in ecclesia agatur.

o ¶ *Vtensilia.*] ſ. de offic. archi. ea quæ ꝫ. sol. supple, sub archidiacono & sacrista. vel diuersa est consuetudo.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 6 supra, ponens tres versus.*

p ¶ *Modum.*] sic 24. q. 1. manet. arg. q̃ ita excedit modus in eo qđ est ampliꝰ, sicut in eo qđ est minus. 91. dist. q̃ in aliquo. 45. dist. disciplina. 41. dist. q̃sq̃s. & ff. de pen. respiciẽdũ. C. de cust. reo. si q̃s in fi. & ĩ. de vi. & ho. cleri. clericꝰ. & sic media via tenẽda est. vnde versus: *Cum media semper gaudebam ludere forma, Maior enim medijs gratia rebus inest.* & illud: *Inter vtrumque vola: medio tutissimus ibis.*

q ¶ *Cum discretione.*] Discretio enim mater est omnium virtutum. 3. q. 5. præsentium.

r ¶ *Minus idoneus.*] Sic ergo remouet̃ ab officio suo, minus idoneꝰ: sic magister minꝰ idoneꝰ remouet̃: q̃ primũ moribꝰ, deinde sciẽtia & facũdia alios præcellere debet. C. de pfes. & med. l. 2. lib. 10. & iudex & platus remouentur pp negligẽtiã. ĩ. de offic. archid. ea quæ.

a ¶ Emendet.] arg. q per denunciationē offensa proxima veniam meretur. 35. dist. eps. C. de epis. aud. nemo. & sic quodlibet peccatum non inducit depositionem. 5. q. 4. in loco.

b ¶ Denunciando.] arg. q per denunciationem aliquis remouendus sit. arg. 2. q. 7. quapropter. j. de iureiu. querelam. j. de fideiuss. peruenit. [a] sed nō loquitur in denūciatione. & arg. ad hoc 24. q. 3. ecce. ver. vndecunque.

[a] Concor. Authen. ad hæc. & ibi Bar. C. de vsu. & in l. diuus. ff. de cust. reo.

archidiacono coerceatur, vt se emendet[a]. Si autem indomitus permāserit, archidiaconus episcopo denunciando[b] prouideat, vt indecente eiecto, aptus domui Dei constituatur minister, vt omnia in laudem Dei fiant.

¶ Ex concilio Toletano.

¶ *Ad idem.*

CAP. II.

CVstos † solicitus debet esse de omni ornamento ecclesiæ, & luminariis siue incenso: necnon panem & vinum omni tempore præparatū ad missam habere debet: & per singulas horas canonicas signū ex consensu archidiaconi sonare: & omnes oblationes seu eleemosynas seu decimas (cum eiusdē tamē cōsensu absente[c] episcopo) inter fratres diuidat. ¶ In his tribus[d] ecclesiæ colūnis (vt sancta sanxit synodus) consistere debet alma mater ecclesia: vt ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & sanctiores[e] esse viderint: vt nulla negligentia in sancta Dei ecclesia videatur. ¶ Hi tres, archidiaconus, archipresbyter, custos, simul iuncti vno animo prouide peragant & perfecte: & non sit inuidia neq; zelus[f] inter illos.

TITVLVS XXVIII.

De officio vicarij.

¶ Alerand. iij. episcopo Noruicen. & G. archid.

¶ *Vicarius si beneficium curatum postea sit adeptus, vicaria priuabitur.*

CVstos.] Casvs. Primo dī q custos debet esse solicitus de ornamentis ecclesiæ, luminariis, & incenso, & de pane & vino ad sacrificium: & de pulsatione campanarū, & de eleemosynis, & decimis, & oblationibus colligendis: & cū consensu archidiaconi diuidendis. Secundo dī, q in his tribus cōsistit sancta mater ecclesia, archidiacono, archipresbytero, & custode: idcirco debent esse boni & concordes. Nota ex hac decre. multa quæ ptinent ad officiū custodis. Item nota q ecclesia consistit in tribus columnis, s. archidiacono, archipresbytero & custode.

[b] Cap. 2. e. tit. in 1. compilatio.

c ¶ *Absente episcopo.*] Arg. q res canonicorū per epm dispensari debent. 12. q. 2. Vulteranæ. & per ipsum debet constitui œconomus. C. de epi. & cle. oēs. §. hoc nihilominus. & 9. q. 3. cum simus.

d ¶ *His tribus.*] qui enumerantur inferius. archid. archipr. & custos. ¶ *Glossa seq. not. alleg. 6. iura. ad contrarium alleg. 7. & soluit.*

e ¶ *Sanctiores.*] & ita vr̄ q semper melior & iustior sit eligendus [a] 8. q. 1. licet. & c. si ergo. 63. dist. metropolitano. & 25. dist. c. vnum oratorium. §. nunc autem. 1. q. 1. vilissimus. ſ Auth. de monach. §. ordinatione. coll. 1. argu. 16. q. 7. monasterium. & ī. de elect. cum nobis olim. & ā. de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu. & j. de præb. c. pen. 61. dist. Cathinensis. & 85. dist. Florētinum. arg. ff. de leg. 2. cum pater. §. rogo. Sol. melior, iustior, & sanctior debet eligi: tñ si alius eligatur, licet non sit melior, sufficit q sit sufficiens: quia conueniens scientia sufficit in prælato. ī. de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu. & ī. de elect. cum nobis olim.

[a] Audigniot sit semper eligendus, Couarruuias in regula. peccatum. par. 2. §. 7. Fernandus Vasquius lib. 1. c. 18. controuers. illustrium.

f ¶ *Neque Zelus.*] i. odium: quia est & bonus zelus, & malus zelus, de malo hic intelligitur: sicut est bonus dolus, & malus dolus. ff. de dolo. l. 1. §. non fuit.

DE OFFICIO VICARII.

¶ *Viso de ijs qui seruiunt ecclesiæ nomine proprio, videndum est de ijs qui seruiunt nomine alieno: ideo, etc. Et communiter in isto tit. tractatur de vicario, qui seruat in diuinis: quamuis in c. pen. tractetur de vicario iurisdictionis. Et de hoc secundo in sexto, & de primo, rub. eodem.*

De hac materia tractatur 16. q. 7. in nona, 93. dist. c. fin. 94. dist. c. 1.

A D *audientiam.*] Prima narrat factum. secunda prouidet: ibi, *Quia igitur.* Ant. de But.

Casvs. Quidā presbyter Gul. noīe molestabat monachos de Ramesesia, petendo ab eis vicariam ecclesiæ de Burnel, à qua recesserat xx. annis elapsis, & in diuersis ecclesijs psonatus postea fuerat adeptus. conquesti sunt monachi dño Papæ. Rūd. Papa: non est canonicum, vt qui curā habet aīarum in diuersis ecclesijs, vicarius fiat in alienis. Vnde mādat Papa, quaten[b] si est ita, pdictus psbyter cōpellat desistere à petitione vicariæ pdictæ. Nota q qui recipit curam aīarum in alia ecclesia, vicariæ renunciare intelligitur. arg. colligitur hic, q si non recepisset curam in aliis ecclesijs, q adhuc posset petere vicariā, quãuis xx. anni elapsi essent.

CAP. I.

AD † audiētiā nostrā peruenit, quod G. presbyter monachos de Ramesesia petendo vicariā ecclesiæ de Burnel, à qua viginti annis retrocessit, in diuersis[g] posteā ecclesijs personatum adeptus, fatigare præsumit. ¶ Quia † igitur non est canonicum, vt qui curam animarum in diuersis habet ecclesijs, vicarius in alienis existat: Mandamus quatenus, si est ita, prædictum presbyterum à petitione supradictę vicariæ, desistere cōpellatis.

¶ Idem Elien. episcopo.

¶ *Plures vicarias quis habere non potest.*

CAP. II.

PRouideas † attentius, ne in episcopatu tuo patiaris aliquem vicarias habere plures[h]. ¶ Quia cum vicarij teneantur personis & ecclesijs deseruire, alienū est ab ordine iuris, vt vicariam quis habeat prçter vnā.

¶ Idem Vinionien. episcopo.

¶ *Perpetuus vicarius per episcopum institutus, per rectorem remoueri, vel portione sua fraudari non potest.*

CAP. III.

AD † hæc si persona alicuius ecclesiæ, vicario, quem in eadem ecclesia instituit, de assensu & auctoritate diœcesa-

g ¶ *In diuersis.*] qd esse non debuit, cum pluribus seruire non possit: quia dum ad vtrumque festinat, neutrum bene peragit. 16. q. 1. psbyteros. & C. de assel. nemo. & eo ipso q pmisit se intitulari in secunda, vel postq̄ translatus est ad eam, pdit ius qd habuit in vicaria. j. de concessio. præben. litteras. 21. q. 2. si quis iam translatus. & qui beneficiatus est in vna ecclesia, non est idoneus ad aliam. j. de præben. tup inordinata. immo non solum vicariam petere non poterat, sed vtrūq; beneficium pdere debet, si vtrumq; retinere contēdit, s̄m moderna iura. j. de pben. de multa. qui enim habet vicariam ppetuam, beneficiatus intelligitur. ī. de rescrip. postulasti. & q curam aīarum vel plationem & consimilem recipit, prima ipso iure vacat. j. de præben. de multa. & idem est si qs habet perpetuam vicariam, sicut si haberet ecclesiam intitulatam. j. eod. c. vlt. & ī. de fil. presby. constitutus.

[g] Cap. eod. tit. 2 compilat. post conc. Lateran. sub Alex. iij. par. 1. cap. 1.

[a] Concil. Triden. sess. ... 4. & sess. 24. de reformat.

PRouideas.] Primo ponit dictum. Secundo ipsius rōnem: ibi, Quia. Ant. de But.

Casvs. Præcipit Papa q nullus habeat plures vicarias: quia vicarij tenent deseruire ecclesijs & psonis ecclesiarum: & ideo alienū est ab ordine iuris, vt aliquis habeat vicariā præter vnam. Not. q sicut nullus potest habere plures ecclesias, ita nec plures vicarias, vtrumque enim contra ius est.

[h] Cap. 2. eod. tit. 1 compilat. & post conc. Lateran. par. 1. p. 44.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

h ¶ *Plures.*] Ex eo qd dicit, plures, vr̄ q possis habere vnā vicariā: sed hoc vr̄ falsum: quia quilibet in propria psona, & non per vicarium debet in ecclesia deseruire. j. de cle. non resi. quia nonnulli. & c. seq. & ī. de elect. cum in cunctis. & melius in iure nouo. j. de pb. extirpādæ. §. qui vero. Et hoc est verum nisi in casibus qui ponunt in dicta decre. extirpādæ. §. qui vero. s. cum parochialis ecclesia sit annexa dignitati vel pbēdæ maioris ecclesię, vt ibi: aliàs hodie vicarij cōstitui nō possunt. & talis vicarius debet esse sacerdos, cū habeat curā aīarū. j. eo. c. vlt. & debet esse ppetuus, vt in pdicto §. qui vero. & canonice institutus cum certa portione p epm. j. c. proxi.

[c] Cap. eod. tit. 1 compil. & post concil. Lateran. sub Alex. iij. par. 50. c. 2.

AD *hæc.*] Primo ponit duplex dictum. Secundo excipit, licet improprie: ibi, *Nisi.*

Casvs. Prælatus ecclesiæ de auctoritate & assensu epi instituit vicarium in ecclesia sua, & eidem instituit certam portioné. decessit plātus iste, alter subtituitus est illi: quæritur vtrum possit illum vicarium remouere, vel portioné assignatā diminuere? Et rñ. q neutrum facere potest, nisi aliquid cōmittat pp qd̄ piudicem sit in vicaria vel beneficio condēnandus. Not. q vicarius ppetuus æquiparatur plato, vt eo viuente non possit à vicaria expelli. licet titulum non habeat: nisi propter culpam suam, sicut nec prçlatus.

¶ *Glo. seq. ponit op. quam reprobat.*

a ¶ Episco-

Alanus fecit. & Innocē.

a ¶ *Episcopi.*] Quidā supplent. & patroni si nō sit collegiata eccle sia, q̄m patroni consensus desiderat vbicunq; ius ꝑpetuū ꝑcipiendi aliquid confertur alicui. arg. 16. q. 7. decernimus. & q. 5. si quis epōrum. C. de auct. ꝑstan. l. vlt. & 63. dist. principali. hoc non credo ꝙ consensus patroni sit requirendus, cum patronus tantummodo debeat præsentare vacante ecclesia, vt dicunt iura prædicta: sed ecclesia non intelligitur vacare in institutione vicarij: & hoc videtur hic innui.

¶ *Glossa sequens veri. opponendo quod solus prælatus, &c. lo.*

b ¶ *Remouere.*] ergo habet ius in re, verū est, ꝙ habet ius vicariæ, sed non dicit habere ecclesiam quoad titulum. solus enim ꝑlatus habet eam intitulatam: tñ expelli non potest, ac si haberet eam intitulatam sine iusta causa, & tunc per iudicē, & non per ꝑlatum ipsius ecclesiæ: vt hic in fine dicit.

Cap. 5. eod. tit. in 2. compil. & post Cōcil. Lateranē. par. 39. c. 3.

c ¶ *Minuere.*] cum sit perpetuo cōstituta. arg. infra de censi. prohibemus.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas. circa secundam opponit, & soluit.*

Clericos.] Sic pone casum. a Prælati ecclesiarum, in quibus habent curam aiarum vel aliam dignitatē, in propria persona deseruire debent ecclesię, & non substituere sibi vicarios: quia hoc est ꝯ rationem. & iste casus probatur j. de præben. extirpandæ. §. qui vero. & sic ordinabis litterā. Non ꝑmittas clericos, i. ꝑlatos in presbyteratu: vel alios in inferioribus ordinibus constitutos, substituere alios in vicarijs ecclesiarum, quas, s. ecclesias adepti sunt tamē prælati. & ꝙ ita accipiatur hoc nomē, clericos, ꝓbatur. ꝑpellatione enim clericorum oēs superiores continentur. in Auth. de sanct. epis. §. presbyterorum. coll. 9. & 11. q. 1. de persona. Sm̄ alium casum, qui poni consueuit: expone, clericos, id est vicarios substitutos, alios scilicet vicarios in vicarijs quas adepti sunt: quasi dicat vicarius non potest alium vicarium sibi constituere. sed iste casus nō est bonus: quia p hoc innuitur, ꝙ licitum sit constituere vicarium, quod non est verum, vt dictum est secundum ius nouum, nisi tu velis restringere hanc decret. ad casum illius §. qui vero. sed in nullo casu licet vicario alium sibi vicarium substituere. Bernardus. Not. ꝙ vicarius non potest vicarium sibi substituere. Abbas.

a Hic casus Bernardi est. & in antiquis libris reperitur.

Cap. 1. eo. tit. in 3. cōpilatione.

Tua nobis

Vide l. si. eō ibi not. C. si à non comp. iud.

Et de vicariorū iurisdictione de quibus hoc loco, vide quales creari debeant. Concil. Tridēt. session. 24. de refor. c. 16.

Sua nobis.] Ponit dictum, & ipsius rationem: ibi, *Quoniam.* quam fortificat: ibi, *Præsertim.* Ex q̄b' infert: ibi, *Mādamus.* Am. de Butr.

Casus. Clerici cuiusdam plebis epī Vulterani, iurauerunt sibi eligere prælatum ad voluntatem laicorum, & sic elegerunt sibi ꝑlatum, & electionem suam epō præsentauerunt: eps cassauit illam electionem, & excōicauit laicos illos, qui clericos compulerant, & ipsos etiam clericos pro isto & alijs excessibus excōicauit, & impetrauit litteras ad archiepm̄ Pisanum & suos coniudices, vt eos tanq̄ excōicatos faceret euitari vsq; ad debitam satisfactionē: post hoc pars aduersa litteras impetrauit ab epo Portuen. vicario dñi Papæ, ad epm̄ Lucanum & suos coniudices, qui auctoritate illarum, laicos & clericos absoluerunt, excōicantes epm̄ Vulteranum: eps Vulteranus significauit hoc totum dño Papæ: prius tñ ex abundanti appellauit, licet sñia illa non teneret. super hoc scribit Papa iudicibus dicens litteras vicarij per surreptionē obtentas, quia iurisdictio vicarij, quem Romanus Pont. reliquit in vrbe, non extenditur extra vrbem, nisi ei specialiter sit concessum: ꝑsertim cum ipse moratur in sua prouincia speciali: videlicet inter Capuanā prouinciam & Pisanam. Vnde mandat quatenus quicquid occasione illarum litterarum factum est, denuncietur irritum & inane. Nota ꝙ litteræ p surreptionem obtentæ, non conferunt iurisdictionem: vt hic patet. Item vicarius vel legatus causas alterius prouinciæ vel iurisdictionis committere non potest.

d ¶ *Vicarij.*] vicarius omnia potest quæ pertinent ad iurisdictionē illius, cuius vices gerit. C. de offi. eius qui vi. ali. ge. l. 1. 93. dist. in. c. vlt. & 94. dist. c. 1. quædam tñ sunt quæ sine speciali mandato attentare non debet. j. de offi. lega. quòd translationem.

e ¶ *Non extenditur.*] nisi forte infra centesimū milliare, ad instar ꝑfecti vrbis. ff. de offic. præf. vr. l. 1. §. in initio. & ff. de offic. procon. si in alia. §. vlt.

Iurisdictio vicarij Papæ ad quot milliaria extendatur.

f ¶ *Irritum.*] Not. q̄d factum est per surreptionem, non valet tamē à non suo iudice. 11. q. 1. cap. pen. & C. si à non compe. iu. l. vlt. & retractari potest altera parte absente: c. j. de re iudi. cū olim. & ꝑcipue in decretali ista. hæ enim litteræ nullā conferebant iurisdictionē: q̄a iurisdictio vicarij non extenditur extra vrbē: vt hic dicit. ergo si concedat litteras extra, est nulla iurisdictio. ff. de iu. om. iud. l. vlt. C. qui pro sua iurisd. l. vnica. & ita q̄c quid factum est hic per litteras vicarij, ipso iure non tenuit. De hac materia dictum est supra de rescrip. ad audientiam 2.

Innocēt.

ni episcopi a, certam assignauerit portionem: is, qui persona illa defuncta, in personatum illius substituitur, nō potest eundem ab ecclesia remouere b, vel assignatam sibi minuere c portionem: Nisi aliquid committat, propter quod per iudicem in vicaria sit, vel beneficio condemnandus.

¶ Idem Norwicensi episcopo.

¶ *Vicarius non potest substituere vicarium.*

CAP. IIII.

Clericos † in presbyteratu, vel in alijs inferioribus ordinibus constitutos, in vicarijs ecclesiarū quas adepti sunt, alios sibi substituere non permittas, cum id satis sit absonum & absurdum.

¶ Inn. iij. abbati sancti Euge. & plebano sancti Petri.

¶ *Vicarius Papæ, in vrbe iurisdictionē habet, non extra vrbem.*

CAP. V.

Sua † nobis †: & infra. ¶ Nos igitur vicarij litteras æstimantes per surreptionem obtentas †: Quoniam iurisdictio vicarij d †, quē Romanus Pontifex in vrbe reliquit, non extenditur e extra illā, nisi ei specialiter sit concessum: Præsertim cū ipse moratur in sua prouincia speciali, videlicet inter Capuanam prouinciam & Pisanam: Mādamus quatenus quicquid occasione litterarum illarum actū est, in irritum f reuocetis.

¶ Hono. † iij. Vigor. episcopo.

¶ *Compelluntur vicarij ordinarij, ecclesiis deseruire per subtractionē prouentuum & vicariarum.*

CAP. VI.

Ex parte tua fuit propositū coram nobis: & infra. ¶ Mandamus quatenus perpetuos g vicarios, vt in ecclesijs, in quibus vicarias obtinent, resideant, & se in presbyteros (vt eorum † cura exigit) faciāt promoueri, per subtractionem h prouentuum, vel ipsarum vicariarum, compellas.

ꝑcarum

TITVLVS XXIX.

De officio & potestate iudicis delegati.

¶ Alexand. iij. London. episcopo.

¶ *Delegatus Papæ potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios qui suam iurisdictionem impediunt.*

Ex parte.] In prima facti decisa narratio. In secunda: ibi, *Mandamus.* mandatum. Ant. de But.

Casus. Vicarij ꝑpetui tenentur facere residentiam in ecclesijs, in quibus obtinent vicarias: & cū habeant curam aïarum, debēt esse in ordine sacerdotis. q̄d si facere noluerint, compelli debent p subtractionē prouētuū ipsarum vicariarū. Not. ꝙ ꝑpetuus vicarius debet esse sacerdos, & in vicaria residere.

g ¶ *Perpetuos vicarios.*] Perpetuus vicarius dr̄, qui canonice à persona ecclesiæ & auctoritate epi est institutus, & certam debet percipere portionem. s. eod. tit. ad hæc. & j. de præb. extirpandæ. §. qui vero. nec potest quis habere plures vicarias, cum habeat curā aïarum tanq̄ vicarius, & debet residere in loco, vt hic dicit, sicut nec quis potest habere plures ecclesias. j. de cle. non resi. q̄a nonnulli. & c. seq. & j. de ꝑben. de multa. In quibus casibus possit quis constituere vicarium, dicitur in prædicta decr. extirpandæ. §. qui vero. beneficia enim ecclesiarum, propter officia diuina constituta fuerunt 3. 12. q. 5. concessio. 16. q. 1. generaliter. & 1. q. 2. c. vlt. arg. C. de mi. rest. l. pen. & 21. q. 3. c. Cyprianus.

Vicarius ꝑpetuus qui dicatur.

b ¶ *Per subtractionem.*] Et sic etiam compelluntur alij clerici, q̄n necessitas vel vtilitas, vt ordinētur, exposcit. s. de æta. & qua. q. ꝑis. nec habet locum distinctio quę cōsueuit notari 84. dist. in prin. maxime vbi quis recipit beneficium, aïarum curam habēs annexā sibi, indistincte debet ꝓmoueri, vel priuari illo officio. s. de elect. cum in cunctis. & s. de æta. & quali. c. 1. & 60. dist. per totum.

Vnde secundū Apostolū 2. ad Thessa. 3. Qui nō laborat, non manducet.

DE OFFICIO ET POT. IVDICIS DELEGATI.

¶ *Visum est supra de iis qui gerunt vices alienas in diuinis officiis, & in iurisdictione voluntaria: restabat videre de iis qui gerunt vices alienas in iudiciis & in iurisdictione contentiosa. Verum quia delegatus Papa est maior quolibet ordinario. infra eod. tit. sane 2. & de off. leg. studuisti. ideo ponitur hæc rub. ante rubricas sequentes, secundum Ioan. And.*

De huius materia non habetur ita specifice in decretis, sed in aliquibus c. & præcipue in ca. quo sunt. 28. dist. & reperitur in 6. & in cle. Bened. Capra. Habetur etiam 28. dist. quia sunt. 74. dist. quorundā. 94. dist. c. 1. & 2. 25. q. 2. igitur.

CAP. I.

Quia† quaesitum est, quid faciendum sit de Potestatib[a], quae† cum praecipimus alicui iustitiã exhiberi, minis aut terroribus conquerentes silere cõpellũt[a], & sic mandatum nostrum eluditur†: Sic tibi respondemus, quòd sicut agentes & consentientes pari poena[b] (scripturae testimonio) puniuntur: sic tam eos, qui trahuntur in causam, quàm principales eorum fautores, (si eos manifeste cognoueris iustitiam impedire[c]) districtione ecclesiastica poteris coercere.

¶ Idem Bonõn. † episcopo.

¶ Cum diuersae litterae sub eadem data & forma contraria impetrantur & praesentantur à diuersis ad eosdem iudices, supersedetur vtrisq; donec consulatur Papa.

CAP. II.

Sane† si à nobis super aliqua causa litterae impetrantur, & aliae postea (non facta mentione priorum litterarum[d]) litterae opponuntur, si iudicibus innotuerit[e], donec Romanum Pontificem consulant, & suam exinde cognoscant plenius voluntatem, executioni supersedeant vtrarumque: Nẽ pro varietate litterarum, causarum fines valeant impediri.

¶ Idem episcopo Londonien.

¶ Delegatus Papa impeditus, subdelegare potest causam, quae sine ipso commode terminari potest.

CAP. III.

Sit† pro debilitate, vel pro qualibet alia graui causa† vel necessitate, tractãdis causis, quae tibi à sede Apostolica cõmittuntur, interesse nõ poteris, liberũ[f] tibi sit personis discretis[g] & idoneis vices tuas cõmittere: Ita tamen quòd si res tanti est, te consulere[h] debeant: Nisi forte causae[i] ita graues[k] sint, quòd sine praesentia tua non possint commode terminari.

¶ Idem V. † Carnoten. electo.

¶ Si causa committitur infra certum diem decidenda: nisi partes prorogent, per lapsum dici expirat iurisdictio.

Quia quaesitum.] Communis diuisio ponitur in hac decre. Secunda: ibi, *Sic tibi*. Abb. Sicu.

Casus. Quidã impetrant litteras ꝯ aduersarios suos: & cum ipsi eos faciunt ad iudicium vocari, Potestates & alij potẽtes minis & terroribus cõpellũt cõquerentes silere: & sic mandatum dñi Papae eluditur: qritur quid iudex facere debeat? Rñdet Papa ꝙ sicut agẽtes & consentientes pari poena puniri debẽt: sic eodem modo, tam illi q trahuntur in causam, q pricipales fautores eorum, si iustitiam impediunt, p censurã ecclesiasticã sunt coercendi. Not. ꝙ iurisdictio iudicis extendit ad omnes illos qui iurisdictionẽ illius impediunt: licet de illis ĩ litteris nõ fiat mentio.

Cap. 2. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateranen. par. 7. c. 2. — qui — eludunt — Rom. 1. — Eboracen.

a ¶ *Compellunt.*] Vnde iacturã causae affici debent qui patrociniũ potentiorum aduocãt. C. ne liceat poten. l. 1. & j. de ali. iudic. mu. c. 2. & iudex pp phibitionem illorũ nõ diminat suam iustitiam exercere. j. de iudi. decernimus. in fi. arg. 11. q. 3. quatuor. c. iniustum. & C. quod metus causa. l. vlt.

¶ Glo. seq. alleg. duas concordantias, & duo cõtraria, & soluit distinguendo quadruplicem consensum.

Cap. 3. e. tit. in 1. compilatione & post concil. Lateranen. par. 7. c. 3.

b ¶ *Pari poena.*] Sic patet ꝙ facientes & consentientes pari poena constringuntur. sic. 2. quaest. 1. notum. 86. distin. facientes. argum. contra. ꝙ magis puniuntur consentientes q̃ agentes. 24. q. 3. qui aliorum. & 11. q. 3. qui consentit. Ad hoc not. ꝙ quadruplex est consensus, s. negligentiae, cõsilij, cooperationis, & auctoritatis seu defensionis. In primo casu, s. negligentiae, minus peccat consentiens q̃ faciens, nisi forte negligentia nimis crassa fuerit, vt in plato: vt 2. q. 1. quicquid inuisibilis. & 83. dist. consentire. & c. nihil. In secundo casu, s. consilij, minus punitur, plus tñ quàm negligens. arg. 86. dist. tanta. In tertio casu cooperationis aequaliter peccant facientes & cõsentientes, & sm hoc intelliguntur omnes auctoritates, quae dicunt, ꝙ aequaliter puniuntur. In quarto casu auctoritatis siue defensionis, magis peccat consentiens defendendo, & auctoritatem praestando quàm faciens, & magis puniendus est. 24. quaest. 3. qui aliorum. & 11. quaest. 3. qui consentit.

Additio. Vnde versus. *Cõsensus fperuit, suadet, iuuat, atq; tuetur.*
Hic minus, hicque minus luit, hic aequaliter, hic plus:
Consentiens, operans, defendens, non reprehendens.

c ¶ *Impedire.*] Vide qualiter iurisdictio extenditur ad illos de quibus in rescripto mentio nõ hr̃. † sic excõicatio extenditur ad illos in quos lata non fuit. j. de senten. excom. nuper. & c. si concubinae. & hoc contingit quia impedit ipsam iurisdictionẽ, & iudex oĩa potest, quae ad ipsam iurisdictionem ptinẽt, & sine quibus causa expediri non potest. j. eo. praetereà. & c. significasti. & c. prudentiam. in fi. & cap. suspicionis. s. respon. & j. de testi. tam literis.

Concor. §. oportet. cum gl. iurisdictione. & ibi Bald. in Authen. de def. ciu. col. 1a. 2. & Bar. in l. 1. §. cũ igitur. ff. de vi & vi arma.

Sane si à nobis.] Diuiditur: quia primo ponitur statutum. Secũdo: ibi, *Ne pro varietate.* eius ratio. Bened. Capra.

Casus. Aliquis impetrauit literas sup aliqua causa ꝯ aduersarium suũ ad aliquos iudices, ille aduersarius alias literas impetrauit ad eosdẽ iudices in alia forma: dubitabant iudices quid facere deberẽt? Rñdet Papa, ꝙ iudices supsedere debent executioni vtrarumque litterarum, donec Romanum Pontificem consulant, ne propter varietates literarum causa valeat retardari. Not. ꝙ ignorantia iudicum circa formam diuersarum litterarum, facit executionem iurisdictionis suspendi, quousque consulatur superior super hoc. Not. quòd pro varietate litterarum, fines causarum non debent impediri.

¶ Glossa sequens signat contrarium, & soluit dupliciter, & secundam reprobat.

d ¶ *Priorum litterarum.*] contra. s. de rescri. caeterũ. vbi valent primae literae, si secundae non faciant mentionẽ de primis; sed illud intellige qñ ad diuersos iudices primae & secundae litterae impetrantur: hic quando ad eosdem iudices primae & secundae literae impetrantur, & forma diuersa est. vnde vr̃ dicere, ꝙ supersedere debẽt, donec consulant superiorem qualiter debeãt se habere i causa ipsa, sm quas litteras procedãt, ne p tali varietate negotium ex toto impediatur, si vellent sequi vtramq; formam: sed sm hoc vr̃ negotium impediri. non impeditur a finaliter, sed ad tempus, vel quousq; Papa rescribat super illo. Sed hodie non vr̃ habere locum qđ hic dicit: quia procedere debent p formam primo sibi datam, ex quo secundae literae nõ faciunt mentionem de primis. j. de appel. vt debitus. & s. de rescr. c. capitulum sanctae crucis. & quia tacita veritate impetratae sunt, cum non fecerint mentionem de prima forma. Alij volũt intelligere hoc cap. vt concordet cum illo, caeterum. & dicunt ꝙ pcedendum est p primas, & supersedere debent executioni secũdarum donec consulant Papam sup poena imponenda illi impetranti tacita veritate. sed haec littera, vtrarumq; ꝯdicit eis. & est prius primum dictum verius p decre. vt debitus. sed super expensis potest puniri. s. de rescri. caeterum. in fine. De hac materia dixi s. de rescrip. cap. 1.

Secundũ Lauren. & Vin... Ant. — Cap. 4. eo. tit. i. compil. 3 post conc. Lateran. par. 7. c. 1. — Ver. causa, dicit antiqua. — G.

e ¶ *Innotuerit.*] s. quod non reuocent primas. B.

Si pro debilitate.] Diuiditur in tres partes, primo ponit dictum. Secundo: ibi, *Ita tamen.* ipsius determinationem. Tertio generalem exceptionem: ibi, *Nisi forte.* Abb. Siculus.

Casus. Aliquis est delegatus à Papa sup aliqua causa. Iudex impeditus non poterat in causa pcedere: qrebatur vtrum possit alij cõmittere vices suas? Rñdet Papa, ꝙ si pro debilitate, vel alia iusta causa impeditus fuerit, bene potest vices suas ꝯmittere psonis idoneis & discretis, ita ꝙ si causa esset dubia, iudicẽ ipsum cõsulant. & si forte cã esset ita grauis, ꝙ sine ipsius praesentia terminari non posset: tunc non cõmittat. Nota ꝙ delegatus Papę potest cõmittere aliam causam sibi commissam, iusta de causa impeditus. Item nota ꝙ delegatus graues causas committere non debet.

f ¶ *Liberum.*] etiã partibus inuitis, cũ potestas sit taliter à lege concessa. C. de iud. à iudice. & j. eo. qm̃ apostolica. nisi in casu eiusdẽ decre. §. is autem. & j. eod. pastoralis. in pñn. & compellere etiam potest renuentem: nisi malitiose exonerare se vellet, vt ibi dicit. & sic semper iusta causa debet subesse, quando causam committit: vt hic habes.

g ¶ *Personis discretis.*] j. de consan. & affi. ex litteris. & j. de praebẽ. super inordinata.

h ¶ *Te consulere.*] tanq̃ virum discretum, & non tanq̃ iudicem: si vices suas in totum cõmisit. vt j. eod. super quaestionum. §. porro. alias si cum eo postea vellet iudicare, non valeret. j. eo. cum super.

i ¶ *Causae.*] puta inquisitio excessuũ, prouisio ecclesiae. arg. j. eod. quoniam apostolica. §. 2. sm formam illius §. alioquin bene posset committere magis perito.

k ¶ *Graues.*] sic etiam grauia negotia debet quis per se tractare, & non per procuratorem. C. de procura. l. vlt. nec tamen potest cogi constituere

Concor. nõ va... cũ tñc per Bar. C. ad leg. Flau. de pla. & de offi. de'eg. super quaestionũ. ad gl. suspicionis. lib 6.

constituere procuratorem. j. de procu. querelam. Bernar.

DE causis.] Diuiditur in duas partes principales, sicut sunt duo dicta, primũ vt in rubro. Sm̃ vero hoc intendit: Vbi certa pœna per ius statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. Secunda: ibi, *Illis etiam.*

Cap. 5. e. titu. 1. cõpilatiõe. & post concil. Lateranẽ. par. 7. c. 6.

CASVS. Aliqua causa commissa fuit decidenda infra certũ tempus, puta infra duos mẽses: quærebatur vtrũ iudex termino sibi præfixo elapso, posset vlterius de causa illa se intromittere, si infra tempus præfixum non fuerit terminata? Respõdet Papa, quòd nisi dies ab Apostolico præfixus, de communi consensu partium infra tempus statutum in litteris fuerit prorogatus, eo transacto mandatum apostolicum expirauit. Secundo quærebatur: Ecce iudex delegatus citat partes vt veniãt ad præsentiam suam, nolunt venire, vel stare iudicio suo: quæritur qualiter puniri debeant? Respondet Papa, si tale negotium fuerit, q certa pœna in canonibus exprimatur, illam imponat; alioquin puniat eos secundum arbitriũ suum, considerata qualitate delicti, & etiam causæ. Not. q iurisdictio delegati potest ad maius tempus de consensu partium prorogari. Item delegatus poenam statutam in iure imponere potest, & non aliam. Item si nulla pœna statuta est super negotio, de quo iudex cognoscit, pœnam contumacibus imponat secundum arbitrium suum.

CAP. IIII.

DE† causis, quæ infra certum[a] terminũ decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd nisi dies præfixus, de communi consensu partium[b] prorogetur[c], eo transacto[d] mandatum expirat.

¶ *Vbi certa pœna per ius statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. hoc dicit.*

¶ Illis etiam qui pro causis tibi commissis, ad citationem tuã venire[e], aut tuo super his parere iudicio neglexerint: si tale fuerit† negotium quod certa[f] exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas[g]: alioquin ipsos pro delicti qualitate & causæ, secundum tuum arbitrium[h] punire procures.

¶ Idem archiepiscopo Senonen.

¶ *Per simplicem commissionem causa, potest delegatus citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.*

¶ *Glossa sequens primo dicit, quando currat. secundo quærit, arg. pro & contra: & soluit.*

a ¶ *Certum terminum.*] tẽpus id currit postquam litteræ iudicibus præsentantur. infra de appel. super eo 5. Quid si infra xx. dies causa committatur terminanda: nunquid induciæ xx. dierum dandæ sunt, 3. quæst. 3. offeratur? Videtur q sic: quia beneficium iuris nemini est auferendum. 28. distin. de his. in fin. ff. de re iud. l. 4. §. si quis ex testamento. & restitutio quæ infra quadriennium determinari debet, reo dilationem petente prorogatur vltra quadrienniũ, & tunc prodest tam reo quàm actori. C. de temp. in integ. resti. petendæ. sed §. licit in fin. quia tempus prorogari non potest nisi de consensu partium. Solu. pp tpis angustiam puto arctandas inducias, & non ampliandas: interdũ enim licet iudici arctare tempus à lege statutum. ff. de re iud. l. 2. & infra de reg. iu. quòd ad consultationem. nam & causa criminalis infra biẽnium terminanda est. C. de iud. properandum. in princ. & C. vt infra certum temp. crim. quæstio ter. l. vltim. quãdoque tamen infra quinquaginta dies. C. vt omnes tam ciui. quàm mi. iudi. l. 1.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 2. iura, & 6. alleg. in contrarium, soluit distinguendo.*

b ¶ *Cõsensu partium.*] arg. q de consensu partium solemnitates iuris possunt remitti. arg. infra de resti. spol. licet. & ff. de fer. l. 1. arg. cõtra, infra de fer. c. vlt. & 3. q. 5. accusatoribus. 23. distin. quorundam. C. de li. causa. nec si volens. C. de arbi. Authen. decernimus. C. de iura. cal. l. vlti. §. sed quia. Solu. illæ solemnitates iuris, quæ sunt introductæ in fauorem partium, possunt omitti de consensu partium, vt ff. de fer. l. 1. & infra de testi. tuis. & infra de resti. spol. licet. sed illis solemnitatibus, quæ sunt introductæ propter reuerentiam dierum[1], partes renũciare non possunt. infra de fer. c. vlt. & illis quæ pro communi vtilitate siue publica. vt in præalleg. §. sed quia. & cæteris quæ sunt de substantia iudiciorũ, vt est libelli oblatio, & litis contestatio, & q sententia feratur in scriptis.

Iuris solemnitates an possint remitti p partes.

1 Al. fest.

c ¶ *Prorogetur.*] & ita patet q iurisdictio quæ certo tempore finitur, potest prorogari ad maius tempus. De prorogatione iurisdictionis dicetur infra eod. P. & G. Et si compromissum fiat ad certũ tempus, finitur compromissum, nisi de consensu partium prorogetur. ff. de arbit. diem proferre.

d ¶ *Eo transacto.*] posset[2] quæri in c. isto. Pone q iudex vltima die iurisdictionis suæ tulit sententiam, quis mandabit ipsam executioni, nunquid idem ipse iudex? Dico q sic: quia potestas cognoscendi expirauit, non potestas exequendi. arg. j. eo. ex literis.

2 Hæc glossula nõ est Bernardi, nec habet in antiquis libris.

e ¶ *Venire.*] dum tamen citatio teneat, aliàs non tenetur. supra de elect. bonæ memoriæ. & infra de fer. cap. vlt. Ber.

¶ *Glossa sequens quærit, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Certa.*] sic est in vsurariis. infra de vsur. quia in omnibus. & si illi perseuerauerint, excommunicẽtur. infra de vsu. præterea. sed certa pœna statuta est: quia si est cõtumax, si talis est res, debet mitti in possessionem causa rei seruandæ: si non est talis, excommunicetur. infra vt lit. non contest. tuę. & cap. qm̃. Quid si diuersæ sunt pœnæ? Minor imponatur. de pœni. distin. 1. pœnæ. 50. dist. si quis voluntate. & c. si qua fœmina. vel locus erit gratificationi. infra de iur. patro. cum autem aduocatus. vel illam, quæ magis timetur, vt in c. quoniam frequenter. in fin.

Cap. 6. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateran. par. 7. cap. 7.

¶ *Glossa sequens distinguit inter delegatum & ordinarium.*

g ¶ *Eandem infligas.*] cum sis delegatus: quo casu dispensare non potes; sed iure communi procedere: cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi. s. de rescrip. cum dilecta. secus in ordinario, qui dispensare potest. j. de iudi. at si clerici.

h ¶ *Arbitrium.*] arg. ff. de iure deli. l. 1. §. 1. qualitate delicti & causæ & personæ inspecta. j. de homi. sicut dignum.

CAP. V.

PRæterea† super hoc quod nos consulere voluisti, vtrũ liceat iudici delegato non ordinario cogere contumacem, vt veniat, aut damnare si non veniat: ¶ Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quòd postquam ei causa licet simpliciter[i] delegatur, satis potest nostra auctoritate partes compellere: & etiam contumaces seueritate ecclesiastica coercere[k]: etiam si litteræ cõmissionis id non contineant, aut† partes mandatum[l] nostrum non habeant, vt accedant: Quia ex eo[m] quòd causa sibi committitur, super omnibus quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem.

† In codice Barbaræ ita: aut mãdatum partes non habeant Apostolicum, vt accedant.

¶ Idem Vintonien. episcopo.

¶ *Si causa pluribus etiam simpliciter est cõmissa, quilibet subdelegare potest. h. d. & quotidie allegatur.*

PRæterea.] Ponit casum, ipsius responsionem, & responsionis rationem. Secunda: ibi, *Hoc tibi.* Tertia: ibi, *Quia.* Abb.

CASVS. Alicui delegato causa cõmissa fuit simpliciter sub hac forma: Causam, quæ vertitur inter tales, tibi committimus terminandam, quod iustum fuerit exequaris: iudex iste quia in rescripto non continebatur q posset punire contumacẽ, vel q posset citare partes: quæsiuit vtrum posset contumacem cogere vt veniat, aut vt possit eum punire si non veniat? Respondet Papa q postquam causa iudici est commissa, licet tamen simpliciter, potest partes compellere vt veniant, & punire contumaces ecclesiastica seueritate, quãuis in litteris non contineatur: aut partes mandatum non habeant vt adinuicem accedant: quia ex quo causa sibi committitur, super omnibus quæ ad causam pertinent, plenariam recipit potestatem. Not. q delegatus potest punire contumaces. Item ex quo causa committitur alicui, omnia commissa intelliguntur, sine quibus causa competere non potest. & sic extenditur iurisdictio ad omnia accessoria.

i ¶ *Simpliciter.*] sine aliqua forma expressa: quia si certa forma esset data, illa esset seruanda. s. de rescrip. cum dilecta. sed cum simpliciter mandat, qđ iustum fueris exequaris. s. de fil. presby. c. penult. tunc habet locum qđ hic dicit, q omnia potest sine quibus causa expediri non potest. infra eod. prudentiam. in fi. & c. suspicionis. Et sic est arg. q verbum simpliciter positum, generaliter intelligitur. 19. dist. si Romanorum. & infra de priui. quia circa.

Verbũ simpliciter positum, est generaliter intelligendum.

k ¶ *Coercere.*] secundum tenorem illius decre. infra vt lit. non contesta. iuæ. si lis est contestata, secundum tenorem illius decre. infra de dol. & contu. prout.

l ¶ *Mandatum.*] Pm̃ q habetur infra de resti. spo. conquerente.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 6. iura, quod principali concesso, &c. In contrarium alleg. 8. & soluit. Secundo argu. quod aliquo prohibito, &c. alleg. 2. iura. & in contrarium vnam l. quam soluit. Tertio argu. in connexis, &c. alleg. 5. iura. & 4. in contrarium. & soluit, Io. And. in nouel.*

m ¶ *Ex eo quod causa.*] argum. quòd concesso principali conceditur accessorium. 8. distin. quo iure. & 16. q. 1. si monachus. & ff. de iur. om. iudic. l. 2. & ff. de re iudi. quidam. C. vbi, & apud quos. l. vltim. & infra de in integ. resti. causa. argum. contra. 20. q. 3.

constituit.

Q *Via quæsitum.*] Communis diuisio ponitur in hac decre. Secunda: ibi, *Sic tibi.* Abb. Sicu.

Casvs. Quidā impetrant literas ꝯ aduersarios suos: & cum ipsi eos faciunt ad iudicium vocari, Potestates & alij potētes minis & terroribus cōpellūt cōquerentes silere: & sic mandatum dñi Papæ eluditur: q̃ritur quid iudex facere debeat? Rñdet Papa q̄ sicut agētes & consentientes pari pœna puniri debēt: sic eodem modo, tam illi q̄ trahuntur in causam, q̄ pricipales fautores eorum, si iustitiam impediunt, p censurā ecclesiasticā sunt coercendi. Not. q̄ iurisdictio iudicis extendit ad omnes illos qui iurisdictioné illius impediunt: licet de illis i literis nō fiat mentio.

CAP. I.

Quia† quæsitum est, quid faciendum sit de Potestatibus, quæ† cum præcipimus alicui iustitiā exhiberi, minis aut terroribus conquerentes silere cōpellūt[a], & sic mandatum nostrum eluditur†: Sic tibi respondemus, quòd sicut agentes & consentientes pari pœna[b] (scripturæ testimonio) puniuntur: sic tam eos, qui trahuntur in causam, quàm principales eorum fautores, (si eos manifeste cognoneris iustitiam impedire[c]) districtione ecclesiastica poteris coercere.

¶ Idem Bonon. † episcopo.

¶ Cum diuersæ litteræ sub eadem data & forma contraria impetrantur & præsentantur à diuersis ad eosdem iudices, supersedetur vtrisq; donec consulatur Papa.

CAP. II.

Sane† si à nobis super aliqua causa litteræ impetrantur, & aliæ postea (non facta mentione priorum litterarum[d]) litteræ opponuntur, si iudicibus innotuerit[e], donec Romanum Pontificem consulant, & suam exinde cognoscant plenius voluntatem, executioni supersedeant vtrarumque: Nè pro varietate litterarum, causarum fines valeant impediri.

¶ Idem episcopo Londonen.

¶ Delegatus Papæ impeditus, subdelegare potest causam, quæ sine ipso commode terminari potest.

CAP. III.

Sit† pro debilitate, vel pro qualibet alia graui causa† vel necessitate, tractādis causis, quæ tibi à sede Apostolica cōmittuntur, interesse nō poteris, liberū[f] tibi sit personis discretis[g] & idoneis vices tuas cōmittere: Ita tamen quòd si res tanti est, te consulere[h] debeant: Nisi forte causæ[i] ita graues[k] sint, quòd sine præsentia tua non possint commode terminari.

¶ Idem V. † Carnoten. electo.

¶ Si causa committitur infra certum diem decidenda: nisi partes prorogent, per lapsum diei expirat iurisdictio.

a ¶ *Compellunt.*] Vnde iactura causæ affici debent qui patrocinium potentiorum aduocāt. C. ne liceat poten. l. 1. & j. de ali. iudic. mu. c. 2. & iudex pp phibitionem illorū nō dimittat suam iustitiam exercere. j. de iudi. decernimus. in fi. arg. 11. q. 3. quatuor. c. iniustum. & C. quod metus causa. l. vlt.

¶ Glo. seq. alleg. duas concordantias, & duo contraria, & soluit distinguendo de quadruplicem consensum.

b ¶ *Pari pœna.*] Sic patet q̄ facientes & consentientes pari pœna constringuntur. sic. 2. quæst. 1. notum. 86. distin. facientes. argum. contra. q̄ magis puniuntur consentientes q̄ agentes. 24. q. 3. qui aliorum. & 11. q. 3. qui consentit. Ad hoc not. q̄ quadruplex est consensus, s. negligentiæ, cōsilij, cooperationis, & auctoritatis seu defensionis. In primo casu, s. negligentiæ, minus peccat consentiens q̄ faciens, nisi forte negligentia nimis crassa fuerit, vt in plato: vt 1. q. 1. quicquid inuisibilis. & 83. dist. consentire. & c. nihil. In secundo casu, s. consilij, minus punitur; plus tñ quàm negligens, arg. 86. dist. tanta. In tertio casu cooperationis æqualiter peccant facientes & cōsentientes, & fm hoc intelliguntur omnes auctoritates, quæ dicunt, q̄ æqualiter puniuntur. In quarto casu auctoritatis siue defensionis, magis peccat consentiens defendendo, & auctoritatem præstando quàm faciens, & magis puniendus est. 24. quæst. 3. qui aliorum. & 11. quæst. 3. qui consentit.

Additio. Vnde versus. *Cōsensus spernit, suadet, iuuat, atq; tuetur.*
Hic minus, hic quæ minus luit, hic æqualiter, hic plus:
Consentiens, operans, defendens, non reprehendens.

c ¶ *Impedire.*] Vide qualiter iurisdictio extenditur ad illos de quibus in rescripto mentio nō hř, & sic excōicatio extenditur ad illos in quos lata non fuit. j. de senten. excom. nuper. & c. si concubinæ. & hoc contingit quia impedit ipsam iurisdictioné, & iudex oīa potest, quæ ad ipsam iurisdictionem ptinēt, & sine quibus causa expediri non potest. j. eo. præterea. & c. significasti. & c. prudentiam. in fi. & cap. suspicionis. s. respon. & j. de testi. tam litteris.

S *Ane si à nobis.*] Diuiditur: quia primo ponitur statutum. Secūdo: ibi, *Ne pro varietate.* eius ratio. Bened. Capra.

Casvs. Aliquis impetrauit litteras sup aliqua causa ꝯ aduersarium suū ad aliquos iudices, ille aduersarius alias literas impetrauit ad eosdē iudices in alia forma: dubitabant iudices quid facere deberēt? Rñdet Papa, q̄ iudices supsedere debent executioni vtrarumque litterarum, donec Romanum Pontificem consulant, ne propter varietates literarum causa valeat retardari. Not. q̄ ignorantia iudicum circa formam diuersarum litterarum, facit executionem iurisdictionis suspendi, quousque consulatur superior super hoc. Not. quòd pro varietate litterarum, fines causarum non debent impediri.

¶ Glossa sequens signat contrarium, & soluit dupliciter, & secundum reprobat.

d ¶ *Priorum litterarum.*] contra. s. de rescri. cæterū. vbi valent primæ literæ, si secundæ non faciant mentionē de primis; sed illud intellige qñ ad diuersos iudices primæ & secundæ litteræ impetrantur: hic quando ad eosdem iudices primæ & secundæ litteræ impetrantur, & forma diuersa est. vnde vř dicere, q̄ supersedere debēt, donec consulant superiorem qualiter debeāt se habere i causa ipsa, fm quas litteras procedāt, ne p tali varietate negotium ex toto impediatur, si vellent sequi vtramq; formam: sed fm hoc vř negotium impediri. non impeditur a finaliter, sed ad tempus, vel quousq; Papa rescribat super illo. Sed hodie non vř habere locum qđ hic dicit: quia procedere debent p formam primo sibi datam, ex quo secundæ literæ nō faciunt mentionem de primis. j. de appel. vt debitus. & s. de rescr. c. capitulum sanctæ crucis. & quia tacita veritate impetratæ sunt, cum non fecerint mentionem de prima forma. Alij volūt intelligere hoc cap. vt concordet cum illo, cæterum. & dicunt q̄ pcedendum est p primas, & supersedere debent executioni secūdarum donec consulant Papam sup pœna imponenda illi impetranti tacita veritate. sed hæc littera, vitarumq;, ꝯdicit eis. & est prius primum dictum verius p decre. vt debitus. sed super expensis potest puniri. s. de rescri. cæterum. in fine. De hac materia dixi s. de rescrip. cap. 1.

e ¶ *Innotuerit.*] s. quod non reuocent primas. B.

S *I pro debilitate.*] Diuiditur in tres partes, primo ponit dictum. Secundo: ibi, *Ita tamen.* ipsius determinationem. Tertio generalem exceptionem: ibi, *Nisi forte.* Abb. Siculus.

Casvs. Aliquis est delegatus à Papa sup aliqua causa. Iudex impeditus non poterat in causa pcedere: q̃rebatur vtrum posset alij cōmittere vices suas? Rñdet Papa, q̄ si pro debilitate, vel alia iusta causa impeditus fuerit, bene potest vices suas ꝯmittere psonis idoneis & discretis, ita q̄ si causa esset dubia, iudicē ipsum cōsulant. & si forte cā esset ita grauis, q̄ sine ipsius præsentia terminari non posset: tunc non cōmittat. Nota q̄ delegatus Papæ potest cōmittere aliam causam sibi commissam, iusta de causa impeditus. Item nota q̄ delegatus graues causas committere non debet.

f ¶ *Liberum.*] etiā partibus inuitis, cū potestas sit taliter à lege concessa. C. de iud. à iudice. & j. eo. qm apostolica. nisi in casu eiusdē decre. §. is autem. & j. eod. pastoralis. in prin. & compellere etiam potest renuentem: nisi malitiose exonerare se vellet, vt ibi dicit. & sic semper iusta causa debet subesse, quando causam committit: vt hic habes.

g ¶ *Personis discretis.*] j. de consan. & affi. ex litteris. & j. de præbē. super inordinata.

h ¶ *Te consulere.*] tanq̃ virum discretum, & non tanq̃ iudicem: si vices suas in totum cōmisit. vt j. eod. super quæstionum. §. porro. alias si cum eo postea vellet iudicare, non valeret. j. eo. cum super.

i ¶ *Causa.*] puta inquisitio excessuū, prouisio ecclesiæ. arg. j. eod. quoniam apostolica. §. 2. fm formam illius §. alioquin bene posset committere magis perito.

k ¶ *Graues.*] sic etiam grauia negotia debet quis per se tractare, & non per procuratorem. C. de procura. l. vlt. nec tamen potest cogi constituere

constituere procuratorem. j. de procu. querelam. Bernar.

De causis.] Dividitur in duas partes principales, sicut sunt duo dicta, primũ vt in rubro. Sm vero hoc intendit: Vbi certa pœna per ius statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. Secunda: ibi, Illis etiam.

Cap. 1. & in 1. compilat. & post concil. Lateran. par. 7. c. 6.

Casus. Aliqua causa commissa fuit decidenda infra certũ tempus, puta infra duos mẽses: quærebatur vtrũ iudex termino sibi præfixo elapso, posset vlterius de causa illa se intromittere, si infra tempus præfixum non fuerit terminata? Respõdet Papa, quòd nisi dies ab Apostolico præfixus, de communi consensu partium infra tempus statutum in litteris fuerit prorogatus, eo transacto mandatum apostolicum expirauit. Secundo quærebatur: Ecce iudex delegatus citat partes vt veniãt ad præsentiam suam, nolunt venire, vel stare iudicio suo: quæritur qualiter puniri debeant? Respondet Papa, si tale negotium fuerit, q certa pœna in canonibus exprimatur, illam imponat; alioquin puniat eos secundum arbitriũ suum, considerata qualitate delicti, & etiam causæ. Not. q iurisdictio delegati potest ad maius tempus de consensu partium prorogari. Item delegatus pœnam statutam in iure imponere potest, & non aliam. Item si nulla pœna statuta est super negotio, de quo iudex cognoscit, pœnam contumacibus imponat secundum arbitrium suum.

CAP. IIII.

DE causis, quæ infra certum[a] terminũ decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd nisi dies præfixus, de communi consensu partium[b] prorogetur[c], eo transacto[d] mandatum expirat.

¶ *Vbi certa pœna per ius statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. hoc dicit.*

¶ Illis etiam qui pro causis tibi commissis, ad citationem tuã venire[e], aut tuo super his parere iudicio neglexerint: si tale fuerit† negotium quod certa[f] exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas[g]: alioquin ipsos pro delicti qualitate & causæ, secundum tuum arbitrium[h] punire procures.

¶ Item archiepiscopo Senonen.

¶ *Per simplicem commissionem causæ, potest delegatus citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.*

¶ *Glossa sequens primo dicit, quando currat. secundo quærit, arg. pro & contra: & soluit.*

a ¶ *Certum terminum.*] tẽpus id currit postquam litteræ iudicibus præsentantur. infra de appel. super eo 2. Quid si infra xx. dies causa committatur terminanda: nunquid induciæ xx. dierum dandæ sunt, 3. quæst. 3. offeratur? Videtur q sic: quia beneficium iuris nemini est auferendum. 18. distin. de his. in fin. ff. de re iud. l. 4. §. si quis ex testamento. & restitutio quæ infra quadriennium determinari debet, reo dilationem petente prorogatur vltra quadrienniũ, & tunc prodest tam reo quàm actori. C. de temp. in integ. resti. petendæ. sed Jo. dicit in fin. quia tempus prorogari non potest nisi de consensu partium. Solu. pp tpis angustiam puto arctandas inducias, & non ampliandas: interdũ enim licet iudici arctare tempus à lege statutum. ff. de re iud. l. 2. & infra de reg. iu. quòd ad consultationem. nam & causa criminalis infra biẽnium terminanda est. C. de iud. properandum. in princ. & C. vt infra certum temp. crim. quæstio ter. l. vltim. quãdoque tamen infra quinquaginta dies. C. vt omnes tam ciui. quàm mi. iudi. l. 1.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 2. iura, & 6. alleg. in contrarium, soluit distinguendo.*

b ¶ *Cõsensu partium.*] arg. q de consensu partium solemnitatẽs iuris possunt remitti. arg. infra de resti. spol. licet. & ff. de fer. l. 1. arg. cõtra, infra de fer. c. vlt. & 3. q. 5. accusatoribus. 23. distin. quorundam. C. de li. causa. nec si volens. C. de arbi. Authen. decernimus. C. de iura. cal. l. vlti. §. sed quia. Solu. illæ solemnitates iuris, quæ sunt introductæ in fauorem partium, possunt omitti de consensu partium, vt ff. de fer. l. 1. & infra de testi. tuis. & infra de resti. spol. licet. sed illis solemnitatibus, quæ sunt introductæ propter reuerentiam dierum[a], partes renũciare non possunt. infra de fer. c. vlt. & illis quæ pro communi vtilitate siue publica, vt in præalleg. §. sed quia. & cæteris quæ sunt de substantia iudiciorũ, vt est libelli oblatio, & litis contestatio, & q sententia feratur in scriptis.

Iuris solemnitates an possint remitti p partes.

a Alias, Dom.

c ¶ *Prorogetur.*] & ita patet q iurisdictio quæ certo tempore finitur, potest prorogari ad maius tempus. De prorogatione iurisdictionis dicetur infra eod. P. & G. Et si compromissum fiat ad certũ tempus, finitur compromissum, nisi de consensu partium prorogetur. ff. de arbit. diem proferre.

d ¶ *Eo transacto.*] posset[a] q̃ri in c. isto. Pone q iudex vltima die iurisdictionis suæ tulit sententiam, quis mandabit ipsam executioni, nunquid idem ipse iudex? Dico q sic: qm potestas cognoscendi expirauit, non potestas exequendi. arg. j. eo. ex litteris.

a Hæc glossula nõ est Bernardi: nec habet in antiquis libris.

e ¶ *Venire.*] dum tamen citatio teneat, aliàs non tenetur. supra de elect. bonæ memoriæ. & infra de fer. cap. vlt. Ber.

¶ *Glossa sequens quærit, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Certa.*] sic est in vsurariis. infra de vsur. quia in omnibus. & si illi perseuerauerint, excommunicẽtur. infra de vsu. præterea. sed certa pœna statuta est: q a si est cõtumax, si talis est res, debet mitti in possessionem causa rei seruandæ: si non est talis, excommunicetur. infra vt lit. non contest. tuæ. & cap. qm. Quid si diuersæ sunt pœnæ? Minor imponatur. de pœni. distin. 1. pœnæ. 50. dist. si quis voluntate. & c. si qua fœmina. vel locus erit gratificationi. infra de iur. patro. cum autem aduocatus. vel illam, quæ magis timetur, vt in c. quoniam frequenter. in fin.

¶ *Glossa sequens distinguit inter delegatum & ordinarium.*

g ¶ *Eandem infligas.*] cum sis delegatus: quo casu dispensare non potes; sed iure communi procedere: cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi. 3. de rescrip. cum dilecta. secus in ordinario, qui dispensare potest. j. de iudi. at si clerici.

h ¶ *Arbitrium.*] arg. ff. de iure deli. l. 1. §. 1. qualitate delicti & causæ & personæ inspecta. j. de homi. sicut dignum.

CAP. V.

Cap. 6. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateran. par. 7. cap. 7.

PRæterea† super hoc quod nos consulere voluisti, vtrũ liceat iudici delegato non ordinario cogere contumacem, vt veniat, aut damnare si nõn veniat: ¶ Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quod postquam ei causa licet simpliciter[i] delegatur, satis potest nostra auctoritate partes compellere: & etiam contumaces seueritate ecclesiastica coercere[k]: etiam si litteræ cõmissionis id non contineant, aut† partes mandatum[l] nostrum non habeant, vt accedant: Quia ex eo[m] quòd causa sibi committitur, super omnibus quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem.

In codice Barbaræ ita: aut mãdatum partes non habeant Apostolicum, vt accedant.

¶ Item Vintonien. episcopo.

¶ *Si causa pluribus etiam simpliciter est cõmissa, quilibet subdelegare potest. h.d. & quotidie allegatur.*

PRæterea.] Ponit casum, ipsius responsionem, & responsionis rationem. Secunda: ibi, Hoc tibi. Tertia: ibi, Quia. Abb.

Casus. Alicui delegato causa cõmissa fuit simpliciter sub hac forma: Causam, quæ vertitur inter tales, tibi committimus terminandam, quod iustum fuerit exequaris: iudex iste quia in rescripto non continebatur q posset punire contumacẽ, vel q posset citare partes: quæsiuit vtrum posset contumacem cogere vt veniat, aut vt possit eum punire si non veniat? Respondet Papa q postquam causa iudici est commissa, licet tamen simpliciter, potest partes compellere vt veniant, & punire contumaces ecclesiastica seueritate, quãuis in litteris non contineatur: aut partes mandatum non habeant vt ad inuicem accedant: quia ex quo causa sibi committitur, super omnibus quæ ad causam pertinent, plenariam recipit potestatem. Not. q delegatus potest punire contumaces. Item ex quo causa committitur alicui, omnia commissa intelliguntur, sine quibus causa compet ere non potest. & sic extenditur iurisdictio ad omnia accessoria.

i ¶ *Simpliciter.*] sine aliqua forma expressa: q a si certa forma esset data, illa esset seruanda. 3. de rescrip. cum dilecta. sed cum simpliciter mandat, qd iustum fuerit exequaris. 3. de fil. presby. c. penult. tunc habet locum qd hic dicit, q omnia potest sine quibus causa expediri non potest. infra eod. prudentiam. in fi. & c. suspicionis. Et sic est arg. q verbum simpliciter positum, generaliter intelligitur. 19. dist. si Romanorum. & infra de priui. quia circa.

Verbũ simpliciter positum, est generaliter intelligendum.

k ¶ *Coercere.*] secundum tenorem illius decre. infra vt lit. non contesta. tuæ. si lis est contestata, secundum tenorem illius decre. infra de dol. & contu. prout.

l ¶ *Mandatum.*] sm q habetur infra de resti. spo. conquerẽnte.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. 6. iura, quod principali concesso, &c. In contrarium alleg. 8. & soluit. Secundo argu. quòd aliquo prohibito, &c. alleg. 3. iura. & in contrarium vnam l. quam soluit. Tertio argu. in connexis, &c. alleg. 5. iura. & 4. in contrarium. & soluit. Io. And. in nouel.*

m ¶ *Ex eo quod causa.*] argum. quòd concesso principali conceditur accessorium. 8. distin. quo iure. & 16. q. 1. si monachus. & ff. de iur. om. iudic. l. 2. & ff. de re iudi. quidam. C. vbi, & apud quos. l. vltim. & infra de in integ. resti. causa. argum. contra. 10. q. 3.

constituit. ff. depo. l. 1. §. quæ depositis. & infra de test. ad hoc. ff. de vsufr. item si fundi. §. sed si insula. 2. quæst. 6. quisquis. & C. de epis. audi. Authen. si liberi. & C. de lib. præ. vel exhę. Authen. ex causa. & C. de leg. seruis. Solu. prima pars vera est. & c. constitut. non est ꝯ: quia ibi intentio principalis fuit circa res, alia non tangunt ꝯtũ. Item est arg. ꝙ aliquo ꝓhibito, ꝓhibetur oẽ id ꝑ qđ peruenitur ad illud. ff. de spon. oratio. j. de procur. tueg. venimus. licet aliqua sint annexa, & alicui concessa, licet vnũ admittatur, non tñ aliud, immo nec illud. ff. de lib. & posth. si ita. §. regula. sed illud est speciale fauore libertatis. Item arg. ꝙ idem iuris est in vtroq; cõnexorũ. s. de consti. trãslato. & 3. q. 3. si quis obiecerit. & 8. dist. quo iure. & j. de appel. vna. ff. de app. si qs. & §. si quis. & §. seq. ar. ꝯ. j. de eo q. dux. in ma. quã pol. ꝑ adulꝯ ꝓpositum. C. de fi. instr. l. 2. & j. de despon. impu. de illis. & 2. q. 5. interrogatum. Solu. idẽ iuris est in vtroq; cõnexorũ, vbi alterũ sine altero esse nõ ꝯtingit: vt hic. & vbi eadem rõ est in vtroque casu: vt s. de consti. translato. secus vbi diuersa est ratio, vt patet per contraria.

Cap. 7. e. tit. in 1. cõpila. & post Concil. Lateran. par. 7. cap. 8.

Non tamen potest aliũ sibi associare iurisdictionẽ non habentem. infra eod. cum sa per.

Cap. 9. e. tit. in 1. cõpil. & post concil. Lateran. par. 7. cap. 11.

Aliàs itaq; eã auctoritate sibi cõmissa. aliàs ita: causam auctoritate Apostolica sibi cõmissam. sed plura & vetustiora exẽplaria stat: causam auctoritate sibi cõmissa.

CAP. VI.

QVamuis † simus: & infra. ¶ Si vero duobus [a] causa committitur, etiã si non apponatur, vt vnus sine altero procedat in ea: nihilominus vnus ex ipsis, siue suo coniudici siue alij, vices suas potest † committere in hac parte.

¶ Idem Noruicẽs. episcopo.

¶ *Delegatus Papæ exequitur sententiam suam, quam exequi non potest aut non vult is cui eam commiserat exequendam.*

CAP. VII.

SIgnificasti † nobis: & infra. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si iudex ordinarius [b] ad mandatum iudicis delegati à nobis, aut non vult [c], aut non potest (alijs resistentibus [d]) sententiam ab eo latam effectui mancipare: delegatus iudex eam † auctoritate nostra sibi commissam, potest executioni mandare: & si qui sibi restiterint [e], eos sententia ecclesiastica coercere.

¶ Idem.

¶ *Si ordinarius scit eum non canonice institutum, quem delegatus Papæ mandat in possessionem induci, non resistet violenter, sed precibus instabit, vt differat donec Papa consulatur.*

QVamuis.] Casvs. Causa ꝯmissa fuit sub hac forma: causam, quæ inter tales vertitur, vobis cõmittimus terminandã, faciatis ꝙ decre. &c. nulla alia clausula adiecta, quæ aliqñ adijcitur, hæc scilicet, ꝙ si ambo nõ poteritis, &c. quærebatur siue dubitabatur, si alter non posset interesse, vtrũ posset cõmittere vices suas? Rñdet Papa si duobus causa cõmittitur, licet in litteris nõ apponatur: [si ambo interesse nõ poteritis, alter nihilominus exequatur:] bene potest alter committere vices suas siue coniudici suo, siue alij. Nota ꝙ iudex delegatus semp cõmittere vices suas potest, qualiscunq; forma sit: nisi ei ꝓhibeatur.

¶ *Glossa sequens soluit quæstionem, quæ fuerat dubitatio.*

a ¶ *Duobus.*] hæc fuit dubitatio: quia cã cõmissa fuit duobus sub hac forma: mãdamus vt ꝓcedatis in causa: qđ iustũ fuerit facientes, nulla clausula adiecta, ꝙ si ambo nõ poteritis, &c. credebatur ꝙ si vnus non posset interesse, ꝙ nõ posset ꝯmittere. idem q̃siuit eps Vintoñ. an posset ꝯmittere vices suas. & dicit ꝙ bene potest, quia clausula illa nihil facit quantũ ad potestatem cõmittendi, cũ habeat illam à lege. j. eod. pastoralis. 1. rñso. & c. qñ. & C. de iudi. à iudice.

SIgnificasti.] Primo ponitur decisa cõsultatio. Secundo respõsio: ibi, *Consultationi.* Abb. Siculus.

Casvs. Dubitabat iudex iste an delegatus posset sñiam suã mãdare executioni, si ordinarius ad mãdatũ suũ eã exeq nollet, aut nõ posset. Rñd. Papa ꝯsultus, si iudex ordinarius ad mãdatũ delegati à Papa, aut nõ vult aut nõ põt alijs resistẽtibus sñiam à delegato latã executioni mãdare, delegatus nihilominus sñiam ab eo latã põt executioni mandare, & punire resistentes. Not. ꝙ ex ista decr. vr innui ꝙ executio sñiæ spectet primo loco ad ordinariũ. Itẽ nota ꝙ delegatus Papę põt punire oẽs impedientes officiũ suũ, tam in cognoscendo q̃ in exequendo; & suã sñiam põt exequi, & mãdare alij vt eam exequatur.

¶ *Glossa sequens recitetur per q. lo. And.*

b ¶ *Ordinarius.*] Dubitatio fuit: quia iste credebat, ꝙ delegatus iudex non posset suam sententiam mandare executioni. arg. 2. q. 6. quisquis 2. & ff. de re iu. à diuo pio. sed potest, vt hic patet.

c ¶ *Non vult.*] si non vult, põt compelli à delegato, qui maior est illo etiã epo quantũ ad cam illam. j. eo. sane. & j. e. pastoralis. 1. rñ. etiã si sciat eam iniustã. j. eo. pastoralis. §. qa vero. dum tñ faciat ei fidẽ de iurisdictiõe sua. j. eo. cũ i iure. & C. de mãdat. prin. l. vnica.

d ¶ *Resistentibus.*] quos potest excõicare, cũ habet coerctionẽ, aliàs talis executio delusoria videretur. j. eod. ex litteris. & argu. ff. de off. eius cui mand. est iurisd. l. vlt. in fi. & s. eod. c. 1.

e ¶ *Restiterint.*] & sic videntur fieri de sua iurisdictione præstando impedimentum: vnde illos potest excõmunicare. s. eo. quia quæsitum. & j. de testi. tam litteris.

SI quando.] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, *Ordinarius.* Abb. Siculus.

CAP. VIII.

SI † quando clerici coram iudice delegato, prælatos ecclesiarum super ecclesijs quas tenent, in causam traxerint, & coram eodẽ iudice transactione [f] † vel alio modo ecclesias obtinuerint, in quibus certũ sit eos institutionẽ [g] canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem: Ordinarius iudex non debet iudicis delegati mãdato [h] resistere [i] violenter †, sed apud ipsum instare, vt differat eos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

¶ Idem Brixieñ. episcopo.

¶ *Post diffinitiuam executioni mandatam, expirat delegati iurisdictio.*

CAP. IX.

IN litteris † : & infra. ¶ Cõsultationi tuæ taliter respondemus, quòd ex quo iudex delegatus per se vel per aliũ, sententiam executioni mandauit: vel mãdari præcepit [k], eius auctoritas & iurisdictio cessat: Quia semel est officio suo functus [l].

Casvs. Aliquis clericus ĩpetrauit litteras ad aliquẽ delegatum ꝯ ꝓlatũ ecclesię, sup ipsa ecclesia: ꝓlatus coram iudice tractus est in causam: tandẽ ꝑ cõpositionem vel aliũ modo, clericus ille ecclesiam obtinuit corã illo iudice: & certũ est ꝙ clericus nec canonicam institutionem nec possessionẽ in ipsa ecclesia habuit corpalẽ; delegatus mãdat alicui vt illũ clericũ mittat in possessionẽ ipsius ecclesiæ: q̃rit vtrũ eps debeat resistere mandato huiusmodi delegati? Rñdet Papa ꝙ ordinarius nõ debet violenter resistere delegato, sed apud ipsum debet instare, vt differat illũ mittere in possessionẽ, donec Papæ super hoc negotio veritas innotescat. Not. ꝙ ordinarius non debet violẽter resistere delegato, nec impedire officiũ suũ.

Cap. 10. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. par. 7. c. 12.

per institutionem.

Facit ad hoc lex. si l. nec magistratus. ff. de iniur.

Post concil. Lateran. sub anno. 123. c. 16.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

f ¶ *Transactione.*] trãsactio in spiritualibus interuenire nõ potest ꝓprie sumpto vocabulo. j. de transa. sup eo. amicabilis aũt compositio posset. j. de trãsa. statuimus. arg. ad hoc. j. de præben. tuis. & j. de re. permu. c. fi. Vnde expone transactione, i. amicabili compositione.

Transactio in spiritualibus nõ habet locum.

g ¶ *Institutionem.*] vnde titulum non habent vel causam possidẽdi. titulus enim non acquiritur per transactionem in spiritualibus, sed canonica institutione. j. de insti. ex frequentibus. & ff. de decu. Herennius Modestinus. [1]

h ¶ *Mandato.*] de mittendo in possessionem illum transigentem.

1 Vbi dicitur quod solutio salarij non tacet decisionem.

¶ *Glossa seq. recitetur per quæstionem.*

i ¶ *Resistere.*] sed ꝓcibus instet, aliàs appellet si non admittat ꝓces, & tenebit appellatio. j. eo. sup eo. arg. j. de re iu. cũ sup ꝯtrouersia.

IN litteris.] Diuidit: qa primo ponit decisa cõsultatio. secundo rñsio: ibi, *Consultationi.* tertio redditur rõ: ibi, *Quia.* Bened. Capra.

Casvs. Iudex delegatus tulit sñiam sup aliqua causa sibi cõmissa: q̃rebatur vsq; ad qđ tempus iudex iste delegatus se interponere posset vt staretur sñiæ suæ? Rñdet Papa, ꝙ ex quo per se vel per aliũ sñiam mandauit executioni, expirat iurisdictio illa: quia semel est officio suo functus. Not. ꝙ delegatus Papæ & per se & ꝑ alium potest exequi sñiam suam. Item nota ꝙ qui semel officio functus est, deinceps non habet iurisdictionem: qđ verum est cum sententiam mandauerit executioni, vel mandari præcipit cum effectu.

k ¶ *Præcepit.*] cum effectu, s. nam si mandauit, & nõ est paritũ, ipsemet postea exequatur: vt s. eo. significasti. verba enim cum effectu sunt accipienda. j. de cle. non resi. relatũ. & de poen. dist. 1. hæc aũt verba. & ff. qđ quisq; iur. l. 2. §. hęc autẽ verba. & j. de spon. c. vlt. hæc potest facere vsq; ad annum à die latæ sñiæ. j. eo. ut. quęrenti.

¶ *Glossa seq. alleg. duas concor. & ponit 10. alios casus, quibus expirat iurisdictio delegati.*

l ¶ *Officio suo functus.*] Sic ff. de re iudic. iudex. & j. eod. c. venerabilis. Et ita expirat delegati iurisdictio, sententia lata & executioni mandata: vt hic. Item finitur mortuo iudice, cui proprio noĩe scribitur [2]. j. eod. qñ abbas. à ꝯrio sensu. Itẽ per mortem illius contra quem litteræ impetrantur re integra. s. de rescrip. significauit. Item reuocato mandato. ff. de iudic. iudicium soluitur. & per secundas litteras, quæ expressam faciunt mentionem de primis. s. de rescri. cæterum. Item si iudex remittit causam superiori. infra de offic. leg. licet Traneñ. Item elapso termino commissionis. supra eodẽ. de causis. Item si re integra moriatur delegans. infra eod. gratum, &c. licet.

2 Vel qui simpliciter, cõ alio vel alijs datus est. infra cũ vno delegatorum. Io. Andr.

& c.licet. Item per legitimam recusationem. j.de fo. compe.licet. & j.de appel.secundo requiris. Item per appellationem legitimā. j.de appell.vt debitus. Item per delationē appellationis.argu.j.de appell.sæpe.& c.interposita.

tegrum, vel ad appellandū. & hæc missio non prohibetur hic: sed restitutio tm̄.de restitutione absentis dr̄ 3.q.6.c.biduum.§.si aduer sus absentem. & etiam sine iusta causa restituitur ei possessio qñcunq; infra annum: prout dicitur in decret. quoniam.§.in aliis.

¶ *Idem abbati sancti Albini.*

¶ *Reo absente non per contumaciam, delegatus datus etiam ad diem, non restituet actorem, licet possessionem & deiectionem probare volentem.*

CAP. X.

Consultationibus†:& infra. Quæsitum est, vtrum si aliquis ecclesia vel possessione qualibet se asseuerans absque iudicio & causa rationabili spoliatum, & à nobis ad iudices litteras obtinuerit, vt infra certū tempus restituatur sibi possessio, si constiterit iudici eum esse taliter spoliatum, possessio debeat ei restitui: cum is qui tenet ecclesiam vel possessionem quam ipse requirit, antequā[a] de litteris ipsis aliqua mentio fieret, studiorum vel peregrinationis, vel alia huiusmodi causa se absentauerit, nec infra tempus præfixum†, iudici possit suam præsentiam exhibere. Super quo respondemus, quòd nec potest nec debet restitutionem[b] habere, quamuis paratus sit coram iudice delegato, testibus idoneis, possessionem[c] & deiectionem suam probare: nisi is[d] qui possidet, se per contumaciam absentasset.

¶ *Idem Carnotensi episc.*

¶ *Delegatus Papæ in causa sibi cōmissa, iurisdictionem habet super ordinarium & quemcumque maiorem.*

CAP. XI.

ij Sane† quia nos: & infra. ¶ Tuæ quæstioni duximus respōdēdū, quòd iudex à nobis delegatus, vices[e] nostras gerit; vnde in causa illa superior est, & maior illis quorum causam suscepit terminandam[f]†. ¶ Ideoq; si episcopus[g] vel alia persona[h], quæ non sit de iurisdictione[i] illius, in causa quā ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundū qualitatē

Consultationibus.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Super quo.* Abbas Siculus.

Casus. Aliquis fuit spoliatus ecclesia sua, seu alia possessione sine iudicio ecclesiæ, & absque rōnabili causa: accessit ad Papam, & conquestus fuit ei, q̄ taliter fuerat spoliatus, & obtinuit litteras ad iudices sub hac forma, vt infra certū tempus restituatur sibi possessio, si cōstiterit iudicibus eū taliter fuisse spoliatū: ille q̄ ipsum spoliauit absens erat anteq̄ aliqua mentio fieret de litteris illis, causa peregrinationis, vel causa studiorum, vel alia consimili, nec infra tempus cōprehensum in litteris poterat se iudici p̄sentare: quærebatur vtrum possessio debeat illi restitui, cum paratus sit suā possessionē & spoliationē probare? Rñdet Papa, q̄ nec potest, nec debet habere restitutionem, q̄uis paratus sit probare corā delegato possessionē & deiectionem: verumtñ si ille qui possidet lite contestata se contumaciter absentasset, tunc debet ei possessio ablata restitui, si probauerit se possedisse, & spoliatum fuisse. Nota q̄ spoliatus ad hoc vt restituatur, duo debet probare. s. possessionem, & deiectionem. Item ꝯ absentem causa peregrinationis vel studij vel alia consimili, non est procedendum diffinitiue: nec contumax reputatur.

¶ Cap. 150. sic in 1. cōpila. & post Concil. Lateran. par. 3. c. 17.

¶ præmissum, in vno non multū recessi.

a ¶ *Antequam.*] Aliàs si fraudulenter recessisset, secus esset. j.de appel.suggestū. vel post citationem. j.de eo qui mit. in pos.causa rei ser.c.vlt.sed ibi suppletur, maxime, & hic eodem modo.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. alleg. 3 §.quòd non. & 3. ad contrarium, & soluit distinguendo tres species possessionum.*

b ¶ *Restitutionem.*] Sic vr̄, q̄ si quis fit absens iusta de causa, & nō animo fraudandi, non debet fieri missio in possessionem bonorum ipsius. ff. qui. ex cau. in pos.ea. Fulcinius. §. q̄d sit latitare. arg. ff. de iudi. l. non vr̄. ff. de pecu. eo tpe. rñ. t. Arg. ꝯ. C. de resti. mi. ignorare. & ff. de priui. credi. l. alti. & ff. quib. ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. si fundum. quia in istis ꝯdicitur, q̄ etiam iusta de causa absens si non defendit, fit missio in possessionē. Solu. aliud est bona alicuius possideri, & aliud ī possessionē mitti, & aliud restituere possessionem: quia si aliquis vocatus latitat causa fraudādi creditores, si nō defendat boni viri arbitratu, ꝫ bona eius possideri iubētur, & etiā venduntur. ff. ex quib' cau. in pos. ea. Fulcinius. circa princ. & §. quid sit latitare. & C. de bon. auct. iu. pos. cum proponas. & s̄m q̄ dr̄ in Authen. ibi posita, & qui iurat. si aūt vocatus non latitat, vt fraudet creditores, sed absens est ex quacunq; causa probabili vel non p̄babili, necessaria vel non necessaria, si non defendatur, mittuntur creditores in bonorū possessionē cā custodiæ, nec ea vendere possunt, nec possident. ff. quib. ex cau. ma. in integ. re. itē an. §. hic aūt. & ff. de acqui. pos. possideri. §. vlu. & j. vt lit. non contest. qm̄. in fi. & hoc in p̄sonali actione. sed si quis absens sit, ꝯ quem agat actione reali, citati debet ad domū, & interrogādi sunt amici, an ipsum defendere velint. ff. ex quib. cau. ma. l. ergo. & si non sit qui eū defendat, fit missio in possessionē pcutā causa rei seruandæ. j. vt lit. non contest. qm̄. §. in aliis. & sic intelligit ꝯtrium illud §. si fundū. Aliud est possessionē restituere, vt hic dicit: quia tunc est possessor quousq; euincat p̄prietas, & habet cōmodum possessionis, & hoc denegat in casu p̄senti, si daretur restitutio: quasi diffinitiue p̄cederetur ꝯ absentem lite non contestata, q̄d esse non debet. j. vt lite non contest. p totum. & idem est seruandū in hac causa, sicut esset si tractaretur causa proprietatis. j. vt lite non contest. c. 2. Quid ergo faciet iste spoliatus? fiet denunciatio ad domū legitimam: & si non sit qui eū defendat, mittatur in possessionē causa rei seruandæ: reo postea veniente, iusta probata causa absentiæ restituitur in integrum, vel ad appellandū.

Possideri bona, in possessionē mitti, & restituere possessionē differunt.

¶ Glossa est similis in l. cum proponas. C. de bon. auct. iud. possid. tex. in l. si finita. § nō autem. ff. de dam. infecto.

c ¶ *Possessionem & deiectionem.*] Nota q̄ hæc duo tenetur probare qui petit restitui. s. se possedisse, & spoliatum fuisse. j. de restit. spoliat. olim causam. & j. qui filij sint legi. causam quæ. & idem est si aliquis spoliauit vel mandauit, vel ratam habuit spoliationem. j. de resti. spol. cum ad sedem. ad fin. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. deiecisse.

d ¶ *Nisi is.*] Per hanc litteram videt q̄ si ille ꝯtumaciter fuisset absens, q̄ esset restitutio facienda: q̄d non est verum, nisi post litē contestatam: quia tunc si esset contumax, reciperentur testes, & restitueretur, si probasset suam possessionem & spoliationē: & sic intellige versiculū vltimū: alias testes ante litem contestatam pp̄ contumaciam non sunt recipiendi in causa restitutionis. j. vt lit. non contesta. c. 2. & sic mutat casum, s similis mutatio est de causa posses. c. penult. quia s̄. dixit de eo qui erat absens probabili causa, & antequam sciret litteras ꝯ se impetratas: & hic loquitur cum lite contestata, contumax inuenitur: & in eo casu (si liquet de causa) restituitur possessio. j. de dolo & contuma. prout. vel mittitur tantum in possessionem causa rei seruandæ pp̄ contumaciam lite non contestata. j. vt lite non contestata, quoniam. §. in aliis. vel potest intelligi s̄m opinionem illorum, qui dicebant, q̄ lite non contestata possunt recipi testes ꝯ contumacem, & sententia ferri. hæc fuit opinio Hugo. & sic proprie tenetur illud, nisi. Ber.

¶ Cap. 18. eod. tit. in 1. compil. & post Cōcil. Lateranēs. par. 7. c. 10.

¶ Facit tex. in l. generaliter cū mu. ff. de fideicō. & tit. de iud. l. si duo.

a intendit gl. quod sit mutatio in qualitate personæ ipsius. & in statu causæ. Io. And.

ij Sane.] Primo ponit decisa consultatio. Secundo responsio: ibi, *Tuæ.* In qua tria facit. Primo præmittit responsionis causam. Secundo: ibi, *Ideoque.* respondet. Tertio: ibi, *Ita quod.* responsum declarat. Bened. Capua.

Casus. Aliquis clericus vel laicus causam habet cum ep̄o: causa ipsa commissa fuit alicui iudici delegato ꝯ ep̄m, qui delegato non subest: alias quæritur qualiter delegatus ep̄m punire debeat ad aliquid faciendum vel dādum, cum rebellis fuerit ipsi delegato? Rñdet Papa quòd iudex delegatus ab ipso, vices ipsius gerit, & ideo maior & superior est illis quorum causam suscipit terminandam. Vnde si ep̄s vel alia persona, quæ non sit de iurisdictione ordinaria iudicis delegati, in causa quæ sibi a sede Apostolica delegatur, rebellis & contumax fuerit, iudex delegatus potest ipsum ep̄m interdicere vel suspendere, ita q̄ s̄m qualitatem negotij temperate procedens ep̄o interdicat ingressum ecclesiæ, vel sacerdotale officium, vel terram ipsius ep̄i interdicto supponat. Nota q̄ delegatus vices gerit delegantis. Item maior est illis quorum causam suscipit terminandam. Item contra maiores partes ab initio temperate delegatus procedere debet. Item terra potest interdici pro delicto domini.

e ¶ *Vices nostras.*] Not. q̄ delegatus vicem gerit delegantis. 93. distin. cap. vlti. & 94. distin. cap. 1. & ff. de offic. eius cui mand. est iurisdi. & si prætor.

¶ *Glossa seq. arg. quòd Papa, &c.*

f ¶ *Terminandam.*] arg. 21. dist. c. inferior. & cap. denique. Item maior est ordinario quantum ad causam illam. j. de offic. ordi. pastoralis. Item arg. q̄ Papa potest ligari ab illo, cui peccata sua confitetur. 2. q. 5. mandastis.

g ¶ *Si episcopus.*] cuius causa commissa est delegato: & ita est de iurisdictione delegati quantum ad illam causam.

h ¶ *Persona.*] cuius causa non est delegato commissa: tamen si iurisdictionem delegati impediat, delegatus potest illum punire, vt hic dicitur. & s̄. eod. c. 1.

i ¶ *De iurisdictione.*] quia ex tali delegatione fit de sua iurisdictione, cuius causa est delegato commissa.

facti poterit, vel interdicti, vel suspensionis sententia, à iudice delegato cōpelli[a]: ¶ Ita quòd iudex secundum negotij qualitatem temperate procedens, episcopo vel ingressum ecclesiæ, vel sacerdotale officium[b] interdicat: aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem suā pertinet specialiter[c], interdicto supponat.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo, & episcopo Conuentreñ.

¶ *Si primus impetrauit primam dignitatem in ecclesia vacaturam, secundus impetrauit certam dignitatem ipsius ecclesiæ cum vacaret, & illa postmodum vacat: debetur primo, & non secundo. h.d. & est notabilis decisio.*

CAP. XII.

EX† parte N. nobis innotuit, quòd cum ad te frater Conuentreñ. nostras litteras impetrauerit, vt ei archidiaconatum, quem in ecclesia tua primo vacare contingeret, assignares: R. [aduersarius† eius] alias ad te frater Eboraceñ. litteras† impetrauit, nulla de prioribus habita mentione: vt si auunculus suus archidiaconatum, quem habebat in ecclesia eadem, vellet omnino[d] dimittere[e], ipsum ei faceres assignari. ¶ Quoniam igitur, si memores fuissemus, nos pro prædicto N. litteras direxisse, pro aduersario nullatenus scripsissemus: Mandamus quatenus præfato N. archidiaconatum ipsius ecclesiæ (si vacat) nō obstantibus[f] posterioribus litteris, assignetis.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Vbi contraria voluntas Papæ non apparet, delegatus iuris formam seruare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Ioan. And.*

CAP. XIII.

ij EX† parte tua: & infra. ¶ Quæstioni tuæ taliter respondemus, quòd si quando iudici delegato expediat, formam sibi statutam seruare, debet tamen rationabiles[g] exceptiones admittere, & in causa iuxta iuris æquitatem procedere: Nisi exprimatur in litteris nostris, quòd nullæ[h] debeant exceptiones admitti: Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus[i] vnquam† expressisse.

¶ Idem abbati & conuentui maioris monasterij.

¶ *Delegatio facta dignitati nō expresso nomine proprio, transit ad successorem.*

CAP. XIIII.

QVoniā† abbas Leicestriæ, qui suscepto mandato nostro, partibus diem ad agen-

---

¶ *Glo. seq. no. in pœnis, &c. & signat contrarium.*

a ¶ *Compelli.*] cum habeat iurisdictionem in illū: aliàs nulla esset delegatio talis. j. eod. ex litteris. & ff. de offi. eius cui man. est iurisdic. l. vlt. in fi. & est notabile: quia defert maioribus, in pœnis inferendis pp dignitatem. 5 habes j. de sta. re. ea quæ. primo rñso.

Additio. Sed qđ verum est, ab initio est deferendum.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

b ¶ *Officium.*] Qñ sic specialia interdicuntur, alia nō īterdicta potest exercere. s. de cor. viti. c. significauit. secus si esset simpliciter ab officio suspensus. Ber.

c ¶ *Specialiter.*] Hoc fit cum eps suo noīe conuenit. & est arg. φ ali[9] pro delicto alterius punitur. Itē arg. pro delicto vnius totam terram supponi interdicto. s. de postu. ad hæc. & j. de spon. non est vobis.

EX *parte.*] Diuiditur qa primo ponitur partis cōquestio. Secundo prouisio: ibi, *Quoniā igitur*. Abb.

Casus. Quidam clericus N. noīe impetrauit litteras ad epm Cōuentreñ. vt archidiaconatum, quem in ecclesia ipsius primo vacare contingeret, assignaret eidē: litteris istis p̄sentatis, quidā alius R. nomine litteras alias ad Ebora. archiepm. impetrauit sub hac forma: vt si auunculus eius archidiaconatū quē habebat in ecclesia Conuētreñ. oīno dimittere vellet, ipsum assignaret eidē, nulla de prioribus litteris habita mētione: eps Conuentreñ. hoc intellecto significauit dño Papæ p eundem N. sup negotio isto scribit Papa archiepo & epo p̄dictis dicens, φ si memor fuisset pro dicto N. scripsisse, pro aduersario suo nullas litteras direxisset. Vnde mandat eidē, quatenus p̄fato N. archidiaconatū ipsius ecclesiæ, si vacet, assignent, non obstantibus litteris posterius impetratis. Nota φ si litteræ sup beneficio impetrentur & p̄sententur, litteræ posterius impetratæ sup consimili beneficio in eadē ecclesia, nō facientes de prioribus mentionē, nō valēt.

d ¶ *Omnino.*] i. sine aliqua pactione, conditione, vel modo.

¶ *Glo. seq. obiicit, obiectiom signat contrarium, & solu. ibi. secundo quæritur, arg. pro, & sol.*

e ¶ *Dimittere.*] Videtur φ talis renunciatio simoniaca fuerit, qa q remittit, dat. 8. q. 3. talia. & j. de testib. veniēs. & ff. de calum. quintiam. & ff. quæ in frau. cre. in fraudē. ı Arg. 5. ff. quæ in frau. cre. si pignus. Rū. hæc dictio, oīno, soluit 5. i. sine aliqua conditione. Itē pone φ simpliciter renunciet: sed in aīo habet vt ei detur, aliàs nō renunciaturus, vī φ simonia committitur: sola enim voluntate cōmittitur: sicut vsura, quæ sola voluntate cōmittitur. j. de vsur. cōsuluit. & 1. q. 1. qui studet. sed secus in simoniacis, quia prohibita: secus in prohibitis quia simoniaca. Prohibita, quia simoniaca sunt illa quæ in veteri testamēto nouoq; simoniaca erant in sui natura: vt vendere sacramenta, vt p̄dicto c. qui studet. & c. sicut eunuchus. Simoniaca, quia prohibita sunt illa quæ p constitutionē ecclesiæ facta sunt simoniaca: quale est hoc, & etiā pastum dare post receptionem in canonicum, & in istis non sufficit sola voluntas, nec in alijs, dum tñ sit contenta suis terminis. Quod de vsuris dr, non p̄mouet: quia vsuræ in vtroq; testamento prohibitæ sunt. Vin.

¶ *Glo. seq. contrarium soluit, & remittit.*

f ¶ *Non obstantibus.*] Arg. 5. s. de rescrip. c. 1. ibi; speciale derogat generali. sed hic primæ videntur generales, & secundæ speciales quæ de vno speciali beneficio faciunt mentionem. & tñ non valēt hic secundæ. Sed hic veritate inspecta speciales sunt tam primæ quàm secundæ, ª idest, quia primæ tñ ad vnum beneficium restringuntur, sed hodie in litteris pro beneficiis obtinendis illæ solæ p̄ualent, quæ primo p̄sentantur. s. de rescri. c. capim sanctæ crucis. & s̄m hoc concordat cum illa: quia primæ primo fuerunt præsentatæ, & epo loci hoc mandabatur. j. de appellat. vt debitus. De hac materia dictū fuit s. de rescrip. cap. 1. dic vt ibi.

ij EX *p̄te tua.*] Si simpli scribitur delegato certa forma expressa, debet nihilominus exceptiones rōnabiles admittere, quamquam de eis nihil dicatur in rescripto. h.d. Et diuiditur. nam primo ponitur decisa quæstio. Secundo solutio: ibi, *Quæstioni*. Tertio exceptio: ibi, *Nisi*. Quarto quædam protestatio: ibi, *Quod nec*. Abbas.

Casus. Dñs Papa cōmittit causam aliquā sub certa forma: quærebatur vtrū ille sequi ita debeat formam sibi datam, φ exceptiones legitimas nō admittat? Rñdet Papa, φ licet delegatus seq debeat formam sibi datam, tñ exceptiones rationabiles admittere debet, & s̄m æquitatem in causa p̄cedere: nisi exprimatur in litteris, φ nullæ debeant exceptiones admitti, qđ nō credit nec ipsum, nec antecessores ipsius expressisse. Nota qualiscunq; forma det delegato, exceptiones legitimas recipere debet, quia illud non est 5 formam. Item in iudicis seruanda est æquitas.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. vnā concor. & vnum contrarium. & soluit. in fi. iterum arguit.*

g ¶ *Rationabiles.*] Arg. φ magis est procedēdum s̄m iuris ordinē, q̄ s̄m formam rescripti: sic s. de rescrip. causam quæ inter. Sed 5. s. de rescrip. cum dilecta. Sol. semper sequenda est forma rescripti, si non 5dicat iuri: si vero 5dicat, secus est. s. de æta. & quali. eā te. & hoc verum est nisi Papa ex certa scientia 5rium mandet, tunc est ei obediendum, etsi durum sit mandatum. 100. dist. 5 morem. & 19. distin. in memoriam. & ille qui recipit legitimas exceptiones, secūdum ius facere intelligitur: ad qđ etiam tenetur. s. de æta. & qualit. accepimus. in fin. 3 Item arg. φ si compromisisti in aliquem vt stares mandato suo, intelligendum est de honesto. infra de iureiur. veniens. & c. quintauallis.

¶ *Glo. seq. recitatur per contrarium.*

h ¶ *Nullæ.*] supple, & constet intentionem Papæ talē fuisse & volūtatē: aliàs enim non obstante tali generalitate, rōnabiles exceptiones recipi debent. arg. j. de restit. spol. audita. argu. ff. de pig. obligatione. C. quæ res pig. ob. pos. l. 1. & ff. de pecul. l. qui peculiū. Sed cū specialiter numerauit, & dicit non obstāte tali generalitate, vel tali exceptione, illas nō recipiet iudex. arg. ff. si q s cau. sed & si. §. q̄sitū.

¶ *Gl. seq. allēg. 3. canones in 5rium, & sol. iterum alleg. in 5rium vnā l.*

i ¶ *Credimus vnquam.*] arg. 5. 2. q. 2. lator. & 21. q. 2. placuit. cōtra. 27. q. 1. si homo esses. Sol. in 5riis notum erat Papæ factum ipsum: & quia illa talia sunt, vbi locum non habet exceptio vel excusatio. Item arg. contra. C. de decur. exemplo. lib. 10.

Additio. Sed ibi similiter causa fuit notoria.

QVoniam *abbas.*] Diuiditur: quia prima pars narrat factum: secunda illud approbat: ibi, *Nos*. & pone casum litteralem vt in glo. Abbas.

Casus. Causa 4 fuit ɔmissa duob[9] abbatib[9], s. abbati Leicestriæ, & abbati Vincestriæ, non expressis proprijs nominibus, & ambo citaue-

---

Cap. 17. eod. tit. in 1. compil. & post concil. Lateraneñ. par. 7. c. 21.

Hæc duo verba: aduersarius eius, desunt in antiquis.

Vox, litteras, etiā deest in antiquis.

Facere vt in fraudem qui nō facit quod facere debet, vel non vtitur seruitutib[9]. Ioan. And.

a Idē tenet & Host. vel potest dici φ vtrumq; fuit priuilegiū secundū Lau. de Aret. & sic reprobatur opi. M. vt dixi supra de excep c. 1. Io. And.

Cap. 18. eod. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateraneñ. par. 41. cap.

Vox, vnquam, non est in antiquis.

Cap. 19. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateraneñ. par. 41. cap.

3 Per dicit distinguendū an fiat contra formā & tunc nō valeant post formā & tunc valet allega qđ notat in dic. causā, in 1. glo. & intelliga vt ibi dicit. Io. And.

4 Hic casus Bernardi est, & in vetustis codicibus habet

citauerunt partes, abbate Vincestriæ tādem mortuo, & altero substituto, abbas Leicestriæ pcessit postea cū abbate Vincestriæ substituto, & tulerunt sententiā, & dñs Papa confirmauit illā. Vel pōt poni casus, q abbas Leicestriæ solus citauit mortuo cōiudice suo: quia sub illa forma, q si ambo non potentis, &c. & postea altero substituto cū eo processit, qd bene potuit. & hoc potius cōcordat literę: vt patet in prin. Ber. Not. p hanc decre. q qñ causa committitur dignitati non expresso nomine plati, eo mortuo successor in eadem causa procedere debet. Abb.

a ¶ *Præfixit.*] Et etiam solus potuit præfigere altero mortuo, si continebatur in literis, q si ambo nō poteritis, &c. quia tunc exutit conditio, nec propterea expirauit mādatū quātū ad illū defūctū, sed statim altero substituto, & cōfirmato ambo pcedere debēt: quia temporale fuit impedimētum. C. de cur. fur. l. penul.

¶ *Glo. seq. primo inducit rationē, & unam l. secundo obiicit dupliciter, soluit quód sint nominis expressione iurisdictio expiret per mortem. Secundo quód expressione non obstante transeat ad successorem, & soluit. Tertio quærit, arg. negatiue, & affirmatiue, & soluit distinguendo.*

¶ Cap. 10. et. in 1. compil. & post concil. Lateran. par. 47. ing. 3.

¶ alteram.

dum præfixit [a], abbatem Vincestriæ de nouo substitutum [b] iudici præmortuo, illi mādato nostro porrecto: quia sub expressis nominibus locorum & non personarum commissio emanauit, sibi socium in causæ cognitione adiūxit: Nos sententiam illorum (sicut est iusta [c]) ratam & firmam habemus.

¶ Idem.

¶ *Si quæstionem de iure præsentandi Papa delegat appellatione remota, & sub ea forma, vt delegatus ad præsentationem eius ad quē viderit pertinere, ordinet ecclesiam: per hoc non habet instituere, sed pronunciare: & is ad quem pertinet, instituet: & si iuri suo detrahitur, licite appellat.*

CAP. XV.

Super eo vero quod subiungere voluisti, si de præsentatione presbyteri inter aliquos [d] quęstione suborta, causam contigerit, delegari alicui sub hac forma: vt si constiterit ius [e] de quo agitur, ad partē alterutrā † pertinere, ad præsentationem eiusdem de persona idonea ordinet [f] ecclesiam appellatione remota, an liceat [g] delegato iudici, inscio diœcesano episcopo, uel archidiacono, vel archipresbytero reclamāte, præsentatum sibi clericum in possessionem ecclesiæ mittere: & an si archipresbyter [h], vel archidiaconus [i], vel episcopus ad quem institutio pertinet, appellauerit †, eorum sit appellationibus deferendum. ¶ Hoc tuam volumus discretionem tenere, quód licet quæstionē, quæ de pręsentatione vertitur, appellatione remota committamus alicui terminandam: non tamen est nostræ intentionis [k], diœcesano episcopo, archidiacono, vel archipresbytero, præiudicium generare: ideoque præsentandus est illi qui instituēdus fuerit †; & tenebit [l] eorum appellatio, si videntes iuri suo detrahi duxerint appellandum: quia nō † illis †, sed partibus [m] inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

Mortuo delegato, quando successor ei a...

b ¶ *Substitutum.*] Ecce q successor potest cognoscere vnde potuit cognoscere prædecessor etiā delegatus, & hoc verū est qñ propriū nomen in litteris non sit expressum: quia pro vna persona intelligitur: quia dignitas non moritur. sed si proprium nomen in litteris fuerit expressum, quia tunc commissio facta fuit personæ, successor non cognoscet: & hæc est ratio, quia (vt dixi) dignitas nunquam perit, indiuidua vero quotidie pereunt. ff. de lega. 1. l. 4. si quis in fundi. Sed vr̄ q idem sit, & si nō exprimatur proprium nomen: quia hoc nomen abbas talis loci, loco proprij nominis est. ff. de libe. & posth. nominatim. arg. sed non est proprium nomen, sed singulare, vt phœnix, & appellatiuum similiter, & si electus sit loco præmortui, idem est, quia idem debet cognoscere vt prædecessor. ff. de iudi. mortuo iudice. in Authen. vt nulli iudic. 6. & hoc iubemus. coll. 9. Sed vr̄ q etiā si expressum non sit nomē dignitatis, q successor adhuc cognoscere possit. arg. ff. de cdi. & dem. l. filię. §. Titia. & ff. de lib. & posth. l. placet. & l. seq. & arg. ff. de ann. leg. l. annua. §. 1. sed illud testator voluit. Sed pone q plures archidiaconi sunt ī aliqua ecclesia, [s] sicut sunt ī ecclesia Parisieñ. & Papa mādat archidiacono Parisieñ. sine additione proprij nominis, vel cognominis, ita q non apparet de quo senserit, cum plures sint archidiaconi, quis ergo erit iudex? Vr̄ q nullus, quia si duo dati sunt tutores eiusdem nominis, nec apparet de quo senserit testator, neuter erit tutor. ff. de testamē. tutel. duo sunt Titij. & si testator dicat, exhæredo filium meū, cū plures habeat, nomine proprio non expresso, nullus est exhæredatus. ff. de libe. & posthu. l. nominatum. & si non apparet quis hęres institutus sit [a], institutio non valet. ff. de hęred. instit. l. in tempus. §. quoniā. & ff. de reb. dub. si ita fuerit. §. item si ex pluribus. & ff. de manu. testa. cum ex pluribus. Sed vr̄ q ille sit iudex quē impetrator elegerit, sicut si inter duos dubitetur de eodē legato cui potius dari debeat, hæres eligere debet cui soluat. ff. de lega. 2. si quis seruū. §. si inter duos. & si quis intētione ambigua vsus est, qd ei vtilius est, debet accipere. ff. de iudi. si quis intentione. & ff. de iud. solemus. & C. de condi. inde. si quis seruū. hoc vidi de facto. Hic satis patet, q ille quem elegerit actor, erit iudex: quia de illo sensit cum impetrauit litteras. ff. de verborū obliga. inter stipulantem. Sed si cōi consensu partium partes concordassent, & cōsensissent, non distinguādo de quo, quid erit, cū modo dicat actor de vno, & reus de altero, nec pōt constare de quo intellexerunt, quia non cōcordant? Hic dicere possum, q ille sit iudex cui primo sunt litteræ præsentatæ. s. de rescrip. cap. capitulum sanctæ crucis. & j. de appellatio. vt debitus. sed si esset simul præsentatio facta, tūc qui dignior est. sed si essent æqualiter digni, forte dirimatur. ff. de iudi. sed cum ambo. & 24. quæst. 2. sors non est.

[s] Videtur q hoc esse non possit. 7. q. 1. in apibus, in sing. singularis archidiaconus, &c. Io. And.

[a] Vt si testator plures habet amicos eiusdem nominis, & nomē solum expressit, nec apparet de quo senserat. hoc vult §. quoniā. Io. And.

c ¶ *Sicut est iusta.*] Hæc verba cum ponitur in confirmationibus, cōditionaliter intelliguntur. j. de cōfir. vti. vel inuti. examinata. & j. de concess. pben. ga diuersitatē. secus si ponantur in priuilegio: quia priuilegiū est lex priuata. 3. dist. priuilegia. & priuilegiū semp debet aliqd ponere. j. de ver. signifi. abbate. & j. de priuile. in his. & sic ponitur in sententiis quas Papa ex certa sciētia cōfirmat: vt hic.

Super eo.] Hæc decretalis habet casum notabilem, & multū allegatur. Cōis est diuisio. Secūda: ibi, *Hoc tuā.* Abb.

Casus. Quęstio vertitur inter aliquos super præsentatione rectoris in aliqua ecclesia: committit causa super hoc alicui sub hac forma, vt si constiterit ius de quo agitur, ad alterutram partem pertinere, ad præsentationem illius iudex ordinet ecclesiā appellatione remota. Primo quęritur, vtrū liceat iudici delegato, ignorante epō, archidiacono vel archipresbytero ad quem pertinet institutio præsentatum sibi clericū in possessionem ecclesiæ mittere: & si aliquis illorum ad quē pertinet institutio, appellauerit, vtrum sit eorū appellatiōibus deferendū? Papa cōsultus rñdet: q licet qōnē cōmittat de psentatiōe appellat. re. nō tñ est eius intentionis facere pIudiciū diœcesano epō, archidi. vel archipsbytero: vnde clericus instituēdus psentari debet illi, ad quē de iure ptinet institutio; & si cō factū fuerit, eorū appellatio valebit: qa appellatio solūmodo inhibita est inter quos cā vertit, & nō pdictis. Not. q forma rescripti nō est semp seruāda, vt hic patet: sed hoc fit, qa p hoc fieret pIudiciū illi, ad quē ptinet institutio, nec nocet illi q obtinuit. Itē licet causa cōmissa sit inter aliquos, alij tñ quos negotiū tāgit, admittunt ad defensionē suam. Itē appellat. remota intelligitur illis inter quos cōmittitur, & nō alijs. Item res inter alios acta, alijs non nocet.

¶ appellaueritis.

¶ est.

¶ Scilicet episcopo, Archidiacono, vel archipresbytero.

¶ Aliàs, illi.

d ¶ *Inter aliquos.*] qui se dicunt patronos.

e ¶ *Ius.*] scilicet præsentationem, vt dixi s.

¶ *Glo. seq. ponit quæ fuerit dubitatio.*

f ¶ *Ordinet ecclesiam.*] Hęc verba ambiguitatem continere videntur: vnde iudex credebat q ipse instituere posset clericū præsentādū, qd non est verū: vnde sic expone, ordinet, id est pronunciet ordinandā ecclesiā, ad pręsentationem illius qui probauit iuspatronatus ad se pertinere: tamen si epš, archidiaconus vel archipresbyter consentiret delegato, valeret eius institutio.

g ¶ *An liceat.*] Prima quæstio.

h ¶ *An si archipresbyter.*] Secunda quæstio.

¶ *Glo. seq. arg. & duos casus exprimit, ex quibus illud procedit.*

i ¶ *Archidiaconus.*] Arg. q archidiaconus vel etiam archipresbyter potest cōmittere curam animarum, sed hoc est quando ab episcopo est eis specialiter concessum. j. de offi. arch. cum satis. vel cū aliis hoc obtinent de consuetudine. arg. s. de elect. dudum 2. & s. de offic. archid. dilecto. & j. de excess. præla. ad hæc.

¶ *Glo. seq. elicit duo argumenta.*

k ¶ *Intentionis.*] Arg. priuilegia, rescripta, & alia consimilia ad ea tantū extēdi de quibus cogitatū est. ff. de pact. tres fratres. ff. de trāsact. cum Aquiliana. & ita intentio mandantis considerandā est. j. de resti. spo. audita. & j. de præben. cum causam. & c. vlt. Item arg. q iuri nullius intendit Papa derogare. 22. q. 2. primum. j. de offic. ord. licet. & j. de deci. ex multiplici. & s. de rescrip. ad aures.

Papa nullius iuri intendit derogare.

l ¶ *Tenebit.*] Et ita debet differri executio sententiæ, si per eam alicui præiudicium generatur. j. de re iudi. cum super controuersia. & verum est nisi præsumptio sit in contrariū q malitiose appelletur, sicut contingit in restitutione. j. de in inte. resti. suspicata.

¶ *Glo. seq. notat ista. & de vltimo remittit.*

m ¶ *Sed partibus inter quas.*] Et ita licet appellatio sit remota in litteris,

litteris, nihilominus possunt appellare omnes quorũ interest. 2. q. 6. non solent. Item not. ꝙ omnes possunt se oponere quos negotiũ tangit, licet de illis non fiat mentio, & sunt admittendi: alias nõ teneret appellatio interposita per eos. Item arg. ꝙ iurisdictio extenditur ad eos de quibus non est cogitatum. de hoc dixi 3. eod. quia quæsitũ. Item arg. ꝙ res inter alios acta non nocet aliis. j. de re iud. quæuis. vbi de hoc tractatur, & competentius ibi ponitur quam hic.

¶ Idem.

¶ Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia vnius non tenet.

CAP. XVI.

CAusam † matrimonii, quæ inter I. mulierem & Blanchacium agitari dignoscitur, Furolienensi, † & Vapicenensi episcopis nos meminimus cõmisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierẽ cruciatibus & flagellis adeo affecit, quòd inuita [a] & coacta inter se & virum suum confessa [b] est parentelam, sicque factum est, quòd ad iudicium [c] vnius eorum, dimisit eandem: & infra. ¶ Dis. vestræ mandamus, quatenus si inueneritis quòd præfatus B. dictam I. ad iudicium solummodo [d] alterius prædictorum à se separasset † (quia cum causa duobus committitur, sententia vnius [e] non tenet) ipsum vt eandem mulierem sicut vxorem suam benigne recipiat [f], & maritali affectiõe † pertractet, monitione præmissa cogatis. ¶ Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitime possint impetere, causam audiatis, & fine canonico terminetis.

C *Ausam matrimonij.*] In prima parte ponitur consultatio. In secunda rẽsio: ibi, *Discretioni.* Abb.

Casvs. Quædam cã matrimonialis vertebatur inter I. mulierem, & B. virum illius. Illa fuit commissa duobus epis, coram quibus mulier petiit restitui sibi virum suũ, qui spoliauerat ipsam: qui cũ de spoliatione constitisset eisdem, mandauerunt viro, vt eã restitueret. vir adeo flagellis & cruciatibus ipsam afflixit, ꝙ inuita & coacta cõfessa fuit parentelã esse iter ipsam & virũ suũ: propter quod alter de prædictis epis, tulit sententiã diuortij inter ipsos. Sup hoc delata fuit quæstio ad Papã: vnde mandat Papa quibusdam, ꝙ si inuenerint ꝙ dictus B. vxorẽ suã dimiserit ad iudiciũ alterius iudicum prædictorũ, monitione præmissa compellant eundem, vt ipsam recipiat & maritali affectu pertractet: quia cũ causa duobus committitur, sententia vnius non tenet. Si vero aliqui apparuerint postquam ab ipso recepta fuerit, qui velint & possint ipsorũ matrimoniũ accusare, causam audiant, & fine canonico decidant eandem. Not. ꝙ confessio per metum extorta non præiudicat. Item confessio contra matrimonium facta non tenet. Item cum plures sunt iudices, altero absente, nec se excusante, nec committente vices suas, sententia alterius vel aliorum non valet. Item restitutio prius fieri debet quàm principalis quæstio agitetur.

a ¶ *Inuita.*] Et ideo talis confessio præiudicare non debet. 31. q. 2. Lotharius. & 35. q. 6. c. 1. & si etiam sponte id cõfiteretur, pp vnius confessionem vel etiam amborum matrimonium separari nõ debet quia sæpe adinuicem colluderent. j. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. super eo. & 35. q. 6. §. vlt. sed si ambo confiteantur, & fama publica consentit, tunc possunt separari. 35. q. 6. si duo. quidam tñ aliter intelligunt illum canonem.

b ¶ *Confessa est.*] coram ꝗa vno iudice tantum, cum talis confessio hodie non teneret.

c ¶ *Ad iudiciũ vnius.*] Et male, ꝗa non erat ibi posita illa clausula, [ꝙ si non omnes, &c.] vel alter se litteratorie non excusauit.

¶ *Glossa sequens ponit brocar. ad primam partem alle. 9. iura, ad secundam 4. & soluit.*

d ¶ *Solummodo.*] Arg. ꝙ vbi aliquorum præsentia desideratur, qđ in eorũ absentia agitur, non tenet: vt 63. dist. obeuntibus. & s. de ele. cum in veteri. & C. de test. si vnus. & 66. dist. porro. & 68. dist. corepi. & ff. de transact. cum hi. §. si prætor. & ff. de re iudi. duo ex tribus. & C. de aduo. fisc. l. vlt. & ff. de iure fis. si fiscus. Argu. 3. 63. distin. c. 1. & 2. & C. de postulan. velamento. & 15. q. 7. felix. Sol. duobus modis desideratur præsentia alicuius quantum ad necessitatem, & sic vera est prima rubrica, vt hic. & s. de elect. ꝙ sicut. & c. venerabilem. Item quantũ ad honestatẽ vel vtilitatẽ, & talis absentia non vitiat quod actũ est, vt in 3ris. & 32. q. 2. honorantur.

e ¶ *Vnius.*] Quid iuris sit quando iudices ordinarij, vel delegati, vel arbitri ferunt diuersas sententias, dr̃ j. de re iudi. c. vlt. & ibi dicetur de hoc. Si vero sunt duo iudices, & alter sine altero procedat, non tenet sententia, vt hic, siue etiam plures, & aliquo absente pronunciant. ff. de re iud. duo ex tribus.

¶ *Glo. seq. alleg. contor. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Recipiat.*] Sic j. de resti. spo. ex conquestione. arg. 3. j. de ordi. cog. intelleximus. Hic & in illa, ex cõquestione. possessorio agit: & ideo cum causa spoliationis sit priuilegiata, illa semper primo est tractãda, & conuentus super spoliatione reconuenire spoliatum non potest, nisi de alia spoliatione. infra de or. cog. sup spoliatione. facta vero restitutione postea cognoscatur de proprietate, scilicet de causa matrimonij. Illa, intelleximus. loquitur de petitorio: sed si incontinenti iste vellet probare consanguinitatẽ, maxime in gradu indispẽsabili, restitutio differt secundum tenorem illius decre. j. de resti. spo. litteras. alias semper facienda est restitutio.

¶ Idem Oxoneñ. & Vinto. episcopis, & abbati Herfor.

¶ Delegatus qui est dominus impetrantis, recusari potest.

CAP. XVII.

ij CAusam †, quæ inter F. & R. de natiuitate Agathæ vertitur, vobis fratres episcopi, & Londoñ. episcopo commisimus terminandã. ¶ Verũ quoniam Idem F. præfatum Londoneñ. episcopum habebat suspectum, pro eo quòd dominus [g] est prædicti R. ipsum amouendum, & te fili abbas loco ipsius † duximus subrogandum.

ij C *Ausam quæ.*] Cõis diuisio. secunda ibi, *Verũ.* Abb. Sic. Pars huius j. de do. & contu. causam quæ. & j. qui fil. sint legi. causam quæ. s. & 2.

Casvs. Inter F. & R. de Ardenna, quæstio vertebatur super natiuitate Agathę matris dicti R. causa super hoc commissa fuit epis Voroneñ. Murineñ. & Londoneñ. ad petitionẽ ipsius R. sed quia dictus Londoñ. eps dñs erat dicti R. præfatus F. habebat eum suspectum, vnde Papa ad petitionem ipsius F. amouit ipsum, & loco ipsius subrogauit abbatẽ Herfordẽsem. Not. cum iudex est dñs impetrantis, potest legitime recusari.

¶ *Glo. seq. ponit sex casus recusandi iudicem.*

g ¶ *Dominus.*] Arg. est hic euidens, ꝙ rationabilis est causa suspicionis, si iudex est dñs aduersarij. arg. 3. q. 5. accusatores. & 11. q. 3. quatuor. & j. eo. insinuante. & idem esset si iudex esset vasallus impetrantis. arg. 22. q. 5. de forma. Itẽ si fr̃ suffraganeus impetrantis. j. vt lit. non contest. accedens. Item si esset consanguineus, vel aduocatus extitit in eadem causa pro ipso. j. de appe. postremo. idẽ vł si habet consimilem causam. j. de iud. causam ꝗ inter. arg. op. ad hoc. j. de testi. personas. De causa suspicionis tractabitur j. eo. suspicionis. & j. de app. cum speciali.

Additio. Vnde versus. *Quatuor ista: timor, odiũ, dilectio, cẽsus: Sæpe solent hominum rectos peruertere sensus.*

¶ Idem.

¶ A subdelegato delegati Papæ, qui subdelegauit nõ in totũ, non ad Papã, sed ad ipsum delegatũ appellari debet.

CAP. XVIII.

CVm † te consulente: & infra. ¶ Si super causa, quæ tibi ex nostra delegatione committitur, à personis [h] ecclesiasticis, vna vel pluribus, quibus (vt parcas laboribus partium & expensis) cognitionem ipsius causæ, & testium examinationem (sententia tibi reseruata) committis, appellatio fuerit interposita: huiusmodi appellationis intuitu, causam ipsam indiffinitam relinquere non teneris.

C *Vm te.*] Si delegatus Papæ committit causam nõ in totũ, & à subdelegato appellatur ad Papam, per hoc non impeditur processus delegati Papæ. h. d. cõis diuisio. Secunda: ibi, *Si super.* Abb.

Casvs. Quæritur si delegatus à principe subdelegauerit vices suas alteri, si appellatur à subdelegato, vtrũ delegatus debeat dimittere causam indiscussam? Et respondet ꝙ nõ: sed potest procedere, scilicet si aliquid sibi de iurisdictione retinuit. Not. ꝙ ab auditore non potest appellari. quod verum est secundum distin. illius dec. super quæstionem. j. eo. §. 3.

¶ *Glo. seq. arguit & remittit.*

h ¶ *A personis ecclesiasticis.*] id est, ab audientia personarum, quibus causa commissa est. Et est arg. ꝙ delegatus causam cõmissam sibi subdelegare debet personis ecclesiasticis, & nõ laicis, cũ laici de talibus causis ecclesiasticis iudicare non debeant. j. de iud. decernimus. & decret. istam habes infra eodem. super quæstionum. circa principium. & ibi exponitur.

Additio. Sed hodie est puisum in c. statutũ. in §. in nullo. de rescrip. lib. 6. vbi dr̃ ꝙ illis personis debet cõmittere delegatus Papæ quibus

qbus cōmittit ipse Papa; & q̄ sunt illæ personæ, habef ibi in princ.

R *Elatum.*] Per litis contestat. perpetuatur iurisdictio. In prima ponitur decisa consultatio. In secunda: ibi, *Nos itaq.* rñsio.

CASVS. Hæc decret. correcta est: quæritur si mortuo mādatore, possit procedi per litteras ab eodē impetratas ante mortē eius? & respon. quòd si lis est cōtestata, potest procedi, aliàs nō: hodie pōt, si ante citantur. j. de of. lega. c. vlt. No. q̄ morte mandatoris re existente integra, expirat mandatum. Item per litis contestationē perpetuatur iurisdictio.

a ¶ *Contestata.*] Quod dicit hic, secundum leges locū habet, q̄ si ante litem contestatā moriatur mandator ¹ expirat mandatum, vt hic dr: quia lis nō dr̄ cœpta nisi per litis cōtestationem, i Auth. de litig. §. omnem. colla. 8. ff. rem rat. habe. ampli⁹. secūdum canones non considératur tantū litis contestatio: sed sufficit sola citatio ante mortē mandatoris ad perpetuandū rescriptum: vnde citatione præmissa non finitur mandatum per mortem mandantis ª. j. c. proxi. & c. licet. sed si citatio non præcedat mortem, statim expirat mādatum. j. de offi. lega. c. vlt. §. 1. & ff. de iurisdi. omnium iudicū. & q̄a. qualiter fiat contestatio litis, habetur j. de li. cōte. c. vnico. Item sicut p libelli oblationem perpetuaf actio. C. qñ lib. princ. da. lit. conte. facit l. 1. & 2. quæst. 6. anteriorum. & sicut res litigiosa efficitur per libelli oblationem: vt in Auth. de litigio. in prin. coll. 8. & C. de lit. Authen. litigiosa. eodem modo perpetuatur iurisdictio delegan per solam citationem, vt dicunt iura prædicta.

¶ Innocen dus.

¶ Cap. 22. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateranen. par. 7. c. 22. vbi habes decretū integrum.

¶ Vide tradita in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud.

a Et ratio est, quia citatio secundum Bart. est sententia not. in l. in sacris. C. de proxi. sac. scri. lib. 12. & C. de epis. & cler. l. omnes. & l. cum cleri cus. post principiū.

¶ Cap. 23. eo. tit. in 1. compilat. & post con cil. Lateran. par. 48. c. 3.

¶ Lucius iiij. Cantuarien. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

§ *Morte delegantis non expirat iurisdictio delegati coram quo lis erat contestata.*

CAP. XIX.

R Elatū test: & infra. ¶ Nos itaq; consultationi vestrę respondemus, quod si lis fuerit ante prædecessoris nostri obitū contestata ª, mādatum morte mandatoris nullatenus expirauit. Si vero ante litis contestationem decessit, non est à iudicibus, quos delegauerat, ex delegatione huiusmodi, procedendum.

¶ Vrbanus iij.

§ *Si delegatus citauit ante mortem delegantis, perpetuata est eius iurisdictio. Et appellationi renunciat, qui coram iudice, a quo appellauit, litem prosequitur.*

CAP. XX.

G Ratum gerimus: & infra. ¶ Sane consuluit nos deuotio vestra, an ante obitum delegantis proposito citationis edicto, lite vero post mortem cōtestata, nihilominus debeat in causa procedere delegatus: Et vtrum is intelligatur appellationi renunciasse, qui ea interposita, ad producendos testes inducias postulauit, & demum productioni & allegationi renuncians, attestationes petiit solēniter publicari. ¶ Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd cum in casu priori citatione facta, negotium sit quasi cœptum ᵇ: & maxime ᶜ si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedi: tenebitq; quod iustitia fuerit præuia diffinitum. ¶ In secundo vero casu, videtur ab appellatione recessum ᵈ, si secundū ea quæ præmissa sunt, cum qui appellauerit, constiterit processisse.

¶ Celestinus iij.

§ *Si causa committitur tribus delegatis cum clausula, quòd si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertij, duo procedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt. h. d. vsque ad §. adijcimus.*

CAP. XXI.

P Rudentiam ᵉ † tuam: & Infra. ¶ Quinto loco ᶠ supplicas informari, vtrum cum tribus causa committitur, ita quòd si omnes interesse nequiuerint, duo eam nihilominus exequantur: si reus à duobus tantum fuerit conuocatus, venire necessario teneatur ᵍ.

cia. 3 & in eadem l. contrarium dicitur.

ADDITIO. Aliud in iudicio. si enim procurator haberet actionem mandati, officium suum videretur ei damnosum.

d ¶ *Recessum.*] Not. præsumptionem iuris, q̄ iuri suo renunciare præsumitur qui iuri suo ɔ̄trium facit. j. de test. cū venisset. ᵉ quæ loquitur de hoc eodem negotio. & est eiusdem Vrbani. & j. de app. solicitudinem. & j. de his q̄ fi. à ma. par. cap. ex ore. vbi de hoc multa arg. inuenies. & j. de vi. & hone. cle. c. vlt. & C. de iur. do. impe. l. ᵉ. & ff. de mino. si filius. ff. de inoff. testa. si exhęredatus. & l. si pponas. §. 1. & 73. dist. cum Hadrianus.

P *Rudentiam.*] Diuiditur istud princ. in duas quæstiones. Secūdo simul illas soluit, ponendo rationē decidendi. Secunda: ibi, *In hoc casu.* Abbas.

CASVS. In prima parte ponit̄ talis quæstio: ecce causa committitur tribus iudicibus cū illa clausula, [q̄ si oēs interesse nequerint, duo nihilominus in causa procedāt.] duo illorum citāt reū, quęritur vtrū ille teneat venire. post istam quæstionē statim facit aliā quæstionem. Tres iudices citant reū, in termino constituto, comparuit corā duob⁹ tertio absente, nec se excusante, vel committente vices suas: quęritur vtrum duo præsentes possint in causa procedere, & eam per sententiam diffinire. Ad primam quæstionem non rñdet Papa directe, sed rñdendo ad secundā intelligitur prima soluta: dicit Papa q̄ cum aliquis non ostenderit legitime se cum alijs interesse non posse, vel aliàs de hoc constare canonice nō poterit, alij in causæ cognitione procedere non debent. qđ si fecerint, non valebit: quia integrum est iudicium quod plurimorū sententijs cōfirmatur, & Papa libentius committit causam duobus quam vni, & tribus quàm duobus: quia & si 3 facerent, formam rescripti nō seruarent. p hoc intelligitur quęstio prima soluta: quia si tres citāt partes, & duo illorum tertio absente procedere non possunt: ergo & si duo tantū citant, reus ad ipsorū citationē venire non tenetur.

ᵃ Vide de cle. excom. minist. Apostolicę. super gl. & quod sequitur de præbēd. dubiū. ad fi. lib. 6. Ioan. And.

ᵇ Concor. l. præsidium. §. 1. C. de iu do. & in l. originem. C. de munic. lib. 10.

¶ Cap. 1. e. tit. in 2. cō pil. alia loca in quib⁹ sunt cetera fragmenta huius capitis indicat hęc glossa.

¶ *Glossa sequens declarat quare dicat, quasi.*

b ¶ *Quasi cœptū.*] Ideo dicit, quasi cœptū: q̄a quantū ad ppetuandā iurisdictionē cœptū est negotiū, sed quantū ad lit. cōtest. nō est cœptū: vnde legitimas exceptiones pōt opponere: vñ successor impetrātis poterit ɔuenire reū mortuo impetrante. arg. j. de rescr. signisicauit. vbi de hoc. & arg. ff. de inof. test. posthumus. §. vlt. C. đ oouā. si delegatio. ff. de iur. om. iu. & q̄a. ibi expone, agi cœperit p citationē, ad hoc vt faciat ad ppositū. & j. eo. licet. & j. đ of. lega. c. vlt.

¶ *Glossa sequens signat contrarium.*

c ¶ *Maxime.*] Hic bene dicit: quia idem esset si esset certus præmissa citatione: quia potest procedere etiam si esset certus de morte delegantis, & si negotiū nō esset quasi cœptum, nō procederet: & ideo potest procedere cum nondū sit certus, & negotiū sit quasi cœptū. Arg. 3. Insti. mādati. §. recte. ibi innuitur q̄ si ignorans post mortem citauit, licet postea sciat de morte, procedere potest. ff. de acquiren. pos. fundi venditor. §. 1. & ff. si cer. pe. l. eius qui in prouin-

e ¶ *Prudentiam.*] Per ⁵ hanc decre. not. cautelam, si quis est excōicatus, & ab excōicatore absolui non potest vel non vult, faciat litteras impetrari super aliquo negotio ɔ̄ alium suum aduersarium ad amicos iudices, & sic poterit ab eis absolui, vt hic dicit.

f ¶ *Quinto loco.*] Primam quæstionem habes j. de mu. peti. c. prudentiam. secundam & tertiam j. de appellat. secūdo requiris. quartam habes j. de transact. c. præterea 2.

¶ *Glo. seq. tractat q. tex. arguens primo ad negatiuam. Secundo ad affirmatiuam. Tertio ponit distinctionem lo. quam approbat. in fi. formas duas quæstiones, quas soluit.*

g ¶ *Teneatur.*] Ad hanc quæstionē non vr̄ Papa rñdere, sed vr̄ q̄ nō teneatur venire. j. eod. causam matrimonij. & j. de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. cum sicut. & 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinita. ver. item si plures. & ff. de re iudi. duo ex tribus. & ff. de arbi. si in tres. & l. seq. præterea si veniret, illi duo non possent procedere: & ideo non esset contu. max. si nun veniret: vt ff. de iud. non vr̄. & ff. de pecu. eo tempore. & ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. præterea nō vr̄ esse in mora, qui se potest tueri per exceptionem. ff. si cer. pet. lecta est. ff. de vsu. tenendum. & j. vt lit. non contest. quoniā frequenter. §. si vero alter. ad fin. & ff. iud. sol. vir bonus. Contra vr̄, q̄ teneatur venire, quoniam quilibet illorum est iudex insolidum, cum sit res indiuisibilis. 24. q. 1. loquit. j. da iure pat. c. 1. & ff. de bo. lib. si libertus. in fine. & ff. de ser. vir. & C. de reli. si sepulchrum. & ff. de reli. vel qđ, & ff. ad leg. Fal. l. 1. §. si vsusfruct⁹. Itē vnus solus cōsul pcedere

⁵ Hęc glossa non est Bernardi, nec reperitur in antiquis libris.

Et si citatus à pluribus coram duobus cōparuerit, tertio nec veniente per se, vel† per litteras (vt solet fieri) excusante, an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo[a] terminare? ¶ In hoc casu taliter respōdemus, quòd cum aliquis delegatorum iudicum, per certum[b] nuncium, vel excusatorem litteratorie destinatum non ostenderit[c] se interesse non posse: vel aliàs de eodem canonice[d] constare nō poterit, residui procedere ad causæ cognitionem non debent† : quòd si processerint, nihil[e] reputabuntur egisse. ¶ Illa quippe[f] fuit antiqua Apostolicæ sedis prouisio: vt huiusmodi causarum recognitiones† duobus[g] quàm vni, tribus quàm duobus libentibus delegaret: cum (sicut canones attestantur) integrum sit iudicium quod plurimorum[h] sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis citra formam[i] rescripti accepti præsumeret iudicare.

¶ *Clausula, si non omnes poteritis, sub impotentia includit voluntatem quo ad purificandam iurisdictionem coniudicū. Idē in duobus datis cū clausula, q si ambo. hoc dicit vsq; ad §. sexta.*

¶ Adijcimus etiam, quòd vbi fuerit in commissione appositum, vt si omnes interesse nequiuerint, duo† eam nihilominus exequantur; si aliquis ex ipsis cum possit[k], noluerit[l] interesse, duo nihilominus in causa procedant[m]: licet ille tertius grauissime sit arguendus[n], pro eo quòd mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat.

dere potest altero absente. ff. de of. consul. l. vnica. arg. C. de aucto. præst. l. vlt. §. sancimus. & ff. de exercito. l. 1. §. si plures. tñ ille §. pro vtraq; parte facit. & est arg. bo. ff. de fidete. lib. si legatario. §. 1. & quilibet tenetur saltem venire allegaturus priuilegiū suū. j. de app. cū parati. ff. de iudi. si qs ex aliena. & ff. si quis in ius vo. nō ierit. l. 2. 1. rñ. Ad hoc distinxit Ioan. & bñ, vtrū iudices sint ordinarii vel delegati. si, iudices sunt ordinarii, vno absente reliqui possunt pcedere, p iura quæ ad hoc sunt inducta, cū quilibet per se insolidū habeat iurisdictionem. in delegatis vel arbitris secus est: quia vno absente reliqui nihil possunt facere, nec tenet qđ fit ab eis. s. eodē. causam matrimonii. & j. eod. vno delegatorum. & j. eod. c. pxi. & ff de re iudic. duo ex trib⁹. licet enim quilibet eorū habeat iurisdictionem insolidū, eam per se nō pōt exercere: quia loco vni⁹ intelliguntur, sicut si plures furantur vnā trabē, ita q nullus eā furaē, & tñ quilibet teneē. ff. ad leg. Aql. ita vulnerat⁹. in fin. tñe s. de rescrip. pastoralis. § fi. & sic patet q iste de quo qrit, ad talē citatioēm non teneē venire. & si dicit q Papa non rñdet ad qstionē, immo bñ rñdet, qa rñdet ad secundā quæ est, vtrū duo psentes absente tertio, & se nullo modo excusāte pcedere possint, q nō debent pcedere. & si processerint, q nihil putabuntur egisse. bñ rñdet ad primā quæstionē, quia secunda soluta intelligiē prima soluta, qa si nihil facere possunt, sequitur q nō teneē venire; & sic quasi superflua relinquitur qō prima. s. de rescrip. pastoralis. sic j. de iure pat. postulasti. vbi p solutionē vltimæ quæstionis, soluūtur præcedentes, & sæpe sic inuenies. Et sic dico q qū duo citant tñ, & hoc ɔstat, citatus nō teneē venire: in quo casu loquiē hęc decre. quia hic ponitur pro quæstione q tñ duo citant, & est qstio iuris: & ego respondeo q non teneris. Sed si tu ponas q tres sint dati iudices ɔ te, & duo citant te per litteras suas vel nūciū, & nulla fit mentio de tertio, hic non est certus de facto, immo potes dubitare an tertius se excusauerit vel cōmiserit vices suas illis, & ideo licet mutua cautè faciant, quia non faciunt mentionē de tertio in literis suis, Tutius est ire & videre an habeāt auctoritatē à consocio; & si habent, bene possunt procedere; si vero non habeant delegationē vel excusationē à suo consocio, non possunt procedere: vt j. e. proxi. & potes agere ɔ illos ad interesse, eo q te calumniose citauerunt, nec in hoc possunt prætendere errorē, cū in hoc sint certi; & q teneantur ad interesse, patet de sen. excō. sacro. Sed pone q duo procedant ɔ istū absentē citatū, & tertius postmodū habeat ratū qđ illi fecerint, nunquid valet snia sicut valet in electione s. de ele. q sicut? Dico q non valet snia talis p ratihabitionē tertij, cum ab initio nulla fuerit, vnde postea ratificari nō potest. ff. de reg. iur. qđ ab initio. in fi. Itē quid si partes consentiant vt duo pcedat; nunquid valeret talis processus tertio non veniente, nec se excusante? Non credo q partes possint illis dare illā iurisdictionem. C. de iur. omnium iudi. l. priuatorum consensus. & infra eo. P. & G.

a ¶ *Sententia calculo.*] i. finali vel diffinitiua snia. vnde calculus multiplr sumiē: vt patet i his versib⁹, *Calcul⁹ ē rē numer⁹ snia, carbo.*
Calculus est pondus minimum lapis, ensis acutus.
Libro Papiæ si vis exempla requiras.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit: iterum quærit & soluit.*

b ¶ *Per certum nuncium.*] qui sit certæ & approbatæ fidei. 99. dist. nobilissimus. Sed cui debet fieri fides q sit certus nūcius? Dico q iudicibus ɔsociis. arg. ff. rem ra. hab. nec satisdatio. & fides facienda est iudici, cū secundū ea quæ corā eo pbantur, debeat iudicare. s. de renunc. in præsentia. & 3. q. 7. iudicet. & partibus etiā de hac delegatione vel executione debet fieri fides: quia per hoc ɔstat an habeant iurisdictionē de quo facere fidē debēt. j. eo. cū in iure. Sed nūquid isti nuncio vel excusatori creditur sine litteris? Non credo, quātūcūq; honestus sit vel fidelis. j. de proba. qm ɔ falsam. & vni testi non creditur quātūcūq; honestus sit. 4. q. 3. c. si testes. versi. vni⁹ testimonio. & ideo sequitur, literatorie destinatū: & ita potius creditur litteris, q̄ nūcio: hęc enim est idonea probatio, quæ fit per litteras. ff. de pign. ɔhitur. 18. dist. placuit. & qđ dicit, litteratorie destinatum, respicit vtrumq; diuisim, vel est expositiuum.

Additio. Sed nuncio iurato crediē. j. de app. cū parati. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. obiicit per locum a diuisione, & soluit.*

c ¶ *Non ostenderit.*] Vr q non debeat eos certificare: quia ipsi certi sunt: si non interest, hoc contingit vel quia non potest, vel qa non vult, sed in vtroq; casu pcedere debent: vt hic dr. §. adiicimus. ergo cū certi sint, certificari nō debēt: vt ff. de act. emp. & ven. l. 1. § fi. Rñ. licet sciant, hoc eis denūciādū est. semper enim debet constare de hoc an tequā pcedat, quia posset esse q bene vult interesse, nec per eū stat, sed per partes, q ipsum ducere debent suis expensis: quia cū suis expensis venire non tenetur, vt bene colligitur j. de vi. & hone. cleri. cū ab omni specie. De hoc ibi notatur. & est simile si mulier sciat libellū accusationis esse porrectum, recte tñ nubet, dū ei nondū est denunciatū. ff. de adul. denunciasse. circa prin. argu. ff. quando dies leg. cedat huiusmodi legatum.

d ¶ *Canonice.*] puta per testes: vt probetur absens longe vt haberi non possit, vel infirmus. arg. s. de cler. peregri. c. 1.

e ¶ *Nihil egisse.*] Per hoc noueris esse solutam primo loco propositā quæstionem. hęc solutio includit in se illius solutionem: vt dictum est in prima notula. sic j. de sri. & male. & impo. coc. fraternitatis. & s eod. super eo.

f ¶ *Illa quippe.*] interpositio est ob hoc quia fecerat mentionem de pluribꝰ iudicibus: qa nihil facit ad qstionē, & ille versiculus, mandati si quidē, &c. continuatur pcedenti solutioni, & illa clausula, illa quippe &c. cōpetētius poneretē post illā clausulā, mādati si qdē, & sic esset tota ɔtinua & planior, vel sanus potest legi tota ɔtinua.

g ¶ *Duobus quam vni.*] Secus est in arbitris: quia propter naturalē hominum facilitatem ad dissentiēdum, melius compromittitur in vnum quàm in duos, quia res fere sine exitu est. ff. de arbi. item si vnus. §. principaliter. & j. de arbi. innotuit. tamen si cōpromittitur in duobus, tenet compromissum, & prætor cogere debet illos, vt si dissentiant, tertiam eligant personam, cuius auctoritati stetur: vt dicit §. principaliter. & j. eo. suspicionis. §. 1.

h ¶ *Plurimorum.*] Quod enim à pluribus quæritur sapientibꝰ, facilius inueniē. 20. dist. de quibꝰ. & p ampliores hoies pfectissima veritas reuelatur. C. de fidei c. l. vlt. ad fi. & 64. dist. extra conscientiam.

i ¶ *Citra formā.*] Versiculus iste pbat q duo tñ pcedere nō debēt, & citatio est de processu. j. eo. pastoralis. §. 1. & j. de probatio. qm ɔ falsam. & si procedant, nihil egisse reputabuntur. ergo si citāt nihil faciunt: quia de toto ad partem negando valet argumentum: & sic per hoc probant quæ dicta sunt in prima notula, & sic forma rescripti seruanda est. s. de rescrip. cum dilecta. & quia omnibus iurisdictio demandatur, ab omnibus debet citari.

ADIICIMVS. Primo decidit vnum casum. Secundo alium consimilem: ibi, *Idem quoque.* Abbas Siculus.

Casvs. Vbi in commissione apponiē: si omnes interesse nequiuerint, duo nihilominus exequantur. Si aliquis illorū cū possit, noluerit interesse, alij nihilominus pcedere possunt, quāuis ille sit de hoc arguēdus, q mandatū Apostolicū exequi contēnit. & idē dicēdū est per oia q̄n scribitur duobus cū illa clausula, q si ambo &c.

k ¶ *Cum possit.*] Et hoc absq; periculo rei familiaris: quia tunc non tenetur negligere sua. ff. de iud. si longius. 1. respon.

l ¶ *Noluerit.*] Hoc est qđ additur et qđ supra dixi, si oēs interesse nequiuerint. & ibi potes hoc verbum supplere, vel interesse nequiuerint, aut noluerint, &c.

m ¶ *Procedant.*] Postquā constiterit q interesse nō vult, vt s. dixi in alio casu quando interesse non possint. s. de rescrip. sciscitatus.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

o ¶ *Arguendus.*] Immo & puniendus, p eo q mandatū Apostolicū exeq nō vult: vt s. de rescript. sciscitatus. sed quis arguet eū aut puniet? Coiudices? nō, qa par in parē non hēt imperiū. s. de elec. innotuit. & ff. ad Trebel. ille a quo. §. tēpestiuū. ordinarius? nō, qa delegatus

Margin notes: † nec, in quodam nō insertum. — † Si iudices sint ordinarii, vno absente, reliqui procedunt. secus in delegatis. — † Facit ad hoc tex. cū gl. in l. magistros. C. de prof. & me. lib. 10. — † cognitionem. — † Hoc tenet Inn. Alij dicunt q duo possunt pcedere in his quæ nō capiunt dilationē. ar. ff. de admi. tu. tutor q repertoriū. qđ nō placet Vin. Io. And. — † Concor. l. 2. & ibi Bart. C. eo. vsq. iudi. & l. si maior. §. interdictum. ff de excep. rei iud. — † Hæc non est glossa Bernardi, licet in aliquot antiquis inueniatur, sed in moderne ita vt aperte non esse glossa cognoscaē. — Nūcio seu excusatori sine litteris nō creditur. — † In quibusdā non fuit. duo vero nihilominus &c. — † Grauissima & dura ad Apostolicæ. verb. vsurpata cum p. canone. concordan. alias vsu est facta casa tamen, cū vero aliquis non sit circa singularia aliquantulum occupatus faciendum. Io. Andr.

tus maior est eo quantum ad illá causam. arg. ſ. eo. ſane 2. & j. de offi. ordi. pastoralis. §. 1. ſuperior ergo eũ puniet, cuius mandatum exequi non curat. C. de temp. appellat. l. vlt. §. illud. Et coniudices debent ſuperiori denũciare negligentiam ipſius. arg. j. de præben. graue. ad fin. 2. q. 7. ea pp. ſufficit ſola redargutio, cũ per hoc non præiudicetur partibus, q a alij pcedere poſsũt.

teræ: quod patet ex eo quod dicit, non poteſt ſtare in iudicio: nec dicit ꝙ litteræ non valent, ſed dic ſuper hoc ſecundum qđ notatur. j. de excep. c. pia. in glo. quę incipit, ſed mirum. verſus finem.

b ¶ *Statim.*] id eſt a infra octo dies. j. de excep. c. pia.

c ¶ *Donec.*] Hic fuit dubitatio, vtrũ eſſet procedẽdũ ſuper principali non obſtante exceptione oppoſita, donec de ipſa excõicatione cõſtaret, vt ſimul ſuper principali & exceptione, procederetur, quod non debet eſſe: immo ſuperſedendum eſt ſuper principali quæſtione, donec termino competenti pbet exceptio. j. de iudi. c. exhibita.

(Alias, de)

SEXTA. Supra viſum eſt de his quæ opponuntur in perſonam iudicis: nunc ſubiicit de his quæ opponuntur in perſonã actoris. Et h. d. vſq; ad §. ſi vero. primo ponit principalem quæſtionem, quã ſecundo ſoluit ibi, *Hãc dubitationẽ.* Abb. Sicu.

CASVS. Petrus impetrauit cauſam cõmitti contra Martinum iudicibus ſup aliqua quæſtione: pendente iſta commiſſione Martinus fecit citare Petrũ prædictum pro alia cauſa corã ordinario, vel coram delegato: quia Petrus iuri non parebat, fuit excommunicatus ab ordinario vel delegato: dum ſic eſſet excommunicatus, cœpit conuenire Martinum corã ſuis iudicibus delegatis: Martinus reus obiecit Petro actori, quòd in iudicio ſtare non poteſt, cum ſit excommunicatus: quæritur ſi reus non velit ſtatim probare ipſum excommunicatum, aut non poſſit, vtrum actor audiri debeat donec reus probauerit ipſum excommunicatum? Ad hoc reſpondet Papa, ꝙ ſi reus ſtatim vel infra terminum competentem non probauerit quod obiecit, actor poſtmodum audiatur: verumtamen ſi conſtiterit vel per confeſſionem actoris, vel alio legitimo modo actorem excommunicatũ eſſe, tunc ab ipſis iudicibus delegatis ſecundum formam eccleſiæ debet abſolui: tamẽ ſi ab ordinario vel delegato propter aliam iuſtam cauſam fuerit excommunicatus, ad ſuum excommunicatorẽ debet remitti abſoluẽdus: & ſi ille malitioſe ipſum nõ abſoluerit iudex delegatus ipſum abſoluat: dummodo non ſit tale genus excõicationis, cuius abſolutio ſedi Apoſtolicæ reſeruatur: q a ex quo principale ſibi committitur, & acceſſoriũ cõmiſſum intelligitur. ex ſolutione prædictæ q̃ſtionis oritur alia quæ talis eſt: Ille actor excõicatus abſolutus eſt pſtito iuramento ꝙ ſtabit mandatis eccleſiæ: quęritur corã quibus debeat ſtare iuri de cã illa p qua fuit excõicatus, an corã ſuo excõicatore, an corã iſtis delegatis? Rñt ꝙ corã ſuis excõicatoribus debet iuri parere, p cã illa p qua fuit excõicatus ab eis, niſi cã illa ſpecialiter alijs iudicibus fuerit delegata. Sed ſi excõicatores in cã illa malitioſe pcedere diſtulerint, tũc delegati iſti in cauſa illa procedere poterunt, & ſuã iuriſdictionẽ tãq̃ in acceſſorio exercebunt. Nota plura notabilia in hac decre. Primo cũ plures ſunt iudices cum clauſula illa, ꝙ ſi non omnes, &c. duo ſine alijs pcedere nõ poſſunt, niſi primo cõſtet legitime ꝙ tertius intereſſe nõ põt. Itẽ forma mãdati diligẽter eſt ſeruãda. Itẽ delegat' ſi intereſſe nõ vult cũ alijs, alij pcedere poſſunt, cũ de volũtate ipſius cõſtiterit. Itẽ exceptio excõicationis repellit agentẽ. Itẽ ordinarius vel delegatus per negligentiam vel malitiam amittit iuriſdictionem. Item delegatus eandem habet iuriſdictionem in acceſſorio, quam in principali. Item cauſa reconuentionis acceſſoria cenſetur propter malitiam priorum iudicum.

¶ Idem quoque per omnia dicimus obſeruandum in† cauſa, quæ committitur duobus, eo appoſito, vt ſi ambo intereſſe nequiuerint, alter nihilominus exequatur.

¶ *Si reus coram delegato obiicit excommunicationem actori, quam non probat infra tempus debitum, auditur actor. ſi vero probat, delegatus abſoluet actorem, ſi excommunicatus eſt propter cauſam ſibi cõmiſſam: ſi propter aliam, ad excommunicatorem ſuum illum remittet: qui ſi non vult eum abſoluere, delegatus Papæ eum abſoluet, niſi ſit de caſibus Papæ reſeruatis. hoc dicit.*

¶ Sexta nobis propoſita ex parte tua quæſtio cõtinebat, quòd cum aliquibus iudicibus cauſa committitur, & quandoque contingit, quòd reus actori obiicit, quòd ſtare non poteſt in iudicio, vt pote vinculo excommunicationis[a] adſtrictus: ſi reus non velit ſtatim[b] eum probare excommunicatum, ſiue non poſſit: an actor nihilominus audiri debeat, donec[c] ſuper eo quod obiicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter remouemus†, quòd † ſi ille qui tale quid obiicit, ſtatim vel infra terminum[d] competentẽ[e], nõ probauerit legitime quod intendit, actor permitti debet; vt ſine offendiculo quolibet audiatur. ¶ Cæterum ſi vel ex cõfeſſione[f] actoris, vel alio† quolibet modo[g] legitime conſtiterit, actorem eſſe vinculo excommunicationis[h] adſtrictum, à iudicibus delegatis ſecundum formam[i] eccleſiæ, valet abſolui: ita vt ſi propter aliam[k] iuſtam cauſam & euidentem, ab ordinario iudice, vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorẽ[l]

(a Hæc gloſſula, & illa ſuper verbo, terminum, non ſunt Bernardi.)

d ¶ *Terminũ.*] Et a ita non plures. j. de appel. c. ſecundo requiris. & c. cum ſpeciali.

(† Amouemus.)

(† Alias ſic: quòd ſi ille qui taliter tale qd obijcit.)

e ¶ *Competentem.*] Hodie terminus iſte non eſt ad arbitriũ iudicis, ſed infra octo dies exceptio excommunicationis probari debet, die in quo proponitur non computato. ꝙ ſi probata non fuerit, iudex in cauſa procedat: reum in expenſis actori, quas propter hoc feciſſe docuerit, condemnando, taxatione præmiſſa, & vltra duas vices hęc exceptio non proponatur ſeruato tenore decre. & qui excõicationẽ opponit, ſpeciẽ ipſius & nomẽ excõicatoris exprimere debet: vt in decr. Inn. iiij. in qua oia hæc ſtatuuntur, & incipit, pia conſideratione. j. de exce. [lib. 6.]

(† aliquo)

¶ *Glo. ſeq. vers. per q. an in exceptionibus conteſtanda ſit lit, & arg. quod ſic. in contrarium alleg. vnum c. ponit quorundam obſeruantiam, quam in antiqua gloſſa reprobat, in additione approbat.*

f ¶ *Ex confeſſione.*] Ex loco iſto ſatis colligitur, ꝙ ſuper exceptione debet lis conteſtari inter partes, & iurari etiã de calũnia in ciuilibus, ſed nõ in ſpiritualibus. ſed de veritate dicenda: q a exceptiones debent dari in ſcriptis. j. de prob. c. qm̃ ꝫ. ſicut etiã datur libellus. j. de lib. obla. c. ignarus eps. & ad exceptionẽ debet ille ꝫ quẽ pponitur rñdere. vt hic dicit, & ſic lis ꝯteſtatur. ſi negauerit actor exceptionẽ, tunc iurabunt de calũnia. j. de fideiuſ. c. conſtitutus. & eſt op. arg. C. de iur. calũ. l. 1. [3] & ſi poſtea per confeſſionem non cõſtiterit de exceptione, probabit illã per teſtes, vel alio modo quo poterit: vt p inſtrumẽta, aliàs pceſſus nõ valeret lite nõ cõteſtata. j. vt lite nõ cõteſt. c. p totũ. arg. ꝫ. j. đ iud. c. 2. & ſup hac exceptione vel alia conſimili vbi crimina opponũtur, teſtes cõpelli nõ debẽt. j. de teſti. cogen. dilectorũ. q̃dã tñ nõ obſeruãt hoc in exceptionibus, & male, ſicut credo: q a ordo iuris vbiq; eſt ſeruandus, cum pcedit iure ordinario. & hoc pbatur j. de app. c. interpoſita. §. vlt. tñ iura illa quæ dicũt, ꝙ lite nõ ꝯteſtata, nõ tenet pceſſus, loquũtur in negotijs principalib'. vnde ſatis poteſt dici, ꝙ nihilominus valet proceſſus in exceptionibus dilatorijs & emergentibus, licet lis non fuerit in his conteſtata,[4] & nullo iure cauetur ꝙ in his proceſſus non teneat, conteſtatione omiſſa, iuxta illam regulam, Multa fieri non debent, &c. j. de reg. c. ad Apoſtolicam. Ber.

(Litis conteſtatio an debeat fieri ſuper exceptione.)

(3 Non cogitur pars probare niſi qui ꝓbationem copoſcat, iuret de calũnia. Ioan. And.)

(4 Hæc glo. dicit hic Ab ſing. ad ad hoc ꝙ in exceptionibus dilatorijs non eſt neceſſaria lis. conte. & libelli oblatio, & iuramentum de calumnia.)

g ¶ *Quolibet modo.*] puta teſtibus vel inſtrumento. j. de teſt. c. veniens. & j. vt lit. non conteſt. c. quoniam frequenter.

h ¶ *Excõicationis.*] maioris ſcilicet, quia minor non repellitur ab agendo, nec à conſortio fidelium. j. de excep. c. à nobis. nec ab electione. j. de cle. excommu. mi. c. ſi celebrat.

i ¶ *Formam.*] quæ duplex eſt j. de verbo. ſignifi. c. ex parte.

¶ *Gloſſa ſequens not. & arg. alleg. v. iura. in contrarium allo. tria. ſoluit & bene, ſed in additione ab illa ſolutione recedit.*

k ¶ *Aliam iuſtam cauſam.*] ſecus eſſet ſi p p eandẽ cauſam, quę nunc delegatur: qm̃ nõ teneret iuriſdictio, ſi ſe excõicatũ ſuppreſſit, vel ſi expreſſit, à delegatis iſtis abſolueretur, nec remitteref ad primos, immo tacita veritate de alia commiſſione, nõ valerent litteræ, vel de proceſſu ordinarij. arg. j. de appell. c. vt debitus. Lau. ſed hic nõ dicebatur actor excõicatus ante impetrationẽ litterarũ: qđ patet ex ipſa littera, & notatur in gloſſ. quę incipit, ſic vi. Hoc qđ dr̃ in iſta notula, olim ſeruabat: hodie vero litterę impetratæ ab excõicato bñ valent, & eo abſoluto pcedi p eas. j. de exce. c. pia. [lib. 6.]

l ¶ *Ad excõicatorem.*] quia iſti delegati aliàs non habent poteſtatẽ illum abſoluendi, niſi primo illum excõicatorẽ reqrãt; quod ſi non fecerit,

a ¶ *Vinculo excõicationis.*] Sed vĩ ꝙ ſi excõicatus impetret reſcriptũ tacito de ſua excõicatione, ꝙ valeat poſtquã fuerit abſolutus. arg. C. de preci. impe. off. l. vniuerſis. item arg. ꝙ per abſolutionẽ quis in priſtinum ſtatũ reducatur. arg. 4. q. 1. c. 1. & 2. & quia cũ ſit pœna, nõ debet extendi, ſed potius reſtringi. j. de his quæ fi. à ma. par. cap. q̃ſiuit. & de pœ. diſt. 1. c. pœna. [a] Sed ꝫ. 3. de æta. & qua. c. cũ bonæ. & ſ. de reſcri. c. dilectus. & j. de appell. c. paſtoralis. verũ eſt ꝙ litteræ ab excõicato impetratæ hoc tacito, nõ valent ad agendũ vel ad beneficiũ obtinendũ, vt dicit ꝫtia: ſed ad ſui defenſionẽ obtentæ, puta quia appellauit, tunc bene valent litteræ: licet non faciant mentionẽ de excõicatione. j. de excep. c. cũ inter. c. dilecte. & c. ſignificauerunt. & c. vlt. & qđ hic dicit, ſcilicet abſoluãt eum, & poſtmodũ procedant, locũ habet qñ poſt litteras impetratas fuerit excõicatus ab homine vel à iure: & ideo eo abſoluto valent litteræ

(a Concor. tex. in l. nõ dubium. cũ concor. C. de pœnis.)

fecerit, primua ordinarius vel delegatus tūc illū absoluere possunt præstito iuramento prius, quòd stabit mandatis ecclesiæ super eo pro quo prius fuit excōicatus: aliàs si statim illū absoluerent, non credo ipsum esse absolutū. 11. q. 1. c. pen. & C. si à non cōpe. iud. l. vlt. & ff. de reg. iur. l. factū à iudice. quia sub conditione hoc mandatur: & ita ante conditionem existentē etiam absoluere ipsum non possunt [z].

a ¶ *Reseruetur.*] 18. q. 4. si quis suadente. j. de sent. excō. tua nos.

b ¶ *Explorati.*] q. d. hoc nō vř ets cōmissum, & Papa rńdet ꝙ ɔmissum intelligitur tamquā accessoriū, & est rńsio tacitę quæstionis: & sic absolutio ē accessoriū, qa sine illa cā principalis procedere non pot, quia non auditur nisi absoluatur actor. s. eod. c. præterea. ff. de iurisd. om. iudi. l. a.

ADDITIO. Et expone, explorati, id est, discutiēdo declarati, enucleati, manifesti & clari.

SI VERO. Continuatur iste §. ad præcedentē hoc ordine. s. fuit dictum ꝙ si excōicator non vult absoluere actorē ad requisitionē delegati, ꝙ ipse delegatus poterit absoluere ne impediatur cognitio causæ sibi cōmissæ: sed qa excōicatus absoluitur præstita cautione, de parendo iuri in illa causa, pro qua fuit excōicat⁹; dubitatur corā quo iudice iste deberet parere iuri in illa cā, ex quo iste delegatus istū excōicatum absoluit, & rńdetur vt patet in littera. Et primo ponitur qō incidens. secundo solutio: ibi, In quo.

e ¶ *Excōicatoribus.*] Nisi ab ipsis fuisset legitime appellatū, vel nisi aliam legitimam exceptionem opponere posset contra illos. j. eod. insinuante.

d ¶ *Distulerint.*] s. procedere in causa illa, pro qua ille fuit excōicatus. Et sic vř ꝙ actor & reus eodē tempore possunt litigare corā diuersis iudicibus, & sic est ɔ. C. de sen. & interlocu. om. iud. in Auth. & consequēter. de hoc dixi. s. de rescrip. c. vlt. hodie standū est decre. Inn. iiij. de rescrip. quæ incipit, dispendia litium. [lib. 6.]

e ¶ *In principali.*] Sic econuerso idē iuris in accessorio & in principali. ff. de accep. & per iusiurandum. §. & si fideiussori.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, notat & dat simile.*

f ¶ *Accessorio.*] Accessoriū vocat causam illā pro qua fuit excōicatus actor hmōi causæ, & sic rńdebit reo in hac causa sub iudicibus delegatis, quos ipse impetrauit si reus voluerit ipsum reconuenire. j. de mu. peti. c. 1. & 2. & si p cā alterius tertij ab isto reo fuit excōicatus qd erit? nihilominus absoluent eū pstito iuramēto, ꝙ stabit mandatis ecclesię. & pcedent in negotio sibi commisso principali: sed in alio procedere non possent etiā si ille reus, & ille actor consentirēt: qa iurisdictio istorū progari ad istū tertiū non posset, etiā de illo in litteris mentio non fiat, cū talis iurisdictio sit delegata. j. eo. P. & G. in fin. & not. ꝙ isti excōicatores per negligentiā pdunt suā iurisdictionē, tā circa absolutionem q̄ super principali negotio. sic j. de fo. compe. c. licet. & c. seq. [a] & ita delegatus supplet negligentiam alterius delegati vel ordinarij, sicut ordinarius supplet desidiam delegati. j. de off. ord. c. significauit.

CVm causa.] Diuiditur hæc decre. in duas partes. nam primo recitat factum super quo & pro quo fuerat appellatum. Secundo committit appellationis causam: ibi. *Fraternitati.* Abb. Siculus.

CASVS. Inter archiepōs Montis Regalis & Rosan. vertebatur quæstio super quibusdam decimis: causa super his fuerat commissa archiepis Capuano & Panormitano, & epō Rhegin. duo iudi-

† Scilicet excommunicatoc.

† Aliàs, de ritu.

† Concor. tex. cū glo. in l. si quis locuples. ff. de mā. testa.

† Qui paulo ante absoluerunt eum.

† Vos, iudicibus, deest in omnibus manuscrip. & in vno ita: nisi specialiter illud fuerit. In alio vetustissimo ita: nisi specialiter fuerit illud negotium, &c.

† Concor. § si vero. in Auth. de q. sta. coll. 3. & in Auth. vt differ. iud. § si th. coll. 9.

debet absoluendus remitti: qui† si malitiam adhibuerit, delegati iudices id ritu† ecclesiastico libere exequantur: dūmodo non sit tale genus excōmunicationis illius, cuius absolutio sedi Apostolicæ reseruetur[a]. Explorati [b] quidem iuris existit, vt delegatis iudicibus quibus principale committitur, & accessorium cōmittatur. ¶ *Absolutus à delegato super causa pro qua fuerat excommunicatus, corā excommunicatore parebit, seu respondebit super illa causa, nisi sit alteri delegata: & si excommunicator malitiose distulerit, delegatus qui absoluit, cognoscet. h. d.*

¶ Si vero ab his fuerit præstito iuramento, quòd stabit mandato ecclesiæ absolutus: Rursus interrogas, an coram eisdem delegatis †, vel ordinario à quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere: & quorum debeat iudicio vel mandato stare? ¶ In quo casu taliter respondemus, quòd coram ipsis excommunicatoribus [c], super illa causa, pro qua fuerat excōmunicatus, stare debet, & eorum seruare mandatum: nisi specialiter fuerit illud negotiū aliis iudicibus † à sede Apostolica delegatum. Quòd si excōmunicatores malitiose distulerint [d]: tunc delegati eandem iurisdictionem, quam in principali [e], & in accessorio [f] exercebunt.

¶ Innocentius tertius Rhegiñ. archiepiscopo, & episcopo Cephaduleñ. †

¶ *Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertij procedere non possunt. Quod si fecerint, ab eis poterit appellari. Idem si sunt dati cum clausula, quòd si non omnes. non enim valet processus duorum tertio inconsulto. hoc dicit, comprehendendo vtrumque intellectum.*

CAP. XXII.

CVm † causa quæ vertitur inter Montis regalis & Rosañ. archiepiscopos, super quibusdā decimis, Panormitano & Capuano archiepiscopis, & tibi frater Rheginen. commissa fuisset à nobis, fine debito terminanda: prædictus archiepiscopus Montis regalis (sicut accepimus) ad primam Panormitani & Capuani archiepiscoporum citationem accessit: in quorum præsentia excipiendo proposuit, quòd pro duabus causis eorum non deberet stare iudicio: tum quia ipsa causa tribus fuerat iudicibus delegata, & idem † ab illis [g] duobus tantum (te frater Rhegiñ. inconsulto, nec vices tuas super hoc committente) ad iudicium fuerat euocatus: tum

ces scilicet archiepi, citauerūt archiepm Montis Regalis ad certū terminum, ipse comparuit in termino corā archiepis duobus, tertio, scilicet Rhegin. absente, in quorum præsentia proposuit excipiendo, ꝙ duabus de causis eorum non debebat stare iudicio, qa cū causa tribus commissa fuisset, & ipse à duobus fuerat tm̄ ad iudiciū euocatus, tertio nec committente vices suas, nec se excusante, corā duob⁹ rńdere non debebat. Item ante ipsorū citationē, & notitiam litterarū illarū, p causa illa, nunciū suum ad sedē Apo. destinauerat, allegādo super hoc quandā decre. Alex. sed archiepi has exceptiones admittere noluerunt, pronunciantes vt corā eis rńderet, pp qđ ad sedem Apo. appellauit: iudices illi non obstāte appellatione illi⁹, aduersariū induxerunt in possessionē illarū decimarū. Mandat Papa quibusdam, quatenus si cōstiterit dictos archiepos exceptiones prędictas nullatenus admisisse, decimas ipsas quibus archieps Montis Regalis asserit se spoliatū post quā nuncius suus ad Apost. sedem accesserat, faciant ei restitui cum fructibus inde perceptis, non obstante eo, qđ per dictos archiepos siue per laicalē potentiā factū fuit: postea vero audiāt si quid fuerit quæstionis. Not. quicqđ fit post legitimā appellationē, debet reuocari. Itē cū legitima pponitur exceptio, vt hic fuit: & iudex eā non admittit, & pp hoc appellator, in causa appellationis non est necesse probare ꝙ exceptio proposita vera fuisset. sed hoc solū probare debet quòd non fuit admissus. hodie ad hoc vt illud sufficiat, debet appellās in exceptione pposita adiicere, ꝙ paratus est illā pbare. j. de appellationibus. c. interposita.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, & soluit. secundo quærit, arg. pro & contra: demum obiicit, & soluit.*

g ¶ *Ab illis.*] Vnde non tenebatur corā eis rńdere, nec etiam venire tenebatur, si certū erat ꝙ à duobus tm̄ fuerat vocatus. de hoc dictū est s. eo. c. pxi. nisi velit quis venire suū priuilegiū allegaturus: ne de facto saltem vexetur secundum ꝙ hic contingit, quia non obstāte tali exceptione, alij duo processerūt de facto solūmodo, quia de iure non potuerūt. Sed ɔ vř j. de appellat. c. si duobus. [3] vbi tenet sententia excōicationis ab eo lata qui iudex non erat, pp contumaciā illius qui appellauerat ad Papā, quia citatus corā metropolitano non cōparuit. Sed hoc ideo est, quia ille qui excōicauit, credebat se iudicē pp appellationē ad ipsū factā, ignorās ꝙ alter ad sedē Apo. appellasset: vnde tenuit sentētia, quia ille debuit ei significare ꝙ appellauerat ad Papā, & p illā probo ꝙ iste citatus tm̄ à duobus ire non tenet, cum illi sciant [4] se sine tertio pcedere non posse: & si procedant nihil valet. sic in decre. si duob⁹. si ille sciuisset, ꝙ ad Papā appellasset, & eo nō obstāte ipsum excōicasset, non valuisset, vt ibi colligit euidēter. Sed ponamus ꝙ tres sunt iudices sub illa forma, ꝙ si nō oēs &c. Tertius malitiose non venit, nec se excusat, vel non ɔmittit, & sic alij nō pnt pcedere, quid fiet de illa cā? Arg. ꝙ pnt duo pcedere. 63. dist. si forte. ad instar electionis: vt s. de ele. ꝙ sicut. In ɔriū vř ꝙ non pnt, quia primo constare debet eis de impotentia vel volūtate tertij. s. eo. c. pxi. & s. de rescri. sciscitat⁹. vel pōt esse ꝙ habet iustā cām absentiæ. qđ eñ si postea pbaret se non potuisse venire iusta de cā? Cassabit qđ factū est ad instar rei absentis. j. de re iud. cū Bertholdus. Itē qualiter pnt duo citare tertiū, cū sit par illis, & par in parē non habet imperiū. s. de ele. innotuit.

† Cephaludeñ.

† Cap. 14. cit. 10; in pilauoss.

† Ipsis.

† Ibi vnus ordinarius, hic plures delegati: vel melius vt sequit. Host. Ioan. And.

† Si ergo adiungeretur delegatis per nouum rescriptum, teneret processus primo delegati hoc ignorantis ex decis. si duobus. Ioan. And.

innotuit. & ff. ad Treb. ille à quo. §. tépestiuum. si eñi teneret ad eorũ citationẽ venire, ergo si nõ veniret, possent eũ excõicare, qđ nõ est verũ. Ad hoc dicas ꝙ citare nõ pñt eũ vt veniat, sed admonere pñt vt veniat & rogare: & si nõ venerit vsq; ad sentẽtiã monitionẽ vel rogationẽ, nec aliquid rescripserit: vel si dixerit se velle interesse, & non venerit: tũc pñt alij ꝓcedere, quia pñsumit nolle venire, vel nõ posse interesse. & talis pñsumptio habebitur ꝓ remissione illi⁹, i. ꝙ nõ velit, vel nõ possit venire. ar. 3. q. 9. decernim⁹. & ff. de re iud. l. ꝯtumacia. & op. arg. 65. dist. si forte. & sic stati remanet iurisdictio apud alios. s. eo. c. ꝑxi. & j. c. ꝑxi. nec obstat si dicat se tũc nõ potuisse venire, quia potuit alij ꝯmittere vices suas, vel se excusare. j. eo. pastoralis. §. vlt. nec est inconueniens, ꝙ vnus delegat⁹ suppleat negligentiam alterius delegati: vt s. e. ꝑx. §. sexta. sic etiã ordinarius supplet desidiã delegati. j. de off. or. c. significauit. Itẽ talis iudex qui negligit iustitiã facere, facit litẽ suã. a 3. q. 2. dñs. & pp negligentiã iudex remouet. C. de off. pfe. oriẽ. l. si quos. sic & plat⁹. 1. q. 2. c. si q. epi. §. ecce cũ honoris merito ergo cũ constet de negligentia tertij, duo ꝓcedere pñt.

a ¶ *Nunciũ.*] j. de app. meminim⁹. & c. ad hęc sicut. arg. ȷ. 2. q. 6. c. nõ solent. §. eius vero. hodie hæc allegatio locũ non habet. j. de appellationibus. c. vt debitus. in fine.

b ¶ *Protulerunt.*] & male ex certa scientia, quia appellauit. vnde non valuit qđ postea fecerũt.

CAP. XXIII.

CVm † super abbatia monasterij vestri †, inter vos & S. quondam abbatẽ vestrũ, fuisset quæstio agitata, demum super ea ad Lexoñ. † episcopũ, & abbatem de Becco nostræ fuerãt † litteræ destinatæ: & infra. ¶ Quamuis solus abbas antequam appellaretur ab eo, iuxta formam[g] litterarũ nostrarum procedere potuisset: quia tamen pro eo quòd cum ipso episcopo interlocutus est, appellationem[h] prius ab eodem episcopo interpositam non tenuisse de iure sine ipso, cum † posset & nollet negotio interesse, per consequentiam † confessus est[i], se nõ posse mandatum Apostolicum adimplere: nec suæ intentionis extitit, vt sine coniudice suo aliquid diffiniret: & cum eo qui iam iudex esse desierat[k], aliquid super prædicto negotio rite disponere non valebat, voluntate ac potestate sibi mutuo aduersantibus[l], cum noluerit quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiuerit †: quod à duobus factum fuerat †, effectum non potuit de iure obtinere.

¶ Idem archiepiscopo Toletano.

¶ *Si iurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus assignauit, post congruam horam peremptorij, iudex nõ expectabit contumacẽ: Si non expirat, potest expectare in diẽ*

quia ante ipsorum citationem & notitiam litterarum, pro eadem causa nuncium[a] suum ad Apostolicam sedem transmiserat, in quo decretalem † Alexandri Papæ præd. nostri sibi affirmabat apertius suffragari. At iidem archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere, contra eum vt responderet, interlocutoriam sententiã protulerunt[b]: propter quod ad sedem Apostolicam appellauit: & infra. ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit[c], prædictos archiepiscopos, exceptiones prædictas nullatenus admisisse[d]: non obstante eo quod per ipsos factum est, decimas ipsas, quibus prædictus Montis Regalis archiepiscopus, se postquã nuncius suus propter hoc ad sedem Apostolicam accesserat, asserit spoliatum[e], præcipue cum easdẽ tam sibi quàm ecclesiæ suæ, à sede Apostolica asserat cõfirmatas, siue per laicalem potentiam, siue per eosdem iudices factum sit, cum fructibus[f] inde perceptis restitui faciatis †. audiẽtes postmodũ quantum de iure poteritis, quicquid fuerit quæstionis.

¶ Idem conuentui de Conchis.

¶ *Si duo sunt delegati cum clausula, quòd si ambo, &c. vno recusato, alter solus procedere potest; nec tenet processus, si cum recusato procedat.*

tionẽ non tenuisse, dictũ S. decreuerunt restituendũ ꝑdicto R. super abbatia perpetuũ silentiũ imponentes, prius appellatione interposita ab ipso abbate, ne eũ eo ꝓcederet. vnde causa demũ peruenit ad Papã. dr hic ꝙ talis sententia nulla fuit, quia licet abbas anteq̃ appellaretur ab eo, solus procedere potuisset, quia tñ interlocutus est cũ epo, qui iã legitime recusatus est appellationẽ pp hoc interpositã non tenuisse: per cõsequentiã confessus est se nõ posse in causa ꝓcedere, nec erat suæ intentionis, vt sol⁹ aliquid diffiniret, & ideo cũ eo qui iã iudex desierat esse, disponere aliquid nõ valebat, potestate ac voluntate mutuo sibi aduersantibus; qđ à duobus factũ est de iure nõ valet. Bernardus. Not. ꝙ si iudex excusationẽ legitimã nõ admittit, desinit esse iudex appellatione pp hoc interposita. Itẽ tacite ipso facto admittit q̃s iurisdictionem, & ipso facto aliquis confitetur. Itẽ vtile vitiatur per inutile. Itẽ iudex nihil facere debet ꝯ potestatem suę iurisdictionis.

g ¶ *Iuxta formã.*] quæ fuit, vt alter solus i causa procederet, altero nõ valente aut nolente interesse, vt dictum est in casu.

h ¶ *Appellationẽ.*] quia non admisit recusationes propositas contra ipsum, & potest dici ꝙ ipso facto interlocutus fuit restituendo eũ ipso epo: vt dictum est s. & imponẽdo silentiũ aduersario post illã appellationẽ, q a i integra nõ inuenitur, ꝙ verbo super hoc interlocuti fuisset.

¶ *Glo. seq. ponit quinque similia, & argu.*

c ¶ *Constiterit.*] Et in absentia partis aduersæ contumacis potest constare lite non ꝯtest. j. de app. interposita. §. vlti. & hic est casus in quo potest ꝓcedi lite non contestata, vt patet per decre. ꝑdictã.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Admisisse.*] Et ita vĩ, ꝙ in causa appellationis, sufficit ostendere se appellasse ex causa probabili. ȝ est tñ necesse ꝙ probet causam appellationis veram fuisse. simile j. de appellat. c. dilecto. vnde signatur ꝯtrium. j. de app. c. interposita. vbi appellans debet ꝓbare cãm appellationis fuisse verã. & j. de testi. c. ex parte Adæ. de hoc dicet j. de app. c. interposita. Qñ debeat probari verã fuisse, vel sufficiat ostẽdere se appellasse ex cã probabili, dic vt in c. ex parte Adę.

e ¶ *Spoliatũ.*] ab illis duobus iudicibus q̃ mãdauerãt eũ spoliari.

f ¶ *Cum fructibus inde perceptis.*] Vel qui percipi potuerunt. j. de resti. spo. c. grauis. & 12. q. 2. non liceat.

CVm super abbatia.] Prima pars decise narrat factum. Secundã distinit: ibi, *Quamuis.* Abb.

CASVS. ita ꝙ colligit ex integra. Cũ vertebat inter ꝯuentũ de Cõchis & S. quondã abbatẽ ipsorũ sup ipsa abbatia, qua dicebat se fuisse spoliatũ iniuste: post multas & varias cõmissiões obtinuit iste S. cãm cõmitti epo Lexioñ. & abbati de Becco siue vallis Richeriæ sub hac forma, vt alter solus altero nolẽte interesse, aut etiã non valente, mãdatũ Apostolicum adimpleret, partib⁹ in præsentia iudicũ cõstitutis, pars R. q dicebat intrusus, in ꝑiudiciũ isti⁹ S. ꝑdictũ epm recusauit trib⁹ de causis. tũ q a idẽ eps cãm habebat cũ monasterio suo super quadã ecclesia sua, tũ etiã q a ipsum R. redeũtẽ à Romana curia, nõ admisit ad osculũ pacis. & quia dicto R. dixerat ꝙ si posset, noceret ei in cã illa, & hoc ꝓbare volebat corã dicto abbate coniudice, vel corã arbitris electis à partibus, dicto epo admittere hoc nolẽte ante ingressum causæ fuit ab ipso epo postmodũ appellatũ. sed ipsi duo nihilominus interloquentes appella-

i ¶ *Confessus est.*] Ipso enim facto confessus est: sicut ipso facto negamus Christum. 11. q. 3. æstimant. & ipso facto mẽtimur. 22. q. 5. cauete. ipso facto appellamus. j. de appellat. c. vt nostrum. & c. dilecti. ipso facto habemus ratum. ff. de inoff. test. l. si proponas. & l. vlt. ff. rem ra. habe. l. 3. §. falsus. & ipso facto renunciat quis iuri suo: vt s. eo. titu. gratum. & j. de his quæ fiunt à ma. par. cap. ex ore. vbi plura arg. inuenies de hoc. Item arg. ꝙ qui vnum dicit vel facit, plura facit vel dicit. ff. de arbi. l. Celsus. §. 1. & 11. q. 3. æstimant. & c. seq. arg. j. de do. & contu. c. cũ dilecti. & ff. quod met. cau. l. 1.

k ¶ *Desierat.*] Propter recusationes prædictas, & appellationes.

¶ *Gl. seq. notat posse & a velle, &c. alle. 5. iura in ꝯtrã. alleg. primo q. iura, demũ 5. demũ decre. cũ Vinton. & ibi remittit. Itẽ l. 1. ff. qđ cũ fal. to. quã dupliciter soluit. alle. postmodũ duas concor. In fi. arg. quod vtile, etc.*

l ¶ *Mutuo aduersantibus.*] Not. ꝙ posse & velle ꝯtria sunt, vt hic: nec valet qđ valere potest, quia illud non vult, nec valet illud qđ vult, quia illud non potest valere. C. si quis alie. vel sibi. multũ interest. C. de iure do. l. si genero. sic s. de transla. inter corporalia. versus fin. ff. de mili. test. l. si miles. ff. de re. du. l. in ambiguo. ff. de hære. instit. l. quotiẽs. arg. ȝ. j. de præben. c. inter cætera. & c. dilectus 2. & potius interpretanda est res vt valeat q̃ vt pereat. j. de verb. sign. c. abbate. & j. de priui. c. in his. Itẽ arg. ȝ. 12. q. 2. si quos. ff. de ꝯhen. emptio. l. qui tabernas. ff. de lib. causa. l. 1. & l. nõ solũ. §. 1. & facit ad hoc Institu. de adop. §. vlt. arg. ȝ. s. de ele. c. cum Vinton. sed ibi soluitur. Item arg. ȝ. ff. quòd cum fal. tuto. l. 1. §. 1. vbi dr ꝙ licet verus tutor auctoritatẽ præstet cũ falso tuto: tñ tenet quod dictũ est. Sed illud ideo est, quia licet plures sint tutores, tñ solus potest administrare. C. de auct. præstan. l. vlt. Vel cũ verus tutor scit se solũ esse tutorẽ. simile huic est ff. de arbi. l. parui. 10. fin. & j. de sen. & re iudi. ad probandum. Ioan. Item arg. ꝙ vtile vitiatur per inutile. j. eod. c. super quęstionum. §. si vero. vbi de hoc.

Consuluit.

alteram, & iterum citare si vult.

CAP. XXIIII.

Consuluit† nos tua fraternitas, vtrum cum ad recipiendos testes, depositiones[a] publicandas eorum, vel sententiam proferendam, peremptorie citas † partes, & earum altera se absentat contumaciter die data: an circa vltimam saltem partem diei tibi sit in negotio procedendum: vel in diē expectandum potius subsequentem: & si expectaueris, vtrum contumax iterum sit citandus[b], cum non fuerit die partibus assignata processum? ¶ Nos autem credimus distinguendum, vtrum iurisdictio duret post terminum peremptorium, an expiret in illo. Si durat, in diem alteram, æquitate[c] suadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam[d] fecerit ei benignitas iudicantis. ¶ Si autem expiret: nisi partes cum id nouerint, se tibi præsentauerint ea hora, qua congrue posśis procedere, ad exequendum id propter quod eis legitime terminum[e] peremptorium assignasti, extunc[f] exequi poteris quod intendis: ne frustra iudicialis instantia[g] euanescat. ¶ Ne vero iudicium ecclesiasticum exerceatur in tenebris: quia iuxta testimoniū veritatis, Qui male agit[h] odit lucem[i]: licet etiā secundum consuetudinem & constitutiones legitimas, more Romano, dies à medietate noctis incipiat[k] † & in medio† noctis definat subsequentis (vnde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habēdum legalis auctoritas[l], ac si qualibet parte lucis agatur) Nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua posśis ante noctis tenebras[m] perficere quod incumbit. ¶ Porro discretus iudex in assignatione peremptorij[n], non debet iurisdictionem suam (nisi necessitas exigat) adeo coarctare[o].

¶ Idem abbati de Bordellia, & priori sancti Sepulchri.

¶ *Ex noua causa remouetur, delegatus, etiam post litem contestatam, & alius subrogatur.*

CAP. XXV.

Insinuāte †R. rectore sancti Saldati, ad audientiam nostram peruenit, quòd cum causam, quæ super iure parochiali inter ipsum & T. vertebatur,

---

Consuluit.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Nos autem.* quæ subdiuiditur. Nam primo distinguit, & distinctionem prosequitur, Secunda ibi, *Ne vero.* determinat congruam horam iudicij. Tertia: ibi, *Porro.* instruit iudicem. Abb.

Casus. Iudex peremptorie citat partes ad testes recipiendos, vel ad publicandas attestationes eorū, vel sententiam proferendā. sed pars altera contumaciter se absentat in termino constituto: quæritur an saltem circa vltimā partē diei iudex in negotio sibi cōmisso procedere debeat, vel expectare ī sequētē diē. Itē si expectauerit, quęritur vtrū contumax iterū sit citandus, quia nō fuit processum in termino constituto? Papa super hac quæstione distinguit, vtrū iurisdictio delegati duret post terminū peremptoriū, aut expiret in illo: si duret, in diē sequētē æquitate suadente debet expectare, nec contumax amplius est citandus, nisi iudex ei gratiā facere voluerit. si vero expiret in termino dato, tunc si partes hoc sciuerint, & non præsentauerint se corā iudice, ea hora qua possit cōgrue perficere quod incumbit, extunc pcedat ad faciendū id, pp quod terminū assignauit, ne instantia iudicii euanescat. iudiciū vero in tenebris exerceri nō debet, qa Qui male agit odit lucē. licet enim secundū leges more Romano dies à medietate noctis incipiat, & ī medio sequētis noctis desinat (vnde quicquid fit in duabus dimidiatis noctibus, perinde habetur ac si fieret in die) tñ Papa illā horam congruā intelligit, ex qua possit ante noctis tenebras perficere qđ incūbit. In fine dicit, q̄ discretus iudex nō debet in assignando peremptorio, iurisdictionē suā taliter coarctare, nisi magna necessitas id exposcat. Not. q̄ per principium capituli post litem conte. in his quæ occurrunt, debet terminus pemptorius assignari. Item in sequentem diem debet iudex expectare. Item iudex potest facere gratiam post terminum peremptorium alium assignando.

a ¶ *Depositiones.*] id est, dicta ipsorum testium.

b ¶ *Citandus.*] Videbatur q̄ peremptoriū fuisset circūductum, vt iterum esset citandus. ff. de iudi. l. & post peremptorium.

c ¶ *Aequitate.*] Et quidem æquum est & honestū in diem alterū expectare, nec statim debet dici contumax. potuit quidem habere iustam causam absentiæ, & sic reuocabitur sententia. j. de re iudi. c. cum Bertholdus. nec prætor festinare debet ad decernendum, vt iubeat possidere. ff. de dam. infect. l. si finita. §. forte. nō tñ est necessarium nisi velit in diem alterum expectare.

¶ *Glo. seq. primo ponit vnū, quod iudex potest, cui signat ȝrium: et aliud quod non pōt. deinde obiicit, et obiectionem signat ȝriū, quod dupliciter soluit.*

d ¶ *Gratiā fecerit.*] Ecce quāta potestas datur iudici circa iudicia, vt possit parcere contumaci in præiudiciū alterius. C. qūo & qñ iu. l. 1. ff. de arbi. l. si cū dies. §. si quis ex litigatoribus. non enim quicquid judicis potestati pmittitur, id iuris necessitati subiicit. ff. de iud. l. nō enim quicquid. & est ȝ id. 3. q. 9. c. vlt. Itē licet iudex possit parcere in ferendo sententiā termino constituto, nō tñ pōt ei parcere in expensis & sumptibus: alioquin ipse de suo restituet expensas. C. de iudi. sancimus. Sed vr̄ q̄ de iure mero teneatur expectare vsq; in diē sequentē. ff. de ver. ob. l. qui hoc anno. vel q̄ saltē in suprema hora diei possit iudicare. 2. q. 6. biduū. & hoc ideo, qa iudex matutino, vespere, & mane, & meridie iudicare pōt. in Authē. de iud. §. sedebūt. coll. 6. Sed ȝ vr̄. ff. de ori. iu. l. 2. §. & quia. vbi dicit, q̄ incōgruū est q̄ iudices vespere sedeāt, statur potius authentico. Vel dicas q̄ nō est ȝ, qa ibi dr̄ q̄ incongruū erat magistratibus hora vespertina in publico esse, & ideo inuenti fuerūt quinq; viri q̄ eorū vice illa hora fungerēt: & sic potius ɔcordat, & sic vsq; ad supremā horam ante noctis tenebras iudex pcedere pōt, vt hic in fine dieit. honestū tñ esset iterū ipsum citare ad superandā malitiā ei⁹. simile j. de do. & cōtu. c. put. arg. ff. de iud. l. & post edictū.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, et soluit.*

e ¶ *Terminū perēptoriū.*] Nisi terminus perēptorius sit statutus ad sniā audiendā, non valet sententia in absentia partis alterius. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. §. itē cū ex edicto. arg. ȝ. C. qūo, & qñ iu. l. 2. sed lex ista ȝ loquitur, cū iudex partes in præsentia sua monuit, vt certo termino cōparerent ad sententiā audiendā: & tūc si qua pars non veniat, reuera contumax est, & sententia tenet, licet perēptorie p edictū non fuerit monita: alia lex loquitur cum absens citatur per edictū in absentia.

f ¶ *Extunc exequi.*] immo vr̄ q̄ in vltima die qua futur⁹ priuatus vel priuandus est, iudicare nō possit. ff. đ fer. l. pridie. ff. de iurisdi. om. iu. l. eū qui. Arg. ȝ. ff. de pœ. l. vlt. sed hic vltima dia suæ iurisdictionis tenetur iudicare: vt hic patet.

g ¶ *Instantia.*] id est, potestas.

h ¶ *Qui male agit.*] Vnde Horatius.

Vt iugulent homines surgūt de nocte latrones.

i ¶ *Odit lucē.*] Sic 18. q. 2. perniciosam. vnde psumit ȝ illū qui occulte cōfert beneficia. j. vt eccle. benefi. c. vt nostrū. 19. dist. Anastasius. & 81. dist. c. clericus. ff. de ritu nup. palā. & melius. l. vlt. ff. de admi. tu. l. nō existimo. Et tenebræ aptæ sunt ad fabricandū falsū. ff. de ven. inspi. l. prima. §. tria luminaria. tñ transactio pōt fieri de nocte. C. de transact. l. non minorem. & testamentum. ff. de test. l. ad testamentum. §. vlt.

k ¶ *Incipiat.*] quantum ad ȝctus, qui possunt fieri qualibet hora.

l ¶ *Auctoritas.*] ff. de fer. l. more Romano.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, ponit opinionem contrariam.*

m ¶ *Tenebras.*] Quid si iudex pcessit in tenebris ad lumē candelæ, vel ad contestationem litis, vel sententiā protulit, nunquid valet qđ agitur? Credo quòd valeat processus, licet procedi nō debuerit, dūmodo aliud non impediat, & præcipue si iudex honestus sit, cum hic non dicatur q̄ si processum fuerit, non valeat: quia multa fieri non debent, facta tamen valent. Alii forte contra.

n ¶ *Perēptorij.*] ff. de iudi. l. nōnuoq̄. j. de in inte. rest. cū ex literis.

o ¶ *Coarctare.*] j. de appel. c. irreprehensibilis. & 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. ff. de excu. tuto. l. non tantum.

Insinuante.] In prima parte ponit actoris gratiosa petitio. In scđa. sub duplici ɔditione ipsius exauditio. scđa: ibi, *Quo circa.* Abb.

Casus. R. rector ecclesiæ sancti Saldati, habebat quæstionē cū quodā alio Tho. nomine, rectore alterius ecclesiæ, super iure parochiali: causa fuit cōmissa epo Vigorień. & officiali ipsius, & cuidam alteri ad petitionē rectoris sancti Saldati sub hac forma, q̄ si non omnes, tu frater episcope cum altero illorū procedas. Iudices processerunt in causa lite contest. tractu tēporis ante diffinitiuam sententiam dictus. episcopus præfatum R. in suum familiarem assumpsit, vnde cum tam episcopus q̄ officialis ipsius, quos dictus R. impetrauerat, postmodum familiaris eorū esset effectus, ab aduersa parte merito possent recusari, causam ipsam aliis iudicibus petiit cōmitti. Quibus mandat Papa, quatenus super his veritatem inquirāt, & si ita inuenerint, pcedāt in cā iuxta continentiā priorū literarū, nisi pars aduersa corā primis iudicib⁹ litigare cōsenserit, postquā dict⁹ R. familiaris ipsorū fact⁹ fuit: alioquin partes ad examē priorū iudicū reuertātur. Not. q̄ ex noua causa lite cōtest. pōt iudex

---

Cap. 1. eo. tit. in 3. cōpilatiōe.

Iurisdictione delegata, nō ordinaria, vt habeat locū sequens distinctio, qa ordinaria iurisdictio ppetua est, vt not. in fra eo. quæstiū.

Et alibi dicit Omnibus magistratibus cōcessum est, non dare iudiciū vel iudicii iurisdictioni ...

Illud in obligatiōe ...

Ioan. 3.

Vide l. more Romano ff. de fer. ...

Cap. 4. eod. tit. in 1. cōpilatione.

Contra ... appel. ... l. non debitum. C. de legi.

iudex recusari. Item si consentio in illū quem possum legitime recusare, illum postea non possum recusare.

¶ *Glo. seq. ponit paritatem & imparitatem inter iudicem & testem.*

a ¶ *Familiarem.*] Familiaritas s repellit iudicē sicut & testē. j. de testi. c. in litteris. Nā familiaritatis affectio veritatē impedire solet. 3. q. 5. accusatores. immo tota familia recusatur pp dñm. C. si quacunq; prædi. po. l. vnica. sed modica familiaritas nō nocet. ff. de ver. sig. l. late. §. amicos. & est simile. j. de appell. c. ex insinuatione. & . vt lite nō contest. c. accedens. & s. de rescrip. c. ad hæc. & ff. de procu. l. aut affinitate. hic tñ aduertas, q minor causa repellit iudicē quàm testem: quia qualibet consanguinitas repellit iudicē. j. de appell. c. postremo. sed non testē: qa frater testaē pro fratre. j. de præsum. c. litteras. & propterea non inuenitur prohibitū: quia edictū de testibus phibitorū est. ff. de testi. l. 1. & hoc ideo quia facilius inueniuntur plures iudices, quàm vnus testis.

b ¶ *Sine quo.*] quia mādabatur, q si nō oēs, tñ frater epi cum altero ipsorū in causa procedat: tūc enim alij non possunt procedere sine ipso vel suo subdelegato. j. eo. c. qm. §. primo.

c ¶ *Officialis.*] Et ita timeri potest ne trahatur in partē epi & sic in partem R. arg. j. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. cum sicut. & j. vt lit. non contest. c. accedens 2.

¶ Qui dicuntur familiares & domestici, cognosce diffinitionem. Dinus in Dipschautem Scho. 115.

¶ iudices

¶ iudicum

¶ postulatus.

¶ Et canonici° pro canonico supra de offi. arch. c. vlti. qui tamen à iudicio recusantur. Infra eo. c. R. Io. And.

¶ priorem

Vigorien. episcopo & coniudicibus suis à nobis obtinuerit delegari: postmodum (licet fuerit in eadem quæstione processum) tractu temporis ante diffinitiuæ sententiæ calculum, idē episcopus dictum R. in familiarem[a] admisit, sine quo[b] alij coniudices† (secundum quod in nostris litteris mandabatur) in causa procedere non valebant, & alter ipsorum coniudicum† officialis[c] est episcopi supradicti: propter quod aduersæ parti poterat suspectus haberi: vnde cum tā episcopus quàm officialis prędict⁹ (vt pote quos idem R. in iudices postularat†, & ipse familiaris eorum postmodum[d] est effectus) ab aduersa parte possent merito[e] recusari, decisionem ipsius causæ vestræ petiit discretioni cōmitti. ¶ Quocirca mandamus quatenus si est ita (nisi postquam familiaris eius est effectus, litigare consenserit[f] coram illo) in causa secundum priorum† cōtinentiam litterarum (ratione prævia) procedatis: alioquin[g]

d ¶ *Postmodum.*] Sic patet q exceptio dilatoria potest proponi post litē contest. si de nouo incipiat competere. sic ff. de arb. l. non distinguemus. §. cum quidam. & ff. de inter. ac. l. ætate. §. ex causa. & j. de in integ. resti. c. vlt.

e ¶ *Merito.*] Hæc causa mouit istū R. vt causam faceret aliis committi, ne pars aduersa pp huiusmodi suspicionē recusaret illos iudices, & impetraret causam aliis committi, corā quibus oportuisset ipsum R. postmodū litigare. & ita est arg. q quis debet prouidere ea q̄ possunt facere cōtra ipsum sicut pro ipso. arg. 11. q. 1. de persona. ver. ne obiiciatur, &c. ff. loca. l. si quis domum. §. 1. & j. de procu. ca. 1.

f ¶ *Consenserit.*] scilicet pars aduersa, nam ipse R. cogitur litigare corā eis. cum in eos semel cōsenserit. & ipsos impetrauerit. j. eo. c. sup qōnum. & 3. q. 3. offerat. & 4. q. 3. c. si testes. §. venturis. vī tñ q ipse R. eos possit recusare pp nouā cām, sicut eius aduersarius: absurdū enim esset iudiciū in vnā partē declinare, & non in alterā. ff. d̄ arbi. l. si cū dies. §. si arbiter. i si. arg. ff. qd̄ quisq; iuris. l. 1. & merito poterāt recusari pp familiaritatē. ff. d̄ auct. tu. l. qd̄ dicim⁹. l. si. & C. de his q ad eccl. cōfu. l. vlt. §. sicubi. & 3. q. 5. cōstituim⁹.

g ¶ *Alioquin.*] id est, si consenserit litigare coram illo, postquam sciuit illum effectum fuisse familiarem. s. eo. c. gratum. & j. de testi. c. cum venissent. s. de elect. c. cum inter canonicos. & ff. de iurisdi. om. iud. l. est receptum. & si non consenserit, dummodo consentire velit, non valent istæ litteræ, vt s. eo. c. cum inter. Ber.

h ¶ *Reuertantur.*] Hoc iustum est, vt reuertatur ad eum quē iniuste dimisit. j. de appella. cum in ecclesia. & in expensis aduersario condemnabitur insuper. j. de appel. c. vt debitus. & s. de rescript. c. cæterum.

¶ Et ita nota q ex noua causa superueniente iudex potest recusari. Facit ad hoc l. 1. ff. de iu ... & ... de ... sed quod.

QVærenti.] Diuiditur, quia in proposita quæstione primo ponitur prima opinio vsque ibi, *alij*. Secunda vsque ibi, *Nos tamen*. vbi ponit solutionem, scilicet interserendo quartam opinionem: ibi, *non solum*. Abb.

Casvs. Iudex delegatus à Papa tulit sententiam diffinitiuam, & quia condemnatus non parebat sententiæ, ipsum excommunicauit: quærebatur vsq; ad quod tempus iudex posset ipsum excōmunicatum parere volentem absoluere: quidam dicebāt q cum functus sit officio suo, vlterius non potest ipsum absoluere. Alij dicebant q iurisdictio illius durat quousque pareatur sententiæ, vt semper possit illum absoluere volentem. Papa nec primam sententiam nec secundam sequitur, sed statuit q iudex delegatus ab ipso, non solum vsque ad quatuor menses, qui dantur condemnatis ad soluendum debitum, sed etiam vsque ad annum iurisdictionē suam poterit exercere: sicut seruatur in illo qui ante litem contestatam contumax inuenitur. No. q deleg. à Papa vsque ad annum potest exequi sententiam suam, & nō vltra. Item in pecuniariis causis dantur quatuor menses condemnatis ad soluendum debitum.

partes ad priorum iudicum reuertantur[h] examen.

¶ Idem priori sancti Fridiani.

¶ *Delegatus Papæ sententiam suā exequi potest vsque ad integrum annum. hoc dicit, & est casus singularis.*

CAP. XXVI.

QVærenti† quid per censurā ecclesiasticam †: & infra. ¶ Si vero delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei iudicatæ parere cōtemnit: licet aliquibus videatur quod suo sit functus officio[i], vt vlterius non habeat ex delegata sibi iurisdictione processum: alii autem dicant quod iurisdictio eius duret, donec sententiæ pareatur[k], vt interim absoluere possit parere volētem: ¶ Nos tamē per æquitatis[l] semitam incedentes, præsentium auctoritate statuimus, vt delegatus à nobis, nō solum vsq; ad quadrimestre[m] tēpus, quod ad soluendum debitum à lege reo conceditur: sed vsque ad integrum[n] annum, iurisdictionem sibi commissam, ad exequendū sententiam valeat exercere:

i ¶ *Officio.*] s. eo. c. in litteris. ff. de re iud. l. iudex. & j. de iura. ca. at si clerici. in fine.

k ¶ *Pareatur.*] cum effectu. s. eo. c. in litteris. & j. de cler. non resi. c. relatum.

l ¶ *Per æquitatis semitam.*] Placet ergo media via domino Papę. arg. ff. de acquir. re. domi. l. adeo. §. cum quis. Vnde versus:

Cum media semper gaudebam incedere forma.
Maior enim mediis gratia rebus inest. & illud:
Medium tenuere beati.

¶ *Glossa sequens distinguit personales, reales, & criminales actiones: in primo membro signat contrarium, & soluit.*

m ¶ *Quadrimestre tempus.*] In personali actione dantur quatuor menses reo ad soluendum. C. de vsur. rei iu. l. 2. & 3. & si minus tempus daretur, suppletur à lege. ff. de re iud. l. 4. §. si quis. Arg. contra. j. de re iud. quod ad consultationem. & ff. de re iud. l. 2. vbi dicitur quòd tempus illud potest arctari & elongari à iudice. Sed illud intelligitur fieri cum causæ cognitione & inita de causa: aliàs non debet arctari. & in illa, quod ad consultationē, sponte recepit terminum breuiorem. In reali vero actione statim, si dixerit reus se velle parere sententiæ: aliàs post x. dies si non fuerit appellatum debet sententia mandari executioni. arg. Instit. de offic. iud. §. 1. ¶ Et in criminali statim mandanda est executioni. argu. de pœn. distin. 1. deflecam. aliàs incipit, Adam. C. de pœn. l. cum reis. sed hoc est verum generaliter, nisi in casibus qui notantur. 11. quæst. 3. cum apud. Et tempus illud quadrimestre datur à die latæ sententiæ si non est appellatum, vel si est appellatum à die confirmationis sententiæ. C. de vsur. rei iudic. l. 2. & confessus habet hic tempus à die confessionis. ff. de confes. l. certum. §. vlti. sed si confessus fuerit de crimine, non statim mandabitur sententia executioni, donec pronuncietur crimen contra ipsum, sed in vinculis teneri debet. ff. de custo. & exhib. re. l. si confessus. & 2. q. 1. nos in quemquam.

Addstio. Et ista supradicta clare habentur per hos Versus:

In personali post menses quatuor ro
Prestitas est omnis sententia perficienda.
Sic in criminibus: sed casus excipe quinque:
Confessus, pregnans, iratus, & insula, seruus.

Horum declarationem habes 11. q. 3. c. cum apud. in glossa.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit. Secundo quærit, arg. pro & contra, & soluit.*

n ¶ *Ad integrū annū.*] Sed quare nō pōt exequi sniam suā post annū, cum iudex semp teneatur sententiā tueri. ff. ne vis fiat ei qui in pos. mis. l. 1. nā iudex quantum ad futurum tēpus prospicit partibus. ff. si ser. ven. l. egi. & l. harum. sed illa lex loquitur de ordinariis, ne vis fiat ei, & c. aliæ duæ leges loquūtur in seruitutibus, quæ debentur in futurum: sed hic loquitur de legato cuius iurisdictio non est perpetua, sed infra certas metas temporis finitur secūdum qd̄ hic dicit. Sed pone quòd post sniam vict⁹ inquietat victorem, nunquid prior delegatus debet adhuc cognoscere? Videtur p hanc decre. q sic: cū iurisdictio duret vsq; ad annū, quia non vī possessionē adeptus qui eā statim amisit. ff. de acq. pos. l. non vī. arg. ff. de hær. vel ac. ven. l. 2. §. peruenisse. & §. illud. quia cū effectu peruenisse dr̄, vt ibi: sed contra videtur, quia functus est officio suo. s. eo. c. in litteris. & ff. de re iud. l. iudex. & q a istud ad ordinariū spectat. j. de app.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 3. cōpilat.

¶ Et quid per censuram ecclesiasticā intelligat, traditur in c. quæ ... de verb. signif.

¶ Apertus est hoc ... Hora ... Est medius ... tenent certi denique fines. Quos vltra citraque nequit consistere rectum.

¶ Fit autem executio in re, si ... condēnatus de restituenda infra certū tēpus, re vel æstimatione vt ibi. Non ob. ff. de vsu. l. in fideicōmissis & si qd̄ mer. cū ... si cum executione ... homo ... in prima l. agebatur ... & ... secunda actione quod ... causa quæ personales ... secundum Io. & Ho. Io. And.

sicut obseruatur in illo qui ante litis [a] † contestationem contumax inuenitur.

¶ Idem Cantuarien. archiepiscopo.

¶ *Delegatus Papæ potest principium, medium, & finem causæ coniunctim et diuisim subdelegare . hoc dicit vsque ad §. verum.*

CAP. XXVII.

SVper † quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, taliter respondemus: quòd per constitutionem nostram [b] consultationi [c] † Alexandri Papæ nullatenus derogatur [d], sed illa per istam exponitur: immo in ista verius, quæ in illa fuerant prætermissa, supplentur. Ipse namque respondit: quòd si super causa, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, à personis ecclesiasticis, vna, vel pluribus, quibus delegatus (vt parcat laboribus partium & expensis) causæ cognitionem ipsius, & testium examinationes, sententia sibi reseruata committit [e], appellatio † fuerit interposita [f], huiusmodi appellationis intuitu, causam indiffinitam relinquere non tenetur. ¶ Nos autẽ statuimus, quòd licet is cui causa committitur remota appellatione non possit [g] eam aliis sine prouocationis [h] obstaculo delegare: si tamen delegatus à nobis, vel iudex quicunque [i], non tam cognitorem quàm executorem [k] ad † aliquem certum articulum quempiam deputauerit: ab eo, (nisi modum [l] excedat) non liceat appellari, dummodo [m] de partium deputetur, vel recipiatur [n] assensu. ¶ Quòd si delegatus à nobis, vel litis [o] exordium, vel causæ

* Aliàs, ante litem contestatã.
* Cap. 6. eo. tit. in 3. compilat.
* In aliquibus vetustis ita: constitutioni Alexandri Papæ prædecessoris nostri nullatenus, &c.

de app. c. cũ teneamur. Itẽ quia hic noua iniuria est, & ideo noua interpellatione opus est. ff. de except. rei iud. l. si mater. §. 2. pôt dici q licet sit noua iniuria, tñ sequela est pcedentis facti, vñ ad ipsum spectat. arg. ff. de inst. l. cuicumq;. §. penult. aliter delusoria viderent edicta iudicũ. ff. ne qd in lo. publ. l. vlt. & j. de ma. côt. contra interdic. eccle. c. 1. & satis vř quòd saltem vsq; ad annũ possit côpescere ꝯdictores, & q nô patiunt illum quiete possidere, excômunicando illos etiã generaliter, sed non assumẽdo aliquam cognitionẽ vlterius. Ad iudicem enĩ delegatũ spectât q̃ accidũt ante sñiam. sed post sñiam nullã cognitionẽ assumere dẽt, cũ iã non habeat nisi merã executionem: vnde non valet si cognoscere vellet vt iudex. C. de execu. rei indi. l. si vt proponis. ea vero quæ accidunt post sententiam, spectant ad ordinarium, quia non agitur ex prima causa, sed ex noua.

¶ *Glos. seq. reci. per q. an excommunicatum pro contumacia iudex post annum absoluat. primo & tertio arg. quòd non. secũdo quòd sic. vltimo soluit.*

a ¶ *Ante litis contestationem.*] Vř q si iudex delegatus ante lit. contesta. excôicet aliquem pro côtumacia, q post annũ ipsum absoluere nô possit: Sed ꝯ. j. de offi. iud. or. pastoralis. vbi successor in honore & onere absoluit. Item iudex cœpit exercere iurisdictionẽ suam, vnde ppetuata est j. eo. licet. & s. eo. gratum. & ita post annum potest absoluere, & quãdocunq;: quia ecclesia nulli claudit gremiũ suum. C. de sum. tri. l. vlt. Arg. contra q post annũ absoluere non possit. 11. q. 3. rursus. & c. quicunque. Sol. dico q post annũ potest illum absoluere quandocũq;, & procedere in causa, qñcunq; ille fuerit absolut⁹. & qđ dicit hic, q post annũ non potest illũ absoluere. intelligitur de eo qui excômmunicatus fuit post diffinitiuã sententiã, cui non parebat, vnde fuit excôicatus iste; & talis post annum absolui non pôt ab eodẽ, quia iurisdictio expirauit in totum, & quo ad executionẽ omnino; sed vbi quis excôicatur ante litis côte. vel post litis côtest. ante sñiam diffinitiuã semp pôt absolui, qa iurisdictio durat vsq; ad sñiam latã & executioni mandatã, & infra annũ post sentẽtiã: [1] & ista littera sic intellr, si aliquis contumax est, qui conuenit actiôe reali, actor dẽt mitti in possessionẽ rei petitæ causa rei seruãdæ: & si côtumax venerit infra annũ à tpe interlocutoriæ latæ, recuperat possessionẽ; post annũ nô recuperat possessionẽ, sed audit de proprietate: eodẽ modo delegatus vsq; ad annũ suam sñiam executioni mandare potest. postea vero non potest: & in hoc attenditur ista similitudo.

* [1] Contumacia ... nos. in §. si non præcepta. in glos. percipien. tem. in Authen. vt null. iud. coll. 9. glo. in l. si vt pponis. C. qño & quãdo iud.

SVper quæstionum. [Diuiditur istud principiũ vsq; ad §. Verũ. Primo ponit tenorem constitutionũ, quæ ꝯriæ videbant, vsq; ad §. intentionis. & ibi declarat intentionẽ suã vsq; ad §. Verũ. Abb. Sic.

CASVS. Casus huius decre. colligitur ex vltimo. §. eius ergo: & ẽ hoc modo: Quidam impetrauit causam cômitti à dño Papa cuidã iudici delegato, delegatus iste reseruata sibi diffinitiua sñia, cômisit audientiam causæ quibusdam reo absente & ignorãte. Isti subdelegati citauerunt reũ. ipse comparuit coram eis, & quia ipsi dati erant sine consensu ipsius, appellauit ad sedẽ Apost. occasione cuiusdã decr. Inn. in qua dř: Licet delegatus causam sibi commissam ap. re. non possit alij cômittere sine prouocationis obstaculo, tñ si dele. Papæ vel alius iudex quicũq;, ad aliquẽ certũ articulũ aliquẽ deputauerit auditorem, ab illo non poterit appellari, dummodo de partium detur assensu. Colligebatur à contrario sensu: ergo si non fit de assensu partium, potest appellari. Vnde appellauit iste, quia illi non erant dati de ipsius assensu, cuius tenor ponitur in §. nos igitur. vsq; ad §. intentionis. Ex parte aduersa dicebatur, quòd talis appellatio non valebat per decr. Alex. in qua dicitur, quòd si delegat⁹ à Papa cômittit alicui audientiam causæ sibi cômissæ, vt testium examinationẽ, sibi diffinitiua sententia reseruata, & ab illo appellari contingat, delegatus prætextu huius appellationis causam indiffinitam relinquere non tenetur, cuius tenorem ponit in principio ca. ver. q si super. vsque ad §. nos igitur. Istæ decr. videbantur ꝯriæ. Dubitatio istius ꝯrietatis delata est ad Cantuarien. archiepiscopũ, vnde ipse super hoc duas quæstiones fecit dño Papæ. Prima est, vtrũ per decre. Inn. derogatũ sit decre. Alex. Secũda fuit, vtrũ appłoni illius qui appellauerat occasione constitutionis Inn. sit deferendũ. Super his duobus articulis rñdet Papa, & primo ad primũ dicens, q per côstitutionẽ Inn. non derogatur decre. Alex. immo in constitutione Inno. supplent quæ in decre. Alex. fuerãt prætermissa. Et subiicit statim tenorẽ illius vsq; ad §. nos autẽ. & ibi ponit verba côstitutionis Inno. dicẽs, q licet is cui causa committitur ap. re. non possit eam alij sine prouocationis obstaculo delegare, tñ si aliquẽ articulũ deputauerit alicui audiendũ, ab illo nô poterit appellari, dummodo de partium detur vel recipiatur assensu. Sed si delegatus ipse committit exordium litis, vel finẽ causæ, vel totũ negotium, ab illo, tamq̃ à iudice poterit prouocari. Postea vero in §. intentionis. declarat Inno. intentionẽ, quã habuit in constitutione illa, licet is cui. dicens q delegat⁹ ab ipso potest cômittere principiũ & finẽ & mediũ causę sibi cômissæ, côiunctim vel diuisim sm q ei visum fuerit expedire, vt iudicialis auctoritas valeat liberius expediri, non obstante qđ dř in lege, s. quòd iudex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine: quia ipse delegatus antequam ferat sñiam, videre debet omnia q̃ acta sunt diligenter. & hoc vsque ad §. verum.

* In casu appellationis ... Tuden. ... ff. 1. ... ... 14. ... ff. c. 15. & alibi sæpe.

b ¶ *Nostram.*] quæ j. sequitur, & incipit, licet cui, & c. & protenditur vsque ad §. intentionis.

c ¶ *Consultationi.*] quæ est s. eo. c. cum te consulente. & ista ponit statim, s. ibi, si super causa, &c. vsque ibi, nos autem statuim⁹.

d ¶ *Derogatur.*] immo corrigit qui interpretatur. ff. ad Tex. l. 1. §. qui operas.

e ¶ *Committit.*] lit. côtest. vt probat j. §. porro. ver. vñ si forsan.

f ¶ *Interposita.*] ad Papam, scilicet.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remouet.*

g ¶ *Non possit.*] arg. ꝯ. j. eo. ti. px. i fi. Sol. vt ibi, j. eo. c. cũ R. ad fi.

h ¶ *Prouocationis.*] hoc ideo dicit, qñ nullus pôt cômittere causam appellatione remota, nisi princeps: quia priuilegium est principis. ff. à quib. app. non licet. l. 1. in fi.

* In quibus ... ad ... aliquid, &c.

i ¶ *Quicunque.*] ergo si ordinarius delegat aliquem articulũ causæ alicui, ab eo appłari nô pôt, nisi modũ excedat, put sequit i lra.

ADDITIO. Nec ẽt recusari pôt pro eo q sit suspect⁹. qđ verum est, si de consensu partium datus sit. ff. de appel. l. ex consensu.

k ¶ *Executorẽ.*] Executor dř pprie q rem iudicatã ducit ad effectũ. C. de exe. rei iud. l. executore. & talis executor partes iudicis sibi vendicare nô debet: quia non habet aliquã cognitionẽ. C. eo. tit. l. si vt pponis. Hic aũt impropriè dř executor, qui aliquẽ certũ articulũ examinat, & de eo cognoscit, & ideo pmisit, non tã cognitorẽ q̃ executorẽ, puta de aliqua exceptiôe, vtrũ testis sit admittẽd⁹, vel de aliquo côsimili, ita q nullã iurisdictionẽ habeat, sed tñ exequat mandatũ, & faciat qđ iniunctũ est, & si qd dubij fuerit, debet referre delegato, & à tali nô appellat, nisi modũ excedat, vt hic dř. Et posset fortiũ dici, q talis auditor habet iurisdictionẽ & coerctionẽ. arg. j. eo. c. ex litteris. & tñ non pôt ab eo appellari, nisi modũ excedat. Hodie vero nullos potest appellare ipso iure, nisi ipse grauetur qualiscũq; sit iudex, & in quocũq; articulo potest appellari ab eo cui commissa est iurisdictio cum cognitione, si aliquam partem grauauerit. j. de appel. vt debitus. & ideo nihil operatus quod dicit, appellatione remota.

* Executor quis dicat. & qualiter ... partes.

l ¶ *Modum excedat.*] quod si fecerit, appellatur ad delegatum, non ad delegantem. j. eo. §. porro.

m ¶ *Dummodo.*] supple, nec pôt recusari, dũmodo, & c. qđ patet i §. verum. vbi Papa ostendit qualiter constitutio sua sit intelligenda.

n ¶ *Recipiatur assensu.*] hoc vř obuiare decre. Alex. a ꝯrio sensu.

¶ *Glo. seq. recitatur per q. quod sit litis exordium.*

o ¶ *Litis exordium.*] exordiũ litis pôt appellari quo ad ppetuandũ rescriptũ, citatio. s. eo. gratũ. & j. eo. licet. & j. de off. leg. ca. vlt. & j. de

* Exordium litis ... duo.

ĩ. de for. cõpe. ꝓposuisti. & C. de pscri. xxx. vel xl. ann. sicut in rẽ. vel quo ad faciẽdã rẽ litigiosam oblatio libelli reo insinuata. C. de litig. Auth. litigiosa. ꝓprie vero exordiũ litis, est litis ꝯtest. tũc enim pstat sacramẽtũ de calũnia. ĩ. de iura. calũ. cũ causam. qđ debet fieri in exordio litis. C. de iura. calũ. l. cũ iudices. & ex tũc, id est, post lit. contest. tenet de fructibus etiã bonæ fidei. possessor. C. de rei vendi. l. certum.

a ¶ *Causæ finem.*] id est, cognitionẽ cũ calculo sententiæ, quæ imponit finẽ causæ. ff. de arbi. l. diem autẽ. ff. de re iudi. l. 1.

b ¶ *Prouocetur.*] si grauatur: aliàs hodie ante sñiam nõ appellat ĩ. de appel. c. vt debitus. & c. interposita.

c ¶ *Per iudicẽ.*] Ex hoc probat q is cui cõmittit litis ꝯtestatio, & causæ decisio, iudex est, & ab eo põt appellari.

d ¶ *Diuisim.*] id est, vnam partem vni, & aliam alii.

¶ *Gl. seq. per q. re. an iudex appellationis deleget.*

e ¶ *Alii delegare.*] nisi causa sit criminalis, q̃ non delegatur . arg. 9. q. 3. saluo. vbi dr̃, in conspectu omniũ. &c. licet à principe possit delegari. 23. q. 4. illud. & ff. de testi. l. 3. §. item diuus. vel nisi sit iudex appellationis, qui secũdũ leges nihil potest delegare. C. de iud. Authen. ad hæc. secundũ canones secus est. de quo aũt hic fit mentio cui derogatur per hanc decre. saltem q delegatus quicũq; sit, vel causæ principalis sine appellatione potest cõmittere vices suas secundum tenorem huius decretalis.

finẽ[a], nedum totum negotiũ ei duxerit committendum : ab ipso tamquam à iudice licite prouocetur[b] : cum & lis ante iudicẽ debeat cõtestari, & causa per iudicẽ[c] diffiniri. ¶ Intentionis igitur nostræ fuit (sicut ex tenore constitutionis præmissæ potest liquido deprehendi) quod, vt iudicialis auctoritas liberius valeat exerceri, delegatus à nobis licite possit, & principium & finẽ & medium causæ sibi commissæ, non solum coniunctim, sed etiam diuisim[d] alii[e] delegare †: non obstante quod dicitur, quod iudex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine : cum antequam ferat sentẽtiam, vniuersa quæ acta sunt in iudicio, inuestigare[f] debeat diligenter.

¶ *A subdelegato cum iurisdictione appellari potest: secus si sine iurisdictione, nisi modũ excedat: tunc enim potest recusari, nisi datus sit de partium consensu. Abbas.*

¶ Verum cum totam causam committit alicui, vel principium aut finem ipsius: ab eo[h], tamquam à iudice potest licite prouocari. Cum autem alicui medium † tantum committit, ab ipso tamquam ab auditore prouocari non potest : nisi mandati fines excedat †, vel merito[i] sit suspectus; vnde ne valeat recusari, prouide statuimus[k], vt de partium detur vel recipiatur assensu[l].

¶ *A subdelegato non in totum appellatur ad subdelegantem, non autem ad primum delegantem: secus si in totum. h. d. vsque ad §. quem vero.*

¶ Porro[m] cũ delegatus à nobis iurisdictionem suam in alium transfert[n] totã, si fuerit appellandum, non ad eum[o], sed ad nos appellari debebit. Cum

¶ *Glo. seq. differentiam ponit inter leges & canones.*

f ¶ *In principio.*] Illud obtinet secundũ leges, vt iudex coram eo in principio faciat litẽ contestari, & per se ferat sententiã: media vero cõmittat consiliariis suis, sed semel etiã audiat negotiũ ĩ medio. in Authen. vt defun. seu fune. eorũ. §. illud. & §. seq. coll. 5. in Authen. de exhi. reis. §. si vero. colla. 5. & C. de iud. Authen. ad hæc. secundum canones aliter, vt hic dr̃. Itẽ secundũ leges tantum suis consiliariis committit iudex examinationem, vt in dicta Auth. ad hæc. & in Auth. de iudi. §. si quis autem. coll. 6. secũdum canones committit cuicumq; vult. ĩ. eod. c. pastoralis.

g ¶ *Inuestigare.*] Hoc non habet locum quando committit finem.

VERUM. Cõtinuatur iste §. ad ꝑcedentia. nã s̃. dixit Papa, q per suã constitutionẽ nõ intẽdebat derogare constitutioni Alexãdri: quæ principalis intẽtio sua fuit, ꝓut habet in ver. intẽtionis. Sed quia posset dubitari, an & qñ posset appellari à subdelegato, subiicit istũ §.

CASUS. In ꝑcedẽti §. dixit, q iudex delegat[9] põt cõmittere principiũ, mediũ, & finẽ, & coniũctim & diuisim: sed non dixerat, q posset appellari. vnde in §. isto dicit q si totã eam cõmittit alicui, vel principiũ, vel finẽ, ab eo tamq̃ à iudice licite ꝓuocatur. cũ aũt mediũ causæ cõmittit, ab ipso tamquã à iudice appellari nõ licet, nec potest, nisi mãdati fines excedat, vel merito sit suspect[9]: & ideo bene statuit in cõstitutione sua, licet in cui, &c. q talis auditor det de partiũ volũtate, ne valeat postea recusari, & hoc vsq; ad §. porro.

h ¶ *Ab eo.*] cui principiũ vel finẽ cõmittit secundũ qđ determinatur. ĩ. §. pxi. qñq; ad Papã, qñq; ad ipsum delegatũ põt appellari.

i ¶ *Vel merito.*] supple, vel recusari, nisi merito, &c.

k ¶ *Statuimus.*] Non statuit, sed consulendo dixit, dummodo de partium deputetur assensu, ne possit recusari. Ber.

¶ *Glo. seq. ponit dictum, cui signat duo contraria successiue, & soluit, demum arg. & quæstionem soluit.*

l ¶ *Assensu.*] Et ideo postea recusari nõ põt: semel enĩ iudex electus recusari nõ põt. ĩ. eo. insinuante. & 3. q. 5. offerat. & 32. q. 5. horrẽdus. 2 appellare tñ possum ab eo, nõ tñ eũ recusare. ff. de ap. ex cõsensu. ff. qui sati. cog. arbitro. licet sit ꝯtrũ. arg. ĩ. de re iu. causam q̃. non est ꝯtriũ quia ibi fuit apellatũ: & qđ dicit ibi in cõfirmatione sñiæ, q de cõi consensu fuit causa commissa, illa non fuit cã quare sententia fuit confirmata, sed quia appellans non ꝓbauit, q sñia fuisset iniqua. Itẽ ꝯ. 2. q. 6. à iudicibus. sed illud loquitur de arbitris cõpromissariis, 3 à quibus nõ appellatur. C. de arb. l. 1. Item arg. q assessor qui participat examinationi causæ & similibus. ff. de off. assess. l. 1. de consensu partiũ est eligẽdus. arg. hic. & 2. q. 6. placuit. & 11. q. 1. c. 3. sed si partes non conueniant, eligat iudex nõ suspectũ. arg. ĩ. de ap. cũ speciali. & ĩ. e. ꝓxi. in fi. & illũ recipiãt partes etiã inuitæ, quia iudiciũ in inuitũ reddit. ff. de ver. obli. inter stipulãtẽ. §. 1. versi. non forsan. & ꝑcedentibus verbis. §. si vero. & ĩ. qñ vero.

PORRO. Continuatur ad ꝑcedentia. Supra visum est an & quando à subdelegato possit appellari: nunc subiicit ad quem sit app. Abb. Sic.

CASUS. Dictũ est in §. verũ. q qñ iudex committit totã causam, vel principiũ vel finẽ ipsi[9], ab ipso potest appellari, cũ vero cõmittit mediũ, appellari nõ potest nisi mandati fines excedat. In §. isto ostẽdit ad quem sit appellãdũ. & primo qñ committit totam causam, debet appellari ad Papã, & non ad delegatũ: quia cõmittendo totã causam desinit esse iudex. Si vero aliquid sibi de iurisdictione reseruat, tunc ad delegatũ, & non ad delegantẽ debet appellari: quia tunc remanet iudex. Si vero committit mediũ causæ alicui, puta testium examinationem, vel alium articulũ, & ab illo appelletur ad Papã, eo q mandati fines excedit, vel sit suspectus delegat[9] non obstante tali appellatione vt parcat laboribus partium & expensis, causam indiffinitam secundum decre. Alex. relinquere non tenetur. & sic intelligitur decre. Alex. quando committitur medium causæ: & sic apparet quod Inno. suppleuit de principio, fine & toto negotio, & hoc vsq; ad §. quem vero.

m ¶ *Porro.*] §. iste respicit §. nos. & proxi. & §. verum.

¶ *Glossa sequens primo recitatur per quæst. & sol. secundo obiicit & soluit. tertio quærit & soluit. ponit opinionem solutioni contrariam cui respondet.*

n ¶ *Transfert.*] Non tamen iudicis dandi licentiam committere potest: licet illud sit de iurisdictione. ff. de iuris. om. iudic. l. 3. in fin. nec potest cõmittere remota appellatione. & hoc ideo quia illam non habet ex commissione, sed à lege. C. de iudi. l. à iudice. & ĩ. eo. c. pastoralis. 1. respon. & c. quoniã. vnde in alium eam trãsferre nequit: & sic hoc saltem non transfert in aliũ, quia si hoc posset subdelegatus, posset aliũ delegare, quod esse non potest. ĩ. de appella. cũ causam. præterea qualiter potest abdicare à se iurisdictionem, saltẽ sine licentia eius à quo habet eam : vt ff. de off. procon. l. solent. 1. respon. cũ tenear me exequi mandatũ ipsius etiã si sit per quamdurum. 19. distin. in memoriam. & 100. dist. ꝓ morem. Licet enim iudex committat totam causam alicui; nihilominus retinet iurisdictionem, licet alius habeat exercitiũ illius causæ. ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. 1. §. vlti. ff. de iurisd. omn. iud. l. more. & l. & quia. & reuocare potest quando vult. ff. de iudi. l. iudiciũ soluitur. Dicas quòd leges illæ omnes, quæ dicũt q non potest abdicare à se iurisdictionem, & proxime ad hoc inductæ, intelliguntur de iudicibus ordinariis, & illi possunt quandocũq; reuocare, etiã si totam causam committant: sed in delegato secus est, cũ propriũ nihil habeat: sed eius qui mandauit. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. l. quæcunque. §. qui mandatam. & ideo nihil reseruat si totam iurisdictionem committit. Sed nunquid delegatus potest committere totam causam retenta sibi executione sententiæ? & nos videtur quòd possit quia illud est de iurisdictione sua, sed tunc ad eum appellari non posset, quia nihil habet iurisdictionis quantum ad cognitionem causæ, 4 sed solã executionẽ: vnde vlterius partes iudicis assumere non potest. C. de exec. rei iu. l. si vt proponis. T. dixit q non potest, quia sententiando desinit esse iudex, sed illa non videtur ratio, quia ille non sententiat, & quantum ad executionem durat iurisdictio. infra eod. cap. pastoralis. & secundũ dictum T. delegatus non posset exequi sentẽtiam suam, quod falsum est. ĩ. eod. cap. significasti. Bernar.

ADDITIO. Vide c. si delegatus. eo. tit. lib. 6.

¶ *Glo. seq. signat successiue duo contraria, & soluit.*

o ¶ *Ad eum.*] Lex indistincte dicit, q si delegatus committit alii causam,

Marginal notes:

† Vide ver. l. à iudice. C. de iu. & glo. in l. [illegible] in fi. de codi. prin.

2 Adde & causæ & arbitris [illegible] delega [illegible] l. & [illegible] Bar. ff. qui & à quib.

Concor. l. si vero. ff. de adul. & l. qđ si nolit. § in fi. dum. ff. de ædil. edi.

3 Quia vero arbitri nõ habent necessitatem sententiæ [illegible] Ioan. And.

¶ media

† Vide tex. in Authen. qua in prouincia. ol not. C. vbi de cri. agi opor.

4 Hoc verum quando mera executio committitur, vbi ex vi commissionis non habetur causæ cognitio, aliud vbi committitur vt executio [illegible] vt appellationibus [illegible] & ex vi huius interpretationis [illegible] iurisdictio. arg. ff. ad Turpil. l. 1. in fi. & infra de appel. cap. vt debitus. secundũ. Ioan. And.

causam, ad eū est appellandū. C. qui pro sua iurisdi. l. vnica. & illa intelligitur sm istā, qñ non cōmittit totum, vel aliter sm leges. Itē aliud ɔtrium vr. ff. quis & a quo appel. l. 1. in fi. vbi dr ꝙ si iudex delegat⁹ delegat alij cām, si ab illo vltimo appelletur, nō appellabitur ad ipsum qui eū dedit, sed ad iudicem illius qui dedit illum à quo appellatur: & ita ɔtradicit huic qđ dicit, nō ad eum, sed ad nos: & intelligas illā secundum istā, vt dictum est de alia, quia ibi totum cōmisit: & ita concordat huic qñ totū commisit. C. qui pro sua iurisdi. l. vnica. vel aliter secundum leges, & aliter secundum canones.

Aliàs ita: cui media causæ committitur. aliàs item: cui media causæ committuntur.

¶ Glo. seq. ponit duas opiniones, et primā approbat.

a ¶ *Si causa sit ei.*] maxime: quia idem esset si non sit remota: q a vtroq; casu appellatur ad eum, & non ad Papam, & quia ipso iure hodie remota est ante sententiā. j. de app. cap. vt debitus. Alij ɔ dicunt ꝙ si non est remota appellatio in litteris, appellatur ad Papā omisso delegato ipsi⁹: sic potest appellari ad Papam ab aliis iudicibus quolibet medio omisso. qđ prius dixi, verius credo. arg. s. eo. ca. in prin. ver. ꝙ si super. & c. cum te consulente, &c.

autem sibi aliquid de iurisdictione reseruat: si causa a sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de iure appellari. Vnde si forsan appellaretur b ab eo, cui medium † causæ committitur: siue cognitor aut executor dicatur, vel (quod melius est) auditor c, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel merito d sit suspectus: nihilominus tamen delegatus a nobis, iuxta consultationem e præmissam, causam poterit diffinire, vt parcatur laboribus partium, & expensis.

¶ *Auditor datus sine partium consensu recusari potest vt suspectus, non tamen sine causa. Abbas.*

¶ Quem vero delegatus à nobis deputauerit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo f iustam recusationis causam ostendat †.

¶ *Si vnus ex duobus delegatis principis cum clausula app. re. subdelegat alteri acceptanti, non potest acceptans subdelegare, nec app. re. procedere: quod tamen ante acceptationem poterat: & si ab isto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam: etiam si fuerit subdelegatus non in totum. h. d. secundum veriorem intellectum.*

¶ Si vero duo sunt à principe delegati, & vnus committit vices suas g alteri, ille nec potest h [nec † debet] appellatione remota procedere, nec causam alij delegare i †: quamuis in cōmissione facta duobus cōtineatur expressim, vt appellatione remota alter possit procedere sine reliquo, si non possint k ambo pariter interesse: ¶ Quia qđ potest ex sola iurisdictione sibi † a principe delegata, non potest cū iurisdictione sibi

b ¶ *Appellaretur.*] ad Papam.

c ¶ *Auditor.*] talis potius dicitur habere notionem, quàm iurisdictionem. ff. de re iud. l. prætor ait. in prin. & dic notionem, id est, cognitionem & iurisdictionem. ff. de verb. sig. l. notionem.

d ¶ *Merito.*] supple, vel recusetur pro eo ꝙ merito, &c.

e ¶ *Consultationem præmissam.*] scilicet Alexandri, quæ ponitur in princip. ver. quod si super causa. & hic interpretatur in quo casu illa intelligatur.

QVEM VERO. Continuatur potius ad §. verum. quàm ad §. præcedentem. nam ibi fuit dictum ꝙ ad hoc vt non possit recusari subdelegatus, seu auditor, deputandus est cum partium consensu. sed ne crederet aliquis ꝙ de necessitate esset requirendus partiū consensus, subiicit Papa istum §. Abb. Siculus.

CASVS. In proxi. §. ver. pro eo ꝙ mandati fines excedat, vel merito sit suspectus. & in illo. §. verū. dixit, nisi mandati fines excedat, vel merito sit suspectus. Vnde ne valeat recusari, proinde statuim⁹ vt de partiū def vel recipiatur assensu⁹ p hoc videbat ꝙ simplr posset recusari, nisi datus esset de assensu partiū, sed hoc non est verū. & ideo dicit: Si deleg. aliquem deputauerit auditorem etiā sine assensu partiū: neutra partiū poterit recusare, nisi coram delegato iustam recusationis causam ostendat.

¶ *Glo. seq. tangit coram quo causa suspicionis tractari debet.*

f ¶ *Coram eo.*] id est, coram delegato à Papa: & ideo in isto casu causa suspicionis nō probatur corā arbitris, cum aliàs generale sit, ꝙ causa suspicionis probari debet coram arbitris. j. de app. c. secūdo requiris. & c. cum speciali. idē credo si ordinarius delegat causam.

SI VERO. Continuatur iste §. ad §. porro. nā ibi prosecutus fuit auctor quando appellatur ab vno delegato, hic quando fuerunt duo delegati, & vnus cōmisit alteri vices suas. Diuiditur, quia primo ponit vnum dictum. Secundo ibi, *Quia.* illius rationē assignat. Tertio ibi, *Vnde* ponit quandam illationem. Abb.

CASVS. Dictum est s. in §. nos autem. quòd delegatus à Papa cui causa commissa est ap. re. potest cōmittere alij vices suas, & potest cognoscere. In §. isto ostendit quòd illud non est generaliter verum hoc modo: Duo sunt à principe delegati ap. re. vnus cōmittit alteri vices suas. Iste qui recipit iurisdictionem à socio suo, delegatus est à Papa app. re non tamen potest alij cōmittere vices suas, nec procedere ap. re. quamuis dicat in litteris. quòd alter in causa procedat sine reliquo ap. re. si non possunt ambo pariter interesse: & redditur ratio: quia quod potest ex iurisdictione sibi a principe delegata, non potest cum iurisdictione a condelegato cōmissa. vnde in hoc casu si appelletur, ab isto ad Papam est appellandum nō ad delegatum, propter rationem superius assignatam in §. porro. quia totam iurisdictionem consocius sibi commisit.

g ¶ *Vices suas.*] simpliciter committens vices suas, totum commisisse videtur. j. de iu. pat. c. ex litteris. & j. de do. c. pastoralis. 1 & ar. op. ff. de tut. l. 3. in fi. & C. de execu. rei. l. 2. & op. ar. j. eod. cap. venerabilis. vbi est hoc expressū, quia functus est officio suo vices suas committendo, vt ibi dicit.

1 Concor. text. in l. a. ff. de vi. m. & alio legato.

h ¶ *Nec potest ap. re. procedere.*] hodie non habet locum hoc quod dicit, non potest appellatione remota procedere: quia ipso iure appellatio remota est. j. de ap. c. vt debit⁹. & ita pp hoc non vitiaf iurisdictio illius q recipit cōmissionē a socio: quia & si vitiaf sua iurisdictio p alteri⁹ cōmissionē, releuatur ipso iure, vt ab illo nō appellef nisi grauef. per illam decre. vt debitus.

Facit ad hoc l. apertissimi. & l. cum speciali. C. de iu.

ADDITIO. Alij contradicūt, ꝙ si nō est remota appellatio in litteris, appellef ad Papam omisso delegato ipsius, sicut potest appellari ad Papā ab aliis iudicibus quolibet medio omisso. qđ prius dixi, verius credo. arg. s. eo. in princip. ver. ꝙ si super, &c. & c. cum te.

Hæc duo verba: nec debet. desunt in antiquis.

Vide text. in l. à iudice. C. de iudi.

¶ *Glo. seq. ponit dictū, cui signat contrariū, & soluit. ponit secundū, alleg. duo iura cōtra, in contrariū alle. q. ponit 3. alleg. vnum oppositū in cōtrarium alleg. duo iura, & alia duo ad similia per conuersum.*

Sua

i ¶ *Delegare.*] hoc enim nō pōt, cū sit delegatus ab alio q̄ à principe. j. de app. cū cām quæ. ff. de of. procō. l. legatus. & C. de iud. l. à iudice. nisi delegat⁹ sit ad vniuersitatē causarū. ff. de iud. l. cū ꝑtor. §. 1. ff. quis & à quo app. l. 1. §. 1. arg. cōtra. j. de re iud. c. cū Bertholdus. sed illa nō tenet in hoc ꝑ decre. pdictā. j. de app. c. cū causam, quæ. Itē hic habes ꝙ minus dignū trahit ad se magis dignū. arg. s. de tēp. ord. c. litteras. 2 & s. eo. c. cū sup. arg. ɔ. j. de consecra. eccl. vel alta. ca. ꝙ in dubiis. & j. de cele. miss. c. cū Marthę. §. præterea pōt dici. & C. de pet. hære. hæreditas. & 13. q. 2. non æstimemus. & ff. de solu. l. si alieni. & C. de app. l. præcipimus. §. vlt. Itē habes ꝙ cū res transit de vna psona ad aliā, nō transit cū suo priuilegio, vel sua causa, vel honore vel onere. sic 12. q. 2. qui manumittuntur. Arg. cōtra. 16. q. 1. si quis laicus. & j. de pig. c. ex litteris. sic q̄que aliquod ius inefficax est apud vnum, & si ille mādet illud ius alij, efficax est apud illū. s. de elec. c. suffraganeis. ff. de noua. l. doli mali.

2 Vbi Dominica trahit ad sabbatum, sed illud facit necessitas & cōtinuatio ieiunij, posset etiā dici ꝙ quo ad ordinē sabbatū digniū est quam Dominica. Io. And.

¶ *Glo. seq. ponit vnā questionē circa qua q̄rit & remittit. secundo q̄ querit, & soluit. tertio q̄rit. alle. pro. soluit, ponit opi. solutionē ɔtrā. quarto q̄rit. alle. pro & ɔ. ponit opi. quā reprobat tenēs contrariam. Ioan. And.*

k ¶ *Si non possunt ambo.*] Hic patet ex isto §. ꝙ qñ dicitur in cōmissione [qđ si ambo in causa procedere non potestis, alter nihilominus procedat,] ꝙ ille qui non potest interesse, potest cōmittere vices suas. siue ergo apponatur clausula illa, ꝙ si ambo. vel, ꝙ si non oēs, &c. siue nō apponat, iudex potest semp cōmittere vices suas, cū habeat illud à lege. j. ca. proxi. & j. de app. cū causam quę. & C. de iud. l. à iudice. Hic consueuit illud quæri, vtrū cōiudices teneantur admittere subdelegatū à coniudice suo, qui interesse non pōt? Et vi. ꝙ non quia iā extat constitu. j. eo. c. coram. & ibi istam q̄onē explicabimus. Sed illud q̄ritur, an inuitis partibus iudex possit causam alij delegare? Vtiq; cum hoc habeat à lege, vt dicunt iura prædicta, & j. eo. quoniam. t. respon. & ita nulli facit iniuriam qui vtitur iure suo. s. de elect. cum ecclesia Vulterana. Sed quærit vtrū delegatus postq̄ commisit vices suas in totum, an possit postea reuocare? Vi. ꝙ sic. nā iudiciū soluitur vetante eo qui iudicare iussit. ff. de iud. l. iudiciū. dicas, ꝙ si ille cui cōmisit, suscepit subdelegationē, & ea vti cœperit, postea eā reuocare non potest. j. eo. venerabili. si vero non vult suscipere, tūc posset nihilominus postea pcedere: alioquin poterit eā bene re integra reuocare: q a verba intelligenda sunt cū effectu. j. de cleri. non resi. relatum. ff. qđ quisq; iu. l. 1. §. hęc aūt verba. & ita notauerūt i hac decr. Inn. iiij. & Gof. s. eo. §. porro. in verbo illo, totā. & idem dicit Inn. Papa j. eo. c. venerabili. sed sola cōmissio nō sufficit enā si subdelegatus eā receperit: nisi sequaf citatio quoniā⁹ eā reuocare possit, & ita sēsaui Inno. vt no. i decr. venerabili. qđ patet ex eo ꝙ mortuo delegato re integra subdelegat⁹ postea ꝑcedere nō potest. j. eo. licet. & eadē rōne mortuo subdelegato re integra delegat⁹ resumit iurisdictionē, hac ratione,

Delegat⁹ qui interesse non potest, vices suas cōmittere potest.

3 De hac materia vide Bart. in l. Paulus. ff. de re iud.

rōne, quia iurisdictio delegati re integra existēte apud subdelegatū non est plene translata, nec legatus plene dr̄ functus officio suo; nisi citatione secuta p subdelegatū: vt patet in decre. venerabili. T. dixit q̄ si subdelegatus recepit subdelegationē, postea reuocari nō potest, & idem dixit B. sed postea mutauit: vt s̄. dicit. Ordinarius quicūq; pōt reuocare iurisdictionē: in quo casu intelligunt illa lex, iudiciū. & ff. de of. procō. l. solent. §. 1. sed si partē iurisdictionis delegatus sibi retinuit, potest reuocare. s̄. eo. §. porro. & per l. prædictā, iudiciū soluit. Sed pone q̄ vn⁹ delegatorū cōmittit cōsocio partē iurisdictionis, si ille grauauerit partē, ad quē appellabitur? ad condelegatum? nō: q̄a par ī parē, & à pari ad parē nō appellat. ff. de app. l. 1. & 2. q. 6. anteriorum. §. illo videlicet. j. de app. dilecti 2. nec consocius à quo appellatum est, posset cognoscere, immo si hoc vellet, hoc ipso perderet iurisdictionē. s̄. c. cū super. Arg. contra. ff. quādo app. sit. l. 1. §. sed & si præses. & §. præcedēti. ibi appellat ab ordine & præside ad ipsum p̄sidem tantū. arg. 17. dist. multis. ibi enim appellatur à metropolitano ad concilium, in quo ipse habet interesse: & ita in hoc casu appellabit ab isto ad eū & condelegatum. Quidā dicunt q̄ bene valet appellatio ad ipsum & condelegatum; & idem est si vnus committit alij à suo iudice; quia si tūc appellatur ab illis, appellari debet ad ipsum & cōdelegatum. arg. huius §. p ɔ̄trarium sensum. Credo q̄ in nullo istorū casuū taliter sit appellādum. Si enim vnus vellet confirmare illud quod fecit, & alter cassaret, nihil esset. Dic ergo q̄ ad superiorem in talibus est appellādū. s̄. eo. §. porro. & qđ dicit s̄. non ad nos, sed ad eum est appellandū, intelligēdū est qñ vnus solus est iudex, vel si plures essent, oēs cōmittunt alij vel vni soli retenta sibi parte iurisdictionis vices suas: aliàs qualitercunq; pmiscēās, semper est appellandū ad Papā, a quicquid alij dicant: & hoc idē dicit Lau. pp rationes pmissas, & idem sequeret q̄ vnus solus posset pcedere: qđ non est verū, pcipue qñ causa cōmittitur simpliciter sine clausula illa, q̄ si ambo, &c. sed dicūt, si esset in litteris illa clausula, q̄ si ambo. vel, q̄ si nō oēs, &c. tunc pōt pcedere delegatus: quia reseruauit sibi aliquid de iurisdictione: quia tunc extat conditio: q̄a ille à quo fuit appellatum, non debet cognoscere de appel. sed hoc non credo: quia non intendit Papa delegare istis causam principalem, & appellationis. Ber.

a ¶ *Aliquibus.*] scilicet Alexandro in antiqua compilatione. de appel. nos 3 in eminenti.

b ¶ *Ad primum.*] quia in totum cōmisit: ergo à contrario si reseruauit sibi iurisdictionem, ad ipsum delegatum debuit appellari, & hoc potest respicere quod sequitur eius ergo, &c.

c ¶ *Superius.*] s̄. eo. ca. §. porro. in prin.

ADOSTIO. Quia, s. nihil remāsit de iurisdictione penes subdelegantē vices suas simplr: & ideo ad ipsum appellari non potest.

EIVS ERGO. Iste §. decidit qōnē principalr propositam. Et sic decidit tres casus. Scđs: ibi, *Qui etia.* Tertius: ibi, *Quod si.* Abb. Sic.

CASVS. Hic solet secundæ qōni. ex his q̄ dicta sunt, concludit Papa dicēs, q̄ appellatio illius qui appellauit ad Papā occasione cōstitutionis Inn. pro eo q̄ subdelegati isti dati non fuerāt de cōsensu illius, non valuit, nec debuit impedire quominus pcederent auditores; nisi primo corā ipso delegato iustā causam recusationis ostenderet: & si tamq̄ suspecti fuissent merito recusati, delegatus Papæ nihilominus debuit in causa pcedere, ac eā terminare. Sed si delegatus iustā causam recusationis nollet admittere allegata ɔ̄ subdelegatos, sed cōpellebat illū audire corā suspectis, à tali grauamine licite potuit appellare; & quicqd factum est post illā appellationē, debet in irritū reuocari. Hāc cōclusionē sumit ex tribus §. pximis. §. porro. in pri. vbi dicit, q̄ si appellet ab eo cui mediū causæ, &c. & §. si vero. vbi idē dicit à ɔ̄rio sensu, versi. nobis tñ vr̄ q̄ ad delegantē. ergo à ɔ̄rio sensu si nō cōmisisset vices ī totū, appellādū esset ad cōdelegantē. & ex §. quē vero. vbi dicit, si delegatus, &c. No. q̄ iudex delegatus de consensu partiū dat⁹ recusari nō potest, nisi forte ex noua causa. s̄. eo. insinuāte. Itē cum delegat⁹ aliqd sibi de iurisdictiōe reseruat, ad ipsum est appellādū. qñ totū cōmittit, ad Papā est appellandū. Itē recusatio subdelegati probari debet corā delegato. Itē quicqd fit post appellationē legitimam, reuocandum est.

à cōdelegato cōmissa. Vnde si ab eo fuerit appellatū, licet aliquibus [a] visum fuerit, quod ad condelegatum valeat appellari: nobis tamen videtur, quod ad primum [b] dumtaxat appellandum est delegantem, propter rationem superius [c] assignatam.

¶ *Si delegatus Papæ subdelegat non in totum, pars à subdelegato non poterit appellare, ex eo quod datus sit sine suo consensu; potest tamen recusari in ostendēdo causam iustā corā delegato: et tūc delegatus diffiniet: à quo etiam si noluerit recusationem admittere, appellatur ad Papam. hoc dicit.*

¶ Eius ergo [d] appellatio, de quo tua fraternitas nobis scripsit, si nostræ constitutionis occasione, ad nostram audientiam appellauit, pro eo quod delegatus à nobis reseruata sibi diffinitiua sententia, audientiam causæ commisit [e] quibusdam, qui de partium † assensu nec dati sunt, nec recepti [f]: nisi contra eos instanṭ recusationis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram iudice delegato, non debuit impedire quominus procederent auditores. ¶ Qui etiam si tamquam suspecti fuissent merito recusati: delegatus tamen à nobis nihilominus potuisset sublato appellationis diffugio causam iudicialiter expedire. Quod si iustam recusationis causam noluit admittere delegatus, sed coram suspectis cum litigare † cogebat, à tali grauamine [g] licite potuit † ad nostram audientiam appellare: quodque † post appellationem huiusmodi est præsumptum, iudicari debet irritum & inane.

¶ Idem episcopo Helien.

¶ *Delegatus Papæ nisi malitiose se exoneret, subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegationem: in coactione tamen deferet suæ dignitati & personæ. hoc dicit vsque ad §. item cum totum.*

CAP. XXVIII.

PAstoralis † [h] officij: & infra. ¶ Consult. † tuæ duximus respondendum, quod cum delegato à principe iurisdictio dandi iudicem sit a lege concessa [i] (dummodo ipse exonerare [k] seipsum malitiose non quærat) potest compellere renitentē [l]:

d ¶ *Eius ergo.*] cōcludit ex pmissis trib⁹ §. porro. §. quē vero. & §. si vero. & est arg. à toto in quātitate. sic j. c. pxi. §. 1. & 9. q. 3. cū simus. & hic respondet secundo articulo quæstionum.

e ¶ *Commisit.*] lite corā se pri⁹ contestata. & idem est ante litis contesta.

f ¶ *Recepti.*] nec poterat recusari, nisi, &c.

g ¶ *A tali grauamine.*] & re vera à grauaminē: q̄a periculosum est sub iudice litigare suspecto. 3. q. 5. q. suspecti. & j. de app. cū speciali. 4 vnde quicquid fit post appellationem legitimā, debet in irritum reuocari. s̄. eo. c. cum causam. & hic in fin.

PAstoralis.] Hæc prima pars diuidi potest in tres partes. Nā in prima ponitur decisa cōsultatio. In secunda: ibi, *Consultationi.* ponitur rñsio. In tertia: ibi, *Delegatus.* quædā instructio. Bened. Capra.

CASVS. Aliquis est delegatus à principe, & ipse cōmittit alicui vices suas, ille non vult suscipere subdelegationē: quæsiuit eps Helien. vtrū illū possit cōpellere? Rñdet Papa; à lege ɔcessum est delegato à principe, q̄ ipse possit cām sibi cōmissam cōmittere alicui, dūmodo malitiose hoc nō faciat: & ideo pōt cōpellere illū vt suscipiat, q̄a talis iurisdictio nulla videret, si coerctionē aliquā nō haberet: tñ iudex debet diligenter videre, vt si psonis superiorib⁹ ex causa negotiū duxerit cōmittendū, in cōpulsione dignitati deferat & psonæ. Itē q̄rebatur, vtrū delegatus possit cōmittere alicui vt citet partes? Rñdet Papa, cū totū negotiū cōmittere possit, vt dictum est s̄. citationis officiū cōmittere potest. & punire contemptorem.

h ¶ *Pastoralis.*] delegat⁹ à Papa cām sibi cōmissam alij cōmittere voluit, ille noluit eā recipere: q̄rit vtrū delegat⁹ possit eū cōpellere.

i ¶ *Concessa.*] C. de iud. l. à iudice. & j. de appella. c. cum causam quæ. & j. eo. c. quoniam.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. an non impeditus subdeleget. arg. negatiue. sol. contrarium, secundo quærit. arg. pro & contra, & soluit.*

k ¶ *Exonerare.*] non vr̄ q̄ iudex possit cōmittere causam, nisi cū iusta cā impedit⁹ interesse nō pōt. s̄. eo. c. si pro debilitate. & s̄. de rescri. c. sciscitat⁹. C. de pedaneis iu. l. a. ff. đ iud. l. vlt. arg. j. đ testi. c. i noie dñi. qđ non est verū: immo cū de iuris bñficio hoc habeat, potest cōmittere vices suas. ff. de off. ei⁹ cui man. est iurisd. l. 1. & s̄. c. pxi. & j. eo. qm̄. Sed nūquid statim credendū est iudici, cū scribit se non posse interesse? Nō vr̄, nisi de hoc cōstet, vt s̄. eo. prudentiā. 1. rñ. si eīm crederet passim cuilibet iudici, quilibet se posset maliciose exonerare cū vellet. arg. ff. đ va. mu. l. 1. & l. ptor. arg. ɔ̄. j. de re iu. c. cū sup. in pario decisa. Sol. 5 nō est p̄sumēdū q̄ iudex maliciose causam committat. dubia enim in meliorē partē debemus interpretari. j. de reg. iu. c. estote. & ff. de reg. iu. l. semp in dubiis. & de quolibet præsumendum est bonū, nisi ɔ̄trium appareat: vt s̄. de scru. c. vnico. s̄. de præsum. dudum. & si quis dicat hoc factum in fraudem, illud debet probare. ff. de probatio. quoties. §. qui dolū.

l ¶ *Renitentem.*] Sic patet q̄ aliquis compellēdus est inuitus susci-

a Idem si duo sint delegati, & vnus delegat socio, & alter eidem vel alteri partem sententiæ. Io. An. alleg. C. de app. l. percipimus. in §. lo, And.

1 Et habetur in 1. cōpila. c. 16. nec ponit in hac Gregorij compilatione. ad hoc ei derogetur.

¶ auditores in antiqu.

† poterit

† quia qđ post. &c. aliàs: quidquid post. &c.

† Cap. 7. eo. tit. in 3. cōpilatione.

† Aliàs ita: Cōsultationi tuæ taliter duximus, &c.

4 Concor. tex. in l. a. pertissimi. C. de iud.

5 B. Thom. & Caetan. 1. 2. q. 60. art. 4.

pere iudiciũ etiã homo alterius fori. C. qui pro sua iurisd. l. vnica. circa fi. ff. de muneri. & honori. munerũ. §. iudicandi necessitas, nisi aduocat⁹ qui non pōt cogi alibi q̃ in suo foro suscipere iudicium. C. de aduo. diuer. iud. sancimus. i fi. & hoc in delegatis à principe. sed ordinarius non pōt cogere hoiem alterius fori. ff. de iurisd. om. iu. l. vlt. ff. d tut. & cur. da. ab his. l. 1. & 2. & j. de of. or. pastoralis, sed nemo pōt cogi vt arbitriũ suscipiat. ff. de arbi. l. 3. §. 1. sed postquã suscepit, debet compelli: vt in d. §.

a ¶ *Si coerctionem.*] Iurisdictio sine coerctiōe nulla ẽ. ff. de iurisd. ci⁹ cui mã. est iurisd. l. vlt. & j. c. px. verũ verbũ, coercẽdi, maiorẽ côtinet aiaduersionẽ. ff. de offi. pcõ. meminisse. i fi. imo qui delegat, pcipit. C. qui pro sua iurisd. l. vnica. in prin. & prrece ptũ necessitatẽ hẽt. 14. q. 1. qd debef. & inuit⁹ quis delegaf. arg. ff. de mu. & ho. munerum. §. iudicandi. C. de aduo. diuer. iu. sancimus. i fi.

b ¶ *Superioribus.*] puta in dignitate cõstitutis. s. eo. sane. 50. dist. contumaces. 45. dis. cũ beat⁹. & j. de maio. & obe. p tuas. et 2. q. 8. quisqs.

Additio. Et hodie delegatus Papę non potest subdelegare, nisi illis personis quibus Papa delegat, de quibus in c. statutũ. in prin. de rescr. lib. 6. Abb.

c ¶ *Citationis officium.*] arg. à toto in quantitate. arg. s. eo. c. proxi. §. eius ergo. & 9. q. 3. cum simus 2, in princ.

d ¶ *Discretione.*] quæ est mater omnium virtutũ. s. de offi. custo. c. 1. & 1. q. 5. præsentium.

e ¶ *Puniri.*] s. §. proxi. & s. eo. sane.

Vide l. capitalium. & ibi Bart. ff. de poen. fa. ql no ih j. s. l. eod.

Concor. in l. 1. quæ de tu. ff. de tu. pu.

eo quòd iurisdictio illa nullius videretur esse momenti, si coerctionẽ[a] aliquam non haberet. Delegatus tamen debet solicite prouidere, vt si personis superioribus[b] (exigente necessitate) negotiũ duxerit delegandum: in coactionibus inferẽdis dignitati deferat & personæ.† ¶ *Delegatus Papa sicut potest cõmittere totã causam, ita potest citationẽ, & punire contemnẽtem acceptare. Abb.*

¶ Item cum totum negotium alij possit cõmittere delegatus, sicut superius est expressum: citationis[c] officium potest cuilibet (discretione[d] præuia) demandare, ac puniro[e] merito contemptorem.

¶ *Si Papa scienter commisit appellationem interpositam à suo delegato dato cum clausula, appellatione remota, iurisdictio primi delegati est interim suspensa quo ad executionem. hoc dicit secundum veram intellectum.*

¶ Præterea postulasti, si cum à sententia lata auctoritate litterarum nostrarum, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appellatum, & litteræ post appellationem ad iudices alios emanauerint: an ad mandatum posteriorum iudicum executio sententiæ à prioribus delegata, debeat retardari, vt priores iudices ipsam neque per se, neque per alios exequantur. ¶ Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd cũ appellationis causam, ex certa scientia[f] iudicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmur recipere, ac iurisdictionem priorum iudicum reuocare†: vt interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita, plenius sint discussa[g]: & infra.

¶ *Ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiam si sciat eam iniustam. Abbas.*

¶ Quia vero sæpe contingit, quod executio sententiæ ordinario demandatur: quæsiuisti an si ipsam iniustã esse cognouerit, debeat eam executioni mandare: an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque quòd nõ cognitio, sed executio tãtum demandatur eidẽ: respõdemus quòd cum ordinarius teneatur obsequi delegato, & si sciat[h] sententiã illam iniustã,

clesiã. & etiã idẽ est in diffinitiua qhq. C. de re. cre. gñaliter. §. & si iudex. sic dicendum est q̃ illi qui cõfirmãt diffinitiuã sententiam, debent facere qd superest ad faciendũ: sed siue primi siue secundi hoc faciant, non refert quantum ad effectũ sententiæ. Si primus iudex fuit ordinarius, satis pōt dici q̃ exequetur ipse suam sententiã, cum sua iurisdictio sit perpetua. sed vr q̃ secũdus iudex debeat potius eam exequi, quia ex secũda sententia agitur per actionẽ in factũ, & non ex prima: vt no. j. eod. cora. & ff. de his qui not. infa. l. furti. & ideo iudex appellationis eam debet exequi, non primus.

Additio. Et ideo potius secundus quàm prim⁹ debet exeq. arg. à toto in quantitate.

Vide ar. in l. s. ei no. t. & Turp.

QVIA VERO. Primo ponitur consultatio. secundo: ibi, *Attendentes*, responsio. Abb.

Casus. Delegatus à Papa tulit sententiã diffinitiuam, à qua non est appellatũ. mandat iudici ordinario vt sentẽtiã illam exequatur, ordinarius scit sententiã illam iniustam: quæritur vtrũ debeat illam executioni mandare, vel nõ? Respondet Papa q̃ per talem demandationẽ non cognitio, sed tantũ executio demandaf. & ordinarius tenetur obseq. delegato. Vnde tenetur sententiam illam executioni mandare, etiam si sciat illam iniustam, nisi apud illum efficere possis vt ab illo mandato eum absoluat.

Præterea. Primo ponitur consultatio. secundo: ibi, *Nos autem*. responsio. Abbas.

Casus. In §. isto ponitur talis quæstio. Causa commissa est alicui appel. remota. iudex tulit sententiam diffinitiuam; appellatum fuit ab illa sententia: causa appellationis commissa est: primi iudices mandauerũt alicui, vt sententiam ab ipsis latam mandarent executioni. Iudices appellationis mandant prioribus iudicibus quatenus nec per se, nec per alium sententiã illam mandent executioni: quæritur quid iuris sit? Respondet Papa, q̃ cũ ex certa scientia appellationis causam committit aliis cognoscendam, appellationem illam recipit, & reuocat priorum iurisdictionem, vt interim illorum iurisdictio suspendatur quousque de causa appellationis plenius cognoscatur.

f ¶ *Ex certa scientia.*] certam intelligo si in litteris appellationis fit mentio de processu causæ, & de appellatione interposita, & de exceptione proposita: & hoc est verũ qñ appellaf à grauamine ante sñiam. j. de appel. vt debitus. sed si appellaf à diffinitiua sñia, ibi nõ est necesse dicere; nisi appello ab iniqua sñia à tali iudice lata, & de tali appellatione hic fit mentio. ff. de appel. sed & si apud.

¶ *Glo. seq. quærit, duas opiniones ponit, & secundam approbat.*

g ¶ *Discussa.*] Sed pone q̃ iudices appellationis pronunciauerunt male appellatum, & sic confirmauerint sñiam latam: quæro quis mandauit sñiam executioni, vtrũ primi iudices vel secundi? Quidam dicũt q̃ primi. arg. sumentes ex illa littera, interim executio sñiæ suspẽdatur. sed vr q̃ eorũ iurisdictio sit reuocata, ex eo q̃ dicit; iurisdictionẽ priorũ iudicũ videmur reuocare. arg. C. de episc. aud. in Auth. si quis litigantium. & ideo melius vr q̃ secũdi iudices debeãt eã mandare executioni, vt dicit T. & q̃ secundi hoc facere debeant, vr: quia si iudices appellationis confirmarẽt sñiam vltima die anni à tpe appellationis, patet q̃ primi iudices non possunt eã mãdare executioni, cũ iurisdictio sua quo ad oia expirauerit. s. eo. gerenti. sed illud est verũ vbi non est appellatũ, sicut videm⁹ ² q̃ iudices appellationis ante diffinitiuã sñiam, si pnunciẽt appellationẽ legitimã, procedũt postea in principali. j. de app. vt debit⁹. & c. cũ in ec

¶ *Gl. seq. distinguit merũ executorẽ & mixtũ, dicens quid sit vterq; et an corã eo exceptiatur, vel ab eo appelletur. Et à mero fundatur inter sñiam iniustã et nullã. Finis vers. p obiectionẽ d iniusto pcepto, cui no i parẽdũ, etc.*

h ¶ *Et si sciat.*] Ad intelligentiam eius qd hic dr, not. q̃ est executio mera, & est executio mixta. Mera executio dr qñ partibus præsentibus ³ cognitũ est de causa ab aliquo, & ille mandat alicui q̃ sñiam suam exequatur. C. de exe. rei iud. executorem. talis executor non debet audire exceptiones, & de tali executione hic loquitur. & C. de exec. rei iud. si vt pponis. & j. de re iu. decætero. & ff. de iud. si prætor. 1. rñ. vbi sententiatum fuit ꝯ absentẽ. & expone si sciat illã sñiam latã iniustã, i. ꝯ ius litigatoris latã, q a sup hoc nullã habet cognitionẽ: ideo dicit; & si nõ cognitio, sed executio, &c. vnde illã debet tñ simpliciter mãdare executioni: secus si sciat illam nullã, vt si esset lata auctoritate falsarũ litterarũ. j. d fal. sup eo. vnde iudex delegat⁹ nõ habuit iurisdictionẽ, vel p falsa istrumẽta, vel p dolũ aduersarij; & si ista obijciant corã executore isto, supersedere debet executioni, dũmodo malitiose vel calomniose hmõi non pponãtur: & tũc refert negotiũ superiori. j. de re iud. decætero. & s. eod. si qñ. & C. si ex fal. inst. iudicati. & ff. de iud. si ptor. §. Marcellus. si executor talis esset ordinarius & deputatus executionib⁹ sententiarũ, debet admittere talẽ exceptionẽ: vt dicit l. si ptor. §. Marcellus. Calũniose ideo dixi, q a si hoc esset, non deberet differri executio. C. ad l. Cor. de fal. l. s. vbi crimẽ falsi obijciebaf cã morãdæ solutiõis, & ideo executio nõ differf, cũ salua sit ei postea qõ falsi, vt ibi. Mixta dr executio, q̃ habet cognitionẽ annexã: vt cũ Papa mãdat alicui restitui rẽ suã, vel mãdat alicui dari bñficiũ corã tali executore, admittunf legitimę exceptiões quãtũcũq; absolute scribat, s. eo. ex pte 2. & 25. q. 2. & si nõ cognitio. & s. de rescrip. si qñ. & c. cũ adeo. & s. de ęta. & qua. accepim⁹. Et no. q̃ à mero executore nõ appellaf, nisi excedat modũ executiõis. C. quor. ap. nõ re. ab executiõe. & j. de re iu. q̃ ad consultationẽ. in fi. & 2. q. 6. sub illo. c. ci q. §. sũt quorũ. ver. ab executore. & s. c. px. §. verũ. & §. seq. sed ille nõ dr pprie executor, sed auditor, vt ibi dr. sed à mixto executore bñ appellaf, si nõ admittat legitimã exceptionẽ, vel alias ptes grauauerit. j. de appel. dilecto. & c. vt debitus. s. de æta. & qua. c. accepim⁹. Itẽ not. q̃ nõ semp obediẽdũ est iudici. si euidẽter iniquũ est mãdatũ ipsi⁹, siue ꝯ ius. 23. q. 1. q d culpaf. & 11. q. 3. nõ semp. & duob⁹ c. se.

Executio mera quæ dicatur.

Vel alter ra obstruatur absente, seruato in omnibus iudicio ordine; secundum Host. Io. And.

Executio mixta.

A mero executore non appellatur, secus à mixto.

Iffud q̃ sequitur post concordantiam contra nõ est dicendum quod ille non est q̃ppellandum male appellatum. Io. And.

e. se. 50. dist. si quis presbytera. sec⁹ si aliàs fuerit iniustū. 23. q. 5. lex æterna. & c. cū mininiter. licet nō sit obediēdū iniquo pcepto iudicis, vt dicūt iura hic pxi. signata. hoc pceptū iā nō dr iniquū, immo iustū est, i. de rigore iuris inductū, & ideo est exequendū: nā ex quo snīa lata est, licet iniusta, & ꝯ ius litigatoris, à qua nō est appellatū, elapso decēnio de iuris rigore mandāda est executioni. arg. C. vt li. pe. l. vltima. spōtanea. n. appellationis omissio turpitudinem purgat, quæ sententiæ inerat. arg. ff. de cōdi. ob tur. causam. l. si ob turpē. vel si appellauit secūdo & succubuit. & hoc etiam de rigore iuris introductū est. nec licē debet refricare sentētia lata, vt aliquis sit litiū finis. ĩ. de do. & contu. finē. & c. venerabilis. si per iniuriā iudicis sit dānatus, conqueratur de ipso. ĩ. de emp. & vend. si venditori. C. de euic. l. emptor fundi. ff. de euic. si per imprudentiā. & Insti. de ob. quæ ex quasi delicto. in princ.

¶ Glo. seq. arguit contra Hugonem.

a ¶ Tenetur eandem.] Arg. ꝯ Hug. & ei⁹ sequaces q dicūt q iudex nō debet ferre sententiā secundū allegata, si habeat conscientiā læsam in ꝯriū, sed debet causam alij delegare. sed si non posset alij delegare, cū sit subdelegatus a delegato, qd fiet secūdū eū? trepidauerūt timore vbi non erat timor. pronunciet ergo in nomine dñi secundū allegata. & deponat conscientiā læsam. 3. q. 7. iudicet. & iudex qui ꝯ conscientiā aliquid facit in grauamen partis, punit: vt in decr. Inno. quarti. ĩ. de sen. & re iudi. cū æterni. [lib. 6.]

t De quæstione huius glossæ late S. Th. & Caietan⁹ 2. 2. q. 67. articulo. 2. & Couarruuias lib. 1. c. 1. variar. resolut. ad. de textum vbi glossa & Bartol. in l. illicitas. §. veritas ff. de of. præsid.

† Et magistro G. can. Teruisin.

exequi nihilominus tenetur [a] eandem: nisi apud eum efficere possit, vt ab hoc onere ipsum absoluat: & infra.

¶ *Delegatus qui impeditur die statuta procedere, partem hoc procurantem puniet: & quantum ad diem illam causam committet appellatione remota in odium procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abb. Sicu.*

¶ Cum autem sæpe contingat, ad diem quem iudex delegatus à nobis, partibus assignauit: earum altera procurante, vt negotium prorogetur, iudicem ipsum à rege [b] vel archiepiscopo euocari: Nos peruersorum volentes malignitatibus obuiare, decernimus, vt si delegato constiterit hoc fuisse alicuius partis malitia procuratum, ipsam puniat [c] animaduersione condigna; & (ne aliquod lucrum ex huiusmodi fraude reportet) personæ neutri [d] parti suspectę, quantum ad diem illum committat ipsum negotium audiendum: quæ in ipso appellatione [e] remota procedat: nisi forte partes consenserint negotium prorogari.

¶ Idem abbati sancti Hilarij, & magistro † G. cano. Teruisino.

¶ *Subdelegatus à delegato Papæ iurisdictionem habente potest coercere impedientem. hoc dicit comprehendendo vtrunque intellectum.*

CAP. XXIX.

EX † litteris patriarchæ Gradeñ. & infra. ¶ Mandamus quatenus nisi vobis constiterit, quòd litteræ quæ secundo loco ad archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus litteris ad primicerium Grandeñ. & plebanum sanctæ Sophiæ obtentis, expressam [f] fecerint mentionem, vt per secundas primæ appareāt reuocatæ: cum primos iudices auctoritate litterarum nostrarum iurisdictionem non sit dubium habuisse: quam potuerunt postmodum patriarchæ, quo ad executionem sententię demandare: ex qua coërctionem etiam idem patriarcha receperat: cum huiusmodi demandata iurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus [g] huiusmodi coërctionem aliquā non haberet: interdicti sententiam ab eodem patriarcha in Castellañ. archidiaconū promulgatam, pro eo quòd eiusdem patriarchæ executionem impediens, eius † litteras quibus mandatum prædictorum iudicum nunciabat, legi in publicum non permisit †: tan-

CVM AVTEM. Cōis diuisio. secunda ibi, *Nos*. Abb. Siculus.

CASVS. Iudex delegatus statuit terminum partibus, in quo deberent se præsentare corā ipso ad procedendū in causa, pars altera pcurauit iudicē ipsum euocari à rege vel archiepo in termino illo, vt negotiū prorogeť. Papa volens obuiare malitijs peruersorū, statuit vt si cōstiterit hoc pcuratū fuisse malitiose ab aliqua partiū, iudex illū puniat debita pœna. Et ne aliquod lucrū de malitia sua reportet, iudex ꝯmittat negotiū psonæ neutri parti suspectæ, quātū ad diē illū: q in negotio ipso procedat appellat. rem. nisi partes consenserint terminū prorogari. In quolibet §. est propriū not. Not. q dele. à principe habet à lege facultatē dandi iudicē. Itē deleg. pōt ꝯpellere quēlibet ad suscipiendū subdelegationē, nisi malitiose se exoneret. Itē deleg. pōt iniūgere cuilibet vt citet partes. Itē pōt sumi regula, Qui pōt totū facere, multo fortius & eius partē. Not. q certa scientia principis æquiualet reuocationi. Itē no. mirabile, q ordinarius sententiā delegati etiā nō iustā teneť exequi. Itē not. casum vnū in quo delegatus pōt committere causam alij appellat. re. alium casum habuimus ŝ. c. proxi. quando scilicet media cōmittit.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

b ¶ *A rege.*] simile 18. dist. si eps. per hoc patet q hæc clausula, [si non oēs, &c.] nō spectat ad temporales impotentias, quia secundū hoc iudex quis qūq; non posset interesse, non posset alij cōmittere vices suas. sed vř q iudex iste potius teneatur obedire mandato Papę, q̄ archiepo vel regi, vt 11. q. 3. qui resistit. ff. de re iudi. ꝯ pupillū. sed cum vtriq; possit obedire diuersis tēporibus, vel etiā eodem vtriq; obedire tenetur. ff. de ope. li. duorū libertus. immo pp propria cōmoda pōt deserere iudicium. ff. de iudi. l. si longius.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. quam quadrupliciter soluit.*

c ¶ *Puniat.*] forte ad interesse: vel pōt ei imponere mulctā, id est, pœnā pecuniariā. C. de spor. l. 2. vel ad arbitriū iudicis, ex quo pœna statuta certa super hoc non est. ŝ. eo. de causis. in fi. vel excōicet illū, quia impedit iurisdictionē iudicis: vt ŝ. eo. c. 1. & c. præterea.

d ¶ *Neutri parti suspectæ.*] Hoc semper est faciendum. ĩ. de appel. cum speciali.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Appellatione remota.*] ꝯ. ŝ. c. proxi. §. si vero. & §. nos aūt. & ff. à qui. app. non licet. l. 1. in fi. Dic q speciale est hoc vt iudex delegatus possit cōmittere causam remota appellatione, in odiū illius qui procurauit absentiā iudicis: sed hodie locum hoc nō habet, quia appellatio ipso iure remota est: vnde nullus pōt appellare ab aliquo iudice nisi grauetur. ĩ. de app. vt debitus. Vel dic q non cōmittit appellatione remota. sed aucto ritate huius decre. subdelegatus pcedit app. re. & statutū fuit hoc in casu isto. q subdelegat⁹ procedit app. re. in odiū illius qui pcurauit absentiā delegati. ita non est ꝯ, qd satis patet per hāc decret. & eodē modo intelligitur. ĩ. eo. cū R. vbi dr q delegatus causam cōmittit appellatione re. sed illud fit ex præcepto Papæ, non per cōmissionē delegati: quia delegatus nihil cōmittit vbi iudex electus procedit appellatione re. auctoritate illius decre. cū R. secundū tenorē primarū litterarum. Ber.

Delegatus quisque causam cōmittit appellatione remota.

† Cap. 8. e. tit. in 3. cōpilatio.

EX *litteris.*] Primo ponitur decisa facti narratio. Secundo causæ cōmissio: ibi, *Mandamus*. quæ distinguit, & secūdū mēbrū pŝequit: ibi, *Si vero*. Abbas.

† Aliàs: eiusque litteras, &c.

CASVS. Inter A. psbyterū & canonicos sanctæ Iustinæ cōtrouersia vertebatur super canonicatu sanctæ Iustinæ. Primo fuit causa cōmissa ad petitionē canonicorū sanctæ Iustinæ primicerio Grādeñ. & plebano sanctæ Sophiæ, sup eo q idē presbyter se clericū ipsius ecclesiæ asserebat. Secundo ad petitionē A. presbyteri impetratæ fuerunt aliæ litterę archipresbytero Paduano, in quibus de prioribus, vt dicebatur, mentio nō fiebat. tandem archipresbyter Paduanus qa clerici sanctæ Iustinæ nō recipiebant illū presbyterū in sociū & in fratrē, illos excōicatos fecit publice denunciari: postea primicerius & plebanus mandauerūt patriarchæ Grandeñ. vt dictos clericos denūciaret nō esse excōicatos, cū in secūdis litteris de prioribus mentio non fiebat. sed cū patriarcha exequi vellet mandatum sibi iniunctum, archidiaconus Castellanus ipsum impediuit: vnde patriarcha archidiaconū illū supposuit ecclesiastico interdicto: pp hoc fuit orta inter ipsos controuersia, & sic quęstio delata est ad Papā. sed quia non potuit Papæ de facto ipso plene constare, mandat quibusdā iudicibus, vt super litteris ipsis veritatem inquirant: & si constiterit euidenter q secūdæ litteræ non reuocent primas, sententiā latam in archidiaconū castellanū, vsq; ad debitam satisfactionē faciāt obseruari. si aūt cōstiterit euidenter q secundæ litteræ expresse reuocent primas, sententiā patriarchæ denūcient irritā & inanē, cū nullā receperit à primis iudicibus, qui iā reuocati fuerāt, iurisdictionē. Bernardus. Not. q in secundis litteris debet fieri expresse mentio priorū. Itē not. q executor habet iurisdictionem siue coërctionem. Itē sententia lata ab eo qui non habet iurisdictionem, nulla est.

† Vide tex. in l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iudi.

a Hic casus Bernardi est, & in antiquis codicibus reperitur.

f ¶ *Expressā fecerint mentionem*] Puta quia non continent seriē rei gestæ, siue facti. ĩ. de coha. cle. & mu. super eo. & ff. de app. si expressum 1. & ĩ. de re iudi. inter monasteriū. Vel qa simplr fecit mentionē de ecclesia illa, tacito de alijs litteris. ĩ. de dolo & contu. c. 2.

¶ *Glo. seq. notat subdelegatum coërcere, inducit iura similia, ponit op. cui obijcit, & soluit. Ioan. And.*

1 Tunc nō valet senē tia contra eum lata, cū maior exprimatur. Ioan. And.

g ¶ *Si subdelegatus.*] scilicet patriarcha. Hic euidenter apparet q iudex subdelegatus, & etiam merus executor, qualis erat patriarcha, habent coërctionem. ĩ. de re iud. cū Bertholdus. ver. alioquin. & ŝ. c.

& ĩ.e.proxi.1.rñ.& etiam iudex delegatus ab epo.11.q.1.peruenit.Immo & subdelegatus secundũ leges habet iurisdictionẽ,scilicet modicã coerctionem.C.de spor.l.1.& ff.de offi.eius cui man.est iur.l.vlt.& C.de defen.ciui.defensores.& ff.si quis ius diceno non obtempe.l.1.immo & arbiter habet coerctionem.ff.de arbi.non ex omnibus.& ff.de iudi.l.2.in fin. Dicunt tamen quidam ꝙ delegatus ab ordinario non habet aliquam coerctionẽ.2.q.6.quisquis.& ff.de re iud.à diuo pio.& ĩ.de fo.compe.si quis ꝯ clericũ.nisi lis sit contestata coram ipso.in Auth.de liti.§.omnẽ.coll.8.& sic nõ põt mittere in possess.ff.de iur.om.iud.iubere.sed ꝙ possit in poss.mittere,dicit l.ff.de off.eius cui man.est iur.cognitio.§.vlt.sed illa l.iubere.loquitur de possessiõe,quę ius tribuitur illa cognitio de alia possessione loquitur,q̃ ius non tribuit,quę sit causa custodiæ.

¶ *Glo.seq.distinguit inter excommunicatum pro offensa dubia, & manifesta, cui signat contrarium.ponit sol.& soluit.*

a ¶ *Satisfactum.*] Hoc obtinet vbi quis excõicatur pro crimine siue pro manifesta offensa, vt prius satisfaciat q̃ absoluat. 1 ĩ.de verbo.signi.ex parte.si vero pro contumacia vel occulto delicto, statim debet absolui præstito iuramento, ꝙ stabit mãdatis ecclesię, vt ibi dicitur. Sed ꝯdicit ĩ.de appella.qua fronte.§.sane.sed illa non ꝯdicit, immo concordat: ibi excommunicatus

din faciatis inuiolabiliter obseruari, donec eidem patriarchæ de iniuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum [a]. ¶ Si vero constiterit primas litteras per secundas legitime reuocatas:cum appareat primos iudices iurisdictionem nullam penitus habuisse: & ita constet per consequentiam, patriarcham ipsum non recepisse iurisdictionem, vel coerctionem aliquam ab eisdem,prædictam interdicti sententiam denuncietis [b] irritam & inanem [c].

¶ Idem episcopo Pictauien.

¶ *Iurisdictio delegati re integra morte mandantis expirat,*

CAP. XXX.

Licet † vndique: & infra. ¶ Cum igitur duxeris requirendum,si causam tribus iudicibus delegamus, apponi in litteris nostris illam clausulam facientes:[Quòd si nõ omnes [d] his exequendis poteritis interesse, duo vestrum nihilominus eam † exequantur] & vnus postquam commiserit cuidam ex alijs vices suas, de medio sit sublatus, tertius vt suspectus [e] merito recusetur: an collega superstes suo nomine, ac defuncti, possit negotium diffinire? ¶ Inquisitioni tuæ taliter respõdemus, quòd si iurisdictione à suo sibi collega delegata, eo viuente vti non cœperit [f]: quia mandatum huiusmodi re integra [g],morte mandatoris expirauit: non habet solus officium iudicandi. si vero ante mortem illius iurisdictione vti cœperit taliter demandata, vices suas & illius poterit adimplere.

fuit pro cõtumacia,vel alia causa,quę non fuit manifesta, vt dicit T.Sed obstat quod ibi dr̃,vel qualibet alia causa.Lau.dicit ꝙ ideo statim recepta cautione absoluitur,ne in excõicatione decedat [2]. Sed dic cum T.ꝙ non ꝯdicit,& ꝙ dicit,pro qualibet alia causa,q̃ non sit manifesta:quia si causa illa nõ est manifesta, statim debet absolui ante satisfactionem,nec tenetur satisfacere.nec debet cõpelli nisi primo constet de illa iniuria vel offensa.

b ¶ *Denuncietis irritam.*] Ex hoc patet ꝙ sententia quæ nulla est, non est executioni mandanda,immo exequenti impune non paretur.arg.ĩ.eod.si qñ.immo & violẽter resisti põt ei,vt hic,sicut resisti põt [3] officiali veniẽti ad accipiendũ bona alicuius:nisi prius ab imperatore forma fuerit data.C.de iur.fis.prohibitũ est,lib.10.licet ita sit,non tñ patriarcha iste tenetur iniuriarum, cũ hoc ignoraret,quia putabat sententiam aliquã fuisse.arg.ff.vi bon.rap.l.2.§.si publicanus.arg.ĩ.de senten.excom.sacro.

¶ *Glo.seq.arguit, & reprobat.*

c ¶ *Et inanem.*] Vt puta latam à iudice non suo.Et põt notari arg. ꝙ patriarcha siue archiep̃s nõ est iudex ordinarius in prouincia. arg.9.q.3.conquestus.sed hic nõ procedebat patriarcha ordinaria potestate,immo delegata tñ, & sic non colligitur illud arg.hic.

Licet vndique.] Clausula illa [ꝙ si nõ omnes duo,&c.]purificat in vno vicem alterius habente,etiam duobus impeditis.h.d. Communis diuisio.secunda:ibi, *Inquisitioni.* Abb.Siculus.

Casvs. Causa commissa est tribus iudicibus à domino Papa sub hac forma:ꝙ si non omnes,& c.vnus commisit cuidam de socijs suis vices suas, & tandem mortuus est,tertius tamquam suspectus fuerat recusatus:quæritur an superstes nomine suo & defuncti possit negotium diffinire? Respondetur ꝙ si iudex iste non cœpit vti iurisdictione sibi à consocio delegata eo viuente,iurisdictio expirauit per mortem mandatoris re integra: si vero ante mortem illius cœpit vti iurisdictione sibi commissa,vices suas & illius poterit adimplere.Not.ꝙ re integra morte mandatoris finitur mandatum.Item per solam citationem perpetuatur iurisdictio delegati.

d ¶ *Omnes.*]ĩ.eod. [4] prudentiam.

e ¶ *Suspectus.*] Vt [4] ĩ.eod.causam quæ.& ĩ.eod.insinuante.

f ¶ *Vti non cœperit.*] saltem per citationem.ĩ.eod.gratũ.ĩ.de offi.leg.c.vlt.ff.de iud.si quis postea.ff.de polli.l.1.ff.de nego.gest.nam & Seruius.§.si viuo.

¶ *Glo.seq.ponit dictum, cui signat contraria, & ponit casum exceptum:deinde quærit,argu.pro & contra, & soluit.iterum subdit tres quæstiones, & soluit, & vltima solutioni signat contrarium.*

g ¶ *Re integra.*] Et ita soluitur mandatum re integra morte alterius, tam mandatoris quàm mandatarij, & idem est si reuocetur expresse re integra. Insti.man.§.recte.& §.seq.soluitur etiã morte litigatoris re integra.ĩ.de rescrip.significauit.arg.ff.qui satisd.cogan.si decesserit.arg.cõtra.ff.fami.ercisc.si vni.§.Neratius. Itẽ arg.ꝯ ꝙ non soluatur morte litigatoris.ĩ.de iud.qa V.& ff.de fideicom.lib.l.cum quasi. Quod autem dicitur,morte mandatoris finiri mandatum: [5] illud verum est nisi sit tale mandatum quod post mortem necesse sit adimpleri.ff.man.si vero non remunerandi.§.vlt.sed pone ꝙ plures causæ committantur per vnum rescriptum, citatio fit in vna causa, & non in alia, nunquid perpetuatur iurisdictio sup alijs? Arg. ꝙ nõ.2.q.3.c.si quem.§.notandum.ver.abolitio.& 2.q.6.ei qui.§.diffinitiua.& §.quãdoque.arg.ff.de appel.cum in vna.& ff.de neg.gest.nam & Seruius.§.si viuo.ff.de mino.etiam.§.ex causa.argu.contra,ꝙ quantũ ad omnes sit perpetuata iurisdictio.C.de duo.reis.l.vlt.verum est ꝙ non est perpetuata iurisdictio nisi in causa illa pro qua citatio facta est, vnde mortuo mandatore expirat iurisdictio quantum ad alias. Sed quid si moriatur ante declarationem rerum facta citatione? Arg. ꝙ nõ potest ꝓcedere.ĩ.de rescrip.pastoralis.in fi.quia plures causæ intelliguntur,licet contra vnum tantum.arg.ĩ.oĩu.proxi.nouit.Item quid si delegatus non moritur, sed deponitur? non procedet.Quid si excommunicatur?tunc procedet delegatus:quia morte naturali confirmatur donatio,& non ciuili.ff.de dona.inter vir.& vxo.cum hic status.§.donetur.& ĩ de celeb.miss.cum Marthæ.§.cæterum.arg.contra in decret.Innocen.quarti,de offi.vicar.Romana.[lib.6.]

¶ Idem episcopo Baiocen.

¶ *Non creditur quis delegatus,nisi delegationem probet.*

CAP. XXXI.

Cvm † in iure peritus: & infra. ¶ Præterea quæsiuisti, cum tibi ab aliquo sub hac forma mandatur:Auctoritate qua fungor, † iniungo, vt talem denuncies excommunicationis sententiæ subiacere: ac tibi super mandato [h] Apostolico hæsitanti, ab aliquo non sit facta fides †: an mandatum huiusmodi exequi tenearis? ¶ Super quo tibi huiusmodi damus responsum,quòd nisi de mandato sedis Apostolicæ certus extiteris,exequi non cogeris quod mandatur.

¶ Idem Parisien.& Trecen.episcopis,& abbati sanctæ Genouefæ.

¶ *Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem, iurisdictio prorogari non potest.*

Cvm in iure peritus.]Non tenetur quis parere mandatis asserentis se delegatum:nisi mandatum probet. Cõis diuisio. secunda:ibi, *Super quo.* Abb.Siculus.

Casvs. Aliquis delegatus mãdat alicui sic:Auctoritate qua fungor tibi iniungo,vt Titium denuncies excommunicatum. Iste cui hoc mandatur,de iurisdictione illius dubitat,nec super hoc fidem facit eidem:quæritur an teneatur exequi mandatum illius? Respõdet ꝙ nisi de mãdato Apostolico fiat fides, non tenetur exequi qđ mandatur.Not.ꝙ nisi delegatus ostendat iurisdictionem suam, nõ est ei credendum, si dicat se delegatum.

¶ *Glo.seq.not.sententiam delegati sine cõmissione non probare,dat simile.dicit secus in ordinario.instruit partem,instruit etiam absolutum.*

h ¶ *Super mãdato.*]Sed hoc valde notabile est [6], ꝙ licet exhibeatur sententia delegati, ei tamen non creditur.nec præsumitur pro sententia,nisi ostendatur cõmissio:nec creditur iudici si se delegatum dicat.arg.ĩ.de test.cum à nobis.& idẽ dicit l.in arbitro. quia non statur verbo eius,si dicit iuramentum à partibus interpositũ.C.de arbi.l.4.§.si autem.C.de man.prin.l.vnica [7] Caueat ergo quicunque

---

Margin notes:

[1] Cap.9.e.tit.in 3.compilat.

[1] ex

[2] Addetex tũ cũ glossa in c.ex tenore.&c.a.porrò.infra de sent.excom.

[2] Vnde si est idem est loquitur in ægroto: vel loquitur in eo qui non põt statim satisfacere, ff.de iud.si se non obtulerit.§.1.de prætor.Io.An.

[3] Ex quo est notorius factus si debuit,vel nõ sit veritas patefacta: & sic soluitur contrarium quod glos.signat pro similis.supra eo.si qñ.& supra eo c.proxi.§.quia vero secundũ Host.Ioh.And.

[4] Hæ duæ glossulæ nõ sunt Bernardi.

[4] Cap.10.eo.tit.in 3.compilat.& est pars decretalis eius in re.re.quam habet supra tit.de officio.

[5] Alibi ita tibi iniungo.&c.

[5] Vide l.quicunque.ff.de pub.& not.in l.sinendam.ff.de verbo.obli.

[1] Adde ꝙ hoc not.in l.non qui in prouincia.in glo.ignorabat.& ibi Bart.ff.si cer.pe.ta.

[6] Delegati sententia nõ creditur nisi commissio ostendat.

[7] Idem in officialibus Cesarianis volentibus capere alicuius bona tamquã fiscalia, quibus nõ creditur sine literis.C.de iu.fis.l.prohibitũ.lib.10.secundũ Goff.Ioan.And.

CAP. XXXII.

Cvm† olim abbas, & conuentus Vergiliaceñ. sua nobis conquestione monstrassent, quòd comes Altissiodoreñ. quoddam stagnum, molendinum, & domum, in terra eorum construere nitebatur, in ipsorum † præiudicium & grauamen: episcopo & thesaurario Niuerneñ. commisimus causam ipsam. Per quorum litteras accepimus, quòd lite super petitionibus ecclesiæ contestata, receptis vtrinque testibus, & attestationibus publicatis, cum super dictis testium inter partes fuisset postmodum disputatum: Tandem pars comitis proposuit, quòd de damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, super quibus testes deponere videbantur, cognoscere non debebant: cum in rescripto[a] nostro nulla† de damnis mentio haberetur: & infra. Iudices autem interlocuti sunt†, quòd super damnis datis à comite, ad eos cognitio pertinebat. Quo audito comes ad appellationis beneficium conuolauit. Vnde ipsum iudices euocatum, & nec per se, nec per responsalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo adstrinxerunt: & infra. ¶ Quia vero super damnis datis antequam[b] lis fuerit contestata, nequaquam ad dictos iudices cognitio pertinebat, cum in rescripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipsos potuerit iurisdictio prorogari: cum procurator[c] ad illa solummodo intelligatur constitutus, quæ in commissionis litteris inueniuntur expressa†; & postquam comes publicatis attestationibus intellexit, super his fuisse depositum, protinus[d] contradixit; Nos eosdem iudices pronunciauimus minus iuste interlocutos fuisse: ac sæpedictum comitem, qui ob hoc ad appellationis beneficium conuolauit, excommunicationis sententia non fuisse ligatum[e].

¶ Idem Senoñ. archiepiscopo.

¶ *Qui acta causa relationis iudicum delegatorum sigilla violando aperuit, non auditur postmodum contra illa.*

quicunque impetrat à principe causam committi alicui vel delegari, vt si sententia lata fuerit pro eo à delegato, ita bene custodiat commissionem sicut ipsam sententiam: lapsu enim temporis si conueniretur, & ostenderet sententiam sine commissione, non valeret ei nisi probaret de commissione. Sententiæ vero ordinarij semper statur, & pro ea præsumitur: quia ibi constat de iurisdictione. j. de re iud. sicut. & 2. q. 6. hoc etiam. Lau. Si tamen publicatum fuisset rescriptum in iudicio: videtur q̃ sufficiat, si de hoc constat: licet postea sit amissum. j. de priui. cum olim. C. de testa. publicati. & j. de fide instru. cap. fin. item si sententia redacta est in publicam chartam, videtur q̃ sufficiat. j. de testi. significauit. & in Auth. vt fratrum filij. §. 1. coll. 9. licet sit arg. contra. j. de re iud. cum inter vos. Item sufficit si habet subscriptionem testium. 16. q. 3. c. dilecto. §. potest. Sed videtur q̃ hodie sufficiat sola tabellio ad imponendam fidem sententiæ. j. de proba. quoniam contra falsam. Vt nulla sit dubitatio, ita debet fieri quod auctoritate iudicis rescriptum domini Papæ solemniter in publicam formam redactum inseratur in ipsa sententia iudicis auctoritate, & alia instrumenta procuratoria: quia idem iuris est de illis, vt si ostenderetur sententia lata in personam procuratoris vel syndici; vel in contrarium, si nõ constaret de mandato procuratorio, sententia non valeret, nec staret ei si negaret illũ fuisse procuratorem: sed postquam in ipsa sententia inseritur huiusmodi instrumenta, & rescriptum, iudicis auctoritate stabitur postea sententiæ, etiam si originalia rescripta non appareant. C. de testa. publicati. Item caueat in sententia excommunicationis, vt qui absolutus est, custodiat instrumentum siue litteras absolutionis, per quas tutus existat si ei obiiceretur excõmunicatio: aliàs posset ei periculum generari: vt s. de electio. venerabilem. & j. de cleri. excom. mini. proposuit. arg. opt. q̃ ita sit faciendum. Bernar.

Cap. 12. eod. in 1. compilat.

corum

Aliàs, ita nulla de damnis datis, &c.

formam

Cvm olim abbas.] Excommunicatio lata post appellationem legitimam est nulla. hoc dicit secundum litteram. Diuiditur in duas partes principales. secunda: ibi, *Quia vero.*] Et prima pars sex facit. Nam primo ponit causæ commissionē. Secundo: ibi, *Per quorum.* processum. Tertio: ibi, *Tandem pars comitis.* exceptionem. Quarto: ibi, *Iudices.* iudicum interlocutionem. Quinto: ibi, *Quo audito.* comitis appellationē. Sexto: ibi, *Vnde.* ipsius excõicationē. Abb.

Casvs. Comes Altissiodoreñ. quoddam stagnum, & molendinum, & domũ volebat construere in præiudicium & grauamen monachorum Virgiliaceneñ. monachi causam sup hoc epõ & thesaurario Niuerneñ. obtinuere cõmitti, lite contest. super petitionibus monachorũ, receptis vtriusq; partis testibus & publicatis, & cũ super illis fuisset à partibus disputatũ, comes proposuit, q̃ super damnis in nemoribus & rebus aliis datis, sup quibus testes deposuerunt, cognoscere non debebãt iudices: cum de his in rescripto nulla mentio haberet. iudices interlocuti fuerunt, q̃ sup damnis datis à comite ad eos iurisdictio ptinebat: quo audito comes statim ad sedem Apostolicam appellauit. sed iudices nõ obstãte appellatione reuocauerunt ipsum: & quia non venit, nec misit, excõmunicauerunt eundem, & p litteras suas negotium domino Papæ intimauerunt. sup hoc rescribit Papa quibusdã iudicibus dicens, q̃ sup damnis datis ante litem contesta. cognitio ad dictos iudices non pertinebat, cum de damnis in rescripto nulla mentio haberet, nec pcurator potuit sup his ad iudices progare iurisdictionẽ, cum ad illa solũmodo constitutus intelligatur, q̃ in rescripto continentur, & quàm cito comes intellexit sup dãnis fuisse depositum, statim contradixit: vnde Papa pronunciauit iudices illos perperam processisse, & sæpedictũ comitē, qui pp hoc appellauit, excõicationis sententia non fuisse ligatum. No. q̃ prorogatio iurisdictionis fieri nõ potest per procuratorem domino ignorante. Item procurator datus ad causam certam, ad aliam non potest extendere suum officium. Item fines mandati diligenter seruandi sunt. Item si dominus non contradicat facto procuratoris excedentis fines mandati, ratum habere intelligitur. Item sententia excõicationis lata post legitimam appellationem nulla est.

a ¶ *In rescripto.*] Et ideo non valuit quod factum est, si formam mandati transgressi sunt. s. de rescrip. cum dilecta.

b ¶ *Antequam.*] Maxime,[a] quia nec post litem cõtestatam: quia dominus non habuit ratũ factum pcuratoris, immo postquam sciuit, statim contradixit.

a Hæc glossula nõ est Bernardi nec habet in antiquis codicibus.

¶ *Glos. seq. recti. per q. an per procuratorem fiat prorogatio.*

c ¶ *Cum procurator.*] qui simpliciter constitutus fuit ad cãm prędictis iudicibus delegatam. Et not. q̃ licet per principales psonas posset fieri prorogatio iurisdictionis. ff. de iud. l. 2. §. sed & si iudex. & l. de qua re. §. 1. per procuratorem tamen fieri non potest, cum de hoc non fuerit cogitatum quando constitutus fuit procurator. arg. ff. de auro, & argen. lega. si ita. ff. de trãsact. cum Aquiliana. ff. de contrahen. empt. Rutilia Polla. & C. de transact. transactionis. fin. ff. de iureiuran. l. Iusiurandũ. §. procurator. & 22. q. 2. ne quis arbitretur. Qualiter fiet prorogatio, dicet j. eo. P. & G. prætextu enim vnius articuli non debent super alio probationes admitti. C. qui leg. perso. l. vlt. & ff. de iuretur. si duo patroni. §. Iulianus. circa fi. & alia dicta non valẽt, cum iurent super alio articulo. j. de testa. de testibus.

Vide tex. in l. 2. & ibi Bart. in hn. ff. si cer. peta.

Dicto, &c. deest in pluribus manuscriptis.

¶ *Glossa sequens recti. per q. an taciturnitas domini sibi noceat, cum scit procuratorem excessisse mandatum. secunda para recti. per q. an prorogatio temporis iurisdictionis fiat per procuratorem. Finis recitatur per obiectionem.*

d ¶ *Protinus contradixit.*] Ex hoc videtur q̃ si procurator fines mãdati excedit domino sciente, q̃ præiudicet domino nisi statim contradicat,[a] arg. 54. distin. si seruus sciente. arg. j. de his quæ fi. à prę la. fine consen. cap. c. 2. ff. quod cum eo qui in alie. po. l. vlt. ff. de insti. sed & si. in prin. ff. ad Macedo. si filius 2. C de nup. si vt proponis. & si iudex scientibus partibus excessit fines etiam mandati, eis præiudicat. arg. C. communia vtriusq; iudi. l. 2. aliàs nõ pręiudicat factum procuratoris domino ignorante. C. de procu. si procurator. ff. de procura. si ignorantis. Item no. q̃ licet procurator nõ possit prorogare causam de re ad rem, tñ videtur q̃ posset progare de tẽpore ad tẽpus: quia qui dat procuratorẽ vt consessim agat, intelligendum est permittere procuratori, & postea litem peragere. ff. de procur. qui procuratorem. Itẽ procurator mandatũ prorogare potest ad id qđ est prope mandatũ. s. de elec. in causis. & s. de renun. post translationẽ. & ff. iud. sol. iam tñ. §. vlti. & prorogat ad ea quæ sunt præparatoria mandato. ff. de procu. ad rem mobilẽ. & l. ad legatum. & accessoriũ ipsius siue sequelã. ff. de instito. l. cuicumq;. §. si ei quẽ. in fi. Prorogatio de re ad rem, inuito reo nõ valet deficiẽte iurisdictione: quia imperator inuito reo nõ põt extẽdere rescriptũ ad alias res, quas in rescripto nõ expressit, vt in c. isto cõtingit: sed p recõuẽtionẽ bene extendit ad res alias inuito actore, de quib. nulla mẽtio habita est in rescripto, si actor psistere velit i sua petitione. s. eo. prudentiã. i fi. & est rõ. j. de mu. pet. c. 1. Ber.

a Host. contra quo ad hũc casum, cum nullũ esset iudicium ipso iure. ff. de iudi. licet. qđ puto ę per iurisdictionẽ delegatum. si ergo vera glo. in processu habito per procuratorem vltra formã mãdati coram ordinario, vel delegato, in quo iudex erat. Io. And.

e ¶ *Legatum.*] quia non habebãt iurisdictionem super damnis. sic s. eo. ex litteris. Vnde posset agere contra iudices ad interesse, qui eum iniuste excommunicauerunt. j. de sen. excom. sacro. & hic error eos excusare non potest.

Cum olim

CVm olim magister.] Prima pars decisę ponit factum principale. Secunda: ibi, Verum. narrat culpā illius B. Tertia: ibi, Qui postmodum, ponit ipsius confessionē & excusationē. Quarta: ibi, Sane. excusationis reprobationem. Quinta: ibi, Sed vt. culpæ punitionē. Abbas Siculus.

CASVS. M. archidiaconus, & B. præpositus adinuicem permutauerunt dignitates suas: occasione huiusmodi permutationis orta fuit quæstio inter ipsos, causa super hoc cōmissa fuit quibusdā iudicibus. tandem cū processissent in causa, ad sedem Apost. transmiserunt acta ipsius causæ per dictum B. qui non erubuit aperire litteras iudicū, quas dño Papę debuit fideliter præsentare. Ipse in pñtia Papæ se excusabat dicens, quòd iudices perperam processerunt ꝫ ipsum. Vnde timens ne litteras portaret Vriæ, scripta illorum aperuit, & qđ suspicatus fuerat, adinuenit. Super hoc dicit Papa, si iste B. considerasset qđ melius expediret, vel nō recepisset scripta suspecta, vel ea recepta sibi fidelr pñtasset, & ostēdisset corā ipso causam suspicionis: pręterea non conquerebaꝫ de iudice quē Papa ei concessit, sed de illo quem ipse duxerat eligendū, & iudices conquerebātur de ipso: vnde Papa verbis illius fidē noluit adhibere, sed vt puniaꝫ in quo peccauerat, Papa contra acta iudicum quæ violauerat, ipsum noluit exaudire, ne de dolo suo cōmodum reportaret. Not. ꝙ litteras iudicum nullus debet aperire iudicibus ignorantibus. Item punitur quis in eo in quo peccauit. Item dolus suus nemini prodest.

† Adde ꝙ talis incurrit pœnam falsi glo. & ibi Bald. in 10. col. de pa. Consta. in glos. in ver. sigilla.

† Processerunt.

† Aliàs, & acta.

2. Reg. 11

† Hæc clausula: motu proprio, qđ operetur, tradit Felynus c. nonnulli. de rescript. & late Gabrielius in com. concl. tit. de clausul. cōcl. 2.

† Violauit.

† In vno vetustissimo ita: ipsum sicut nec debuimus, nec voluimus exaudire.

CAP. XXXIII.

CVm olim [a] magister S. & B. archidiaconatum, & pręposituram adinuicem commutassent: & infra. ¶ Verum dictus B. delegatis nostris non deferens, immo verius delegan-ti [b], sigilla violauit [c] illorum †, & scripta quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Qui postmodum in nostra præsentia constitutus, aduersario pręsente, in excusationem suam proposuit, quòd iudices perperam processerant † contra ipsum, cum † acta in scriptis minus fideliter redegissent: vnde timens ne litteras portaret Vriæ [d], illorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinuenit. ¶ Sane si quod expediret melius notauisset: vel nō recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter pręsentasset, & ostendisset causam suspicionis propositę coram nobis. Pręterea cum non conquereretur de iudice, quem ei proprio motu [e] † concessimus: sed de illo potius quē ipse duxerat eligendum, & iudices suas nobis per eum litteras destinassent, de ipso pariter cōquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam. ¶ Sed vt in eo saltem puniretur, in quo peccauerat [f] contra acta iudicum, quę temere violarat †, ipsum † (sicut nec debuimus) noluimus exaudire: ne videretur [g] dolus suus ei patrocinium attulisse.

a ¶ Cum olim.] Hæc decre. & illa quam habes ĩ. de rerum permuta. cum olim. loquuntur de eadem materia.

b ¶ Delegantı.] Cuius vicem gerebant. ŝ. eo. sane. iniuria enim iudicum, ad eum pertinet cuius legatione funguntur. 2. q. 7. accusatio. in fi. & 3. q. 1. nulli. immo ipsos tamquam delegantē honorare debent partes. 93. dist. c. vlti. & 94. dist. c. 1.

c ¶ Sigilla violauit.] & ideo est puniendus tamquam falsarius, & ob hoc solum priuari debuit beneficio. ŝ. de rescrip. olim. & ĩ. de fal. ad audientiam.

¶ Glo. seq. recitat historiam.

d ¶ Vria.] Tangit illud quod legitur in lib. Regū. cum Vrias rogatus à rege Dauid nollet accedere ad Bersabe vxorem suā, quā Dauid rex cognouerat, timēs ne concepisset ex eo, sicut & fecerat, qđ cū ipse facere nollet, rex remisit Vriā ad Ioab principē militiæ cū litteris continentibus, vt poneret eū inter fortissimos hostes, vt occideretur ab eis, qđ & factū est. sed iste stultus fuit, quia recepit litteras illas, & habebat eas suspectas: quia primo debuit eas videre diligenter, & si quid inesset iniquum, debuit ꝫdicere relationi iudicum, si ꝫ veritatē referebant: iudices enim debēt ostēdere partibus relationē quā faciunt superiori. 2. q. 6. biduum. in fi. & C. de rela. l. 1. & 2. alias posset appellare, vt ibi: & quotiēs iudex se relaturū pollicetur, illico litigatoribus acta edere teneꝫ. ĩ. de appel. intimasti.

Lib. 2. Reg. cap. 11.

¶ Glo. seq. not. & alleg. iura in contrarium.

e ¶ Proprio motu.] Sic ergo vꝫ, ꝙ iudex maxime quē princeps concedit, possit recusari. Arg. contra. ĩ. de app. nouit. & ff. de offi. pręf. pręto. l. 1. credit enim princeps nō aliter fore iudicaturū, q̄ ipse esset iudicaturus, vt ibi dꝫ. Arg. ꝫ. Institu. de satis. tut. in prin.

f ¶ Peccauerat.] Sic sup̄ a de transla. c. quanto. & c. inter corporalia & ĩ. de iure patro. pastoralis. in fi. & ŝ. de tēp. ord. litteras.

g ¶ Ne videretur dolus.] Quia fraus & dolus nemini debent patrocinari. ŝ. de rescriptis. sedes Apostolica. ĩ. de testa. c. officij.

¶ Idem abbati & capellano sanctæ Mariæ Bononiensis.

¶ *Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adiunctum per litteras surreptitias, nec ipsius subdelegatum, hoc dicit secundum vnum intellectum. vel sic: Delegatus subdelegatum collegæ impediti non tenetur admittere, si in rescripto est clausula, quòd si ambo, &c. hoc dicit secundum alium intellectum.*

CAP. XXXIIII.

COram † dilecto filio M. diacono Cardinali (quem tibi & H. nuncio, & clerico sanctæ Agathæ aduersario tuo, qui cum instrumentis eiusdem ecclesiæ, sed absque litteris [h] de ratihabitione, ad Apostolicam sedem accesserat, sed de rato cauerat, sub fideiussoria cautione †, concessimus auditorem) proponere † curauisti: quòd cum quidam in parochia sanctæ Mariæ, in honorem beatæ Agathæ ecclesiam construxisset, Alexander † Papa præde. noster causam super hoc abbati sancti Stephani, & Priori sancti Victoris cōmisit terminādam: qui pro ecclesia sanctæ Mariæ diffinitiuam sententiam protulerunt. ¶ Verum capellanus sanctę Agathę, sententię parere contempsit. Cumq; super eadem causa coram Ferrariensi episcopo, per annum disceptatum fuisset, pars ecclesię sanctę

COrā dilecto.] Sunt quinque partes. In prima petitio & allegatio appellari. In scđa: ibi Nuncius. petitio & rñsio appellātis. In tertia: ibi, Sed ecōtra. replicatio appellati. In quarta: ibi, Idē igitur. pnūciatio auditoris. In quinta: ibi, Nos ergo. pronunciationis cōfirmatio. Ab. Sic.

CASVS. Archipresbyter de Pastino cœpit ædificare in parochia sanctæ Mariæ de porta Rauennaten. ecclesiā ad honorē sanctæ Agathæ, post app. à rectore sanctæ Mariæ interpositā, sed ipse nihilominus ecclesiā construxit. Vñ rector sanctę Marię, impetrauit sup hoc causam ꝯmitti abbati sancti Stephani, & Priori sancti Ioānis in mōte, q postmodū tulerūt sñiam pro ecclesia sanctæ Mariæ, sed capellanus sanctę Agathæ sñiam illā noluit obseruare: vnde sup eadē causa sine ꝯfirmatione, secūdæ litteræ impetratæ fuerunt ad epm Ferrariē. ad petitionē ecclesiæ sanctæ Mariæ; cūq; sup causa ipsa lite contest. & testibus receptis p annū & amplius disceptatū fuisset, pars ecclesię sanctę Agathę, de his oībus mentione non habita, fecit adiungi epo Ferrarieñ. magistrū L. Bonoñ. canonicū sub hac forma, ꝙ si ambo interesse nō possent, tu frater epe ĩ causa pcedas. magister L. cōmisit alij vices suas, sed eps ipsum admittere noluit, sed solus in causa pcedēs sñiam à primis iudicibus latā confirmauit: & cū dictus capellanus sñiam illā con téneret obseruare, partes ad sedē Apo. habuere recursum: sed quia nuncius sanctæ Agathæ nō habebat litteras de rato, cauit p fideiussores, ꝙ dñs ratū haberet, offerēs petitionē in qua petebat Ferrarieñ. epi sñiam cassari. Nuncius vero sanctæ Mariæ corā auditore vtriq; parti concesso oīa pdicta proposuit, petēs sñiam Ferrarieñ. epi confirmari: pars aduersa sanctæ Agathæ proposuit ex aduerso; ꝙ cū dictus magister vices suas aliis cōmisisset: epS subdelegatum admittere noluit, sed post app. solus in causa processit, vñ petebat sñiam epi infirmari. Rñsum fuit econtra, ꝙ solus eps pcedere potuit, quia in litteris secundis continebaꝫ, ꝙ si ambo interesse non possent, eps solus pcederet: q̄ clausula (vt allegabaꝫ) locū non habet si p se vel p aliū interesse non posset: quia id raro contingeret: vñ petiit sñiam epi confirmari. His & aliis intellectis Cardinalis sñiam Ferrarieñ. epi confirmauit, parti alteri ppetuum silentiū imponens: & dñs Papa sñiam eius auctoritate aplica cōfirmauit. No. qñ quis non habet mandatum, si est coniuncta psona, admittiꝫ ad agēdum, si caueat de rato; sed cautio rati tunc regulariter pſtatur, cum de mādato dubitatur. Itē litteræ veritate tacita impetratæ, nō valent: & ideo hic non valuerunt litteræ illius magistri, quia non faciebant mentionem de litis contest. & de testibus iam receptis, & sic pars sanctæ Agathæ consenserat in episcopum.

† Cap. 1. ĩ. de parochiis, & alie parochiæ – nus. in 3. cōpilatione.

† Infra ꝙ clericus comparens pro alios, si non probas plene de mandato: tenetur de rato cauere. Auth. generaliter. C. de epis. & clericis.

† In codicis Barbatię ita: constituimus proponere curauisti.

† In antiquis ita: Alexander predecessor noster.

¶ *Glo. seq. obijcit quòd admitti non debuerit: & soluit dupliciter. secundo obijcit de fragilitate cautionis: quod etiā dupliciter soluit. tertio arguit. quarto obijcit, quòd etiam sine cautione debuerit admitti, & soluit.*

h ¶ Absque litteris.] Et ideo audiri non debuit. ĩ. de procu. c. 1. nisi cauisset

Agathæ horum veritate suppressa[a], magistrum L. Bonon. canonicum obtinuit eidem episcopo in causæ decisione[b] adiungi; qui cum causæ interesse non posset, prædictus episcopus, cui per sequentes litteras mandabatur, vt si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret; sententiam[c] prædictam confirmauit: & infra. Nuncius vero ecclesiæ sanctæ Agathæ inter alia proposuit, quod cum dictus magister L. vices suas alii delegasset, episcopus admittere noluit[d] subdelegatum: sed post appellationem ad nos interpositam, solus in causæ cognitione processit: & infra. Sed fuit econtra responsum, quod Ferratien. episcopus solus procedere potuit, cum in vltimæ commissionis litteris fuisset insertum, quod si ambo interesse nō possent, prædictus episcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur[e]; vt si per se, vel per alios interesse non possent:[f] quia id raro vel numquam contingeret: sed si non posset personaliter interesse. Idem igitur Cardinalis latam ab eodem Ferra-

[1] Licet nō esset argumento vtrius, in causa tamen appellationis ... per hoc secundū Pet. & Abb. & Ip. dicens, q præstitit cautionem de rato, quia ... debuit ... cauere de iudicato soluendo. ... Io. An.

causisset de rato. Sed qualiter admittitur iste H. ad agendum[1] contra sententiam, cū non haberet mandatum? Ad hoc dici potest, q ideo admissus fuit, quia erat coniuncta persona, quia clericus illi ecclesiæ & canonicus plebis de Pastino, cui subest ecclesia sanctæ Agathæ, & coniuncta psona, licet admittatur ad agendum, cauere tn debet de rato. ff. de pcu. sed & hæ personæ. & l. Pomponius. §. fi. & ideo cauet de rato; quia potest cōtingere, q illi de plebe non habebunt ratum, vnde eis res iudicata non nocesset. C. qui. res iudi. non nocet. l. 1. & ideo ille H. cauit de rato sub fideiussoria cautione. Vel potest dici, q ideo cauit de rato, quia de mādato dubitabatur: quia tunc habet locū cautio rati; vt C. de procur. l. 1. Sed vr q cautio ista fragilis sit: quia ex ea non potest agi ad interesse: cum res talis sit quæ nō potest æstimari: vnde non vr admittenda pp fragilitatē ipsius. ff. ad Treb. l. q ita. §. t. & j. vt lit. nō conte. accedens 2. sed agi potest ad impensas factas in lite. ff. rem ra. hab. si fine. §. cum autem procurator. & hoc magis expedit reo: vt dicit Io. q ei caueatur de rato q̄ probetur mandatum, quia per hoc consequitur sumptus: vt hic dicit. sed credo q in tali casū cum res talis sit quæ æstimari non possit, tutius esset reo si illi probet mandatum, quia dñs postea contra sententiam venire non potest. sed forte ex ista cautione posset agi contra fideiussores ad interesse, si dñs rem ratam nō habuerit. & æstimabitur inquantum læsa sit ecclesia, q oō statur sniç, ne quotidie litiget arg. j. de arbi. per tuas. vbi agitur ad interesse in consimili causa. Itē ex hoc vr, q quando dubitat de mandato, simpliciter sit cauendum de rato, etiā si ille diceret se velle probare mandatum; & hoc vr per legem. C. de procu. l. 1. & q per fideiussoriā cautionem, & nō nudam. ff. de procu. seruum quoq;. §. ait prætor. Sed vr q iste sine cautione debuit audiri ex eo q habet instrumenta ecclesiæ. arg. ff. de leg. 3. l. qui chirographum. Rñ. ista non erant talia instrumenta, sed instrumenta causæ per quæ intendebant pbare de iure ecclesiæ, & illa lex loquitur de instrumento cautionis legato, & hoc constabat. vnde eo ipso q legatur instrumētum, intelligitur esse legatū illud qđ continetur in instrumento; aliàs inutile esset legatum; aliàs instrumentum alterius non prodest: cum verba instrumenti non adiuuent recitantē. C. de proba. ad probationem. qualiter sit intelligendum quod dr in litteris, de rato dicitur j. de relig. do. cum dilectus. in 1. glo.

De rato habēdo, qñ sit cauendum.

a [Suppressa.] Et ideo litteræ non valuerunt, cum consenserint in Ferrarien. litem contestando, & producendo testes coram eo. sic j. de re iudi. inter monasterium.

b [Decisione.] id est, cognitione, sicut est in antiqua, & bene. & hoc probatur p hoc qđ dr: horū veritate suppressa. si de huiusmodi pcessu mentionē fecisset: tūc bene diceret, decisionē. & tūc non posset epīs procedere sine adiuncto vel subdelegato ipsius: vt dicit in illa glo. magna, sic s. eo. insinuante. & j. de iudi. c. penult.

c [Sententiam.] latam per abbatem sancti Stephani, & priorem sancti Victoria.

Glo. seq. obijcit, opponit & soluit.

d [Admittere noluit.] Sed videtur q Ferrariensis male fecerit: qa illum subdelegatum nō admisit: quia delegatus à principe potest alij causam delegare, cū id sit ei à lege cōcessum. C. de iud. à iudice. & s. eo. pastoralis. in prin. & j. eo. qm apostolica. & j. de appel. cū causam quæ. sic ergo male fecit Ferrarieñ. ꝯ iura pdicta: quia debuit ipsum subdelegatū recipere; sed ꝯ hoc qđ dixit facit: quia snia Ferrarieñ. postea cōfirmat. Dicūt quidā, q ideo noluit ipsum admittere: quia sub hac forma scriptū fuerat, q si ambo, &c. tu frater epe solus procedas: qa tunc extat cōditio: vt vr hic circa fi. Fm hoc vr, q aliquis non possit cōmittere vices suas, qñ cla illa apponitur, q si non oēs, &c. si ipse non possit interesse. Dicas ergo q Ferrarieñ ideo istū subdelegatū non admisit, quia litteræ impetratæ fuerūt tacita veritate, nulla facta mentione de processu coram Ferrar. corā quo lis fuit contestata & testes pducti: vt patet so integra. j. de re iud. inter monasteriū. vnde non valebant, & ita nec subdelegatū nec delegatū admittere tenebatur, & solus episcopus iurisdictionem habebat; & hæc fuit causa quare snia ipsius cōfirmabatur: vnde non valuit appellatio pp hoc facta, vt hic dicit.

Glo. seq. quærit, arg. pro & contra, opi. ponit & distinguendo sol.

e [Quod non intelligitur.] Pone q plures sint iudices dati cum illa clausula, q si non oēs, &c. q̄ro an ille qui non potest interesse, possit committere vices suas, & an socij teneant illius subdelegatum admittere? Quòd possit cōmittere planū est, quia hoc habet a lege concessum. C. de iud. à iudice. & j. eo. qm. & s. eo. pastoralis. & j. de appel. cū causam & si interesse nō potest, s. eo. sup qōnibus. §. si vero. & s. eo. si pro debilitate. & c. pastoralis. §. vlt. immo aliàs cōmittere nō debet, nisi qñ est impeditus. s. eo. pastoralis. in prin. & in c. si pro debilitate. Sic patet per intra ista q delegatus potest cōmittere vices, & qñ etiā impeditus est, ergo alij tenentur admittere subdelegatū ipsius, alias talis cōmissio delusoria esset, & sic fierent ludibrio leges; qđ esse non debet. C. de bon. q lib. l. vlt. §. vbi autem. & cū effectu verba sunt intelligenda. j. de cle. non resi. relatum. & ff. quod quisque iu. l. 1. §. hæc autem verba. pterea optime hoc probat s. d elec. quia pp. §. illud. vbi habes q ille qui non potest interesse, potest alij cōmittere vices suas, & illi tenentur recipere illum, alias non valeret electio; & qđ per nos facere non possumus, p alios facere debemus. ff. de procur. l. 1. & ff. de admi. tut. ita ih. §. gessisse. Sed cōtra vr expresse per hanc allegationē; quia fm eā confirmata fuit snia. Præterea nō tenent illū recipere ad mandatum illius, quia par est illis, & par in parē non habet imperiū. s. de ele. innotuit. ff. ad Treb. ille à quo. §. tēpestiuum. nec illud vr sequi, q si ille potest cōmittere, q alij ipsum admittere teneant, quia ex alieno facto nullus obligat. ff. de verb. obli. stipulatio ista. arg. Dicunt quidā q licet ille qui non potest interesse, possit committere vices suas alij, coniudices non tenent eum admittere nisi velint, quia iā extat cōditio, & sic remāsit iurisdictio penes illos: vñ ipsi pcedere possunt soli, si volunt; & cessante impotētia poterit postea cū ipsis procedere. arg. C. de curat. fur. cū aliis. vbi curator tpe furoris administrat, cessante furore cessat: sic delegatus iste cū interesse nō potest, nō cōmittit vices suas. Sed hoc nō credo, immo dico q ille q interesse nō potest p impotentiā facti tpalis,[a] potest cōmittere vices suas. & cōsocij tenentur admittere illū subdelegatū: & allegatio q̄ hic ponit, non continet ius. Et circa huiusmodi subdelegationes ita distingue: aliud est cū ab initio delegant plures iudices cū illa clausula, q si non oēs, &c. & nullus postea adiungit; & aliud cū ab initio delegatus est vnus vel plures, & postea alius adiungit cū illa clausula, q si ambo, vel, q si non oēs, &c. In primo casu delegatus potest aliū subdelegare, & consocij tenent illū admittere. In scdo casu refert an res sit integra vel non: Si res sit integra, idē est ac si ab initio oēs dati essent, & adiunctus potest cōmittere vices suas, & alij tenent ipsum admittere in causæ cognitione. Si vero res non est integra, qa iā pcessum erat ad litis conte. & horū veritate suppressa aliquis est adiunctus, hmōi adiunctus vel subdelegatus ipsius non est admittēdus, tamē p veri suppressionē adiunctus siue obtētus: sicut cōtingit in pñenti negotio. & hoc bene collr ex hac decre. & hoc pbat in Auth. de exhi. re. §. illud. vñ sumpta fuit Auth. offerat. vbi idē dr q post lit. cont. alius peritus adiungi nō potest, nec prim[o] refutari, & ideo snia Ferra. epi cōfirmata fuit. Et qđ dicit hic, q nō itelligit vt si p se, vel per alios, &c. nō est verū: qa clausula illa, q si nō oēs, &c. potest locū habere in multis casibus de iure & de facto, in quibus casibus duo vel alius pcedere possunt: puta[3] de iure, vt si est excōicatus. j. de re iud. ad probandū. vel suspectus recusatus. s. eo. cū sup. & c. licet. vel infamis vel seruus: vt s. de rescri. sciscitatus. de facto interesse nō potest, puta si mortuus fuit, vel aliàs perpetuo impedimento detentus, puta furiosus vt in prædict. decr. sciscitatus. & in talibus casibus locū habet clausula illa, q si nō oēs, &c. Sed qñ impeditus est tpali impotētia, bene potest cōmittere vices suas, & cōsocij tenent admittere subdelegatū. sed i casu isti[o] decr. admitti nō debuit rōnibus pmissis. Ergo sic debet intelligi clausula illa, q si non oēs, &c. puta si nō pōt interesse de iure vel de facto, vt dixi, tunc nō potest cōmittere, cū nullā habeat iurisdictionē. aliàs bñ habet iurisdictionē q̄uis impediat ad tps: & ideo tūc potest ꝯmittere, & cū effectu. & qđ dicit, impeditus ad tps. nō intelligas q oīno sit impedit[o], vt nullo modo tūc possit interesse: sed si vellet oīa alia dimittere, bene posset interesse: sed nō vult contēnere sua, tunc pp causam illa nec tenet. ff. d iud. l. si longi[o]. Ber.

a [Sen-

Delegatus qui nō potest interesse, an possit cōmittere vices suas.

posset

Vide l. iuta. cum l. seq. C. de postu. & l. nam ad ea. ff. de leg.

a Secus ergo si per perpetuā causam impediat; & sic tenet Gof. & facit infra de vo. q sup h. s. & quod ibi dixi. Restat ergo vt videat ad decret. supra eo. si pro debilitate. & c. quamuis. dic secundum quem procedit loquens in vnico delegato, vel pluribus datis sine clausula. secundum in eo qui ex voluntate cōmisit non per impotentiam. secundum Gof. Io. And.

[3] De iure distingui potest, vt aliunt antiqui, inter impotentiā iuris & facti, vt primo casu nō subdeleget, secundo sic, vt si sit mortuus.

a ¶ *Sententiam confirmauit.*] Ex hac secunda sententia datur actio in factum, quæ hic confirmatur, & non ex prima, vt ff. de his qui no. infa. furti. arg. ff. ad Trebel. si quis priorem. hac tamen confirmata, confirmatur & prima.

rien. episcopo sententiam confirmauit [a], & aduersæ parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo quod ab eo factum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

¶ Idem præposito sancti Dominici subdiacono nostro.

¶ *Locus ad quem reus secure accedere non potest, & canonicus in causa concanonici delegatus recusari poterit.*

CAP. XXXV.

CVm † R. canonicus Ianuen. causam quæ inter ipsum [ex † vna parte], ac P. [b] ciuem Ianuen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem ciuis propter multas & graues inimicitias ciuitatis suæ, in tua nequeat præsentia comparere: ¶ Mandamus quatenus supradicto R. huiusmodi optionem relinquas: vt (exceptis canonicis Ianuen. quos, cũ sint [c] eius socij, merito habet pars aduersa suspectos) in ciuitate vel diœcesi Ianuen. in qua sunt multi viri prouidi †, iudicem eligat [d], coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostra districte præcipias, vt eandem causam iuxta rescripti à te † obtenti tenorem appellatione remota fine debito terminare procuret.

CVm R. canonicus.] Si reus ad locum iudicis delegati ire nõ potest, debet remoueri, & dari sibi iudex in alio loco. h. d. Et primo ponit petitionis & mãdati causam. secundo mandatum: ibi, *Mandamus*, Abb. Siculus.

CASVS. Quædã causa vertebatur inter istum R. canonicum Ianueñ. & P. ciuem Ianueñ. ad petitionẽ ipsius R. fuit causa commissa præposito sancti Dominici; q cum partẽ citasset aduersam, pars citata in eius pñtia fecit pponi, q propter graues inimicitias ciuitatis suæ, in eius pñtia non poterat comparere. dictus R. significauit domino Papæ. Vnde mandat Papa dicto pposito, quatenus pfato R. relinquat hanc optionẽ vt in ciuitate Ianueñ. vel diœcesi eligat aliquem virũ discretum, exceptis canonicis Ianueñ. qui cũ sint eius socij, merito essent parti aduersæ suspecti, coram quo quæstio terminetur, & dictus præpositus præcipiat ei, vt eandem causam secundum continẽtiam priorum litterarũ fine debito terminare pcuret. No. q canonicus datus iudex pro suo canonico potest legitime recusari. Item not. arg. q ad voluntatẽ impetrantis iudex delegatus debet committere causam, quando ad eum partes secure non possunt accedere.

¶ Cap. I. e. sic in 4. compilatione.

¶ Hæc verba: ex vna parte. desunt in antiquis.

¶ In endice Barbariæ ita prouidi & discreti.

¶ In omnibus antiquis ita: a te. & talium capitis indicat, ita omnino esse legendum.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & tripliciter soluit.*

b ¶ *P. ciuem.*] Sed quomodo committit Papa hic causam contra laicum? Intelligo q causa spectabat ad forum ecclesiæ, puta causa vsurarum vel decimarum, vel ipse laicus noluit excipere, vel est consuetudo ibi, q laici conueniantur per litteras Papæ.

¶ *Glos. seq. ponit differentiam inter iudicem & testem, & eius causam quam conuertit. ponit etiam paritatem, in fi. quærit & soluit.*

c ¶ *Cum sint eius socij.*] Hic habes q canonicus non potest esse iudex concanonici sui, pp familiaritatem, q veritatem aliquãdo impedire solet. 3. q. 5. accusatores. testis enim potest esse canonicus pro canonico, cũ etiam frater pro fratre possit testificari. j. de presum. litteras. cũ edictum de testibus sit prohibitorium. ff. de test. l. ea rõne. quia facilius habentur iudices quàm testes. Vnde facilius repellitur iudex quàm testis. iudex enim recusatur pro modica causa, vt si esset oriundus de terra impetrantis. j. vt lit. non cont. accedens 1. & arg. j. de appell. ex insinuatione. Item si iudex est suffraganeus eius. j. vt lit. non contest. accedens 2. Item consanguinitas. j. de appel. postremo. sed in teste secus. 4. q. 3. c. si testes. §. lex Iulia. Quandoq; tamen aliquis potest esse iudex qui non potest esse testis: vt pater ĩ causa filij. 3. q. 7. §. tria. circa fi. Et criminosi possunt esse iudices, sed non testes. 3. q. 7. c. infames. §. vlti. Item iudex recusatur, vel alius ei adiungitur, si habet cõsimilem causam. j. de iud. causam q. sic & testis repellitur qui habet consimilẽ cãm. j. de testi. personas. Sed si canonicus daretur iudex contra alium canonicum, quid dices? Non poterit recusari ex hac causa, quia par affectionis causa omnem suspicionem remouet. ff. de ri. nup. non solum. §. denuo.

Frater pro fratre testificatur.

Iudex facilius repellitur quàm testis.

ANDREAS. Istam causam recusandi cum multis aliis comprehende his versibus:

Subiectus, dominus, & commensalis, amicus,
Incola, canonicus, ac attingens inimicus,
Si causam similem delegatus teneatur;
Vel si patronus fuit olim, tunc moueatur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium ad id quod actor eligit, soluit tripliciter. secundo arg. & id reprobat, & respondet. in fi. signat contrarium & soluit.*

d ¶ *Iudicem eligat.*] nota ex hac litera, q quando reus ad iudicem ire non potest secure, q actor põt & debet eligere iudicẽ in loco non suspecto, & non aduersarius. Contra habes: quia reus eligit iudices. 11. q. 1. iudices. & 15. q. 7. si autem. & 3. q. 6. peregrina. & 4. q. 5. quisquis. & 2. q. 6. placuit. Idem vl cũ ordinarius recusat, q reus eligat. j. de app. cũ speciali. Cõtrarium dicit lex. q iudex petitus dari nõ debet nisi ob reuerentiã petiti iudicis. ff. de iud. obseruandum. Decretales pdictæ loquunt in causa criminali, & præterea non stat hodie illis. [a] Quod dicit hic q iste eligat, intelligo si altera pars cũ eo noluerit concordare, vel cũ altera pars est absens. Vel dic q de speciali gratia dabat ei Papa hanc elect. cum de consensu vtriusq; esset eligendus: vt s. eod. super quæstionũ. [a] Item arg. q si iudex nõ potest de causa cognoscere, potest alij cõmittere vices suas. Sed cõtrarium est verum. j. de appel. secundo requiris. §. tertio. & hic non loquitur de iudice suspecto, sed quia reus non potest ire ad iudicẽ. vnde iudex tenetur locum puidere securũ. j. de app. ea parte. & 33. q. 2. siue. vel cõmittere causam in loco non suspecto, vt hic vel potius procedit iudex iste auctoritate illius rescripti. Et est hic arg. q iudex incertus dari possit: contra. s. de rescript. ad hæc. sed hoc de gratia fuit vt dictum est.

¶ Idem Rothomagen. archiepiscopo.

¶ *Si mandatur iudici delegato, vt illum absoluat, qui dicit se iniuste excõmunicatum, ante probationem illum absoluere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam: probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.*

CAP. XXXVI.

CVm m † contingat interdum quòd laici: & infra. ¶ Insuper requisiti sumus, cum quis conqueritur, in se à suo episcopo post appellationem ad nos legitime interpositam: vel alias iniuste excommunicationis sententiam promulgatam: & nos iudicibus damus in mãdatis, vt si est ita, iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium illi impendant: vel eandem sententiam denuncient esse nullam: ac episcopus paratus sit probare, se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs iuste huiusmodi sententiam protulisse: an probationibus non admissis liceat iudicibus excommunicatum absoluere, vel denunciare † sententiam esse nullam †: ¶ Ad quod taliter respondemus, quòd cum quis cõqueritur se post appellationẽ ad nos legitime interpositam,

¶ Cap. 3. eo. tit. in 4. compilatione.

[a] In memoratione, si locus in causa criminali episcopi, presbyteri, vel clerici, ut in prec. c. si autem. 15. q. 7. Io. And.

[a] Vel imperatis ille P. diocesi, vel veniat ne in ciuitate Ianuen. & eligat ibi iudicem qui vult nõ suspectum, secundũ Hostiẽ. Io. An.

¶ Hic est huiusmodi, in glossa dicta manuscr.

¶ Hũc textum dicit Abb. esse sing. hoc ad hoc q appellatio iniustæ sententiæ venit nulla.

CVm contingat.] Cõis diuisio. secunda: ibi, *Ad quod.* quæ subdistinguitur in effectu in duo membra principalia. Primum est qñ quis cõqueritur se excõicatum post appellationẽ legitimã. Secundũ est qñ quis conquerit se iniuste excommunicatum. & istud mẽbrum subdiuiditur: quia primo loquit qñ excommunicatus volebat probare se iniuste excommunicatũ antequam absolueretur. Secundo loquitur qñ excommunicator volebat probare se iuste excommunicasse antequã excõicatus absolueret, licet peteret se absolui. Primum membrũ principale est in ver. *Ad quod.* Secundũ membrũ est in ver. *In eo.* & secundum membrum secundi membri est in ver. *Verum.* Ioan. de Imo.

CASVS. Aliquis conqueritur dño Papæ, q post appellationem legitimã fuit excommunicatus ab epo suo, vel alias iniuste excõicauit eundem. vnde mandat Papa iudicibus, q si est ita, absoluatis eundem iuxta formam ecclesiæ, vel sententiam denuncietis nullam: eps paratus est probare se illum excommunicasse ante appellationẽ ei', vel sententiã iustam esse: qritur vtrũ liceat iudicib' illum absoluere, vel denunciare sententiã nullã esse, nõ admissis pbationibus episcopi? Rñdet Papa q cum aliquis conquerit se post app. legitimam excommunicatũ, probationes vtriusq; partis sunt admittendæ antequam absoluatur; per quas probationes apparebit, vtrum absolui debeat, vel denunciari potius non ligatus. sed cũ quis dicit se iniuste excommunicatũ fuisse, antequam fuerit absolutus, vix est eius probatio admittenda, nisi tunc tantum qñ dicit intolerabilem errorẽ in sñia fuisse expressum, & ad hoc probandũ debet admitti antequam absoluatur. sed si simpliciter dicat se excõmunicatum iniuste, & eps dicit q iuste excommunicauit eundẽ, & super hoc postulat probationes admitti, non est eps audiendus. antequam fuerit absolutus; quia & si constaret ipsum iuste excommuni-

municatũ fuisse, nihilominus debet absolui. Vnde in hoc casu statim iuxta formã ecclesiæ debet absolui, & postea ꝓbationes vtriusq. partis sunt admittendæ: vt appareat vtrũ iuste vel iniuste fuerat excõicatus. Not. ꝙ in duobus casibus non tenet excõicatio, vt si post appellationẽ legitimam sententia excõicationis lata sit, vel si intolerabilis error in sententia sit expressus, in quibus casibus ante absolutionem debet admitti ad probandũ, in alijs debet statim absolui. Itẽ non debet quis admitti ad probãdum, quo pbato nõ prodest.

¶ *Gl. seq. obijcit qd pbatio superflua est, & soluit.*

a ¶ *Vtriusque partis.*] Et 1 si testes epi dicerent excõicationem præcessisse appellationem, testes autẽ alterius dicerent appellationẽ præcessisse, sententiare debet iudex, ꝙ & ante sententiã & post fuit appellatũ. j. de testi. cũ tu. & ita vr̃ superfluum, quia semper iudicatur pro appellante: quia si testes epi dicerẽt ꝙ tũ post sententiam appellasset, illis non crederetur, quia probarent negatiuã: quod esse nõ debet. s. de elect. bonæ memoriæ. & j. de cau. posses. cum ecclesia. Dico ꝙ probationes epi audiri debent, si vult probare se illum excõicasse antequam vocem appellationis emitteret: secundũ qđ ponitur in quæstione, in principio; vel etiam si vellet probare appellationẽ iniustam: quia illa non impediret excõicationẽ sequentem. j. de app. vt debitus. vbi dr̃ ꝙ qui appellat, rationabilem causam debet proponere: & si probata fuerit iniusta appellatio, remittetur ad epm. j. de appel. vt debitus. & c. cum in ecclesia. Nec est verum quod dr̃, ꝙ semper pronunciabitur pro appellante: quia potest esse ꝙ eps melius probet, & ꝑ plures & meliores testes quibus stabitur 2. j. de proba. licet. j. de test. in nostra præsentia. Et potest dici quòd illa decre. cum tu. loquitur cũ testes vtriusque partis erant æquales, vt sic fiat interpretatio pro vtrisque partibus, ne de periurij reatu notentur.

b ¶ *Vix vel numquam.*] scilicet in casu sequenti tantum. simile j. de senten. excommu. per tuas.

c ¶ *Intolerabilem errorem.*] 2 a. q. 2. 3 qua diuinis. 9. quæst. 3. episcopus. de hære. si quis.

¶ *Glo. seq. not. quem non debere admitti, &c.*

d ¶ *Nihilominus.*] Not. ꝙ non debet quis admitti ad probandũ illud quod probatũ nõ prodest. C. de probat. ad probationem. & j. de fitio. c. per tuas. in fi. ver. quoniã. & si ꝓbata, &c. & valet ad exceptiones opponendas, quas quidã admittunt indifferenter. & in fine pronunciãt secũdũ illas: si de iure valent, aliàs non ꝓdest illa probatio. Illud fieri non debet. Primo cum proponuntur, debet prouidere iudex an sint admittendæ vel non. si sunt admittendæ, tunc demum audiat probationes super illis: qui aliter faciunt non bene faciũt: quia si quis bene probaret exceptionem suam, & non admitteretur, põt esse causa appellãdi 4: q a audiendo probationes super illa, iudex vr̃ eã admittere cũ effectu: & ideo illud nõ est faciendũ, nisi iudex sub illa ꝓtestatione illum ad probandũ admittat, vt si de iure debeant valere, ꝙ valeant, aliàs non. s. de electio. c. Cumana.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & soluit.*

e ¶ *Probationibus.*] Sed cũ iste iam sit absolutus, quare audiuntur probationes super hoc? dico, ꝙ duplici de causa potest fieri, quia si probabit ꝙ iniuste fuit excõicatus, nõ iniungitur ei aliqđ ꝑ iuramentũ, & ideo præceptũ differtur quousque constet vtrũ iuste vel iniuste sit excõicatus. j. de off. or. ad reprimẽdã. Si iuste fuit excõicatus, tunc præcipiet ei per iuramentũ, ꝙ super eo pro quo fuit excõicatus satisfaciat: vt in dicta decre. ad reprimendã. Itẽ si probaret ꝙ admonitione legitima non præmissa ipsum excõicasset, excõicator per mẽsem erit priuatus ingressu ecclesiæ. j. de sen. excõ. sacro. Itẽ si iniuste excõicatus fuerit, excõicator tenetur illi ad interesse: vt d. c. sacro. & in tantũ tẽpus abstineat quãtũ visum fuerit superiori. 2. q. 1. nemo. & 24. q. 3. de illicita. Et econuerso, si sententia iusta probata fuerit, excommunicatus tenebit ad interesse excommunicatori, vt in decre. sacro. nisi vtrũq; ꝓbabilis error excusset, vt ibi; & ita patet quare admittant ꝓbatiões post absolutionẽ.

Additio. Pone ꝙ excommunicatus pro contumacia petat absolui à iudice, offerẽdo cautionẽ de stando iuri; nũquid absente aduersario & non vocato potest absolui? Vr̃ ꝙ sic. s. đ rescrip. olim. Præterea vbi lex non distinguit, & nec nos distinguere debemus. 2. q. 5. consuluisti. & j. de transla. inter corporalia. & j. de decim. ad audientiã. j. de maio. & obe. ca. solitę. nec sibi præiudiciũ fieri vr̃: quia si esset præsens, & appellaret vel interdiceret, nihil ei ꝓdesset: vt in hoc c. cum cõtingat. Sed ꝯ dici potest. j. de sen. excom. venerabili. j. đ eo qui mitt. in possess. c. 1. & c. cũ venissent. 11. q. 3. excommunicatos. vbi dicit: excõicatos à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusq; partis examinationẽ iustam, dic vt ibi.

Additio. Et sic seruatur hodie in articulis & interlocutorijs, quia ad lites abbreuiandas admittuntur saluo iure impertinẽtium, & non admittendorũ. Io. And.

excommunicatione fuisse innodatum, semper vtriusque† partis ᵃ probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur: per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciãdus sit potius non ligatus. ¶ In eo vero casu, cum excommunicatum quis se asserit iniuste, vix vel numquam ᵇ est eius (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda: nisi tunc tantum cum asserit, in excommunicationis sententia intolerabilem errorem ᶜ fuisse patenter expressum: ad quod probandum admittitur, antequam absolutionis gratiam consequatur. ¶ Verum si proponat se simpliciter excommunicatum iniuste, ac episcopus ad probãdũ quod iuste ipsum excõmunicauit, suas postulet probationes admitti, nõ est ante absolutionem ipsius aliquatenus audiendus: cum & si pro certo constaret, rationabiliter in illũ excommunicationis sententiã promulgatam, nihilominus ᵈ esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti: & ideo in hoc casu illum credimus iuxta formam ecclesiæ protinus absoluendum: vt sic demum probationibus ᵉ vtriusque partis admissis, vtrum iuste [vel†† iniuste] ligatus fuerit, decernatur.

¶ Honorius tertius Messan. & Reginen. archiepiscopis.

¶ *Si subdelegatus delegati Papæ iurisdictiõe vti cœperit, à delegato remoueri non potest: & si fecerit contra mandatum, siue excesserit formam rescripti, processus est nullus.*

CAP. XXXVII.

Venerabili fratri nostro archiepiscopo Cusentin. dedimus in mãdatis, vt Cephaluden. episcopũ restitui † faceret ad episcopatum, & ad alia quibus fuerat spoliatus ᶠ: quo restituto plenarie ᵍ, & corporalem ac pacificam possessionẽ adepto, si episcop⁹ merito esset de dilapidatione suspectus ʰ, virum prouidum & honestum

Venerabili fratri.] Primo ponit formã delegationis. Secundo subdelegationis delegati: ibi, *Porro.* Tertio reuocat ꝓcessus subdelegatorũ cãm exprimẽs: ibi, *Quorũ.* Ab. Sic.

Casus. Fridericus quõdam imperator spoliauerat Cephaluden. epm ecclesia, & alijs bonis suis: Papa rogauit eũ vt dictum episcopũ restitueret: qđ idẽ promisit se facturũ, sed non adimpleuit promissum. Vnde Papa mandat archiepiscopo Cusentinen. quatenus ꝑdictum epm faceret restitui ad episcopatũ, & alia quibus fuerat spoliatus: quo restituto plenarie, & corporalẽ possessionẽ & pacificã adepto, si eps ipse de dilapidatione suspectus esset, virũ prouidũ coadiutorẽ prouideret eidẽ, sine cuius consilio nihil disponeret de his q̃ pertinent ad tẽporalẽ administrationẽ, quousq; Papa de ipso aliter duceret prouidendũ veritate comperta: & interim vtriq; illorũ interdiceret omne genus alienationis. Sed archiepiscopus infirmitate corporis grauatus, commisit vices suas abbati sancti Spiritus de Panormo, qui cum deberet epm facere restitui, cœpit inquirere, vtrum eps esset de dilapidatione suspectus, ꝯ formã mandati eo non restituto: post modũ archiepiscopus cum iam esset officio suo functus, committẽdo in integrum vices suas, idẽ negotiũ commisit thesaurario Cusentiñ. tandem processus illorũ iudicũ domino Papæ fuerunt exhibiti, quos dominus Papa iustitia exigente cassauit, id est, cassos & irritos nũciauit: quia abbas ꝯ formã mãdati processit ad inquirendũ de dilapidatione, non restituto episcopatu, & quia archiepiscop⁹ postea thesaurario negotium non potuit delegare. & ideo quicquid fecit, nullius fuit momenti. No. ꝙ spoliatus restituendus est anteq̃ aliquid sibi obijciatur. Itẽ forma mandati seruanda est, alioquin nihil agitur. Item suspectus de dilapidatione non statim remouet, sed datur ei coadiutor, & omnis alienatio prohibetur eis interim. Item committens vices suas, postea reuocare non potest, nec alij committere. qui ꝯ facit, nihil agit.

f ¶ *Fuerat spoliatus.*] per Fridericum † imperatorem.

g ¶ *Restituto plenarie.*] Hoc ideo dicit: quia spoliati ad omnia iura sua tã corporalia quàm incorporalia debẽt restitui, anteq̃ aliquid sibi obijciatur, vel anteq̃ inquisitio fiat ꝯtra ipsos: vt 2. q. 2. ꝑ totũ. & c. nullus. vbi dr̃ ꝙ omnia iura sunt restituenda. 3. q. 3. ꝑ totum. & j. de resti. spo. in literis. & c. item cũ quis. & c. ex conquestione. & c. Pisanis. vnde dicit, plenarie.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

h ¶ *Suspectus.*] Sed vr̃ quòd isti non sit dandus coadiutor, ex quo erat de dilapidatione suspectus: immo potius deberet destitui. 3. q. 2. quia ea. C. de suspect. tu. eum quem. & dolum facere videbatur

petendo

¶ variabilis.

1 Istã glo. decla. Ino. & Abbas dic longum in suo ordine.

2 Vel per responsiones ad positiones, vel ad interrogationes apparebit semel tamen appellatum de a. tatr. cum Ioannes ver. verũ. Io. An.

3 Hæc glossula non est Bernardi.

4 Non video quis sit effectus appellationis. Pone exemplum: excipi actorem ab agendo repellendũ, quia excommunicatum minori iudex admisit exceptionẽ, & ego probaui, eo ꝓbato nõ repellit actorẽ, dicetur ne grauari certe nõ. & si cunquerar, quare admissi me ad probandũ videbitur quare me

impsi: & compensabitur culpa culpæ. & certum est, ꝙ iudex appellationis ꝑ hoc aliud actor eum nõ repellet. Iterum reuocat iudex suam iniustam interlocutoriã. & hoc de ap pel. cũ cessante. Ioh. Andr.

† Hæc duo verba, vel iniuste, desunt in vetustioribus.

† Vide l. videamus. § in causæ cognitione. ff. de re iud. & l. cum prætor. ff. de verb. sign.

† Hoc potest ex rep. ita ipsius Honorij cum Fridericus ... hic ... capitulo ... dam.

perendo restitutionē, cum destitui debeat pp hoc. ff. de do. exce. dolo. Dic q hoc olim obtinebat s'm antiqua iura, q accusatus seu denunciatus suspectus de dilapidatione remouebat pendente lite ab administratione: vt 3. q. 2. quia ea. vbi de hoc. & C. de suspect. tut. eum quem. hodie vero secus: quia non remouetur ab administratione, nisi primo probetur suspectus de dilapidatione male administrando, & hoc probato præsumitur q de cætero male administrabit. ff. de admi. tu. si cui §. huidē. & ff. de suspe. tut. l. tutor. §. quæri potest. & C. d susc. & arc. si aliquid. lib. 10. Et ita accusatus siue denunciatus de dilapidatiōe, & probatus suspectus s'm iura nostra, remouet ab administratione: vt hic, & infra, de simon. licet Heli. Et etiam iudex sine accusatore potest aliquē remouere, si apertissimis argumētis liqueat eum esse suspectum. ff. de suspect. tut. l. 3. §. præterea. Nec admittendus est si vellet satisdare. qa satisdatio non immutat maleuolum animū tutoris. Insti. de suspect. tutto. §. nouissime. & ff. de suspect. tut. quia satisdatio. Et qui ecclesiā suā pro alienis debitis aggrauat siue obligat, ipso iure suspensus est ab administratione temporalium & spiritualiū. j. de solu. si quorundam. Ad hanc autem denunciationem quilibet vr admittendus. in Auth. de non alie. aut permu. §. hic nobis. in fi. coll. 5. & C. de suspect. tut. pietatis. probabilius tamen videtur, q hi tantū admittātur, quorum interest: vt 16. q. 7. filiis vel nepotibus. & 2. q. 7. quapropter. vel saltem soli clerici admittantur. 11. q. 2. nō liceat. Ad denunciandū admitterē quēlibet de illa parochia, qa eorū interest vt ecclesia non perueniat ad malū statū. arg. 16. q. 1. qm quidquid. & 12. q. 2. aurum habet.

Coadiutores, quando dandi sint, et qualiter peniteantur, tradit concil. Triden. sess. 21. de refor. c. 6. & sessio 25 de refor. ca. 7.

Verbum adiungere, deest in antiquis.

Vide text. in l. 1. ed no C. de appell.

Suspectus de dilapidatione a q. bus est denunciand.

prouideret coadiutorem a † eidem adiungere † b sine cuius consilio b nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem: quoadusque veritate comperta, duceremus aliter prouidendum, interim omne alienationis c genus eorum vtrique auctoritate nostra districtius interdicens. ¶ Porro idem archiepiscopus corporis infirmitate grauatus, commisit in huiusmodi negotio vices suas, primo abbati sancti spiritus de Panormo, ac demum thesaurario Cusentiñ. Quorum processus nobis exhibitos, de fratrum nostrorum consilio cassauimus d iustitia exigente: quia videlicet abbas contra mandati e nostri tenorem †, ad inquirendum vtrum de dilapidatione suspectus esset episcopus, eo non restituto, processit: & archiepiscopus ipse (cū iam suo functus esset officio: dicto abbati committendo in integrum vices suas f) huiusmodi negotium dicto thesaurario non potuit demandare g.

Coadiutor datur duplici de causa.

Datur curator habenti tutorem propter tutoris infirmitatem vel senium. Io. Andr.

Delegatus committens vices suas, an possit eas a se reuocare.

a ¶ *Coadiutorem.*]Et ita hic datur coadiutor pp suspicionem dilapidationis. alibi datur pp infirmitatē seu senectutē. 7. q. 1. scripsit. & c. quamuis. argu. ff. de tute. solet. & infra de cleri. ægrot. c. peruili. & vltimo.

¶ *Glo. seq. ponit dictum, cui signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Consilio.*]Hic intelligo, & consensu: aliàs non valeret multum talis coadiutor. arg. ad idem. s. de elect. cū in veteri. & c. ne pro defectu. Arg. contra. j. de arbi. cum olim. Sed illud videtur dictum propter formam arbitrij.

c ¶ *Omne alienationis genus.*] Quid contineatur per hoc qd dicit, omne genus alienationis, habes j. de reb. eccle. non alie. c. nulli. & C. de rebus alie. non alien. sancimus. Largissime sumitur hic hoc verbum, alienationis: alibi stricte sumitur pro eo tantum contractu quo dominium transfertur. C. de fun. dota. l. 1.

d ¶ *Cassauimus.*]id est, cassos & irritos denunciauimus. s. de rescrip. cum dilecta.

e ¶ *Mandati.*] & merito: quia fines mandati diligenter seruandi sunt. ff. man. diligenter. & C. de procu. si procurator. & s. de rescr. cum dilecta. vbi quasi idem quod hic dicitur. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. soluit quæstionem.*

f ¶ *Vices suas.*] Hic soluitur quòd dubitatur, an delegatus simpliciter committens vices suas possit eas reuocare? & patet quod non, postquam ille vti cœperit sua iurisdictione, vt hic patet. & vt not. s. eodem, super quæstionū. in notula: patet, &c. quia committendo vices suas simpliciter, omnia commisit quę poterat super illo negotio. sic s. eod. super quęstionum. §. si vero. sic qui causam simpliciter committit, omnia videtur committere quæ ad causam pertinere noscuntur. s. eo. præterea. & j. eo. suspicionis. & est argu. quòd indefinita æquipollet vniuersali. ff. de seruit. vrba. prædio. si seruitus. & ff. de tutel. l. 3. §. vlti. & j. de priuile. quia circa. & j. de iurepatro. ex litteris.

g ¶ *Non potuit demandare.*] cum abbas iam processisset in negotio: antea vero potuit reuocare. Bernardus.

S*ignificantibus.*]Hic est casus satis notabilis. Primo appellās narrat factum. Secundo Papa dat iudices: ibi, *Ideoque.* Abb. Sicu.

C a s v s. Iuliana vidua impetrauit litteras contra M. mulierem, & I. filium eius sub hac forma: Significauit nobis Iuliana vidua & pauper, quòd M. mulier, & I. filius eius super terris & rebus aliis iniuriantur eidem: Iudices citauerunt dictam M. & I. filium eius: ipsi in præsentia iudicum constituti excipiendo proposuerunt, quòd litteræ illæ impetratæ fuerunt suggesto mendacio: qa dicta Iuliana nobilis est & diues, & ipsa mētita est se pauperem, quare per easdem litteras non poterant conueniri, nisi requisito prius domino sub cuius iurisdictione consistūt, coram quo parati erant de iustitia respondere. Vnde iudices interloquendo pronunciauerunt se non debere procedere per easdem litteras: postea partes compromiserunt in quosdā arbitros sub hac forma, quòd si infra certū terminum in compromisso appositum, causam non determinarent, ad examen eorundem iudicum redirent: arbitri infra tempus statutum causam non determinauerunt: Iudices per formam compromissi iurisdictionem resumpserunt, & cum vellent in causa procedere, dicta M. & I. filius eius, sentientes se prægrauari, ad sedem Apostolicam appellauerunt. vnde mandat Papa, quatenus si ita est, reuocetur in irritum quicquid per dictos iudices factum fuit. Nota quòd cum iudex pronunciat se non habere iurisdictionem, siue se non posse procedere, statim amittit iurisdictionem, etiam si iuste pronunciet: vnde in causa illa vlterius non procedet ex primo rescripto. Item compromissum infra certum tempus potest fieri. Itē quicquid fit post legitimam appellationem, nō tenet.

¶ Gregorius ix. S. præcentori & magistro N. canon. Ambian.

¶ *Si delegatus pronunciauerit se iurisdictionem non habere, ipsam etiam de consensu partium non reassumit.*

C A P. XXXVIII.

Significantibus M. muliere, & I. nato eius, nos noueritis accepisse, quòd cū nobilis mulier Iuliana vidua, mentiens se pauperem † contra eos super terris & rebus aliis ad iudices, nostras litteras impetrasset, iidem coram eis excipiendo proponere curauerunt, quòd cum dictæ litteræ suggesto mendacio impetratæ fuissent, cū prædicta Iuliana (quæ nobilis est & diues) pauperē h se dixisset in eis, coram ipsis (nisi requisito prius domino, sub cuius iurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidem exhibere iustitiæ complementum) non debebant de iure per tales litteras conueniri; vnde dicti iudices interloquendo pronūciarunt, se per easdem litteras procedere i non debere: & infra.

Facit ad hoc. l. 1. §. ad declarandā §. tam tem. C. de epis. & cler. & l. Clericus. § fin. de off. prf.

Adde dicatur vidua, & an sit persona miserabilis Guidonem Papæ decisio. 566.

Contraria de prebenda. dilectus. Sol. ibi procedunt auctoritate secunda desc... vel ibi male fuit pronunciatum: hic bene. secundū Hostiens. vel ibi fortè fuerat appellatū ab illa pronunciatione. Io. Andr.

¶ *Glo. seq. ponit dictum cui signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Pauperem se dixisset.*] Et si pauper esset, adhuc debet coram iudice agere, & sequi forum rei: quia causa viduarum non spectat principaliter ad ecclesiam nisi quo ad protectionem & defensionem. j. de verbo. sign. super quibusdam. 87. distin. c. 1. & 2. Immo ad iudicium regis siue domini illius loci causa viduarum, pupillorum & orphanorum spectare videtur. 23. q. 5. regum. & q. 3. ab imperatoribus. & C. quando imper. inter pup. l. vnica. secundario ad ecclesiam spectat. 23. q. 5. administratores. vel si iudex secularis negligens esset. j. de for. compe. ex tenore. arg. contra. j. de for. compe. ex parte B. Sed loquitur ibi in possessorio: in quo casu potest implorare iudicium ecclesiæ.

¶ *Glo. seq. ponit per q. an bene pronunciauerunt iudices: & dicit quòd non, quo ad vnam exceptionem, quo ad aliam distinguit.*

i ¶ *Procedere non debere.*]Non vr q bene pronunciarent quantum ad secundam exceptionem, sed supersedere debuerunt quousque procederetur coram iudice seculari. Et si ille fuisset negligens in iustitia exhibenda, ipsi postea procedere potuissent. j. de for. comp. ex transmissa. & c. licet. & c. ex tenore. Et ita sic pronunciando amiserunt † iurisdictionē: quia iudex siue bene siue male pronunciādo, functus est officio suo. ff. de re iu. iudex. Sic etiā ipso facto sine pronunciatione amittit quis iurisdictionem, alium sibi associando, qui iurisdictionem non habet. s. eo. cum super. Et si referat negotium ad superiorem. j. de offi. leg. licet. vel si dicat tantum se referre velle negotium. j. de appellat. intimasti. & C. de rela. l. 1. Et ideo non potuerūt illā postmodum resumere: quia siue bene siue male functi sunt officio suo. s. eo. i litteris. ff. de re iud. l. iudex. etiā de cōsensu partiū, quia ex quo expirauit iurisdictio, partes non poterant eis dare iurisdictionē: quia consensus priuatorū, iudicē non facit eum q nulli pest iudicio. C. de iuris. om. iu. priuatorū. vnde vlteri⁹ non poterant

poterant se intromittere: vnde cassat quicqd fecerunt, tamẽ à nõ suo iudice factum, vt dicit in fi. Sed in eo q dicit se pauperẽ, cum esset diues & nobilis, in fraudem vt citius haberet literas, vẽ q be ne pronũciassent, ne de fraude commodũ reportaret. arg. ṡ. de re- scrip. sup litteris. & c. sedes. si constiterit eis q dolo sine fraude di cit se pauperẽ, bene pronunciarunt, secus si per simplicitatem, vt in de cre. prędi. super litteris. quia tunc siue sit pau- per, siue diues, debet re quiri prius dominus so- cularis: vt dixi in prin- cip. notabi.

a ¶ *Si infra terminum.*] Quod fieri potest. ff. de arb. si cum dies. in prin. sicut & iurisdictio ad terminum committit. ṡ. eo. de causis. & etiam infra terminũ posset qs redire ad iudicem, si vellet. ff. de arbi. sed si in seruum. in fi. sed pœ na committeretur.

b ¶ *Negligentibus.*] Po- terant compelli ad pro- cedendum ex quo erant negligentes. ff. de arbi. l. 3. §. 1. immo & si par- tes finito termino vel- lent iterum in eos com promittere, compellen- di sunt suscipere arbi- trium ex quo fuerunt in mora. ff. de arbi. si cum dies. respon. 2.

b Non ex- pirat iuris- dictio p cõ- promissũ, licet expi- ret primũ compromis- sum p secũ- dum & de hoc q sit de veritate rõ. nos. in spec. de ar- bi. §. nunc in h. & dicit d arb. immo sup. in gl. Io. An.

¶ Demum fuit à partibus in quosdam tamquam in arbi- tros taliter compromissum, quòd si infra terminum [a] in cõ promisso expressum, causam non deciderent, partes ad eo- rundem iudicum redirent exa- men. Verum arbitris causam infra terminum negligẽtibus [b] terminare, dicti iudices iurisdi- ctionem per formam compro missi [c] huiusmodi resumpse- runt: à quibus iidem se sen- tientes grauari, quòd super his super quibus ab eis fuerant ab- soluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audien- tiam appellarunt. Ideoque mã damus quatenus, si est ita, reuo cetis in irritum, & cætera.

¶ Idem.

¶ *Arbitri electi ad causam recusatio- nis, assignant partibus terminum ad probandum causam suspicionis, & iu- dex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.*

CAP. XXXIX.

SVspicionis † causa [d] contra iudicem assignata, non ipse (qui forsan [e] prouocatus obes- set) sed arbitri potius corã qui- bus probatio est faciẽda, & ad quos omnia [f] quæ ad hunc ar- ticulum faciunt, pertinere no- scuntur, possunt ad hoc termi num [g] assignare. [6] Ab ipso quoq; iudice (cui sicut iurisdi- ctio, sic & cætera sine quibus explicari causa non potest, in- telliguntur esse commissa) iidẽ vt conueniant [h] (si discordes fuerint) in vnam sententiam, vel tertium concorditer aduo- cent [i] †, cum quo duo vel al- ter eorum id faciat, sunt cogen di [k]: ne huiusmodi occasione,

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

c ¶ *Per formam compromissi.*] Si pœna fuisset apposita in isto cõpro misso, nunquid mulier ista quæ noluit redire ad iudices, posset cõ ueniri ad pœnam? Credo q non: quia per huiusmodi compromis sum partes non poterãt eis dare iurisdictioné, cum priuatorũ con- sensus eũ iudicem non faciat, qui nulli præest iurisdictioni: vt di- ctum est in glo. nõ vẽ. & ideo cum principale non teneat, nec pœ na super hoc adiecta: vt j. de pca. c. 2. in glo. quæ incipit, promis- sa. & j. de censi. grauis. in glo. quæ incipit, hæc fideiussio. [a] Si au tem isti iudices essent ordinarij aliàs, & ex certa scientia compro- misissent subiicere se eorum iurisdictioni: tunc posset peti pœna, si nollent se subiicere ipsorum iurisdictioni. Ber.

a Concor. est. in l. pę- cta quę con tra. C. de pa.

SVspicionis causa.] Vt sunt duo dicta, duæ sunt partes. secunda: ibi, Ab ipso quoque.

CASVS Reus corã iudice constitutus, assignauit iustam causam suspicionis ↄtra iudicẽ dicens, q paratus erat arbitros eligere; su- per hac suspicione cognoscẽda, electi sunt arbitri à partibus: q̃ri- tur vtrum iudex debeat ipsis arbitris terminũ assignare, infra quẽ suspicionis causam debeant terminare? Respondet Papa, q iudex qui pp hoc forsitan prouocatus obesset, non debet ad hoc termi- num assignare: sed arbitri potius corã quibus probatio est facien- da, omnia facere debent quæ ad hunc articulum pertinere noscũ- tur. Illud hodie correctũ est: quia iudex hoc facere debet per de- cre. Inno. iiij. quę incipit, Legitima suspicionis causa.

AB IPSO. Dicitur in §. isto q si arbitri discordes fuerint, iu- dex compellere debet ipsos vt in vnam sñiam conueniant, vel ter- tium aduocent cum quo ipsi duo vel alter eorum in vnam sñiam conueniant, ne huius occasione principale negotium prorogetur; & hoc quidem facere debet iudex, quia sicut iurisdictio est cõmis sa eis, sic & oia alia sine quibus iurisdictio explicari non potest. Nota illa omnia ptinere ad iurisdictioné iudicis, sine quibus prin cipalis quæstio non potest exerceri, & si sint accessoria ad causam principalem. Item nota, q suspensa iurisdictione iudicis, nihilomi nus suam exercet iurisdictionem, quod est mirabile. Sed hoc ideo est, vt per hoc sua iurisdictio declaretur, sed in omnibus aliis nihil facere potest quamdiu pronunciatũ sit super causa suspicionis.

d ¶ *Suspicionis causa.*] Quæ debet esse rationabilis ad recusandũ, talis quæ si esset probata, deberet legitima reputari. j. de appel. cũ speciali. sic & in appellatione: vt in decre. cum speciali. & c. vt de- bitus. & si est dubia, arbitri hoc diffiniant.

e ¶ *Forsan.*] quia non debet iudex propter ea moueri: quia non facit ei iniuriam: cum vtatur iure suo. ṡ. de ele. cum ecclesia Vulte- rana. ff. de iniu. iniuriarum. §. 1. & hoc est ei à iure concessum: vt hic, & j. d ap. ideo requiris. §. t. et c. cũ speciali. Sed refert se ad id quod contingere solet, licet non debeat moueri, tñ indignant pro maiori parte. & ideo q forsitan prouocatus est contra illũ, nõ de- bet terminum ad hoc cognoscendum assignare, ne sibi obesset in arctando ipsum: & licet sit prouocatus, non tñ propterea poterunt ipsum declinare quasi offensum, cum habeat iurisdictionem ces- sante probatione suspicionis. ff. apud eum à quo appellat. l. vnica.

¶ *Glo. seq. dat simile. quærit & soluit. iterum quærit, arg. negatiue, solu- ens contrarium. not. demum hic specialiter tractans, qualis sit iurisdictio ar- bitrorũ. in fine notat tria tempora.*

f ¶ *Ad quos omnia.*] Si- cut enim iudici oia cõ- missa intelligunẽ q ad causam ipsam pertinẽt. ṡ. eo. præterea. & hic §. seq. ff. de iu. om. iu. cui iurisdictio. sic & his ar- bitris: & habent iurisdi ctionem & coerctioné, & possunt compellere testes, & impedientes punire: vt patet hic ex- presse, & potest appella ri ab eis. Sed ad quem appellabitur? Ad Papã appellabitur. Sed quid dices si isti qui eligunẽ arbitri à partibus, nolũt suscipere arbitriũ, quid erit, sunt ne compellen di? Videtur q non: quia nemo compellit arbi- trium suscipere. ff. de arb. l. 3. §. 1. [3] quia hæc res libera est, vt ibi dr. Dico q tenentur acci- pere [illegible]: im mo in virtute obedien- tię districto pręcepto à domino Papa iniuncto tenentur. j. de ap- pella. cũ speciali; & si huic præcepto non obediant, sunt cõpellen di. Si iudex ordinarius recusatur, ordinarius compellat illos: si de- legatus de quo hic loquitur, eos compellat, non obstante eo quod recusatus est, aliàs iudicium non procederet. Itẽ hic est aliud spe- ciale: quia cõsensus priuatorum eum facit iudicem, qui nulli præ- est iudicio, nec isti veri arbitri dicuntur, nisi pro tanto, quia eligũ- tur sicut arbitri, alij eliguntur de consensu partiũ; & hic patet q alij arbitri nullã coerctioné habent, sed tantũ metu pœnæ eorum sñię statur. C. de arbi. l. 1. vel per homologationé, id est, confirma- tioné vel approbationem, vel taciturnitatem decem dierum. C. de arbi. cum antea. & isti iudices sunt, licet arbitri appellentur. sic 12. q. 2. peruenit. & ff. qui satis. cog. l. arbitro. & ff. quod me. cau. si cũ exceptione. §. hæc ait actio. [4] C. de sen. ex bre. re. l. 1. & ff. de proba. si arbiter. Et iurisdictio istorũ quasi ordinaria est per electionem, sicut qñ exercitus sibi eligit imperatorem. 13. dist. legimus. & con stitutio confirmat talem iurisdictionem. j. de app. cum speciali. si- cut & lex mandata confirmat talem iurisdictioné. ff. de iurisd. om. iud. & quia. Et ex eo q dicit, omnia quæ ad hunc articulum, &c. iudex recusatus nil poterat facere circa articulum recusationis, & sic non poterat præfigere terminum arbitris ad finiendã causam recusationis; sed ante istam decre. iudex recusatus præfigebat ter- minum arbitris ad finiendam causam suspicionis: sed hodie iudex recusatus debet statuere terminum arbitris, secundũ q olim fiebat ante istam decre. j. de app. legitima. [lib. 6.] & in hoc solo corrigit hęc decre. per illam, aliis non mutatis. Ber.

a Ad intel- lectum hu- ius capitis causæ recu- sationis sit cognoscen- da, quas re- fert Hostié. in sum. tit. de recusa- tio. §. quę sunt tales causę. Ioan- nes Andr. in c legitima de appellat. lib. 6. & Pa- normitan. in c. cũ spe- ciali infra de appellat. ex quibus intelliges q causæ sint sufficientes ad recusan- dum iudi- cem.

b Vide ext. in l. item si vnus. ff. de arbi.

c Ibi loqui- tur de com promissio vo- luntario, hic de necessa- rio, sine quo non po- test expedi- ri iurisdi- ctio delega- ta. Io. And.

d In hoc le ge & dua- bus seq. ar- biter ponit pro iudice. Io. And.

g ¶ *Terminum.*] scilicet ad probationẽ faciendam possunt arbitri terminũ partibus assignare, & omnia alia quæ pertinent ad hanc suspicionem probandã arbitri facere debent, & non iudices. Et p hanc decre. non vẽ prohiberi iudici quin possit pręfigere terminũ competẽtem arbitris, infra quẽ causam suspicionis debeant termi- nare, sicut olim fiebat. Contra tñ dici consueuit, & hodie redactũ est ad ius cõe: vt j. de app. legitima. in concilio Lugdu. [lib. 6.]

h ¶ *Vt conueniant.*] scilicet [5] arbitri. ff. de arb. l. itẽ si vnus. §. prin cipaliter.

i ¶ *Aduocent.*] scilicet [5] arbitri, & non partes. cõtra. ṡ. de rescri. c. pastoralis. & verum est q primi duo eligi debent à partibus, sed tertius ab arbitris, vt hic.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit, quærit & soluit.*

k ¶ *Sunt cogendi.*] Simile dicit lex in veris arbitris. ff. de arbit. itẽ si vnus. §. principaliter. ne res sine exitu esset. Sed vẽ q iste iudex super principali non possit se intromittere, cum sua iurisdictio in- terim sit suspensa. sic ṡ. eo. pastoralis. §. præterea. & pendente dila- tione iudicis officium conquiescit. [6] C. de dila. siue pars. & j. de app. significante. arg. ṡ. de rescrip. pastoralis. in fi. Sed hoc permit- titur iudici in pœnam illorũ qui nolunt concordare, & ne culpa eorum contingat negotium prorogari, & ita malitia eorum coer- cenda est: aliàs se iudex intromittere non potest circa principale, cum

e Hæ duę glossulæ nõ videntur Ber nardi, nec habentur in antiquis co dicibus

f Præter ea quæ hic sed bis Inno- centius, Io. Andr. & a- lij, videas Speculatoré tit. de recu- satione. §. vlt. vbi ple- nissime.

¶ Idem.

¶ Potestas plurium delegatorum, vel arbitrorum simpliciter datorum, expirat per mortem vnius.

CAP. XLII.

VNo † delegatorum [a], vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorū officium expirauit: ¶ Nisi aliud in delegatione aut cōpromisso fuisset expressum.

¶ Idem.

¶ Delegatus Papæ subdelegare potest, licet datus sit ex officio, vel de partiū consensu, vel cum clausula prælectionis, videlicet, quòd si non omnes, tu cum alio exequaris, & c. hoc dicit vsq; ad §. is autem.

CAP. XLIII.

QVoniam Apostolica sedes intendit prouidere negotijs [b]; & non personis quibus eadē cōmittuntur, si iudex tertius licet ex officio nostro, vel de assensu partium pro communi à nobis datus eidē, alij delegauerit vices suas (cum delegato à principe id concedatur à iure †) delegatio valebit ipsius. ¶ Idem quoque dicendū est cum mandatur [c] episcopo, vt cum altero suorum coniudicum mandatum Apostolicum exequatur; & tunc sine subdelegato ab ipso episcopo, reliqui duo procedere non valebunt.

¶ Is cui cōmittitur negotiū, vt personaliter exequatur, potest si partes consentiūt, alteri subdelegare. Fallit ī casibus his expressis. h. d. vsq; ad §. caterū.

¶ Is autem cui iniūgitur, vt personaliter [d] negotiū exequatur, potest (dummodo partes cōsentiant [e]) hoc aliis delegare: Præterquam si inquisitionem [f] fieri, vel ecclesijs de prælatis, vel aliis ministris prouideri mandaremus †: cum in his omnibus † casibus industriam & fi-

verum indistinctè. Tū dicas q adultus ordinarius & delegatus à principe constitui potest: quia princeps qui eum constituit, oīa ab eo facta valere decreuit. ff. de re iu. quidā cōsulebant. vnde sumpta est hæc decr. Si vero adultus maior xx. annis delegatus sit ab alio q̄ à principe, tenet delegatio: vt hic in prio. si vero sit minor xx. annis, nō tenet delegatio, nisi partibus cōsentientibus in eū q sit maior xviij. vt hic in fi. & ff. de arb. cū lege. nisi esset datus à principe. minor viro xviij. annis ab alio quàm à principe dari non potest iudex, etiam consentientibus partibus, vt hic innuit. sed lex illa, quidā cōsulebant. vř dicere q ex consensu partiū minor xviij. annis dari possit delegatus. sed dic ibi minor, dūmodo non sit minor xviij. annis. arbiter enim minor xx. annis esse non potest. ff. de arb. cum lege. Præterea consentientibus partibus vt vř. iurisdictio datur io xviij. anno, vt dicit l. quidā. arbitrium vero non, nisi in xx. an. ff. de arbit. cū lege. sed eā iurisdictio maior & dignior sit quàm arbitrium, vř q maior ætas esset requirenda, & infamis arbiter esse pōt. 3. q. 7. c. infames. §. tria & §. cognitores. ff. de arb. pedius. sed infamis iudex esse nō pōt ead. causa & q. 7. infames. & s. de rescrip. sciscitatus. quę est ergo rō diuersitatis? Rō pōt esse duplex: quia iurisdictio datur à principe, siue à magistratibus, arbitrium vero à priuatis. vel ideo quia multa remedia sunt in iudicio, puta, supplicatio, appellatio, recusatio. in arbitrio vero sola pœnæ solutio; ideo ætas maior requiritur, ne partes in promptum incidant periculum pp ignorantiam arbitrorū: vnde arbitri iurare non debent, ne propter ignorantiā in periuriū incidant. in Authen. de iud. §. quia vero. coll. 6.

VNo delegatorum.] Breue est. Prima pars ponit dictum. Secunda exceptionem à dicto: ibi, *Nisi*. Abb. Siculus.

Casvs. Si plures iudices dati sunt simpliciter, sine clausula illa: q si non omnes, &c. vno mortuo vel recusato, aliorum officium expirauit. & idem est in arbitris. Nota q arbitrium non transit ad successorem. Not. q mortuo delegato finitur iurisdictio.

¶ *Glo. seq. vect. potest repetendo 4. q. que patent secundum ordinem.*

a ¶ *Delegatorum.*] Not. q si plures sunt iudices delegati, & clausula illa, q si nō oēs, &c. nō fuit apposita, vno mortuo, alter pcedere in causa non pōt: quia cū alter sine altero pcedere non possit, p mortē vnius finit iurisdictio alterius. Idem esset si alter efficiat ifamis. s. de rescrip. sciscitatus. Itē si remoueaī vt suspectus. s. eod. licet. qa neuter illorū iudex erat insolidū, vt iudicare posset: quia loco vnius trīū sunt, & oēs quidē iudicare iussi sunt. ff. de re iu. duo ex trib'. tñ vn' pōt ɔmittere vices suas alteri. s. eo. q̄uis. & si eo viuente, alter cœpit vti iurisdictione sibi ɔmissa, solus poterit postea pcedere. s. eo. licet. aliàs nō, vt hic dicit. Idē enim est in arbitris: vt vno mortuo eorū officiū expirauit, cū i eos ɔpromissum est, vt oēs iudicēt. ff. de arbi. itē si vnus. §. itē si plures. & l. si i tres. & l. sicuti. & hic. & hoc verū est nisi in ɔpromisso expresse sit actū, vt si alter interesse nō possit, alter arbitriū possit pferre. ff. de arb. nō distinguem'. §. cū in plures. & j. de testa. Raynald'. I prin. sicut seruat quoq; in delegatis iudicib', vbi ponit clausula illa, q si nō oēs, &c. & hoc ē qd sequit in fine, nisi aliud in delegatione aut ɔpromisso sit expssum. & sic idē in arbitrio qd in iudicio quātū ad hoc seruat. & eodē modo cōpromissum finit p mortē litigatoris alterutrius, nisi in cōpromisso fiat mētio hēdis versusq; litigatoris. ff. de arbit. diē pferre. §. 1, & l. sed si īterpellaī. §. si ab altera. & l. si ɔpromissū. & j. de arbit. c. vlt. sed sec' est in iudicio: q a ibi nō finit iurisdictio re nō integra. de hoc dictū fuit s. de rescrip. significauit. arg. ad idē. j. de iu. qa V.

QVoniam.] Istud principium diuiditur in duas partes principales. Secunda: ibi, *Idem quoque*. Abb. Siculus.

Casvs. Tres iudices dati sunt sup aliqua causa, tertius dat' fuit ex officio Papæ, vel de assensu partium, quærit an ille possit alij cōmittere vices suas? Et rīdet q sic, cum sit ei à iure concessum.

¶ Idem quoq;. Idem dicitur in hoc §. q cum mandatur episcopo sub hac forma: Tu frater episcope cum altero iudicum mandatum Apostolicum exequaris, episcopus bene potest alteri committere vices suas, sine quo alij procedere non possunt.

b ¶ *Negotiis.*] Simile dicit lex. rebus enim & nō verbis legē imponimus. C. cōia de leg. l. 2. in fi. & hoc ideo dicit, ne credat aliquis Papam ita elegisse illū, vel partes in eū taliter cōsensisse, q abstulerit ei potestatē delegandi vices suas, cū eis visum fuerit expedire, nisi Papa hoc expresse vetaret, cū habeat hoc à lege. C. de iud. à iudice. et s. eo. pastoralis. & ita licet cōiter à partibus sit electus, nihilomin' eis inuitis poterit cōmittere vices suas, vt hic manifeste colligit: de hoc dictum fuit s. eo. super quæstionū. & hæc fuit dubitatio: aliàs nō prouideret Papa negotiis suis, sed personis. Ber.

c ¶ *Cum mandatur epo.*] Sic ergo soluta est quæstio qua qrebatur olim, an eps posset committere vices suas, cum sic scribebat: Tu frater epe cum eorum altero, &c. & ita potest cōmittere, & alij nō possunt pcedere sine ipso, vel subdelegato ipsius; vnde si moreretur eps antequā cōmittat [a] vices suas, expirat aliorum officium quousq; alter substituatur. 3. eo. qm. qa sine ipso alij nullo modo poterunt procedere. s. c. proxi.

Is avtem. Primo ponitur dictum. secundo exceptio: ibi, *Præterquam*. Tertio exceptionis ratio: ibi, *cum in his*. Abb. Siculus.

Casvs. Mandat Papa sub hac forma alicui: Mandamus tibi vt personaliter tale negotium exequaris: quæritur vtrum iudex possit alij cōmittere vices? Et rīdet q bene potest, dummodo partes consentiant: nisi in tribus casibus, in quibus committere nō potest, etiā volentibus partibus: Primus est cum Papa mandat fieri inquisitionem, vel mandat prouideri ecclesijs de prælatis, vel aliis ministris: quia in his casibus Papa eligit fidem & industriam eorum, quibus negotia committit.

d ¶ *Vt personaliter.*] Sic patet q si iniungitur alicui vt personaliter aliquid faciat, non potest id p alium facere, nisi de consensu illius seu illorū quorum est negotium illud, quia eorū interest. ¶ Potest etiā de ipsorum consensu cōmittere alij illud exequendū, alias nō potest. ff. de sol. l. inter artifices. Et si testator iusserit aliquem suis manibus domum construere vel pingere, p alium id facere non potest; quia hoc in psonam illius conclusisse vř. C. de ca. tol. l. 1. §. sin vero talis. Sic econuerso, qd quis in psona sua facere phibetur, id p subiectā psonam exercere nō debet. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. 2. §. 1. qd noīe meo facere nō debeo, nec noīe alieno. 46. dist. sicut non suo. & 23. q. vlt. his à quibus. & hoc ideo ne alia via contingat qd fieri phibet. ff. de tut. & cu. scire. §. si mater. & ff. de cōd. inst: quæ sub conditione. §. si quis. & ff. de bon. lib. quæritur. & j. de pc. tut. & C. si mancipium ita ven. l. vlt. In casibus enim sequentibus non potest iudex cōmittere vices suas, etiam consentientibus illis, quorum negotium cōmittitur in causa inquisitionis: & cum debent ordinare ecclesiam de prælato, vel de alijs inferioribus ministris: quia in his Papa eligit industriam illorum, & quia in istis maius periculum vertitur: ideo non vult Papa ea per alios fieri: qa circa maiora cautius est agendū. 42. dist. quiescamus. 7. q. 2. c. vlt. & ff. de carb. edi. l. 1. §. 2. & 61. dist. miramur.

e ¶ *Consentiant.*] aliàs non possunt.

¶ *Glo. seq. ponit opin. & approbat contrariam.*

f ¶ *Inquisitionem.*] Hoc intelligunt quidā cum Papa cōmittit inquisitionem vel puisionem de pl̄atis, aut alijs minstris ex officio suo: vbi non sunt partes, tunc nō potest delegatus cōmittere vices suas, si mandat vt psonaliter intersit: secus vbi sunt partes, quia partes possunt renunciare iuri suo. Ego credo q siue ista fiāt p partes, siue ex officio, q nō possit alij delegare ille cui hoc mandat vt psonaliter intersit: quia Papa considerat in his casibus publicam vtilitatē, ne crimina remaneāt impunita, & vt potius puideatur ecclesijs q̄ personis, vt dicitur in prio. de alijs negotijs. & ideo eligit industria illorum quibus hoc mandat, vt hic dicit. Ber.

Vide l. à iudice. & ibi Pet. de Bellaperti. & Cy. C. de iud. & Bar. in l. & qa. ff. de iurid. om. iud.

mādam' / mādam'

Dictio, omnibus, deest in manuscriptis.

Vel post cōmissū, si subdelegat' eo viuēte, vt non cœpit. s. eod. licet. Io. An.

Hoc. si, propriū nomē nō erat expressum, aliàs expirasset in totū, vt ibi secundum Host. Io. And.

Cōcor. l. qui hæredi. ff. de condi. & demō. & l. fin. ff. de verb. oblig.

Hanc & tres sequentes vide in decret. tur. super glo. per. Io. An.

Concor. l. si longius. §. 1. ff. de iudi. & ff. de pe. l. si operis vnlg.

dem personæ, cui talia committimus, eligere videamur.

¶ *Is cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere. fallit in legato sedis Apostolicæ. Et est tex. notabilis, & multum allegatur. Abb, Siculus.*

¶ Cæterum† (salua legatorũ sedis Apostolicę auctoritate) nulli cui cõmissum[a] fuerit prædicare crucem: excommunicare: vel absoluere aliquos: dispensare cum irregularibus[b]: vel iniungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non sibi iurisdictio, sed certum ministeriũ potius committitur in hac parte.

TITVLVS XXX.

De officio legati.

¶ Alexander iij. vniuersis suffraganeis Cantuarieñ. ecclesiæ.

¶ *Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.*

CAP. I.

Cum† non ignoretis Cãtuar. archiepiscopum vobis nõ solum metropolitico, sed etiã legationis iure præesse: & infra.

¶ Sane licet idem archiepiscopus metropolitico† iure, audire non debeat causas de episcopatibus vestris, nisi per appellationem[c] deferantur ad eum: legationis[d] tamen obtentu, vniuersas[e] † quæ per appellationẽ vel querimoniam perueniunt ad suam audiẽtiam, audire potest & debet: sicut qui in prouincia sua vices nostras gerere comprobatur.

¶ Celestinus tertius.

¶ *De causa specialiter delegata à Papa, legatus se intromittere non potest.*

CAP. II.

Studuisti† [à nobis †] quęrere, vtrũ de causa quã alicui

CÆTERVM. Ecce cõmissum est alicui, pdicare crucem, excõicare, vel absoluere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel iniungere pœnitentias: quæritur an liceat illi committere alij hoc officium suum? Rñdet q nulli licet hoc committere: qa iurisdictio non est ei cõmissa, sed potius certũ ministerium. Not. q dñs Papa prouidere intẽdit negotiis tractandis & terminandis, non iudicibus qbus eadẽ cõmittunt. Nota q rebus & non verbis lex est imponenda. Nota q iudex delegatus à Papa licet cõiter à partibus sit elect[a], nihilominus etiam eis inuitis potest alijs committere vices suas. Itẽ si causa cõmittitur pluribus inter quos aliqs sit eps, adiecta clausula, q si non oẽs, &c. tu frater epe cum altero eorum mãdatum Apostolicũ exequaris: eps potest committere alij vices suas: & alij sine epo vel delegato ab ipso procedere non possunt. Item si iniungitur alicui vt negotium psonaliter exequat, potest de consensu partiũ aliis delegare vices suas, nisi in duobus casibus, s. cũ personaliter inquisitio mandatur, aut de plato ecclesiæ prouideri. Itẽ qñ eligitur industria psonæ ad aliquid faciendum, non potest illud p alium adimplere. Itẽ si committitur alicui q prædicet crucem, excommunicet aliquos vel absoluat, dispenset cum irregularibus, iniungat pœnitentias, non potest hoc officium aliis demandare nisi à sede Apostol. fuerit delegatus. Item argu. q episcopi auctoritate propria cum irregularibus non possint dispensare, cum hoc ex commissione summi Pontificis concedatur.

> [a] Vide notas nostras in hunc §.

¶ *Glo. seq. resi. per q. an isti ministri possint coercere, tenet quod sic. huic signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Commissum.*] Illi enim quibus hæc quæ sequuntur expedienda committuntur, meri executores sunt ad certos articulos expediendos, & nullam habent iurisdictionem, vt dicit in fi. ideoque vices suas alij committere non possunt: coertionem tñ videntur habere, vt saltem excõicare possint[a] impedientes eos exercere suum ministerium sibi iniunctum; alioquin delusoria & sine exitu esset talis commissio. j. eod. ex litteris. quod satis credo. arg. illius c. ex literis. Contradicere tñ videtur littera quæ dicit, non sibi iurisdictio, &c. Sed dic, non sibi iurisdictio, verum est quantum ad hoc vt committere possint, vel quia nullam habent iurisdictionem inter aliquas partes, sed tantum officium.

> [a] Dicas hoc verum si in literis apponat hæc clausula, vel similes cõtradictores, &c. Si vero talis clausula nõ apponitur, potestas excõicandi cõ-tradictores nõ videtur: quia non sibi iurisdictio, &c. vt dicit in fi.

¶ *Glo. seq. arg. respondet, & remittit.*

b ¶ *Cum irregularibus.*] Arg. q epi auctoritate propria cum irregularibus dispensare non possunt, ex eo q hoc ex commissione conceditur, & verum est q episcopi cum quibusdam irregularibus dispensare non possunt. s. de fil. presby. c. si. an episcopi possint dispensare vbicunq; non prohibentur, dicetur j. de iudi. at si clerici.

DE OFFICIO LEGATI.

¶ *Quia officium legati in quibusdam simile est officio delegati, cum vterque gerat vices superioris, ideo post rubricam præcedentem subijcit istam. Abbas.*

De hac materia habetur 94. & 97. dist. per totum. 63. dist. quanto. 2. q. 5. quanto. & c. si. 2. dist. ius gentium. 15. q. 1. peruenit. 2. q. 1. in primis. 21. dist. in nono. 3. q. 6. hos quippe. 25. q. 1. satagendum.

C*um non ignoretis.*] Primo ponit causam in genere, ex qua secundo postea concludit: ibi, *Sane.* Abb.

CASVS. Archieps Cantua. est delegatus in prouincia sua. quidam tñ suffraganei sui dicebant, q causas subditorum suorũ audire non poterat, nec debebat, nisi cum per appellationem deferuntur ad eum: & sic non permittebant clericos ire ad archiepm per simplicem querimoniam; Archieps significauit hoc dño Papæ: super hoc scribit Papa suffraganeis Cantuar. dicens, q ipsi ignorare non debent archiepm suum sibi pesse iure metropol. & iure legationis; & licet archieps iure metropol. non debeat audire causas de epatibus ipsorum, nisi per appellationem deferantur ad ipsum: tñ iure legationis, vniuersas causas quæ per appella. vel querimoniã ad suã audientiam pferuntur, audire potest & debet, sicut qui vices Papæ gerit in prouincia sua. Nota q archiepiscop[a] non potest audire causas de epatibus suffraganeorum suorum nisi per appellationem.

> [a] Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. & pol. concil. Lateranen. sub Alexan. iij. par. 44. c. 1. & par. 50. cap. 66.

c ¶ *Per appellationem.*] Sunt tamen alij casus quibus archieps potest iudicare de subditis suffraganeorum: qui notantur j. tit. proxi. pastoralis.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit. Iterum quærit & soluit. De absolutionibus & indulgentijs remittit.*

> metropolitico.

d ¶ *Legationis tamẽ obtentu.*] Ex hoc loco patet quam potestatẽ habeat legatus: quia de omnibus causis tam p appellationem q̃ per querimoniam[a] potest cognoscere. Sed nunquid posset deponere epm? Et dicendum q non: cum hoc Papa sibi specialiter reseruauerit. s. de transla. c. 1. & 2. immo legatus missus de latere Papæ, puta Cardinalis, hoc facere non posset, nisi expresse cõtineretur in legatione sua. j. e. c. 1. & 2. illa enim quę specialiter sibi reseruauit Papa, mandata iurisdictione generali non transferũtur. ff. de of. eius cui man. est iuris. l. 1. §. vlti. multa enim sunt quæ in generali mandato non intelliguntur nisi exprimantur. ff. de procura. Pomponius. in prin. & l. pceden. in fi. & ff. de mino. illud. §. si talis. ff. de iureiu. iusiurandum. § procurator. Sed presbyterum posset deponere adiunctis sibi aliis epis. 15. q. 7. felix. & c. si autem. An possit absoluere illos qui in canonem inciderunt, habes j. eod. excõicatis. Item si quis appellaret ad Papam, posset ne illum compellere corã se litigare? non; arg. j. de appel. si duobus. quia quolibet omisso ad eum potest appellari. 2. q. 6. ideo. An indulgentiam possit facere, dicitur infra eod. cap. vlti.

> In audientia maniũ. ad suam audiẽtiam, capitis.

> [a] Legat' an possit adiri p simplicẽ querelã nota 2. q. 6. c. 3. & 9. q. 3. cum quelibus. & 25. q. 2. c. 3. adde Spec. in tit. de legato.

> v Cap. 1. eo. tit. in 2. compil.

¶ *Glossa seq. infert ex verbo generali, signat contrarium de duobus verbis, & soluit.*

> Hæc duo verba, à nobis, desunt in antiquis.

e ¶ *Vniuersas.*] Et ita potest audire causas quæ mouentur 3 exemptos sui archiepatus. Sed 3. j. de sup. negli. prela. sicut. Item arg. 3. 25. q. 2. seruatis. vbi dicit q priuilegia perpetua sunt. Sed hoc vñ derogare illis priuilegiis. Dicas q illi legati per suam legationem non possunt punire exemptos, vel audire causas quæ mouentur 3 eos, nisi velint rñdere sub eis, & hoc in his quæ in eorum priuilegiis cõtinent. & tota sua potestas cõsiderãda est ex forma priuilegij. Alij vero legati Cardinales vel etiã alij qui mittuntur de latere dñi Papæ, habent maiorem iurisdictionem tam 3 exemptos q̃ 3 oẽs alios, saluis his tñ quæ sedi Apostolicæ specialiter reseruãtur; sed iste eps Cantuarieñ. & consimiles non habent talem potestatẽ. Arg. j. eod. c. excommunicatus.

AVDIENTIAM. Hoc intellige secũdum illam decre. j. de appel. vt debitus. vt not. in gl. sed nunquid. & de so. compet. c. proposuisti.

S*tuduisti.*] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.*

CASVS. Legatus dñi Papæ generalis est in aliqua prouincia: dñs Papa committit specialiter aliquam causam alicui delegato: quæritur vtrum delegatus iste possit impedire processum huiusmodi delegati, vel cognoscere de causa illa ante cognitionem ipsius delegati vel postea. Rñdet Papa, q cum mandatum speciale derogat generali, legatus commissionem alij factam specialiter suspendere non potest. & si delegatus sm formam mandati sniam tulerit, legatus non poterit eã aliquatenus irritare; tñ si rationabiliter lata erit, eam poterit confirmare, & executioni mandare. Nota q legatus generalis potestatem non habet de causa alij specialiter delegata, quia speciale mandatum derogat generali.

a ¶ Ante

a ¶ *Ante cognitionem.*] hoc intellige secundum illam decret. vt debitus. j. de appel. vt not. in gl. sed nunquid. j. de appel. proposuisti.
¶ *Glossa seq. signat contrarium, & remittit.*
b ¶ *Mandatum.*] Simile s. de rescri. c. 1. & c. pastoralis. Quid iuris sit super istis mandatis, dictum est s. de rescri. c. 1. & de offi. deleg. ex parte. s. & illud soluitur. s. de rescri. c. 1.
c ¶ *Non potest.*] Non enim expirat iurisdictio minoris iudicis in præsentia maioris. 11. q. 1. peruenit. & 95. dist. ecce. C. de do. in hac sacratissima. immo specialis delegatus quoad ad causam illam maiorem generali delegato habet potestatem. arg. 93. dist. præcipimus. arg. j. de offi. ord. pastoralis. vel saltem par est ei.
d ¶ *Mandatum speciale.*] quia par in parem non habet potestatem, nec reuocare potest sententiam alterius. C. si aduersus rem iudi. aduersus sententiã. & ff. ad Treb. ille à quo. §. tempestiuũ. & ff. de arbit. nã & magistratus. & s. de elect. innotuit.
¶ *Glo. seq. quærit opponendo ponit opin. Ala. & soluit. Ad hanc litteram dupliciter respondet: & secundam reprobat. In fi. quærit. arg. negatiue, & soluit.*
e ¶ *Cõfirmare valebit.*] Sed qualiter confirmabit illam sententiam nisi de ea cognoscat, an sit iusta vel iniusta? Sed de illa cognoscere non potest, nisi specialiter ei cõmittatur, vt superius dicit: ergo illam confirmare non potest. Dicunt quidam, vt Ala. & Goff. quod de ea cognoscet: & si eam inuenerit iustã, confirmabit eã: si vero iniustam, remittet illam ad superiorẽ. simile C. vbi sena. vel cla. l. vlt. Verius esse credo quod nullã habeat sup hac sententia cognitionem, nec debeat sup hoc se intromittere, tñ ad mandatum illius qui tulit sententiam, posset illam mandare executioni: aliàs nullo modo se intromittat: & quod dicit, confirmare valebit, refert se potius ad factum, quàm ad ius: quia talis confirmatio nihil operatur: vel in cõi forma posset confirmare, quæ parum valet: sed nec sic potest, cum sit quantum ad hoc inferior. Sed nunquid legatus tenetur ei obedire vt ipsam sententiam mandet executioni? non vr: quia cum sit generalis legatus, & ab eodem datus, maior est illo cui causa delegata est, & ille ei subest. in alijs satis crederem quod deberet illam mandare executioni: quia quantum ad istam causam maior vr ipso legato: vt superius dixi, & debet super hoc supplicare, nec ipsum compellere, vt ipsam sententiam exequatur: quia forsitan per alium non ita bene potest executioni mandari.

delegamus, alius qui sit generalis in prouincia legatus, ante cognitionẽ[a] vel postea cognoscere valeat: vel commissionis nostræ processum, quem iudici delegato transmittimus, taliter impedire. ¶ Respondemus, quod cum mandatum[b] speciale derogat generali, legatus, commissionem alij factam specialiter, impedire non potest[c]: & si secundum formam mandati nostri sententia iam† fuerit promulgata, non poterit ipse legatus (nisi super hoc mandatum[d] speciale receperit) eã quomodolibet irritare; ipsam tamẽ (si rationabiliter lata fuerit) confirmare[e] valebit, & executioni mandare.

¶ Innocen. iij. tit. sancti Laurentij in Lucina presbytero Cardinali sedis Apostol. legato.

¶ *Legatus etiam de latere, ex generali legatione non potest transferre episcopos, vel vnam ecclesiam cathedralem alteri subijcere, & alteri concedere ius primatiæ, vel duos episcopatus vnire, vel vnum diuidere: excõmunicatos tamen propter manuum iniectionẽ in clericos absoluere potest. h. d. cum c. seq.*

CAP. III.

Nisi † specialis[f] illa dilectio, quam ad personam tuam habuimus & habemus, iustum motum animi nostri temperaret, pœna docẽte[g] cognosceres, quantũ excesseris†: qui spretis canonicis sanctionibus[h], & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti, Troianum episcopum de Troiana ecclesia ad Panormitanam de facto transferre[i].

¶ Idem eidem.

¶ *Summatum fuit supra in cap. præcedenti.*

CAP. IIII.

Quod† translationem: & infra. Licet in regno Siciliæ generalis sit tibi commissa legatio, ad ea tamen sine speciali mandato nostro, non debuisti manus extendere, quæ in signum priuilegij singularis, sunt tantũ summo Põtifici reseruata[k]. ¶ Et si quædam ex his quæ de speciali concessione, sæpe fuere legatis indulta (vt illorum videlicet

Quod translationem.] Casvs. Cardinalis de quo dr in capitulo præcedenti, legatus in regno Siciliæ, auctoritate propria subiecit Panormitanam ecclesiam Messanã. concesso sibi priuilegio primatiæ, credens hoc sibi licere ex officio legationis, ex eo quod ex eodem officio potest absoluere illos qui violentas manus mittunt in clericos: quod de speciali concessione sæpe indulgebatur legatis. Papa hoc audiens scribit eidẽ legato dicens, quod licet generalis legatio in regno Siciliæ sit ei commissa, tñ ad ea non debuit manus extẽdere, quæ in signũ priuilegij generalis soli Romano Pontifici sunt reseruata: licet enim ex officio legationis legati possint absoluere illos qui violentas manus mittunt in clericos, nõ debẽt propterea æstimare quod possit Panormitanã ecclesiã subijcere Messanẽsi, vel quod ex eadẽ possint duo epatus vnire, vel vnũ diuidere sine licentia speciali. Nota quod nullus legatus ex generali legatione potest ad illa manus extendere, quæ soli sunt Romano Põt. reseruata, excepta illorum absolutione, qui manus violentas in clericos iniecerunt.

¶ *Glo. seq. ponit 18. casus reseruatos. Finis addit de excommunicatis, & coadunat quædã iura quod ista transferre non debeant. demum quærit. arg. pro & contra, ponit opi. Io. & soluit.*

Nisi specialis.] Continet vnum dictum, & non diuiditur. Abbas Siculus.

Casvs. Quidã Cardinalis Apost. sedis legatus auctoritate propria transtulit Troianum epm ad Panormitanam ecclesiam contra canonica instituta: dñs Papa hoc intelligens, scribit eidem dicens, quod nisi esset specialis dilectio, quam habet ad psonam illius, pœna docente cognosceret quantum ipse deliquit contra constitutiones canonicas & consuetudinem generalem in translatione Troiani epi. Not. quod iudex propter amicitiam potest alicui remittere pœnam. Item legatus non potest transferre episcopum ad alium episcopatum.
f ¶ *Specialis illa dilectio.*] Nota quod iudex ratione amicitiæ potest remittere pœnam, 50. dist. clerico. & 35. q. 9. veniam. licet pretio non possit eam remittere. j. de simo. nemo. & 1. q. 1. nullus. argu.
g ¶ *Pœna docente.*] quia qui stultus est in culpa, sapiens fit in pœna. 38. dist. qui ea. simile 27. q. 1. si homo esses.
h ¶ *Sanctionibus.*] 79. dist. c. vlt. 7. q. 1. mutationes. s. de transla. inter corporalia. & c. 1.
i ¶ *Transferre.*] Hæc enim generali mandato non transferuntur: quia sunt meri imperij, & specialiter sedi Apostolicæ reseruata. ff. de offic. eius cui man. est iur. l. 1. & s. de transla. c. 1. & c. licet. & c. inter corporalia. & j. c. proxi.

k ¶ *Reseruata.*] Quædam sunt quæ sedes Apostolica sibi specialiter reseruauit: vt est quæstio fidei. 24. q. 1. quotiès. & j. de bap. & eius effe. maiores. Itẽ maiores ecclesiæ causas, trãslationes eporum, sedium mutationes. 7. q. 1. mutationes. s. de transact. c. 1. Item depositiones eporum, cessiones eorundem: & translationes electorũ. s. de trãsla. inter corporalia. Item congregatio concilij generalis. 17. dist. c. 1. depositio & restitutio episcoporum, & summa negotia ecclesiæ. 2. q. 6. ideo. Item exemptio episcoporum. 16. q. 1. frater noster. Item quædam vota solus Papa commutat. j. de voto & vo. red. ex multa. Item solus Papa dispensat in maioribus criminibus, & cũ filiis presbyterorum, & cæteris illegitime natis, vt promoueãtur ad dignitates. j. de iudi. at si clerici. & s. de fi. presby. c. vlt. Itẽ ad ipsum solũ omissis medijs appellatur. 2. q. 6. c. 3. & 4. arg. 2. q. 7. metropolitanũ. Et est arg. expressum quod appellatio omisso medio non tenet. j. de appella. dilecti 3. Item subdiaconos facere potest diebus dñicis. s. de tempo. ord. c. 1. & c. de eo. Item primam vacantem dare nõ potest legatus. j. de pb. dilectus 1. Itẽ non põt absoluere excõicatos à delegato. s. eo. studuisti. multo minus excõicatos à Papa. Ista oia quæ sibi specialiter sedes Apost. reseruauit, in generali demãdatione nõ transferuntur, nisi specialiter de his contineatur ibidem: vt hic dicitur. Ista enim sunt quasi meri imperij. ff. de iuris. om. iud. imperiũ. & ideo generali cõmissione non transferunt. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. 1. & est simile quia licet paterfa. liberã cõcedat filio administrationẽ, non põt tñ alienare. ff. de his quæ in frau. cred. si pater. ff. de pact. contra iuris ciuilis. §. vlt. Itẽ nec põt donare. ff. de don. filiusfamilias. & in generali permissione ea non veniunt quæ specialiter quis non concederet. ff. de pec. qui peculij. Itẽ maiora non committunt sine spãli mandato. ff. de pecu. Põponius. & l. mãdato. Sic eodem modo præter missionẽ in possessionẽ ex secũdo decreto sibi specialiter reseruat. ff. de da. infec. dies cautionũ. §. 1. ff. de iuris. om. iud. iubere cauere. Quæ aũt sibi specialiter non reseruat, alius indulgere vr. j. de sent. excom. nuper. arg. Sed nunquid legatus talis missus à latere Papæ, potest iudicare de exemptis qui subsunt tñ dño Papæ? Arg. quod non. 17. dist. huic. Arg. quod potest. 16. q. 1. frater noster. Io. dicit quod non potest, & melius facit si abstineat. argu. inducit ff. de offic. procon. nec quicq. Ego credo quod potest cognoscere de causis, quæ contra ipsos mouentur, non obstantibus priuilegijs suis: quia per priuilegia illa eximuntur solum à iurisdictione eporum, in quorum territorio cõmorantur, sed à iurisdictione ipsius Papæ vel legatorũ non eximuntur. & ita eiã

N 2 videmus

¶ Dictio ill. desit in ms. Auscriptis.
¶ Contra il. sententiam ... Ala. & Phi.
¶ Secundũ Ala. & Phi. hoc dictum ... Io. An.
¶ Hoc verũ ... Hosti. Ioan. And.
¶ Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.
¶ Vide tex. in §. itẽ lex Iulia de vi publica. Inst. de publ. iudi.
¶ Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
¶ Extant Romæ in bibliotheca Vaticana ...
Legatus in pallio ...

videmus de facto seruari: & quia Papa eorũ iudicia sibi specialiter non tñ reseruauit, excõicatos qui in canonem incidunt, absoluere possunt legati ex officio legationis: vt hic. & j. de sent. excõ. ad eminentiam. & j. eo. c. penul. Item solus princeps potest cõmittere causam appellatione remota. ff. à quib. app. non licet. l. s. in fi. & s. nt. prox. sup quæstionum. §. nos autem.

ADDITIO. Vnde vers⁹:

Restituit Papa solus, deponit & ipse.
Articulos soluit: synodumque facit generalem.
Transfert & mutat: appellas nullus ab ipso.
Diuidit, ac vnit, eximit atque probat.

LIcet.] Primo recitat factum electionis & pcessum legati. Secundo super processu diffinit: ibi, *De consilio*. Abbas Siculus.

CASVS. Vacante Traneñ. ecclesia canonici vnanimiter elegerũt in archiepm G. fratrem Cassinẽsis abbatis. Eps Portuen. in partibus illis legatus, examinari fecit electionẽ ipsius, & examinationem illã p nuncios suos ad sedẽ Apostolicam trãsmisit: quo facto legatus electionem eandem iterũ examinari pcepit: pp qđ abbas pdictus conquestus fuit dño Papæ, q postq̃ electionẽ examinauerat, & eam ad Papam direxerat, maliciose electionẽ eandẽ examinare pſumpsit: dñs Papa de cõsilio fratrum examinatiõnẽ secundam tamq̃ à nõ suo iudice factam, postq̃ negotium ad Papam direxerat, denunciauit irritam & inanem. Nota q sicut sententia à non suo iudice lata nõ tenet, sic nec examinatio. Nota q iudex amittit iurisdictionẽ postq̃ remisit negotiũ ad suũ superiorẽ: & si qđ postea fecerit, nihil valet.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

a ¶ *Transtulerat.*] In hoc enim deliquit: quia translato negotio ad Papam, cognoscere quis non posset: vt 2. q. 1. nomẽ pſbyteri. & 3. q. 6. multum stupeo. nam eo ipso q iudex dicit se velle referre negotium ad superiorem, non potest ammodo cognoscere. C. de rela. l. 1. & C. de appel. ex illo. & illico i relationis exemplum litigatoribus edere tenetur. j. de appel. intimasti. qđ intelligitur si partes approbauerunt relationem: sed si consentirent vt iterum cognosceret, ante factam relationem posset procedere. C. de rela. l. 2. & 3.

b ¶ *Examinare.*] Vt tñ q posset examinare negotium, non vt pronũciaret, sed vt causam magis instructam remitteret ad Papam. j. de appellat. constitutus. & 2. q. 1. nomẽ. & j. de statu reg. ea quæ. versic. hæc eadem. quod non credo, ex quo enim semel examinauerat, & examinationem direxerat ad superiorem, iam iudex esse desierat: vt j. sequitur. & est simile s. de postu. præla. bonæ. & quia de facto vnius sæpe quærendum non est. ff. nau. cau. sta. licet. in fi.

c ¶ *A non suo iudice.*] C. si à non compe. iu. l. vlti. & s. de consuetu. ad audiẽtiam. & j. de iudi. at si clerici. & s. de offi. deleg. cum sup. & 11. q. 1. c. penult.

DIlectus filius.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Cum igitur*. Abbas.

CASVS. Eps Prænestinus Apost. sedis legatus concessit ecclesiã S. Trudonis R. canonico Metheñ. archid. Metheñ. molestabat ipsum super dicta ecclesia, nec pmittebat ipsum pacifica possessione gaudere, dicens q eo inconsulto, ad quẽ præsentatio illi⁹ ecclesiæ ptinebat, ecclesiam illam ei conferre nõ potuit. Dictus R. significauit hoc dño Papę: sup hoc scribit Papa quibusdam dicẽs, q plus iuris habet in concessione platus, quàm in pſentatione patronus: nec piudicatur patrono si qñ per legatũ Apost. sedis eo inconsulto ecclesia cõcedatur. Vnde mandat Papa quatenus dictum archidiaconum compellant desistere ab inquietatione dicti R. sup ipsa ecclesia. Nota regulam q plus iuris habet in concessione platus, q̃ in pſentatione patronus. Nota ex hac regula quòd ex pſentatione acquiritur ius pſentato. Nota q legatus potest ecclesiam conferre inconsulto patrono.

d ¶ *Inconsulto.*] sic j. de iurepatro. cum dilectus. sed illud de laico intelligitur.

absolutio, qui propter sacrilegas manuum iniectiones in clericos, incidũt in canonem promulgatæ sententiæ) videantur ex ipso legationis officio iam licere legatis: An existimas, quia vices nostras tamquam legato tibi cõmisimus exequendas, quòd Panormitanam ecclesiam posses subijcere Messanensi, vt illam præficeres isti, concesso sibi priuilegio primatiæ? An putas ex eadẽ causa tibi licere duos episcopatus vnire, vel vnum diuidere sine licẽtia speciali†?

¶ Idem Bonoñ.† episcopo & M. capellano subdiacono nostro.

¶ *Ex quo legatus retulit causam Papæ, illius desinit esse iudex.*

CAP. V.

LIcet† Tranenses †canonici ab initio dissensissent, tandem vnanimiter consenserunt, G. fratrem Cassinẽsis abbatis† in archiepiscopum eligentes: cuius electionem Portueñ. episcopus tunc legatus examinari præcepit: & infra. Nuncius præfati abbatis nobis litteras præsentauit, grauem cõtra iam dictum legatum querimoniam continentes, quod postquam electionẽ examinauerat, & eã ad nostrę deliberationis examẽ transtulerat[a], nunciis iam directis, electionem eandem maliciose nimis examinare[b] præsumpsit: & infra. ¶ De consilio fratrum nostrorum examinationem secũdam, tamquam à non suo iudice[c] factam, postquam negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus irritam & inanem.

¶ Idem sancti† P. & sancti Leonis abbatibus & R. archi. Tulleñ.

¶ *Legatus de latere confert beneficiũ, vacans, licet illud spectet ad præsentationem alicuius clerici. hoc dicit; & est casus notabilis.*

CAP. VI.

DIlectus† filius R. Methensis canonicus intimauit, quòd cum Prænestinus episcopus Apostolicæ sedis legatus ecclesiam sancti Trudonis contulisset eidem: Metheñ. archidiaconus ad quem illius ecclesiæ præsentatio pertinebat, asserens quòd eodem inconsulto[d] conferri non potuit à legato, canonicum ipsum super eadem ecclesia molestare præsumit. ¶ Cũ igitur plus iuris[e] habeat in cõcessione[f] prælatus, quàm in pſentatione patronus†, nec

¶ *Glossa sequens exponit litteram, & ponit opi. Io. & Lau. quam reprobat.*

e ¶ *Plus iuris.*] Hoc ita intellige, plus iuris, i. plenius est ius institutionis siue concessionis plati, quàm ius pſentationis patroni. vnde ex sola præsentatione laici patroni non cõsequitur quis plenũ ius. j. de iure patro. pastoralis. & c. qđ aũt. & c. cum aũt. quia potest patron⁹ mutare voluntatem suam anteq̃ eps cõfirmet pręsentatũ, & alium pſentare: vt dicunt iura pdicta. & ita non habet plenum ius, sed ex sola institutione seu cõcessione prælati q̃sque plenum ius acquiritur instituto p platũ, cessante pſentatione patroni: & infra quatuor mẽses tunc eps potest instituere, & ille habet plenum ius. j. de iure patr. cum pp. & c. qm. E conuerso nunq̃ p solam pſentatione patroni laici ius plenum cõsequitur: nisi accedat cõfirmatio plati. Laici patroni, ideo dixi: quia si collegium vel ecclesiastica psona aliquem idoneum pſentat, ius ei acquirit plenum, vt possit petere confirmationem tamq̃ si esset electus: quia postea variare non possunt. j. de iure patr. cum autem. & c. pastoralis. Io. dixit & L. q per pſentationem ius non acquiritur pſentato. Sed est falsum: immo ius acquiritur pſentato in tantum, vt si præsentatur à collegio vel à psona ecclesiastica q postea variare non possunt: vt dictum est: & si à laico patrono pſentetur, ius acquiritur in tantum, q si non mutet voluntatem, potest petere confirmationem ab epo. j. de sent. & re iudi. cum Bertholdus. & si eps non admittat, ille potest agere ad interesse ꝫ epm, si postea alius pſentetur & admittatur ab epo. j. de iure patro. pastoralis. & ita semper ius acquiritur præsentato per factũ patroni: quia potest petere confirmationem. & sic est intelligendum qđ dicit, plus iuris: vterque habet ius, sed alter plus: quia plus confertur per prælatum, quàm per patronum.

¶ *Glo. seq. opponit, & ponit opinionem Io. & soluit distinguendo.*

f ¶ *In concessione.*] Sed certe hæc ratio non vr̃ sufficiens: quia secundum hoc eps posset dare ecclesiam irrequisito patrono: qđ esse nõ debet. 16. q. 7. decernimus. Ad hoc dixit Ioan. q hæc decre. continet gratiam specialem: quia legatus non potest concedere pbendas vel ecclesias in piudiciũ aliorũ. j. de appellat. c. 1. & j. de pben. dilectus 2. sicut illud continet gratiam qđ legatus facit. j. de concess. præben. cõstitutus. quia solus princeps potest aliquem priuare re sua. 9. q. 3. cuncta. & c. per principalem. & C. de quadri. præscrip. bene à Zenone. Hic consueuit distingui, vtrum iuspatronatus ptinet alicui iure patrimonij sui: & tunc legatus non potest conferre ecclesiam eo inuito: cum ei in hoc non subsit: quia tamq̃ laicus pſentat. j. de iure patr. cum dilectus. arg. 16. q. 7. decernimus. Si vero pertinet patronatus ius alicui rõne ecclesiæ, tunc legatus potest conferre ecclesiam etiam inuito illo plato siue patrono, ad quem rõne ecclesiæ ptinet ius patronatus: siue inuito collegio ad qđ ptinet illud: quia subsunt legato; & ita loquitur qđ dicit hic, q archidiaconus ille ratione archidiaconat⁹ pſentabat. Vnde legatus ille poterat ei piudicare, & eo inconsulto ecclesiam conferre: sicut potest conferre beneficiũ vacans in ecclesia inuitis canonicis & irrequisitis. Et hoc intellige de legato misso à latere dñi Papæ. Alij vero legati,

¶ Facit tex. & Bar. in l. 1. ff. de itin. actuque priu. & l. sponi⁹ ff. de peculat.

¶ Bareñ.

¶ Portueñ.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 3. cõpilatione.

¶ Troian.

¶ Al. Anabbaté, & sic dic G. fratrẽ Cassinẽsem abbatem.

¶ A tẽpore quo iudex se pmisit consultaturũ vel relaturum, nil aliud pcedit nisi vt referat. Io. And.

¶ Hoc soluit contraria ad decretalem, constitutus dic vt ibi notatur. Io. And.

¶ Institutio plenior institutioni pſentationi.

¶ Sancti Lupi & sancti Leonis abbatibus, & magistro R. Archidia. Tulleñ.

¶ Cap. 4. eod. tit. in 3. cõpila.

¶ Videl. si cõem. & quẽadmo dũ tenet, armat.

¶ Credo q intelliget.. [illegible]

¶ Dicit hic & in decre. cũ dilectus. Host. [illegible] ... Io. And.

ro legati, sicut Eboraceñ. & Cantuarieñ. & ꝯsimiles, q̄ hoc habent ex priuilegio, hoc nō possunt. c. officij. lib. 6.] Vnde tenet appellatio si hoc facere vellent. j. de appell. c. 2. Et quod dixit Ioan. non est verum simpliciter de quolibet legato.

a ¶ *Nec praeiudicetur praelato.*] vel patrono clerico, s. tenere dispensationem. & verum est in sequenti vacatione.

praeiudicetur praelato[a], si quando per Apost. sedis legatum, eo inconsulto ecclesia concedatur: Mādamus quatenus dictū archidiaconum, vt ab eius super hoc molestatione desistat, appellatione remota cogatis.

¶ Idem illustri Regi Francorum.

¶ *Legatus in pluribus locis, potest in quolibet dictorum locorum iurisdictionem suam exercere: ita quòd facta vnius loci potest in alio explicare. hoc dicit. Panor.*

CAP. VII.

NOuit ille qui nihil ignorat: & infra. ¶ Ex parte tua querimoniā accepimus, quòd cum[f] tibi legatus esset certa ratione suspectus, extra fines regni Francorum in terram tuā, interdicti sententiam promulgauit: & infra. ¶ Tuæ magnificentiæ respondemus, quòd & si fines regni Francorum exierat, nondū tamē fuerat terminos[b] suæ legationis egressus: cum nō solum in regno Frācorum, sed in Vienneñ. Lugduñ. & Bisuntiñ. prouinciis iniunctam sibi à nobis legationis solicitudinem suscepisset.

NOuit ille.] Legatus in quacunque parte legationis existat, iurisdictionem suam exercere potest. Ioan. Andr. Prima pars ponit regis q̄relā, cui r̄ndet. Secūda: ibi, *Tuae*. De materia huius text^9 hr̄ in c. 1. de postu. praela. & in cap. nouit. j. de appel. Abbas.

CASVS. Dn̄s Papa mandauit cuidam legato in Frācia legationis officium exercenti, quatenus in terrā regis Frāciæ promulgare: iniam interdicti, q̄d legatus non distulit adimplere: sup hoc scripsit rex Frāciæ dn̄o Papæ dicens, q̄ legat^9 cū esset certa rōne suspectus eidē, fines regni Francorū exiens, in terrā regis sn̄iam interdicti ꝓtulit: vnde dicebat sn̄iam nō valere: Papa super hoc scribit eidem dicens, q̄ etsi legatus fines regni Frācorum exierat q̄n sn̄iam ꝓmulgauit, non tn̄ terminos suæ legationis egressus fuerat, quia nō solū in regno Franciæ, sed etiam in Vieñ. Lugdu. & Bisuntina prouinciis legationis officium exercebat. Not. q̄ legatus exiēs terminos suæ legatiōis, officiū legatiōis exercere nō pōt. idē itellige de aliis iudicib^9. Itē legat^9 ad plures ꝓuicias i vna existēs, de alia iudicare pōt.

¶ *Glo. seq. notat, obijcit, & soluit, & opi. ponit subdens duo quae potest extra dioecesim. in fi. quaerit, & soluit.*

b ¶ *Terminos.*] Ex hoc vr̄ q̄ si legatus exiuit prouinciam ad quam destinatus est, q̄ ammodo nec excōicare, nec absoluere, nec causas delegare possit in illa ꝓuincia. & idem de aliis iudicibus ordinariis vr̄. ff. de offi. praesi. l. 3. & ff. de iuris. om. iud. l. vlt. Vr̄ tn̄ q̄ possit absoluere aliquos dum est extra ꝓuinciā, quia ea quæ spectant ad voluntariam[1] iurisdictionē, exequitur extra prouinciam. ff. de officio ꝓcon. l. 2. Ad hoc dicas, q̄ null^9 iudex potest excōicare vel absoluere extra suam ꝓuinciam, nam excōicatio fit cum causæ cognitione. 2. q. 1. nemo. sed ea quæ causæ cognitionē desiderant, debent fieri iudice sedente pro tribunali. 2. q. 3. c. si quē. §. si quis. 3. q. 3. c. induciæ. §. à iudice. sed in aliena dioecesi non pōt sedere pro tribunali; nec aliquid disponere. 9. q. 2. epm̄. Itē nec absoluere potest: quia si posset absoluere, p consequēs & excōicare. 21. dist. denique. arg. ff. de re iud. l. 2. & q̄ tm̄ in sua dioecesi habeat iurisdictionem, est arg. 11. q. 1. si quisquā. & 92. dist. si quis eps̄,[2] & j. eod. c. pen. s̄. de rescri. pastoralis. in fi. arg. ff. de bon. auct. iu. pos. cū vnus. §. pen. Dicunt quidam q̄ possit extra suā dioecesim excōicare. arg. 11. q. 3. si eps̄. forte sicut Paulus excōicauit Corinthum absentem. 9. q. 3. §. vlt. Hoc tn̄ concedo q̄ extra ꝓuinciam existens, possit delegare causas in prouincia. ff. de offi. praefect. vrb. l. vlt. maxime si habet causam necessariam absentiæ. ff. de offic. procon. aliqui. Talis enim delegatio fit sine causæ cognitione: licet q delegas, imperet. arg. s̄. ut. pxi. pastoralis. Sed si ille nollet eā recipere, non posset excōicare. arg. j. ut. proxi. pastoralis. Item extra dioecesim potest conferre beneficia. j. de conces. ꝓben. post electionem. in parte decis. j. de appell. qua frōte.[3] Io. Itē potest q̄ri, si excōicauit aliquem dū erat in ꝓuincia, vtrum possit eum absoluere postq̄ egressus est prouinciam? Dicendū est q̄ non, quia exeundo ꝓuinciam priuatus est dignitate. ff. de offi. ꝓsi. l. 3. & statim expirat iurisdictio. j. eo. c. vlt.

VOlentes.] CASVS. Dn̄s Papa officium legationis cōmisit patriarchæ Hierosolymitano in ꝓuincia sua, ita tn̄ q̄ si legatus de latere dn̄i Papæ ad partes illas accesserit, officium legationis

† Cap. † com. tit. 1. ob. plat.

1 Voluntaria iurisdictio appellatur, quae exercet in volentē, ad differentiam contentiosæ, quae redditur in inuitū.

2 Forte nō probat ad quod inducitur, nisi p hūc modū, quia iubet p̄sidente cognitione de iniusta excōicatione excōicatum vitari: nec valet q̄ de Paulo sequitur, quia aliud ē epm̄ infra dioecesim suam excōicare absentē, & aliud ē absentem hoc facere cūm extra territorium, &c. de maiori. c. 2. lib. 6. Io. And.

3 Concor. tex. in l. 2. ff. de cō. ꝓ. emp. & leg.

q̄diu ibi fuerit legatus Papæ oīno dimittat. Not. q̄ iurisdictio minoris iudicis impeditur, ꝑsente maiore. Not. q̄ licet duplicetur iurisdictio, tn̄ maiorem effectum habet secunda q̄ prima. Not. q̄ vbi æqualis est iurisdictio, secunda derogat primæ.

c ¶ *De latere nostro.*] cum legatus de latere dn̄i Papæ sit maior, eo præsente, non exerceat minor officium suum, sed deferat illi tamquā maiori. 21. dist. denique. & j. de priui. antiqua. §. dificæ. & ff. de offi. procon. l. vlt. & maior potestas ad obediendum ꝓponitur minori. 8. distin. quæ ꝯ mores. in fi. & 11. q. 3. qui resistit. & interim suspensum est officium eius: eo vero recedēte resumit illud: arg. ꝯ. 95. dist. ecce. & 11. q. 1. peruenit. & C. de donatio. i hac.

¶ Gregorius ix. patriarchæ Hierosolymitano.

¶ *Præsente legato de latere minor legatus executionem officij sui dimittere debet.*

CAP. VIII.

VOlentes: & infra. ¶ Fraternitati tuæ legationis officiū, in prouincia tua duximus committendū: ita tamen quòd si legatum ad partes illas de latere nostro[c] cōtigerit destinari, executionem ipsius officij, quamdiu legatus ipse ibi fuerit, pro sedis Apostolicæ reuerentia omnino dimittas†.

¶ Idem.

¶ *Legatus nō de latere, sed ratione personæ, extra prouinciam sibi decretam absoluere nequit excōicatos pro iniectione manuum in clericos, nec etiā in prouincia, si tales excōicati aliunde veniant. Legatus vero ratione dignitatis nullos tales absoluit. h. d. secundū communem intellectum.*

CAP. IX.

EXcommunicatis pro iniectione manuū violenta, ecclesiæ Romanæ legati, qui de ipsius latere non mittuntur[d], extra prouinciam sibi commissam[e], vel ibidem, si huiusmodi

EXcommunicatis.] Primo ponit vnum dictum. Secundo aliud: ibi, *Et qui*. Tertio excipit ab vtroq; : ibi. *Nisi*. Abbas.

CASVS. In capitulo isto fit mētio de duplici genere legatorum. Primo dicit q̄ legati illi quibus rōne ꝑsonæ ad tēpus legationis officiū iniungitur, extra ꝓuinciam sibi commissam, vel etiam existentes in prouincia sua non possunt absoluere excōicatos pp iniectionem manuum violentam, si isti iniectores manuum ad ipsum legatum aliunde accedant. Secundo dicit q̄ illi legati, qui habent officium legationis, ꝑtextu ecclesiarum suarum, q̄uis existant in prouincia sua, excōicatos prædictos etiam subditos non possunt absoluere: nisi & istis & illis à sede Apost. de speciali gratia amplius ꝯcedatur, & illi legati non mittuntur de latere Papæ. Not. q̄ legatus ex priuilegio non habet iurisdictionem ex ipsa legatione, nisi in sua prouincia, & circa illos de prouincia sua.

¶ *Glossa sequens arguit à contrario.*

d ¶ *Mittuntur.*] ergo à ꝯtrario sensu, si missus sit à latere dn̄i Papæ, potest absoluere oēs: siue de sua legatione siue nō: q̄d verum est, & in eundo & redeundo s̄m quosdam: ex officio enim legationis licet legatis de latere dn̄i Papæ missis, excōicatos pro violēta manuum iniectione in ecclesiasticas ꝑsonas absoluere. s̄. eod. q̄ translationem. & j. de sen. excom. ad eminentiam. Tales enim legati postq̄ egrediuntur vrbem, quousq; in vrbem reuertātur, beneficium absolutionis impendunt, & ita obseruant de facto: & hoc introductū est in fauorem aīarum, vt periculū moræ vitetur.[4] Arg. j. de sent. excom. sacro. & sic proconsul vbiq; insignia proconsularia habet, licet potestatem suam egressus vrbem non exerceat, nisi in ea prouincia, quæ ei decreta est. ff. de offi. procon. l. 1. & habent iurisdictionem, licet non contentiosam. ff. eod. l. 2. Ber.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici genere legatorum. Secundo quaerit, arguit pro & contra. soluit. In fi. subdit tres nouum.*

e ¶ *Commissam.*] Per hoc q̄d dicit hic, patet q̄ maior est potestas legatorum, qui de latere dn̄i Papæ mittuntur, q̄ aliorū. illi enim de quibus ꝑmittit, non possunt absoluere excōicatos pp sacrilegā manuum iniectionem in ecclesiasticas ꝑsonas: vel aliunde venientes: vel extra suam prouinciam existētes: quia nulla potestas est eis concessa extra illam prouinciam. argu. ff. de iurisd. om. iud. l. vlt. & ff. de offi. præsi. l. 3. nisi eis amplius ꝯcedatur, vt dicit in fine: sed illos de sua prouincia absoluere possunt,[5] dum sunt in prouincia. arg. à ꝯtrario sensu. De duplici genere legatorum fit mentio, & primo de his quibus ad tempus ꝯmittitur officium legationis ratione personæ, & non dignitatis: vt s̄. eod. ut. c. proxi. & j. de accusa. cum dilecti. & j. de præsum. mandata. Secundo de his qui ratione dignitatis habent huiusmodi legationis officium in sua ꝓuincia. s̄. eod. c. 1. & j. de appel. c. 2. isti nō mittunt de latere Papæ: vnde minor

* Facit Authen. multo magis. C. de sacrosan. ecclē. & l. 2. C. de testa. tut.

Potestas legatorū de latere in absoluendo.

4 Concor. j. quod re. ff si cer. pet. & l. fin. §. fin. ff. ad l. Rhodiam.

5 Not. Ios. 94. dist. c. 2. q̄ capitis legati ab eo potest absolui: usq; q̄ sunt legati saluo eo quod habet de potestatis. lib. 6. & ca. ut. si quos suadēre in c. e. & de hoc in sp̄e. ut. 2. §. nūc dicamus. ver. sed quaerit. Io. And.

nor

nor est potestas eorum. & isti nõ possunt absoluere excõicatos etiã subditos nisi specialiter eis concedat: vt dicit hic in fin. illi vero q mittuntur de latere dñi Papæ: quia & ipsi pars corpis eius esse intelliguntur: vt 1.q.1. in c. si quis cum militibus. ff. ad l. Iul. maie. q̃squis. ex officio legationis oĩa possunt, nisi illa quæ specialiter sibi sedes Apostolica reseruauit. s. eo. q translationem. Sed quos dicemus de latere dñi Papę missos? an Cardinales tñ, an alios etiam existentes in curia: vt puta capellanos, archiepos, epos, pro suis negotiis in curia existentes? Sed vr q proprie dicantur de latere Papæ Cardinales, quia ad latus ei[9] semp assistunt; sed idẽ vĩ de capellanis et aliis curialibus, quia & ipsi assistunt ei, licet non in secretis consiliis. Satis posset dici, q illi dñr missi de latere Papæ, quos inuenit existentes in curia sua, etiã si non sint Cardinales, & illos transmittit specialiter ad alienam puinciam cõcedendo eis generalem legationẽ. Item qui potest ex officio suo absoluere, potest cõmittere vices suas alij, cũ viderit expedire. j. tit. proxi. c. vlt. Proprie dñr missi de latere dñi Papæ Cardinales tñ. arg. j. de sen. excõ. ad eminentiam. quia ipsi pars corpis dñi Papæ dñr, vt dictum est s. & ideo istorum potestas latior est q̃ aliorum: quia & de sua & aliena 1 prouincia absoluere possunt in eundo & redeundo: alij vero absoluere non possunt aliunde venientes: nisi amplius illis sit cõcessum, vt dicit in fi. Ad hoc not. q ecclesiæ Romanæ legati quantũcũq; plena habeant legationẽ, non possunt ex officio legationis conferre bñficia. nisi specialiter eis fuerit cõcessum: vel nisi sint legati Cardinales, qui ampliori debent ꝓrogatiua gaudere. hoc totum statuitur in decre. Inno. iiij. quæ incipit, officij nostri debitum. Bernardus.

manuum iniectores illuc contingat aliunde accedere: Et qui ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vendicant dignitatem, etiã subditis (quamuis in prouincia sua existentes) beneficium absolutionis impertiri non possunt: Nisi de speciali gratia illis & istis amplius à sede Apostolica concedatur.

¶ Idem.

¶ Durant legati statuta etiam legatione finita, finitur tamen sui delegati iurisdictio, si citatio non præcessit.

CAP. X.

NEmini dubium esse volumus, quin legatorum sedis Apostolicæ statuta[a], edita in prouincia sibi commissa, durent tamquam perpetua, licet eandem postmodum sint egressi. ¶ Secus autem † si causas duxerint aliquibus delegandas†: cum iurisdictio istorum expiret[b], si ante illorũ discessum, horum citatio[c] non præcessit.

† tamen

† Vide l. vnica C. qui pro sua iurisd. & l. 3. C. de offic. praetor.

Legati de latere proprie qui dicant.

1 Quid si sibi remittat lapsus? vide in Spec. eo. tit. §. nunc dicam[9] ver. quid si lapsus. Io. An.

NEmini dubium.] Habet dua dicta multum notabilia. Secundũ: ibi, Secus autem. Abbas.

CASVS. Primo dr̃ q legati Apostolicę sedis possunt edere statuta in prouincia sibi cõmissa, & durant ppetuo, licet postmodũ puinciã exeant. Secũdo dicit q si legat[9] cõmittit cãm alicui, iurisdictio illius expirat, nisi anteq̃ exeat puinciã citatio pcessit. Not. q licet legatorũ iurisdictio sit spalis, tñ statuta ipsorum sunt ppetua; & sic nota, q sublato principali non destruitur accessorium. Item ex hoc nota, q causa sublata non remouetur effectus. Itẽ nota q iurisdictio legati nõ durat nisi eo in puincia existẽte aliqs cœperit ea vti. & sic nota q non tm̃ morte naturali finit mandatũ, sed etiam ciuili.

2 Absoluentur tñ p ordinarios suos, si statutum absolutioné maiori non reseruat. infra de sent. ex frequentib. Io. And.

¶ Gl. seq. fortificat textũ. secundo quarit, arg. negatiue. contrariũ soluit.

a ¶ *Statuta.*] sic patet q statuta q̃ faciunt legati in prouincia sibi concessa, ppetuo sunt seruanda: & si lata sunt sub anathemate, qui ꝯ faciunt, sunt excõicati. 2 j. de lo. & condu. c. ex rescriptis. nã epi qui sunt minoris auctoritatis, statuta ĩ sua diœcesi facere possunt. j. de ma. & obe. si quis venerit. Item de remissionibus quas faciunt locis religiosis siue pontibus, quid dices? nunquid & illæ sunt perpetuę? vĩ q non: quia pses prouinciæ non potest interdicere alicui vltra tẽpus suũ, vti arte sua. ff. de pœn. l. vlti. ff. de postu. puto. §. vlt. sed verum est q valent ppetuo sicut statuta. licet enim administratio sit spalis, illud qđ factum est p eum, ppetuum 3 est. vnde qui facit ꝯ, incidit in pœnã, si aliqua pœna apposita est. & pfectus prouin ad tempus & in perpetuum potest prohibere alicui ne vtatur aduocatione. ff. de offic. præfec. vrb. l. 1. §. vlt.

3 Non tñ intelligas ad effectũ legat vel statuta patere vt perpetua sint, nã hoc in potestate principis positũ est. Gomezianus consi. 93. Io. de Gomeza in proœmio regul. cancellariæ q. 2. vt plurimũ tñ lex ppetua esse solet.

b ¶ *Expiret.*] & ita patet q recedendo à prouincia sua expirat iurisdictio, sicut p mortem expirat. s. de offic. deleg. licet. & c. gratũ. quia pro mortuo quantum ad hoc reputatur. Multis modis dicitur iurisdictio expirare, vt not. s. de offi. deleg. in literis.

4 Dicit Hostien. q hęc iura ꝓbant q ordinaria iurisdictio p̃ p̃uẽtione de legatum, &

c ¶ *Citatio non præcessit.*] ergo si citatio pcessit, valebit commissio post recessum. sic p citationẽ ppetuatur iurisdictio. sic s. de offic. deleg. gratum. & c. licet. & j. de fo. cõpe. proposuisti. sic j. de appel. vt debitus. & sic s. de rescri. capitulum sanctæ crucis. in quibus dr̃ q sola citatione siue conuentione 4 pueniitur iurisdictio aliorum.

DE OFFICIO IVDICIS ORDINARII.

¶ Visum est de officio ordinarij speciali, vt est legatus: nunc subijcitur in genere de officio cuiuslibet ordinarij. Abbas.

De hac materia tractatur 3. q. 7. & 9. q. 3. 11. q. 1. et q. 2. & q. 3. 18. q. 2. per totum. & 30. q. vlt. in certa, vsque ad fi. q. 3. q. 5. quia suspecta.

TITVLVS XXXI.

De officio iudicis ordinarij.

¶ Ex synodo Ioannis Papę.

¶ Episcopi in suis diœcesibus possunt crimina inquirere, & punire: & cum opus fuerit, inuocare brachiũ seculare.

CAP. I.

PErnicio-sam †: & infra. ¶ Habeant igitur episcopi singularum vrbiũ in suis diœcesibus liberam potestatẽ, adulteria & scelera inquirere[d], vlcisci, & iudicare[e] † secũdum q canones[f] cẽsent, absq; impedimento alicuius. ¶ Et cũ opus fuerit publicũ[g] conuocent auxiliũ non ad

PErniciosã.] Primo ponit decisũ exordium. Secũdo dispositionem: ibi, *Habeant igitur.*

CASVS. Statuit Ioannes Papa ĩ synodo ista, q epi singularum ciuitatum habeant potestatem inquirendi crimina, & punire criminosos sm̃ quod canones dicũt sine impedimento alicuius: & si opus fuerit, inuocẽt brachiũ seculare, ita tñ q per hoc nullum pIudicium fiat epis, vt hoc ipso ius sibi acquirant. Nota q vbi ecclesia per se non sufficit, inuocare debet auxilium seculare.

ordinariũ; de legato vero nõ potest quin preueniat iudicem ordinariũ & remittit de appella. vt debitum. de reseruatione etiam legati, an debeat post ipsum excessum, tradit hic H. qđ est expediẽ infra eod. pfectus lib. 6. Io. And.

† Cap. unic. in 1. compilat. vide concil. Trident. sess. 24. de refor. c. 8.

d ¶ *Inquirere.*] tunc scilicet cum frequens & clamosa fama est contra subditum, quæ obtinet vicem accusatoris. j. de accu. qualiter & quãdo. & j. de simo. licet Heli. & tunc possunt testes introducere contra illos. 11. q. 3. præcipue. etiam lite nõ contest. j. vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. sunt & alij.

† Vide l. Imperium. cum not. ff. de iurisd. omn. iud.

e ¶ *Iudicare.*] vndecunque illi sint: præses enim prouinciæ purgare debet prouinciam suam malis hominibus, nec distinguitur vndecunque sint. ff. de offi. præsi. præses prouinciæ. & 6. q. 3. placuit. & C. vbi de cri. agi opor. Auth. qua in prouincia.

¶ Glo. seq. dicit de quibus criminibus inquirãt episcopi. secundo arg. quod iudex secundum allegata, &c. allegat 9. iura. & 4. alleg. in contrarium. ponit 2. opi. & secundam approbat.

f ¶ *Secundum quod canones censent.*] Dicunt q canones epi causas synodales inquirere debent: & testes maturiores in parochia constituere, vt causam synodalem ad epm deferant. 35. q. 6. eps in synodo. ad epos enim pertinet inquirere de huiusmodi criminibus ecclesiasticis, de adulterijs, de consanguinitate inter virum & vxorem. & 35. q. 6. eps in synodo. & cap. ab isto die. & duobus cap. seq. Item de hæresi. j. de hæreti. excõicamus. §. adijcimus. Item crimen vsurarum, sacrilegij, simoniæ, & similia proprie spectant ad ecclesiasticum iudicem: & de his principalibus inquirere debent episcopi, & punire, & etiam de quocunque mortali peccato. j. de iudi nouit. Item ex eo quod dicit hic, inquirere, vlcisci, & punire secundum q canones censent, est arg. q iudex debet iudicare secundum allegata, & secundum canones & leges, & non secundum conscientiam: 5 vt expresse dicitur 11. q. 3. summopere. & 3. q. 7. iudicet. & 6. q. 2. si tantum. & cap. placuit. & j. eo. c. proxi. & C. de iud. rem non nouã. & in Authen. de iud. §. quia vero. coll. 6. & in Auth. de defen. ciui. §. iusiurandum. coll. 3. & ff. de offi. præsi. illicitas. §. 1. arg. ꝯ. j. q potest iudicare secundũ quod putat. ff. quis & à quo appel. fi. l. appellari. & ff. de arbit. qualem. & 11. q. 3. tunc vera est. & arg. 8. dist. qui contempta veritate. In hoc casu qñ iudex aliud habet in conscientia, & aliter constat per probationes legitimas, dicunt quidam q debet alij causam delegare. ff. de iuris. om. iud. prætor. Alij dicũt & melius, q licet iudex aliud habeat in conscientia sua quàm constet per allegata, debet iudicare secundum q facta est fides sibi in iudicio per iura primo dicta: & non debet sequi conscientiam: quia non scit illa tamq̃ iudex, sed tamq̃ Deus. j. c. proxi. & 6. q. 2. si tm̃. & c. placuit. nec peccat, nec dicitur facere ꝯ conscientiam. 6. & ita nec in condẽnando nec in absoluendo sequatur conscientiam. Et q ita sit procedẽdum patet, nam dñs omnia sciebat; & tñ nullum voluit cõdemnare nisi probationibus conuinceretur. 2. q. 1. Deus omnipotens. Aduerte tñ quòd qui contra conscientiam iudicat, punitur secundum tenorem constitutionis Inno. iiij. j. de re iud. cum æterni. [lib. 6.]

Quid inquirere debeat eps. & qualiter interrogare de delictis laic. Burchard[9]. lib. 1. decr. c. 91. 92. & seq.

5 Adde cõmuni sententiam esse, in dubio esse secũdũ allegata, & non secundũ qđ iudex et pro nata phona nouit. de quo a: nobis plene dixi me in Tract. & Caietanus 2. 2. q. 67. art. 2. & Couarruuias lib. 1. c. 1. varia. resolut. ad. de Doctoribus in 1. ex rescripto. ff. de munerib. & honor. & glossam in c. pastoralis. verbo nec supra de offi. deleg.

g ¶ *Publicum conuocent auxilium.*] i. iudicium seculare. sic 23. q. 5. principes. & 96. dist. cum ad verum ventum est. vtraq; potestas per alteram

6 Supple & contra iustitiam. Io. An.

alteram adiuuatur, vt ibi dicitur. & j. eod. qm. & posset compelli ad hoc j. de maledic. c. 2.

¶ *Glo. seq. arg. signat contrarium, & remittit.*

a ¶ *Praeiudicandum.*]quia per hoc non acquiritur ius in ꝑiudicium ecclesiæ, vt sua auctoritate posset in posterum attētare, nisi de mandato ecclesię: immo tenetur auxilium ꝓstare ecclesiæ, & posset compelli ad hoc. 23. q. 5. administratores. & j. de maledi. cap. 2. & est arg. ꝙ protestatio necessaria est, quādo aliqui aduocant ad ea, in quibus ius non habent. 7. q. 1. pontifices. & 24. distin. presbyteri.

Additio. Arg. contra. s. de ele. cum Vintoñ. ibi sol.

praeiudicandum[a], sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum.

¶ Eugenius Papa.

¶ *Ordinarius qui scit non vt iudex vel homo, sed vt Deus subditum esse criminis reum, indeterminate poterit, sed non nominatim eū arguere vel punire.*

CAP. II.

SI †sacerdos sciat pro certo[b] aliquem esse reum alicuius criminis: vel si confessus fuerit, & emendare noluerit: nisi iudiciario ordine quis probare possit: Non debet eum arguere nominatim[c], sed indeterminate: Sicut dixit Christus: Vnus vestrum me traditurus est. Sed si ille cui damnum illatum est, petierit iustitiam, potest excommunicare auctorē† damni, licet etiam ei cōfessus[d] sit: sed tamen nō nominatim[e] potest eum remouere[f] à communione, licet sciat eum esse reum: quia† non vt iudex scit, sed vt Deus: sed debet eum admonere[g], ne se ingerat: quia nec Christus Iudam à communione remouit.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateran. par. 50. cap. 31.

Si sacerdos.] Diuidi potest in duas partes principales, sicut sunt duo dicta. Fm: ibi. *Sed si ille.* Prima subdiuiditur. Primo ponitur thema, ex quo quęstio. Secundo decisio: ibi, *Non debet.* Tertio ratio: ibi, *Sicut dixit.* Ant. de But.

Matth. 26. Marc. 14. Luca. 22. Ioan. 13.

Casus. Sacerdos scit aliquem pro certo reū alicuius criminis, vel ipse criminosus ei confessus fuit, dī ꝙ si ille admonitus noluerit satisfacere, sacerdos non debet eum arguere noiatim, nisi ordine iudiciario crimen fuerit ei ꝓbatum, sed in genere admoneat illū, exemplo Dñi qui dixit: Vnus vestrū me traditurus est. Sed si ille qui damnum sustinuit, petat iustitiam, sacerdos potest excōicare illum qui damnum dedit, hoc modo: excōico quicunq; fecit tale factum: sed nomine proprio non debet eum excōicare, q̄uis ei confessus fuerit: quia nō vt iudex scit, sed vt Deus; & debet illum admonere, ne ingerat se cōioni ipsius sacerdotis: quia nec Christus Iudam remouit. Not. ꝙ iudex non debet iudicare secundum conscientiam, sed secundum ea quæ probantur. Item in genere aliquis potest excommunicari.

¶ auctorem. In aliquo.

¶ Pro intelligentia hu ius c. vide B. Thom. 3. par. q. 80. art. 6. & plenissime Sum. in 4. sent. distin. 22. q. 1. art. 6.

b ¶ *Pro certo.*] quia forte vidit eum delinquentem, vel quia ipse idem ei confessus fuit. 22. q. 5. hoc videtur.

¶ *Gl. seq. ponit Brocar. inducit quatuor iura pro, et quatuor ꝯ. & soluit.*

c ¶ *Nominatim.*]arg. est hic ꝙ aliquid licet in genere, quod in specie non licet. sim. 8. q. 1. quid aūt. ff. de q̄st. l. 1. §. ad quæstionē. arg. s. de offi. dele. qm abbas. ff. de poen. l. moris. §. sunt aūt. ad fi. arg. ꝯ. 24. dist. qm. ff. si quis cautl. sed & si quis. §. quęsitū. & j. de appella. inter cætera. & C. de iure do. ipe. l. 1. Sol. qd licitū est in genere, licet in specie, & ecōuerso: nisi descensus ad specialia vel gn̄alitas occasionē mali inducat, vt patet per exēpla in 1. rub. & C. quæ res pig. ob. poss. l. 1. & ff. de pign. l. obligatiōe, sed singula exēpla tā de prima reglā q̄ scd̄a suū casū obtinēt, vt patet i quacūq; ꝯcordātia.

¶ Creditor habens omnia bona debitoris obligata, nō impetrat illorum dominium: secus si certam rem habet obligatam. Ioan. And.

d ¶ *Confessus.*]licet enim ꝯfessus sit in pœnitentia, nuq̄ tñ excōicabit eum ipsum exprimendo: quia sic ꝓderet peccatorem: qd esse nō debet. de pœn. dist. 6. placuit. & j. de poe. & remis. ois vtriusq;.

e ¶ *Nominatim.*] i. proprio noie expresso non debet eum arguere, vel excōicare, sed in genere sic dicēdo: Quicūq; fecit tale factū, sit excōicatus, & perinde hr̄ ac si proprio noie expresso esset excōicatus quantū ad Deū, sed quantum ad ecclesiā non: quia non vitabitur ab ecclesia. & est simile 11. q. 3. excellentissimus. & Instit. de exhę. lib. §. masculos. & §. nominatim. & ff. de lib. & posth. nominatim.

¶ Nō dicit illum, sed vnum ex illis. Io. An.

¶ *Glo. seq. quarit, allegat pro, & contra, & soluit.*

f ¶ *Remouere à cōione.*] Simile 6. q. 2. si tm̄. & c. placuit. Sed quid si eps dicat, excōico vnum de illis qui tale factum fecerunt? Vr ꝙ nullus sit excōicatus: quia cū ex pluribus seruis eiusdem nominis vnus liber esse iussus est, neuter liber erit. ff. de manumis. testa. cū ex pluribus. de testa. tutel. duo sunt Titij. & noiatum quis est excōicandus. 24. q. 2. sane. arg. ꝯ ꝙ vterq; sit excōicatus. ff. de adimen. le. l. 3. §. si duobus. & ff. de rebus dub. qui duos. Sol. Sed verum est ꝙ neuter est excōicatus: quia sn̄ia incerta est, & ideo rei iudicatæ

¶ Adde ꝙ hoc habet dubitatio, licet propter gl. non pro cōtrario ad quod induxit.

auctoritatem non continet, sicut sn̄ia quæ certam quantitatem non continet, nulla est. C. de sen. quæ sine cer. quan. l. pen. & vlt.

g ¶ *Admonere.*]in secreto, ne ingerat se cōioni suę. simile j. de sent. excō. cum non ab hoie. 1. rñ. sed publice non debet eū remouere; sicut nec Christus Iudam remouit, immo ei Eucharistiam dedit. de consec. dist. 2. cum oē. & c. si illud. & cum alijs ad ꝑdicandū misit. 1. q. 1. sicut Christ⁹.

¶ Alexand. tertius Florent. episcopo.

¶ *Si ordinarius subiectus episcopo profert in sibi subiectum iustam censuram ecclesiasticam, episcopus illam seruare debet, & illā sine satisfactione & conscientia proferentis relaxare nō debet.*

CAP. III.

CVm †ab ecclesiarū prælatis, ecclesiastica[h] sentētia, in malefactores aliquos promulgatur, rata debet & firma consistere: & vsq; ad condignā satisfactionē inuiolabiliter obseruari. ¶ Quapropter mandamus, quatenus si quādo plebanus sancti P.† in clericos vel laicos parochianos suos, interdicti vel excōmunicationis sentētiam rationabiliter[i] tulerit; ipsam facias inuiolabiliter obseruari, & eam sine cōgrua satisfactione, & absq; eiusdem plebani conscientia non relaxes[k].

¶ Idem Cantuariensi archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Si ordinatio vacantis ecclesiæ etiam patronatæ ex iusta causa differtur, est ibi per episcopū œconomus ponendus.*

CAP. IIII.

CVm †vos plerumq; oporteat ordinationem eccle-

Cum ab ecclesiarum.] Primo ponit exordium, ex quo secundo infert mandatum: ibi, *Quapropter.* Abb.

Casus. Pleban⁹ sancti Pancratij aliq̄s excōicabat aliquos ꝓ excessibus suis: epūs Florētinus absoluebat eosdē irrequisito dicto plebano: puenit hoc ad dñm Papam: Papa sup hoc scribit epo Florentino dicens, ꝙ si ꝓlati proferunt sn̄iam ecclesiasticam in aliquos malefactores, illa debet firma & rata cōsistere, & obseruari vsq; ad debitā obseruationem. Vnde mandat Papa epo Floren. quatenus si ꝓdictus plebanus sn̄iam excōicationis vel interdicti profert in clericos vel laicos parochianos suos, ipsam faciat inuiolabiliter obseruari, nec eam relaxet sine conscientia dicti plebani. Not. ꝙ plebani habent iurisdictionem excōicandi. Item epūs debet seruare sententias subditorum suorum.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateran. par. 11. c. 7.

¶ Pancratij

¶ Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateran. par. 13. cap. 11.

¶ *Glossa seq. rect. per q. ao prelati inferiores episcopo, &c. arg. ponit opi. & soluit.*

h ¶ *Ecclesiastica sententia.*]sic ergo ꝓlati isti possunt excōicare. 16. q. 1. alia causa est. & sic sunt iudices ordinarij. arg. j. de excel. prælato. c. ad hæc. & habent curā aīarum. s. de elect. cū in cunctis. § inferiora. sic & abbas potest excōicare, & habet iurisdictionē. j. de simo. sicut. s. de offi. deleg. Pet. & Guil. & j. de so. cōpe. significasti. & hoc oēs concedunt, nisi consuetudo faceret contra tales, sed anathematizare non possunt, vt dicunt quidam. 16. q. 2. visis. & 24. q. 3. corripiantur. Et ni dicas ꝙ non possunt anathematizare siue excōicare, cum illa etiam solemnitate de qua traditur 11. q. 3. debent. & de illa excōicatione intelliguntur prædicta capitula. 16. q. 2. visis. & 24. q. 3. corripiantur. & quod hoc facere possunt isti inferiores prælati, habes j. de eo qui fur. or. c. 1. & quia hoc non est ordinis, sed potius iurisdictionis. s. de elect. transmissam. & illud generaliter traditur, ꝙ quilibet ꝓlatus collegiatæ ecclesiæ, licet subsit epo, est tñ iudex ordinarius in plebe sua. & habet iurisdictionem cognoscendi & excōicandi, vt hic dicit. & in Authen. de defen. ciui. §. 2. colla. 3. & 15. q. 4. c. 1. & j. de iudi. decernimus. argu. C. de iurisd. om. iud. l. vlt. & illum dico prælatum hoc facere posse, & talem iurisdictionem habere qui est electus à collegio siue vniuersitate. s. de elect. c. 1. & 93. distin. legimus. & idem intelligo si præficiatur collegio vel vniuersitati ab eo qui habet administrationem cum iurisdictione, puta episcopo.

¶ Ab. In. no. ꝙ Archidiaconi habent iurisdictioné à canone, etiamsi nō eligātur ab vniuersitate, vel non confirmentur ab epo. c. 1. & c. ad hæc. supra de off. archid.

i ¶ *Rationabiliter.*] quod semper præsumitur donec ꝓbetur ꝯriū. argu. s. de renun. in præsentia. & j. de re iudi. sicut & seruanda est a subditis, siue sit iusta, siue non. 11. q. 3. sententia pastoris.

¶ *Glo. seq. quarit, & soluit.*

k ¶ *Non relaxes.*]Sed pone ꝙ eps relaxet talem sn̄iam plebano irrequisito, nec aliqua satisfactione præmissa, nunquid tenet absolutio? Vtique, cum sit superior, & ordinarius suæ dioecesis. 11. q. 1. de persona. sed male facit, immo & si subditus conqueratur epo, debet illum remittere ad suum excōicatorem absoluendum. j. eod. ad reprimendam. fm tenorem illius decretalis, nisi periculum esset in mora. j. de senten. excom. sacro. & tunc recepto primo iuramento secundum formam ecclesiæ, vt traditur in decret. sacro.

¶ Dicit Vincen. ꝙ cū contra sunt ōes maiores & minores iudices, præferunt maiores, si cōtra. l. iudicium. ff. de iud. c. quæ cōtra. dist. 8. secus vbi non habent causas cōes, secundum tenor de quo infra eod. pastoralis. de primo dic vt infra eo. quanto. Io. And.

CVm vos] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

Casus. Patroni ecclesiarum Cantuarien. prouinciæ præsentabant ad vacantes ecclesias personas minus idoneas: propter quod ordinatio ecclesiarum deserebatur: vel etiam inter præsentatores & prælatos alia discordia emergebat: quæsitum fuit à Papa quid super hoc esset illis prælatis faciendum? mandat Papa, quatenus si aliquando in vacantibus ecclesijs, in quibus ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia minus idoneæ præsentantur, vel alia de causa non possint personas idoneas ordinare, ponant in ecclesijs œconomos, qui debeant percipere fructus, & eos expendere in vtilitatem ecclesiarum, vel conseruare quousque personæ idoneæ fuerint institutæ. Nota quod minus idoneus non est in ecclesia recipiendus. Nota quod si quæstio est super ecclesia vacante, ordinarius ex officio suo in ea præficiet œconomum. Nota quod bona vacantis ecclesiæ successori sunt seruanda.

a ¶ *Personæ.*] Hoc ideo dicit, quia persona ecclesiastica facilius cogitur, puta per suspensionem vel subtractionem beneficij. 74. dist. consuluit. vt sic fiant concordes.

siarum differre, pro eo quòd quandoque personæ [a] vobis minus idoneæ [b] præsentantur: aut inter vos & præsentatores, alia de causa radix dissensionis emerserit †: & infra. ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si quando in vacantibus ecclesijs, in quibus ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minus idoneæ præsentantur, vel alia de causa [c] de iure personas non poteritis in eis instituere: appellatione remota † ponatis œconomos [d], qui debeant fructus percipere: & eos, aut in ecclesiarum vtilitatem expendere, aut futuris [e] personis fideliter reseruare.

¶ Idem Cantuarien. archiepiscopo.

¶ *Si constat ordinario quòd absolutus à Papa suppressit veram causam quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si vero sibi non constat, est tamen sibi vrgens suspicio contra eum, debet cogere eum se purgare.*

¶ *Glos. seq. resp. per q. an patronus, &c. soluit quod non, rationem inducens quam fortificat. In fine ponit contrariam opinio. quam reprobat.*

Patronus laicus & patronus clericus differunt in multis.

b ¶ *Minus idoneæ.*] Sic patet quod patronus laicus licet præsentet indignum, non est priuatus nec priuandus potestate præsentandi, sed in collegio seu ecclesiastica persona aliud est: quia si collegium eligat vel præsentet indignum, est ipso iure priuatus, s. de elec. c. cum in cunctis. Idem credo de clerico patrono, quod non parcitur ei si præsentet indignum, immo priuatus est eodem modo, vel saltem priuandus est, sicut vides in alio articulo, clericus patronus variare non potest, laicus potest antequam præsentatus sit confirmatus. j. de iurepat. cum autem. & hæc potest esse ratio quare laico patrono dantur tantum quatuor menses à tempore vacationis. j. de iure patr. cum propter. collegio vero siue clericis dantur sex menses per illam constitutionem. j. de concess. præb. nulla. quia laicus non priuatur potestate præsentandi, licet indignum præsentet. clerici vero sic: † vnde hic fit quædam compensatio hinc inde: quia laici grauantur in tempore, & releuantur in alio: quia non puniuntur, & quia clerici puniuntur eligendo. vel præsentando indignum, releuantur in maiori tempore & quia clerici magis debent esse discreti & scire iura: ideo puniuntur si peccent in electionibus seu præsentationibus, & clerici patroni eodem iure vtuntur in præsentando quantum ad pœnam, si delinquant sicut clerici eligendo. arg. præd. c. cum aut. Quidam tamen dicunt, quòd ad superiorem deuoluitur prouisio ecclesiæ, cum laicus patronus præsentat indignum. in Auth. de san. epis. §. si quis oratorij domum. coll. 9. tamen iure nostro non cauetur hoc expresse, & ideo standum est canoni, & non legi. Ber.

† Contra. l. cum quidam. cum not. per Bart. ff. de lega. 2.

c ¶ *Causa.*] puta, scandalum magnum. arg. j. de iure pat. c. 1. & 2. sed pro modico scandalo non dimittit episcopus ecclesiam, ordinare. j. de iure patrona. quoniam. vel quia de iure patronatus vertitur quæstio inter episcopos & præsentatores.

Oeconomus pro quas causas constituatur.

d ¶ *Oeconomos.*] Hic constituitur œconomus ad conseruandum, non ad agendum. 75. dist. quoniam. quandoque etiam ad agendum constituitur. C. de epi. & cleri. omnis. §. nihilominus. & j. de iura. calum. imperatorum. & j. de capel. mona. dilectus. & c. constitutus. & hoc intellige cum de iurepatronatus quæstio est inter patronos & episcopum, vel quando patroni non concordant de præsentanda persona, vel malum præsentant; tunc debet episcopus statim ponere œconomum, qui conseruet bona ecclesiæ. Si quæstio est de iure patronatus inter patronos, vsque ad quatuor menses expectabit episcopus, illis elapsis ordinabit ecclesiam, saluo iure in posterum illi qui obtinebit. j. de iurepatro. quoniam in quibusdam. & c. cum propter discordiam. Et ex hac littera notare debes, quod patronus se intromittere non debet de rebus ecclesiæ, nisi quo ad defensionem. 16. q. 7. decernimus. & c. filijs. Sed episcopus vel alius prælatus ad quem pertinet institutio, debet habere custodiam illius ecclesiæ vacantis.

e ¶ *Futuris personis.*] Nota bona ecclesiæ conseruanda in tempore successoris. 12. q. 2. hoc huius placuit. & c. charitatem. & 75. dist. quando quidam. & 10. q. 2. si quis episcopus. nisi sint talia quæ seruando seruari non possunt. C. de admini. tutor. l. lex quæ tutores. in fin. & ff. de peti. hæredi. diuus. in fi. t. respon. & 10. q. 2. si quis episcopus.

E ¶ *X parte.*] Communis diuisio. secunda: ibi, *Taliter respondemus.* in qua subdistinguit. & secundum membrum: ibi, *Si vero.* Abbas.

Casus. Quidam subditi Cantariensi archiepiscopo excommunicati fuerunt iusta de causa: isti excommunicati accesserunt ad Papam supprimentes causas pro quibus fuerant excommunicati, & alia prætendentes, absolutionis beneficium meruerunt: quæritur an sint habendi pro absolutis? Respondet Papa quod si constiterit ita esse, compellendi sunt ad Apostolicam sedem redire cum litteris rei veritatem continentibus: & si de hoc non constiterit, & suspecti fuerint, quod domino Papæ veritatem confessi non fuerint, compellendi sunt purgationem præstare, quod veritatem confessi fuerunt in absolutione sua impetranda. Nota quod excommunicatus in absolutione obtinenda, debet exprimere causam pro qua fuit excommunicatus: alias non est habendus pro absoluto.

CAP. V.

EX † parte tua: & infra. Quia nos consulere voluisti, vtrum illorum absolutio teneat, qui (occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant) absolutionis beneficium per sedem Apostolicam meruerunt, suæ excommunicationis causam aliam prætendentes: Taliter respondemus, quòd si ita tibi constiterit, debes eos ecclesiastica censura compellere cum litteris tuis rei veritatem continentibus ad Sedem Apostolicam redire [f]. ¶ Si † vero id tibi non constiterit, & eos suspectos habueris, quòd confessi non fuerint veritatem: ipsos compellere debes exinde coram te, quòd

† Cap. 7. eo. ti. in 1. compilat. & post concil. Lateranen. par. 3 [illegible]

† Secundum horum ver boni salis est. S. suspecti sunt quod non dixerunt Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eius suspicionem, vt inde discat ligantur eos verum dixisse.

¶ *Glo. seq. arguit, ponit opinionem quam reprobat, demum quærit, & dupliciter soluit, & solutioni signat contrarium.*

f ¶ *Redire.*] Ex eo quod isti compelluntur redire ad curiam, patet quod non sunt absoluti: quia talis absolutio, per surreptionem veritatis obtenta, non prodest. j. de sent. excom. cum pro causa. & c. officij. in fi. & litteræ super hoc impetratæ non tenent. Quidam dicunt quod si pro pluribus criminibus vna tamen sententia aliquis sit excommunicatus, dum tamen aliquod eorum expresserit in absolutione, absolutus est, si de alijs postea conteratur. arg. de consec. dist. 4. tunc valere. quod non credo [a] verum, nisi de illo quod expresserit. Sed illa absolutio non prodest, cum adhuc sit ligatus pro alio crimine, & etiam extra ecclesiam. j. de sent. excom. cum pro causa. sed tunc demum valebit absolutio, cum ab alia excommunicatione fuerit absolutus: sicut si quis de vno peccato pœnitentiam agat, & non de alio, talis pœnitentia non prodest, quo ad vitam æternam, nisi cum alterius criminis pœnitentiam egerit. de pœn. dist. 4. §. vlt. in fine. Sed si pluribus sententijs ligatus est, oportet vt à qualibet absoluatur, & vltima confirmabit omnes præcedentes: quia tunc incipient valere. arg. ff. ad Trebel. l. 1. §. sed & quotiens. sicut dicitur de pœn. dist. 3. §. vlt. in fi. j. de pœn. & re. quod quidam. & ff. de ser. rustic. præ. per fundum. Et tot sunt necessariæ absolutiones, quot fuerunt excommunicationes. Sic ff. de no. ope. nunc. de pupillo. §. si in pluribus. & 2. q. 3. c. si quem. §. si præuaricator. ver. si plura crimina. Et talis semper est vitandus, quousque sit absolutus ab omnibus: vel si esset excommunicatus a pluribus, & omnes excommunicatores committerent vices suas vni, & ille absoluat ab omnibus, vna sententia expressa cuiuslibet excommunicationis causa absolutus erit: & idem erit ac si singulariter absolueretur à qualibet. Et est simile de acceptilatione, quæ capit plures obligationes. ff. de acceptil. si pluribus. Sed Inno. non videtur velle soluere hanc quæstionem. j. de senten. excom. officij. Sed quæritur quare absolutus pro falsa causa non habetur pro absoluto: sicut pro falsa causa excommunicatus habetur pro excommunicato, saltem quo ad ecclesiam: vt 11. q. 3. c. 1. & 2. Respond. vtrobique consulitur animæ: quia excommunicatio & si sit iniusta, non est contemnenda, ne ex ipso contemptu ligetur. 11. q. 3. c. si is qui. §. cum ergo. in fi. & excommunicatio est medicina animæ. j. de sent. excom. cum medicinalis. [lib. 6.] si non contemnatur. 24. q. 3. notandum. & potius ei obest qui iniuste excommunicat, quam excommunicato si non contemnit. 11. q. 3. illud. Alia ratio potest assignari, quare non prosit absolutio ex falsa causa: quia excommunicatus fuit pro certa causa: & omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem debet dissolui. j. de reg. iur. omnis res. sed de illa causa nulla est facta mentio: & ita illa remanet, ergo & eius effectus; & sic remanet excommunicatio prima. Præterea durante priore causa ex alia causa ex qua excommunicatus non fuit, absolui non potuit; quia ab illo quod nil fuit, absolui non potuit, & sic talis absolutio nulla: ab illa vero non intendebat [3] illum absoluere, & ab alia non potuit absolui. arg. j. de transla. inter corporalia. & j. de offi. deleg. cum sup. & ff. de hære. instit. quotiens. arg. j. quod absolutio ex falsa causa teneat. j. de consan. & affi. quia circa.

a ¶ Par-

a Idem Lau. Tanc. Vin. & Goffr. ad cap. tunc valere. respondet quod ibi sola satisfactio impedit remissionem peccatorum. quia cessante & adueniente charitate fit remissio: sed in excommunicatione nullam, nisi fuerit contritio in quo ergo à principio non fuit absolutus, nisi quia contritio illum absoluit: sicut nec satisfactio. de sent. excom. cum desideras. in fi. nec iuramentum de parte. eo tit. quod in dubitatione. And.

[3] Nec intendere potuerat. arg. ff. de contrahe. empt. in l. in specie. ergo intentio absoluendis sicut hospitibus, de consec. dist. 4. solet. Io. And.

a ¶ *Purgationem.*] Et ita quos eps habet suspectos, potest compellere ad purgationem praestandam, vt hic dicit: dummodo publica laborent infamia. j. de purga. canoni. nos inter alios. & si sint infamati apud bonos & graues. j. de pur. can. cũ in iuuentute. & non sit orta ab inimicis. 31. q. 3. in cunctis.

veritatem confessi fuerint, purgationem[a] praestare.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Si ex desidia vel malitia delegati Papae quis perseuerat in peccato, ordinarius loci potest supplere, non obstante quòd causa fuerit delegato commissa. hoc dicit, & est casus notabilis, & singularis.*

CAP. VI.

Significauit † nobis tua fraternitas, quòd quidam de parochianis tuis, cum pro illicita † cõsanguinitatis & affinitatis copula, excommunicatione notãtur[b], ad iudices remotiores ab Apostolica sede litteras impetrant: per quas cum ab excõmunicatione fuerint absoluti: quia dicti delegati, ad locum vbi testes produci valeãt, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione[c] transmittunt; in praenominata nefariae coniunctionis copula remanent, & causa debitum non sortitur effectum[d]: & infra.

¶ Cum itaq; pro malitia vel desidia[e] iudicis delegati, non debeat quis ad remanendum in copula coniunctionis iniquae suffragiũ inuenire: tale damus tuae fraternitati responsum; quòd quotiens ea quę praediximus, in tua dioecesi euenire cõtigerit, licite potes taliter absolutos, in pristinam excommunicationis sententiam reuocare[f]: ipsosque tamdiu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione[g] testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum.

¶ Innocentius tertius Ausitano † archiepiscopo.

¶ *Ordinarius supplet negligentiam abbatis, non reuocantis monachum vagabundum.*

CAP. VII.

Quanto † deuotio religiosorum: & infra. Ad audientiam nostram noueris peruenisse, quòd monachi, canonici, & alii regulares tuę prouinciae, cũ deberent potius in claustro[h] iuxta regularia cõstituta, diuinis obsequiis vigilare, de obedientiis & redditibus, quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes, per curias principum[i] & potentum, discurrere non verentur: & infra.

¶ Mandamus, quatenus quoscunq; tales inueneris[k]: nisi ad cõmonitionẽ tuã resipuerint, vt proprium[l] in manibus praelatorum suorum, sine difficultate resignẽt, conuertendũ in vtilitatem domus, secundũ abbatis[m] † consiliũ, & regularẽ vitã obseruẽt: si prelati[n] eorum

Significauit.] Propter periculũ animae supplet ordinarius desidiã vel malitiam delegati. Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Cum itaque.*

Casvs. Duobus modis potest poni casus. Primo sic: Aliqui cõtraxerunt matrimonium: publica fama erat q̃ erãt cõsanguinei vel affines, & scandalũ hoc denunciatũ fuit epo siue accusatum matrimoniũ. Vnde eps vocauit illos: ipsi fuerunt contumaces, non venerunt, ppter qd̃ eps illos excõicauit. ipsi appellauerunt, aut etiam per simplicẽ querelã significauerunt dño Papae, q̃ ipsi non erant cõsanguinei vel affines, & sic litteras super hoc obtinuerũt ad iudices delegatos. iudices absoluerũt illos, & c. prout sequitur. & cũ isti fuerunt absoluti, iudices delegati non accedũt ad locũ, vbi testes ad pbandã cõsanguinitatẽ vel affinitatẽ debẽt produci, nec aliquos pro receptione testium illuc transmittunt, & sic illi remanẽt in copula iniqua: & causa vlterius non procedit: quęrebatur quid iuris esset? Rñ. Papa q̃ dolus & fraus non debent illis patrocinari, & pro malitia vel desidia iudicis delegati, nõ debet quis remanere in copula coniunctionis iniquae: & ideo quotiẽs ea quae dicta sunt, contigerit euenire, licite potest ordinarius taliter absolutos in pristinã excõmunicationis sententiam reuocare, & tandiu eos taliter retinere ligatos, quousq; causa in testium receptione, & in aliis causis legitimũ incipiat habere progressum. Not. q̃ qui illicite sũt coniuncti, excõicandi sunt, vt abinuicem discedãt. Item ordinari[9] supplet malitiam seu desidiam iudicis delegati. Secundo ponitur casus. Illi cõtraxerunt matrimonium. accusatũ fuit matrimonium super consanguinitate aut affinitate, tandem lata fuit sententia diuortii: sed quia abinuicem nõ recedebãt, fuerunt excõicati. Tandem significauerunt dño Papae, q̃ sententia lata est per falsos testes. & hoc probare volebant. Vnde Papa causam cõmisit super hoc: indices absoluerunt illos, &c. prout sequitur in alio casu, & tale casus bonus est: quia sententia lata cõ matrimonium nõ transit in rẽ iudicatam, quin possit reuocari veritate reuelata quandocunque.

b ¶ *Notantur.*] Quia noluerunt parere sententiae diuortii latae propter consanguinitatẽ vel affinitatẽ, sed sic excõicati impetrarunt litteras super reuocatione sententiae, quę non transit in rem iudicatã. j. de re iudic. lator. & c. consanguinei. hoc secundum vnum casum. sed glossę intelliguntur ante sententiam cum fuit appellatum: Secundum alium casum fuerunt excommunicati ante sententiam.

c ¶ *Pro eorum receptione.*] Hoc intelligendum est qñ testes ad iudicem venire non possunt: quia sunt valetudinarii, vel alio impedimento detenti: vel etiam sunt in honore constituti. j. de testi. c. si q̃ testiũ. qui alias compellendi sunt venire. C. de testi. si qñ. dummodo non per longum iter. ff. de testi. l. 3. §. vlt.

d ¶ *Effectum.*] Vnde postulasti quid sit faciendum.

e ¶ *Desidia iudicis delegati.*] Ex ita iudex ordinarius supplet desidiã delegati, sicut delegatus supplet ordinarii. s. de offi. deleg. prudentiam. §. sexta. & j. de foro competen. licet. & c. ex tenore. sed quod dicitur hic, scilicet qd̃ recidunt in iurisdictionem ordinariam, ex eo contingit, quòd non prosequuntur appellationem suam, & ne propter hoc remaneant in incestuosa coniunctione.

¶ *Glo seq. querit, & soluit dupliciter.*

f ¶ *Reuocare.*] post admonitionem ipsis delegatis factam, vt procedant, & ipsis cõiugatis vt causam suã prosequãtur: & si postea malitiose versantur ne procedant, tunc reducat illos ordinarius in pristinã excõicationis sententiam. arg. s. de offic. deleg. prudẽtiam. §. sexta. Sed quantum expectabit? certe modicum tempus dabitur, infra quod possit componere sarcinulas, & se parare ad causam. ff. ex quib. cau. maio. in integ. restit. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. Vel hoc intellige ad arbitrium boni viri, id est iudicis. ff. de verb. obli. continuus. §. cum ita.

g ¶ *In receptione.*] per procuratorem, scilicet cum sint illi excõicati. arg. j. de iudi. intelleximus. vel etiam per seipsos possunt causam incipere, quia quodam modo rei sunt, & re[9] bene potest stare in iudicio excõicatus. j. de except. significauerũt. & c. vlt. & prosequi appellationem suam ibi: sed postquam inceperunt habere delegati legitimũ progressum, vt hic dicit, poterit absolui. est simile j. de ver. sign. ex parte. vbi nõ absoluit nisi q̃s primo satisfaciat, sed non statim absoluitur propter maximam suspicionẽ: alias regulare est q̃ quilibet primo absoluatur. j. de senten. excom. per tuas.

Quanto deuotio.] Cõmunis diuisio. Secunda: ibi, *Mandamus.* Abb.

Casvs. Quidam monachi, canonici, & alii regulares, cum debeant in claustro diuinis obsequiis vigilare, de redditibus ecclesiarum, quarum curam gerunt, congregant pecuniam, & postea per curias principum discurrere non verentur. Factum istorum peruenit ad notitiam dñi Papae: vnde mandat Papa archiepiscopo dioece. ipsorum, quatenus moneat prelatos praedictorum regularium, vt ipsi corrigant illos qui claustrum proprium (& hoc negligenter) dimiserint, tunc archiepiscopus moneat illos vt proprium si quod habent resignent in manibus praelatorum suorum, & vitam regularẽ obseruent: quod si non fecerint, cõpellat eos ad hoc per suspensionẽ officii & beneficii appell. rem. Nota q̃ correctio regularium primo pertinet ad praelatos ipsorum: & si praelati sunt negligentes, tunc epi eos corrigant secundum q̃ hic dicitur.

h ¶ *In claustro.*] 16. quaest. 1. si cupis. & sine quo viuere nõ potest. 16. quaest. 1. placuit.

i ¶ *Principum.*] Et si ibi in aliqua administratione caperẽtur. indignum est eis eb ecclesia subueniri, per quos constat scandalũ in ecclesia generari. j. ne clerici vel monachi. c. sacerdotibus.

k ¶ *Inueneris.*] per inquisitionẽ. j. de simo. de regularibus, vel euidentia rei. j. de coha. cler. & mulie. c. vlt. & c. vestra.

l ¶ *Proprium.*] Quod nisi in morte resignauerit, in signum perditionis in sterquilinio cum eo subterretur. j. de stat. reg. monachi. & cap. cum ad monasterium.

m ¶ *Abbatis.*] 18. q. 2. abbates.

¶ *Glossa sequens not. allegat duo iura, ponit opinionem Hug. quam reprobat.*

n ¶ *Si prelati.*] Sic patet q̃ coercitio & correctio monachi primo loco spectat ad abbatẽ. j. de app. reprehẽsibilis. in fi. & 24. q. 3. corripiatur. Hug. dicit q̃ si agatur in figura iudicii, sol[9] eps cognoscere debet de eius causa: secus si agatur s̃m regulam claustralẽ. 11. q. 1. de persona. C. de pat. pot. l. 3. & C. de emen. ppin. l. vnica. Sed probabilius vr̃ dicendũ q̃ praelatus ecclesiae collegiatae habet iurisdictionem

¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compil.

¶ Quatenus in hoc c. dicitur illos ... copulae consanguinitatis & affinitatis, vide concil. Trident. sess. 24. in decreto de reformatione matrimonii per multa capita.

¶ Auxitano.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. cõpil. & de materia huius c. adde placeat ... concilio Vienn. ... qd refertur in clement. de statu monachorum c. ne in agro. §. sane vero. vbi haec etiam prohibentur. facit textus in l. Deo nobis. C. de epis. & cler.

¹ Dicit Host. hunc esse casum specialem, in quo excommunicatus agit quando, si semel absolutus in eadem causa & in eadem contumacia perseuerat, vt hic, & infra de appel. qd̃. hoc autẽ fit in poenam ipsorum, & sic non obstãt contraria. Ioan. And.

¶ Ait Innocentius locum hunc verborum quę sunt in textu, item per abbatis consilium, hęc alia esse debere, videlicet secundum arbitrium tali consilium: ita vt ad Archiepiscopum, cui scribit Papa, pertineat committere illa bona in vtilitatẽ domus ... in aliqua ... applicatione, abbatis, & ... vt hic, quod etiam habent ... manuscripti.

post tuam commonitionem id exequi negligenter omiserint: per suspensionem officij [a] & beneficij, appellatione remota compellas.

¶ Idem Rothomagen. archiepiscopo & eius suffraganeis.

¶ Ab vno episcopo excommunicatus, ab alijs est vitandus. Et archiepiscopus per querelam aditus non absoluet, nisi primo remittat.

CAP. VIII.

AD † reprimendam malitiam [b] peruersorum, pœnæ certæ sunt in canonibus [c] constitutæ: quas sicut latas à vobis interdum in subditos, vultis inuiolabiliter obseruari: ita latas ab alijs [d], debetis inuiolabiliter obseruare: Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexonien. episcopus duxerit in subditos suos canonice promulgandas: & vos ipsi [e] seruetis, & à vestris subditis faciatis inuiolabiliter obseruari. ¶ Tu vero frater archiepiscope (cum excommunicationis sententia, per appellationis non suspendatur [f] obiectum) si quis excommunicatus ab episcopo, de iniusta tibi fuerit excommunicatione conquestus [g], ad ipsum (ei quasi coepiscopo deferens) absoluendum, secundum ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absoluere, tu (recepta iuratoria cautione) absolutionis munus ei poteris exhibere; ita tamē quòd nisi legitime tibi constiterit, eum contra iustitiam excommunicatum fuisse [h], ex debito sibi iuramenti præcipias, vt super eo de quo fuerit excommunicatione notatus †, eidem episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere contempserit, eum in excommunicationis sententiam, appellatione remota reducere non omittas.

¶ Idem Turonensi † archiepiscopo.

¶ De causis subditorū archiepiscoporum & episcoporum suorum, patriarcha non cognoscit: nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis seu priuilegij.

CAP. IX.

DVo † simul: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter re-

---

ctionem: vt 16. q. 5. c. 1. vt dictum est s. eo. cū ecclesiarū. & q abbas siue prior possit excommunicare monachos suos, est expressū. j. de ma. & obe. cum to ecclesiis. & j. de simo. sicut. [1] Io omnibus his potissime consideranda est consuetudo cuiuscunq; ecclesiæ, quæ dat iurisdictionem. 9. q. 3. conquestus. C. de eman. l. 1. & vlt. hodie reuocatio talium peronet primo loco præsidentibus capitulis abbatū & priorū. j. de regu. c. vlti. & ibi adijcitur pœna scilicet excommunicationis.

a ¶ *Officij.*] sic s. de æta. & quali. querēs. & 94. dist. consuluit.

A *D reprimendam.*] Duo facit. Primo præmittit generale exordium, ex quo postea infert speciale mādatum ibi, Ideoq;. Abb. Sicul. [2]

CASVS. Eps Lexonien. in quosdā subditos suos tulerat sentētias excōicationis, aut suspensionis. Archieps Rothomag. & alij suffraganei eius, non seruabant sententias illas: peruenit hoc ad Papā, vnde scribit archiepō & eius suffraganeis dicens, q pp malitiam peruersorum, pœnę certæ statutę sūt, & ideo sicut volūt suas sententias latas in subditos ab alijs obseruari, ita debent ipsi seruare sententias aliorū. quare mandat eis, quatenus sñias quas Lexonien. eps canonice tulit in suos subditos, obseruēt, & faciāt à suis subditis obseruari. Tandem loquitur archiepiscopo dicens, q sententia excōicationis non suspēditur per appellatiōné, & ideo si quis excōicatus ab epō Lexonien. eidem archiepiscopo cōquestus fuerit de iniusta excōicatione, remittat illum ad epm absoluendū, secundum formam ecclesiæ: & si ille eum absoluere noluerit, archiepiscopus eum absoluat, recepta prius iuratoria cautione: & præcipiat ei ex debito iuramenti, q satisfaciat eidem epō super eo, pro quo fuit excōicatus, nisi constiterit q iniuste fuit excōicatus: quod si non fecerit, in eandem sententiam reducat eundem. Not. q sententiam episcopi alij epi seruare tenētur. Item quòd tibi vis fieri, alteri facere debes. Item sententia excōicationis non suspendit per appellationem. Item si aliquis conquerітur archiepō de iniusta excōicatione, non debet eum statim absoluere, nisi excommunicator hoc noluerit adimplere.

b ¶ *Malitiam.*] Simile dist. 4. factæ sunt. nam per leges nemo benefacere cogitur, sed male agere prohibetur. 23. q. 5. ad fidem. vt boni inter malos viuant quiete. 23. q. 5. non frustra. [2] & hoc solū bene agitur, vt vita hominum corrigatur. 23. q. 5. prodest.

¶ *Glo. seq. ponit decem species pœnarum.*

c ¶ *In canonibus.*] Variæ sunt pœnę in canonibus constitutæ. Quædam inducunt degradationem, & curiæ seculari traditionem. j. de fal. ad fallariorū. Quædam degradationem & detrusionem in monasterium: vt 50. distin. si eps. Quædam depositionem tantummodo [3], 50. dist. si quis viduam. Quędam suspēsionem solummodo [4], 2. q. 5. si mala fama. & c. presbyter. & 32. dist. nullus. & c. presbyter. Quædam excōicationem. 17. q. 4. si quis suadēte. Quædā priuationē officij & beneficij perpetuo. 81. dist. si quis ammodo. Quædam officij ad tempus. 82. distin. presbyter. simile 21. q. 2. placuit. Quædam [5] priuationē officij tantū ad tempus. 27. distin. presbyterum. Quædam priuationem beneficij tantum 7. q. 1. si qs de ordine. & s. de ele. cū in cunctis. Quædam priuationem tantum cōmunionis. 35. dist. an omnia. 55. dist. nullus. & alias pœnas habes 68. distin. sicut. & 18. dist. placuit.

d ¶ *Ab alijs.*] 2. q. 6. qui se scit.

e ¶ *Vos ipsi.*] 11. q. 6. curæ.

f ¶ *Suspendatur.*] Hoc ideo dicit: quia sententia illa secum trahit executionem. j. de appellat. pastoralis. §. 1. hinc est q post x. dies non transit in rem iudicatam, quia quandocunq; potest peti absolutio: vnde si taceat quis per x. dies, non intelligit acquieuisse sententiæ. Vnde concedo q post x. dies, vel quandocunque possit appellari à sententia excōicationis ad metropolitanū, quantū ad hoc q metropolitanus potest ipsum absoluere, præstita cautione, quòd parebit mandato, super eo pro quo fuit excommunicatus corā excōicatore [6]. Sed hoc non vr: quia ex quo non appellauit infra x. dies, postea non potest appellare, vnde per appellationem non trāsfert querelam ad metropolitanum, sed per simplicē querelā posset conqueri etiam post x. dies.

¶ *Glo. seq. ponit dictum, signat cōtrariū & soluit.*

g ¶ *Conquestus.*] Sicut potest conqueri de iniusta excōicatione: sic potest appellare q est iniuste excōicatus, & prosequi appellationē & literas impetrare super hoc. j. de excef. cum inter. & c. vlt. sed pp hoc excōicatio non suspenditur, sed causa ad superiorem transfertur, si infra decē dies appellet, & conueniatur super alia re, potest se defendere: vt dicit decreta. prædicta. Et not. q dicit, conquestus: quia si quis appellat excōicatus, non debet remitti ad excōicatorem, nisi velit ei facere gratiam. j. de sen. excō. per tuas. Sed z vr: q a ipso facto vr appellasse, eo q iuit ad metropolitanū. j. de appel. dilecti. & c. vt nostrū. Sol. iter arreptū non habet pro appellatione post sñiam: immo viua voce est statim appellādū: postmodū vero i scriptis. 2. q. 6. post appellationem. §. forma. in fin. ff. de app. l. 2. Sed ante sñiam vr appellare, qui ad curiam super hoc proficiscit, vt dicunt zra: sed illa non habent locum iudicio cœpto: quia q appellat, causam rationabilem coram iudice exprimere debet, & propter illam appellare. j. de appellat. dilecto. in fin. & c. dilectus. & c. vt dilectus. in fin. hodie quicunque appellat in iudicio vel extra, ab interlocutoria vel grauamine in scriptis appellet: & causam appellationis exprimat. j. de appel. c. cordi. [lib. 6.]

¶ *Glo. seq. notat duo præsum pro sententia.*

h ¶ *Fuisse.*] Hoc ideo dicit: quia semper præsumitur pro sententia iudicis ordinarij. j. de probationibus. post cessioné. j. de re iudicata. sicut. & supra de renūciatio. in pręsentia. sed si obijciatur z sententiam ratione processus, oportet q probetur processus, ad hoc vt sterur sententiæ. j. de proba. quoniam z. [7] & ita stabitur sentētiæ, & præsumitur pro ea nisi infringatur ratione processus. Hinc etiā patet, q non præcipitur aliquid absolute, nisi primo constet an iuste vel iniuste fuerit excommunicatus. j. de test. spo. literas. in fin. & j. de sen. exc. sacro. & hoc constabit partiū assertione. & recipientur probationes ab vtraque parte. s. de off. deleg. cum contingat. Absolutio fieri debet secundum distinctionem decre. j. de ver. sig. ex parte. Item per tales probationes constabit, an alter alteri teneatur ad interesse, secundum q traditur infra de senten. exc. sacro. prout notatur s. de offi. dele. cum contingat. Ber.

D *Vo simul*] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio: ibi, *Consultationi*. Abbas.

CASVS. Patriarcha Hierosolymitanus compellebat clericos Turo. archiepi respondere coram ipso, conquerentibus de epis, cum ipsi parati essent respōdere coram archiepō Turoñ. ordinario suo: super hoc conquestus fuit Turo. archieps dño Papæ, & ipse rñdet eidem dicens, q in canonibus diffinitum est q primates vel patriarchæ nihil iuris præcæteris debēt habere, nisi quantum canones illis permittunt, & consuetudo illis contulit ab antiquo: nisi super hoc Apost. sedes aliquem illorum priuilegio speciali duxerit honorandum: & ideo quandiu clerici Turoñ. coram epō voluerint stare iuri, coram patriarcha respondere non debent, nisi causa per appellationem deferatur ad ipsum, aut aliquid à sede Apost. sit indultum. Not. q patriacha, vel primas id solū potest habere in subditos

---

[1] Concor. not. in l. ad legatum ff. de procura.

[2] Cap. 2. eod. tit. in 3 compilatione.

[2] Concor. text. in l. si cu. §. 1. ff. de accusa. & in Authent. vt in di. fine quo quo suf §. considerarimus cum gl. illicita. coll. 5.

[3] Vt in hominicida, post modū promoto.

[4] Vt in presbytero infamato, de nec se purgetur, & in cōcubinario. Ioan. And.

[5] Pro intelligentia huius glossæ

[6] vide Inno. & Felyn. in c. qualiter. de accusat. qui mostrant referunt omnia genera pœnarum.

[6] Facit ad hoc tex. in l. [illegible] C. de furti [illegible] & [illegible]

[†] Alibi, ac damnū, nam innocuum quod [illegible] imperfecti, in nullo [illegible] [illegible]

[†] Tiranē.

[†] Cap. 3. eod. tit. in 3 compilatio. & vide notas huius capitis.

[7] Per quā decret. dicit hic Inno. & male q sit præsumptio pro sententia. Io. An.

ditos archiepiscoporum suorũ, quod est in canonibus diffinitũ: & idẽ intellige de archiepiscopo in subditos suffraganeorũ suorũ: vel nisi quantum consuetudo illis contulit ab antiquo. Item not. quòd consuetudo dat iurisdictionem. Itẽ actor forũ rei debet sequi.
a ¶ *Canonibus.*] 9.q.3. conquestus. 18.q.2.c.1.& vlti.
b ¶ *Patriarchas.*] Diuersitas est in nomine, dignitas est eadem. 99. distin.§.1.& c.1.& 2.
¶ *Glo. seq. ar. diuturnitatem tẽporis, & c. alleg. 4. vers. & 3. in contrarium. & soluit.*
c ¶ *Cõsuetudo.*] rationabilis & præscripta, alias consuetudo non prodest. ĩ. de consue. c. vlt. Et est arg. temporis diuturnitatem, & solutionem & obligationẽ inducere in futurũ. arg. 16.q.2. statuendum. & ĩ. de cẽsi. ex parte. & c. olim causam. & C. de agri. & cen. libus. lib. 11. arg. ȝ. ĩ. de exc. præla. cum ad quorundam. & 10. q. 3. quia cognouimus. & ĩ. de cen. peruenit. So. qui est in possessione alicuis rei, to ea defendi debet. vt lit. pen. quasi per totũ. arg. ŝ. de elect. querelam. in fin. & ĩ. de cau. pos. cũ ecclesia. & ff. si ser. ven. l. harum. & ff. de aqua quoti. & æsti. l. penul. & est defendendus, nisi liqueat cum vi vel clam vel precario possidere. & sic intelligũtur ȝria. de hoc dixi ŝ. de cõsue. c. vlt.
d ¶ *Nicænas.*] 65. dist. mos antiquus. & c. seq.
e ¶ *Priuilegia.*] Priuilegia ecclesiarum perpetuo sunt seruãda. 25.q. 2.c.1.& 2.& 3. Sed psonalia priuilegia cum personis extinguuntur.

¶ & — ¶ Has habes in d. concilio. N. tercio. 6.& 7. — ¶ Et quæ dicatur longa consuetudo, tradit glo. in l. de qui bus. C. de legi. & in Rub. C. q̃ sit lõga cõs. — ¶ Cap. 4. e. tit. in 3. cõpilatione.

spõdemus, quòd cum sit in canonibus [a] diffinitum, Primates vel patriarchas [b] nihil iuris præ cæteris habere, nisi quantum sacri canones concedunt, vel †prisca illis consuetudo [c] contulit ab antiquo: ita vt secundum Nicænas [d] †regulas, sua priuilegia [e] seruentur ecclesijs: præterquam si Apostolica sedes aliquam ecclesiam [f], vel rectorem ipsius, quolibet speciali priuilegio [g] decreuerit honorare; quamdiu clerici tui coram te voluerint [h] stare iuri, compelli nõ debent iudicium patriarchæ [i] subire: nisi causa per appellationem ad eius [k] audientiam perferatur: aut ei aliquid super hoc à sede Apostolica sit indultum.

¶ Idem Turonensi archiepiscopo.

¶ *Archiepiscopus impeditus potest consecrationem sui suffraganei alteri committere, & consecrandus tenetur ab illo commissario munus consecrationis recipere.*

CAP. X.

QVod †sedem Apostolicam & infra. ¶ Nos siquidem [*] consuluisti, vtrum si aliqua infirmitate, vel alia iusta causa detentus, aliquem suffraganeorum tuorũ consecrare non posses, alicui coepiscoporum tuorum vices tuas committere [l] licitum tibi esset: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quod in tali articulo constituto, & tuas vices (vt dictum est) tibi committere licet, & consecrandus, munus debet ab eo consecrationis accipere †, cui eas duxeris committendas: dummodo catholicus habeatur: & impedimentum ei ex subtractione gratiæ [m] Apostolicæ sedis non obsistat.

¶ Idem episcopo Helien.

¶ *Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam, subditis suffraganei committere potest, non tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest. h.d. vsque ad §. præterea.*

CAP. XI.

PAstoralis †officij: & infra. ¶ Ex parte tua fuit insuper quęsitũ †: vtrum si aliqua causa fuerit ad archiepiscopum per appellationem delata, possit eãdem iure ordinariæ potestatis, suffraganei sui subdito delegare, vel animaduertere in eundem †, si causam renuerit suscipere delegatam? ¶ Ad quod respondemus, quòd archiepiscopus, ipsum ad suscipiendam delegationem huiusmodi, compellere nequit inuitum [n]: cum in eum (ex-

7.q.1. petisti. & ff. de cen. ætatem. in fi. & ĩ. de præsump. mandata. & ŝ. de offi. legati. volentes.
f ¶ *Ecclesiam.*] Sic 9.q.3. conquestus.
g ¶ *Speciali priuilegio.*] Arg. q dominus Papa põt detrahere vni ecclesiæ, & alij conferre: quod quidem nullus dubitat. 2.16.q.1. frater noster. 9.q.3. nunc vero. & c. per principalem.
h ¶ *Voluerint.*] maxime: & si nollent, compelli debent ab archiepiscopo, nisi ipse consentiret. ĩ. de foro compe. significasti.
i ¶ *Patriarchæ.*] Hierosolymitani. B.
k ¶ *Ad eius.*] à grauamine vel à sententia. ĩ. de app. cum ecclesia.

¶ De epo vero dubitamus: & de eo not. de reli. do. cum sit tuus. Io. And.

QVod sedem.] Cõis diuisio. secunda: ibi, *Consultationi*. Abbas.
CASVS. Archiepiscopus propter infirmitatem vel aliam iustam causam non potest consecrare suffraganeum suum: quæsitum fuit à Papa vtrum possit super hoc alicui committere vices suas? Respondet Papa q archiepiscopus taliter impeditus, potest alicui episcopo vices committere, & consecrandus debet ab illo munus consecrationis accipere, dummodo catholicus habeatur, & impedimentum ei ex subtractione gratiæ sedis Apostolicæ non obsistat. Not. q munus consecrandi potest delegari. Itẽ suffraganei delegationem factam à suo archiepo tenentur suscipere. Itẽ elect⁹ tenet suscipere ↄsecrationẽ à quo metropolitanus voluerit.
¶ *Glossa sequens repetens textum, addit quomodo archiepiscopus cogere potest eum cui committit, & ad quid tenetur consecratus: distinguit demum inter ea quæ sunt iurisdictionis & ordinis, & causam reddit. In fi. dicit merum imperium secundum canones delegari.*
l ¶ *Committere.*] Certum est enim q archiepiscopus potest mandare vices suas & ille tenetur recipere, & potest illum compellere ĩ. c. proxi. & iussu archiepi, suffraganei illum consecrare debent. ŝ. de temp. ord. si archieps. aliàs sine sui præsentia, eps non debet consecrare. 65. dist. non debet. & c. eps non est. & eps sic consecratus debet visitare archiepiscopum infra duos mẽses. & si non possit impeditus iusta de causa, hoc ei significetur. 65. dist. si quis in metropolitana. Item & ordinandus tenetur recipere consecrationem ab eo cui mandauerit, licet in hoc grauetur q iudex superior hoc facit iure suo: suffraganei vero ad mandatũ illius. sic ŝ. de off. deleg. sup quæstionũ. §. si vero duo. Archieps põt cõmittere ea quæ sunt iurisdictionis etiã illis q eã non habent. ĩ. c. pxi. sed ea q̃ sunt ordinis vel cõsecrationis cõmittere non potest his qui eã non habent, puta illis q non sunt epi, vel archiepiscopi, vel maiores. ĩ. de consecrat. ecclesiæ vel alt. aqua. Nec etiam talia dicuntur cõmitti, sed eis mandat archieps, suffraganeis vt hoc faciant, sola auctoritas eis deest, & nihil cõmittit eis archieps, nisi q̃ dat auctoritatem pp prælationem quã habet super illis. & hoc patet ex eo q qsq; epi inuitãtur ad hęc facienda ab illis q ea facere nõ possunt: vt puta capitulũ qsq; inuitat alium epm ad consecrandũ ecclesiã vel altare, vel ad clericos ordinandos. 7.q.1. põtifices. Item satis potest dici secundũ canones, q ea quæ sunt meri imperij, possunt delegari, vt depositio. 24.q.4. illud. & 2.q.7. sicut. licet secundũ leges nõ possunt, nisi cum delegans non põt adesse. ff. de off. eius cui mãda. est iurisdictio. l. 1.
m ¶ *Gratiæ.*] id est si non sit excõicatus, vel suspensus, vel schismaticus. talis nõ põt ordinare vel ordinari: vt ŝ. de ele. quia diligentia. ŝ. de æta. & quali. cũ bonæ. & ĩ. de schisma. qđ à pdecessore. & ŝ. de epo q renun. epi. c. vlt. & hæreticus non fit. 9.q.1.c.1.& 5. huiusmodi enim personæ nõ conferũt executionem. Bernar.

¶ Vide. l. vnicam C. qui pro sua iurisdictio. — ¶ Cap. fe. eod. tit. in 1. cõpilat. — ¶ requisitum. — ¶ Ratio est quia iudicare est publicum munus ... pro sua subtili.

PAstoralis.] Istud principium vsque ad §. *Præterea*. diuiditur in duas partes; quia in prima ponitur consultatio. in secunda responsio; ibi, *Ad quod*. Abbas.
CASVS. Aliquis appellauit ab epo ad archiepm: quæritur vtrũ archieps causam illã sibi delegatam per appellationem possit cõmittere alicui subdito sui suffraganei iure metropolitico, & si nollet causam suscipere; vtrũ possit ipsum ad suscipiendã delegationem compellere? Res. q archieps ipsum ad suscipiendam delegationem compellere non potest inuitum: quia in eum nullã habet potestatem, nisi in quibusdam certis articulis: quamuis eps suus eidem sit metropolitico iure subiectus.
¶ *Glo. seq. quærit, ponit opinio. Hug. et sequitur. demũ epi. lo. quã approbat.*
n ¶ *Inuitum.*] Not. q pinguius ius habet archieps in epis, q̃ in eorũ subditis, vt hic patet. & ŝ. eo. tit. quãto. arg. Sed nũquid idẽ iuris est in epo circa subditos suorũ subditorũ? Certe nõ: quia eps eis præponeretur si voluerit per se cognoscere de causis subditorũ, cũ sit iudex ordinarius omniũ de sua dioecesi. 11.q.1. đ psona. & arg. ad hoc. ff. de iud. iudiciũ. & 11.q.3. qui resistit. & 8. dist. quæ ȝ mores. in fin. & 2. q. 1. nomen. sed archieps non est iudex ordinarius totius prouincię, nisi eporum tñ, nisi in casibus inferius notatis vt dicit ĩ fine. & ita nõ est simile hoc fm Hug. & T. & Vin. Io. dixit q si tales prelati subditi eporum, vel ex electione, vel ex longa cõsuetudine habẽt ordinariam iurisdictionem, eps nõ potest cognoscere de causis subditorum talium prælatorum, nisi per appellationẽ deferantur ad eum: vt ĩ. de excep. præla. c. 5. & ĩ. de fo. compe. cũ contingat. & ĩ. eod. irrefragabili. §. 1. arg. ad hoc. 18. q. 2. cognouimus. & ĩ. de appel. dilecti. gradatim enim debet procedere in causa: vt 2. quæst. 6. c. anteriorum. §. illo proculdubio. & ĩ. de sta. reg. in singulis. nisi in principe. 2.q.6. arguta. & c. ideo. & ĩ. de appel. si duobus

¶ Dixit Host. q secundum hanc opi. sequeretur, q de exemptis ... non possit ad epm appellari ... propter rationem quæ sequitur in glo. Io. An.

si duobus. Verius credo quod dicit Io. quod episcopi non possunt cognoscere de causis subditorum prælatorum suorũ eis inuitis: sic enim posset eos priuare omni sua iurisdictione, quod non est verũ: quia nimis esset iniquum. j. de exces. præla. ad hæc. immo debet sententias seruare subditorum suorũ. ȝ. eod. cũ ab ecclesiarũ. vbi notatur de iurisdictione epõrũ. nam si sua vnicuique iurisdictio nõ seruatur, ecclesiasticus ordo confunditur. 11. q. 1. peruenit. & tñ eps nihilominus est iudex ordinarius diœcesis suæ, quo ad multa alia quæ pater per se, episcopus tñ posset bene cõpellere subditos subditorũ suorũ, suscipere delegationem sibi ab ipso factam: sec⁹ in archiepõ, vt hic.

metropolitica.

¶ *Glo. seq. rect. per q. an archiepiscopus sit ordinarius prouinciæ. ponit primo duas opi. vlt. Tan. quæ dicit eum non ordinarium nisi in certis casibus: & enumerat 12.*

a ¶ *Exceptis quibusdã articulis.*] Est tñ iudex ordinarius totius prouinciæ, quia eius gerit sollicitudinem. 9. q. 3. c. 1. & 2. nec ideo sequitur quod cuiuslibet de prouincia. Vel potest dici quod habet iurisdictionẽ super quemlibet, sed impeditam & ligatã: ex quo nõ habet nisi in quibusdam articulis. arg. ȝ. de rescr. c. pastoralis. §. vlt. in fin. & ȝ. de cleri. pereg. tuæ. & hoc secundum Lau. T. dicit quod non est iudex ordinarios, nisi in casibus specialibus. Primo cũ deuiat in doctrinis officiis[1] à consuetudine metropolitanæ ecclesiæ. 12. dist. de his. Itẽ si deliquit in eius diœcesi: vt 6. q. 3. placuit. in hoc casu efficitur aliquis de iurisdictione cuiuslibet alterius. Itẽ si habet prædiũ in diœcesi sua: vt j. de fo. comp. c. vlt. & iste casus pertinet etiã ad quemcunque aliũ. Itẽ si causa deferatur ad eũ per appellationẽ. ȝ. de off. le. c. 1. & ȝ. eo. duo. & 11. q. 1. peruenit. Item cũ absolutus ab archiepõ non vult parere epõ. ȝ. eod. ad reprimendam. Item si criminalis est causa inter episcopum & clericũ suum: tunc illa causa debet deduci ad synodũ, in qua præest archieps. 6. q. 2. c. 1. Itẽ si clericus habet ciuilẽ causam ȝ epm suũ. 11. q. 1. si clericus. & si eps ȝ clericum, coram arbitris terminetur: vt io c. clericus. Item in alio casu. j. eo. irrefragabili. sed ibi dr̃ quod tamquam delegatus à Papa. Item qñ eps negligens est, in eo quod ipse facere debet. 9. q. 3. cum simus. & j. de senten. excom. per tuas. & j. de app. qua fronte. Item mortuo epõ, & ecclesia idoneos clericos non habet. 12. q. 2. non liceat. Itẽ cũ euidens est, sententiã epi esse iniustam. j. de app. sollicitudinem. Item cũ visitat prouinciam. j. de præscrip. cum ex officio. & j. de cen. sopitæ. & c. cũ nuper.

¶ Hic in omnibus fere impressis habetur dicto, ordinarius, quæ dictio in antiquioribus exemplaribus, in recentioribus ex margine irrepsit in textũ: in glossa tñ etiam nullo pacto fuisse à Roy. mũdo positam in textu, aliàs frustra exponeret Bernardus.

1 Quod est verum, nisi contraria consuetudo & rationabilis obstet: ex aduerso. 12. dist. illud breuiter. vel secundum Host. ob illa generalitate excipe casum hũc de diuinis. ff. de leg. nõ est nouum. & l. seq. Io. And.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

b ¶ *Nullam habeat potestatem.*]Si nullam habet iurisdictionem vel potestatem in eũ; ergo talis delegatio nõ vr̃ valere: & sic sententia eius nulla. arg. C. qui pro sua iuris. l. vnica? Rñ. licet in clericũ illũ cui cõmittit causam, non habet potestatem, tñ in causa quæ ad eũ per appellationem delata est, habet potestatẽ. & ita causam ad suã iurisdictionem pertinentẽ delegat, & ille bene recipit iurisdictionem, si volt illã recipere: sed si non vult illã recipere, potest partes compellere vt consentiant in aliquem vel aliquos. & potest mãdare epõ vt compellat illum recipere commissionem: quod facere potest, licet sit appellatum ab eo. argu. j. de fo. compe. si quis ȝ clericũ. & ȝ. de offi. deleg. suspicionis. §. vlt. & j. de appel. cũ speciali.

PRAETEREA. Diuiditur: quia in prima ponitur cõsultatio, in secunda responsio: ibi, *Ad quod.* Abbas.

CASVS. Causa commissa est alicui per sedẽ Apostolicã delegat⁹ citauit reum, non venit, contumax fuit: pp cõtumaciam suam manifestam fuit excõicatus, vel index actorem duxit in possessionem rei petitæ causa rei seruandæ. Tandem mortuus est delegatus, reus vult absolui, vel recuperare possessionẽ amissam præstita cautione quod iuri parebit: quæritur an liceat alicui ordinario ipsum absoluere, vel possessionem sibi restituere infra annum, sufficienti cautione recepta sine speciali mãdato Apost. sedis? Rñdet quod cum delegatus quantum ad illam causam maior sit ordinario, sine speciali mandato dñi Papæ excõicatus ab huiusmodi delegato, beneficium absolutionis per aliũ non poterit obtinere, pterq̃ in mortis articulo, nisi talis fuerit ille delegatus cui alius succedat in onere & honore: nec possessionẽ amissam poterit recuperare p aliũ, q̃ p sedẽ Apostolicam. In fine dat Papa tale consiliũ, ne actor post annum efficiat verus possessor, reus coram ordinario, vel si ordinariũ habere non potest, coram publicis & honestis psonis, offerat & præstet cautionem, quod iuri parebit, interrumpendo per hoc præscriptionem annalem: vt sic post annum recuperare possit possessionem amissam. Nota quod archiepiscopus non habet iurisdictionem in subditos suffraganeorum suorum, nisi in certis articulis. Item delegatus Papæ maior est ordinario, quantum ad causam illam quæ est ei cõmissa. Item ordinarius non potest se intromittere de his quæ fiunt à delegato Papæ. Item si aliquis non potest habere copiã iudicis, illud protestetur coram ordinario: vel corã publicis personis, si ordinarius haberi nõ põt, qd̃ p eum non stat quo minus faciat quod facere intendebat: & sic postea non currit ei tempus quousq; copiã iudicis habere poterit.

¶ Inferen[illegible] quod habet ea quæ fuerunt ...[illegible] imperij, per l. vnbere cauere. ff. de iurisd. omn. iudic.

¶ Quia in mortis articulo nulla est crimina aut casus reseruatio, & ideo eis sacerdos quolibet permittitur, à quibuscumque peccatis & censuris absoluere possunt. Conc. Trident. sess. 14. c. 7. de casuum reseruatione.

ceptis[a] quibusdam articulis) nullam habeat potestatem[b]: licet episcopus suus eidem sit metropolitana † lege subiectus: & infra.

¶ *Mortuo delegato Papæ qui excommunicauit reum, vel actorem in possessionem induxit: si eius successor in delegatione succedit, absoluere & restituere possessionem poterit: aliàs solus Papa restituet & absoluet, præterquam in mortis articulo: ne tamẽ currat annalis præscriptio, reus coram ordinario vel publicis personis de stando iuri cautionem præstabit. hoc dicit.*

¶ Præterea postulasti, an alicui[c] † liceat sine speciali mandato Apostolicæ sedis (delegato qui reum propter contumaciam manifestam, excommunicationis vinculo innodauit: vel petitorem causa rei seruandæ in possessionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volenti iuri parere, absolutionis beneficiũ impertiri, & possessionem restituere infra annum, sufficienti recepta primitus cautione †. Ad quod dicimus, quod cũ delegatus quantum ad illud, sit maior[d] ordinario, sine mãdato[e] summi Pontificis excommunicatus ab huiusmodi delegato, non potest per alium (præterquam in mortis[f] † articulo) absolutionis gratiã obtinere: nisi forsan delegat⁹ talis extiterit, cui alius succedat[g] in onere & honore. Nec per alium quàm per summum Pontificem[h] recuperare poterit possessionem amissam. ¶ Verumtamen ne alius post annum verus efficiatur possessor[i], coram ordinario: vel si eius copiam habere nequiuerit, coram publicis[k] & honestis personis (vt quasi præscriptionem interumpat annalem[l]:)

c ¶ *Alicui.*] scilicet ordinario.

d ¶ *Maior.*] ȝ. de offic. delegat. sane.

e ¶ *Sine mandato.*] C. si aduersus rem iudi. aduersus. ff. de mino. minor magistratus. & 21. dist. inferior.

f ¶ *Præterquam in mortis articulo.*] Quo casu de quolibet genere excõicationis, & à quolibet etiã laico potest absolui. arg. 17. q. 4. si quis suadente. & j. de sententia excõicationis. quod de eis. arg. ad hoc, de cõsecratione, distin. 4. sanctum est baptisma. Sed nunqd in obsidione positum vel transfretare volentẽ, licet absoluere?[a] Vincent. dixit quod sic: quia iam imminet periculum mortis. Sed hic videndum est an immineat naufragium, vel periculum mortis; nõ enim intrando mare semper imminet naufragiũ: qd̃ si esset, nullus transfretaret: sed cum sunt in naufragio in periculo mortis, tunc satis potest dici quod liceat; vel si intret bellum campestre ȝ Sarracenos, vel aliàs iustũ, & manifestum appareat periculum mortis, licet absoluere etiam laico. arg. prædict. cap. sanctum est. Quidam dicunt ȝrium, quòd nunquam licet laico absoluere à tali excommunicatione, quia potest ei succurri post mortem, cum constet per aliquem de confessione per euidentia signa. j. de senten. excommu. cum à nobis. Sed hoc non posset ita locum habere in naufragio, si omnes submergerentur, quia tunc commune est periculum, omnium de naue. Vel dic quòd laico potest quis confiteri in necessitate, sed laicus non potest istum absoluere vel ligare: quia nõ habet claues ecclesiæ. ȝ. de summa trinit. & fid. cath. c. 1. §. vna.

a Caue ne decipiaris ex opinionibus relatis in hac glossa, quæ omnes egit de absolutione à laicis impendenda, & vide in hoc articulo Dominicum Sotum lib. 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 1. vbi placet laicos etiam nullo casu posse absoluere sacramentaliter.

g ¶ *Succedat.*] supra de offic. deleg. quoniam abbas. & infra de immu. eccle. aduersus. quia cum in locum & eius ius succedat, partibus eius fungi debet. ff. de iudi. mortuo iudice. ff. de eden. quædam. §. nil interest.

h ¶ *Pontificem.*]vel per eius delegatum specialiter ad illam causam destinatum. j. de eo. qui mit. in poss. cum sicut.

¶ *Glo. seq. not. secundum decretum, alleg. vnam concord. alleg. iura in contrarium, & remittit.*

i ¶ *Possessor.*]Ex hoc vr̃, quod quis fit verus possessor post annum, & non ante. ff. de acquirenda possessio. l. 3. §. vlti. Item vr̃ quod ad hoc vt aliquis dicatur verus possessor, non sit necessarium secundũ decretum. j. vt lite non contestata, quoniam frequenter. §. in aliis. argum. contra. j. de eo qui mittitur in posses. causa rei seruan. cap. 1. & ff. de acquirenda posses. l. 3. §. vlt. in fine. & ff. de damno infect. si finita. §. si quis autem. §. sequen. & §. Iulianus. quæ concordantiæ loquuntur in actione personali. & hoc dicitur infra de dolo & contumacia, contingit.

k ¶ *Publicis.*] C. de an. excep. vt perfectius. & 15. q. 3. c. placuit. §. is autem. & C. de epi. aod. l. sancimus. & j. de app. c. vlt.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

l ¶ *Annalem.*]Sed vsq; ad qd̃ tps poterit postea petere rem sibi restitui

ftimi siue recipere possessionem? Dic q. vsq; ad xl. annos secundũ iura canonica, vel sm leges vsq; ad xxx. an. quia sola litis contest. perpetuat actiones vsq; ad xl. ann. vt C. de præsc. xxx. ann. cũ nouissimi. & 16. q. 3. c. placuit. §. põ. Sed nunquid sm iura canonica poterit talis præscribere, ex quo habet iam, vel debet habere cõsciẽtiã rei alienæ? secundũ iura ciuilia talis bene vsucapit, licet sciat rem alienã. ff. de noxa. ac. & generaliter. Credo tñ, q si aliter non habeat conscientiã læsam, nisi q res fuit deducta in iudiciũ, cum habeat titulũ, i. auctoritatẽ iudicis, bene præscribit. ex hoc enim q res fuit deducta in iudiciũ p ipsum, eam petendo, præsumitur habere bonã fidẽ, & præcipue, quia qñ fuit ei tradita possessio, debuit iurare de calumnia, quia aliter non datur possessio, etiã causa rei seruandæ, nisi negotio summatim examinato. j. vt lit. non cont. quoniam frequenter. §. quod si. & ita bene põt præscribere. De hac materia tractatur j. de præs. quoniam omne. & sicut interrumpitur annalis præscriptio in possessione, vt post annum recuperet possessionem, sic & in excõicatione: vt si nõ põt inuenire suũ excõicatorem infra annũ, post annum non perdet causam. 11. q. 3. rursus.

¶ *Glo. seq. dat tria similia in principio, & vnum in fine, mediũ tractat quod si ille nolit recipere.*

offerre ac præstare[a] quod iuri parebit, poterit cautionem: vt sic post annum recuperare possessionem per sedẽ Apostolicã mereatur.

¶ Idem Archiepiscopo Senonen.

¶ *Papa per rescriptum quo mandat ordinario, vt subditos suos corrigat, nõ facit ex hoc ipsum delegatum, ideo ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset. h. d.*

CAP. XII.

Licet† in corrigẽdis excessibus [iuxta† canonicas sanctiones] appellationis sit diffugium interclusum[b], & ideo Parisien. episcopus à nobis receperit in mandatis, vt tam circa viros religiosos, quàm etiã clericos seculares[c] suæ iurisdictioni subiectos, qui† multa & grauia crimina committere proponunt, inquirat & corrigat appellatione remota, quæ viderit corrigenda: statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honestũ: ¶ Quia tamen intentionis nostræ nec fuit nec esse debuit[d], iurisdictioni tuæ per mandatum huiusmodi derogare, præsentium auctoritate duximus declarandum, quòd si in inquisitionibus ab eodem episcopo, non tamquam delegato[e], sed tamquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad sedem metropolitanam appellare[f], prædicti occasione mandati[g], auctoritati tuæ, quo minus ad te tamquã ad metropolitanum appellari[h] valeat, nolumus aliquatenus derogare†.

¶ Idem in concilio generali.†

¶ *Prælati subditos corrigunt & reformant appellatione remota, vel consuetudine non obstante. Si tamen capitulum consuenit corrigere excessus canonicorum, si infra terminum ab episcopo præfigendum non facit, ipse episcopus hoc faciet. hoc dicit vsque ad §. cæterũ.*

CAP. XIII.

Irrefragabili constitutione sancimus, vt ecclesiarũ prælati, ad corrigẽdum subditorũ excessus, maxime clericorum, & reformandos mores pruden ter ac diligenter intendant†, ne sanguis eorum[i], de suis manibus requiratur. ¶ Vt autẽ correctionis & reformationis officiũ libere valeant exercere, decernimus vt executionẽ ipsorum, nulla consuetudo[k], vel

¶ *Glo. seq. ratio. per q. quare clerici non professi, &c.*

c ¶ *Seculares.*] Clerici ideo dicuntur seculares, quia ad modum etiam laicorũ, qui vere seculares dicuntur, possum propriũ habere, & inde facere pro sua voluntate, secundum quòd habes j. de testa. quasi per totum.

d ¶ *Nec esse debuit.*] Ne inde nascantur iniuriæ vnde iura nascũtur. C. vnde vi. meminerit. & j. de accu. qualiter, & qñ. & 3. de consu. cum olim. & j. de cen. cũ olim. Item per hoc non intendebat alij p̃iudicare. simile 3. de vsu pallii, ex tuarũ. & j. de maio. & obed. c. cũ inferior. & sic vi q semper sit recurrendũ ad intentionem scribentis. sic j. de præb. c. vlt. & antepe. & 3. de of. deleg. super eo. & ff. ne q̃d in loc. pub. l. 2. §. si quis à principe. & C. de eman. lib. l. nec auus.

e ¶ *Tamquam delegato.*] Si enim tamquã delegatus cognosceret vel inquireret, ad dñm Papã tantum deberet appellari. 3. de offi. dele. super quæstionũ. §. porro.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor exempla.*

f ¶ *Appellare.*] puta quia volebat inquirere sup quo non præcesserat infamatio. j. de accusat. cũ oporteat. vel quia admittit testes cõspiratores. j. de re iud. eũ I. & A. & j. de simonia, licet Heli. & c. p tuas. vel si non citat illum 5 quem inquiritur. j. de accu. qualiter & quando. §. debet. vel in aliquo excederet formam inquisitionis. j. e. proxi. circa princip. j. de accusatio. inquisitionis.

g ¶ *Mandati.*] quo non delegatum constituit, sed vt ordinarium instruxit: quia per tale mandatum non posset procedere vt delegatus, cum ex eo non habeat delegatam iurisdictionem. j. eo. tit. u. gratiæ. vbi simile fuit mandatum.

h ¶ *Appellari valeat.*] Et ita potest appellari in inquisitione sicut in correctione à grauamine, scilicet cũ modus exceditur. j. de sent. excõ. vniuersitatis. j. de appel. de priore. & c. proxi. circa princ.

a ¶ *Ac præstare.*] Ecce consilium iuris & vtile. simile consilium dat tibi lex. ff. de rei vendi. is qui destinauerit. sic & in stipulatione illa quanti ea res, commodius est certam summã adiicere, in qua difficile est probare quanti ea res est. ff. de præto. sti. l. vlt. simile consilium j. de app. c. vlti. Et not. q dicit offerre ac præstare, quia oblatio sola non sufficit nisi factũ sequatur. j. de eo qui mi. in pos. causa rei seruandæ. c. 1. & hoc intellige si illi volunt recipere, aliàs non noceret. j. de eo qui mi. in pos. causa rei ser. c. 2. sicut non sufficit offerre pecuniam ad interrũpendum cursum vsurarũ, nisi deponatur in æde sacra. C. de vsu. acceptam.

Licet in corrigendis.] Diuiditur, quia in primo ponit formam rescri. quam secundu declarat, ibi: *Quia tamen.* Abbas.

Casvs. Eps Parisien. recepto mandato à dño Papa, vt tam circa regulares q̃ seculares clericos suæ iurisdictionis q multa & grauia cõmittere dicebant, inquirat & corrigat appellatione remota quæ viderit corrigenda, & statuat ad reformationẽ eorũ quod iustũ fuerit & honestum. Occasione huius mãdati dicebat eps Parisien. q nullus subditus suus à correctione sua ad metropo. poterat appellare, cũ in mãdato suo appellationis remediũ sit inhibitũ. Archieps Senon. metropolitan' eius significauit hoc dño Papæ, & ipse rescribit ei dicens, q licet in corrigẽdis excessibus, appellationis remediũ sit inhibitum, non tñ fuit intentionis Papæ: nec ipse debuit iurisdictioni archiepi p mandatũ huiusmodi derogare. Vnde si aliqs casus emerserit in inquisitionibus faciendis à dicto epo, non tamq delegato, sed tamq̃ ordinario, in quo licitum sit appellare, nõ vult Papa derogare auctoritati ipsius archiepi occasione dicti mãdati, quo minus licitũ sit cuilibet, ad ipsum archiepm tamq̃ ad metropolitanum libere appellare. Not. q à correctione non est appellandũ, nisi modus excedatur. Item nõ intendit Papa alicui per suum mandatũ præiudicium generare.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

b ¶ *Interclusum.*] j. de app. ad nostram. & c. reprehensibilis. in fin. & c. cũ speciali. in fi. nec obstat j. de pur. can. c. nos inter alia. q̃a nõ loquit de correctione, sed de expurgatiõe. & hæc vera sunt, nisi corrigẽs modũ excedat. 2. q. 6. c. ei q. §. ab executore. sub illo §. sũt quorũ. j. de sen. excõ. vniuersitatis. & hoc itellige de notorijs excessib', in quib' nõ admittit appellatio. j. de appel. cũ sit Romana. io. fi. Ber.

Irrefragabili.] Hæc decret. vsque ad §. *Cæterum.* habet duo dicta. secundum: ibi, *Excessus.* Abbas.

Casvs. In principio statuit concilium, quòd prælati ecclesiarum prudenter ac diligenter intendant circa correctionem & reformationem subditorum suorum, & præcipue clericorum, ne sanguis eorum de prælatorum manibus requiratur; vt autem liberius correctionis officium valeant exercere, decernit q nulla consuetudo vel appellatio ipsorum officium valeat impedire, nisi modus canonicus in talibus excedatur, tamen excessus canonicorum cathedralis ecclesiæ, qui consueuerunt corrigi per capitulum, ad commonitionem episcopi infra certum terminum præfigendum ab ipso, per ipsum capitulum corrigantur in illis, in quibus talis fuit consuetudo: & si capitulum negligens fuerit, episcopus extunc demum habens præ occulis ipsos corrigat appellatione remota.

i ¶ *Ne sanguis eorum.*] Durum verbum est istud pro prælatis negligentibus subditos corrigere. simile j. de reg. c. vlt. & j. de stat. re. cum ad monasterium. §. vlt. & j. de accu. qualiter & quando. §. pen. Nec admittitur pastoris excusatio si lupus oues comedit, & pastor nescit. j. de re iu. quamuis. Et eo ipso q prælatus tacet, consentit. 43. distin. sit rector. & ex eo permittitur securitas delinquendi. 83. distin. error. Et facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. q. 4. est iniusta. Ne ergo subditorum sanguis de prelatorum manibus requiratur, sequantur Paulum dicentem, Mundæ sunt manus meæ à sanguine omniũ vestrum. 43. dist. Ephesijs.

K ¶ *Nulla consuetudo.*] Quia non præscribitur 5 epm in talibus. j. de præscri. cum ex officij. & 5 obedientiam similiter non currit præscriptio. j. de p̃scrip. cũ nõ liceat. tñ in præiudiciũ archidiaconi iurisdictionem

Et si debeat, nõ p̃scribet, c. vlt. de præscrip. secundum Hostiẽsem.

Cap. 6. eo. tit. in 3. cõpilatio.

Hæc verba iuxta canonicas sanctiones. desunt in antiquis exemplaribus.

In omnibus antiquis, q multa & grauia cõmittere proponuntur.

Scilicet, vt qui vult rem petere, si possit intẽtet possessoriam. Io. And.

Concor. 2. §. h. ff. qd cuiusq; vni. & l. 1. §. idem pomponius.

Et ideo quia generaliter mixtũ est, tamquam tamquam religiosi participant, dicuntur clerici tamquam laici, dicũtur seculares de sum. tri. c. 1. sup ver. eisdem. secũdũ Io. And.

derogari.

Cap. 7 & c. 1 eod. tit. in 4. compilatione.

Concor. text. quem Bart. dicit singu. in l. 3. C. q pro sua iurisdictione.

Quia aut ratione prælati subditorum excessus corrigere debeant, præscripsit concil. Tridentinum sessio. 14. de reforma. cap. 1.

Prælati negligentia est piaculum.

Act. c. 20

iurisdictionem exercere non debet. j. de excess. prælato. c. 2. nisi ille esset negligens: vt hic dicit de capitulo: tunc enim posset.

a ¶ *Vel appellatio.*] quia à correctione nō appellatur. j. de app. reprehensibilis. in fin. & c. cum speciali. in fin. & c. ad nostrā. nisi modum excedat, vt hic dicit. de hoc dictum est s. c. proxi.

¶ *Glo. seq. soluit obiec. dicere. & de persona. Secundo quærit, an quilibet canonicus sit iudex. arg. negatiue, & soluit. Tertio obiicit contra deuolutionem iudicandi per tres rationes, quas repetit contra deuolutionem eligendo. ponit op. Io. & sol. Fi. ponit quæstio, an episcopus post terminū requirat capitulū in corrigendo.*

¶ &

¶ Alibi. ep̄o

appellatio[a] valeat impedire: nisi formā ī talibus excesserint, obseruandā. ¶ Excessus tamen canonicorū cathedralis ecclesiæ, qui consueuerūt corrigi per capitulum[b], per ipsum in illis ecclesiis (quæ talem hactenus consuetudinem habuerunt) ad commonitionē, vel † iussionē episcopi corrigantur infra terminum competentem ab eo † præfigendum; alioquin ex tunc episcopus Deum habens præ oculis, ipsos vt animarum cura requirit, per censuram ecclesiasticam corrigere nō postponat.

¶ *Si canonici sine manifesta & rationabili causa (maxime in contemptum*

b ¶ *Per capitulum.*] vel per decanum, vel per alium prælatū de capitulo si consuetudo est. arg. j. de ap. dilectis. de iure cōi de causa criminali cognoscere debet episcop[9], qui solus ordinarius est. 11. q. 1. de persona. & hoc quod dicit hic de consuetudine est: vnde dicit, consueuerunt. Sed nunquid in illo casu quilibet de capitulo erit iudex canonici illius, cō quem inquiritur? Non vr̄, cum quilibet eorū sit par ei, vel forte minor illo. Dicas q non: sed quilibet est iudex,[a] sicut est in pluribus delegatis. s. de off. deleg. vno delegatorū. sicut est in electionibus. s. de elec. quia propter. Sed quomodo deuoluit potestas iudicandi de capitulo ad ep̄m, cum episcopus sit de ipso capitulo tamquam caput. j. de his quæ fiunt à præla. sine consen. ca. c. nouit. & c. seq. & j. de ver. sig. cum clerici? Præterea cum episcopus sit de capitulo tamquam caput, vt dictum est, si omnes negligētes sunt, ergo ad ipsum episcopum non deuoluitur potestas, immo ad metropolitanum; si non omnes sint negligentes: ergo apud illos tñ remanebit illa potestas, sicut in paucis remanet ius eligendi pp vitium aliorū. s. de elect. bonæ. & c. congregato. Præterea si deuoluitur potestas ad ep̄m, ergo vr̄ q ille solus possit cognoscere de causis criminalib[9] aliorum. qđ est cō illud. 15. q. 7. ep̄s nullius. & 86. dist. si quid vero. & j. de accu. qualiter & quādo. eadem est quæstio qualiter deuoluatur electio à capitulo ad ep̄m. Ioan. dicebat q vbicunq; est ep̄s de capitulo, & ipse cū alijs est negligens, deuoluitur ius eligendi vel corrigendi ad metropolitanū qñq; non est de capitulo, & tunc deuoluitur potestas de capitulo ad ep̄m. j. de concess. præb. postulastis. Ego dico, q ep̄s semper est in capitulo tamquam caput, & alii tamquam membra. Et dico q de iure cōi ius eligendi simul pertinet ad capitulō & ep̄m. de hoc dixi s. de ele. cum ecclesia Vulterana. nisi cōsuetudo sit in cōtrium: videlicet, q solus ep̄s qñq; confert beneficia, qñq; capitulum in ecclesia sua, & ſm hoc trāsfertur ius eligendi de vno ad alium. Si vero ius cōe in ecclesia seruatur: tunc transfertur ius illorū ad archiep̄m, & sic intelliguntur omnia iura quæ faciunt mentionem de tali translatione. Nec vr̄ rationem habere quod dicit Ioan. q ep̄s qñq; de tali capitulo sit, qñq; non: qñq; tñ ep̄s interest electionibus nō tamquam episcopus, sed tamquam canonicus: & est specialis consuetudo in quibusdam ecclesiis, in quibus ep̄s retinet ius canoniæ, & præter redditus suos percipit aliquid de capitulō: & tunc est in electionibus tāquam canonicus: & sic intelligitur illa decre. postulastis. & tunc similiter trāsfertur potestas ad ipsum ep̄m tūc malitiam adhibeat: vt dicit ibi. Hoc est verū circa collationem beneficiorum; sed cum ep̄s est negligens in correctione subditorum, non deuoluitur ius corrigendi vel puniendi ad capitulū, sed potius ad archiep̄m. 9. q. 3. cum simus. quia iurisdictio talis principaliter spectat ad ep̄m, licet de consilio eorum & in eorū p̄ſentia debeat hoc facere[3]. 15. q. 7. ep̄s nullius. & 86. dist. si quid vero. Sed cū ius corrigendi pertinet ad capitolū in ecclesia cathedrali de cōsuetudine, vt hic dicit: cū ipsi de capitulo sint negligentes, ius transfertur ad ep̄m: vt hic habes expresse, & ep̄s postea nihilominus de consilio eorundem debet corrigere: quia licet perdiderint ius corrigendi. non perdiderunt ius cōe, quod debēt cū ep̄o in talibus interesse. simile s. de ele. ne pro defectu. quia licet perdant per negligentiā ius eligendi actiue, non tñ perdunt passiue. s. de elec. ne pro defectu. & si omnes in cā correctionis sunt, tunc non pcederet ep̄s cū eis. Ber.

[1] Idē sanciuit Concil. Tridēt. sessio. 24 de reformat. cap. 12.

[a] Dicit hīc Inno. q de nullo canonico dici p̄t q sit iudex vel conindex, sed penes capitulum non penes singulos sit iurisdictio: sed de eo dici possūt verba reformantia tactum, sicut in canonicum coniudicati sicut electio est penes capitulū. & nō singulos & tamen singuli conagunt. Ioan. And.

[3] Nisi contra hoc præscripserit. de consec. c. 1. li. 6. Io. And.

CÆTERVM. Iste §. loquitur de cessatione à diuinis, pro qua vide c. si canonici. & c. quamuis. eod. tit. lib. 6. Abbas.

CASVS. In §. isto dr̄ q si canonici absq; manifesta & rationabili causa, in cōtemptū ep̄i cessauerint à diuinis, ep̄s nihilominus celebret in ecclesia cathedrali. & metropolitanus tāquam delegatus à Papa super hoc ad querelam ep̄i cognita veritate eos taliter corrigat, q metu pœnæ talia de cętero non præsumāt. In fine dicit q prælati ecclesiarum hoc statutum ad quæstum pecuniæ, vel grauamen aliod non conuertant, sed diligēter obseruent si canonicam voluerint effugere vltionem. Not. q prælatus tenetur corrigere subditos, aliàs imputabit ei. Item à correctione non appellatur, nisi modus excedat. Itē consuetudo dat iurisdictonē in excessibus corrigendis. Itē hic est casus in quo metropolitanus est iudex subditorū suffraganeorū, sed nō iure metropolitico, sed auctoritate hui[9] cōstitutionis.

¶ *Glo. seq. not. alleg. vnā concor. sig. cōtrariū vnā, & obiicit & soluit.*

episcopi) cessant à diuinis, episcopus cessationem non seruabit, & metropolitanus vice Papę cognoscet. hoc dicit.

¶ Cæterum si canonici absque manifesta & rationabili causa (maxime in contemptum episcopi) cessauerint[c] à diuinis: episcopus si voluerit nihilominus celebret in ecclesia cathedrali: & metropolitanus ad querelam ipsius, tamquam super hoc delegatus[d] à nobis, taliter eos per censuram ecclesiasticam cognita veritate castiget, quòd metu pœnæ[e] talia decætero non præsumant.

¶ *Prælatus in impositione pœnæ cauere debet à quæstu pecuniæ, & ab omni alio grauamine. hoc dicit vsque ad finē.*

c ¶ *Cessauerint à diuinis.*] Vr̄ q soli canonici possunt subiicere ecclesiā interdicto cū subest causa, cū etiā solus decanus hoc possit. j. de appell. dilectis. & sic est cō. j. de his quæ fi. à ma. par. cap. quæsiuit. vbi dr̄ q requirit consensus ep̄i & canonicorū. Itē vr̄ q capitulū non possit suspēdere ecclesiā: quia sic seipsos supponerēt interdicto: qđ esse non pōt. q q̄a suspēdat seipsum: q̄a ī pprio facto iudices esse nō possunt, nec pūt sibi dicere legē, nec sibi possunt iperare. 21. dist. nūc aūt. & ff. de arbit. l. pen. qđ pcedit Io. Sed cō credo, si capl̄m de psuetudine hoc habet, bñ pōt ecclesiā supponere interdicto: nec dicuntur seipsos suspendere vel interdicere: sed ecclesiā interdicūt, vt diuinū officium non fiat in ecclesia pp delictū alicuius seu aliquorū, & in alia ecclesia ipsi celebrent: quia seipsos non interdicunt, nec ep̄s eadē ratione posset interdicere ecclesiam suā cathedralem: quia interdiceret seipsum; sed potest sicut hoc sæpe cōtingit de facto: sæpe enim propter factum ciuium interdicit ecclesiam, & episcopus cessat ibi à diuinis, sed in aliis ecclesiis non cessat.

¶ *Glo. seq. primum rem. per q. qualis sit iurisdictio. Secundo quærit, obiicit & sol. & ponit op. Ioan. quam reprobat. Tertio obiicit decre. si clerici, & soluit, & circa hoc interserit incidentem quæstionem, quam soluit.*

d ¶ *Super hoc delegatus.*] Sic j. de heret. ad abolēdam. in fin. Et dic delegatus datus. non enim posset dici illa iurisdictio delegata, cū non expirat morte delegantis re integra, nec etiā expirat tempore: est ergo ordinaria vel quasi auctoritate huius canonis archiep̄o cōcessa à sede Apostolica. simi. s. de transla. inter corporalia. ver. q vt hoc possent ex canone. &c. & est specialis casus in quo metropolitanus habet iurisdictionem in subditos suorum suffraganeorū. Sed quare ep̄s non corrigit excessus istorū in casu isto sicut in aliis, vt s. dicit? Ratio reddi pōt, quia cū iste excessus sit in persona ep̄i cōmissus[4], siue in odiū suū, ei facta est iniuria, & nemo iniuriā propriam vindicare debet auctoritate propria. 23. q. 4. inter querelas. & q. 5. de occidēdis. & iudex de facto suo esse nō debet. 4. q. 4. c. 1. Io. assignauit aliā rationē, s. q ep̄s solus non possit punire aliquos, sed cū canonicis ecclesiæ. 15. q. 7. ep̄s nullius. & 86. dist. si quid vero. & sic sequeret q ipsi canonici essent rei & iudices. hæc non vr̄ ratio sufficiens: quia si canonici aliàs excederent oēs, ep̄s bene pōt per se corrigere & punire illos, & sibi imputent: quia per delictū suū priuati sunt illo iure tunc. simile j. de ver. sig. abbate. in fi. si ep̄s solus nō posset corrigere illos cū oēs excedunt, iā viderent habere priuilegiū delinquēdi, & sic remanerēt in delicto suo: qđ absurdū esset. Sed quare non tractat cā ista corā arbitris, cū canō dicat, q si ep̄s habeat causā cū clerico suo, corā arbitris debet tractari. 11. q. 5. si clericus aduersus. sed illud cap. loquit de ciuilib[9] causis. Sed in casu illius c. si clericus nollet eligere cōiter arbitros, quis cōpellet ipsum? ep̄s nō, q̄a nō est iudex in causa sua: archiep̄s nō, q̄a nō habet iurisdictionē in eum, nisi in certis casibus. s. eo. pastoralis. & iste nō est de illis: qđ erit? Credo q licet cā sit ep̄i, ipse ep̄s pōt illū compellere vt arbitros eligat cū eo. j. de app. seculo requiris. §. 1. & c. cū speciali. & s. de offi. dele. suspicionis. §. 1. sed in casu istius capituli ideo non eliguntur arbitri, quia sic placuit Papæ, vt dicit Io. immo ratio alia melior pōt assignari: hic enim in iniuriā & contemptum ep̄i suspenditur ecclesia. & sic est causa criminalis, quia hic agit ep̄s de iniuria sibi irrogata: & de causa criminali arbitri cognoscere nō possunt, nec de liberali vel matrimoniali. j. de in inte. rest. cā. §. vlt. ff. de arbi. nō distinguem[9]. §. Iulianus. & §. de liberali.

[4] Tertio dicit malitiam contemptū ep̄i. vnde dicit Innoc. q si placuerit Papæ & sufficit ire seipsum esse, potius esse motiuum: quia causa capitalis ardua, vnde insurgeret perplexitas. & q̄ grauior arduitatem requirendi esset consilium capituli propter suspicionē consilium nō deberet. sed secundum Ho. vt aufferatur scandalum. de præscrip. c. 4. Io. And.

e ¶ *Metu pœnæ.*] Sic enī ferro abscindēda sunt vulnera, q̄ fomentorum

orũ non sentiunt disciplinã, 82. dist. plurimos. in fin. & 16. q. 1. in canonibus. & ī. de ele. cũ in cunctis. §. vlt. & vt alij etiã pœnã simi lẽ pertimescant, & terreãtur. ff. de pœ. capitaliũ. §. famosos. & 2. q. 7. quapp. & j. de sta. re. ea quæ. §. 1. iuxta illud Horatij in epistolis.

Oderunt peccare boni virtutis amore:
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

QVoniam.] Sunt duo dicta principalia. Secundum: ibi, *Prohibemus*. Abbas. CASVS. In multis partibus infra vnã diœcesim vel ciuitatem permixti sũt populi diuersarum linguarum, qui sub vna fide varios habẽt ritus & mores: statuit conciliũ, ꝙ epi huiusmodi ciuitatũ, eligãt viros idoneos, qui secũdum diuersitatẽ linguarũ, diuina illis officia celebrent, & ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo & exemplo: præterea prohibet conciliũ ꝙ vna ciuitas non habeat plures epos, tamquam vnum corpus habens plura capita quasi monstrum. Sed si necessitas pp causas prædictas postulauerit, eps loci catholicũ præsulẽ nationibus illis conformem constituat sibi vicariũ, qui sit ei per omnia obediens & subiectus: & si aliquis aliter se ingerat, nouerit se excõicatũ: & si nõ resipuerit, ab omni ecclesiastico ministerio deponatur, adhibito (si necesse fuerit) auxilio brachij secularis. Nota ꝙ vnaquæq; ciuitas vnũ tantũ debet habere Põtificẽ. Item ecclesia inuocare potest & debet auxiliũ seculare, si necesse fuerit.

a ¶ *Prouideant.*] suis expensis. j. c. proximo.

b ¶ *Monstrum.*] ff. de statu. ho. nõ sunt liberi. sim. C. de posth. hære. insti. quod certatum. in fi. & ff. de ver. sig. quæret aliquis. quia vnus tantum debet esse Imperator, & singuli episcopi per singulas diœceses. 7. q. 1. in apibus.

c ¶ *Necessitas.*] Dispensatiue dictũ est hoc pp necessitatem, vt hæc littera probat. & 7. q. 1. non anté. ī. de renun. ad supplicationẽ. & iste pontifex subiectus est diœcesano ratione officij [1] qđ exercet in eius diœcesi tãquam vicarius, vt sequẽs littera dicit: secus in illa decre. ad supplicationẽ.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. & soluit.*

d ¶ *Vicarium.*] Et tñ habebit iste vicarius ordinariã [5] iurisdictionẽ siue potestatem. ī. de offi. archid. ad hoc. & 25. dist. perlectis. vbi archidiaconus est vicarius epi, & tñ iurisdictio sua ordinaria, est perpetua. sic vr̃ ꝙ aliquis qui non est archieps, potest habere suffraganeũ. sic etiam archieps qñq; est subditus epo. ī. de renuncia. ad supplicationem. Sed à quo cõsecrabitur iste eps? Rñdeo, à suo epo, non à metropolitano, cũ ei non sublit. ī. eod. pastoralis. adiũctis sibi duobus vicinis epis, q̃a aliter consecrari non debet. 66. dist. porro. & ī. de tempo. or. si archieps. & c. nec epi. & illi tenentur venire ad aduocationẽ illius: quia sibi inuicem mutuum consiliũ & auxilium exhibere tenentur. j. de treuga & pace. c. 1. & 11. q. 3. curæ.

¶ Prouideant itaque diligenter ecclesiarum prælati, vt hoc salutare statutum, ad quæstũ † pecuniæ, vel grauamen aliud non conuertant: sed illud studiose ac fideliter exequantur, si canonicam velint effugere vltionem: quoniam super his sedes Apostolica auctore domino attentissime vigilabit.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Cum in ciuitate vel diœcesi sunt populi diuersarum linguarum, episcopus debet prouidere eis per viros idoneos, qui secundum varietatẽ linguarũ officia eis celebrent, & sacramenta ministrent. Et si vrgens est necessitas, constituet sibi vicarium pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœcesis debet habere duos episcopos.*

CAP. XIIII.

QVoniam † in plerisq; partibus infra eandem ciuitatem atque diœcesim, permixti sunt populi diuersarum linguarum, habentes sub vna fide varios ritus & mores: districte præcipimus, vt põtifices huiusmodi ciuitatum siue diœcesum, prouideant [a] viros idoneos, qui secundum diuersitates rituum & linguarũ, diuina illis officia celebrent, & ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter & exemplo. ¶ Prohibemus autem omnino, ne vna eademque ciuitas siue diœcesis, diuersos pontifices habeat, tãquam vnum corpus diuersa † capita quasi monstrum [b]. ¶ Sed si propter prædictas † causas vrgens necessitas [c] postulauerit, pontifex loci catholicum præsulem nationibus illis conformẽ, prouida deliberatione cõstituat sibi vicarium [d] in prædictis, qui ei per omnia sit obediens & subiectus. Vnde si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se nouerit mucrone percussum [e]; & si nec sic resipuerit, ab omni ministerio ecclesiastico deponendum: adhibito (si necesse fuerit) brachio seculari [f] ad tantam insolentiam † repellendam.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Episcopi qui per se non possunt, tenẽtur assumere idoneos qui suppleant suo loco, quo ad prædicatiões, visitationes, & confessionum auditiones: & vt possint episcopi reperire tales, præcipit in ecclesiis cathedralibus & collegiatis, tales institui.*

CAP. XV.

INter cætera quæ ad salutem spectãt populi Christiani, pabulum verbi Dei permaxime sibi noscitur esse necessarium: quia sicut corpus materiale, sic anima spirituali cibo nutritur: eo quòd non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. ¶ Vnde † cũ sæpe contingat, ꝙ episcopi propter occupationes multiplices, vel inualitudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omnino, nec de cętero tolerandum) per seipsos [g] non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maxime per amplas diœceses & effusas: generali cõstitutione sancimus, vt episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis [h] officium salubriter exequendũ assumant, potentes in opere & sermone: qui plebes sibi cõmissas vice ipsorum (cum per se iidem nequiuerint) solicite visitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipsi cum indiguerint, congrue necessaria [i] subministrent †: ne pro necessariorum defectu, compellantur desistere ab incœpto.

e ¶ *Mucrone percussum.*] Et ita est canon latæ sententiæ: sicut ille 17. q. 4. si quis suadente. sicut & ille. ī. de elect. cum in cunctis. & cap. quisquis. vbi ipso iure sunt suspensi.

f ¶ *Brachio seculari.*] Sic ī. eod. c. 5. & 17. dist. nec licuit. & 23. q. 5. principes. aliàs autem nisi clericus sit incorrigibilis, non est implorandum brachiũ seculare. [3] & etiã depositũ nõ potest laicus punire, nisi sit incorrigibilis. j. de iudi. cũ nõ ab homine. & 81. dist. dictum. nisi in crimine falsi. j. de cri. fal. ad falsariorũ. & ita vbicunq; deficit ecclesiastica potestas, recurrendum est ad auxilium seculare. 11. q. 1. petimus. & 23. q. 5. de liguribus. & sic vna potestas per aliam iuuatur. 96. dist. cũ ad verum. & c. vérum est. 1. q. 1. Bernardus.

INter cætera.] In prima exordium. In secũda cõstitutio: ibi, *Vnde*. in tertia pœna: ibi. *Si quis autem*. Abb. Sicul.

CASVS. Inter alia quæ pertinent ad salutẽ populi Christiani, pdicator verbi Dei quamplurimum est necessarius: quia sicut corpus materiali cibo nutritur: ita & anima spirituali cibo reficitur. sed epi qñque propter multas occasiones, & multas causas non sufficiunt ministrare populo verbum Dei: vnde statuit conciliũ, ꝙ episcopi assumant viros idoneos ad officium prędicationis, qui plebes sibi commissas eorum vice instruãt & ædificent verbo, & exẽplo, quibus ea quæ necesse fuerint, ministrentur: ne propter necessitatem ab officio prædicationis desistat. Vnde præcipit conciliũ ꝙ tam in cathedralibus ecclesijs, quàm in alijs conuentualibus viros idoneos debeãt ordinare, quos habeãt coadiutores tã in officio prædicationis quàm in audiendis cõfessionibus, & alijs quæ ad salutem pertinent animarũ, qui aũt hoc adimplere neglexerint, districte subiaceat vltioni. Not. quòd episcopi debent habere coadiutores, non solum in officio prædicationis, sed in audiẽdis confessionibus & pœnitentiis iniũgendis.

g ¶ *Per seipsos non sufficiunt.*] Et ideo cum alijs onera sua partiri debent. j. de prę̃sump. mandata. & ī. de offi. archipres. vt singulæ.

h ¶ *Prædicationis officium.*] quod priuilegiatum est. j. de sta. re. ꝙ Dei timorem. nec tñ põt aliquis prædicare nisi mittatur [4] auctoritate epõrũ vel Apostolicæ sedis. j. de hær. excõicamus. §. q̃a vero.

ADDITIO. Contrarium signauerunt quidam huic. ī. de offic. deleg. c. vlt. sed non est contra: quia ibi loquitur in delegato, qui officium prædicationis sibi iniunctum committere nõ potest: hic loquitur in ordinario cuius officium latius patet.

i ¶ *Necessaria subministrent.*] sicut legatus principis cum mittitur in prouinciam, de rebus fisci vel imperatoris viuere debet. in Auth. vt nulli iudi. §. nulli. coll. 9. & i Auth. de man. prin. §. illud tñ. coll. 3. licet secus faciant legati domini Papæ. j. de præscrip. accedentes. & j. de censib. cum instantia. & c. procurationes.

¶ De hoc tractatur j. de pœnis. c. licet. vbi vide.

¶ Cap. 9. & cap. 1. eod. tit. in 4. cõpilatione.

¶ Ad inuestigantium c. vide quæ copiose scribit Ludouicus Gomez in Regula cancellariæ de idiomate. vbi plurima tradit de linguarũ similitudine & diuersitate huc spectantia.

¶ Aliàs itẽ diuersa habens capita quasi. &c.

¶ præscriptum.

¶ Concor. tex in Lateran. cum gl. & ibi Barb. ff. de re iu.

¶ insolentiã

¶ Cap. 10. & cap. 3. eo. tit. in 4. cõpilatione.

Mat. 4. Luc. 4. Deut. 8.

¶ Idẽ corroboratur concil. Tridẽt. sessio. 5. c. 2. sub Rub. decreti de reformat. & sessio. 24. de reformatio. cap. 4. concordat cum concil. Carthag. 4. c. 20. & concil. Rhemen. c. 14.

¶ Adde de hoc, & qd salarij habere debet, p Doct. in l. iurisperitos. ff. de exc. tu. & in cle. cum ab omni. d. v. s. & bun. cie.

¶ Concil. Lateranen. sub Leone x. sess. 11. in princ. & Concil. Trident. prout in cap. proxime citato.

CONquerentes.] In prima parte petitio & contestatio. In secunda sententia: ibi, *Nos autem.* Abbas.

CASVS. Procurator monasterij sancti Benedicti montis Subasij conquerebatur q eps de Assisio diœcesanus ipsius, non contentus iuribus epalibus in ecclesijs & capellis ipsius monasterij, quæ debet habere, à quibusdã ecclesiis exigebat procurationes, quę ad eas præstandas non sufficiebant: Vnde petebat procurator ipsius monasterij, q eps specificaret illa quę cõpetebãt eidẽ in eisdẽ ecclesijs ratione iuris epalis, quibusdam vero specificatis lis fuit legitime contestata. Dñs Papa visis & intellectis pbationib᷑ & rõnibus vtriusq; partis, decreuit q eps habeat canonicam obedientiã, subiectionẽ, & reuerentiam, & alia quæ in litera enumerantur, in ecclesiis seu capellis diœcesis ipsius ad monasterium ipsum spectantibus; ita quòd cũ ad ecclesias illas visitandas accesserit, non plus requirat ab illis ecclesiis, nomine procurationis; nisi quantum ei poterũt exhibere, pensatis facultatibus earundẽ, ne amplius aggrauẽtur in procurationibus quam cæteræ capellę eiusdẽ diœce. & illis iuribus in prædictis ecclesiis eps sit contentus, nec amplius exigat præter moderatum auxiliũ, quod iuxta formam Laterañ. concilij duxerit postulandum, si manifesta & rationabilis causa extiterit. Not. q generalitas specificãda est. Itẽ procuratio quæ debetur ratione visitationis, secũdum facultates ecclesiæ debet dari. Itẽ non amplius debet exigi ab vna ecclesia, q̃ exigatur ab alijs, in procurationib᷑ faciẽdis, & eodẽ iure quantũ ad hoc ecclesię cęteri debẽt.

¶ Vnde præcipimus tam in cathedralibus, quàm in alijs conuentualibus ecclesijs, viros idoneos ordinari, quos episcopi possint coadiutores & cooperatores habere, non solũ in prædicationis officio, verum etiã in audiendis confessionibus, & pœnitentiis iniungendis, ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, districtæ subiaceat vltioni.

¶ Honorius tertius episcopo Assisinatẽ.

¶ *Episcopus in ecclesiis diœcesis suæ, debet esse contentus iuribus episcopalibus: & quæ sint iura episcopalia declarat.*

CAP. XVI.

COnquerẽte œconomo monasterij S. Benedicti montis Subasij nobis innotuit, quòd tu iuribus episcopalibus non contentus, quæ in ecclesiis seu capellis eiusdem monasterij debes habere, à quibusdam earum procurationem exigis: quas ad dandam procurationẽ minime sufficere proponebat: petens vt specificares [a] quæ tibi ratione iuris episcopalis competerent in eisdem: quorum † quibusdam specificatis, lis fuit legitime contestata. ¶ Nos autem inspectis probationibus, & quæ ab vtraque parte fuere proposita intellectis, Decreuimus, vt in ecclesijs seu capellis tuæ diœcesis ad monasterium ipsum spectantibus, habeas canonicam [b] obedientiam, subiectionem & reuerentiam, institutionem & destitutionẽ, correctionem & reformationem, ac censuram ecclesiasticam, iurisdictionem [c] quoque causarũ omnium, ad forum ecclesiasticum de iure spectantium, pœnitentias [d], & sacrorum omnium quæ ab episcopo sunt recipienda, collationem, synodum & synodatici † seu cathedratici nomine duos solidos [e], quartam decimationum [f] & mortuariorum [g], visitationẽ quoq; annuam [h]: ita quòd cum ad eas visitandas [i] accesseris, non amplius procurationis nomine requiras ab eis, nisi quantũ (pensatis facultatibus [k] earũdem) moderate poterunt exhibere, ne † plus cæteris [l] capellis eiusdem diœcesis in procurationibus onerentur: & infra. Tu autem his iuribus in præfatis ecclesijs contentus existens, non amplius ab eis exigas, præter moderatum auxiliũ, quod iuxta formam Laterañ. concilij [m], si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate postulandum; sicut ab aliis ecclesijs eiusdem diœcesis, pro necessitate tẽporis sustinemus.

¶ Idem abbati & cõuentui S. Remigij.

¶ *Episcopus visitans monasterium non introducat seculares, sed duos aut tres canonicos suos cum aliquibus religiosis.*

¶ *Glo. seq. notat per .q. ad quid valet specificatio. Secundo obiicit, quod sine specificatione procedat petitio, & soluit.*

a ¶ *Specificares.*] Per talem specificationem prę̈cluditῦ via in posterum litigandi, & lites diminuuntur: quod debet facere iudex. C. de iud. l. properandũ. ff. si cer. pet. quidã. j. de do. & contu. finem. & c. venerabilis. vt sciat q d debeat præstare reus & actor, ac recipere si obtineat, ne post sententiam alia contentio oriatur. arg. j. de verb. sign. cum olim. & melius c. cum inter vos. Et iudex debet materiam discordiæ amputare, in Auth. de man. prin. §. deinũ. & §. si tibi quoq;. coll. 3. immo & iudex primo loco si põt partes ad cõcordiam reuocabit. 90. dist. studendũ. & 5. q. 2. si primates. & 23. q. vlt. ca. si quis inembrorũ. & j. de transact. c. vlt. & ff. de noui oper. nun. l. 1. §. cũ põt. Sed vr q sufficeret dixisse, peto iura episcopalia in capellis, quia vniuersalis petitio est illa, & in talibus non requiritur specificatio, sicut; peto rationẽ administrationis. j. de resti. spo. cũ ad sedẽ. & j. de don. inter dilectos. & j. de reli. dom. cõstitutus. Satis posset admitti talis libellus, cũ proponatur pro vniuersitate, nec compellitur quis specificare, nisi quis velit ad cautelã: cũ certum sit quæ sint iura epalia. sed valet etiam actori, vt sententia magis sit certa. Immo per hanc decre. credo quòd specificanda sunt iura epalia: & si non specificentur in libello, intelligitur de his quæ hic enumerantur per dñm Papam, & de his non potest quæstio referri, cũ sint expressa in iure. In aliis autem singularibus iudicijs specificatio fieri debet. j. de lib. obla. c. penult. & vlt. vbi de hoc.

b ¶ *Canonicam.*] Hic bene specificantur iura episcopalia, & est vtile q in sententia apponatur, ne aliqua postea dubitatio oriatur. arg. j. de verb. signifi. cum inter.

c ¶ *Iurisdictionem.*] Nam iudex ordinarius est episcopus in sua diœcesi, tam monachorum quàm aliorum. 11. q. 1. de persona.

d ¶ *Pœnitentias.*] publicas & aliorum maiorum criminum. j. de excess. prela. accedentibus.

e ¶ *Duos solidos.*] Duos solidos petere potest eps à qualibet ecclesia suæ diœcesis nomine cathedratici, præterquã à monasterijs. 10. q. 3. inter cætera. Et appellatur cathedraticũ quia pro honore cathedræ datur. 10. q. 3. placuit. quandoque appellatur synodaticũ, quia in synodo datur. j. de cẽsi. olim. & isti duo solidi dabuntur secundum æstimationẽ illius monetæ, quę antiquitus & ab initio solui consueuit, nisi circa solutionẽ minoris monetæ, quæ modo est in vsu, sit præscriptum, vt in prædicta decre. olim. siue sit maior moneta in vsu, siue sit minor. j. de cen. cum canonicis. & c. prædicto, olim.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, remittit & soluit.*

f ¶ *Decimationum.*] Sed vr q perceptio decimarum de iure cõi pertineat ad parochiales ecclesias in. j. de deci. cũ in tua. & c. præcedenti. Sed 3 vr. j. de deci. dudum. vbi eps decimas petebat iure cõi debitas sibi solui: & obtinuit. & de hac quarta habes 10. q. 3. vnio. & 12. quæstio. 2. Vulteranę. & c. nobis. & c. concesso. Quid iuris sit de hoc, dicetur j. de decimis, cum contingat. hanc quartam de consuetudine episcopus percipiebat.

g ¶ *Mortuariorum.*] Quandoque tamen est tertia, quandoque quarta, quandoque medietas. j. de sepul. certificari. & c. 1. & 2. & dr mortuarium, qd quis relinquit pro anima sua in morte. de istis habes j. de test. officij. & c. requisisti. & hanc quartam percipiebat episcopus ex consuetudine: & ideo super his duabus quartis necessaria fuit probatio, sed non super iuribus episcopalibus; quę ipso iure debebantur: sed illa quartã mortuariorum potius pertinet ad ius episcopale: vt in prædi. cap. officij. & c. requisisti.

¶ *Glo. seq. rem. per obiectionem & solutionem.*

h ¶ *Annuam.*] Sic semel tantum in anno põt eps visitare ecclesias: 10. q. 1. decernim᷑. & c. epm. & c. placuit. alibi dr q bis in anno; j. de censi. cũ venerabilis. & j. de hæret. excõicamus. §. adiicimus. alibi etiã dicitur q visitabit quotiẽs necessitas fuerit, 10. q. 2. regenda. 18. q. 2. non semel.

i ¶ *Visitandas.*] Hoc est ordinarium, vt semel tantum in anno visitet. si tamen fuerit necessitas, potest pluries visitare. supra de off. arch. mandamus. quia necessitas legem non habet. de conse. dist. 1. sicut. & sibi imputent clerici qui tales se reddunt vt totiẽs debeant visitari.

k ¶ *Facultatibus.*] Iuxta facultates faciendi sunt sumptus. j. de censi. c. cum nuper. & c. sopitæ. ne longi temporis victum breuis hora consumat. j. de cen. cũ Apostolus. & ne ad exterminationem extremæ virtutis ecclesiæ perducatur. 10. q. 3. inter cętera. & c. illud.

l ¶ *Cæteris.*] quia cum ipsi episcopo eodem communi iure cum aliis capellis subsint, eodem iure debent censeri. 12. q. 2. cognouimus. & j. de decimis. cum in tua. & dignum est vt qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem sentiant in legibus disciplinã. j. de sta re. recolentes. q a nec debet aliis fieri remissio, aliis aũt tribulatio. 25. q. 1. c. ideo. §. his ita. circa finem.

m ¶ *Lateran. 4 concily.*] j. de censibus. cum Apostolus.

CAP. XVII.

VT iuxta: & infra. Attendentes igitur quòd indecens est, vt Remeñ. archiepiscopo, in monasterio vestro visitationis officium exercente, seculares[a] † intersint, per quos possit in claustro dissolutionis materia prouenire: ¶ Firmiter inhibemus, vt nullos decetero seculares in capitulum (nisi duos vel tres de canonicis ecclesiæ[b] suæ, in decenti habitu[c], aliis † quos † expedire viderit religiosis adiunctis[d]) secum visitationis tempore introducat †.

VT iuxta.] Præmittit motiuum prohibitionis. Secundo prohibet: ibi, *Firmiter*. Abb. Siculus.

CASVS. Præcipit hic Papa quòd cū prælati exercēt officiū visitationis, seculares secū nō habeāt, per quos possit in claustris dissolutionis materia prouenire, sed duos vel tres de canonicis suis habeat eps in decēti habitu, adiunctis sibi aliquot religiosis. Not. quòd in visitationibus quas epi faciūt nō debent interesse seculares, sed potius regulares.

a ¶ *Seculares.*] Quia & cohabitare & coniungi non possunt quibus studia sunt diuersa. 16. q. 7. in noua. & oppido laici insesti sunt clericis. 2. quæ. 7. laicos. & sine strepitu iudiciorū talia fieri debent. j. de accu. olim. 1 ad clericos seculares, tantum refertur quod dicit, seculares, quia de laicis non est dubiū, quia in talibus interesse non debent, vel de facto ducebant laicos.

b ¶ *Ecclesiæ.*] cū quibus hoc facere debet. 86. dist. si quid vero. 15. q. 7. eps nulli. j. de accu. qualiter & quando.

c ¶ *Habitu.*] j. de vi. & hone. cleri. clerici. 21. q. 4. per totum.

d ¶ *Adiunctis.*] qui sūt in huiusmodi officiis exercitati. j. de sta. reg. qd in singulis. Bernar.

¶ Idem episcopo Baioc. & archidiacono Rothom.

¶ *Lex diœcesana & lex iurisdictionis sunt diuersæ: vnde res iudicata in vna, non obstat agenti in alia.*

CAP. XVIII.

DIlectus filius abbas monasterij Rothomageñ. nobis exposuit, quòd tertia pars emendarum, quas homines quinque parochiarum, pro suis excessibus soluere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo[e]: & infra. Cumque Innocen. Papa præd. noster vobis dederit in mandatis, vt auditis hincinde propositis, causam remitteretis ad eum sufficienter instructam: dictus episcopus processum vestrum diutius impediuit, occasione cuiusdam sententiæ, quæ super quibusdam ecclesijs, quo ad legem diœcesanam, promulgata extitit pro eodem. Vnde præfatus abbas nobis humiliter supplicauit, vt cum citatio, causarum examinatio, & decisio †, ac emendæ, ad legem iurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiæ memoratæ prætextu, negotij processum vlterius impediri. ¶ Cum igitur prædicta de lege iurisdictionis[f] existant, mandamus quatenus huiusmodi sententia non obstante, procedatis in negotio iuxta traditam vobis formam.

DIlectus.] In prima ponitur partis conquestio. In secunda Papæ prouisio: ibi, *Cum igitur*. Abb. Siculus.

CASVS. Inter abbatem monasterij Rothomageñ. ex vna parte, & epm Veneteñ. ex altera, quæstio super quibusdam quæstionibus vertebatur: dicebat abbas quòd tertia pars emendarum, quas homines qūque parochiarum pro suis excessibus soluere compelluntur, ad suū spectat monasterium ab antiquo, & quòd orta quæstione ecclesiastica inter homines dictarū parochiarū, citatio pertinebat ad ipsum abbatē, sed examinatio & decisio quōnis ad epm Veneteñ. & ad ipsum abbatem cōiter pertinebant. Sed eps super his & super emēdis inquietabat abbatē; super his de consensu partiū litteræ fuerunt impetratæ à dño Inno. ad istos iudices: per quas mandatur eisdē, vt auditis hinc & inde propositis, causam sufficienter instructā remitterent ad Apo. sedem corā quibus dictus eps processum istorū iudicū impediebat, occasione cuiusdā sententiæ latæ super quibusdā ecclesijs, quo ad legē diœcesanam pro ipso epo. sed quia iudices non procedebāt, supplicauit præfatus abbas dño Papę Honorio, vt cū citatio causarū, examinatio, decisio & emendæ, ad legē iurisdictionis pertineāt, occasione sententiæ supradictę non permitteret impediri processum iudicū prædictorū: super his scribit Honorius prędictis iudicibus, mandans quòd cū prædicta de lege iurisdictionis existant, quatenus non obstante huiusmodi sententia procedāt in negotio iuxta traditā sibi formā. Not. quòd alia est sententia lata quo ad legē diœcesanā, & alia lata quo ad legē iurisdictionis, cum vna alij non obstat.

¶ *Glo. seq. ponit partem casus.*

e ¶ *Ab antiquo.*] Dicebat abbas quòd orta ecclesiastica quæstiōe inter homines ipsarū parochiarū, citatio pertinebat ad ipsum: sed examinatio & decisio quæstionis ad epm Veneteñ. & ad ipsum cōiter pertinebant, sed eps super his inquietabat abbatē, & sup emēdis: vnde de cōi consensu partiū litterę fuerūt impetratę ad istos iudices.

¶ *Glo. seq. distinguit legem diœcesanam & iurisdictionis, & quid spectet ad vtramque. distinguit etiam inter monasteria & seculares ecclesias & monasteriorum capellas.*

f ¶ *De lege iurisdictionis.*] Not. hic differentiam inter legem iurisdictionis, & legem diœcesanā: in quibus legibus consistit totū ius & potestas eporum. Ad legē enim iurisdictionis pertinent illa de quibus hic contendebatur: datio curæ aīarū, delictorū coërtio, [2] ordinatio ecclesiarū, siue consecratio altariū & virginū, confectio chrismatis, & generaliter oīm sacramentorū & ordinū collatio, [3] quæ consistunt in dando: & alia plura & similia, quæ enumerātur j. eo. c. 3. & c. conquerente. & incipiunt ibi; habeas canonicā obedientiam, & c. vsque ad verbum, synodum: in quo verbo incipit enumerare quædam, quæ pertinent ad legē diœcesanam. Ad legem vero diœcesanā, spectat vocatio ad synodū; & ad sepulturas mortuorū, cathedraticum, tertia vel quarta mortuariorū, quarta decimarū. De istis duabus quartis dic vt no. j. eo. tit. conquerente. in no. quōq; hospitium. & consimilia quæ consistunt in recipiendo. quōq; tū lex diœcesana cōprehēdit legē iurisdictionis. j. de præscri. auditis. & j. eo. cōquerente. dicas ergo quòd omnia monasteria ipso iure in fauorem religionis exempta sunt à lege diœcesana. 10. q. 1. c. 1. & q. 3. inter cætera. & 16. q. 1. c. cū pro vtilitate. & 18. q. 2. quàm sit. & c. vlt. & 16. q. 1. placuit: ab huiusmodi superius enumeratis. & c. proxi. ad legem diœcesanam spectantibus libera sunt omnia monasteria: nec ad talia faciēda cogi possunt. 18. q. 2. quàm sit. à lege vero iurisdictionis non sunt exempta: nisi speciali priuilegio sint munita, sed omnia monasteria sua in diœcesi cōstituta, subsunt epo quoad legē iurisdictionis. 18. q. 2. hæc tria monasteria. & c. cognouimus. 16. q. 1. interdicimus. seculares vero ecclesiæ subsunt epo quantū ad vtramq; legē. 10. q. 1. de his. & c. antiquos. præstant in monasteria epo seruitiū ex prima constitutione. 18. q. 2. Eleutherius. & etiā ratione visitationis. j. de præscri. cū ex officij. Vel quod debetur ex consuetudine. 18. q. 2. seruitiū. & 1. q. 3. quæsitū. in fi. capellę vero monasteriorū seu regularium subsunt epo quantū ad vtramq; legē. j. eo. cōquerente. 16. q. 2. sane. & j. de priuil. cū & plantare. §. in ecclesijs. nisi pleno iure subsint monasterijs. j. de priuil. quoniam per confessionem. Capellæ vero monasteriorum exemptorum subsunt episcopo, sicut & aliorū capellę: nisi exempta sint monasteria cum capellis suis. j. de priuil. ex ore. in fi. vnde ratione capellarum ad synodum venire tenentur: vt ibi. nam & abbas ad synodum venire tenetur. j. de maio. & obe. quod super. & 18. quæstio. 2. abbates. & hoc intelligas de his qui populum habent: & sic non contradicit illa palea. 18. dist. eps. & 18. q. 2. §. vlti. Quare non veniunt? quia illa intelliguntur de his qui populum non habent. Sic ergo ex hac littera patet, quòd sententia lata super his quæ spectāt ad legem diœcesanam, non tangit ea quæ pertinent ad legē iurisdictionis. & sic sententia lata pro vno, non obstat in alio, cum sint penitus diuersa.

[2] Item causas audire, & omnia quæ circa iudicium aguntur, expedire, visitare, corrigere, suspendere, interdicere, statuta facere, cognoscere tamen de vita clericorum quàm de officio & statu ecclesiarū secundū Io. And.

¶ In manus stat decisio earū.

[3] Inno. hic dicit hoc esse mirabile dictum quòd collatio sacramētorum sit de lege iurisdictionis, probat tamen id c. interdicimus. 16. q. 1. quod ad archimonachos. Ioan. And.

¶ Gregorius nonus episcopo Suasir.

¶ *Per rescriptū quo Papa mandat ordinario, vt corrigat clericos suæ diœcesis, nō datur ei iurisdictio sup exēptos.*

CAP. XIX.

GRaue gerimus, quòd cū in ecclesiam sanctæ Marię de Orbitello, & quasdam alias † in tua diœcesi existentes ad monasterium sancti Anastasij de vrbe spectantes, nullam iurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam †:

¶ In pluribus antiquis: quòd cum in sanctæ Mariæ de Orbitello, & quasdam alias ecclesias existentes in tua, &c.

¶; ecclesias

¶ Quid hodie possint epi circa visitandos & corrigēdos monachos, statuit concil. Trident. sessio 21. de reformatio. cap. 8.

GRaue gerimus.] In prima ponitur quæstio. In secunda prouisio: ibi, *Mandamus*. Abbas.

CASVS. Quidam eps recepit mandatū à dño Papa Greg. sup correctione clericorū suæ diœce. & ciuitatis: occasione illius mādati eps tulit sniam interdicti in ecclesiam S. Mariæ de Orbitello, & quasdā alias existētes in diœces. ipsius epi, ptinentes ad monasterium S. Anastasij de vrbe, & suspensionis sniam in clericos earundem: abbas cōquestus fuit sup hoc dño Papæ, cū ipse paratus esset corrigere cūctos dictarū ecclesiarū: mādat Papa dicto epo, quòd cū in dictas ecclesias nullā habeat iurisdictionē ordinariā vel delegatā, occasione pdicti mandati, quatenus si ita est, prudenter corrigat quæ minus pvide attētauit, & prædictas snias sine difficultate relaxet. Not. quòd Papa per litteras suas nō intendit pīudiciū generare.

Q ¶ *Glo. seq.*

Glos seq. elicit tria argumenta.

a *Litterarum.*] Arg. habes hic, per generale mãdatum, posterius concessum, priori speciali, s. priuilegio exemptionis non derogatur: quia de illo in generali mentio non habetur. Item argu. quod cõe ius non tollit priuilegium. t Item ecclesiæ sunt exemptæ à iurisdictione epi, & litteræ super correctiõe clericorum secundum ius cõe obtentæ non derogant priuilegio exemptiõis. simile s. de rescri. cum ordinẽ. Item arg. quod Papa per literas suas iuri aliorum præiudicare nõ intẽdit. s. de offi. deleg. super eo. & s. de aucto. & vsu pal. ex mãrũ. simile habes s. eo. licet. & per has litteras debebat procedere tamquã ordinarius, non tamquam delegatus. simile habes supra eod. tit. licet. Bernar.

b *Corrigere sit paratus.*] maxime: quoniã si ille non corrigeret illos, propter negligentiã abbatis vel prælati, non trasfertur potestas corrigendi ad episcopũ, cũ non sit ordinarius illorum, nec in eos aliquã habet iurisdictionẽ. arg. j. de sup. negli. præla. sicut. sed habet locum istud, cum abbas subest epo: quia tunc si abbas negligens esset, tũc demũ eps potest illos corrigere. s. eo. tit. quanto. & c. irrefragabili. & 9. q. 3. cum simus. & j. de concess. preben. nulla. & j. de app. c. 1.

c *Si est ita.*] Per hanc clausulã, si est ita: huic cognitio non demandatur, quia de facto suo certus esse debebat. s. de rescriptis. ab excommunicato.

Glossa sequens allegat 4. concor. & vnum contrarium.

d *Per teipsum.*] Sic ergo debet aliquis emẽdare quod perperam gessit, & palliare quod fecit. s. de aucto. & vsu pal. nisi specialis. & j. de accusa. qualiter & qñ. & 25. q. 2. quod quis commisit. & idem dicit imperator, non enim erubescimus corrigere quæ prius diximus, nec ab alijs corrigi expectare volumus, vt in Auth. de nupt. in fin. col. 1. colla. 4. Arg. cõtra. j. de cle. coniu. c. diuersis fallacijs.

Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit, & primam approbat.

e *Relaxes.*] Et sic videtur quod sententiæ latæ tenuerunt, sed cõdicit littera superior vbi dicit, nullam habeas iurisdictionem ordinariã vel delegatam. & sic videtur quod sententia nulla fuerit, & sic debuit dicere, denuncies non tenere: vt s. de offi. deleg. cũ contingat. vnde dicas, quod ista sententia absolutionis potius ad factum refertur. simile j. de rest. dilecto. quia forte illi abstinuerunt timore talis sententiæ: sed propter obseruationem talis sentẽtiæ nullum ius acquiritur epo. j. de resti. spol. olim inter. Et expone, relaxes, id est, relaxatas esse ostendas. sic j. vt li. non cõte. accedens 1. si ecclesiæ illæ ei nõ subsunt, sententia non tenet. j. de reli. do. cum dilectus. Vel posset dici quod si ecclesiæ illæ nõ sunt exemptæ: tamen episcopus non habet primo loco correctionem, sed abbas, cui subsunt nullo medio, ad quẽ pertinet correctio principaliter illorum clericorum: nec eps põt ei auferre iurisdictionem illam, nisi cum abbas fuerit negligens. arg. s. eod. irrefragabili. & c. quanto. prout not. s. eod. pastoralis. & fm hoc ponitur proprie hoc verbum, relaxes: quia nõ debuit eps illos corrigere quãdiu abbas, illos corrigere sit paratus: & ideo dicit, minus prouide attentasti: sed potius de facto relaxãtur, vt dictum est.

[Margin notes: Concor. l. fin. s. §. si. cũ glo. fi. ff. de ter. su. ... — Concilii Triden. sessio 14. c. 7. de casibus reseruationis. & sessione 24. de refor. mat. c. 6. — In duobus vetustis simus codicibus ita; ... Salernitano ... — Dic vt ... Ioan. And.]

occasione litterarum [a] nostrarũ, quas super correctione clericorum tibi transmisimus, in eas interdicti, ac in clericos earumdem suspensionis sententias promulgasti: quamquam abbas eiusdem monasterij eos corrigere [b] sit paratus: & infra. ¶ Mandamus quatenus si est ita [c], prudenter corrigens perteipsum [d], quæ minus prouide attentasti, prædictas sententias sine difficultate relaxes [e].

¶ Idem.

¶ *Ordinarius cui competit absoluere ab excommunicatione, potest alijs absolutionem demandare.*

CAP. XX.

His † quibus ex officio [f] in certis casibus [g] competit, illos absoluere, qui pro violenta manuum iniectione, incidunt in canonẽ sententiæ promulgatæ, licet alijs huiusmodi absolutionem committere, cũ viderint expedire.

TITVLVS XXXII.
De officio iudicis.

Honorius tertius archiepiscopo † sancti Leonardi, & abbati Salernitano.

¶ *Ad officiũ iudicis etiã deleg. ut spectat prouidere aduocatum parti, quæ non potest habere, & poteris dare domesticum.*

CAP. I.

Ex litteris, vestris accepimus, quod cum causa quæ inter abbatem, & cõuentũ Fossæ Nouæ ex parte vna, & abbatem & cõuentum monasterij [h] Caneñ. † ex altera, super quibusdam possessionibus monasterij sancti Petri de Almaphia † vertebatur: & infra. Quia pars prædicti monasterij proposuit, quod habere non poterat aduocatum, vestrum super hoc implorando [i] officium †: tu frater archiepiscope eidem de magistro R. clerico tuo, ad exhibendum in causa ipsa patrocinium prouidisti. Verum frater Stephanus Caneñ. monachus proposuit, in præiudicium eiusdem monasterij factum esse, eo quod dictus R. clericus domesticus tuus erat: & infra. ¶ Mãdamus, quatenus hoc non obstante [k],

f *Ex officio.*] scilicet ordinario.

Glossa sequens quinque ponit exempla, & ad secundum exemplum signat contrarium & soluit.

g *Casibus.*] Primo ex officio legationis. s. de off. leg. quod translationẽ. & c. excõicatis. & c. nemini. Item si cui cõmittatur hoc ex priuilegio: vt archidiacono Boñ. qui ex priuilegio absoluit excõicatos in studio Boñ. cõmorantes, vel delinquentes, ibidẽ. Sed cõtra hoc est manifestũ arg. quod cõmittere nõ possit. s. de off. dele. c. vlt. §. vlt. cũ ei non cõpetat hoc ex officio, sed ex priuilegio, & sic certũ ministeriũ sibi cõmittitur in hac parte, & huic forte stãdũ est quod potest: quia nõ dãt illud certũ ministeriũ, cũ illud sibi cõpetat ratione dignitatis, cui concessum fuit priuilegium perpetuũ. Itẽ epi in certis casibus possunt tales absoluere. j. de sen. excom. mulieris. & c. de monialibus. & c. quod de his. & c. vlt. Itẽ abbas absoluit tales. j. de sent. excom. cũ illorũ. Itẽ in articulo mortis possunt epi & sacerdotes tales absoluere. 17. q. 4. si quis suadẽte. & j. de sepul. c. vlti. Et in omnibus istis casibus personæ superius nominatæ, cũ viderint expedire, possunt super his iure ordinario cõmittere vices suas auctoritate hui9 canonis. Item intelligo in omnibus alijs excõicationibus, quod illi qui ordinario iure vel delegato à principe possunt absoluere, possunt cõmittere vices suas cũ viderint expedire, dummodo delegatus habeat iurisdictionem, & sic non cõdicit. s. de offi. dele. c. vltim. in fin. Bernardus.

[Margin notes: Candid. — Sancti. — Amalphia — Almafia. — Amalfia. — Adde quod ... Ioan. And.]

DE OFFICIO IVDICIS.

¶ *Supra visum est de officio singularum dignitatum, & singulorum iudicum, nũc congrue ordine subnectit indeterminato de quodam officio, quod est ordinario & delegato commune. Abbas.*

De hac materia habetur 3. q. 6. ca. infames. §. si vero in vno.

Ex litteris.] Cõis diuisio. Secũda: ibi. *Mãdamus.* Ab. Sic.

Casus. Inter abbatem & conuentũ monasterij Caneñ. ex vna parte, & conuentũ Fossæ Nouæ ex altera, super quibusdam possessionibus quæstio vertebatur coram archiepo & abbate sancti Leonardi Salernitaneñ. corã quibus proposuit procurator monasterij Fossæ Nouæ, quod habere nõ poterat aduocatũ: Vnde super hoc eorũ officiũ implorauit. Archieps dedit eidẽ R. clericũ suum, vt in causa illa suum patrocinũ exhiberet, sed quidam monachus Caneñ. excipiendo proposuit, hoc esse factũ in præiudicium sui monasterii, eo quod dictus R. eius clericus & domesticus existebat: iudices dubitantes quid iuris esset, significauerunt hoc dño Papæ, & ipse mandat eisdem, quatenus non obstãte huiusmodi exceptione in negotio procedant eodẽ præuia ratione. Not. quod familiaris epi potest esse aduocatus in causa coram eo. Item. not. quod aduocatus datur officio iudicis.

h *Monasterij.*] scilicet, Fossæ Nouæ.

i *Implorãdo.*] Et sic patet quod ad officium iudicis pertinet prouidere partibus de aduocatis, si aliàs habere non possint. ff. de offi procon. l. nec quicquam. §. aduocatos. & ff. de postu. l. 1. §. ait prætor. debet etiã attendere iudex, vt æqua distributio aduocatorũ fiat. [3] C. de postul. prouidẽdũ. & 3. q. 7. c. infames. ver. si vero in vno. hoc olim obtinuit, qñ salaria de publico dabantur: hodie vero quilibet debet sibi prouidere, secundum quod melius potest. C. de iud. properandum. §. illo proculdubio. pauperibus eñ & huiusmodi personis debilibus, qui sibi prouidere non possunt, debet prætor de aduocatis consulere & prouidere. ff. de postu. l. 1. §. ait prætor.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k *Obstante.*] Ex hoc patet quòd hæc exceptio non est admittenda: habeo te suspectũ, quia aduocatus alterius partis est clericus tu9, vel cõmensalis, vel familiaris. arg. cõtra j. de app. ex insinuatione. Sed non

[Margin note: 3 Et quod aliquis ... Ioan. And.]

non est contra: quia ibi non dicitur, propter hoc iudex recusari potest vt suspectus quòd aduocatus sit commensalis iudicis, sed dicitur, quòd iudex videbatur fouere latenter partem sui clerici commensalis, qui erat aduocatus, vnde ex eo sumitur argu. contrarium.

Iudicis officium.] Breue est, & per alia verba pôt sic summari. In officio iudicis qđ principaliter loco actionis proponitur, fit litis contestatio; secus si non principaliter. h. d. Primo ponit vnum dictũ cum exemplo. Secundo aliud: ibi, *aliàs*. Abbas Siculus.

CASVS. Ecclesia vel minor læsa est in aliquo contractu, in quo forma iuris seruata fuit, vel in aliqua sententia, à qua non fuit appellatum, & ita destituti sunt iure cõmuni: recurrerunt ad officiũ iudicis per bñficiũ restitutiõis, petiit ecclesia vel minor principaliter restitui ꝫ ipsum ꝫctũ, vel ꝫ sñiam: quæritur vtrum in casu isto debeat litis contestatio fieri? Dicit Papa ꝙ vbicumq; officiũ iudicis loco actionis proponitur, puta cũ petitur restitutio in integrũ: principaliter litis ꝯtestatio debet fieri. Si vero incidenter, siue ante ingressum litis, siue post ingressum causę huiusmodi officium postulatur, pôt ad hoc habere recursum sine litis contestatione. Not. ꝙ cũ restitutio principaliter postulatur, ordo iuris seruari debet sicut in quo libet alio iudicio ordinario, nisi certa actio vel causa proponantur.

in negotio ipso (ratione † preuia) procedatis.

Gregorius nonus.

Cum imploratur officium nobile, fit litis contestatio, secus in mercenario.

CAP. II.

Iudicis [a] officium vbicumque † pro actione proponitur [b]: veluti cũ restitutio in integrũ principaliter postulatur, litis contestationem exposcit: aliàs ante [c] & post ingressum † causæ, potest ad hoc sine litis contestatione haberi recursus.

Glos. seq. ponit quędam exempla quibus imploratur iudicis officium.

a *Iudicis officium.*] Iudicis officiũ latissime patet. [1] ff. de iur. om. iudi. l. 1. Quædam ergo sunt in quibus officium iudicis imploratur. potest enim iudex supplere de iure, quę aduocatis desunt, vt C. vt quæ desunt aduo. iudex sup. l. vnica. de hoc dixi ĩ. de post. bonę. Item interrogare debet quotiẽs ęquitas mouet iudicem. ff. de interrog. act. vbicumq;. & 30. quę. §. iudicantem. etiã postquã est in causa conclusum. ĩ. de fide. instru. cũ Io. item locũ habet officiũ iudicis in omnibus quæ contingunt post lit. contest. circa rẽ petitã. vt in fructibus perceptis post lit. conte. siue damnũ detur in causa. ea enim quæ post lit. contest. accidunt, valde pertinent ad officiũ iudicis. ff. de rei ven. non solũ. & l. itẽ. §. 1. C. de rei ven. certum. & ff. de ædil. edict. ædiles. §. item sciendum. omnia talia quæ contingunt post lit. contest. petuntur officio iudicis, & non iure actionis. illa quæ contingunt ante lit. contest. specialiter debent peti in libello. & nisi fuerint petita, iudex de illis non pronunciabit: vt in prædict. §. item sciendum. Item de dolo, culpa & negligentia post litẽ contestatã admissam. ff. de rei ven. qui petitorio. §. 1. & in multis alijs locũ habet iudicis officiũ: sed hoc officiũ competit maiori & minori. & multa possent poni exẽpla in his & alijs incidentibus ante lit. contes. & post. in quibus ꝓceditur sine lit. ꝯtest. vt ĩ. c. px.

Glo. se. primo litteram exponit, & rationem reddit. Secundo signat contrarium, ponit opi. & soluit, solutioni obijcit, obiectioni & contrario respõdet, demũ arg. signat ꝯtrã, remittit, & sol. It. rec. p tres quæst. an etiã delegato cõpetat, & an detur maiori, & an sit personalis vel realis actio.

b *Pro actione proponitur.*] Hoc ideo dicit, quia iudicis officiũ nemini datur, nisi tũc demũ cũ alia actio nõ superest, nã si cõi auxilio quis munitus est, nõ debet ei tribui extraordinariũ. ff. de mino. in causæ. in prin. [2] & loco actionis habere. & quia quasi ordinarium est iudiciũ, cũ principaliter postulat. sicut in alijs iudicijs debet lis ꝯtestari. ff. de mino. Papinian⁹. §. vlt. & istud officiũ iudicis nõ ꝑpetuat ꝑ lit. cõtes. vt ibi dr. immo infra certũ tẽpus debet terminari, puta si ecclia esset læsa in aliquo ꝯctu celebrato solemniter, tunc debet petere directe restitutionẽ ꝫ illum ꝯtum. Idẽ est de minore si directe petit restitui. Sed ꝫ vr ꝙ possit expediri causa restitutionis lit. non cõte. Dicit enim lex, ꝙ causa cognita & præsentibus aduersarijs, vel si per ꝯtumaciã desunt, causę in integrũ rest. ꝓpendendę sunt. ff. de min. in causę. §. causa cognita. Et sic vr ꝙ si altera pars sit contumax, ꝙ possit eã expediri. Quid ergo fiet si est ꝯtumax? Istud de facto vidi, & vario modo dicebant sapientes. Quidã dicebant ꝙ danda est restitutio alij, qđ non satis vr expediri per hanc decr. Dicas ergo ꝙ altera parte absente per cõtumaciã, lite nõ cõ. nõ est facienda restitutio, nec sñia super hoc ꝓferenda est, sed debet actor in possessionẽ mitti cã rei seruãdæ, de illa re, super qua petit restitutio. simile ĩ. de off. dele. ꝯsultationibus. Si vero lis esset contestata, tunc daret restitutio lęsione ꝓbata. Sed per Authen. vr ꝙ altera parte absente possit restitutio indulgeri citra litis ꝯtestationẽ. in Auth. vt spon. lar. §. hoc aũt. coll. 9. & C. vt hæres ab hæred. se abstineat. l. 1. & Auth. ibi posita intelligit in casu suo speciali tm̃, scilicet cũ minor vult abstinere se ab hæreditate: & tũc vocãdi sunt creditores, quorũ interest ꝓsentes esse, cũ minor se abstinet, vt videant bona hæreditaria mobilia & immobilia, vbi debẽt custodiri: & si infra tres menses nõ venerint, licitum est minori absq; periculo abstinere auctoritate iudicis corã quo illa petit restitutio. & est ratio quare ꝓcedatur in casu illo lite non conte. quia minor non petit restitui ꝫ aliquẽ, sed ꝫ factũ suũ: vt ei liceat abstinere ab hæreditate, quã adiuit: quia aliter ei consuli nõ pôt, nisi se abstineat; & si creditores essent ꝓsentes, nõ fieret contestatio cum eis: quia ꝫ eos nõ petit restitutio. Sed cũ petit ꝫ aliquẽ, & ipse est contumax, lite nõ contestata proceditur per missionẽ in possessionẽ, vt dixi. & lex illa, in causæ. §. cã. intelligitur lite contestata, cũ minor petit restitui ꝫ factum suũ, & nõ ꝫ aliquẽ. Et ꝙ sic intelligatur, satis videtur per legẽ q̃ dicit, ꝙ litis contestatio in hmõdi restitutionib' est facienda, per quã etiã litis contestationẽ non perpetuat iudicis officiũ. ff. de min. Papinianus. §. vlt. Itẽ est hic arg. ꝙ actio sm̃ canones sit proponẽda. arg. ꝫ. ĩ. de iud. dilecti. vbi de hoc. vñ expone pro actione, i. loco iuris cõis. & quia ei qui nullo iure cõi iuuatur, datur restitutio in integrũ per officiũ iudicis, & hoc officium quod loco actionis ꝓponitur, cõpetit ordinario principaliter & incidẽter, sed incidẽter delegato, vel principaliter si hoc ei principlr ꝯmittatur. arg. ĩ. de in integ. rest. c. pe. vbi de hoc. Et idẽ intelligitur cũ maior restituitur principaliter, qñ alia actio non superest, verbi gratia: aliquis absens fuit causa reipublicæ. præscriptũ est ꝫ ipsum, ꝓp cuius absentiam debet restitui officio iudicis. C. ex quibus cau. maio. in integ. re. l. 1. & [3] ff. eod. tit. per totum. & officium istud datur fauore rei siue personæ, & nõ ꝓp ipsam rem: vnde potest computari inter personales actiones, & non inter reales, cũ imploratur à minore vel ecclesia, & etiam cum postulatur à maiore.

Glos. seq. primo exemplificat. Secundo arg. super exceptione, & c. signat contrarium, & ibi remittit. Item signat aliud cõtrarium, & ibi remittit.

c *Alias ante.*] id est, si petatur restitutio non principaliter, sed incidenter, qñq; post lit. contest. super principali qõne, puta apertis attestationibus, aut etiã postquã sit in in causa conclusum, allegat pars altera, ecclesia, vel minor, ꝙ omisit necessariã ꝓbationẽ: vnde petit se admitti ad ꝓbationẽ omissam officio iudicis. ĩ. de in integ. resti. auditis. & hoc fieri pôt citra litis conte. & ante ingressum litis, vt si omisit aliquã exceptionẽ, quã nõ proposuit infra tẽpus sibi statutũ. ĩ. de exce. pastoralis. aut si omisit super exceptione ipsa ꝓbanda ꝓbationẽ necessariã. Itẽ officio iudicis admittitur, quia interest eius litibus & sumptibus nõ vexari. ff. de mino. minor xxv. annis, & si omisit allegationẽ. ff. de mino. minor xxv. annis. Itẽ est ar. hic, ꝙ super exceptionibus, quæ ꝓponuntur ante ingressum litis, vel etiã lite ꝯtest. nõ sit necessaria litis ꝯtest. [4] arg. ꝫ. ĩ. de offi. dele. prudentiã. §. sexta. ver. de hoc. ĩ. de appellat. interposita. §. si. in qb⁹ proceditur iure ordinario. & hoc officiũ compeții etiã maiori ante lit. conte. & post. Itẽ arg. ꝫ. ĩ. de appellat. significante. vbi soluitur.

ADDITIO. Et expone ante, id est, antequam sit in causa conclusum: vel expone ante litis contestatio. exhibito tamen libello post.

TITVLVS XXXIII.

De maioritate & obedien.

Grego. † Augustino Anglorum epo.

Prius ordinatus cæteris paribus prior & maior habendus est.

CAP. I.

Cum † certũ: & infra. Sit honoris ista distinctio, vt ipse prior & maior [d] habeatur, qui prius cõitatis † consilio, & concordi

DE MAIORITATE ET OBEDIEN.

Quia ministrorum & iudicum de quibus supra visum est, alij sunt maiores, alij minores, nec aliter posset ecclesia seu status vniuersalis consistere (de quo vide pulchrum tex. in c. ad hoc. 89. dist.) ideo competẽtes ordine hic sumitur de ipsorum maioritate & obedientiã impendenda.

De hac materia tractatur 21. & 22. & 93. & 96. et 99. dis per totũ. 33. q. 5. quæ situ. §. finis. vsque ad si. q. 8. q. 4. & 9. q. 3. c. epo. §. sola. vsq; ad finẽ qõ. 11. q. 3. & si. vt dictũ est ad §. cũ ergo. & c. si aũt nobis. & item c. seq. 22. q. 3. & 2. q. 7. admonidi. 23. q. 4. duo. 22. q. vlt. de forma. 81. dist. c. vlt. 23. dist. quãquã. de cõsec. dist. 5. in omnibus. 74. dist. episcoporũ.

Cum certũ.] Breue est. Vel ꝑ alia verba pôt sic summari. In honoribus reuerentialibus impendendis ponderatur cæteris paribus maioritas ex prioritate ordinationis. Abbas.

CASVS. Qui prius ordinatus est, maior & prior his qui posterius sunt ordinati, debet haberi. Nota ꝙ qui prior est tempore, potior est iure.

d *Maior.*] nisi posterior ordinat⁹ fuerit à maiore. ĩ. eo. ꝑ tuas. & ff. de albo scrib. l. 1. & vlt. & 93. dist. c. vlt.

Glossa

Parme. Vnde inclusa desunt in multis manuscriptis.

[1] Id est, vbi actio deficit.

Id est vel post litẽ contestatã, vel postquã est in causa conclusum.

[2] Vnde dicebat Vincen. valere iudicis officiũ in bonæ fidei contractibus. quãuis stipulationem in cõtractibus stricti iuris. si depul. in cius. & vbi deficit lex cõtract⁹, iudex facit qđ ex bono & æquo sibi videtur. Ialb. de loca. §. pen. Ioan. And.

Hæc l. intelligitur de extraordinario, qđ nõ petit ecclesia per bñficiũ restitutionis vel minori, alias multis casibus datur iudicis officium, vbi cõ competit actio, secundum Guil. in Spe. c. in l. sunt. sed oppositum. Io. And.

Minor si se ab hæreditate abstinet. vocãdi sunt creditores.

Lib. 12. epist. 15.

Cap. 1. eo tit. in 1. compi. & post concil. Lateran. sub Alexand. iij. par. 44. c. 1.

Aliàs ita: cum venianus.

[3] Prima loquitur in illo qui erat in legatione, secunda in illo qui de præsidis mãdato retinebat sub custodia militari. Ioan. And.

[4] Facit ad hoc l. post quam lite. & ibi. Bal. C. de pactis

¶ *Glossa sequens ponit brocar. de priori tempore inducens 7. iura pro, & 7. contra, & soluit.*

a ¶ *Fuerit.*] Argu. qui prior est tẽpore, potior est iure. 75. dist. c. vlti. 7. q. 1. factus est. 27. q. 2. duobus. 17. dist. c. concilia. §. hinc etiã. & c. vlti. & C. qui potior. in pig. haben. diuersis. & l. si in fundum. arg. contra. 74. dist. episcoporum. & ff. qui potio. in pig. hab. interdũ. & ff. si cer. pe. creditor. arg. ȷ. ȷ. de iure pa. illud. ff. de relig. & sump. fu. l. pen. 8. q. 1. licet. ff. q & a quibus ma. liberi non fi. si quis habens. quę & facit pro cõtraria parte. Sol. 1. respon. est vera, contraria sunt specialia & casualia, vt patet per singula contraria.

fuerit [a] actione [b] ordinatus †.

¶ Idem.

¶ *Veniens contra decretum vel constitutionem episcopi debet excommunicari.*

CAP. II.

SI † quis venerit contra decretum [c] episcopi, ab ecclesia abijciatur [d]. ¶ In libro regum legitur: Qui nõ obedierit principi [e], morte [f] moriatur. Et in concilio Agathen. quòd anathematizetur.

¶ Leo Papa †.

¶ *Clericus administratione carens non tenetur ad iuramentum obedientiæ, vel ad faciendum scripturam super ea.*

CAP. III.

LEgebatur † in litteris tuis, quòd frater Atticus † chartulam de obedientię sponsione conscripserat, in qua signũ prodebatur iniuriæ [g]. Non enim necessarium fuerat, vt † obligaretur scripto, qui obedientiam suam, ipso iam voluntarij aduentus [h] officio comprobabat.

¶ Clemens † Papa tertius.

¶ *Ab omnibus de diœcesi obediendum est episcopo.*

¶ *Glos. sequens dupliciter exponit literam.*

b ¶ *Actione.*] id est, tractatu. sic 16. q. 7. in nona actione, id est, tractatu nono die habito. & 16. q. 3. prima actione. Vel die de ꝯcordi actione, id est, concordi cõsensu, vel saltem maioris partis. 65. distin. c. 1. 2. & 3.

SI quis venerit.] Primo dictum. Secundo corroborat per vnã auctoritatẽ: ibi, *In lib. Reg.* Tertio per aliam: ibi, *Et in concil.* Abb. Siculus.

CASVS. Dicitur in hoc capitulo, ꝙ si qs fecerit contra decretũ sui episcopi, excommunicandus est. Nota ꝙ epi possunt facere decretũ.

¶ *Glos. sequens arguit & excipit.*

c ¶ *Decretum.*] iustum scilicet. & sic habes quòd episcopus potest facere decretum siue constitutionem in sua diœcesi. de consec. distin. 3. cap. 1. episcopi enim possunt condere canones episcopales, quia quilibet populus & quælibet ecclesia sibi põt constituere aliquod ius. dis. 1. ius ciuile. & 8. dist. quę contra. & 11. dis. catholica. & 12. dist. illa. sed de maioribus negotijs non possunt aliquid statuere.

d ¶ *Abijciatur.*] 11. q. 3. si autem vobis. & c. sequenti.

¶ *Glossa sequens quærit & soluit.*

e ¶ *Principi.*] id est Papæ. de consec. dist. 1. corpora. sicut e cõuerso imperator vocatur pontifex. 10. dis. de capitulis. Sed nunquid laici debent obedire Papæ? Potest dici quòd sic, quo ad spiritualia. ȷ. eo. omnes principes. & ȷ. de iud. nouit. Sic econuerso principi seculari, idest imperatori omnes subditi obediant, & clerici qui ab eo recipiunt temporalia. ȷ. eo. solitæ.

¶ *Glossa sequens quærit, & dupliciter soluit.*

f ¶ *Morte.*] Sed nunquid ecclesia punit taliter? Non: sed ostendit quid iudex secularis facere debeat. Vel morte, s. æterna: quia peribit pp delictũ contumaciæ, nisi pœnituerit. Vel dic qui nõ obedierit iusto præcepto. 11. q. 3. si dñs. Si est iniustum, & hoc est manifestum, nõ obediat, vt ibi. & c. Iulianus. Si dubium esset præceptum principis, propter bonum obedientiæ, quod sibi præcipit, faciat. 23. q. 1. quid culpatur. in fine.

LEgebatur.] Põt textus iste intelligi dupliciter. Primo quòd iste frater Atticus scripturã de obedientia pstanda epo nomine pprio scripsit. Sedo põt intelligi qd scripsit nomine alterius. Et non est vis quis intellectus teneatur. sensus enim litteræ est, ꝙ clericus non habens curã animarum, non tenetur promittere epo obedientiam per scripturæ confectionem, vel per iuramenti præstationem; sed satis est verbo obedientiam promittere. & hoc intendit littera iuncta gl. Abbas.

CASVS. Quidam electus fuit in prælatũ alicuius ecclesiæ & cõfirmatus: q. dã frater Atticus noie, qui absens erat, hoc audiens statim venit, & voluit ei facere obedientiã, sed plãtus volebat ꝙ ipse per scripturã obligaretur ad obedientiã præstandam & seruandã: & sic scripsit & spopondit frater Atticus: prælatus ipse significauit hoc dño Papæ qualiter frater Atticus scripserat: Rescribit ei Papa dicens ꝙ in litteris illis signum prodebatur iniuriæ, quia non fuit necesse vt obligaretur scripto, qui obedientiam suam sponte exhibuit. Not. quòd non est necessarium vt aliquis se obliget scripto, qui obedientiam voluntarius impendit.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Iniuriæ.*] Simile ȷ. de simo. ex diligenti. & ȷ. de reg. iu. indignũ.

CAP. IIII.

OMnes † principes [i] † terræ & cęteros homines, episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

¶ Innocentius iij. capitulo Herbipolen.

¶ *Non obediens canonicis institutis, incurrit inobedientiæ notam, id est, infamiam.*

CAP. V.

ILlud † Dominus in beato Petro: & infra. ¶ Cum spiritualia sint temporalibus digniora [k] †: & obedientia melior sit quàm victima [l]: & auscultare [m] magis quàm adipem arietum offerre: non debuerat Hildesemensis episcopus, pro temporali commodo [n], inobedientię notam incurrere, & Apostolicis iussionibus contraire.

¶ Idem illustrissimo † Constantinopol. Imperatori.

¶ *Imperium non praeest sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. Vel sic: Episcopus non debet subesse principibus, sed praeesse, hoc dicit; & est multum allegabile.*

CAP. VI.

SOlitæ † benignitatis affectu & infra, ¶ Mirata est impe-

sufficiebat enim manualem facere obedientiam. ȷ. eo. his quę. arg. ȷ. 23. dis. quãquam. & ȷ. de iureiur. nullus eps. Et pro & ȷ. sol. ꝙ dicũt cõtraria, intelligitur de illis quibus animarum cura cõmittitur. Quod hic dicit & in similib᷑, debet intelligi de clericis inferioribus, qui nõ sunt cõpellẽdi ad iuramentum vel scripturam faciendam, sed solũ sufficit si obedientiã simpliciter repromittant suis prælatis: vt dicit in fi. & decre. pdicta, null᷑ eps.

¶ *Glo. sequens arguit contra superflua, alle. 4. iura.*

h ¶ *Aduentus officio.*] Simile de pœn. dis. 1. quẽ pænitet. vbi dicit ꝙ mũdati sunt leprosi, dũ irẽt coram sacerdotibus se ostendere. Et est hic arg. pro superfluis resecandis. ȷ. de exces. plat. cum ad quorundam. 10. q. 3. quia cognouimus. & ff. de aqua quoti. & esti. l. 1. §. Trebati᷑. ff. vt lega. seu fideicom. hæc stipulatio.

OMnes principes.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ beatus Petrus præcipit, ꝙ omnes principes terræ, & oẽs homines obedirent epis. No. ꝙ sacerdotiũ maius est imperio, scilicet in spiritualibus.

¶ *Glossa seq. de duobus mixtim quærit, & soluit.*

i ¶ *Omnes principes.*] Ergo principes subsunt epis: quod verũ est, vt hic, & ȷ. eo. solitæ. & 96. dist. duo sunt. Quid si rex habet multos epos in regno suo, coram quo tractabit spirituales causas suas, vel cui dabit decimas? Causas spirituales tractabit coram illo epo in cuius territorio habet larem principalem. C. vbi sena. vel clariss. l. 2. decimas prædiales dabit illi episcopo, in cuius territorio sita sunt prædia. ȷ. de parochi. significauit. alias decimas dabit vbi audit diuinum officium, proportionabiliter diuidendo si audit in pluribus. ff. ad municip. l. assumptio. Arg. contra. ȷ. de testa. relatum. in fine. Bernard.

ILlud Dominus.] CASVS. Episcopus Hildesemen. vocatus ad aliã sedem episcopalẽ, propria auctoritate se ad illam trãstulit: Et redargutus, dicebat ꝙ fecerat pro commodo illius ecclesiæ: quia nisi forte transisset, ecclesia illa fuisset passa damnum graue in temporalibus: Papa vero illum hic redarguit, quia propter commodum temporale, non debuit venire contra canones disponentes ꝙ citra licentiam Papæ nõ debet episcopus episcopatum suum dimittere: vt in cap. 2. de transla. præla. forte iste episcopus pro suo commodo proprio se transtulit. Abbas. Nota quòd spiritualia sunt temporalibus digniora. Item obedientia præfertur omnibus.

k ¶ *Digniora.*] quo ad quid: quoniam spiritualia siue temporalibus non proficiunt, sicut nec anima sine corpore. 1. quæs. 3. si quis obiecerit.

l ¶ *Victima.*] 81. dist. si qui sunt presbyteri. 32. dist. c. præter hoc. §. verum. & 8. q. 1. sciendum.

m ¶ *Auscultare.*] id est, attendere & audire mandatum cũ effectu.

n ¶ *Commodo.*] Occasione siue prætextu pietatis non est facienda impietas: vt 1. q. 1. non est putanda 14. quæst. 5. forte. argu. & 30. q. 1. nosse.

SOlitæ benignitatis.] Primo ponit admirationem Imperatoris, & auctoritatem qua mouebatur. Secundo: ibi, *Verum*, exponit illam. Tertio: ibi, *Potuisses*. ad declarandam prærogatiuam sacerdotij inducit auctoritatẽ Hieremiæ. Quarto ibi, *Præterea*. auctoritatẽ Gen. Quinto ibi, *Hæc aũt*. ꝯcludit ꝯ Imperatorẽ. Sexto ibi, *Nos autẽ*, se excusat ꝙ nõ increpauit dicẽs, ꝙ increpare poterat: & hæc auctoritati-

De hoc lato Cassiano in catal. glo. mun. part. 12. consid. 99.

Vide l. honores. ff. de decurio.

Cap. 3. & 4. eo. tit. in 1. compil. Burchardus lib. 15. c. 23. Iuo par. 16. c. 24. 1. Reg. 13. Deut. 17.

Epistola 1. Anastasio episcopo Thessalonicensi.

Cap. 2. eo. tit. in 1. compil.

Alias Atticus.

quòd.

In vetustioribus ita: Clemens Papa, vide tamen hic notas nostras.

Concor. c. 2. de constit. lib. 6.

Si qs episcopo ipsam Locum lege sit, sectius hæc fortassis interpretabitur.

Burchardus lib. 1. c. 124. Iuo par. 5. c. 124 & c. 5. eo. tit. in 1. compil.

Alias sic, Ois principes terræ. 1. Petr. 2.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat.

Facit l. in gouatione & ibi Bart. C. de sacro. san. eccle.

In manuscriptis sic illustri Constantinopolitano &c.

Cap. 2. eo. tit. in 3. compil.

Concor. l. actione. & ibi eo in gl. in verb. eo tempore. ff. pro socio. & l. 1. cum gl. & ibi Bart. ff. sol. matr.

ctoritatibus comprobat. Septimo: ibi, *Verum*, relinquit imperatorem suo iudicio. Abb. Siculus.

CASVS. Imperator Cōstātinopolitanus faciebat patriarchā Constantinop. iuxta pedes suos in parte sinistra sedere: Papa hoc intelligens scripsit ei q̄ non decebat eū taliter se habere erga suū patriarcham, cū alij reges & principes suis prælatis (vt debent) reuerenter assurgant, & eis iuxta se sedem venerabilem assignēt: Imperator rescripsit ei dicēs, q̄ multum mirabatur q̄ eum super hoc nisus fuerat increpare, dicens q̄ sacerdotium suberat imperio, auctoritate Petri dicentis: Subditi estote omni humanæ creaturæ pp Deum, siue regi tamquam præcellenti, siue ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malorū, laudem vero bonorū. Rescribit autē Papa sibi, respondē do auctoritati Petri, illā exponens, q̄ si personā loquentis, & illorū ad quos loquebatur, diligēter cōsiderasset, nō expressisset taliter intellectum illius auctoritatis. scribebat enim subditis suis, quos ad humilitatem inducebat: nec per hoc voluit subesse sacerdotiū, quia s̄m intellectū illius sequeretur, q̄ quilibet etiam seruus imperiū in sacerdotes accepisset, ex eo quod ibi dr̄, omni humanæ creaturæ: sed nō negat quin imperator præsit suis, & illis qui ab eo temporalia receperunt. Tandē exposita p̄missa auctoritate Petri, ostēdit exēplo Christi sacerdotiū præeminere regibus, dicto Hieremiæ: Ecce constitui te super gentes & regna, &c. & per auctoritatē Genesis: Fecit Deus duo magna luminaria, &c. Dicit enim q̄ si ista bene considerasset, non fecisset taliter patriarchā suū sedere ad pedes suos: & licet non increpasset eum, poterat tñ rationabiliter increpare: cum ipse super omnes acceperit potestatem in persona Petri, cui dictum fuit à Dño, Quæcunq; ligaueris super, &c. In fine dicit q̄ imperialis celsitudo discernat vtrū ad bonū & vtile inuitauerit imperatoriā excellētiam, cū ipse solummodo ad vtilitatem ecclesiæ, & terræ Hierosolymitanæ subsidium, ipsum duxerit inuitandum. Bernardus. Not. q̄ persona loquens consideranda est, & eorū ad quos aliquis loquitur: vim enim locutionis debet quis considerare. Item, Imperator præcellit illis qui ab eo temporalia recipiunt: sed in spiritualib. pontifex antecellit ipsum. Itē Imperator & alij omnes laici inferiores in clericos non habent potestatē: quia non sunt eius iurisdictioni commissi. Abbas.

[Margin: Hic casus declaratur, sed textum melius intelligo, si intègra legeris epistolā in operibus Innocentij 3. ē ex hac casus positione. — Aliàs. vi. 5. — 1. Pet. 2. — dixit — In quibusdam impressis, auctoritate, legitur, & male vt ex serie constat: sed in antiquis vetustis habetur. — suscipiūt — Consuetudo in l. sancimus. C. de episc. & cler. — Verbum fuit, idest in antiquis.]

rialis sublimitas, quòd te nisi† fuimus[a] in nostris litteris increpare: Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, quòd legisti beatum Petrum Apostolorū principem sic scripsisse: Subditi[b] estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi, tamquam præcellenti, siue ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: & infra. ¶ Verū[c] si personam[d] loquentis, & eorum ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum prouocabat; nam si per hoc quod dixit†, subditi estote, sacerdotibus voluit imponere iugum subiectionis: & eis prælationis auctoritatem afferret†, quibus eos subiectos esse monebat: sequeretur ex hoc quòd etiā seruus quilibet in sacerdotes imperium accepisset, cum dicatur: omni humanæ creaturæ. ¶ Quod autē sequitur; regi tamquam præcellenti: non negamus quin præcellat imperator in temporalibus illos dūtaxat, qui ab eo suscipiunt[e] † temporalia: sed pōtifex in spiritualibus[f] antecellit: quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur[g] † corpori: licet non simpliciter dictū fuerit; subditi estote, sed additum fuerit, propter Deum[h]: nec pure sit subscriptum, regi præcellenti, sed interpositū forsitan fuit† non sine causā, tāquā[i]. Quod autem sequitur; ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: intelligendum non est, quòd rex vel imperator, super bonos & malos gladii acceperit potestatem, sed in eos solummodo qui vtentes gladio, eius sunt iurisdictioni commissi: & infra. ¶ Potuisses autem prærogatiuam sacerdotij ex eo potius intelligere, quod dictū est; non à quolibet, sed à Deo; nō regi, sed sacerdoti; non† de regia stirpe, sed de sacerdotali prosapia descendenti, de sacerdotibus videlicet qui erant in Anathot: Ecce constitui te[k] super gētes & regna, vt euellas[l], & dissipes; ædifices, & plātes[m]: & infra. ¶ Præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo magna luminaria in firmamēto cæli, luminare maius[n] vt p̄esset diei, & luminare minus vt præesset nocti: vtrumque magnum: sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cæli, hoc est vniuersalis ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, idest, duas instituit dignitates, quæ sunt pontificalis auctoritas, & regalis potestas. Sed illa quæ præest diebus, id est spiritualibus, maior est: quæ verò carnalibus, minor: vt quanta est inter[o] solem & lunam, tanta inter pontifices & reges differentia cognoscatur. ¶ Hæc autem si prudenter attēderet imperatoria celsitudo, non† saceret aut permitteret Constantinopolitanum patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum ecclesiæ, iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cum alii reges & principes, archiepiscopis & episcopis suis (sicut debent) reuerenter assurgant[p], & eis iuxta se venerabilem ¶

[Margin: Hier. 1. — De hoc de del pue. c. 1. Io. An. — Gene. 1. — Psalm. 135.]

a ¶ *Nisi fuimus increpare.*] Sed hoc non fecit aīo increpandi, sed animo admonendi ex affectu dilectionis. 5. q. 5. nō omnis. & c. nō osculatur. & C. de senten. & interlo. om. iud. ex stipulatione. simile 23. quæst. 5. non putes.

b ¶ *Subditi.*] infra de censi. omnis anima. & 11. quæstio. 1. quàm magnum.

c ¶ *Verū.*] Hic Papa r̄idet auctoritati Petri inductę ab imperatore.

d ¶ *Si personam.*] Consideranda est p̄sona loquentis, & cui quis loquitur. 26. dist. deinde opponit. & j. de cōsan. & affi. de infidelibus. & aliqd p̄batur rōne p̄sonarū colloquentiū. arg. 1. q. 7. didicimus.

¶ *Glo. seq. quarit, arguit, soluit, contra solutionem opponit. In additione dat veram solutionem.*

e ¶ *Suscipiunt.*] Nunquid ergo appellabit ab episcopo ad Imperatorem? Videtur quòd sic. infra da fo. competen. verū. tunc enim cognoscit quasi ciuilis iudex: arg. j. de app. si duobus. Dico q̄ sic, nisi consuetudo sit ɔ̄tra. arg. ad hoc 18. dist. si eps. Vt tñ q̄ illa temporalia penitus essent à iurisdictiōe Imperatoris separata. 10. q. 1. nouerint. Ioā. a Dicas q̄ appellandum est ad archiep̄m. nisi de consuetudine, vel priuilegio, vel alio iure ad aliū sit appellandū. j. de appella. Romana. §. debet. [lib. 6. 3]

f ¶ *In spiritualibus.*] 10. dist. suscipiūs. 94. dist. cū ad verum.

g ¶ *Præfertur.*] 12. q. 1. præcipimus & 24. q. 3. si habes. & 38. distin. sedulo.

h ¶ *Propter Deum.*] Per qd̄ vr̄ esse consiliū perfectionis, in quo liberū est arbitrium. 14. q. 1. c. vltimo.

¶ *Glo. seq. arguit. allega. 3. iura, in contrarium vnam legem.*

i ¶ *Tamquam.*] Quod quandoque similitudinem potius quàm veritatem notat: vt illud euangelij, Tāquam ad latronē, &c. nihil enim est simile sibi: vt sit similitudinarium, non expressiuum veritatis. sim. ff. de pecu. l. 3. §. si filius familias. a Et est hic arg. q̄ nulla dictio debet vacare in rescripto, alioquin frustra membranas occupat. 19. dist. si Romanorū. argu. ad hoc. 28. q. 1. sic enim. & ff. de vsu. l. 4. argum. contra. C. de fideiuss. non rectè.

k ¶ *Constitui te.*] Hic loquitur Dominus Hieremiæ prophetæ, dans ei potestatem super gentes & regna.

l ¶ *Euellas.*] Vitia scilicet.

m ¶ *Plantes.*] Virtutes.

n ¶ *Maius.*] 96. distin. duo.

o ¶ *Inter solem & lunam.*] Igitur cum terra sit septies maior luna, sol autem octies maior terra: restat ergo vt pontificalis dignitas quadragesies 5 septies sit maior regali dignitate.

ADDITIO. Laurentius hic adducit dictum Ptolemæi. Manifestum est quòd magnitudo solis continet magnitudinem terræ centies & quadragesies septies, & duas medietates eius. Item palam est quòd magnitudo solis continet magnitudinem lunæ septies millies & septingesies, & quadragesies quater, & insuper eius medietatem. Item dicit quòd terra continet magnitudinem lunæ tregesies nouies.

Io. And. dicit: quod ratione non capio, astrologis relinquo.

p ¶ *Assurgant.*] Et inclinent eis: vt 63. distin. Valentinianus.

q ¶ *Venerabilem.*] Ex sede enim venerabili p̄sumitur: vt ī. de consue. cum olim.

[Margin: Aliàs, nec — Et infra de iure patr. c. vnico. lib. 6. Io. And. — Hic specificatur concil. Tridentin. sess. 25. de reforma. c. 17 — Si igitur quasi intercessor seruus interuenerit, nō rem peculiarem agens, non obligatur dñs de peculio. Ioan. And. — Aliàs, quinquagies septies. sed de magnitudine solis & lunæ, & terræ, & quantum vnūquodque eorum sit, quo sit maius, vide Ptolemæum li. 5. Almagesti cap. 16.]

sedem assignent: & infra. Nos autem & si non increpādo scripserimus, potuissemus tamen rationabiliter increpare: & infra. ¶ Nobis autem in beato Petro sunt oues Christi commissæ: dicente Domino, Pasce oues meas: non distinguens [a] † inter has oues & alias: vt alienum à suo demonstraret ouili, qui Petrum & successores ipsius, magistros non recognosceret & pastores: vt illud tāquam notissimum † omittamus [b], quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius: Quodcunque [c] ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, &c. nihil excipiens qui dixit, quodcunque: & infra. ¶ Vtrum † autem imperatoriam excellentiam ad bonum & vtile, per litteras nostras duxerimus inuitandam, vtrum tibi iusta suggesserimus & honesta, tua solicitudo discernat, cum non nisi ad vtilitatem ecclesiæ, & terræ Hierosolymitanæ subsidiū nos te meminerimus inuitasse.

¶ Idem episcopo Floreñ.

¶ *Ordinatus per Papam, non per hoc eximitur à iurisdictione sui episcopi.*

CAP. VII.

PEr † tuas nobis litteras: & infra. ¶ Postulasti per sedis Apostolicę oraculum edoceri, vtrum quis per ordinem subdiaconatus [d], à Romano pontifice susceptum, à debita tibi reuerentia subtrahatur. ¶ Ad quod breuiter respondemus, quòd etsi decens sit, vt illis quātum conuenit à te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honorauit, per eā tamen ab obedientia, quam alias tibi debent, minime absoluuntur [e].

¶ Idem Cōstantinopolitano patriarchæ.

¶ *Quando de obedientia vel subiectione agitur, nihil attentari debet in præiudicium rei vel possessoris non citati.*

CAP. VIII.

INter † quatuor: & infra. ¶ Petitionem † contra ecclesias, quas tibi subiici postulabas, quæ priusquam Constantinopolis ciuitas caperetur [f], Cōstātinopolitano patriarchæ minime respondebant, duplici ratione non duximus admittēdam. ¶ Iuris namque [g] ratio postulat, vt in eorum præiudicium [h], quibus eædem ecclesię sunt subiectæ, nihil ordinemus de ipsis: cum nec citati [i] sint, nec conuicti, nec per contumaciam se absentēt [k]: & infra. ¶ Super obedientia vero quam vt tibi impendi faceremus, ab archiepiscopo & episcopis regni Cypri similiter postulasti, fere idem duximus respondendum: cum & ipsi [l] ante tuam promotionē fuerint † exempti, quando videlicet Cōstantinopolitana ecclesia erat inobediens [m] & rebellis: & in eorum absentia [n] circa † statutum ipsorum, non debuerimus † aliquid immutare: Iustitiam tamen non negabimus tibi, cū eam duxeris postulandā.

¶ Idem.

¶ *Abbates & sacerdotes qui sunt diœcesani episcopi, ad eius synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram ecclesiasticam.*

CAP. IX.

QVod † super his: & infra. ¶ Abbates & sacerdotes

a ¶ *Non distinguens.*] Nec nos ergo distinguere debemus. 2. q. 5. cō suluisti. 31. q. 1. quòd si dormierit. & 33. q. 2. quos Deus. & ī. de trāsla. inter corporalia. arg. 12. q. 5. hoc vs. Arg. ē. ff. de testib. ǫsitū.
b ¶ *Omittamus.*] Dicit se omissurum qđ statim inducit: & est quidam color rhetoricus qui dī præoccupatio. 8. q. 1. Moyses. in fine.
c ¶ *Quodcunq.*] Qui dicit oia, nihil excipit. 19. dist. si Romanorum. ff. de offi. præsid. l. 3. Ber.

PEr tuas.] Communis diuisio. Secūda: ibi, *Ad quod.* Abb. Sicu.

CASVS. Aliquis recepit ordinē subdiaconatus à dño Papa: quæsitum est à dño Papa: e-trū per ordinem subdiaconatus subtrahat à debita reuerentia sui epi? Respondet Papa ꝙ & si decens sit vt illis secundū ꝙ conuenit inter alios subditos à suo episcopo deferatur, qui à sede Apo. fuerat ordinatus: propterea tamen ab obedientia episcopi non absoluitur. Not. ꝙ subdiaconi domini Papę subsunt epis à quibus habent beneficiū. Itē fallit regula, ꝙ quos ordinare quis non potest, nec iudicare pōt. Itē qui honorē recipit, & onus recepisse intellit.
¶ *Glo. seq. exponit. Secundo arg. Tertio quæritur. arg. pro, & soluit contrarium, & opinionem ponit.*
d ¶ *Subdiaconatus.*] Eis enim qui in maiori ordine sunt constituti, nō præferuntur. ff. de albo scri. l. 1. & 16. distin. c. placuit. §. Isidorus. & merito est illis deferendum. cæteris enim non cōcurrentibus ratio priuilegij habenda est. ff. ꝙ cum eo qui in alie. pot. l. 2. & est hic argu. pro exemptis epis, vt in synodo sedeant in meliori loco: quia lex dicit, ꝙ primo scribenda sunt nomina eorū, q. dignitates iudicio principis sunt cōsecuti. ff. de albo scriben. l. vlt. & si isti eligant ad plationē, ad onus intelligunt eligi, priuilegio suo nō obstante: qa recipiēdo honorē, & onus recepisse intelligunt. ī. de pb. significatū. C. de testi. nullū. ī. đ renūc. ad supplicationē. C. đ postu. quisqs. Sed nūqd pōt epūs talē subdiaconū deponere pp crimen? Arg. est hic ꝙ sic, ex eo qđ dicit, ab obedientia ēt minime absoluunt. sed nō credo, tñ eūm īstructū debet remittere ad Papā. arg. 3. q. 6. quāuis. C. vbi sena. vel clarissi. l. 3. §. 2. & ī. đ sta. reg. ea q. op. arg. iste ēt nō conuincit nisi septē testib. 2. q. 4. psul. Quidā tñ dicūt ꝙ epūs eos deponere debet.
e ¶ *Absoluuntur.*] Simile est C. de iur. om. iu. l. vlt. & q̄uis absoluti non sint ab obedientia, quā aliàs debēt plātis suis, tñ ad superiores ēt ordines sine licentia Papæ promoueri nō possunt. ī. de tēp. ord. cum in distribuendis. & hoc fit propter reuerentiam maioris, qui manus eis imposuit. de consecra. dist. 2. c. vlt.

INter quatuor.] Primo decisium exordiū ponit. Secundo duplex petitio, quæ reiicitur: ibi, *Petitionem.* Tertio protestatur: ibi, *Iustitiam.* Secunda pars subdiuiditur. Nam primo ponit etiam petitionem. Secundo aliam ibi, *Super.*

CASVS. Ista quæ petebantur per istum patriarchā, fuerāt olim subiecta ecclesiæ Constantinopolitanæ, sed cū ista ecclesia laberetur in hæresim seu schisma, subtraxerunt se ab obedientia patriarchæ, & adhæserunt Romanæ ecclesiæ: demū capta ciuitate Constantinopolitana p fideles populos, & patriarcha ibidē constituto per Ro. ecclesiā petiit idem patriarcha illas ecclesias compelli ad obediētiā sibi pstādā: Papa autē petitionē suā duplici rōne nō duxit admittendā. Prima, quia ipsi non obediebant patriarchæ anteq̄ ciuitas Constantinopolitana caperetur, & sic ecclesia Constantinopolitana non erat in possessione subiectionis. Secunda ratio, quia in piudiciū illorū quibus illæ ecclesiæ obediebāt, cū non fuissent citati vel cōuicti, nō debebat aliquid attētari. Nā patriarcha petebat extra iudiciū illas ecclesias sibi subiici. Et hoc quo ad primā petitionē. respectu vero secundæ petitiōis littera est in se clara. Abbas.

SVPER. Præterea petebat patriarcha, ei dominus Papa faceret sibi impendi obedientiā ab epō & epis regni Cypri: & Papa fere idem rñdet in hac petitione secūdum quod in alia, cum ipsi ante promotionē patriarchæ exempti extiterant, qñ Constantinopolitana ecclesia erat inobediēs & rebellis, & in eorum absentia circa statum illorū nihil debeat immutari. si vero iustitiam de illis postularit, audiet ipsum. Not. ꝙ cōtra absentem non citatū, non conuictum vel confessum, nō est pcedendū.
f ¶ *Caperetur.*] Jà Venetis.
g ¶ *Iuris namque.*] Prima ratio.
h ¶ *Præiudicium.*] Nulli enim auferenda est possessio añ cāæ cognitionē. vt 12. q. 5. c. 1. ī fi. argu. 16. q. 6. placuit. 2. q. 3. volumus. & ī. vt lit. penden. per totū. C. vñ vi. si qs in tātā. C. si per vim, vel alio modo. l. 2.
¶ *Glo. seq. notat duo.*
i ¶ *Citati.*] Vnde sñia non tenet cū citatio nō peruenit ad eū, nec fuit publice pposita. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. 1. §. itē ex eo edicto. Et no. ꝙ ille qui est in possessione obedientiæ, cōueniendus est, & non subditus q. pstat obedientiam, & agit pro ecclesiis, & defendit eas sibi subiectas. ī. de rel. do. cōstitutus. & c. cū venerabilis. Itē no. ꝙ oēs quos negotiū tangit, eocandi sunt: vt hic patet: qđ si non fiat, non pindicatur absenti, nisi forte sciuerit causam suam agi & taceat. ī. de re iud. quamuis. e bi de hoc.
K ¶ *Se absentent.*] sim. 3. q. 9. c. 2. & per totum. & ī. de rescri. ex parte 1. & ī. de constitu. ecclesia. nec tenet rescriptum, quod præcipit aliquid fieri absente altera parte, & non per contumaciam. C. vnde vi. meminerint. & C. si per eim, vel alio modo possessio. l. vltima.
l ¶ *Cum & ipsi.*] Prima ratio.
¶ *Glossa sequens obiicit.*
m ¶ *Inobediens.*] Videtur quòd hoc licite potuisset petere. argu. ī. de elect. quia diligentia. & ff. de bo. li. etiam. §. si deportatus.
n ¶ *Et in eorum absentia.*] Secunda ratio. Bernar.

QVod super.] Primo ponit decisium exordium. Secundo dictum, cum inclusa limitatione, dictum est: ibi, *Abbates.* limitatio: ibi *Dummodo.* Abbas.

Ioan. 21.
Matth. 16.

Casus. Abbates quidam qui vocabantur ad synodum ab episcopo dioecesano, dicebant quod non tenentur ire ad synodum: quo quaesiuit episcopus à Papa quid iuris esset? Respondet quod abbates & sacerdotes subiecti episcopo lege dioecesana, qui ad synodum venire contemnunt, per censuram ecclesiasticam ad synodum venire cogantur, obedientiam & reuerentiam suo episcopo exhibentes, dummodo nihil iniquum statuatur in ipsa. Not. quod abbates ad synodum venire debent.

plurium credit in praeiudicium aliorum. Item excommunicati debent absolui praestito prius iuramento. Item à periuro iterum exigitur iuramentum. Item quod priori suo vel abbati suo non vult obedire, debet expelli de monasterio.

Glo. seq. notat. & signat contrarium.

c ¶ *Iuramentum.*] Not. quod regularis suspectus de inobedientia, cogi pôt iurare obedientiá. arg. ff. de iud. in omnibus. a Arg. §. 3. eod. legebatur.

dioecesana [a] tibi lege subditos†, qui ad tuam synodum venire contemnunt: (Dummodo† in ipsa synodo non ducas aliquid statuendum quod canonicis obuiet institutis) per censuram ecclesiasticam ad synodum ipsam †venire compellas: & debitam tibi obedientiam [b] & reuerentiá exhibere.

¶ Idem sancti Stephani & sancti Proculi abbatibus Bononiensibus.

¶ *Canonici regulares inobedientes Priori suo, per ipsum excommunicari possunt: & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.*

CAP. X.

Cum† in ecclesiis sancti Victoris & sancti Ioannis de monte: & infra. ¶ Nos igitur ad reformationem earundem ecclesiarum diligenti solicitudine intendentes, vniuersis canonicis dedimus in mandatis, vt Priori suo in his quae ad† eum pertinent, obedirent. ¶ Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) se obedire velle concorditer respondissent, praedicti quatuor se contra Priorem in superbiam erigentes, licet de obedientia suo Priori praestanda, praestitissent corporaliter iuramentum [c]: tamen exhibiti iuramenti immemores, suo Priori per omnia restiterunt; & cum pro contumacia sua nequiuissent ad debitam obedientiam reuocari, dictus Prior in eos excommunicationis [d] sententiá promulgauit. ¶ Cum† igitur praefati canonici ad Apostolicá sedem accessissent, per scripturas authenticas [e]† ex multorum testimonio praelatorum effecti de ipsorum cótumacia certiores, recepto secundum formam ecclesiae ab eisdem corporaliter iuramento [f], ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi; praecipientes eis sub debito iuramenti, vt ad suum claustrum de quo exierant redeuntes, Priori suo secundum Deum deuote ac humiliter obedirent. ¶ Ideoque mandamus, quatenus praefatos canonicos, vt ad Prioris sui obedientiam reuertantur, per censuram ecclesiasticam compellatis: & ne de sua possint contumacia [vel malitia†] gloriari, cogatis eos (si videritis expedire) vt iuramentum, quod de parendo mandatis Prioris, pro absolutionis beneficio impetrando superbe negauerant, humiliter praestare procurent. alioquin eos de fratrum consortio penitus excludatis [g].

¶ Honorius tertius G. presbytero cardinali, & capitulo sancti Laurentii in Damaso†.

¶ *Presbyteri clerici capellarum subditarum titulo cardinalatus, debent cardinali obedientiam & reliqua de quibus hic. Et vacante titulo succedit capitulum illius ecclesiae, nisi pro bono pacis aliquid sit exceptum.*

CAP. XI.

His quae pro ecclesia sancti Laurentij in Damaso ex parte vna, & capellis sibi subiectis ex altera, super† scrutinio aliisque articulis fuere proposita, diligenter† auditis, sententiando decreuimus, vt earundem capellarum presbyteri & clerici, cardinali qui nunc est in ipsa ecclesia, & qui† fuerint per tempora, manualem obedientiá [h], & reuerentiá, & honori-

¶ *Glo. seq. obuiat, & soluit.*

a ¶ *Dioecesana.*] Sed quare vocantur abbates ad synodum, contra illud quod legitur 18. dist. episcopus. & 18. q. vlt. §. fi. Respondeo, abbates habentes populum, tenentur venire ad synodum: de quibus loquitur 18. q. 2. abbates. sed non habentes populum, non tenentur venire, nisi causa rationabilis subsit, vt dicit in illa palea. 18. dist. in. episcopus. vnde Cistercienses etiam si non essent exempti, cum non habent populum, non tenentur venire: exempti enim qui populum non habent, non tenentur venire. 18. q. 2. quam sit necessarium. in fi. de hoc dictum est supra de off. ordi. dilectus.

b ¶ *Obedientiam.*] quia iudex siue praelatus iurisdictionem suam defendere potest poenali iudicio. ff. si quis ius dic. non obtemp. l. 1.

C*um in ecclesiis.*] Primo narrat factum. Secundo dat iudices: ibi, *Ideoque.* Prima pars facit tria. Nam primo ponitur Papae mandatum. Secundo rebellio 4. canonicorum, & ipsorum excommunicatio: ibi, *Cumque.* Tertio ipsorum absolutio, & praeceptum ei factum: ibi, *Cum igitur.*

Casus. Significatum fuit dño Papae quod canonici ecclesiarum sanctorum Victoris & Ioánis in monte inobedientes erant suo priori, & in aliis quam plurimum excedebant. Papa vero volens intendere circa reformationem eorum, mandauit canonicis vniuersis vt priori suo in his quae ad Deum pertinent, obedirent. Literis dñi Papae receptis omnes responderunt quod parati erant in omnibus obedire, exceptis quatuor, qui contra priorem se in superbiam erexerunt, qui suus de obedientia praestanda praestitissent iuramentum: & cum non possent ad obedientiam reuocari, dictus prior excommunicauit eosdem: Tandem petiuerunt absolui ab ipso priore, & ipse praecepit eisdem vt iurarent parere mandatis ipsius, quod ipsi facere noluerunt: vnde noluit eos absoluere: Postmodum dicti quatuor ad sedem Apo. accesserunt, & cum constitisset Papae de ipsorum contumacia per litteras multorum praelatorum, recepto ab eis iuramento secundum formam ecclesiae, istos fecit absolui, praecipiens eis sub debito iuramenti, vt ad claustrum redirent, & suo priori humiliter obedirent. super negotio isto scribit Papa duobus abbatibus, mandans eisdem, quatenus compellant praefatos canonicos redire ad obedientiam sui prioris: & ne de sua malitia valeant gloriari, compellant eosdem, vt praestent eidem priori iuramentum quod de parendo mandatis prioris, pro sua absolutione superbe negauerunt, si viderint expedire. quod si facere noluerint, de monasterio expellantur. Not. quod priores & abbates possunt excommunicare. Item iuramentum de obedientia à contumacibus potest exigi. Item litteris

d ¶ *Excommunicationis.*], & ita prior pp inobedientiá pôt excommunicare subditum suum. sic & electus in abbatem. j. de simo. sicut.

¶ *Glo. seq. ponit duo argumenta, et primum reprobat.*

e ¶ *Authenticas.*] Vt quod per scripturas probetur crimen alicuius, & ita per chartá pôt probari primum alicuius. argu. 5. q. vlt. Epiphanium. quod non est verum. Item est arg. hic quod litteris praelatorum creditur in praeiudicium aliorum, cum viuae voci non credatur. j. de proba. quoniam §. Item habes hic quod litterae praelatorum scripturae dicuntur authenticae. sic j. de fide instru. c. 2. & c. cum dilectus. j. de probatio. post cessionem.

Additio. Certiores. Non reputat probatum quantum ad depositionem, sed quantum ad absolutionem. Item non agebatur criminaliter secundum Innocentium. Io. And.

f ¶ *Iuramento.*] Not. quod à periuro & suspecto recipitur de nouo cautio iuratoria, contra quod est contra illud 22. q. 5. paruuli. & contra illud j. de praesum. litteras. & j. de coha. cle. & mu. clericos. sed illud fit in maiorem confusionem ipsorum, & maius opprobrium, & quia aliam cautionem praestare non possunt, cum nil habeant, vt 12. q. 1. non dicatis.

g ¶ *Excludatis.*] Ecce poena inobedientiae, & nihilominus excommunicandi sunt, & ab omnibus euitandi vsque ad satisfactionem. j. de regulari. & transeun. c. vlt. in fi. Ber.

H*is quae.*] Duo sunt dicta. secundum: ibi, *Quando.* Abbas.

Casus. Inter ecclesiam sancti Laurentij in Damaso ex parte vna, & capellas sibi subiectas ex parte altera, quaestio vertebatur super scrutinio & aliis articulis coram Papa; ipse auditis quae vtraque pars coram ipso proponere voluerat, sententiando decreuit, vt presbyteri & clerici earundem capellarum cardinali qui tunc erat in ecclesia ipsa, & qui per tempora fuerint, praestent manualem obedientiam, & reuerentiam, & ad ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo, & capitulo conueniant temporibus consuetis, correctionem ipsius cardinalis recipiant, & sententias excommunicationis, interdicti vel suspensionis, quas in eos & eorum ecclesias contulerit, inuiolabiliter obseruent. Cum vero ecclesia illa cardinali vacabit, capellani & clerici supradicti, capitulo ipsius ecclesiae exhibeant omnia supradicta, excepto quod dictum est de correctione, excommunicatione, ac suspensione ipsorum: quia dominus Papa pro bono pacis, suae prudentiae reseruauit. Not. hic quae debent capellani & clerici suis plebibus. Item vacante ecclesia capitulum exercet vicem praelati.

h ¶ *Obedientiá.*] Hic enim patet qualiter subditi obedientiá [4] facere

O 4 debeant

[a] subiectos

[b] Concil. Trident. sess. 24. de reformat. c. 2.

[c] illam

[d] Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat.

[e] Sed vide omnino quod tubeat hodie obseruari concil. Tridentin. sess. 24. de reformat. c. 2.

[f] Aliàs ad Deum. & sic vtraque litera facit quod not. supra de temp. ord. c. ad aures. in glos. 2.

[g] Aliàs, Cumque.

[h] Id est, sigillis authenticis praelatorum sigillatas. quod dic vt not. infra de fide instr. c. 1. & c. cum dilectus.

[a] Ex iusta causa cogitur quis cauere de eo quod debet in diem, vel sub conditione. Ioan. And.

[b] Haec duo verba, vel malitia, desunt in antiquis

[c] In pluribus manuscriptis habetur, Damaso, tam in titulo quam in textu: sed male, cum sit titulus nouus & valde antiquus Romae.

[d] Concor. text. in l. 1. & ibi Bar. C. si aduer. venditio.

[e] In aliquot vetustissimis exemplaribus ita: super scrutinio, aliisque articulis diligenter auditis.

[f] Aliàs statim diligenter nobis auditis.

[g] & qui pro tempore fuerint.

[4] Et contra [illegible] non cu[illegible] praescri[illegible] de praescrip. cum [illegible] non liceat. & quod habetur a[illegible] specialiter in cardinalibus. tradit hoc latius Hostien. Ab.

debeant suo prælato sine scriptura. s. eo. legebat. & sine iuramento. j. de iureiurando. nullus. sic j. de resti. spol. olim. & qñq; per iuramentum: vt cap. nullus.

ADDITIO. Nisi essent suspecti: vt s. tit. prox.

a ¶ *Pro scrutinio.*]Sic j. de capel. mo. dilectus. vbi de hoc in glo. quæ incipit, sic. s.

¶ *Glo. seq. arguit vacante sede, &c. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Pro bono pacis.*] Ergo vi. q de iure cõi vacante ecclesia prælato, transferatur potestas ad capitulũ; sed pro bono pacis Papa hoc sibi reseruat, cum omnia alia libere capitulo reseruauerit. Et ita vacante ecclesia capitulũ põt iudicare, absoluere, & excõicare. j. de hære. ad abolendã. i. rñ. & j. eo. cũ olim. arg. 65. dist. c. vlti. & 7. q. 1. põtifices. & 23. distin. in nomine dñi. Ea vero quæ ministerium consecrationis desiderant, facere non possunt: immo vocabũt vicinos epos cũ cautelæ studio: vt in dicto c. pontifices. Prębendas tñ vel dignitates, vel curã animarũ, quæ pertinent tantũ ad prælatũ, capitulõ vacante ecclesia conferre nõ põt: qa nusquã inuenitur q vacante sede, potestas conferendi beneficia transferatur ad capĩm. j. ne se. va. illa. Arg. 3 illud quod dictũ est, q capitulũ possit absoluere. 11. q. 3. si quis epa damnatur. Illud verũ est, q si excõicatus à prædecessore non sit absolutus, q successor illũ absoluere põt. cũ ei succedat in onere ac in honore. s. de offic. ord. pastoralis. Sed nõ negat quin capitulũ possit illum absoluere necessitate exigente: & ita pp periculũ animarũ hoc permittitur. Et satis põt concedi. arg. huius c. q capitulũ vacãte ecclesia (cum causa rationabilis subest) põt excõicare subditos si fuerint contumaces & inobedientes. Ber.

ficentiam omnem exhibeant, & ad ecclesiam ipsam pro scrutinio a, baptismo, & capitulo celebrandis, conueniant temporibus consuetis: correctionẽ ipsius cardinalis recipientes humiliter: & excommunicationis interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos, & ecclesias eorundem, inuiolabiliter obseruantes. ¶ Quando autem ecclesia ipsa cardinali vacabit †, capellani & clerici memorati, eidem ecclesiæ reuerenter exhibeant omnia supradicta: excepto quod de correctione, excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis b, nostræ prouidentię reseruamus.

¶ Idem abbati sancti Michaelis Abradesi. diœcesis.

¶ *Licet abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire tenentur.*

CAP. XII.

Dilecta in Christo filia abbatissa de Bubrigeñ. † transmissa nobis petitione mõstrauit, quòd cum ipsa plerũq; canonicas suas, & clericos suæ iurisdictioni c subiectos, propter inobedientias & culpas eorum, officio beneficioque suspendat: iidem confisi ex eo quòd eadem abbatissa eos excommunicare non potest, suspensionem huiusmodi non obseruant: propter quod ipsorum excessus remanent incorrecti. ¶ Quocirca mandamus quatenus dictas canonicas d & clericos, vt abbatissæ prefatæ obedientiam & reuerentiam debitam impendentes, eius salubria e monita & mandata obseruent, ecclesiastica cẽsura compellas.

¶ Gregorius nonus patriarchæ Grãdeñ.

¶ *Si metropolitanus à suffraganeo iuramentum exigit vltra formam statutã à canone, in eo quod est vltra, suffraganeus non tenetur.*

CAP. XIII.

Dilecti filii archidiaconus & capitulum Castellanũ suam ad nos querimoniam detulerũt, quòd cum á Castellañ. episcopo exigeres iuramentũ pręter formam canonicam, quam cæteri suffraganei metropolitanis suis consueuere præstare, iidem conspicientes ex hoc ecclesiæ suæ præiudicium generari, ad sedem Apostolicam appellarunt f: & infra. ¶ Cum igitur non deceat alij te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles g: Mandamus quatenus...

Dilecta in Christo filia.]Prima pars ponit querelam. Secũda: ibi, *Quo circa*, dat iudices. Abbas.

CASVS. Abbatissa Bubrigeñ. conquesta fuit dño Papæ, q cũ ipsa canonicas suas & clericos suæ iurisdictioni subiectos suspenderet ab officio & beneficiis, exigentibus suis culpis, ipsi cõfisi ex eo q ipsa eos excõicare non posset, suspensionem ipsius non seruabant, & sic eorum excessus impuniti remanebant. Mandat Papa cuidam abbati, quatenus dictas canonicas & clericos compellat per censuram ecclesiasticam, vt abbatissæ præfatæ obedientiam & reuerentiam impendãt, & eius salubria mandata obseruent. Not. q mulier excommunicare non potest.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam concor. in contrarium alleg. 3 iura, & soluit.*

c ¶ *Iurisdictioni.*]Sic ergo mulier habet iurisdictioné. j. de arbit. dilecti. Sed 3 vi. q mulier iudicare nõ põt. 33. q. 5. mulierem. nec ciuilibus fungitur officiis. C. de procur. alienã. ff. de reg. iur. l. 2. Dicas q abbatissa habet iurisdictionem talem qualẽ, non ita plenam sicut vir habet. Dicas ergo, q potest suspendere ab officio & beneficio monachas suas, & clericos suæ iurisdictioni subiectos, secundum q hic satis innuitur, si inobedientes fuerint: habet enim administrationem tpalium & spiritualium. arg. j. de confir. cum dilecta. j. de his quę fiunt à præla. sine consensu cap. c. 2. Item ratione suæ administrationis post suã confirmationem potest conferre ecclesias & beneficia, & instituere clericos in ecclesiis sui monasterii, sicut faciunt cõfirmati. s. de elec. nosti. & sicut abbates. j. de his quæ fi. à pręla. sine con. cap. c. ea noscitur. Sicut abbas enim de cõsensu capituli repræsentat, vt dicit illa decre. ea noscitur. eodé modo abbatissa. Excõicare aũt nõ potest vel absoluere. j. de sen. excõ. de monialibus. Et potest dici quòd nec ab officio potest suspendere, nec interdicere, quia & hoc pertinet ad claues. j. de excef. præ. tanta. & non dicit hic Papa, q possit, quia non sexui fœmineo, sed virili traditę sunt claues regni cælorũ: licet n. beatissima virgo Maria excellentior sit Apostolis vniuersis: non tñ illi, sed illis tradidit claues regni cælorũ. j. de pœ. & re. noua. nec potest velare moniales. 20. q. 2. statuimus. Præterea mulier nõ debet habere talem potestaté, quia non est facta ad imaginé 1 Dei, sed vir, q est imago & gloria Dei, & mulier debet subesse viro, & quasi famula viri esse, cũ vir caput sit mulieris, non econuerso. 33. q. 5. hæc imago. & cap. cum caput. 3 Et ideo quia excõicare non potest, 3 pręcipit Papa quòd clerici & moniales, q cõtemnunt suspensionem ipsius, cõpellantur per cen. ecc. ad seruandam eius suspensionem & salubria mandata eius.

d ¶ *Canonicas.*]Non dicit, monachas: loquitur enim secundũ consuetudiné Theutonicorũ, vbi sunt canonicæ seculares, quæ nullã faciunt pfessionem, nec renunciãt propriis, immo qñq; contrahunt matrimonium. 4 de talib. potest intelligi. 32. q. 5. c. vlt. in fine.

e ¶ *Salubria.*] si certũ est q sint salubria, vel etiam si sit dubiũ. 11. q. 3. quid ergo. & 13. q. 1. quid culpatur. in fin. Si certũ est q essent mala, non est obediendũ. 11. q. 3. nõ semper. c. si dñs. & c. Iulianus.

Dilecti filij.] In prima parte ponitur querela. In secunda prouisio: ibi, *Cum igitur.* Abbas.

CASVS. Patriarcha Grandeñ. occasione cuiusdã consuetudinis exigit iuramentũ fidelitatis ab epo Castella. præter formã canonicam, quã alij suffraganei consueuerunt præstare suis metropolitanis: archid. & canonici Castellani videntes ex hoc ecclesiæ suæ pıudiciũ generari, ad sedẽ Apost. appellarũt, ne occasione illius nihil exigant ab epo Castellano vltra id qd faciunt alii epi à suis metropolitanis pp aliquã consuetudinem. vnde mandat Papa patriarchę Grandeñ. quatenus contentus existat forma canonica, quã ipse recepit ab epis subiectis sibi nullo medio, nec amplius exigat à Castellano epo obtentu alicuius consuetudinis, pretextu iuramenti præstiti: sciens q Papa absoluit eum ab huiusmodi iuramento, quantum ad alios articulos, immo ipsum denunciat potius non teneri. Not. q vbicunq; videt aliquis sibi præiudiciũ generari, põt appellare. Item qd tibi fieri non vis: alij non facias. Ité iuramentũ non extendatur ad ea quæ de iure præstanda non sunt.

¶ *Glo. seq. rõn. per obie. de decre. cum inter R.*

f ¶ *Appellarunt.*] quia eorũ intererat. per tale enim iuramentum pręiudicabatur ecclesiæ, saltem de facto: quare admissa fuit appellatio. 2. q. 6. non solent. & s. de elect. c. cũ inter R. Et sic eps per iuramentum suũ non poterat ecclesiã obligare, cũ nõ teneretur quo ad illa, quæ præter formam canonicam continebantur in eo. simile j. de reli. do. cũ dilectus. nã delictũ personæ. & c. 16. quęst. 6. si epm. nec conditionem ecclesiæ in hoc potuit facere deteriorem. infra de dona. fraternitatem. simile infra de insti. cum venissent. vbi dr quòd iuramentum à prælato in præiudicium suę dignitatis præstitum, non præiudicat ecclesiæ: & inuito prælato, & contradicente ecclesia posset pro defensione ecclesiæ contradicere, & repetere quod pręstitum esset occasione talis iuramenti. 12. q. 2. non liceat Papę. & j. de iureiurando. sicut 2.

g ¶ *Nolles.*] sic dist. 1. in prin. 5

ADDITIO. Vnde versus: *Quod tibi vis fieri, mihi fac: q̃d nõ, mihi nolis. Sic potes in terris viuere iure poli.*

Vacante ecclesia per obitum prælati aut alias, ad quẽ transferatur iurisdictio, late docet Hostiensis. in c. ad abolendam. de hæret. versi. sede vacante.

Abbatissa an possit habere iurisdictionem.

1 Qualiter intelligatur quod mulier non sit facta ad imaginem Dei, tradit B. Thomas 1. par. q. 93. art. 4. ad 1. argument.

2 ¶ Forma.

a ¶ *Forma.*] quam habes j. de iureiur. ego N. qua forma Papa contentus est, vt ibi dicit: ergo multo fortius & alij debent esse illa cõtenti. simile 22. q. 5. de forma. In qua forma debet specialiter inseri iuramentum de fidelitate & obedientia. j. de priui. antiqua.

¶ *Glo. seq. vocitetur per obe. quare consueto. nõ tenuat, & sol. secudo arg.*

b ¶ *Consuetudinis.*] Sic patet q consuetudo nõ habet locum in hoc casu: cum talis consuetudo sit contra generales ecclesiæ cõsuetudines. 100. dist. contra morẽ. seruare enim debet morem aliorum etiã metropolitanorum, vt ibi dicit: & quia per vsurpationẽ hoc faciebat, non prodest cõsuetudo. 20. q. 3. quia cognouimus. & 93. dist. illud. & 24. q. 1. schisma. & 1. q. 3. null⁹ eps. Itẽ est arg. ex eo q dicit: nil amplius exigas, q sua auctoritate potest denegare quod ẽ generalẽ consuetudinẽ aliorum metropolitanorum præstitit. 10. q. 3. quia cognouimus. licet illud diu præstiterit. C. de agri. & cens. libr. lib. 11. & j. de cẽsi. peruenit. arg. ips enim non inducit obligationẽ sicut nec tollit. ff. de act. & obli. l. obligationum. §. placet.

praestitu [margin]

nus contentus forma [a] canonica, quam nos à coepiscopis nostris nobis immediate subiectis recipimus, nil amplius à Castellano episcopo obtentu alicuius consuetudinis [b] exigas, prætextu præstiti † iuramenti [c], sciens nos eũdem episcopum ab huiusmodi iuramento, quo ad alios articulos absoluisse, vel denunciasse potius non teneri.

¶ Idem Priori fratrum Prædicat. & archidiacono Rheginẽ.

¶ *Vacante episcopatu, capitulum confirmat & infirmat electiones.*

CAP. XIIII.

CVm olim causa: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus, licet conuentus monasterij sancti Saluatoris Messañ. sint † ipso iure hac vice eligendi potestate priuati [d]: de gratia tamen eligendi seu po-

† In codice Barbatiæ. ita: sit ipso iure hac vice eligendi seu postulandi potestate priuatus.

¶ *Glossa sequens tria notat.*

c ¶ *Iuramenti.*] Not. q iuramentum non extenditur ad ea quę de iure præstanda nõ sunt, licet super his iuretur. 1 Iuramentũ enim non fuit inuentum vt esset iniquitatis vinculum. j. de iureiur. quãto. & 22. q. 4. inter cætera. immo ipso iure non tenet iuramentum quo ad alios articulos, qui in forma iuramenti non continentur, vt dicitur hic in fi. & iuramenta contra statuta canonum præstita nõ tenent. j. de for. comp. si diligenti. in fi. & quia iuramentum illud pstitum fuit in damnũ ecclesiæ: 2 vnde non tenuit. j. de iureiu. sicut. Itẽ habes hic q iuramentũ tenet pro parte, & pro parte nõ tenet. sic 22. q. 4. inter cætera. Item arg. q vtile non vitiaẽ p inutile.

1 Conc. C. non dubium. C. de legib. & l. non videt. §. qui iussu. ff. de reg. iur.

CVm olim.] Primo prouidet circa electionem faciendam. Secundo circa confirmationem: ibi, *Mandantes.* Abb. Siculus.

CASVS. Vacante monasterio sancti Saluatoris Messañ. monachi elegerunt quendam in abbatem, personã videlicet indignam, & sic ipso iure fuerũt eligẽdi potestate priuati: mandat Papa Priori fratrũ Prędicatorum & archidiacono Rhegin. quatenus auctoritate ipsius, de gratia speciali concedant dictis monachis eligendi in alia seu postulandi liberam facultatem, licet ipso iure hac vice sint eligendi potestate priuati: & cũ ecclesia Messañ. vacet ad præsens, electionem suam præsentent capitulo Messañ. confirmandã, prout de iure fuerit, vel etiam infirmandam. No. q ecclesia vacante capitulum supplet vicem epi in confirmationibus prælatorum.

2 Id autẽ solũ quod post appellationẽ vel ante præstitum fuerit, non impediat quominus obligatur: dũmodo sine interitu salutis seruari possit. infra de iureiu. si vero. Ioan. Andr.

d ¶ *Priuati.*] quia elegerunt indignum. ẽ. de elect. cum in cunctis. & c. cum Vintonien. & c. congregato. 3 & sic de gratia tantũ restituitur eis electio, vel quia non elegerunt infra tempus. ẽ. de electio. ne pro defectu.

3 Concor. est quod 2. & ibi Barbat. de le. §. 2.

¶ *Glo. seq. allegat duas concor. in contrarium alleg. 3. iura, & soluit respondendo ad contraria, & remittit. Pmus voc. per quæstionem, quam soluit, & remittit. Io. And.*

e ¶ *Capitulo.*] Sic patet hic manifeste q vacante ecclesia potestas siue iurisdictio epi deuoluitur ad capitulum. sic j. de hære. ad abolendam. in prin. & ẽ. eo. his quæ. arg. contra: multa habes q potestas epi non deuoluitur ad capitulũ vacante ecclesia. j. ne se. va. illa. & 24. dist. presbyteri. ẽm Io. vt ibi no. 71. dist. fraternitatem. vbi dr̃ q vacãte ecclesia collatio bñficiorum nõ deuoluiẽ ad capitulũ, & q capitulũ nõ potest dare licentiam alicui transeundi ad aliam ecclesiã. si illic eligatur: & hic dr̃ q capitulũ potest confirmare electum in abbatẽ vacante ecclesia. Quæ est ratio diuersitatis hinc inde? Ratio illa potest esse, capitulũ ideo non potest alicui dare licẽtiam transeundi ad aliã ecclesiam, quia ibi est quædã alienatio psonæ, sed capitulũ sine consensu prælati alienare non potest sede vacante. 12. q. 2. si qua de rebus. sed maior est alienatio psonæ quàm rerum. 12. q. 1. præcipimus. Et ideo non potest dare licentiam transeundi, sed per confirmationem, de qua fit hic mentio, nulla fit alienatio nec pıudicatur epo futuro. & sic loquuntur cap. prædicta, q

De materia huius glossæ late Host. in c. ad abolendam. de hæret. vers. sede vacante

signant pro contrariis. Ad illam decrẽ. illa. dicas q capitulũ nõ potest conferre beneficia quæ pertinent ad epm vacante ecclesia, quia omnes fructus & iura episcopatus debent fideliter custodiri & reseruari successori. 12. q. 2. hæc huius placiti. & c. non liceat. & ẽ. de offi. ord. cum vos. Sed collatio beneficiorum inter bona episcopalia & fructus cõputantur, et magnũ fieret pıudicium epo successori per talem collationem: & ideo non potest conferre nec distrahere tales fructus sicut nec alios: & de hoc dictũ est ẽ. eod. tit. his quæ. Et qd ibi minus dicitur, supple hic. Et coram capitulo poterit obijci electo quicquid posset coram epo: & ita capitulum cognoscet tamquã eps de his q obijcienẽ contra electum, & cassabit electionẽ si cassanda fuerit: aliàs non assumet capitulum iurisdictionẽ episcopi. de hoc dixi ẽ. de offi. ord. irrefragabili. Ber.

stulandi detis ipsis auctoritate nostra liberam facultatem: ¶ Mandantes eisdem, vt cum ecclesia Messañ. vacet ad præsens, electionem suam confirmandam, prout de iure fuerit, vel etiam infirmandam, præsentent capitulo [e] Messañ.

¶ Idem archipresbytero sanctæ Mariæ maioris de Vrbe.

¶ *Qui maior est ordine, licet in ecclesia posterius receptus, in loco & portione præfertur. hoc dicit, secundum veram lecturam.*

CAP. XV.

STatuimus †, vt presbyteri primum locum [f], diaconi secundum, subdiaconi tertium, & sic de reliquis † obtineant ordinatim, etiã si posterius admittantur. ¶ Et qui maior est ordine, etiã si postea sit receptus, in portione percipiẽda esse volumus potiorẽ [g]:

† Ad intelligẽtiã vide c. vlt. supra de consuetu.

† Hoc est, acolythi⁹ tenebit quartum, & sic de singulis donec ad vltimũ minorem perueniatur.

ADDITIO. Alij dicunt quòd continet gratiam per illam decreta. j. ne se. vac. illa. vbi dicit q nõ inuenit in iure, quòd collatio beneficij spectet ad capitulũ.

STatuimus.] Tria sunt dicta. Secundũ: ibi, *& sic.* Tertium: ibi, *Et qui.* Abb. Siculus.

CASVS. In ecclesia sanctæ Mariæ Maioris de Vrbe, talis erat cõsuetudo, q illi qui primo recipiebantur ibidẽ, præferebantur illis, qui posterius recipiebantur in sessionibus & in portionibus percipiendis, etiam si esset in maiori ordine constitutus: quia istud inhonestum erat, statuit Papa, q presbyteri primum locũ teneant, diaconi secundũ, subdiaconi tertiũ: & sic de reliquis obtineant ordinatim, etiam si posterius sint recepti: & in portione percipienda, qui in maiori ordine fuerint, minoribus præferantur, & minores clerici faciant seruitia consueta. No. q maiores & digniores reputantur in maioribus ordinibus constituti.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Primum locum.*] quia secundum dignitatem cuiuscunq;, quilibet honorandus est in sede. ẽ. de cõsuetu. c. cum olim. & q prior est in eodem ordine vel dignitate ordinatus, in loco & in subscriptionibus præmitti debet. 17. distin. c. vlt. & ff. de albo scri. l. 1. & 74. dist. episcoporũ. sic ẽ. eo. c. 1. & 75. dis. c. vlt. minores enim maioribus obsequium præstare debent. 93. dist. à subdiacono. C. de offi. rec. l. 1. arg. contra. 23. q. 4. sicut excellentiam. vbi dicitur: nõ gradus excellentior vel elegantior, sed vitæ, &c. & 40. dist. non loca vel ordines. Sed ibi loquiẽ quo ad virtutes, siue de merito vitæ. 40. distin. cap. vlt.

¶ *Glo seq. dicit ad partem, quòd habenda sit ratio personarum, &c. alleg. 9. canones, vnam decre. & 3. ll. in contrarium alle. duos canones, quinque decre. & vnam l. & soluit.*

g ¶ *Potiorem.*] Sic videtur q in perceptione beneficiorũ habenda sit ratio personatuum siue dignitatum, vt plus percipiãt, qui in potioribus sunt ordinibus constituti, & meliora stipendia conferantur ẽm dignitatem cuiuscũq;: vt 12. q. 2. nobis. c. Vulteranę. & concesso. & dist. 1. ius militare. & 1. q. 2. c. vlti. & 74. dist. cõsuluit. & 61. dist. miramur. in fi. Et is gradus cæteros antecedat, quem labor prolixior & stipẽdia meliora fecerint anteire. C. de offi. mag. offi. l. nemo. Et ratio stipendiorum habenda est. ff. de re milit. non omnes. in prin. & in Auth. de desen. ciui. in pri. coll. 3. vbi nobilitatis ratio habetur. & de poen. dist. 4. in domo. & j. de præben. de multa. §. vlt. & 41. dist. non cogãtur. Sed cõtra vr̃ q omnes qui in vna ecclesia famulantur, æqualiter percipere debent. ẽ. de consti. c. cũ omnes. & c. cum M. nec vm dandum est vnde alij scrupuloso corde moueantur. 16. q. 7. c. 1. & dicit Apostolus. 4 Non enim volumus vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio. 25. q. 1. §. his ita. ad fi. ff. pro socio. l. verum. §. si cum tres. vbi dr̃ q ex eadem societate non debet vnus plus percipere quàm alter: nec nobilis præponitur ignobili. arg. j. de app. c. constitutus. nec refert vndecunq; sint. j. de insti. c. ad decorem. & dum quis laudabiliter officium suum exequitur, ex abundanti requiritur suæ notio nationis. j. de iud. c. cum deputati. Quid ergo est dicendum? Dico, q ab initio confi-

Personatuũ ratio an sit habenda in beneficiorũ perceptione.

4 Secundę ad Corint. cap. 8.

consideranda est nobilitas siue scientia, vt etiam maioribus & pluribus beneficiis honorentur ab illis qui eos promouent. j. de præb. cap. de multa. & circa eos qui simul sunt in ecclesia, honestum esset vt qui maiores sunt, plus percipiant & digniores: secundũ quòd dicunt iura priora. Sed circa hoc plus consideratur vniuscuiusque ecclesiæ consuetudo. j. de constit. cum omnes. & c. cum M. Sed si nulla sit consuetudo, puta quia ecclesia fundatur de nouo, tunc videtur quòd secundum locum & meritũ cuiuscunque sint danda stipẽdia. Sed videtur q recurrendum sit tunc ad consuetudinem vicinarum ecclesiarum siue prouinciæ. j. de cen. cap. super eo. Iure cõmuni non plus credo dandum maioribus quàm minoribus, nisi consuetudo contrariũ inducat: & secundũ hoc potest exponi: potiorẽ, id est, priorem: vt primo percipiant, qui in maiori ordine sunt constituti; & hoc seruari potest in ecclesiis, vbi non sunt distinctæ præbendæ, vbi vero distinctæ sunt, quilibet percipit per se suos redditus: & hic non credo præbẽdas esse distinctas: sed fructibus collectis, quotidie forte percipiunt quilibet portionem suam.

¶ In vno exemplari vetustissimo habet, Coloniẽ.

¶ Aliàs, potiorem.

¶ Vide l. decurio. C. de decurio. lib. 12. not. in l. honorem. ff. mãda.

¶ potior

¶ Cheur. ¶ Huer. ¶ Cuei.

ac minores facere seruitia consueta [a].

¶ Idem archiepiscopo Colocen. †

¶ *Si ecclesia sita in aliquo archidiaconatu erigitur in cathedralem, à iurisdictione archidiaconatus eximitur.*

CAP. XVI.

CVm inferior superiorem† soluere nequeat, vel ligare [b] †, sed superior† inferiorem liget regulariter, & absoluat: & satis absonum videatur, vt filius potestatem habeat in parẽtem [c]: miramur quod cum tu monasterium de Cheur† [d], cõstitutum in Firmieñ. archidiaconatu tuæ dioecesis, ecclesiam erexeris cathedralem [d]: archidiaconus Firmieñ. in tantam prorupit temeritatis audaciã, vt in episcopum ibi consecratum, & ecclesiam, suam iurisdictionem exercere præsumat: & infra. ¶ Mandamus, quatenus præfato archidiacono, à cuius iurisdictione dictum episcopũ denunciamus exemptũ [e], id districte studeas inhibere. ¶ Prouiso vt si ex hoc archidiaconi† Firmieñ iura læduntur, in dioecesi tua (vbi expedire videris) absque alieni iuris præiudicio [f], recompensationem illi facias congruentem.

¶ *Glo. seq. distinguet duplex seruitium diuinorum, &c. Item reuerentiam & obedientiam.*

a ¶ *Consueta.*] Not. q minores seruitia facere debẽt maioribus: hoc intelligo circa seruitia exhibenda in obsequiis diuersorum, vt secundum q quilibet minor est in ordine, maiora seruitia faciat secundum suum ordinem debita: prout dicitur 23. dist. subdiaconus. & c. seq. in quibus ostenditur quid pertineat ad officium cuiuslibet. Alia vero seruitia extra diuinorum celebrationem facere non tenentur, si quæ non pertinent ad obsequia ecclesiæ. Reuerentiã tamen minores maioribus exhibere tenentur: vt minor assurgat maiori: & cedat ei primum locum in sedendo & in eundo 93. dist. à subdiacono. nisi minori in ordine maior administratio sit concessa: vnde archipresbyter, archidiacono debet reuerentiam ratione administrationis & officij sibi commissi. xxv. dis. perlectis. j. de offic. arch. ad hæc. in mandato siue iudicio nemo tenetur alieni, nisi ei qui habet administrationem vel iurisdictionem super eum, cui obedire tenetur in his quæ spectant ad officium suum: & eius honesta & salubria mandata obseruent. j. eo. dilecta. & j. de offic. archi. ad hæc. [a] j. de of. archipresby. c. 1. 2. & 3. & j. c. proxi. Ber.

¶ Concor. lex. in l. potiorem. cum sit no. C. de offi. recept. prou.

¶ Vel cum minor gerit locum maioris. 93 dist. c. vlt. Ioan. And.

CVm inferior.] Primo narrat factum. Secundo prouidet episcopo: ibi, *Mandamus*. Tertio prouidere mãdat archidiacono: ibi, *Prouiso*. Abb. Siculus.

Casvs. Archieps Colocen. de licentia domini Papæ monasterium de Cheur, constitutum in Firmieñ. archidiaconatu dioec. Colocen. erexit ecclesiam cathedralem: & Papa ecclesiam illã exemit à iurisdictione ipsius archidiaconi. Archi. prædictus in tantam prupit audaciam, vt in epm ibi consecratũ, & in ecclesiã, suã iurisdictionẽ exercere præsumpserit: significatũ fuit hoc dño Papæ, vnde sup hoc scribit ipsi Colocen. dicens, q inferior potiorẽ soluere nequit vel ligare, sed potius maior minorem regulariter absoluit. & inhonestum est & absurdum, vt filius potestatem habeat in parentem: & ideo mandat ipsi Colocen. vt præfato archid. districte præcipiat, ne de cætero in dictum epm talia attentare psumat: cum dominus Papa ab ipsius iurisdictione ipsum exemerit; ita tñ vt si pp hoc archidiaconatus iura læduntur in dioece. sua, absq; iuris alieni præiudicio recompensationem faciat congruentem. Not. q minor in maiorem potestatem habere non debet. Item sine alterius præiudicio ecclesia construi debet, aut ampliari.

¶ *Glo. seq. ponit tres regulas: & a qualibet illarum excipit. secundo arg. & illud determinat.*

b ¶ *Ligare.*] 21. dist. inferior sedes No. ex hoc loco q inferior superiorẽ non põt ligare vel soluere. Itẽ qui põt ligare, põt & absoluere. & econuerso qui põt absoluere põt ligare. sic. ff. de re iud. l. 3. Primũ recipit exceptionẽ, cũ maior subiicit se etiã minori. 2. q. 7. nos si incõpetenter. & ff. de iur. om. iu. est receptũ. Secundũ recipit exceptionẽ. j. de off. dele. querenti. vbi aliquis põt ligare, sed post annũ non põt absoluere. Tertiũ similiter habet exceptionẽ. de conse. dist. 4. sanctũ est. vbi penitus quis põt absoluere tpe periculi, qui tñ non potest ligare. Itẽ est hic arg. q si Papa mãdat alicui vt excõmunicet aliquẽ, q põt absoluere illũ: q a excõicatio & absolutio pari cõditione cẽset, vt cui vnũ cõmittit, & reliquũ. de pœ. dist. 2. verbũ. Sed hoc nõ credo, si hoc sibi tm quasi executori pmittitur, cũ ad certũ articulũ datus sit executor. arg. j. de off. dele. sup qõnũ. §. 1. et c. fi. §. fi.

¶ An qui excommunicat aliquẽ de mandato Papæ, possum possit absoluere.

c ¶ *Parentem.*] immo econuerso filius debet esse in patris potestate. j. de cõuer. inf. c. vlt. & Insti. de pat. po. §. ius autẽ. arg. õtra. j. de renun. ad supplicationem. vbi minor pręest maiori, & iurisdictionẽ habet in ipsum, immo pater debet regere prolẽ suã. 24. q. 4. duo ista nomina. & C. de emendã. ppin. l. vnica. j. de sent. excõ. cum voluntate. §. vlt. & filius ẽt dum est in potestate patris, a gere pro rebus suis nõ potest. C. de ann. exce. l. 1. §. 1. i fi.

¶ Aliàs, Archidiaconatum.

¶ Idem Lemouicen. archidia. & priori sanctæ Radegundis Picta.

¶ *Compositionem super iure primatiæ, vnus solus cuius interest, poterit impedire.*

CAP. XVII.

HVmilis doctrina [g] magistri: & infra. ¶ Mandamus

¶ *Glo. seq. in princ. & in fine fortificat textum, in medio signat contrarium.*

d ¶ *Cathedralem.*] de licẽtia dñi Papæ 16. q. 1. præcipimus. & 22. dist. c. 1. & j. de exces. pla. sicut vnire. & j. ne sede vacãte. c. 1. aliàs auctoritate ppria nõ potuisset, quia huiusmodi mutationes, translationes & continulia debẽt fieri de auctoritate Papæ. 7. q. 1. mutationes. arg. õ. j. de offi. or. qm in plerisq; §. prohibemus. & hoc factũ fuit pp longã & latam prouinciã, vel pp diuersitatẽ linguarũ. j. de offi. or. qm. & c. inter cętera. quod licet ex auctoritate illius canonis, qm. & j. de transla. inter corporalia.

¶ Magistro Duren. Archid. Ieiunu & priori sãctæ Radegun. Pictauen.

¶ *Gl. seq. ratio. p obiectio. & sol. & solutionẽ signat õtrũ, cui respondet.*

e ¶ *Exemptum.*] Nam solus Papa eximit epos. 16. q. 1. frater noster. sed per hanc exceptionẽ que fit ab archid. non intelligitur exemptus à iurisdictione epi: & sic vi q nisi fuisset exemptus [g] à iurisdictione archid. iurisdictionẽ haberet in eũ: sed quia hoc erat inhonestum, vt maior subesset minori, & contra iura. 21. dist. inferior. & 93. dis. à subdiacono. ideo exẽptus fuit oĩno à iurisdictiõe ipsi⁹.

¶ Non esset immo denunciatus exẽptus. Io. And.

f ¶ *Præiudicio.*] Et sic Papa non intendit alij per suas litteras prę iudiciũ arrogare. sic j. de consue. cũ olim. in fi. & j. de offi. ord. licet. cum concor. & j. de vsu pal. ex tuarũ. ff. ne quid in loco publ. l. 2. §. merito. & §. si quis à principe. & j. de offi. deleg. super eo. & 9. q. 3. nunc vero.

HVmilis doctrina.] In cõpositione super iure primatiæ faciẽda, debent omnes prælati prouinciæ & capitula ecclesiarum cathedralium consentire. Et duo facit, nam primo mandat compositionẽ publicari, si plati consentiant. Secundo: ibi: *Si qui vero*, dissentientes mandat citari, & publicationem non fieri. Abb. Sicu.

Casvs. Inter archiepm Bituricen. & archiepm Burdegalen. cõtrouersia fuit diuti⁹ agitata sup iure primatiæ qs eorum debet esse primas: dñs Papa Grego. post diutinã cõcertationẽ, quãdã fecit pmissionẽ inter ipsos, quã pmissionẽ misit q bullã, mandãs eidẽ quatenus requirat assensum platorũ Burdegalen. puincię i ea psentiũ, & cõsensum capitulorũ cathedraliũ ecclesiarũ eiusdẽ puincię, et assensum Bituricen. capituli sup ipsa pmissione: quo habito pmissionẽ illã solẽniter publicauit, & si aliq cõsensum pstare noluerint, publicationi pdictæ supersedeat, & eisdẽ pcipiat, vt psonalr si plati fuerint, ad psentiã Papæ accedãt: vel si capitula fuerint, p pcuratores idoneos cõpareãt, psecuturi corã Papa ius si qd habet, satisfacturi parti alteri, si succubuerit i expẽsis. No. qd oẽs vel aliquo tãgit. corũ ɔsensus requirẽd⁹ est. Itẽ q succũbit, i expẽsis condẽnari dẽt: sed hoc ideo statuit, i casu isto, quia quasi fundata erat intẽtio Bituricen. p illã puinciã: & ideo si succumbãt, calũniari videtur.

¶ Facit l. obscuram. de dorũ. ff de offi. præsid. & l. illicitas §. ne potentiores. cũ simil. eo. tit.

g ¶ *Humilis doctrina.*] Bene dicit, humilis. nã magister dẽt esse humilis & benign⁹ auditorib⁹, & humiliter docere, nõ cũ austeritate & potẽtia: vt 46. dis. hoc habet [4]. austeritatis aũt nimiæ increpatio, nec correptionẽ recipit nec salutẽ. 45. dis. cũ beatus. & nimia sæuitia pceptoris culpæ ɔparat. ff. ad leg. Aquil. pceptoris. modica tñ & leuis coerctio cõcedit magistro, ita vt excõicationẽ non incurrat. j. de sen. excõ. cũ voluntate. & c. ex tenore. & 23. q. 5. circũcelliões. ad fi. nec sæuiẽdi audacia debet cõcedi, nec paterna diligentia omitti, vt ibi dẽ. & c. circũcelliones. i fi. quia dũ nimiũ seruatur humilitas, regẽdi frangit auctoritas. [5] 86. dist. qm necessitas.

¶ Vnde nõ putaui se contemni. ff. de offic. præsid. obseruandi. tenendũ est ergo mediũ. de offi. cust. c. 1. Io. Andr.

¶ Glo.

¶ Glo. seq. quaerit, obijcis quare ex parte Burdeg. non sufficit consensus capituli sicut econuerso: cum praelatus cum capitulo litiget donec componat. Sol. quod propter interesse.

a ¶ *Praelatorum.*] Sed quare requiritur consensus istorum praelatorum? Videtur ꝙ consensus capituli Burdegal. sufficiat in tali prouisione, sicut ex alia parte sufficit consensus capituli Bituricen. quia praelatus de cōsensu capituli sui litigare pōt. j. de procur. alia quidem. potest etiam donare. j. de do. pastoralis. in fi. et j. de his quae fi. à praela. sine cōsen. cap. cū nos. potest etiam compositionem facere. j. de trans. sac. contingit. & j. de deci. ex multiplici. Dicas ꝙ ideo requiritur consensus praelatorum & capitulorum cathedralium ecclesiarū Burdeg. prouinciae, quia per illam prouisionem reseruabatur ius Bituricen. archiepiscopo in Burdeg. prouincia, vt possit visitare. vnde hoc respiciebat praelatos & capitula, quia tunc eū procurare tenerent cū accedit ad eorum ecclesias. j. de praescri. c. cū ex officij. j. de censi. c. sopitae. & ita eorū intererat ꝯsentire vel ꝯdicere: quia qđ oēs tangit, ab oibus est approbandum. j. de offi. archid. ad hoc. in fi. & supra de temporibus ordinationū. si archieps. & 66. dist. archiepiscopus. & 53. dist. c. 1. & in concedendo haustum aquae omnes vocandi sunt qui ius habent. ff. de aqua pluuia arcenda. in concedendo. & ideo requiruntur, vt consentiant vel dissentiant. Ex alia parte sufficit consensus capituli Bituricen. quia per illam prouisionem consulebatur Bituricen. archiepiscopo: nec intererat aliquid praelatorum Bituricen. prouinciae de illa prouisione.

quatenus praelatorū[a] Burdegalensis prouinciae in ea praesentium[b], & cathedralium capitulorum eiusdem, necnon Bituricen. capituli[c], super prouisione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. archiepiscopos in causa primatiae duximus faciendam, requiratis assensum, quo habito, prouidentiam† nostrā solemniter publicetis. ¶ Si qui vero consensum praestare noluerint[d], vos supersedentes publicationi praedictae, districte praecipiatis eisdem, vt personaliter[e], si praelati fuerint: vel si alij[f], per procuratores idoneos, nostro se conspectui repraesentent, prosecuturi coram nobis ius, si quod habere contendunt, & satisfacturi parti alteri (si succubuerint) in expensis[g].

† In vno exēplari habetur: prouisionem.

1 Idē ex iure primatiae ipsorū cano[...] ad ipsū deferri potuerunt per appellationem gradatim. Item per negligentiā deuolueret ad ipsos beneficiorum collationes & huiusmodi.

¶ Glo. seq. ar. quarit, & soluit. Iterum quaerit & soluit, & dat simile.

b ¶ *Praesentium.*] Argu. quòd praesentes tantum requirendi sunt ad componendum, & eodem modo ad litigandum. sicut in alienationibus faciendis. 12. quaest. 2. hoc ius. ver. si autem. argu. 7. quaestio. 1. factus. Sed quid esset si modica pars praelatorum esset praesens, & longe maior esset absens, & eodem modo de capitulis, numquid sufficit consensus illorum paucorum ad consentiendum huic prouisioni, vel ad mouendam litem? Videtur ꝙ sic. arg. huius ca. 10. q. 2. hoc ius. [2] Sed quos dicemus praesentes, an illos tantum qui sunt in ecclesiis suis, an etiam illos qui sunt in prouincia? quod videt. C. de praescr. long. temp. l. vlt. Vnde credo ꝙ requirendi sunt, dummodo sint in prouincia: quia pro praesente ibi habentur. Idem credo si minor pars capituli sit praesens, ꝙ debeat vocare alios qui sunt in prouincia, si commode vocari possunt, quousque saltem sit ibi maior pars capituli. Si autem sint extra prouinciā, aut ita remoti ꝙ commode vocari non possunt, praesentes disponant de rebus ecclesiae: quia tota potestas & ius vniuersitatis remanet penes illos quotcumque sint. ff. quod cuiusque vniuer. l. sicut.

2 Adde ꝙ contrarium est veritas: vt l. 1 aliud. §. refert. ff. de reg. iur. et in l. ad maior. ff. ad municip.

c ¶ *Capituli.*] per hanc decre. probatur, ꝙ praelatus sine consensu capituli non potest agere nec componere, secundum ꝙ notatur s. de rescri. c. edoceri. & j. de procur. c. 1. arg. ad hoc. s. eodem c. dilecti. Bernardus.

¶ Glossa sequens arg. duo.

d ¶ *Noluerint.*] Not. ꝙ ille cuius interest, impedit prouisionem Papae: sicut aliquis retardat executionem sententiae. j. de testi. c. veniens 2. & j. de re iud. cum super controuersia. arg. quòd non intendit Papa alicui praeiudicare per suas litteras.

e ¶ *Personaliter.*] Cum enim quis citatur vt personaliter veniat ad causam, non sufficit tunc mittere procuratorem, vt hic videtur. Si vero simpliciter citatur, tunc potest mittere procuratorem. C. de procur. l. vlti. in prin. vel ipse debet ire. j. de do. & contu. cum dilecti. & C. de procura. l. vlt. Sed cum personaliter quis citatur, & ipse ire non potest, vel etiam in alio casu cum simpliciter citatur, si causa sua ardua sit, non compellitur mittere procuratorem. C. de procu. l. vlti. sed debet in vtroq; casu nunciū destinare, ad allegandas causas quare venire non possit. j. de procur. cap. querelam. & ibi dicitur de hoc. Et illud scire debes, quòd delegatus à sede Apostolica, non potest iubere alterutram partem corā se personaliter comparere, si de hoc nō habeat speciale mandatum: nisi causa sit criminalis, vel pro veritate dicenda, vel pro iuramento calumniae faciendo, vel aliàs iuris necessitas hoc exigat, in decre. Innocen. quarti. j. de iudi. iuris esse ambiguum. sed Papa hoc facere potest. quia non adstringitur legibus vel canonibus, [1] vt hic patet. Bernardus.

Citatus an possit mittere procuratorem.

f ¶ *Si alij.*] Vt capitula, quae non nisi per procuratorem venire possunt.

¶ Glossa sequens arg. & remittit, & argumento respondet.

g ¶ *In expensis.*] Sic videtur per litteram istā, quòd victus victori cōdemnandus est semper in expensis. argumen. infra de poen. calumniam. de hac materia tractatur plene infra de do. & contu. circa fin. Sed hoc ideo quia iam quasi intentio actoris fundata erat per compositionem: & ideo si succumbant, quasi calumniose videntur hoc fecisse; quia tunc demum consueuit dici, quòd victus in prima causa victori sit condemnandus, & quasi ad terrorem hoc dixit Papa: vt si dubitarent, de iure suo non litigarent. Et est argu. op. quòd victus victori semper sit condemnandus in expensis. Bernardus.

1 Vnde ex plenitudine potestatis, cogit eos hic personaliter venire vel propter personarū legalitatē. ff. de poen. l. si actor. vel propter magnitudinem causę. infra de poen. c. 2. alias praelatus etiam ante lit. contest. dat procuratorē. infra de sur. cal. cū causam. secundum Gosf. Io. And.

TITVLVS XXXIIII.

De treuga & pace.

¶ Alexander iij. in cōcilio Lateranen. †

¶ Statuit tempora treugarum & poenas violantium.

† Cap. 22.

CAP. I.

Treugas[h] † à quarta feria post occasum solis, vsq; ad secundam feriā in ortu solis, ab aduentu Domini vsque ad octauas † Epiphaniae, & à Septuagesima vsq; ad octauas † Paschae ab omnibus inuiolabiliter obseruari praecipimus. ¶ Si quis autem treugas frangere[i] prae-

† Cap. 1. eod. ti. in 1. compilat. & in Panormia lib. 8. cap. 147.

† octauam.

† octauam.

DE TREVGA ET PACE.

¶ Quia iudicum est ad pacem discordantes reducere, 90. dist. per totum: & ideo quia est tractatum de offi. iudicum, merito annectitur hec rubrica. Vel aliter sic: Quia maiorum & superiorum est treugas & pacem imponere, subditorum vero obedire: ergo, &c.

De hac materia tractatur 90. distin. per totum. 24. quaest. 3. si quis Romipetas. & c. illi.

Treugas.] In prima parte determinat tempus feriatum in actu bellandi. In secunda ponit poenam rumpentium treugam. In tertia instruit oēs quid facere debent, vt treugae & paces seruentur, & ponit poenam eorum ratione negligētiae. Ant. de Bu.

Casvs. Primo dicitur ꝙ treugae durare debēt à quarta feria post occasum Solis, vsque in diē Lunę in ortu Solis, & ab aduētu Domini vsq; ad octauā Paschae. hoc tamen non seruatur. Secundo dicit ꝙ qui treugas fregerit, excommunicetur post tertiam commonitionē, & nullus excōicato cōmunicet. Tertio dicit ꝙ triplex funiculus difficile rumpitur, ideo mādat ꝙ episcopi omnes sibi cōsiliū & auxiliū impendant: & qui secus fecerit, puniatur. No. ꝙ trina admonitio debet praecedere vindictam. Itē sententia ferenda est in scriptis. Item funiculus triplex difficile rumpitur.

h ¶ *Treugas.*] Treuga est securitas praestita rebus & personis, discordia nondum finita.

Treugę diffinitio.

Additio. Pax vero est finis discordiae, quę debet haberi in voluntate, guerra in necessitate. vnde bellamus vt pacem habeamus. 23. q. 1. nisi bella. & c. noli aestimare. Io. And.

¶ Glo. seq. not. obijcit per locum à diuisione, & dupliciter soluit.

i ¶ *Frangere.*] No. ꝙ haec treuga canonica est, [4] & non conuentionalis. si enim esset conuentionalis, semper seruaretur. nam fides hosti seruanda est. 23. q. 1. noli aestimare. Sed qualiter intelligitur qđ dicitur de ista treuga? Si intelligitur de iusto bello, à tali nullo die cessandum est etiam Dominico [5] die. 23. q. vlt. si nulla. j. de regu. iur. quod non est licitum. Si vero de bello iniusto, hoc nullo tempore faciendum est. Sol. potest intelligi de iusto bello, & licet nunquam sit cessandum à tali, minus tamen vacandum est ei in hoc tempore quàm in alio. vnde capitulum illud, si nulla. intelligitur qñ ineuitabilis vrget necessitas. Vel potest intelligi de iniustis bellis, vel Papa respexit ipsum factum, vt non semper darent operam bellis, & ideo ob reuerentiam dierum tunc cessarent: & nullo tēpore debent fieri, & multo minus isto tēpore. Sed quod dicit hic, hodie non tenet; & episcopi qui non seruant hanc constitutionē, non dicuntur transgressores; quia non fuit moribus vtentium approbata huiusmodi treuga. 4. dist. cap. in istis. §. leges.

4 Quae dissidet à mente fit seruanda. Ioā. And. in c. pro humani. d homi. libr. 6. verbo perpetuo.

5 Vide P. Thom. 2. & ibi Caietanum. 2. 2. q. 40 art. 4.

a ¶ *Victimis,*

a ¶ *Viciniis.*] 11.q.3.cap.curæ.
b ¶ *Confirmet.*] id est, obseruet: & ita ipso facto confirmat eã: aliàs nec infirmare pôt, cũ nõ habeat imperiũ par in parem. 21.dist. inferior. & c. denique. & melius ĩ. de elect. innotuit. & ff. de arbi. l. nam magistratus.
c ¶ *Periculo.*] id est, excõmunicationi subijciatur. 24.q.3. illi qui: vbi hoc idem dicitur.
d ¶ *Funiculus.*] Primus ẽ excõicano ꝓprij epi. Secundus est, vicinorũ episcoporũ obseruatio seu cõfirmatio. Tertius consiliũ & auxilium eorundẽ: & ideo quanto fortior est, difficilius rumpit. C. cõia de successio. Authen. itaq;. ff. de libe. leg. l. 3. in fin.
e ¶ *Consilium.*] Not. ꝙ prælati tenẽtur sibi mutuum præstare consiliũ & auxiliũ. 93. dist. præcipimus. & c. perlatũ.

I*Nnouamus.*] Casus. Dicit hic ꝙ presbyteri, monachi, cõuersi, viatores, agricolæ, & animalia q̃ portant ad agrũ semina, vel arant, potiant securitate. No. quæ personæ, & q̃ animalia gaudent treugis.
f ¶ *Innouamus.*] quia iam statutum erat. 24. q.3. si quis Romipetas. & cap. paternarum.
g ¶ *Existentes.*] Ergo dum vocãt agriculturæ tantum habent priuilegium: 1 sicut militib. nõ currunt tempora dũ est in militia. C. quibus nõ obest longi temporis ꝑscriptio. l. vlt. sed animalia semper habent: vnde pignori dari non possunt. C. quę res pig. ob. non possunt. l. pignorum.

¶ Ecclesiastica cap. 4.

¶ trepidus habet in vetustissimis codicib., in recentioribus, tepid.

¶ Cap. 22. in eodẽ concil. Lateran. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. Panormia. lib. 8. c. 147.

¶ Idem in peregrinis. scilicet quidam peregrinantur secũ cum Hosti. sicut & legati priuilegium habẽt quandiu in legatione sunt. ff. de iudic. l. 2. §. legatus. Ioã. And.

sumpserit, post tertiam admonitionem si non satisfecerit, suus episcopus sententiam excommunicationis dictet in eũ, & scriptam viciniis[a] episcopis annunciet: quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, immò scriptam sententiã quisque confirmet[b]. si quis autem hæc violare præsumpserit, ordinis sui periculo[c] subiaceat. ¶ Et quoniam funiculus[d] † triplex difficile rumpitur, præcipimus vt episcopi ad solum Deum, & ad salutem populi habentes respectũ, omni trepidatione sepolita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium[e] & auxilium præbeant, neque hoc alicuius amore vel odio prætermittant. Quòd si quis in hoc opere trepidus † inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

¶ Idem †.

¶ *Personæ hic enumeratæ plena securitate gaudent tempore guerræ.*

CAP. II.

INnouamus[f] vt presbyteri, monachi, conuersi, peregrini, mercatores, rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura existentes[g], & animalia quibus arant & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur.

DE PACTIS.

¶ *Supra visum est de pace: sed quia pacta & trãsactiones sunt quadã conuentiones ex pace facta, ideo, &c. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 22. quæstio. 4. in multis cap.

TITVLVS XXXV.

De pactis.

Ex concilio Africano †.

¶ Africano. legit in omnibus, sed desumpta ex concilio Carthaginẽ. 1. cap. 12. & habetur in c. 1. eod. titu. in 1. compilatione.

A*Ntigonus episcopus.*] iudex ecclesiasticus prouidet seruanti pactum contra nõ seruantem. hoc dicit. diuiditur: Nã primo ponitur dictũ Antigoni epi. Scdo approbatio ꝯcilij: ibi, *Vniuersi.* Abb. Sicul.

Casus Antigonus eps Matusen. in cõci. Africano grauem deposuit querimoniã de Optãtio epo, quia cum inter se pactũ fecissent ꝙ alter nõ subtraheret alterius populos: Optantius eps nõ seruauit pacta inita inter eos: sed alliciebat populos Antigoni. Vnde petebat vt pacta inita inter eos seruentur, aut cõuentus, si se non correxerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam: vniuersi dixerunt: pax seruetur: & pacta custodiantur. Not. ꝙ pacta seruari debent.

¶ *Glos. seq. no. pacta seruanda. alleg. 3. canones, & vnã legem, ponit quatuor casus quibus non valet pactum. In fin. arg. ex nudo pacto, &c. rationem reddit & remittit.*

h ¶ *Pacta custodiantur.*] reformata per pacta inita inter episcopos, qui contendebant adinuicẽ de iure parochiali. Ex ita est arg. ꝙ pacta legitima custodiantur. 10.q.2. puellæ. in fi. & 22.q.4. innocẽs, & 18.q.2. Eleutherius. Pacta eñi legitima, q̃ neq; dolo malo neq; aduersus leges, neq; quibus fraus alicui fiat, facta sunt: seruabo ait prætor. ff. de pact. l. iurisgentiũ. §. ait prætor. Pactũ vero quod dolo initum est, non valet. j. de rerũ permu. c. cum vniuersorũ. C. de excep. & præscrip. l. aduersus. Item si alteri sit captiosum. ff. de rescin. uen. vendi. l. si id quod pure. in fi. 2 Item si sit ꝯ bonos mores. C. de inutilibus stipul. ex eo. 3 Item quòd obseruatum vergit ad dispendium salutis æternæ, non tenet. j. eo. pactiones. vbi de hoc. Itẽ habes hic arg. ꝙ ex nudo pacto oritur actio. 12.q.2. quicunq; suffragio. & q.5. quia Ioan. licet sit ꝯ sm leges. ff. de pact. l. iurisgentiũ. §. quinimmo. igit nuda pactio obligationẽ non parit, sed parit exceptionẽ: quia mortaliter peccat recedendo à pacto. arg. 22.q.1. prædicandum. quia inter simplicem loquelam & iuramentum nõ facit Deus differentiam. 22.q.5. iuramenti. De hoc dic vt habes 12.q.2.c. quicũque suffragio.

¶ *Pacta quantumcunque nuda seruanda sunt.*

CAP. I.

ANtigonus episcopus dixit: & infra. ¶ Aut inita pacta suam obtineant firmitatẽ, aut conuẽtus (si se non cohibuerit) ecclesiasticam sentiat disciplinam. Vniuersi dixerunt, pax seruetur, pacta custodiantur[h].

¶ Gregorius †.

¶ *Conuentio inualida per consensum superioris validatur.*

CAP. II.

QVotiens † in conuentionibus noster expectatur assensus, ne in dubium veniant quæ geruntur, ratihabitio[i] eas debet pro securitate partium solidare[k].

¶ Idem †.

¶ *Iudex debet studiose agere, vt promissa adimpleantur.*

CAP. III.

QValiter in Sardinia: & infra. ¶ Studiose agendum est, vt ea quæ promittuntur, opere compleantur[l].

¶ Alexander tertius Exonen. & wigornen. episcopis.

¶ *Non valet pactum, per quod beneficium ecclesiasticum debet pecunia resignari.*

Q*Votiens.*] Fuit forte hoc cap. exordium confirmationis quorũdam pactorum. Abbas Siculus.

Casus. Si aliqua pactio vel cõuentio facta est inter aliquos: ne dubitatio sit in futurũ super cõuentione illa: Papa requisitus debet illã ratam habere pro securitate partiũ. Not. ꝙ ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparat.

¶ *Glo. seq. arg. quod ratihabitio retrotrahitur, alleg. vnam concor. signat vnum contrarium, soluit distinguendo, ponens primam partem pro regula, dat tres casus exceptos.*

i ¶ *Ratihabitio.*] & ita si pactum ab initio etiã non teneat, per ratihabitionẽ superioris fit validum. ĩ. tit. proxi. c. 1. Argumentum est ergo, ꝙ ratihabitio retrotrahit. & mandato comparat. arg. ĩ. de clandest. desp. c. 2. Sed ꝯ videtur. ff. de his qui not. infa. l. quid ergo. Sed distingue, vtrũ tale sit qđ ab initio mandare vel concedere potuit qui ratũ habet, & tunc mandato cõparatur, aliàs nõ, vt potes colligere ex fi. l. illius. ff. de offi. proconsul. l. obseruare. & ff. de seru. rusti. prædi. l. per fundum. & ĩ. de reg. c. significatũ. & c. cũ virum. sed quasi regulare videtur vt ratihabitio retrotrahatur, & confirmet præcedentia. ff. de pig. l. si fundus. §. si nesciente. ĩ. de his quæ fi. à præla. sine consensu capitul. c. cum nos. Ratihabitio tamen habet exceptiones in filia, quæ nubit tempore luctus, postea patre ratum habente. ff. de his qui not. infam. l. quid ergo. fallit in pupillo vbi non valet ratihabitio tutoris, nisi præsens sit in ipso negotio. Institu. de auctor. tuto. §. tutor. & ff. de aucto. tuto. l. obligari. §. pupillus. fallit in seruo. ff. de acquir. hære. l. si quis mihi. §. iussum. vbi debet præcedere iussus domini.

k ¶ *Solidare.*] id est, confirmare. & intellige cũ causæ cognitione. ĩ. de confi. vti. vel inuti. c. 1. & 2. vbi de hoc. aliàs parũ valeret cõfirmatio in forma communi. Bernardus.

Q*Valiter.*] Casus. Dicitur ꝙ studiose est agẽdum, vt quæ ore promittuntur, opere compleantur. Nota ꝙ ea quę promittuntur, adimpleri debent. Item not. ꝙ verba accipienda sunt cum effectu.

¶ *Glossa sequens inducit simile, argu. & signat contrarium.*

l ¶ *Compleantur.*] simile 23. dist. psalmista. & illud,[4] & quę procedunt de labijs meis, non faciam irrita. Et est argu. ꝙ verba cum effectu sunt intelligenda. ĩ. de cleri. non resid. c. relatum. Item nec sufficit voluntas nisi sequatur effectus. ĩ. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. 1. fi m. ĩ. de re iudic. c. cũ aliquibus. arg. contra. ĩ. de bigã. puper. & c. à nobis.

1 Si ab emptione perfecta tutoris auctoritate pupillus bene ipsius emptione [?] pactum dicendo, non valet pactũ qđ esset alteri captiosum: vt. l. teneret venditor, & ad emptore. Ioan. And.

2 Loquitur de pacto futuræ successionis.

¶ Lib. 7. Epistola 6. registri.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compil.

¶ Lib. 8. epistola 58. registri Ioanni episcopo Caralitano. & cap. 3. eo. tit. 1. compil.

4 Psa. 88. Misericordias Domini, &c. Ioã. And.

Cum

CAP. IIII.

CVm † pridem S. clericus procurator Prioris & monachorum de Acra, & P. clericus pro causa quæ inter eos, & prædictum P. ac fratrem eius, cuius vicem se gerere dicebat[a], super ecclesia & capella de L. vertebatur, ad nostram præsentiam accessissent: inter se (non tamen nobis mediantibus) conuenerunt, quòd eidem P. pro expensis quas fecerat, tres marchæ argenti soluerentur, & idē P. liti cederet[b], & à monachorū infestatione cessaret. Cumq; compositionem istam † auctoritate Apostolica peterent confirmari: Nos eam non duximus[c] admittendam, pro eo quòd videbatur prauam illicitæ[d] pactionis speciem continere: & infra. ¶ Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidē † liti pro se ac fratre suo renuntians, authentica † instrumenta † quæ super hoc habebat, in nostris manibus resignauit[e]: quæ nos Priori & monachis destinantes, mandauimus vt eidem P. & fratri eius, in aliquo studerent beneficio prouidere, de quo maius lucrum valeant Apostolica intercessione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita prouenire. ¶ Cæterum quia Prior & fratres adquiescere noluerunt: Mandamus quatenus moneatis eosdem, vt præfato P. & fratri eius, competens beneficium conferant, & assignent; alioquin si vobis constiterit dictos clericos à prænominata ecclesia & capella, absque ordine iudiciario violenter eiectos, ipsas eisdem restitui faciatis[f] †: non obstantibus litteris nostræ confirmationis, quas prędicti Prior & monachi à nobis impetrasse noscuntur.

¶ Idem Archiepiscopo Eboraceñ.

¶ *Non valet pactum de succedēdo post mortem prælati in ipsius ecclesia.*

CAP. V.

ACcepimus † quòd quædā ecclesiæ clericis sint tali tenore concessæ, quod post eorum obitum, alii nominatim[g] succedant. ¶. Verum quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus[h] inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari: Mādamus quatenus huiusmodi successiones † tam detestabiles & iniquas, appellatione cessante prohibeas, & omnino friuolas & inanes † esse decernas.

¶ Idem Cantuarieñ. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Qui per pactum augendæ pensionis consecutus est ecclesiam, debet ea priuari, & aliàs canonice puniri.*

CAP. VI.

CVm † clerici vestræ iurisdictionis (sicut accepimus)

CVm pridem.] Primo ponitur factum, sub quo continetur processus causæ, partium transactio, ipsius reprobatio, Papalis ordinatio & intercessio. secundo dat iudices ibi, *Cæterum.* Abbas.

CASVS. Monachi de Acra, & P. clericus pro se & fratre suo habebant cōtrouersiam inter se super ecclesia & capella de L. quibus spoliati fuerant à monachis. S. clericus procurator monasterii, & prædictus P. pro se & fratre suo accesserūt ad dominum Papam: procurator & P. clericus pro se & fratre suo cuius erat, quandam fecerunt compositionem, s. quod dicto P. pro expēsis quas fecerat, tres marchę argenti soluerentur a monachis, & idē P. liti cederet, & ab infestatiōe monachorum cessaret: quam compositionē petierant per dominū Papam cōfirmari, sed ipse noluit confirmare: quia illicita erat: tandē Papa monuit illum P. vt pro se & fratre suo renuntiaret liti: quod & fecit, & instrumenta quæ super hoc habebat, in manibus domini Papæ resignauit, quę destinauit monachis, mādās priori & fratribus, vt eidē P. & fratri suo aliquod beneficium assignarēt, de quo maius lucrū haberent quàm de illa illicita pactiōe: sed prior & monachi acquiescere noluerūt. Propter quod dictus P. clericus ad dominum Papam rediit, exponens ei omnia supradicta: super hoc mādat Papa quibusdā iudicibus, quaten' moneāt priorem & monachos vt præfato P. & fratri suo competens beneficium conferant & assignent: quod si non fecerint, si cōstiterit eis dictos clericos à prædicta ecclesia & capella absq; ordine iudiciario violēter eiectos, faciant illas sibi restitui, nō obstantibus literis cōfirmationis, quas dicti monachi super hoc impetrasse dicunt. No. quod nulla pactio illicita in spiritualibus faciēda est, nec aliquid dandū etiam pro expensis. Itē qui renūciat instrumētis, liti renūciare intelligitur.

a ¶ *Dicebat.*] Iste enim cum esset coniuncta persona, etiā sine mādato audiretur agens pro fratre. ff. de procurato. l. sed hæ personæ. & l. Pomponius. §. vlti. & C. eod. titul. l. exigendi. & ī. de rescript. cap. nonnullis. tamen cauere debet de rato: aliàs non obesset. C. quibus res iudi. non nocet. l. 1.

b ¶ *Liti cederet.*] Hæc renunciatio fratri non noceret: licet esset procurator eius, & generalem administrationem haberet. ff. de procurato. mandato generali. & C. eod. tit. si procurator. & C. de transact. l. transactionis.

c ¶ *Non duximus.*] Infra titulo proxi. statuimus. § solu. ibi compositio super decimis facta licita est: vt ī. de decimis, ca. ex multiplici. & c. nuper. hic vero simonia expresse cōmittebatur, recipiendo pecuniā pro re spirituali, quā renunciauit. Item argu. §. ī. de præben. c. nisi essent. ibi nulla compositio vel pactio turpis inter partes interuenit, sed iudices pro bono pacis in quos compromissum fuit, statuerūt vt ad tps certa pecunia solueret: & ideo Papa illā constitutionē ex causa prædicta tolerauit: sed hic pactio turpis inter partes interuenit.

¶ *Glo. sequens recitatur per quæstionem, an auctoritas Papæ purget simoniam, ponit duas opiniones, contra secundam allegat, & soluit, demum quæstionem distinguendo concordat.*

d ¶ *Illicitæ pactionis speciem.*] quia ius spirituale pro pecunia remissum fuit. Quidam dicūt quod pactum valuisset, si auctoritas Papæ interuenisset. arg. ff. de his qui not. infa. l. furti §. qui iussu. Tan. dixit quòd propter auctoritatem superioris simonia nō purgatur, ex quo aliquis est simoniacus. si vero cū ius habeo, dedero tibi pecuniā redimendo vexationem meam, non pecco. arg. 1. q. 3. quæsitum. & ī. de simo. cap. dilectus. iuxta illud Apostoli, Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. arg. est tū ī. ī. de simo. Mattheus. Sed ibi data fuit pecunia his qui ius habebant in electione. Sed videtur quod si compositio esset confirmata per Papā, quod excusati fuissent isti fratres, quia Papa habet plenitudinē potestatis, & pōt supra ius dispensare. ī. de conces. prębē. c. proposuit. & de eo quod non est ius, facit ius. 3. q. 6. hoc quippe. hē ipse naturam rei immutare pōt. C. de rei vxo. acti. l. 1. in princip. Potest dici, quod in his quę in sui natura simoniaca sunt in veteri testamento, vt vendere sacramenta & huiusmodi spiritualia, ibi non excusat auctoritas Papæ, & secundum hoc intellige quod dixit Tanc. in his vero quæ per constitutionem ecclesiæ simoniam inducunt, excusaret auctoritas Papæ, quia potest dispensare in talibus.

ABOSTIO. Et de hoc dicitur. ī. de offi. deleg. ex parte 2.

e ¶ *Resignauit.*] ad cautelam, & ex superfluo, quoniam facta renuntiatione ipso iure irrita sunt instrumenta. C. de condi. ex le. l. dissolute. & ī. titu. pxi. c. 1. & aduersarius potest illa petere. C. ad exhi. l. vlti.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, ponit opi. demum soluit. In fin. quærit, arg. negatiue, contrarium soluit.*

f ¶ *Restitui faciatis.*] arg. contra. 7. q. 1. quàm periculosum. vbi habes quòd Esau recipere postea non potuit quod semel cessit. Potest dici quod non tenuit renuntiatio, cum essent eo tempore spoliati. argu. ī. de restit. spo. solicite. Dicas melius, quod isti implorauerunt beneficiū principis, & de gratia restituuntur, & illa renuntiatio tacitam habebat conditionē annexam, scilicet, si monachi adimplerent quod mandauit Papa. sic ī. de renuntia. c. sane. de hoc dictū fuit ī. de electio. c. cum inter R. [3] Sed pone quod monachi iam contulissent ecclesias aliis: quid fieret? Arg. quod non remouerentur instituti. 6. q. 1. eos. immo remouendi sunt, & monachi tenentur prouidere illis. 7. q. 1. præsentium. ī. de præben. inter cætera.

ACcepimus.] Diuiditur. Prima pars narrat factum, quod secūda præcipit corrigi: ibi, *Verum.* Abb. Siculus.

CASVS. Quædam ecclesię concessę fuerunt quibusdam clericis, tali modo siue tenore, quod illis defunctis alii nominib' propriis designatis succedant eisdem: significatū fuit hoc domino Papæ: Mandat Papa Eboraceñ. archiepiscopo, cum hoc sit iniquum, & sacris constitutionibus cōtrarium, quatenus huiusmodi successiones detestabiles & iniquas decernat omnino friuolas & inanes. Nota quod in beneficiis & ecclesiis successio locum non habet.

¶ *Glossa sequens fortificat textum.*

g ¶ *Nominatim.*] hoc etiam improbatur à iure ciuili: quia nō possumus pacisci de hæreditate alterius, nisi eius voluntate. [4] C. de pactis. l. vltima.

h ¶ *Canonibus.*] qui prohibent successiones in ecclesia Dei fieri. 8. q. 1. Apostolica. ī. de fil. presby. ad extirpandas. c. præsentium. & c. ex transmissa. & quasi per totum.

CVm clerici.] Diuiditur. Prima narrat factum. Secunda corrigit: ibi, *Nos.* Abbas Siculus.

CASVS. In Cantuarieñ. prouincia decedētibus prælatis ecclesiarum, clerici qui instituebantur in eis, pactum faciebant cum illis à quibus

---

† Post concil. Lateran. par. 18. c. 3. tit. de pactio nibus licitis & illicitis in reb. eccl. & c. 4. eod. tit. in 1. compilat.

† Ipsum.

† aliās, idē.

† In quibusdam non inscriptum ... instrumenta, quæ super ecclesia & capella habebat, &c.

† Scripta, in vno exemplari.

† Replicat & declarat, contrarium non soluit, vnde dic secundū Frā. Vin. & Inn. ... semper peccatum ...

† Facit l. 2. ff. ad l. Iul. de vi & vo ar.

1 Nobile est hæc glossę distinctio quam Durādus impugnat lib. 4. tom. distinc. 25. q. 5. sed eam tuetur Sotus lib. 9. de iust. & iu re q. 7. ar. 2.

† Post concil. Lateran. par. 18. cap. 4 & cap. 5. eod. tit. in 1. compil.

† Idē concil. Tridentin. sessio. 25. de reformat. cap. 7.

† vanas.

† vacuas.

† Post conc. Lateran. par. 18. c. 8. & c. 6. eo. tit. in 2. compil.

3 Et fuit hīc in tantum obediētiū, & odiū inobediētiū. de post. c. 1. & qui de ceptis, &c. de re priu. cum vniuersitatū. Ioan. And.

4 Sed nec hoc sufficit in beneficiis. de hoc de conces. pb. c. 2. & 3. in gloss. Ioan. And.

à quibus ecclias recipiebāt, ꝙ ipsi soluerent maiores pēsiones de ecclijs illis q̄ solui cōsueuerāt, vt sic facilius possent ecclesias adipisci. Vnde Papa mandat archiepō Cantuariēs. & eius suffraganeis quatenus prohibeant clericis, ne decætero id attentare pręsumant, & si ꝯ fecerint, illos ecclesiis ipsis debeant spoliare: & eos pro tāta præsumptione ecclesiastica seueritate punire. Nota quòd pensio antiquitus constituta non debet augeri: & qui cōtra faciunt, puniuntur.

a ¶ *Paciscantur.*] Pactū istud non valet, quia est ꝯ canones. j. de censi. phibemus. j. de præbē. auaritiæ. & pactū turpe nō valet. j. eo. pactiones. & iuramentū super hoc præstitū non tenet. j. de cen. grauis. j. de iuretur. tua nos. arg.

¶ *Glos. seq. q̄rit, arg. pro & ꝯ. soluit distinguendo.*

b ¶ *Pensiones.*] Sed pone ꝙ facultates ecclesię sint augmentatę, nūqd pensio debet augmētari? Arg. est hic ꝙ non. j. de cēsi. prohibem[a]. Sed ꝯ. arg. j. de cen. q̄to. & s. de ꝯsti. cū M. pōt dici, ꝙ si diligētia clericorū bona sunt augmētata, nō debet augeri pēsio, ne diligētia sua sit illis dānosa. C. de allu. l. vlt. [a]Si vero aliunde bona ecclesię augmētata fuerint, tūc pōt & debet augeri pensio, qa iusta cā subest vt augmētet. ar. j. d cēsi. q̄to. De hoc dic vt. j. d cen. c. phibem[a].

c ¶ *Ecclesiastica.*] quæ erit depositio, cum simoniaci sint. 1. q. 5. reperiuntur. & cap. erga simoniacos.

Cāçor. tur cum gl. in l. pacta q contra. C. de pact. & l. iurisgentium. §. sed & si quis. ff. eod.

Cap. 56.

Cap. 1. eo. tit. in 4. compila.

Vide in paralle. c. cū M. super gl. hoc videbatur. Ioan. And.

decedentibus ecclesiarum personis, paciscantur [a] ex ipsis ecclesijs maiores solito soluere pensiones [b], vt facilius possint easdē ecclesias adipisci: ¶ Nos ad tam detestabile vitium extirpandū, fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne id attentare præsumant, districtius prohibentes, (si contra prohibitionē vestram venire præsumpserint) appellatione cessante, eos taliter adeptis ecclesijs spolietis: aliàs pro tantæ præsumptionis excessu seueritate ecclesiastica [c] punientes eosdem.

¶ Inno. iij. in concilio generali[a] †.

¶ *Si ecclesia rem suam locando vel in feudum concedendo, apponit pactum in præiudicium iuris parochialis alterius ecclesiæ, non tenet: & quicquid hac occasione perceperit, reddere cogitur illi ecclesiæ.*

CAP. VII.

PLeriq; † (sicut accepimus) regulares clerici, & seculares interdum, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in preiudicium parochialium ecclesiarum pactum adijciunt, vt conductores & feudatarij decimas eis soluant, & apud eosdē eligant sepulturam. ¶ Cum autem id de auaritiæ radice procedat, pactum huiusmodi penitus reprobamus [d], statuentes vt quicquid fuerit occasione huiusmodi pacti perceptum, ecclesiæ parochiali reddatur [e] †.

PLerique.] Primo narrat factum. Secundo corrigi præcipit: ibi, *Cum autem.* Abb. Sicul[a].

CASVS. Quidam clerici regulares & seculares, cum ipsi domos suas locant, vel concedunt feuda, pactū adijciunt in præiudicium parochialium ecclesiarum, vt cōductores & feudatarij decimas soluant eis, & apud eorū ecclesias eligant sepulturā; hoc peruenit ad notitiā dñi Papæ: cum ergo id de auaritię radice procedat, Papa pactū tale penitus reprobauit: statuens vt quicquid fuerit occasione huius pacti perceptum, ecclesiæ parochiali reddatur. Nota ꝙ pactū in præiudiciū alterius factū ei non nocet.

Die vt plene hodie habetur. c. 1. lib. 6. de sepult. & in clement. cupientes. §. vlt. de pœnis.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

d. ¶ *Reprobamus.*] Pactū enim tale non nocet ecclesiæ quin à quolibet possessore possit petere decimā. ff. de pactis. l. inter debitores. ff. de insti. l. si cū villico. Et arg. ad hoc. 16. q. 1. si quis laicus. & hoc patet ex eo qđ dicit in fine, ecclesiæ parochiali reddatur. arg. ꝯ. ff. de pact. l. epistola. §. pactum. vbi dī ꝙ tale pactum iustū est. Sol. tale pactū iustum est, vt creditor qui possidet pignus, tributū soluat, vt dicit §. pactum. quia & sine tali pacto possessor conueniendus est. Si vero in ꝯtrium fieret pactum, quantum ad ipsos paciscentes valet pactum, sed non quantum ad dominum tributorum: quia pactum priuatorum, formam iuris fiscalis non tollit, vt dicit lex prædicta, inter debitorem. & j. de foro competen. cap. si diligenti. [b].

e ¶ *Reddatur.*] Et ita ecclesia potest agere ꝯ regulares vel seculares clericos, vt ei reddant quod perceperunt occasione talis pacti. posset etiam agere contra possessores si vellet. arg. 12. q. 2. Apostolicos. & C. si sutor. vel cura. l. 3.

Pacit l. stipulatio ista §. alteri. ff. de ver. obl. & l. pe. ff. de trāsac.

PActiones.] Primo ponit dictum, & eius rationem. Secundo ampliat illam, & probat: ibi, *Quod etiam.* Abb. Siculus.

CASVS. Dicit Gre. ꝙ pactiones pro spiritualibus obtinendis, nullius sunt momenti: quia in talibus omnis pactio, & omnis conuētio cessare debet: & idem dicendum est de alijs quæ sine periculo animæ obseruari non possunt: quia, vt dicunt leges, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis. nec de iure nec de facto obligationem inducit. No. ꝙ in spiritualibus omnis pactio & conuentio cessare debet. Idem pactum turpe vel impossibile non obligat.

f ¶ *Cessare.*] In spiritualibus enim omnis pactio illicita seu conuētio cessare debet: vt 1. q. 1. quam pio. & j. de simo. tua. & j. tit. pxi. præterea. & c. super eo. & j. vt eccl. benefic. vt nostrum. quia huiusmodi pactiones simoniam inducunt: vt ꝯ. eo. cum pridē. tacite etiam vel expresse. 16. q. 7. per laicos. Item si huiusmodi pactum siue promissio, aut etiam iuramentum vergat in animæ detrimentum, vt hic dicit. si solus hominem spoliare non possit, inueniat socium cum quo paciscatur, vt simul id faciāt, & diuidant spolia. 22. q. 4. si ad peccatū. & c. mulier. non enim fert opē qui adiuuat ad peccandū. 14. q. 6. si res. de iuramento habes multa exempla. 22. q. 4. si aliquid. & c. non est obseruandum. & in pluribus alijs capitulis ibidem.

g ¶ *Legitimas.*] Secundum leges turpe pactū non tenet. ff. de verbor. oblig. generaliter. Turpe pactum dicitur siue turpis rei, puta si quis promittat se facturum homicidium vel sacrilegium. ff. de verb. oblig. l. velun. & Insti. de inutilibus stipulat. §. quod turpi. Item pactum quod continet turpem causam, non tenet: puta si paciscar ne furti agā, vel iniuriarū. ff. de pact. si vnus. §. pacta. secundum canones etiam turpes promissiones nō tenent. 22. q. 4. vnusquisque. & ca. in malis promissis. & cap. non semper promissa. & cap. diffinitio. & cap. si ad peccatum. & cap. mulier. & hoc est pactum turpis rei. Pactum turpe dici potest quod fit de turpi re, vt c. si ad peccatum. Et pactum dicitur turpe quod fit etiam de re sacra, siue spirituali: vt hic, & in omnibus quæ in sua natura bona & licita sunt, sed per pactum fiunt illicita. Item pactum de re cuius commerciū per rerum naturam haberi non potest, nullius est momenti. ff. de reg. iur. impossibiliū. & ff. de verbo. oblig. si stipuler. [4]& Insti. de inutilib. stipul. circa princ. [5] & generaliter pactum quod contra leges & constitutiones vel contra bonos mores fit, nullius est momenti. C. de pact. pacta quæ. ff. solu. matr. alia. §. 1. Vel contra senatuscon. plebiscita, decreta, edicta principum. ff. de pact. iurisgen. §. prætor. Sic & impossibile præceptum nullum est siue sententia. ff. quæ sententiæ sine appella. rescin. Paulus.

h ¶ *Rei turpis.*] Rei turpis nulla est obligatio. ff. manda. si remunerandi. §. rei turpis. Bernardus.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Non valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis seu de re turpi, vel impossibilis de iure vel de facto.*

CAP. VIII.

PActiones † factæ à vobis (vt audiuimus) pro quibusdā spiritualibus obtinendis: cum in huiusmodi omnis pactio, omnisque conuentio debeat omnino cessare [f], nullius penitus sunt momenti. ¶ Quod etiā de alijs est dicendum, quæ obseruatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiā iuxta legitimas [g] sanctiones, pactū turpe, vel rei turpis [h], aut impossibilis de iure vel de facto, nullam † obligationem inducit.

Vide Namarrum in manuali confessor. cap. 23. nu. de simonia. & Sotum lib. 9 de iust. & iure q. 5.

Pacit. l. inter stipulantem. §. sacram. & l. impossibilis. ff. de ver. b. oblig.

Extat lib. 7. epist. 27 regestri B. Gregorij. & c. 1. eod. tit in 1. compilat.

Hoc est Antonio subdiacono & Dominico abbati.

Si stipulor id fieri qđ natura fieri nō concedit, nō magis obligatio valet, q̄ si stipulor id dari qđ natura dari non patitur. Ioan. And.

TITVLVS XXXVI.

De transactionibus.

¶ Gregorius † A. † subdia. & Dom. abb.

¶ *Instrumenta, & alia iura partium, contraria transactione tolluntur.*

CAP. I.

SIcut graue: & infra. ¶ Post salubrē decisionē de controuersia vestra factam, decreuimus, vt omnia instrumenta, [i] vel

DE TRANSACTIONIBVS.

¶ *Continua hanc rubricam vt dictum fuit in præcedenti titulo. Est autē transactio de re dubia & lite incerta pactio non gratuita. Et vnam differentiam inter transactionem & pactum habere potes in his versibus:*

Incerta de re transactio dicitur esse. Sed fiunt certa pacta fauore rei.

De hac materia tractatur 5. q. 2. si primates.

SIcut graue.] Diuiditur. nā prima pars discernit. Secunda supplet: ibi, *Cum si quid.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam prælati ecclesiarum habebāt controuersiam inter se super aliqua quæstione, & per transactionem illa controuersia fuit decisa: sed ne aliqua dubitatio remaneret in posterum, petierunt à Papa, vt eam confirmaret. super

Ponit casum in eo qui promittit homini, qui mortuus est, quē viuere credebat, vel promittit animal mortuū, cū tegeret & tanto, qđ non inuenitur. Ioan. And.

quicquid aliud est quod partibus quoquo modo, vel ex temporis praescriptione, seu aliter opem de lege, aut quocumque priuilegio ferre poterat, sit vacuum [a] & omni virtute cassatum: & sola pactorum inter vos nunc habitorum [b] pagina, validum perpetuúmque robur obtineat [c]. Cui si quid forte incuria vel imperitia minus firmitatis insertum est, vires plenissimae notionis [d], ex hac nostra auctoritate [e] suscipiat.

¶ Alexander tertius.

¶ *Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.*

CAP. II.

Statuimus † vt si super decimis [f] inter vos & aliquā personam ecclesiasticam [g], de assensu episcopi, vel archiepiscopi sui, cōpositio facta fuerit, rata & inconcussa persistat.

¶ Idem Dulmensi episcopo.

¶ *Si capitulum consensit transactioni quam fecit praelatus nomine ecclesiae, vlterius dissentire non potest.*

CAP. III.

Contingit † interdum, quòd licet abbas vel Prior alicuius conuentualis ecclesiae, cū ecclesiastica, vel seculari persona super his de quibus inter eos controuersia vertitur, corā delegato vel ordinario iudice transigat, capitulū tamen eandem transactionem nititur reuocare. ¶ Vnde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quòd si abbas vel Prior à capitulo suo, de ratihabitione litteras [h] habuerit, transactionem quam fecit (si fuerit aliquot annis seruata [i]) capitu-

super hac transactione statuit Papa, vt omnia instrumēta, & quidquid aliud esset quod opē alicui parti afferre posset, vel ex praescriptione, vel priuilegio, sint cassa & vacua, & sola pacta perpetuam obtineant firmitatem: & si aliquid omissum fuerit, ex auctoritate domini Papae plenum & firmum vigorem & robur obtineat: sola transactio siue pactum. Nota quod ea quae sunt infirma vel minus valida, per confirmationem Papae recipiunt firmitatem.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit distinguendo.*

a ¶ *Sit vacuum.*] Ergo licet postea reperiantur instrumenta, non tamē his restaurabitur. C. de transac. sub praetextu. & j. de re iudi. inter monasterium & c. seq. arg. contra. C. de iudic. l. licet. & Institu. de inutilibus stipulationibus. circa princi. Super hoc ita notabis, est petitio specialis. generalis, & indefinita. Hic transactio specialis, non obest in alijs specialibus. C. eo. age cū Geminiano. Hic transactio ḡnalis restringitur ad hoc de quo specialiter actū est. ff. eod. l. q cum tu. §. 1. C. eo. tit. l. de re certa. Hic generalis transactio non rescinditur. C. eod. sub praetextu. Hic specialis transactio in vno capitulo, nō impedit petitionem aliorum. C. eo. l. penul. Hic generalis transactio de rigore iuris tenet, sed replicatione doli rescinditur. ff. de pact. l. tres fratres. ff. de admini. tuto. l. Lucius. §. tutor. Hic indefinita vt specialis transactio, in alijs non obest, quae in iudicium deducta non sunt. C. de iudicijs. l. licet.

b ¶ *Habitorum.*] arg. nouissima pacta dumtaxat valere. C. de pactis. l. pacta. & ff. eo. si vnus. §. pactus. & j. de rescrip. c. caeterum. in fin.

c ¶ *Obtineat.*] Nisi dolo transactio talis sit exorta, quia tunc nō valeret. C. eo. l. sub praetextu. ff. de pact. l. emptor. §. Lucius.

d ¶ *Notionis.*] factae cum causae cognitione, vt dicitur s. tit. proxi. c. 2. & c. proxim.

¶ *Glossa sequens inducit duo similia.*

e ¶ *Auctoritate.*] Nota quod si transactio vel pactum ab initio inualidum sit, per confirmationem Papae sumit vigorem, vt hic. argu. s. tit. proxi. quoties. sic [l]: & sententia quae nō tenet, per cōfirmationē Papae efficitur valida. 3. q. 6. haec quippe. & omnia nostra facimus (dicit Imperator) quibus auctoritatem nostram impertimur. C. de veteri iure enucleando. l. 1. §. sed neque. sic testamentum omnium testamentorum solemnitatem superare videtur, qđ conscientiam [a] principis tenet. C. de testa. omnium.

Statuimus.] Non diuiditur, quia continet vnum dictum. Abbas Siculus.

Casus. Aliquod collegium quaestionem habebat cum aliquibus super decimis: dubitabatur vtrum compositio posset interuenire? Statuit Papa quod si super decimis inter collegium illud & ecclesiasticam personam compositio facta fuerit de assensu episcopi sui, rata & firma permaneat. Nota quod transactio locum habet in decimis; quod verum est cum datur spirituale pro spirituali.

¶ *Glos. seq. arg. allegat 5. iura, in contrarium allegat 10. sol. respondens ad tria iura de primis.*

f ¶ *Vt si super decimis.*] Hic est arg. quod in spiritualibus potest interuenire transactio. 54. dist. generalis. & c. ex antiquis. & 10. q. 2. casellas. in fi. & 23. q. 4. si illic. & j. de rerū permuta. ad quaestiones. Sed contra. 1. q. 2. quam pio. & s. de pact. cum pridem. & c. pactiones. & j. eo. constitutus. & j. de rerum permutatio. ad quaestiones. & cap. vlti. & 16. q. 7. decimas quas. & 13. q. 2. in ecclesiastico. & 5. q. 1. placuit. & j. eod. super eo. Solutio, in spiritualibus transactio proprie sumpto vocabulo interuenire non potest, vt aliquod temporale detur pro spirituali, quia simoniacum esset; & sic intelligūtur ꝯtria hic signata. Quod dicunt duę primae concordantię de serno ordinato, quod ibi potest interuenire transactio, non est verū, quia ibi non datur temporale pro spirituali: quia licet detur ne reuocet in seruitutem, nihil datur pro ordine, nec aliquod spirituale emit, sed emitur libertas, & seruitium corporale redimitur, vt libere possit ministrare, qđ licet. 36. q. 1. de raptoribus. sicut cū emitur [g] terra, vt ibi aedificetur ecclesia: quod licet, quia non dicitur propterea emi ecclesia, vel simonia committi. Capitulum, casellas. nō obstat, nec dicit hoc, sed dicit quod res ecclesiae alienari non debent, excepta causa captiuorum, vt ibi dicitur. sed non dicitur transactio, sed proprie captiuorum redemptio: & datur pecunia recepta de rebus & vasis ecclesiae, & redimuntur captiui. Et amicabilis cōpositio pōt interuenire in spiritualibus: vt hic dicit. & j. de dec. ex multiplici. & c. nuper. & c. dilecti. & j. eod. c. de caetero. & c. super eo. in fi. & j. eod. cap. veniens.

g ¶ *Personam ecclesiasticam.*] quasi dicat, cum laicis non possent taliter componere, vt ex illo spirituali quod ecclesijs debent, aliquid retinere possent, cum laicis spiritualia possidere sine periculo animarū nō liceat. j. de deci. prohibemus. & 16. q. 7. decimas. & j. de praescrip. c. causam q. Et sic videtur quod cum laicis nō possit fieri compositio, vt minus soluant, nisi Papa auctoritatem praestaret. j. de confir. vti. c. vlti. tñ propter vtilitatem ecclesiarum videtur licere, saltem de auctoritate episcopi. quia sic multum consulitur ecclesiae. argu. j. de ijs quae fi. à praelat. sine consen. cap. cum in Apostolica. Bernardus.

Additio. Hoc tenet Host. dicens quod hoc scribit laicis: aliàs dixisset Papa, aliam personam, nō aliquam. Nec obstat secundum eū quod dicitur, laicos non praescribere, nec possidere posse: dicit enim quod non possident nec praescribunt ius decimae, sed quantitatem partis: & secundum hoc potest intelligi quod legitur de paro. c. si. de dec. in aliquibus. Pro hac parte secundum vnum intellectum facit qđ not. j. eo. super eo. in fi. 2. glo. Io. And.

Contingit.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Vnde.* Abb. Siculus.

Casus. Abbas siue Prior alicuius cōuentualis ecclesiae, habet causam cum aliquo clerico vel laico coram ordinario vel delegato: abbas vel prior super quaestione illa transactionem fecit cum aduersario sine consensu capituli: vnde capitulum transactionem illam nititur reuocare: quaeritur vtrum possit? Respondet Papa, quòd si abbas, vel prior habuit mandatum siue litteras de rato, à capitulo suo transactionem illam si aliquot annis seruata fuit, non poterit reuocare, ac si non consenserit a principio: & si litteras de rato nō habuit, reuocare non poterit; quia eam postea ratam habuit. No. quod procurator ad agendum & defendendum datus, non potest transigere nisi dominus postea ratum habeat.

¶ *Glos. seq. primo notat, secundo ponit op. Vin. contra quam alle. & remittit, tertio ponit differentiam, quam improbat.*

h ¶ *Litteras.*] No. quod abbas simpliciter ad agendum constitutus, sine licentia capituli transigere non potest. C. de transac. l. transactionis. vnde procurator transigere non pōt, etiam si haberet generale mandatum ad agendū. ff. de procu. l. mandato. Vin. dicit quod licet abbas vel alius praelatus non possit transigere sine speciali mādato, [a] ad hoc tñ potest exercere actionem. ff. quod cuiusq. vniuer. l. vlt. Arg. ꝯ expressum. ff. de iure delib. l. ait praetor. vbi dicitur quod ille qui non pōt alienare, non potest rem in iudicium deducere. de hoc dicitur j. de procu. c. 1. Si tamen abbas praeter mandatum procuratorium habeat litteras de rato a capitulo suo, continentes simpliciter, quòd quicquid super tali negotio fecerit, ratum habebit, pōt transigere: vt sic notetur differentiae inter litteras procuratorias, & litteras de rato. j. de rel. do. cum dilectus. vbi de hoc, & hic idē videtur. Quod dicit litteras de rato: expone vt ibi dixi, id est, mandatum procuratorium, continens quod etiam abbas transigere posset super quaestione de qua coram delegato agebatur, cum illa clausula, [& quicquid super his per abbatem factum fuerit, capitulum ratū habere promisit:] aliàs nō valeret talis trāsactio, vt dictum est. Vel abbas habuit simplex mandatum transigendi tantum coram delegato, & ita capitulum non poterat reuocare transactionem ex eo quòd non consenserat. Vel dic vt in not. seq.

i ¶ *Aliquot annis.*] Hoc ideo dicit: quia si transactio fiat secundū formam iuris: post quadriennium rescindi nō potest, ante vero potest, si ecclesia probaret se laesam. j. de in integ. restitu. requisiuit. aliàs non potest venire contra transactionem etiam statim. C. de transact.

¶ Post concil. Lateran. par. 38. c. 1. & c. 2. eo. ti. in 2. cōpil.

¶ Concor. l. vale pactū. §. qui prouocauit. cum glo. & not. ff. de pact. facit l. vt iuretur. ff. de oper. libert.

¶ Vel praesentiam secundū Th. & Vin. qui pro hoc dicebant sententiam vel transactionem factam praesente Papa omni solemnitate muniri. Ioh. And.

¶ Vide s. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 4. arg. & ... lib. ... & ... q. 7. a. 1.

¶ Dulmensis.

¶ Post concil. Lateran. par. 38. c. 5. & c. 3. eo. ti. in 2. cōpil.

¶ Concor. l. procuratorem. §. cui libera. & ibi Bart. ff. de procur. & l. 1. eo. tit.

lum ac si[a] non consenserit in eam, non poterit reuocare.

¶ Idem abbati de Strat. & Priori S. Eusebij.

¶ *Super ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum iuramenti interpositione.*

CAP. IIII.

Constitutus † in nostra præsentia G. clericus sua nobis assertione monstrauit, quod cum inter ipsum, & A. clericum super capella de Stratis controuersia emersisset, tandem per transactionem sopita fuit; & licet hincinde, fide præstita[b], firmata fuisset: eam tamen præfatus A. seruare recusat. ¶ Quia † igitur huiusmodi transactiones speciem continent simoniæ: Mandamus quatenus reuocata transactione in irritum, causam audiatis[c], &c.

¶ Idem Carnoten. episcopo.

¶ *Per transactionem factam sine auctoritate episcopi, potest prælatus, sed non ecclesia constitui censualis.*

transact. l. quamuis. & secundum hoc supple, maxime: quia idem esset si non fuisset seruata. & hoc innuit litera, quæ dicit, capitulum ac si non consenserit in eam, non potest reuocare, quasi diceret non poterit eam reuocare tamen non consenserit: quia consensit concedendo litteras de rato, vel potius consensit eam obseruando. Si enim abbas non habebat mandatum de transigendo, statim debebant contradicere monachi, & ideo eum impugnare non possunt quasi non consenserint. Et quod dicit, aliquot annis, supple, maxime: quis idem est ac si semel consenserint. j. de arbi. per tuas. vnde de iure cõi nõ pôt reuocari, sed per in integrum restitutionem si nõ fuit aliquot annis, id est, quatuor seruata. & hæc expositio probatur. C. de tempo. in integ. restit. l. vlt. vbi habes, quod omnis restitutio tam maioris quam minoris, infra quadriennium debet fieri. & hoc est contra opinionem illorum qui dicunt quod restitutio semper est danda, & ante quadriennium & post, & quandocunque. arg. illius aduerbij, semper. & j. de in integ. resti. cap. 1. Bernardus.

a ¶ *Ac si.*] idem tamen si non consenserint: quare vera consensit dando litteras de rato.

Constitutus.] Prima pars ponit querelam. Secunda dat iudicem: ibi, *Quia*. Abb. Siculus.

Casus. Inter G. clericum ex vna parte, & A. clericum ex alia, super quadam capella quæstio vertebatur; tandem sopita fuit per transactionem: & fide hinc & inde præstita confirmata: tamen præfatus A. eam seruare nolebat. Vnde G. clericus dño Papæ fuit conquestus: dicit Papa quod huiusmodi transactiones speciem habent simoniæ: & ideo mandat quibusdam, quatenus transactione in irritum reuocata, audiant causam. Not. quod transactio in spiritualibus interuenire non pôt. Itẽ non solum à malo, sed etiam ab omni specie mali abstinendum est.

¶ *Glos. seq. ponit duas lecturas, deinde arg. alle. duo iura, vnum allegans in contrarium.*

b ¶ *Fide præstita.*] id est, iuramento, quod non fuit obligatorium, quia super re illicita, & contra leges & canones. C. de leg. l. non dubium. & 22. q. 4. inter cætera. & j. de iureiur. c. tua. & s. tit. proxi. c. vlt. & ff. de pact. l. iurisgentium. §. sed & si quis. ver. & generaliter quoties pactum à iure cõi, &c. vel proprie intelligitur: quia æque punitur transgressor fidei, vt iuramenti: vt j. de fideius. c. peruenit. & j. quod metus cau. c. ad aures. Itẽ arg. quod si non tenet principale, nec accessorium. simile j. de so. compe. c. si diligenti. & j. de fi. instr. c. inter dilectos. Arg. contra quòd accessorium tenet, sed non principale. j. de iureiur. cap. debitores.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit. iterum obijcit, & soluit.*

c ¶ *Audiatis.*] Sed cum sit transactio simoniaca, quare non deponitur, immo contra iuramentum siue fidẽ suam auditur? Dicas, quod de gratia tantum auditur ad pristinam causam: quia de iure deponi debuit, cum ipse confiteretur peccatum suum & turpitudinem suam: immo audiri nõ debuit contra factum suum & turpitudinẽ suam. j. de concel. præbẽ. cum super. & j. de don. inter dilectos. Sed videtur obstare huic exceptio doli, cum vterque in culpa fuerit, volendo seruare transactionẽ. ff. de doli excep. apud Celsum. §. Marcellus. præterea in pari causa turpitudinis, potior est conditio possidentis. ff. de condi. ob turp. cau. l. si ob turpẽ. §. porro. Sol. vterque de iure cõi puniri debet, sed de iure poli auditur: vt quod prauum est, corrigatur. j. de re iudi. c. lator. & c. consanguinei. j. de collu. c. 1. & causam præstitit dispensationi, ne alter de dolo suo commodum, alter vero damnum sentiret: & ideo non admitteretur hæc exceptio doli: quia alius remaneret in dolo & simonia, & propter hanc rationem, contra exceptionem doli non datur replicatio: vt in §. Marcellus.

Auxilio. Et ista materia melius explicata est. j. de excep. cap. cum dilecti. hoc quod dicitur in isto cap. habet locum, cum vna ecclesia agit contra aliam de subiectione, vel pro aliquibus iuribus coram delegato, & compositio inde fit.

Decætero.] Transactio facta sine auctoritate epi, super ecclesia, si non est iuri contraria, non est per epm reprobanda: sed si per eã census ecclesiæ imponitur, non excedit vitam transigentis. Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, *Si compositio*. Et ibi duo dicta: secundum ibi, *Sed census*. Abb. Siculus.

CAP. V.

Decætero † noueris, quòd cum aliquis ad extraordinarium[d] iudicem, litteris impetratis, cum aduersario suo componit, postmodum in ecclesia de qua agitur, ius aliquod habiturus: Si compositio non est iuri contraria[e], non est à loci episcopo reprobanda. ¶ Sed census absque episcopali auctoritate, cui præest ecclesiæ sub hoc prætextu solutus, vitam eius qui soluerit non excedit †.

¶ Idem Eboracen. archiepiscopo, & wigornen. episcopo.

¶ *Si beneficium quod per transactionem habetur, impetratur vt vacans, ab eo qui fuit transactionis mediator: non valet impetratio. hoc dicit quoad titulum.*

CAP. VI.

Ex † litteris vestris accepimus, quod cum olim inter R. & A. clericos, super ecclesia de Vult. coram te frater episcope, qui iudex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur[f] in causa, &

Casus. Rector ecclesiæ cuiusdam, impetrauit litteras à dño Papa contra rectorem alterius ecclesiæ: coram iudice cõposuit cum aduersario, ita quod per compositionẽ in illa ecclesia ius aliquod haberet, puta aliquẽ censum annuatim: quærit vtrum talis compositio valeat? Rñdit Papa, quod si compositio non est iuri contraria, nõ est reprobanda ab epo; sed census sub hoc prætextu solutus siue soluendus illi ecclesiæ cui præest qui litteras impetrauit, vitã illius qui soluerit nõ excedit. Nota quod compositio in spiritualibus firmius fieri debet. Itẽ cẽsus intelligitur personalis esse, nisi exprimatur quod sit realis.

d ¶ *Extraordinarium.*] id est, delegatum. sic 3. q. 3. c. induciæ. §. spacium. vers. et autem.

¶ *Glos. sequens arg. à contrario, & dat duas lecturas.*

e ¶ *Contraria.*] quia si esset contraria iuri, non toleraret. s. de electio. sacrosancta. & s. de offi. deleg. si qñ. arg. s. tit. proxi. accepimus. & c. cum clerici. & j. de collu. audiuimus. & s. de maio. & obe. dilecti. si autẽ cõsona sit iuri, tenet. s. eo. statuimus. & j. eo. super eo. in fi. Et potest intelligi quod dr hic, qñ de prouisione ipsius iudicis, ex officio suo, sine aliqua pactione partium statutum fuit factum, & nulla ea interueniente, aliàs simoniaca esset. j. de præb. nisi. & talis compositio personalis erit, nec transit ad successorẽ illius qui soluit. j. eo. veniens. & c. prædicto. nisi quia censualẽ ecclesiã constituere non potuit. j. de censi. phibemus. nisi facta fuerit de auctoritate epi, vt dicit in fin. Vel dic quod hoc cap. locum habet cum vna ecclesia agit contra aliã de subiectione, vel pro aliquibus iuribus coram delegato, & compositio inde fiet coram delegato. quod dixit j. cui præest, scilicet Imperator. Bernard.

Ex litteris. Qui fuit transactionis mediator, contra eam non auditur. Prima pars narrat factum. Secunda diffinit: ibi, *Cum autem*.

Casus. Inter R. & A. clericos quæstio vertebatur, super ecclesia de Vult. corã wigornen. epo à sede Apostolica delegato, in cuius præsentia transactio inter prædictos clericos facta fuit mediante G. qui eidem A. in eadẽ causa patrocinium præstabat, & testis etiã inscriptus fuit in illa transactione: postmodum dictus G. mentiens se clericum, cum nondum fuerit tonsuratus in clericum, super ecclesia illa tacito de transactione, contra dictum R. litteras impetrauit ad archiepiscopum Eborac. & wigornen. episcopum, corã quibus proponebatur litteras nõ valere, pro eo quòd cum nondum fuerit tonsuratus in clericum, ipse dixit se clericum, & quia non dixit in litteris, quòd eo mediante & auctoritate ipsius transactio fuerit facta: vnde iudices remiserunt causam ad dominum Papam: ipse examinato negotio, cum dictus G. confiteretur se interfuisse in illa transactione, & non fuisse tonsuratum in clericum quando litteras impetrauit, eidem G. super dicta ecclesia silentium imposuit. Nota quod tacite renunciat quis iuri suo, præstando aduocationem in causa, in qua ius habet. Item qui dicit se clericum cum non sit, non valent litteræ impetratæ, cum hoc in fraudem dicat, vt eas citius habeat.

f ¶ *Patrocinabatur.*] Per hoc iuri suo tacite renunciare videbatur: qui enim scienter patrocinatur petenti rem suam, sibi præiudicat: vt hic, & ff. de inoffi. testamen. l. vlt. secus si ignoranter. ff. de rei vind. l. inter officium. & C. de rei vind. l. re sua. & C. de præscri. long. tempo. l. nec petentem.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. & soluit.*

a ¶ *Testis*

Vide de genere post translationem in gl. Flauum. Ioan. And.

Aliàs legitur si consenserit, sed glossa non agnoscit verbo: aliquot annis. vide tamen potius nostras in hunc locum.

Post concil. Latera. par. 28. c. 6. & cap. 4. eo. tit. in 1. compilat.

Rationẽ tradit d. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 1. arg. adde Soto lib. 9. de iustit. & iure q. 7. art. 2.

Hæc controuersia hodie sedata est per c. 1. & 2. de in integ. restit. lib. 6. & c. ab ecclesia. in clement. eod. tit.

Secundum Tan. vel dic totum dum iuramentum dicas in lege & dicat Host. quod ista gratia potius respicit iudicem quam partem. quia participatione veri criminis adeo reddidit se indignum quod contradicendi facultatem non habet. simile de elec. humanæ §. ad hoc. Dicit & Host. hic ponderari quod non litteras. sed tenetur tam decretum. Vnde procedit causa illius virtute nõ poterit impedire quod ... erat. Ioan. And.

Post concil. Latera. par. 28. c. 10. & ca. 5. eo. tit. in 1. compil.

In quibusdam manuscr. mendat.

Cap. 6. eo. tit. in 1. compil.

Aliàs de Minutis.

Sed quia se tuo habere potuit qui clericus non erat? vnde non placet hæc lectura. Ioan. And.

a ¶ *Testis inscriptus.*] In instrumento transactionis, & non in causa in qua patrocinabatur: quia & testis & aduocatus in eadem causa esse non debet. 2.q.6.ita: uidum. Sed quæritur an ob hoc solum quod testis inscriptus fuit, possit à petitione repelli? Vr quod non: quia non ob hoc iuri suo renunciare intelligitur. ff. de pign. actio. l. Caius. sed ibi ignorabat quod continebatur in testamento, quod signauit Caius cum annulo suo, secus si auctoritatem præstitit. ff. de pig. l. fideiussor. §. pater Seij. & hic.

b ¶ *Transactio.*] id est, amicabilis compositio. s. c. proxi. in fi. & c. statuimus. & j. cap. proxi. in fi. aliàs transactio propriè de re spirituali fieri nõ potest. s. eod. constitutus. & j. c. proxi. quia quid simoniacum esset.

c ¶ *Impetrauit.*] contra ipsum R. 3 quẽ fuerat aduocatus.

d ¶ *Non inficiaretur.*] Et ita ex confessione conuincitur: quia confessus in iure pro conuicto habetur. j. de confes. c. 1. & vlti. & C. eod. tit. l. vnica. Ex duobus enim debet iste succumbere: quia præstando auctoritatem transactioni iuri suo renunciauit, & quia mendacium dixit impetrando, & veritatẽ occultando, 1 merito ergo silentium ei impositum.

e ¶ *Tonsuratum.*] Ergo licet postmodum tonsuram acceperit, non profuisset ei. Argu. s. de rescrip. cum adeo. principium enim in talibus considerãdum est. s. de elect. dudum. vbi de hoc. & 3. q. 1. principatus.

¶ In vno exemplari ita: & nõdũ fuisset in clericũ tonsuratus, cũ litteras ipsas impetrauit, &c.

¶ Aliàs, nostras.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

¶ In vno vetustissimo exemplari ita: super re sacra litigiosa in alio non ita venustio ita super re sacra vel litigiosa, in alio vt impressũ est, vt pluriuũ tamen habetur: super re sacra litigiosa.

1 Concor. ad hoc tex. in l. sed si transactione. eod. ff. de iur.

testis a inscriptus fuerat, transactio b facta fuisset, postmodum idem G. se mentiens clericum, cum nondum esset in clericum tonsuratus: super eadem ecclesia tacito de transactione, litteras nostras impetrauit c. Cum autẽ idem G. non inficiaretur d se transactioni interfuisse, & nondum fuisse tonsuratum e cum litteras istas † obtinuit, el super prædicta ecclesia silentiũ duximus imponendum.

¶ Idem.

¶ *Super ecclesiastico beneficio non potest transigi, sed amicabiliter componi. h. d. & quotidie allegatur.*

CAP. VII.

SVper † eo quod quæsiuisti, vtrũ de ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio: Tale damus responsum, quód transigi super † re sacra f & litigiosa nõ potest. Etenim res sacræ vt possideantur aliquo dato g vel retento siue promisso, speciẽ credimus habere simoniæ h. Aliàs si gratis & amicabiliter i inter se litigantes componant, sacris canonibus k nequaquam dicimus obuiare.

¶ Idem abbati de Straphor. † & Priori de phe.

¶ *Transactio facta de rebus ecclesiæ per prælatum sine superioris consensu, non obligat successorem.*

CAP. VIII.

VEniens † ad Apostolicę sedis clementiam magister G. de Fauill. sua nobis insinuatione monstrauit, quód monachi maioris monasterij terras in parochia sanctæ M. de Marchia † excolunt, & ab eadẽ ecclesia coloni eorum omnia ecclesiastica, tã necessaria l quàm voluntaria suscipiũt sacramenta: & tamen eidem ecclesiæ decimas soluere contradicunt: & infra. ¶ Arbitrantur autem se posse tueri cuiusdam transactionis prætextu, inter præfatos monachos, & quendam sacerdotem memorati G. prædecessorem factæ, vt de duabus carruatis † terræ, quas in dominio suo monachi tenent, tertiam tantum decimarum partem exoluant: & infra.

g ¶ *Dato.*] Transactio non procedit vel non fit, nisi in aliquo dato vel retento vel promisso: vt hic dicit, & C. eo. tit. transactio. quod enim transigitur, quasi de re dubia, & lite incerta neq; finita trãsigit. ff. eo. l. 1. Et ideo dixi, dubia, & etiam lite incerta. quia credit se habere bonam causam; alioquin si euidens esset calumnia, 2 nõ tenet transactio. ff. de condi. indeb. l. in summa. 1. resp. Neque finita: ideo dixi, quia si finita esset causa per sniam, à qua non esset appellatum, postea non teneret transactio. ff. de condi. indeb. eleganter. §. si post rem iudicatã.

h ¶ *Simoniæ.*] s. eo. constitutus. & j. eo. præterea. & c. seq.

i ¶ *Amicabiliter.*] s. eo. statuimus. & c. de cætero. & j. eo. c. pxi. & j. de deci. ex multiplici. & c. nuper.

k ¶ *Canonibus.*] qui prohibent illicitas pactiones in spiritualibus: vt 1. q. 2. quàm pio. & q. 1. eos. & q. 3. si quis præbendas. cum suis concordãtiis. & s. tit. prox. c. fin.

VEniens ad Apostolicæ.] Prima pars ponit querelam. Secũda dat iudices: ibi, *Mandamus*. Abb. Siculus.

CASVS. Monachi quidam maioris monasterij, excolunt terras in parochia sanctæ Mariæ de Marcho. & coloni ipsorũ monachorũ oĩa sacramenta tam voluntaria quàm necessaria recipiunt ab eadẽ ecclesia: monachi prædicti talem fecerunt compositionẽ cum rectore ipsius ecclesiæ sanctæ Mariæ prædecessore istius rectoris, vt monachi de duabus carruatis terræ, quas monachi retinẽt in dñio suo: tertiam partem decimarum tñ soluant ecclesiæ sanctæ Mariæ, & de oĩbus aliis decimam integre soluant. demum mortuus est sacerdos ille, cum quo talis transactio facta fuit: successor illius integraliter petebat decimam de oĩbus possessionibus, quas ipsi monachi & coloni monachorum excolunt in parochia sanctę Mariæ: monachi volebant se defendere prætextu transactionis prædictę, nec permittebant colonos suos soluere decimas prædictæ ecclesiæ: rector iste conquestus est dño Papæ: vnde mandat Papa quibusdam quatenus compellant monachos & agricolas ipsorũ soluere decimas eidem ecclesiæ integraliter de oĩbus rebus, de quibus decimæ debent solui, & de subtractis satisfaciant competenter: nisi præfati monachi docuerint, transactionem prædictam sup duabus carruatis terræ, per sedem Apostolicam confirmatam fuisse, cum aliàs transactio illa sup duabus carruatis fuerit personalis: & pacta inter alios acta, aliis obesse non debeant. Nota quod factum antecessoris non præiudicat successori in rebus ecclesiæ. Item transactio facta inter personas, nisi confirmata fuerit per sedem Apostolicam, personalis est. Item res inter alios acta, aliis non obest.

¶ Stanpho & Priori de Plebe.

¶ Post concil. Lateranen. per. 48. cap. 1. & cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.

¶ Marchon

1 Ex parte actoris: sec̃ si ex parte rei. C. eod. tit. sub præsenti. licet alia via, sed hoc actione vel replicatione notali consulat actori ad hoc per text. in dubio, vt ibi dr. de hoc in l. statum. alle. & C. eod. tit. l. 2. lo. An.

¶ Aliàs, carrucate. & quid sit carruata vide in nouis huius cap.

SVper eo.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Tale*. Abb. Siculus.

CASVS. Aliquis coram iudice petebat beneficium ecclesiasticum in aliqua ecclesia: quærebatur vtrum sup hoc beneficio sic in iudicium deducto possit fieri transactio? Rñdet quod sup re sacra litigiosa, non potest fieri transactio: quia res sacra dato aliquo vel retento aut promisso, vt possideatur, speciem continet simoniæ. Si vero gratis & amicabiliter fiat cõpositio inter litigantes, non obuiat sacris canonibus. Nota quod in spiritualibus non habet locum transactio.

¶ *Glo. seq. distinguit an ecclesia veniat vt proprietas, an vt beneficium.*

f ¶ *Super re sacra.*] Hic euidenter patet, quod de re sacra siue spirituali transactio interuenire non potest. s. eod. constitutus. & j. eod. præterea. & c. ex parte. neq; pactio. s. de pact. pactiones. & c. cum pridem. & duobus seq. c. vt dictum est. & s. eod. statuimus. vt detur temporale pro spiritualibus. j. de re. permu. c. vlt. sed si spirituale detur pro spirituali, bene tenet. & valet talis permutatio seu transactio. j. de re. permu. ad quæstiones. & sic tñ detur spirituale vel remittatur pro alio spirituali. Sed distingue vtrũ agatur de re etiam spirituali, quæ petatur tanquam bñficiũ, an tanquam proprietas, si agatur sup beneficio vt aliquis recipiatur ad beneficiũ ecclesiæ, vel quantũ ad prælationẽ, tunc nulla potest interuenire transactio propriè: & hoc notauit dum dixit; ecclesiastico beneficio in litigium deducto: quia simoniacum esset, & quia talis titulus non habetur ex transactione, sed per canonicam institutionem. j. de institu. ex frequentibus. & s. de renunc. admonet. & 16. q. 7. nullus omnino. arg. ff. de decur. Herennius. Si vero res sacra siue spiritualis in litigium deducatur tanquam proprietas, tunc bene potest interuenire transactio, puta duæ ecclesiæ siue duo epi litigant super aliqua ecclesia vel aliquibus: quia alter dicit illas sibi subiectas, alter negat qui possidet, ibi potest interuenire transactio: quia & permutatio. j. de rer. permuta. ad quæstiones. vt si vnus haberet vnam ecclesiam, & alter aliã per transactionem; vel quia vnus eps aliqua spiritualia in ecclesia perciperet, & alius alia, hoc totum potest fieri per transactionem. sic etiam potest intelligi s. eod. statuimus. potuit fieri diuisio decimarum inter partes; quædam tamen sunt in quibus non admittitur transactio seu compositio: vt j. eod. c. vlt. vbi de hoc. Ber.

¶ *Glo. seq. ponit & exponit diffinitionem transactionis.*

¶ *Glo. seq. declarat quæ sint sacramenta necessaria, quæ voluntaria, & quare sic vocantur.*

l ¶ *Necessaria.*] Quædam sacramẽta sunt necessaria, 3 quædã voluntaria. hæc dist. ponitur 1. q. 1. §. notãdum est. Sacramenta necessitatis sunt ista, baptismus, confirmatio, pœnitentia, vltima vnctio, corpus Christi. & ideo dñr sacramenta necessaria vel necessitatis: quia sine illis homo saluari non potest, si ex contemptu omittunt, & haberi possunt. sacramentũ vero baptismi in necessitate, à quocunq; potest recipi, dummodo in forma ecclesiæ conferatur. s. de sum. trin. c. 1. in fi. & de conse. dist. 4. à quodam. Et etiam pœnitentia. nam confiteri possunt cuicũq; 4 in necessitate iuxta illud: Confitemini alterutrum peccata vestra. Sacramenta vero voluntaria sunt illa quæ omittere non est peccatum, quæ dignitatis sacramenta dñr: vt in §. sed notandum. vt sunt ordines, qui à dignioribus conferuntur, id est, epis. Vel quia non nisi digni ad ordines assumendi sunt. Item matrimonium. Sine huiusmodi sacramentis bene possumus saluari. 22. q. 4. §. vlt. ad finem.

3 De materia huius glossæ consule omnino Theologos. & præsertim. D. Thomam. 3 par. q. 65. art. 4. & Sotum lib. 4. sent. dist. 1. q. 6 art. 4. vide etiam notas huius cap.

4 Sed confessio facta laico non est sacramẽtalis. Sotus lib. 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 1.

¶ Mandamus, quatenus nisi præfati monachi, trãsactionẽ[a] præscriptam auctoritate Apostolica confirmatam[b] esse docuerint, cum aliàs inter personas facta potius quàm inter ecclesias videatur: nec pacta inter alios[c] acta alijs obesse patiamur: ipsos[d] & agricolas, decimationes ex quibuslibet rebus prouenientes ex integro[e], & illatum quas illicite detinuerant, iustam æstimationem restituere eidem ecclesiæ compellatis.

¶ Lucius tertius Ormefi. episcopo.

¶ *Sicut super iure præsentandi, ita super annexo non potest transigi, vt recedatur à lite interueniente aliqua temporalitate.*

CAP. IX.

PRæterea † quãdo inter laicos, & viros religiosos de præsentatione alicuius ecclesiæ quæstione suborta transigitur[f], ita quod præsentationem laicus obtineat: religiosi vero nouam vel maiorem percipiãt in ecclesia, in qua prius nullã[g] vel minorem habere cõsueuerant portionem: an huiusmodi transactio teneat quæsiuisti. ¶ Cum igitur ipsa pactio simoniaca[h] merito videatur. Respondemus quòd de iure non tenet: nec ex ea religiosi vllum debent commodum obtinere.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Super spirituali subiectione non licet transigi.*

CAP. X.

ij PRæterea † quarto † loco quæstio talis accessit, quòd quædam cella eximi[i] voluit à subiectione, qua matrici domui tenebatur: & infra. ¶ Fratres illius cellæ se confitentes[k] in iure illi domui quondã fuisse subiectos, referebãt quæstionem olim de hac subiectione fuisse motam, & transactione sopitam, eatenus vt quendam annuum † censum[l] ecclesiæ matrici reddendo, essent à subiectione[m] principalis domus exempti: & infra. Prior consequẽter pro maiori ecclesia proponebat, quòd de spirituali subiectione transigere non licet. ¶ Respõdemus igitur, quòd ex prædicta fratrum confessione[n], contra eos sententia procedere debeat, præsertim cum illa transactio (licet nobis de illo quod cella determinate reddere tenebatur, constare nequiuerit) iniquitatem simoniacã[o] continuisse putetur.

¶ Honorius tertius I. tituli sanctæ Praxedis presbytero Cardi.

¶ *Iudex potest & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus iura hoc non admittunt, vt super matrimonio. h.d.*

CAP. XI.

EX parte tua: & infra. ¶ Poteris ad componen-

a ¶ *Transactionem.*] id est, compositionem. j. eo. statuimus. & j. de deci. ex multiplici. vbi similis est compositio vel ppriè tenetur.
¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro & contra, & solutt. Ioan. And. in nouel.*

b ¶ *Confirmatam.*] Sed nunquid confirmatio Papæ transactionem psonalem facit realem, vt sic immutet eius substantiam? vr quòd sic, quia auctoritas principis facit quinque ex nudo pacto actionem dari, & auctoritas legis hoc facit. arg. ff. de pact. legitima. & quòd confirmatur, datur. ff. de verb. sign. l. lege obuenire. & princeps vnit duas res in vnam naturã. C. cõia de leg. l. 2. Argu. 3. 12. dist. præceptis. & j. de cõstit. cum dilecta. & c. vlti. Die quòd hæc transactio: ab initio, quãtum ad intentionem transigentium fuit realis, sed sacerdos ille hoc facere nõ poterat sua auctoritate, nec successorem poterat obligare sine auctoritate superioris. arg. s. eod. de cetero. & c. contingit. sic habes j. de confir. vti. c. pen. & ita confirmatio Papæ facit realem trãsactionem, quæ quantũ ad ipsas personas, personalis erat, si ex certa scientia hoc facit, quia potest facere quòd illa quæ nulla est, sit aliqua. arg. 16. q. 3. c. vlti. & j. de iis quæ fi. à pla. cum Apostolica. & plus est de nihilo aliquid facere, quàm de aliquo aliud. arg. de cõse. dist. 2. reuera. arg. C. de rei vxo. act. l. vnica. circa prin.

c ¶ *Inter alios.*] Sic ff. de pact. si vnus. §. item ne experiar. in fi. & ita pactum pdecessoris nõ obligat successorẽ. arg. j. de pca. c. 2.[1] sic & confessio inter alias psonas non nocet alij. 5. q. 5. interrogatum. j. de adult. significasti. Sed nunquid ille sacerdos posset reuocare talem transactionem anteq̃ confirmetur à Papa, cum sit personalis? Arg. quòd sic. 35. q. 9. quòd quis. & c. quisquis. & j. de rebus eccle. non alie. si quis psbyterorum. [2] Credo quòd licet sit personalis trãsactio, ipse tñ q̃diu vixerit, non poterit reuocare, sicut nec monasteriũ eam posset reuocare. j. de deci. ex multiplici, nisi per in integrum restitutionem si ecclesia esset læsa. j. de in integ. resti. c. 1.

d ¶ *Ipsos.*] scilicet monachos de parte sua. j. de deci. tua nobis. & colonus de sua, vt ibi.

e ¶ *Ex integro.*] sic j. de deci. cũ homines. & c. tua nobis. Bernar.

PRæterea.] Non valet transactio sup iure præsentandi, per quam nouus census imponitur ecclesiæ, vel antiquus augetur. h.d. Communis diuisio. secunda: ibi, Cum igitur. Abbas.

CASVS. Ecce vacat aliqua ecclesia, contentio est inter laicos & aliquos religiosos sup psentatiõe rectoris: venerũt ad talẽ trãsactionẽ, vt laici habeant psentationẽ, religiosi pcipiant ab ecclesia maiorẽ pensionem, q̃ recipere cõsueuerunt: vel nouã, cum nihil antea pcipiebant: quæritur an talis transactio teneat? Rñdet Papa, quòd talis trãsactio simoniaca vr, & ideo de iure nõ tenet: nec monachi ex ea vllũ debent cõmodũ obtinere. Nota quòd p transactionem noua pẽsio imponi non põt, nec vetus augeri partiũ pactione, sine vitio simoniæ.

f ¶ *Transigitur.*] propria auctoritate.

g ¶ *Nullam.*] immo etiam auctoritate superioris non posset modo constitui cẽsualis ista ecclesia, nec vetus census augeri. j. de censi. prohibemus. & c. scientes.

h ¶ *Simoniaca.*] Cum non liceat transigere de re spirituali interuentu pecuniæ, vt dictum est s. eod. super eo. & c. statuimus. fin. s. de pact. cũ clerici. j. cap. proxi.

ADDITIO. Quia ius patronatus est spirituale.

ij PRæterea.] Cõis diuisio. secunda: ibi, Respondemus. Abbas Sicu.

CASVS. Quædã cella voluit eximi à subiectione qua tenebat matrici ecclesiæ: oblato libello & lite cõtest. fratres illius cellæ p syndicum suũ confessi fuerunt in iure, se olim fuisse subiectos matrici ecclesiæ, & quæstionem de hac subiectione olim motã fuisse, & p transactionem sopitã, ita quòd quendam censum soluerẽt annuatim matrici ecclesiæ, & essent à subiectione illius ecclesiæ exempti. Prior matricis ecclesiæ pponebat pro ipsa; quòd de spirituali subiectione transigere non licebat, & ex cõfessione illorum factũ apparet quòd olim subiecti erãt matrici ecclesiæ: ergo adhuc ad subiectionẽ tenentur, cum priuilegiũ exemptionis non ostendant: iudex dubitauit quid iuris esset? Rñdet Papa quòd ex confessione illorum fratrũ debet ferri sñia contra eos, cum illa transactio iniquitatem contineat, licet non cõstiterit dño Papæ de illo quòd cella determinate reddere tenebat. Nota quòd de subiectione trãsactio non potest fieri. Item confessus in iure pro conuicto habetur. Item confessio capituli piudicat. & sic vr quòd cõfessio plati non piudicet, nisi esset syndicus in causa, vel nisi confiteretur in aiam suã & fratrum suorum, sm quòd intellexisset ab eis, quòd quidem verum est.

i ¶ *Eximi.*] contendendo in iure, quòd non debeat subesse, non priuilegium allegando. Lau.
¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

k ¶ *Confitentes.*] Similẽ confessionem habes j. de except. cum venerabilis. sed illa eis non obfuit, quia excipiendo hoc fecerunt. [3] per hanc confessionem fundata fuit intentio alterius partis. poterant sic respondere, olim fuit quæstio de subiectione, sed illa fuit transactione, id est amicabili compositione terminata.
¶ *Glo seq. rece. per q. s. an possit matrix ecclesia cellam eximere.*

l ¶ *Censum.*] Qui scilicet cẽtius licet esset recognitio debitæ subiectionis, vt j. de censi. omnis anima. arg. 18. q. 2. Eleutherius. non tñ debuit sic transigi: Immo videtur quòd non possit eximi, sicut nec eps pleno iure eximit etiã ecclesiam. j. de dona. pastoralis. sed si gratis vellet quis ecclesiam sibi subiectam non per transactionẽ eximere, bene posset remittere quicquid iuris habeat in ea, retinẽdo etiã pensionem annuatim soluendam maiori ecclesiæ: nec esset simonia. j. de relig. domi. constitutus. ita tñ quòd illi de cella deberent obedientiam & reuerẽtiam matrici domui. j. de censi. cum venerabili. quia sine capite esse non debet: quia in hoc non posset maior ecclesia illos eximere. 93. dist. nulla ratione.

m ¶ *Subiectione.*] Non poterat hic allegari pscriptio: quia contra subiectionem non currit pscriptio. j. de pscri. cum non liceat. & quia malam fidem psumebant habere pp confessionem propriam.

n ¶ *Confessione.*] In iure factã, & corã iudice suo. j. de iudic. at si clerici. & ff. de interrog. act. voluit. & ita confessio contra se piudicat. j. de cõfes. cũ sup. & c. vlt. vbi de hoc. & intellige quòd p syndicũ confessi sunt, q̃uis dicat hic, fratrum confessione, nec reuocauerunt cõfessionẽ.

o ¶ *Simoniacam.*] s. c. proxi. & c. constitutus. & s. de pact. cum pridem. & c. pactiones.

EX parte tua.] Super matrimonio transigi non potest. Diuiditur, nam primo hortatur legatũ vt cõponat etiã in casibus expressis a iure.

¶ Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

[1] Concor. tex. in l. si tibi §. cui possessor. & ibi Bart. ff. de pact.

[2] Hoc c. & præcedẽs loquuntur de alienatione, quæ non tenet, ista vero temporalis pactio tenebat ad tempus. Io. And.

¶ Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

¶ Prima quæstio habet de mat. per c. præudiciam. 2. & j. de appell. c. secundo requisiti. & hoc j. & s. de off. deleg. c. prudentiam.

¶ consensium.

[3] Quod dicit ibi; & plenius j. de reg. iur. exceptionib. lib. 6.

à iure. In fi. dicit quid de casibus non expressis: ibi, In his. Abbas.

Casus hic Bernardi glossatoris est.

Casus. Quidam Græci furtiue recipiebant sacros ordines à nõ suis epis: Quidam etiã celebrabant in ecclesijs interdictis, nec volebant obedire Latinis: Et quidam alij Græci & Latini epi cõsecrationes celebrabant in epatibus aliorũ, & decimas pcipiebant ibidem in eorum pĩudiciũ & grauamẽ. Item quidam laici Grçci pprias vxores auctoritate sua dimittebant, alias illis viuentibus recipiẽtes: Et quidam alij abbatias & ecclesias cũ hominibus ecclesiarũ detinebãt, & in aliis etiã pluribus excedebãt, vt dr in integra: super his excessibus Cardinalis consuluit Papã qualiter esset ꝯ istos agendũ, & ipse hic rñdet prout sequitur. Bernar.

Concor. teri. 10 l. 1. §. & post. ff. de nouis ope. nunc & 90 dist. per totum.

Perperã in impressis legitur: dispositiones.

Vide Turrecrematã. 28. q. 1. in summa, vbi late de hoc.

Nota q iudex primo ad componendũ debet laborare. Itẽ seueritati detrahendum est. Item ꝯ matrimonium cõpositio vel dispensatio locum non habet. Itẽ vbi ius nõ inuenitur, æquitas seruãda est. Item in humaniorẽ partẽ semp debet iudex declinare. Item psona, causa, loca, tempora, & status terrç cõsideranda sunt.

dum[a] interponere† partes tuas; & interdum aliquid seueritati[b] detrahere, prout (statu imperij, & excedentium multitudine[c] prouida deliberatione pensatis) videris expedire; exceptis nimirum casibus, qui compositionis siue dispensationis† remedium non admittunt, vtpote coniugij sacramentum[d], quod cum non solum apud Latinos & Græcos, sed etiã apud fideles & infideles[e] existat†, à seueritate canonica circa illud recedere nõ licebit. ¶ In his vero super quibus ius non inuenitur expressum, procedas (æquitate[f] seruata) semper in humaniorem[g] partem declinando, secundum quód personas & causas[h] loca & tempora videris postulare.

a ¶ *Ad componendum.*] Sic enim iudex prius debet concordare partes q̃ ad iudicium venire ꝯ si potest. 5. q. 2. si primates. & 90. distin. studendum. 23. q. vlt. si quis membrorum. & q. 4. si illic. & ĩ. de simo. querelam.

Et sic per partium concordiam remanebunt crimina impunita solue vt not. 90. dist. c. 1. Ioan. And.

b ¶ *Seueritati.*] Qñq; enim detrahendum est seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas syncera subueniat. 50. dist. vt constitueretur. & vbi saluti nil detrahebatur, humilitati posteriores doctores aliquid addiderunt, vt ibidem dicitur.

c ¶ *Multitudine.*] quia qđ peccatur à pluribus, transire solet inultum. 1. q. 7. quotiẽs à pluribus. & 23. q. 4. nõ potest. ſ. de temp. ord. sane. & cum multitudine peccantium, magis docendo q̃ iubendo agendum est. seueritas autem exercenda est in peccata paucorum. 44. dist. comessationes. ĩ. de cle. excom. mi. latores.

¶ *Glo. seq. rationem reddit, & dat simile, obijcit & soluit.*

d ¶ *Sacramentum.*] Sic patet q in matrimonio nõ habet transactio seu compositio locum, vt ꝯ matrimonium aliquid statuatur: cum sit statutum ab ipso Dño in paradiso: Quia quos Deus coniunxit, homo non separet: vt a 5. dist. deinde opponitur. & ſ. de transla. inter corporalia. & 33. q. 2. an quod. & cap. quos Deus. & causa matrimonialis p arbitros tractari non potest. ĩ. de in integ. resti. causa. in fine. sed p iudices discretos qui potestatem habeant iudicandi. ĩ. de consan. & affi. ex litteris. in fin. nec dispensatio locũ habet, vt dicit hic. Sed ꝯ vr, quia circa matrimonium dispensatur. 35. q. 3. q̃dam lex. & cap. quod scripsi. & q. 8. de gradibus. Dicas in matrimonio circa gradus constitutione canonica interdictos, dispensatio adhibetur ex iusta causa, vt simul remaneant, in quo casu loquuntur ꝯtra. Circa gradus lege diuina prohibitos, [3] vel vt matrimonia legitime ꝯcta [4] separentur, nulla dispensatio adhibetur ab ecclesia. & de tali dispẽsatione hic intelligitur. nam vt patet in integra, quidam vxores legitimas dimittebant, & alias ducebant, cũ talibus nulla dispensatio adhibetur, vt sic remaneant cum secũdis. De gradibus diuina lege prohibitis habes ĩ. de restit. spoliat. litteras. Hodie vero de facili non dispensaret ecclesia circa consanguinitatem: cum vsq; ad quartum gradum restricta sit copula coniugalis. ĩ. de consangui. & affini. non debet.

3 Hæc est grauissima quæstio de qua plene Turrecremata. 35. q. 1. c. commonemus.

4 Carnali copula consummata: quod dic vt not. de conuer. coniug. c. ex publico. lib. 6. Io. An.

e ¶ *Et infideles.*] 26. dist. deinde opponitur. & 28. q. 1. per totum. sed apud infideles non est ratum, quin possit separari altero veniente ad fidem catholicam, in infidelitate reliquo remanente. ĩ. de diuor. quanto. & c. gaudemus.

¶ *Glo. seq. argumen. à contrario, signat contrarium, & soluit, & dat textus duo similia.*

f ¶ *Æquitate.*] quam iudex præ oculis semper debet habere. ff. de eo quod cer. lo. q si Ephesi. in fin. Et ita videtur ex eo quod dicit; in quibus ius non inuenitur expressum, procedas æquitate, &c. q ius semper sit præferendum æquitati. Arg. ꝯ. C. de iudi. placuit. sed potest intelligere illud de æquitate scripta, quæ debet pferri rigori iuris, hic de æquitate non scripta, quæ tunc solum seruanda est cum ius deficit. hoc verbum sumptum fuit de lege illa. ff. de aqua plu. arcen. in sum. §. item Varus. in fin. sic dicitur de consuetudine, quæ seruatur cum deficit lex. 1. dist. consuetudo. & vbi ius scriptũ non est, de similibus ad similia est procedendum. ff. de legibus. nõ possunt. & ĩ. de re iud. in causis. & ĩ. de sta. reg. sup quodam. in fin. & cap. recolentes. & supra de rescript. inter cæteras. & supra de translatio. inter corporalia.

TITVLVS XXXVII.

De postulando.

¶ Ex concil. Lateranẽ. ¶

¶ *Clericus in sacris vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet nisi pro se vel sua ecclesia, vel miserabilibus personis.*

CAP. I.

Clerici† in subdiaconatu, & supra: in ordinibus quoq; minoribus, si stipẽdiis[i] ecclesiasticis sustententur†, coram seculari iudice aduocati in negocijs fieri non ...

g ¶ *In humaniorem.*] quia semper debemus promptiores esse ad absoluendum q̃ ad condẽnandũ. ff. de act. & obl. Arrianus. & ff. de pœn. respiciendum. & ĩ. de pba. ex litteris. & 26. q. 7. tpa pœnitudinis & promptiores ad misericordiam q̃ ad rigorẽ: quia melius est pilare causas p misericordia, q̃ ptendere inclementiam. 86. dist. non satis. ad fi. post me. colum. & melius est pro veritate pati supplicium, q̃ pro adulatione beneficiũ. 11. q. 3. nemo peritorũ. & sñia quæ misericordiam vetat, fugienda est. 50. dist. pōderet. & 26. q. vlt. alligat. vbi dicit q si Dñs est largus dispensator, eius famulus nõ debet esse tenax. & 9. distin. lana. & 1. quęst. 7. cap. exigunt.

Sub Alex. iij cap. 12.

Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

Infero ergo q. inedia cogente postulare pote [illegible] l. 1. & ibi Bar. C. de pat. qui fi. [illegible]

¶ *Glo. seq. prosequitur 4. in pœnis consideranda.*

h ¶ *Causas.*] In oĩbus pœnis inferẽdis considerantur ista quatuor principaliter. Persona primo consideranda est quæ sit, quia aliter pceditur cum maioribus q̃ cum minoribus. ſ. de offi. deleg. sane. & c. pastoralis. & 45. dist. cũ beatus. & 24. q. 1. qui ꝯ pacem. & ĩ. de simo. p tuas. ¶ Causa etiam cõsideranda est. ĩ. de vo. & vo. redem. magnç. in fi. & ĩ. de accu. cum dilectus. & 23. q. vlt. occidit. & ff. de fur. verum. & 10. q. 6. c. 1. in fi. Et op. arg. 6. dist. testamentum. Et locus consideratur in iudicijs. arg. ſ. de rescrip. nonnulli. quia cõsuetudo loci attendi debet. 4. dist. erit aũt lex. & 31. dist. ante triennium. & c. aliter. & ĩ. de cle. coniu. cum olim. Et tẽpus etiam consideratur, quia est tempus tacendi, & tempus loquendi. 36. dist. c. qui ecclesiasticis. §. ecce. In quo statu sit princeps loci, vt hic dicit, prout stat imperij, &c. q a in turbatione regni rigor iuris seruari nõ potest. Et pp nouitatem gentis tempus consideratur: vt 35. q. 3. qđ scripsi. & ĩ. de pœn. & remis. Deus qui ecclesiam. pp nouitatem fidei multa ibi attenduntur, & hoc totum habes 29. dist. sciendum. ĩ. de homi. sicut dignum. 1. rñ. vbi ista quatuor considerantur, & quædã alia.

Concor. l. Pedius. §. si fi de inc. [illegible] & l. si errant [illegible] & l. ser[illegible] C. ad le. gem Iul. de vi publ.

ADDITIO. Vnde versus. *Causa, locus, tẽpus, personaque pspectetur, In pœnis dandis, vt eas iudex moderetur.*

DE POSTVLANDO.

¶ *Si vocati ad iudicia non pacificãtur neque transigunt, solent sibi quærere aduocatos & procuratores: ideo post duas rubricas præcedentes subijcitur ista: & sequens, q̃ præmittitur ante tractatum de iudicijs, quia hæc sunt præparatoria iudiciorum. Quid autem sit postulare, habes oex. tal. 1. ff. eo. & per glo. in c. vlti. ĩ. eod. Et aduerto quod multa sunt personæ, quæ postulare prohibentur: vt patet in his versibus:*

Non cuicunque datur quod postulet, immo negatur:
Addictus pœna, seruus, puer atque, arena:
Luminibus cassus, mulier, muliebria passus.

De hac materia tractatur 3. q. 7. 55. q. 2. de pœn. distin. 1. nemo. 14. q. 5. denique.

Clerici.] Diuiditur, quia prima pars ponit phibitionem, a qua secũda excipit: ibi, Nisi. & adde etiã de psonis sibi cõiunctis, vt pbatur ĩ. e. c. fi. Abb.

Casus. Statuit concilium Lateranẽ. q clerici in sacris ordinibus cõstituti, & etiam in minoribus, qui stipendiis ecclesiasticis sustentantur, coram secularibus iudicibus pro secularibus negotiis aduocati fieri non præsumant, nisi propriam causam vel suæ ecclesiæ prosequantur, aut pro miserabilibus personis. Nota q clerici nec in maioribus nec in minoribus constituti, aduocare non debent. quod verum est in foro seculari, nisi in propria causa, vel ecclesiæ vel miserabilis personæ.

¶ *Glo. seq. arg. a contrario, quod approbat distinguendo inter criminales & ciuiles causas, constitutos in minoribus, in sacris, & professos.*

i ¶ *Stipendiis.*] Videtur ergo à sensu contrario si stipendia non ha-

P 2 beant

beant q possint aduocare, qđ verum credo de minoribus in causis ciuilibus, quia in criminalibus causis, vel vbi de pœna sanguinis agitur, interesse non debēt. j. ne cleri. vel mona. sniam. & 23. q. vlt. his à quibus. De iis qui sunt in maioribus ordinibus, aliud est dicendum, quia illi coram seculari iudice aduocare non debent: & si sine titulo sunt promoti, eps eis debet puidere. j. de pben. non liceat. & c. eps si aliquē. & c. cum secundum. de regularibus planum est q aduocare nō debent. j. c. proxi. quia & negotiis secularibus se immiscere non debēt. j. ne cleri. vel mona. nō magno. & 16. q. 1. alia est causa. c. placuit. & c. monachi. de sacerdote habes j. c. vlti.

a ¶ *Secularibus.*] immo opprobrium est clericis si se peritos forensiū disceptationū ostēdere voluerint. C. de epis & cleri. repetita. & C. de testa. consulta. pro miserabilibus tñ personis possunt postulare. j. eo. c. vlti.

gotiis secularibus a fieri non præsumant: Nisi propriam causam, vel ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt.

¶ Innocentius tertius Compostellano archiepiscopo.

¶ *Canonici regulares postulare non possunt sicut monachi, nisi pro vtilitate ecclesiæ, vel sui monasterij, & præcepto abbatis.*

CAP. II.

EX parte tua nobis fuit propositum, quòd quidam canonici regulares, non solum in ecclesiasticis b, verumetiam in forensibus causis, præsumunt aduocati officium exercere. Cumque† obijcitur eis quòd non debent esse forensis vel ecclesiastici b negotij susceptores vel executores, nisi forte id monasterii exposcat vtilitas: abbate nihilominus imperante c, ad suam proponunt insolentiam† excusandam, quòd capitulum illud per quod prædicta prohiberi videntur, de monachis non de canonicis regularibus loquitur manifeste. Vnde consultationi tuæ taliter respondemus, quòd idem d iudicium de canonicis regularibus, quod & de monachis, quantum ad supradicta credimus obseruādum, licet de monachis in canone specialiter sit expressum.

EX *parte tua.*] Cōmunis diuisio. Secūda ibi, *Vnde.* Abbas.

Casvs. Quidā canonici regulares aduocabant in causis ecclesiasticis & forensibus: & cū eis obijciebatur q aduocati esse non debent, nisi forte pro vtilitate monasterij, & abbate etiam monasterij imperante, ad suam defensionem allegabāt q capitulum illud, quo talia prohibentur, de monachis tantū, & non de regularibus loquitur. cōsultus Papa respondet q idem iudicium de canonicis regularibus & de monachis est habendum, licet de monachis in canone specialiter sit expressum. Not. q regulares & monachi quo ad secularia eodem iure vti debent.

¶ Concil. Trident. ses. 22. de refor. c. 1.

b ¶ *ecclesiastici.*] vt 16. q. 1. c. monachi. & c. de præsentium. & j. ne cleri. vel mona. non magno. opprobrium est talibus si veliat videri periti forensium disceptationum. C. de testamen. consulta. & C. de episco. & cleri. repetita.

¶ Eadē vox j. de suppen. negl. prælat. c. 2. & forassis legendū, insolentiam. vt ibi nomui: vel dic, insolertiā, id est, inscitiam.

c ¶ *Imperante.*] 16. q. 1. monachi 3. nō sufficit vtilitas monasterij: nisi hoc faciat de mandato abbatis pp bonum obedientiæ. arg. ff. de re mili. l. 3. §. in bello. nec auditur eo prætextu q est coniuncta persona: nisi habeat speciale mandatum. leges enim de hoc loquentes intelliguntur de factis priuatorum. ff. de procu. sed & hæ personæ. & l. Pomponius. in fin.

a Infero q prohibitus vendere, prohibetur donare & permutare cōcor l. statuliberi à exteris ff de stam li. not. in l. sancimus C. de reb. eccles. non alien.

¶ *Glossa sequens dat 5. similia.*

d ¶ *Idem iudicium.*] Similis habetur extēsio per interpretationem. 28. q. 1. idololatria. sic nomen venditionis ad alias alienationes extenditur a. ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. sicut. §. venditionis. & verbum, alienationis, ad alios ɔ̄ctus extenditur, per quos etiam dominium non transfertur. j. de re. eccle. non alie. nulli liceat. sic & id quod dī de simoniacis extenditur ad alios 16. q. 7. & hoc scripsimus. ver. & arbitror conuenire verbum, &c. sic & prohibitio de legibus audiendis de monachis & regularibus, extenditur ad prælatos seculares. j. ne cleri. vel monach. sup specula: a & regulares canonici æquiparantur monachis: nisi quia regulæ inseruiunt laxiori. j. de sta. reg. quod Dei timorem. Bernar.

a Quod dic vt eod tit. cap. 1 lib. 6. sic & ex j. c. legis Aql. verbum rupti extendit ad scissum, collisum, et fusum, vel aliquo modo peremptū, vel deterioratū. Iusti. ad l. Aquilā. §. item in om nibus secun dum Ioan. And.

CVm *sacerdotis sit.*] Primo ponitur ratio, secundo dictum cum clausula exceptiua: ibi, *Non nisi*, tertio pœna: ibi, *Clericus.* Abbas.

Casvs. Primo dī, q sacerdos aduocare non debet, nisi pro seipso, vel ecclesia sua, vel si necessitas immineat, pro ɔiunctis personis aut miserabilibus. Secundo dicit, quòd clericus qui ɔ̄ ecclesiā suam à qua beneficiū recipit, pro extranea persona aduocatus vel procurator extiterit, tamq̃ ingratus beneficio illius ecclesiæ poterit spoliari. Nota q sacerdos in certis casibus tantum potest aduocare. Item ingratus potest priuari beneficio quod recepit vel recipit ab eo contra quem ingratus est.

¶ *Glo. seq. dicit vnde sumpta, & arg. inducens multa similia.*

e ¶ *Nulli nocere.*] Ista verba sumpta fuerunt ex illo canone. 14. q. 5. denique. Ad hoc autem tenetur quilibet Christianus: sed magis sacerdos, qui debet velle prodesse omnibus: vt ibi dī, & hoc quia quisque prohibetur alij inferre quod sibi nolit fieri. 1. distin. in prin. & j. de maior. & obed. dilecti filij. Et est argu. q nulli consulendum est cum alterius iniuria. 22. q. 2. primum. ff. de conditio. indeb. nam natura. & 12. q. 3. si qua vero non obediat. 99. distin. nullus. & non debet alteri per alterū iniqua conditio afferri. ff. de reg. iur. non debet. & cauendū est oe prætextu nocentis, innocentes puniantur. C. de iis qui latro. occultauerunt. l. 2. & sanctius est nocentem impunitum relinqui, quàm innocentem damnare. ff. de poen. absentem. & pœna debet suos auctores tenere. j. de iis quæ fiūt à maio. par. cap. quæsiuit. & C. de poen. sancimus. Et sic patet q sacerdos aduocare non debet, nec se negotiis secularib9 immiscere, nisi pro cura miserabiliū psonarum. 88. dist. c. 1. & per totam dist.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Se summat.*

CAP. III.

CVm sacerdotis sit officiū † nulli nocere e, omnibus autem velle prodesse. Non nisi pro seipso f, vel ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis coniunctis, aut miserabilibus, sibi licitum est postulare g: & infra. ¶ Clericus autem qui contra h ecclesiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis aduocatus vel procurator esse præsumit †, tamquam ingratus potest (maxime si clericus sit eiusdem ecclesiæ) beneficio huiusmodi spoliari.

¶ In multis manuscri. pro decst vox. etiam, & super vox hodie, in aliquibus habetur iuxt expositio, est, interse. nec habetur in c. denique. 14. q. 5. vnde sumatur.

f ¶ *Pro seipso.*] Sic quodam sunt personæ quæ pro se tantum & pro quibusdā personis possunt postulare. 3. q. 7. §. sunt autem. vbi habes quæ personæ possunt postulare, & quæ non, & pro quibus sic. & sacerdos pro se & pro quibusdam aliis personis hic enumeratis postulare potest, pro ecclesia sua, & pro personis coniunctis: sed non indistincte, nisi necessitate instante, puta, quia sunt minus potentes, vel quia non possunt habere ita bonum aduocatum. & sic restringitur quodam modo ad necessitatem, quantum ad coniunctas personas. Quæ sunt coniunctæ psonæ, dī ff. de procu. sed & hæ psonæ. & 3. q. 7. c. infames. §. sunt aūt. ver. alij enim. inter quas psonas suis credo intelligendos confratres suos eiusdem ecclesiæ. & pro coniunctis personis posset etiam litteras impetrare sine mandato. j. de rescrip. nonnulli. & agere etiam. ff. de procu. Pomponius. in fin. dum tamen non appareat contraria voluntas, vt ibi dicit. & pro personis miserabilibus, de quibus habes 87. distin. per totum. 88. dist. cap. 1. & c. episcopus gubernationem. & in pluribus aliis cap. ibidem.

¶ præsumptum.

g ¶ *Postulare.*] Postulare est desiderium suum vel amici sui in iure, apud eum qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. 3. quæst. 7. c. infames. §. sunt autem. & ff. de postula. l. 1. §. postulare.

Postulare quid est.

¶ *Glossa sequens textum fortificat per similia & quæstionem interserit, quam soluit.*

h ¶ *Contra ecclesiam.*] Clericus ergo qui ɔ̄ ecclesiam à qua beneficiū habet, aduocat, vel est procurator, tamq̃ ingratus beneficiū ipsius perdere debet. arg. bonum. 1. q. 7. c. 1. & 96. distin. si imperator. 3. q. 1. nulli. sicut vasallus tenetur dño. 22. q. 5. de forma. aliàs perdit feudum, vt in libro feudorum quemadmodum feudū amittitur. & milites rempublicam de qua aluntur, ab omni necessitate bellorū defendant. C. loca. milites. Sed si habet clericus beneficia in pluribus ecclesijs, nunquid potest pstare patrocinium vni ɔ̄ aliā? Non vi. in eo casu neutram iuuet vel offendat. arg. huius c. & 24. q. 5. denique. sed si esset prælatus in vna ecclesia: & in alia habuisset simplex beneficium: videtur q ratione prælationis posset cōtra aliam stare. arg. ff. de in ius vo. quæsitum. & 3. q. 7. §. item si contra patrem. sic & libertus ecclesiæ si contra ipsam agat vel testificatur, tamquam ingratus in seruitutem redigatur. j. de ser. non or. de famulis ecclesiæ. & 12. q. 2. octaua discutio. sic & donatio propter ingratitudinem reuocatur. j. de dona. propter eius ingratitudinem. C. de reuo.

Clericus habens duo beneficia. an possit pro vno contra alterum postulare.

C.de reuo.do.l.1.& vlt.& in Authen. de nupt.in §.si mater. colla.4.& in Authen.vt liber.de cætero aureo non indigeant annulo. §.illud.coll.6. & iustum est vt ecclesia in sinu suo non retineat fraudatorem quem suscepit extraneum. 12. q. 4. sacerdotes. & ecclesia sua, mater eius est. 2.quæst.6.ad Romanam. quæ ipsum domino sociauit. infra de pœn.cap.2. sic propter ingratitudinē pater potest filium exhæredare in totum. 13. q.vlt.cap. vlt. & in Authent. vt cum de appellatio.cognoscitur.§.causas.colla.8. sed si contra aliquem de ecclesia in propria causa, quæ non tangit ecclesiam, postulauerit vel procurator fuerit, non puniretur. 12. quæst. 2.qui manumittitur. sed si ecclesia esset ei ingrata, tunc contra ipsam aduocare posset, nec succederet ei ab intestato, etiam si non haberet propinquos. C. de inofficioso testamento.liberi. vbi mater excluditur à filij successione, propter ingratitudinem commissam erga filium.

¶ Legendū Saloniano vt lib. 11. epistola 11. [illegible] registri B. Gregorij c. 8. eod. [illegible] c. copu.

¶ Alias [illegible] quibusdam nobis.

TITVLVS XXXVIII.

De procuratoribus.

¶ Gregorius Maximo Salonensi † episcopo.

¶ *Non auditur quis tanquam alterius procurator, nisi habeat mandatum legitime factum.*

CAP. I.

Alia quidem: & infra ¶ Scripsisse te quibusdam † comperimus, quòd prædictos viros tunc ad causam nō miseris: & ideo quæ cum ipsis facta sunt, subsistere non debere; sed & Thomas sibi hoc à te dictum perhibuit: ex qua re nec præsentium portitoribus [a] iudicauimus esse credendum†, ne de ipsis similiter diceretur. ¶ Quia ergo hoc cautiores nos esse præmonuit [b], instructam personā cū mandato [c] legaliter [d] facto, & presbyterorum seu diaconorū, testiūq; subscriptionibus roborato, gestisq; ex more indicto [e] transmitte, vt quicquid cum ea actum fuerit, iure subsistat.

¶ Alexander tertius.

¶ *Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria, lata contra absentem ex probabili causa legitime per nuncium excusatum. hoc dicit quantū ad verum intellectum.*

DE PROCVRATORIBVS.

¶ *Dic vt supra in præcedenti titulo pro continuatione rubricæ. Et quid sit procurator in l.1.ff.eo. Abbas.*

De hac materia tractatur 5.q.3.per totum. 89. dist.per totum. 9.q.3. cum simus. 2.q.7.infames.

Alia quidem.] Primo præmittit motiuum. secundo submittit mandatum: ibi, *Quia ergo.* Abbas.

CASVS. Eps Saloñ. habebat quandam causam cum quodam aduersario suo ī curia dñi Papæ, p causa illa quidam accesserunt ad Papam non habentes mandatum ab epo, & cum aduersario epi iudicium sunt ingressi, iniam [illegible] reportantes: epa hoc intelligens scripsit quibusdam de curia, q illos ad causam illam non miserat: vnde quę cū ipsis in p̄iudicium epi facta erant, subsistere non debebāt: & ipse idem eps dixit hoc cuidam I. noīe, qui dixit hoc Papæ, q ab illo audiuerat q illos non miserat: Demū pro causa illa misit quosdā nuncios ad dñm Papā, qui cum nō haberent mandatum, non fuerunt auditi. Vnde Papa scribit huic epo dicens, q præsentibus nuncijs credere noluit sine mandato, ne idē diceret de istis quod dixerat de prioribus: vnde si vult causam suā tractari, mittat psonam instructam cum mandato legaliter facto, cum subscriptionibus presbyterorum & diaconorum suorū roborato: vt quicquid cum eo factum fuerit, iure subsistat. Nota q factū falsi procuratoris, domino non præiudicat. Item sine consensu capituli, non admittitur ad agendum.

¶ *Glo. seq. distinguit tria membra, & in tertio tres opiniones ponit.*

a ¶ *Portitoribus.*] Quia constabat istos non habere mandatum ad agendum, non fuerūt admissi. Vnde circa pcuratorē actoris distingue, vtrum certum sit procuratorem habere mandatū: vt quia reus hoc confitetur, vel ipse ostendit mandatum sufficiens, vel si neget, probet hoc procurator p testes [1] vel instrumentum: & s'm hoc pcurator non tenet satisdare dñm ratum habiturum, sicut nec debet satisdare pcurator p̄sentis & confirmatus, vel apud acta procurator factus. C.de satisd.l.1. An certum sit eum nō habere mandatū: aut dubitatur vtrum habeat, vel non habeat mandatū. si certū est eum non habere mandatum, repellitur, vt hic: & si velit satisdare, non est audiendus, nisi sit coniuncta psona, q admittitur cum satisdatione, nisi appareat de [contra] voluntate dñi. ff. de proc. Pōponius. §.vlt. & l.sed & hæ personę. in casibus tñ admittitur [contra] voluntatem pro libertate. ff. de lib. cau. l.1.2.& 3. & p defensione cōdemnati. ff. de ap. non tñ. vbi aūt dubitatur de mandato, dicebat P. semper esse in electione rei an velit exigere probationem mandati, an satisdationem. B. dicebat distinguendo, vtrum reus diceret procuratori, non habes mandatum, & tunc pcurator tenebatur pbare mandatum, an diceret, dubito an habeas mandatum, & tunc est in optione procuratoris qd facere velit. Azo dicebat q in arbitrio procuratoris est, an velit probare mandatū, an cauere de rato: quia cū qs tenetur ad alterū duorum, s. pbare, vel cauere: qd voluerit p̄stādo liberat. ff. de iur. do. plerumq. §. vlt. & C. de condi. inde. si quis seruum. Hæc satisdatio danda est, qñ de mandato dubitatur C. eo. l.1.& ff. vt in pos. leg. si is à quo. §.1. [a] idem ī actore vniuersitatis. ff qd cuiusq. vniuer. item eorum. §. actor. item clerici inter coniunctas psonas numerant. arg. 12. q. 2. non liceat. Item no. q licet pcurator actoris non caueat de rato, qñ constat de mādato, cauere debet de defendendo. C. de satisd. l. vnica. aliàs denegat et actio. ff. eo. tit. mutus & surdus. §. pœna. & de oībus etiā quæ [contra] ipsam mouent, defendere debet. ff. de procur. l. omnium. & duabus legibus seq.

[1] Hanc gl. dicit Abb. hic sing. ad hoc q procuratorium possit probari per testes.

[a] Procuratoris de cuius mādato cōstat, & petit satisdationē [illegible] cauendū est, sed si dubitetur de mandato cauet de rato. tom. And.

[†]. Vide l. nō solum. §. qui alienum & ibi Bar. ff. eod.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. 6. tura.*

b ¶ *Præmonuit.*] Argu. ad cautelam futurorum habendā. 23. dist. in nomine. & exēpla p̄sentia nos cauere p̄monent in futurum. 82. dist. plerimos. in fi. & arg. ff. loca. si quis domū. §. 1. & 1. q. 7. conuenientibus. hic p̄sumitur ex p̄teritis circa futura. sic ī. de p̄sumptio. mandata. & c. scribam.

c ¶ *Mandato.*] Tria [2] debet continere mādatum, s. nomen eius qui pcuratorem eum constituit, & causam ad quam constituitur, & q ratum habebit qd cū eo factum fuerit: vt ff. eo. tit. si pcuratorē. Sed pone q de mandato dubitetur: quia sigillum incognitū est, quid erit? De eo fieri debet fides. arg. ff. qd cuiusq; vniuers. l. itē. §. actor. & ff. de admi. tu. vulgo. & C. de fid. instru. quidam. & arg. ff. de publi. quicunque.

[2] Hæc glossula nō est Bernardi, nec habet in vetustis exēplarib⁹.

¶ *Glossa seq. no. prælatum sine capitulo, vel econtra litigare non posse, ad contrarium inducit 4. leges, unum canonem, & 2. decre. ponit opin. & soluit, respondens ad contraria.*

d ¶ *Legaliter.*] Littera sequens exponit hoc verbum, legaliter. Ex eo qd hic dr, & legitur ī. de iudi. causam quæ, colligitur euidenter q nec p̄latus sine consensu capituli, nec capitulum sine consensu p̄lati potest iudicium exercere, nec conueniri: quia nec alienare potest alter sine reliquo. 12. q. 2. sine exceptione. nec commutare, nec donare, vt ibi dicitur; & ī. de dona. pastoralis. & ī. de iis quæ fi. à præla. sine consen. c. p tonum. & eodem modo nec capitulum sine consensu p̄lati, cum oēs vnum corpus intelligantur. ī. de iis quæ fi. à p̄la. noui. & p̄terea dicit lex, q qui non potest alienare, non potest rem in iudicium deducere. ff. de iure deli. ar p̄tor. & p iudicium quædam alienatio fit. in iudicio enim [contra]hitur, sic in stipulatione. ff. de pecu. licet. §. sed si filius. in fin. p̄terea si p̄latus sine consensu capituli posset agere vel conueniri, & p̄iudicaret ecclesiæ factum p̄lati, fraus posset fieri ecclesiæ, & p̄iudicium: quia permitterent, immo pcurarent quique p̄lati se conueniri, & facerent collusionem. Sed [contra] vr. q solus p̄latus conuenire & conueniri possit. ff. qd cuiusq; vniuer. l. vlti. vbi dicit, vtilis actio administratori ciuitatis debetur. & ff. de cond. & demon. municipibus. & ff. ad muni. municipes. & C. de iura. ca. l. 5. §. hoc etiam. in fin. & 12. q. 2. non liceat. & ī. de re. ecclesiæ non alie. si quis præsbyterorum. & ī. de rescri. edoceri. vbi de hoc. Dicunt quidam, q p̄latus potest conuenire & conueniri sine consensu capituli, per iura prædicta. Ego dico [contra], q nec p̄latus sine consensu capituli, nec capitulū sine consensu p̄lati agere vel conueniri potest p priora iura. tñ concedo q si p̄latus vel collegium agat sine consensu alterutrius, & vellet cauere de rato, debet audiri, cū sit administrator, & teneatur negotia ecclesiæ pcurare: vt ī. de rescri. edoceri. si vero [con]ueniat, nō debet audiri sine [con]sensu capituli: nisi caueat de iudicato soluēdo, cū q libet alter se possit offerre defensioni, si velit cauere de iudicato soluēdo, & periculo suo litē suscipere. & illa ca. si quis p̄sbyterorū. &c, non liceat in speciali casu loquuntur. s. cum agitur de reuocatione rei alienatæ indebite & male: quia p hoc consulitur ecclesiæ, nec potest lædi: qd cōtingere posset in alijs casibus, vbi non agitur specialiter de reuocatione rei alienatæ indebite, non obstantibus legibus pro [contra]rijs signatis: quia intelligi possunt, s. vt cōpetat actio administranti non quantum ad hoc vt agere possit solus, nisi caueat de rato, vel nisi habeat speciale mādatum ad hoc. nec in rebus ecclesiasticis stamus legibus illis, sed canonibus. Et quo iure non potest cōponere seu transigere sine cōsensu capituli. ī. de ma. & obe. c. fin. ī. de transa. contingit. eodem iure non potest agere vel sūdere sine consensu capituli. arg. ad hoc ī. de maio. & obe. c. vlt.

Prælatus sine consensu capituli, nec econuerso, nec conueniri nec conuenire.

Intellectus c. nō liceat. 12. q. 2. & c. si quis presbyterorū de rebus eccle. nō alienan.

e ¶ *Indicto.*] id est, instituto. Bernardus.

Q *Verelam.*]Reuocatur sententia qua condénatus fuit in expensis ex iusta causa absens legitime excusatus: quia in ardua causa procuratorem constituere noluit. ita cóiter summat. Prima pars decisi ponit partis querelam. Secúda dat iudicem: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

CASVS. Inter epm Salumeñ. & A. clericum super quadam ecclesia qstio vertebatur: causa commissa fuit epo Vigorñ. eps citauit illum clericú: ipse infirmitate impeditus ad terminú venire non potuit, qd pbare voluit corá ipso epo p quendá psbyterum & diaconú, quos ad hoc destinauit: eps hoc non obstante condemnauit eú in restitutione expensarú, quas nuncius epi fecerat ad terminum illú. sup hoc conquestus fuit clericus ille dño Papę. Vnde mandat quibusdam, q si constiterit q Vigorñ. episcopus præfatum A. non condénauerit in restitutione expensarum pro alia rónabili causa, nisi pro eo q in termino constituto infirmitate detentus ad eius psentiam nó accessit, & ipse ad probandú infirmitaté suam núcios suos miserit, eundé A. ab eadé snia absoluant: q a nemo pót cópelli nisi in grauibus causis cóstituere pcuratoré. Nota q qui ad terminú nó venit, pót in expensis parti alteri condénari, nisi iusta de causa fuerit ipeditus, & hoc constet. Item iusta causa pbata, reuocatur snia. Item in grauibus causis non cópellitur quis constituere procuratorem.

Cap. 1. eod. tit. in 1. compila.

CAP. II.

Q Verelam[a] † A. clerici accepimus: & infra. ¶ Mãdamus quatenus si vobis constiterit, quód Vigorñ. episcopus præfatum A. in restitutione expensarum[b] pro nulla alia rationabili causa[c] condemnauerit, nisi pro eo tantum quod in termino constituto ad eius præsentiam non accessit infirmitate detentus[d], cũ non possit quis cogi, nisi velit in grauibus[e] causis procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam presbyterũ & diaconum destinauerit, eum absoluere[f] ab eadem sentẽtia minime differatis.

a ¶ *Querelam.*]Et ita nnn per appellationem: vt notatur in fine.

b ¶ *Expensarum.*] quas fecerat aduersarius veniendo ad terminú coram Vigorñ. delegato à Papa ad petitionem Salubriensis episcopi super ecclesia ipsius.

c ¶ *Rationabili causa.*]Si enim non fuisset infirmitate detentus, vel alia iusta causa rónabilis fuisset, quare pcessit ꝫ eum, s. cótumacia, bene tenuisset statim ꝯdemnatio expensarum. ĩ. de dolo. cú dilecti. & C. de iudi. sancimus. & ĩ. de ap. reprehensibilis. Sed nunqd reus si non venerit in prima citatione, condemnari debet in expensis? Hic vř q sic: quia pp infirmitatem tm̃ excusatur: & nisi constiterit hoc, non reuocabitur snia. & ita potest quis condẽnari in expensis pro prima contumacia. arg. ff. si quis in ius vo. non ierit. l. 2. §. 1. & actor ꝯdemnaretur si non veniret. ff. de iudi. eum quem temere. & in conci. Lug. idem dř. de do. & contu. actor. † & actoris & rei est æqua conditio. ff. de re. iur. non debet. ‡ Dicunt quidam q si reus non veniat in prima citatione vel in secunda et non debet cõdemnari: q a non dř adhuc contumax nisi post peremptoriú terminú. Dico ʒ q etiá pro prima & pro secunda citatione puniri debet in expensis, si ad triná citationé veniat. si vero nó veniat ad citationé pemptoriam: tũc aliàs punit: quia mittitur actor in possessioné rei petitæ, vel excõicatur si missio fieri non pót. ĩ. vt lit. nó cótest. tuę. Et si postmodú reuertitur infra annum, restituit oés expẽsas factas ab eo ipe quo fuit contumax. & si nó venit ad aliquá citationé, ad oés expensas condemnabit, quas fecit aduersarius veniendo ad primam citationé & ad secúdá & tertiá: & sic punit prima ꝯtumacia. & eodé modo dico, q debet puniri p prima cótumacia, licet veniret ad secúdá; aliàs deberes dicere, q qui nullo modo venit, nó debet condénari in expensis nisi factis ad terminum pemptorium.

† lib. 6.

‡ De materia hui' glo. vide p Bar. in l. 1. ff. de diuer & tẽ. præscrip.

ʒ Idẽ not. 74. dist. honoratus. & 4. q. 5. in sũma. & hanc opi. sic intelligit, q si vna citatio manent gratuita sit pma vel vltima. Io. An.

¶ *Glo. seq. alleg. concor. ponit opinio. ad quá inducit vnũ capitulú. tam reprobat, & c. respõdet. demũ obijcit de duabus legibus, & soluit. Item obijcit de duabus decr. & soluit. Not. à ꝯtro, quaerit, arg. pro, ponit opi. et soluit.*

d ¶ *Detentus.*]Iusta fuit causa nó veniẽdi, vnde pbata causa debet reuocari quicquid fuit factú ꝫ absentem. ff. de iudi. si ptor. & ĩ. de re iudi. cum Bertholdus. & ff. de re iudi. qsitum. §. 1. quartana si nó excusat, vt ibi dicit. & arg. 5. q. 3. si ęgrotans. 18. dist. placuit. & 93. dist. iuxta. Dicũt tñ quidam q tenetur mittere pcuratorem ex quo venire non potest, si ita fuerit citatus vt veniat vel rñsalem transmittat. ⁴ ĩ. de do. & con. cum dilecti. sed hoc non credo q pp citationem iudicis, teneatur mittere pcuratorem si venire non potest, maxime si in grauibus causis quis cogi ad hoc nó possit, vt hic dicit, & iudex hoc ei auferre non potuit: q a beneficiú iuris nemini est auferendú. 28. dist. de his. & in Auth. de nup. §. sed hoc quidé. coll. 4. & ff. de re iu. l. 4. §. si quis condénatus. Iudex delegatus non potest iubere alteri tram parté cõparere corá se personaliter, nisi in delegatione hoc contineatur tũ si in certis casibus in concil. Lugdunẽ. de iud. iuris ʒ esse ambiguú. & illa decre. cum dilecti. non

⁴ Concor. Bar. col. 1. in l. pars litteratum. ff. de iud. & fidi. l. 1. ff. de diuer. & tẽp. pscrip.

ʒ lib. 6.

ꝯdicit: quia Papa hoc fecit ex plenitudine potestatis. Et alia rõ est: quia ille non allegauit nec ostendebat nec pbauit iustam excusationem, vnde vel debuit ire, vel sufficienté mittere: quia neutrum fecit, de contumacia fuit condénatus. Et illud scire debes q qui ad iudicium vocat, potest indistincte in pecuniariis causis cóstituere pcuratoré, licet in citatione hoc nó dicat: nisi in duobus casib[e], puta si dñs iustior est q̃ pcurator, & si causa sit vehementior C. de pcu. l. vlt. Et ideo non cópellitur cóstituere pcuratorem, quia nec reciperetur, si veniret: puta si ageret de administratione sua vel tutela: vel etiá si aliàs esset ardua: nec ita cóstat de alio: ad hoc enim ostendendum debet mittere excusatoré, ne pcedat ꝫ eum: q̃ snia non reuocabitur nisi causa pbata, & cum maiori difficultate. Sed vř q quis cópellatur cóstituere pcuratoré etiá infirmitate detentus. ff. de diuer. & temp. pscrip. l. 1. & ff. de mino. Papinianus. vbi cópellitur quia agere indirecte, ne curras ei pscriptio. Sed à iudice nó cópellit, sed ille q non potest agere ad hoc vt non curras ei pscriptio, cóstituet pcuratorem ad agendú: vt lité contestetur. sed reus non cópellitur dare pcuratorem, & ita non ꝯdicút leges illæ. Item signatur aliud ꝯtriú. s. de ele. c. bonæ. & ĩ. de app. constitutus. vbi dř sicut misit nunciú, ita potuit mittere pcuratorem; sed ibi non suberat iusta causa: quia semp tenetur quis ire vel mittere, nisi sit iuste impeditus: & túc debet mittere excusatoré ad allegádú impedimentú: vt hic contingit.

e ¶ *In grauibus.*] qualis erat ista: quia super ecclesia ipsius.

e ¶ Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

f ¶ *Absoluere.*]Vř q non fuerit absoluendos; quia qui nó appellat à snia iudicantis, acquieuisse vř, & snia etiam interlocutoria à qua non appellatur, trásit in rem iudicatam. ĩ. de test. significauerunt. & ĩ. de re iu. ad consultationem. sibi ergo imputandú videbatur, quia non appellauit. Potest dici q ille fuit auditus beneficio restitutionis: quia iustam causam habuit absentiæ qua probata, absoluitur: quia & diffinitiua snia reuocatur, iusta causa absentiæ pbata. ĩ. de senten. & re iudi. cum Bertholdus. immo vř q snia nó teneat. ff. de re iud. qsitum. & interlocutoria licet transeat in rem iudicatam, à qua non appellatur quantú ad litigantes, non tñ quo ad iudicé, q a possit eam reuocare, cú viderit eam iniustá. ff. de re iud. qd iussit. prout notatur ĩ. de app. cum cessante. & ideo auditur ille. Bernar.

¶ Clemens tertius.

¶ *Sentẽtia lata cũ procuratore reuocato, & de hoc certificato, non pjudicat domino. h. d. secundum cõem intellectũ.*

CAP. III.

E X† insinuatione archidiaconi Sagien. accepimus, quód cum inter ipsum & magistrum G. super quadã præbẽda Lexon. ecclesiæ controuersia mota fuisset: & infra. ¶ Licet ab eodem archidiacono procuratori suo, duobus clericis præsentibus expresse fuisset inhibitum[g], ne causæ cognitionẽ susciperet[h], ipse nihilominus

E *X insinuatione.*]Prima pars ponit partis narrationem, super qua secunda dat iudices: ibi, *Caeterum*.

CASVS. Inter archidiaconum Sagieñ. & magistrú G. sup pbenda Lexon. ecclesiæ qstio vertebatur: archidiacon' pro causa illa quendam constituit pcuratoré ꝫ illum magistrú G. ad sedé Apost. accedentem: sed cum postea idem archid. de fide illius pcuratoris dubitaret, psentibus duobus clericis eidé pcuratori expresse phibuit, sciente aduersario suo, ne iudicium ipsius causæ susciperet, nec litteris suis vteretur in iure, nec de ipsa se vlterius intromitteret. ipse nihilominus in causa procedens ꝯtriam sniam reportauit: & ille G. in possessioné illius pbédæ fuit inductus: archidiaconus hoc intelligens his oibus ꝯdixit, & significauit pdicta dño Papæ. mandat Papa quibusdam, q si p iuramentum illius archidiaconi & clerici superstitis, cum alter mortuus sit, constiterit de pmissis, non obstante snia ꝫ archidiaconum lata, possessionem dictæ pbendę cum fructibus pceptis restitui faciant eidem archidiacono, si aliud canonicum non obsistat, facta restitutione, si archidiaconus suam canonicam institutionem probauerit, ipsam ratam habeant & firmá. Nota q factum falsi procuratoris dño non pjudicat. ille pcurator falsus fuit, à quo mandatum fuit legitime reuocatú. Item reuocatio mandati pbatur p proprium iuramentum, & p iuramentum vnius testis. Item spoliatus per iniquam sniam debet restitui. Item probare debet quis suam institutionem, si reuocatur in dubium.

g ¶ *Inhibitum.*]Vnde eo ipso pcuratoris litteras reuocauit. ĩ. eo. c. proxi. qd indistincte potuit cum lis non fuerit contestata, & res sit integra. ff. eod. l. ante litem. arg. ĩ. de elect. in causis. ná & depositú qścunque potest repeti. ff. depositi. l. 1. §. pen. & sciente aduersario hoc fecit, de hoc dicetur ĩ. eo. mandato. & ita sententia nulla fuit lata cum falso procuratore. ĩ. c. proximo. ⁶

⁶ Concor. text. in l. vni. ca. ... de tacita. & ibi Bar. ad gñ opa.

h ¶ *Susciperet.*]id est, ne ad suscipiendum iudicium in iure suis litteris vteretur, prout in antiqua decretali continetur.

¶ Glo.

¶ *Glo. seq. arg. ad. 6. iura, obijcit dupliciter et soluit coniungens duas op.*

a ¶ *Clerici.*] Arg. q̄ dicto vnius testis sit credendum. arg. j. de test. in oi negotio. simile 8. q. 3. talia. & 18. dist. de syracusanę. & arg. op. q̄ vni iurato testi credit. ff. de do. pleg. Theopõpus. & ff. quẽadmo. te. appel. l. 1. §. vlt. arg. ff. de iureiu. si duo patroni. 1. resp. Arg. ꝯ. 4. q. 3. c. si testes. §. itẽ vn᷑ vero. & ver. itẽ vbi numerus. & j. de test. licet. & c. veniẽs. Item arg. q̄ dictum archid. istius pro teste vno recipiatur: & sic erũt duo testes. j. de testi. in omni negotio. sed dictum illius nõ debet sibi pdesse: quia nullus idoneus testis in re sua intelligitur. 4. q. 3. versi. null᷑ in re. Potest dici q̄ hic erat psumptio p archid. & erat reus: vnde fauorabilior, ideo delatũ es suũ iuramentum: qđ fieri potest & debet. C. de re. credi. & iure iu. i bonæ fidei. & ff. de iureiur. admonendi. & quia p hoc modicum piudicatur actori, cũ salua sit ei actio sua. & in talibus non requiritur ita plena pbatio. arg. j. de re iud. cum Bertholdus. ver. licet aũt. & j. de in integ. resti. ex litteris. & iniquũ esset vt per talẽ fraudem puniretur. vnde merito debuit ei deferre sacramentũ cũ vno teste, q̄a inspectis circũstãtiis psonarũ & causę, iudex qñq; debet deferre sacramẽtũ actori, qñque reo. j. de iureiu. c. vlt. in fin. & hic talis causa est, & talis persona: & optime facit ad hoc ff. de legi. tut. legitimos.

b ¶ *Sententia.*] cum sit lata cum falso procuratore, & ideo nulla. C. de procura. licet. & infra cap. proxi. in fi. & s. de rescrip. ex parte decani.

c ¶ *Aliud canonicum.*] Puta excommunicatio, vel pactum de non petendo restitutionem post sententiam, vel res iudicata, vel si ratã habuit sententiam latam cum falso procuratore.

¶ *Glo. seq. obijcit, ponit op., quam reprobat, & soluit, & iterum duas solutiones subdit, quas non approbat.*

d ¶ *Probare potuerit.*] Sed quæritur quare iste compellitur probare titulum suæ possessionis, ꝯ illud 2. q. 5. §. 1. & actore non probante reus debet absolui. 6. q. vlt. c. accusator. j. vt eccl. benefi. vt nostrum. & j. de cau. pos. cum ecclesia. ff. de proba. l. 2. & C. de eden. qui accusare. & C. de rei ven. res alienas? Dicunt quidam q̄ iste archid. confidens de iure suo, sibi onus pbandi assumpsit. sic j. de rest. spo. licet. & 29. q. 2. cuius rei gratia. & ita mos pbare volenti gerendus est. ff. de pb. circa eum. §. fi. Hanc non credo veram solutionem, ppea dicas q̄ ideo iste tenetur pbare canonicam institutionẽ, quia cũ esset archidiaconus in ecclesia, de iure cõi illã pbendã cum archidiaconatu habere non poterat, nisi probaret secũ dispensatũ fuisse. arg. op. 100. dist. ꝯ morem. arg. op. j. de deci. dudum. & per eum qui potuit dispensare. j. de schis. fraternitati. & j. de pben. preterea. & c. cum non ignores. & j. de conces. pben. litteras. & c. cũ nostris. & quia in pluribꝰ ecclesijs intitulatus esse non potest. s. de elec. dudũ. a. 70. dist. sanctorum. vnde pp hmõi psumptionẽ debet ostendere suam canonicã institutionẽ, psumptio enim transfert onus pbãdi ad reum qñq;. C. de pba. siue possidens. & j. vt eccl. benefi. vt nostrum. sola enim possessiõ nõ sufficit in beneficijs ecclesiasticis, nisi adsit canonica institutio. j. de instit. ex frequentibus. vnde debet habere litteras suæ institutionis. 2. q. 1. leguim. a sicut nec sola possessio facit aliquem decurionẽ, sed iusta electio. ff. de decu. Herennius. & pscriptio hæc non prodest, cũ habeat malam fidem, ex quo non fuit legitime institutus, quia bona fides exigitur. j. de pscri. si diligentia. & c. qm̃ oẽ. sed hoc non prodesset aduersario, nisi ius haberet. s. de rescrip. olim. Alij dicũt, q̄ Papa Innocentius quartus q̄ ex quo est in possessione, non cõpellitur pbare suam canonicã institutionẽ. nemo enim cogitur pbare titulũ suę possessionis. C. de pe. hę. cogi. Sed littera ista ꝯdicit: sed posset suppleri, maxime sm hoc:

in causa procedens, sententiam contrariam reportauit. ¶ Cæterum quia alter de prædictis clericis dicitur obijsse, mandamus quatenus si per ipsius archidiaconi & superstitis clerici[a] iuramentum constiterit de præmissis, sententia[b] contra eum lata nequaquam obstante, prædictæ præbendę possessionem cũ fructibus inde perceptis (si eius restitutioni aliud canonicum[c] non obsistat) auctoritate nostra restitui faciatis eidem. Restitutione vero facta, si archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare[d] potuerit, ipsam ratam permanere appellatione postposita decernatis.

¶ Innoc. tertius Cabilon. & Catalan. episcopis.

¶ *Rescriptum super consecutiuis iudicijs impetratum à procuratore reuocato, & de hoc certificato, non valet, nec processus vel sententia lata per ipsum, si reuocatio peruenit ad aduersarium. h. d. secundum glo.*

CAP. IIII.

IN nostra præsentia[e] Tullen. episcopus est cõquestus, quod cum ad causam quę inter ipsum & decanũ Tullen. super dilapidatione, excommunicatione, & periurio, ac quibusdam alijs criminibus[f] vertebatur, T. & G. presbyteros procuratores[f] instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cum de ipsorum fide postmodum titubasset[g], mandatum quod eis dederat, infra modicum tẽporis spatiũ reuocauit[h]: sed ipsi licet mandati litteras reuocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro procuratoribus se gerentes, cum aduersario ingressi iudicium, cum eo ad Parisien. archidiaconum & collegas suos in eiusdẽ præiudicium nostras litteras impetrarũt: & infra. ¶ Cumque prędictus episcopus, ad probandum quod falsi[i] procuratores fuerũt, ab ipsis iudicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositã inutilem[k] & superuacuam reputantes, ad probationem ipsius dilationem cõcedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficiũ conuolauit. Sed ijdem

vel sic, eo ipso q̄ aduersarius non pbat ꝯ archidiaconũ satis intelligit archidiaconus pbare suã canonicã institutionẽ. C. q. mili. nõ pos. super seruis. lib. 12. littera tñ ꝯdicit qđ prius dixi, ver᷑ credo.

¶ *In nostra.*] Prima pars narrat factũ. Scđa diffinit: ibi, *Nos vero.* Ab.

¶ *Casus.* Decan᷑ Tull. denunciauit epm̃ suũ sup dilapidatione, excõicatione, piurio, & alijs quibusdã articulis dño Papæ, vnde Papa vocauit ipsum vt veniret vel mitteret ad sui defensionẽ, eps ad cãm illã quæ inter ipsum & decanum super pdictis vertebat, constituit G. & T. pbyteros pcuratores ad sedẽ Apost. destinandos: cum postmodũ de ipsorũ fide titubaret, mandauĩ eis factũ reuocauit sciente parte aduersa: sed ipsi licet litteras reuocatorias recepissent, nihilominus in negotio pcesserunt, & cũ aduersario ingressi iudiciũ ad Parisien. archidiaconũ & eiꝰ collegas litteras impetrauerunt in eius piudicium & grauamen: eps hoc audiẽs accessit ad iudices, petẽs ab eis terminum ad pbandũ q̄ illi erant falsi pcuratores: ipsi exceptionẽ eius friuolã reputãtes, dilationem ad hoc concedere noluerũt: vnde ad sedẽ Apost. appellauit. sed nihilominꝰ lite nõ contest. testes ꝯ eum recepere psumpserunt, ipsum a Tul. ecclesia per sentẽtiam remouendo. Super his omnibus episcopus dño Papæ fuit conquestus, Papa vero licet vix fidem talibus adhiberet, q̄ dicti iudices viri prouidi & discreti taliter pcessissent, cum in sua relatione quã Papæ fecerunt, nullã de hmõi exceptione fecerint mentionẽ: quia tñ eps p viros puidos & honestos, de quibꝰ nõ est verisimile q̄ falsum tulerunt testimonium, sup pmissis fecit plenam fidẽ, considerans etiã q̄ exceptio falsi procuratoris, & ante sñiam & post potest opponi, qua probata iudicium nullum, & controuersia nulla reputat: pcessum pdictorum iudicum duxit irritandũ. Not. q̄ exceptio falsi pcuratoris & ante sñiam & post obijci potest: & sñia taliter lata dño non nocet. Item iudex qui refert negotium ad Papa, debet facere mentionem de exceptionibus propositis, & de toto processu.

¶ *Glo. ista ver. per solu contrarq.*

e ¶ *Præsentia.*] Per inquisitionem quã iste decanus psequebat, vel denũciationẽ eiusdẽ decani, vel exceptionẽ: alias pcurator interuenire nõ posset i criminali. 5. q. 3. in criminali. & j. de accu. veniẽs.

f ¶ *Procuratores.*] Simul, & tunc occupantis melior est conditio. j. eo. non iniuste. vbi de hoc.

g ¶ *Titubasset.*] Titubare dr̃ is qui suspicionẽ habet su p eo de quo contendit. arg. C. de acq. pos. l. nemo. in fi. & C. de cõdi. inde. l. vlt. & potest suspectꝰ remoueri indistincte ante litẽ cõte. siue sit suspectus siue non. arg. s. eo. c. pxi. ff. eo. tit. ante lit. conte. de hoc dixi s. de rescrip. ex parte decani. nisi sit pcurator constitutus in rẽ suã, & nisi velit vti aliqua retentione. & hoc post litẽ contest. quia tũc de facili nõ trãsferret ab eo causa. ff. eo. tit. quæ oia. ad fi. versi. plane.

¶ *Glo. ista obijcit & soluit.*

h ¶ *Reuocauit.*] Et ideo non valuit qđ cum eo factũ fuit. arg. ꝯ. C. de sati. l. vna. & ff. eo. si pcuratorẽ. vbi dicit q̄ licet pcurator reuocetur, iudicium tñ qđ cum eo factũ est, ratum esse debet: illę leges intelligunt cũ vetitus est pcurator agere, ignorante aduersario vel iudice: quo casu nihilominꝰ valet qđ idẽ quasi pcurator postea fecit. j. eod. mandato, vbi de hoc. & s. de rescri. ex parte decani. Si vero aduersario sciente reuocatum est mandatũ, non valet[a] iudiciũ post reuocationẽ. in quo casu intellige qđ hic dicit. & s. c. proxi.

i ¶ *Falsi procuratores.*] simile j. de in integ. resti. ex litteris. s. de off. deleg. cum olim.

¶ *Glossa sequens in principium recitatur per obiectionem, & soluit. secundo obijcit de decre. super litteris, & soluit.*

k ¶ *Inutilem.*] Cum in litteris cõmissionis contineret ipsos fuisse

 procura-

Secundũ Lau. Bart. dicit hoc fuisse, quia pcuratum clericum in alio iudicio fuerat introductꝰ & sic faciebat fidem in se cũ sn̄. C. de testi. l. si. Io. And.

Cap. 7. eod. ut in 3. compilat.

Epm legitur in impressis, & male, & antiquis oẽs habẽt, ipsum.

Vox, criminibus, deest in omnibus antiquis.

Accur. in l. vnica. C. de satisda. no. q̄ si iudex, sciuit reuocationẽ, tũc nulla est sententia, cum sciuit iniquam legitimam personã. Si vero aduersarius tantum, tũc quia iudex est de contingentibus nesciens, sententia est valida propter simulationem, & tantũ sententiam contra eum condemnatum replicationem. Io. And.

Adde q̄ non cõpetit officiũ quæ aduersarius simulat in beneficijs l. hon. C. de iu. ven.

procuratores, patet quòd procuratio fuit pſentata dño Papæ, & q reuocatio non puenit ad ipſum, quæ ad ipſum vel ad aduerſarium puenire debet. j. eodem. mádato. potius quàm littera de rato, quæ ſemp iudici vel aduerſario exhibenda eſt. ff. rem ratam hab. ne ſacildauo. & ff. eod. ſi procuratorem. quare videbatur iudicibus, q calumnioſe pponeret huiuſmodi exceptionẽ, ſed p hãc rationem repellit: quia ipſe probare volebat quòd eſſent falſi procuratores, quia poterat eſſe q reuocatio puenit ad aduerſarium: & hoc voluit pbare: quod ſufficit. j. eodem, mandato. vnde appellatio eius tenuit. Sed vĩ quòd literæ iſtę deberent valere, ſaltem quo ad hoc vt procederent ſm veritatem negotij: quia hoc fuit tale falſum, qđ ſi ſuiſſet dictum, nihilominus obtinuiſſet literas decanus. ſ. de reſcrip. ſuper literis. Sed iſti falſi pcuratores, reuocato mádato iudicium ſunt ingreſſi cum aduerſario, & de conſecutus [1] literas cum aduerſario impetrauerunt. & ideo nil valuit quod fecerũt: quia ſi non valuit ingreſſus iudicij, nec cõmiſſio ſuper futuro pceſſu. & quia in fraudẽ hoc fecerunt, & vnius alterius odio nõ debet prægrauari. C. de inoſſic. teſta. ſi quis in ſuo. ſimile infra de ſimo. nobis. & dignus eſt miſericordia, qui alieno vitio laborauit. C. de natura. libe. l. legem Anaſtaſij. ſic 16. q. 1. frater noſter in princ.

a ¶ *Fidem.*] ſimile ſ. de renun. in præſentia. & c. ſuper hoc. arg. & j. de præben. niſi eſſent. argu.

b ¶ *Mentionem.*] hoc faciebat præſumptionem pro eis, cum nil dixerunt, & hanc præſumptionem elidit probatio in ɔtrarium. & eſt notabile q iudices in ſua relatione debent facere mentionem de exceptionibus propoſitis, & alijs quæ rationabiliter proponuntur. arg. j. de re iudi. inter monaſterium.

c ¶ *Religioſos.*] immo per ſeipſum & vnum teſtem poſſet hoc probare. ſ. eod. cap. proxi. & infra de iureiur. cap. vlti. in fin. & C. de re. cre. in bonæ fidei.

d ¶ *Obliti.*] De nemine præſumendum eſt q ſit immemor ſuæ ſalutis. 1. q. 7. ſancimus. quia quilibet præſumitur bonus, niſi probetur malus. ſ. de ſeru. c. vnico. & j. de præſum. dudum.

¶ *Glo. ſeq. tractat de duplici exceptione procuratoria.*

e ¶ *Exceptio.*] Qũ dicatur falſus procurator, dixi ſ. de reſcrip. ex parte decani. & illa eſt exceptio falſi procuratoris. Eſt & alia exceptio procuratoria, ſ. cum quis non poteſt eſſe procurator, veluti miles: [2] & non poteſt opponi litem cõteſtatam, cum ſit dilatoria. ff. eod. filiusfamilias. §. veterani. & C. eod. tit. ita demum. & hanc poteſt omittere fideiuſſor. ff. manda. ſi fideiuſſor. §. quædam. Eſt & alia exceptio procuratoria. ſ. non habere mandatum: de qua hic dr: quia plus eſt mandatum fuiſſe reuocatũ, q̃ non habuiſſe mandatum. ſ. de reſcrip. ex parte decani. in fin. & hęc exceptio poſt litẽ conteſtatam poteſt opponi: & hanc exceptionem non debet omittere fideiuſſor. ff. manda. inter cauſas. §. mandato. & talis exceptio non poteſt opponi poſt ſententiam. vt hic, & C. eod. tit. licet.

f ¶ *Nullum.*] Ex eo tamen iudicio quod nullum eſt, ſolutum nõ repetitur. ff. de iudi. de qua re. §. 2.

g ¶ *Momenti.*] Non eſt hoc ſpeciale in hoc caſu, ſed idem eſt in omni exceptione, per quam probatur retro nihil actum eſſe, vt puta à non ſuo iudice. 11. q. 1. c. 1. & c. pen. C. ſi à non compe. iud. l. vlti. ſimile j. de re iud. ad probandum. j. de excep. exceptionem. & ſi quid donetur ab eo qui non poteſt dare, non valet. j. de iure pat. quod aũt. & ſi donetur ei qui capax non eſt. j. de cle. excom. mi. poſtulaſti. & ſ. de æta. & quali. cum bonæ. C. de inoffi. teſta. fratres.

¶ *Glo. ſeq. roti. per oboc. quomodo altera parte abſente; &c.*

h ¶ *Irritandum.*] Irritat hic Papa factum iudicis altera parte abſente, vt vr: quia non apparet q altera pars fuerit præſens, & lite non conteſt. & hoc poteſt facere iudex appellationis. j. de appel. ſæpe. ſed ibi peremptorij loco eſt terminus ſtatutus, & ad proſequendũ appellationem. C. de temp. appel. l. vlti. §. illud. & illud obtinet cũ iam eſt lata diffinitiua ſententia. & 2. q. 6. ei qui appellat. & op. arg. ſ. de renunc. veniens. ſic vbi agitur de ſubreptione. j. de re iudic. cum olim. Sed credo q altera pars fuerit pſens. quia nunq̃ proceditur ɔ abſentem, niſi citetur tacite vel expreſſe, & pſumitur ex hoc q iudices retulerunt negotium ad Papam: & ſic pars altera fuit pſens in alijs quæ acta ſunt coram Papa, vel contumaciter abſens, quæ ſorte procurauit relationem fieri dño Papę. & qđ dixit, duximus irritandum, i. irritum eſſe oſtendimus. j. vt lit. non conteſt. accedens. ad hoc probat litera iſta, qua probata, &c.

nihilominus lite non conteſtata, & iuris ordine prætermiſſo, teſtes contra eum recipere præſumpſerũt, ipſum à Tullen. eccleſia per ſentẽtiam remouendo. ¶ Nos vero licet vix fidem [a] adhibere potuerimus, quod dicti iudices vtpote viri litterati, prouidi & honeſti taliter proceſſiſſent, maxime cum in ſua relatione (quã ad noſtram præſentiam tranſmiſere,) de huiuſmodi exceptione nullam fecerint mẽtionẽ [b]: quia tamẽ epiſcopus per viros religioſos [c] prouidos & honeſtos, de quibus nõ eſt veriſimile, quòd ſuæ ſalutis obliti [d], ac iuramẽti religione contempta, falſum teſtimoniũ tulerint, nobis fecit ſuper ijs quæ ſunt propoſita plenam fidem: attendentes etiam quòd falſi procuratoris exceptio [e], non ſolum ante ſententiam, verum etiam poſtea poteſt obijci †, vt pote qua probata, iudicium nullum [f], & nullius momenti [g] cõtrouerſiæ reputantur †, proceſſum ſupradictorum iudicum ſententialiter duximus irritandum [h].

¶ Idem Brixien. epiſcopo.

¶ *Si agitur de adulterio coram iudice ſeculari ad pœnam legalem, non interuenit procurator: ſecus ſi coram eccleſiaſtico ad ſeparationem tori.*

CAP. V.

TVæ † fraternitati: & infra. ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi vir accuſet vxorem de crimine adulterij coram iudice ſeculari, ad pœnam legitimam [i] infligendam, quia tunc inſcriptionis vinculum debet arripere †, ſeque ad pœnam talionis [k] adſtringere, nõ per procuratorẽ, ſed per ſeipſum præſentem oportet præſentialiter accuſare. ¶ Si vero vir accuſate velit vxorem de adulterio coram eccleſiaſtico iudice, vt ab eius cohabitatione diſcedat: quia tũc & ſi forſan [l] oporteat eum inſcribere, vt deſignet in ſcriptis nomen [m], locum [n], & tempus [o], & omnia quæ comprehenduntur in lege [p] ciuili,

TVæ fraternitati.] In prima deciſa conſultatio. In ſecunda reſponſio: ibi, *Conſultationi.* quæ diſtinguit, & ſecundum membrum pſequitur: ibi, *Si vero.*

CASVS. Aliquis vult accuſare vxorem ſuam de adulterio: quæritur vtrum hoc poſſit facere per procuratorẽ? Rñdet q ſi vir accuſat vxorem de adulterio corã iudice ſeculari, ad pœnam legitimam infligendam non per procuratorem, ſed p ſeipſum illud facere debet: quia tunc debet inſcribere, & ad pœnam talionis ſe adſtringere. Si vero accuſet eam de adulterio coram eccleſiaſtico iudice, ad ſeparationẽ tori, ſuſtineri poteſt vt per procuratorẽ accuſet: quia & ſi accuſatio ſit de crimine, non eſt tñ criminalis, ſed mixta inter criminalem & ciuilẽ: quia & ſi oporteat ipſum inſcribere, vt deſignet in ſcriptis nomen adulterij, locum, & tempus, & oĩa quæ in lege ciuili cauentur, ad talionẽ tñ ſe obligare non debet: ne ſorte cum in probatione defecerit, intentionis ſuæ conſequeretur effectum. Not. quòd in cauſa criminali procurator non interuenit. Item qui non probat qđ intendit, debet puniri, ſicut reus conuictus puniretur, quia calumnioſe accuſauit. Item vbi ciuiliter agitur de crimine, poteſt procurator interuenire. Item ſi aliquis pſequitur vna via, alia via ad id non debet admitti.

¶ *Glo. ſeq. roti. per q. quæ ſit pœna adulterij ſecundum leges.*

i ¶ *Legitimam.*] Per leges veteres puniebatur mulier conuicta de adulterio ad pœnam ſanguinis. C. de adul. caſtitati. & etiam ſm legem Moſaycam lapidabatur. 33. q. 5. hæc imago. Hodie vero detruditur in monaſterium. C. de adulte. Authen. ſed hodie. & j. de conuer. coniug. gaudemus. Et poteſt vir vxorem conuictam de adulterio & condemnatam retinere ſi vult, & vxor virum, vt dicitur in prædicta Authentica.

K ¶ *Ad pœnã talionis.*] Olim infra lx. dies vtiles à tpe diuortij, vir accuſare poterat vxorem iure mariti [3] ſine metu calumniæ. C. de adul. q̃uis adulterij. & l. iure mariti. & ff. de adul. is cuius. §. vlti. & l. mariti. §. pterea. Hodie vero cõſtante matrimonio poteſt eã accuſare, & tenet inſcribere ad pœnã talionis obligãdo ſe. in Authẽ. vt liceat ma. & auiæ. §. cauſas. & §. quia vero plurimas. coll. 8. & hic.

l ¶ *Si forſan.* Hic non notat dubitationem, ſed expreſſionem veritatis. ſic 33. q. 2. admonere. circa medium. & de pœn. diſt. 1. quamobrem. & ff. de rei vin. item ſi. §. 1.

m ¶ *Nomen.*] adulterij.

n ¶ *Locum.*] in quo commiſſum fuit adulterium.

o ¶ *Tempus.*] ſcilicet annum & menſem admiſſi criminis. [4]

¶ *Glo. ſeq. ponit quæ requiruntur in libello accuſatorio per verſus.*

p ¶ *In lege ciuili.*] quam habes 2. q. 8. libellorum. & ff. de accu. & inſcrip. l. 3. Quid continere debeat in libello accuſationis, notatur his verſibus:

Conſule, menſe, die, coram pratore profeſſus:
Te deferre reum, crimen, loca, pone ſodalem.
Et licet hora, dies, non menſis prateratur.

¶ Gloſſa

[1] Expone Abbas. i. de conſequentibus partibus iudicij. Io. An.

† Vide tex. in l. licet. C. de iudic.

† reputantur

[2] Hoc non habet locũ in militib. noſtri temporis. licet emergant cauſæ, ſecundũ q in Spec. de procur. §. 1. ver. 8 q eſt miles. & ſex quæ ſunt neceſſaria in veris militib. not. ff. ex q cau. ma. l. pen. vide quod dixi poſt Hoſt. de ſentent. excõm. cũ deſideres. in prin. Io. And.

† Cap. 1. eod. tit. in §. cauſa. & de intellectu vide De ... in Rub. de iud. & Alexã. cõſil. 66. & 32. vol. 2.

† In aliquibus codicibus arripere, al. recipere.

[3] In quibus cõſiſtat hoc ius. not. 4. q. 4. c. nullus. §. aliquando. Ioan. And.

[4] Adde gl. in l. cauſa. C. de accuſa.

ad talionem † tamen non debet se aliquatenus obligare, ne forte cum in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectū [a], sustineri potest, si necessitas id postulauerit, vt per procuratorē accuset: quoniam huiusmodi accusatio & si de crimine fiat, non est tamē criminalis, sed quasi mixta [b] inter ciuilem & criminalem, quamquam in pręsentia principalium personarum securius procedatur.

¶ Idem.

¶ *Qui de mandato domini causam procurauit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.*

CAP. VI.

CVm † pro causa quæ inter G. & F. Gabilon. ecclesię archidiacon. vertebatur: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus expensas archidiacono restitui faciatis, si legitime probare potuerit se de mandato [c] capituli suscepisse prædicta negotia promouēda, & propter hoc [d] ad sedem Apostolicam accessisse.

¶ Idem scholaribus Parisien.

¶ *Vniuersitas etiam scholarium potest ad agendum & defendendum procuratorem constituere.*

¶ *Glo. seq. soluit dubium, ponit brocar. alleg. 4. iura ad primam partem, & vnum in contrarium.*

a ¶ *Effectum.*] quod esset si separentur. potest tñ teneri ad aliā pœnam, vt perpetuo ei adhæreat, qua carere voluit. 3 2. q. 5. hæc imago. vel ad pœnā extraord. se obligabit. j. de accu. super his. Itē habes hic, q̄ si quid prohibetur vna via, altera via non debet admitti. C. si manci. ita ven. l. vl. & ff. de tu. & cu. scire. ff. de cōdi. insti. quæ sub condi. §. si quis. & ff. de bo. lib. l. quæritur. arg. 3̄. 4. q. 3. c. si testes. §. seruus neque.

b ¶ *Mixta.*] Sicut solet dici de querela inofficiosi testamētū, quę est mixta inter ciuile & criminalē. Ciuilis est: quia qui eam proponit, proponit hæreditatis petitionem. ff. de inof. testa. qui de inofficioso. & in eo accedit ad criminalem: quia si nō venit die statuta, postea non auditur. ff. de inof. test. Papinianus. §. 1. l. arg. C. qui accu. non pos. si ea. & j. de accu. licet.

CVm pro causa.] Prima pars ponit decisam partis querelā. Secunda dat iudices: ibi, *Discretioni.* Et incipe casum litteralem, q̄ inter istum G. qui erat procurator capituli, & archidiaconū, erat contentio super expensis factis p istū archidiacon. in causa quam susceperat promouendam de mandato capituli, & Papa pronunciauit vt habetur in littera: potest tñ casus figurari aliis modis. Abb. Siculus.

CASVS. Inter G. & F. archidiaconos Gabilon. ecclesiæ, quęstio vertebatur: procuratores vtriusq; accesserunt ad Papam: procurator ipsius F. proposuit q̄ F. archid. impetrauit à C. prædecessore Innocentij literas confirmationis super quibusdā institutionibus ecclesiæ, de cōsensu capituli factis, ex quarū inobseruantia ecclesia lædebatur, petens causam commiti, & confirmari constitutiones p̄dictas, & ea sibi restitui quæ in vtilitatē ecclesię ipse expendebat: mādat Papa quibusdam quatenus expensas faciant restitui archidia. si legitime probare poterit, de mādato capituli se suscepisse prędicta negotia p̄mouēda. & pp hoc ad sedē Apo. accessisse. Not. q̄ si qs fecit expensas in procurāda vtilitate ecclesię, nec res habuit effectū: nisi hoc fecerit de mādato capituli, nō recuperabit eas, & sibi imputet si sine mādato capituli hoc accipiebat: secꝰ si res effectū habuisset ēt sine mādato.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

c ¶ *De mandato.*] Immo & si non interuenisset mandatum, posset tamen ea petere quæ vtiliter expēdit in negotijs ecclesiæ. 12. q. 4. quicunq;. ff. de neg. gest. Pomponius. & j̄. de fideiuſ. quod quibusdam. & j̄. de deposito. cap. 1.

d ¶ *Propter hoc.*] Simile ſ. de electio. vt prææteritæ. quia si aliàs fuisset iturus ad curiam, non posset petere expensas factas, nisi quatenus plus expēdisset propter longiorem moram. ff. familiæ ercisc. ex parte. in princ. & ff. de nego. gestis. si cōes. distinguit tñ: quia si egit de mandato siue succubuit, siue non, potest petere expēsas: vt C. mandati. l. etiam. sed si egit sine mandato, & succubuit, non petet expensas. ff. iudica. solui. iam tamen. §. in hac. istæ autem expensæ non excedāt probabilem modū. ff. de damno infecto. inter quos. §. vltimo. & lege seq. in prin. sic j̄. de eo qui mit. in pos. cum venissent. in fi. & j̄. de sequestra. cap. 2. in fi.

QVia in causis.] In prima ponitur petitio. In secunda ipsius admissio: ibi, *Licet igitur.*

CASVS. Vniuersitas scholariū Parisiensium qñq; causas mouebat 3̄ alios, & alij 3̄ ipsam, & quia vniuersitas in causis per se interesse non poterat, petebat a Papa vt super hoc procuratorē sibi instituere liceret. Rñdet q̄ licet de iure cōi illud facere possit: tñ indulget eis Papa facultatem procuratorem instituēdi super his. Not. q̄ vniuersitas de iure cōi potest constituere procuratorem. Itē quod iure communi competit, indulget hic dominus Papa.

¶ *Glo. seq. notat differentiam inter legem & canonem. secundo reddit duplicem constitutionis causam.*

CAP. VII.

QVia in causis, quæ contra vos & pro vobis mouentur, vestra vniuersitas ad agendum & respondendū commode interesse nō potest, postulastis à nobis, vt procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licet † igitur de iure communi [e] hoc facere valeatis, instituendi tamen procuratorem super his auctoritate præsentium vobis concedimus [f] facultatem.

¶ Honorius † tertius episcopo Egitan.

¶ *Si citatus ad totam causam, constituit procuratorem, quem postea reuocat, potest nihilominus contra eum procedi inquantum status causæ patitur sine alia citatione. hoc dicit quo ad intellectum.*

CAP. VIII.

AVditis & intellectis, quæ super delegatorum nostrorum processibus fuere proposita: processus [g] ipsos & quæcumque secuta sunt ex eis vel ob eos [h], noueris nos irrita iudicasse: non obstantibus litteris quas de reuocatione † mādati procuratori suo Colubrien. episcopus destinauit: cum antequam ad illum [i] litteræ huiusmodi peruenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde

e ¶ *De iure communi.*] Not. q̄ vniuersitas pōt constituere procuratorem. nō obstāte q̄d dr̄: procurator est qui mandato dñi negotia administrat. ff. eo. l. 1. sed vniuersitas loco dñi habetur. Secundū leges procurator constituitur tñ à vero dño. ff. eo. l. 1. secundum canones non est differentia in vocabulis, dūmodo constet q̄ habet potestatē agendi & defendendi. j̄. eo. petitio. & quilibet administrator, procurator dr̄. 2. q. 3. saluator. Sed illa fuit dubitatio, quia scholares non videntur constituere vniuersitatem, cum ius vniuersitatis non sint à principe consecuti. ff. quod cuiusque vniuer. l. 1. ff. de colle. illi. l. 1. Item quia si esset vniuersitas, syndicum vel actorem deberet constituere auctoritate epī. C. de episc. & cle. oēs. §. nihilominus. sed Papa rñdet q̄ de iure cōi hoc licet. & est verū, q̄ vniuersitas cōstitui procuratoré, & per ipsum procuratorē iurat. j̄. de iur. cal. cum causam. sed procurator à vero dño constitutus, non iurat de calumnia, sed dñs. C. de iura. calum. l. 2. §. sin autem. & scholares possunt habere rectores siue consules suos. C. de iurisdictione omnium iudicum. l. vlt.

f ¶ *Concedimus.*] id est, concessum esse ostendimus à iure cōmuni.

AVditis.] Si post conclusionem causæ apparet procuratorem reuocatum, nihilominus fertur sententia. Diuiditur. nam primo fert sentētiam super processibus, & soluit obstaculum. Secundo: ibi, *Cæterum.* in expensis condemnat. Abbas.

CASVS. Causa vertebatur inter epm Egitan. & epm Colubrien. sup quibusdā decimis: causa cōmissa fuit quibusdā iudicibus, demum illi subdelegauerunt causam quibusdam aliis, qui nō seruauerunt formā sibi datam: processus istorū iudicū trāslati sunt ad Papā ad petitionem Colubrien. Papa eos cassat, & quicquid secutum est ex eis. Sed posset aliquis ei dicere, quare cassauit? nonne Colubrien. eps reuocauit procuratorem? Et Papa rñdet: non obstat illa reuocatio: quia iam erat in causa conclusum. vnde nihil posset obiicere si esset præsens: & quia ille Colub. procurauit nēgotiū deferri ad Papam: ergo non sine contēptu Papæ, & dāno alterius partis hoc fecit: condemnat cū Papa ad expensas factas & faciendas donec ipse legitime comparebit. Abbas. Not. q̄ cassato principali, & omnia consecutiua cassata intelliguntur. Item not. q̄ non valet reuocatio mandati, postquam est in causa conclusum. Item quia in contemptum sedis Apostolicæ & in præiudicium aduersarii reuocat mandatum, punitur propter hoc in expensis factis.

g ¶ *Processus.*] Qualiter processerunt, non habemus hic: sed potest poni diuersitas processuum per illā decretalem. ſ. de rescrip. cum dilecta. ſ. de offi. deleg. venerabili.

h ¶ *Ob eos.*] Et ita cassato principali, cassatur & accessorium. C. de legi. l. non dubium. j̄. de fi. instr. inter dilectos. & ſ. de elect. qualiter. & 16. q. 7. & hoc diximus. & j̄. de schisma. c. 1.

i ¶ *Ad illum.*] scilicet procuratorē, vel aduersarium, vel iudicē. j̄. eo. mandato. & sic reuocatio ista peruenit ad iudicem. & cum iam esset super processibus conclusum, non obstante tali reuocatione, potuit super his sententia ferri, cum procurator nihil poterat facere postea

¶ Fauent talionis an hodie locū habeat, tradit Couarru. lib. 2. variar. reso lut. c. 9. & latè Petrus Duenas regula 97. in expen. ac. cusans aliquem. adde D. Thomā 2. 2. q. 68. art. 4. & Sotum lib. 5. de iust. & iure. q. 5. art. 4.

¶ Cap. 2. eod. tit. in 4. compila.

¶ Et quia qñq; queritur de criminae causis ingratitudinis ob ... sit. in Authen. vt cū de app. cog. §. illud. & ideo interdum vocatur accusatio. C. de in offi. testa. l. parentibus. & l. in arenam. interdū querela. ff. eo. tit. l. 2.

¶ Vide Horatium Lucium tract. de priuileg. Scholarium, priuilegio. 50.

¶ In aliquot antiq. Innocentius iij.

¶ recusatione.

¶ Iurat & procurator si habet speciale mādatum. de iur. calum. c. vl. lib. 6. & dicit hic Hostiensis q̄ tūc iurat syndicus, procurator non, quia melius præsumitur scire veritatē.

re postea

conclusum. Cæterum memoratum Colubrieñ. episcopum, qui procurauerat totum negotium ad examen sedis Apostolicæ aduocari, & postmodum mandatum factum procuratori, nõ sine nostro[a] contemptu, & tuo dispẽdio, renocauit: cõdemnandum tibi duximus in expensis quas fecisti à tempore quo ad procuratorem ipsius reuocatoriç litterç peruenerũt[b], & facies † etiam[c] vsque quo per se idem episcopus vel per procuratorem idoneum se nostro conspectui præsentabit, in principali negotio legitime processurus.

¶ Idem M. & R. canonicis Mutineñ.

§ Procurator episcopi causas episcopatus agit & defendit, licet non fuerit datus sub nomine syndici vel actoris.

CAP. IX.

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, quòd cum Mutineñ. episcopus in Liuoniam profecturus, vos vicarios suos & procuratores constituerit generales[d]; vobis volẽtibus agere contra detentores bonorũ episcopi Mutiñ. vel contra illum agentibus respondere, frequenter opponitur † quòd hoc facere non potestis, pro eo quod in instrumento vicariæ, siue procurationis huiusmodi non exprimitur, quòd episcopus ipse constituerit vos syndicos vel actores[e]: & infra. § Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquido cognoscentes, quòd intẽtio[f] fuerit ipsius episcopi, dare vobis agendi & respondendi pro † ipso liberam potestatem, exceptionem huiusmodi penitus reprobamus.

¶ Grego. ix. nobili viro Vbaldo † ciui Pisano.

§ Prouidere debet iudex, maxime in causa matrimoniali, quòd constituens procuratorẽ gaudeat plena libertate.

CAP. X.

ACcedens ad Apostolicam sedẽ: & infra. § Mãdamus quatenus D. nobilem mulierẽ, quæ sub tua potestate tenetur, plenæ restituas libertati, faciens ipsam ad castrum de Massa Lucanæ diœcesis secure perduci, vt existens ibi libera[g], procuratorem libere ordinare valeat, qui suam coram nobis iustitiam prosequatur.

re postea. vnde talis reuocatio non impedit sententiam ferri super his in quibus est conclusum: & ita quodammodo fertur sententia contra absentem, sed pro præsente reputatur, quia & si præsens esset, nihil posset obiicere: & si tempestiue reuocatio fuisset facta, non ostensa iudici vel aduersario: nihilominus valuisset quicquid fecisset vsque ad ostensionem reuocationis. j. eo. mãdato. & C. de satisd. l. vnica. & ff. eo. si procurator. in fin. Sic in iudice tenet quod facit, donec intelligit reuocatam iurisdictionẽ. j. de app. si duobus. arg. & quamdiu seruus habetur pro libero, valet sententia illius. 3. q. 7. c. infamis. §. verumtamẽ. & arg. 9. quæst. 1. ordinationes. & ff. de off. præsi. si forte. & ff. mãd. si mandassem. arg. ff. si cer. pe. eius qui in prouincia. Si vero reuocatio tempestiue fuisset ostẽsa aduersario vel iudici: quicquid fieret postea, non valeret: & sic possunt intelligi supra eod. ex insinuatione. & cap. in nostra. vt ibi dicitur.

a ¶ *Nostro contemptu.*] sic s. de postulan. c. bonæ. & s. de offi. leg. licet & j. de appel. intimasti. & C. de relatio. l. 1. quia sic illuderetur superiori. & arg. ff. de success. edict. l. 1. §. de cretalis.

¶ *Glo. seq. reddit rationem, & dat simile.*

b ¶ *Peruenerunt.*] Quia tunc quasi contumax fuit. & tunc expectare incœpit. simile. j. de sequest. c. 1. de dolo & cont. cum dilecti. in fi. & hoc in culpa illius episcopi, qui negotiũ ad curiam procurauit destinari. simile j. de app. Nicolao. & c. interposita. & c. reprehensibilis. & 3. de resti. spoli. cum causam. §. 2.

¶ *Glo. seq. successiue signat tria contraria, & soluit.*

c ¶ *Facies etiam.*] Et sic sententia condẽnationis profert antequam constet de futuris expensis, vnde signatur 3. ff. de vsu. l. 5. §. 5. vbi dr̃ q tractus futuri temporis non spectat ad iudicem[1], hic iã constabat q facturus esset expensas. Sed vr̃ q sententia quantũ ad futuras expensas non teneat: quia non continet certam quantitatẽ, & incerta sententia nulla est. C. de senten. quę sine cer. quantit. profer. l. hæc sententia. sed illud habet locũ vbi certa quantitas petita est iure actionis, vel speciei: quia si ibi sententia incerta est, non parit actionẽ rei iudicatæ. Sed istę expensæ petuntur officio iudicis pro interesse propter contumaciã alterius partis, & ideo potest cõdemnari etiam ad expensas factas & faciendas, quas declarabit postea suo sacramento, & fit hic condemnatio expensarum nulla taxatione præmissa, quod est 3 id. 3. q. 3. c. induciæ. §. quod fieri. sic & j. eo. cõstitutus. & j. quod metus cau. c. fi. sed illa taxatio põt fieri postea qñ iurabitur super expensis: vt dicit c. cũ quis. §. qđ fieri.

PEtitio vestra.] Diuiditur. nam primo ponitur petitio. Secundo responsio: ibi, *Nos igitur.* Abb. Siculus.

CASVS. Eps Mutineñ. de mãdato sedis Aposto. In Liuoniam profecturus, constituit M. & I. canonicos Mutin. suos vicarios, & procuratores generales, pro ipso epatu: Illi procuratores auctoritate huius generalis mandati, agebant 3 detentores bonorum epi Mutin. vel conueniebãtur pro ipso: obiiciebatur eis, q ex ipso mandato id facere non valebant, pro eo q etiam in instrumento vicariæ suę, siue huiusmodi procurationis, non exprimebatur, q ipse constituerit eos syndicos vel actores, sed procuratores generales: tenorẽ huius instrumenti miserunt ad Papã, Papa inspecto tenore instrumenti constitit ei euidenter, q intentio fuit ipsius epi, dare illis liberam potestatem agendi & respondendi pro ipso epatu: Vnde huiusmodi exceptionem friuolam reputauit. Not. q non refert an dicatur ab vniuersitate, vel collegio, talem procuratorẽ, vel syndicum. vel actorem dari, dummodo appareat, q ad agendum vel respondendum, sit per sequentia vel præcedentia datus.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro, & soluit.*

d ¶ *Generales.*] Licet fuerint generales procuratores, non tamen poterant transigere. ff. eod. mandato generali. nec possunt alienarẽ nisi fructus aut alia quæ de facili corrumpi possunt. ff. eo. procuratorem totorũ. Sed nunquid alter istorũ possit agere vel administrare sine reliquo? Vr̃ q sic, quia in tutoribus & actoribus id seruatur, vt alter sine altero administrare possit. ff. de nego. gest. cirulieus. & ff. de administratione tuto. l. decreto. ver. 1. & l. Lucius. §. 1. & l. si plures. §. quiuis. ff. manda. & l. creditor. §. duobus. Credo q si insolidum constituti sunt, vnus potest agere sine altero, & alia facere prout negotia occupauerint: alias nõ potest vnus agere sine alio[2]: licet in tutoribus aliud sit benigne receptum, vt dicunt illę leges, decreto. & Lucius. & lex illa. creditor. §. duobus. intelligi in eo casu, cũ in solidũ vtrisq; mandauit. de hoc not. j. c. pen. i notula, sic ergo.

e ¶ *Actores.*] secundũ canones non videbatur ista dubitatio. quia canon omnes administratores nomine procuratoris intelligit. 1. q. 3. saluator. est enim nomen generale. vt s. eod. quia in causis. vbi vniuersitas de iure cõi cõstituit procuratores.

f ¶ *Intentio.*] Sic patet q qñ verba generalia sine dubia, ponuntur in huiusmodi instrumentis procurationis, recurrendum est ad intentionem constituentis. sic etiam de priuilegiis. j. de decimis. ex multiplici. s. de officio ordin. licet. & in rescriptis, j. de arbitr. exposita. & j. de restit. spol. audita. s. de offi. deleg. super eo. & in beneficiis conferendis. j. de præbẽ. super inordinata. & c. vlt. Et illa est causa. quia verba debent deseruire intentioni, non intentio verbis: per verba enim exprimitur intẽtio. 22. q. 5. humanæ aures. & 38. dist. sedulo. & 1. q. 1. Marcion. & j. de verbo. signifi. intelligentia. & c. præterea. & de consec. dist. 4. renuerunt. & facit ad hoc ff. de iudi. si quis intentione ambigua. Arg. 3. ff. de pact. veteribus. & ff. de 3 henda empti. Labeo. & l. cũ in lege. sed illa locũ habet in 3ctibus, vbi venditor debet aperte oĩa exprimere[3]: aliàs fit interpretatio 3 ipsum. & ita manifestum, est q non est semper cõsideranda verborum forma in huiusmodi constitutionibus, sed quid est eis cõmissum, & in quo officio: quia hoc nomẽ, procurator, est generale nomen ad quamlibet administrationẽ: & per sequentia quæ ponuntur in constitutione, restringitur ad id de quo agitur: vt patet hic. Vnde si diceremus, ego do Titio potestatem agendi & defendendi in causa vel in causis, quam vel quas habeo cum tali, sufficiẽs est mãdatũ, non obstante subtilitate legali, quæ in hoc casu solummodo vr̃ legem imponere verbis, & non rebus, cum sit potius 3 num faciendum. C. communia deleg. l. 2. in fine.

ACcedens.] Primo prouidet libertati mulieris. Secundo citat ad causam: ibi, *Tu ergo.* Abbas.

CASVS. Quędã nobilis mulier D. nomine de Massa Lucan. diœcesi. nomine filii sui 3xit sponsalia cũ Vbaldo ciue Pisano, nomine filiæ ipsius Vbaldi, filiis ipsis sciẽtibus, arrha forsitã hinc & inde apposita: quia nobilis illa forsitan nolebat perficere qđ conuenerat cũ dicto Vbaldo: idẽ Vbaldus detinebat eã sub potestate sua: significatũ fuit dño Papæ, vnde mãdat dicto Vbaldo, quatenus nobilẽ illã restituat pristinæ libertati, & ipsã faciat secure reduci ad castrũ de Massa Lucañ. diœce. vt ibi existens libera, pcuratorẽ libere valeat ordinare, q corã Papa suã iustitiã psequatur. & ipse idẽ Vbaldus sup spõsalibus, q dicunt 3cta inter filiã suã, & filiũ dictæ nobilis, pcuratorẽ idoneũ ad psentiã Papæ transmittat, q plenã habeat potestatẽ ad agendũ & defendẽdũ. Not. q qui agere vult vel respondere, non debet esse in potestate alterius, sed libertatẽ habere debet.

¶ *Glo. seq. fortificat textum: secundo quærit, & soluit.*

g ¶ *Libera.*] Qui enim agit libertatem debet habere, vt libere cõ fiteatur, &c.

Procuratores generaliter dati, qui possunt aut nõ possunt ex vi generalis clausulæ.

† proponitur, in aliquot antiquis.

† & facies etiam quousque.

[1] Illud verum est ita q tractum de tempore futuro ... [illegible]

[2] Concor. tex. in l. 1. ff. procurator. & ibi Bar. ff. eod.

In multiplicatis exemplaribus deest epscopo.

† Vbaldo

[3] Concor. l. contra iuris regulas. §. bitur & ibi. 2. ff. de pact. & ff. manda. l. creditor. §. Lucius.

† Secundũ hoc. ergo nullus captiuus vel obses procuratorem cõstituere potest, sicut nec testamentum facere. ff. de testa. obses. ar. g. ff. de iure fisci. ... [illegible] Luan. And.

firetur, & possit esse in iudicio: quia confessio per metũ sine timore extorta, nõ præiudicat. 31. q. 2. Lotharius. & 15. q. 6. c. 1. & 22. q. 4. inter cętera. in fin. & præcipue in matrimonio, in quo libertas omnimodo restituenda est, & locus prouidendus est, in quo nulla possit esse formido. 33. quæstio. 2. sine de coniugijs. & plena debet gaudere securitate cuius est animus indagandus, ne p timorẽ dicat sibi placere quod odit. j. de sponſ. cũ locum. & quod quis non diligit, facile contemnit. 20. q. 3. præsens clericus. & coactiones difficiles cõsueuerunt exitus habere. j. de sponsal. requisiuit. Sed qualiter agit pro filio, cũ mater filiũ in potestate nõ habeat. j. de cõuer. infidelium. c. vlt. Hic agebatur de facto illius mulieris, quia contraxerat cũ illo nobili spõsalia nomine filij sui, cum arrhis, promissa hincinde, si staret per alterũ quo minus matrimoniũ perficeretur: quod licet. C. de sponsalibus. l. vltim. sed pœna apponi non potest, & si apponatur, peti non potest: vt prædicta l. vltim. in fine. & j. de sponsalibus Gemma mulier. & ff. de verborum obligation. l. Titia. primo responso.

¶ In aliquot antiq. plenariam

¶ Tu ergo super spõsalibus quę inter natam tuam, & filium eiusdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præsentiam nostram mittas, qui ad agendum & respondendum [a] plenam † habeat potestatem.

¶ Idem Cantuarien. archiepiscopo.

¶ Si procuratori generali denegantur induciæ ad consulendum dominum ex causa probabili absentem, poterit procurator appellare.

CAP. XI.

Dilectus filius magister L. rector ecclesiæ de Auna transmissa nobis petitione mõstrauit, quòd cum R. presbyter contra ipsum causa studij Bononiæ commorantem, super eadem ecclesia ad iudices nostras litteras impetrasset, earũ auctoritate à iudicibus ipsis eodem rectore citato [b], procurator ipsius generalis [c] ad om-

¶ Glo. seq. primo docet formã constituendi procuratorẽ. secundo quærit, & soluit distinguendo.

a ¶ *Respondendum.*] Sic ergo debet constitui procurator ad agendũ datus, vt possit etiã defendere & respondere aduersario si eum recõueniat: aliàs si non defenderet, denegabitur ei actio [1]. ff. eo Muti°. §. pœna. & in expensis alteri parti tamquã contumax condẽnatur. j. eod. constitutis. arg. In qua constitutione debet satisdationẽ exponere, per quam ipse, fideiussor sui procuratoria existat, iudicatũ solui sub hypotheca rerũ suarũ. Institutio. de satisdatio. §. si vero. & q tempore sententiæ erit in iudicio, aliàs omnia dabit quæ in condemnatione veniunt, vt ibidem dr: & ita plenã habet potestatem. Et est notabile, quia procurator qñq; non posset cauere iudicatum solui, quia forsan non habet ibi amicos, qui pro eo velint fideiubere, & ita contumax reputaretur, ex quo sic citatus est, vt hic dicit: sed si hoc fiat, sufficiens erit procurator. Et hoc habet locũ in procuratore rei, qui debet cauere semper iudicatum solui, quod est dicere, soluere id in quo condemnatur, & quod defendat reũ, & q nõ committat dolum. ff. iudicatũ solui. l. iudicatum. & in procuratore actoris idem est seruandum si reconueniatur. Sed nunquid possunt illi parentes litigare de matrimonio filiorũ, vt fieret præiudiciũ ei ꝯ quem sententiaretur pro matrimonio? Dico q sic, dummodo filij consentiant ad hoc, & rata habeant facta parentũ: quia perinde habetur ac si ipsi hoc facerent per alios; & præcipue per parentes ꝯhitur [a] matrimonium. 32. q. 2. honorantur. & j. de conuer. coniug. ex parte. Si vero filij non consentirent factis parentũ, tunc non noceret sententia ꝯ aliquem lata ibi enim non potest pater vel mater litigare filio inuito, cũ ibi solus consensus illorũ de quorũ coniunctione agitur, sit necessarius. 27. q. 2. sufficiat. & inuitis etiam parentibus contrahere possint: quia quantum ad hoc non dicuntur in potestate parentum esse. j. de despon. impube. c. 1.

1 Hoc nõ habet locũ in procuratore necessitate dato ... rem ... ff. eod. ... & l. sequen. & vide in Spec. eo. tit. § 1. versi. item excipi ... Io. An.

An parentes possint de matrimonio filiorum litigare.

a Caute hoc accipiat: nam parentes non contrahunt pro filiis, nisi filiorum consensus accedat, vt mox sequitur in hac glossa.

Dilectus filius.] Prima pars narrat grauamen appellantis. Secunda dat iudicem: ibi, *Quo circa.* Abbas Siculus.

Casus. Magister Laurentius rector ecclesiæ de Auna, volens venire Bon. causa studij, constituit quendã suũ procuratorẽ ad oĩa sua negotia procuranda, & sic venit Bonon. Quidam presbyter R. nomine ꝯ ipsum sup dicta ecclesia litteras impetrauit, fecit ipsum citari apud ecclesiam ipsam: procurator ipsius generalis pro eo petiit terminum sibi dari, infra quem dictũ magistrũ consulere posset, vtrum deberet cedere vel contendere; quod cũ iudices facere denegarent, ad sedem Apost. appellauit. Vnde mandat Papa, quatenus si est ita, quicquid factũ est post appellationẽ debeat in irritum reuocari. Not. dilationẽ dandã procuratori ad denunciandũ dño.

b ¶ *Citato.*] ad ecclesiam suam per suum procuratorem. ibi enim debet citari. j. de dolo & contu. causam quæ. & c. vlt. nã ipse fuit Bononiæ: vt j. de eo qui mitti. in pos. c. vlt.

c ¶ *Generalis.*] Potest ergo quis constituere generalem procuratorẽ ad omnia, tam ad iudicia [t] quàm ad negotia, vt hic dicit. & j. eod. petitio. tñ talis procurator transigere non potest, nec alienare. de hoc dixi j. eod. petitio. immo quilibet tenetur dimittere procuratorem, alias procederetur ꝯ absentem, si non defenderetur. ff. quib. ex cau. maio. item ait. & l. seq. de hoc dixi supra de offi. delega. cõsultationibus.

t Vult ergo gloss. q iste fuerit procurator etiam ad iudicia; sed idẽ si fuisset ad negotia, quod dic vt infra eod. qui generaliter. l. ... lib. 6. Ioan. And.

nia eius tractanda negoria, pro eo quòd competentem terminum infra quem rectorem ipsum consuleret, vtrum deberet contendere vel cedere [d] quæstioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellauit. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, &c.

¶ Idem episcopo Lexon.

¶ Si reus recedit à iudicio dimisso procuratore solummodo ad agendum, contumax est, & cõdemnatur in expensis.

CAP. XII.

Constitutis in præsentia nostra H. Priore Sagien. & T. laico, dilectum filium O. subdiaconum nostrum super causa quæ inter ipsos super quadã summa pecuniæ vertitur, concessimus auditorem: & infra. ¶ Quia Prior super ipsa pecunia in qua dictus T. eum sibi suæ vxoris [e] nomine teneri di-

¶ Glo. seq. reddit causam, & docet certas inducias arbitrarias, certas, non.

d ¶ *Cedere.*] Ad hoc enim dãtur induciæ deliberatorię, vt intra illas deliberet an cedat vel contendat. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. sed iste procurator per se deliberare non poterat vtrum deberet cedere vel contendere super facto alterius. vnde debebat consulere dñm principalem; [4] ergo induciæ tales esse debebant q posset illũ requirere. vnde cum hoc non facerent, iusta fuit appellatio. termin° enim iem per constituendus est secundum distantiam locorum, & negotij, & personarũ qualitatem. j. de ap. cum sit Romana. & ff. de iud. nonnũquã. Et ex hoc patet q huiusmodi induciæ deliberatoriæ, arbitrariæ sunt: quia debent moderari sm locorum distantiã & psonarum & negotij qualitatem, licet dicatur, xx. dierum gaudeat inducijs, immo plus vel minus, secundum q visum fuerit iudici expedire. j. vt lit. non conte. quoniam frequenter. §. si vero. Aliæ vero induciæ, puta quę dantur ad appellandum, non sunt arbitrarię: nam ibi iudex nihil habet officij. j. de re iud. quod ad consultationẽ. & 2. q. 6. biduum. quæ sunt decem dierum: vt ead. causa, & quæstio. ea. c. anteriorum. & induciæ quæ dantur condemnatis in causa pecuniaria, non sunt arbitrarię. ff. de re iudi. l. 4. §. si quis. nisi causa cognita, & iusta de causa. ff. eo. l. 2. tamẽ quidam illas dant ad arbitrium secundum consuetudinem loci.

4 Qui non fuerat in culpa non instruendo procuratorem, cũ tunc non fuisset mota, nec forsitan cogitata: & vide quod no. in Spec. de dila. §. 6. ver. sed quæro ecce & qd dicam ꝯ de iusta cau. impetrasti ... sup ver. omnino. Ioan. And.

Constitutis.] Prima pars narrat contumaciam & condemnationem actoris. Secunda: ibi, *Nos autem.* condemnationẽ approbat, & causam committit. Abbas.

Casus. Quidam prior Sagien. H. nomine, tenebatur in quadam quantitate pecuniæ T. laico nomine vxoris suæ: eis in præsentia Papæ constitutis, O. subdiaconum suũ super causa illa concessit auditorem: oblato libello dicto priori, recessit prior sine licentia, dimittens quendam procuratorem solummodo ad agendum, cum esset reus: auditor insufficiẽtem eum per mandatũ eius ad defendendum ipsum priorem reputans, & contumacem, condemnauit eum de prædicto T. in vnam marcham sterlingorum in expensis, & dominus Papa sententiam illam ratam habet & firmam: mandans huic episcopo quatenus partibus conuocatis audiat causam. Not. q qui procuratorẽ idoneũ non dimittit, & recedit sine licentia, cõtumax reputatur, & debet parti alteri in expensis condẽnari.

¶ Glo. seq. recitatur per quæstionem, quomodo iste pro vxore auditur. secundo quærit, & soluit.

e ¶ *Suæ vxoris nomine.*] Forte nomine vxoris suæ recepit iste obligationem à priore, mutuando ei pecuniam vxoris nomine illius: aut pro alio contractu: pro qua etiam sine mandato agere posset in rebus ipsius præstita cautione [5] de rato. C. eod. ot. maritus. Sed si maritus habeat mandatum, non potest agere nisi quatenus in mandato continetur, vt ibi dicitur in fi. l. præalleg. sic etiam nomine alterius quis recipit institutionem sine inuestituram. j. de præben. accedens. & nomine alterius quis recipit vsuras: quod esse nõ debet. 46. distin. sicut non suo. sic & nomine vxoris sibi potuit obligare priorem per stipulationem, sed vxori simpliciter non potuit, dicendo: promittis vxori meæ soluere tantam pecuniam? quia alteri per alterũ stipulari vel pacisci nemo potest. Insti. de inuti. stipu. §. alteri. ff. de verb. oblig. stipulatio ista. §. alteri. nec factum alterius potest quis promittere. Insti. de inuti. stipu. §. si quis aliũ. & in prędi. l. stipulatio ista. in princ. sed si vxor agere velit pro tali obligatione, numquid est præferenda illa viro? & an vir posset agere

5 Et dicunt quidã hoc procedere in re communi: sed planum est eũ nec consanguineũ, nec affinẽ: sed qa est affinitatis causa iudicatur de eo, vt de affinitate i ... nos. ff eod. tit. sed hoc in princ. Ioan. And.

inuita

innita vxore? Non: quia vtilis actio acquisita vxori, prefertur directæ acquisitę marito; nec potest agere ea inuita. ff. de procur. si procurator. vbi dicitur q si procurator meus stipulatus fuerit satisdationem, iudicatum solui, vtilis actio mihi datur: nec potest agere procurator me inuito.

cebat, recepto libello illicētiatus[a] recessit, quendam procuratorem dimittens solummodo ad agendum[b], quem cum auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum, ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipsum præfato T. in vnam marcham sterlingorum† condemnauit, taxatione[c] præhabita in expensis†: & infra. ¶ Nos autē finem litibus[d] imponere cupientes, & quod ab auditore pręfato factum esse dignosci-

a ¶ *Illicentiatus.*] 11. q. 3. certū. ideo contumax reputatur, quia nullum responsalem sufficientem dimisit.

b ¶ *Ad agendum.*] Ideo non valuit mandatum, quia cum Prior esset reus, debuit dimittere procuratorem ad defendendum, & nō ad agēdum: nisi vellet reconuenire actorem, & ideo cōtumax reputatur: quia noo dimisit idoneum. Qualiter autem debet dimittere quis procuratorem idoneum & sufficiētem, dictum est s. eod. accedens. & iste procurator noluit eum defendere: quod si fecisset, non fuisset condemnatus Prior in expensis, sicut credo.

¶ Vide notam nostras in hunc locum.

¶ Vide tex. in l. 1. cum sibi not. ff. quod cuiu. vniuers.

c ¶ *Taxatione.*] quæ semper debet præmitti ante condemnationē. 3. q. 3. §. offeratur. & etiam iuramento præmisso. 2. quæstio. 1. in primis. & j. quod met. cau. c. si. quod debuit hic præmitti. Et sic not. quòd sententia super expensis pro contumacia potest ferri in absentem. & hoc est quod dixi supra eod. querelam. de expensis scilicet quia non venit, vel si venit & recedit sine licentia, condemnatur in expensis.

d ¶ *Finem litibus.*] infra de dolo & contu. finem. & cap. venerabilis. Bernardus.

M*andato procuratoris.*] Casus. Aliquis constituit aliquē procuratorem in causa quam habet coram iudice ordinario vel etiam delegato: procurator iste cū aduersario ingressus est iudicium: dñs postmodum reuocauit mandatum à suo procuratore: quęritur vtrum ea quæ cum ipso procuratore postmodum fiunt, valeant? Respondet Papa, q si reuocatio ista ad iudicem illum vel aduersarium non puenit, iudicium qd ipse quasi procurator postea est expertus, ratum debet esse. Not. q reuocatio peruenire debet ad iudicem vel aduersarium, aliàs nihil valet quod agitur per illū procuratorem, ne de dolo quis commodum sentiret.

¶ *Glo. seq. facit quinque. dicit primo quid continere debeat procuratorium. Secundo quando de procuratorio rei omnino constare debeat. Tertio quòd procurator rei caueat de iudicato soluendo, non de rato, nisi in casibus: & septem enumerat. Quarto quando cautiones præstentur. Quinto de syndico & tutore, quod non cauent de iudicato soluendo, & causam reddit.*

e ¶ *Mandato procuratoris.*] De mandato procuratoris actoris dictū est s. eod. c. 1. in mādato enim procuratorio debet contineri pręcipue nomē eius q constituit procuratorem, & nomen procuratoris, & in qua causa, & qd ratum habebit quod cum eo actū erit, sicut in litteris de rato, & coram quibus iudicibus, maxime si sunt delegati: corā ordinario enim non est necesse multum q fiat de eo mētio. ff. de procura. si procuratoré. & istæ litteræ mitti debent aduersario, vt certus sit: quibus releuatur procurator à satisdatione de rato cū de mandato dubitatur, vt ibi dr̄. De mādato procuratoris rei omnino constare debet: & si non ostendatur mādatum, repellitur, nec admittitur tamquā procurator etiā si dubitaretur, nisi vellet se offerre defensioni,[a] & siue quis habeat mandatū siue nō, & quantūcunq; sit idoneus procurator rei, debet præstare aliquā aliā cautionē, s. iudicatū solui. C. de satisdat. l. vnica. & ff. eod. qui proprio. §. qui aliū. & l. minor. in fi. & Insti. de satisd. §. si vero. quæ clausula scilicet, iudicatū solui. tria cōtinet. s. q defendat reū in causa, & q dolū non cōmittat, & q soluat iudicatū: & hoc ipsum qd verbū sonat. ff. iudi. sol. l. iudicatū solui. & hęc satisdatio debet interponi ab ipso dño qñ præsens constituit procuratorem dū conuenitur: & si absens extra iudiciū constituitur, cautioné interponat pro suo procuratore, per quā fideiussor existat sub hypotheca rerū suarū. Insti. de satisda. §. si vero. aliàs ipsemet procurator exponere debet prædictā cautionem,[b] quantūcunq; locuples sit & idoneus, vt dictū est. Cautioné vero de rato non pstat procurator rei, s. rem ratā dñm habiturum, cū & si ille, s. dñs ratū nō habeat, ipse soluat de bursa sua, quia reuocare non potest dñs. Porro vbi reuocare posset vel retractare qd actum est, debet procurator præstare cautioné rem ratam dñm habiturum, vt cum quasi defensor conuenitur rei vēdicatione, vel cōi diuidundo, vel familiæ erciscundæ, vel finium regundorum, & ecclesia vel minor, & restitutionem in integrū postulandos

a Glo. in l. nō solum. §. qui alieno. ff. eod. Cynus in l. 1. C. eo.

b Et antequam hoc faciat, potest iudicē recusare, excipere, & alia facere, quæ præcedunt lit. cō test. de hoc in Spec. de satisda. §. pen. ver. sol pene. Ioan. And.

& causa status cū seruus clamat in libertatem contra procuratorē dñi, duplicem cautionem pręstat procurator rei: iudicatū solui, & rem ratam dñm habiturū. ff. eod. Pōponius. §. sed & is. & l. si defunctus. §. vlt. quia in hoc iudicio vtraq; persona sustinet vicem duarū personarum. j. de proba. ex litteris. & ff. eo. non solū. §. si status. & §. est & casus. & cum tutor postulatur suspectus, & ipse per procuratorem defenditur. ff. eo. non solum. §. vlti. & huiusmodi cautiones ante litis contesta. pstari debent. ff. eo. Pōponi⁹. §. rati habitionis. Procurator vniuersitatis siue collegij cautionem de iudicato soluendo non pręstat: quia sustinet vicem vniuersitatis, & iurat de calumnia in animam propriam. j. de iura. calum. c. in pertractandis. & c. seq. & C. de iur. cal. l. 2. §. sin autē. quia quasi dñs intelligitur sicut & tutor. ff. pro emp. l. qui fundum. §. si tutor. arg. ff. rem ra. ha. actor. nec tutor cauet de iudicato soluendo. C. de admi. tuto. l. vlt. §. defensionem. sicut nec verus dominus illam præstaret. Institu. de satisdat. §. sed hodie. & ideo de necessitate est istud officiū. s. eo. quia. sed officiū pcuratoris est voluntarium, quia nemo compellitur cōstituere procuratorem 3 s. eo. querelā. alias noo esset differentia inter procuratorem priuatę personæ, & syndicum vniuersitatis.

¶ Nec ; sul pere procurationis officium. & hoc plus facit ad propositum. j. e. penul. in glo. 2. Ioan. And.

tur approbantes, Mandamus quatenus partibus conuocatis, &c.

¶ Idem.

¶ *Tenet iudicium agitatum cum procuratore reuocato, si reuocationem iudex & aduersarius ignorauerunt. hoc dicit secundum communem intellectum, & verum.*

CAP. XIII.

MAndato procuratoris[e] post litem contestatam à domino reuocato[f], si hoc

¶ *Glo. seq sic vect. scilicet primo ponit qui signat contrarium, & sol. secundo principium quod distinguit an ad solum procuratorem peruenerit reuocatio, an etiam ad aduersarium vel iudicem medium. arg. a contrario, & illud reprobat: contra quod inducit legem, quam soluit.*

f ¶ *A domino reuocato.*] Circa huiusmodi reuocationem notabis, Cum aliquis reuocat mandatum factum procuratori ad agendum vel defendendum constituto, aut reuocatio peruenit ad procuratorem tantum, aut etiam ad aduersariū vel iudicem. Si tantū ad procuratorem, non præiudicat aduersario: quia iudicium quod idem quasi procurator postmodum est expertus, ratum esse debet: vt hic, & s. de rescr. ex parte decani[d] & ff. eo. si procuratorem. in fi. & C. de satisdat. l. vnica. etiam ante iudicium cœptum. ff. iudi. sol. si ante. ad idem. ff. de solu. qui hominem. §. si Titium. & l. si quis seruo. & l. cū quis. §. 1. Et si pater iusserit filio credi: postmodū ignorante creditore mutauerit voluntaté, cessat senatusconsultū, qm̃ initium spectandū est. ff. ad Macedonia. si tñ. Et si dicā: qui voluerit cū seruo meo contrahere, periculo meo contrahat: possum mutare voluntatem, si certificauero creditoré. ff. qd iussu. l. 1. primo rñ. in fi. Si vero reuocatio pueniat ad iudicé, vel ad aduersarium: quicquid fit cum eo, tamq cum falso procuratore, non valet: vt hic à contrario sensu. s. de rescrip. ex parte decani. postea non procedat iudex cū illo procuratore. s. eo. auditis. & sic intelligitur qd dr̄ s. eo. ex iosinuatione. & c. in nostra. qui enim vult reuocare procuratoré, certificare debet aduersarium vel iudicé: vt hic dicit. Sicut litteræ de rato mittuntur iudici & aduersario. ff. eo. si procuratoré. ff. rem ratā ha. ne satisdatio. sic multo fortius litteræ reuocatoriæ. Sed quare dicit, post litis contestationem? Innuitur à contrario sensu quòd ante litis contestationem posset reuocatio fieri, etiā ignorāte iudice vel aduersario, & q necesse nō sit significare iudici vel aduersario. sic vr̄ loqui decr. s. eo. ex insinuatione. & c. in nostra. Ex littera illarū nunq̃ colligitur, q reuocatio peruenerit ad iudicem vel aduersariū: & tñ reuocat qd factū fuit per illos procuratores. Sed ibi suppletur q reuocatio peruenerit ad aduersariū. Sic ergo supple hic, maxime: quia idē est ante litē ɔtestatā & post litē. sic enim multi possent decipi, si sola reuocatio procuratoris sufficeret, si non denunciatur aduersario vel iudici; qñcūq; fiat reuocatio, certificādus est aduersarius: aliàs imputet sibi qd hoc tacuit. Arg. contra. ff. manda. si mādassem. Illud in negotiis vbi nō decipitur venditor: hic decipitur aduersarius, & ideo secus. Sed si reuocatio sit missa procuratori ante lit. contestat. & ipse occultat hoc: videtur q procuratori sit imputādum quòd eam non ostendit; & sententia quantum ad eum valeat, sed non quantum ad dominum: quia se liti obtulit alienæ. ff. rem ra. ha. l. 3. §. falsus. & ff. de iudic. de qua re. §. 2. & ff. de rei vend. is qui se obtulit. & l. prædicta. si quis seruo. in fin.[5] Sed hoc forsitan posset habere locum cum procurator est soluendo: aliàs non. argum. prædictarum decre. ex insinuatione. & cap. in nostra. Vel dic quòd tenet sententia, & imputet sibi dominus qui hoc non insinuauit iudici vel aduersario, vt probat hic littera. Item ex hac littera videtur, quòd etiam post litem contestatam indifferenter reuocari possit absque causæ cognitione:[6] & ideo contra. ff. eodem, post litem

¶ Facit tex. in l. sepe. ff. de verbo. signi.

5 Ponit casum. l. cum quis. s. alle. hoc addito q ille Titius sciens sit.

6 Concor. tex in l. ad procuratorem. & ibi Bart. ff. eo.

post litem autem contestatam. Non est contra: quia hoc non habet locum quando procurator consensit. Si vero procurator nollet, debet hoc fieri causa cognita: tamen non procederetur in causa post reuocationem, nisi post causam cognitam: & tñ nō debet audiri procurator, qui sibi assumpsit procurationem, vel se asserit procuratorem: quia hoc ipso suspect⁹ est, & ita semper remouetur. ff. eo. quæ omnia. sed hoc dicit procurator, vt sine nota suspicionis remoueatur: vt l. prædicta, quæ omnia.

Quod ingerit operas in iudicio. Ioan. And.

a ¶Vel.] pro, &; aliàs sequeretur à cōtrario q̃ si reuocatio ad alterū peruenisset, valeret quod cum eo factū esset: q̃d non est verum.

NOn iniuste.] Sex sūt dicta principalia istius textus, Secūdū ibi, Quāuis. Tertiū: ibi, Qui licet. Quartum: ibi, Quod fieri. Quintum: ibi, Potuit. Sextum: ibi, Licet. Abb.

CASVS. Filiusfa. cōstitutus est procurator in aliqua causa, & etiā ad futuras lites cū quibusdam aliis, & insolidum, & ipse præuenit alios: obiiciebatur q̃ non poterat esse procurator, cum esset in potestate alterius: & q̃ ad futuras causas constitui non poterat: iudex nihilominus ipsum admisit: quæritur quid iuris sit. Respondet Papa q̃ iudex iuste fecit qui ipsum admisit, quamuis ad futuras controuersias fuerit constitutus: & licet cum aliis simul fuerit constitutus, ipse tamen prius procurationis officiū occupauit: sed talis occupatio non habet locum in procuratoribus diuersis temporibus constitutis: quia dato posteriore, prioris procuratio esset reuocata.

POTVIT. Procurator condemnatus est, vtrū teneatur appellare & prosequi appellationem? Rñdet, q̃ in eo q̃ sentētia est lata cōtra ipsum, potest & debet appellare: vel si ex aliqua iusta causa appellare non potest, debet hoc dño significare, vt si voluerit, appellet, sed causam appellationis prosequi non tenetur inuitus. Totum est notandū q̃d hic dr̃. Not. q̃ plures possunt dari procuratores simul. Item not. q̃ filiusfamilias potest dari procurator. Item nota q̃ quis dando secundum procuratorem reuocat primū. Item nota q̃ procurator non tenetur appellationem prosequi. Item not. q̃ licitum est alicui agere nomine alterius, & non suo.

b ¶Filiumfamilias.] Filiusfa. etiam sine mandato pro patre admittitur ad agendum & defendendum, præstita satisdatione. Immo & si esset minor: quia iustius est talem admittere, quàm absentē inde fensum condemnare. C. eo. tit. exigendi. Item pōt constitui procurator ad agendum & defendendum, vt hic dicit. & ff. eo. filiusfam. §. ipse quoq;. vnde iudex iuste fecit qui illum admisit, nisi esset minor, quem non debuit admittere: quia si decipiatur, potest restitui ipse, et fideiussores eius. ff. eo. minor. nisi forte pro parte ad defendēdum ex benignitate, & non de rigore: vt in l. exigendi. in fi.

c ¶Ad futuras.] Ad præsentes & futuras lites bene datur procurator in diem, & sub conditione: & in ꝑpetuū, & ad tempus. ff. eod. l. 3. & 4. & ad vnam causam: & ad plures, & ad omnes: vt ff. eo. l. 1. & l. mandato. & ī. eo. dilectus. & ꝑsens & absens dari potest. ff. eo. l. 1. in fin. nec datur inuitus. C. eo. inuitus. & debet expresse consentire, aliàs inuitus vr̃ datus. ff. eo. filiusfamilias. §. inuitus. & quilibet qui non prohibetur, dari potest: quia prohibitorium est hoc edictum. ff. eo. inuitus. §. 1. & certus debet esse ꝓcurator. ff. eo. l. 2.

¶Glo. seq. arg. negatiuo, solui distinguendo.

d ¶Cum aliis.] Sic ergo patet q̃ plures ꝓcuratores simul dari possunt. 2. q. 6. c. post appellationem. §. forma. in fi. & ī. de testi. insup. & ff. eo. pluribus. & ff. de admi. tu. decreto. §. 1. Sed numquid ambo, vel etiā si sunt plures, simul agere debent, vel vnus sine altero? Vr̃ q̃ vnus sine altero agere non possit. arg. ī. de offi. dele. causam. & ff. de reiu. duo. Dicas, si plures dati sunt simul insolidum, potior est conditio occupantis: vt hic. vnde supple hic, insolidum: simile ff. eo. pluribus. & ff. de leg. 1. si pluribus. in fi. & ī. de appel. vt debitus. & ī. de rescrip. c. capitulū sanctę crucis. sic ff. de admi. tu. decreto. in fin. & ff. de ver. obl. si Titius. arg. ff. de duobus reis. ex duobus. qñq; tñ ille dr̃ occupare, qui primo ad sententiam venit. ff. de pecu. si vero. & ff. de noxa. si quis. sed si simul occurrerent ad litem contestandam, iudex tunc potest eligere magis idoneū, ne repugnantia inde contingat, & si vnus negaret, & alter cōcederet. ff. de accusa. si plures. & ff. de administr. tut. decreto. in fi. si vero nō sint dati insolidum, sed simpliciter, tunc neuter agere potest vel defendere sine reliquo, & sūt simul admittendi, sicut iudices qui dantur sine clausula illa, q̃ si non omnes, &c. sed idem vr̃ dicendum siue adiiciatur insolidum, siue non: cū ratio illius l. si plures. §. quamuis. & l. decreto. nihilomin⁹ remaneat: & ideo forte non ponitur hic in textu, insolidū, quia aduersarius ab initio prouiderat sibi, vt iudex magis idoneū admitteret. Bernardus.

¶Glossa seq. ponit casum exemplum, & inducit simile.

ignorante iudice, vel [a]aduersario factum fuerit: iudicium quod idem quasi procurator postmodum expertus est, ratum esse debebit.

¶Idem.

¶Filiusfamilias potest esse procurator in iudicio, etiam ad futuras lites: & procurator datus cum pluribus simul insolidum, præfertur si præoccupauit negotium: secus si diuerso tempore fuit datus. Item procurator appellare debet à sententia nisi ex causa excusetur; quo casu debet domino nunciare de sententia: appellationem tamen prosequi non tenetur.

CAP. XIIII.

NOn iniuste iudex ꝓcessit, qui filiumfamilias [b] in procuratorē admisit; Quamuis ad futuras [c] controuersias constitutum: ¶Qui licet simul cū aliis [d] datus fuerit, prius tamen procurationis officium occupauit. Quod fieri nequiuisset in procuratoribus diuersis temporibus [e] constitutis: quoniam dato posteriori, prioris esset procuratio reuocata †. ¶Potuit quoque is & debuit à sentētia, in eo quòd lata extitit contra ipsum [f], nostram audientiam appellare [g]: vel (si iusta † causa excusabat eundē) saltem domino cōtestari †, vt ad appellationis beneficium conuolaret. Licet appellationem prosequi non teneretur inuitus.

¶Idem.

¶Procurator vniuersitatis cuius maiores & iurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorū auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi. hoc dicit, & est decisio notabilis & subtilis.

CAP. XV.

COnsulti sumus, an constitutus ad impetrandū à com-

Vide l. si quis ad. §. si ff. eod.

Vt infirmitas, paupertas, vel metus.

Id est nunciare coram testibus. l. si procuratorē. §. si ignorantes. ff. mand.

e ¶Temporibus.] Ponit tenorem illius l. ff. de procu. si quis cum procuratore. §. fi. in quo casu non est melior occupantis conditio: quia dando secundum, priorem reuocare vr̃, vt hic dicit, & l. prædicta, si quis cū procuratore. §. vlt. nisi dando secundum exprimat q̃ priorem vult durare in procuratorem. ff. de leg. 1. si plurib⁹. sicut est in iudicib⁹: quia secundum rescriptum derogat primo. ī. de rescrip. ceterum. [1] & qñq; secundus priori adiungitur. ī. de offi. dele. corā. Ad vnam litem plurium personarum & vnus & plures procuratores dari possunt. ff. eo. si quis cum. §. vnus. Qñq; tñ plures personæ non possunt agere vel experiri, nisi per vnū defensorem, seu defendere, vt vbi plures fideiussores sunt, & volunt defendere eū pro quo fideiusserunt iudicatum solui. ff. iu. sol. iam tamen. §. si tñ. Et plures hæredes necesse habent dare procuratorē, ne actor incommodo afficiatur, si defensor in plures personas diuidatur: vt in l. prædicta, iā tñ. §. si tñ. & ff. de exerci. ac. si plures. Idem est in redhibitoria. ff. de ædi. edi. q̃ si noli. §. si plures. Idem est vbi ille qui agebat iudicio fami. ercis. cōi diui. si reg. decessit pluribus hæredibus relictis: quia ad omnia omnes vnum procuratorem dare debent. ff. fami. ercis. si familiæ erciscundæ. & ff. de procu. licet. in fin.

[1] Immo est contrarium in iudicib⁹: quia secundum rescriptum non tollit primum, si de illo non facit mentionem: vt ibi. & de offi. dele. ex litteris. sed in secundo procuratore non est necesse q̃ fiat mentio de primo: & ideo quatenus in rescriptis non est melior conditio occupantis, ut dicitur hic per Hostiensem.

¶Glo. seq. arguit, & remittit.

f ¶Contra ipsum.] Bene dicit, ꝯ ipsum: quia in persona procurantis semper formanda est sententia, aliàs non tenet. C. de senten. & interlo. om. iu. l. 1. siue ab initio, siue post litem contestatam procurator interuenit. C. eo. nihil. De hoc dixi ī. de elect. querelam. Et not. q̃ iste §. ponit tenorem illius l. C. eo. inuitus.

¶Glo. seq. roc. per q. an dominus sciens sententiam latam, &c.

g ¶Appellare.] Procurator ergo appellare tenetur, sed prosequi nō cogitur. C. eo. inuitus. q̃d si nō fecerit, imputatur ei. ff. de neg. gest. liberto. §. vlt. in fi. Vel saltem denunciare tenetur dño sententia latā ꝯ ipsum, vt dñs appellet si voluerit: q̃a culpa ipsius amisit causam, & ipse non poterat diuinare: vnde imputatur sibi. simile ff. mand. si fideiussor. §. si cum debitor. & hoc est verum cum dñs nesciuit: si vero sciuisset, certiorari non debuit. ff. de act. empt. & ven. l. 1. in fi. & ī. de rescri. ab excōicato. vnde tunc sibi imputet dñs q̃ non appellauit. Vel pōt dici q̃ appellare tenetur procurator, vel dño denūciare: quia hic non distinguitur vtrum dñs hoc sciat vel ignoret ꝯ se iudicatum: alias mandati tenebitur, nisi alterum faciat, nisi iusta causa eum excuset: vt dicit littera sequens, puta, iustus metus. tunc denunciet dño. ī. de appella. c. vlt. vel inopia, sicut dr̃ de fideiussore condemnato vltra verum debitum. Qui non potest propter inopiā appellare, debet hoc denunciare principali personæ [2]. ff. man. si procuratorem. §. si ignorantes. Bernardus.

[2] Et huius dicti est ratio, sicut tangit, quia licet dñs sciat cōtra se sententiatum, probabiliter credere potuit, q̃ procurator solicitus appellaret. Ioan. And.

COnsuluimus.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, Taliter. Abb. Sicul⁹.

CASVS. Quędam communitas constituit quendā procuratorē ad impetrandū: maior de illa cōitate, & iurati per quos cōitas regitur, erant excōicati eo tempore quo iniunctum fuit illi procurationis officium: quæritur vtrum talis procurator pp hoc ab impetrando debeat repelli? Rñde, q̃ nō est procurator huiusmodi repellēdus: nisi illi excōicati expressi essent in litteris procurationis, vel nisi

vel nisi aliàs eorũ auctoritate procuratio facta fuisset, vel nisi ipsa cõitas sciens eos tales esse, simul cũ eis constituisset eundem. Not. q si maior pars scienter admittit indignũ, nihil valet qđ agitur: sed si ignoranter, pp paucos non vitiatur factũ maioris partis. Itẽ vtile vitiat p inutile. Item expressa qńq; nocent, non expressa nõ nocẽt.

munitate aliqua procurator, ab impetrando deberet excludi, pro eo quód maiores & iurati [a] †, per quos eadem communitas regebatur, tempore quo iniunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sentẽtia innodati. ¶ Taliter respõdemus, quód nisi essent illi in litteris procurationis expressi [b], vel aliàs eorũ auctoritate procuratoris [c] † institutio facta fuisset, aut sciẽs eos esse tales [d], ipsa communitas vnà cum eis constituisset eundem, non est procurator huiusmodi repellendus.

¶ *Gl. seq. aperit dubium: secundo quærit, arg. & sol. sol. opponit, & opp. respondet.*

a ¶ *Iurati.*] Per hoc videbatur q procuratio non valebat: quia maior & iurati per quos cõitas regebatur, erant excõicati. ipsi quasi caput vniuersitatis cẽsentur, & ipsi iuram pro causis vniuersitatis. C. de iur. cal. l. 2. §. hoc etiam. in fin. ff. de condi. & demon. municipibus. ff. ad munici. municipes. huiusmodi maioribus cura totius reipublicę commissa est, vt dicit lex illa, municipes. vnde vr̃ q institutio procuratoris non valeat: & sic ille procurator debet repelli, cũ auctores illius non reciperentur. ĩ. de testi. licet. Sed quid dices: imperator est excõicatus, impetrauit litteras pro nõ excõicatis etiam credentibus illum non esse excõicatum, vel etiã credentibus: nunquid valent litteræ, vt per eas procedat? Vr̃ quod sic: quia non refert per quemcunq; preces oblatæ sint. C. de preci. impe. offer. vniuersis. & mulier etiam admittitur ad impetrãdum, quæ aliàs ad iudicium pro alio non admittitur. ff. de reg. iur. l. 2. C. de procu. alienam. Super hoc dicas, q tales litteræ bene valent & tenent: licet imperator qui eas impetrauit, repulsus fuisset ab impetrando, si vice cãcellarius illum excommunicatum sciuisset: cum etiam si principalis dominus eas impetrasset, valerẽt eo absoluto. ĩ. de excep. pia consideratione. de hoc teneas secundũ q ibi not. in glo. sed mirum. Sed videtur q litteræ impetratæ ab excommunicato non valeant, per hoc qđ dicit, si maior & iurati excõicati, essent expressi in litteris procurationis, procurator eorum deberet ab impetrando repelli, & ipsi ijdem repellerentur. Ergo multo fortius litteræ impetratæ ab excõmunicato nũ valẽt: quia si excõicatus repellitur ab impetrando. & litterę impetratæ ab ipso repellendæ sunt. Hoc ita intelligendum est, cũ vicecancellarius, & alius qui litteras cõcedit, scit illos, s. maiorẽ & iuratos excõicatos: tunc debet procurator eorũ repelli ab impetrando: quia & ipsi repellerentur: & ita non licet eis per aliũ qđ per se ipsis nõ liceret. ĩ. de testi. licet. Excõicati publice nec per se nec per aliũ ad agendũ vel impetrandũ, vt agant, admitti debẽt. ĩ. de except. exceptionẽ. in fin. Si vero vicecancellarius ignorat impetrãtem excõicatum, nec ꝯ ipsum excipiatur, & litteras obtinuerit, valebũt, & poterit agere per eas cum fuerit absolutus. ĩ. de excep. pia. Bernar.

ADDITIO. Quidam dicunt q valent litteræ; ego credo q non valent: quia sunt impetratæ ab excõicato, cuius procuratio non tenet. ĩ. de proba. post cessionem. licet ille ad litem esset datus, & indignum est scripturã illius admitti, cuius actor damnatur. ĩ. de hæ se. traicinnatis. nam si sciuisset illum talem qui tales litteras concedit, fuisset repulsus. ergo & tu debes repellere ipsum cum suis instrumentis. ĩ. de hære. excommunicamus. §. credentes. versi. tabellio. quia eadem ratio, & c. de rescrip. super litteris.

b ¶ *Expressi.*] Expressio ergo nocet hic, [a] quia per hoc apparet q eorũ mandato fuit constitutio facta tãquam maiorũ: vnde non valet, quia si maior de vniuersitate, puta administrator, cõsules, prælatus excõicati sint, vniuersitas agere non potest, quia quasi mortua tunc habetur. 11. q. 3. nemo eporum. & ita quasi vacare intelligitur, vnde agere non potest. ĩ. ne se. va. c. 1. s. & 3. Idẽ est si in procuratione non sint expressi: dũ tñ constet q eorũ auctoritate constitutio sit facta, vt hic dicit: sed cũ expressi sunt, tũc constat. & sic expressa nocent, nõ expressa nõ nocẽt. ff. de reg. iur. expressa. & quia eorum auctoritate factũ est, ꝓprium factum censetur: quia omnia nostra facimus quibus auctoritatem impertimur. C. de ve. iure enu. l. 1. §. sed neque. in fin.

c ¶ *Procuratoris.*] puta, quia dicebatur in procuratione: talis communitas fecit Titium suum procuratorem ad impetrandum, & maior & iurati interposuerunt suam auctoritatem.

¶ Vide l. 1. ff. quod cuiusque vni. & c. cũ non ignores. de præben.

¶ procurationis.

¶ Lib. 1. epistola 67 registri. & c. 1. eo. tit. in 1. compilatione.

¶ Dic contra et ĩ de probatio. post cessionem. & hoc tenebat olim Bernar. dus, sed postea sententiam mutauit, vt ait Ioan. And. quem vide.

¶ Dicunt quidã hanc glossam tempore Innocẽtij in pad[?] ... non fuisse. sed ... ea in scriptis habetur: & de materia eius late hic Innocen. & Ioan. And.

TITVLVS XXXIX.

De syndico.

¶ Gregorius † Papa subdiacono defensori Siciliæ.

¶ *Religiosi debent habere syndicum, qui causas monasterij agat et defendat, etiam (si oportuerit) constituto illi salario.*

CAP. I.

Sicut studij nostri esse debet à litigiis forẽsib[us] monachos submouere [e]; ita necesse est nostra prouisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeãt, ordinare. Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) constituto salario, monasterij generaliter [f] debeas negotia cõmendare. Expedit enim pro

¶ *Glo. seq. arg. ad breviar. quòd vitiatur vtile, & c. allег. 7. iura & 9. alleg. in contrarium. demum quærit. arg. pro & contra, & soluit.*

d ¶ *Tales.*] Et ideo imputatur, quia non debebat illos ad hoc associare. simile ĩ. de elect. scriptum est. in fin. Et est arg. q vtile vitiatur hic per inutile. arg. ad hoc. 9. dist. si ad sacras. & ĩ. de offi. dele. super quęstionum. §. si vero. & 3. q. 9. puta. & ff. de ædil. edic. cũ eiusdem. Sic & vna ouis morbida totũ gregem inficit. 24. q. 3. resecandæ. & ĩ. de statu regu. ea quæ. 1. respo. in fin. & ĩ. de offi. deleg. cũ sup. arg. ꝯ q non noceat factu illorũ. ĩ. đ elec. illa. & ĩ. de cle. excom. mi. si celebrat. & ĩ. de elec. cũ wintosi. & C. de trãsa. si ex falsis. & ĩ. de restudi. cũ I. & A. Sed dato q valeat constitutio & impetratio litterarũ, q a non sunt expressi in ꝯstitutiõe. vel alij ignorabãt illos esse tales, sed cõi voluntate omnium hoc factũ est, nunquid poterit agere vniuersitas vel collegiũ per syndicũ, auctoritate illarũ litterarũ constitutũ ab illis & ab aliis cõtra, si obiicit q maior, s. administrator prælatus & aliqui de maioribus sint excõicati, & paratus sit hoc probare excipiens? & vr̃ q sic poterit agere: quia sicut valet constitutio ad impetrandũ, ita debet valere constitutio syndici ad agendũ, dũmodo constitutio syndici similis sit constitutioni procuratoris. Sed vr̃ q hoc esse non possit: quia in syndicatu debent exprimi maiores personę, & alii etiam; & ꝓcipue prælatus administrator, vt appareat an sint duę partes vel maior pars vniuersitatis. ff. quod cuiusq; vniuer. plane. & collegium sine prælato non cõuenit, nec conuenit. ĩ. de iud. causam. sed hoc non potest constare nisi exprimant nomina in ipsa constitutione. Vel satis potest dici, q litteræ valeant prędicto modo impetratæ; constitutio tñ syndicatus non valeat nisi illi absoluantur. nec est hoc inconueniens, quia vnus solus vel pauci de capitulo possent impetrare litteras pro ecclesia, vel cõstituere procuratorem ad hoc, cum sint coniunctæ personæ: vt arg. ĩ. de rescrip. nonnulli. & 15. q. 5. non liceat. Bernardus.

DE SYNDICO.

¶ *Viso de procuratore qui gerit negotia domini, merito subiicitur de syndico, qui gerit negotia vniuersitatis.*

Sicut studij.] Diuiditur. Nam primo præmittit exordiũ, ponens duas causas mandan. Secundó, in medio ponit mandatum: ibi, *Pro qua re.* Abbas.

CASVS. Hic dicit Papa, q ad eius officiũ pertinet monachos remouere à forensibus litigijs: & eodem modo ad ipsum pertinet qualiter eorũ negotia debeant ordinari. Vnde mandat isti subdiacono defensori Siciliæ, quatenus loquatur cũ quodã Fausto, & ei constituat salarium de bonis monasterij. constituens eũ syndicũ siue procuratorẽ generalẽ ad omnia negotia monasterij in iudicio ꝓcuranda: expedit enim vt modicũ damnũ sustineant, vt ab huiusmodi litigiis conquiescant, & diuinis intendãt. Not. q monachi nõ debent esse syndici etiã pro causis monasterij: sed istud ex honestate dictum est: quia contrariũ seruatur, nec repelluntur propter hoc.

e ¶ *Submouere.*] 16. q. 5. monachi.

¶ *Glo. seq. tractat de syndico, quid sonet hoc nomen, ad quas causas detur, à quo, an caueat de rato vel de iudicato soluendo, an iuret de calumnia, an possit esse laicus. subdit hoc cap. de honestate loqui.*

f ¶ *Generaliter debeas negotia commendare.*] Not. q hoc nomen, syndicus, nomen gręcũ est, latine defensor [3] appellat, & ad certã causam agendã vel defendendam eligitur. ff. de muneribus & honoribus. munerũ. §. defensores. & generaliter ad omnes causas pręsentes & futuras: vt hic, & ĩ. de iuramento calumniæ. imperatorũ. cõstituitur ab vniuersitate seu collegio vel corpore [4]. ff. qđ cuiusq; vniuer. l. 1. & l. itẽ eorũ. §. si decuriones. & syndicus iste si dubitatur de mandato, debet cauere de rato si agat, & partibus procuratoris fungitur, & ex eisdem causis mutari potest ex quibus procurator: vt l. prædicta, item eorum. §. penulti. & vlti. sed non cauet de iudicato soluendo, cũ defendit. vt dictũ est supra tit. proxi. mandato. quia

¶ Recte loquitur hæc glossa.

¶ De materia huius glossæ vide plene p Specula. tit. de syndico. ad de Io. An. in c. 1. ĩ. de noui oper. nunc.

tũ.quis talis syndicus personam sustinet vniuersitatis siue collegij: sic & tutor non cauet de iudicato soluendo, sed de iudicio sisti. C. de administra. tut. l. sancimus. §. defensionem. & iurat de calumnia iste syndicus in animam propriam. infra, de iuramen. ca lum. in pertractandis. & c. imperatorum. & tutor & curator iurant de calumnia, vt C. de iuramen. calum. l. 2. Itẽ posset esse laicus, vt vs hic in fine: quia seruos Dei litigare non oportet. 2. q. 7. sicut sacerdotes. & 11. q. 1. te quidẽ. & c. clericum. §. ex his omnibus, ver. secularia iudicia si habueritis, contemptibiles, &c. & in Authen. de sanct. episco. §. alium autẽ. coll. 9. & j. de iur. calum. c. 1. in fi. Quod dictũ est, satis esset honestũ: quia quęlibet persona ecclesiastica debet habere procuratorem bonæ famæ, [1] pro quolibet ecclesiastico negotio. 5. q. 3. quia episcopi. tamẽ cõtrarium fit quotidie: quia clerici & monachi possunt esse syndici, & tractare vtilitates ecclesiarum. 16. q. 1. qui vere. & c. monachi. & iura prædicta loquuntur solummodo de honestate. sic videmus seruari de facto, & debet constitui quandoque ab episcopo, quandoque à capitulo, prout notatur ſ. de rescript. c. edoceri.

a ¶ *Incommodo.*] i. potius deberent modicũ incommodum siue dãnum sustinere in eo qđ dabant syndico, & cessare à litibus, & per alios litigia exercere. Bernardus.

† Restituta est à nobis inscriptio, nã perperam in prius legebat. Exch. episcopo. & priori S. M. Cæsarau.

1 Vide. Hostien. & Io. And. c. in pertractãdis. ſ. de iu. calum.

† Post con cil. Lateran. par. 3. cap. 15. & c. 1. eo. tit. in 2. compilat.

† Suspectã scilicet de adulterio.

paruo incommodo [a], à strepitu causarum seruos Dei esse quietos.

TITVLVS XL.

De iis quæ vi metusve causa fiunt.

¶ Alexander iij. Oscen. † episcopo, & Priori sanctæ Mariæ Cæsaraug.

¶ *Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem profitetur: exire, & matrimonium contrahere potest: secus si à principio, vel ex post facto libere consensisset.*

CAP. I.

PErlatum † est ad audientiã nostrã, q cũ quidã nobilis & potẽs M. vxorem suam suspectã † haberet, milites sui eius præcepto eam ad quandam syluam ducentes, euaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepercerunt eidem, quòd in monasterio de Colobris † habitũ susciperet monachalẽ: & infra. ¶ Episcopi vero missi à viro, vt ei velum imponerẽt: quia iuuenis erat, & filiũ paruulum habebat, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, seorsum cõuenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quòd mortis timore monasterium intrabat, proposuit [b]: & quòd inde quandocunque posset exirer; sed alter † episcoporum (vt viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum [c] imponere simulauit [d]. tandem viro de medio sublato, prædicta mulier de monasterio exiens, aliũ maritum accepit, quos Calaguritanus episcopus ad instantiã sororum, vinculo excõmunicationis adstrinxit: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum (recepto sacramento, quòd vestro [e] debeant stare mandato) ab excõmunicationis vinculo absoluatis: deinde tam mulierem quàm Priorissam & moniales præscripti monasterii, ante vestram præsentiam conuocantes, si legitime probatum fuerit, non timore [f] mor-

† In manuscriptis emendatioribus, seu fortassis Talabrica, scribẽdum aliàs, Culabria, aliàs, t. alabrica, aliàs, Bolobria.

† Tirasonensis scilicet, nã hic cum t. alaguritano velum imponebat, vt patet in integra.

Velũ in monialibus duplex conuersionis & cõsecrationis.

DE IIS QVAE VI METVSVE causa fiunt.

¶ *Supra in præcedentibus titulis visum est de iis quæ sponte agimus in iudicio vel extra, merito subiicitur de iis quæ agimus coacti & inuiti. nam contra dolũ remedium rescissorium aduersus ea quæ fiunt per metum, & appellatur actio, quod metus causa. Et scias quod regulariter gesta per metum tenent: sed veniunt rescindenda per actionem quòd metus causa. fallit in quibusdam casibus, in quibus metus vitiat ipso facto: vt plene not. infra eod. c. abbas. Et competit hæc actio ad interesse, vt colligitur in l. si cum exceptione, in princ. ff. eod. Abbas.*

De hac materia tractatur 15. q. 6. 20. q. 3. & 23. q. 6. & q. 5. per totum. & q. 3. in multis. & 6. q. 1. hoc tũc. 2. q. 1. §. constat. 15. q. 1. merito.

Perlatum.] Prima pars narrat factum. Secunda dat iudices: ibi, *Ideoque.* Abbas.

CASVS. Quidam nobilis cum haberet vxorem suã suspectam, pcepit militibus suis, vt eam ducerent ad quãdam syluam, & eã occiderent: ipsi duxerunt illam ad syluam, & gladio euaginato vt eã occiderent, tãdem pietate moti pepercerunt eidẽ sub tali conditione, q in monasterio monialiũ susciperet habitũ monachalem, & sic educta fuit ad monasterium. miles maritus ipsius, misit duos epos ad monasteriũ vt ei velum imponerẽt, ipsi vero (quia iuuenis erat, & filium paruulũ habebat) suspectã habuerunt mutationem vitæ ipsius: traxerunt ea in partẽ, quærentes ab ipsa, quare hoc faciebat, & illa rem per ordinẽ exposuit illis, dicẽs, q timore mortis hoc faciebat, & quandocunque posset, inde recederet: alter illorũ vt satisfacere videret crudelitati viri illius, velũ sibi imponere simulauit: postmodũ vir de medio est sublatus, mulier statim de monasterio exiuit, & aliũ maritum accepit: propter quod episcopus diœce. ad instãtiam monialium ipsos excommunicauit: mulier factum illud domino Papę significauit: Vnde mandat Papa quibusdam iudicibus, quatenus dictam mulierem & virum eiusdem à sententia excommunicationis absoluant, recepto iuramento q eorum stabunt mandato: deinde mulierem illã, & abbatissam, & moniales ante pñtiam suam faciat præsentari, & si legitime probatum fuerit mulierem illam monasterium intrasse non timore mortis, sed sponte: vel si etiam timore intrauit, & postmodum mortuo viro ratum habuit qđ prius fecit, per censuram ecclesiasticam ad monasterium redire cogatur. Not. q ptestatio valet. Item votũ timore mortis emissum non tenet. Item quod ab initio nõ tenuit, confirmatur ratihabitione sequenti.

¶ *Glossa sequens arg. pro protestatione. allegat 4. iura, & vnum in contrarium, & ibi remittit. Secundo quærit, & soluit.*

b ¶ *Proposuit.*] Hic ergo valet protestatio: vt 31. q. 2. Lotharius. 28. dist. diaconi. & 7. q. 1. pontifices. & ſ. de ele. Cumana. contra. ſ. de consti. cum M. in quib. de hoc. Sed quid si non audet protestari? Non obest. C. de re. cre. generaliter. §. ipse. argu. 34. quæstio. 2. non latis. in prin. qđ intelligitur si cõstet in iudicio.

c ¶ *Velum.*] scilicet conuersionis, quoniam velum consecrationis quod tantum virginibus datur, imponere non debet. 20. q. 1. de votis. & j. đ reg. vidua.

¶ *Glo. seq. not. ad breuiar. simulationes. alleg. ad primam partem septem iura, & ad secundam alia septem, & soluit.*

d ¶ *Simulauit.*] Not. q vtilis simulatio permittitur. 22. q. 2. vtilem. ff. de noua. doli exceptio. in fin. & 23. q. 3. dñs. ff. de don. l. 1. §. non fuit. & 43. distin. in mandatis. Insti. de act. §. aliæ. & 23. q. vlt. vt pridem. Arg. ſ. 17. dist. qđ interrogasti. ff. de iusti. & iur. l. 1. §. 1. & 12. q. 1. certe ego. ff. de offi. pręsi. cogruit. §. vlti. C. de iur. do. in rebus. in fi. 22. q. 5. cauete. & C. de ince. nup. l. vlti. in fin. Sol. dol⁹, fraus, & simulatio sunt nomina reatus, qui nũquam permittitur à canone: quia qui peccat, nõ peccat legis auctoritate. 23. q. 4. qui peccat. aliquando vulgari cõsuetudine denominat actus legitimos, & tũc pmittunt: vt in primis cõcor. 36. q. 2. c. nullus. §. his auctoritatib⁹. & sic simulatio boni quandoque bona est vt hic, & permittitur. & quandoque mala, vt hypocrisis: vt c. quod interrogasti. & c. certe. & c. cauete. simulatio mali quandoq; bona est, vt fuit simulatio Dauid, qui simulabat furorem: vt in dictis c. vtilem. & c. dominus. & de conse. dist. 2. accesserunt. vbi dr̃, ferebatur Dauid manibus suis, sed manibus suis nemo portatur: Christus enim manibus ferebatur. de conse. dist. 2. accesserunt.

¶ *Glo. seq. voci per contrarium.*

e ¶ *Quod vestro.*] Sic j. de sen. excom. ex tenore. sed [2] cõmunis forma est q iuret qui absoluitur, stare mandatis ecclesiæ. j. de app. ad hoc. & j. de senten. excom. cum desideres. sed non refert quocunq; illorum modorum iuret: quia licet iuret stare mãdato iudicis, per illam formam non intelligitur aliud quàm per aliam, nec magis adstringitur: quia mandatum suum debet esse secundum ius, nec ad aliud extenditur: quia nec de alio intendunt.

¶ *Glo. seq. obiicit de negatiua, & soluit: iterum obiicit, & quadrupliciter soluit: & primam reprobat.*

f ¶ *Non timore mortis.*] Sed [3] qualiter potest hoc probari, cum sit negatiua, & ista negatiua includit in se affirmatiuam hanc, scilicet, sponte religionem intrauit. simile ſ. de renunc. super hoc. de hac negatiua dictum est ſ. de ele. bonæ. Et hanc negatiuam debent probare moniales, quæ mulierem illam repetebant. Sed videtur q potius mulier illa debuit probare q timore mortis intrasset: quia moniales fuerunt in quasi possessione illius, siue monasterium, & quasi fundata erat intentio monacharum per talem possessionem, & cohabitationem, & veli susceptionem, & mulier allegare videtur metum mortis. sed qui hoc allegat, aliud debet probare. ff. quod me. causa.

2 De materia huius glossæ dixi copiose lib. 2. commẽt. in Directorij Inquisitor. Schol. 6.

3 De materia huius glossæ vide Franciscum Herculand. tract. de probatione negatiuæ, precisum in 3. modo.

me. causa. non est. Respondetur q verum est hoc, sed quia constabat de protestatione voluntaria ab initio facta, adhuc præsumitur nolle. 31. quæst. 2. Lotharius. ff. de leg. 3. si quis. 10 princ. & qui voluntatem immutatam allegat, hoc probare debet: vt hic, & ff. de proba. cum qui. C. de testa. iancimus. & C. de app. pcipimus. in fi. & ff. de leg. 3. fideicom. §. si rem. & ff. de leg. 1. si mihi. §. interdum. Sed hoc nō habetur ex hac littera, q cōstaret de protestatione, nisi per narrationē præmissam. Ideo aliter dī: eo ipso q mulier hæc non probat, intelliguntur moniales probasse suam intentionē præsumptiue, cum de facto constaret, licet nō de forma facti. C. qui mili. non pos. super seruis. lib. 12. Vel moniales sponte onus probandi subire volebant, vnde mos eis gerendus fuit. j. de rest. spo. licet. in fi. ff. de proba. circa eum. & talis metus bene excusat: siue timor & metus stupri, & timor seruitutis, & metus verberum. §. eod. isti quidem. & C. de transa. interpositas. & infra c. proxi. & quæ fiunt iusto timore, reuocantur. C. de re. cre. l. generaliter. Vel dic quòd vtraque pars debet docere de iure suo. simile supra de renunc. super hoc.

In aniq. infuegato.

Post con cil. Lateran. par. 22. c. 7. & cap. 2. con cil. in 1. cōpilatione.

Cadmun di.

tis prædictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit, postmodum[a] ratum habuisse, ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere † censura ecclesiastica compellatis.

¶ Idem episcopo Vigoro iens.

¶ *Qui per metum amissionis patrimonij suo beneficio renunciat, illud repetere potest.*

CAP. II.

ABbas† sancti Cadmūdi †, à quo R. præsentium lator patrimonium suum tenere dignoscitur, milites & burgenses ad domum eius (sicut accepimus) destinauit, qui eum à domo & vniuersa possessione expellerent, nisi ecclesiam suam penitus abiuraret: quod cum idem R. tali modo coactus[b] fecisset, abbas alij concessit supradictam ecclesiam. ¶ Vnde quia quæ metu & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari †: Mandamus quatenus prædicto R. cum integritate restituas vniuersa.

¶ Clemens tertius.

¶ *Qui terrore laicorum electioni de se factæ renunciat, si renunciatio iuramento, vel fide firmata non sit, regimini ad quod electus erat, præfici poterit.*

¶ *Glo. seq. notat, signat contrarium, remittit & soluit.*

a ¶ *Postmodum.*] Quasi dicat si constaret de metu ab initio, & postea sponte ratum habuit, votum suum tenuit. simile j. de regula. significatum. & c. cum virum. vbi habes q istud quod ab initio nō tenebat, per ratihabitionem roboratur; sic & in matrimonio carnali. j. de spon. ad id quod. & j. de despon. impub. de illis. in fi. not. & aliud qd colligitur hic manifeste, q aliquis vxoratus, vel vxor alicuius etiam iuuenis, si viuente altero sciēte & consentiente intret religionem profitendo de timore aliquo etiā iusto vt hic erat, & postea ratum habeat sponte, vel interim etiam mortuo marito, q tn̄ teneat votū, q non possit vlterius ad seculum redire: & si redierit, compelli debet reuerti ad monasterium, & tamen viuente marito non tenebat votum vsquequaque quātum ad maritū, quin posset etiam eā reuocare. arg. ad idem. j. de conuer. coniu. ex parte consuluit. 3. j. eo. tit. placet. & c. quidam iurauit. vbi de hoc. Et dic postmodum, idest post mortem viri: [1] & ita planum est, quia viuente viro metus mortis durare intelligitur: quod ex eo colligitur, quia ante mortem mariti non fuit ausa exire. Vel dic q mulier ista habuit viri assensum, quod patet in antiqua decretali, quia maritus duxit episcopos ad monasterium, vt illi mulieri velum imponerēt, siue misit illos, vt hic dī. 3. ver. epi vero. & ita cōsensit: sed castitatem non promisit, & ita solēnizauit votum suum, si sponte hoc fecit. Si vero timore mortis hoc fecit, & postmodum tractu tpis ratū habuit, tenuit votum ratihabitione sequēti: cum vtroque casu habuerit viri assensum. Sed stādum videtur illis iuribus. j. de conuer. coniug. cum sis. & c. ad Apostolicam. Sed intellige illas secundum q not. in c. vxoratus. j. de conuer. coniug. in not. sed pone. Bernar.

1 Ratificat enim manendo ibi postea per integrū mēsem secundum quosdam. arg. 1. q. 1. cōstat. Alij dicunt de duobus mēsib9. arg. de conuer. coniug. ex publico. secundū Io. And.

ABbas.] Prima pars narrat factum. Secūda dat iudicē sibi, Vnde quia. Abbas Siculus.

Casus. Quidam clericus R. nomine habebat ecclesiam ab abbate sancti Cadmūdi, abbas milites & burgēses suos misit ad clericum illū, vt eum à domo & vniuersa substantia expellerēt, nisi ecclesiam suam in manu abbatis abiuraret: qui tali modo eam coactus abiurauit, & abbas ecclesiam illam alij concessit. Vnde iste R. conquestus fuit dn̄o Papæ, mandat Papa episcopo Vigorn. quatenus si ita est, prædicto R. cum integritate restituat vniuersa: quia quæ metu vel vi fiunt, debent in irritū reuocari. Not. q metus amissionis rerum excusat, & iustum est vt ea reuocentur, quæ tali metu tradita sunt, & iuramentum non obstat.

¶ *Glossa sequens notat, signat contrarium & soluit. secundo notat per metum facta valere, dummodo, &c. reddit causam. dat modum rescindendi, & contra quem agatur: cui signat contrarium, & soluit. circa modum rescindendi dat casum exceptum, cui signat contrarium, quod soluit dando regulam, & sex casus exceptos. ponit opinio. contrariam quam reprobat.*

b ¶ *Coactus.*] Not. q si quis per metum amissionis rerum suarum aliquid faciat vel iuret se facturum, & illud adimplet iuramētum, potest repetere quod tali modo fecit vel abiurauit. arg. 50. dist. presbyteros. Et intellige de talibus reb9 sine quibus vita corporis augetur, vel patitur grauem iacturā. 22. q. 4. c. innocens. versi. quisquis ergo. arg. contra. 32. q. 7. oēs causationes. sed non tangit hoc. Nota ergo circa hanc materiam, q ea quæ per timorem[a] vel metū fiūt, qui possit cadere in constantem virum, non tenent, & obligatur quis per hoc, licet coactus: & iuramentum super hoc factum tenet; dummodo tamen tale sit factum super quo iuratur, vel quod promittitur, siue etiam traditur, quod seruari possit sine interitu salutis æternæ, aliàs non tenet iuramentū. 22. q. 4. si aliquid. argu. ff. de pact. pactiones. quia pro nullo metu debet qs peccatū operari mortale. j. eo. sacris. & potius quælibet mala pati, quàm malo cōsentire. 32. q. 5. ita oe. & ita tenent ea quæ per metum fiunt & iuramētum. j. eod. ad audientiam. Et hoc ideo, quia coacta voluntas, est voluntas. 15. q. 1. merito quæritur. Sed 3 hoc datur actio quod metus causa. & probato metu restituitur per officium iudicis quod dedit vel tradidit, aut absoluetur si promisit. ff. eodem. l. metum. §. sed quod prætor. Nec refert in hoc casu quis metum fecit, an is qui possidet, an alius, dummodo probet se per metum rem perdidisse: quia metus iustam in se habet ignorantiæ causam. ff. eod. si cum exceptione. §. in hac. Et potest agere tam 3 possidentem, quàm 3 illum qui metum intulit. ff. eod. tit. l. Pedius. 1. respon. sed si ab vno cōsequitur ius suum, contra alium agere non potest, vt in prædicta l. Pedius. §. vlt. in fi. ff. de dolo. l. si plures. & ff. de eo per quem fac. erit. l. 1. §. si plures.[3] C. de condi. fur. l. 1. arg. 3. ff. ad l. Aquil. item Mela. §. sed si plures. Sed illud est pœna, hoc interesse, & pœna vnius non liberat aliū, vt in l. item Mela. §. sed si plures. Et est verum q subuenitur metū passo, nisi culpa sua inciderit in metum. ff. eod. l. si mulier. & 22. q. 4. inter cætera. arg. contra. j. de spon. veniens. & ibi culpa sua incidit in metum, & tamen non tenet matrimonium contractum per metum. Solue hoc cōtrarium per distinctionem talem. Tenent ergo quæ per metum fiunt; & subuenitur metum passis, nisi culpa sua incidant in metum. Ab ista doctrina siue generalitate, excipiūtur casus in quibus fallit, etiam si culpa sua incidisset in metū. Et primo in causa matrimonij,[4] qualiscunque metus interueniat culpa sua vel sine culpa, matrimonium contractum per metum non tenet, nec obligatur qui hoc facit, etiam si iurat, quia matrimonia libera debent esse: quia inuitæ nuptiæ difficiles exitus consueuerunt habere. infra de spon. requisiuit. & cap. gemma. & C. de spon. l. vltim. in fin. & vbi metus vel coactio interceduit, consensus liber dici non potest. j. de spon. cum locum. & matrimoniū solo consensu cōtrahitur. 27. quæstio. 2. sufficiat. Sed c. prædictum, inter cætera. videtur dicere contrarium: sed non contradicit, quia ibi nō interuenit iustus metus, qui possit cadere in constantem virum, qui solus excusat. ff. eodem. metum. Vel dicas, prout consueuit exponi, matrimonium sit firmum & stabile: quia illud verbū, sit, non ponitur præceptiue, sed consultiue, & sic c. illud, inter cætera. loquitur de consilio tantum, vel metus nō fuit probatus. Item & dos promissa per metum vel soluta non tenet: quia est accessoria ad matrimonium. ff. eo. si mulier. §. si duo. vbi dicitur, quòd si dos per metum promittatur, non nascitur obligatio. Item in rebus ecclesiæ est speciale, q non tenet traditio, vel promissio, vel iuramentum factum per metum de rebus ecclesiæ. 15. quæstio. 6. c. 1. j. de iureiuran. peruenit. quia etiam si sponte prælatus res ecclesiæ traderet, nō tenet traditio sine solemnitate de qua cauetur. 12. q. 2. sine exceptione. multo fortius non tenet traditio de rebus ecclesiæ facta per metum, nec iuramentum super hoc factum: quia si non tenet principale, nec accessorium. C. de leg. non dubium. & j. de fo. compet. si diligenti. Item & in voto: quia votum[5] per metum factum, non tenet. 3. eod. perlatum. quia votum res est consilij & non præcepti, & liberum est arbitrium in vouendo, aliàs non est votum. 32. quæstio. 1. integritas. & j. de voto. licet. & voluntarium militem sibi eligit Christus, coactum autem sibi auctionatur diabolus. 15. q. 1. non est. Item non tenet iurisdictio per metum extorta. ff. de iudi. l. 2. 1. respon. Item auctoritas tutoris per metum extorta, nulla

a Quare ponatur metus admittendus sit vel non, cōpose tradit Aristoteles lib. 3. Ethico. cap. 6. 7. & 8.

2 Vide L. cum §. & l. 1. cum gl. C. & ff. eo. & pro intelligentia huius c. vide Sotum in-fra citandū.

3 De hoc vide 12. q. 2. c. innocemus. & late hic per Hostien.

4 De hac difficultate vide plene per Sotum lib. 4. sent. dist. 29. q. 1. art. 3.

5 Vide Sotum vbi s. & lib. 7. de iust. & iure q. 2. art. 6.

ta, nulla est. ff. de auclo. tuto. l. 1. §. vltim. In omnibus aliis casibus tenet quæ per metum fiunt, vt dictum est: dũ tamen talia sint, quæ sine interitu salutis æternæ seruari possint. Alii dicunt contra, quia ea quæ per metum fiunt, non tenẽt ipso iure. argu. ff. eod. l. 1. vbi dicitur, quod metu factum est, ratum non habeo, dicit prætor. Sed illud non est verum, immo potius cõtra innuitur ex verbis illis, quia quod non est, ratum haberi nõ potest. Bernar.

ADDITIO. Et hæc supradicta patent in his versibus.

Tutor, iudicium, dos, sacrum, copula, votum,
Hæc sex vi facta, de iure scias fore nulla.
Cætera iure patitur, sed postea restituentur.

AD aures.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Tuæ igitur*. Abb. Siculus.

CASVS. Quidam electus fuit in plebanum cuiusdam ecclesiæ concorditer vno excepto: Ipse ad terrorem laicorum renunciauit electioni de se factæ: quærebatur vtrum non obstante tali renunciatione præfici deberet eidẽ ecclesiæ? Respondet Papa, quod renunciatio facta ad terrorem laicorũ nõ impedit, quo minus ille præficiatur eidẽ ecclesiæ, nisi forte illa renunciatio cõfirmata sit iuramento, vel fide interposita. Not. quod renunciatio ad terrorem laicorum non tenet: tamen si iuramentũ interuenisset, vel fides data fuisset, cum tale iuramentum sine periculo animæ violari non possit, non debet præfici ex illa electione. Item iuramentum & fides æquiparantur.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione. & eiде nocabulum capitis.

CAP. III.

ADI aures nostras te significante peruenit, quòd electus quidam in plebanum cuiusdã ecclesiæ, ad terrorem laicorũ[a], renunciauit electioni, quæ de ipso fuerat à clericis, vno excepto, vnanimiter celebrata: & infra. ¶ Tuæ igitur discretioni præsentibus innotescat, quod renunciatio facta ad terrorem laicorum (nisi forte iuramento[b], vel fide interposita sit cõfirmata) non impedit quominus is qui renunciauit ecclesiæ, ad cuius regimen prius erat electus, præficiatur eidem.

¶ Innocen. iij. decano & subdia. Linconen.

¶ *Qui per metum qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare iurauit, & renunciauit: illud repetere poterit.*

CAP. IIII.

ADI audientiam nostram magistro G.† de Cheuel. significante peruenit, quòd cum ecclesiam de Cheuel. canonice fuisset adeptus, & aliquandiu pacifice possedisset, grauissimo tandem regis metu, quòd eam resignaret iurare coactus, eam in eorum ad quos[c] pertinebat manibus, resignauit. Quia vero quæ vi metusue causa[d] fiunt, carere debent[e] robore firmitatis†: Mandamus, quatenus si eundem ad resignationem[f] constiterit vobis per talem metum fuisse coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum constantẽ, non obstante iuramẽto prædicto, quo non ad non repetendũ[g], sed ad resignãdum[h] solum modo tenebatur, præfatam ecclesiam ei restitui faciatis.

¶ Idem Vidronen.† archiepiscopo.

¶ *Excommunicatus non est qui absolute coactus excommunicato communicat: secus si coactio fuit conditionalis.*

¶ *Glo. seq. ponit per q. an valuerit renunciatio.*

a ¶ *Laicorum.*] Talis renunciatio non tenet, etiam si sponte fieret: quia non est facta in manu prælati, vt s. de renun. admonet. & j. eod. c. proxi. & c. quod in dubiis. vbi de hoc. argum. 17. q. 2. Gonsaluus. tamen si sponte renunciasset, quo ad se, bene teneret, sed quo ad superiorem[1] non, vt not. in illa decret. qđ in dubiis. & arg. s. de renunc. super hoc.

¶ Vnde dicebant Tã. & Vin. in arbitrio superioris pendere. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens arg. à contrario, alleg. 3. iura in contrarium. ponit & soluit.*

b ¶ *Nisi forte iuramento.*] ergo si iuramentum interuenisset: vel fides interposita fuisset quod vlterius non repeteret, non potest eam repetere iuramento vel fide obstante, quod potest seruari sine interitu salutis æternæ. j. eod. cum dilectus. j. de iureiuran. si vero. & 22. q. 4. si aliquid. sic j. de resti. spo. accepta. arg. contra. j. de restit. spo. c. 2. & s. de renun. cum inter P. & s. eod. abbas. Solu. quidã dicunt quod hoc quod hic dicimus, & in similibus signatis, ius commune est: quod dicitur in contrarium, dispensatio est, sed ex littera non colligitur dispensatio. Illa decre. j. de restitu. spo. c. 2. non cõtradicit, quia in alio casu loquitur, quia aliud est repetere quod per metum tradidit vel renunciauit, vt hic. & j. c. proxi. Aliud est petere restitutionem eius quo fuit spoliatus:[2] vt dictum est s. de renun. super hoc. Et illa decr. cum inter P. non cõdicit, quia ibi nõ agit ex prima sua institutione. Illa decre. abbas. non cõdicit, quia ibi iurauit solummodo abrenunciare, & renunciauit: sed non iurauit quod non repeteret. Sed hic dicit Papa, si iuramentum interuenisset in renunciatione, scilicet quod nõ reciperet illam plationem, tũc non posset præfici illi ecclesiæ, propter iuramentum quod potest seruari sine interitu salutis æternæ: sed non negatur quin præfici possit probato metu, superioris officio implorato, secundum quod fecit in illa decre. abbas. & in similibus, & sic non cõdicũt cõtra signata. excusat enim metus stupri siue status, verberis, atque necis. ff. eod. tit. l. ego puto. & l. nec timorem. & l. isti quidem. §. 1. 2. & 3. item metus substantiæ suæ. s. c. proximo. Bernardus.

2 Et sic ratio quia primo casu nõ est res affectus quando traditur. & interuenit voluntas tradentis. licet coacta. In secundo res est affecta & vitiosa quando iuratur, nec interuenit voluntas spoliati in traditione secundã. Io. Ioan. And.

AD audientiam.] Diuiditur, quia primo ponitur partis conquestio. Secũdo dat iudices: ibi, *Mandamus*. Abbas.

CASVS. Magister Guil. rector ecclesiæ de Cheuellis grauissimo metu regis coactus, iurauit quod ecclesiam illam renunciaret in manibus illorum ad quos illa ecclesia pertinebat, quod factum est. conquestus fuit dño Papæ, & ipse rñdet: quæ vi, aut metu fiunt, carere debẽt robore firmitatis: Vnde mandat Papa quibusdam, quatenus, si constiterit magistrum illum ad resignationem per talẽ metum fuisse coactum, qui poterat cadere in constantem virum: præfatam ecclesiam faciant illi restitui: non obstante iuramento prædicto, quo solummodo tenebatur ad resignandum, sed non tenebatur ad non repetendũ. Not. quod iuramentum per metum prestitum seruandum est, dummodo sine periculo animæ seruari possit. vt hic patet. Item iuramentum non extenditur ad illa super quibus prestitũ nõ est.

† w.

c ¶ *Ad quos pertinebat.*] aliàs non tenet resignatio. s. de renun. admonet. & c. qđ in dubiis. & s. e. proxi. arg. 6. q. 3. denique.

¶ *Glo. seq. ponit antiquũ edictum pretorum, & dicit quod sit vis. & in fin. quod sit metus. interserit quinque modos quibus dicitur vis.*

¶ Vide l. metum. §. sed quod Prætor & §. volenti. & ibi Bart. & eod.

d ¶ *Causa.*] Olim ita dicebatur: quod vi metusve causa gestum est, ratum non habeo. vis enim fiebat metuo, propter necessitatẽ contrariam sponianeæ voluntati. Sed hodie detracta est vis metum, ideo scilicet, quia quod fit vi atroci, id metu quoque fieri videtur: quia vis includit in se metum, & est superius ad metum. ff. eo. l. 1. & 2. Et dicitur vis impetus maioris rei cui resisti non potest. ff. eod. l. 1. & 2. Vi dico compulsiua, quæ inducit actionem quod metus causa, vt legibus prædictus, & non expulsiua, quia illa inducit interdictum vnde vi, de rebus immobilibus tantũ, & de iis quæ immobilibus cohærent: Nec ablatiua, quę inducit actionem vi bonorum raptorum circa mobilia tantũ. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. si fundus. & §. 2. & Insti. vi bo. rap. §. sed nedũ. Nec etiam turbatiua, quæ inducit interdictum vti possidetis in rebus immobilibus, & in rebus mobilibus interdictum vtrobi, cum duo se possidere contendunt: Nec inquietatiua, quæ inducit interdictũ quod vi aut clam: vt cum quis non sinit alium vti re sua quiete, vel curare, vel alia facere, vel quando alter eo inuito vult aliquid ædificare in suo, vel iam forte ædificauit: nec distinguitur in hoc interdicto iuste vel iniuste fecerit. ff. quod vi aut clá. l. 1. Metus autem est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio. ff. eod. l. 1. Et not. quod licet non sit necessarium periculum præsens esse, tamen exigitur metum esse præsentem saltem pro futuro periculo; non enim sufficit suspicari eum inferẽdum. ff. eod. metum. 1. responso. Et dicitur metus, quia mentem tenet.

¶ Victo. ben.

¶ Quid, vis. & quotuplex: & quid metus.

e ¶ *Debent.*] Qualiter hoc intelligatur, dictum s. eod. c. abbas.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

f ¶ *Ad resignationem.*] Not. quod licet metus interuenisset, in præstatione iuramenti vel alicuius promissionis, si postmodum in resignatione vel solutione non intercessit metus, quia sponte postea renunciauit, vel soluit, non potest repetere: proxima enim violentię turpitudinis causa sublata est. C. eo. tit. l. 2. ff. de cõdi. ob tur. cau. si ob turpem causam. & s. eo. perlatum. in fin.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & respondet.*

g ¶ *Repetendum.*] supra eod. ad aures. argum. contra. vbi obstat iuramentum. Non est contra: quia ibi iurauit quòd non repeteret, vt ibi dictum est. hic iurauit tantum renunciare, sed non iurauit quod non repeteret.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Resignandum.*] Sed quid si iurasset non repetere? Respondeo, tunc non repeteret. C. si aduer. vend. l. 1.[1] & infra de iureiu. si vero. & s. eod. abbas. Papa vero ex officio suo mandabat illum restitui ob denuntiationem sibi factam. infra de iureiu. ad nostram. & ille idem non obstante iuramento posset hoc denunciare Papæ. j. de iureiu. quemadmodum. posset etiam impetrare absolutionem iuramenti, sicut fit in vsuris. j. de iureiu. ex administrationis. & in hoc dolum facere non videtur, qui fraudem & dolum excludit. ff. de leg. 2. cum pater. §. Titio. in fi. Bernar.

1 Vide de Procura in Præsentia. supra per glo. pen. Io. And.

S *Acris.*] In prima parte ponitur decisa consultatio. In secunda distinguens respondit: ibi, *Distinguimus.* Et primum membrũ prosequitur: ibi, *In primo.* Secundum: ibi, *In secundo.* Abbas. Pars huius decre. de sepul. & de senten. excommu. sacris.

CASVS. Aliquis inuitus participauit excõicatis: queritur vtrũ sit excõicatus; distinguit hic Papa, vtrũ ille qui cõicat excõicatis inuitus, sit attractus per coactionẽ, an per metũ coactus. In primo casu non est excõicatus, cum pati magis quàm agere videatur. In secundo casu est excõicatus, sed licet metus illatus culpã attenuet, eã prorsus non excludit: quia pro nullo metu debuit mortale peccatũ incurrere. Not. q̃ cõicans excõicato p coactionem, non est excõicatus: quia magis patitur q̃ agit. Item si quis metu cõicat excõicato, excõicatur. Item metus culpam attenuat. Item nota regulã q̃ p nullo metu debet quis incurrere mortale peccatum.

a ¶ *Per coactionem.*] absolutam. 45. dist. de Iudæis. & 50. dist. presbyteros. 1. q. 1. constat. cũ magis pati quàm agere videatur. 6. dist. testamẽtum. Sicut nec valeat testamentũ vbi testes inuiti detinentur. ff. qui testa. face. pos. qui testamento. §. vlt. Et tutor si per vim detentus sit, non valet quod agitur, immo dormiẽti comparatur. ff. de auct. tut. l. 1. in fin.

¶ *Glo. seq. cum seq. recitetur, per duas obiectiones.*

b ¶ *Attenuet.*] Hic metus attenuat peccatũ. 2. q. 1. in primis. qui quis nullo mõ excusat. de cõsecra. dist. 4. eos. & 11. q. 3. quisquis metu.

c ¶ *Excludit.*] Minor tamen causa excudit eũ. arg. 11. q. 3. quod prædecessor, & antecessor. sed illud est indultũ à iure, & eis possumus participare in his quæ ad salutẽ animarũ illorũ pertinẽt: nec incurrit quis excommunicationem, licet alia incidenter proponãtur, vt magis proficiant. j. de senten. excomm. cum voluntate. & c. responso.

d ¶ *Incurrere.*] Simile 32. q. 5. ita ne. Bernardus.

CAP. V.

S Acris† est canonibus: & infra. ¶ Distinguimus autem vtrum is qui communicat excommunicatis inuitus, sit per coactionem[a] adstrictus† : aut per metum inductus. ¶ In primo casu talem non credimus excommunicatione teneri, cũ magis pati quàm agere conuincatur† . In secundo licet metus attenuet[b] culpam† : quia tamen non eam prorsus excludit[c], cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere[d], excommunicationis labe credimus inquinari.

¶ Idem Marsil. & Agathen. episcopis.

¶ *Metum passo non subuenitur, si non fuit talis qui cadere potuit in constantem virum.*

CAP. VI.

C Vm † dilectus filius: & infra. ¶ Quia constitit nobis de voto emisso, & de præstito iuramento à canonicis insularum, quod regulam Cistercieñ. obseruarent, vel translationẽ ipsius ecclesiæ[e] ad ordinem illorum nullatenus impedirẽt: cum vtrumque seruatum non vergat in dispendium salutis æternæ[f], nolentes viam periuriis aperire[g] : Non obstante violentia[h] quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis[i], neque cruciatum corporis contineret† , & ideo non debuerat cadere in constantes. ¶ Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos: cum talis dolus non tam ad circunuentionem prædictorum Cistercieñ. quàm ad fatuitatẽ[k] eorum debeat retorqueri.

C *Vm dilectus filius.*] Primo ponitur distinitionis causam. Secundo soluit obstaculũ: ibi, *Non obstante.* Tertio diffinit: ibi, *Super.* Abb.

CASVS. Canonici insularũ volẽtes obseruare ordinẽ Cistercien. emiserunt votũ p̃stito iuramento, q̃ regulã Cistercieñ. ordinis obseruarent, vel q̃ translationem suæ ecclesiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: & hęc facta fuerunt fratribus Cistercieñ. præsentibus: postmodũ vero prædicti canonici voluntate mutata, voluerunt reuocare qđ fecerant: petierunt restitutionẽ ꝯ factũ suũ, dicentes q̃ per metum & dolum Cistercieñ. ad hoc fuerant inducti, & ideo non valebat qđ fecerant: receptæ fuerunt probationes hinc & inde. Papa examinato negotio, quia cõstiterat ei de voto emisso, & de iuramẽto præstito à canonicis prædictis, quòd regulã Cistercieñ. obseruarent, vel q̃ non impedirent translationẽ ipsius ecclesiæ ad ordinem illorũ, imposuit illis silentiũ super restitutione petita: cũ vtrunq; seruatũ nõ vergat in dispendiũ salutis æternę, nec velit viã periuriis aperire non obstante violẽtia, quæ proponebatur illata: cũ non contineat metũ mortis, vel corporis cruciatũ, nec obstante dolo quo se p̃ponebant fuisse seductos, cũ talis dolus potius ad fatuitatem ipsorũ, q̃ ad circunuentionẽ Cistercieñ. debeat retorqueri. Not. q̃ iuramentũ semper est seruandũ, dummodo sine periculo animæ seruari possit. Item metus, qui non cõtinet metũ mortis, vel cruciatum corporis, non excusat. Item dolus quo quis inducitur ad bonum animæ, non imputatur, nec impedit p̃positum melioris vitę. Itẽ nemo debet viam periuriis aperire.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Ecclesiæ.*] Non tñ potuerunt ecclesiam suã subiicere ordini Cistercieñ. vel etiam alij, incõsulto diœcesano epõ. j. de excel. prælat. sicut vnire. sed est verũ q̃ quantũ ad epm hoc non potuerunt, & nullũ p̃iudiciũ fit epo: sed quantũ ad se bene tenuit talis translatio. j. de do. inter dilectos. & eps habebit iura episcopalia sua sicut consueuit. j. de reli. dom. quia monasteriũ. sed nõ vr̃ q̃ ipsi subiecerint ecclesiam ordini Cistercieñ. sed seipsos personaliter obligauerunt seruare regulã[a] illorũ, & bene potuerunt promittere non impedi-

re translationem ecclesiæ suę ad ordinem Cistercieñ. faciendam, per illos ad quos pertinet: sed ipsi per se hoc facere nõ possunt, sed per episcopum de consensu capituli.

f ¶ *Salutis æternæ.*] Et ideo bene seruari debet. j. de iureiur. si vero. & 22. q. 4. si aliquid. idem si salutis corporalis. 15. q. 4. c. vlt. versi. quisquis ergo. & j. de iureiur. verum.

g ¶ *Aperire.*] vt C. de indi. vidui. l. 1. in fi. C. si aduersus ven. l. 1. & j. de iureiuran. si vero.

¶ *Glossa sequens recit. per quæstio. & incidentem opinionem.*

h ¶ *Violentia.*] Quę fuerit illa violentia, ignoramus, et forte aliqua verba incusserant eis timorem, quæ non semper sufficiunt ad iustũ timorem. ff. quod me. cau. metum. & j. qui cle. vel vo. insinuante. vel forte etiam minabantur eis excommunicationem, sed ille timor non excusat cum excommunicatio sit medicinalis. 2. q. 3. multi.

¶ *Glossa sequens tractat multiplicem speciem metus, & diuersa circa ipsum auxilia.*

i ¶ *Metum mortis.*] Nõ solum in duobus istis, sed etiam in pluribus alijs casibus excusat metus. quandoque metus verborum. arg. 7. dist. iuerunt. & 23. q. 8. conuenior. & ff. de acq. hære. qui in aliena. §. vlt. quandoque metus rerum. 50. dist. presbyteros. & s. eod. abbas. & propter metum libertatis, exigere non possum quæ onerandæ libertatis causa stipulatus sum. ff. quarum rerum actio non datur. l. 1. §. quæ onerandę. quandoque metus iudicis. 2. q. 1. in primis. vel alicuius potentis. C. eod. tit. l. pen. & vlt. quandoq; metus status, vel honoris, vel sui ipsius, vel filiorum. & metus stupri, ff. eo. isti quidem. Item quandoq; non tantum metus, sed suspicio metus excusat. ff. loca. habitatores. §. vlt. & ff. ad l. Aquil. item si quis fumo. §. vlt. quandoq; metus mortis, aut cruciatus corporis tantum excusare videtur: vt hic. & C. de transact. interpositas. Vnde videtur relinquendum arbitrio iudicis, an verba vel minæ vel potentia hominis sit iusta causa metus, vt ff. ex quibus cau. ma. l. 3. & argu. ff. eod. non est verisimile. Item subuenitur metum passo, per hoc edictum, quod metus causa. tunc tantum, quando metus cadit in constantem virum. ff. eo. metus. & j. de spon. veniens. Sed vbi quis minorem metum passus est,[l] videlicet per impressionem siue potentiam iudicis, vel dolo alterius quis vendat res suas: tunc subuenitur ei iudicis officio. ff. eo. non est verisimile. §. fin. vel per constitutionem principum. C. eo. l. pen. & vlt. & ff. de offic. p̃ęsi. illicitas. vel per responsa prudentum siue interpretationem prudentum. ff. de var. & extraor. cog. medicis. iudex vero alicui non dicit inferre metũ. ff. eo. l. 3. sed iniuriam facere potest, vt ibi. ff. ad l. Aquil. quemadmodum. §. magistratus. & j. de emp. & ven. cap. vltimo. vbi de hoc. Et not. quòd secundum canones, siue vi, siue metu, siue dolo aliquis renunciat res suas, subuenitur ei contra omnem possessorem. 3. q. 1. redintegranda. & quæst. 2. c. 2. & ff. de inoffic. test. eum qui. 1. respon. & per episcopum suum potest quis implorare hanc restitutionem.

ADDITIO. Quis autem metus excusare possit, patet per hunc versum Hostien.

Excusat carcer, status, & mors, verbera, stuprum.
Excusare metus hos posse puta, quoque necis.

Stupri siue status, verberis atque necis. ff. eod. ego puto. & l. nec timorem. & l. isti quidem. §. 2. 2. & 3. Item metus substantię suæ. s. cap. prox.

¶ *Glo. seq. elicit tria notabilia, & cuique signat unum contrarium.*

K ¶ *Ad fatuitatem.*] Sic patet q̃ licet dolus interueniat in huiusmodi spiritualibus, non tamen subuenitur dolum passo, licet dolus det causam contractui. simile 20. q. 3. constituit. Idem in matrimonio. j. de conuer. coniu. ex parte. & c. veniens. in fin. & c. dudum. quod est contra id. ff. de dolo. &, eleganter in prin. Item habes hic quod dolus non præpõderat culpæ, quod est contra id. ff. ad l. Aquil. item Mela. in prin. Itẽ not. q̃ in spiritualibus nõ habet locũ in integrum restitutio: quia non videntur decepti, qui meliorem vitam elegerunt. [4] Arg. contra. j. titu. prox. ex literis. Bernardus.

Cap. 3. eo. tit. in 3. cõpilatione.

Attende, legitur in manuscriptis.

Vide l. fi. & ibi Bart. ff. de condi. ob tur. cau.

Cap. 3. eo. tit. in 3. cõpilatione.

Vide l. & ibi Bar. ff. de noua.

Quibus casibus metus excusat.

Super

Super restitutione petita silentium eis duximus sententialiter imponendum.

¶ Grego. nonus.

¶ Probata violentia per testes, res amissae probantur per iuramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione iudicis praemissa, & secuto petentis iuramento fit condemnatio.

CAP. VII.

SVper eo quòd aduersarius vester se conquerebatur à vobis per violentiam spoliatũ, arbitramini contra vos fuisse iniuste processum, cum non nisi proprio iuramento probauerit singula quae amisit. Verum postquam de violentia per testes[a], & de amissis[b] rebus per ipsius constitit sacramentum, potuit iudex taxatione[c] ab ipso facta pro personarũ[d] ac negotij qualitate, vos in aestimatione rerum amissarum iuramento aduersarij declarata, rationabiliter condemnare†.

SVper eo.] In prima parte ponitur partis conquestio. In secunda Papae responsio: ibi, *Verum*. & est notabilis casus. Abbas.

CASVS. Quidam dicebat se spoliatum à quibusdam aduersarijs suis per violentiã, conuenit illos in iudicio lite nõ cõtestata: probauit solùmodo per propriũ iuramentũ singula quae amiserat, sed de violentia sibi illata ꝓbauit per testes, & sic condemnati fuerũt: cõquerebantur, ꝙ iniuste condemnati fuerant, qa iuramento illius credi non debuit. Dicit Papa ꝙ iniuste cõqueruntur, quia postquã de violentia cõstitit per testes, & de rebus amissis per iuramentum ipsius, bene potuit iudex taxatione praemissa, condemnare illos in aestimatione rerũ amissarũ, declarata ꝑ iuramentum actoris, cõsiderata personarum ac negotij qualitate. Nota ꝙ in casu isto cum quis dicit se spoliatũ per violentiam, illam debet ꝓbare per testes de rebus amissis per iuramentũ proprium: iudex tamen primo cõsiderabit qualitatem personae, an sit talis vt ꝯ ipsam non ꝓsumatur ꝙ propter hoc deieraret: & quantitatẽ rerum amissarum.

Interesse qualiter ꝓbetur, cum ex maleficio, aut cũ ex contractu oritur.

¶ Glo. seq. ponit differentiam circa interesse, &c. secundo cum parte rubricae adaptetur t. tertio quaerit opponendo, & dupliciter respondet.

Iste text. reputatur sin. per Abbatem hic. & Bern. in suo dictionario in verbo. ast maius.

a ¶ *Per testes.*] Sufficit enim probare per testes in iudicio violentiam sibi illatam, & super rebus amissis stabit iuramento ipsius: sicut hoc totũ habes C. vnde vi. l. si qñ. totum tenorem illius l. hic habes. Et sic interesse qđ surgit ex maleficio, ꝓbatur per iusiurandũ. sic 1. q. 1. in primis. secus est si surgit ex ꝯtu: quia tunc per testes probandũ est. Instit. de verb. ob. §. non solum. ff. de minor. l. si in emptionẽ. & ff. de edẽ. argentarius. §. si. Et qđ hic dicit, nõ ꝑtinet proprie ad actionẽ qđ me. cã. sed ad interdictũ vnde vi. siue vi bonorum raptorũ. vnde lex illa vnde hoc sumptum est, ponitur C. vnde vi. l. si qñ. Et ita facit ad illam partẽ tituli, vbi dicit, de ijs quae vi. ꝑcedentes decretales pertinent ad illã partẽ, q̃ dicit, metusve causa. Et sic in actione qđ met9 causa. sufficit ꝓbare metũ fuisse sibi illatũ, quãuis nõ ab eo q ꝯuenit, metus illatus sit. ff. eo. l. si cũ exceptione. §. in hac. Sed quae fuit causa quare statˀ in casu isto iuramento illius qui vim passus est, cum iuramentũ non sit deferendum nisi adsit bona praesumptio, puta, qa habet vnũ testem, &c. vt s. de ꝓc. ex insinuatione. & j. de iureiu. c. vlti. & C. de re. credi. l. in bonae? Ratio illa prima est, ꝑꝑ difficultatẽ ꝓbandi singula vtẽsilia, & huiusmodi minuta, quae de facili probari non possent, & ideo indultum est in fauorem spoliati. & in odium violenti. & hoc idem dr s. q. 1. in primis.[1] Et praeterea ideo statur iuramento actoris, quia habet optimã praesumptionẽ, s. violentiam illatam sibi ab illo qui conuenitur: quam debet per testes probare, vt hic dicit. & in praedicta l. si quando. Et sic iuramento statur in expensis restituendis: quia & ibi similiter difficile esset hoc probare. C. de iud. l. sancimus.

1 Concor. text. in l. si qñ. C. vnde vi & in l. iure iurando. ff. de condi. ind.

b ¶ *Amissis.*] Tempore violentiae, vel damno dato: vt in praedicta l. si quando. & c. in primis.

c ¶ *Taxatione.*] Vltra quam, scilicet taxationem non iurabit: vt ꝑdicta l. si qñ. sic s. de procur. constitutis. & 3. q. 3. c. induciae. §. quod fieri non debet. & illum §. habes C. de dilatio. Authen. qđ fieri. & in Auth. de exhiben. & introdu. reis. §. quoniã mox. coll. 5. & secundum ꝙ iuratum est, debet condemnare: vt l. si quando. & non minus. in Auth. de iudi. §. oportet. 5 colla. 6.

Vide l. quod iussit. C. de iud.

d ¶ *Pro personarum.*] Persona ergo respicienda est an honesta fuerit, vtrũ sit pauper vel diues. arg. op. ff. de legi. tu. legitimos. arg. s. de offic. deleg. sane. & c. pastoralis. 1. rñ. & 2. q. vlt. quisquis. qualitas etiã negotij consideranda est. simile j. de appel. cũ sit Romana. & ff. de iu. nonnunquã. & j. de iureiur. c. vlti. in fi. & C. vnde vi. l. si qñ. Ber.

DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.

¶ Supra visum est de quadam restitutione speciali, quae scilicet datur occasione metus: sed quia quadam restitutio generalis, per quam subueniuntur ecclesijs & minoribus iure speciali: maioribus vero ex clausula generali, iusta scilicet causa suggerente. merito post rubricam praecedentem, subijcitur ista, in qua tractatur generaliter de restitutione in integrum. Et dic quòd restituere in integrum est idem quod in pristinum statum reponere. 2. q. 3. in fi. & in l. 1. C. de sent. pas. Abb. Siculus.

TITVLVS XLI.

De in integrũ restitutione.

De hac materia tractatur 35. q. 9. & 7. q. 1. & 2. per totum.

¶ Alexan. iij. Alphanen. episcopo.

¶ Si in contractu venditionis vel locationis ecclesia fuit enormiter laesa, potest aduersus talem contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen siue conductor non debet fraudari in pretio suo, vel in sumptibus per eum factis.

CAP. I.

REquisiuit† tua fraternitas, quid agendum sit de possessionib9 laicis, sub modico cõsu[e] cõcessis. Noueris itaque, quòd si ecclesia laesa est, & manifeste apparet detrimentum[f] ipsius (cũ episcopo eiusdem ecclesiae conditionẽ facere deteriorẽ non liceat[g], & ecclesia iure minoris[h]

† Post concilium Lateran. par. 19 c 7 & c. 1. eod. ut in 1. compil.

REquisiuit.] Cõtra ꝯtractum alias legitime celebratum restituitur ecclesia, si manifeste appa ret ipsius detrimẽtum. h. d. Cõis diuisio. Secũda: ibi, *Noueris*. Abbas.

CASVS. Ecclesia quasdã possessiones alienauit ꝓ modica pecunia, quibusdã laicis seruata forma alienationis: quaerebatur quid agendum sit huic ecclesiae? Rñdet Papa, si ecclesia laesa est, & manifeste apparet detrimẽtum ipsius, siue etiã probari possit: quia ecclesia fungitur iure minoris, & semper debet illaesa seruari, quae taliter alienata sunt, ad ꝓprietatẽ ecclesiae debent redire: cum nõ licuerit epo cõditionẽ ecclesiae facere deteriorẽ: ita tñ ꝙ si emptores possessiones illas fecerint suis expensis meliores, non debent defraudari sumptibus bona fide factis. No. ꝙ qñcunque laeditur ecclesia enormiter, debet restitui sicut minor.

¶ Glos. seq. ponit duas lecturas.

e ¶ *Sub modico censu.*] id est, pro modica pecunia distracta: & sic nõ contradicit littera sequens, vbi dicit, ad ius & proprietatem conuenit redire, &c. & quod dicit, in fine, coloni, id est, emptores colẽtes ipsas possessiones. vel potest intelligi quòd verba proprie ponãtur, vt de vtroque contractu intelligatur: vt si ecclesia laedatur in contractu locationis: puta, quia ad longum tempus locauit rem aliquam pro certa pensione, in qua laesa est[3] ecclesia, siue in contractu venditionis.

3 Nec tenetur exprimere an dolo aduersarij an sui facilitate sit laesa. de hoc & an plures causas possit exprimere, vel vna expressa alteram prõsequi. vide in Spe. 2. parte eo. ti §. qua liter. in prin. Ioan. And.

f ¶ *Detrimentum.*] magnũ scilicet: nam ꝓ modica causa non datur restitutio. ff. de mino. l. si ex causa iudicati. 1. respon. in fi. & ff. de in integr. rest. l. scio illod. de re. ecclesi. non alie. c. penul.

g ¶ *Non liceat.*] j. de dona. fraternitatem. melius est enim iura ecclesiae intacta seruari, quàm post vulneratam causam remedium quaerere. C. in qui. cau. in integ. restu. non est necessaria. l. vlti.

¶ Glos. seq. recitatur per q. an post quadriennium restituatur ecclesia, & ponit opi. quam approbat, ponit etiam contrariam.

h ¶ *Iure minoris.*] Sic est j. eo. c. auditis. vbi de hoc. & fungitur iure rei publicae. 53. q. 4. quid ergo. & dic iure minoris factae maioris. & comparatur minori in hoc: quia sicut minor postquam excessit xxv. an. petit restitui vsque ad quadriennium, de ijs in quibus laesus fuit infra xxv. annos. sic & ecclesia tantum vsq; ad quadriennium petit restitui vbicumque laeditur, à tempore laesionis computandum. Et quod dicit, semper debet illaesa seruari; illud, semper, non notat tempus circa eundem contractum, vel circa eandem laesionem, vt de eodem contractu, vel de eadem laesione semper in perpetuum possit ecclesia restitui: absurdum istud videtur, & est contra id quod legitur C. de temp. in integr. restitu. l. vlti. vbi dicitur quòd omnis restitutio infra quadriennium debet terminari, sed sic debet intelligi illud, semper, id est, quonescunque laeditur illa ecclesia, debet petere restitutionem super illa laesione vsque ad quadriennium, & ita si millies laederetur, millies potest restitui,[4] & ita semper est minor, quia semper restituitur, & restituetur quandiu durabit in his in quibus laedetur: & sic reuera fungitur iure minoris, & haec est communis opinio. Alij dixerunt vt Alanus & G. Naso cum eo, ꝙ in infinitum possit ecclesia restitui super eo contractu in quo laesa est, nec currit ei illud quadriennium. arg. j. eo. cum ex litteris. & inhaerent superficiei illius verbi, semper, & male. & dic semper, id est, in omni contractu, siue quandocunque laeditur, vt dictum est.

4 Adde ꝙ idem priuilegium habent hospitalia quae ecclesiae ergo. &c. text. est sing. in l. omnia C de episc. & cler.

a ¶ *Constiterit.*] in iudicio præsentibus partibus. j. eo. tum ex litteris. vel per contumaciam absentibus. ff. de mino. in causæ. §. causa. & l. etiam. §. vlt. & j. de reb. eccle. non alie. c. pe. & C. si aduersus dotem. l. vnica. & ff. de adop. l. nam ita. & in Authen. vt ipon. larg. §. ad hoc. colla. 9. de hoc dictum est s. de offi. iud. c. vlt.

b ¶ *Redire.*] Et sic patet quòd contractus fuit alienationis, nō locationis, vt dixi in princ. & alienatio tenuit. Vnde auxiliū restitutionis necessarium fuit: quia tunc demū datur, cū alia actio nō superest. ff. de mino. l. in causæ. in prin. & s. de offic. iudi. c. 2. Vnde no. quòd si alienatio rei ecclesiasticæ facta est in casu licito sicut debet, & traditur 10. q. 2. hoc ius. & 12. q. 2. sine exceptione. bene tenet contractus: & si læsa sit in contractu illo, non subuenitur ei nisi per beneficiū restitutionis, nisi esset decepta vltra dimidiū iusti pretij: quia tunc iure cōi iuuatur. j. de empt. & ven. cum dilectus. & c. cū causa. & C. de rescin. vē. l. 2. Si vero alienatio non sit facta prædicto modo, scilicet cum cōsensu capituli, & meliorationibus inspectis, nullus est contractus ipso iure ¹ 12. q. 2. sine exceptione. & c. Apostolicos. & c. alienatiōes. & prædicta decre. cum dilecti. & agitur tunc iure cōi contra possessorē. arg. C. de sacrosan. ecc. l. iubemus. & C. si aduer. dona. l. 2.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 3. compila.

¹ Ista glo. est sing. secundū doctores hic.

debeat semper illæsa seruari) quæ in damnum eius data constiterit [a], ad ipsius conuenit ius proprietatemq; redire [b]. Prouidendum est tamen, ne si forte coloni possessiones illas, expensis ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus quos bona fide fecerunt, debeant defraudari [c].

¶ Innocen. tertius sancti Georgij & sancti Sergij abbatibus

¶ *Restituitur ecclesia læsa propter negligentiam procuratoris, qui iura ecclesiæ non produxit.*

CAP. II.

CVm † venissent ad Apostolicam sedē electus & monachi Rothoñ. pro se ac pro monasterio suo, & magister A. pro episcopo Vener. eis sancti Georgij diaconū Cardinalem dedimus auditorem: ¶ Coram quo idem magister pro episcopi parte proposuit, quòd cum monasterium Rothoñ. esset situm in diœcesi Veneteñ. & ecclesiæ Veneteñ. subiectum, prædictus episcopus possessione [d] subiectionis [e] vsus est hactenus inconcusse; sed cum occasione cuiusdam electionis, quæ ibidem facta fuerat [f], partes de communi assensu ad Nateñ. † episcopū, & eius collegas commissionis litteras impetrassent, duo eorum [g] ad monasterium accesserunt: quorum aduentū intrusus præsentiens, renunciauit [h] huiusmodi electioni, & se à monasterio absentauit. Sed iudices auctoritate Apostolica monachis iniunxerunt, vt syndicum vel procuratorem [i] eligerent, qui in causis monasterij & consulte ageret, & vtiliter responderet: districtius inhibentes [k] eisdem, ne aliquem eligerent in abbatē, donec plenius cognosceretur de iure, quod episcopus se habere in abbatis electione dicebat. Monachi vero & si procuratorem † ad mādatum iudicum elegissent; abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præsumpserunt [l]: cuius electionem episcopus petijt infirmari, & se ad possessionem restitui, qua eum monachi spoliarant [m]. Deinde iudices diffinitiuam sententiā protulerunt, electionem cassantes eandem: quam sententiam dictus magister petijt confirmari. ¶ Ad hoc fuit respōsum, quòd licet per procuratorem ex parte monachorum fuisset propositum, quòd monasterium ipsum ad Romanam ecclesiam nullo medio pertineret; dicti tamen iudices contra eos procedere nimis animose cœperunt †. & infra. ¶ Nos igitur inspectis priuilegijs [n]

¶ Veneten.

¶ Nanneten.

e ¶ *Defraudari.*] Sicut enim ecclesia in damno morari non debet; ita nec in lucro. ex vtraque parte fieri debet restitutio. C. de sepu. l. vnica. ² ff. de mino. l. quòd si minor. §. restitutio. & l. initra vtile. in fi.

² Qui in integrū restituitur, sicut in damno morari non debet, ita nec in lucro. Ioan. And.

CVm venissent.] Prima pars ponit comparitionem partium, & dationem auditorum. Secunda: ibi, *Coram.* allegationem episcopi. Tertia: ibi, *Ad hoc.* allegationem monasterij. Quarta: ibi, *Nos igitur.* interloquitur. Abb. Siculus.

CASVS. Vacante monasterio Rothoñ. monachi elegerūt quendā in abbatē: eps Veneteñ. opposuit se contra istā electionē: propter quod elect' ipse & quidā monachi Rothoñ. & magister A. pro epo Veneteñ. ad sedem Aposto. accesserunt. datus fuit quidā Cardinalis auditor: corā quo prædictus magister A. ex parte epi proposuit, quòd cū monasteriū prædictū situm sit in diœcesi Veneteñ. & ecclesię Veneteñ. subiectum, dictus eps possessione subiectionis, & iure eligendi abbatē, vsus est hactenus quiete ac pacifice. tandē occasione cuiusdam electionis, quæ facta fuerat ibidem de cōi consensu partiū, litteræ impetratæ fuerunt ad epm Veneteñ. & collegas ipsius, quorum duo ad monasteriū accesserunt. Intrusus eorum aduentū intelligēs, renunciauit electioni huiusmodi, & de monasterio recessit: iudices præceperunt monachis, vt syndicum facerent, qui in causis monasterij responderet, prohibentes eisdē ne aliquē eligerent in abbatē, donec cognosceretur de iure, quod eps dicebat se habere in electione abbatis: monachi fecerunt procuratorē ad mandatū iudicum, tamen abbatem contra eorum præceptum elegerunt: cuius electionē eps petijt infirmari, & se restitui ad possessionē vel quasi, qua eum monachi spoliarant: iudices diffinitiuam sententiam pro epo protulerunt, cassantes electionem prædictam, quā sniam petebat procurator epi confirmari. Ad hoc fuit ex aduerso rñsum, quod corā prædictis iudicibus per procuratorem monasterij propositum fuit, quod monasterium ipsum nullo medio ad Romanam ecclesiam pertinebat: iudices tamen cōtra monachos nimis animose cœperunt procedere, & quod monasterium non fuerat defensum nec priuilegia libertatis fuerūt exhibita coram eis, quæ priuilegia exhibuit coram auditore. Vnde petebat procurator monasterij, per beneficium restitutionis se admitti contra prædictam sententiam, & priuilegia libertatis inspici. Dominus Papa inspectis priuilegijs, quæ declarabant monasterium ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ pertinere, intelligens insuper quod licet procurator monasterij priuilegia coram primis iudicibus exhibere negligenter omiserit: tamen ipse fuit protestatus ius monasterij quod Romanæ ecclesiæ, videlicet quod monasteriū ad Romanam ecclesiā nullo medio pertinebat, vnde Papa restituit monasterium Rothoñ. ad audientiam, ne procuratoris negligentia in damnū monasterij redundaret, tamē electionem prædicta à monachis factam, nec confirmandam pendente controuersia ex qua pēdet, nec infirmandam duxit. Not. quod ecclesia propter negligentiam procuratoris restituitur. Item pendente principali quæstione iuris eligendi, non debet electio confirmari. Item protestatio prodest.

† In nonnullis manuscriptis: & si procuratorem vel syndicum, ad mandatum, &c.

d ¶ *Possessione.*] vel quasi possessione: quia incorporalia non possidentur, sed quasi possidentur. ff. de vsuca. l. sequitur. §. si viam.

e ¶ *Subiectionis.*] & possessione iuris eligendi abbatem.

f ¶ *Fuerat.*] per monachos, & ita spoliauerūt episcopum possessione eligendi.

g ¶ *Duo eorum.*] tertio eis committente vices suas, vel se excusante, ³ alias nihil fecissent. s. de de offi. deleg. prudentiam. 1. rñ. & c. cū causam. & c. causam matrimonij. in antiqua tamē contrarium allegabatur.

³ Et hoc vbi in tractatu erat clausula, si non omnes per iura hic alleg. Ioan. And.

¶ Videl. mandato eorum no. & de manu.

h ¶ *Renunciauit.*] Ante confirmationem sufficit renunciatio facta eis qui elegerunt.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

i ¶ *Procuratorem.*] Et sic vr̃ quod collegiū possit cōstituere procuratorem sine consensu prælati, etiam vacante ecclesia pro causis monasterij, contra id quod est j. de iudi. causam quæ. & j. ne sede vacante. per totum. Sic intellige quod dicit hic, eligunt procuratorem vel syndicum vacante ecclesia, vt de facto sine electione ipsa prælati agatur, de qua erat contentio inter epm & conuentum, quæ aliter tractari non poterat, & ad hanc causam tantū constituit, non ad alias quæ tractari non possent ⁴ vacante ecclesia, per iura prædicta.

⁴ Ad hoc j. de elect. c. dilectus. Sed videtur quod hoc casu constituendus est adhuc de consensu archiepi. arg. Insti. de auct. tuto. §. fin. Sed his subtilitatibus secundum canones non est locus. arg. j. de iud. c. dilectis. secundum Host. Ioan. And.

¶ *Glos. seq. recitatur per quæstionem, & soluit, cui solutioni signat contrarium, & remittit.*

k ¶ *Inhibentes.*] Non vr̃ quòd ipsi potuerint inhibere, cum monachi essent in quasi possessione eligendi, alium eligendo qui renunciauit, & sic vsq; ad sententiam tuendi erant in possessione. 16. q. 4. volumus. & 15. q. 5. c. 1. & j. vt lit. pen. per totum. Vnde Papa hic in fi. nō cassat electionem factam post inhibitionem illam. arg. ad hoc. 11. q. 1. quia res in litigio. & C. de prob. l. 5. Arg. contra. ff. de pe. hære. l. diuus. vbi prohibetur possessori aliquid detrahere de bonis hæreditatis, nisi præstita satisdatione de restitutione. sed hoc soluitur in fine notulæ, quæ incipit, sed nonne.

l ¶ *Præsumpserunt.*] Ex hoc verbo videtur quod non debuerant eligere post prohibitionem. sed licet nō debuerant, facta tamen electio non cassabitur, quousq; cognoscatur de iure eligendi: vt dicit in fi.

m ¶ *Spoliarant.*] & ius eligendi abbatem ad episcopum decætero pertinere; quia ad ipsum pertinebat ius eligendi.

n ¶ *Inspectis priuilegijs.*] Huiusmodi inspectio iure debuit suspēdere confirmationem sententiæ latæ pro episcopo. arg. j. de testi. vcaris. & j. de re iudi. cum super.

¶ Glos.

¶ *Glo. seq. arg. de protestatione. alle. 4. iur. alleg. unum in contrarium, & remittit, & soluit.*

a ¶ *Protestatus.*] Et sic protestatio prodest. ṡ. de elect. Cumana. & ī. de offi. ord. pastoralis. in fin. & ī. de iis quæ vi metusve cau. fu. perlatū. & 7. q. 1. pontifices. Arg. ꝯ. ṡ. de consti. cū M. Ferrarien. de hoc dictū est i c. Cumana. & sine ista protestatione admissi fuissent monachi per beneficiū restitutionis, vnde supple maxime.

b ¶ *Negligentia.*] De qua negligētia tenetur monasterio, si propriū habet. arg. ff. man. l. diligenter. cū omiserit exceptionem monasterio cumpetentem. ff. manda. l. si fideiussor. 1. rñ.

c ¶ *In damnum.*] cū ad defensionē vocari debuerimus. ī. de confir. vti. cū dilecta. & dñs semper in iudicio nominandus est. ī. vt lit. non cōtest. c. quoniam. §. penult. & C. vbi in rē actio. l. 1.

(Hec glos. hic habetur in antiquis exemplaribus.)

praedecessorum nostrorū Leonis, Gregorij, & Clementis, quę monasterium illud ad ius & proprietatem indicant sedis Apostolicę pertinere, intelligētes quòd monasterij procurator, & si eadem priuilegia corā prædictis iudicibus exhibere omiserit negligenter, ius tamē non tam suum quàm nostrum fuerit protestatus[a]: videlicet quòd monasterium ipsum ad Romanā ecclesiā nullo medio pertineret, ne ipsius negligentia[b] in damnum[c] tam nostrū quàm monasterij redundaret, ad audientiam restituimus[d] monachos Rorhoñ. & infra. § Electionem[e] autem à monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controuersia ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

¶ Idem Heliců. & Floreñ. † episcopis.

§ *Ecclesia læsa, in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum nō obstante termino iuris probationis exclusiuo. Et restitutionem petere potest non solum contra priuatum, sed etiam contra ecclesiam. hoc dicit.*

CAP. III.

AVditis† & intellectis causæ meritis in quæstione quę vertitur inter Vigorieñ. episcopum, & abbatem de Euescā super † ecclesijs ī valle de Euescam, quas episcopus asseruit ad se diœcesana lege spectare, abbas autem eas esse ab eius iurisdictione prorsus exēptas: cognouimus euidēter, ecclesias illas per priuilegia Roman. Pont. non esse ab episcopali iurisdictione subtractas: nisi forte vallis de Enescam sit ille locus qui fuit à duobus regibus Roēt videlicet & Offa libertati[f] donatus, & quem bonæ memoriæ Celestinus Papa libertati donauit, sicut in ipsius priuilegiis continetur[g]. Verum tanto tempore probantur per testes ab abbatibus de Euescam pleno iure possessæ, vt videatur in eis ius episcopale legitime præscripsisse, nisi forte per tantum temporis spatium Vigorieñ. ecclesia interim vacauisset, vt tempore vacationis

¶ *Glos. seq. reci. per q. an hæc restitutio detur, cum procurator est soluēdo, ponit opp. quòd non. subdit differentiam inter restitutionem minoris & maioris, quam partim reprobat. In fi. ponit priuilegiū ecclesiæ.*

(¶ Rorfñ. in pluribus manuscriptis aliàs Forch.)

d ¶ *Restituimus.*] Hæc restitutio (vt quidā dicūt) dat qñ procurator non est soluendo, vt tūc fiat restitutio ꝯ ecclesiam: vt ff. man. l. si procuratorem. in princ. & ff. de do. & elegāter. §. si dolo. hic procurator non est soluendo, etiā si aliàs sit locupules: quia libertas & status monasterij æstimari nō posset. ff. de re. diui. sacra. §. vlti. Ex hac enim causa quilibet erit restituendus: quia ex quacunq; causa iusta dicit pr̄ætor in integrum restituā. ff. ex qui. cau. ma. l. 1. aliàs nunquā rescinderetur sententia pp dolum, vel pp negligentiam procuratoris:[a] sed dñs agat ꝯ procuratorem si dolū commisit. C. de procur. l. si procurator. in fi. & ipse de omni dolo & culpa tenetur dño. C. man. à procuratore, quia nec procurator omnino ere debet exceptionem cōpetentē ex persona rei. ff. man. l. denique. & l. fideiussor. 1. rñ. & ita hic vr̄ loqui non tm̄ de restitutione minoris, sed etiam de restitutione maioris ex clausula generali, si qua iusta, & c. vt dictū est. Et est differentia inter restitutionem quæ fit iure minoris: quia illa datur officio iudicis deficiente actione. ff. de mino. quod si minor. §. vlti. & ī. de offi. iudi. c. 2. & illam quæ fit iure maioris: quia tunc habet actionem suo iure, scilicet vtilem, accedente iudicis officio. ff. quod me. cau. l. metū. §. ex hoc dicto. & §. prece. & arg. C. quod me. cau. si vi vel metu. sed certe lex illa. ff. de do. & eleganter. §. fi. & illa. ff. man. l. si procuratorem. non restituit actionem cū per negligentiā [b] procurator succubuerit, sed cū per dolum, vnde si negligens fuit pcurator, imputet sibi qui tali negotiū suū commisit. ff. de mino. l. cum mandato. arg. ad hoc. ī. de offi. deleg. c. cū olim. ff. de tribu. l. procuratoris. verumtñ si procurator esset soluendo, satis vr̄ q̄ fauore ecclesiæ in optione habet an velit conuenire procuratorem, vel velit restitui ad rem. C. si tutor vel curator. l. etiam.

(a Concor. tex. in l. 1. §. sinautē. ibi glos. & dict. ff. de tab. exhibē.)

(b Hic non restituit ecclesiam læsam per negligētiam, ergo loquitur de restitutione, quę fit iure minoris.)

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit, solutioni opponit, & ponit opinionem cui signat cōtrarium, & ibi remittit. demū perfectius recitat opi. Io. cui coaptat hoc c.*

e ¶ *Electionem.*] Sed nonne fuit facta hic electio post inhibitionem iudicis? ergo cassanda erat. ī. de matri. con. ꝯ inter. ec. c. 1. & c. vlt. & ff. ne quid in lo. pu. l. vlt. ī. de no. ope. nun. c. 2. & ī. de despon. im pub. c. ad dissoluendū. in fi. sed certe ex eo q̄ isti erāt in possessione aliū eligendi, lite pendente priuari non debent. 8. q. 4. nōne. & 16. q. 4. volumus. sed hęc sol. non vr̄ posse stare, nā mota controuersia patronus pñtare nō debet. arg. ī. de iure patronat. ex literis. ergo eodē modo mota controuersia eligere non debet, ex hoc enim sequeretur inconueniens, quia si postea probaretur illos non habuisse ius eligendi, cassanda esset electio: quia omnes fructus percepti restituēdi sunt. C. de rei ven. l. certū. & sic sequeret q̄ electio facta ab eo qui credebat habere ius, esset cassanda, qđ esse non debet. ṡ. de elect. querelā. ī. de iure patr. consultationibus. Ad hoc dicit Io. q̄ licite potest eligere qui est in quieta possessione, licet fiat ei controuersia. ff. de aqua quoti. & æsti. l. vlt. & vti omni iure suo vsq; ad finem causæ. 8. q. 4. nonne. Contra tñ vr̄ in hoc casu quod dr̄ ṡ. de iur. patro. ex litteris. Tu tene prout ibi notatur, scilicet q̄ nō debet eligere; sed si eligat, iudex tñ siue superior ad quē pertinet institutio, non confirmabit electionē, nec cassabit pendente controuersia, ex qua pēdet, prout dicit decretalis in fi. Sed Ioan. dicit q̄ si de hoc fiat ei controuersia, an possideat tale ius, tunc non debet eligere. Arg. ṡ. de cōsti. cum M. in fin. & ita videtur hic: eps enim petebat restitui ad possessionē iuris eligendi, & sic non possidebant monachi quiete, & ideo caute dixit Papa electionem nec cōfirmari, & c. id est donec cognoscatur ad quos pertinet ius eligendi, & præcipue quantū ad possessionē, vt sicut prima electio non esset cassanda nisi prius constitisset an eps possideret ius eligendi tempore electionis: ita nec alia quæ facta fuit post istam. sic ī. de causa pos. cum ecclesia. vbi agebatur possessorio & petitorio, etiam & hic similiter: quia de iure eligendi: vt patet ex litera ṡ. versus princ. & ideo quādiu pendet qō iuris seu possessionis, electio cōfirmari vel infirmari non debet.

(Cap. 1. eod. tit. in 1 compilatione.)

(super quibusdam ecclesijs in valle de Euescam constitutis.)

(In vno antiq. ita: O videlicet & 1.)

AVditis.] Etiam contra ecclesiam restituitur ecclesia, quæ grauiter fuit læsa propter probationem omissam. Primo recitat factum. Secundo interloquitur: ibi, *Licet*. Abbas.

CASVS. Inter epm Vigorieñ. ex parte vna, & abbatē de Euescā ex altera, super quibusdā ecclesijs in valle de Euescā constitutis qō vertebatur, quas dicebat eps ad se spectare lege diœcesana: abbas dicebat illas esse exemptas ab epali iurisdictiōe, & si hoc nō esset, dicebat se in illis epale ius legitime præscripsisse. Receptæ fuerunt pbationes hinc & inde corā iudicibus delegatis. Tandē causa delata est ad sedē Apostol. Videns eps q̄ ecclesiæ prædictæ p priuilegia non erant exēptæ ab eius iurisdictione, tñ abbas præscriptionē probauerat ꝯ ipsum, allegauit q̄ Vigorieñ. ecclesia vacauerat a tanto tēpore, q̄ illo de medio subducto præscriptio non esset cōpleta: & ad hoc pbandū per beneficiū restitutionis petiit se admitti. Abbas prædictus hoc audiens, allegauit q̄ vallis de Euescā est ille locus, qui fuit libertati donatus p duos reges: & quē Celestinus libertati donauit, & ad hoc probandū petiit se admitti p idē beneficiū: Papa auditis & intellectis meritis hui⁹ causæ, licet esset in causa conclusum: quia tñ vtraq; pars necessariā probationē omisit, & vtraque pars fungitur iure minoris, æquitate pensata, vtramq; ecclesiā admittit ad probandā rationē omissam, ne pp huiusmōi negligētiam graui iactura lædantur. Abbas. Not. q̄ ecclesia fungitur iure minoris. Itē not. q̄ ecclesia restituit incidenter ad pbandā allegationē omissā. Itē postq̄ est ī causa cōclusum, datur illud beneficiū.

(Concor. 1. §. quæ honorā. cum glo. in ver. bellissime ff. qua. ea ad. non datur.)

¶ *Glo. seq. arg. alleg. vnum canonem.*

f ¶ *Libertati donatus.*] Arg. q̄ reges possunt dare priuilegia libertatis. 63. distin. in synodo.

g ¶ *Continetur.*] In priuilegijs Celestini cōtinebatur, q̄ ipse exemerat à iurisdictione epi locum illum, quē prędicti reges libertati donauerant, & de valle de Euescam in priuilegio mentio non fiebat, & ita per priuilegiū Celestini non probatur quòd ecclesię de Euescam sint exemptæ à iurisdictione epi, & sic recurrendum est ad priuilegium illorū regum: & si ibi contineatur q̄ illi reges vallē de Euescā donauerunt libertati, tunc erit probata exēptio, & sic dubia pbatio nō pdest. Reges enim donauerunt locū illū libertati quo ad temporalē iurisdictionē: Papa vero quo ad spiritualē.

(Ad declarationē verbi de Ioannē And. in c. auditis. de præscript. supra glossa. Celestinus.)

 a ¶ Subducto.

a ¶ *Subducto.*] Deducẽdũ est ergo tps vacationis in ꝑscriptione. ῑ. de ꝑscr. c. 1. et c. de quarta. & c. auditis. & c. cũ nobis. & illud tẽpus deducẽdum est, quo solet succurri cuilibet qui læditᷓ, primũ sit, medium, vltimũve. C. de rest. milit. l. quod tempore. & C. quibus non ob. lon. tẽp. præscrip. l. ꝑscriptione. ff. qui. ex cau. ma. necnõ. §. si q̄s.

¶ *Glo. seq. ponit tria quibus fungitur ecclesia, & quartum quo non fungitur, demum quærit, ponit duas opin. soluit, & subdit alias duas*

b ¶ *Iure minoris.*] Ecclesia enim fungitur iure minoris: vt hic, & ῑ. eo. c. 5. Itẽ fungitur iure reipublicæ. 23. q. 4. quid ergo. & 1. dist. ius publicũ. & C. de sacro sanct. eccle. vt inter diuinũ. Hinc est ꝙ prælati ecclesiarũ cõparãtur tutoribus & curatoribus. in Auth. de eccle. tit. §. vlt. coll. 9. arg. ad hoc. 3. q. 2. quia ea. Itẽ fungitᷓ iure imperij in Auth. de nõ alie. vel ꝑmu. §. sancimus. coll. 2. immo maior est imperio. 96. dist. duo. & ῑ. de mai. & obe. solitæ. sed non fungitur iure pupilli: quia ꝯ pupillarẽ ætatẽ non currit pręscriptio. C. de præscrip. xxx. an. sicut in rẽ. Sed in quibus casibus comparatur ecclesia minori dubitari posset. Dicunt quidã ꝙ in omnibus ecclesia comparatur minori, qm̃ ecclesia põt restitui ꝯ pręscriptionẽ sicut minor. C. si aduer. vsucap. l. vnica. & ff. de mino. l. etiã ei. & C. si tutor vel cura. interuenit. l. minoribus. & C. de in integ. restit. mi. l. minoribus. & in Authen. de hær. & fal. §. pupillus. coll. 1. quod bene vr̃ expressa ratione: vbicunq; enim ecclesia læditur, debet restitui, sed ante completã præscriptionẽ non est lęsa, immo iure cõmuni agere potest. sed tunc demũ finita præscriptiõe dr̃ lęsa: quia iure cõi si agat, repellitur ꝑscriptione probata, sed à tempore læsionis, i. tẽpore ꝑscriptionis finito vsq; ad quadriẽniũ põt petere restitutionẽ, vt dicit lex illa. C. de temp. resti. in inte. l. vlt. & ita põt peti restitutio ꝯ ꝑscriptionẽ vsq; ad quadriẽniũ. Quidã dicunt, ꝙ ꝯ ꝑscriptionem non datur restitutio: quia canones volunt præiudicare ecclesijs ꝑ præscriptionẽ. 16. q. 3. placuit. & q. 4. volumus. immo ſm illos qui dicunt ꝙ ꝯ præscriptionẽ datur restitutio, sequeretur ꝙ numquam præscriptio curreret ꝯ ecclesiam. Sed huic facile est r̃ndere: quia bene currit pręscriptio ecclesiæ, sed si petit restitui ꝯ bñ auditur: sicut minori currit, sed restituitur. Non video quòd aliud sit in ecclesia q̃ in minori, nisi quia nõ inueni scriptũ in iure canonico, ꝙ ecclesia restituatur ꝯ ꝑscriptionem, sed eadẽ ratione qua minores restituunt̃ fauore imperfectæ ætatis, sic fauore ecclesiæ introductum fuit ꝙ vteretur ecclesia iure minoris. sed vbi eadẽ est rõ, ibi debet esse idem ius. ῑ. de consti. nã cõcupiscẽtiã. & c. trãslato. & ῑ. de trãsla. inter corporalia. sed verius vr̃ qđ dr̃, ꝙ ꝯ præscriptionẽ nõ datur restitutio, ne frustra tota loquentia de pręscriptione fuit statuta, & potest etiã dici, ꝙ post quadriẽniũ audiretur si probaret se illo quadriennio iusta de causa impeditũ fuisse. arg. 4. q. 5. c. 1. & ῑ. de appellat. c. ex ratione. ff. de mino. l. ait prætor. & l. si fine. §. vlti. & C. de temp. ap. l. vlt. §. illud. quidam ponunt ecclesiã in ꝑmo anno minoris, restituẽtes eam vsq; ad xxix. an. sicut minor. alij restituunt eam vsq; ad xv. ponentes eam in xiiij. an. sed hoc nil est, nec debet poni in aliquo anno, sed ad similitudinem minoris facti maioris restituitur ecclesia vsq; ad quadriennium sicut minor: vt dictũ est ῑ. eo. c. 1.

c ¶ *Restituimus.*] In his enim præscriptionibus, quæ spectant ad statum iudiciorũ, vbicunq; læditur ecclesia, restituitur, vt si cõtumax ꝯdẽnata est. ff. de mino. l. minorẽ. ſm. arg. ῑ. c. prox. Vel si nõ appellauit, vel etiã si dũ agit vel cõuenitur, in aliquo capta est vt minor. ff. de mino. l. ait prętor. §. sed in iudicijs. & l. & si fine. §. itẽ si nõ ꝓuocauit. & ῑ. eod. c. vlt. Vel si omisit allegationẽ, t vel ea q̃ faciunt ad instructionẽ causæ: vt hic, & ff. de mino. minor xxv. an. & ῑ. eu. corã. Itẽ quicquid omisit non solũ in damno, sed etiã in locro. ff. de mino. l. ait prætor. §. vlt. & l. non omnia. Itẽ in confessione. ff. de cõfes. l. certi. §. penulti. & pp nouas defensiones tunc apparentes vel nouiter ꝯtingẽtes. arg. C. si sæpi' in integ. rest. postu. l. vlt. & ῑ. eo. c. vlt. Sed in ꝯtrib' certũ est ꝙ ecclię subuenit. ῑ. eo. c. 1. vbi d hoc.

d ¶ *Contra reliquam.*] Sicut minor ꝯ minorem, nisi cũ pecuniam amisit. ff. de mino. l. verum. §. vlt. ff. ex quib. cau. ma. l. vlt. Et not. ꝙ restituere in integrũ est reducere in eũ statum in quo erat ante læsionẽ. ῑ. eo. c. 5. & C. de repu. l. vnica. C. de in integ. resti. l. postulata. & ff. de mino. l. qđ si minor. §. restitutio. & generaliter restituitur nõ solũ cũ de bonis diminuit, sed etiã cũ interest ecclesiæ litibus & sumptibus non vexari. ff. de minor. l. minoribus.

t Hoc est allegationẽ suæ intentionis.

t Mantria

t Mantua

t Cap. 5. eo. tit. in 5. cõpilatiõ.

t Vide spe culat. eod. ti. §. 1. verf. sed pone.

subducto [a], pręscriptio minime sit completa: & infra. ¶ Licet autem vtrinque sit in causa conclusum: quia tamen vtraq; pars necessariam (vt asserit) probationẽ omisit, Nos attendentes quód vtraque ecclesia fungatur iure minoris [b], ęquitate pensata: vtramque restituimus [c] contra reliquam [d], ad probandam rationem † omissam: ne alterutra pars propter huiusmodi negligentiam graui iactura lædatur.

¶ Idẽ Priori sanctæ Mariæ ad carceres, & L. canonico S. Mariæ de Mandria †.

¶ *Restitutio ex iusta causa etiam maiori est concedenda, dummodo iusta causa petendi probetur. Si autem non probatur plene vel semiplene, conceditur restitutio in causa fauorabili. h. d.*

CAP. IIII.

EX † litteris abbatis de Caluen. didicimus, quód cum Ramilane & Grimol. archipresbyteri inter I. virum, & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam diuortij protulissent, & appellatione interposita †, cognitionem sententię ipsi abbati & archipresbytero Paduano duxerimus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, abbas ipse cui alter coniudex commiserat vices suas [e], allegationibus diligẽter inspectis, latam à iudicibus prędictis confirmauit [f] sententiam; sed post octo dies pater puellę accedens ad ipsum, intellecto quód sententiam protulisset, firmauit proprio iuramento, quód quidam ad eum [g] & filiam eius accedens, fraudulenter sub ipsius abbatis nomine falsas eis † litteras pręsentauit, quibus mãdabatur eidẽ †, vt quia iudex ad diem quam assignauerat venire non poterat, post octo dies à termino cõstituto, ipsius se conspectui pręsentaret: & postmodum appellauit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicauit [h];

t In vna literarum, appellatione interposita ad nos.

t Posita a. & obtenta restitutione in integrũ, omnia sunt in suo statu donec causa finiatur.

t ei

t eisdem

EX *litteris.*] Contra sententiam latã in causa matrimoniali, restituitur ex iusta causa etiam maior beneficio supplicationis. Prima pars ponit mulieris supplicationẽ, & iudicis relationẽ. Secunda dat iudicẽ: ibi, *Licet autem.* Abbas.

CASVS. Inter I. virũ & L. mulierẽ causa matrimonij vertebatur, q̃ commissa fuit duobus archipresbyteris, q cũ inter ipsos sententiã diuortij protulissent, mulier ad sedem Apostolicam appellauit. appellationis causa commissa fuit abbati de Caluen. & archiepõ Paduano: quia mulier ad terminũ peremptoriũ, statutum ad sententiam audiendam non accessit. abbas cui alter commiserat vices suas, sententiam, à prioribus iudicibus latam, confirmauit. post octo dies à tempore sententiæ, pater mulieris ad abbatem accessit, & intellecto ꝙ sententiam protulisset, iurauit ꝙ quidam ad eũ & filiam eius accesserat, & fraudulenter nomine ipsius abbatis falsas litteras pręsentauit, continentes, vt quia iudex in termino quem eis assignauerat, non poterat interesse, post octo dies à termino illo ipsius se conspectui præsentaret, & postmodum appellauit, & etiam supplicauit: quod totum abbas domino Papæ significauit. super hoc scribit Papa quibusdam iudicibus dicens, licet de fraude taliter perpetrata non constet ad plenum, tñ ad fauorem matrimonij de benignitate canonica prædictam admisit supplicationem mulieris, & eam restituit ad audientiam, fauore matrimonij. Vnde mandat quatenus de causa prioris appellationis cognoscant ordine iudiciario, confirmantes aut etiam infirmantes, sicut iustum fuerit, sententiam à primis iudicibus latam. Not. ꝙ fauore matrimonii auditur quis tamquam contumax, aliàs repelleretur. Itẽ arg. ꝙ sententia ꝯ matrimonium lata, non transit in rem iudicatã. sed quidam ꝯrium sumunt argumentum ꝙ trãseat, ex eo ꝙ per beneficium restitutionis, mulier ista audita fuit: aliàs si non transiret, iure communi deberet audiri. Item iudex appellationis debet sententiam latam confirmare vel infirmare.

e ¶ *Vices suas.*] Aliàs non tenuisset sententia. ῑ. de offic. deleg. c. causa matrimonij. & c. cum causa.

f ¶ *Confirmauit.*] Hoc est speciale priuilegium in causa appellationis, ꝙ iudex altera parte absente procedere possit etiam lite non contestata. C. de tempo. appel. l. si. §. illud. & 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. & ῑ. de appell. c. per tuas. & c. interposita.

¶ *Glo. seq. reciscitur per duo contraria.*

g ¶ *Ad eum.*] Si iste fuisset soluendo, ꝯ ipsum duntaxat daretur actio mulieri. sed quia in casu isto soluendo esse non poterat, ideo fauore matrimonij restituitur mulier. ff. de eo per quẽ fa. erit. l. vlt. & ff. de dolo. l. & eleganter. §. si dolo. & si de hac falsitate constitisset, iure communi audiretur [3]. arg. ff. si mẽsor fal. mo. di. l. 3. §. 1.

t Adde c. 3 notatur 18. dist. c. quoniam quidẽ in glo. fi. penul. & ῑ. de præscrip. c. auditis. in gl. vltima.

¶ *Glo. seq. ponit duas differentias inter supplicationem & appellationẽ.*

h ¶ *Supplicauit.*] Supplicare põt quilibet quamũcũq; remota sit appellatio, arg. 2. q. 6. c. anteriorũ. & §. illud. C. đ ꝑci. impe. offe. si q̃s aduersus. nã & seruus supplicare põt pro dño, si dñs nolit appellare. ff. de app. l. serui. Sed in hoc differt appellatio à supplicatione: q2 appellatione interposita nil est innouadũ: sed pẽdẽte supplicatione mandatur sententia executioni, ꝑstita cautione, ꝙ omnia restituat si in iã fuerit retractata. C. de ꝑci. impe. offe. Auth. quę supplicatio.

sic in

¶ Licet autem de fraude taliter perpetrata per huiusmodi iuramentum non constet ad plenum [a], in fauorem tamen matrimonij de benignitate canonica, contra fraudem propositam, supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus [b] eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus quatenus de causa prioris appellationis ordine iudiciario cognoscentes, confirmetis vel infirmetis [c] (sicut iustum fuerit) sententiam à primis iudicibus promulgatam.

¶ Idem episcopo & capitulo Oscen. [Oscen. 6.]

¶ *Etiam contra sententiam Papæ restituitur ecclesia hoc primo. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. hoc secundo. hæc duo dicit quo ad titulum.*

CAP. V.

[Cap. 4. eod. ut in 3. compil.]

TVm † ex litteris Celestini Papæ prædecessoris nostri, tum ex ijs quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, grauem Ilerden. † ecclesiæ [Vide Ioannem Vasęum in annalibus Hispaniæ. cap. 10.] intelleximus quæstionē, per sententiā Eugenij Papæ super ecclesijs quibusdam prolatam, se læsam enormiter, & olim & nunc etiā conquerentis. vnde cum idem Celestinus tempore Anastasij Papæ proximi successoris eiusdē Eugenij in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniç legationis officio fungeretur, & † ex delegatione ipsius [d] cognoscere cœpit de controuersia memorata, cui etiam Alexāder successor ipsius Anastasij, officio legationis denuo in partibus eisdem fungenti, causam commisit eandem: idē quoque Celestinus ad apicem summi pontificatus promotus G. sancti Angeli diacono Cardinali tunc Apostolicæ sedis legato dictam controuersiā sub eo tenore commisit, vt inspectis Ilerden. ecclesię priuilegijs, auditis etiam partium rationibus †, memorata sententia [e] non obstante, diffinitiuam proferret sententiam, eamque faceret obseruari; verum quoniam per ipsum legatum, aut per alios quibus sub eodem tenore causa eadem commissa

sic in restitutione in integrū qñ suspectus est qui petit restitui, mādatur sñia executioni sub consimili cautione. j. eo. suscitata. Itē in hoc differt appellatio à supplicatione: quia appellatur vsq; ad decē dies: supplicari aūt pōt vsq. ad biennium. qđ verū est cū supplicatio porrigitur superiori. C. de sen. præfe. prætorio. l. vnica. Si vero supplicatio porrigitur iudici, tunc vsq; ad decem dies: vt in Auth. præallegata, quæ supplicatio.

a ¶ *Ad plenū.*] Hoc ideo dicit: quia si plene probasset hanc fraudem, & causam absentiæ, iure cōi fieret restitutio. j. de re iudi. cū Bertholdus. vbi iustus sufficiens ꝓbatio sufficit, ne præiudicaret opinio veritati: vt s. de ꝓcu. ex insinuatione. & c. 10 pręsentia. & hoc ideo: qa absens legitime citat⁹: ꝓsumit ꝯtumax si nō venerit. 3. q. 9. decernim⁹. 65. dist. si forte. ff. de re iud. ꝯtumacia. Sed talis ꝓsumptio ꝑt elidi ꝑ aliā ꝓsumptionē. ff. de in integ. rest. diu⁹. & inde est q ꝑ ꝓsumptiuā ꝓbationē, & minus plenā elidit præsumptio cōtumaciæ. Vnde per sacramentū vni⁹ pōt probare se non ꝯtumacē: nam violenta ꝓsumptio eliditur per iuramētū. 35. q. 3. extraordinaria. & op. arg. j. q. ma. accus. poss. cum in ma. & sic pōt intelligi. 4. q. 5. quisquis. in fi. Tñ hoc iuramentū non facit plenam probationē, sed fauore matrimonij admissa fuit mulier ad agēd[um], nec auditur mulier prætextu appellationis suæ, quia cōtumax præsumitur, sed per fraudē semiplene probatā, & in fauorē matrimonij restituitur.

¶ *Glo. seq. arg. & op. ponit.*

b ¶ *Restituimus.*] Arg. q nullo tractu temporis transit [1] sententia contra matrimoniū in rem iudicatam. j. de re iudi. c. lator. & c. cōsanguinei. Sed ex hoc sumunt quidam contrarium arg. & male.

[1 Sententia fauore matrimonij non transit in rem iudicatā; neq. in causa hæresis fauore fidei Lucas de Penna l. 2. C de len. aduers⁹ fisc. lat. lib. 10. dixi lib. 3. ad not. in Director. schol. 50.]

ADDITIO. ex hoc qđ dicit, restituimus, probant quòd transit in rem iudicatam.

¶ *Glossa sequens arg. & remittit.*

c ¶ *Confirmetis vel infirmetis.*] Hoc tantum habet facere iudex appellationis. 2. q. 6. in fin. Et hoc habet locū qñ in causa appellationis nil noui proponitur, & vnicus tantum est articulus, vt hic erat, aliàs iudex appellationis pro parte potest confirmare sñiam, & pro parte infirmare: vt j. de test. Raynutius. & c. Raynaldus. Item ex eo qđ dicit, cōfirmetis vel infirmetis, videtur quòd executio non spectet ad ipsos. de hoc dictum est s. de offi. deleg. pastoralis. §. ꝓterea.

TVm ex litteris.] Diuiditur in tres partes. Primo ponit petitionē ecclesiæ Ilerden. Secundo examinationem, deliberationem, & interlocutionem Papæ: ibi, *Nos igitur.* Tertio citationem partis aduersæ cum communicatione processus: ibi, *Quocirca.* Abb. Siculus.

CASVS. Inter ecclesiam Oscen. ex vna parte, & ecclesiā Ilerden. ex altera, corā Eugenio Papa super quibusdam ecclesijs qō vertebatur: ipse cognito de meritis causæ, prout sibi visum fuerat, tulit sñiam pro ecclesia Oscen. ꝯ ecclesiam Ilerden. super ecclesijs illis. Demum mortuo Eugenio, successit ei Anastasius: tempore Anastasij Celestinus dum erat in minori officio constitutus, legatus in Hispania ex delegatione ipsius Anastasij cœpit cognoscere de illa controuersia, sed eā non determinauit: tandē mortuo Anastasio successit ei Alexander, qui eidē Celestino legato denuo, in Hispania, causam cōmisit eandē. Postmodū mortuo Alexandro, successit ei Celestinus, qui dictā cōtrouersiā commisit G. sancti Angeli diacono Cardinali sub eo tenore, vt inspectis priuilegijs ecclię Ilerden. auditis etiā allegationibus partiū, non obstante sñia Eugenij, diffinitiuā proferret sñiam, & illā faceret obseruari. Veruntamē per legatum illū, aut etiā per alios quib⁹ causa sub eodē tenore comissa fuit, licet testes quidā ꝓducti fuerint ex parte Ilerden. ecclesiæ, mādatū Apostolicū adimpletū nō fuit. Postmodū tēpore Innocentij, magister A. canonicus Ilerden. postulauit à dño Innocentio per officiū suū dictā sñiam in melius reformari, & ꝯ eā ecclesiā restitui Ilerden. dñs Papa cū fratribus deliberatione habita, quidā dicebāt q Celestinus videbat eā restituisse, ex eo q nō obstante dicta sñia cōmisit negotiū illud, vnde eadē ratione petitionē eiusdē ecclesię admittere debebat: cū sñia Romanę sedis debeat in melius cōmutari, quotiēs per surreptionē aliquid factū fuerit. & sm iura ciuilia principes etiā ꝯ res bis iudicatas examinati restitutionē in integrum permiserunt; Papa considerans ex data sñiæ in registro Eugenij repertæ, quòd primo mense sui apostolatus tulit sententiā illam, qñ non videbatur plene instruct⁹ de cā, innitēs illi rationi præcipue, quòd priuilegium Vrbani secundi à parte Oscen. ecclesiæ productū, subiectū fuerat falsitati [Dictio & decli in ali quot ana quis.], cuius tenor in registro ipsius inuentus fuit incorrupt⁹. omnibus illis consideratis, deliberatio dñi Papę in hoc resedit, vt vtraque parte præsente, cognoscatur verū restitutio data sit an danda, ꝯ prædictam sñiam. Vnde mandat epō & capitulo Oscen. quaten⁹ vsq; ad festum beati Lucę, legitime compareāt corā ipso, ostensuri, si poterūt, q dicta sñia nō debeat retractari vel si reuocāda fuerit, appareāt sufficienter instructi, vt in principali negotio procedatur, quē terminum statuit peremptorium [Hoc est in libris, & allegationibus.]: quòd si inuocata contēpser[in]t adimplere ꝓcedatur in cā nihilominus quantū de iure fuerit procedendū. Not. q sñia etiā Papæ, qñ per surreptionē lata fuit, debet in melius reformari. Itē in breui tēpore non vr q s plene instructus saltē in ardua causa. Itē vtraque parte pręsente, causa restitutionis in integrū debet examinari. Itē causarū merita partiū assertione manifestantur. Itē in prima citatione potest proponi peremptorium edictū, ꝓp distantiam viarū, & etiam ex alia iusta causa.

d ¶ *Ipsius.*] scilicet Anastasij.

¶ *Glos. seq. obijcit & soluit, circa solutionem obijcit & respondet.*

e ¶ *Sententia.*] Per hoc vr quòd Celestinus restituerit ecclesiā Ilerden. sed cum multa tempora sint elapsa, à tempore Eugenij, qui tulit sñiam ipsam, vsque ad tempus Celestini. scilicet xlv. anni, quo auditur ecclesia Ilerden. super restitutione & Inno. similiter vr eā admittere ad restitutionē petendā. infra, vbi dicit, an data vel danda. Sed est ꝯ alia iura. Nā vltra quadriennium dari nō debet. C. de tēp. in integ. rest. l. vlti. nec etiā ꝑpetuat per ꝯtestationē litis. ff. de mino. Papinianos. in fi. Pōt dici q restitutio data fuit tēpore Anastasij, qui cōmisit negotiū Celestino in minori officio ꝯstituto: qa Anastasius fuit ꝓxim⁹ successor Eugenij: & q causa terminata nō fuit, stetit ꝑ iudices: vnde nō est imputandū actori. 2. q. 6. anteriorū [a]. C. de in integr. resti. l. pendente. sicut satis patet ꝑ multas cōmissiones. vnde etiā dicit infra, [An data sit vel dāda] Si vero data, postea dari nō debet. C. si sæpius in integ. rest. post. l. vlt. vel si esset denegata. j. eo. c. vlt. nisi ex cā. vt ibi dr. Sed obijcit. Eugenius tulit sñiam primo mense sui apostolatus: vt infra dr, & vixit viij. an. & mensibus iiij. & xx. diebus. sed Anastasius successit Eugenio, qui causam super hoc cōmisit Celestino tunc in minori officio ꝯstituto, & ita videtur q restitutio danda sit post quadrienniū. vnde ex hoc trahunt quidā arg. q restitutio semper sit danda: vt dictum est j. eo. c. 1. quia hæc vr dari post quadrienniū. Sed tu potes rñdere, q ex eo qđ dicit hic, nō constat q Anastasius dederit restitutionem, sed commisit causam super restitutione an esset danda vel non. Sed obstat fortius factū Celestini, qui mandauit non obstante sñia Eugenij, diffinitiuā sñiam proferri super ecclesijs prædictis; sed hoc fecit Celestinus potius de gratia quàm de iure, quod patet: qa restitutio danda est causa cognita præsentibus partibus: vt dicit j. & ff. de mino. in causa. §. in cā. Vnde Papa noluit inniti facto ipsius, sed deliberauit decernere pręsentibus partibus, vtrū sit data vel danda, & ideo non plene probatur per hanc decretalem q dari debeat restitutio post quadriennium: quia nec Papa hic determinat hoc.

[a Quod tunc possunt verum est cū id fecit per principem, vt ibi. & in l. 1. de appel lat. c. ex ins inuatione.]

extitit [a] (licet testes [b] producti ex parte Ilerden. episcopi recepti fuerint) mandatum tamen Apostolicum non extitit adimpletum; magister [c] A. canonicus Ilerden. postulauit per officium [d] nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui [e] ecclesiam Ilerden. ¶ Nos igitur cum fratribus nostris & alijs deliberauimus diligenter: non nullis asserentibus, quod cum prædictus C. [f] prædecessor noster, contra iam dictam sententiam vi-sus fuerit Ilerden. ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cum ea non obstante duxerit negotium committendum [f], & nos supplicationem eiusdem ecclesiæ admittere debebamus †, præsertim quia sententia [g] Romanæ sedis non negatur posse in melius commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum & temporum, seu grauium necessitatum dispensatiue quicquam ordinare decreuit: Et secundum iura ciuilia, principes etiam contra res bis iudicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt [h]: Perspeximus quoque ex data sententiæ in registro dicti Eugenij Papæ repertæ, quòd primo mense sui pontificatus fuerit promulgata, quando non plene de meritis ipsius causæ videbatur instructus [i], illa nitens præcipue ratione, quòd priuilegium Vrbani secundi ex parte vestra [k] productum, subiectum fuerit falsitati, cuius tenorem nos in registro ipsius inuenimus incorruptum; Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: vt an data sit restitutio, an danda [l] contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione [m] merita causarum panduntur. ¶ Quocirca mandamus, quatenus vsque ad festum beati Lucæ, vel in proprijs personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quòd dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri [n]: vel si forte exigente iustitia fuerit retractanda: vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis sufficienter instructi, vt in principali negotio canonice procedatur: pro certo scituri, quòd cum propter multam locorum distantiam [o], non possit ad nos, sine magnis laboribus & expensis sæpius haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremptorium assignamus, iniuncta vobis contempseritis adimplere. Nos nihilominus in ipso negotio, quantum de iure [p] poterimus, procedemus.

¶ Idem.

¶ Petitio restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiæ in euentu istius

a ¶ *Extitit.*] Post recessum prædicti cardinalis.

b ¶ *Testes.*] qui producti fuerunt ad probandum, quod dari debeat restitutio, & quod potius per iudicem, & non per ecclesiam Ilerden. steterat, quòd non fuerat processum: vt hic dicit.

c ¶ *Magister.*] habens ad hoc speciale mandatum: vt ff. de mino. illud. §. si talis & j. eo. c. cor.

d ¶ *Officium nostrum.*] Hoc ideo dicit: quia tam iudicis officio, & non iure actionis petitur restitutio. ff. de mino. l. quod si minor. §. vlt. & s. de offi. iud. cap. 2.

e ¶ *Restitui.*] Ergo si fuit restituta per Celestinum.

f ¶ *Committendum.*] Eo enim ipso quod commisit negotium principale, videtur concessisse beneficium restitutionis: sicut committendo causam videtur commisisse appellationem. s. de offi. deleg. c. pastoralis. §. præterea. sed hic ignorat quæ causa commissa fuisset, an causa restitutionis, an causa illa, scilicet an danda esset an non; vt patet per sequentia. sed videtur quod danda esset restitutio, vt dicitur in prædicta notula. & hoc probat per hoc quod ecclesia Ilerden. petebat restitui coram Innocentio Papa.

g ¶ *Sententia.*] Ro. sedis ponit tenorem c. 35. q. 9. sententiam. & c. veniam.

h ¶ *Permiserunt.*] Sed illud perraro fit. ff. de mino. minor autem magistratus. & C. si sæpius resti. in integ. postu. l. 1. & 2.

¶ *Glo. seq. ar. alle. in contra.*

i ¶ *Instructus.*] Arg. quod in modico tempore non pòt quis multum addiscere. t arg. 48. dist. §. 1. quia nemo repente fit summus. de pœ. dis. 2. §. hæc quæ de charitate. Arg. contra. quoniam enim ingenium supplet tempus in bis studentibus; sicut industria supplet tempus. 77. dist. monachus. nec sufficit diu in scholis fuisse, sed laudabiliter vixisse inquirendum est. 12. q. 2. gloria epi. in fi. & arg. C. de iis qui ve. ætat. impetra. l. 2.

¶ *Glo. seq. ponit tres lecturas.*

k ¶ *Ex parte vestra.*] Per hanc litteram videtur quod pars Oscen. ecclesiæ priuilegium suum falsauerat, addendo aliquid vel diminuendo, vt magis faceret pro se: propter quod Eugenius tulit sententiam contra Ilerden. ecclesiam. Sed eo ipso quod quis falsat litteras iudicum, debet amittere causam, sicut dicit illa decre. s. de rescr. olim. quod hic non fecit Eugenius, credens priuilegium verum, cum non esset, vt dicit littera ista ibi: [illa nitens præcipue, &c.] & hic patet quod falsauerat priuilegium quod postea repertum est integrum & incorruptum in registro. Similis falsitas habetur j. de except. cum venerabilis. & ideo tale delictum non debet obesse Ilerden. ecclesiæ, quo minus saltem restituatur in isto beneficio. Vel forte pars Ilerden. ecclesiæ falsauerat priuilegium Oscen. ecclesiæ, & hoc constitit in iudicio: vnde Papa sententiauit contra Ilerden. ecclesiam, & ideo dicit [illa nitens, &c.] & hoc videtur verius secundum hanc litteram. In antiqua compilatione dicebatur ab altera parte productum, & secundum illam litteram, planior est sensus; & secundum hoc pars Ilerden. ecclesiæ falsauit priuilegium suum: & ideo contra ipsam fuit sententiatum, quòd melius videtur secundum illam regulam, delictum personæ, &c. & ita concordat cum illa decret. cum venerabilis. vnde non debet obesse Ilerden. ecclesiæ delictum illius qui priuilegium falsauit, quin saltem restituatur isto beneficio, cum ecclesia Ilerden. non fuerit in culpa.

l ¶ *An danda.*] Ideo iubet inquiri: quia non constabat an fuisset admissa ecclesia Ilerden. ad restitutionem, & præsentibus partibus hoc est faciendum, vel per contumaciam absentibus. ff. de mino. in causæ. §. 1. & in Auth. vt spo. lar. §. ad hæc. coll. 9. & C. si minor ab hæred. se absti. Auth. si omnes. de hoc dictum est s. eo. cap. 1. & s. de offi. iud. c. 2. melius. Et per hanc litteram non constat quòd restitutio data fuerit, sed modo apparebit an fuerit data an danda, licet Papa Celestinus non obstante sententia Eugenij negotium commiserit.

m ¶ *Assertione.*] C. si per vim, vel alio modo. l. vlt. arg. s. de maio. & obe. c. inter quatuor.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

n ¶ *Ostensuri.*] Sed quare compellitur illi hoc probare: cum ille qui petit restitui, non admittatur, nisi doceat se læsum: vt ff. de minor. nam & postea. §. si minor. Item est contra id quod actore non probante reus debet absolui. 6. q. 5. c. accusator. & j. vt eccl. benefi. cap. vt nostrum. Forte præsumptio erat contra eos, & ideo Papa voluit hoc: vt dicit prædicta decre. vt nostrum. sed non compelluntur hoc probare nisi voluerint. sed si altera pars noluerit probare quod sit retractanda, ipsi probent contrarium si poterunt. & hæc facienda sunt vtraque parte præsente.

¶ *Glossa sequens not. propter distantiam, &c. alleg. in contrarium, ponit & exponit versus.*

o ¶ *Locorum distantiam.*] Propter locorum distantiam, & vt parcatur laboribus & expensis, prima vice potest poni peremptorium 5. 24. quæstio. 3. de illicita. & ff. de iudi. l. nonnunquam. necessitate ingruente. j. de dila. cap. 1. Arg. contra. ff. de iudi. l. ad peremptorium. multa enim propter distantiam, permittuntur, quæ alias prohiberentur: vnde versus:

Non facit ergo parum distantia longa viarum:
Prorogat inducias, aufert onus, impedimentum;
Cogit adire forum, conseruat ius dominorum.

Pone exemplum. Prorogat inducias appellatori. j. de appel. c. cum sit Romana. Aufert onus electo & electoribus. 63. dist. c. cum longe. Impedimentum aufert domino volenti repetere seruum suum factum monachum. 17. q. 2. si quis incognitus. Cogit adire forum, quia sine licentia patris absentia filius causam agere potest. ff. de iudi. si longius. Conseruat iura dominorum in possessione turbata domino absente. C. si per vim, vel alio modo. l. 1. vbi admittitur ad possessionem turbatam recuperandam seruus vel amicus, qui alias non admitterentur.

p ¶ *Quantum de iure.*] Sed qualiter procedetur in hoc casu restitutionis, dato quòd pars citata non veniat, nunquid potest procedi ad testium receptionem, vel diffinitiuam sententiam super ipsa restitutione? Videtur quòd non: quia litis contestatio in hoc casu facienda est. s. de offi. iudi. capit. 2. ff. de mino. l. Papinianus. §. vlt. sed lite non contestata testes non sunt recipiendi. j. vt lite non contesta. per totum. Et hoc innuitur hic ex eo quod dicitur [Quantum de iure, &c.] cum alias lite contest. citata debeat: vt si non venerit, ad sententiam procedatur. Qualiter hoc fieri debeat, dictum est s. de offi. iudic. cap. 2. sed contra videtur, quòd ad sententiam procedi non possit. ff. de mino. in causæ. §. 1. & C. si minor ab hæred. se absti. Auth. si omnes. Sol. hæc contrarietas habetur s. de offi. iud. cap. 2.

Margin notes:

† Papa.

† debebamus.

† Vnde dicit canon: Multo tempore disce, quæ postmodum doceas. 16. q. 1. sic viue.

† Concor. tex. in l. si studuisse. cum bona gloss. C. de 3 rot. sluet. lib. 10.

† Quod si in antiqua compilatione hanc decretalem legeris, tum nouam facilius percipies.

† Conco. C. de edendo. l. qui accusare & l. actore. C. de prob. cum vulga.

† compensatur.

† Hoc verum secundum Host. si iusta causa sit expressa, vt cum citatio non est facta, vt hic. & tunc solent tres terminos in vna citatione exprimi. ca. 2. j. de test. cogen.

Suscitata

SVscitata.] Si restituatur in integrum ꝫ sententiam is ꝫ quem est præsumptio, mandatur sententia executioni, præstita cautione de restituenda re, si prius condemnatus in hoc iudicio præualeat. Diuiditur in quatuor partes. Nam prima ponit decisam facti narrationem. Secunda ibi, *Nos intellectis.* ipsius diffinitionem. Tertia ibi, *Sententia.* restitutionis petitionem. Quarta ibi, *Ne vero.* ipsius concessionem cum certa probatione. Abbas.

CASVS. Inter episcopum Burgeñ. & monasteriũ Ouieñ. vertebatur quæstio super quatuor articulis, & super quibusdã decimis monasterio acquisitis per quandam transactionem: quæ cõmissa fuit quibusdã iudicibus: corã quibus processum fuit, & ꝯclusum in causa: Tandem causa super his delata fuit ad dñm Papã. Auditis quæcunq; partes proponere voluerunt, Papa condemnauit monasterium super quatuor articulis prædictis, lata sententia super prædictis articulis, dummodo Papa vellet super decimis proferre sententiam, super quibus coram iudicibus fuerat in causa conclusum: procurator monasterij petijt beneficiũ restitutionis in integrũ ad probãdũ præscriptionem tam super quatuor articulis prędictis, quàm etiã super decimis prædictis, acquisitis monasterio p transactioné: & dñs Papa dicto procuratori restitutionis beneficiũ super dictis articulis concessit. Ne verò per excogitatam malitiam (sicut ex quibusdam præsumptionibus videbatur) effectum sententiæ in damnũ epi contingeret impediri, & ne monasterium p executionem detrimẽtum incurreret, pp diuersas præsumptiones, dñs Papa æquitate pensata ita prouidit: vt prædicta sententia executioni mandetur ante aliquam probationem, ita tñ quòd sufficientem præstet cautionem eps Burgeñ. q si monasterium obtinuerit in causa, omnia quæ perceperit occasione ipsius sententiæ, monasterio restituantur. Not. q ecclesia restituitur ad probandam præscriptionem post sñiam & ante sñiam, licet sit in causa cõclusum. Item propter præsumptionem sententia mandatur executioni, quæ aliàs mandari non deberet. & hoc de æquitate, & non de rigore.

Cap. 2. eo. tit. in 4. compil.

Quonsi. Ouieñ.

Ver. sententia, deest in omnibus vetustis exemplaribus.

causa restitutionis. fallit si contra petentem restitutionem est præsumptio malitiæ, quòd causa differendi executionem hoc petat: quo casu executio fit præstita cautione de restituendo, si petens restitutionem obtinebit in causa. hoc dicit secundũ mentem, iuncta glossa penult. & in hoc vltimo est iste textus valde singularis respectu vtriusque iuris.

CAP. VI.

SVscitata † super diuersis articulis inter Burgensem episcopum, & Ouiense† monasterium quæstione: & infra. ¶ Nos intellectis quæ vtraque pars proposuit coram nobis, super quatuor articulis prænotatis, monasterium [a] Ouieñ. iustitia condemnauimus exigente. ¶ Sententia vero lata, procurator monasterij ad probandũ præscriptionem factam †, tam super quatuor articulis prænotatis, quàm etiam super quibusdam decimis [b], per transactionem [c] acquisitis, & infra: Restitutionem in integrum nomine monasterij postulauit [d], quam eidem duximus indulgendam: & infra. ¶ Ne vero per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiæ in damnum episcopi contingeret impediri: neve monasteriũ per executionem sententiæ [e], propter diuersas suspiciones incurreret detrimẽtum [f], Nos æquitate pensata [g], iure duximus prouidendum, vt ante omnia supradicta sententia executioni mandetur: & infra. ¶ Volumus nihilominus, & mandamus, vt † ab ipso episcopo recipiatis idoneam cautionem [h], quòd si monasterium in causa ipsa præualuerit, vniuersa quæ medio tempore sententiæ ipsius occasione perceperit, monasterio restituat memorato.

¶ Hono. iij. archiepiscopo, & capitulo Brachareñ.

¶ Post peremptorium non auditur ecclesia de iure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrũ.

CAP. VII.

COram fœlicis memoriæ I. Papa pręd. nostro lite inter

¶ *Glos. seq. remittitur per contrarium.*

a ¶ *Monasterium Ouien.*] Hic fertur sententia ꝫ monasteriũ. simile j. de censi. sopitæ. alibi in personam procuratoris siue syndici. ꝫ. de ele. c. querelã. vbi de hoc. & j. de capel. mona. c. dilectus. Sed ecclesia non multũ curat de illa solénitate, sicut nec facit differẽtiã inter procuratoré & syndicũ, ex quo constat de potestate tradita. ꝫ. de pecu. c. petitio. [1] Vel dic ꝯdemnari monasteriũ in psona pcuratoris.

[1] Facit l. 1. C. de sen. & interloc. om. iud.

b ¶ *Decimis.*] sup qb' iã ꝯclusum erat in cã. simile ꝫ. eo. c. auditis.

c ¶ *Per transactionem.*] id est, amicabilem compositionem. ꝫ. de transact. c. 2. & j. de deci. cap. ex multiplici.

d ¶ *Postulauit.*] Iste fuit procurator constitutus ad causam, & sñia lata ꝫ monasterium postulauit in integrũ restitui, & obtinuit. Sed ꝫ vr dicere lex: quia sine speciali mandato, ad hoc procurator non admittitur. ff. de mino. l. illud. §. si talis. & j. c. proxi. Potest dici q lex illa locum habet cum restitutio principaliter postulatur, vt ꝫ. eo. cum ex litteris. non tñ per illum ꝫ quem lata fuit sententia, vt tunc exigatur speciale mandatum ad hoc: sed qñ incidenter postulatur restitutio, sicut hic, licet post sententiam super quibusdam; quia incontinenti post sñiam ante factam executionem, & per eũ qui factus erat dñs litis per contestationem, intelligitur incidenter factum, & super quibusdam quæ petebantur ante sñiam, vnde procurator ad causam cõstitutus bene põt petere restitutionem super articulo incidenti. ꝫ. eo. auditis. quia omnia quæ ad causam instruẽdam faciunt, sibi concessa intelliguntur. arg. ff. de procu. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. & arg. ad hoc. ff. eo. tit. l. qui proprio. §. item quærit. arg. ad hoc ꝫ. eo. c. auditis. & simil. C. eod. ita demũ. [a],

[a] Exceptio nullitatis nõ opposita cõtra promotam incontinenti, lite contestata, cum in causa appellationis opponi nõ possit. Ioã. And.

& ff. an per alium cau. ap. exer. pos. l. 2. arg. ꝫ. C. de ap. l. si actor. & quia hic locum non habebat appellatio, necesse habuit recurrere ad beneficium restitutionis, si potuisset appellare, iure communi poterat præscriptionem probare, siue aliam exceptionem peremptoriam. j. de fide instru. cap. cum Ioannes. & C. sentent. rescind. non poss. l. 2.

e ¶ *Protestate.*] Hoc regulare est, vt sententia mãdetur executioni, non obstante aliqua exceptione: vt 2. q. 1. sicut. nisi incontinẽti probet exceptio. j. de test. veniẽs. & j. de testib. ipo. c. litteras. in fin. & in quibusdam casibus, qui notãtur. 11. q. 3. cum apud. Item licet incontinenti vellet quis probare exceptioné suam. [1] si tñ est præsumptio ꝯtra ipsum, qd malitiose excipiat, primo mandabitur sñia executioni, vt hic: deinde si quid velit pponere, nõ in modum exceptionis, sed in modum actionis audietur. j. de appel. constitutus. 10 si. & j. de accus. accedens. sed & hoc ibi non dicit. immo defecerat in quibusdam exceptionibus, nec dicebat quòd aliàs vellet proponere: vt C. ad leg. Cor. de falsis. satis aperte. & C. de edic. diui. Hadri. tol. l. 2.

[1] Facit l. 2. cum ... in gl. ff. de ... alia ... habem.

Aliàs, quatenus.

f ¶ *Detrimentum.*] quia delictum personæ, &c. 16. q. 6. si episcopum.

¶ *Glossa sequens remit. per contrarium, cui dat simile, & sol. cui signat contrarium & respondet.*

g ¶ *Pensata.*] Hic præfertur æquitas iuri. C. de iud. placuit. sed hoc contingit propter præsumptionem, cum aliàs de iure communi, postulata restitutione in integrum, omnia in statu suo esse debeãt, donec restitutio finita sit. C. de in integ. rest. postulata. l. vnica. sicut appellatione interposita nil est innouandũ. ff. nil no. apel. pen. interposita. l. vnica. & 2. quæst. 6. c. ei qui. §. appellatione interposita. Sed contra. ꝫ. de transactio. ca. vlt. vbi dicitur q ius seruandum est; vbi vero ius deficit, æquitas seruanda est. Sed psumptio soluit ꝯriũ.

¶ *Glos. seq. allegat similia, & arguit.*

h ¶ *Cautionem.*] Hoc generale est vbicumque in dubio aliquis admittitur, quod semper ille qui admittitur, pręstabit cautionem. C. de leg. l. si in fraudẽ. [a] C. de peti. hære. l. vlt. 1. responso. ff. de rei ven. is à quo. & l. seq. ff. vt legatorum vel fideicommis. seruan. causa caueatur. l. postquam. §. 1. ff. de dam. infect. prætor. in prin. arg. j. ne lit. pen. ecclesia sanctæ Mariæ. Item argumentum est hic quòd cautio sit præstanda ab eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ, de fructibus restituendis, si suspectus est. j. de seque. c. 2.

[a] Adde de appella... eo ... super gl. vlt. Ioã. And.

COram fœlicis.] Prima pars narrat factum: secunda interloquitur: ibi, *Nos autem.*

CASVS. Inter archiepiscopum Brachareñ. & archiepiscopum Toletañ. coram Innocentio super iure primatiæ quæstio vertebatur: lite inter prædictos archiepiscopos contest. coram ipso, causam commisit quibusdam iudicibus: vt ipsam causam sufficienter instructam remitterent ad Apostolicæ sedis examen, partibus terminum peremptorium assignando, in quo cum omnibus munimentis per quæ causa instrui possit, sedi Apostolicæ se præsentarent sententiam audituri. termino vero elapso post longam expectationem comparuerunt procuratores archiepiscopi Brachareñ. sed quia non portauerunt depositiones testium, & alia munimenta, dilationem ad hoc faciendum postulauerunt: Papa interlocutus fuit, quòd super hoc audiendi non erant, cum ad hoc sibi terminus peremptori' assignatus fuisset. ipsi petierũt ad hoc se admitti per beneficium restitutionis, exhibentes super hoc speciale mandatum: vnde Papa Honorius dedit illis dilationem vsque ad octauas Pentecostes per beneficium restitutionis. Nota dilationem dandam per beneficium restitutionis ad depositiones testium, & alia munimenta portanda, quæ in termino constituto fuerant admissa.

a ¶ Super

a ¶ *Super primatia.*] Primatia & patriarchatus vna tantum dignitas est, licet nomina sint diuersa. 99. dist. c. 1. & 2.
b ¶ *Procuratores vestri.*] Et ita ad vnam causam plures procuratores dari possunt. de hoc dictum est ş. de procurator. non iniuste. & j. de testibus, insuper.

quatenus si præmissa inuenerint esse vera, venditionē prædictam quo ad partem quæ ipsos contingit ex successione materna, denūcient esse nullam, si in ea iuris solemnitas est omissa, vel si fuit seruata, & eos constiterit esse læsos, tam super illa quàm super alia portione paterna, in integrum eosdē restituant, dummodi quod offerunt, duxerint faciendū. No. q frater pro fratre sine mandato admittitur ad impetrandum. Item si iuris solēnitas in ɔ̄ctu minoris non seruatur, nullus est ɔ̄ctus in præiudiciū minoris. Idem est in cōtractu ecclesiæ. Si vero iuris solemnitas interuenit, & læsus sit minor vel ecclesia, subuenitur eis per beneficiū restitutionis in integrū.

archiepiscopum Toletañ. & te frater archiepiscope [a] super primatia [a] solenniter contestata, fuit peremptorius terminus assignatus: & infra. ¶ Verum elapso termino constituto, post expectationem non modicam, comparuerunt procuratores [b] vestri; sed quia non attulerant depositiones testiū, & alia munimenta [c], dilationem cum instantia postularunt. Postquam vero contra † eos interlocuti fuimus super dilatione petita [d], tandem indulgeri ecclesię Bracharen. dilationē propter instructionem causæ, per auxilium restitutionis in integrum postularunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum [e]. Nos autem vsque ad octauas Pentecostes, per restitutionis beneficium id vobis duximus [f] indulgendum †.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Restituitur minor in eo quod contraxit vel omisit, si probat ex inde se læsum, & sit infra tempora restitutionis petenda.*

CAP. VIII.

Constitutus † in pſentia nostra magister Guill. pro se ac fratre [g] suo I. canonico Parrosineñ. † exhibita nobis petitione monstrauit, quod † eis in minori constitutis ætate, ac eorum matre (cuius successores [h] existunt) rebus humanis exempta: quondam Guil. pater ipsorum quasdam possessiones vtrique [i] cōmunes quibusdam vendidit, pro quadam pecuniæ quantitate, ac (vt huiusmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipauit eosdem [k] †, & fecit eos contractui consentire. Quare supplicauit vt vel venditionem [l] eandem, mandaremus nunciari nullā [m], vel cum [n] adhuc existant infra tempus [o] ad obtinendum beneficium in integrum restitutionis indultum, & infra annū & diem à tempore contractus, ipsis tamquam proximioribus competeret super alia portione ius offerendi emptoribus pretiūm, iuxta municipij Parrosinen. † consuetudinem [p] approbatam, quod hactenus omiserunt, dignaremur eis super vtroque (cum in hoc non modicum lęsi noscantur, & emptoribus portionis eiusdem, vel eorum successoribus pretium sint offerre parati) per idem beneficium subuenire. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si præmissa inueneritis veritate subnixa, vel venditionem

c ¶ *Munimenta.*] Munimenta dicuntur quibus causa munit & instruitur: vt testes, instrumenta, confessiones, & quicquid aliud quod adiuuet causam.
d ¶ *Petita.*] denegando ipsam eis: vt infra paret.
¶ *Glos. seq. ponit alio casus, in quibus requiritur speciale mandatum.*
e ¶ *Mandatum.*] In hoc casu nō vř generale sufficere mandatū procuratoris simpliciter constituti ad causam. ff. de minori. illud [1] §. si talis. Et quidā alij casus sunt in quibus nō sufficit generale mandatū, vt in causa suspecti tutoris. de procur. non solū. §. vlt. Alius qñ aliquis reliquit duos procuratores omnium rerū suarum, tunc alter ab altero nō potest exigere sine speciali mandato. ff. de procu. l. qui duos. Aliꝰ est ī interdicto de liberis exhibēdis. ff. de li. exhi. l. 3. ff. de pcu. Pōponius. in prin. Quintꝰ est in transactione. ff. de procu. l. mandato. & in alio casu procurator nō potest deferre iuramentum sine speciali mandato vel recipere. ff. de iureiu. l. iusiurandum. §. procurator. & in acceptilatione. ff. de acceptilation. l. 3. de hoc dixi ş. c. proxi. qualiter locum habeat in alio casu, exigitur speciale mandatum. ş. de rescript. c. nonnulli.
¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*
f ¶ *Duximus.*] Et ita aliquid conceditur hic vna via, quod alia via denegatur. contra ş. de procu. tuæ. cum suis concor. ibi positis. Sed illa intelliguntur de iure communi: vt si in iure communi aliquid vna via prohibetur, & alia via eodem iure debet prohiberi. hic vero secus.

¶ In antiquis codicibus vbo exceptio iniungitur eos.
¶ Ex hac l. arguit Io. 2. q. 5. quod de clāq generali mandato non delegatur dispēsatio. & de hoc in Spe. ne. 2. §. consequenter. ver. generaliter.
¶ Vide text. in l. si quando. & ibi Barto. C. de dilatio.
¶ Videto notas huius capitis.

Constitutus.] In prima ponitur partis petitio, super qua secundo dat iudices: ibi, *Quocirca mandamus.* Abbas Siculus.
Casus. Pater & mater magistri Guil. & Ioannis fratris ipsius canonici Parrosineñ. habebant quasdam possessiones cōes: matre ipsorum defuncta cui succedere debent, G. pater ipsorū eis in minori ætate constitutis, possessiones prædictas vtrique cōes vendidit pro certa pecuniæ quantitate: & quia vēditio hmōdi non valebat pro ea parte q̄ ex successione materna fratres cōtingebat pdictos, emancipauit eosdē, & fecit eos ɔ̄ctui consentire: præterea consuetudo est in Parrosineñ. municipio, q si aliquis vendat possessiones suas alicui extraneo à consanguinitate sua, ille qui est proximior venditori, vsq; ad annū & diē à tēpore venditionis pōt offerre pretium emptoribus, & illi tenentur recipere pretiū, & restituere rem pretiū offerenti: magister Guil. pro se & Ioan. fratre suo accessit ad dñm Papā, & exposuit ei prædicta, petens à dño Papa quòd cū adhuc existerent infra tēpus ad obtinendum beneficiū restitutionis in integrum, vt venditionē prædictam pro ea portione quæ ex successione materna contingebat eosdē, faceret nunciari nullam, vel per beneficium restitutionis in integrū ꝯ ipsam vēditionē subueniret eisdē: in alia portione paterna petebant sibi per idē beneficiū subueniri tamq̄ pximioribus ad offerendū pretiū emptoribus, iuxta consuetudinē municipij Parrosineñ. quod hactenus omiserunt, cum in hoc enormiter lædantur, & ipsi parati sunt offerre pretium emptoribus, vel eorum hæredibus: Vnde mandat Papa quibusdā,

¶ Parosineñ.
¶ Ferenca.
¶ Hic in vulgata habetur dicto. al. quia nec forte citationis admittit, nec habens mandatū ipsi.
¶ *Glos. seq. ponitur per quæstionem.*
g ¶ *Fratre suo.*] & merito, cum sit coniuncta persona. ş. de rescript. c. nonnulli. & etiā ad agēdum admittitur, dum tñ contraria voluntas non appareat. ff. de procu. l. sed & hæ personæ. & l. Pomponius. §. vlti. & in causa restitutionis non admitteretur ad agendum, nisi constaret de volūtate ipsius. ff. de minori. l. patris 1. responso.
h ¶ *Successores.*] quia filius succedit etiā matri ab intestato [a] siue ex testamēto. C. de bo. ma. l. 1. pater vero habet vsumfructum in cuius potestate est: qui omnē diligentiam tuendæ rei debet habere: alienare tamen rem filij vel donare non potest. C. eod. tit. l. 1. & 2.
¶ *Glos. seq. signat contrarium & soluit.*
i ¶ *Vtrique.*] scilicet patri & matri, quas possessiones de cōi pecunia emerūt. simile j. de dona. inter vi. & vxorem. c. significauit. Sed ɔ̄ vř: quia quicquid habet vxor, totū præsumitur esse de bonis mariti. C. de dona. inter vi. & vxo. l. si vxoris. & ff. de dona. inter vi. & vxorem. l. Quintus Mutius. Illud verum est quando non constat vnde res illæ processerunt. Sed hic cōstat, quia vt dixi, de pecunia communi emptæ vel vtrique communiter legatæ fuerunt. & hoc certum erat.
k ¶ *Eosdem.*] Hoc ideo dicit: quia dum filius est in potestate patris, alienare, vel aliàs disponere de rebus suis non potest, nec agere pro his, nec ei tunc temporis currit præscriptio: vt C. de bon. ma. l. 1. & C. de anna. excepe. l. 1. §. vlti. Ideoque emancipauit eos: vt consentirent, & ratam haberent venditionem eandem quo ad partem maternam, in qua debebant succedere matri.
l ¶ *Venditionem.*] Quatenus contingebat eos de bonis maternis: in alia parte quo ad partem patris petebant restitui ad ius offerendi pretium, & si venditio de bonis maternis teneret, petebant restitui similiter contra eam.
m ¶ *Nullam.*] quasi factam à minore xxv. ann. si iuris solemnitas non fuit seruata.
n ¶ *Vel cum.*] supple, si iuris solemnitas fuit seruata in venditione.
o ¶ *Tempus.*] scilicet quatuor annorū. C. de temp. in integr. rest. l. vlti. est & hic arg. q vltra quadriennių non detur restitutio. Bern.
p ¶ *Consuetudinem.*] Cōsuetudo [1] erat approbata illius loci, quòd si quis rem communem cum alio, vel rem suam venderet extraneo, vel alicui magis remoto: qui proximior est illi alienanti, a tempore contractus, vsque ad annum & diem & post, potest offerre pretium emptori, quod soluit pro re illa, & ille tenetur recipere pretium, & restituere rem: & isti fratres omiserant offerre pretium infra annum, & diem pro re patris alienata, cum ipsi essent proximiores, & ad hoc offerendum petebant restitui, vt rem patris rehaberent.

¶ Infero ꝙ qualitas clericatus & canonicatꝰ non liberat quem à patria potestate, sed sola episcopatus dignitas. in Authent. cōlli. quas dignit. §. palam. & Authen. dignitas. C. de episc. & cle.
¶ Parosineñ.
[a] Ex senatusɔ̄sulto Orficiano etiam si alieno iure sit subiectus & præferunt consanguineos matris. & eadē ratione succedit nepos & pronepos auiæ & proauiæ maternæ. Instit. de senatusc. Orfi. §. 1. & §. 1. & 2. C. ea. l. 1. Ioan. And.
[1] Vide Matthæum de Afflictis decis. 223. & notas huius capitis.

prædictam, quo ad partem ex successione materna ipsos contingentem, nullam nunciare curetis, si in ea debita [a] iuris solemnitas est omissa: vel si forsitan interuenerit, & eos læsos esse constiterit [b], tam super ea quàm super residua portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum, auctoritate † nostra in integrum restituere studeatis.

¶ Idem.

¶ Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario administrationem habente, vel à delegato ab eo, siue hæc causa sit specialiter delegata, siue incidat in causa generaliter sibi commissa. Ab ordinario vero administrationem non habente, vel à delegato peti non debet, nisi veniat incidenter in causa. Arbiter autem de causa restitutionis non cognoscit, nec potest assumi in maioribus causis.

CAP. IX.

Causa restitutionis in integrum, coram iudicibus ordinariis administrationem habentibus [c], vel delegatis ab eis tractari poterit & finiri †, siue hoc ipsis delegatis [d] specialiter demandatū fuerit, siue in † cōmisso eis negotio contingat incidere huiusmodi quęstionem. ¶ Delegati vero ab ordinariis qui administrationem non habent [e], sed tantummodo facultatem iudicandi, seu arbitri, de hac causa cognoscere nequeunt, nisi corā eis mota fuerit incidenter [f]. In matrimoniali [g] quoque liberali, vel criminali causa cum maiores iudices exigant, arbiter nequit assumi.

¶ Idem.

¶ Restitutio denegata ecclesiæ, vlterius sibi non conceditur, nisi ex noua causa: restituitur tamen ad appellandum à sententia denegationis

CAP. X.

Beneficio restitutionis in integrum ecclesiæ tuæ in alio iudicio denegato [h], restitutio

a ¶ *Debita.*] Quia si habebant curatorem, & eius auctoritas non interuenit, ipso iure nulla fuit vēditio. C. de in integr. resti. minorū. si curatorem. & si decretum non interuenit siue auctoritas prætoris, non tenet venditio seu consensus subsequens, quia tutor & curator alienare rem minoris sine auctoritate prætoria non potest. C. de prędi. mino. si decre. non alienan. l. 1. & 2. & l. minorū. & l. si quidem. & in pluribus legibus ibidem. Si vero isti nullum habebant curatorem, & 3xerunt vel consenserunt auctoritate prętoris vēditioni factæ à patre, obligantur. sed si læsi sunt [i], restituuntur: vt l. prædi. si curatorem. in fi. & ita si solemnitas iuris est omissa, nulla fuit vēditio, & sic etiā nulla pnunciabitur. si solēnitas seruata fuit & pbauerint se læsos, restituentur tam 3 venditionē contingentē ipsos ex successione materna, quam etiā ad ius offerendi in venditione paterna.

b ¶ *Constiterit.*] Probabunt ergo isti se minores & læsos, aliàs nō audirentur. ff. de iureiur. nam postea. §. si minor, quo probato restituent tam contra venditionē quam ad ius offerendi.

C ¶ *Causa restitutionis.*] Tria sunt dicta principalia. Secundum: ibi, *Delegati*. Tertium: ibi, *In matrimoniali*. Abbas.

Casus. Quia beneficium restitutionis extraordinarium est, & non datur nisi deficiēte iure communi, dubitari poterat quis dare possit beneficium restitutionis: & ideo Papa ostendit in capitulo illo qui iudices hoc facere possint, hoc modo: Quidam sunt iudices ordinarij habentes administrationem, isti possunt causam restitutionis in integrum examinare ac finire. Item delegati ab his hoc idem facere possunt, siue hoc ipsis delegatis commissum fuit specialiter, siue in ipso negotio incidat quæstio restitutionis. Item quidam alij sunt ordinarij, non habentes administrationem. & arbitri de hac causa cognoscere nō possunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter. In fine dicit quòd in causa matrimoniali, liberali, & criminali, arbiter assumi non pōt cum huiusmodi causæ maiores iudices exigant. Not. q arbitri incidenter cognoscunt de causa restitutionis. Item in tribus casibus hic signatis arbiter assumi non potest.

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem.*

c ¶ *Habentibus.*] sicut est epi, potestas & huiusmodi: & alij etiam minores ordinarij contentiosam iurisdictionem habentes, qui præsunt alicui vniuersitati, qui habent administrationem cum iurisdictione. ff. de postulan. l. 1. §. vlti. & C. vbi & apud quos. l. vlt. 11. q. 1. de persona. ff. quod cuiusque vniuer. l. vlti. & alij etiam minores ordinarij contentiosam iurisdictionem habentes.

¶ *Glos. seq. obijcit & soluit, solutioni opponit, & tripliciter respondet.*

d ¶ *Delegatis.*] Et sic delegati ab ordinarijs hoc edicto possum cognoscere de causa restitutionis, siue principaliter mādetur eis, siue incidenter eis contingat quæstio restitutionis, & multo fortius delegatus à principe sicut hoc totum traditur C. vbi & apud quos restit. in integr. postu. l. vlti. quæ ponit totum tenorem huius decret. Sed vī q esse non possit, scilicet q ordinarius possit alij demandare cognitionē istam: quoniā in integrū restitutio causę cognitionē desiderat. ff. de in integ. resti. l. 3. & 3. eo. c. tum ex litteris. & ff. de minori. l. in causæ. §. causa. sed quæ officio iudicis ex causa cognita expediuntur, alteri demandari non possunt. ff. de offi. procon. l. nec quicquam. §. vbi decretum. Sol. restitutio in integrum competit iure magistratus. & transit cognitio restitutionis siue specialiter siue generaliter committatur. C. vbi & apud quos. l. vlti. sed ea quę cōpetunt iure magistratus, delegantur. ff. de offi. eius cui man. est iurisdictio. l. 1. respon. 2. Sed 3dicit lex quia ea q magis sunt imperij quàm iurisdictionis, magistratus facere non potest. Sed restituere est magis imperij quàm iurisdictionis: ergo non permittitur magistratibus. ff. ad muni. l. ea quæ. ergo multo minus possunt delegare. Potest sic responderi; omnia quæ competunt iure magistratus, delegari possunt, sed non omnia quæ delegantur specialiter, competunt iure magistratus, vt in hoc exemplo: & in mero imperio, cuius cognitio specialiter demandatur, si contingit præsidem abesse: vt in l. prædicta. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdictio. l. 1. Vel dici potest delegari non cuilibet, sed magistratus municipali. Verius est quod hodie huiusmodi cognitio possit delegari: vt C. vbi & apud quos. l. vlt. & hic, & l. ea. quæ corrigitur.

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem.*

e ¶ *Non habent.*] Vt illi qui dantur à principe ad aliqua officia exercenda, puta vt cognoscāt de appellationib⁹, vel de sententijs, vel ēt de alijs quæstionibus, si qui volūt se subijcere eorū iurisdictioni, possum cognoscere de in integr. restit. & de alijs causis, sed neminē cōpellere possunt corā se litigare. & de talib⁹ potest intelligi. ff. de iud. l. 1. ver. vel aliam iurisdictionem, & e. C. de iud. rem non nouam. vel vt possint dare tutores & curatores, vel emancipare, isti dicuntur ordinarij sine administratione à talibus delegati. & arbitri de restitutione cognoscere nō possunt principaliter si directe agatur de restitutione: quia nec talia iudex sine administratione etiam si esset ad hoc electus à partibus, posset committere causam restitutionis, sed maiores tantum.

f ¶ *Incidenter.*] Principaliter enim isti cognoscere nō possunt de restitutione, cū causa ista requirat maiores iudices, qui hoc ex officio suo faciāt: si autē inciderit quæstio restitutionis in negotio, de quo compromissum est, vel quod est alijs delegatis commissum, possum tunc de restitutione cognoscere. sic C. de iudi. l. quotiens. & C. de ord. iud. l. 1. ibi enim iudex cognoscit de exusa status incidenter, qui aliàs cognoscere non valet. Nec dr̄ arbiter tunc facere extra cōpromissum: quia huiusmodi restitutio non est alia cā siue negotium ab eo de quo cōpromissum est, sed oritur ex illo, & ei cohæret de quo compromissum est, [a] vtputa si omisit probationem, arbiter potest de hoc cognoscere, vel de similibus quæ incidunt in causa.

¶ *Glo. seq. successiue signat duo contraria, & soluit.*

g ¶ *In matrimoniali.*] Causæ enim matrimoniales per iudices discretos [l] debēt tractari, qui potestatē habeant iudicandi. j. de consang. & affi. c. ex litteris. & est expressum 3. de transact. c. vlt. vbi de hoc. Itē causa liberalis & criminalis maiores iudices requirunt. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. Iulianus. & §. de liberali. Vnde sumptum est hoc. Arg. 3. ff. de iis qui no. infa. l. quid ergo. §. ex compromisso. vbi dr̄ q sententia arbitri non infamat. vnde vr̄ q possit cōpromitti de crimine, quod dicit lex illa, quid ergo. §. ex compromisso. non intelligitur de famoso delicto, sed de tali quod nullo modo infamat, & quia non per omnia sententia est, vt ibi dr̄: hic vero & in l. non distinguemus. intelligitur de famoso delicto, de quo arbiter assumi non potest. Item arg. 3. j. de præsum. litteras. sed ibi non fuit simpliciter arbiter; quia retinuit sibi delegatam potestatem.

B ¶ *Beneficio.*] Casus. Lata fuit sententia 3 ecclesiam, à qua sniā non fuit appellatum: ecclesia 3 sententiam illam petijt beneficiū restitutionis in integrū: negata fuit restitutio: petijt iterum in alio iudicio restitutionē: quæritur vtrum debeat audiri? Respondetur q denegari debet ecclesiæ beneficiū restitutionis, præterquam ad appellandum, nisi nouis defensionibus ad huiusmodi beneficiū sit admittenda, sed restitui debet ad appellandum. Nota q 3 sententiam latam in vno iudicio, non datur restitutio in alio iudicio, nisi ad appellandū. Itē q de nouo emergunt, nouo auxilio indigēt.

h ¶ *Denegato.*] Si aliquis petat restitutionem in integrum, & contra ipsum lata fuit sententia denegando restitutionem, si iterum petat restitutionem, denegari debet: tamen potest restitui ad appellandum contra sententiam à qua non appellauit: quia denegata fuit restitutio: vt hic dicitur, & C. si sæpius in integr. restitut. postul. l. 1.

i Læditur minor aut in iudicio aut in contractu. de hoc 86. dis. 3 religiosi. Ioan. And.

† In vno antiquo ita: ipsos ex successione materna, &c.

† Vide l. si ... C. vbi & apud quē.

† In antiquis deest distinctio.

a Concor. l. inter litigātes ff. ad munic. & in l. fi. C. vbi & apud quem.

l Id est, est efficacia... concil. Trident. sess. 24. sit. de sacramento matrimonij canon. vltimo.

Restitutio in integrū an possit examinari per delegatum.

(præterquam ad appellationem omittam) videtur eidem ecclesiæ posse negari, nisi nouis[a] defensionibus ad huiusmodi sit beneficium admittenda.

TITVLVS XLII.

De alienatione iudicij mutandi causa facta.

Alexander tertius.

Is in quem facta est alienatio rei causa mutandi iudicij, conuenitur per rescriptum impetratũ contra alienantẽ.

CAP. I.

EX † quorundã relatione audiuimus, quòd cũ aliqui litteras commissionis à nobis impetrant, aduersarij, (vt mandatum nostrum eludant) antequam litteræ ad iudices perueniant, vel etiam postea, priusquam citentur ab eis, in vocẽ appellationis prorumpunt: & infra. Nos igitur contra prædictam calliditatem & versutiam prouidere volentes[b], Mandamus, quatenus si aduersarij eorum pro euacuando nostro mandato taliter appellauerint[c], aut de possessione, de qua controuersia vertitur[d], commutationem fecerint[e] †, vel se malitiose duxerint absentandos[f]: eos qui in possessione se ingesserint: appellatione cessante cogatis sub vestro examine iuris æquitati parere.

Grego. ix. abbati sancti Nicolai, & decano Furneñ. Morinensi diœce.

Clericus causa mutandi iudicium, non debet recipere cessionem à laico.

CAP. II.

EX parte Scabinorum † Hipretis † fuit propositum, quod inter laicos eiusdem loci quæstionibus emergentibus dirimendis per iudicium seculare, quidam clerici sibi dono vel pretio ab aliquibus laicorum ipsorũ cedi faciunt actiones: vt aduersarios ad ecclesiasticum forum trahant[g], & prædam ex huiusmodi commercio assequantur: & infra. Cũ igitur cessiones & emptiones

---

a Nouis.] Tunc enim propter nouas defensiones iterum auditur. C. si sæpius in integr. resti. postu. l. 1. 2. & 3. ex illis tribus legibus sumptũ est qđ hic dicitur. Sed qualiter intelligas quod dicit, nouis defensionibus? Nouæ dicuntur defensiones siue quæ tunc erãt, sed allegatæ non fuerunt, quia occultæ erant: siue quæ postea emerserunt.[1] Sed quidam intelligunt de omissis primis tantum quasi non possint de nouo aliç superuenire, quod credo verius: & ita pp nouas defensiões q̃ tunc erãt, admittitur iterũ ad beneficium restitutionis, non obstãte qđ in alio iudicio fuit denegatũ. Sed ℨ vř: quia ex noua causa recusat iudex post litẽ cõtestatã. š. de offi. deleg. c. insinuãte. sim. j. de excep. ca. pastoralis. & 4. q. 3. ca. si testes. §. si q̃s testib⁹. & q̃ de nouo emergũt, auxilio indigẽt. ff. de inter. actio. l. de ætate. §. ex cã. princeps vero etiã ℨ res bis iudicatas restitutionem in suo auditorio admittit. ff. de mino. minor autem magistrat⁹. arg. š. eo. tum ex literis. itẽ vř quòd pluries possint dari. ff. de mino. l. & si sine. §. restitutus. vbi sæpius restitutus fuit minor. Sol. Potest dici q illud speciale est in hæreditate, vel etiã ibi nõ fuit denegata, sed sæpe concessa, puta, petij restitui in integrũ ℨ sentẽtiam, cõcessa fuit mihi: iterum lata fuit sñia ℨ me in principali, iterũ dabitur mihi in integrũ restitutio, non ℨ primam sententiã, sed ℨ secundã, qđ nõ põt fieri nisi i casu. C. de bon. q̃ libe. l. vlt. §. vbi autẽ. hic vero fuit denegata, vnde ammodo non auditur, nisi nouæ defensiones, &c. & est speciale quod dicitur in §. vbi autem. propter paternam verecundiam, & ne leges ludibrio fiant. Bernardus.

[1] Facit l. 2. & ibi doct. C. si sæpius resti. in integ. post.

[a] Post concil Lateran. sub Alexã. iij. par. 49. cap. 5 & ca. 3. eiusd. tit. in 3. compil.

DE ALIENATIONE IVDICII MVTAN. &c.

Supra visum est de beneficio seu remedio restitutionis, per quod prouidetur læsis tam minoribus quàm ecclesiis & maioribus ex causa. Nunc cõpetenti ordine annectit aliud remediũ, per quod prouidetur illis, in quorum præiudicium est facta rei alienatio, causa futuri iudicij mutãdi. Abb.

De hac materia tractatur 11. q. 1. c. vlt. & in multis capitulis.

EX quorundam.] Prima pars narrat factum ℨ quod secundo prouidet: ibi, *Nos igitur.* & est casus singularis. Abb. Siculus.

CASVS. Aliqui impetrant litteras ℨ aduersarios suos, aduersarij illi antequam litteræ ad iudices perueniant, vel etiam postea, vt mandatum apostolicum eludant, antequam citentur, appellant, aut cõmutationẽ faciunt de possessionibus super quibus cõtrouersia verti speratur. Significatũ fuit hoc dño Papæ, mandat Papa q̃busdã, quaten⁹ si aduersarij illorũ taliter appellauerint, aut de possessionibus, de quibus controuersiã sperant, commutationẽ fecerint, vel si etiã malitiose se absentauerint, illos qui in possessionibus se ingesserint, cõpellant sub eorũ examine stare appellatione remota. Nota q rescriptum extenditur ad eos de quibus in ipso mentio facta non fuit, & conueniuntur per illud, sed hoc est propter dolum & fraudem ipsorum, beneficio huius decretalis.

b *Volentes.*] quia malitijs hominũ est obuiandum. sim. š. de rescrip. sedes. cum suis concord. & ff. de rei vend. in fundo.

c *Taliter appellauerint.*] Tali appellationi nullatenus est deferẽdum, cum non nisi à manifesto grauamine sit appellandum. j. de appellationibus. vt debitus.

d *Vertitur.*] idest verti sperat, aliàs ptinet ad titulũ de litigiosis.

Glo. seq. ponit contra quem detur hoc edictum. item quod ad translationem possessionis pertinet. Item tria quæ in eo requiruntur, scilicet quod sit iudicium futurum, quod dolo fiat, & quod intersit. Item duos casus quibus cessat, signat contrarium, & soluit.

e *Commutationem fecerint.*] in transferẽdo seu alienando rem in aliam personã causa mutandi iudicij. Et ex hoc edicto datur actio tam contra alienantem quam contra emptorem, vt quem volueris possis conuenire. C. eo. tit. l. vnica. contra alienantem datur actio in factum ad interesse. ff. eo. l. 1. & l. 3. §. opus. vers. ex quibus. cõtra emptorem datur rei vẽdicatio: vt hic, in fin. & C. eo. l. vnica. item non solum ad translationem dominij ptinet hoc edictum, sed etiam possessionis. ff. eo. l. non solũ. Item nota q tria necessaria sũt ad hoc vt ex hoc edicto actio competat, quòd sit alienatio facta causa mutandi iudicij futuri, & nõ eius quod iam fit. ff. eo. tit. ex hoc edicto. §. ait prætor. Futuri iudicij ideo dicit: quia si fiat alienatio rei litigiosæ, incidit in edictum de litigiosis. C. de liti. l. vlt. & hoc debet fieri libello principi dato, & per eum reo insinuato. in Authen. ibi posita. C. de liti. unde res alienari nõ põt sine pœna litigiosi: vt C. de liti. l. vlt. j. vt lite pendẽ. ecclesia sanctæ Mariæ. Itẽ quod dolo fiat alienatio ratiõe loci & personæ: quia potẽtioribus pares esse non possumus, &c. vt duriorem aduersariũ constituat etiam alteri⁹ prouinciæ, & qđ mea intersit. ff. eo. l. 1. 2. & 3. in princ. & l. nõ solũ. §. hæc actio. & dat ad interesse: vt dixi de offic. iud. quanti interest actoris. & si quas forte fecerit expensas, vel aliã incommoditatẽ passus sit. ff. eo. l. 3. §. opus. in fin. & l. non solum. in fin. Item qui ex necessitate alienat, hoc edicto non tenetur. ff. eo. non solum. §. si quis.[a] Item si paratus sit subire iudicium ac si possideret. ff. eo. quia etiã in fi. Item notandum q hic fit prorogatio iurisdictionis delegatæ de persona ad personam, etiam inuita altera parte. & est contra id quod habes š. de offi. deleg. P. & G. vbi dicitur, q delegata iurisdictio nõ põt prorogari ad personas alias quàm in rescripto cõtineatur: sed hoc est speciale in odium illorum: quia eis inuitis hoc fit, cum alias prorogatio fiat de cõsensu partiũ. š. de offi. deleg. de causis. & ff. de iud. l. 2. §. si iudex. de hoc dictum est š. de offi. deleg. P. & G. & est prorogatio iuris, beneficio huius decre. cum aliàs rescripta nõ possint progari ad psonas, q̃ ibi nõ ɔtinent: vt io c. P. & G.

f *Absentandos.*] Qualiter contra tales sit procedendum, dicitur š. de offi. deleg. consultationibus. & j. vt lit. non contest. quoniam. §. in alijs. Bernard.

EX parte.] Duæ sunt partes. Prima ponit querelam. Secunda prouidet: ibi, *Cum igitur.* Abb. Siculus.

CASVS. Apud Hipretum aliquando emergunt quæstiones inter laicos eiusdem loci, quæ dirimi debent per iudicium seculare: quidam clerici faciunt sibi cedi actiones ab aliquibus laicis dono vel pretio, vt aduersarios trahant ad ecclesiasticum forum, & sic prædam ex tali commercio assequuntur: Scabini, id est, officiales eiusdem loci significauerunt hoc dño Papæ: vnde super hoc scribit quibusdam dicens, q huiusmodi cessiones & emptiones fiunt prohibentur per leges, ita q iactura causæ afficiunt illos qui aduocant sibi patrocinium potẽtiorum: & odiosæ sunt huiusmodi cessiones: quia ex cupiditate procedunt. vnde mandat quibusdam, quatenus, prædictos clericos compescant ab huiusmodi præsumptione per censuram ecclesiasticam. Nota hic q clerici conuenire possunt laicos corã ecclesiastico iudice. sed hoc est de consuetudine illius loci.

Glo. seq. arg. ano. & si. sol. contrarium.

g *Ecclesiasticum forum.*] In hoc facit ad titulum: quia per hoc mutatur iudicium. per ea enim quæ sequuntur, spectaret ad titulũ, ne liceat potentioribus. & ad titulum, mandati. & sic materiæ legũ diuersorum titulorum hic comprehenduntur. Item est hic arg. q clerici aliàs possunt laicos conuenire in foro ecclesiastico. Itẽ arg. ex hac decre. q clerici maiores reputantur quàm laici, & est de consuetu-

---

[e] Vide textum l. 3. cum glo. & not. C. de litigio.

[f] Scabinos vocant Belgæ, & alij populi scæ torum seu pedorẽ magistratum.

[†] Hipreñ.

[a] Ponit casum in eo qui propter inualitudinẽ vel ætatem, vel occupationẽ aliquã lite in alũ transtulit. Leon. Aud.

consuetudine illius loci, quòd clerici trahere possunt ad ecclesiasticum forum laicos, aliàs de iure non.

¶ *Gol. seq. de cessione actionis distinguit, aut fit in vltima voluntate, aut inter viuos ex pacto. secundo casu aut fit potentiori, aut non potentiori: & hoc casu aut est dubitata, aut indubitata: & secundo casu aut est vera, aut simulata, aut dubitat.*

litium legitimæ prohibeant sanctiones [a], ita quod iactura causæ afficiant [b] illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter aduocare præsumunt†, & ex eo sint etiam odiosæ, quod ex fonte cupiditatis videntur procedere: Mandamus, quatenus clericos memoratos à præsumptione [c] huiusmodi, per censuram ecclesiasticam compescatis.

TITVLVS XLIII.

De arbitris.

¶ Ex concilio Africano†.

¶ *Arbitri sunt in dispari numero assumendi, & eis discordantibus statur sententiæ maioris partis.*

CAP. I.

SAnc: & infra. ¶ Si autē ex communi placito episcoporum inter quos causa versatur, arbitros elegerint: aut vnus eligatur, aut tres [d]: vt si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum [e] †.

¶ Alexan. iij. Eboracēs. archiepiscopo.

¶ *Nullum est arbitrium seu arbitramentum, continens peccatum, per partes non remissibile.*

CAP. II.

NOn † sine multa necessitate A. presbyter nobis proposuit, quòd cū in ecclesia sancti Alphridi, per manū R. archidiaconi de Suella psonæ illius ecclesiæ † capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo M. nepos eius, qui sibi in ecclesia iā dicta successit: eundem presbyterum capellanū ibidem iterum ordinauit [f]: & infra. ¶ Cum autem idem presbyter extra prouinciam exulans, de suo beneficio non posset iustitiam obtinere, nec suā vlterius inopiam sustinere, per dolum [g] & fraudem ipsius M. ab eo est sacramentum [h] extortum, vt arbitrium clericorum duorum exinde susciperet & seruaret: qui iam dicto M. fauentes [i] †, presbytero præceperunt, vt quinque [k] marchas

Cessio actionum quando fieri possit, & quando nō.

† Vide l. pen. ff. de ali. tutele. mu. causa fact. & l. 1. & 2. & ibi Bartol. C. ne liceat poten.

a ¶ *Sanctiones.*]C. man. l. penult. & vlti. Et nota q̄ huiusmodi cessiones quandoque tenent, quandoque non tenēt. Si cessio actionis fit in vltima voluntate, tenet cessio. ff. de leg. 3. nomen. & in casib' C. man. p diuersas. & l. ab Anastasio. nisi res vel actio legata sit litigiosa. C. de liti. q cūq;. & in Auth. nunc si hæres. sed legatari' potest adesse liti ne colludat, vt ibi di. Si vero ex pacto, siue inter viuos fiat cessio vel donatio potētiori, nulla est: nec agere potest ille ex ea cessiōe: immo iactura causæ afficiuntur q hoc faciunt: vt hic dicit. & C. ne lic. pon. l. 1. & 2. & l. fi. Si vero fiat cessio nō potētiori. si actio sit dubitata, i. in iudiciū deducta, non tenet cessio: non tā admittit actio; si agit ille q cessit; in casib' oō tenet. C. de liti. l. 2. & l. vlti. Si vero actio sit idubitata, id est, oōdū i iudiciū deducta, tenet. C. de hære. vel acti. ven. per to. Item distingue verū etiā sit simulata. qa tunc nulla est. C. plus va. qd agit. p tot. & dr̄ simulata si id actū est inter cedētē & illū cui fit cessio. Si vero dubiū sit an sit simulata vel vera, psumit q sit simulata, ex eo q actio p parte donata, p parte vendita vr̄. C. man. l. vlti. & in tali casu nō agit is cui ceditur, nisi ad id quod dedit in superfluo: nec is cui cessit, nec is cui ceditur, vt ibi dr̄. §. si quis. Item præsumitur si modicum pretium datur, & hic non agitur nisi ad id quod dedit, & ex quantitate pretij simulata præsumitur. Item si dubitatur an sit vera vel simulata, psumitur simulata, in quo casu loquitur C. mand. l. penult. exceptis quibusdam casibus ibi positis.

† Concilium Africanum cap. 28. concil. Mileuitanū cap. 24. Burchard' lib. 1. decret. ca. 68 Iuo par. 5. cap. 176. & cap. 4. tit. de foro cōp. in 1. comp.

¶ *Glo. seq. rect. per duas q. an ipso iure, & de quibus potentioribus, &c.*

b ¶ *Afficiant.*]C. ne lic. poten. l. 1. & 2. & dicas afficiāt per sniam, nō ipso iure, vt patet per l. prædictam. C. ne lic. pot. vbi dicit, iactura causæ mulctentur, id est, afficiantur per sniam, intelligendū est, huiusmodi cessiones odiosæ sunt: quia de vitio cupiditatis procedunt: vt hic, & C. ne lic. poten. l. vlt. Et no. q titulus iste de alie. iudi. & c. intelligitur de potentioribus, qui non sunt in aliqua dignitate siue administratione, sed titulus ille, ne liceat potentioribus, patrocinium litigatoribus impertiri, intelligitur de potentioribus qui sunt in dignitate siue administratione constituti, & eodem modo intelligitur lex illa. C. quod met. cau. si per impressionem. & tamen sub isto tit. interseri breuiter naturam huius titu. ne liceat. & de materia illius ot. mandati. vt dicitur in prima notula.

c ¶ *A præsumptione.*] Sic patet q clerici non debent recipere huiusmodi cessionem: quia si simulata sit cessio, non valet. C. mand. l. pen. & si esset vera cessio vel datio, præsumitur nihilominus in fraudē facta, & auaritiæ causa: clerici enim ab illicita negotiatione prohibentur. 14. q. 4. clerici. & c. canonum, quia sic negotiari iā facto clerico non licet. 88. dist. fornicari.

DE ARBITRIS.

¶ *Supra visum est de præparatorijs iudiciorū: modo de ipsis iudicijs erat videndum. Sed quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum: vt l. 1. ff. de arbit. præmisit compilator istam rubricam. Ita communiter continuatur. & in C. & ff. seruatur iste ordo. nam præmittitur tit. de arbitris, & postea sequitur de iudicijs. Et quid sit arbitrium dic vt not. per Innocen. & alios in cap. Quintanallis. de iureiur. Abb. Siculus.*

De hac materia tractatur 2. q. 6. c. siquis episcopus. §. arbitrarq. & c. à iudicibus. & §. seq. 3. q. 7. c. infamis. §. ita. prope finem.

SAnc.]Casvs. Statuit concilium Africanum, q si inter epos causa vertitur, & ipsi super hoc voluerint eligere arbitros: aut vnum eligant, aut tres, quorum triū sequantur sententiam, aut duorum. Nota quòd arbitri in impari numero eligi debent.

¶ *Glo. seq. reddit causam, & quæstionem soluit.*

d ¶ *Vnus eligatur aut tres.*] Vn' vero aut tres sunt eligēdi, & nō duo: quia res fere sine exitu futura est pp naturalē hominū facilitatē in dissentiendū. ff. de arbi. l. item si vnus. §. principaliter. tā si cōpromittatur in duos, tenet arbitriū. & si nō ɔcordauerint, cogendi sunt, vt vel ɔcordēt vel tertiam psona assumant: vt ibidem dicitur. & s̄. de of. del. suspicionis. §. vlt.

† Vide l. item si vn'. & l. si in tres. ff. eod.

e ¶ *Aut duorum.*]Sufficit duorū snīa præsente tertio, licet ille dissentiat: eo vero absente nō valet. ff. eod. l. si in tres. nisi in cōpromisso expressum sit, vt duo sine tertio procedant. ff. eo. non distinguemus. §. cū in plures. sic obtinet in iudicibus. s̄. de offi. deleg. prudentiam. & de vtrisq; hic cauetur. s̄. de offi. deleg. vno delegatorum seu arbitrorum.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cōpilatiōe.

† Vox. ecclesiæ, deest in aliquot vetustis.

NOn sine.] Non valet arbitriū simoniacū vel dolosum. In prima parte ponitur facti narratio. In secūda causæ commissio: ibi, *Quoniam igitur.* Abbas.

† Aliàs ijs eidem presbytero.

Casvs. Alanus presbyter institutus fuit capellanus in ecclesia sancti Alphridi per archid. de Suella, eodem archi. mortuo M. nepos ipsius, qui archi. in ipsa ecclesia successit, eundem presbyterum capellanū iterum instituit ibidem, & illum fecit postmodum prædicta ecclesia spoliari. Tandem per fraudem & dolum ipsius M. extortum fuit ab ipso iuramētum, vt arbitrium duorū clericorū susciperet & seruaret: & illi arbitrati fuerunt, q ipse M. dicto presbytero quinque marchas argenti persolueret, & toti cederet quæstioni. Vnde presbyter ista significauit domino Papæ: & ipse scribit super hoc archiepiscopo Eboracen. dicens q non decet aliquatenus sustinere, vt quod perperam arbitrati sunt, relinqui debeat incorrectum: mandans quatenus si præfati clerici confessi fuerint se tā nequiter arbitratos fuisse, vel aliàs de hoc constiterit, dictum presbyterum ab illo iuramento absoluat, & ipsum restituat ad ecclesiam suam: vel si arbitriū ipsum fuerit æquitate subnixum, vtramq; partē ad ipsius obseruationem compellat. Not. q arbitrium inique latum non valet. Itē super re spirituali compromitti potest in clericum.

f ¶ *Ordinauit.*]id est, institutionem prædictā confirmauit ad cautelam supple, & illum fecit postea prædicta ecclesia spoliari.

g ¶ *Dolum.*] Dantem causam contractui, vnde non tenuit. ff. de dolo. & eleganter. † secus esset si incidit in contractū. ff. de act. emp. & ven. Iulianus. §. si venditor. & sim. s̄. de renunc. sane. vbi dolose ille inductus fuit, vt eorum misericordiæ se subijceret.

† Vide de emp. & ven. cum dilecta. super vlt. gl. & in ea. gl. vide §. si venditor. Ioan. And.

h ¶ *Sacramentum.*] quod interueniret o arbitrio siue in cōpromisso prohibetur. C. eod. ot. Auth. decernimus. ex quo tamen interuenit seruandum est, dummodo arbitrium sit licitum vel æquum, vt hic, in fi. & j. eo. cum tempore.

i ¶ *Fauentes.*]Et ita per gratiam arbitrati sunt, vnde competebat huic exceptio doli, si ageret ex illo arbitrio. C. eo. arbitrorum. non obstante ipsorum iuramento: quia iuramentum ad hoc non extenditur, nisi ad ea quæ legitime arbitrarentur, aliàs illicitum esset, & non seruandum. j. de iureiur. quanto. & c. Quintauallis.

k ¶ *Quinque marchas.*] Et sic continebat simoniacam prauitatem. s̄. de pact. cum pridem. & s̄. de transac. præterea 1. & 2. & c. constitutus. & ideo arbitrium non valuit, nec etiam poena si esset apposita committeretur, si non staretur tali iniquo arbitrio. ff. eod. non distinguemus. §. cum quidam.

¶ *Glos.*

¶Glos. sequens signat contrarium, & soluit. Ioan.

a ¶ *Cognouerint.*]id est, confessi fuerint corã archiepõ; & ita credit illis in iure in eo qđ male fecerunt. arg. ĩ. de elect. cũ dilecti. arg. tñ ȝ. j. de testib. sicut. sed hoc vr̃ admitti pp inopiam probationũ, quoniam forte per alios constare non poterit, vt in decr. cum dilecti. & arg. ad hoc. C. de hæreti. l. penulti.

b ¶ *Absoluas.*] supple, & ipsum absolutum testificas, & potest exponi, absoluas, id est, absolutum ostendas: qa iuramentum non extenditur ad istũ casum, vt dictum est. & ita retractatur arbitriũ superioris auctoritate: vt ĩ. c. prox. sed nõ fuerunt isti veri arbitri, sed mali cõpositores, & arbitratores: & ideo dictũ eorũ boni viri arbitrio põt corrigi. ff. p soc. societatẽ. aliàs inique sententiæ arbitri statur. ff. eo. diẽ. §. stari. sed in hoc casu nõ valeret sñia talis ppter simoniam.

PEruenit.] Arbiter sua auctoritate spiritualia laico adiudicare non potest. ita communiter summatur. Primo ponit factũ. Secundo corrigendum committit: ibi, *Vnde.* Abbas Siculus.

CASVS. Guil. clericus quandam sororem suã tradidit in vxorem G. de Callis, pmittẽs eidẽ G. qđ annuatim daret eidem quinque solidos sterlingorũ: super eidẽ quinque sol. orta fuit discordia inter eos. Vnde super hoc compromiserunt in quatuor personas, quę taliter arbitratæ fuerunt, qđ idem G. perciperet annuatim decimas, quas Guil. habebat in parochia de Callis pro quinque solidis prædictis. Significatum fuit hoc dño Papæ: qa huiusmodi arbitriũ in posterum ecclesiæ posset esse damnosum. mãdat Papa cuidam, quatenus si est ita, præmonitum G. moneat & compellat, vt prędictas decimas liberas omnino dimittat, nec huius occasione aliquid sibi vlteri9 propter hoc vendicare præsumat, & clericum illum moneat, vt cum eodem G. amicabiliter conueniat. Nota quòd factum prælati in damnum ecclesiæ valere non debet, nec delictum personæ in damnum ecclesiæ debet redundare.

Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

Vide notas nostras in hũc locũ.

Id est, ecclesiastica districtione, vel disciplina.

ab eodem susciperet, & toti cederet quæstioni. ¶ Quoniam igitur nõ decet te aliquatenus sustinere, vt quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectũ relinqui, Mandamus quatenus si se cognouerint [a] præfati clerici rã nequiter arbitratos fuisse, dictum presbyterum ab obseruantia iuramenti, auctoritate nostra prorsus absolnas [b]: vel si arbitrium ipsum noueris ęquitate subnixum, ad obseruantiã ipsius vtramque partem appellatione remora compellas.

¶Idem.

¶Arbiter assumptus in patrimoniali causa clerici nõ potest adiudicare rem ecclesiæ possidendam, etiam ad vitam clerici. hoc dicit, & est casus notabilis.

CAP. III.

PEruenit † ad nos quòd cum G. de Cal. sororem G. clerici duxisset in vxorem, idem G. fidei interpositione firmauit, quod quinque solidos sterlingorũ † annuatim daret eidem. vnde cum super eisdem quinque solidis inter ipsos cõtrouersia mota fuisset, in quatuor cõpromisere personas; quæ taliter arbitratæ fuerunt, quod idẽ G. decimas [c] quas in parochia de Cal. præfatus G. habere dignoscitur, pro quinque prætaxatis solidis perciperet annuatim. Vnde quoniam huiusmodi arbitrium ecclesię posset in posterum perniciosum existere [d]: Mandamus quatenus, si ita inueneris, prænominatũ G. diligenter commoneas: & eccles. † dis. compellas: vt prælibatas decimas liberas omnino dimittat, nec sibi occasione huiusmodi aliquid vlterius vẽdicare [e] præsumat. Clericum vero moneas, vt cum eodem G. amicabiliter studeat conuenire.

c ¶ *Decimas.*]id est, fructus decimarum.

¶Glos. seq. recitatur per quæstionem vel obiectionem.

d ¶ *Existere.*] In hoc arbitrium posset esse in posterũ damnosum ecclesiæ: quia occasione illius arbitrij iste G. vellet decimas illas post decessum illius clerici retinere, & ita ecclesiæ præiudicaret: quia & si non de iure, de facto tamen damnum sustineret: & compelleretur litigare cum illo, & expensas facere: quia interest ecclesiæ ne sumptibus vexetur. ff. de minori. minor a xv. annis.

e ¶ *Aliquid vlterius vendicare præsumat.*]Occasione huiusmodi arbitrij nil potest vendicare ab ecclesia, vel decimas illas retineret: quia non licuit illi clerico conditionem ecclesiæ facere deteriorẽ. ĩ. de donationibus. cap. fraternitatem tuam. nec alienare potuit rẽ ecclesiæ in damnum ipsius ecclesiæ. 12. q. 2. sine exceptione. & ita ipso iure non tenuit arbitrium. sic ergo ad factum tantum respicit reuocatio huius arbitrij.

DIlecti filij.] Clerici de temporalibus compromittere possunt in mulierem, aliàs de consuetudine iudicantem. Ioan. And. Prima pars narrat factum. Secunda dat iudiciũ: ibi, *Quamuis.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter abbatẽ & cõuentũ de Scarduna Cistercieñ. ordinis ex vna parte, & hospitalarios ex altera, vertebatur qõ super vsuario cuiusdã nemoris: in reginã Francorũ fuit cõpromissum, vtrinque sub certa pœna: Ipsa auditis causæ meritis per diffinitiuã sñiam, arbitriũ pmulgauit de cõsilio quorundam epõrum: hospitalarij intelligentes qđ fœminæ secũdũ regulã iuris à ciuilibus officijs sint remotę, & etiã si inter libertos suos audiẽtiã susceperint, ex illarũ sententia nec pœna committitur nec datur, ipsius arbitriũ obseruare contemnebant: pp qđ monachi dño Papæ sũt conquesti. Vnde super hoc scribit quibusdam dicẽs, licet fœminæ (vt dictũ est) à publicis officijs sint remotæ, quia tñ iuxta cõsuetudinem approbatã, quæ pro lege seruatur, in partibus Gallicanis, hmõi fœminæ præcellentes habent ordinariã iurisdictionẽ ĩ subditus suos, mandat Papa istis iudicibus, quatenus cõpellãt hospitalarios p pœnã in compromisso appositã ap. re. vt arbitriũ ipsum sicut prouide latũ est, & ab vtraq; parte sponte receptũ, obseruent: præcipue cũ epõrum præsentia & cõsilio fuerit roboratũ. Nota qđ cõsuetudo dat iurisdictionẽ personæ, quæ aliàs est inhabilis ad iudicandũ. Item ecclesia, & viri etiã religiosi possunt petere pœnã.

f ¶ *Vsuario.*]id est vsu, Quid sit vsus, habes Insti. de vsu & hab. ĩ prin.

¶Innocentius tertius cancellario, & magistro Loth. canonico Parisiensi.

¶In mulierem singularem tamquam in arbitratricem compromitti non potest, secus si mulier habet aliàs iurisdictionem de iure communi vel consuetudine. nam tunc etiã super rebus temporalibus ecclesiæ potest in eam valude compromitti. hoc dicit clare.

CAP. IIII.

DIlecti † filij abbas, & conuẽtus de Scarduna Cistercieñ. ordinis sua nobis querela monstrarunt, quod cum inter eos ex vna parte ac hospitalarios ex altera, super vsuario [f] cuiusdam nemoris quæstio verteretur: in reginam [g] Francorum fuit compromissum vtrinque: quæ causæ meritis intellectis arbitrium duxit per diffinitiuam sententiam promulgandum: & infra. ¶Quamuis autẽ secundum regulam iuris ciuilis, fœminæ a publicis officijs sint remotæ [h]: & alibi [i] † dicatur, quòd licet summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel, si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiã, ab omni sint † iudiciali examine separandæ, vt ex earum prolatione nulla pœna [l] aduersus earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen iuxta consuetudinem [k] approbatam, quæ pro lege seruatur in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere noscuntur, Mãdamus quatenus hospitalarios, vt arbitriũ ipsum, præsertim cum episcoporum fuerit præsentia & consilio roboratum, sicut prouide latum est, & ab vtraque parte sponte receptum, obseruent,

Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

L. vltima. C. de arbit.

Aliàs sunt.

g ¶ *Reginam.*] arg. qđ de rebus ecclesiasticis possit cõpromitti in laicũ. arg. ĩ. eo. per tuas. arg. ȝ. ĩ. eo. contingit. vbi dr̃ de hac materia.

¶ Glo. seq. ponit regulam, & tres casus excipit.

h ¶ *Sint remotæ.*]Verum est qđ fœminę à ciuilibus officijs sunt remotę. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. & 33. q. 5. mulierem. & ff. de re iudi. l. 2. nisi princeps scienter eis delegauerit causam. 2. q. 5. Mennam. & 23. q. 4. si qs. 12. q. 2. cũ deuotissimã. & arg. ff. de re iudi. quidã. tamen in veteri lege populũ iudicabant. 15. q. 3. §. 1. Item tutelam gerere põt si renunciat Velleiano, & secundis nuptijs. in Auth. de hære. quæ ab intestato deferuntur. §. ex his. colla. 9. item constituitur procuratrix à domino Papa. ĩ. de confir. cum dilecta.

l ¶ *Nulla pœna.*] simile C. eod. l. vlti.

¶ Glos. seq. arguit, allegat quinque iura.

K ¶ *Consuetudinem.*] Et ita est arg. qđ cõsuetudo dat iurisdictionẽ, & derogat iuri scripto. arg. ĩ. de consue. ex litteris. C. de eman. l. 1. & vlt. & C. quæ sit lon. con. l. 2. & 11. dist. in his.

¶Glos.

¶ *Glo. seq. arg. allegat quatuor iura, in contrarium allegat 3. primo dat unam solutionem. secundo distinguit triplicem poenam. In fine quaerit, arguit negatiue, & soluit.*

a ¶ *Per poenam.*] sic ergo religiosi viri possunt petere poenam conuentionalem[1], 24. q. 2. quaecumq. & 12. q. 2. eps qui mancipiû. & 23. dist. quamq. & 21. q. 5. si qs cuiuslibet. arg. 3. j. de dolo & contumac. c. 1. & 2. & j. de poe. suâ. & 12. q. 2. fraternitas. Dic q poenam à iure permissam petere possunt, vt 16. q. 1. statuimus. & 1. q. vlt. quotiens. & c. sancimus. in fi. 10. q. vlt. c. vlti. & satis vr q possunt petere poenâ per iura priora, nisi auaritiae causa extorqueant, vt j. de simo. nemo. arg. Vel melius dicas, q si poena apponitur loco interesse, secundum hoc potest petere poenam quanti sua interest[a]. ff. de empt. & ven. prędia. sed si poena apponitur loco contumaciae: tunc pôt peti poena & res. ff. de col. bonorum. l. 2. §. si cum duob. & ff. de tab. exhi. locum. §. condemnatio. si autê apponit in fraudem vsurarû, peti non potest. j. de emp. & vê. ad nostrâ. & ff. de acti. empto. & ven. Iulian[a]. §. idê Papinianus. Et ita isti p poenam côpellendi sunt stare arbitrio, vel etiâ per res depositas, vt eas darent victori. ff. eod. litigatores. §. q dergo. siue ergo poena promissa fuit à parte parti, siue pmissa ipsi arbitro, qa tunc côpellitur mihi cedere actionê, quia quod causa mei fit, meû est. ff. de eden. praetor. §. 1. & si contemplatione alicuius aliquid fit, eius est periculum. ff. de pręscr. verb. si gratuitam. §. vlt. Sed nûquid poena recepta potest peti vt stetur sniae? Arg. q non. ff. eo. l. 2. & C. eod. l. 7. & 2. quia 3riat actiones intendit, & ideo non audit. arg. 3. de electio. cû inter R. & B. & C. de fur. l. 1. & j. de appel. solicitudinê. & in Auth. de iudi. §. quia vero. coll. 6. vbi de hoc dr expresse. & hoc est verû nisi in côpromisso dictû sit, vt poena soluta stetur arbitrio. ff. de transa. l. pe. & C. de transa. cum proponas. & 25. q. 2. quaecumque. vbi de hoc. & praedicto c. qui mancipium.

[1] Ad hoc facit Sylues. quest. 5. q. semper sic scribitur. cauetur non seruantem arbitrium solitum sub poena. ad idê. j. eod. per tot. Io. And.

[a] Vide Innoc. in c. finâ j. de poena.

† Pigrauia.

† Pigamia.

† Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

per poenam[a] in compromisso statutam, appellatione postposita compellatis.

¶ Idê abbati & côuentui de Pigrauia† .

¶ *Ecclesia exempta non potest in praeiudicium exemptionis compromittere. hoc dicit, & clare.*

CAP. V.

CVm † tempore C. Papae praed. nostri: & infra. ¶ Super controuersijs quae inter te & Merseburgen. episcopum, & quosdam tuos monachos vertebantur, te promisisti arbitriû Magdeburgen.[b] archiepiscopi seruaturum: & infra. ¶ Quia legitime constitit, quod fide[c] hinc inde data, compromissum est in archiepiscopû memoratum, Nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus obseruandum[d], illis dumtaxat capitulis[e] exceptis, quae contra libertatem ipsius monasterij & duarum capellarum eiusdê, in arbitrio sunt expressa: ¶ Cû & si sponte volueris, de iure tamen nequiueris[f] sine licentia Romani pont. renunciare priuilegijs vel indulgentijs libertatis[g], quae monasterium illud indicant ad ius & proprietatê Romanae ecclesiae pertinere† .

¶ Idem episcopo sancti Andreae, & abbati de Bechor.†

¶ *Arbiter non habet potestatem iudicandi vltra comprehensa in compromisso: ideo coram eo non fit reconuentio.*

CAP. VI.

CVm † dilectus filius: & infra. ¶ Vtrum coram arbitris reconuentioni fit locus, postulasti per sedem Apostolicam explicari. Nos igitur respondemus, quòd licet in iudicio conuenientem reconuenire valeat, is qui coram iudice conuenitur: coram arbitris tamen reconuenire non potest[h]; cum arbitri iudicare non valeant, nisi[i] de his tantum, super quibus in eos extiterit côpromissum.

C *Vm tempore.*] Minor ecclesia in praeiudicium Papae, de libertate côpromittere non potest. Et diuiditur: nam in prima recitat factû compromissi. In secunda laudû latum: quod pro parte approbat, & pro parte reprobat: ibi, *Quia legitime*. In tertia rationê reprobationis: ibi, *Cum & si*. Abbat.

CASVS. Abbas de Pigrauia priuilegia & alias indulgentias à sede Apostolica tempore Celestini meruit obtinere, pp qd eps Mersburgen. dioecesanus eius 3 ipsum grauiter est cômotus, vnde abbas super controuersijs quae inter ipsum ex vna parte, & epm & quosdam monachos ipsius abbatis ex parte altera vertebatur, pmisit se arbitrium Magdeburgen. archiepi fide hincinde data seruaturum: Archieps arbitrium sub certa forma, super controuersijs illis promulgauit, pronuncians q abbas renûcierpriuilegijs & indulgentijs libertatis: Demû orta est discordia inter ipsos occasione huiusmodi arbitrij, pp quod ipse abbas, & procuratores epi, ad sedê Apostolicam accesserunt: Papa examinato côpromisso & arbitrio, qa constitit ei legitime, q fide hinc inde data côpromissum fuit in archiepm praedictû, arbitriû ipsum decernit obseruandû, exceptis capitulis illis, quae 3 libertatê ipsius monasterij & duarum capellarum eiusdem, in arbitrio sunt expressa: quia etsi sponte vellet abbas illis renonciare, de iure tñ nô posset renunciare priuilegijs vel indulgentijs libertatis, sine licêtia Romani Pontificis, quae indicât monasteriû ad ius & proprietatê Romanae ecclesiae pertinere. No. q iuramentum quatenus tangit ius alterius, non tenet. Itê arbitriû pro parte tenet, & pro parte non tenet. Item exempta non potest renunciare priuilegio libertatis sine licentia illius cui subest.

¶ *Glo. sequens no. in iudicium compromissi, signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Magdeburgen. archiepiscopi.*] Ex hoc vr quòd ordinarius possit esse arbiter[3]. arg. 3. de elect. causam quae. & in Auth. vt differêtes iudices. §. si vero contingit. coll. 9. itê & delegatus. j. de praescript. litteras. & j. de praeb. nisi. & j. eo. cum olim. lex tamen vr 3dicere. ff. eo. sed & si in seruû. §. 2. & 3. q. 7. c. infamis. §. tria. ver. si quis vero. sed hic solum prohibet quòd ordinarius non potest iubere vt partes in se compromittant. ff. de tut. & cura. l. 4. §. praetor.

[3] Contrarium cum gl. & Bart. in Auth. si vero contigerit. C. de iudic.

c ¶ *Fide hinc inde data.*] sic j. eod. ex parte. & C. eo. ne in arbitris.[4] sed iurare arbiter nô debet. C. eo. Auth. decernimus. secundû quosdam. sed verius est quòd nec etiam partes.

[4] Ibi partes iurant stare in arbitrio. Ioh. And.

d ¶ *Obseruandum.*] metu poenae, si apposita fuit. j. eod. c. proxi. vel metu iuramenti. 22. q. 1. omne quod. & 6. q. 4. quod bene semel. idem esset si neutrum praedictorum interuenisset, si partes arbitrio côsensissent, vel verbis intra x. dies nô côtradixissent. C. eod. cum antea.

† Hinc videtur inferri, quòd ecclesia exempta non potest renunciare priuilegio libertatis contra l. si quis in conscribendo. C. de pact.

† Bechor.

¶ *Glossa sequens not. pro parte, &c. alleg. iura duo ra, signat unum contrarium, & soluit.*

† Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

e ¶ *Capitulis exceptis.*] No. q arbitrium p parte tenet, & pro parte nô tenet. sic j. de praeb. dilectus. & c. nisi. & 2. q. 6. post appellationem. §. si quit ex pluribus. licet videatur q arbitri snia non debeat p parte valere, pro parte nô. ff. de arbi. quid tñ. in princi. Sed illud obtinet vbi simul de pluribus debuit ferre sniam, & non tulit de omnibus. sed in vno capitulo nô potest tenere pro parte. ff. sa. erc. in hoc iudicio. Sic & sententia pro parte tenet, & pro parte non, immo corrigitur. j. de test. Raynutius. & c. Raynaldus.

f ¶ *Nequiueris.*] arg. ff. de lib. ext. si vsumfructum. & l. 1. & 2.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Libertatis.*] nec etiam poterat arbiter in hoc interuenire: quia in causa liberali arbiter interuenire non potest. ff. eod. non distinguemus. §. de liberali. & 3. de in integr. restitu. causa restitutionis. in fin. Sed contra. j. de praescript. cum olim. Sed quantum ad se, potuit renunciare, & non quantum ad Papam priuilegijs libertatis: vt j. de re iud. suborta. & j. de donat. inter dilectos. alij tamen priuilegijs bene posset renunciare. j. de priui. si de terra. & c. accedentibus.

C *Cum dilectus.*] Coram arbitro non habet locum reconuentio. commotus diuisio. Secunda: ibi, *Nos igitur*. Abbas.

CASVS. Reus conuentus in iudicio potest reconuenire actorem suum: quaerebatur vtrum coram arbitris locum haberet reconuentio, sicut in iudicio, cum arbitria ad instar iudiciorum sunt redacta: Respondet Papa quòd licet in iudicio conuentus reconuenire valeat conuenientem: tñ coram arbitris reconuentio locum nô habet: quia arbitri iudicare non possunt nisi de his tantû super quib. in eos extitit compromissum. Not. q reconuentio coram arbitris fieri non potest.

¶ *Glossa sequens ponit quatuor vel quinque casus, in quibus non procedit reconuentio.*

h ¶ *Non potest.*] Cessat reconuentio coram arbitro: vt hic dicit. Itê in criminibus non habet locum reconuentio. 3. q. 11. cap. 1. quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur. ff. de pub. iud. is qui. Item in causa spoliationis. j. de resti. spo. ex conquestione. & melius j. de or. cog. super spoliatione. nisi de alia spoliatione vbi est hoc expressum. Item in omni momentanea possessione. C. qui legiti. perso. l. vlt. Item in spoliatione facta ecclesijs & ecclesiasticis viris. arg. j. de iure patrn. relatum. §. ad hoc. & est expressum. ff. de iudic. l. 2. §. item si agatur.

¶ *Glos. seq. potuisset apertius veritari distinguendo cum Ioan. & Vincen. quod arbitraria & iudiciaria côuentiût in principio, medio & fine causae.*

i ¶ *Nisi de his.*] Vel eis cohaerentibus, sine quibus causa commode expediri non potest: vnde potest statuere diem solutioni faciendae. ff. eod. si cum dies. §. vlt. & l. quid tamen. §. solutioni & l. Celsus. Item potest cognoscere de causa in integrum restitutionis, quę incidit in negotio de quo compromissum est 3. de in integ. rest. causa restitutionis. Sed nunquid potest cognoscere super petitione dupli? vt ff. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. penult. Videtur quòd sic: qa sequitur ex delicto in arbitrio commisso. Sed contra. arg. est quòd non

¶ Idem rectori, & fratribus hospitalis sancti Bartholomæi Lucani.

¶ *Qui per arbitrium tenetur eligere cū aliquorū consilio: tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere, sed sequi non adstringitur.*

CAP. VII.

Cum† olim super eligendis in hospitali vestro rectore & fratribus, inter vos & Priorem sancti Bartholomæi Lucañ. coram iudicibus delegatis quæstio verteretur, & vtraque pars in eos compromittens[a], ipsorum arbitrium se promisee rit seruaturam: super prolato ab ipsis arbitrio vtrinque dubitatio est exorta, quam petistis per sedem Apostolicam declarari. ¶ Nos igitur publico instrumēto arbitrium continente diligenter inspecto, cognouimus, quòd secundum formā arbitrij, Prior sancti Bartholomæi Lucañ. tenetur habere cōsilium† cum familia hospitalis eiusdem, & tractare cum ea de inueniendo rectore. Propter quod dicimus, quòd nisi Prior super inueniendo rectore tractauerit cum familia hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi rectorem: & si alio modo cum elegerit, eius electio haberi debet irrita & inanis. Verum† habito cum familia super hoc consilio & tractatu, Prior libere potest rectorem eligere, dumtaxat idoneum, siue concordet siue discordet[b] familia cum ipso, super inuentione rectoris.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *De rebus spiritualibus in laicum cōpromitti non potest.*

CAP. VIII.

Contingit† interdū, quòd cum actori: & infra. ¶ Ad hæc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus[c] compromittatur in laicum: quia non decet vt laicus in talibus arbitretur.

¶ Idem Pisano archiepiscopo.

¶ *Auctoritate iudicis causa etiam delegari potest de causa spirituali in clericum & laicum compromitti: & si arbitrium est à partibus receptum, debet à partibus executioni mandari, licet per generalem procuratorem factum fuerit compromissum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & pœna fuit apposita, agitur ad pœnam, aliàs ad interesse. hoc dicit, generaliter inhærendo littera.*

non cognoscit super pœna cōtum eis. ff. eo. quid tñ. §. vlt. arbitria tñ redacta sunt ad similitudinem iudiciorum. ff. eo. l. 1. Circa istam materiam not. q̄ arbitria stricta via incedunt. nil enim extra cōpromissum facere pōt arbiter. ff. eo. nō distinguemus. §. vlti. nā solum id venit in arbitriū, de quo dictū est vt veniat. ff. eod. si cū dies. §. plenū. saluo eo quod dr̄ in principio notulæ: sed in iudicio veniunt omnia quæ expresse nō prohibentur. j. de can. pos. cū ecclesia. & ff. de iud. solemus. Itē arbiter non potest punire contumaciā litigatoris, nec testes potest cogere. ff. eod. quid tñ. §. 1. nisi in casu quē habes s̄. de of. deleg. suspiciōis. & hoc est verū q̄ non pōt punire contumaciā nisi in compromisso hoc actū sit. ff. de iudi. l. 2. §. vlti. & ff. eod. non exomnibus.[1] quæ intelligitur s̄m illā de iud. quia arbiter nullā habet iurisdictionem. ff. de re iudi. prætor. Item arbiter nō potest pronunciare nisi vtraque parte præsente, nisi hoc inter litigatores conuenerit. ff. eod. diem. §. si quis litigatorum. Item non pōt citare partes nisi ad locum in quo cōpromissum factū est. ff. eo. si cū dies. §. si arbiter. Item arbiter non potest delegare arbitrium. ff. eo. in compromissis. & l. non distinguemus. §. quæsitū. Item satisdatio nō præstatur corā arbitro: quia sufficit pœnæ compromissio. in Auth. de litt. §. ad excludendas. in fi. coll. 8. Itē in arbitrio nō pōt mora purgari vbi dies præfixus est ab homine. ff. eo. Celsus. secus in iudicijs. C. de fi. inst. sancimus. & ff. si q̄s can. & si post tres. Item sñia arbitri non infamat. ff. de ijs qui no. insa. quid ergo. §. ex compromisso. & hoc ideo: quia non potest cognoscere de crimine quod infamet. ff. eo. non distinguemus. §. Iulianus. & s̄. de in inte. resti. causa. in fin. in his omnibus discrepant arbitria à iudicijs. Itē & in alio si partes renunciant appellationi, & pactū faciunt de non recedendo ab arbitrio, nihilominus recedere possunt. C. eo. l. pen. secus circa iudicia. C. de temp. app. l. vlt. in fin. & in quibusdā cōueniunt, quia per vtrunque interrumpitur præscriptio. C. eo. l. vlti. in fin. & quantum ad iuramentum calumniæ. C. de iur. calum. l. 1. & 2. §. sed quia.

Cap. 4. eo tit. in 3. compil.

[1] Vide de hac materia Albericum in repertorio. cap. 1. de hæret. lib. 6. q. 10. & in tract. de agnosc. assertio. q. 36.

Dic p̄ l. illā q̄ contumaciam pu nire nō potest mulctā do: bene tamen in expensis condemnando. Ioan. And.

Cvm olim.] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, Nos igitur.

Casus. Inter Priorem sancti Bartholomæi Lucani ex vna parte, & rectorem & fratres hospitalis sancti Bartholomęi ex altera, super eligendis rectore & fratribus in ipso hospitali quæstio vertebatur: super hoc commissa fuit causa quibusdam iudicibus, tandē vtraque pars in ipsos iudices compromisit, & ipsi protulerunt arbitrium, super quo vtrinque dubitatio est exorta, quam petiuerūt per sedem Apostolicam declarari: dominus Papa viso instrumento arbitrium continēte, ac diligenter inspecto, inuenit q̄ prior sancti Bartholomęi secundum formam arbitrij tenetur habere consilium cum familia hospitalis, & tractare cum ea de inueniendo rectore: propter quod dicit Papa, q̄ nisi Prior tractauerit cum familia hospitalis, & ipsius consilium requisierit super inueniendo rectore, non habet potestatem eligendi rectorē: & si elegerit, electio irrita erit: sed habito consilio & tractatu cum familia super hoc, Prior libere poterit eligere rectorem, siue concordet, siue discordet familia cum ipso rectore. Nota quòd forma arbitrij seruanda est. Item aliquis tenetur requirere consilium alterius, sed non tenetur illud sequi.

a ¶ *Compromittens.*] sic s̄. eod. cum tempore. vbi de hoc.

¶ *Glos. sequens primo hanc interpretationem adducit ad duo. secundo obijcit, & soluit.*

b ¶ *Siue discordet.*] Per interpretationem huiusmodi arbitrij, possumus illud decretum interpretari. 63. dist. obeuntibus. Plerumque enim tenetur quis quærere consilium: sed non tenetur sequi illud. j. de regu. licet. C. de iure emphy. l. vlt. ff. de adminis. tutorum. quidam decedens. §. Papinianus. ff. vbi pupil. educa. debe. l. 1. Item & secundū hanc interpretationem videtur intelligenda illa decret. s̄. de elect. cum in veteri vbi de hoc. Sed videtur q̄ superfluum[a] sit petere cōsilium, quod quis sequi non tenetur. arg. C. de proba. ad probationē. Sed certe potest esse quòd tale consilium sit vtile: quia potest mouere Priorem ad aliquid faciendum, quod forsitan per se non fecisset. arg. 31. dist. Nicęna. & ff. eo. itē si vnus. §. vlti. aliàs est lex, & incipit, si in tres. Et quod à pluribus quæritur, facilius inuenitur. 20. dist. de quibus. & C. de fideicom. l. vlti. ad fin. & arg. ad hoc. 64. dist. extra conscientiam. Et diligens inquisitio facienda est in electionib[b]. s̄. de electio. cum terra. Et habito consilio deliberet an expediat et sequi consilium. ff. manda. l. 2. in fin. Et præterea sufficit quòd ita scriptum est. ff. qui & à quibus prospexit. & 6. q. 3. scriptum est in lege. & j. de præscriptio. ad audientiam. Et quia istud arbitrium approbatū fuit à partibus, ideo seruandum est.

Non est superfluū, quia vt ait Seneca in lib. de 4. virtutibus. Prudētis est proprio suo minus cōfidere.

Alias non: Verū habito fratrum. & familiæ super hoc consilio & tractatu.

In conc. generali Lateran. cap. 40.

Cap. 2. eo. tit. in 4. compilatione. & reliqua pars huius capitis habetur in c. cum. contingat. j. de dolo & contu.

Contingit.] Casus vt. Prohibet & in hoc capitulo ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum. Nota quòd non valet compromissio facta in laicum de rebus spiritualibus.

¶ *Glo. seq. fortificat textum per tria iura, allegat quinque iura in contrarium, soluit distinguendo ciuiles & spirituales causas: laicos solos & mixtos clericis auctoritate Papæ & inferiorum.*

c ¶ *Spiritualibus.*] Sic enim patet quòd de rebus spiritualibus in laicum compromitti non potest etiam incidenter: quia laicus de talibus cognoscere non potest. j. qui fil. sint legit. lator. Et ecclesiastica negotia tractare non debet laici. j. de iudic. decernimus. Et de vniuersa ecclesia male iudicat qui quærit iudiciū laicorū. 11. q. 1. placuit Sed s̄. 2. q. 7. nos si. & 16. q. 1. plures. 32. dist. c. præter hoc. §. verū. & 2. q. 5. Mennā. nam & in infamē compromittitur. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. in fi. Dicas q̄ de rebus mere ciuilib' quibus nullum spirituale est annexum, bene potest compromitti in laicū. arg. huius cap. cum enim tantū p̄hibeat de spiritualibus: de temporalibus permittit. arg. quia quod de vno prohibetur, de altero conceditur. 25. dist. qualis. j. eod. exposita. Si vero compromittatur in laicum de rebus etiam spiritualibus, non tenet arbitrium, vt hic. Sed si compromittatur in clericum & laicum, auctoritate tamen superioris videtur q̄ valeat, tum quia non simpliciter in laicum: tū quia auctoritate superioris. j. eo. c. proxi. aliàs auctoritate propria hoc facere non possent, & magis dignum trahit ad se minus dignum: vt sic potius res valeat quàm pereat. j. de consecr. eccl. vel alta. quod in dubijs. & j. de verbo. signific. abbate. sed in laicum tantum cōpromitti etiam auctoritate episcopi non potest, sicut credo, nisi auctoritate Papæ, vt 32. dist. in. cap. præter hoc. §. verum. 2. q. 5. Mennam. & c. nos si. ea. causa. q. 7. quia episcopus etiam causam spiritualem laico committere non posset, cum ius spirituale non cadat in laicum. 96. dist. bene quidem. & arg. s̄. de elec. sacrosancta. & cap. Massana.[3] Vnde dico quòd laicus de rebus spiritualibus nullo modo iudicare potest nec principaliter nec incidenter. Et quòd ecclesiasticis personis tantum causa spiritualis sit committenda. est arg. s̄. de offi. deleg. cum te consulente. & c. super quæstionum. §. fin. versi. quòd si.

[3] Per quē sta patet q̄ causā sup electione prælati vel clerici nō possit in laicū cōpromitti solū. Ioan. Ioan. And.

Per

CAP. IX.

Per tuas litteras intimasti, quòd cum super excutione arbitrij, quod inter hospitalarios sancti Ioannis & plebanū de Pisciat, super hospitali sancti Allucijt latū erat, à nobis litteras accepisses: & infra. ¶ Plebanus proposuit, quòd† ad causam tractandam procuratori dedit generale mandatum[a], non tamen ei mandauit, vt sine speciali mandato compromittere posset, vel transigere super eo. Et præterea procurator iam dictus de assensu canonicorū[b] suorum non fuerat institutus: & ideo dicebat arbitriū non valere: præsertim cum procurator fines mandati[a] excesserit, & arbitrium fuerit per vnum clericū & duos laicos promulgatum, licet ipsi de assensu Genuen.† archiepiscopi, cui causa commissa fuerat, arbitrium protulissent: & infra. ¶ Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd si ex parte plebani arbitrium receptum fuerit, indistinctè ratum[d] haberi debet; ac per hoc iuxta tenorem mandati Apostolici executioni mandari. Si vero receptum non fuerit, refert, vtrum fuerit, vel non, de obseruando ipsum pœna statuta. Et quidem si pœna fuerit apposita, agi potest ad pœnam: at si nulla statuta fuerit, sed simpliciter quòd staretur sententiæ, fuerit compromissum: procurator ad interesse poterit conueniri†: quia iuramento suo seipsum personaliter, non ecclesiam poterat obligare. Quod autem à duobus laicis & vno clerico dicitur esse prolatum, nequaquam obuiare videt̃, cū auctoritate[e] dicti archiepiscopi factum sit, cui causa de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

¶ Honorius tertius archiepiscopo Coloniesi.

¶ *Si per duos electos ad eandem prælaturam, in discordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum: ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super iure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem. hoc dicit.*

CAP. X.

Ex parte tua nostris est auribus intimatum, quòd va-

Per tuas.] In prima parte ponitur consultatio. In secunda diffinitio, aliàs distinguens responsio: ibi, *Super quo*. Abbas Siculus.

Casus. Inter hospitalarios sancti Ioanis, & plebanum de Piscia super hospitali sancti Allucij quæstio vertebatur: causa super hoc fuit cōmissa Genuen̄. archiepō. Tādem ρcurator plebani cū parte altera, auctoritate Genuen̄. archiep̄i iudicis delegati compromiserunt de quæstione illa in vnum clericum & duos laicos iuramento à procuratore plebani interposito: illi ρtulerunt arbitrium: hospitalarij impetrauerūt lis seras ad archiepm̄ Pisanum super executione arbitrij, cum plebanus nollet arbitrium obseruare, plebanus coram archiepō proposuit q̄ ad causam tractandam procuratori dedit generale mandatum, non tñ ei mandauit vt sine speciali mādato compromittere posset, vel transigere: & procurator ille de mandato capituli sui non fuerat constitutus, & ideo dicebat arbitrium non valere, cū procurator fines mandati excesserit: & præterea arbitriū illud fuerat per vnum clericum & duos laicos promulgatum, & ideo etiam non valebat. archiep̄s super his cōsuluit dñm Papam: rñdit Papa, q̄ si ex parte plebani arbitrium receptum fuit, indistinctè ratum debet haberi, & executioni mādari s̄m formā mandati Apostolici: Si vero non fuit receptū, distinguit̃ vtrum fuerit de obseruando ipso pœna statuta, vel non: si pœna fuit apposita, potest agi ad pœnā: si nulla fuit pœna statuta, sed simpliciter ρmissum fuit q̄ staretur sñiæ arbitrorū. procurator ad interesse poterit cōueniri: quia iuramento suo seipsum ρsonaliter obligauit, & nō ecclesiam: qđ aũt à duobus laicis, & ab vno clerico dr̃ esse latum, nō nocet: cū auctoritate dicti archiep̄i factū sit, cui causa de qua compromissum est, fuerat delegata. Nota q̄ ρcurator generaliter ad agendū vel defendendū datus, non potest cōpromittere vel trasigere sine speciali mādato. Itē ρcurator de consensu capl̄i constitui debet. Itē ρcurator fines mandati non debet excedere: qđ si fecerit, ecclesia vel dñs nō tenetur, nec ei nocet: vt hic patet. Item iuramentum ρsonale est, & ideo non obligat aliū q̄ iurantem. Item in laicū & clericum de re sp̄uali & auctoritate superioris potest cōpromitti, vt hic videt̃.

¶ Cap. 1. eod. in exemplar.

¶ Pisa

¶ Albatij

¶ In aliquot vetustissimis exēplarib[9] ita: quòd licet ad causam tractandā, procuratori suo dedisset generale mandatum & c. quæ lectio planior est.

¶ Ianuen̄.

a ¶ *Generale mandatum.*] Bene allegabat: qa licet haberet generale mandatum, transigere tñ non poterat seu componere. ff. de procu. mandato. & C. de transact. transactionis. Sed si clausula de rato fuit apposita, tunc vr̃ q̄ transigere possit, aliter non: quia adiectio illius clausulæ aliquid operatur. arg. ff. de vsur. si stipulatus. & j. de religio. domi. cum dilectus. & vr̃ expressum s̄. de transac. contingit. Sed obstare videtur. ff. mand. creditor. §. vlti. Dic de hoc vt notatur in prædicto c. cum dilectus. & vt dixi s̄. de transact. cōtingit. in gl. quæ incipit, notat, in fine.

¶ *Glo. seq. cum seq. ordinatim iustificat primam, secundam & tertiam allegationem plebani.*

b ¶ *Canonicorum.*] Vnde non valuit qđ per eum factum fuit, si cōsensum canonicorū non habuit. s̄. de procu. c. 1. & capl̄m sine consensu prælati agere non potest. j. de iudic causam quæ. De hac materia dictum est s̄. de rescript. edoceri. & s̄. de procur. c. 1.

c ¶ *Fines mandati.*] Vnde non valuit quod vltra fecit. s̄. de offic. delega. cum olim. & C. de procur. si procurator. & ff. manda. si diligenter.[s] & s̄. de rescriptis. cum dilecta.

[s] Sequitur. Enim mandati custodiendi fiant. Io. An.

¶ *Glo. seq. iustificat mandatum Papæ, dicens id sumi ex tribus legibus, in j. quarit opponendo, & soluit.*

d ¶ *Ratum haberi debet.*] Licet procurator non habuisset mandatū ad hoc, ex quo tñ clerici ratū habuerunt arbitrium, est obseruādū: & valet. ff. de ρcu. mandato. & s̄. de transact. contingit. Idem esset si egressus fuisset fines mandati. ex quo ratum habuit dñs factum procuratoris. s̄. de offi. deleg. cum olim. Idem esset & si nullū mandatum habuisset, postq̄ ratum habuerunt qđ eorum noīe fecit. ff. de iudic. licet verum. ideoq; debet arbitrium executioni mandari, vt hic dicit. Et qđ dicit̃ hic, colligitur de tribus legibus. Si enim arbitrium à partibus approbatur, vel etiā silentio decē dierū, ex eo datur actio, & exceptio. C. eod. cum antea. Si vero arbitrium non fuit receptum, & pœna fuit apposita: tunc agitur ad pœnā. C. eod. l. 1. & ita ρ pœnam ad seruandū arbitrium quis compellitur. s̄. eo. dilecti. Si nulla fuit pœna statuta, sed simpliciter cōpromiserant stare arbitrio, agi potest ad interesse ex stipulatu. & hoc vlti mū colligitur. ff. eod. diem. §. vlt. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. vlt. vnde iste ρcurator tenet̃ s̄m istam distinctionē ad pœnā, vel ad interesse, eū ipse seipsum etiā suo iuramento ρsonaliter obligauit, si non habebat ad hoc mandatū. Sed qualiter agit̃ ɔ̄ procuratorē, cum ipse non intenderit se obligare, nec aduersarij intendebant eū sibi obligare? Sed ideo cōuenitur, qa se obtulit defensioni alienæ, cum nō haberet mandatum sufficiēs ad hoc. ff. de procura. Plautius. & licet pars aduersa non intenderat eum sibi obligare: tñ obligatur, vt dicit lex: quia sæpe extra id quod agitur nascitur obligatio. ff. commod. si ia. in fine.

¶ Vide l. Plautius. ff. de procuratio.

¶ *Glossa sequens notat, quòd delegatus, &c. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Auctoritate.*] Et ita auctoritate superioris potest compromitti in laicum & clericum simul de rebus spiritualibus. de hoc dictū est, s̄. cap. proxi. Item vr̃ hic q̄ delegatus mandauit sñiam arbitrā executioni, & si ipse nollet procedere, q̄ delegatus possit arbitrum cōpellere, & nō ordinarius. arg. C. de iudicis. l. vlt. arg. cōtra. j. de foro cōpetenti. si quis contra. Sed hoc verum est qñ delegatus datur vel ad exequendum arbitrium[a], vel ad compellendum arbitrum: aliàs ordinarius debet compellere arbitrum vt procedat. ff. eod. l. 4. §. ait prætor. Bernar.

[a] Vel cum arbiter assumptus sit ad cognoscendū de recusatione legati. s̄. de offi. deleg. suspicionis. Ioan. And.

Ex parte.] Morte alterius compromittentium expirat compromissum. Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Breuiter*. Abbas Siculus.

Casus. Vacante ρpositura sancti Cuneberti in Colonia, canonici eiusdem ecclesiæ vota sua diuiseruot in duos: quidam elegerūt H. de Iuliaco, & quidam alij elegerunt C. de Lombardia: Postmodum cum partes essent in ρ̄sentia Colonien̄. archiepi, & tractarent sup huiusmodi electionibus, in ipsum super hoc fide ρ̄stita cōpromiserunt: qui causæ meritis diligenter auditis & intellectis, diem ad ferendā diffinitiuam sñiam partibus assignauit: pendente dilatione alter electus H. de Iuliaco de medio est sublatus: Archiep̄s hoc audito, canonicis prohibuit, ne pendēte sua sñia ad aliam electionem procederent, sed quidam eorū nihilominus B. Colonien̄. canonicū in ρpositum elegerunt: die ergo quo debebat ferri sñia, partibus coram archiepō constitutis, dictus B. allegauit, q̄ archiep̄s vlterius procedere non debebat, eum ρ mortem alterius compromittentis videatur compromissum finitum: archiep̄s consuluit super hoc dñm Papam. Rñdet Papa, quòd licet compromissum per mortem ipsius H. sit finitum, prius tamen de meritis prioris electionis cognoscere debuit, quàm processus fieret ad secundam: quia dictus C. superstes ius habet: secundus vero non. Not. quòd finitur compromissum per mortem alterius compromittentis, secus in iudicio.

a ¶ *Diuiserunt.*] quod non est nouum nec reprehensibile. 8. q. 1. non est nouum. & 63. dist. c. vlt.

b ¶ *Fide præstita.*] de qua habes s. eod. cum tempore. secundum leges non debent iurare, sed pœnā possunt partes apponere. in Auth. de iudi. §. quia vero. colla. 6. & C. eo. Auth. decernimus.

cante præpositura sancti Cuneberti † in Colonia, canonici eiusdem ecclesiæ vota sua diuiserunt [a] in duos, videlicet H. de Iuliaco †, & C. de Lombardia: & infra. Cumque postmodum tractaretur super electione huiusmodi, & partes essent in tua præsentia constitutæ, in te demum super hoc fide [b] præstita cōpromittere curauerunt: qui causę meritis diligenter inspectis, ad proferendam diffinitiuam sententiam, diem ipsis cōsentientibus præfixisti. Interim vero præfato H. ab vna parte electo sublato de medio, supradictis canonicis inhibere curasti [c], ne tua pendente sententia, procederetur ad electionem aliam faciendā: quorum quidam nihilominus B. Colonien. canonicum elegerunt. Die igitur quo sententia proferri debuit, in tua præsentia partibus constitutis, dictus B. allegauit [d] quòd procedere vlterius non deberes. Quapropter tibi edoceri à nobis humiliter postulanti, breuiter respondemus, quòd licet arbitrium [e] sit finitum per mortem ipsius † H. prius tamen de primæ electionis meritis debuisti cognoscere [f], quam processus fieret ad secundam: nam si dictus C. superstes in electione ius habet, secundam constat penitus non valere.

¶ Galiberti

¶ Vilium.

c ¶ *Curasti.*] & bene: quia pendēte electione illius superstitis, nō est alia electio celebranda. s. de electio. considerauimus. & illa electio primo debuit reprobari q̄ fieret transitus ad secundam. j. de concessione præbendæ. post electionem. ad fin. & s. de electionib⁹. auditis. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. ponit duo quæ fortificāt allegata per B. & ea respondet.*

d ¶ *Allegauit.*] & male, vt declarant sequentia: quia primo constare debuit de hac electione: vt dictum est in prima notula. sed mouit eum forte quia dicit lex quòd mortuo altero ex litigatoribus, qui dederat fideiussore iudicio sistendi causa, prætor non debet eum iubere ammodo exhibere. ff. qui satisd. cogan. si decesserit. & sententia lata post mortem litigatoris non valet. ff. de re iudi. in summa. §. vlti. & l. seq. Sed hoc non est verum generaliter, immo sententia debet ferri post mortem, saltem propter accessoria. ff. de rei vend. vtique. & mortuo eo qui appellauit, necesse est hæredibus causam finiri. C. si penden. appel. mors interuc. l. 1. quasi per to. Ita & hic necessaria est sententia quantum ad canonicos, qui quasi hæredes sunt quo ad ius eligendi, si alterius electio cassetur, & quantum ad alium electum, vt sciatur an sua electio sit canonica, per mortē alterius non perdit iste ius suum, nec acquirit si ius non habebat: ideoque debuit iudex causam finire anteq̄ sic tertius eligeretur vt de omnibus constaret. Sed illa videbatur melior allegatio, q̇ vlterius non procederet: quia cum ipse cognosceret tamq̄ arbiter ex cōpromisso. & compromissum finiatur morte litigatoris: vt hic dicit. & ff. eo. diem proferre. §. 1. & l. sed interpellatur. vlterius cognoscere nō debebat. Sed licet sit finitum cōpromissum p mortem alterius, tñ procedere potest, cum sit iudex ordinarius suo iure, pp rationem quæ redditur s. & in ipsa littera inferius: nec vt verus arbiter cognoscebat. arg. j. de præben. nisi. quia de matrimonio carnali in arbitrum compromitti non potest. s. de transac. c. vlti. & s. de in integ. resti. c. penul. in fine. & hic de matrimonio spirituali agitur: aliàs arbiter post mortem alterius litigatorum non procederet, nisi iterum compromittatur in ipsum à successoribus, per leges prædictas proxime.

¶ Vide l. diem proferre. §. 1. & l. sed interpellatur. ff. eo.

e ¶ *Arbitrium.*] id est, compromissum. ff. eod. diem. §. 1.

f ¶ *Cognoscere.*] vt ordinarius, vt dixi: aliàs si ordinarius nō fuisset, non posset cognoscere, vt dictum est. Et sic habes, quod in ordinarium potest compromitti. s. eod. cum tempore. vbi de hoc.

E *Xposita.*] Communis est diuisio. Secunda: ibi, *Licet autem*. Abbas Siculus.

CASVS. Inter epm Feltren. & Beluen. ex vna parte, & ciues Teruisinos ex altera, super districtu seu iurisdictionibus & rebus alijs quæstio vertebatur, quæ per sniam Host. epi Apostolicę sedis legati fuit terminata: tandem occasione ipsius sententiæ, quędā discordiæ ortæ fuerunt inter eos: sup quibus discordijs partes cōpromiserunt in ducem Venetorum; vt eius arbitrium seruaretur, obsides sup hoc ab vtraq; parte recepit: Papa insup eidem duci mandauit, vt ad cōponendum interponeret partes suas. Idem dux 5 sniam legati iniquum promulit arbitrium: Eps Feltren. conquestus fuit dño Papæ; & ipse scribit quibusdam iudicibus super hoc dicens, q̇ licet eidem duci litteras suas misisset, vt ad componendum interponeret partes suas, nō tñ fuit suæ intentionis immutare sniam legati, vel suscitare quæstiones per eum sopitas: Vnde mandat quatenus non obstantibus litteris illis, quicquid per pdictum ducem factum inuenerint 5 sententiam p dicti, debeāt in irritum reuocare, districtius prohibentes eidem, ne vlterius in cōpromisso procedat, & compellentes eundē per censuram ecclesiasticam, ad restitutionē obsidum datorum vt ipsius arbitrium seruetur. Nota recurrendum esse ad intentionem scribentis. Item arbiter de alio arbitrari non debet nisi de quo compromissum est: quod si fecerit, non valet: & ita forma compromissi seruanda est.

¶ Idem electo † & abbati sancti Zenonis & C. canonico Veronen.

¶ Alias electo abbati.

Arbiter post rem iudicatam super discordijs nouis assumptus, non potest per suum arbitrium sententiam immutare, etiam si de componendo inter partes mandatum acceperit à Papa.

CAP. XI.

EXposita nobis Feltren † & Beluen. † electi petitio continebat, quòd cum causa quæ inter antecessorem suum ex parte vna, & ciues Teruisinos ex altera, super districtu & rebus alijs vertebatur, per sententiam Hostiensis episcopi tunc Apostolicæ sedis legati fuerit terminata: & infra. Tandem super quibusdam discordiis quæ hincinde videbantur exortæ [g], in ducem Venetorum tamquam in arbitrum, cum parte altera compromisit [h]: & infra. ¶ Licet autem eidem duci litteras nostras miserimus, vt ad componendum inter partes laborare deberet, cum tamen intentionis [i] nostræ non fuerit immutare sententiam ipsam, vel sopitas per eam querimonias suscitare, Mandamus quatenus (præfatis litteris non obstantibus) quicquid per prænominati ducis arbitrium, contra ipsius legati sententiam inueneritis esse factum, in irritum reuocetis [k], ei districtius inhibētes, ne vlterius

¶ Feltren. ¶ Filtren.

¶ Belun. ¶ Beluen.

g ¶ *Exortæ.*] Ex hoc patet q̇ compromissum non fuit factum super ijs quæ in sententia continebantur, sed super discordiis quę postea ortæ sunt.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

h ¶ *Cum parte altera compromisit.*] supple, in ducem. qui 5 sniam veniens iniquum arbitriū promulgauit: & sic potest cōpromitti in laicum de rebus ciuilib⁹, vt hic dicitur, sed non de spiritualibus: vt s. eod. contingit. vbi de hoc. Sed qualiter potuit compromitti in ducem de his super quibus sententia lata erat? nam trāsactio siue cōpositio fieri debet de re dubia, & lite incerta. ff. de transactionib. l. 1. sed cum res hic certæ erant per sniam, à qua non fuit appellatum nec supplicatum: ideo transigi siue compromitti non potuit. ¶ C. de transact. si causa. & ff. de transactionibus. etiam post rem. & ff. de cōd. indebiti. eleganter. §. si post. Ad q̇d cōpromissum fuit hic de certa re? hæc dubitatio soluitur in littera: quia non fuit compromissum ad hoc vt sententia mutaretur, sed vt illi duo duce mediante, desisterent ab iniurijs quas faciebant episcopatibus illis, vt infra sequitur.

¶ Host. habet hunc obiectioni de certa ... hoc cōpromissum ad valuisse. Ioan. And.

i. ¶ *Intentionis.*] Semper recurrendum est ad intentionem scribentis, vt hic dicit, & s. de procu. petitio. & s. de offi. ord. licet. & s. de vsu pal. ex tuarum. & j. de præben. cum causam. & c. vlt. quia eius est interpretari cuius est condere. j. de senten. excom. inter alia. & 21. q. 1. c. sicut. §. ex his. & C. de legibus. l. vlt.

¶ *Glossa seq. obijcit, & soluit.*

k ¶ *Reuocetis.*] Sed vr q̇ arbitrium tale non sit reuocādum, siue sit æquum siue iniquum. ff. de arbi. diem. §. stari. Dicas ergo q̇ siue qs fuerit arbitrator siue amicabilis cōpositor, non est standū iniquo arbitrio, sed reducendum [a] est ad arbitriū boni viri. ff. pro so: l. societatē. §. arbitrorū. imo & si iurasset, debet reuocari. j. de iureiur. Quintauallis. & ff. de ritu nup. quanq̄. ff. de oper. lib. si libert⁹. siue etiam arbiter fuerit. & eodem modo non est standum iniquo arbitrio. s. eod. c. 1. & 2. & ꝑterea ideo reuocat, q̇a iam latum erat 5 sniam directe, sed super hoc non fuerat compromissum, vt snia reuocaretur per arbitrium ſm q̇ in littera dicitur: & arbitriū non extenditur nisi ad ea tantum de quibus cogitatum est & expressum in compromisso. s. eo. cum dilecti. vbi de hoc. Ber.

[a] De malitiis huc spectantibus vide Spec. tit. de arbit. §. vlt. & Dynum in c. scienti. de reg. iur. lib. 6.

¶ *Glo. seq. allegat tres concor. & duo iura in contrarium, & soluit.*

a ¶ Obsidum.

a ¶ *Obsidum.*] Sic ĩ.de iureiur.ex rescripto.& 33.q.vlti.vt pridem.& ff.qui test.facere pos.obsides. Sed ɔ̃dicunt leges: quia liberi homines obligari non possunt.C.quæ res pig.obl. pos.qui filios.& ĩ.de pign.lator. Solũ obsides bene dari possunt: vt dicunt iura primo inducta: nec dicuntur obligari loco pignoris, sed tenentur obsides, vt fiat quod inter partes conuenit: & ita cum solutum sit arbitrium & reuocatũ, debent obsides restitui: q sublato principali, & accessorium.ĩ.de fide instr. inter dilectos.ĩ.de foro compe. si diligenti.

Vide notam per Do. in c. rescripto. & ad hoc in c. de pigno.

INnotuit.] Non valet cõpromissum de incerta persona in arbitrum assumenda. hoc dicit, quo ad titulum. Primo ponit factum. Secundo dat iudices: ibi, *Ideoque*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidã laicus C. nomine impetrauit litteras cõtra Guli. laicum super quadã summa pecuniæ, ad quosdam iudices delegatos, coram quibus dictus Guli. conuentus in causam, tandem fuit à partibus in duos arbitros cõpromissum, ita q si illi duo adinuicem discordarent, tertium adderent iudices nominati, retenta penes se potestate compellendi partes ad obseruãdum arbitrium, per dictos arbitros promulgãdum. sed cum dicti arbitri non possent esse cõcordes, dicti iudices tertiũ adiunxerunt, qui cum altero illorum dictum Guli. condemnauit: idẽ Guli. à dictis iudicibus compellebatur sententiã obseruare: inde sentiens se aggrauari, ad sedem Apostolicã appellauit, sed ipsi eius appellatione contempta, tulerunt excõicationis sententiam in eundẽ: vnde mandat Papa, quatenus si ita est, dictam sententiam denuncient esse nullam, cum iure sit ciuili statutum, vt compromissum de incerta p̃sona assumenda in arbitrũ non teneat. Nota q compromissum de incerta persona in arbitrũ assumenda non tenet. Item sententia excommunicationis post legitimam appellationem lata, nulla est.

obseruantiam.

in compromisso procedat, eundem ad restitutionem obsidũ[a] occasione illius compromissi sibi datorum, vt ipsius arbitriũ seruaretur, per censuram ecclesiasticam compellentes.

¶ Gregorius nonus decano, & magistro P. canonico sancti Petri Attrebaten. diœcesis.

¶ *Non valet compromissum factum in duos siue plures, hoc adiecto, vt in casu discordiæ eligatur tertius per eosdem, vel alios. h.d.*

CAP. XII.

INnotuit nobis Gulielmo laico conquerente, quod cum O. laicus, ipsum super quadam summa pecuniæ coram iudicibus auctoritate Apostolica conuenisset, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromissum, sic tamen quòd si illi duo adinuicem discordarent, tertium adderent iudices nominati, retẽta penes se compellendi partes ad obseruandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus potestate[b]. Cumque tertius arbiter à iudicibus prædictis electus, cum altero duorum, ipsum parti alteri condemnasset: idem ex eo sentiens se à prædictis iudicibus grauari, quòd ipsum ad obseruantiam † huiusmodi arbitrij compellebant, nostram appellauit audientiam, sed ipsi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cum legali[c] sit prouisione statutum, vt compromissum de incerta persona in arbitrum assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiã denuncietis penitus nullam esse †.

¶ Idem abbatissæ, & conuentui Iotren.

¶ *Valet compromissum factum in vnũ vel in plures, vt ipsi per se causam diffiniãt, vel per alios, quos ipsi elegerint. hoc dicit secundum intellectum quem sensit glo. hic, & Inno. in cap. præcedenti, qui placet mihi. Panormi.*

CAP. XIII.

CVm à nobis petitur: & infra. ¶ Ex parte vestra fuit propositum, quod olim inter vos & Senonen. archiepiscopum quæstione suborta, super eo quòd idem archiepiscopus asserens monasterium vestrum metropolitico iure sibi subesse, procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. sancti Angeli diaconũ Cardinalem tunc Apostolicæ sedis legatum à partibus concorditer[d] cõpromisso: & promisso sub certa[e] pœna, quòd arbitrio

missum, licet fuerint postmodum concordes in assumenda tertia persona, non tamen tenuit arbitrium, & sic nec sentẽtia etiam excommunicationis pp hoc lata. Et sic est arg. q si principale non tenet, nec accessorium. ĩ.de fo. compe. si diligenti. & ĩ.de fi. instru. inter dilectos. & C. de legi. non dubium. Item est arg. quòd ab initio non tenet, postea nõ conualescit. ff. de reg. iur. quod in initio. & 16.q.3.c.placuit.§.potest.ver. quòd si priuatus. Item est argu. hic q licet res ad eum casum perueniat à quo potest habere initium, tamen non valet. hic non valuit compromissum: quia tertius arbiter incertus erat. Sed manifeste contradicit. ĩ.de appellat. cum speciali. vbi dicitur quòd duo arbitri sunt eligendi; & si concordare nõ possunt, assumant tertium: & si tertius arbiter incertus est, qualiter respondebis? Potest dici q illud est speciale in causa recusationis: quia illi arbitri non dñr veri arbitri, immo quasi naturam iudicum sapiunt: quia iurisdictionem videntur habere. argum. š. de offic. deleg. suspicionis. Vel dicas q non est contra. ibi enim statuit ius, q duo arbitri eligantur à partibus, qui de suspicionis causa cognoscant: & si illi duo non concordant, ipsi arbitri eligant tertium. š. de offic. deleg. suspicionis. sed partes non eligãt illos, vt si discordes fuerint, eligant tertium: sed simpliciter eligant duos, nulla mentione habita de tertio. & ius ostendit ibi quid facere debeant partes, & quid postea ipsi arbitri, cum in fine non potuerunt concordare; & etiam quod dicit hic, respicit ipsum factum, vt si tertius eligatur incertus, non teneat compromissum, vt hic factum fuit. Si dictum fuisset hic q certam personam eligerent, si discordassent, tunc valeret. ff. eo. l. ite si vnus. §. si in duos.

Vide l. itẽ si vnus. §. si in duos. ff. eod.

¶ *Glo. seq. dat simile de iudice. secunda pars reci. per q. an potuerint delegati sibi retinere executionem arbitrij.*

b ¶ *Potestate.*] Sic etiam cõpromittitur in iudicem retenta delegata potestate. ĩ.de præbend. nisi. & ĩ.de præsumpt. litteras. & tunc iudex potest vti delegata iurisdictione si expedierit, & arbitraria potestate, vt in decret. nisi. sed hic non poterant retinere huiusmodi arbitrij executionem, nisi per prorogationem iurisdictionis de consensu partium, quæ hic interuenit. sed hic non valuit prorogatio: quia non valuit compromissum de incerta persona assumenda, & sic non poterat fieri executio, licet intenderent prorogare iurisdictionem delegatam de vno negotio ad aliud. Bernar.

¶ *Glo. seq. dat simile de iudice, procuratore, & tutore: signat contrarium decre. prox. & remittit: elicit tria argumenta: signat contrarium decre. cum speciali. & dupliciter soluit.*

c ¶ *Legali.*] vt ff. eod. item si vnus. §. si in duos. quia compromissum de incerta persona non valet, vt ibi dicit: quia in assumẽda illa tertia persona, isti iudices poterant dissentire, & sic res sine exitu futura est. arg. ɔ̃. ĩ. cap. proxi. Sed ibi soluitur. Et sic iudex certus esse debet, alias non valet commissio. š. de rescrip. ad hæc. & sic procurator certus esse debet. ff. de procu. l. 1. sic & tutor incertus dari non potest. ff. de test. tute. tutor incertus. & l. duo sunt Titij. & Instit. de leg. §. tutor. & ideo cum à principio non tenuerit compro

CVm à nobis.] Primo ponitur factum. Secundo confirmatio: ibi, *Nos igitur*. Abbas Siculus.

CASVS. Inter abbatissam & conuentum Iotren. monasterij, & archiepiscopum Senonen. vertebatur quæstio, super eo quòd idem archiepiscopus dicebat monasterium ipsum metropolitico iure sibi subesse, petens propterea ab ipso monasterio procurationes & res alias. Tandem concorditer à partibus cõpromissum fuit in R. sancti Angeli diaconum Cardinalem Apostolicę sedis legatum: & compromissum fuit sub certa pœna, q præcise parerent arbitrio seu ordinationi eiusdem, vel duorum mediatorum, quos idem Cardinalis super hoc deputaret: Legatus super hoc deputauit magistrum P. capellanum domini Papæ, & I. archidiaconum Senonen. mediatores: & ipsi ordinando & diffiniendo causam huiusmodi terminauerunt: postmodum petiuerunt partes à domino Papa, vt ordinationem & diffinitionem prædictam confirmaret: & ipse quod per dictos mediatores super hoc factum fuit, confirmauit. Nota q hęc decret. non ɔ̃dicit iuri: quia licet incerto arbitrio compromitti non possit: tñ sic potest compromitti q valeat arbitrium, qđ laudatũ fuerit arbitratu Cardinalis. ff. de arbitris. si sta.

d ¶ *Concorditer compromisso.*] Et sic de re spirituali potest in ecclesiasticam personam compromitti; quod verum est. š. eod. contingit. vbi de hoc.

e ¶ *Sub certa pœna.*] supra eodem, dilecti. cui tantum metus pœnæ stabitur: vt ibi, & C. eodem. l. 1. & sic religiosi possunt

exigere pœnam. qualiter & quando hoc liceat, dicitur supra eodem .dilecti.

Glo. seq. duo notat & remittit.

a *Mediatorum.*] sic videtur, ꝙ arbiter incertus possit assumi: quia hic non fuit expressum de mediatoribus istis: vnde signatur contra. s. cap. proxi. ff. eod. ité si vnus. §. si in duos. Sed dicas quòd Cardinalis non fuit assumptus vt verus arbiter, nec illi mediatores, sed potius fuerunt amicabiles compositores, qui de plano, & sine ordine iudiciario, & sine aliqua cognitione partes concordauerūt. & hoc patet ex verbis illis; arbitrio seu ordinationi: & ex eo quod dicit inferius; ordinãdo & diffiniendo. vnde quod factum fuit per legatum, siue per illos, quos ad hoc mediatores elegit, tenet. Vel si fuerunt arbitri, adhuc cessant contraria: quia hic non fuit compromissum factum de incerta persona, sed partes dederunt potestatem legato vt ipse eligeret arbitros seu mediatores, & ipse elegit certos, & hoc non est contra iura superius signata: & ideo Papa confirmat ordinationem illorum, quia nec Cardinalis poterat discordare: sed in superiori decre. potuerunt discordare, & ita non contradicit. Bernardus.

seu ordinationi eiusdem, vel duorum mediatorum[a]; quos idem super hoc deputaret, præcise parerent: magister P. capellanus noster, & I. archidiaconus Senoneñ. mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando & diffiniendo causam huiusmodi terminauerunt. Nos igitur, quod per prædictos mediatores super hoc actum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

Compromissum.] Casvs. Quæritur an compromissum in arbitros extendatur ad compromittentis hæredes? Et respondeo ꝙ non, nisi in compromisso de hæredibus sit cautum. Not. ꝙ compromissio non transit ad successores, nisi de ipsis facta fuerit expressa mentio.

Glo. seq. facit quinque. Primo dicit vnde sumi potuit cap. Secundo ponit differentiam inter iudicia & compromissa: & causam reddit. Tertio dat simile in pacto. Quarto dicit quod si alter cõpromittentis solum expressit hæredem. Quinto notat, & dat simile de morte arbitri.

b *Hæredes.*] hoc sumptum est de legibus illis. ff. eodem. diem proferre. §. 1. & l. sed & interpellatur. §. si ab altera parte. secus est in iudiciis. iudicium[1] enim transfertur ad hæredes, quamuis de hæredibus mentio nõ fiat. C. de iur. cal. Authen. principales. & hoc ideo qa arbitria stricti iuris sunt; compromissum vero non extenditur nisi ad ea tantum, de quibus expresse in compromisso cauetur. s. eod. cum dilecti. & ff. eodem. non distinguemus. §. de officio. nec ad alias personas: vt in legibus prædictis. sic pactum personale non extenditur ad hæredes quandoque. ff. de pact. idem in duobus. §. personale. & l. iurisgentium. §. pactorum. si alterius partis tantum hæredis mentio etiam fiat, morte nihilominus soluitur compromissum. vnde ex vtraque parte debet fieri mentio hæredum, aliàs non transit ad hæredes, vt dicit lex pdicta, sed & interpellatur. §. si ab altera. vnde melius diceretur in compromittentium hæredes: & ita soluitur compromissum per mortem alterius compromittentis. s. eodem. ex parte. & per mortem alterius arbitrorum. supra de offic. de leg. vno. Bernardus.

[1] Et in iudicio semp succedit, etiãsi nihil sit dictũ. l. 2. ff. de pen. stipul. in arbitrio suc cedit si fuerit dictum. In societate vero non succedit hæres, quibus in actione succedat. l. nemo potest. ff. pro socio.

[2] Vide l. ve... C. de contra & commit. stipulat.

Idem.

Compromissum ante sententiam latam, finitur morte alterius compromittentium, vnde non transit in hæredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso: hoc dicit, comprehendendo mentem capituli.

CAP. XIIII.

Compromissum non extenditur in compromittentis hæredes[b], si de ipsis nõ caueatur ibidem[2].

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE IVDICIIS.

¶ *Supradictum est de præparatorijs iudiciorum: nunc de ipsis iudicijs est videndum. Vel sic: In proximo præcedenti tit. dictum est de arbitris, verum quia arbitria sunt reducta ad instar iudiciorum. l. 1. ff. de arbi. ideo de his subdit.*

De hac materia rubrica habetur 2. q. 1. & 5. q. 4. 14. q. 1. 15. q. 7. 16. q. 6. 30. q. vlt. §. hinc etiam vsque ad fi. & habetur in Sexto, & in Clemen.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS I.

De iudicijs.

¶ Ex concilio Africano†.

¶ *Contumax in non comparendo vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem priuari non debet. h. d. Abb. Sicu.*

† Ex concilio Africano cap. 54. refert Burchard⁹ lib. 3. decret. c. 181. & Iuo par. 3. cap. 197. & c. i eod. tit. in 1. compil. & vide notas huius capitis.

DE Quoduultdeo Potest multipliciter summari, secundum varios intellectus. Et primo sic: Qui promisit non declinare iudicem, pœnitere non potest. Vel ad eundem intellectū sic, & clarius: Pactum de non declinando iudice aliàs suo, qui exceptione legitima repelli poterat, est irreuocabile. Diuiditur in tres partes secundum And. In prima ponitur facti narratio. In secunda iuris dispositio. In tertia incidentis quæstionis decisio. Secunda: ibi, *Placuit*. Tertia: ibi, *Nam*. Abbas Siculus.

† Hinc videtur inferri quod ad validitatem citationis oportet, quod fiat annunciatio in iudicio, ad instantiam partis. l. ad peremptorium & ibi Bar. ff. eod.

CAP. I.

DE Quoduultdeo[a] Centuriensi episcopo, quem[b] cū aduersarius ipsius, eum petijsset ad concilium introduci†, interrogatus[c] an cum eo vellet experiri[d]; primo id promiserat, & altera die respondit hoc sibi non placere[e], atque discessit: ¶ Placuit, vt nullus eidem communicet, donec[f] satisfactione præmissa fuerit absolutus. ¶ Nā adimi[g] sibi episcopatum[h] ante causæ eius exitum nulli potest iure videri.

¶ Ex synodo Eugenij Papæ†.

¶ *Laici ecclesiastica negotia tractare non debent, sed prælatorum iudicio disponuntur. hoc dicit. Abbas Siculus.*

† Eugenij ij. in synodo Remēsi cap. 4. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.

CAP. II.

DEcernimus, vt laici[i] ecclesiastica tractare negotia non præsumant[k]. Sed† episcopi, abbates, archiepiscopi†, & alij ecclesiarū[l] prælati, de negotiis ecclesiasticis (maxime de illis quæ spiritualia esse noscuntur) laicorum iudicio non disponant: Nec propter eorum prohibitionem, ecclesiasticam dimittant iustitiam exercere.

† Et, in multis antiquis.

† In antiqua compilatione: archidiaconi. Sed in emendatis non est. Raymundo habetur, archiepiscopi.

¶ Alexan. iij. illustri† regi Angliæ.

† illustrissimo.

¶ *Causa iurispatronatus spectat ad iudicium ecclesiæ. hoc dicit specifice, & ad litteram.*

† Post concil. Lateranen. sub Alex. iij. par. 47. tit. de iure patronatus. cap. 4. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil.

CAP. III.

QVanto† diuina gratia: & infra. ¶ Causa vero iurispatronatus, ita coniuncta est & connexa[m] spiritualibus causis: quòd non nisi ecclesiastico iudicio valeat diffiniri.

Casvs. Quidam impetebat Quoduultdeū episcopum Centuriensem. petijt illum introduci in concilio Africano: Interrogatus fuit an cū aduersario suo vellet in iudicio experiri: primo id promisit, altera die rñdit hoc sibi non placere: atq; recessit: petebat aduersarius vt remoueretur ab episcopatu: & concilium excōicauit ipsum: statutum fuit in cōcilio quod nullus eidem Quoduultdeo cōicet donec satisfactione pstita fuerit absolutus: & sic fuit excōicatus, episcopatus tamen ante causæ exitum adimi sibi non debet. Not. quod pp contumaciam aliquis est excōicandus: nec debet absolui nisi satisfecerit, sed in principali causa procedi non debet. Item sine causæ cognitione nullus deponi debet.

a ¶ *De Quoduultdeo.*] proprium nomen est.

b ¶ *Quem.*] id est, qui, & ponitur casus pro casu. sic 75. dist. ordinationes. & 18. q. 2. quidam. vbi eos ponitur pro hi.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit, & secundam reprobat.*

c ¶ *Interrogatus.*] Ex superabundanti interrogat, quia aliàs ex necessitate tenebatur sub eis rñdere: quia iudicium redditur in inuitū. ff. de verb. obl. inter stipulantē. §. 1. quia oēs causæ tūc in synodo tractabantur: vel forsitan ne posset postea iudicē recusare. 3. q. 3. §. offeratur. ¯. de offi. deleg. sup qōnū. §. nos. & §. verū. nisi aliqd postea de nouo emergat. ¯. de offi. deleg. insinuāte. & ff. de minor. act. de ætate. §. ex causa. & ff. de pcu. si post datū pcuratorē. & de pœn. dist. 6. placuit. sed illa non fuit causa: quia synodum totā nō potuit recusare.

d ¶ *Experiri.*] Experiri ponitur hic pro defendere. aliquando tamen ponitur pro agere. ¯. de causa pos. & pprie. pastoralis. & not. ¯. de senten. & re iudic. c. pen.

e ¶ *Nō placere.*] Sed nōne fuit locus pœnitētiæ? Vī quod sic. ff. de iur. om. iud. si conuenerit. Rñdeo, locus est pœnitentiæ. ¯. de iur. pat. cū laici. sed non hic, quia non potest pœnitere in alterius pīudiciū. ff. de reg. iur. nemo. & quia cōtumaciter recessit, fuit excōicatus. 11. q. 3. certum. immo inuitus compellitur respondere, vt dictum est.

f ¶ *Donec.*] Loquitur sm antiqua iura, qñ causa excōicati tractabatur anteq̄ absolueretur. 11. q. 3. si epūs forte. Intellige sm antiquam litteram, quæ olim in antiqua compilatione talis erat hic: nullus eidem cōicet, donec causa eius, qualem potuerit terminum sumat. Et sm istam litteram bene loquitur sm hodierna iura: quia cū pro contumacia fuerat excōicatus, nullus debet ei cōicare donec satisfactione pmissa. i. satisdatione pstita de iudicio sisti, fuerit absolutus. ¯. de verb. sig. ex parte. hodie vero statim debet absolui, & postea cognosci de causa excōicationis, nisi in casibus: vt ¯. de senten. exco. per tuas. & nisi quis excōicatus sit pro manifesta offensa. ¯. de verb. signifi. ex parte. & 23. q. vltī. pessimam. & ¯. de sent. excom. solet. [lib. 6.]

1 Nisi crimē esset notoriū ¯. vt accusat eū dentē vel nisi ageret de fœdere matrimonij. vt hic non efficit. quoniam.

g ¶ *Nam adimi.*] respōdet tacitæ quæstioni.

h ¶ *Episcopatum.*] immo debet expectare p annum antequam adimatur. 11. q. 3. rursus. & c. seq. maxime cum lis non fuit cōtesta. de hac materia tractat 2. q. 9. in summa. & c. decernimus. & 11. q. 3. rursus. & ¯. de do. & contu. c. veritatis. vbi de hoc. Bernardus.

DEcernimus, vt laici.] Tres sunt partes. Secunda: ibi, *Sed episcopi*. Tertia: ibi, *Nec propter*. Abbas Sicul⁹.

Casvs. Statutū fuit in synodo Eugenij Papæ, quod laici negotia ecclesiastica tractare nō præsumant: Item prælati ecclesiarum de negotiis ecclesiasticis nō disponant iudicio laicorum, & pcipue de spiritualibus: & pp eorum prohibitionem nō dimittant ecclesiasticā iustitiam exercere. Not. quod laici ecclesiastica negotia tractare non debent, maxime spiritualia. Item omnes plati sunt iudices ordinarij. Item abbas est nomen dignitatis. Item pp prohibitionem laicorum, nō debet iudex ecclesiasticus omittere exercere iustitiam ecclesiæ.

i ¶ *Laici.*] Laici enim de ecclesiasticis negotiis intromittere se nō debent. ¯. de re. eccle. non alie. cum laicis. ¯. de arbit. contingit. & ¯. de consti. ecclesia. & 96. dist. bene quidem.

K ¶ *Non præsumant.*] auctoritate sua: delegari tamē possunt saltem causæ pecuniariæ, siue huiusmodi mere ciuiles, vt hic colligitur, & in laicos etiam de talibus potest compromitti. ¯. de arbit. exposita. Papa vero ciuiles, criminales, & spirituales causas potest laico delegare. arg. 31. dist. c. pter. §. verum. & 2. q. 5. Mennam. & 63. dist. in synodo. & c. Hadrianus. & 16. q. 3. illud. vī etiam quod eas tenetur delegare. 11. q. 1. te quidem. & c. clericum. §. ex his omnibus 2. & de hoc dictum est ¯. tit. proxi. contingit.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. 7. iura.*

l ¶ *Ecclesiarum prælati.*] Arg. omnes ecclesiarum prælatos esse iudices ordinarios. arg. ¯. de offi. ordi. cum ab ecclesiarum. 25. dist. perlectis. 2. q. 1. nemo. 11. q. 1. experientiæ. & c si qui ex fratribus. & ¯. de app. reprehensibilis. & ¯. de eo qui fur. or. susce. c. 1.

QVanto.] Laici causas connexas spiritualibus tractare non possunt. hoc dicit.

Casvs. Dī hic, quod causa iuris patronatus ita est annexa spiritualibus causis. quod nullus nisi iudex ecclesiasticus de ea iudicare debeat. Not. quod causa mixta inter spūalem & ciuilem, magis sequitur naturam spiritualis quàm ciuilis. Item idem iuris est in connexis quo ad iurisdictionem sicut in mere spiritualibus. Item ratione rei potius dicitur spiritualis, quàm ratione psonę: & sic quod est minus dignum in sui substātia, maioris est efficaciæ quo ad iurisdictioné.

¶ *Glo. seq. summari potest p modū obiectionis assumēdo this, & laicus vel p modum qōnis, quare, s. dicatur annexū: & non simpliciter spirituale, &c.*

m ¶ *Connexa.*] Ius vero patronatus non dicitur proprie spirituale: sed spirituali annexum. ¯. de iure pat. de iure. & ideo dicit hic Hug. quod eius causa annexa est spiritualibus causis: vnde spirituale censetur pp connexitatem: quia quæ religiosis adhærent, religiosa sunt. ff. de rei vend. quæ religiosis. & ex tali cohærentia sumit suam naturam. sic ¯. de paro. sup eo. & ideo talis causa p iudicē ecclesiasticum tantū tractari debet, vt hic: & arg. ¯. c. proxi. vnde vendi non potest.

Ius patronatus cui censeatur spirituale.

test. j. de iure pa. de iure. Et laicus tale ius potest possidere, cũ nõ sit mere spirituale, sed ei annexũ: sed alia iura mere spiritualia possidere non potest: vt j. de pscrip. causam quæ. & 16. q. 7. c. 1. & ĩ. de elect. sacrosancta. & c. Massana. Et ius funerandi potest laicus possidere. ff. de mor. inferen. l. 1. & tñ dñium sepulturę non habet. Instit. de re. diui. §. nulli⁹. Ber.

A *T si clerici.*] Diuiditur in quatuor partes fm qd quatuor sunt dicta. Secũda: ibi, *Si vero.* Tertia: ibi, *De adulterijs.* Quarta: ibi, *Sed non debet.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clerici fuerunt conuenti coram iudice seculari: conuicti vel cõfessi fuerũt ibi de crimine: qrebatur an pp talem confessioné, sint à suo epo condénandi: quia sicut snia à non suo iudice lata non tenet, ita nec confessio facta coram eodem. Si vero coram epo suo de criminibus in iudicio conuicti fuerint vel confessi, dummodo sint talia crimina, pp quæ suspédi debeant vel deponi, suspendendi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio ppetuo remouendi. Secũdo quærebatur, vtrum epi dispensare possint cum clericis, qui adulteria cõmiserunt? Rñdet Papa, q eps dispensare potest cum clericis post peractam pœnitentiã de adulterijs, & alijs criminibus, quæ sunt minora. Tertio queritur vtrum clericus depositus iudici tradendus sit seculari? Rñdet q clericum pro suis excessibus depositum, eps non debet iudici tradere seculari: quia cum suo sit functus officio, duplici afflictione non debet ipsum affligere. Not. q confessio facta coram non suo iudice, non pjudicat confitenti: nec snia à non suo iudice lata. Item eps potest dispensare in adulterio. Item non est quis dupliciter puniendus. Item depositus seculari iudici tradi non debet.

† Post concil. Lateran. par. 26. cap. 4. & cap. 6. eod. tit. in 1. compil.

† In multis manuscriptis & impressis, &c. legitur. pro. nec, sed magis placet lectio, quam coniunctim.

¶ Idem Salernitano archiepiscopo.

¶ *Clericum conuictum vel confessum de crimine coram iudice seculari, ex eo non punit episcopus, sed coram se conuictum vel confessum punit pœna debita, nisi cum illo dispenset, quod potest in adulterio & minoribus: depositum vero non statim tradit curiæ seculari. h. d. vsq; ad finem. Abbas Siculus.*

CAP. IIII.

A T † si clerici coram seculari iudice cõuicti fuerint vel confessi de crimine, nõ sunt propter hoc à suo episcopo aliquatenus cõdemnandi a. Sicut enim sententia à non suo iudice lata non tenet b: ita nec † facta confessio coram ipso. ¶ Si vero coram episcopo de criminibus in iure confessi sunt c, seu legitima probatione d conuicti: dummodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant vel deponi, non immerito suspendendi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuo remouendi.

¶ *Summatus est iste §. supra in princ. c. tamen quia habet materiam separatã & notabilem, ideo dic aliter. In adulterio & minoribus potest cum clericis peracta pœnitentia episcopus dispẽsare: depositũ autem pro suis excessibus non tradit indifferenter curiæ seculari. h. d. Abbas Siculus.*

¶ De adulterijs † vero & aliis criminibus, quæ sunt minora, po-

¶ *Glo. seq. ponit casum exceptum, secunda signat contrariũ de decr. multi.*

a ¶ *Condemnandi.*] Nisi ex hoc grauata sit multum eorum opinio. arg. op. j. de testi. testimoniũ. & j. de sen. exc. cũ desideres. §. 1. in eo casu pp infamiam debet se purgare: vt dicit illa decre. cum desideres. alias si se purgare non potest, debet puniri, quasi conuictus interpretatiuæ. j. de purga. cano. c. cum P. & ĩ. de simo. insinuatum. De hoc arg. 5. 2. q. 1. multi. Sed ibi exponitur circa princ.

† De hoc dic vt notatur in c. cũ in iuuentute. j. de purgatione canon.

¶ *Glo. seq. alleg. 3. concor. & soluit 3rium de decret. si diligenti. Secundo quærit sub nube de sententia contra clericũ lata per laicũ in causa reconuentionis. Tertio quærit de sic cõdẽnato de crimine quod infamet, an, &c.*

b ¶ *Non tenet.*] vt 2. q. 1. in primis. ver. de psona. & ĩ. de consuet. ad audientiã. C. si à non compe. iudi. l. vlt. Ex eo enim q isti ex tali confessione non puniuntur, seu snia 3 eos lata non tenet, colligitur q isti inuiti tracti fuerunt ad iudicium seculare: nam si voluntarij hoc fecissent, etiam si pro eis esset lata snia, locũ suum amitterent in criminali, & in ciuili pderent causam. 11. q. 1. inolita. & c. placuit. & j. de fo. cõpe. si diligenti. vnde non pjudicat eis. Sed si clericus conueniat laicum coram iudice laico, & ille laicus reconueniat clericum ciuiliter de crimine, si feratur sententia contra clericum, bene tenet, quia suus iudex est per reconuentionem. j. de mu. pet. c. 1. & 2. & 3. q. 8. c. accusatores. §. cuius in agẽdo. & C. de sent. & interlo. om. iudic. cum Papinianus. & in Authen. & consequenter. Criminaliter vero ipsum conuenire non posset coram iudice seculari. 11. q. 1. c. 1. & 2. nec recõuenire: quia in crimine non admittitur reconuentio. 3. q. 11. neganda. quia non relatione criminum, sed innocẽtia reus purgat. ff. de public. iudi. is qui. Sed pone clericum cõdẽnatum ciuiliter de furto, vel de alio crimine qd infamet, à iudice seculari p reconuentionem, nunquid eps suus pro tali snia, ex qua infamis vr, seu confessione, condemnabit illum q talis sit infamis? Dicit lex q non potest facere pses pu̾inciæ, quin condemnatum de furto sequatur infamia. ff. de furtis. non potest. Rñdeo ex tali snia non deponitur: quia cũ ciuiliter actum sit, non debet dici infamis. Si vero ex tali snia vel confessione grauata est eius opinio, ab officio debet suspendi vsq; ad debitam purgationé. arg. 2. q. 5. presbyter si à plebe. & j. de simon. accusatum. & c. seq. arg. ff. de suspect. tuto. l. tutor. §. pterea. & C. de testi. nullum. arg. q deponi vel beneficio priuari non debet, donec aliud 3 ipsum pbaretur. arg. ĩ. eod. c. 1. & 15. q. vlt. c. vlt. in fine. & pterea non debet puniri, quia nondum fuit actum ad hoc, & ideo pœna ordinaria sibi imponi non debet. j. de ordin. cognit. cum dilectus. & j. de excep. c. 1. in fine. & iuxta iudicij formam sententia debet formari j. de simo. licet Helv. Quando confessio præiudicet vel quando non, dicetur j. de confes. c. vlt.

c ¶ *In iure confessi sunt.*] Confessus in iure, pro conuicto habetur. C. de confes. l. vnica. & j. de confes. c. pen. & vlt. ff. eo. certum.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem, scilicet quæ sit legitima probatio, & soluit, considerat personas et modum.*

d ¶ *Legitima probatione.*] Puta per legitimos testes & omni exceptione maiores: a vt 2. q. 1. in primis. in fin. in criminalib⁹ enim apertæ debent esse pbationes & luce clariores. C. de pbat. sciant cuncti. 2. q. vlt. sciant cuncti. & 5. q. 6. Epiphanium. & in absentia iudicis testes tales non sunt recipiendi, sed tñ in psentia iudicis: 3 vt si res exegerit, tormẽtis subijciantur. C. de fid. inst. Authen. apud eloquentissimum. & 5. q. 5. illi qui. & ita demum sunt puniendi secundũ qualitatem & quantitatem criminis. j. de homi. sicut dignum. vt iuxta iudicij formam sentẽtia dictetur. j. de simo. licet Hely. & j. de ord. cog. cum dilectus. in fin.

a Adde glo. simi. & notabilẽ in l. si de inuen. stipu. §. itẽ verborum. & de consang. & affini. c. 1.

3 Salomon in 4 de maleficiis. ff. j. eod. c. 1. lib. 6. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. primo signat contra decre. quod omnibus. & dat duas solutiones. Secundo arg. à contrario, quod episcopi non dispensent in maioribus adulterio, nec vbi non sunt expresse permissi, dicens quod hæc est quorundam opinio, ad quam inducit duas decret. de iudoreis. opi. contrariam, ad quam inducit 4. exempla maiorum criminum, subdens genus, ad quod inducit duas decre. & vnam l. & exprimit, quorum sint opi. & illam vna ratione coadunat.*

DE ADVLTERIIS *vero & alijs criminibus, quæ sunt minora.*] Arg. 3. 32. q. 7. quid in oibus adulterio grauius? Solu. illa interrogatio non implicat q adulteriũ sit grauius aliis criminibus, sed quasi raritaté denotat, & est simile de pœ. dist. 1. si sacerdos. Vel dic grauius, i. cõius. & illud dictũ fuit in detestationé criminis: vt magis vitaretur: quia multa alia peccata grauiora sunt adulterio, vt puta, incestus. 32. q. 7. adulterij malũ. Ex verbis istis colligunt quidã q eps de adulterio tñ & inferioribus criminibus potest dispẽsare, & non in maioribus quasi à 3rio sensu, cum dicat de adulterio, & alijs q̃ sunt minora, ergo nõ de maioribus quia hoc qd de quibusdam concedit, de aliis negare vr. arg. 25. distin. qualis. & C. de pcu. maritus. & j. de psump. nonne. & arg. j. de iis quæ fiũt à præl. sine consen. cap. cum Apostolica. ad fin. & dicunt q tñ dispensare possunt in casibus expressis à iure. arg. huius c. vbi de quibusdam conceditur. vnde alius vr prohibitum per iura pdicta, & est ad hoc argu. ĩ. de temp. or. dilectus. ex eo q ibi dr, cum illi huiusmodi dispensatio à canone minime sit permissa. & sic argumentatur ex eo q intelligitur prohibita esse; & sic quælibet dispensatio prohibita epis intelligitur, nisi eis sit expresse concesia: quia nunq̃ intelligitur esse prohibitum qd non est expresse ɔcessum. ĩ. de transla. inter corpalia. Alia est magis cõis opinio, q eps vbicunq; potest dispensare, vbi non inuenitur prohibitum, 5 & vacat hoc arg. à 3rio sensu: quia in multis grauioribus criminibus q̃ de adulterio, dispensatio est pmissa epis, puta, in hæresi. 50. dist. presbyteros. Item cum sacrilego. 50. dist. si quis presbyter. & in criminibus occultis. 50. dist. de his vero. Item cum simoniaco qñq; in beneficio, qñque in ordine. 1. q. 5. c. 1. & vlt. & ĩ. de elect. si alicui⁹. Itẽ cũ schismatico. 50. dist. vt ɔstitueretur. Et generaliter vbicũq; non phibetur dispẽsatio, intelligit esse pmissa. arg. j. de sent. ex cõ. nuper. & c. à nobis 2. & lex hoc optime pbat. ff. quib. ex cau. maio. necnõ. §. 1. Edictũ de dispensatione phibitoriũ est fm hanc opinionem. & in hac opinione fuit Hug. vt inuenies 50. dist. si quis psbyter. & Io. 6 qui notauit de hac materia. 50. dist. miror. & 1. q. 7. §. tuli. & Lan. Vin. & Tan. hoc idem dicunt. Qñq; inuenies q phibetur dispẽsatio, vt in casibus quos distinxit Io. in c. miror. qñq; inuenies q pmittitur, vt in casibus notatis in pdicto §. nisi. Immo eps & quilibet sacerdos potest dispensare, & mitigare canones pœnitentiales, q satisfactioné iniungũt pro peccato ɔfesso in pœnitẽtia. arg. de pœ. dist. 1. mensurã. & 50. dist. de his clericis. & c. 2. qui. & 26. q. 7. tpa pœnitudinis. sed canones illos, q inducũt pœnã depositionis vel suspẽsionis in enormibus criminibus, mitigare vel dispensare nõ possunt. 50. dist. miror. & 32. q. 1. de viro. & j. de accusa. inqsitionis. 1. rñs.

4 De delicta clericorum & eorum pœnis, pulchre Bernardus. Dias in præc. can. quem videto. ac omnia hic tradita intelligas.

4 Quod in veteri testamento puniebatur morte. Leu. 20. Deut. 22. ergo nil grauius quo ad pœnam. Io. And.

5 Concor. glo. in l. cum nou⁹. §. cũ quis. ff. de verb. obl. & Bart. in l. apud Iulianum §. 1. ff. de leg. 1.

6 Vnde dixit eum posse dispẽsare vbi nõ inuenit prohibitum, & inuenit aliqñ dispensatũ.

a ¶ *Tertio*

a ¶ *Pœnitentiam.*] Hoc ideo dicit, quia venia non cōcedit nisi pœnitenti. 24.q.2. legatur. & quomodo gaudebis, & c. 63.q.7.c.vlt. Et nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi sperauerit indulgentiam. de pœn. distin. 1. nemo vel saltem partem pœnitentiæ egerit. 82. distin. presbyter. in fin.

ADDITIO.

f In recentioribus libris impressis sequentia 7.q. ad verbi functus officio. perperam erāt inserta vt glossa Bernardi, cum tamen non sit, vt sensus indicat, nec est in vetustioribus codicibus.

¶ Quia f de potestate epi qñ valeat dispēsare, & qñ non, varij varia referunt & aduersa, nōnullis asserētibus epm dispensare posse vbicūque non inuenitur ꝓhibitum. arg. ei' qd legit j. de sent. excō. nuper. & ff. qui. ex cau. ma. l. necnon. §. 1. in qua snia fuerunt Tan. & Lau. & est magister B. & nos. ꝑ enim in isto cap. alijs in ꝯtrium sentiētibus, vt G. Nasone, qui scripserunt, ꝙ epa dispensare non potest nisi vbi inuenitur concessum. pro quibus faci ṡ. de tempo. or. dilectus. & ṡ. de transla. inter corporalia. Vincentio concedente dispensationem epis, vbicunq; eis non inuenitur prohibitum,

g Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.

test episcopus cū clericis post peractam pœnitentiā a dispēsare: Sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus (cum suo sit functus officio b, nec duplici c debeat ipsum con tritione conterere) iudici tradere d seculari.

¶ Idem.

¶ *Vassallus coram domino feudi conueniendus est, etiamsi dominus feudi sit ecclesiastica persona, dūmodo ibi actor possit suam iustitiam consequi: alids loci ordinarius poterit adiri. & secundum hoc est casus notabilis. Abbas Siculus.*

CAP. V.

CÆterū † quia in eos quos ab ecclesia tua constat pos-

& inuenitur aliqñ p eos fuisse dispensatum; & in aliis nonis casibus dispensationem epa nullatenus concedendam p pallegatám decre. dilectus. & c. inter corporalia. Sed vt ōis opinionis diuersitas euitetur: ita est distinguēdum. Refert, an eps velit dispensare ꝯ canones, qui non inducunt irregularitatem, an contra illos qui irregularitatem inducunt. In primo casu non potest; verbi gratia: Canones prohibent ne ordinetur quis ad plures sacros ordines vno die, hoc non est pp irregularitatem: sed vt mysteria vel interstitia tꝑorum obseruentur: non enim irregularis ꝓsumitur qui statim est ordinatus. In hoc casu eps dispensare non potest, cū hmōi dispensatio ei à canone non sit pmissa. ṡ. de tēp. ord. dilectus. Item ꝓhibitū est ne eps sine licentia Papæ de ecclesia ad ecclesiā transferat: hoc non est pp irregularitaté: sed qa Papa hoc sibi in signum specialis priuilegij reseruauit: vt ṡ. de offi. le. ꝙ translationē. & in hoc casu archieps cum suffraganeo dispensare non potest. ṡ. de transla. inter corpalia. Si vero epa velit dispensare ꝯ canones, qui irregularitaté inducunt, distingue vtrū irregularitas proueniat ex defectu, aut ex delicto. Si ex defectu, aut ex defectu nataliū, aut ex defectu sacramenti. Si ex defectu natalium, in hoc casu potest epa dispensare in minoribus ordinibus & beneficiis. ṡ. de fil. psby. c. veniēs. & c. fin. Si ex defectu sacramēti, puta, ꝯxit aliquis cum vidua corrupta, vel habuit duas vxores, vel aliàs est factus bigamus: tunc eps dispensare non potest, vt ṡ. de biga. sup eo. & c. nuper. Si aūt proueniat ex delicto, iterū distingue, aut ex proprio aut ex alieno. Si ex proprio, potest dispensare eps: vt in adulterio, & in aliis inferioribus, vt hic di: non aūt in maioribus: quia ex quo conceditur de minoribus, de maioribus p consequens denegatur. 25. dist. qualis. cū suis concor. Si vero procedat irregularitas ex alieno delicto, tunc potest dispensare eps in maiori crimine q̄ sit adulterium. do exemplum: Simonia est maius peccatū adulterio. j. de simo. p tuas. & tñ ibi dispensat eps, cum procedat ex alieno delicto: puta, dedit aliquis amicus tuus pecuniā te ignorante alicui, vt tibi daret ꝑbendam, vel te ad ordines ꝑsentaret, potest tecum dispensare epa post tuam liberam resignationem, q̄uis in dignitate taliter acquisita dispensare nō posset. vt 1. q. 5. c. 1. & vlt. & ṡ. de elec. si alicuius. Sed q̄ritur quare eps potest dispensare ꝯ canones qui irregularitaté inducunt, & non ꝯ illos qui non inducunt irregularitaté: vt dictum est ṡ. cum videret ꝯtrium potius esse dicēdum? Rñdeo h diuersitatis hmōi potest ista rō assignari: in canonibus qui inducunt irregularitatem, dispensat eps, quia causa constitutionis cessat tpe dispensationis, vt potes videre in quolibet criminoso: criminosus enim non prohibetur pmoueri, nisi pp crimen qd commisit. Sed causa huiusmodi constitutionis cessat post pœnitentiam à criminoso pactam: quia scriptū est, Memor esto vnde cecideris, & age pœnitentiā, & prima opera fac. 50. dist. dño sancto. c. ferrum. cū igitur causa cesset, merito potest epa dispensare: quia cessante causa cessat effectus. ĵ. de appell. cum cessante. Sed in canonibus qui non inducūt irregularitatem, nunq̄ potest rō constitutionis cessare: & ideo nec effectus, ex quo causa non cessat. Nunq̄ enim potest cessare causa constitutionis, q̄ ꝓhibet epm transferri de ecclesia ad ecclesiam sine licētia Papæ:

h Vide concil. Tridentinum sessione 24 de reformatione cap. 6.

quia cum causa illius constitutionis sit (vt dictum est super) signū specialis priuilegij ecclesiæ Romanæ, nunq̄ potest cessare rō illa, cum priuilegia semp sint obseruanda. 25. q. 2. c. 1. & 2. & l. canonizata quæcunq;. sub cap. decessorum. nō obstātijs quæ dicta sunt de dispensatione. nec cap. pꝛesbyterum. 50. distin. licet videatur ꝯ. ꝯ. c. 1. de ꝑscrip. vbi epa dispensat in maiori crimine q̄ sit adulterium; scilicet in hæresi: quia illud hodie non habet locum, cum hæretici debeāt immurari, siue incarcerati. ĵ. de hæret. c. pen. Item nec obstat illud c. si quis. eadem distin. vbi dispensatur cum sacrilego: quia illud sacrilegium nō est tm̄ peccatum, quātum est adulterium. Et sic breuiter de similibus dici potest. P. de Sampsone.

sessiones tenere in feudum, occasione ipsarum, excommunicationis seu interdicti sententia promulgatur: Nos id districtius inhibemus: Quamdiu parati e fuerint super his, in tua præsentia iustitiam exhibere.

¶ Idem Exoneñ. episcopo, & capitulo † Londoneñ.

† In multis antiquis libris & decano Londoñ.

¶ *Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clare proponere, vt ex eo ius agēdi colligatur: hoc dicit quo ad intellectum. Abbas.*

CAP. VI.

DIlecti filij Prior & clerici de Guiseburneñ † contra Eboraceñ. archiepiscopū Apostolicæ sedis legatū grauē querimoniā trāsmiserunt: & infra.

† Gisebur neñ.

b ¶ *Functus officio,*] sic ṡ. de offi. deleg. in litteris. & c. venerabili. ff. de re iudi. iudex.

c ¶ *Duplici.*] 81. distin. ꝑsbyter aut diaconus. & de pœn. dist. 3. c. scelerator. §. his auctoritatibus. & c. sunt plures. §. auctoritas: nō debet duplici pœna conteri, ita ꝙ vtraque per se sufficiat: alias bene posset inferre duas pœnas. 21. q. 5. si quis cuiuslibet & 17. q. 4. attendēdum. & c. si quis deinceps. & ĵ. de rap. in archiepiscopatu. & 5. q. 6. quia tanta. & ĵ. de cal. cum fortius. & ĵ. vt lite non contest. quoniam. §. vltim. & crescente contumacia, crescere debet & pœna. ff. de pœn. relegati. 3

d ¶ *Iudici tradere seculari.*] Nisi post depositionem fuerit incorrigibilis: tunc potest excommunicari, & postmodum crescente contumacia tradi curiæ seculari. ĵ. eo. cum non ab homine. & sic intelligitur 3. q. 4. clericus. 11. q. 1. si quis sacerdotū. Qualiter deceat tradi curię seculari 4, habes ĵ. de verb. sign. nouimus. Ber.

3 Relegatus non perpetuo deportatur in perpetuum: & deportatus nō parens, capite punitur. Ioan. And.

4 Et qualiter debeat degradari habes ĵ. de pœ. cap. 11. lib. 6. adde Directoriū Inquisitorum par. 3. in 9 modo proc. term. num. 198. & Bernardinū Diaz in pract cri mi. canō. c. 135.

CÆterum.] Vasallus paratus coram domino respondere, coram alio super feudo conueniri non debet. h. d. Vel sic: Cognitio feudi inter vasallos spectat ad dominum feudi. Diuiditur: quia primo ponitur excessus. Secundo prohibitio: ibi, *Nos.* Et illa diuiditur in duas. Nam primo prohibet. Secundo limitat restringendo prohibitionem: ibi, *Quamdiu.*

Casus. Quidam habebant possessiones in feudum ab ecclesia Boñ. Illi vasalli ecclesiæ trahebantur in causam sup possessionibus illis, coram delegatis à quibusdam aliis, qui dicebant se potiores in feudo illo: isti excipiebant, ꝙ parati erant rñdere coram dño feudi: iudices hoc nō obstante sniam excōicationis seu etiā interdicti promulgabant in ipsos, eps dñs feudi significauit hoc dño Papæ, vnde districtius id fieri ꝓhibet q̄diu illi parati fuerint super possessionibus illis, in præsentia episcopi domini feudi iustitiam exhibere. Not. cum vertitur quæstio feudi inter vasallos, coram domino feudi causa illa tractari debet.

¶ *Glo. seq. habet duas partes, & qualibet illarum tria dicta: secunda distinguens ibi, & not.*

e ¶ *Quamdiu parati fuerint.*] Quamdiu ergo dñs feudi est paratus facere iustitiam inter vasallos, & ipsi etiam parati sunt rñdere sub eo, nullus alius debet se intromittere de illa iurisdictione: aliàs si negligens esset dñs, trāsferretur iurisdictio ad aliū. arg. simile ĵ. de foro compe. licet ex suscepto. & c. ex tenore. & si alter de vasallis nollet rñdere sub dño, potest illum punire: & ipsi tenent litigare de feudo sub dño feudi. ĵ. tit. px. c. ex transmissa. & c. verum. Sed in iudicio possessorio potest agere vasallus corā ordinario. ĵ. tit. pxi. ex parte B. qa exceptio talis locū habet in petitorio: vt ibi dr. Et notas 5 sup hoc, ꝙ si quæstio feudi vertitur inter dñm & vasallum, vtrū vasallus debeat ipsum habere vel non, tūc p alios vasallos causa illa debet tractari. si vero inter duos vasallos tractat causa, s. quis illorū sit potior in feudo: tunc dñs feudi debet cognoscere: vt hic, & in ꝯsti. Frid. hac edictali. §. pterea. & ĵ. eod. nouit. Si vero inter vasallos & alios qui non sunt vasalli, agatur de illa rei vendicatione: tunc dñs non cognoscet: quia esset iudex in causa sua: qd esse non debet. C. ne quis in sua causa. l. vnica. sed ordinarius tunc cognoscet, vel delegatus. ĵ. tit. proxi. cum sit generali. & 11. q. 1. experientiæ. Ber.

5 Adde pro hoc l. 1. & ibi Bart. C. de dig. C. de do na & in l. debitorum, per Bar. C. de pact.

DIlecti filij.] Sufficit actori factum pponere, nec cogitur nomen actionis exprimere. h. d. Et duæ sunt partes. In prima querela. In secunda prouisio: ibi, *Prouidentes.* Abbas.

Casus. Prior & clerici de Guiseburna, habebant quæstionem cum Eboracen. archiepm: conquesti sunt dño Papæ, & ipse causam illā cōmisit quibusdam, mandans eisdem, vt attentius prouideant, ne inquirant cuiusmodi actio intentetur, sicut à multis fieri solet, sed simpliciter factū & causam facti diligenter inquirant, & sm formā canonicā, causam terminare pcurent. Nota q sm canones, actionē nullus tenetur proponere, sed causam sufficit dicere.

a ¶ Subtiliter.] Nota subtilitates in causis ecclesiasticis reprobādas. simile de iura. calum. literas. & j. de dolo. & contu. c. 1. & j. de testi. spol. sæpe. quia huiusmodi subtilitates, ad pniciem reuertunt. C. ad Trebel. l. pen. & stricta rō qñq; omitti solet. ff. de relig. & sump. fu. l. sunt psonę. & ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. §. vlt. ff. quib. mo. pig. vel hyp. sol. sicut te §. si debitori. eū enim de bona fide agitur, de apicibus iuris non est disputandum. ff. man. si fideiussor. §. quædā.

Vide l. cū l. §. si qs. ff de vsuf. & l. in cau. ff. de iur.

¶ Glo. seq. alleg. in contrarium 7. iura, soluit, subdit deinde opin. san. & postea materiam prosequitur.

Actio an sit secundū canones pponenda.

b ¶ Actio intentetur.] Sic patet q non tenemur actionem proponere secundum canones. argu. 3. j. de mut. pet. c. 1. & 1. q. 2. c. octaua. & 1. q. 1. experientiæ. & c. seq. & j. eod. exāminata. & C. si per vim, vel alio modo. l. 3. & j. deposi. grauis. Sol. dicas q nullus compellitur vt proponat actionem, nec tenetur si non vult proponere in iudicio ecclesiastico. Si autem quis vult proponere in iudicio ecclesiastico, & proponat, admittitur. si autem ineptam proponat, succūbit, sed potest proponere aptam & congruentē postea, & admittitur. j. eod. exāminata. Lau. tñ dixit, q tenet qñq; aliquis pponere actionem: quia cum ex vna causa plures actiones oriunt, nō sufficit pponere causam simpliciter. ff. de iureiur. duobus. §. colonus. & ff. de institu. act. habebat. & ff. arbo. fur. cæsarum. l. 2. & l. si colonus. & ff. de leg. 2. cum filius. §. varus. quia aliter fit condemnatio in vna q̄ in alia, & tunc satis vr q eligere debeat ex qua via procedere debeat. causa vero petendi semper exprimēda est, aliàs nō audietur. j. de libel. ob. c. vlt. & j. de censi. puenit. & C. de edict. diu. Hadria. tol. l. vlt. & causa petendi semper pcedere debet. ff. qñ di. le. cedat. huiusmodi legatum. & hoc in personali. in reali secus vbi non tenetur quis specificare nisi velit: vt not. j. de libel. ob. c. 2. & illa iura canonica quæ vidētur dicere de actione, expone, actio, id est, petitio. Secundum leges vero actio proponenda est: quia nemo sine actione experitur. ff. de neg. gest. si pupilli. §. vlt. & ff. de eden. l. 1. ff. de admi. tu. quotiēs. §. item si. Institu. de act. in princ. actio enim est ius prosequendi in iudicio quod sibi debetur. sed secundum canones exponimus actionem, id est, causam.

Cap. 8 eod. tit. in 1. compil. & vide Ioan. par. 5 cap. 427 & par. 16 c. 130. & Iulium Clarum in pract. crim. q. 36.

Sed & qñq; ex eadem causa duæ obligationes insurgunt: nec tollitur vna per aliā. ff. de iur. & ra tio distrah l. 1 § in materia. secundum Host.

c ¶ Simpliciter.] sic j. eod. pastoralis.

Intelleximus.] Excommunicatus potest conueniri, sed non conuenire. sic cōiter sūmatur. Primo ponitur quæstio. Secūdo rñsio: ibi, Respondemus. Tertio responsionis ratio: ibi, Ne videatur. Abbas.

Casus. Quærebatur vtrum excōicatus in iudicio, stare possit. Rñdet q conueniri potest, & per alium rñdere: ne de malitia sua videatur commodum reportare. Not. q excōicatus conueniri potest, & per alium debet respondere. Item quis potest facere per alium quod per se non potest. Item nemo debet de sua malitia commodum reportare.

¶ Glo. seq. recti in texto, reliquum per duas quæstiones, & secunda quærit de tribus.

d ¶ Conueniri potest.] Excōicati enim conueniri possunt, sed non conuenire. j. de hæret. excōicamus. §. credentes. j. de senten. excō. si vere. nē ex suo dolo cōmodum habeant, vt ibi dr, & p procuratorē, vt hic dicit, debent in iudicio rñdere. Sed quid si noluerit constituere procuratorem, cum nemo ad hoc sit compellend⁹. j. de pœn. querelam. & pterea principalis psona de calumnia debet iurare: quō ergo per procuratorem hoc facere debet? Sol. si non vult constituere procuratorem, non credo illum cōpellendum: quia forsitā non inuenit qui ita fideliter tractet causam suā, & participantes ei in eadē causa non sunt excōicati. j. de sent. excom. si vere. cum talis participatio sit tantū ad damnum illorum. Sed nunquid potest reconuenire? non. j. de excep. cum inter. Excipere vero potest & appellare, & alia oīa quæ ad sui defensionem ptinent. j. de excep. cum inter. & c. seq. per totum. quia cum principale permittitur, & accessorium conceditur. arg. j. de off. deleg. præterea. & c. prudentiam. §. sexto. & c. suspicionis. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2.

Vide Authen. Ratione. C. de episc. & cle.

¶ Prouideatis attentius, ne ita subtiliter[a], sicut à multis fieri solet, cuiusmodi actio intentetur[b] inquiratis, sed simpliciter[c] & pure factū ipsum & rei veritatem, secundum formam canonum, & sanctorum patrū instituta, inuestigare curetis.

¶ Idem Paduano episcopo.

¶ *Excommunicatus in iudicio, nisi tanquam reus stare non potest.*

CAP. VII.

INtelleximus: & infra. ¶ Quia postulasti à nobis, vtrum excommunicatus in iudicio stare possit: Respondemus quod conueniri[d] potest: & debet per alium in iudicio respondere: Ne videatur de sua malitia cōmodum reportare.

¶ Lucius tertius Strigon. archiepiscopo.

¶ *Clericus de omni crimine debet corā ecclesiastico iudice conueniri, nec valet consuetudo contraria.*

CAP. VIII.

CLerici: & infra. ¶ Cum imperator dicat, quod leges non dedignantur[e] sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, vt de omni crimine[f] clericus debeat corā ecclesiastico iudice cōueniri: ¶ Non debet in hac parte canonibus ex aliqua cōsuetudine[g], præiudicium generari.

¶ Clemens tertius.

¶ *Iudex ex officio prouidere debet, vt debita solemnitates seruentur in iudicijs, quibus omissis iudicium redditur frustratorium. h.d. Abbas. Sicu.*

CAP. IX.

CAusam, quæ vertitur inter fratres Dulmeñ. monasterij, & monachos sancti Albani; & infra ¶ Prouideas inter cætera, vt fratres Dulmeñ. monasterij cum auctoritate & assensu episcopi[h] sui, ingrediātur negotium: Ne si fratres sancti Albani obtineāt, episcopus idem, abbatem monasterij se proponens, litem sopitam valeat suscitare.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Clericus depositus, incorrigibilis excommunicandus est, & successiue anathematizandus: et si sic nō resipuerit, per iudicem secularem comprimendus est. h.d. Abb. Siculus.*

Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

Albini

Clerici.] Duo facit. Primo legem probat. Secundo consuetudinem improbat: ibi, Non debet. Et pone sic casum. Consuetudo erat q omnes fures puniret iudex laicus, & hanc consuetudinē Papa hic damnat: & in ratione decidendi arguit hic Papa per locum à maiori: & ideo facit hic mentionem de lege: aliàs non faceret ad propositum. quasi dicat secundum Ioan. And. Si canon hoc casu non vincit legem scriptam, & communem, fortius legem non scriptam & particularem, vel localem. Abbas Siculus.

Casus. In archiepatu Strigon. de cōsuetudine cōueniebant clerici corā iudice seculari de criminib⁹: sciuit Strigonien. archieps à dño Papa, qd sup hoc esset seruādū, & ipse rñdet eū dicat iperator q leges nō dedignant sacros canones imitari, in qbus generaliter est tradit, vt cleric⁹ de oi crimine corā ecclesiastico iudice debeat cōueniri: mādat Papa eidē, q in hac pte nō pmittat canonib⁹ ex aliqua cōsuetudine pjudiciū gñari. Nota q leges nō dedignant sacros canones imitari. Itē cleric⁹ de oi crimine corā iudice ecclesiastico debet cōueniri. Itē cōsuetudo in hac parte nō pjudicat canonibus.

e ¶ Non dedignantur.] j. de iura. cal. c. 1. & j. de no. ope. nun. intelleximus. & in Auth. vt clerici apud pprios epos. §. penul. coll. 6. Ber.

f ¶ Crimine.] 11. q. 1. c. 1. & 2. & in pluribus cap. seq.

¶ *Glo. seq. colligit arg. & signat contrarium.*

g ¶ Consuetudine.] Arg. q consuetudo iuri scripto non pjudicat. arg. 11. dist. consuetudinis. Arg. 3. dist. ea. c. in his. Sed verum est vbi consuetudo non est rōnabilis nec pscripta. j. de consue. c. vlt. vbi de hoc. & ita in casu isto non potest habere locum consuetudo quantumcūq; tpe obtenta esset, quia esset cōtra ecclesiasticam libertatem, & statutum ecclesiæ. sic j. de consue. ad audientiam. & c. cū inter. & j. de elect. c. cum causam. & melius c. cum terra. Bernard.

Consue. gl. in l. iam nunc nouā. C. de iudi. & ibi Pe. de Bel. pe. Cyn. Bar. & Bald. & in l. 2. C. q̄ sit longa consuetudo.

CAusam quæ.] Iudex prouidere debet ne collegium litiget corā eo sine auctoritate prælati. sic cōiter summat. Primo causam committit. Secundo delegatum instruit: ibi: Prouideas. Tertio causam instructionis ponit: ibi, Ne si.

Casus. Fratres Dulmeñ. monasterij habebant causam cū monachis sancti Albani: Papa cōmisit causam illā cuidam iudici delegato, mandās eidem vt inter cætera prouideat, vt fratres Dulmeñ. monasterij, ingrediant causam cū assensu & voluntate epi sui, q si forte monachi S. Albani obtineant, eps Dulmeñ. dicēs se abbatē illorū, litem sopitam valeat suscitare. Nota q capitulū sine consensu prælati ad agendum vel defendendum admitti non debet. Item iudex pnidere debet an psona quæ agit vel defendit, sit legitima.

h ¶ Assensu episcopi.] quia sine assensu prælati, collegium nec conuenit nec cōuenitur. C. de epis. & cleri. oēs. §. nihilominus. & arg. 12. q. 2. si qua de rebus. sic & platus sine assensu capituli conuenire vel conueniri nō potest. j. de pcu. c. 1. ff. de iure delibe. ait ptor. De hac materia dicitur j. de rescrip. edoceri. & j. de procura. c. 1.

Consuet. tex. in Laur. facta. & ibi Bart. ff. de pœn.

C um.

CVm nō ab homine.] Clericus depositus incorrigibilis comprimit per curiam secularem. sic communiter summatur. Communis diuisio. secunda; ibi, *Consultationi*.

CASVS. Clerici aliqñ deprehenduntur in furto, homicidio, periurio, vel alijs quibuscunque criminibus: quærit vtrum liceat regi vel cuilibet iudici seculari eos iudicare? rñdet, q si clericus ī quocunque ordine fuerit constitutus, in furto vel alio quocunq; crimine deprehensus fuerit, & conuictus ab ecclesiastico iudice, deponi debet: & si deposit⁹ incorrigibilis fuerit, suspendi debet. Deinde crescēte contumacia excōīcari debet, & si postmodū in profundū malorum veniens contempserit: cū ecclesia non habeat quid vltra faciat, tradēdus est curiæ seculari, ita q ei exiliū, vel alia pœna legitima inferatur. Nota q clerici in quocunque crimine & quocunque ordine deprehensi fuerint, à suo iudice sunt condemnādi. Item crescente contumacia, crescere debet pœna. Item clericus incorrigibilis tradi debet curiæ seculari.

CAP. X.

CVm† non ab homine: & infra. ¶ A nobis fuit ex parte tua quæsitum, vtrum liceat regi, vel alicui seculari personæ iudicare clericos cuiuscunque ordinis, siue in furto, siue in homicidio, vel periurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi. ¶ Consultationi tuę taliter respondemus, quòd si clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel periurio, seu alio† crimine fuerit deprehensus[a] legitime, atque conuictus, ab ecclesiastico iudice deponēdus[b] est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari[c] debet, deinde contumacia crescente anathematis mucrone feriri: postmodum[d] vero si in profundum malorum veniens†, contempserit, cum ecclesia non habeat vltra quid faciat, ne possit esse vltra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatē, ita† quòd ei deputetur exiliū, vel alia legitima pœna inferatur†.

a ¶ *Deprehensus legitime.*] Ita q aliqui clerici interfint deprehensioni & detentioni per spatiū xx. horarum. arg. ff. ad leg. Iuliam, de adulte. capite. sed etiam per laicos potest comprehendi clericus in ipso facinore, vt ita notorium fiat crimen, & detinere sine nota excommunicationis, dum tamen hoc faciant de prælatorum suorum auctoritate. j. de sen. excom. c. vt famæ.

b ¶ *Deponendus.*] s. eod. at si clerici. & s. eo. clerici. C. de spor. l. 2. C. vbi sena. vel clar. l. vlti.

c ¶ *Excommunicari.*] id est, suspendi, vt differat à sequenti, qui dicit anathematis. aliàs verbo excommunicationis, maior excommunicatio intelligitur. j. de sen. excom. si quem.

¶ *Glo. seq. ponit 4. concor. secundo tria contraria. tertio solutionem distinguentem.*

d ¶ *Postmodum.*] Nota qualiter in criminibus sit procedendum, vt primo deponatur, postea excommunicetur. simile 81. dist. dictum. & 3. q. 4. clericus. & 21. q. 1. si quis sacerdotum. & s. eod. at si clerici. Arg. contra. 23. q. 4. forte. & 34. dist. quorundam. 74. dist. Honoratus. Sol. quandoque proceditur contra aliquē pro crimine, quandoque pro cōtumacia. vbi pro crimine primo loco proceditur cōtra aliquem, si crimen tale est quod inducat suspensionem, primo debet suspēdi: vel si inducat depositionem, debet deponi: & si incorrigibilis apparuerit, non proceditur amplius ꝯ ipsum; sic intelligitur supra eod. at si clerici. Si vero incorrigibilis fuerit, seruatur qđ hic dř, vt tunc demum tradatur curię seculari, cum ecclesia non habeat vltra quid faciat, & sic intelligunt illa cap. 3. q. 4. clericus. & 11. q. 1. si quis sacerdotum. licet quidam intelligant illa specialiter in causa episcoporum propter enormitatem delicti, & excellentiam personarum. & sic etiam illa capitula intelliguntur de incorrigibilibus. 17. dist. nec licuit. 11. q. 1. petimus. 23. q. 5. de Liguribus. ꝟ sic ergo procedendum est quando pœna incipit à crimine. Excepto falsario litterarū Apostolicę sedis: ille in exaggerationē & odio criminis ipso iure excommunicatus est, & depositus omni priuilegio clericali, & incontinenti traditur curiæ seculari. j. de falsis. ad falsariorum. & in crimine hæresis. j. de hæret. excommunicamus. & capit. ad abolendam. §. 1. qui vero falsāt litteras aliorum, puniri debet: vt traditur infra de fals. ad audientiam. Vbi vero pœna incipit à contumacia, primo debet suspendi, postmodū crescente contumacia excommunicari, deinde deponi, vt dicit cap. forte. & alia cap. ꝯtra. vltimo debet tradi curiæ seculari.

QVia V.] Primo narrat factum. Secundo prouidet, ibi: *Præcipimus*. Abbas.

CASVS. Quidam nomine V. per violentiā occupauit ecclesiam P. clerici, ipse P. clericus impetrauit litteras contra dictum V. super ecclesia illa: tandem ille V. mortuus est. R. clericus eādem ecclesiā postmodum est ingressus: dubitabatur vtrum ille R. per litteras impetratas ꝯ dictum V. super eadem ecclesia posset conueniri, consultus Papa præcipit, vt secundum formā priorum litterarum inter dictos R. & P. coram eisdem iudicibus procedat sicut inter eundē P. & dictum V. si viueret procederet. Nota q per rescriptum conueniť, successor qui succedit in vitiū: nec potest hic allegare bonā fidē, cum ecclesia sine iusto titulo possideri de iure non possit.

¶ Idem.

¶ *Per rescriptum impetratum contra violentum conuenitur qui scienter succedit in vitium. hoc dicit secundum cōmunem modū, qui mihi placet. Panor.*

CAP. XI.

QVia† V. qui violenter dicebatur ecclesiam P. clerici occupasse, defunctus est, vt accepimus, & R. eam postmodum est ingressus: ¶ Præcipimus, vt secundum formam priorum litterarum inter ipsos R. & P. sub eisdem iudicibus mediante ratione, sicut inter[e] eundem P. & præfatum V. si viueret, negotium terminetur.

¶ Innocentius tertius sancti Sergii & sancti Georgij abbatibus.

¶ *Solus Papa cognoscit de dubiis priuilegiorum Apostolicæ sedis, & non inferior.*

CAP. XII.

CVm † venissent: & infra. ¶ Cum super priuilegiis sedis Apostolicæ causa vertatur, Nolumus de ipsis per alios iudicari[f].

¶ *Glo. seq. arg. quòd successor, & c. alleg. primo quatuor pro secundo tria contra. tertio sol. quarto ad hanc decre. respōdet. quinto dat aliam responsionē.*

e ¶ *Sicut inter eundem P. & præfatum V.*] Sic ergo vř, q singularis successor possit conueniri, per rescriptum impetratum ꝯ antecessorem, etiam re integra. arg. j. de cancel. prębē. proposuit. & vř expressum q quicunque succedit possit conueniri. s. de alie. iud. mutan. c. 1. & decretalis epistolis, vim constitutionis habet. 19. distin. in memoriam. & c. si Romanorum. ergo ad similia omnia illa trahere possum. arg. ff. de leg. nō possunt. ergo tam singularis quàm vniuersalis successor conueniri potest; & decretum factum in persona antecessoris iam defuncti, in personam hæredis transfertur. ff. de fideicō. li. l. cum quasi. Sed ꝯ vř q non sit conueniendus successor: quia rescripta ad alias personas vel res non extenduntur, nisi quæ continentur ibidem. vt s. de off. deleg. P. & G. in fin. & c. cum olim. ad fin. & est expressum etiam de successore vniuersali. s. de rescrip. significauit. & iudicis datio non transit ad hæredem illius qui non erat i rebus humanis, ꝯ quem datus fuit iudex. ff. quæ sen. sine ap. rescin. cum qui. verum est q rescriptum re integra non transit ad successorem, nec successor illius ꝯ quem impetratur, potest conueniri: vt s. de rescri. significauit. & ibi de hoc. Quod hic dř, intelligitur de illo successore qui scienter occupauit rem alterius, quam sciebat ad se non pertinere: vnde quasi in vitium successit, sicut ille qui sciēnter recipit rem à deiectore. j. de resti. spo. sæpe contingit. & sicut ille qui recipit rem ab alio causa mutandi iudicii. s. de alie. iu. mu. c. 1. isti enim quasi similes sunt in vitio: vnde possunt conueniri coram eisdem iudicibus, & per easdem literas sicut antecessor: vt hic dř, & in illo tit. de alie. iu. mu. cau. fa. c. 1. & eo ipso q R. occupauit rem qua ille P. spoliatus fuit per illum V. vř habere ratum factum illius. simile j. de immu. ecc. c. aduersus. aliàs quare apposita fuisset hæc decre. in hoc titulo? Alij dicunt q iudices illi pcedunt tantum ex vi istarum literarum, nec alias poterant procedere per primas: quod non credo. Ber.

CVm venissent.] Hæc est pars illius quam habes s. de in integ. restitu. cum venissent.

CASVS. Dicitur hic, q quando oritur quęstio de priuilegijs Romanę ecclesiæ, non debet de ipsis iudicare nisi solus Papa. Not. q eius est interpretari cuius est condere. Item causa priuilegiorum sedis Apostolicæ generali mandato non delegatur.

¶ *Glo. seq. reddit rationem dicti. secundo ponit quæstionem, in qua alleg. pro & contra, & soluit. tertio formas obiect. quam soluit.*

f ¶ *Iudicari.*] Et hoc ideo, quia eius est interpretari cuius est cōdere: vt j. de sen. excom. inter alia. & 11. quæst. 1. c. sicut §. ex his. & C. de leg. l. vltim. & ff. de præto. stipu. in prætoriis. Sed nunquid incidenter potest alius cognoscere quàm Papa? Vř q sic. C. de iud. quotiēs. & s. de in integ. resti. causa. in fin. inspiciendo priuilegiū; & si verba sunt manifesta, iudex potest dicere, non obstat priuilegium. arg. j. de fi. instr. accepimus. arg. ꝯ. ff. de postu. quos prohibet. & j. de excep. exceptionem. in fin. j. qui fi. sint le. l. lator. Dicas q hoc

¶ Idem prælatis per Frãciam cõstitutis.

¶ *Iudex ecclesiasticus potest per viam denunciationis Euãgelicæ, seu iudicialis, procedere contra quemlibet peccatorem etiam laicum, maxime ratione periurii, vel pacis fractæ.*

CAP. XIII.

NOuit ille qui nihil ignorat: & infra. ¶ Non putet aliquis quòd iurisdictionem illustris regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse iurisdictionem nostram[a] nec velit, nec debeat impedire: Sed cum Dominus dicat in Euangelio: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eũ inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbũ: quod si non audierit, dic ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus[b], & publicanus: Et rex Angliæ sit paratus sufficienter ostẽdere, quod rex Francorum peccat[c] in ipsum, & ipse circa eum in correctione processit[d] secundum regulam Euangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit † ecclesiæ: quomodo nos qui sumus ad regimen vniuersalis ecclesiæ, superna dispositione vocati, mandatum diuinum possumus non exaudire, vt non procedamus secundum formam ipsius? Nisi forsitan ipse coram nobis, vel legato nostro, sufficientem in contrariũ rationem ostendat? Non enim intendimus[e] iudicare[f] de feudo: cuius ad ipsum[g] spectat iudicium: nisi forte iuri communi per speciale priuilegium, vel contrariam consuetudinem[h] aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus, & debemus. ¶ Non igitur iniuriosum sibi debet regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico iudicio se committat, cum Valentinianus † inclytus imperator, suffraganeis Mediolanen. ecclesiæ dixisse legatur: Talem in pontificali sede cõstituere procuretis, cui & nos qui gubernamus imperium, syncere nostra capita submittamus, & eius monita (cum tanquam homines deliquerimus) suscipiamus necessariò velut medicamenta curantis. Nec sic † illud humillimũ omittamus, quod Theodosius † statuit imperator, & Carolus innouauit: de cuius genere rex ipse noscitur descẽdisse: Quicunque[i] videlicet litẽ habens siue petitor fue-

---

q hoc habet locum cum verba obscura sunt & ambigua: quia tūc eius est interpretari cuius est condere; vbi vero aperta sunt & clara, potest iudex dicere, obstat priuilegiũ vel non obstat. arg. prædictæ decre. accepimus. ¶ Sed qualiter potest Papa esse iudex in causa sua, cum alius debeat esse iudex quàm actor: vt 4. q. 4. c. 1. & 2. C. ne quis in re sua ius sibi di. l. vnica. Papa enim in tali casu litigat per procuratorem. j. de cõfi. vti. cũ dilecta. Itẽ quia lites sine omni suspicione procedere debent. 3. q. 5. quod suspectis. Item quia res ecclesiæ Ro. propriæ sunt Papæ, sicut res fisci sunt Imperatoris, quasi patrimonium. ff. ne quid in loco publi. l. 2. §. hoc interdictũ. Item de causa fiscali cognoscere debet procurator Cęsaris. ff. de offi. procon. nec quicquam. Sed dic q Papa potest esse iudex in sua causa, sicut Imperator in causa fiscali. ff. de his quæ in testamento delen. l. prommę. & 21. dist. nunc autem. & prælatus potest esse testis in causa ecclesiæ suæ. 24. q. 2. super prudẽtiã. sic eps iudex est in causa ecclesiæ suæ. 23. q. 4. Guilisarius. & 7. q. 1. sicut. Consultius tñ & honestius faciet si alij hoc cõmiserit. arg. 5. q. 7. nos si incompetẽter. & ff. de offi. procon. l. nec quicquam. & intelligitur de priuilegiis quæ Papa cocedit aliis ecclesiis, & nõ de illis priuilegiis, quæ à Dño collata sunt Ro. ecclesiæ. ſ. de transla. c. 1. & 21. dist. in nouo. & c. quamuis. de aliis priuilegiis bene iudicat per alios. vel potest exponi, nolumus iudicari per alios nisi per delegatos à nobis. & sic est planum: quia ex quo Papa dat priuilegiũ, vel indulgentiam, vel etiam confirmationem, nullus de illis cognoscit, immodo sine eius mandato. j. de confir. vti. vel inu. c. 1. & s. Bernar.

> Vide tradita in c. si Papa. hoc tit. lib. 6.
>
> Cap. 5. eiusdem tit. in 5. compilatione & dicitur. vnde hoc autem Lo- tum tract. de confed. princi. membro. 1.
>
> Matth. 18
>
> dicit, in antiquis.

NOuit ille.] Quilibet laicus ratione peccati, & maxime periurii vel pacis fractæ, coram iudice ecclesiastico conuenitur. ita cõmuniter summatur. Diuiditur in tres partes principales. In prima excusat se Papa dicens, q nõ intendit iudicare de feudo, sed de peccato. In secunda: ibi, *Non igitur.* ostẽdit q Rex nõ debet processum suum ad iniuriã reuocare: & hoc probat diuersis exemplis & testimoniis scripturarũ. In tertia: ibi, *Ne ergo.* cõcludit q ipse Papa hoc dissimulare non debet, & concludit sub triplici forma. Abbas.

CASVS. Rex Franciæ & Rex Angliæ super quadã discordia quã inter se habebant occasione feudi super comitatu Pictauiæ, cõposuerũt adinuicẽ: & compositio illa fuit hincinde iuramẽto firmata: tãdem rex Franciæ non obstante iuramento venit ꝯ illã cõpositionẽ occupando dictũ comitatũ. rex Angliæ sępe monuit illũ vt cõpositionẽ seruaret, & pacta inita iter eos, sed cũ ille desistere nollet, rex Angliæ denũciauit hoc ecclesię: vnde dñs Papa intellecta denũciatione illa: quia ille veniebat ꝯ pacẽ & pacis fœdera iuramento firmata: cũ ad ipsum pertineat corrigere de peccato quẽlibet christianũ, scribit dñs Papa prælatis Franciæ, & primo inducit ꝯ eũ illam auctoritatem Euãgelij: nec tñ propterea in hoc derogare vult in aliquo iurisdictioni illius, nec intẽdit iudicare de feudo, sed decernere de peccato illius, cuius censura ad ipsum spectat: nisi per priuilegiũ vel ꝯriã ꝯsuetudinẽ iuri cõe sit detractũ. Tandẽ ostẽdit, q ipse nõ debet sibi iniuriã reputare, exẽplo Valentiniani & aliorum imperatorũ, ostendendo q ad ipsum pertinet corrigere quẽlibet de peccato, & pacis fœdera reformare: vnde committit causam istam cuidam abbati, qui de plano de querimonia illa cognoscat; q si rex Franciæ humiliter non acquieuerit, præcepit cuidam legato q ipse procedat in negotio ꝯm formam sibi traditã. Bernar. Not. q Papa non debet aliorũ iura perturbare, nec econtra: cum iurisdictio sit distincta. Item admonitio Euãgelica debet præcedere causam, & denũciationem. Itẽ quæstio feudi ad dñm feudi pertinet, nisi consuetudo præiudicet, vel priuilegium: & ita cõsuetudo derogat iuri. Item ad Papã pertinet corrigere quẽlibet de peccato. Item in iudicio nõ est personarum distinctio attendenda, sed ita magnum iudicabis vt paruum. Item ad ecclesiam spectat pacem seruare. Item ꝯ denunciationem admittitur exceptio. Abbas.

> Hic casus Bernardi est, & in antiquis exemplaribus inuenitur.

¶ *Glo. seq. per hoc probat Papam non habere vtrũq; gladium. alleg. 6. iura secundo tenet contrarium. tertio remittit.*

a ¶ *Iurisdictionem nostram.*] Per ꝯ hoc quod dr hic, patet q ecclesia, vel Papa, non habet vtrumq; gladium. 96. dist. cum ad verum. & j. de app. si duobus. & j. qui filii sint legi. causam quæ. Imperiũ enim & sacerdotium ab eodem principio processe sũt. in Auth. quomodo opor. episco. in princ. coll. 1. non ergo de temporali iurisdictione debet intromittere se Papa, nisi in subsidium, s. cũ iudex secularis negligens est, vel cum vacat imperium. j. tit. proxi. licet. & c. seq. Sed vt q Papa maior sit Imperatore. 96. dist. duo sũt. & ſ. de main. & obe. solitæ. nam iura cælestis imperii, & terreni Petro cõmissa à Deo sunt. 22. dist. c. 1. ipse enim vtrumque gladium habuit, vt dicit Euangelista, ¶ Ecce duo gladij sunt hic: quam potestatem suis successoribꝰ transmisit. 40. dist. c. 1. verum executionem gladij temporalis imperatoribus, & regibus commisit ecclesia, & tamẽ iurisdictionẽ causarum ciuilium aliqñ per sacerdotes exercuit. 11. q. 1. relatũ. quædam enim possumus aliis committere, quę nobis nõ possumus retinere. arg. j. de institu. c. vlt. nec debet eps sibi retinere quod debet aliis dare. 12. q. 2. quatuor. & melius 12. q. 1. te quidem. De hac materia habes j. qui filij sint legit. causam.

> De materia huius glossæ tene quod declarauit Bonifacius octauus. in extrauag. vnam sanctã & vide Turrecremata in sum. de ecclesia lib. 2. c. 113. & 114.
>
> Hoc narrat Cassiodorus in hist. tripar. lib. 7. & refert Gratianus in c. Valentinianus. 63. dist.
>
> Dicto, sic dicit in antiquis. sed video notam huius loci.
>
> Hoc habes in codice Theodosiano lib. 16. tit. 11. L. quotiẽs. refert Gratianus in c. quicunque. 11. q. 1.
>
> Luc. 22.

b ¶ *Ethnicus.*] 45. dist. in. sed illud. 24. q. 1. omnibus. j. de iureiuran. quemadmodum.

c ¶ *Peccat in ipsum.*] id est, offendit, vel lędit eum. aliter accipitur peccare in aliquem in auctoritate illa, Si peccauerit, &c.

d ¶ *Processit.*] illum admonẽdo vt seruaret fœdera pacis: aliàs denuncians non auditur, nisi admonitione præmissa. j. de accusa. cũ dilectus. cum suis concordantiis.

e ¶ *Non enim intendimus.*] Responsio tacitæ quæstionis.

f ¶ *Iudicare de feudo.*] directe s. sed tantum ratione peccati, & inducendo ad pœnitentiam. 6. quęstio. 1. illi qui. & 22. q. 1. prædicandum. & 23. q. 4. ecce. & sic per consequẽtiam cogit restituere feudum arg. 14. q. 6. si res aliena. Qualiter quæstio feudi tractari debeat, dicitur ſ. eod. cæterum.

g ¶ *Ad ipsum.*] s. qñ quæstio est de feudo inter vasallos, tunc iudicium pertinet ad dñm feudi. De hac materia not. ſ. eo. cæterum.

h ¶ *Consuetudinem.*] Not. q consuetudo parificatur priuilegio. 9. q. 3. cõquestus. & 63. dist. quia sancta. & 64. dist. quia per ambitionem. Item patet hic q consuetudo dat iurisdictionem. ſ. de arbi. intellecti. & C. de eman. l. 1. & vlt. & 63. dist. quia sancta. Et q consuetudo iuri communi præiudicet, habes hic.

¶ *Glo. seq. ponit obiectionem ipsius solutionis, & quoddam argumentum.*

i ¶ *Quicunque.*] Sed cum hæc lex sit abrogata ꝯ, pœnã iustinet recitator & auditor. C. de vete. iur. enucle. l. vlt. §. hęc omnia, ... vt quid

> De materia huius glossę vide plene p doctores in §. 1 instit. de sen. ordi.

vt quid membranam occupat? 19. dist. si Romanorũ. Respon. licet sit etiam sublata, notitia tamen ipsius necessaria est: vt 7. dist. fuerunt. vt ostendat quantam dilectionem habuit promulgator legis erga sacerdotium: & ratio eius durat, licet ius ciuile destituatur. ff. de cap. dimi. eas. Itẽ est arg. ꝙ ecclesia potest inducere legem cum pro ipsa facit: sed eam ꝫ se recipere non tenetur. 10. dist. lege. legem istam habes 11. qõ. 1. quicunque.

a ¶ *Cum sermone.*] ꝭ. de in integ. resti. c. tum ex litteris.

b ¶ *Ex Deo.*] Similiter imperium à solo Deo est. 23. q. 4. quæsimus. & 43. dist. sit rector.

c ¶ *Corripere.*] saltem indirecte. 2. q. 1. multi. versi. si quis frater, &c. Arg. ꝭ. ff. de peti. hæredi. hæreditas. in fine. Quandoque tñ aliquis malum facit, non tñ punitur, immo remuneratur: vt ille quia colligit oliuam immaturã animo non dandi damnũ, & non tenetur Aquilia. ff. ad l. Aqui. l. si seruus seruum. §. si oliuam.

Additio. Si colligit immaturã, tenetur l. Aquilia. si maturam, tunc Dñs cui colliges expensas donasse videt, cum remunerat, secundum Hostien. Aquilia respicit damnum, nec illi legi locus est vbi damnũ datum non est. Ioan. And.

d ¶ *Cum regibus.*] ꝭ. de offi. deleg. sane. & c. pastoralis. & 12. qõ. 2. si qua de reb⁹. & 18. dist. si eps. & 24. q. 3. qui ꝫ pacem.

e ¶ *Ita magnum.*] vt 3. q. 9. c. vlt.

f ¶ *Pacem.*] Ad ecclesiã enim spectat pacem seruare, & obseruari facere. ꝭ. de treu. & pa. c. 1. & 24. q. 3. si quis romipetas. & c. paternarũ.

g ¶ *Nõ est dubium.*] 22. q. 1. omne quod. & c. prædicandum. arg. 93. dist. diaconi.

h ¶ *De plano.*] nõ in forma iudicii, sed in modũ denunciationis. sic 2. q. 3. c. si quẽ. §. abolitio. Vel de plano, id est, sine strepitu iudiciorũ. ꝭ. de accu. olĩ. & c. sicut.

¶ corrigere.

Deut. 8.

¶ Condor. l. hoc accusare. in fi. n. ff. de accu. & l. in multis. cum not. ff. de sta. ho.

¶ Hæc verba, ab errore ad veritatẽ, desunt in manuscriptis. sed in antiqua compilatione.

¶ Vox, proprio, deest in antiquis.

¶ quæ tamen seruata vsque ad præfixum terminum nõ fuerit.

rit, siue reus, siue in initio litis, vel decursis temporum curriculis, siue cum negotium peroratur, siue cum iam cœperit promi sententia: si iudicium elegerit sacrosanctæ sedis antistitis, illico sine aliqua dubitatione (etiam si pars alia refragetur) ad episcoporum iudicium cum sermone[a] litigantium dirigatur. ¶ Cum enim non humanæ constitutioni, sed diuinæ potius innitamur: quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo[b], nullus qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere[c] † quẽlibet Christianum: & si correctionẽ contempserit, per districtionem ecclesiasticam coërcere. Sed forsan dicetur, quòd aliter cum regibus[d], & aliter cum aliis est agendum. Cæterum scriptum nouimus in lege diuina. Ita magnum[e] iudicabis vt paruũ, nec erit apud te acceptio personarum †: & infra. ¶ Licet autẽ hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus à vitio ad virtutem, [ab † errore ad veritatẽ], præcipue cum contra pacem[f] peccatur, quæ est vinculum charitatis: Postremo cum inter reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & vtrinque præstito proprio † iuramento firmata: quæ † tamen vsque ad tempus prætaxatum seruata non fuerint: nũquid non poterimus de iuramenti religione cognoscere, quod ad iudicium ecclesiæ non est dubium[g] pertinere, vt rupta pacis fœdera reformentur? ¶ Ne igitur tantam discordiam videamur sub dissimulatione fouere, prædicto legato dedimus in præceptis, vt (nisi rex ipse, vel † solidam pacem cũ prędicto rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, vt idem abbas & archiepiscopus Bituriceñ. de plano[h] cognoscant, vtrum iusta sit querimonia, quam contra eum proponit coram ecclesia rex Anglorum, vel eius exceptio[i] sit legitima, quam contra eum per suas nobis litteras duxit exprimendam) iuxta formam sibi datã à nobis, procedere nõ omittat †.

¶ Idem episcopo Heliensi.

¶ *Principalis persona per se, non per aduocatum debet factum proponere in iudicio, nisi sit indiscreta.*

CAP. XIIII.

PAstoralis: & infra. ¶ Statuimus præterea, vt principales personæ, non per aduocatos, sed per seipsas factum[k] † proponant: Nisi forte sint adeo indiscretæ, vt earum defectus, de iudicis licentia per alios suppleatur.

¶ Idẽ nobili viro Matthæo de Riparia †.

¶ *Si actio & intentio sint inepta, vel sola intentio, debet reus absolui ab instantia iudicij: iterum tamen actor auditur si apte egerit. h. d. quo ad intellectum.*

CAP. XV.

EXaminata † causa, quæ vertitur inter te & milites Campaniæ †: & infra. ¶ Actionem quam super iure patronatus eiusdem ecclesię, contra præfatos milites intentabas, incongruentẽ cognouimus † & ineptam: Quia cum testes induxeris ad probandũ, quòd quando præfatus A. vicedominus ecclesiam eandẽ tamquã sequestratam[l] accepit, tu ius-

casus, quibus quis per alium respondet, qui per se patent.

K ¶ *Factum proponant.*] Et per seipsos respondeant, & non per alios. ff. de interrog. act. qui seruũ. §. vlt. & C. de iura. cal. Auth. principales. nisi vbi tenentur ratione officii. ff. de procu. non solum. Item vniuersitas per alium rñdet. 12. q. 2. qui manumittitur. & ff. quod cu. vniuersi: l. 1. §. qb⁹. & l. item eorũ. §. actor. Item excommunicatus per alium debet respõdere. ꝭ. eo. intelleximus. Item & eps. 5. q. 3. quia epi. Item illustres. C. de procu. l. penul. & indiscretæ personę: vt hic. & minores. ꝭ. de æta. & qualita. ex ratione. C. de aucto. præstan. clarum. Item furiosi, prodigi, & mulier luxuriosa. ff. de cura. furio. l. & mulieri. Bernardus.

EXaminata.] Si actor ineptam actionem proponit, reus absoluitur ab instantia iudicij. & si postea aptam proponit, reus respondere cogitur, ita communiter summatur. Diuiditur in quatuor partes. In prima pronunciationis ratio. In secunda ipsius rationis declaratio: ibi, *Quia.* In tertia pronunciatio: ibi, *Vnde.* In quarta protestatio: ibi, *Ita tamen.* Abb. Sic.

Casus. Inter nobilẽ virum M. de Riparia, & quosdam milites de Cãpania vertebatur quæstio super iure patronatus ecclesiæ sancti Angeli: de communi concordia sequestrata fuit ecclesia illa apud vicedominum Sabiñ. tandem idem M. intentauit actionem suam contra milites illos, vendicando ab eis ius patronatus ipsius ecclesiæ: lite contest. testes induxit ad probandum, ꝙ ipse ius patronatus ipsius ecclesię possidebat quando vicedominus Sabiñ. eandem tamquã sequestratam accepit: causa ista delata fuit ad dominum Papam, & ipse diligenter examinata causa prædicta, actionẽ quam intentauit contra milites prædictos super iure patronatus ipsius ecclesiæ, incongruentẽ & ineptam inuenit: quia cum testes induxerit ad probandum, ꝙ ipse iuspatronatus ipsius ecclesiæ possidebat quando dictus vicedominus eandem tamquam sequestratam accepit, apparet quòd nec rei vendicationem intentare, nec ipsius restitutionem poterat postulare: Vnde Papa pronunciauit intentionem ipsius nobilis non tenere, absoluendo milites ab eadem: tamen si congruentem & aptam voluerit proponere actionem, respondere sibi nihilominus teneantur. Nota quòd causa iuris patronatus coram iudice ecclesiastico debet tractari. Item ei qui possidet, non competit rei vendicatio nec restitutio: & ideo quia iste possidebat ius patronatus, quando sequestrata fuit ecclesia, non competebat ei rei vendicatio. Item cum libellus inepte concipitur, reus ab instantia iudicij absoluit. & si postea congrue reformet, nihilominus reus tenetur respondere. Item in hac decreta. videtur ꝙ actio secũdum canones sit proponenda.

¶ In antiquis, vel treugas ineat competentes, vel saltẽ &c.

¶ Vide l. ea quidem. C. de accu. & l. diuif. ff. de cust. & exhib. reo.

¶ In aliquot antiquis ita: ledum suum

¶ Riparia.

¶ Cap. 5. ti. de confir. vtili uel inutili. in 1. cõpilatiõe.

¶ Campaniæ.

¶ Vide l. si procum. C. de lib. cau. & l. item apud Labeonem. §. si cuius libello ff. de iniur.

i ¶ *Eius exceptio.*] Sic ergo ꝫ denunciationem admittitur exceptio. ꝭ. de despon. impu. ad dissoluendum. quod verum est si obiiciatur ꝙ sit criminosus: & hoc siue prosequatur iniuriã suam, siue non: cũ in modum denunciationis agitur, repellitur prætextu criminis: qa tunc agit quasi quilibet extraneus: qualiter enim moueretur bono zelo ad correctionem alterius, qui nondum est correctus? 3. q. 7. qui sine. & ead. q. c. infames. §. porro. in fi. & c. iudicet. & 2. q. 1. multi. & 25. dist. c. vlt. & 35. q. 6. eps in synodo. & ꝭ. de testi. cogẽ. ꝑterea. & ꝭ. de spõ. cũ in tua. De hac materia dr̃ 2. q. 1. si peccauerit.

PAstoralis.] Primo statuit. secundo à statuto vnum casum excipit: ibi, *Nisi.* Abbas Siculus.

Casus. Principales personæ ipsum factum per seipsas proponere debent, nisi fuerint ita indiscretæ, vt earũ defectus per aliquos suppleatur. Not. ꝙ in iudicio principalis persona debet per seipsum factum proponere. Item iudex potest supplere defectum partis.

¶ *Glo. seq. adducit duas leges ad coadiuuandum textum, ponit deinde decl[illegible]*

l ¶ *Sequestratam.*] Sequester appellatur ille apud quem res in litigium

gium deducta, cõiter à litigatoribus deponitur: & huiusmodi depositio non potest fieri, nisi à pluribus, quamuis aliàs & vnus & plures deponere possunt. ff. deposi. licet.

Glo. seq. dat duplicem lecturam. quarũ vtraque concludit contra actorem. ponit deinde duplex remedium quo vti poterat actor, scilicet depositi contra sequestrum, vel negatoria contra reos.

a *Possidebas.*] Si ita intelligit littera ista, quòd iste dicebat se possedisse antequam deponeretur apud sequestrum, & cũ sequestrata fuit, tũc planum est quod hic dicit, quia tunc habetur pro possessore, nisi ea mente deposuisset ecclesiam apud sequestrum, vt ipsum sequestrum constitueret possessorem potius quàm custodem. ff. de acquir. poss. interesse puto. ff. deposi. l. licet. §. 1. vnde non poterat intentare rei vendi. contra illos milites, nec interdictum possessoriũ, cũ ipse possideret, possessori enim non datur rei vendicatio. Insti. de act. §. 1. & C. de alie. iudi. mut. cau. fac. l. vnica. Si vero dicebat se possidere postquam deposuerat rem apud sequestrũ, sed ipsum posuit custodem: tunc adhuc dr possessor, aliàs non: vt ff. depositi. l. licet. §. 1. & ideo nullo modo agere poterat rei ven. nec interdicto possessorio contra milites, sed contra sequestrũ poterat agere depositi. ff. deposi. et apud. §. 1. arg. ff. de pecu. l. depositi. 1. respon. & ff. de priuileg. credi. si ventri. §. 2. in fin. & C. de vsur. acceptã. in fi. Quandoque tñ rei vendicatio datur possidenti: nam à depositario vel à commodatario possum rem vendicare, licet ego rem illam possideam: & hoc dr fieri ratione detentionis. ff. de rei ven. officium. ad fi. Et confessoria similiter datur possidenti, ne inquietetur. ff. si ser. ven. si forte. §. 1. & l. sicuti. §. sed si quaeritur. & hoc cum est in quasi possessione seruitutis: ne vicinus altius tollat domum suã, si ille vult altius aedificare, tunc per cõfessoriam ille potest prohibere vicinũ aedificare: vt dr in l. si forte. & l. sicuti. §. sed si quaeritur. Et confessoria datur etiam ei qui non possidet, & contendit sibi seruitutem deberi. ff. si serui. vendic. l. 2. Negatoria datur dño qui negat alium habere seruitutem, vt in l. praedicta. Isto modo debuit agere miles iste, negando milites illos habere ius in ecclesia, petẽdo ne inquietarent eum super iure patronatus. & de istis duabus habes j. de cau. possess. cum ecclesia.

patronat[a] ipsius ecclesiae possidebas, profecto nec rei vendicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare: Vnde intentionem tuam in hac parte pronunciauimus nõ tenere [b], absoluentes eosdem milites ab eadem: Ita tamen quòd si congruentem & aptã intentare volueris actionem, respondere tibi nihilominus teneantur.

Idem magistro & fratribus militiae templi in Italia constitutis.

Praeceptores templi pro domib[us] suis agere & defendere possunt; nec obstat eis regio, vel quòd ignota sit eorum origo.

CAP. XVI.

Cum deputati: & infra. Accepimus, quòd quidam tã seculares, quàm ecclesiastici iudices, illos quos habetis in domibus vestris praeceptores, in causis ad prosequendam suam iustitiam non admittunt, tamquam licitum non sit eis, super litigiosis negotiis curam agere, qui pacificis decreuerunt studiis inhaerere: illud allegantes in repulsionem ipsorum, quòd eorum ipsis generatio non est nota: qui vndecunq; venerint gratia diuina vocati, dummodo laudabiliter [c] exequantur officium sui ordinis, ex superabũdanti requiritur, suae notio nationis [d]. Ne quis igitur in prosecutione causarum, praeceptores eosdem, ab agendo vel respondendo occasione huiusmodi repellat, auctoritate Apostolica inhibemus.

Glo. seq. habet duo dicta. Primum distinguit: & secundum facit tria argumenta: duas opiniones ponit, & remittit.

b *Non tenere.*] Cum enim inepta pponitur actio, iudex non debet statim illam corrigere, si est dubia: quia licet deb[illegible] supplere de iure, de facto tñ supplere non debet, sed debet absoluere reũ, cum postea perpenderit eam ineptam ex probationibus: vt hic, & ff. si men. fal. mod. dixe. l. 1. §. 1. & j. de dona. inter dilectos. & j. de restit. spol. cum ad sedẽ. Si vero manifeste cognoscit quòd sit inepta, statim eam reiiciat iudex vel assessor. s. eod. causam. ff. de assessorib. l. 1. & j. de desponsa. impu. ad dissoluendum. s. de elect. constitutis. Item ex hoc loco videtur quòd actio secundum canones sit proponenda. arg. j. de mu. pet. c. 1. contra s. eod. dilecti. vbi de hoc. Dicunt tamen quidam, quòd in spiritualibus causis actor non tenetur proponere actionem: vt sic intelligantur iura quę dicunt actionem non esse proponendam: in ciuilibus vero tenetur. Ioan. dixit, quòd secundum canones non tenetur quis proponere actionem, quae magnam requirit subtilitatem, sed leuem, sicut est rei vendicatio, locati, depositi. vtrum huiusmodi leues teneatur nominare, dicas vt dictum est s. eod. dilecti.

De hoc vide Hostien. & alios s. c. j. de posttu.

Cum deputati.] Duo facit. Primo punit iniuriam quae inferebatur praeceptoribus templi. Secundo eam deinceps inhibet fieri: ibi, *Ne quis.* Abbas.

Casus. Magister & fratres militiae templi in Italia constituti, habent quosdam in domibus suis, quos appellant praeceptores: Iudices tam clerici quàm seculares, non admittebant eos in causis pro sua iustitia prosequenda, illud allegantes in repulsione ipsorum, quòd eis eorum generatio nõ est nota; significatum fuit hoc domino Papae: Vnde prohibet auctoritate Apostolica ne aliquis huiusmodi praeceptores in prosecutione causarum, hac occasione ab agendo & respondendo repellat. Not. quòd quilibet praesumitur idoneus, nisi pbetur indignus.

c *Laudabiliter exequantur.*] Et sic propter industriam & probitatem luebãt poenam. C. depositi. l. viti.

Glo. seq. ponit duas rationes dubitandi, & tres decidendi.

d *Nationis.*] Forte ideo quaerebant isti de natione istorum, vt sciretur de fama ipsorum: nam infames cõsueuerunt fugere loca nationis suae. 19. q. 2. duae sũt. arg. ad hoc. s. de cleri. peregri. iuxta. & infamis non potest esse procurator vel iudex. 3. q. 7. c. 1. & c. infames. §. sunt autem. vel ideo quaerebant, vt sciretur an essent serui: quia seruus in iudicio stare nõ potest. C. de iudi. seruus. nisi in casib[us]. ff. de iudi. vix certis ex causis. Sed spretis his praesumit ius quemlibet esse dignũ: nisi probetur contrarium. s. de seru. c. vni. & j. de praesum. dudũ. & praesumitur quilibet liber, ex quo apparet in possessione libertatis. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. ver. verũtamen si seruus. in fi. & ff. de off. praetor. Barbarius. sim. j. de insti. ad decorẽ. Vel dic quòd eo ipso quòd deputauerunt se obsequio Iesu Christi, omnis tollitur irregularitas, si qua fuit. arg. 19. q. vlt. non licet. in Auth. de mo. in princ. coll. 1. ideoque non sunt repellendi: quia legitimae personę praesumuntur. 11. q. 3. eorum. ff. de proba. verius. & l. 1.

Idem Vercellen. episcopo, & abbati de Toleto.

Praelati debent laicis de clericis (appellatione frustratoria non obstante) iustitiã facere: ad secularem tamen forum clerici à laicis trahi non debent: etiam data ipsorum praelatorum negligentia.

CAP. XVII.

Qualiter & quãdo: & infra. Praecipiatis ex parte nostra praelatis, vt laicis de clericis conquerentibus, plenã [*] faciant iustitiã exhiberi: Non obstantibus appellationibus [e] frustratoriis, quas in eorum grauamen clerici frequenter opponunt: Ne [*] pro defectu iustitię, clerici trahantur à laicis ad iudicium seculare. quod omnino fieri prohibemus [f].

Qualiter & quando.] Iudices ecclesiastici debent de clericis laicis iustitiam facere. sic communiter summatur. & secundum hanc summationem ista decreta. est de indubio. ff. ad municip. l. 1. Et tria facit, primo praecipit. secundo impedimentum remouet: ibi, *Non obstantibus.* tertio grauamen suspicatur, & prohibetur: ibi, *Ne pro defectu.* Abb.

Casus. Praecepit Papa praelatis ecclesiarum, vt laicis conquerentibus de clericis, plenam iustitiam faciant, non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas clerici contra laicos frequenter opponunt, ne pro defectu iustitiae clerici trahantur à laicis ad iudicium seculare, quod omnino prohibet fieri. Nota, quòd nemini est iustitia deneganda. Item arg. quòd in defectum iustitiae clerici ad iudicium seculare trahi possunt: sic econtra, propter defectum iustitiae iudicis secularis, ecclesia potest se intromittere. j. de fo. cõpeten. licet. & c. ex tenore.

e *Appellationibus.*] quae ipso iure non tenent. j. de appellat. pastoralis. 1. responso. & c. vt debitus.

Glo. seq. fortificat textum quo dicitur, quòd inuiti non trahuntur: non verum, quia etiam volentes, &c. & de consensu episcopi, & remittit: dicit vltimo contrarium effrontasu conuerso.

f *Prohibemus.*] Immo & si velint, non possunt laicum suum iudicem constituere. j. titul. proxim. si diligenti. & cap. significasti. 11. quaestio. 1. inolita. & ca. placuit. Et videtur quòd etiam de consenso episcopi non possit. & puto illud verum. infra titu. proxim. significasti. licet iura antiqua contrarium innuere videantur, vt dicitur ibi. Sed econuerso laici trahuntur ad forum ecclesiasticum propter desidiam iudicis secularis. infra titu. proxim. licet. & cap. seq. & c. ex transmissa.

Causam

¶ Idem.

¶ *Iudex ha bens vt priuatus pene consimilem causam, quam habet vt iudex, à iudicando remouetur. hoc dicit.*

CAP. XVIII.

ij C Ausam, quæ inter abbatem & conuentũ Vindoñ. & archidiaconum Carnoteñ. super quibusdam procurationibus, vertitur: vobis & archidiacono Parisieñ. meminimus commisisse: & infra. Quia vero cum eundem archidiaconum similis pene [a] causa contingat, nimis fauorabilis parti alteri videretur, nos te fili decane, loco ipsius archidiaconi subrogantes [b]: Mandamus quatenus (nõ obstantibus prioribus litteris) in causa ratione præuia procedatis.

¶ Hono. iij. archidia. Remensi, & decano Brimensi Colon. dioece.

¶ *Si iudices de principali & exceptionibus præiudicialibus simul cognoscũt, vel super principali lite non contestata testes recipiũt, licite ab eis appellatur.*

CAP. XIX.

E Xhibita nobis R. Virduñensis electi petitio declarauit, quod cum super facto electionis suæ, H. archidiaconi ac quorundam canonicorũ Virdun. aduersariorum suorum procuratores ad nostram audientiam accessissent, Parisiensi episcopo, & coniudicibus suis, sub certa forma litteras nostras direxim⁹ inter alia cõtinentes, vt vocatis qui forẽt euocandi [c], super propositis & alijs negotium cõtingentibus [d], inquirerent [e] veritatem: & infra. ¶ Cũ autem idem electus quibusdam ex his qui contra eum agebant, conspirationem [f], & quibusdam excommunicationem [g], in modum exceptionis obijceret, se id offerens probaturum, præfati iudices interlocuti fuerunt, quòd de his & principali negotio simul inquirerent: nolentes, quasi non iudices, sed inquisitores existerent, super dictis exceptionibus ipsius electi probationes admittere: sed peruertẽdo [h] iuris ordinẽ, de præmissis exceptionibus & principali negotio pariter per se inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionẽ testium, lite nondum super eodem negotio contestata [i]: quare prænominatus electus nostram audientiam appellauit: & infra. ¶ Quia vero non in modum inquisitionis, sed cõmissionis

ij C *Ausam, quæ.*] Iudex habens consimilẽ causam, à iudicio remouetur. Primo recitat delegationẽ causę. Secundo causam remotionis vnius delegati, & alium subrogat: ibi, *Quia vero.* Abbas. CASVS. Inter abbatem & conuentum Vindon. & archidiaconũ Carnoteñ. super quibusdam procurationibus quæstio vertebatur: causa super hoc commissa fuit archid. Parisieñ. & quibusdã alijs: Sed quia archid. Parisieñ. similem fere causam habebat: parti alteri nimis fauorabilis videbatur: loco ipsius archidiaco. subrogauit quendam decanũ: mandans vt nõ obstantibus prioribus litteris, procedant in causa præuia ratione. Not. q cum iudex habet similem causam causæ sibi commissę, potest & debet remoueri, & alter subrogari, cum pp causam suã similẽ nimis fauorabilis videref alteri parti. ¶ *Glo. seq. repetenti contrã illam fortificat per duo simulia: quia scilicet similitudo causa vel morbi repellit testem et excipientẽ. Dicit deinde similitudinẽ non extendendam: præterea ponit lecturã Ioã. quã fortificat. Finis patet.*

a ¶ *Similis pene causa.*] Et ita videtur q iudex qui habet consimilem causam causæ sibi commissæ, possit recusari, ex eo qđ dicit, nimis fauorabilis, &c. quod est mirabile, vt ex eo nascatur suspicio: Vnde si aliquis ageret de iure exẽptionis corã aliquo iudice, qui in simili causa laborat, iudex ille de facili sniaret p illo. Simile est in teste, qui habet cõsimilẽ causam: q̃a ille nõ debet admitti in testem pp huiusmodi suspicionem, ne de facili testificaretur pro illo. j. de testib. personas. & qui consimili morbo laborant nõ sunt admittendi in testimonium: vt 4. q. 3. c. si testes. §. liberi. & c. testes. fin. j. de excep. cũ ecclesiasticę. [1] Non tñ extendas hanc similitudinem ad omnes causas. nam si iudex habeat causam decimarum, & alia causa, puta iurispatronatus vel electionis ei committatur, illud ei non nocet. Vel etiam vt dicit Io. bene possum petere ecclesiam vel aliud corã iudice, qui habet consimilem causam: Vel hæc causa non vř sufficiens ad recusandũ iudicem, licet sit sufficiẽs ad subrogandum, nec dř q causa ista sufficiat ad recusandum iudicẽ, licet sit sufficiens ad subrogandũ: cũ enim plures iudices dati sint ad petitionẽ alterius partis, sine qualibet tali suspicione, vel consimili remouetur aliquis illorũ, & alter subrogatur: vt causa sine suspicione pcedat. frequẽter hoc cõtingit. vel dic qđ prius dictũ est.

b ¶ *Subrogantes.*] Sic propter suspicionem dominationis alius subrogatur. š. de offi. deleg. causam quæ. Item si necessarius sit iudex in testem, remouetur, & alter subrogatur. j. de testib. dilecto.

E *Xhibita.*] In prima ponitur appellantis petitio. In secunda appellationis commissio. Secunda: ibi, *Quia vero.* Abbas. CASVS. Vacante ecclesia Virduñ. electus est quidam R. nomine, contra istum electum H. archidiaconus, & quidam alij canonici Virduneñ. se opponentes, impetrauerunt litteras ꝯ ipsum ad epm Parisieñ. & coniudices suos sub hac forma: vt vocatis qui forent vocandi veritatem inquirerent super iis, quæ proposita fuerant, & alijs negotijs contingentibus: partibus coram iudicibus constitutis, prædictus electus quibusdam ex illis, qui ꝯ ipsum agebant in modum exceptionis obiecit conspirationem, & quibusdam excommunicationem, se illa offerens probaturum: Iudices interlocuti fuerunt, q de huiusmodi exceptionibus & negotio pncipali simul inquirerent, volentes admittere probationes super prædictis exceptionibus, quasi non essent iudices, sed inquisitores: & iuris ordinem peruertendo, simul cœperunt inquirere de exceptionibus & negotio principali: & testes super eodem receperunt lite non cõtestata: vnde dictus electus ad sedem Apost. appellauit. omnia ista dictus electus domino Papę significauit, vnde mandat quibusdam iudicibus, q cum non in modum inquisitionis, sed commissionis negotium extitit delegatum, quatenus si ex dictis grauaminibus vel aliquo ipsorum ꝯstiterit appellatum, reuocato in irritum quicquid post appellationẽ huiusmodi inuenerint esse factum, in causa ipsa iuxta continẽtiam priorum litterarum pcedant præuia ratione. No. q in causa electionis omnes vocandi sũt, quos ipsum negotium tangit, & de omnibus negotium contingentibus inquirendum est. Item conspiratores non admittuntur contra electum tamquam inimici vel excõmunicati: quia ab agendo sunt exclusi. Item exceptio peremptoria, vt conspiratio ante litem contest. debet admitti: quia est præiudicialis. Item de exceptionibus & negotio principali, contra iuris ordinẽ simul cognosci non debet, sed de illis primo cognoscendũ est, quæ sui natura præcedunt.

c ¶ *Euocandi.*] Omnes enim illi euocãdi sunt, quos negotiũ tangit. š. de tempo. or. si archiepiscopus. & 66. dist. archieps. & 8. q. 1. licet ergo. & ff. de adop. nã diuus. & ff. de mino. in causæ. §. causa. C. de auct. præst. l. vlt.

d ¶ *Negotium contingentibus.*] contingentia ipsam electionem, puta meritis electi, & studijs eligentium, & de zelo, & an aliquid simoniacæ prauitatis intercesserit. š. de elect. scriptũ est. & c. super eo. & j. de excep. denique. in fi.

e ¶ *Inquirerent.*] Ex hoc verbo visum fuit iudicibus, q in modũ inquisitionis deberent procedere, & non in forma iudicij. & ita lit. non contest. poterant procedere propter contumaciam alterius partis. j. vt lit. non contestata. quoniam frequenter. §. sunt & alij. & j. de accu. qualiter & quando. §. debet. Sed errauerunt, cum forma illa non fuisset in modum inquisitionis commissa, sed in modũ iudicij [2]. mera inquisitio non committitur in tali casu: quia inquisitio fit super excessibus, & inquisitor debet accedere ad locum. 2. q. 1. Deus omnipotens. & š. de simo. licet Hely.

f ¶ *Conspirationem.*] Quod si verum fuisset, repellendi erant, nec audiendi ꝯ electum: quia quasi inimici, & ex odio hoc facere præsumuntur: vnde ab agendo sunt repellendi, sicut à denunciatione seu inquisitione. j. de accu. cũ oporteat. & š. eo. nouit. in fin. nec tales ad testimonium sunt admittẽdi. j. de simo. licet Hely. & c. per tuas. conspiratio enim grauissimum crimen est, ita vt accusatum à proprio gradu repellat. 11. q. 1. coniurationum. & c. seq.

g ¶ *Excommunicationem.*] Exceptio excommunicationis repellit ab agendo: & quia isti agebant contra electum, talis exceptio admittenda fuit: quia excommunicati audiendi non sunt. j. de sent. excom. per tuas. & c. si vero. j. de hære. excommunicamus. §. credẽtes. Sed cum electus petit confirmationem agendo contra ipsos, qui se sibi opponunt, si opponant aliquid electo in modum exceptionis, ad defensionem ecclesiæ suæ, contra illos non admittitur replicatio excommunicationis: quia & si constet illos esse excõicatos, non repellerentur à defensione. j. de excep. dilecti. quia à defensione nullus excõicatus repellitur. j. de excep. in nibus. vlti. cap.

h ¶ *Peruertendo.*] vnde non valuit quod fecerunt: quia fines mandati seruandi sunt. š. de rescrip. cum dilecta. & š. de offi. deleg. venerabili. immo & si verba rescripti viderentur esse contra ordinem iuris, tamen non debet recedi à iure. [3] š. de rescrip. causam quæ.

i ¶ *Lite nondum super eodẽ negotio contestata.*] Quod fieri non debet. j. vt lite non contesta. per totum. nisi electus esset contumax: tunc enim ne

In aliquot noui. ita: Idē Parisiensi episcopo, & decano.

Cap. 1. eod. tit. in 4. compila.

Wintoñ.

Vide l. litigatorem. ff. de arbi.

Alias, desunt hæc verba: in causa. alij ita: in negotio.

In omnibus vetustis ita: Innocent. iij. Archid. Remeñ.

Et decano Berimuch. Colmeñ. dioc. al. alias Bruniesñ. Beneuch. Biturieñ.

Virdimensis.

[1] In hoc est simile: quia sibi similis morbo laborans repellitur etiã ab excipiendo. Io. An.

præsentiam.

[2] Quod colligitur ex eo quod dicit textus: vocatis qui forent euocandi. de quo vide Specul. tit. de inquisit. §. 1. uers. quid si in littera.

[3] Quia Papa vno verbo non intendit iuris ordinẽ tollere. de elect. ecclesia 2. secundum Vin. nõ valuit etiam ille processus, quia factus est contra intentionem delegãtis. de prbe. c. si. secundum Host. Ioan. And.

enim ne patiatur ecclesia detrimentum ex mora, possunt recipi testes lite non contest. j. vt lite non contest. quoniam. §. porro.

a ❡ *Dictis grauaminibus.*] scilicet, quia simul super exceptione & principali negotio procedebant, & lite non côtestata. Et colligitur ex hac littera, q̃ si plura grauamina assignentur in appellatione, sufficit alterum probare, dũmodo quodlibet per se sit sufficiens. simile j. de appel. significauit. & j. de præben. cum iamdudum. & s. de rescri. ex parte. vbi de hoc. Si autẽ plura proponuntur, quæ habent diuersos effectus, non sufficit alterum probari quo ad vtrumq; effectum: sed sufficit quo ad alterum. exemplum habes s. de rescr. olim. sed omnia quæ hic dicta fuerunt, habent eundẽ effectum, scilicet vt appellatio legitima fuerit: ergo sufficit quodcunque probetur, quia vtrumq; per se sufficit.

negotium extitit delegatum: Mandamus quatenus si ex dictis grauaminibus[a], vel aliquo ipsorum appellatum constiterit, reuocato in irritum quicquid post appellationẽ huiusmodi inueneritis attentatum, in causa ipsa iuxta priorum cõtinentiam litterarum, ratione præuia procedatis.

❡ Idem magistro Tancredo canonico Bononiensi.

❡ *Lapsu triennij non obstante, potest delegatus in causa sibi commissa procedere.*

CAP. XX.

VEnerabilis frater noster archiepiscopus Rauẽnas, proposuit coram nobis, quòd cum decisio causæ, quæ inter ipsum & communitatem Ceruiæ, super iurisdictione ciuitatis Ceruiæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia & cauillationes eorum per triennium prorogata, dicti Ceruienses, asserentes instantiã iudicii per decursum triennij periisse, respondere sub tuo examine recusauerũt: & infra. Mãdamus quatenus exceptione huiusmodi non obstante[b], in negotio ipso procedas, iuxta traditam tibi formam †.

VEnerabilis.] Instantia iudicij non perit per lapsum triennij. sic côiter summatur. Et sunt duę partes. in prima, partis quæstio: in secunda, Papæ prouisio: ibi, *Mandamus.*

Casvs. Inter archiepm̃ Rauennatẽ. ex vna parte, & communitatem Ceruieñ. ex altera, super iurisdictione ciuitatis ipsius, & quibusdam aliis articulis, qõ vertebatur, quæ cõmissa fuit magistro Tãcredo Boñ. canonico, sed per cauillationes Ceruiensium & subterfugia, decisio huius causæ per triennium fuit prorogata, & tandem post litem contest. & commissiones varias dicti Ceruieñ. asserebant instantiam iudicii per decursum tẽporis periisse, & ita nolebant vlterius sub examine iudicis rñdere. Archiepiscopus significauit hoc domino Papæ: vnde ipse mandat eidem iudici, q̃ exceptione huiusmodi non obst. in negotio ipso procedat, iuxta traditam sibi formam. Not. q̃ instantia iudicij, secundum canones, per lapsum triennij non perit: quia iurisdictio iudicis est perpetua, & rescripta perpetua sunt.

❡ *Glo. seq. notat l. properandum in ecclesiastico foro, &c. dicens, quid etiã secundũ legem, licet pereat instantia, non perit iurisdictio delegati. dicit deinde, quod hoc non videtur per hoc ca. corrigi. quia, & c. ad quod respondet Ioan. And. Et procedit multum intricate, & in effectu sentit quatuor lecturas, quas vide per Panor.*

Iudicij instantia an pereat triennio.

b ❡ *Nonobstante.*] Sic ergo patet q̃ hodie non habet locum lex illa C. de iudiciis. properandum. primo respõ. §. vlt. & §. plerumq;. vbi dĩ q̃ instantia iudicij perit, nisi causa finita sit infra triennium à tempore litis contestatę connumerandum, vt iterum incipiat de nouo procedere, ac si numquam fuisset processum. Si enim illi respondere nolebant: quia instantia iudicij perierat, nõ erãt audiẽdi: quia licet secundũ legem prædictam, instantia iudicij perierat decursu triennij, litteræ siue iurisdictio iudicis non perierat: quia iurisdictio iudicis est ꝑpetua, & rescripta perpetua sunt. C. de diuer. rescrip. falso. & arg. C. de consti. pec. l. 2. & C. de præscrip. xxx. vel xl. an. l. vlt. Poterant tamen dicere, non tenemur rñdere, nisi nouus libellus detur de nouo, & omnia iterum procedant ab initio per l. ꝓ istam, properandũ. quæ modo nõ habent locũ quantum ad hũc articulum per decr. istam. & sic obuiandũ est malitiis eorum, qui causas malitiose volunt protogare. Sed ex hac decretali non vr̃ q̃ lex illa, properandum. corrigatur, quia non colligitur hic, q̃ lis fuit contestata, sed per subterfugia & cauillationes causa sit prorogata: & hoc potuit esse totũ ante litem contest. immo lis contestata fuit: quia decisio etiam causæ prorogata fuit, vt dicit, & sic fuit lis contestata. & ita habetur expressum in antiqua, q̃ lis erat contestata. & ex eo quod dicit, instantiam iudicij periisse, apparet, q̃ processum erat in principali negotio, quod dicitur fieri per litis contestationem, quæ est principium causæ.

❡ Idem episcopo †, & magistris T. & B. Prateñ. Bononiæ commorantibus.

❡ *Actor obtinens in possessorio coram iudice rei, non tenetur coram eo iudice super proprietate respondere: si est prorsus alterius fori. hoc dicit; & est casus notabilis.*

CAP. XXI.

SIgnificauerunt nobis olim abbas & conuentus sanctæ Mariæ de Florentia, quòd Florentina Potestas, pro eis contra communitatem castri de Signa, super possessione vel quasi iuris ibidem eligendi rectorem (quod ad se pertinere dicebãt) diffinitiuam sententiam promulgauit[c]: Sed postmodum abbatem & conuentum præfatos, ipsa Potestas coegit, communitati prædictæ super proprietate vel quasi memorati iuris, in seculari iudicio respondere. Vnde vobis iniunximus, vt si ita esset, cogeretis communitatem eandem, electum ab eisdem monachis in rectorem admittere, audituri postea quæ partes super proprietate[d] vel quasi dicti iuris ducerent proponenda: & infra. ❡ Verum pars altera inter alia excipiendo proposuit, se

SIgnificauerunt.] Non obstante exceptione tẽporis feriati ꝑp vindemias, mandanda est sententia executioni. hoc dicit secundum vnum intellectum; vel s̃m alium ita cõiter summatur. Cum actor & reus sunt diuersi fori, causa proprietatis & possessionis potest corã diuersis iudicibus agitari: sed hoc non vr̃ indistincte verum secundũ Panor. Sunt duę partes. In prima partis conquestio. In secunda Papæ prouisio: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

Casvs. Inter abbatẽ & conuentũ monasterii sanctæ Mariæ de Florentia ex vna parte, & cõitatẽ castri de Signa. Floren. diœce. ex altera sup possessione vel quasi iuris eligendi ibidem rectorem, corã potestate Floren. quæstio vertebatur: dicta potestas ꝓ monasterio super possessione vel quasi iuris eligendi rectorem in castro prædicto, diffinitiuã sententiã promulgauit: lata prædicta sententia, monachi elegerunt ibi rectorem, sed illi castellani non recipiebant illum in rectorẽ, & insuper potestas Floreñ. cõpellebat abbatẽ & conuẽtũ sup ꝓprietate vel quasi prædicti iuris in seculari iudicio cõitati ꝓdictæ rñdere. Significatum fuit hoc domino Papę: vnde mandat episcopo Boñ. & coniudicibus suis, quatenus si est ita, compellant communitatem ꝓdictam, electum ab eisdẽ monachis admittere in rectorẽ castri ꝓdicti, audituri postmodum super proprietate vel quasi dicti iuris, quicquid partes duxerint proponendum: partibus in præsentia iudicũ constitutis, ex parte cõitatis prædictæ fuit excipiendo propositũ, q̃ tunc corã eis rñdere non tenebatur de iure, cum tempus vindemiarũ tunc existeret feriatũ. Ex parte monasterij fuit rñsum, hoc malitiose proponi, vt videlicet causa protracta, tẽpus electi ꝓdicti ipunitiuer laberetur. Consultus Papa, mãdat super hoc eisdẽ iudicibus, quatenus hoc non obstante ꝓcedant in negotio præuia rõne. Not. q̃ hic diuidit cõtinentia causæ, sed hoc fit ꝓp diuersum forũ. Itẽ ex causa proceditur tpe feriato vindemiarũ altera parte inuita.

c ❡ *Promulgauit.*] Et hoc bene fieri potuit, cum causa non esset spiritualis, sed super iurisdictione temporali, & abbas & conuentus fuerint actores, vnde debuerant sequi forum rei. j. tit. proxi. cum sit generale. & 11. q. 1. experientiæ. & c. seq. & C. de iurisd. om. iud. iuris ordinem. & à sententia lata super possessione, diffinitiua appellatur. j. vt lit. non contest. c. 2. & hic.

❡ *Glo. seq. mutatim dupliciter obiicit, & soluit satis clare.*

d ❡ *Super proprietate.*] Sed vr̃ q̃ isti monachi tenebantur rñdere aduersæ parti super proprietate coram iudice qui cognouit de possessione: quia iudex ille qui cognouit de possessione, cognoscere debet de proprietate. j. de cau. pos. c. 1. & est illi audientia deneganda, qui continentiam causę nititur diuidere, vt corã vno agat de possessione, & in alio iudicio de proprietate. C. de iudi. nulli. præterea causæ conuentionis & reconuentionis corã eodem iudice fieri debent. C. de sent. & inter. om. iudi. cum Papinianus. & 3. q. 8. cuius. vbi dr̃, cuius in agendo quis obseruat iudiciũ, ipsum in eodem negotio habere ꝫ se iudicẽ non dedignetur: vt in l. cũ Papinianus. & 3. q. 8. c. accusatores. §. cuius in agendo. & illud quasi vr̃ idẽ negotium. j. de mu. pe. c. 1. Sol. verum est quòd continentia causæ diuidi nõ debet, & ille q cognouit de possessione, debet cognoscere de proprietate, siue sit ordinarius siue delegatus: cui causa simpliciter quo ad vtrumq; fuit cõmissa. j. de sequestra. ad hæc. & hoc locum habet cum actor & reus sunt eiusdem fori; sed in casu præsenti nõ sunt

Vide l. ad legem & l. ad rem mobilem, ff. de procura. & l. si. ff. de iurisd. om. iud.

Bononien.

Facit gl. in l. quod iussit. ff. de re iudi.

sunt eiusdem fori. vnde monachi, qui primo egerunt de possessione, debebant sequi forum rei, quod fecerunt & obtinuerunt: & si aduersarii volebant postea cõuenire monachos super proprietate, debebant sequi forũ monachorũ. Ex causa possessionis & proprietatis bene possunt tractari corã diuersis, maxime vbi causa talis subest: q̃a nihil cõe habet causa possessionis cum causa proprietatis. ff. de acqui. pos. naturaliter. §. nihil. Et si aliqs postulauerit aliũ iudicem super proprietate, & aliõ super possessione, non est audiendus. & sic loquitur j. de cau. posses. c. 1. & C. de iud. nulli. & ita non 3dicũt huic decre. q̃a hoc isti monachi non fecerunt. Alia iura: cuius in agẽdo, & c. non tangũt causam istam: quia illa loquuntur in reconuentione, quę debet fieri simul cũ conuentione. j. de mu. pe. c. 1. & j. de or. cog. cum dilectus. & tunc etiam si vellẽt reconuenire de alia re, nõ poterant, cum quæstio spoliatiõis de qua agebant monachi, priuilegiata sit. j. de ord. cog. super spoliatione. nec de ꝓprietate simul tũc cũ possessione poterat agi. C. de rei vend. ordinarij.

tunc coram vobis respondere de iure non teneri, cum tempus propter vindemias [a] existeret feriatũ: respondente syndico monasterii hoc malitiose proponi, vt videlicet causa protracta, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur: & infra: Mãdamus quatenus hoc non obstante, in negotio ratione prætia procedatis.

TITVLVS II.

De foro competenti.

Ex concilio Chalcedonensi [†].

Clericus coram suo episcopo conueniri debet.

CAP. I.

SI quis clericus aduersus clericũ negotium habeat, nõ [b] deserat ꝓpriũ episcopũ, sed prius apud ipsum actio [c] ventiletur: vel cõsilio eiusdẽ [d] apud alios [e] quos vtraque [f] pars voluerit, iudiciũ obtinebunt.

Glo. seq. tractat de feriis fauore hominum introductis, et quomodo illis renunciatur, aliis non. & quomodo ex causa quis tunc cogitur litigare.

a Propter vindemias.] Tempore enim vindemiarum & tempore messium, non cõpellitur quis in iudicio rñdere, ita quòd sententia lata contra absentem non tenet. Tamen si consentiunt partes, bene valet iudicium. ff. de fe. l. 1. & l. si feriatis. & de illis feriis habes C. de fe. omnes dies. in princi. sed illis feriis, quæ inductæ sunt ob reuerentiã Dei & aliorũ Sanctorũ, nullus põt renunciare, etiã si partes vellẽt. Aliis vero inductis in fauorẽ hominum bene renunciatur. hoc est expressum j. de fe. c. vlt. & de cõse. dist. 3. c. 1. Et arg. ad hoc. ff. de arb. si feriatis. 15. q. 4. c. 1. & 2. põt tñ tali die (vt vr̃) libellus offerri. ff. de adul. l. miles. §. sexaginta. & §. illius. sed ex causa, tali tpe aliquis cõpellitur litigare: vt hic dicit in fine, ne tẽpus illius electi ad regimẽ illius loci elabatur. [a] Et idem credo si finiretur iurisdictio iudicis tempore illo, qđ nunc posset ꝓcedi, ne iudicialis instantia euanescat. arg. ȷ̃. de offi. deleg. cõsuluit.

[a]. Ideo fuerunt compulsi, quia tota ciuitas non cogebatur vindemiare, & procuratum syndicum litigauit. l. 2. ff. qđ cuiusq; vniuers.

DE FORO COMPETENTI.

Quia rei ad iudicia vocati frequenter excipiunt de foro, & plerumq; dubitatur, quòd forum sit excipientes sequi debeant: ideo, & c. secundum Goffre. Sed ego continuo sic. Tractaturus auctor de singulis actibus & partibus iudicij: quia ante omnem alium actum iudicialem debet discuti de cõpetentia fori, iuxta not. in c. inter monasterium, de re iudi. & in c. pen. de excep. ideo præmittit istam rubr. quia posito fundamento ponitur ædificium. 1. q. 1. cum Paulus. Et forum proprie nomen generis prout hic ponitur, significat territorium cuiusque iudicis infra quod potest in facinorosos animaduertere. ff. de verb. sig. l. pupillus. §. territorium. Vnde tota diœcesis dicitur territoriũ epi. 16. q. 7. omnes basilicæ, extra quod territorium impune non paretur. de consti. c. 2. lib. 6.

De hac materia habetur 96. dist. 3. q. 6. & 6. q. 3. 11. q. 1. 23. q. 5. per totum, reperitur in Sixto, & Clem. Abb. Siculus.

SI quis clericus.] Casus. Statuit concil. Chalcedo. q̃ si clericus causam habeat aduersus aliũ clericum, vel laicus aduersus clericũ, non deserat epm̃ clerici conuenti, vel de consilio illius aliũ iudicẽ eligat & ecclesiasticum. Not. q̃ actor forũ rei debet sequi. Item sine licentia episcopi, clerici aliam iudicem eligere non possunt.

b Non deserat.] Quod si fecerit, puniri debet, prout dicitur 11. q. 1. inolita. & c. placuit. & j. eod. si diligenti.

c Actio.] i. petitio: quia secundum canones actionem proponere non tenetur. ȷ̃. c. proxi. dilecti. vbi de hoc. & c. examinata.

d Consilio eiusdem.] Aliter enim nullo modo possunt eligere in præiudicium aliorum, immo de licentia episcopi iudicium seculare non possunt eligere, sed ecclesiasticam personã bene de licentia episcopi. j. eo. significasti. alias nec volẽtes nec inuiti possunt deserere epm etiam si iuramentum interueniret. j. eod. si diligenti.

e Alios.] id est, ecclesiasticos. j. eo. significasti. vel eps committat alicui.

f Vtraque pars.] Honestum & iustũ est illud, vt ambæ partes si præsentes sint, eligant iudicẽ cõiter, vt hic. & 2. q. 6. placuit. arg. ȷ̃. ȷ̃. de offic. dele. cũ R. sed illũ intelligo qñ altera pars est absens, vel cũ non vult concordare reus, vt ibi dr̃: aliàs iniquũ esset illud qđ daret ad voluntatẽ alterius altero præsente: & sic obseruatur i curia Romana. ȷ̃. 11. q. 1. c. iudices. & 15. q. 7. c. si autẽ. sed illa intelligunt in criminali, & nõ tenet hodie.

Ex concilio Parisiensi [‡].

Iudex secularis, si clericum per se distringit, vel condemnat, excommunicari debet.

CAP. II.

NVllus iudicum [g], neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum vllum, aut minores [h] [†] ecclesiæ, sine permissu [i] pontificis, per se distringere aut [k] condemnare præsumat. Quod si fecerit, [l] ab ecclesia Dei, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus [m], quousque reatum suũ cognoscens, emendet.

NVllus iudicũ.] Duo facit. primo prohibet. secundo adiicit pœnã: ibi, Quod si. Ab. Sic. Casus. Statuit cõcilium Parisieñ. q̃ nullus iudex secularis, ecclesiasticã personã præsumat distringere vel cõdẽnare: qđ si fecerit, ab ecclesia cui fecit iniuriã, tandiu maneat sequestratus quousq; satisfaciat. Not. q̃ seculares iudices, ecclesiasticas personas iudicare vel condemnare non debent. Itẽ qui iniuriam facit ecclesiæ, communione ipsius priuari debet.

g Iudicum.] scilicet, secularium.

Glo. seq. quærit, & soluit.

h Minores.] Quos appellat hic minores? Potest dici q̃ scholares, siue seruientes ecclesiæ deputatos ad eius obsequium: quia illi eodem priuilegio censentur. arg. 12. q. 2. ecclesiarum seruos.

i Sine permissu pontificis.] Hic vacat arg. à contrario sensu, vt probatur j. eod. significasti. vbi de hoc.

k Aut condemnare.] nisi forte in causa reconuentionis, quia bene rñdere tenentur de ciuili, sed non de spirituali, vt dictum est ȷ̃. c. proxi. & ȷ̃. de iudi. at si clerici. c. vlt. Arg. j. de mutu. peti. c. 1. 2. & 3. q. 8. c. accusatores. §. cuius in agendo. C. de senten. & interlocu. omnium iudicum. cum Papinianus. in Auth. & consequenter. sed in criminali non habet locum reconuentio coram iudice seculari, nec etiam coram quocunque, vt dictum est ȷ̃. tit. proxi. at si clerici.

l Cui iniuriam.] Qui iniuriã facit ecclesiæ, debet priuari cõione ipsius. 17. q. 4. sicut antiquitus. nec ad supplicãdũ debet admitti vbi sacrilegiũ cõmittere non dubitauit. ea. cau. q. 4. frater & coepiscopus. 12. q. 2. de viro nefando. vt sic puniatur in quo peccauit. sic j. de increpat. pastoralis. in fi. & ȷ̃. de offi. deleg. cũ olim. & ȷ̃. de trãsla. quãto. & ȷ̃. de tempo. ord. litteras. & j. de Iudæ. ad liberandum. & j. de immu. eccle. c. fi.

m Sequestratus.] per sententiam. simile 30. dist. quasi p totũ. Ber.

Ex concilio Africano [†].

Ratione rei de qua agitur, sortitur quis forum ibi vbi res est. Sic communiter summatur.

CAP. III.

SAne si episcopi inter quos causa vertatur, sint diuersarum prouinciarum: ille Primas [n] det iudices, in cuius prouinciæ [o] est locus, de quo contenditur.

SAne si.] Eps ratione rei conuenitur coram archiepiscopo, in cuius ꝓuincia res sita est. hoc dicit magis specifice. Abbas Sicu. Casus. Si duo epi diuersarũ prouinciarũ sup aliqua possessiõe vel loco adinuicẽ cõtendant; ille Primas, vel patriarcha, vel archieps, in cuius iurisdictione est locus de quo cõtenditur, cognoscat, vel det iudices q̃ causam dirimãt. Not. q̃ ratione rei sortit qs forũ.

n Primas.] Et hoc intellige cum ipse non potest [3] siue non vult per seipsum cognoscere.

o Prouincia.] Sic patet q̃ sub illo iudice agere debet actor in cuius prouincia res est litigiosa: vt ex ipsa re sortiatur forũ. ff. de cẽn. forma. §. si vero. & j. eo. c. vlt. & 11. q. 1. experientiæ. & C. vbi in rẽ act. actor. & C. de ꝓdi. mino. si ꝓdiũ. & C. de præscri. lon. tẽp. l. 1. & l.

S[I quis contra.] Coram suo epo conueniendus est clericus: qui si recusatur, dabit delegatum partibus non suspectum. sic solet cõiter summari. Sed Panor. summat aliter ꝯsiderata potius mente legis, q̃ cortice. Eps, si recusatione ꝯ eũ proposita ad arbitros venire non uult, etiam potest partiũ non requisito consensu, causam principalem alicui non suspecto committere, cuius sententiam execu tioni mandabit. Et secundum intellectũ meliorem diuiditur, quia primo prouidet qñ iudex vt suspectus recusatur à reo. Secundo qñ delegatus in locum recusati recusaẽ ab actore: ibi, *Aut si*. Tertio prouidet circa executionẽ: ibi, *A quibus*. Ab. Siculus.

Casvs. Dicitur hic quòd si aliquis causam habuerit ꝯ clericũ, coram epo suo eum cõueniat: & si eps tamquã suspectus fuerit recusatus, committat alij causam ipsam: sed si actor recusauerit illũ cui eps causam commisit, eps det aliquem, qui partes compellat vt concorditer iudices eligant, ne possint postea recusare; & idem esset si reus recusaret illũ executorẽ: & quod per illos fuerit diffinitum, per epm executioni mandatur lege seruata. Not. ꝙ ordinarius potest recusari. Itẽ delegatus epi suam sententiam non potest executioni mandare: vt hic colligitur. contrarium notauit io glo. in hoc c. signata.

Greg. † Bonifacio defensori Corsicæ.

Episcopus vt suspectus recusatus, de cuius suspicione notorie constat, potest dare delegatum partibus non suspectũ: cuius sententiam poterit per se executioni mandare.

CAP. IIII.

SI † quis cõtra clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat: qui si vt suspectus [a] fuerit recusatus, executor [b] ab eo deputetur. Aut si hoc actor [c] refugerit, ab eodem episcopo est deputandus: qui partes sibi mutuo consensu iudices compellat eligere: A quibus quicquid fuerit diffinitum, ipsius solicitudine [d] (seruata lege [e]) modis omnibus compleatur.

Alexander tertius †.

Super re ecclesiæ vel clerici, potest laicus coram ecclesiastico iudice conueniri; sed si probabiliter negat rem esse ecclesiæ vel clerici; ad iurisdictionem ecclesiasticam declinandam, cõuenitur coram suo iudice.

CAP. V.

SI clericus laicum de rebus suis, vel ecclesiæ impetierit, & laicus res ipsas non ecclesiæ aut clerici, sed suas proprias asseuerat †: debet de rigore iuris ad forensem iudicem trahi: Cum † actor forum rei [f] sequi debeat: Licet in plerisque partibus aliter de consuetudine [g] habeatur.

Idem.

Si quæstio feudalis est inter clericum & laicum, cognoscet dominus feudi: sed eo negligente cognoscet delegatus Papæ, etiam ante negligentiam datus. hoc dicit, secundum lecturam glo.

CAP. VI.

EX † transmissa nobis insinuatione B. C. & VV. militum ecclesiæ tuæ, intelleximus, quod cum R. [h] de Cassauille, eos super quadam possessione coram Treceñ. episcopo traxisset in causam, nobilis vir de Cãpis eorũ dominus [i], sub debito fidelitatis eis inhibuit, ne de seculari feudo in iudicio [k] ecclesiastico responderent: & infra. Per dominum feudi causam iubeas terminari †. Et si ipse malitiose distulerit [l], tu ei debitum finem imponas.

a [Vt suspectus.] Quid tenendũ sit, cũ iudex ordinarius recusatur vt suspectus, plene dicitur j. de appella. cum speciali. quæ videtur hanc decre. interpretari. & illi standum est.

Glo. seq. post principium quærit ad quem appelletur, &c.

b [Executor.] id est, delegatus: quia ordinarius cũ fuerit recusatus, debet causam committere personæ neutri parti suspectæ, vt dicit constitutio illa. j. de appel. cum speciali. & 5. q. 6. placuit 5. & 11. q. 1. peruenit. Sed si appelletur à tali delegato, ad quem appellabitur? Potest dici ꝙ ad Papam, cum ad ordinarium recusatũ non videatur appellandum, nec ad metropolitanũ omisso medio: quia talis appellatio nõ tenet. j. de app. dilecti. sed satis posset appellari ad epm non obstante tali recusatione; non ꝙ ipse cognoscat, sed vt alij personæ non suspectæ committat. arg. 5. c. prædicto. placuit 5.

c [Actor.] supra dixit ꝙ reus potest recusare ordinarium, & actor similiter, vt hic dicit: & tunc eps committit alicui, ꝙ cõpellat partes eligere iudices super causa illa. quibus eps committet causam. hoc ipsemet facere posset: sed causa vitandæ suspicionis hoc dictũ est. Eiusdem iuris credo esse siue reus, siue actor recusauerit ordinarium: & est simile huic 11. q. 1. peruenit. Vel sic potest intelligi qđ dicit; si hoc actor, & c. id est, si actor recusauerit istum executorem ab epo datum, tunc eps debet aliquem eligere, qui cõpellat partes vt in aliquẽ cõueniãt, ne postea ipsum valeãt recusare. 5. de of. dele. super quæstionũ. §. 1. idẽ esset si reus recusaret istũ executorẽ.

d [Ipsius solicitudine.] Hoc ideo dicit: quia delegatus ab ordinario non potest suam sententiam executioni demandare, sed ille ordinarius illam debet exequi. ff. de re iudi. à diuo Pio. 1. rñso. nec potest possessionem dare. ff. de iur. om iud. iubere. Sed non credo illã subtilitatem seruandam, quin possit exequi suam sententiam: quia ex quo causa sibi cõmittitur, intelliguntur sibi omnia esse commissa, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur; & sine quibus causa expediri non potest. 5. de of. deleg. preterea. & c. suspicionis. & lex illa, à diuo Pio. & hæc decre. non prohibent hoc, licet dicatur in eis ꝙ ordinarius hanc sententiã exequatur: & hoc etiã notauit Io. 2. q. 6. quisquis. Sed si velles hoc seruare, posset dici ꝙ hoc habet locũ cũ ordinarius est præsens, sed eo absente delegatus vel officialis eius exequatur suas tuas, alias perniciosum esset hac subtilitatẽ seruare. Ber.

e [Seruata lege.] quæ loquitur de tempore executionis sententiæ, quæ facienda est in personali actione post quatuor menses. C. de vsur. rei iudi. l. vlt. & ff. de re iudi. l. 2. & 3. §. si quis. Bernardus.

S[I clericus laicum.] Laicus à quo clericus vel ecclesia rem vendicat: debet coram iudice laico conueniri. Sic cõiter summatur. Primo ponit dictũ. Secundo rationẽ dicti: ibi, *Cum actor*. Tertio localem contrariam consuetudinem: ibi, *Licet*. Abb. Siculus.

Casvs. Si clericus conueniat laicum de rebus suis vel ecclesiæ, & laicus dicat res illas suas, tunc actor forũ rei sequatur, licet de cõsuetudine alicubi aliter obseruetur. Nota regulam generalem, actorẽ forũ rei sequi debere: in quibusdam partibus aliter de consuetudine seruatur.

f [Actor forum rei, &c.] Hæc regula generalis est. j. eod. c. cum sit. & 11. q. 1. experientiæ. & c. seq. & 3. q. 6. c. 2. & c. neminem. & C. de iurisd. om. iud. in criminali. & C. vbi in rem actio. l. vltima. & ff. de alienatione iud. mu. causa facta. quia etiã, in prin. & in Auth. vt cle. apud proprios epos. coll. 6. fallit hæc regula 10 casibus notatus j. eod. cum sit. & c. licet. & c. ex tenore.

g [De consuetudine.] Talis consuetudo ꝯ omnia iura prædicta est, sed introducta est propter negligentiam laicorum in exhibenda clericis iustitia. j. eod. cum sit generale. & cap. licet. & c. ex tenore. sed Papa siue sint negligentes, siue nõ, quotidie concedit litteras clericis contra laicos super quacunque quæstione: & ita assumit sibi iurisdictionẽ aliorum, contra id quod dicit 5. tit. proxi. nouit. in prin.

E[X transmissa nobis.] Quæstio feudi debet per dñm terminari: qui si negligit, ecclesiasticus iudex alias superior eius hoc faciet. ita cõiter summatur. Vel summa sic, secundum alium intellectũ: Quæstio feudi debet terminari per dñm feudi immediatum. & hæc lect. incidit cũ prima, sed est magis clara & not. Et primo ponitur partis conquestio. Secundo: ibi, *Per dominum*, Papæ prouisio. Abb. Sicul.

Casvs. Quidam nomine R. de Cassauille coram Treceñ epo. traxit in causam B. C. & w. milites cuiusdam epi super quadã possessione: quidam nobilis vir de Campis eorum dñs, sub debito fidelitatis eis inhibuit, ne de seculari feudo in ecclesiastico iudicio responderent, cum paratus esset eidem R. iustitiam exhibere: episcopus Treceñ. eos reputans contumaces, tulit excõmunicationis sententiam in eosdem, propter quod milites conquesti sunt domino Papæ: Vnde mandat episcopo istorum militũ, ꝙ ipse causam illam iubeat per dñm feudi terminari: & si ipse malitiose distulerit, episcopus idem causam ipsam terminare procuret. Not. causam feudi per dominum ipsius feudi terminari. Item propter negligentiam seu malitiam amittit quis iurisdictionem.

h [R.] Forte clericus erat iste R. quia aliàs Papa non dedisset ei litteras: quia licet concedat clerico ꝯ laicum, non tamen concedit laico cõtra laicum, dummñ habeant alium superiorem, cum cõsuetudo curiæ sic se habeat, nisi de cõsuetudine, & sponte se subiiciãt iurisdictioni ecclesiæ. sic potest intelligi 5. de arb. innotuit. & consimilia. & 5. c. proxi. in fi.

i [Dominus.] quo ad feudum illud, aliàs videtur quòd erant milites ecclesiæ, vt 5. dicitur in littera.

k [Ne in iudicio ecclesiastico responderent.] Quod quidem facere potuit, cum Papa talem prohibitionem admittat. qualiter causa feudi debeat tractari, dicitur 5. titulo proxi. cæterum.

l [Distulerit.] Et sic per negligentiam iudicis secularis, iurisdictio quæ prius erat inefficax apud delegatũ, modo est efficax. sic j. eo. licet. & c. ex tenore. sic etiam delegatus per negligentiam perdit iurisdictionem, & transfertur ad ordinarium. 5. de officio ordinarij, significauit. 5. de offi. deleg. prudentiam. §. sexta. in fi. Bernard.

Verum

¶ Idem.

¶ *Per dominum feudi secularem siue ecclesiasticum quaestio feudalis terminari debet, etiam si vasalli sint clerici; & si plures praetendantur domini, non potest vnus cognoscere, maxime alio absente, an feudum ad eum pertineat. hoc dicit, secundum lecturam magis notabilem.*

CAP. VII.

VErum † quoniam de quibusdam feudis, aduersus præpositũ quæstio mota fuit [a]: Statuimus, vt ex quo episcopus fuerit in ecclesia consecratus [b] †, de feudis [c] ipsis, sub suo iudicio cognoscatur, si ad ecclesiasticam cognitionem [d] pertineant: alioquin [e] imperiali beneplacito, sicut iustum fuerit, relinquatur.

¶ Lucius tertius.

¶ *Malefactores ecclesiarum in vtroque foro conueniri possunt.*

CAP. VIII.

CVm † sit generale vt actor forum rei [f] sequatur: & infra. ¶ Verum quoniam seculares iudices in exhibenda iustitia personis ecclesiasticis, sæpe in iudicio sunt remissi [g], in fauorem ecclesiæ est introductũ, vt malefactores [h] suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores, possint sub quo maluerint iudice conuenire †.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Causæ clericorum secundum iura, nõ secundum consuetudines laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis iurisdictionis ecclesiæ, causæ clericorum sunt secundum ius canonicum terminandæ. hoc dicit, secundum glo. & vtrunque summarium recipit determinationem.*

CAP. IX.

QVod † clericis: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias, clerici Parisius commorãtes, habuerint cõtra aliquos [i], vel aliqui contra eos, ipsas iure canonico decidatis †.

¶ Innoc. iij. Vercellen. episcopo.

¶ *Laicus laicum super re ciuili coram iudice ecclesiastico conuenire non potest, nisi in defectu iustitiæ secularis, vel nisi consuetudo id exposcat.*

CAP. X.

LIcet † ex suscepto: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si quando à laicis Vercelleñ. litteras super rebus præcipue quæ forum seculare contingunt, à sede Apostolica contigerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas

VErum.] Dñs feudi siue sit ecclesiasticus siue secularis, causam feudalem cognoscit. sic communiter summatur. Primo ponitur factum. Secundo statutum: ibi, *Statuimus*. Abb. Siculus.

Casus. Vacante quadam ecclesia, mota fuit quæstio à quodam super quibusdam feudis aduersus præpositũ, pertinẽtibus ad proprietatẽ vacantis ecclesiæ: dubitabatur quid fieri deberet de huiusmodi quæstione: consultus Papa statuit, quod ad præsens supersedeatur huic quæstioni, quousq; eps fuerit ibi electus & confirmatus; & si feudũ illud ad ecclesiam pertineat, epi beneplacito relinquatur sicut iustum fuerit: quòd si ad ecclesiã non pertineat, imperiali beneplacito relinquatur. Not. ex hac decretali bonum arg. quod vacante ecclesia iurisdictio epi ad capitulum non pertineat. Item causa feudi per ipsius dominum debet expediri.

¶ *Glo. seq. reddit duplicem rationem quare differtur quæstio in tempore futuro.*

a ¶ *Quæstio mota fuit.*] Vacante ecclesia, vnde nõ erat qui de illa quæstiõe posset cognoscere, nec tunc aliquid fieri potest in præiudiciũ vacantis ecclesiæ. j. ne se. va. per totum. Vnde præpositus non tenebatur nec debebat respondere de feudo ecclesiæ coram alio iudice. §. e. proxi. & §. tit. proxi. cæterum. Et ideo Papa mãdat, quod differatur quæst. illa quousque ecclesia prælatum habuerit.

b ¶ *Consecratus.*] Idem esset si electus esset & confirmatus: quia tunc habet plenã administrationem, quantũ ad ea quæ ptinent ad iurisdictionem. §. de elect. c. transmissam. arg. ad idem. §. de transla. inter corporalia.

c ¶ *De feudis.*] supple, cognitio de feudis.

¶ *Glo. seq. reco. per q. quod, s. si episcopus feudi dominus negligit, &c.*

d ¶ *Cognitionem.*] quia forte dicebatur ab aduersarijs, quod nõ erat feudum ecclesiæ, sed potius imperatoris: vnde dicit hic sub conditione, & si eps esset negligens in quæstione feudi pcedere, secularis iudex postea procederet: sicut econuerso. §. eo. c. proxi. nõ enim cognitio feudi ecclesiastici semper ad iudiciũ ecclesiæ spectat: vt not. §. ot. prox. cæterũ. Sed § vt potius quod secularis iudex non possit supplere negligẽtiã epi, sed per Papã tunc supplenda est illa negligentia: quia non ad iudicem secularẽ de hac causa pertinet, etiã si laici sint. arg. §. de iudi. cæterum.

e ¶ *Alioquin.*] i. id est, si ad ecclesiam non pertineat.

CVm sit generale.] Primo ponit regulã. Secũdo casum exceptũ, & triplicem ipsius causam. Abbas Siculus.

Casus. Primo præmittit Papa regulam generalẽ, scilicet, quod accusator forum rei sequatur, quia iudices seculares remissi sunt & negligentes in reddenda iustitia personis ecclesiasticis: statutũ fuit fauore ecclesiæ, vt rectores ecclesiarũ malefactores suos q. sacrilegi sunt censendi, possint conuenire sub quo iudice voluerint ecclesiastico vel seculari. Not. regulã, actor forum rei debet sequi. Item propter negligentiam iudicis secularis deuoluitur iurisdictio ad ecclesiasticum. Item sacrilegi coram ecclesia sunt conueniendi, & in electione est prælatorũ sub quo iudice eos velint conuenire.

f ¶ *Forum rei.*] supra eod. si clericus. & in concor. ibi positus. & C. de iurisd. om. iud. iuris ordinem

g ¶ *Remissi.*] In quo casu possunt per excõicationem compelli iustitiã exercere. 23. q. 5. administratores. immo iudex qui negligit facere iustitiã, litem facit suam. 23. q. 2. dñs noster. & 3. q. 7. qui sine peccato. arg. in Auth. vt diffe. iu. §. hoc autẽ. coll. 9. & C. de app. si appellationem. Et si per dolum, vel grauam, vel inimicitiam iudicauerit, in veram litis æstimationem condemnari debet. ff. de iudi. si filiusfamil. Bernardus.

¶ *Glo. seq. tractat de pœna, & foro sacrilegorũ. Secundo ponit quinque crimina ecclesiastica. tertio arguit à contrario.*

h ¶ *Malefactores.*] id est, raptores rerũ ecclesiasticarũ & inuasores. 12. q. 2. ne de viro. Et isti qui sic bona ecclesiarũ arripiũt, tanq̃ sacrilegi iudicantur, & possunt excõicari vsq; ad cõdignã satisfactionẽ. 12. q. 2. nulli liceat ignorare. & c. quicũq;. & c. prædia. & est expressum. j. eod. c. conquestus. & quasi homicidæ reputantur. 12. q. 2. qui abstulerit. & q̃a isti sacrilegiũ committũt, vt dicunt iura prædicta, coram ecclesiastico iudice sunt trahendi: cũ istud crimen sit ecclesiasticum, vt hic dr. & hoc sacrilegium quãq; per iudicem secularẽ puniatur. C. de episco. & cleri. si quis in hoc genus. Itẽ crimẽ vsurarum. j. de vsu. cum tu. hæresis, simoniæ, periurij, & adulterij: hæc pertinent ad ecclesiam, & consimilia. & de quocunque peccato. §. de iu. nouit. & hoc quod hic dicit, introductũ est in fauorem ecclesiæ. Et quia hoc dicitur specialiter de malefactorib' quod possint cõueniri sub quo iudice velint: secus vt intelligendum de aliis, quod coram suo iudice sint trahendi, dummodo ibi possint suã iustitiã consequi, vt dr §. eo. ex trãsmissa. quia qd de vno conceditur, de alio phiberi videtur. 25. dist. qualis. cũ suis concor. nisi consuetudo contrariũ inducat, vt dicitur §. eo. si clericus. in fi.

QVod clericis.] Diuiditur: quia primo ponitur decisa cõquestio. in secunda mandatum: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

Casus. Mandat Papa, quod si clerici Parisius cõmorantes causas pecuniarias habuerint contra alios, vel alij contra eos, iure canonico decidantur. Not. qd dicitur in ista decretali, speciale est Parisius, & fauore vniuersitatis introductum.

i ¶ *Aliquos.*] etiã laicos. & est speciale Parisius, vbi eps habet temporalẽ iurisdictionẽ, & gerit vicẽ comitis: vnde & præco banũ ibi nũciat noĩe epi & regis. aliàs laici debẽt in causis pecuniariis corã suo iudice ɔueniri, nec tractaret ibi causa iure canonico, sed ciuili, vel iure municipali, & sic causæ tractant inter clericos & laicos quos ɔueniũt, vel si ɔueniant iure canonico nõ obstãte ɔsuetudine.

LIcet ex suscepto.] Diuiditur. Primo ponit dictũ cũ sua modificatione. Secundo: ibi, *Liceat*, prouidet § grauamina consulũ. Tertio: ibi, *Si vero*. prouidet § recusationes ipsorum. Abbas Siculus.

Casus. Quidam laici Vercellenses super quæstionibus, quæ forũ ecclesiasticũ non contingunt, litteras impetrabant § alios laicos fatigantes eos laboribus & expensis, & iurisdictionem consulum Vercelleñ. eneruantes, cum ipsi parati essent conquerentibus iustitiam exhibere: Vnde consules Vercelleñ. significauerunt hoc domino Papæ, & ipse super hoc mandat episcopo Vercellen. quatenus si aliquando à laicis Vercelleñ. super rebus quæ forum seculare contingunt, litteras contigerit à sede Apostolica impetrari, illas decernat irritas, & inanes, dummodo consules, & commune Vercelleñ. de se conquerentibus iustitiam exhibeant: & si aliqui corã consulibus fuerint aggrauati, ad ipsum episcopum sicut hactenus seruatum est, vel ad sedem Apostolicam poterunt appellare, hoc præsertim tempore quo imperio vacante, ad superiorem secularem non possunt habere recursum: si vero consules iustitiæ, tanquam suspecti fuerint recusati, coram arbitris à partibus electis de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit, ad ipsum episcopum vel ad Papam pro iustitia recurratur. Nota quod litteræ Apostolicæ taque

a Cap. 5. eo. tit. in 2. compilat.

b In codi. Barbe. tur ... consecratus, vel confirmatus, de feudis, &c.

c Cap. 4. eo. tit. in 2. compila.

a Nec obstat §. ut. 2. c. qualiter. quod intelligitur in actionibus personalib. non feudalibus.

Vide etiam ... de sent. & re iud. lib. 6.

Vide § si quis in hoc genus & l. placere. C. de epi. & cle.

e Cap. 5. eod. tit. in 2. compila.

f De materia huius gl. 2a vide Bernardinum Diaz in pract. crim. canon. c. 81, 82, 85, 86, 87 & 106

g Hinc infertur quod statuta laicorum non ligant clericos. vide Bart. in l. 1. C. de sum. trinit.

h Cap. 10 eo. tit. in 3 compilat.

S ...

auctoritate nostra irritas & inanes, dummodo Consules & Commune, de se conquerentibus in iudicio seculari, exhibeant iustitiæ complementũ a. ¶Liceat tamen ipsis qui sub eisdem Cõsulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint prægrauari, ad tuam (sicut hactenus seruatum est) vel ad nostram, si maluerint †, audientiam appellare: hoc præsertim tempore, quo vacante b imperio, ad iudicem secularẽ recurrere nequeunt, qui, à superioribus in sua iustitia opprimuntur. ¶Si vero Consules iustitiæ tamquã merito suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis, de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit esse iusta, ad te, vel ad nos c pro iustitia recurratur: sicut superius est expressum.

¶Idem archidiacono †, & thesaurario Turonensi.

¶Vidua laicum coram iudice ecclesiastico conuenire non potest, nisi super causa ecclesiastica, vel in defectum iudicis secularis.

CAP. XI.

Ex† tenore litterarum comitis Britãniæ, nostris est auribus intimatum, quòd cum causam, quæ inter mulierem nobilem F. & I. de Meduano, super hæreditate sua noscitur agitari, vobis commiserimus terminandam, ipse comes eidẽ mulieri, cum tam ipsa, quàm prædictus I. essent de foro ipsius, mandauit, vt causam deferrẽt ad ipsum, promittens eidem, quòd faceret ei iustitiæ plenitudinem exhiberi d †: & infra.

¶Nos igitur attendentes, quòd sic sumus viduis in iustitia e debitores, quòd aliis iniustitiam facere non debemus, Mandamus quatenus, nisi sit talis causa, quæ ad ecclesiasticum f iudicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per iudicem secularem, suam possit iustitiam obtinere: alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione præuia termineris g.

¶Idem Pisano archiepiscopo.

¶Clericus non potest constituere sibi iudicẽ laicum, etiam si proprium iuramentum, & aduersarij consensus accedat.

CAP. XII.

SI† diligenti & infra. ¶Asseruisti te vsque ad hæc tem-

---

tratæ super his quæ ad forum ecclesiæ non pertinent, sunt in pendenti, nec proceditur per eas quousque secularis iudex negligens apparuerit in iustitia exhibenda: & sic pp negligentiam iudicis secularis ecclesia se de his intromittere potest. Itẽ vacante imperio ecclesia supplet vicem imperij, & ad eã appellatur vacante imperio. Item iudex ordinarius potest recusari: quia isti consules ordinarij sunt, licet contra opinionem legistarum: vt C. de iur. om iudi. l. nemo.

a ¶*Iustitiæ complementum.*] Ergo quousque ad sniam peruenit, semper est in pendẽti an valeat rescriptum j. c. prox. & s. eo. ex transmissa. quandoque enim rescriptum est in pendenti. s. de rescript. si autem.

¶*Glo. seq. ad casum quem ponit littera, addit quinque casus, quibus, &c.*

b ¶*Vacante imperio.*] Iste est ergo vnus casus in quo iudex ecclesiastic potest se immiscere seculari iurisdictiõi, scilicet cũ superior non inuenitur. Alius est cũ iudex secularis negligit facere iustitiam: vt hic, versi. dummodo, &c. & j. cap. proxi. & c. 2. arg. 23. q. 5. administratores. Tertius 1 est, cũ aliquid ambiguũ fuerit & difficile, & inter iudices variatur. j. q. fil. sint leg. c. per venerabilem. circa medium. Quartus est in omni crimine ecclesiastico, puta, vsura, sacrilegio, & similibus: vt 6. q. 2. c. 1. & 12. q. 2. nulli liceat. & j. de vsuris. quoniam. Quintus est cũ per denunciationem criminis causa defertur ad iudicẽ ecclesiasticum. s. tit. prox. nouit. Item ratione connexitatis, vt in dote. j. de donationibus inter virum & vxorem. de prudentia.

ADDITIO Istos casus cum multis aliis comprehendit Hostien. his versibus:

Hæreticus, simon, fœnus, periurus, adulter;
Pax, priuilegium, violentus, sacrilegusque.
Si vacat imperium, si negligit, ambigit, an sit
Suspectus iudex, si subdita terra, vel vsus.
Rusticus, & seruus, peregrinus, feuda viator.
Si quis pœniteat, miser aut sit, causaque mixta.
Si denunciat ecclesia, quos iudicat ipsa.

c ¶*Ad te, vel ad nos.*] Contra j. de appel. cum speciali. & s. eo. si qs contra clericum. vbi ordinarius recusatus committit causam. Solutio. Illa continet ius commune: & quod hic dicit, locale est. De recusatione iudicis ordinarij & delegati, & de illis habes j. de appel. secundo requiris. & c. cum speciali.

Ex *tenore.*] Diuiditur. nam in prima ponitur Comitis cõquestio. In secunda Papæ prouisio. Secũda: ibi. *Nos igitur.* quæ tria facit. reddit causam, supersederi mãdat, duos casus excipit. Abb. Siculus.

CASVS. Inter nobilem mulierẽ F. viduam, & I. de Meduano, super hæreditate ipsius mulieris qõ vertebatur: causa super hoc fuit cõmissa archiepõ & thesaurario Turonensi: Comes Britanniæ sub cuius iurisdictione pars vtraque consistit, mulieri prædictæ mandauit, vt causam deferret ad ipsum, promittẽs eidem quòd faceret ei iustitiæ plenitudinem exhiberi: & quia iudices nihilominus procedebant in causa, comes hoc significauit dño Papæ: ipse vero cõsiderans q viduarum taliter debet iustitiam defensare, q aliis non debeat iniustitiã facere, mandat eisdem iudicibus, q nisi talis causa sit quæ ad ecclesiasticum forum pertineat, ei debeãt supersedere, dummodo per iudicem secularem suam possit iustitiã obtinere: alioquin non obstante cõdictione ipsius Comitis, causam ipsam præuia ratione terminare procurent. Nota q propter negligentiam iudicis secularis, transfertur iurisdictio ad ecclesiasticum iudicem. Item causa viduarũ principaliter ad forum seculare pertinet. Item litteræ quæ ab initio effectum non habent, tractu temporis incipiunt habere effectum.

d. ¶*Exhiberi.*] Et quia iudices nihilominus procedebant in causa, Comes significauit hoc domino Papæ.

¶*Glo. seq. notat causas viduarum non pertinere, &c.*

e ¶*In iustitia.*] simile j. de donat. inter vir. & vxo. nuper. Per hoc patet q causa viduarũ non pertinet principaliter ad ecclesiasticũ iudicem, licet pertineat ad ecclesiam quantũ ad protectionẽ: vt 87. dist. c. 1. & 2. immo ad iudicium seculare spectãt 2. primo causæ viduarũ, pupillorum, & orphanorum. 23. q. 5. regum. & q. 3. ab imperatoribus. & C. qñ imper. inter pup. l. vnica. secundario quãm ad defensionem ad ecclesiã spectant. 23. q. 5. administratores. & j. de censi. licet. & causa viduarũ & aliarum miserabiliũ personarum spectat ad ecclesiam vbi agitur de iniuria, siue de violẽtia eis illata. 24. q. 3. si quis de potentibus. Et sic intellige. j. eod. ex parte. vbi Papa cõmittit causam viduæ super violentia irrogata. & sic põt intelligi j. de verb. sign. super. §. vlt. & præcipue circa dotes, vt in pdicta decre. nuper. causa pœnitẽtium ad ecclesiam pertinet. 11. q. 1. aliud. hæresis, simoniæ, adulterij, cum agitur ad separationem matrimonij. j. vt lit. non contest. c. 1. & s. de procu. tuæ. & aliæ de quibus dicetur in seq. nocula. & indirecte ratione peccati omnes causæ pertinent ad ecclesiam, vt s. titul. proxi. nouit.

f ¶*Ecclesiasticum iudicem.*] Sicut sunt causæ matrimoniales. 3 s. de offi. deleg. causam matrimonij. & j. de consangui. & affini. ex litteris. Item causa natiuitatis alicuius. j. qui fil. sint legiti. lator. & c. causam. Item iurispatronatus. s. de iud. quãto. Item decimarum. j. de deci. per totum. Item causa vsurarum. j. de vsur. quoniam. & per totum. & alia plura, vt dictum est s. eod. cum sit. & cap. licet.

¶*Glos. seq. vers. per quest. an scilicet commutatio negligente procedant isti delegati virtute primarum vel secundarum, &c.*

g ¶*Termineris.*] Per litteras prius impetratas, vt incipiant valere ex nunc quo ad effectũ. s. de offi. deleg. c. 3. §. 1. ff. de leg. 3. l. 1. §. 1. C. de dona. inter. vir. & vxo. donationes. & s. de rescrip. eam te. Interim enim iurisdictio dormit. sic s. de rescri. pastoralis. in fi. Videtur enim committi causa sub conditione, si iustitia coram seculari haberi non possit. arg. j. de iureiuran. quemadmodum. sicut cognitio principalis causæ sub conditione committitur in causa appellationis. j. de appella. vt debitus. sic s. de offi. deleg. insinuante. & ff. de iure dot. stipulationem. Quòd autem litteræ, quę ab initio nõ valent, postea conualescant, est arg. s. de rescri. si autem. j. de conuer. coniu. placet. ff. de iniust. rup. & irri. test. cum in secundo. ff. de lib. & posth. si quis posthumos. in prin. & ff. de pig. act. si in rem. §. vlt. & s. de elect. quòd sicut. arg. contra. s. de elect. dudum. vbi de hoc. & j. de proba. post cessionem. Item hic habes quòd iurisdictio perditur per negligentiam. sic s. de offi. dele. prudentiam. in fine. & s. de offi. ordi. significauit. & cap. licet. 4 & sic litteræ istæ sunt in pendenti quousque appareat de negligentia iudicis secularis. s. eo. c. proxi. sicut in pendenti est, an in senatusconsultũ Macedoniano commissum sit. ff. ad Macedonianum. l. 1. §. si pendeat.

SI *diligenti.*] Pars huius j. de præscri. si diligenti. Diuiditur in tres partes. in prima ponitur falsa opinio archiepiscopi Pisani. In secunda ipsius impugnatio: ibi, *Immemor.* In tertia conclusio: ibi, *Manifeste.* Abbas.

CASVS. Quidam clericus Pisanus contraxit cum aliquo, promittens eidem ad certum terminum soluere certam pecuniæ quantitatem, alioquin posset eum conuenire coram iudice seculari, & clericus

---

† vel ne. s ini.

† Alias archiepiscopo.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. compil.

1 Dicit per hoc facere ad quęstionem de dua bus quartis. not. j. de test. Raymũdus. q scilicet in ambiguitate opinionum legistarũ statur interpretationi canonicæ. Ioan. And.

2 Quid ergo specialis in istis, cum istud relequis sit cõe? de hoc 87. dist. per quę. vide Matthæum de Afflictis in constit. regni Neapo. lib. 1. tit. 7. & Guidonẽ Papæ decis. 166.

3 Vide l. 1. §. post opera & ff. de de nou. oper. nũ. & l. 3 ff. de iud. per Bart.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compil.

† Concilii Tridentini sess. 24. canone 12.

4 Facit in Authen. de defens. ciuitate. §. oportet. in gl. iurisdictionẽ et non collo. 1. & ibi Bart. & de iur. omnium iudicum.

pora tenuisse, quòd licitum sit clerico renunciare saltem in temporalibus causis iuri suo, & sibi laicum iudicem constituere, præsertim vbi aduersarij voluntas accedit: ac tenere iuramentum super hoc interpositum, respondisti. ¶ Immemor constitutionis † qua cauetur, pacto priuatorum [a] iuri publico minime derogari. Cũ igitur hoc ius in Mileuitanensi † & Carthaginẽsi cõcilijs [b] sit specialiter promulgatũ, ne clerici [c] clericos relicto suo põtifice, ad iudicia publica pertrahant [d]; alioquin causam perdant [e], & à cõmunione [f] habeantur extranei: & tam episcopi [g] quàm diacones, seu quilibet clerici in criminali seu in ciuili negotio, si derelicto ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs se purgare [h] voluerint, etiamsi pro eis sit lata [i] sententia, locum suum amittant, & hoc in criminali

ricus promisit ei respondere sub illo, iuramento interposito: dubitatum fuit, an posset sic renũciare iuri suo, saltem in temporalibus, & iudicem laicum sibi constituere, & an iuramentum teneret: super hoc consultus fuit archiẽps Pisanus, qui fuerat doctor legum: & ipse rñdet, q; vsque ad tempora illa tenuerat, q; licitum sit clerico renunciare iuri suo, saltem in temporalibus, & sibi laicum iudicem cõstituere: & iuramentũ super hoc præstitum seruandum erat. Responsio & opinio archiẽpi peruenit ad Papam: vnde scribit eidẽ archiẽpo, referẽdo sibi opinionẽ suam, qualiter asseruit q; licitũ erat clerico renunciare, saltem in temporalibus iuri suo, & laicum iudicẽ sibi constituere, & q; iuramentum super hoc præstitum erat seruandum, oblitus constitutionis illius, quę dicit, q; pacto priuatorum iuri publico non derogatur: & q; non potuerit renunciare, nec laicum iudicem sibi cõstituere, ostendit per ɔcilia Mileuitanen. & Carthaginen. In concilio Mileuitanen. ɔtinetur, q; clerici non protrahant clericos ad iudicia publica, relicto pontifice suo: quod si fecerint, causam perdant, & à cõione habeãtur extranei. Et in concilio Carthaginen. dr̃, q; tam epi, quàm diacones, & quilibet clerici in criminali seu ciuili negotio, si derelicto iudicio ecclesiastico, voluerint se purgare publicis iudicijs, etiã si pro eis lata fuerit sententia, locũ suũ amittant, & hoc in criminali actione: in ciuili vero, perdant quod euicerint, si locũ suũ obtinere voluerint. Ex quibus ɔcilijs manifeste apparet, q; clerici, nec inuiti, nec volentes, possunt pacisci vt secularia iudicia subeant: quia hoc non est beneficiũ personale cui renũciari possit, sed potius toti collegio ecclesiastico publice est cõcessum, cui pactum priuatorũ derogare non potest, & iuramentum super hoc præstitũ licite seruari non potest, q; ɔ statuta canonica illicitis pactionibus informatur. Not. q; ius publicum pacto priuatorum non tollitur. Item clerici neque in criminali, neque in ciuili possunt laicum iudicem eligere, suo derelicto: qđ si fecerint, puniũtur, vt hic dr̃. Item ius istud publicum est, & ideo nullus ei renunciare potest. Item si principale non tenet, nec accessorium. Item iuramentum contra canones præstitum, non tenet.

¶ *Glos. seq. ad id quod dicitur hic ius publicum non tolli pacto priuatorum, alleg. 12. iura pro concor. In ɔtrium allegat 11. iura. Sol. distinguẽdo inter ius publicũ fauorabile tantũ, & fauorabile & odiosum, exponit exẽpla. Subdit etiã quatuor rationes quare clericus non consentiat in non suũ iudicem, dicens secus de laico in ciuilibus; dicit deinde aliud in arbitris.*

a ¶ *Pacto priuatorum.*]Sic ergo patet q; priuatorũ pacto iuri publico non derogatur. ff. de pact. ius publicum. & l. inter debitorẽ, [a] ɔ. de arb. cũ tempore. & j. de sen. excom. contingit. 1. nemo enim ius publicum remittere potest aliquibus pactionibus: nec mutare formam antiquitus constitutam. ff. de admi. tut. quidã decedens. & j. de testa. requisisti. & nemo põt facere q; leges in testamẽto suo locum nõ habeant. ff. de lega. 1. nemo. & ff. ad l. Fal. q; de bonis. §. 1. & C. de ɔdi. inser. l. 2. & C. de iura. calum. l. vlti. §. sed quia. & 10. q. 1. sic quidã. ff. de postu. quos prohibet. j. de except. c. exceptionẽ. arg. ɔ. ff. de pact. pacisci. & l. pactũ inter hæredes. ff. à quib. appe. nõ licet. l. 1. in fin. & §. 1. & C. de tempo. appel. l. vlti. in fin. & ff. de seru. l. 1. & ff. de mino. si iudex. & j. de reg. ad Apostolicam. & j. de priuileg. si de terra. & c. accedentibus. & C. de pactis si quis in ɔscribendo. vbi vr̃ expressum. & j. eod. dilecti. super hac ɔtrietate dicas q; illi iuri quod est tantũ introductum in fauorem aliquorum, bene potest quis renunciare: sed si aliquod ius introductũ est in fauorem quorundã pro publica vtilitate ipsorum, & odio aliorũ, nullus potest tali iuri renunciare: tale est hoc de quo hic agitur: quod introductum est non tam in fauorem clericorum, q̃ in odiũ laicorum: ipsi enim clericis oppido sunt infesti: vt 2. q. 7. laicos. & c. laici. & tale est illud 17. q. 4. si quis suadente. quia ei renunciare non potest. j. de sent. excõ. contingit. Sicut potes videre in simili. mulier põt renunciare Velleiano: quia in fauorẽ ipsius tm̃ introductũ est. ff. ad Velle. l. vlt. §. pe. & C. eo. tit. l. iubem9. pp infirmitatem sexus. C. ad Vell. si fine. & ff. eod. l. 2. §. verba. sed Macedoniano nõ potest renunciari: quia illud in fauorem quorundã introductum est: & in odium creditorum. ff. ad Maced. sed & si pater. in fi. similiter beneficio restitutionis non põt renunciari: quia tam in fauorẽ quàm in odium introductũ est: licet sit arg. ɔ. ff. de minor. si iudex. [a] Item & alia ratio consueuit assignari, quare non possit clericus in aliũ iudicem consentire: quia præiudicatur epo suo, sine cuius consensu iurare non potest, nec alium iudicem habere. 15. q. 1. clericum. & 3. q. 6. non liceat. j. de iura. calum. c. 1. in fin. Item ab alio non potest recipere ordinem, nisi ab episcopo suo, ergo nec iudicium, quod est maius. Sic argumentatur canõ. 9. q. 2. nullus Primas. & j. de pato. c. 3. Item non potest ab alio prælato petere animæ iudiciũ quod est occultum: multo fortius non potest petere iudicium personæ j. de pœn. & re. omnis vtriusque. & de pœn. dist. 6. placuit. sic posset contingere, quòd omnes subditi episcopi alium sibi iudicẽ eligerent. Laicus vero bene potest aliũ iudicẽ sibi eligere in ciuili negotio. ff. de iud. l. 2. & 3. sed in criminali nõ. 11. q. 1. si quis cum clerico. & C. de iurisd. om. iud. in criminali. clerici tamen arbitros bene possunt eligere præter consensum episcopi. ɔ. de arbi. c. 1. & 2. & inc. dilecti. & per totum titu. Item dixi quòd illi priuilegio, si quis suadẽte, renunciare non potest, tamen clericus verberatus à laico, vel ab alio, potest ei remittere iniuriam quantum ad se, sed non quantum ad ecclesiam. 23. q. 4. si is qui. 63. distin. Salonitanæ.

b ¶ *Concilijs.*]quæ concilia tu habes 11. q. 1. inolita. & ca. placuit. quorum verba hic ponuntur.

c ¶ *Ne clerici.*] Hic ponit tenorem illius c. inolita.

d ¶ *Pertrahant.*]& sic trahũt inuiti, & ideo punitur ille q. eos trahit, & sic loquitur c. inolita. in actore.

e ¶ *Causam perdant.*] Sed nunquid per sententiam, an ipso iure? H. dicebat q; ipso iure perdit causam: sed videtur potius quòd per sententiam. arg. prædicti c. inolita. vbi dicit: cõueniat, & causam perdat. & C. de iur. om. iud. in criminali. vbi dicit: actor actione causę mulctetur, reus pro condemnato habeatur. & arg. prædicti ca. placuit. vbi dixit, locum suum amittat. quod verius videtur op. [a] ad hoc arg. j. de excess. prælato. grauem. hoc dicit Io. H. contra. Sed nunquid intelligimus hanc pœnam imponendam statim, vel post conuentionem, vel post litis contestationem, vel tantum si perseuerat vsque ad finem causæ? Et videtur certe quòd postquam vocatus est ad iudicium. 11. q. 1. inolita. vbi dicit; ad iudicia publica non pertrahant: si contra fecerint, causam perdant. & cap. placuit. vbi dicit; qui de seculari iudice poscit auxilium, &c. & C. de iurisd. omni. iud. in criminali. vbi dicit; qui inuocauerit in vetito examine. Sed videtur q; ante litis contestationem possit pœnitere, nec incidit in pœnam. ff. rem ra. hab. amplius. & ff. de in ius voc. l. quamuis. [ſ] & ff. de iur. om. iud. si conuenerit. Et arg. illius cap. placuit. vbi dicit; si crimen fuit intentatum, vel ciuilis causa commota: per quæ verba innuitur, quòd lis fuit contestata. immo etiam vr̃ quòd quandocunque ante sententiam licitum sit pœnitere. arg. ff. de inof. testa. Papinianus. §. meminisse. & C. de his quib. vt indig. alia causa. & ff. quod metus cau. si cum exceptione. §. hæc actio. & §. satis. Hug. dicebat, quòd hic nõ est locus pœnitentiæ: benignius tamen est, & tutius dicere, quòd ante litis contestationem sine pœna desistere põt. arg. illius cap. placuit. quia promptiores esse debemus ad misericordiam q̃ ad rigorẽ. ff. de actio. & obli. l. Arrianus. Post litem vero contestatã non potest vitare pœnã. arg. prædictarũ legũ, amplius. & l. quamuis. & l. si ɔuenerit. Sed in causa spirituali sola depositio querimoniæ sufficit, vt ab ecclesia tamq̃ membrum putridum abscindatur, & beneficia alijs conferantur. j. de excessibus præla. grauem. Sed potest dici, quòd illud est propter excessum nimium, eo quòd in suum episcopum tantum facinus attentare præsumpsit, vt merito augeri debeat pœna. ff. de re mili. omne delictum. §. 1. sed de rigore debent puniri, qui in vetitum examen alios trahunt.

f ¶ *A communione.*] sacramentorum: quia in pœnam remouebuntur à sacramentis ad tempus. argu. 2. q. 6. catholicus. vel potius à cõione, id est, officio & bñficio, si cleric9 est, priuet. vt dicit Hug. sed nimis rigida esset hæc pœna, nec etiã talis expositio ɔsonat literæ: & ita dicit q; non perdit locũ suũ, si perdere vult qđ euicit. Et hucusq; loquitur in actore: sequentia verba; & tam epi, &c. in reo.

g ¶ *Tam episcopi.*] Hic ponit tenorem illius cap. placuit.

h ¶ *Purgare.*]Et sic loquitur in reo. cap. placuit. & ideo quia sponte elegit vetitum iudicium, punitur: & expone, purgare, id est, examinare causam suam. Et dic quòd voluerint cum effectu, id est, fecerint quòd examinaretur ibi causa: nam si inuiti traherentur, non punirentur. arg. contra ɔ. de iudi. at si clerici. & 11. q. 1. si qui clericorum.

ADDITIO. Vnde versus:

Clerice, si quæris examen quod prohiberis;

Et deponeris, & causa destitueris.

i ¶ *Pro eis sit lata.*] Sed quid si ɔ eos lata sit? Videtur q; nõ teneat: quia

[†] Alias iur. constitutionis illius.

[a] Verba quæ hoc loco tribuuntur concilio Mileuitano habetur in concilio Toletano 3. ca. 13. reliqua in concilio Carthaginensi. 3. ca. 9. & vide notas huius capitis.

[†] In concilio Toletano 3. c. 13. hæc continentur.

[a] Et melius ff. de regu. iur. l. neque pignus. §. priuatorũ. Ioan. And.

[a] Vide Speculat. par. 2. tit. de testi. §. nunc. §. qualiter, circa fin.

[a] Arg. ad hoc C. de assert. tol. l. 1. in fi. & C. de nat. qui aliquid ante ... Io. Andr.

[ſ] Libertus cadit pœna, si desistit à vocatione patroni in ius ante litẽ contestatam. Ioan. Andr.

quia sententia à non suo iudice lata nõ tenet. ʒ. de iudi. at si clerici. 11. q. 1. si q. clericorũ. satis patet qd dicẽdũ sit: nã si obtineret, sñia non valeret. Sed si ʒ eos lata est, de iure tenere non deberet: tamen quantũ ad se, & in odiũ illorum seruabitur talis sñia, & compelletur ad hoc propter culpam suam, immo multo fortius pro condemnato debet haberi. arg. ʒ. de renuncia. quod in dubijs.

actione; in ciuili vero perdãt[a] quod euicerint si locum[b] suũ maluerint obtinere†: Manifeste[c] patet, quòd non solum inuiti, sed etiam voluntarij, pacisci non possunt vt secularia iudicia subeant, cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico publice sit indultum: cui priuatorum pactio derogare non potest. Nec iuramentum[d] licite seruari potuit, quod cõtra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

¶ Idem Beluacen. episcopo.

¶ Clerici super excessibus coram suo episcopo conueniri debent, non coram his quibus seruiunt, nisi consuetudo vel priuilegium aliud inducat.

CAP. XIII.

CVm† contingat interdum: & infra. ¶ Insuper postulasti, an cum aliqui clerici deputati seruitio capituli Beluacen. aut aliorum clericorum tuæ diœcesis, super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potius coram illis quibus seruiunt, querelantibus respondere, cum illi sibi iurisdictionẽ huiusmodi vendicare contendant, licet illos excommunicare non valeant, vel aliàs etiam coërcere. Super quo taliter respondemus, quòd ad te (vtpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recursum: maxime[e] si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commisisse. Nisi forte hi quibus delinquentes ipsi deseruiunt, ex indulgentia, vel consuetudine[f] speciali, iurisdictionem huiusmodi valeant sibi vendicare.

¶ Concor. Id quod no strum. ff. de regu. iur. & l. 1 ff. solu. matr.

¶ Glo. seq. iura dicit, sine de qua causa, prim. ent ap plicetur, medium quod cũ vterque sint in culpa.

a ¶ *Perdant quod.*] id est, rem quæ ab eis petebat. de qua fuerunt absoluti, & habebuntur p condemnatis: & res ista dabitur actori, cui facta est iniuria: q a reus aliter se conueniri non patiebatur: quia forte potens erat, & actor ipsum timebat, vnde non audebat illum cõuenire coram suo iudice, & sic actor inuit⁹ & coactus cõuenit illum. Sic in præsenti casu actor perdit qđ euicit, & datur reo, qui inuitus tractus fuit ad iudicẽ alienum. Sed si vterq; fuerit in culpa: tunc debet dari illi ecclesiæ cui facta est iniuria, & iurisdictio eius spreta. Et qđ dicit: perdant qd euicerint: intellige cum causa est propria clerici. ſ secus si negotium sit ecclesiæ: quia delictũ personæ, & c. 16. q. 6. si episcopum.

¶ Cap. 1. eo tit. in 4. compilat.

¶. Concor. per. in l. nã aliter. ff. de lega. 3.

b ¶ *Si locũ suum.*] ecce, reus habet electionem, vt vel perdat causam, vel amittat locũ. Si potius vult perdere locũ, nunquid habebit quod euicit? Sic, si actor fuit in culpa, aliàs nõ: quia factum illius non debet obesse actori innocenti. & sic est casus, in quo tenet sententia à nõ suo iudice lata.

¶ Glos. seq. quærit, arg. affirmatiue, soluit contrarium, & remittit.

c ¶ *Manifeste patet.*] Hic ergo patet arg. ex præcedentibus cõcilijs, q nec inuiti, & hoc ex concilio Mileuita. 11. q. 1. inolita. nec volẽtes. & hoc ex concilio Chartag. placuit. pacisci possunt vt iudicia secularia subeant. Sed nunquid tacite possunt renunciare suo foro, rñdendo coram laico? arg. quòd sic. 3. q. 6. pulsatus. nã & Papa renunciat suo foro. 2. q. 7. nos si incompetẽter. & q. 5. mandastis. multa enim possumus tacite, ad quæ nõ possumus nos pacto adstringere. ff. de procur. l. filiusfamilias. §. veteranos. & C. de pact. l. vlt. & C. de iuramen. calum. l. 2. in fi. Dicas q neque tacite neque expresse potest clericus alium iudicem constituere, immo in ecclesiasticã personam sine licentia speciali episcopi sui consentire non potest, nec illum in iudicem eligere: vt 3. q. 6. non liceat. j. eod. significasti. vbi determinatur ista dubitatio, vt ibi dicit.

Clerici neque tacite neque expresse possunt suo foro renunciare.

¶ Glos. seq. notat, & dupliciter probat, arg. quòd si principale, &c. alleg. in contrar. deinde ad casum conuersum pro & contra. in fin. vbi dicitur, quòd vbi factum lege prohibente non tenet: non tenebit stipulatio, mandatum vel iuramentum adiectum.

d ¶ *Iuramentum.*] Sic ergo patet q si ʒctus non tenet siue pactum, iuramentum de obseruando ipsum ʒctum vel pactum, non tenet neque obligat. C. de legibus. non dubium. & quia iuramentum ʒ bonos mores, & vim legum, & auctoritatem iuris nullius est momenti. ff. de legatis primo. si quis inquilinos. §. si quis. & quia iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis. 22. q. 4. inter cætera. & j. de iureiur. quanto. Item arg. q si principale non tenet, nec accessorium, vt C. de vsuris. eos. & C. depositi. l. si deposita pecunia. & l. prædicta, non dubium. & j. de fide instrum. inter dilectos. & quia idem iuris est in principali & accessorio. ʒ. de offi. dele. prudentiã. in fi. arg. ʒ. j. de iureiur. debitores. & c. cum contingat. Similiter quod iuris est in accessorio, & in principali. arg. 23. q. 1. paratus. versus finem. ver. nam si Christiana. in fin. aliàs est capitulum. arg. ʒ q aliud est in accessorio, quàm in principali. ff. de pact. l. 3. arg. ʒ q sublato accessorio, tollitur principale. ff. de pact. l. 2. arg. ʒ. C. de remis. pign. creditricem. Item signatur contra. j. de iureiu. cum contingat. vbi iuramentũ super contractu contra legem facto præstitum, seruatur, & ibi de hoc. Bernardus.

CVm contingat.] Sunt duæ partes, consultatio, & responsio. Secunda: ibi, *Super quo.* Abb. Siculus.

CASVS. Aliqui clerici deputati sunt seruitio capituli Beluacẽsis, aut seruitio aliorũ clericorũ Beluacen. diœcesis: clerici isti sic ad seruitiũ deputati cõmittũt excessus aliquos: quærit eps Beluacẽsis, vtrũ clerici isti cum impetuntur super excessibus suis, ꝯueniendi sint coram ipso, vel potius coram illis q bus seruiũt: cum illi quibus seruiũt hmòi iurisdictionẽ vendicare ꝯtendant, quamuis eos non possint excõicare, vel alias coercere. Ad hoc rñdet Papa, q corã epo Beluacen. tanquã ordinario ꝯueniendi sunt, maxime super ijs q̃ in sua diœce. commisisse dicunt, nisi forte illi quib⁹ ipsi delinquẽtes deseruiũt, ex indulgentia speciali vel ꝯsuetudine, vendicent sibi huiusmodi iurisdictionem. No. quòd priuilegium & ꝯsuetudo derogant iuri cõi, & in criminibus. Item solus eps cognoscit de criminibus in diœcesi sua cõmissis de iure communi, nisi consuetudo vel priuilegium sit in contrarium. Item episcopus solus est ordinarius in diœcesi sua.

¶ Cap. 1. eo tit. in 4. compilat.

¶ Idem.

¶ Episcopus delicti condemnat clericũ de delicto, sed non priuat beneficio alibi existente: sed episcopus beneficij priuabit, quasi exequendo condemnationem iudicis delicti. hoc dicit secundum vnum intellectum. Secundum alium intellectum hoc dicit: Episcopus delicti condemnat clericum de delicto, priuando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab episcopo beneficij.

CAP. XIIII.

POstulasti † per sedem Apostolicam edoceri, vtrum sacerdos habẽs ecclesiam in vna diœcesi, & residens in eadem, domicilium vero patrimonij ratione in alia, ibi delinquens, ab eo in cuius diœcesi habet patrimonium, pro delicto ibidẽ commisso debeat iudicari: præsertim in causis quæ officij sui seu beneficij priuationẽ exposcunt? ¶ Ad quod breuiter

e ¶ *Maxime.*] idest, tãtũ. sic 11. q. 3. si qs eps dãnatus. nã im ab illo puniẽdus est vbi deliquit. 6. q. 3. placuit. j. de rapt. c. 1. vbi de hoc. Vel dic q licet alibi possit excõicari, non tñ ab alio põt deponi q̃ à suo diœcesano, sec⁹ si ciuiliter ageref de bñficio. j. eo. postulasti. Qñ reus sit remittẽd⁹ [a] ad suũ iudicẽ, dř 3. q. 6. c. 1. & j. de rap. c. 1.

¶ Glo. seq. not. alle. ʒ iura. secundo obijcit, & soluit per iura similia.

f ¶ *Vel consuetudine.*] Not. q ꝯsuetudo [ʒ] dat iurisdictionem. 9. q. 3. ꝯquestus. ʒ. de arb. dilecti. C. de eman. l. 1. & vlt. & ʒ. de offi. ordi. irrefragabili. Sed qualiter põt in hoc casu priuilegiũ vel ꝯsuetudo dare iurisdictionẽ, cũ nemo sibi vel suis ius dicere possit. ff. de iur. om. iud. qui iurisdictioni præest. & C. ne quis in sua cau. ius sibi dicat. l. vnica? Sed dic q dñs familiæ potest habere ordinariam iurisdictionẽ super familiã suam, sicut magister super discipulos suos, vt in ꝯsti. Frideri. C. ne fi. pro pa. Authen. habita. sicut eps in suos canonicos, & sicut pater super filiũ suum: vt 3. q. 7. infamis. §. tria. circa fi. & 23. q. 4. duo ista nomina. & si suspectus fuerit dominus, petat actor ei aliquem associari. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. vel eligat arbitros. ʒ. eo. l. si quis contra clericum. & 11. q. 1. peruenit. j. de appel. cum speciali.

a De hoc articulo copiose Couarruuias in pract. quæstio. cap. 1. & Guido Papæ decisio. 291. & dixi late super Directorio Inquisitorum. lib. 3. Schol. 45.

ʒ Vide Accursium in l. more maiorum ff. de iurisd. omn. iud.

POstulasti.] Hoc cap. legitur principaliter duob⁹ modis. Primo q eps delicti fert sñiam tñ super crimine: sed eps beneficij fert sententiam priuatoriam beneficij. Secundo legitur, quòd eps delicti fert sententiam etiam super beneficio. Sed realis executio, vt possessionis subtractio, debet fieri per iudicẽ beneficij. Diuiditur in duas partes. Primo ponit quæstio. Secundo solutio: ibi, *Ad quod.* Abbas. Pars huius decret. j. de homi. postulasti.

CASVS. Ecce aliquis sacerdos habet ecclesiã in diœcesi Bon. in qua residet, domicilium vero ratione patrimonij sui habet in diœcesi Mutin. & ibi deliquit: quærit à quo epo p delicto ibi cõmisso debeat

respondemus, quòd per episcopum in cuius diœcesi deliquit[a], sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo in cuius diœcesi beneficium obtinet, erit quo ad illud executio facienda[b].

¶ Honorius tertius archiepiscopo, decano, & archidiacono Turonensi.

¶ *Miserabilis persona potest laicum interdicto vnde vi, coram iudice ecclesiastico conuenire, etiam si res subtracta dicatur feudalis.*

CAP. XV.

Ex parte B. quondam Angliæ reginæ fuit propositū, quòd cum nobilem virum G. detentorē castri Segrey, ratione dotalitij[c] pertinentis ad ipsam, quo per eum, vel eius complices[d] contra iustitiam fuerat spoliata † auctoritate bonæ memoriæ Ioannis Papæ præd. nostri coram vobis traxisset in causam: Dictus nobilis excipiendo proposuit, quod litteræ Apostolicæ non valebant, pro eo quod castrum Guargiæ, vbi est eius domicilium principale, consistit in diœcesi Rodoñ. quæ vltra duas dietas à Turonis est remota. Verum replicatum fuit ex parte reginæ, quòd idem nobilis Turonis satis poterat conueniri, cum non solum in Rodoñ. diœcesi, sed etiam in Andegauensi[e] diœcesi existat, eo † quòd & castra & redditus plures habet in ipsa: & castrum de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi[f], quæ à Turoñ. nequaquam vltra duodecim leucas † distat. Idem quoque adiecit, quod cū dicta regina, ius suum coram domino feudi prosequi debuisset †: litteræ Apostolicæ non valebant, cum non faciebant mentionem quòd dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda iustitia, extiterit negligens vel remissus: subiiciens quòd eædem litteræ, falsitate expressa fuerant impetratæ: eoquòd suggestum fuerat castrum illud ad eādem reginā ratione dotalitij pertinere, cū nec ab initio, nec durante matrimonio, à viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatū. Ad hoc autē fuit ex parte ipsius reginæ responsum, quòd vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem seu detentorem rei, coram ecclesiastico iudice poterat conuenire, cuius interest viduas defensare: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem, terram & mā sionem habere in Andegauensi diœcesi, in qua interdum consueuit commorari, & ipsam diœcesim vltra duas à Turoñ. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem esse, non obstantibus exceptionibus aliis[g], quæ in petitorio potius quàm in possessorio, (quod regina contra eundem nobilem intentabat) locum habere videntur, in ipso negotio iuxta priorum continentiam litterarū, ratione præuia procedatis.

debeat iudicari, præcipue in causis quæ officij vel beneficij priuationem inducunt. Respondet quòd per epm in cuius diœce. deliquit, sententia in eundem clericum debet promulgari, sed per illum epm in cuius diœcesi habet ecclesiam, sñia debet executioni mandari. Not. quòd rōne delicti efficitur quis de foro alterius. Item per aliū fertur sententia, & p aliū executioni mandatur.

a ¶ *Deliquit.*]& ita delictū dat iurisdictionē. ĩ. eo. c. vlt. & 6. q. 3. placuit. & epus iste i cuius diœcesi deliqt debet ferre sñiam ɔ̃ ipsū sup crimine, & nō sup ecclesia: & hæc sententia lata sub vno, facit fidem in alio iudicio. simile 24. q. 1. subdiaconus. & 11. qō. 3. statuimus. ff. de iureiurando. si duo patroni. C. de liber. cau. iubemus.

a Concor. tex. in l. relegatorū §. 1. & §. interdicere. & seq. cum § est quodam gen. & ibi Bart. et d. interd. & relegatis.

b ¶ *Executio facienda.*] Ille enim iudex in cuius diœcesi est res; in qua fieri debet executio, debet sententiam mandare executioni: & sic ille epus cui subest illa ecclesia istius clerici, priuabit illum per sententiam ab alio epo latam. arg. ff. de re iudi. à diuo Pio. §. in criminibus. si crimen magnū est, ille iudex exequatur sententiam, vbi delictū est perpetratum. ĩ. de rapt. c. 1. & ff. de re militi. desertorem. in prin. & in Auth. vt nulli iud. §. si vero quis comprehensorum. coll. 9.

† Vide l. 3. §. domū ff. de sep. viol. & l. 1. subornus. C. de sac. san. eccle.

Ex parte.] Sunt duæ partes. In prima, partis conquestio. In secunda iudicum instructio: ibi, *Mandamus.* Prima subdiuiditur. Primo ponit causæ commissionem, & rei vocationem. Secundo: ibi, *Dictus.* rei exceptionē, & actoris replicationē ad illam. Abb. Siculus.

† Aliis imo eo quòd in ipsa diœcesi.

Casus. B. regina quōdam Angliæ, impetrauit litteras ad iudices delegatos, ɔ̃ nobilē virum Guli. qui ɔ̃ iustitiam spoliauerat eam castro Segrey pertinente ad eam ratione dotalitij: coram quibus dictus nobilis excipiendo proposuit, quòd litteræ non valebant, pro eo quòd castrum Guargiæ, vbi est eius domiciliū principale, consistit in diœcesi Rodoñ. quæ distat à Turonensi vltra duas dietas: Cōtra hoc ex parte reginæ fuit replicatū, quòd nobilis ille Turonensis bene poterat cōueniri: quia & in Rodonensi & Andegauensi diœcesibus existit, & castrū de quo quæstio vertitur, in diœcesi Andegauensi existit: quæ non distat à Turonensi vltra duas dietas; præterea idem adiecit, quòd ipse corā dño feudi debuit conueniri, & ideo litteræ Apostolicæ non valebāt cum non faciant mentionem quòd dñs feudi fuerat requisitus, & in exhibendo iustitiam, fuerat negligens vel remissus. Insuper dicebat, quòd litteræ expressa falsitate fuerant impetratæ, ex eo quòd suggestū fuerat castrum illud ad reginam illam ratione dotalitij pertinere, cum nec ab initio, nec durante matrimonio, sibi à viro in donationem propter nuptias fuerit assignatum. Contra ista ex parte reginæ fuit responsum, quòd vidua spoliata, irrequisito dño feudi, spoliatorē seu detentorem rei coram ecclesiastico iudice, cuius interest viduas defensare, bene poterat cōuenire; iudices super propositis dubitarūt, vnde regina dño Papæ prædicta significauit; vnde mandat iudicibus prædictis, quatenus si constiterit dictum nobilem, terrā & mansionem habere in Andegauensi diœcesi, in qua interdū habitare consueuit, & ipsa diœcesis à Turonēsi non distat vltra duas dietas, & in eadē diœcesi res litigiosa existit, in ipso negotio iuxta tenorem priorum litterarum præuia ratione procedant, non obstātibus aliis exceptionibus, quæ in petitorio potius quàm in possessorio, qđ regina ɔ̃ dictum nobilem intentauit, locum habent. Not. quòd causa viduarū quo ad possessorium, pertinet ad ecclesiam. Itē not. quòd dietæ computātur à diœcesi, in qua res litigiosa existit. Item causa feudi quoad petitorium iudicium, coram dño feudi tractari debet. & ista tria requirūtur coram delegato, quòd habeat domiciliū infra duas dietas à iudice delegato, & quòd res litigiosa sit infra eandem diœcesim.

† Leuca meta & vulgaris apud Hispanos, continet 3. stadia, siue quatuor milliaria Italica.

c ¶ *Dotalitij.*] id est, donationis ppter nuptias; mulier enim dʒ dotem dare viro, vir autem dʒ dare vxori donationem propter nuptias. ĩ. de dona. inter virū & vxo. nuper. in fin.

† Vide. §. 3. cum notaris de prohib. feud. alienat. per Feder. cui lat. 10. & authē de quo fbo. §. si vero.

d ¶ *Complices.* Not. quòd tenetur quis hoc interdicto siue quia fecit, siue complices eius ipsi mandato, siue etiam ratū habuerit. ĩ. de restit. spoli. cum ad sedem. & ff. de vi & vi arm. cū à te. & l. 3. §. cum procurator. quia facientes & consentientes pari pœna puniuntur. ŝ. de offi. deleg. c. 1. & 2. q. 1. notum. in fine. & tenētur etiam alia ratione, si rē illam scienter recepit à deiectore. ĩ. de rest. spo. sæpe contingit. & ŝ. tit. proxi. quia V.

e ¶ *Andegauensi.*] Potest enim quis habere domicilium in diuersis locis. ff. ad muni. assumptio. §. iuris prudentibus. & l. filii §. senatores. & ff. de sena. senatores.[a] veruntamen sola possessio domus, quæ comparat in alia ciuitate, non facit domiciliū. ff. ad muni. libertus. §. sola dom⁹. nisi eam inhabitauerit: vnde dicit ĩ. in qua interdum consueuerat habitare; sed desinit esse municeps adeptus senatoriam dignitatem. ff. ad muni. municeps. Sed hoc verum est quantum ad munera, non quantū ad dignitatē: vt ibi dicit.

a Dicit innocen. idē si haberet ibi magnā partem bonorum suorum: vel larem, id est, familiam, vel si nihil habet, ibi tamen assidue conuersatur. c. vbi sena. vel clag. l. 2.

f ¶ *In eadē est diœcesi.*] i. Andegauen. Hoc enim sufficeret solū si corā ordinario Andegauen. quæstio ista mota fuisset: quia ratione rei de qua quis cōuenitur, sortitur quis forum. ŝ. eo. sane. ĩ. eo. c. vlt. & C. vbi in rem act. l. actor. etiam si res sit mobilis. ff. de iudi. quod legatur. & de hoc dicitur ĩ. eod. c. vlt.

¶ *Gl. seq. not. ex tex. lucus gl. litteras impetratas ɔ̃ laicū, &c. signat ɔ̃tra, et soluit. Secūdo not. quod causa viduarū, etc. remittit. Tertio declarat quare nō sunt recipiēda vlt. exceptio. Vltimo obiicit ad dominationē istius reginæ. Io. An. dicendit. Sed Panor. expedit hāc gl. per quatuor oppositiones.*

g ¶ *Exceptionibus aliis.*] scilicet, quòd castrū illud assignatum non fuit ipsi in donationē pp nuptias à viro. Itē & alia, quòd dñs feudi non fuit requisitus anteq̃ litteras impetraret. istæ exceptiones locū non habent in possessorio, sed in petitorio locū habent: vt hic dicit. Et sic vʒ quòd litteræ impetratæ ɔ̃ laicum non valeāt, nisi primo iudex secularis fuerit requisitus & negligens, siue fuerit dñs feudi, siue alius iudex; nisi de hoc in litteris fiat mentio: cū hæc exceptio in petitorio locū videatur habere. vnde signatur ɔ̃rīū ŝ. eo. ex tenore. & c. licet. & c. ex trāsmissa. & ĩ. tit. prox. cæterum. vbi expresse videtur quòd non sit necesse de hoc facere mētionem: sed sufficit quòd supersedeat litteris, dummodo dñs feudi vel alius secularis velit & paratus sit iustitiam exhibere: & postquam constiterit de negligentia, procedant alij. Sic ergo intellige quod hic dicit: quæ potius in pe-

Litteræ cōtra laicum à Papa impetratæ an valeant.

titorio locum habere videntur: vt scilicet non procedat delegatus p litteras impetratas super proprietatis iudicio, si dñs feudi, vel etiã alius secularis paratus sit iustitiam exhibere: & ita litterę ab initio suspensæ manent. Postquam vero apparuerit de negligentia iudicis secularis siue dñi feudi, ex tunc incipiunt habere effectum, sed ex toto non eliduntur secundũ q hic iste nobilis intendebat. De hoc dictum est s. de officio delegati. significantibus. Item est argu. ex hac decre. q causa viduarum pertinet ad ecclesiam: quia hic dñs Papa audit viduam istã non obstantibus exceptionibus pdictis. Dic de hoc vt dixi s. eod. ex tenore. Item hæc exceptio: q castrũ nõ fuerit in donationem propter nuptias assignatum: merito debuit reprobari, quia erat quęstio principalis, si regina ageret de proprietate, vnde nõ debebat proponi in modum exceptionis: hoc enim debebat probare regina, si principalr ageret petitorio iudicio. Et illud scias, q illud qd venit in principali quęstione, non debet proponi in exceptione dilatoria, qa talis exceptio non impedit litis contestationem: vt hoc traditur in quadam decre. Innoc. iiij. in concilio Lugduñ. de litis cõtest. quę incipit: exceptionisa peremptoriæ. nisi in casibus ibidem contentis: quia exceptio est actionis exclusio, vt peremptoria. ff. de excep. l. 2. siue iudicis siue actoris repulsio, sicut sunt dilatoriæ. j. de excep. pastoralis. & j. de appell. secundo requiris. Sed quare appellatur mulier ista in principio, & hic regina, cũ rex qui fuit maritus ipsius, mortuus sit? potest & debet; sic appellari, quousque nupta fuerit viro inferioris dignitatis. ff. de sena. fœminæ. & C. de nup. cum te. & ff. ad municipalem. l. filij. §. vidua.

¶ Etiam ex post facto, puta, quia incepit cognoscere secularis i. & postea tepescit secundum Ion. & facit qd no. s. eod. licet. in 1. glo. Io. An.

a Habetur eod. tit. lib. 6.

¶ Vide Guidonem Papæ decision 179. & 189.

¶ Gregorius nonus fratri Palmerio canonico sanctæ trinitatis.

¶ *Laici vsurpantes iura ecclesiastica, velut sacrilegi per iudicem ecclesiasticum compelluntur.*

CAP. XVI.

Conquestus est nobis Bononien. episcopus, quod Potestas & commune Bononien. temporalem iurisdictionem, quæ in quibusdam castris & villis, ecclesiæ Bononien. competit pleno iure [a]: & in cuius quasi possessione [b] fuisse ac esse dignoscitur, per violentiam vsurpare præsumunt: & infra, ¶ Cũ autem valde sit iniquum, vt ea quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis, vel relicta, aut eis iustis modis alijs acquisita, aliis vsibus applicari: propter quod merito inuasores [c] ipsarum rerum, tamquam sacrilegi sunt anathemati vsque ad satisfactionem congruam supponendi: & infra, ¶ Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam cessare ipsos ab huiusmodi, & satisfacere de præteritis damnis & iniuriis, appellatione remota, compellas.

Conquestus est.] Primo ponitur querela epi. Secundo iudicũ datio, quam primo iustificat: ibi, Cum autem. Abbas Siculus.

Casvs. Potestas & commune Bononiensis, per violentiam vsurparunt iurisdictionem temporalem in quibusdam castris & villis quę pertinent pleno iure ad Bononiensem ecclesiam, & in cuius quasi possessione ecclesia ipsa erat: propter quod Bononiensis eps cõquestus fuit dño Papæ, vnde causam commisit cuidam iudici, mãdans eidem, q cum iniquum sit, ea quæ pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesijs sunt relicta, vel aliter iuste acquisita, humanis vsibus applicari: inuasores ipsarum rerum tamquam sacrilegi sunt excommunicandi, vsque ad debitam satisfactionem. Vnde si constiterit ei de præmissis, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, cõpellat inuasores prædictos ab huiusmodi cessare, & de præteritis damnis & iniuriis satisfacere cõpetenter. Not. q ecclesia potest conuenire malefactores suos coram iudice ecclesiastico, cum sint sacrilegi: quod crimen ecclesiasticum est. Item quod semel Deo dedicatũ est, amplius ad humanos vsus applicari non debet. Item monitio debet præcedere vindictam.

a ¶ *Pleno iure.*] id est, quo ad spiritualem & temporalem iurisdictionem.

b ¶ *Quasi possessione.*] Hoc ideo dicit: quia iurisdictio & omnia iura incorporalia, & seruitutes non possidentur, sed quasi possidentur [4], sic j. de causa possessio. cum ecclesia. & habes hoc ff. de vsucap. sequitur. §. si viam. quia incorporalia corporaliter apprehendi non possunt. Possessio vero corporalis dicta est quasi pedum positio. ff. de acquiren. possessio. l. 1. Ber.

c ¶ *Inuasores ipsarum rerum.*] Sic patet, q inuasores rerum ecclesiasticarum tamquam sacrilegi sunt vsq; ad satisfactionem excommunicandi. quicquid enim datum est ecclesiæ pro remedio peccatorum, ad humanos vsus non debet amplius applicari, vt hic dicit, & j. de rerum permuta. iniustum videtur. sic 12. q. 2. nulli liceat. quicunque prædia. qui abstulerit. & c. 1. de illis capitulis hic fit mẽtio, & de hoc quod dictum est s. eod. cum sit. Istos inuasores potest ecclesia sub quo maluerit iudice conuenire: vt s. eo. cum sit generale. & isti non sunt excommunicati ipso iure, sed sunt excommunicandi, quousque satisfecerint tam de iniuriis, quàm de damnis, vt hic patet: imo iniuriam ecclesiæ factam prælatus remittere non potest. 23. q. 4. si is qui. & 63. distinct. Salonitanæ.

¶ Et ideo interdictũ vnde vi. vel vti possidetis non competit in eis, sed quasi vti possidetis. ff. de se. qui. quotiẽs vel competit actio ex canone. 3. q. 1. redintegranda. secũdũ Gof. Ioan. And.

¶ Idem episcopo Dulmeñ.

¶ *Priuilegiatus vt non teneatur respõdere nisi in certo loco: si in alio loco respondere vel soluere promittit, ibi poterit conueniri, & etiam vbi habet domicilium, secundum Ioan. Andr.*

CAP. XVII.

Dilecti filii I. & A. ciues Romani, sua nobis petitione monstrarunt, quod cum abbati sanctæ Genouefæ Parisiensis super quadam pecuniæ summa, contra [d] R. prædecessorem tuum litteras impetrassent: tu proponi fecisti, quod omnibus Anglicis est a sede Apostolica indultum, vt super causis pecuniariis, citra mare conueniri non possint: propter quod idẽ abbas in negotio non processit. ¶ Verum quia & si fuisset priuilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco [e] respondere vel soluere aduersarijs promiserunt: cum

Dilecti filij I. & A. ciues Romani,] Priuilegiũ alicui cõcessũ, vt non teneatur nisi certo loco respondere, non extenditur ad locũ, vbi ex aliqua causa de iure communi conueniri potest. & est casus not. Diuiditur. Primo ponitur querela actoris, quæ cõtinet causæ commissionem, & rei exceptionẽ. Secundo ponitur mandatum factum reo cum comminatione & prouisione si non pareat; ibi, Verum. Abbas.

Casvs. Quidã ciues Romani I. & A. quandam quantitatem pecuniæ mutuauerant epo Dulmensi, qui promisit eisdẽ dictã pecuniã soluere certo loco, videlicet citra mare. Sed qa dictus episcopus pecuniam vt promisit non persoluit, impetrauerũt litteras contra dictum episcopum ad abbatem sanctæ Genouefæ Parisieñ. abbas citauit successorem dicti episcopi Dulmensis, qui mutuũ contraxit: coram quo ex parte ipsius epi fuit excipiendo propositũ, q omnibus Anglicis à sede Apostolica est indultum, vt super causis pecuniariis citra mare conueniri non possint: propter quod abbas non processit: Vnde illi mercatores significauerunt hoc dño Papæ, & ipse scribit episcopo Dulmen. dicens, quòd & si fuisset tale priuilegium concessum, non tamen prodesset illis qui aduersariis certo loco soluere promiserunt: quia & ibi & vbi domicilium habent, possunt conueniri: & ideo mandat eidem, quatenus dictis mercatoribus satisfaciat de dicta pecunia cum iustis & moderatis expensis, & congrua satisfactione damnorum, cessantibus vsuris: alioquin mandat dicto abbati vt in negotio sibi commisso procedat, non obstante dicta indulgentia, iuxta traditam sibi formam. Nota q successor potest conueniri per litteras impetratas contra prædecessorem, licet antecessor citatus non fuerit. Item licitum est cuilibet renunciare iuri, quod pro se introductum est: & ita ista indulgentia non continet ius publicum.

¶ *Glo. seq. recitatur per modum obiectionis, quomodo conuenitur per rescriptum non nominatus in illo, soluit & remittit.*

d ¶ *Contra.*] Licet proprium nomen antecessoris sit expressum: ad successorem tamen extẽditur rescriptum: & hoc ideo, quia nomine ecclesiæ, & pro ipsius ecclesię vtilitate mutuum contractũ hic fuit [5] & ideo successor conuenitur per rescriptum impetratum contra antecessorem, nec obstat expressio nominis: quia vna persona intelligitur. de hoc not. s. de rescriptis. significauit.

¶ *Glo. seq. primo ponit dictum, de quo remittit. secundo soluit contrarium de decretali, si diligenti, & ibi remittit.*

c ¶ *Qui se certo loco.*] Qui certo loco soluere promittit, & non soluit, tenetur aduersario ad interesse, pro eo q non soluit loco promisso, si sua interest, q ibi non fuit satisfactum. ff. de eo quod cer. loco. l. 1. de hoc dictum est s. de offic. delega. P. & G. Per hoc enim q certo loco soluere promisit, renunciasse intelligitur indulgentię concessę Anglicis: qd facere potuit, cũ tamẽ in fauorem cuiuslibet & singulariter concessa fuerit: cũ non sit tale priuilegiũ, quod sit publicũ vtilitate & auctoritate: vnde quilibet ei iuri quatenus tangit personam suam, potest renunciare. C. de pact. l. si quis in conscribendo. j. de reg. ad apostolicam. De hac materia dictum est satis s. eod. si diligenti.

¶ Vnde si tenetur successor sicut filius & heres de solu. c. 1. hoc dictum gloss. quę fuit ad dictio placuit G. Na. In. & Host. & q lis nõ fuisset hic contestata, patet: quia nõc propo nebantur dilatoriæ: quæ non proponuntur post litem. j. de re iu. cum. Non enim semper expressio facit rescriptum personale: sicut de pactis not. j. de instru. cũ venissent. Ioan. And.

a ¶ Vbi

a ¶ *Vbi domicilium.*] & sic duobus locis poterat conueniri, scilicet vbi promisit, & vbi habet domicilium. j. eo. c. vlti. & s. eo. c. ex parte. sic est in electione creditoris, vbi malit ipsum conuenire. sim. s. eod. cum sit.

¶ *Glos. seq. tractat quales expensæ veniant, & remittit. secundo quærit quomodo probentur expensæ & damna, & soluit.*

ibi & vbi domicilium[a] habet, valeant conueniri †: Mandamus, quatenus eidem de pecunia ipsa cum iustis & moderatis expensis[b], & congrua satisfactione damnorum (vsuris omnino cessantibus) satisfacias, vt teneris: Alioquin eidem abbati nostris damus litteris in mandatis, vt in commisso sibi negotio (proposita ex parte tua indulgentia non obstante) iuxta prioris mandati nostri tenorem, sine dispendio moræ procedat.

¶ Idem Abbati Trecen.

¶ *Quamquam laici possint iurisdictionem non sui iudicis prorogare, clerici tamen non possunt, nisi episcopi diœcesani consensus accedat, & iudex, cuius iurisdictionem prorogare volunt, sit ecclesiasticus.*

CAP. XVIII.

Significasti † nobis, quòd P. clericus ad petitionem C. mercatoris, se tuæ iurisdictioni subiecit, si in termino nunc elapso de pecunia mutuata non satisfecisset eidem: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd licet priuatorum consensus[c], eum qui iurisdictioni præesse dignoscitur, sibi possit iudicem constituere: clerici[d] tamen in iudicem non suum, (nisi forte sit persona ecclesiastica, & episcopi diœcesani voluntas accedat) consentire non possunt.

b ¶ *Cum iustis & moderatis expensis.*] Expensæ istæ moderatæ debent esse. j. de sequestra. ad hoc. j. de dol. & contu. finem. & c. cum dilecti. & j. vt lit. non contest. quoniam. §. in alijs. & non superfluæ siue delicatæ. ff. de pigno. act. si seruos. in fi. & ff. de dam. infect. per quos. §. vlt. & l. seq. de hac materia dicitur j. de dol. & contu. finem. & c. cum dilecti. & damna quæ sustinuit, reficere debet. j. de fideius. peruenit. Sed qualiter probabuntur expensæ & damna illata propter hoc? Expensæ probabuntur per iuramentum illius qui eas fecit præmissa taxatione à iudice, sicut hic bene probatur. C. de iud. sancimus. & s. de proc. constitutus. & s. quod vi metusve causa. c. vlti. & C. vnde vi. si quando. & 2. q. 1. in primis. vbi statur iuramento præmissa taxatione. licet illa loquatur in alio casu. De damnis siue interesse dic, quòd debent probari per testes, Institu. de verb. obl. §. non solum. & ideo vtile esset certam summam adijcere: quia difficile est probare interesse. ff. de præto. stipu. l. vlt. §. non solum. & iudex hoc interesse inquirere debet per suam subtilitatem. C. de sentent. quæ pro eo quod interest profer. l. vnica. Et ita hoc est notatu dignum, quòd expensæ & damnum datum per dolum siue per violentiam vel rapinam, postquam constiterit de violentia per testes, probatur per iuramentum, vt dicunt iura prædicta. s. quod met. caus. cap. vlti. & l. si quando. C. vnde vi. & c. in primis. & l. sancimus. interesse vero aliunde veniens per testes probandum est.

Significasti.] Clericus sine diœcesani episcopi licentia, iurisdictioni non sui iudicis se submittere non potest. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Inquisitioni.* Abbas.

CASVS. Quidam clericus tenebatur C. mercatori in quadam pecuniæ quantitate, clericus iste subiecit se iurisdictioni Trecen. abbatis, si in termino dato sibi à mercatore non satisfecisset eidem: terminus ille elapsus fuit, nec satisfecit: quærebatur vtrum abbas posset exercere iurisdictionem in illum clericum, & vtrum potuerit se subijcere iurisdictioni abbatis? Respondet Papa, licet priuatus consensus eum qui præest iurisdictioni possit suum iudicem constituere, tamen clerici in non suum iudicem consentire non possunt, nisi forte sit persona ecclesiastica, & voluntas diœcesani episcopi accesserit. Nota quod clerici non possunt consentire in iudicem non suum, nisi in alium clericum: & de voluntate episcopi: aliàs non possunt.

c ¶ *Priuatorum consensus.*] vt C. de iurisd. om. iudic. priuatorum. & l. 1. dum tamen ex certa scientia, & non per errorem. ff. de iuds. l. 2. & 3. ff. de iurisdi. om. iud. si per errorem.

¶ *Glo. seq. format primo & vltima duas quæstiones, in media signat contrarium, & recitat primo contrarium, secundo vltimam quæstionem, tertio primam, & omnia satis clara.*

d ¶ *Clerici tamen in iudicem non suum.*] Hic expresse patet quod clericus in non suum iudicem etiam ecclesiasticum, sine consensu expresso sui episcopi consentire non potest. sic 3. q. 6. non liceat. & 9. q. 5. c. 1. & 2. quod si fecerit, sententia non tenet, vt in proximis c. 9. q. 2. c. 5. & 2. & 6. q. 3. denique. Sed nunquid clerici qui consentiunt in iudicem ecclesiasticum non suum, cadunt propterea à iure suo, sicut cum trahunt vel trahuntur ad seculare iudicium. s. eo. si diligenti. & 11. q. 1. inolita. & c. placuit? Non credo, quòd in casu isto debeat perdere causam, licet sententia lata sit pro ipso, vel contra ipsum: quia non tantum deliquit, quantum cum iudicem laicum sibi constituit; nisi velis dicere, quod in odium ipsius, episcopus habeat eam ratam qui eum dimisit, sine cuius licentia hoc facere non potuit; & hanc ignominiam vel contumeliam irrogauit. ff. de arbi. litigatores. C. de iureiur. si quis. aliàs putuer, puta dicitur 3. q. 6. non liceat. Clericus enim non potest venire contra sententiam: quia videtur habere tacitum pactum in se, ne vlterius petat: sicut acceptilatio inutilis. ff. de pact. si vnus. §. pe. ff. de accepti. si acceptolatum. Episcopus vero si vult, potest talem sententiam ratam habere. arg. s. de renun. quod in dubijs. Sed contra hoc quod hic dicit, videtur contra 3. q. 6. pulsatus. vbi videtur dari optio clerico pulsato coram non suo iudice an velit ibi respondere vel non: Ibi dicit, pulsatus si voluerit taceat. Sed ibi non habet locum. arg. à contrario sensu, cum alia iura contradicant. 3. q. 6. non liceat. & hic. & ita tollitur hoc arg. à contrario sensu. Vel intellige illud c. pulsatus. cum iste habet consensum episcopi: quia & tunc adhuc habet optionem, nec potest compelli. Sed nunquid potest clericus consentire in laicum iudicem de consensu episcopi? Videtur quod sic. 11. q. 1. clericum nullus. ibi dicit: nullus præsumat clericum apud secularem iudicem episcopo non permittente pulsare, ergo de consensu episcopi videtur quod possit. Sed non credo,[a] quia nec consensus episcopi sufficit. hic, supple. in cap. clericum. maxime, quia nec de consensu episcopi potest. Sicut enim clericus huic priuilegio quod introductum est in fauorem totius ordinis clericalis, renunciare non potest; ita nec episcopus potest huic priuilegio renunciare, vel consentire, vt clerici hoc possint, nec potest eos compellere ad hoc, cum eadem ratio sit hinc inde; quia episcopus priuilegium clericorum minuere non potest, sicut nec posset facere quòd aliquis clericus verberaretur sine sententia excommunicationis. arg. j. de sentent. excommun. contingit. De hac materia dictum est satis s. eod. si diligenti. Bernardus.

Concor. l. 2. & 3. ff. de iud. & Cy. C. eod. l. vnica. & ibi B. C.

Dictio, cuiusdam, deest in manuscriptis.

Alias alio.

Alias illo.

a Non est concedendum quod no. s. tu. proxi. c. 2. quia aliud est delegare, aliud iurisdictionem prorogare, vnde in delegata appellatur ad delegantem, in ordinaria prorogata ad superiorem. Ioan. And.

¶ Idem.

¶ *Legitime citatus tenetur coram iudice citante causam prosequi, non obstante quòd post citationem mutauerit forum.*

CAP. XIX.

Proposuisti nobis, quòd quidam subditus tuus, ad petitionem cuiusdam † aduersarij sui, à te legitime citatus[e], ad causam, quia postmodum iurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit iudicium declinare. ¶ Porro tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quòd is in prædicta causa, ius reuocandi forum non habet, quasi ab altero † iam præuentus.

¶ Idem.

¶ *Quisque clericus potest in curia Romana conueniri, licet aliàs specifice forum ibi non sortiatur; habet tamen ex causa ius reuocandi domum.*

Proposuisti.] Si citatus ad causam postea mutat forum, in causa illa coram primo iudice respondere cogetur. h. d. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Porro.* Abbas.

CASVS. Quidam subditus Bonon. episcopi legitime citatus fuit ad causam, ad petitionem aduersarij sui, postmodum factus fuit alterius iurisdictionis, propter quod intendebat eius iudicium declinare: quæritur an possit? Respondet quòd ille in causa prædicta ius reuocandi forum non habet, quasi ab alio iam præuentus. No. quòd per solam citationem perpetuatur iurisdictio quantum ad causam illam pro qua quis citatus est.

e ¶ *Citatus.*] sic ff. de iud. si quis postea. vnde hæc sumpta est, & l. vbi cœptum est. ff. de iurisd. omn. iudi. cum quædam. sic ergo patet, quòd per solam citationem perpetuatur iurisdictio tam ordinarij, quàm delegati: vt hic, & in prædictis iuribus: vt s. de offi. deleg. c. gratum. & c. licet. & s. de offi. leg. c. fin. & per solam citationem, seu conuentionem præuenitur iurisdictio. j. de appella. vt debitus. & s. de rescrip. cap. capitulum sanctæ crucis. in quibus habes, quòd qui primo litteras præsentauit facta citatione, obtinere debet iudices suos, non obstante quòd alter prius litteras impetrauit, qui litteras suas non præsentauit. Qui ergo conuenitur coram aliquo iudice competenti, necesse habet vsque ad finem persistere, etiam si mutauerit forum: quia præuentus est per hanc conuentionem, vt hic dicit,[a] & patet hoc per iura prædicta.

a Intellige vt maior sit dubitatio, de illo qui aliàs non tenebatur ratione rei vel alterius fori coram primo iudice respondere: sed solum ratione domicilij. Ioan. And.

Licet.] Clerico in curiam Romanam conuento non cōpetit declinatoria fori: posset tamen sibi ex causa competere ius reuocandi domum. h. d. Et primo ponit quatuor modos sortiendi forū. Secundo addit quintum cū modificatione ibi: *Quia tamen.* Abbas.

Casvs. Quidam eps apud sedem Apostolicā constitutus, cōuentus fuit ab aduersario suo, ipse dicebat q non tenebatur respondere: cum propter hoc vocatus non fuerit, nec ibi contraxerit, vel domicilium habuerit, nec possessiō de qua ipse conueniebatur, erat ibi; ex quibus causis sortitur quis forum: super hoc scribit Papa capitulo ipsius epī dicens, q licet ex causa aliqua de prædictis, ex quibus q̄s sortitur forum, eps illorum apud sedē Apostolicam cōuentus nō fuerit: quia tñ Romana ecclesia omniū ecclesiarum mater est & magistra, eps prædict' recte potuit conueniri, vt ibi aduersario responderet: nisi pro alia iusta & necessaria causa venisset; quam si tūc allegasset, ius reuocādi domū saluum fuisset eidē. Nota, quòd ex quatuor causis hic positis, potest quis in foro alio conueniri.

CAP. XX.

Licet ratione [a] delicti, seu cōtractus [b], aut domicilii [c], siue rei de qua contra possessorem [d] causa mouetur: quibus forum regulariter quis sortitur, episcopus vester apud sedē Apostolicam conuentus non fuerit: ¶ Quia tamen omnium ecclesiarum mater est eadem & magistra, rite compelli potuit [e], vt ibi suis aduersarijs responderet: nisi pro alia iusta & necessaria causa venisset, quā si tunc allegasset, ius reuocandi domum saluum fuisset eidē.

TITVLVS III.

De libelli oblatione.

¶ Ex concilio apud sanctū Medardū [†].

¶ *Actor tenetur in scriptis libellum porrigere. Vel sic: Iudex non debet admittere actorem ad litigandum, nisi prius libellum in scriptis offerat. h. d. per alia verba.*

CAP. I.

Ignarus [†] episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis [f], vel postulationis? Illi responderunt, se præ manibus nullū habere libellum, Ignarus episcopus dixit [†]: oportet vos secundum ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram, libelli serie declarare, eamque vestris manibus roboratam, synodo porrigere, vt tunc vobis canonice valeat responderi. Et tunc ipsi fratres, libellum conscribentes, porrexerunt.

Item dominus Papa ordinarius iudex est omnium ecclesiarum, & clericorum. Item si quis ad Romanam curiam pro causā iusta & necessaria sit vocatus, non tenetur tunc ibi respondere nisi voluerit: sed habet ius reuocandi domum.

¶ *Glo. seq. cum tribus seq. & principio vltimæ recitari solent textualiter. Et deinde vltima quærit quæ sit iusta causa reuocandi domum. Et glo. ponit sex exempla, declarans, &c.*

a ¶ *Ratione delicti.*] Not. q ratione delicti efficitur quis de iurisdictione alterius. sic j. de rap. c. 1. & 3. q. 6. ibi, causa. & 2. q. 1. si peccauerit. & 6. q. 3. placuit. & C. vbi de crimi. agi opor. Auth. qua in prouincia. & C. vbi sena. vel cla. l. 1. & s. eo. ti. postulasti. & ff. de accu. l. vlti. & l. si cui. §. idem imperator. & ita delictum dat iurisdictionē ei qui aliàs eam non habet. Item delictū tollit priuilegiū: vt in prædict. Auth. qua in prouincia. & 11. q. 3. priuilegium. Quid iuris sit de priuilegiatis, dicitur j. de priuile. ex tuarum. & pro delicto conuenitur quis vbi domicilium habet, vel vbi inuenitur. C. vbi de crimi. agi opor. l. 1. et si crimen graue sit, remittitur puniendus ad iudicem vbi deliquit. in Auth. vt nulli iud. §. si vero quis cōprehensorum. coll. 9. & ff. de re militari. desertorem. & ff. de custo. & exhi. reo. l. solent.

b ¶ *Seu contractus.*] Hoc nomen, cōtus, largissime sumitur. siue sit verus contractus, vel quasi cōtus, vel aliud vnde obligatio oritur. ff. de iudi. hæres absens. §. 1. & l. omnem obligationem. & l. interdum. §. vlti. & hoc intellige siue inueniatur, siue non. debet enim illuc remitti sicut in criminibus dicitur: cum in hoc parificentur. in Auth. vt omnes obe. iudi. in 2. coll. §. hæc considerantes. coll. 5. In delictis enim hoc seruatur. in Authen. vt nul. iud. §. si vero quis comprehensorum. & §. seq. coll. 9. Quidam tamē dicunt illum esse conueniēdum, si ibi inueniatur vbi contraxit, per l. hæres. in prin. Item vbi quis soluere promisit, potest conueniri. s. de offi. deleg. P. & G. & s. eod. dilecti. quod dicit litera ista: ratione contractus: intellige secundum quod traditur expresse in quadam decretali Innocentij iiij. quæ incipit, Romana. eo. tit. §. contrahentes. [lib. 6.]

c ¶ *Aut domicilij.*] ratione domicilij sortitur quis forum: & ibi potest conueniri. s. eod. dilecti. & ff. de iudi. hæres absens. §. proinde. Et potest quis habere domicilium in pluribus locis [a] s. eo. ex parte. & ff. ad mun. assumptio. §. iuris prudentibus. De hoc dictum est s. de rescrip. dilectus filius.

d ¶ *Contra possessorem.*] Ratione possessionis, de qua quis conuenitur, sortitur quis forum, & coram illo iudice conueniri debet, in cuius iurisdictione res est. s. eo. sane. & etiā vbi habet domiciliū. & C. vbi in rē actio. l. fi. & s. eo. ex parte B. etiā si res sit mobilis. arg. C. vbi in rē act. l. vlt. & ff. de iud. quod legatur. §. si autē. Quidam tamē dicunt hoc habere locum tātum in rebus immobilibus.

e ¶ *Compelli potuit.*] cum dñs Papa sit iudex ordinarius singulorū, nullum fori priuilegium poterat allegare. 9. q. 3. cuncta. & Roma cōis patria est omniū. ff. ad mun. Roma. ergo nullus declinare potest forum eius. vnde ille compellitur ibi suis aduersarijs respōdere: nec ius reuocādi domum haberet, nisi pro alia iusta causa & necessaria venisset, vt dicit littera ista, puta, si fuisset vocatus à principe pro publica vtilitate. in Authen. de san. epis. §. si vero epi. coll. 9. Item clerici legati nō tenētur rñdere: nisi tunc ibi contraxissent, vel si in delegatione deliquissent, vel rem aliquam tunc emissent; nam tūc rñdere tenebuntur: aliàs daretur eis occasio res alienas deferēdi domū. ff. de iudi. non abàs. 2. rñ. & §. 1. & l. seq. Item qui causa dicendi testimonium ibidem vocatus est, vel qui iudicandi causa ibi accersiti sunt, vel qui causa exercendæ appellationis illuc venerunt, vel causa reddēdæ tutelæ istæ personæ habent ius reuocādi domum, si non ibi cōtraxerunt vbi conueniuntur, & hoc totum dī ff. de iudi. l. 2. §. legatis. & §. seq. Sed legati non tenentur respondere nisi de his tantum quæ tempore legationis suæ cōtraxerunt: vt ibi dicitur. Item si legati agant: tūc tenentur se defendere, si recōueniant, nisi agant pro iniuria sibi illata: vt ea. l. §. sed si agant. si quis allegauerit talē causam, non compellitur respōdere: vt hic patet, & hoc est expressum j. de dilatio. exposuit. vbi qui vocatur à principe pro vtilitate Romanæ ecclesiæ, habet ius reuocandi domum.

DE LIBELLI OBLATIONE.

¶ *Supra visum est de foro competenti, & an & quādo forū possit declinari: Verum quia rei ad iudicia vocati si non declinant forum, petunt sibi edi libellum, vt sciant quid & qualiter petatur, & super quo debeant respondere: ideo competenti ordine subijcit istam rubricam.*

De hac materia habetur 2. q. 8. per totum. & 3. dist. Maximianus. Abbas.

Ignarus.] Non diuiditur, quia ponit vnicam facti narrationem. Abbas.

Casvs. Quidam [g] fratres in concilio conquerebantur de quibusdam aduersarijs suis. Ignarus eps dixit: Habetis vos libellum reclamationis vel postulationis vestræ? fratres illi responderunt se nullum habere libellum. Ignarus eps dixit: oportet vos habere reclamationem vestram in serie libelli, & synodo porrigere, vt vobis possit canonice responderi: & tunc fratres illi, conscripserunt, & synodo porrexerunt. Not. q libellus semper dandus est aduersario, & sic libellus videtur esse principium ordinis iudiciarij: vt sine eo nullum sit iudicium.

¶ *Glo. seq. recitetur per modum summæ, quærendo de 7. scilicet quot sunt species libellorum: quid sit libellus, cui offeratur, qualiter, quando, quis sit eius effectus: & an sit de substantia, &c.*

f ¶ *Libellum reclamationis.*] No. q duplex est libellus. Est autem libellus conuentionalis, seu postulationis, qui datur in ciuilibus quōnibus. j. eo. c. vlti. de quo hic intelligitur. Et est libellus accusationis, qui datur in criminalibus actionibus: vt 2. q. 8. descripta. §. libellorum. & j. de accu. per totum. & 2. quæst. 1. legum. Est ergo libellus scriptura in qua continetur res quæ petitur, & causa petendi, & nomen actoris & rei, & coram quo iudice, vt j. eod. per totū. & sic patet q semper offerendus est libellus iudici, & per ipsum reo, vt ipse reus possit deliberare: vt 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. & in scriptis debet dari: vt hic patet, & in Auth. offeratur. C. de li. cōte. & j. de prob. quoniam contra. & in principio litis per prædictā Auth. offeratur. Not. tamen arg. contra 11. q. 1. si quis cum clerico. Sed illud obtinet in modicis & vilibus causis, vbi scriptura non requiritur. Item contra. j. de do. & contu. prout. & illud intellige q libellus antea datus fuerat: & per talem libellum sic oblatum iudici, & postea reo, actio annalis perpetuatur. C. quando libel. princ. da. lit. contest. fa. l. 2. & rem litigiosam facit subsecuta per executorem conuentione: vt C. de litigi. Auth. litigiosa. & interrumpit præscriptionem. C. de præscrip. xxx. vel xl. ann. sicut. Sed numquid libelli oblatio est de substātia ordinis iudiciarij? Videtur quòd sic: quia

Medardi monasterium est in vrbe Suessionensi. vbi id concilium habitum est, refert Burchard' lib. 2. decret. ca. 192. suo par. 6. cap. 269 cap. 1. eo tit. in 1. compil. & vide notas huius capitis.

Conuenit l. fancimus. C. de pœ. & Albo. d. Ro. fa. in rn. C. ne fil. p patre. Adde pleniorem glossā in c. licet. & in c. ad abolēd. j. de hæres. vbi est ratio cur ob delictū perdatur priuilegium.

Vt sacerdos domicilium habet in loco beneficij, & in loco patrimonij. s. eo. postulasti. vagabūdus vero ibi dicitur domicilium habere vbi inuenitur, vt no. in l. 1. C. vbi d' crimi. agi oportet.

In vet. exemplari leg. G. Item sunt ei ignari in bente.

Vide l. si quando. C. vnde vi. & l. la. homani. dig. C. de acc. & in Authen. de iud. §. oportet.

Facti speciem nudam percipimus ex integra, quam ignominiosi in loco supra citamus.

De materia huius glossæ vide Decium in l. ane decem. tit. ff. de reg. iud. com. 16. & Iasonem Clausum in præf. cum. §. lam. q. 2a.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Cum agitur reali, non sufficit rem generaliter peti, sed debet ita specificari, vt euitetur obscuritas & æquiuocatio.*

CAP. II.

Significantibus[a] † T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatui declaratum, quòd cum inter ipsos ex vna parte, & V. ex altera, super quadam terra coram iudicibus delegatis tracti fuissent in causam: oblato eis libello: ipsi (cum plures terras haberent) vt terra illa super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, a iudicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam prouocarũt. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita, reuocato in statum debitum, si quid post appellationem huiusmodi noueritis attentatum, &c.

¶ Greg. nonus archipresbytero † ciuitatis Nouæ, & M. ca. Culmesi. †

¶ *Non tenetur reus respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.*

CAP. III.

Dilecti filij fratres ecclesiæ sanctæ Mariæ de Hispida, sua nobis petitione monstrarunt, quòd cum Prior & conuentus sanctæ Mariæ ad Carceres, ipsos super quadam pecuniæ summa, coram Priore sanctæ trinitatis Veroñ. auctoritate Apostolica conuenissent: ex parte ipsorum fuit excipiendo propositum, quòd cum dicti

quia cõcilium istos fratres noluit audire nisi primo libellum scriberent. & optimum arg. j. de probat. quoniam contra. & per libellum apparet de modo agendi secundum quẽ semper debet formari sñia. j. de simo. licet Hely. j. de acc. qualiter & quãdo. & p Auth. prædictam, offeratur. optime videtur probari, vbi dicit. Litis autem contestatio 3 hoc indultum habita pro nihilo est. Et sic videtur q̃ sit de substantia, sicut & litis contestatio. j. de lit. contest. c. vnico. & s. de elect. dudũ 2. Dicunt tñ quidã q̃ non est de substantia iudiciarij ordinis oblatio libelli: & sic potest omitti tacite, sicut consueuit dici de iuramento calumniæ. Alij 3 q̃ non valet quicquid factum est, & hoc per iura prædicta, nisi sit vilis causa, vt dictum est: quod melius videtur iure canonico. Ista enim principalia sũt, libell⁹, qui est principiũ & fundamentum causæ, litis contestatio, & q̃ sñia feratur in scriptis.

¶ Vide Lã francum in c. quoniã. §. probationes. j. de proba. & quærentis hic agitur de libello incerto & obscuro. vide etiã Iasonem in §. sed istæ. Instit. de actio. Decid. in c. dilecti. j. de iud. & Paulum de Castro con. 141. & Alexan. consil. 151. & 154. in 2. volum.

ADDITIO. Quæ debent in libello cõprehẽdi habes his versibus:

Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & a quo
Recte compositus quisque libellus habet.

Vel sic, & clarius.

Conuenti nomen, & nomen conuenientis,
Iudicis & nomen scribes, causamque petendi:
Et quascunque petit res, istas scribere debes.

Significantibus.] Diuiditur. Nam in prima ponitur appellãtis narratio. In secunda appellationis commissio. Secunda, ibi: *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Duo fratres I. & A coram iudicibus delegatis à quodam V. nomine, tracti fuerũt in causam: oblatus fuit eis libellus, in quo petebatur ab eis quædam terra: ipsi cum plures terras haberent, petierunt à iudicibus, vt terram illam super qua conueniebantur, facerent designari, quod ipsi facere denegarunt; propter quod ad sedem Apostolicam appellarunt. Mandat Papa, quatenus si est ita, quicquid factum est post appellationem, debeat in irritum reuocari. Nota quòd cum agitur rei vendicatione, semper designanda est res, quæ petitur certo loco, & etiam finibus certis.

¶ *Glo. seq. duo facit. Primo tractat qualis declaratio libelli fiat in iudicijs singularibus, vniuersalibus, & generalibus. Secundo an libellus possit mutari. Ioan. And. Panormit. diuidit istam gloss. in 5. partes. In prima ponit practicam libellandi in actionibus singularibus. Secundo in vniuersalibus. Tertio in generalibus. Quarto quærit an libellus possit mutari, corrigi, seu emendari, vel aliquid de nouo accumulari. Quinto quærit an eo casu quo mutatur, sint dandæ nouæ induciæ.*

a ¶ Significantibus.] Nota[1] ad intelligentiam istius capituli & sequentis, & eorum quæ circa hanc materiam dicuntur. Aut enim conuenitur quis actione reali: puta, rei vendicatione, vt hic: & tũc exprimenda est res quæ petitur, & vtrum petatur tota, aut pars: vt peto talem fundum. ff. de rei ven. si in rem. alias enim reus deliberare non posset, vt hic dicit: nec iudex sententiam ferre debet super incerto. arg. Instit. de act. §. curare. & 33. dist. habuisse. & 11. q. 3. graue. Item duos proximos vicinos illius fundi ad minus designare debet. ff. de cen. forma censualis. quia generalitas parit obscuritatem. ff. de iure fisci. Arg. 3. ff. de rei vend. quę de tota. §. incerta. & ff. cõi diui. & si non omnes. §. si incertum. Sed contraria ista specialia sunt circa defalcationem legatorum. Et licet in casu isto debeat quis specificare rem & ipsam designare, vt est dictum: causam tamen exprimere non tenetur in libello. causa enim expressa est eo ipso quòd proponit rei vendicationem. causa enim non est alia nisi ipsum dominium, cum dicis rem ad se pertinere iure dominij vel quasi. ff. de excep. rei iudic. si mater. §. eandem. & §. 1. & 2. & melius in l. & an eadem. §. actiones. Item & hoc nota, cum agitur rei vendicatione quòd si aliquis subijciat vnam causam in libello, & succũbat, pôt adhuc eandem rem petere ex alia causa, non obstãte exceptione rei iudicatæ. ff. de excep. rei iud. si mater §. 1. & 2. & l. & an eadem. & C. de peti. hære. hæreditas. ff. ad exhibẽ. de eo. §. sæpi⁹. & j. de iud. examinata. Idẽ est in possessorio. j. de donat. inter dilectos. & hoc tutius est actori. Arg. 3. ff. de iureiur. duobus. §. colonus. vbi dicitur, quòd qui proponit vnam actionem, nõ potest aliam proponere pro eadẽ re. Sed illud est, quia illæ actiones surgunt ex eadem causa. Si vero nullam causam expressit, tũc totum ius suum in iudicium deduxisse videtur, vnde obstabit ei exceptio rei iudicatæ, si absoluitur reus: quia actor non probauit. ff. de exce. rei iud. l. & an eadẽ. §. actiões. & j. de cau. pos. cũ ecclesia. Itẽ si fuit absolutus reus, quia ipse nõ possidebat, si postea incipiat possidere, nõ obstat exceptio iterum petenti. ff. de excep. rei iud. si à te. 1. rñ. & l. si rẽ meã. & j. de exce. c. pe. Si autẽ agat personali actione, vt si petas x. dari tibi, causa petendi exprimenda est in libello, aliter enim non tenetur rñdere. j. c. proxi. & C. de edic. diui Hadri. tollen. l. vlti. & j. de censi. peruenit. q̃a causa semper præcedere debet ex qua aliquid debetur. ff. qñ dies leg. ce. hmõi legatum. Et si absoluitur reus, non obstat exceptio, si idem postea petatur ex alia causa. ff. de except. rei iudi. l. & an eadem. §. actiones. & j. de caus. pos. c. vlt. & idẽ est quantum ad hoc, quod in rei vendicatione; assignata enim vna causa petendi in libello, siue actio sit personalis, siue realis, nõ obstat rei iudicatæ exceptio, si agat ea alia causa, vt dicunt iura prædicta. In vniuersalibus iudicijs non est necesse exprimere siue designare singulas res, sed sufficit dicere, peto talem hæreditatem, quia sum hæres. ff. de peti. hære. l. 4. & l. si quo tempore. ff. si pars hære. pe. l. 1. §. vltim. & sic potest sñia proferri, condemno te vt restituas hæreditatem quæ fuit talis. Item peto ecclesiam cum pertinentijs suis. j. de rest. spo. cum ad sedem. & j. de prob. licet. & j. de don. inter dilectos. In generalibus vero iudicijs, scilicet tutelis, negotijs gestis pro socio, & consimilibus, sufficit exprimere causam vel factum, sic: peto rationem de administratione quam gessisti. nec exigitur expressio aliquarum rerum. C. de iud. licet. Item no. quòd libellus potest mutari[2] & emendari & corrigi sicut placet vsq; ad litis contestationem. 2. q. 8. libellorum. & C. de eden. l. 3. & post litis contestationem non potest mutari, nec aliquid addere vel minuere. ff. de iud. non potest. & ff. de except. rei iudi. egi. & l. cum q̃ritur. & sic noua interpellatione opus est, vt dicit lex illa: non potest. [3] Et si mutauerit actionem vel addiderit, habere debet nouas inducias ad deliberandum, nisi ex primo libello potuit esse instructus, & hoc licet sine præiudicio aduersarij, vt scilicet ei teneatur ad interesse totiẽs variando. ff de interro. actio. de ætate. §. vlti. arg. ff. de eden. vbi. §. is autem. & ff. de iudi. eum quem temere. propter leuem & minimam additionem nõ debet habere nouas inducias. j. de dila. litteræ. Illud præterea scias, quòd si reus sit iam conuentus edita sibi actione per iudicem vel executorem reo postulante necesse habet perficere litem actor. C. quomodo & qñ iu. Auth. qui semel. si vero non fit reus prædicto modo conuentus, licitum est ei desistere, quia nemo inuitus agere cõpellitur. C. vt nemo inui. agere. l. vnica. Quod autem dictum est quòd actio potest mutari, hoc locum habet in his, in quibus vna non tollitur per electionem alterius. Sed si vna tollitur per electionem alterius, tunc nõ potest mutari: quod obtinet in casibus, scilicet in seque. concor. C. de fur. l. 1. & C. si ser. emẽ. se emi manda. l. 1. & C. de codicil. l. vlt. & ff. de tribu. qđ in hæredẽ. §. eligere. & C. de pac. inter emp. & ven. l. cõmissoriæ. ff. de leg. 2. cum filius. §. varijs. [4] Et quod dixi quòd actio potest mutari, non intelligas quòd ab ea in totum recedi possit, sed necesse habet accusator eam cum noua actione vsque ad finẽ perducere. C. quomodo & quando iu. Auth. qui semel. sic intelligunt doctores legum illam authenticam.

a De materia huius glossæ. S. generaliter, qua ratione formari debeat libellus, & quid in eo obseruandum, vide Iasoné in §. omnium. Insti. de actio. nu. 114. & mul. seq. & Decium in l. edita. C. de edendo.

† Alias, archidiacono.

† Alias, Clugien.

1 Vide etiã hanc articulã. Decium in d. l. edita. C. de eden.

2 Concor. tex. in l. qđ in hæredẽ. § eligere. ff. de trib.

3 Et j. ea. posita c. vnica. de eic. vt q. duas lib. 6. vbi de hoc Ioh. And.

Dilecti filij.] Diuiditur vt s. c. proxi. Secunda ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Prior & conuentus sanctæ Mariæ ad Carceres, petebant quandam quantitatem pecuniæ à fratribus sanctæ Mariæ de Hispida corã Priore sanctæ trinitatis Veroñ. auctoritate Apostolica: fratres sanctæ Mariæ de Hispida petiuerunt à iudice, vt causam faceret exprimi in libello, ex quo dictam pecuniam soluere tenebantur: alias respondere nõ tenebantur: & quia dictus iudex hanc exceptionẽ admittere denegabat, ad sedẽ Apo. appellarũt. Vñ mãdat Papa, quatenus si est ita, reuocet in statũ pristinũ quicquid post appel. hmõi fuerit attentatũ. No. q̃ qui agit personali actione, semper tenetur causam exprimere in libello, ex qua cõpetat sibi qđ petit.

a ¶ Conuen-

a ¶ *Conuentionali.*] Quid sit libellus conuentionalis, dictum est ſ. eod. cap. r.
b ¶ *Quare sibi.*] Hic manifeste patet, quòd in personali actione tenetur quis exprimere causam petitionis, De hoc dictum est ſ. cap. prox.

¶ Vide l. ſ. C. de an. except. & l. ſ. ff. de edd. & ibi Bar.

DE MVTVIS PETITIONIBVS.

¶ *Supra tit. prox. visum est de libelli oblatione. Sed quia plerumque libelli porriguntur ab vtraque parte, & sunt inuicem mutuae petitiones, & dubitatur de modo & practica procedendi: ideo compilator annectit hunc titulũ.*

De hac materia habetur 3. q. 8. cuius in agendo. Abbas.

Ex litteris.] Reus reconuenire potest actoré etiã corã iudice delegato, q simul audiet & finiet causã vtrãq;. Primo iustificationé mandati ponit. Scđo ipsum mãdatũ subiungit: ibi, *Mandamus.* Abb. Siculus.

Casvs. Plebanus & clerici Maturẽs. corã episcopo Vulterano & abbate de spongia à sede Apost. delegatis, abbatem & conuentum Maturẽs. monasterij traxerunt in causam super quibusdã quæstionibus: abbas & conuentus prædicti coram eisdem iudicibus reconuenire volebant plebanũ & clericos prædictos super suis quęstionib⁹, quas contra eos habebant: dubitauerunt iudices, vtrum super his haberent cognoscere, cum de negotijs monachorum nihil eis cõmissum fuisset expresse? Papa consultus respondet, quòd ordo iuris exigit, vt plebanus & clerici, abbati & conuentui prædictis debeãt respondere de iustitia coram eis, cum ipsi petant ex ipsis de suis quæstionibus sibi iustitiam exhiberi, mandans quatenus actione plebani & clericorum proposita, & responsione facta, compellant eosdem abbati & fratribus incontinenti de suis quæstionibus respondere, & vicissim rationes partium audientes concordia vel iudicio vtriusque negotium debeant terminare. Nota, quòd qui petit iustitiam ab alio, tenetur eidem iustitiam reddere. Item reconuentio coram delegato potest fieri. Item conuentio & reconuentio simul procedere debent. Item iudex primo ad concordiam si potest intendat. Item iurisdictio delegata extenditur ad res de quibus in rescripto non fit mentio, altera parte inuita.

¶ Post concil. Lateran. sub Alex. iij. par. 31. cap. 1 & ca. 2. eod. titu. in 1. compila.

¶ Facit ad hoc l. cum Papinian⁹. in fin. C. de sent. & inter. omniũ iudi.

Prior & conuentus nollent exprimere in porrecto libello † conuentionali^a, quare^b sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minime respondere tenebantur: & quia dictus iudex exceptionem huiusmodi admittere denegabat, nostrã audientiam appellauerunt: Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, &c.

TITVLVS IIII

De mutuis petitionibus.

¶ Alexan. iij. Vulterano episcopo, & abbati de Spongia.

¶ *Iudex etiam delegatus, compellit actorem ad respondendũ reo, in causa reconuentionis, & vtranque causam ordine successiuo simul audiet: & vna sententia terminabit. h. d.*

CAP. I.

Ex † litteris: & infra. Quoniam rationis ordo exigit, † vt plebanus & clerici Maturenses abbati & fratribus Maturẽsis monasterij, de ijs quæ aduersus eos proponunt, debeant in vestra præsentia respondere^c: cum sibi ex ipsis coram vobis à sede Apostolica delegatis iustitiam postulant exhiberi. ¶ Mandamus, quatenus actione^d plebani & clericorum proposita, & responsione facta^e: monitione præmissa, compellatis eosdem, memoratis abbati & fratribus, incontinenti^f coram vobis super^g suis quęstionibus respondere: & vicissim postmodum rationes partium audientes, concordia^h vel iudicio vtriusque negotium terminetis.

¶ Celestinus tertius Rothoma. decano.

¶ *Modus procedendi datus per rescriptum in causa conuentionis, intelligitur repetitus in causa reconuentionis.*

CAP. II.

PRudentiam † & infra. ¶ Sane consuluisti nos, vtrum cum causa appellatione remota committitur, & reus coram eodem iudice actorem reconuenerit, & actor super reconuentione appellationis obstaculum interponit, an sit huiusmodi appellationi deferendũ? Nos vero ita sentimus, quòd cum actoris & rei eadem sit

sequẽter ego pulsatus ab aliquo, si vicissim ipsum lite pulsare velim, statim quidẽ hoc nõ licet nisi apud eundẽ iudicẽ. et sic vr̃ q statim debeat ipsum reconuenire. & idẽ vr̃ expressum in authenticorũ corpore de executoribus. §. sancim⁹. coll. 8. vbi dr̃ si reus vult recõuenire actorẽ, mox ab initio a. apud eundẽ iudicẽ recõueniat ipsum, sed nõ apud aliũ nisi lite finita ʒ poterit. illũ cõuenire. Et quidã dñi legum intelligunt illud, statim, vsque ad litiam: quidã tñ vsq; ad aperturã testiũ. Hodie, ista diuersitas determinat p decre. Inn. iiij. in ɔcil. Lugdunẽ. de rescrip. dispendia. §. reus quoq;. [li. 6.] vbi dr̃ expresse q reus põt actorem suum reconuenire corã eodem iudice durante iudicio: & si tunc corã alio ipsum traheret, ɔcessus null⁹ esset, & in expensis condẽnabit; & qđ dicit, durante iudicio, intelligo quousque renũciatũ est & ɔclusum in causa, quia tũc nõ dicit iudiciũ, dũ negotium discutitur. j. de verbo sig. forus. arg. ad hoc. C. de compen. l. vlt. Item est arg. ex huc loco q frustra petit debitũ qui quod debet non impẽdit. 3. q. 8: cuius in agendo. & 32. q. 6. oĩ iniquius. 95. di. esto subiectus. & j. de iureiu. peruenit. 2. & j. de vsu. qa frustra. & eadem lege cõuenitur q̃s qua ius sibi tribui postulat. C. de rei ven. ratas. & in Auth. de sanc. epi. §. reuerendissimi. coll. 9. 4 & j. de appel. au sit. Arg. ʒ. 23. q. 5. non vos. & 16. q. 7. si quia deinceps. & 23. dist. in nomine domini. circa fi. & j. de hæret. excommunicamus. §. credentes. & C. de cõpen. l. vlt. 5 sed illud vltimum est speciale in deposito.

a Exponit Vinc. post initium.

3 Ad hoc facit ordo istorum tabulorũ. quia post libellũ oblationẽ, & ante litẽ cõtestatam ponitur rubrica de reconuentione secundũ Host. Ioan. And.

¶ Cap. 2. est in 2. compilatio.

d ¶ *Actione.*] id est, petitione: quia sm canones nemo tenetur ɔponere actionem. de hoc dictum est ſ. de iud. dilecti.

e ¶ *Responsione facta.*] Hic patet qualiter litis cõtestatio fiat: de qua dicetur j. tit. prox. Bern.

f ¶ *Incontinenti.*] Illud, incontinenti, intelligendum est nullo actu medio interposito. & est simile illi, mox, quod habes ſ. de elect. qa pp. vbi habes multas interpretationes de huiusmodi dictionibus. illud, incõtinẽti, intellige durãte iudicio, vt dr̃ in prima notula. j. fi.

4 Conueniens ɔ ecclesia istis tuetur pro illa. Io. An.

5 Procedẽdo, et sunt specialia in schismaticis, vsurarijs, & excommunicatis, qui non conueniunt, & conueniri possunt, ſ. de iudic. intelleximus. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. docet duo, scilicet, quod si mutua petitiones sunt possessoria, vel vna possessoria, & altera petitoria. scdo quod virtus recõuentionis est, &c.*

g ¶ *Super suis quæstionibus.*] Idem est si actor ageret possessorio, & reus vellet reconuenire actorẽ super alia spoliatione: secus si actor ageret possessorio, & re⁹ vellet cõuenire eũ petitorio, quia quæstio spoliationis priuilegiata est, vt primo expediatur. j. de ordi. cogni. super spoliatione. Sed si prima sit petitoria, reus super spoliatione bene potest reconuenire actorẽ in modum actionis. j. de ordi. cog. cũ dilectus. Sic no. q p recõuentionẽ fit iudex, q alias iurisdictionẽ nõ habet in recõuenientẽ, q̃tũ ad illã causam recõuentionis, siue sit ordinarius, siue delegat⁹, cũ causa recõuẽtionis, delegato nõ est cõmissa, vt hic habes. & ſ. de offi. deleg. prudẽtiã. in fi. & iudex laicus ordinarius habet iurisdictionẽ per reconuentionẽ, puta cũ clericus ɔuenit laicũ corã laico iudice, tunc clericus tenet̃ rñdere laico corã eodẽ iudice, nisi sit causa, q corã iudice ecclesiastico sit tractãda: de qb⁹ dictũ est ſ. de foro cõpe. ex tenore. & c. pcedẽti, neq; 6 in criminib⁹ locũ habet recõuẽtio. de hoc dixi. ſ. de iud. at si clerici.

h ¶ *Concordia.*] Est hic arg. quòd iudex primo si potest debet partes reducere ad concordiam. arg. ad idem. 5. q. 5. si primates. vbi de hoc. & 23. q. 8. si quis membrorũ. Et est sim. ff. de vsufru. æquissimum. 7 & j. de simo. querelã. & ſ. de transa. c. vlt. vbi de hoc. Ber.

¶ *Glo seq. facit tria. Primo ponit modũ in reconuentione tenendũ. Secundo tractat an post litẽ contestatam procedat reconuentio. Tertio arg. ex texto quid frustra petit, &c. alleg. 8. cõtra. demũ alleg. 5. ɔtra: & vltimũ soluit.*

e ¶ *Respondere.*] Not. qualiter 1 debeat fieri reconuentio coram iudice delegato prout hic satis colligitur. Proposita enim petitione actoris reus actorem si vult reconuenire, ante litis contestationẽ, suam porrigat ei petitionem, & ita deliberatione super vtraque petitione hincinde habita, debet fieri contestatio litis super petitione actoris primo, & incontinenti super petitione rei respondere debet actor, & postmodũ iudex vicissim audiat vtranque causam, & vna sñia terminare debet causas, vt hoc totum patet hic, & j. de or. cog. cum dilectus. & si actor nollet reo rñdere, iudex debet ei iustitiam denegare, nec audire ipsum super causa sua, vt j. de iurã. calum. imperatorum. & c. vlt. §. poena. & ff. de procur. mutus. §. poena. & C. de cõpen. neq; scriptura. & ff. de var. & extraor. cog. l. 1. §. vlt. in fi. & si iudex hoc negligeret, & procederet in proposita quæstione, non tenet factum eius, vel est potius appellandum ab ipso. ff. quæ sen. si. ap. re. l. 1. §. vlt. in fin. Si vero reus differat suam petitionem porrigere post litis contestationem, non vr̃ quòd sit audiendus. C. de sen. & inter. om. iud. Auth, & ɔsequenter. vbi dr̃, & con-

1 De Materia glossæ vide Decrẽ in l. est receptum. ff. de iurisd. om. iud. & Socinum in sal lennijs, regula 412. & Ioannẽ Neuellum regula 172.

6 Qualiter hoc dictum intelligatur, vide p Baldum in Authen. & consequenter. C. de sent. & interloc. om. iud.

7 Nõ enim ad arma & tantã procedere patiat. prior quam poset sua iurisdictione compescere. Ioan. And.

PRudentiam.] Actor qui impetrat rescriptum appellatione remota: in causa reconuentionis appellatione remota respondere tenetur. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos vero.* Abb. Siculus.

Casvs.

Casus. Quidam impetrauit litteras contra aduersarium suum sup. re. reus reconuenit actorem coram eodem iudice: actor appellat super reconuentione: quæritur an tali appellationi sit deferendum? Consultus Papa respondet, quòd cum actoris & rei eadem sit conditio, & vno & eodem iure circa appellationem censeri debeat, vterq; sicut actor vult quòd iustitia sibi fiat ap. re. eodem modo debet reconuenienti respondere de sua iustitia. Nota quòd actor & reus eodem iure cēsentur, & eadē est conditio vtriusque. Itē eodē modo quo quis vult sibi iustitiam fieri, sub eadem forma alij respōdere tenetur.

sentia Papæ constitutis, & examinato processu iudicum, dominus Papa quia non inuenit litis contes. factam fuisse, processum ipsorū iudicum irritum nunciauit: quia licet positiones & responsiones hinc inde factæ fuissent super articulis prædictis, super hoc tamen non fuit contestatio litis facta, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam fit contestatio litis. Not. ꝙ vbi contestatio litis omissa fuit, nullus est processus. Itē cōtestatio fit p petitionem appositam, & responsionem secutam. & hoc in scriptis debet apparere.

conditio[a]: & vno eodemque iure circa appellationis remedium debeat vterque censeri: sicut desiderat actor, vt sibi iuxta mandatoris rescriptum iustitia fiat appellatione remota: eodem modo[b] reconuenienti debeat ī sua iustitia respōdere.

TITVLVS V.

De litis contestatione.

¶ Greg. ix. abbati sancti Ioan. in vineis.

§ *Non per positiones & responsiones, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam fit litis contestatio: qua omissa, null[us] est processus.*

CAP. I.

Olim inter episcopū Nouiensē ex parte vna, & capitulū ecclesiæ sancti Quintini ex altera, super quibusdam iniurijs, & excommunicationum sententijs, & quibusdam alijs articulis orta materia quæstionis; & infra. Iudices factis quibusdam positionibus & responsionibus ad easdem: auditis etiam quæ partes voluerunt proponere coram eis: causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. § Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra præsentia constitutis, quamuis positiones & responsiones[c], hincinde super pluribus articulis factæ fuerint coram iudicibus memoratis: quia† tamen litis contestationem non inuenimus esse factam, cum non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem secutam litis contestatio fiat†: processum ipsorum, de fratrum nostrorum consilio, irritum duximus nunciandum.

¶ *Gloss. seq. opponit, & duas solutiones dat. Vnā in principio. Aliam circa finem gloss. In medio dicens quid sit contestatio, & quomodo fiat, & quòd protestatio proponentis vel respondentis impedit contestationem. Vltimo ponit quæstionem.*

a ¶ *Eadem sit conditio.*] quia in iudicijs nō debet esse personarum acceptio. ā. de iudi. nouit. & 4. q. 4. c. 2. & nō debet actori licere quod reo non permittitur. ff. de reg. iur. nō debet. & ita si remota est appellatio quo ad agentem, & eodem modo quo ad reconuenientem: quia eodem iure quod quis in alterum statuit, ipso debet vti. ff. quod quisque iur. in alterum. l. 1. 2. & 3. & ā. de constit. cum omnes. Et hodie non videtur habere locū qd̄ dicitur de appellatione: quia ipso iure remota est appellatio ī qualibet q̄stione. j. de appe. vt debitus. & c. pastoralis. in principio.

¶ *Glo. seq. primo arguit, secundo fortificat. & soluit 2. q. vltimo signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Eodem modo.*] idest, secundum eandem formam qua procedit iudex in principali, & in reconuentione: & parem potestatem habet iudex quo ad omnia in vtraque quæstione. Et sic est arg. ꝙ iudex eandem habet auctoritatem in prorogata iurisdictione sicut & in delegata. de hoc dictum est ā. eo. de offi. delega. P. & G. Remotio enim appellationis repetita intelligitur in reconuentione. simile 32. q. 7. apostolus. sicut cum aliquid relinquitur ab hærede intelligitur repetitum & à substituto. C. ad Treb. l. non iustam. & ff. de leg. 2. debitor. §. 1. & ff. de verb. oblig. Titia. §. 1. Sed pone quòd actor super vna re tantum litteras impetrauit, nunquid reus potest illum conuenire super pluribus? Videtur quòd non. arg. ff. de iuris. omn. iud. si idem. §. quid & fi. & arg. huius litteræ. Sed contra credo. arg. ā. c. prox. ibi, suis quæstionibus. Item retcota hac eadē positione reus reconuenit actorem super pluribus, vel super vno tantum, & sic actor efficitur. Nunquid actor quasi reus reconueniens potest agere contra reum super alia re, quæ in litteris expressa non fuit. arg. ff. de excep. l. 2. §. illud? Non credo ꝙ hoc possit: quia reconuentio non intelligitur nisi quantum ad illum qui primo conuenitur. Item arg. contra. C. de leg. quod fauore. non est cōtra: quia illud intelligitur cum princeps suo motu in fauorem aliquod ius concedit, puta, minoribus vel ecclesijs. Quod dicit hic, intelligitur quando aliquis impetrauit illud ius: & Papa ad instantiam[1] petētis illud concessit: vnde ipse debet vti eodem. ff. quod quisque iur. l. 1. & ā. de constit. cum omnes. Sed hodie vt dixit, ius commune est quantum ad omnes. j. de appel. c. vt debitus.

[1] Diserdi Ti & Vin. ꝙ Romana ecclesia tales literas concedit & sine partis instantia, clausulā apponendo. & dixi in sex. in glossa videtur. & secundū id intellige hoc de instantia quo ad ī sancti- pīā, nō quo ad clausulā. Ioan. And.

DE LITIS CONTESTATIONE.

¶ *Quia post libelli oblationem & mutuam petitionem, sequi debet litis contestatio, ideo subijcit istam.*

De hac materia habetur 3. q. 3. offeratur. & repetitur in 6. Abbas.

Olim inter episcopum.] Primo ponit processum iudicum, & ipsorum relationē. Secundo ipsum processum decernit irritum, & dicit quare. Secunda; ibi, *Procuratoribus*. Abbas Siculus.

Casus. Inter epm Nouien. ex parte vna, & capitulū ecclesiæ sancti Quintini ex altera, vertebat q̄ō sup q̄busdā iniurijs, snījs excōicationū, & q̄busdā alijs articulis: super q̄bus causa cōmissa fuit quibusdā iudicibus: iudices factis solummodo quibusdā positionibus & r̄sionibus ad easdē, & auditis q̄ partes p̄ponere voluerūt, causam remiserunt ad Apostolicam sedem; procuratoribus vtriusque in præ-

c ¶ *Responsiones.*] Sic ā. de elect. dudum 2. Sed videtur quòd illud sufficeret, quia positiones super ipso facto fiunt, vnde satis intelligitur litis contestatio fieri per positiones & responsiones. sed non est verum: quia litis contestatio est exordiū litis, siue principium causæ appellat. ā. de offic. deleg. super quæstionum. §. 1. & 2. Et res deducta in iudicium non videtur per simplicem petitionem, vel per editionem actionis. C. eo. tit. l. vnica. & vbi principium deest, nihil superædificari potest. 1. q. 1. cum Paulus. & j. de presb. v. non bap. veniens. & cuiusque rei principium potissima pars est. ff. de orig. iur. l. 1. & licet contestatio litis sit principium, tamē necesse est libellum præcedere, vel porrigere, super quo litis contestatio fiat, vt dictum est ā. de libel. obl. c. 1. Est autem litis contestatio negotij principalis hincinde apud iudicem facta narratio, & subsecuta responsio, vt hic, siue negando siue confitendo. de hoc not. ā. de elec. dudū. quod est ita intelligendum, vt fiat animo procedendi in causa, & ea intentione directe ex proposito. Vnde si aliquis proponat factum coram iudice non ea mente, vt litem contestetur, vel respondeat, saluo iure suo, & sine præiudicio, non erit propterea litis contestatio facta: cum hoc fiat non ad iudicis interrogationem, sed motu proprio. Litis contestatio fieri debet interrogante iudice, actore proponente suam actionem, & reo respondente ad interrogationem iudicis, vt mos est fieri. argu. C. eo. l. vnica. in fi. j. de do. & contu. prout. sic patet quòd non erat facta litis contestatio, cum factum proponitur cum protestatione, & sine præiudicio. arg. op. ff. quib. mo. pig. vel hyp. sol. si debitor. §. si in venditione.[2] Et arg. ā. de ele. Cumana. vbi dicitur de protestatione. vbi ergo litis contestatio nō procedit: nil valet quod agitur, vt hic, & j. ni. prox. per totum. Et potest ratio assignari quare per positiones & responsiones ad eas non fit litis contestatio. qui enim ponit aliquod dictum vel factū, nihil petit ab aduersario: nec etiam ostendit se per hoc velle agere: & ita non posset per hoc fieri sententia condemnationis vel absolutionis, cum nil petitum sit per positionem, sed ostenditur aliquid esse factum vel dictum seu promissum: & sententia semper ferenda est secundum modum agendi. j. de acc. qualiter & quando. ad fin. & j. de simo. licet Helv. & condemnatio non est facienda nisi ad hoc sit actum. j. de ord. cog. cum dilectus. ad fin. & hoc etiam probatur, quia interrogationes, & responsiones aliquando fiunt ante litis contestationem. ff. de interro. actio. quasi per totum. de quibus quidem notatur j. de iura. calum. c. pe. in glo. quæ incipit, omnia quæ. & per illas interrogationes & responsiones nulla fieret condemnatio vel absolutio, nisi fieret postea litis contestatio super petitione actoris: & ita patet quòd vbi fiunt tantum positiones & responsiones, nulla petitione præmissa, vel nulla litis contestatione facta, nullus est processus: vt ā. de elect. dudum. & hic. Sed quid si petitio oblata fuit, & in actis redacta: sed contestatio litis non fuit facta, sed positiones & responsiones factæ fuerunt? Idem credo: scilicet quòd processus non valeat: quia litis contestatio non est facta. Bernardus.

† Vide Ratolom. Fulgotium, & Paulum in l. cautas. C. de transac. adde Bocrnum in regula 291.

† Vide tex in l. vnica. C. eod & l. Aurelius. §. idcirco. ff. de libe. leg.

[2] Si creditor consensis alienationi pignoris quā fecit debitor: liberatū est pignus nisi fuerit protestatus ꝙ saluū esset ius pignoris. Ioan. And.

VT LITE NON CONTESTATA &c.

Supra visum est de litis contestatione qualiter fiat. Verum quia plerumque lite non contestata petuntur testes recipi: vel de facto recipiuntur: & dubitatur quod iuris, ideo subijcit istam rubricam.

Et nota ex rubro negatiue posito, quod regulariter lite non contestata non debent testes recipi, nec ad diffinitiuā sententiam procedi. Abb. Sicul.

Vide Bartholomaeum Socinū in Fallentijs regula 296 & aliquot sequentibus.

AD hoc.] In prima ponitur delegatorū consultatio: in secunda diffinitio seu respōsio: ibi, *Consultationi*. Abbas.

CASVS. Quædā causa matrimonialis vertebatur inter R. & B. vxorē eius, causa cōmissa fuit abbati sancti Proculi & eius coniudici, corā quibus dicta B. accusabat virum suū de adulterio, ad tori separationem: & vt dotem suam reciperet ab eodē: oblato libello procurator viri noluit rñdere, prætextu aduocati, quem non habebat, inducias postulando: tandē dixit se paratū rñdere libello: Sed die statuta dū credebatur quod rñderet libello, petijt restitutionē vxoris primo faciendā marito: & ne secus fieret, appellauit: mulier dicebat se virum habere suspectū: sed procurator noluit cauere de impunitate psonæ nec viri: postea noluit cōparere: iudices non obstāte appellatione illius, testes mulieris receperūt, attestationibus publicatis, dubitabatur de ferenda snia: quidam dicebant deferendū esse appellationi: alij deferendum non esse: consultus Papa quid iuris esset, rñdet q̄ licet ordo iudiciarius in alijs controuersijs sit seruandus, in matrimonialibus causis nō vsq; quaque. Sed quia in p̄senti negotio non est actū de fœdere matrimonij, sed de crimine adulterij ad tori separationē: testes lit. non conte. recipi non debuerunt: vnde siue deferendum siue non deferendū appellationi fuisset, non est ad diffinitiuā sniam procedēdum: tñ præfatus R. si contumax fuit, potuit excōicari: vel pp contumaciā procuratoris si sciēs non purgauerit eandē. No. q̄ in causa criminali cum ciuiliter agitur, potest interuenire procurator. Itē arg. q̄ prætextu aduocati dandæ sunt induciæ. Item in causa criminali cū agitur de fœdere matrimonij, ordo iudiciarius per omnia non seruatur. Item lite non conte. non sunt testes recipiendi, nec sententia diffinitiua ferenda. Item propter contumaciam procuratoris non est dominus puniendus, sed cum sciuerit & non purgauerit, potest excommunicari.

Cap. 1. est in 3. compilat. Et vide concilium Triden. sess. 14. de sacramento matrimonij.

Cōgruit rubricæ de iuram. olim. vbi Papa receptionē testium factā lite non cōtestata reuocauit in iurid. de sententiæ habet. & ele. dudum. s. ver licet on tem. Itē fal. lit. in casu decret. cum qui. de cō. cōmit in pos. lib 6 Ioan. And.

TITVLVS VI.

Vt lite † non contestata non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam diffinitiuam.

Innocentius tertius abbati sancti Proculi, & L. canonico Bononiensi.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus est contumax, potest excommunicari; sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.

CAP. I.

AD † hoc Deus: & infra. Cū causa quæ inter R. & B. vxorem eius verteretur, auctoritate Apostolica vobis commissa fuisset; tandem procurator eiusdē R. libello vxoris, quo virum ad separationem tori, & vt dotem reciperet[a], de adulterio † accusabat, noluit respondere[b], donec aduocatus[c] eius veniret, inducias postulando. Qui cum huiusmodi inducias sæpe petendo, vobis illudere videretur; tandem ad præsentiam vestram accedens, dixit se responderc paratum; sed die statuto, cum crederetur responsurus libello, restitutionem vxoris primo fieri postulauit, ne secus fieret appellando †. Verum quia dicebat mulier se virum habere suspectum[d], & idem procurator nec de mulieris impunitate cauere, nec vestro se curasset postmodum conspectui præsentare, vos testes mulieris recipere studuistis: & infra. Consultationi vestræ taliter respondemus, quòd licet ordo iudiciarius in alijs controuersijs sit seruandus, & in matrimonialibus causis nō vsquequaque seruetur[e]: quia tamē in præsenti negotio non est actum de fœdere matrimonij, sed de crimine adulterij (per quod ad separationem con-

a *Reciperet.*] Etetiam donationem propter nuptias: nam sicut pp adulterium vxoris vir lucratur dotem, ita mulier pp adulteriū viri lucratur donationem propter nuptias. C. de repud. consensu. §. si vero. quia vir & mulier non ad imparia iudicantur. 32. q. 1. si quis vxorem. si tamen filij extent ex eorum matrimonio, tunc dos siue donatio spectat ad filios. in Authen. vt liceat matri & auiæ. §. si de adulterio. colla. 8.

b *Noluit respondere.*] licet agatur hic de crimine: quia tamen nō agitur criminaliter, potest interuenire procurator & respondere, & agere. s. de procurato. tuæ.

Glo. seq. dicit quomodo in principio causæ, & in medio ex causa, & si dolose non petatur, dantur induciæ pro aduocato habendo: non tamen nocet sententiæ si aduocatus absuit. fallit in fisco.

Maxime ubi ex hoc non multū læditur aduersarius, se eodem In. & Host. & maxime si pars id præuidere non potuit & vide de ia Spec. de dil. §. 1. ver. separatione in fi. Ioan. And.

c *Aduocatus.*] Si aliquis vocatur ad iudicium, & dicat se non habere aduocatū, dandæ sunt sibi induciæ ad quærendū aduocatū. ff. ex quibus cau. ma. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. & l. an p̄tor. §. vlt. & arg. ad idem C. de iudi. properandum. §. penul. & ff. de postu. l. 1. §. ait prætor. & ex causa etiā medio tempore dandæ sunt induciæ propter absentiam aduocati, si iusta de causa esset impeditus: cum nimis esset difficile & graue, alium quærere aduocatū, qui merita causæ non nouit. & sic eodem modo pro alijs inducias obtineret vt instrueretur. sed si malitiose petantur, non sunt dandæ. arg. j. de do. & contu. prout. post sententiam non habet locum si diceret: non habui aduocatum tempore sententiæ. C. de postu. velamento. & ideo propter hoc non retractabitur sententia. est tñ speciale in causa fisci vt non valeat sententia lata contra fiscum aduocato eius absente. ff. de iur. fis. si fisc. C. de aduo. fisci. l. vlt.

Glo. seq. ponit quinque casus, quibus non fit restitutio.

d *Suspectum.*] Hic est vnus casus vbi spoliato viro vxor nō restituitur, scilicet cum timetur de sæuitia viri. j. de rest. spo. ex transmissa. & c. litteras. in fi. & 32. q. 1. de benedicto. Itē si incontinenti probet impedimentum saltem in gradu indispensabili, in quo casu non debet fieri restitutio. j. de restit. spo. litteras. Item si publice fornicatur. j. de diuor. significasti. Item si virgo fuerit, & timeatur corrumpi. j. de spō. cum locum. & arg. j. de re. spo. ex transmissa. & c. ex parte. Item & si nō vult habitare cum viro sine contumelia creatoris, denegatur ei restitutio: quāuis iniuste fuerit spoliata. j. de diuort. gaudemus. §. qui autē. alias viro faciēda est restitutio ante principalis causæ ingressum. j. de de restit. spol. ex conquestione. præstita primo sufficiēti & idonea cautione de impunitate p̄sonæ. j. de rest. spo. ex transmissa. & c. litteras. & 32. q. 1. de benedicto. nisi tanta esset viri austeritas, q̄ non auderet se viro committere: quia tunc nullo modo debet restitui vt in c. litteras. in fin.

Et de pœna adulterij, & ordine procedēdi contra adulterum vide concilium Triden. tractā. sessio. 24. tit. de reformatione matrimonij cap. 8.

Nam & hic nunc sæuitia seruitij ... [illegible]

Vide etiam gloss. in Authen. qui semel. C. quo & quā iudex.

ADDITIO. Etiam si vellet satisdare. Vnde versus.

Si non contineat: si mox probat impedimentum:
Sitque vir austerus: Meyß si loge relictas.
Si virgo fuerit: & corrumpi timeatur.
Si vir possideat iniuste vel violenter.
Casibus his septem dominus non restituatur. Vel sic & breuius:
Blasphemoque Deum sæuo mœcho manifeste,
Stirpe parente fate: neque virgo redditur vxor.

e *Seruetur.*] Nota quòd plura sunt specialia in causa matrimonialibus: quia vbi agitur de fœdere matrimoniali, potest agi 3 cōtumacem lite non cōtestata ad diffinitiuam sniam. j. eo. qm. §. porro. Item quia minor pōt esse in causa etiā per procuratore. §. de restituti. spol. ex parte. Itē confessio 3 matrimoniū non præiudicat. j. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. super eo. Item quia pater & mater possunt testificari tam in coniungendo q̄ in disiungēdo matrimonio. j. qui matr. acc. pos. vt 4. Itē quia snia lata 3 matrimoniū ad separationem eorū qui iam 9iuncti erant, non transit in rem iudicatam. j. de sen. & re iud. lator. & c. consanguinei. Item nec transactio siue compositio potest in matrimonio interuenire. s. de trāsa. c. vlti. item nec arbitrium. s. de restit. in integr. causa. in fi. item nec pœna locum habet. ff. de verb. obl. Titia. & C. de spon. l. vlt. & j. de spon. gemma.

Matrimonialis causa multa habet specialia.

Quod etiam j. de testi. tu. Ioan. And.

ADDITIO. Item licet in alijs causis possit remitti iuramentum testibus, vt j. de testibus. c. tuas. non tamen in causa matrimoniali. Vnde versus.

Coniugij iura sunt hæc specialia plura.
Non contestata quod stat sententia lata.
Procuratores tali dant lite minores.
Hac non cassatur, homo contra si fateatur.
Et non iurati testes sunt hic reprobati.
Hic si procedit, concordia quaque recedit.
Hic non transigitur, non arbitriumque subitur.
Non confirmatur sententia si qua feratur.
Hanc specialem tene, cessat stipulatio pœnæ. Item breuius,
Non contestata fertur sententia lite.

Et man-

Et mandat pubes: non fit sententia perpet.
Arbitrium, pœna, pactum, transactio cassat.
Et non iurati testes, confessio contra.

a ¶ *Ad separationem coniugij.*] Verbum istud, coniugij, impropriè ponitur, quia propter adulterium ipsum côiugium[1] non dissoluitur, immo manent coniuges etiã separati. 32. q. 7. c. 1. & 2. Et ideo expone, côiugij, id est, ꝯiugũ, qui propter adulterium separãtur ad inuicem quo ad mutuam seruitutem tantum, vinculo matrimonij nihilominus perdurante, & hoc patet, quia licet sic absoluatur ille qui non peccauit, à seruitute alterius qui adulteriũ cômisit: contrahere tamẽ non potest. 33. q. 1. dixit dominus. & si contraheret, compelleretur redire ad primam. ĩ. de diuortijs. ex litteris.

[1] Atq; hoc diffiniuit concilium Triden. sess. 24. de sacramento matrimonij. can. 7. adde concilium Mileuitanũ cap. 17. & concilium Afric. canũ cap. 69.

iugij[a], non ad côiunctionẽ intenditur) quia lite non contestata testes fuerunt recepti, & attestationes etiam publicatæ, siue deferendum, siue non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitiuam sententiam[b] procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter suam contumaciam, vel etiam procuratoris[c] (si sciens nõ purgauit eandem) excommunicationis sententia innodari.

¶ Idem Hierosolymitano patriarchæ, & archie. Cassẽñ.

¶ *In causa restitutionis contra contumacem, lite non contestata: sententia proferri non potest. hoc dicit, comprehendendo omnem modum summandi.*

CAP. II.

ACcedens† & infra. ¶ Cum in iudicum delegatorum præsentia, archiepiscopus Tireñ. restitutionis beneficiũ postularet, plebanus sãcti Marci de Venetijs (contra quem agebat) nihil ad obiecta respondit†, sed ad nostram audientiam appellauit[d]: & licet sæpe fuisset admonitus vt iuri pareret (quia eius appellatio non tenebat) noluit tamen respondere amplius, vel coram eis etiam comparere. Ipsi vero iudices (cum plebanus in sua contumacia perduraret†) te-

¶ *Glos. seq. recitetur circa materiam opinionum antiquorum.*

b ¶ *Ad diffinitiuam sententiam.*] Hic patet ꝙ in ciuilibus causis nunquã est ferenda sñia lite non contestata. arg. ĩ. de do. & contu. prout. & C. quomodo & qñ iud. l. consentaneum. in fi. & ĩ. eo. tit. per totum. & in Auth. de exhi. reis. §. si vero. coll. 5. siue in criminali ciuiliter mota, vt hic. Hug. ꝯdicit quòd testes possunt recipi, & sñia ferri & in criminali, dũmodo de causa liqueat vel liquere possit, siue causa sit criminalis, siue ciuilis. De hac tñ materia traditur 3. q. 9. in summa. & ĩ. de do. & contu. veritatis. Et not. ꝙ dñs Papa p totũ ne. istum fuit in opi. Io. qui dixit quòd lite non contestata non sunt recipiendi testes. Mar. ꝯ cum Hu. & dominus Papa quandoque sequitur opi. Mar. ĩ. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus.[2] vbi tractatur de duabus quartis deducendis.

[2] Et quandoque distinguit ad opinionem salubriãs de rescri. super litteris. de resti. spol. litteras d. fin. per tuas. secundũ Ho. Ioan. And.

¶ *Glos. seq. primo probat cõtumacia factũ, nisi excedat confessionẽ, & dolũ procuratoris nocere domino, & duplicẽ causã reddit, secũdo allegat in ꝯtrariũ, tertio soluit. Deinde format quæst. in qua alleg. pro & ꝯ, & postea soluit.*

c ¶ *Procuratoris.*] Ex hoc loco euidenter apparet, qñ dñs puniẽdus sit. Est ergo dñs puniendus qñ ipse ꝯtumax fuit. Itẽ pp cõtumaciã sui procuratoris eo sciente, & eam non purgante, quia tunc intelligitur ratã habere contumaciã sui procuratoris, vnde potest excôicari, aut alias puniri, quia alienam culpam fecit propriam per côsensum. Et ita punitur dñs pp factum procuratoris, siue eius contumaciam. arg. ĩ. de app. sæpe contingit. & 2. q. 6. §. biduũ. versi. si aduersus.[3] nam factum pcuratoris nocet dño. ĩ. de i integ. rest. cũ venissent. & ꝯfessio procuratoris nocet dño. ĩ. de re iud. suborta. & ignorãti, vt ibi. & dolus pcuratoris nocet dño. ff. de tribu. procuratoris. & C. de excoct. & trans. mili. an. l. in excoctione. lib. 12. & ꝙ factum procuratoris dño præiudicet, habes ĩ. de cau. pos. & ppriec. cũ olim. & generaliter factũ procuratoris dño præiudicat, nisi excedat fines mandan. ĩ. de offi. del. cum olim. & C. de procu. si procurator. & sibi imputet qui malum procuratorẽ elign. ff. de mino. cũ mandato. nam cum prosit dño factum procuratoris etiam si iniuste obtinuit. ff. de pcu. qui proprio. §. in cæteris. sic & ei debet nocere. Sed ꝯ vr ꝙ ꝯtumacia procuratoris non debet nocere dño. ff. si quis ius di. non ob. l. 1. §. si pcurator. & expresse traditur, ꝙ tñ pcurator conueniendus est, non dñs. ff. man. si mandato. nisi expressisset in prin. Itẽ ignorantis dñi conditio p procuratorẽ deterior fieri nõ debet. ff. de procu. ignorantis. nec in scientia eius dño ignorãti nocet. ff. de lib. cau. in seruo. nec delictũ eius. in Auth. de ec. nt. §. si qs in sua domo. coll. 9. nec alienus dolus alteri nocere debet. ff. de excep. dol. si pcurator. Sol. dicas ꝙ pcuratoris ꝯtumacia ipsi dño piudicat in eo casu, in quo loquitur hic, puta, quia scit eius contumaciam, & ratam habet eã, eo ipso ꝙ nõ purgat ipsam. vñ in eo casu põt dñs excôicari. Si vero dñs ignorat eius ꝯtumaciam, nec eam ratam habet, ipse pcurator punitur de dolo suo,[4] & nõ dñs: & sic loquitur. ff. si quis ius di. l. 3. §. si quis pcurator. & alia iura ad hoc inducta: quia iniquũ est aliquẽ alterius odio prægrauari. C. de inof. test. si qs in suo. vers. si. & peccata suos debent tenere auctores. ĩ. de his quæ fi. à main. par. cap. qñuit. & C. de pœ. sancimus. aliàs ergo dñs non est excôicandus ignorans culpam & dolum sui procuratoris, vel cum eam scit, statim eam purgat. Et est hoc notabile circa ea quæ facit in iudicio sm formam mãdati, bene fit præiudiciũ dño per confessionẽ procuratoris, seu per factum illius, vt dicunt iura primo inducta, dummodo non egrediatur formam mandati: alias non obesset dño, si cum primum scit, ꝯdicat. ĩ. de offi. deleg. cum olim. Sed quid si pp contumaciam procuratoris tñ dominus excôicetur à iudice, domino ignorante contumaciam procuratoris, nec eam ratam habente, nunquid erit excôicatus? hoc sæpe côtingit. Vr ꝙ non teneat, quia hic dicit; potuit excôicari pp suam contumaciam, vel procuratoris, & illud dicitur posse fieri quod de iure fit. 22. q. 2. faciat homo. Sed vr ꝙ excôicatio teneat, cũ sit lata à suo iudice siue iuste siue iniuste. 11. q. 3. sñia pastoris. & i culpa quodam modo vr, qui talẽ procuratorem ꝯstituit, qui non obtemperat iuri; & aliquis p facto alterius etiam sine culpa punitur. ĩ. de spon. non est. Credo[5] ꝙ tutius sit dicere ꝙ sit excôicat⁹, licet nõ debuerit excôicari, & debet absolui sine aliqua satisfactione, & absque grauamine, & credo quòd iudex tenetur ei ad interesse. ĩ. de sent. excom. sacro. quia illum excôicauit iniuste, & non citatum.

[3] Concor. l. si procurator. §. si curatores. ff. mã. dat. & l. s. & ibi Ba. ff. de pcurat.

[4] Non est excôicandus sed sufficit stipulatione cômuni ob rem nõ defensam. & hoc verũ vbi ipse procurator pro se cauit, vel dominus eo absente. Si vero cauet p eo apud acta procurator cogitur côcesse defendere: nec sufficit stipulatione cômuni. ff. de procu. l. ... §. si. & l. non eo gandum. §. ... secundũ Io. Vin. & Phi. & adde quæ habetur in clem. de procurat. 1. Ioan. And.

[5] De pluribus qônib⁹ huc spectantibus vide Dominicũ Sotum lib. 4. senten. dist. 22. q. 1. art. 2.

Cap. 2. eo tit. in 3. compil.

ACcedens.] Duo facit. Primo ponit ordinẽ pcessus. Secundo ipsius retractationẽ: ibi, Cõgitur. Abbas.

Videl. 1. ff. si quis ius di. non obtẽpe. & l. 2. ff. si qs in ius vo. non ierit.

permanceret.

CASVS. Inter archiepm Tireñ. ex vna parte, & plebanum sancti Marci in tyro ex altera, super iure parochiali ipsius ecclesiæ quæstio vertebatur: causa super hoc commissa fuit tribus epis, in quorũ præsentia archiep̃s Tireñ. petiit restitutiones iuris parochialis in ecclesia sancti Marci, quo dicebat se spoliatum: plebanus allegans, ꝙ cum notorium esset duos de prædictis epis suffraganeos esse archiepi Tireñ. & propter hoc essent sibi suspecti, nihil ad obiecta rñdens, sedem Apost. appellauit: ipsi vero iudices cum plebanus sæpe monitus vt iuri pareret, in sua ꝯtumacia perduraret, receperunt testes ex parte archiepi productos, mandantes postmodũ plebano, vt ad eos accederet ꝯ testes obiecturus: qui cum ad eorũ præsentiam non accederet, excôicauerunt eundẽ adiudicantes possessionem iuris parochialis archiepo, & eum restituentes in integrum prohibuerunt ne aliquis dictam possessionem perturbaret: negotium istud delatũ fuit ad sedem Apostolicã: super hoc scribit Papa patriarchæ Hierosolymitano, & archiepo Casseñ. dicens, ꝙ lis coram præfatis iudicibus ꝯtest. non fuit, & manifeste patebat litteras impetratas fuisse per veri suppressionem: quia notoriũ erat duos iudicum prædictorum suffraganeos esse archiepi Tireñ. & idẽ plebanus legitime appellauit, & si etiã appellatio legitima nõ fuisset, iudices forte pp contumaciam potuerũt plebanũ excôicare, sed non debuerunt plebanum excôicare, nec lite non conte. super negotio principali diffinitiuam pferre sñiam. Vnde dñs Papa sñias prædictorũ iudicũ cassauit: immo cassas & irritas nũciauit, dans in mãdatis archiepo Tireñ. vt ecclesiæ sancti Marci restituat instrumenta, & alia vniuersa, quæ occasione prædictæ sententiæ per alios occupauit.

Quidam intelligunt hanc decret. loqui quòd archiep̃s agebat p beneficium restitutionis in integrum iure minoris. Not. quòd iudex subditus actoris, potest legitime recusari. Item cum notoria est suspicio, litteræ per veri suppressionem obtentæ dicuntur, ex quo in eis de illa non fit mentio. Item lite non contesta. testes recipiendi non sunt, nec diffinitiua sententia proferenda. quod si fiat, sententia est nulla. Item cum sententia nulla est, non debet cassari: sed cassa & irrita nunciari, quia qđ nihil est, cassari non potest, & omnia restituenda sunt in pristinam causam per talem sententiam habita. Item sententia lata super possessione, diffinitiua dicitur.

¶ *Glo. seq. rec. signando contrarium de decre. vt debitus. & dilecto. Sol. triplex istud verius vel supple, hoc propter notorium.*

d ¶ *Appellauit.*] Hic nullam causam appellãdi seu grauaminis expressit: vnde non valet secundum hodierna iura appellatio. ĩ. de appe: vt debitus. quia causa semper debet exprimi coram iudice, & propter illam appellari. ĩ. de ap. dilecto filio G. aliàs admitti nõ debet: quare talis appellatio non valet hodie. hic enim appellauit pp suspicionem, & appellare non debet hoc modo: debuit enim causam suspicionis coram iudicibus allegare probabilẽ, & si non admisissent legitimam suspicionem, tunc debuit demum appellare. ĩ. de ap. cum speciali. tñ infra vr ꝙ legitima fuerit appellatio versi. ex his plebanũ legitime, &c. Et ita sm antiqua iura sufficiebat appellare, licet causam non exprimeret, vt hic vr: quia Papa talem appellationem vr admittere, quia illi iudices fuerũt suffraganei archiepi: sed hodie non teneret. Vel dic ꝙ causa suspicionis fuit allegata,

Appellatio non expressa causa an valeat.

legata, nec admissa, vnde tenuit appellatio. & ita nullum 3rlū. Vel quia suspicionis causa notoria erat, valuit appellatio plebani, quãuis causam non expresserit, vt j. sequitur in ipsa litera: secus cum causa suspicionis, aut etiam appellationis latens est: quia tunc debet exprimi secundum quod traditur j. de ap. vt debitus. & c. cum speciali. & c. interposita.

a ¶ *Testes receperunt.*] lit. nõ 3t. & male. š. eo. c. pxi. & j. eo. per totũ.

b ¶ *Protulerunt.*] Et à male, quia nemo compellitur obijcere in personas testium.

c ¶ *Possessionem iuris.*] Nõ aũt possessionẽ causa rei seruãdæ: qd forte facere potuerũt, immo fine forte, si contumax fuisset. j. eo. c. prox. & c. qm. §. in alijs. sed appellatio præmissa vr defendere ipsum plebanum à contumacia. vnde non tenuit sñia excõicationis vt inferius sequitur. Quidam intelligũt hãc decre. loqui in causa restitutionis in integrum iure minoris.

d ¶ *Perturbare.*] Arg. q iudex debet defendere inductum in possessionem. j. de sim. querelã.

¶ *Glo. seq. not. 4. in causam recusationis, & addit quatuor, dicens non fieri testes.*

e ¶ *Subesse.*] Hæc est iusta causa recusationis q iudex sit suffraganeus aduersarij, sicut & illa q iudex sit dñs aduersarij. š. de offi. dele. causam q inter R. vbi plures casus notanẽ de recusatione. Idẽ vr si esset affinis. 3. q. 9. absens. & ff. de iureiur. lex Cornelia. in prin. & 4. q. 3. §. item lege Iulia. Itẽ si est Comes. ff. de offi. præ. senatusconsulto & š. de offi. dele. cũ R. pp dñm tota familia põt recusari. C. si quis quacũque præd. po. l. vnica. & licet ex istis causis repellatur iudex à iudicando, non tñ repellitur testis à testificando: & hæc est causa, quia facilius posset habere multos iudices quàm vnum testem. vnde repellitur iudex à iudicio propter defectum testis: vt sic ferat testimonium in causa. j. de testi. dilecto.

Liset ea si sit notoria, non credo cũ releuari ab exceptione recusationis opponenda, sed in hoc prodest notorium iuris qd causa rationabilis & facti q vera, q̃a releuabit ab ea probanda, nec erit necesse ad arbitros remitti. Ioan. And.

Vide sex. in l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in lo. pub.

Ordina sic: igitur non causa... [illegible]

Aliter & manifestã ... [illegible]

Hæc glo. s... non est Bernardi.

stes receperunt a ab aduersa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis, mandauerunt eidem, vt ad eos accederet, in personas vel in dicta testium obiecturus. Quod cum facere noluisset †: in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt b, possessionem iuris c parochialis adiudicantes archiepiscopo memorato: & cũ restituentes in integrum, districtius vetuerunt, ne quis possessionem Tiren. ecclesiæ restitutam præsumeret perturbare d. ¶ Cum igitur † lis coram eisdem iudicibus non fuerit contestata, & manifeste † pateret litteras ipsas per veri suppressionem obtentas, (cum manifestum esset duos prædictorum iudicum, Achonien. videlicet & Beriten. episcopos, eidem archiepiscopo tamquam suffraganeos, suo metropolitano subesse e) ac ex his f plebanum legitime appellasse constaret, in quem (etiam si minus legitime appellasset) & iudices ipsi licet propter contumaciam g excommunicationis forte potuerũt proferre sententiã, nõ tamen debuerunt super principali negotio, diffinitiuam sententiam, lite non contestata, proferre, prædictas cassauimus h sententias, immo cassas denunciauimus & inanes. Vnde Tiren. archiepiscopo dedimus in mandatis, vt ecclesiæ sancti Marci instrumenta restituat, & etiam vniuersa, i quæ huiusmodi occasione sententiæ, per se vel per alios occupauit †.

¶ *Glo. seq. opponit versi. plurali. & soluit.*

f ¶ *Ac ex his.*] quare dicit ex his? quia non appellauit ex pluribus causis, sed tñ quia erant suffraganei post appellationẽ vnica videbatur causa appellatiõis eo tẽpore quo appellauit. licet tñ nõ expresserit, scilicet quia iudices duo erãt suffraganei. sed post appellationem alia causa grauaminis superuenit, scilicet quia receperunt testes lite non contestata, & pp hoc dicit ex his, quia ex superueniẽti grauamine sumpsit appellatio maiorem firmitatem, & sic ex his quæ postea fiunt intelligitur fortius valere, sed ab initio vnica videtur, & sic legitimam vocat appellationẽ, & tñ nulla causa fuit expressa, vt dictũ est, & ita ex post facto apparet legitima. j. de frig. & malefi. fraternitatis. Vel dic q duo iudices recusati fuerant. & quia non admiserunt recusationem, appellatum fuit. & sic est planum quod dicitur, vt š. dictum est. Bern.

g ¶ *Contumaciam.*] Si appellatio non fuisset legitima, propter cõtumaciam debuit & potuit excommunicari, vel aduersarium in quasi possessionem iuris mittere causa rei seruandæ: vt j. c. proxi. sed diffinitiuam nunquam potuit proferre sententiam super possessione, quæ erat quæstio spoliationis, cum lis non esset contestata. j. eod. per totum. & quod dicit, forte, non notat dubitationem, sed potius affirmationem.

h ¶ *Cassauimus.*] idest cassam denunciauimus. Hoc ideo ita exponit, quia proprie dicitur cassari sententia vbi tenet: sed cum sententia nulla est, vt hic, sententia non debet cassari: quia quod non est, cassari non debet. sed debet denunciari nulla, sicut fit in sententia excommunicationis, j. de sen. excom. per tuas. & š. de offic. dele. cum contingat. & hic duæ fuerunt sententiæ, scilicet excommunicationis in plebanum, & alia super restitutione possessionis iuris parochialis.

Idẽ Ios. & Vin. non est verũ se cundũ Ho. & hoc tenens, q̃a si grauamen est præcedens, nõ facit validã appellationem ... & illud appellauit ... sic capitulũ ... quod primũ ... de ap. dilecto, & pater hoc hodie in .6. sic clam. de appel. appel. Ioan. An.

i ¶ *Vniuersa.*] quia si principale non tenuit, nec illud quod ex eo noscitur esse secutum. j. de fide instru. inter dilectos. §. cum igitur. in fi. & C. de legi. non dubium. cũ suis cõcor. Omnia ergo restituenda sunt, quæ occasione ipsius iniæ habuit, sicut cum restituitur minor aduersus sententiam, pignora præstita debẽt restitui. ff. de mino. si ex causa. §. 1. & cum retractatur sententia, omnia debent restitui in pristinum statum, vt hic, & ex vtraque parte fieri debet restitutio. C. de repu. l. vnica. ff. de mino. quod si minor. §. restitutio. & š. de in integrum resti. c. r.

Capta ex causa iudicati, & tunc restituunt cum ... [illegible] Ioan. And.

Vide ad hoc sex. in l. dissoluta C. de cond. ex lege.

¶ Idem episcopo Brixien.

¶ *Si lite non contestata reus est contumax: si fieri potest, mittitur actor in possessionem causa custodiæ: alias reus excommunicabitur.*

CAP. III.

TVæ fraternitatis deuotio: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter duximus respondendum: quod si reus lite non contestata contumaciter k se absentat †: talisque sit causa quod actor possit in petitarum rerum possessionem l induci, est in eandem causa custodiæ inducendus m. ¶ Quòd si causa talis fuerit, quod idem in possessionem nequeat n intromitti †, vt iuri parcat, per censuram ecclesiasticam est contumax compellendus.

¶ Idem de decima & Helemosio, abbatibus Aurelian. & Carnoten. dioc.

¶ *Receptio testium facta contra non contumacem (lite non contestata) in causa matrimoniali, est nulla.*

TVæ fraternitatis.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda distinguens respõsio. Et secundum membrũ: ibi, quod si. Abb. Sicul.

Casvs. Aliquis citatus est ad causam legitime, lite non contest. & ita contumax est: quæritur qualiter contra eum sit procedendum. Rñ. si reus lite non contest. contumax inuenitur, si talis est causa quòd actor possit in possessionem rei petitæ induci, causa rei seruandæ inducendus est in eandem: q si non sit talis causa, quòd possit mitti in possessionẽ, debet excommunicari. No. quòd in actione reali, pœna cõtumacis ordinaria est missio i possessionem rei petitæ. Itẽ vbi non potest fieri missio, reus debet excommunicari.

Cap. ... [illegible] complias.

In vulgari ... sententiam ... se contumax ... [illegible]

introdu...

de causa Dei. & de ... abbatibus, &c.

K ¶ *Contumaciter.*] Pluribus modis dicitur quis contumax. j. eod. qm. §. 1. & 11. q. 3. certum. & ff. de re iu. contumacia. §. 1.

l ¶ *Possessionem.*] vel quasi possessionẽ. j. de cau. pos. cũ ecclesia. 1.

¶ *Glos. seq. in duabus instruit iudicem, de tertio remittit. Secundo ponit quinque auxilia, &c.*

m ¶ *Inducendus.*] Non tamen iudex multum debet festinare ad decernendam huiusmodi missionem in possessionem, aliàs fieret restitutio contra eam. arg. ff. de dam. infe. si finita. §. si forte. quia etiã sententia diffinitiua reuocatur iusta de causa. j. de re iud. cum Bertholdus. & debet summatim negotium perscrutari ante missionẽ. arg. C. vbi in rem act. l. 2. & j. eo. quoniam. §. penul. an ille sic missus sit custos tantum vel verus possessor, dicitur j. de do. & con. cõtingit. Not. tamen quòd quinque auxilia prodita sunt contra illos qui non admittunt actorẽ in possessionem sm mandatum iudicis. Primum, quia puniuntur in expensis. j. eo. qm̃ §. in alijs. & j. de querela. ad hoc. Secundum est, quia eo nõ obstante, q nõ possidet, verus efficitur possessor anno elapso. j. de do. & cont. contingit. ff. de bon. auct. iud. pos. quamuis. Tertiũ est, quia potest excõicari, vt hic, & j. eo. qm. §. vlt. Quartũ, quia põt conuenire aduersariũ quãti sua interest possessionẽ non habuisse. ff. vt in possi. l. si duo. §. vlt. & ff. ne vis fi. ei qui in pos. mis. l. 1. in prin. Quintũ q̃a manu militari eijci põt. ff. ne vis fi. ei q in pos. mit. est. si q mitius. ff. de rei vẽ. q restituere. Vnde versus: *Anno verus erit possessor si prohiberis;*

Expensas reddent quem milites arma repellent.

Vtilitatem opem reddet, feret ac anathema.

Ita ubi q dictatur ... & personæ ... c. 1. lib. 6. Ioan. And.

n ¶ *In possessionem nequeat.*] puta, si causa esset criminalis. siue ciuiliter siue criminaliter agatur, vel matrimonialiter, scilicet quando agitur ad separationem matrimonij, cõtumax est excommunicandus. š. eo. c. 1. in fine. & 11. q. 3. rursus. & c. quicũque. & hic. Bern.

Additio. Itẽ si sit ciuilis personalis, sed reus non põt pati missionẽ, quia non habet immobilia nec mobilia, sm Ho. Idem si reus abscondit rem, vel perijt dolo suo, secundum Vin. Ioan. And.

Accedens.

C A P. IIII.

ij ACcedens † ad sedem Apostolicam nobilis vir G. † vicecomes, nobis exposuit, quòd cum Corisopiten. episcopus Comitem Britanniæ proxima linea [a] consanguinitatis attingat: & archidiaconus eius [b] sit clericus commensalis (qui [c] eidem vicecomiti est aduersarius principalis, vtpote qui vxorem † suam, & terram publice detinere præsumit) & magister P. de terra vxoris suæ oriundus [d], existat nimis fauens [e] eidem: & omnes sub districtu [f] existant comitis memorati: nec nisi per districtum ipsius ei pateat accessus ad eos: & ipsi (quibus causa inter ipsum & vxorem suam commissa fuerat) nunquam ei voluerunt, nisi in terra inimicorum [g] suorum, locum & terminum assignare, vbi sine mortis periculo accedere non audebat: & licet litteras non habuerit de conductu, si tamen missæ ei fuissent: non debebat se credere suis capitalibus inimicis [h]: & infra. ¶ Mãdamus quatenus, cũ propinquiores sitis terræ nobilis iam dictæ, quàm suæ, & causa ipsa per vos commodius valeat terminari: cum ad vos securus † pateat accessus, vtrinque † partibus cõuocatis (si vobis constiterit quòd ante litem legitime contestatam, vel post appellationem ex præmissis causis [i] interpositam, testes super consanguinitate cõtra matrimonium, absque culpa contumaciæ recepti fuissent) vos attestationes huiusmodi decernatis irritas & inanes: compellentes dictam nobilem, vt reuertatur ad virum suũ (quem inconsulte dimisit) ita quòd postquam ipse vir plenariam restitutionem habuerit, tam vxoris, quàm terræ [k], causam super matrimonio audiatis, eamque sine canonico terminetis.

¶ Idem.

¶ Lite non contestata non recipiuntur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic annotatis, scilicet cum timetur de morte, vel absentia diuturna testium: tunc enim seruata solemnitate hic posita, possunt etiam lite non contestata testes examinari. hoc dicit vsque ad § porro.

C A P. V.

QVoniam † frequenter in dubium reuocatur à multis, an lite non contestata testes recipi valeant: auctoritate præsentium duximus declarandum, regulariter

ij ACcedens.] Sunt duę partes. Prima ponit appellantis q̃relam. Secunda cõmissionis causam: ibi, *Mandamus*. Abb. Siculus.

CASVS. Vir G. vicecomes cum vxore sua causam matrimonialem habebat, quæ ad petitionem vxoris cõmissa fuit epõ Corisopiteñ. & archidiacono cuidam & magistro Petro: iudices citauerunt dictum nobilem: ipse coram eis fecit proponi quòd erat sibi certa ratione suspecti: eps erat proxima linea consanguinitatis coniunctus comiti Britanniæ, qui erat eius aduersarius manifest⁹, qui vxorem suã publice detinebat, & archidiaconus erat commensalis eiusdem comitis Britanniæ: magister P. erat oriundus de terra vxoris ipsius, nimis fauens eidẽ, & omnes existant sub districtu ipsi⁹ comitis, nec poterat ire ad eos nisi per terram ipsius comitis, nec volebat eidem nobili terminũ assignare, nisi in terra inimicorum suorum: & quia non admittebant huiusmodi recusationes, ad sedem Apostol. appellauit: iudices nihilominus lite non contest. receperunt testes super consanguinitate inter dictum nobilem & vxorẽ ipsius: dictus nobilis dño Papæ est cõquestus, petens eã vxorem suã, & terram eius sibi restitui. Vnde mandat Papa quibusdã iudicibus, quatenus si per præmissa veritatem inquirant, & si constiterit q̃ ante litem contesta. vel etiam post ap. ex causis præmissis interpositam, testes super consanguinitate & matrimoniũ absque culpa contumaciæ recepti fuissent, attestationes illas decernant irritas & inanes, & mulierẽ illã compellant ad virum suum redire, facta restitutione plenaria iam terrę q̃ vxoris causam audiant, sine canonico terminantes eandem. Nota tres causas recusationis, quòd iudex cõsanguineus illius qui moratur cum aduersario meo, & ei præstat consiliũ & auxiliũ, potest recusari. Item iudex qui ortus est de terra, in qua aduersarius meus habet iurisdictionem, potest recusari. Item nullus debet citari ad locũ non tutũ. Item non tenetur nec debet quis propter cautionem committere se suis inimicis. Item testes recepti lite non contestata, vel post legitimam appellationem non valent. Item in causa matrimonij propter contumaciam, etiam lite non contestata testes recipi possunt. Item restitutio primo facienda est ante ingressum causæ principalis.

a ¶ *Linea consanguinitatis.*] quæ est sufficiens causa recusationis. j. de appel. postremo. idem esset si esset affinis. 3. q. 5. absens. de hoc dixi s. eod. accedens. & s. de offi. deleg. causam quæ.

b ¶ *Eius.*] scilicet comitis Britanniæ, ideoque erat suspectus illi. s. de offi. deleg. insinuante.

c ¶ *Qui.*] scilicet comes.

d ¶ *Oriundus.*] Vnde quis oriundus sit, ibi domiciliũ retinere dicitur. ff. de senato. l. penult. Et est ista admirabilis suspicio, quã sufficere non credo: sed quæ non prosunt singula, multa iuuant: vt notatur j. de probationib. cũ causam. Vel dic, oriũdus de terra sua, idest, de terra quæ pertinebat ad iurisdictionem illi⁹ comitis, & ad proprietatem ipsius dominæ, & ita est sufficiẽs causa recusationis, q̃ isti iudices erant de districtu ipsius comitis Britanniæ. Vel dic si vis intelligere de terra vxoris, de terra quę pertinet ad iurisdictionem vxoris, & tunc valet recusatio, vt supra eod. accedens.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶ *Nimis fauens.*] Sed nunquid tenetur quilibet diligere proximum suum. de pœnit. dist. 2. omnis qui non diligit? Rñ. non omnis amicitia repellit iudicem, sed maxima. ff. de ver. sig. late. § amicos. sicut nec omnes inimicitiæ repellunt testem, nisi maximæ. j. de simo. licet Hely. & c. per tuas. [1] & causa cognita illud disq̃ri debet. ff. de quæstio. l. 1. § per quæstionem. nam propter leues inimicitias non extinguitur legatum. ff. de adi. lega. l. 3. in fi. Sed vt q̃ modica causa iudicem repellit, vt dictum est s. eod. accedens. & s. de offi. deleg. causam quæ. quia lites sine suspicione procedere debent. 3. q. 5. quia suspecti. & C. de iud. apertissimi. Sed quod dicit, nimis fauens, solum quod dictum est.

ADDITIO. Quasi dicat, nõ sufficit si dicat, nimis fauens, nisi fauoris causa exprimatur: aliàs quilibet iudex posset sine causa recusari, subaudi ergo vt dixi in textu. Ioan. And.

f ¶ *Sub districtu.*] Hęc exceptio omnes tangit.

g ¶ *Inimicorum.*] Hæc fuit sufficiens causa appellandi. 3. q. 5. hortamur. & j. de appellatio. ex parte. ff. de iud. si longius. ff. de arbit. si cum dies. § si arbiter.

h ¶ *Inimicis.*] Simile j. de senten. excõ. de cætero. & c. quamuis. nec in hoc casu sufficiens potuit cautio præstari. arg. j. de rest. spol. litteras. in fi. & hoc propter fragilitatem cautionis. ff. ad Treb. qui ita. § 1.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium de decre. causam.*

i ¶ *Ex præmissis causis.*] scilicet quia eps erat cõsanguineus comitis, & archidiaconus commẽsalis eiusdem, & alter oriundus de terra vxoris, & locũ assignabant per terram inimicorũ: q̃a huiusmodi exceptiones nõ admittebant, legitima fuit appellatio, & quælibet etiam per se sufficeret ad appellandum, [2] præter illã q̃ oriundus fuit alter iudicum de terra vxoris. illam solam non puto esse sufficientem ad recusandum iudicem vel iudices, sed præstat adminiculum alijs, vt dixi s. quæ non prosunt singula, multa iuuãt. sic ff. quib. ex cau. ma. necnon. § si quis sæpius. nisi velis dicere de terra q̃ ptinet ad iurisdictionem vxoris: tunc bona est exceptio: q̃a omnes erant de districtu ipsius comitis. arg. j. de præsum. tertio. & ita siue testes recepti fuerunt ante litem contest. siue post appel. præmissam ex præmissis causis non valet receptio testium super cõsanguinitate, nisi ille fuisset contumax: tunc enim in causa matrimoniali ante litem contest. recipiuntur testes, non obstante absentia illius. j. eo. c. pxi. § 1. & hoc est q̃d sequit. absq; culpa cõtumaciæ.

K ¶ *Terra.*] i. dotalis. eius enim cognitio pertinet ad Papam ratione connexitatis: quia est accessoria ipsi matrimonio. j. de do. inter vi. & vxo. c. 1. 2. & 3. & sic nõ est s. j. q. filij sint leg. causam quę. 2.

QVoniam frequenter.] Quia ista decreta. est valde prolixa, & habet materiam satis separabilem, ideo Panor. eam legit per partes. Et diuiditur hoc princ. vsque ad § *Porro*. in quatuor partes. nam primo ponit regulam. Secundo duos casus excipit: ibi, *Nisi*. Tertio solemnitatem requisitam: ibi, *Sed si actor*. Quarto quid iuris si illa non seruetur: ibi, *Attestationes*.

CASVS. Quia dubitabatur frequenter vtrum lite non contesta. testes recipi valeant, vt patet p p̃cedentia iura: statuit Papa regulariter verum esse, q̃ lite non contestata non est ad receptionem testium procedendum. ab ista generalitate excipiuntur quidã casus, in quibus lite non contestata testes recipi possunt, vt si de morte testium timeatur, vel absentia diuturna: tũc si causa sit ciuilis, ne veritas occultetur, & copia probationis aliquibus casibus. fortuitis subtrahat: senes & valetudinarij, & alij testes, de quibus ex aliqua rõnabili causa timet, recipiendi sunt lite non contestata, siue pars conuenta sit contumax, siue sit absens absque malitia, vt conueniri non possit. Sed si actor non conuenerit aduersarium infra annũ, ex quo

¶ Cap. 4. eod. tit. in 3 complemente.

¶ Alias. W

¶ Ex qualibet earum harum causarum ... inimici ... capta ... Marsilius ... de quæstio. ... Dire. ... Inquisitorum

¶ Saluo eo quod habes j. de rescri. ... Hostiensis ... tribus partibus ... de appella. ... legitima. li. 6. lo. An.

[1] Vide de hoc & 3. q. 5. accusatores. & infra de accusa. cum oporteat. lo. An.

¶ vtrisque

¶ Cap. 5. eo tit. in 3o complas.

[2] Concordat infra § cum dulcia. & ibi. doc. ff. de vi. tri. & ole. leg. & Spe. in titu. de leg. § fin. peteit. vere quid si sit socius.

ex quo poterit conueniri: vel saltẽ non renunciauerit illi exceptioni huiusmodi testium, attestationes illæ non valeant, ne forte hoc procuret in fraudem, vt processu temporis legitimæ defensiones locum habere non possint.

dat iudex per tales testes; sed in sequenti. §. recipiuntur lite non contestata, & fertur sententia. & sic est differentia in 1. responso & 2.

Glos. seq. ponit 20. casus, tempotatis textualibus quibus fallit regula.

verum esse [a], quòd lite non contestata, non est ad receptionem testium procedendum [b]: ¶ Nisi forte de morte testium timeatur: vel absentia diuturna; in quibus casibus, cum ciuiliter [c] est agendum, (ne veritas [d] occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur [e]) senes, & valetudinarij, & alij testes (de quibus ex aliqua rationabili causa timetur [f]) etiam lite non contestata, sunt proculdubio admittendi: siue pars conuenta [g] sit contumax, siue sit absens absque malitia vt conueniri non possit. ¶ Sed si actor non conuenerit aduersarium [h] infra annũ [i] ex quo conueniri poterit: vel saltem receptionem huiusmodi testium non denunciauerit illi: ¶ Attestationes sic receptæ non valeant [k]: ne forte hoc procuret in fraudem [l], vt processu temporis exceptiones legitimę ad repellẽdum testes [m], vel aliæ [n] locum habere non possint.

¶ *Cum agitur de matrimonio carnali vel spirituali, possunt contra contumacem etiam lite non contestata testes recipi, & sententia diffinitiua ferri. Si vero reus est absens, sed non contumaciter: tunc in carnali non proceditur: sed expectatur absens. In spirituali vero si agatur de cõtracto, stabitur iuribus antiquis: si de contrahendo, expectatur absens per sex menses. Sed de hoc vltimo quando agitur de contrahendo, dic hodie vt in cap. quàm sit. & cap. cupientes. de elect. in 6. vbi aliter est prouisum. hoc dicit.*

¶ Porro speciales causę possunt occurrere, in quibus casualiter esset aliud obseruandum: vt (verbi gratia) si super alicuius [o] electione [p] vel copula † maritali quæstio moueatur, tunc etenim (ne propter longam moram in spiritualibus & temporalibus patiatur ecclesia læsionem: vel viro siue mulieri fornicationis occasio præbeatur: maxime cũ ꝓpinquitatis gradus opponitur lege diuina prohibitus [q]) in huiusmodi [r] casibus (si contumax apparuerit is

a ¶ *Regulariter verum esse.*] Hæc regula fallit in casibus hic positis, scilicet vbi timetur de morte vel absentia testium, & vbi agitur de electione, vel matrimonio, & in causa inquisitionis & publicationis. Item in causa denũciationis. s. de iudi. nouit. Item in actoris absentia præsente reo recipiuntur testes lite nõ contestata. C. quõ. & qñ iud. in Auth. qui semel. j. de do. & contu. causam q̃. Item vbi actor non põt agere ꝓp iuramentum quo iurauit non repetere vsuras. [a] j. de iureiu. ad nostrã. Item cum minor ab hæreditate officio iudicis se abstinet: vt in Auth. vt spon. lar. §. ad hæc. coll. 9. Itẽ vbi aliq̃d iudicis officio expedit. C. si minor se ab hære. absti. in Auth. ibi posita. Item cum in integrum restit. incidẽter postulatur officio iudicis. s. de off. iud. cap. 2. Item cum agitur de iniquitate iudicis in casu quem habes j. de app. interposita. §. vlti. Item in petitione legati, vel fideicõmissi. arg. C. de vsu. & fru. l. 2. sed ibi dicit, post litẽ nõ cõtestatã. in fi. vnde casus iste nõ debet excipi de regula. Item cũ agitur finiũ regundorũ iudicio, vt C. fin. regun. l. 3. Item in Trebellianica restitutione. C. ad Trebellia. l. pen. §. cũ autẽ. Itẽ in causa hæresis post mortẽ. 24. q. 2. sane 2. Itẽ vbi offenditur publicum commodũ. C. de pœn. ne diu. & 3. q. 3. quia ea. Item cũ persona est incerta. 5. q. 1. quidã. & q. 2. c. 2. & ſm quosdã in causa libertatis. C. de inge. manu. diffamari. arg. ꝯ. j. de testi. cum olim. Itẽ vbi agitur de beneficio obtinendo ecclesiastico, vt in ꝯci. Lugdun. Inn. iiij. j. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. eum qui. [lib. 6.]

ADDITIO Vnde versus.

Absens, vel moriens, necnon electio, coniunx:
Nunciat, inquirens, si publicat, & fugit actor:
Iurans non agere, vel si minor abstinet hæres:
Restituesque prieus modo, qui prouocat absens:
Post hæc trebellans legatum qui petit, errans,
Ac reus incertus, libertas, publicus vsus:
Non contestando possunt distinguere lites.
Istis iudicium iungas de fine regundo.

b ¶ *Procedendum.*] super principali, sed super incidenti interdum vel emergenti [b] bene recipiuntur testes, vt probetur q citatio peruenit ad aliquem, vel quòd contumax fuerit. in casu quem habes j. de appel. interposita. §. vlt.

c ¶ *Ciuiliter.*] Hoc ideo dicit, quia in criminalibus nunquam recipiuntur testes lite non conte. & ibi probationes strictissime requiruntur [b]. 5. q. 6. Epiphanium. C. de ꝓba. l. vlt. Qualiter in criminali causa procedatur, dicitur. 3. q. 9. in summa. & j. de dolo. & contu. c. veritatis.

d ¶ *Ne veritas.*] 14. q. 2. quamquam.

e ¶ *Subtrahatur.*] Tunc enim curare debet iudex & magistratus vt salua sit rerũ probatio. ff. de testi. curent. & in Auth. de testib. in vlt. col. coll. 7. §. pe. & §. hic vero. & j. de test. si quis testiũ. & ff. ad leg. Aquil. l. 1. Vel etiam si timetur quòd testes propter moram varient fidem suam, aut moriantur. ff. ad Carb. l. 3. §. duæ. arg. j. eo. c. §. sunt & alij. j. de test. significauit.

f ¶ *Timetur.*] Tunc illi soli recipiuntur de quibus timetur. & non alij: nisi in causa publicationis. j. de test. significauit. & j. eo. cap. §. sunt & alij. licet in his casibus recipiant̃ testes lite non ꝯtestata, veritate tñ inspecta, & quo ad effectum non intelliguntur recepti lite non contestata: quia non publicantur nisi lite contestata. & cum alijs si alij lite contestata inducti fuerunt, nec ad sententiam proce

g ¶ *Conuenta.*] idem est si nondum sit conuenta, sed conuenienda.

h. ¶ *Aduersarium.*] cum fuerit absens, & non contumaciter.

i ¶ *Infra annum.*] Ecce præscriptio annalis. sic s. de rescr. plerũq. & s. de off. ord. pastoralis. C. de hære. Auth. idẽ. & j. eo. §. in alijs. & j. de hære. excõicamus. §. 1. & 11. q. 3. rursus. & c. quicunque. & iste annus vtilis est ab initio, quia non currit nisi ab eo tempore quo potuit experiri, vt in decr. plerunque. & 2. q. 6. biduum.

K ¶ *Non valeant.*] illi q testes ꝓduxit, sed aduersario bene valebũt, qui dolum nõ adhibuit. 14. q. 5. c. nõ sane. quia pro vtraque testificantur.

l ¶ *In fraudẽ.*] Nõ enim arctãda est alicui probãdi facultas. ff. de incẽ. rui. & nau. neq. d. §. de his. & 3. q. 7. §. tria. ver. si qs ex litigatorib⁹. & j. de test. significauit. & cap. dilecto. Item est hic pręsumptio iuris & de iure, contra quam nõ admittit̃ probatio. 54. dis. fraternitatẽ j. de iud. c. vlt. & j. de spons. ad id. & c. is qui. vbi de hoc: secus si esset etiam tantum de iure. ff. quod metus causa. non est verisimile. 27. q. 1. nec aliqua. Bernar.

m ¶ *Ad repellendum testes.*] Testibus humanis reb⁹ exẽptis: per quos testes recepti reprobarẽtur siue eorũ dicta. j. de test. c. ex tenore. & c. ꝓsentiũ. & C. de ꝯtrahen. stipu. l. optimam. ver. & si inter præsentes partes. vel quia se absentarent, vel efficerentur inimici actoris. ff. de Carbo. edict. l. 3. §. duæ. & ff. de fur. l. quidam. & arg. ff. ad l. Aquiliam. in lege Aquilia. Dicta vero illorũ posset q̃sque reprobare ex ipsis depositionibus, & per testes etiã post mortẽ ipsorum testiũ, & personas, dummodo testes haberet per quos posset hoc ꝓbare. C. de testi. l. si. 24. q. 2. sane 2. arg. C. si pen. appella. quamuis. sed quia poterat ꝯtingere, q illi interim morerentur, vel aliàs, vt dictum est impediretur, ideo infra annum debet denunciari ipsi reo receptionem talem factã esse ꝯ eum: quod nisi fecerit, non valebit talis receptio testium.

n ¶ *Vel aliæ.*] Exceptiones elidentes principale negotium, vt puta præscriptio, quam tunc poterat probare, vel pactũ de non petendo, vel consimiles: [a] quia potest esse q tunc tp̃is probationes sup his haberi nõ possent. arg. ff. ad leg. Aquil. in lege. & ff. de fur. l. q̃dã.

PORRO In §. isto vsq; ad §. sunt & alij §. excipiunt̃ alij duo casus à regula supra posita, & pinguius excipiunt̃ isti q̃ ꝓcedentes: cũ in illis possit etiã ad sententiã procedi. Et diuiditur in duas partes principales. Nam primo decidit quid iuris quando reus est absens per contumaciam. Secundo: ibi, *Si vero*. ponit quid quãdo est absens sine contumacia. Et ista secunda subdiuiditur in tres. Nam primo tractat de matrimonio spirituali iam contracto. Secundo de ꝯtrahendo: ibi, *Quòd si*. Tertio de carnali: ibi, *Si autem*. Abb. Siculus.

CASVS. In isto §. excipiuntur adhuc duo casus à prædicta regula, in quibus testes recipi possunt lite non contestata. Primus est, si super electione alicuius quæstio moueatur. Secundus, si super matrimonio siue copula maritali quæstio oriatur. In his duobus casibus ne propter longam moram in spiritualibus & temporalibus patiatur ecclesia læsionem, & ne viro vel mulieri fornicationis occasio præbeatur, si contumax fuerit ille contra quem actio fuerit proponenda, testes lite non contestata sunt admittendi: & si liquet de causa, ad diffinitiuam est procedendum.

o ¶ *Alicuius.*] electi. non confirmati, & qui nondum consensit.

p ¶ *Electione.*] puta, q nõ sit canonice celebrata, vel q electus sit criminosus. & licet videat̃ loq capitulũ i ꝑlato, põt idẽ dici in electiõe cuiuslibet clerici: q a ibi lædit̃ eccl'a ex lõga mora, vel ẽt si vocat̃ vt ꝯsentiat, & nõ veniat. s. de ele. c. statuim⁹. i ꝯcil. Lugdunẽ.

q ¶ *Prohibitus.*] j. de testi. spo. litteras. & 30. q. 3. Pytacium.

r ¶ *In huiusmodi casibus.*] Superfluunt isti ablatiui, quia hic aduerbium

[a] Et idem vbi vsurarius in testamento reddi iussit. nã tunc recipiunt̃ testes lite nõ contestata: & idem dicunt quidã vbicunque quis iurat aliqd tale illicitũ, puta non repetere rem ta... & ẽt sine testamento, secũdum Inn. Cum ergo sit eadem ratio: ergo idem ius. de consilio manifesto. Ioan. And.

[a] Et super exceptione, quod dic vt not. s. de offi. deleg. prudentiã. j. statu. Io. And.

[b] Idẽ Gof. Inn. & Ho. nec enim est in eis bursale interesse sicut in ciuilibus secundum Abb. secundum Inn. est ratio qa testes recipi non debẽt nisi pcedat accusatio q̃ habet fieri per præsentẽ. & de præsente. 2. q. 8. c. 2. & c. præscripta. Vinc. dixit alternatiue tñ q in criminali possint recipi testes, de quorũ morte timetur: quia iam se petit a hoc ad talionẽ. sed hoc est verum post inscriptionem de accusa. licet. Ioan. And.

¶ Cõtrahẽda vel cõtracta. sed si q absens contumax ẽ & sic variatur § si quem ... tem. secundum Host. Ioan. And.

Testes mortui an possint reprobari.

[a] Puta Vel Senatus. Macedonianum vel q pecunia non sit versa in vtilitatem ecclesiæ & huiusmodi in casũ ... Ioan. And.

bium, tunc, quod præcessit, sufficeret.

a ❡ *Occultat.*] Sim. 5.q.1.quidā.ſ. de alie.iu.mu. cau.fac.c.1.& ſ. de offi.deleg.c.consultationibus.

b ❡ *Impedit.*] Talis habetur pro citato denunciatione facta publice ad domum suam.j.de cleri.non resi.ex tuæ.& j. de do. & contu.c. vlt.ff.de euic.c.si dictū.§.si pſente. & l.si ideo.§.pſenti. Et ita sufficit φ publice edictū pponatur ad domum suā vel ecclesiam, vt dicūt iura pdicta;& citari potest litteris vel edictis. ff.de fideic.l.cum vero.§.pen.& sunt tres modi contumaciæ, & quocūque illorū aliquis cōtumax sit,hr p contumace. Primum modū habes hic: & alios duos modos contumaciæ habes 11.q.3.certum est.

ADDITIO. Vnde vers*:
Casibus in, tribus quis dicitur esse rebellis,
Impedit, occultat, iussis parere recusat.

SI VERO. In isto §. dr, φ si ille ꝯ quem pceditur, sit absens,&c non per contumaciam, & agatur de spirituali coniugio inter prælatum & ecclesiam iam contracto, illud obseruetur quod super expectatione talium est in sacris ordinibus constitutum. Sed si agat de spirituali ꝯiugio ꝯhendo, electus per spatium sex mēsium expectetur, nisi superior plus vel minus viderit expectandū pensatis negotij circūstantijs. Si vero de carnali ꝯiugio sit agendum, tamdiu alterutet cōiugū expectetur, donec de ipsius obitu iure similiter pſumatur: quia cum sine culpa sit absens, vt iusto forsan impedimēto detineatur, vel voluntate propria, sed non malitiose in remotis partibus morā faciat, ita φ in breui citari non possit, & ideo ꝯ eū procedi non debet, cum si præsens esset, forsitan legitimas defensiones haberet, eo non obstante quòd de lapsu carnis posset opponi, quia in matrimonio multi casus occurrūt, in quibus coniuges continere coguntur sine culpa, causa tamen subest.

in quem fuit actio dirigenda: siue quia peremptoria citatione recepta venire contēnit, siue quia malitiose seipsum occultat a †: siue quia impedit b ne possit ad eum citatio peruenire) testes lite nō cōtestata sunt merito admittēdi: & nihilominus (si de causa liqueat) ad diffinitiuā sententiā procedēdum. ❡ Si vero aliter c absens fuerit, & agatur de spirituali coniugio inter prælatum & ecclesiā iam contracto, electione maxime d confirmata: illud in hoc articulo volumus obseruari, quod super expectatione talium personarum, in sacris est canonibus e diffinitum. ❡ Quòd si forsan agatur de spirituali coniugio contrahendo: is qui est in prælatum electus, per spatium sex mensium expectetur: nisi pensatis negotij circumstantiis, per superioris prouidentiam magis vel minus fuerit expectandus f. ❡ Si autem de carnali coniugio sit agendum g, tamdiu alterutet coniugum expectetur, donec de ipsius obitu † verisimiliter † præsumatur h: quia cum sine culpa sit absens: vt † si captiuitate, vel ægritudine, aut alio iusto impedimēto forsitan teneatur: aut etiam propria, sed non malitiosa i voluntate, in remotis partibus moram faciat †, vt de facili vel in breui citari non possit k, ei quidem præiudicari non debet l, cum habeat forsan exceptio-

c ❡ *Aliter.*] idest, non per contumaciam. ſ. de offi.deleg.c.consultationibus. Bernar.

d ❡ *Maxime.*] pprie. sic ſ.de ele.cum inter 3.ver. vt p mutuū, &c. Alij exponunt, maxime, idest, tantum.

❡ *Glo.seq.ponit sex varietates temporum, de quibus loquuntur iura super absentia clericorum, distinguens an sciatur vbi est clericus absens, aut ignoratur. Et ad hanc distinctionem opponet & soluit. subdit de expectatione electorum, & suorum aduersariorum, & de absentia accusatorum vel denunciatorum. Ioan. And.*

e ❡ *Canonibus.*] De hac absentia varie loquuntur canones. Quidā dicunt de duobus mensibus. 7.q.1.pſentium. Quidam de tribus septimanis: vt ea.causa.q.1.si quis in clero. Et quidam de quinque annis.j.de cleri.non resi.c.2. Quidā de tribus. Quidam de quinq; mensibus. 100.dist.qm.& 75.dist.qm. Quidā de vna hora. 91.dist. clericus. 92.dist.c.vlt. Sup hac expectatione dicēdum est, φ si aliquis est absens in eo loco vnde possit citari, vel ī studio, vel in aliquo loco vbi apparet manifeste, quia nō latitat, plātus illius ipsum legitime monere debet, vt ad suam ecclesiam reuertat infra tēpus conueniens ſm locorum distantiā, & tpis qualitatem ab ipso plāto pfigendum 5. Quòd si non venerit, poterit postmodum suo beneficio spoliari, nisi rōnabilem causam ostendat, quare venire non possit. j. de cleri. non resi. inter quatuor. & c.vlt.j. de appel. puenit 2. vel si aliàs de licētia plāti sui se absentat vsq; ad certū tēpus sibi statutū, infra qd reuertaſ: tunc si non reuertaſ ad terminum, ep̄s pōt illū priuare beneficio & officio: nisi iusta causa impediatur. & sic loquiſ illud cap. 7.q.1.pſentiū. Dico tñ φ siue cleric* sit absens de licentia ep̄i ad certum tempus, siue pter licentiam, ep̄s semper ipsum primo monere debet vt redeat p iura pdicta. j. de cleri.non resi.c.inter.& c.vlt.& j.de appel. puenit 2. aliàs non teneret sñia lata ꝯ absentem non vocatum neq; citatū: & iura antiqua, quæ hic signanſ, sic intelliguntur. Verū est φ clerici ab ecclesijs suis abesse non debent, tñ si hoc contingat, taliter sunt vocandi anteq̄ spolientur, & ita seruandū est circa eos qui cōparent, & citari possunt. Si vero nescitur vbi sint 3, nec citari possunt psonaliter, trinæ citationis edictū apud eorum ecclesias publice pponatur, vt reuertantur. & si vltra sex menses venire distulerint, iusta beneficiis postea spolienſ. j. de cleri. non resi. ex tuæ. & sic qualitercunq; sit aliquis absens, semp debet citari pdicto modo. Item vř φ melior sit conditio illorum qui malitiose se absentant, quàm conditio illorum qui comparent, & citari possunt psonaliter: quia illi habent sex mēses, isti citantur ad arbitrium plāti vel ad mēsem, vel duos, vel plures, vel minus, ſm φ requirit & exigit distātia locorum. sed illud contingit quia nescitur vbi sunt, quia potest esse φ sunt multū remoti vel impediti, nec in breui possunt p ꝯsanguineos reuocari vel amicos. Et ideo maius tempus & certum datur eis vltra qd ecclesia vacare non debet. j. de cōces. pben. nulla. et hoc locū habet in his clericis & plātis qui iam cōfirmati sunt, & possessionē diutius habuerunt, vel etiā consenserunt. De his vero qui solummodo electi sunt, nec confirmationē vel possessionem habuerunt, teneas qd hic dř: quia expectantur p sex menses plus vel minus ſm φ visum fuerit superiori, cum p contumaciam nō est absens. Si vero ille qui accusat electionem, aut excipit ꝯ electum, non comparet anno elapso: electus potest confirmari. ff. de mune. & ho. reus. Sed non credo φ tm̄ sit expectandus, immo superior pfigit ei certū terminū infra quē compareat psecuturus intentionem suā: aliogn confirmabit eum. j. de accu. licet. & j. de clā. despō. c. cū inhibitio. & j. qui matri. accus. pos. cum in tua. & hoc totum expeditum est. ſ. de elect. statuimus. sed in ep̄atu dantur accusatori tres menses. in Auth. de san. episc. §. si quid aūt. coll. 9. sed potius ista in arbitrio superioris consistunt. j. de do. & contu. cum olim 1.ꝯ. sed ibi soluiſ. si vero ꝯ plātum absentem agatur criminaliter, vel etiam ciuiliter p denunciationem alicuius: tunc citetur vt veniat ad defendendū se; si non veniat, excōicetur pp contumaciam, & expectabitur per annum, & post annum procedatur ꝯ ipsum super bonis, non super crimine: ſm φ traditur 11.q.3. rursus. & c. quicunq;. & j. de do. & contu. veritatis. vbi de hoc.

f ❡ *Expectandus.*] Postmodum pceditur ꝯ eum, & recipientur testes, & diffinitiue procedetur: vel alius eligatur, si non vult consentire, & nil ei opponitur.

g ❡ *Sit agendum.*] cum non sit absens per contumaciam.

h ❡ *Præsumatur.*] p famam, quia senex erat, vel etiam quia in acie fuit nec rediit, pſumitur φ his casibus sit mortuus; & si ꝯhat credens ita, excusatur ab adulterio, etiam si viuat: pp ignorātiam. 34.q.2.cum p bellicam. quia non committitur adulterium sine dolo. ff. de adul. l. pen. 4 vel si receperat litteras illorum cū quibus militauit. C. de rep. Auth. hodie. dic tñ φ non debet ꝯhere, nisi primo sit certa de morte ipsius. j. de secun. nup. dñs. j. de spon. in pſentia. sed satis certum est illi p solas huiusmodi violentas pſumptiones postq̄ aliquanto tempore duxerit expectandum, forte per annum, vel etiam quinq; annis, vt in prædicta Auth. hodie.

i ❡ *Malitiosa.*] 4.q.3.§. item his qui non detrectandi causa.

❡ *Glo.seq.ar.quod non tenet, &c. tenet ꝯrium, quod postea moderatur.*

k ❡ *Citari non possit.*] Si non potest citari, ꝯ ipsum pcedi non potest. Et sic est arg. φ non tenet sñia cum peremptorium non peruenit in notitiam absentis. 3.q.9.cauent. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. §. item ex eo edicto. 5 C. quō & qñ iud. ea quæ. & ff. locati. l. item q̄ritur. §. exercitu. Sed verius est φ sufficiat si diligens sit inquisitio facta, licet non sit inuentus. j. de do. & contu. causam. & c. vlt. & j. de cleri. non resi. ex tuæ. & 7.q.1. pſentium. & C. de iud. properandum. §. si quidem. ff. de euic. si ideo. §. presenti. & l. si dictum. §. si præsente. & hoc verum est quando malitiose est absens: aliàs non proceditur contra eum quantum ad casum præsentis litteræ.

ADDITIO. Nam quantum ad missionem in possessionem bene procederetur. quod dic vt j. de eo qui mittitur in possessionem. c. fi. secundum Innoc. Ioan. And.

❡ *Glo.seq successiue signat, & soluit duo contraria.*

l ❡ *Non debet.*] Arg. ꝯ. j. qui fil. sint legi. perlatum. sed ibi agebatur tantum de prole, an esset legiōma vel non, & non contra absentē. vel ille fuit requisitus, vt ibi innuitur. Contra. j. qui mat. accu. pos. c. 1. illa corrigitur per istam. Præterea ille fuit absens culpa sua pp maleficium quod commiserat, vnde non præiudicat mulieri. & sic differt casus ille ab isto: & ibi soluitur.

2 Adde quot modis probetur aliquis mortuus, docet Odofredus in l. fin. C. de sacros. eccle. Cynus in l. si quidem. C. de solut. mat. & Martin in repet. l. in potest. vbi ponit 21. modos.

3 verisimile.

4 In codice barbaræ ita: vt in captiuitate, vel infirmitate: aut alio, &c.

5 Adde de modo pbandi iustam absentiā in l. penult. §. ad crimen. ff. de pub. iud.

4 Qui ignorans mulierē non iure repudiatā illā ducit, adulterium non committit. Ioan. And.

5 Vbi non peruenit quo nec proponi eum iuris eidem locum, qui hoc notum in canone statuit alleg. & facit qd not. ſ. de postula. 2. in 4. glo. Ioan. And.

T 8 ❡ Oppo-

a ¶ *Opponi.*] Respondet tacitæ quæstioni. Diceret aliquis, si mulier tantum compellitur expectare, incideret forte in fornicationē. & Papa respondet ad hoc.

b ¶ *Multi casus.*] vt si alter de fidelibus labatur in hæresim. ȷ. de diuor. quanto. vel si alter coniugum incidatur. vel si mulier impotens casu reddat ad reddendum debitum. 32. q. 7. illi qui sani. vel si alter furiosus factus sit. 32. q. 7. neque furiosus. & c. hi qui. vel si in captiuitate alter teneret. ȷ. de spon. in præsentia. vel si vir incidat in casum lepræ. ȷ. de coniug. lepro. c. 1.

Per hæc sīm casini non dissoluunt matrimonium. con cil. Tridēt. sessio. 24 de sacramento matrimonij. cano. 5.

SVNT. Hic excipiūtur duo alij casus à regula. Et non diuiditur. Abbas Sicu. In isto §. adhuc excipiuntur duo alij casus, in quibus testes recipiuntur lite nō contest. puta cum prælatus ex officio suo procedit per inquisitionē circa subditorum excessus. Item quādo testes ad perpetuam rei memoriam publicantur.

In quibusdam antiquis ita: Sūt & alij casus speciales, in quibus similiter, &c.

c ¶ *Et alij.*] Alium casum habes quando agit de bono ecclesiastico obtinendo, in decre. noua. ȷ. de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. eum qui. [lib. 6.].

Hæc glossa nō est Bernardi.

d ¶ *Inquisitio.*] Et hoc est cum absens est per contumaciam ille contra quem fit inquisitio. ȷ. de accusa. qualiter & quādo 2. §. debet. & ȷ. de simo. licet Hely.

nes legitimas ad intentionem contrariam elidendam eo nequaquam obstāte quod de lapsu carnis posset opponi a: quoniam in coniugio multi casus b occurrunt, in quibus coniuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur.

¶ *Ad perpetuam rei memoriam, vel cum agitur per viam inquisitionis, possunt testes sine litis contestatione recipi, & etiam publicari. h. d. vsque ad §. in alijs vero.*

¶ Sunt† & alij c casus similiter speciales, in quibus absque litis contestatione, legitime possunt testes produci: vt quando excessuum inquisitio d, vel testium publicatio e imminet faciēda.

¶ *Si reus lite non contestata est contumax, & agitur reali, mittitur actor in possessionem rei petitæ, causæ custodiæ: quam tamen recuperat reus veniēs infra annum si offerat cautionē de stando iuri, & restituat expensas: post annum vero his non seruatis non auditur, nisi super proprietate. Sed si cōuenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit dominum in iudicio, & statuetur ei terminus infra quem faciet dominū comparere. qui si infra terminum non venerit, iudex illum citabit. quo adhuc non veniente, iudex mittet actorem in possessionem veram. Si vero reus contumax conuenitur actione personali, mittetur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarati, & primo mobilium, secundo immobilium, si mobilia non existant: vel excommunicabitur reus. h. d. vsque ad finem.*

¶ In aliis vero casibus prudenter est attendendum, vtrū contumax actione f reali, an personali conueniatur. Si reali, mittendus est actor in rei petitæ possessionem, vt tædio affectus g reus veniat responsurus. Qui si venerit infra annum (iudicio sisti præstita cautione h †, ac exhibita satisfactione congrua expensarum i) possessionem k recuperet. Quod si cautionem offerre neglexerit l infra annum, actor post annum verus m constituetur n † possessor: super proprietate dūtaxat aduersæ parti defensione legitima reseruata.

¶ Quod si super rebus immobilibus o quisquā conueniatur, qui eas possidet nomine alie-

e ¶ *Publicatio imminet.*] Hoc tunc fit quando aliquis timet q sibi in posterum super aliquo contractu controuersia moueatur: tunc potest petere à iudice vt testes qui interfuerunt negotio, publicent, id est, eorum dicta redigant in publicā formā ad æternam rei memoriā. ȷ. de test. c. significanit. in Auth. de testi. §. pen. coll. 7. & in hoc casu oēs testes recipiuntur, siue senes, siue debiles, siue iuuenes, & statim publicant. & in hoc est differētia inter hāc receptionē, & illā de qua præmisit in principio capituli: quia ibi recipiuntur tantum senes & infirmi, vel de quorum absentia timetur, & illi non statim publicantur, vt dixi.

IN ALIIS. Totus iste tex. vsq; ad finem loquit iuxta regulā sm quā lite non contest. non debet pcedi ad sniam vel ad receptionē testiū. ideo dicit, in aliis vero casibus, quia supra psecutus est cōpilator qd faciendū, qn pōt pcedi lite nō ɔtest. Diuidit principaliter in duas partes. In prima ponit modū procedēdi cum agitur reali, in secunda cū agitur psonali: ibi, *Si aūt.* super psonali. Abbas Siculus.

CASVS. In §. isto dr q in aliis casibus à pdictis sex, hoc modo est pcedendum: vidēdum est vtrum agatur actione reali an psonali. si agatur reali actione, & reus contumax fuerit, mittēdus est actor in possessionem rei petitæ. vt tædio affectus reus veniat rñsurus. & si infra annū venerit, pstita cautione de iudicio sisti, & satisdatione accepta de restituendis expēsis, possessionē suā recuperet, q si cautionem offerre neglexerit infra annum, post annū actor verus erit possessor, reseruata defensione legitima super proprietate absenti.

f ¶ *Actione.*] Duo sunt genera actionū, aut sunt in rem, aut in personam. qualiter hoc sit intelligendū, traditur bene Institu. de actio. in princip. Bernar.

Nec mirū si aliud in vno §. in alio: quia in reali diuo ... [illegible] ... in personali secundum Goffr. de hoc in Spec. de pri ... §. de effectu. verū. §. 1 ... est ratio. Io. An.

¶ *Glo. seq. declarat quid sit tædium passi missionem in reali & personali.*

g ¶ *Affectus.*] tædiū erit in hoc casu, quia actor missus in possessionē expellet reum de possessione, & erit possessor. & pcipiet fruct⁹, & cōseruabit eos. ȷ. de sequestra. c. 2. & 3. & si reus venerit infra annū pstita cautione iudicio sisti, recuperabit rem cū fructib⁹, deductis expensis: vt ȷ. sequitur. sed in psonali actione tædium erit, quia cū cultura spectet ad contumacem, ille admissus erit cum eo in agro vt custodiat fructus, ne ille consumat illos. ff. vt in pos. leg. 1. si cui. §. qui legatorum. & ff. de dam. infec. l. si finita. §. si quis autem. de hoc dicetur plenius ȷ. de dolo & contu. c. contingit.

¶ *Glo. seq. notat ex verbo cautionis, quod nuda, &c. tenet contrarium.*

h ¶ *Cautione.*] Ex eo qd dicit, simplici cautione, vr sufficere nuda cautio. C. de verb. sign. l. sancimus. sed non est verum, immo sufficientem cautionem pstare debet. ȷ. de sequestrati. ad hoc. in fin. & ita pignora vel fideiussores. ff. manda. l. si mandato. §. vlti. & ff. de fideic. lib. l. ergo. §. adijci. Bernar.

i ¶ *Expensarum.*] Primo ergo debet satisfacere in expensis antequā audiat vel absoluat. sic C. de bo. auct. iud. pos. Auth. q iurat. C. de iud. l. sancimus. C. quō & qn iud. Auth. q semel.

¶ *Glo. seq. not. cōtra opi. canonistarum, & soluit dupliciter.*

k ¶ *Possessionē recuperet.*] Ergo vr q eā amiserit, & sic alter erat ver⁹ possessor. qd est 3 nos. ff. de acqui. pos. possideri. Sed expone, possessionem, id est, detentionē possessionis recipiat, quā ille habebat, & talis possessio est facti, & nō iuris, et imaginaria. Vel dic, recuperet, id est, retineat verā possessionē, quā nō amisit. fi. 3. q. 5. quia suspecti. 27. q. 3. priusquam. in fi.

l ¶ *Neglexerit.*] Nec sufficit offerre, nisi eam pstet. ȷ. de eo qui mit. in pos. c. 1. argu. ȝ. de offi. ord. pastoralis. in fi. q si eam non potest pstare iudici, præstet epo vel alijs publicis psonis, vt eo. c. pastoralis. arg. ȝ. ȷ. de eo qui mit. in pos. c. 2. sed vbi iudex voluerit recipere eā, ȷ c. pastoralis. null⁹ fuit index cui posset, vel deberet offerri.

Vide glo. in l. qui contra. C. de epi. & cle.

† absentia

m ¶ *Verus.*] idest, vere & incommutabiliter. nam & ante, sm quosdam est verus possessor, sed non incommutabiliter: quia infra annum tenetur restituere possessionē, & ita statim est verus possessor. arg. C. de pscrip. xxx. vel xl. anno. si quis emptionis. §. pen. Nos tñ contrarium dicimus secundum iura canonica. arg. ȝ. de offi. or. pastoralis. & ȷ. de dolo & contu. c. contingit.

¶ *Glo. seq. tractat, an secundum decretum sit necessarium, & remittit.*

n ¶ *Constituetur.*] Et ita est arg. ex eo qd dicit, cōstituetur, q ante annum non sit verus possessor, vt dictum est in prima notula. Sed qualiter constituitur? forte ab ipso iudice si petatur. & sine forte. ȷ. de eo qui mit. in posses. c. 1. & ff. de dam. infec. si finita. §. sed & si quis. & §. seq. & arg. ȝ. de offi. ord. pastoralis. in fin. Verius est q in realibus actionibus q non habet locū sm decretum, nisi aliquis ad cautelam illud impetret: quia solus transcursus anni constituit aliquem possessorem verum: vt ȝ. de offi. ordi. pastoralis. & ȷ. de dolo & contu. contingit. In personalibus vero secundum decretum locū habet. sed non vniformiter. De hoc plenius dicitur in prædicta decre. contingit.

q Verius dicas, q si missus in realibus decernit ex causa custodiæ post annum sine iudice verus ē possessor. Si vero nō decernatur, vel ad effectum possessor ... [illegible] ... Ioan. And.

QVOD SI. In §. pxi. dictum est, qn quis conuenitur noīe suo, In isto §. dr q si aliquis conuenitur sup rebus immobilibus, quas possidet noīe alieno, debet ille statim noīare dñm in iudicio, & iudex debet ei terminum assignare vt hoc denunciet dño, & ipse coram eo veniat, vel idoneum dirigat rñsalem, vt actioni rñdeat. Si vero dñs ad tempus statutum non venerit, tamq̄ lite contest. quantum ad interrumpendam pscriptionem longi tpis ex eo die quo possessor ad iudicium vocatus fuit, iudex vocabit dñm legitimis edictis: & si non venerit, iudex summatim examinabit negotium, & in possessionem rerum petitarum actorem mittere non tardabit, omni allegatione absenti super principali quæstione seruata.

¶ *Glo. seq. tractat an in rebus mobilibus sufficiat dominum nominare, & an in rebus immobilibus ius habens id possit.*

o ¶ *Immobilibus.*] Secus enim vr in rebus mobilibus, vbi non vr prodesse nominare dominum in iudicio, cum habeat facultatem restituendi rem. ff. de rei vend. l. officium. in fi. Idem iuris est etiā in rebus mobilibus: quia potest & debet dñm noiare in iudicio. C. vbi de cri. agi opor. Auth. qua in puincia. sed in rebus immobilibus, quas aliquis possidet noīe alieno, vbi nullū ius habet, si conuenitur, statim debet in iudicio dñm noiare⁹, vt hic, & C. vbi in rem act. l. 2. si enim ius habet in re, non pdest dñm noiare, q a ipse

posset

posset agere pro iure suo. ergo tenetur se defendere. arg. op. j. de fide instr. G. perpetuus. possessor enim semp conueniendus est. 12. q. 2. quicunq;. & 16. q. 2. in canonibus. arg. j. de app. ad audiētiam. & 3. de alie. iud. mu. c. 1. & ff. qd met. cau. l. si cum exceptione. §. aliqñ. ff. de noxa. de illo. ff. de admi. rer. ad ci. peru. imperatores. §. 1. arg. 3. 12. q. 2. de rebus. & ff. de ser. cor. l. 1. hoc. & ff. de 3ben. empt. l. vlt. §. Lucius. & ff. de his quæ in frau. cre. q̃ à debitore. arg. j. de præscript. auditis. & 16. q. 3. inter memoratos.

no, debet statim^a in iudicio dominum nominare, certo dierum spatio à iudice statuendo†, eoque ad eius notitiam perducendo^b: vt vel ipse veniens, vel idoneum dirigens responsalem, actoris intentionē excipiat^c. Si vero post tempus indultum, quod dispositū est, noluerit adimplere, tamquam lite, quæ ingeritur, ex eo die quo possessor ad iudicium vocatus est, ad interrumpendam præscriptionem longi temporis, contestata^d: dominum possessionis iudex tribus† edictis^e legitimis euocabit: & tunc ipso in eadem voluntate manente, negotium summatim^f examinans, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione absenti super principali quęstione reseruata^g. ¶ Si autem super personali actione conueniatur: vel mittendus est actor in possessionē mobiliū bonorū ipsius, vel immobilium^h, si forte mobilia non habeat, pro modo debiti declaratiⁱ: vel in contumacem est ecclesiastica sententia proferenda: ita videlicet, quod alterutra† pœna, quæ magis timeri^k debeat, iudex à principio sit contentus: ad alteram^l nihilominus processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis: qui veniens infra annum, vel post annum etiam audietur; iuxta distinctionem^m in alio casu superius adnotatam.

a ¶ *Statim.*] idest, ante libelli oblationem, vel etiam post, anteq̃ respondeat. Tenor illius. §. ponitur quasi de verbo ad verbum. C. vbi in rē act. l. 2.

b ¶ *Perducendo.*] per illum, qui in iudicio dominum nominauit.

c ¶ *Excipiat.*] id est, suscipiat. sic 33. q. 5. non est nostrū. & j. tit. pxi. imperatorem. & j. de plus pet. c. vnico.

d ¶ *Contestata.*] scilicet, ne currat pscriptio possessori: qm pscriptio possessoris iterrupta est per hanc denunciationem: licet videatur quasi contestata, non tñ actor audiretur volens producere testes super proprietate, ac si lis esset contestata: quia illud locum habet qñ lis est vere contestata, per narrationem & rñsionem: sed hic non est vere contestata: sed quasi, quo ad interrumpendam præscriptionem: vt hic dicit.

e ¶ *Edictis.*] id est, citationibus ad domum eius missis. j. de do. & contu. causam quæ. & c. vlti.

¶ *Glo. seq. tractat quid veniat in cognitione summaria.*

f ¶ *Summatim.*] Sic C. vbi in rem act. l. 2. & ff. vt in pos. lega. si is à quo & ff. de carbo. edicto. l. 3. §. causę. & C. de bo. aucto. iu. pos. Authen. & qui iurat. Et dic, summatim. i. semiplene. non enim statim iudex pp contumaciam alterius partis constituet psentē possessorem, vel etiam mittet eum in possessionem causa rei seruādæ: nisi aliquā videat primo psumptionem p eo: quia posset esse q sic aliquis calumniose peteret: vnde iudex primo recipiet ab actore iuramentum de calumnia. ff. de car. edic. l. 3. §. causæ. & sic obseruatur. & illud iuramentum sufficiet, ita q aliud vlterius non pstabit si reus infra annum rediret, volens in causa procedere. arg. ff. ad exhi. l. thesaurus. vnde petet ab actore iudex, vt sup hoc, scilicet q non calumniæ causa petat, hoc exhibeat calumniæ iuramētum. ff. ad exhi. l. thesaurus. & j. de resti. spol. litteras. & 3. de ele. cum dilecti. non enim debet iudex festinare ad missionem faciendā: quia si reus probabit iustam absentię causam, restituetur. ff. de dam. infec. si finita. §. item si forte. & j. de re iudi. c. cum Bertholdus. & sic obseruamus hodie de facto: & istud iuramentū sufficiet, ita q aliud actor vlterius non pstabit si reus infra annum redierit, volens procedere in causa: vt in §. 1. sed in casu huius. §. iterum iurabit actor tamq̃ reus, qñ cōuenit: quia primo iurabit vt actor, postea vt reus: & idem est si post annum agere velit qui primo conueniebatur, secundum q est in casu huius §.

¶ *Glo. seq. quærit quamdiu, &c. soluit. solutioni opponit, oppositioni respondet. ponit deinde opi. quam repro. vlt. quærit de diuersitatis ratione, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Reseruata.*] Sed q̃diu reseruabitur quæstio proprietatis? sm canones vr q perpetuo, cum res sit facta litigiosa: & debebat per hoc dubitare de iure suo. Dic q in casu isto bene potest pscribere: quia bonam fidem vr habere: quia credit rem ad se ptinere: cum etiam iurauerit q non malitiose seu p calumniā petit rem illam: & ideo pscribere potest: & iuste possidet, qui auctore ptore possidet. ff. de acq. possess. iuste. Quidam dicunt, q in casu isto sicut in in priori seruatur q̃stio sup possessione vsq; ad annum absenti. Sed prius dictum verius credo, & absolute di hoc: nam sicut reseruatur ius saluū possessionis vsq; ad annum. in §. pxi. sicut ibi expresse hoc dicitur, ita hic diceretur si hoc esset verum. Sed quæ est ratio quare ibi auditur vsque ad annum super possessione, hic vero statim est verus possessor: nec auditur vsq; ad annum sup possessione? Ratio illa consueuit assignari: quia maior cōtumacia psumitur in casu isto quam in priori: quia p plures citationes vocatus e1t, & plus contempsit. primo enim vocauit colonum, & colonus denunciauit dño: post quam denunciationem citatus dñs edictis legitimis: & ideo plus punitur, & sufficit legislatorem ita voluisse: sic enim est in lege. ff. qui & à quibus. prospexit legislator. & 6. q. 3. scriptum est in lege. ergo ita tenendum est.

SI AVTEM. In isto §. prosequitur aliud membrum distinctionis, dī hic q si aliquis conueniatur super actione personali, & contumax fuerit: vel mittendus est actor in possessionem mobilium bonorum ipsius, vel immobilium, si forsan nō habeat mobilia, p modo debiti in libello declarati: vel ipse contumax excōicetur: ita scilicet q iudex à principio alterutra pœna sit contentus, quam magis viderit expedire, ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis. & si venerit infra annum, vel etiam post annū audietur sm q auditur ille qui conuenitur actione reali, qui infra annum recuperat possessionem, vt dictum est 3. §. in aliis. eodem modo auditur iste ante annū & post, sicut ille auditur ante annum. Nota q ad iudicem ptinet habere curam & diligentiam vt salua sit rerum probatio. Item nota regulam q lite nō contesta. testes non sunt recipiendi, nisi de morte eorum timeatur, vel absentia diuturna. Item pp defectum probationis recipiuntur testes lite non contestata. Item nota annalem pscriptionem, quæ currit 3 illū qui producit senes & valetudinarios, & alios de quorum absentia timetur. Item non est alicui arctanda pbandi facultas. Item in matrimonio carnali & spūali recipiuntur testes lite non contestata, qñ altera pars est contumax. Item nota hic q tribus modis dicit quis contumax, scilicet qñ venire contemnit, vel qñ malitiose seipsum occultat, vel qñ impedit ne possit ad eum citatio peruenire. Item qui impedit ne citatio ad eum perueniat habetur pro citato. Item, mulier debet virum suum expectare donec de ipsius morte sit certa, & econuerso. Item qñq; priuatur quis iure suo sine culpa. non tñ sine causa. Item nota qualiter agitur 3 contumacem. Item reus possessionem 3 se datam potest infra annum recuperare. Item missus in possessionem causa rei seruandæ, sm canones verus possessor est. Item qui conuenitur nomine alterius, debet dominum in iudicio nominare. Item illa pœna reo est infligenda, quæ magis timetur. Item diuersis pœnis potest iudex reum punire. Item crescente contumacia, crescere debet & pœna.

¶ Vide Antonium Gomezium tom. 2. varia. resolut. c. 7. num. 18. & seq. & Iulium Clarum in pract. crim. §. fin. q. 85. versi. solet etiam.

h ¶ *Vel immobilium.*] Hoc ordine iudices sententiam exequentur. vltimo ad actiones decurritur. ff. de re iudi. a diuo pio.

i ¶ *Declarati.*] in libello suo. C. de bon. Auth. iu. pos. Authen. & qui iurat.

¶ *Glo. seq. cum sequenti signat duo contraria, & soluit.*

k ¶ *Magis timeri.*] Illa enim potius est infligenda: quia hoc solum bene agitur, & c. 23. q. 5. prodest. Arg. 3. 3. de offi. deleg. sane. & c. pastoralis. 1. responso sed ibi soluitur.

l ¶ *Ad alteram.*] Quia crescēte contumacia, crescere debet pœna. ff. de pœn. l. relegati. Sic ergo duæ pœnæ ab initio non sunt infligendæ. 3. de iudi. at si clerici. Arg. 3. 16. q. 1. statuimus.

¶ Speciale propter reuerētiā personarū. Io. And. in nou.

¶ *Glo. seq. obijcit de l. si prius. ponit primo opi. Ioan. secundo opin. Lau. tertio suam opi. & solutionem contrarij.*

m ¶ *Distinctionem.*] Sed non videt q distinctio facta in reali actione locum possit in personali habere, licet littera hoc innuat. quia debitor potest recuperare pignora sua qñcumque venerit, dummodo nō sint distracta. C. de distra. pigno. l. si prius. Creditor enim nullo tempore præscribit rem sibi obligatam pignori. ff. de vsuc. l. non solum. §. qui pignori. & l. pignori. quia creditor quantum ad hunc casum non possidet pignus. ff. qui satisda. cogan. sciendum. §. creditor. Et ad hoc dixit Ioan. & bene, quia creditor post annum non efficitur possessor quantum ad vsucapionem: sed tantum post annum habet commodum possessionis in hoc, q cum prius teneretur probare pecuniam quam petebat, esse debitam: post annum etiam transfertur probatio ad reum: vt tunc aduersarius teneatur probare illam indebitam: sic efficitur petitor de possessore. arg. bo. ad hoc j. de solu. is qui. Lau. dixit, quòd hic seruatur quæstio possessionis & proprietatis quousque præscriptum est iure offerendi. argum. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. l. cum notissimi. §. sed cum illud. versi. eodem iure. nisi ex secundo decreto res sit etiam pro debito assignatæ, vel distractæ. alias vsque ad triginta annos

T 2 recuperet

recuperet res suas oblatò debito. Dicas q̃ debitor semper auditur quousq; pscriptum sit, volens recuperare rem suam restitutis expẽsis, & præstita cautione iudicio sisti, nisi pignora distracta sint vel in solidum data auctoritate iudicis: vel secundum legem conuentionis directa, vt dixit lex pdicta, si prius. & ita infra annũ veniens restitutis expensis pstita cautione q̃ iuri parebit, recuperabit res suas: siue confiteaẽ debitum, siue neget. C. de bo. auctori. iud. possi. Auth. & q̃ iorat. Et qđ dixit: iuxta distinctiõẽ * alio, &c. sic intellige, iuxta distictiõnẽ, idest, s̃m primum mẽbrum distinctionis: in quo tñ similitudo notatur: & non iuxta secundum: quasi dicat: sicut ibi veniens infra annum in reali actione audit præstita cautione, & restitutis expẽsis recuperat possessionẽ: ita in psonali actione, siue infra annum, siue post annũ veniat, recuperat res suas, dumtñ caueat iudicio sisti, & restituat expensas: vt sic notet, similitudo tñ in hoc casu: & in illo cum ante annum contumax inuenitur: ita q̃ similitudo non transeat ad alium casum post annum: & ita plana est littera. Bernar.

* In impressis legitur, Honori⁹ secundus, sed ex codice Barbatiæ verã lectionẽ repositum⁹, & Honorium secundũ repositum⁹, vt hic etiã observat Contius. habetur hæc decretalis post concil. Lateranen. sub Alexan. iij. par 15. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1 compilatione. in vno vetustissimo ita: Honori⁹ iij. omnib⁹ episcopis occidentalibus. in aliis legitur: Honorius, simpliciter.

TITVLVS VII.

De iuramento calumniæ.

¶ Honorius secundus †.

¶ Clericus in causa ecclesiæ suæ iuramentum calumniæ potest alteri committere: & per se iurare non cogitur, nec debet sine superioris licentia.

CAP. I.

INhærentes vestigijs prædecessorũ nostrorũ dicentiũ, grauiores a quæstiões per summum Pontificem terminari: & infra. ¶ Legibus b itaque comperimus esse cautum, vt nullus clericus iurare præsumat. Alibi vero reperitur scriptum, vt omnes principales c personæ, in primo litis exordio subeant calumniæ iuramentum d: propter quod plerisq; venit in dubium, vtrum clericus iusiurandum præstare debeat, aut alij hoc officium delegare: quia vero illud cõstitutionis edictum, vbi clerici iurare prohibentur, à Marco † Augusto de Constãtinopolitanis clericis promulgatum fuisse videtur; idcirco ad alios non creditur pertinere. Vt ergo dubietas ista auferatur, secũdum etiam decisionem filij nostri H. † quondam imperatoris, cuius sunt verba e hæc: ¶ Eins itaque † interpretationem corroboramus, & diui Marci f † constitutionem ita interpretari debere decernimus, vt ad omnium ecclesiarum g clericos generaliter pertinere iudicetur. Nam cum imperator Iustinianus decreuerit, vt canones patrum vim h legũ habere oporteat, & in nonnullis patrum † canonibus i reperiatur, vt clerici omnino iurare non audeant; dignum est vt totus clericalis ordo, à iuramento calumniæ præstando sit immunis. ¶ Præterea statuti principis k tenor talis esse dignoscitur: Nos l itaque diuinæ & humanæ legis intentione seruata †, decernimus, & imperiali auctoritate irretractabiliter diffinimus, vt non episcopus, non presbyter, non cuiuscunque ordinis clericus, non abbas, non aliquis monachus, vel sanctimonialis, in quacunque causa siue controuersia, seu criminali m, siue ciuili, iusiuran-

* Legendũ, Marciano, vt recte hic admonet Contius.

* Ideft, illi rico.

* Innocen. Host. & Io. And. hallu cinan lunt in interpretatione huius loci.

* Marcia- ni.

* Vide epistolã Cœlestini Papæ, & concil. Triburien. cap. 21.

* Vide l. nemo diuinum. C. de leg. & l. cũ pium. §. dulcissimum. C. de leg. 2.

* Addi gl. epis. in l. vnica. C. de profes. qui in vr. Constan.

DE IVRAMENTO calumniæ.

¶ Quia actione in iudicio edita, et litis contestatione facta, succedit exordio iuramẽtum calumniæ: ideo post rubricas præcedentes subijcit istam, secundum Goffredum.

INhærentes vestigijs.] Diuiditur: quia primo Papa ponit q̃ dubia determinare spectat ad ipsum. Secundo ponit dubium procedens ex contrarietate duarum legum: ibi, *Legibus*. Tertio illud diffinit: ibi, *Vt ergo*. Quarto moderatur: ibi, *Verum*. Quinto comminatur: ibi, *Omnibus*. Abbas Siculus.

CASVS. In legibus inuenitur vt nullus clericus iurare psumat: Alibi reperitur in lege, qđ oẽs principales psonæ in primo litis exordio subeant calumniæ iuramentum. Propter hanc diuersitatem plerisq; dubitant, vtrum clericus iuramentũ hoc pstare debeat: an alij officium illud committere, quia constitutio diui Marciani vbi clerici iurare phibentur, de clericis Constantinopoloqui vr, & ideo ad alios non creditur pertinere: quæsitum fuit ab imperatore Henrico, qualiter ista ƺrietas esset intelligenda. Et ipse Henricus vt ista dubietas auferatur, constitutionem diui Marciani interpretatur, vt ad oẽs clericos ecclesiarum generaliter pertinere iudicetur. Et Honorius eius interpretationem confirmat, & illam constitutionẽ diui Marciani ita ĩterpretari decreuit, vt ad oẽs clericos gñaliter ptinere dicaẽ. Et imperator Iustinianus decreuit, vt canones vim legum obtineãt: & in canonibus patrũ reperiẽ, vt clerici iurare non audeãt: & ideo clericalis ordo à pstando iuramento calumniæ sit immonis. Vnde statuit imperator Henricus, q̃ nõ eps, non presbyter, non cuiuscunque ordinis clericus, non abbas, non aliquis monachus vel monialis, in quacunq; causa criminali vel ciuili, iusiurandum calumniæ subire cogatur, sed aliis defensoribus hoc officium committatur. In fine dicit Papa, q̃ si iurare voluerint, nullus eps inconsulto Romano Pontifice vel aliquis clericus inconsulto suo epo iurare audeat, & quicunque in hoc edictum commiserit, veniam sibi nouerit denegandam. Not. q̃ quælibet ecclesia suum habere debet defensorem ad agendum & defendendum, qui iuret de calumnia. Item not. q̃ grauiores quæstiones per Romanum Pontificem debent terminari. Item canones vim legum obtinent. Item nullus clericus taliter iurare debet sine licentia sui prælati.

* Vnde dicebat Vin. litterã cõstituendã ita q̃ verbum, post annũ, ponatur in fi. & tũc nõ repetatur iuxta distinctionẽ post annum s̃m pliciter. & dicit similẽ constitutionẽ 13. dist. habuisse. Ioan. And.

a ¶ *Grauiores quæstiones.*] Quæ dicãtur maiores causæ, dictum est ƺ. de offi. deleg. quod translationem. [a]

b ¶ *Legibus.*] C. de episc. & cleri. l. cum clericis. ver. q̃ si lis.

c ¶ *Principales.*] C. eod. tit. Authen. principales.

¶ *Glo. seq. ponit quinque capitula iuramenti calumniæ.*

d ¶ *Calumniæ iuramentum.*] In iuramento calumniæ quinq; capitula continentur, s. q̃ credat se bonam causam habere: interrogat⁹ nõ negabit qđ verum esse credit, nec vtetur scienter falsa probatione, & q̃ dilationem nõ petat in fraudẽ: nec dedit nec dabit, nec promisit, nec promittet aliquid pro hac causa: nisi illis psonis quibus leges dare pmittunt. C. eo. ti. l. 2. circa princ. & Authen. principales. & i Auth. vt lit. iu. in princ. coll. 9. Vnde versus.

Illud iuretur, quòd lis sibi iusta videtur.

Et si quæretur, verum non inficietur.

Nil promittetur, nec falsa probatio detur.

Vt lis tardetur, nulla dilatio petetur.

e ¶ *Verba.*] Ab illo loco; legibus itaq;, vsque ad illum locum; verum cum, &c. exceptis pdictis, s. s̃m etiam vsque ibi, corroboramus.

f ¶ *Diui Marci.*] C. de epis. & cle. l. cum clericis. versi. q̃ si lis.

¶ *Glo. seq. arg. ad breuiar. alleg. 4. tota in contrarium. alleg. 2. canones, & soluit.*

g ¶ *Ecclesiarum.*] arg. q̃ vni concedimus, ad cõsequentiam trahi potest à cæteris, & qđ vni conceditur, nulli est denegandum. 16. q. 1. pdicator. & 5. dist. ad eius vero. in fi. de consec. dist. 4. propter. 50. dist. & purgabit. C. de fideic. l. pen. [b] Arg. ƺ. 16. q. 1. hinc etiam. & 7. q. 1. petisti. Sol. qđ vni iure cõi cõceditur, trahi potest ab aliis in exemplum, & nulli debet denegari. 5. dist. ad ei⁹ vero. qđ vero p priuilegium alicui conceditur, non extenditur ad alios: & sic intelligitur 16. q. 1. hinc etiã. & 26. q. 2. non exemplo. & ff. de consti. prin. l. 1.

h ¶ *Vim.*] In Auth. de eccle. tit. in prin. coll. 9. & 10 Authen. vt cle. apud proprios epis. §. illud. coll. 6.

i ¶ *Canonibus.*] 22. q. 1. in nouo. & ĩ. de iureiuran. c. & si Christ⁹. & 2. q. 5. si quis presbyter. 22. q. 5. c. vlt.

k ¶ *Principis.*] scilicet, Henrici.

l ¶ *Nos.*] scilicet, Henricus.

¶ *Glo. seq. quod not. ex tex. duabus ll. coadiuuat. duas alle. in ƺrium sol. respondens etiam ad rationem contrariam, demũ ad tex. obijcit, & soluit.*

m ¶ *Criminali.*] Hic colligitur q̃ in criminali causa iuramentũ de calumnia sit pstandum. arg. C. eo. tit. l. 1. vbi dẽ q̃ in oĩbus causis, vbi pbatio requiritur, est iurandum de calumnia: vt C. de fid. instr. l. vlt. ver. sancimus. Arg. ƺ. Insti. de publ. iudi. in prin. & ff. de bo. eo. qui mor. sibi consci. l. 1. Sed ƺria ista non obstant: quia magna differentia & diuersitas eorum est in instituendis & exercendis huiusmodi causis: nam s̃m hoc nec lis contestaretur, nec libellus daretur in causa criminali, sed oĩno aliter quàm ciuiliter deberet tractari. Itẽ non valeret causa quã qdam assignant, q̃ in criminali trãsigere liceat, & ideo iuramentum de calumnia non exigiẽ. nam sacramentum de calũnia transactionẽ non excludit, nec ab ea excluditur: quia q̃uis licitum sit [c] reo trãsigere, non tñ sequitur q̃ liceat ei falsa instãtia vti: nam idem diceres s̃m hoc in pecuniaria causa. Similiter soluitur illud. ff. de bo. eorum qui mor. l. 1. vbi dẽ q̃ in causa sanguinis licitum est cuilibet aduersarium suũ corrũpere, & ita licitum est ei mentiri. Dñs Azo est in hac s̃nia, q̃ in causa criminali de calumnia sit iurandũ, & indocebat hanc decret. pro se. Sed qualiter clericus potest hoc iuramẽtũ aliis delegare in causa ciuili siue criminali, ƺ illa iura q̃ dicunt, q̃ principales psonæ debẽt hoc iuramen-

[a] Quod dicitur de filio cæterorum datorum sunt ad h[illegible] facta, locum habet in ne ponib⁹ omni cohæredum necesse est. Io. And.

[b] Iuramentũ de calumnia an sit pstandum in criminali causa.

[c] Non dicitur q̃ sit licitum, sed q̃ non punitur. vide Vincentium ad hoc tex. 15. dist. sicut criminalem secundum Goffredum. Ioan. And.

iuramentum pstare, & ꝫ illa quæ dicunt, ꝙ in causa criminali non interuenit pcurator? Dicas ꝙ forte qñq; obtinuit qđ hic dicit, vt clerici etiam in causa propria hoc iuramētū possent alij delegare: Et hoc in fauorem ipsorū concessum est. Sed hodie hoc non obseruatur, immo qlibet in causa ppria psonaliter iurare debet, vt j. eo. cæterum. & C. eod. tit. Auth. pricipales. & sic obtinet de iure, & de consuetudine: & sic nō tenet qđ hic dicit quantum ad pprias causas clericorū, ꝗcumq; sit causa; & restringit tñ qđ dicit hic, ad causas ecclesiarū. Et hoc satis patet p litterā illā quæ sequit, vbi dr, si ecclesiæ suę nouerit expedire; & hic nō habet locū qđ obijcitur: & etiam clericus & platus ecclesiæ si in propria psona voluerit litigare, i causa ecclesiæ pstat hoc iuramentum. j. eo. c. vlti. tamē si in causa ecclesiæ voluerit deferre alij hoc iuramentum, non compellitur subire hoc iuramētū: vt hic dicit. & j. eod. c. imperatorū.

ad Carbo. l. 14. ꝫ. licet seruet qđ dr hic, honestius esset vt de calūnia iuraretur, rōne pmissa. ꝗdam vero causæ sunt mere ciuiles, vt puta, cū agit rei vendicatiōe, vel pecuniaria causa. ꝫ. de libel. obla. c. pe. & vlt. Alia est criminalis, vbi agit directe de crimine, & debet se obligare ad talionem. j. de accusat. veniens. & c. super his. & in istis iuratur de calūnia. ꝫ. eo. c. 1. multo fortius iurare deberet in spūalibus quàm in criminalibus. Aliæ sunt mixtæ, vt cū agitur de crimine ciuiliter. ꝫ. de pcur. c. tua. hæc pbantur 14. q. 2. sup prudentia. 11. q. 3. placuit. & 16. q. 1. frater noster. Et not. ꝙ licet in causis spūalibus de calumnia non iuretur, tñ si agat possessorio pro re spūali, iuratur de calumnia. arg. j. de resti. spo. litteras. Itē licet nō i actionibus, tñ in exceptionibus positis in re speciali iuratur de calumnia. ꝫ. de elec. cū dilectus. j. de testi. psentium. & j. de excep. pastoralis. arg. ad hoc. j. de accu. c. cum dilectus.

dum compellatur qualibet ratione subire: sed alijs idoneis defensoribus[a], (si expedire ecclesiæ suę nouerint) huiusmodi officium liceat delegare: ¶ Verum cum hac moderatione, vt episcopus incōsulto[b] Romano Pontifice, vel quisq; † clericus incōsulto prælato suo minime iurare audeat. ¶ Omnibus autē episcopis, & vniuerso clero hęc ita custodiri debere mandamus, vt si quis † in illam constitutionem cōmiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.

¶ Idem † ordinatori Rom. eccl. subdi. & magistro Omnibono.

¶ *In spiritualibus causis de calumnia non iuratur.*

CAP. II.

LItteras †: & infra. Sane Romana ecclesia in his casibus, in quibus de ecclesijs, decimis, & rebus spiritualibus[c] tantum agitur, iuramentū calumniæ nec dare nec recipere consueuit: eo quód tales causæ, nō ex legū districtione[d], sed ex canonū æquitate finem debitum sortiūtur: canones aūt iuramētum calūnię in huiusmodi causis nulli prorsus indicunt. ¶ Vnde cōtentione de iuramēto calūniæ pręstādo dimissa, ad vlteriora discretio vestra procedat.

¶ Eugenius Papa.

¶ *Principalis persona non indistincte releuatur ab onere iurandi de calūnia: licet compareat per œconomū, sed sibi vel œconomo est deferendum inspecta qualitate causæ & personarum. h. d.*

CAP. III.

IN † pertractādis causis, sacramentū calūniæ non passim[e] præcipimus exhiberi: sed causę & principaliū personarū qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales[f] personas; quandoque per œconomos[g], qui causam omnino non nesciant[h] †, in animam iurātis illud præcipimus pręstari.

¶ Idem Magaloñ. & Nemausēñ. epis.

¶ *Vniuersitas tenetur iurare de calūnia, nisi releuet se cōstituēdo œconomū.*

CAP. IIII.

IMperatorum †: & infra. ¶ Accepimus quód ab abbate & fratribus Clareuallis (sicut ab alijs) exigitur calumniæ iuramētum. Ad quod faciendū, eos cogere non debemus[k].

a ¶ *Defensoribus.*] idest, syndicis vel actoribus, aut pcuratoribus, licet noīa sint diuersa, officium tñ est idem. vnde sufficit siue dicatur, cōstituimus talē syndicū, pcuratorem, siue actorem ad causam talē. ꝫ. de pen. petitio. & ista psonę in causis vniuersitatis siue collegij de calumnia iurant. j. eod. super tractandis. & c. imperatorum. & cap. vlt. vt hic patet.

b ¶ *Inconsulto.*] Illud difficile vr̄, vt eps pp hoc debeat requirere Rom. Pontificē: sed hoc non seruatur. vnde si eps litigat in propria psona, ipsemet pstet iuramentū de calumnia: nec est necesse requirere Papam. j. eo. c. vlt. clericus facilius potest requirere epm: vnde tenetur primo requirere ipsum. ꝯtrium in sæpe contingit, sed iudicium ppea non vitiatur. Et est arg. hic ex eo ꝙ clericus iurare nō potest sine licentia sui episcopi; quod non potest in iudicē non suū consentire. de hoc traditur ꝫ. de foro compe. si diligenti. & cap. significasti. & 11. q. 1. inolita. & c. placuit.

LIttera.] Primo ponit ius & consuetudinē curiæ. Secūdo infert pcessum causæ: ibi, *Vnde.* Et hodie hoc c. corrigitur per c. 1. eo. tit. lib. 6. vbi statuitur ꝙ etiam in istis causis iuretur. Abbas Sicul⁹.

CASVS. Quædā causa decimarū cōmissa fuit qbusdā iudicibus: contentio erat inter partes de iuramēto calūnię: ꝗsiuerunt iudices à Papa vtrum iuramentum illud deberet in hac causa pstari? Rńdet ꝙ Romana ecclesia in his casibus in quibus de ecclesijs, decimis, & rebus spūalibus tm̄ agitur, iuramētum de calūnia nec dare, nec recipere consueuit: quia huiusmodi causæ spūales, tractari debent ex canonum æquitate, & non ex legū districtione, cum canones in causis huiusmodi nulli indicant calumniæ iuramentum. vnde dimissa contentione de iuramento calumnię, in causa pcedant. Nota ꝙ in causis spiritualibus iuramentum calumniæ non est præstandum, nec rigor iuris ciuilis seruandus, sed æquitas canonica.

¶ *Glo. seq. distinguet causas spirituales & quasi mere ciuiles, criminales & mixtas, & obijcit quod in spiritualibus, &c. & fatetur id honestū subdens in possessorio, & exceptionibus etiam spiritualibus iurandum.*

c ¶ *Rebus spiritualibus.*] Quædam causæ dicuntur spūales, vt hic patet: vel spūalib⁹ annexæ, vt causa iurispatronatus: vt ꝫ. de iudi. quāto. & in istis non iuratur de calumnia, vt hic patet, sed de veritate dicenda. ꝫ. de ele. dudū 2. & j. de iureiu. ex litteris. q2 alıter iudex veritatem inquirere de facili non posset, quā tenetur inquirere. 30. q. 5. iudicantē. 23. q. 8. occidit. C. de eden. l. 2. & C. de procu. l. vlt. Sed certe fortius[i] videretur iurandum de calumnia in huiusmodi spūalibus causis quàm in ciuilibus, quia grauius est periculū si calumniose in spūalibus quis litiget, & ideo debet iurare, ꝙ calumniose nihil faciet, quia circa maiora maius periculum vertitur, & ideo cautius est agēdum. 7. q. 2. c. vlt. & 42. dist. quiescamus. & ff.

d ¶ *Districtione.*] ꝫ. de iudi. cap. dilecti. & j. de dolo & contum. cap. 1. 27. q. 2. sunt qui dicūt.

IN *pertractādis.*] Iurari potest de calumnia p principales, & p œconomos causam notam habentes. Et nō recipit distinctionem congruam. Abbas Siculus.

CASVS. Quærebatur vtrum in causis tractandis iuramentū calumniæ indifferenter sit præstandum, & à quacunque persona? Respondet ꝙ non passim pstandum est tale iuramentum, sed considerari debet qualitas causæ & principalium psonarum: qñq; præstatur per principales psonas: qñq; per syndicos, qui in aiam suam iurare debent. Not. ꝙ principalis dñs causæ, & non procurator, de calumnia iurat: syndicus vero in animam suam.

e ¶ *Non passim.*] quia non in spiritualibus. ꝫ. c. proximo.

f ¶ *Principales.*] ꝫ. eo. c. 1. & j. eo. cæterum. Ber.

g ¶ *Oeconomos.*] ꝫ. eod. c. 1.

h ¶ *Non nesciant.*] aliter enim anceps subiret periurium: quod facere non debet. ff. de in litem iur. videamus. & ff. rerum amo. Marcellus. §. qui rerum.

¶ *Glo. seq. pacificat syndicos, tutores & curatores, & docet secus de pro...*

i ¶ *Iurantis.*] Et ita syndicus[1] collegij siue vniuersitatis, iurat in propriā aiam: sic tutores & curatores, cum habeant legitimā administrationem. C. eo. l. 2. §. finalit vel dignitas. secus est in pcuratore qui non iurat, sed dñs principalis. C. eod. tit. l. 2. §. finalit affuerit alterutra pars. & in Auth. ibi posita, principales.

ADDITIO. Hodie iurat in aiam dñi, si habet speciale mādatū: vt j. eo. cap. vlt. lib. 6. & nihilominus in propriam: vt probatur j. c. 2. respon. lib. 6. Ioan. And.

IMperatorum.] In causa collegij non singuli de collegio, sed œconomus ipsius iurat de calumnia. h. d. Et primo narrat reprehensibile factum. Secūdo id prohibet: ibi, *Ad quod.* Tertio prouidet quid in posterum faciendum sit: ibi, *Sed ne.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam iudices exigebant calūniæ iuramētum ab abbate & fratribus Clareuallis. Sed quia ipsi iurare nolebāt, petebat à Papa, vt ad hoc eos cōpelleret. Rńdet Papa, ꝙ eos ad hoc cōpellere nō debet: veruntñ ne hac occasione aliena iura illicite detineāt: & ipsi etiam à causa sua decidāt, si ex parte ipsorum hmōi non fuerit pstitū iuramētum, pcepit eis Papa, quatenus in suo monasterio œconomum statuant, qui pro eis agat & rñdeat, & de calumnia iuret: & si hoc non fecerint, eps Nemauseñ. diœce. illorum œconomum idoneum statuat in ipso monasterio. Not. ꝙ qui de calumnia iurare non vult, cadit à causa. Item monachi non cōpelluntur iuramentum de calumnia præstare, dummodo per alium pstetur.

¶ *Glossa seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Cogere non debemus.*] Sed videtur ꝙ abbas potius esset compellendus,

est habent, vt dicit Host. § sunt illæ, videbis j. eo. cæterum. Ioā. And.

¶ Post concil. Lateran. sub Alexā. iij. par. 23. c. 3. & c. 4. eo. tit. in 1. compil.

¶ Vide l. 2. §. finaunt. verb. dignitas. & seq. C. eo. arg. ff. de testi. l. carent.

¶ Post concil. Lateran. sub Alexā. iij. par. 23. c. 4. & c. 5. eo. tit. in 1. compil.

¶ Generaliter secus in spirituali ad certam causam, secundum Guil. in Spec. eo. tit. in §. restat. versic. sed quid dicen. Io. An.

Iuramentū de calūnia, an prodit p stare in causis spiritualibus.

V. Pro eo maxime quare causa huius sacramētī pstandi pcessione secūdum canones lo...

lendus, vel etiã alij quibus cura monasterij cõmissa est. ff. ad muni. municeps. quia hmôi personæ intelliguntur scire veritatem, vt ibi dr̃. ff. de condi. & demon. municipibus. C. eod. tit. l. 2. §. hoc etiã. in fi. & ideo tales instituendi sunt qui veritatẽ sciant. s̃. eo. c. proxi. sic etiam contingit in procuratoribus. C. de procu. l. vlti. sed aliud est in collegijs illis secularibus[1]: vel est speciale priuilegium clericorũ.

¶ Sed ne aliena iura videantur huiusmodi occasione illicite detinere, & ipsi à causa sua decidant[a], si ex parte ipsorũ prædictum iuramentum, cum res postulauerit, non fuerit præstitum: eisdem præcipimus, vt in suo monasterio œconomum[b] statuant, qui pro eis petere, & excipere, atq; iuramentum de calumnia (cum necesse fuerit) valeat exhibere: & infra. ¶ Tu vero frater Nemausen. episcope œconomum idoneum[c] statuas, qui in tali officio conueniens ipsi monasterio videatur.

¶ Lucius tertius Helien. episcopo, & archid. Noruicen.

¶ *Clerici etiam in eorum causis iurant de calumnia, contraria consuetudine non obstante.*

CAP. V.

CÆterũ[d] † quia nobis morbis[e] noua conuenit antidota præparari: Mandamus, quatenus in causa quę inter R. clericum de sancto Albano, & I. † & F. canonicos Lõdon. vertitur: ad veritatem[f] eliciendã, appellatione cessante, præstari faciatis ab vtraque[g] parte calumniæ iuramentum: consuetudine, quæ legi[h] contraria est, non obstante.

a ¶ *Decidãt.*] Qui enim de calumnia iurare nõ vult, si est actor, cadit à causa: & reus habetur pro confesso: vt hic, & j. c. vlti. §. pœna. & C. eo. tit. l. 2. §. qđ si actor. & §. seq.

¶ *Glo. seq. tractat quid sit œconomus, & quis in eius constitutione auctoritatem: et quid suppleat.*

b ¶ *Oeconomũ statuãt.*] œconomus est cui res ecclesiastica gubernanda mandatur. 89. dist. quia in quibusdam. & c. volumus. & idem est œconomus qđ syndic[9] siue procurator vel actor[2] in causa vniuersitatis siue collegij: de quo habes 9. q. 3. cum simus. & 9. q. 3. qa eps. & s̃. de syndi. c. vnico. & iste œconomus auctoritate epi ordinari debet. C. de episco. & cleri. l. oẽs. §. nihilominus. & hic in fine. & iste iurabit de calumnia, siue sit reus, siue actor: si monachi hoc nõ faciant: tunc eps hoc facere debet, vt hic dicit. & si eps in rebus sui episcopatus hoc neglexerit, tunc archieps sibi œconomum constituet. 9. q. 3. cum simus.

¶ *Glossa sequens dicit idoneum fore constitui, non infamem. signat contrarium, &c.*

c ¶ *Idoneum.*] idoneus est, dummodo causam omnino non ignoret. s̃. c. prox. & si sit bonæ famæ: aliàs infamis & suspectus esse nõ debet. 5. q. 3. quia eps. & 3. q. 7. c. 1. & c. infames. Contrarium tñ dicit lex, q̃ procurator pp infamiam non repellitur. Instit. de except. §. vlti. Hic habes q̃ de auctoritate epi syndicus constitui debet in ecclesijs sibi subditis. Et dic statuas, i. auctoritatem præstes. Ber.

CÆterum.] In proprijs causis iurant clerici de calũnia: nec obstat ɔ̃ria consuetudo. ita cõiter summatur: & certe in littera non ponitur specialitas in causis proprijs, sed generaliter loquitur. Et diuiditur. nam p̃missa causa, ponit mandatum. Secundo ɔ̃riam consuetudinem damnat: ibi, *Consuetudine, &c.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic q̃ in causis ciuilibus iuramentum calumnię p̃stari debet ad hoc vt veritas eliciatur, non obstante ɔ̃ria consuetudine. Nota q̃ quæ de nouo emergunt, nouis auxilijs indigent. Itẽ in causis ciuilibus clerici iuramentum calumniæ pręstare debent. Item consuetudo iuri non præiudicat.

d ¶ *Cæterum.*] Hæc est pars illius. j. de fideiu. c. peruenit.

e ¶ *Nouis morbis.*] Nam experimenta morborum cogunt nos inuenire multas medicinas. 50. distin. vt constitueretur. & quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotijs. in Auth. hæc constitutio innouat con. quæ. in princ. coll. 8. & quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. ff. de inserto. act. de ætate. §. ex causa. & ff. vt in possess. legato. l. plane.[3] & nouis rebus nouum remedium est exhibendum. ff. de ventre insp. l. 1. in prin.

f ¶ *Ad veritatem.*] Hæc est præcipua causa quare iuramentum illud præstatur, vt veritas eliciatur. j. de iureiur. ex litteris. Secunda, vt timore iuramenti contentiosa litigantium instantia compescatur. C. eod. tit. l. 1.

ADDITIO. Tertia, vt timore iuramenti non efficiatur immemor suæ salutis: quo ad alia capitula, quæ not. s̃. eod. tit. c. 1. & 1. q. vlti. sancimus. secundum Goff. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit: & format q. & soluit.*

g ¶ *Ab vtraque parte.*] Vtraq; pars principalis dñs. s. illud iuramentum p̃stare debet. s̃. eo. in pertractandis. Sed pone q̃ aliquis litigat p procuratorem, & dñs qui constituit procuratorem, est longe remotus: puta, vltra mare, vel in alia peregrinatione, quid erit in hoc casu, cum iste procurator de calumnia iurare nõ possit? In casu illo debet dari curator bonus, & ille iurabit de calumnia. ff. de cur. bo. dã. l. 1. & 2. Contra vi. s̃. eod. c. 1. vbi dr̃, q̃ clerici hoc iuramentũ debent alijs delegare: & hic dr̃ q̃ iurent. Non est ɔ̃: quia ibi loquitur de causis collegij siue vniuersitatis, hic de causa propria singularis clerici.

h ¶ *Quæ legi contraria est.*] Not. q̃ consuetudo quæ ɔ̃ legẽ est, non est seruanda: & hæc cõsuetudo est ɔ̃ legẽ, quã habes C. eo. tit. l. 1. & 2. & ɔ̃ canones qui iuramentum admittunt. 2. q. 5. cap. 1. & 2. & ɔ̃ra decretalibus huius tit.

1 Quæ forte non habebant syndicos de cõsuetudine: secundum Vincen. vel aliud secundũ Il. aliud secundũ canones. secundum Goff. Ioan. And.

2 De his omnib⁹ notauit hic Io. quod ẽs not. 2. q. 7. in quibus ergo. & 16. q. 7. q̃is. Io. An.

† Post concil. Lateranen. sub Alex. iij. part. 21. cap. 5. & c. 6 eod. tit. in 1. compilatione.

3 Propter morte, vel nouũ modũ hominis incipit nouo curatio & inde de morte, à cura. pro aliis in gl. pen ibi. l. 1. in prin. vbi nouo casu de marito alicũ post diuortium mulier pignant in. & mulier se gante, puisum est nouum remedium, maliera scilicet inspicie de per tres obstetrices Ioan. And.

¶ Innóc. iij. episcopo Placen.

¶ *Procurator vel syndicus vniuersitatis ecclesiasticæ vel secularis, de calumnia iurare potest. hoc dicit.*

CAP. VI.

CVm† causam, quę inter Rauennaten. archiepiscopũ, & commune Fauentinum, super villa Luci, ac quibusdam alijs, vertitur, delegatis iudicibus duxerimus committendã, & ijdẽ in negotio minime processissent: Nos partibus dedimus in mandatis: vt pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent; quorum procuratoribus, cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius archiepiscopi per procuratorem[i] eius fecimus exhiberi: & ad eam,

CVm causam quæ inter.] Procurator ecclesiæ & vniuersitatis de calumnia iurare potest. & non diuidi. Est enim quædã narratio processus vsq; ad iuramẽtũ calũniæ. Abb. Siculus.

CASVS. inter archiepm Rauen. ex parte vna, & cõe Fauentię ex altera, q̃stio vertebatur sup villa Luci, & quibusdam alijs: q̃ cõmissa fuit quibusdam iudicibus: & quia ipsi in negotio non procedebãt, Papa dedit partibus in mandatis, vt pro causa ipsa ad sedẽ Apost. pcuratores idoneos destinarent; procuratoribus in p̃sentia Papæ constitutis, petitionem archiep̃i fecit exhiberi: & ad eã partem alteram r̃ñdere, factus quibusdã interrogationibus & r̃ñsionibus redactis in scriptis, & lite legitime contestata iuramentum calumniæ fecit à p̃dictis procuratoribus vtrinq; p̃stari. Nota q̃ procurator debet habere literas de rato. Item per petitionem io iure propositam, & r̃ñsionem ad eam factam fit litis contestatio. Item lite contestata iuramentum calumniæ p̃stari debet. Item procurator vniuersitatis iurat de calumnia.

¶ *Glossa sequens duo facit, primo notat etiam per vniuersitatem vel collegium de vtraque iure procuratorem constitui, qui iurat de calumnia. secundo & tertio format duas quæstiones. In vtraque arg. ad negatiuam. & soluit contrarium.*

i ¶ *Per procuratorem.*] Hic patet, q̃ collegiũ siue vniuersitas potest constituere procuratorẽ: & est expressum s̃. de procu. quia in causis. & c. petitio. & canon etiam oẽs administratores generali verbo pcuratores appellat. 1. q. 3. Saluator. & lex dicit q̃ monasterium se defendere debet p procuratorem. in Authen. de san. epi. §. si vero epi. in fi. coll. 9. & ita tam iure canonico quàm ciuili, collegiũ siue vniuersitas constituit procuratorem. de hoc dixi s̃. de pcur. c. petitio. & talis procurator de calumnia iurabit, vt hic dr̃. & s̃. eod. in pertractandis. & c. imperatoris. Sed cũ iuramentũ de calumnia sit de credulitate: vt s̃m qđ credit & existimat debeat r̃ñdere. C. eod. l. 2. §. 1. nunquid potest petere tempus ad deliberãdum sup eo de quo interrogatur? Et vr̃ q̃ non: quia aut credit, aut non credit illud sup quo interrogat: & ita statim potest & debet r̃ñdere, credo vel non credo[4]: nec potest dicere, dubito: sed in sacramẽto de veritate dicenda potest dubitare: vnde habebit inducias ad deliberandũ, si dicat se dubitare. ff. de inter. actio. qui interrogatur. C. de iu. delib. l. si curatoris. & ff. de iureiur. l. iusiurandũ. 1. rñ. & etiam vba de calumnia iuratur, datur tẽpus ad deliberandũ[5]. Sed si excõicatus conueniatur, nunquid p̃stabit hoc iuramentum? Vr̃ q̃ non: quia nõ est ei licitum ingredi sacra: ergo nec tangere ea. 9. dist. ad eius verb. & quibus reliqua sacramenta negantur, quo vnum genus sacramenti eis conceditur: vt 9 5. dist. illud. Dico q̃ bene debet p̃stare iuramentum non obstante excõicatione. arg. j. de sent. excom. à nobis. & c. cum desideres. t. rñ. vbi iuramentum excõicati non admittitur anteq̃ absoluatur. Præterea cum possit & debeat in iudicio r̃ñdere, oĩa licent ei sine quibus causa expediri non potest[6]. arg. s̃. de off. deleg. c. pterea. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. & est expressum. arg. j. de excep. cum inter. alioquin in potestate sua esset etiam r̃ñdere vel non respondere: & sic reportaret commodum de sua malitia: quod esse non debet. j. de senten. excom. c. si vere.

n ¶ *Alterum.*

Am his legendũ est C. & l. sun in c. peruenit. j. de fideiussis. l. & F. quia sol est cann in vtroque capite.

† Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.

Procurator potest constitui ab vniuersitate.

4 Pepondeat tamen confessio de credulitate, haut de veritate: vt no. de in rennte ex litteris. in gl. & Io. And. in nouel.

5 Contra gl. in l. 5. §. qđ obstantes ff. eod. per l. si debitor. ff. de peti. hær. & l. q. interrogatur. ff. de inter. actio.

6 Et per hoc vel q̃ pupil. l⁹ & minor hoc casibus qb⁹ in iudicio esse possunt, sic hoc iuramẽtum debet in 5 per ea 9 tollat verb ſic cũ pup illus & vt. qđ minor Ioan. And.

a ¶ *Alteram.*] Per hoc facta est litis contestatio. j. de elec. c. dudū 2. & j. de lit. contest. c. vnico.

¶ *Glo. seq. ponit* ℞. *vel* 9. *interrogatoria quæ fiunt ante litis contestationem, subdens quod generaliter vbicunque, &c.*

b ¶ *Interrogationibus, & responsionibus.*] Oīa quæ in iudicio fiunt, sunt redigenda in scriptis. j. de proba. c. qm̄ ꝯ̄ falsam. Quædam vero interrogationes faciendæ sunt ante litis contestationem, quæ nō debent omitti ante litis contestationē, reus debet interrogari an possideat rem quæ petitur ab eo: & pro qua parte: vel si deliit dolo possidere. ff. de interrog. actio. l. q. lenuū. §. i iure. ff. de rei vend. l. q. petitorio. & si q̄s r̄ndeat se non possidere, cū ipse possideat: si actor hoc ꝓbauerit, res auferē illi est illi: & debet dari actori: q̄uis non ꝓbet rem suam esse. ff. de rei vēd. l. vlt. aliās est penult. hæc interrogatio omitti non debet, ne iudicium delusoriū sit. j. vt lite pēdente, c. ecclesia S. Mariæ. Et aliæ interrogationes plures faciendæ sunt: puta, an sit hæres: vel quota ex parte sit hæres: & an in potestate ſ. tuum habeat cuius noīe noxali iudicio agitur. Itē an quadrupes quæ damnum dedit, sit eius. Item an ex testamēto sit hæres. Item an ædes sit sua ex qua damnū timetur: q̄ colligunt ff. de interroga. actio. l. qui interrogat. & l. si q̄s in iure. & l. seq. & l. si defensor. §. illud q̄rit. & l. non alienum. Item q̄ r̄ndeat cuius ætatis sit reus, si de ea dubitet. ff. eod. l. de ætate. Item q̄nq; & ante litis contestationē, & post litis contestatioōē vbicunq; æquitas mouet iudicem, [f] debet interrogare. ff. eo. vbicunq;. & 30. q. 5. iudicantē. pars ad interrogationem aduersarij r̄ndere non cogitur: [g] tamen si respōderit, tenet responsio. ff. eod. si sine. & j. de do. & contuma. c. prout. & certum debet respondere. ff. eod. de ætate. §. nihil. Ber.

Alias le-gitime.

Alias, M.

[f] Vel offerfore: quia & ipse pars caput interrogationi-bus ff. de ... [illegible]

partem alterā [a] respondere: ac interrogationibus, & responsionibus [b] redactis in scriptis, & lite corā nobis plenissime † contestata, fecimus calumniæ iuramentum ab ipsis procuratoribus vtrinque præstari.

¶ Gregorius nonus episcopo Beluacen.

¶ *Episcopus iurat de calumnia (si per seipsum elegit litigare) propositis tantum non tactis euangeliis. Si vero per syndicum litigat, per illum poterit iurare. hoc dicit.*

CAP. VII.

CVm in causa pecuniaria, quam inter te & R. † motā esse proponis, non per te, sed per syndicum vel actorem elegeris litigare, per illum [c] quidē præstandum erit calumniæ iuramentum; quod si per teipsum [d], propositis tantum, sed non tactis euangeliis, (sicut in dicendo testimonio) à te videtur huiusmodi iuramentū exhibendum: & infra.

¶ *Actor refutando iuramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione, reus autē debet haberi pro confesso. hoc dicit.*

¶ Pœna[e] vero recusantis hoc iuramentum cum præstandū fuerit, est vt actor ab instituta cadat actione, reus autē haberi debeat pro confesso.

C *Vmin causa.*] Ep̄s per alium agens causam propriam p̄ illum iurat de calumnia: si per seipsum agit, ipse iurat propositis sed non tactis euangeliis. ita summat Ioan. And. sed mihi non placet q̄ tex. restringatur ad causam ꝓpriam, quinimmo potius innuitur contrarium. Et duæ sunt partes. secunda: ibi, *Pœna.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter ep̄m Beluacen. & quendam R. noīe, quædā causa pecuniaria vertebatur: quęsiuit ep̄s vtrum in causa ipsa deberet ipse de calumnia iurare? R̄ndet q̄ si p̄ syndicum vel actorem elegerit litigare, p̄ ipsum ꝓstandum erit iuramentum: si vero p̄ seipsum litigare voluerit, ipse idem ep̄s præstare debet huiusmodi iuramentum, propositis ante ipsum euangeliis, sed non tactis: sicut in ferendo testimonio fieri consueuit. In fine dicit, q̄ pœna illius qui hoc iuramentum ꝓstare non vult, est vt actor, cadat ab instituta actione: reus vero pro confesso habeatur. Nota q̄ ep̄s in propria persona si vult potest tractare causam suam, & tunc iurat de calumnia, sed non tangit euangelia propter reuerentiam episcopalem. Item si non vult iurare de calumnia, amittit causam.

Idem not. vel alio cui ludex hoc ... dele partes. j. de offic. deleg. super quæ ... eandē Ph. Io. And. in nouel.

[b] Ad positione bene. & ... interrogatio non fit p̄ iuramentum, sed po... sic: Io. ... de dec. dudum. Ioan. And. in nouel.

c ¶ *Per illum.*] Istud regulare est. j. c. proxi. & c. in pertractandis. & c. imperatorum. & j. eod. c. 1.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit.*

d ¶ *Per teipsum.*] Ex quo assumpsit officium in se, debet iurare de calumnia, cū sit accessoriū sine quo nō potest causa expediri. arg. j. de offi. deleg. c. præterea. & c. prudentiam. & in hoc ei defertur: q̄a non tangit sacra, sicut & in testimonio. 11. q. 1. imperator. & C. de episc. & cleri. Auth. si iudex. & 10 Auth. de sanc. episc. §. nulli verò. coll. 9. & 2. q. 5. qua de causa. q̄nq; tn̄ tangit sacra. 1. q. 7. quoties. & C. de san. epis. Authen. sed iudex. Sed ꝯ̄. j. eod. c. 1. vbi dī q̄ ep̄s iurare non debet, sed aliis hoc officium delegare, non est ꝯ̄: quia nō dī ibi q̄ non debeat iurare, sed dicitur q̄ non debeat compelli: vt ibi dicitur.

ADDITIO. Hodie vero nouo iure debet iurare in animā propriā, & in animam sui capituli: vt dicit illa decre. j. de testibus. præsentiū. lib. 6.

¶ *Glossa seq. quærit, & soluit.*

e ¶ *Pœna.*] Sic j. eod. c. imperatorum. & C. eod. tit. l. 2. in Auth. vt litig. iur. in exor. lit. §. si autem. in fin. coll. 9. vn de sumptus est §. iste. Sic actor qui non vult iurare, cadit à causa. Sed nunquid ipso iure, an p̄ sententiam? Dicēas q̄ per sn̄iam iudicis, quia iudex ꝓcedit contra illum ac si nihil probasset, reum absoluendo. & eodem modo de reo. C. eo. Auth. principales. in fine. Bernar.

[a] Post concil. Lateranē sub Alex. iij. par. 3. cap. 4. vbi est interrogatoria species.

[b] Vide l. properādū. §. & si quidem. vnde hic Host. ... & alios latius hunc articulū disputantes.

TITVLVS VIII.

De dilationibus.

¶ Alex. iij. Cantu. & Vigoriē. episcopis.

¶ *Summa sic (ne videatur conuenire rubricæ de appellationibus.) Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis breuis, maxime vbi de rebus ecclesiasticis agitur, nisi necessitas aliud suggerat.*

CAP. I.

DIlecti † filii abbas, & monachi de H. nobis insinuare curarūt, quod cum causam quæ vertitur inter ipsos & moniales de Ledeñ. super ecclesia de Alteñ. decano & archidiacono Linconñ. commiserimus terminandam: ipsi timentes se à iudicibus aggrauari, eo quòd ad primam citationem terminū sibi nimis [f] breuem & peremptorium statuerunt †, ad nostram audientiam duxerūt appellandum: & infra. ¶ Quia vero non spectat ad iuris ordinē, diem peremptorium [g], maxime cum de rebus ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate vrgente) taliter maturare. Mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritū, si q̄d inueneritis post appellationē huiusmodi attētatū: in causa iuxta priorū tenorem litterarū procedatis.

DE DILATIONIBUS.

¶ *Quia iudicio cœpto solent litigantes induciæ petere quandoque ad positiones: quādoque ad probationes faciendas: ideo, &c. Et aduerte secundū Gof. quòd licet rub. sit generalis, tamen decre. huius tit. loquuntur de dilationibus quæ dantur ante litis contesta. tantum. Et sic not. quòd rubrum quandoque est generalius nigro.*

De hac materia habetur 3. q. 2. & 3. & 7. q. 2. per totum. Abbas Siculus.

¶ Vide l. contumacia. ff. de re iud. & l. tres denunciationes. C. quo & quando iudex.

D *Ilecti filij.*] Si detur nimis breuis terminus peremptorius vbi non subest necessitas, licite appellat. Et sunt duæ partes. In prima appellantis prosecutio. In secunda ipsius appellationis commissio. Secunda: ibi, *Quia vero.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter abbatē & monachos de Heñ. ex vna parte, & moniales de Ledeñ. ex altera, super ecclesia de Alten. corā decano & archidiacono Linconieñ. à sede Apost. delegans, q̄stio vertebatur: iudices ꝓdicti ad petitionē monialium citauerunt monachos & peremptorie, & nimis breuem terminum statuerunt: abbas & monachi timentes se à iudicibus aggrauari, eo q̄ prima vice terminum peremptoriū & nimis breuem statuerunt, ad sedem Apost. appellauerunt: rescribit Papa iudicibus, dicens: quia non spectat ad iuris ordinem diem peremptorium taliter maturare, & ꝓcipue cum agitur de rebus ecclesiasticis, nisi necessitas immineret. Vnde mandat Papa quatenus si est ita, quicq̄d factum est post illā appellationē, totum debeat in irritum reuocari, & iuxta priorū continentiam literarum in causis procedi. Nota q̄ prima vice peremptorium proponi nō debet, nisi ex magna causa, & appellatio propter hoc facta valet, vt hic patet.

f ¶ *Nimis breuē.*] Sed quē terminum dicis nimis breuē, cum hic nō exprimatur quot dierū terminū iudices statuerūt? hoc relinquo arbitrio iudicis inspecta qualitate negotij, & locorum distantia. j. de appel. cum sit Romana. ADDITIO. Circa medium. versi. quicunq;. & in Auth. de litig. §. si vero causam. coll. 8.

¶ *Glo. seq. eect. per quæstionem. Nunquid ex causa, &c. soluit quòd sic. quod probatur per duo simili. In §. instruit iudicem.*

g ¶ *Peremptorium.*] Quod esse nō debet, immo trib⁹ edictis vel vno

 perem-

peremptorio qd continere debet tm̃ tempus quantum tria edicta. 14. q. 3. de illicita. circa medium. versi. quicunq;. & in Authen. de litig. §. si vero casu. coll. 8. & ff. de re iud. cõtumacia. & ff. de iudi. ad peremptorium. & l. nonnunq̃. vnde quia nimis breuem terminum statuerunt, iusta fuit causa appellandi. ex causa tñ peremptorium istud potest moderari sicut iudex viderit expedire.[a] ff. de iudi. l. nõnunq̃. & ŝ. de offi. deleg. cõsuluit. circa fi. & hic: versi. nisi forte. similiter tẽpus qd datur cõdẽnatis, arbitrariũ est. ĵ. de re iudi. qd ad cõsultationem. & ff. de re iud. l. 2. sic & tẽpus appellationis põt moderare iudex. ĵ. de appell. cũ sit Romana. & c. cũ speciali. & q ex causa nimis breuem terminum peremptoriũ statuerit, exprimere debet causam i citatione, vt pars illa causam non habeat appellãdi. ŝ. de i integ. resti. tũ ex litteris. ĵ fine.

III. Celestinus tertius I T

¶ *Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, si per litteras citatorias plene potuit instrui, & deliberare super eo de quo quæritur.*

CAP. II.

PRæterea † adiecisti; quòd cum causæ tibi à sede Apostolica delegantur, & in litteris citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, vt eo viso deliberare [a] valeat, qui ab altero cõuenitur: & infra. ¶ Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter respondemus: quòd reo ad iudicium legitime cõuocato, si ex rescripto sibi trãsmisso pleue [b] potuit instrui super eo, de quo in iudicio conuenitur, induciæ deliberatoriæ nõ sunt vlterius indulgendæ: sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

¶ Honorius tertius Ferẽtino † episcopo.

¶ *Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, nouæ induciæ deliberatoriæ dandæ non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate. h. d.*

PRæterea.] Cõmunis diuisio. Secũda: ibi, Quia. Abbas Siculus.

CASVS. Aliqua causa cõmissa est alicui iudici delegato: ipse citat reum: & in litteris citationis inserit tenorẽ rescripti, vt reus eo viso deliberare valeat super eo, de quo conuenitur: reus in termino cõstituto, & libello sibi oblato petit inducias ad deliberandum: actor dicit q non est audiendus, quia bene potuit deliberare si voluit in spatio dilationis; quæritur quid iuris sit? Rñdet q si reus ad iudicium vocatus potuit instrui sup eo de quo cõuenitur, ex rescripto sibi cõmisso, induciæ deliberatoriæ non sunt ei vlterius indulgendæ, sed procedere debet iudex in negotio sibi cõmisso. Nota q iudex delegatus tenorem rescripti debet inserere in litteris citationis: & illæ induciæ tunc erũt deliberatoriæ. Ita q reo ad terminum veniente recepto libello statim debet rñdere. nec habebit inducias ad deliberandum, si ex rescripto instrui plene potuit. quia non debet certiorari qui certus esse potuit & noluit.

a ¶ *Deliberare valeat.*] simile 3. q. 3. offeratur. & in Authẽ. de litig. §. omnem. colla. 8. Bernard.

¶ *Glo. seq. tractat quomodo littera plene instruat, vt dicit tex. & de dilationibus testium, & quomodo dentur & qualiter.*

b ¶ *Plene potuit.*] quia in litteris continetur quid velit petere; & causa petendi, & qualiter agere velit; & res à parte specificãtur. qd facere debet qui aliquid petit. ŝ. de libel. obla. c. 2. & 3. vbi de hoc. & ff. de rei vendi. si in rem. sed raro cõtingit q p litteras Papę omnia sic specificentur. sic & in criminali debet apponi in litteris citatorijs quicq̃d reo obijcitur, vt paratus veniat. 5. q. 2. si Primates. Quidã vero ad cautelam in fine citationis apponũt libellũ actoris, vt sic plene deliberare possit: & si tunc p litteras vel libellũ plene instrui potuit, non debet alias inducias deliberatorias habere [5], qa potuit plene esse instructus, nisi forte ad q̃rendum aduocatum, & ɔsilia amicorũ. 3. q. 3. de inducijs. & ff. quib. ex cau. ma. l. ab hostibus. §. sed qd simpliciter. sed in hoc casu cum ad libellũ debeat rñdere de ipso facto, non dabuntur induciæ ad q̃rendũ aduocatũ. arg. ŝ. de iudi. c. pastoralis. quia p factũ ipsum de quo agitur debet scire vtrum verum sit qd ab eo petitur vel non. aliàs enim dilatio semp danda est ei qui vocatur ad iudicium. 3. q. 3. offerat. sed actori dilatio ab initio dari non debet, quia instructus venire potuit. 3. q. 3. spatium. versi. et aũt. Item dantur dilationes gratia testiũ vel instrumentorum q̃nque sm distinctionem illius legis. C. eod. l. 1. & 3. q. 3. §. spatium. dilationes istę hodie videntur arbitrariæ, vt iudex considerata locorũ distantia, & tpis qualitate, inducias ɔcedat. arg. ĵ. de appel. c. cũ sit Romana. c. cũ speciali. vltra mediũ. & ĵ. de re iud. qd ad cõsultationẽ. nisi forte illis de quibus dr. 3. q. 3. §. spatium. & C. eodem. l. 1. In illis induciis non debet iudex maiorem dilationem dare: sed illas bene potest abbreuiare, vt ex illa littera patet. In pecuniarijs causis tñ vna dilatio debet dari; & illa sine causæ cognitione: secunda vel tertia danda non est, nisi causa cognita. ff. eod. l. vlt. & l. oratione. In criminali dantur duæ actori, tres reo. ff. eod. l. vlti. Et dilatio dari debet iudice sedente pro tribunali: & vtraque parte præsente: & causa cognita de plano vel semiplene. 3. q. 3. §. spatium. versic. a iudice. Et data dilatione iudicis officiũ conquiescit donec tempus dilationis effluxerit. C. eod. l. siue pars. & ĵ. de appella. c. significante. Item iudex debet dare dilationem quandoq; ad malitiam rei conuincendam. ĵ. de do. & contu. cap. prout. & cap. cum olim. versi. volentes. Item potest facere gratiam etiam post peremptorium. ŝ. de offic. delega. c. consuluit. vltra medium.

a Secundũ conditionẽ causæ personarũ & tẽporis. Ioan. And.

a Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat.

a Aliàs reuocato.

a Aliàs Florentino.

a Aliàs Ferentino.

5 Aliàs habebit falsẽ ad deliberãdum super obceptione libelli, imo secũdũ Host. licet oblatio libelli extra iudiciũ facta sufficiat ad denegãdas deliberatorias: nõ tñ ad ferendam sentẽtiam secundum tamen. immo erit necesse q libellus iterũ in iudicio offeratur parti. C. de lit. contesta. l. vnica. & Authẽ. offeratur. & præsente aduersario. 3. q. 9. chartę. quia nec datur dilatio à iudice procedere. ad hoc C. de aduoc. diue. iudi. magistri. ibi, quibus in publico est facultas, &c. Ioan. And.

CAP. III.

LItteræ tuæ ac petitio presbyteri † sanctarũ Priscæ & Aquilæ de vrbe, nobis exhibitæ continebant: & infra. ¶ Idem presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quòd pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi ecclesiæ, èlapsis iam tribus annis [c]; & vltra. Nobilibus vero ipsis petentibus, vt explicaret ipsis spatiũ, quod per hanc adiectionẽ [& vltra] significari volebat: & ipso presbytero exprimẽte, quòd septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: ijdem dicentes libellum esse huiusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegasti eisdẽ, ad nostrã audientiã appellauerũt. ¶ Nos igitur appellationẽ huiusmodi friuolã reputantes, Mãdamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione

LItteræ tuæ.] Per declarationem libelli per quem natura negotij non mutatur, nouæ dilatoriæ non dabuntur. h. d. Ioan. And. Diuiditur. nam in prima ponitur iudicis consultatio, & appellantis petitio. In secunda: ibi, Nos igitur. responsio, & appellationis repulsio. Abbas Siculus.

CASVS. Inter presbyterum sanctarum Priscæ, & Aquilæ de vrbe. & quosdam nobiles A. & G. coram episcopo Ferentino super possessione quarundam possessionum quęstio vertebatur: presbyter nomine ecclesiæ suę obtulit libellum prædictis nobilibus, continentem, q pensio de possessionibus quibusdam pertinentibus ad ecclesiam suam, ipsi ecclesiæ soluta non fuerit iam tribus annis, & vltra: ipsi nobiles petierũt explicari spatium, qd p hãc dictionẽ [& vltra] significare volebãt: & presbyter expressit, q septem annis elapsis fuerat in solutione prædictæ pensionis cessatum: ijdem nobiles dicentes libellum esse per huiusmodi expressionem mutatum, longiores petebant inducias ad deliberandum: & quia iudex hoc denegauit, appellarunt. Papa vero appellationem huiusmodi friuolam reputans, mandat epõ, quatenus ea non obstãte pcedat in negotio ipso iuxta priorẽ continentiã litterarum. Not. q pp leuẽ expressionẽ in libello factã non debet quis habere nouas inducias: cũ in prima dilatione deliberare potuit. Itẽ not. q oẽ verbũ dubiũ in libello declarari debet.

¶ *Glossa sequens tractat de emphyteuta ecclesiæ: priuati conductore ad tempus longum, & rei fiscalis. Secundo ostendit, quòd si declaratio aliquid addidisset, vt si peteretur pensio, deliberatoria dari debuisset.*

c ¶ *Tribus annis, & vltra.*] Si quis [3] non soluit pensionem rei ecclesiasticæ in emphyteusim datæ p biennium, cadit à iure suo. 10. q. 2. §. hoc ius porrectum. versic. qui rem huiusmodi. & ĵ. de loca. c. penul. & vlti. hodie vero potest emphyteuta purgare morã, si celeri restitutione sibi prospexit: vt in dictis decret. In re priuati requiritur trienniũ. C. de iure emphy. l. 2. Idem est si colonus cessauerit in solutione pensionis p biennium in rẽ sibi locata. ff. locati. quæro. §. inter locatorem. & hoc cum ad longũ tempus fuit locatio facta. Pro re autem fisci similiter cadit à iure suo. ff. de pub. & vect. l. vectigalia. §. nondum solutis. tñ sine auctoritate principis agri publici reuocari à curatore fisci nõ possunt, qui perpetuo locati sunt. ff. de pub. & vecti. cotem ferro. §. agri. Hæc aũt adiectio [& vltra] nisi aliter exprimeretur, ad modicum tempus refertur. ff. de verb. signifi. hæc adiectio. & licet per hanc adiectionem [& vltra] non constet de certa quantitate temporis: [4] nil nocet quantum ad iudicem & reum: quia certi sunt super hoc quod dixit, post triennium. quod tempus sufficit ad condẽnationem: quod patet per iura pdicta. vnde superflue additum fuit [& vltra] & pro nihilo petebatur determinatio illius, quantũ ad rei restitutionẽ: vnde non debuit eis dare tẽpus vlterius ad deliberandũ: quia plene potuit instrui p libellum primũ sine vlla adiectione. ŝ. c. pxi. Si vero pensio tm̃ subtracta peteretur: quæ diceretur non soluta tribus annis, & vltra, tũc bene peteretur, vt determinaretur illud, vltra: quia quantũ ad illud tempus

a Ecclesia sanctæ Pauli in vrbe Roma fuit abbes vani, & hoc ecclesiæ dederunt c. 7 presbyteri Cardinales. quorũ vnus est presbyter Cardinalis sanctæ Priscę. ergo hic non archipresbyteri legitur, sed presbyteri. nihilo quamquã tamen archipresbyter legit in omnibus mss.

3 Vide infra C. laiß tract. de Emphyt. & seq. & Anton. Gomez tom. 2. variar. resolut. cap. 3.

4 Cõcordat & de iu. l. ab hostib. § sed q simpliciter. & sic gloss. ff. ex qui. ca. ma.

tempus non potuit deliberare reus, per primum libellum: & ideo facta expressione illius tpis, debet habere inducias ad deliberandum. ff. de testa. haeredes palam. §. quod vero quis. si per primũ libellum deliberare non potuisset: sed hoc satis potuit deliberare. 3. q. 3. offerat. de hoc dixi s. de libel. obla. c. pen. & sic patet, q vbi qs plene potest instrui per primum libellum, licet aliquid addatur quod non mutet naturam negotij, non habebit nouas inducias. Ber.

a ¶ *Procedas.*] Et ita qñ appellatio frustratoria est, remittitur ad eum à quo appellauit. j. de appel. cum in ecclesia. & c. vt debitus. & in expensis debet condemnari: vt ibi dicitur.

EXposuit nobis.] Si post citationem ad causam reus pro publica vtilitate vocetur, citra cumducitur peremptorium, & habebit nouas inducias. Ita cõmuniter summatur. sed ista summario est nimis generalis. quid enim si causa non est ardua, & reperitur citatus in loco iudicij post expeditionem publicae vtilitatis: vel fuit vocatus eo tẽpore quo iam deliberauerat: vel potuisset iam deliberare si voluisset? Certe teneretur respondere: vt satis innuitur ex ratione literae. Diuidit quia prima pars narrat factum. secunda: ibi, *Nos igitur.* interloquitur, & prima continet plura, vt in ea patet. Abbas.

CASVS. Inter Bituricenses & Burdegalenses archiepiscopos vertebatur quaestio super iure primatiae: Papa citauit Burdegalensem archiepm vt ad initium quadragesimae per se vel idoneũ rñsalem ad praesentiam suam accederet: quem terminum sibi peremptorium assignauit Bituricen. archiepo super iure primatię rñsurus. postmodum vero dictus Burdegalen. pro subsidio Ro. ecclesiae vocatus ad praesentiam dñi Papę psonaliter accessit: dictus Bituricen. in curia constitutus postulauit instanter, vt Papa in negotio primatiae procederet. Burdegal. ad propria rediens quendam constituit procuratorem, qui saluis exceptionibus sibi competentibus, in rñdendo & defendẽdo oĩa faceret, q̃ ipsemet Burdegalen. facere posset. Bituricen. archieps petiit, vt dictus ꝓcurator rñderet eidem: ille excipiẽdo proposuit, se ad hoc non teneri: quia pro alia causa, scilicet, pro publica vtilitate dictus Burdegalen. vocatus fuerat qualiter ꝓ absente deboit reputari: & priuilegium reuocandi domum haberet: & adhuc non deliberauerat cum suffraganeis suis & aliis, quorum ꝯsiliũ causa ista requirit: nec habuerat tempus in quo ad vtrumq; negotium potuerit esse paratus: ex aduerso fuit rñsum, q cum ipse prius vocatus fuisset super quaestione praemissa, non fuit intentionis Papae primum mandatum per posterius reuocare: & tantũ tempus habuit, q bene potuit deliberare super vtroq; negotio. dñs Papa de consilio fratrum suorum dilationẽ adhuc sibi concessit vsq; ad festum Natiuitatis dñi. Not. q qui ad curiam Romanam vocatus est propter publicam vtilitatem eccle. Rom. non tenetur tunc suis aduersariis respondere: licet Papa sit ordinarius omnium, sed habet ius reuocandi domum.

b ¶ *Peremptorium.*] Sic enim iudex propter distantiam viarum ex causa prima vice potest peremptorie citare. s. de in integ. restitutum ex litteris. in fi. & s. eo. c. 1. Ber.

c ¶ *Personaliter.*] cum quis personaliter vocatur per Papam, non sufficit mittere procuratorem. s. de maiori. & obe. c. vlt. & j. dodo.

praeuia procedas[a], iuxta priorum cõtinentiam litterarum.

¶ Grego. ix. Abbati. Aquaeviuae Turonen. dioecesi. & archid. Turonen.

§ *Si citatus in causa ardua, de longinquo vocatur pro publica vtilitate, etiã ad locum iudicij, ita quòd infra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco iudicij, sed habebit nouas inducias. hoc dicit notabiliter.*

CAP. IIII.

EXposuit nobis Bituticensis archiepiscopus: & insta. § Burdegalensi archiepiscopo dedimus in mandatis†, vt super iure primatiae, quam in eo & in prouincia sua dictus Bituricen. archiepiscopus se habere proponit, ad initium proximę praeteritae quadragesimae (quod ei terminum peremptorium[b] assignauimus) per se, aut per procuratorem idoneũ, se conspectui nostro praesentaret†. Cumque postmodum personaliter[c] vocatus pro ecclesiae Romanae subsidio, ad nostram audientiam† accessisset: dictus Bituricen. archiepiscopus apud sedem Apostolicam constitutus, postulauit instanter, vt in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegalensis archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se procuratorem in ipso negotio: qui (saluis[d] exceptionibus sibi competentibus, in respondendo, & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quae in propria erat persona facturus. Petente ergo archiepiscopo supra dicto, vt praefatus procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit, se ad hoc non teneri, cum pro alia maiori causa, pro publica scilicet vtilitate[e], dictus Burdegalensis vocatus, pro absente reputari debuerat†, & reuocandi domum priuilegium† habuisset. Nondum etiam super hoc deliberauerat cum suffraganeis[f] suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus[g] habuerat in quo ad vtrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtra respondit, quod cum super quaestione praedicta prius fuerit euocatus, nostrae intentionis non fuerat primum mandatum per posterius reuocare; temporis quoq; spatium habuerat tam prolixum, vt potuisset si voluisset, super causa deliberare praedicta, sicut fecerat cum quibusdam: & commode vtrique negotio imminere[h]: & infra. § Nos igitur de consilio fratrum nostrorum, vsque ad proximum† venturum festũ natiuitatis Dominicae, dilationem adhuc sibi duximus indulgendam[i].

& contu. cum dilecti. arg. sic: cum alicui aliquod negotium personaliter committitur, alij committere non potest. s. de offi. delega. quoniam Apostolica. §. is autem. & s. de rescri. cum dilecta. tamen delegatus nõ potest iubere partes coram se personaliter comparere: nisi id in rescripto contineatur: nisi in casibus quos habes j. de iudiciis. [lib. 6.] iurisesta ambiguũ. quae est Innoc. iiij. in concilio Lugdunensi.

¶ *Glos. seq. vocitat per quaestionẽ, an procurator reo simpliciter constitutus domum reuocet, vel declinet forum: & tenet quòd sic quoa &c.*

d ¶ *Saluis exceptionibus.*] & ita protestatio valet. supra de electio. Cumana. vbi de hoc. & s. quod metus cau. perlatũ. aliàs si hoc non dixisset, videretur consentire vt responderet aduersario, nec haberet ius reuocandi domum, vt videtur. Sed certe contrarium credo. si enim simpliciter constituisset illum procuratorem, posset opponere exceptiones domino competentes: immo ad hoc tenetur: exceptio enim quae cõpetit reo, competit fideiussori. ff. manda. quia de mutua. aliàs est l. idemque. §. generaliter. & si scienter illam omittat, imputatur ei. ff. de excep. omnes exceptiones. & ff. de fideiuss. ex persona. & procurator ad ea omnia intelligitur constitutus, quae ad causam spectare videntur. arg. s. de offi. deleg. praeterea. & c. cũ olim 2. & ff. de procura. ad legatũ. & l. ad rem mobilem. & ita ad cautelam quandoque talia dicuntur, vtilior tamen est protestatio: vt cum aliquid proponitur protestatur sic, saluo iure meo, vel, saluis alijs exceptionib' mihi competentibus. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. 1.

e ¶ *Vtilitate.*] Cum enim Burdeg. pro publica tantum vtilitate vocatus fuisset ad illum terminum, non debebat tunc conueniri, immo ius reuocãdi domum habebat. in Auth. de san. epi. §. si vero epi. coll. 9. Item pro alia causa iusta ius habet reuocãdi domum. s. de fo. comp. c. vlt. vbi de hoc. & plures aliae causae sunt ex quibus ius reuocandi domũ qs habet. ff. de iud. l. 2. §. legatis. & 5. q. 2. c. 1. & ideo inducię prorogantur huic: vt dicit in fi. aliàs officium suũ esset damnosum ei, quod esse non debet. ff. de fur. si seruus cõis. §. quod vero. & ff. quemadmodũ testa. aperi. sed & si quis. & ff. quib. ex cau. ma. l. videlicet. & 4. q. 3. §. veturis. nec debet damnũ ꝯsequi vnde ꝓmiũ meretur. j. de fideius. peruenit. & s. de tenũ. sane. Ber.

f ¶ *Cum suffraganeis.*] cum quibus, & etiam cum capitulis cathedralium ecclesiarum debet deliberare, cum eorum intersit. s. de ma. & obe. c. vlti.

ADDITIO. Vnde appellantur induciae ad tractandũ super iure primatiae, vt sequitur. & quia quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari, vel reprobari. s. de off. archidi. ad hoc. Vel dic q ideo dandae sunt induciae, scilicet pp causam superuenientẽ, propter quam nouae induciae dandae sunt. ff. de interroga. actio. de aetate. §. ex causa. aliàs dandae non sunt, s. eod. c. secundo & tertio.

g ¶ *Nec tempus.*] scilicet sufficiens: ideo ampliantur ei induciae super hoc, vt sequitur.

h ¶ *Imminere.*] id est, intendere & deliberare. sic exponitur. 88. dist. consequens.

i ¶ *Indulgendam.*] scilicet suffraganeorum nomine: & ita intelligitur. s. de resti. in integ. coram. in fi.

¶ Vide al... quoniam... vel dic. q... cãda deliberare... super possessionibus... induciae... habuerunt & ideo... deliberare. Innoc. And.

¶ Aliàs sequitur.

¶ Vide tex. in l. 1. & ibi glo. & doct. eo.

¶ Aliàs sequitur.

¶ Vide l. actione. §. Labeo cum glo. ff. pro socio & l. 1. in fin. cũ. glos. ff. solu. ma.

¶ quasi dicat, obuenire debet in terra sua.

¶ Aliàs, primum.

¶ Dicit Vin. q valet in hoc confessio facta omissa exceptione dilatoria non valet si quã deliberatur ... & hinc ... mandatum, cum alia confessio procuratoris noceat dño. s. ut. 2. c. 1. non tamen tenetur ... tiis ff. eoa. Quintus. vel secundũ enim est vtilis clausula ne videatur simpliciter constitutum & sic cogatur illũ defendere. vel expone sed dum enim saluis. l. si exceptiones quas saluas non fuerit ... facias quod ipse facturus erat plenius de hoc vide Ioan. And. in nouel.

¶ Hę tres glossulae nõ sunt Bernardi, nec habentur in vetustis exemplaribus.

¶ visi

DE FERIIS.

¶ *Viso supra de dilationibus, quæ dantur à iudice: videndum est de dilatione, quæ datur à iure: ideo, &c. ita continuat Gof. & alij. Vel dic, quod feriæ largo modo sunt dilationes: ideo &c.*

De ferijs causarum & alijs colendis, habetur 15. q. 4. & de conse. dist. 3. cap. 1.

De ferijs autem nuptiarum, habetur 33. q. 4. Abb.

TITVLVS IX.

De ferijs.

¶ Ex † concilio apud Compendium.

¶ *Diebus Dominicis mercari, litigari, iudicari, vel iurari non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari.*

CAP. I.

Omnes dies Dominicos[a] à vespera in vesperam, cum omni veneratione decernim' obseruari, & ab omni illicito opere abstinere: vt in eis mercatum minime fiat, neque placitum: neq; aliquis ad mortem[b] vel ad pœnam iudicetur: nec sacraměta (nisi[c] pro pace, vel alia necessitate[d]) præstentur.

¶ Alexander tertius.

¶ *Festorum principium & finis fieri debet secundum ipsorum magnitudině, & consuetudinem regionis. hoc primo. In præcipuis festis, & intra Pascha & Pentecosten, non fit solennis genuũ flexio. Si tamě tũc clerici, vel episcopi ordinentur, secundum ordinationis modũ genua flectuntur. hoc secundo. Romana ecclesia speciale festum de Trinitate nõ facit: seruatur tamen de hoc cuiusque ecclesiæ consuetudo. hoc tertio.*

CAP. II.

Quoniam† in parte: & infra. ¶ Licet scriptum† sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra: festorum tamen principium & finis, iuxta eorum qualitatem, & diuersarum regionũ consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, prius[f] incipere & tardius terminari: & infra. ¶ Diebus autě Dominicis, & alijs præcipuis[g] festiuitatibus, siue inter Pascha & Pentecosten, genuũ† flexio nequaquam debet fieri: nisi aliquis ex deuotione id velit facere in secreto[h]. ¶ In consecrationibus † autem episcoporum, & clericorum ordinationibus, consecrans & consecratus tantum, genua flectere possunt: secundum quod consecrationis modus requirit. ¶ Præterea festiuitas sanctæ Trinitatis secundum consuetudines[i] diuersarum regionum à quibusdam consueuit in octauis[k] Pětecostes, ab alijs in Dominica prima, ante aduentum Domini celebrari. Ecclesia[l] siquidem Romana in vsu non habet, quòd† in aliquo těpore huiusmodi celebret specialiter festiuitatem: cum singulis diebus Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

¶ Idem Triburieñ. archiepiscopo†.

¶ *Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi seruili intendere: maxime circa rem tempore perituram. hoc dicit.*

CAP. III.

Licet† tam veteris, quàm noui testamenti pagina, septimum diem[m] ad humanam quietem specialiter deputauerit: & tam eũ quàm alios dies maiestati[n] altissimæ deputatos: necnon natalitia sanctorum martyrum[o] ecclesia decreuerit obseruanda: & in his ab omni opere seruili cessandum: & infra. ¶ Indulgemus vt liceat parochianis vestris, diebus Dominicis, & alijs festis

---

a ¶ *Omnes dies Dominicos.*] Casus. Dicitur hic, quod omnes dies Dominici sunt à vespera in vesperam feriandi, & ab omni opere seruili obseruandi: nec in eis mercatũ, vel placitũ fieri debet: nec aliquis ad mortem, vel ad pœnã sanguinis iudicari: nec sacramenta præstari debent, nisi pro pace vel magna necessitate. Not. quod omnes dies Dominici sunt feriãdi. Item iudiciũ mortis vel sanguinis die Dominico exerceri nõ debet. Itě multa in necessitate licet, quæ aliàs nõ licerět.

a ¶ *Omnes dies Dominicos.*] Sic j. eo. c. vlti. & C. eo. tit. omnes. quod dicit de vespera sabbati, non seruatur quantũ ad causas. Immo potest iudex procedere vsq; ad illã horã, qua possit perficere qđ incumbit ante noctis tenebras. j. de off. delega. consuluit. Sed quantum ad celebrationě officiorũ hoc dicitur. j. c. proxi.

b ¶ *Ad mortem.*] maxime quia nec aliqua causa tunc tractari debet, nisi pietas hoc suadeat. j. eod. c. vlt.

c ¶ *Nisi pro pace.*] Pro pace quidě omni die iurari potest, cum sit opus pietatis. 22. q. 1. omne quod. arg. j. eo. c. fina.

d ¶ *Necessitate.*] puta pro fide, pro obediětia, pro fama. s. de ele. significasti. vbi de hoc.

ADDITIO. Et isti casus cum quibusdã alijs patent in his versibus:

Pax & fama, fides reuerentia, cautio damni.
Defectus vere, sibi possunt magna cauere.

Quoniam.] Tria sunt dicta; Fm: ibi, *Diebus*: tertiũm: ibi, *Præterea*. Abb. Siculus.

Casus. Primo dr̃ quod in festis celebrandis, dierũ magnitudo & regionis cõsuetudo attědi debet. Scďo dr̃, quod dñicis diebus & alijs præcipuis festiuitatibus, & à Pascha vsq; ad Pětecostě nullus debet flectere genua: nisi ex deuotione velit in secreto. Tertio dr̃, quod in cõsecrationibus episcoporum, & ordinationibus clericorum, consecrans & consecratus tantũ genua flectere debent. Quarto dr̃ quòd festum sanctæ Trinitatis secundum diuersarum regionum consuetudines, diuersis temporibus anni celebratur: ecclesia siquidem Romana festũ sanctæ Trinitatis aliquo tpe specialiter nõ celebrat, cũ singulis diebus Gloria patri, &c. & similia dicatur ad laudě Trinitatis. Not. quod consuetudo regionũ in festis celebrandis debet attědi. Item consuetudo Ro. ecc. non est semper in omnibus seruanda.

e ¶ *Scriptum sit.*] Ergo ita seruandum est. 6. quæstio, 3. scriptum est. ff. qui & à quib. ma. prospexit.

¶ *Glo. seq. ponit, 4. diuersos modos, quibus dies incipitur & finitur.*

f ¶ *Prius incipere.*] Dies incipit & terminatur diuersis horis diuerso respectu: incipit in vesperis quantum ad officij celebrationem, vt hic, & canonicam computationem a fictione iuris. 75. dist. quod a patribus. quo ad iudiciũ incipit in mane, & terminatur in fine diei, ante noctis tenebras. j. de offi. dele. consuluit. & in Auth. de iudi. §. sedebunt. coll. 6. quo ad contractus media nocte terminatur & incipit: vt in decre. cõsuluit. & ff. eod. titu. more. quo ad esum carnium post cœnam. de conse. dist. 3. de esu. quantũ ad obseruationem treugæ in ortu solis. j. de treu. c. 1. & secundum consuetudinem locorũ consideratur hoc. 76. distin. vtinam.

g ¶ *Præcipuis.*] Quæ enumerantur de cõsec. dist. 3. c. 1. & j. eo. c. vlt.

¶ *Glo. se. signat cõtrariũ.*

h ¶ *In secreto.*] Arg. j. 30. dist. c. vlt. & 76. dist. sciret. sed illa cõtraria intelliguntur cũ determinatione istius.

i ¶ *Consuetudines.*] Simile 12. dist. illud. & c. illa & 76. dist. vtinam. & j. de sepulturis. certificari. & sic consuetudo cuiuslibet loci seruabitur.

¶ *Glo. seq. cum seq. duo contraria signat.*

k ¶ *In octauis.*] Argu. j. j. eod. capellanus. vbi dicitur quòd Pentecostes caret octauis.

l ¶ *Ecclesia siquidem Romana.*] Et sic est arg. quod cõsuetudo Romanæ ecclesiæ nõ est ab alijs obseruanda. arg. 11. dist. quis nesciat. arg. contra. 12. dist. nouit. & c. non decet. Bernar.

Licet tã veteris.] Propter necessitatě diebus festis piscari licet; seu licet intendere rei tempore perituræ. Et Primo ponit diuinum præceptum. Secundo pp necessitatě dat indulgentiam contra illud, cum determinatione; ibi, *Indulgemus*. Abb.

Casus. Dicitur hic, quod licet tam in veteri quàm in nouo testaměto, septima dies data fuit ad requiem, & ecclesia festa sanctorum martyrũ decreuit obseruanda: indulget tamen dominus Papa quibusdam piscatoribus, quod diebus Dominicis & alijs festis minoribus, ingruěte necessitate possint capturæ piscium intendere: ita quòd de captura illa ecclesijs circumpositis, & pauperibus congruam faciat portionem. Not. quod dies Dominicus deputatus est ad requiem. Item necessitas facit licitum quod aliàs est illicitum.

m ¶ *Septimum diem.*] Vetus testamentum ad litteram præcipiebat sabbatum custodiri. Nouum vero spiritualiter illud seruat, primam diem pro septimana celebrando, sicut enim carnalia sacramenta ad litteram seruare non possumus: ita nec sabbatum ad litterã licet seruare. de conse. dist. 3. peruenit ad me.

n ¶ *Maiestati.*] j. eod. c. fi. & C. eod. omnes dies.

o ¶ *Martyrum.*] j. eod. c. fi. & de conse. dist. 3. c. 1.

¶ Burchardus lib. 2. decret. cap. 21. suo par. 4. cap. 16. & cap. 1. eo. tit. in prima compilatione. Et pro intelligentia totius huius tituli de festis vide Couarruuiam lib. 4 variar. resolut. cap. 19. vide etiã notas huius cap.

¶ Idě Hos. dicebat Pe. & Ep. quod in vigilia sancti, vel aliæ sabbati post vesperas, nõ debent causæ audiri. Nec ob decre. consuetu. quæ intelligenda est de diebus profestis. Io. An.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. cõpilatiõe. & pro intellectu vide Martinũ ab Azpilcueta in Enchyridio de ora. & hor. cano. cap. 4.

Gene. 2. Exo. 16. & 20. Leui. 23. Num. 28. Deute. 5.

a Quia quo ad ordinandum mane cõiungitur vesperi. de tem. ord. litteras. lo. An.

¶ Genuum flexionem quando & qualiter fieri debeant, vide Burchardũ lib. 13. c. 5.

¶ Alias consecrationes.

¶ Et festiuitas eadem quæ hic dicitur non sit generalis. Io. An.

¶ Alias Albanen.

¶ In plerisque antiquis codicibus, episcopo, legitur, non archiepiscopo.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. cõpilatione. & pro intelligentia vide quæ copiose tradit Arnaldus Albertinus in Rub. de hæreticis lib. 6. q. 11 § quantum errorum 23. & seq. & Couarruuias lib. 4. varia. resolut. cap. 19. num. 4. adde notas huius capitis.

¶ Verbum, celebrando, deest in vetustis codicibus.

a ¶ Maioribus.

a ¶ *Maioribus.*] Vt puta natiuitatis Domini, diei Epiphaniarum, Paschatis, Ascensionis Domini, & Pentecostes.
b ¶ *Alecia.*] Genus piscis est, & raro & certis dieb^9 apparet. ideoq; propter necessitatem facilius indulgetur Dominicis diebus, vt captioni intendant. sic enim propter necessitatem, vel pietatem posset eodē die iudicium exerceri. j. eo. c. vlti. & ff. eo. tit. l. solet. & l. penulti.
c ¶ *Ecclesijs circumpositis.*] Quibus propter eandem necessitatē, cōgruā faciant portionē, & præcipue illis i quarum territorio captio facta est: quia quasi decimæ prædiales esse censentur: vnde saltem pro decima parte eis soluāt. j. de dec. ad Apostolicę.

(præterquam in maioribus[a] anni solemnitatibus) si alecia[b] terræ se inclinauerint, eorum captioni, ingruente necessitate intendere: ita quòd post factā capturam, ecclesijs circumpositis[c], & Christi pauperibus, congruam faciant portionem.

¶ Clemens iij. alias Celestinus.

¶ *Tres septimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Ioannis Baptistæ, non continuātur festo: sed intelligitur de septimana Ascēsionis cum duabus sequentibus.*

CAP. IIII.

CApellanus † tuus (frater episcope) coram nobis ex parte tua proposuit, quòd cum statuta[d] canonica declarent, nuptias tribus septimanis † ante festum natiuitatis † beati Ioannis Baptistæ minime celebrari debere: quidam hebdomadas illas, absque interpellatione continuandas[e] intelligunt. Alij[f] vero inter festum & ipsas volētes facere interuallū, illud dicunt ob reuerētiam festiuitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ in septimanis istis solet interuenire quandoque: & sic à tribus diebus rogationū ante Ascensionem Domini inchoantes, vsque ad octauum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantum spatio temporis celebrari nuptias † non permittūt, earum celebrationem ab inde nullatenus inhibentes. ¶ Quia ergo consulti fuimus, vtra istarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus nostris apparuit, quòd licet ea sit Romanæ ecclesiæ consuetudo, vt quocunque[g] tempore matrimoniū contrahatur †, consensu[h] interueniente legitimo de præsenti: quia tamen à Septuagesima vsque ad septem † dies post Pentecosten celebrari nuptiæ non sinuntur, & postea etiam tribus septimanis vel pluribus, ante festiuitatem sancti Ioannis, sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori & subtiliori[i] nititur ratione: & siue secundum canones à Septuagesima vsque post octauas Paschę: siue iuxta consuetudinem ecclesię Romanę vsque post † septem dies festi Pentecostes (quod caret octauis) nuptię suspendātur: in Dominica quæ sequitur, & deinceps possunt licite celebrari.

¶ Gregorius nonus.

¶ *In ferijs introductis in honorem Dei & sanctorum, nisi ob necessitatem vel pietatem iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium. ferijs tamē introductis fauore hominum, partes renunciare possunt.*

CAP. V.

COnquestus est nobis: & infra. ¶ Quamuis nō prorogari[k], sed expediri deceat † quæstiones: debet tamen iudicialis strepitus diebus cōquiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscūtur esse statuti: scilicet † natalis Domini, sancti Stephani, Ioannis Euāgelistæ, Innocentium, sancti Syluestri, Circuncisionis, Epiphaniæ, septem diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis cū septem sequentibus, Ascēsionis, Pentecostes cum duobus † qui sequūtur, natiuitatis Ioannis Baptistæ, festiuitatum omnium Virginis gloriosæ, duodecim Apostolorum, & præcipue Petri & Pauli, beati Laurentij, dedicationis beati Michaelis, solemnitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solemnitatibus, quas singuli episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solemniter venerandas: quibus[l] vtique solemnibus fe-

C *Apellanus.*] Cōis diuisio. secunda: ibi, *Quia ergo.* Abb. Sicul.
C*asvs.* In canonib^9 dr, q nuptiæ celebrari non debent in tribus hebdomadis ante festū beati Ioannis Baptistæ. Quidam dicebant septimanas illas sine aliqua interpellatione continuandas ipsi festo: Alij volunt facere interuallum inter ipsum festū, & illas hebdomadas: & ob reuerētiam festiuitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ festiuitas Pentecostes solet in septimanis ipsis interuenire qnq; : & sic à trib^9 diebus Rogationū ante Ascensionem Dñi vsq; ad octauū diē post Pentecosten, computatis illis septimanis illo tñ tēporis spatio nuptias celebrari non pmittunt: postea vero nullatenus nuptias impediunt celebrari: quæsiuit quidam eps per capellanū suū, quæ istarum opinionū melior esset. Rñdet Papa, q consuetudo est Ro. ecclesię, vt quocūq; tempore matrimonium 9hatur, per consensum legitimū de præsenti: tñ à Septuagesima vsq; ad vij. diem post Pentecosten nuptiæ celebrari non sinuntur: & postea sine differētia celebrantur: siue sint tres septimanæ vel plures ante festū beati Ioannis: & ideo posterior sententia meliori & subtiliori ratione iuuatur: & siue secundum canones à Septuagesima vsq; ad octauam Paschę, siue post vij. diē festi Pentecostes nuptiæ suspēdātur in Dominica quæ sequitur, & deinceps licite celebrantur. Not. q illa sententia semper debet obseruari, quæ meliori ratione & subtiliori iuuatur. Item consuetudo Romanæ ecclesiæ debet seruari.

d ¶ *Statuta canonica.*] 33. q. 4. non oportet s.
e ¶ *Continuandas.*] Ipsi festo beati Ioannis.
f ¶ *Alij vero.*] In his vero quę ad solemnitatē spectant, diuersa tenere non est peccatū: quia vnaquæq; prouincia abundat in suo sensu. 76. dist. vtinā. & 12. dist. illud. & c. illa. & j. de sepul. certificari. 12. distinct. nouit.
g ¶ *Quocunque tempore.*] Et ita quolibet tempore potest matrimonium 9hi: sed nuptiarum solēnitas tantū his diebus (nē carnaliter coniungantur) prohibentur. simile j. de matrimo. contracto cōtra interdictum ecclesiæ. c. 1. & secundum hoc intelligitur 33. q. 4. nō oportet 1. & 2. & c. seq.

A*dditio.* vnde versus: *Ecclesiæ vetitum nec non tēpus feriatum,*
Impediunt fieri: permittunt facta teneri.

h ¶ *Consensu legitimo.*] S. mutuo: quia solus cōsensus facit matrimonium. 27. q. 2. sufficiat. & j. de sponsalibus. c. si inter virum & vxorē.
¶ *Glo. seq. recitetur per antitheosim.*
i ¶ *Subtiliori.*] Subtilitas hic commendatur: sed alibi non excusat errantes in fide. 24. q. 1. schisma. Alibi etiā subtilitas perniciosa est. C. ad Trebel. sancimus. & j. de iud. dilecti. & cap. examinata. nec de apicibus iuris est disputandum. ff. man. si fideiussor. §. quædam.

C*onquestus.*] Diuiditur: quia duo cōtinet dicta. secundum: ibi, *Licet diebus.* Abbas.
C*asvs.* Quæsitū fuit qui essent illi dies quibus ob reuerentiā Dei iudiciorū strepitus cōquiescere debet: & vtrū partes renunciare valeant ferijs illorum dierum? Rñdet Papa, q licet non prorogari, sed expediri debeant quæstiones: tñ diebus illis qui ob reuerentiā Dei statuti sunt, iudiciorum strepitus conquiescere debet. & enumerantur hic dies illi: & illis vtique diebus solemnibus vsque adeo ab huiusmodi conuenit abstinere, vt etiam partibus consentientibus, nec processus tunc habitus, nec sententia diebus illis promulgata valeat, nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat: illis autem ferijs, quæ gratia messiū vel vindemiarum introductæ sunt, possunt partes renūciare, vt tunc iudicialis processus & sententia valeat. Not. q ferijs introductis ob reuerentiam Dei, nullus potest renūciare, nisi necessitas vel pietas aliud inducat. Itē necessitas vel pietas nō est sub lege. Itē alijs ferijs potest renunciari.

k ¶ *Non prorogari.*] j. de do. & contu. finem. & c. venerabilis. & C. de iud. properādum. circa princ. & boni prætoris est lites diminuere. ff. si cer. petatur. quidam. & j. de re iud. iurgantium. nec permittere debet prætor partes ad arma vel rixā venire, quas potest sua iurisdictione compescere. ff. de vsufruct. l. si cuius. §. æquissimum.
¶ *Glo. seq. tractat de triplici feria solemni, subdens quòd feriæ introductæ fauore hominum renunciari possunt: & ex causa eo tempore procedi.*
l ¶ *Quibus vtique solemnibus ferijs.*] Not. quòd feriæ dictum præcedentium introductæ sunt ob reuerentiam Dei, vt hic dicit in prin. & C. eod. tit. omnes dies. & l. dies festos. & solemnes feriæ appellātur. Aliæ etiam feriæ dicuntur solemnes ob reuerentiam principis & honorem: vt dies natiuitatis suę: vel dies principij de imperio. C. eo. omnes. Item & aliæ feriæ dicūtur solemnes, vt tempus messium,

¶ Concor. tex. in l. 1. §. huius. ff. de iust. & iure.
¶ Alias post septimum diem.
¶ Alias, debeant.
¶ Pro intelligentia, & de veritate huius textus aduersus hæreticos vide Thomam Waldensem lib. 5. c. 141. de sacramentalib. & Arnaldum Albertinum in Rub. de hæret. lib. 6. q. 12. §. quartus ex roc. nu. 13. & seq. & Couarruuiam lib. 4. c. 19. variarum resolu. & adde notas nostras in hoc cap.
¶ Aliàs sunt cum diebus duobus, qui subsequuntur.
¶ Alias post septimum diem.

finita,& tempus vindemiati, de quibus hic inferius sequitur. & ff. eod. tit. l. 1. & iste feriæ inducuntur ad requiem laboris, vt quiescant tunc homines a causis: & istæ feriæ inducuntur varijs temporibus sm diuersitatem locorum: quia quidā tardius colligunt messes siue vendemiā: quidā citius. ff. eo. l. præsides. Ferijs introductis ob reuerentiam Dei panes renunciare nō possunt, vt hic dicit expresse: alijs autem ferijs introductis ob fauorem hominū, bene possunt partes renunciare, vt hic in fi. compelli tn̄ nō possunt nisi in casibus. ī. de iudi. significauerūt. & ff. eod. l. 1. §. vlt. & l. seq. aliàs non valet sententia: vt ff. eod. l. 1. & istę feriæ omnes continuæ sunt, & computantur in anno vel biennio appellationis prosequendæ: & quolibet die feriato potest qs appellare, sed non prosequi appellationem. C. eod. l. 1. tēpore messium vel vindemiarum qūq; cōpelluntur aliqui ad iudiciū venire. ī. de iudi. c. vlt. saltem vt litem contestētur: puta, si actio vel res sit tēpore peritura, puta, actio furti, iniuriæ damni, & aliæ, vt ī. de iudi. significauerunt. & ff. eod. tit. l. fi. §. sed excipiuntur. & l. 2. & 3. Ea vero quæ pertinent ad pacem vel concordiam, quolibet die feriato possunt expediri. C. eod. l. vlt. puta, transactiones, pacta: vt ibi.

Aliæ causæ habeant ... 3. q. 4. ... Ioan. And.

Etiam ... Ioan. And.

Apetrino. Anano. Arch. Alatrin.

riis (nisi necessitas[a] vrgeat, vel pietas[b] suadeat) vsque adeo conuenit ab huiusmodi abstinere, vt consentientibus etiam partibus nec processus habitus teneat, nec sententia, quam cō tingit diebus huiusmodi promulgari. ¶ Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

TITVLVS X.

De ordine cognitionum.

¶ Clemens iij. Alatrino episcopo.

¶ Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio consanguinitatis: quæ prius discutienda est, quàm super matrimonio pronuncietur; & sufficit super ipso principali pronunciare. hoc dicit.

a ¶ *Necessitas.*] puta si esset res tempore peritura. exempla plura habes ff. eodem. l. 1. 2. & 3. & vbi res celeritatem desiderat. ff. de damno infect. l. 1.

b ¶ *Pietas.*] puta causa debiliū vel miserabilium personarū: quia in operibus misericordię dierum distinctio non est habenda. argumenta 76. distin. vtinam. & de consecratione, distinctione 5. nunquam. & summa est ratio, quæ pro religione facit. ff. de relig. sunt personæ. in fine. Bernardus.

Vnde versus. *Hæc faciūt causas festis tractare diebus:*
Pax, scelus admissum, manumissio, res peritura:
Terminus expirans, mora testis abesse volentis.
Cumque potestatis patriæ vir filius exit.

Prosper lib. epigram. ... Ioan. And.

DE ORDINE COGNITIONVM.

¶ Quia lite contestata, præstito iuramento, datis dilationibus ab homine & a iure solent rei suas quæstiones proponere; de quibus quo ordine sit cognoscendum, posset merito dubitari: ideo, &c.

De hac materia habetur 2. q. 2. & 3. q. 2. & q. 1. Abb. Siculus.

I *Ntellaximus.*] De peremptoria exceptione ante sententiam iudex cognoscit: sed sufficit super principali pronunciare. Communis diuisio. secūda: ibi, *Inquisitioni.* Abbas.

CASVS. Quædam mulier petebat quendam in virū: induxit testes ad probandū suam intentionē. Vir timēs sibi fieri præiudiciū per testes illos, exceptionem consanguinitatis obiicit: per quā, petitionem mulieris repellere intendebat: quærebatur an primo esset de impedimento consanguinitatis agendum, q̄ super causa matrimonii sñia proferatur? Rñdet Papa, q̄ exceptione consanguinitatis probata, principalis quæstio est perempta; & ideo de ipsa est antea cognoscendū, q̄ ad diffinitionis articulum procedatur, quo cognito & probato, vir ab impetitione mulieris debet absolui. Not. q̄ exceptio perēptoria ante sentētiam opposita debet examinari: & cognosci de ea antequam sententia super principali qōne feratur: quia ex illa apparebit qualiter debeat formari sñia. Item super exceptione peremptoria siue incidenti, non pronūciatur, sed super principali quæstione.

¶ Glo. seq. super quæstione, an in his quæ occurrunt inter litem, sit pronunciandū: primo ponit opi. Bulgari, quod non, & inducit tres leges. Medio Ioan. & Azo. distinguentium: & hanc approbat respondendo L. Pla. et M. contra solu. alleg. decre. cum 10. cui dupliciter respondet.

c ¶ *Cognoscendum.*] Ex hac decre. colligitur manifeste, q̄ cū reus in modum exceptionis, aliquā exceptionē obiicit actori, de illa incidenti tñ cognosci debeat, fundata intētione actoris primo. C. de proba. exceptionē. & C. de excep. si quidē. & non sententiare super ea, sed tm̄ super principali pronunciandū sit. Super hoc fuit diuersitas inter doct. Bulgarus dicebat q̄ sup incidenti quæstione siue exceptione pnunciari nō debet, sed tm̄ cognosci de ipsa, sed sup principali solūmodo, quia eo ipso qd̄ pronunciat super principali quæstione, satis intelligitur esse pronunciatū super incidenti per quandam consequentiā: & hoc dicebat per leges illas. C. de ordi. iud. l. 1. & l. 2. & quia ibi dr̄; ad officium iudicis pertinet vniuersam incidentem quæstionem examinare: qm̄ non de ea promūciat, sed de hæreditate. C. d. or. cog. l. 1. 2. rū. & C. ad l. Iul. de adul. qm̄ Alexādrū. & C. ad leg. Fab. de pla. l. preses prouinciæ. M. & P. dicebant q̄ sup hac semper debet pnūciari. ff. de iud. de qua re. & ī. de cau. pos. cū sup. & ff. de mi. intra vtile. & ff. de præ. l. 3. & ff. de lib. cau. liberis. §. vlt. nisi ipediatur pp conditionē suæ personæ: quia est pedaneus iudex: vt C. de iud. quotiēs. vel cōditionē rei: vel qa pupillus est cui mouetur qō status incidenter, tunc nō pnunciatur super causa status, sed super hęreditate C. de ord. iud. l. 1. Dñs Io. & Azo cū eo distinguit, & bene inter quæstiones siue exceptiones incidētes, & emergentes: Incidens quæstio dr̄ quę cōpetit reo etiā ante litis contestationē, puta, pactū de non petendo, res iudicata, delatio iuramenti, consanguinitas, quæ obstat matrimonio: vel aliud quodcūq; impedimentū perpetuū, & consimilia. In his enim obtinet sñia B. quia non pronunciatur in his, sed super principali: vt hic expresse apparet: & in his nō pronunciatur nisi qñ ciuilis incidit in criminali: vel cō. 3. q. 11. §. aliqñ. ver. qui confitetur. & C. ad l. Iul. de adul. qm̄ Alexādrū. C. ad l. Fab. de plag. pręses prouincię. & cō: cū ciuilis ciuili præiudicat. ī. eo. tuā. & 3. q. 11. §. si de hęreditate. ī. qui fi. sint leg. iator. Emergētes dicūtur illæ, quæ cōpetunt & emergunt in lite: puta, an dilatio sit danda an nō: an talis testis sit recipiendus vel nō: an talis positio vel interrogatio faciēda sit vel nō: vel vtrū aliquis sit in possessione libertatis vel non: & non in istis emergentibus obtinet sententia M. & P. & sic intelligitur lex illa. ff. de libe. cau. liberis. §. vlt. & in istis pronunciari debet, alias non posset procedere iudex in principali, nisi in his pronunciaretur, & sic intelligitur l. de qua re. ff. de iud. & decre. cū sup. Vel dic de qua re cognouit, verum est principaliter. Ad illam l. intra vtile. rñdet, q̄ ibi non fuit pronunciatū super incidenti, sed super ętate, & est speciale: vel vt restitueretur in integrum ratione ætatis fuit pronūciatum: & ita per consequentiā super ętate pronunciatur. Ad legem illam. ff. de præuaricator. dicunt, q̄ speciale est ibi. Vel dicas, quòd necessarium est vt ibi pronuncietur de præuaricatione antequam admittatur ad accusationem: & in modum replicationis illud obiicitur, & quia illud cōpetit ante lit. cōtest. tñ, ideo pronūciandū est, & in hoc est simile exceptioni dilatoriæ: qa in hoc ante litē cōtest. debet opponi: & ideo debet pronūciari super illa sicut in dilatorijs ante lit. contest. pronunciatur: & postea est perēptoria. Arg. 3. ī. de fide instru. cū Ioannes. ibi pronūciat Papa super exceptione incidenter proposita in causa appellationis. Ratio ibi potest assignari: quia cū non pronuncietur in causa appellationis directe super principali quæstione, sed tantum confirmatur, vel infirmatur sñia: pronunciari debet super incidenti quæstione opposita in causa appellationis: vel si pronunciatus super talibus, non est contra substantiam ordinis iudiciorū. & super incidenti siue peremptoria exceptione pronunciatur. ī. de elec. cum dilectus. ad fi. illa exceptio vt potius incidens quàm emergens. Et idem etiam potest dici in l. intra vtile. quod pronunciatum fuit super incidenti quæstione, scilicet super ætate: nec propterea ius offenditur, nec est contra ordinē iuris q̄ ibi pronūcietur super ætate, quæ fuit incidens quæstio, nec dicitur in iure q̄ talis sententia non teneat.

ADDITIO. Differentia euidens inter quæstionem incidentem & emergentem potest haberi per hunc versum.

Incidens oritur: emergens quomodo differt.

CAP. I.

INtelleximus[a], quòd cum quędam mulier, peteret quendam in virum, testes ad suæ intentionis assertionem induxit: per quos pars viri futurum sibi præiudicium metuens, exceptionem consanguinitatis obiecit, ex qua intendit, petitionem mulieris elidi: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quòd cum exceptione probata, quæstio principalis perimatur, ante est cognoscendum[c] de ipsa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio iuris) absoluas.

Exceptio si obiicitur, an super illa sit pronunciandū.

Cap. vni. eo. tit. in 1. comp.

Hoc sequitur ... Ioan. And.

Et sic ... Ioan. And.

Com

Cum dilectus.] Sunt duæ partes. In prima facti & processus narratio. In secunda iudicis interlocutio: ibi, *Nos autem.* Item prima subdiuiditur in tres. Prima proponit actoris petitionem. Secunda: ibi, *Ei citra.* rei exceptionẽ. Tertia: ibi, *Verum.* actoris replicationem. Item secunda principalis facit duo, quia primo interloquitur distinguendo duo mẽbra: primũ: ibi. *Cum ea.* secundum: ibi, *Sed quoniam*: secundo: ibi, *Verum.* declarat interlocutoriam, probans id per duo similia, primum: ibi, *Quemadmodum.* Secundũ: ibi, *Testes etiam.* Abb. Siculus.

CASVS. Abbas de Ferentino accedens ad præsentiam dñi Papæ, conquest⁹ fuit nomine monasterij sui, de quibusdam nobilibus dñis de Artone, ꝙ ipsi manu armata & cum exercitu, ad castrum monasterij venientes, monasteriũ ipsum damnificauerũt in prędis animalium & rebus aliis, de quibus iustitiã sibi fieri postulauit. ex parte dictorũ nobilium in modũ exceptionis citra litis cõtest. fuit responsum, ꝙ milites ipsi per dolũ & violentiam ipsius Abbatis amiserant castrũ suum, quod ipsi & ꝓgenitores ipsorũ tenuerãt & possederãt in quiete, petẽtes illud sibi restitui, priusꝗ petitionib⁹ abbatis rñderẽt, cũ testes haberẽt præsentes, per quos incontinenti intentionem suam probare volebant; ex parte abbatis fuit taliter replicatum, ꝙ ab ipso restitutio peti non poterat, qui nõ fuerat spoliator: præsertim cũ castrũ illud, ad proprietatẽ monasterij pertineret: qđ nõ diffitebatur pars aduersa: vnde cũ ad ipsum monasteriũ res sua redierit ab alio possessa, debet retentionis cõmodũ obtinere, etiam post tꝑa longiora, & iudiciũ restitutoriũ ꝯ spoliatorẽ tm̃ cõpetit; Dñs Papa his & aliis intellectis, distinguit hoc modo: vtrum spoliationis quæstio ab illis nobilibus obiecta sit in modũ actionis ad restitutionẽ petendã, an in forma exceptionis, ad intentionem aduersarij repellendã: Si enim sit proposita in modũ actionis: tunc intelligunt mutuæ petitiones se tamꝗ diuersę minime cõtingẽtes: & ꝓm regulã illã: Qui prior appellat, prior agat; illa quæstio quæ primo ꝓponit, prima debet tractari: & vicissim tractatæ, eadẽ debent sñia terminari: Sed quia illa quæstio fuit à ꝓdictis nobilibus in modũ exceptionis proposita, interloquendo pronũciat, vt probationes eorũ super ipsa exceptione primitus audiantur, & ea probata abbati rñdere non cõpellantur, donec restituãtur ab ipso: quia spoliatus ante restitutionem, suo spoliatori rñdere non cogitur; sed spoliatione in modũ exceptionis tm̃ probata, nõ est ꝓp hoc restitutio faciẽda: sicut si modũ exceptionis crimen testi opponitur, vt à testimonio repellatur: & si crimen ꝯ testẽ ꝓbatũ fuerit ciuiliter, non ideo sibi pœna ordinaria debet infligi, sed testimonio eius credi nõ debet: & hoc contingit, quia in ipsum accusatio non procedit, & inter infames quasi ex falso testimonio non habentur, quorũ testimonium reprobatur. Not. ꝙ quæstio spoliationis duobus modis potest opponi ꝯ suum spoliatorem: in modũ actionis, & sic sunt duæ petitiones, & simul tractandæ: & in hoc non est priuilegiata qñ ambæ sunt restitutorię. Item in modũ exceptionis: & ꝓm hoc non tenetur aduersario rñdere, spoliatione probata, quocunq; modo agat spoliator. Itẽ nota regulã, Qui prior appellat, prior agat. Itẽ spoliatus suo spoliatori ante restitutionem non cogitur rñdere. Itẽ cum crimen ciuiliter probatur, testis nõ punitur pœna ordinaria, sed solũmodo à testimonio repellitur. Itẽ ex modo agendi formari debet sentẽtia.

¶ Innocentius tertius episcopo Narmarinensi.†

¶ Si reus contra actorem spoliatorem spoliationem opponit: aut excipiendo, & tunc prius auditur, & ea probata, respondere non cogitur; sed per hoc non restituitur: aut agendo, & tunc simul vtraque quæstio terminatur, et ea probata restituetur.

CAP. II.

Cum† dilectus filius abbas de Ferentino†, de nobilibus viris dominis de Attone† deposuerit quęstionem, quòd manu armata[a], & cũ exercitu, ad castrũ monasterij venientes, in prædis animalium, & aliis damnificare dictum cœnobiũ pręsumpserunt, de quibus iustitiam sibi fieri postulabat: Ei citra litis contestationem, sub forma exceptionis[b] fuit ex aduerso responsum, quòd per ipsius dolum[c] & violentiam, castrum Sirati amiserãt: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete: sibi petentes prius restitui, quàm petitionibus ipsius responderent: præsertim cum testes haberent pręsentes, per quos intentionem suam incontinenti[d] probare volebant. ¶ Verum ex parte abbatis fuit taliter replicatum, quòd ab eo restitutio peti non poterat, qui non fuerat spoliator: pręsertim cum dictum castrum, ad ius & proprietatem sui monasterii pertineret; quod etiam pars aduersa nullatenus denegabat. Vnde & † verus dominus (ad quem ab alio res sua possessa reuertitur, etiam post tempora longiora) retentionis[e] debebat commodum obtinere: & iudicium restitutorium, contra spoliatorem[f] tantum competere dignoscitur: & infra. ¶ Nos autem distinguendum esse credimus, vtrum spoliationis quęstio ab eisdem nobilibus sit obiecta in modũ actionis, ad restitutionem petendã: an in forma exceptionis, ad intentionem aduersarij repellendam: Cum ea in modũ actionis proposita, intelligãtur mutuę petitiones sese tamquam diuersę minime contingentes: ac per hoc, iuxta[g] regulam iuris, qua dicitur: Qui prior appellat, prior agat: quę prius esset proposita, prius foret tractãda: quamquam in idem iudicium ambæ deductæ, vicissimque tractatæ, simul essent eadem[h] sententia terminandæ. ¶ Sed quoniam quęstio illa fuit ab eisdem nobilibus tantum in modum exceptionis[i] obiecta: interloquendo pronunciauimus, vt probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur: & ea probata

a ¶ *Armata.*] Illa vis quæ fit cum armis, publica est: quæ vero sine armis, priuata dr. Institu. de publi. iudi. circa fin. §. item lex Iulia. de vi pub. & ff. de vi pub. l. 1. vnde isti plus peccauerunt. Vnde versus: *Vis priuata reum deponit ab ordine rerum: Sed deportatur, si vis armata probatur.*

b ¶ *Exceptionis.*] Ergo qui excipit, non contestatur litem. & sic patet ꝙ qui negat, non excipit: ergo qui excipit, nõ confitetur. ff. de except. non vtiq;. & ĩ. de exce. cum venerabilis.

¶ *Glo. seq. obiicit, quòd dolum, &c.*

c ¶ *Ipsius dolum.*] Sed quare debuit nocere ecclesiæ dolus abbatis, siue violentia: cum delictum personæ, & c. 56. q. 6. si epm 1 ? Sed hic totus conuentus consenserat abbati, vel ab initio, vel ex post facto. argu. ĩ. de restitu. spol. cum ad sedem. in fi. sed ratihabitio tn̄ maleficio retrotrahitur, & mandato comparatur. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. sed & si cum quis.

d ¶ *Incontinenti.*] Hoc multũ faciebat ad hoc vt restituerentur. ĩ. de restitutio. spoli. litteras. & ĩ. de testi. veniens 2.

e ¶ *Retentionis.*] 16. q. 3. c. placuit. ver. ꝙ si malã. & C. de ꝓscri. xxx. vel xl. annorum. si quis emptionis. §. ꝙ si quis.

f ¶ *Contra spoliatorẽ.*] vel ꝯ eum qui mandauit, vel ratã habuit spoliationem. sic ĩ. de restitutione spoliatorũ. cum ad sedem. in fi. & ff. de vi & vi armata. cũ à tertio nisi scienter rẽ recipiat à deiectore, cũ per hoc ei succedat in vitiũ. ĩ. de restitu. spoliato. sępe contingit. & ʒ. de iudi. quia V. & hic: quia per dolum Abbatis spoliati sunt. Et latius patet restitutorium iudicium secundum canones quàm secũdum leges, etiam vbi quis dolo vel metu perdit rem. 3. quęst. 1. redintegranda sunt omnia. secus est in actione quod metus causa, quæ datur contra illum qui metum non adhibuit. ff. quod metus causã. l. si cum exceptione. §. in hac.

g ¶ *Iuxta regulam iuris.*] ff. de iudi. qui prior. 3 Ber.

h ¶ *Eadem sententia terminandæ.*] Nã si isti nobiles proposuissent spoliationem suam in modũ actionis directæ, essent duæ principales quæstiones, conuentio scilicet, & reconuentio, & tunc simul sunt tractandæ: vt ʒ. de mu. pe. c. 1. & non valet sententia super vna, nisi & super alia in eadem instantia feratur. ff. quæ senten. sine app. l. 1. §. vlt. & C. de compen. neq; scriptura. vel saltem appellandũ est, & ibi dr in lege primo inducta. & vnam vocat hic tñ pro tanto, quia cõtinue vna post aliam fertur, sed reuera duæ etiam sentẽtiæ sunt. ĩ. de cau. pos. cum ecclesia. & c. cum super. nam quot sunt articuli, tot sunt sententiæ. ff. de mino. etiam. §. ex causa.

¶ *Glo. seq. quinque quærit, quæ patent.*

i ¶ *In modum exceptionis.*] Hic patet ꝙ quæstio spoliationis non ꝓiudicat ciuili quæstioni, nisi ꝓponatur in modũ exceptionis, sed criminali semper ꝓiudicat, siue in modũ exceptionis, siue in modũ actionis proponatur, & sic loquuntur iura 3. q. 1. & q. 2. per totũ. & 2. q. 2. per totũ. Quidam intelligunt hanc decre. cũ ambę quęstiones sunt possessorię. Sed hoc non est verũ: quia abbas non agebat hic possessorio iudicio, immo hic petebat sibi iustitiam fieri super dãnis sibi datis in prædis animaliũ, & in aliis, vt patet in antiqua decret. De hoc dr ĩ. eo. sup spoliatione. Illud potest hic quæri: vtrũ exceptio spoliationis interrũpat præscriptionem. Et est dicendũ, ꝙ non: quia ꝑscriptio in odiũ non petentiũ inducta est. ĩ. de præscrip. vigilanti. & 16. qũ. 3. §. potest. sed qui excipit, non petit: sed petentem

¶ Narmañ. ¶ Nomatiñ. ¶ Varioch. ¶ Maria.

¶ Cap. vnicum eod. tit. in 1. compilatione.

¶ Ferentino. ¶ Ferdusio.

¶ Artone.

† Dicto, &c. deest multum antiq. in duobus antiquis [illegible] legitur ita: vnde verus, &c.

† Concor. tex. in l. sancimus. cum vulga. C. de pœnis.

† Violentiæ vel delicti, vt patet in l. sequẽ. Io. And.

† Quando locum habeat hæc regula, & quã fallit, habes not. & 1 Spe. de incidẽ. quæst. versi. videmus. Io. And.

† Cuius verba ita habẽt: In quo [illegible] præsentes, (scilicet Cardinalis quibus hæc causa à domino Papa commissa fuit) idem abbas deposuit quæstionem, quod prædicti nobiles nulla requisitione præmissa, manu armata, & cũ exercitu ad castra monasterij Ferentinas, & [illegible] in prædis animalium, [illegible] exceptionibus hominum, [illegible] perpetratis, & damnis aliis, vsque ad [illegible] hominum, & [illegible] damnificare [illegible] præsens petentes de quibus & aliis [illegible] pro, [illegible] sibi iustitiam fieri postulabat, &c.

legitime, abbati non cogerentur a respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso: cum spoliatori, spoliatus ante restitutionẽ non cogatur vllatenus respondere. Verum spoliatione in modum exceptionis tantum probata, non est per hoc restitutio b facienda: Quemadmodum si in modum exceptionis aliquod crimen testi obiicitur, vt à testimonio repellatur, & si crimen contra eum ciuiliter probatum fuerit, non ideo sibi pœna infligitur ordinaria, sed eius dumtaxat testimonio non creditur: quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio non procedit. Testes etiam quorum testimonium reprobatur c, inter infames, quasi ex falso testimonio, non habentur.

Honorius tertius Ludouico regi Francorum.

Petenti hereditatẽ, obstat exceptio natiuitatis, quæ prius debet coram ecclesiastico iudice terminari. hoc dicit secundum glossam, intelligendo quòd hic erat prius coram iudice seculari petita hæreditas, & exceptum fuit de illegitimitate.

CAP. III.

Qvam non credimus latere prudẽtiam, causam natalium reginæ Cypri ad examen nostrum (vt pote quæ ad forũ ecclesiasticum d pertinet) esse delatã: & infra. Quia vero antequam natalium causa terminata esset, dependentẽ ex illa e

tentem repellit: vt hic, & ff. de exceptio. l. s. ergo non interrumpit. Licet sit arg. ꝯ. ff. quod metus cau. l. metũ. §. sed ꝙ prætor. in fi. vbi dr̃ ꝙ excl pñdo vr̃ experiri. & ff. rem ra. ha. quo enim tutiore. in fi. & ff. de excep. l. 1. & ff. de proba. in exceptionibus. Itẽ quærit, vtrũ exceptio spoliationis possit opponi in qualibet causa? Et potest dici ꝙ non: quia nõ opponit actioni depositi: quia ibi nõ admittitur cõpensatio. C. de cõpe. l. vlt. & C. deposit. si qs vel pecunias. & ĵ. deposi. bona fides. §. fane. Alij dicunt ꝙ petenti depositũ bene obstat exceptio spoliationis, quoniam obiicit petenti restitutionẽ, saltem in modum recõuentionis, & etiam exceptionis, & quæstio spoliationis est priuilegiata. ĵ. eod. super. Et ideo satis vr̃ ꝙ opponi possit actioni depositi: quia fauorabilior vr̃ spoliatio quàm actio depositi, licet illa sit bonæ fidei. Sed quid si in modum exceptionis probaui spoliationem, nunquid eædem probationes valebunt, si volo directe petere possessionem? Dico ꝙ non, nisi aduersarius cõsentiret. ĵ. de test. veniens 2. Sed pone ꝙ succubui in exceptione: nunquid possum postea directe agere possessorio? Videtur ꝙ nõ: quia eandẽ quæstionem volo refricare, licet alio genere iudicij, quod nõ licet. ff. de except. rei iud. si quis cum totum. §. & generaliter. Sed tamen dico ꝙ possum, nec impedit si succubui: quia possessoriũ directe etiam potest intentari ex dissimilibus causis. ĵ. de dona. inter dilectos. Et si primo agatur criminaliter, & non obtinuit, postea agi potest ciuiliter. C. quando ciuili. ac. præiu. cri. l. vnica.

a *Non cogerentur.*] quia nec nudi contendere, nec inimicis inermes debemus nos opponere. 3. q. 5. oportet. Sed si conueniatur ab alio quàm à spoliatore, non obstat ei exceptio spoliationis. sed si criminaliter accusetur, potest excipere ꝙ spoliatus est ab alio quàm à suo accusatore, si tota sua substantia vel maiori parte sit spoliatus: vt in quadam constitutione Inn. iiij. ĵ. de resti. spo. frequens. & sic intelliguntur canones isti. 2. q. 2. per totum. & 3. q. 2. per totum.

Glo. seq. allegat quatuor concordantias, signat contrarium de quatuor capitulis, & vnam legem, & antequam respondeat, format quæstionem, et soluit. demum respondet ad tria capitula, & ad legem.

b *Restitutio facienda.*] quia ad hoc non agebatur. Semper enim videndum est ad quid agatur: quia s̃m modũ agendi formatur sententia. ĵ. de sinio. licet Hely. & ĵ. de accu. sup his. & melius c. qualiter & qñ. nec enim potestas iudicandi vltra id extenditur, q̃ in libello est deductum. ff. cõi diui. l. vt fundus. Arg. ꝯ. ĵ. de cõcess. preb. ex parte. & 24. q. 3. ecce. & ĵ. de confes. cum super. & s̃. de elec. per inquisitionem. & ff. de adul. l. 1. §. si publico. vbi accusator conuictus in modũ exceptionis punitur. sed testis non punitur, licet crimen ei in modũ exceptionis probetur: vt dr̃ ĵ. de excep. deniq;. nec infamis reputatur: vt hic, licet eius testimoniũ reprobetur. ff. de his qui no. infa. Lucius. Item quid dices si probetur excõicatio in modũ exceptionis ꝯ aliquẽ, vt repellatur à testimonio, vel ab electione, nunquid debet vitari? Potest dici ꝙ si ex tali facto publica fama laborat, non est ei cõicandũ. ĵ. de sen. excõi. cũ desideres. §. secũdæ. arg. 2. q. 1. multis. ver. si quis frater nominatur, &c. Idẽ dico si in modũ exceptionis crimen ꝓbetur testi, qđ impedit promouendũ. arg. s̃. de elec. super eo. vt si grauata sit eius opinio. ĵ. de testi. testimonium. nec sufficit, ꝙ ex tali facto non irrogetur infamia, sed ꝙ eius opinio in nullo vacillet. 33. dist. laici. sicut dicit lex de eo qui fustibus cæsus est, licet non sit infamis, tñ ad honores non debet admitti. ff. de decu. eos. sic C. de adul. & si libidine. 81. dist. tantis. Daniel. ĵ. de accu. ınım potentes. & C. de procu. l. reum. & sic propter talem infamiam facti potest indici purgatio. arg. ĵ. de sen. excõi. cũ desideres. §. secundæ. 2. q. 1. muld. versic. si quis frater nominatur. Ad ꝯtra signata superius dicas, ꝙ illud c. ecce. intelligitur cũ de crimine constat, siue accusando, siue denũciando, aut inquirẽdo: & quocunq; tali modo constet, punitur. & ideo dicit, ecce crimina vndecunq; clarurerint, &c. Ad illam decretalẽ, cũ super. sic respondeas, quia ibi testis in iure confessus est, & crimen illud continebat causam de qua agebatur, vnde punitus fuit. ĵ. de exceptionib. deniq;. in fi. & ei obiectum fuit ꝙ esset particeps simoniæ: vnde interrogatus & confessus punitur. In illa, p inquisitionem agebatur, ibi: tam in capite q̃ in membris. Ad legem illam. ff. de adulter. l. 1. §. si publica. potest dici ꝙ iudex qui cognoscit de adulterio, ex officio suo punit maritũ de lenocinio sine accusatore: quia cũ exceptio lenocinij non prosit vxori, obesse debet marito, alias maritus non puniretur de crimine: qđ esse nõ debet: quia publicæ vtilitatis est, ne crimina remaneant impunita. ĵ. de sen. excom. vt famæ. & ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. versus finem.

c *Reprobatur.*] Arg. ꝯ. ꝑ d test. cũ tu. vbi dr̃: ne periurij reatu noteatur. sed illud itelligitur quo ad factum & opinionem. & quod hic dicit, referas ad ius: quia de iure nõ censetur infamis: sed infamiam facti forsitan nõ euitat, vt ibi dr̃. & hoc dr̃ expresse. ff. de obseq. à li. & liber. parentibus, & patrono præst. l. 2. Ber.

Qvam non credimus.] Pẽdente cã nataliũ coram ecclesiastico iudice, quæstio hæreditatis ex illa dependens, per secularem iudicem inchoari non debet. h. d. extra gl. intelligendo, ꝙ hæc causa legitimitatis fuit mota prius coram iudice ecclesiastico: & ea pendente petebatur hæreditas coram seculari. Primo narrat factum de præterito. Secundo prouidet circa futurum: ibi, *Quia vero.* Abbas.

Casus. Mortuo comite Campaniæ sine prole, regina Cypri dicebat ꝙ debebat illi succedere in comitatu tanq̃ proximior. Quidam alius hoc intelligens accessit ad dñm Papam proponens ꝙ cũ ipsa regina non fuisset de legitimo matrimonio nata, dicto comiti succedere non debebat, sed ipse: quod paratus erat probare in præsentia dñi Papæ, petens ab ipso vt mandaret regi Franciæ, vt si forsitan dicta regina super successione comitatus prædicti, coram ipso proponeret quæstionem, non audiret eandem, donec causa nataliũ (ex qua illa dependebat) fuerit terminata: qđ Papa non distulit adimplere. mortuo autem ipso rege, cui Papa prædicta mãdauerat, successit ei Ludouicus filius eius: vnde Papa scribit eidẽ super eod. negotio, credens prudentiã ipsius non latere, causam nataliũ dictæ reginæ, quæ ad forũ ecclesiasticũ pertinet, ad examen ipsius esse delatam; & licet Papa dictam reginam in suo iure velit fouere: tñ quia antequam causa natalium terminata esset, incipere causam successionis dependentem ex illa, nihil aliud esset q̃ negotiũ ipsum diuersis processibus intricare, & ordinem iuris perturbare: & ideo si ab ipsa regina fuerit requisitus super hoc, patienter expectet donec causa natalium per sedem Apost. fuerit terminata. Not. ꝙ causa natalium ad forum ecclesiasticum spectat. Item causa natiuitatis præiudicialis est ad causam successionis, & ideo primo debet terminari: si ꝯtrium fieret, ordo iuris peruerteretur: qđ esse non debet: nec valet processus successionis, si legitima nõ pronunciaretur. Item negotium diuersis processibus non est intricandũ.

d *Ad forum ecclesiasticum.*] Et ita causa natalium ad ecclesiã pertinet. Quæ sint illæ causæ quæ spectant ad ecclesiasticum forum, dictum fuit s̃. de fo. compe. cum sit. & c. licet 1. & c. ex tenore.

Glo. seq. distinguit: aut duæ quæstio. ciuiles sunt principales, aut altera incidens, & tunc quandoq; ciuilis incidit, &c.

e *Dependentem ex illa.*] Ex hoc loco satis patet, ꝙ si quæstio præiudicialis incidat in causa, de ea sola primo est cognoscendũ antequam de principali: quia ea ꝓbata principalis quæstio est perempta, vt hic dr̃. Et not. ꝙ si duæ sint principales quæstiones, & sunt ambæ ciuiles: quæ primo proponitur, primo tractatur, & vna sententia terminatur. s̃. eo. c. proxi. & ff. de iud. qui prior. Sed quãdoq; quæstio ciuilis incidit, & præiudicat ciuili, & tũc de incidenti est antea cognoscendum & pronunciandum: vt si quis agit de hæreditate directe, & alter incidenter proponat, ꝙ non sit legitime natus: de hac est antea pronunciãdum: vt hic, & ĵ. qui fil. sint legi. lator. vel si proponatur quæstio seruitutis: & hæc primo expedienda est. 3. q. 11. §. si de hæreditate. & C. de ordi. co. l. 2. qñq; quæstio ciuilis præiudicat criminali, & est primo tractanda, vt si aliquis qui credat se liberũ, accusetur de crimine, & postea moueatur ei quæstio status, primo tractabitur incidens quæstio de statu. 3. q. 11. §. si crimen. & C. de ordi. cog. l. 3. & C. ad leg. Iul. de adul. quoniam Alexandrum.

Et hoc est e[illegible] ... Ann. [illegible]

Iste textus c. ecce. 24. q. 3. & alterum diligenter annotandi.

Dubitatio hic [illegible] ... Andr.

Quæstio præiudicialis [illegible]

xandrum. & C. ad leg. Fla. de pla. præses prouinciæ. Quãq; criminalia præiudicat ciuili: vt 3. q. 11. §. aliquando. ver. ciuili. Quandoque criminalis præiudicat criminali. 3. q. 11. dicto. §. aliquando. c. prios est. vbi de hac materia habes satis. & sic quãque vna quæstio dependet ab altera: & tunc non sunt simul tractandæ: quia sic esset

successionis[a] causam incipere nihil aliud esset, quàm diuersis processibus intricare negotiũ, & confusione quadam iudicij ordinem perturbare: si forte ab ipsa regina fueris super hoc requisitus, donec iam dicta causa natalium Apostolico iudicio finem acceperit, patienter expectes[b].

¶ Gregorius nonus.

¶ *Agens possessorio recuperandæ, non tenetur ante restitutionem suis spoliatoribus (nisi super quæstione spoliationis) respondere: potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. hoc dicit.*

CAP. IIII.

SVper spoliatione connentus, aduersus restitutionem petentem[c] non est (nisi super quæstione spoliationis) si eum reconueniat, audiendus: Cum restitutionis petitio in hoc priuilegiata noscatur, vt ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem, spoliatoribus responderet: Quamquam ab agendo (spoliatione ab eis in modum exceptionis proposita†) repellatur.

diuersos intricare processus, & sine vtilitate: simile s. de in. exhibitã vbi simul de principali & exceptionib' cognoscere voluerũt iudices: quod esse non debet. s. de offi. dele. prudentiã. §. sexta. & s. de foro compe. ex parte. & c. ex tenore.

a ¶ *Successionis.*] Super comitatu campaniæ, in quo dicebat regina illa se debere succedere.

b ¶ *Patienter expectes.*] Et ita patet, q iudex ciuilis etiam incidenter, & per reconuentionem de causa spirituali cognoscere non potest. j. qui fi. sint leg. causam 1. & c. lator. & hic. De hac materia dictum est s. de iud. at si clerici. a Sed cõtra, vr q saltem incidenter de tali quæstione cognoscere possit. C. de iudi. quotiés. C. de ordi. iud. l. aditæ. ff. de iu. om. iud. si idẽ. & ff. de iudi. qui non cogitur. sed est verum quod prius dicitur, licet secus sit in contrarijs causis ciuilibus.

S*Vper spoliatione.*] Agens interdicto vnde vi, non reconuenitur nisi de alia spoliatione: de qua etiã excipi potest 3 eum. Diuiditur. Nam primo dicit quid iuris cũ agens possessorio reconuenitur. Secundo, quid iuris cum 3 eum excipitur: ibi, *Quamquam.* Prima subdiuiditur. Nam primo ponit dictũ, exceptionem interserẽs. Secundo submittit rationem dicti: ibi, *Cum restitutionis.* Abbas.

C*asus.* Aliquis fuit spoliatus ab aduersario suo: spoliatus suum spoliatorẽ traxit in causam, petens restitui sibi rem illam, qua eum spoliauerat: spoliator volebat eũ reconuenire, quæritur quid iuris sit? Rñdet q spoliator iste non est audiendus volens reconuenire spoliatũ, nisi eum reconueniat de alia spoliatione: quia petitio spoliationis in hoc priuilegiata est, vt qui illam intẽtat, nõ cogat rñdere suo spoliatori, anteq̃ fuerit restitutus. Sed si spoliator in modũ exceptionis opponat de alia spoliatione 3 ipsum spoliatum, repellit eũ ab agẽdo. Not. q quæstio spoliationis priuilegiata est, vt spoliator non possit reconuenire spoliatũ iudicio petitorio. Item spoliator potest opponere de alia spoliatione in modum exceptionis.

¶ *Glo. seq. not. quod licet agenti possessorio non referatur quæstio dominij, tamen agenti petitorio vel possessorio refertur quæstio spoliationis: & hoc aut in modum actionis aut exceptionis, &c. Secundo instruit reum spoliatorem, qui etiam est spoliatus, vt videat quod sibi magis, &c. Vltimo format duas quæstiones, & illas soluit.*

c ¶ *Restitutionem petentem.*] Qui enim petit restitui, ab aduersario recõueniri nõ potest petitorio, sed sup alia spoliatione bene potest: vt hic dr: nec potest ei referri q̃stio pprietatis ab eo, sup eo de quo conuenit. ff. de iud. si de vi & possessione 3. & C. de rei ven. ordinarii. & j. de rest. spo. c. in litteris. c. item cũ quis. & c. ex conquestione. nisi primo fuerit restitutus: vt hic, & j. de rest. spo. solicite. Vnde not. q vbi duæ quæstiones possessoriæ proponuntur à diuersis, illæ possunt simul tractari, vt hic fm illam regulã, Qui prior appellat, prior agat. ff. de iud. qui prior. & tunc vna sententia debent terminari. j. eo. cũ dilectus. quia vtraque spoliatio priuilegiata est. Si vero vnus agit petitorio, & alter possessorio: distingue qualiter reus obijciat spoliationem: Si enim petat directe restitui, duæ sunt petitiones: quia in modum actionis fit reconuentio de spoliatione, & tunc simul tractandæ sunt: vt j. eod. cum dilectus. 4 Si in modum exceptionis proponatur spoliatio, tũc primo tractatur exceptio spoliationis, secundum quod dr in illa decre. cum dilectus. Si vero qs agat de spoliatione, contra suum spoliatorem, vel etiam de re alia: tunc spoliator potest opponere exceptionem de sua spoliatione, & in modum actionis, & in modum exceptionis, vt hic dicit. Sit ergo cautus quid sibi magis expediat, vtrum agere directe, vel excipere. Si magis expediat reo possidere rem aduersarii, quàm suam recuperare, excipiat: quia probata exceptione sua, non compellitur rñdere, nisi primo fuerit restitutus: vt in c. cum dilectus. Si magis expediat recuperare rem qua est spoliatus, proponat spoliationẽ suã directe, & ea probata restituetur: vt colligitur hic, & c. cũ dilectus. & idem si petitorio agatur: quia reus dupliciter potest proponere suam spoliationẽ: vt s. eo. tit. cum dilectus. Et hoc cum super diuersis rebus fit conuentio & oppositio spoliationis. Secus vr qñ super eadem re fit conuentio & reconuẽtio: quia tũc vtilius est pponere spoliationem in modum actionis. j. de resti. spo. ex conquestione. quia restituetur in eo casu ante ingressum principalis causæ. Si vero in modum exceptionis, nõ restituetur, sed repellit agentem: & sic vtroque casu pjudicat quæstio spoliationis in hoc casu. Item recompensatio non potest opponi petenti restitutionem: quia sic indirecte admitteretur reconuentio. C. de compen. l. vlti. arg. j. de excep. cũ inter. in fi. Item in momẽtanea possessione cessat recõuẽtio. C. qui leg. perso. habet standi in iud. vel nõ. l. vlt. Sed si ago 3 te possessorio, & tu reconuenis me possessorio, & ego excipio 3 te i modũ exceptionis, de spoliatione eadẽ de qua conuenio te, nunquid debeo admitti? Dico q sic: quia ad aliud pponit vt actio, ad aliud vt exceptio. arg. ff. de inof. test. 3 veterani. aliàs est l. Papinian'. §. sed neq; impuberis. 5 & j. de test. veniẽs a. & c. cũ in tua. Sed quid si ille excipiat de sua spoliatione? dico q potest & elidit actionem meam, & ita remanet conuentio & recõuentio inefficax. si autem expediret ei magis agere q̃ excipere, proponat de sua spoliatione in modum replicationis, & sic per replicationem elidit exceptionem meam, & sic remanet conuentio & reconuentio efficax.

1 Vt C. si quis alt. test. prohi. l. 1. vbi petens hæreditatem accusauit, q testatorem compulit, vt eũ heredẽ instituerer, & ibi habetur satis in Spe. de inst. edi. quæstio. in prin. Io. And.

a Concor. Lomai innouatione. C. de sac. san. ecc. & quæ not. s. de iud. at si clerici.

3 Sequitur, quęrelam per' cognoscendũ de vi, quàm de proprietate rei. Ioan. And.

4 Concor. Auth quas actiones. & ibi Bar. C. de sac. san. eccl.

Vide tex. in l. bona fi des. cũ not. ff. depositi.

In omnibus manuscriptis legitur, opposita.

TITVLVS XI.

De plus petitionibus.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Ponit quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petentium.*

CAP. I.

COnsiliũ† prouidentiæ dici nõ potest, q pecuniam tibi debitam, ante terminum ab aduersario repetisti. ¶ Punitur enim importunitas plus petentium, si super petitione sua duxerint in iudicio[d] persistendum:

DE PLVS PETITIONIBVS.

¶ *continuatur secundum Gof. & Ioan. And. quia plerumq; in iudiciis plus petitur, ideo, &c. Vel sic, supra in proxi. rubri. dictũ est de ordine cognitionum: Verum quia interdum excipitur actorem plus petere, et d abs tate posset de ordine & modo procedendi, ideo subijcitur, &c. Abb. Sicul.*

C*Onsilium.*] Diuiditur in duas partes. secunda: ibi, *Te quoque.* Abbas Siculus.

C*asus.* Aliquis mutuauit pecuniã alicui amico suo restituendam sibi certo: ille ante terminũ repetebat pecuniam: rñdebatur ei q non poterat eam repetere ante terminum: immo de hoc puniri debebat: consuluit Papam super hoc. rñdet ei Papa: nõ fuit consilium prouidentiæ, q ante terminum, pecuniam tibi debitam repetisti: vnde punitur importunitas plus petentium, si in iudicio persistant in sua petitione: hoc modo, vt qui plus petit re siue causa, in expensis aduersario condemnetur: qui plus petit loco, ad interesse teneatur, pro eo q vtilitas admittit debitori, quam habuisset si loco statuto soluisset: & ei qui plus petit tempore, duplicãtur induciæ, nec respõdere tenetur, nisi ei soluantur expensæ.

¶ *Glo. seq. reci. per q. vsq; ad quod tempus, &c. alleg. quòd ante lit. contesta. secundo alleg. quòd ante sententiam primam tenet I. iudacis, quam tamen fatetur in alio casu loqui.*

d ¶ *In iudicio persistendum.*] Et ita si volunt desistere à petitione, licitum est, nec puniuntur: & hoc possunt facere vsque ad lit. contest. 6 postea vero nõ possunt desistere sine pœna. C. eo. tit. l. vnica. sic licitum est ei pœnitere ante litem contest. ff. rem ra. habe. amplius non. Sed vr q licitum sit pœnitere quãcũq; ante sententiã; vt ff. de inof. testa. 3 veterani. aliàs est l. Papinianus. §. meminisse. & C. de his quibus vt indig. alia. & C. ad l. Cor. de fal. qui falsas. & C. loca. conductores. in quibus potest pœnitere ante sententiam. Sed prius dictum verius est, q ante lit. contest. pœnitere debent: aliàs puniuntur in expensis. C. eo. l. vnica. & hic. Et hoc etiam cũ re aut causa plus petitur. Sed lex illa loquitur cũ aliquis per dolũ super maiori

De materia huius capitis vide latissime p Iasonem in §. si quis agens. & sequẽ. Insti. de action.

5 Substitutus directe filio impuberi, eo mortuo cũ tã matrem impuberis agẽtem de inofficioso, dicit testamentum illud iussu paternum: contra fratrem testatoris dicit illud iussu filij. Io. An.

6 Vel donec aduersarius refecerit expẽsas. Iniquum enim esset si non refunderentur expẽs, quas fecit etiam ante lit. contest. vnde dicit Host. q licet ante lit. contest. desistere possit: tenetur tamen ad interesse aduersario si quod fit. Ioan. And.

maiori quantitate exigit cautionem, & ille si persistat, à toto debito punitur exceptis duob⁹ casibus, scilicet transactionis, & sed'æ confessionis, q excipiūt in l. illa. & ita de alijs pl⁹ petitionib⁹ loqt hic.
a ¶ *Plus loco.*] Qui petit alio loco q̃ vbi couenit, ad interesse per officiū iudicis pōt cōueniri, in eo in quo dānificatur q in alio loco cōuenitur. ff. de eo q cer. lo. l. 2. § fin. De hoc interesse dictū est ꝭ. de off. de le. P. & G.
b ¶ *Amplius tempore.*] In istis quattuor modis plus petēdi olim puniebatur in tota causa. Insti. de act. §. si qs agens. & Insti. de excep. §. appellant. Sed hodie non ita puniuntur: qñ enim qs ante tēpus petit, iduciæ duplicant, & nihilomin⁹ i expēsis punit, Insti. de excep. §. hodie aūt. & hic. 1 Si aūt re, causa, loco plus petat, & reus aliqd damnū sustinuit circa sportulas, actor triplicē pœnā patit. Insti. de act. §. tripli. & §. sed hoc quidem antea. & in aliis expēsis condemnabitur: vt dictum est in littera.

TE QVOQVE Casus. In §. isto exponit quatuor modos prędictos plus petēdi: Ille petit plus causa, q cū aliqd debet sibi in genere vel sub alternatione, rē in specie, vel vnum pcise petit. Re vero plus petit, si x. sint debita, & ipse petit xx. Loco plus petit, cū quis alibi ꝯuenitur, q̃ soluere cōuenit. Tēpore plus petitur cū ante terminū vel cōditionē petitur, qđ debet. Not. hic quatuor modos plus petēdi, & pœnā eius qui ꝯ facit. Item qui plus petit re siue causa, condemnatur aduersariu in expensis. Item qui plus petit tempore vel loco ad interesse tenetur.
c ¶ *Causa plus petitur.*] Hic exēplificat pdictos quatuor modos pl⁹ petēdi: qa causa plus petit, vt puta, pmisi tibi x. vel Stichū, in optione mea est soluere quē volo. C. de cōd. inde. si qs seruū. ff. de iure do. plerunq;. §. si. vel pmisi hominē in genere, nō istū vel illū: si tu petis à me præcise x. vel Stichū, auferre vis mihi electionē, s qđ esse non debet. vnde puniri debes in damnis, quæ sustinui vt dictū est, vt Insti. de act. §. huic autem. & §. præterea. Loco, & re patet in ipsa littera. Tempore, vt si promisi tibi x. soluere vsque ad annum, & tu antea petas: vel promisi tibi si imperator intraret Italiam, & tu petis ante conditionem extantem. Exemplum de his habes Inst. de actio. §. plus autem quatuor modis.
ADDITIO. Vnde isti quatuor modi plus petendi cōprehenduntur in hoc versu: *Plus petitur causa, vel tempore, reque, locoque.*

ª In codice Barbatię clarius legitur quòd qui re plus petunt, siue causa, &c.

ᵇ Vide l. 2. ff. de eo. qđ cert. loco.

† plus

ᶜ Adde ad materiam huius c. & glo. l. 1. & ibi Bar. ff. eod.

ita † quòd qui re petūt amplius siue causa, in expensis aduersario condemnantur. ¶ Qui autem plus loco ᵃ, ad interesse tenentur †: pro eo quòd vtilitas adimitur debitoribus, quā haberent si statuto loco soluissent. ¶ Ei vero à quo amplius ᵇ† tempore petitur, inducię duplicantur: nec litem excipiet, nisi ei soluantur expensæ.

¶ Te quoq; dubitare non credimus, q causa plus petitur ᶜ, cū aliqd in genere vel sub alternatione debetur, & rem in specie, vel vnum pręcise peti contingit. Re autem, si decem sint debita, & viginti petantur. Loco vero, cum quis non vbi conuenit soluere, sed alibi conuenitur. Tempore quoque, cum ante diem vel conditionem, petititur quod debetur.

TITVLVS XII.

De causa possessionis & proprietatis.

¶ Gregorius Duci † Siciliæ.

¶ *Causa possessionis & proprietatis sub eodem iudice terminari debet: nec contra absentem est pronunciandum.*

ᵈ Alias, Fęlici, in pluribus exēplaribus scriptus habetur autem hoc apud Gregorium lib. 7. registri indictione 2. epistola 98. siue 100. & c. 1. eo tit. in 1. cōpilat.

ᵉ Et per hoc patet pœnam locum habere, etiam si petat qđ est vilius: vt dicat hic Fran. & patet Insti. de actio. § præterea. Ioan. And.

DE CAVSA POSSE. ET PROP.

¶ *Dictum est supra de ord. cog. Verum quia dubitari posset de ordine adhibendo cum causa possessionis & proprietatis, ab eodem vel diversis deducuntur in iudicium, merito hic subiicitur. Abbas.*

S *Vsceptis.*] Doctores nostri nō summāt, sed ponūt casum. forte qa actor psens petebat reū absentē cōdemnari in vtroq;, s. i causa possessionis & pprietatis: aut q Papa causam possessionis cōmitteret vni, & causam proprietatis alteri. Papa vero rñdit vt in littera. Vel primo petiit vnū, vt vtrūq; iudiciū diuersis iudicibus cōmitteretur: & ab hoc repulsus petiit secundum, vt saltem Papa pronūciaret: & iterato fuit repulsus, ratio repulsionis habetur in littera, & potest hæc decre. summari vt in rubro. Et secunda pars: ibi, *Nec nos.* Abbas.

CASVS. Quidā Fœlix homine de Sicilia habebat causam cū aduersario suo, petebat à Papa vt causam possessionis cōmitteret vni iudici, & causam proprietatis alij. Ad hoc rñdet Papa, q legali puisione decretū est causam possessionis & proprietatis sub vno & eodē iudice debere cognosci, vnde nō admittit petitionē ipsius. Itē petebat a Papa vt ꝯ aduersariū suū absentē diffinitiuā pferret sententiā: & ipse rñdet, q ꝯ inauditā partem & absentem nihil potest diffinire. Not. q causa possessionis & proprietatis apud eūdem iudicē debent cognosci & finiri: & sic connentia causæ diuidi nō debet. Item ꝯ absentem non contumacem, non est procedendum.
d ¶ *Momenti.*] Id est, possessionis. Et dr possessio, momentū, non qa durat p momentū, sed quia ꝯ parū duratura est apud possessorē, cū actor docuerit de pprietate: & à sententia momentaneæ possessionis sm l. non appellatur. C. si de momē. pos. l. vnica. et 5. q. 6. c. et q. ad fin. §. đ possessione. secus sm canones. ī. de iudic. cap. fin.

¶ *Gl. seq. obiicit & soluit, signat contrarium, & illa remouetis.*

e ¶ *Sub vno.*] Sed quare dicit, cum alia sit causa possessionis, & alia proprietatis, nec habeat aliqd cōe. ff. de exc. rei iu. & an eadē. §. vlt. & ff. de acq. pos. naturaliter. §. nil cōe. & l. permisceri. Hoc ideo dicit: quia cōtinētia causæ diuidi nō debet. ī. de seq. c. 1. §. Papa. & C. de iudic. nulli. hoc est dicere, iudex q cognouit de possessiōe, debet cognoscere de pprietate. Et ita expone in vno eodēq; iudicio, i. corā eodē iudice: vt dicūt iura pdicta: qa facilius cognoscit de pprietate q cognouit de possessione. Arg. ꝯ. ꝭ. de iu. significauerunt. Sed ibi erant diuersi fori, hic eiusdē. et sic nō ꝯdicūt.

¶ *Glo. seq. ponit tres lectiones ultimo versiculo.*

CAP. I.

S Vsceptis: & infra. ¶ Legali puisione decretū est tā momenti ᵈ, quàm proprietatis causam sub vno ᵉ eodemque iudice debere cognosci †. ¶ Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire ᶠ.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Si actum est possessorio & petitorio, potest iudex receptis probationibus super vtroque prius discutere probatione super possessorio, et illud terminare. h. d.*

CAP. II.

A D † vltimum interrogati fuimus, si iudices deputati ᵍ, vt de possessione & proprietate cognoscāt, grauibus partiū sumptibus parcere cupientes, de vtraque commixtim audiāt allegationes pariter & testes admittant †: deinde prius audiāt attestationes de possessione, & pronuncient ʰ secundum tenorem illarum, vtrum licite hoc agatur. ¶ Nos autem (cum hoc sit in iure ciuili expressum ⁱ)

f ¶ *Diffinire.*] Not. quòd dicit, diffinire, quasi diceret, diffinitiuam sententiam contra absentem non possumus proferre ante litem contesta. ī. vt lit. non contestata. per totum. vel dic non possumus diffinire, etiam lite contestata contra inauditā partem: quia non liquet de causa. Et ideo præcise diffinire non possumus, quin salua sit ad minus quæstio proprietatis absenti. infra de do. & contu. prout. & ꝭ. vt lit. nō contest. quoniā. §. pen. & C. quomodo & qñ iud. l. consentaneum. Et ita duobus modis potest intelligi particula ista, vt lit. non cont. vt sic non fiat diffinitio, sed pp̄ter contumaciam in possessione missio, vel lite etiam contest. quando non liquet de causa. Vel tertio modo: quia ꝯ absentes non citatos, non conuictos, non confessos, nihil possumus diffinire. ꝭ. de ma. & obe. inter quatuor. ꝗ & sic plana est littera. Bernar.

A D *vltimum.*] Si possessorio & petitorio simul est actum, potest iudex prius possessorium terminare. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos autem.* Abbas.

CASVS. Causa commissa fuit quibusdam iudicibus quo ad possessorium & petitoriū: iudices volentes parcere laboribus partium & expensis, de vtraq; quæstione commixtim audiunt allegationes, & testes recipiunt: postmodū audiunt allegationes, & testes super possessione, & pronunciant secundum tenorē illarū: quæritur vtrū, hoc licite fieri possit? Respondet Papa, q licite illud fieri potest, cū etiam sit in iure ciuili expressum. Not. quòd causa possessionis & proprietatis simul tractari possunt: aliàs causa possessionis præcedere debet.
g ¶ *Deputati vt de possessione & proprietate.*] quia causa est eis vtraque commissa, & idem est si simpliciter causa indiffinite committitur: quia vtraque causa intelligitur esse commissa. ĵ. de sequestra. ad hoc. quia diuidi non debet connentia causarum. ꝭ. cap. proxi. C. de iudi. nulli. sic & causa proprietatis & vsusfructus apud eundē iudicem sunt tractandę. ff. de libe. cau. si pariter. sic & in aliis. ff. de qui. rebus ad eundem iudic. eatur. l. 1. Ber.
h ¶ *Pronuncient.*] s. super possessione.
¶ *Glossa sequens alleg. 4. concor. subdens de iure canonico simul petitorio & possessorio ab eodem agi posse: quam dicit fuisse opinionem M. Sed Io. contra, & remittit. demum dupliciter exponit hoc, prius, hic positum.*
i ¶ *Expressum.*] s. q prius audiāt attestationes de possessione, & pnunciēt sup illa: illud est expresū in iure ciuili. C. de rei vē. ordinarii. C. đ interdi. icerti iuris est. ff. đ acq. pos. exitus ꝯtrouersiæ. ff. de iudic.

ᶠ Dicebat Tanc. [illegible]

ᶠ Vide [illegible]

ᵍ Capitulo [illegible] compila.

† Alias [illegible] pares.

de iudic. si de vi & possessione. Tñ secundum iura canonica simul potest procedi super vtraq; quæstione, & vna debent sententia terminari. j. eo. c. proxi. & c. cum dilectus. ita q̄ primo pronuncietur super possessione, & incontinenti super proprietate: vt ibi dr, & c. cum super. & ita causa possessionis, & proprietatis ab eadem persona intentari potest simul: & vno iudicio tractari & terminari: quia nō sunt ista ꝯtria. de hoc dicetur j. eod. pastoralis. & c. cum dilectus. & in hac opi. fuit dñs M. & eius sequaces. dñs Io. & eius sequaces volūt stare ll. prædictis. 1 sed ista diuersitas determinabitur j. eod. pastoralis. & c. cū dilectus. & quod dicit hic q̄ primo pronuncient super possessione, nihilomin⁹ de proprietate pronunciare debent incontinenti: ex quo simul est actum, & publicatio simul facta, & de vtraque liquet: aliàs differtur quæstio proprietatis. j. de test. significauerunt. aliàs si volunt differre iudices iudicium proprietatis, nec testes publicare cum aliis, etiam possunt procedere super possessione tantum. & sic intellige qđ hic dicit, vt concordet iuri ciuili, prout dicit in fine; aliàs ꝯdicerent iura ciuilia: tñ secundū canones, si aliqs vult agere simul vtroque iudicio, iudex simul expedire debet vtrumq;. j. c. proxi. & c. cum super. & c. cū dilectus. aliàs ꝯdicerent. hic iudices ex officio suo hoc fecerūt, vt commixtim audirent. sed prius volebant procedere super possessione, quod licitum est secundum iura ciuilia, nec canonica contradicunt.

Adde p̄ hac opi. tex. in l. ordinarij. C. de rei vē. & l. tantum. C. de iud.

1 Cap. sa. sent. in j. compil.

a Sic ex vno processu obtinquitur quis duplex commodū secundum Lau. Vin. & Tancre. q̄ sedducunt iura, quę no. j. eo. cū super. Ioa. And.

interfuisse in electionibus episcoporum, de quibus præmissum est; ius tamen eligendi propter breuitatem temporis non perduxerunt vsque ad legitimam præscriptionem: vnde ius aliquod sibi acquirere non potuerunt, & actore non pbante, reus debet absolui. His omnibus rationibus consideratis, Papa absoluit canonicos prædictos ab impetitione pdictorū clericorū, super faciendis electionibus epōrū, sibi super hoc silentiū perpetuō imponendo. Multa notabilia hic notant: Primo q̄ testis qui varius est in dicto suo, non valet. Item q̄ vacillat, reijcitur. Itē qui negatiuam directe probare nititur, non valet. Itē possessoriū & petitoriū simul possūt intentari. Itē qui probat spoliationē, restituitur: & si deficit in proprietate, statim destituitur. Itē cū simul agitur possessorio & petitorio, primo pronunciatur super possessorio. Item de iure cūi electio epōrū pertinet ad canonicos, nisi cōsuetudo pscripta aliud inducat. Item ius eligendi potest pscribi: sed hic nō pscripserūt, & ideo succubuerunt. Item actore non pbante, reus debet absolui.

1 coram

2 Aliàs, dicebat.

¶ Innocentius tertius archiepiscopo, & canonicis Sutrinis.

¶ Si spoliatus possessorio & petitorio simul agens, possessionē & spoliationē probat, sed non dominiū seu proprietatē, obtinet in possessorio, sed succumbet in petitorio.

CAP. III.

CVm † ecclesia Sutrina pastore vacaret, vos conuenientes in vnum a, & (sicut moris est) spiritus sancti gratia inuocata, pastorem vnanimiter elegistis: petentes ipsius electionē a sede Apostolica confirmari. Verum clerici conuentualium ecclesiarum ciuitatis eiusdem, consequenter suam deposuere querelam: quòd cum in episcoporū electionibus, ipsi ac prędecessores eorū consueuerint interesse, vos eis renitētibus & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potius postulabant. ¶ Partibus igitur apud † sedem Apostolicam constitutis, in auditorum præsentia testes vtrinque producti fuerunt: & eorum depositionibus publicatis, pars canonicorum per testes à se productos, intentionem suam; quòd ad eos tantum spectaret b electio; sufficienter dicebant † esse probatam: Parte clericorum nihilominus asserente, quòd per dicta testium quos produxerāt, & ipsi assertionem suam (quòd electioni pontificum interesse deberēt) plenius probauissent: per quę constare dicebant, eos electionibus trium episcoporum, (qui ecclesię Sutrinæ vltimo c & immediate præfuerant) cum canonicis cathedralis ecclesię affuisse, vocemque habuisse d cum aliis eligendi. ¶ Nos igitur (quoniam deprehendimus testes e vestros in perhibendis testimoniis varios † extitisse: atque aduersus fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillasse e;

a ¶ In vnum.] quia spiritus sanctus non 3 venit nisi super congregatos in vnū. 24. q. 1. c. audiuimus. §. finaūt. & vbicūq; 4 duo vel tres cōgregati fuerint in noīe meo, ibi sū i medio eorū. 1. q. 1. cū scriptura. & 24. q. 1. alienus. & 20. dis. c. vlt. infi.

¶ Glo. seq. obiicit & soluit.

b ¶ *Spectaret.*] Sed qualiter fuerunt admissi canonici ad aliquam probationem, cum pars aduersa diceret se spoliatam, cum nil obiici possit spoliato ante restitutionem, nec super eo quæstio proprietatis referri. j. de resti. spol. in litteris. & c. item cum quis. & c. ex cōquestione. s. de ordi. cog. super spoliatione? Sed dices q̄ isti clerici conuentualium ecclesiarum, non tantum possessorium intentarūt, sed petitorium simul cum possessorio: vnde licitum fuit alteri parti de iure suo docere. Et in hoc minus caute fecerunt isti clerici, quia quamdiu potest aliquis intentare aliquid possessorium, non debet agere de proprietate. ff. de rei ven. is qui destinauit.

3 Testes varii & vacillantes qui dicantur, colliges ex his quę dixi lib. 3. commen. in Decretio. Inquisit. Schol. 118.

4 Matth. cap. 18.

5 Sāno modo hoc accipias, stuaz textus quem alleg.

c ¶ *Vltimo.*] Bene dicit, vltimo: quia licet quādoq; fuissent in eligendi possessione, hoc non pdesset ad hoc, vt possent petere restitutionē: licet secus sit in dñio. C. de proba. siue. Itē bene sequitur, & immediate: quia si non continuassent tempora, nō præscripsissent. ff. de diuer. & tempo. præscri. in vsucapione. §. 1. & de vltimo tpe caute dixit: quia in præscriptione vltima tempora spectanda sunt. C. ne de statu defun. si mater. & C. de apoll. publi. l. quicunque. 5 lib. 10. arg. 35. dist. ab exordio. & 28. dist. quia sunt.

5 In matre, quæ quandoque se gessit pro liberta, qđ q̄ pnecilla, ipa mortis inspicitur. Io. An.

d ¶ *Vocemque habuisse.*] Caute etiā dicit, vocēq; habuisse: quia posset esse q̄ interfuissent causa cōsilij dādi, & tñ non elegissent, nec scrutatores voluntatū dedissent, aut vota sua inquisita nō fuissent. s. de ele. Cumana ecclesia. & 63. dist. obeuntibus. vel forte essent inuitati. 63. dist. cū Hadrianus. sed per talē inuitationē ius non acquirit. 9. q. 3. nūc vero. & c. seq. & arg. ad hoc. s. de pollu. bonæ 2. Hoc enim nō sufficit q̄ aliqs possideat, sed q̄ intendat ius sibi acquirere. ff. de iti. actuq; priua. l. vlt. ff. quemadmodū serui. amit. l. si. immo in dubio psumendū est istos potius nō habere ius. arg. 54. dist. psbyteri. & 7. q. 1. pontifices. quia nō verisimile est, q̄ qs iactet res suas. ff. de pba. cum de indebito. ver. qui enim solui. & s. de elec. quia diligentia. nec enim sequitur, q̄ si fuerint electi, q̄ ideo possederint. 6 ff. de acquiren. pos. l. si quis antea. j. de re. ipo. olim. & ff. de vi & vi arma. l. 1. §. vim vi.

6 Hæc opi. glo. non est vera secundum Doct. p̄ t. c. elsus & ibi Bar. C. de vine & ad tex glo. respondet.

e ¶ *Vacillasse.*] Hoc solum sufficeret ad repellendos testes, & q̄ dicit, varios extitisse: vt 3. q. 9. pura. & 4. q. 3. c. si testes. §. item q̄ falso. & j. de pœ. sup his. & j. vt ecc. benefi. vt nostrum. §. oībus ergo. & 35. q. 6. de parētela 2. i fi. & ff. de quæst. de minore. §. tormenta. in fi. & l. ex libero. §. 1. in fi. si qūq, verbis & nō re aliq dissentiūt. j. de ver. signi. nihil obstat. & j. de test. cū tu fili. & ff. đ re iud. actorū. 7 8. q. 1. in scripturis. §. quæs. in glo. opere. de pœ. dist. 5. periculosæ.

7 Verba mutare, tenore seruato personę rance, non est prohibitū. ad idē j. de cōfir. vtili. Ioan. And.

Cum ecclesia.] Duæ sunt partes principales. In prima ponitur facti & processus narratio. in secunda diffinitio: ibi, *Nos igitur.* Prima subdiuiditur in quinque. Primo enim ponit petitionē actoris. Secundo reconuentionem reorum: ibi, *Verum.* Tertio modum processus: ibi, *Partibus ergo.* Quarto allegationem actoris: ibi, *Pars canonicorū.* Quinto allegationem reorum: ibi, *Parte clericorum.* Secunda principalis subdiuiditur in duas. Nam prima diffinit possessorium. Secunda petitorium: ibi, *Verum.* Abbas.

CASVS. Ecclesia Sutrina vacante, canonici conuenientes in vnū & inuocata spiritus sancti gratia, pastorem cōiter elegerunt, petentes postmodū electionem ipsius per sedē Apost. confirmari: clerici conuentualiū ecclesiarum ciuitatis eiusdē, opposuerunt se huic electioni in auditorum præsentia, proponētes q̄ cū in electionibus epōrū, ipsi ac eorū pdecessores ꝯsueuerint interesse, canonici Sutrinenses eis contemptis & exclusis, ad electionem pcedere præsumpserūt: vnde nō confirmari, sed infirmari potius petebant eandē, petitoriū & possessoriū similiter intentantes: lit. cōtest. testes recepti fuerūt. vtrinq; attestationibus publicatis, pars canonicorū dicebat, intentionē suā esse pbatā sufficiēter, q̄ ad eos tm̄ spectaret electio: pars clericorū asserebat q̄ pdicta suorū testiū plene probauerat, q̄ electioni Pontificis interesse debebant, & q̄ in triū epōrū electionibus, qui vltimo & immediate ecclesiæ Sutrinæ pfuerāt, vocē habuerāt cū canonicis, eligēdi: Dñs Papa examinatis attestationibus antedictis, deprehendit testes canonicorū in perhibendis testimoniis varios extitisse, & vacillasse ꝯ fidē suā, & q̄ negatiuā probare nitebantur, vt ad ipsos & non aduersarios ptineret ius eligēdi: pars vero clericorū sufficienter ostēdit, q̄ in tribus electionibus epōrū, de quibus præmissum est, fuerūt psentes, & habuerūt vocē eligendi. Vnde Papa electionē præmissam factā contēptis & exclusis clericis antedictis cassauit, reducens clericos ipsos in eā quasi possessionē quā ante motā controuersiā habuerūt: verū quia vtraq; pars quicquid iuris habuerat, in quæstione prædicta deduxerat in iudiciū, & iure ciuili sit cautū non solū illud venire in iudiciū, de quo dictū est, vt veniat: sed etiā illud venit i iudiciū, qđ noiatim nō est phibitū: & sm̄ statuta canonica electiones epōrū ad canonicos cathedraliū ecclesiarū nō est dubiū ptinere, nisi secus alibi obtineat de consuetudine speciali: & licet clerici pdicti pbauissent tertio se

a ¶ Nega-

& quòd negatiuam [c] quodam modo astruere satagebãt, probare volentes ius electionis ita † ad vos spectare, quòd ad aduersarios minime pertineret: Per testes vero partis aduersæ fuit sufficienter ostensum, quòd in trium episcoporum [b] electionibus, de quibus præmissum est, clerici præsentes affuerint, & vocem habuerint eligẽdi) præmissam electionem factam eis contradicentibus, & exclusis, decreuimus irritandã, clericos sępedictos in eam quasi possessionem [c] (quam ante controuersiam motam habuerant) reducentes [d]. ¶ Verum quoniam in quæstione prædicta, quicqnid iuris [e] vtraque pars in electione habebat, deductum in iudicium videbatur, cum iure ciuili sit cautum, id venire in iudicium [f], non solum [g] de quo actum est, vt veniret; sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret [h]: & secundũ statuta canonica electiones episcoporũ, ad cathedralium [i] ecclesiarũ clericos regulariter pertinere noscãtur, nisi alibi secus obtineat de consuetudine [k] speciali: nec ex† eo quòd clerici antedicti, se inter eligentes Sutrinos episcopos probauerunt tertio [l] extitisse, ius eligendi propter breuitatem temporis [m] vsque ad

a ¶ *Negatiuam.*] forte dicentes, quod illi conuentuales clerici nunquã interfuerunt electioni, vel vocem habuerunt. arg. s. de elect. cũ dilecti. quod tñ fieri non potest. s. de elec. bonæ 1. & s. de renunc. super hoc, & 6. q. vlt. cap. accusator.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit, & respondet solutionis obstaculo.*

b ¶ *In trium episcoporum.*] Ex hoc videtur quod si aliquis ter vtitur aliquo iure, per hoc est in quasi possessione illius. arg. C. de fideicommiss. l. s. & ff. de vsu. cum de in rem verso. ff. de serui. quotiẽs 2. Sed quid si semel eligis in xl. annis, quia eps ille tanto tempore vixit? Dico quod per hoc est in quasi possessione illius iuris. arg. s. de constit. cum accessissent. & j. de pręb. pro illorum. à cõtrario sensu. nã aqua dicitur quotidiana, quæ tãtum semel in anno ducit. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. 2. & 3. & si immisi tignũ in parietem tuum, statim possideo seruitutem. ff. de seruitu. vrba. prædio. seruitutes quæ in superficie. in princ. vnde tuendus sum in illa quasi possessione. j. vt lit. penden. c. 1. & 2. & 16. q. 4. volumus. nisi constet quod vi, vel clam, vel precario possederim. arg. j. de exces. prælа. c. cum ad quorundam. & tunc qui dedit, auctoritate sua poterit reuocare: vt ibi. & 10. q. 3. quia cognouimus. nec obstat quod dicitur de xxx. diebus, quibus ad minus vti debet in anno ad hoc vt habeat interdictum de itinere actuque priuato. ff. de itine. actuq; priuato. l. 3. §. hoc interdictum à superiori. quia hoc intelligitur de eo interdicto quod habet mixtam causam: quia duo debet probare: & hoc anno se fuisse vsum, & seruitutem sibi competere, & constitutam fuisse, vt ibi dicitur.

¶ *Glos. seq. signat contrarium.*

c ¶ *Quasi possessionem.*] Hoc ideo dicit: quia incorporalia non possidentur: sed quasi possidentur [1]. ff. de vsuca. sequitur. §. si viã. ff. de serui. vrb. prædio. si ædes. §. libertas. Arg. contra 3. q. 1. redintegranda.

d ¶ *Reducentes.*] verbo tantum, & non re, cum iam constet de proprietate: vt sequitur in littera, & j. cap. proxi.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

e ¶ *Quicquid iuris.*] Sic ff. de exce. rei iud. & an eadem. §. actiones. & C. de an. excep. l. vlt. Sed quid deduxit in iudiciũ pars canonicorũ: cũ ipsi essent rei, & possiderent? Non vr quod aliquid deducerẽt in iudiciũ: immo de iure cõi ad eos spectat electio; & possidenti non est prodita actio. Insti. de act. §. istæ quoq;. & s. de iudi. examinata. & ita nec petitoriũ nec possessoriũ deduxerunt in iudiciũ. Sol. hęc oppositio habet locũ in actionibus in rẽ, quæ cõpetunt pro rebus corporalibus. vt in §. istæ quoque. sed in actionibus in rẽ, quæ competunt pro rebus incorporalibus, vt in seruitutibus, datur actio possessori pro tuendo iure suo. & hæc dr negatoria, quæ cõpetit dño qui negat aliũ seruitutẽ habere in re sua: & hanc negatoriã deduxerũt canonici in iudiciũ, dũ negabant clericos habere ius in electione: quia aliud non poterant in iudiciũ deducere. Confessoria vero datur ei qui sibi debere seruitutẽ cõtendit [2]: sm quod isti clerici faciebant, qui dicebãt se habere ius in electione. & hoc deduxerũt in iudiciũ, loco proprietatis & possessorij. hæc probant ff. si serui. ven. l. 2. 1. rñ. & l. si forte. §. 1. l. sicuti. §. sed si quæris. & Insti. de ac. §. æque si quis. & sic intelligitur quod hic dicit: vtraq; pars deduxerit in iudicium quicquid iuris habebat in electione.

¶ *Glo. seq. dupliciter exponit litteram. primo de singularibus iudicijs, quò ad accessoria, non quò ad alia, & soluit contrarium de l. fi. C. de anna. exce. secundo de generalibus & vniuersalibus, dicens secus in actionibus stricti iuris, & personalibus & arbitrarijs. Vltimo arg. quod illud tantum, &c. signat contrarium de 4. ll. & soluit.*

f ¶ *In iudicium.*] Hoc sumptum est ex illa l. solemus. ff. de iudi. illa enim veniunt quæ includi possunt in actione proposita, vt loquatur in speciali iudicio: vt in rei vendicatione: vt fructus, & expensæ, & vsuræ quæ accessoria sunt, & ad eandem rem spectãtia. ff. de aqua plu. arcen. Apertius. in fin. & ff. de ædil. edic. ædiles. §. item sciendũ. non autem veniunt omnia alia. Nec est contra C. de anna. excep. l. vlt. ibi sponte receptus fuit libellus generalis: vnde fatuus fuit. Sed regula ista melius intelligitur de generalibus iudicijs, vt de negotijs gestis, tutela, petitione hæreditatis, actione pro socio, cõi diuidundo, finium regundorum, familiæ erciscundæ: vbi omnia veniũt in iudicium, nisi fiat specificatio in libello vel in prosecutione causæ: tunc enim non obstat exceptio in non specificatis. C. de iud. licet. ff. de excep. rei iudi. si ex testamento. & ff. de insti. act. habebat. & ff. communi diui. in iudicium. ff. famil. ercisc. hæredes. §. penul. & ff. de peti. hære. si hæreditatem. & l. si qui tempore. & hæc vera sunt in bonæ fidei iudicijs: secus in iudicijs stricti iuris: quia ibi nõ veniunt nisi illa tãtum de quibus nominatim actum est, vt venirẽt [3]: vt ff. de dolo. & eleganter. §. nõ solũ. ff. de ver. obli. quicquid. in prin. Simile est etiã in personali actione, vt si vnam causam sum prosecut[us], & succumbo, non obstat si peto idem ex alia causa. & hoc dictũ est s. de lib. ob. c. 2. sic etiã in arbitrio, vbi tantũ veniunt ea de quibus dictum est in compromisso: vt s. de arbi. cũ dilecti. vbi de hoc. arg. ex hoc loco illud tantũ venire in cõdemnatione, quod in libello continetur, super quo litis contest. facta fuit. argu. ff. de iudi. non potest. & l. de qua re. Arg. contra de app. l. vlt. ad fi. & Insti. de act. §. si minus. ff. de peti. hære. l. 4. ff. de rei vẽ. siautẽ. §. possidere. In istis omnibus ll. dicitur, quod plus venit in condemnatione quàm in petitione. Solu. istarum ll. patet in prin. gl. an sint extranea, aut coniuncta, & accessoria; sic aliqñ minus venit in condẽnatione quàm in petitione. ff. de cond. fur. si seruus furtiuus. ff. de rei ven. si autem à Titio. §. possidere. & ff. de pet. hær. si quo tempore. §. ex diuerso.

ADDITIO. Not. quod hæc clausula; id venire in iudicium, &c. sub alijs verbis hoc habet: Non solum illud vr esse deductum in iudicium, quod expressum est: sed totum illud quod non est exceptum.

g ¶ *Non solum.*] argumentatur Papa ex hac lege per locũ à minori: si id de quo minus vr inesse, inest: & id de quo magis. siue ecõtrario.

h ¶ *Ne veniret.*] Arg. omnia esse concessa, quæ nõ sunt prohibita.

i ¶ *Cathedralium.*] 63. dist. c. 1. c. 2. & c. sacrorum. §. ex his. & §. seq. & s. de elect. cum terra.

k ¶ *De consuetudine.*] introducta de volũtate eius cui præiudicat. ff. cõia prædi. vẽditor. §. 1. & ita necesse est quod sit pscripta, vt hic innuit: & s. de cõsu. cũ dilectus. & c. vlt. vbi de hoc. & j. de ver. sig. abbate.

l ¶ *Tertio.*] Nõ ergo tres vices inducũt cõsuetudinẽ, nisi in criminibus. 25. q. 2. ita nos. in prin. & in gl. vsum. & C. de epis. audi. l. 3. in fi. & i gl. fi. de pœ. di. 2. c. si seruo. §. ecõtrario. si enim cõsuetudo esset, ex tribus vicibus, iuuaret, vt hic: sed nõ prodest nisi legitime sit præscripta, vt dicit hic, licet tueatur aliquẽ in possessione quousq; constet an sit debitum. 18. q. 2. seruitium. & j. vt lit. pen. c. 1. & 2.

¶ *Glo. seq. not. à contrario littera, quod præscribitur ex vnico actu cum temporis cursu, & soluit contrarium: secundo obijcit, & dupliciter soluit, & solutioni signat contrarium, & ibi remittit.*

m ¶ *Breuitatem temporis.*] Et ita patet, quod si breuitas temporis non obstaret, isti clerici pscripsissent [4] ius eligẽdi, etiã si semel elegissent. arg. C. de serui. l. vlt. licet videatur contra: quia seruitutes, quæ non habent continuam causam, duplicatum tempus requirunt. ff. quẽadmodum serui. amit. si sit constituta. sed secus est secundum canones. arg. j. de præscrip. c. de quarta. & hic. Sed contrarium videtur huic loco, quod dici consueuit, quod in præscriptione ecclesiastica requiritur bona fides, & iustus titulus; aliàs non præscribitur. j. de præscrip. si diligenti. & j. de deci. dudum. sic & in consuetudine causa allegari debet. arg. j. de censi. peruenit. Et ita dici consueuit, quod in consuetudine allegari debet causa, & in præscriptione titulus. De hac materia inuenies s. de consuetu. cap. vlt. sed hic nulla causa siue titulus fuit allegatus, & tamen præscripsissent, si peruenissent ad legitimum tempus, vt hic patet. Ad hoc potest dici, quod in huiusmodi incorporalibus sola patientia habetur pro titulo: nam patientia loco traditionis habetur in seruitutib[us]. ff. de pub. in rem act. si ego. §. 1. & ff. de seruitu. quotiẽs 2. Vel dicas quod speciale est circa ista incorporalia iura, quod nõ est necesse allegare ibi titulum: sed hoc solum sufficit, quod nec vi, nec clam, nec precario vsus sit [5] tali iure. ff. si seru. ven. si quis diuturno. & ex eo quod erant in quieta possessione, pręsumebatur quòd nec vi, nec clam, nec precario possiderent. Argu. contra. j. de præscript. si diligenti. Solu. qui enim facit gratiam, illud debet protestari. 7. q. 1. pontifices. & s. de elect. Cumana. & hoc forsitan voluerunt probare illi canonici, quòd illi clerici non fuerant in electione iure proprio, sed de gratia quasi negatiue.

[Marginal notes:]

† Alias sic legitur: ita quidem ad vos etc.

1 Credo quod ad hoc inducit in cõtrarium quia ibi dicit tex. ... quæ res ecclesiæ vel propriæ, scilicet suas substantias perdidit. Sed dic, quod licet ibi dicat sic in corporalium restitutionẽ, nõ propter hoc negat quin & in incorporalib[us] fieri debeat, quod etiam alibi exprimit. 3. q. 2. nullus 2. ff. de seruit. l. pen. in fi. Ioan. And.

2 Concor. l. & si forte. §. hæc autẽ actio. cum glo. in vers. ibi ff. si ser. ven. & Insti. de act. §. æque in glo. alternis.

3 Sed obstat, vt l. de præscr. ... nouissime ... ibi agentis personalis ... iudicium ... ideo quod est illum accessoria, sed ... Vin. Ioan. And.

† Huius per ... in ... ecclesiæ ... de Sutrinis supra dicti, quorum ... episcopi ... ad ... præscriptione.

4 Dicebat hic Ioan. & Vinc. ... pati ... Ioan. And.

5 Dicebat Host. quod ... Ioan. And.

a ¶ Præscri-

a ¶ *Præscriptionem.*]Videtur q hoc ius (quia quasi seruitus est) pscribi non possit: quia seruitus nec in bonis alicuius, nec extra bona est. ff. de vsufru. lega. l. r.

b ¶ *Actore non probante.*]C. de edē. qui accusare. 4. q. vlt. c. accusator. C. de pba. actor. & j. vt eccl. benef. vt nostrum. §. cū enim. Ber.

CVm super.]Diuidit, nam primo decise narrat factum. Secūdo diffinit: ibi, *Eū qui.* Pars huius j. de confes. cum super. Et primo possessorium. Secundo petitorium: ibi, *Verum.* Abb. Siculus.

CASVS. Vacāte Bethlehemitana ecclesia, duo electi fuerunt ad eā, R. subdiaconus dñi Papæ & P. canonicus sancti sepulchri. R. subdiaconus fuit ɔfirmatus p patriarcham Hierosolymitanum, & possessionē adeptus: sed postea per secularē potentiam spoliatus. Postmodū vterq; elect⁹ ad sedē Apo. accessit: prædictus R. subdiaconus pposuit, q cū esset canonice electus, confirmatus & p patriarcham, & spoliatus p potentiam secularem: petebat electionē suam ɔfirmari, & restitui ad possessionem, qua fuerat spoliatus. pdictus P. petebat suam electionē confirmari. lite ɔtesta. super pdictis petitionibus, & pbationibus hincinde receptis, & examinatis, quia dictus subdiaconus pbauit se per potentiā secularē spoliatum, Papa iustitia mediante ipsum restituit: verū quia tā possessoriū q petitorium deductum fuit in iudiciū, & tam restitutionis quàm electionis qō plenius examinata, & constitit dño Papæ electionē vtriusq; canonicam non fuisse, & iudex de qua re cognouerit, pnunciare debeat, electionē vtranq; cassauit. Not. q possessorium & petitorium simul potest intētari. & idem intellige hic quatenum ad hoc quod not. s. c. proxi.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. compil.

¶ Alias legitur: Et quia se probauerat. alias ita, Eū qui se pbauit.

præscriptionem[a] legitimā non producti, sibi adquirere potuerunt: & actore non probante[b], qui conuenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absoluendos, iāpedictis ecclesiarum clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

¶ Idem canonicis de Bethlehem.

¶ *Idem dicis quo ad intellectum, quod decretalis supra proxima.*

CAP. IIII.

CVm† super electione Bethlehemitañ. ecclesiæ inter R. subdiaconū nostrum, & P. canonicum sepulchri dominici, quæstio verteretur: vtroque se pro electo gerente: cum præfatus subdiaconus à patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus[c]: & infra. Eum† qui se probauerat per secularem potentiam spoliatum, restituē-

c ¶ *Confirmatus.*]Ex hoc principio, & ex fi. c. colligitur, q ɔfirmatio nil iuris ɔfert, vbi electio canonica non fuit. s. de ele. cum inter canonicos. & c. cum dilecti. tñ si possessionē fuerit adeptus, & postmodum spolietur, debet restitui, quamuis nō fuerit electio canonica: vt hic patet.

¶ *Glo. seq. alle. vnam contor. quærit, & dupliciter soluit. secundo quærit, arg. affirmatiue per duas ll. contrarium soluit.*

d ¶ *Restituendum.*]Solo verbo restituit eū: quia in eadem snia destituit eum. sic s. c. proxi. Quid ergo pdest talis restitutio? quantū ad hunc casum nil pdest, tñ quia satisfit iuri & petitioni actoris. ff. de iudi. de qua re. & hoc posset qñq pdesse quo ad fructus restituendos, vt spoliator restituat fructus pceptos, & qui pcipi potuerunt à tempore deiectiōis vsq; ad tēpus litis ɔtest. super pprietate. & ita licet obtineat in pprietate, tñ ppea q a ius sibi dixit, q̄tū ad possessionē restituere debet fructus pceptos. Sed nūquid ille q. est in possessione, vtet fructibus? Vi q sic: q a alimentorū causa veritati non pïudicat. ff. de his qui sui vel alie. iur. sunt. si iudex. Et pupillus pp inopiā qñq; pcipit alimenta à scripto herede, qui appellauerat, vsq; ad finē litis. ff. de inof. testa. si instituta. 4. de inofficioso. Sed ɔtriū verū est[1], q a cū canonicū nō habuit ingressum, debet restituere fruct⁹, quos inde pcepit. & est expressum arg. j. de pb. dilecto. & melius j. de iure pat. cū dilectus. in fio. quia quasi intrusus est: vnde nil debet inde cōmodi habere: ne de improbitate sua cōmodum consequatur. & est arg. ad hoc quasi expressum. j. de resti. spo. grauis. & fructus illi restituēdi sunt ecclesiæ vnde illos pcepit.

1 Adde q hæc opi. gl. est cōmu & verior, cum qua cōcor. l. hæres ca. ff. de iud.

¶ *Gl. se. no. duas petitiōes, &c. alle. 7. iura. secūdo quærit, & dat tres sol.*

e ¶ *Tam possessorium quàm petitoriū.*] Et sic duæ petitiones eodē iudicio expediunt. arg. C. de off. rec. puin. l. 1. & i eodē libello. & sic vno pcessu duplex cōmodū quis cōsequit. arg. ff. p socio. si fratres. §. si plures. & ff. fa. erc. hæredes. §. si de pluribus. ff. de act. emp. & ven. oō est nouū. & ff. quorū leg. l. 1. §. qd autē. & j. eo. cū dilect⁹. & s. eo. c. 1. & j. de capel. mona. dilectus. Sed qualiter possessorium & petitoriū deductum fuit in iudiciū ab vtraq; parte? de hoc dixi s. eo. c. proxi. Quidam dicunt q neuter possidebat, aliàs non potuit intentari. sed ab vtraq; parte hoc nō posset fieri, nisi vterq; fuerit spoliatus, sed alter tantum fuit spoliatus: vnde potest dici, q in rebus incorporalibus datur actio possessori p tuendo iure suo: vt in pxi. c. dictum est. Vel verius dicas, q hic alter tantum fuit spoliatus, qui intentauit simul petitorium & possessorium: reus vero qui possidebat, defendebat se super vtroque, & sic quodam modo vtraque pars deduxit vtrunque in iudicium. j. eo. cum dilectus. quia non debet actori licere quod reo non licet. ff. de reg. iur. non debet. sed verius est quòd alter tantum petitorium intentauit; qui dicebat se canonice electum: quia & hic non dicitur, quòd vtraque pars deduxit in iudicium vtrunque possessorium & petitorium.

dum[d] decreuimus iustitia mediante. ¶ Verum quoniā tā possessoriū quàm petitoriū[e] deductum fuerat in iudicium: & tā restitutionis quàm electionis quæstio, plenius agitata: & constitit nobis electionem vtriusque minus canonicam extitisse (cum iudex de qua re[f] cognouerit, pronūciare† debeat) vtramque duximus sententialiter irritandam.

¶ In codice Barbarę ita: de ea pnunciare debeat.

f ¶ *De qua re.*]. ff. de iudi. de qua re. hæc regula fallit in causa criminali epi. 3. q. 6. quamuis. & c. dudum. fallit in snia lata à superiori. j. de re iudi. de cætero. fallit vbi sola cognitio demādata est. j. de testi. cū olim. §. verū. & s. de offi. ord. dilectus[1]. Itē fallit in incidentibus quæstionibus: vt dictū est s. de ord. cog. cap. 1. C. de ord. iud. adus. vnde ita intelligit de qua re cognouerint principaliter, scilicet de ea pnunciare debet, vt hic: quia petitorio & possessorio principaliter agebatur ab altera parte.

1 Concor. l. de qua re. cū not. ff. de iudi. & l. à diuo pio. & ibi Bar. eo. tit.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 3. compil.

ANDREAS. Item fallit pp appellationem, recusationem, vel reuocationem: quia tunc pronunciare non potest minor iudex, qui cognouit. j. de appel. dilectus. Ioan. And.

¶ Idem episcopo Nouionienfi.

¶ *Qui agit de proprietate, ante conclusionem causa possessorio adipiscendæ vel recuperandæ agere potest: post conclusionem vero & ante sententiam, hoc non potest, nisi iusta causa subsit.*

CAP. V.

PAstoralis† officij: & infra. ¶ Sane (sicut intimasti) cōtingit aliquando, vt cum is qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa iuris auspicia[g]

PAstorabt.]Duæ sunt partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Consultationi.* Secunda subdiuidit in duas partes. Nā primo rñdendo distinguit, an sit vel non sit in causa conclusum. Et fm membrum: ibi, *Si vero.* Prima secundæ tria facit. Primo rñdet ad primum membrum distinctionis. Secundo: ibi, *Cum legali.* rñsionem pbat lege. Tertio: ibi, *Alijs.* protestatur. Secunda secundæ etiam facit tria: quia primo rñdet secundo membro, responsionis causam inserendo: ibi, *Ne lites.* Secundo in verb. *Nisi.* vnū casum excipit, quem statim exemplificat: ibi, *Puta.* Tertio: ibi, *His igitur.* dat generalem doctrinam. Abb. Siculus.

CASVS. Aliquis fuit spoliatus ab aduersario suo: spoliatus traxit suum spoliatorem in causam requisitus à iudice quo iudicio velit experiri, ipse statim obtulit libellum super pprietate, de illata violentia nullam faciens mentionem, postquā fuit in causa pcessum, vult redire ad possessorium, & agere de violentia sibi illata, nouū iudiciū super possessorio intentando: quæritur quid iuris sit? Rñdet q ille qui cœpit rem vendicare, bene potest agere possessorio iudicio, quod proponitur p recuperanda possessione, seu etiam adipiscenda, antequam sit renunciatum aut cōclusum in iudicio pprietatis primitus instituto: & hoc pbatur p legem, qua dicitur, q ille qui fundum cœpit ab illo vendicare, cum quo interdicto vnde vi poterat experiri, pendente iudicio pprietatis potest nihilominus agere interdicto vnde vi, alijs possessorijs iudicijs, scilicet interdicto vti possidetis, & vtrobi, in suo robore duraturis, quæ de sui natura præcedunt vēdicationem dominij, nec simul tractari possūnt cum pprietate. Si vero renunciatum sit aut conclusum in iudicio pprietatis, vt iam possit p diffinitiuam sniam terminari, ne lites ex litibus oriantur, & via possit fraudibus aperiri, causa non decisa, possessorio non erit vtendum, nisi iudex qui de causa cognoscit, ex iusta causa viderit hoc expedire, puta, si ex aptis indicijs facile arguitur iniquitas inuasoris, vel p malitiam qui casu spoliato subtraxerit facultatem pbandi dñium. His & alijs causis inspectis (quæ continent æquitatē, aut iuste mouerint animum iudicātis) poterit agi iudicio possessorio, postquā etiam fuerit conclusum in iudicio pprietatis. Not. q a iudicio pprietatis, antequam sit in eo conclusum, potest quis redire ad iudicium possessorium, & etiam postquam conclusum fuerit, ex iusta causa: vt dicitur hic in fi.

g ¶ *Auspicia.*]id est, exordia litis. C. de excep. l. pen. & C. de codicil. l. vlt. 1. respon.

¶ *Glo. seq. not. tres casus, quibus delegatus petitorium & possessorium cognoscit, & signat contrarium.*

& quòd negatiuam[a] quodam modo astruere satagebãt, probare volentes ius electionis ita †ad vos spectare, quòd ad aduersarios minime pertineret: Per testes vero partis aduersæ fuit sufficienter ostensum, quòd in trium episcoporum[b] electionibus, de quibus præmissum est, clerici præsentes affuerint, & vocem habuerint eligẽdi) præmissam electionem factam eis contradicentibus, & exclusis, decreuimus irritandã, clericos sæpedictos in eam quasi possessionem[c] (quam ante controuersiam motam habuerant) reducentes[d]. ¶ Verum quoniam in quæstione prædicta, quicquid iuris[e] vtraque pars in electione habebat, deductum in iudicium videbatur, cum iure ciuili sit cautum, id venire in iudicium[f], non solum[g] de quo actum est, vt veniret; sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret[h]: & secundũ statuta canonica electiones episcoporũ, ad cathedralium[i] ecclesiarũ clericos regulariter pertinere noscãtur, nisi alibi secus obtineat de consuetudine[k] speciali: nec ex† eo quòd clerici antedicti, se inter eligentes Sutrinos episcopos probauerunt tertio[l] extitisse, ius eligendi propter breuitatem temporis[m] vsque ad

a ¶ *Negatiuam.*] forte dicentes, quod illi conuentuales clerici nunquã interfuerunt electioni, vel vocem habuerunt. arg. s. de elect. cũ dilecti. quod tñ fieri non potest. i. de elec. bonæ 1. & s. de renunc. super hoc. & 6. q. vlt. cap. accusator.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit, & respondet solutionis obstaculo.*

b ¶ *In trium episcoporum.*] Ex hoc videtur quod si aliquis ter vtitur aliquo iure, per hoc est in quasi possessione illius. arg. C. de fideicommiss. l. 1. & ff. de vsu. cum de in rem verso. ff. de seruit. quotiês 2. Sed quid si semel eligit in xl. annis, quia eps ille tanto tempore vixit? Dico quod per hoc est in quasi possessione illius iuris. arg. s. de constit. cum accessissent. & i. de preb. pro illorum. à cõtrio sensu. nã aqua dicitur quotidiana, quæ tãtum semel in anno ducit. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. 2. & 3. & si immisi tignũ in parietem tuum, statim possideo seruitutem. ff. de seruitu. vrba. prædio. seruitutes quæ in superficie. in princ. vnde tuendus sum in illa quasi possessione. i. vt lit. penden. c. 1. & 2. & 16. q. 4. volumus. nisi constet quod vi, vel clam, vel precario possederim. arg. i. de exces. prælat. c. cum ad quorundam. & tunc qui dedit, auctoritate sua poterit reuocare: vt ibi. & 10. q. 3. quia cognouimus. nec obstat quod dicitur de xxx. diebus, quibus ad minus vti debet in anno ad hoc vt habeat interdictum de itinere actuque priuato. ff. de itine. actuq; priuato. l. 3. §. hoc interdictum à superiori. quia hoc intelligitur de eo interdicto quod habet mixtam causam: quia duo debet pbare: & hoc anno se fuisse vsum, & seruitutem sibi competere, & constitutam fuisse, vt ibi dicitur.

¶ *Glos. seq. signat contrarium.*

c ¶ *Quasi possessionem.*] Hoc ideo dicit: quia incorporalia non possidentur: sed quasi possidentur[1]. ff. de viuca. sequitur. §. si viã. ff. de serui. vrb. prædio. si ædes. §. libertas. Arg. cõ. 3. q. 2. redintegranda.

d ¶ *Reducentes.*] verbo tantum, & non re, cum iam constet de proprietate; vt sequitur in littera, & i. cap. proxi.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

e ¶ *Quicquid iuris.*] Sic ff. de exce. rei iud. & an eadem. §. actiones. & C. de an. excep. l. vlt. Sed quid deduxit in iudiciũ pars canonicorũ: cũ ipsi essent rei, & possiderent? Non vr quod aliquid deducerẽt in iudiciũ: immo de iure cõi ad eos spectat electio; & possidenti non est pdita actio. Insti. de act. §. istæ quoq;. & s. de iudi. examinata. & ita nec petitoriũ nec possessoriũ deduxerunt in iudiciũ. Sol. hęc oppositio habet locũ in actionibus in rẽ, quæ cõpetunt pro rebus corporalibus. vt in §. istæ quoque. sed in actionibus in rẽ, quæ competunt p rebus incorporalibus, vt in seruitutibus, datur actio possessori p tuendo iure suo. & hæc dr negatoria, quæ cõpetit dño q negat aliũ seruitutẽ habere in re sua: & hanc negatoriã deduxerũt canonici in iudiciũ, dũ negabant clericos habere ius in electione: q2 aliud non poterant in iudiciũ deducere. Confessoria vero datur ei qui sibi debere seruitutẽ cõtendit[a]: sm quod isti clerici faciebant, q dicebãt se habere ius in electione. & hoc deduxerũt in iudiciũ, loco pprietatis & possessorij. hæc probant ff. si serui. ven. l. 2. 1. rñ. & l. si forte. §. 1. l. sicuti. §. sed si quærit. & Insti. de ac. §. æque si quis. & sic intelligitur quod hic dicit: vtraq; pars deduxerit in iudicium quicquid iuris habebat in electione.

¶ *Glo. seq. dupliciter exponit litteram. primo de singularibus iudicijs, quò ad accessoria, non quò ad alia, & soluit contrarium de l. fi. C. de anna. exce. secundo de generalibus & vniuersalibus, docens secus in actionibus stricti iuris, & personalibus & arbitrarijs. Vltimo arg. quod illud tantum, &c. signat contrarium de 4. ll. & soluit.*

f ¶ *In iudicium.*] Hoc sumptum est ex illa l. solemus. ff. de iudi. illa enim veniunt quæ includi possunt in actione proposita, vt loquaf in speciali iudicio: vt in rei vendicatione: vt fructus, & expensæ, & vsuræ quæ accessoria sunt, & ad eandem rem spectãtia. ff. de aqua plu. arcen. Atteius. in fin. & ff. de ædil. edic. ædiles. §. item sciendũ. non autem veniunt omnia alia. Nec est cõ C. de anna. excep. l. vlt. ibi sponte receptus fuit libellus generalis: vnde fatuus fuit. Sed regula ista melius intelligitur de generalibus iudicijs, vt de negotijs gestis, tutela, petitione hæreditatis, actione pro socio, cõi diuidundo, finium regundorum, familiæ erciscundæ: vbi omnia veniũt in iudicium, nisi fiat specificatio in libello vel in prosecutione causæ: tunc enim non obstat exceptio in non specificatis. C. de iud. licet. ff. de excep. rei iudi. si ex testamento. & ff. de insti. act. habebat. & ff. communi diui. in iudicium. ff. famil. ercisc. hæredes. §. penult. & ff. de peti. hære. si hæreditatem. & l. si quo tempore. & hæc vera sunt in bonæ fidei iudicijs: secus in iudicijs stricti iuris: quia ibi nõ veniunt nisi illa tãtum de quibus nominatim actum est, vt venirẽt[3]: vt ff. de dolo. & eleganter. §. nõ solũ. ff. de ver. obli. quicquid. in prin. Simile est etiã in personali actione, vt si vnam causam sum prosecut⁹, & succumbo, non obstat si peto idem ex alia causa. & hoc dictũ est s. de lib. ob. c. 2. sic etiã in arbitrio, vbi tantũ veniunt ea de quibus dictum est in compromisso: vt s. de arbi. cũ dilecti. vbi de hoc. arg. ex hoc loco illud tantũ venire in cõdemnatione, quod in libello continetur, super quo litis conte. facta fuit. argu. ff. de iudi. non potest. & l. de qua re. Arg. cõ. de app. l. vlt. ad fi. & Insti. de act. §. si minus. ff. de peti. hære. l. 4. ff. de rei vẽ. si autẽ. §. possidere. In istis omnibus ll. dicitur, quod plus venit in condemnatione quàm in petitione. Solu. istarum ll. patet in prin. gl. an sint extranea, aut coniuncta, & accessoria; sic aliqñ minus venit in condẽnatione quàm in petitione. ff. de cond. fur. si seruus furtiuus. ff. de rei ven. si autem à Titio. §. possidere. & ff. de pet. hær. si quo tempore. §. ex diuerso.

ADDITIO. Not. quod hæc clausula; id venire in iudicium, &c. sub alijs verbis hoc habet: Non solum illud vr esse deductum in iudicium, quod expressum est: sed totum illud quod non est exceptum.

g ¶ *Non solum.*] argumentaf Papa ex hac lege per locũ à minori: si id de quo minus vr inesse, inest: & id de quo magis. siue ecõtrario.

h ¶ *Ne veniret.*] Arg. omnia esse concessa, quæ nõ sunt prohibita.

i ¶ *Cathedralium.*] 63. dist. c. 1. c. 2. & c. sacrorum. §. ex his. & §. seq. & s. de elect. cum terra.

K ¶ *De consuetudine.*] introducta de volũtate eius cui præiudicat. ff. cõia pdi. vẽditor. §. 1. & ita necesse est quod sit pscripta, vt hic innuit; & s. de cõsu. cũ dilectus. & c. vlt. vbi de hoc. & i. de ver. sig. abbate.

l ¶ *Tertio.*] Nõ ergo tres vices inducũt cõsuetudinẽ, nisi in criminibus. 29. q. 2. ita nos. in prin. & in gl. vsum. & C. de epis. audi. l. 3. in fi. & in gl. fi. de poe. di. 2. c. si seruo. §. ecõtrario. si enim cõsuetudo esset, ex tribus vicibus, iuuaret, vt hic: sed nõ pdest nisi legitime sit præscripta, vt dicit hic, licet tueatur aliquẽ in possessione quousq; constet an sit debitum. 18. q. 2. seruitium. & i. vt lit. pen. c. 1. & 2.

¶ *Glo. seq. not. à contrario littera, quod præscribitur ex vnico actu cum temporis cursu, & soluit contrarium: secundo obijcit, & dupliciter soluit, & solutioni signat contrarium, & ibi remittit.*

m ¶ *Breuitatem temporis*] Et ita patet, quod si breuitas temporis non obstaret, isti clerici pscripsissent[4] ius eligẽdi, etiã si semel elegissent. arg. C. de seru. l. vlt. licet videatur cõ: quia seruitutes, quæ non habent continuam causam, duplicatum tempus requirunt. ff. quẽadmodum serui. amit. si sit constituta. sed secus est secundum canones. arg. i. de præscrip. c. de quarta. & hic. Sed contrarium videtur huic loco, quod dici consueuit, quod in præscriptione ecclesiastica requiritur bona fides, & iustus titulus: aliàs non præscribitur. i. de præscrip. si diligenti. & i. de deci. dudum. sic & in consuetudine causa allegari debet. arg. i. de censi. peruenit. Et ita dici consueuit, quod in consuetudine allegari debet causa, & in præscriptione titulus. De hac materia inuenies s. de consuetu. cap. vlt. sed hic nulla causa siue titulus fuit allegatus, & tamen præscripsissent, si peruenissent ad legitimum tempus, vt hic patet. Ad hoc potest dici, quod in huiusmodi incorporalibus sola patientia habetur pro titulo: nã patientia loco traditionis habetur in seruitutib⁹. ff. de pub. in rem act. si ego. §. 1. & ff. de seruitu. quotiês 2. Vel dicas quod speciale est circa ista incorporalia iura, quod nõ est necesse allegare ibi titulum: sed hoc solum sufficit, quod nec vi, nec clam, nec precario vsus sit[5] tali iure. ff. si serui. ven. si quis diuturno. & ex eo quod erant in quieta possessione, præsumebatur quòd nec vi, nec clam, nec precario possiderent. Argu. contra. i. de præscript. si diligenti. Solu. qui enim facit gratiam, illud debet protestari. 7. q. 1. pontifices. & s. de elect. Cumana. & hoc forsitan voluerunt probare isti canonici, quòd illi clerici non fuerant in electione iure proprio, sed de gratia quasi negatiue.

Aliàs sic legitur: ita quidem ad vos, &c.

1 Credo quod ad hoc inducit in d. transitione quia ibi dicit xxx. nisi cum dñi qui pro ecclesia vel pprias, scilicet suas substantias pdidit. Sed dic, quod licet ibi dicat hoc in corporalium restitutione, nõ pp hoc negat quin et in incorporalib⁹ fieri debeat, qd etiam aliud exprimit. 3. q. 1. nullus 2. ff. de serui. l. pen. in fi. Ioan. And.

2 Concor. l. & si fortis §. hac autẽ actio. cum glo. in versi. dñi si. si ser. ven. & Insti. de act. §. ẽtra in glo. altum.

3 Sed obstat, vt C. de præscri. xxx. ann. cũ notissimi ibi agendo personali deduxerit in iudiciũ hypothecariã: sed illud ideo quia est illius accessoria, secundum Io. & Vin. Ioan. And.

[illegible] Huius periculi sen. salus est clerici conuentualium ecclesiarum de quibus supra dicitur, quamuis tribus episcoporũ electionib⁹ interfuerint, nõ tamen aequum [illegible] ius eligendi, quin nondum legitimo tempore [illegible] præscripserunt.

[illegible] Dicebat hic Ioan. & Vinc. hos ius præscriptum [illegible] enim erat tale quod non posset eam potere nisi ex priuilegio. illud omnino nõ præscriberetur. 15. q. 2. in fini. Ioan. And.

5 Dicebat Host. quod refert an consuetudo alleget vt videatur acquisitũ ius seruitutis & tunc nõ exigitur causa: sed vsus habetur loco tituli, vel causæ p l. flumen et leg. an ad hoc vide. at acquisitum ... : & tamen requiritur causa, vt in decr. peruenit. in [illegible] hoc [illegible] & tamen Host. & Io. And. & de hoc vi de amplius i. de censib. c. quanto.

a ¶ Præscri-

a ¶ *Praescriptionem.*]Videtur q hoc ius (quia quasi seruitus est) pr̄scribi non possit: quia seruitus nec in bonis alicuius, nec extra bona est. ff. de vsufru. lega. l. 1.

b ¶ *Actore non probante.*]C. de edē. qui accusare. 6. q. vlt. c. accusator. C. de pba. actor. & j. vt eccl. benef. vt nostrum. §. cū enim. Ber.

rebus incorporalibus datur actio possessori p tuendo iure suo: vt in pxi. c. dictum est. Vel verius dicas, q hic alter tantum fuit spoliatus, qui intentauit simul petitorium & possessorium: reus vero qui possidebat, defendebat se super vtroque, & sic quodam modo vtraque pars deduxit vtrunque in iudicium. j. eo. cum dilectus.

C *Vm super.*]Diuidit, nam primo decise narrat factum. Secūdo diffinit: ibi, *Eū qui.* Pars huius j. de confes. cum super. Et primo possessorium. Secundo petitorium: ibi, *Verum.* Abb. Siculus.

Casvs. Vacāte Bethlehemitana ecclesia, duo electi fuerunt ad eā, R. subdiaconus dn̄i Papæ & P. canonicus sancti sepulchri. R. subdiaconus suus ꝯfirmatus p patriarcham Hierosolymitanum, & possessionē adeptus: sed postea per secularē potentiam spoliatus. Postmodū vterq; elect᷑ ad sedē Apo. accessit: prædictus R. subdiaconus pposuit, q cū esset canonice electus, confirmatus & p patriarcham, & spoliatus p potentiam secularem: petebat electionē suam ꝯfirmari, & restitui ad possessionem, qua fuerat spoliatus: pdictus P. petebat suam electionē confirmari. lite ꝯtesta. super pdictis petitionibus, & pbationibus hincinde receptis, & examinatis, quia dictus subdiaconus pbauit se per potentiā secularē spoliatum, Papa iustitia mediante ipsum restituit: verū quia tā possessoriū q̄ petitorium deductum fuit in iudiciū, & tam restitutionis quàm electionis qō plenius examinata, & constitit dn̄o Papæ electionē vtriusq; canonicam non fuisse, & iudex de qua re cognouerit, pnunciare debeat, electionē vtranq; cassauit. Not. q possessorium & petitorium simul potest intētari. & idem intellige hic quantum ad hoc quod not. s. c. proxi.

praescriptionem[a] legitimā non producti, sibi adquirere potuerunt: & actore non probante[b], qui conuenitur, & si nihil praestiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absoluendos, saepedictis ecclesiarum clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

¶ Idem canonicis de Bethlehem.

¶ *Idem dicit quo ad intellectum, quod decretalis supra proxima.*

CAP. IIII.

CVm† super electione Bethlehemitan̄. ecclesiae inter R. subdiaconū nostrum, & P. canonicum sepulchri dominici, quaestio verteretur: vtroque se pro electo gerente: cum praefatus subdiaconus à patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus[c]: & infra. Eum† qui se probauerat per secularem potentiam spoliatum, restituendum[d] decreuimus iustitia mediante. ¶ Verum quoniā tā possessoriū quàm petitoriū[e] deductum fuerat in iudicium: & tā restitutionis quàm electionis quaestio, plenius agitata: & constitit nobis electionem vtriusque minus canonicam extitisse (cum iudex de qua re[f] cognouerit, pronūciare† debeat) vtramque duximus sententialiter irritandam.

¶ Idem episcopo Nouionensi.

¶ *Qui agit de proprietate, ante conclusionem causae possessorio adipiscendae vel recuperandae agere potest: post conclusionem vero & ante sententiam, hoc non potest, nisi iusta causa subsit.*

CAP. V.

PAstoralis † officij: & infra. ¶ Sane (sicut intimasti) cōtingit aliquando, vt cum is qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa iuris auspicia[g]

c ¶ *Confirmatus.*]Ex hoc principio, & ex fi. c. colligitur, q ꝯfirmatio nil iuris ꝯfert, vbi electio canonica non fuit. s. de ele. cum inter canonicos. & c. cum dilecti. in fi. si possessionē fuerit adeptus, & postmodum spolietur, debet restitui, quamuis nō fuerit electio canonica: vt hic patet.

¶ *Glo. seq. alle. vnam contor. quaerit, & dupliciter soluit. secundo quaerit. arg. affirmatiue per duas ll. contrarium soluit.*

d ¶ *Restituendum.*]Solo verbo restituit eū: quia in eadem sn̄ia destituit eum. sic s. c. proxi. Quid ergo pdest talis restitutio? quantū ad hunc casum nil pdest, nisi quia satisfit iuri & petitioni actoris. ff. de iudi. de qua re. & hoc posset qnque pdesse quo ad fructus restituendos, vt spoliator restituat fructus pceptos, & qui pcipi potuerunt à tempore deiectiōis vsq; ad tēpus litis ꝯtest. super pprietate. & ita licet obtineat in pprietate, tn̄ ppea qa ius sibi dixit, q̄iū ad possessionē restituere debet fructus pceptos. Sed nūquid ille q̄ est in possessione, vtet̄ fructibus? Vr̄ q sic: qa alimentorū causa veritati non pıudicat. ff. de his qui sui vel alie. iur. sunt. si iudex. Et pupillus pp inopiā qnq; pcipit alimenta à scripto herede, qui appellauerat, vsq; ad finē litis. ff. de inof. testa. si institutu. §. de inofficioso. Sed ꝯriū verū est[1] . qa cū canonicū nō habuit ingressum, debet restituere fruct᷑, quos inde pcepit. & est expressum arg. j. de pb. dilecto. & melius j. de iure pat. cū dilectus. in fin. quia quasi intrusus est: vnde nil debet inde cōmodi habere: ne de improbitate sua cōmodum consequatur. & est arg. ad hoc quasi expressum. j. de resti. spo. grauis. & fructus illi restituēdi sunt ecclesię vnde illos pcepit.

¶ *Gl. se. no. duas petitiōes, & c. alle. 7. iura. secūdo quaerit, & dat tres sol.*

e ¶ *Tam possessorium quàm petitoriū.*]Et sic duae petitiones eodē iudicio expediunt. arg. C. de off. rec. puin. l. 1. & i eodē libello. & sic vno pcessu duplex cōmodū quis cōsequit. arg. ff. p socio. si fratres. §. si plures. & ff. fa. erc. haeredes. §. si de pluribus. ff. de act. emp. & ven. nō est nouū. & ff. quorū leg. l. 1. §. qd autē. & j. eo. cū dilect᷑. & s. eo. c. 1. & j. de capel. mona. dilectus. Sed qualiter possessorium & petitoriū deductum fuit in iudiciū ab vtraq; parte? de hoc dixi s. eo. c. proxi. Quidam dicunt q neuter possidebat, aliàs non potuit Intentari. sed ab vtraq; parte hoc nō posset fieri, nisi vterq; fuerit spoliatus, sed alter tantum fuit spoliatus: vnde potest dici, q in

quia non debet actori licere quod reo non licet. ff. de reg. iur. non debet. sed verius est quòd alter tantum petitorium intentauit; qui dicebat se canonice electum: quia & hic non dicitur, quòd vtraque pars deduxit in iudicium vtrunque possessorium & petitorium.

f ¶ *De qua re.*]. ff. de iudi. de qua re. haec regula fallit in causa criminali epi. 3. q. 6. quamuis. & c. dodum. fallit in sn̄ia lata à superiori. j. de re iudi. de caetero. fallit vbi sula cognitio demādata est. j. de testi. cū olim. §. verū. & s. de offi. ord. dilectus[a] . Itē fallit in incidentibus quaestionibus: vt dictū est s. de ord. cog. cap. 1. C. de ord. iud. adiiç. vnde ita intelligit de qua re cognouerint principaliter, scilicet de ea pnunciare debet, vt hic: quia petitorio & possessorio principaliter agebatur ab altera parte.

Additio. Item fallit pp appellationem, recusationem, vel reuocationem: quia tunc pronunciare non potest minor iudex, qui cognouit. j. de appel. dilectus. Ioan. And.

P *Astoralis.*]Duae sunt partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Consultationi.* Secunda subdiuidit in duas partes. Nā primo rn̄dendo distinguit, an sit vel non sit in causa conclusum. Et s'm membrum: ibi, *Si vero.* Prima secundae tria facit. Primo rn̄det ad primum membrum distinctionis. Secundo: ibi, *Cum legalis.* rn̄sionem pbat lege. Tertio: ibi, *Alijs.* protestatur. Secunda secundae etiam facit tria: quia primo rn̄det secundo membro, responsionis causam inferendo: ibi, *Ne lites.* Secundo in verb. *Nisi.* vnū casum excipit, quem statim exemplificat: ibi, *Puta.* Tertio: ibi, *Haec igitur.* dat generalem doctrinam. Abb. Siculus.

Casvs. Aliquis fuit spoliatus ab aduersario suo: spoliatus traxit suum spoliatorem in causam requisitus à iudice quo iudicio velit experiri, ipse statim obtulit libellum super pprietate, de illata violentia nullam faciens mentionem, postquā fuit in causa pcessum, vult redire ad possessorium, & agere de violentia sibi illata, nouū iudiciū super possessorio intentando: quaeritur quid iuris sit? Rn̄det q ille qui coepit rem vendicare, bene potest agere possessorio iudicio, quod proponitur p recuperanda possessione, seu etiam adipiscenda, antequam sit renunciatum aut cōclusum in iudicio pprietatis primitus instituto: & hoc pbatur p legem, qua dicitur, q ille qui fundum coepit ab illo vendicare, cum quo interdicto vnde vi poterat experiri, pendente iudicio pprietatis potest nihilominus agere interdicto vnde vi, alijs possessorijs iudicijs, scilicet interdicto vti possidetis, & vtrobi, in suo robore duraturis, quae de sui natura praecedunt vēdicationem dominij, nec simul tractari possunt cum pprietate. Si vero renunciatum sit aut conclusum in iudicio pprietatis, vt iam possit p diffinitiuam sn̄iam terminari, ne lites ex litibus oriantur, & via possit fraudibus aperiri, causa non decisa, possessorio non erit vtendum, nisi iudex qui de causa cognoscit, ex iusta causa viderit hoc expedire, puta, si ex aptis indicijs facile arguitur iniquitas inuasoris, vel p malitiam qui casu spoliato subtraxerit facultatem pbandi dn̄ium. His & alijs causis inspectis (quae continent aequitatē, aut iuste mouerint animum iudicātis) poterit agi iudicio possessorio, postquā etiam fuerit conclusum in iudicio pprietatis. Not. q a iudicio pprietatis, antequam sit in eo conclusum, potest quis redire ad iudicium possessorium, & etiam postquam conclusum fuerit, ex iusta causa: vt dicitur hic in fi.

g ¶ *Auspicia.*]id est, exordia litis. C. de excep. l. pen. & C. de codicil. l. vlt. i. respon.

¶ *Glo. seq. not. tres casus, quibus delegatus petitorium & possessorium cognoscit, & signat contrarium.*

Cap. 2. eo. tit. in 1. compil.

Aliàs leg. Et quia se probauerat. aliàs legi, Eū qui se pbauit.

In codice Barbarę stat de ea pnunciare debeat.

a Concor. l. de qua re. cū not. ff. de iudi. & 1. à diuo pio. & ibi Bar. eo. tit.

Cap. 3. eo. tit. in 3. compil.

1 Adde q̄ hoc opi. gl. est cōmunis & verior, cum qua concor. Hostien. ff. de iud.

V a a ¶ Requisi-

lendus, vel etiã alij quibus cura monasterij cõmissa est. ff. ad muni. municeps. quia hmõi personæ intelliguntur scire veritatem, vt ibi dr. ff. de condi. & demon. municipibus. C. eod. tit. l. 2. §. hoc etiã. in fi. & ideo tales instituendi sunt qui veritatẽ sciant. ĩ. eo. c. proxi. sic etiam contingit in procuratoribus. C. de procu. l. vlti. sed aliud est in collegijs illis secularibus[1]: vel est speciale priuilegium clericorũ.

a ¶ *Decidat.*]Qui enim de calumnia iurare nõ vult, si est actor, cadit à causa: & reus habetur pro confesso: vt hic, & ĩ. c. vlti. §. pœna. & C. eo. tit. l. 2. §. qd si actor. & §. seq.

¶ *Glo. seq. tractat quid sit œconomus, & quis eius constitutione auctorizet: et quid suppleat.*

b ¶ *Oeconomũ statuát.*] œconomus est cui res ecclesiastica gubernanda mandatur. 89. dist. quia in quibusdam. & c. volumus. & idem est œconomus qd syndic[9] siue procurator vel actor[2] in causa vniuersitatis siue collegij: de quo habes 9. q. 3. cum simus. & 5. q. 3. quia eps. & ĩ. de syndi. c. vnico. & iste œconomus auctoritate epi ordinari debet. C. de episco. & cleri. l. oẽs. §. otiilominus. & hic in fine. & iste iurabit de calumnia, siue sit reus, siue actor: si monachi hoc nõ faciant: tunc eps hoc facere debet, vt hic dicit. & si eps in rebus sui episcopatus hoc neglexerit, tunc archieps sibi œconomum constituet. 9. q. 3. cum simus.

¶ Sed ne aliena iura videantur huiusmodi occasione illicite detinere, & ipsi à causa sua decidant[a], si ex parte ipsorũ prædictum iuramentum, cum res postulauerit, non fuerit præstitum: eisdem præcipimus, vt in suo monasterio œconomum[b] statuant, qui pro eis petere, & excipere, atq; iuramentum de calumnia (cum necesse fuerit) valeat exhibere: & infra. ¶ Tu vero frater Nemausen. episcope œconomum idoneum[c] statuas, qui in tali officio conueniens ipsi monasterio videatur.

¶ Lucius tertius Helien. episcopo, & archid. Noruicen.

¶ *Clerici etiam in eorum causis iurant de calumnia, contraria consuetudine non obstante.*

CAP. V.

CÆterũ[d†] quia nobis morbis[e] noua conuenit antidota præparari: Mandamus, quatenus in causa quę inter R. clericum de sancto Albano, & I.† & F. canonicos Lõdoñ. vertitur: ad veritatem[f] eliciendã, appellatione cessante, præstari faciatis ab vtraque[g] parte calumniæ iuramentum: consuetudine, quæ legi[h] contraria est, non obstante.

¶ Innoc. iij. episcopo Placeñ.

¶ *Procurator vel syndicus vniuersitatis ecclesiastica vel secularis, de calumnia iurare potest. hoc dicit.*

CAP. VI.

CVm[†] causam, quę inter Rauennaren. archiepiscopũ, & commune Fauentinum, super villa Luci, ac quibusdam alijs, vertitur, delegatis iudicibus duxerimus committendã, & ijdẽ in negotio minime processissent: Nos partibus dedimus in mandatis: vt pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent; quorum procuratoribus, cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius archiepiscopi per procuratorem[i] eius fecimus exhiberi: & ad eam,

casu, cum iste procurator de calumnia iurare nõ possit? In casu illo debet dari curator bonis, & ille iurabit de calumnia. ff. de cur. bo. da. l. 1. & 2. Contra vr. ĩ. eod. c. 1. vbi dr, q clerici hoc iuramentũ debent alijs delegare: & hic dr q iurent. Non est ꝯ: quia ibi loquitur de causis collegij siue vniuersitatis, hic de causa propria singularis clerici.

h ¶ *Quæ legi contraria est.*]Not. q consuetudo quæ ꝯ lege est, non est seruanda: & hæc cõsuetudo est ꝯ legẽ, quã habes C. eo. tit. l. 1. & 2. & ꝯ canones qui iuramentum admittunt. 2. q. 5. cap. 1. & 2. & ꝯria decretalibus huius tit.

C*Vm causam quæ inter.*]Procurator ecclesiæ & vniuersitatis de calumnia iurare potest. & non diuidit. Est enim q̃dã narratio processus vsq; ad iuramẽtũ calũniæ. Abb. Siculus.

CASVS. Inter archiepm Rauen. ex parte vna, & cõe Fauentię ex altera, q̃stio vertebatur sup villa Luci, & quibusdam alijs: q cõmissa fuit quibusdam iudicibus: & quia ipsi in negotio non procedebãt, Papa dedit partibus in mandatis, vt pro causa ipsa ad sedẽ Apost. pcuratores idoneos destinarent; procuratoribus in psentia Papæ constitutis, petitionem archiepi fecit exhiberi: & ad eã partem alteram rñdere; factis quibusdã interrogationibus & rñsionibus redactis in scriptis, & lite legitime contestata iuramentum calumniæ fecit à pdictis procuratoribus vtrinq; pstari. Nota q procurator debet habere literas de rato. Item per petitionem in iure propositam, & rñsionem ad eam factam fit litis contestatio. Item lite contestata iuramentum calumniæ pstari debet. Item procurator vniuersitatis iurat de calumnia.

¶ *Glossa sequens quæ facit, primo notat etiam per vniuersitatem vel collegium de vtroque iure procuratorem constitui, qui iurat de calumnia. secundo & tertio format duas quæstiones. In vtraque arg. ad negatiuam. & soluit contrarium.*

i ¶ *Per procuratorem.*] Hic patet, q collegiũ siue vniuersitas potest constituere procuratorẽ: & est expressum ĩ. de procu. quia in causis. & c. petitio. & canon etiam oẽs administratores generali verbo pcuratores appellat. 1. q. 3. Saluator. & lex dicit q monasterium se defendere debet p procuratorem. in Authen. de san. epi. §. si vero epi. in fi. coll. 9. & ita tam iure canonico quàm ciuili, collegiũ siue vniuersitas constituit procuratorem. de hoc dixi ĩ. de pcur. c. petitio. & talis procurator de calumnia iurabit, vt hic dr. & ĩ. eod. in pertractandis. & c. imperatorũ. Sed cũ iuramentũ de calumnia fit de credulitate: vt sm qd credit & existimat debeat rñdere. C. eod. l. 2. §. 1. nunquid potest petere tempus ad deliberãdum sup eo de quo interrogatur? Et vr q non: quia aut credit, aut non credit illud sup quo interrogat: & ita statim potest & debet rñdere, credo vel non credo[4]: nec potest dicere, dubito: sed in sacramẽto de veritate dicenda potest dubitare: vnde habebit inducias ad deliberandũ, si dicat se dubitare. ff. de inter. actio. qui interrogatur. C. de iu. delib. l. si curatoris. & ff. de iureiur. l. iusiurandũ. r. rñ. & etiam vbi de calumnia iuratur, datur tẽpus ad deliberandũ[5]. Sed si excõicatus conueniatur, nunquid pstabit hoc iuramentum? Vr q non: quia nõ est ei licitum ingredi sacra: ergo nec tangere ea. 5. dist. ad eius verb. & quibus reliqua sacramenta negantur, q̃uo vnum genus sacramenti eis concedituri? vt 9 5. dist. illud. Dico q bene debet pstare iuramentum non obstante excõicatione. arg. j. de sent. excom. à nobis. & c. cum desideres. 1. rñ. vbi iuramentum excõicati non admittitur antequã absoluatur. Præterea cum possit & debeat in iudicio rñdere, oia licent ei sine quibus causa expediri non potest[6]. arg. ĩ. de offi. deleg. c. pterea. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. & est expressum. arg. j. de excep. cum inter. alioquin in potestate sua esset etiam iurare vel non respondere: & sic reportaret commodum de sua malitia: quod esse non debet. j. de senten. excom. c. si vero.

¶ *Glossa sequens dicit idoneum facit constitui, non infamem. signat contrarium, &c.*

c ¶ *Idoneum.*]Idoneus est, dummodo causam omnino non ignoret. ĩ. c. prox. & si sit bonæ famæ: aliàs infamis & suspectus esse nõ debet. 5. q. 3. quia eps. & 3. q. 7. c. 1. & c. oĩsames. Contrarium tñ dicit lex, q procurator pp infamiam non repellitur. Instit. de except. §. vlti. Hic habes q de auctoritate epi syndicus constitui debet in ecclesijs sibi subditis. Et dic statuas, i. auctoritatem præstes. Ber.

C*Æterum.*]In proprijs causis iurant clerici de calũnia: nec obstat ꝯria consuetudo. ita cõiter summatur: & certe in littera non ponitur specialitas in causis proprijs, sed generaliter loquitur. Et diuiditur. nam pmissa causa, ponit mandatum. Secundo ꝯriam consuetudinem damnat: ibi, *Consuetudine, &c.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic q in causis ciuilibus iuramentum calumnię pstari debet ad hoc vt veritas eliciatur, non obstante ꝯria consuetudine. Nota q quæ de nouo emergunt, nouis auxilijs indigent. Itẽ in causis ciuilibus clerici iuramentum calumniæ pręstare debent. Item consuetudo iuri non præiudicat.

d ¶ *Cæterum.*]Hæc est pars illius. j. de fideiu. c. peruenit.

e ¶ *Nouis morbis.*]Nam experimenta morborum cogunt nos inuenire multas medicinas. 50. distin. vt constitueretur. & quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotijs. in Auth. hæc constit. innouat con. quæ. in princ. coll. 8. & quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. ff. de interro. act. de ætate. §. ex causa. & ff. vt in possess. legato. l. plane.[3] & nouis rebus nouum remedium est exhibendum. ff. de ventre inspi. l. 1. in prin.

f ¶ *Ad veritatem.*] Hæc est præcipua causa quare iuramentum illud præstatur, vt veritas eliciatur. j. de iureiur. ex literis. Secunda, vt timore iuramenti contentiosa litigantium instantia compescatur. C. eod. tit. l. 5.

ADDITIO. Tertia, vt timore iuramenti non efficiat immemor suæ salutis: quo ad alia capitula, quæ not. ĩ. eod. tit. c. 1. & 5. q. vlti. sancimus. secundum Goff. Ioan. And.

¶ *Glo. seq signat contrarium, & soluit, & format q. & soluit.*

g ¶ *Ab vtraque parte.*]Vtraq; pars principalis dñs, i. illud iuramentum pstare debet. ĩ. eo. in pertractandis. Sed pone q aliquis litigat p procuratorem, & dñs qui constituit procuratorem, est longe remotus: puta, vltra mare, vel in alia peregrinatione, quid erit in hoc

2 ¶ *Alteram.*

1 Quæ forte non habebant syndicos de cõsuetudine: secundum Vincen. vel aliud secundũ ll. aliud secundũ canones, secundum Goff. Ioan. And.

2 De his omnib' notauerat hic Io. quod & not. 2. q. 7. si quis erga. & 16. q. 7. q̃n. Io. An.

¶ Post concil. Lateranen. sub Alex. iij. parte 1. cap. 5. & c. 6 eod. tit. in 1. compilatione.

3 Propter morté, vel nouã supstitionem fideiussoris cœpit nouus casus. & no. de morte, d. ecco. pa... salu. in gl. per ibi. l. 1. in prin. vbi nouo casu de marito dicitur post diuortium mulierẽ prægnantem. & muliere negante, putatum est nouum remedium, ma... lium scilicet inspici da per certas obstetrices. Ioan. And.

¶ Aut his loquendũ est C. & ff. aut in c. peruenit. j. de fideiusso. l. & ĩ. quia ibi est casus in vtroque corpus.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

Procurator potest constitui ab vniuersitate.

4 Prœiudicat tamen confessio de credulitate, sicut de veritate: vt no. de in rem ex litteria, in gl. & Io. And. in nouel.

5 Conc... in l. 2 §. qd obstinatus. ff. eod. per l. si debitor. ff. de pecu. hæc & l. q interrogatur. ff. de inter. actio.

6 Et p hoc vr q pupillus & minor his casibus qb' in iudicio esse possunt, pstãt hoc iuramentum. de hoc in Spec. pa. tit. § restat. verum sed cũ pupillus & vr. sed subd. qd minor. Ioan. And.

a ¶ *Alteram.*] Per hoc facta est litis contestatio. i. de elec. c. dudũ 2. & i. de lit. contest. c. vnico.

¶ *Glo. seq. ponit 8. vel 9. interrogationes que fiunt ante litis contestationem, subdens quod generaliter vbicunque, &c.*

b ¶ *Interrogationibus, & responsionibus.*] Oĩa quæ in iudicio fiunt, sunt redigenda in scriptis. i. de proba. c. quoniam cõtra falsam. Quædam vero interrogationes faciendæ sunt ante litis contestationem, quæ nõ debent omitti ante litis contestationẽ; reus debet interrogari an possideat rem quæ petitur ab eo: & pro qua parte: vel si desijt dolo possidere. ff. de interrog. actio. l. q. seruũ. §. i iure. ff. de rei vend. l. q. petitorio. & si qs rñdeat se non possidere, cũ ipse possideat: si actor hoc ꝓbauerit, res auferẽda est illi: & debet dari actori: quis non ꝓbet rem suam esse. ff. de rei vẽd. l. vlt. aliàs est periculi. hæc interrogatio omitti non debet, ne iudicium delusoriũ sit. j. vt lite pẽdente, c. ecclesia S. Mariæ. Et aliæ interrogationes plũres faciendæ sunt: puta, an sit hæres: vel quota ex parte sit hæres: & an in potestate seruum habeat cuius noĩe noxali iudicio agitur. Itẽ an quadrupes quæ damnum dedit, sit eius. Item an ex testamẽto sit hæres. Item an ædes sit sua ex qua damnũ timetur: q̃ colliguntur ff. de interroga. actio. l. qui interrogatus. & l. si qs in iure. & l. seq. & l. si defensor. §. illud q̃rit. & l. non alienum. Item q̃ rñdeat cuius ætatis sit reus, si de ea dubitet. ff. eod. l. de ætate. Item q̃nq; & ante litis contestationẽ, & post litis contestationẽ vbicunq; æquitas mouet iudicem, e debet interrogare. ff. eo. vbicunq;. & 30. q. 5. iudicantẽ. pars ad interrogationem aduersarij rñdere non cogitur: a tamen si respõderit, tenet responsio. ff. eod. si sine. & j. de do. & contuma. c. prout. & certum debet respondere. ff. eod. de ætate. §. nihil. Ber.

[margin: ¶ Alias, M. — a Vel assessore: quia & ipse partis opus interrogationis. — Ad possidendũ bene. …]

partem alterã a respondere: ac interrogationibus, & responsionibus b redactis in scriptis, & lite corã nobis plenissime † contestata, fecimus calumniæ iuramentum ab ipsis procuratoribus vtrinque præstari.

¶ Gregorius nonus episcopo Beluacen.

¶ *Episcopus iurat de calumnia (si per seipsum elegit litigare) propositis tantum non tactis euangeliis. Si vero per syndicum litigat, per illum poterit iurare, hoc dicit.*

CAP. VII.

Cum in causa pecuniaria, quam inter te & R. † motã esse proponis, non per te, sed per syndicum vel actorem elegeris litigare, per illum c quidẽ præstandum erit calumniæ iuramentum; quod si per teipsum d, propositis tantum, sed non tactis euangeliis, (sicut in dicendo testimonio) à te videtur huiusmodi iuramentũ exhibendum: & infra.

¶ *Actor refutando iuramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione, reus autẽ debet haberi pro confesso. hoc dicit.*

¶ Pœna e vero recusantis hoc iuramentum cum præstandũ fuerit, est vt actor ab instituta cadat actione, reus autẽ haberi debeat pro confesso.

C *Vm in causa.*] Eps per alium agens causam propriam ꝑ illum iurat de calumnia: si per seipsum agit, ipse iurat propositis sed non tactis euangeliis. ita summat Ioan. And. sed mihi non placet q̃ tex. restringatur ad causam ꝓpriam, quinimmo potius innuitur contrarium. Et duæ sunt partes. secunda: ibi, *Pœna.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter ep̃m Beluacen. & quendam R. noĩe, quædã causa pecuniaria vertebatur: quęsiuit eps vtrum in causa ipsa deberet ipse de calumnia iurare? Rñdet q̃ si ꝑ syndicum vel actorem elegerit litigare, ꝑ ipsum ꝓstandum erit iuramentum: si vero ꝑ seipsum litigare voluerit, ipse idem eps præstare debet huiusmodi iuramentum, propositis ante ipsum euangeliis, sed non tactis: sicut in ferendo testimonio fieri consueuit. In fine dicit, q̃ pœna illius qui hoc iuramentum ꝓstare non vult, est vt actor, cadat ab instituta actione: reus vero pro confesso habeatur. Nota q̃ eps in propria persona si vult potest tractare causam suam, & tunc iurat de calumnia, sed non tangit euangelia propter reuerentiam episcopalem. Item si non vult iurare de calumnia, amittit causam.

c ¶ *Per illum.*] Istud regulare est. i. c. proxi. & c. in pertractandis. & c. imperatorum. & i. eod. c. 1.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

d ¶ *Per seipsum.*] Ex quo assumpsit officium in se, debet iurare de calumnia, cũ sit accessoriũ sine quo nõ potest causa expediri. arg. i. de offi. deleg. c. præterea. & c. prudentiam. & in hoc ei defertur: q̃ a non tangit sacra, sicut & in testimonio. 11. q. 1. imperator. & C. de episc. & cleri. Auth. si iudex. & 10 Auth. de sanc. epis. §. nulli vero. coll. 9. & 2. q. 5. quia de causa. q̃nq; tñ tangit sacra. 1. q. 7. quoties. & C. de san. epis. Authen. sed iudex. Sed i. eod. c. 1. vbi dr̃ q̃ eps iurare non debet, sed alijs hoc officium delegare, non est ꝯ: quia nõ dr̃ ibi q̃ non debeat iurare, sed dicitur q̃ non debeat compelli; vt ibi dicitur.

ADDITIO. Hodie vero nouo iure debet iurare in animã propriã, & in animam sui capituli: vt dicit illa decre. i. de testibus. pręsenõũ. lib. 6.

¶ *Glossa seq. querit, & soluit.*

e ¶ *Pœna.*] Sic i. eod. c. imperatorum. & C. eod. tit. l. 2. in Auth. vt litig. iur. in exor. lit. §. si autem. in fin. coll. 9. vo de sumptus est §. tit. Sic actor qui non vult iurare, cadit à causa. Sed nunquid ipso iure, an ꝑ sententiam? Dicas q̃ per sñiam iudicis, quia iudex ꝓcedit contra illum ac si nihil probasset, reum absoluendo. & eodem modo de reo. C. eo. Auth. principales. in fine. Bernar.

[margin: ¶ Post concil. Lateranẽ sub Alex. iij. par. 1. cap. 5. vbi est interra facti species. — Vide l. proper. addi. §. & si quidem. adde hic Host. en sem. & alios latius hunc articulũ disputantem.]

TITVLVS VIII.

De dilationibus.

¶ Alex. iij. Cantu. & Vigorñ. episcopis.

¶ *Summa sic (ne videatur conuenire rubricæ de appellationibus.) Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis breuis, maxime vbi de rebus ecclesiasticis agitur, nisi necessitas aliud suggerat.*

CAP. I.

Dilecti † filij abbas, & monachi de H. nobis insinuare curarũt, quod cum causa quæ vertitur inter ipsos & moniales de Ledeñ. super ecclesia de Alteñ. decano & archidiacono Linconñ. commiserimus terminandam: ipsi timentes se à iudicibus aggrauari, eo quòd ad primam citationem terminũ sibi nimis f breuem & peremptorium statuerunt †, ad nostram audientiam duxerũt appellandum: & infra. ¶ Quia vero non spectat ad iuris ordinẽ, diem peremptorium g, maxime cum de rebus ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate vrgente) taliter maturare. Mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritũ, si qd inueneritis post appellationẽ huiusmodi attẽtatũ: in causa iuxta priorũ tenorem litterarũ procedatis.

DE DILATIONIBUS.

¶ *Quia iudicio cœpto solent litigantes inducias petere quandoque ad positiones: quãdoque ad probationes faciendas: ideo, &c. Et aduerte secundũ Gof. quòd licet rub. sit generalis, tamen decre. huius tit. loquuntur de dilationibus quæ dantur ante litem contestã. tantum. Et sic not. quòd rubrum quandoque est generalius nigro.*

De hac materia habetur 3. q. 2. & 3. & 7. q. 2. per totum. Abbas Sicul.

[margin: ¶ Vide l. contumacia. ff. de re iud. & l. tres denunciationes. C. quo & quando iudex.]

D *Ilecti filij.*] Si detur nimis breuis terminus peremptorius vbi non subest necessitas, licite appellat. Et sunt duæ partes. In prima appellantia prosecutio. In secunda ipsius appellationis commissio. Secunda: ibi, *Quia vero.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter abbatẽ & monachos de Hen. ex vna parte, & moniales de Ledeñ. ex altera, super ecclesia de Alten. corã decano & archidiacono Linconiensi à sede Apost. delegatis, q̃stio vertebatur: iudices ꝑdicti ad petitionẽ monialiũ citauerunt monachos & peremptorie, & nimis breuem terminum statuerunt: abbas & monachi timentes se à iudicibus aggrauari, eo q̃ prima vice terminum peremptoriũ & nimis breuem statuerunt, ad sedem Apost. appellauerunt: rescribit Papa iudicibus, dicens: quia non spectat ad iuris ordinem diem peremptorium taliter maturare, & ꝓcipue cum agitur de rebus ecclesiasticis, nisi necessitas immineret. Vnde mandat Papa quatenus si est ita, quicq̃d factum est post illã appellationẽ, totum debeat in irritum reuocari, & iuxta priorũ continentiam literarum in causa procedi. Nota q̃ prima vice peremptorium proponi nõ debet, nisi ex magna causa, & appellatio propter hoc facta valet, vt hic patet.

f ¶ *Nimis breuẽ.*] Sed quẽ terminum dicis nimis breuẽ, cum hic nõ exprimatur quot dierũ terminũ iudices statuerũt? hoc relinquo arbitrio iudicis inspecta qualitate negotij, & locorum distantia. j. de appel. cum sit Romana. ADDITIO. Circa medium. versi. quicunq;. & in Auth. de litig. §. si vero causam. coll. 8.

¶ *Glo. seq. tract. per quæstionem. Nunquid ex causa, &c. soluit quod sic. quod probatur per duo similia. In §. instruit iudicem.*

g ¶ *Peremptorium.*] Quod esse nõ debet, immo trib⁹ edictis vel vno peremp-

¶ Celestinus tertius.

¶ *Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, si per litteras citatorias plene potuit instrui, & deliberare super eo de quo quæritur.*

CAP. II.

PRæterea † adiecisti; quòd cum causæ tibi à sede Apostolica delegantur, & in litteris citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, vt eo viso deliberare [a] valeat, qui ab altero cõuenitur: & infra. ¶ Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter respondemus: quòd reo ad iudicium legitime cõuocato, si ex rescripto sibi trãsmisso plene [b] potuit instrui super eo, de quo in iudicio conuenitur, induciæ deliberatoriæ nõ sunt vlterius indulgendæ: sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

¶ Honorius tertius Ferẽtino † episcopo.

¶ *Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, nouæ induciæ deliberatoriæ dandæ non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate. h.d.*

CAP. III.

LItteræ tuæ ac petitio presbyteri † sanctarũ Priscæ & Aquilæ de vrbe, nobis exhibitæ continebant; & infra. ¶ Idem presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quòd pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi ecclesiæ, élapsis iam tribus annis [c] & vltra. Nobilibus vero ipsis petentibus, vt explicaret ipsis spatiũ, quod per hanc adiectionẽ [& vltra] significari volebat: & ipso presbytero exprimẽte, quòd septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse huiusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegasti eisdẽ, ad nostrã audientiã appellauerũt. ¶ Nos igitur appellationẽ huiusmodi friuolã reputantes, Mãdamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione

peremptorio qđ continere debet tñ tempus quantum tria edicta. 24. q. 3. de illicita. circa medium. versi. quicunq;. & in Authen. de litig. §. si vero casu. coll. 8. & ff. de re iud. cõtumacia. & ff. de iudi. ad peremptorium. & l. nonnunq̃. vnde quia nimis breuem terminum statuerunt, iusta fuit causa appellandi. ex causa tñ peremptorium istud potest moderari sicut iudex viderit expedire. ff. de iudi. l. nõnunq̃. & s. de offi. deleg. cõsuluit. circa fi. & hic: versi. nisi forte. sicut tẽpus qđ datur cõdẽnatis, arbitrariũ est. j. de re iudi. qđ ad cõsultationem. & ff. de re iud. l. 2. sic & tẽpus appellationis põt moderare iudex. j. de appell. cũ sit Romana. & c. cũ speciali. & q ex causa nimis breuem terminum peremptoriũ statuerit, exprimere debet causam i citatione, vt pars illa causam non habeat appellãdi. s. de i integ. resti. tũ ex litteris. ĩ fine.

PRæterea.] Cõmunis diuisio. Secũda: ibi, Quia. Abbas Siculus.

CASVS. Aliqua causa cõmissa est alicui iudici delegato: ipse citat reum: & in litteris citationis inserit tenorẽ rescripti, vt reus eo viso deliberare valeat super eo, de quo conuenitur: reus in termino ɔstituto, & libello sibi oblato petit inducias ad deliberandum: actor dicit q non est audiendus, quia bene potuit deliberare si voluit in spatio dilationis; quæritur quid iuris sit? Rñdet q si reus ad iudicium vocatus potuit instrui sup eo de quo cõuenitur, ex rescripto sibi cõmisso, induciæ deliberatoriæ non sunt ei vlterius indulgendæ, sed procedere debet iudex in negotio sibi cõmisso. Nota q iudex delegatus tenorem rescripti debet inserere in litteris citationis: & illæ induciæ tunc erũt deliberatoriæ, ita q reo ad terminum veniente recepto libello statim debet rñdere, nec habebit inducias ad deliberandum, si ex rescripto instrui plene potuit. quia non debet certiorari qui certus esse potuit & noluit.

a ¶ *Deliberare valeat.*] simile 3. q. 3. offeratur. & in Authẽ. de litig. §. omnem. colla. 8. Bernard.

¶ *Glo. seq. tractat quomodo littera plene instruat, vt dicit tex. & de dilationibus testium, & quomodo dentur & qualiter.*

b ¶ *Plene potuit.*] quia in litteris continetur quid velit petere, & causa petendi, & qualiter agere velit; & res à parte specificatur. qđ facere debet qui aliquid petit. s. de libel. obla. c. 2. & 3. vbi de hoc. & ff. de rei vendi. si in rem. sed raro cõtingit q p litteras Papę omnia sic specificentur. sic & in criminali debet apponi in litteris citatoriis quicqđ reo obiicitur, vt paratus veniat. 5. q. 2. si Primates. Quidã vero ad cautelam in fine citationis apponũt libellũ actoris, vt sic plene deliberare possit: & si tunc p litteras vel libellũ, plene instrui potuit, non debet alias inducias deliberatorias habere [f], qa potuit plene esse instructus, nisi forte ad q̃rendum aduocatum, & ɔsilia amicorũ. 3. q. 3. de induciis. & ff. quib. ex cau. ma. l. ab hostibus. §. sed qđ simpliciter. sed in hoc casu cum ad libellũ debeat rñdere de ipso facto, non dabuntur induciæ ad q̃rendũ aduocatũ. arg. s. de iudi. c. pastoralis. quia p factũ ipsum de quo agitur debet scire vtrum verum sit qđ ab eo petitur vel non. aliàs enim dilatio semp danda est ei qui vocatur ad iudicium. 3. q. 3. offeras. sed actori dilatio ab initio dari non debet, quia instructus venire potuit. 3. q. 3. spatium. versi. ei aũt. Item dantur dilationes gratia testiũ vel instrumentorum q̃que sm distinctionem illius legis. C. eod. l. 4. & 3. q. 3. §. spatium. dilationes istę hodie videntur arbitrariæ, vt iudex considerata locorũ distantia, & tpis qualitate, inducias ɔcedat. arg. j. de appel. c. cũ sit Romana. c. cũ speciali. vltra mediũ. & j. de re iud. qđ ad cõsultationẽ. nisi forte illis de quibus dr. 3. q. 3. §. spatium. & C. eodem. l. 1. In illis induciis non debet iudex maiorem dilationem dare: sed illas bene potest abbreuiare, vt ex illa litera patet. In pecuniariis causis tñ vna dilatio debet dari, & illa sine causæ cognitione: secunda vel tertia danda non est, nisi causa cognita. ff. eod. l. vlt. & l. oratione. In criminali dantur duæ actori, tres reo. ff. eod. l. vlti. Et dilatio dari debet iudice sedente pro tribunali: & vtraque parte præsente: & causa cognita de plano vel semiplene. 3. q. 3. §. spatium. versic. a iudice. Et data dilatione iudicis officiũ conquiescit donec tempus dilationis effluxerit. C. eod. l. siue pars. & j. de appella. c. significante. Item iudex debet dare dilationem quandoq; ad malitiam rei conuincendam. j. de do. & contu. cap. prout. & cap. cum olim. versi. volentes. Item potest facere gratiam etiam post peremptorium. s. de offic. delega. c. consuluit. vltra medium.

LIttera tuæ.] Per declarationem libelli per quem natura negotii non mutatur, nouæ dilatoriæ non dabuntur. h.d. Ioan. And. Diuiditur. nam in prima ponitur iudicis consultatio, & appellantis petitio. In secunda: ibi, Nos igitur. responsio, & appellationis repulsio. Abbas Siculus.

CASVS. Inter presbyterum sanctarum Priscæ, & Aquilæ de vrbe, & quosdam nobiles A. & G. coram episcopo Ferentino super possessione quarundam possessionum quęstio vertebatur: presbyter nomine ecclesię suę obtulit libellum prædictis nobilibus, continentem, q pensio de possessionibus quibusdam pertinentibus ad ecclesiam suam, ipsi ecclẽsiæ soluta non fuerit iam tribus annis, & vltra: ipsi nobiles petierũt explicari spatium, qđ p hãc dictionẽ [& vltra] significare volebãt: & presbyter expressit, q septem annis elapsis fuerat in solutione prædictæ pensionis cessatum: iidem nobiles dicentes libellum esse per huiusmodi expressionem mutatum, longiores petebant inducias ad deliberandum: & quia iudex hoc denegauit, appellarunt. Papa vero appellationem huiusmodi friuolam reputans, mandat epõ, quatenus ea non obstãte ɔcedat in negotio ipso iuxta priorẽ continentiã litterarum. Not. q pp leuẽ expressionẽ in libello factã non debet quis habere nouas inducias: cũ in prima dilatione deliberare potuit. Itẽ not. q oẽ verbũ dubiũ in libello declarari debet.

¶ *Glossa sequens tractat de emphyteuta ecclesiæ: priuati conductore ad tempus longum, & rei fiscalis. Secundò ostendit, quòd si declaratio aliquid addidisset, vt si peteretur pensio, deliberatoria dari debuisset.*

c ¶ *Tribus annis, & vltra.*] Si quis [3] non soluit pensionem rei ecclesiasticæ in emphyteusim datæ p biennium, cadit à iure suo. 10. q. 2. §. hoc ius porrectum. versic. qui rem huiusmodi. & j. de loca. c. penul. & vlti. hodie vero potest emphyteuta purgare morã, si celeri restitutione sibi prospexit: vt in dictis decret. In re priuati requiritur trienniũ. C. de iure emphy. l. 2. Idem est si colonus cessauerit in solutione pensionis p biennium in re sibi locata. ff. locati. quæro. §. inter locatorem. & hoc cum ad longũ tempus fuit locatio facta. Pro re autem fisci similiter cadit à iure suo. ff. de pub. & vect. l. vectigalia. §. nondum solutis. tñ sine auctoritate principis agri publici reuocari à curatore fisci nõ possunt, qui perpetuo locati sunt. ff. de pub. & vect. cotem ferro. §. agri. Hæc aũt adiectio [& vltra] nisi aliter exprimeretur, ad modicum tempus refertur. ff. de verb. signifi. hæc adiectio. & licet per hanc adiectionem [& vltra] non constet de certa quantitate temporis: [4] nil nocet quantum ad iudicem & reum: quia certi sunt super hoc quod dixit, post triennium. quod tempus sufficit ad condẽnationem: quod patet per iura pdicta. vnde superflue additum fuit [& vltra] & pro nihilo petebatur determinatio illius, quantũ ad rei restitutionẽ: vnde non debuit eis dare tẽpus vlterius ad deliberandũ: quia plene potuit instrui p libellum primũ sine vlla adiectione. s. c. pxi. Si vero pensio tñ subtracta peteretur: quæ diceretur non soluta tribus annis, & vltra, tũc bene peteretur, vt determinaretur illud, vltra: quia quantũ ad illud tempus

¶ Secundũ conditionẽ causæ personarũ & tẽporis. Ioan. And.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat.

¶ Aliàs nuo casu.

¶ Aliàs Florentino.

¶ Abbas Ferentino.

¶ Aliàs habebit saltẽ ad deliberãdum super exceptione libelli, immo secundũ Host. hoc oblatio libelli extra iudiciũ facta sufficeat ad denegandas deliberatorias: nõ tñ ad ferendam sententiam secundum Inno. immo esse necesse q libellus iterũ in iudicio offeratur parti. C. de lit. contesta. l. vnica. & Authẽ. offeratur & præsente aduersario. 3. q. 9. charte quia nec datur dilatio à iudice prouidẽte, ad hoc. C. de adulte. inter maritũ. ibi, quib. in publico certa colitas, &c. Ioan. And.

¶ Ecclesia sancti Pauli in vrbe Roma fuit abbas vnus, & huius ecclesiæ deseruiunt. 7. presbyteri Cardinales, quorũ vnus est presbyter Cardinalis sanctæ Priscæ, ergo hic non archipresbyteri legẽdũ. sed presbyteri. tamen archipresbyter legi in omnibus manuscriptis.

[3] Vide tractatum Clari tract. de Emphyteusi q. 8. & seq. & Antonium Gomezium tom. 2. variarum resolut. cap. 3.

[4] Concordat furti & de in. lit. rum. & l. ab hostib. §. sed q simpliciter. & ibi glo. §. ea qui ea. ma.

tempus non potuit deliberare reus, per primum libellum: & ideo facta expressione illius tpis, debet habere inducias ad deliberandum. ff. de testa. hæredes palam. §. quod vero quis. si per primū libellum deliberare non potuisset: sed hoc satis potuit deliberare. 3. q. 3. offeras. de hoc dixi s. de libel. obla. c. pen. & sic patet, q vbi qs plene potest instrui per primum libellum, licet aliquid addatur quod non mutet naturam negotij, non habebit nouas inducias. Ber.

a ¶ *Procedas.*] Et ita qñ appellatio frustratoria est, remittitur ad eum à quo appellauit. j. de appel. cum in ecclesia. & c. vt debitus. & in expensis debet condemnari: vt ibi dicitur.

Exposuit nobis.] Si post citationem ad causam reus pro publica vtilitate vocetur, cie eum ducitur peremptorium, & habebit nouas inducias. Ita cōmuniter summatur. sed ista summatio est nimis generalis. quid enim si causa non est ardua, & reperitur citatus in loco iudicij post expeditionem publicæ vtilitatis: vel fuit vocatus eo tēpore quo iam deliberauerat: vel potuisset iam deliberare si voluisset? Certe teneretur respondere: vt satis innuitur ex ratione literæ. Diuidit quia prima pars narrat factum. secunda: ibi, *Nos igitur*, interloquitur, & prima continet plura, vt in ea patet. Abbas.

Casus. Inter Bituricenses & Burdegalenses archiepiscopos vertebatur quæstio super iure primatiæ: Papa citauit Burdegalensem archiepm vt ad initium quadragesimæ per se vel idoneū rñsalem ad præsentiam suam accederet: quem terminum sibi peremptorium assignauit Bituriceñ. archiepo super iure primatiç rñsurus. postmodum vero dictus Burdegaleñ. pro subsidio Ro. ecclesiæ vocatus ad præsentiam dñi Papç psonaliter accessit: dictus Bituriceñ. in curia constitutus postulauit instanter, vt Papa in negotio primatiæ procederet. Burdegal. ad propria rediens quendam constitutit procuratorem, qui saluis exceptionibus sibi competentibus, in rñdendo & defendēdo oīa faceret, q̄ ipsemet Burdegaleñ. facere posset. Bituriceñ. archieps petiit, vt dictus pcurator rñderet eidem: ille excipiēdo proposuit, se ad hoc non teneri: quia pro alia causa, scilicet, pro publica vtilitate dictus Burdegaleñ. vocatus fuerat qualiter p absente debuit reputari: & priuilegium reuocandi domum haberet: & adhuc non deliberauerat cum suffraganeis suis & aliis, quorum ɔsiliū causa ista requirit: nec habuerat tempus in quo ad vtrumq; negotium potuerit esse paratus; ex aduerso fuit rñsum, q cum ipse prius vocatus fuisset super quæstione præmissa, non fuit intentionis Papæ primum mandatum per posterius reuocare: & tantū tempus habuit, q bene potuit deliberare super vtroq; negotio. dñs Papa de consilio fratrum suorum dilationē adhuc sibi concessit vsq; ad festum Natiuitatis dñi. Not. q qui ad curiam Romanam vocatus est propter publicam vtilitatem eccle. Rom. non tenetur tunc suis aduersariis respondere: licet Papa sit ordinarius omnium, sed habet ius reuocandi domum.

b ¶ *Peremptorium.*] Sic enim iudex propter distantiam viarum ex causa prima vice potest peremptorie citare. s. de in integ. restitu. tum ex litteris. in fi. & s. eo. c. 1. Ber.

c ¶ *Personaliter.*] cum quis personaliter vocatur per Papam, non sufficit mittere procuratorem. s. de maiori. & obe. c. vlt. & j. de do.

præuia procedas[a], iuxta priorum cōtinentiam litterarum.

¶ Grego. ix. Abbati. Aquæviuæ Turonē. diœces. & archid. Turoneñ.

¶ *Si citatus in causa ardua, de longinquo vocatur pro publica vtilitate, etiā ad locum iudicij, ita quòd infra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco iudicij, sed habebit nouas inducias. hoc dicit notabiliter.*

CAP. IIII.

Exposuit nobis Bituricensis archiepiscopus: & infra. ¶ Burdegalensi archiepiscopo dedimus in mandatis†, vt super iure primatiæ, quam in eo & in prouincia sua dictus Bituricen. archiepiscopus se habere proponit, ad initium proximæ præteritæ quadragesimæ (quod ei terminum peremptorium[b] assignauimus) per se, aut per procuratorem idoneū, se conspectui nostro præsentaret†. Cumque postmodum personaliter[c] vocatus pro ecclesiæ Romanæ subsidio, ad nostram audientiam† accessisset: dictus Bituriceñ. archiepiscopus apud sedem Apostolicam constitutus, postulauit instanter, vt in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegalensis archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se procuratorem in ipso negotio: qui (saluis[d] exceptionibus sibi competentibus, in respondendo, & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Petente ergo archiepiscopo supra dicto, vt præfatus procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit, se ad hoc non teneri, cum pro alia maiori causa, pro publica scilicet vtilitate[e], dictus Burdegalensis vocatus, pro absente reputari debuerat†, & reuocandi domum priuilegium† habuisset. Nondum etiam super hoc deliberauerat cum suffraganeis[f] suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus[g] habuerat in quo ad vtrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtra respondit, quod cum super quæstione prædicta prius fuerit euocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius reuocare; temporis quoq; spatium habuerat tam prolixum, vt potuisset si voluisset, super causa deliberare prædicta, sicut fecerat cum quibusdam: & commode vtrique negotio imminere[h]: & infra. ¶ Nos igitur de consilio fratrum nostrorum, vsque ad proximum† venturum festū natiuitatis Dominicæ, dilationem adhuc sibi duximus indulgendam[i].

& contra. cum dilecti. arg. sic: cum alicui aliquod negotium personaliter committitur, alij committere non potest. s. de offi. delega. quoniam Apostolica. §. is autem. & s. de rescri. cum dilecta. tamen delegatus nō potest iubere partes coram se personaliter comparere: nisi id in rescripto contineatur: nisi in casibus quos habes j. de iudiciis. [lib. 6.] iuris esse ambiguū. quæ est Innoc. iiij. in concilio Lugduneñ.

¶ *Glos. seq. tractat per quæstionē, an procurator vel simpliciter constitutus domum reuocet, vel declinet forum: & tenet quòd sic: quia &c.*

d ¶ *Saluis exceptionibus.*] & ita protestatio valet. supra de electio. Cumana. vbi de hoc. & s. quod metus cau. perlatū. aliàs si hoc non dixisset, videretur consentire vt responderet aduersario, nec haberet ius reuocandi domum, vt videtur. Sed certe contrarium credo. a si enim simpliciter constituisset illum procuratorem, posset opponere exceptiones domino competentes: immo ad hoc tenetur: exceptio enim quæ cōpetit reo, competit fideiussori. ff. manda. quia de mutua. aliàs est l. idemque. §. generaliter. & si scienter illam omittat, imputatur ei. ff. de excep. omnes exceptiones. & ff. de fideiuss. ex persona. & procurator ad ea omnia intelligitur constitutus, quæ ad causam spectare videntur. arg. s. de offi. deleg. præterea. & c. cū olim 1. & ff. de procura. ad legatū. & l. ad rem mobilem. & ita ad cautelam quandoque talia dicuntur, vtilior tamen est protestatio: vt cum aliquid proponitur protestatur sic, saluo iure meo, vel, saluis alijs exceptionib' mihi competentibus. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. 1.

e ¶ *Vtilitate.*] Cum enim Burdegal. pro publica tantum vtilitate vocatus fuisset ad illum terminum, non debebat tunc conueniri, immo ius reuocādi domum habebat. in Auth. de san. epi. §. si vero epi. coll. 9. Item pro alia causa iusta ius habet reuocādi domum. s. de fo. comp. c. vlt. vbi de hoc. & plures aliæ causæ sunt ex quibus ius reuocandi domū qs habet. ff. de iud. l. 2. §. legatis. & 5. q. 2. c. 1. & ideo induciç proroganttur huic: vt dicit in fi. aliàs officium suū esset damnosum ei, quod esse non debet. ff. de fur. si seruus cōis. §. quod vero. & ff. quemadmodū testa. aperi. sed & si quis. & ff. quib. ex cau. ma. l. videlicet. & 4. q. 3. §. vēturis. nec debet damnū ɔsequi vnde pmiū meretur. j. de fideiuss. peruenit. & s. de tenū. sane. Ber.

f ¶ *Cum suffraganeis.*] cum quibus, & etiam cum capitulis cathedralium ecclesiarum debet deliberare, cum eorum intersit. s. de ma. & obe. c. vlt.

Additio. Vnde appellantur induciæ ad tractandū super iure primatiæ. vt sequitur. & quia quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari, vel reprobari. s. de off. archidi. ad hoc. Vel dic q ideo dandæ sunt induciæ, scilicet pp causam superuenientē, propter quam nouæ induciæ dandæ sunt. ff. de interroga. actio. de ætate. §. ex causa. aliàs dandæ non sunt, s. eod. c. secundo & tertio.

g ¶ *Nec tempus.*] scilicet sufficiens: ideo ampliantur ei induciæ super hoc, vt sequitur.

h ¶ *Imminere.*] id est, intendere & deliberare. sic exponitur. ff. dist. consequens.

i ¶ *Indulgendam.*] scilicet suffraganeorum nomine: & ita intelligitur. s. de resti. in integ. coram. in fi.

¶ Vide de actione. §. Labeo cum glo. ff. pro so. & l. 3. in fin. cū. glos. ff. solu. ma.

¶ quasi dicat, ideo amitti debet iura sua.

¶ Aliàs, primum.

Dixit Vin. q valet in hoc q confessio facta praemissa exceptione dilatoria non valet ff. mã. delegatur.

¶ Hç tres glossulæ nō sunt Bernardi, nec habentur in vetustis exēplaribus.

¶ viso

DE FERIIS.

¶ *Viso supra de dilationibus, quæ dantur à iudice: videndum est de dilationibus, quæ dantur à iure: ideo, &c. ita continuat Gof. & alij. Vel dic, quod feriæ largo modo sunt dilationes: ideo &c.*

De ferijs causarum & alijs colendis, habetur 15. q. 4. & de conse. distinct. 3. cap. 1.

De ferijs autem nuptiarum, habetur 33. q. 4. Abb.

TITVLVS IX.

De ferijs.

¶ Ex† concilio apud Compendium.

¶ *Diebus Dominicis mercari, litigari, iudicari, vel iurari non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari.*

CAP. I.

OMnes dies Dominicos[a] à vespera in vesperam, cũ omni veneratione decernim⁹ obseruari, & ab omni illicito opere abstinere: vt in eis mercatum minime fiat, neque placitum: neq; aliquis ad mortem[b] vel ad pœnam iudicetur: nec sacramẽta (nisi[c] pro pace, vel alia necessitate[d]) præstentur.

¶ Alexander tertius.

¶ *Festorum principium & finis fieri debet secundum ipsorum magnitudinẽ, & consuetudinem regionis. hoc primo. In præcipuis festis, & intra Pascha & Pentecosten, non fit solemnis genuũ flexio. Si tamẽ tũc clerici, vel episcopi ordinentur, secundum ordinationis modũ genua flectuntur. hoc secundo. Romana ecclesia speciale festum de Trinitate nõ facit: seruatur tamen de hoc cuiusque ecclesiæ consuetudo. hoc tertio.*

CAP. II.

QVoniam† in parte: & infra. ¶ Licet scriptum[e]† sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra: festorum tamen principium & finis, iuxta eorum qualitatem, & diuersarum regionũ consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, prius[f] incipere & tardius terminari: & infra. ¶ Diebus autẽ Dominicis, & alijs præcipuis[g] festiuitatibus, siue inter Pascha & Pentecosten, genuũ† flexio nequaquam debet fieri: nisi aliquis ex deuotione id velit facere in secreto[h]. ¶ In consecrationibus† autem episcoporum, & clericorum ordinationibus, consecrans & consecratus tantum, genua flectere possunt: secundum quod consecrationis modus requirit. ¶ Præterea festiuitas sanctæ Trinitatis secundum consuetudines[i] diuersarum regionum à quibusdam consueuit in octauis[k] Pẽtecostes, ab alijs in Dominica prima, ante aduentum Domini celebrari. Ecclesia[l] siquidem Romana in vsu non habet, quòd† in aliquo tẽpore huiusmodi celebret specialiter festiuitatem: cum singulis diebus Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

¶ Idem Tribarien. archiepiscopo†.

¶ *Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi seruili intendere: maxime circa rem tempore perituram. hoc dicit.*

CAP. III.

LIcet† tam veteris, quàm noui testamenti pagina, septimum diem[m] ad humanam quietem specialiter deputauerit: & tam eũ quàm alios dies maiestati[n] altissimæ deputatos: necnon natalitia sanctorum martyrum[o] ecclesia decreuerit obseruanda: & in his ab omni opere seruili cessandum: & infra. ¶ Indulgemus vt liceat parochianis vestris, diebus Dominicis, & alijs festis

---

Casvs. Dicitur hic, quòd omnes dies Dominici sunt à vespera in vesperam feriandi, & ab omni opere seruili obseruandi: nec in eis mercatũ, vel placitũ fieri debet: nec aliquis ad mortem, vel ad pœnã sanguinis iudicari: nec sacramenta præstari debent, nisi pro pace vel magna necessitate. Not. quòd omnes dies Dominici sunt feriãdi. Item iudiciũ mortis vel sanguinis die Dominico exercerι nõ debet. Itẽ multa in necessitate licet, quæ aliàs nõ liceret.

a ¶ *Omnes dies Dominicos.*] Sic j. eo. c. vlti. & C. eo. tit. omnes. quod dicit de vespera sabbati, non seruatur quantũ ad causas. Immo potest iudex procedere vsq; ad illã horã, qua possit perficere qđ incumbit ante noctis tenebras. j. de of. delega. consuluit. Sed quantum ad celebrationẽ officiorũ hoc dicitur. j. c. proxi.

b ¶ *Ad mortem.*] maxime quia nec aliqua causa tunc tractari debet, nisi pietas hoc suadeat. j. eod. c. vlt.

c ¶ *Nisi pro pace.*] Pro pace quidẽ omni die iurari potest, cum sit opus pietatis. 22. q. 1. omne quod. arg. j. eo. c. fina.

d ¶ *Necessitate.*] puta pro fide, pro obedientia, pro fama. s. de ele. significasti. vbi de hoc.

Additio. Et isti casus cum quibusdã alijs patent in his versibus:

Pax & fama, fides reuerentia, cautio damni.
Defectus veri, sibi possunt magna caueri.

QVoniam.] Tria sunt dicta: sm: ibi, *Diebus*. tertiũm: ibi, *Præterea*. Abb. Siculus.

Casvs. Primo dr̃ quòd in festis celebrandis, dierũ magnitudo & regionis cõsuetudo attẽdi debet. Scđo dr̃, quòd dñicis diebus & alijs præcipuis festiuitatibus, & à Pascha vsq; ad Pẽtecostẽ nullus debet flectere genua: nisi ex deuotione velit in secreto. Tertio dr̃, quòd in cõsecrationibus episcoporum, & ordinationibus clericorum, consecrans & consecratus tantũ genua flectere debent. Quarto dr̃ quòd festum sanctæ Trinitatis secundum diuersarum regionum consuetudines, diuersis temporibus anni celebratur: ecclesia siquidem Romana festũ sanctæ Trinitatis aliquo tpe specialiter nõ celebrat, cũ singulis diebus Gloria patri, &c. & similia dicãtur ad laudẽ Trinitatis. Not. quòd consuetudo regionũ in festis celebrandis debet attẽdi. Item consuetudo Ro. ecc. non est semper in omnibus seruanda.

e ¶ *Scriptum sit.*] Ergo ita seruandum est. 6. quæstio. 3. scriptum est. ff. qui & à quib. ma. prospexit.

¶ *Glo. seq. ponit, 5. diuersos modos, quibus dies incipitur & finitur.*

f ¶ *Prius incipere.*] Dies incipit & terminatur diuersis horis diuerso respectu: incipit in vesperis quantum ad officij celebrationem, vt hic, & canonicam computationem à fictione iuris. 75. dist. quod à patribus. quo ad iudiciũ incipit in mane, & terminatur in fine diei, ante noctis tenebras. j. de offi. dele. consuluit. & in Auth. de iudi. §. sedebunt. coll. 6. quo ad contractus media nocte terminatur & incipit: vt in decre. cõsuluit. & ff. eod. titu. more. quo ad esum carnium post cœnam. de conse. dist. 3. de esu. quantũ ad obseruationem treugæ in ortu solis. j. de treu. & pa. c. 1. & secundum consuetudinem locorũ consideratur hoc. 76. dist. in vtinam.

g ¶ *Præcipuis.*] Quæ enumerantur de cõsec. dist. 3. c. 1. & j. eo. c. vlt.

¶ *Glo. se. signat cõtrariũ.*

h ¶ *In secreto.*] Arg. j. 30. dist. c. vlt. & 76. dist. scire. sed illa cõtraria intelliguntur cũ determinatione ultius.

i ¶ *Cõsuetudines.*] Simile 12. dist. illud. & c. illa & 76. dist. vtinam. & j. de sepulturis. certificari. & sic consuetudo cuiuslibet loci seruabitur.

¶ *Glo. seq. cum seq. duo contraria signat.*

k ¶ *In octauis.*] Argu. j. eod. capellanus. vbi dicitur quòd Pentecostes caret octauis.

l ¶ *Ecclesia siquidem Romana.*] Et sic est arg. quòd cõsuetudo Romanæ ecclesiæ nõ est ab alijs obseruanda. arg. 11. dist. quis nesciat. arg. contra. 12. dist. nouit. & c. non decet. Bernar.

LIcet tã veteris.] Propter necessitatẽ diebus festis piscari licet; seu licet intendere rei tempore perituræ. Et Primo ponit diuinum præceptum. Secundo pp necessitatẽ dat indulgentiam contra illud, cum determinatione: ibi, *Indulgemus*. Abb.

Casvs. Dicitur hic, quòd licet tam in veteri quàm in nouo testamẽto, septima dies data fuit ad requiem, & ecclesia festa sanctorum martyrũ decreuit obseruanda: indulget tamen dominus Papa quibusdam piscatoribus, quòd diebus Dominicis & alijs festis minoribus, ingruẽte necessitate possint capturæ piscium intendere: ita quòd de captura illa ecclesijs circumpositis, & pauperibus congruam faciat portionem. Not. quòd dies Dominicus deputatus est ad requiem. Item necessitas facit licitum quod aliàs est illicitum.

m ¶ *Septimum diem.*] Vetus testamentum ad litteram præcipiebat sabbatum custodiri. Nouum vero spiritualiter illud seruat, primam diem pro septimana celebrando, sicut enim carnalia sacramenta ad litteram seruare non possumus: ita nec sabbatum ad littera licet seruare. de conse. dist. 3. peruenit ad me.

n ¶ *Maiestati.*] j. eod. c. fi. & C. eod. omnes dies.

o ¶ *Martyrum.*] j. eod. c. fi. & de conse. dist. 3. c. 1.

Burchar. lib. 2. decret. cap. 81. hoc par. 4. cap. 16. & cap. 1. eo. tit. in prima compilatione. Et pro intelligentia huius tituli de feriis vide Cn. ... lib. 4 varia. resolut. cap. 19. vide etiã notas huius cap.

Gene. 2. Exo. 16. & 20. Leui. 23. Nom. 28. Deute. 5.

Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione.

a Quia quo ad ordinationem vespere ... dies.

Centum Rectiones quando & qualiter sit ... vide Burchard. lib. ...

Alias, consecrationes.

Et sic ... Alias, vt.

In plerisque antiquis codicibus, episcopo, legitur, non archiepiscopo.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. ... vide Arnaldus Arbernaus in Rub. de feriis ... lib. 4. varia. resolut. cap. ... addit notas huius capi. ...

Verbum, celebrando, deest in vetustis codicibus.

a ¶ *Maioribus.*

a ¶ *Maioribus.*] Vt puta natiuitatis Domini, diei Epiphaniarum, Paschatis, Ascensionis Domini, & Pentecostes.

b ¶ *Alecia.*]Genus piscis est, & raro & certis dieb⁹ apparet. ideoq; propter necessitatem facilios indulgetur Dominicis diebus, vt captioni intendant. sic enim propter necessitatem, vel pietatem potest eodē die iudicium exerceri. j. eo. c. vlt. & ff. eo. tit. l. solet. & l. penulti.

c ¶ *Ecclesijs circumpositis.*] Quibus propter eandem necessitatē, cōgruā faciant portionē, & præcipue illis i quarum territorio captio facta est: quia quasi decimæ prædiales esse censentur: vnde saltem pro decima parte eis soluāt. j. de dec. ad Apostolicę.

CApellanus.]Cōis diuisio. secunda: ibi, *Quia ergo.* Abb. Sicul.

CASVS. In canonib⁹ dī, q̄ nuptiæ celebrari non debent in tribus hebdomadis ante festū beati Ioannis Baptistæ. Quidam dicebant septimanas illas sine aliqua interpellatione continuandas ipsi festo. Alii volunt facere interuallum inter ipsum festū, & illas hebdomadas: & ob reuerētiam festiuitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ festiuitas Pentecostes solet in septimanis ipsis interuenire q̄nq; : & sic à trib⁹ diebus Rogationū, ante Ascensionem Dñi vsq; ad octauū diē post Pentecosten, computatis illis septimanis illo tm̄ tēporis spatio nuptias celebrari non p̄mittunt: postea vero nullatenus nuptias impediunt celebrari: quæsiuit quidam ep̄s per capellanū suū, quæ istarum opinionū melior esset. Rūdet Papa, q̄ consuetudo est Ro. ecclesię, vt quocūq; tempore matrimonium ɔ̄hatur, per consensum legitimū de præsenti: tñ à Septuagesima vsq; ad vij. diem post Pentecosten nuptiæ celebrari non siniuntur: & postea sine differētia celebrantur: siue sint tres septimanæ vel plures ante festū beati Ioannis: & ideo posterior sententia meliori & subtiliori ratione iuuatur: & siue secundum canones à Septuagesima vsq; ad octauam Paschę, siue post vij. diē festi Pentecostes nuptiæ suspēdātur in Dominica quæ sequitur, & deinceps licite celebrantur. Not. q̄ illa sententia semper debet obseruari, quæ meliori ratione & subtiliori iuuatur. Item consuetudo Romanæ ecclesiæ debet seruari.

(præterquam in maioribus [a] anni solemnitatibus) si alecia [b] terræ se inclinauerint, eorum captioni, ingruente necessitate intendere: ita quód post factā capturam, ecclesijs circumpositis [c], & Christi pauperibus, congruam faciant portionem.

¶ Clemens iij. alias Celestinus.

¶ *Tres septimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Ioannis Baptistæ, non continuātur festo: sed intelligitur de septimana Ascēsionis cum duabus sequentibus.*

CAP. IIII.

CApellanus † tuus (frater episcope) coram nobis ex parte tua proposuit, quód cum statuta [d] canonica declarent, nuptias tribus septimanis † ante festum natiuitatis † beati Ioannis Baptistæ minime celebrari debere: quidam hebdomadas illas, absque interpellatione continuandas [e] intelligunt. Alij [f] vero inter festum & ipsas volētes facere interuallū, illud dicunt ob reuerētiam festiuitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ in septimanis istis solet interuenire quandoque: & sic à tribus diebus rogationū ante Ascensionem Domini inchoantes, vsque ad octauum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantum spatio temporis celebrari nuptias † non permittūt, earum celebrationem ab inde nullatenus inhibentes. § Quia ergo consulti fuimus, vtra istarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus nostris apparuit, quód licet ea sit Romanæ ecclesiæ consuetudo, vt quocunque [g] tempore matrimoniū contraharur †, consensu [h] interueniente legitimo de præsenti: quia tamen a Septuagesima vsque ad septem † dies post Pentecosten celebrari nuptiæ non siniuntur, & postea etiam tribus septimanis vel pluribus, ante festiuitatem sancti Ioannis, sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori & subtiliori [i] nititur ratione: & siue secundum canones à Septuagesima vsque post octauas Paschę: siue iuxta consuetudinem ecclesię Romanę vsque post † septem dies festi Pentecostes (quod caret octauis) nuptię suspendātur: in Dominica quæ sequitur, & deinceps possunt licite celebrari.

¶ Gregorius nonus.

§ *In ferijs introductis in honorem Dei & sanctorum, nisi ob necessitatem vel pietatem iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium. ferijs tamē introductis fauore hominum, partes renunciare possunt.*

CAP. V.

COnquestus est nobis: & infra. § Quamuis nō prorogari [k], sed expediri deceat † quæstiones: debet tamen iudicialis strepitus diebus cōquiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscūtur esse statuti: scilicet † natalis Domini, sancti Stephani, Ioannis Euāgelistæ, Innocentium, sancti Syluestri, Circuncisionis, Epiphaniæ, septem diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis cū septem sequentibus, Ascēsionis, Pentecostes cum duobus † qui sequū tur, natiuitatis Ioannis Baptistæ, festiuitatum omnium Virginis gloriosæ, duodecim Apostolorum, & præcipue Petri & Pauli, beati Laurentij, dedicationis beati Michaelis, solemnitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cęterisque solemnitatibus, quas singuli episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solemniter venerandas: quibus [l] vtique solemnibus fe-

coniungantur) prohibentur. simile j. de matrimo. contracto cōtra interdictum ecclesiæ. c. 1. & secundum hoc intelligitur 33. q. 4. nō oportet 1. & 2. & c. seq.

ADDITIO. vnde versus: *Ecclesiæ vetitum nec non tēpus feriatum, Impediunt fieri: permittunt facta teneri.*

h ¶ *Consensu legitimo.*] s. mutuo: quia solus cōsensus facit matrimonium. 27. q. 2. sufficiat. & j. de sponsalibus. c. si inter virum & vxorē.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*

i ¶ *Subtiliori.*] Subtilitas hic commendatur: sed alibi non excusat errantes in fide. 24. q. 1. schisma. Alibi etiā subtilitas perniciosa est. C. ad Trebel. sancimus. & j. de iud. dilecti. & cap. examinata. nec de apicibus iuris est disputandum. ff. man. si fideiussor. §. quædam.

COnquestus.] Diuiditur: quia duo cōtinet dicta. secundum: ibi, *Licet diebus.* Abbas.

CASVS. Quæsitū fuit qui essent illi dies quibus ob reuerentiā Dei iudiciorū strepitus cōquiescere debet: & vtrū partes renonciare valeant ferijs illorum dierum? Rūdet Papa, q̄ licet non prorogari, sed expediri debeant quęstiones: tñ diebus illis qui ob reuerentiā Dei statuti sunt, iudiciorum strepitus conquiescere debet. & enumerantur hic dies illi: & illis vtique diebus solemnibus vsque adeo ab huiusmodi conuenit abstinere, vt etiam partibus consentientibus, nec processus tunc habitus, nec sententia diebus illis promulgata valeat, nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat; illis autem ferijs, quæ gratia messiū vel vindemiarum introductæ sunt, possunt partes renūciare, vt tunc iudicialis p̄cessus & sententia valeat. Not. q̄ ferijs introductis ob reuerentiam Dei, nullus potest renūciare, nisi necessitas vel pietas aliud inducat. Itē necessitas vel pietas nō est sub lege. Itē alijs ferijs potest renunciari.

k ¶ *Non prorogari.*] j. de do. & contu. finem. & c. venerabilis. & C. de iud. properādum. circa princ. & boni prætoris est lites diminuere. ff. si cer. petatur. quidam. & j. de re iud. iurgantium. nec permittere debet prætor partes ad arma vel rixā venire, quas potest sua iurisdictione compescere. ff. de vsufruct. l. si cuius. §. æquissimum.

d ¶ *Statuta canonica.*] 33. q. 4. non oportet 2.

e ¶ *Continuandas.*] Ipsi festo beati Ioannis.

f ¶ *Alij vero.*] In his vero quę ad solemnitatē spectant, diuersa tenere non est peccatū: quia vnaquæq; prouincia abundat in suo sensu. 76. dist. vtinā. & 12. dist. illud. & nulla. & j. de sepul. certificari. 35. distinct. nouit.

g ¶ *Quocunque tempore.*] Et ita quolibet tempore potest matrimonium ɔ̄hi: sed nuptiarum solēnitas tantū his diebus (nē carnaliter

¶ *Glo. seq. tractat de triplici feria solemni, subdens quod feria introducta fauore hominum renunciari possunt: & ex causa eo tempore procedi.*

l ¶ *Quibus vtique solemnibus ferijs.*] Not. quód feriæ dierum præcedentium introductæ sunt ob reuerentiam Dei, vt hic dicit in prin. & C. eod. tit. omnes dies. & l. dies festos. & solemnes feriæ appellātur. Aliæ etiam feriæ dicuntur solemnes ob reuerentiam principis & honorem: vt dies natiuitatis suę: vel dies principij de imperio. C. eo. omnes. Item & aliæ feriæ dicūtur solemnes, vt tempus messium,

¹ Sequitur quā messis & vindemiarum tempore iura dicere. hoc quæ tēpore, vel ciorum pertinere sunt. Io. And.

² Cap. 4. eo. tit. in 2. compilat. & vide Burchardū lib. 9. decret. cap. 11.

³ In omnibus manuscriptis legitur, hebdomades.

⁴ Ver. natiuitatis, deest in antiquis, iam in codice Barbatus ita legitur hæc periodus: nuptias tribus hebdomadis ante festiuitatē Beati Ioannis Baptistæ, minime &c.

⁵ Vide cōcilium Tridenti sessio. 24. in doctrina de sacramento matrimonij, cano. 11. & eod. sessio. de reformat. matr. c. 10. concil. Laodicen. c. 52.

⁶ De hac re vide quid postea concilium Tridentinum sess. 24. in decreto de reformatione matrimonij, c. 1.

⁷ Alias ad septimum diem.

⁸ Concor. tex. in l. 1. §. huius. ff. de iust. & iure.

⁹ Alias post septimum diem.

¹⁰ Alias, debeant.

¹¹ Pro intelligentia, & de veritate huius textus aduersus hæreticos vide Thomam Valdensem lib. 1. c. 141. de sacramētalib. adde Arnaldum Albertinū in Rub. de hæret. lib. 6. q. 12. §. quintus et tot nu. 13. & seq & Conarruuiam lib. 4. c. 19. variar. resolut. adde notas nostras in hoc cap.

¹² Alias sunt cum duobus diebus, qui subsequuntur.

ſtrim, & tempus vindemiarũ, de quibus hic inferius ſequitur. & ff. eod. tit. l. 1. & iſtæ feriæ inducuntur ad requiem laboris, vt quieſcant tunc homines à cauſis: & iſtæ feriæ inducuntur varijs temporibus ſm̃ diuerſitatem locorũ: quia quidã tardius colligunt meſſes ſiue vendemiã: quidã citius. ff. eo. l. præſides. Ferijs introductis ob reuerentiam Dei partes renunciare nõ poſſunt, vt hic dicit expreſſe: alijs autem ferijs introductis ob fauorem hominũ, bene poſſunt partes renunciare, vt hic in fi. compelli tñ nõ poſſunt niſi in caſibus. ſ. de iudi. ſignificauerũt. & ff. eod. l. 1. §. vlt. & l. ſeq. aliàs non valet ſententia: vt ff. eod. l. 1. & iſtę feriæ omnes continuæ ſunt, & computantur in anno vel biennio appellationis proſequẽdæ: & quolibet die feriato poteſt quis appellare, ſed non proſequi appellationem. C. eod. l. 1. tẽpore meſſium vel vindemiarum nẽq; cõpelluntur aliqui ad iudiciũ venire. ſ. de iudi. c. vlt. ſaltem vt litem conteſtẽtur: puta, ſi actio vel res ſit tẽpore peritura, puta, actio furti, iniurię damni, & aliæ, vt ſ. de iudi. ſignificauerunt. & ff. eod. tit. l. fi. §. ſed excipiuntur. & l. 2. & 3. Ea vero quæ pertinent ad pacem vel concordiam, quolibet die feriato poſſunt expediri. C. eod. l. vlt. puta, tranſactiones, pacta: vt ibi.

riis (niſi neceſſitas[a] vrgeat, vel pietas[b] ſuadeat) vſque adeo conuenit ab huiuſmodi abſtinere, vt conſentientibus etiam partibus nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia, quam cõtingit diebus huiuſmodi promulgari. ¶ Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum vel meſſium ob neceſſitates hominum indulgentur, procedi valeat, ſi de partium proceſſerit voluntate.

TITVLVS X.

De ordine cognitionum.

¶ Clemens iij. Alatrino † epiſcopo.

¶ Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio conſanguinitatis: quæ prius diſcutienda eſt, quàm ſuper matrimonio pronuncietur; & ſufficit ſuper ipſo principali pronunciare. hoc dicit.

CAP. I.

INtelleximus † quòd cum quędam mulier, peteret quendam in virum, teſtes ad ſuæ intentionis aſſertionem induxit: per quos pars viri futurum ſibi præiudicium metuens, exceptionem conſanguinitatis obiecit, ex qua intendit, petitionem mulieris elidi: & infra. ¶ Inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd cum exceptione probata, quæſtio principalis perimatur, ante eſt cognoſcendum[c] de ipſa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout expoſcit ratio iuris) abſoluas.

a ¶ *Neceſſitas.*] puta ſi eſſet res tempore peritura. exempla plura habes ff. eodem. l. 1. 2. & 3. & vbi res celeritatem deſiderat. ff. de damno infect. l. 1.

b ¶ *Pietas.*] puta cauſa debiliũ vel miſerabilium perſonarũ: quia in operibus miſericordię dierum diſtinctio non eſt habenda. argumenta 76. diſtin. vtinam. & de conſecratione, diſtinctione 5. nunquam. & ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit. ff. de relig. ſumt. perſonæ. in fine. Bernardus.

Vnde verſus. *Hæ faciũt cauſas feſtis tractare diebus:*
Pax, ſcelus admiſſum, manumiſsio, res peritura:
Terminus expirans, mora teſtis abeſſe volentis.
Cumque poteſtatis patria vos filius exit.

DE ORDINE COGNITIONVM.

¶ Quia lite conteſtata, præſtito iuramento, datis dilationibus ab homine & a iure ſolent reis ſuas quæſtiones proponere; de quibus quo ordine ſit cognoſcendum, poſſet merito dubitari: ideo, &c.

De hac materia habetur 2. q. 2. & 3. q. 2. & q. 1. Abb. Sicul.

¶ *Intelleximus.*] De peremptoria exceptione ante ſententiam iudex cognoſcit: ſed ſufficit ſuper principali pronunciare. Continuatis diuiſio. ſecũda: ibi, *Inquiſitioni.* Abbas.

CASVS. Quædam mulier petebat quendam in virũ: induxit teſtes ad probandũ ſuam intentionẽ. Vir timẽs ſibi fieri præiudiciũ per teſtes illos, exceptionem conſanguinitatis obiicit: per quã, petitionem mulieris repellere intendebat: quærebatur an primo eſſet de impedimento conſanguinitatis agendum, q̃ ſuper cauſa matrimonii ſnĩa proferatur? Rñdet Papa, q exceptione conſanguinitatis probata, principalis quæſtio eſt perempta; & ideo de ipſa eſt antea cognoſcendũ, q̃ ad diffinitionis articulum procedatur, quo cognito & probato, vir ab impetitione mulieris debet abſolui. Not. q exceptio perẽptoria ante ſentẽtiam oppoſita debet examinari: & cognoſci de ea antequam ſententia ſuper principali qõne feratur: quia ex illa apparebit qualiter debeat formari ſnĩa. Item ſuper exceptione peremptoria ſiue incidenti, non pronũciatur, ſed ſuper principali quæſtione.

¶ Gloſ. ſeq. ſuper quæſtione, an in his quæ occurrunt inter litem, ſit pronunciandũ: primo ponit opi. Bulgari, quod non, & inducit tres leges. Mediam Ioan. & Azo. diſtinguentium: & hanc approbat reſpondendo L. Pla. et M. contra ſolu. alleg. dat re. cum Io eius dupliciter reſpondet.

c ¶ *Cognoſcendum.*] Ex hac decre. colligitur manifeſte, q cũ reus in modum exceptionis, aliquã exceptionẽ obiicit actori, de illa incidenti tñ cognoſci debeat, fundata intẽtione actoris primo. C. de proba. exceptionẽ. & C. de excep. ſi quidẽ & non ſententiarẽ ſuper ea, ſed tñ ſuper principali pronunciandũ ſit. Super hoc fuit diuerſitas inter doct. Bulgarus dicebat q ſup incidenti quæſtione ſiue exceptione pnunciari nõ debet, ſed tñ cognoſci de ipſa, ſed ſup principali ſolũmodo, quia eo ipſo qd̃ pronunciat ſuper principali quæſtione, tacita intelligitur eſſe pronunciatũ ſuper incidenti per quandam conſequentiã: & hoc dicebat per leges illas. C. de ordi. iud. l. 1. & l. 2. & quia ibi dr̃; ad officium iudicis pertinet vniuerſam incidentem quæſtionem examinare: qñ non de ea pronũciat, ſed de hæreditate. C. de or. cog. l. 2. 3. rñ. & C. ad l. Iul. de adul. qñ Alexãdrũ. & C. ad leg. Fab. de pla. l. preſes prouinciæ. M. & P. dicebãt q ſup hac ſemper debet pnũciari. ff. de iud. de qua re. & j. de cau. poſ. cũ ſup. & ff. de mi. intra vtile. & ff. de præ. l. 3. & ff. de lib. cau. liberis. §. vlt. niſi ipediatur pp conditionẽ ſuæ perſonæ: quia eſt pedaneus iudex: vt C. de iud. quoties. vel cõditionẽ rei: vel qa pupillus eſt cui mouetur qõ ſtatus incidenter, tunc nõ pnunciatur ſuper cauſa ſtatus, ſed ſuper hereditate. C. de ord. iud. l. 1. Dñs Io. & Azo[d] cũ eo diſtinguit, & bene inter quæſtiones ſiue exceptiones incidẽtes, & emergentes: Incidens quæſtio dr̃ quę cõpetit reo etiã ante litis conteſtationẽ[5], puta, pactũ de non petendo, res iudicata, delatio iuramenti, conſanguinitas, quæ obſtat matrimonio: vel aliud quodcũq; impedimentũ perpetuũ, & conſimilia. In his enim obtinet ſnĩa B. quia non pronunciatur in his, ſed ſuper principali: vt hic expreſſe apparet: & in his nõ pronunciatur niſi qñ ciuilis incidit in criminali: vel eõ. 3. q. 11. §. aliqñ. ver. qui confitetur. & C. ad l. Iul. de adul. qñ Alexãdrũ. C. ad l. Fab. de plag. pręſes prouincię. & eõ: cũ ciuilis ciuili præiudicat. j. eo. tñ. & 3. q. 11. §. ſi de hęreditate. j. qui fi. ſint leg. iator. Emergẽtes dicũtur illæ, quæ cõpetunt & emergunt in lite: puta, an dilatio ſit danda an nõ: an talis teſtis ſit recipiendus vel nõ: an talis poſitio vel interrogatio faciẽda ſit vel nõ: vel vtrũ aliquis ſit in poſſeſſione libertatis vel non: & non in iſtis emergentibus obtinet ſententia M. & P. & ſic intelligitur lex illa. ff. de libe. cau. liberis. §. vlt. & in iſtis pronunciari debet, aliàs non poſſet procedere iudex in principali, niſi in his pronunciaretur, & ſic itelligitur l. de qua re. ff. de iud. & decre. cũ ſup. Vel dic de qua re cognouit, verum eſt principaliter. Ad illam l. intra vtile. rñdeo, q ibi non fuit pronunciatũ ſuper incidenti, ſed ſuper ętate, & eſt ſpeciale: vel vt reſtitueretur in integrum ratione ætatis fuit pronũciatum: & ita per conſequentiã ſuper ętate pronunciatum. Ad legem illam. ff. de præuaricatoribus dicunt, q ſpeciale eſt ibi. Vel dicas, quòd neceſſarium eſt vt ibi pronuncietur de præuaricatione antequam admittatur ad accuſationem: & in modum replicationis illud obiicitur, & quia illud cõpetit ante lit. cõteſt. tñ, ideo pronũciandũ eſt, & in hoc eſt ſimile exceptioni dilatoriæ: quia in hoc ante litẽ cõteſt. debet opponi: & ideo debet pronũciari ſuper illa ſicut in dilatorijs ante lit. conteſt. pronunciatur & poſtea eſt perẽptoria[6]. Arg. ſ. j. de fide inſtru. cũ Ioannes. ibi; pronũciat Papa ſuper exceptione incidenter propoſita in cauſa appellationis. Ratio ibi poteſt aſſignari: quia cũ non pronuncietur in cauſa appellationis directe ſuper principali quæſtione, ſed tantum confirmatur, vel infirmatur ſnĩa: pronunciari debet ſuper incidenti quæſtione oppoſita in cauſa appellationis: vel ſi pronunciatur ſuper talibus, non eſt contra ſubſtantiam ordinis iudiciorũ, & ſuper incidenti ſiue peremptoria exceptione pronunciatur. ſ. de elec. cum dilectus. ad fi. illa exceptio eſt potius incidens quàm emergens. Et idem etiam poteſt dici in l. intra vtile. quod pronunciatum fuit ſuper incidenti quæſtione, ſcilicet ſuper ætate: nec propterea ius offenditur, nec eſt contra ordinẽ iuris q ibi pronũcietur ſuper ætate, quæ fuit incidens quæſtio, nec dicitur in iure q talis ſententia non teneat.

ADDITIO. Differentia euidens inter quæſtionem incidentem & emergentem poteſt haberi per hunc verſum.

Incidens oritur: emergens quomodo differt.

Cum

CVm dilectus.] Sunt duæ partes. In prima facti & processus narratio. In secunda iudicis interlocutio: ibi, *Nos autem.* Item prima subdiuiditur in tres. Prima proponit actoris petitionem. Secunda: ibi, *Et citra.* rei exceptioné. Tertia: ibi, *Verum,* actoris replicationem. Item secunda principalis facit duo, quia primo interloquitur distinguendo duo mébra: primū: ibi. *Cum ea.* secundum: ibi, *Sed quoniam:* secundo: ibi, *Verum,* declarat interlocutoriam, probans id per duo similia, primum: ibi, *Quemadmodum.* Secundū: ibi, *Testes etiam.* Abb. Siculus.

Narnesi. Nouariē. Variensi. Matth.

CASVS. Abbas de Ferentino accedens ad præsentiam dñi Papæ, conquest⁹ fuit nomine monasterij sui, de quibusdam nobilibus dñis de Artone, q ipsi manu armata & cum exercitu, ad castrum monasterij venientes. monasteriū ipsum damnificauerint in prędis animalium & rebus aliis, de quibus justitiá sibi fieri postulauit. ex parte dictorū nobilium in modū exceptionis citra litis cótest. fuit responsum, q milites ipsi per dolū & violentiam ipsius Abbatis amiserant castrū suum, quod ipsi & pgenitores ipsorū tenuerát & possederát in quiete, petétes illud sibi restitui, priusq petitionib⁹ abbatis rñderét, cū testes haberét præsentes, per quos incontinenti intentionem suam probare volebant; ex parte abbatis fuit taliter replicatum, q ab ipso restitutio peti non poterat, qui nō fuerat spoliator: præsertim cū castrū illud, ad proprietaté monasterij pertineret: qd nō diffitebatur pars aduersa: vnde cū ad ipsum monasteriū res sua redierit ab alio possessa, debet retentionis cōmodū obtinere, etiam post tpa longiora, & iudiciū restitutoriū ꝫ spoliatoré tm cópetit; Dñs Papa his & aliis intellectis, distinguit hoc modo: vtrum spoliationis quæstio ab illis nobilibus obiecta sit in modū actionis ad restitutioné petendá, an in forma exceptionis, ad intentionem aduersarij repellendá: Si enim sit proposita in modū actionis: tunc intelligunt mutuæ petitiones se tamq diuersę minime cōtingétes: & fm regulá illá: Qui prior appellat, prior agat: illa quæstio quæ primo pponit, prima debet tractari: & vicissim tractatæ, exdé debent snia terminari: Sed quia illa quæstio fuit á pdictis nobilibus in modū exceptionis proposita, interloquendo pronūciat, vt probationes eorū super ipsa exceptione primitus audiantur, & ea probata abbati rñdere non cōpellantur, donec restituátur ab ipso: quia spoliatus ante restitutionem, suo spoliatori rñdere non cogitur; sed spoliatione in modū exceptionis tm probata, nō est pp hoc restitutio facienda: sicut si modū exceptionis crimen testi opponitur, vt à testimonio repellatur: & si crimen ꝫ testé pbatū fuerit ciuiliter, non ideo sibi pœna ordinaria debet infligi, sed testimonio eius credi nō debet: & hoc contingit, quia in ipsum accusatio non procedit, & inter infames quasi ex falso testimonio non habentur, quorū testimonium reprobatur. Not. q quæstio spoliationis duobus modis potest opponi ꝫ suum spoliatorem: in modū actionis, & sic sunt duæ petitiones, & simul tractandæ: & in hoc non est priuilegiata qn ambæ sunt restitutorię. Item in modū exceptionis: & fm hoc non tenetur aduersario rñdere, spoliatione probata, quocunq; modo agat spoliator. Ité nota regulá, Qui prior appellat, prior agat. Ité spoliatus suo spoliatori ante restitutionem non cogitur rñdere. Ité cum crimen ciuiliter probatur, testis nō punitur pœna ordinaria, sed solūmodo à testimonio repellitur. Ité ex modo agendi formari debet senténtia.

Cap. vnico eod. tit. in 1. compilatione.

Ferentino. Ferētino. Artone.

Innocentius tertius episcopo Narmanensi.

Si reus contra actorem spoliatorem spoliationem opponit: aut excipiendo, & tunc prius auditur, & ea probata, respondere non cogitur; sed per hoc non restituitur: aut agendo, & tunc simul vtraque quæstio terminatur, et ea probata restituetur.

CAP. II.

CVm dilectus filius abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Artone deposuerit quęstionem, quod manu armata[a], & cū exercitu, ad castrū monasterij venientes, in prædis animalium, & aliis damnificare dictum cœnobiū pręsumpserunt, de quibus iustitiam sibi fieri postulabat: Ei citra litis contestationem, sub forma exceptionis[b] fuit ex aduerso responsum, quód per ipsius dolum[c] & violentiam, castrum Sirati amiserát: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete: sibi petentes prius restitui, quàm petitionibus ipsius responderent: præsertim cum testes haberent pręsentes, per quos intentionem suam incontinenti[d] probare volebant. Verum ex parte abbatis fuit taliter replicatum, quòd ab eo restitutio peti non poterat, qui non fuerat spoliator: pręsertim cum dictum castrum, ad ius & proprietatem sui monasterii pertineret; quod etiam pars aduersa nullatenus denegabat. Vnde & verus dominus (ad quem ab alio res sua possessa reuertitur, etiam post tempora longiora) retentionis[e] debebat commodum obtinere: & iudicium restitutorium, contra spoliatorem[f] tantum competere dignoscitur: & infra. Nos autem distinguendum esse credimus, vtrum spoliationis quęstio ab eisdem nobilibus sit obiecta in modū actionis, ad restitutionem petendā: an in forma exceptionis, ad intentionem aduersarij repellendam: Cum ea in modū actionis proposita, intelligātur mutuę petitiones sese tamquam diuersę minime contingentes: ac per hoc, juxta[g] regulam iuris, qua dicitur: Qui prior appellat, prior agat: quę prius esset proposita, prius foret tractāda: quamquam in idem iudicium ambæ deductæ, vicissimque tractatæ, simul essent eadem[h] sententia terminandæ. Sed quoniam quęstio illa fuit ab eisdem nobilibus tantum in modum exceptionis[i] obiecta: interloquendo pronunciauimus, vt probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur: & ea probata

a Armata.] Illa vis quæ fit cum armis, publica est: quæ vero sine armis, priuata dr. Institu. de publi. iudi. circa fin. §. item lex Iulia. de vi pub. & ff. de vi pub. l. 1. vnde isti plus peccauerunt. Vnde versus: *Vis priuata reum deponit ab ordine rerum: Sed deportatur, si vis armata probatur.*

b Exceptionis.] Ergo qui excipit, non contestatur litem. & sic patet q qui negat, non excipit: ergo qui excipit, oó confitetur. ff. de except. non vtiq; & j. de exce. cum venerabilis.

Glo. seq. obiicit, quòd delictum, &c.

c Ipsius dolum.] Sed quare debuit nocere ecclesiæ dolus abbatis, siue violentia: cum delictum personæ, & c. 16. q. 6. si epm 1? Sed hic totus conuentus consensit abbati, vel ab initio, vel ex post facto. argu. j. de restitu. spol. cum ad sedem. in fi. sed ratihabitio in maleficio retrotrahitur, & mandato comparatur. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. sed & si cum quis.

d Incontinenti.] Hoc multū faciebat ad hoc vt restituerentur. j. de restitutio. spoli. litteras. & j. de testi. veniens 2.

e Retentionis.] 16. q. 3. c. placuit. ver. q si ma la. & C. de pscri. xxx. vel xl. annorum. si quis emptionis. §. q si quis.

f Contra spoliatoré.] vel ꝫ eum qui mandauit, vel ratā habuit spoliationem. sic j. de restitutione spoliatorū. cum ad sedem. in fi. & ff. de vi & vi armata. cū à te. nisi scienter ré recipiat à deiectore, cū per hoc ei succedat in vitiū. j. de restitu. spoliato. sępe contingit. & s. de iudi. quia V. & hic: quia per dolum Abbatis spoliati sunt. Et latius patet restitutorium iudicium secundum canones quàm secūdum leges, etiam vbi quis dolo vel metu perdit rem. 3. quęst. 1. redintegranda sunt omnia. secus est in actione quod metus causa, quæ datur contra illum qui metum non adhibuit. ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. in hac.

g Iuxta regulam iuris.] ff. de iudi. qui prior. Ber.

h Eadem sententia terminandæ.] Nā si isti nobiles proposuissent spoliationem suam in modū actionis directæ, essent duæ principales quæstiones, conuentio scilicet, & reconuentio, & tunc simul sunt tractandæ: vt s. de mu. pe. c. 1. & non valet sententia super vna, nisi & super alia in eadem instantia feratur. ff. quæ senten. sine app. l. 1. §. vlt. & C. de compen. neq; scriptura. vel saltem appellandū est, & ibi dr in lege primo inducta. & vnam vocat hic sniam pro tanto, quia cōtinue vna post aliam fertur, sed reuera duæ etiam senténtiæ sunt. j. de cau. pos. cum ecclesia. & c. cum super. nam quot sunt articuli, tot sunt sententiæ. ff. de mino. etiam. §. ex causa.

Glo. seq. quæque quæri, quæ patent.

i In modum exceptionis.] Hic patet q quæstio spoliationis non pjudicat ciuili quæstioni, nisi pponatur in modū exceptionis, sed criminali semper pjudicat, siue in modū exceptionis, siue in modū actionis proponatur, & sic loquuntur iura 3. q. 1. & q. 2. per totū. & 2. q. 2. per totū. Quidam intelligunt hanc decre. cū ambę quęstiones sunt possessorię. Sed hoc non est verū: quia abbas non agebat hic possessorio iudicio, immo hic petebat sibi iustitiam fieri super dānis sibi datis in prædis animaliū, & in aliis, vt patet in antiqua decret. De hoc dr j. eo. sup spoliatione. Illud potest hic quæri: vtrū exceptio spoliationis interrūpat præscriptionem. Et est dicendū, q non: quia pscriptio in odiū non petentiū inducta est. j. de præscrip. vigilanti. & 16. qū. 3. §. potest. sed qui excipit, non petit: sed petentem

Dictio, &c. deest in multis antiq. in duobus autē vetustissimis legitur ita: vnde vs verum, &c.

Consentire. 10 l. sancimus. cum vulga. C. de pœnis.

Violentiæ vel defensionis. vt patet in l. sequé. Io. And.

Quando locum habeat hæc regula, & qñ fallat, ibi nota. & 1 Spe. de incidē. quæst. versi. videmus. Ioan. And.

Cuius verba sic habébat in quo iā præsentia, (scilicet Cardinalis quibus hæc causa a domino Papa commissa fuit) suam abbas deposuit quæstionem, q prædicti nobiles nulla requisitione præmissa, manu armata, & cū exercitu, ad castra monasterij Ferentini, & [illegible] in prædis animalium, segetum, cōbustionibus, captionib⁹ hominum, homicidijs perpetratis, & damnis aliis, vsque ad [illegible] Lucam pęne [illegible] hominū, & iniurias irrogatas damnificare [illegible] præsentia [illegible] quibus & aliis [illegible] quæ vellet pro [illegible] iustitiam sibi fieri postulauit, &c.

tentem repellit: vt hic, & ff. de exceptio. l. s. ergo non interrumpit. Licet sit arg. ℨ. ff. quod metus cau. l. metu. §. sed ꝙ prætor. in fi. vbi dr̄ ꝙ excipiēdo vr̄ experiri. & ff. rem ra. ha. quo enim tutiore. in fi. & ff. de excep. l. 1. & ff. de proba. in exceptionibus. hīc quærit, vtrū exceptio spoliationis possit opponi in qualibet causa? Et potest dici ꝙ non: q̄a nō opponit actioni depositi: q̄a ibi nō ad mittitur cōpensatio. C. de cōpe. l. vlt. & C. depositi. si q̄s vel pecunias. & j. deposi. bona fides. §. sane. Alij dicunt ꝙ petenti depositū bene obstat exceptio spoliationis, quoniam obijcit petenti restitutionē, saltem in modum reconuentionis, & etiam exceptionis, & quæstio spoliationis est priuilegiata. j. eod. super. Et ideo satis vr̄ ꝙ opponi possit actioni depositi: q̄a fauorabilior vr̄ spoliatio quàm actio depositi, licet illa sit bonæ fidei. Sed quid si in modum exceptionis probaui spoliationem, nunquid eædem probationes valebunt, si volo directe petere possessionem? Dico ꝙ non, nisi aduersarius cōsentiret. j. de test. veniens 2. Sed pone ꝙ succubui in exceptione: nunquid possum postea directe agere possessorio? Videtur ꝙ nō: quia eandē quæstionem volo refricare, licet alio genere iudicij, quod nō licet. ff. de except. rei iud. si quis cum totum. §. & generaliter. Sed tamen dico ꝙ possum, nec impedit si succubui: quia possessoriū directe etiam potest intentari ex dissimilibus causis. j. de dona. inter dilectos. Et si primo agatur criminaliter, & non obtinuit, postea agi potest ciuiliter. C. quando crimi. ac. præiu. ciu. l. vnica.

a *Non cogerentur.*] quia nec iudici contendere, nec inimicis inermes debemus nos opponere. 3. q. 2. oportet. Sed si conueniatur ab alio quàm à spoliatore, non obstat ei exceptio spoliationis. sed si criminaliter accusetur, potest excipere ꝙ spoliatus est ab alio quàm à suo accusatore, si tota sua substantia vel maiori parte sit spoliatus: vt in quadam constitutione Inn. iiij. j. de resti. spo. frequens. & sic intelliguntur canones isti. 2. q. 2. per totum. & 3. q. 2. per totum.

Glo. seq. allegat quatuor concordantias, signat contrarium de quatuor capitulis, & vnam legem, & antequam respōdeat, format quæstionem, et soluit. demum respondet ad tria capitula, & ad legem.

b *Restitutio facienda.*] quia ad hoc non agebatur. Semper enim videndum est ad quid agatur: quia s̄m modū agendi formatur sententia. j. de simo. licet Hely. & j. de accu. sup his. & melius c. qualiter & q̄n. nec enim potestas iudicandi vltra id extenditur, q̄ ī libello est deductum. ff. cōi diui. l. vt fundus. Arg. ℨ. j. de cōces. præb. ex parte. & 14. q. 3. ecce. & j. de confes. cum super. & s. de elec. per inquisitionem. & ff. de adul. l. 1. §. si publico. vbi accusator conuictus in modū exceptionis punitur, sed testis non punitur, licet crimen ei in modū exceptionis probetur: vt dr̄ j. de excep. deniq;. nec infamis reputatur: vt hic, licet eius testimoniū reprobetur. ff. de his qui no. infa. Lucius. Item quid dices si probetur excōicatio in modū exceptionis ℨ aliquē, vt repellatur à testimonio, vel ab electione, nunquid debet vitari? Potest dici ꝙ si ex tali facto publica fama laborat, non est ei cōicandū. j. de sen. excō. cū desideres. §. secūdæ. arg. 2. q. 1. multi. ver. si quis frater nominatur, &c. Idē dico si in modū exceptionis crimen ꝓbetur testi, qđ impedit promouendū. arg. s. de elec. super eo. vt si grauata sit eius opinio. j. de testi. testimonium. nec sufficit ꝙ ex tali facto non irrogetur infamia, sed ꝙ eius opinio in multis vacillet. 33. dist. laici. sicut dicit lex de eo qui fustibus cæsus est, licet non sit infamis, tñ ad honores non debet admitti. ff. de decu. eos. sic C. de adul. & si libidine. 81. dist. tantis Daniel. j. de accu. omnipotentes. & C. de procu. l. reum. & sic propter talem infamiam facti potest indici purgatio. arg. j. de sen. excōi. cū desideres. §. secundæ. 2. q. 1. multi. versic. si quis frater nominatur. Ad ℨria signata superius dicas, ꝙ illud c. ecce. intelligitur cū de crimine constat, siue accusando, siue denunciando, aut inquirēdo: & quocunq; tali modo constet, punitur. & ideo dicit, ecce crimina vndecunq; claruerint, &c. Ad illam decretalē, cū super. sic respondeas, quia ibi testis in iure confessus est, & crimen illud continebat causam de qua agebatur, vnde punitus fuit. j. de exceptionib. deniq;. in fi. & ei obiectum fuit ꝙ esset particeps simoniæ: vnde interrogatus & confessus punitur. In illa, p inquisitionem agebatur, ibi: tam in capite q̄ in membris. Ad legem illam. ff. de adulter. l. 1. §. si publica. potest dici ꝙ iudex qui cognoscit de adulterio, ex officio suo punit maritū de lenocinio sine accusatore: quia cū exceptio lenocinij non prosit vxori, obesse debet marito, aliàs maritus non puniretur de crimine: qđ esse nō debet: quia publicæ vtilitatis est, ne crimina remaneant impunita. j. de sen. excom. vt famæ. & ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. versus finem.

c *Reprobatur.*] Arg. ℨ. s. de test. cū tu. vbi dr̄ ne periurij reatu notentur. sed illud intelligitur quo ad factum & opinionem. & quod hic dicit, referas ad ius: quia de iure nō censetur infamis: sed infamiam facti forsitan nō euitat, vt ibi dr̄. & hoc dr̄ expresse. ff. de obseq. à li. & liber. parentibus, & patrono præst. l. 2. Ber.

legitime, abbati non cogerentur [a] respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso: cum spoliatori, spoliatus ante restitutionē non cogatur vllatenus respondere. Verum spoliatione in modum exceptionis tantum probata, non est per hoc restitutio [b] facienda: Quemadmodum si in modum exceptionis aliquod crimen testi obijcitur, vt à testimonio repellatur, & sit crimen contra eum ciuiliter probatum fuerit, non ideo sibi pœna infligitur ordinaria, sed eius dumtaxat testimonio non creditur: quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio non procedit. Testes etiam quorum testimonium reprobatur [c], inter infames, quasi ex falso testimonio, non habentur.

Honorius tertius Ludouico regi Francorum.

Petenti hæreditatē, obstat exceptio natiuitatis, quæ prius debet coram ecclesiastico iudice terminari. hoc dicit secundum glossam, intelligendo quòd hic erat prius coram iudice seculari petita hæreditas, & exceptum fuit de illegitimitate.

CAP. III.

TVam non credimus latere prudētiam, causam natalium reginæ Cypri ad examen nostrum (vt pote quæ ad forū ecclesiasticum [d] pertinet) esse delatā: & infra. Quia vero antequam natalium causa terminata esset, dependentē ex illa [e]

Tuam non credimus.] Pēdente cā nataliū coram ecclesiastico iudice, quæstio hæreditatis ex illa dependens, per secularem iudicem inchoari non debet. h. d. extra gl. intelligendo, ꝙ hæc causa legitimitatis fuit mota prius coram iudice ecclesiastico: & ea pendente petebatur hæreditas coram seculari. Primo narrat factum de præterito. Secundo prouidet circa futurum: ibi, *Quia vero.* Abbas.

Casus. Mortuo comite Campaniæ sine prole, regina Cypri dicebat ꝙ debebat illi succedere in comitatu tanq̄ proximior: Quidam alius hoc intelligens accessit ad dñm Papam proponens ꝙ cū ipsa regina non fuisset de legitimo matrimonio nata, dicto comiti succedere non debebat, sed ipse: quod paratus erat probare in præsentia dñi Papæ, petens ab ipso vt mandaret regi Franciæ, vt si forsitan dicta regina super successione comitatus prædicti, coram ipso proponeret quæstionem, non audiret eandem, donec causa natalium (ex qua illa dependebat) fuerit terminata: qđ Papa non distulit adimplere. mortuo autem ipso rege, cui Papa prædicta madauerat, successit ei Ludouicus filius eius: vnde Papa scribit eidē super eod. negotio, credens prudentiā ipsius non latere, causam natalium dictæ reginæ, quæ ad forū ecclesiasticū pertinet, ad examen ipsius esse delatam, & licet Papa dictam reginam in suo iure velit fouere: tñ quia antequam causa natalium terminata esset, incipere causam successionis dependentem ex illa, nihil aliud esset q̄ negotiū ipsum diuersis processibus intricare, & ordinem iuris perturbare: & ideo si ab ipsa regina fuerit requisitus super hoc, patienter expectet donec causa natalium per sedem Apost. fuerit terminata. Not. ꝙ causa natalium ad forum ecclesiasticum spectat. Item causa natiuitatis præiudicialis est ad causam successionis, & ideo primo debet terminari: si ℨrium fieret, ordo iuris peruerteretur: qđ esse non debet: nec valeret processus successionis, si legitima nō pronunciaretur. Item negotium diuersis processibus non est intricandū.

d *Ad forum ecclesiasticum.*] Et ita causa natalium ad ecclesiā pertinet. Quæ sint illæ causæ quæ spectant ad ecclesiasticum forum, dictum fuit s. de fo. compe. cum sit. & c. licet 1. & c. ex tenore.

Glo. seq. distinguit: aut duæ quæstio. ciuiles sunt principales, aut alterā incidens, & tunc quandoq; simul incidit, &c.

e *Dependentem ex illa.*] Ex hoc loco satis patet, ꝙ si quæstio præiudicialis incidat in causa, de ea sola primo est cognoscendū antequam de principali: quia ea ꝓbata principalis quæstio est perempta, vt hic dr̄. Et not. ꝙ si duæ sint principales quæstiones, & sunt ambæ ciuiles: quæ primo proponitur, primo tractatur, & vna sententia terminatur. s. eo. c. proxi. & ff. de iud. qui prior. Sed quādoq; quæstio ciuilis incidit, & præiudicat ciuili, & tūc de incidenti est antea cognoscendum & pronunciandum: vt si quis agit de hæreditate directe, & alter incidēter proponat, ꝙ non sit legitime natus: de hac est antea pronunciādum: vt hic, & j. qui fil. sint legi. lator. vel si proponatur quæstio seruitutis: & hæc primo expedienda est. 3. q. 11. §. si de hæreditate. & C. de ordi. co. l. 2. qūq; quæstio ciuilis præiudicat criminali, & est primo tractanda, vt si aliquis qui credat se liberū accusetur de crimine, & postea moueatur ei quæstio status, primo tractabitur incidens quæstio de statu. 3. q. 11. §. si crimen. & C. de ordi. cog. l. 3. & C. ad leg. Iul. de adul. quoniam Alexandrum.

Et hoc est contemplatione [illegible] abbas [illegible] in exceptione, postea [illegible] ipsum [illegible] in [illegible], & absolutus est ab ipsorum impetitione: deinde abbas [illegible] eandē quæstionē, nunquid obstabit ei exceptio [illegible] spoliationis, vel sententia? [illegible] non: [illegible] superuenientis [illegible] Ioan. And.

Iste [illegible] 34. q. 2. [illegible] Ioan. And.

Dicit Ho. ꝙ hoc loquitur qñ non periurium, sed aliud crimen qđcunque ei obijcitur [illegible] ꝙ [illegible] & tunc est speciale quod [illegible] infamis à testimonio repellatur. infra de testi. testimonium. Ioan. And.

Quæstiones præiudiciales sunt in quatruplici differentia.

xandrum. & C. ad leg. Fla. de pla. præses prouinciæ. Quandoque criminalis præiudicat ciuili: vt 3. q. 11. §. aliquando. ver. ciuili. Quandoque criminalis præiudicat criminali. 3. q. 11. dicto. §. aliquando. c. prius est. vbi de hac materia habes satis. & sic quandoque vna quæstio dependet ab altera: & tunc non sunt simul tractandæ: quia sic esset diuersos intricare processus, & sine vtilitate: simile ꝫ. de iu. exhibita: vbi simul de principali & exceptionibus cognoscere voluerũt iudices: quod esse non debet. ꝫ. de offi. dele. prudentiã. §. sexta. & ꝫ. de foro compe. ex parte. & c. ex tenore.

[1] Vi C. si quis alt. vel. prohi. l. 1. vbi petens hæreditatẽ accusatur, q̃ testatorem expulit, vt eũ hæredẽ instituerct, & ibi habetur satis in Spe. de iudi. dom. quæstio. in prin. Io. And.

successionis[a] causam incipere nihil aliud esset, quàm diuersis processibus intricare negotiũ, & confusione quadam iudicij ordinem perturbare: si forte ab ipsa regina fueris super hoc requisitus, donec iam dicta causa natalium Apostolico iudicio finem acceperit, patienter expectes[b].

a ¶ *Successionis.*] Super comitatu campaniæ, in quo dicebat regina ista se debere succedere.

b ¶ *Patienter expectes.*] Et ita patet, q̃ iudex ciuilis etiam incidenter, & per reconuentionem de causa spirituali cognoscere non potest. ꝫ. qui fi. sint leg. causam 3. & c. lator. & hic. De hac materia dictum est ꝫ. de iud. at si clerici. [a] Sed cõtra, vr̃ q̃ saltem incidenter de tali quæstione cognoscere possit. C. de iudi. quotiés. C. de ordi. iud. l. aditæ. ff. de iu. om. iud. si idẽ. & ff. de indi. qui non cogitur. sed est verum quod prius dicitur, licet secus sit in contrarijs causis ciuilibus.

[a] Concor. Lotarius in nouatione. C. de sacr. san. ecc. & quæ not. l. de iud. at si clericus.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Agens possessorio recuperandæ, non tenetur ante restitutionem suis spoliatoribus (nisi super quæstione spoliationis) respondere: potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. hoc dicit.*

CAP. IIII.

SVper spoliatione conuentus, aduersus restitutionem petentem[c] non est (nisi super quæstione spoliationis) si eum reconueniat, audiendus: Cum restitutionis petitio in hoc priuilegiata noscatur, vt ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem, spoliatoribus respondere†: Quamquam ab agendo (spoliatione ab eis in modum exceptionis proposita†) repellatur.

SVper *spoliatione.*] Agens interdicto vnde vi, non reconuenitur nisi de alia spoliatione: de qua etiã excipi potest ꝫ eum. Diuiditur. Nam primo dicit quid iuris cũ agens possessorio reconuenitur. Secundo, quid iuris cum ꝫ eum excipitur: ibi, *Quamquam.* Prima subdiuiditur. Nam primo ponit dictũ, exceptionem interserẽs. Secundo submittit rationem dicti: ibi, *Cum restitutionis.* Abbas.

Casvs. Aliquis fuit spoliatus ab aduersario suo: spoliatus suum spoliatorẽ traxit in causam, petens restitui sibi rem illam, qua eum spoliauerat: spoliator volebat eũ reconuenire, quæritur quid iuris sit? Rñdet q̃ spoliator iste non est audiendus volens reconuenire spoliatũ, nisi eum reconueniat de alia spoliatione: quia petitio spoliationis in hoc priuilegiata est, vt qui illam intẽtat, nõ cogat rñdere suo spoliatori, anteq̃ fuerit restitutus. Sed si spoliator in modũ exceptionis opponat de alia spoliatione ꝫ ipsum spoliatum, repellit eũ ab agẽdo. Not. q̃ quæstio spoliationis priuilegiata est, vt spoliator non possit reconuenire spoliatũ iudicio petitorio. Item spoliator potest opponere de alia spoliatione in modum exceptionis.

¶ *Glo. seq. not. quod licet agenti possessorio non referatur quæstio dominij, tamen agenti petitorio vel possessorio refertur quæstio spoliationis: & tunc aut in modum actionis aut exceptionis, &c. Secundo instruit reum spoliatorem, qui etiam est spoliatus, vt videas quod sibi magis, &c. Vltimo format duas quæstiones, & illas soluit.*

c ¶ *Restitutionem petentem.*] Qui enim petit restitui, ab aduersario recõueniri nõ potest petitorio, sed sup alia spoliatione bene potest: vt hic dr̃: nec potest ei referri q̃ftio ꝓprietatis ab eo. sup eo de quo conuenit. ff. de iud. si de vi & possessione [1]. & C. de rei ven. ordinarii. & ꝫ. de rest. spo. c. in litteris. c. item cũ quis. & c. ex conquestione. nisi primo fuerit restitutus: vt hic, & ꝫ. de rest. spo. solicite. Vnde not. q̃ vbi duæ quæstiones possessoriæ proponuntur à diuersis, illæ possunt simul tractari, vt hic sm̃ illam regulã, Qui prior appellat, prior agat. ff. de iud. qui prior. & tunc vna sententia debent terminari. ꝫ. eo. cũ dilectus. quia vtraque spoliatio priuilegiata est. Si vero vnus agit petitorio, & alter possessorio: distingue qualiter reus obiiciat spoliationem: Si enim petat directe restitui, duæ sunt petitiones: quia in modum actionis fit reconuentio de spoliatione, & tunc simul tractandæ sunt: vt ꝫ. eod. cum dilectus. [4] Si in modum exceptionis proponatur spoliatio, tũc primo tractatur exceptio spoliationis, secundum quod dr̃ in illa decre. cum dilectus. Si vero q̃s agat de spoliatione, contra suum spoliatorem, vel etiam de re alia: tunc spoliator potest opponere exceptionem de sua spoliatione, & in modum actionis, & in modum exceptionis, vt hic dicit. Sit ergo cautus quid sibi magis expediat, vtrum agere directe, vel excipere. Si magis expediat reo possidere rem aduersarii, quàm suam recuperare, excipiat: quia probata exceptione sua, non compellitur respondere, nisi primo fuerit restitutus: vt in c. cum dilectus. Si magis expediat recuperare rem qua est spoliatus, proponat spoliationẽ suã directe, & ea probata restituetur: vt colligitur hic, & c. cũ dilectus. & idem si petitorio agatur: quia reus dupliciter potest proponere suam spoliationẽ: vt ꝫ. eo. tit. cum dilectus. Et hoc cum super diuersis rebus fit conuentio & oppositio spoliationis. Secus vbi q̃n super eadem re fit conuentio & reconuẽtio: quia tũc vtilius est ꝓponere spoliationem in modum actionis. j. de resti. spo. ex conquestione. quia restituetur in eo casu ante ingressum principalis causæ. Si vero in modum exceptionis, nõ restituetur, sed repellit agentem: & sic vtroque casu ꝓiudicat quæstio spoliationis in hoc casu. Item recompensatio non potest opponi petenti restitutionem ꝫ quia sic indirecte admitteretur reconuentio. C. de compen. l. vlti. arg. ꝫ. de excep. cũ inter. in fi. Item in momẽtanea possessione cessat recõuẽtio. C. qui leg. perso. habet standi in iud. vel nõ. l. vlt. Sed si ago ꝫ te possessorio, & tu reconuenis me possessorio, & ego excipio ꝫ rei modũ exceptionis, de spoliatione eadẽ de qua conuenio te, nunquid debeo admitti? Dico q̃ sic: quia ad aliud ꝓponiĩ vt actio, ad aliud vt exceptio. arg. ff. de inof. test. ꝫ veterani. aliàs est l. Papinian⁹. §. sed neq; impuberis. [5] & ꝫ. de test. veniẽs 2. & c. cũ in tua. Sed quid si ille excipiat de sua spoliatione? dico q̃ potest & elidit actionem meam, & ita remanet conuentio & reconuentio inefficax. si autem expediret ei magis agere q̃ excipere, proponat de sua spoliatione in modum replicationis, & sic per replicationem elidit exceptionem meam, & sic remanet conuentio & reconuentio efficax.

¶ Vide tex. in l. bona fides. C. de not. ff. deposit.

¶ In omnibus manuscriptis legitur, oppositio.

¶ De materia huius capitis vide latissime p̃ Iasonem in §. si quis agens. & sequen. Insti. de action.

[5] Substitui ius directe filio impuberi, eo mortuo ob sta matrem impuberis agẽtem de inofficioso, dicit testamentum illud fuisse paternum: contra fratrem testatoris dicit illud fuisse filij. Io. An.

TITVLVS XI.

De plus petitionibus.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Ponit quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petentium.*

CAP. I.

COnsiliũ† prouidentiæ dici nõ potest, q̃ pecuniam tibi debitam, ante terminum ab aduersario reperisti. ¶ Punitur enim importunitas plus petentium, si super petitione sua duxerint in iudicio[d] persistendum:

DE PLVS PETITIONIBVS.

¶ *Continuatur secundum Gof. & Ioan. And. quia plerumq; in iudicijs plus petitur; ideo, &c. Vel sic, supra in proxi. rubri. dictũ est de ordine cognitionum: Verum quia interdum excipitur actorem plus petere, et d obstare posset de ordine & modo procedendi, ideo subijcitur, &c. Abb. Sicul.*

COnsilium.] Diuiditur in duas partes. secunda: ibi, *Te quoque.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis mutuauit pecuniã alicui amico suo restituendam sibi certo: ille ante terminũ repetebat pecuniam: rñdebatur ei q̃ non poterat eam repetere ante terminum: immo de hoc puniri debebat: consuluit Papam super hoc. rñdet ei Papa: nõ fuit consilium prouidentiæ, q̃ ante terminum, pecuniam tibi debitam repetisti: vnde punitur importunitas plus petentium, si in iudicio persistant in sua petitione: hoc modo, vt qui plus petit re siue causa, in expensis aduersario condemnetur: qui plus petit loco, ad interesse teneatur, pro eo q̃ vtilitas adimitur debitori, quam habuisset si loco statuto soluisset: & ei qui plus petit tempore, duplicãtur induciæ, nec respõdere tenetur, nisi ei soluantur expensæ.

¶ *Glo. seq. tes. per q. vsq; ad quod tempus, &c. alleg. quod ante lit. contesta. secundo alleg. quod ante sententiam primum textũ inducit, quam tamen fatetur in alio casu loqui.*

d ¶ *In iudicio persistendum.*] Et ita si volunt desistere à petitione, licitum est, nec puniuntur: & hoc possunt facere vsque ad lit. contest. [6] postea vero nõ possunt desistere sine pœna. C. eo. tit. l. vnica. sic licitum est ei pœnitere ante litem contest. ff. rem ra. habe. amplius non. Sed vr̃ q̃ licitum sit pœnitere q̃ñcũq; ante sententiã: vt ff. de inof. testa. ꝫ veterani. aliàs est l. Papinianus. §. meminisse. & C. de his quibus vt indig. alia. & C. ad l. Cor. de fal. qui falsas. & C. loca. conductores. in quibus potest pœnitere ante sententiam. Sed prius dictum verius est, q̃ ante lit. contest. pœnitere debent: aliàs puniuntur in expensis. C. eo. l. vnica. & hic. Et hoc etiam cũ re aut causa plus petitur. Sed lex illa loquitur cũ aliquis per dolũ super maiori

[6] Vel donec aduersarius referens expẽsas. Iniquum enim esset si non restituerentur expẽsę, quas fecit etiam ante lit. contest. vnde dicit Host. q̃ licet ante lit. contest. desistere possit, tenetur tamen ad interesse aduersario si quod fit. Ioan. And.

maiori quantitate exigit cautionem, & ille si persistat, à toto debito punitur exceptis duob' casibus, scilicet transactionis, & sedæ confessionis, q excipiūt in l. illa. & ita de alijs pl' petitionib' loqr hic.

a ❡ *Plus loco.*] Qui petit alio loco q̄ vbi couenit, ad interesse per officiū iudicis pōt cōueniri, in eo in quo dānificatur ꝙ in alio loco cōuenitur. ff. de eo ꝙ cer. lo. l. s. §. fin. De hoc interesse dictū est ꝫ. de off. de le. P. & G.

b ❡ *Amplius tempore.*] In istis quattuor modis plus petēdi olim puniebatur in tota causa. Insti. de act. §. si qs agens. & Insti. de excep. §. appellaof. Sed hodie non ita puniuntur: qñ enim qs ante tēpus petit, īduciæ duplicanf, & nihilomin' i expēsis punif, Insti. de excep. §. hodie aūt. & hic. 1 Si aūt re, causa, loco plus petat, & reus aliqd damnū sustinuit circa sportulas, actor triplicē pœnā patif. Insti. de act. §. tripli. & §. sed hoc quidem antea. & in aliis expēsis condemnabitur: vt dictum est in littera.

ita † quòd qui re petūt amplius siue causa, in expensis aduersario condemnantur. ❡ Qui autem plus loco ᵃ, ad interesse tenentur †: pro eo quòd vtilitas adimitur debitoribus, quā haberent si statuto loco soluissent. ❡ Ei vero à quo amplius ᵇ † tempore petitur, induciæ duplicantur: nec litem excipiet, nisi ei soluantur expensæ.

❡ Te quoq; dubitare non credimus, ꝙ causa plus petitur ᶜ, cū aliqd in genere vel sub alternatione debetur, & rem in specie, vel vnum præcise peti contingit. Re autem, si decem sint debita, & viginti petantur. Loco vero, cum quis non vbi conuenit soluere, sed alibi conuenitur. Tempore quoque, eum ante diem vel conditionem, petitur quod debetur.

TITVLVS XII.

De causa possessionis & proprietatis.

❡ Gregorius Duci † Siciliæ.

❡ *Causa possessionis & proprietatis sub eodem iudice terminari debet: nec contra absentem est pronunciandum.*

❡ In codice Barbatiæ clarius sic: ita quòd qui re plus petunt, siue causa, &c.

❡ Vide l. 2. ff. de eo. qd cer. loco.

❡ plus

ᵃ Adde ad materiam hanc c. & glo. l. 1. & ibi Bar. ff. eod.

TE QVOQVE Casus. In §. isto exponit quatuor modos prędictos plus petēdi: Ille petit plus causa, q cū aliqd debet sibi in genere vel sub alternatione, rē in specie, vel vnum pcise petit. Re vero plus petit, si x. sint debita, & ipse petit xx. Loco plus petit, cū quis alibi ꝯuenitur, q̄ soluere cōuenit. Tēpore plus petitur cū ante terminū vel cōditionē petitur, qd debef. Not. hic quatuor modos plus petēdi, & pœnā eius qui ꝫ facit. Item qui plus petit re siue causa, condemnatur aduersario in expensis. Item qui plus petit tempore vel loco ad interesse tenetur.

e ❡ *Causa plus petitur.*] Hic exēplificat pdictos quatuor modos pl' petēdi: qa causa plus petif, vt puta, pmisi tibi x. vel Stichū, in optione mea est soluere quē volo. C. de cōd. inde. si qs seruū. ff. de iure do. plerumq; §. si. vel pmisi hominē in genere, nō istū vel illū: si tu petis à me præcise x. vel Stichū, auferre vis mihi electionē, s qd esse non debet. vnde puniri debes in damnis, quæ sustinui vt dictū est, vt Insti. de act. §. huic autem. & §. præterea. Loco, & re patet in ipsa littera. Tempore, vt si promisi tibi x. soluere vsque ad annum, & tu antea petas: vel promisi tibi si imperator intraret Italiam, & tu petis ante conditionem extantem. Exemplum de his habes Inst. de actio. §. plus autem quatuor modis.

ADDITIO. Vnde isti quatuor modi plus petendi cōprehenduntur in hoc versu: *Plus petitur causa, vel tempore, reque, locoque.*

❡ Alibi, Felicia, in pluribus exemplaribus scriptus. habetur autem hoc apud Gregorium lib. 7. registri indictione 2. epistola 98. siue 100. & c. 1. eo tit. in 1. compilat.

ᵇ Et per hoc patet pœnam locum habere, etiam si petat qd est vilius: vt dicit hoc Fran. & potest Insti. de actio § præterea. Ioan. And.

DE CAVSA POSSE. ET PROP.

❡ *Dictum est supra de ord. cog. Verum quia dubitari posset de ordine adhibendo cum causa possessionis & proprietatis, ab eodem vel diuersis deducuntur in iudicium, merito hic subiicitur. Abbas.*

S *Vsceptis.*] Doctores nostri nō summāt, sed ponūt casum, forte qa actor psens petebat reū absentē cōdemnari in vtroq;, s. i causa possessionis & pprietatis: aut ꝙ Papa causam possessionis cōmitteret vni, & causam proprietatis alteri. Papa vero rñdit vt in littera. Vel primo petiit vnū, vt vtrūq; iudiciū diuersis iudicibus cōmitteretur: & ab hoc repulsus petiit secundum, vt saltem Papa pronūciaret: & iterato fuit repulsus, ratio repulsionis habetur in littera, & potest hæc decre. summari vt in rubro. Et secunda pars: ibi, *Nec nos.* Abbas.

CASVS. Quidā Fœlix homine de Sicilia habebat causam cū aduersario suo, petebat à Papa vt causam possessionis cōmitteret vni iudici, & causam proprietatis alij. Ad hoc rñdet Papa, ꝙ legali puisione decretū est causam possessionis & proprietatis sub vno & eodē iudice debere cognosci, vnde nō admisit petitionē ipsius. Itē petebat a Papa vt ꝫ aduersariū suū absentē diffinitiuā pferret sententiā: & ipse rñdet, ꝙ ꝫ inauditā partem & absentem nihil potest diffinire. Not. ꝙ causa possessionis & proprietatis apud eūdem iudicē debent cognosci & finiri: & sic continentia causæ diuidi nō debet. Item ꝫ absentem non contumacem, non est procedendum.

d ❡ *Momenti.*] id est, possessionis. Et dr possessio, momentū, non qa durat p momentū, sed quia s parū duratura est apud possessorē, cū actor docuerit de pprietate: & à sententia momentaneæ possessionis sm l. non appellatur. C. si de momē. pos. l. vnica. et s. q. 6. c. et q. ad finē. §. d possessione. secus sm canones. ꝫ. de iudic. cap. fin.

❡ *Gl. seq. obiicit & soluit, signat contrarium. & ibi remittit.*

S Vsceptis: & infra. ❡ Legali puisione decretū est tā momenti ᵈ, quàm proprietatis causam sub vno ᵉ eodemque iudice debere cognosci †. ❡ Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire ᶠ.

❡ Celestinus tertius.

❡ *SI actum est possessorio & petitorio, potest iudex receptis probationibus super vtroque prius discutere probatione sup possessorio, et illud terminare. h. d.*

CAP. II.

AD † vltimum interrogati fuimus, si iudices deputati ᵍ, vt de possessione & proprietate cognoscāt, grauibus partiū sumptibus parcere cupientes, de vtraque commixtim audiāt allegationes pariter & testes admittant †: deinde prius audiāt attestationes de possessione, & pronuncient ʰ secundum tenorem illarum, vtrum licite hoc agatur. ❡ Nos autem (cum hoc sit in iure ciuili expressum ⁱ)

e ❡ *Sub vno.*] Sed quare dicit, cum alia sit causa possessionis, & alia proprietatis, nec habeāt aliqd cōe. ff. de exc. rei iu. & an eadē. §. vlt. & ff. de acq. pos. naturaliter. §. nil cōe. & l. permisceri. Hoc ideo dicit: quia cōtinētia causæ diuidi nō debet. j. de seq. c. 1. §. Papa. & C. de iudic. nulli. hoc est dicere, iudex q cognouit de possessiōe, debet cognoscere de pprietate. Et ita expone in vno eodēq; iudicio, i. corā eodē iudice: vt dicūt iura pdicta: qa facilius cognoscit de pprietate q cognouit de possessione. Arg. ꝫ. ꝫ. de iu. significauerunt. Sed ibi erant diuersi fori, hic eiusdē, et sic nō ꝫ dicūt.

❡ *Glo. seq. ponit tres lecturas vltimi versiculi.*

Dicebat Tanc. quia apta est tantum p momentū durare. Idem Gof. & Ho. est ergo momentanea aptitudine, & non actu. & lex Aquilia dicitur pœnalis, qa apta est ad pœnā: non tamen semper est pœna lis. Insti. ad le. Aquil. §. his autem. secundum Host. Ioan. And.

❡ Vide tex. in l. 1. & per totū tit. C. de q. re. ad eun. iud. ea.

❡ Cap. vnico eo tit. in 2. compila.

❡ Alibi, non parte.

f ❡ *Diffinire.*] Not. quòd dicit, diffinire, quasi diceret, diffinitiuam sententiam contra absentem non possumus proferre ante litem contesta. ꝫ. vt lit. non contestata. per totum. vel dic non possumus diffinire, etiam lite contestata contra inauditā partem: quia non liquet de causa. Et ideo præcise diffinire non possumus, quin salua sit ad minus quæstio proprietatis absenti. infra de do. & contu. prout. & ꝫ. vt lit. nō contest. quoniā. §. pen. & C. quomodo & qñ iud. l. consentaneum. Et ita duobus modis potest intelligi particula ista, vt lit. non cont. vt sic non fiat diffinitio, sed pper contumaciam in possessione missio, vel lite etiam contest. quando non liquet de causa. Vel tertio modo: quia ꝫ absentes non citatos, non conuictos, non confessos, nihil possumus diffinire. ꝫ. de ma. & obe. inter quatuor. ᵏ & sic plana est littera. Bernar.

ᵏ Concor. l. 1. C. de cau. ea. re. iud.

A *D vltimum.*] Si possessorio & petitorio simul est actum, potest iudex prius possessorium terminare. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos autem.* Abbas.

CASVS. Causa commissa fuit quibusdam iudicibus quo ad possessorium & petitoriū: iudices volentes parcere laboribus partium & expensis, de vtraq; quæstione commixtim audiunt allegationes, & testes recipiunt: postmodū audiunt allegationes, & testes super possessione, & pronunciant secundum tenorē illarū: quæritur vtrū, hoc licite fieri possit? Respondet Papa, ꝙ licite illud fieri potest, cū etiam sit in iure ciuili expressum. Not. quòd causa possessionis & proprietatis simul tractari possunt: alias causa possessionis præcedere debet.

g ❡ *Deputati vt de possessione & proprietate.*] quia causa est eis vtraque commissa, & idem est si simpliciter causa indistincte committitur: quia vtraque causa intelligitur esse commissa. j. de sequestra. ad hoc. quia diuidi non debet continentia causarum. ꝫ. cap. proxi. C. de iudi. nulli. sic & causa proprietatis & vsusfructus apud eundē iudicem sunt tractandę. ff. de libe. cau. si pariter. sic & in aliis. ff. de qui. rebus ad eundem iudic. eatur. l. 1. Ber.

h ❡ *Pronuncient.*] s. super possessione.

❡ *Glossa sequens alleg. 4. concor. subdens de iure canonico simul petitorio & possessorio ab eodem agi posse: quam dicit fuisse opinionem M. Sed Io. contra. & remittit. demum dupliciter exponit hoc, petens, hic positum.*

i ❡ *Expressum.*] s. ꝙ prius audiāt attestationes de possessione, & pnunciēt sup illa: illud est expresū in iure ciuili. C. de rei vē. ordinarii. C. d interdi. icerti iuris est. ff. d acq. pos. exitus ꝯtrouersiæ. ff. de iudic.

quòd licite possit fieri, respondemus.

¶ Innocentius tertius archiepiscopo, & canonicis Sutrinis.

¶ *Si spoliatus possessorio & petitorio simul agens, possessionē & spoliationē probat, sed non dominiū seu proprietatē, obtinet in possessorio, sed succumbet in petitorio.*

CAP. III.

Cum† ecclesia Sutrina pastore vacaret, vos conuenientes in vnum[a], & (sicut moris est) spiritus sancti gratia inuocata, pastorem vnanimiter elegistis: petentes ipsius electionē a sede Apostolica confirmari. Verum clerici conuentualium ecclesiarum ciuitatis eiusdem, consequenter suam deposuere querelam: quòd cum in episcoporū electionibus, ipsi ac prędecessores eorū consueuerint interesse, vos eis renitētibus & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potius postulabant. ¶ Partibus igitur apud† sedem Apostolicam constitutis, in auditorum præsentia testes vtrinque producti fuerunt: & eorum depositionibus publicatis, pars canonicorum per testes a se productos, intentionem suam; quòd ad eos tantum spectaret[b] electio; sufficienter dicebant† esse probatam: Parte clericorum nihilominus asserente, quòd per dicta testium quos produxerāt, & ipsi assertionem suam (quòd electioni pontificum interesse deberēt) plenius probauissent: per quę constare dicebant, eos electionibus trium episcoporum, (qui ecclesię Sutrinæ vltimo[c] & immediate præfuerant) cum canonicis cathedralis ecclesię affuisse, vocemque habuisse[d] cum aliis eligendi. ¶ Nos igitur (quoniam deprehendimus testes[e] vestros in perhibendis testimoniis varios † extitisse: atque aduersus fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillasse[e];

de iudic. si de vi & possessione. Tū secundum iura canonica simul potest procedi super vtraq; quæstione, & vna debent sententia terminari. j. eo. c. proxi. & c. cum dilectus. ita q̄ primo pronuncietur super possessione, & incontinenti super proprietate: vt ibi dr̄, & c. cum super. & ita causa possessionis, & proprietatis ab eadem persona intentari potest simul: & vno iudicio tractari & terminari: quia nō sunt ista ꝯtria. de hoc dicetur j. eod. pastoralis. & c. cum dilectus. & in hac opi. fuit dñs M. & eius sequaces. dñs Io. & eius sequaces volūt stare ll. prædictis.[1] sed illa diuersitas determinabitur j. eod. pastoralis. & c. cū dilectus. & quod dicit hic q̄ primo pronuncient super possessione, nihilomin⁹ de proprietate pronunciare debent incontinenti: ex quo simul est actum, & publicatio simul facta, & de vtraque liquet: aliàs differtur quæstio proprietatis. j. de test. significauerunt. alias si volunt differre iudices iudicium proprietatis, nec testes publicare cum aliis, etiam possunt procedere super possessione tantum. & sic intellige qđ hic dicit, vt concordet iuri ciuili, prout dicit in fine; aliàs ꝯdicerent iura ciuilia: tñ secundū canones, si aliqs vult agere simul vtroque iudicio, index simul expedire debet vtrumq;. j. c. proxi. & c. cum super. & c. cū dilectus. aliàs ꝯdicerent. hic iudices ex officio suo hoc fecerūt, vt commixtim audirent. sed prius volebant procedere super possessione, quod licitum est secundum iura ciuilia, nec canonica contradicunt.

1 Adde ℞ Iac. tex. in l. ordinarij C. de rei ve. & l. incerti. C. de iurisd.

† Cap. ii. eo. tit. in j. compil.

3 Sic ex vno processu obsequitur quæ duplex commoditas secundum Lau. Vinc. & Tancre. & inducunt iura, quæ not. j. eo. cū super. Ioan. And.

Cum ecclesia.] Duæ sunt partes principales. In prima ponitur facti & processus narratio. in secunda diffinitio: ibi, *Nos igitur.* Prima subdiuiditur in quinque. Primo enim ponit petitionē actoris. Secundo reconuentionem reorum: ibi, *Verum.* Tertio modum processus: ibi, *Partibus ergo.* Quarto allegationem actoris: ibi, *Pars canonicorū.* Quinto allegationem reorum: ibi, *Parte clericorum.* Secunda principalis subdiuiditur in duas. Nam prima diffinit possessorium. Secunda petitorium: ibi, *Verum.* Abbas.

Casus. Ecclesia Sutrina vacante, canonici conuenientes in vnū & inuocata spiritus sancti gratia, pastorem cōiter elegerunt, petentes postmodū electionem ipsius per sedē Apost. confirmari: clerici conuentualiū ecclesiarum ciuitatis eiusdē, opposuerunt se huic electioni in auditorum præsentia, proponētes q̄ cū in electionibus epōrū, ipsi ac eorū pdecessores ꝯsueuerint interesse, canonici Sutrinenses eis contemptis & exclusis, ad electionem pcedere præsumpserūt: vnde nō confirmari, sed infirmari potius petebant eandē, petitoriū & possessoriū similiter intentantes: lit. cōtest. testes recepti fuerūt vtrinq; attestationibus publicatis, pars canonicorū dicebat, intentionē suā esse pbatā sufficiēter, q̄ ad eos tm̄ spectaret electio: pars clericorū asserebat q̄ pdicta suorū testiū plene probauerat, q̄ electioni Pontificis interesse debebant, & q̄ in triū epōrū electionibus, qui vltimo & immediate ecclesiæ Sutrinæ pfuerāt, vocē habuerat cū canonicis, eligēdi: Dñs Papa examinatis attestationibus antedictis, deprehendit testes canonicorū in perhibendis testimoniis varios extitisse, & vacillasse ꝯ fidē suā, & q̄ negatiuā probare nitebantur, vt ad ipsos & non aduersarios ptineret ius eligēdi: pars vero clericorū sufficienter ostēdit, q̄ in tribus electionibus epōrū, de quibus præmissum est, fuerūt pſentes, & habuerūt vocē eligendi. Vnde Papa electionē præmissam factā contēptis & exclusis clericis antedictis cassauit, reducens clericos ipsos in eā quasi possessionē quā ante motā controuersiā habuerūt: verū quia vtraq; pars quicquid iuris habuerat, in quæstione prædicta deduxerat in iudiciū, & iure ciuili sit cautū non solū illud venire in iudiciū, de quo dictū est, vt veniat: sed etiā illud venit i iudiciū, qđ noiatim nō est phibitū: & s̄m statuta canonica electiones epōrū ad canonicos cathedraliū ecclesiarū nō est dubiū ptinere, nisi secus alibi obtineat de consuetudine speciali: & licet clerici pdicti pbauissent tertio se interfuisse in electionibus episcoporum, de quibus præmissum est; ius tamen eligendi propter breuitatem temporis non perduxerunt vsque ad legitimam prescriptionem: vnde ius aliquod sibi acquirere non potuerunt, & actore non pbante, reus debet absolui. His omnibus rationibus consideratis, Papa absoluit canonicos prædictos ab impetitione pdictorū clericorū, super faciendis electionibus epōrū, sibi super hoc silentiū perpetuū imponendo. Multa notabilia hic notant: Primo q̄ testis qui varius est in dicto suo, non valet. Item q̄ vacillat, reijcitur. Itē qui negatiuam directe probare nititur, non valet. Itē possessoriū & petitoriū simul possūt intentari. Itē qui probat spoliationē, restituitur: & si deficit in proprietate, statim destituitur. Itē cū simul agitur possessorio & petitorio, primo pronunciatur super possessorio. Item de iure cōi electio epōrū pertinet ad canonicos, nisi cōsuetudo pscripta aliud inducat. Item ius eligendi potest pscribi: sed hic nō pscripserūt, & ideo succubuerunt. Item actore non pbante, reus debet absolui.

† coram

† Aliàs, dicebat.

a ¶ In vnum.] quia spiritus sanctus non ꝯuenit nisi super congregatos in vnū. 24. q. 1. c. audiuimus. §. finali. & vbicūq; 4 duo vel tres cōgregati fuerint in noīe meo, ibi sū i medio eorū. 1. q. 1. cū scriptura. & 24. q. 1. alienus. & 20. dist. c. vlt. infi.

¶ *Glo. seq. obncit & soluit.*

b ¶ *Spectaret.*] Sed qualiter fuerunt admissi canonici ad aliquam probationem, cum pars aduersa diceret se spoliatam, cum nil obiici possit spoliato ante restitutionem, nec super eo quæstio proprietatis referri. j. de resti. spol. in litteris. & c. item cum quis. & c. ex cō questione. ꝯ. de ordi. cog. super spoliatione? Sed dicas q̄ isti clerici conuentualium ecclesiarum, non tantum possessorium intentarūt, sed petitorium simul cum possessorio: vnde licitum fuit alteri parti de iure suo docere. Et in hoc minus caute fecerunt isti clerici, quia quamdiu potest aliquis intentare aliquid possessorium, non debet agere de proprietate. ff. de rei ven. is qui destinauit.

c ¶ *Vltimo.*] Bene dicit, vltimo: quia licet quādoq; fuissent in eligendi possessione, hoc non pdesset ad hoc, vt possent petere restitutionē: licet secus sit in dñio. C. de proba. siue. Itē bene sequitur, & immediate: quia si non continuassent tempora, nō præscripsissent. ff. de diuer. & tempo. præscri. in vsucapione. §. 1. & de vltimo tpe caute dixit: quia in præscriptione vltima tempora spectanda sunt. C. ne de statu defun. si mater. & C. de apost. publi. l. quicunque. 5 lib. 10. arg. 35. dist. ab exordio. & 58. dist. quia sunt.

d ¶ *Vocemque habuisse.*] Caute etiā dicit, vocēq; habuisse: quia potuisset esse q̄ interfuissent causa cōsilij dādi, & tñ non elegissent, nec scrutatores voluntatū dedissent, aut vota sua inquisita nō fuissent. ꝯ. de ele. Cumana ecclesia. & 63. dist. obeuntibus. vel forte essent inuitati. 63. dist. cū Hadrianus. sed per talē inuitationē ius non acquirit. 9. q. 3. nūc vero. & c. seq. & arg. ad hoc. ꝯ. de postu. bonæ 2. Hoc enim nō sufficit q̄ aliqs possideat, sed q̄ intendat ius sibi acqrere. ff. de iti. actuq; priua. l. vlt. ff. quemadmodū serui. amit. l. si. immo in dubio psumendū est istos potius nō habere ius. arg. 54. dist. psbyteri. & 7. q. 1. pontifices. quia nō verisimile est, q̄ qs tacitet res suas. ff. de pba. cum de indebito. ver. qui enim solun. & ꝯ. de elec. quia diligentia. nec enim sequitur, q̄ si fuerint electi, q̄ ideo possederint. 6 ff. de acquiren. pos. si quis antea. j. de re. spo. olim. & ff. de vi & vi arma. l. 1. §. vim vi.

e ¶ *Vacillasse.*] Hoc solum sufficeret ad repellendos testes, & q̄ dixit, varios extitisse: vt 3. q. 9. pura. & 4. q. 3. c. si testes. §. itē q̄ fallo. & j. de pœ. sup his. & j. vt ecc. benefi. vt nostrum. §. oībus ergo. & 35. q. 6. de parētela. a. i fi. & ff. de quæst. de minore. §. tormenta. in fi. & l. ex libero. §. 1. in fi. tñ qñq; verbis & nō re aliq dissentiūt. j. de ver. signi. nihil obstat. & j. de test. cū in fili. & ff. de re iud. actorū. 7 8. q. 5. in scripturis. §. quæs. in glo. opere. de pœ. dist. 5. periculosæ.

† Testes varii & vacillantes qui dicantur, collige ex his quę dixi lib. j. comm. in Di sectio. inqui at. Schol. 118.

4 Matth. cap. 18.

5 Satis modo hoc accipias, iuxta textus quos alleg.

5 In materie, quæ quandoque se gessit pro liberta, quæ q̄ p ancilla. ips mar ... inspicitur. Io. An.

6 Hæc opi. glo. non est vera secundum Doct. p... & ibi Bar. C. de vsuc. & ad ... glo. respondet.

7 Verba mutare, remote scoti ... pulcre sante, non est prohibi... ad idē j. de cōuer. cō. a dulio. Ioan. And.

a ¶ *Praescriptionem.*]Videtur q hoc ius (quia quasi seruitus est) pręscribi non possit: quia seruitus nec in bonis alicuius, nec extra bona est. ff. de vsufru. lega. l. 1.

b ¶ *Actore non probante.*]C. de edē. qui accusare. 6. q. vlt. c. accusator, C. de pba. actor. & j. vt eccl. benef. vt nostrum. §. cū enim. Ber.

rebus incorporalibus datur actio possessori p tuendo iure suo: vt in pxi. c. dictum est. Vel verius dicas, q hic alter tantum fuit spoliatus, qui intentauit simul petitorium & possessorium: reus vero qui possidebat, defendebat se super vtroque, & sic quodam modo vtraque pars deduxit vtrunque in iudicium. j. eo. cum dilectus. quia non debet actori licere quod reo non licet. ff. de reg. iur. non debet. sed verius est quòd alter tantum petitorium intentauit; qui dicebat se canonice electum: quia & hic non dicitur, quòd vtraque pars deduxit in iudicium vtrunque possessorium & petitorium.

CVm super.]Diuidit, nam primo decise narrat factum. Secūdo diffinit: ibi, *Eū qui.* Pars huius j. de confes. cum super. Et primo possessorium. Secundo petitorium: ibi, *Verum.* Abb. Siculus.

CASVS. Vacāte Bethlehemitana ecclesia, duo electi fuerunt ad eā, R. subdiaconus dñi Papæ & P. canonicus sancti sepulchri. R. subdiaconus fuit ꝯfirmatus p patriarcham Hierosolymitanum, & possessionē adeptus: sed postea per secularē potentiam spoliatus. Postmodū vterq; elect⁹ ad sedē Apo. accessit: prædictus R. subdiaconus pposuit, q cū esset canonice electus, confirmatus & p patriarcham, & spoliatus p potentiam secularem: petebat electionē suam ꝯfirmari, & restitui ad possessionem, qua fuerat spoliatus: pdictus P. petebat suam electionē confirmari. lite ꝯtesta. super pdictis petitionibus, & pbationibus hincinde receptis, & examinatis, quia dictus subdiaconus pbauit se per potentiā secularē spoliatum, Papa iustitia mediante ipsum restituit: verū quia tā possessoriū q petitorium deductum fuit in iudiciū, & tam restitutionis quàm electionis qō plenius examinata, & consiliꝰ dño Papæ electionē vtriusq; canonicam non fuisse, & iudex de qua re cognouerit, pnunciare debeat, electionē vtranq; cassauit. Not. q possessorium & petitorium simul potest intētari. & idem intellige hic quantum ad hoc quod not. s. c. proxi.

Cap. 2. eo. tit in 3. compil.

Aliàs ... Et quia se probauerat ... aliàs ... [illegible]

præscriptionem[a] legitimā non producti, sibi adquirere potuerunt: & actore non probante[b], qui conuenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absoluendos, sæpedictis ecclesiarum clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

¶ Idem canonicis de Bethlehem.

¶ *Idem dicit quo ad intellectum, quod decretalis supra proxima.*

CAP. IIII.

CVm† super electione Bethlehemitanæ ecclesiæ inter R. subdiaconū nostrum, & P. canonicum sepulchri dominici, quæstio verteretur: vtroque se pro electo gerente: cum præfatus subdiaconus à patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus[c]: & infra. Eum† qui se probauerat per secularem potentiam spoliatum, restituendum[d] decreuimus iustitia mediante. ¶ Verum quoniā tā possessoriū quàm petitoriū[e] deductum fuerat in iudicium: & tā restitutionis quàm electionis quæstio, plenius agitata: & constitit nobis electionem vtriusque minus canonicam extitisse (cum iudex de qua re[f] cognouerit, pronūciare† debeat) vtramque duximus sententialiter irritandam.

¶ Idem episcopo Nouioniensi.

¶ *Qui agit de proprietate, ante conclusionem causæ possessorio adipiscenda vel recuperanda agere potest: post conclusionem vero & ante sententiam, hoc non potest, nisi iusta causa subsit.*

CAP. V.

PAstoralis † officij: & infra. ¶ Sane (sicut intimasti) cōtingit aliquando, vt cum is qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa iuris auspicia[g]

In codice Barbariæ stat de ea pronunciare debeat.

f ¶ *De qua re.*]. ff. de iudi. de qua re. hæc regula fallit in causa criminali epi. 3. q. 6. quamuis. & c. dudum. fallit in sniā lata à superiori. j. de re iudi. de cætero. fallit vbi sola cognitio demādata est. j. de testi. cū olim. §. verū. & s. de offi. ord. dilectus 2. Itē fallit in incidentibus quæstionibus: vt dictū est s. de ord. cog. cap. 1. C. de ord. iud. aditę. vnde ita intelligit de qua re cognouerint principaliter, scilicet de ea pronunciare debet, vt hic: quia petitorio & possessorio principaliter agebatur ab altera parte.

Concor. l. de qua re. cū not. ff de iudi. & l. à diuo pio. & ibi Bar. eo. tit.

Cap. 3. eo. tit in 3. compil.

ADDITIO. Item fallit pp appellationem, recusationem, vel reuocationem: quia tunc pronunciare non potest minor iudex, qui cognouit. j. de appel. dilectus. Ioan. And.

c ¶ *Confirmatus.*]Ex hoc principio, & ex fi. c. colligitur, q ꝯfirmatio nil iuris ꝯfert, vbi electio canonica non fuit. s. de ele. cum inter canonicos. & c. cum dilectus. tñ si possessionē fuerit adeptus, & postmodum spolietur, debet restitui, quamuis nō fuerit electio canonica: vt hic patet.

¶ *Glo. seq. alle. vnam concor. quærit, & dupliciter soluit. secundo quærit, arg. affirmatiue per duas ll. contrarium soluit.*

d ¶ *Restituendum.*]Solo verbo restituit eū: quis in eadem snīa destituit eum. sic s. c. proxi. Quid ergo pdest talis restitutio? quantū ad hunc casum nil pdest, nisi quia satisfit iuri & petitioni actoris. ff. de iudi. de qua re. & hoc posset qnque pdesse quo ad fructus restituendos, vt spoliator restituat fructus pceptos, & qui pcipi potuerunt à tempore deiectiōis vsq; ad tēpus litis ꝯtest. super pprietate. & ita licet obtineat in pprietate, tñ ppea q a iua sibi dixit, q iū ad possessionē restituere debet fructus pceptos. Sed nūquid ille q est in possessione, vtet fructibus? Vī q sic q a alimentorū causa veritatis non piudicat. ff. de his qui sui vel alie. iur. sunt. si iudex. Et pupillus pp inopiā qñq; pcipit alimenta à scripto hęrede, qui appellauerat, vsq; ad finē litis. ff. de inof. testa. si iostituta. §. de inofficioso. Sed ꝯriū verū est: q a cū canonicū nō habuit ingressum, debet restituere fruct⁹, quos inde pcepit. & est expressum arg. j. de pb. dilecto. & melius j. de iure pat. cū dilectus. in fin. quia quasi intrusus est: vnde nil debet inde cōmodi habere: ne de improbitate sua cōmodum consequatur. & est arg. ad hoc quasi expressum. j. de resti. spo. grauis. & fructus illi restituēdi sunt ecclesię vnde illos pcepit.

Adde ... [illegible]

¶ *Gl. se. no. duas petitiōes, &c. alle. 7. iura. secūdo quærit, & dat tres sol.*

e ¶ *Tam possessorium quàm petitoriū.*] Et sic duæ petitiones eodē iudicio expediunt. arg. C. de off. rec. puin. l. 1. & ieodē libello. & sic vno pcessu duplex cōmodū quis cōsequit. arg. ff. p socio. si fratres. §. si plures. & ff. fa. et c. hæredes. §. si de pluribus. ff. de act. emp. & ven. nō est nouū. & ff. quorū leg. l. 1. §. qd autē. & j. eo. cū dilect⁹. & s. eo. c. 2. & j. de capel. mona. dilectus. Sed qualiter possessorium & petitoriū deductum fuit in iudiciū ab vtraq; parte? de hoc dixi s. eo. c. proxi. Quidam dicunt q neuter possidebat, aliàs non potuit intentari. sed ab vtraq; parte hoc nō posset fieri, nisi vterq; fuerit spoliatus, sed alter tantum fuit spoliatus: vnde potest dici, q in

PAstoralis.]Duæ sunt partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Consultationi.* Secunda subdiuidit in duas partes. Nā primo rñdendo distinguit, an sit vel non sit in causa conclusum. Et sm membrum: ibi, *Si vero.* Prima secundæ tria facit. Primo rñdet ad primum membrum distinctionis. Secundo: ibi, *Cum legalis.* rñsionem pbat lege. Tertio: ibi, *Alijs.* protestatur. Secunda secundæ etiam facit tria: quia primo rñdet secundo membro, responsionis causam inserendo: ibi, *Ne lites.* Secundo in verb. *Nisi.* vnū casum excipit, quem statim exemplificat: ibi, *Puta.* Tertio: ibi, *His igitur.* dat generalem doctrinam. Abb. Siculus.

CASVS. Aliquis fuit spoliatus ab aduersario suo: spoliatus traxit suum spoliatorem in causam requisitus à iudice quo iudicio velit experiri, ipse statim obtulit libellum super pprietate, de illata violentia nullam faciens mentionem, postquā fuit in causa pcessum, vult redire ad possessorium, & agere de violentia sibi illata, nouū iudiciū super possessorio intentando: quæritur quid iuris sit? Rñdet q ille qui cœpit rem vendicare, bene potest agere possessorio iudicio, quod proponitur p recuperanda possessione, seu etiam adipiscenda, antequam sit renunciatum aut cōclusum in iudicio pprietatis primitus instituto: & hoc pbatur p legem, qua dicitur, q ille qui fundum cœpit ab illo vendicare, cum quo interdicto vnde vi poterat experiri, pendente iudicio pprietatis potest nihilominus agere interdicto vnde vi, alijs possessorijs iudicijs, scilicet interdicto vti possidetis, & vtrobi, in suo robore duraturis, quæ de sui natura præcedunt vēdicationem dominij, nec simul tractari possūnt cum pprietate. Si vero renunciatum sit aut conclusum in iudicio pprietatis, vt iam possit p diffinitiuam sniam terminari, ne lites ex litibus oriantur, & via possit fraudibus aperiri, causa non decisa, possessorio non erit vtendum, nisi iudex qui de causa cognoscit, ex iusta causa viderit hoc expedire, puta, si ex aptis indicijs facile arguitur iniquitas inuasoris, vel p malitiam qui casu spoliato subtraxerit facultatem pbandi dñium. His & alijs causis inspectis (quæ continent æquitatē, aut iuste moueriot animum iudicātis) poterit agi iudicio possessorio, postquā etiam fuerit conclusum in iudicio pprietatis. Not. q a iudicio pprietatis, antequam sit in eo conclusum, potest quis redire ad iudicium possessorium, & etiam postquam conclusum fuerit, ex iusta causa: vt dicitur hic in fi.

g ¶ *Auspicia.*]id est, exordia litis. C. de excep. l. pen. & C. de codicil. l. vlt. 2. respon.

¶ *Glo. seq. not. tres casus, quibus delegatus petitorium & possessorium cognoscit, & signat contrarium.*

requisitus[a], quo malit experiri[b] iudicio litem proprietatis ingreditur, de illata tibi violentia nullam faciens mentionem: cum autem fuerit in causa processum, nouum iudicium super possessorio nititur inchoare: & infra. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd possessorio quidem iudicio, quod[c] de recuperanda seu adipiscenda possessione proponitur antequam renunciatum sit, aut conclusum[d] in proprietatis iudicio primitus instituto, agi potest[e] ab eo qui rem cœperit vendicare: Cum legali sit prouisione statutum, eum qui fundum vendicauerit, ab eo cum quo interdicto vnde vi potuit experiri, pendente[f] iudicio interdictū[g] posse nihilominus intentare[h]; Alijs possessorijs iudicijs in suo robore duraturis, quæ vendicationē dominij, sui natura præcedunt. Si vero renunciatum fuerit vel conclusum, vt iā possit causa proprietatis diffinitiuæ sentētiæ calculo terminari? (Ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri) causa[i] non decisa, possessorio non erit vtendum: Nisi iudex qui de causa cognoscit, hoc ipsū ex iusta causa viderit expedire†: Pu-

a Requisitus.] à iudice scilicet, & hoc cum vtraque causa commissa est iudici: vt s. eod. cap. 1. Idem videtur si causa proprietatis est ei commissa. arg. C. de rei vendi. ordinarij. Idem est etiam vbi causa est simpliciter commissa. infra de sequestra. cap. 1. Licet sit contra arg. C. si à non compe. iud. si de proprietate. [1] quia continentia causæ diuidi non debet. C. de iudi. nulli. & s. eo. cap. 1.

1 Sol. illud potest intelligi, quādo delegatus expresse prohibuit, ne cognosceret de possessione, vel vbi petitorium tantū fuit propositum, & super possessorio promissum. s. de ord. cogn. cum d. lectus ad h. vel verius ibi dicitur q per sententiam latam super possessione, non præiudicatur volenti agere super proprietate. secūdū Ho. Ioan. And.

b Experiri.] id est, agere. alibi ponitur pro defendere. s. de iudi. c. 1. nemo enim sine actione experitur. s. de iud. examinata. ff. de admini. tuto. quotiēs. §. item si temporali. ff. de nego. gest. si pupilli. §. fi. Item est hic arg. quòd cum plures actiones nomine eiusdem rei competunt: vt ff. de mino. verum vna illarum est eligenda. ff. de trib. q in hæreditatem. §. eligere. ff. de reg. iur. nemo 2. §. quotiens.

Gl. seq. prosequitur triplex possessorium: scilicet adipiscendæ, recuperandæ, & retinendæ: & ponit tria interdicta primi, duo secundi, & duo tertij. demum ponit quadruplicem lecturam illius ver. Alijs possessorijs. prima, quod loquitur de possessorijs retinendæ. & soluit contrarium de §. nolo l. secunda loquitur de interdictis, quæ habent mixtam causam. tertia de præparatorijs. quarta, secundum casum l. 1. C. de appella. & in fi. primam approbat.

c Quod de recuperanda.] Ad intelligentiā huiusmodi, not. q triplex est iudicium possessoriū, vel pro adipiscenda possessione, vel recuperāda, vel retinenda. Pro adipiscenda possessione proponitur interdictū [2] quorū bonorum, & interdictū quorū legatorū, & Saluianū interdictū. ff. quo. bono. l. 1. & ff. quorū lega. l. 1. & ff. de Saluia. interdict. l. 1. Interdictū pro adipiscenda possessione datur bonorū possessori, & hæredibus hæreditarijs. Institu. de interdict. §. adipiscendæ. Bonorū possessor nomē est iuris, sicut & bonorū possessio. ff. de verbo. signifi. hęreditatis. l. 1. & bonorum possessor dicitur ille qui succedit de iure prætorio. Insti. de interdict. §. restitutoria. in glo. bonorum. Et dicitur ideo adipiscendæ possessionis: quia licet hæres hoc ipso q est institutus, & hæreditatem adit, efficiatur dominus rerum hæreditariarum, tamen possessionem earū non adipiscitur, nisi apprehendat possessionem. ff. de acqui. possessio. cum hæredes. in princ. & si ab alio possideantur, potest adipisci earum possessionem per istud interdictum. Pro recuperanda possessione datur interdictum vnde vi: & quod vi aut clam. Pro retinenda possessione datur interdictum vti possidetis, pro re immobili; vel vtrobi pro re mobili. hoc habes Institu. de interdi. §. adipiscendæ. & §. seq. & j. de proba. c. licet. Si ergo aliquis cœpit agere rei vendicatione, potest redire ad iudicium possessorium quod proponitur pro recuperanda possessione, vel adipiscenda, pendente iudicio proprietatis: vt hic dicitur, & j. de test. significauerunt. in prin. & ff. de vi & vi armata. cum fundum. §. vlt. & ecōuerso de possessorio potest redire ad iudicium proprietatis, sed ad interdictum de retinenda possessione, non potest redire pendente iudicio proprietatis primitus instituto, scilicet vti possidetis, vel vtrobi, quæ proponuntur pro retinenda possessione: nec econuerso potest redire ad iudicium proprietatis, postquam cœpit agere vti possidetis: quia sibimet esset contrarius: qui enim proponit rei vendicationem, dicit alium possidere: vt s. de iud. examinata, quia possidenti non datur actio. Institut. de actio. §. iste quoque. & qui agit vti possidetis, dicit se possidere: vnde pendēte iudicio proprietatis non potest redire ad aliud. Nec obstat quod legitur ff. de acquirenda possessione. naturaliter. §. nihil. in fin. vbi dicitur quòd non negatur ei interdictū vti possidetis, qui cœpit rem vendicare: qa illud intelligitur de eo qui ignorabat se possidere. [3] Vel potest dici quòd ibi renunciauit primæ actioni antequam inchoaret secūdam. Et de his interdictis, scilicet vti possidetis, & vtrobi. potest intelligi quod sequitur in littera; alijs possessorijs iudicijs in suo robore duraturis, &c. quia in his interdictis prius oportet scire quis sit possessor, quàm quis sit petitor. vt Institu. de interdi. §. retinēdæ. & ideo dicit hic quòd iudicium possessionis de sui natura præcedit vēdicationem dominij. Ioan. Alij volunt intelligere quòd dicitur; alijs possessorijs iudicijs in suo robore, &c. de illis iterdictis, quæ mixtam habent causam, in quibus debet quis probare dominium seruitutis, & possessionem suam, scilicet se vsum esse. xxx. diebus illo anno, sicut est interdictum de itinere actuque priuato, quod datur volenti reficere iter. ff. de itinere actuq; priua. l. 3. §. hoc autem interdicto. & l. 1. & 2. sic j. de restitu. spolia. ex transmissa. & idem in interdicto quod datur de aqua ex castello ducenda. ff. de aqua quotidi. & æsti. l. 1. §. ait prætor. In talibus enim interdictis non redit quia ad causam possessionis omissa causa dominij. Sed certe de illis non videtur quòd possit intelligi: quia illa interdicta de sui natura non præcedunt quæstionem dominij: quia ibi simul agitur de possessione & de iure dominij: vt dr ff. de itin. actuque priuato. l. 3. §. hoc autem interdicto. Vel intellige illud de alijs interdictis, quæ sunt quasi præparatoria ad rei vendicationē: [5] vt sunt interdicta de liberis exhibendis, & de tabulis exhibendis, vt prius appareat quis possideat, & tunc detur alteri rei vendicatio. arg. C. de rei ven. ordinarij. Vel potest intelligi, quia cum agitur de possessione & violentia, prius agi debet de possessione, vt appareat quis possideat, vt postea qui possidebat, de violentia sibi illata experiatur, & sic nunquam econuerso. C. de ap. l. 1. & illa verba; quę vendicationem, &c. non faciunt implicationem, sed demonstrationem notant, quasi dicat; possessoria interdicta volunt prius tractari, quàm rei vendicatio. ff. de rei vend. is qui destinauerit. licet quandoq; secus fiat. prior tamen intellectus verior est.

2 De materia interdictorum late per Inno. & alios in §. omnium. institut. de actio. & alibi sæpe in multis paragraphis eiusdem titu.

3 Idē tenet & si dicas quomodo poterit ignorare se possideret? Rñdet Host. q. is cui successit per alium possidebat: & hoc potuit hęres probabiliter ignorare. ff. de regu. iur. qui in alterius & sic debet probabili ignorātiæ subueniri, secundū ea quæ not. de cle. excom. mi. Apostolicæ. Ioan. And.

† Vide not. in d. c. cum glo. 1. & not. C. de dot.

d Conclusum.] Hoc sumptum est ab Authen. de testi. §. quia vero multi. coll. 7. sic j. de fi. instr. cum dilectus. & si mandatum [4] reuocetur post conclusionem: nihilominus fertur sententia non obstante tali reuocatione. s. de procu. audiuis. in glo. ad illum.

4 Procuratoris nō is dicas, ne sit contra. j. tit. 1 audi. Io. And.

e Agi potest.] Nouo tñ iudicio, & renunciato priori, & sic saluabis opinionem Ioan. & B. quæ hic reprobari vr. & j. c. proxi. qui dixit q nunquam simul agendū est possessorio & petitorio, etiam ab eodem. C. de rei vend. ordinarij. & C. quorum bon. l. vlt. & C. de interdic. incerti. sic intelligitur illa lex. ff. de acqui. possess. naturaliter. §. nihil. quia ibi renunciauit primæ, qui inchoauit secundam.

f Pendente.] id est, renunciato, secundum Iac. But. sed hæc expositio multum est extranea, & contra huic litteræ, nec probatur aliquo iure. secundum canonicam æquitatem plane stat verbum in sua significatione: vt j. de testi. significauerunt. vel pendente quousq; constet de possessorio: vt si succumbat in possessorio, reuertatur ad petitorium. Sed si obtineat in possessorio, quid erit de priori iudicio? Fiat quod dicitur in prædicta decre. significauerunt.

g Interdictum.] Interdictum dicitur: quia inter duos redditur: non ab interdicendo. Insti. de interdi. §. sunt tamen. Interdictum olim erat quędam formata & solemnis conceptio verborum, quibus prętor aliquid fieri iubebat vel prohibebat. Institu. de interdi. in princi. hodie non seruatur solēnitas interdictorum: sed loco cuiuslibet interdicti datur vtilis actio in factum. Insti. de interdi. §. vlt. Bernar.

Glo. seq. quærit. arg. affirmatiue, soluit contrarium. Vel ponit tres effectus sententiæ latæ super possessorio, secundum Panor.

h Intentare.] Sed nunquid si probauerit violentiam, debet ei adiudicari proprietas? Videt q sic. 16. q. 6. placuit. C. vnde vi. si quis in tantam. sed hoc non est verū, q quis amittat dominiū rei, ideo qa commisit violentiā: & hoc non est ex natura interdicti, sed ex pœna illius constitutionis, si quis in tantam. vnde si vult sibi rē adiudicari, proponat conditionem ex illa lege si quis in tantam. quia per interdictum vnde vi, non consequitur hoc. sed possessionem cum fructibus.

Glo. seq. not. quòd succumbens, &c. obijcit, & soluit.

i Causa non decisa.] Ergo si aliquis succubuit in iudicio proprietatis: adhuc post sententiam potest redire ad possessorium: sicut econuerso [5] arg. s. de elec. querelam. & j. eo. tit. c. 3. quia alius est modus agēdi. & aliud petitur quàm prius. ff. de excep. rei iudicatę. cum quæritur. & l. seq. Arg. cōtra j. eo. c. pxi. vbi ille qui obtinet in proprietate, obtinet in possessorio. Possessio enim videtur esse pars proprietatis: sicut vsusfructus pars dñij. ff. de vsufruc. l. 4. vnde obstat exceptio rei iudicatæ. ff. de excep. rei iudi. si quia cū totū. in fi. Ad hoc dicas q si nuda proprietas deducta est in iudiciū, post sententiā pōt agi de possessione: qa nil habet cōe proprietas cū possessiōe. ff. de acq. pos. naturaliter. §. nihil. secus si vtrūq; deductū est in iudicium

5 Concor. gl. fin. in l. certi. C. de inter. & Cyn. in l. fi. eod.

diciam. s. eo. c. 1. 3. & 4. & j. c. proxi. Iudex tñ q condẽnat de pprietate, p ɔsequẽs ɔdẽnabit de possessione: nisi reus excipiat de possessione, scilicet pactũ vel vsucapionẽ, & hoc faciat ante sñiam. ff. de rei ven. officiũ. ver. vbi enim. Io. Si enim aliquis pbauit de possessione, & nõ de pprietate: & indeterminate: de vtraq; actũ est, succumbit i vtroque. s. eo. c. 1. & 2. & j. c. pxi. Verũ est ergo, q q. succumbit in proprietate, & in possessorio. adeo enim pualet pprietas possessioni, q qui obtinet in pprietate, erit potior in possessione, eũ de vtraque simul actum est: licet solo verbo perdiderit cõmodum possessionis. arg. 16. q. 3. ca. placuit. §. qd si mala fide. & possessio semper sequit pprietatẽ. ff. de rei ven. officium. in fi. arg. ff. deposi. l. bona fides. veruntamen iudex qui de proprietate tñ datus est, nõ potest cognoscere de possessione. C. si à non compe. indi. si de proprietate.

Quasi se escit a quã duobus modis agẽdi ab eodẽ agebatur: & de possessione p se & de pprietate p se. j. ti. 1 cum ad sedem. & de elec. quærelam. Ioan. And.

ta cum ex perspicuis indicijs facile arguitur iniquitas inuasoris: & spoliato casu seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem[a]. ¶ His igitur & alijs causis inspectis (quæ continent æquitatem[b], aut iuste mouerint animum iudicantis) postquam etiã conclusum fuerit, posse agi possessorio iudicio non negamus.

¶ Idem episcopo & officiali sancti Andreæ.

¶ *Si petitorio & possessorio simul est actum, vna sententia terminatur: & præmittitur possessorium in terminando, sed in exequendo prævalet petitorium.*

CAP. VI.

Cum† dilectus: & infra. ¶ Ad quartum breuiter respondemus, quód cum super possessorio[c] & petitorio simul est actum: vtrumque vna sententia debet terminari†. Sed licet in pronunciatione sit possessio præmittẽda, in executione tamen debet proprietas prævalere[d].

¶ *Glo. seq. quærit objiciendo, & respondet.*

a ¶ *Facultatem.*] Si non potuit pbare dñium (vt hic dicit) quid valet redire ad possessoriũ, cum videatur ɔdemnandus, quia sententia super proprietate trahit ad se sententiam super possessione. j. c. proximo? Rñdeo, potest valere quo ad fructus, quos recuperat à tempore deiectionis. Item quia ex quo habuit possessionẽ, habebit cõmodũ retentionis, nisi aduersarius pprietatem probauerit. C. de rei ven. res alienas. Et quia si spoliator rẽ petat, potest ei obijci quód amisit ius, si quod habebat per conditionem ex l. prædicta, si quis in tantam.

b ¶ *Aequitatem.*] quã iudex semper debet habere præ oculis. ff. de eo q certo loco. q si Ephesi. in fi. & vbi proditum non est ius, procedere debet iudex æquitate pensata. s. de transac. c. vlo. Ber.

Cum dilectus.] In procedendi facultate possunt concurrere petitorium & possessorium: in terminandi modo possessorium petitorio præfertur: in exequendo vero petitoriũ possessorio pualet. h. d. Primo ponitur decisa ɔsultatio. Secundo rñsio: ibi, *Ad quartũ.* quæ facit tria. Primo præsupponit modũ procedendi: Secundo declarat ordioẽ terminandi: Tertio effectũ exequendi. Abb. Siculus. Pars huius habetur s. de arb. cũ dilect⁹. & j. de fi. instr. cũ dilectus.

Casvs. Aliquis possessorio & petitorio simul egit ɔ aduersariũ suum: quæstuit iudex, qualiter deberet ferre sñiam. Rñdet Papa q cũ simul est actũ possessorio & petitorio, vtrũq; debet vna sñia terminari, sed in pnunciatione præmittenda possessorio, & in executione debet proprietas prævalere, sm quod factum fuit s. eo. cum ecclesia. & c. cum super. Not. q petitorio & possessorio simul põt agi, & vtrunq; vna sñia terminari debet. Item in executione sententiæ quæstio proprietatis præfertur quæstioni possessionis.

¶ *Glos. seq. ponit vnam lecturam, cui signat contrarium: ponit aliamq; cui signat etiam contraria: ex quibus concluditur contra conclusionem alleg. de §. quia autem, & soluit. reuertitur ad secundam opinionem, quam dicit fuisse M. & respondet ad ipsius contraria.*

c ¶ *Possessorio & petitorio.*] Qeidam intelligunt quod hic dicit, qñ vnus agebat iudicio vti possideos: & aduersarius agebat ɔ eum rei vendicatione: & sic intelligunt s. eo. ad vltimum. & ita planus est casus. Sed ɔ est quod legitur ff. vti possid. l. 1. §. inter litigatores. q a vti possidetis, dicitur dari inter duos qui dicunt se possidere[a], vt ibi. Vnde verius est, q idem homo proponebat simul de recuperanda possessione & proprietate ɔ aduersariũ suum. & sm hoc signãtur ɔria. C. de rei vendica. ordinarij. & ff. de iudi. si de vi. C. de interdic. l. incerti. C. quo. bon. l. vlt. Per ll. istas dicebant I. & B. q nũquam poterat simul agi iudicio possessionis & proprietatis. arg. ɔ. ff. quorum leg. l. 1. §. quia autem. Sed illud est, q reus non certificabat[b] actorem, & ideo simul proponit petitio hæreditatis, & quorum legatorũ. M. in ɔria fuit opi. quód possit agi simul de illis, & nos sumus in eadẽ opinione, scilicet quód simul possit agi de possessione recuperanda, & de proprietate ab eadem persona; nec est illud ɔ ordinem iuris, nec ɔrietas vel repugnantia hic inuenitur: quia non sunt contraria: vt hic patet, & s. eod. cum ecclesia. & cap. cum super. & j. de capel. mo. dilectus. & ll. prædictæ, ordinarij. incerti. & C. quo. bon. l. fi. non intelliguntur de tali possessorio pro recuperanda possessione: sed interdicto vti possidetis. ibi enim ordinariũ est q possessoriũ primo tractetur: quia pp euidentẽ ɔrietatẽ simul agi non potest de proprietate, & vti possidetis ab eadẽ parte, vt dictum est s. c. prox. Si vero vnus vult agere possessorio, & alter petitorio: illud nullo modo est admittẽdum. j. tit. proxi. sollicite. in littera[a]. item cũ quis. & c. ex conquestione. quia quæstio spoliationis priuilegiata est. s. de ordi. cogn. super spoliatione. & 3. q. 1. & 2. per totũ. & cũ actor agit vtroque iudicio: reus potest se defendere super vtroq;. s. eo. cum ecclesia. & c. cum super. & C. de offi. rec. pro. l. 1. Bernardus.

a Immo datur etiã possidendi aduersus eum qui nõ possidet, sed in quietat. j. de prob. licet. vbi de hoc Ioan. And.

b An scilicet p hærede vel possessore, an pro legatario. Ioan. And.

¶ Idem Veron. episcopo.

¶ *Adiudicatur illi beneficium, qui probauit collatorem suum fuisse in possessione conferendi, collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate iuris conferendi cum ipso collatore. hoc vult tota littera.*

CAP. VII.

Cum† olim quæstio, quæ inter archidiaconũ ex vna parte, & archipresbyterũ & canonicos Vincẽtinæ ecclesiæ ex altera: & infra. ¶ Quoniam per attestationes nobis constitit euidenter, quód ab episcopis Vincentinis archidiaconatus[a] ipse sine reclamatione

a Vide tex. in l. miss. & ibi Bart. ff. de muno.

¶ Concor. l. si è re. in prin. ff. de excep. rei iudi. & l. 4. ff. de petit. hære.

¶ *Glossa sequens signat contrarium.*

d ¶ *Prævalere.*] Semper enim proprietas tãquã dignior trahit ad se possessionem, vt sequatur dominium: quia iustior est petitio proprietatis. ff. deposi. bona fides. versi. & hanc probo. & ibi per glo. arg. ff. de pigno. act. si rem alienã. arg. 16. q. 3. c. placuit. §. q si mala. arg. j. de sequestra. c. 1. Arg. cõtra. j. de re iudi. suborta. & quod dicit, prævalere, intellige qd simul est actũ: vt hic dicit. Ber.

Cum olim.] Potest summari principaliter duobus modis. Vno modo vt faciat ad primam partẽ rubricæ, s. de causa possessionis, vt faciat largo modo, videlicet respectu commodi possessionis, & hoc itẽ ... Sufficit ei cui beneficiũ seu dignitas est collata, si pbat q ɔferens erat in possessione conferendi, collationis tempore. Secundo modo potest summari magis proprie, & ad titulum, & ad secundam partem rubricæ, & sic: Succumbens in possessorio, de proprietate potest agere. Et certe hæc lectura, licet sit vera in se, non tamen colligitur ex litera. Et primo decise narrat processum. Secundo: ibi, *Quoniam.* reddit diffinitionis causam, soluit obstaculum, & diffinit. Tertio: ibi, *Reseruata.* protestatur, & causam subdit. Abbas.

¶ Omissis multis intellectibus huius capi. de quibus late Doctores hoc loco, hic nullus videtur facilius aptus: quauis archidiacon⁹ a episcopo esset elect⁹, non tamen possidebat, vel quasi: & ideo petebat ipsum archidiaconatũ; quod impugnabant canonici. hic ego integrã considero, vt clarior sit intelligentia.

Casvs. Inter archidiaconum Vincentin. ex vna parte, & archipresbyterũ & canonicos eiusdem ecclesiæ ex altera, orta fuit quæstio super iure eligendi archidiaconũ: dicebant enim canonici, q ad eos pertinebat electio archidiaconi; quare volebant eum remouere, cũ non fuisset electus ab eis. archidiacon⁹ dicebat, q electus fuerat canonice ab epo Vincen. qui erat in quieta possessione eligendi archidiaconũ, & duos antecessores ipsius elegerant epi Vincen. sine ɔdictione canonicorũ: super hoc procuratores vtriusque partis ad sedẽ Apostolicam accesserunt: coram Papa petebat pcurator canonicorũ electionem archidiaconi cassari: procurator archiaconi petebat eã confirmari ex causa pdicta: & litẽ ɔtestati fuerunt super qõne præmissa: & quia ibi de præmissis constare nõ poterat, de cõi cõsensu pcuratoris vtriusq; partis, causa fuit iudicib⁹ delegatis cõmissa: iudices receptis litteris cũ citauerunt partes, canonici petebant inducias deliberatorias, vt possent iudices recusare: iudices non obstantibus allegationibus canonicorũ receperunt testes archidiaconi, & causam ipsam cũ attestationib⁹ ad sedẽ Apo. remiserunt: Dñs Papa examinato negotio; quia constitit ei p attestationes, q archidiaconatus ecclesiæ Vinceñ. ab epis Vincent. collatus fuit duobus archidiaconis ɔtione, qui ante ipsum extiterant, sine ɔdictione aliqua canonicorũ: & quia canonici pdicti nõ potuerunt iudices recusare, nec inducias deliberatorias petere, cũ de assensu procuratoris vtriusq; partis dati fuissent, archidiaconatum prædictum dicto archidiacono per diffinitiuã sñiam adiudicauit, canonicis Vincen. perpetuũ silentiũ imponens, salua quæstione pprietatis super collatione archidiaconat⁹ ipsius, si ɔ epm Vincen. contendere voluerint, cum res inter alios acta, alijs obesse nõ debeat. Nota q ille qui est electus & institutus ab eo qui est in pacifica possessione eligendi, obtinet ex sola possessione, licet postea appareat ius ad alios pertinere. Item iudex datus de assensu procuratoris domini, recusari ab ipso non potest. Item res inter alios acta, non nocet alijs. Item sententia lata propter possessionem, non præiudicat proprietati.

¶ *Glo. seq. obijcit contra binum actum, & soluit.*

a ¶ *Duobus.*]Sed qualiter potuit iste archidiacon' ex bino actu epi consequi ius, cum nec trinus tribuat. s̃. eod. cum ecclesia. sed quadruplex actus necessarius vr̃. C. de serui. l. vltima. §. alijs autẽ. Sed hoc ideo contingit: quia qui est in quieta possessione eligendi vel præsentandi, potest eligere & præsentare: & ille consequitur ius ex hoc. s̃. de elect. querelã. j̃. de iure patron. ꝯsulta tionibus. q enim est in quieta possessione, debet vti iure suo[1] quousque euincatur ab eo. j̃. vt lit. penden. c. 1. & 2. & 16. q. 4. volumus. & sic consequitur aliquis dominiũ ab eo qui non est dominus, & sufficit hoc electo vel præsentato tantum in possessorio obtinere, id est, ꝙ elector sit in quasi possessione eligẽdi, ad hoc vt confirmet electio vel ꝓsentatio ꝑ iura ꝓdicta.

aliqua canonicorum, duobus[a] archidiaconis continue (qui ante ipsum extiterant) fuerat assignatus: & quia canonici prædicti, iudices[b] recusare minime debuerunt, cum causa prædictis iudicibus delegata fuisset, de vtriusque partis procuratorum assensu[c], prædictũ archidiaconatum eidem per diffinitiuam sententiam adiudicare curauimus: canonicis Vincentinis perpetuũ silentiũ imponentes[d]: Reseruata[e] tamen eis quæstione proprietatis, super collatione archidiaconatus ipsius, si forte super hoc contendere voluerint aduersus episcopum Vincentinũ: cum res inter alios[f] acta, non debeat eis præiudiciũ generare.

¶ Honorius iij. abbati sancti Cypriani Torcel. diœcesis, & sanctæ Mariæ nouæ de Venetijs.

¶ *Glo. seq. obycit & soluit distinguendo, & ad instructionem casus iterum distinguit. Secundo obycit quòd lit. non contest. &c. dat tres solutiones, quarũ prima plus placet.*

b ¶ *Iudices recusare.*]Hic patet ex hoc loco, ꝙ si ꝓcurator tuus impetrauit tibi iudicẽ, ꝙ nõ potes eũ postea recusare, ac si tu ipse cũ impetrasses. s̃. de offi. deleg. super quæstinnẽ. §. verum. Sed mirum videt, ꝙ factum procuratoris in hoc casu præiudicet dño, cum hic non posset habere dñs recursum ꝯ procuratorẽ: quia in casu isto ꝓcurator est nõ soluendo: vnde nõ debet nocere dño. ff. de dolo. & elegãter. §. pen. & ff. de eo per quem fa. erit. l. vlt. in princi. Sed illa iura intelliguntur cum procurator dolum commisit: secus esset si negligenter versatus esset, & sibi imputet qui minus diligentem procuratorem constituit. ff. de mino. cum mandato. in fi. potest tñ pars læsa propter negligentiã procuratoris nomine ecclesiæ petere in integrum restitutionem. s̃. de in integ. restitu. cum venissent. In casu isto dico, ꝙ si dominus dedit certam formam de certis personis ꝓ iudicibus obtinendis, & ipse egressus est illam formam petendo alios iudices, tunc non fit præiudicium dño, quin possit illos recusare si voluerit. arg. s̃. de offi. deleg. cum olim. & C. de procu. si ꝓcurator. & hoc est expressum j̃. de ap. significante. circa medium: ibi, ꝯ inhibitionem. & per glos. ibi. Sed si simpliciter fuit constitutus procurator ad impetrandum iudices, non dando certum mandatum de certis personis: tunc non potest iudicem recusare. arg. l. prædictæ, si procurator. Quando præiudicet factum procuratoris domino, & quando non, dicitur s̃. vt lite nõ conte. c. 1.[2] Sed qualiter fuerunt hic recepti testes lit. non conte. post recusationem, si non consentiebant in iudices: licet de consensu procuratoris eorũ fuerunt obtenti? Ideo recepti sunt non obstante recusatione: quia in præsentia Papæ lis fuerat per illos procuratores contestata. vt patet in antiqua decre.[3] alias non fuissent recepti si non consensissent: vel non valuisset receptio testium lite non contestata. s̃. vt lit. non contesta. per totum. Vel dic ꝙ bene valuissent attestationes & lite non contest. cum isti canonici fuissent actores, si fuerunt contumaces: vt j̃. de do. & contu. causam quæ. vbi de hoc not. & s̃. vt lit. non contest. quoniam frequenter. in princ. vel si erant rei: quod verius videtur per ipsam litteram: & si cõtumaces[4] fuerunt: bene possunt testes recipi lite non contest. s̃. vt lit. non conte. qm̃ frequẽter. quia agebatur de electione: sed verum est ꝙ lis erat contestata.

c ¶ *Assensu.*] Et ab eis esset rescriptum impetratum: nec induciæ deliberatoriæ dandæ sunt impetranti. 3. q. 3. c. induciæ. §. ei autem. nec dilationis inducias petere debent, cum apud sedem Apostolicam per procuratores vtriusque partis lis erat contestata: & hæc littera probat quòd canonici erat actores, quando impetrauerunt rescriptum.

d ¶ *Imponentes.*]Et hæc littera probat ꝙ cannnici erãt actores: q a reo non imponitur silentiũ: sed absoluitur actore non ꝓbante. Ber.

¶ *Glo. seq. obycit quod exceptio rei iudicata, &c. & dupliciter soluit: & in fine soluit impropriatatem ad titulum.*

e ¶ *Reseruata tamen, &c.* Sic s̃. de elec. querelam. Sed nunquid eps põt repellere istos per exceptionẽ rei iudicatæ: nã cũ ille obtinuit, q habuit causam ab epo: illud d̃bet epo ꝓdesse: sicut pactũ factũ à debitorib' hæreditarijs (ne ab ipsis petat) cũ emptore hæreditatis: nocet venditori ipsius hæreditatis. ff. de pact. si cum emptore? Sed non est verum: quia exceptio rei iudicatæ transit ab actore suo ad aliũ, scilicet emptorẽ, sed non reuertitur ad actorem suũ. ff. de excep. rei iudi. si à te. §. vlti. sic s̃. de elect. querelã. Est etiam alia ratio: quia hæc sententia lata est ratione possessionis inter capitulũ & archidiaconũ: sed si capitulũ postea voluerit agere ꝯ epm, illa erit quæstio proprietatis: & sic erit omnino alia causa: quia sentẽtia lata super possessione non obstat agere volẽti de proprietate: sed hic res inter alios acta fuit: vt j̃. dicit. vnde non obstat super proprietate etiam inter easdem personas. [*Hactenus procedit gl. Ber. q̃d sequitur, est additio.*[5]] Ista decre. cõpetẽtius deberet poni in titu. de elect. sicut decre. querelã. q a tit. iste loquit qñ inter easdẽ ꝑsonas vertit q̃ò possessionis & proprietatis: vt patet s̃. eod. per to. tit. quod hic non fit. nec d̃r hic propriæ quæstio possessionis, q a non est actũ possessorio iudicio: in quo casu loquitur iste tit. sed archidiaconus obtinuit: quia eps erat in possessione vel quasi iuris eligendi. Vel dic ꝙ ista decr. respicit tantum secundã partem rubricæ. Ber.

f ¶ *Res inter alios acta.*] j̃. de re iud. c. penult. j̃. de præbend. dilecto. in fi. & j̃. de do. inter dilectos. in fi. & s̃. de offi. deleg. super. eo. & j̃. de fide instru. inter dilectos.

[1] Vnde sequendũ Hostien. euã si vacante archidiaconatu canonici appellassent, ne eps afferret: & eps nihilominus eum contulisset per collationem eps: cui appellatio possessionẽ suã non aufert. ad hoc de sup. neg. præla. c. fin. vbi dixi de hoc & de maio. & obed. dilecti in glo. sed quid. Joan. And.

[2] Adde ꝓ his patet. ff. de his q in fraud. cred. & l. 1. §. dictum. ff. ne vis fiat ei.

[3] Et in registro secũdũ Inno. q dicit ibi patere, ꝙ post litem contest. de cõsensu procuratoris dati fuerant tres iudices. quorũ alteram recusabant canonici: quia cõsanguineus archidiaconi. Joan. And.

[4] Dato etiã ꝙ appellauerint ex ꝓdicta causa frustratoria secundum Inno. ad hoc. j̃. de do. & contu. cũ qui. lib. 6. Io. And.

¶ *Si petens rem ex vna causa succumbit: ex alia causa petere poterit. h. d. quo ad litteram. Vel sic: Petenti rem iure dominij, possessionem probare non sufficit. h. d. quo ad titulum.*

CAP. VIII.

IN causa, quæ inter patriarchã Grandeñ. ex vna parte, & abbatẽ & cõuentũ monasterij sancti Georgij de Venetijs, super subiectione ipsius monasterij, ex altera vertebatur: inuenimus pro eodem patriarcha probatum, quòd inter alia abbas qñque iuit ad eius synodũ. quinquaginta solidos Venetorũ ei per plures annos exoluens†: & infra. Ad hæc cum de præmissis l. solidis, quos petijt ad subiectionis indiciũ[g], a patriarcha sit actum per sententiam diffinitiuam, quam super hoc contrariam reportauit: ei non adimimus (si alio iure[h] de ipsis

IN *causa.*] In prima decisa diffinitio. In secunda protestatio: ibi. *Ad hoc.* Abb. Sicul.

CASVS. Patriarcha Grandeñ. petebat subiectionẽ in monasterio S. Georgij. & l. solidos Venetorũ ad indiciũ subiectionis, intentans possessoriũ, scilicet & petitoriũ. super duobus ꝓdictis articulis lite contest. pars vtraq; suas ꝓbationes induxit: & quia patriarcha ꝓbauit se possedisse, ac percepisse prædicta: cum diceret se spoliatũ ꝓdictis, dñs Papa ipsum restituit; verũ quia vtraq; pars deduxerat in iudiciũ quicquid iuris habuerat in ꝓdictis, P. visis priuilegijs ꝓdecessorũ suorũ ex parte monasterij ꝓductorũ, pronũciauit monasteriũ liberũ & ad Romanã ecc. nullo medio pertinere, absoluendo monasteriũ in ꝓmissis, & alijs q̃ iurisdictionẽ & subiectionẽ respiciũt, ab impetitione patriarchæ, nõ obstante possessione ab ipso patriarcha ꝓbata: quia nõ ꝓbauit tanto tpe se percepisse prædicta, & per hoc renunciatũ fuerit priuilegijs libertatis: sed cũ de ꝓdictis l. solidis quos patriarcha petebat ad indiciũ subiectionis, sit actũ ab ipso, per sñiam quã super hoc ꝯtriam reportauit, Papa sibi nõ adimit potestatem si alio iure de præmissis l. solidis voluerit experiri. Not. ꝙ non obstat res iudicata, si ex alia causa eadem res petatur super qua fuerat aduersarius absolutus.

¶ *Glo. seq. soluit impertinentiam tituli.*

g ¶ *Ad subiectionis indicium.*]Petebat patriarcha subiectionẽ in monasterio sancti Georgij. & l. solidos ad indiciũ subiectionis ab isto abbate, vt probaret per hoc, ꝙ ei subesset. & j̃. de censi. omnis anima. 10. q. 3. illud. & C. de epi. & cleri. nulli. & in his actũ fuit à patriarcha possessorio & petitorio: in possessorio obtinuit, in petitorio succubuit: & sic facit ad titulũ: alias nõ vr̃ facere ad titulum. & sic patet ꝙ male fuit decisa, & melius fuisset posita in titu. de re iudi. siue de excep. Qñq; vero census talis, est signum exceptionis, quandoq; solummodo signũ protectionis. j̃. de priuileg. recepimus. & tunc non eximitur à iurisdictione diœcesani: vt dicto cap. recepimus. in fin. & in glo. fin.[6] sed hic petebatur in signũ subiectionis, sicut etiã j̃. de censi. cũ venerabilis. sed quia monasteriũ liberũ erat, & exemptũ per priuile. Rom. Pont. succubuit in illo casu: & in alijs: quia non percepit ille tantu tempore ꝙ renunciatum vel præscriptum fuerit priuilegium libertatis: vt patet in integra.

h ¶ *Iure.*] Sic patet ꝙ qui rẽ petit, & præcipue in personali actione ex vna causa, si succũbat ꝙ non obstat ei exceptio rei iudicatæ, si postea petat eandẽ rem ex alia causa. ff. de excep. rei iud. cũ quæritur. & l. & an eadẽ. §. actiones. Idem est in rei vendicatione si exprimatur tñ vna causa. ff. de excep. rei iu. si mater. §. eandẽ. Idẽ est etiã in possessorio. j̃. de dona. inter dilectos. & ff. de acq. pos. possideri. §. ex plurib'.[7] arg. d̃ hoc dictũ est s̃. de lib. ob. c. 2. vbi d̃ hoc.

[5] Ego in antiquis exemplaribus hoc q̃d sequitur vt iuxta glossam Bernardi scriptũ inueni, nec dubito quin sit Bernar.

† Facit ad hoc sup. eo. l. cũ quid. ff. si certum pet.

[6] Concor. l. cum qui dom. §. dinus. ff. de vsu. & l. Celsus. cũ not. ff. de vsucap.

[7] Emptor q vincepit, possidet pro suo & pro emptore. & hæres emptoris pro hærede, & pro emptore. in Io. And.

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM.

Visum est supra de causa possessionis, sed quia causa restitutionis possessoria est, ideo de illa submittit secundum Gof. Vel sic: Viso qualiter possessio perdatur: quia perdita restituenda est: ideo, & c. secundum Host. Vel sic: Vidimus supra quo ordine causæ possessionis & proprietatis tractandæ sunt, sed quia dubitari posset, an spoliatus sit indistincte restituendus: ideo subiicit hanc rubricam. Abb. Siculus.

De hac materia tractatur 2. q. 5. & 3. q. 1. & 2. per totum.

experiri voluerit) potestatem,

TITVLVS XIII.

De restitutione spoliatorum.

Gregorius nonus † episcopo Constan.

Aduersus restitutionem petentem, non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi actore consentiente.

CAP. I.

Licet multum: & infra. Conquestus est nobis Philasius† cæcus, eius campum ab ecclesiæ hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si ita est, quamquam ante omnem contentionem[a] possessio ei debuerat violenter ablata restitui[b]: tamen quia Euentus diaconus ipsius ecclesiæ, consentiente illo constituit se legitime probaturum, dictum campum eiusdem ecclesiæ iuris esse, veritatem inquire: & si hoc probatum fuerit, huic dicendum est, vt à sua intentione discedat: Alioquin res ei ablata reddatur.

LICET multum] Si contentionis qui restitutionem petit, potest sibi quæstio proprietatis referri. h. d. In prima spoliati conquestio. In secunda: ibi, *Quod si ita.* causæ commissio bimembris. Et secunda: ibi, *Alioquin.* Abb. Sicu. CASVS. Quidam cæcus conquestus fuit domino Papæ, quod homines ecclesiæ, campum ipsius cæci occupauerant irrationabiliter: Quidam diaconus ipsius ecclesiæ Euctus nomine aduersario respondit, quod campus erat ipsius ecclesiæ: & hoc obtulit se probaturum: & cæcus respondit si hoc probare posset, quod esset contentus: vnde super hoc scribit Papa Constantio episcopo dicens: quamuis antequam quæstio proprietatis tractari debeat, possessio violenter ablata ipsi cæco deberet restitui: tamen quia diaconus prædictus consentiente ipso cæco, obtulit se probaturum dictum campum ad suam ecclesiam pertinere, inquirat de hoc veritatem: & si hoc probatum fuerit, ipsi cæco silentium imponat: alioquin res ei ablata reddatur. Not. quod causa possessionis prius tractanda est, & restitutio facienda, quàm quæstio proprietatis, sed cæcus iste in hoc iuri suo renunciauit.

Glo. seq. obiicit ad tex. per tres ll. & vnam decre. & ad illas respondet.

a *Contentionem.*] Si hoc petiuisset. ĩ. eod. c. proxi. & c. in litteris. & c. item cum quis. & s. de ord. cogni. super spoliatione. & 2. q. 2. per totum. & 3. q. 1. & 5. per totum. & sibi imponet iste cæcus qui renunciauit iudicio possessorio. 29. q. 2. cuius rei causa in glo. probare. Sed vr quod non est restituendus si aduersarius incontinenti vellet probare dominium. ff. ad exhi. l. 3. §. ibidem. & ff. ad Trebel. Ille à quo. §. 1. & melius ff. vt in pos. leg. si is à quo primo rñ. & ĩ. eod. litteras. ad fi. sed nõ obstant leges illæ: quia nõ loquuntur in interdicto vnde vi. immo in interdicto de adipiscenda possessione. & quod dicit decr. litteras. illud speciale est propter periculum animæ, in casibus vbi ecclesia dispensare non potest, vt ibi patet.

Glo. seq. quærit, & soluit.

b *Restitui.*] cum fructibus perceptis: & qui percipi potuerunt à tpe deiectionis. ĩ. eod. c. proxi. & c. grauis. Sed quid si sumptus aliquos fecit ille diaconus in rem illam? Rñdeo, nec petitionẽ habet inuasor, nec retentionem: quia donare vr tamquam malæ fidei possessor. Instit. de rerum diui. §. ex diuerso. & quicquid plantatur, seritur vel ædificatur, omne solo cedit, si radices prius egit. Institu. de rerum diui. §. si Titius. immo tenetur etiam de eo quod casu perit. ff. de lega. 1. cum res. in fin. tamen sumptus necessarios sine quibus res facta esset deterior, non debet restituere. C. de rei vend. domũ. & ff. de peti. hære. si à domino. §. vlt.

SOlicite.] Petenti restitutionem non obstat exceptio abiurationis factæ post spoliationem. h. d. secundũ glo. Io. An. Diuiditur, Primo ponit causæ cõmissionẽ, in qua prius prouidet replicationi, qua probata repellit exceptionẽ, submittẽs rationẽ: ibi, *Quia nõ est.* Secundo ponit finalem determinationẽ: ibi, *Sed testes.* Abb. Siculus CASVS. Quidam clericus H. nomine dicebat se spoliatum ecclesia sua: vnde petebat restitui sibi ecclesiã: Respondebatur eĩ, quod non fuerat spoliatus, sed sponte ipsi renunciauerat, dum eã possidebat: vnde non erat audiendus: & hoc probare volebat; Rñdebatur, quod & si verũ esset quod renũciauerat, spoliatus tñ renunciauit & inuitus: & hoc probare volebat. Consultus Papa quid super hoc esset agendũ, mandat Vigornien. epõ, vt diligenter inquirat quo tempore H. renunciauit ecclesiæ, & si constiterit illum spoliatũ, cùm eidem ecclesiæ renunciauit, ꝫ ipsum testes alterius partis de spontanea renunciatione & iuramento præstito non admittat, antequam fuerit restitutus: quia non est verisimile quod sponte iuri suo renunciauerit, qui spoliatus renunciat: sed testes ipsius H. recipiantur, quibus probare intẽdit, quod violenter prædicta ecclesia fuerit spoliatus. Not. quod ei qui petit restitui, non potest referri quæstio proprietatis, quod ius non habeat: & sic quæstio proprietatis nõ præiudicat quæstioni possessoris: quia quæstio spoliationis priuilegiata est, vt ei nihil possit opponi, quod tangat quæstionem proprietatis, nisi primo fuerit restitutus.

Alexan. iij. Vigornien. † episcopo.

Petenti restitutionem beneficij, non obstat renunciatio facta post spoliationem: quia præsumitur non spontanea. Et seriose addidi; quia præsumitur non spontanea: quoniam etsi probaretur spontanea, deberet obstare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

CAP. II.

SOlicite† cures perquirere, quo tempore H. renunciauit ecclesiæ: & si tibi constiterit eum spoliatum[c], cum eidẽ ecclesiæ renunciauit: cõtra eũ testes alterius partis, de iuramento, & renunciatione sponte facta (antequam restitutus fuerit) non admittas†: quia non est verisimile[d] quòd sponte iuri suo renunciauerit, qui renunciat spoliatus. Sed testes eiusdem H. quibus intendit se probare, quòd violenter prædicta ecclesia

Glo. seq. arg. à contrario. secundo obiicit, quod ante ingressum. & c. solemus, signat contrarium de decre. super hoc. & remittit.

c *Eum spoliatum.*] Ergo à contrario sensu si non esset spoliatus, bene reciperentur testes ꝫ eum ĩ. c. proxi. ex eo enim quod spoliatus renũciauit, ꝓsumitur quod inuitus & coactus renũciauit: vnde ꝫ talẽ ꝓsumptione non admittũtur testes (vt hic innuitur) nisi facta restitutione. Sed quare mãdat Papa inquiri quo tpe renũciauit, cũ spoliatus ante causæ ingressum debeat restitui. s. c. pxi. & ĩ. eo. in litteris. & c. item cũ quis? Ideo de hoc inquiritur: quia si renunciasset eo tpe quo possidebat, & ipse postea peteret ecclesiam dicens se spoliatũ[a], tunc reciperentur testes ꝫ eum, quod sponte renunciauit vt sic defenderet se iste reus cõtra illũ petentem restitutionem, vt sequitur in glo. ad fi. & s. de renunc. super hoc. quæ cõsueuit signari ꝫria huic: sed non ꝫdicit: quia in alio casu loquitur, vt ibi dictũ est. Sed si aliquis spoliatus petit restitutionẽ beneficij sui, & obiiciatur ei quod non fuerit canonice institutus, vel quod sponte renunciauit, vel abiurauit: non est audiendus: quia ei nõ potest referri quæstio proprietatis, nisi postquam fuerit restitutus: quod esset si audiretur obiiciẽs in iure minus canonicã institutionem, vel abiurationem spontaneam: vt ĩ. eod. in litteris. c. item cũ quis. & c. ex conquestione. quia quæstio spoliationis priuilegiata est. s. de ord. cog. super spoliatione. Hic ergo tñ agitur possessorio: vnde aduersarius non est audiendus, monẽs ei quæstionẽ proprietatis: quia nihil habet cõe quæstio proprietatis cũ possessione. ff. de acqui. pos. naturaliter. §. nihil. quare non obstat iuramentum restitutionẽ petẽti, cũ in ea non agatur de iure proprietatis: sed iuramentũ & renunciatio spontanea tãgunt ius proprietatis, cui abiurando renunciauit spoliatus, sed possessioni non renunciauit vel abiurauit: quia iã amiserat eam per spoliationem, & ei quod non possidebat, renunciare nõ poterat, quare petit restitutionem. Si vero constaret quod nõ spoliatus renunciasset: bene reciperentur testes aduersarii[5] quod spõte renũciauerit, dum quiete possidebat: vt in c. seq. Et sic est arg. quod lata sententia super proprietate, non obstat agere volenti de possessione vt not. s. de causa pos. c. pastoralis. & etiam arg. contra colligitur ibi, quod obiter, in glo. ergo si aliquis, &c.

Glo. seq. ad rationem tex. addit aliam. secundo signat contrarium de decre. seq. ponit opinionem. & dupliciter soluit.

d *Quia non est verisimile.*] Contra hanc præsumptionem non admittuntur testes, ex quo constat quod spoliatus sic renunciauit: & hoc non tñ ex vi ꝓsumptionis, sed potius ex natura & priuilegio spoliationis: quia eã intentans non est recõueniẽdus, nisi de alia spoliatione

[Marginal notes:]

In omnibus manuscriptis est pluribus de est non nominatim. Cõnas est forte captum, Gregorium sequentium legendũ admonet Antonius Augustinus ex lib. 7. epistola 126. siue 130. registri B. Gregorij obseruant scribendũ esse: Gregorius Cõstantio Mediolanẽ epo. habetur c. 7. eo. tit. in 2 compilatione.

Philasi⁹. Philagri⁹

In codice Barbarę ieas ab ecclesiæ vestræ,

Vide de hac materia per tot. ff. vnde. eam glo. ff. de rei vendi. & im. nos glo. in l. plane. & de peti. hære.

Vulgo. Vigor.

Post con cil. Lateñ. sub Alexã. iij par. 2. cap. 1. & cap. 3 eo. tit. in 1 compilatione.

Istud tex. dicit hoc Abbas sing. ad hoc quod qui allegat exceptio propositur in genere, quod in specie est contenta sub genere concludit intentum excipientis, inepta nõ debet per hoc excludi.

Vel quia veniens nõ fuit admissus vel quia fuit electus cum renunciando possessionem amiserit, secundũ Innocẽ. decre. super hoc. Ioan. And.

Quis. ĩ. Quod nõ sit excipere cõtra petitorem, sed tñ probare ꝓbationem, secundum Petr. In. & Ant. Ioan. And.

tione

tione conueniretur, vel ei io modū exceptionis alia spoliatio obijceret. s. de ordi. cogni. super spoliatione. Sed manifeste vr̃ cōtraria decre. sequens, vbi obijciens spontaneam abiurationē agenti possessorio, auditur. Quidā sic soluūt cōtrarietatem, q̄ hic metu renūciauit, & non corā suo iudice: & in seq. c. renunciauit sponte, & corā suo iudice. Verior est solutio, q̄a hic agebat possessorio tm̄: in sequenti possessorio & petitorio: vt patet in antiqua. Vel dic q̄ hic cōstabat eum spoliatū fuisse, cū renunciauit: q̄a hoc primo quęsitū fuit: vt dicit in prin. sed in sequenti non constabat eū fuisse spoliatum:[a] immo dicebatur q̄ nulla spoliatione facta, sponte dum possidebat renunciauit: & sic admittitur ad p̄bandū q̄ non spoliauit indirecte. sic j. eo. cum ad sedem. & j. de testi. significauerunt. & j. eo. olim 1. arg. q̄ sicut admittitur actor ad p̄bandum q̄ fuerit spoliat᷒: sic reus potest & debet admitti ad probandum cōtrarium: quod erit dū p̄bauerit q̄ sponte renunciauerit, cū possidebat, & corā suo iudice: & si hoc p̄bauerit, patet q̄ ipsū nō spoliauit. & sic nulla cōtrarietas, & ibi præcessit renūciatio spoliationē, sed ecōuerso hic; & ideo secus: & ita non fuit spoliatus.

a ¶ *Spoliatus.*] Quid si spoliatus stetit per annum quòd nō petijt restitui: nunquid postea auditur? Videtur q̄ nō: quia interdictum actio est prætoria, quæ anno expirat. Insti. de perpe. & tempo. ac. in prin. R̃ndeo, prætoriç actiones temporales sunt quo ad pœnam: perpetuæ quo ad prosecutionem ipsius rei. ff. de act. & ob. in honorarijs. ff. de vi & vi arma. l. 1. in princ. immo secundum canones videtur quòd etiam ad damnum siue ad pœnam perpetuo agi possit: quia nulla conditio temporis opponi potest. vt 3. q. 1. redintegranda.

A *Ccepta cōquestione.*] Petenti restitutionē ecclesiæ, obstat exceptio spontaneæ abiurationis. hoc dicit. In prima parte ponit consultatio, continens commissionis formam & exceptionem. In secunda responsio: ibi, *Mandamus*. Abb. Siculus.

Casus. Quidam clericus P. nomine, conquestus fuit dño Papæ, q̄ ecclesia sua violenter fuerat spoliatus: mandauit Papa quibusdā iudicibus, vt si de hoc constaret, ecclesiam facerēt sibi restitui; partibus coram iudicibus constitutis: responsum fuit ab aduersario, q̄ ipse nō fuerat spoliatus, sed coram Eboraceñ. archiep̄o dū ecclesiam possidebat, spontanea voluntate abiurauit eandē: & hoc offerebat se probaturum: iudices consuluerunt super hoc dñm Papā: & ipse mandat eisdem, quatenus si constiterit eis, q̄ prædictus P. nullo metu vel vi coactus, sed sponte dum ecclesiā possidebat, abiurauit eandem, ei super hoc perpetuū silentiū imponant: cum per hoc appareat q̄ non fuerit spoliatus. Nota q̄ petenti restitutionē, pōt opponi q̄ non fuerit spoliatus. & audit volens hoc p̄bare.

¶ *Glo. seq. signat contrarium de decre. s. proxi. ibi remittit. & in fine ponit opinionem. Secundo & tertio signat, & soluit duo contraria.*

b ¶ *Abiurauerit.*] Contra. s. c. proxi. vbi non admittuntur testes. ibi soluitur. Item arg. cōtra. j. de institu. cum venissent. sed ibi possessorio actum fuit: & ibi etiam abiuratio vel renunciatio personalis fuit, sed concessio fuit realis.[b] Item arg. aliud cōtra. j. de conces. præb. post electionem ibi: non fuit abiuratio probata: vnde ibi restituitur: & post restitutionē potest opponi abiuratio: vt ibi dicitur in fi. Quidam dicunt q̄ illa decre. solicite. continet dispensationem, ex eo q̄ ibi auditur cōtra iuramentum. hæc verò ius continet, ex eo q̄ hic non auditur contra iuramentum[c]: arg. j. de iureiurand. si vero. Bern.

fuerit spoliatus[a], (dummodo idonei sint) recipere non postponas.

¶ Idem.

¶ *Petens restitutionem beneficij, non auditur, etiam si spoliationem probat, si probatur eum sponte illud beneficiū prius resignasse.*

CAP. III.

ACcepta † conquestione P. clerici, quòd violenter fuerat ecclesia spoliatus, vobis dedimus in mandatis, vt si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsum est ab aduersario, id non debere proficere: eo quòd spōtanea voluntate coram Eboraceñ. archiepiscopo Apostolicę sedis legato prçscriptam ecclesiam abiurasset †: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si vobis cōstiterit quòd præfatus P. nullo metu vel vi coactus, sed spontanee † prælibatam ecclesiā taliter abiurauerit[b]: ei super hoc perpetuum silentium imponatis.

¶ Idem wigoreñ. episcopo, & Helieñ. archidiacono.

¶ *In interdicto de retinend. 2, succumbit reus ipsius abiuratione probata. h. d. quo ad titulum.*

CAP. IIII.

AVdita † querela T. clerici quod H. persona ecclesiæ de Sander, ipsum super ecclesia sua de Peleñ. † indebite molestaret: Londoñ. episcopo, & tibi fili archidiacono dedimus in mandatis, vt si vobis constaret, quòd prædictus H. alterius ecclesiæ[c] personatum haberet: vel iuramento spontanee pręstito firmauerit, se memorato T. super eadem ecclesia † quęstionem decętero nō moturum, ab eius molestia super hoc cōpesceretis eundem: & infra. ¶ Cum vero vobis plenius constitisset, dictum H. non solum alterius ecclesię personatum habere, sed etiam spontanea voluntate ecclesiam de Peleñ. † in perpetuū abiurasse: prohibuistis eidem, ne dictum T. super hoc decętero molestaret[d]. ¶ Licet autem nuncius eiusdem H. posteriores litteras impetrauerit, formam aliam continentes, quod non obstantibus litteris a parte altera impetratis, reuocari deberet si quid immutatum esset in causa, postquā idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi: ¶ Quia tamē nō intelleximus[e]

primas. h. d. s̃m Ioan. And. sed adde ad istud summarium, etiam si in secundis litteris dicatur, q̄ debeat reuocari quicquid immutatum erit in causa à cætero tempore. Diuiditur. nam primo ponit tres commissiones. Primo primam, & processum ipsius vsque ibi, *Licet*. Secunda vsque: ibi, *Quia tamen*, ibi incipit tertia vbi pręmittit causam mandati. secundo mandatum bimembre, quod per se patet. Abb. Siculus.

Casus. Quidam clericus T. nomine accessit ad dñm Papā, & cōquestus est ei, q̄ H. rector ecclesiæ de Sand. ipsum T. super ecclesia de Peleñ. indebite molestabat, cum esset rector alteri᷒ ecclesiæ, & iurasset q̄ ipsi T. super eadē ecclesia non moueret quæstionem. Papa mandauit ep̄o Londoñ. & archid. Helieñ. vt si cōstaret eisdem, dictū B. alterius ecclesiæ personatum habere, vel q̄ iuramento spontanea voluntate præstito super eadē ecclesia dicto T. quæstionem decætero non moueret, ipsum H. ab ipsius molestia prohiberent: tandem cōstitit eisdem, q̄ nō solum habebat personatum alterius ecclesiæ, sed volūtate spōtanea abiurauerat ecclesiam de Peleñ. vnde iudices præceperunt eidem H. ne dictū T. super ecclesia ipsa decætero molestaret. Sed dictus H. nuncium suū ad curiam destinauit, litteras impetrans formā aliā cōtinentes, scilicet q̄ non obstantibus litteris a parte altera impetratis, reuocaretur in irritum si quid esset immutatum in causa; Postquam nuncius ipsius H. iter arripuit ad sedem Aposto. veniendi, audito q̄ dictus H. tales litteras impetrasset, dictus T. ad curiam accessit exponens dño Papę omnia prædicta: super hoc rescribit Papa wigoreñ. ep̄o, & idē archidiacono Helieñ. dicens, q̄ non intellexit nec intelligi debuit, vt reuocaretur quod per eos factum esset auctoritate litterarum ipsius, sed si aliquid indebite immutatum esset. Vnde mandat quatenus sententiā quā tulerant ante receptionem posteriorum litterarum, occasione ipsarum nullatenus debeāt reuocare: & si cōtra sñiam ipsam aliquid statuerunt, illud debeant reuocare. Si vero post receptionē sequentiū litterarū sñia lata fuit: ea non obstante iuxta earum tenorem in causa procedāt. Nota q̄ aliquis duas ecclesias quo ad rectoriam simul habere nō potest. Item q̄ per renunciationem sponte factam, amittit quis ius suum. Item ad intentionem Papæ semper recurrendum est. Item quod legitime factum est, Papa non intendit reuocare. Item sententia recte lata per rescriptum Papæ non reuocatur. Item sententia lata post reuocationem litterarum, non tenet.

c ¶ *Alterius ecclesiæ personatum haberet.*] Sed etiam quodcunq; istorum probaretur, sufficiebat. j. de præb. referente. & cap. de multa. & s. de ele. dudum 2. & s. cap. proxi. & s. quod met. cau. ad audientiam. & j. de iureiur. si vero. & 22. q. 4. si aliquid.

d ¶ *Molestaret.*] Et sic patet quòd T. possidebat, & H. illum impediebat, & molestabat eum super ipsa ecclesia: vnde agebat T. vti possidetis,[a] scilicet ne inquietaretur. vnde secundum formam petitionis formatur hic sententia. j. de simo. licet Hely. §. nam iuxta iudicij, &c.

e ¶ *Non intelleximus.*] Not. q̄ non vult Papa per suum rescriptum bene statuta rescindi. s. de æta. & quali. eam te. nec vult derogare iuri alicuius. 99. dist. nullus. & cap. ecce. ibi, subtrahitur. & in glo. subtrahitur. & s. de offi. ord. licet. §. quia tamen. & j. de viu pal. ex tuarum. & C. de emancip. nec auus. & ea quæ causa cognita statuuntur, rescriptis reuocari non possunt: vt C. comminatio, epistolas, programmata, &c. l. 3. ad hoc facit C. sñiam rescindi nō pos. l. impetrata. & C. de testa. & quemadmodum testa. l. si testamētum.

a ¶ *Receptio-*

[a] Ergo nō obstabat: sed refert seq. gl. ad id quo repellitur spōtanea probatio renūciationis. Ioan. And.

[b] Post concil. Lateran. par. 22. cap. 2. & c. 2. eo. titu in 1. compil.

[c] Vide etc. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. poss.

[d] Alias licet sed spōtanea volūtate.

[e] Concor. l. iubere. cauere. ed no. ff. de incis. ... & l. qui restituit. ff. de rei vend.

[f] Alij dicunt illud loqui ex vi expulsiua. istud in oppositum sed hoc falsum est quod patet hic per verbum spolia. Io. An.

[g] Post concil. Lateran. sub Alex. iij. par. 12. cap. 4. & ca. 4. eod. tit. in 1. compilatione, vbi habes integrā narrationē facti.

[h] Alias, Pelerch.

[i] Alias in super eadē causa, in multis antiquis.

[j] Peleré.

[k] In quo interdicto vterq; agit & vterque impetrare pōt, sicut in cōi diuidūdo & finiū regun. iudicij secundum. Inn. vt j. de glo. ex literis. Ioan. And.

a ¶ *Receptionem.*] No. tempus receptionis litterarũ considerãdum. & non datæ. sic j. de præb. dilectus 2. vbi de hoc in gl. receperunt.
¶ *Glo. seq. assignat contrarium, & soluit.*
b ¶ *Occasione ipsarum.*] Nota q; hic fit in secundis litteris mẽtio de primis etiã expressa, non tñ reuocantur primæ. vnde signatur 3. s. de rescrip. cæterum. & c. ex parte 2. sed hoc ideo est, quia snia iam erat lata per primas, q; validæ fuerunt: alias secundæ reuocãt illas, vt hic patet: à qua snia nõ fuit appellatũ: vt C. vt li. penden. l. 1. & 2. & C. de transactio. causas. & C. sen. rescin. non pos. l. imperrata.
c ¶ *Non obstante.*] Hoc ideo, quia iurisdictio p primas literas attributa, reuocata erãt, vnde nulla fuit sententia lata post receptionẽ secũdarum. sic s. de off. deleg. ex litteris. Bern.

¶ Hanc litt. dicit hic Abbas esse singularem ad hoc, q; hoc verbũ, bñ reuocetis in irritum, nõ intelligitur de legitime actis.

¶ Aliàs: Innocent.

¶ Prima dicit referri pag. nõ patrocinari contra sententiam, à qua non fuit appellatum. Secunda dicit talẽ cõdẽnandũ, in litis vero affirmatione. Ioã. And.

¶ Post cõ cil. Laterã. sub Alexã. iij. par. 22. cap. 3. & c. 3. eo. tit. in 2. compil. & de interdictu & materia vide late p Anton. Gabriel. lib. 3. commu. conclu. tit. de restit. spo liat.

I N *litteris.*] Primo ponitur quæstio. Secũdo ipsius responsio. Tertio respõsionis ratio: & partes patẽt. Abb. Siculus.
CASVS. Aliquis dicit se de possessiõe ecclesiæ suæ violenter eiectum: vnde petit restitui: aduersarius dicit eum nõ fuisse canonice institutum: quæritur qd iuris sit? Rñdet q; primo cognoscendũ est de violẽta eiectione, q̃ de canonica institutione: quia pdo de iuris rigore debet restitui. No. q; quæstio spoliationis præcedere debet quæstionem proprietatis. Item petẽti restitutionem, non potest referri quæstio proprietatis: nisi primo fuerit restitutio facta.
¶ *Glo. seq. in princ. allegat num. similem. secundo opponit contra textum in hoc quod dicit prius agendum de violenta eiectione, in glos. exponit: secundo opponitur: videtur quòd simul possessorio & petitorio possit agi. Panor.*

nec intelligi debuit, vt reuocaretur quod per vos factum esset auctoritate litterarum nostrarum †: sed si quid præsumptione vel violentia immutatum † esset: Mandamus, quatenus sententiam quàm protulistis ante posteriorum litterarum receptionem [a], occasione ipsarum [b] nullatenus reuocare tentetis; & si cõtra sententiam ipsam aliquid statuistis, studeatis id sublato appellationis obstaculo reuocare. Si vero post receptionem sequentium litterarum, sententia lata fuerit: ea non obstante [c], iuxta tenorem ipsarum, appellatione postposita procedatis.

¶ Idem Brixiẽs. episcopo.

¶ *Petenti restitutionem beneficij, quæstio institutionis non canonicæ referri non potest.*

CAP. V.

IN † litteris tuis: & infra. ¶ Super illa quæstione, videlicet, cum quis dicit se de possessione violenter eiectum: & aduersarius dicit eum non fuisse canonice institutum: Respondemus, prius de violenta eiectione [d], quàm de canonica [e] institutione agi debere: quia prædo [f] etiam est secundum rigorem [g] iuris restituendus.

¶ Idem Exoñ. episcopo.

¶ *Non obstat exceptio criminis, agenti interdicto vnde vi, vel quod vi aut clam.*

d ¶ *De violenta eiectione.*] Cum enim agitur de violentia & possessione, prius agendum est de possessione quis possideat, scilicet vt p hoc appareat quis fecerit violentiam. C. de appell. l. 1. si vero agat de possessione & proprietate: de possessione prius agi debet, vt hic. Et expone, de violẽta eiectione, id est, de possessione violenter ablata: vt ff. de iud. si de vi. & ff. ad leg. Iul. de vi publi. qui cœtu. §. si de vi. [a] cũ qõ spoliationis sit priuilegiata. s. de ord. cog. super. & hoc cũ vnum intentatur ab vna parte, & alterũ ab altera. secus si vtrunque ab eodẽ: quia tunc potest vtrunque simul proponi. s. tit. proxi. cum ecclesia. & c. seq. & c. cũ dilectus. & interdicto vti possidetis. naturaliter prius de possessione agitur. C. de interdict. incerti iuris. cum suis concord. qa & ciuilis & naturalis ratio suadet, vt alter possideat, & alter à possidente petat. Instit. de interdi. §. retinendæ.

¶ Et possessione vel dicto quæstionis; prius cognoscendum de vi, q; de proprietate rei. Ioan. And.

e ¶ *Canonica institutione.*] Et sic patet quòd spoliato non possit referri quæstio dominij: nisi primo fuerit restitutus. s. eod. solicite. vbi de hoc.
¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit, & determinat. Ioan. And.*
f ¶ *Prædo.*] ff. de vi & vi arma. l. 1. §. qui à me. arg. cõ: qa dolo facit q petit qd statim restituere debet. ff. de doli excep. dolo. Sed illud potest intelligi in petitorio iudicio: & hoc verũ est, nisi sit talis pdo cuius vitæ nullus parcere debet. C. quãdo li. vnicu. si. iu. se vin. l. 1.
¶ *Glo. seq. casum excipit.*
g ¶ *Rigorem.*] Nisi dñs rem petat eodem tempore cũ fure. ff. de po. bona fides. §. exẽpli loco. tamen æquitas quandoque præfertur rigori. C. de iud. placuit.

¶ Sed illud hodie audiẽ reorũ videtur correctum in Auth. de poss. in prin. coll. 6. & signat C. depo. & incipit, lol tem canol.

I *Tem cum quis.*] Diuiditur vt proxima. Abb.

CASVS. Aliquis dicit se de possessione sua violenter eiectũ: vel dicit aduersariũ suũ clam possessionẽ illã intrasse: vnde petit restitui: aduersarius opponit ei crimẽ: vt sic prætextu criminis repellat eũ à sua intentione: quæritur qd iuris sit? Rñdet q; obiectio talis non debet admitti, nec executio principalis causæ pp hoc debet differri: quia nullũ crimẽ põt ei opponere antequã fuerit restitutus, cũ psumatur eius inimicus existere. Nota q; petenti restitutionem, aduersarius crimen opponere non põt ante restitutionẽ: quia præsumitur inimicus.

CAP. VI.

ITem † cum quis dicit, se de possessione violenter eiectũ: vel aduersarium clam possessionem [h] intrasse: & aduersarius ei crimen obijcit [i], vt eum à sua intentione repellat: non occurrit nobis quod illius obiectio admitti debeat †: vel principalis [k] causæ propter hoc executio retardari; quoniam criminaliter [l] aduersus eum ante restitutionem agere non potest, cum præsumatur eius existere inimicus.

¶ Idem Cantua. archiepiscopo.

¶ *Spoliatus etiam à iudice iuris ordine prætermisso, ante omnia restituatur.*

CAP. VII.

COnquerente † nobis R. clerico accepimus, quód ipsum ecclesia de VVertort † sine iudicio spoliasti. ¶ Quia vero iam non decet honestatem tuam, clericos tuæ iurisdictionis, sine manifesta causa & rationabili [m], suis beneficijs spoliare, quibus teneris paterna [n] prouisione consulere: Mandamus, quatenus, si est ita [o], prædicto † clerico præfatam ecclesiam, cum redditibus inde perceptis [p] restituas: & in pace eã possidere permittas. ¶ Restitutione autem facta, si quid aduersus eum super præscripta ecclesia proponere volueris [q]: coram Exoñ. episcopo delegato à nobis, per te vel per sufficientem

¶ *Glo. seq. dicit eum, cuius possessionẽ aduersarius intrauit, restitutione nõ egere, nisi in duobus casibus: & quid consequatur agẽs per hoc interdictum.*
h ¶ *Clam possessionẽ intrasse.*] In hoc casu non eget restitutione: quia possessionem non amisit: nisi in duobus casibus, puta, si veniẽs non fuerit admissus. Itẽ cum non accedit: quia suspicatur se posse repelli. ff. de acquirẽ. posses. clam possidere. §. qui ad nundinas. & l. si id. §. vlt. cõsequitur tñ, vt quod iam ædificatum est sollatur, & conseruetur indẽnis, prout iuratum fuis in litis taxatione à iudice facta. ff. quod vi aut clam. semper. §. in hoc interdicto. & l. 1. §. deniq;. vbi dr, q; nulla iusta exceptione se tueri põt quis aduersus factum quod vi aut clam fecit, seu cõ interdicto isto agentẽ.
i ¶ *Crimen obijcit.*] Et malè: quia separata est causa criminis à causa possessionis. C. de do. inter vir. & vxor. si maritus. in fin.
k ¶ *Principalis.*] scilicet causa restitutionis: quia principalis est, & primo expediẽda. s. eo. c. 1.

¶ Post concil. Laterã. par. 22. cap. 6. & c. 6. eo. tit. in 2. compil.

¶ Videl. qui ad nũdinas. §. cũ possidere. cum l. seq. per Bar. ff. de acquirẽ. possessio.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

¶ Cantefort.

¶ In codice Barbatiæ ita: præ dictam ecclesiã. præfato clerico, cũ &c.

l ¶ *Criminaliter.*] vt 3. q. 1. & 2. p totũ. & j. eo. c. frequẽs. [lib. 6.]
C*Onquerente.*] Primo ponitur querela. Secundo: ibi, *Quia vero*, præceptum. Tertio: ibi, *Restitutione*, iudicis datio.
CASVS. Quidam clericus R. nomine cõquestus fuit dño Papæ, q; archieps Cãtu. ipsum sine iuris ordine spoliauit ecclesia sua: Papa scribit archiepo dicens, q; non decet honestatẽ suã, taliter clericos suos spoliare beneficijs sine rationabili causa, q bus potius paterna debet prouisione cõsulere: Vnde mandat quatenus si est ita, pdicto clerico ecclesiã restituas cũ fructibus inde perceptis, & in pace ipsam dimittat eidẽ: facta vero restitutione, si aliquid super ecclesia prædicta cõ ipsum pponere voluerit, corã Exonẽs. epõ ad hoc delegato cum eodẽ R. poterit ordine iudiciario experiri. Not. q; nullus debet destitui vel spoliari etiã à suo prælato, iuris ordine nõ seruato. Item restitui debet res cum fructibus perceptis. Item spoliatus non tenetur respondere de proprietate, donec fuerit restitutus.
m ¶ *Rationabili.*] 56. dist. satis peruersam. & 16. q. vlti. inuentum.
n ¶ *Paterna.*] 16. q. 1. prædicator. & 8. q. 1. clemens. & j. de præb. c. 1. & c. cum secundum apostolum. & j. de censi. cum apostolus.
¶ *Glo. seq. quærit obijciendo.*
o ¶ *Si est ita.*] Sed quare dicit, si est ita? nunquid debet ipse cognoscere de facto suo? Rñdeo, non: quia eũ de facto suo debeat esse certus: super hoc nullã habet cognitionem, sed ille cui causa committitur. sed in hoc, vt quod iniuste fecit emendet, defertur eidem. s. de rescri. cap. ab excommunicato.
p ¶ *Perceptis.*] & qui percipi potuerunt. j. eod. grauis.
q ¶ *Volueris.*] Ex quo enim aduersarium se sibi constituit, non debet esse iudex in facto suo. C. ne quis in sua causa ius sibi dicat. l. vnica. & 4. q. 4. c. 1.

¶ Glos.

¶ *Glos. seq. reciteatur per notabile, & quaestionem.*

a ¶ *Experiri.*] Et sic vñ quod ecclesiam tibi retinuerit, & non alij dederit, aliàs etiã ille cui dedisset, deberet experiri: & iudex de his quę corã eo acta essent, si interrogaretur, scriberet delegato. 18. dist. de concilijs. & si archiepiscopus eũ non restituerit, vt mandat, tũc delegatus cognoscet an taliter fuerit spoliatus: quia hoc illi mandat, ex eo quod dicit: si est ita, vt dictum est; semper enim praesumit pro sñia iudicis, quousque probetur contrariũ. j. de renũ. in praesentia. & j. de re iudi. sicut. & j. de elect. bonae. & j. de probat. post cessionem. ff. de iusti. & iur. l. pen. §. praetor.

* Sed hic ab hoc fuit fen[...] vel in iudicio pri[...] sed extraiudi[...] spolia[...] Ioan. And.

* Cap. 1. eod. tit. in 4. compila.

Ex transmissa.] Primo mandat restitutionem cum cautione. Secundo prouidet quod agẽdum sit cum fragilis est cautio: ibi, *Si autem.* Abbas.

Casus. Quidã miles petebat restitutionẽ vxoris suae, quae ab ipso sua temeritate diuertebat: quae contra matrimoniũ consanguinitatem opponebat, & dicebat, quod nõ debebat ei restitui, cum nondũ ipsius possessionẽ habuerit: & ẽt quia timet suae personae periculum imminere: mandat Papa quibusdã, quatenus si constiterit quod praedicto militi praefata mulier fuerit legitime desponsata, & ab eo cognita, ipsam faciant ei restitui, recepta cautione sufficienti ab ipso, quòd ei non debeat malum inferri. Si vero ita crudelis & seuerus fuerit, quòd mulier de ipso diffidat: committatur alicui honestae mulieri vsque ad finem causae, custodienda in loco, vbi vir vel parentes ipsius nullam possint mulieri violẽtiam facere. No. quoddam speciale in ista restitutione, videlicet quòd debet probari proprietas, scilicet matrimonium contractum esse legitime, & quòd eam cognouerit, & quòd spoliatus fuerit. Item cum timetur de saeuitia viri: debet cauere vxori de impunitate psonae. Item quando capitali odio vir odit vxorem, non est ei restituenda, etiam si vellet cauere.

* Aliàs molestiam.

* Vel potius in loco religioso. j. de sponsa. ex li. locd. & 1. c. acot. de procurat.

cientem responsalem tuum, cum eodem R. ordine iudiciario poteris experiri[a].

¶ Idem.

¶ *Restituitur coniunx viro probãti desponsationem & copulam, & de ipsius impunitate caventi: nisi magna sit viri saeuitia.*

CAP. VIII.

EX† transmissa nobis: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si vobis cõstiterit, quod pręfata mulier praedicto militi legitime[b] desponsata fuisset, & ab eo[c] cognita: ipsam ei restitui faciatis: recepta tamen sufficiẽti[d] cautionẽ, quòd illi non debeat aliquod malum inferre. ¶ Si autem capitali odio ita mulierẽ vir persequitur, quòd merito de ipso diffidat, alicui probae & honestae mulieri, vsque ad causae decisionem, custodienda studiosius committatur in loco vbi vir, vel parentes eius, mulieri nullam possint violentiam[e] † inferre.

b ¶ *Legitime.*] id est, per legitimum consensum de praesenti vtriusque[a], per verba idonea expressum. j. de sponsa. si inter. & cap. tuę. & in facie ecclesiae: & ideo non obstaret restitutioni, licet obijcerẽtur consanguinitas. j. eo. t. ex conquestione. nisi obijceretur gradus indispensabilis, vel etiam quodcunque aliud impedimentum perpetuum. & probationes essent incõtinenti paratae. j. eo. litteras. secus si ageretur petitorio. 3. de ordine cognitionum. intelleximus.

* Ita quod tenerit ratione obsen[...] sed non obstat sine fine [...]

¶ *Glossa sequens not. in hoc possessorio duo probanda: ponit simile: & rationem subdit.*

c ¶ *Et ab eo cognita.*] Et ita per hoc habuit possessionem. Et sic patet quod duo debet probare qui petit restitutionem: videlicet legitimam dispensationem vere vel praesumptiue, & carnalem copulã. & est simile in seruitutibus: vbi quis debet probare duas res, scilicet, seruitutẽ constitutã fuisse & se vsum fuisse. ff. de itin. actuq. pri. l. tertia. §. hoc autem interdicto. & hic seruitus est hinc inde: nec est simile hoc possessorium, alijs possessorijs de recuperanda possessione: quia ibi non est necesse probare de iure, supra de officio delega. consultationibus. Hic non sufficit sola possessio: quia possessio hic haberi non potest sine iure: vt j. eod. ex parte. Quare non sufficit sola possessio: quia liber homo possideri nõ potest. hic est talis possessio, quòd qui possidet, possidetur. j. eo. litteras. in fin. & cap. ex parte. & j. de rapto. cum causa.

* Adde q[...] lib. 1. comment. in Rubr. de [...] col. 139.

d ¶ *Sufficienti cautione.*] j. eo. literas. in fine. Sufficiens cautio[a] dicitur si pignora vel fideiussores dentur. ff. manda. si mandato Titij. §. vlt. ff. de fideicommis. liber. l. ergo. §. adijci. sed nomine cautionis simpliciter posito, cautio nuda intelligitur. C. de verb. sig. sancimus. & iudex recipiat cautionem, per quam magis possit mulier esse secura. s. vt lit. non contest. quoniam. §. vlt. & hoc solum bene agitur, &c. 23. q. 5. prodest. sic 32. q. 1. de benedicto. si vero nõ posset secure caueri, non est restitutio facienda. j. eod. literas. & s. vt lite non contest. accedens 2. & hoc propter fragilitatem cautionis. ff. ad Trebel. qui ita. §. 1. & hic idem dicitur.

e ¶ *Violentiam.*] ad extorquendam forte aliquam confessionem. 31. q. 2. Lotharius. §. praeterea, & versi. & econtra. ad fin. vel aliud iniquum in ipsam committat. Bern.

¶ Idem.

¶ *Per solutionem pensionis rei donatae factam donatario, cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatario rei donatae possessio: adeo quòd si ab illa expellitur, per interdictum recuperandae agere poterit.*

CAP. IX.

CVm †venisset ad nos G. canonicus sanctae Trinitatis de Hasul.† à suo Priore & capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quod cum Eboraceñ. archiepiscopus ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmasset: ita quòd post decessum G. clerici, (qui praefatam ecclesiam tunc tenebat[f]) vsibus eorum omnibus modis proficeret†: & interim auctoritate ipsius archiepiscopi, idem G. ipsis canonicis, annuam solueret pensionem: & infra. ¶ Respondemus, quòd si praefati canonici, de praedicta ecclesia, auctoritate eiusdem archiepiscopi, viuente clerico, perceperunt annuam[g]

CVm venisset.] Si is qui per alium possidet illo mortuo possessionem ingressus expellitur, restitutionem per interdictum petere poterit. ita communiter summant Doct. sed secundum hanc summationem forte de nihilo prouidet hoc cap. & ideo summa sic, & no. vt in rubro. Et secundum hoc est casus notabilis: & probat no. per glo. & Bar. in l. qui vniuersas. & in l. quamuis. ff. de acquiren. poss. Diuiditur: nam in prima parte ponitur consultatio partium decisa, in secunda responsio: ibi, *Respondemus.* Abbas.

Casus. Archiepiscopus Eboraceñ. ecclesiã de N. concessit canonicis sanctae Trinitatis, & per scripturam propriã confirmauit: ita videlicet quòd post decessum G. clerici, qui ecclesiam tunc tenebat, in vsus cederet canonicorum, & interim clericus ille auctoritate archiepiscopi, canonicis praedictis annuam solueret pensionem, quam archiepiscopo soluere cõsueuit: quam concessionẽ dominus Papa inspecto instrumento cõcessionis archiepiscopi, confirmauit: Mortuo clerico praedicto, canonici praedicti confisi de concessione & confirmatione praedictis, sine auctoritate archiepiscopi, possessionem ipsius ecclesiae sunt ingressi: Archiepiscopus quia auctoritate propria, & eo non requisito possessionem ipsius fuerunt ingressi, fecit spoliari praedictam ecclesiam omnibus, quae clericus defunctus ibi dimiserat ipsis canonicis: Vnde canonici praedicti domino Papae de archiepiscopo sunt conquesti: Respondet Papa super hoc, quòd si canonici praedicti, à praefata ecclesia, viuente clerico supradicto auctoritate archiepiscopi perceperunt annuam pensionem, eo mortuo, quamuis non habuerunt auctoritatem archiepiscopi, vitiose tamen non sunt ingressi possessionem, cũ sit cautum in iure, vt is possideat, cuius nomine possidetur: & ideo archiepiscopus tenetur ad restitutionem eorũ, quae inde fecit asportari. Nota, quòd qui per alium possidet, possidere intelligitur, & ita viuente clerico intelligitur possidere per ipsum.

* Cap. 4. eo. tit. in 4. compil.

* Hasulh. * Basilia. * Batelt. * Bagnelis.

* Aliàs praefectum.

¶ *Glos. seq. obijcit, quod non vacans, &c. & soluit.*

f ¶ *Tenebat.*] Sic colligitur ex hoc, quòd beneficium non vacans fuit illis concessum, vnde eo ipso debent perdere illud. j. de concess. praebend. qui in viuorum. & cap. post electionem. licet donator aliud donare illis teneatur. j. de praeben. inter caetera. & 7. q. 1. praesentium. sed hoc non habet locum in hoc casu: quia quod collegio datur, nemini datur. arg. 12. q. 2. episcopus. §. qui manumittitur. & nullus suo nomine inde capit emolumentum. 2. q. 6. §. biduum. versi. palam. & sic nullus desiderat mortem viuentis[a]. de concess. praebend. nulla. & talis donatio licite fieri potest de consensu episcopi, etiam à patrono sine praeiudicio possidentis. j. de dona. consultationibus. quae ponit istum casum. & j. de iure patro. quod autem.

* Maxime quia naturale est non est negligendum quod cõtra possideatur, vt si nil habere qui non habent nõ habeat attribuetur. C. quod & quae. per l. a. lib. 10. Io. An.

g ¶ *Annuam.*] Per hoc intelliguntur canonici accepisse possessionem, & archiepiscopus sic eam amisit, & receptio pensionis fuit signum traditae possessionis. arg. s. de confir. ex litteris. sicut & donatio vel vendendo rem aliquam, si vsumfructum sibi retinuerit, eam tradidisse videtur. C. de dona. quisquis rem. & l. si quis argentum. §. sed si quidẽ. ff. de rei ven. quaedam mulier. & est arg. ad hoc ff. de acquiren. poss. quod meo. §. si venditorem. & l. qui bona. & l. si aliquam. nec mortuo clerico, statim canonici amiserunt possessionem, quam prius habebant, sed tunc demum si neglexissent. ff. de acq. pos. si de eo. §. 1. Ber.

¶ *Glo. seq. ponit partem casus decisam.*

g ¶ Cotra

1 Archiepiscopus dicebat eos nō restituendos, quia non possiderent. Ioan. And.

a ¶ *Cuius nomine possidetur.*] ĩ. de præscr. si diligenti. & ŝ. vt lit. non contest. q̃m. §. quod si super. Insti. de interdi. §. possidere. ff. de acqui. pos. quod meo: & l. generaliter. Supple (vt intelligas quare faciat ad titulũ) quod mortuo clerico illo, canonici statim intrauerũt possessionem sine requisitione archiepi: vnde ipse spoliauit eos prædicta ecclesia, & omnia bona ecclesiæ fecit asportari: vnde petebat canonici restitui, 1 vt patet ĩ integra, 2 & sic per responsionem patet, quod sunt restituendi, quia possidebant, & iniuste spoliauit eos.

2 Hanc habes in 2. cōpilatione, omisso hui⁹ capitis cotemplatione.

3 Adde de hoc per l. ex stipulatione. ff. de acquir. poss. & l. 2. C. eod.

pensionem: eo mortuo, quamuis auctoritatem eiusdem archiepiscopi non quæsierunt, vitiose tamen non sunt possessionem ingressi†: cum (sicut cautum est) is possideat, cuius nomine [a] possidetur.

¶ Lucius tertius G. archidia. & I. archipresbytero Turonensi.

¶ *Si actore agente petitorio, reus super eadem re deducit possessorium, proceditur in solo possessorio, suspenso petitorio.*

CAP. X.

Ex† conquestione B. mulieris ad nos noueritis peruenisse, quòd cum C. miles eam sibi matrimonio copulasset, & maritali affectione pertractâs, ex ipsa filiam suscepisset, sine judicio [b] ecclesiæ à se remouit eandem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, litteras ad iudices impetrauit: cum autem priusquam à iudicibus mulier citaretur, per diœcesanum episcopum virũ sibi restitui petijsset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinasset: demum coram præfatis iudicibus constituta, modo per se, modo per procuratorem [c], ante ipsius causæ ingressum [d] & post, virũ sibi restitui postulabat. Iudices vero restitutione negata, (quod fieri nō debuit [e]) in principali procedere voluerunt†: vnde ipsa nostram audientiam appellauit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si est ita, mulieri virum restitui [f] faciatis: quæ post appellationem [g] ipsius acta sunt, in irritum reuocantes: postmodum super matrimonio causam audiatis: & fine canonico [h] terminetis.

Ex conquestione.] Si altero coniugũ matrimoniũ accusante alter petat restitui, ante omnia restituitũ. Primo ponitur appellãtis querela. Secundo, iudicum datio: ibi, *Mandamus.* Abb. Siculus.

4 Cap. 8. eo. tit. in 1. compilat.

Casus. Quidam miles C. nomine B. mulierem in vxorẽ accepit, & eã maritali affectione pertractans, filiã suscepit ex ea: tandẽ sine iudicio ecclesiæ à se remouit eandẽ: & litteras ad iudices impetrauit, vt matrimonium accusaret de consanguinitate: Sed anteq̃ a iudicibus citaretur, corã diœcesano epõ virum sibi restitui postulauit, & ob hoc ad sedem Apostolicam nuncium destinauit: demum coram præfatis iudicibus constituta, aliquando per se, aliquando per procuratorem, ante causæ ingressum & post, virum sibi restitui postulabat: iudices restitutione denegata, in principali procedere voluerunt, vnde ipsa ad sedem Apostolicam appellauit: mulier querela fuit hoc dño Papę, vnde mandat Papa iudicibus, quatenus si est ita, mulieri virum restitui faciant, & quicquid post appellationem factum est, debeant in irritũ reuocare: audientes postmodum causam super consanguinitate, & debito fine terminantes eandem. Nota, quod restitutio semper facienda est antequam tractetur quæstio principalis. Item quicquid fit post appellationem legitimam, debet reuocari.

b ¶ *Sine iudicio ecclesiæ.*] Et ideo male, etiam si consanguinitas notoria esset. ĩ. de diuor. c. porro. quia talis separatio pœna est, quæ non debet imponi nisi per iudicem. 33. q. 2. seculares. & §. in hoc.

c ¶ *Per procuratorem.*] Quod bene licet, etiam si esset minor xxv. annis. ĩ. eo. c. ex parte. etiam si ageretur ad tori separationem tñ. ŝ. de procu. c. tuę. sed si criminaliter ageretur, non: vt in c. tuę. & ĩ. de accu. c. veniens. in crimine enim non interuenit procurator. 5. q. 3. in criminalibus 3.

Additio. An autem comparendo per se, videatur reuocare procuratorem, vide bonũ tex. in c. si quem. de procuratoribus. [lib. 6.]

¶ *Glo. seq. no. ex tex. quod etiam post lit. contest. &c. & adducit c. pastoralis. Obijcit de decre. inter monasterium. Soluit, & stando obiectionem respondet ad hoc ca. & ad ca. pastoralis.*

3 Concor. l. sicut in fi. ff. quemad. vsusfru. amit. & l. nō solũ. §. l. ff. de lib. lega.

d ¶ *Ante ipsius causæ ingressum, & post.*] Per hoc vidteur quòd quæstio spoliationis in modũ actionis proposita præiudicet principali, & ante litẽ & post litẽ contestatã. arg. ŝ. de causa possel. c. pastoralis. Sed videtur quòd non sit audienda mulier ista petens restitutionem lite contes. super principali, sicut in mutuis petitionibus, quę ante ingressum principalis proponendæ sunt. ŝ. de mut. pet. c. 1. & C. de sen. & interlo. om. iudi. Auth. & consequenter. & quia dilatoria est qualitercunque proponatur, & dilatoriæ quæstiones omnes siue exceptiones ante litem contestatã debent proponi, postea vero non. ĩ. de re iud. c. inter monasterium. Satis videtur dicendũ, quod si aliquis contestetur litem, cum actore intentãte quæstionem proprietatis (sicut faciebat vir iste, qui agebat de consanguinitate) si nihil reus dicat de spoliatione ante litem contestatam, non sit postea audiendus: siue in modum actionis vel exceptionis velit obijcere spoliationem super eadem re. & sibi imputet qui hoc omisit; sed super diuersis bene posset peti restitutio in modum actionis reconueniendo lite contestata durante iudicio. ŝ. de ordi. cognitio. ca. cum dilectus. & ŝ. de rescri. in concilio Lugdunensi. cap. dispendia. §. reus quoque. sed nō in modum exceptionis. Et in casu huius decre. quæstio spoliationis proposita in modum actionis prius debet terminari, & facta restitutione procedatur super petitorio. Sed hic ideo mulier auditur, quia & ante ingressum litis, & coram ordinario, & coram delegato hoc instanter petebãt, & post ingressum, & nihilominus compulsa per iudices ingredi iudicium, petijt restitui, & cũ nihil proficeret, appellauit: & quod dicitur in decret. pastoralis. intelligitur quando primo quis intentat petitoriom, ille idem ante conclusionem potest redire ad possessorium, vnde non est simile.

4 Sic in plerisque antiquis legitur noluerunt, cui repugnat & sententia & series huius capitis; nam cũ iudices restitutionẽ negassent, & de facto procederẽt, ipsa appellauit.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor casus in quibus non fit restitutio coniugis.*

e ¶ *Non debuit.*] nisi in casibus, puta si esset publice adulterata. ĩ. de diuor. significasti. vel nisi timeretur sæuitia viri, ita quod non posset ei caueri. ĩ. eo. litteras. & ĩ. eo. c. ex transmissa. & in casu quem habes ĩ. de diuor. c. gaudemus. in fi. Item vbi petitur restitutio 4 in modum exceptionis, ibi non datur restitutio, quia non agitur ad hoc. ŝ. de ord. cog. c. cum dilectus.

f ¶ *Restitui faciatis.*] Arg. contra. ŝ. de ord. cog. intelleximus. ibi, petitorio, & hic possessorio. sic non est contra

5 Cap. 5. eo tit. in 2. compil.

6 Melius dixisset, vbi proponitur spoliatio. Ioan. And.

7 Vide tex. in l. 1. §. qui aut. cum §. seq. ff. de vi & vi arma.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Violentus rem cum fructibus etiã qui percipi potuissent restituere, damna resarcire, & de iniurijs satisfacere compellitur.*

CAP. XI.

Grauis† ad nos querela: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si vobis cõstiterit de præmissis [i]: prædictum archidiaconum, ablata prænominati monasterij fratribus cum integritate restituere, damna plenarie resarcire, & de illatis iniurijs [k] competenter satisfacere compellatis†: prouisuri, vt

¶ *Glo. seq. reci. per obiectionem.*

g ¶ *Post appellationem.*] Et ita tenuit appellatio, licet esset inhibita in litteris, quia remotio appellationis non impedit appellationem, vbi manifeste quis grauatur. ĩ. de appel. c. vt debitus. & ideo omnia reuocantur, quæ post appellationem legitimam facta sunt. ĩ. eo. litteras. Bern.

h ¶ *Fine canonico.*] Verbum istud, fere, semper ponitur in causis spiritualibus: & præcipue in matrimonialibus, quæ per canones terminari debent. 5 ĩ. de consan. & affi. c. 1. in fine. In ciuilibus causis ponitur debito fine: sed in hoc non est vis: quia in spiritualibus ponitur quandoque debito fine. ĩ. eo. cum ad sedem. circa princ. ĩ. de testi. ex tenore. 6 Bernar.

8 Et sic iudices ecclesiastici, vt diffiniunt canonicum. Trid. sess. 24. de sacramento matrimonij. can. 12.

Grauis.] Prima pars decisæ ponit querelam, super qua secunda dat iudicem: ibi, *Mandamus.* cui quatuor tantum mandat, quæ per se patent. Abbas.

Casus. Archidiaconus iste de quo fit hic mentio, spoliauit monachos istos Dolensis monasterij: & damna alta & iniurias irrogauit eisdem: Vnde monachi domino Papæ grauiter sunt conquesti: mandat Papa quibusdam, quatenus si constiterit eis de præmissis, compellãt prædictum archidiaconum restituere omnia quæ abstulit prædictis monachis, & damna plenarie resarcire, & de iniurijs satisfacere competenter: prouideant insuper, vt fructus perceptos ab archidiacono à tempore violentiæ, & quos percipere monachi potuissent. si nõ fuissent spoliati, eisdem restitui faciant vniuersos. Not. quod spoliati plenarie sunt restituendi ad omnia quæ amiserunt, cum fructibus perceptis, & qui percepi potuerunt.

6 Concor. l. 1. § quid. cũ gl. & l. de pupillo. §. denũciare. ff. de no. ope. nunc.

¶ *Glo. seq. recit. per. q. quomodo constare debeas, &c.*

i ¶ *De præmissis.* De violentia per testes constare debet, si aduersarius ipsam negauerit. De rebus amissis per proprium iuramentum qualitate personarum ac negotij inspecta, & sic taxatione iudicia præmissa potest sequi condemnatio. ŝ. quod met. cau. c. vlti. vbi de hoc. & C. vnde vi. si quando. & 2. q. 1. in primis. & de iureiu. olim.

k ¶ *De illatis iniurijs.*] quas specificare debet qui agit iniuriarum. ff. de iniur. prætor. 1. respon.

¶ *Glo. seq. recit. per quæst. quid intelligitur appellatione fructuũ & dicit id quod*

id quod superest, &c. distinguens inter fructus industriales & naturales, & inter possessorem malæ fidei, & bonæ fidei, & violentum.

a ¶ *Fructus.*] Nota quod fructus dicuntur qui supersunt deductis expensis, quæ fiunt gratia quærendorũ, colligendorũ, & conseruãdorum fructuũ. quod locũ habet tã in bonæ fidei possessoribus, quam in malæ fidei etiam prædonibus. ff. de pet. hæ. l. si à domino. §. fructus. & l. plane. in fi. & C. de fru. & lit. expen. l. 1. nã nullus casus interuenire potest, qui hoc gen⁹ deductionis impediat. ff. fam. ercisc. fundus qui. 1. respon. in fi. & ff. sol. ma. fructus. nisi in vno casu. j. de deci. tua nobis. fructus enim intelliguntur deductis necessarijs impẽsis. ff. de ope. ser. fruct⁹. & ff. de vsur. l. quod in fructus. & ff. mãd. l. qui mutuã. §. fi. arg. 12. q. 2. vobis. cum hac distinctione: bonæ fidei possessor tenet restituere tantum extantes ante lit. contesta. & non cõsumptos: post litem vero contest. vniuersos. C. de rei ven. certũ. Malæ fidei autẽ possessor, non tñ violẽtus, tenetur reddere omnes qui probantur ad eum peruenisse ante lit. contesta. & post. C. de rei. ven. l. si fundum. Si vero fuerit violentus, tũc tenetur restituere perceptos, & eos qui percipi potuerunt per veteres possessores, vt hic dicit, & s. eo. conquerẽte. & s. de offi. dele. cum causa. & 12. q. 2. non liceat. in gl. fi. quod l. tñ loquitur in re male alienata: simile j. de ap. bonæ. & ff. de pet. hæ. l. sed & si lege. §. quod autem ait. & ff. de rei ven. si nauis. §. vlt. & C. vnde vi. l. si de possessione. & ff. de vi & vi arm. l. 1. §. qui autem vi deiectus est. & §. nõ solũ. sicut in pignoratitia actione. C. de pig. act. l. 2. & hoc potest intelligi de fructibus industrialibus, vt frumento, vino, & consimilibus. secus videtur de alijs, scilicet de naturalibus, vt pomis, ficubus, & consimilibus; quoniam istos nõ facit suos possessor etiã bonæ fidei, vnde reddere tenetur vniuersos, & consumptos extantes: vt ff. de vsur. l. fructus percipiendo. Et de fructibus istis qualiter restituendi sunt, habes Insti. de offi. iud. §. 1. & in glo. cum fructibus. ff. de rei ven. ex diuerso. ibi no. Et in verbo, restitutionis, omnis vtilitas actoris continet. ff. de verb. sig. cum prætor. & 3. q. 1. per totum. & 2. q. 2. per totum.

O*lim causam.*] Ei, qui non possidet, denegatur restitutio. ita cõiter summatur. In prima ponitur commissionis & facti narratio. In secunda causæ diffinitio: ibi, *Intelligentes.* Abbas.

CASVS. Quidam Humiliati olim impetrauerunt ab epo Tridoñ. vt hospitale & oratorium construerent in loco Caluentiæ, & eis quasdam possessiones concesserat sub ea cõditione, quod nomine epĩ Tridoñ. oratorium ibidem & hospitale construerent, & tres solidos nomine census eidem epo soluerent annuatim, & ille qui eidem loco præficeretur, inuestituram ab eodem epo perciperet, & pro se & fratribus suis eidem & successoribus suis obedientiam faceret manualem, epo retinente nihilominus, dñium loci; & sic fuit multis temporibus obseruatum: postmodum magister militiæ templi ad eandem domũ aspirans, ipsos fratres adeo circumuenit, quod præter conscientiam epĩ, se & sua in eius manibus tradiderunt, ea tñ conditione apposita, si epo & capitulo Tridoñ. complaceret, sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant, & magister conditionem acceptauit appositam: magister statim accessit ad locum, & omnia quæ ibi inuenit, asportauit: eps hoc intelligens, ad domũ illam accessit, & quos inuenit ibi ad custodiam domus à magistro dimissos, eiecit ab ea, cum liceat repellere vim vi, secundum quod iura permittũt: quo facto, ad petitionem magistri causa super hoc fuit quibusdam abbatibus commissa, coram quibus petebat dictus magister præfatam domum sibi restitui, qua ipsum eps spoliarat: lite contest. & testibus hinc inde receptis, iudices causam instructam ad sedem Apostolicam remiserunt: dominus Papa diligenter examinato negotio, & intelligẽs prædictam domum eidem magistro traditam sub conditione fuisse, & quod nullum præiudicium iuri

non tantum fructus[a] à nouo & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.

¶ Inn. iij. episcopo & capitulo Tridoñ.†

¶ *Ingressus possessionem ignorante domino, ad quem pertinet, potest per ipsum dominum statim cum scinerit repelli etiam violenter, nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorium. h. d.*

CAP. XII.

OLim† causam, quæ inter vos nomine Tridoñ.† ecclesiæ, & magistrum & fratres militiæ templi in Lombardia super domo Calnentiæ vertebatur, de Locedio† & de Columba abbatibus, meminimus commisisse: & infra. ¶ Episcopus Tridoñ† possessiones quasdam Humiliatis[b] †, sub ea cõditione[c] concessit: quod nomine Tridoñ.† episcopi oratorium ibidem, & hospitale construerent† : & tres solidos censuales Tridoñ.† episcopo annis singulis exhiberent: à quo etiam persona, quæ loco præficeretur eidem, inuestituram perciperet: & pro se & alijs fratribus, ei, & successoribus eius obedientiam faceret manualem[d] : episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus vero magister ad eandem domum aspirans, ipsos adeo circumuenit, quòd præter conscientiam vestram, se & sua in eius manibus tradiderunt: ea tamen conditione[e] apposita, si vobis quod facerẽt †, complaceret: sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant[f] : & infra. ¶ Intelligentes autem prædictam domum, eidem magistro traditam[g] sub conditione fuisse: & quòd nullum iuri vestro præiudicium[h] fuerat irrogatum, ex eo quòd idem magister iustitiæ vestræ non inscius, vobis ignorantibus possessionem accepit: præ-

episcopi & canonicorum fuerat irrogatum, ex eo quod dictus magister ignorantibus episcopo & canonicis possessionem accepit, sciẽs domum illam pertinere ad ipsos, præcipue, quia quãdo cito illud sciuerunt, expulerunt vim vi: & quia idẽ magister præter conscientiam episcopi & capituli possessionem accepit, quos suspicari debuerat sibi quæstionem moturos, procuratorem episcopi & capituli ipsorum nomine, ab impetitione ipsius magistri nomine domus militiæ templi, quo ad faciendam restitutionem quam petebat, absoluit: tamen si eps & capitulum incurrerunt offensam ipsius magistri, defendendo ius suum, modum excedendo, satisfactionem debitam eidẽ exhibere procurẽt. Not. quod qui possidet sub conditione, non dicitur possidere; & ideo non competit ei restitutio si deijciatur de illa possessione. Item vim vi inconti nenti vel quam cito intelligit vim illatam, repellere licet. Item nullũ fit præiudicium domino, si eo ignorãte alius possessionem illius accepit, quo minus illum expellere possit cũ hoc sciuerit. Itẽ vim vi repellere licet cum moderamino inculpatæ tutelæ, & qui modum excedit, tenetur.

b ¶ *Humiliatis.*] Olim isti Humiliati condemnati fuerunt ab ecclesia per Luciũ Papã, secundum quod continebatur in decre. j. de hære. ad abolendam. in particula quæ modo est decisa in princ. illius ca. sed postea tempore Clementis recepti sunt ab ecclesia: quia in nullo errabant nisi quia cõdemnabant iurantes. sed ipsi in hoc se correxerunt: & iurant quando expedit, & ecclesia eos modo approbat.

¶ *Glo. seq. restetur per obiectionem quòd conditio in spiritualibus, &c. & sit triplex solutio.*

c ¶ *Conditione.*] id est sub ea forma. 18. q. 2. Eleutherius. & j. de preb. significatum. j. de censibus. quãto. vel in traditione iurę potest apponi cõditio. j. de condi. appo. verum. & ita non est hęc conditio simoniaca, cum etiam aliàs ad huiusmodi illa ecclesia teneatur, ex quo surgit in territorio Tridoñ. epi: sicut nõ est simoniacum cum eps ecclesias concedit aliquas pijs locis, si in eis aliquid sibi reseruet nomine pensionis. j. de reli. domi. constiturus. ver. cõ autem. Et census etiam soluitur ad indiciũ subiectionis. s. de caus. pos. c. vlt. & j. de censi. omnis anima. in fin. Ista quidem de iure cõr conceduntur vnde expresse possunt constitui census in fundatione ecclesiarum, quantum ad inferiores: non quantum ad prælatos.

d ¶ *Manualem.*] s. de ma. & obe. his qui. ad quam subditi tenẽtur, vt ibi, & etiã per iuramentũ quandoque. j. de iureiur. nullus. & j. de no. opę. nunci. cum ex iniuncto. & 23. dist. quamquam. vbi de hoc.

e ¶ *Ea conditione apposita.*] Nisi hæc conditio fuisset apposita, valeret quoad Humiliatos, si simplex fuisset huiusmodi traditio, sed non præiudicaret epo, vel alieri qui ius haberet. j. de do. inter dilectos. arg. s. quod me. cau. cum dilecti. & s. de arbi. cum tempore. arg. j. de re iudi. cum super controuersia.

f ¶ *Asserebãt, et infra.*] Sub illo. infra cõtinetur quod ille magister sub ea conditione recepit domum. & eps superueniens cũ magno posse, expulit magistrum & suos, vnde magister dicens se esse spoliatum, petijt restitutionem, sed denegatur ei, quia non possedit.

g ¶ *Traditã sub conditione.*] Qua non existente, traditio non valebat. arg. j. de condi. ap. c. de illis. & c. verum. & Instit. de verb. obli. §. ex conditionali. & ideo dictus magister non possidebat: nam tũc demum dicitur quis possidere, cum conditio extat. ff. de acqui. pos. l. qui absenti. §. si quis. & eodem modo non amittit possessionẽ qui sub conditione recedit. ff. de acqui. pos. l. si me. 1. respõsio. in fin. & ideo cum non possederit, non poterat spoliari: & ideo non restituitur ille magister, quia non fuit spoliatus.

¶ *Glo. seq. circa possessionem perdendam distingue & subdiuidit.*

h ¶ *Præiudicium fuerat.*] Vt scias quandiu alicui præiudiciũ fiat circa possessionem, vel quamdiu eam possidere inuestigatur, notabis,

quia

quia aut possideo rem aliquam per me, vel per aliũ, puta per seruũ vel colonum: Si per me, licet sponte recedã, non animo deserendi possessionẽ, adhuc eam retineo, nisi scienter negligam. ff. de acqui. pos. l. si de eo. §. 1. & si alter intret talem possessionem, quã solo animo retineo, adhuc retineo possessionẽ, nisi ille me venientẽ non admittat, vel si non audeo accedere ad possessionem, & etiam suspicor me posse repelli. ff. de acqui. pos. l. si id qđ. §. vlti. & l. clam possidere. §. qui ad nundinas. Et quàm cito sciuero alium esse in possessione, possum expellere ipsum, vt hic patet, & ff. de acqui. pos. l. quod meo nomine. §. vlti. ff. de vi & vi ar. idem est. §. cum igitur. Sed si alius est in possessione nomine meo: tunc si ille expellit: vel alij tradat possessionem, statim perdã eam. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. quod si seruus. & hæc vera sunt in rebus immobilib. , sed si quis rem tuam mobilem occupat, statim perdis possessionem: vt ff. de acqui. pos. l. si rem mobilem.

Concor. l. 1. & ibi B. ff. de acquir. pos.

Vide etiam in l. 1. §. cum armatis. ff. si quadru. pau. fec. di.

sertim cum statim [a], ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellẽdam †: & quòd idẽ sua temeritate, possessionem, præter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem nouerat pertinere: & quos quęstionem sibi moturos suspicari debuerat [b]) est ingressus: procuratorem vestrum & vestro nomine, ab impetitione ipsius magistri nomine domus militiæ templi, quo ad faciendam restitutionem [c] quam petebat, reddimus absolutum: decernẽtes vos magistro satisfactionẽ debitam exhibere: si defendendo ius vestrum, in offensam ipsius, vel domus militiæ templi modum forsitan excessistis [d].

¶ Idem Bituricen. archidiacono.

¶ Si contra pesentem restitutionẽ contugis opponitur consanguinitas in gradu probibito, & offeruntur probationes paratę: recepto ab opponente iuramento de malitia, negabitur restitutio quo ad torum, & fiet quo ad reliqua: si vero probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sæuitia.

a ¶ *Cum statim.*] id est, quàm cito potuerint. ff. ad Tertu. l. 2. §. & confestim.

b ¶ *Suspicari debuerat.*] Vt ff. quod vi aut clam. seruus. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. si quis nunciet.

¶ *Glos. seq. recit. per q. quid debeat probare.*

c ¶ *Restitutionem.*] Et sic patet, quod non sufficit probare quod aliquis fuerit spoliatus, nisi probet se possedisse [a]. duo enim probare debet qui petit restitui: se possedisse, & spoliatũ fuisse. s. de offic. dele. consultationibus. in fi. sed hic non possidebat vt dixit, quia sub conditione possessionem accepit. Item si quis possedit ex precario vel ex gratia, non potest petere restitutionem. 11. q. 3. quia. vel si obijciatur, quod incõtinẽti defecit. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. vim vi. & ff. ad l. Aqui. l. scientiam. §. qui cũ aliter. & j. de sent. excom. c. si vero. §. si vero. aliud est possidere, aliud in possessione fuisse. ff. de acquir. pos. l. si quis autem. §. idem Pomponius.

Consilium spoliato, qui non potest possessionẽ probare, vide in Spe. de pe. & pos. §. 1. in fi. Ioh. And.

¶ *Glos. seq. querit, allegat pro & contra, & soluit distinguendo.*

d ¶ *Excessistis.*] Debuerũt hoc facere cum moderamine inculpatæ tutelæ. C. vnde vi. l. 1. Sed nunquid isti sunt excõicati, qui expulerũt illũ magistrũ, & alios religiosos de domo illa? Vr quod sic. j. de sen. excom. non dubiũ. & ex pluribus alijs capitulis ibidẽ. Sed contra vr: quia licitum est cuilibet se defendere. j. de sen. excom. si vero alicuius. §. si vero. & quia isti admissi sunt ad agendũ: quod non esset si Papa eos excõicatos reputaret. j. de proba. c. post cessionẽ. Dicas quod hæc ratio non vr bona, quia non agebant, sed defendebant se contra illum magistrum, qui petebat restitutionem. Dicas quod si isti sciẽter & ex proposito excesserunt modum in expellendo eos de domo illa, inciderunt in sniam excõicationis [3], quia vim vi repellere licet, sed cũ moderamine inculpatæ tutelæ. arg. 23. q. 3. non inferenda. & ff. ad leg. Aquil. l. si ex plagis. §. tabernarius. & j. de sent. excom. c. vt famæ. in fine. Sed si non aliter possent se defendere, nisi modũ excederent, nec tunc credo illos incidisse in sententiam. arg. ff. ad leg. Aquil. l. sed & si. 1. responso. Si vero casu & ignoranter excesserunt modum, tunc non essent excommunicati. arg. j. de hom. c. sicut dignum. §. illis præterea. Bernardus.

Exclusio an incurratur per eum qui vi expellit clericum.

De hoc articulo vide hic latè per Innocẽtiũ, Hostiẽsem & Ioannẽ And. & alios doctores antiquos, & recentes.

L*itteras.*] Sunt duæ partes principales. Prima ponit thema & cõsultationẽ. Secunda rñdet: ibi, *Sane.* Et hæc secunda subdiuidit. Primo ponit & prosequitur triplicem opinionem. vsq; ibi, *Nos autem.* ibi contraria soluens, contra alteram opinionem allegat. vsq; ibi, *Propterea.* ibi subdistinguendo soluit: & secundum membrum prosequitur: ibi. *Quòd si non habeat.* à qua solutione vnum casum excipit: ibi, *Si vero.* Abbas.

C*asus.* In præsentia Bituricẽs. archidiaconi inter V. mulierem, & B. virum eius, quædam causa matrimonialis vertebatur, coram quo mulier illa petebat separari à viro, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse coniunctam, & hoc incontinenti probare volebat. vir autem petebat prius illam sibi restitui, quæ ab eo sua temeritate diuertit: pars mulieris econtra, viri sæuitiam allegabat: propter quod non erat restituenda marito. Primo petijt archidia. à domino Papa vtrum restitutio indulgenda sit, an neganda, quando aliquis gradus consanguinitatis opponitur, in quo sedes Apost. dispensare non potest, nec etiam consueuit, & probationes sint incõtinenti paratæ: quæsiuit etiam an idem esset, si gradus dispensabilis, vel impedimentum dispensabile allegetur, & probationes similiter sunt paratæ? Rñdet Papa dicens, quòd circa solutionem propositæ quæstionis diuersæ sunt sñiæ diuersorum: Quidam dicunt restitutionem faciendã, alij contrariũ asseuerãt, alij mediã viam eligunt, dicentes quandoq; faciendã, quandoq; denegãdã: primi iuuari videntur per decre. Lucij Papæ s. eo. ex consquestione. cuius sñia & verba hic ponuntur; sed contra istos videtur obstare periculũ incestus; sed ipsi rñdent timorẽ illũ vanũ esse: quia etsi restitutio fit obtenta, qui consanguinitatis habet notitiam, nec debet exigere debitũ, nec contra consciẽtiã reddere, alioquin peccat mortaliter: sicut ille super cuius coniugio nulla quæstio mouet, nec reddere nec exigere debet, si habet consanguinitatis notitiam. Secũdi iuuari videntur per decret. Clementis, cuius verba & sñia hic ponit, quæ est s. de ordine cognitionũ. intelleximus. cum in multis casibus differatur restitutio. Vltima opinio satis vr congrue adaptari, vt in gradibus diuina lege prohibitis restitutio denegetur, sed in gradibus humana constitutione prohibitis sit cũ effectu restitutio indulgenda, in quibus potest dispensari: sicut beatus Grego. & multi alij dispensarunt; vnde non peccat qui ad mandatum ecclesiæ reddit debitum in talibus gradibus: sed in alijs gradibus diuina lege prohibitis non potest dispensari. Dominus Papa nullam de præmissis opinionibus ad præsens reprobare intendit, tamen decre. Lucij Papæ refertur ad possessorium, decre. Clementis ad petitorium; Verumtamen cum mulier habens notitiam consanguinitatis, præsertim in gradibus diuina lege prohibitis, non possit sine mortali peccato carnaliter commisceri, frustra adiudicaretur in tali casu restitutio spoliato, cum illa contra Deum & contra consciẽtiam non debeat iudici obedire, sed potius excõicationem humiliter sustinere, & sic esset quasi perplexa, quia propter sñiam ecclesiæ deberet reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet, & sic vtriq; laqueus pararetur, cum inter se carnaliter coniũgi nõ possent, nec alter alteri copulari: propterea melius videtur dicendum dño Inno. quod cum opponitur consanguinitas, & maxime in gradibus diuina lege prohibitis, & probationes offeruntur, incõtinenti paratæ, in omnibus adiudicanda est restitutio, præterquam ad carnalẽ copulam, & ad maiorem cautelam iuramentum recipi debet ab ipsa, quod talis obiectio malitiose nõ fiat, præcipue si fama consentit, quousque auditis probationibus causa terminetur: Si vero non habeat probationes incontinẽti paratas, sed dilationes petat, quia præsumptio est contra eam, quæ sua temeritate recessit à viro: ad restitutionem plenariam est cogẽda ecclesiastica censura, quam debet humiliter sustinere, negãdo debitũ cõiugale, donec probationes offerat paratas: & tunc absolutione petita & præstita, procedatur secundum quod est præmissum, nullo mandato interim sibi facto; si vero tanta sit viri sæuitia, vt ei non possit de iure caueri, nõ solũ debet ei restitui, sed ab eo potius amoueri: alioquin sufficienti cautione pronisa, si fieri potest, coniunx ante causæ cognitionẽ est restituẽda marito. Nota quod potius debet quis sequi conscientiã quàm sñiam ecclesiæ. Item cũ probationes incõtinẽti sunt paratæ, non est restitutio quo ad carnalẽ copulam faciẽda: Itẽ cum præsumptio est contra aliquẽ, quod malitiose proponat exceptionẽ, iuramẽtum debet præstare, quòd malitiose eam non opponat. Item cum propter sæuitiam viri vxori prouideri non potest, non est restitutio facienda.

¶ Glo. seq. ad suprascriptionem inducit duo similia, signat contrariũ, & soluit.

C A P. XIII.

L Itteras † tuas recepimus, quòd cum quędã matrimonialis causa (Bituricẽsi archiepiscopo in remotis † agente) in tua [e] præsentia tractaretur, Gulielma † mulier separari à B. viro suo instantissime postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse coniunctã [f]; & infra. Vir autem sibi vxorem postulabat restitui, quæ ab eo sua temeritate

Cap. 5. eo tit. in 1. compil.

In Codice Barbatus habetur remotis partibus &c.

Aliàs, N.
Aliàs, 13.
Aliàs, V.

e ¶ *In tua.*] Arg. archidiaconũ [4] habere iurisdictionẽ causarũ matrimonialiũ. sic & abbas. j. de exces. præla. accedẽtibus. in fi. sic & archipresbyter. j. de consan. & affi. ex litteris. Arg. contra. 35. q. 6. eps in synodo. & in decr. prædicta, accedẽtibus. in his enim consuetudo seruatur, quæ dat iurisdictionem. 9. q. 3. conquestus. in text. & in glossa consuetudo. C. de emanci. l. 1. & vlt. & s. de arbi. dilecti. in fi. & ita potius cognoscunt ex consuetudine quàm ex iure. arg. prędictę decr. accedentibus. & arg. ad hoc s. de offi. archi. c. vlti. ad fin.

De hoc articulo vide quid statuerit concilium Tridentinum sessio. 24. de reformatione c. 20. §. ad hæc, causæ matrimoniales.

f ¶ *Coniunctam.*] Et hoc incontinenti probare volebat.

¶ *Glossa*

¶ *Glo. seq. arg. primo à contrario littera, & illius argumenti tenet contrarium. Secundo quærit argu. affirmatiue: soluit contraria. & adducit duo similia.*

a ¶ *Diuertit.*]Aliàs si eam à se repulisset, non posset petere restitutionem, cum se ipsum expoliasset. arg. 27. q. 2. Agathosa[t]. Sed contra credo: quòd hoc nõ obstaret, si velit ipsam rehabere, qui eam expulit, quia eo ipso quod repetit ipsam, & ipsa non vult ad eum redire, intelligitur eum spoliasse. Sed nunquid haberet locum pactum de non petendo? Videtur quòd sic. 33. q. 5. quòd duo pari. 10 talibus non valet pactum, vel compositio. ʒ. de transact. cap. vlt. ita quòd vterque remaneat in seculo. nullũ pactũ ibi valet, nec absoluere se possunt, etiã si iurarent. j. de iureiu. tua. & etiam si vouerẽt. arg. j. de conuer. coniu. ex parte 2. in fi. quia cõfessio etiam ibi locum non haberet contra matrimonium: vt 35. q. 6. si duo. & j. de eo qui cognouit cõsangui. vxo. suę. super eo. nec etiã exceptio rei iudicatæ locũ habet ibi vnde voluntas ibi deambulatoria est. j. de re iudi. c. lator. & c. consanguinitatis.

b ¶ *Et infra.*]Sub isto, infra, continetur, quod pars mulieris econtra viri sęuitiam allegabat[z], propter quod non erat restituẽda marito.

¶ *Glo. seq. reci. per obiect. & dupliciter soluit. primo violando litteram. secundo plane legendo, vt sit casus specialis, sicut & alij quinque, quos enumerat.*

c ¶ *Non potest.*] id est, non vult, vel non expedit. sic 32. q. 5. si Paul[us]. in glo. suscitare. quoniã Papa in omnibus dispẽsare potest, quæ nõ sunt cõtra articulos fidei, vel generalẽ statum ecclesiæ. 15. dist. sicut. in gl. fi. & 25. q. 1. sunt quidam. cum glos. sua. nec in his quæ sunt contra substantiam monachatus. j. de statu. monac. cum ad monasterium. in fin. nec in his quæ in sui natura sunt mala, vt quod sine peccato posset quis adulterari. arg. j. de iureiu. & si Christus. §. quædam etiam. nec potest dispensare vt simul quis habeat plures vxores. ʒ. de transac. c. vlti. Idem credo de gradibus diuina lege prohibitis: vt hic dicit. vnde proprie ponitur hoc verbum, non potest. & ideo hæc expositio; non vult. vel non expedit, non habet locum hic.

d ¶ *Et infra.*]Sub isto, infra, continetur quod quæsiuit etiã, an idẽ esset si gradus dispensabilis, vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probaciones essent incontinenti paratæ. Ber.

e ¶ *Viam mediam.*]Arg. de medio spectando. sic ʒ. de offi. dele. querenti. in glo. æquitatis. Vnde Ouidius:

Inter vtrunque vola, medio tutissimus ibis.

¶ *Glo. seq. adiuuat primam opi. per quatuor decre. & duas leges: & soluit duo obstantia.*

f ¶ *Per decretalem,*] Istorum opinio, scilicet quod restitutio sit facienda, multis iuribus iuuatur: & primo per decr. ʒ. eo. ex conquestione. & c. in litteris. & c. itẽ cũ quis. & ʒ. vt lit. nõ contest. accedens 2. C. de ap. l. 1. & C. de do. inter virũ & vxo. si maritus. nec obstat illa decr. ʒ. de ordi. cog. c. 1. quia loquitur in petitorio, vt hic. & j. dicitur. nec obstãt leges illæ. ff. vt in pos. l. si is à quo. ff. ad exhibendũ. l. 3. §. ibidẽ. & ff. ad Carbo. l. 3. §. causæ. quia loquuntur in possessione adipiscenda, etiã in exhibitione rei, vbi differtur missio in possessionẽ, si incontinenti probetur de proprietate [t]. & fallit in casibus notatis ʒ. eo. c. ex cõquestione. & in casibus qui notantur 3. q. 1. in summa. ʒ. c. proxi.

g ¶ *Mouetur.*]Resume, nec exigere nec reddere debet debitum.

h ¶ *Oraculũ.*] i. responsum.

i ¶ *Clementis.*] ʒ. de ordi. cog. c. 1. Ber.

k ¶ *Casibus.*] de quibus aliqui notantur ʒ. eo. ex conquestione.

¶ *Glos. seq. notat secundum gradum prohibitũ lege diuina, signat ʒtiũ de decre. gaudemus, & soluit.*

l ¶ *Diuina lege.*]In Leuitico, c. 18. c. quondã[4] propter hominũ raritatẽ, tamen duæ personæ excludebantur à coniugio, vt nec filius matrẽ, nec filia patrẽ duceret. Sub lege excepit septe duodecim, matrẽ, nouercã, sororẽ, neptẽ, amitã, matertera, vxorẽ patrui, vxorẽ fratris: sed hoc recepit determinationẽ. 8. q. 1. olim. [5] priuignã, filiã priuigni vel priuignæ sororẽ vxoris, paucas tamẽ exclusit, vt multiplicarẽtur homines. Sub gratia vero, scilicet tẽpore Christi plurimæ personæ excludunt, vt locũ haberet continentia, & est illa prohibitio coniugij: oẽs à fornicatiõe quilibet & quilibet excludunt. Et ita cũ ecclesia in istis gradibus diuina lege prohibitis nõ consueuerit dispensare, eis oppositis nõ est restitutio faciẽda, & hoc videtur sonare littera ista.

ADDITIO Tredecim personas diuina lege prohibitas habes his versibus:

Nata, soror, neptis, matertera, fratris, & vxor,
Et patrui coniunx, mater, priuigna, nouerca,
Vxorisque soror, priuigni nata, nurusque,
Atque soror patris coniungi lege vetantur.

m ¶ *Beatus Gregorius.* 35. q. 3. quædam lex.

n ¶ *Non peccat.*] Allegatio est.

o ¶ *Nec cuiquam earum.*]Omnibus enim iuris auctoribus æqua prerogatiua[6] seruanda est. C. de ve. iur. enu. l. 1. §. 1. sic ita. arg. 19. dist. sic omnes. & 20. dist. de libellis. in fi.

p ¶ *Volumus generari.*] Et tñ generatur. Iudices enim secundum suam opinionem sententiant. 11. dist. nolite. & j. de cel. mis. de homine. arg. de pœ. dis. 1. præcepta. & Papa hic loquitur vt magister.

q ¶ *Porro.*]Hæc allegatio Gregorij est.

r ¶ *Non est.*] 28. q. 1. omnes. §. ex his. j. de præscri. quoniam omne. & j. de simo. per tuas.

s ¶ *Excõicationẽ.*]Hoc secundum distinctionẽ illius dec. j. de sẽ. excõ. inquisitioni.

t ¶ *Laqueus.*]ecclesia. n. nulli debet laqueũ inijcere. 27. q. 1. de viduis 2.

a ¶ *Domina.*]

diuertit[a]: & infra[b]. Rescripto petebas Apostolico edoceri, vtrũ quando aliquis consanguinitatis gradus obijcitur, in quo sedes Apostolica dispẽsare nõ potest[c], nec etiam consueuit, & probationes promptę sint & paratæ, indulgenda restitutio sit an neganda: & infra[d]: ¶ Sane circa solutionem propositæ quæstionis, diuersæ sunt sententiæ diuersorum: alijs asserentibus restitutionem faciendam: alijs sentientibus in contrariũ: nonnullis viam[e] mediã eligentibus, ac dicentibus, eam faciẽdam interdũ: quandoque penitus denegandã: ¶ Primi per decretalẽ[f] epistolam Lucij Papæ iuuari vidẽtur, arguentis quosdam iudices delegatos, qui restitutionẽ viri, qui sine iudicio ecclesię vxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodũ opponebat, spoliatæ ac repetẽti coniugẽ denegabant: & mandantis sibi prius restitui taliter spoliatam: & postea de matrimoniali causa cognosci. Horũ autem assertionẽ incestus videtur periculũ oppugnare: sed ipsi timorem incestus inanem esse respondent: cum etiam beneficio restitutiõis obtẽto, qui cõsanguinitatis habet notitiã, nec[†] exigere debitũ cõtra consciẽtiam, nec soluere teneatur: quoniã si secus egerit, ædificat ad gehennã, sicut nec cõsanguinitatis conscius, super cuius cõiugio quæstio non mouetur[g]. ¶ Secũda vero assertio per oraculum[h] Clementis[i] Papæ fulcitur: à quo cum fuisset quæsitum, vtrum muliere quadam quendam in virum petẽte: qui vt eam repelleret, exceptionẽ consanguinitatis obiecit, prius esset de impedimento consanguinitatis agendum, quàm super matrimonio sentẽtia proferretur: sic inquisitioni factæ respondit, quòd cum exceptione probata, principalis quęstio perimatur, prius est cognoscendum de ipsa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur: cum etiam in multis casibus[k] restitutio differatur secundum canonicas sanctiones. ¶ Opinioni autẽ vltimæ videtur non incongrue adaptari, vt in gradibus consanguinitatis diuina[l] lege prohibitis, restitutioni aditus præcludatur: sed constitutione interdictis, humana restitutio locum habeat cũ effectu: cũ in illis[†] dispensari nõ possit, & in istis valeat dispensari: sicut beatus Gregorius[m] & multi alij dispensarunt. vnde non peccat[n], qui in hoc articulo ad mandatum ecclesiæ, reddit debitum coniugale. ¶ Nos autem ad præsens nullam de prędictis sententijs reprobamus: nec cuiquam earum[o] aliquod præiudicium ex nostra responsione volumus[p] generari: quãuis præscriptũ Lucij Papæ mãdatum ad possessorium, responsum vero Clementis ad petitorium referatur. ¶ Porro[q] cum mulier, quæ consanguinitatis habet notitiã, præsertim in gradibus, quos lex diuina prohibuit, nõ possit huiusmodi viro sine mortali peccato carnaliter commisceri: quoniam omne quod non est[r] ex fide, peccatum est: & quicquid fit contra cõscientiã, ædificat ad gehẽnã: frustra in tali casu adiudicaretur restitutio spoliato: cum illa cõtra Deũ nõ debeat in hoc iudici obedire, sed potius excommunicationẽ[s] humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiã oporteret eã reddere debitũ, & propter cõsciẽtiã reddere nõ deberet: vnde cõtingeret eos grauiter impediri: & vtrique laqueus[t] pararetur: cũ

[t] Concor. text. in l. si quis. ed nou. C. de agri. & cen. lib. 11.

[z] Aliàs sua incestus videretur periculum expugnaret.

[†] In vetustis exẽplaribus ita: nec exigere debitum, nec contra consciẽtiam soluere teneatur.

[g] Et incestum periculũ. & quod probationes impedimenti paratas habebat. & quia diuina, & expulsa à viro recesserat. hæc pateat in anti. glo. Io. And.

[t] Vide quæ dicit de spoliatis veniẽdo in glo. anti. aliqua. Io. And.

[†] De hoc articulo vide plene per Turrecrematam 35. q. 1. cap. cum iunctionem. & per Dominicum Sancti lib. 4. sent. dist. 40. q. 4. art. 4.

[4] De materia huius glossæ vide Turrecrematã, & Sotum paulo ante citatos.

[5] In aliquot antiquis post verbũ, olim, sic legitur: sub lege gratiæ priuignam &c.

[6] Hieron. sup. Danie. periculosum est de magistrorum et defunctorum iudicare sententijs, &c. ipse tñ dicit ad Alexan. nã doctoris opinio, sed doctrinæ ratio ponderãda est. Io. An.

inter se carnaliter coniungi nõ possent: nec alter alteri matrimonialiter copulari. ¶ Propterea melius videtur quòd cum opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus diuina[a] lege prohibitis) & probationes offeruntur incontinenti[b] paratæ, in cæteris adiudicanda sit restitutio. sed ad maiorem cautelam iuramento recepto[c], quòd talis obiectio malitiose non fiat sola, quo ad cõmixtionem carnalem (maxime si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus & discussis, causa sine diffugio terminetur, cum vtrique sit melius taliter expediti, quàm manere taliter impeditos. ¶ Quòd si non habeat probationes incontinenti paratas, sed dilationes expectat† longiores (quia† præsumitur cõtra eam, quę sine iudicio ecclesiæ, sua tantũ temeritate recessit à viro) ad restitutionem plenariam ecclesiastica debet censura compelli, quam† tamen ipsa tori negando consortium debet humiliter tolerare[d], donec probationes offerat pręparatas: & tunc absolutione petita, secundum formam ecclesiæ, absoluetur: sed antequam fiat ei mandatum sub debito iuramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est præmissum. ¶ Si vero tanta sit viri sæuitia, vt mulieri trepidanti, non possit sufficiẽs[e] securitas prouideri: non solum non debet illi restitui, sed ab eo potius amoueri: alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate prouisa, profecto videtur coniunx ante causæ cognitionem restituenda marito.

¶ Item Vulterano episcopo.

¶ *Per solam traductionem mulieris ad domum viri factam non præcedentibus sponsalibus, vel inualidis, non acquiritur possessio: vnde ea recedente propria auctoritate non competit restitutio.*

CAP. XIIII.

EX† parte M. mulieris fuit propositum, quòd cum eã intra pubertatis tempora constitutam, patruus suus filio H. Senen. ciuis, nondum[f] septem

a ¶ *Diuina.*] ergo videt̃ q̇ in secundo gradu ecclesia dispensare nõ possit, cũ istud sint diuina lege prohibitum. 30. q. 3. Pyctacium. in gl. 2. & in Leuitico prohibetur secundus gradus in consanguinitate & affinitate: vbi dicitur: Turpitudinem sororis vxoris tuæ, & filiæ eius non reuelabis: filiam filij eius, & filiã filiæ non assumes. Sed ɔ̃ videt̃ j. de diuor. gaudemus.[1] vbi dr̃ q̇ si pagani contraxerunt in secundo grado, post fidem receptam debent insimul remanere. Dicas q̇ in Leuitico prohibetur secundus gradus in descendentibus, non ĩ collateralib⁹: vnde in secundo collaterali dispẽsare potest ecclesia. & expone, pręsertim, id est, maxime: quia si pbationes incontinenti sunt paratæ, non est facienda restitutio, quãtũ ad carnalem copulã, in quocunque gradu, sed multo fortius in gradibus diuina lege prohibitis: aliàs fiat restitutio quo ad omnia, vt j. sequitur.

[1] De latel lectu. c. gaudemus. vide Senum lib. 4. sent. dist. 40. q. 1. art. 4. vbi etiam de materia hu⁹ glossę.

b ¶ *Offeruntur incontinenti.*] Hic patet, q̇ licet spoliator velit probare incontinenti exceptionem consanguinitatis, tñ spoliatus prius est restituẽdus, si periculum animæ non immineat: q̇a hic mulier restituitur in cæteris, præterquam ad copulam, & tamen probationes incontinenti offeruntur. vnde tollitur distinctio quorũdam qui dicunt, q̇ si spoliator velit statim probare exceptionẽ, restitutio differtur, per id quod legitur ff. ad exhibendũ. l. 3. §. ibidem. & ff. vt in pos. lega. l. is à quo. Sed illę leges in alio casu loquũtur: vt dictum est s̃.

¶ expecta.

¶ Alibi ega hic præsumitur.

¶ scilicet censuram.

¶ *Glo. seq. notat quòd in spiritualibus superemergentibus, &c.*

c ¶ *Iuramento recepto.*] Hoc est notabile, q̇ licet in causa matrimonij & alijs causis spiritualibus de calumnia siue malitia non iuretur: vt s̃. de iuramen. calum. litteras. iuratur tñ de calumnia super exceptionibus post emergentibus: si tñ per eas alterius ius aliquatenus impugnetur. s̃. de ele. c. cum dilecti. & j. qui matr. accu. pos. c. fi. & j. de testi. præsentium. ff. de damno inf. qui bona. §. si quis stipulaturus. arg. ff. qui satisd. cogan. l. de die. §. iubetur. Dicas quòd vbi in principio semel lite contestata iuratũ est de calumnia, postea nõ iuratur: q̇a iuramentũ illud extenditur ad omnes exceptiones peremptorias, quæ postea occurrunt, siue sint emergentes, siue incidẽtes. C. de iura. calum. Auth. hoc sacramentũ. Olim aliter obseruabatur, q̇a iurabat̃ super quolibet capitulo: vnde hodie nõ valent iura, q̃ hoc dicebant, & sic nõ ɔ̃dicunt leges prædictæ: qñque etiã iurat̃ ob aliud. puta, q̇ nõ didicit testificata. j. de testi. c. penul. Ante litem ɔ̃test. bene iurat̃ super exceptionibus propositis, & pcipue vbi arguitur malitia excipientis: vt hic. & j. de elect. cum dilect⁹. & j. de excep. pastoralis. siue sit causa spiritualis, siue ciuilis. Et nihilominus iuratur postea de calumnia super principali quæstione, quia aliud est iurare super exceptionibus ante litem cõtest. ppositis, quia ibi declinatur iudicium, nec tangunt principalem quæstionem, nec ex ea oriuntur: & aliud est iurare super exceptionibus post litem contestatam, quia illa tangunt principale negotium, & oriuntur ex eo. vnde iuramentum de calumnia ad omnia extenditur quæ emergunt post lit. contest. & quæ incidunt: & ideò post litem conte. præstito iuramento super principali quæstione, non iuratur postea: quia sic quasi bis iuraretur.

¶ Iuramentũ calumniæ in spiritualibus causis praestari.

¶ *Glos. seq. quærit, & soluit.*

d ¶ *Tolerare.*] Hoc intellige secundum distinctionem illius decr. j. de sent. excom. inquisitioni. Sed pone q̇ talis excõicata iniuste moriatur, nunquid debet sepeliri in cœmiterio ecclesiæ, cũ apud Deũ non sit ligata. 24. q. 3. si quis non recte? Dicas q̇ non 2, quia quantum ad ecclesiam ligata est, quæ non iudicat de occultis. j. vt eccl. benefi. sine dimi. confe. vt nostrum. §. porro. & sic ecclesia pro ipsa non debet orare 3. Quo ad Deum soluta est, nec nocet ei vilis sepultura. j. de sepul. sacris. in fi. potius enim ɔ̃sulendum est animæ quàm corpori. & in tali casu vbi mulier certa est, poti⁹ debet Deo obedire quàm iudici, secundum consilium Papæ. & 11. q. 3. non semper. & 23. q. 1. quid culpatur. ne contra conscientiam suam ędificet ad gehennam.

2 Nisi forsã dum Ioan. moriens petijsset absolui. j̃ de sẽt. excom. à nobis 2. vel nisi ecclesia sciẽdens decẽptam post mortẽ illã absoluat, quod potest, & li gat. 24. q. 2. sane. & j. de hęr. si quis eps. secũdũ Tñ & Gof. Ioan. And.

3 Specialiter, generales tñ orationes quæ fiũt pro omnibus fidelibus defunctis, ple runt eis, secũdũ Vin. Ioan. And.

e ¶ *Suspiciens.*] 32. q. 1. de benedicto. ex quo enim propter sæuitiã vnus reliquum dimittere potest secundum legem. 10 Auth. de nup. §. si igitur mulier tale aliquid. coll. 4. ergo multo minus est restitutio facienda: quia turpius eijcitur quàm non admittitur hospes. j. de iureiur. quemadmodum. §. alioquin. & in hoc casu alicui honestæ mulieri committenda est, vbi secure moretur. s̃. eo. c. ex transmissa. & j. despon. c. cum locum. arg. s̃. de procu. c. accedens. & præterea satisdatio non immutat maleuolum propositũ. Instit. de suspect. tuto. §. nouissime.

EX parte M.] Petens restitutionem coniugis, habet probare cõiugium legitimum ex cõsensu. Ita communiter summat. Sed ex hac summatione infertur vt sufficiat probare solum coniugium: licet non probetur carnalis copula: de quo tamen sunt opiniones. In prima parte ponit mulieris querela partim decisa. In secunda dat iudicem ibi, quia igitur. Abb. Sicul⁹.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 3. compil.

Casus. Quidã ciuis Senen. habebat quandã neptem suam intra pubertatem constitutã M. nomine. volebat eã copulare matrimonio filio H. ciuis Senen. nõdũ septem annorum: & traducta fuit in domum eiusdem, sed ipsa postquam ad nubiles annos peruenit, noluit ratum habere quod à patruo suo fuerat inchoatum, & de domo illius recessit, postulãs à Senen. episcopo cum alio licentiam contrahendi: episcopus citauit partes ad præsentiam suam. Mulier per procuratorem suũ petebat possessiones, & res alias sibi restitui, datas pro ipsa nomine dotis, & dari sibi licentiam contrahendi: pars altera petebat restitutionem mulieris, asserens illam per procuratorem causam agere non posse, sed debebat personaliter interesse: episcopus super hoc dubitauit, & consuluit dominum Papam: Papa respondet, q̇ non est dubium quin ipsa mulier quamuis sit minor, possit causam matrimonij per pcuratorem tractare, & pars altera restitutionem mulieris postulare non potest, cum nullo commodo iuris seu possessionis fuerit destituta: quia per talem traductionem, quam non præcesserunt sponsalia vel consensus legitimus, nec etiam subsecuta fuerunt, nullum obligatorium vinculum cõtractum fuit inter eos: vnde mandat quatenus si est ita; non obstantibus exceptionibus supradictis, audiat quæ partes hincinde duxerint proponenda: & quod canonicum fuerit appellatione remota, decernat. Not. quòd minor xxv. an. maior xij. vel xiiij. in causa matrimoniali censetur maior, & per se & per procuratorem causam tractare potest. Item in tali restitutione petenda, necesse est probare ius matrimonij, & possessionem corporalem, scilicet per carnalem copulam ad hoc vt detur restitutio. Item ista possessio non pcedit sine iure. Item qui intendit contrahere matrimonium, nec possit ætate prohibente, nec etiam sponsalia contrahit.

¶ *Glo. seq. arg. quòd volens matrimonium contrahere, &c. signat contrarium, secundo obijcit de decre. de illis. Soluit distinguendo inter sponsalia nulla, & aliqua.*

f ¶ *Nondum septem annorum.*] Et ita nihil egit, cum ætas impediret. j. de despon. impu. litteras. & c. accessit. Item arg. q̇ vbi quis vult contrahere matrimonium, nec potest ætate prohibente, nec sponsalia contrahit, quia non vult: nec matrimonium, quia nõ potest: nec illud intelligitur contrahere. ff. de dona. inter virum & vxo. cũ hic status. §. pen. & s̃. de offi. deleg. cum super. & C. si quis alteri vel sibi. multum interest. Arg. contra. j. de despon. impo. de illis. j. in fin. & c. tuæ. Sed videtur q̇ illa licet fuerit minor, tamen auctoritate sua non

partium, vel etiã p instrumenta, vel p euidentiam facti, q Cumañus eps spoliauerit hospitalarios, vel mandauerit spoliari, vel ratã habuerit spoliationẽ, pnũciauit in qõne pdicta interdictũ vnde vi, locum nullatenus habuisse: cassando sniam restitutionia latam à pdicto abbate, licet pars aduersa diceret, q pro snia iudicis esset psumẽdum, qui ex aliis causis animũ suum potuit informare. Nota q acta in vno iudicio, fidẽ faciunt in alio. Item nõ psumitur de iudice, ex quo non pstat de facto. Item nota hic quatuor modos pbandi: per testes, confessiones, instrumenta, & p euidentiã facti. Item interdictum vnde vi, non datur, nisi ꝯ illum qui spoliauit, vel mandauit, vel ratã habuit spoliationẽ: q̃uis familia spolieauerit: & ideo inepte fuit ppositum illud possessoriũ ꝯ epm. Item à snia sup possessorio appellatur, licet in legibus ꝯrium cauetur. Qualiter leges illæ intelligãtur, dr hic in glossa quæ incipit, sic patet. in fi.

sponte renunciauit, & sic non competit restitutio, vt s. eod. c. 3.

f ¶ *Dicta testium.*] Nota quatuor modos conuincendi vel probandi[4], & quintus potest addi, s. violente præsumptio. 32. q. 1. dixit dominus. Bernardus.

¶ *Glo. seq. primo reci. princip. & fin. gl. 10. s. de interdicto vnde vi, scilicet cui detur: quia spoliato & ipsius vniuersali successori, contra quem: quia contra eũ qui spoliauit, &c. Item contra vniuersalem successorem, nõ contra singulos: & in hoc differt à condictione ex canone, & officio iudicis, & condictione decre. sæpe. et actione quod metus causa, & interdicto quod vi aut clam, & edicto noui operis. Secundo reci. medium quod obiicit, et soluit. Tertio fine quo fuit B. qui obiicit, & dupliciter soluit.*

¶ Id est, ad fratres hospitalarios, ipsi dicuntur milites Rhodienses, & nunc de Malta, quorum frequens est in iure canonico mentio, de quorum origine, ordine, habitu, & variis nominibus, vide per totum Cassaneum in catalogo gloriæ mundi par. 9. consideratio. 4. & 5. Antoninus 3. par. historiali tit. 15. cap. 10.

quàm ad petitorium[a] iudiciũ pertinẽtia, quæ vtraq; pars duceret proponẽda, & causam ipsam fine debito terminaret. Coram quo procurator hospitalis, prędicta cum possessionibus & pertinentiis[b] suis, quæ tenebat episcopus, sibi restitui postulauit, asserens illa de iure ad hospitale Hierosoly† spectare, & quòd ipsa diutius possedisset[c]. Ad quæ respondit procurator episcopi, se nec scire nec credere[d] supradicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumañ. episcopus, vtpote in sua diœcesi constituta, rationabiliter detinebat. Cum igitur ad fundandam intentionem suam pars vtraq; testes[e] pduceret, dictus abbas, procuratorem episcopi cõdemnauit ad restitutionem omnium prædictorũ: & infra. Nuper autem vtriusque partis procuratoribus comparẽtibus corã nobis, causam ipsam examinauimus diligenter: & quidem† per testes videbatur esse probatũ, quòd Cumañ. episcopi nuncius, cruces hospitalariis abstulit, inhibendo ipsis ne ad supradictam ecclesiam, vel hospitale redirent, & quòd episcopus supradicta omnia possidebat: vnde procurator hospitalariorum petiit dictam restitutionis sententiam cõfirmari: & infra. ¶ Nos† prioris acta iudicii recensentes, quia nec per dicta testium[f], vel confessiones partium†, cùm nullæ penitus in iudicio factæ fuerint: vel etiã instrumẽta, quæ nullatenus de spoliatione tractabant: nec per euidentiam facti nobis constare potuerit, quòd Cumañ. episcopus hospitalarios spoliauerit, vel mandauerit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: Pronunciamus in quæstione prædicta interdictum[g], vnde vi, locum nullatenus habuisse, restitutionis sententiam à prædicto abbate prolatam (licet pars† aduersa proponeret quòd præsumendum esset pro sentẽtia iudicis,

4 Vide de hac materia in l. 3. §. que argumenta. per Doct. ff. de testib.

¶ Aliàs. Nos igitur.

¶ Vide l. actor. & ibi Cyn. C. de proba. & l. 1. C. de confess.

¶ Aliàs, pars aliena.

e ¶ *Ad petitorium.*] siue simul siue separatim poterat agere procurator hospitalis, de hoc dictũ est s. de causa possessionis. cũ ecclesia. & c. cũ super. & c. cũ dilectus.

¶ *Gl. seq. signat contrariũ ad generalitatem libelli, & soluit. Secundo quærit & soluit distinguendo triplicem statum causæ.*

¶ Aliàs ita. & quidã p ratus sequentia, &c.

b ¶ *Et pertinentiis.*] Hic ergo datur libellus generalis sic j. de dona. inter dilectos. & snia fertur ibi, generaliter. & j. de proba. licet. ad fi. Arg. ꝯ. s. de libel. obla. c. 2. & c. 3. vbi plene no. de hoc. Arg. ꝯ. ff. de rei ven. si in rem 1. & Insti. de act. §. curare. Sol. ꝯria ista locum habent in rei vendicatione, & in singularibus iudiciis, vbi oĩa debent specificari q̃ petunt. Sed hic & j. de dona. inter dilectos. cum oĩbus consimilibus locũ habent in iudiciis vniuersalibus. Nam si quis petit ecclesiam cũ suis ptinentiis, [vniuersalis[1] est petitio] & in hoc casu ad id qđ nõ extat tpe petitionis apud eum qui conuenitur, si tpe sniæ possideat, condemnatur, ac si tpe litis contestatæ possideret. ff. de peti. hære. si quo tpe. & ff. de pecu. quæsitum. Sed qualiter procedetur circa ptinẽtias, cum reus neget eas ptinere ad ecclesiam vel ad hospitale? Rñdeo, vbi obscure & indeterminate aliquid pponitur circa initium iudicij, accipimus id qđ vtilius est actori. ff. de iud. si quis intẽtione. & ff. de verb. oblig. inter stipulãtem. §. 1. & id qđ nocet reo. ff. de interrog. act. de ætate. §. nihil. In medio litis qualiter psumitur pro vtroq;. arg. 30. q. 5. iudicantẽ. & j. de testi. cũ tu. In fine magis psumo pro reo. j. de pb. ex litteris. & j. de fide instr. inter dilectos. in fi. debet enim actor declarare in pcessu[a] de pertinẽtiis, aliàs non fieret executio ad voluntatem suã. arg. j. de præscr. auditis. & j. de spon. ex litteris.

¶ In antiquis glossis sic vniuersalis est.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

c ¶ *Diutius possedisset.*] Nunquid hoc solum sufficit pbare, q aliqñ possedit, ad hoc vt possit restitui? Non, nisi pbet spoliationem. s. de offi. deleg. consultationibus. & s. eod. c. olim. vbi de hoc. Secus est in dñio, quia ibi sufficit probare q ille à quo habet causam, fuit dñs, ad hoc vt habeatur pro dño. C. de prob. l. fin. & est ratio, quia dominium non ita de facili perditur sicut possessio. ff. de acq. possess. si quis vi. §. differentia.

a Id est, tempore executionis 1 & fiat hæc probatio sine libelli oblatione vel litis contest. secundum Innocen. & Host. qui hoc not. hic & s. de libel. obla. c. 1.

d ¶ *Nec credere.*] Per hoc enim fuit facta litis contesta. per narrationem & responsionem. s. de lit. contest. c. vnico. arg. C. de excep. si quidem. ff. de peti. hęre. si debitor.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

e ¶ *Testes.*] Sed cũ agatur hic possessorio tñ, nonquid debet pbare pars altera, ꝯ quam agebatur tñ possessorio? Videt q non: quia & quæstio spoliationis primo tractanda est. s. eo. in litteris. & c. item cum quis. & c. ex conquestione. Dicas q sup eodẽ possessorio potest se defendere: puta quia incontinenti deiecit[3], vel quia aduersarij possidebant sub pditione. s. eo. olim. Item quia inuenit vacuã possessionẽ, sic poterit pbare de iure suo. vel dũ quiete possidebat, &c.

3 Vel q ipse possidebat eo tempore, quo aduersarij dicebant se eiectos. secundũ Gof. Ioan. And.

g ¶ *Interdictum.*] Sic patet, q iste procurator inepta pposuit petitionem, nã interdictũ, vnde vi, nõ daẽ nisi ꝯ illũ qui deiecit, vel mandauit, vel ratum habuit: vt hic dr. & ff. de vi & vi ar. cum à te. & l. 3. §. cũ procurator. & 2. q. 1. notum. vel nisi ꝯ illum q rem scienter à deiectore recepit. j. eo. c. sæpe. Nõ datur ꝯ vniuersalẽ successorem. ff. de vi & vi ar. l. 1. in fi. & l. 3. §. vlt. & datur successori spoliati. ff. eod. l. 1. §. interdictũ hoc. in fi. & j. de testi. c. significauerũt. sed nõ datur ꝯ successorem rei, sed ꝯ emptorem vel donatarium (sm leges) ff. de vi & vi ar. cum à te. Dixerunt tñ quidam, quòd actione in factum potest agi ꝯ quemlibet possessorem. ff. eo. l. 1. §. vlt. Sed illud non est verũ, quia illud intelligendum est de successore vniuersali. Vel potest intelligi, q tunc agi posset ꝯ possessorem rei, qñ possidẽs causam habet à deiectore succedendo in vitium. j. eo. c. sæpe. Vł tñ quòd in rebus ecclesiasticis posset agi ꝯ quemlibet possessorem. 3. q. 1. redintegranda. & q. 2. c. 2. quasi p totum. & s. de iud. quia V. & j. eo. c. sæpe. arg. 1 2. q. 2. quicunq;. & 16. q. 6. si epm. hoc verum est, sed non p interdictum vnde vi, sed condictione ex illo canone 3. q. 1. redintegranda. & 3. q. 2. c. 2. Itẽ cõueniri potest quilibet possessor iudicis officio. arg. j. de appe. bonæ. vel condictione ex illa decre. j. eo. sæpe. Sed nonne ex eo q familiæ istius fecerat violentiã[5] & ad dñm res illa puenit, psumendum est ex hoc de voluntate dñi factam fuisse. 1. q. 4. quia psulatus. & j. de testi. constitutus 1. & ff. de mino. l. 4. Sed hoc non est verum: quia potest esse q dñs vacuam possessionem inuenit, & sic intrando violentiam non fecit. vnde talem rem vsucapere poterat. Insti. de vsuca. §. quod aũt. & ff. de vsuca. sequitur. §. si tu me vi expulisti. nec enim de facto familiæ suæ tenetur dñs, nisi mandauerit, vel ratum habuerit. sed si seruus eius deiecerat, tunc tenetur inquantum ad ipsum puenit: vel si nil ad ipsum puenit, tenetur noxaliter noĩe ipsius serui. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. sed & si cum quis. & §. seq. Item si familie alicuius deiecit aliquem, non tñ noĩe dñi, dñs illud non potest ratum habere. ff. de vi & vi ar. si vi me. à ꝯrio sẽsu. ff. de neg. gest. si pupilli. §. sed & si ego. nisi velis dicere, q sm canones ratum possum habere quod meo noĩe non est gestũ. 9. q. 2. Lugdunẽs. & 16. q. 1. c. vlti. & j. de his quæ fi. à præla. sine consensu capituli. c. 3. & s. de elect. quod sicut. Item not. q licet interdictum vnde vi, nõ detur nisi ꝯ deiectorem (vt dictum est) tñ actio qđ metus causa, datur ꝯ quemlibet possidentem, vt s. de his quæ vi metusve causa fiunt. c. abbas. & c. ad audientiam. & 16. q. 6. c. 1. & ff. qđ me. causa. si cum exceptione. §. aliqñ. & C. eo. tit. nõ interest. similiter interdictum qđ vi aut clam. ff. qđ vi aut clam. semper in prin. similiter interdictũ de noui ope. nun. ff. de no. ope. nun. l. vlti. Et not. p hanc decre. q à sententia lata super possessione momentanea appellatur ꝯ illud 2. q. 6. c. ei qui. §. de possessione. & C. de moment. posses. l. vnica. & C. quo. appel. non rec. l. quisquis. vnde aliud secundum canones, & aliud secundum leges. Vel dic q leges illæ intelligunt in possessione adipiscẽda, vt in legatario, & in creditore, & scripto hærede: sed in interdicto vnde vi, bene põt appellari: quia

5 Dici potest ad solutionem huius, vt recitatur tono. & Host. quòd hoc videbatur pbari, sed probatũ nõ erat: multa enim videntur quę nõ sunt, vt dicit Placent. ff. de acq. posses. l. naturaliter.

X

lari: quia per talem sñiam potest fieri præiudicium proprietati. C. vnde vi. si quis in tantam. & talis sententia diffinitiua appellatur. š. vt lite non contest. accedens 1. & š. de iudi. significauerunt.

a ¶ *Motum.*] 4. q. 3. si testes. j. de testi. in nostra præsentia. & š. de renun. in præsentia. & š. de elect. bonæ 1. & j. de re iudi. sicut.

ij **O**Lim vobis.] Violẽtus, q non est soluendo, ad restitutionẽ fructuum non vrgetur. h.d. sm Io. An. & licet hæc summatio sit vera in se, tñ nimis restringit terminos litteræ. Primo ponit querelã. Secundo prouidet: ibi, *Verum.* Abbas Siculus.

CASVS. Epũs Oueteñ. spoliauit epm Zamoreñ. quadã parte diœc. suæ: mandauit Papa quibusdam iudicibus vt ipsi compellerent epm Oueteñ. ad restitutionẽ partis diœc. Zamoreñ. quã tenebat, cũ fructibus inde pceptis. Epũs Oueteñ. coram iudicibus pponebat, q cum ipse spoliatus esset à rege epatu suo, non debebat nec poterat ad hoc compelli, cum nihil haberet qd restituere posset, nisi primo ad epatũ suum fuerit restitutus taliter, vt restituere possit qd percepit de fructibus alienis. Iudices sup hoc dubitãtes consuluerunt dñm Papam, & ipse rescribit eisdem dicens, q inanis est actio quã excludit inopia debitoris: mandãs eisdẽ, vt non prius compellant epm Oueteñ. ad restitutionem fructuũ, q ipse taliter fuerit restitutus, vt restituere possit qd percepit de fructibus alienis. Not. q ꝯ eum qui non habet vnde restituat, non competit beneficium restitutionis cum effectu, donec ad pinguiorem fortunam peruenerit. rõ redditur in litera, quia inanis est actio, &c.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 4. compil.

¶ Oueteñsis & Zamoreñsis episcopatus in Hispania sũt, de quibus vide Ioannẽ Vasæũ in annalib' Hispaniæ, cap. 21.

¶ Concor. tex. 10 i nã in. ff. de do.

qui motum a animi sui potuit ex causis aliis informare) iustitia exigente, cassantes.

¶ Idem.

¶ *Exceptio inopiæ, de qua constat à clerico opposita, impedit executionem sententiæ, etiam latæ in possessorio. h.d. comprehendendo mentem litteræ, & veram lecturam.*

CAP. XVI.

ij **O**Lim † vobis dedisse meminimus in mandatis, vt Oueteñ. † episcopum ad debitam partis restitutionem Zamoreñ. † diœcesis, quã tenebat, cum perceptis fructibus restituere cogeretis: & infra. ¶ Verum quoniam inanis b est actio, quam inopia debitoris excludit †: Mandamus, quatenus non prius episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quàm ipse fuerit taliter restitutus c, vt restituere possit quod percepit de prouentibus alienis.

¶ Idem.

¶ *Per excommunicationis probationem, non probatur quasi possessio iurisdictionis, licet aliquibus diebus fuerit obseruata: ideo petens restitutionem, hoc solo probato, succumbit. h.d. quo ad intellectum.*

b ¶ *Inanis.*] ff. de dolo. nam & is, qui nihil habet, eius periculo nil est. 1. ff. de fur. itaq; fullo. & j. de vsur. cum tu.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, vnam quòd Oueten. episcopus parte qua spoliauerat, fuerat spoliatus, & secundum hanc obijcit de l. cum à te. & soluit: aliam quod fuerat spoliatus suo episcopatu.*

c ¶ *Restitutus.*] quia alius ipsum priuauerat eadẽ parte, vnde super ea non poterat ꝯueniri quousq; ipse fuerit restitutus: vt 3. q. 1. epi. hoc tñ inconueniens vr, vt spoliatus repellatur p talem exceptionem: quia spoliator est ab alio spoliatus: vnde signatur ꝯrium. ff. de vi & vi ar. cum à te. vbi dr, q ꝯ primum deiectorem agi potest, & non ꝯ secundum a, licet ipse ab alio sit deiectus; sed dic q tũc agi potest ꝯ eum cum ipse est soluendo, vel in illo, vel in æquiualenti: arg. j. vt lit. pend. ecclesia 2. nam nullus casus excusat latronem. C. de fur. subtracto. Et ita patet q spoliator habet interdictũ vnde vi, si ipse ab alio spolietur. š. e. in literis. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. qui à me. & lui c. Item ecclesia illius non debet puniri pp delictum illius. 16. q. 6. si epm. Et ideo cum aliàs non sit soluendo, nũ potest agere Zamoreñ. ꝯ Oueteñ. quia cum spoliatus fuerit à rege epatu suo, non potest restituere quod de fructibus alienis perceperat, donec restituatur: ideo dicit, inanis est actio. ideo etiam dicit, non compellatis epm restituere priusq ipse taliter fuerit restitutus, & cetera. Ber.

¶ Senec. 94. ad Lucilium: cui in obsessa via pauperi pax est. Ouid. de nuce. Cãtabit vacuus coram latrone viator. Iuuenal. Cor timebit turrã carpit inanis iter. Ioan. And.

a Et hac ratione prædo deprędatus agit contra prædonem & hoc est rõ quare sibi cõpetit interdictũ, & nõ actio furti, secundum Host. qui hoc no. qd dixi š. e. in literis, super ver. pendo. Ioã. And.

iij **O**Lim inter.] Per excõicationem aliquibus diebus obseruatã, in obseruantes nõ acquirit iuris parochialis possessio. h. d. secundum Ioan. And. Prima pars decile ponit factum & pcessum. Secunda diffinit: ibi, *Nos attendentes.* Abbas.

CASVS. Inter epm Parisieñ. ex vna parte, & quendam abbatem suæ diœc. ex altera, quæstio vertebatur sup possessione iuris parochialis vel quasi, in parochia de Mõte, quo iure dicebat eps se spoliatum: vnde petebat restitui ad ius parochiale in pdicta parochia: Contra pdictum abbatem ad pbandum suam intentionem inducebat quandam sñiam, quam tulerat in populum dictæ parochiæ, pp quam aliquot diebus populus abstinuit à diuinis, p hoc volens pbare se fuisse in possessione iuris parochialis ipsius parochiæ: dñs Papa examinato negotio, considerans q ex eo solo q populus dictę parochiæ, timore sñiæ dicti epi, p aliquot dies abstinuit à diuinis, nullam possessionẽ iuris parochialis fuerit assecut', nec aliquo modo probauit q eo tpe quo protulit sñiam, ipsam possessionem iuris parochialis haberet in populo dictæ parochię, vel prius etiã habuisset: vnde restitutionem dicto epo adiudicare non potuit, cũ non pbauerit se possedisse, nec spoliatum fuisse. Nota q licet quis obseruet sñiam timore ipsius à nõ suo iudice latam, ex eo solo nullam possessionem acquirit prolator ipsius. Item qui petit restitui, debet pbare se possedisse, & spoliatum fuisse.

CAP. XVII.

iij **O**Lim † inter te pro abbatia tua, & Parisieñ. episcopũ, nomine Parisieñ. ecclesiæ, super possessione iuris parochialis d, in parochia de Monte, quæstione suborta: & infra. ¶ Nos attendentes, quòd (ex eo solo quòd populus prędictæ parochiæ, timore e sententiæ suæ, per aliquot dies abstinuit à diuinis) nullam in eos iuris parochialis possessionem, idem episcopus fuerit assecutus: nec fuerit aliquo modo probatũ, quòd (eo tempore quo sententiã ipse protulit) possessionem in ipsis iuris parochialis haberet, vel prius etiam habuisset †, restitutionem ei adiudicare de iure nequiuimus: cum ipsum non constiterit spoliatum.

¶ Cap. 2. eo tit. in 4. compil.

d ¶ *Parochialis.*] Et ita possessorium potest intentari circa res incorporales. sic š. de causa pos. c. cum ecclesia.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit. Notat etiam timorem excommunicationis.*

e ¶ *Timore.*] Sed nunqd pdit possessionẽ qui timore deuict' abstinet se ab illa. ff. de acq. posses. l. possideri. §. si quis nũciet. & l. clam possidere. §. qui ad nundinas? Item nonne ex eo q quis paret mandato alicuius, gerit se pro subdito eius: vt j. de capel. mona dilectus. & j. de his quæ fiũt à ma. par. ca. ex ore. quia facit ea quæ alij subditi faciũt. 20. q. 1. quem progenitores? Sed dic q talis timor non priuat ipsum possessione, quia non facit hoc animo obediendi, sed potius deliberandi qd sibi expediat: non enim gerit se quis pro obediente: si hoc non faciat animo obediendi. ff. de acq. hær. pro hærede. Item ea rõne, quia qui ex timore facit, iam non dr facere. j. de re. iu. qui ex timore. Nota timorem excõicationis æquiparari metui, qui cadit in constantem virum: vnde non præiudicat. Item in tali dubio tutius ꝫ est abstinere. Item excommunicatio non dat iurisdictionem, nec per hoc acquirit possessionem qui sic excommunicat. B. cum ipse tunc non possideat: vt hic dicit.

¶ Munc tex. cum dictum hoc Doctorum singularem ad hoc quod semel possidens semper præsumitur possidere.

¶ Lateranensi sub Innocent. iij. cap. 39. & cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Recipiens scienter rem inuasam à spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licet non probet dominium.*

CAP. XVIII.

SÆpe † contingit, quòd spoliatus per spoliatorẽ in aliũ re translata, dum aduersus possessorem non subuenitur f per

¶ Quæ sint remedia huius capitis, & quando, & quibus competant, tradit Matthæus Afflictus decisione 310. adde præsidẽ cum Papiẽsem in tit. de forma libelli in causa spoliat possessionis. vbi late de materia huius capitis.

SÆpe contingit.] Spoliatus restitutionem petit ab illo, qui scienter rem à spoliatore recepit. Primo ponit factum corrigendum. Secundo corrigit: ibi, *Vnde.* Abbas.

CASVS. In iure ciuili cauetur q beneficium restitutionis ꝯ spoliatorem tm datur: Vnde contingit aliqñ q spoliator transfert in alium rem illam, qua alium spoliauit, & sic spoliatus non potest petere restitutionem ꝯ possessorem, qui non spoliauit: vnde oportet ipsum intentare ꝯ possessorem iudicium proprietatis: sed pp difficultatem pbationũ, amisso commodo possessionis spoliatus amittit proprietatem: pp quod statuit concilium, vt non obstante iuris ciuilis rigore, si aliquis de cætero scienter rem talem receperit, cũ spoliatori succedat in vitium, ꝯ huiusmodi possessorem succurratur spoliato per beneficium restitutionis, quia non multum interest quo ad periculum animæ, iniuste detinere, ac inuadere alienum. Nota iuris rigorem non esse seruandum in casu isto, propter vitium successionis.

¶ Quia bona nisi mortẽ ... dissin. 5 ad eius. & cap. 2. de electione.

¶ *Glo. seq. repetit iam dicta š. eod. c. cum ad sedem. in glo. pen.*

f ¶ *Non subuenitur.*] Verum est q spoliato non subuenitur p interdictum vnde vi sm canones, nisi ꝯ illum qui deiecit, vel mandauit, vel ratum habuit. š. eod. c. cum ad sedem. in fi. ff. de vi & vi ar. cum à te. & l. i. §. deiecisse. & §. seq. sed subuenitur iudicis officio ꝯ quemlibet possessorem. arg. š. de iudi. quia V. & j. de ap. bonæ. & de condictione ex canone, redintegranda. 3. q. 1. semper subuenitur, siue

tur, siue dolo, siue vi, siue metu, siue alio modo rem pdidisset: semp subuenitur. 3. q. 1. redintegranda. licet actio de dolo detur tñ 𝔷 dolum facientem, actio vero quod me. cau. cõtra quemlibet possessorem. ff. qđ me. cau. l. si cum exceptione. §. aliquando. similiter actio quod vi aut clam. ff. quod vi aut clam. l. semper. 1. responso.

a ¶ *Rigore.*] illius legis. ff. de vi & vi ar. cum à te. & ita fm canones rigor iuris ciuilis nõ est seruandus. j. tit. proxi. c. 1. & nimia subtilitas iuris qñq; perniciosa est. C. ad Treb. l. penul. & 𝔷. de iud. c. dilecti. & 49. dist. hinc etenim. §. paruo. in ver. sæpe.

¶ *Glo. seq. not. scientiam necessariam ad conditionem ex hac decre. soluens hunc locum non habere in re litigiosa, vel de qua speratur litigium.*

b ¶ *Scienter.*] Sic ergo solus ille potest conueniri condictione ex canone isto, qui scienter recipit rem alienam. sic 𝔷. de iudi. quia G. sed si ignoranter recipit, conueniatur cõdictione ex illo canone. 3. q. 1. redintegranda. vel ex illa decr. obligatur. quia G. Nõ itelligas qđ hic dr: cũ qs alienat rẽ litigiosam, vel de qua timetur fieri controuersia. quia si alienatur res litigiosa, nulla est alienatio. C. de liti. l. 2. & j. vt lit. pend. c. 3. si autẽ alienat rem nõ litigiosam, sed de qua speratur litigium, tenetur ad interesse, id est, quãti interest illius rem alienatam nõ esse. ff. de alie. iud. mu. causa fact. l. 1. De hoc tractatur 𝔷. de alie. iud. mutan. causa fact. c. 1. vbi de hoc.

c ¶ *In vitium.*] quia vitium rei, sequitur omnem possessorem. C. de acquir. posses. vitia. & facto actoris successio damnatur hæredis. 1. q. 1. cito turpem. & j. de poen. in quibusdam. & j. de immu. eccl. aduersus. in fi.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Iniuste detinere.*] Not. q iura pro eodem reputant auferre & detinere iniuste, vt hic. 16. q. 1. decimæ. similiter auferre & non dare. 47. dist. sicut. & 42. dist. §. 1. 12. q. 2. indigne. Arg. cõtra. 12. q. 2. & si illi. in princ.

ADDITIO. Sed illud intelligitur tempore necessitatis, in quo omnia dicuntur esse communia.

P*Isanis.*] Si mandatur restitutionem fieri sub certo modo, necesse est non solum in facto, sed etiam in modo pareri, aliter non valet qđ agitur. Ita cõiter summatur. Sed ego summo sic: Mandatum factum de restituenda libera possessione alicuius rei. si non potest adimpleri respectu possessionis rei, quia non constat de ipsius spoliatione: debet adimpleri respectu libertatis possidendi, si de ipsa spoliatione libertatis constat. & est casus valde not. Primo ponit querelam epi Lucani. Secundo expressa causa diffinit: ibi, *Porro.* Et secundum Host. decre. ista continet commissionem pcessuum, iniustam appellationem, primi mandati interpretationem, & iniusti processus retractationem. Casus litteralis ponitur variis modis. Abbas Siculus.

CASUS. Pisani occupauerunt quędam castra epi Lucani, pp qđ orta fuit discordia inter Lucanos, & Pisanos: & quia Pisani nõ restituebant castra illa epo Lucano, de mandato dñi Papæ excõicati fuerunt: Demum cum diu stetissent in excõicatione, petierũt absolui à dño Papa, parati stare mandatis ecclesiæ: vnde Papa quendam subdiaconum suũ P. noîe misit ad eos, dans eidem in mandatis, vt ecclesiæ Lucanæ restitueret plene ac libere possessionem, quam in quibusdam castris constabat ipsam ecclesiam habuisse, sicut tpe motæ discordiæ habuerat: & sup ea de qua dubietas oriretur, sufficienti cautione recepta (q pdicti Pisani coram dño Papa iuri pa-

restitutionis beneficium spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum iuris†, proprietatis amittit effectum. ¶ Vnde non obstante iuris ciuilis rigore[a], sancimus, vt si quis de cætero scienter[b] rem talem receperit†, cum spoliatori quasi succedat in vitium[c] (eo quod nõ multum intersit quo ad periculum animæ, iniuste detinere[d], ac † inuadere alienum) contra possessorem huiusmodi, spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

¶ Gregorius † nonus episcopo Lucan.

¶ *Occupans certum locum, in quo quis iura libere possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua iura libere possidere sicut prius, conueniri potest possessorio pro libertate possidendi: & restitutio fieri non potest nisi dimittat locũ in pristina libertate. h. d. valde singulariter.*

CAP. XIX.

PIsanis, ac Lucanis ciuibus per grauem discordiã (quã diu inter se habuerãt) afflictis grauiter & attritis: & infra. ¶ P. subdiacono nostro dedimus in mandatis, vt possessionem (quã in quibusdam castris constat[e] Lucanam ecclesiam habuisse) sibi prius plene ac libere (sicut tempore motæ discordiæ habuerat) restituta[f], & super ea de qua dubietas oriretur, sufficiẽti[g] cautione recepta, (quòd iuri coram nobis prædicti Pisani parerent) prolatas pro occupatione castrorum ipsorum, in eos sentẽtias relaxaret: & infra. Pisanis igitur asserẽtibus, quòd per te stabat quo minus tibi iuxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus vt dictas sententias præfatus subdiaconus relaxaret: ipse receptis cautionibus de parendo iustitiæ coram nobis, sententias relaxauit easdem: propter quod tu reputans te grauatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum subdiaconi sæpedicti: & infra. ¶ Porro duo in nostro continebantur mandato, vt videlicet possessio, quam constabat Lucanam ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, prius restitueretur eidem: & vt eiusdem possessionis restitutio fieret plene ac libere, sicut eam habuerat tempore supradicto; quorum primum ad factum, alterum vero referebatur ad modum[h]. vn-

rerent) excõicationis sñias in eos platas, pro occupatione castrorũ relaxaret. Post contentiones multiplices dicebant Pisani, q p epm Lucanum stabat quo minus restitutio fieret iuxta mandatum dñi Papæ: vnde petebãt quatenus subdiaconus pdictus, sñias pdictas relaxaret: ipse receptis cautionibus q iuri parerẽt corã dño Papa, sñias relaxauit easdem: eps pp hoc reputans se grauatum, ad Apostolicam sedẽ accessit, impugnaturus processum pdicti subdiaconi: auditis allegationib' partium, dicit dñs Papa, q in mãdato suo duo continebantur, vt videlicet possessio quam constabat Lucanam ecclesiã habuisse tpe motæ discordiæ, prius restitueretur eidem, vt eiusdẽ possessionis restitutio fieret plene ac libere, sicut eam habuerat tpe motæ discordiæ: quorũ primum refertur ad factum, alterum refertur ad modũ: vnde licet in facto formam mandati subdiaconus ipse adimplere nequiuerit, vt Pisani dicebant, quia non poterat facere restitui epo possessionẽ castrorum, de qua nõ constabat eidem, nec etiã possessio affictuum & pensionum poterat epo restitui, vt ipse dicebat, qa ea non fuerat spoliatus, tñ peccatum fuit in modo: quia subdiacon' debuit facere, vt Pisani possessionem pensionũ & affictuũ, dimitterent epo plene ac libere, sicut ipse habuerat tpe motæ discordiæ: quam possessionẽ confitebant Pisani epm habere in castris pdictis: & hoc esse non poterat, nisi Pisani castra illa oĩno dimitterent, quia illis tenentibus castra pdicta, in quibus habet affictus & pensiones, ea plene ac libere habere non poterat, sicut habebat qñ Pisani castra eadem non tenebant, quia in potestate Pisanorum erat epm admittere vel repellere. His ergo consideratis, dñs Papa processum subdiaconi antedicti iudicauit irritum & inanẽ. Nota q forma mandati diligenter seruanda est: & qui contra facit, irritus est processus. Item qui restituitur plene ac libere debet restitui, & in pristinum statum reponi.

e ¶ *Constat.*] s. p euidentiam facti, cum esset notoriũ epm ibi possessionem habuisse. sic 𝔷. eo. cum ad sedem. ad fi. nec poterat aliqua tergiuersatione celari, & sic notoriũ erat. j. de coh. cleri. & mulie. c. vlt. super illa possessione de qua dubietas esset, cautio pstanit.

f ¶ *Restituta.*] quia[a] hæc offensa erat notoria per confessionẽ partis aduersæ, & ideo satisfactio debuit præcedere ca. ex parte. ad fi. ibi, in secundo. de verb. sign.

g ¶ *Sufficiẽti cautione.*] Simile j. de seq. pos. c. 1. in fi. j. de verb. sig. c. ex parte. sufficiens cautio erit si pignora vel fideiussores dent[b]. ff. mand. si mandato. §. vlt. & ff. de fideic. liber. l. ergo. §. addicim'.

¶ *Glo. seq. not. quòd non sufficit impleri alterum ex duobus quæ principaliter mandantur. dat simile. & argum.*

h ¶ *Alterum ad modum.*] Not. q cum duo mandantur principaliter, non sufficit alterum sine altero adimpleri, vt hic patet. Primũ fuit vt possessio castrorum restitueretur epo. istud in facto consistit, hic facto opus est. Secundum, vt possessionis restitutio fieret plene ac libere, sicut habebat eã tpe motæ discordię: & istud ɔsistit ĩ modo: & hæc duo sub vno ĩcludebant, vt patet in prin. ver. vt possessionem quam. &c. sub illa forma duo mandantur. sic j. tit. pxi. c. cum dilecti. & ff. de arbi. Celsus. Et ita patet hic, q si quis peccat tam in facto, q̃ in modo: vel in altero tñ, non valet qđ agitur. sic j. vt eccl. benefi. vt nostrum. sicut etiam si quis peccat tam in psonam electi quàm in modũ electionis, non valet qđ agitur. 𝔷. de ele. sup eo. & c. quia pp. Et ita est optimũ arg. q forma mandati diligenter seruanda est. 𝔷. de rescrip. cũ dilecta. & 𝔷. de offic. deleg. venerabili.

a Hæc glossa nõ est Bernardi, nec habet in antiquis exẽplarib'.

b Dicit Piti. q sufficit isto casu iuratorie, nisi illi valde suspecti essent q peierarẽ non timerent. de verbo. sign. ex parte. & de præsum. litteras. intelligo hoc vbi de sufficienti non fuisset expressum. Ioan. And.

X 2 a ¶ Posses-

p Possessionem.] qđ dicit, possessionē hic, comprehendit possessionem castrorum, & possessionē iurium, q̄ Lucanus eps habebat in castris de quibus contendit: & sic cōprehendit possessionē affictuū & pensionum: qua possessione eps nō fuerat spoliatus: vt j. sequit. vnde debuit facere subdiaconus iste, q eps iste plene ac libere posset percipere pensiones & affictus: qđ cum non fecerit, non seruauit formam sibi dati, & ideo processus nullus fuit, vt dicit in fine. Bernar.

Glo. seq. declarat quo fuit in modo peccatum.

b Fuit tamen in modo peccatum.] Hic expresse patet, qualiter peccauit in modo: quia cum ipsi Pisani confiterent epm habere pensionē & affictus in castris pdictis, & ipsi ea possiderent, eps non habebat plenā libertatē pcipiendi hic pensionem & affictus, immo in eorum potestate erat ipsum admittere vel repellere: vt j. sequitur. ergo eps non habebat plenam libertatē, quia hæc potestas pendebat ex potestate illorum. s. de procur. accedēs. vnde subdiaconus debebat castra ista epo restituere i: qđ si non fecerit, peccauit in modo: quia etsi dubitabat de possessione castrorū, tñ de pēsionibus, & affictib⁹ nō dubitabat: & ita quod consistebat in modo, certificabat id qđ respiciebat in factum: & ita siue dubitetur de possessione siue non, ex quo constabat de pensionibus & affictibus, plena ac libera debuit fieri restitutio castrorum, in qbus habebat pēsiones. Ber.

c Ea plene ac libere.] Not. q qui restituitur, plenā habet restitutionem i pristinā causam. ff. de vi & vi at. l. 1. §. q aūt vi deiectus. §. non solum. sic & vacua possessio nō traditur emptori, si alius in ea sit, causa legatorum vel fideicōmissorū. ff. de act. empt. & vēd. l. 2. §. vacua. qnq; fit restitutio, sed non plena. s. eod. litteras. sed illud propter periculum animæ.

d Irritum.] Not. q dicit, irritum. Et ita patet q iudex quando nō seruat formam mandati, ipso iure irritum est quod facit. sicut s. de rescr. cum dilecta. vbi de hoc.

Additio. Et per hoc apparet Pisanos absolutos non esse. sic s. lit. contest. c. 1. in fin.

de licet (prout pars Pisanorum dicebat) in facto, mandati formā subdiaconus ipse adimplere nequiuerit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem ᵃ castrorum, de qua nō constabat eidem † : nec etiam (secundum quód tu ipse dicebas) affictuū & pensionum possessio poterat tibi restitui, quia ea non fueras spoliatus: fuit tamen in modo ᵇ peccatū: quia debuit facere vt Pisani possessionem pensionum & affictuū (quam per eorum confessionē constabat te iñ castris prædictis habere) tibi dimitterent plene ac libere, sicut ecclesia tua illā habuerat tēpore motæ discordiæ: quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omnino dimitterent: quia illis detinentibus castra, & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones † recipis & affictus, ea plene ac libere ᶜ habere nō posses, sicut habebas quando ipsi castra eadem minime detinebant: eo quód quamdiu ea detinent, in eorum potestate relinquitur, te non admittere, vel repellere quando velint.

§ His ergo diligenter auditis, processum huiusmodi de fratrum nostrorum consilio, irritum ᵈ iudicamus.

TITVLVS XIIII.

De dolo & contumacia.

Alexander iij. Herfodens. † episcopo.

§ Reus, qui mittendum in possessionem ad mandatum iudicis non admisit, non mulctabitur de canonica æquitate, si infra annum caueat stare iuri. h. d.

DE DOLO ET CONTVMACIA.

§ Viso de spoliatis & eiectis aduersariorum potentia, videndum est nunc de fatigatis in iudicio, aduersariorum dolo & contumacia, secundum G. Vel continua sic secundum Hostien. Quia spoliatus quandoque dolo vel contumacia rei, restitutionem consequi non potest, ideo merito subjicitur hæc rub. Et vtraque continuatio est satis bona.

De hac materia habetur 3. q. 9. & 4. q. 5. & 5. q. 2. & 3. per totā. 11. q. 3. certum. repetitur in Sexto, & clemen. Abbas Siculus.

Ad hæc.] cōis diuisio. Secunda, ibi: Ad quod. Abbas.

Casvs. Reus vocatus ad iudicium non venit, ɔtumax est: iudex pp contumaciā rei, pnūciat actorem mittēdū esse in possessionem rei petitæ, causa rei seruandæ, sed pp potentiā rei siue dolū, non potest nancisci possessionem: tandem imminēte fine anni, reus ne possessionē post annum amittat, offert cautionem standi iuri. Quæritur hic cuiusmodi pœna iste sit puniendus, qui nō paruit iussioni iudicis? Rñdet Papa, q in ecclesiasticis psonis & negotiis, rigor iuris non requiritur, sed cum iustitia pp hoc q iudici non paruit, non periclitetur, admitti debet reus, cum p cautionem standi in iudicio se adstringit. Not. q rigor iuris non est seruandus secundū canones, et pręcipue vbi ius actoris non est factum deterius.

CAP. I.

AD † hæc cū contingat, actorē multotiēs ᵉ mittendum esse in possessionem, causa rei ᶠ seruandæ, propter absentiam partis aduersæ: & per eius dolum siue potentiam, non possit rem custodiendā ᵍ nancisci ʰ, ac imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem: cuiusmodi sit pœna mulctandus, (quia iussioni non paruit iudicis) á nobis tua fraternitas requisiuit. ¶ Ad quod dicimus, quód in ecclesiasticis personis & negotiis, rigor ⁱ & districtio iuris non requiritur †: sed (cū iustitia propter hoc non periclitatur ᵏ) patiēter admitti debet, cum reus per cautionem standi iudicio se adstringit.

Idem abbati de Ramese, & archidiacono Helien.

§ Propter contumaciam rei, potest iudex rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare, quas propter ipsius contumaciam, vel dolosam exceptionem actor fecit. hoc dicit Panormi.

CAP. II.

EX † litteris vestris accepimus, q cum vobis causam quę inter monachos de Etolf. †

e Multotiēs.] Non ergo semp, quia aliquando contumax excōicat: vt s. vt lit. non contest. tuæ. & c. qm̄. §. vlti.

Additio. Quibus aūt remediis pcedatur ɔ contumacē & rebellem, not. s. vt lit. non contest. tuæ. Et etiā potest haberi p hos vers⁹:

Iudicis officio mulctat, pignus capietur:

Dorsi ac retinet, ius denegat, intereritque.

Seruat, anathema, ponit ne quisque rebellis.

f Causa rei seruādæ.] In qua iudex eum tueri debet. ff. ne vis fi. ei q i posses. mit. l. 1. §. 1. arg. j. de sim. querelam, in fine. & ff. de ori. iur. l. 2. §. post originem.

g Custodiendam.] Qui enim in possessionē mittitur ex primo decreto, tātum custos efficitur, & non possessor. j. tit. proxi. c. vlt. de hoc plenius dī j. eo. contingit.

Glo. seq. distinguit.

h Nancisci.] Licet impediatur ab aduersario ne possessionem nanciscatur, semp tñ intelligitur possidere. arg. ff. de bon. auct. iud. pos. quis. & est expressum. j. eo. contingit. Si vero impediatur p alium, ille tenet ei ad interesse. ff. ex qui. cau. in posses. eatur. si quis creditorē. hoc intelligo si fuerit soluendo, aliàs obtinet qđ dictū est s. arg. ff. de dolo. & eleganter. §. si dolo. & ff. đ eo p quē factū est. l. vlt. i. rñso.

Glo. seq. arg. quód l. si quis in tantam, &c. & tripliciter soluit. Respon. ad cap. placuit.

i Rigor.] Arg. q subtilitas iuris siue rigor f̄m canones non est seruandus. vt s. tit. pxi. sæpe. vbi de hoc. & ita vſ q rigor ille Instit. vi bon. rapt. §. 2. ver. sed nedum talia. & 27. q. 2. priusquam. & C. vnde vi. si quis in tantā. & 16. q. 6. placuit. non debeat f̄m canones seruari. arg. s. tit. pxi. sæpe. & s. de iur. calum. litteras. & j. de rapt. cū causam. & c. vlti. & 2. q. 7. laior. & 16. q. 1. frater noster. 12. q. 2. nulli. Rigor talis non seruatur in causis ecclesiarum & minorum, quibus consulitur beneficio restitutionis ɜ, sed in causis priuatorum bene seruatur: vt C. vnde vi. meminerint. & l. si quis. & qđ dī in c. placuit. causæ suæ detrimentum patiatur. hoc verū est quo ad iudicium possessorium, f̄m quosdam: sed à proprietate non repellitur: vt ibi, in fi. dicitur. Vel ipse non stabit in causa pro re illa, sed clerici illius ecclesiæ. Vel potest intelligi, detrimentum patietur in rebus propriis. 12. q. 4. quicunque.

k Non periclitatur.] Cum enim nullum fiat ei piudicium ex hoc, non expedit q rigor seruetur. sed si iustitia periclitaretur, ex hoc puniretur ad interesse. ff. ne vis fiat ei qui in posses. mit. l. 1. rñso. 1. §. hæc verba. & ff. vti pos. si dun. §. vlt. ad expensas tñ punitus. c. px. & s. vt lit. non contest. qm̄. §. in aliis. & j. de pœn. calumniam. & s. de arbi. dilecti. sed hoc ideo dicit, quia iudex ecclesiasticus non imponit pœnā siue mulctā, quam imponeret secularis. ff. si quis in ius vo. non ierit. l. 2. §. si quis. ibi, extraordinariam pœnam imponit. ad idem. ff. de iudi. l. 2. §. vlti. Bernar.

Ex litteris.] Summat Ioan. And. tribus modis. Et demum tenet primum

primum summarium, videlicet: Reus cōdēnatur ad expensas, quas pp eius contumaciam, vel dolosam exceptionem actorem fecisse constabit. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Verum.* Abbas Siculus.

CASUS. Inter monachos de Etolf. ex vna parte, & canonicos Linconēs. ex altera, quęstio vertebatur sup quibusdam ecclesijs de V. & M. causa ad petitionē monachorū commissa fuit iudicibus: canonici legitime citati, se contumaciter absentarum: iudices licet monachi pp contumaciā canonicorum mittendi essent in possessionē rerum petitarum, possessionē dictarū ecclesiarū sequestrari fecerunt, vt saltem affecti tædio venirent ad iudiciū: Tandem dum monachi peterent ecclesias sibi restitui; rñderunt canonici, auctoritatem iudicū expirasse, pro eo q causa illa iudicibus aliis erat cōmissa, sed in litteris posterioribus non fiebat mentio de prioribus, nec noia ecclesiarum, quæ cōtinebantur in priorib' litteris, exprimebantur, sed indiffinite dicebatur: sup quibusdam ecclesijs: iudices super hoc dubitantes, cōsuluerunt dñm Papā, & rñdet q cum dolus & fraus alicui patrocinari non debeant, mādat quatenus in causa procedant fm tenorē priorum litterarum, nō obstantibus posterioribus, condēnantes canonicos in expensis ipsis monachis, quas propter hoc fecisse noscuntur. Not. q qui malitiose trahit alium ad iudicium, in expensis debet condemnari aduersario. Item dolus & fraus nō debet alicui prodesse, sed potius obesse. Item generales literę non reuocant speciales.

& canonicos Linconī. super ecclesijs de V. & M. vertitur, duximus committendam: & canonici citati legitime, se cōtumaciter[a] absentauerint: vos, licet monachi essent ob contumaciam aduersæ partis in possessionem rerum petitarum mittendi ;, intuitu tamen religionis[b], cum eis mitius agere volentes, possessionem sequestrari[c] fecistis: vt sic saltem canonici affecti tædio, stare iudicio cogerentur: Tandem monachis ecclesias sibi restitui postulantibus, canonici responderunt, auctoritatē vestram penitus expirasse, eo quòd ad alios iudices litteras impetrarunt, quæ præiudicare[d] prioribus videbantur. Verum quoniam in posterioribus litteris nō fuit mentio facta priorum: nec in eis nomina continebantur ecclesiarum, quę in prioribus posita fuerant: sed indiffinite[e] dicebatur: super quibusdam ecclesijs: Nos attēdentes malitiā & dolum nulli patrocinari debere: Mādamus, quatenus prædictam causam, secundū formam priorum litterarum (non obstantibus posterioribus) terminetis: expensas[f], quas propter hoc monachi fecisse noscuntur, eis à canonicis restitui facientes.

In codice Barbaro [?] ... tantum indiffinite, &c.

Aliàs, præscriptam.

¶ Glo. seq. ponit sex modos contumaciæ.

a ¶ *Contumaciter.*] Multis modis committitur contumacia, quandoque attenditur respectu non venientis, vt hic. & j. eod. cum dilecti. ad fi. quandoq; respectu non restituentis. ff. de rei ven. qui restituere. quandoq; respectu non rñdentis, vel obscure rñdentis, quod idem est ac si non rñderet. ff. de inter. act. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. quandoq; respectu non iurantis: vt ff. de iureiur. manifestæ. quandoq; respectu recedentis infecto negotio. j. eod. prout. & 11. q. 3. certum. & s. de procu. constitutis. 18. dist. si quis autem. & s. de iudi. c. 1. & quandoq; respectu non exhibentis. ff. de app. creditor. §. iussus.

ADDITIO. Vnde versus: *Non veniēs, non restituēs, citiusq; recedēs: Nil dicens, pignusque tenens, iuraeque nolens: Obscureque loquens, isti sunt iure rebelles.*

b ¶ *Religionis.*] Arg. q cum religiosis mitius agendum est. 12. q. 2. religiosam. & ff. de relig. sunt personæ. in fi.

¶ *Glo. seq. potest recitari per quæstionem, an potuerit, &c.*

c ¶ *Sequestrari.*] Hoc de iure fieri nō debet nisi in casibus. j. de seq. c. 1. & vlti. vbi de hoc. sed de gratia hoc fecerunt, cum debuissent monachos misisse in possessionem causa rei seruandæ. s. vt lit. non contest. tuæ. & c. quoniam. §. in alijs. sed hic noluerūt seruare talē rigorē.

d ¶ *Præiudicare prioribus videbantur.*] quoad opi. illorum canonicorum, sed non est ita.

e ¶ *Indiffinite.*] Propter talem mentionem generalē seu indiffinitā, priores literæ non reuocantur per posteriores, sed expressam debēt facere mentionem de prioribus. s. de offic. deleg. ex litteris. in prin. & j. de re iudi. inter monasteriū. & j. de coha. cler. & mul. sup eo.

f ¶ *Expensas.*] Sic s. de rescrip. cæterum. in fi. & c. ex parte. & c. vlti. vbi de hoc. & j. de appel. vt debitus. Ber.

Secundā Vinc. quandoq; respectu nō defendētis. ff. de procu. ... & per ... respectu latitantis ... impeditus, ne citatio peruenire possit ad ipsum. hi casus probantur s. vt lite non contest. quoniam. §. 1. ... respectu mittendi ... in possessionem. ... de eloc. ... & Host. qui ... mittitur ad ... eod. tit. sub rub. de obseruatione. §. qualiter deprehendatur. Ioan. And.

CAusam quæ.] Si actor est contumax, reo instante, diffinitiua sententia ferri potest. h. d. Prima pars ponit petitionem rei contra quem actor impetrauerat. Secunda ipsam petitionem exaudit: ibi, *Cæterum.* Abbas Siculus.

CASUS. Inter F. & R. filium Agathæ vertebatur quæstio de natiuitate ipsius Agathæ, occasione successionis causa natiuitatis commissa fuit ad petitionē ipsius R. tandem F. accessit ad dñm Papā, & fecit vnum de iudicibus remoueri: quia dñs erat ipsius R. & alterū subrogari loco illius, adijciens q iste R. de Anglia recesserat malitiose: vnde mandat Papa iudicibus, q dictum R. debeant legitime citare ad pñtiam suam, & si contempserit accedere: vel iudicio illorum parere, si absentauerit se, citent procuratorem suum, si aliquē dimiserit, & siue venerit, siue non venerit, recipiant testes, & sñiam proferant fm formam sibi traditam: Si vero nullum procuratorem dimisit, fiat denūciatio legitima ad domum ipsius R. quo facto pcedatur ad testiū receptionem: & ad sñiam, vt dictū est. Nota q quilibet tenetur dimittere pcuratorem, qui se absentat. Item citatio facienda est ad domum absentis: & si non defendatur, pceditur ꝯ ipsum. Item ꝯ actorem absentem cōtumaciter recipiuntur testes lite non contestata, & fertur sententia: & in isto casu loquitur hæc decre. cū actor est absens, & reus præsens.

¶ Idem Exonēs. & Vintoniēs.[1] episcopis, & abbati Herfordēs.[†]

[1] Vigorā.

[†] Fordēs.

¶ *Actore contumace testes recipi, & sententia ferri debent, etiam lite non contestata, reo instante. h. d. secundum communem intellectum.*

CAP. III.

CAusam quæ inter F. & R. filium Agathæ; de natiuitate ipsius A. vertitur, vobis fratres episcopi, & London. episcopo commisimus terminandam: & infra. ¶ Cæterum si aduersarius[g] suus legitime citatus[h][†], ad præsentiam vestram accedere, vel iudicio vestro parere contēpserit, aut etiā se absentauerit (cum de Anglia recessisse dicatur) procuratorem eius, si quem reliquerit, conuocetis: qui siue venerit, siue non, aut si procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum[i] eius missis, receptis testibus alterius partis, iux-

g ¶ *Aduersarius.*] scilicet R. filius Agathæ, q fuerat actor, vt patet j. qui fi. sint legiti. causam quæ.

h ¶ *Legitime citatus.*] trinis edictis, vel vno peremptorio pro oībus. 24. q. 3. de illicita. & ff. de iud. ad peremptoriū. & l. nonnunquam.

[†] De citatione, quantum ad hoc cap. attinet vide plene per Socinū regula 71. incipiente: citandus personaliter. cū aliquot sequentib.

¶ *Glo. seq. in prin. tractat de citatione ad domum: quod fit cum non apparet citandus, nec eius procurator, secundo signat contrarium de decr. si. infra tit. 1. & de decr. quoniā. &, ius. soluit quòd illa, in reo, hac, in actore contumace: & subdit diuersitatis rationem. Interserit etiam op. quòd hic fuerit lis contesta, quod reprobat.*

i ¶ *Ad domum.*] Not. q citandus est semper aliquis si inueniatur. 4. q. 5. quisquis. & j. qui ma. accu. pos. c. 1. & j. eo. venerabilis. in fi. & j. tit. proxi. c. vlti. deinde[a] demum citari debet procurator, si quem dimisit: quem tenetur dimittere quilibet: & maxime postq̄ est citatus: aliàs procederetur ꝯ eum tamq̄ ꝯ contumacem denunciationibus ad domum, vel ad ecclesiam absentis factis, vt hic. & j. eo. venerabilis. & j. tit. proxi. c. vlt. & ff. ex quib. cau. ma. item ait. §. hæc oūt. & amici sunt requirendi. vt ff. eod. scilicet ex quib. cau. ma. l. ergo. & ff. de dam. infec. l. 4. §. prætor. 16. q. 3. c. placuit. §. si autem pñdens. & ff. de lib. agno. l. 1. §. resp. & ff. quib. ex cau. in pos. ea. l. hæc autem. Præterea dr hic; receptis testibus alterius partis ad sententiā pcedatur. & ideo ꝯ dicit expresse. j. tit. prox. c. fi. vbi dr, q si citatus pcuratorem non dimisit, denunciatione ad domū facta, causa custodiæ in possessionem mittatur actor, vel excōicetur, si missio fieri nō potest, & hic dicit q testes, &c. & s. vt lit. non contest. quoniam. §. in alijs. & c. tuæ. qualiter ergò intelligitur hæc decre? Dicas q hæc non contradicit illis; quia in alio casu loquitur; contraria locum habent, quando reus est contumaciter absens, nec dimisit procuratorem: tunc lit. non contest. mittitur actor in possessionem causa custodiæ. hęc decre. loquitur quando actor est absens, & reus præsens: tunc enim contra actorem absentē recipiuntur testes lite non contest: & sententia potest ferri, vt dicit in fi. & sic loquitur etiam Authen. C. quō & qū iudex. Auth. qui semel. & in Auth. de litig. §. oēm. coll. 8. & R. filius Agathæ ꝯ quē pcedit, erat actor, & F. reus, vt patet j. qui fi. sint legi. causam quæ. & ille R. impetrauit literas illas quibus agebat ꝯ F. sup hæreditate aui sui. & F. impetrauit literas istas & illas. s. de offi. deleg. causam quæ 2. & iste F. ipetrauit remotionē vnius iudicis, & fecit addi illud qd hic dicit, s. in verbo, cæterū. Quidā dixerunt q lis fuit hic ꝯtest. sed non est verum. de hoc dicetur plenius j. c. pxi. Ratio est quare in absentia actoris recipiuntur testes lite non ꝯtest. & non in absentia rei cōtumaciter absentis, quia maior est contumacia actoris q̄ rei: etsi actor nō venit, qui alium ad iudicium puocauit, præsumitur potius cōtra ipsum,

[a] Contra. Lex quæ. & l. ab eo. ff. quib. & quā. iud. & l. v. §. 1. ff. quæ sent. si app. rescind.

[†] Idē Vin. & Host. & hoc tenet Io. 11. q. 1. quicunq; licet sibi dicerit. s. e. q. 9 in fum ... dicere esse ... decre. quis ... quiete. Io. And.

ſum, quàm contra reum abſentem: vnde rei fugientes apppellátur: vt in l. properandum. §. & ſi quidem. & in gl. fugiente. C. de iudic. & actor debet vti intentione ad implendam ſuam cauſam, reus debet extenuare cauſam. 4. q. 4. c. 1. & in Auth. de ling. §. omné. coll. 8. vbi redditur hæc ratio. Et ideo potius parcitur reo, quia facit id à quo denominatur.

Actor vero contrarium eius quod debet, & eo abſente poſſunt recipi teſtes, & ſententia ferri, & quia fauor conſideratur ex parte rei: quia rei fauorabiliores ſunt quàm actores, & ideo iura voluerunt eis potius ſubuenire, quàm actoribus, cum prima facie ſit præſumptio pro eis. j. de proba. ex litteris. & ne ſit in poteſtate actoris cũ voluerit reũ vexare, & ideo neceſſe habet litem vſq; ad finem perducere, ſi reus voluerit: vt in Authen. præmiſſa, qui ſemel.

fit iudicium exerceri. Vel poteſt intelligi, inſtante actore, id eſt, ad inſtantiam actoris iudex ipſum interrogauit, & reus reſpondit, quòd quadraginta annis poſſedit; ſed veritas fuit quòd actor interrogauit: vt patet in antiqua. & ſatis poteſt valere talis conteſtatio, ſicut valet reſpõſio ad interrogationes aduerſarij facta. ff. de interrogato. actio. ſi ſine.

a ¶ *Formá.*] j. q. ſi. ſint leg. cauſam quæ 1. Ber.

PRout nobis.] Communis diuiſio. Secunda: ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam vocatus fuit ad iudicium, dato ſibi libello contumaciter receſſit à præſentia iudicum: Tandem rediens recepto libello, iurauit quòd coram eis iuri pareret: die ſibi præfixa præſentauit ſe coram iudicibus, & dum crederetur reſpondere libello, prætextu aduocati, quẽ non habebat, reſpondere ſolita malitia recuſauit: tandem cum actor inſtaret vt reſponderet, interrogatus fuit quot annis decimas, de quibus contentio erat, perceepiſſet: reſpondit, xl. appellans: & contumaciter iuramento contempto receſſit: dubitauerunt iudices verum per talem interrogationem & reſponſionem, conteſtatio litis facta eſſet, & qualiter eſſet procedendum contra ipſum. Conſultus Papa reſpõdet, quatenus ad conuincendã malitiam eius, ſemel vocent eum ad præſentiam ſuam, & ſi venerit, procedant in cauſa; quòd ſi venire noluerit, cum lis ſit conteſtata, ſi liquet de cauſa vel liquere poſſit, diffinitiuam ferant ſententiam. Si vero non liquet, nec liquere poſſit, poſſeſſioné adiudicent actori, ſeruata quæſtione proprietatis abſenti. Nota dilationem dandam ad conuincendam malitiam. Item lite conteſta. reo abſente poteſt ferri ſententia.

ta dictam formam [a], ad proferendam ſententiam procedatis †.

¶ Vrbanus tertius de Nouo loco & de Viger. † Prioribus †.

¶ *Si reus poſt litem conteſtatam eſt contumax, ſi aliàs liquet de cauſa, fertur diffinitiua ſententia, ſi non liquet, actor in veram poſſeſſionem inducitur.*

CAP. IIII.

PRout † nobis: & infra. ¶ Reum, quia † contumaciter [b] à præſentia veſtra receſſerat, iuratoriam coegiſtis exponere cautionem [c], quòd cotam vobis iuri pareret: Cumque die præfixa veſtro ſe conſpectui præſentaſſet, prætextu aduocati [d] quem non habebat, reſpondere ſolita malitia recuſauit. Tandem actore inſtante [e] reſpondit, quòd quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, perceipiſſet: varijsque poſtmodum excuſationibus vtens, in vocem appellationis protupit, & contumaciter iuramento contempto, receſſit. ¶ Ideoque mandamus, quatenus ad conuincẽdam [f] † eius malitiam, ſemel eum ad veſtram præſentiam conuocetis: & ſi venerit, finem imponatis negotio competentem. quòd ſi venire contempſerit, cauſam, (vtpote [g] lite quæ ingeritur conteſtata) diffinitiua ſententia terminetis [h]; vel præſenti ſaltem adiudicetis poſſeſſionem, ſeruata dumtaxat quæſtione proprietatis abſenti.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Qui fundata intentione actoris exceptionem peremptoriã obijcit, quam nõ probat incontinenti, ſed accipit inducias: ſi defecerit in probando, condemnatur incontinẽti, diffinitiua non expectata in expenſis, ac ſoluere cogitur: quod ſi non poteſt, punietur in corpus ſecundum arbitrium iudicis. h. d. not. iſte tex. ſecundum lecturam, quæ placet Panor.*

f ¶ *Ad conuincendam.*] Nota dilationem dari ad conuincendam malitiam. ſim. in Authen. vt cũ. de appel. cog. §. ſed hoc. coll. 8. & C. de iud. Authe. iubemus. & infra eod. cum olim. immo etiam iudex ei facere gratiã poteſt poſt peremptorium edictũ, vt iterum citet ipſum. ſupra de offi. deleg. cõſuluit.

g ¶ *Vtpote.*] Expreſſiuum veritatis eſt, ſicut illud, Vidimus gloriã eius, gloriam quaſi vnigeniti, &c. [i] & patet hoc ex eo quod poteſt ferri ſententia: vt j. ſequitur.

¶ *Glo. ſeq. diſtinguit: aut agitur realiter aut perſonaliter, & aut reus eſt contumax, aut actor: & ſi reus, aut lis eſt conteſtata, aut quaſi conteſtata, aut nullo modo conteſta. & primo caſu, aut liquet de cauſa, aut non.*

h ¶ *Terminetis.*] ſi liquet de cauſa, vel liquere poteſt: quia poſſunt recipi teſtes: vel ſi non liquet, vel liquere non poteſt: adiudicabitur tantum ei poſſeſſio. Ideo nota, cum aliquis conuenitur actione reali, & fuerit abſens per contumaciam, ita diſtingue: aut lis eſt conteſtata: aut nullo modo conteſtata; Si lis eſt conteſtata vt hic, aut liquet de cauſa, vel poteſt liquere, aut non. Si liquet de cauſa, vel poteſt liquere, quia recepti ſunt teſtes, & inſtrumenta producta, & confeſſiones factæ vel poſſunt recipi: tunc procedatur ad ſniam diffinitiuam ſm merita cauſæ, abſoluendo vel condemnando, ſm tenorem illius l. C. de iudi. pperandum. §. ſin aũt. & hic. & 3. q. 9. decernimus. Si autẽ non liquet [3], nec liquere poſſunt, quia actor nullos teſtes inducit vel inſtrumenta, p quæ poſſit pbare de iure ſuo: tunc adiudicanda eſt poſſeſſio tñ actori, ſalua qſtione pprietatis abſenti: vt hic dr. & C. quo & qñ iud. conſentaneum. & erit ſtatim verus poſſeſſor. Si vero lis eſt quaſi conteſt. ſaltem ad interrumpendam pſcriptionẽ, puta cum quis conuenitur qui poſſidet noie alieno, dño in iudicio nominato, & facta denunciatione, & ipſo legitime citato, ſi non venerit: tũc adiudicatur poſſeſſio ipſi actori, ſalua quæſtione pprietatis abſenti. ĩ. vt lit. non conteſt. qm frequenter. §. quòd ſi ſup rebus. & C. vbi in rem act. l. 2. & ita idem eſt qñ lis eſt conteſt. & non liquet de cauſa: ſicut qñ eſt quaſi conteſtata. Si vero nullo modo lis eſt conteſt. reo contumaciter abſente: tunc mittendus eſt actor in poſſeſſionem rei petitæ, cauſa cuſtodiæ. ĩ. vt lit. non conteſt. qm. §. in aliis. & C. de præſcri. xxx. vel xl. ann. ſi quis emptionis. §. ſed & ſi quis. & j. ot. pxi. c. vlt. & tunc reus vſq; ad annum poterit recuperare poſſeſſionem reſtitutis expenſis, & pſtita cautione iudicio ſiſti: anno elapſo non audietur niſi ſuper pprietate, vt in pdictis concordantiis, qm frequenter. §. in aliis. & l. ſi quis emptionis. Et hæc vera ſunt reo abſente, & actore præſente. Si vero actor fuerit abſens contumaciter reo pſente, & petente vt in cauſa pcedatur, tunc ſi lis ſit conteſtata, locum habet qđ dr C. de iudi. properandũ. §. & ſi quidẽ. Si vero lis non ſit conteſt. locum habet. C. quo & qñ. iu. Authen. qui ſemel. & ĩ. eo. c. prox. quia in caſu iſto poſſunt recipi teſtes lite nõ cõteſt. ſi reus petierit: ſm quòd dicit pdicta Auth. qui ſemel. & ĩ. eod. c. proxi. Et hæc vera ſunt in actione reali. In pſonali vero actione reo abſente locum habet qđ dr ĩ. vt lit. nõ conteſt. qm. §. vlt. & C. de bo. auct. iu. poſ. Auth. & qui iurat: tũc enim mittitur actor in poſſeſſionem bonorum ipſius rei, pro modo debiti declarati in libello, vt ibi dr. Si vero eſt talis cauſa quòd actor nõ poſſit mitti in poſſeſſionem, debet reus excõicari. ĩ. vt lit. non conteſt. tuæ. Et ſiue ſit actio pſonalis ſiue realis, iudex illam pœnam poteſt imponere, quæ magis timeatur, ad alteram poſtea pceſſurus: vt in decre. qm. in fi. qa hoc ſolũ bene agit, & cætera. 23. q. 5. pdeſt. i fi.

b ¶ *Contumaciter.*] Contumax eſt qui cum debet parere, non paret. ff. de re iud. contumacia. aliàs latitare nõ videtur, qui ſi præſens eſſet, non compelleretur reſpondere. ff. de iud. non videtur. & ff. de peculio. eo tẽpore. in prin. & ff. ſi quis in ius voc. non ie. l. 5. alios modos contumaciæ habes ĩ. vt lit. non conteſt. quoniã. §. 1. & alios modos notaui ĩ. eod. ex literis.

¶ *Gloſſa ſequens rec. per quaſt. qualis cautio, &c. & an iuratoria vel pœnalis, &c.*

c ¶ *Cautionem.*] Not. quòd ſola promiſſio ſufficit pro cautione iſta, vbi nõ fuit excõicatus, vel data poſſeſſio. ff. de iud. l. 2. §. ſed ſi dubitetur. & non obſtante iuratoria cautione ex iuſta cauſa poterit appellare. ff. qui ſatiſda. cog. l. vlti. & j. de app. ad hæc. nec etiã pœna committeretur ſi eſſet appoſita. ff. rem ra. hab. l. 3. §. falſus. & ff. iudic. ſolui. cum apud. ſed hic non appellauit ex iuſta cauſa, & ideo dicit, iuramento contempto: vnde incidit in periculum.

d ¶ *Aduocati.*] Quando induciæ dandæ ſint prætextu aduocati, dictum eſt ĩ. vt lite non conteſt. c. 1.

¶ *Glo. ſeq. tractat an per reſponſionem ad interrogatio. &c. & arg. ſine libello, &c.*

e ¶ *Inſtante.*] Perinde eſt ac ſi à iudice interrogaretur. ff. de inter. act. ſi ſine. §. 1. & per talem interrogationem, & reſponſionem fuit litis conteſt. facta: vt dicitur in fin. nec diſtinguitur per quem fiat interrogatio. ſupra de lit. conteſta. cap. vnico. in gloſſ. & intelligo libellum ſuper decimis illis porrectum, in quo decimæ petebantur. & hoc ſatis colligitur ex ipſa littera, vbi dicit [decimas de quibus contentio erat] licet quidam dixerint, quòd libellus non fuerit hic porrectus: & per hoc voluerit probare quòd ſine libello poſ-

Finem

† Vide tex. in l. conſentaneum. C. quo & qñ iud. & ibi Bart.

† Virginitib.

† Ingeruntib.

† Abbatiſſæ.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compil.

† Aliàs ita: qui contumaciter à præſentia veſtra receſſit.

i Quod ſuſtinet ... in princ. ...

† Aliàs conuincẽdam.

i Concor. ...

Finem litibus.] Qui fundata intentione actoris peremptoriã obijcit, & acceptis inducijs deficit in pbando, punitur in expensis, quia dolosus pſumit. hoc dicit ſm Ioan. And. Poſſet tñ latius ſummari ſm eum ſic: Qui fundata intentione actoris exceptioné obijcit, &c. vt ſic includatur quaſi peremptoria exceptio, & dilatoria, eo casu quo probatur, vel pponitur post litẽ conteſt. vt patet ſ. de offi. dele. c. inſinuáte. hoc tñ indiſtincte Panormitano non placet, vt hæc decre. p oia habeat locum in quaſi peremptoria vel dilatoria. Et primũ ſummariũ Io. And. eſt nimis generale i ſi. Item non facit mentionem de aliquo requiſito p tex. ad hoc vt fiat hæc condemnatio. ſ. qñ incontinenti non vult, vel non poteſt pbare. Vnde ſcias q casus huius c. eſt ſingularis & nouus. p hoc facit verbum, ſtatuimus. in tex. poſitum, qđ ius nouum íducit. iuxta not. in c. decernimus. ſ. de iud. Diuiditur. Nam primo pmittit conſtitutionis duas cauſas generales: Secundo conſtitutionem ſubmittit: ibi, *Præſenti*. adijciendo alias duas cauſas cõſtitutionis ſpeciales, quarũ vnã interſerit in ipſa conſtitutione: ibi, *Quia frequenter*. Abbas.

Capi. eo. tit. in 6. compil.

Vide l. 4. & ibi Bart. § hoc autẽ iudiciũ. ff. de dam. infect. & 10 l. ad perem. toriam. ff. de iudi.

Videl. q ſi patris. C. vnde lib. & l. hiſ mo. cor. §. i. ff. ad Tertul.

CAP. V.

Finem a † litibus cupientes imponi, ne partes vltra modum grauentur laboribus & expensis †: præſertim cum de beneficijs eccleſiaſticis litigatur, quæ ſine diſpendio b diu vacare non poſſunt c: Præſenti decreto ſtatuimus, vt poſtquã intentionem ſuam altera pars fundauerit d, ſi reliqua forte voluerit legitimam exceptionem e opponere, quam nolit † aut nequeat incontinenti probare: Quia frequenter ad impediendum, vel differendum proceſſum, exceptiones huiuſmodi per excogitatam malitiam opponuntur: ad ſoluendas alteri parti moderatas expenſas f, extunc in iudicio faciendas, cum acceptis g inducijs, ſi forſitan in probatione defecerit, condemnetur. Et ſi ſoluendo h non fuerit, aliàs † ſecundum arbitrium diſcreti iudicis, puniatur: vt hoc ſaltem timore perterritus, non facile quis in grauamen alterius falſas exceptiones opponat.

Casvs. Quidam malitioſe fundata intẽtione actoris, vt negotiũ differretur, opponebant exceptiones peremptorias, Papa volens obuiare malitijs iſtorum, pſertim cum de beneficijs eccleſiaſticis litigatur, ſtatuit, vt poſtq̃ aliquis intentionem ſuam pbauerit, ſi altera pars legitimam exceptionem opponat, quam nolit aut non poſſit incontinenti pbare, ſi defecerit in pbando, condemnetur alteri parti in expenſis pp hoc factis, ab eo tpe quo recipit inducias ad exceptionem pbandam: & ſi ſoluendo non fuerit, aliàs ad arbitriũ iudicis puniatur: vt hoc timore perterritus, in grauamen alterius falſas exceptiones opponere non pſumat. Nota q qui deficit in exceptione peremptoria pbanda, fundata intentione actoris, debet in expenſis condemnari. Item ad arbitrium iudicis puniri debet, qui expenſas ſoluere non poteſt. Item exceptio peremptoria poteſt opponi publicatis atteſtationibus.

a *Finem litibus.*] Sim. j. eo. c. venerabilis. C. de agri. & cenſi. l. litibus. lib. 11. & C. de iud. properandum. in prin. & j. de re. iu. c. 2.

b *Sine diſpendio.*] ſ. de ele. cum inter vniuerſas. §. quia vero. & ſ. vt lit. non conteſt. quoniam. §. 1.

c *Diu vacare non poſſunt.*] j. de conce. præben. nulla. §. cum vero. & ſ. de elect. ne pro defectu. & 50. diſt. poſtquam.

d *Fundauerit.*] vel p teſtes vel p inſtrumenta, vel per confeſſionem, vel p euidentiam facti: vt ſ. de reſti. ſpo. cũ ad ſedem. in fin. & C. de excep. ſi quidem. vel etiam pſumptiue. C. de proba. ſiue. vel ipſo communi iure. 16. q. 7. oẽs baſilicæ. & 18. q. 2. monaſteria.

e *Exceptionem.*] Hic patet q exceptio peremptoria poteſt obijci publicatis atteſtationibus, ex eo qđ dicit, fundata intentione alterius partis. ſic j. de teſt. c. de teſtibus. vbi de hoc. j. de cog. ſpũali. c. vlt.

Concor. l. in l. 2. C. ſen. reſcin. non poſ. & l. per nam. C. de temp. appellat.

Glo. ſeq. diuiditur in ſex partes (licet Pano. diuidat in octo.) Primo tractat de expenſis factis in dilatorijs: & hoc facit tria: querit, ponit opi. & ſoluit diſtinguendo: Secundo tractat de expenſis contumaciæ ibi, Sed expenſa: dicunt duo, quòd etiam iuſte litigans illas ſoluit, & quod ſtatim ſoluit. Tertio ibi, Item: tractat de expenſis principalis cauſæ, & præmittit regulã quam poſtea determinat diſtinguendo, an ſit iuratum vel non. ponit opi. quã non diſtinguit: quam gl. fatetur veram in criminali. Quarto ibi, Sed in cauſa: tractat de factis in cauſa appellationis: Quinto ibi, Et not. tractat quæ expenſæ ſint reſtituendæ. Sexto ibi, Nota quòd expenſæ. tractat de petitione & condemnatione ipſarum.

De materia huius gloſſæ vide per Socin. in regula 581. & ſeq. & Petrum Duenam in regula 174. & ſeq. vtrũq; verò hæ expẽſæ vbi planiſſime.

f *Expenſas.*] Sed nunquid habet locum qđ hic dr̃ in expenſis, in exceptionibus dilatorijs q̃ pponuntur ante litem conteſt. vt deficiens in probatione puniatur in expenſis ſicut poſt litem conteſt.? Quidam dicunt q ſic. arg. ſ. de reſcri. cæterum. & ſ. eo. ex literis. Ego credo q hic diſtinguendum eſt, q ſi calumnioſe pponat aliquis exceptionem dilatoriam ante lit. conteſt. & de hoc conſtat euidenter, tunc debet cõdẽnari. arg. ſ. de reſcri. cæterum. & c. vlt. & ſ. eo. ex litteris. q a ibi euidenter apparet de malitia ipſius, aliàs non credo excipientẽ condẽnandum in expẽſis ante lit. conteſt. niſi conſtet de malitia ipſius (& pcipue ſi ſup hoc iuratũ eſſet de calũnia) arg. huius literæ à cõtrario ſenſu, ex eo qđ dicit, poſtq̃ altera pars intentionem ſuam fundauerit, ergo ante lit. conteſt. non vr̃ condemnanda pars excipiẽs, cum hoc habeat a iure q poſſit pponere exceptionem. j. de excep. paſtoralis. & pcipue vbi habet veriſimilem cauſam excipiendi: Sed expenſæ q̃ pſtantur pp contumaciam partis alterius, illæ indiſtincte pſtantur, qualemcunq; cauſam litigãdi habuerit ille cui pſtantur. j. eo. cum dilecti. in fi. & j. de ſequeſtra. ad hoc. in fi. ſ. vt lit. non conteſt. qñ. §. in alijs. C. de iud. ſancimus. & C. q̃do & qñ iud. Auth. qui ſemel. & ff. de iud. cum quẽ temere. & in concilio Lugdunenſi. j. eod. tit. actor. quæ eſt Inno. iiij. [lib. 6.] & tales expenſæ ſtatim ſunt pſtandæ anteq̃ audiatur. ſ. vt lit. non conteſt. qñ. §. in alijs. et C. de iud. ſancimus. Item illud regulare cõſueuit eſſe, vt in fi. litis victus victori in expẽſis litis i condemnetur. j. de poe. calũniã. & ſ. de maio. & obe. c. vlt. & i Auth. de iudi. §. oportet. coll. 6. & C. de epi. & cle. Auth. generaliter. §. & ſi. ſed in caſu iſto differentia eſt à primo caſu: vnde hic diſtinguit ſicut in priori, vtrũ habuerit pbabilẽ cauſam litigãdi vel non, & vtrũ ſit iuratũ de calumnia, vel non: ſi eſt iuratũ de calũnia, puta quia talis cã eſt vbi iuratur: tunc non debent cõdẽnari in expenſis: quia non eſt veriſimile, q aliquis ſit ĩmemor ſuæ ſalutis: vt 1. q. 7. ſancimus. verſi. & licet. quia iuramentũ de calum. ad oia q̃ emergunt & incidunt in cauſa poſt litem conteſtatam extenditur. C. de iureiurãdo. pp calum. dand. Auth. hoc ſacramentum. & tunc non debet condemnari, etiam ſi deficiat in exceptione oppoſita: & ita non debet condemnari victus victori in expenſis, cum pbabilem cauſam habere pſumatur litigandi. arg. j. de ſenten. exc. ſacro. §. cumq; aduerſus. & ff. de leg. 2. qui ſolidum. §. etiam. alioquin metu expenſarũ dimitteret quis ius ſuum indefenſum. ff. de pet. hære. illud. & hoc intelligo, niſi conſtet de calumnia ſeu malitia: quia tunc condemnabitur in expenſis: quia prima pſumptio tollitur p ſequentẽ. Si vero non eſt iuratum de calum. puta quia cauſa eſt ſpiritualis: tunc debet condẽnari in expenſis, qui deficit in pbatione exceptionis oppoſitæ, fundata intentione actoris k, vt hic dicit: quia eo ipſo q non pbat, pſumitur malitioſe excepiſſe: in quo caſu poteſt intelligi hæc decre. & hic poſſet requiri iuramentum q malitioſe non opponat exceptionem. arg. ſ. de elect. cum dilectus. §. nos vero. in gl. iuramento. & ſ. de reſti. ſpol. litteras. §. pterea. cum iam ſit pbata intentio, & pſumptio p ipſo cõ excipientem; & ſic intelligit etiã de expenſis totius cauſæ. Alij dicunt q nulla diſtinctio eſt facienda, & eo ipſo q ſuccumbit, malam cauſam præſumitur habuiſſe. arg. C. de epi. & cle. Auth. generaliter. ex eo q ibi dr̃, & ſi victus fuerit, pſumitur iniuſte mouiſſe litem. Dñs Pla. & dñs Ia. dicebant, q eo ipſo q ſuccũbit victus, pſumitur iniuſte mouiſſe litem. Benignius exponunt alij illud verbum, victus, ſcilicet ab aduerſario: vt C. de epiſ. & cler. oẽs. in fi. ſed in criminali cauſa eo ipſo q ſuccũbit, pſumitur calumniarij. 2. q. 4. qui non probat. C. de aduo. diuer. iu. l. 1. ſic dicebant pdicti dñi Pla. & Ia. idem eſſe in ciuilibus: Sed in cauſa appellationis nulla diſtinctio eſt facienda, an iuſtam habuerit cauſam appellandi, an non, ſiue appelletur ante ſñiam ſiue à ſñia. j. de app. ſæpe. c. reprehenſibilis. & c. ſignificauerunt. & c. vt debitus. & c. Nicolao. & j. de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruãdæ. cum veniſſent. & 2. q. 6. oĩmodo. & C. de app. eos. §. ne temere. & C. quorum app. non reci. ab executore. Et not. q tantum neceſſariæ expenſæ, & moderatæ reſtituendæ ſunt & vtiles. j. eo. c. proxi. & j. tit. pxi. cum veniſſent. in fi. & j. de ſequeſtra. c. 1. in fin. & quæ pp hoc factæ ſunt, vt dr̃ hic. & c. pxi. in aduocatis l, & in alijs. C. de iud. ſancimus. & ſi quas fecit caſu vel facto, illas non peteret. ff. mand. inter cauſas. §. non oĩa. & erunt mediocres, non delicatæ. ff. de dam. infec. inter quos. §. vlt. & l. ſeq. arg. ff. de pig. act. ſi ſeruos ſ ſi. nec obſtat qđ minores facere potuiſſent. ff. mand. ſi quis alicui. §. impendia. Not. q expenſæ q̃ factæ ſunt poſt lit. conteſt. peti debent officio iudicis, ſed quæ fiunt ante lit. cõteſt. petunt iure actionis: & noĩatim debent peti in libello. ff. de ædi. edict. ædiles. §. item ſciendum. & l. item ſi ſerui. §. 1. & niſi tpe ſñiæ iudex condemnet ad illas expenſas, q̃ veniunt iudicis officio, poſtea peti nõ poſſunt. C. de fru. & lit. expen. terminato. niſi in cauſa app. C. qñ prouo. nõ eſt neceſſe. l. vlt. iudex aũt prius taxabit expenſas: poſtea iurabit prout traditur 3. q. 3. §. qđ fieri non debet. & in Auth. de iu. §. oportet. coll. 6. & ſ. quod metus cauſa. c. vlt. m j. de iniur. & damno da. cap. olim. & ſ. de procura. conſtitutis.

g *Cum acceptis inducijs.*] idest, poſtquam inducias receperit ad probandam exceptionem. Et iſtud, cum, determinat illud, tunc.

Glo. ſeq. ponit duo regularia.

h *Et ſi ſoluendo.*] Hoc ſemper regulare eſt, vt qui non eſt ſoluendo, alio modo puniatur. 14. q. 6. ſi res. & ff. de pœn. l. 1. ad fi. & ff. de iuriſd. om. iud. ſi quis id. §. in ſeruos. & ff. de in ius vocan. l. vlt. & C. de ſepul.

i Quod ſolet ſic deducta his, quas ſoluit propter contumaciam, vel quia nõ probauit exceptionem, vt hic: illas enim ſoluit ex culpa ſua: vnde ſibi imputet, de reg. iur. eiuſd. lib. 6. in A. pæliter.

k Concor. l. 1. cum gl. C. de vend. & l. properandũ. § ſiue autem. C. de iudic.

l Etiam ſi habuit illos gratis, ſub ſpe remunerationis ſecum ſi dono puro ſecus: eundem C. io Spec. de expen. § fi. verſ. ibi, quid ſi vincit. Ioan. And.

m Vide qđ ibi dixit Inno. in gl. ante ſimul. circa moderandam taxationẽ, ſi iuratũ eſſet in ea. Ioan. And.

de sepul. vio. l. vlt. in fi. & j. de maledi. c. vlt. & C. de ser. fugi. quicunq;. hoc generale est, quod iudicis arbitrium locum habeat vbi certa poena statuta non est. s. de offi. deleg. de causis. & j. de accus. super his. §. pen. ff. de iure delib. l. 1. §. ait prior. & omnia quæ iure scripto taxata non sunt, iudicis arbitrio relinquuntur, vt æquitate pensata procedat. s. de transac. c. vlti. in fi. Ber.

Additio. Et de casibus reseruatis iudicis arbitrio: vide in Spec. de offic. iudic. §. penul. l. ad finem.

Sed & hac materia vide plenissime per Iacobum Monachol in libris de arbitrariis in dictam.

Cum dilecti.] Contumax condemnatur in expensis factis à tempore citationis emissæ. h. d. Diuiditur. Nam in prima ponit formam processus: In secunda interloquitur: ibi, *Quapropter*. Prima facit quoq;. Nam primo ponit comparationem nunciorum electi, & aduersariorū ipsius, & decisam causæ commissionem. Secundo: ibi, *Quamuis*. ipsius electi contumaciā. Tertio: ibi, *Volentes*. ipsius electi citationem. Quarto: ibi, *Expectantibus*. ipsius absentiam, & excusationem. Quinto: ibi, *Sed cōtra*. ipsius excusationis impugnantiam. Abbas Siculus.

Cap. 2. eo. tit. in 3. compil.

Leodien.

Aliàs, canonicorū.

Casus. Quidam electus fuit in epm Leodicen. archidiaconus & quidā alij canonici eiusdem ecclesiæ opponebant se huic electo, propter quod nuncij ipsius electi & archidiaconus pro se & aliis opponentibus accesserunt ad Papam, Arch. & H. canonicus pro se & aliis opponebāt quædam crimina contra electum, propter quæ intendebant eū repellere tamquā indignū: super his mandauit Papa inquiri: tandem quia pars archidiaconi quædam grauamina inferebat electo, appellauit ad sedē Apost. sed appellationē suam non fuit prosecutus per idoneos procuratores, altera parte causam prosequente, propter quod orta fuit suspicio contra ipsum electum: vnde Papa mandauit eidem, vt ad certum terminum per se vel sufficientē procuratorem ad præsentiam suā accederet super prædictis responsurus (quē terminū peremptorium assignauit) alioqui quantū de iure posset, procederet contra ipsum. Aduersarij ipsius expectauerunt ipsum in curia vsq; ad terminum ipsum & vltra, sed ipse quendam simplicē nūcium tm̄ cum suis litteris excusatoriis destinauit: dicebat enim quod tarde nūcium receperat, vnde non poterat, tum propter breuitatem termini, tum propter viarū discrimina se ad præsentiā Papæ præsentare: Sed contra ista sic rñdebatur, quod sicut miserat excusatorem, ita dirigere poterat rñsalem, cum ei non fuisset iniunctum, vt ad causam in propria psona veniret; præterea cū mandatur alicui vt ad certum terminum se iudici repræsentet, duo intelliguntur mandari, vt ad iudicem veniat, & ad diem sibi statutū accedat: vnde si non potest venire ad diem statutum, nihilominus post terminum venire tenetur ad iudicem: sicut cum mādatur alicui vt ad certam diem rem certam psoluat, non ideo erit liberatus à debito, si non soluat die data: immo post terminum ad soluendū debet cōpelli elapso tam die; vnde dñs Papa, quia dictus electus nec venerat, nec sufficientē nuncium miserat ad diem statutū, nec post diutius expectatus, quia excusauerat morā suā, & calores æstiuus, & insidias formidabat, reputauit illū contumacē, vnde condēnauit illū ad expēsas alteri partis, quas fecerat ab eo tpe quo ipsum expectare incœpit. Not. quod cum aliquis citatur vt ad causam veniat, vel mittat procuratorē, nō sufficit mittere excusatorē, sed oportet mittere rñsalem. Itē contumax in expēsis condemnatur à tpe contumaciæ. Item quod crimē in modū exceptionis obijcitur, potest procurator interuenire.

Vide l. si quis stipulatus. in fi. cū not. ff. de verb. sign.

¶ *Glossa sequens notat tria specialia in consortibus, quorum alterum determinat.*

a ¶ *Cōcanonicorum suorum.*] Not. quod in causa cōi eiusdē litis, vnus admittitur pro alio post litem contest. volēs agere pro ipso (licet constet eum non habere mandatum) præstita cautione de rato. C. de cōsor. eiusdem litis. l. 2. argu. s. de constitu. cum M. vbi de hoc. Itē aliud speciale, quod post litem contest. cauetur de rato, vt in l. prædicta. Contra illud ff. de procura. Pomponius. §. ratihabitio. Item aliud speciale est hic, quod in causa criminali admittitur vnus pro se & pro aliis. 2. q. 5. statuit. ver. si duo. & 3. q. 6. hoc quippe. Sed non credo, quod in tali casu audiretur vnus pro alio sine mādato; quia talis causa nō proprie dī cōis, immo vnus solus posset agere insolidū, excipiendo contra electum, & tm̄ facit vnus quantum plures. & isti habebant mādatum ab aliis, vt hic dicitur. Bernar.

Vide rel. in l. si fideiussor ... §. Iulianus. ff. de damn. infect. & ibi Bart.

Aliàs: ipsum diu etiam vltra terminum, &c.

Hoc intelligit quidā, vt Gof. cum apparet consilium, vt hic applicat Ioan. And.

Aliàs nec dirigere poterat nunciū responsalem.

¶ Idem Prænestin. episcopo Apost. sedis legato, & decano Brunen.

¶ *Citatus ad totam causam certo termino ad comparendum assignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quàm citius potest post terminum; aliàs condemnabitur in expensis à tempore citationis emissæ.*

CAP. VI.

Cum† dilecti filij nuncij Leodicen.† electi, pro eo ad sedem Apostolicam accessissent: archidiaconus & H. canonicus Leodicen. ecclesię nomine suo & quorundam concanonicorum[a]† suorū (quorum litteras exhibuere de rato) contra eundem electum quędam crimina[b] proponebant, per quę nitebantur eum ab electione repellere vt indignum: & infra. ¶ Quamuis autem ex eo quòd idē electus à grauamine[c] aduersæ partis appellauerit, & appellationem non fuerit per sufficientes procuratores† cum posset (illis prosequētibus) prosecutus[d], non leuis exorta esset suspicio contra eum. Volentes tamen iuris ordinem obseruare, ipsi mandamus, quatenus vsque ad Dominicam qua cantatur: Ego sum pastor bonus: per se, vel per procuratorē sufficientem[e], ad præsentiam nostram accederet, super prædictis omnibus responsurus: alioquin cum assignaremus ei pro peremptorio terminum supradictum: sciret quòd (quātum[f] de iure possemus) procedere-mus extunc in negotio memorato†. ¶ Expectantibus igitur aduersarijs: ipsum† diu vltra terminum duximus expectandum: sed ipse direxit simplicē solummodo nuncium[g], excusationis litteras afferētem: scribebat enim quòd nunciū (cui cum à nobis recederet, iniunximus viua voce, vt citaret eundem) sero receperat, vnde non poterat, tum propter termini breuitatem, tum propter viarum discrimina, nostro se conspectui præsentare. Sed contra hoc faciebat, quòd sicut excusatorem direxerat, sic† dirigere potuerat[h] respōsalem: cum ei non fuisset iniunctum, vt ad causam, in propria persona dumtaxat, veniret; sed vel ipse accederet, vel procuratorem idoneum destinaret. ¶ Præterea cum mandatur alicui, vt ad certum terminum se iudici repræsentet, duo sub hac forma mandantur, vt ad iudicem veniat, & ad diem sibi præfixā accedat. vnde si venire non possit ad diem† assignatū, tenetur nihilominus se iudici pręsentare Si enim mandatur alicui, vt alij ad certum diem, rem certam exoluat; nō ideo erit à mādato solutus, si soluere nequiuerit die data: immo ad solutionē (elapso etiam die solutioni pręfixo) tenetur. ¶ Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem miserat responsalem[k] ad diem sibi statutum, vel post, etiā diutius

b ¶ *Quędam crimina.*] scilicet dilapidationē, excōicationem, & periurium, & quod administrauerat confirmatione nō habita. item quod erat in minorib' ordinib' constitutus. hæc oīa obijciebantur in modū exceptionis: vt patet in integra. de hoc j. de accusationibus. super his.

Aliàs: ad diem sibi assignatum.

c ¶ *A grauamine.*] quod inferebat ei altera pars extra iudiciū, vt vī, vel etiam in iudicio, quia plures cōmissiones emanarunt super hoc negotio.

d ¶ *Prosecutus.*] Si stat tuisset terminū suæ appellationis, debuit condemnari ad oēs expensas, quas aduersarij fecerūt, postquā iuerunt ad curiā, quia non misit sufficientem procuratorem ad curiam. j. de app. Nicolao. & c. reprehensibilis. & c. sæpe. & etiam, si terminum non statuisset: vt in d. c. reprehensibilis. & c. sæpe. & hoc verum est qñ in iudicio appellat.

e ¶ *Sufficientem.*] legitime constitutū ad agendum, & respondendum. s. de procu. c. 1. & c. accedens. & 23. q. 5. de liguribus. & ff. de procu. mutus. §. poena.

f ¶ *Quantum de iure.*] In peremptorio iudex debet sic comminari. s. de in integ. resti. cum ex litteris. & ff. de iudic. in peremptorio.

g ¶ *Nuncium.*] Nota per nuncium fieri citationem.

h ¶ *Potuerat.*] Sic s. de elec. bonę. 2. §. ad ipsum. & j. de app. cōstitutus.

Etiā proprii ... Abbatem. sed hoc nō intelligitur hic. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. allegat concor. & signat contrarium.*

i ¶ *Sub hoc.*] Hoc fuit sumptum de lege ff. de arbi. Celsus. 6. sed ipse. & est sim. s. de resti. spol. c. vlti. §. porro. & 8. distin. quo iure. & s. de offic. deleg. cum super. argum. contra. infra de spon. sicut. & ff. de cond. & demon. hæc scriptura. & ff. de leg. 3. ea tamen adiectio. & Institu. de verb. oblig. §. omnis stipulatio. & ff. de cond. institu. si quis ita institutus.

¶ *Glo. seq. notat, quod impeditus tenetur procuratorem mittere. alleg. 6. concor. alle. in cōtrarium 7. iura; inter quæ interferet rationem, ponit ope. Vinc. & demum soluit distinguendo inter actorem & reum. & in reo causam arduam, impedimentum temporale & perpetuum.*

k ¶ *Responsalem.*] Ex hoc vī quod licet aliquis iusto impedimento sit detentus, vt venire non possit, quod tenetur mittere procuratorem. 5. q. 3. si ægrotans. vbi de hoc. 18. dist. eps. & c. placuit. & 65. dist. si quis in

a

expectatus a, nec de vicino eius aduentu spes erat: vtpote qui per litteras vtcunque excusaue rat moram suam, & calores b æstiuos, & insidias sibi positas formidabat: eū reputauimus contumacem c †, & ad legitimas & moderatas expensas d, quas aduersarij eius fecerant a tempore citationis emissę, quem † extunc expectare incœperant, ipsum curauimus condemnare.

Idem Armachano, & Caselen. archiepiscopis.

Sententia in causa beneficiali, non transit in rem iudicatam respectu superioris, quo minus possit de iuribus partium inquirere, maxime quando sententia fuit lata contra absentem, licet contumaciter & indefensum.

CAP. VII.

Cum † olim D. clericus (Celestino Papæ prædecessori nostro diuersis prælatorum Hyberniæ litteris præsentatis) se assereret in episcopū Roscensem † fuisse electum, nullusque appareret qui aliquid contra eum proponeret e: dictus prædecessor noster ei minus fecit consecrationis impedī. Postmodum F. & G. monachi ad eiusdem prædecessoris nostri pręsentiam accedentes, vterq; se asseruit à canonicis Roscen. ecclesiæ fuisse electum, & quòd prędictus D. per falsas litteras fuerat cōsecratus. ꝓpter quod idē prædecessor noster causam vobis sub ea forma cōmisit, vt de forma & processu electionis memorati D. solicite quæreretis: & si eum electum canonice fuisse constaret, ipsum faceretis pacifica possessione gaudere: alioquin f inter prædictos F. & G. audiretis causam; & cuius electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inueneritis, alterius curaretis electioni præferre: & infra. Cumque à vobis dictus D. tertio citatus g, vestro se nollet conspectui præsentare: procedentes in causa, tā ex testimonio cleri & populi Roscen. ecclesię, quàm ex assertione regis Coarcaiæ † & prælatorum prouincię, de prædicto F. electionem fuisse celebratā canonice didicistis, & eam † curastis auctoritate Apostolica confirmare h: præsertim cum capitulum Roscen. ecclesię, dictum D. se non elegisse cōstanter assereret: nec de prędicti G. monachi electione aliquatenus cogitasse. Interim † memoratus D. ad Apostolicam sedem accedens, super quibusdam alijs grauaminibus & iniurijs, contra dictum F. & quosdam alios litteras impetrauit: dictus † F. postmodū

quis in metropolitana. versi. & si forte. sim. ī. de app. constitutus. & s. de ele. bonæ r. §. ad ipsum. In 3rium vr̃ q non teneatur mittere procuratorem, dummodo mittat excusatorem. s. de procur. querelam. vbi de hoc, quia reuocatur snia si probetur iusta absentia, vt ibi, & ī. de re iud. cum Bertholdus. & ff. de dam. infect. si finita. §. si forte. & 7. q. 1. pręsentium. Nā ægritudo prorogat diem: & si tunc iudicauerit, iudicatum non vr̃. ff. de re iu. quęsitum. & si ex causa ꝓbabili absens est, non proceditur 3 eum diffinitiue s. de offi. deleg. consultationibus. Item sm̃ hoc non esset melioris conditionis qui abest ex iusta causa, q q ex iniusta. r si enim nō vult iteresse, vel nō potest, sufficit ei si mittat procuratorem. ff. de procura. l. 1. & delegatus non potest compellere partes vt personaliter quis ad causam veniat, nisi in casibus in decre. Inno. inj. de iud. c. iuris else. & generaliter ab initio ante libelli oblationem quotiēs quis abest ex necessitate, subuenitur ei. ff. ex quib. cau. ma. sed & si. §. 1. Ad hoc dixit Vicē. q reus ad causam citatus si ardua est causa, & venire non potest, non tenetur mittere procuratorem, sed excusatorē. argu. illius decre. s. de procura. querelam. nisi specialiter hoc in citatione dicatur, secundū q hic dictum fuit. sed actor semper tenetur mittere. ff. de diuer. & tempo. præ. l. 1. Dicas q actor ab initio ante libelli oblationē, aut etiā citationem nō compellitur agere, sed ne fiat ei pjudiciū in pscriptione circa rē suā, etiā infirmus & impeditus cōpellitur ꝯstituere procuratorē, qui saltē litē ꝯtestetur: vt sic interrūpat præscriptionem, & sic indirecte compellitur, sed p iudicem nō compellitur. & sic intelligitur lex prima. ff. de diuer. & temp. pscript. Reus non compellitur venire iusta de causa impeditus, & ꝓcipue si causa est ardua, vt dixi in decre. querelam. s. de procur. sed sufficit mittere excusatorem, qui de hoc fidem faciat, vt ibi. Sed in casu præsenti iste electus simpliciter misit nunciū cum litteris, allegando quasdā friuolas excusationes, scilicet calores ęstiuos, & q tarde receperat nuncium, & insidias allegabat: sed non probabat, ideo condemnabatur in expensis tamquam contumax. & secus est in Papa quàm in alijs iudicibus; & tamen circa principale non procedit Papa. Si tamen aliquis est longo impedimento detentus, ita q non est spes q possit venire ad causam, & negotium tale sit q nō possit aliquo modo expediri p ꝓcuratorem, tenetur mittere, saltem, vt litem cōtestetur: vt sic non currat præscriptio actori. sed si perpetuo sit impeditus, tunc tenetur omnino mittere procuratorem ad causam: aliàs procedetur contra illum absentem.

a *Diutius expectatus.*] Et sic vr̃ q in crimine purgari possit mora. arg. ff. si q s cau. & si post tres. arg. 3. ī. q ma. accusa. pos. cū in tua.

Glo. seq. cum seq. duo ponit argumenta, & duo contraria.

b *Calores.*] Iuxta illud: *Nos genus ignauū tecto gaudemus & vmbra:* & ita est arg. q non excuset Augustus quin teneatur quis prosequi appellationem ad curiā. a Arg. 3. 74. dist. quorundam.

c *Contumacem.*] Vnde poterat 3 eum procedi ad diffinitiuam sententiā, cū ageretur de electione. s. vt lit. non contest. quoniam. §. 1. sed quia appellauit, amplius expectatur. ī. c. proxi.

Glo. seq. arg. quòd etiam in criminalibus, & c. & remittit. Finis obiicit: & remittit.

d *Expensas.*] Arg. q in causa criminali, siue denunciationis, vel inquisitionis, seu exceptionis locum habet petitio expensarum. C. qui accu. non pos. qui crimen. & sic lex illa. C. de iudi. sancimus. & s. eod. c. proxi. locum habent siue causa sit ciuilis, siue criminalis. De expensis dictum est satis s. c. proxi. & sit hic condēnatio nō ꝓmissa taxatione. Dic super hoc prout notatur s. de procurato. auditus.

Cum olim.] Io. And. nō summat: dicēs, gratiosam esse, sed quatenus ius ponit, potest sic sūmari. In causa electionis proceditur contra contumacem etiam ad diffinitiuam: & contumax de misericordia citari potest, & audiri. Diuiditur. Nam primo ponitur factum plura continens. Secundo cōmissio cum mandato: ibi, *Volentes.* Abb. Sicul.

Casus. Quidam clericus de nomine accessit ad sedē Apo. cū multis litteris prælatorū Hyberniæ, quas præsentauit dño C. continentes, q idem D. electus erat in epm̃ Roscen. & cum nullus appareret qui aliqd ꝓponeret 3 ipsum, dñs Papa fecit illum in epm̃ cōsecrari: Postmodum F. & G. monachi ad dictum C. accedentes, ꝓposuerunt se à canonicis ecclię Roscen. electos, & q dictus D. per falsas litteras se fecerat consecrari; Vnde C. causam commisit quibusdam, vt de forma electionis illius D. veritatē inquirant: & si canonice electus fuit, faciant illū pacifica possessione gaudere, alioquin cognoscant de electione dictorum monachorum, confirmantes quam canonicam inuenerint, altera infirmata; Iudices citauerunt D. tertio, sed noluit comparere: vnde ipsi cœperunt cognoscere de electionibus dictorum monachorum, & electionem F. confirmauerunt: Interim dictus D. ad sedem Apost. accessit, & super quibusdam grauaminibus & iniurijs contra dictum F. & quosdam alios litteras impetrauit: postmodum dictus F. ad dñm Inno. accedens, litteras prædictorū iudicū præsentauit eidem, continentes qualiter in electione ipsius fuerat ꝓcessum: Dñs Papa volens adhuc misericorditer agere cū illo D. vt eius malitia cōuinceretur, remisit illū F. ad ipsos iudices, mādans eidē, q non obstante q electio ipsius F. fuit confirmata, adhuc inquirant de electione ipsius D. secundū q in litera continetur. In fin. dicit quòd si ille D. non venit anno elapsu, dictum F. faciant in epm̃ consecrari. Not. q propter malitiam alicuius conuincendam citari debet ex abundanti.

Glo. seq. recitetur per obiectionem & solutionem.

e *Proponeret.*] Non ideo statim debuit ei credi 3, quia sæpe huiusmodi eulogia ex mala fide fiunt. ff. de custodia & exhibi. reorū. diuus Hadrianus. nemini enim cito manus impones. 24. dist. §. 1. & 78. dist. quid est. & supra de elect. cum nobis olim. §. his igitur. sed ideo credidit ei Papa: quia ei soli fiebat præiudicium, sicut clerico qui celebrat in secreto. 4 s. de clericis peregrinis. in fine.

f *Alioquin.*] id est, si fuisset electio cassanda ordine iudiciario: sed iudices non intellexerunt, quoniam nimis festinanter confirmauerunt. vnde dicit inferius, non obstante quòd eius electio sit confirmata.

g *Citatus.*] & ideo cōtumax fuit: vnde potuit ꝓcedi cōtra ipsum ad sententiam. s. vt lite non contest. quoniam. §. 1. & ideo postea audiri non debuit, nec sententia retractari contra eū lata, sed de gratia auditus est postea: vt sequitur inferius.

h *Confirmare.*] nimis subito, vnde Papa vult iterum inquirere de electione ipsa, non obstante tali confirmatione.

Vide ad hoc l. 2. & ibi Bart. C. de ios. calum. & l. eius qui. ff. de iur. fis.

Alias, quā

1 Qd esset absurdum, sequeretur etiam alia absurditas: q cum nullus cogatur sem procuratorem. Insti. de manda. §. sicut. & §. porte impetrantur forsan et qui procuratorem inueniri non potuit, cū nullus obligetur ad impossibile. de appel. c. fin. qd argu. est nouellarū nisi fraude lenem aliquid allegaretur, secūdum Host. Ioan. And.

Cap. 1. eo tit. in 3. compilat.

Episcopus Roscen. sis seu Roscen. suffraganeus est Archiepi Caselen. in Hybernia.

Coarchiæ.

Coarchie

Coarchiæ.

Aliàs, cū

Aliàs, Iterum autē.

In omnibus manuscriptis exēplaribus nō est: eodē ꝑ postmodum ex parte vestra nobis litteras præsentantur, quæ, &c.

Concor. 16 cum deus. §. si arbiter. cum glo & Bart. ff. de arbitris.

3 Vel fuit deceptus secundū Gof. ex multitudine sigillorum: quia non erat credendum tot sigilla falsata. de cle. pere. c. 1. Sed Ho per hoc confirmat quod ibi dixi secundū cū. & eft ex hoc arg. q decreuitum electio non est in re de substantia de hoc et dist. epi. & s. de elec. innouit. Ioan. And.

a Marime quia sanctū non est mouendum, arg. 7. q. 1. qualiter, vbi de hoc in §. 1 glo Io. And.

ex parte vestra nobis litteras præsentauit: quæ qualiter à vobis in commissione prædicta processum fuerat, continebat: & infra. ¶ Volentes igitur adhuc misericorditer [a] agere cum absente, vt eius malitia conuincatur [b], dictum F. ad vos duximus remittendum: Mandantes quatenus non obstante quòd eiusdem F. fuit electio confirmata, sæpe dictum D. si in Hybernia [c] poterit inueniri, legitime citetis ad causam, & (facultate sibi defensionis indulta) in causa ipsa canonice procedatis. Qui si inuentus, infra tres menses vestro se conspectui contempserit præsentare, ad consecrationem dicti F. omni occasione postposita, procedatis. Si autem in Hybernia inuentus non fuerit, indulto sibi vnius anni [d] spatio, ex quo ad nos, etsi non verbo, facto [e] tamen intelligitur prouocasse (arrepto itinere ad sedem Apostolicam veniendi) dicto F. administrationem Roscen. ecclesię, in spiritualibus & temporalibus committatis: quo elapso, eum non differatis in episcopum consecrare.

¶ Idem.

¶ Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata, testes recipi possunt, & sententia diffinitiua ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.

CAP. VIII.

Veritatis [†] est verbum organo dominicę vocis emissum: & infra. ¶ Sicut canonici Curien. in nostro auditorio [f] retulerunt [g], H. Curien. episcopus, ecclesiam suam non solum dilapidando depressit, sicut publica prędicabat infamia: sed homicidio, incestu, aliisq; criminibus polluit: & infra. Super his commisimus primo causam Tridon. [†] episcopo, & abbati Montis sanctæ Mariæ, & præposito de Insula: secundo quoque Brixiensi episcopo, & ipsis abbati, & pręposito: & infra. Verum cum episcopus ipse priorum iudicum præsentiam adire per contumaciam [h] contempsisset, auctoritate nostra fuit per ipsos iudices ab officio beneficioque suspensus: & infra. Tandem vero coram iudicibus [i], canonica citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed friuolam tunc excusationem, malitia concepta prætendens, experiri [k] cum canonicis in iure neglexit [l]: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes episcopum ipsum, vel potius suspensionem à iudicibus factam auctoritate Apostolica confirmantes, tertio super his Cumano episcopo, & abbati sancti A. causam ad superandam malitiam [m] ipsius episcopi, commisimus audiendam: qui partibus citatis, cum nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis [n] sententiam protulerunt: testes ex parte vestra [†] (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes: scilicet Abbates, Priores, Præpositos, & alios religiosos viros: per quos quemlibet articulum criminum prędictorum constat fuisse probatum [o]: & infra.

a ¶ *Misericorditer.*] Sic ergo ex misericordia tantum (vt eius malitia conuincatur) auditur iste D. vnde mandat Papa inquiri de electione ipsius, non obstante confirmatione de prædicto F. quæ de iure non debet retractari, cum ordine iuris facta fuerit, nec ab ea appellatum fuit, licet dicatur appellasse: quia non impetrauit super facto electionis, sed super iniuria: & ideo non ponit ius hæc decre. sed est quędam prouisio ex misericordia.

b ¶ *Conuincatur.*] Sim. 3. q. 2. psenti. C. de iud. Auth. iubemus. & sic iudex potest parcere contumaci. s. de of. deleg. consuluit. & s. eo. prout. & j. c. proxi. & C. quomodo & quando iudex. l. 1. Ber.

c ¶ *In Hybernia.*] arg. citationes extra prouinciam non esse faciendas. s. de ele. coram. & s. de maio. & obe. c. vlti. sed si non potest inueniri: ad domum illius qui citatur, mitti debet. s. eod. causam. & j. eod. venerabilis. & citandus est quis edictis vel litteris. ff. de fideicom. liber. cum vero. §. vlti. vel si non habet domicilium vbi habitare consueuit. ff. de dam. infect. l. 4. §. prætor. vel apud ecclesiam suam. j. de cleri. non residen. ex tuæ. j. eod. c. finali.

¶ *Glo. seq. tripliciter obiicit, & soluit.*

d ¶ *Anni.*] Sed quare expectauit vltra sex menses, contra id s. vt lit. non contesta. quoniam. §. 1? Forsan hoc ideo, quia appellauerat: vt sequitur. Sed per alia etiam iura non videtur quod fueris expectandus. s. de elec. dudum. & j. de re iudi. cum olim. sed forte ideo expectabatur, quia erat consecratus, & cum eo ita ctabatur causa, sed ibi non tractabatur nisi inter eligentes. Item quare hic assignatur tempus appellanti, contra id quod legitur j. de ap. ex insinuatione? Resp. quia præfigitur ab eo ad quem appellatur, & qui potest. sed omnia ista ex misericordia intelliguntur facta.

e ¶ *Facto.*] Sic j. de appel. dilecti. & c. vt nostrum. Ber.

V*eritatis est.*] Legitur quo ad rationem decidendi pluribus modis. sed communiter summatur sic. Si agitur de crimine in modum denunciationis contra reum contumacem, possunt recipi testes, & ferri diffinitiua sententia. hoc dicit. Diuiditur: Nam primo ponit denunciationem criminum episcopi Curien. & tres delegationes super ea successiue factas, & delegatorum processus. Secundo eum deponit, & per ipsum alienata reuocat. secunda: ibi. *Nos igitur.* Abbas.

Casus. Quidam canonici Curienses denunciauerunt episcopum suum de dilapidatione, homicidio, incestu, & alijs criminibus, de quibus erat publice infamatus: vnde Papa causam super his commisit primo episcopo Tridonensi, & abbati sanctæ Mariæ, & cuidam pręposito, inhibendo eidem ne de rebus ecclesiæ aliquid alienare præsumat. Secundo commissa fuit episcopo Brixien. eadem causa, & abbati, & præposito prædictis: sed dictus episcopus coram primis iudicibus vocatus, per contumaciam venire contempsit: vnde ipsi ab officio & beneficio suspenderunt eundem. Postmodum citatus à secundis iudicibus comparuit coram eis, & friuolam excusationem prætendens, noluit stare iuri cum canonicis prædictis: propter quod Papa confirmauit suspensionem a primis iudicibus factam. Tertio loco commissa fuit causa episcopo Cumano, & cuidam abbati, ad superandam malitiam ipsius episcopi: qui citatus, nec venit, nec pro se misit aliquem responsalem: vnde ipsi tulerunt sententiam excommunicationis in eundem, recipientes testes, secundum quod à domino Papa receperant in mandatis, per quos quodlibet crimen prędictorum fuit probatum. Iudices causam & processum ipsius causæ remiserunt ad Papam. Vnde ipse consideratis prædictis, videns ordinem iudiciarium in hoc facto fuisse seruatum, considerans etiam quod post sententias inde datas, celebrare præsumpsit, in nomine Domini cum Apostolo, volens inobedientiam omnem vlcisci, tulit sententiam perpetuæ depositionis in ipsum episcopum, licet absentem, priuans eum ab omni Pontificali & sacerdotali officio sine spe restitutionis, reuocando in irritum quicquid de rebus ecclesiæ alienare præsumpsit post inhibitionem sibi factam per Apo. sedem, & post suspensionem & excommunicationem latam in ipsum. Not. quod in causa denunciationis lite non conte. contra contumacem possunt recipi testes. Item qui celebrat suspensus vel excommunicatus, debet deponi. Item in absentem contumacem fertur sententia depositionis. Item per denunciationem aliquis deponitur, sed hoc fuit propter magnitudinem criminis homicidij, quia celebrauit excommunicatus.

f ¶ *Auditorio.*] Simile ff. si cer. pet. lecta est. Nam auditorium est locus vbi causę tractatur.

g ¶ *Retulerunt.*] In modum denunciationis. 2. q. 7. quapropter. sicut patet in integra.

h ¶ *Per contumaciam.*] Not. quod per solam contumaciam potest etiam quis suspendi ab officio & beneficio, cum Papa confirmat eam, quia coram primis non comparuit.

i ¶ *Iudicibus.*] secundis scilicet.

k ¶ *Experiri.*] id est defendere. sic s. de iudi. c. 1.

l ¶ *Neglexit.*] Et sic nec coram primis, nec coram secundis fuit lis contestata, & tamen lata fuit sententia diffinitiua, vt j. sequitur.

m ¶ *Malitiam.*] s. c. proxi. vbi de hoc. & c. prout. Ber.

n ¶ *Excommunicationis sententiam.*] Cum iam esset suspensus. & ita crescente contumacia, crescere debet & pœna. s. vt lite non contesta. quoniam. in fi. & ff. de pœn. l. relegati.

¶ Glo. seq. esset coniungenda glo. decre. prout. supra eod. illa procedit in ciuilibus, ista in criminali. Et tractari potest per modum quæstionis, qualiter in criminalibus procedatur contra contumaces, & dicit gl. quòd secundum legem aut lis non est contest. aut est, primo casu, & c. 10. An. secundum canones stat ponit opi. Ho. qui non curabat conte. sed solum an liqueret, secundo demum opi. modernorum qui distinguunt an sit lit. conte. necne, contra quos opponitur de hac decre. in qua proceditur super crimine lite non contest. Vnus glo. dat tres solutiones sed primam reprobat ex principio tolle quærentes. Illa quæ est in fi. gl. habet quòd propter irregularitatem iste fuit depositus, & non propter delicta præterita.

o ¶ *Probatum.*] Hic patet quod lite non contest. recipiuntur testes: & ita non solum recipiuntur vbi agitur de electione prelati, vt s. vt lite non

† Concor. ter. in l. pe. eu. in obcur. C. de testi.

† Dicit Inno. quod in contrario agitur de electione non confirmata, & electio non consecrato, sed iste consecratus erat, & appellasset, vel non pessimum erat quod alium locaret loco eius, si de iure erat eius. J. de con. præben. cap. 1. & argu. pro hoc Inn. sententiam latam in matrimonio spirituali non transire in rem iudicatam: sicut nec in carnali. de re iu. lator. Ioan. And.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat. Et de intel lectu vide Ludouic. Romanum singul. 410. loci. Tu tene duas regulas. adde dictis lib. si. commentationum Didac. inquisit. Schol. 86.

† Tride.

† Hæc glo. sola non est Bernardi, nec habet in antiquis exemplaribus.

† Ita aliquot antiquiores.

te non contest. quoniã. §. porro. sed etiam vbi agitur de destitutione. ad id facit j. de cleri. non resi. ex tuæ. & 3. q. 9. decernimus. & hoc ideo est, quia periculosa est mora vtrinq;, quia vtilitas ecclesiæ vtroque casu impeditur. Secundũ leges de crimine nunquam proceditur ꝯ absentem lite non contesta. nisi in casu ꝯ apparitoré. C. de pœ. ne diu. Pro contumacia vero adnotantur bona, & expectatur per annum, & postea deuoluuntur ad fiscum: nec sup bonis auditur, sed super crimine: vt C. de requi. reis. l. 2. Si aũt lis est conte. & liquet de causa, in maioribus criminibus nunquam proceditur ꝯ absentem, immo auditur qñcunq; venerit. ff. de requi. reis. annus. sed ibi de conte. litis nihil dr, sed ita intelligunt Docto. Sed in minoribus quæ pœnam relegationis, vel damnũ æstimationis continẽt bene proceditur ꝯ absentem. ff. de pœ. absentem. sed accusator semper debet esse præsens. fallit in hoc casu. a C. de adul. quãuis. vbi proceditur ꝯ reum absente accusatore. H. distinguebat an liquet de causa, vel non: si liquet de crimine, vel pôt liquere, condemnatur absens. & sic intellexit 4. q. 5. quis quis. & 24. q. 3. de illicita. §. de conuentione. & secundum hoc posses intelligere qđ hic dr, & j. qui fi. sint legitimi. platum. hic benè liquebat de crimine absentis per contumaciam, & ita non esset aliquod ꝯrium secundum canones. Et si non liquet de crimine, tunc excõicatur reus: & sic intellexit 11. q. 3. rursus. & c. quicunq;. nec distinguebat an sit lis contestata, vel non. Verum moderni Doctores dicunt; ꝙ nunquam est procedendum ꝯ absentem lite non cõtest. & intelligunt illud c. decernimus. cum lis erat contestata. sed si lis non est contest. vel si est contest. & non liquet de causa: tunc locum habet. 11. q. 3. rursus. & c. quicunq;. & na ꝯdicunt huic decre. quia hic lis non fuit contest. & tñ fertur sententia ꝯ absentem de crimine, nec expectatur per annũ, & testes recepti fuerant. Qualiter ergo intelligitur qđ hic dicit, ita ꝙ non ꝯdicit cap. prædictæ? Potest dici ꝙ recepti sunt testes de speciali mandato dñi Papę, qui habet potestatem etiam supra ius. j. de cõces. pben. ꝓposuit. §. licet autem. & ipse idem tulit sententiam depositionis: Vnde factum suũ ad consequentiam trahi non debet: immo secundum ꝙ ipse iudicat, & alij debent iudicare. j. de re iud. in causis. d Vel melius dicas ꝙ c. decernimus. & c. rursus. & c. quicunq;. loquũtur vbi directe agitur de crimine in modum actionis: & ideo intelliguntur lite conte. licet ex littera non colligatur. sed c. istud loquitur in alio casu, cum agitur de crimine in modum denũciationis seu inquisitionis: nam canonici Curien. denunciauerunt hæc crimina dño Papæ, de quibus publica infamia laborabat eps iste, vt dr in prin. vt bene colligitur ex antiqua decre. & ita bene possunt testes recipi, & ferri sententia ꝯ contumacem. s. vt lite nõ conte. quoniã. §. sunt & alij. & j. de accu. qualiter & qñ 2. §. debet. & plus est etiam hic, quia deponitur in modum inquisitionis propter homicidium, cum aliàs in modum inquisitionis non debeat quis deponi. j. de accu. inquisitionis. 1. rñso. & quia celebrauerat excõicatus, propter quod solum potuit deponi. 11. q. 3. si quis presbyter.

¶ Glo. seq. voci per q. an pro isto fuisset procurator admissus.

a ¶ Defendendo.] Quilibet enim admissus fuisset ad densensionem ipsius. ff. de procu. seruum quoq;. §. publice. sed hoc verum est ad allegandas causas absentiæ, sed non ad causam: quia in criminibus non interuenit procurator si agatur directe. j. de accu. veniẽs. ff. de pub. iud. l. pe. §. ad crimen. sed cum hic non ageretur directe, potuit procurator interuenire. § j. de accu. super his. & s. de procur. tuæ. s. eod. cum dilecti.

b ¶ Absentes corpore.] Sic 2. q. 1. de manifesta.

c ¶ Inhibitionem.] Sic j. de despon. imp. ad dissoluendum. j. de no. ope. nũ. cũ ex iniũcto. sim. s. de of. del. venerabilis. et j. de acc. c. vlt.

C ¶ Ontingit.] Primo ponit casum quandoque contingentem. Secundo prouidet: ibi, Ne igitur. Abbas Siculus.

Casus. Aliquis citatus ad causam contumaciter se absentat: iudex per cõtumaciã absentis adiudicauit possessionem actori causa rei seruandæ: sed pp potentiã rei siue dolũ, actor infra annũ rem custodiendã nãcisci nõ potest, vel acquisitã amittit: & sic sm quosdã post annũ non efficitur verus possessor, & reus de malitia sua cõmodum reportat: ne igitur contumax melioris conditionis quàm obediés existat: statuit concilium de canonica æquitate, vt in casu pmisso, actor anno elapso verus efficiatur possessor. Not. ꝙ ille qui non possidet fictione iuris, & pp dolũ alterius possidere intelligitur, ita ꝙ anno elapso verus est possessor. Item cõtumax puniri debet.

¶ Alias, suam.

¶ Alias, lama.

a Io legitur io antiquis, vt est impressum, licet quidã hic admoneãt alias legi: nec liquet.

¶ 1. ad Corinth. c. 5. c. audi. 11. q. 3. & hæc sententię formula vtitur Eymericus in Directorio par. 3. in 11. modo procedum terminandi.

¶ Aliàs, siue factam excommunicationẽ, & suspẽsionem.

a Scilicet, vt mulier in quæstionibus confessa de crimine perise accusatoré in officio publico cõstitutũ perfessam. Io. And.

3 De hoc 5 q. 9. summa & loquitur de modernis sui temporis: quæ nobis hodie sunt antiqua secundũ Io. Vin. Tan. & similes. Ioan. And.

4 Et tex. dicit ordiné iudiciariũ fuisse seruatum. Ioan. And.

¶ Gof. contra: cum ad depositioné ageretur: licet per inquisitioné. Idem ibi st. J. de accu. inquisitionis. vt ibi dicam super glo. a. Ioan. And.

¶ Nos igitur videntes ordinem iudiciarium in hoc facto fuisse seruatũ, cõsiderato preterea †, quòd post sententias in se datas †, celebrare præsum pserit: cũ multi pręlati ecclesiarũ contra eundem episcopum scripserint, nec vnus pro eo defendendo a vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam vlcisci volentes: licet absentes corpore b, pręsentes tamen spiritu, iuxta verbum eiusdem † Apostoli, tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum; & eum tam à pontificali, quàm ab omni officio sacerdotali priuantes, sine spe restitutionis aliqua, duximus condemnandum; ea nihilominus in irritum reuocantes, quęcunque post inhibitionem c Apostolicæ sedis seu † factam suspensionem & excommunicationem, de rebus ecclesię alienare pręsumpsit.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ Actor non admissus in possessionem sibi decretam per iudicem causa rei seruandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum anni verus efficitur possessor. V.

CAP. IX.

Contingit interdum, quòd cum actori ob contumaciã aduersæ partis, adiudicatur (causa rei seruãdæ d) possessio, propter rei potentiam siue dolum, actor infra annum rem custodiendam nancisci non potest c, vel acquisitam amittit: & sic (cum secundum multorũ assertionem verus non efficeretur post lapsum anni possessor) reporter commodum de malitia sua reus. ¶ Ne igitur cõtumax melioris f quàm obediens conditionis existat, de canonica æquitate sancimus, vt in casu præmisso, actor g verus

¶ Lateran. sub Innocẽtio iij. c. 40. & c. 1. eo. tit. in 4. compila.

¶ Glo. seq. voci. per q. an missus in possessionem prædialem possideat: & distinguit realẽ à psonali: et in reali differt lex à canone, in psonali non. Inf. instruit iudicẽ ne festinet, et vt sũmatim examinet.

d ¶ Seruandæ.] Secundum legistas improprie dr causa rei seruandæ, vbi qs cõuenitur actione reali, in quo casu est statim verus possessor sm eos. C. de præscrip. xxx. vel xl. ann. si quis emptionis. §. pe. sed cõmutabitur: quia reus veniens intra annũ eã recuperat sm formam iuris. s. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis. & ibi est arg. pro hac opinione in verbo, recuperet. sed illud exponitur idest, retineat, ibi: Secũdũ iura canonica. Proprie dr causa rei seruandæ, quia ante annum non est verus possessor, sed custos potius. j. tit. proxi. c. vlti. & s. de offi. ordi. pastoralis. versi. verumtamen. In personali vero actione sm omnes proprie dr causa rei seruandæ, siue causa custodię: talis enim custos est, & non possessor. ff. de acqu. posses. possideri. §. vlti. & l. si quis ante. §. deniq;. nec tũc eiicitur primus possessor de possessione. ff. de dam. infec. si finita §. si quis aũt. & ff. vt in pos. leg. is cui. 1. rñ. sed tantũmodo sm decretum eiicit primum possessorem. ff. de dam. infec. si finita. §. vbi autem. & ita vterque erit in possessione, diuerso tñ respectu. possessor ergo colet agrum, & colliget fructus: sed alter eos custodiet, ne dissipẽtur ab isto. ff. vt in posses. lega. is cui. §. qui legatorum. In reali actione secus: vt dr in vlt. notula huius c. Tamen iudex non multum festinabit ad missioné in possessionem, quia si reus probauit iustam causam absentiæ: restituetur. ff. de dam. infe. si finita. §. si forte. vel forte ipso iure. ff. de priuile. cre. imperatores. & infra de re iudi. cum Bertholdus. Summatim examinabit ergo iudex negotium antequam mittat alteram partium in possessioné. s. vt lit. non contesta. quoniam frequenter. §. si vero. & C. de bo. aucto. iud. possiden. Auth. & qui iurat.

¶ Glo. seq. voci. opi. Io. quam reprobat: & alleg. per eum respondet.

e ¶ Non potest.] Contra istum qui nõ admittit alium i possessioné, plura remedia sunt prodita, quæ enumerãtur s. vt lit. non contest. iuæ. & dicit Io. 6 ꝙ si p annum steterit in excõicatione, perdit possessionem. arg. 11. q. 3. rursus. & c. quicunq;. sed hoc nõ credo ꝙ ex vi excõicationis perdat possessionem, sed ex eo ꝙ non admittit illũ ad possessionem beneficio huius cõstitutionis. & cap. illa. non loquuntur in causa ciuili, sed c. rursus. loquitur in criminali, & cap. quicunque. loquitur cum de crimine agitur, siue ciuiliter siue criminaliter: & sic non tangunt istum casum. sed secundum hoc contingeret, ꝙ efficeretur possessor ille qui nõ fuit missus in possessionem, nec pronunciatus mitti. Duę enim sunt pœnę procedendi cõtra contumaces, vna per missionem in possessionem, alia per excommunicationem: vbi vna tantum imponitur, alia nõ inducitur: nisi expresse imponatur: immo cum vna non timetur: tunc demũ alia imponatur: vt s. vt lit. non conte. quoniam frequenter. in fi.

f ¶ Melioris.] Non enim melior debet esse conditio illorum qui deliquunt, quàm eorum qui obediunt. ff. de don. inter vi. & vxor. l. 3. §. 1. & s. de postu. præla. ad hæc. versi. nos, &c. & stulti non debent esse melioris conditionis quàm periti. ff. quod vi aut clam. l. seruus. & 14. q. 1. legi epistolam. in prin. & ff. de noxa. l. nõ solum.

g ¶ Actor verus.] Idẽ vr fuisse statutũ per leges in personali actione: vt si per aduersariũ impedior possidere, ꝙ nihilominus pro possessore debeo haberi, ac si possiderẽ. ff. de bo. auct. iu. pos. quãuis. Sed si

Possessor verus an efficiatur qui ex primo decreto in possessionem mittitur.

Quis ordo seruandus prius quam quis in possessionem mittatur.

6 Illa, sed sibi contradicta decretalis no ꝙ perdit causam & vide quod ibi dicas. Io. And.

Sed si palliũ ſpedior, ille tenet mihi ad intereſſe. ff. qb. ex cau. ſpoſ. eaſ. l. pe. Et hoc ſi ſoluendũ fuerit, alias intelligor poſſidere. ff. de eo per quem factũ erit. l. vlt. 1. rũ. & ff. de dolo. & eleganter. §. ſi dolo.

¶ *Gl. ſeq. habet quatuor part. prima ro. p q. an p lapſum anni ipſo iure an per ſententiam quis fiat poſſeſſor: & quod ipſo iure alle. duo iura & duo ſimilia. In contrarium allegat decre. & l. cui ſtatim reſpondet. Demum ſoluit diſtinguendo reales a perſonalibus. Secundo quaerit quod de ſpiritualibus, vt ſi petatur eccleſia. Reſpondet diſtinguendo. Tertio tractat an miſſus in poſſeſſionem vtatur fructibus, & dicit quod ſic poſt ſecundum decretum: poſt primum non: excipit tres caſus. Quarto quaerit an miſſus in poſſeſſionem, &c. ſoluit quod ſecundum canones, & 1. alio, per ſecundum ll. in reali.*

ctus vſq; ad litem conte. poſtea ſup proprietate audietur, ſi poſtea agere voluerit q poſſeſſioné amiſit. Et q ex primo decreto nõ vtaẽ fructibus, probatur ff. qui. ex cau. in poſ. ea. Fulcinius. in princ. ſed poſt ſm decretũ vtiẽ fructibus. ff. vt in poſ. le. is cui. §. qui legatorũ. in fin. ſecus tñ eſt in petitione hæreditatis: vbi quis propter tumiam contumaciam conſequitur fructus. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. Fulcinius. §. vltim. Similiter cũ venter mittitur in poſſeſſioné, vtitus fructibus. ff. de ven're in poſ. mitten. l. 1. §. t. & ff. ſi mulier. ven. no. in poſſ. calum. cauſa eſſe de. l. 1. §. intereſſe. Similiter cũ impubes et Carboniano edicto mittitur in poſſeſſioné. ff. de Carb. edic. ſed ſi is. §. 2. Itẽ qd dices ſi miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, eiciatur, an poſſit petere reſtitutionem? ¶ Videtur quòd non, præcipue ſecundum iura canonica, cum non poſſideat, ſed tantum cuſtodiam habeat: vt ſupra dictum eſt: quia non ſufficit pbare deiectionem: niſi probet poſſeſſionem: vt ſupra de offic. deleg. conſultationibus. & ſupra de teſtiu. ſpol. olim. vnde non poſſet agere vti poſſidetis. ff. vti poſ. ſi duo. §. creditores. Sed dicas q poteſt petere reſtitutioné cõditionaliter ex illa. l. C. de ꝑto. pig. l. vlt. ſm illos qui dicũt q ſtatim eſt verus poſſeſſor, ſaltẽ in actione reali, q a non vr quæſtio, cũ habeat veram poſſeſſioné, licet commutabilem.

constituatur [a] elapso anno, possessor.

¶ Gregorius ix. archiepõ Burdegal.

¶ *Si reus non inuenitur, sufficit publice citationem ad ecclesiam suam proponi.*

CAP. X.

VEnerabilis frater noster: & infra. ¶ Volentes finem [b] imponi litibus, ne immortales existant: Mandamus, quatenus ad initium proxime [c] venturę quadragesimę, (quod tibi peremptorium terminum duximus assignandum) super iure Primatię, quod Bituricen. archiepiscopus, in te ac in prouincia tua se habere proponit, per te vel per procuratorem [d] idoneum sufficiẽter [e] instructum, ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia [f] peragẽda, quę necessaria decisioni negotij videbuntur, nostro te conspectui repręsentes. ¶ Nos vero nihilominus archidiacono Transuigen. & magistro M. canonico Turonen. dedimus in mandatis, vt & ipsi ad eundem terminum, auctoritate nostra, iuxta præmissam formam, te peremptorie citare procurent: & si non poteris inueniri, faciant vt citationis edictum, per ipsos, vel alios [g],

a ¶ *Constituatur.*] Non determinatur hic an ipso iure per lapsum anni constituatur verus possessor, an per sententiã iudicis [1]: & vr expressũ, q ipso iure anno elapso sit verus possessor. ꝫ. de offi. or. pastoralis. ver. verumtñ. & j. tit. prox. c. 1. & est simile: quia transcursus anni priuat aliquẽ stipendio suo, si tanto tpe steterit excõicatus. 11. q. 3. rursus. & transcursus anni constituit aliquem [2] hæreticum. j. de hęre. excommunicamus. §. qui autẽ. Sed ꝫ vr, quia post annũ impetratur ſm decre. j. tit. pxi. c. 1. & ff. de dam. insec. si finita. §. Iulianus. Sed illud loquitur in psonali actione. Ad hoc dicas, q in realibus actionibus non habet locum ſm decretum, nec est necesse, sed solũ transcursus anni facit aliquem possessorẽ: vt in decre. pastoralis. nisi quis ad cautelam [3] impetret illud: sed in psonalib' actionibus necesse habet impetrare ſm decretũ: quia alias intelligitur non possidere. j. de proba. ex litteris. & sic non præscriberet. Sed hoc non obtineret vniformiter in omnibus: quia in causa noxali, & in causa damni infecti ſm decretum constituit aliquem dñm si reus erat dñs: sed si non erat dñs, constituit verũ possessorẽ: & dat ei causam pręscribendi siue vsucapiendi. ff. de dam. insec. si finita. §. Iulianus. & ff. de acqui. pos. possideri. in fi. & ff. de noxa. & generaliter. sed in alijs personalibus ſm decretũ constituit aliquẽ possessorem: vt ꝫ. vt lit. non contest. qm. in fin. ſm intellectũ quem posuit ibi Io. in hoc scilicet, vt exoneretur ab onere probandi debitũ: sed nõ pręscribit: quia qñcũq; dñs offert debitũ, restituetur ei res sua: nisi distracta sit auctoritate iudicis: vt C. de distract. pig. si priusquam. Alium intellectũ diximus ibi. Sed nunquid idem iuris est in spiritualibus causis (vt si petatur ecclesia vel præbenda ab aliquo, & reus intra annũ non compareat) vt post annũ actor verus sit possessor, & sic pręscribat ecclesiam vel præbendã, cũ actor nunquã institutus fuerit forte in ecclesia? Dico q si petatur ecclesia tamquã proprietas, vel aliud spirituale elapso anno verus est possessor, & præscribere potest. j. tit. proxi. c. 1. si vero petatur ecclesia tamquam beneficiũ siue præbenda, non habet ibi locum præscriptio: quia titulus non præscribitur: sola enim possessio non facit aliquem decurionem, sed canonica electio. ff. de decu. Herennius. arg. j. de insti. ex frequẽtibus. [4] Qui enim dicit se pręlatũ ecclesiæ vel canonicũ, non prodest probare præscriptionem, nisi ostẽdas titulũ siue libellũ suæ ordinationis. 2. q. 1. legũ. & j. de præb. dilecto. & ꝫ. de procu. ex insinuatione. nec obstat j. de iure pat. cura. quia præscribitur ibi ecclesia tamquã proprietas, vt dixi, non tamquam prælatura: nũquã enim ſm iura canonica per ſm decre. datur ius præscribẽdi, nisi adsit bona fides, vt j. de præscr. vigilanti. & c. si. sed cũ aliquis mittitur in possessionem beneficij, qui nullum titulũ habet, nunq̃ potest habere bonã fidem: & ideo nõ pręscribit: quia in huiusmodi spiritualibus bona fides & iustus titulus requiritur. j. de pscri. si diligenti. Quid ergo operaẽ ſm decr. in hmõi spũalibus? Forte vt possit vti fructibus, & vt possit pręscribere ꝫ omnem agentem, si haberet bonã fidẽ, & aliquẽ titulũ: non tñ pscribit ius platoræ vel pbendæ, sed pscribit ꝫ agentẽ tñ. Hodie vero ille qui agit ꝫ alium possessorem super dignitate, personatu, vel beneficio ecclesiastico obtinendo, non debet mitti in possessionem causa rei seruandæ pp contumaciam partis aduersæ: ne per hoc ad eam ingressus pateat vitiosis: sed in eo casu lite non contest. liceat iudici negotiũ terminare. vt in cõcilio Lugdunẽ. de eo qui mit. in posses. causa rei seru. ca. eũ q. [lib. 6.] Et illud scias, quia missus in possessionem ex primo decreto, nõ vtitur fructibus, immo eos conseruare debet, vt ipse restituat eos cũ ipsa re, si infra annũ reus recuperat possessionẽ. j. de sequestra. c. 2. si nõ recuperat rem suã infra annũ in actione reali, habebit oẽs fru-

V ¶ *Venerabilis.*] Diuidit. nã primo ponit duplicem citandi formã. Primam quam facit iudex per litteras. Secundam, quam cõmittit alteri faciendam. Et de facto huius decret. habetur in c. fin. de ma. & obe. & latius in c. fi. de dilationibus. Abbas Siculus.

Casus. Inter archiepm Bituricen. & archiepiscopũ Burdegalen. quæstio vertebatur de iure Primatiæ: ad petitionem Bituricen. mãdauit Papa Burdegal. vt ad initium primę quadragesimæ, peremptorie ad præsentiam suam per se vel per procuratoẽ idoneum accederet, rñsurus dicto archiepiscopo Bituricẽ. super iure Primatię: qd se proponit habere in puincia Burdegalen. ad litẽ contest. & ad alia omnia quę ipsi causæ fuerint necessaria: & insuper mãdat quibusdam, vt ad eundem terminũ sub forma præmissa & peremptorie citent eundem: & si non poterit inueniri, ad ecclesiam suam trinæ citationis edictum publice proponant, vel proponi faciant. Not. procuratorem talem mittendũ qui possit litẽ contestari, & alia omnia necessaria causæ expedire. Item si aliquis non inuenitur ad locũ vbi habitare consueuit, trinę citationis edictum debet proponi, & vltimum peremptorium.

b ¶ *Finem.*] Sic [5] ꝫ. eo. finẽ. & ꝫ. de pcura. cõstitutis. & C. de agri. & cen. lib. 11. & C. de iudi. properandum. in princ. & ideo vsque ad trienniũ restringuntur lites ſm leges: vt in pędictal. properãdum, ne immortales existant, vt ibi dr. Secundũ iura canonica non finitur instantia iudicij elapso triennio. ꝫ. de iudi. venerabilis.

c ¶ *Proxime.*] & si hoc non fuisset appositum, de proxima intelligeretur. ff. de verb. obl. eum qui calendis. in prin. Ber.

d ¶ *Procuratori.*] Melius [7] dixisset actorẽ, quia hæc erat causa vniuersitatis. ꝫ. de syndi. c. 1. ff. de mu. & ho. munerũ. §. defensores. in gl. eligunt. ff. qd cuiusq; vniuer. iẽ eorũ. §. actor. Et mirũ est q interueniat pcurator in hoc casu. cũ agaẽ causa status: ꝫ id qd habes 2. q. 6. si qñ. Dic q si aliquis petit aliquẽ in seruũ, põt agere per pcuratorẽ. 54. dist. siequẽs. in glo. actores. Is aũt de cuius statu agitur. si est in possessione libertatis, potest se defendere per pcuratorẽ. C. de asser. tol. l. 1. ĩ prin. si aũt sit in possessione seruitutis, & pclãmet etiã ad libertatẽ, nũ aget p pcuratorẽ: vt i l. pdicta. Nec obstat huic distinctioni. ff. de pcu. nõ solũ. §. si status. quę dicit, q in causa stat' põt interuenire procurator, siue ex seruitute proclamet in libertatẽ, siue ex libertate petaẽ in seruitutẽ. loqẽ. n. in pcuratione pcuratoris ad peculiaria negotia. ff. de pcu. l. seruũ quoq;. in pri. e. tĩ. de pc.

e ¶ *Sufficienter instructum.*] Sufficiens dr qui ad agendum & defendendum & respondendum constitutus est legitime. de hoc dictũ est ꝫ. de procu. c. 1. & c. accedens. & c. mandato.

f ¶ *Alios.*] Ex [8] forma rescripti hic defert alijs, cum tantũ factũ demandetur. ꝫ. de offi. deleg. c. vlt. in fin. Vel dic q possunt citare per se vel per nuncios suos. fiunt enim citationes vel per nuncios, vel per epistolã, vel per edicta, q in publico pponũtur. intelliguntur enim citare ipsi qñ p alios citãt. arg. ff. de cõstit. pec. l. & licet.

¶ *Glo. seq. alleg. concor. & ibi remittit, Secundo quærit an teneatur venire non veniens, &c. arg. quid sic, demum arg. contrarium, & illud tenet.*

a ¶ *Ecclesiam.*

Possessor verus an efficiatur per lapsum anni missus in possessionem.

[1] Præsumptione iuris & de iure, vt dixi plene lib. 2. in Directorio Inquisitor. Schol. 61 & li. 3. Schol. 32.

[2] Dicunt quidam, & male, hanc cautelam esse damnosam. de quo vide in Spe. de secun. decre. §. videndum. versic. hoc quoq;. Io. And.

[3] Et j. de reg. iur. c. 1. lib. 6. Ioan. And.

[4] Vt quia dicit se ad venturum, vt ibi not. ad quod facit de sen. exc. pometasibi. §. secu. li. 6. Io. And.

[5] Vel, ad portas, dixit in omnibus manuscriptis.

[6] De hoc in Spec. de pri. decr. §. iam de eo. Qui ver sed quid si nulla. Quid si index tractat de missio obcras ad legitimae tauit. de missio ad contra rem, cum perchas exceptio, vt de post. tamen. In de dilat. cap. 1 in magna glo. ver. vel dat melius. Io. And.

[7] De materia huius glossæ, & quis ordo in causis iudicandis & expediendis obseruari debeat, pręcipue facit concilium Tridentinum sessio. 24. in decretis de reformatione c. 10. & sessio. 25. de reformat. c. 10.

[8] Hęc glossa nõ est Bernardi, nec habetur in vetustis decretalium exemplaribus.

[9] Hæc glossa nõ est Bernardi, nec reperitur in vetustis exemplaribus.

a ¶ *Ecclesiam.*] Sic ergo debet citari qui personaliter nõ inuenitur. s. eod. causam quæ. vbi satis dr̃ de hac materia. Sed quid fiet si reus non veniat, & iudices impediti etiam si venissent, procedere non potuissent; nunquid tenebitur saltem ad expensas? Vr̃ q̃ sic: quia contumax est: aduocati enim non est contemnere auctoritaté prætoris. ff. de iud. si quis ex aliena. & ff. de re iu. contumacia. nec prodesse vr̃ si casu processus iudicis impeditur, sicuti si facto fecerit, nõ vr̃ obtemperare voluntati. ff. de condi. & demon. l. 2. in fi. certus enim casus debet esse ad hoc vt nõ veniat. arg. ff. de bo. pos. s̃m tabu. l. 1. §. 1. ver. sciendum tñ. & licet mea non intersit: teneor tñ venire. ff. si qs cau. si eũ. in prin. arg. s. ff. si quis cau. l. 2. §. si qs in iudicio. 1 in fi. & ff. si quis in ius vo. non ierit. l. 2. in fin. quia nihil interest actoris reũ non venisse: vt ibi. ff. de iud. non vr̃. & ff. de pecu. eo tempore. & ff. de arbi. si cũ dies. §. si arbiter. ver. sed si in aliquem. Et hoc verũ est q̃ non tenetur venire.

apud ecclesiam tuam[a] publice proponatur.

TITVLVS XV.

De eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ.

¶ Alexand. iij. Priori & fratribus de Guiseburch.†

¶ *Missus in possessionem ex primo decreto in reali per lapsum anni veram & incõmutabilem illius rei possessionem acquirit: licet passus missionem, habuerit infra annum voluntatem cautionem præstandi, quam tamen non deduxit ad effectum suo defectu. h. d. secundum verum intellectum.*

CAP. I.

Constitutist in presentia nostra R. canonico vestro, & responsalib' prepositi de Berif. super possessione ecclesiæ de Lamẽto (in quã causa rei seruande[b] fueratis inducti) hincinde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tandem ex vtriusque partis assertione[c] tenuimus, quòd licet causa rei seruandæ tantum, in eiusdem ecclesiæ possessionem inducti fueritis, infra annum tamen altera pars standi iuri non præstitit cautionem, licet voluntatẽ[d] † prestãdi habuerit, & vos eã parati[e] recipere fuissetis. ¶ Ideoque decernimus, vt ammodo possessionem præscripte ecclesiæ (saluo iure[f] quòd idem præpositus in petenda ecclesia habere dignoscitur) absq; contradictiõe qualibet habeatis[g]. Vt autem nostre diffinitionis sententia inuiolabiliter obseruetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

¶ Cle. iij. episcopo, & archidiacono Eboracen.

¶ *Tempus annale non currit missionem passo, si infra illud cautionem iudicibus, vel alteri eorum alijs absentibus obtulit: licet per eos seu per eum recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundum hunc intellectum.*

CAP. II.

Cvm † sicut accepimus, inter P. subdecanum †, & abbatissam & conuentum sanctę Trinitatis, super ecclesia de

DE EO QVI MIT. In poss. causa, &c.

¶ *Quia per contumaciam sæpe peruenitur ad missionem in possessionem, ideo congrue post præcedentem ista annectitur. Et quamuis in rubro fiat duntaxat mentio de eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ tamen in nigro tractat etiam de interpositione secundi decreti per quod trãsfertur vera possessio: vt in cap. 1. Ex quo collige, quòd nigrũ quandoq; est generalius rubro, concordat de officio deleg. cap. 1. lib. 6. referendo rubrum ad 1. fina. eod. tit. Abb. Siculus.*

Constitutis.] Actor missus in possessionem post annum efficitur verus possessor, licet reus infra annũ cautionem præstare voluerit. h. d. Primo narrat factum. Secundo interloquitur: ibi, Ideoq;. Abb. Sic.

Casvs. Prior & canonici de Guiseburch habebant questioné cũ preposito de Berif. super ecclesia de Lamento: ad petitionem prioris, causa commissa fuit quibusdam iudicibus: sed quia prepositus fuit cõtumax, missi fuerunt Prior & fratres in possessioné ecclesiæ prædictæ causa rei seruandæ: ĩfra annum p̃positus non recuperauit possessioné, vnde anno elapso partes propter hoc accesserunt ad Papam: in cuius præsentia super possessione prædictæ ecclesiæ fuit aliquandiu disputatum: tandem per confessionem vtriusque partis constitit Papæ q̃ licet in possessioné causa rei seruãdæ dicti Prior & fratres fuissent inducti, tñ altera pars ĩfra annum non p̃stitit cautionem standi iuri, licet voluntatem habuerit, & ipsi causam parati fuerant recipere: Vnde Papa adiudicauit possessioné dictæ ecclesiæ prædictis fratribus, saluo iure proprietatis ipsi præposito. Not. q̃ non sufficit voluntas in casu isto sine facto. Itẽ qui non recuperat possessionem propter contumaciam amissam infra annum, post annum non recuperat ipsam: tamen de proprietate auditur.

b ¶ *Seruanda.*] super possessione, super qua agebatur tamquã super proprietate, secus si agatur super beneficio vel dignitate. j. iñ concil. Lugd. eod. tit. cum qui. [lib. 6.]

c ¶ *Assertione.*] C. si per vim vel alio modo. l. 2. & ita per cõfessiones partiũ constitit de meritis causæ: & ideo ex confessione proceditur ad sententiam. s. de transact. præterea 2. §. respondemus, & s. de testi. spo. cum ad sedem. ad fi. 2 quia confessus in iure, pro iudicato habet. j. de cõfes. cũ super. & c. sequenti. & C. d cõfes. l. vnica.

¶ *Glo. seq. ponit brocar. de voluntate an habeatur pro facto, alleg. ad negatiuam vnum tex. vnam decre. & tres leges. ad affirmatiuam quatuor canones, & das duas solu.*

d ¶ *Voluntatem.*] non tñ studiosam, seu cum effectu: quia per eum stetit, & non per iudicem vel per aduersariũ: aliàs si stetisset per iudicem vel partem aduersam, non imputaretur ei. j. eod. c. proxi. immo & si iudicẽ habere non potest, corã publicis & honestis personis debet cautioné offerre ac præstare, vt postea non currat annalis præscriptio: vt s. de offi. ordi. pastoralis. in fi. & j. eo. cum venissent. Item est arg. q̃ voluntas sola non sufficit sine effectu. j. de re iud. cum aliquibus. & ff. de consti. pecu. promissor. §. cõstituto. ff. de re iud. l. 4. §. ait prætor. & 86. dist. non satis. & ff. qui mo. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. si voluntate. arg. s. 32. q. 5. nec solo. & c. qui viderit. de pœ. di. 5. c. quisquis. §. si quis cum telo. 14. q. 5. si qd inuenisti. Sol. vbi de necessitate opus est facto, non sufficit voluntas si factũ adimpleri potest, aliàs volũtas reputatur pro facto: vt in c. non satis. Vel aliter vbi quis habet voluntatem faciẽdi bonum: sufficit sola volũtas, si nõ potest facere illud. 3 sed si volũtatem habet malefaciẽdi, & per eũ nõ stat, puta quia procedat ad actũ exteriorem, ei imputatur. 4 de pœ. dist. 5. si quis cum telo. & in pluribus ll. ibidem: aliàs sola voluntas non imputatur, quia cogitationis pœnã nemo meretur. de pœ. dist. 1. cap. cogitatio.

¶ *Glo. seq. in prin. format duas quæstiones: prima quod si passus missionem non valet propter impotẽtiam præstare cautionem? Respondet quòd ei non imputabitur. Secundo, cui sit præstanda hæc cautio? Respondet quòd parti, hoc verum in districtu iudicis.*

e ¶ *Parati.*] Si vero non fuissent parati eam recipere, non noceret præposito. arg. ff. de leg. commisso. si fundus. in fi. §. in cõmissoria. vel si eam prestare non posset, non imputaretur ei: quia inanis est actio, & c. ff. de dolo. nam 18. & s. de testi. spo. olim 2. & j. de solu. Odoardus. præstat ergo quam potest, scilicet iuratoriam. 5 j. de do. inter vi. & vxo. & de do. post diuor. resti. per vestras. §. si. & C. de epi. & cle. Auth. generaliter. & in Auth. vt nulli iu. §. si vero. coll. 9. sed illud protestetur. j. de app. c. vlti. Item habes hic, q̃ parti præstanda est cautio ista, quod est verum: & ideo si non potest iudex haberi: præstetur parti. Et iudici etiam potest præstari parte absente. j. eo. c. 2. & 3. & s. de offi. ordi. pastoralis. Si autem neuter potest inueniri, præstabitur alicui honestæ personæ, quæ recipiat cautionem nomine aduersarij.

Additio. Sic j. de conuer. coniuga. c. vlt.

f ¶ *Saluo iure.*] super proprietate. Sic s. vt lit. nõ contest. quoniã. §. quod si. in fi. & s. de do. & contu. prout. in fi.

g ¶ *Habeatis.*] Hic sumitur arg. q̃ secundum decretum necessarium sit in reali actione; sed ideo datum fuit secundum decretum: quia dubitabatur super cautione an infra annum præstita fuisset, & ideo reuocabatur in dubium inter partes. & de hoc satis dictum est s. titu. proxi. contingit.

Cvm sicut.] Si non stetit per reum quo minus caueret infra annum, actor per lapsum anni non efficitur verus possessor. Diuiditur. nam in prima facti narratio. In secunda causæ commissio, ibi, *Discretioni*. Abbas.

Casvs. Inter abbatissam & conuentũ sanctæ Trinitatis ex vna parte, & P. subdecanum ex altera, coram abbatibus Thaurinen. & de Corinth. & archidiacono Chim. iudicib' delegatis, super ecclesia de Capit. quæstio vertebatur, propter contumaciam P. subdecani: iudices miserunt moniales in possessionem rei petitæ, causa rei seruandę: Sed cum hoc ad subdecani notitiam peruenisset, ad

archid.

a Vide l. si repetendi. C. de condi. inde. & l. prætor. & ibi Bar. ff. de noui ope. nuncia.

1 45. dist. duæ sunt. Seneca. 14. ad Lucil. Magna pars bonitatis est velle fieri bonum. Ioan. And.

4 Hierony. ad Gellantiam dicit quantum ad præditã rationem pertinet: non potuit qui noluit ... dispositum. Ioan. And.

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compilatione.

b Aliàs, subdiaconum

5 Obliget etiam ipsam rem quam tenet parat, quod potest possit eum obligare se ad pœnam pecuniariam de præsum. literas. ver. quo electa. vel priuationis beneficii. de ele. cum dilecti ad hoc secundarium. Host. Ioan.

Capit. † quęstio verteretur: de Thaurino † & de Corinth. abbates, ac archidiaconus Chima. à sede Apostolica delegati, moniales ipsas rei seruandæ causa, in possessionem rei petitæ [a] miserunt; vnde cum hoc ad † subdecani notitiam peruenisset, ad archidiaconum prędictum accessit: & offerens ei sistendi iudicio cautionem (quoniam abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Thaurinen. viā fuerat vniuersæ carnis ingressus) possessionem infra annum sibi resignari cum instantia postulauit, sed nō [b] potuit obtinere: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si est ita, sistēdi iudicio ab eo cautione recepta [c], ei possessionem restitui faciatis: nec obstare volumus, quòd annus elapsus esse proponitur, si per eum non steterit [d], quo minus infra annum, & possessionem receperit, & dederit cautionem.

¶ Innocen. iij. Vrbinati, & Senogolen. episcopis.

¶ Si passus missionem, repetens possessionem allegat se contumacem non fuisse, restituitur in pristinum statum præstita cautione, & dilata condemnatione expensarum, quam euitat, si postea constiterit eum non fuisse cōtumacem.

CAP. III.

Cum † venissent ad Apostolicam sedem abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P. proposuit, quòd † prędictus abbas eum super quadam possessione, coram Ioanne Apostolicæ sedis legato traxit in causam: & infra. ¶ Verum legatus ipse causam commisit iudicibus, secundum ius & bonam terræ consuetudinem † terminandā: qui cū secundum ius tantum vellent procedere, præfatus P. nostram audientiam appellauit: sed iudices nihilominus partē aduersam in possessionē rerum petitarum inducendā causa custodię [e] decreuerunt: ita quòd si vsque ad annum & diem præstaret sistendi iudicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret [f] pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumque G. sedis Apostolicę legatus infra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem standi iuri obtulit [g] coram eo, & possessionē sibi restitui postulauit, paratus expensas restituere factas in lite: quę sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed abbas triginta librarum sibi restitui petit quantitatem: & infra. ¶ Nos igitur ipsum P. cautione [h] præstita, in possessionem credimus † reducendum: Hoc etiam decernentes, vt si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter [i] appellasse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin (cū ex hoc appareat eum frustratorie appellasse) ad restitutionē

archid. prædictum accessit, offerēs ei standi iudicio cautionē, qm abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & abbas Thaurinen. viam fuerat vniuersę carnis ingressus: possessionem tñ infra annū non potuit obtinere: vnde dictus P. post annum accessit ad Papā, petens sibi super hoc prouideri, cum per ipsum non steterit quo minus possessionem recuperasset infra annum: mandat Papa quibusdā quatenus si est ita, recipiant à reo cautionem stādi iuri, & ei restituāt possessionem, nō obstāte eo, q annus est elapsus: si per eum non steterit quo minus infra annum & possessionē receperit, & dederit cautionē. Not. q si per me non steterit quo minus faciā quod debeo, nō est mihi imputandū. Itē si nō possum habere copiā iudicis nō currit mihi tempus annale.

a ¶ *Non potuit.*] Sic ī. vt lit. non conte. qm. §. in alijs. & j. eo. c. vlti. C. de his qui ad eccle. confu. præsenti. §. cū autem.

¶ *Gl. fo. signat* ꝯrium *de l. tutor qui. & soluit.*

b ¶ *Sed non potuit obtinere.*] Sed nec debuit, cum plures fuissent iudices, ipse solus restitutionem dare non poterat: quia solus non habebat iurisdictionē. ī. de offi. dele. causam matrimonii. & c. vno delegatorū. & 2. q. 6. c. ei qui. §. item si plures. ar. ꝯ: quia cum res esset tēpore peritura, archidiaconus poterat se intromittere: sic apparet in tutoribus. ff. de admini. tut. tutor qui. §. 1. c Sed non est verum, vt dictū est, cum non haberet iurisdictionē, poterat tñ cautionem recipere ab ipso nomine aduersarij, non tamquam iudex, sed tamquā honesta persona, & sic non curreret tempus. ī. de offi. ord. pastoralis. §. verūtamen. de hac cautione dictum est in proxi. c. ī. eo.

c ¶ *Recepta.*] Et ita qd non potuit facere primo, modo facere debet, vt possessionem recuperet. sim. j. c. 1. sic etiam si ad terminum venire, aut etiam soluere non potuisti, non tñ post terminum eris à solutione absolutus. ī. de do. & contu. cū dilecti. §. præterea ver. si enim. ff. de arbi. Celsus. §. 1.

¶ *Gl. ista notat quòd si p me, et c. signat* ꝯriū *de decretalis par. & soluit.*

d ¶ *Non steterit.*] Not. q si p me non stat quo minus faciam quod debeo, non est mihi imputandū. sic ī. de rescri. si autē. & c. plerūq;. §. 1. ibi, postquā copiā. & ī. vt lit. non cōtest. qm. circa prin. & j. de appellat. ex insinuatione. ibi, absq; damno. & 2. q. 6. anteriorum. §. ad hoc. & j. de app. ex ratione. arg. ꝯ. ā. c. proxi. sed ibi voluit solūmodo, sed non cum effectu, & voluntas ibi stetit in suis terminis. hic vero voluit & obtulit, sed defuit qui reciperet, & absente illo qui fuit causa custodiæ in possessionem missus, ex causa necessaria possessio restitui non debet. j. de verbor. signi. dilecto.

Cum venissent.] Si reus ꝯ quem facta est missio in possessionem, doceat se contumacem non fuisse, non condemnabitur ad expensas. Primo ponit factum coram Papa narratum querelæ vel appellationis remedio: Secundo dat iudices: ibi, *Nos igitur.* Abb. Sic.

Casvs. Abbas sancti Angeli causam habebat super quadā possessione ꝯ P. Gallen. legat⁹ illius prouinciæ causam illā ꝯmisit quibusdā iudicibus, sm ius & bonā cōsuetudinē illius terræ terminandā: sed cō iudices vellent procedere in re sm ius, præfatus P. ad sedem Apostolicam appellauit, sed nihilominus iudices partē aduersam in possessionē rerū petitarum causa rei seruandæ mitti decreuerūt, ita q si vsq; ad annū & diē præstaret cautionē iudicio sisti, & parti alteri trigita libras restitueret p expēsis, reciperet possessionē eādē: postmodū legatus ille recessit, & alter legatus infra annū terrā illā est ingressus, corā quo dictus P. obtulit cautionē standi iuri & possessionē sibi restitui postulauit, paratus restituere expensas vsq; ad sex libras. sed abbas volebat trigita: & sic ann⁹ elapsus est: vnde q̄stio ista ad dñm Papam est delata, corā quo hæc & alia pposita fuerūt: dñs Papa decreuit illū P. in possessionē reducendū præfata cautione præstita, statuens vt si consuetudo quam allegabat, laudabilis fuerit, ad expensas restituendas nō cōpellatur: quia ex hoc apparet q bene appellauit: si vero consuetudo laudabilis non fuerit, appellatio nō tenuit vnde ad moderatas expensas restituendas abbati, quas constiterit ipsum pp hoc fecisse, condemnatur. Not. q non obstat elapsus anni ad recuperandā possessionem, sed infra annū nō stat per eum qui amisit eam. Itē appellatio legitima impedit traditionē possessionū; & si nō est legitima, non impedit quo minus detur.

e ¶ *Causa custodia.*] At. q non sit possessor, sed tm custos. sic j. eo. c. pro.

¶ *Glo. seq. vers. per q. an bene fecerit iudex condēnando ad expensas tempore remissionis. Et dicit quòd non, duplici ratione.*

f ¶ *Restitueret.*] Hic male pronunciauit, quia primo debuit ei de expensis constare, saltem per iuramentū. C. de iu. sancimus. 2 præmissa taxatione. ī. de pro. cu. constitutis. & hic in fine dicit, quas abbatem constiterit propter hoc fecisse. vnde perperam processit, quia non debuit condemnare eum ad voluntatem abbatis: vnde Papa non stat illi condemnationi. Præterea condemnatio expensarum debet fieri tempore præstandæ cautionis, quo recuperat possessionem. ī. vt lit. non conte. quoniam. §. in alijs. & j. de sequestra. c. 1. & hic in fi.

¶ *Glo. seq. vers. per q. an offerens cautionem coram legato, per id renunciauerit appellationi ad Papam interiectæ. arg. pro & contra, & soluit. quærit demum; nunquid appellatio profuit? & respondet.*

g ¶ *Obtulit.*] Per hāc oblationē cautionis interrūpit prescriptionē annalē. ī. de offi. ord. pastoralis. in fin. & ī. c. pxi. Et per hoc vī renunciasse appellationi, & ratā habuisse sententiā iudicū illorū, ex quo acquieuit illi. arg. ī. de of. dele. gratū. & j. de testi. cū venissent. & arg. ff. de iud. l. verū. & ff. rē ra. ha. l. 3. §. falsus. sed ꝯ innuit, l. q Papa mandat inquiri de appellatione: quare per hoc non intelligitur renūciasse. Dicas, ex quo aduersarius noluit recipere cautionē, & restituere possessionē, statim licuit ei prosequi appellationē: & ita cū per eū non steterit quin dedisset cautionē, & recepisset possessionē, sed potius per aduersariū & per iudicē, ei circa possessionem recuperandā obesse non debet: vt ā. c. prox. Quid ergo profuit ei appellatio? Multū profuit: quia si appellatio sua fuit legitima, nō condemnabitur in expensis: si non fuit legitima, condemnabitur in expensis tñ necessarijs, quas propter hoc constiterit abbatē fecisse, vt dicit in fi. si tñ non appellasset, simpliciter restituisset expensas.

h ¶ *Cautione.*] sufficienti. j. de sequestra. c. 1. in fin.

i ¶ *Rationabiliter.*] Cum hic Papa iubeat inquiri de appellatione, patet

¶ Alias, Col.

¶ Alias in: Teutsch & de Colle abbates, & Archidiaconus Chimensis alias in: Thaur. & de Lomit abbates, ac archidiaconus Chimen.

¶ In codice Barbatiæ ita ad eosdem subditos suos.

¶ In tutoribus loquitur, quod officium quilibet exercere insolidum, ne vtilitas personarum cui dati sunt, impediatur. ff. de admi. tuto. si plures, deinde vero si vni commissa cura, reliquo nihil potest. ī. de offi. dele. prudentiā. Iohan. And.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. Et de intellectu vide Decium in c. ecclesiæ sanctę Mariæ. de consti. & in c. consultationibus de offic. deleg. & Romanū singul. 414.

¶ In codice Barbatię ita: quod eum defunct abbas esset super quadam possessione coram legato ... terrę causam.

¶ Infra, q consuetudo terrę legitima ... concor. l. & ibi P. de bel. per. C. y. & Doctor. l. de sum. tri. & deficiente terræ consuetudine, vbi ad quam in recurrendū consuetudinē, vnde ... per glossā in c. consuetudo. dist. 1. & in cap. 1. de iudi. del. 12.

¶ In codice Barbatię legitur: decreuimus. in contextu, credimus, habetur.

a Ibi iudex arbitrarias impensas & de illis debuit post iuramentū. Io. And.

Præscriptio annalis interrumpitur per oblationem cautionis.

patet ꝙ non recessit ab ea per oblationem cautionis, sed hoc fuit culpa aduersarij, qui eam noluit recipere: quod profuit huic appellanti in hoc, quia non condemnabitur in expensis si legitime appellauit: & sic satius fuisset illi accepisse moderatas expensas.

a ¶ *Illarum.*] Et etiam ad eas quas fecit in rebus, quarũ possessionem tenebat, consequãdis: etiam si non expediebat facere illas dum tñ credebat expedire. ꝟ ff. de bo. auct. iud. pos. prætor ait. §. qđ ait prætor. aliàs, generale est; vt non sufficiat credere & expedire, nisi in veritate expediat. ff. de neg. gest. sed an vltro. §. 1. in fin. vtiliter enim debet cœptum esse negotium, licet non spectemus euentũ: vt hic dicit.

cogatur expensarũ illarum a, quas abbatem constiterit propter hoc necessarias b in lite fecisse.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Contra absentem, qui non dimisit procuratorem, facta citatione domi, nulla defendente, fit missio. h. d. supplendo ad litteram, maxime. vt dicitur in glo. Et est verus et notabilis intellect⁹.*

CAP. IIII.

SI aduersarius tuus post citationis c edictum, ad remota loca se transferẽs, procuratorẽ legitimum non dimisit: & denunciatione publice facta domi d, non apparet qui defendat e eundem: iure petere potes, vt in possessionem earum terrarum, de quibus quęstio vertitur, causa custodiæ inducaris †.

TITVLVS XVI.

Vt lite pendente nihil innouetur.

¶ Alexander iij. Eboracen. archiep̃o.

¶ *Priuilegium etiam à principe impetratum, per quod priuatur quis sine causæ cognitione lite pendente vsu possessionis, tamquam surreptitium non valet, seu tamquam rationi obuium est reuocandum.*

b ¶ *Necessarias.*] Necessariæ expensæ dicũtur, impensæ sine quibus deterior esset res, si non fierent, aut etiam periret. ff. de verb. signi. impensæ. & ff. de pignor. ac. si necessarias. & ff. de impen. in re. do. fa. impensæ. & duabus legibus sequen. de hoc dictum est s. tit. proxi. c. finem litibus.

SI *aduersarius.*] Si reus citatus se absentat, nec ꝓcurator nec alius eum defendit: mittitur actor in possessionẽ rei petitæ causa custodiæ. h. d. inhærendo litteræ, ꝙ reus fuit prius personaliter citatus, & postea se absentauit. Primo ponitur thema ex quo quæstio. Secundo, solutio: ibi, *Iure petere.* Abbas Siculus.

Casus. Aliquis citatus fuit ad causam: post citationẽ absentauit se, nullũ dimittens procuratorẽ: Quæritur qualiter ꝯ ipsum sit procurandũ? Rñdet, ꝙ denunciatio ad domũ ipsius legitima debet fieri: & si non apparet qui defendat eũ, actor in possessionẽ rei petitæ causa rei seruãdæ potest induci. Not. ꝙ quilibet tenet̃ dimittere ꝓcuratorẽ, qui eũ defendat: aliàs proceditur ꝯ ipsum, vt hic dicitur.

¶ *Glo. seq. dat duos intellectus ad textum. Panor.*

c ¶ *Citationis.*] Hoc ideo dicit: quia si ante citationem, & non in fraudem se absentaret, non daretur restitutio possessionis ꝯ ipsum: licet pręsens vellet probare spoliationem & possessionem. s. de offi. deleg. consultationibus. sed missio in possessionem causa custodię, nihilominus fieri debet. & ita quod dixit; post citationis edictum, idem intelligo etiam ante citationem: quia debet dimittere procuratorem, qui ad loca remota se transtulerit. De hoc dictum fuit s. de offi. dele. consultationibus. vnde supple hic, maxime.

d ¶ *Domi.*] Sic s. de do. & contu. causam quæ. vbi de hoc s. & c. venerabilis. & ff. ex quib. cau. ma. item ait. §. hoc autem. & l. sequẽti. & j. de cle. non resi. ex tuæ. Ber.

e ¶ *Qui defendat eundem.*] Ergo si appareat qui defendat eundem, audiendus est. ff. de procuratoribus. seruũ quoq;. §. publice. & l. absens. & C. eod. exigendi. præstita satisdatione, vt in lege, exigendi. & ff. de in ius vocando. neq;. §. qui in ius. & ille qui defendit, id facere debet qđ dñs in lite faceret, & cauere idonee, id est, iudicatũ solui. ff. de procuratoribus & defensorib. sed & hæ personæ. §. defendere. & appellare tenetur si ꝯ ipsum pronunciabitur. s. de procuratorib. non iniuste. & j. de appellationib. si iustus. ff. de negot. gest. l. liberto. §. vltimo. & ita quilibet tenetur mittere procuratorẽ qualitercunq; sit absens, 2 aliàs requisitis amicis & facta denũciatione si non defenditur, proceditur ꝯ ipsum: vt hic dicit, & ff. ex q. cau. ma. Itẽ ait prætor. §. vlti. & l. sequen. & s. de do. & contu. causam quæ.

VT LITE PENDENTE NIHIL, &c.

¶ *Visum est supra de quadam innouatione quæ fit contra absentes contumaces: quia fit missio in possessionem quandocunq; proceditur ad excommunicationem, vel ad sententiam diffinitiuam. Sed ne crederet aliquis quod eodem modo circa statum causæ pendentis posset aliquid innouari, vt innouatio fiat circa statum eorum; ideo annectitur hæc rubrica. Et not. quòd hæc rubrica formatur negatiue: ex quo infertur quod regulariter lite pendente nihil est innouandum. Quando autem dicatur lis pendere, quo ad materiam huius titu. vide tex. not. in c. 2. eod. tit. & ibi glo. & 11. q. 1. cap. vltimo & 16. q. 4. volumus. Abbas.*

CAP. I.

A † Memoria nostra non excidit: & infra. ¶ Statuimus, vt litteræ prohibitiõis f nostræ, quas ad petitionem archiepiscopi Cantuarieñ. tuæ fraternitati direximus, nullum tibi pręiudicium g faciant, quo minus tibi & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio priuilegiorum Apostolicæ sedis indultum, & tu & prædecessores tui consueuistis facere) ante vos per totam Angliam deferre crucẽ h, quousque diffinitiua sententia decernatur, an ecclesia tua de iure i † hoc debeat habere.

¶ Clemens iij. †

¶ *Accusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente priuari possessione coniugali.*

CAP. II.

LAudabilem †: & infra. ¶ Quæris quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum: & infra.

A *Memoria nostra.*] Lite pendẽte reus cõmodo possessionis suæ priuari non debet. Primo decise ponit querelam. Secundo prouidet: ibi, *Statuimus.* Abbas.

¶ *Glo. seq. ponit casum.*

f ¶ *Littera prohibitionis.*] Eboraceñ. archiepiscopus ex priuilegio Apost. sedis faciebat crucem portare ante se per totam Angliã, Papa ad petitionẽ Cantuarieñ. archiepi prohibuit ei per litteras suas, ne hoc faceret, donec cognosceretur an hoc faceret de iure: sed quia Papa priuauerat illum sine causæ cognitione, dicebat archiepiscopus Eboraceñ. ꝙ nõ debuit prohiberi ante causę cognitionem: Vnde Papa statuit, ꝙ non obstãte illa vel aliqua probatione, faciat ante se portare crucem per totam Angliam, quousq; constituerit an de iure hoc facere debeat. Bernardus. Not. ꝙ lite pendente non est alicui auferenda possessio. Abbas Siculus.

g ¶ *Præiudicium.*] Et ita qđ illicite factũ est, potest licite reuocari. 35. q. 9. qđ qs commisit. & c. sententiam Romanæ sedis. & sapientis est reuocare qđ praue fecit. 22. q. 4. magnæ. & ff. de re iudic. qđ iussit. & errorẽ suũ quilibet emendare tenet̃. j. de ac. qualiter & qñ 1. j. de sen. excõ. sacro. §. si vero. & de app. cũ cessante. & in Auth. de nupt. circa prin. per vnam columnã. coll. 4. Ex quo Papa reuocat qđ iniuste fecit: multo fortius & alij hoc facere debẽt: immo & qđ bene factum est, si incipiat esse occasio mali, destruendum est. 63. dist. c. quia sancta. §. verum. & 2. q. 1. certe ego sum.

¶ *Glo. seq. not. incorporalia quasi possideri: possessorem non priuari, et in casu allegat horum concordantias.*

h ¶ *Deferre crucem.*] Not. ꝙ incorporalia possidentur, vel quasi possidentur, vt hic. & 84. dist. quisquis. & s. de causa pos. & ꝓprie. cũ ecclesia. §. nos igitur. i fi. & j. de pręscrip. si diligenti. circa medium. ff. de visuca. l. 4. §. si viam. ff. de acqui. re. do. seruis. §. 1. Itẽ pater, ꝙ lite pendente non debet quis priuari sua possessione. 16. q. 4. volumus. & j. de priuile. dudũ. & C. de proba. l. 2. & C. de rei ven. l. vlt. & in Auth. in medio litis sacras iussio. nõ fieri. §. illud quoq;. coll. 8. & ff. de peti. hære. diuus pius. & 8. q. 4. nonne. & j. tit. prox. c. 2. & ꝑ totũ, nisi aliàs suspectus esset de dilapidatione. 3. q. 2. quia ea. & j. de simo. licet Hely. & ff. qui satisda. cog. si fideiussor. §. vlti. & j. tit. proxi. c. 2. & 3. & 2. q. 6. quotiens a.

i ¶ *De iure.*] Not. ꝙ quatuor patriarchales 3 sedes vbiq; possunt crucem ante se portare, præterquam in vrbe Romana, vel in præsentia Papę, vel ipsius scilicet Papæ legati. j. de priuil. antiqua. alij vero non, nisi in prouincia sua: & nisi hoc alicui per priuilegiũ speciale sit cõcessum, vt hic dicitur; & ita qđ dicit de iure, id est, de priuilegio speciali: & hoc iure cognoscitur qualiter fuerit cõcessum, vtrum per surreptionẽ & in preiudicium alterius, vel non, quia sic nõ debet valere. ar. s. de vsu pallij. ex tuarũ. & s. de of. or. licet. & ff. ne qđ in lo. pu. l. 2. §. si qs à principe. qa in præiudiciũ alterius dari nõ debet priuilegiũ: vt in d. §. si qs à principe. & s. de cõsue. cũ oli.

L *Audabilem.*] Lite pendente super coniugio, non interdicitur cõiugibus carnale commercium. h. d. Primo ponitur cõsultatio, Secundo respon. ibi, *Ad quod.* Abb. Siculus.

¶ Cap. 1. eo tit. in 1. compilat. Et adde notas huius capitis, in quibus cõtra hæreticos defendit tuæ cõmunicando gestã di crucem vbi plurima d cruces signa.

¶ Hodie d iure possũt archiepi crucẽ ante se deferre per quæuis loca, etiam exẽpta sua prouinciæ, quouis priuilegio obstãtio non obstante. Clement. vltima de priuileg. & quod dicit hic glossa in verbo d iure procedit de iure antiquo.

¶ Aliàs Cœlestinus iij.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compila.

¶ De his quatuor patriarchis, eorũq; nominibus & dignitate vide Cassaneum in catalogo gloriæ mũdi, par. 4. cõsideratione 9.

CASVS. Aliquis accusat matrimoniũ propter consanguinitatem vel aliud perpetuũ impedimentũ; quæritur an statim carnale cõmerciũ sit suspendendũ? & videtur q alteruter coniugũ priuari nõ debet iure qđ habet in altero, ante finem causæ. Not. q lite pendente vxor debito iure priuari nõ debet. Item not. q ille qui ad mandatũ ecclesiæ soluit debitum vxori, sibi præiudicium non facit.

† Aliàs, Ad quod tibi breuiter, &c.

¶ *Glo. seq. alleg. 12. contra s. 5. decre. 4. can. et 3. leges, demum signat contrarium, & remittit, ibi signat aliud, & soluit.*

a ¶ *Probatam.*] s. de off. deleg. causam matrimonij. j. đ duor. pro. & s. de re. spo. ex cõquestione. & 8. q. 4. nonne. & 17. dist. §. hic etiã. & 16. q. 4. volumus. & 15. q. vlt. c. vlti. & s. de in integ. resti. cũ venissent. & s. e. proxi. & C. de rei ven. res alienas. & C. de proba. l. 2. & C. de libe. causa. non ideo. 1 arg. ꝫ. j. de re iud. tenor. Solu. ibi, & j. de reg. veniens. Itẽ arg. ꝫ. s. de rest. spo. litteras. ad fin. Vnde nõ fuit plena restitutio, sed id ideo est, quia habebat incõtinẽti probationes: nec sunt ꝯtra: quia ibi agitur possessorio, hic non. vnde non debet alteruter priuari, & c. illo tit. qui conscius est impedimenti, non debet exigere, nec reddere: vt in decre. litteras. Ber.

1 Quæ prouocat in libertatem: si non probat possessor in possessione tuebitur. tot. And.

Ad quod† breuiter respondemus, quòd coniugum alteruter accusatus, ante probatã[a] accusationem, iure quod habet in altero, priuari nõ potest.

¶ Innoc. iij. abb. & conuentui sancti Siluestri.

¶ *Qui rem litigiosam alienauit, ita quòd rehaberi nõ potest, debet æquiualentem substituere in locum illius, quam alienare non poterit. hoc dicit cum seq.*

CAP. III.

ECclesia† sanctæ Mariæ in Via lata, contra Ioannem de Ateia (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra iustitiam detinere) mouit sub L. iudice quæstionem: & infra. ¶ Prohibemus, ne possessiones quę successerunt[b] in locum & ius illarum, quas ab Io. de Ateia ecclesia sanctę Mariæ petierat, in monasterium vestrum ab eodẽ Io. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis †: vt si ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigiosi[c] contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in iudicio, in vanum laboret[d], monasterio vestro minime possidente) sit quod euincere valeat & habere.

† Huc referas c. 10. s. de cõstit. & vide c. 1. in. de restitutione spoliato[rum?] ... cõpilatio. vnde facile intelliges hoc fragmẽtum. & c. qđ proxime [se]quitur.

ECclesia.] Hæc decre. & sequens de eodem facto loquuntur: & aliqua ponuntur ibi, quæ præcesserunt tempore, aliqua posita hic. Et de hoc eodẽ facto loquitur c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. & male potest intelligi vna sine aliis. Et ideo glossa hic ponit casum, & seriem facti ad oẽs tres decre. Et si vis habere seriẽ facti prout cõtigit, ordo est, vt primo legatur ista decret. vsq; ad versicu. *Prohibemus.* secundo decret. sequens vsque ad fin. tertio illa, scilicet, de cõsti. quarto iste versi. *Prohibemus.* Et hoc ideo, quia principiũ huius c. ponit principiũ & originẽ huius negotij vsq; ad versi. *Prohibemus.* & sub illa dictione, *& infra.* quæ pcedit versi. *Prohibemus.* decidit qualiter facta alienatione rei litigiosę in monasteriũ, monasteriũ fuit de facto spoliatũ per senatorẽ occasione statuti, de quo in glossa. & tradita fuit possessio ecclesiæ sanctæ Mariæ: quæ etiã fuit postmodũ de facto spoliata per quendam consiliarium Capitolij: & restituta fuit illa possessio de facto monasterio: qua restitutione facta, monasteriũ illam possessionem titulo locationis transtulit in quendam potentem, ita q de facto haberi non poterat. Primo incœpit iudice coram Papa ecclesia sanctæ Mariæ petere restitutionem ꝯ factum illius consiliarij: sed quia illa possessio haberi non poterat de facto, vt s. dixi, & multa de facto fuerunt innouata: Papa prouidit prout habetur in decret. seq. & restituit ecclesiæ sanctę Mariæ possessiones[1] subrogatas in locũ illius, seu illarũ quæ haberi non poterant: post quę petiit secundo monasteriũ restitutionem illarum possessionum occasiõe spoliationis factæ per senatorẽ: & Papa monasteriũ restituit, vt dr in decret. ecclesia. de cõstitu. qua restitutione facta, Papa timens ne monasteriũ illas possessiones subrogatas alienaret, sicut fecit de principalibus: mandauit monasterio, prout dicitur hic in versi. *Prohibemus.* Et ex his iuncta glossa 1. habes clarissime seriem & ordinem negotij. Et hæc decre. non potest commode diuidi propter mixturam facti: de qua s. Abbas.

CASVS ad[a] vtramq; decretalem Ecclesia sanctæ Mariæ in Via lata, mouit quæstionẽ ꝯ Ioannem de Ateia super quibusdam possessionibus corã L. iudice lite contest. idẽ Io. possessiones illas transtulit in monasteriũ sancti Siluestri: demũ senator Romanus occasiõe cuiusdã statuti (in quo continebatur, q si quis rẽ litigiosam transferret in aliũ lite pen. possessio auferat possessori, & daretur petitori) spoliauit monasteriũ possessionibus illis, & eas restituit ecclesię sanctæ Mariæ: postea sententia senatoris fuit reuocata, & spoliata fuit ecclesia sanctæ Mariæ, & monasteriũ restitutũ. Lite illa pendẽte Celestinus reuocauit causam ad præsentiam suã: non obstante illa reuocatione, diuersę sententiæ latæ fuerunt per senatores, quãq; pro ecclesia, quãq; pro monasterio. vltimo corã Innocentio petebat ecclesia sanctæ Mariæ restitutionem illarũ possessionũ, quibus iniuste fuerat spoliata, per quondã consiliarũ Capitolij. dominus Papa reuocauit in irritum quicquid actum fuerit ab aliis, postquam Celestinus reuocauit negotiũ ad curiam suã: & restituit ecclesiã sanctæ Mariæ: & quia possessiones illæ fuerunt obligatæ alij titulo locationis, post restitutionẽ factã ab Ioan. de Ateia, nec monasteriũ poterat recuperare eas, vt ecclesiã restitueret, præcepit Papa quòd Monachi alias possessiones æquiualentes prioribus substituerẽt loco priorũ: quod & factum fuit arbitrio bonorum virorum: & illæ substitutæ erant pignori obligatæ: & Papa fecit illas liberari à creditoribus, qui dño Papæ instrumẽta pignoris reddiderũt. Demũ monasteriũ petiit restitutionem illarũ possessionũ ꝯ sententiã senatoris, & Innocentius ipsum restituit ꝯ sñiam senatoris, præcipiẽs vt possessiones illæ substitutæ nõ debeãt alienari, vt ecclia si voluerit agere de proprietate, vel de vitio litigiosi ꝯtus, sit quod euincere valeat, & habere. Not. q res quę succedit in locũ alterius, eodem iure censetur cum illa. Itẽ lite pendente res quæ fit litigiosa, in aliũ transferri non debet.

a Hic casus ... [illegible]

† Vide not. in l. Fulcinius §. quod si autem, & ibi Bart. ff. quib. ex cau. in pos. eat.

¶ Idem.

¶ *Idem dicit quod in præcedenti.*

CAP. IIII.

ij ECclesia sanctæ Mariæ: & infra. ¶ Possessionem qua fuerat, pͤtermisso iuris ordine, prędicta ecclesia spoliata[a], sibi

¶ *Glo. seq. arg. quòd res, &c. & signat contrarium.*

b ¶ *Successerunt.*] Hoc ideo dicit, quia possessiones sup quibus cõtra Ioannem de Ateia mouit ecclesia quęstionem, monasterium sancti Siluestri locauerat alij, locationis titulo, quas monasterium receperat à Ioãne de Ateia lite pen. vt j. e. proxi. & hic dr. vnde monasterium, quia non potuit illas possessiones reuocare, alias possessiones æquiualentes prioribus substituit in locum illarum. & est hic arg. quòd res quæ succedit in locum alterius, eodem iure[3] cẽsetur cum illa. arg. j. de vsur. cum tu. in fin. & in glo. fi. & 93. dist. cap. vlti. & 94. distin. cap. 1. & ff de leg. 3. fideicommissa. §. 1. si rem suam. ff. de leg. 2. imperator. in fi. & l. seq. & ff. de dona. inter virũ & vxo. l. vxor marito. [4] Arg. ꝯ. ff. de fur. qui vas. §. vlti.

¶ *Glo. seq. tractat quæ sit pœna litigiosi contractus: quod sit vitium litigiosi: casus quibus cesset in speciali & vniuersali iudicio.*

c ¶ *Litigiosi.*] Pœna litigiosi contractus est, q emptor sciens rem litigiosam, pretium amittat, & rem restituat, non vt cedat lucro alienatori, sed pretium, & alia tanta quantitas ab eo qui alienauit, dabitur fisco. Ignorans, pretium recuperat à venditore, & tertiam partem pretij: quia ei nõ manifestauit rem litigiosam fuisse. Et eodem modo punitur dator & donatarius sciens vel ignorans, secundum q traditur C. de litigi. l. vlti. Vitium litigij dr, cũ quis rẽ litigiosam in iudicium deductã, de cuius dominio mouetur quæstio inter actorem & reum, transfert in alium lite pen. siue sint res, siue actiones. [5] C. de litig. l. vlti. in prin. & in Auth. ibi posita. Tamen in aliquibus casibus qui ponuntur in ipsa lege, potest res litigiosa alienari, scilicet nomine dotis, donationis ante nuptias, transactionis, & diuisionis rerum hæreditariarum factę, vel per legati vel per fideicommissi causam: & hæc locum habẽt in specialibus iudiciis. In vniuersalibus vero cum agitur de hæreditate, prætor permittit quãq; fieri alienationem, s. pro impensis funeris, pro solutione debiti, pro cibariis familiæ. ff. de peti. hæredi. diuus. Et ita ecclesia sanctę Mariæ poterat agere de vitio litigiosi contractus contra Io. de Ateia, qui transtulit possessiones illas in monasterium, lite pendente ad pœnam: & ad ipsam rem contra monasterium: vt in l. prædicta. C. de litig. l. vlti.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

d ¶ *Laboret.*] Sed qualitèr potest hoc esse, quòd in vanum fit talis actio, cum si monasterium offerat se liti, condemnabitur in expensis ac si possideret. ff. de rei vendica. is qui se. & ff. de petitio. hæredi. qui se liti. & cum dolus pro possessione habeatur. ff. de regu. iur. parem? Dic quòd cessant illæ leges in ecclesiasticis negotiis, ne delictum personæ, & c. 16. quæst. 6. si episcopũ. & infra de excep. cum venerabilis.

ij ECclesia.] Nota[6] quòd postquam superior reuocat ad se negotium: quicquid fit postea ab inferiori, non tenet: vnde reuocari debet saltem de facto. Item cum res restitui non potest, in alio æquiualenti fieri debet restitutio.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Reuocauit,*

¶ Quia sub rogatum ... per naturã ... in locum subrogat. de quo ... in locis legalibus.

a Loquitur hic ... ex pecunia sibi donata per coniugẽ: ... habet vsum ... Ioan. And.

5 Host. dicit q hoc habet locũ in reb. aut possibus tantum mobilibus & immobilibus, sed nõ in incorporalibus, nec hypothecaria actione. in Auth. de litig. §. ad hoc. sed non simpliciter interdicit ... litigiosam. C. & ff. de litig. l. 1. Io. And.

6 Secus ... in quibus casibus ... præcedentis decretalis ...

a ¶ *Reuocauit.*] tanquam à non suo iudice factum: quia senatores non debuerunt postea se intromittere. s. de of. dele. licet. & 2. q. 1. nomen. 3. q. 6. multum stupeo. arg. contra. s. de offi. or. significauit. sed illud ideo fuit: quia delegatus non procedebat, & altera pars remanebat in manifesto delicto.

b ¶ *Assignastis.*] Et sic monasteriū incidit in vitium litigiosi 3ctus: vt s. ti. prox. vt Io. fecit. vnde ne in monasteriū conueniretur de vitio litigiosi 3ctus, Papa æquiualentes possessiones fecit illis substitui: & ita non præiudicat ecclesiæ sanctæ Mariæ: cū monasterium paratum sit suscipere iudiciū in re æquiualēti. sim. ff. de alie. iu. mu. causa fac. quia etiam. in fi. & offi cio suo inflixit eis hanc pœnā, & merito: quia dolo desiit possidere monasteriū. dolus enim facit eum haberi pro possessore. ff. de rei ven. qui in petitorio. 1 & ff. ad exhiben. Iulianus. 1. responso.

c ¶ *Poteratis.*] quia forte conductores potētes erant.

d ¶ *Assignari.*] à monasterio: & cauere etiā debebant, ꝙ non essent alijs obligatæ. arg. ff. de pig. ac. creditor. ff. de rei ven. si post acceptū.

¶ *Glo. seq. alleg. concor. signat contraria, & soluit.*

e ¶ *Resignauerunt.*] Eo enim ipso vt res liberata. arg. s. de pact. cū pridem. §. ille. ff. de leg. 3. qui chirographū. ff. quæ res pigno. ob. pos. l. 2. ff. de pa. l. 2. in fi. C. de sol. pecuniæ. C. de do. l. 1. C. de remis. pig. creditricem. arg. s. s. de renun. sane. & c. veniēs. & ff. de pact. l. 3. vbi dr quòd licet pignus restituatur, non vt remmitti debitum: sed secus est si restituat chirographū. vt in primis ꝯcor. quia ille cui fit restitutio, vtilitatem debet vnde habere, ex chirographo nullam vtilitatem consequitur, si debitum nō intelligatur remissum: sed ex pignore sic: quia potest vti pignore. vnde pignus sæpe restituitur precario propter vtilitatem, sed chirographum nunquam: & ideo debitum, quod ibi continetur, intelligitur esse remissum.

restitui postulabat† : & infra. Nos quicquid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium reuocauit [a]) irritum decernimus & inane : & infra. Verum quoniā præfatam possessionem, post restitutionem vobis factam ab Ioan. de Ateia, alij locationis titulo assignastis[b], neque restituere poteratis[c] ecclesiæ spoliatæ: loco ipsius tantundē possessionū æquiualētium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi ecclesiæ fecimus assignari[d]; quas, quoniā alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus à creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignauerunt[e].

¶ Honorius iij. Cancellario, Cantori, & A. canonico Parisieñ.

¶ *Lis decidenda est secundum iura existentia tempore controuersiæ, non autem secundum priuilegium impetratū lite pendente, nisi de litis pendentia mentionem faciat.*

CAP. V.

Dilectus filius magister A. persona ecclesiæ de Basseuilla†, exposuit coram nobis, quòd cum inter prædecessorē suum ex parte vna, & Priorem ac monachos de Basseuilla ex altera, super decimis noualiū infra fines parochiæ suæ consistentium, quæstio emersisset, ea pendente coram iudicibus delegatis, abbas & conuentus maioris monasterij Turoñ. qbus subsunt Prior & monachi supradicti, pro se ac mēbris suis, obtinuerunt à sede Apostolica indulgentiam[f], super perceptione huiusmodi decimarū: cuius prætextu Prior & monachi, supradictas decimas sibi vendicare contendunt, licet in indulgentia, de dicta quæstione facta mentio nō fuisset. ¶ Ideoque mandamus, quatenus eisdem iudicibus iniūgatis, vt (indulgentia non obstante prędicta) in negotio ipso procedant iuxta traditam sibi formam.

Dilectus filius.] Non obstat priuilegium impetratum lite pendente, de lite non habita mentione. In prima ponit partia querelam. In secunda prouidet: ibi, *Ideoque.* Abb.

Casvs. Inter magistrū A. rectorē ecclesiæ de Basseuilla, & antecessorē ipsius ex parte vna, & Priorem & monachos de Basseuilla ex altera, quæstio vertebatur super decimis noualium parochiæ ipsius rectoris: lite pen. corā iudicibus delegatis, abbas & conuentus maioris monasterij Turoñ. (quibus Prioribus monachi prædicti subsunt) pro se & membris suis obtinuerunt à sede Apost. indulgentiam super huiusmodi decimarum perceptione, nulla mentione facta in ipsa, de huiusmodi quæstione: occasione huiusmodi indulgentiæ Prior & monachi prælati, decimas ipsas sibi vendicare contendunt; cū iudices super hoc dubitarēt, dictus rector hoc significans domino Papæ: vnde mandat quibusdā iudicibus, quatenus eisdem iniungant, vt indulgentia non obstante prædicta, in negotio ipso procedant iuxta traditam sibi formam. Not. ꝙ lite pen. priuilegium vel indulgentia super re litigiosa impetrata mētione nō habita de quæstione, non valet.

¶ *Glossa notat quòd priuilegiū, & c. alleg. quatuor concor. et tria similia.*

f ¶ *Indulgentiam.*] Sic ergo patet ꝙ lite pēdente, priuilegium siue indulgentia super re litigiosa veritate tacita impetrata non tenet, nec valet. sic j. de testi. causam 2. & j. de priui. dudū. & s. eo. à memoria. arg. & in Auth. i. medio libet sacras iussiones nō fieri. §. si vero.[a] & §. illud quoq;. colla. 8. sic & priuilegium non valet tacita compositione, obtentum. j. de deci. ex multiplici & priuilegiū, post sententiam. impetratum super re iudicata non tenet, vel rescriptum ad eam retractandā. C. vt lit. pen. l. 2. Itē nec cōfirmatio de re litigiosa. j. de confir. vti. vel inuti. c. 1. sic & res ipsa litigiosa in nullam debet trāsferri ꝑsonam. 11. q. 1. c. fin. quod tamen fallit in casibus, qui notantur s. eo. ecclesia. & C. de litig. l. vlti.

a Si dum dicitur causa, impetrarur pragmatica sāctio, vel qd simile, iudex illud respicere non debet, sed debet eo non obstāte causam diffinire. Io. And.

TITVLVS XVII.

De † sequestratione possessionum & fructuum.

In non nullis antiquis tit. De sequestratione possessionū & fructuū alias: possessionis.

¶ Innocentius iij. Mediolañ. archiepiscopo.

¶ *Res in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiam si missus inde fuerit violenter eiectus. Vel notabilius sic: Sequestrum factum loco missionis propter scandalum euitandum, reuocari debet oblata cautione, & restitutis expensis.*

CAP. I.

Ad † hoc, vnxit nos Deus: & infra. ¶ Abbas de Regula† nobis exposuit, ꝙ cū M. prædecessor tuus super causa, quæ inter ipsum, & monasterium suū fuerat agitata, obtinuisset Veronensi episcopo litteras destinari: & ipse super iudicio possessorio partim pro monasterio, partim pro archiepiscopo sententiā protulisset: procuratore ipsius monasterij quęstione de proprietate postmodum intentare volente, archiepiscopus iurisdictionem episcopi opposuit expirasse: asserens causam possessionis tantum, & nō

DE SEQVESTRAtione possessionum & fructuum.

¶ *Viso quòd lite pendente nil sit innouandum: quia per hoc dubitari poterat, nunquid per hoc sequestrationis actus sit prohibitus: ideo, &c. Et de hac materia vide plene per Ioan. And. in regula, locupletari. de regu. iur. lib. 6. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 2. q. 7. quoties. 77. distin. episcopus.

Cap. 1. eo tit. in 3. compilat.

Alia, de Strogula.

Ad hoc vnxit. Propter contumaciā rei, res ab eodem petita sequestrari non debet. sic summat Io. An. & cōiter omnes; quæ summatio non placet Panormitano. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponit processus narrationem. In secūda pronunciationē: ibi, *In eum.* In qua duo facit, primo reuocat sequestrationem: secundo iubet expensas restitui, & caueri tibi. *No autem.*

Casvs. Inter episcopum Mediolañ. & abbatem de Regula super quibusdam possessionibus quæstio vertebatur, quæ ad petitionem archiepiscopi simpliciter commissa fuit episcopo Veroñ. coram quo intentauit archiepiscopus iudicium possessoriū, & ipse partim pro monasterio, partim pro archiepiscopo sententiam promulgauit: quo facto procurator monasterij iudicium proprietatis voluit intētare super illis possessionibus, de quibus archiepiscopus obtinuerat in iudicio possessorio, sed archiepiscopus respondet, iurisdictionem episcopi expirasse, asserens causam possessionis tantum & non proprietatis fuisse commissam: & ipse quia semel officio suo functus fuerat, super proprietate vlterius cognoscere non valebat. Sed cum archiepiscopus nollet procuratori monasterij respondere, episcopus propter contumaciam archiepi-

scopi,

proprietatis fuisse commissam: & quia super possessione pronunciauerat, semel functus officio [a] suo, super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat: & infra. Sed iudex actorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum archiepiscopo adiudicata) propter eiusdē contumaciam mitti decreuit, à qua tamen archiepiscopus violenter monasteriū eiecit [b]: & infra. ¶ Celestinus Papa prædecessor noster, sic suum interpretatus fuit rescriptum, quod tam causa possessionis, quàm proprietatis, fuerat iudici delegata: cū absolute & indistincte [c] commissa fuerit, & eius cōtinentia diuidi non deberet: prælibatam quoque possessionem pro suo abitrio [d] sequestrari [e] præcepit, iniungens Reginen. & Mutinen. episcopis, vt de causa possessionis & proprietatis plenius cognoscentes, eam debito fine deciderent: & possessionem ei parti postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphū: & infra. In eum statū continentiā causæ reducimus in quo fuerat, cum prædictus prædecessor noster causam proprietatis & possessionis Regin. & Mutin. episcopis cōmisit: mandato sequestrationis penitus reuocato: & infra. ¶ Ne autem monasterio videamur in suo iure deesse, moderaras expensas [f] (ex quo episcopus Veron. ipsum in possessionem induci decreuit, vsque ad satisfactionis tempus oblatę [g]) propter hoc [h] factas, sibi restituendas esse cēsemus: & à te sufficientem [i] præberi standi iudicio cautionem.

¶ Honorius iij. Priori † Deben. & Decano de Calin.

¶ Si missus in possessionem causa custodiæ fructus dissipat, dissipati reuocātur, & cum alijs sequestrantur.

CAP. II.

Dilectus † filius R. rector ecclesiæ de Bethusia, sua nobis petitione monstrauit, quòd cum inter ipsum ex parte vna, & abbatem & conuentum de Cisteria † ex altera, super eadē ecclesia, coram abbate de Sibiton. & eius collegis quæstio verteretur, & iudices ipsi prędictos abbatem & conuentum, in possessionem ipsius ecclesiæ, causa custodię induxerūt: qui fructus medio tempore perceptos, pro suę distrahunt [k] libito voluntatis † ¶ Quo circa mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari, [l] prædictos, si quid de ipsis per eos distractū inueneritis, in statum pristinū reuocetis.

scopi, misit monasteriū in possessionem, quę fuerat per ipsum archiepo adiudicata causa rei seruandæ: Sed archieps monasterium ab illa violenter eiecit; causa ista postmodum delata est ad dñm Papā C. cum super hoc aliquandiu fuisset disputatum, C. sic fuit interpretatus suū rescriptū, q tam causa possessionis q̄ proprietatis iudici fuerat delegata: cum absolute & indistincte commissa fuisset, & continentia causæ diuidi non deberet, prædictam quoq; possessionem pro arbitrio suo sequestrari præcepit apud Vercellen. & Nouarien. epos, dans in mandatis epo Regino & Mutin. vt de causa possessionis & pprietatis plene cognoscerēt, & deciderent eandem, & possessionem illi parti assignarent, quæ obtinebit in proprietate. Tandem partibus comparentibus coram epis Regino & Mutin. infra annum à tempore datæ possessionis per episcopū Veronensem, archieps Mediolan. cautionē obtulit standi iuri. Tandem cum ipsi epi non processissent in causa, partes ad dñm Innocentium habuerunt recursum, coram quo prędicta & alia multa allegata fuerunt: qui reduxit causam in eum statum in quo fuerat, cū C. causam proprietatis & possessionis commisit Regino & Mutin. episcopis, mandato sequestrationis penitus reuocato: & ne dñs Papa monasterio in suo iure deesset, statuit q archiepiscopus restituat monasterio expensas moderatas, ab eo tēpore quo eps Veronensis, ipsum monasterium in possessionem mitti decreuit, vsque ad tempus satisfactionis oblatę corā Regin. & Mutin. epis propter hoc factas, & q archiepiscopus præstet cautionem sufficientem iudicio standi. Not q quādo causa simpliciter & indeterminate committitur, iudicium possessorium & petitorium commissum intelligitur: & si actor intētauit possessorium, & obtinuit, reus etiā potest intentare petitoriū super possessionibus in quibus succubuit coram eodē iudice: quia continentia causæ diuidi non debet. Itē sequestratio fieri non debet. Item expensæ refundendæ sunt, factæ à tēpore datæ possessionis vsq; ad tēpus oblatæ cautionis, quæ factæ sunt pp̄ter hoc.

a ¶ *Officio.*] Allegabat legem illam. ff. de re iudi. iudex. & s. de of. deleg. in literis. & male, quia illud locū habet cū pronūciatur sup proprietate, & non sup possessione: vel si hoc tm̄ esset ei cōmissum.

¶ Glo. seq. formas duas quæstiones.

b ¶ *Eiecit.*] Sed nunquid anno elapso erit possessor? Dictum est de hoc s. de dolo & contu. contingit. Item, nunquid abbas posset petere restitutionem tamquam spoliatus? & ibidem de hoc dicit.

¶ Glo. seq. distinguit an simpliciter commissa sit causa possessionis tantū.

c ¶ *Indistincte.*] Nota q sic committitur causa simpliciter, puta: cōmittimus tibi causam, quæ inter tales vertitur, super talibus rebus. tuoc tam causa possessionis quàm proprietatis commissa intelligitur, vt hic dr. & arg. C. de rei ven. ordinari. & s. de causa pos. pasto ralis. & s. de testi. significauerunt. sed si causa possessionis tantū cōmissa est, non possunt cognoscere de proprietate, quia cui cōmissa est causa violentiæ tantum, de proprietate cognoscere non pōt, & vno & eodem tempore causa possessionis & proprietatis diuersis iudicibus committi non debet: quia continentia causæ diuidi non debet, vt hic dicit. & C. de iud. nulli. & s. de cau. pos. c. s. sicut causa proprietatis & vsusfructus apud eūdē iudicē sunt tractandę. ff. de lib. cau. si pariter. s & ff. de q. re. ad eūdē iudicē eat. l. s. & a.

d ¶ *Arbitrio.*] In hoc ipso Celestinus peccauit: quia non debuit facere sequestrationem nisi in casibus, qui notātur j. eod. c. proxi. & vlti. vnde reuocauit sequestrationem: vt j. patet.

e ¶ *Sequestrari.*] Hoc ideo fecit, quia cū res apud sequestrum deponitur, neuter litigantiū possidet illā rem. ff. depositi. l. licet. §. rei depositę. nisi hoc dictum sit in sequestratione, vt tantū causa custodiæ deponatur apud sequestrum. ff. de acquir. pos. interesse puto. & sic possessio postea restituitur illi qui obtinet in proprietate, vt sequitur: q proprietas trahit ad se possessionē. s. de causa pos. cum dilectus. Et sequestratio ista facta fuit apud Vercellen. & Nouarien. epos.

f ¶ *Expensas.*] Sic s. de eo qui mit. in pos. cum venissent. in fi. & s. de dolo. cum dilecti. in fi. & c. finem. vbi satis de hac materia.

g ¶ *Oblatæ.*] coram Regin. & Mutin. epis. nam archieps Mediolanen. obtulit cautionē standi iuri infra annum super possessionibus illis, de quib' abbas fuit missus in possessionem causa rei seruandæ, per epm Veronen. sed archiepiscopus abbatem expulit de possessione, vt dictum est.

h ¶ *Propter hoc.*] id est, propter vitium contumaciæ. C. de in. sancimus.

i ¶ *Sufficientem.*] Not. q in casu isto sufficiēs cautio est præstanda, s. pignora vel fideiussores. ff. mā. si mandatu. §. vlt. & non nuda, i. sola pmissio: vt dixi s. vt lite nō cōtest. quoniam. §. in alijs. & C. de verb. sign. §. sancimus.

Dilectus.] Primo ponit querelam rei passi missionem: secundo dat ei iudices. Abbas.

Casus. Abbas & conuentus de Cisteria impetrarunt litteras ad quosdam iudices delegatos, c rectorem ecclesiæ de Bethusia super ipsa ecclesia: iudices quia rector prædictus contumax fuit, monachos induxerunt in possessionem ecclesiæ ipsius, causa custodiæ: & quia monachi fructus prædictæ ecclesiæ medio tempore perceptos distrahebāt, dictus rector significauit hoc domino Papæ. vnde mādat, quatenus si est ita, fructus prędictos faciant sequestrari: & si quid de ipsis distractum est, faciant in pristinum statum reuocari. Not. casum in quo fit sequestratio: & hoc ideo, quia fructus debent restitui, si reus infra annum recuperauerit possessionem.

K ¶ *Distrahunt.*] Not. q ille qui mittitur in possessionē causa custodiæ, siue agatur reali actione, siue etiam personali, infra annum nō facit fructus suos. sed custodire eos debet, non distrahere: vt si infra annum reus recuperare voluerit possessionem, restituantur ei fructus: expensę tamen necessariæ pro fructibus percipiendis factæ, primo debent deduci: quia illæ in nullo casu prohibentur. ff. fa. ercisc. fundus. s. respon. in fi. Si vero non veniat infra annum, tunc primo anno elapso lucratur omnes fructus. de hoc dictum est s. de do. contingit. & hoc in reali.

¶ Glo. seq. ponit regulam, & xi. casus exceptos.

l ¶ *Sequestrari.*] Not. q possessor lite pendente non debet remoueri de possessione, nec ab ea sequestrari: vt s. c. proxi. & 16. q. 4. volumus. & 8. q. 4. nonne. & C. de proba. l. s. & s. ut. proxi. per totū. & C. de prohi. sequestra. l. vnica. Quandoque tamen fit sequestratio in casibus, vt cum quis dilapidat fructus quos seruare debet: vt hic, & in c. seq. Item cum appellatur ab executore meru, tunc sequestratio fit rei immobilis, & fructus etiam rei immobilis sequestrantur apud possessorem, remanente iure possessionis. C. quorum app. non reci. ab executore. Item cum persona à qua res mobilis petitur, suspecta est. ff. qui satisda. cogan. l. si fideiussor. §. vlt. Item si timetur

a Concor. l. si ita. & ibi Barto. ff. de legat. 1. & l. alio. ff. de alimen. & cib. legat.

g Hoc patet in antiqua decretali, quam Innocentius huius capitulis.

† Alibi m: Priori de Bean. & Decan. de Dalunth. alibi: Calinth.

† De materia huius c. vide Felin. post Innocent. Andr. in c. examinata. s. de iu. ad de Sonnd in regula 418 verbo sequestra- tio. & seq.

† Glossaria.

† Adde ista verba importare liberū arbitriū. concor. l. s. ff. de re. mil. & ibi. Bart.

† Pone casum qui obtra illum q de libertate litigat, concurrat vsufructuarius. & proprietarius. Ioh. And.

si timetur de dilapidatione. ff. de ap. imperatores. in fi. Itē si quis p̄clamet in libertatē, sequestrātur res eius. C. de asser. tol. l. 2. §. 1. & C. qui. ad li. procla. nō licet. l. 2. & 3. & C. de or. cog. l. vlt. Itē si colonus velit possessiōēs ꝯductas deserere: .C. de agr. & cē. l. vlt. lib. 11. Itē si maritus vergat ad inopiā, sequestratur dos. ff. sol. ma. si cū dotē. §. si vero. & C. de iure dot. in rebus. in fi. in Auth. de æqua. do. §. illud quoq;. coll. 7. Itē si timetur de sæuitia viri, nec potest ei caueri. ā. de restit. spo. literas. ad fin. aut etiā cū timet sponsam corrumpi. j. de spon. eū locū. Itē cū aliquid est ablatū illi q est de familia iudæis. ff. de offi. præfi. senatuscōsulto. in fi. Item pp contumaciam. ā. de do. & contu. ex litteris. & hoc fit vt mitius agatur cū contumace: vt ibi dicitur.

A B eo.] Casvs. Aliquis appellauit a sñia ꝯ ipsum lata, ipse cœpit dissipare fructus possessionis, dr̄ q fructus sunt ab ipso sequestrandi, quousque appellatiōis causa fuerit terminata. Nota casum in quo fit sequestratio.

a ¶ *Si dissipentur.*] Sic C. quorum ap. non recī. ab executore. & ff. de ap. imperatores. in fi. vn de hæc decret. sumpta est 2. de hoc satis dr̄ ā. cap. proxi. & secundum hanc decre. intellige quod dicitur 2. q. 6. quotiens 2. & hoc ideo quia si confirmabitur sententia, debet fructus perceptos post litem non contesta. restituere cum ipsa re. C. de rei ven. certum.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Si reus possessor appellat à sententia contra eum lata, licite rei petitæ fructus sequestrantur, si dissipātur ab eo.*

CAP. III.

A B eo qui à sententia prouocauit, fructus possessionis (si dissipētur[a] ab ipso) possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

TITVLVS XVIII.

De confessis.

¶ Clemens tertius.

¶ *Ad solum dictum confitentis crimē proprium, non est alteri infligenda pœna aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.*

CAP. I.

CVm monasteriū: & infra. ¶ Eos, quorum suggestione scelus homicidii, presbyter † se perpetrasse proponit, nisi alijs modis[b] verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ subdendos †: cum † secundum vtriusque iuris statuta, de se confessi[c] super aliorū conscientijs interrogari nō debent †: & (crimine læsæ maiestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio nō est aduersus quemlibet admittenda. ¶ Si tamen eos infamia[d] huiusmodi laborare cognoueris, singulis eis (adiunctis tribus † socijs sui ordinis) purgationem iniungas.

¶ Inno. iij. canonicis de Bethlehem.

¶ *Si de crimine contingente causam principalem, constat contra aliquem per eius confessionem, punitur pœna ordinaria, etiam si directe contra eum non agatur. h. d. secundum glo. Et est casus not. & verus in se. Vel summa sit, secundum alium intellectum non minus notabilem, quem etiam sensit glo. licet non perfecte explicet: Si quis confitetur crimen in iudicio incidenter, potest iudex ordinarius nouum inchoando processum, illum punire pœna ordinaria. hoc dicit singulariter. Abbas.*

CAP. II.

CVm † super electione Bethlehemitanæ ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur: & infra. ¶ Quoniam V. canonicus Bethlehemitanus fuit in iure confessus[e], quòd pro præstando alterius ele-

DE CONFESSIS.

¶ *Supra visum est de modis quibus ordinatur iudicium: restabat videre de modis quibus causa instruitur, & sic de meritis causæ: vt de probationibus in genere & in specie: & quia per confessionem aduersæ partis releuatur litigans ab onere probandi, cum confessio nō sit proprie probatio, sed probationis releuatio: ideo tractaturus auctor de probationibus, præmisit de confessis: quia vbi adest confessio, non est necessaria probatio. Vel continua magis ad proximā sic: Supra visum est de modis procedendi contra contumacem, veruntamen quia quandoque, & vt plurimum partes sunt in iudicio, & aliqua confitentur quæ non subijciuntur oneri probandi, aliqua vero negant quæ subijciuntur probationi: ideo auctor prius præmisit de confessis, secundo de probationibus: cum ad probationes recurratur deficiente confessione. Abb.*

De hac materia tractatur 15. q. 3. & q. 6. & q. 8. per totum. & 2. q. 1. nos in quenquam. & in alijs capitulis.

CVm monasterium.] Ei qui crimen proprium confitetur, non creditur ꝯ eos quos dicit fuisse criminis suggestores. h. d. duo facit: nā primo instruit iudicem in absoluendo non infamatos, & reddit causam. secundo instruit de purgatione infamiæ: ibi, Si tamen. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam presbyter confessus fuit se cōmisisse homicidiū ad suggestionē quorundā: quærebatur vtrū illi ad confessionē sacerdotis sint puniendi de illo homicidio? Rñdet q nō, nisi aliter hoc verū esse constiterit: qa vt dicūt iura canonica & ciuilia, nulli de se confesso credendū est ꝯ alios (excepto crimine maiestatis) confessio ꝯfitentis de se, nō est aduersus alios admittēda. Si tñ illi de hoc infamati sunt, cū tribus socijs sui ordinis (cū quibus se purgare debēt) purgēt. Nota q nulli de se confesso credi debet in præiudicium aliorum. Item confessio criminosi, non est contra alium admittenda. Item infamatus debet se purgare.

b ¶ *Alijs modis.*] scilicet legitimis & euidētissimis probationibus, & luce clarioribus. C. de proba. l. vlt. 2. q. vlti. sciant. & 5. q. 6. Epiphanium. vel per propriam confessionem in iure factam. j. c. prox. & 2. q. 1. nos in quenquam. vel per euidentiam facti. j. de coha. cle. & mu. c. vlt. & ā. de resti. spo. cum ad sedem.

¶ *Glo. seq. al. tractatur, & alium casum excipit, & hoc in fine determinat.*

c ¶ *Confessi.*] Nulli ergo de se confesso super crimine aliorum creditur. sic j. de testi. veniens 1. & 15. q. 3. nemini. & 3. q. 11. neganda. & C. de accu. & in scrip. l. fin. & hoc generale est, præterquam in crimine læsæ maiestatis, vt hic, & in prædicto c. nemini. & c. veniens. Item auditur confessio vnius latronis cōtra alium. C. de ser. prouinciarum. & C. de fal. mone. l. 1. in gl. immunitatem. & ff. de custo. & exhi. reorum. l. diuu[f]. Hadrianus. §. 1. & ff. de quæstio. l. 1. §. si qs. istis qui de se confitentur, creditur non quantum ad cōuincendum, sed quātum ad præsumptionē. vñ si adsūt aliæ præsumptiones, valent: aliàs p se nō sufficerēt.

d ¶ *Infamia.*] de qua debent se purgare cum tertia manu sui ordinis, qui sint honesti, & conuersationē ipsius agnoscāt: aliàs si defecerint, tamquam conuicti puniantur. j. de purg. c. cū P. & c. cū dilectus. & j. de simo. insinuarum. aliàs si infamati nō essent, nō indiceretur eis purgatio pp talem confessionē. 2. q. 5. si legitimi. De hac materia plenius tractatur j. de pur. cano. cum P. & ca. cum dilectus. & 2. q. 5. presbyter si à plebe.

CVm super.] Qui in iure cōfessus est se simoniacum, ab officio & beneficio deponitur. ita summat Io. And. sed hæc summatio est nimis generalis. Diuiditur. nam primo ponitur depositionis causa. Secundo deponit: ibi, Nos. Abbas.

Casvs. duo electi fuerunt in ecclesia Bethlehemitana: in examinatione illarum electionum V. Bethlehemitanus canonicus fuit in iure confessus, quòd pro præstando consensum electioni alterius, recepit obligationem quingentorum Sarracenorum, & mediator fuit simoniacæ prauitatis: vnde dominus Papa deposuit ipsum per diffinitiuam sententiam ab omni officio & beneficio ecclesiastico. Not. quòd simoniacus deponi debet, vt hic dicitur.

¶ *Glos. seq. post prin. dupliciter obijcit, & tripliciter respondet.*

e ¶ *Confessus.*] Et coram iudice suo. ā. de iud. at si clerici. aliàs ergo confessio non præiudicat quantum ad pœnam vel condemnationem: præiudicat tamen quantum ad suspicionem. j. de exces. præla. quàm sit graue. Sed nonne iste fuit testis: qualiter ergo punitur pœna ordinaria, contra illud ā. de ord. cog. cum dilectus ad fi. j. de exce. denique. in fi. præterea sine accusatore non debet quis puniri. j. vt eccl. benefi. vt nostrum. in princ. ff. de min. & ho. rescripto. §. si quis.[g] potest dici quòd iste vel fuit denunciatus, vel inquisitio contra eum facta fuit. sic ā. de elect. per inquisitionem. vel hic ex officio suo processit dominus Papa, & in odium criminis. arg. 3. q. 9. nihilominus. & C. de proba. iubemus. & C. de testi. nullum. etenim crimina vndecunque claruerint, punienda sunt. 24. q. 3. ecce. Vel ideo punitur: quia crimen istud contingit principale negotium. sic j. de except. cap. 1. in fin. & hoc videtur verius, quia dicebatur ab aduersario quòd simoniace facta fuit electio: & quia electionem examinat, de omnibus inquirere debet, de meritis personæ, de modo electionis, de studio eligentium[g], & sic crimen illud contingit factum principale. ā. de electio. cum terra. & cap. super eo. & cap. scriptum est. & c. nihil est. de his omnibus inquirit iudex ex officio suo, de meritis electi, & eligentium. & iste fuit vnus de electoribus, & ideo merito puniri debuit si commisit in ipso negotio vitium simoniæ, siue de hoc actum fuisset[h] siue non, cum ex officio hoc etiam fieri debeat. ā. de elect. cum nobis

 olim.

Debent dicere si confessus nō ... in aliis ... Ann.

Vnde re... Io. Anc. ...

In aliquo antiquis: ...

Vide ... Ann. ...

Alijs. quia.

f Ibi latrones interrogat de socijs & receptatoribus. Ioan. And.

a De hoc articulo vide plene per Antonium Gomezium tom. 3. varia. resolut. ca. 12. & Iulium Clarum in pract. crim. §. fin. q. 21.

a In c. inter solicitudinem. j. de pur. can. 1. compurgatores assignantur: sed dicas quod tantum nūc numerū iudicis arbitrio relinquitur, iuxta qualitatem criminis infamiæ & delinquentis vt dicit lib. 2. adnot. in Directo. In quisitorū. Schol. 11. vbi plenissime differit de hac materia.

a Cap. vnū ... 3 compilat. Et quæ sub hoc, infra, hic desiderātur, inuenies etiā ... cap. cum sit per. de causa possess. & proprie.

a Accusationem nō habens, honorib' phiberi non debet. Io. An.

g Concor. l. de minore. §. plurimum. & ibi Bal. ff. de quæstio.

h Hoc verū secundum Ian. vbi de crimine cōstat p ipsius cōfessionē: 2 verum de hac materia vide hic plenius per Ioan. And.

olim.§. his igitur. vbi de hoc. & sic punitur aliquis super eo de quo non agitur contra eum directe, in odium criminis: vt innuit littera sequēs, §. Nos quoniam vitiū huiusmodi persequi, &c. & est arg.j.de testi.tā litteris. sic & maritus punitur de lenocinio, licet contra eum directe non sit actum.ff.de adul.l.1.§.si publico.

ctioni consensu quingentorum Satracenorum [a] obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ prauitatis: ¶ Nos (quoniam vitium huiusmodi persequi volumus, vt debemus) ipsum per diffinitiuam sententiam duximus ab omni beneficio & officio ecclesiastico deponendum.

¶ Gregorius ix. B. iudici Viterbiensi.

¶ *Confessio facta in iure per œconomum ecclesiæ, nocet ipsi ecclesiæ: potest tamen reuocari, si ante finitum negocium doceatur per errorem facti emanasse. h. d.*

CAP. III.

EX parte abbatis & conuentus monasterij sancti M. fuit propositum, quòd cum inter ipsos ex parte vna, & V. nomine suæ vxoris ex altera, coram te quæstio verteretur, œconomus monasterij memorati, quædam per errorem facti fuit in iure confessus [b], ex quibus † timet sibi præiudicium generari. ¶ Cum igitur negotio nondum finito, nemini noceat error [c] facti, Mandamus, quatenus si de huiusmodi potuerit errore docere, prouideas, vt nullum sibi super hoc præiudicium generetur.

a ¶ *Satracenorum.*] Exponunt quidam, dando eorum regi, vt electioni præstaret assensum, vel potius p seipso recepit illam obligationem vt ipse consentiret; sic sola talis obligatio simoniam inducit, licet non receperit id quod venit in obligationem quia in talibus nulla pactio vel cōuentio debet interuenire. 1. q. 3. quàm pio. §.fi. & j.d pact. pactiones. & j.de simo. c. pe. & est moneta, quæ sic vocatur.

E *x parte.*] Confessio per errorē facta nō nocet, si ante finitū negotium de errore facti emanasse doceatur. h.d. Ioan. And. Prima pars narrat factum. secunda prouidet iudicem instruendo: ibi, *Cum igitur.* Abbas.

Casus. Inter abbatē & conuentū sancti M. ex parte vna, & V. nomine vxoris suæ coram iudice Viterbien. quæstio vertebatur: syndic[us] monasterij ↄfessus fuit quædam in iure p errorem, ex quib[us] monachi timent sibi præiudiciū generari: abbas & conuentus significauerunt hoc dño Papæ petentes sibi ↄ huiusmodi confessionem prouideri. Scribit Papa illi iudici Viterbien. dicēs, q negotio nondum finito error facti nemini nocet: vnde mandat eidē, quòd si de huiusmodi errore poterunt edocere, nullum sibi super hoc præiudicium generetur. Nota q error facti non nocet, dummodo ante sententiam error probetur.

¶ *Glos. seq. ponit differentiam huius rubricæ ad rub. de inter. act. Secundo ponit nouem quæ requiruntur vt confessio noceat. Tertio quæ sint partes iudicis in confessum. In fine addit decem casus: in quo non persistit.*

b ¶ *Confessus.*] Not. q rubrica ista siue titulus: de ↄfessis: locū habet post litē contesta. sed edictū de interrogatorijs actionibus locū habet & ante litē cōtesta. & post: q̄a iudex quotiens & qñcunque æquitas mouet ipsum, debet interrogare partes. ff. de iterr. act. vbicunque. & 30.q. 5. iudicantē. & in casib[us] qui notati sunt s. de iur. calū. cum causam. & etiā postq̄ est ↄclusum in causa. j. de fide instru. cū Ioannes. §. verū. Ad hoc enim vt ↄfessio p̄iudicet alicui exiguntur plura; q sit maior xxv. an. quia minor potest restitui ↄ confessionem. ff. de min. non omnia. & ff. de confes. certū. §. in pupillo. Itē q̄d sponte & non coactus. 15.q.6.c.1. & 31.q.2. Lotharius. §. præterea. & ff. de quæsti. l. 1. 1. rñ. & §. diuus 2. Itē q ex certa sciētia: q̄a si errat in ↄfitendo, & pōt pbare se errasse, nō nocet: vt hic, & C. de iur. & fac ign. error facti. & ff. de ↄfes. nō fatef. Itē q ↄ se cōfiteat: q̄a cōfessio p se non pdest. 14.q.2.§.2. & ff. de inter. act. de ætate. 1. rñ. Itē in iudicio & corā suo iudice, aliàs nō p̄iudicat: vt s. de iud. at si clerici. & C. eod. l. vnica. Qñque tñ confessio extra ius facta valet, vt si quis confiteat debere se ex certa causa, puta emptionis, vel locationis, vel alia causa consimili, si probetur confessio ista per testes qui fuerunt præsentes in confessione, condemnabitur ex ea. C. de non nu. pe. l. generaliter. & l. aduersus. & ff. de pba. cū de indebito. §. vlt. & j. de fi. instr. si cautio. & 3.q.9.§. si debitum. Item quod aduersarius sit præsens: aliàs non nocet. ff. de interr. act. l. vlt. & ff. eo. certum. §. si quis. Item requiritur q non sit ↄ rerum naturam, vt si confiteor me interfecisse hominem q viuit. ff. ad leg. Aqui. inde Neratius. §. vlt. & hoc si probo eum viuere qui mortuus est, vel si confiteor illum esse filium meum, qui est maioris ætatis q̄ ego. vel si quis confiteatur factum cuius nomine actio cum alio esse non potest. ff. de inter. act. si is cuius. & l. confessioni-

bus. Item q non sit ↄ ius, C. de libero homine ↄ: aliàs non nocet. ff. de pac. iuris gentiū. §. & si stipulatio. & §. prece. & j. de pa. pactionis. & j. de condi. appo. si conditiones. & 35.q.2. solet quæri. Item q de re litigiosa: vt ff. de inter. act. confessionibus. Item in confesso nullæ sunt partes iudicis in cognoscendo, sed in sententiando sic: quia debet ferre sententiam ex illa confessione. ff. ad leg. Aquil. p inde. & j. de transac. præterea. Item si quis confiteatur se seruum, talis confessio nō nocet ei: vt C. de lib. cau. interrogata. lex ista fauore libertatis intelligitur de cōfessiōe facta apud iudicē, sed nō in iudicio liberalis causæ, aliàs contraria esset lex illa, iubemus. eo. tit. in fi. B.

Additio. Vnde vers[us]:

Maior, sponte, sciens, ↄ se, vis ius fit, & hostis.

Certum, lisque fauet, ius nec natura repugnat.

c ¶ *Error facti.*] Error facti excusat, si pbetur nondū finito negotio: vt hic, & in l. prædicta, error. & j. de sent. excō. sacro. Error vero iuris non excusat. C. de iur. & fac. igno. l. 2. & l. cū quis. & sic patet q confessio syndici potest reuocari. Item & cōfessio aduocati reuocat. j. de cen. olim. vbi de hoc.

TITVLVS XIX.

De probationibus.

¶ Greg. Tancredo † regi Vincestriæ.

¶ *Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur. ita communiter summatur.*

CAP. I.

EX epistolę verbis: & infra. ¶ Tua excellentia postulauit; vt Imperatori scriberem, quatenus † pacta in chartophylacio [d] requireret, quæ dudum inter Iustinianum principem & prædecessores tuos fuerunt emissa, vt ex his colligeret, quid tibi seruare deberet. ¶ Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli [e] dicendum est; ea quæ cōtra [f] te sunt, apud temetipsum debes documēta requirere, in mediumque proferre.

DE PROBAtionibus.

¶ *Continuata fuit s. in precedenti tit. sed magis specifice dic: Supra visum est in proxi. tit. de confessionibus, per quas aduersarius releuatur ab onere probandi: Veruntamen quia parte negante habet asseuerans probare. 6. q. vlt. accusator. merito subijcit de proba. & præmittit primo genus, vt postea facilius descendat ad species, sicut etiam fecit compilator ff. & C.*

De hac materia habetur 6. q. vlt. §. his ita respondetur, vsque ad fin. q. 24. q. 3. de illicita. 44. dist. multis.

E *x epistola.*] In prima parte ponitur petitio. In secunda ipsius repulsio: ibi, *Sed ad hoc.*

Casus. Inter Iustinianum principem & antecessores Tancredi regis, quædam pacta facta fuerunt, in quibus continebatur, quòd antecessores ipsius Tancredi, & ipse quædam obsequia debebant Imperatori, in quorum possessione erat Imperator: Iste rex Tancredus ignorabat illa pacta: vnde petijt à domino Papa Greg. vt scriberet Imperatori, vt ipse inquireret pacta illa in chartophylacio suo, & faceret inde copiam sibi, vt per hoc colligeret quid deberet facere Imperatori, & quid Imperator ei seruare deberet: Super hoc respondet Papa regi Tancredo dicens, q illud facere non potest, quia nulli dicendum est, Ea quæ contra te sunt, apud teipsum debes requirere documenta, & in medium proferre. Nota quòd reus non tenetur dare actori instrumenta sua contra se, sed actor debet habere suas pbationes; nec econtra actor tenetur dare reo instrumenta defensionis: communia tamen instrumenta alter alteri dare tenetur.

d ¶ *In chartophylacio.*] Chartophylacium dicitur locus seu armarium vbi chartæ vel instrumenta ponuntur, & conseruantur.

¶ *Glo. seq. cum seq. signat & soluit duo contraria.*

e ¶ *Nulli dicendum.*] reo, scilicet, nisi sit vsorius eis. ff. de eden. l. 1. §. edenda. vel nisi sint communia. j. de fid. instru. G. perpetuus. nam argentarius & publicus exactor rationes contra se tenetur edere. ff. de iur. fis. in fraudem. §. ex his bonis. & §. seq. hic enim reus Imperator erat in possessione obsequiorum præstandorum à rege. Arg. contra. 45. distinct. qui syncera. vbi dicitur quòd conuincere debemus Iudæos ex codicibus suis, & illi nostri sunt: quia continent vetus testamentum.

f ¶ *Contra te.*] Simile C. de testi. nimis graue. & C. de edē. q accusare. & 4.q.3. qui incēdit. Arg. ↄ. C. de eden, non est nouū. & l. iustum

ſtum eſt. Sol. verũ eſt illud ꝙ nullus ſua propria inſtrumẽta tenetur dare aduerſario, vt ipſe vtatur eis, & præcipue quæ faciũt ꝯ ipſum: ꝯ iia hic ſignata non ſunt contraria. leges illæ, non eſt nouum. &, inſtũ eſt. loquuntur de rationibus cõibus: lex illa de eden. qui accu ſare. loquitur de inſtrumentis proprijs, vt probatur C. de eden. ea quæ. ſecundum vnum caſum. Intelligunt alij aliter leges illas, prout ibi conſueuit notari.

debet ac defendere. Item promptiora ſunt iura ad abſoluendum quàm ad condemnandum. Item cum probationes æquales ſunt, abſoluitur reus niſi in libertate. Item qui obijcit præſcriptionem, eam probare debet.

S *Icut conſuetudo.*] Non valet conſuetudo vltra probationem plenã exigens iuramẽtũ. h. d. Primo narrat ꝯſuetudinẽ, quã ſecundo improbat: ibi, *Nos cum.* Abb.

CASVS. Conſuetudo erat in quadã terra, ꝙ cum aliquis intentionẽ ſuam fundauerit teſtib⁹ vel inſtrumentis, nihilominus deferebatur ei ſacramentũ, qḋ ſi præſtare nollet, fides probationibus ſuis non habebatur. Dicit Papa ꝙ ad huiuſmodi iuramentũ, recurrendũ eſt tunc demum, cũ aliæ legitimæ probationes deeſſe noſcuntur: vnde talem conſuetudinem reprobat. Nota iuramentum in defectum probationum eſſe præſtandum. Item conſuetudo hic non præiudicat iuri.

a ❡ *Cum aliæ.*] C. de iureiu. in bonę fidei. ff. de iureiu. admonendi. ꝯ. de procu. ex inſinuatione. & C. de fi. inſtru. l. vlt. habito tñ reſpectu ad qualitatem perſonarũ, & quantitatẽ cauſæ. C. vnde vi. ſi quando. & j. de iureiu. c. vlt. & ff. d legi. tut. legitimos.

❡ *Glo. ſeq. arg. & illud declarat Io. An. i nouella.*

❡ Alexander tertius.

❡ *Actor qui plene probauit, non debet compelli iurare.*

CAP. II.

S Icut[a] conſuetudo laudabilis: & infra. ❡ Sane quoniam apud vos conſuetum eſſe didicimus, vt cum aliquis intentionem ſuam fundauerit inſtrumentis aut teſtibus, ei ſacramentum nihilominus deferatur: quod ſi ſubire noluerit, fides probationibus non habetur. ❡ Nos (cum tunc demum ad huiuſmodi ſit ſuffragium recurrendum, cum aliæ[a] legitimæ probationes deeſſe noſcuntur) talem conſuetudinem[b] reprobamus.

❡ Lucius tertius Ciſtreñ.† epiſcopo.

❡ *In communi iudicia probant actor & reus; & ſi pariter probant, reus abſoluitur, niſi fauorabilem cauſam foueat actor.*

CAP. III.

E X† litteris tuis intelleximus; te & archidiaconum confines habere prębendas in villis, quas ſinguli ſingulas poſſidetis: & prętextu terminorũ inter vos controuerſiam agitari, eo quòd dicas eum antiquos fines egreſſum, partemque tui fundi occupaſſe; illo in contrarium aſſerente, ſe partem eandem fundi poſſediſſe quadraginta annorum ſpatio inconcuſſe: tu autem quod per idem tempus quiete illam poſſederis aſſeueras: quare vtrum incumbat petitori vel poſſeſſori probatio, quæſiuiſti. ❡ Ad quod ſcire debes, quòd iudicium finium regundorum[c] tale eſt, vt in eo vtraque perſona vices duorum[d] habeat, videlicet actoris & rei: Vnde[e] hincinde teſtes produci poſſunt ad cognitionem iudicis inſtruendam: quibus examinatis, iudex quos præcellere intellexerit, ad fidem ſibi faciendam admittat. ❡ Quòd ſi ambarum partium teſtes ſint æque idonei, poſſeſſoris teſtes[f] præferentur: cum promptiora[f] ſint iura ad abſoluendũ, quàm ad condemnandum: præter quam in liberali[g] cauſa, in qua ſi vtriuſque partis teſtes æquales fuerint, pro libertate[h] ſententia proferetur. nam poſſeſſori[i] probationem aliquando dari, iuris manifeſti eſt: cum iure cautum ſit, quòd qui obiecerit præſcriptionem longiſſimi temporis (quam nemo recte obiicit, niſi qui poſſidet) & eam probauerit, in cauſa debeat obtinere.

c ❡ *Finium regundorum.*] Licet prædia eccleſiæ propria non ſint clericorum, agere tamen poſſunt finium regundorum, cum habent ius i illis, ſcilicet vſumfructum. ff. finium regun. l. 3. §. finium.

❡ *Glo. ſeq. declarat quomodo intelligatur in communibus iudicijs, &c. ſecundo ponit brocar. an vnus fungi poſſit vice duorum, alleg. pro 8. iura. & 9. contra. & dat duas ſolutiones.*

d ❡ *Vices duorum.*] Hoc iudicium duplex eſt, quia vterque actor & vterque reus hic cenſetur: vnde vterq; duplex ſacramẽtum calumniæ præſtabit, ſicut reus & actor: nõ tñ iurabit niſi ſemel. ff. ſi. ercisc. inter cohæredes. §. qui familiæ. ille tamen principaliter actor dicitur, ꝙ primo ad iudicium prouocauerit. ff. de iud. in omnibus. ſi non apparet quis primo prouocauerit, forte dirimatur quis actor dici debeat. ff. de iudi. ſi cum ambo. & ꝓ tãto dicitur actor, quia primo iurat, & poſtea iurant ſui teſtes. ſic obſeruatur in conuentione & recõuentione. Itẽ arg. eſt hic, ꝙ vna perſona vicem duarum ſuſtinet. ff. ꝙ cuiuſq; vniuer. itẽ eorũ. §. ſi decuriões. 21. q. 1. relano. de conſe. diſt. 2. nec Moyſes. ff. de adop. ſi cõſul.

b ❡ *Conſuetudinem.*] Et eſt argu. quòd conſuetudo non pręiudicat ſcripto iuri. ꝯ. de conſuet. cum venerabilis. & c. vlt. & 11. diſt. conſuetudinis. hoc eſt verum vbi conſuetudo obuiat rationi; vt hic, & in pœe. cap. hæc enim conſuetudo eſt contra ordinem iudiciorum: vel ibi conſuetudo introducta eſt per errorem. ff. de lega. qḋ nõ ratione. alter ſi conſuetudo rationabilis eſſet, & præſcripta, bene præiudicaret iuri ſcripto: vt ꝯ. de conſue. c. vlt. in fi. vbi de hoc. & ff. de leg. de quibus. & 55. diſt. catholica. & c. 10 his. & talis conſuetudo præcipue reprobatur, quia ex quo ſemel iuratũ eſt de calumnia, a principio ſaltem in cauſa ciuili, non fuit amplius iurandũ. 1 C. de iura. calumnię. Auth. hoc ſacramentum. & in Auth. de ijs qui ingredi. ad appella. §. 2.

E *X litteris.*] Cõis diuiſio. Secunda: ibi, *Ad quod.* Abb. Siculus.

CASVS. Eps Bononien. & archidiaconus eius confines habebant præbendas in villis ſiue terris, quas habebant prætextu terminorum ſiue finium: inter eos orta eſt controuerſia. Dicebat eps archidiaconũ fines antiquos egreſſum, & occupaſſe partẽ fundi ſui: Archidiaconus in ꝯrium aſſerebat ſe partem eandẽ ſpatio quadraginta annorum inconcuſſe poſſediſſe: & eps eodem modo dicebat ſe eandem partem per idem tempus poſſediſſe: quęritur, cui incũbat probatio, vtrum poſſeſſori an petitori? Reſpõdet Papa, quòd iudiciũ finiũ regundorum tale eſt, vt in eo vtraque perſona vices habeat duarum, actoris videlicet & rei: vnde hincinde teſtes produci poſſunt ad fidem faciendam iudici: & illos admittat, qui melius probauerint: & ſi teſtes vtriuſque partis æquales fuerint, teſtes poſſeſſoris præualebunt: quia promptiora ſunt iura ad abſoluendum, quàm ad condemnandum, præterquam in cauſa liberali, in qua ſi teſtes ęquales fuerint, pro libertate ſententiabitur. In fine reſpondet quaſi tacitæ quæſtioni. Diceret aliquis, quare debet probare poſſeſſor? & ipſe reſpondet: Iure cautum eſt, probationẽ aliquãdo dari poſſeſſori: quia & qui obiicit præſcriptionem, & eam probauerit, obtinebit: ſed nemo eam obiicit, niſi qui poſſidet. Not. ꝙ in iudicio de finibus, vterq; dr̃ actor & reus: vnde vterque probare

30. q. 1. ad limina. ff. de ſtip. ſer. l. 1. §. ſeruus cõis. 14. q. 3. vnio. ff. de act. & obl. actionis verbo. §. mixte. arg. ꝯ. 16. q. 1. presbyteros. C. de aſſeſ. nemo. 89. diſt. ſingula. & ff. de reg. iur. in pari. ꝯ. de pb. quia in tñ, & c. de multa. ff. de pac. ſi plures. & ff. ad Treb. ille à quo. §. tempeſtiuum. & 89. diſt. ad hoc. Sol. prima reſponſio caſualis eſt, & obtinet cauſa neceſſitatis & vtilitatis: ſecus de iure regulari, vt dicitur in cõtrarijs. vel refert, vtrum iuriſdictio ſit gratuita, vel contentioſa: ſi gratuita, poteſt vti vice duorum. ff. de adop. ſi conſul. & ff. de offi præſi. l. 2. ſi contentioſa, non poteſt. 4. q. 4. c. 5. & 2. q. 1. in primis.

e ❡ *Vnde.*] id eſt, quia vterque eſt actor & reus. vel vnde, i. quia vterque aſſirmat ſe poſſidere, & ad ſe pertinere.

❡ *Glo. ſeq. dat 5. concor. textus, alleg. 4. iura, & ſoluit.*

f ❡ *Promptiora.*] Sic ꝯ. de fi. inſtrumen. inter dilectos. in fin. ff. de actio. & obligatio. Arrianus. & ff. de pœnis. reſpiciendũ. & arg. 50. diſtin. ponderet. in fi. & 26. q. 7. tempora pœnitudinis. Arg. contra. ff. de officio præſidis. obſeruandum. in fi. & 28. diſt. quia ſunt. 81. diſt. ianus Daniel. & 50. diſ. poſtquam. Sol. qḋ hic dicitur. & in ſimilibus, locum habet in dubijs & obſcuris: ſed vbi notũ eſt factũ, ſit condemnatio, niſi ex cauſa fiat diſpenſatio.

g ❡ *In liberali.*] & in querela inofficioſi teſtamenti. ff. de inoffi. teſta. ſi pars iudicantium. & in cauſa matrimoniali, 33. q. 2. ſi quis acceperit. & in dote. Vnde verſus:

Stat teſtamentum libertas, coniugium, dos;
Si ſunt æquales qui producuntur vtrinque.

Et iſtos quatuor caſus habes ꝯ. de re iud. c. vlt.

h ❡ *Pro libertate.*] ff. de manumiſ. l. antepenu. ff. de re iud. inter pares. & ff. de reg. iur. libertas. 12. q. 2. cum redemptor.

i ❡ *Nam poſſeſſori.*] Reſponſio ad tacitam quæſtionem. ſi quæreret aliquis, quare debet probare archidiaconus, cum ſit in poſſeſſione? Reſpondeo, quia qui excipit de præſcriptionibus, ipſe probare debet. ff. de probat. in exceptionibus. Sim. C. de præſcr. xxx. vel xl. annorum. male agitur. 16. q. 4. volumus.

❡ Cap. 1. co. tit. in 1. compilatione.

❡ Alias, ꝙ iuramentum.

❡ Alias: He lien. epo. alias, incipit inter habentes, Lucius iij. Ciſtrẽſi legendum Alexander iij. Caſtreñ Decano, vt poſt concil. Lateran ſub Alexã iij. par. 18. cap. 1. Habetur c. 1. co. tit. in 1. compilat.

❡ Alias: Ex litteris tuæ fraternitatis.

❡ De caſſibus: ſecus in iuramento de calumn. ꝯ. de iu. cal. c. 1. in fi. Io. And.

Hoc verũ qñ inter ſe agunt ita ꝙ nihil de petitæ poſſit eccleſiæ: ſi vero contra extraneũ, neceſſariũ eſſet procurato riũ eccleſiæ, cui ꝓ id po terat deperire: vt dicit in ver. Ioan. And.

❡ In multis antiq. vol. teſtes, nõ habetur.

Quia vero teſtes poſſeſſoris præferuntur, ideo manet in ſuo loco poſſeſſor. quod docet Iuſtiniaꝰ Inſti. de interdi. §. retinendæ in hęc verba: cõmodũ autẽ poſſidẽdi in eo eſt, qḋ etiã ſi eius res non ſit, qui poſſidet, ſi modo actor nõ potuerit ſuam eſſe probare remanet in ſuo loco poſſeſſio, ꝓpter quã cauſam cum obſcura ſunt vtriuſque iura, cõtra petitorem iudicari ſolet. Inſti. ibi.

PRopofuisti.] In virginitate probanda, attestatio matronarum assertioni viri præfertur. Communis diuisio. secunda: ibi, *Videtur*. Abbas Siculus.

CASVS. Inter O. virum, & S. mulierem corā delegatis iudicib^9 matrimonij qō vertebatur: coram quibus mulier pponebat se nec à viro cognita, nec potuisse cognosci: qđ iam pprium iuramēto q̃ iuramētis septē mulierū probauit, quæ per aspectū corporis eam esse virginem asseuerant, viro p suum iuramentū ɔ̃triu asserente: quæritur cui sit fides potius adhibenda? Rñdet, ꝙ iuramēto puellæ, & testimonijs illarum septem mulierū potius est credendum. Not. pbationē p aspectum corporis, præualere iuramento viri, carnalē copulā asserentis.

a ❡ *Potuisse.*] propter viri frigiditatē. 33.q.1. requisisti. vel pp maleficiū viri. ea. causa. & ea. q. si per sortiarias. & j. de frigi. & male. laudabilem. & cap. vlt. & in Auth. de nup. §. p occasionem. coll. 4.

b ❡ *Per aspectū.*] Quiq; tñ pbatio ista fallit, qa oculus & manus obstetricū sæpe fallitur. 27. q. 1. nec aliqua. & j. de frigi. fraternitatis. & j. eo. causam matrimonij.

❡ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ❡ *Puellæ.*] Arg. ɔ̃ 33. q. 1. si qs acceperit. ibi, credit iuramēto viri. & j. de desp. impu. ɔ̃tinebatur. & in Auth. de nu. §. p occasionē. coll. 4. sed illa locū habēt cū mulier nō pbat ɔ̃triū p aspectum corporis. hæc probatio pfertur iuramento viri, vt hic dicit in fi. Arg. Insti. de gra. cog. §. item consobrini. & arg. 35. q. 5. ad sedem. 3. q. 9. testes.

❡ Cap. ss. no. tit. in 2. compil. Et ad intellectū huius cap. & glossæ hic, vide Dñicū Soto li. 4. sen. dist. 34. q. 1. ar. 2. vbi plene & elegāter.

❡ Propter impotentiā co. tus mulier repudiat virum etiam inuitum. Ioan. And.

❡ Alias, testimonijs.

❡ Cap. 1. no. tit. in 2. compil.

a Sententia glossæ, & vera talis est: si mulier q̃ dicitur nō pe... corrupta ... (illegible)

❡ Grego. viij. præposito sancti Cataldi.

❡ *Non creditur marito asserenti etiā cum iuramento, vxorē se cognouisse, si vxor per matronas attestantes per ipsius corporis aspectū probat contrariū.*

CAP. IIII.

PRopofuisti †. quòd causa matrimonij, quę inter O. de Casanoua, & S. mulierem vertitur, tibi fuit de mādato Apostolico delegata: cumque partes essent in tua præsentia constitutę, mulier proposuit, se nec à viro cognitam, nec potuisse [a] cognosci: quod tam proprio iuramento, quàm testimonio septem mulierū probauit quæ per aspectum [b] corporis, eam esse virginem asseuerant: viro per iuramentum suum cōtrarium asserente: & infra. ❡ Videtur igitur nobis, quod iuramento puellæ [c], & testimonio † illarum septem mulierum fides est potius adhibenda.

❡ Clemens tertius.

❡ *Singulares de vniuersitate, possunt ad commodum vniuersitatis reprobare instrumentum falso confectum nomine vniuersitatis.*

CAP. V

TErtio † loco fuit à nobis ita quæsitum: Ecce quidā regularis sigillo capituli, quoddam instrumentum cuidā amico suo signauit; in quo facta ei alienatio quarundam rerum ecclesiæ immobilium continetur: Quo exhibito in iudicio, procurator vniuersitatis, illud asseruit de assensu conuentus non fuisse confectum [d], & adulterinum vel furtiuum esse sigillum †. Cumque fratres ad perhibendum testimonium produxisset, iurati [e] dixerunt, quod quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius conuentus, & vox fuit vnanimis, quod nolebant alienationem rerum illarum, sed res domus integras conseruari volebant. ❡ Sed quoniam contra hoc nihil pars aduersa probauit, respondemus secundum assertionem testium [f] tantummodo iudicandum.

❡ Idem.

❡ *Vbi agitur de matrimonio contrahēdo, probato impedimento, & publicatis attestationibus, alij testes super defectu impedimenti admittendi nō sunt.*

CAP. VI.

IVrauit† quidam (vt asseris) se quandam in vxorem legitimam accepturum: quam cū vellet traducere, quidam iuramentis secundū morem exhibitis, legitime probauerunt, ipsos in quinto consanguinitatis gradu sibi inuicem attinere.

TErtio loco.] Probatio testium præfertur instrumento. sic cōiter summaś. Primo ponit qō. Secūdo rñsio: ibi, *Sed quoniā*. Ab. Sic.

CASVS. Quidam canonicus regularis sub noie capituli sui, fecit quandā alienationē quarūdā rerū ecclesiæ immobiliū cuidā amico suo. & instrumētū alienationis signauit sigillo capituli: p quod instrumētū ille amicus dicebat in iudicio intentionē suā fundatā: pcurator monasterij asserebat instrumētū illud de ɔ̃sensu capituli non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtiuum esse sigillum, & ad hoc probandum induxit fratres illius vniuersitatis in testes, qui iurati dixerunt, ꝙ quotiens de hoc inter fratres mentio erat, ɔ̃silium totius conuentus, & vox fuit vnanimis, ꝙ nolebant alienationem illarum rerum, sed illas integras seruari volebant; sed ɔ̃ hoc pars aduersa nihil pbauit: quæritur cui pbationi sit standum? Rñdet ꝙ secundum assertionem testium est iudicandum. No. ꝙ testes præualent instrumento. Item negatiua hic indirecte probatur. Item monachi & clerici pro ecclesia sua possunt testificari.

d ❡ *Confectum.*] Ad hanc negatiuam probandam admittuntur fratres indirecte, prout sequitur in littera. sic j. de testib. ex tenore. & C. de contrahen. stip. optimam. aliàs negatiua directe non posset probari. ɔ̃ de hoc dicitur š. de elec. bonæ 1. & quia hic arguebatur de falso instrumento, edendus dies est, & consul. arg. C. de contrahen. stip. optimam. & j. de fide instru. inter dilectos.

e ❡ *Iurati.*] Bene dicitur, iurati, quia nullus creditur nisi iurato. j. de testi. fraternitatis. & c. nuper. & c. tuis. & 4. q. 3. c. si testes. §. iurisiurandi. nisi a partibus fuerit ei remissum. vt in ca. tuis. & tertio in tali casu admittuntur fratres illius monasterij, quia ea quæ in capitulo aguntur, per alios probari non possunt, quia extranei ad capitula non consueuerunt admitti. j. de testib. veniens 2. in fin. C. de repu. consensu. §. super plagijs. & C. de quæstio. interrogari. ff. ad Sylla. si quis in graui. §. si pupillus. & §. seq. & l. 1. §. si vir.

❡ *Glo. seq. no. testes instrumento præferri, alleg. l. & decre. Secundo alleg. duas ll. quod æquantur. Tertio alle. 4. ll. quod præferuntur instrumenta testibus. Soluit distinguendo. primo modum procedendi. secundo qualitatem negotij. tertio eius vetustatem vel nouitatem. quarto numerum testium. quinto an instrumētum sit priuilegiatum.*

f ❡ *Testium.*] Sic ergo testes præferuntur instrumento, & merito, quia potius credendum est viuæ voci, q̃ mortuæ. in Auth. de fide instru. §. si vero. coll. 6. Itē testes præualent instrumento. j. de fide instru. cum Ioannes. §. porro. Sed ɔ̃ videtur, ꝙ æqualem vim habent in exercendis causis testes, & instrumenta, & indicia cum instrumentis. C. de fi. instru. in exercendis: C. de rei vēd. indicia. & C. qui po. in pig. ha. scripturas. Itē ɔ̃: quia fides instrumentorum præualet testibus. ff. de proba tio. Celsus. & l. cum de indebito. §. vlt. & C. si minor se ma. dixerit. si alterius. in fin. §. 1. & C. arb. tut. l. vlt. Super hoc potest dici, quòd si in modū exceptionis obijciatur falsitas instrumēto, vel quòd sub conditione debuit fieri, vel defectus, vel quòd plus contineatur ibi, q̃ dictū fuerit, vel cōsimile, vel etiam falsitas bene pōt hoc probari per testes. & præualebunt testes. j. de testi. ex tenore. & C. de contrahen. stip. optimam. j. de fi. instru. cum Ioannes. arg. C. de prob. cum precibus. & hic. Et illud quod dicitur, æqualem vim habent in causis testes & instrumenta: illud verum est quando ab eadem parte inducuntur: quia tam per testes quam per instrumenta probat quis suam intentionem. sed si ex vna parte inducuntur testes, & ex alia parte instrumenta contra testes, tunc considerabit iudex naturam negotij & qualitatem: nam quædam sunt, quæ melius probantur per testes quàm per instrumenta: quædam econtrario melius per instrumenta quàm per testes: vt arbitria, & sententia, & processus aliquis. arg. j. eo. qui contra falsam. Itē considerabit iudex vtrum factum sit antiquum vel propinquum. in antiquis [4] enim magis credendum est instrumentis, quia memoria hominum labilis est. j. vt ec. benefi. vt nostrum. si sit nouum potius testibus creditur. arg. ad hoc. ff. de proba. si arbiter. & l. Celsus. ff. de arb. & j. eo. cum causam. quia testes consueuerunt fidem suam variare ex temporis diuturnitate. ff. ad Car. l. 3. §. duæ. & ff. de dam. infec. qui bona. §. vlt. alias est lex. & incipit, in causa. & qđ dixi, ꝙ contra instrumenta testes recipiūtur, illud intelligendum est, ꝙ per bonos testes, & idoneos sine suspicione: nec videt ꝙ tunc sufficiant duo vel tres testes, imò plures, ad minus quatuor. tabellio enim æquiualet vni testi, & plus: & instrumentum duobus ad minus. arg. j. de fi. insti. cum Ioannes. q a duo testes ad minus in instrumento scripti esse debent: quia in ore duorū, vel triū, &c. j. de test. in omni. & c. licet. & 4. q. 3. c. si testes. §. vbi numerus. & sic per plures & honestiores debet fieri talis reprobatio. arg. j. de test. in nostra. quandoque tamen ɔ̃ instrumentū non admittuntur testes: vt ɔ̃ inuentarium publice factum: vt in l. prædicta. C. arb. tu. l. vlt. & in alio casu. ta. lis in confessione quę fit à muliere, & in instrumento quo confitetur se recepisse pecuniam pro intercessione. C. ad Velleia. antiquæ.

IVrauit.] Communis diuisio. secunda: ibi, *Quæ vero*.

CASVS. Quidā iurauit, ꝙ quādā acciperet in vxorē, sed dū vellet eam traducere, quidā iuramētis fm morē exhibitis, legitime in iudicio pbauerūt illos quinto ɔ̃sanguinitatis gradu adinuicē attinere

❡ Dicit in ... (illegible)

possent directe pbare negatiuam: per ea quæ pleno scripsi š de ele. bonæ 2. in 1. gl. Io. And.

❡ Vide tex. in l. qui de tom. §. incertū. ff. de rei ven.

❡ Cap. 4. eo. tit. in 2. compil. Et pro intelligentia vide Dominicū Soto lib. 4. senten. dist. 40. art. 1. Adde cōcil. Trident. sessio. 24. cano. 1. & in eadē sessio. in decreto de reformatione matrimonij. cap. 1. & 5.

4. De hoc articulo vide lampet Aymonem Crauettam in suo trac. de antiquitate tempo. ...

nere testiũ partibus publicatis, q̃ si alius volebat probare, q̃ nullo consanguinitatis gradu se attingut; quæritur q̃d in hoc casu sit agẽdũ: Rñdet q̃ standũ est probationi priori. No. q̃ testibus publicatis etiã in causa matrimoniali sup eod. articulo, nõ sũt alii testes recipiẽdi.

¶ Glo. seq. not. signat contrariũ, ponit op. Vin. dat traslatio, contra secundam opponit, et op. ponit, & ad contrariũ remittit.

a ¶ *Partibus.*] Sic patet q̃ publicatis attestationibus sup eodẽ articulo nõ sunt testes vlterius in 3riũ admittendi, nec etiã alij testes ad idẽ probandũ. j. de test. fraternitatis. nã ante apturã testium vtraq; pars suos testes debet inducere super eodẽ articulo: secus si super alio, vel sup non pẽdẽte ex priori: sic bene admittuntur, vt in d.c. fraternitatis. & j. de fi. instr. cũ Ioannes. Itẽ signatur 3. j. de test. series. & c. cũ in tua. in fi. & j. eod. causam matrimonij. vbi publicatis attestationibus recipiũtur testes ad reprobandũ consanguinitatẽ, & hic nõ recipiuntur. Audiui Vin. dicentẽ quòd illa non tenebat: dicit enim q̃ testibus publicatis tamquã sunt super eodẽ articulo siue ab eo qui illos induxit, siue ab alia parte testes vlterius inducendi. Et idẽ mihi vr. Potest dici super isto 3rio, q̃ illa decre. series. loquitur in matrimonio iã 3cto. vnde admittũtur ibi testes in fauorẽ matrimonij ad ostendendũ q̃ non sit ibi cõsanguinitas. vnde strictius est ibi agendũ q̃d tolerabilius est aliquos 3 sta tuta hominũ, & c. j. de testi. licet ex quadã. Hæc decre. loquitur in 3hendo: vnde hic nullũ periculũ est super prohibitione istorũ ne coniungãtur: vnde ante aperturã priorũ debuit probari in 3riũ, sed in separatione matrimonii iã 3cti potest esse periculũ, quare ibi admittuntur etiã post sententiã: quia sententia 3 matrimoniũ lata nõ trãsit in rẽ iudicatã, & reuocatur falsitate probata. j. de re iu. lator. & c. consanguinei. multo fortius debet audiri ante sententiam. Aliã pugnare potes aliam rationẽ, vt nõ sit 3 illud q̃d dictũ est; testibus publicatis non sunt alij inducendi: in decre. series. ideo admittuntur testes post publicationẽ: quia ante publicationem ignorabat pars illa quæ petit hoc, quæ personę positæ fuissent in primo gradu, & ideo post publicationem admittuntur, aliàs non deberent admitti: sed certe adhuc non videtur ratio ista sufficiens: quia pars illa quæ accusabat matrimonium, dixit illos cõsanguineos: sed hoc potuit scire altera pars: & sic cessat rõ illa. Propter hoc dicunt quidam, quod speciale est in causa matrimonij. ad hoc præstat optimum arg. j. eo. causam matrimonij. sed 3riũ illius decre. series. soluit ibi. Vel dic q̃ vnus tantum hoc iurare volebat: & probatio vnius insufficiens est. & ideo nõ auditur, 3 plures maxime, & sic 3dicit illa decr. series. & hoc colligit apte ex antiquis decre. sed cõpositores huiusmodi compilationis voluerunt hoc mutare quod de iuramento vnius dicebatur: quia illud nullam habet dubitationem.

¶ Alias hic nullo eos se consanguinitatis gradu attingere.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 3. compil.

¶ Vide Lã. quia in hoc genus. C. de epis. & cler. & in l. si qua per calumniam. & ibi Bal. Pe. de Bel. peruta. & Cyn.

¶ Hoc placet Host. de iure scripto propter anima periculum, quod non tacta fit hæc sententia in rem iudicatam.

¶ Quia vero requisisti à nobis quid agendum sit, cũ quidam alius probare velit contra prædictam probationem iuramentis canonicis factam, & partibus[a] publicatam, nullo † eos sese cõsanguinitatis gradu cõtingere: respondemus, quòd stãdum est probationi priori.

¶ Innocentius tertius Archidiacono Parisieñ.

¶ *Si per litteras ordinarij probatur quis excommunicatus, à procuratione repellitur. hoc dicit, & hæc summatio conuenit textui, & titulo: & nullam patitur calumniam, & ideo eam tene.*

CAP. VII.

POst † cessionem: & infra. ¶ Cum igitur per litteras[b] iudicis ordinarii (quibus standum est †, donec probetur contrariũ) nobis constiterit, quòd V. excõmunicatus[c] erat cum procurationis officium assumpsit. Ipsum tamquam procuratorẽ nõ duximus admittendũ.

POst cessionem.] Per litteras ordinarij probatur quis excõicatus, nisi 3rium doceatur. ita summat Io. And. verumtamen hæc summatio omnis generalis est. Do. A. summat aliter, & eius summatio nec cõgruit titulo, nec attingit principalem materiã capituli: dicit enim sic: Procurator excõicatus tẽpore assumptionis mandati, ab agendo iudicialiter repellitur. hęc summatio potius cõgruit tit. de sen. exc. vel tit. de iud. cũ nullam mentionẽ faciat de probatione, maxime quę fit per litteras, super quarum effectu pendet principaliter prolixa & subtilis materia huius c. Diuiditur compendiose in duas partes. In prima ponit repulsionis causam. In secunda repulsionem: ibi, *Ipsum.*

CASVS. Aliquis dum erat excõicatus, fuit cõstitutus procurator in quadã causa: ille comparuit in iudicio: obiectũ fuit ei q̃ nõ erat admittendus, cũ eo tempore quo datus fuit procurator, excõicatus erat, & hoc probatũ fuit per litteras ordinarij sui, q̃a litteris ordinarii standũ est donec probetur 3rium: dñs Papa ipsum tamq̃ procuratorem non admisit. Not. q̃ eo tpe quo quis est excommunicatus, non potest constitui procurator: & si constituatur, non valet, etiam si postea fuerit absolutus.

¶ Hanc innocentia in loco à me inuenio capitulo optatam.

¶ Glo. seq. not. per modum quæstionis.

b ¶ *Litteras iudicis ordinarij.*] Ex hoc vr̃ q̃ litteris epi creditur tamquam publico instrumento, & q̃ sigillo epi creditur, licet nõ adsit sigillum capituli. 19. q. 3. statuimus. & 11. q. 3. curæ. 18. dist. de cõcilus. j. de fideiuss. peruenit. & j. de fi. instr. c. 2. & 20. q. 1. vidua. tñ creditur litteris epi sigillatis sigillo ecclesię. 73. dist. in noĩe dñi. in fine. & sigillũ alieni iudicis fidẽ facit. 98. dist. c. 1. & 2. & alieno annullo signari potest testamẽtũ. Insti. de test. §. possunt. & C. de testa. si vnus. & instrumentis regis siue principis fides adhibetur. j. de fi. instr. cũ dilectus. Sed 3 vr̃, quia viua vox potior est q̃ mortua. in Auth. de inst. cau. §. si vero. coll. 6. sed verbo epi non creditur. 6. q. 2. si tñ. & c. placuit. & j. eo. quoniam 3. ergo multo minus litteris ei⁹. nec Papa ei credit, si dixit se excõicasse alium. j. de test. cũ tu. qñq; enim eulogia ex mala fide scribuntur. ff. de custo. & exhi. re. diuus. nec scripturæ tabellionis credit nisi habeat testiũ subscriptionẽ, vt in Auth. de hære. & fal. §. hinc nobis. coll. 1. & s. de pen. c. 1. & j. de fi. instr. c. 2. & in Auth. de instr. cau. §. sed & si instrumẽta. & §. si q̃s igit. coll. 6. H. dicit q̃ semp statur sigillo epi: quia vicẽ habet publici instrumenti, per iura prædicta. Alij dicunt q̃ non creditur chartæ vel instrumẽto epi: nisi sit redactũ in publicam formam. in Auth. vt nulli iudi. §. si quis vero. coll. 9. & C. de dona. in donationibus. j. de fide instr. inter dilectos. vel saltem non est credendum nisi habeat subscriptionẽ testium, si nõ sit ibi vsus tabellionum. 16. q. 3. c. placuit. §. potest. vers. is autem. in fi. Dicas q̃ hodie circa iudicia non creditur verbo epi siue alterius iudicis, siue litteris suis, nisi habeat testiũ subscriptionem, vel quatenus constat legitimis documentis. j. eo. quoniam 3. & j. de testi. cum à nobis. Circa alia vero quæ in figura iudicij ordinarii non facit eps: bene creditur litteris eius secundum q̃ dicit hic. & 11. q. 3. curæ. Præcipue in sentẽtia excõicationis standũ est litteris epi, quia excõicationis sententia lata à iudice suo, siue sit iusta, siue iniusta tenet. 11. q. 3. c. 1. & 2. & ideo litteris cuiuslibet prælati creditur: & alij tenentur illum vitare, vt in c. curæ. quia in hoc cõsulitur animæ, cũ sit medicinalis. 2. q. 1. multi. & j. de sen. excom. cum medicinalis. [lib. 6.]

c ¶ *Excommunicatus erat.*] Et ita tempus procurationis factæ attendendum est sicut tempus electionis. s. de elect. dudum. vbi plura sunt arg. de tempore inspiciendo, & est arg. quòd excõicatus ad impetrandum non est admittendus: & si impetraret, non valerent litteræ, si postea probaretur excommunicatus. Ber.

¶ Idem Abbati & conuentui Cassen. †

¶ *Si rogatus restituere totam hereditatem, eo sine liberis decedente inter monasterium, euanescit fideicommissũ, & hereditas applicatur monasterio: nec ad inualidandum ingressum sufficit probare minorem ætatem tempore ingressus, si ex aduerso geminatus probetur ingressus. hoc dicit, intelligendo quòd substitutio fuit fideicommissaria. Si vero fuit directa, summa sic: Substitutio facta filio eo decedente sine liberis, euanescit per ingressum monasterij: & tunc adde id quod est in primo summario ibi: nec ad inualidandum, &c. vsque ad finem, & vterque intellectus est verus in se. Dico tamen quòd primus est verior, quòd hic fuit substitutio fideicommissaria: licet dominus Ant. hic dicat quòd fuit compendiosa.*

CAP. VIII.

IN † præsentia G. sancti Hadriani diaconi Cardinalis G. & B. fratres, vestro syndico

IN *præsentia.*] Dubia probatio non releuat probantem. sic summatur cõiter. Diuiditur principaliter in tres partes. In prima processus narratio. In secũda: ibi, *Dilectus.* auditoris diffinitio. In tertia, ibi: *Nos igitur.* diffinitionis cõfirmatio. Prima subdiuiditur in quatuor. Nam primo ponitur actoris petitio. Secunda: ibi, *Verum.* rei responsio, & reconuentio. Tertia: ibi, *Ad hoc.* actoris replicatio. Quarta: ibi, *Verum.* rei replicatio. Abbas Siculus.

CASVS. Inter G. & B. fratres ex vna parte, & monasterium Casamarij ex altera, vertebatur q̃ō super bonis quodã A. fratris dictorũ G. & B. datus fuit eis quidam Cardinalis auditor: coram quo fratres proponebant, q̃ cum A. frater ipsorum cõderet testamentum, M. filiũ suũ sibi hæredẽ instituit, & ei præcipit, vt si absque liberis moreretur, ad ipsos bona deuoluerentur ipsius, vnde postulabant omnia illa sibi restitui, quę id monasterium de bonis, illius detinebat, & petebant monasterium cõpelli, ne de cætero ipsos super bonis molestaret: Syndicus vero monasterii proposuit ex aduerso, q̃ prædictus M. se & sua obtulerat monasterio, vnde petebat omnia q̃ de bonis ipsius M. inuaserant, restitui monasterio, & super aliis eis silentiũ imponi. Ad hoc pars dictorũ fratrũ replicabat, q̃ dictus M. oblationis suę tpe fuerat minor ãnis, & illud fecerat feruore infirmitatis, & post 3ualescẽtiã q̃d fecerat, reuocauit: vñ cũ sine liberis decessisset, ad ipsos bona ipsi⁹ erãt deuoluta. ad hoc rñdebat Syndic⁹ monasterij

¶ Alias Cassinensis. Alias, Casamarij.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. Si de materia huius c. vide Bart. & Doctores in Auth. ingressi. & sup. c. de sac. eccle. vbi plene.

¶ Dicit hic Ho. q̃ speciale est in aliis iudiciorum, q̃ credatur tabellioni sine subscriptione. de hoc j. eod. quoniam. Ioan. And.

¶ Aliã, eis.

¶ Et tẽpus quo accusatus iuuenis obiulit. ff. de pub. iu. is qui. iouidum Vin. Ioan. And.

monasterij, quòd licet dictus M. de monasterio recessisset, eidem obtulit postmodum se & sua, firmans proprio iuramento, q vlterius contra oblationem suam non veniret: vnde cum idem M. bis obtulerit se & sua monasterio, nec ex aduerso probetur q tempore vtriusque probationis fuerit minor annis, talis probatio monachorum probationē nō elidit: quia & si fuit minor annis tempore primæ oblationis, tempore secūdæ maior potuit extitisse; pterea verbū illud, minor annis: duobus modis potest intelligi: vnde verbū dubiū stetioni monasterij nō nocebat, cū infra xxx. annos teneret donatio, maxime iuramento firmata; nec intelligendus erat dictus M. sine hærede decedere, qui monasterium sibi instituerat hæredē. His & aliis consideratis H. sancti Eustachij diaconus Cardinalis, videns q syndicus monasterij plene fundauerat intentionē suam, & ex aduerso nihil probatum fuerat, de mandato dñi Papæ sententiam promulgauit: prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ à monasterio postulabant, & cōdemnauit eosdem ad restitutionem illorū, quæ de bonis prędicti M. occuparāt: & dñs Papa hāc sententiam cōfirmauit. Not. q non dicitur decedere sine hærede, qui monasterium sibi hæredem īstituit. Item verbū illud, minor annis: duobus modis intelligitur: & ideo dubia probatio, non dr̄ probatio: quia qui sic probat, non constat de qua ętate sit probatum, & ideo clara & certa debet esse probatio, & non dubia.

Glo. seq. in prin. & in §. circa substitutionem factam sub conditione, si sine liberis vel pure, not. 5. Medium distinguit inter rogatum restituere hæreditatem, & rogatum restituere quod supererit.

b *Se & sua.*] Ista duo requirebantur a, quia sua sine seipso donare non poterat; quia illa restituere tenebatur: & licet dñs sit, tñ commode inde testari non potest. C. communia de leg. l. vlti. ff. ad Trebel. quidam. §. si quis filium.

c *Secunda.*] Not. q præsumitur maior, nisi probetur minor. C. de in integ. resti. mino. si minorem. ff. de iure iur. nam postea. §. si minor. Bernar.

constituto coram ipso fecere proponi: quòd cum quondam A. frater ipsorum conderet testamentum, M. filium suum sibi hæredem instituit: & pręcepit, vt si absque liberis a decederet, ad eos bona deuoluerentur ipsius: vnde illa quę de bonis ipsius, vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant: & petebant vos super hoc à sua molestatione compesci. Verum syndicus ipse proposuit ex aduerso, quòd prędictus M. monasterio vestro obtulit se & sua: vnde† vniuersa quę habuerat, erant ad monasterium deuoluta† . quare vniuersa quę ipsi de bonis eius inuaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cętetis silentiū illis imponi. Ad hęc autē pars altera replicauit, quod dictus M. oblationis suę tempore fuerat minor annis, & quod voti† facti pœnitens, quod feruore† infirmitatis fecerat, post conualescentiam reuocauit: & infra. Vnde cum sine liberis decessisset, ex testamento patris ad ipsos erat eius hæreditas deuoluta. Verum syndicus respondere curauit, quòd licet dictus M. de monasterio fuisset egressus, eidem postmodum se [& sua b†] obtulit humiliter & deuote: & quòd nec contra oblationem suam veniret, iuramento firmauit. ¶ Quare cum constet quòd idem M. bis monasterio vestro contulit se & sua, nec ex aduerso probetur quòd vtriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram huiusmodi exceptionis probatio non elidit: cum & si primę oblationis tempore fuerit minor annis: secundæ c tamen potuit maior extitisse. Pręterea cum verbum illud; minor annis: duobus potuerit modis intelligi, cum & qui minor est quatuordecim annis, & qui vigintiquinque dici soleat minor annis, intentioni vestrę verbum dubium d non nocebat, cum infra vigintiquinque annos teneret donatio iuramento firmata e. ¶ Sed & si teneret quod factum fuerat à dicto A. quia tamē intelligendū nō erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hęredē instituit f† , hoc monasterio nō nocebat: & infra. ¶ Dilectus filius H. sancti Eustachij Cardinalis, attendens quòd syndicus vester intentionem suam plene fundasset, & quòd nihil fuisset ex aduerso sufficienter probatum, cum & si ostensum esset per testes, quòd M. suę oblationis tempore fuerit minor annis: vtrum tamen primæ vel secundę oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit: & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ à monasterio postulabāt, eos ad restitutionem illorum quę de bonis prædicti M. propria temeritate inuaserat, condemnauit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit, secundo arg. tertio quarit obiiciendo, & soluit.

d *Verbum dubium.*] Sed nōne verbū dubiū in iudicio interpretandum est ꝯ reū? ff. de verb. obli. inter stipulātem. §. 1. ff de iud. si qs intentione. ff. de reg. iu. l. in ambiguis. & s. de rescrip. cum adeo? sed istud est hodie propter religionē, pro qua multa statuta sunt. ff. de reli. & sum. fu. sunt personæ. sicut qñq; propter dotem. ff. de iure dot. in ambiguis. vel istud non fuit verbū actoris, sed testium. Et est arg. q verbum testis ambiguū, p reo sit interpretandum, vt hic. & s. eo. ex literis. & j. de fi. instru. inter dilectos. in fi. Et est notabile q dictū testis dubiū semper ꝯ eum q produxit, est interpretandū: & est ratio: quia qui probat, clare & aperte debet probare. qđ si nō faciat, nō prodest talis obscura pbatio. j. de testi. cum tu. vnde reus absoluitur, vt ibi & hic. sed quare nō quæritur secundo de ætate à teste, vt certificetur iudex saltem. sed certe iudex q testē ipsum examinauerat, debuit quęrere ab ipso: & etiā post aperturam testiū ex officio suo potest quærere interpretationem à teste sui dicti, cū ipse debeat interrogare quotiescunque necesse fuerit. ff. de inter. act. vbicūq; & cuncta rimari. 30. q. 5. iudicantem. & j. de fi. instr. cū Ioannes. & est expressum, quòd testis qui confuse dixit testimoniū, iterū sit examinandus. j. de test. cū clamor. sed ad petitionē partis nō debet hoc facere, & hoc pp periculū subornationis. g

e *Firmata.*] Vnde contra proprium iuramentum etiam non debet audiri. C. si aduer. vendi. l. 1. & C. si aduer. dona. l. 1. & in consti. imperatoris, sacramenta puberum. Ber.

Glo. seq. in versi. instituit, distinguit, quòd rogatur quis restituere priuato vel ecclesiæ, & primo casu aut monasterium ingreditur, aut fit clericus. vltimo quarit, & soluit.

f *Qui monasteriū instituit.*] Ingressus monasteriū fingit̄ habere hæredē, cū rogat⁹ est restituere priuato, vel cū et priuat⁹ est substitutus. Si aūt rogatus est restituere loco religioso vel eccliæ, vel expēdere ī pias causas, nō euanescit substitutio p igressū monasterij. in Auth. ꝺ san. epi. §. sed hęc pñti. coll. 9. vñ sumptū fuit illud Auth. C. ad Treb. Auth. nisi rogati. Si vero ille q rogat⁹ est restituere hæreditatē vel legatū, fiat clericus, exigunt̄ duo. s. vt substitutio euanescat: vt ppetuo ēt maneat ī ecclia, & relictū expēdat̄ ī pias cās; vt in pdi. Auth. dr̄, p igressū monasterij substitutio euanescit, ita q teneat monachatus, aliàs nō euanescit substitutio nisi fiat monach⁹. Sed q̄d si tradit se & sua alicui ecclię seculari, nūq̄d euanescit substitutio? arg. pd. Auth. vī q sic, fauore ecclę, nec credo q euanescat nisi i casu p.d. Auth. nec extēdo ad aliū casū; g licet q̄dā dicāt ꝯ. B.

a *Absque liberis.*] Similis substitutio habetur. j. de test. 1 Raynutius. & c. Raynaldus. vnde not. q cum talis conditio apponitur; si sine liberis decedat, volo vt hæreditas perueniat ad talem, etiam si naturales habeat filios, euanescit substitutio. ff. ad Trebel. ex facto. §. si quis rogatus. & ff. de leg. 2. cum pater. §. volo. l. Lucius. §. vlti. Item si filius fuerit natus, & ille pręmoriatur, vī sine liberis decessisse. j. de test. Raynutius. & ff. ad Trebellia. ex facto. §. penultimo. Si autem dicatur; si sine hærede decesseris, substituo talem nomine hæredis: soli filij intelliguntur. ff. eo. ex facto. §. vlt. Item si non habeat filium, sed habeat nepotē ex filio, substitutio euanescit. C. de cōdi. inser. l. 2. & C. de insti. & substi. generaliter. Et hic scias q qui rogatur restituere hęreditatē alij, nil potest alienare. C. cōia de leg. l. vlt. nisi in casibus qui notātur in Auth. ibi posita. quartam tñ p Trebellianū potest retinere sibi. & si filius sit rogatus, etiā Falcidiā cū quarta potest retinere. j. de test. Raynutius. & c. Raynaldus, vbi vtraq; quarta retinetur. Si vero rogatus est restituere quicquid superest de hæreditate, tunc ad minus quartam reseruabit substituto. C. ad Treb. Auth. si rogati. Itē licet pure quis rogatus sit alicui restituere hæreditatem nulla facta mentione de filiis, si tñ postea habuerit filios vel nepotes, substitutio euanescit. C. de fideicom. cum acutissimi. C. de instit. & substi. generaliter. ff. de condi. & demon. cum auus. Ioan.

licet.

¶ Consentiat textus in Auth. ingressi C. de sacrosanct. eccle. & cap. quia ingredientibus. 19. q. 3.

¶ Hanc ter. dicunt hic Abb. & Fel. esse singularem ad hoc q quis potest in vita se priuare potestate testandi, s. per ingressum monasterii.

¶ Dictio, vnde, deest in nonnullis manuscriptis.

¶ Aliàs timore.

¶ Hæc duo verba: & sua, desunt in scriptis, q solū habet vous vel iusiu.

¶ Et propter ea quæ ibi tradit plenissime Guilelm⁹ Benedictus hoc caput illustrans, ad v. i dem.

¶ Incipit do ab vi... mo. An.

¶ Hic vero q̄ ... dicit de hoc vt not. Spec. restitu. sp. cū ad ... Ioan. And.

¶ Vide l. si quid. & l. si pupillum. C. de pupi. aru.

¶ Consent. text. in l. produci. & ibi Bart. ff. de testi.

¶ Nec ad aliud tendat nisi secūdo. Matth. qui tenet hic, q cum Auth. illa ponat terminos qñ aliud est ex conditioné apponēda: & alius in cuius persona apponatur, puta, hæres vel legatarius: si vnus ꝺ se loqueris apponeres conditioné legando vel donando, si decedat sine filijs, intelligitur ꝺ veris, nec erit locus Auth. Hoc declarans in Spe. de sta. mo. super ver. & fo. Io. And.

Licet.] Interdicto, vti possidetis, obtinet qui iustiorem titulũ ꝓbat. ita cõiter summatur, sed certe hæc summatio est nimis generalis, & videtur requirere titulũ in hoc interdicto, ꝯ id qđ habetur Insti. de interdict. §. retinendæ. Diuiditur decre. ista in quinque partes. In prima processus decisa narratio. In secunda: ibi, *Porro.* Fauentinorum exceptio ꝯ testes ecclesiæ, ipsius rñsio, Papæ interlocutio, & interlocutionis ratio. In tertia: ibi, *Post hoc.* corruptiõis & falsitatis noua exceptio, ipsius probationis & reprobationis cõmissio. In quarta: ibi, *quamquã.* testes Fauentinorũ impugnat. primo probatorios. secundo reprobatorios. In quinta: ibi, *Ex pmissis.* allegando ꝯcludit p ecclia. Abb. Siculus.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 3. compil. Et de iurisdictu vide Fernandũ Vasquium lib. 2. c. 36. controuersiarum vsu frequentiũ, adde Parpurarũ consilio 81. volum. 2.

¶ Alias, quo.

Casus. Inter archiepm Rauennatẽ. ex vna parte, & cõe Fauentiæ ex altera, qđ vertebatur super iurisdictione, honore, ac districtu in villa sancti Petri, ac quibusdã castris & terris alijs, quæ de iure ad Rauennatẽ. ecclesiam pertinebant: procuratores vtriusq; partis, ppter hoc ad sedẽ Apo. accesserunt: lite cõtest. super prædictis, per procuratores prædictos & iuramento calumniæ præstito: quia vtriq; parti erat plurimum onerosum, testes ꝑducere corã Papa, mandauit Papa epõ Placentino, vt infra tres menses testes reciperet, quos vtraq; pars tã super principali negotio, quàm in ꝑsonas testium duceret producẽdos, statuendo partibus terminum, in quo cũ attestationibus apud sedẽ Apost. se repræsentent: Tandẽ partes cum attestationibus comparuerũt coram dño Papa: attestationibus publicatis syndicus Fauẽtinorum ꝓposuit, se velle in ꝑsonas testiũ ex parte altera ꝑductorum quædã obijcere & ꝓbare: Syndicus archiepi econtra rñdit id fieri non debere: Papa interloquendo decreuit ipsum non esse audiendum, cum intra tres mẽses, prout in litteris dñi Papæ mandabatur, id facere nõ curauerit: Post hoc syndicus pdictus obiecit in testes pdictos, quòd corrupti falsa dixissent: Papa dicit quòd talis exceptio non solum ante sñiam, sed etiam post potest opponi: quamuis crederetur quòd talis exceptio, per excogitatã malitiam ad differendum negotium proponeretur, eam admisit. mandans quibusdam iudicibus: vt testes quos super hac exceptione procurator Fauẽ. duceret ꝑducendos, reciperent infra mensem, indulto extunc altero mense ꝓcuratori ecclesiæ Rauennatẽ. infra quem ad reprobationẽ illorum testes ꝑduceret coram eis: Iudices prædicti, receptis testibus pdictis, attestationes ad dñm Papã remiserunt ꝓut receperant in mãdatis. Post hoc dñs Papa examinauit testes hinc & inde ꝑductos, & quamuis pars Fauẽtinorũ multos testes ꝑduxerit super negotio principali, vix tñ ex illis sex tantummodo remanserunt: quia quidã sibimet ꝯdicũt in serie sui dicti: & quidã alij sunt in suis testimonijs singulares, & alij qui inducti fuerãt ad reprobandũ testes ecclesiæ Rauennat. plures reprobãtur: q2 sibi inuicẽ ꝯdicunt. & alij, licet pauci numero, malæ famæ sunt & opinionis; ex alia causa etiam repelluntur: q2 non ꝓbant id ad qđ eorũ syndicus se adstrinxit, videlicet ꝙ corrupti falsa dixissent: quia & si de corruptione aliqua videantur dixisse, de falsitate nihil dicunt. Ex pmissis apparet euidẽter, ꝙ ecclesia ꝑ testes plures, quibus potius lux veritatis assistit, sufficienter ꝓbauit, quod à lx. annis & citra supradicta loca possedit: per qđ patet, ꝙ si Fauenti. à quinquaginta annis citra, (vt testes sui videntur deponere) aliqua percipiunt in locis pdictis, illa inceperunt percipere sine iusto titulo, cũ duo insimul & eodẽ modo, in solidũ eãdem rẽ possidere non possint, & Fauẽ. non ostendãt: sed ex priuilegijs imperatorũ & Romanorũ Pon. ꝯcessis ecclesiæ Rauẽ. colligit manifeste, possessionem ecclesiæ in pdictis iustam fuisse: & ita per cõsequens apparet, ꝙ Fauen. minus iuste & sine titulo, aliqua in locis pdictis occuparunt: quia vero syndicus ecclesiæ petijt cõe Fauẽtiæ à vi turbatiua seu inquietatiua super præmissis ꝓhiberi, Papa vidẽs in hoc casu non sic esse locũ interdicto, vti possidetis, ita possideatis, cũ ꝓbationes ecclesiæ Rauennatẽ. longe sint potiores, & ideo sit in interdicto superior, condemnauit cõe Fauentiæ ipsi ecclesiæ super iurisdictione, honore, atque districtu, & alijs generaliter pertinentibus ad hoc in locis prædictis, quo ad possessorium iudiciũ, quo tñmodo actũ est, sibi ꝑpetuũ silẽtiũ imponẽs: & ꝓhibẽs eidẽ, vt neq; per se, neq; ꝑ alios super pdictis ꝓsumant aliquaten[a] ecclesiã molestare. Not. ꝙ exceptio falsi ante sñiam & post põt opponi. Itẽ testis q̃ ꝯdicit sibi, nõ valet. Itẽ testis si singularis nõ valet. Itẽ testibus malæ famæ, nõ est redẽdum, vel saltẽ modica fides est adhibẽda. Itẽ qui adstrinxit se ad plura ꝓbanda, nõ sufficit si alterum ꝓbat. Itẽ duo i simul eandẽ rem & eodem modo insolidũ possidere nõ possũt. Itẽ in interdicto, vti possidetis, vincit q̃ possessionẽ & titulũ ostendit.

¶ Idem.

¶ Si actor & reus in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat titulo maxime iustificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adduxit. hoc dicit notabiliter, & probatur satis hoc summarium in versiculo, ex præmissis. põderato versiculo, maxime.

CAP. IX.

Licet† causam, quæ inter ecclesiã Rauennatem, & cõmune Fauentiæ super iurisdictione, honore, ac districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod† de iure ad se spectare dicta ecclesia proponebat: & infra[a]. ¶ Porro attestationibus publicatis, syndicus Fauentinorum proposuit, se velle in personas testium ex parte altera productorum, quædam obijcere ac probare: œconomo ecclesiæ asserente id fieri non debere. super quo interloquẽdo decreuimus ipsum nullatenus audiendũ: cũ infra triũ mensiũ[b] spatiũ, in nostris litteris cõprehensum, testes huiusmodi producere nõ curauerit: infra quẽ terminũ pars vtraque testes inducere† potuit, tã in personas testium, quàm super negotio principali. ¶ Post hoc idem obiecit in testes prædictos, quòd corrupti falsa dixissent. Vnde quia talis exceptio non solũ ante, sed etiã post sententiam potest opponi[c], licet nonnulli crederent, Fauentinorum partem exceptionẽ huiusmodi per excogitatã malitiã[d] ad impediẽdũ processum negotij obiecisse: quia tamen nolumus à iuris tramite declinare, magistris G. & T.† ꝓcipimus, vt testes quos super hac exceptione procurator Fauẽtinorũ duceret producendos, infra mensem, recipere & examinare curarent, de singulis circũstantijs[e] † subtiliter

¶ Alias, producere.

a ¶ *Et infra.*] [a] Sub isto. infra, fuit lis ꝯtest. corã domino Papa: vt ĩ. de iura. calum. cum causam. cuius pars hæc est. & commissa fuit receptio testium iudicibus, & testibus receptis remiserunt ad Papam depositiones eorum. ĩ. de testibus. cum causam.

[a] Hæc glossa non reperitur in antiquis exemplaribus.

¶ Glo. seq. notat terminũ præfigi posse productioni testium, inducit quatuor similia.

¶ Alias, A.

b ¶ *Trium mensium.*] Nota ꝙ iudex ex officio suo potest præfigere terminum productioni testium. ĩ. de testi. in nomine domini. Item ad exceptiões. ĩ. de exce. pastoralis. Itẽ ad accusationẽ matrimonij. ĩ. de clande. despon. cũ inhibitio. Item ad accusandum. ĩ. de accu. licet. & C. qui accu. non pos. si ea quæ. & ĩ. de fi. instru. accepimus. Item vbi impeditur status alicuius. C. de inge. diffamari. Ioan.

¶ Vide etc. in l. vbicunque. ff. de interac. cum alijs similibus.

¶ Glos. sequens Primo allegat duas concordantias, & distinguit an fuerit vel non mota quæstio falsi. Secundo ponit opinionem, quòd falsitatem testium sine corruptione probare non sufficit, demum ponit contrariam, quam approbat. Tertio tractat an corruptio sine falsitate sufficiat. & arg. pro & contra. Vltimo no. quòd sententia per falsas probationes lata tenet, et ponit tres modos retractandi.

c ¶ *Oppon.*] Sic ĩ. de procu. in nostra. & C. de fal. querelam. Distinguitur tñ, quia aut quæstio de falso mota fuit in iudicio, aut non. Si fuerit mota, nunquam postea prætextu falsi retractatur sñia [2]. C. si ex fal. instr. l. 1. & 2. in fi. nisi appellatum sit: tunc enim potest opponi in causa appellationis. C. de fi. instru. l. vlti. in fin. & testes possunt produci. C. de tempo. appel. per hanc. in fi. Sed si nunquã fuit quæstio falsi mota, licet tunc non sit appellatum: non tñ transit in rem iudicatam vsque ad xx. annos. C. de fal. querelam. & ĩ. de excep. cum venerabilis. Et nota ꝙ secundum quosdam non sufficit probare testes esse falsos, nisi probentur corrupti. arg. ff. de re iudi. diuus. quæ loquitur in eodem casu cum hac decretali. Alij probabilius dicunt, vt Ioan. & B. ꝙ sicut sufficit probare instrumentum esse falsum. C. si ex fal. instru. l. penult. & vlti. sic & testes, cum habeãt hincinde parem vim. C. de fide instr. in exercendis. & facit ad hoc ff. de exceptio. qui agnitis. & C. de transa. si ex falsis. Sed nunquid sufficit probare testes esse corruptos? Arg. ꝙ sic. 2. q. 6. cap. ei qui. §. diffinitiua. ver. venales. C. quando prouo. non est neces. venales. & ĩ. de testi. sicut. Econtra videtur ꝙ non, quia non sufficit probare corruptionem, nisi & iudex secutus fuerit dicta corruptorum testium. ĩ. de re iudicata. cum I. & A. C. si ex fal. instru. falsam. similiter non sufficit probare falsitatem nisi probetur iudicem secutum fuisse illam, vt patet per prædicta iura [3]. Item nota ꝙ sñia quæ lata est per falsos testes, vel per falsa instrumẽta, bene tenet, sed retractanda est. ff. de re iudi. diuus. & potest retractari per in integr. resti. vsque ad quadriennium [4] implorato iudicis officio, vel per actionẽ in factũ vsq; ad triginta annos. vel si criminaliter agatur, vsq; ad viginti annos. C. de fal. querelã. ĩ. de excep. cũ venerabilis.

[2] De hoc In Spe. de re scri. præsen. § 1. versic. in fin. vbi etiã tractat an sit idem in falsitate rescripti & instrumentũ procuratorij. & de rescripto plene dixi post Innoc. ĩ. de rescri. super litteris. Io. And.

[3] Concor. ff. si ptor. §. Marcellus. ff. de iudic. Bar. in l. diffinitio. ff. de re iudi.

[4] C. de in integ. resti. l. si. Io. An.

Additio. Vnde versus.

Accusas agis in factum per i, o, reuocabis,
Falsum, viginti, triginta, quatuor annis.

d ¶ *Malitiam.*] Si de hoc constaret, condemnari deberent ad expensas. ĩ. de dolo & contu. finem. vbi de hoc.

e ¶ *Circumstantijs.*] Sic ĩ. de testi. cum causam. & 3. q. 9. nihilominus. arg. & 4. q. 3. testes.

a ¶ *Reproba*

a ¶ *Reprobationem.*] Nota quòd possum reprobare testes aduersarij mei: & tres reprobationes possunt fieri, & non vltra. ĩ. de testib. licet dilectus.

b ¶ *Contradicant.*] Vnde non valent. 3. q. 9. nihilominus. & 4. q. 3. c. si testes. §. item qui falsa. & ĩ. de appella. solicitudinem. 23. q. 7. quod autem. & C. de liberal. cau. cũ precum.

c ¶ *Singulares.*] Sic ŝ. de elect. bonæ. & ĩ. de accus. cum dilectus.

d ¶ *Expresse.*] Criminibus expresse non probatis.

e ¶ *Opinionis.*] Quod constiterit per attestationes ex parte archiepiscopi exhibitas contra illos: vt ŝ. dixi. & ille etiam qui examinat testes, debet significare iudici quanta fides sit testibus adhibẽda. ff. de testi. l. 3. & ĩ. de fideiussoribus. constitutus.

f ¶ *Modica.*] Non tñ ex toto nulla. ĩ. de simo. ꝑ tuas. quæ tamen in alio casu loquitur.

g ¶ *Testes.*] Qui inducti sunt ad falsitatem ꝓbandam.

¶ *Glo. seq. notat, quòd si quis se adstringit ad duo, &c. inducit vnam decretalem, & duas leges. ad contrarium inducit vnam l. & duas decretales. Secundo quærit quomodo falsitas testium probetur, & respondet dupliciter. Tertio quærit an altero probato, &c. & respondet.*

h ¶ *Se adstrinxit.*] Sic videtur ꝙ si aliquis se adstringat ad duo probanda, quorum alterũ per se sufficeret, ꝙ tunc non sufficit ꝓbare vnũ, nisi impleuerit intentionem suam ad quam se obligauit. C. de rei vendicatione. l. vlt. arg. ŝ. de causa possessionis. cum ecclesia. & ff. de excusatio. tut. qui testamento. Arg. contra. ĩ. de appellatio. significauit. in fi. ĩ. de præbend. cum iamdudum. & arg. ad hoc. ff. de cõd. & demonst. falsa. & ex eo quod dicit, adstringit: videtur expressum quòd sufficeret alterum probare, nisi specialiter se obligasset: quod verum est, vt supra dictum est. Pla. fuit in contraria opinione. Sed quomodo potest probare testes falsum dixisse[i]? Respondeo indirectè, exemplum patet. ĩ. de testib. ex tenore. & ca. series. & C. de contrahen. stipulatio. optimam. Vel potest probare per alios testes quòd corrupti fuerunt pretium inde recipiendo. Sed ponamus quòd probatum à parte fuit alterum istorum tantum, nunquid iudex sententiabit ad dictum ipsorum qui falsum testimonium obtulerunt, nec alij testes adsint, quorum testimoniũ sequatur iudex? Satis videtur quòd sic, ex eo quod dicit, & sibi imputet quòd ad vtrunque se obligauit: quia per hoc voluit fidem adhibere falsis vel corruptis, obligando se ad vtrunque: secus crederẽ si alicui obijcerẽtur plura crimina, vt ab ecclesia repellatur sub hac forma: quia iudex sibi ex officio suo posset illum repellere, cum probatum esset furtum, vel homicidiũ, licet aliud crimen nõ probetur: dum tamen vtrunque per se sufficiat ad priuationem: quia crimina vndecunque claruerint, puniẽda sunt. 24. q. 3. ecce. de hoc dixi ŝ. de rescrip. ex parte.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Eodem modo.*] Bene dicit, eodem modo. ff. de acquir. pos. possideri. §. econtrario. nam vnus potest habere ciuilem, & alius naturalem possessionem. ff. de preca. & haber. §. eum qui. sic, ff. commoda. si vt certo. §. vlt. Sed contra. ff. vti possid. l. 3. in prin. vbi dicitur, ꝙ vnus iustam habet possessionem, & alius iniustam: vt ff. qui satisda. cog. sciendom. §. si fundus. & ff. de iuredo. quamuis. & C. de iure dot. in rebus. Ex quibus colligitur, quòd maritus est dominus rerum dotalium, & vxor[a] similiter. hoc verbum, eodem modo, soluit contrarietatem.

¶ *Glo. seq. obijcit opi. ponit, quam reprobat, & soluit.*

k ¶ *Titulum.*] Sed quare tenentur isti ostendere titulum, cum probent se possedisse, & possessor non compellitur dicere titulum suæ possessionis. 2. q. 5. §. 1. & 6. q. vlt. accusator? Propter hoc dicunt quidam, quòd vbi possessor petit se non inquietari, debet probare titulum. arg. ĩ. de præscrip. si diligenti. & ĩ. de deci. dudũ. & C. de præscrip. longi temp. diuturna. sed hoc non est verum. ad hoc enim valet assignare titulũ, cũ agit interdicto vti possidetis. vt per hoc videatur habere potiora iura: quia qui potiora iura habet, obtinet i hoc interdicto: cũ enim habeat titulum, patet ꝙ nec vi, nec clam, nec precario possidet: vnde obtinebit. Insti. de itẽrdi. §. retinẽdæ. verũtñ in hoc ĩterdicto nõ est necesse ꝓbare, ꝙ q̃s iuste possideas, sed sufficit ꝙ nec vi, nec clã, nec ꝑcario ab aduersario possideat. ff. vti possidetis. si duo. in prin. & l. 2. hoc autem quod nec vi, nec clam, nec precario, &c. ad tempus litis cõtestatæ referendũ est. Instit. de interdictis. §. hodie.

l ¶ *Occupasse.*] Et ideo præscribere non potuerunt: quia in occupatis & inuasis, non currit ꝑscrip. 93. distin. illud. & 16. q. 3. licet. & ĩ. de pręscri. quoniam.

m ¶ *A vi turbatiua.* Nota ꝙ multiplex est vis, de quibus dicitur ŝ. quod metus causa. ad audientia. & ibi videas[3]. Dicitur tamen vis turbatiua qñ turbaẗ possessio, & in dubium reuocaẗ quis possideat: & illa spectat ad interdictũ, Vti possidetis, & in rebus immobilibus: vel ad interdictũ, Vtrobi, in rebus mobilib[us] tñ.

¶ *Ex glos. seq. colligas de interdicto, Vti possidetis, quibus fietur, contra quos, pro quibus rebus, & quomodo in eo sententietur.*

n ¶ *Vti possidetis.*] Quandoque[4] tamen locus est huic interdicto in casu vbi vnus possidet, & alter inquietat eum in possessione. nõ tamen iudex debet pronunciare: Vti possidetis, ita possideans, sed ne inquietet possessorem. ff. vti possidetis. l. 1. §. vlt. & C. eod. uni. l. vnica. Redditur enim hoc interdictum inter eum qui possidet, & eũ qui non possidet, sed inquietat. ff. vti possi. si duo. §. 2. in casibus vero vincit vterque: scilicet vbi redditur inter duos possidentes, vnum ciuiliter, alterũ naturaliter, vt fructuarius & proprietarius, & neuter possidet ab alio vi, vel clam, vel precario: & tunc debet iudex pronunciare, Vti possidetis, ita possideans: non tamen ita confuse sub illis verbis, vti possidetis, &c. quia sic daret gladium vtrique parti, sed debet examinare qualitates possessionum & probationum, & distinguere eas in sententia sua sic: probasti te habere possessionem proprietatis ciuilẽ, & ego pronuncio te ita possidere, vti possides. & tu probasti te esse in possessione vsusfructua naturalis, & ego pronuncio te possidere vti vsufructuarium, id est, vti possides, & ita possideas. argumen. Institu. de actio. §. curare. Si autem non liqueat ei de qualitatibus possessionum, non ferat sententiam. vnde si vterque dicit se insolidum possidere naturaliter & ciuiliter, & vterque probat, si etiam vnus probat melius: iudex proferat pro eo sententiam. argumen. hic. Si vero probationes pares sint, videtur innuere littera ista, quòd iudex ita debeat probare, Vti possidetis, ita possideatis: vt dicunt quidam. sed non videtur hoc habere rationem: quia sic, quod impossibile est probauerunt, scilicet vtrumq; insolidum possidere, vt hic. & ff. de ꝑcario. duo. ff. de acq. pos. possidere. §. econtrario. ergo cũ nõ sit maior

inquirentes: indulto extunc altero mense procuratori ecclesiæ supradictæ, infra quẽ, si vellet, ad† reprobationẽ[a] testiũ illorum, produceret testes corã eis: & infra. ¶ Quamquam autem pars Fauentinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cũ alij sibimet in serie sui testimonij cõtradicant[b]: & quidam† alij sint in dicto sui testimonij singulares[c]. Ad reprobandum vero quosdam testium ecclesiæ Rauen. & si ex parte Fauentinorum quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi inuicem euidentissime contradicunt: quidam vero alij pauci numero, quamuis non reprobentur expresse[d], vsque adeo tamen malæ famæ sunt, & leuis opinionis[e], quòd eorũ dictis nulla vel modica[f] est fides adhibenda†. Ijdẽ quoque testes[g] Fauentinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud ad quod probandum eorũ syndicus se adstrinxit[h], videlicet, quod corrupti falsa dixissent: quoniam & si de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt†. & infra. ¶ Ex præmissis igitur euidenter apparet, quòd ecclesia per testes numero plures, quibus potius lux veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimonijs expresserunt, sufficienter ostendit, quòd à sexaginta annis & citra, cum omni iurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quòd si cõmune Fauentiñ. à quinquaginta annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua seruitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubio sine iusto titulo percipere incœperunt: cum duo insimul eandem rem, & eodem modo[i] insolidũ possidere non possint; maxime† cum ijdẽ Fauentini iustum possessionis titulum[k] non ostendant: & ex priuilegijs Imperatorum & Romanorũ Pontificũ ecclesiæ Rauennateñ. cõcessis, euidentissime colligatur, possessionem ipsius ecclesiæ in prædictis locis, iustam fuisse. ¶ Cũ ergo constet Fauentiñ. ab eo tẽpore, quo se possedisse probare cõtẽdũt, minus† iuste, ac sine titulo, aliqua in prædictis locis temeritate propria occupasse[l]: & œconomus eiusdẽ ecclesiæ petierit, à vi turbatiua[m], seu inquietatiua super præmissis cõmune Fauentiñ. prohiberi: nos cognoscẽtes in hoc casu non sic locũ esse interdicto, Vti possidetis[n], vt di-

Marginal notes:

¶ In pluribus antiquis iuncad reprobationẽ illorũ, testes produceret coram eis.

¶ Aliàs ita & quidã alij sunt in dicto, &c. in nonnullis antiquioribus ita: & quidam alij sunt iudicio sui testimonij singulares.

¶ Aliàs: habenda.

¶ Vide l. Celsus. ff. de arbi. & l. ditius & ibi Bart. ff. de rẽ iudi.

[i] Cum publicatis attestationibus nõ possunt testes super principali induci, ꝓp quod dixi ŝ. iux. hoc fieri posse ꝑ dicta aliorũ testiũ iã ꝓductorũ an te publicationem, vel per suã propria dicta si sibi contradicunt; vel per instrumenta. Ioã. And.

[a] Similiter tex. §. si fundus colligitur, ꝙ vterq; possidet. tum fuit sẽq; duo dñi: alter specialiter ꝓ sione pater & filius. ff. de lib. & posthu. l. in suis. secundum Host. Ioan. And.

¶ Aliàs & maxime.

Vt in vno vestustissimo tã: tantum iuste ac sine iusto titulo.

[3] Hic dixit ꝙ ista hic nocuerat. Ioan. And.

[4] Aliàs, bene tñ, &c.

Vti possidetis si fuerit inter ea rum, qualiter erit sententia ꝓferenda.

cere debeamus [a], Vti possidetis, ita possideatis: cum probationes ecclesiæ longe sint potiores [b], & ideo sit in interdicto superior: commune Fauen. [c] tibi condemnamus, super iurisdictione, & honore, atque districtu, & alijs ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis quo ad possessoriũ iudicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponẽtes: & prohibentes eidem, vt neque per se, neque per alios super his præsumat Rauennat. ecclesiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus molestare †.

Idem.

Si qui nominent aliquem filiũ, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorũ iuranti contrarium.

CAP. X.

Per † tuas nobis litteras intimasti, quod cum T. Tiburtinus ciuis quandã per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum diuertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus † redijsset, filium quem reuersa in domum ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: & infra.

maior ratio quare vnus possideat magis q̃ alter, non cõstat ei quis possideat. supersedeat itaque, quia de re incerta non põt certa sñia ferri. 33. dist. habuisse. & 11. q. 3. graue. & ff. de re iud. si vn' ex pluribus. quia non liquet ei de causa, ne eius sñia contineat impossibilitatem, per sñiam enim debet ius declarari. ff. si ser. ven. l. sicuti. §. sed si quæritur. sed per talẽ sñiam nulla fit declaratio. & hoc verum est, nisi vnus ostendat titulum, sicut hic dicit: quia sñiandum est pro eo qui habet titulũ. Itẽ si constat quis prímum ad iudicium ꝓuocauit, ꝓ eum debet sententiari, vbi probationes omnino sunt pares, s. eo. ex litteris. & j. de fide instru. c. inter dilectos. in fine. Vbi nullus ostẽdit titulum, vel vterq;, & oĩno sunt æquales probationes, nec appareat quis ad iudicium ꝓuocauit: forte dirimatur. ff. de iud. sed cũ ambo. ff. fami. erciscundæ. si quæ. §. 1. C. cõia de legatis. si duobus. in prin. & 26. q. 2. sors. Item nota q interdictum, Vti possidetis, possidenti datur, & eũ tuet, dat̃ et̃ ad excipiendũ, aliàs actio nõ dat̃ possessori. ff. vti pos. l. 1. §. restituendæ. & §. interdictum. Item interdictũ hoc, vti possideus, locum habet tantum de possessione soli retinenda. ff. vti pos. l. 1. §. 2. & Instit. de interdi. §. retinẽdæ. & §. sed interdicto. Sed interdictũ, vtrobi, de rebus mobilibus tm̃ locũ habet, & ꝓponit̃ pro retinenda possessione rei mobilis, cũ possidens inquietatur. ff. vtrobi. l. vnica. Instit. de interdi. §. retinendæ. & §. sed interdicto. Et componitur, Vtrobi, ex vtrum, & vbi. & vbi, ponitur pro apud, & vtrum pro quem, quasi dicat, apud quem est res mobilis. Item licet dictum sit quòd possessori soli detur hoc interdictum, Vti possidetis, datur etiam pro iuribus incorporalibus, & vsusfructus. ff. vti possidetis. l. vltima. ff. si seruit. vendicetur. l. sicuti. §. Aristo. ff. de seruitut. quotiens via. & hic. Lan.

a *Debeamus.*] Immo debemus dicere, ecclesia Rauennas possideat, & commune Fauen. non inquietet, prout sequitur. & verba edicti pluralia, vti possidetis, & c. hoc casu resoluuntur in singulare. Bernardus.

b *Potiores.*] Qui potiora iura habet, obtinere debet. C. de edic. diui. Hadria. tollen. l. vlt. Ber.

Gl. seq. signat contrarium, remittit & soluit.

c *Commune Fauen.*] Hic concipitur sñia nomine cõis Fauentiæ, & non procuratoris: vnde signatur s. j. de relig. do. constitutus. & j. de cap. mo. dilectus. C. de senten. & interloc. l. 1. & s. de elect. querelam. Dic vt ibi dictum est. Vel potest dici q ecclesia nõ multum curat de hac solemnitate, quia inuenio q quandoque condemnatur monasterium, & non procurator ipsius. s. de in integ. resti. suscitata. & j. de censi. sopitæ. & j. de sepul. in nostra.

Per tuas.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Quia vero*. Abb. Siculus.

Casvs. Quidam ciuis Tiburtinus T. nomine quandam cõcubinã tenuit per septẽnium, nec interim prolẽ suscepit ex ea: postmodum vero ab ipso recedens, ad ipsum nõ post multum tempus est reuersa, & in domo ipsius filium peperit, dicens se illum suscepisse ex eo: ipse tamen dicebat quòd filius eius non fuisset, cum per septennium stetisset cum eo, nec concepisset ex illo: tandem deuicta instantia mulieris, suum filium recognouit: Cum autem dictus filius R. homine ad ætatem virilem puenisset, subarrhauit Sophiam neptem ipsius T. & carnaliter cognouit eandem: Postmodũ mater ipsius R. cœpit coram multis publice confiteri, iurans q R. filius eius ad dictam Sophiam nulla consanguinitatis linea attinebat, affirmans per idem iuramẽtum, se illum de alio quàm de prædicto T. suscepisse: quærebatur an dicto mulieris esset standum, vt sic idem R. Sophiam habere valeat in vxorẽ? Rñdet Papa, quia mulier illa primo asseruit se dictum R. de præfato T. suscepisse, & idẽ T. ad instantiam illius suum filium recognouit, & filius illius nominatus cõiter fuit, & habitus ab vtroque, iuramento illius postmodum in cõtrium præstito non est standum, quia nimis est indignũ, vt quod quisq; voce dilucide protestatus est, in eundẽ casum ꝓprio valeat testimonio infirmare: vnde per ꝯsequẽs apparet, q prædictus R. Sophiam neptem dicti T. cuius prima facie ꝓsumitur cõsobrinus, habere non potest aliquatenus in vxorem. Nota q primo dicto alicuius standum est, etiã si postea in contrarium velit iurare, & valet ad testes, si ex interuallo velint mutare dictũ suũ. Item quòd quisq; ꝓpria voce confitetur, in eundem casum infirmare non potest.

Quia vero mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitus constanter asseruit: & idem T. præfatæ mulieris precipue deuictus instantia, ipsum suum filium publice recognouit, & filius eius nominatus [d] communiter fuit, & habitus ab ambobus: eiusdem mulieris postmodum iuramẽto in contrarium præstito, non est standum †: cum nimis indignum sit (iuxta legitimas sanctiones) vt quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare [e]. Vnde apparet per consequens, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cuius prima facie præsumitur consobrinus [f], non potest habere aliquatenus in vxorem.

Idem in concilio generali †.

Iudex debet habere notarium vel duos viros idoneos qui scribant acta iudicij: aliàs si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur, nec credetur ei super processu: nisi in quantum per acta, vel aliàs per legitima documenta constabit.

CAP. XI.

Quoniam contra falsam assertionem iniqui iudicis,

d *Nominatus.*] Bene dicit, nominatus, & habitus, nam sola nominatio [g] non facit eum filium. C. de prob. nõ epistolis. & C. de test. neq;. & C. de hær. insti. si pater. & C. de proba. non nudis. & arg. j. de præsum. illud.

Glo. seq. dupliciter obijcit, scilicet pro primo dicto patris, & pro secundo matris, & soluit.

e *Infirmare.*] Verba ista sumpta fuerunt ex illa l. C. de nõ. nu. pec. generaliter. cum enim assertioni coniugũ credatur q aliquis non sit eorum filius. j. qui fil. sint legiti. transmissæ. multo fortius creditur eis q aliquis eorum sit filius. j. qui fil. sint legi. per tuas. & ff. de probа. etiam. Sed nonne potius præsumendum est pro primo dicto patris, qui primo negauit illum esse filium suum, vt patet in integra, q̃ pro secundo, cum non sit verisimile q in filium suum tam graue quid dixisset? Arg. j. de præsumptio. litteras. vbi non statur secundo iuramento. q si fuisset filius illius, non potuissent viscera eius non fuisse mota super eo. j. de præsump. afferte. & 23. q. 4. ea vindicta. sic & primo dicto testis credi debet, & non secundo in contrarium prolato. j. de testi. cũ in tua. arg. Præterea paternus affectus omnem vincit affectum. C. de cura. fu. l. vlt. Sed videtur q potius secundo dicto matris standum est q̃ primo: quia potius iuramento q̃ simplici verbo creditur, maxime cum alia præsumptio præcessit q de alio sit genitus: sed fauore filiationis, potius statur communi opinioni & nominationi vtriusque parentis.

f *Consobrinus.*] Sic patet q consanguinitas præsumptiue probata, dissoluit matrimonium. Item pp connexitatem causæ sententia lata pro vno præiudicat alijs. 3. q. 6. hoc quippe. & j. de accu. ad petitionem. & 81. dist. tantis. Ber.

Quoniam contra falsam.] Istud capitulum est valde famosum, & hoc dicit vt in rubro. Diuiditur in tres partes. In prima ponit constitutionis causa. In secunda constitutio: ibi, *Statuimus*. In tertia pœna: ibi, *Iudex autem*. Abb. Siculus.

Casvs. Quidam iudices aliquando in præiudicium alterius partis aliqua asserebant inique, & litigator veram negatiuam contra assertionem iudicis probare non poterat: ne ergo falsitas præiudicet veritati, & iniquitas æquitati, statuit concilium, vt tam in ordinario iudicio quàm extraordinario, iudex habeat semper aut publicam personã si potest, aut duos idoneos viros, qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant, videlicet citationes, dilationes, & omnia quæ in littera per ordinem explicantur: designando loca, & tempora, & personas, & omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita q originalia penes scriptores vel iudices remaneant, vt si super processu iudicij orta fuerit dubitatio, per acta possit veritas declarari, ita videli-

a Castell. aduocat. in hoc casu ... in possessio ... approbat ... & aduertendum ... præsumendum, quæ sec... hic Pet. & Abb. Vide in 1 pe. de pet. & pos. §. 1 ver. no. ... Io. An.

Vide l. fin. C. de fi. ... liber.

Cap. 2. extat in 4. compil. Et de materia huius cap. vide ... Pet. ... Duenas ... & seq. ... qualiter ... vide A... Iason cõsil. ... lib. 1. & consil. 74. lib. 1.

j. c. sequen.

Et proprie dicit qualis vti possidetis, secundũ Gel. Ioan. And.

Vide l. generaliter. C. de non nu. pecu.

Innocentius iij. in concilio generali Lateran. cap. 38. & cap. 3. extat in 4. compilatione. Et de materia huius ca. vltra tradita hic per doctores, vide quæ scripsi lib. 3. commentar. in Decret. inquisit. Schol. ... adde Angelũ in l. gesta. C. de re iud. & Franciscum Curtium iuniorem tract. feud. par. 7. q. 4. vbi multa dixit ... loco ... adhibenda.

Dicit H. ... nec habito filio ... ꝓsumptione ... contra ... matris ...

inquirentes: indulto extunc altero mense procuratori ecclesiæ supradictæ, infra quẽ, si vellet, ad† reprobationẽ[a] testiũ illorum, produceret testes corã eis: & infra. ¶ Quamquam autem pars Fauentinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cũ alij sibimet in serie sui testimonij cõtradicant[b]: & quidam† alij sint in dicto sui testimonij singulares[c]. Ad reprobandum vero quosdam testium ecclesiæ Rauẽn. & si ex parte Fauentinorum quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi inuicem euidentissime contradicunt: quidam vero alij pauci numero, quamuis non reprobentur expresse[d], vsque adeo tamen malæ famæ sunt, & leuis opinionis[e], quòd eorũ dictis nulla vel modica[f] est fides adhibenda†. Iidẽ quoque testes[g] Fauentinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud ad quod probandum eorũ syndicus se adstrinxit[h], videlicet, quòd corrupti falsa dixissent: quoniam & si de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt†: & infra. ¶ Ex præmissis igitur euidenter apparet, quòd ecclesia per testes numero plures, quibus potius lux veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimonijs expresserunt, sufficienter ostendit, quod à sexaginta annis & citra, cum omni iurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quod si cõmune Fauentiñ. à quinquaginta annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua seruitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubio sine iusto titulo percipere incœperunt: cum duo insimul eandem rem, & eodem modo[i] insolidũ possidere non possint; maxime† cum ijdẽ Fauentini iustum possessionis titulum[k] non ostendant: & ex priuilegijs Imperatorum & Romanorũ Pontificũ ecclesiæ Rauennateñ. cõcessis, euidentissime colligatur, possessionem ipsius ecclesiæ in prædictis locis, iustam fuisse. ¶ Cũ ergo constet Fauentiñ. ab eo tẽpore, quo se possedisse probare cõtẽdũt, minus† iuste, ac sine titulo, aliqua in prædictis locis temeritate propria occupasse[l]: & œconomus eiusdẽ ecclesiæ petierit, à vi turbatiua[m], seu inquietatiua super præmissis cõmune Fauentiñ. prohiberi: nos cognoscẽtes in hoc casu non sic locũ esse interdicto, Vti possidetis[n], vt di-

a ¶ *Reprobationem.*] Nota quòd possum reprobare testes aduersarij mei: & tres reprobationes possunt fieri, & non vltra. j. de testib. licet dilectus.

b ¶ *Contradicunt.*] Vnde non valent. 3. q. 9. nihilominus. & 4. q. 3. c. si testes. §. item qui falsa. & j. de appella. solicitudinem. 23. q. 7. quod autem. & C. de liberal. cau. cũ precum.

c ¶ *Singulares.*] Sic ſ. de elect. bonæ. & j. de accus. cum dilectus.

d ¶ *Expresse.*] Criminibus expresse non probatis.

e ¶ *Opinionis.*] Quod constiot per attestationes ex parte archiepiscopi exhibitas contra illos: vt ſ. dixi. & ille etiam qui examinat testes, debet significare iudici quanta fides sit testibus adhibẽda. ff. de testi. l. 3. & j. de fide instrumentis. constitutus.

f ¶ *Modica.*] Non tñ ex toto nulla. j. de simo. per tuas. quæ tamen in alio casu loquitur.

g ¶ *Testes.*] Qui inducti sunt ad falsitatem probandam.

¶ *Glo. seq. notat, quòd si quis se adstringit ad duo, &c. inducit vnam decretalem, & duas leges, ad contrarium inducit vnam l. & duas decretales. Secundo quærit quomodo falsitas testium probetur, & respondet dupliciter. Tertio quærit an altero probato, &c. & respondet.*

h ¶ *Se adstrinxit.*] Sic videtur quòd si aliquis se adstringat ad duo probanda, quorum alterũ per se sufficeret, quòd tunc non sufficit probare vnũ, nisi impleuerit intentionem suam ad quam se obligauit. C. de rei vendicatione. l. vlt. arg. ſ. de causa possessionis. cum ecclesia. & ff. de excusatio. tut. qui testamento. Arg. contra. j. de appellatio. significauit. in fi. j. de præbend. cum iamdudum. & arg. ad hoc. ff. de cõd. & demonst. falsa. & ex eo quod dicit, adstringit: videtur expressum quòd sufficeret alterum probare, nisi specialiter se obligasset: quod verum est, vt supra dictum est. Pla. fuit in contraria opinione. Sed quomodo potest probare testes falsum dixisse? Respondeo indirecte, exemplum patet. j. de testib. ex tenore. & ca. series. & C. de contrahen. stipulatio. optimam. Vel potest probare per alios testes quòd corrupti fuerunt pretium inde recipiendo. Sed ponamus quòd probatum à parte fuit alterum istorum tantum, nunquid iudex sententiabit ad dictum ipsorum qui falsum testimonium obtulerunt, nec alij testes adsint, quorum testimoniũ sequatur iudex? Satis videtur quòd sic, ex eo quod dicit, & sibi imputet quòd ad vtrunque se obligauit: quia per hoc voluit fidem adhibere falsis vel corruptis, obligando se ad vtrunque: secus crederẽ si alicui obijcerẽtur plura crimina, vt ab ecclesia repellatur sub hac forma: quia iudex sibi ex officio suo posset illum repellere, cum probatum esset furtum, vel homicidiũ, licet aliud crimen nõ probetur: dum tamen vtrunque per se sufficiat ad priuationem: quia crimina vndecunque claruerint, puniẽda sunt. 24. q. 3. ecce. de hoc dixi ſ. de rescrip. ex parte.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Eodem modo.*] Bene dicit, eodem modo. ff. de acquir. pos. possideri. §. econtrario. nam vnus potest habere ciuilem, & alius naturalem possessionem. ff. de preca. & habet. § eum qui. sic, ff. commoda. si vt certo. §. vlt. Sed contra. ff. vti possid. l. 3. in prin. vbi dicitur, quòd vnus iustam habet possessionem, & alius iniustam: vt ff. qui satisda. cog. sciendum. §. si fundus. & ff. de iuredo. quamuis. & C. de iure dot. in rebus. Ex quibus colligitur, quòd maritus est dominus rerum dotalium, & vxor similiter. hoc verbum, eodem modo, soluit contrarietatem.

¶ *Glo. seq. obycit. op. ponit, quam reprobat, & soluit.*

k ¶ *Titulum.*] Sed quare tenentur isti ostendere titulum, cum probent se possedisse, & possessor non compellitur dicere titulum suæ possessionis. 2. q. 5. §. 1. & 6. q. vlt. accusator? Propter hoc dicunt quidam, quòd vbi possessor petit se non inquietari, debet probare titulum. arg. j. de præscrip. si diligenti. & j. de deci. dudũ. & C. de præscrip. longi temp. diuturna. sed hoc non est verum. ad hoc enim valet assignare titulũ, cũ agit interdicto vti possidetis. vt per hoc videatur habere potiora iura: quia qui potiora iura habet, obtinet i hoc interdicto: cũ enim habeat titulum, patet quòd nec vi, nec clam, nec precario possidet: vnde obtinebit. Insti. de interdi. §. retinẽdæ. verũtñ in hoc iterdicto nõ est necesse probare, quòd quis iuste possideat, sed sufficit quòd nec vi, nec clã, nec pcario ab aduersario possideat. ff. vti possidetis. si duo. in prin. & l. 2. hoc autem quod nec vi, nec clam, nec precario, &c. ad tempus litis cõtestatæ referendũ est. Instit. de interdictis. §. hodie.

l ¶ *Occupasse.*] Et ideo præscribere non potuerunt: quia in occupatis & inuasis, non currit præscrip. 93. distin. illud. & 16. q. 3. licet. & j. de præscri. quoniam.

m ¶ *A vi turbatiua.* Nota quòd multiplex est vis, de quibus dicitur ſ. quod metus causa. ad audientiã. & ibi videas. Dicitur tamen vis turbatiua quã turbat possessio, & in dubium reuocat quis possideat: & illa spectat ad interdictũ, Vti possidetis, & in rebus immobilibus: vel ad interdictũ, Vtrobi, in rebus mobilibus tñ.

¶ *Ex glos. seq. colligas de interdicto, Vti possidetis, quibus sietur, contra quos, pro quibus rebus, & quomodo in eo sententietur.*

n ¶ *Vti possidetis.*] Quandoque tamen locus est huic interdicto in casu vbi vnus possidet, & alter inquietat eum in possessione. nõ tamen iudex debet pronunciare: Vti possidetis, ita possideatis, sed ne inquietet possessorem. ff. vti possidetis. l. 1. §. vlt. & C. eod. titu. l. vnica. Redditur enim hoc interdictum inter eum qui possidet, & eũ qui non possidet, sed inquietat. ff. vti possi. si duo. § 2. io casibus vero vincit vterque: scilicet vbi redditur inter duos possidentes, vnum ciuiliter, alterũ naturaliter, vt fructuarius & proprietarius, & neuter possidet ab alio vi, vel clam, vel precario: & tunc debet iudex pronunciare; Vti possidetis, ita possideatis: non tamen ita confuse sub illis verbis, vti possideris, &c. quia sic daret gladium vtrique parti, sed debet examinare qualitates possessionum & probationum, & distinguere eas in sententia sua sic: probasti te habere possessionem proprietatis ciuilẽ, & ego pronuncio te ita possidere, vti possides. & tu probasti te esse in possessione vsusfructuarij naturalis, & ego pronuncio te possidere vti vsufructuarium, id est, vti possides, & ita possideas. argumen. Institu. de actio. §. curare. Si autem non liqueat ei de qualitatibus possessionum, non ferat sententiam. vnde si vterque dicit se insolidum possidere naturaliter & ciuiliter, & vterque probat, si etiam vnus probat melius: iudex proferat pro eo sententiam. argumen. hic. Si vero probationes pares sint, videtur innuere littera ista, quòd iudex ita debeat probare, Vti possidetis, ita possideatis: vt dicunt quidam. sed non videtur hoc habere rationem: quia sic, quod impossibile est probauerunt, scilicet vtrumque insolidum possidere, vt hic. & ff. de precario. duo. ff. de acq. pos. possiden. §. econtrario. ergo cũ nõ sit maior

¶ In pluribus antiquis [illegible] ad reprobationẽ illorũ, testes produceret coram eis.

¶ Alias, & quidã alij sunt in dicto, &c. in nonnullis antiquioribus itẽ & quidam alij sunt in dicto sui testimonij singulares.

¶ Alias: habenda.

¶ Videl. Celsus ff. de arbi. & l. diuus. & ibi Bart. ff. de re iudi.

¶ Cum publicatis attestationibus nõ possunt testes super principali induci, per quod dixit Ymo. hoc fieri posse per dicta aliorũ testiũ iã productorũ an publicationem. vel per suã propria dicta si sibi contradicunt; vel per instrumenta. Ioã. And.

¶ Similiter. ff. si fundus. colligitur, quòd vterque possidet. Item sunt quod duo: alter spectatur vt pater & filius. ff. de lib. & posth. l. in suis. secundum Host. Ioan. And.

¶ Alias, & maxime.

¶ In vno vetustissimo ita. minus iuste ac sine iusto titulo.

¶ Hoc dicit quia sed hoc nonnulli. Ioan. And.

¶ Alias, bene est, &c.

Vti possidetis si fuerit incertum, qualiter erit sententia proferenda.

cere debeamus[a], Vti possidetis, ita possideatis: cum probationes ecclesiae longe sint potiores[b], & ideo sit in interdicto superior: cõmune Fauen.[c] tibi condemnamus, super iurisdictione, & honore, atque districtu, & alijs ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis quo ad possessoriũ iudicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponẽtes: & prohibentes eidem, vt neque per se, neque per alios super his præsumat Rauennat. ecclesiam, aut habitatores prędictorum locorum aliquatenus molestare †.

Idem.

Si quis nominent aliquem filiũ, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri cõtra iuranti contrarium.

CAP. X.

PEr † tuas nobis litteras intimasti, quod cum T. Tiburtinus ciuis quandã per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum diuertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus † redijsset, filium quem reuersa in domum ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: & infra.

maior ratio quare vnus possideat magis q̃ alter, non cõstat ei quis possideat. supersedeat itaque, quia de re incerta non põt certa sñia ferri. 33. dist. habuisse. & 11. q. 3. graue. & ff. de re iud. si vn⁹ ex pluribus. q̃ oia non liquet ei de causa, ne eius sñia contineat impossibilitatem, per sñiam enim debet ius declarari. ff. si ser. ven. l. licuit. §. sed si quæritur. sed per talẽ sñiam nulla fit declaratio. & hoc verum est, nisi vnus ostendat titulum, sicut hic dicit: quia sñiandum est pro eo qui habet titulũ. Itẽ si constat quis primum ad iudicium ꝓuocauit, ꝓ eum debet sententiari. vbi probationes omnino sunt pares. s. eo. ex literis. & j. de fide instru. c. inter dilectos. in fine. Vbi nullus ostẽdit titulum, vel vterq;, & oĩno sunt æquales probationes, nec appareat quis ad iudicium ꝓuocauit: forte dirimatur. ff. de iud. sed cũ ambo. ff. fami. erciscundæ. si quæ. §. 1. C. cõia de legatis. si duobus. in prin ci. & 36. q. 2. sors. Item nota q̃ interdictum, Vti possidetis, possidenti datur, & eũ tuet. dat̃ ẽt ad excipiendũ, aliàs actio nõ dat̃ possessori. ff. vti pos. l. 1. §. restituendæ. & §. interdictum. Item interdictũ hoc, vti possidetis, locum habet tantum de possessione soli retinenda. ff. vti pos. l. 1. §. 2. & Instit. de interdi. §. retinẽdæ. & §. sed interdicto. Sed interdictũ, vtrobi, de rebus mobilibus tñ locũ habet, & ꝓponit̃ pro retinenda possessione rei mobilis, cũ possidens inquietatur. ff. vtrobi. l. vnica. Instit. de interdi. §. retinendæ. & §. sed interdicto. Et componitur, Vtrobi, ex vtrum, & vbi. & vbi, ponitur pro apud, & vtrum pro quem, quasi dicat, apud quem est res mobilis. Item licet dictum sit quòd possessori soli detur hoc interdictum, Vti possidetis, datur etiam pro iuribus incorporalibus, & vsusfructus. ff. vti possidetis. l. vltima. ff. si serui. vendicetur. l. sicut. §. Aristo. ff. de seruitu. quotiens via. & hic Lan.

a ¶ *Debeamus.*] Immo debemus dicere, ecclesia Rauennas possideat, & commune Fauen. non inquietet, prout sequitur. & verba edicti pluralia, vti possidetis, & c. hoc casu resoluuntur in singulare. Bernardus.

b ¶ *Potiores.*] Qui potiora iura habet, obtinere debet. C. de edic. diui. Hadria. tollen. l. vlt. Ber.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, remittit & soluit.*

c ¶ *Commune Fauen.*] Hic concipitur sñia nomine cõis Fauentiæ, & non procuratoris. vnde signatur s. j. de relig. do. constitutus. & j. de cap. mo. dilectus. C. de senten. & interloc. l. 1. & s. de elect. querelam. Dic vt ibi dictum est. Vel potest dici q̃ ecclesia nõ multum curat de hac solemnitate, quia inuenio q̃ quandoque condemnatur monasterium, & non procurator ipsius. s. de in integ. resti. suscitata. & j. de censi. sopitæ. & j. de sepul. in nostra.

PEr tuas.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Quia vero.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam ciuis Tiburtinus T. nomine quandam cõcubinã tenuit per septẽnium, nec interim prolẽ suscepit ex ea: postmodum vero ab ipso recedens, ad ipsum nõ post multum tempus est reuersa, & in domo ipsius filium peperit, dicens se illum suscepisse ex eo: ipse tamen dicebat quòd filius eius non fuisset, cum per septennium stetisset cum eo, nec concepisset ex illo: tandem deuictus instantia mulieris, suum filium recognouit: Cum autem dictus filius R. nomine ad ætatem virilem peruenisset, subarrhauit Sophiam neptem ipsius T. & carnaliter cognouit eandem: Postmodũ mater ipsius R. cœpit coram multis publice confiteri, iurans q̃ R. filius eius ad dictam Sophiam nulla consanguinitatis linea attinebat, affirmans per idem iuramẽtum, se illum de alio quàm de prędicto T. suscepisse: quęrebatur an dicto mulieris esset standum, vt sic idem R. Sophiam habere valeat in vxorẽ? Rñdet Papa, quia mulier illa primo asseruit se dictum R. de præfato T. suscepisse, & idẽ T. ad instantiam illius suum filium recognouit, & filius illius nominatus cõiter fuit, & habitus ab vtroque, iuramento illius postmodum in cõtrarium præstito non est standum, quia nimis est indignũ, vt quod quisq; voce dilucide protestatus est, in eundẽ casum ꝓprio valeat testimonio infirmare: vnde per ꝯsequẽs apparet, q̃ prędictus R. Sophiam neptem dicti T. cuius prima facie ꝓsumitur cõsobrinus, habere non potest aliquatenus in vxorem. Nota q̃ primo dicto alicuius standum est, etiã si postea in contrarium velit iurare, & valet ad testes, si ex interuallo velint mutare dictũ suũ. Item quòd quisq; ꝓpria voce confitetur, in eundem casum infirmare non potest.

¶ Quia vero mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitus constanter asseruit: & idem T. præfatæ mulieris pręcipue deuictus instantia, ipsum suum filium publice recognouit, & filius eius nominatus[d] communiter fuit, & habitus ab ambobus: eiusdem mulieris postmodum iuramẽto in contrarium præstito, non est standum †: cum nimis indignum sit (iuxta legitimas sanctiones) vt quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare[e]. Vnde apparet per consequens, quòd prædictus R: Sophiam neptem memorati T. cuius prima facie præsumitur consobrinus[f], non potest habere aliquatenus in vxorem.

¶ Idem in concilio generali †.

Iudex debet habere notarium vel duos viros idoneos qui scribant acta iudicij: aliàs si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur, nec creditur ei super processu: nisi in quantum per acta, vel aliàs per legitima documenta constabit.

CAP. XI.

QVoniam contra falsam assertionem iniqui iudicis,

d ¶ *Nominatus.*] Bene dicit, nominatus, & habitus, nam sola nominatio non facit eum filium. C. de prob. nõ epistolis. & C. de test. neq;. & C. de hær. insti. si pater. & C. de proba. non nudis. & arg. j. de præsum. illud.

¶ *Glo. seq. dupliciter obijcit, scilicet pro primo dicto patris, & pro secundo matris, & soluit.*

e ¶ *Infirmare.*] Verba ista sumpta fuerunt ex illa l. C. de nõ. nu. pẽc. generaliter. cum enim assertioni coniugũ credatur q̃ aliquis non sit eorum filius. j. qui fil. sint legiti. transmissæ. multo fortius creditur eis q̃ aliquis eorum sit filius. j. qui fil. sint legi. per tuas. & ff. de proba. etiam. Sed nonne potius præsumendum est pro primo dicto patris, qui primo negauit illum esse filium suum, vt patet in integra, q̃ pro secundo, cum non sit verisimile q̃ in filium suum tam graue quid dixisset? Arg. j. de præsumptio. literas. vbi non statur secundo iuramento. q̃ si fuisset filius illius, non potuissent viscera eius non fuisse mota super eo. j. de præsump. afferte. & 33. q. 4. ea vindicta. sic & primo dicto testis credi debet, & non secundo in contrarium prolato. j. de testi. cũ in tua. arg. Præterea paternus affectus omnem vincit affectum. C. de cura. fu. l. vlt. Sed videtur q̃ potius secundo dicto matris standum est q̃ primo: quia potius iuramento q̃ simplici verbo creditur, maxime cum alia præsumptio præcessit q̃ de alio sit genitus: sed fauore filiationis, potius statur communi opinioni & nominationi vtriusque parentis.

f ¶ *Consobrinus.*] Sic patet q̃ consanguinitas præsumptiue probata, dissoluit matrimonium. Item ꝑ connexitatem causæ sententia lata pro vno præiudicat alijs. 3. q. 6. hoc quippe. & j. de accu. ad petitionem. & 81. dist. tantis. Ber.

QVoniam contra falsam.] Istud capitulum est valde famosum, & hoc dicit vt in rubro. Diuiditur in tres partes. In prima ponit̃ constitutionis causa. In secunda constitutio: ibi, *Statuimus.* In tertia pœna: ibi, *Iudex autem.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam iudices aliquando in præiudicium alterius partis aliqua asserebant inique, & litigator veram negatiuam contra assertionem iudicis probare non poterat: ne ergo falsitas præiudicet veritati, & iniquitas æquitati, statuit concilium, vt tam in ordinario iudicio quàm extraordinario, iudex habeat semper aut publicam personã si potest, aut duos idoneos viros, qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant, videlicet citationes, dilationes, & omnia quæ in littera per ordinem explicantur: designando loca, & tempora, & personas, & omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita q̃ originalia penes scriptores vel iudices remaneant, vt si super processu iudicij orta fuerit dubitatio, per acta possit veritas declarari, ita valeli-

Margin notes (left): Cautelã aduocati in hoc casu eis ea possessio ad apprehẽdẽdã & adversariũ ea primandum quã recitat hic Pet. & Abb. vide in Spe. de pos. & pos. §. 1. ver. nu. ũ. 10. An. — Vide l. fi. C. de fideicõ. liber. — Cap. 2. extra in 4. compil. Et de materia huius cap. vide ple ne p Petrũ Duenã, regula 14 & seq. 106. p̃ suam & quater p. dictue h. ad vide Alexan. cõsil. 31. lib. 1. & cõsil. 74. lib. 2. — absquis. — Et prime dicit quali vti possidetis, secundũ Gof. Innoc. And.

Margin notes (right): Vide l. generaliter. C. de non nu. pecu. — Innocentius iij. in concilio generali Lateran. cap. 38. & cap. 3. extra in 4 cõpilatione. Et de materia huius ca. vltra tradita hic p doctores, vide quæ scripsit sub j. cõmune. in Directo. inquisitor. Schol. — Dicit H. habitio filiationis ...

innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio[a]. ne falsitas veritati praeiudicet, aut iniquitas praeualeat aequitati: Statuimus, vt tam in ordinario iudicio, quam extraordinario[b], iudex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos[c] viros idoneos, qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant: videlicet, citationes[d], dilationes[e], recusationes[f], exceptiones[g], petitiones[h], responsiones[i], & interrogationes[k], confessiones[l], testium depositiones, instrumentorum[m] productiones, interlocutiones[n], appellationes[o], renunciationes[p], conclusiones, & caetera quae occurrerint competenti ordine conscribenda: loca designando, tempora[q], & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur: ita quod originalia penes scriptores remaneant: vt si super processu iudicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deferatur iudicibus, quod per improuidos & iniquos, innocentium iustitia non laedatur. Iudex autem, qui constitutionem ipsam

Et negativa dictum iudex

videlicet, vt sic honestis & discretis iudicibus deferatur, quod per iniquos innocentium iustitia non laedatur. Iudex vero qui constitutionem illam neglexerit obseruare, si propter ipsius negligentiam aliquid difficultatis emerserit, per superiorem poena debita castigetur, nec pro ipsius praesumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis. Nota quicquid hic dicitur, notabiliter est notandum.

a ¶ *Directa probatio.*] Directa ideo dicit, quia indirecte bene probatur negatiua. j. de test. ex tenore. De hac tamen materia plene dictum est s. de ele. bonae. & quae ibi dicta sunt, hic possumus notare, & ideo hic non dicimus. Bernar.

Adde quod notarius dicitur publica persona. *Auncor* l. 2. in fin. & ibi quod pu. sal. Io.

b ¶ *Extraordinario.*] id est, delegato. 3. q. 3. c. induciae. §. spatium. versi. ei autem. & etiam extraordinarium vocat quando non proceditur in figura iudicij, sed iudex procedit ex officio suo in modum inquisitionis vel denunciationis. j. de accus. inquisitionis. & ca. super his. & cap. qualiter & quando. & cap. olim. quia et tunc omnia conscribenda sunt.

Iudicium extraordinarium quod dicatur.

c ¶ *Duos viros.*] Sic ergo videtur quod tabellio aequiualeat duobus, ex quo loco tabellionis adhibentur duo idonei. alibi videtur quod aequiualeat tribus. 16. q. 3. c. placuit. §. potest. versi. is autem. Et sic videtur quod plus credatur scripturae tabellionis quam scripturae episcopi, vel alterius iudicis: quia scripturae iudicis non creditur nisi habeat testium subscriptionem. j. de testib. cum a nobis. & hoc ideo est, quia cum tabellio iuratus est, credendum est instrumento suo. j. de praescri. ad audientiam. & j. de praesum. illud. in fine. Sic etiam consuetudo regionis habet, vt credatur instrumento principis. j. de fid. instru. cum dilectus. Et licet circa iudicia credatur scripturae tabellionis, tamen circa contractus non creditur ei nisi habeat testium subscriptionem. in Auth. de haered. & Falci. §. sancimus. coll. 1. ex quo enim scriptura inuenitur in actis publicis, licet non habeat testium subscriptionem, creditur ei. arg. 30. q. 1. §. 5. & C. de fi. instru. in Auth. ad hoc. & in Auth. de his qui ingred. ad appel. §. illud etiam. coll. 5. & hoc idem colligitur ex hac litera, quia videtur sufficere tabellio: vel si tabellio haberi non potest, duo idonei viri valent. nec hic dicitur quod in praesentia testium illud fiat, sed tutius est vt adhibeantur, si adhiberi possunt.

Tabellio an aequiualeat duobus.

d ¶ *Citationes.*] Vt per hoc appareat quod perpetuata sit iurisdictio si hoc negaretur, vel reuocaretur in dubium. s. de offi. deleg. gratum. & c. licet. & sic reus per conuentionem solam non posset postea declinare forum transferendo se ad alium locum. s. de fo. compe. proposuisti. & ff. de iud. si quis postea. Sed videtur quod de hoc credendum esset iudici cum nuncio credatur. j. de appel. cum parati. ff. de reb. eorum qui sub tut. & cura. sunt. l. magis. §. illud. & 65. dist. si forte. in fin. Sed forte hodie non creditur soli nuncio, nisi esset publicus nuncius & iuratus, & talibus nuncijs creditur in foro ciuili secundum consuetudinem Lombardorum. Iure isto videtur quod non sit ei credendum, nisi constet alias legitime.

Hoc dicebat Ioan. sub dubio, forte, vel secundum est saltem quod ad hoc creditur nuncio vt negans cogatur iurare se non citatum. s. de test. in tanto ex litere tu. Io. An.

e ¶ *Dilationes.*] quae continere debent quantum spatium contineat vnaquaeque dilatio, consideratis circumstantijs viarum & temporum. arg. j. de appel. cum sit Romana. ff. de iudi. nonnunquam. nec prima dilatio debet peremptoria esse, nisi fieret hoc ex causa. s. de dilatio ni. dilecti. & vt sciatur quando, quia posset puniri vt contumax, quia excommunicari, vel etiam in possessionem mitti non debet, nisi post trinam citationem, vel vnam peremptoriam. 24. q. 3. de illicita. & j. de sent. excom. sacro. & ff. de re iud. contumacia. tamen si ad primam non veniat citationem, condemnabitur alteri parti in expensis in secunda citatione cum venerit. C. de iudi. sancimus. & s. de procuratoribus. querelam. vbi de hoc.

f ¶ *Recusationes.*] Et sic patet, quod iudicis recusatio redigenda est in scriptis. arg. j. de appel. secundo requiris. & c. cum speciali. & recusatione iudicis proposita, non debet postea super principali procedere, donec de ipsa constiterit. & si iudex non admittat istam recusationem, cassabitur quicquid postea fecerit, si appellatum fuerit contra hoc. s. de off. deleg. super quaestionum. in fi. quid iuris sit in recusatione, dicitur s. de offi. deleg. suspicionis. & j. de app. cum speciali.

Dicit Ho. quod exceptio de necessitate non est perrigenda in scriptis sed redigenda tantum. Ioan. And.

g ¶ *Exceptiones.*] Exceptio enim danda est in scriptis, & redigenda in actis: & hic proprie appellat exceptiones, quae proponuntur contra aduersarium, vel contra rescriptum: quia specialiter praemisit de recusatione iudicis. proposita exceptione probabili iudex non debet procedere in quaestione principali, donec de ipso constiterit. s. de offi. dele. prudentiam. §. sexta. nec simul de exceptione & principali quaestione cognoscendum est: quia ordo iuris peruerteretur. s. de iudic. exhibita. Et ex ordine istorum verborum notatur qualiter exceptiones proponantur. Recusatio enim iudicis naturaliter praecedit, & ideo primo proponenda est & expedienda; & si illa non probetur, proponantur exceptiones postea, & illae coram delegato probari debent, & per ipsum examinari. s. de rescrip. super literis. & s. de foro compe. ex parte B. Si vero iudex statuat terminum ad omnes exceptiones dilatorias proponendas: quod & facere potest, & debet. j. de excep. pastoralis. proponere debes omnes tam contra iudicem quam contra alios, & eis propositis procedetur statim primo loco super iudicis recusatione, pendentibus alijs quousque expedita sit quaestio recusationis, cum illa sit praeiudicialis: quia ea probata aliae postea locum non habent.

In cond illo. & aliquot antiquis codicibus: conscriptum.

In cond illo ita. hoc adhibito moderamine, quatenus sic honestis, &c. quae lectio clarior est in Gregorianis tamen exemplaribus habetur, vt est impressum.

h ¶ *Petitiones.*] Ideo petitio siue libellus dari debet in scriptis: quia secundum formam petitionis formari debet sententia. j. de sen. licet Hely. & si inepta fuerit, succumbit. s. de iud. examinata. & vt sciat reus an velit cedere vel contendere, deliberatione habita. 3. q. 3. offeratur. arg. s. de dila. praeterea. Item nisi certa sit petitio, non citabit iudex reum: vt 5. q. 2. si primates. & 3. q. 9. iudicas. & sic est op. arg. quod oblatio libelli sit de substantia iudicij. arg. op. s. de lib. ob. c. 1. vbi de hoc.

i ¶ *Responsiones.*] quae debent fieri ad petitionem actoris iudice interrogante, vel etiam actore, vt apparet lit. contest. quae fit tamen per petitionem & directam responsionem ad eam. s. de litis contest. c. 1. & s. de elec. dudum 2. qua omissa licet positiones factae fuissent & responsiones, non tamen valebit iudicium, vt ibi.

Et hoc interest iudicis, quod ipsa petitio detur, in quo interest actoris & rei. no. in clem. de verb. sig. saepe. ver. verum quia. in gl. 2. Io. And.

K ¶ *Interrogationes.*] id est, positiones, quia actor ponere debet id super quo intendit habere confessionem rei, & sic ponit talis syndicus hoc, dummodo faciat ad instructionem causae, & reus debet respondere, credo vel non credo, si iuratum est de calumnia. si iuratum est solummodo de veritate dicenda, debet simpliciter respondere, sic vel non, concedo vel nego; & per positiones has & responsiones non fit litis contestatio, vt dictum est. & sic differentia est inter responsionem, quae fit per litis contestationem. & quae fit postea per positionem actoris: vt hic patet. Vel ponuntur proprie interrogationes quae fiunt a iudice ex officio: quia quoties aequitas ipsum mouet, potest interrogare partes. ff. de inter. ac. vbicunque. & 30. q. vlt. iudicantem. & etiam postquam conclusum est in causa. j. de fi. instr. cum Ioannes. & etiam pars potest interrogare: & valet responsio. s. de do. & contu. put. ff. de interrog. act. si sine. §. 1. & aduocatus potest interrogare. ff. de adulte. si postulauerit. §. quin.

l ¶ *Confessiones.*] Et taciturnitas etiam scribi debet, puta interrogatus noluit respondere. talis taciturnitas pro confessione habetur. ff. de interrogatoria actione. de aetate §. nihil interest. & est arg. 65. dist. & si forte. & 54. dist. si seruus. & huiusmodi confessiones factae ad petitionem actoris vel iudicis, & etiam partis, possunt reuocari, quae fiunt post litem contestatam, si quis probauerit se errasse. s. de confessionib. c. vlti. vbi de hoc.

m ¶ *Instrumentorum productiones.*] scilicet, vt sciatur vtrum exhibitum sit tempore competenti: nam postquam conclusum fuerit in causa, produci non poterit. j. de fide instr. cum dilectus. B.

ADDITIO. Contrarium sentiunt domini de Rota decisione 5.

n ¶ *Interlocutiones.*] Licet sit scribenda sententia interlocutoria, non tamen dicitur quod proferenda sit in scriptis; sed sufficit quod scripta sit in actis. Aliud consueuit dici de sententia diffinitiua: quae nisi sit lata in scriptis, nec nomen sententiae habere meretur. 2. q. 1. in primis. ver. sed & de personis. An transeat interlocutoria in rem iudicatam, dicitur j. de appellationibus. cum cessante.

Contra. l. & ibi B. C. de sent. ex bre. reci. & c. fi. in gl. j. de re iudica. lib. 6.

o ¶ *Appellationes.*] Vt sciatur an infra x. dies sit appellatum, quia postea non valeret appellatio. 2. q. 6. anteriorum. §. biduum.

p ¶ *Renunciationes.*] Postquam renunciatum est, & conclusum in causa nulla admittitur exceptio, vel allegatio, vel instrumentum. C. de compen. l. vlti. argu. l. ad hoc. j. de testib. c. de testibus. & j. de fide instru. cum dilectus. & s. de cau. pos. pastoralis. nisi euidens ratio moueat iudicem: vt in decre. pastoralis.

Ante sententiam post. in causa appellationis. j. de fi. instru. cum Ioannes. Ioan. And.

q ¶ *Tempora.*] In quo loco facta sunt, & quo die, & mense, & quo anno domini: omnia ista debent scribi in omnibus supradictis, & huiusmodi instrumenta siue processus communia sunt, & vtrique parti cum die & consule integraliter sunt edenda: vt j. dicitur. alioquin si non

neglexerit obseruare, si propter eius negligentiam[a] quid difficultatis emerserit, per superiorem iudicem animaduersione debita castigetur: nec pro ipsius præsumatur[b] processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documētis.

¶ Honorius tertius archiepiscopo Londe.† & eius suffraganeis.

¶ *Si probari potest reum deliquisse, eius probatio quòd non deliquerit, non est admittenda.*

CAP. XII

AD † nostram noueritis audiētiam peruenisse, quòd sacerdotes & clerici Daciæ, legi regni (per quam negatiua probatur) temere innitentes, à criminibus, quæ probari testibus fide dignis possunt legitime contra eos, reputantur insontes, si se super his purgare valeant quoquo modo[c]: & infra. ¶ Volentes igitur vt hæc pestis contraria omni iuri[d] † penitus extirpetur à clero: Mādamus, quatenus in huiusmodi probatione negatiuæ (dum tamen possit affirmatiua[e] ex aduerso probari) neminem audiatis.

¶ Idē Aurelianeñ. & Lameteñ. episcopis.

¶ *Fines diœcesum probantur per libros antiquos, adminicula, testes, & famam.*

CAP. XIII

CVm † causam, quæ inter Colubrieñ. & Egitañ. episcopos, super suarum limitatione diœcesum vertitur, vobis duximus committendam: ¶ Mandamus, quatenus secundū diuisiones, quæ per libros[f] antiquos, vel alio modo melius probabuntur, necnon & testes[g], famam, & quæcunque alia adminicula[h], in negotio procedatis.

¶ Idem episcopo & archidia. Senoneñ.

¶ *Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.*

CAP. XIIII

CAusam matrimonij, quæ[a]

si non edantur ea quæ cōia sunt, licite appellatur. j. de fi. instr. G. p perusis. & C. vt lit. pēd. l. 1. C. de eden. is apud quē. & rescriptū Papæ integrum debet edi. arg. s. de dila. præterea. & s. de rescrip. eam te. & c. constitutus. & j. de fi. instru. ex litteris. Idem est in omnib⁹ cōibus instrumentis, secus in proprijs priuilegijs. j. de fi. instru. cōtingit. ff. de eden. l. 1. §. editiones. nisi aduersarius illud vellet probare falsum. j. de fi. instru. inter dilectos. C. de contrahen. & commit. stipu. optimam.

a ¶ *Negligentiam.*] Si culpa vel negligētia iudicis pars aliqua damnum incurrat, iudex totum resarciet. j. de sent. exco. sacro. C. de test. si quando. in fi. C. de iud. sancimus. in fi. & iudex qui negligit iustitiā facere, litem facit suā. 2. 3. q. 2. dns noster. Item de si per iniuriā iudicia facta est. j. de emp. & ven di. cap. vlti. & C. de eui. emptori fundi.

¶ *Glossa oēs propter qualitatem textus solo textualiter tractare, excepta sequenti, quæ quærit & ponit solu. Secundo etiam quærit & soluit. Tertio contra primam solutionē ponit dictum Inno. quod reprobat. Ioan. And.*

b ¶ *Præsumatur.*] Sed nunquid correcta sunt iura, quæ dicunt q semper præsumitur pro ijs quæ à iudice facta sunt. s. de elect. bonæ. & s. de renunc. in præsentia. & s. eod. post cessionem. & j. de re iudic. sicut. & Instit. de fideius. §. vlt. & s. q. 6. hoc etiam placuit. arg. Dicit Io. super hoc, q semper creditur sententiæ iudicis, vbi cōstat de processu causæ. sed vbi reuocatur in dubium de processu iudicis non est præsumendū pro iusto ordine[1], nisi probetur per acta. nam & victores non aliter potientur sententijs, nisi eas ostenderent recte latas. in Auth. de ijs qui ingre. ad ap. §. si illud. coll. 5. si acta sunt perdita pbetur p dicto. & sufficit: vel etiam processus pbetur per testes. arg. j. de priuileg. cum olim. & j. de testibus. Albericus. & j. de re iud. sicut. & C. de testamen. publicati. tñ si eps denunciet aliquē excōicatū, standum est sententiæ suæ, licet non adsit subscriptiō testium. 11. q. 3. curæ. & s. eod. post cessionem. vbi de hoc. Si tñ dicas se inordinate vel iniuste excōicatum, iudex aut etiam aduersarius debet ostendere, q debito modo excōicatus est. j. de sen. excom. sacro. in prin. Sed pone q personæ illæ, quæ debent acta conscribere, appareant subscripsisse omnibus actis: nunquid præsumitur in tñ pro eis, vt in contrarium probari non possit? Dico q admittitur pbatio 9trarium. s. eo. post cessionem. & j. de testi. cum à nobis. quia etiam 9 instrumentum quantūcunq; publicū sit, recipiuntur testes. C. de proba. cū precibus. & j. de fi. instr. cū Ioannes. tñ & partes possunt 9dicere actis. C. de rela. l. 1. & 2. q. 6. §. biduum. versi. verendum est. &c. & bene 9dicere possunt, quia qñq; cōpertū est eulogia ex mala fide scribi, vt ff. de cust. & exhi. re. l. diuus. arg. j. de acc. cum dilectus. & hoc verum est, dummodo p plures & meliores probetur 9trium. de hoc dictū est s. eo. Tertio ex ordine verborum istius decre. debes colligere qualiter iudex debeat pcedere in negotio alicuius causæ, à principio vsq; ad finē, quia primo loco debet citare, & ita per ordinem, vt littera dicit, procedere debet. Inn. iiij. dicit q si sentētia lata est vtraq; parte præsente, vel procuratoribus partiū, à qua non est appellatum, & sñia in scriptis appareat, in tantū præsumitur pro ipsa, q si aliqua partium vellet eam impugnare ratione processus non debet audiri, quia præsumēdum est quòd omnia sint legitime acta ex quo tempore sententiæ nihil dixit nec appellauit: tñ credo, si sñia detur, q taciturnitas partium non possit facere sententiam aliquam, quæ nulla est: vt si lis contestata non sit, aut si die feriata esset lis contestata. Ber.

AD *nostram.*] Primo ponit prauam cōsuetudinem, quam secūdo seruari prohibet: ibi, *Volentes.* Abb. Siculus.

CASVS. In regno Daciæ lex talis siue consuetudo seruabatur, q si aliqui de criminibus accusabantur, quæ per legitimos testes pbari poterant contra ipsos, reputabantur immunes, dummodo valeant se purgare quoquo modo: sacerdotes & clerici Daciæ, huic legi innitebantur: peruenit hoc ad notitiam domini Papæ: ipse volens vt hæc mala consuetudo, quæ est contraria omni iuri, extirpetur à clero, mandat quatenus in probatione huiusmodi negatiuæ, nullus audiatur, dum tamen ex aduerso possit affirmatiua probari. Nota consuetudinem non valere contra iuris ordinē. Item affirmatiua pbabit negatiuæ.

c ¶ *Quoquo modo.*] id est, p viles & criminosos, & sibi similes: qd esse non debet, immo debent esse bonæ famæ & opinionis. j. de purg. ca. constitutus.

¶ *Glos. seq. recitetur per quæstionem, in quo erat hæc consuetudo contraria iuri, & respondet dupliciter.*

d ¶ *Omni iuri.*] Et vere, quia accusatoribus & testibus comparentib⁹ audienda est accusatio: vt j. de accu. licet. & c. veniens. & quasi per totum. ergo 9triū erat iuri quòd purgatio admittebatur super his quæ legitime probari poterāt 9 illos: quæ tunc demū admitti debet cum aliquis infamatus est[a], & nullus apparet accusator. j. de simo. de hoc. & j. de purg. can. nos inter alia. & c. ex tuarū. & c. cū dilectus. & 15. q. 5. c. 1. & 2. q. 5. omnibus. & j. de accu. accedens. & quia lex illa est 9tria omni iuri, est q̄ citius extirpanda. 8. dist. mala consuetudo. lex autem debet esse honesta. 4. dist. erit autem. Item contraria erat iuri, quia negantis factū nulla est directa pbatio. s. c. px. & s. d̄ elect. bonæ. C. de pb. actor. & 6. q. vlt. c. accusator. De hac negatiua dictū est s. de ele. bonæ 3.

e ¶ *Affirmatiua.*] Illa enim primo probari debet: quia ei qui dicit incumbit probatio. ff. de proba. l. 2. tamen si postea probato crimine vellet reus probare negatiuam indirecte, audiretur. j. de testi. ex tenore. & c. series. sed contra probationem testium non admittitur purgatio, vt hic patet. Bernar.

CVm *causam.*] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Mandamus.* Abb.

CASVS. Inter Colubriē. & Egitañ. epos vertebaē qō sup limitatione suarū diœcesū. Papa cōmisit causā illā qbusdā iudicib⁹: mādās eisdē quatenus in negotio ipso pcedāt sm diuisiões q̄ p libros antiquos vel alio modo melius probabūtur. & per testes, & famā, & per alia quæcunque adminicula. Not. qualiter fines probantur. Item quæ non prosunt singula, collecta prosunt.

¶ *Glos. seq. not. quòd antiquorum librorum, &c. inducit tria similia.*

f ¶ *Per libros antiquos.*] Not. ergo q scriptura antiquorum librorum facit fidem. j. de præscr. ad audientiam[4]. Item creditur instrumento producto ex archiuo publico, etiam si subscriptionem non habeat. 30. q. 1. peruenit. & in Auth. de ijs qui ingre. ad ap. §. illud coll. 5. & C. de fid. instru. Authen. ad hoc. & s. de in integ. rest. cum ex litteris. & ff. de proba. cēsus. & C. arbi. tutelæ. l. vlt. & C. qui po. in pig. ha. scripturas. Item si reperiatur scriptura in aliqua columna vel lapide, ei statur. 24. q. 2. sane. Item scripturæ quæ olim fiebat in albo prætoris, fides adhibebatur. ff. de iurisdi. om. iud. si quis id. & ff. de albo scriben. l. 1. & 2.

g ¶ *Testes, famam.*] Per testes enim antiquos vtriusque parochiæ probatur huiusmodi diuisio. 16. q. 1. plures. & rusticis senibus præcipue in antiquis creditur. ff. de leg. 3. si chorus. & fama in talibus præcipue valet quorum memoria non habetur. ff. de probatio. si arbiter. ff. de aqua plu. arcenda. in summa. §. item Labeo. per se tñ, si alia adminicula adsint, non probat. 3. q. 9. c. si testes. §. sæpe etiā fine. & ff. de testi. l. 3. §. quæ argumenta. & j. de præsumptio. illud. 35. q. 6. si duo.

h ¶ *Adminicula.*] Adminicula ergo etsi per se non probant, tamen[t] adiuuant. j. de simo. per tuas. & j. de succes. ab intesta. cū dilectus. & j. de testibus. præterea. & j. de præsump. litteris. & c. 3. Et sic est arg. quòd quæ non prosunt singula, multa iuuant. C. de testa. sancimus[3]. & ff. ex quibus causis maio. necnon. §. si quis sæpius. & indicia etiam probant. C. de rei vendicatio. indicia. Ber.

CAusam *matrimonij.*] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Mādamus.* Abbas.

CASVS. Quædam puella contraxit matrimonium cum quodam

Londeñ. / Lond. / Londeñ.

De materia huius cap. vide Barto. Iaso. & alios. in l. in illa stipulatione. ff. de verbo. oblig. vbi late Iason. Inno. in c. super his j de accu. opposite Philippus Porcius. lib. 3. cōmu. op. conclusione 36.

Vide l. est populi. & ibi Bart. ff. de iust. & iur. & l. legis seruatus. C. de ep. & cle.

Concor. l. si expressum. ff. de app. & l. 1. C. qñ prouo. non est necesse.

De materia huius decretalis, qualiter possint probari fines diœcesis, tradit notabiliter Aretin⁹ cōsil. 41. incip. viso consilio. & Alexander post Bartolum in l. cū aliquis. C. de iure delib. adde rectores in l. 3. ff. si cert. petat. vide etiā notas nostras in hoc cap.

a Vide Nicolaū Eymericū in Directorio Inquisit. part. 3. q. 47 & quæ ibi dicit.

1 Et sibi vide quæ citaui de pbatione negatiuæ.

4 Concor. text. in l. si purgatorē. & ibi Bart. ff. de pecu. & in l. si quis p calūniā. & ibi Pe. de bella pertica. Cy. & Bal. C. de episc. & cleri. & de materia huius glossæ vide plene per Iasonē, Decium & Doctores in l. 1. ff. si cer. petatur.

t Contraria voluntas, de qua constat: & cursus decē annorū tollunt pœnam testamenti alterius. Ioan. And.

dam iooene, & traducta ab ipso, tandem recessit ab eo, & intrauit monasterium, se virginem & monacham asseuerans: Iuuenis prædictus repetebat eandem, dicens quòd eam carnaliter cognouisset: illa econtra virginem se esse ac monacham asserebat. mulier propter hoc educta fuit de monasterio. & induxit quasdam mulieres ad probandum per aspectum corporis virginitatem: tandem vir volebat reprobare mulieres illas, quæ inductæ fuerant contra ipsum: mulier vero dicebat quòd timebat violentiam sibi fieri ab illo: Consultus Papa super hoc negotio respõ. mandat quibusdam iudicibus, quatenus puellam illam ponant interim in illo monasterio quod intrauit, vt ibi vsque ad finem causæ valeat secure morari: recepturi postmodum nõ solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quas induxit puella ad probandam virginitatem, verumetiam alias probationes hoc negotium contingentes, quas vtraque pars duxerit producendas: & quia dicit canon, quòd manus & oculus obstetricum sæpe fallitur, mandat vt adhuc honestas matronas, & in hoc prudentes deputare procurent ad inquirendum vtrum dicta puella virginitatis priuilegio sit munita. Nota quòd iudex debet locum securum prouidere partibus. Item omnes probationes quæ tangunt negotium, sunt admittendæ. Item mulier inspecta iterum inspicitur, sed istud fit propter periculum animarum, ne decipiatur, & quia oculus & manus obstetricum sæpe fallitur.

‡ Ideo hęc tam diligẽs cautela hic adhibetur, quia q virginẽ à proposito castitatis reuocat, excõicatur. concil. Toletanum 3. cap. 10. concilii Matisconense primi cap. 12.

† vtraque

† Adde per istum text. qualis debent qui esse ad hoc vt eis quam peritos in his ac te ei credat & l. magistros C. de profes. & medi.

inter V. iuuenem, & G. puellam Senon. quæ se virginem † & monacham profitetur, nosci tur agitari: & infra. ❡ Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis [a] interim in illo monasterio quod intrauit, vt ibi secure valeat commorari, donec iudiciali sententia quid agi debeat decernatur: recepturi postmodum nõ solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres [b] illas, quæ ad inuestigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerunt introductæ, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars [c] vtralibet † duxerit producendas: Et quia (vt dicit canon) sæpe manus fallitur & oculus obstetricum, volumus & mandamus, vt adhuc honestas matronas, prouidas, & prudentes † deputare curetis, ad inquirendum, vtrum dicta puella virginitatis [d] priuilegio sit munita.

❡ Gregorius nonus preposito sanctę Mariæ Magdeburgeñ. & decano Misinensi.

❡ *Glos. seq. obycit, & soluit.*

a ❡ *Ponatis.*] Sed quare non restituitur mulier viro suo: si habuit possessionem illius. ī. de restitu. spolia. ex conquestione. & cap. ex transmissa. s & c. litteras. & j. de rap. cũ causa? Hoc ideo fuit: quia illa dicebat se virginem esse: & super hoc induxit mulieres ad probandum virginitatem: quod si verum esset, tenebat monachatus: vnde non debuit sibi restitui, ne ab eo corrumperetur. argum. j. de spon. cum locum. Et est casus iste qui impedit restitutionem, vnde ponenda est in eodem monasterio, quousque plene constet de causa, ne posset pati aliquam violentiam: quia iudex hoc prouidere debet. 33. q. 5. siue de coniugij fœdere. & 3. q. 9. hortamur. ff. de rebus dub. vbi. & ī. de rest. spol. ex transmissa. & cap. litteras. & j. de appel. ex parte.

b ❡ *Mulieres.*] Vir volebat reprobare mulieres illas, quæ illam inspexerant: quòd erant malæ famæ & criminosæ [a], cum illæ debeant esse prouidæ & honestæ, ac peritæ in facto illo. j. de frigi. & malefic. fraternitatis. & ff. de ven. insp. l. 1. hæc enim probatio confessioni viri præfertur. ī. eodem. proposuisti. aliàs enim statur confessioni viri dicentis se cognouisse vxorem. j. de despon. impu. continebatur. & 33. q. 5. si quis acceperit. quandoque tamen oculus obstetricum fallitur, vt hic dicit, & 27. q. 1. nec aliqua.

❡ *Glo. seq. not. quòd in causa matrimoniali, &c. signat contrarium.*

c ❡ *Pars.*] Nota quòd omnia quæ contingunt causam, & per quæ possit melius instrui, sunt inquirenda. sic ī. de iudi. exhibita. & ī. de electi. scriptum. & ī. cap. proxi. Et not. hic argu. quòd in causa matrimonij apertis attestationibus adhuc alij testes sunt inducendi, quia inductæ hic fuerunt mulieres, & adhuc aliæ inducuntur, vt sequitur. ad idem inducuntur. j. de sponsa. sicut. & j. de consangui. & affini. ex litteris. & j. de testi. series. quia sententia contra matrimonium lata non transit in rem iudicatam. j. de re iud. lator. & c. consanguinei. Arg. contra. ī. eo intrauit.

❡ *Glo. seq. ponit 6. ad commendationem virginitatis.*

d ❡ *Virginitatis priuilegio.*] Priuilegium [a] virginitatis maximum est, quia replet paradisum. 32. q. 1. nuptiæ. quæ sola est potens Deo animas hominum præsentare. in Auth. de lenonibus. §. sancimus. coll. 3. & est illa principium aliarum virtutum. in Authen. quomo

† Vt ibi pateat non habet hoc casu possessio sine copula: & adde quod dixi de conuer. cõiu. duditi. in prin. Io. And.

† Vel corruptæ fuerin Inn. vel volebat cõtra illas producere alias matronas honestiores, & peritas asserentes cõtrarium, quibus standum est, vt no. 1. sup nostra. Io. And.

[a] De materia huius glossa vide S. Thomã 2. 2. q. 152. & 152. vbi plene de castitate & virginitate. ad. de Dhicum Sotum lib. 4. sent. dist. 49. q. 5. ar. 2.

do oporteat episcopos & alios prælatos & religiosos ad ordinem religionis adduci. §. neque autem sacris. coll. 1. & virgo sola quon ad legem promotionis reputatur, & inter virgines corrupta inuita etiam consecrari non potest. 32. q. 5. pudicitia. & solæ virgines aureolam habebunt. 32. q. 5. si Paulus. pauci tamẽ habebunt hoc priuilegium: vt dicit Grego. 50. dist. quia tua. ADDITIO. Vnde versus:

Aureolam virgo, martyr, fideque magister:

Præter communem dicuntur habere coronam.

❡ *Acta etiã litis ordinatoria facta coram primis iudicibus, fidem faciunt coram † secundis.*

CAP. XV.

Cum bonæ memoriæ: & infra. ❡ Cum acta originalia dicãtur apud priores iudices [e] remansisse: Mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si potuerint inueniri † : & si qua partes duxerint legitimé proponenda [f], in scriptis redacta, ad nostrã præsentiã remittatis. ❡ Alioquin [g] cum non reuocetur in dubiũ de cõtestatione litis super statu Pigameñ. monasterij, & quibusdam spoliationibus contra abbatem eius factis à Mesburgeñ. † episcopo, recipiatis partiũ probationes de nouo: & audientes, si partes audire voluerint, de compositione [h] tractatum: tam quod super hoc inueneritis, quàm causam sufficienter instructam, ad nos remittere procuretis.

Cum bonæ memoriæ.] Proprie non diuiditur: ponit enim cuiusdam commissionis formam bimembrem. Et secundum membrum ibi, *Alioquin.* De eodem facto habetur ī. de arb. cum tempore. Abbas.

CASVS. Inter episcopũ Mesburgeñ. ex vna parte, & abbatem & conuentum Bigameñ. monasterij, super statu ipsius monasterij & quibusdam spoliationib⁹, contra abbatem factis, à prædicto episcopo q̃stio vertebatur: super his causa commissa fuit quibusdam iudicibus: coram quibus litis contestatio facta fuit, prout partes confitebantur, & processum in causa, sed non terminarunt eandem aliquibus causis impedientibus, vel ipsam causam remiserunt ad dominum Papam. Postea Papa causam eandem commisit iudicibus istis, mandans eisdem, quatenus acta originalia, quę apud priores iudices remanserunt, debeant inquirere diligenter, & ipsa si poterunt inueniri, & si qua alia partes duxerint legitime proponenda, in scriptis redacta ad præsentiam Papæ remittant: si vero acta inueniri non poterunt, cum non reuocetur in dubium de contestatione litis super statu monasterij, & spoliationibus prædictis, recipiant probationes partium de nouo, & audiant si partes voluerint tractare de compositione: & quod super hoc inuenerint, & causam sufficienter instructam ad dominum Papam remittant. Nota quòd acta prioris iudicij danda sunt iudicibus alijs, ad quos causa peruenerit: & possunt ad hoc compelli. Item per confessiones partium constat de contestatione litis, licet non reperiatur in actis, ex quo partes confitentur.

† Concordat text' & ibi Doctores j. de testib. c. causã quæ. 2. las. & alij in l. si apud quem. C. de edict.

† Vide l. si, in fi. in gl. C. de prob. Spec. in tit. de proce. §. tamen in mx.

† Mesburgeñ.

e ❡ *Iudices.*] Originalia acta semper apud iudicem siue scriptorem remanere debent. ī. eo. quoniam. & si causa ad alios iudices manauerit, postea illis tradere tenetur: vt hic dicit, & j. tit. proxi. causam quæ. & sic patet quòd attestationes in vno iudicio receptæ valent in alio. in Auth. de testi. §. quoniam multa. coll. 7. & C. de arbit. l. pen. in fi. & C. de test. l. vlti.

f ❡ *Proponenda.*] Nam si testes coram prioribus iudicibus recepti & publicati fuerant, alij non recipientur vlterius, j. tit. proxi. constitutus. ad fin. instrumenta vel confessiones poterant recipere: vel si aliqua fuissent capitula super quibus testes non fuissent recepti, super illis poterunt testes recipere. infra titulo proximo, causam quæ.

g ❡ *Alioquin.*] idest, si non poterunt acta inueniri [a], tunc recipiantur probationes de nouo super statu monasterij, & spoliatione abbatis: super quibus de litis contesta. facta non reuocabitur in dubium, immo illud confitebuntur partes; & si testes aliqui recepti fuissent, & clausæ attestationes essent coram primis iudicibus, si voluerint partes, computabuntur in numero aliorum. j. de testib. cum causam. in fine.

h ❡ *De compositione.*] ad quam iudices primo dare debent operam. sic ī. de mu. pe. cap. 1. vbi de hoc. & est argumen. quòd super re spirituali, scilicet super statu monasterij potest compositio interuenire. ī. de arbi. cum tempore. & cap. contingit. vbi de hoc. tamen hic compositionem perficere non possent, sicut nec causam diffinire, quia Papa vtrunque sibi reseruat.

[a] Vel inueniuntur sed nõ authentica p sigilli. vel manum publicam: vnde fidẽ non faciunt. ī. eo. quoniam scriddã Hostien. Ioan. And.

DE TESTI-

TITVLVS XX.

De testibus & attestationibus.

¶ Ex concilio Matercen.†

¶ Breue est.

CAP. I.

Placuit [a] sancto conuentui, vt testes non conducantur pretio [b]: & vt quicunque idonei [c] & fideles [d] in testimonium assumantur: ac nullus testimonium dicat, nisi ieiunus [e].

¶ Gregorius Ioanni defensori eunti in Hispaniam.

¶ *Nulla est receptio testium facta contra non citatum.*

CAP. II.

In [f] nomine domini: & infra. ¶ Quod autem dicit episcopus, quia se absente, etiam vilissimi [g] sint testes exhibiti, nullius momenti: lege noscendum est constitutionis nouellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba: ¶ Ne postea [h] obijciatur eis, quòd per vnam partem gesta [& confecta †] sunt, oportet vt testimonia dentur, illo admonito à iudice, aut defensore venire & audire [i] testes. Si vero noluerit venire [k], & nô ex ineuitabili [l] quadam necessitate venire non possit: Sancimus huiusmodi testimonia ita valere, tamquam si non ex vna parte consisterent, sed etiam ipso præsente facta fuissent. ¶ Ecce admonendus [m] est semper aduersarius: vt ad audiendos testes † veniat: quod, quia hic omissum est, necesse est, vt quod † contra legem [n] actum est, non habeat firmitatem.

¶ Idem Sabino defensori Sard.

¶ *Mulier testificatur contra clericum, cum de crimine agitur.*

CAP. III.

Quoniam † aliqua nobis de persona Epiphanij presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est vt cuncta diligentius perscruteris: Et seu mulieres [o] cum quibus peregisse [p] dicitur: seu alios quos de causa scire aliquid senseris, huc festi-

---

DE TESTIBVS ET ATTESTATIONIBVS.

¶ *Rubrica huius continuatio patet ex continuatione facta in præcedenti titulo. Vel magis specifice sic: Supra visum est de probationibus in genere: necesse vt materia magis clarescerer, subijcit de speciebus, quæ quandoque probatur per testes, quandoque per instrumenta, per præsumptiones, & per iusiurandum: ideo de his omnibus tractat in sequentibus: & quia probatio quæ fit per testes, est efficacior alijs, cum fiat viua voce. j. de fide instr. cum Ioannes. cum ibi nota, ideo præmittit tractatum de testibus, & postea subnectit de alijs speciebus. Abbas.*

De hac materia tractatur 4. q. 3. & 2. q. 4. & 3. q. 5. & q. 9. & 14. q. 2. 35. q. 6. per totum. & 5. q. 1. in primis. 6. q. 1. infames. 9. q. 3. quisquis.

Placuit.] Continet tria dicta, quæ patent. Abbas.

Casvs. Tria dicuntur in hoc capitulo. primum quod testis non ferat testimonium pro pretio. Secundum, quod talis debet esse testis cui nulla possit opponi exceptio. Tertium quod ieiunus debet ferre testimonium. Nota, quod testes conducititius repellitur. Item idoneus debet esse testis: cui nulla possit opponi exceptio.

a ¶ Placuit.] hoc c. habens quidam pro palea. 4. q. 3. placuit.

b ¶ Pretio.] Quorum testimonium nô valet, quia pretio sunt corrupti. 4. q. 3. c. placuit. §. item in criminali. & i. de prob. licet. & j. eo. sicut. 14. q. 5. nô sane. & j. eo. quotiens. & 35. q. 6 eps in synodo.

¶ *Glo. seq. reci. per q. scilicet qui sunt idonei.*

c ¶ Idonei.] Idoneus reputabitur, ex quo per aliquam exceptionem non repellitur: quia quilibet præsumitur idoneus, nisi probetur contrarium. j. de præsumpt. dudum. & edictum de testibus prohibitorium est, vt quilibet admittat, qui non repellitur. ff. de test. l. 1. 1. resp.

¶ *Glo. seq. assimilat accusationem testimonio.*

d ¶ Fideles.] quia infideles non admittuntur. ff. eo. l. 1. & 5. q. 7. nô potest. & c. si hæreticus. sic nec ad accusandum. ea. causa. & ea. q. alieni pagani. & c. quærendum.

Additio. Excipe casum c. contra Christianos. de hær. lib. 6. vbi bonus tex. cum glossa.

e ¶ Ieiunus.] Hoc de honestate dictum est, non de necessitate. sic 2. q. 5. honestum. Ber.

In nomine domini.] Diuiditur in tres partes. Nam primo ponit dictum. Secundo probat per legem. Tertio concludit. Secunda: ibi, Ne postea. Tertia: ibi, Ecce. Abb. Siculus.

Casvs. Capitulum istud loquitur de materia illius decreti. 2. q. 1. in primis. Eps quidam dicebat quod eo absente vilissimi testes recepti fuerunt contra ipsum, vnde non debebant sibi præiudicare: Vnde conquestus fuit dño Papæ, & ipse rñdet, quod si ita est: nullius momenti sunt huiusmodi testes: & quod ita sit, probat per legem vbi dicitur, ne postea obijciatur testibus, quod per vnam partem gesta sunt, oportet, vt testimonia dentur aduersario à iudice monito vt veniat, & audiat testes: Si vero venire noluerit iusto impedimento cessante, valebunt ac si vtraque pars præsens fuisset, ex qua lege argumentatur Papa. Ecce admonendus est semper aduersarius, vt veniat ad audiendos testes: & quia hoc hic omissum est, firmitatem nô obtinet. Not. quod legem possumus allegare pro nobis. Item testes recepti altera parte absente & nô citata, non valent.

f ¶ In nomine domini.] hæc est pars illius c. 5. q. 1. in primis.

¶ *Glo. seq. ponit 7. quæ in testibus requiruntur.*

g ¶ Vilissimi.] quibus non est credendum. 5. q. 1. in primis. quædam considerantur in testibus, quæ his versibus notantur:

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama:
Et fortuna, fides, in testibus ista requiret.

h ¶ Ne postea.] Ista verba sunt in Auth. de testi. §. & hæc vero. coll. 7.

¶ *Glos. sequens. casi. per q. an testem deponentem pars debeat audire, & videtur quod sic, &c.*

i ¶ Audire.] Nô est ita intelligendum, vt audiant testes eum deponunt dictum suum, cum in secreto & sigillatim sint recipiendi. j. eo. venerabili. C. de test. nullum. j. de accusa. inquisitionis. §. 1. sed audire debent testes. i. videre & audire eos iurantes, & post publicationem videre & audire dicta ipsorum poterunt, & hoc seruatur exemplo Danielis, qui secreto examinauit illos falsos testes sacerdotes, qui falsum testimonium tulerunt contra Susannam. Ex hoc regulare est cum agitur in forma iudicij. sed Auth. vnde verba ista sumpta dicuntur, dicunt doctores loqui in causa publicationis. j. vt lit. non contesta. qm. §. sunt & alij. j. eo. significauit. & tunc vr quod aduersarius possit interesse receptioni testium, & ipsos testes audire, præ iura ista. Sed tu expone testes. i. attestationes: vt in Auth. prædicta de test. §. & hoc vero. vbi dicit audiri attestationes & depositiones.

k ¶ Noluerit venire.] tunc enim recipientur & valebunt ac si præsens esset. C. de testi. si qn. & hoc intelligitur lit. non contestata, aliter non, vt j. vt lit. non conte. per totum.

l ¶ Ineuitabili.] Si enim non potest venire iusta de causa detentus, nô reputatur contumax: & si tunc recipiantur, nô valent, si causam absentiæ ostenderit, quia etiam sententia reuocaretur. j. de re iud. cum Bertholdus. & ff. de damno infecto. si finita. §. si forte. & ff. de iudi. si prætor iusserit. in fine.

¶ *Glos. seq. dat duo simulia sobdens generale.*

m ¶ Admonendus.] Aliàs enim nô valet, nisi admonitus præsens fuerit. 3. q. 9. chartæ. & 5. q. 1. in primis. C. de fide instrumento. iudices. idem est in accusatione. 3. q. 9. c. 1. & in sententia eadem causa & quæstione, caueat. & pluribus capitulis sequentibus. & generaliter omnia quæ aduersus absentes non per contumaciam statuuntur, non valent. 3. q. 9. omnia quæ.

n ¶ Contra legem.] prædictam, quæ dicit, quòd aduersario præsente recipi debent. C. de fide instru. iudices. in Auth. eo. 4. & hoc vero. C. de legi. non dubium. & 10. dist. vides. & 25. q. 5. imperiali. Ber.

Quoniam.] Casvs. Quidam sacerdos erat infamatus de quibusdam mulieribus: nunciatum fuit hoc domino Papæ, mandat Papa defensori Sardiniæ, vt cuncta diligenter inquirat, & mulieres illas, cum quibus dicitur deliquisse, seu alios qui de hac causa aliquid scire dicuntur, ad dominum Papam, adducat: vt de prædictis excessibus veritas inquiratur. No. quod in causa denunciationis omnes admittuntur, nô tamen inimici vel criminosi: & mulieres cum quibus delinquitur, ad præsumptionem tantum inducuntur.

o ¶ Mulieres.] Sic mulier admittitur in testimonium contra ecclesiasticam personam: vt j. eod. tam litteris. & mulier bene admittitur in testimonium. 15. q. 3. ex eo. at. contra. 33. q. 5. mulierem. Illud sic intelligi debet: vbi agitur criminaliter, non recipitur mulier ad testimonium contra aliquem. cum vero agitur ciuiliter, aut in modum inquisitionis seu exceptionis, tunc admittitur mulier, in quo casu loquitur hoc cap. & j. eo. tam litteris.

¶ *Glos. seq. ad id quod de socio dicitur, alleg. duas concor. signat contrarium, quod statim soluit.*

p ¶ Peregisse.] & sic videtur quòd socij criminis admittantur. sic 79. distin. si quis Papa. & 6. q. 1. cap. si quis cum militibus. & contra. j. eo. veniens. & s. de confes. cap. 1. & 15. q. 3. memini. hic non recipiuntur socij ad plenam probationem, sed ad præsumptionem tantum. sicut serui quandoque ad præsumptionem recipiuntur. 4. q. 3. ca. si testes. §. item serui.

In omni

In omni negotio.] Is q denunciat per dictũ suum & alterius, probat se pmonuisse. ita summat Io. An. & cõiter doctores. sed certe hęc summatio nimis restringit litterã, cũ id qđ hic dr̃ đ denũciatione, hic sit positũ causa exẽpli, & exempla nõ restringunt dicta: vt in c. 1. ne cleri. vel mona. facit l. cũ pater. in §. dulcissimis. ff. de lega. 2. & maxime qa in secunda auctoritate hic posita, nulla fit de monitione mẽtio. Diuiditur. Nã pmo ponit dictum: Secũdo illud pbat duab⁹ auctoritatibus. Prima ibi, *quod patitur*. Secũda ibi, *Item alibi*. Abb. Sic.

Casus. In hoc capitulo traditur forma, fm quam debet aliquis denunciare crimẽ alteri[b]. Qui aliũ vult denũciare, primo admoneat illũ inter se & ipsum solum, & habebitur pro vno teste quãtũ ad probandã admonitionẽ: & si nõ corrigit, adhibeat vnũ secum, & sic erunt duo testes: & si adhuc se nõ corrigit, adhibeat duos, & erunt tres. & hoc pbatur auctoritate Dñi dicẽtis: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eũ inter te & ipsũ solũ, &c. vt in ore duorũ vel trium stet omne verbum. & alibi dicit: Ego sum q testimoniũ perhibeo de meipso, & testimoniũ perhibet de me pater: qa duorũ hominũ testimonium verum est. Nota capitulũ illud intelligendum in denunciatione.

b Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. De materia vide Antonium Gabrielũ. lib. 3 com. conclu. tit. de testibus, conclu. 1. & seq.

Matt. 18. Luc. 17.

Ioan. 17.

¶ Gla. seq. restringit litteram, & dicit quare. Secundo quærit, & soluit.

a ¶ In omni negotio.] Quod dicit, in oĩ negotio, generalitas ista restringitur in causa denũciationis, vbi debet præcedere fraterna monitio, ad hoc vt admittatur ad denunciandum. ĩ. de iudi. nouit. & ĩ. de accu. c. 2. & c. cũ dilectus 2. & ĩ. de simo. licet Helv. & arg. ad hoc 2. q. 7. accusatio. & cap. si quis erga: in eodẽ casu loquit hoc cap. & hoc patet ex ipsa littera. & hoc idẽ dr̃ 2. q. 1. si peccauerit. alias in causa sua nemo idoneus testis intelligitur. 4. q. 3. c. si testes. §. item nullus. & ff. eo. nullus. & ĩ. eo. de cætero. Item cõsueuit dubitari vtrum criminosi & infames admittãtur ad denunciandũ aliorum crimina? & est dicendũ q non 1. 3. q. 7. quæ fine. & c. postulatus. §. porro. in fi. & 1. q. 1. multi. in prin. quia tales debẽt esse bonæ famæ. 35. q. 6. episcopus in synodo. & ĩ. de testibus cog. præterea. §. 1. & ĩ. de spon. cum in tua. vbi de hoc.

a Post cap. gl. Lateñ. sub Alexã. 3. par. 2. c. 17. & c. 20. eo. tit. in 1. compil.

a Adde q vbi non est præfixus certus numerus, duo sufficiunt. cõc. l. vbi numerus. C. de test.

nes adducere: quatenus ecclesiastica districtione, liquide possint quæ vera sunt aperiri.

¶ Pascalis Papa.

¶ *Vbi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis persona admittitur in testem.*

CAP. IIII.

IN† omni negotio[a] principalis persona dicens veritatem de re sibi nota, testissime habenda est pro teste: cui adhibito vno, efficiũtur duo testes: adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit Dominus cum dicit: Si peccauerit[b] in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solũ: quòd si te non audierit, adhibe tecum vnum, vel duos testes: vt in ore duorum vel trium[c] stet omne verbum. ¶ Item alibi affirmat dicens: Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me pater. nam in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verũ est.

¶ Eugenius tertius.

¶ *Dicit quales esse, & qualiter iurare debeant, qui super consanguinitate deponunt.*

CAP. V.

QVotiens† aliqui propter cognationem propinquitatis[d] separari petuntur: duobus† vel tribus testibus adhibitis, qui de eadẽ consanguinitate[e] supersint: vel totidem senioribus, & melioribus loci eiusdem, id debet legitime comprobari. ¶ Probatio autem testium debet fieri duplici iuramento[f], vt iurent se non priuato odio, neque amicitia[g], neque pro aliquo commodo quod habuerint, vel quod habẽt, vel habituri sunt, ad hoc iurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem accepisse à maioribus suis, & credere[h] ita esse.

¶ Idem Prior, & fratribus sanctæ Trinitatis.

¶ *Prælatus, & clerici, qui causam ecclesiæ non procurant, testificari possunt in ea.*

CAP. VI.

INsuper† statuimus, vt liceat vobis, in causis ecclesiæ[i] vestræ ferre testimonium. Dummodo vnus ex vobis, vel duo[k] ad agendum, & respondẽdum instituantur, quorum testimonium in causis, in quibus actores, vel responsales sunt instituti, non debet admitti[l].

¶ Idem R. Herfordeñ. episcopo, & abbati Sancti.

¶ *Si probatio exceptionis opposita contra testem productum non admittitur antequam dictum testis recipiatur, in casu in quo admitti debuit, licite appellatur. h. d. secundum lecturã, quam ponit Panormi.*

CAP. VII.

EX† parte A. presbyteri ad nos est querela perlata,

d ¶ *Propinquitatis.*] Intransitiue est hoc, id est, propter cognationẽ quæ est propinquitas. 35. q. 3. c. 1. & 2.

¶ *Glo seq. alleg. concor. signat contrarium, & remittit.*

e ¶ *De eadem consanguinitate.*] 35. q. 6. c. 1. & 2. & ĩ. qui mat. accu. pos. videtur. Arg. contra, ĩ. eo. super eo. Sol. vt ibi.

f ¶ *Duplici iuramento.*] In iuramẽto illo duo articuli continentur: vt ĩ. sequitur.

g ¶ *Amicitia.*] Testes enim iurare debent remoto odio, amore, commodo, amicitia. 4. q. 3. si testes. §. item testium. & 11. q. 3. quatuor. & 35. q. 6. de parentela.

h ¶ *Credere ita esse.*] hodie non videtur locũ habere ex toto qđ hic dicitur, q non valet testimoniũ de auditu siue de credulitate, immo necesse habent dicere, q viderint psonas oẽs in psanguinitate, designãdo gradus ab vtroq; latere: vel saltẽ aliquas psonas ĩ grãdib⁹: aliter non valet. ĩ. eo. licet. & ita parum valet testimonium de auditu. vnde adhuc debent addere quantum ad hoc. & ita credere à suis maiorib⁹ audiuisse, vt ibi dicit.

f Post cap. antiq. hic lat. de amicitia carnali, quæ per rapinæ inducta charitatem non impedit testem. idem Hu. de testib. in Spe. ubi etiam Ioan. And.

INsuper.] Diuiditur, quia ponit dictum, quod postea determinat: ibi, *Dummodo*. Abb. Siculus.

Casus. Prior & fratres sanctæ Trinitatis petiuerunt, vtrũ producere possint de fratribus suis in testimonium in causis ecclesiæ suæ: statuit Papa, q liceat eis hoc facere, dummodo vnus aut duo instituantur ad agendum, & respondendum: & tunc eorum testimonium, in causis in quibus instituti sunt, non debet admitti. No. q clerici possunt ferre testimonium in causis ecclesiarum suarum. Item non potest quis in eadem causa esse procurator & testis.

g Cap. 2. eo. tit. in 1. compil. & post cap. Lateñ. sub Alex. 3. par. 8. cap. 18.

h Aldo hic Herefordiẽ. epo. & abbati Sancti.

i Post cap. gl. Lateñ. sub Alex. 3. par. 8. c. 22. & c. 3. eo. tit. in 1. compil.

i ¶ *Ecclesiæ.*] Ex ita clerici possunt ferre testimonium in causa ecclesiæ suæ. 14. q. 2. super prudentia. & ĩ. eo. cum nuncius. & c. tuis. & ĩ. de iureiur. & si Christus. 4 in fin. Ber.

k ¶ *Vel duo.*] Et sic patet, q duo possunt constitui procuratores: hic tamen aget qui prius litem occupauit. ff. de procur. pluribus. & ĩ. de procurato. non iniuste. vbi de hoc.

l ¶ *Admitti.*] quia nemo debet habere duplex officium in causa. 4. q. 4. c. 1. & 2. & singula officia singulis personis sunt committẽda. 89. dist. singula. & 16. q. 1. presbyteros. & ff. ad Treb. ille à quo. §. tempestiuum. ff. de pac. si plures. C. de assel. l. nemo. Ber.

k Concordat in l. si cut. & ibi Bart. in 8. q. 8 & 2. c. vlt. no. in l. testamentum §. 1. ff. eo. pra.

¶ *Glo. seq. circa auctoritatem, si peccauerit, ponit tres op. & remittit.*

b ¶ *Si peccauerit.*] H. dixit, q hæc 2 auctoritas extẽditur ad omnes sine distinctione psonarũ. arg. p eo. 2. q. 7. quapropter. & 24. q. 3. tam sacerdotes. Alij dicunt q tantum ad prælatos. argu. 23. q. 4. ita plane. Alij dicunt, & vt̃ melius, q extenditur ad eos tm̃ qui aliquã habent administrationẽ super aliquibus. 23. q. 4. duo ista nomina. de hoc dicitur 2. q. 1. si peccauerit. & ĩ. de hære. cum ex iniuncto.

c ¶ *Duorum vel trium.*] id est, non paucorum, tamen quædam causæ requirunt plures, sed nulla causa contenta est vno. ĩ. eo. licet.

b Fallit in criminibus exceptis velut hæresi, læsæ maiestatis, simonia & similibus. de his per c. in fidei fauorem de hæret. lib. 6. & de Iudicum clarum in pract. crim. § 24.

c De expositione huius auctoritatis vide theologos & præ. Matth. 18 & Ioan. 8.

QVotiens.] Duo sunt dicta. Secundũ ibi, *Probatio autem*. Abbas.

Casus. Quando aliqui volunt separari pp consanguinitatem, consanguinitas illa debet probari per duos, vel p tres testes de illa consanguinitate: vel si consanguinei non supersunt, debet probari per meliores & antiquiores eiusdem loci, & debent iurare quòd non odio, vel amore, vel aliquo commodo quod habeant vel habituri sint, ad hoc iuramentum accedunt: & sic dicũt rei veritatem, vt à suis maioribus acceperunt, & credunt ita esse.

EX parte.] Hæc decre. reputatur difficilis, & est secundũ Io. An. & dicit q quidam glossatores eam transiuerunt quasi eius dubia non viderent, alij non glossauerunt in ea, vt Bonaguida, Aretinus. D. Ant. dicit quòd nec ipse Io. And. intellectum decre. penitus dilucidauit. quicquid sit, decre. hæc habet aliquos not. articulos. Ioan. And. summat sic: Probatio exceptionis propositæ contra testes, differri potest post publicationem attestationum. Ego multum miror de hac summatione Io. And. quæ licet sit vera in se, in nullo summat litteram, cum in summario de contentis in textu nulla fiat mentio, & ipse Ioan. And. longe melius alijs solitus sit compendiose & eleganter summare textus, adeo vt communiter doctores eum sequentes, soleant cum suis summarijs transire. sed nemo potest esse Iob, vt non erret in dictis suis: vt ipsemet Ioan. And. dicit in procemio nouellæ in 6. Do. Ant. secundum intellectum, qui sibi videtur verus, summat sic: Appellatio quo ad finem

exceptionis

exceptionis consequendæ. non iustificatur solo exceptionis obiectu, vel probationis oblatione: quo ad finem autem deuoluendi sic. Hæc summatio vera est in se, & melius probatur ex ijs quæ not. in cap. interposita. infra de appel. cui melius congruit quàm hic. nam nil attingit de materia huius titu. nec discutitur principaliter hic virtus appellationis, sed exceptionis ꝯ testes propositæ: ideo summo sic breuiter: Si exceptio legitima opposita ꝯ personas testium non admittitur, licite appellatur. hoc dicit secundum lecturam Ioã. And. quę hodie cõiter approbatur. Diuiditur decreta. principaliter in duas partes. In prima ponitur querela. In secunda mandatum: ibi, *Mandamus*. Prima facit quinque. Prima namq; causam iustificat. Secũda: ibi, *Miles*. ponit formam impetrati rescripti, vitia notanter exprimendo. Tertia: ibi, *Tandem*. ponit processum postea ex eo secutum. Quarta: ibi, *Nihilominus*. narrat sententiam. Quinta: ibi, *Quam aũt*. ponit euentum post sententiã. Secunda principalis subdiuidit in tres. Primo instruit iudices si narrata per presbyterũ sunt vera: Secundo si non sunt vera: ibi, *Si vero*. Tertio ponit clausulã consuetam ꝯ personas testium: ibi, *Testes*. Abb.

b ¶ *Impetrauit.*] Supple sub hac forma, ꝙ si dictus &c.

c ¶ *Qui proximò.*] Et ideo ecclesiam non potuit retinere sine dispẽsatione Apostolicæ sedis. s. de fil. presby. præsentium. & c. penul. & vlti. 8. q. 1. Apostolica.

d ¶ *Per interpositam personam.*] scilicet per procuratorem. & sic patet ꝙ ciuiliter agebat, vt remoueretur solummodo ab ecclia. j. de simo. cum essent. aliàs si criminaliter ageret, nõ admitteretur, etiam si per seipsum, nisi suam vel suorum iniuriã prosequeretur. j. eod. decætero. & 4. q. vlti. omnibus. Sed nec tunc per procuratorẽ: quia in criminali non interuenit pcurator. j. de accu venient. & 2. q. 6. si quando. & §. præcedenti. vbi de hoc, & melius 5. quæstio. 3. in criminalibus causis.

quòd cum ecclesiam de Clunó deñ. † canonice fuisset adeptus: & eam † triginta annis & amplius pacifice possedisset. Miles quidam H. nomine, tacito [a] quod laicus esset, ad iudices litteras impetrauit [b]: quòd si dictus presbyter filius esset illius, qui proximò [c] in eadem ecclesia ministraret, vel publice fornicariam † haberet, ipsum à prædicta ecclesia amouerent. Tandem cum miles per interpositam [d] personam, eum coram præfatis iudicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles [e], ad testimonium dicitur produxisse. ¶ Licet autem presbyter assereret illos non esse recipiendos, pro eo quòd quidam eorum latrones & raptores manifesti essent: quidam vero in causa alia fuissent conuicti de periurio [f], & se hoc diceret probaturum: nihilominus iudices testibus talibus receptis, eidem absenti post appellationem, præscriptam † abiudicauerunt ecclesiam. Quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit [g], quòd prædictus presbyter non fuerit legitime per testes [h] idoneos præscripta † ecclesia spoliatus, eorundem iudicũ cassata sententia, litteris etiam confirmationis (si quæ sunt super eadem ecclesia impetratæ) non obstantibus, ecclesiam illam presbytero restituatis eidem,

¶ *Glo. seq. voci. per q. an exceptiones contra testes sint statim admittenda vel reseruanda. Tenet quòd regulariter reseruanda. Hanc decretali dupliciter respondet ver. sed hoc non. & in fi.*

Casus. Quidam presbyter nomine A. quandam ecclesiam canonice adeptus est, vt dicebat: & eam xxx ann. & amplius possedit in pace. Tandem quidam miles tacito ꝙ esset laicus. ꝯ ipsum litteras impetrauit ad quosdã iudices, vt si cõstaret ꝙ dictus presbyter filius fuisset illius qui proximò in eadem ecclesia ministrauit: vel ꝙ publice haberet fornicariam, ipsum à pdicta ecclesia remouerent: coram quibus dictus presbyter per procuratorem militis tractus fuit in causam, qui quosdam testes infames & notabiles ad testimonium produxit: sacerdos asserebat illos nõ esse recipiendos, eo ꝙ quidã eorum erant latrones & raptores manifesti, dicens se hoc probaturum: iudices nihilominus testibus talibus receptis, post appellationem à dicto presbytero interpositam, priuauerunt ipsum præscripta ecclesia, quam quidam dapifer filius ipsius militis detinet occupatam: quo facto presbyter conquestus fuit dño Papæ: vnde mandat quibusdam, quatenus si constiterit eisdem, ꝙ dictus presbyter nõ fuerit per testes idoneos dicta ecclesia spoliatus, cassata sententia prædictorum iudicum, non obstantibus etiam litteris confirmationis, si quæ super ecclesia impetratæ fuerunt, restituant ecclesiam presbytero præfato, nec eum permittant exinde molestari: Si vero non sunt vera quæ sacerdos narrauit, scilicet ꝙ iudices non processerunt taliter ꝯ ipsum, causam audiant, & fine debito decidant: & testes, quos ille A. nominauerit ad testimonium producendos, moneant vt coram eis testimonium perhibeant veritati. Nota ꝙ viles testes, notabiles & infames, ꝯ clericos non sunt recipiendi. Item sententia lata post appellationem legitimam, cassanda est nõ obstante cõfirmatione. Item in fine est argumentum, ꝙ testes non sunt compellendi super criminibus obiectis in modum exceptionis ꝯ testes.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

a ¶ *Tacito.*] Ex eo qđ dicit, tacito, & c. vr ꝙ litteræ istæ nõ valebãt. arg. j. eo. decętero. & s. de transactio. ex litteris. Sed ꝯrium vr: quia de publica fornicatione agebatur: quo casu licet laico vitare vel accusare tales clericos. 32. dist. præter hoc. §. verum. & c. nullus. Et sic debet admitti miles ad agendum ꝯ sacerdotem fornicarium: qđ quidam conceduni, & ideo dicit, tacito, quia de facto sic accidit: quia & si dixisset se laicum: nihilominus litteras habuisset. Vel dicas ꝙ ideo dicit, tacito, quia de facto sic accidit: quia non intererat eius, quia non erat parochianus vel patronus illius ecclesiæ, & ideo tacita veritate impetrauit. vnde non valebant, si hoc ab initio fuisset oppositum, bene fuisset auditus. s. de rescrip. super litteris. & quia hanc exceptionem dilatoriam omisit, valuerunt literæ per cõsensum illius presbyteri: quare iudicio cœpto illam opponere non valebat. j. de re iudi. inter monasterium. C. de excep. l. penul. & vlt. si enim interfuisset illius, puta si esset patronus vel parochian9, bene admitteretur saltem ad denunciandam, licet ipsum accusare nõ posset. 16. q. 7. filius ac nepotibus.

e ¶ *Infames & notabiles.*] Huiusmodi exceptiones in tempus disputationis debent reseruari, nec expedit testes reprobari tali modo, donec constet an ꝯ eum deposuerint, cum possim reprobari testes post aperturas testium, protestatione præmissa ante aperturam. j. eodem. præsentium. & j. de excep. denique. & j. de simo. licet Hely. & capi. per tuas. Sed hoc non seruauit sacerdos iste, vnde valuit receptio testium, & lata sententia quousque testes fuerint reprobati, non obstante appellatione. Quandoque tamen statim admittitur exceptio antequam deponat. si causam criminalem habet cum ipso. in Authen. de testi. §. si vero. colla. 7. quandoque recipiuntur ante aperturam aliorum, ne prorogetur negotium. s. de probationibus. licet. aliàs debet recipi statim, vt in tempus disputationis quæstio reseruetur. C. eod. Auth. si testis odiosus. sed ex hoc quod hic appellauit, & admittitur appellatio, videtur quòd audiri debeat volẽs statim hoc probare: tamen quod prius dixi, ordinarium est, licet de facto hic aliter contingat Vel dicas quòd hæc exceptio fuit opposita post receptionem testium, [a] vt annullaretur dictum eorum, sed non fuit admissa, vnde recte appellauit.

f ¶ *De periurio.*] Vnde vlterius ad testimonium non deberet admitti, si de hoc constaret. 6. quæstio. 1. quicunque. 22. q. 5. paruuli. & capi. si quis conuictus. & j. eodem. testimonium.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Si vobis constiterit.*] Arg. contra. j. de iureiur. venientes. ibi reuocatur executio sententiæ antequam cognoscatur de appellatione, hic non. sed ibi fuit appellatum à diffinitiua sententia, hic non fuit, & sic super certo articulo appellatum fuit hic, ibi simpliciter à sententia.

¶ *Glossa sequens primo soluit obiectionem. Secundo obijcit & dupliciter soluit.*

h ¶ *Testes idoneos.*] Ad hanc probationem admittitur post sententiam, quia ante sententiam hoc facere voluit. & non fuit admissus, & etiam appellauit propter hoc. sic j. de sen. & re iu. cum I. & A. Si vero non dixisset hoc ante sententiam, post sententiam non videtur audiendus. j. de excep. denique. vbi de hoc, nisi de falso agere [b] vellet: quod posset vsq; ad xx. annos. j. de except. cum venerabilis. & C. de fal. querela. & ã. de probat. licet. Præterea ex hoc vr ꝙ appellans tenetur probare causam appellationis esse veram, sic j. de excep. olim. Sed contra videtur quòd sufficit illud probare, ꝙ appellans proposuit probabilem exceptionem coram iudice à quo appellauit, illam se offerens probaturum: & ꝙ non fuisset admissus, vt probatur. j. de appe. interposita. 2. rñ. & c. dilecto. & c. vt debitus. & s. de offi. deleg. cum causa. & hoc idem fecit sacerdos iste, qui legitimã opposuit exceptionem, quã se obtulit probaturũ. Sol. illa cõtraria loquuntur in exceptionibus dilatoriis, [c] per quas nõ eliditur principale propositũ: vnde cũ iudex nollet admittere probationẽ super exceptiõe probabili, grauauit ipsum, & reddidit se suspectũ, & ideo sufficit hoc solũ probare corã iudice appellationis, qui procedet postea super principali: alioquin cã remitteretur ad priorẽ iudicem, vt dicit c. vt debitus. sed hæc exceptio quasi perẽptoria est, etsi non directe, saltẽ per obliquum, vt si vult releuare causam suã,

Z necesse

¶ Clementi And.

¶ Calumnie

¶ Calumnie

¶ Ver. el. decit in plu ribus.

¶ In antiquis autem legitur focariam, quam vocem ignorantes hic Hostiensis, & alij vere interpretantur. focaria vero concubina dicitur quasi in eo adiuncta. l. 2. C. de donat. inter virũ & vxor. & vide l. 15. ff. de fundo instruct. vbi focaria vt dicitur appellatur, quæ locum vxoris.

¶ prædicta

¶ prædicta

[a] Hæc lectura est cõtra textum, vbi dicit illos non esse recipiẽdos, & vbi dicit, testibus talibus receptis: nisi dicas ꝙ ibi receptio inspicit effectum, ꝙ tũc videatur recipere, quũ ad dicta illorum pronunciat ad hoc s. titu. 1. ex litteris. de renun. super hoc. Ioan. And.

[b] Si enim peremptoria habetur probata hoc ipso ꝙ iudex illam nõ ad probationes illius recipit, & facile posset iudex in fauorẽ excipientis perimere ius appel. & tacite quod no. s. I. Spe. de appel. §. qualiter. vel sit quoque. Ioan. And.

ipsumq; nõ permittatis exinde molestari [a]. Si vero res [b] aliter se haberet, causam audiatis, & fine debito terminetis. ¶ Testes autem si quos idem A. in suæ assertionis testimoniũ inuocauerit, monere [c] curetis, vt coram vobis super his perhibeant testimonium veritati.

¶ Idem Exoñ. & Vigo. episcopis.

¶ Iudex mittere debet examinatorẽ discretum ad testes recipiendos, qui ad eum commode venire non possunt.

CAP. VIII.

SI † qui testium valetudinarij [d] sunt, & senes, vel debilitate confecti, aut paupertate [e] depressi, ita quòd non possint ad vestram præsentiam adduci, ad ipsos recipiẽdos mittatis † personas idoneas & discretas.

¶ Alexander tertius Beluaceñ. episcopo.

¶ Retractanda est sententia, si constat eam fuisse latam ad dictum corruptorum testium. h.d. secundum lecturam, quam tenet Panormitanus.

CAP. IX.

SIcut † nobis est intimatum, quidam accepta pecunia, de parentela inter virũ & vxorem exhibent iuramenta, per quæ inter ipsos diuortij sententia promulgatur: postea vero priuatim nullam inter eos consanguinitatis lineam asserẽtes, se corruptos dicunt testimonium perhibuisse falsitati. ¶ Super quo taliter respondemus, quòd si vir & vxor, aut alter eorum, ad secũda vota transiuit: testibus de periurio [f] & adulterio [g], vno pluribusve, quibus causam dederunt [h], pœnitentia indicatur †. Si vero ad secunda vota idem vir & vxor non migrauerint [i], diligenter inquirendi sunt coram quibus corruptio intercessit: & si tales exhibeãtur, per quos possit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum testimonio est sententia reuocãda; non enim testimonium prædictorum (cum periuri [k] sint) est in hoc casu aliquatenus admittendum.

necesse habet eam probare esse veram, alioquin staretur sñiæ latæ auctoritate illorum testium, quia p̃sumitur pro sñia iudicis q̃dio non probatur ʒrium, quia per hoc apparet eum frustratorie appellasse. j. de re iu. cũ I. & A. & hoc idẽ probare debebat corã primis iudicibus, ne sententiarent ʒ ipsum si fuisset admissus. & sic ʒria se non tãgunt, vnde nõ sunt ʒria. Præterea licet pbet se causam pbabilem allegasse, ac eam se pbaturum obtulisse, nõ tñ debet pp hoc sñia reuocari, nisi pbet testes fuisse tales, vt ille allegabat: quia si cassaretur eius sñia, & postea non pbaret testes fuisse tales prout dicebat, & offerebat se pbaturum, iterum cõdemnaretur, & sic rediret in pristinum statum: quare non debet cassari sñia, nisi pbet primo qd ante sententiam probare tenebat: si enim iudices isti non tulissent sñiam: sũc sufficeret pbare q causam pbabilem allegauit, & qd etiam obtulit se probaturũ: quo facto postea probabit testes fuisse tales, si poterit. Bernard.

¶ Glo. seq. not. etiã delegatum, &c. ponit duas opi.

a ¶ *Molestari.*] Ex hoc vr̃ q iudex delegatus non tantum debet mittere in possessionẽ, sed missum tueri. j. de fimo. querelam. in fine. Dicit Lau. q hoc potest facere delegatus, vbi hoc exprimitur in litteris: cum sententia lata functus sit officio suo. s. de offic. deleg. in litteris. quia hoc vr̃ spectare ad ordinariũ. ff. ne vis fiat ei qui in pos. mit. l. 1. §. 1. T. dicit quòd potest hoc delegatus vsq; ad annum. s. de offic. deleg. quærenti. sed ante sententiam, quia semper durat iurisdictio, videtur quòd semper possit defendere eum in possessione quam assignauerit, cum scilicet fuerit contumax ante litis contestationem.

¶ Glo. seq. obijcit, soluit dupliciter, sed primam approbat.

b ¶ *Si vero res aliter.*] i. si falsum suggessit, quia non fuit priuatus ecclesia sua p tales testes, nec iudices processerunt ʒ illum. Sed vr̃ esse ʒ ius, quia sm̃ hoc debuit remitti ad priores iudices, & condemnari in expensis. j. de appel. vt debitus. & c. cum in ecclesia. vnde dicas q fecit ei in hoc gratiam dñs Papa, quia non remisit illum ad priores iudices. Si vis, expone aliter, id est non potuit pbare testes tales fuisse, vt dicebat, p quos lata fuit sententia. sed qd sequitur, contrarium videtur, & ideo expone vt prius.

ABBAS. Vel dic q si testes fuerint boni, saluum remaneat ei ius si aliter probare possit dictam sententiam fuisse iniustam.

c ¶ *Monere.*] Arg. quòd in crimine non sunt cogendi testes, etiam in excipiendo.

SI *qui testium.*] CASVS. Iudex mittere debet ad testes in casibus huius capituli, nec debent compelli venire ad iudicem. Nota hic casum specialem in quo iudex mandat testes recipi.

¶ Glo. seq. circa testes impeditos præmittit tria, demum quærit, arg. negatiue, & soluit contrarium.

d ¶ *Valetudinarij.*] Ad istos impeditos tali infirmitate vel senectute, & egregias psonas debet mittere iudex. ff. de iureiuran. ad egregias. vel ad iudicem loci, vt eos recipiat, & dicta eorum sigillata sibi remittat. in Authen. eod. §. & qm̃ sancimus. versi. multæ. colla. 7. C. de fide instru. Authen. apud eloquentissimum. & ff. eod. l. 3. §. item diuus. j. de fideiuss. constitutus. & isti possunt recipi lite non contestata. s. vt lit. non contesta. qm̃. 1. rñ. & j. eod. cum olim. Sed nunquid senes sunt cõpellẽdi ferre testimonium inuiti? Videtur q non. 4. q. 3. c. si testes. §. item inuiti. & ff. eod. tit. inuiti. & ff. de excusatione tutorum. l. 2. & ff. de iureimmu. l. maiores. Dic q compelluntur secundum canones propter peccatum. 11. q. 3. quisquis. & j. de fals. c. 1. & s. de iudic. nouit. & opt. argu. ad hoc. ff. de vaca. mune. l. 2. §. corporis debilitas. Ber.

¶ Glo seq. primo obijcit & sol. Secundo soluit aliud contrarium.

e ¶ *Paupertate.*] Sed quare remittit ad istos? qa licet sint pauperes, bene possunt venire [2]. Potest dici q ideo, quia tales sunt, q non decet eos venire ad iudicẽ, forsitan quia nobiles, & ita verecundañ venire pp nimiam paupertatẽ, licet tñ iste pauper aliàs honesta psona est: nec est suspectus pp suam paupertatem, & sic nõ est ʒ. 2. q. 1. in primis. versi. qa igit. & 4. q. 3. c. si testes. versi. item testiũ. cũ ibi loquiñ de suspectis.

SIcut nobis.] Corrupti & piuri ad testimonium nõ debẽt admitti. ita cõiter summant Doctores: sed hæc summatio nil noui affert, cũ totũ corp⁹ iuris de hoc plenum sit, & maxime in c. testimonium. j. eo. & 22. q. 5. paruuli. vbi pbatur q semel piurus non debet amplius ad iuramentũ admitti: nisi veniat in suũ p̃iudiciũ, vt in c. cũ in ecclesia. de maio. & obe. Primo ponit ʒsultatio. Secundo distinguẽs rñsio: ibi, *Super quo*. Et pm membrũ distinctiõis: ibi, *Si vero*. CASVS. Quidam pro pecunia falsum tulerũt testimoniũ in causa matrimoniali: pp illorũ testimonium sñia diuortij lata fuit: Postea vero priuatim accedũt ad iudicem, asserentes nullã ʒsanguinitatẽ esse inter eos, & dicunt se corruptos phibuisse testimoniũ falsitati: q̃ritur vtrũ ad dictũ istorum debet sñia reuocari? Rñdet q si vir aut vxor aut alter eorũ ad scd̃a vota trãsiuit, pœnitẽtia debet imponi testibus de piurio & adulterio vno vel pluribus; quibus causam dederunt: & diligenter inquirendũ est coram quibus talis corruptio intercessit: & si tales exhibeantur p quos veritas prædictæ corruptionis possit probari, recipiendum est eorum testimonium, & sñia est reuocanda. Dictum vero p̃dictorum testium (cum periuri sint) non est aliquatenus admittendum. Nota q periuro non est credendum. Item primo dicto alicuius standũ est. Item qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

f ¶ *Periurio.*] De periurio [3] quod statim fuit commissum, debent agere pœnitentiam vij. annorum. 6. q. 1. quicunque.

¶ Glo. seq. elicit duo arg. & ad secundum signat contrarium, & soluit.

g ¶ *Et adulterio.*] argu. q si aliquid imputatur alicui, vel puniatur de aliquo, oia quæ sequuntur ex illo, imputantur eidem. arg. s. de constit. nam concupiscentiã. & aliquo prohibito, oia quæ sequunñ ex illo prohibentur. item argu. q malum p̃cedens aggrauatur per consequẽs ex illo. arg. 1. q. 1. placuit 3. & 50. dist. si qua fœmina. & c. si quis voluntate. arg. ʒ. 15. q. 1. inebriauerunt. Solu. ibi primum non aggrauatur per consequens ex illo, sed de vtroq; punitur.

¶ Glossa sequens dicit in brocar. quòd qui occasionem, &c. argu. pro. inducit 4. cano. 3. ll. & vnam decret. in contrarium duos can. & vnam l. & soluit distinguendo.

h ¶ *Dederunt.*] Arg. q qui occasionẽ damni dat, damnum dedisse vr̃ [4], & ideo tenetur. arg. 86. dist. pasce. & 87. dist. si expositus. ff. ad l. Corn. de sica. nihil interest. ff. de offic. præsi. illicitas. §. sicuti. & 1. q. 1. placuit 3. ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. §. pen. 50. dist. ij qui arborẽ. j. de iniur. c. vlt. in fi. arg. ʒ. 23. q. 5. de occidendis. ff. de fur. verũ. 23. q. 4. Nabuchodonosor. circa prin. Sol. Qui dat occasionẽ damni, si dat operã rei licitæ, & adhibet diligentiam quam potest, non tenetur de ijs quæ inde sequuntur: vt in c. de occidendis. si nõ adhibet, teneñ. 50. dist. sæpe. & io l. qui occidit. §. pen. si dat operam illicitæ rei, semp imputatur ei quod inde sequitur. 50. dist. quantũ dicit. & ff. ad leg. Aquil. item Mela. j. de vsuris. c. vltimo.

i ¶ *Migrauerint.*] arg. q si illi vel alter eorum ad secunda vota transierint, q non possint separari, nec debent inquiri de corruptione tali: & hoc quidam concedunt. Sed hoc falsissimũ est, & ideo supple maxime q̃cunq; legitime constiterit de falsitate [5] separabuntur secunda coniugia, & priora restaurabuntur. j. de re iud. lator. & c. consanguinei. & j. de fri. & malefi. laudabilem. & c. fraternitatis. & 35. q. 9. §. quia vero. & c. seq.

K ¶ *Periuri.*] Eis autem credi non debet tamq̃ periuris, quia ad testimonium

¶ Aliàs: Exoniẽ. & Vvigorñ. episcopis.

† Cap. 14. eo. tit. 12 1. compilat. Similis extat sententia post concil. Lateraneñ. sub Alexã. iij. par. 8. cap. 30.

† Adde, ad quos debẽt mitti examinatores, in l. ad egregias. & ibi Bart. ff. de iureiur. & in l. generaliter. C. eod.

† Fugiendæ sunt lecturæ quæ contra naturã suã iura deducunt ad gratias. sed poteras dicere glossa hoc fuisse de iure, ex virtute dilationis ? vt dicit hic tex. Ioan. And.

2 Cum producens eos pauper sit, expensas ei fiant. vt j. de rescrip. statuimus. §. pen. lib. 6. Ioan. And.

† Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.

† Vide l. generaliter. C. de non nume. pec. & l. eam. & ibi Bart. ff. de tal.

3 De pœnis periurorũ vide Bald. in l. iusiurandi. C. de reb. cred. & late p Gundonem Papæ decisio. 178.

4 Concor. tex. in l. si quis ad se. C. ad legẽ Iul. de vi publ.

5 Hoc fauori fed lit tera nõ de falsitate, sed corruptione loquuntur vt dixit in tex. Sed qñ migrauerint ad secunda vota cũ maiori discussione recipientur testes. & difficilius retractabit. sola secũdũ Innoc. sed H. dicit qñ nõ migrauerint imponetur illis pœnitentia tñ tamen de periurio sed vtroque casu fiet inquisitio. Io. An.

testimonium vlterius admitti non debent. j. eo. testimonium. 6. q. 1. quicunq;. & 22. q. 5. si quia conuictus. & c. paruuli. & 2. q. 7. nō potest. in pñtia enim creditur, vt imungatur eis pœnitentia. in iudicio enim eis credi non debet ꝯtrium in eũdem casum. s. de probatio. per tuas. & C. de non nu. pecu. l. generaliter. Ber.

¶ Idem †.

¶ Socius criminis & muneris non testificatur etiam in crimine simoniæ. & vnius testimonium non sufficit ad condemnationem.

CAP. X.

VEniens † ad nos L. presbyter sua relatione monstrauit, quòd ei obiectũ fuit, quòd in ecclesia de Oueñ. canonicũ non habuisset ingressum: quia promisisset vnicuiq; parochianorum quinque barillos vini remittere [a], qui sacerdoti ibi pro tempore seruienti, consueuerant pro beneficio dari. Verum cũ duo apparuissent, qui iurati deposuerunt prædictum presbyterum talem fecisse promissionem, & cum altero illorum [b] pactum illud factum fuisse, tu de presbytero pront ordo rationis † exigit iudicasti [c]. ¶ Et nos tuam sententiam commẽdamus, eo quòd ille qui eodẽ erat infectus crimine, inde contra eum testificari nõ † posset: nullique de se cõfesso [d], aduersus alium in eodem crimine sit credendum, nec vnius testimonium [e] ad condemnationem sufficiat alicuius.

[Margin: † Alias Idẽ Antiocheñ. archiepiscopo. Alias Archiepiscopo.]
[Margin: † Cap. 9. eo. tit. in 3. compil.]
[Margin: † Alias, in-ala.]
[Margin: † De hoc articulo vide late per Amentum Gomezium tom. 3. va. resolut. cap. 12. & per Iulium Clarum in pra ctic. crim. §. fin. q. 22.]

VEniens ad nos.] Primo ponit petitionem presbyteri. Secundo illam exaudit: ibi, Et nos. Abbas Siculus. CASVS. Obiectũ fuit cuidam pñsbytero L. nomine, q in ecclesia de Oueñ. canonice nõ fuisset ingressus, quia pmisit vnicuiq; parochianorum suorum, remittere quinq; barillos vini, q pro beneficio dari consueuerunt sacerdoti in ipsa ecclesia deseruienti: ad hoc pbandũ duo fuerunt testes inducti, qui iurati deposuerunt pñsbyterum pdictũ talem fecisse pmissionem; quorum alter cũ pdicto presbytero fecit dictam promissionem: iudex qui de causa cognoscebat, dictum presbyterum absoluit, quo facto pñsbyter ad dñm Papam accedens, pdicta oĩa ei exposuit cum ipsa sñia: Papa rescribens eidem iudici confirmat sñiam ipsius, ex eo q ille qui eodẽ erat infectus crimine, ꝯ illũ testificari non potuit, et nulli de se confesso aduersus alium est credendum, & dictum vnius testis nõ sufficit ad condemnationem alicui[s]. Not. q nulli de se ꝯfesso, ꝯ alium est credendum. Item ad dictum vnius non est aliquis puniendus. Item idẽ est remittere, & dare, quia vtrumque simoniam inducit.

a ¶ *Remittere.*] Qui debitum remittit, dare ĩtelligitur. 8. q. 3. talia. & ff. de calum. quinetiam. & ff. de condi. causa data. si mulier.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit. secundo quærit, affirmatiue soluit contrariũ.*

b ¶ *Illorum.*] Sed cum crimen simoniæ sit crimẽ exceptum, quare non admittitur quilibet etiam particeps criminis s'm quod fit. 79. dist. si quis Papa. 15. q. 3. nemini. s. de confes. c. 1. Dicas q tales psonæ viles nullo modo sunt admittendæ in accusationem clericorum, aut in testimonium. nisi accusatus malæ famæ & opinionis antea extitisset: vt 2. q. 1. in primis. in fi. & j. de simo. p tuas. Præterea hic erat vnus testis idoneus, nunquid p eum & p famã posset condemnari de tali crimine? Vr q sic: quia fama cum aliis probat. 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe. Sed non est verum, quia in crimine aptissimæ debent esse probationes. C. de proba. l. vlt. & 5. q. vlt. Epiphanium. quia vbi ꝯ salutem hoĩs agitur, strictius & cautius pceditur. C. de app. addictos. secus in ciuili causa, i qua sufficit psumptio vnius testis cum iuramento. arg. C. de re. cre. in bonæ fidei. s. de proba. sicut ꝯsuetudo. pensatis negotiis cum circũstantiis psonarũ & causæ j. de iureiur. c. vlt. in fi. & ff. de legit. tuto. legitimos.

c ¶ *Iudicasti.*] absoluendo illum.

¶ *Glo. seq. not. quòd socius, & c. signat contrarium & soluit.*

d ¶ *Confesso.*] Sic ergo patet, q socius criminis non admittitur in testimonium in eodem crimine. 4. q. 3. c. si testes. §. item liberi. sic s. de confes. cap. 1. vbi de hoc. & testis qui non solum in eodẽ crimine fuit, sed si consimili morbo laboret, non est admittendus. j. eod. personas. fallit tñ: quia qñq; admittitur socius: vt 6. q. 1. §. verum. versic. si quis. & 79. distin. si quis Papa. Solui consueuit quòd socij criminis & muneris non admittuntur: vt hic, sed criminia tñ admittuntur in exceptis criminibus, vt ibi: sic & quandoq; ad detegendam conspirationem, socij & iurati ad testimonium admittuntur. j. de testi. cogen. cap. vlt.

ADDITIO. Vnde versus: *Per testem socium sceleris simonia probatur, Muneris & sceleris socius testis reprobatur.* vide c. 1. eo. tit. lib. 6.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Testimonium.*] Sic patet q vnius testimonium nõ valet. j. eo. licet. & 4. q. 3. c. si testes. §. item vnius. 33. q. 2. admonere. ff. de quæstio. maritus. arg. ꝯ. 8. q. 3. talia. ff. de do. pleg. Theopõpus. 86. dist. tanta. & 28. dist. de Syracusanæ. & 97. dist. nobilissimus. Sol. sæpe adhibet fides vni extra iudiciũ. 22. q. 4. innocẽs. dictũ vnius in iudicio psumptionẽ inducit. Lex illa, Theopõp[us], intelligitur cũ testator voluit ei fidẽ adhiberi.

¶ Idem abbati † san. L. & priori san. C.

¶ Attestationes in vno iudicio receptæ fidem faciunt in eadem causa, & inter easdem personas coram alio iudice.

CAP. XI.

CAusam † quæ: & infra. ¶ Discr. vestræ mandamus, quatenus susceptis attestationibus vtriusque partis, quæ ab aliis iudicibus [f] sunt receptæ, causam ipsam sine debito terminetis.

[Margin: † Alias sub abbati sancti Benedicti, & Priori sanctæ Crucis.]
[Margin: † Cap. 10. eo. tit. in 1. compil. Et de materia vide Alexandrũ consil. 58. lib. 2. Iasonẽ & alios in l. si apud quem C. de edendo.]

CAusam quæ.] CASVS. Attestationes receptæ corã primis iudicibus, dandæ sunt iudicibus aliis, q-bus causa postmodum ꝯmittit. Nota q attestationes vnius iudicij, in alio iudicio locũ habẽt.

f ¶ *Iudicibus.*] Sic s. de proba. c. vlt. sic attestationes & acta in vno iudicio recepta, valent in alio. i Authen. de testi. qm multæ. coll. 7. & attestationes coram arbitris receptæ valent corã aliis iudicibus. j. eo. psentata. & C. de test. l. vlt. & C. de arbi. l. pen. in fi. Iudex ad quẽ causa defertur, debet habere acta oĩa prioris iudicis. s. ti. proxi. qm. & c. vlt. Et si testes apud primum iudicem nõ sunt publicati, adhuc alij possunt induci. j. eodẽ. cum causam.

¶ Idem Cantuarieñ. archiepiscopo, & Vigor. episcopo.

¶ Clerici non sunt à ferendo testimonio in causa ecclesiæ suæ sine rationabili causa repellendi.

CAP. XII.

CVm † nuncius: & infra. ¶ Non lateat prudentiam vestram, quòd clerici non sunt à ferendo testimonio super negotio ecclesiæ suæ (nisi alia rationabilis causa impediat) repellendi [g].

[Margin: † Cap. 11. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. par. 8. cap. 3.]

CVm nuncius.] CASVS. Clerici non debent repelli à ferendo testimonio i causa ecclesiæ suæ, eo q clerici sunt: nisi aliud impediat. Not. q illi qui sunt de vniuersitate, possunt ferre testimonium in causa ecclesiæ.

¶ Idem Cantuarieñ. archiepiscopo.

¶ Crimẽ nunc probatum repellit testẽ, aliàs de illo crimine non damnatum.

CAP. XIII.

SVper † eo quod quæsiuisti, vtrum testes sint reproban-

[Margin: † Cap. 12. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateraneñ. sub Alex. 3. par. 8. cap. 4.]

¶ *Glo. seq. alleg. tres concor. & tria iura in contrarium soluit. Secundo quærit, alleg. 3. ad negatiuam, & alia 3. ad affirmatiuam: ponit opinionẽ, vltimam soluit, & pro contraria solutione se remittit.*

g ¶ *Repellendi.*] Imo non sunt admittendi: 4. q. 2. sup prudẽtia. & s. eod. insuper. vbi de hoc. & Instit. de re. di. §. vniuersitatis. & §. nullius aũt. ff. de re. di. l. in tantum. §. 1. arg. ꝯ Instit. de testat. §. licet. & C. de testi. oĩbus. & 4. q. 3. c. si testes. §. nullus. quia causa ecclesię satis vr sua. Sol. in causa ecclesiæ vel vniuersitatis qui dicit testimonium, pro nullo de vniuersitate hoc facit, ergo nec p se. arg. 12. q. 2. qui manumittitur. Sed pone q aduersarius petat clericos i testimonium de ecclesia p se induci ꝯ ipsam ecclesiam, nũquid debẽt compelli? Vr q non. s. de postu. c. vlt. in fin. & filius ꝯ patrem non compellitur, quia non ꝯpellitur ꝯ alios inferiores sibi coniunctos. 4. q. 3. §. item lege Iulia 2. Sed iste est filius [i] ecclesiæ quæ ipsum dño sociauit. j. de pœ. pñsbyteri. ergo nõ ꝯpellitur ferre testimoniũ ꝯ ipsam. Item nemo debet petere ab aduersario suo instrumẽta ppria. s. de probat. c. 1. & C. de testi. nimis. & 4. q. 3. §. qui intendit. Sed ꝯ vr q possit, quia ecclesia potest ipsum inducere pro se, ergo tenetur illum recipere ꝯ se. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus. 19. distin. si Romanorum. & actoris, & rei æqua debet esse conditio. s. de mut. pe. cap. 2. & testis pro vtraq; parte debet ferre testimoniũ. 14. q. 5. non sane. & nihil debet licere actori quod reo nõ liceat. ff. de reg. iur. non debet. Quidam dicunt q non debet compelli clericus ferre testimonium ꝯ ecclesiam suam: tñ si ecclesia ipsum inducit pro se, tunc tenetur & compellitur dicere pro aduersario. ff. de eden. l. 1. §. edenda. & sic intelligitur qd dr: testis pro vtraque parte debet ferre testimonium. Alij dicunt q verius vr, q bene debeat compelli ad hoc, non obstantibus ꝯriis signatis, quia non tangunt hunc casum, quia causa ecclesiæ non est proprie clerici, & tacere veritatem, peccatum est. 11. q. 3. quisquis. nec ob. arg. infra eod. veniens. in fi. vbi de hoc.

[Margin: i De carnali est prohibitio & edictali: de testibus prohibitorum. j. eod. l. c. Io. And.]

SVper eo.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.* Abbas. CASVS. Testes recepti sunt in aliqua causa criminali siue ciuili: opponuntur eis crimina, vt à testimonio repellantur; quæritur quid iuris sit? Respondet, quòd si de criminibus illis antea

non sunt conuicti vel confessi, si modo inde conuincantur, non sunt in testimonium admittendi, quod dicitur hic, intellige prout traditur. j. eo. testimonium. Not. q obtẽtu criminis repellitur testis à testimonio etiam ĩ criminali: qđ verũ est si in crimine pseueret.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Confessi.*] si ante accusationem institutam ꝯ eos conuicti vel confessi fuerunt, si adhuc in crimine perseuerẽt, repelluntur. j. eo. testimonium. vbi hæc materia plenius expeditur. ꝯrium signatur 4. q. 3. §. item lege Iulia 1. & ff. de iis q no. infa. athletas. §. calumniator. sm leges damnatus tñ repellitur à testimonio; sed sm canones repellitur, siue iam cõdemnatus sit, siue ei probari possit & probetur.

di in causa criminali vel ciuili, quibus ab aduersa parte crimina opponuntur: Respõdemus, quód si etiã ante non sunt conuicti vel cõfessi[a] de criminibus illis, dummodo inde conuincantur, in testimonium nõ debent admitti.

¶ Idem Salernitano archiepiscopo.

¶ *Laicus in criminali non testificatur contra clericum, accusat tamen pro sua vel suorum iniuria.*

CAP. XIIII.

DE † cætero laicos in accusationem vel testimoniũ contra clericum, in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonũ[b] manifestius edocet: Nisi forte suam[c] vel suorum iniuriam prosequantur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

DE cætero.] Primo ponit regulam; à qua secũdo excipit: ibi, *Nisi.* exceptionem determinat: ibi, *Nec tunc.* Abbas.

Casvs. Quærebatur, vtrum laici recipiendi sint in accusationẽ vel testimoniũ ꝯ clericos. Rñdet q sm canones nõ sunt aliquatenus admittendi, nisi suam vel suorum iniuriam prosequantur, & tunc ad testimonium nõ sunt admittendi, sed ad actionem possunt admitti. Not. q nullus repellitur à prosecutione iniuriæ suæ, vel suorum etiam ꝯ clericum, nisi esset excommunicatus.

b ¶ *Canonum.*] quos habes 2. q. 7. c. 1. 2. & 3. & 6. q. 1. beatus. & 11. q. 1. c. 2. & j. de accusa. cũ P. Manconella.

¶ *Glo. seq. addit alium casum, & remittit.*

c ¶ *Suam.*] & in exceptis criminibus vbi admittuntur laici ꝯ clericos etiam viles qñq;. j. de simo. tanta. Quando & qualiter laici admittantur in accusationem vel testificationem clericorum, dicitur j. de accus. cum P.

¶ Idem eidem.

¶ *In causis ecclesiasticis & ciuilibus, possunt fieri tres productiones testium. quarta autem non admittitur absque solemnitate legali. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest publice disputari. hoc dicit, secundum lecturam communem, & verbis textus congruentem.*

CAP. XV.

IN † causis ecclesiasticis vel ciuilibus vltra tertiam productionem[d], non debẽt testes produci, nisi adhibita quadam solemnitate, quæ in legibus inuenitur expressa. Et super dictis testium cum fuerint publicata, publice potest disputari.

IN causis.] Duo sunt dicta, secundum: ibi, *Et super.* Abbas.

Casvs. In causis ecclesiasticis non debent testes produci vltra tertiam productionem, nisi adhibita solemnitate legali, vt traditur j. eod. vltra. Nota q quarta productio non debet dari, nisi cũ iuris solemnitate.

¶ *Glo. sequens ponit 2. lect. circa productionem de qua hic loquitur: & primam approbat.*

d ¶ *Productionem.*] i. dilationẽ, quia in vna dilatione plures posset pducere testes, quolibet die dilationis posset pducere, hodie vnũ, cras alium, & sic vsq; ad vltimam diem dilationis. Finita prima dilatione iusta causa allegata, iudex sc̃dam dilationẽ dabit, & iterũ tertiam: quartam non dabit nisi cum iuris solẽnitate. prout traditur j. eo. vltra tertiam. & in Auth. eo. nt. §. quia vero. coll. 7. versi. si vero. Et hoc intellige anteq̃ renunciauerit productioni testium, quia non posset postea audiri. j. eod. de test. in fine. nec danda est semper quarta productio, si iudex viderit eam denegandam, vt effrænatam multitudinem testiũ cõpescat. j. eo. significauerunt. Immo ex eadẽ causa posset denegare tertiam & secundam, dũmodo in prima dilatione sufficientes testes produxerit. j. eo. de testibus. Et nisi quarta productio, id est, dilatio detur cessante causa p̃dicta, scilicet effrænata multitudine: appellatio pp hoc emissa tenet, vt in d. decre. significauerunt. Vel dic q tertia pductio fieri debet sub vna dilatione. tñ vt prius dixi, seruatur de facto, & ita consuetudo interpretatur primam expositionem, quæ est optima legum interpres. ĩ. de consue. cum dilectus. & hoc notat dominus Azo, secundum l. B. C. eod. tit. l. vlti. Bernar.

¶ Idem in præposito, & canonicis Embrudeñ. † ecclesiæ.

¶ *Si quis probat actum gestum post appellationem, & aduersarius probat quód ante, præfertur prima probatio: & actus iudicatur non tenere, nisi secundus probet quód ante omnem appellationem.*

CAP. XVI.

CVm † tu fili præposite cum quibusdam canonicis tuis, & archiepiscopus vester essetis in nostra præsentia constituti: & infra. ¶Cum constet testes vestros iurasse, quód post appellationem, excommunicationis sententiam tulerit: & archiepiscopi testes similiter iurasse, quod ante appellationẽ: Nos dicta testium benigne[e] interpretari volentes, ne periurii reatu notentur: quia vtrumq; esse potuit, & quód post primam appellationẽ, & ante secundam; sententia lata fuerit, eandem sententiã decernimus non tenere.

CVm tu fili.] Si fieri potest concordanda sunt dicta testium, quæ videntur contraria. Primo decis. narrat factum. Secundo diffinit: ibi, *Cum constet.* Abbas.

Casvs. Quidã præpositus & canonici sui ex vna parte, & archiepiscopus ipsorum ex altera, super quadã sentẽtia excõicationis causam habebant adinuicem: ex vtraq; parte testes producti fuerunt: tandem causa delata est ad dñm Papam: vnde ipse testibus examinatis dicit, q testes capituli iurati dixerunt, q sententia excõicationis lata fuit post appellationem, & testes archiepiscopi similiter iurati dixerunt, q sñia lata fuit ante appellationẽ: Papa vero dicta testiũ volens interpretari benigne, ne de periurii reatu notentur, decreuit sententiam illam nõ tenere: quia vtrumque esse potuit, scilicet q & ante sententiam fuit appellatum, & super illa deponunt testes capituli, & post eandem iterum fuit appellatũ, & sup illa deponũt testes archiepiscopi, & sic diuersum tẽpus impedit ꝯdictionem testium. Nota q in benigniorẽ partem semper facienda est interpretatio. Itẽ, testes semper debent (si possunt) cõcordari propter periurium.

¶ *Glo. seq. not. testes concordandos, &c. Secundo arg. duo. tertio obiicit & soluit.*

e ¶ *Benigne.*] Not. q testes, si potest fieri, ad concordiam sunt reducendi, ne periurii reatu notentur; & si non ad litteram, saltem quo ad spiritualem intellectum. 11. q. 3. antecessor. & c. q pdecessor. & 8. q. 1. in scripturis. sic & Euangelistæ reducuntur ad concordiam. de poen. dist. 1. periculose. 32. q. 7. q autem. & oĩa testimonia sequenda sunt si potest fieri. 4. q. 3. si testes. Item est hic arg. q dubia probatio non prodest ei qui eam inducit. sic ĩ. de probat. in p̃sentia. Itẽ arg. q in dubiis pro reo iudicari consueuit. j. de sid. instr. inter dilectos. in fi. & ĩ. de proba. ex litteris. ff. de reg. iur. semper in dubiis. Sed vr̃ q in tali dubio potius debuit Papa interpretari q esset excõicati: quia hoc esset securius pp periculum aiæ: nam excõicatio est medicinalis. 2. q. 1. multi. & ideo traditur quis satanæ, vt spiritus eius saluus fiat in die dñi. 11. q. 3. audi denique. & ad cautelã saltem absoluatur, aliãs debuisset saltem mandasse illos absolui. j. de app. ad præsentiam. & j. de sen. excom. per tuas. Sed hoc dictũ fuit pp testes, ne de periurio notarentur saltem de facto: quia licet testimonium reprobetur, testes tñ inter infames quasi ex falso testimonio non habentur. ĩ. de ord. cogni. cum dilectus. & ff. de iis qui no. infa. Lucius. sed tñ re ipsa & opinione hominum non fugiunt infamiæ notam. ff. de obse. à lib. & libertis pa. præstan. l. 2. & j. eo. testimonium. & sic prouidet tam in testibus q̃ in canonicis, cum ipsi potuerunt postea ad cautelã facere se absolui, 1 sim. j. de appel. ad præsentiam. Et quia potuit esse q pluries fuerit appellatum: vt sequitur. & hæc sententia fuit potior & benignior.

¶ Idem episcopo Placen.

¶ *In causa appellationis super nouis capitulis tantum testes noui & veteres producuntur, iuramento secundum morem prius recepto.*

CAP. XVII.

FRáternitatis † tuæ litteris nos consulere voluisti, vtrũ recipiẽdi sint noui testes super

FRaternitatis.] In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Dicimus.* Consultatio est bimembris. Et secundum membrum: ibi, *Et an.* Abbas.

Casvs. Sententia lata est in aliqua causa: in qua renunciatũ fuit testibus

testibus vtrinque, & conclusum in causa: appellatũ fuit ab illa sñia: quæritur vtrũ in causa appellationis noui testes possunt recipi sup quæstione iudicata; & vtrum testibus in prima causa receptis, liceat aliquid de nouo proponere sup ipsa quæstione? Rñdet Papa, q si in causa appellationis noua capitula oriuntur, sup quibus partes voluerint testes inducere, vel p iam receptos aliquid probare, bene sunt recipiendi solummodo sup nouis capitulis, receptis primo iuramentis s̃m formam nouorum testium. Not. q post aperturam testiũ siue in causa principali, siue in causa appellationis; non sunt recipiendi testes super eodem capitulo, super quo testes publicati sunt: sed super nouo bene recipiuntur.

a ¶ Renunciatum.] Maxime quia si non esset renunciatum expresse, ex quo publicatæ fuerunt attestationes, non possunt postea alij testes super eisdem capitulis induci. j. eod. de test. c. intimauit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ Receptos.] Et sic patet, q idem testis pluries potest recipi cõtra aliquem. Sed ꝫ videtur 4. q. 3. c. placuit §. item in criminali. ff. eo. produci. Contraria loquũtur in criminali: & ibi qui semel tulerit testimonium ꝫ aliquẽ, presumitur inimicus ei', si iterum velit ꝫ ipsum testificari t. j. de accusat. meminimus.

¶ Post concil. Lateranẽ. par. 8. cap. 11. & c. 19. eod. tit. in 1. compil. Et de materia vide Oldradum consil. 107. & 160. & consil. 90. & 97.

quæstione iudicata, in qua testibus renunciatum a constet vtrinque. Et an testibus in prima causa receptis, propter causam appellationis liceat super quæstionibus iudicatis aliquid noui proponere: & infra. ¶ Duximus tibi respondendum, quòd in appellationis causa, si noua contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit nouos testes inducere, vel per iam receptos b aliquid comprobare, eos credimus posse recipi super nouis c dumtaxat capitulis: receptis prius ab ipsis, secundum formam recipiendorum testium, iuramentis d.

¶ Idem Exonien. episcopo.

¶ *Qui iurauit testimonium non dicere, testificari compellitur, si testificationes publicatæ non sunt.*

CAP. XVIII.

INtimauit † R. presbyter †, quòd G. † clericus capellanum eius & alios quamplures de testibus suis iuramento constrinxit; quòd testimonium, consilium, & auxilium contra ipsum non præberent eidem: Ideoque iniungimus, vt si testimonium eorum e † publicatum non est: nec est abrenunciatum testibus: eos qui sunt iuramento f adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

¶ Vox, presbyter, deest in antiqua.

¶ Aliàs, V.

¶ illorum.

¶ *Gl. seq. signat contrarium de duabus legibus in concor. alleg. Authen. & ponit responsionem Legistarum ad illam, quam responsionem reprobat, & legibus predictis respondet.*

c ¶ Nouis.] pendentibus ex veteribus, & quæ ex illis oriantur. j. de fid. instr. cum Ioannes. & C. de temp. ap. per hanc. & in principali causa apertis attestationibus super nouo capitulo orienti ex primis recipiuntur testes. j. eod. series. & c. ex tenore. Sed ꝫrium videntur dicere leges: quia etiam sup eisdem capitulis in causa appellatiõis noui testes recipi possunt. C. de app. eos. §. 1. & 2. C. de temp. ap. p hãc. & sic etiam obseruatur in iudicio seculari. Sed Auth. dicit ꝫriũ, & ꝯcordat huic cap. q postq̃ aliquis dicit testificata, non potest vlterius testes ꝓducere super his, sup quibus ĩtroducti sunt. in Auth. eo. §. quia vero. coll. 7. sed dñi legum satis friuolam adhibent solutionem: Intelligunt enim Auth. in eadem causa ante sñiam diffinitiuam, & leges istas in causa appellationis: sed ratio prohibitionis remanet in eadẽ causa appellationis, quæ fuit in principali, scilicet periculum subornationis: & ideo quia causa remanet eadem vtrobiq;, eadẽ debet esse prohibitio vtrobiq;: & vbi est eadẽ ratio, idẽ iudicium habendum est. s. de transla. inter corporalia. ff. ad legem Aquil. illud. & alibi, quotiens vitium ex vna radice nascitur, consequens est vt eadem lege tollatur. C. de nup. si libertam. Vnde dicendum est, q apertis attestationibus vlterius non recipiantur sup eisdẽ articulis alij testes. & leges ꝓdictæ recte possunt intelligi, vt habeãt locum sup nouis articulis pendentibus ex prioribus, & sic concordabunt iuri canonico. & Authen. predic. §. quia vero. in quo non distinguitur vtrum in causa principali, vel in causa appellationis.

a Das'sequentia solutio, q contraria loquuntur super eodẽ capitulo: istæ sup diuersis secundum Host. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem, scilicet quæ sit forma iuramenti testis, de qua supra loquitur, & quæ capitula contineat.*

d ¶ Iuramentis.] Aliter enim non admitterentur nisi à partibus remissum fuerit. j. eo. tuis. Forma vero s̃m quam iurare debent, talis est. Iurabunt enim q dicent totam veritatem iudici, vel cui commiserit, quam nouerint de re illa sup qua iurãt. 3. q. 9. hortamur. a & in Authen. eod. tit. §. 1. Item q nullã interserant falsitatem. 2. q. 4. nullam. & 3. q. 9. pura. Item q pro vtraque parte dicent veritatẽ quam sciunt. 14. q. 5. non sane. Item q dicent oẽm veritatem, siue interrogati siue non. arg. j. de acc. cum dilectus 1. Itẽ q non pretio nec amore, nec timore vel odio, seu pro alio commodo testimoniũ dicent. j. eo. quotiens. j. eod. licet 2. §. testes. Tanc.

a Vbi patet q iurare debet iudici e... an vero præsentibus ... vide qd ... scripsi in § loquitur. infra ... Ioan. And.

INtimauit.] In prima parte ponitur conquestio. In secunda prouisio: ibi, Ideoque. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam R. noĩe habebat causam cum V. clerico: Idem quendam suum capellanum, & alios quamplures iuramento adstrinxit, q ꝫ ipsum V. p dicto R. nõ ferrent testimonium, nec cõsilium vel auxilium præberent eidem: Vnde cõquestus fuit dño Papæ: mandat Papa, q si testimonium aliorũ testium ꝓductorum non est publicatũ, nec abrenunciatũ testibus, iudex recipere non postponat illos qui sunt iuramento adstricti, & alios si necesse fuerit in testimonium. Not. q iuramentum illicitum nõ repellit à testimonio. Item attestationibus publicatis sup eodẽ capitulo, non sunt alij testes recipiendi. Item postq̃ renunciatum est ꝓductioni testium, non sunt vlterius admittendi.

e ¶ Eorum.] scilicet testium, qui iam erãt inducti & recepti. nam si dicta illorum publicata fuissent, nec isti, nec alij, reciperentur vlterius: vt s. cap. proximo dictum est.

¶ *Glo. seq. ponit duplicem lecturam. Prima quod isti iurati deponant. Secunda quod super subtractione. & primam approbat.*

f ¶ Iuramẽto.] Eo enim ipso q voluit subtrahere copiam probationis aduersario suo, ꝓsumitur iniquam causam fouere, & experiri debet in se iudicis auctoritatẽ elusam. 3. q. 7. c. infames. ver. si quis aũt. & j. tit. ꝓxi. peruenit. Ideoq; non obstante iuramento tali, qđ iniqua fuit extortũ, iurabunt dicere veritatẽ sup negotio principali, cum illud iuramentũ illicitũ fuerit, & sine peccato seruari nõ posset g, cum celare veritatem sit peccatum mortale. 11. q. 3. quisquis. j. de cri. fal. c. 1. & denunciandi sunt illi q iuramento nõ teneri. j. eo. constitutus. & est expressum j. de accu. olim. Temerarium enim iuramentum non repellit a promotione. j. de iureiur. sicut 1. ergo nec à testimonio, vt hic dicit. Aliter tñ alij intelligunt, q isti non debent iurare super principali, sed solummodo ad detegendum tantæ calliditatis commentum. j. tit. proxi. peruenit t. sed illud ibi exponitur. Credo cũ standum quod primo dixi.

¶ Martu.

¶ Post concil. Lateranẽ. sub Alexand. iij. par. 8. cap. 11. & c. 19. eod. tit. in 1. compil.

t De hoc vide Spec. eod. tit. §. penult. vers. qd si q. sed melius D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad secundũ arg. adde quæ dixi lib. 2. commentar. in Directo. Inquisitor. Schol. 15. §. vltimo.

¶ Idẽ abbati & fratribus de Martura †.

¶ *Publicatio vel renunciatio testium in certis capitulis, non præiudicat volenti testes producere in alijs. hoc dicit quo ad titulum.*

CAP. XIX.

CAusam † quæ vertitur inter vos, & plebanum & clericos sanctæ Mariæ de Martu. commisimus iudicibus terminandam: cumque vtraque pars in eorum esset præsentia constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab vtraque parte renunciatum, & attestationes etiam publicatæ, quoddam priuilegium nuper à nobis impetratum in medium protulistis: & infra.

CAusam, quæ.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, Iudicibus. Abbas Sicul'.

CASVS. Inter monachos de Martu. ex vna parte, & plebanũ & clericos eiusdem loci ex altera quæstio vertebatur, quæ fuit cõmissa quibusdam iudicibus, coram quibus testes fuerunt hinc & inde recepti, & renunciatum productioni testium, & attestationes etiam publicatæ. Tandem monachi quoddam priuilegium impetratum lite pendente produxerunt in medium, per quod iuri alterius partis generari ꝓiudicium videbatur: Iudices sup hoc dubitantes cõsuluerunt dñm Papam sup hoc, scribit Papa ipsis monachis dicens, q ipse mandauit iudicibus vt recipiant testes idoneos, qui producti fuerunt sup aliis capitulis, si qua fuerunt, & alia ab his sup quibus testes recepti fuerũt. & eorum attestationes publicatæ, non obstantibus aliquibus capitulis nouiter impetratis p nuncios monachorum quæ contineantur in priuilegio, vel aliis litteris sibi concessis, postq̃ causa ipsa eisdem iudicibus cõmissa fuit, quæ videantur ꝓstare impedimentum alteri parti, & causam ipsam cõcordia vel iustitia mediante decidant. In fine mandat monachis, quòd priuilegium illud p nuncium suum ad ꝓsentiam suam trãsmittãt: quia Florentinus eps significauit dño Papæ, q quædam capitula ꝫ rationem erant ibi conclusa. Not. q attestationibus publicatis non sunt vlterius testes alij recipiendi sup eisdem capitulis, vel etiam renunciatum. Item lite pendente priuilegium in præiudicium alterius partis impetratum nullam de lite faciens mentionẽ, non valet, & eo non obstante iudices procedere debent.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & secundam approbat.*

a ¶ *Aliis capi alii.*] nouis scilicet, pendentibus tñ ex antiquis. & est arg. q pariter in causa consultationis sicut in causa appellationis, possunt testes induci super nouis capitulis, quamuis attestationes sint publicatæ. Vel intellige sup capitulis antiquis, sup quibus nondum fuerant aliqui testes recepti: & hoc verius videtur. Cum enim plura capitula siue negotia penitus diuersa committuntur, bene possunt testes recipi & publicari sup vno, & non super alio, postea possunt recipi super alio, & possunt etiã tractari diuersis tpibus. ff. de arbit. quod tamen. primo responso.

¶ Iudicibus ipsis mandauimus, vt super aliis capitulis[a], si qua alia fuerint ab his super quibus testes recepti sunt, & eorũ attestationes publicatæ, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant: & (nullis capitulis nouiter[b] à nobis per vestros nuncios impetratis, quæ contineantur† in priuilegio vestro, vel in aliis litteris, quas vobis indulsimus, postquam causam ipsam eisdem commisimus[c], prædictæ plebi in hac causa impedimẽtum præstantibus) concordia, vel iustitia mediante decidant. ¶ Quia vero Florentinus episcopus intimauit quędam capitula eidem priuilegio esse inserta, quæ obuia rationi[d] videntur, illud ad nostram præsentiam cum vestro nuncio transmittatis.

b ¶ *Nouiter.*] Nota, q lite pendente priuilegiũ seu indulgentia impetrata super re litigiosa in prędiudicium alterius partis non valet: vt hic patet, & ĩ. vt lit. pen. c. vltim. vbi de hoc. & in Auth. in me. lit. sa. ius. non fieri. §. si vero. coll. 8. & infra de priuileg. dudum.

c ¶ *Commisimus.*] Arg. q postq̃ causa commissa est iudicibus, res presumitur esse litigiosa, ita vt indulgentia siue priuilegium super ea impetratum non valeat. ff. de excu. tuto. tutor petitus. in principio.

¶ *Glossa seq. obycit, & soluit.*

d ¶ *Rationi.*] Sed quare dicit obuia rationi, cũ priuilegia indulgeãtur contra ius cõe. 3. distin. priuilegia. & 7. q. 1. petisti. & 16. q. 1. non statim. & c. non exemplo. 16. q. 1. hinc est. & 1 no. distin. ꝫ morem. & C. de legi. l. 3. in fi. ff. ad munici. l. 1. C. de thesau. l. vnica. lib. 10. vnde sic debet exponi, obuia rationi. i. consuetudini, & rationabili cursui priuilegiorum obuiare videbantur, quod esse nõ debet: nec valent priuilegia, quæ nimiũ lædunt. arg. ĩ. de deci. suggestum. & ĩ. de verb. sign. quid per nouale. & arg. C. de pre. impe. offe. quotiens. & l. nec damnosa. Ber.

¶ Idem Nouiceñ. episcopo.

¶ *A testimonio repellitur simili morbo laborans.*

CAP. XX.

PErsonas † ecclesiarum: & infra. ¶ Verum si coram te, vel alio quolibet negotia ventilẽtur: nolumus vt aliqui morbo consimili[e] laborantes, si certum sit, aut legitime super hoc possint conuinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

¶ Idem in concilio Lateran.

¶ *Christianus contra Iudæum intestem admittitur.*

CAP. XXI.

IVdæi† siue Sarraceni: & infra. ¶ Testimonium quoque Christianorũ aduersus Iudæos in omnibus causis (cum illi aduersus Christianos, testibus suis vti præsumant[f]) recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriẽdos, quicunque Iudæos Christianis voluerint in hac parte præferre: Cum eos Christianis subiacere[g] oporteat, & ab eis pro sola humanitate foueri[h].

¶ Idem Matthæo Cardinali.

¶ *Testimonium matris est suspectum, vbi filia petit in virum aliquem se maiorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur mã trimonium, sed contractum non dissoluitur.*

CAP. XXII.

SVper † eo quod à nobis tua deuotio postulauit, vtrum viro negante se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possint ad testimonium recipi: Consultationi tuæ taliter respõdemus, quòd † cum[i] mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, vbi vir superior est, diuitiis, & nobilitate, potentia, vel honore, testimonium eius videtur esse suspectũ: & ideo non esse aliquatenus admittendũ. ¶ Super illa vero quæstione

Tertio addit causam: ibi, *Cum eos.* Abbas.

CASVS. Dr̃ q testimoniũ Christianorũ aduersus Iudæos recipiẽdum est in qualibet causa, cũ ipsi Iudæi aduersus Christianos suis testibus vti pſumãt: & qui Iudæos volunt Christianis in hac parte pferre, sunt excõicãdi, q̃a Iudæi debẽt subiacere Christianis. Nota q Iudęi subiacẽt Christianis, sed non contra. Nota, testimoniũ Christianorũ ꝫ Iudæos indistincte admittendum.

¶ *Glo. sequens signat contrarium.*

f ¶ *Præsumant.*] de facto: quia de iure nullus infidelis contra fidelem debet admitti in testimonium. 2. q. 7. si hæreticus. &c. non potest. & 23. q. 4. ipsa pietas.

g ¶ *Subiacere.*] 23. q. vlti. dispar. & melius ĩ. de iudic. cum sit. & 54. distin. nulla. & 17. q. 4. constituit.

h ¶ *Foueri.*] 86. distin. pasce.

SVper eo.] Duo sunt dicta, & qdlibet subdiuiditur: vt per se patet. Abbas.

CASVS. Aliqua mulier petiit aliquem in virum: vir negat q ꝫxerit cum ea: mulier vult pbare intentionem suam per matrem, & per alteram mulierem: quæritur vtrum mater sit admittenda in testimoniũ pro filia? Rñdet Papa, mater vr̃ diligere incrementum filiæ, ac honorem: & ideo vbi vir superior est diuitiis, nobilitate, potentia vel honore, suspectum est testimonium eius; & ideo non est aliquatenus admittendũ. Secundo ponitur alia quæstio. Aliqua mulier vult ꝫhere cum aliquo: mater alterutrius dicit q sunt cõsanguinei: quæritur an sint ꝫiungendi vel non pp solum dictum matris? Rñdet Papa, q si matrimonium non est ꝫctum inter eos: matre asserente illos esse consanguineos, non debent coniungi. Si vero iam ꝫctum est matrimonium, nõ debent separari sine iuramento plurium personarum. Nota q pater vel mater potest admitti in hoc casu vel repelli, secundum distinctionem hic positam. Item ad dictum vnius impeditur matrimonium contrahendum, sed nõ dirimitur iam contractum.

¶ *Glo. seq. fortificat tex. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Cum mater.*] Et ita vr̃ q pater & mater non possunt ferre[3] testimonium in causa filij. 4. q. 3. c. si testes. §. item testis idoneus. Et quia causa filij, causa patris esse vr̃: quia damnum & emolumentũ ad eum pertinere videt. arg. 5. q. 6. biduum. ver. palam. & in causa sua nullus idoneus testis est. 4. q. 3. §. nullus. & arg. 3. q. 5. c. 1. & pater & filius pro vna psona reputantur. 35. q. 3. ꝫdicimus. §. hac auctoritate. & C. de ipu. & aliis substi. l. vlt. I. fi. Inst. de inuti. stipu. §. ei q. Arg. ꝫ. 35. q. 6. consanguineos. & ĩ. qui ma. accu. pos. vr̃. Sol. Pater & mater & cæteri consanguinei bene admittuntur ad cõiungendum matrimonium, siue etiam ad disiungendũ pp consanguinitatem fauore matrimonij, vt dicunt duo vltima ꝫria. illi etiã sunt cæteris pferendi: vt ibi dr̃. Sed quod hic dr̃, intelligitur de his parẽtibus, qui suspecti sunt, vt littera dicit: vt si alter superior est potentia, diuitiis, vel honore, pater & mater alterius non est admittẽdus: aliàs vbi æqualitas est, vel modica etiam excellentia[4], admittunt: vt dicunt vltima ꝫria, & hoc in matrimoniali causa: in aliis vero causis pater pro filio, vel econuerso non recipitur: vt dicunt iura pdicta. & illa decr. videtur in fi. quæ tamen loquitur in coniungendo vel disiungendo propter consanguinitatem: vt ibi dicitur.

PErsonas.] CASVS. Sic pone casum fm q loquit hæc decre. Vacat aliqua ecclesia: filius prælati decedentis, vel vicarij, vel etiã alius: cum platus ad quem spectat institutio ecclesiæ dicit se ius habere in ecclesia, appellat, ne prælatus ordinet ecclesiã: Dicit Papa q si coram isto epo vel etiam alio huiusmodi negotia ventilentur, non vult vt aliqui morbo consimili laborantes, si hoc certum sit aut probari possit, in testimonium admittantur, si ab altera parte adducti fuerint. Per illud verbum, huiusmodi, quod erat in antiqua decretali videbatur hæc decret. locum habere in similibus causis. Sed in ista decre. non est illud verbum, huiusmodi. sed simpliciter dixit, negotia, vnde videtur intelligenda decr. in omnibus causis, vt quicunq; habet simile negotium, non admittatur in testimoniũ similis causæ. Not. q qui consimilem causam habet, in causa consimili testis esse non debet.

¶ *Glo. seq. allegat tres concor. & inducit aria similia.*

e ¶ *Morbo consimili.*] Sic 4. q. 3. c. si testes §. liberi testes. & ĩ. eod. veniens. & ĩ. de confes. c. 1. vbi de hoc. Sic & iudex qui habet cõsimilem causam, potest recusari.[a] ĩ. de iudic. causam quæ 2. sic & qui in crimine detinetur, non potest alium denunciare vel accusare: vt 3. q. 7. qui sine. &c. postulatus. §. porro. in fin. 1. q. 1. multi. circa prin. & ĩ. de spon. cum in tua. nec potest alium corripere qui in simile delictum corruerit 15. dist. cap. vlti. & 26. dist. vna tantum. sim. 42. dist. §. 1. & 61. dist. in sacerdotibus.

IVdæi.] Primo ponit dictum. Secundo addit pœnam: ibi, *Et anathemate.*

a ¶ Firma-

continentur.

Idem videtur Hostien. si mo in proprio principis [illegible] Ioan. And.

Notabene.

Cap. 4. tit. de appellat. in 1. compilat. & post concil. Lateranen. par. 10. c. 1.

a Sed an talis similitudo causæ repellat testem? vide Goff. velle q sic in Spec. eo. tit. §. 1. versi. mi quod habet. sed Hostie. putat hoc absurdũ, nisi esset sol vel vehementer suspectus [illegible] Ioan. And.

Et dicit. Lateranen. sub Alex. iij. c. 16 & cap. 5. [illegible] Ioan. And.

Cap. 4. eo tit. in 4. compil.

quæ

De hoc articulo [illegible] Ioan. And.

Quia [illegible] Tanc Ioan. And.

quam fecisti, an mulier coniungenda non sit viro, pro eo quòd sola mater alterutrius, eos esse consanguineos confitetur: Respondemus, quòd si non est firmatum matrimoniũ inter eos, matre asseuerante ipsos † esse cõsanguineos, non debent coniungi: quia præsumptio est nõ modica, quod se linea consanguinitatis attingãt. Si vero matrimonium est firmatum [a], nõ debet sine plurium iuramento dissolui.

¶ Idem.

¶ Ad decisionem causæ maxime pro parte Iudæi, non sufficit regulariter minus testimonium, quàm duorum probatæ vitæ & laudabilis cõuersationis.

CAP. XXIII.

Licet† vniuersis: & infra. ¶ Quia non est licitum alicui Christiano, & multo minus [b] crucis Christi inimico, vt causæ suæ vnius tantum quasi legitimo testimonio finem imponat: ¶ Mandamus, quatenus si inter vos & quoscunque Iudæos emerserit questio, in qualibet causa Christiani, & maxime clerici, non minus quàm duorum vel trium virorũ, qui sint probatæ vitæ, & fidelis conuersationis [c], testimonium admittatis: Iuxta illud Dominicũ: In ore duorum [d] vel trium testiũ stat omne verbum. Quia licet quædam [e] sint causæ, quæ plures quàm duos exigant testes, nulla est tamẽ causa † quæ vnius [f] testimonio (quamuis legitimo) terminetur.

¶ Idem Firmano episcopo.

¶ Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

CAP. XXIIII.

IN litteris †: & infra. ¶ Quidam nobilis tui episcopatus, quandam sibi legitime copulans, cũ eam in domo fere per septennium tenuisset, cõsobrinam [g] patris eius antequam eã duceret se asseruit cognouisse: ad quod probandum testes de familia [h] sua tres produxit. Respondemus igitur, vt (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab vxore nulla ratione diuidi patiaris †: nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ [i] & opinionis, de quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo deierare.

¶ Vrbanus tertius.

¶ Donec attestationes fuerint publicata, et eis renunciatum, produci possunt testes: postea vero non super eodem capitulo, sed super alio sic. hoc dicit, quo ad titulum.

CAP. XXV.

CVm† venisset ad Apostolicam sedem magister M. nobis exposuit, quòd Lucius Papa

---

a ¶ *Firmatum.*] id est, cõtractum p consensum mutuum de pñti: tũc enim separari non posset ad dictum vnius testis: quia in nulla causa dictum vnius sufficit. j. c. proxi. & ĩ. c. veniens. & 4. q. 3. c. si testes. §. item vnius vero. alias ɔhere non debent, quia ad dictũ vnius impeditur matrimonium ɔhendum. j. de spon. preterea 2. Item & sola fama impedit. j. de consang. sup eo. multa enim impediunt ɔhendum, quæ non dirimũt iam ɔtũ. j. de iureiur. quẽadmodum. & sic nõ oĩa quę impediunt ordinandum, deijciunt iam pmotum. 15. q. 1. §. vlt. & j. de reg. c. ad apostolicam. & j. de accu. c. super his.

Licet.] Iudæus nil potest probare minus q̃ per duos testes fideles & honestos. Et facit quatuor. pmittit causã dicti, ponit dictum: ibi, *Mandamus*. quod pbat auctoritate: ibi, *Iuxta*. soluit obstaculum: ibi, *Quia licet*. Abb. Sicul°.

Casvs. Dicit in hac decre. q nulli Christiano, & multo minus Iudæo licitum est causam suam pbare per vnum testem. vnde si quæstio aliqua emerserit inter aliquos Christianos & Iudæos, non minus q̃ duorum vel triũ testiũ testimonium admittat, qui sint pbatæ vitæ, & fidelis conuersationis: qa vt Dñs dicit, In ore duorũ vel trium testiũ stat oẽ verbum; tñ quædã causæ sunt quæ plures q̃ duos requirũt, sed nulla est, quæ vnius testimonio quantumcunque legitimo terminet. Not. q vbi numerus testium non exigitur, duo vel tres sufficiunt. Item vni in piudicium alterius non est credendũ.

b ¶ *Multo minus.*] Arg. à maiori. sic 43. dist. dispensatio. & 11. q. 1. magnum. sic 32. q. 5. si Paulus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Conuersationis.*] Et ita Iudæus de iure non admittitur ɔ Christianum ad testimonium. arg. 2. q. 7. si hæreticus. & cap. nõ potest. & cap. pagani. & 23. q. 4. ipsa pietas. Arg. ĩ. eod. Iudæi. non est contra: quia ibi factum recitatur, s. q illi vt præsumunt, sed illud de iure fieri non debet.

¶ *Glo. seq. exponit affirmatiuam negatiue, & dat simile per contrarium subdens quatuor casus, in quibus non sufficiunt duo testes.*

d ¶ *Duorum vel trium.*] id est, non paucorum prout sequitur, & sic affirmatiua exponitur p negatiuam. 35. q. 3. æqualiter. ff. de manumis. l. 4. in prin. ff. de dolo. l. non debet. in fi. ff. de leg. 2. cum pater. §. rogo. & l. cum quidam s. & econtrario negatiua exponitur per affirmatiuam, non suum. i. alienum. C. vnde vi. l. cõquerebatur. sic exponunt quidam dist. 1. omnes leges. naturale est trãsire per agrũ alienum, id est, non suum.

e ¶ *Quædam.*] Quædam sunt causæ, quæ plures testes requirunt, sicut testamentum, vbi requirũtur septem testes. C. qui test. fa. pos. l. hac consultissima. & C. de test. l. si vnus. & puberes debent esse testes. C. de testa. l. hac consultissima. In codicillis quinq; requiruntur. C. de codi. l. vlt. Itẽ in dona. causa mortis quinq; testes requiruntur. C. de do. causa mor. l. vlt. Et in casu quẽ habes 2. q. 4. præsul. & cap. nullam. Item quinq; requiruntur cum quis debitum in scriptis vult probare se soluisse. C. eod. tit. l. testium.

¶ *Glo. seq. soluit tria contraria.*

f ¶ *Vnius.*] Hoc verum est in alterius pïudicium. Et sic non obstat de conse. dist. 4. cum itaque. §. paruulos. vel vbi quis non habet ius pesendi. ĩ. c. proxi. & j. de spon. preterea 2. tñ vnius testis pũmptionẽ inducit, sed non facit probationẽ. 20. q. 3. pñs. ff. quẽadmo. test. aper. l. 1. in fi. & ff. de do. p̃le. Theopõp°. sed ibi testator hoc voluit.

IN litteris.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus*. Abbas Sicul°.

Casvs. Quidam nobilis ɔxit matrimonium cum quadã muliere, cui fere per septennium cohabitans, consobrinã patris ipsius mulieris anteq̃ eam duceret, se asseruit cognouisse, vnde petebat separari ab ipsa, ad quod pbandum induxit tres testes de familia sua: quæritur an tales testes sint admittendi? Rñdet Papa, q si res ita se habet, pro illorũ testimonio ab vxore separari non debet, nec aliqui admittantur nisi sint pbatæ vitę & opinionis, de quibus non sit verisimile, q debeat pro aliquo deierare. Nota q ɔ matrimonium familiares non admittuntur: quia præsumptio est ɔ eos, & propter periculum animæ.

g ¶ *Consobrinam.*] Allegabat primum genus affinitatis in tertio gradu, quod habet prohibitionem vsq; ad quartũ, olim vsq; ad septimum. 35. q. 3. c. 1.

¶ *Glo. seq. in prin. et in fi. non admitti testes familiares dicit, & qui sint familiares, & mediũ signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *De familia.*] Testes quos accusator de familia sua producit, non valent. ff. eod. l. penul. & domesticus siue familiaris non est admittendus. C. eo. tit. lib. 1. Dicũtur familiares de q. bus legitur. C. de iis q ad eccle. confu. l. vlti. §. 1. ver. sane. & 3. q. 9. c. 1. & 3. & c. accusator. & 4. q. 3. c. placuit. §. itẽ in criminali. ver. item etiam iure ciuili. & in alio ver. item testes. Arg. ɔ. 14. q. 3. super prudentia. & ĩ. eod. insuper. & c. cum nuncius. cum suis cõsimilibus. Sol. domestici appellantur pprie q bus imperari potest rõne patriæ vel dñicæ potestatis: vt io l. præsenti, quales credo hic fuisse. Contraria non obstat, quia in alio casu loquuntur, & illud est a iure pmissum fauore ecclesiæ: quia non ferunt testimoniũ pro aliquo singulari. Familiares appellãtur consanguinei, colonus, ascriptitius, mercenari°, filius in potestate, libertus & seruus, & oẽs habitantes in domo. Sed illi quibus imperari põt, nullo modo admittunt: alij cum distinctione affectionis: vt pp hoc ɔ eos pũmatur vel non: vt dicit Hug. 3. q. 5. in summa. & c. 1.

i ¶ *Vitæ.*] Not. in matrimonio separando pcipue testes esse admittendos, qui sunt probatæ vitæ & opinionis. j. de cõsang. ex litteris. qa tolerabili° est aliquos ɔ statuta hominũ dimittere copulatos, q̃ coniunctos legitime ɔ statuta dñi separari. j. eod. c. licet. in fi. Ber.

CVm venisset.] Istud capitulum habet vnum dictum in principio, quod non facit ad materiam, & potuisset hoc omitti. Et sunt duæ partes. In prima partis conquestio. In secũda dat iudices: ibi, *Mandamus*, quibus tria mandat. Secunda: ibi, *Quæstiones*. Tertia: ibi, *Si qua vero*. Abbas Siculus.

Casvs. Inter abbatẽ de Sicolano ex vna parte, & magistrũ Martinum ex altera controuersia sup pluribus articulis vertebatur, quã Lucius Papa commisit quibusdam iudicibus fine debito terminandam. Iudices tulerunt sententiam super quibusdam articulis pro magistro M. dicebatur q sententia non valebat, cum esset lata post appellationem interpositam occasione mortis delegantis. Respondebatur ex parte magistri M. q appellatio illa non impedit quo minus sententia debeat confirmari, cũ post illam appellationem egerit, & testes produxerit, & sic appellationi renunciauit, &

In quibus casibus sufficiat vnius testis, vide per Nellũ in suo tractatu de testibus.

Cap. 1. tit. de foro competent. in 3. cõpil. Et quatenus loquitur de vni° aut plurium testimonio, vide Nellum tract. de testib. & Iacobũ Nouellum regula 219. incip. testes duo. & plene per Antonium Gabrielũ lib. 1. com. conclu. tit. de testibus, conclu. 2.

Matth. 18. Luc. 17.

De hac materia notatur supra de electio. c. cum in cunctis.

Concor. l. 3. § si ea l. eq. & ibi Bart. ff. de iureiur.

Probat semiplene. Ant. Gomezium tam 3. varia. resolut. cap. 12. num. 2 divi p̃ene lib. 3. com. in Direct. Inqui. schol. 148. & hoc vult.

Vox. tam. si. decst in multis antiquis.

Cap. 5. eo. tit. in 2. compila. Et de materia vide plene p Antonium Gabrielũ lib. 1. com. conclusion. tit. de testib. cõclu. 10 & p intellectu vide quæ dixi lib. 3. in Directoriũ Inquisitor. Schol. 154.

Vide l. 3. §. familiæ. ff. vi bono. rap. & l. pnũciatio §. 1. ff. de verbo. sign.

Cap. 25. eo. tit. in 2. compil.

Familiares, & domestici, qui dicantur.

citatio

citatio iudicium vel mortem delegantis præuenerit. Mandat Papa, quatenus si sñia illa fuit canonice promulgata, iudices illã confirment, non obstante appellatione pdicta, cum post appellationem illam egerit & rñderit, & testes pduxerit citatione facta ante mortem delegantis: alias vero q̃stiones super quibus testes pducti fuerunt, & publicatæ attestationes: vel etiã si renunciatum sit, hincinde testibus nullis aliis receptis sup eodem capitulo ab alterutra parte sm tenorem illarum attestationum debeant terminare; & si aliæ q̃stiones fuerint sup quibus testes non fuerunt recepti vel renuociatũ eisdem, audiant quæ hiocinde partes ppponere voluerint, finem debitũ imponentes eisdem. Not. q qui post appellationem pducit testes, vel stat iuri, tacite renũciat appellationi. Item post publicatas attestationes licet altera pars nullos pduxerit, non sunt alij testes inducendi. Idem si renũciatum est hinc & inde: aliàs bene possunt admitti.

Sidolañ.

illa, in antiquis.

Dictio, hic, deest in antiquis.

Vide l. si exhẽdatus. & l. si propo nas § 1. ff. de inoff. test. & l. 2. C. de iure dot.

Aliàs, super eodem negotio.

Dictio, quæstiones, deest in plu ribus antiquis.

prędecessor noster causam, quę inter ipsum & abbatẽ de Sicolañ. †vertebatur, commisit iudicibus fine debito terminandam: & infra. ¶ Mandamus, quatenus, si sententiam illorũ noueritis canonice promulgatam, eam auctoritate Apostolica confirmetis [a]: nec appellatio illam †impediat, quę hic † interposita dicitur occasionẽ mortis prædecessoris nostri; cũ postea egerit [b] & responderit, testesq; duxerit producẽdos †. ¶ Quæstiones quoque alias super quibus testes fuere producti, & depositiones publicatæ eorum, vel renunciatum fuit testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodẽ † receptis, secundum tenorem ipsarum mediãte iustitia [c] terminetis. ¶ Si quæ [d] vero fuerint quæstiones †, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renunciatum [e] eisdem, audiatis si qua hincinde proposita fuerint, finem illis debitum imponentes.

¶ Clemens tertius.

¶ *Potest reus producere testes ad probandum contrarium eius quod actor probauit, si publicatio attestationum non est facta, consuetudine contraria non obstante. hoc dicit, secundum notabiliorem lecturam.*

a ¶ *Confirmetis.*] Hæc confirmatio hĩ perinde ac si per Papam facta fuisset. arg. C. de ve. iu. enu. l. 1. §. sed neq;. in fi.

¶ *Glo. seq. alleg. 6. concor. Secundo arg. quod mortuo delegante, &c. dicens quosdam hoc tenere, sed glo. tenet & probat contrariũ, & ad hãc decre. respõdet.*

b ¶ *Egerit.*] s. de offic. deleg. gratũ. ff. de pact. tale. §. 1. ff. ad Mace. si filius. C. de re iudi. l. ad solutionem. & j. de re iudic. q ad consultationem. & ff. de mino. si filius. Arg. ex hoc loco q mortuo etiam mandatore re integra possunt pcedere iudices de consensu partium: & hoc concedunt quidã. Contra dico, q partes non possunt ammodo eis dare iurisdictionem ex lineris illis, cũ iurisdictio iam sit finita p mortẽ mãdantis. arg. op. s. de offi. deleg. significantibus. quia actio semel extincta, amplius non reuiuiscit. de conse. dist. 4. quis. & ff. de solu. l. quæ res. §. aream. C. de remis. pig. cum ex causa. & priuatorum consensus eum non facit iudicem qui nulli præest iudicio. C. de iur. om. iud. priuatorum. & hoc pbatur ff. si cer. pet. l. eius qui in pvincia. versic. nam & si ibi in hoc nũmos, &c. & qd dicit, postea egerit, scilicet post appellationem. s. de offi. deleg. gratum. & intellige q citatio facta fuit ante mortem delegantis, vt dicit illa decr. gratum. & sic perpetuata fuit iurisdictio: vt ibi dr̃. hęc decre. loquitur de eodẽ facto cũ illa gratũ.

Delegatus mortuo mãdatore re integra nõ potest procedere, etiã de partium consensu.

Dicit 1 magister G. q ipso iure non expirat mandatum morte mandatoris, sed p exceptionem. vnde quæ p exceptionem expirãt, possunt à partibus relaxari; ideo potest iudex procedere, & valet si nihil opponat. arg. ff. de bon. pos. l. 6. & l. pen. j. de re iud. inter. arg. de hoc plura inuenies s. de rescrip. in c. ad audientiam. in vlt. glos.

Dicit, & c. hæc quæ sequuntur, vsq; in finẽ glossulæ nõ habentur in antiquis exẽplarib⁹. est tñ additio ob hinc plusq̃ centum annos facta.

c ¶ *Iustitia.*] quæ tribuit vnicuique quod suum est. Insti. de iusti. & iur. 1. respon. & 12. q. 2. cum deuotissimam.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

d ¶ *Si quæ.*] Cum dicit primo, q sñia cõfirmetur, quare dicit hoc? Dicas q plura ca. & penitus diuersa erant, & sup quibusdam fuit lata sententia, super quibusdam non. sic s. eod. causam quæ.

e ¶ *Renunciatum.*] Si renuociatum fuisset, licet nullos testes produxerit pars illa quæ renunciauit, non est vlterius ad hoc admittenda [a], quia licitum est cuilibet renunciare iuri suo. 7. q. 1. q̃ periculosum. & C. de pac. l. si quis in conscribendo. Arg. ad hoc q non est licitum redire ad hoc qd semel renunciauerit. C. de re. cre. l. si quis iusiurandum. & remittentibus actiones suas non est amplius recursus dandus ad eas. ff. de ædil. edi. quæritur. §. si venditor. vel etiam si aliqui recepti fuerint, & renũciant productioni, alios postea inducere non possunt. j. eo. de testibus.

a Nisi esset talis cui cõpeteret restitutionis beneficiũ: vt minor, vel ecclesia. j. de resti. in integ. audi. §. secundũ Tanc. Ioh. And.

S[s] *ries.*] Legitur variis modis, sed duobus modis summari potest p Doctores sm duos intellectus cõiores. Et primo sic. Publicatis attestationibus potest falsitas primorum testium cõprobari. hæc tñ lectura simpliciter nõ est vera, vt probat Panor. Secundo sic. In causa matrimoniali publicatis attestationibus potest falsitas primorum testium etiam directe probari, si super directa vel indirecta pbatione nõ potuit pars ante publicationem instrui. Panor. aũt summat, & tertio modo nõ ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali, temperãdo primum summariũ sic: Publicatis attestationibus, potest falsitas primorum testium etiam directe probari, si super directa vel indirecta pbatione nõ potuit pars ante publicationem instrui. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Præsenti*. Abbas Siculus.

Cap. c. eo. tit. in 2. compil.

CAP. XXVI.

SEries † tui rescripti nobis aperuit, quod cum nuper inter filios quorundam nobilium tuæ ciuitatis, coniugalis quæstio tractaretur: & infra. Pars quæ matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui consanguinitatem inter prædictos esse firmiter asserebant, in primo gradu [f] ponendo duas personas, B. videlicet & I. dicentes illos esse fratrem & sororem: pars autem opposita id falsum esse dicebat, B. scilicet esse sororem I. ad corroborandam assertionem suam, tam testes offerẽs, quàm publicum instrumentum [g]. Vnde quia pars accusantium testes illos non esse recipiendos proponit, & tu non esse consuetudinem ecclesiæ affirmas, vt post receptos testes qui consanguinitatem secundum formam canonum computant, alii ex opposito admittantur. ¶ Præsenti pagina respõdemus, quòd si non est aliud canonicum quod obsistat, non obstante illa consuetudine, vt pote iuri [h] contraria, testes recipere non omittas.

CASVS. Filij quorundam nobilium cõtraxerunt ad inuicem matrimonium: Tãdem pars vna matrimonium accusauit, & testes pduxit legitimos, qui consanguinitatem inter pdictos firmiter asserebant, ponentes duas psonas in primo gradu, B. videlicet & I. dicẽtes illos esse fratrem & sororem: Pars aduersa dicebat id falsum esse, B. scilicet esse sororem I. & ad hoc pbandum inducebat testes & publicum instrumẽtum: Sed pars illa quæ matrimonium accusabat, dicebat testes illos non esse recipiendos: & iudex etiam dicebat, q non erat cõsuetudo ecclesiæ suæ, vt post testes receptos & publicatos, qui consanguinitatem computant, alij ex opposito admittantur. Iudex q̃siuit quid sibi esset agẽdum? Rñdet Papa, q si non est aliud quod impediat, non obstante illa consuetudine iuri cõtraria, testes illos admittat. Nota q testibus publicatis contra matrimonium, alij testes admittuntur ad probandum q primi falsum tulerunt testimonium, quia & post sententiam etiam admitterentur, cum per illos ecclesia decepta fuisset: & ita sententia cõtra matrimonium lata non transit in rem iudicatam, quin semper audiatur volens probare contrarium.

f ¶ *In primo gradu.*] Sufficit enim in computatione cõsanguinitatis incipere a primo gradu, licet de stipite nihil dicant. j. de consanguinitate. & 35. q. 5. c. 1. & j. de diuor. c. porro. & j. eo. c. licet.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Instrumentum.*] Sed qualiter p instrumẽtum poterat probari, q B. & I. non fuissent frater & soror, quia de consanguinitate non potest instrumentum fieri, vt vi? Credo q instrumentum illud non inducebatur directe sup consanguinitate, sed indirecte forte in instrumento continebatur sic, sup aliquo cõtractu B. & I. eius filia promiserunt aliquid facere, & sic dicebantur pater & filia, vel appellabantur in instrumento patruus & nepos: & sic inducebatur [1]: & instrumentum bene poterat produci post aperturam testium semp antequam renuociatum sit vel conclusum in causa. j. de fide instr. cap. cum dilectus. Bernard.

1 Vel forte de natalib⁹ illi⁹ I. tractã fuerat instrumentũ, in quo continebat⁹ q̃ B. ex qua illam susceperat: & quo anno & die nata fuerat, secũdũ Host. alleg. c. de insp. l. pen. ff. qd met. cau. l. sed & q̃dem. §. 1. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. primo adiuuat tex. & improbat consuetudinem. Secundo ponit opi. Vinc. contrariam. Tertio illam reprobat, & dat huic decre. duos intellectus. vlti. signat & soluit contrarium.*

h ¶ *Iuri contraria.*] Bene dicit, iuri cõtria, quia huic obijciebatur q testes alterius partis falsum dixerant: vt s. dixi. & ad falsum probandum non solum post publicationem testiũ, immo etiam post sñiam testes sunt admittendi. s. de proba. c. licet. etiã vsq; ad xx. ann. j. de excep. cũ venerabilis. & j. eo. ex tenore. & s. eo. sicut. & j. de re iud. c. lator. & c. cõsanguinei. sic etiã instrumentũ põt pbari falsum. C. de cõtrhen. st. optimam. Vinc. & alij dicunt, q hæc consuetudo consonat iuri,

sonat iuri, quia post publicationē testiū non sunt alii testes in cōtriū vel ad idē inducendi. arg. s. eo. fraternitatis. Et Vinc. dixit, q hæc nō erat decre. sed salua pace ipsius in hoc non bene dixit, quia in alio casu loquitur hic, quia agitur de falso, vt dictū est; nec propter hāc decre. offenditur regula illa, qua ipse dixit, q post publicationē testium non sunt vlterius testes admittendi; quia illud locū habet qñ super eodē capitulo inducuntur, sup quo alii inducti fuerūt: quia illud non licet nec ei qui eos induxit, nec aduersario. s. eo. fraternitatis. & in Auth. de testib. §. quia vero. coll. 7. & illa regula generaliter vera est. Quidam[s] tñ dicunt, q non obseruatur in causa matrimoniali: & ibi non possunt recipi etiā super eodē capitulo: & dicunt illud esse speciale i fauorē matrimonij. Arg. ad hoc. j. de spon. sicut. in fi. j. de consan. & affini. ex litteris. sed ibi testes non fuerant recepti. s. de probatio. causam matrimonij. & quia post sententiā auditur, ergo multo fortius ante sententiā. sententia enim cōtra matrimoniū non transit in rē iudicatā. De hoc dī etiā s. de pba. iurauit. Hic non poterat omitti ista probatio sine periculo animæ: ibi poterat omitti sine periculo: qa nullum peccatum in non contrahendo, sed in separādo periculum est, si non sunt consanguinei.

¶ Cap. 4. eod. tit. in 2. compila. Et de intellectu videto notas nostras in hac decretali.

¶ Sola fama carnalē copulā non probari est not. glo. in l. 4. § 1. cū not. ff. de testib.

¶ Hostien. hic dicit q quicquid alii scribāt, & quicquid seruetur de quo stilo iudici non est curandum. de stilo cum caustam. de mente iuris hoc ē, q in causa matrimoniali publicatis attestationibus sup eisdem capitulis etiam in eadem instātia, licet testes producere per rationē quæ sequitur in gl. quia hoc licet post publicationē, & post sententiā. Io. And.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Carnalis copula probatur per conueniens testimonium de visu. idem in testimonio auditus, quod adminicula & fama coadiuuant.*

CAP. XXVII.

PRæterea †cum quis accusatur aliquam cognouisse: an sint testes interrogandi de visu, aut sola viciniæ fama sufficiat, vel si iuratis testibus sit credendum, qui se carnalis copulæ conscios[a] esse fatentur, sed de visu[b] nihil affirmant:† ? Respondemus, quòd si testimonium conueniens de visu reddatur, vel etiam de auditu[c], & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adminicula suffragentur, standum est testimonio iuratorum. Etenim circumspectus iudex atque discretus, motum animi sui, ex argumentis & testimoniis, quę rei aptiora esse compererit, confirmabit.

PRæterea.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Respōdemus.* Abb. Siculus. CASVS. Aliquis accusatur q ipse cognouit aliquā mulierē: quæritur an testes qui ad hoc probandū inducuntur, sunt interrogādi de visu, vel si etiā sufficiat sola viciniæ fama, vel vtrū sit credēdū testibus, qui carnalis copulæ dicūt se esse conscios, sed de visu nihil dicunt. Cōsultus Papa rñdet. q si testimoniū cōueniens reddatur de visu vel etiā da auditu, & fama violenta pſumptionē subministret, & alia adminicula adsint, stādū est testimonio iuratorū, qbus oībus consideratis iudex cōnfirmabit motū animi sui ex argumētis & testimonijs, q negotio aptiora cōpererit, & sic formabit sniam. Not. q ex multis pſumptionib9, & ex fama fit pbatio sufficiēs: & q non psunt singula, multa simul collecta valent, & pbationē faciūt.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

a ¶ *Conscios.*] Sed quomodo sunt conscij nisi viderint: quia forte ab eo audierūt: quia illud dicimus scire, quod ab aliis audiuimus. 22. q. 5. hoc vi. Vel quia viderunt solū cum sola in lecto, vel nudū cum nuda, sed nō viderūt eos carnaliter cōmisceri. j. de præsump. tertio. & ideo dicit: sed de visu nihil affirmant.

b ¶ *De visu.*] hoc est si vidissent illos carnaliter commisceri.

¶ *Glo. seq. quærit an fama cum auditu, & c. alleg. ad negatiuam, & affirmatiuam soluit, dando tres lecturas huius capitulo.*

c ¶ *De auditu.*] quia forsitan testes distabāt tenui pariete à cōmiscentibus, audiendo eos simul cōmisceri, sed nō videbant. Sed nūquid fama in tali testimonio de auditu sufficit, vt debeāt separari? Non vr: quia testimonium de auditu non habet locū in hoc casu, quia fama per se nihil probat, licet præsumptionē inducat. ª arg. j. de eo qui cogn. cōsan. vxo. suæ. super eo. ad fi. nec dr firmāre, sed potius infirmare. 4. q. 3. c. si testes. §. itē sæpe. Contra vr, quia violēta præsumptio loco pbationis habetur, præcipue in hoc casu. 32. q. 1. dixit dñs. Et arg. ad hoc. j. de accu. repellantur. Sol. intelligūt quidam hanc decre. cū agitur ad matrimonium impediendū, puta aliquis volebat cōtrahere: obiiciebatur q non poterat, quia ille cognouerat consanguineam illius cū qua cōtrahere volebat, q in tali casu leuis pbatio sufficit vnius testis, vel etiā sola fama impedit. j. de spō. præterea. & j. de consan. super eo. & s. eo. super eo. in fin. & improprie ponitur verbū illud, accusatur. in prin. & sic exponitur, accusatur. i. denunciatur[b] quia quod non est, non potest accusari, sed denunciari potest ad impediendū matrimonium. j. de despon. impu. ad dissoluendū. & secundū hoc planū laus est. Vel potest intelligi cum maritus accusat vxorem de adulterio ad tori separationē, & ipsa excipiendo accusat eū aliquā cognouisse: vt eū à sua intentiōe repellat. j. de adul. c. pen. & vlt. 32. q. 6. nihil iniquus. Vel simpliciter potest intelligi cū vxor accusat maritū de adulterio ad tori separationē, dicēs eū aliquā cognouisse. & hoc vr verius, & vtroq; illorū casuū vr satis probari adulteriū per hmōi testimoniū de auditu: quia audiebant eos cōmisceri iuxta tenuē parietē. Et si fama publica consentiat, & alia adminicula suffragentur, prout sequit in litera, satis intelligitur esse probatū: quia oia illa faciunt probationē sufficientē. j. de præsum. literis. & cap. tertio. Ex his aūt oībus, iudex confirmabit motū animi sui. s. de renun. in præsētia. & 4. q. 3. si testes. & ff. d testi. l. ob carmē. §. si testes. Et est hic arg. q qñ non prosunt singula, multa collecta simul iuuant: vt in prędictis decre. litteris. & c. tertio. & s. de proba. c. cū causā. vbi de hoc. Ber.

¶ Concor. tex. in l. fi. & ibi Bar. ff de hære. insti. & in l. cum quidam. § cū decurr. ff. de acq. hære.

¶ Vel, id est per accusationē impeditur secūdū Vin. Ioan. And.

¶ Innocentius tertius consulibus & populo Beneuentano.

¶ *Vnius iudicis verbo non creditur: scripturæ vero eius per testes reprobari possunt. fallit hoc in Papa. ita communiter summatur.*

CAP. XXVIII.

CVm. †à nobis: & infra. Et canonica[d] & ciuilia[e] iura sequentes, districtius inhibemus, ne vnius[f] iudicis, quantæcunque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis: siue super testamentis, siue quibuslibet aliis contractibus quęstio agitetur. Nec scriptum[g] eorū (nisi testium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei possint & debeant duorum vel trium testium bonorum testimonia[h] præualere: Salua in omnibus sedis Apostolicę auctoritate[i].

CVm à nobis.] Sunt tres partes. Secūda. ibi, *Nec scriptum.* Terna ibi, *Salua.* Abb. Siculus. CASVS. Quærebatur vtrū dicto seu verbo iudicis credatur i causis? Cōsultus Papa rñdet, q scdm iura canonica & ciuilia, verbo vnius iudicis non est credendum in causa, siue super testamētis, siue quibuslibet aliis cōtractib9 quæstio agitetur: nec scriptum illorū eā obtinet firmitatē, quamuis testiū adminiculo fulciatur, quin possit reprobari per testimonia duorū vel triū testium bonorum, salua in oibus auctoritate sedis Apostolicæ. Not. q vni iudici non creditur in causa in pīudiciū alterius. Item scriptura iudicis potest reprobari per testes.

¶ Cap. 1. eo tit. in 3. compilat. Et de materia huius decretalis vide plene per Antonium de Butrio supra de arbitris. c. non sine.

d ¶ *Canonica.*] Vt 6. q. 2. c. si tantum. & c. placuit. & de probatio. c. quoniam contra.

e ¶ *Ciuilia.*] C. de arbi. l. ne in arbitris. §. sin autem. ª & 4. q. 3. c. si testes. §. item vnius. & C. de testi. l. iurisiurandi.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. affirmatiue, soluit distinguendo.*

f ¶ *Vnius.*] Sed quid si essent plures, nunquid crederet eis? Arg. q sic. s. de elect. cum dilecti. & j. de accu. c. cum dilectus. In iudicio si dicant se aliquid fecisse in prejudicium alterius partis negātis, non creditur eis: nisi quatenus constiterit legitimis documentis. s. de probatio. c. quoniam. in causa vero appellationis, in defectum probationis, si super iis quæ corā eis acta sunt inducerentur tamquam testes & iurati, vt si dubitaretur de processu: satis possent admitti, arg. prædictarum decre. cum dilecti. &, cum dilectus. ibi creditur eis, sed super principali non. 2. q. 6. statuendum.

¶ Non creditur verbo arbitri, qui dicit sua. Io. An.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

g ¶ *Scriptum.*] Hic dr q non statur scripturæ epi vel iudicis, quia possit probari cōtrium, nisi habeat testiū subscriptionē. Cōtra signatur s. de proba. post cessionem. & 11. q. 3. curę. & j. de fide instru. c. 2. super hoc dicas vt dictum est s. de proba. c. post cessionē. Ber.

g ¶ *Scriptum.*] Factum non per manum tabellionis: quia potest reprobari per duos vel tres testes, quamuis adminiculo testium fulciatur, vt hic patet: secus esset de instrumento per manum publicā facto, ibi ad minus quatuor essent necessarij, prout no. s. de proba. tertio. in glo. quæ incipit, sic ergo. Vel dic, nisi testiū adminiculo, & c. quia si testium adminiculo fulciatur, tūc non poterit per duos vel per tres testes reprobari, sed per quatuor vel plures: & sic ęquiparaf istrumēto tabellionis manu publica facto. ar. j. de fi. instr. c. 1.

¶ *Glo. seq. argumentatur a contrario, &c.*

h ¶ *Testimonia.*] Sic scriptura iudicis potest reprobari per testes: sed si publica est, æqualem vim habet cū testibus. C. de fide instru. c. in exercendis. Et sic vr ex eo qd dicit, nisi testiū adminiculo fulciatur, q si scriptum iudicis habet testium subscriptionem, q non valet reprobari per testes, sed non est verum: quia quantumcunque authenticū sit instrumentum, potest reprobari: vt j. de fi. instru. c. cū Ioannes. & C. de proba. l. cum precibus. & s. de proba. tertio. vbi plene de hoc not. Arg. contra. j. de præscrip. c. ad audientiam. vbi potius statur priuilegio quàm testibus. sed ibi ab eadem parte introducuntur priuilegia & testes. & expone, nisi, id est, quamuis.

i ¶ *Sedis apostolicæ auctoritate.*] Et ita vr q non requiratur subscriptio in litteris dñi Papæ. & q cōtra eas non admittatur probatio. argu. C. de testa. omnium. nisi essent taliç. Sed cōtra vr q in litteris domini Papæ sub-

pæ subscribūt Cardinales. 25. q. 2. cū redēptor. & 35. q. 9. qđ qs. In priuilegio subscribunt Cardinales, in alijs literis non subscribūt.

De testibus.] In prima decisa ponitur consultatio. In secunda, responsio: ibi, *Consultationi*. Et responsio est bimembris. secundum membrum prosequitur: ibi, *Si vero*. Abbas.

nes: vt hic patet. Istud tñ stultum reputo, q aliquis probet peremptoriam exceptionem antequam sciat si aduersarius probauit intentionem suam: quia si aduersarius non probauit, non indiget aliqua exceptione. si probat, tunc demum potest & debet vti sua exceptione, cum sit alius articulus. C. de except. l. si quidē. sicut vides

¶ Idem Tyreñ. † episcopo.

¶ Testi super dilatoria inducto, non creditur super principali, nec cogitur deponere: secus si super peremptoria: tunc enim cogi potest vt iuret deponere super toto.

CAP. XXIX.

De † testibus [a]: & infra. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si testes sint inducti ad exceptionem dilatoriam solummodo probandam, cum super ea tantum iurauerint dicere veritatem, super principali, nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, vt pote super quo deponerent non iurati [b]. ¶ Si vero cum ad probandam exceptionem peremptoriam, ab alterutra partium inducuntur, reliqua pars super principali negotio, etiam eos deponere forte petierit, & vt cogantur super toto negotio dicere veritatem, sacramento eos postulauerit obligari: ad id sunt sine dubitatione cogendi [c]: nisi forsan sufficiens [d] productio testium super principali iam facta fuerit, vel renunciatum testibus †, vel depositiones testium fuerint publicatę [e].

¶ Idem Helieñ. & Cistreñ. episcopis, & archidia. de Norboñ.

¶ Dicta testium non sunt ad petitionē tertij publicanda. Et is qui produxit testes coram certis iudicibus, non potest ad eundem effectum coram iudicibus alijs illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus.

CAP. XXX.

Cōnstitutus [f] † in præsentia nostra procurator magistri R. proposuit, quod cū decanus & capitulum Eboraceñ. ei tum auctoritate Lateraneñ. † concilij, tum priuilegij [g] proprij ratione, archidiaconatum Richemundię canonice contulissent, magister H. qui archidiaconus Richemundiæ nominatur, ipsum eo post appellationem ad nos interpositam spoliauit. Cumq; prædictus † R. ad indices super restitutione sua commissionis litteras impetrasset, memoratus H. litteras reuocatorias [h] impetrauit: & infra.

Tirieñ.
Tireñ.
Tireñ.
Tireñ. archiepo. in vno vetustissimo.

Casus. Aliquis trahit aduersarium suum in causam, reus obijcit exceptionem dilatoriam, inducit testes ad causam probandam iuramento præstito: pars altera petit eos cōpelli vt deponant super negotio principali: quæritur vtrū sint ad hoc cogendi? Rñdet Papa, q si testes inducti sint solūmodo ad exceptionem dilatoriam probandā, cum super illa tm iurauerint dicere veritatē, super negotio principali nō debent audiri, nec cōpelli ad testimoniū perhibendū: quia deponerent non iurati. Si vero inducūtur ad exceptionem peremptoriā probandam, & altera pars petat vt super negotio principali deponant, & vt iurent super illo dicere veritatem, sunt sine dubitatione ad hoc cogēdi, nisi forte sufficiens productio super principali iam sit facta, vel nisi sit renunciatum productioni testiū, vel nisi depositiones testiū sint publicatæ. Not. q non valet dictum testis si deponat super quo non iurauit. Itē testis iurare debet super toto negotio dicere veritatem, qui inducitur ad peremptoriā exceptionē probandā, si hoc fuerit petitū: nisi in tribus casibus hic contentis. Item peremptoria exceptio potest opponi & probari postquam renunciatum est productioni testiū super negotio principali. Item potest opponi post testium publicationē.

Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. Et de materia vide Specul. tit. de teste. §. 1.

a ¶ *De testibus.*] inducti & iurati.

¶ *Glo. seq. coadiuuat tex. quærit & soluit.*

b ¶ *Non iurati.*] Hoc [a] ideo dicit, quia cum producebātur ad probandā dilatoriam, iurauerūt super illa tm, vnde si postea petatur q deponant super principali, nō debent cogi ad idem, nec etiā sponte si vellent: quia non iurauerunt super hoc: vnde non valent dicta eorum super illo. ff. de peti. hære. l. si quis libertatem. §. vlti. C. qui le. perso. l. vlti. & facit ad hoc ff. de iureiur. si duo patroni. §. idem Iulianus. in fi. vnde si testes inducti super possessione deponant super proprietate, non prodest [a] per iura prædicta. Et est arg. ad hoc. s. de cau. pos. pastoralis. sed si peteretur, vt deponerent super principali, cum inducebantur ad probandam dilatoriam: nūquid sint cōpellendi? Ad hoc dicas, q si inducūtur super exceptione dilatoria, quæ proponitur ante lit. contest. tunc non debent adstringi iurare super principali: quia lite non contest. testes recipi non debent. s. vt lit. non contest. quoniam. & per totum.

De materia huius glossæ late Specula. tit. de teste. §. 1. versi. item quod deposuit super alio.

Sicut sententia vel pactum inter certas personas & super certis rebus, alijs personis vel super alijs rebus non nocet. j. de re iud. c. penul. de off. ord. c. dilectus. ff. de pac. l. si vnus §. ante omnia. sic dicendū est de testimonio: vt hic. & j. c. pen. & c. veniēs. Ioan. And.

Additio. Si vero post exceptionem dilatoriam, quæ proponitur post litem contestatam, tunc recipi debent.

c ¶ *Cogendi.*] quia ex quo pars aduersa approbat illos pro se, & cōtra se tenetur recipere illos. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testib'. & propter connexitatem causæ. j. de do. post diuor. resti. de prudentia.

d ¶ *Sufficiens.*] Ex quo sufficiens productio testium facta est, non sunt alij admittendi: vt hic patet. vnde & quarta dilatio tunc denegaretur. j. de test. c. significauerunt.

¶ *Glo. seq. not. peremptoriam probari, &c. & rationem reddit. Dicit etiam quod prius probari posset, sed illud reprehendit.*

e ¶ *Publicatæ.*] Sic patet q attestationibus publicatis potest obijci exceptio peremptoria, & probari. C. de excep. si quidem. & C. de proba. exceptionem. nouus enim articulus est exceptio peremptoria, & ideo probari potest apertis attestationib' principalis causæ, & etiam in causa appellationis. j. eod. ex tenore. & s. de do. & contu. finem. s. eod. fraternitatis. j. de fide instr. cum Ioannes. & C. de temp. ap. per hanc. vt si obijciatur præscriptio vel pactū de non petēdo, vel res iudicata potest etiam probari ante apertas attestatio-

in teste q reprobari debet & potest post publicationem: & illa est exceptio peremptoria. j. eod. præsentium. & s. eo. c. ex parte A. Idem est & si volo pbare testes falsum dixisse, quia hoc possum post apertiram testium. s. de probat. licet. & s. eo. series. & j. eo. ex tenore. Et no. hic tres casus, in quib' testes publicatis attestationibus non recipiuntur super eodem capitulo, si renunciatum est, si sufficiens productio facta est: si publicatio sit facta: Ex hoc intellige cum idem est modus agendi: quia secus est si alio modo agatur. j. eo. tit. c. veniens. & j. eod. cum in tua. Item in alio si inter alias personas agatur. j. c. proxi. In tribus tamen casibus exceptio peremptoria lit. cō test. impedit, si quis eā opponere voluerit, & probare, videlicet si de ipso negotio sit iudicatum, transactum, vel sit finitum: vt in concilio Lugduneñ. de lit. contest. c. exceptionis.

Vide tex. in Auth. iubemus. & ibi Bart. C. de iud.

Si intelligas. i. dilatio. Adde quartam. & effrænata multitudo secundum Gof. j. eod. c. cum causam & c. significauerit. Io. An.

Cap. 5. eod. tit. in 3. compila.

Sub Alexan. iij. c. 5. habetur tit. de concession. præbē. cap. 2.

Aliàs, prædictus magister R.

Constituunt.] Attestationum publicatio non fit ad petitionem tertij, & pars apud quam depositæ sunt attestationes, non potest vlterius testes producere. Prima pars processum narrat. Secunda interloquitur, & interloquendo committit. Secunda: ibi, *Notas*. Et quia littera est multum inuoluta, pone casum in terminis sic vt sequitur. Abbas Siculus.

Casus. Vacante archidiaconatu Richemundię, archiepiscopus Eboraceñ. ad quem pertinet collatio eiusdem, tūc absens contulit archidiaconatum illum magistro Ho. decanus & capitulum Eboraceñ. credentes potestatem conferendi deuolutam ad eos auctoritate Lateraū. cōcilij, tum etiam auctoritate priuilegij sui, archidiaconatum ipsum contulerunt magistro Rogerio, & ipsum induxerunt in possessionem ipsius. Sed magister Honorius post appellationem spoliauit eundem, propter quod magister R. ad dñm Papam accedēs super restitutione sua ad iudices litteras impetrauit: Sed magister Hono. accessit ad curiam, & impetrauit litteras reuocatorias: vnde procurator R. ad dominum Papam accedens, prædicta ex parte R. proposuit: post prædicta postulauit Hono. vt dñs Papa quasdam attestationes faceret aperiri, quæ in causa eadem fuerant receptæ: Procurator R. respondit illas non esse aperiendas, cum testes non fuissent inducti in hac causa, sed in causa illa quæ inter archiepiscopum Eboraceñ. & eundem R. vertebatur: dñs Papa noluit eas aperire, sed causam commisit quibusdam iudicibus, ita scilicet quòd si constiterit eis dictum Hono. testes pro se coram alijs iudicibus delegatis produxisse, sit contentus attestationibus illis depositis apud ipsum: alioquin si nullos produxit, eo non obstante quòd testes illi quorum dicta Hono. petijt aperiri, producti fuerunt coram iudicibus illis, si pro dicto Hono. producti fuerint, ad testimonium admittantur. Nota quòd eadem causa inter plures personas, & coram diuersis iudicibus potest tractari: & attestationes receptæ in vno iudicio non valent in alio, nisi partes consentirent: vt hic patet. Item alter qui causam agit, posset se opponere coram alijs iudicibus pro iure suo: & res inter alios acta, alijs non prodest nec nocet.

f ¶ *Constitutus.*] Decre. illa loquitur de materia illa, de qua loquitur de conces. preben. post electionē. & ex illa potest colligi casus. Archiepiscopus Eboraceñ. absens concesserat archidiaconatum Richemundiæ magistro Hono. capitulū Eboraceñ. magistro Rogerio.

g ¶ *Priuilegij.*] j. de conces. præben. c. post electionem.

h ¶ *Reuocatorias.*] Non tamen recessit de curia.

a ¶ *Prædictus* H.

a ¶ *Prædictus H.*] qui litigabat cum procuratore magistri Rogerij in curia: vt sequitur statim in littera.

b ¶ *Archiepiscopum.*] Inter archiepm & magistrũ R. causa super hoc eodẽ negotio agitata erat corã alijs iudicibus: & testes fuerũt ibi recepti: archieps dicebat ad se pertinere collationem archidiaconatus. R. dicebat q pertinebat ad capitulũ à quo fuerat institutus: attestationes istas petebat H. aperiri, & ideo Papa noluit eas aperire: vt sequitur in ver. nos eas aperire. Et sic patet per hoc, q testes recepti in vno iudicio non faciunt fidem in alio, nisi inter easdẽ personas. qñq; tñ testes recepti coram arbitro valent coram iudice. arg. C. de arbi. l. pe. sed illud inter easdem partes secundũ distinctionem illius l. C. de testi. l. vlti.

a Hic est casus huius decretalis, quẽ ponit Bern.

2 Sicut fit aliud ratione personæ, sic etiam causæ secũdum Host. Ioan. And.

Inter alia postulabat prædictus[a] H. vt faceremus depositiones quorundam testiũ aperiri: sed procurator prædictus aperiendas eas nõ esse dicebat: cum non in hac causa fuissent inducti, sed in ea quæ inter Eboracen. archiepiscopum[b], & eundem R. vertebatur: & infra. ¶ Nos eas aperire noluimus, sed causam duximus vestro examini committendam, ita quod si vobis constiterit præfatum H. testes pro se coram episcopo & decano Lincoñ. & te fili archidiaco. delegatis[c] iudicibus produxisse[d]: attestationibus apud eum depositis[e] sit cõtentus: alioquin[f] eo non obstãte, quòd testes illi coram iudicibus ipsis & te fili archid. fuere producti[g] pro dicto H. si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

c ¶ *Delegatis.*] à legato Apostolicæ sedis, qui causam illis commisit.

d ¶ *Produxisse.*] super causa quæ inter ipsum Ho. & archiepm, & magistrum R. vertebatur. Ex hoc probatur, q si duo litigant super aliquo, & tertius veniat dicens se habere ius in illa re, & petat se admitti, audiendus est, cum sua intersit.

e ¶ *Depositis.*] Eo ipso q attestationes fuerũt apud ipsum depositæ, nõ potest vlterius alios producere: quia psumitur didicisse testificata[3]. Si vero apud iudices remansissent, tunc posset alios testes producere, cũ illorũ attestationes non fuerunt publicatæ. j. eo. cũ causam. §. vlti. nec renunciauerat productioni testium. quidam supplẽt hic; apud eũ depositis & publicatis, & sic planũ est: qđ verius vr.

3 Quod est verum, nisi attestationes causæ & sigillatæ apud ipsum fuissent depositæ & ipse sic eas nõ scrutaretur secundũ Ho. Ioan. And.

f ¶ *Alioquin.*] id est, si non fuerint ab ipso producti, & depositi apud ipsum & publicati.

g ¶ *Producti.*] non ab Honorio in hac causa, sed ab archiepiscopo: quorum supra petiit Honorius publicationem, sed non obtinuit. Et est arg. hic, q res inter alios acta nõ nocet alijs. j. de fi. instru. c. inter. & j. de re iud. c. penul.

PRæsentium.] Ponit regulam, & tres casus excipit à regula, & ad secundã determinationem subdit. Secũdus: ibi, *Nisi forsan*. Tertius: ibi, *Vel ostendere*. Determinatio: ibi, *Cæterum*. Regula est ista, q post publicationẽ attestationũ non potest obiici in personas testiũ, scilicet eorũ qui deposuerunt. Primus casus à regula exceptus est, q potest obiicere post publicationem, si iurat q malitiose ad hoc nõ procedit. secundus & tertius sunt faciles in tex. Abb. Sicul.

Casus. Quia post publicatas attestationes frequenter obiiciebatur in personas testiũ malitiose causa differendi negotiũ, statuit Papa, vt si aliquis post publicatas attestationes in personas testium obiicere voluerit, tunc demum id ei liceat, si iuramẽto firmauerit, q ad hoc ex malitia non procedat, nisi ante publicationem illud fuerit protestatus, vel nisi ostendere potuerit q post publicationem didicerit quod obiicit in personas. Sed si aliquis fuerit protestatus se velle repellere personas testium post publicationes ipsorum, si quid pro ipso dixerint, de facili non credatur. Not. q non creditur iuramento alicuius q malitiose non procedat. Item ex eo qđ quis impugnat, non debet commodum consequi.

¶ *Glo. seq. tractat quod producens, licet non reprobet personam, reprobat tamen dictum: & ponit diuersitatis rationem quare aliud in instrumẽto.*

h ¶ *Si quis.*] scilicet ꝫ quem producuntur testes. qui enim producit testes, ꝫ personas eorũ dicere non potest, nec in sua causa nec in alia, nisi ex noua causa. sed in dicta eorũ bene potest dicere: quia sibi ipsis in serie sui testimonii ꝫdicunt, siue pro se inducti sunt in causa, siue ꝫ se in alia. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus. Et est ratio: quia cũ produco testem, personam eius approbo, & ideo ꝫ personam eius dicere non possum: & ideo si approbo illũ pro me, & teneor recipere ꝫ me. 19. dist. si Romanorũ. sed qđ sit dicturus ignoro, & ideo i dicta dicere possum si video q ꝫdicit sibi ipsi, vel etiã alijs testibus meis, vel si facit pro aduersario meo.[4] est in argu. ꝫ hoc in fin. Sed quid si produxit instrumenta? Non potest aliquid dicere ꝫ illa: quia diligenter debuit prouidere instrumentum an faceret pro se, vel ꝫ se, antequam produceret illud: sed in teste istud præuideri nõ potest: quia frequenter mutãr ex eo quod dicunt se scire quod nesciunt, & qñq; dicunt se nescire quod sciũt, & econuerso. & hæc est causa quare diuersæ scripturæ ab eadem parte prolatæ inuicẽ sibi derogãt. C. de fi. instru. l. scripturæ. & hoc habes j. de fi. instru. imputari. potest tñ quis dicere se nolle vti instrumento producto si arguatur falsitatis. C. de fi. instru. l. 3.

4 Aliâs, nu tant.

¶ Idem.

¶ *Publicatis attestationibus non opponitur in personas testium: tres casus excipit, et ad secundum determinationem subdit.*

CAP. XXXI.

PRæsentium[h] auctoritate statuimus, vt si quis[h] post depositiones testium publicatas, obiicere voluerit in personas[i] eorum, ei tunc tandem id liceat, cum iuramento[k] firmauerit, quòd ad hoc ex malitia non procedat: Nisi forsan ante publicationem id fuerit protestatus: Vel ostendere poterit, quòd post publicationẽ didicerit[l], quod obiicit in personas. ¶ Cæterum cum quis personas testium se velle post publicationem depositionum repellere, fuerit protestatus[m], si quid pro ipso dixerint, de facili non credatur.

¶ *Glo. seq. ponit sex exempla, &c.*

i ¶ *In personas.*] Obiicere potest quis in personam testis, q sit periurus, infamis, conspirator, inimicus, q sit corruptus, q sit seruus, & multa alia posses super hoc inuenire exẽpla. de hoc melius di j. eod. testimonium. Ber.

¶ *Glo. seq. continuat textum in hoc quod dicit, probationem fieri per iuramẽtum, per rationem, et tria similia. Dicit demum huic locum esse cum de calumnia non est iuratum, ponit opi. contrariam, tamen primã approbat, et phat.*

k ¶ *Iuramento.*] Iuramẽtũ est hic legitima probatio: quia quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus. j. de scru. c. vnico. & j. de præsumpt. cap. dudum. & C. qui milit. non possunt. super seruis. lib. 12. sic etiam conscientia vel fides probatur per iuramentum. j. de senten. excom. c. si vero aliquis. sic j. de excep. cap. pastoralis. Item per solum iuramentũ probatur amissio rerũ. j. quod met. causa. c. vlt. Et qđ hic dicit de iuramento isto præstando, locũ habet in causis, vbi de calũnia nõ iuratur, sed de veritate dicenda. Quod in his causis præstari debet, habes j. de elec. c. dudum. & j. de iureiuran. c. ex litteris. & ita iuramentũ de veritate dicenda non excludit sacramentũ de calum. super emergenti exceptione: vt hic patet. & j. de elect. c. cum dilectus. & j. de resti. spol. c. litteras. Si vero iuratũ esset de calumnia, non est aliud iuramentũ postea præstandũ. C. de iura. calum. Auth. in hoc sacramento. & in Auth. de iis qui ingre. ad appel. §. vlt. vbi hoc expressum est ad fin. coll. 5. vnde sumpta fuit Authẽ. Quidam dicunt[5] quòd in qualibet causa hoc iuramentũ est præstandum, siue iuratum sit de calumnia, siue de veritate dicenda, & est speciale: & surgit hoc ex quadam præsumptione: quia cum nihil dixerit ꝫ testes, cum producebantur testes, & postea cum publicantur: quodammodo videbãtur approbare testes. vnde postea per sacramentum tollitur illa præsumptio. simile j. eo. c. vlt. & j. de excep. c. pastoralis. sed ibi non credo q sufficeret præmittere protestationẽ, licet sufficiebat hic. sed quod prius dixi verius credo: vt dixerunt T. & G. & Vincen. olim. sed modo mutatur. vt dr. & q locum habeat tantum hæc decre. vbi de calumnia non iuratur. argu. optime probatur. ff. de pœn. sanctio legum. vbi dr: cũ noua lex statuitur, ad eas species pertinere non vr, quibus ipsa lege pœna specialiter addita est. nec verisimile est delictũ vnum eadem lege varijs æstimationibus coerceri: & ex præsumptione prædicta statutum fuit, vt post publicationem iuretur q ex malitia non procedat, cum protestatio non processerit. & hoc vbi de calumnia non fuit iuratum.[6]

l ¶ *Didicerit.*] Hoc difficile est probare nisi per iuramentum. sic j. de excep. pastoralis. & sufficit hoc iuramentũ sicut in proxi. casu.

¶ *Glo. seq. coadiunat textum tribus rationibus, obijcit, & soluendo ponit duas lecturas illius ver. de facili. Quod approbo, non reprobo.*

m ¶ *Protestatus.*] Per hanc protestationẽ vr q noluit fidẽ adhibere dictis illorũ testium ꝫ se: non ergo debet habere pro se. 19. distin. si Romanorũ. & 3. q. 8. §. cuius in agendo. j. đ cen. c. cũ olim. C. de solu. l. penulti. sic C. ad leg. Corne. de fal. l. qui falsas. & ff. de inoffic. testamen. l. Papinianus. §. meminisse. & C. de ijs quib. vt indi. alia. & est absurdum redire ad hoc cui renunciatũ est. C. de rebus credito. l. si quis iusiurandũ. Sic econuerso semel probatũ reprobare nõ possum. 8. quæst. 2. dilectissimi. ff. de nego. gest. l. Pomponius. ff. de adul. l. si vxor. j. de iureiuran. c. quemadmodum. Sed non vi, q intellectus talis probabilis sit: quia licet reprobem personã, non ideo videor reprobare dictũ: sicut econuerso licet approbẽ personã, nõ tñ approbo dicta. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus[7] & propter ea sola protestatio si amplius non sit processum, nõ obest: quia licitũ est desistere qñcunq; ante sententiã, vt dicunt iura prædicta, scilicet l. qui falsas. & §. meminisse. l. alia. Et ita sola protestatio non nocet, si

Cap. 4. eo tit. in 3. compilat. Et de materia vide plene per Antonium de Butrio in c. ex parte. supra eo. & per Lapum allegat. 72.

5 Inno. & Host. Nec obstabat secundum ipsos aut præalleg. quod fallit in casibus in quibus à iure exprimitur q iuretur de malitia, vt dic idẽ in non expressis vbi iudici videbatur illud exigendũ. de iur. calum. c. 2. in fi. Io. an. And.

6 Concor. glo. hæ. in l. 1. §. 1. ff. de mu. & Bal. in l. fi. ff. de in lit. iuran.

7 Facit in fi. l. cum te. & ibi Bal. in fin. C. quod met. causa. & l. si quis ex

cet, si non fuit processum ad actum, quin credatur si pro ipso dixerint: & si processum fuit ad reprobationem, & non obtinuit, si dixit pro ipso, nō prodest. Et expona de facili non credatur, id est, nullo modo credatur. simile 2. q. 6. biduum. ver. si aduersarius. vbi habes: difficile est vt hoc audiatur, id est, nullo modo audiatur. C. ad legem Corne. de fal. l. imperator. & 47. dist. quantumlibet. & 1. q. 1. principatus. Vel intellige quod dicitur de facili non credatur, quia ab initio antequam deponeret, praestatus fuit quod licitum esset in personas obijcere: tunc enim praesumptio est contra testem, quod criminum timore aliquid dixerit pro ipso, ne postea obijceretur ei crimen: & tunc, si dicat aliquid pro ipso, de facili non credatur, nisi habito respectu ad qualitatem personae ipsius testis, vt puta si est talis, & ita honestus quod propter hoc nulla suspicio est contra ipsum, quod aliquid diceret timore alicuius criminis: tunc creditur ei. si vero sit suspecta persona, vt timore illo praesumptio sit contra illum, tunc non creditur ei; vel de facili nō credatur sine aliis adminiculis, sed cum illis bene creditur: & sic dupliciter potest intelligi quod dicitur de facili non credatur. Bernardus.

Lingonien. & Eliensib. episcopis.

Cap. 5. eo tit. in 3. compil. Et de materia vide Romanum singul. 162. incipien. duo testes. & Consent. singul. 152. incipien. duo testes verbo testis.

¶ Idem Londoñ. & Helieñ. episcopis.

§ Si actoris & rei testes contraria deponunt, fidem sibi non derogāt, sed praeualent digniores, & verisimiliora deponentes: & si in ceteris est disparitas, praefertur numerus.

CAP. XXXII.

IN nostra praesentia: & infra. § Cū igitur hinc plures, inde vero sint testes numero pauciores producti, quos non solum diuersa, sed aduersa [a] penitus in quibusdam constat testimonia reddidisse: quia etiā ad multitudinem tantum respicere non oportet, sed ad testiū qualitatem, & ad ipsorum deposita, quibus potius lux veritatis assistit, ex quibus motū [b] animi sui conuenit iudicem informare: Mādamus, quatenus si testes vtrinque producti eiusdē honestatis & aestimationis extiterint: cum constet testes monachorum esse testibus archidiaconi numero pauciores, pro archidiacono [c] sententiam proferatis. § Si vero testes ex parte monachorum producti, tantae praeeminentiae fuerint, quod eorum auctoritas aliorū sit merito multitudini praeferenda [d], ab impetitione archidiaconi absoluatis eosdem.

IN nostra.] Si testes à diuersis producti deponētes contraria, sint aequalis honestatis, statur maiori numero: aliàs praeualere poterit paucorū auctoritas. Praemittit factū, & diffinitionis causam. Secūda: ibi, *Mandamus*, dat mandatū bimembre. Secundū: ibi, *Si vero*. Abbas Sicu.

CASVS. Quidam archidiaconus habet controuersiam cum quibusdam monachis, quae cōmissa fuit quibusdam iudicibus lit. contest. plures testes hinc & inde recepti fuerunt, quibus examinatis iudices dubitauerunt qualiter deberent ferre sniam: Consuluerunt dñm Papam remittendo sibi attestationes: dñs Papa diligenter testibus examinans rescribit iudicibus illis: cum plures testes tam ex parte archidiaconi quàm ex parte monachorum sint producti, quos non solum diuersa, sed aduersa penitus constat testimonia reddidisse, non tñ ad multitudinem testium respicere oportet, sed potius ad qualitatem testium, & ad dicta ipsorum, quibus potius lux veritatis assistit, ex quibus iudex motū animi debet informare: mandat Papa iudicibus, quatenus si testes vtrinque producti sint eiusdem honestatis & existimationis, pro archidiacono sniam proferant, cum plures testes produxerint quàm monachi. Si vero testes monachorum tantae praeeminentiae fuerint, quod auctoritas eorum aliorum sit multitudini merito praeferenda, absoluant monachos ab impetitione archidiaconi. Nota quod non semper debet iudex ad multitudinem testium se referre, sed potius ad honestatem & opinionem testium, qui verisimiliora negotia dicant, & ita non semper statur maiori parti. Item cum testes sint eiusdem existimationis, tunc standum est numero testium.

¶ Glo. seq. circa contrarietatem testium distinguit, demum quaerit, & soluit distinguendo. finis vero per quaestionem.

a ¶ *Aduersa.*] Super contrarietate testium ita distingue: Si vnus testis contradicit sibi expresse, nō valet. 3. q. 9. pura. 23. q. 7. qd aūt. j. de appel. solicitudinem. C. de lib. causa. l. cum precum. & s. de proba. c. licet. nisi incontinenti hoc fecerit corrigendo dictū suum. j. tit. praeterea. Idem vt si testis pro parte dicit falsum, vt in nullo valeat dictum suum. 9. dist. si ad scripturas. & 4. q. 3. c. si testes. §. qui falso. vel varie. & s. de cau. posses. cum ecclesia. & 3. q. 9. pura. Si vero vnus testis contradicit pluribus, talis contrarietas non obstat: quia dictum vnius testis non probat aliquid. 33. q. 2. admonere. & s. eod. cap. veniens. & c. licet. nisi forte contradicat pluribus testibus, cum quibus est scriptus in aliquo instrumento. ff. quemad. testa. aper. l. 1. in fin. Si vero plures testes contradicant pluribus, si sunt oēs ex eadem parte, dicunt quidam quod non valent. arg. j. de proba. c. licet. sicut contingit in diuersis scripturis. j. de fid. instr. c. imputari. C. de fid. instru. l. diuersae scripturae. Si aūt contradicant testibus alterius partis, valet testimonium plurium. sed hoc non placet: licet enim testes inducti ex eadem parte contradicant sibi, non tñ succumbunt talia testimonia, licet ita sit in instrumentis: quia testes non potuerunt prouidere, vt dixi s. eod. cap. praesentium. Dicas quod si testes contradicant testibus suis ex eadem parte, siue ex aduersa, primo concordabit iudex contrarietatem illam si potest. arg. s. eod. cum tu. & de poen. dist. 1. periculosae. j. de verb. sign. nihil obstat. & 11. q. 3. antecessor. & s. de obser. cum dilectus. nisi manifesta sit contrarietas. 3. q. 9. nihilominus. 35. q. 6. de parentela. & si manifesta sit contrarietas, valet testimonium plurium, nisi ex altera parte tanta sit dignitas, vt merito debeat praeiudicare numero, vt hic inferius dr, vel nisi verisimiliora [b] loquantur, & plura probent. 4. q. 3. si testes. & s. de probatio. cap. licet. versic. fin. Si vero testes ex vtraque parte omnino sint pares, pro reo fertur snia. s. de proba. cap. ex litteris. & j. de fide instru. c. inter dilectos. in fi. nisi in quatuor casibus; in causa matrimoniali, liberali, & dote, & testamento: ff. de re iudi. l. inter pares. & j. de re iudic. cap. vlti. vbi habes illos quattuor casus. s. de probatio. cap. ex litteris. & 33. q. 1. si quis acceperit. & ff. de inoffi. testa. l. si pars. Si autē neuter possideret, sed vterque petit rem ab alio, scilicet à tertio, si probationes sint hincinde omnino pares, res diuidatur, si potest. arg. j. de praesump. afferte. si res est indiuisibilis [§], iudex pōt gratificari cui vult. arg. j. de paro. c. si eps. & j. de iure patro. cum aūt. & 63. dist. si forte. vel diuidatur res sorte. 26. q. 2. sors. & ff. de iudic. sed cum ambo. Si vero testes contradicunt instrumento: aut contradicunt instrumento in quo scripti sunt, aut alij in quo scripti non sunt. Si contradicunt instrumento in quo scripti sunt, praeualent testes instrumēto. s. de proba. tertio. Et arg. ad hoc. ff. quemad. testa. aper. l. 1. in fi. & in Auth. de fid. instru. §. si vero aliquid. Si vero contradicant instrumento in quo non sunt scripti, dic vt s. de proba. tertio. Sed quid vbi duo petunt eandem vxorem, & aequaliter probant? vr quod detur ei cui consentit. C. de nup. l. viduae. & 1. q. vlt. sancimus. si aūt non vult cōsentire in aliquē, detur ditiori & meliori, si aeque sint per oia pares sorte alteri detur per iura praedicta. 21. dist. cleros. Si vero testes inducti sunt iam ad probandum aliquem articulū, & alij postmodum inducuntur in contrarium indirecte, statur secūdis. j. eo. c. ex tenore. & s. eo. series. & arg. C. de contrah. stip. l. optimam. sed hoc intelligo verum, quia secundi sunt plures & meliores. & si aequales numero, recurratur ad dignitatem vt hic, aliàs staretur potius primis: quia potius praesumitur subornatio in secundis, quàm in primis. Ber.

b ¶ *Motum.*] s. de renun. cap. in praesentia. & 4. q. 3. si testes. & s. eo. c. praeterea.

c ¶ *Pro archidiacono.*] s. eo. cum tu. arg. contra ibi praesumitur, quod vtraque pars verum dixit: quia illa dicta simul poterant esse vera, hic vero non, ideoque recte statur maiori parti.

d ¶ *Praeferenda.*] vel saltem coaequanda: quia tunc iudicabitur pro reo: vt dictum est in prima notula. Quod hic dicitur recurrendum est ad dignitatem personarum, vt auctoritas praeferatur multitudini, ex altera parte intelligitur quando numerus in modicum excedit. s. de electio. cap. ecclesia vestra. si enim multum excederet, tunc praefertur numerus. Argu. contra s. de elect. c. dudum. simile 19. distin. in canonicis. Sed in qua quantitate praeferemus auctoritatem vel numerum? Istud erit in arbitrio iudicis discreti aequitate inspecta: quia declarari, vel regula de facili dari non posset. ff. de diuer. & temp. praescript. de accessionibus.

¶ Idem Priori sancti Fridiani Lucañ. & magistro G. canonico Pisano.

§ Ad probanda impedimenta electi, laici & feminae admittuntur (adde) & testes de auditu, & fama sufficienter non probant.

CAP. XXXIII.

TAm litteris vestris, quàm depositionibus testium intelleximus, nihil esse contra

TAm litteris.] Primo ponit, quod probauerunt testes contra electū. Secundo prosequitur articulum bigamiae: ibi, *Quod vero*. Tertio ponit poenam archipresbyteri & sacristae: ibi, *Archipresbyterum*. Abbas Siculus.

CASVS. Ecclesia Lucana vacāte, quidā fuit electus in epm. Contra istam electionem archidiaconus Lucanus, & G. sacrista, & quidam alij se opponebant, vnde denunciauerunt quędam impedimenta dño Papae contra electum, & quod contraxerat matrimonium cum vidua: dñs Papa super his commisit inquisitionem. Item archid. & G. sacrista praedicti litteras sub noie maioris partis capituli contra electū miserunt dño Papae. Capitulum hoc intelligens, significauerūt Papae litteras illas de conscientia capituli non emanasse, sed falsae erant: & de hac falsitate Papa mandauit inquiri; iudices super his receperūt testes, & dū vellent recipere testes super eo quod electus matrimonium dicebat contraxisse

De intellectu & materia huius glossae vide glossam finalem in c. ecclesia il. 2. de electi. & glossam plenissimam in §. nunc aūt quaerit. 62. dist. & glossam in c. si testes. 4. q. 3. verbo: varietas. adde glossam in c. epo solu. dist. 9.

Verisimilationis

a Pura iuri esse contraria: & vide quod dicit de praesum. ... super verbo, cum ... Ioan. And.

Cap. 6. eo. tit. in 3. compil. Et forte hunc textum vide ... in c. ... de appellation.

[illegible] ... Ioan. And.

traxisse cum vidua, appellatum fuit ad sedem Apostolicam ne laici vel fœminæ reciperentur contra ipsum in tali articulo: vnde iudices attestationes sup aliis articulis receptas remiserunt ad dñm Papam cum litteris suis: Papa examinatis attestationibus illis rescribit iudicibus, dicens, q tam per litteras ipsorum, q per depositiones testium intellexit, nihil esse probatum contra electũ prædictum, nisi de auditu & fama: & si sup aliis aliqua videantur esse probata, testes vel sunt soli, vel tales qui non potuerunt illa probare: sed quia super matrimonio pp appellationem prædictam testes non fuerunt producti, mandat quatenus testes siue laicos, siue fœminas idoneos, qui ad hunc articulum probandum inducti fuerint, recipiãt & examinent diligenter, excõicãtes illos qui eos impedire psumpserint, quo minus testimonium perhibeãt veritati: quibus publicatis, si forte irregularitas probata non fuerit, indicant electo purgationem super obiectis, per septem canonicos maioris ecclesiæ vel priores, & presbyteros ciuitatis Lucanæ: qua recepta præfigant ei terminum quo consecrãdus ad dñm Papam accedat. Si vero irregularitas probata fuerit, vel si non fuerit probata, & si infra terminũ constitutum purgationem non præstiterit, illum remoueant à prælatione Lucanæ ecclesiæ, mandantes capitulo, vt de alio sibi prouideant in pastorem. In fine dicit, q archidiaconus, & sacrista, qui sub noĩe maioris partis capituli dño Papæ contra electum literas destinauerũt, ab officio & beneficio denuncient esse suspensos, donec mereant dñi Papæ indulgentiam obtinere: cum per attestationes prædictas constet, maiorem partem capituli, huiusmodi literarum consciam non fuisse. Nota q singulares testes non probãt. Item vilibus testibus non creditur. Item cum opponitur irregularitas in modum exceptionis, laici & fœminæ vel idonei admittuntur. Item qui testes impediunt, sunt excõicandi. Item infamatus debet se purgare super his de quibus est infamatus: quod si non fecerit, repellitur. Item q literas capituli falsat, ab officio & beneficio debet suspendi. Item hic negatiua probatur: vt colligitur.

¶ Adde generalitatem in quibus possunt esse testes in l. t. & 1. p Cyn. ff. de leg. & de testam. spol. hsta ass.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *De auditu.*] Sic ergo testimonium de auditu tñ cum fama non facit fidẽ. j. de accu. inquisitionis. §. quoniam. & j. de eo qui cogno. consan. vxo. suæ. sup eo. Arg. contra. s. eo. præterea. vbi credit testimonio de auditu cũ fama. & 32. q. 1. dixit. sed loquitur ibi de psumptione violenta: & ibi speciale est in eo casu, alias non sufficit, sed hæc fama purgationem inducit: vt in decre. inquisitionis. & hic, vt patet inferius.

¶ *Glossa sequens ponit differentiam inter criminales ciuiliter motas, & mere ciuiles.*

b ¶ *Probata.*] Not. q in causa criminali etiam ciuiliter mota, licet actor habeat psumptionem pro se, non tñ defertur ei iuramentum, immo locum habet regula, Actore non probante reus absoluitur. C. de eden. qui accusare. tñ si infamatus est, ex hoc debet inde se purgare. in ciuili, aliud: quia si actor habet bonam præsumptionem pro se, habito respectu ad qualitatem personæ & causæ, defertur ei iuramentum. j. de iureiu. c. vlt. & C. eo. l. in bonæ.

¶ Possit dici idem in vtroque casu. nam in ciuili defertur iuramentum ei qui melius creditur vel scire, ita hic cum alius melius eo scire nõ debeat, an ipse contraxerit: purgatores vero ad signum propter eã sarcientur fecundũ Abbat. Ioan. And.

c ¶ *Soli.*] id est, singulares: & ideo non valent. s. de proba. c. licet, & s. de electio. c. bonæ. & c. cum dilectus.

d ¶ *Tales.*] forte criminosi, vel malæ opinionis. vnde eis non creditur. 2. q. 7. testes.

e ¶ *Cum vidua.*] corrupta: aliàs non obesset. 34. distin. Valenti-

Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu [a] tantum & fama: cum super aliis, si qua forte videantur esse probata [b], testes sint vel soli [c], vel tales [d], qui non potuerunt illa legitime comprobare. § Quia vero super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua [e], testes non fuere recepti propter appellationis obstaculum, ne laici vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipsum: Nos, vt tantæ irregularitatis obiectio non remaneat indiscussa, Mandamus, quatenus testes siue laicos siue fœminas [f] † (dumtaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter: excommunicantes [g] solemniter, si quis eos impedire præsumpserit, quo minus testimonium perhibeant veritati. Demum attestationibus publicatis, si forte constiterit irregularitatem huiusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgationem [h] canonicam de obiectis, per septem canonicos maioris ecclesiæ, vel priores ecclesiarum ciuitatis Lucañ. presbyteros seu diaconos bonæ famæ, præstandã: qua recepta præfigatis ei terminum, quo consecrandus nostro se cõspectui repræsentet. Si vero vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum: vel infra terminum constitutum non præstiterit purgationem indictam: vos eum à prælatione Lucañ. ecclesiæ amouentes, mandetis ex parte nostra capitulo, vt electionem de alio non differant canonice celebrare. § Archipresbyterum autem Lucañ. & G. sacristam, qui contra prædictum electũ litteras nobis sub nomine maioris partis capituli destinarunt (cum constet per attestationes prædictas, longe maiorem partem capituli non fuisse [i] consciã † huiusmodi litterarum) ab officio & beneficio denuncietis esse suspensos, donec mereantur nostram indulgentiam obtinere.

¶ Idem Dulmeñ. episcopo, & decano & Priori sanctæ Trinitatis Eboraceñ.

§ *In causa liberali contra contumacem etiam lite non contestata, testes recipi possunt. h. d. notabiliter secundũ lecturam communem.*

CAP. XXXIIII.

CVm † olim archidiaconus

no. & q cognouisset eam si corrupta esset. s. de biga. debitum. & intellige q cõtraxit in sacris, aliàs notã criminis non contraxisset: quia tunc non esset crimen contrahere cum vidua, sed irregularitas quædam, quæ repellit à promotione: vt s. de big. c. 1. 2. & 3. quod videtur potius hic fuisse.

¶ *Glo. seq. rem. per obiec. de c. mulierem. & de ver. signif. forma. & soluit. Itẽ signat aliud contrarium, & soluit. Arg. respondet, & remittit.*

f ¶ *Fœminas.* Not. [a] q cum opponitur crimẽ siue irregularitas i modum exceptionis contra clericum ciuiliter, indifferenter admittuntur laici & fœminæ, vt hic patet: sicut in denunciatione. j. eo. tit. quoniã. quia licet agitur de crimine, non agitur criminaliter: vt in c. quoniam. j. eod. vnde procurator potest interuenire. j. de accu. super his. in fin. alias mulier non admittitur in crimine. 33. q. 5. mulierẽ. & j. de verbo. signi. forus. §. vlti. & 15. q. 3. ex eo. nec in testamento admittitur. Insti. de test. or. §. testes. ver. sed neque mulier. Item aliud. contra s. eod. decætero. j. de accu. c. meminimus. & c. cum P. Manconella, 2. q. 7. laicos. & c. ipsi Apostoli. & c. testes. contra & hæc omnia cõtra loquuntur cum criminaliter agitur.

[a] Mulier an possit esse testis in criminalibus, vide p Antonium Gomezium tom. 3 varia. resolut. cap. 12.

[b] Et quia falsarii literas puniendi sunt, c. quorũ pœna videatur in l. Par. ff. de fal sis.

[c] Vnde dixit Ioan. laicos & fœminas admittendos ad probãdam famã. vide quod dicit de accu. cũ P. super h. vlti. glo. Io. And.

g ¶ *Excommunicantes.*] Videtur q testes compelli possunt vbi odiosa pponitur exceptio. arg. s. de elect. cum dilecti. vbi electores compelluntur detegere fraudem. sed hic nihil dr de testibus. sed de impedientibus testes, & ideo dicas, q non debent cõpelli. Super hoc dic vt no. j. tit. proxim. dilectorum. vbi de hoc in fi. notusse. & dixi j. de accu: super his. in quadã notula, quæ incipit, & tñ. vbi de hoc.

[d] Cap. 7. eo. tit. in 3. compil.

¶ *Glo. seq. arg. pro op. quam reprobat.*

h ¶ *Purgationem.*] Arg. pro illis qui dicunt semper accusato indicendam purgationem, quod non est verum nisi ex hoc infamatus fuisset. 5. q. viii. quod autem. & 2. q. 5. presbyter.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

i ¶ *Non fuisse consciam.*] Sed qualiter hoc potuit constare cum singuli essent in suis testimoniis singulares. s. de ele. cum dilectus. & c. bonæ 1. & j. de accu. cũ dilectus. in fi. Sol. bene potuit constare probando absentiã fratrũ tpe contento in litteris. j. de iis quæ fi. à præla. quanto. & j. eod. tit. ex tenore. vel quotiens fiebat mentio in capitulo de hoc facto, nulla fuit habita mentio de talibus litteris. s. de proba. tertio. arg. C. ad l. Cor. de fal. qui velut. Not. ergo qualiter puniendi sunt qui præter conscientiam capituli huiusmodi literas nomine capituli scribunt: quia tamquam falsarii puniuntur. j. de iis quæ fiu. à præla. c. quanto.

CVm olim.] Prima pars narrat factum. Secunda: ibi. *Mandamus*, dat iudices, quibus committit receptionem testium, & prouidet quid per eos agendum sit reo contumace. Abb. Siculus.

CASVS. Ecclesia Meneñ. olim fuit archiepalis, quam archieps Cantuarieñ. tenebat pro sua suffraganea: archidia. ipsius ecclesiæ mouit quæstionem super statu seu libertate ipsius contra Cantuarieñ. archiepm in præsentia dñi Papæ, vnde ipse causam cõmisit quibusdam iudicibus, mandans eisdem, quatenus nisi archieps archidiaconum prædictũ posset repellere ab agendo per aliquam exceptionem, conuocatis partibus, vel eorũ procuratoribus ad locũ idoneũ & securũ, & lite legitime contest. testes vtriusq; partis recipiant diligenter, quos duxerit producendos. sed si archieps legitime citatus non comparuerit per se vel per procuratorem idoneum, aut litem noluerit cõtestari, nihilominus recipiantur testes maxime senes & valetudinarii, quos archid. duxerit pducendos, non obstante appella-

te appellatione, & depositiones eorũ studeant ad sedem Apo. destinare, statuentes partibus terminũ peremptorium, quo per se vel idoneos procuratores corã dño Papa se præsentent sententiam recepturæ. Not. ꝙ in causa liberali reo absente per contumaciã testes recipiuntur lite non contesta. & sententia fertur. & est specialis casus fauore libertatis.

Meneñ.[a] aduersus Cantuarieñ. archiepiscopum super statu Meneñ. ecclesiæ proposuerit quæstionem: & infra. ¶ Mandamus, quatenus nisi pars aduersa prædictum archidiaconum per exceptionem[b] legitimam repellere valeat ab agendo: partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum securum† & idoneũ conuocatis, & lite legitime cõtestata, testes quos archiepiscopus in Anglia, & quos archidiaconus duxerit producendos in Vuallia, recipere procuretis. ¶ Verum si archiepiscopus citatus legitime, vel per se, vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam contestari: vos testes maxime senes & valetudinarios[c], quos archidiaconus duxerit producendos, sublato appellationis obstaculo admittatis: & depositiones eorum conscriptas ad sedem curetis Apostolicam destinare: statuentes partibus terminum peremptoriũ, quo per se, vel responsales idoneos, nostro se conspectui repræsententent, sententiam recepturæ[d].

¶ Idem priori de Bolonie.† & Lectori ecclesiæ de Borellis.

¶ Publicatis attestationibus admittitur aduersarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hac probatione cõtraria instrui non potuit. hoc dicit, & est casus singularis.

a ¶ Meneñ.] Ista ecclesia Meneñ. quæ aliàs dr sancti Dauid, olim fuit archiepalis, sicut apparet per priuilegium ipsius ecclesiæ: quã Cantuarieñ. archieps tenet ꝓ suffraganea ecclesiæ suæ: archidiaconus ipsius ecclesiæ super statu seu libertate illius mouit quæstionẽ archiepõ Cantuarieñ. dicens eam liberã esse, & per consequens debet esse metropolis super cunctis ecclesijs Vualliæ. hoc dicit Tan. q factũ nouit.

¶ Glo. seq. rect. per q. qualis erat hæc exceptio. & circa ponit exempla, & primum reprobat, & contra reprobationẽ legẽ allegat.

b ¶ Per exceptionem.] Forte obiciebatur ei, ꝙ non habebat mandatũ, & sine litteris sui capituli & epi non erat audiendus: vt s. de procu. c. 1. sed non est verũ in hoc casu: quis quilibet alius etiã minor potest prosequi iniuriã ecclesiæ suæ, ne trahatur in peiorem statum. 12. q. 2. non liceat. etiã aliis ꝯdicentibus. ff. de lib. causa. l. 1. 2. & 3. licet aliàs coniuncta persona repellatur, si agat ꝯ voluntatẽ aliorũ. ff. de procu. l. Pomponius. §. vlti. sed hic non est ita: nã quilibet agere tenetur pro ecclesia. 2. q. 7. quapropter. & 5. q. 5. non vos. & sic vnus iuste resistit omnibus. 31. dist. Nicæna. & i. de iis quæ fi. à ma. par. ca. c. cũ in cunctis. Arg. ꝯ. ff. qui & à qui. ma. lib. nõ fi. si qs hac lege. §. quoniam.[1] Et ita intellige de alia exceptione, puta rei iudicatæ, vel quia esset excõicatus, vel aliã consimilẽ: Ioan. Item arg. est hic ꝙ exceptio peremptoria ante li. contest. potest obiici & ꝓbari, & sic repellitur actor ab agẽdo: qđ verũ est in tribus casibus. s. de lit. cõte. c. exceptiõis. in cõcilio Lugduñ. [li. 6.]

c ¶ Valetudinarios.] Sic s. vt lit. non contest. quoniam. 1. responso.

¶ Glo. seq. rect. per obiect. de decre. quoniam. dat duas solutiones. primam reprobat, contra secundam opponit, & oppositum respondet. finaliter approbat primam.

d ¶ Recepturæ.] Sic vr ꝙ ꝯ contumacem possit procedi vsq; ad sententiam etiã lite non contest. Si hæc est vera littera, & loquitur de diffinitiua: sic non solũ senes, sed omnes indifferenter sunt recipiendi: & hoc vr dicere satis littera, testes maxime senes, & sic illud, maxime, proprie ponitur: Et sic est iste vnus casus in quo fauore libertatis recipiuntur testes lite non contest. & sententia profertur, sicut contingit in electione prælati, vel matrimonio carnali. s. vt lit. non contest. qm. §. porro. Et est arg. ad hoc. C. de inge. ma. l. diffamari. Et sic intelligebat Tan.[2] Alij exponunt istã litterã, sniam. i. interlocutoriã, s. de missione in possessionẽ, si altera pars nõ venerit. vel si partes venerint, litẽ primo cõtestabunt. Sed prima lectura ex ipsa patet littera: nã si Papa vellet intellexisse đ interlocutoria, de ea mẽtionẽ fecisset. i. de deci. ad audiẽtiã. & s. de trãsla. inter corporalia. Sed multũ vr obstare huic, cũ dicit, senes & valetudinarii, cum illi ꝯsueuerunt recipi lite non ꝯtest. vt in c. qm. Vnde si Papa intelligebat ꝙ in casu isto possint recipi lite non cõtest. ex parte actoris, simpliciter dicere debuit, recipiatis testes quos archi. duxerit producẽdos: sm ꝙ præcepit in casu consimili, cũ actor absens est contumaciter, & reus præsens. s. de do. & cont. causam quæ. ideoq; vr ꝙ loquatr hic de snia interlocutoria, & testes senes & valetudinarij recipiantur, ne copia subtrahat probationũ ex eorũ defectu: vt s. vt lit. non conte. qm. & sm hoc dicit, maxime, id est, tñ. Vel dic vt dixit Tan. & hoc potest intelligi ex eo qđ dicit, maxime, qđ verbum nõ fuit in antiqua compilatione, & quia non recipiuntur testes lite non contest. cũ fit missio in possessionẽ propter contumaciã, sed summatim examinato negotio fit missio. s. vt lite non cõtest. qm frequenter. §. in alijs. & §. seq. Ber.

Margin notes (col. 731): ¶ Locus religiosus secus esse debet ac talis, vt omnis iniquitatis suspicio procul absit. — ¶ Bolonie. — [1] Secundũ Ioan. solue, ꝙ ibi fauore libertatis non est reuocanda requisitio consensum omniũ patronorum, qui sunt euidẽt gradus hic fauore ecclesiæ, in cuius libertate defendenda admittit alterum. Io. And. — [2] Et Gof. & Host. ad dentes alia rationem. f. periculũ animarum.

CAP. XXXV.

EX† tenore vestrarum accepimus litterarum, quód cũ vobis causam quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierẽ, commiserimus fine debito terminandam: & infra. ¶ Pars mulieris proposuit, quód dictus miles prius corporale præstitit iuramentum, quód ipsam duceret in vxorem, & postmodũ carnaliter cognitam[e] traduxit in domum†. Miles vero hoc inficiabatur[f] omnino: adiiciens[g] quód & si hæc vera essent, eam tamen de iure habere non potuit, eo quód aliam tunc viuentem[h], prius duxerat in vxorem. Cum per testes militis videretur esse probatum, quód ipse ante festum Purificationis beatæ Virginis, B.† mulierem solemniter accepit in vxorem, & testes M. mulieris dicerent, quód in septimana paschali sequente festum prædictum, de ea ducenda præstitit iuramentum: prædictus miles ab impetitione ipsius absolui cum instantia postulabat. Verum ex parte sæpedictæ mulieris extitit replicatum, quód eo tempore, necnõ & ante†, quo testes dicti militis dixerant eũ cum alia matrimonium contraxisse, fuerat semper in Eboraceñ prouincia commoratus: cum testes ipsi dicerent, hoc longe extra dictam prouinciam actum esse: determinan-

EX tenore.] Publicatis attestationibus falsitas priorũ testiũ potest indirecte probari. sic cõiter summatur, sed hæc summatio non continet vsquequaque veritatẽ, vt probat Panor. Cõis diuisio. Secundũ ibi; Quia igitur.

Casus. Inter R. militem & M. mulierẽ causa matrimonij corã quibusdã iudicibus delegatis vertebatur, corã quibus mulier ꝓponebat, ꝙ dictus miles corporaliter præstitit iuramẽtũ, ꝙ ipsam duceret in vxorẽ, & postmodũ carnaliter cognouit eandẽ, & traduxit in domũ: Miles vero illud inficiabatur omnino adiiciens, ꝙ etsi hæc vera essent, eam tñ de iure habere non poterat in vxorem, ex eo ꝙ aliã tunc viuentẽ prius duxerat in vxorem: ad probandam intentionẽ suã pars vtraq; testes produxit: testibus Publicatis per testes militis videbatur esse probatũ, ꝙ ipse ante festũ Purificatiõis beatę Mariæ virginis, B. mulierẽ acceperit in vxorẽ, & testes M. mulieris dicerent, ꝙ in septimana paschali sequenti festũ prædictũ de ea ducenda corporaliter præstitit iuramentum: dictus miles petebat ab impetitione ipsius mulieris absolui: Ex parte mulieris fuit replicatũ, ꝙ eo tẽpore & etiã ante, quo testes militis dixerant eũ cũ alia contraxisse, fuerat semper in Eboraceñ. prouincia cõmoratus, cũ testes ipsius militis dixissent hæc longe extra dictã prouinciã acta esse, determinãtes tempus & locũ, & hoc erat parata probare per testes: Sed ꝯ fuit ex aduerso rñsum, ꝙ cũ attestationes iã essent publicatæ hincinde, locus productioni testiũ iã non erat: dubitauerunt iudices, vtrũ testes mulieris essent sup hoc articulo admittẽdi. Cõsultus Papa rñdet, ꝙ testes mulieris sunt ad probandũ illũ articulũ admittendi. Not. ꝙ negatiua, quæ habet determinationẽ loci vel tẽporis, indirecte potest ꝓbari. Itẽ sup nouo articulo publicatis attestationib⁹ possunt testes recipi.

e ¶ Cognitam.] Et sic inductum fuit matrimoniũ præsumptum. i. de condi. appo. de illis. contra quam præsumptionem non admittitur probatio in contrarium. i. de spons. is qui fidem.

f ¶ Inficiabatur.] Et ita per narrationẽ, & rñsionem facta est contestatio litis. s. de elec. dudum 2. & s. de lit. contest. cap. vnico. & C. de lit. contest. l. vni.

g ¶ Adijciens.] In modũ exceptionis. sic s. de or. cog. c. 1. & ex istis verbis debes instrui qualiter debeas respõdere, & sub qua forma; quis sic excipiendo non confiteris. i. de excep. cũ venerabilis. vbi de hoc. & ff. de excep. non vtiq;. & i. de excep. venerabilem.

¶ Glo. seq. obiicit, & sol. sicut rect. per quæstionem, an dato quod verum esset primam viuere, &c.

h ¶ Tunc viuentem.] Ille allegabat turpitudinẽ suam, vnde nõ debuit audiri. i. de dona. inter dilectos. & i. de cõces. præb. cum super quæstione. & s. de confes. cum super.[3] sed in casu isto & in quolibet, vbi

Margin notes (col. 732): ¶ Cap. 5. eod. tit. in 3. compilatione. Et de materia vide late per Socinum regula 498. incipiente: testibus publicatis attestationibus. — ¶ Vide l. 1. C. de iponsalibus. & in l. 3. eo. ti. — ¶ Alias fuit B. mulierẽ acceperat solemniter, &c. — ¶ In pluribus antiquis legitur nec non, & antequam. — [3] Conmt. l. transactione C de transa. & in l. mercalis. C. de cõd. ob turp. caus.

libet, vbi vertitur periculū aīæ, auditur allegans turpitudinē suam. ξ. eod. sicut. & j. de re iudi. lator. & c. consanguinei. & in causa liberali auditur aliquis confitens turpitudinem suam. s. se vendidisse filium ingenuum. C. de libe. causa. l. 1. Vincen. Item ex eo quod dicit tunc viuentem, patet q hæc non poterat esse vxor: sed si prima esset defuncta, & hæc sciebat illum aliā habere anteq̄ ɔxit cum eo, eam postea habere non posset. j. de eo qui duxit in matr. sup hoc. & c. ex tuarum. & c. cum haberet. si vero credebat eum esse solutū qñ ɔxit cum eo, bene posset eū habere. j. de eo qui dux. in matrimo. c. 2. & c. veniens. Ber.

Glo. seq. recitetur per quæstionem an præsentiam probare liceat, &c. soluit obstaculum.

a *Admittendos.*] Hic habes expresse, q post publicationem testiū, etiam in eadem instātia iudicis testes recipiuntur sup nouo articulo, vel exceptione. ξ. eod. de testi. vbi de hoc. & ξ. eod. series. & C. de excep. si quidē. C. de pb. l. exceptionem. & j. de excep. c. deniq. sup veteri vero non sunt recipiendi. ξ. eod. fraternitatis. vbi de hoc. Sed certe licitū est mulieri pbare absentiam viri. ergo & eodem modo licitum est viro pbare psentiam [2]: quia mos vtriq; gerendus est. ff. de pbatio. circa eum. quia non debet actori licere qđ reo nō liceat. ff. de reg. iur. l. non debet. Et ita est argu. q postq̄ didici testificatā, non possum inducere testes sup eodem articulo: sed alius est modus inducendi, & ad aliud nunc q̄ primo. j. eo. c. veniens. & c. cum in tua.

ADDITIO. Vincen. tamen dixit q ista decre. non habet locum, nisi incontinenti post publicationem voluerit probare ɔrium.

tes tempus & locum, quod per testes idoneos erat probare parata. Sed econtra fuit ex aduerso responsum, quòd (cum attestationes iam essent hincinde solēniter publicatæ) locus productioni testium iam non erat. ¶ Quia igitur dubitatis, vtrum post publicationem attestationum super illo articulo deberent testes admitti: nos inquisitioni vestræ auctoritate præsentium respondemus, testes mulieris ad probandum illum articulum admittendos [a].

¶ Idem Priori sancti Victoris.

¶ *Indulgenda est in causa quarta productio testium petita cum solemnitate legali, causa legitima non refragante, aliàs legitime appellatur.*

CAP. XXXVI.

Significauerūt †nobis: & infra. ¶ Cum causa quæ vertitur inter abbatē & monachos sancti Dionysij ex vna parte, ac abbatissam & moniales de Forcellis ex altera, tam super proprietate, quàm super possessione prioratus de Argentolio †, iudicibus à nobis cōmissa fuisset: & moniales super causa proprietatis prius litem ingressæ, testes produxissent in illa, postmodum possessionis iudicium, suspenso petitorio, intentatunt [b]: & infra. Vnde in causa possessionis, quam moniales petebant, ea ratione [c] quòd illæ quibus ipsæ successerāt, inde fuerant violenter eiectæ, testes fuerunt ab vtraq; parte producti, & eousq; processum, vt publicatio fieri iam deberet [d]: & infra. ¶ Mādamus, quatenus si vobis constiterit abbatē & monachos, quartam productionē testium, cum iuris solēnitate [e] super possessorio petiuisse, & propter hoc infra decem dies [f] post interlocutoriā sentētiam appellasse (nisi forte iudices quartam productionem negauerint, pro eo quòd voluerint effrænatam [g] multitudinem testium refrænare) vos ad quartā productionē (adhibita solemnitate legali) admittatis eosdē, ipsos (si in probatione [h] defecerint) in expensis legitimis condemnantes [i]. ¶ Et nisi adeo sit in petitorio iam processum, vt plene possit de proprietate liquere [k] †, vos causam possessionis [l], ad quam de iuris beneficio abbatissa & moniales habuere recursum [l], primitus ter-

Significauerunt.] Si sine causa negetur quarta dilatio petita cū solemnitate legali, potest appellari. In prima ponitur appellantis decisa narratio. In secunda appellationis commissio: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

CASVS. Inter monachos sancti Dionysij ex parte vna, & abbatissam & moniales de Forcellis ex altera, tam sup possessione q̄ sup pprietate prioratus de Argentolio coram iudicibus delegatis q̄stio vertebatur: Moniales sup causa proprietatis primitus sunt iudiciū ingressæ, & testes pduxerunt in illam: Postmodū iudicio petitorio suspenso, possessionis iudiciū sunt ingressæ, sup quo testes ab vtraque parte fuerunt pducti, ita q publicatio testium fieri iam debebat: sed monachi quartā productionem testium cum iuris solēnitate petierunt sup iudicio possessorio: quā cum iudices denegassent, ipsi sedē Apost. appellarūt ab ipsorū interlocutoria: quibus pactis iudices processum suū dño Papæ significauerunt: mandat Papa quibusdam iudicibus, quatenus si constiterit eis abbatē & monachos quartā pductionē testiū cū iuris solēnitate sup possessorio petiuisse, & pp hoc infra x. dies appellasse post interlocutoriā iudicū, ad quartā pductionem testium eū solēnitate iuris admittant eosdem, nisi forte iudices quartā pductionem negauerint, vt effrenatā multitudinem testiū refrenarent: & si in pbatione appellationis defecerint, in expensis legitimis parti alteri ɔdēnentur: & causam possessionis ad quā moniales habuerunt recursum, primitus debeāt terminare: nisi esset in petitorio pcessum in tm̄ q possit de pprietate liquere, & tunc qōnem determinent simul vtranq;: qđ si de pprietate ad plenū adhuc non constet: pcedant in ipsa iudicio possessionis fioito. Nota q qui primo ecepit agere de pprietate, potest redire ad iudiciū possessionis suspēso petitorio. hic quarta pductio dari debet cū solēnitate legali: alioquin appellatio pp hoc interposita valet: nisi denegetur ex causa, vt hic dī. Item interlocutoria transit

in rem iudicatam: nisi appelletur ab ipsa infra decem dies. Item q deficit in pbatione appellationis à grauamine interpositæ, eōdem nari debet alteri parti in expensis.

b *Intentarunt.*] Qđ eis licuit. ξ. de causa pos. pastoralis. & ff. de vi & vi arm. cū fundū. §. vlt. & ff. de acq. pos. naturaliter. §. nihil.

c *Ea ratione.*] Hæc rō bona erat, quia interdictum vnde vi, daī hæredi & bonorum possessori. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdictū hoc. in fin. & datur in hæredem in id quod ad eū puenit. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. pen. & l. se. & 16. q. 6. si epm. [a] Et intellige q datur ɔ hæredem iuris. C. si ex delic. defun. l. vnica. non aūt ɔ hæredem rei: quia non oīs ad quem res puenit, tenetur interdicto vnde vi. ξ. de resti. spol. cum ad sedem. & ff. de vi & vi ar. cum à te. si tñ sciēter rem illam recepit à deiectore, tenetur. ξ. de restitu. spol. sæpe contingit. Vincen.

d *Deberet.*] Monachis petentibus quartā productionem testium, cū solēnitate legali sup iudicio possessorio: quam eū iudices denegarunt, monachi appellarūt ab interlocutoria ɔ eos lata. vt j. patet.

e *Solemnitate.*] quam habes j. eo. c. pen. & in Auth. eo. tit. §. q a vero.

f *Infra decem dies.*] Idē tēpus datur ad appellandū, à diffinitiua. 2. q. 6. anteriorū. Et sic patet, q īfra x. dies debet appellari ab interlocutoria. ξ. de elect. cum dilecti. aliàs transit in rem iudicatam [3], vt ibi dicitur, idem etiam tempus datur ad supplicandum. C. de precib. impe. offe. Authen. quæ supplicatio. Vincen.

g *Effrænatam.*] Nota nouitatem iuris: sed ratio est antiqua. sic j. c. proxim. & ff. de testibus. l. 1. in fi. & ex eadem causa posset iudex denegare tertiam, & etiam secundam. sm̄. ff. de iud. nonnunquā. [4] 24. q. 3. de illicita. & ξ. de dolo & contumacia. cum dilecti. ex quo eadem subest causa in secūda siue in tertia, vt in quarta: idem seruandum est hincinde. supra de translat. inter corporalia. Vel si infra certum tempus causa deberet terminari. ξ. de officio delega. de causis. Vincent.

h *In probatione.*] scilicet q non probēt se appellasse infra decem dies ex causa præmissa.

¶ *Glo. seq. obyctt, & soluit.*

i *Condemnantes.*] Et sic patet, q appellans iniuste condemnandus est in expēsis alteri parti, & illud generale est. 2. q. 6. omnino. & j. de appellationi. vt debitus. & quòd remitti debet ad eundem iudicem à quo appellauit, vt dicit illa decret. vt debitus. [5] & eod. tit. cum in ecclesia. Sed quare sm̄ iura pdicta non remittuntur partes ad priores iudices si apparuerit monachos frustratorie appellasse? Hoc ideo contingit, quia priores iudices retulerūt negotium dño Papæ, & ita desierunt esse iudices per relationem: vt ξ. de officio lega. licet. in princip. & C. de rela. l. 1. & 2. & vt patet ex princip. cap. [6] Quid iuris sit de huiusmodi expensis. dictum est plene ξ. de dolo & contumacia. finem. Bernard.

k *Liquere.*] Non vr̄ q plene liqueat nisi postq̄ renunciatum fuerit & conclusum: cum aīe renunciationem possint partes adhuc producere testes sup nouo articulo, & instrumenta. arg. ξ. de electio. dudum. & j. de fid. instr. cum dilectus.

¶ *Glo. seq. recitatur per q. scilicet quod de fructibus monialibus obtinentibus in possessorio, & monachis in petitorio.*

l *Recursum.*] sed esto q moniales obtineant in possessione, ergo habebunt rem cum fructibus à tpe deiectionis. ξ. de resti. spol. grauis. & ff. de vi & vi ar. l. 1. §. q vi deiectus est. sed pone q monachi obtineant postea in petitorio: ergo habebunt rem cum fructibus à

temporo

¶ Cap. 9. eo. tit. in 3. compil.

¶ Argentolio.

2 Secundū Tanc. idem Host. q dicit q mulieri non licebit producere testes contra hos secaldos ar. j. eod. licet. 2. bonus tū iudex discrete debet examinare testes ibus, vt si qua lateat falsitas, ipsam penitus comprehendat. j. eod. c. cum causam. Io. And.

a Adde q hæredis appellatione veniat in l. hæredis. cū not. ff. de verb. signi.

¶ Quando dicatur liquere, tradit abbas in cap. cum olim. de verb. signi. Antonius Butrius in c. prout de dolo & contuma. adde glossam in c. decernimus. 3. q. 9.

3 Quo ad petitum, nō quo ad iudicē; quod doc vt not. de app. cum cessante. Io. And.

4 Ad hoc inducit, q quis dat reus tres dilationes. quoq. vnam per omnibus. Io. An.

5 Concor. l. 6 illud. C. de temp. app. & ibi. B. Petr. de Bel. pert. Cyn.

6 Vel deseruerit appellationi. j. de app. cum appellationibus. lib. 6. Io. And.

spe litis contest. sup proprietate: & imputent sibi moniales q pri-mo intentarunt iudicium ꝓprietatis: quia litis contestatio cæquat oēs possessores, & p litis ɔtest. fiunt malæ fidei possessores, & ideo fructus post lit. contest. oēs restituendi sunt cum ipsa re. C. de rei vendic. certum est. & ff. de petitio. hæred. sed & si lege. §. si ante li-tem. Sed forte inspicit litis contest. de nouo facta sup proprietate: & quia moniales primo ɔueniebant, modo conueniuntur. Et hoc verū est s̄m legistas, qui dicunt, q ea toto renunciatur iudicio proprietatis anteq̄ admittatur ad possessorium. Secundum iura canonica nō renunciatur iudicio ꝓprietatis, vt hic dicitur q a postea debent procedere in iudicio proprietatis. Sed s̄m hoc vr̄ q fecerunt sibi ꝓiudiciū circa fructus perceptos, & post litis ɔtest. super proprietate, si monachi postea obtineant i iudicio ꝓprietatis. Io.

Cap. re. eo. tit. in 3. compil. Ideo vero tam diligens cura in examinandis testibus est adhibenda per iudicē, ne mendacium dicat, facit Deuteron. c. 19. Eleutherius Papa in c. iudicantem. 30. q. 5. & videto Simancā catho. instit. tit. 64 numero 10.

C Vm causam.] Habet tria dicta, vt patet ex summatione. Secundum: ibi, *Quòd si*. Tertium; ibi, *Volētes*. Abb.

minetis, in causa proprietatis postmodum processuri: alioquin quæstionem terminetis simul vtranque.

¶ Idem episcopo Placentino.

¶ *Diligenter examinandi sunt testes, & puniendi qui eos impediunt: & ipsorum testium multitudo est per iudicem refrænanda.*

CAP. XXXVII.

CVm † causam, quæ inter archiepiscopum Rauennat. ac commune Faueñ. & infra. ¶ Quia vero vtriq; parti nimis existeret onerosum, vt testes producerēt coram nobis: Mandamus, quatenus recipias testes, quos vtraque pars, tam super principali negotio, quàm in personas [a] testium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures [b]: & de singulis circumstantiis [c] prudēter inquirens, de causis [d] videlicet, personis, loco [e], tēpore [f], visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plene cōscribas: & infra. Testes [g] autem, & cæte. ¶ Quòd si forte Fauentini vel alij, eos quos dictus archiepiscopus ad perhibendū testimonium veritati duxerit producendos, præsumpserint impedire: tu ipsos ab huiusmodi præsumptione cessare cōpellas [h]. Volentes autem effrænatam [i] multitudinem testium refrænari: volumus, vt hincinde quadragenarium numerum testium excedere non permittas: ita videlicet vt si

Casvs. Inter archiepm Rauennateñ. & eōc Fauentiæ vertebatur quæstio sup iurisdictione quorundam locorum, de qua habetur ſ. de proba. licet. Causa illa delata fuit ad dñm Papam lite contest. & ꝓstito iuramento ab vtraq; parte de calumnia, quia difficile fuerat vtriq; parti testes producere coram Papa, mandauit epō Placentino, quatenus recipiat testes quos vtraq; pars tam sup principali q̄ in personas testiū duxerit producendos, & eos diligenter examinet: & de singulis circumstantiis prudenter inquirat, de causis, loco, tpe, auditu, visu, scientia, & de oībus ad negotium pertinentibus. Quòd si forte Fauentini vel alij, testes quos archieps duxerit producēdos, præsumpserint impedire, ipsos ab huiusmodi præsumptione compellat. Vt aūt effrænata multitudo testium refrenetur, præcipit vt hinc & inde quadragenarium numerum excedere non ꝑmittat, ita vt si Fauen. depositiones testium voluerint ratas habere, quæ ab epō Ferrariensi, & abbate Pomposiano receptæ fuerint, testes illi computentur in numero prælibato; alioquin cum attestationes illæ sint clausæ, ijdem testes si necesse fuerit, iterum producantur. Nota qualiter iudex debeat examinare testes. Itē qui testes impedit quo minus possint perhibere testimonium veritati, puniendus est. Item vltra quadraginta testes pars inducere non debet. Item vltra xl. dicitur effrænata multitudo testium.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

a ¶ *In personas.*] Sed cum exceptio, quæ opponitur in personas testium, debeat reseruari in tempus disputationis post publicationē testium: vt ſ. eod. præsentium. quare Papa dicit q statim hoc faciant. Ideo fecit, ne differatur negotium: quia ꝓsumptio erat ɔ Fauentinos[1], ne causa protrahendi negotium obijcerent in ꝑsonas testium post publicationem: Vnde Papa voluit sup hoc prouidere, & ideo non fuerunt admissi. ad hoc supra, de prob. licet. in casu tñ statim admittitur ad probandum. vnde cum dicitur q ille sit odiosus ex criminali causa, statim debet hoc ꝓbare. C. de testib. Auth. si dicat. si ex leui causa vel pecuniaria odiosus dr̄, recipiat eius dictum, & in tempus disputationis reseruetur huiusmodi quæstio: vt ibidem dr̄ in Authentica. eod. tit. §. si vero. coll. 7.[1] Item & in alio casu cum obijcitur testi q sit seruus, si dicat se liberum, nō debet admitti, nisi prius ostendat chartam suæ manumissionis. C. eod. tit. in Authen. si testis seruilis. argu. ɔ q statim debeat audiri qui obijcit crimen testi. ſ. eod. ca parte A.

1 Et eo casu dixit G. loquitur hanc literam cū exceptio talis est quæ nō repellit testem, sed reddit testimoniū eius suspectū, ꝓpter quod retinetur exceptio. & idē nota. ī. de excep. c. 2. Ioan. And.

b ¶ *Procures.*] sigillatim per se. aliàs non valerent eorum dicta. ī. eo. venerabilis. & ī. de accusat. inquisitionis. §. 1. & ſ. de elect. quia propter. arg. C. de testi. nullum. Ber.

c ¶ *Circumstantiis.*] aliàs non peruenitur ad veritatem. 23. q. 8. occidit. an, s. lucri gratia vel inimicitiarum testificetur, & de aliis circumstantiis, de quibus traditur ff. eo. l. 3. & 4. q. 3. c. si testes. Ber.

¶ *Glo. seq. tractat primo de teste, qui non reddit causam scientiæ interrogatus vel non. secundo quærit, alleg. pro & contra, & soluit. tertio tractat quomodo testis cognoscere debet illos de quibus deponit.*

d ¶ *De causis.*] Causam enim sciētiæ debet quærere iudex, quam si non reddiderit, non valebit dictum testis. 4. q. 3. si testes. §. solam. & 24. q. 3. si habes. & in Authen. de test. §. licet dudum. coll. 7. Si vero iudex non quæsierit, & testes simpliciter dixerint se scire, valebit. ī. de re iudi. sicut. vbi de hoc. & ff. de no. ope. nuncia. de pupillo. §. qui nunciat. in fi. Et de ꝑsonis ipsorum testium an sint honesti. 4. q. 3. §. 2. Sed nunquid testis tenetur r̄ndere an sit criminosus, periurus, vel talis qui non possit testificari? Et vr̄ q sic: quia istæ sunt circumstantiæ de quibus quæritur. ff. eo. l. 3. & 4. q. 3. si testes. & quia testis in causa criminali & ordinandus æquiparantur. 2. q. 7. ipsi Apostoli. & cap. testes. sed ordinādus tenet dicere crimen suū. 50. distin. ex pœnitentibus. & 24. dist. cap. vlti. op. argu. ī. de cacep. denique. Sed ɔtrium non inuenit, ergo stabimus legibus prædictis. qd̄ enim nō mutatur, quare stare prohibetur. C. de testa. sancimus. Sed ɔ videtur, q nō teneatur respōdere: quia nemo tenetur prodere se. de pœni. dist. 1. non tibi dico. Hæc auctoritas loquitur de eo qui in iudicio suæ confitetur, & ille non tenetur crimen suum occultū publice confiteri. Quid ergo dicemus? Satis potest dici q debet r̄ndēre saltem ad ea de quibus traditur 4. q. 3. si testes. & ff. eo. tit. l. 3. Et op. arg. ī. de accu. inquisitionis. §. 1. & si de alijs interrogentur [a]. Et satis vr̄ honestū q non interrogentur nisi de his de quibus fit mentio in ll. prædictis: quia talia non sunt ampliande, sed restringenda. Præterea testes debent cognoscere litigantium personas, à quibus & ɔ quos inducuntur. qñ agitur de ɔctibus, aliter non vr̄ q possint congrue testificari. arg. in Authen. eod. tit. §. 1. coll. 8. & in Authen. de instru. cau. circa princ. §. si quis igitur. coll. 6. C. de iure deliber. sancimus. §. sin autem dubius. in fi. & si dubitetur an testes cognoscant ɔhentes vel litigantes, exhibendi sunt ipsis testibus, vt eos cognoscant; & in eadem forma in qua esse consueuerunt: quia mutata forma, & substantia quasi mutata videtur. ff. de exhib. Iulianus. §. sed & si quis. Istud frequenter fit, præcipue vbi factum suspectum præsumitur.

a Not. Io. 2. q. 7. quærendū q iudex potest in genere quærere à teste an possit esse testis ad hoc 8. q. 1. Accusatione. Ioh. And.

e ¶ *Loco.*] exemplo Danielis.

Danielis cap. 13.

f ¶ *Tempore.*] quia si diuersi sunt, siue in loco siue in tempore. non valet eorum dictum. 3. q. 9. nihilominus. nec intellige de tpe, i. de qualitate tpis nisi esset suspectus testis, vel ex tpe, i. ea mora. & ex hoc etiam redditur testimonium suspectum. 4. q. 3. cap. si testes. §. item in testibus considerandum est. Cum enim testis præsumitur suspectus, quibuscunque modis potest, inquirenda est veritas. arg. 30. q. 5. iudicantem. & 35. q. 9. graue. & C. de eden. is apud quem. in fi. Iudex ergo discretus in oibus istis & aliis per quæ possit veritas melius perscrutari, debet interrogare: aliter enim ad veritatem non possumus peruenire. 23. q. 8. occidit.

Additio. Vnde versus; *Auditus, visus, persona, scientia, causa: Fama, locus, tempus ac certum, credulitasque: Dum testes recipit, iudex hæc cuncta notabit.*

g ¶ *Testes autem.*] Clausula ista non recipit omnia superiora: quia testes illi qui inducuntur super criminibus, non compelluntur. ī. eo. tit. proxi. dilectorum. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. quærit de impediente quid si non potest compelli. alleg. quod habeatur pro producto, & signat contrarium.*

h ¶ *Compellas.*] per ca com. ſ. eo. tam litteris. & hoc bene potest: q a ꝓstat impedimētum causæ: & quia iurisdictio ad omnia extendit, sine quibus causa expediri non potest. ſ. de offi. deleg. ꝓterea. & c. prudentiam. §. sexta. ad fi. & c. 1. & c. suspicionis. & ſ. eo. tam litteris. & ff. de iurisd. om. iu. l. 2. Et si nullo modo potest compelli, & ita testes non possunt inde dicere veritatem: quid erit? Videtur q debet haberi pro producto ac si deposuisset contra illum qui fecit illum impediri; vel consensit: quia si vellet prohibere ne taliter impediretur, bene posset [3]. ī. eo. ɔstitutus. arg. 3. q. 7. c. infames. ver. si quis adeo. arg. contra. 1. q. 4. quia præsulatus.

3 Dicebat Host. q si principalis vel alius eo mandante hoc faciat, habetur testis ꝓ producto. arg. ff. si qs cau. l. 2. §. 2. simili modo. Idē si hoc fiat per aliū amicū principalis ipso principali tacente & dissimulante. arg. ī. de simo. sicut nobis. & c. nōc in secus si hoc fiat ab inimico vel ē contrario ipso fraude cum traditione, vt ibi. & xl. ex qui. cau. in possess. ea. l. pen. Io. And.

i ¶ *Effrænatam.*] Sic ſ. eod. cap. proxi. & ff. de testi. l. 1. in fin. Et sic vltra xl. dicitur esse effrænata multitudo, sic ī. de ele. excom. mi. latores. Sed hoc potius consideratur secundum magnitudinem causæ, & personarum qualitatem. nam quandoque xxiij. millia dicuntur pauci. 45. dist. disciplina.

¶ Glo.

Fauentini testium depositiones ratas habere voluerint[a], quæ à Ferrarieñ. episcopo & abbate Pompon. receptæ fuerint: testes ipsi computentur in numero prælibato: alioquin (cū attestationes ipsæ sint clausæ) ijdē testes, si necesse fuerit, iterato producantur.

Idem de Nouo fonte, & Casædei abbatibus.

Attestationes receptæ in summario, fidem non faciunt in plenario iudicio. Et illarum publicatione non obstante, ijdem vel alij testes super eisdem capitulis recipi possunt.

CAP. XXXVIII.

ij VEniēs [b] ad Apostolicā sedem G. archidiaconus Claremoñ. humiliter supplicauit, vt sententiam super decanatu Claremoñ. ecclesiæ pro eo latam, quæ iam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari: cum autem procuratores capituli Claremoñ. in nostra præsentia proposuerint, sententiam illam contra iustitiam, & post appellationem [c] ad nos interpositam promulgatam: & infra. Et idem archidiaconus ipsos tamquā procuratores admittere noluerit [d], vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. subdiaconus noster se ipsi opposuit ex aduerso, asserens se canonice in decanum Claremoñ. electum: propter quod dictus archidiaconus in sua petitione nō erat aliquatenus audiendus [e]: quia decanatus ipse non ad illum, sed ad se potius pertinebat: & infra. Cum igitur super his aliquandiu disceptassent, interlocuti fuimus, vt dictus P. si posset incontinenti [f] suam intentionem fundaret [g]: qui cū super hoc testes & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciauimus, quòd sua intererat, vt se posset opponere archidiacono memorato. Lite igitur inter eos tam super electione, quàm super sententia contestata, quæsitum fuit ab ipso archidiacono, vtrum attestationes prius exhibitas in articulo [h] supradicto, in hoc iudicio vellet [i] admittere: qui respondit, quòd vellet, dummodo posset obijcere tam in personas testium, quàm in dicta. Quo audito pars aduersa respondit, quòd attestationibus illis in hoc iudicio vti nolebat: cum non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent, lite non contestata, receptæ: vnde super toto negotio alios volebat testes producere, vel eosdem. Pars autem respondit aduersa, quòd cum testes illi tam super sententia, quàm super electione dixissent, & eorum attestationes fuissent in iudicio publicatæ, non licebat eidem (postquam testificata didicerat) super eisdem articulis alios testes producere, præsertim cum in hoc iudicio attestationibus illis vsus fuisset subdiaconus prælibatus.

Glossa sequens ponit duas lecturas, & secundam reprobat, demum quærit, soluit.

a Voluerint.] Hæc littera potest intelligi secundum dist. illius l. C. eod. tit. l. vlt. j. eod. præsentata. Vel dic vt dicebat Io. & Lau. quòd quamdiu attestationes sunt clausæ, possunt adhuc idem testes iterato induci, vt addant: quia forte tunc nō habebant omnia in memoria. in Auth. eo. tit. §. quia vero multi. & argu. ff. de quæst. reperit. vel vt corrigant errorem suum: sed illud nō credo: quia hoc debēt facere incontinenti, & non ex interuallo. j. tit. proxim. præterea. in fine. Et argum. ad hoc 35. quæst. 6. de parentela. in ver. discordasse. Sed si quis testis secundo inductus dicat contrarium eius quod primo dixit: tunc dictum suum non valet, nec creditur ei. arg. j. eod. cum in tua. j. de appel. solicitudinem. to si. nisi forte ita esset quòd primæ attestationes non valuissent, puta ab eo receptæ qui nullam habebat iurisdictionem, vel potius quia pro nō scriptis debent haberi, nec debēt publicari, sed potius incidi. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. sol. l. 1. in fine.

ij Veniens ad Apostolicam sedē.] Vbi variatur modus agēdi publicatis attestationibus, super eodem capitulo testes producere licet. Et tres sunt partes. In prima ponit ordinē processus, & disputationes paruū super receptione testium. In secunda Papa interloquitur: ibi, *Nos igitur.* in tertia conclusionem committit: ibi, *Quocirca.* Abb. Siculus.

Casus. Vacante decanatu Claremonteñ. archidiaconus eiusdem ecclesiæ electus extitit in decanum: Quidam opposuerunt se illi electo: causa commissa fuit quibusdam iudicibus, qui tulerunt sententiam super decanatu pro archidiacono, & in parte mandauerunt illam executioni: Sed quia ex parte capituli ab illa sententia fuit appellatum, non fuit in totum executioni mandata, propter quod archidiaconus & procuratores capituli ad sedem Apostolicam accesserunt: Archidiaconus in præsentia Papæ petebat sententiā pro eo latam in totum executioni mandari. procuratores capituli dicebant sententiam illam contra iustitiam, & post appellationem esse latam: vnde debebat cassari: archidiaconus dicebat illos non esse audiendos, cum essent excommunicati. dum hæc proponerentur, P. subdiaconus domini Papæ se opposuit ex aduerso, asserēs se canonice in decanum Claremonteñ. electū. vnde dictus archidiaconus in sua petitione non erat audiendus: quia decanatus ipse nō ad illum, sed ad se potius pertinebat: Tandē interlocutus fuit Papa, vt dictus P. si posset incontinenti suam intentionem probaret: Ipse vero super hoc testes & instrumenta produxit, & dominus Papa interlocutus fuit, quod sua intereat, vt se posset opponere archidiacono prædicto lite cōtesta. inter illos tam super electione, quàm super sententia: quæsitum fuit ab archidiacono vtrum vellet admittere in hoc iudicio attestationes primo receptas in articulo supradicto: Qui respōdit quòd vellet, dummodo posset obijcere tam in personas testium quàm in dicta: quo audito pars aduersa respondit, quod attestationibus illis vti nolebat, cum non super principali negotio, sed super incidenti articulo fuissent lite nō contest. receptæ: vnde super negotio, & illos & alios voluit producere testes: Sed archidiaconus respondit, quòd cum testes illi tam super sententia, quàm super electione dixissent, & eorum dicta publicata fuissent, in iudicio non licebat illi postquam testificata didicerat, super eisdem articulis testes producere: dominus Papa pronunciauit, quòd testes essent super toto negotio recipiendi, quos vtraque pars duceret producendos: vnde mandat quibusdam iudicibus, quatenus receptis testibus & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali quàm etiam incidenti fine canonico debeant terminare. In fine dixit, illa quæ in capitulo aguntur, non possunt de facili probari nisi per canonicos: vnde mandat, vt ad cautelam absoluant eosdem, vt vocati ad testimonium libere possint pro vtraque parte testificari. Nota quòd quilibet ad quem negotiū pertinet, siue cuius interest, potest se opponere, & debet admitti primo probato, quòd sua intersit. Item cum diuersus est modus agendi, publicatis attestationibus super eodē articulo possunt iterum testes produci: cum alius est modus agendi quàm prius. Item cum quis dicit se debere admitti, dicens quòd sua interest, plene debet probare quòd sua interest, licet hoc sciat: aliàs non admitteretur. Item ea quæ in capitulo fiunt, per canonicos probantur. Item excommunicati testificari nō possunt.

b Veniēs.] De hac materia loquitur j. de app. constitutus.

c Appellationem.] bene allegabant illi procuratores si hoc probare possent, scilicet quòd contra iustitiam: quia executio per hoc suspenditur: sic si obijciatur quæstio falsitatis. C. si ex falso instrumento. lege vltima. Laurentius.

d Noluerit.] quia dicebat quòd erant constituti procuratores ab excommunicatis, vt patet in integra.

Apostilla. Vel quòd ipsi procuratores erant excommunicati. c. post cessionem. s. de proba. & hæc melior: cum excommunicatis non sit denegata defensio, vel per se vel per procuratores. cap. cum inter. j. de excep. & s. de iudi. cap. intelleximus.

e Audiendus.] Sententia lata inter me & te, non est executioni mandanda, si ius alterius partis læditur. infra de re iudicata. cum super. & supra de offic. deleg. super eo. & ff. de appel. à sententia. Laurentius.

f Incontinenti.] No. sententiam executioni mandandam nisi statim probetur exceptio. s. de rest. spo. litteras. C. de compen. l. vlt. in fi. & C. de ordi. cog. l. fi. §. vlt. fin. j. de re iudi. cum super.

g Fundaret.] quod debet audiri contra illam sentētiam, quæ lata erat pro archidiacono.

h In articulo.] ad quem probandum fuit admissus, scilicet quod sua intererat.

i Vellet.] quia ad hoc cogi nō poterat, cum ad aliud probandum fuissent inducti. j. eo. cū causam quæ. & ar. s. eo. cōstitutus j. eo. cū in tua. ex consensu tamen partium valuissent; ar. C. eo. tit. l. vlt.

Margin notes:

a Et forte ipsi eius & abbas fuerit arbitri, vel forte de legatu, sed processerat hic tertio collega, vel alter eorum fuerat rectum fama secundum Vinc. Ioan. And.

Cap. 31. eod. cum in compilatione. Et de intellectu huius decretalis vide Petrū de Bentinendis decisione 14.

a Hoc indocet: quia vtrumque [illegible] reddet sententiam nulli. Io. And.

a Nest dicit, quod partes [illegible] Io. And.

Nos igitur iustitia pronunciauimus exigente, quod testes essent recipiendi super toto negotio, quos vtraq; pars [a] duceret producendos. ¶ Quocirca mãdamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam † super principali quàm etiã incidenti, fine canonico terminetis. Quia vero quæ in capitulo aguntur, non facile possunt nisi per canonicos [b] ipsos probari: volumus, vt ad cautelam absoluatis eosdem: vt vocati ad testimoniũ libere valeant pro vtraque parte testari †.

¶ Idem Bisuntino archiepiscopo.

¶ *Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque iuramento, nisi à partibus remittatur.*

CAP. XXXIX.

TVis† quæstionibus: & infra. Monachi vero de suis fratribus ac conuersis, testes in causis proprijs producere absque iuramẽti [c] exhibitione nõ possunt: nisi forte à parte remittatur [d] aduersa.

¶ Idẽ Attrebateñ. episcopo, & Dedimeñ. & Vrsicampi abbatibus.

¶ *Delegatus necessarius in testẽ remouetur à iudicando, et alius subrogatur.*

CAP. XL.

DIlecto † filio Arieñ. præposito nobis innotuit exponente, quod cum causam, quæ inter ipsum & comitissam † Flandrensem super donatione sex præbendarum sacerdotalium agitatur, vobis episcope ac abbas Dedimeñ. & Attrebateñ. decano duxerimus committendam: idem præpositus citra litis cõtestationem [e] proposuit, quod testimonium decani sibi necessarium erat in causa prædicta, cũ de iure suo

¶ *Glo. seq. ponit duas obiectiones, & vnã quæstio. & solutiones ipsarum.*

a ¶ *Vtraque pars.*] Sed quare necesse habet iste P. cõtra sñiam illã inducere testes, cũ illa sñia ei nõ debeat obesse, quia res inter alios acta alijs obesse non debet. j. de fi. instrum. inter dilectos. & j. de re iud. c. pen. in prin. Rñdet, quia de hoc agebat antequã sñia ei ꝑiudicasset, qui sciebat rẽ ad se pertinentẽ tractari: q. a si primo sibi actio eius rei ꝯpetebat, & ꝑmisit sequẽtem agere: ꝑiudiciũ sibi fecit. j. de re iudi. cap. pen. ff. de re iudi. sæpe. quia hoc ipso tacite renũciare vr iuri suo. j. de iis q̃ fiunt à maio. par. cap. ex ore. quia q̃ cito sciuit causam illam tractari, statim debuit ꝯdicere, & se opponere: quod cum non fecerit, præsumitur consentire. argum. s. de offic. deleg. cum olim. & 54. dist. si seruus. & j. qui ma. accu. pos. insuper. see' si nesciuisset causam agi. ar. ff. de accu. si cui. §. isdẽ. Præterea adhuc idẽ, vel alij testes sup hoc sunt admittendi: & ita super eodem articulo & inter easdẽ personas testibus publicatis idẽ vel alij testes iterũ recipiũtur. Vnde contra. s. eod. fraternitatis. † cum suis concordantiis. Sed iam solutum est: quia illud contingit propter diuersum modum agendi. j. eod. cum in tua. & c. cũ causam quæ. Sed si illi etiã qui primo inducti fuerunt, ꝯtriũ dicunt in secũdo iudicio: quid erit? Non credo valere dictum eorum: licet aliud sit iudicium, & alius modus agendi. j. eod. cum in tua. & j. de præsump. literas. s. de proba. per tuas. Ber.

¶ *Glossa sequens adiuuat textum. signat contrarium. argu. & duas obiectiones soluit.*

b ¶ *Canonicos.*] Quæ enim in capitulo fiunt, per alios probari nõ possunt, cum alij ad capitulum non vocentur [2]. sic & quæ domi fiunt, per alios non de facili explorantur. C. de repu. consensu. §. super plagijs. C. de quæst. interrogari. ff. ad Sylla. si quis in graui. §. si pupillus. & §. seq. & l. 1. §. si vir aut vxor. licet alias apud domesticos facile quid confingatur. C. de donat. datam. ar. contra. s. eod. in litteris. Item est hic argu. q excommunicatus post absolutionem suam restituitur pristino statui. 4. q. 1. cap. 1. Item ea quæ in capitulo aguntur, per alios probari debent, vt hic dicit. Et hæc est causa quare compellitur canonicus ferre testimonium contra ecclesiam suam, super contractu inito cum capitulo suo, nec debeat ideo perdere beneficium suum: quia hoc facit compulsus ff. de bonis libertorum. qui cum maior. §. penultimo. secus esset si assumeretur ad officium, vt in aduocatione vel procuratione: quia tũc perdere debet beneficium suum. supra de postulationibus. cap. vlt. hic ideo absoluuntur ad cautelam, vt possint testificari: quia dicebatur q erant excommunicati post appellationem [3], aliàs nullus absoluitur ad cautelam. Nec intelligas q quilibet excommunicatus vocatus ad testimoniũ debeat absolui. & hic ideo absoluuntur ad cautelam: quia non poterant probari per alios, quàm per illos de capitulo, vt litera dicit.

TVis quæstionibus.] Ponit dictum, à quo casum excipit: ibi, *Nisi.* Abbas.

CASVS. Licet in causa monasterii monachi & conuersi licite producantur ad testimonium, non tamen sine iuramento ad testificandum recipiuntur, nisi iuramentum eis à parte altera remittatur. Nota q iuramentum testis potest remitti à partibus expresse, sed non iuramentum calumniæ: quia introductum est propter iudicis religionem, & in fauorem partium, iuramentũ testis ꝑpter iura litigantium principaliter declaranda: & ideo illud remitti expresse à partibus non potest, sed istud bene potest.

c ¶ *Iuramenti.*] Sed cum iuramento bene, aliàs quantumcumque religiosus sit aliquis, in præiudicium alterius non est ei credendũ. j. eod. nuper. & sic tam monachi, quam alij clerici possunt ferre pro ecclesia sua testimonium. s. eo. insuper. & c. cum nũcius. & j. de iureiu. & si Christus. in fi. & 14. q. 2. super prudentia.

d ¶ *Remittatur.*] Et sic patet q iuramentum testis pôt remitti: & hoc ideo, quia verbo aduersarij, possum totũ ius meũ relinquere: vt C. de fideicõmissis. l. vlt. Sed vr quòd non possit remitti [4], quia introductum est vt veritas detegatur, & vt religio iudicantis non circumueniatur: & sic videtur quòd in fauorem iudicantis: ergo partes non possunt illud sibi remittere. Solu. iuramentum illud iudicis auctoritate remittitur, & illud iuramẽtum principaliter in fauorem partis præstatur: vnde possunt illud sibi remittere partes. Sed numquid iuramẽtum illud potest remitti in causa matrimoniali de consensu partium? Dico quòd non: quia nec eorum cõfessioni statur in causa matrimoniali: etiam si fama consentiat siue rumor: & hoc ideo ne colluderent ad inuicẽ contra matrimonium. j. de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ. super eo. sed in coniungẽdo videtur quòd possit remitti, quia ibi creditur confitenti dummodo non sit in alterius matrimonij ꝑiudiciũ. j. de clan. despon. cap. 2. Sed quid dices de iuramento calumniæ, an possit remitti à parte partis? Videtur quòd nõ: quia nec cõsuetudo valet de ipso non præstando. s. de iur. calum. cæterum. & videtur expressum. C. de iur. calum. l. 2. §. sed quia veremur. sed eadem ratione qua iuramẽtum testis remittitur: quia in fauorem partium præstatur vt veritas eliciatur, & nõ occultetur. 14. q. 2. quamquam. potest iuramentum calumniæ remitti: quia illud præstatur in fauorem partium ne calumniose aliquid fiat: & vt veritatem vel saltem secundum quòd æstimat, cõfiteatur: vt C. de iura. cal. l. 2. §. sin autẽ. ad fi. Dicunt quidam, vt Io. & B. & alij sequaces, quòd iuramentum istud de calumnia expresse remitti non potest: sed tacite bene remitti pôt, nec sententia propter hoc cassaretur. ar. ff. de procu. filiusfamilias. §. veterani. & C. eo. ti. ita demum. vbi exceptio procuratoria contra militem expresse remitti non potest, tacite vero bene potest. ff. de iureiur. l. iusiurandũ. §. qui iusiurandũ. sicut aliquando tacita probatio plus operatur quàm expressa. ar. ff. de solu. vero ꝓcuratori. §. alia. & l. si quis stipulatus in melle. §. 1. Alij dicunt vt M. & eius sequaces [5] quòd non pôt, nec tacite nec expresse, cum non tantum in fauorẽ partiũ, sed pro cõi vtilitate introductum est, vt dicit lex: q ex dissimulatione remitti non potest. C. de iuramento calumniæ. l. 2. §. sed quia veremur. Ber.

ADDITIO. Tu dic vt hodie habetur in cap. primo, de iuramento calum. lib. 6. vbi deciditur quòd tacite potest remitti, sed non expresse, & sic approbatur opinio Io. & Ber.

DIlecto filio.] In prima ponitur impetrantis querela. In secunda prouidet: ibi. *Ne igitur.* Abbas.

CASVS. Inter præpositum Arieñ. & comitissam Fladreñ. quæstio vertebatur super donatione sex præbendarum sacerdotalium: causa super hoc commissa fuit episcopo & abbati Dedimeñ. & decano Attrebateñ. Idem præpositus in præsentia iudicum constitutus citra lit. contest. proposuit, quòd testimonium decani necessarium sibi erat in causa prædicta, cum de iure suo non nisi per ipsum & quendã alium testẽ tantum fidẽ facere posset: vnde petebat ab eis, vt in causa ipsa ꝓcederẽt decano excluso, aut supersederent à negotio, quousq; dñs Papa alium substitueret loco sui: sed iudices postulationẽ suam admittere noluerunt, immo post appellationẽ à collatione præbendarum ipsarum suspenderunt eundem præpositum: præpositus hæc oĩa dño Papæ significauit. Ne igitur propter testis defectũ iustitia præpositi valeat deperire, loco ipsius decani substituit dñs Papa abbatem Vrsicampi, mandans eisdem, quatenus si ita est, relaxata suspensione præpositi, ꝓcedant in causa iuxta prioris mandati tenorẽ. Not. q ꝓpter defectum testis iudex remoueri debet, vt possit testificari in causa, in qua datus erat iudex. Item ius collationis præbendarum cadit in laicum.

e ¶ *Citra litis contestationem.*] protestãdo q per illa verba non intendebat litem contestari. s. de or. cog. cum dilectus.

¶ *Glos. seq. Panor. expedit per tres q. tertia ibi, si iudex nollet.*

4 ¶ Vm-

¶ In codice Barbatię ita tam super principali negotio, q̃ super etiam incidenti, &c.

¶ Aliàs, testificari, legitur.

¶ Cap. 12. eod. tit. in 3. compilatione. Adde hic Guidonem Papæ pro maiore textus & glossa [illegible] intelligentia.

[1] Hic Host. ad timorẽ subornationis addit aliã rõnem & q[illegible] ibi dixit in [illegible]. Io. And.

[2] Concor. l. fa[illegible]. & ibi Bald. ff. q[illegible] caus. [illegible] & l. testa[illegible] ff. com[illegible] præd.

[3] Et ideo [illegible] fuerunt remissi ad excõicatores. & sic nõ obstat s. de offi. deleg. prudentiã. §. 6. [illegible] Ioan. p quẽ dicunt hic Go. & Phil. q iudex absoluit testes excõicatos, si per alios veritas haberi non pôt, nisi sit tale genus excõicatorũ, cuius absolutio reseruetur Papæ. Ioan. And.

[4] Vide leg. Theophi. [illegible] & ibi Barto. ff. de [illegible] & in l. iurisiurandi. C. de testibus.

[5] Cap. 1. [illegible] in 3. cõpilatione. Et pro intelligentia textus & glossæ [illegible] vide hic Guido Papæ.

Ex hoc inferunt [illegible] licere [illegible] capere [illegible] conferendi præbendas de quo vide Io. Reb. in rubrica C. de iure fis. adde quod [illegible] per Deci. in l. [illegible] ff. de regul. iuris.

[5] Host. hic & s. de iur. cal. [illegible] & reddebat rõnẽ diuersificatiui quia sine periculo animæ nõ pôt committi calũnia, in quo Deus offendit, respub. læditur, & ecclesia scandalizat. sed sine teste de meo tibi dare posse [illegible] prædictis. Io. And.

non nisi per ipsum & alium vnicum[a] tantum testem, facere fidem posset. vnde postulauit, vt in causa ipsa eo procederetur excluso[b], vel supersederetur negotio, quousq; substitueremus alium loco eius. vos autem petitionem eius admittere recusastis[c]: quinimmo post appellationem à præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. ¶ Ne igitur ob testis[d] defectum eius iustitia valeat deperire, te abbas Vrsicampi loco ipsius duximus subrogandum[e] †: Mandantes quatenus, si est ita (suspensione præpositi relaxata[f]) in causa iuxta prioris mandati tenorem, ratione præuia procedatis.

a ¶ Vnicum.] Sed nunquid esset idē si haberet duos pter istū? Vř q non, quia duo testes sufficiunt. s. eo. licet. & j. de test. relatū. & 4. q. 3. c. si testes. § itē vbi numerus. & 2. q. 4. §. 1. adhuc credo q remoueri debeat à iudicio, & præcipue si illi duo sint viles, & q a testes nō habent omnia in memoria semper, & sic veritas occultaretur, & probationis copia totaliter deperiret. ar. op. s. vt lit. non conte. qm. 1. rñ. & curare debent magistratus, vt etiā salua sit rerū probatio. ff. eo. tit. curent. & arg. in Auth. e. tit. vlt. col. coll. 7. & ff. ad l. Aquil. in lege. si autē plures haberet nō deberēt remoueri: qa vbi aliquis habet sufficiētes testes, alij nō cōpellunt. s. eo. ti. e. de testibus. in fi. Sed nunquid esset idē in causa criminali? Vř q nō, qa in criminali non cōpelluntur testes. j. titu. pxi. dilectorū. Adhuc credo q sit remouendus, non obstat eo qd̄ nō pōt eō pelli: quia precibus induci posset vt testificaretur: sed si omnino nollet testificari, non deberet remoueri etiā in causa ciuili. Si iudex vellet iurare q nil scit de cā illa, non debet remoueri. Idē credo tenēdū si aliquis in fraudē pcuret, vt causa talibus committatur, licet haberet alios plures: quia fraus ei prodesse non debet. arg. opti. j. de simo. nobis. & c. sicut. & s. de rescrip. super literis.

Facit ad hoc tex. in l. litteras. & ibi Cyn. & Bar. C. de præsump.

b ¶ Excluso.] Hoc habet locum quando clausula illa, q si non omnes. & c. ponitur in rescripto.

¶ *Glo. seq. adiuuat textū. Secundo quærit de aduocato, & soluit distinguendo. Tertio fortificat quæstionē, et soluit. Quarto quærit de delegante, & c. ponit opin. Io. & soluit, & contrario respondet. vlt. quærit & soluit.*

c ¶ Recusastis.] Et male: q a etiā prætor testimoniū dicere debet. 4. q. 3. c. si testes. ver. si res exigit. nec enim arctanda est copia pbationū. ff. de incend. ruin. nau. l. ne q d. §. de his. Sed quid si impetres illū in iudicē, q volebat esse aduocatus meus in illa causa? Ob hoc nō remouetur, cū aliū possim habere aduocatū, nisi hoc dolo feceris, vt mihi subtraheres copiā aduocati periti. arg. j. eo. constitutis 1. & 3. q. 7. c. infames. §. si quis autē. Sed si ei reuelaui secreta causæ meæ, non sufficit ad remouendū eum: quia non debet iudicare secundū conscientiam, sed secundū allegata. 3. q. 7. iudicet. Sed quid erit si iudex iste de quo quæritur, committat statim vices suas alij, nihil sibi retinendo, nunquid tenet talis commissio? & si tenet, nunquid potest iste esse testis corā illo? Dicit Io. q non potest corā eo ferre testimoniū: quia fungitur vice eius qui delegauit[a]. & idē est iudicare per alium quod per se. arg. s. de off. deleg. corā. & licet modo non sit iudex, sufficit q fuit, vt non possit esse testis. 2. q. 6. statuēdum est. Satis honestū putarem, & quod possit committere, & q possit esse testis coram illo. & c. illud statuendū.[a] loquitur de iudice qui cognouit de causa. & hoc potest dici per decre. istā: quia iste iudex fuit, & tamen admittitur ad testimoniū, immo propter hoc remouetur. Et si ordinarius peteretur in testem corā officiali suo, nunquid deberet testificari? Credo q sic, si necessitas immineret.

a Hoc verum si de legis esset ec dinari vel delegatus, q delegasset partem, nō totam. Ioā. And.

a Hoc c. loquitur de iudice qui peteret in testem sup principali: vt not. l. eā à nobis. in fin. 3. glo. Io. An.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

d ¶ Testis defectum.] Et sic eo remoto poterit ferre testimonium in causa. Sed nūquid aduersarius poterit obijcere in personā istius decani, vt à testimonio ipsū repellat? Non, cū ipsum approbauerit in iudicē eū eligēdo, sed in dicta bene poterit hoc obijcere. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus. 3. q. 3. §. offeratur. & 32. q. 5. horrendus.

¶ *Glossa seq. rect. per q. quantum tempus habeat iudex iudici subrogatus: et distinguit.*

e ¶ Subrogandum.] cum vnus iudex alij subrogatur, totū tēpus habet quod alij concessum fuerat. ff. de iudi. si iudex. & hoc cum res est integra. Si vero non est integra, tunc si est delegatus, habet residuū temporis: si ordinarius, non minus anno. ff. de iudi. edictū. C. de iudi. properandum. §. sin autem. in medio.

f ¶ Relaxata.] De facto, quatenus de facto processit. 2. q. 6. arguta. arg. j. de appe. ad præsentiam. & s. de off. ord. c. pen. quia excōicatio vel appellatio fuit legitima, & suspensio nulla.[3] j. de sent. excommunica. per tuas. s. de off. or. c. pen. Ber.

3 Vel secundum Host. proprie ponitur respectu appell. quia antequam decret. hæc emanasset, casus iste non erat in iure expres. fus. & scribebatur iudicibus appell. remo. vnde processus sententia mero iure, sed debuit retractari p superioris officium. de appella. pastoralis. Io. And.

¶ Idem iudici Sabinen.

¶ *Ne probationis copia pereat, citato aduersario recipiuntur & publicantur testes, quos reus induxit.*

CAP. XLI.

Significauit † nobis presbyter sancti N. Sabiñ. diœcesis, quòd fundatores eiusdem ecclesiæ, liberam eam esse volentes fundationis tempore se in ea nihil iuris retinere dixerunt. vnde timens ne processu temporis, probationis copia valeat deperire[g], prouideri super hoc idem presbyter postulauit. ¶ Quocirca mandamus, quatenus testes[h] idoneos, quos † ipse super hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumēta[i]: denūciādo[k] fundatoribus † antedictis, vel eorum hæredibus, vt receptioni testium si velint, intersint: & super denunciatione sic facta, confici facias publicum instrumentum.

Significauit.] In prima parte petitio. In secunda iudicis datio: ibi, Quocirca. Abbas.

Casvs. Quidam nobiles fundauerunt ecclesiam sancti Nicolai Sabiñ. diœcesis, & liberā eam esse volentes tēpore fundationis dixerunt, se nihil iuris retinere in eadē: sacerdos illius ecclesiæ cū super tali libertate nulla instrumenta facta fuissent, timēs ne processu tēporis probationis copia deperiret, petiit à domino Papa sup hoc sibi prouideri: vnde mandat iudici Sabineñ. quatenus testes idoneos, quos idē presbyter sup hoc duxerit præsentandos, examinet diligenter: & eorū dicta in publica monumenta redigi faciat, denunciatione præmissa fundatoribus antedictis. vel eorū hæredibus, vt receptioni testium intersint si velint, & super tali denunciatione fiat publicum instrumentū. Not. cautelam bonam & vtilem propter ea quæ contingere possent. Item futuris casibus occurrendum est.

† Cap. 14. eod. tit. in 3. compila. Et de materia huius decretalis vide plene per Bart. in Auth. sed & si quis ab aliquo. C. de testib. adde hic Guidonem Papæ.

† In codice Barbatia: quos super hoc idē presbyter duxerit præsentandos.

† Vide Lambertini de iure patronat. art. 4. q. 2. princi. 1 par. 2. lib.

g ¶ Deperire.] Argu. q futuris casibus prudenter debemus occurrere. sic s. vt lit. non contest. quoniā. 1. respon. & s. eo. si qui testiū. & j. eo. Albericus. & j. eo. de confir. vtili vel inutili. cū dilecta. & ff. loca. si qs domū. ad fi. ff. ad legē Aquili. l. lege Aquilia. ff. de vsufru. l. 1. in fi. & C. de vsur. pupil. l. vlt. ff. de furt. qui tabulas. & l. qui vas. & 23. dist. in nomine dñi. & s. de electione. licet. & instrumenta omnia propter hoc fiunt. 1. q. 7. saluberrimum.

¶ *Glo. seq. ponit quinque differentias inter hanc receptionem, & illā quæ fit cum timetur mors, & c. tamen quartam reprobat, secundo glossa tractat quòd etiam ex parte actoris locus est huic publicationi.*

h ¶ Testes idoneos.] Inter hanc receptionem testium, & illam quæ fit cum timetur de morte testium, vel de absentia diuturna. s. vt lit. non contest. quoniā. 1. respons. multiplex est differentia. Hic enim recipiuntur omnes testes indifferenter tā iuuenes q̄ senes, sed in casu illo non recipiuntur nisi illi tantū de quorum morte timetur, puta quia sunt senes vel infirmi, & de quorū absentia diuturna timetur, vt ibi dř. Item hic statim publicantur ad perpetuam rei memoriam: ibi non publicantur, sed[4] consignantur. Illi non valent post annum, nisi intra annū vel agat vel denunciet illi personæ cōtra quam inducti sunt, vt ibi dř: isti perpetuo valebunt tanquam Authenticum instrumentum, quorum dicta sunt redacta in publica monumenta. C. de re iud. gesta. Item contra illos potest obijci in personas, sed cōtra istos non, si appareat instrumentum denunciationis: vt dicit Vin. sed hoc non est verum. Item hic producuntur vbi non mouetur, nec timetur lis in præsenti. ibi secus. Et not. quòd hæc publicatio videtur habere locum etiam tantum in defensione siue exceptione, non autem in actione,[5] nec est contrarium ff. ad legem Aquil. l. in lege Aquilia. quia isti testes consignantur. sic intelligit Dominus Azo legem illam: immo dico idem in actione quandoque per eandem l. ff. ad legem Aquiliam, in lege Aquilia. ibi publicantur, & sententia fertur, sed condemnationis exactio cōpetit tantum cum extiterit conditio: vt ibi dř. s. vt lite. non contestata. quoniam. 1. responso. in Authen. eodem titul. §. & hoc verum est. coll. 7. sed in his duabus concor. cōsignantur, & in Auth. prædicta, vbi dicit, publicantur, i. publica manu transcribuntur, vt loquatur ante lit. contest. cū illa decre. qm. fm vnum modū legendi; si vis intelligere Auth. loqui in casu decre. hmōi, tunc proprie sedet: publicantur, id est, in publica monumēta reducūtur: vt ibi dř. Vin.

4 Videto in hunc locū Guidonem Papæ hic.

5 Facit ad hoc l. publicati. & l. testamenta. cum no. C. de testi.

¶ *Glo. seq. rect. per q. an aliud remedium haberet presbyter iste.*

i ¶ Monumenta.] Hæc est bona prouisio ad cautelam futurorū, vt sic redigantur testes in publicam formā: & aliud consiliū poterat habere ecclesia ista cōtra patronos, vt faciant ei chartam libertatis, sicut agitur pro apocha facienda. C. de fide instru. plures. sicut libertus agit cōtra patronū, vt faciat ei chartam manumissionis. C. de lib. causa. sicut datam. aget ergo ecclesia officio iudicis: secundū leges ageret condictione ex illa l. C. de libera. cau. sicut datam. & ff. de condi. ex lege. l. vnica.

k ¶ Denunciando.] arg. q non valet receptio testiū, nisi denunciatio

¶ Idem epo & archidiacono Beneuen.†

¶ *Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subijcitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatis attestationibus produci.*

CAP. XLII.

CVm † causa, quæ inter œconomum monasterij sancti Martini de Monte: & infra. ¶ Cum igitur abbas & fratres eiusdem loci probare intēdant, quanti pretij venditionis tempore[a] possessiones prædictæ fuere: Mādamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos: & infra. ¶ Si vero pars monasterij ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium[b] probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud est probasse deceptionis[c] excessum, & aliud probare quantitatem valoris.

¶ Idem.

¶ *Recipiuntur & publicantur testes qui interfuerunt sententiæ, vbi per scripturam de sententia non apparet.*

CAP. XLIII.

ALbericus † miles nobis insinuare curauit, quòd cū olim inter ipsum, & C. mulierem Rauennateñ. coram capitulo Rauennateñ. matrimonij quæstio verteretur, tandem lata fuit diuortij sententia inter eos: postea vero dictus miles timens sibi & filiis, quos de legitima vxore suscepit, ex eo posse præiudicium generari, quod in scriptis[d] redacta non fuit sententia memorata, supplicauit vt testes qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. ¶ Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam[e] redigi facientes.

¶ Idem Beluaceñ. episcopo.

¶ *Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodē articulo, vel directe contrario, qui prius fuerunt producti in iudicio summario, seu extra iudicium. hoc dicit secundum notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem ī causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fine ibi, in hoc casu, scilicet, cum testes aliās producti reproducantur. Panor.*

CAP. XLIIII.

CVm † in tua diœcesi: & infra. ¶ Vtrum autem si ac-

---

de hoc etiā facta sit parti aduersæ. s̄. eo. in nomine dñi. j̄. de fideiuss. constitutus. & s̄. vt lit. non conte. quoniam. & 3. q. 9. chartæ. qđ est verum. Itē arg. q̄ facta denunciatione, siue veniat ad videndum testes, siue non, valet receptio testiū. s̄. eo. tit. in nomine dñi. & de hac denunciatione fieri debet publicū instrumentū: vt si dubitaretur de denunciatione forsitan: quia si negaretur ab aduersario, probaretur per instrumētū.

CVm causa.] Post publicatas attestationes nouū capitulū probari potest p testes antiquos, ita cōiter summaē, & s̄m hoc nihil inducit de nouo hoc c. cū hoc habeat in ca. fraternitatis. & in c. cum venissēt. cū multis simi lib⁹. s̄. eo. In prima parte ponit decisa petitio. In scđa commissio: ibi, Cū igitur. Et pone casū litteralē, vt colligitur ex glo. 2. Monasteriū sancti Martini de Monte vēdidit quædam casamenta ciuibus Viterbieñ. postmodū sentiens se læsum vltra dimidiam iusti pretij, egit 3 dictos ciues emptores condictione c. cū dilecti. de emp. & vend. seu l. 2. C. de rescin. vēdi. vt rescinderetur vēditio, vel aliàs supplerent iustum pretium: probauit monasterium in hoc iudicio se fuisse deceptū vltra dimidiū iusti pretij: Sed non determinauerunt testes quāta fuerit illa læsio: Et hæc pbatio sufficiebat si emptores voluissent emptionē rescindere: sed quia dicebāt se velle iustum pretium supplere. fuit dubitatū, nunquid monasterium posset de nouo probare quantitatem excessus, cū dicta testiū fuissent publicata super deceptione? Et r̄ndetur q̄ sic: quia ista est noua materia, licet habeat partem inclusam de antiqua, non oportebit iterū probare monasteriū fuisse deceptum, sed de nouo nunc determinabitur, quantitas deceptionis, & sic cessat timor subornationis, cum ratione adiuncti videatur nouum capitulū, sicut in simili vides cū auditur q̄ testes subornati falsum dixerunt. iuxta no. in ca. licet. de probationibus. & per glo. in cle. 2. de testib. hæc colligūtur ex hoc c. & c. cū causa. j̄. de empt. & vend. q̄ in eodē facto loquūtur. Abb. Not. q̄ diuersus modus agendi est probare, q̄ quis sit deceptus vltra dimidiā iusti pretij, & probare quantū deceptus est vltra dimidiū. vnde testes recepti in vno articulo publicatis attestationibus eorum, possunt recipi in alio, nec dicūtur recipi super eodē capitulo.

a ¶ *Tempore.*] Tempus enim 3ctus inspiciendum est. j̄. de emp. & ven. cū dilecti. C. de rescin. ven. si voluntate. in fin. & ff. de euict. ex mille. §. 1. & ff. de mino. deniq;. §. scio. & s̄. de elect. dudum.

¶ *Glo. seq. opponit, respondet, & ex responsione aliam ob. infert, cui respōdet. secundo quærit & soluit.*

b ¶ *Ad alium.*] Aliū articulū habes j̄. de emp. & ven. cū causa quæ. & est pars istius, & olim erat tota integra,[2] & ibi probatū fuit, q̄ monasterium deceptum fuit vltra dimidiam iusti pretij, nō determinando quantū vltra. vnde probari modo debet quantum valebat res vltra dimidiam iusti pretij. Sed qualiter debuit probari excessus deceptionis sine quantitate valentiæ? R̄ndeo, hoc modo potuit esse, quia cū res esset vendita p decē, testes dicebant q̄ res valebat multo plus de xx. sed non taxabant quanto plus de xx. & illud plus debet probari. Sed illi testes qui fuerunt inducti ad probandum primum articulum, quomodo admittuntur ad probandū s̄m? quia si tunc fuit interrogatus quantū valebat res vltra xx. & ipse r̄ndit q̄ nesciebat, non vr̄ vlterius admittendus. Sed intellige q̄ simpliciter dixerunt, nec fuerūt interrogati de quantitate excessus. vel hoc nō nocet: quia postea potuit scire qđ tūc etiā nesciebat, & informare suā sententiam ex aliis argumētis: nec propter hoc est 3ius sibi, nec dicuntur testes produci super eodē articulo, quia ad aliud inducūtur modo q̄ prius. sic s̄. eo. veniens. & j̄. eo. cū in tua. primo enim dixerunt testes, q̄ res valebat vltra xx. modo dicūt præcise q̄ res valet vltra xxiiij. vel xxv. vel aliā certā quātitatē declarāt vltra xx. Sed qualiter hoc probatur? Dico q̄ ex qualitate rei & quātitate redditus ꝓbatur pretiū rei. C. de rescinden. vendi. l. si quos. ff. de re. eo. q̄ sub tu. vel cura. si fundus. in prin. q̄sique res æstimaē q̄n pōt colligi in quinquaginta annis. in Auth. de alie. & emphy. cōtractu. §. sanctissimas. coll. 9. q̄nq; etiam consideratur quantum in xx. annis possit colligi. in Authen. de re. eccle. non ali. §. quia vero leonis. colla. 2. vel euā æstimantur s̄m quod vēdi poterat tunc: quia res tantum valet quantū[3] vēdi potest. ff. ad Treb. l. 1. §. si hæres. nec ex affectu debet æstimari, sed cōi æstimatione. ff. ad l. Falc. pretia. ī prin. Ioan. And.

c ¶ *Deceptiones.*] Licitū est contrahentibus adinuicē se decipere.[4] ff. de mino. in causæ. 2. §. in pretio. verū est vsq; ad dimidiam, sed non vltra. vt hic. & C. de rescin. ven. l. 2. & j̄. de empt. & vēd. cū dilecti. ADDITIO. Sed quare admittitur ista secunda probatio rei, & quātum valeat: nonne valet probatio superioris q̄ vltra mediū fuerunt decepti, ad hoc vt rescindatur 3ctus? certe sic. C. de rescin. vendi. l. 2. Sed r̄ndeo quantū ad rescissionem contractus valet prima probatio: sed quia emptor habet electionem rē restituere, & pretium recipere, vel supplere quod deest de iusto pretio: & ideo admittitur probatio secunda, vt in d. l. 2.

ALbericus.] In prima ponitur partis petitio. In secunda prouisio & iudicis datio: ibi, Ideoque. Abbas.

CASVS. Inter Albericum militem & C. mulierem vxorē ipsius coram capitulo Rauennateñ. matrimonialis quæstio vertebatur: tādē sententia diuortij lata fuit inter eos: sed snia non fuit redacta in scriptis. Postmodum vero contraxit cum alia, de qua filios suscepit: ipse vero timens sibi & filijs præiudiciū generari, quia sententia non fuit lata in scriptis: petiit à dño Papa, vt testes qui interfuerunt sententiæ, recipi faceret: vnde mandat quibusdā, quatenus testes qui interfuerunt sententiæ, recipiant, & depositiones ipsorū in scripturam publicam redigi faciant. Not. q̄ sententia super matrimonio lata tenet, licet in scriptis redacta non fuerit, si hoc probetur per testes. Item ad cautelam futurorum recipiuntur testes, licet quæstio non moueatur: & intellige q̄ denunciatio facienda sit personis illis quorum interest testes non recipi.

¶ *Glo. seq. not. dat simile, signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *In scriptis.*] Not. q̄ sententia lata in causa matrimoniali tenet, licet nō sit lata in[5] scriptis, & in alio casu qnē habes 11. q. 1. si quis cum clerico. & C. de sen. ex breui. rec. Auth. breuissimas. 3rium habes 2. q. 1. in primis. in fi. vbi de hoc. & l. statutis. illa generalia sunt, hoc speciale fauore filiorum, sicut in causis matrimonialibus multa alia specialia sunt, vt dictum est s̄. vt lite non cōtestata. cap. 1. Bernardus.

e ¶ *Publicam.*] Ad hanc publicationem faciendam vocandi sunt, quos negotium tangit, & etiam hæredes eorum. s̄. eod. significauit. sic etiam recipiuntur testes ad cautelam futurorum, quia timetur de testibus quòd possunt non esse tempore litis. s̄. vt lit. non cōtesta. quoniam. tamen differentia est inter istos testes & illos. vt dictum est s̄. eod. significauit. sic etiam accipiuntur. ff. ad legē Aquil. in lege Aquilia.

CVm in tua.] Potest dupliciter summari. primo q̄ contineat id qđ c. veniens. s̄. eod. Et secundū hunc intellectū h. d. Variato fine agēdi, publicatis attestatiōib⁹ licet pducere testes. Aduerte, q̄ hæc lectura

---

¶ Aliàs Venenē.

¶ Aliàs Verbe vec.

¶ Cap. 2. eodem de empore. in 3. compilatio. Et pro aliis vide hic Guidonem Papæ.

[1] Ad dominum, si absens est. ar. j̄. de cler. non resi. ex tuæ. s̄. de eo qui mit. in pos. c. si. secundā Ioan. potius, q̄ si absens est, si potest hoc fieri sine periculo, expediebatur donec personaliter ibi denunciaretur. arg. ff. quæ sen. si. appel. l. 1. §. cum ex eo. & dicit q̄ iura quæ dicunt sufficere citationē ad domum ponunt casus speciales remittit eū s̄. de eo qui mit. in pos. c. si. super eo allo. Ioan. And.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 4. compilatio.

[2] Integrā etiam inuenies in 3. compilatione, quā s̄. initio capitis notaui.

[3] De hoc consule Theologos.

[4] Leges humanæ hoc permittūt, sed in foro animæ aliud est sentiendum, de quo vide Beatum Thomam 2. 2. q. 77. art. 1. & Sotum lib. 6. de iust. & iure. q. 3 art. 3. vbi latissime examinant hunc articulum.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 4. compilatio. Et pro ceteris videas hoc loco Guidonem Papæ.

[5] Vide Archidia. in c. statutis. 2. q. 1 & glossā in c. fin. de re iud. lib. 6.

lectura procedit ſi habetur reſpectus ad ſecundam productionem, vel ad tertiam reſpectu primæ, quia prima productio fuit facta extra iudiciũ, dum procederetur ſm formam c. ſi. de clande. deſpõ. vt matrimoniũ poſſet ɔ̃hi, non obſtãte forte infamia in ɔ̃rium. Sed ſecunda & tertia fiunt in iudicio, dum directe agitur ad matrimoniũ ſeparãdum propter

cuſatore idoneo comparente, per tres vel quatuor teſtes, inter iam coniunctos parentela probaretur, per depoſitiones eorũdem poſteriorum teſtium derogetur fidei vndecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore ac præſtantiores meritis ante contractum matrimonium, in contrarium iurauerant†, diſtinguẽdo perſonas & gradus, à quibus directe hi de quorũ copula agitur, deſcenderunt: an primi poſterioribus præferantur, non immerito quæri poſſet. ¶ Quamquam autem ad aliud[a] & ob aliud[b] iurauerint tã illi, quàm iſti: tamen ſi in ſecundo iudicio priores perſonæ iuratæ, deponerent illa eadem quæ primo dixerunt, abſque dubio eorum teſtimonia præualerent: nec eo poſſent prætextu repelli, quòd partes teſtificata didicerant: cũ talis exceptio locum non habeat in hoc caſu[c].

¶ Idem.

¶ *Excommunicari poſſunt qui partem impediunt in teſtibus producendis. Et denunciandi ſunt teſtes non teneri iuramento de veritate non dicenda. Et ſi conſanguinei impediunt teſtes actoris de veritate nõ dicenda; punitur reus de cuius voluntate hoc fieri præſumitur.*

conſanguinitatem. Sed quo ad tertiam productionem nouiſſime fiendam, reſpectu ſecundæ iam in iudicio factæ, nõ procedit hic intellectus, quia i eodẽ iudicio agitur, & tertia probatio eſt directe ɔ̃ria ſecũdæ: & ſic non deberet admitti publicatis atteſtationibus, p cle. a. ĩ. eo. ti. Ideo legitur aliter, & commonius ſic: Publicatis atteſtationibus in cauſa matrimoniali, ſuper eodẽ articulo, vel directe ɔ̃rio, teſtes produci poſſunt. Et hanc ſpecialitatem in cauſa matrimoniali probat hæc littera melius quolibet alio iure. Cõis diuiſio. Secunda: ibi, *Quãquam.* Abbas.

Cᴀꜱᴠꜱ. Titius & Mæuia volebant ɔ̃here matrimoniũ, poſito banno in eccleſia[a] publice, apparuit aliqs denuncians parentelam inter eoſdem; demum viri bonæ opinionis & famæ iurati dixerunt, eos poſſe adinuicem copulare: & ſic etiam matrimonium eſt ɔ̃ctum: poſtea vero in caſu accuſationis probatũ eſt eos eſſe in gradu prohibito: modo quæritur, qui iſtorũ debeant præferri? Papa reſpondet, ꝙ quamuis primi teſtes dixerunt pro matrimonio, & ſecundi in contrarium, ſcilicet pro matrimonio dirimendo, valebit dictum ſecundorum: tamen ſi illi primi 11. vel 12. iterum velint iurare, ac dicere illud idem quod primo dixerunt, præualebit dictum eorum; nec obſtabit exceptio quòd didicerint teſtificata: quia prius fuit quæſtio denunciationis, & nunc eſt quæſtio accuſationis. Not. ꝙ propter diuerſum modum agendi ſuper eodẽ articulo, teſtes iterum poſſunt induci. Item in cauſa criminali non habet locum iſta exceptio, quia partes teſtificata didicerunt.

a ¶ *Ad aliud.*] i. quãuis primi teſtes dixerunt pro matrimonio, & ſecundi contrarium, & primi in cauſa denunciationis, & ſecundi in cauſa accuſationis, valet dictum ſecundorum, quamuis contra matrimonium deponant.

¶ *Glo. ſeq. factum narrat, et obijcit quòd quæſtio nõ ſoluitur, et obiectioni reſpondet.*

b ¶ *Ob aliud.*] Cũ enim in modũ denũciationis probatũ eſſet, ꝙ fama erat illos eſſe conſanguineos, & ꝙ eſſet ſcandalum ſi ɔ̃herent, inducti fuerant ad improbandã conſanguinitatem teſtes de illa cõſanguinitate, vt omnis ſuſpicio tolleretur: & ſic ɔ̃xerũt, vt infra de ſponſali. cũ in tua. quę eſt pars iſtius. Poſtea vero ɔ̃cto matrimonio, accuſatore idoneo comparente, tres vel quatuor alij teſtes idonei iurarunt illos eſſe conſanguineos, cum directe accuſabatur matrimoniũ. Ergo propter diuerſum modũ agendi poſſunt ijdem & alii teſtes publicatis atteſtationibus induci ſuper eodẽ articulo. ſic ſupra eodẽ. veniẽs. & arg. ĩ. eo. cũ cauſa, quæ inter œconomum. Sed hic non vʒ Papa rñdere ad quæſtionẽ propoſitã. Sed dic ꝙ eo ipſo ꝙ dixit, ſi in ſecundo iudicio illæ eædẽ perſonæ iuratæ dicant id quod dixerunt in primo, valet dictũ eorũ, datur intelligi ꝙ valet dictũ illorũ, qui ſcdo ſunt recepti, ſi primi iterũ in ſecundo iudicio non introducantur aut alij, & ita ſecundum hoc ſeparentur. Sed nõ vʒ ꝙ iſti tres vel quatuor præferantur prioribus 11. vel 12. licet ad aliud ſint illi inducti, & ob aliud iſti, niſi in ſecundo iudicio tales inducerentur, vel tot ꝙ meritis ꝓferrentur prioribus. ĩ. eo. titu. de teſti. & cap. in noſtra. Sed dicas quòd ſtabitur illis ſecundis, ſi alij in contrarium non inducantur, cum ſit alia cauſa, & alius modus agendi. Bernardus.

¶ *Iurauerant.*

a *Quo ordine antiquam matrimonium celebrabatur denunciari debeant in eccleſia contrahere volentes præſcribit concilium Tridentinum ſeſſio 24 de reformatione matrimonij cap. 1.*

b *Hæc gloſſula nõ eſt Bernardi: nec habetur in antiquis exemplaribus.*

Teſtes eiuſ publicatis atteſtationibus poſſunt induci, ſi varietur modus agendi.

¶ *Glo. ſeq. tripliciter exponit ſinem, & primam reprobat.*

c ¶ *In hoc caſu.*] id eſt, in cauſa matrimoniali. ſic exponit Io. Et ſecũdum hoc patet, ꝙ ſi aliqua pars probauit conſanguinitatem, pars alia publicatis atteſtationibus poteſt improbare conſanguinitatẽ: vt hic vʒ, & ĩ. eod. ſeries. nam in cauſa matrimoniali, etiã poſt ſententiam illud poteſt fieri, cum ſententia lata contra matrimoniũ non tranſeat in rem iudicatã. ĩ. eodẽ, ſicut. & ĩ. de ſenten. & re iudi. lator. & c. conſanguinei. & 35. q. 9. cap. loci noſtri. §. his ita reſpondetur. in fine. Sed Ioan. dicit, ꝙ tales teſtes tunc demum ſunt recipiẽdi, cum pars aduerſa proteſtatur ſe velle incontinẽti probare conſanguinitatem, ne poſtea ſit præſumptio contra ipſam ꝙ velit ſubornare teſtes. Sed hoc non credo, quia ſiue proteſtetur, ſiue non, bene poſſunt probare contrarium: cum ſit alius articulus, in quo agitur de falſitate[d] priorum dictorum teſtium. De hoc dictum eſt ſupra eod. ſeries. & cap. ex tenore. Et verbum iſtud quod dicit, in hoc caſu: non ſimpliciter ſic expone, id eſt, in cauſa matrimoniali indirecte: quia nec ibi publicatis atteſtationibus ab eadem parte, de iuris rigore debent teſtes ſuper eodem articulo & eodem modo induci, nec etiam in cauſa appellationis. ſupra eod. fraternitatis. & ĩ. de probatio. iurauit. vbi de hoc. ſed ſic debet exponi in hoc caſu, id eſt, cum probata eſt conſanguinitas contra matrimonium, poteſt altera pars publicatis atteſtationibus improbare conſanguinitatem, vt in caſu huius cap. cum agitur de falſitate priorum teſtium, vt dictum eſt. idem eſſet in alio impedimento. ĩ. eod. ex tenore. Vel ſic poteſt exponi; in hoc caſu, id eſt, cum aliter agitur in vno iudicio, & aliter in alio. ſupra eodem. veniens. & c. cum cauſa, quæ inter œconomum. Tamen ſi teſtis dicat contrarium in ſecundo iudicio ei quod dixit in principio, non valet dictum eius, vt hic colligitur. & ĩ. de probationibus, per tuas. arg. ad hoc. ĩ. de præſumpt. litteras. alia tamen expoſitio melior eſt.

Cõſanguinitas probata poteſt etiã publicatis atteſtationib⁹ improbari.

c *Cap. 4. eod. tit. in 4 compila. Et ꝑ intelligentia ſeu materia, videlicet, an & qñ delictum factũ per conſanguineos ſeu amicos præſumatur factum de voluntate illius de cuius fauore agitur, vide Oldradum conſil. 82. incipien. rex habebat.*

d *Non põt negari quin directa ꝓbatio falſitatis fiat ſuper eodem articulo: vt dixi. ĩ. tit. 1 licet. & patet in cle. eo. tit. teſtibus. Ioan. And.*

CAP. XLV.

Conſtitutis † in præſentia noſtra archiepiſcopo & M. canonico Surrentiañ. dum ipſe illum de ſimoniæ crimine deferret: & infra. ¶ Cæterum quoniam à principio proteſtatus eſt præfatus M. ipſius archiepiſcopi conſanguineos, multa impedimenta per ſuam potentiã præſtitiſſe, quo minus probationum copiam in noſtra præſentia ſecum haberet, cũ quoſdam induxerint ad iurandum, ne aduerſus archiepiſcopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à teſtimonio perhibendo arcere nitantur: Nos ex officio noſtro ſuper hoc prouidere volentes, mandamus, vt generalem feras excommunicationis ſententiam in omnes, qui impedimentum aliquod ipſi M. præſtare præſumpſerint in teſtibus producendis. ¶ Illos autem, quos (vt dictum eſt) iuraſſe conſtiterit, quòd contra archiepiſcopum nihil dicerent, denuncies iuramento huiuſmodi

Cᴏɴſtitutis.] Tria ſunt dicta. Secundum: ibi, *Illos.* Tertium: ibi, *Si quis.* Abbas.

Cᴀꜱᴠꜱ. M. canonicus Surrentinus in præſentia domini Papæ accuſabat de crimine ſimoniæ archiepiſcopum ſuum, & proteſtatus fuit ab initio, ꝙ conſanguinei ipſius archiepiſcopi multa impedimenta præſtiterunt per ſuam potentiam dicto M. quo minus copiam probationum ſecum haberet, inducendo quoſdam ad iurandum ne aduerſus archiepiſcopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à teſtimonio arcere nitantur: dominus Papa ex officio ſuo volens ſuper hoc prouidere, mandat cuidam iudici, vt generalem proferat ſententiam excommunicationis in omnes illos, qui aliquod impedimentum ipſi M. præſtare præſumpſerint in teſtibus producendis: & illos qui iurauerunt non ferre teſtimonium contra archiepiſcopum, denunciet iuramẽto huiuſmodi non teneri: & ſi aliquis de conſanguineis archiepiſcopi, aliquẽ de teſtibus ipſius M. præſumpſerit impedire, eundem archiepm ab officio põtificali ſuſpendat, & faciat manere ſuſpenſum, donec à tali præſumptione deſiſtat: quia non eſt veriſimile, ꝙ eo inuito talia fiant: quia ſi voluerit, potuit prohibere; vnde debet experiri iudicis auctoritatem eluſam, qui defenſionis copiam ſubtrahit aduerſario ſuo. Not. ꝙ non tenet iuramentum, quo quis adſtringitur non ferre teſtimonium: & eo non obſtante admittitur eius teſtimoniũ. Itẽ omnes impedientes iuriſdictionem iudicis excõicari debent. Itẽ qui ſub-

trahit aduersario copiam probationis, ostēdit se malam causam habere: vnde puniri debet.

¶ *Glo. seq. recitatur per oblectionem, & soluit.*

a ¶ *Non teneri.*] Et ita iuramentum tale cuiā nullū est ipso iure, quamuis videatur posse seruari sine interitu salutis æternæ, & ideo seruandū vi: sed in veritate non est seruādum: quia expedit peccata nocentū nota esse. ff. de iniu. cū qui. in prin. q. a & in iudicio veritatem occultare mortale peccatum est, præter quam in criminibus. 11. q. 3. quisquis. j. de crim. fal. c. 1. & ideo tale iuramētum illicitū est. sic habes j. e. ti. intimauit. vbi de hoc. Et sic patet hic, & cap. intimauit. q temerarium iuramentum non repellit aliquē a testimonio sicut non repellit ab electione. j. de iureiuran. sicut.

b ¶ *Verisimile.*] Licet psumatur, q istud fiat de voluntate archiepi: tñ hanc præsumptionē potest archieps elidere. 1. q. 4. quia præsulatus & j. de homi. Petrus.

c ¶ *Scrupulo.*] 86. dist. culpā. & 83. dist. error. & 23. q. 3. qui potest.

d ¶ *Sanctiones.*] vt C. de postu. prouidendū. in fi. & j. tit. proxi. peruenit. & 3. q. 7. c. inimicus. vers. si quis autem. Ber.

non teneri [a]. ¶ Si quis autem de consanguineis dicti † archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile [b] non videtur, vt eo inuito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo [c] societatis occultæ, eo quod si voluerit, potuerit prohibere: cum secundum legitimas sanctiones [d], iniquam ostendant † se causam fouere: & experiri debeat iudicis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam subtrahit aduersario) eundem archiepiscopum ab officio pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit a tali præsumptione cessare.

¶ Idem Magdeburgeñ. † archiepiscopo, & præposi. Seburgeñ.

¶ *Qui testificata non didicit, nec renunciauit testibus producendis super antiquis articulis seu capitulis, testes etiā alias productos producere potest.*

CAP. XLVI.

ij. Constitutis † in præsentia nostra procuratore A. sororis nobilis viri marchionis Misneñ. † & nuncio illustris principis Bohemorum: & infra. ¶ Prageñ. episcopus ad petitionem eiusdem principis, ipsa volēte ad ipsum accedere, vt suas coram eo proponeret actiones [e], sed à satellitibus eiusdē prohibita, qui ei bis vel ter prohibuerunt ingressum, post appellationē ad nos interpositam, diuortij sententiā promul-

ij ¶ *Constitutis.*] Prima pars ponit formā processus, & grauamen appellantis. Secūda dat iudicē: ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casus. Inter principem Bohemorū & vxorem eius sororē nobilis viri Marchionis Misnē. matrimonialis quęstio vertebatur: ad petitionē ipsius principis eps Prageñ. citauit vxorem ipsius pro causa illa: & dū vellet ad ipsum accedere, & suas proponere defensiones, ipsa fuit prohibita bis vel ter à seruientibus ipsius epi, qui prohibuerunt ei ingressum ad ipsum: propter quod ad sedem Apost. appellauit, sed non obstante appellatione eps tulit sententiam diuortij inter eos: à qua sententia appellauit: causa appellationis commissa fuit iudicibus, qui processerunt in causa appellationis: tandem causa ista delata fuit iterū ad sedem Apo. vnde Papa cōmittit causam istam archiepo Magdeburgeñ. & eius coniudici, mandans eisdem quatenus partibus ad locū idoneum cōuocatis, recipiant testes quos ipsa nobilis pro se induxerit, vel princeps pro sua parte, cū nondū testificata didicerint super processu Prageñ. epi, vel processu posteriorū iudicū duxerint producendos: & ipsa nobilis inducat si voluerit testes, quos prius induxit: vel alios, cū nondū renunciauerit testibus producendis. Not. q iudex locū idoneum debet partibus assignare. Item si testes in vno iudicio recepti non sunt publicati, in alio iudicio possunt adhuc iidem & alij recipi, cum nondū testificata didicerint, nec renunciauerint partes testibus producendis. Itē cū dubitatur sup processu iudicis an sit legitimus, sup hoc inquirēdū est.

e ¶ *Actiones.*] id est, petitiones: quia non est inquirendum cuiusmodi actio intentetur. j. de iudi. dilecti. vbi de hoc. & c. examinata. vel defensiones: quod melius est.

f ¶ *Didicerint.*] & ita si didicissent [a] testificata, vlterius non reciperentur testes super isto processu causæ matrimonialis: secus videretur si ageretur de consanguinitate probanda, vel improbanda: vel alio impedimento: vt j. de probationibus. causam matrimonij. & j. eodem. series. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit: sinit soluit aliam quæstionem.*

g ¶ *Induxit.*] Sed numquid iidem testes possunt sæpius induci quousque fuerint publicatæ attestationes? Ita vt, vt hic, & j. eod. cum causam. vbi de hoc 10 glossa quæ incipit, hæc littera. & hoc secundum tenorē illius legis C. de testibus. l. vlt. cuā post publicationē. & iā antequā didicerit, quis testificata, potest producere testes, nisi renūciauerit productioni. in Auth. eo. tit. §. quia vero, colla. 7. quamuis altera pars viderit attestationes: vt ibi dicitur.

gauit: à qua ipsa fecit ad nostrā præsentiā prouocari: & infra. ¶ Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum conuocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel princeps pro parte sua (cum nondum testificata didicerint [f]) super processu Prageñ. episcopi, vel posteriorum iudicum, duxerint producendos: & nobilis ipsa [pro se †] vel testes, quos prius induxit [g], vel alios si voluerit inducere non vetetur, cū non renunciauerit testibus producendis.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Ponit concilium duodecim, sine quibus ad probandam consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. hoc dicit summa. secundo generaliter.*

CAP. XLVII.

ij Licet † ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum [h] in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cum propter breuem hominum vitam testes de visu deponere non valerent [i], vsq; ad gradum septimum computando: quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima prouenisse coniugia: Statuimus, ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu [k] †, cum iā quartum gradum prohibitio non excedat: Nisi forte † personę [l]

ij ¶ *Licet ex quadā.*] Propter multa dicta nō recipit ɔgruā summationē. Diuiditur. Nā primo ponit sex quę respiciunt personas. Secūdo alia sex, quæ respiciunt dicta. Secunda: ibi, *Testes autem.* Abb. Siculus.

Casus. Olim constitutū fuit ex quadā necessitate, vt in computādis gradibus consanguinitatis & affinitatis valeret testimoniū de auditu: cū propter breuē hominū vitam testimonium de auditu deponere nō valebant vsq; ad septimū gradū: Quia ex hoc ʒ legitima cōiugia multa pericula proueniebant, statuit concilū, ne sup hoc recipiantur testes decætero de auditu, cum prohibitio coniugalis quartū gradū non excedat, nisi forte psonæ tales fuerint, quibus sit fides merito adhibenda, & ante litē motā testificata didicerint ab antiquioribus suis, non ab vno: cū ille si viueret, nō sufficeret: sed à duobus ad minus nec ab infamibus, & suspectis, sed à fide dignis: quia absurdū esset illos admitti, quorū repellerentur auctores: & si vnus audiuisset à pluribus, non debet admitti: vel si infames ab hominibus bonæ opinionis illud audiuerint, non debēt admitti: quia infamibus actus legitimi sunt interdicti. Et testes in suo adiiciant iuramento q odio, vel amore, timore, vel commodo ad ferendum hoc testimoniū non procedunt, designando personas expressis nominibus, vel circumlocutione sufficienti: & ab vtroq; latere singulos gradus distinguant, & iuramēto suo adiiciant, se intellexisse à suis maioribus qd deponūt, & credāt ita esse: sed nec tales sufficiunt, nisi iurati deponāt se vidisse personas, vel saltē in vno graduū prædictorū constitutas pro consanguineis se habere: tolerabilius enim est ʒ statuta hominū relinquere copulatos, quàm coniunctos legitime cōtra statuta dñi separare. Nota testimonium de auditu in causis matrimonij hodie simpliciter non valere. Item testimonium vnius non probat. Item infames à testimonio repelluntur. Item non debet admitti ad testimonium cuius auctor repellitur. Itē remoto odio, amore, timore, cōmodo, testis debet ferre testimonium. Item tolerabilius est, &c.

h ¶ *Institutum.*] 35. q. 6. de parentela.

i ¶ *Valerent.*] vt ff. de gradi. non facile.

k ¶ *De auditu.*] nisi sint graues personæ, & aliquos vidissent in aliquo gradu pro consanguineis se haberi: vt infra eodem sequitur.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

l ¶ *Personæ.*] Non intelligas graues appellari illos qui in dignitate sunt constituti: quia aliud est dignitas, quàm grauitas: vt 4. q. 3. placuit. §. item in criminali. versiculo, in secunda lege. sed graues dicuntur

---

1 De materia huius glossæ vide S. Thomam & ibi idem Caietanum 2. 2. q. 89 art. 7. & Soto lib. 8 de iustit. & iure. q. 1. art. 7.

¶ Vox, dicti, deest in omnibus manuscriptis.

¶ Absolui.

¶ Alias fuit Magdeburgensi archiepiscopo, & præposito Sebingensi.

¶ Cap. 5. eo. tit. in 4. compilatione. Et de intellectu textus & glossarū vide post alios hoc Guidonem Papæ.

¶ Misnen.

1 De intellectu huius glossæ vide Antonium de Butrio in cap. fraternitatis. j. eo. & Baldum in c. iurauit de probatio.

¶ Idem Gabrielis Ipsa de testi. § sola vrdlitas vers. quid si publicatæ. Vide etiam Hostiens. in summa eo. tit. § vers. & in titulo. Andr. hic.

¶ Hæc duo verba, pro se, desunt in antiquis exemplaribus.

¶ In concilio generali Lateran. sub Inno. iij. c. 52.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 4. compilatione. Et deciam hanc constitutionem, vt per Dominicum in c. præcipimus. 35. dist. adde etiā hic Guidonem Papæ.

¶ Vide l. testium. C. eod. & l. in summa. ff. de aq. pluu. arcen.

¶ Deficit, forte, deest in concilio. habetur in c. 1. eo. ... ...

A

graues extiterint, quibus fides sit merito adhibenda, & ante litem motam [a] testificata didicerint ab antiquioribus quidē suis [b], nō vtique ab vno [c], cum non sufficeret ille si viueret: sed duobus ad minus: nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis, & omni exceptione maioribus: cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores [d]. Nec tamen si vnus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint quod testātur, tamquam plures, & idoneis testes debent admitti, cū secundum ordinem solitum iudiciorum non sufficiat vnius testis assertio, etiam si præsidali refulgeat dignitate, & actus legitimi [e] sint infamibus interdicti. ¶ Testes autem huiusmodi proprio iuramento firmantes, quòd ad ferendum testimoniū in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo nō procedāt, personas expressis nominibus, vel demonstratione [f], vel circumlocutione sufficienti designent, & ab vtroq; latere singulos gradus [g] clara computatione distinguant: & in suo nihilominus iuramento concludant, se accepisse à suis maioribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi iurati deponant se vidisse personas, vel saltem in vno [h] prædictorum graduū cōstitutas pro cōsanguineis se habere. Tolerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm cōiunctos legitime, contra statuta Domini separare.

¶ Honorius tertius præposito Molisij Firman. diœcesis.

¶ Post publicationē ad petitionē producentis interrogari non debent testes, nisi quando dolo, vel negligentia examinatorum, super omnibus capitulis interrogati non fuerint.

CAP. XLVIII.

PEr † tuas nobis litteras intimasti, quòd cum causa quæ super quibusdā terris vertitur inter canonicos Sancti Petri ex parte vna, & G. Sancti † Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testiū publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iterato: & infra. ¶ Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cætero audiendum [i], nisi forsan à principio illos interrogari [k] super certis capitulis postulasset, idq; malitiose, vel negligenter fuerit prætermissum.

¶ Idem Vall. Oleti & Sacramentiæ abbatibus Palētinę & Segobiēs. diœcesis.

¶ Testes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorū non licet.

CAP. XLIX.

iij LIcet † dilectus filius noster L. tituli Sāctæ Crucis presbyter Cardinalis, quē pro-

dicuntur hic qui non sunt leues: puta homo bonę famæ & opinionis, & antiquus homo. sicut benemerit[9] dr qui nōdum demeruit. ff. de legatis 2. cū pater. §. rogo. & l. cū quidā. & s. de seru. cap. vnico. vel seniores hic appellantur graues, ad quos recurritur deficientibus testibus de parentela. 35. q. 6. cap. 1. & senibus in dubijs & antiquis factis maior fides adhibetur. ff. de fi. instru. l. vlt. & ff. famil. ercis. si quæ sunt. & ff. de leg. 3. si chorus. §. 1.

a ¶ *Motam.*] Secus esset si post motā: tunc enim non admitterentur.

b ¶ *Suis.*] Qui etiā alijs præferuntur in consanguinitate computanda: quia ipsi melius sciunt suam genealogiā. j. qui maior accusar. pos. vs. & 35. q. 6. cap. 1. & 2. & non ab extraneis scisit: quia illi non sciunt ita.

¶ Glos. seq. primo reddit rationem textus. Secūdo querit, ar. & soluit. secūdo soluit aliud dubiū. Tertio argu. inducit simile: allegat contrariū, & soluit.

c ¶ *Ab vno.*] quia ille nō sufficeret: & oēs illi qui causam habent ab vno, pro vno solo reputantur. ar. 1. q. 1. cito. ff. de pdi. & demon. cui fundus. i si. sed [1] à duobus ad minus debēt audiuisse. Sed quid si illi duo audiuissēt ab vno? Non vr q valeat? & secūdum hoc iudex ascēderet in infinitum. hæc quæstio nō procederet: sufficit ergo quòd audiuerint à senioribus suis de illa cōsanguinitate: & si vellēt testificari de eo quod audiuerunt à quibuscunque alijs, locū haberet obiectio [2]. Item & si plures essent testes, & qlibet eorū audiuisset ab alio quàm alter, non valebit testimoniū, nisi quilibet illorum audiuisset à pluribus, à duobus ad minus, vel nisi omnes ipsi coniunctim audiuissent à duobus. & ita est arg. q ille non debet admitti cuius auctor repellitur: sicut scripta illa non debent recipi cuius auctor reprobatur. j. de hæret. fraternitatis. Argum. cōtra. j. qui maior accusare pos. cum in tua. Sed illud locum habet in accusatore, hoc in teste.

[1] In multis antiquis exēplaribus, hic incipit alia glossa sup verbo sed à duobus ad minus.

[2] Ho cōtra maxime nō de facili scire possit testes à quo vel à quib[9] habuerunt illi qui sibi detulerunt nec hoc prætextu est probatio neganda: dūmodo honesti sint testes. Ioan. And.

d ¶ *Auctores.*] Argu. q infamia nō inducit purgationem, quæ ab inimico actore vel à leuibus personis processit. 11. q. 1. in cunctis. & j. de accusationibus, qualiter & quando 2.

e ¶ *Actus legitimi.*] quia personis vilibus & indignis portæ dignitatis non debent patere. j. de excess. prælat. inter dilectos. & C. de dig. neque famosi. lib. 12. & C. de infamibus. l. vnica. lib. 10. & ar. 32. q. 5. præceptum.

f ¶ *Demonstratione.*] Sic s. eo. quotiens. & j. de consangui. & affinitate. tua nos. & s. cum in tua.

¶ Glossa sequens querit & soluit. Iterum queris; ponit opinionem Ioannis, & contrarium soluit.

g ¶ *Gradus.*] Sed nunquid tenetur probare de stipite? Non, quia de illo non reperitur cautum, sed tantum de lateribus: vt s. eod. series. & canon ponit fratres pro stipite. 35. q. 5. c. 1. & c. parentelæ. sufficit ergo incipere à fratribus. j. de consangui. & affin. tua. Sed quid dices si quidam testes probant de vno latere, & alij probant de alio latere tantum: nunquid probata est hæc consanguinitas? Ioan. dixit q talis probatio sufficit: & hoc probat taliter, si probatur de Martino q sit filius Ioannis, per consequens probatur q Ioannes est pater Martini. Item si alij testes probant q Bertha est filia Ioannis: per consequens probatur q Ioannes est pater Berthæ. cum ergo iudici constat, q Ioannes est pater Martini, item constat ei q est pater Berthæ: ergo constat ei, q Martinus & Bertha sunt frater & soror, & sic probata est consanguinitas illorum. hoc concedebat Ioan. & ita non semper requiritur, q testes ab vtroque latere notam habeant consanguinitatē. Item si quis vult improbare consanguinitatem, sufficit q interrumpat primum gradum. s. eod. series. sed hoc non credo, nec discedo ab hac littera, & ab illis iurib[9]. quæ dicunt, q ab vtroque latere testes debent computare consanguinitatem. arg. 35. q. 6. de parentela. & s. eo. quotiēs. & j. de cōsanguinitate & affinitate. tua. & s. eod. cum in tua. Ber.

h ¶ *Vno.*] siue ppinquo, siue remoto.

PEr tuas.] Communis diuisio. Secunda, ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Inter canonicos Sancti Petri ex parte vna, & G. Sancti Simonis ex altera, coram iudice delegato super quibusdam possessionibus quæstio vertebatur: dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, petijt iterū interrogari testes suos: quærit iudex q d sibi super hoc esset agēdum? Rndet Papa illum non esse de cætero audiendum, nisi forte super certis articulis à principio petijsset illos interrogari, & iudex id negligenter vel malitiose prætermisisset. Nota negligentiam vel malitiam iudicis parti nō debere obesse, quo minus post aperturam testium iterum interrogentur.

† De intellectu & exeditione huius textus vide Paul. de Castro cons. 169. in cap. In causa de quo queritur & Io. And. in c. cū causam quæ inter archiepiscopum. s. eo. quē sequit Alex. consil. 104. incip. [illegible] vol. 5.

† Dictio, Sācti, deest in omnib[9] manuscriptis.

¶ Gl. seq ponit rationē dicti, & subdit vnam intelle[c]tum, reprobans moram quorundam.

i ¶ *Audiendum.*] Cum attestationes sunt publicatæ, nō sunt testes amplius interrogādi: quia timeretur subornatio testium. in Auth. eo. tit. §. quia vero. coll. 7. & s. eod fraternitatis. & ideo cum possint testes noui induci, nec interrogationes aliquæ sunt faciendæ, vt s. eo. cōstitutus 2. Ante aperturā testium bene potest testis iterū dicere, & etiā corrigere dictū suū, dum tamē incōtinenti. j. tit. proxi. præterea. & iudex ex officio suo etiā post aperturam testiū, si testis obscure protulit testimoniū suum, pōt interrogare iterū testem. j. eod. cum clamor. & ff. de interrogatoria actione. vbicunque. sed hic loquitur cum pars plura capitula dedit, super quibus petijt ab initio testes interrogari: & si negligenter vel malitiose iudex omisit, non debet illi obesse malitia vel negligentia iudicis: vnde iterum debent deponere super illo articulo.

k ¶ *Interrogari.*] immo vr q de iure mero iterū sunt examinandi, non obstāte publicatione, cum sit aliud capitulū ab illis super quibus publicatio facta est [3] s. eod. causam quæ. & cap. cū venisset. super illo vero articulo super quo testes recepti sunt, nullæ interrogationes eis publicatis sunt faciendæ: nisi iudex ex officio suo, vt dixi, illas viderit faciendas [4]. quidam hoc faciunt de cōsuetudine etiam ad petitionem partium: sed illa consuetudo contra ius est. Bernardus.

† Dispositio hui[9] decretalis an habeat locū in causa summaria, vide per Baldū in c. veniens 2. s. eod.

[3] Forte facta erat publicatio, q aliqui fuerūt interrogati, aliqui non. Ioan. And.

[4] De hoc s. eo. tit. in 4. glos. in Authen. eo. tit. §. 2. in glos. immo videl. Io. An.

iii LIcet dilectus.] Nouū est quod inducit hæc decr. prius nullo iure aperte prōsum, & hoc dicit in summa. Testes super principali productos reprobare licet, & reprobatorios iterum reprobare, & vlterius non est reprobationi locus. Vel summa clarius sic comprehendendo vtrunque intellectum; vt in rubro. Diuiditur, in prima processus narratio. in secunda causæ commissio. Secunda; ibi, *Mandamus quatenus.* Abbas.

Casus. Inter Burgensem episcopum ex vna parte, & clericos Sanctæ Mariæ de Castro Soret ex altera, coram Cardinali Treceñ. Sanctæ crucis quæstio vertebat: procurator epi proposuit se adhuc velle dicere ꝫ personas testium productorum, super negotio principali: mandat Papa quibusdam iudicibus, quatenus recipiāt testes, quos partes producere voluerint ꝫ psonas testium productorum super negotio principali: & si rursus illos pars altera, vel vtraque voluerit reprobare, ꝫ illos ꝓbationes admittant, ita ꝙ vltra non liceat partibus ad reprobationē testium aspirare: ne diutius negotium prorogetur, si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licētia tribuatur. Nota duas reprobationes testium fieri posse, & nō vltra: ne in infinitum negotium prorogetur.

curatoribus Burgeñ. episcopi, & clericorum sanctæ Mariæ de Castro Soret, dedimus auditorem, ea quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter: quia tamen procurator dicti episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere † proponebat [a]: & infra. ¶ Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: quos [b] si rursus pars altera vel vtraque voluerit reprobare †, contra illos, probationes admittere procuretis, ita quòd vltra non liceat partibus ad reprobationem testium aspirare: ne, si producendi quartos cōtra tertios, & sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotiū diutius ꝓtelari cōtingat.

¶ Idem præposito & magistro G. & R. Lauduñ. † canonicis.

¶ *Attestationes receptæ per arbitrū, fidem faciunt in iudicio, si testes mortui sunt. si viuunt, est in optione illius contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de nouo deponere. Et adde etiam si attestationes publicatæ sunt. & hoc vltimum non est in l. fin. C. eo. vbi ponitur casus huius decre.*

CAP. L.

PRæsentata † nobis Suessioneñ. archidiaconi petitio continebat, quòd cum inter R. quondam prædecessorem suū ex vna parte, & capitulum sancti Petri Suessioñ. ex altera, super iurisdictione, quam idem archidiaconus se in dicta ecclesia ratione archidiaconatus proponebat habere, quæstio verteretur; tandem cancellariū Parisieñ. & magistros R. Remeñ. & P. Briton. canonicos † super hoc arbitros elegerunt: qui cū suscepto arbitrio adeo in negotio processissent, quod productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus vtrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis, sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, vnus ipsorum viam fuit vniuersæ carnis ingressus, & alius † in archiepiscopum [c] Ebreduneñ. † assumptus, qui distat per duodecim dietas & amplius ab eisdem. Vnde cum prædicto R. solo [d], minime arbitrari valente, videatur arbitrium [e] expirasse: ¶ Discretioni vestræ mādamus, quatenus causam iuxta huiusmodi acta [f] fine debito terminetis, optione capitulo reseruata, vt vel recipiant depositiones eorum, qui supersunt productorum testium, contra eos: vel eas respuentes consentiant, vt ijdem testes admittantur iterum: saluo iure quod in vtroque casu [g] eidem capitulo

a ¶ *Proponebat.*] quod ei licebat ꝑm tenorem illius decre. ŝ. eod. præsentium. & secundum ea quę ibi dicuntur: nisi ei terminus statutus fuisset, infra quem hoc facere debuit. ŝ. de probatio. licet.

¶ *Glos. seq. declarat quod hic dicitur de duabus reprobationibus, vtroque vel actore solo probante.*

b ¶ *Quos.*] scilicet illos qui inducti fuerunt ab vtraque parte ad reprobandos testes super principali ꝓductos. ista littera sic intelligitur: vtraque pars produxerat testes super principali: dicitur, si vtraque pars vult improbare testes inductos ꝫ se super principali, illud facere potest. & hæc est secunda productio testium, facta ꝫ principales ab vtraque parte. Item si pars altera vel vtraq; vult reprobare testes istos secūdo inductos, ad reprobationem principalium, illud potest. & sic est tertia productio ad reprobationem testium secundo loco inductorum. vltra vero ad quartam reprobationem aspirare non licet propter infinitatem vitandam: sicut vltra tertiam productionem quarta dilatio nō est danda. ĩ. eod. vltra. infinitas enim est vitanda: vt C. de sacrosan. eccl. vt inter diuinum. & vt sit litium finis. ff. pro socio. l. vlti. ff. de arbit. non distinguemus. §. quæsitum. & ŝ. de do. finem. ff. de leg. 3. l. fideicommissa. §. si quis decem. & C. de iud. apertissimi. Aliàs nō videtur quòd possit intelligi quin alteri videretur fieri iniuria, puta si actor tantum induxerit testes, & reus velit eos reprobare, contra reum debet audiri: & ita est secunda productio. Itē & si actor vult reprobare testes rei, audiri debet [1]. & hæc est tertia productio, & sic nō licet reus vlterius producere. & sic remanet reus inferior [2] in reprobatione: & imputet sibi quòd non produxit testes in principali. Et hoc bene colligitur per quandam decre. extra compilationem, missam archiepiscopo Rothomagensi super quadam causa, quæ vertebatur inter abbatem & conuentum sancti Nicolai Andegaueñ. ex vna parte, & priorem & conuentum de Spaldig. Lincoñ. diœcesis ex altera: abbas qui fuit actor, produxit testes super principali negotio: Prior & conuentus admittuntur ad reprobādos testes abbatis productos super principali negotio, & abbas admittitur ad reprobandos testes partis aduersæ inductos, ad reprobationem testium abbatis, & vltra non proceditur ad aliquam productionem. quæ decr. incipit, præsentiū. & ponitur in isto tit. [lib. 6.] Vterque enim actor & reus duas tantum debet habere reprobationes [3], & hoc cum vterque produxit testes super principali negotio. in quo casu loquitur hæc decre. Ber.

P *Ræsentata.*] Diuiditur, nā in prima ponitur partis petitio. In secunda causæ commissio: ibi, *Discretioni.* Abb. Siculus.

† produ- cere.

† propo- nere.

† Vide l. nō possunt. & ibi plene Bar. ff. de legib.

† Londoñ.

† Pro intellectu huius decretalis, vide Innocentium in c. ex parte. ĩ. de arbit.

1 Concor. l. si qs fedm Cyn. & ibi Bar. C. eo.

2 Idem in actore, vbi solus reus probauit ꝑ testes in principali. Ioan. And.

3 Si vero actor solum probauit in principali, quilibet habebit vnam tantū. & sic semp in numero erit æqualitas. Ioan. And.

Casus. Inter archidiaconum Suessioñ. ex parte vna, & capitulū sancti Petri Suessioñ. ex altera, super iurisdictione quam idem archidiaconus se habere in dicta ecclesia ratione archidiaconatus dicebat, quæstio vertebatur: tandem vt ad concordiam peruenirēt, cancellarium Parisieñ. & magistros R. Remeñ. & B. Britoñ. clericos super quæstione illa arbitros elegerunt: q suscepto arbitrio vsq; ad sententiam processerunt: & cum sententiam ꝓferre deberent, vnus illorum decessit, & alius in archiepiscopū Ebreduneñ. est assumptus, q distat p duodecim dietas ab ipsis: & sic arbitrium expirauit, cum alter solus in ipso procedere non valeret: vnde petijt archidiaco. sibi super hoc ꝓuideri: mandat Papa quibusdā, quatenus causam ipsam secundum acta coram arbitris habita, debeant terminare, reseruata capitulo optione, vel recipiant depositiones eorum testium productorum, qui supersunt contra eos: vel si eas admittere noluerint, consentiant, vt ijdem testes iterum admittantur, saluo iure, quod in vtroq; casu competit ipsi capitulo tam in personas testium, quam in dicta. Nota ꝙ per mortem arbitrorum arbitrium est finitum. Item in optione est illius contra quē testes inducti sunt corā arbitris, si testes viuunt, admittere illorum attestationes, vel vt iterum inducantur coram iudice: & sic in casu isto testibus publicatis, iterū ijdem testes inducuntur. Item contra personas testium coram arbitris productorum potest opponi.

c ¶ *In archiepiscopum.*] Vnde non debebat compelli sententiam dicere. ff. de arbit. non distinguemus. §. sacerdotio [4]. & l. licet. & ff. de vacat. mune. l. prætor. 1. responso. in fin.

¶ *Glos. seq. voca. per q. cum hic dicatur, quod vnus ex tribus solus, &c.*

d ¶ *Solo.*] Nec etiam cum altero, nisi ex forma compromissi hoc facere possent: nam cum in tres compromittitur, non possunt duo tertio mortuo vel absente iudicare, nisi hoc incontinēti in compromisso sit actum. ff. de arbit. Pedius. in fin. & l. item si vnus. §. item si plures. & §. vlti. & l. sicuti. & l. non distinguemus. §. cum in plures. & ŝ. de offi. deleg. vno delegatorum. & ĩ. de testi. Raynutius. & cap. Raynaldus. sic etiam in delegatis. ŝ. de offic. deleg. cap. causam matrimonij. & cap. vnico. & ff. de re iud. c. duo. Bernardus.

e ¶ *Arbitrium.* idest, compromissum. cōpromissum enim per mortem alterutrius arbitrorum expirat. ŝ. de offi. deleg. vno. [5] arbitriū non posset expirare: quia non latum erat.

f ¶ *Acta.*] Sic patet, quòd testes recepti coram arbitro valent in iudicio. hoc est simpliciter verum de ijs qui iam sunt mortui: de alijs qui viuunt, est in optione illius contra quem inducuntur, vt depositiones eorum admittat, vel eis repulsis idem testes iterum producantur, vt hic dicit, & C. de testi. l. vlt. saluo iure obijciendi tam in personas testium quàm in dicta: vel in vtroque casu, vt in dicta l. vnde sumptum est quod hic dicitur. & idem C. de arbit. l. pen. in fi. & ŝ. eo. causam quæ inter archiepm. arg. sed ibi alius articulus est.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Casu.*] scilicet cum vult attestationes illorum qui supersunt ratas habere: vel si vult ꝙ iterum producantur: vtroq; istorum casuum potest obijcere in personas eorum vel in dicta. Sed nunquid in personas eorum qui mortui sunt? Credo quòd possit obijcere, vt dixi

† clericos, legit in aliquot antiqu codicibus.

† alios.

† Ebreduñ.

† Ebredeñ.

4 Dicit P. ꝙ ibi lata ꝑ receptionē sacerdotij quasi erat fugi. & sic ꝑ iudicē laicū cōpelli non potest: ratio hic cessat, sic ergo natu, de qua dixi super ver. solo. Io. And.

5 Facit l. itē si vnus. §. itē si plures. & l. si in tres. & l. sicut ff. de arbit.

vt dixi §. vt lit. non contesta. quoniam. & est verum, sicut & in dicta eorum. C. eo. tit. l. vlti. Ber.

N[Vper nobis.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus*. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam presbyter A. nomine, ordinem fratrum Minorū intrauit causa probationis, & postmodum nulla facta pfessione exinde infra annum exiuit: sed fratres ipsum super hoc molestabant: vnde petijt à Papa sibi super hoc misericorditer prouideri: mādat Papa Ponetiē. epō, vt si res taliter se haberet, denunciaret illum ad obseruationē illius ordinis non teneri: coram episcopo Custos fratrum ad probandum, q̄ idem presbyter professionem fecisset, quosdam testes de ordine suo induxit: qui deposuerunt super hoc nō iurati, contradicente suo prædicto presbytero: vnde presbyter illud significauit domino Papæ, & ipse respondet episcopo, q̄ non est credēdū testimonio alicuius quantūcunque religiosus existat, in præiudicium alterius: nisi iuratus deponat. Nota quòd nulli credendum est in præiudiciū alterius nisi sit iuratus.

competit, tam in personas testium quàm in dicta.

Idem Perusi. episcopo.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine iuramento deponit.

CAP. LI.

NVper† nobis A. presbytero supplicante innotuit, vt cum ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis intrasset, Custos ad probandū quòd idem presbyter professionem fecisset: quosdam ordinis[a] sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente[b] dicto presbytero) non iurati: & infra. ¶ Respondemus, quòd nullius testimonio, quātumcumque religiosus existat (nisi iuratus[c] deposuerit) in alterius præiudicium debet credi.

Idem Corisopiten. & Trecoren. episcopis.

Diligenter & sigillatim examinandi sunt testes, supple etiam si agitur de vita & miraculis alicuius canonizandi. Abbas.

CAP. LII.

VEnerabili† fratre nostro episcopo & capitulo Corisopiten. † ac vniuersis abbatibus apud Cisterc. † in generali capitulo congregatis: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus testes, quos abbas & monachi† sancti Martini Cisterc. ordinis super vita & miraculis[d] piæ memoriæ M. abbatis, monasterij supradicti duxerint producendos, examinare sigillatim[e] curetis, cū ea diligentia[f], quæ solet & debet in receptione† testium adhiberi.

a ¶ *Ordinis sui.*] quod facere potuit. §. eo. cum nūcius. & c. insup. & j. de iureiur. & si Christ. in fi. 14. q. 2. super prudentia. & illi præcipue sunt admittendi: cum talis professio in eorum præsentia fiat: quę etiam per alios nō posset ita bene probari, qui ad talia non vocantur. §. eod. veniens, in fi.

b ¶ *Contradicente.*] Secus si volente & consentiente: quia tunc bene valet testimonium. §. eod. tuis.

¶ *Glo. seq. alleg. 3. concur. de iuramento. & 3. de vno solo. ad vtrunque signat contrarium de sex canonibus, & soluit. & dat casum exceptum.*

c ¶ *Nisi iuratus.*] Sic 4. q. 3. c. si testes. §. itē iurisiurandi. & C. eo. tit. iurisiurandi. & 3. q. 9. hortamur. & vni testi non creditur. §. eo. veniens. & c. licet vniuersis. siue sit iuratus, siue non in alterius pjudicium, vt hic, in fin. & 33. q. 2. admonere. Arg. contra quòd vni creditur etiam non iurato. 18. dist. de Syracusanæ. 86. dist. tanta. 8. q. 3. talia. & 97. dist. nobilissimus. & 23. q. 4. inter querelas. & 20. q. 3. præsens clericus. Sed in his non creditur nisi quo ad præsumptionem, sed ad plenam probationem non. Quandoque tamen bene creditur vni, quando non fit pręiudicium alicui, puta, vtrum aliquis sit baptizatus, vel vtrum esset ecclesia consecrata. de consecr. dist. 4. paruulos. & c. cum itaque. & vbi quis vult probare se egisse pœnitentiam per confessorem suum. & j. de simo. nemo. & arg. j. de poe. & remis. omnis vtriusque.

V[Enerabili.] In prima parte ponitur petitio. In secunda testium recipiendorum commissio: ibi, *Discretioni*. Abb. Siculus.

Casvs. Multi episcopi, & abbates, & alij viri religiosi apud Cister. in generali capitulo congregati, domino Papæ significauerūt, q̄ meritis bonæ memoriæ M. quondam abbatis sancti Martini ordinis Cistercien. Coriso. diœce. à domino multa miracula apparuerunt, vnde supplicarunt eidem, vt ipsum catalogo sanctorum faceret annumerari: Vnde mandauit quibusdam, vt diligenter veritatē inquirerent super vita & miraculis dicti abbatis, & eam sibi significarent: ipsi receperunt multos testes, & eos domino Papæ remiserunt: dominus Papa inuenit ex relatione ipsorum inquisitorum, q̄ testes illi non erant recepti secreto & sigillatim, cum ea diligentia quæ solet in testibus adhiberi: vnde non adhibuit fidem eorum dictis: & ideo mandat episcopis præsentibus, quatenus testes quos abbas & monachi sancti Martini Cisterc. super vita & miraculis piæ memoriæ M. abbatis monasterij supradicti, duxerint producendos, sigillatim & secreto examinare procurent, cum ea diligentia quæ solet & debet in receptione testium adhiberi. Nota q̄ testes sigillatim & secreto sūt examinandi, aliàs non valent.

¶ *Glo. seq. tractat quare copulat hæc duo inquirenda de vita & miraculis.*

d ¶ *Super vita & miraculis.*] Non solū de miraculis, sed etiam de vita est inquirendū: quia etiā miracula fiūt quandoq; p malos. nam Petrus faciebat miracula, & Simon magus faciebat multa: & magi similia Moysi: vt 1. q. 1. teneamus. & ante necesse est vt sciamus illa impetrasse de Deo, quæ martyres mandant. 50. dist. si quis præpostera. & j. de hære. cum ex iniuncto. & ad hoc vt aliquis pro sancto habeatur, pri' ab ecclesia debet approbari. j. de reli. & vener. sanct. c. 1. ne aliquis vanis figmentis decipi valeat: vt eo. tit. c. 2.

¶ *Glos. seq. inducit exemplum & rationem. & dat duo similia: scilicet de electione, & confessione.*

e ¶ *Examinare sigillatim.*] Secreto enim siue sigillatim testes examinandi sunt. arg. C. de testi. nullum. & j. de acc. inquisitionis. si etiā vota canonicorum in electionibus faciendis inquirenda sunt secrete. §. de electio. quia pp̄ter. sicut Daniel secreto & & separatim examinauit illos sacerdotes qui accusabant Susannam. Et ideo examinādi sunt secreto & separatim: quia vnus instrueret alium, & sequeretur dictum alterius. & ita non posset falsitas eorum facile deprehendi. sic etiam in præsentia quis debet solus suo sacerdoti confiteri peccata. j. de poe. & remis. omnis vtriusque.

f ¶ *Diligentia.*] quę solet adhiberi: immo etiam cum maiori: q. a circa maiora maius periculum vertitur, & ideo cautius est agendum. 42. dist. quiescamus. & 61. dis. miramur. & 7. q. 1. c. vlt. & ff. ad Carbo. l. 1. §. 2. ne aliqui vanis & falsis decipiantur figmentis: vt j. de reliq. & vene. sanct. c. 2. Ber.

Gregorius nonus.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit: supple tu, ex iudicis officio.

CAP. LIII.

CVm† clamor validus contra Acherontin.[g] archiepiscopum super simonia, & alijs criminibus ascendisset, Melfiten. & Ruben. episcopis dedimus in mandatis, vt super his diligenter veritatem inquirerent: & infra. ¶ Verum quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confuse[h], quòd ex dictis eorū non potest veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quàm aliorum quos receperitis, testificata, sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

Idem.

Perseuerans in crimine, etiam in ciuili repellitur à testimonio: emendatus vero non infamis admittitur in ciuili, & etiam criminali mota ciuiliter: fallit in periuro, qui in criminali repellitur.

C[Vm clamor.] Diuiditur: quia in prima ponitur querela. in secunda mandatum: ibi, *Mandamus, quatenus*. Abb. Siculus.

Casvs. Archieps Acherontinus super simonia & alijs criminibus erat apud dñm Papam multipliciter infamatus: vnde frequentibus clamoribus excitatus, dedit duobus epis in mādatis, vt super his diligenter inquirerent veritatem, & sibi quod inuenirent, rescriberent diligenter: ipsi super simonia & alijs excessibus testes receperunt, & eorum attestationes remiserunt dño Papæ: apertis attestationibus L. & G. super simonia ita confuse deposuerunt, q̄ ex dictis eorum veritas non poterat declarari: vnde iterum mādat Papa, quatenus testes illos examinēt diligenter, & alios qui super hoc sciuerint veritatem, & dicta illorum & aliorum quos receperint, sub sigillis suis dño Papæ remittant. No. q̄ iudex qui ex officio inquirit, iterum potest examinare testes, qui obscure dixerunt, post ipsorum publicationem: secus credo in ordinario iudicio.

g ¶ *Acherontin.*] De isto archiepiscopo habes j. de collus. cap. vlt.

¶ *Glos. seq. dupliciter obijcit. contra ob. alleg. & soluit.*

h ¶ *Ita deposuere confuse.*] Sed quare hic præcipit Papa apertis attestationibus illos iterum examinari, cum deberet fieri interpretatio contra illum, qui testes ipsos produxit. §. de probat. in præsentia. & obscuritas ei obesse potius debet, qui potuit eā apertius declarare. ff. de

¶ Videto præ alijs hic Guidonem Papæ, & de materia q̄d non credat' testi nisi iurato, vide Felinum in c. licet. de præsum. & Decium consil. 91. & consil. 150.

¶ Corisopiten.

¶ De materia vide late per Cassaneum in catalogo glor. mun. par. 3. considera. 47. 49. & 50.

¶ Crisopol.

¶ Cistercium.

¶ In codice Barbatiæ ... & monachi monasterij sancti Mart. Cisterc. &c.

¶ De materia huius glossæ quòd credat' vni testi, tractat Antoni' Gabriel lib. 1 com. concl. tit. de testib. concl. 1.

¶ De hoc j. eo. testimonium.

¶ Infra ... ordinis ...

nec ullum priuilegiū dare posset, secundum Inn. ad q̄d alle. Hos. de re. ec. non ali. c. si de deci. sua. Ioan. And.

¶ receptionibus.

¶ De hoc articulo vide D. Thomam 2. 2. q. 178. ar. 2.

¶ Vide Archidiaconū in c. vt officiū § verū. de hær. lib. 6. & Eymeri cū in Directorio Inquisitorū, par. 3. q. 62. & quæ ibi dixi lib. 3. ad Zenettū Schol. 119.

¶ Quot & qualia exigitur in canonizatiōe Sanctorū, late tradit Cassaneus in catalogo gloriæ mun. di. par. 3. cō. sideratione 59.

ff. de 3henda emptio. Labeo. & l. cum in lege. ff. de pact. veteribus. & verba interpretanda sunt 5 stipulatorem. ff. de verb. obligationib. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & præterea timeri potest subornatio testium: & apertis attestationibus non sunt vlterius testes ijdem vel alij recipiendi super eodem capitulo: vt ſ. eo. fraternitatis. in tex. & in glo. & cap. ꝯstitutis 2. Arg. contra quòd obscuritas non nocet ei immo qd' vtile est ei, accipiendū est. ff. de iud. si quis intentione r. Dicas ꝙ iudex ex officio suo hoc facere debet, & præcipue hic, vbi agebatur ex officio iudicis per inquisitionem, nō ad petitionem alicuius, sed ad clamorem & famam. j. de collu. dete. cap. vlti. quod est pars istius, & maxime in crimine simoniæ, de quo fiebat inquisitio. Et ideo si obscure dixit,

De materia huius decret. vide Albericum tract. de statutis, par. 4. q. 71. & 72. & plene per Archid. in c. paruuli. 22. q. 5. hoc referas Burchardū lib. 1. decret. c. 164.

Vide de testib. spec. c. cum ad sedem super glos. 2.

CAP. LIIII.

TEstimonium † eius cui ab aduersa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali causa, siue ciuili, si in ipso crimine perseueret [a]. ¶ Si vero sit de crimine emendatus [b], & cum non comitetur infamia, non est in causa ciuili, vel etiam cum de crimine ciuiliter agitur (præterquam pro reatu periurij [c]) repellendus. ¶ In criminali autem si in alio iudicio, instituta accusatione contra ipsum, de crimine conuictus extitit, vel confessus [d]: vel si nunc per exceptionem exinde conuincatur: aut grauata sit eius opinio [e] pro eo quòd quandoque fuit tali modo repulsus, quamuis in hoc casu [f] non excluderetur in causa ciuili [g], potest à testimonio (licet egerit pœnitentiam) remoueri.

¶ Idem.

¶ Quarta productio non est danda sine solemnitate legali, de qua hic.

CAP. LV.

VLtra † tertiam productio-

iterū examinetur testis & declaret, siue interpretetur dictum suum: quia in ambigua oratione spectatur sententia eius qui eam protulit. ff. de regulis iuris. in ambiguis orationibus. & qualitercunque potest iudex inquirere veritatem, inquirere debet. 30. q. 5. iudicantem. & ante publicationem, & post quandocunq, visum fuerit iudici, potest interrogare. ff. de interrog. act. vbicunque. & j. de fide instrum. cum Ioannes. versic. fin. & quia publicæ vtilitatis interest ne crimina maneant impunita. j. de sententia excommu. vt famæ. circa fin. ne ad malitiam quisquam prosiliat. C. de pœn. si operis. & magna ratio suadet ob maleficia pœnas solui. ff. de fideiusso. si à reo. §. illud quod. vnde talis confusio debuit declarari. ff. de testam. hæredes palam. §. qui vero. Bernardus.

T*Estimonium eius cui ab aduersa parte.*] Sunt duæ partes. Prima tractat de criminoso perseuerante. Secunda vero de emendato: ibi, *Si vero.* Secūda subdiuiditur. In prima tractat de emendato, qui ꝓducitur in ciuili vel in criminali mota ciuiliter. In secūda de illo qui ꝓducitur in criminali mota criminaliter: ibi, *In criminali.* Abbas.

CASVS. Testis inductus est in aliqua causa ciuili vel criminali: ab aduersa parte opponitur crimen ipsi testi vt à testimonio repellatur: probatum est crimen contra ipsum: quæritur an valeat testimonium eius? Dicit Papa, si testis adhuc in crimine perseuerat, siue causa ciuilis sit, siue criminalis, testimonium eius non valet. Si vero sit emendatus de crimine, & cum non comitetur infamia, nō debet repelli à testimonio in causa ciuili, nec in criminali, cum ciuiliter de crimine agitur, præterquā pro reatu periurij: quia periurus nullo casu ad testimoniū admittitur. In criminali vero causa si conuictus fuit de crimine in alio iudicio, instituta cōtra ipsum accusatione, vel modo etiā per exceptionē exinde conuincatur, vel si grauata sit opinio eius, pro eo ꝙ qñque fuit in tali modo repulsus: pōt remoueri à testimonio, licet egerit pœnitentiā; Sed in hoc casu vltimo cum sit grauata eius opinio, non repellitur in causa ciuili. Nota ꝙ testis qui crimine detinetur, secundum canones nō admittitur ad testimonium in aliqua causa; si est emendatus, admittitur cum distinctione prædicta.

a ¶*Crimine perseueret.*] Nota ꝙ testis qui in crimine detinetur, siue in ciuili causa, siue in criminali repellitur, vt hic patet: quia nō est credendum cōtra alios eis qui in criminibus implicantur. 3. q. 11. negandæ. & cap. non est. & q. 7. qui sine peccato. & cap. postulatus. & quamdiu in culpa fuerit, testimonium ferre nō pōt. 32. q. 5. præceptū. Nec criminosus criminosum accusare potest: vt in prædictis iuribus: quia de quo minus videtur, &c. 3. q. 7. ca. infames. §. porro. in fi. & 1. q. 1. multi. circa prin.

¶ Glos. seq. coadiuuat tex. in eo quod loquitur de emendato.

b ¶*Emendatus.*] vnde admitti debet, quia iam incipit esse quod nō fuit. 50. dist. ferrū. & dicit in canone, age pœnitentiā, & prima opera fac. 50. dist. quia tua. & c. dño sancto. & j. de simo. per tuas. & ff. de ædil. edict. qd' ita. & hoc in causa ciuili & criminali cū ciuiliter agitur, vt hic. & c. per tuas. ita ꝙ ex illo nō remāserit sub nota infamiæ acta pœnitētia: quia repellitur tunc ꝓꝑ infamiā 2. j. tit. pxi. præterea. puta si esset ꝯdemnatus de furto suo nomine: quia nō potest facere iudex quin ꝯdemnatum de furto suo nomine nō sequat infamia. ff. de furt. non pōt. Et alijs modis pōt notari: vt 3. q. 7. cap. infames. §. porro. in fi. Quia licet per pœnitentiam animas saluare possumus, infamiam tñ abolere nō possumus. 2. q. 3. Euphemiū. §. hinc colligitur. & sic pœnitentia non prodest eis, quātū ad hoc ꝙ actus legitimi sunt infamibus interdicti. ſ. eod. licet ex quadā. nisi prius fuerint in integrū restituti. 4. q. 3. ca. si testes. §. itē lege Iulia. 2. q. 3. c. si quem. §. præuaricator. in fi. & infamibus portæ dignitatis non debent patere. j. de exces. præla. inter dilectos. C. de infa. l. vnica. lib. 10. & C. de digni. neque famosis. lib. 12. & ferre testimoniū dignitas est. 32. q. 5. præceptum. Item pōt assignari ꝯtrium. j. de simo. per tuas. ibi dicitur ꝙ in crimine cum ciuiliter agitur, viles testes, & nō emendati recipiuntur. hic videtur à ꝯtrio sensu, ꝙ nō recipiantur. Solue, vt ibi dicitur.

Ciuiliter si ꝯtra secus sit de canonꝫ. secundū Inn. q dicit prin. ca intelligēdum de crimine, de quo testis non est cōdēnatus nec ipso iure infamis: quandoque horū esset, repelleretur etiam post sententiā et in ciuili. Fatetur ꝙ alij dicūt aliter. & de hoc 6. q. 1. c. 2. Io. And.

c ¶*Periurij.*] Periurus enim post quātamcunque pœnitētiā ad testimoniū amplius non recipitur: vt hic patet, & 6. q. 1. quicūque. & 22. q. 5. paruuli. & c. si qs. & ar. 2. q. 7. non pōt. & j. de ꝓsump. litteras [ʒ]. & qui scienter venit cōtra iuratam transactionem, infamis est. C. de transac. si quis maior.

ʒ Adde ꝙ nō quis efficitur infamis. l. 2. ꝙ maior. C. de transa. & l. quando. C. de dig. lib. 12.

d ¶*Confessus.*] Qui. n. in iudicio cōdemnatus fuit de crimine, sufficit ad hoc vt à testimonio repellatur in causa criminali, licet egerit pœnitētiam. nec necesse est vt amplius ꝯuincatur: vt hic patet. nec talis admittitur ad purgationem alicuius. j. de pur. can. constitutus. sic & j. de excep. denique. §. 1. vbi repellitur à testimonio qui conuictus fuerit de crimine, vel confessus. Et intellige §. illum secundū istam decre. vt repellatur in criminali causa, si egit pœnitētiam: si nō egit, repellatur etiam in ciuili, si in crimine perseuerat: vt ſ. diximus.

Vide Bal. & Iosn. in l. 2. § in ipso. ff. quod. sed. aper. & Gemmani in c. secundū. 29. dist. ad. de Bal. in l. 1. secunda. ff. de legib.

¶ Glossa sequens no. cum eius opi. &c. probat, & dat simile, demum arg. obijciendo, & soluit.

e ¶*Opinio.*] Sic patet ꝙ si opinio alicuius grauata est, ad testimonium admitti nō debet in causa criminali, cum sine omni infamia debeat esse testis. j. de excep. denique. & 2. q. 7. testes. & præcipue in causa criminali: vt hic. nec etiam tales admittendi sunt ad honores. 81. dist. tantis. & j. de accu. omnipotens. & j. eo. c. vlt. in nullo enim debet vacillare opinio ordinandi. 33. dist. laici. & argum. ad hoc. C. de procu. reum criminis. & ff. de decu. eos. Et est argum. ex hac littera, ꝙ rei siue sñia inter alios acta facit fidē in alio iudicio. sic 24. q. 1. subdiaconus. Sed hoc solum ꝙ in alio iudicio repulsus fuit, nō sufficit vt in alio repellatur, sed infamia inde orta ipsum repellit, alias iterū oporteret crimē probari ad hoc vt repelleretur.

¶ Glos. seq. quærit et soluit. Iterum quærit. arg. affirmatiue per duo iura, & soluit negatiuę. solutioni signat contrarium, solutionem coadiuuat, & remittit.

f ¶*In hoc casu.*] Scilicet qū grauata est eius opinio [q]. tunc enim propter hoc non repellitur in causa ciuili. & idem in duobus casibus præmissis. & idem est si de crimine ciuiliter agitur, dummodo emendatus sit de crimine: vt superius patet. Sed qualiter probabit ꝙ sit emendatus de crimine? Satis pōt probari per sacerdotem suū qui de ipso debet testimoniū perhibere. 50. dist. in capite. & 2. q. 1. si peccauerit. in fi. & j. de simo. nemo. Sed nunquid testis cui obijcitur crimen, pōt obijcere ꝙ obijciens sit criminosus? Arg. ꝙ sic. 24. q. 7. si hæreticus. quia tales litigatores digni sunt talibus testib'. C. de hære. l. pen. Dico ꝙ non pōt; quia iste causam suā prosequitur, & nemo prohibetur a prosecutione iuris sui, licet sit criminosus: vt 4. q. 6. omnibus. Nisi esset excōmunicatus, vel talis cui esset forum interdictum, vel infamis cui actus legitimi sunt interdicti. ſ. eo. licet. immo excommunicatus vel infamis non repellitur, cū sit reus: quia quælibet legitima defensio sibi reseruatur. j. de excep. cū inter. & quia contra testem directe non agitur, sed potius cōtra aduersarium, quia in testem actio nō dirigitur. ſ. de ord. cog. cum dilectus. in fi. pari ratione nec aduersarius meus potest mihi obijcere crimen propter hoc. Vnde si seruus vult probare, se contraxisse cum aliqua libera sciente eum seruum esse, cū in hoc casu habeat personam standi in iudicio, potest excipere contra testes aduersarij, ꝙ ipsi sunt serui, licet ipse laboret simili impedimento. Arg. cōtra. ſ. eo. personas. & 3. q. 7. iudicet. & 25. dist. primum. nam si seruus accusatur, eadem sibi cōpetit defensio quæ & libero. ff. de accusa. hos accusare. §. si seruus. Quādo crimina obijcienda sunt testibus, dicitur ſ. eo. præsentium. Ber.

q Alij exponūt in hoc casu. s. qū ꝑ exceptionē fuit repulsus in alio iudicio, & est de crimine emendatus, nec infamis est de iure. Ioan. And.

g ¶*Ciuili.*] Idem ꝙ si est de crimine, ciuiliter agatur.

V*ltra tertiam.*] Primo ponitur regula, secūdo exceptio: ibi, *Nisi.* Abbas.

CASVS. Aliquis tertiā habuit ꝓductionē testiū, adhuc petit quartam: quæritur vtrum debeat audiri? Rñdet Papa ꝙ nō, nisi præstito iuramento, ꝙ neq; per se, neq; per aliū testificata didicerit, nec per dolū aliquem aut aliquā machinationē quartā petit, sed quia illos habere non potuit, quos nunc producere intendit. Not. ꝙ præter iuramentum calumniæ; aliud iuramentum præstatur lite contest.

¶ Hæc glossa sola non habetur in antiquis codicibus.

a ¶ Pro-

a ¶ *Productionem.*] id est, dilationem. de hoc dictum est s. eod. in causis. & ibi recurre.

b ¶ *Iuramento.*] Hoc quod hic dicitur, sumptũ est de Auth. de test. §. quia vero. coll. 7. Sed quare iuratus iterũ, maxime vbi iuratũ est de calumnia, cũ iuramentũ illud extendatur ad omnia quæ postea occurrunt in causa. C. de iur. cal. Auth. hoc sacramẽtum. & in Auth. de iis q. ingre. ad ap. §. vlt. coll. 5. q a sæpiᵉ nõ est iurãdũ, vt ibi dr. Dicas q illud iuramentũ est aliud iuramentũ q̃ sit iuramentũ de calumnia: & ideo vnum aliud nõ excludit. Istud iuramentum est de veritate dicenda, quod patet ex ipsa littera, scilicet q debet iurare, q neque per se, neq; per alios didicit testificata, nec p aliquẽ dolũ hoc facit. Iuramẽtũ de calũnia est de eo qđ credit & æstimat. C. d iur. cal. l. 2. §. 1. & ideo istud iuramentũ præstatur. idẽ etiã est si causa talis sit vbi iuratur tantũ de veritate dicẽda: quia istud iuramentũ de veritate dicenda, nõ extenditur ad hoc, sed ad principale negotium tantum. Vnde quarta dilatio dari non debet sine isto iuramento, qualiscunq; sit, & causa, & psũptio est ȝ eũ, ex eo q tertio pducit: & ppea speciale est vt exigatur hoc iuramẽtum in hoc casu.

c ¶ *Testificata.*] Siue sua, siue alterius partis.

d ¶ *Percunctatus.*] i. perfecte scrutatus.

¶ In omni bᵉ manu ac quatuor vetustioribus exẽplaribus iuramen debent testes in causa p dominã dicto, vltericᵉ, quæ circumferus in vulgatis prorum est addita.

¶ Vide tex. i Auth. qui semel. C. de pba.

¶ Vide Burchardũ lib. 1. decretorum c. 164.

1 Secundũ Ho. deficit ratio: quia iuramentũ calumniæ non defendit, q dilationẽ petit superfluã. vnde dic q exigitur ad tollendũ mentis pensum ptionẽ, quæ est, q quis sit iuratum de calũnia, malitiose petatur hæc dilatio. Io. And.

¶ In aliquot vetustis desunt hæc duo verba: vel non.

nem non debent testes † produci in causa †. Nisi pręstito ab eo, qui hoc postulat, iuramento ᵇ, quòd neque per se, neque per alium, testificata ᶜ subtraxerit, vel fuerit percunctatus ᵈ: nec per dolum ᵉ aut artem aliquam, quartam productionem exposcat: sed quia quos desiderat de nouo producere, prius habere nequiuit ᶠ.

¶ Idem.

¶ *Accusatus criminaliter nõ admittitur in testem contra alium in causa criminali, sua accusatione pendente, nisi in exceptis criminibus.*

CAP. LVI.

NOn † debet quis in criminibus (Nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendente accusatione ᵍ de crimine contra ipsum: cum etiam accusati (nisi prius se probauerint innocentes) ab accusatione ac susceptione ordinum repellantur.

TITVLVS XXI.

De testibus cogendis, [vel non †.]

¶ Alexan. iij. Papien. electo.

¶ *In causa ciuili monendi & inducendi testes sunt ad testificandum: & si se subtrahant odio, gratia, &c. compelluntur.*

CAP. I.

CAusam † matrimonij, quæ inter M. mulierem, & filium R. vertitur, commisimus iudicibus terminandam. ¶ Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium inuocatos, ne veritatem occultent ʰ, diligentius moneas & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore ⁱ, se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram præfatis iudicibus, vel eorum † nuncio ᵏ, quem ad hoc miserint, ecclesiastica districtione compellas.

¶ Idem presbyteris Pontiæ †.

¶ *Vbi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiam.*

e ¶ *Per dolũ.*] puta, expectat, q aliqs interim moriaẽ vel se absẽtet:

f ¶ *Nequiuit.*] Simile j. de exce. pastoralis. & s. eo. præsentiũ. sed si habere nequiuerit illos, ei obesse non debet, si per eũ non steterit. arg. s. de rescrip. si autẽ. & c. plerunque. & j. vt lit. nõ cõtest. qm̃. 1. rñ. & 2. q. 6. anteriorũ. §. ad hoc. & ita vr, q ẽt sine iuramẽto deberet amitti, qđ nõ est verũ: q a sine iuramẽto hoc ei credi nõ debet, maxime cũ ante tertiã pductionẽ hoc non fuerit ptestatus, vnde iurare tenetur pui hic cõtinef. Præterea hæc quarta pductio dari nõ debet, vbi sufficiẽs pductio testiũ facta fuisset. s. eo. significauerũt. immo nec secũda dilatio, nec tertia dãda esset, si sufficiens pductio facta sit. ⁴ nã in pecuniarijs causis vltra vnã dilationẽ dari nõ debet secunda dilatio. ff. de fer. l. vlt. nisi causa cognita, vt ibi.

NOn debet.] Primo ponitur regula & exceptio: ibi, *Nisi forsan.* Secundo probatur regula per duo similia: ibi, *Cum etiã.* Abb. Sic.

CASVS. Aliquis est accusatus de crimine, pendẽte accusatione ȝ ipsum petitur in testimoniũ in alia causa criminali: quæritur vtrũ debeat admitti? Rñdet q pendente accusatione ȝ ipsum, nõ debet admitti, nisi forsitan in exceptis: quia etiã accusati ab accusatiõe & ordinum susceptione repellũtur: nisi prius se probauerint innocentes. No. q accusatus de crimine pendente accusatione sua, non potest testis esse in criminali, nec accusare alium, nec ordinariᵃ.

¶ *Glos. seq. no. quod hæc tria, &c. & addit quartum. reliqua pars text. per tres quæstiones. prima, quid in ciuili. secunda, quid de exceptis criminibus. tertia, quid de condemnato qui appellauit.*

g ¶ *Pendente accusatione.*] Nota ergo, q cum aliquis accusatus est de crimine, statim grauata est eius opinio: vnde non potest in criminibus ad testimonium admitti, vt hic patet, & s. eo. testimoniũ. q a testes sine oĩ suspicione esse debent, & infamia. 2. q. 7. testes. & j. de excep. denique. Nec etiam potest promoueri ad ordinẽs, vt hic dr in fine. & 81. dist. tantis Daniel. & j. de accus. omnipotẽs. & 33. dist. laici. & ff. de decur. eos. Item nec potest alium accusare: quia non relatione criminis, sed innocẽtia reus purgatur. ff. de pub. iud. is qui. & hic in fi. Item nec põt constitui pcurator. C. de pcurat. l. reum. Item nec accusare. Ex hac enim decre. patet, q testimoniũ in criminali actione, accusatio & ordinũ susceptio pari passu incedũt, ex eo q accusatus pendente sua accusatione repellitur à testimonio ab accusatione & ordinũ susceptione. Præterea ex eo qđ dicit in principio in criminibus, patet q secus est in ciuili: quia tũc non obstãte accusatione, vr q interim possit admitti in testẽ in causa ciuili. s. eo. testimoniũ. & est verum si sit emẽdatus de crimine. & eũ nõ comitef infamia, vt ibi. arg. j. de simo. p tuas. qa licet accusetur, nõ statim reus est. 15. q. vlt. c. vlti. quia pendẽte accusatiõe remanet in officio suo, & interim subditi eius ei obedire tenenf. j. de accus. olim. & 8. q. 4. nõne. Item patet hic, q minus idonei testes quorũ opinio vacillare vr, admittũtur in exceptis criminibus ex eo qđ dicit: nisi forsan in exceptis criminibus: sed hoc forte est intelligẽdum ſm distinctionem illius c. 2. q. 1. in primis. vtrũ scilicet malæ famæ vel malæ opinionis: & tũc cum est malæ opinionis, admittatur: licet c. illud loquatur in accusatione, aliter admitti non debent. cum etiam si ciuiliter ageretur, nõ essent admittendi, nisi essent emendati, & cũ alijs adminiculis. j. de simo. per tuas. sed licet accusetur, non tñ statim reus est: vt s. dr. & ideo potest admitti in crimine excepto, cũ adhuc remaneat in statu suo. Item ex hoc c. & s. eo. testimonium. patet solutio quæstionis, quæ fieri consueuit si aliquis condẽnatus sit de crimine & appellet, vtrũ recipiendus sit in testem, si pendente appellatione inducatur. Et satis patet ex his duobus cap. qđ iuris sit, q in criminali nequaquã: in ciuili vero bene potest admitti: quia pendẽte appellatione non dicitur cõdemnatus. ff. de pœ. l. 2. §. vlt. & integer est status eius; vt interim fungatur honoribus. ff. nihil innouari ap. interpo. l. vnica. §. integer. & melius in §. si quis deportatᵘ. quia licet sit damnatus ⁶, adhuc non habetur infamis, ex quo appellationem suam prosequitur. ff. de ijs qui no. infa. furti.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compil. Et pro intellectu textus, & glossarum vide præ cæteris Guidonem Papæ hic.

3 Scilicet si ille accusatus de crimine excepto. Ioan. And.

¶ Dictio, eorũ, deest in vetustioribus exemplaribus.

¶ In aliquot anti quis ita: Põtiæ. & Asyn. sed Assisij puto scribẽdum. aliàs Pontiæ, & Asilæ.

a Etiam de crimine famoso, vt in l. alle. in prin. I. An.

¶ Adde qđ debet pen & infra quæ tẽpora. p l. 1. C. de dilat. & 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium.

¶ Hæ tres glossulæ nõ sunt Bernardi, nec habẽtur in vetustis exẽplaribus.

4 Denegaretur etiam secunda & tertia ei quã post primã permutaretᵘ esset dicta absolute quod innuit Inno. §. quia vero. secundum Ian. & Ho. Ioan. And.

DE TESTIBVS COGENDIS, VEL NON.

¶ *Quia officium testium quasi publicum est, & ad illud interdũ inuiti coguntur, ideo post tractatum de testibus, &c. sic continuat Ioan. And.*

Ego continuo sic: Visum est s. de testibus. sed quia posset dubitari vtrũ ad testificandum possint compelli, merito subditur ista. Abb. Siculus.

De hac materia habetur 2. q. 6. statuendum.

CAusam matrimonij, quæ inter.] In causa matrimoniali cogendi sunt testes ferre testimoniũ. ita cõiter summaẽ, sed nõ placet inquãtũ ponit specialitatẽ in matrimonio: q a sic loqui vdr iura in alia materia ciuili. In prima parte ponit causæ cõmissionẽ. In scda pruidet partibᵘ. ibi, *Ideoque.* Abb. Sicu.

CASVS. Quedã causa matrimonialis vertebaẽ inter mulierẽ & virũ suũ: commissa fuit iudicibᵘ, Mãdat Papa Papien. electo, quatenus moneat testes ad ferẽdũ testimoniũ, quos vtraque pars sibi duxerit nominandos. Si vero odio, amore, vel timore se subtraxerint, quo ad ferendũ testimoniũ corã prædictis iudicibus, vel nuncio, quem ad hoc miserint, cõpellat eos per ecclesiasticam censuram. No. testes compellendos, sed prius monendos.

¶ *Glo. seq. ponit duplicem causam compulsionis testium.*

h ¶ *Occultẽt.*] Sic 14. q. 2. q̃q̃. hęc em̃ ẽ cã quare testes cõpellũẽ, ne veritas occulteẽ, & ne malᵘ vt bonᵘ æstimeẽ: vt i c. q̃q̃. & q veritatẽ occultat, peccatũ cõmittit mortale ⁷. 11. q. 3. q sq s. ideoq; cõpelliẽ.

i ¶ *Timore.* Tunc enim testes sunt cõpellendi, aliàs non vr q compelli debeãt. j. eo. super eo. ex eo enim q nõ vult ferre testimoniũ, præsumitur contra ipsum: vnde dico illum statim compellendum, nisi constaret per alios, quòd bene possit veritas comprobari.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Eorum nuncio.*] Puta, si fuerint debiles, vel infirmi, vel egregia persona.

7 An sit peccatum mortale non testificari, prætereà adita hoc per doct. vel dr B. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. adde tal in l. prescriptione. C. si contra ius vel vtil. pub.

persona. ℥. tit. proxi. si qui testium. & ff. de iureiur. ad personas. ar. cõtra. 3. q. 9. testes. ibi dicit ꝙ præsentes debent esse testes, illud intellige de illis personis quæ ad iudicium venire possunt. Vel intellige illud in criminali, vbi testes debẽt esse in præsentia iudicis: hoc in ciuili. & hoc bene distinguitur, C. de fid. instru. Auth. apud eloquentissimum. exigitur enim vt ĩ criminali sint coram iudice, & non solum ex dictis, sed etiam ex gestis iudex ĩformet motum animi sui. ff. de testi. l. 3. §. item diuus.

C Vm super.] Per excõmunicationis, suspẽsionis, & depositionis sñiam, cogendi sunt testes. Tria facit. Primo præcipit. Secũdo punit contemnentem. Tertio aggrauat. Secunda ibi, *Si vero*. Tertia ibi, *Et si*. Abbas.

Casvs. Mandat Papa quibusdã presbyteris, quatenus ad præsentiã suam accedant perhibituri testimoniũ veritati, super causa quæ vertitur inter epm Prænestinum, & abbatẽ Sublacen. Si vero non venerint, sciant se ab officio & bñficio suspẽsos: & si nec sic venerint, sñiam excõicationis poterunt formidare. Nota ꝙ crescente contumacia, crescere debet & pœna.

CAP. II.

CVm† super causa, quæ vertitur inter Prænestinũ episcopum, & Sublač. abbatem, sit testimonium vestrum necessariũ: Mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos cõspectui præsentetis. Si vero nõ veneritis[a], sciatis vos ab officio[b] & beneficio ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et[c] si nec sic veneritis, excommunicationis & depositionis[d] sententiam poteritis formidare.

¶ Idem Genuen.† Archiepiscopo.

¶ *Testis qui timore aduersæ partis se subtrahit, testificari compellitur. adde etiam in criminali secundum communem intellectum: & sic aliquid additur ad cap. 2. supra eod. & c. dilectorum. infra eo.*

CAP. III.

SVper† eo[e]: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem vel ordinem iudiciarium nõ requirant[f]. Verum si non est notorium, & is qui conuenitur, factum negauerit, testes qui interfuerunt facto, monendi sunt, nõ cogendi[g] ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore[h] aduersæ partis constiterit iudici, eos à ferendo testimonio reuocari. Licet ad hoc passim[i] possint de † iuris humani rigore compelli.

¶ Idem.

¶ *Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. hoc dicit secundum verum & communem intellectum. Abbas.*

CAP. IIII.

PEruenit†[1] ad audientiã nostram, quod cum I. Prior sancti Laurentij, coram te suisset de simoniæ, & adulterij crimine accusatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, iuramento[k] adstrinxit, vt non deponeret contra ipsum: & infra. ¶ Nos igitur attendentes, quòd nemo debet[l] aduersario instrumenta[m] (quorum appellatione testes continentur) subtrahere: & quòd tam ille qui subripit instrumenta, quàm qui aduersario parem † aduocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit[n] à se litem foueri, & experiri debet in se iudicis auctoritatem elusam[o]: Respõdemus, ad detegendũ tantæ fraudis

a ¶ *Veneritis.*] In termino cõstituto supple. & tũc sufficit vt veniãt ea hora qua possint expedire officium suũ. ℥. de offi. deleg. consuluit. & argu. ff. de condi. & demon. l. 4. in fi.

¶ *Gl. seq. rect. per contrarium de decre. cum non ab homine, vbi remittit.*

b ¶ *Ab officio.*] Is est ordo, cum culpa incipit à contumacia, tunc debet excommunicari. 23. q. 4. forte. Secus si à crimine, tunc debet deponi. 81. dist. dictum. & ℥. de iudi. cum non ab homine. ubi de hoc.

¶ *Glossa sequens not. quòd plures, &c.*

c ¶ *Et si nec sic veneritis.*] Not. ar. ꝙ in vna citatione possunt fieri plures citationes: sicut etiã fit de cõsuetudine propter difficultatẽ citationum: vt ℥. de do. & contu. veritatis. & c. cum dilecti. & ĩ. de in integ. resti. cum ex litteris.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

d ¶ *Depositionis.*] Et sic crescente contumacia crescere debet & pœna. ℥. vt lit. non cõtest. quoniam. in fi. ff. de pœ. relegati. nisi necessitas sit impedimento. arg. ff. de arbi. Celsus. §. idem ait. non. n. in omni casu excõmunicare eum intelligitur. argu. ff. de solu. si seruus decem. in fin. Quid si excõicasset eum nisi venisset in termino nulla exceptione facta, numquid erit excõmunicatus si non potuit venire? In casu tali saltẽ quo ad Deum, nõ est excõmunicatus: quia impossibile præceptum non ligat. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. Paulus 2. sed quia ecclesia illud ignorat, doceat de impedimẽto, & absoluetur sine difficultate à grauamine. ar. ĩ. de sent. excom. sacro. sic ex eadem causa reuocatur sñia diffinitiua, nec mandãda est executioni. ff. de inof. prætor. & ĩ. de re iu. cũ Bertholdus. & c. cum olim. multo fortius excommunicationis sententia tenet: sed probato impedimento sine grauamine (vt dixi) debent absolui.

S Vper eo.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio: ibi, *Consultationi*, in qua distinguit, & secundum membrũ prosequitur: ibi, *Verum*. cuius responsio moderatur: ibi, *Nisi*. & demum quærentem instruit: ibi, *Licet*. Abbas.

Casvs. Aliquis cõuenitur de aliquo facto coram iudice, ille factum negat, quæritur an illi qui interfuerunt negotio, cogendi sint ferre testimonium veritati? Respondet Papa, si factum notoriũ est, nõ sunt necessarij testes, cũ talia probationẽ vel ordinẽ iudiciariũ non requirant. Si vero non est notorium, & is qui conuenitur, factum negauerit, testes qui interfuerunt, monendi sunt, non cogendi: nisi forte timore aduersæ partis à ferendo testimonio reuocentur: de iuris rigore tñ indistinctè sunt cogendi. Nota ꝙ factũ notorium nõ requirit probationem. Item nota, ꝙ testes sunt compellendi dicere veritatem.

¶ *Glossa sequens incipit casum.*

e ¶ *Super eo.*] Quæstio fuit talis: Aliquis conuenitur de aliquo facto manifesto, quæritur an illi q̃ facto interfuerũt, sunt ad ferendum testimonium compellendi.

f ¶ *Non requirãt.*] quãtũ ad examinationẽ vel probationẽ, sicut nec in ꝯfitente necessariæ sunt partes iudicis. ff. ad legẽ Aquil. proinde si occisus. sñia tamẽ necessaria est. ĩ. de duor. porro.

¶ *Glos. seq. recitatur per contrarium de decret. supra proxima.*

g ¶ *Non cogendi.*] Hoc intellige à pricipio. primo enim sunt monẽdi, & postea si noluerint, sunt cogendi, vt ℥. eo. c. prox. clerici vero ĩ causa laicorũ cogi non debent, nisi cum aliæ probationes haberi nõ possunt. 14. q. 2. quãquam.

¶ *Glossa seq. quærit, & soluit.*

h ¶ *Timore.*] Sed quia probabit hoc? Certe eo ipso ꝙ monitus est, & nõ vult testificari, præsumitur cõtra ipsum, ꝙ nõ bono animo hoc faciat: & ex hac præsumptione compellitur. ar. C. qui milit. non pos. super seruis. lib. 12. & testes inuiti cogendi sunt. C. de testi. si quãdo. Authen. sed hodie. & sic hodie seruatur[3], & si constaret, ꝙ pars aduersa hoc faceret, debet excommunicari. ℥. tit. proxi. cum causam 2. §. ꝙ si forte. & c. constitutis 1.

i ¶ *Passim.*] scilicet[3] in ciuilibus, sed in criminalibus nõ, nisi agatur ciuiliter: vt ĩ. eo. c. dilectorum.

P *Eruenit.*] Compellitur testis illius fraudem detegere, qui aduersario probationis copiam subtrahit. sic cõmuniter summatur. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos igitur*. Abb. Siculus.

Casvs. Quidã nomine Ioan. de sancto Laurentio accusatus corã iudice suo de simonia & adulterio, adstrinxit per iuramẽtum quẽdam, qui contra eum ducendus erat in testimoniũ, ꝙ contra ipsum non deponeret. Dubitauit iudex qualiter aduersus eum sit procedẽdũ, & an testis ille sit cogendus ad testimonium proferendũ: quæsiuit à Papa quid iuris sit? Papa considerans ꝙ nemo debet aduersario suo instrumenta subtrahere, quorũ appellatione & testes cõtinẽtur, & ꝙ ille qui hoc facit, & qui parem copiã aduocationis subtrahit aduersario suo, iniquam ostendit à se litem foueri: rñdet ipsum testem cõpellendum ad detegendum cõmentum tantæ calliditatis & fraudis. Nota ꝙ nullus debet subtrahere aduersario suo instrumenta vel testes, vel parem copiã aduocationis, aliàs põt puniri à iudice. Item nomine instrumentorum continentur & testes.

k ¶ *Iuramento adstrinxit.*] Quod fuit temerariũ & illicitũ, & ideo non seruandũ: vnde non obstante tali iuramento cõpelli debet ferre testimonium super negotio principali. ℥. tit. proxi. intimauit. & cap. constitutis. & debet denunciari non teneri illo iuramento: vt in cap. constitutis. & ĩ. de accu. olim. vbi de hoc. Ber.

l ¶ *Nemo debet.*] Hæc verba habuisti. ℥. tit. pri. ꝯstitutis. & 3. q. 7. c. infames. §. sunt aũt. ver. si quis aũt. & C. de postu. prouidendũ. Ber.

m ¶ *Instrumenta.*] [4] Quod qui fecerit, tenetur ad interesse. 12. q. 2. si quis de clericis.

n ¶ *Ostendit.*] præsumptiue: sicut præsumitur contra illum, qui ad pecuniæ corruptelam descendit. C. de pœ. iu. qui ma. iudi. l. 1.

o ¶ *Elusam.*] quia instrus iudex non poterat super causa, illo procu-

Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione. & post concil. Lateran. sub Alex. iij. par. 8. cap. 2.

Ianuen.

Cap. 4. eo. tit. in 1. cõpilatione.

Dictio. de, deest in nonnullis.

Insolubiliter

C. eod.

procurante. ff. de offic. proconsul. nec quicquam. §. vlt.

¶ *Glos. seq. recit. per q. an super principali cogi debeat. ponit op. Lau. quam partim approbat, demum ponit contrariam, cui signat contrarium. infra eod. cap. penult. & ibi remittit.*

a ¶ *Commentum.*]Ex hoc vi. q. non sit cogendus dicere veritatem super principali: sed tantummodo reuelare hanc fraudē. & hoc dicebat Lau. & debebat pcedi in causa tamquā deposuisset contra illum, & sic habebat illum pro producto fraude reuelata ᵃ. & sic seruabit iste iuramentū suū, & hoc colligi videbatur ex antiqua decr. Sed hoc non est verum, vt hic dicit. & quod dictum est; ad detegendum tantæ fraudis, &c. supple, & nihilominus sup principali debēt cōpelli: vt dicunt illa iura. argu. ī. ti. prox. intimauit. & cap. constitutis. & arg. ī. eo. cap. vlt. & arg. contra. ī. eod. dilectorum. vbi soluitur. Dic q. non compellitur super principali: vt dicebat Lau. sed ad fraudem detegendū debet cōpelli, vt postea denuncietur non teneri illo iuramento, postea poterit iurare sup principali si voluerit, sed nō debet compelli, & sic planum est, & nullum contrariū, vt dicit Lau.

¶ Aliàs: obmercial. quæ vox cuā est in antiquis compilatio.

¶ Scobiesi. ¶ Gobesi.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 2. compilatione. Et de materia vide lu bēc. Iard. in pract. crim. §. 2. q. 24.

¶ Quasi dicat, q. n. natura aliud velit, vincetur. ad hoc C. de præs. si possessionē. q̄d non credas V. in fed forte Iaran dū eum defactus nunc instrumenal. ī. de procu. ex intimuatione. Ioan. And.

dis &c. calliditatis commentum ᵃ †, ipsum testem merito compellendum.

¶ Clemens iij. Segobien. episcopo.

¶ *Si res aliter probari non potest, etiā in causa criminali compellendi sunt testes. hoc dicit secundum lecturam notabiliorem.*

CAP. V.

iij. PEruenit † ad nos, quòd cū à laicis enormis & intolerabilis iniuria clerico multis astantibus & videntibus inferatur, iniuriantes in causam tracti, negant se tantum facinus commisisse: & cum læsus eorum testimonio qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd hi qui de rebus ecclesiasticis ᵇ testificari recusant ᶜ, si aliter veritas nequiuerit elici, ad illud sunt per censuram ecclesiasticam compellendi.

¶ Idem.

¶ *Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panor. non placet hoc summarium, & ideo summat sicut cap. 1. supra eod.*

iij. PEruenit.] Sup probāda iniuria clerico illata cogendi sunt testes. h. d. Cōis diuisio. Secunda ibi, Consultationi. Abb. Siculus.

CASVS. Laici frequenter enormem & intolerabilem iniuriam inferunt clericis multis præsentibus & videntibus: iniuriantes in causam tracti negant se tale facinus commisisse: clericus per illos qui præsentes erant desiderat intentionem suā probare, sed illi nolunt testimonium perhibere: quæsitum fuit à Papa quid iuris esset? Et ipse rńdet indirecte. q. ij qui de reb9 ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas haberi non potest, ad illud sunt per censurā ecclesiasticam compellendi. Nota q. qui de rebus ecclesiasticis nolunt testificari, sunt indistincte cogendi.

b ¶ *Ecclesiasticis.*] Nomine ² rerum ecclesiasticarū intelligo clericos: & ita videntes clericum lædi, testificari compelluntur. 12. q. 2. ecclesiarum seruos. & ī. de vi. & hone. cleri. c. vlt. & ita potest intelligi: quia iniuria crimen est. nam qui de iniuria cōdemnatur, infamis efficit. ī. de re iud. cū te. ff. de ijs q. no. infa. athletas. §. vlt.

² Hæc glossa non est Bernardi, nec habetur in antiquis exēplarib9.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit, ad primam solutionem signat contrarium, & remittit.*

c ¶ *Recusant.*]Attende consultationem & responsionem, & sic videbis q. non directe rńdet ad interrogata. sim. ī. de testi. cū in tua. vbi ita indirecte rńdet. Sed dicas q. eo ipso q. rńdet, vt super rebus ecclesiasticis compellendi sunt, à ꝯrio sensu rńdet, q. super illa iniuria nō sunt compellendi ferre testimonium: qđ enim de vno confitetur, de altero negare vř. ī. de præsump. nonne. & 25. dist. qualis. & hoc ideo: quia in criminalibus testes non compelluntur. ī. eod. dilectorum. quia iniuria crimen est. vnde qui de iniuria condemnatur, infamis efficitur. ī. de reiu. cū te. ff. de ijs qui not. infa. athletas. §. vlt. Ar. contra. ī. eo. super his. & c. seq. soluitur hæc ꝯrietas. ī. eo. dilectorū. Vel dic, q. persecutio iniuriæ appellatur hic res ecclesiastica. & intellige q. ciuiliter hic agebatur pro suo interesse ³. de iniuria: aliàs non compelluntur testes ⁴: quod intelligo de iniuria facta ordini clericali. Ber.

³ Puta ad impensas factas, & operas amissas secūdum P. & Abb. Ioan. And.

⁴ In antiq. subiungebatur q. si clerici iniuriā probare nō possent, stateť ipsorum iuramento, sed quia ob

CAeterum.] CASVS. Quærebatur, si testes sunt cogēdi in causa matrimonij dicere testimoniū super causam? Et rńdet q. sic, tam de iure quàm de cōsuetudine cōprobata. 14. q. 2. quamquam. Not. q. in causa matrimoniali testes sunt compellendi ad ferendū testimonium: & est notabile in causis de facto.

d ¶ *Scriptum.*]Tam canonicū quàm ciuile. 14. q. 2. quāquam. & ī. eo. per totum. & C. de testib. si quando.

e ¶ *Quàm consuetudo actibus.*]Est autē (vt hic satis apparet) ꝯsuetudo ius quoddam moribus vtentiū approbatū, quod pro lege suscipitur, cū deficit lex. dist. 1. ꝯsuetudo. & consuetudo est optima legum interpres. ī. de consue. cū dilectus. & sic cōpellendi sunt testes tam iure scripto, q̄ non scripto. s. consuetudine. ī. de consue. cum dilectus. vt hic patet.

CAP. VI.

CAeterum † quòd super cōsanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur à nobis, cum id tam ius scriptum ᵈ approbet, quàm consuetudo actibus ᵉ vtentium approbata †, si ipsum ᶠ constiterit odio vel gratia, veritatē supprimere, aut timore ᵍ.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Testis synodalis, qui corā ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur iurare super eo coram delegato. hoc primo. Propter superuenientem infamiam à testimonio repellitur. hoc secundo. Potest tamen si errauerit incontinenti non ex interuallo dictum suum corrigere. hoc tertio.*

CAP. VII.

PRæterea † si testes publici, quos tua ciuitas nuncupat synodales ʰ, super causa matrimonij coram te vel tuo capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, vt in præsentia alicuius delegati iudicis, super eadem causa iterato ⁱ præbeant iuramentū: dūmodo aliter ᵏ fiat fides iudi-

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

f ¶ *Ipsum constiterit.*]Et quis probabit, tam dictū est: quia eo ipso q. monitus non vult testificari, præsumitur contra ipsum: vt statim cōpellatur, nec est alia necessaria pbatio, & hæc leuis præsumptio sufficit. arg. ff. de peti. hære. si quis libertatem. §. plane. Ber.

¶ *Glos. sequens dupliciter exponit, quod hic de odio dicitur.*

g ¶ *Timore.*]Timor potest referri ad multa, siue odio personæ, vel timore hoc contingat, cōpelli debent. ī. tit. pxi. constitutis. & c. intimauit. & ī. eod. peruenit. ⁵ siue etiam odio ipsius sacramenti, quod quidē tenui religione abhorrēt. C. de fi. instru. l. vlt. & ī. de simo. & si quæstiones. & tunc fortius debent compelli: aliàs si nollent iurare damnādo ⁶ iuramentū, tamq̄ hæretici debēt condēnari. ī. de hære. excommunicamus. §. fi.

PRæterea.] Communiter summatur vt in rubro. sed quia varijs modis intelligitur, posset aliter summari. Et quia hæc summatio generalis potest conuenire cuilibet intellectui, transeo pro nunc cum communi summario. nam ex ipsis dicendis patebit clare intellectus. Tres sunt partes, quæ per se patent. Abb. Siculus.

CASVS. Cum episcopus visitat parochiam suam, conuocato populo facit aliquos honestiores de plebe iurare, q. ipsi diligenter inquirent si aliqui consanguinei matrimonialiter sunt coniuncti, vel si aliqui tales coniungi velint, q. denunciabunt episcopo vel eius misso: testes isti dicuntur synodales, de quibus legitur 35. q. 6. episcopus in synodo. & hoc secundū consuetudinem alicuius loci, vt hic dicit; quos ciuitas tua nuncupat synodales. Secundum hoc sic pone casum: Testes isti coram episcopo, vel coram capitulo semel tulerunt testimoniū in aliqua causa, sed causa illa postmodum peruenit ad aliquem delegatum: super eadē causa non debent compelli iterato iurare, dūmodo delegatus veritatē aliter intelligere possit: nisi forte articulus nouæ quæstionis emergat. Secundo dicit, q. si testes isti postquā in communi iurauerunt, infamiam contraxerunt, debent à perhibendo testimonio remoueri: & si testes isti in suo testimonio errauerūt, sed non studiose, & incontinenti se correxerint, reprobari non debent: secus erit autem si suæ correctioni interposuerint interuallum. Nota q. testis semel tantum in causa iurare debet. Item testis propter infamiam à testimonio remouetur. Item testis incontinenti potest corrigere dictum suum, ex interuallo non.

h ¶ *Synodales.*] De quibus habes 35. q. 6. episcopus in synodo. ī. de accu. sicut olim.

i ¶ *Iterato.*] Iuramētum enim istorum testium ad totum tempus debet extendi, dum durant in officio illo, postq̄ iuramentum illud in synodo præstiterunt, siue corā ordinario, siue corā delegato causa illa tractetur: vt hic innuit: sicut iuramentum calumniæ ad omnia quæ in causa cōtingunt extenditur ⁷. C. de iuramen. calu. Authen. in hoc iuramento.

¶ *Glossa sequens arg. à contrario, & illud reprobat.*

k ¶ *Aliter.*] Et si aliter non fiat fides, innuit hæc littera quòd iterū iurare debeant coram delegato etiam pro eadem causa: sed non videtur q. iterum iurare debeant: vnde satis potest suppleri, maxime, sicut & testis ex quo semel iurauit ferre testimoniū in aliqua causa,

tinebat Ini. quitatē, fuit remotū per q̄d arg. tio. de interitione Papæ fuisse testes cogēdos. Io. And.

¶ Cap. 1. cont. in 1. compilatione.

¶ Vide tex. in l. 3. & ibi Cyn. C. qui si lon. consue.

⁵ Concor. l. 1. §. in operis. & ibi Bart. ff. de no. ope nunc.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 2. compilatione.

⁶ Hæc fuit hæresis Pseudoapostolorū & Valdensiū. Eymericus in Directorio inquisitor. par. 2. q. 12. & 14.

⁷ Dicit hic Hostie. hoc esse generale in omnibus officialibus, qui iurāt officium exercere, siue sint testes, siue iudices, siue tabelliones, vel nuncij, cum similia.

erunt, non debet amplius iurare super illa, nisi emerserit aliquid de nouo.

a ¶ *Quaestionis.*] Tunc enim debet iurare super articulo illo nouae quaestionis: quia primum iuramentū non extenditur ad illum articulum nouae quaestionis: quia cum praestant illud in synodo vel coram episcopo, nō cogitabatur de illo, & ꝗ iterū iurare debeat probatur. ī. tit. prox. fraternitatis. vbi nouus articulus probatur tam per antiquos testes quàm ꝑ nouos prius praestito ab omnibus iuramento: vt ī. ti. prox. c. de testibus. & C. de tēpo. appel. per hanc.

¶ In pluribus vetustis codicibus sic: Huiusmodi vero testes publici, iure possunt, &c. & in paucis habetur vt in cōtextu.

b ¶ *A perhibendo.*] Nota ergo, quòd testes huiusmodi synodales propter infamiam superuenientem remouentur à testimonio perhibēdo, non autem à perhibito: quia infamia vel delictum superueniens non vitiat quod legitime factū est. j. de eo qui cog. consang. vxo. suae. discretionem. & c. tuae. & c. iordane. arg. C. de test. l. si. 1 & 3. q. 7. c. infamis. §. verum. ff. de offi. praeto. Barbarius. sic rescriptum Papae nō cassat ea quae legitime facta sunt. ī. de restit. spo. audita.

¶ Cap. 3. ii. de accusa. tio. in ꝑ pulatione Adde hic Goslonem Papae.

c ¶ *Remoueri.*] Habes hic quòd infamis repellitur à denunciatione 1 vt j. de spon. cū in tua. & j. de accus. cum dilectus filius. & c. sicut olim. & ff. de populari act. popularis actio. Hugo cōtra. Bernardus.

1 Satis est ꝗ testis adhibitus testamento communi opinione eo tempore habebatur pro libero. Io. And.

d ¶ *In communi.*] id est, in synodo vel auditorio communi. 35. q. 6. episcopus in synodo.

¶ *Glossa sequens reci. per q. & solu. In fine signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Incontinenti.*] idest, in eadem instantia 2 iudicij, antequam loquatur partibus vel antequam recedat à praesentia iudicis: quia postea subornatus praesumitur, sed hoc posset intelligi habita respectu ad qualitatē personae: vt sic possit corrigere vel addere etiam ex interuallo 3. Qualiter intelligatur, incontinenti, probatur ff. de verb. oblig. continuus actus. ff. de adulte. quod ait lex. §. vlt. in fi. C. de erro. aduo. l. vlt. & 32. q. 1. apud misericordem. & melius ī. de elect. quia propter. ibi inuenies multas expositiones huius verbi, incontinenti, siue mox. Argu. contra. 35. q. 9. quod quis commisit. sed illa contraria non tangunt hoc.

2 Quidam dicūt ꝗ testis pōt reuocare errorē vsque ad sententiam, sicut & poena capalis. C. de iu. & fa. igno. l. error. qd non placet Go. Io. And.

S*Vper his.*] C*asvs.* Quidā electus fuit in epm Lucan. quidam canonici se opposuerūt dicentes, ꝗ erat malae famae, & ꝗ matrimonium ꝯtraxerat cū vidua, & litteras contra ipsum nomine capituli ad dominū Papam miserunt: super his articulis commisit Papa inquisitionem: dubitabatur an testes ad hęc probanda debeant compelli? Respondet Papa, quòd testes qui ad haec probanda nominati fuerint, compellantur.

3 Vnde dicit Host. ꝗ licet multa sint scripta, ipse putat hoc arbitrariū, vt consi derata qualitate ꝑsonarum, & quantitate interualli, colloquio partiū, & reliquis circūstantijs, iudex correctionē admittat vel non & facit qd dixi in tex. Ioā. And.

f ¶ *Super his.*] Hęc decr. est pars illius quā habes j. de accu. sup his. in fi. illius decisa est. Et de hac materia loquit ī. ti. pxi. tam litteris.

¶ *Glossa sequens ponit casum.*

g ¶ *Articulis.*] Ex hoc loco potes sumere casum tam illius decr. tam litteris. ī. titu. proxim. quàm illius, super his. j. de accusa. Quidam electus fuit in episcopum Lucan. quidam se opponebant electioni illius dicentes, quòd erat malae famae, & quòd matrimoniū contraxerat cum vidua. Item isti qui opponebant se litteras contra electum nomine capituli domino Papae miserūt, quas tam electus quàm capitulum falsas dicebant, & capitulum nesciuisse de litteris illis: & de istis articulis mandat Papa inquiri, & ad haec probanda testes sunt compellendi.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & remittit,*

ci delegato: nisi forte articulus nouae quaestionis a emergat. ¶ Huiusmodi † vero testes publico iure possunt propter infamiam à perhibendo b testimonio remoueri c, si eā postquam in communi d recepti fuerint, contigerit contraxisse. Quorū testimonia si quandoque non studiose, sed in proferendo errauerint, & se incontinenti e correxerint, reprobari non debent: secus autem erit si correctioni suae interposuerint interuallum.

¶ Inno. iij. Priori sancti Fridiani, & magistro P. canonico Pisano.

¶ *Cum de fama, vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit secundum Ioan. And. sed secundum Panor. nimis restringit textum.*

CAP. VIII.

SVper † his f: & infra. ¶ Caeterum volumus & mādamus, vt super inquisitionis articulis g, tam de fama electi, quàm litteris contra eum sub nomine longe maioris & sanioris partis capituli destinatis, cogatis h testes qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

¶ Idem archidiacono Mediolanensi.

¶ *Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.*

h ¶ *Cogatis.*] Hic compelluntur testes in criminibus, & etiam in irregularitate. j. eo. c. proxi. & sic est contra. ī. eo. peruenit. & j. eo. dilectorum. vbi soluitur.

C*Vm contra.*] Super crimine falsi cogendi sunt testes. sic summat Ioan. And. Sed certe non elicitur hoc simpliciter ex textu, ꝗa mandat sub conditione si se gratia, odio, &c. & sic non ponit speciale in crimine falsi: quia sic loquitur in alijs causis criminalib. supra eodem. super eo. Communis diuisio. secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CAP. IX.

CVm contra magistrum R. super eo quod dicitur à sede Apostolica falsas litteras reportasse: ac eis per se, vel per procuratorem visum fuisse, tibi direximus scripta nostra: postulasti per sedis Apostolicae oraculum edoceri, vtrum super praefato vitio falsitatis, testes compellere i debeas nominatos. ¶ Nos † igitur respōdemus, quod testes praedicti, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam debes appellatione remota compellere veritati testimonium perhibere †.

¶ Hono. iij. abbati sancti Eugenij, & magistro G. cano. Senēs.

¶ *Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam diuiditur.*

CAP. X.

DIlectorū filiorum Vulterani capituli ex parte vna, & episcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in nostra praesentia constitutis: & infra. ¶ Testes † qui fuerint nominati, praeterquam super criminibus k (si se gratia, odio,

C*asvs.* Magister Radulphus impetrauit litteras à sede Apostolica dum ipse tam per se, quàm per procuratorē illis litteris vteretur, obiectum fuit ei quòd essent falsae, quod cum ipse negaret, pars aduersa voluit hoc probare, petens vt testes quos ad hoc probandum nominaret, compellerentur: quaesiuit archiepiscopus cui litteras direxerat supradictas, verū testes super articulo falsitatis huius essent compellendi? Respōdet Papa, quòd si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, compellat eos veritati testimoniū perhibere. Nota testes in criminibus compellendos.

¶ Nos igitur talium, &c.

† Adde ꝗ de iure ciuili maleficij concos [illegible] non ob. [illegible]

¶ *Glossa seq. ponit dubitationis causam. signat cōtrarium & remittit.*

i ¶ *Compellere.*] Dubitationis causa fuit: quia videbatur quòd in criminibus non sunt compellendi testes. in Authent. de testib. §. quoniam. collat. 7. ar. C. eo. si quando. in princip. ex eo quod dicit ibi, in pecuniarijs causis testes cogendos, videtur ꝗ non in criminibus: sed contra hoc mandat Papa, scilicet ꝗ compellantur. & supra cap. proxim. & in seq. c. dicit, quòd in criminalibus non compellantur, sed ibi habetur cōtrariorum solutio 4, & quando compellantur, & quando non.

† Qualiter cogantur in [illegible] vide per Specul. tit. de teste. §. sequitur.

4 Et ibi dicam ꝗ hic not. Inn. & Host. de ꝓbanda cōpositione capituli cōtra testes. Io. And.

D*ilectorum.*] C*asvs.* Inter capitulum Vulteran. ex parte vna, & episcopum eorundem ex altera, super diuersis articulis per conuentionis & reconuentionis modum quaestio vertebatur: procuratoribus vtriusque partis in praesentia Papę constitutis lite contest. Mandat Papa quibusdam, quatenus testes qui fuerint nominati, si se odio, gratia, vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam compellant veritati testimonium perhibere. Nota testes super criminibus non compellendos.

¶ *Glo. seq. habet duas partes. Prima dicit, testes in ciuilibus cogendos, excipit mediatores & certos priuilegiatos. Secunda ibi, In criminibus, tractat principaliter de ipsorum compulsione in criminibus. & facit septem. Primo alleg. pro & contra. Secundo ibi, Super hoc. ponit opi. quae habet illos cogi cū de crimine ciuiliter agitur. Tertio ibi, Sed hanc. illam impugnat. Quarto ibi, Ideoque. ponit opi. suam, quae habet illos non cogi etiam cum de crimine ciuiliter agitur. Quinto ibi, Qualiter. respōdet ad contraria, opi. suam reassumens. Sexto ibi, Aliq. reassumit & condemnat opi. contrariam dicens illam aequam. Septimo ibi, Inno. ponit opi. Innocentij.*

K ¶ *Super criminibus.*] Circa cōpulsionem testium nota, ꝗ in causa ciuili vbi aliter veritas haberi non potest, indistincte sunt compellendi tam clerici 5 ꝗ̄ laici, ne veritas occultetur. 14. q. 2. quāquam. & quia mortaliter peccant qui veritatem occultant. 11. q. 3. quiquis. vnde monitione praemissa indistincte compelli debent testes. ī. eod. super eo. & eoipso quòd monitus non vult testificari, praesumitur quod etiam malitiose hoc faciat, vt saepius dictum est ī. eo. causam. Quandoque tamen in pecuniarijs causis non cōpelluntur, vt in mediatoribus qui nō cōpelluntur ferre testimoniū in

5 De hoc 2. q. 6. secundum. in [illegible] Io. And.

con-

vel timore subtraxerint) per censuram ecclesiasticam cogatis, veritati testimonium perhibere.

¶ Idem episcopo Bonon. & magistro B.

¶ *Ad detegendam veritatem coniurationis, coguntur socij etiam iurati.*

CAP. XL.

VEnerabilis frater noster archiepiscopus Rauennaten. proposuit, quòd ciues Ceruicen. † cum M. & I. quondam clericis ecclesiæ Rauennaten. quandam præsumpserunt coniurationem [a] facere contra eum: nihilominus in detrimentũ eius dantes eis quandam pecuniæ quantitatem, & ad hæc celanda se adstringentes vinculo iuramenti: vnde humiliter supplicauit, vt cum causam super his & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare nõ possit nisi testimonio ciuium prædictorum †, prouidere ei † (ne pro defectu testium pereat sua iustitia) dignaremur. ¶ Ideoq; mãdamus, quatenus monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis illos quos videritis compellendos, vt ab huiusmodi iuramento [b] absoluant, quos idem archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos [c] nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

contractibus, in quibus mediatores fuerunt, nisi de consensu partium. in Anth. eo. §. quoniam. coll. 7. Itẽ in alijs casibus, qui quasi priuilegiati sunt [1]. 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. ver. item inuiu. & tribus cap. seq. In criminibus vero patet hic ꝙ compellendi non sunt. & ar. ad hoc. C. eo. si quando. in prin. & s. eod. peruenit. In contrarium videtur quòd bene sunt compellendi. s. eod. super his. & c. cum contra. in quibus expresse compelluntur. & ar. s. tit. proxi. cum causam. ver. testes antẽ, &c. sed ibi. ver. ille soluitur, & ad principales testes illud restringitur. & 4. q. 3. §. itẽ in criminali. ver. item lege Iulia publicorum iudiciorum. ex eo enim quòd certæ personæ ibi non compelluntur: datur intelligi quòd aliæ compellantur: quia quod de vno negatur, de alio, &c. 25. dist. qualis. ff. eo. lege Iulia. illæ enim personæ priuilegiatæ sunt propter connexitatem. vnde aliæ omnes compelluntur. Super hoc dicunt quidam, quòd si agatur directe in modum accusationis, non sunt testes compellendi: Si vero ciuiliter agitur de crimine in modum exceptionis, vel denunciationis, aut etiam inquisitionis, tunc compelluntur: vt s. eod. tit. super his. & j. de simo. licet Heli. Sed huic distinctioni contradicit expresse hæc decr. quia non poterat agi criminaliter in hac decre. sed ciuiliter tantum, duabus rõnibus. Primo, quia hic agebatur causa conuentionis & recõuentionis inter epũm & capitulum, vt patet in antiqua: & quia per pcuratorẽ, vt littera ista dicit, procuratoribus cũstituus. sed pcurator nõ interuenit in causa criminali. j. de accusat. veniens. & ff. de publi. iudi. l. pen. §. fi. [2] & 5. q. 3. in criminalibus. & in crimine non fit mutua accusatio vel denunciatio: quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur. ff. de pub. iud. is qui. & 3. q. 11. oeganda. & sic necesse est vt dicamus, ꝙ hic obijciebantur crimina testibus [3]; vt à testimonio repellerentur. & ideo dicit, cogatis testes, scilicet qui nominati fuerint præterquam super criminibus. Ideoque dicendum est, quòd super criminibus testes compellendi non sunt, siue directe agatur de crimine, siue ciuiliter, vt hic patet, & s. eo. peruenit. & hæc est ratio: quia in infamiam alterius nemo debet facile prosilire: quia tales detractores dicũtur. 6. q. 1. ex merito. & c. tribus seq. ergo multo fortius nec compelli. Qualiter respondebis capitulis s. pximis? Ad illud, super his. dicas ꝙ ibi compelluntur testes ad probandum infamiã siue irregularitatem contra electum, ne indigna persona ad apicem dignitatis promoueatur per surreptionẽ, quia vilis persona ad tantam dignitatem surreptione promoueri non debet: & iudex ex officio suo hoc facere debet propter publicam vtilitatẽ: quia ille omnibus de sua plebe præficitur. & sic est quasi speciale in causa inquisitionis. & j. de sim. licet Hely. & inquisitio nõ fit nisi vbi infamia præcessit: unde ibi non compelluntur testes in infamiam alicuius, sed ex tali cõpulsione si probentur crimina, oritur infamia. s. tit. proxi. testimonium. & quia ibi agebatur de falso per inquisitionem: ideo compelluntur testes ne talis falsitas remaneat impunita ex defectu testium: in quo casu intelligitur proxi. c. cum contra. quia dico illud speciale in crimine falsi [4], & præcipue in litteris Papæ, in quibus multa specialia sunt. j. de crim. fal. ad falsariorum. & idẽ in caso seq. cap. Dico ergo ꝙ vbicumq; agitur actione odiosa vel exceptione, per quam ad infamiã alicuius procedatur, non sunt compellendi testes (vt dictum est) nisi in casibus prædictis. secundum leges compelluntur, nisi in casibus vbi specialiter non debent compelli, vt dictum est. & hoc dicunt Tan. & Vin. Alij contrarium dicunt prout dictum est. Sed supradictis omnibus rationibus potest de facili responderi secundum illos qui dicunt, ꝙ semper compellendi sunt testes: nisi agatur criminaliter tantũ. Dic ꝙ nulla criminalis erat quæstio inter episcopum & capitulum, sed ciuilis tantum, vt patet in integra, in 5. compilatione, scilicet conuentio & reconuentio. & qđ dicit, testes qui nominati fuerint, cogatis veritati testimoniũ phibere, si gratia, odio vel timore se subtraxerint, præterquam super criminibus: sic debet intelligi, quòd testes in ciuilibus quæstionibus sunt compellendi, sed in criminalibus non debent compelli. & sic Papa prouidit hic nouum ius, & sic contrarium nullum contra istos: & sic nõ oportet dicere vt dicunt, ꝙ hic erat controuersia inter episcopum & capitulum super pluribus articulis ciuilibus, & super criminalibus: & ꝙ isti erant procuratores ad excusationes tantum allegandas, vel ꝙ dati erant lite contestata: ista stare non possunt, vt patet in antiqua decre. & per iura pdicta: ciuilis enim & criminalis quæstio non concurrunt simul, immo criminalis præiudicat ciuili. 3. q. vlti. cap. non est. §. aliquando. Sed magis æquũ [5] videretur ꝙ semper cõpellerentur qualitercũque agatur, ne crimina remaneant impunita, dum tamen non criminaliter directe, nec per viles personas quis condẽnetur. ar. contra. j. de sen. excõ. vt famæ. cum suis concor. ibi positis. & ar. j. de collu. c. 1. & 2. & vlti. & s. titu. proxi. cum causam. ver. testes autem, &c. & s. eo. super his. & c. cum contra. & j. cap. proxi. Inn. iiij. dicit ꝙ vbi non est peccatum tacere, id super quo testes inducuntur, non sunt compellendi. sed si peccatum est tacere, compelluntur.

VEnerabilis.] Diuiditur, Nam in prima parte ponitur iusta petitio. In secunda ipsius exauditio: ibi, *Ideoque*. Abb. Siculus.

CASVS. Ciues Ceruicen. cũ duobus M. & I. quondã clericis ecclesiæ Rauennaten. quandã fecerũt coniuratonẽ ꝯ archiepm Rauennaten. dantes eisdẽ clericis quandã pecuniæ q̃titatẽ: & ad hæc celanda se iuramẽti vinculo adstrinxerunt: Archieps super his & quibusdã alijs articulis, cõtra ciues & clericos pdictos ad Bonon. epm & eius coniudicẽ litteras impetrauit: vnde cũ intentionẽ suã pbare non posset, nisi testimonio ciuiũ pdictorũ, supplicauit dño Papæ, vt sibi puidere sup hoc dignaret: ne ergo ex defectu testiũ sua iustitia deperiret, mãdat Papa eisdẽ iudicibus, quatenus monitione pmissa p censurã eccle. cõpellant illos quos viderint cõpellendos, vt ab hmõi iuramẽto absoluãt illos, quos archieps ad testimoniũ duxerit pducẽdos, & nihilominus si illi se gratia, odio, vel timore subtraxerint, simili cẽsura cõpellãt eosdẽ, ad perhibẽdũ testimoniũ veritati. Nota testes cõpellẽdos ad cõiurationẽ pbandã. Itẽ iuramentũ temerariũ nõ repellit à testimonio. Itẽ impedientes iurisdictionem iudicis, possunt compelli vt eum non impediant.

¶ *Glos. seq. reci. per q. quæ sit pœna conspirantis contra episcopum.*

a ¶ *Coniurationem.*] Clerici enim qui contra epm suũ faciũt coniurõnem, vel insidias ei parauerint, deponẽdi sunt, & tradendi curiæ seculari, vt puniantur. 11. q. 1. si quis sacerdotũ. & c. coniurationũ. & tribus c. seq. laici uero qui contra epm suum cõspirationem faciunt, sunt excõicandi, & cõione priuandi. 11. q. 1. conspirationũ.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit. in fi. arg. socium, &c.*

b ¶ *Iuramento absoluant.*] Sed vr ꝙ non debeant absolui, cum iuramentum non tenuerit. vnde potius denunciandi sunt non teneri huiusmodi iuramento ligati. s. tit. proxi. cõstitutis. & c. intimauit. & j. de accu. olim. & ita hæc absolutio potius dicitur fieri ad cautelã, siue de facto. sic quandoque absoluuntur aliqui, vt possint testificari. s. tit. proxi. veniens. in fine. præterea & alia ratione iuramentum huiusmodi non tenuit: quia coniurationes hmõi illicitæ sunt. 11. q. 1. siquis sacerdotum. & cap. coniurationum. & capitulo seq. ergo tale iuramentum non est seruandum, cum vergat in dispendium salutis æternæ. j. de iureiur. si vero. & 22. q. 4. si aliquid. & in multis cap. eiusdẽ q. & quia nõ habuit tres comites. s. veritatẽ, iustitiã, & iudiciũ, vt ea. causa, q. 2. animaduertendum. vel licet sit illicitũ, auctoritate propria nõ debet quis venire cõtra. arg. cõtra. s. de elec. venerabilẽ. Itẽ habes hic ꝙ socius criminis admittitur ad detegendã conspirationẽ, immo certe tenetur illam conspirationẽ manifestare & denunciare. 6. q. 1. c. si quis cum militibus. in fin. & 79. dist. si quis Papa. Item in defectũ probationis minus idonei testes admittuntur, qui aliàs nõ admitterentur. C. de hæ. l. pen. & 4. q. 3. cap. si testes. §. item serui responsio. & propter defectum testium admittuntur qui alias admitti non debent. s. de elec. cum dilecti.

c ¶ *Eos.*] Cum fuerint absoluti, vt voluerint ferre testimonium propter iusiurandum. nihilominus, &c.

¶ DE

[1] De his priuilegiatis casibus in Spec. de teste. §. pe. in prin. Ioan. And.

¶ Coruicẽs.
¶ Ceruicẽs.
¶ Taruisẽ.

[2] Allẽs. l. & vide in c. veniens. p. 2. alle. sup. 1. glo. Ioan. And.

[3] Licet Hostien. teneat opi. contrariam glossæ, tamen illud tantum dictũ bene tibi placeat. Ioa. And.

[4] Quid erit de crimine heresis, simoniæ, & læsæ maiest. secundum Host. qui dicit se rõnem huius specialitatis non videre. Io. And.

¶ Vide l. fi. C. de hære, & l. quoniã. ff. de quæstio. & l. eã gratio. ff. de pœnis.

† Dictio, el. deest in multis antiquis.

[5] Dicit Pe. de Sam. hic ꝙ p hæc verba gl. nõ recedit a supe. nori sua o. pi. ipse vero dicit hoc tenendum, ꝙ vbi iudex procedit ex officio etiã in criminali, cogit testes, si ad alterius petitionem nõ cogit. Ioan. And.

¶ Hæc glossa tenenda est, nec in antiquis exemplaribus habetur.

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

¶ Continuata est hæc rub. secundum Io. And. supra in rub. de testi. Vel dic tu sic: Visum est supra de vna specie probationis, quæ scilicet fit per testes, nunc subijcit de alia quæ fit per instrumenta. Abb. Siculus.

De hac materia habetur 3. q. 9. testes. §. si debitum.

¶ Lib. 2. Epistola 1. c. 42. sigillum.

SI scripturã. CASVS. Dicit hic q si non appareret authentica scriptura, non potest fieri exemplaribus fides, nisi supple esset transcriptũ per iudicẽ, & eius auctoritate publicatum. Not. q exemplari non creditur, nisi ostendatur originale.

¶ Glos. seq. verit. per q. quo scriptura dicatur authentica.

a ¶ Authenticam.] 25. q. 2. dicenti. Authentica scriptura est quæ p manum publicam, vel per iudicem cum trium testium, vel duorũ ad minus subscriptione vel testimonio facta est. in Authen. de instr. cau. §. sed instrumẽta. coll. 6. vel duorum virorũ. ff. de proba. quoniam cõtra. vel quæ habet sigillum authenticũ. j. c. proxi. & ff. de proba. post cessionem. & etiã scriptura quam facit priuatus in præsentia trium testiũ, videtur authentica: in Auth. de instru. cau. §. si tñ quisquam. coll. 6. & C. qui po. in pig. ha. scri pturas.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione. Et quæ dicatur publica scriptura tradit Romanus cõsi. 77. Alexander cõsi. 65. lib. 4. huc spectant tradita per Ioannẽ de Anania consi. 35. & per Antonium de Cottio pag. [illegible]

¶ Glossa seq. ponit casum exceptum: quærit, & soluit.

TITVLVS XXII.

De fide instrumentorum.

¶ Gregorius I.

¶ *Instrumenti exemplum non solemniter sumptum, fidem non facit absque originali, hoc dicit secundum ipsius mentem.*

CAP. I.

SI † scripturã authenticã[a] non videmus, ad exemplaria[b] nihil facere possumus.

¶ Alexander tertius.

¶ *Corruit instrumentum si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à notario sit confectum.*

CAP. II.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpilatiõe.

SCripta † vero authẽtica[c], si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam[d] facta fuerint, ita quòd appareant[e] publica, aut authenticum sigillum[f] habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.

¶ Idem.

¶ *Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto, non censetur vitiosum. h. d. secundum mentem.*

CAP. III.

EX † litteris vestris accepimus, quòd cũ causam quæ inter magistrum A. & R. super capella de Ambitoria † vertitur, de mandato nostrò suscepitis terminandam, præfatus R. litterarum sibi copiam fieri postulauit[g]. Qui cum eas argueret falsitatis: quia in narratione facti abrasæ[h] sunt, vbi scriptum est, iura parochialia: & infra. ¶ Dicimus, quòd propter abrasionem illam, iudicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ, præsertim cũ & priuilegia in possessionibus[i] abradantur: & litteræ in narratione facti (si erratum est) possunt incunctanter abradi.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione. Et vide Bel dũ in l. subemus C. de testa. & Felinũ in c. tractata eo. infra de hæret. & Matthæum de Afflictis decisio. 404

¶ Alexã.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Redarguenti priuilegium de falso, iudex faciet illud exhiberi coram iudice & paucis, & in loco congruo & securo: & interim stabitur sententiæ latæ per illud.*

CAP. IIII.

ACcepimus † litteras, quas abbas sancti Augustini contra Cantuarieñ. archiepiscopum transmisit: & infra.

¶ Cap. 2. eod. tit. in 2. cõpilatiõe. Et aliã ediõe vidẽtur hic Gual. Papæ.

b ¶ Exemplaria.] C. de eden. Authent. si quis in aliquo. nisi ipse exẽplaria sumpta & publicata sint iudicis auctoritate. C. de test. publicati. & j. eo. c. vlt. ar. C. de iu. emph. l. vlt. §. & si quidẽ dñs. circa fi. [a] C. de re iu. gesta. Sed pone q ita Papa mãdat, procedatis secũdum tenorem priorum litterarum. & primæ literæ non cõsterent, numquid poterunt procedere? Dicas q non [b], nisi prima forma prius appareat per iure ꝑdicta, vel nisi ꝓbetur tenor prioris rescripti non cancellati, nõ vitiati. j. de priuile. cũ olim. nam per literas vltimas no datur iurisdictio, vel si datur, nõ cõstat per eas de priori forma, & ideo nõ põt procedi per ipsas. sic nõ tenetur quis exequi sñiam, nisi ei fiat fides de iurisdictione. ſ. de offi. deleg. cũ in iure.

a Nouum emphyteota dñs recepit, non per procuratorẽ, sed ꝑ se vel per litteras, vel per scripturã factã apud iudicẽ vel tabulariũ ꝑ attestationẽ. Io. An. d.

SCripta vero.] Io. And. non summat: quia breue est. Ant. summat sic: Priuato instrumento non creditur, publico sic. Publicum dicitur si manu publice est confectum, vel sigillo authentico est sigillatum, cũ subscriptione testium. Hæc summatio non placet Panor. tum quia ex littera non colligitur, tum quia nõ putat veritatẽ in se cõtinere, per ea quæ dixi in c. ꝓcedenti. Et in hoc cap. aliquid tangit. Et non diuiditur quo ad litterã, sed quo ad intellectum. Primo ponit dictum, secundo duos casus excipit. Abbas.

b Idẽ Host. & Guil. in Spe. de instru. edi. §. videndum. ver. si quid ꝓce. Io. An.

CASVS. Ecce aliquis exhibet in iudicio aliquam scripturam factam per manum aduersarij, vel ab alio, ita tñ quòd non per publicam personã, cum subscriptione testium: sed testes inscripti in illo instrumento mortui sunt: quæritur vtrum scriptura illa valeat, & fidẽ faciat si negetur ab aduersario suo? Rñdet Papa, q si testes inscripti mortui sunt, scriptura ille nõ obtinet firmitatẽ, nisi per manum publicam facta fuerit, vt appareat publica: aut habuerit sigillum authenticum per quod possit probari. Nota quòd instrumenta publica & sigilla authentica fidem faciunt.

¶ *Glos. seq. distinguit inter instrumenta publica & priuata, & in priuatis subdistinguit personales actiones a realibus, & præiudicium scribentium, & eorum contra quos.*

c ¶ Authentica.] Instrumenta publica perpetue firmitate nitunt ad damnũ & cõmodũ vtriusq; partis. arg. 54. dist. c. 2. 14. q. 3. si quis de clericis. & ſ. de pac. cum pridẽ. & 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe fit. C. de fid. instr. in exercendis. Priuata vero ab aduersario scripta, ita q constet, vel à quocũque, dummodo partiũ vel testiũ subscriptione fulcita sint, in actione personali robur obtinent firmitatis. in Auth. de instr. cau. §. sed & si quis. coll. 6. & talis scriptura dicit authẽtica, vt hic patet. In reali [c] vero actione instrumẽtum manu publica cõfectũ ꝓponitur tali instrumento priuato, nisi priuatum instrumentũ habeat triũ vel amplius subscriptionẽ testium. C. qui po. in pig. ha. scripturas. priuata vero instrumenta valent in præiudiciũ illorum qui ea scribunt. C. de non nu. pecu. generaliter. & ff. depos. publia. §. vlt. ad cõmodum vero eorũ minime. C. de proba. l. instrumẽta. rationes. exẽplo. Lau.

c Hoc intellige q si habes publicũ instrumentũ de debito & ego habeo talem scripturam, in adiudicatione hypothecæ rei ꝓferri mihi. Io. And.

d ¶ Per manũ publicam.] idest per notarium qui seruue publicus dicit. ff. rem pup. sal. fo. l. 2.

e ¶ Appareant.] ratione subscriptionis: in Auth. de fid. instru. §. 2. coll. 6. Vin.

¶ *Gl. seq. quærit, et soluit.*

f ¶ Sigillum.] Sed quod dicimus authenticũ sigillũ? Authenticum dicitur sigillũ episcopi, & ei creditur quamdiu cõtrariũ non ostendatur. ſ. de proba. post cessionem. & 12. q. 3. curæ. Itẽ sigillũ capituli. ſ. de proba. c. 3. 73. dist. in nomine patris. in fi. Itẽ sigillũ alicuius principis secularis, cui credit de ꝯsuetudine. j. eo. cũ dilectus. Itẽ arg. 19. q. 3. statuim^o. & ff. de custo. & exhib. re. diuus [d].

d Illa. L. ꝓbat nõ credi literis Irenarchæ, qui retulit malefactorem, sed ex integro [illegible] audiatur: & si male & dolose retulit, punitur. Io. And.

ADDITIO. in Authen. de instru. cau. & fi. §. sed & si quis. & talis scriptura dicitur authentica.

EX litteris.] Cõmunis diuisio secunda: ibi, *Dicimus*. Abb. Siculus.

CASVS. Inter A. & R. vertebat quæstio super capella de Ambitoria, quæ fuit cõmissa quibusdã iudicibus, partibus coram iudicibus constitutis, dictus R. postulauit sibi fieri copiam litterarũ: qui cũ eas inspiceret, cœpit illas arguere falsitatis. pro eo q in narratione facti, vbi scriptũ est; iura parochialia, erãt ebrasæ: Iudices super hoc dubitantes, quæsiuerunt, an ꝓpter hoc debeant dici falsæ? Rñdet Papa q ꝓpter abrasionẽ illam non possunt iudicari falsæ, nec suspectæ: quia etiã priuilegia in nominibus possessionũ abraduntur: & litteræ, si in narratione facti erratũ est, possunt ebradi. Nota q litterarum copia faciende est aduersario ad inspiciendũ: Item vbi ius non constituitur, nõ nocet rasura: quia narratio facti non facit ius.

¶ *Glossa seq. recito. per q. secunda per obiectionem.*

g ¶ Postulauit.] Quod de iure petere potuit, cũ sit cõe instrumentũ: immo iudex tenet illud partib^o exhibere. ſ. de dila. ꝓterea. qd si nõ fecerit, appellari poterit. j. eo. G. ꝓpetuus. nam & ꝓpria instrumẽta tenet qs alteri parti exhibere, ex quo vtit illis i iudicio. j. eo. c. ꝓxi. & c. ꝯtingit. & C. eo. l. vlt. cũ ea vult arguere falsitatis: vt ibi dicit.

h ¶ Abrasæ sunt.] Vnde videbat dubitandũ, qm rescriptũ debet apparere nõ vitiatũ, nõ cancelletũ. C. de edi. di. Hadri. tol. l. vlt. & sine reprehẽsione bullæ & chartæ vel litteræ. j. de priuile. cum olim. & hoc intelligo verũ vbi est ius qõnis, & vbi Papa rñdet de iure: sed in narratione facti possunt abradi, quia hoc ad ius nõ pertinet, sed ad qõnẽ fidei. i. facti. C. de test. si vnus. quia nõ statur tali narrationi, nisi illud ꝓbetur: nec dicit ꝓpterea vitiosum rescriptũ, si de eadẽ manu rasura reposita est i loco nõ suspecto. si vero litteræ essẽt clausę, tũc nõ nocet. ar. C. de fi. instr. ꝯparationes. & C. de testi. si vn^o. L.

i ¶ In possessionibus.] idest in noib^o possessionũ [e], sed i noibus actoris vel rei vel iudicis ibi oino rasura esset suspecta. Item si esset ibi falsũ leimũ, suspectæ sũt litteræ. ſ. de rescrip. ad audiẽtiã. Ber.

e Hoc in confirmatorijs, vt dicit in tex. sed Go. hoc intelligit de mouẽte mutatione litteræ, vel simile i secus si mutã nomẽ tãdem ꝓtur. ar. ſ. de dolo & cõtu. cap. [illegible]

ACcepimus.] In prima ponitur partis decisa petitio, In secunda

da parte prouisio: ibi, *Cum priuilegia.* Abbas.

Casus. Inter archiepm Cantuarien. & monasteriũ sancti Augustini orta fuit controuersia sup statu & libertate ipsius monasterij: ex parte monasterij exhibita fuerunt priuilegia, quorum obtẽtu lata fuit snia pro monasterio: postmodũ archieps dicens illa priuilegia esse falsa, sniam illam seruare nolebat. Abbas timens aggrauari ab ipso, appellauit ad sedem Apostolicam, & archieps tulit sniam interdicti in ecclesias monasterij, pp qd abbas dño Papæ fuit conquestus. super hoc scribit archiepo Eboracen. & eius coiudicibus dicens, q priuilegia non inspecta non possunt argui falsitatis: & quia difficile esset & periculosum ea apud sedem Apost. exhiberi, pcipit vt exhibeantur pdicto archiepo Cantuarien. in claustro ipsorũ fratrũ, vel in alio loco cõgruo & securo, vsq; ad natiuitatem S. Ioannis Baptistæ. Si vero nõ venerit, nec miserit, imponant ei perpetuum silentium ea vlterius arguendi. Interim vero non vult Papa illa priuilegia vacillare, pcipiens sniam, quæ eorum auctoritate lata est, inuiolabiliter obseruari: & archiepm in inspectione priuilegiorum xij. hominum numero faciant esse cõtentum. Not. q qui dicit priuilegium siue instrumẽtum esse falsum, debet sibi tradi ad inspiciendum. Item ad certũ tempus hoc fieri debet, interim vero priuilegia & sententia suam obtineant firmitatem.

Aliàs, locum dicit o. pis, & est di... etiam.

In codice Barbaria... : abbati sancti Fromundi, & eiu dẽ conuentui.

Cap. j. eo. tit. in 2. compilat. Et de materia vide Bart. & Bal dũ in l. fi. C. de prob. Imperat. ol ser. & Bart. & Angelũ in l. fin. C. de bon. auctor. iud. pos sid. & Feli... num in c. 3. ĩ. de pba tio. Baldũ & Doctores in l. incausæ ... le si de leg...

¶ Cum priuilegia non inspecta non valeant a argui falsitatis, & difficile sit & † periculosum ea apud sedem Apostolicam exhiberi: præcipimus, vt vel exhibeantur eidem archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo & securo b, vsque ad natiuitatẽ proximã sancti Ioannis Baptistæ. Si vero nec venerit, nec sufficientem respõsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa vlterius arguendi c. Interim autem nolumus illa priuilegia vacillare d: sed præcipimus sententiam quæ eorũ obtentu e super statu monasterij lata est, inuiolabiliter obseruari: & infra. ¶ Iubemus etiam vt archiepiscopũ in inspectione priuilegiorum f duodecim hominum numero faciatis esse contentum.

¶ Celestinus iij. abbati † sancti Secundi.

¶ *Instrumentum vel priuilegium, quo quis vtitur corã iudice, aduersario integraliter legi non debet: sed solũ illud capitulum de quo agitur, edi debet.*

CAP. V.

Contingit † interdum, vt dicitis, quòd quandocunque cum aliquo litem habetis, priuilegium vestrum aduersæ parti cogimini plenius exhibere g. vnde accidit, quòd occasione vnius capituli super quo conuenimini: plurima litigia suscitantur h: & infra. ¶ Consultationi † tuæ taliter respõdemus, vt quandocunque super exhibendo priuilegio, vel indulgentia, seu instrumento fueritis requisiti: præsente iudice i, aut aliquibus prudẽtibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contraria tantummodo recitetur: ita quòd si super vno tantum capitulo † quæstio fuerit, illud k solummodo rescribatur, & aduersæ parti copia eius fiat.

a ¶ *Non valeant.*] Aliàs enim nec redargui possunt, nec etiam sciri qd deberet seruari per ipsa: qd totũ ex ipsarum inspectione deprehendit. j. de priui. dilecti. & c. porro. & j. c. prox. 96. dist. bene quidem. nec possumus iudicare de lege nisi ea perspecta. ff. de legi. inciuile. & qui priuilegium vel instrumẽtum vult arguere falsitatis, primo iurabit q calumniose hoc non dicat: aliàs nõ audiretur, nec daretur ad inspiciendum. C. de fid. instru. l. vlt. quæ intelligitur cũ agitur de falso criminaliter: tunc inscribitur accusator: vt ibi dicit. Quidam intelligunt legem istam cum agitur ciuiliter de falso, sm q hæc decr. intelligitur. & sm hoc bene probat id ad quod inducitur, cum quis ciuiliter vult arguere instrumẽtum de falso. & hoc intelligo verum vbi de calumnia non est iuratum 1, & est ad hoc arg. s. de test. præsentium. & j. de exceptio. pastoralis.

b ¶ *Securo.*] Hoc iudex prouidere debet vtriq; parti. 3. q. 9. hortamur. 33. q. 2. siue. & j. de app. ex parte. & s. vt lit. non contest. accedens 2.

¶ *Glo. seq. not. accusationi & exceptioni tempus præfigi.*

c ¶ *Arguendi.*] Nota tempus præfigendum accusare volenti, vltra qd non auditur: vt 4. q. 5. c. 1. & j. qui fi. sint le. lator. j. de accu. licet. j. de clandesti. despon. cum inhibitio. & j. qui ma. accu. tuã. & C. de inge. ma. diffamari. & C. qui accu. nõ pos. si ea. sic & ad exceptiones proponendas. j. de except. pastoralis.

¶ *Glo. seq. arg. signat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Vacillare.*] Arg. q pendente accusatione cõtra aliquem interim remanet in statu ex officio suo pristino. 8. q. 4. nonne. arg. contra. s. de testi. non debet. vbi de hoc.

Additio. Fortius contrarium. j. de cri. fal. super eo. Sed hic erat iam sententia executioni demandata: ibi non.

e ¶ *Obtentu.*] Auctoritate enim priuilegiorum snia lata fuit super statu monasterij, absoluendo monasterium à subiectione archiepi: & ita patet, q licet dicatur snia lata per falsa instrumenta siue testes, quousq; de hoc constet in sua firmitate perdurat, & ei statur. ff. de re iudi. diuus 3. falsitate vero probata nullius erit momenti ipsa sententia. s. de procu. in nostra. in fi. & C. de procu. licet.

1 Idẽ Gof. j. c. proxi. in glo. not. tẽpus, in h. de hoc s. de pbatio. licet. in 1. gl. Io. And.

2 Vide de prob. licet. super gl. 2. Ioan. And.

f ¶ *Priuilegiorum.*] Vel etiam in parte ipsorum. j. cap. proxi. & ff. de eden. l. 1. § 2. Bernar.

Contingit.] Cõis diuisio. Secũda: ibi, *Consultationi.* Abbas Sicu.

Casus. Abbas & conuentus S. Secundi qñq; litẽ habentes, parti aduersæ cõpellebãtur priuilegiũ suũ, quo in iudicio vtebantur, integraliter exhibere: vnde occasione vni9 capituli sup quo cõuenit. plurima litigia suscitantur: vnde petebant à dño Papa sibi sup hoc puideri. Rñdet eis Papa vt qñcunq; sup exhibẽdo priuilegio, vel indulgẽtia, seu instrumẽto fuerint requisiti, psente iudice aut aliquibus viris à iudice ad hoc deputatis tãtũmodo recitetur audiente parte aduersa: & si super vno cap. tñ qstio fuerit, illud solum describat, & parti aduersæ inde copia fiat. Nota q instrumentum quo quis vsurus est, vel priuilegium, si plura capitula ibi continentur, illud solum alteri parti tradẽdum est, quo vsurus est.

In pluribus antiquis: Consultationi vestræ taliter, &c. in quibusdã ista: super quo respõdem9.

Aliàs, articulo.

¶ *Gl. seq. obijcit, & soluit.*

g ¶ *Exhibere.*] Et nõne isti erant rei: quare ergo coguntur sua instrumẽta parti alteri exhibere 3 illud. s. de pba. c. 1. & 4. q. 3. c. si testes. § item in criminali. versi. qui inẽdit. & C. de eden. l. qui accusare. Sed non cõdicunt illa: quia isti vsuri 1 erant in iudicio illis priuilegiis: & ideo aduersario illa edere tenebantur. ff. de edendo. l. 1. § edẽda. nam & actor reo, & reus actori tenetur edere oĩa q bus vsurus est. C. de eden. l. vlt. & de hoc dicitur j. eod. G. ppetuus. Ber.

3 Licet in v. exceptionis ad id j. de pscrip. ad aures... tuam. & c. eudem. idẽ si l. vt actiones. s. de cõ fue. c. cum dilectus. Io. And.

1 Cap. 72 eo. tit. in 3. compil. Et de materia vide p Decium in c. tertio loco. s. de pbatio. adde Panormitanum in c. vlt. s. de rescrip. & ad de notas nostras in hanc decretalem. & vi de etiã Cranettã tract. de antiq. temp. par. 1. circa finem.

h ¶ *Suscitantur.*] quod esse nõ debet: immo potius iudex pspicere debet ne lites ex litibus oriant. ff. de arbi. l. non distinguemus. § qñ tum. ff. si cer. pet. quidã. & ff. de leg. 3. l. fideicõmissa. § si quis decem. & ff. de dam. infec. l. qui bona. § vlt. & C. de iud. l. apertissimi. & C. de sacrosan. eccl. l. vlt. vnde & ille qui petit sibi fieri editionẽ instrumentorum, iurare debet q p calumniã hoc non faciat. ff. de eden. l. si quis ex argẽtariis. § exigit. C. quẽadmo. testa. ape. l. 3. Ber.

i ¶ *Præsente iudice.*] alias non tenetur. nam coram iudice & præsente alia parte hæc sunt facienda. arg. ff. de interro. actio. voluit. § qd ait. & l. vltim.

k ¶ *Illud.*] ff. de eden. l. argentarius. § edi autem. alia vero capitula non debent edi. sic & quandoque recitetur clausula testamẽti, quæ alicui ingerit ignominiam. C. quemadmodum test. ape. l. 3. & ff. eod. tit. l. 2. § 1. Bernar.

¶ Innocentius iij. Mediolan. archiepiscopo.

¶ *Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cuius litteræ non sunt legibiles, vel scripturæ deletæ, vel enormem patitur fracturam, non probat. hoc dicit prout magis facit ad titulum. Et est casus quotidianus & notabilis pro istis sigillis antiquis. Panormitanus.*

CAP. VI.

Inter † dilectos filios G. abbatẽ sancti Donati de Scozula,

Inter dilectos.] Reus absoluitur cum iura actoris sunt obscura, vt quia ipsius instrumenta sunt obfuscata, vel literæ vel sculpturæ sigilli sunt deletæ. h. d. Ioan. And. Diuiditur in tres partes. In prima parte ponunt petitio, & iura, & allegationes actoris. In scda rñsiones rei: ibi, *Sed contra.* In tertia sententia: ibi, *Cum autem.* Abb. Sicu.

Casus. Inter abbatem sancti Donati de Scozula ex vna parte, et archiepm Mediolan. ex altera vertebatur quæstio sup pluribus articulis: petebat abbas noĩe monasterij sui habens à capitulo suo mandatum, à pcuratore archiepi noĩe Mediolan. ecclesiæ, restitui monasterio suo portũ Scozulæ, cũ honore, districtu, & iurisdictione ipsius loci, dicens hæc oĩa ad monasterium ptinere, hoc idẽ dicebat de hoibus qui habitant in curte Berunen. & tenẽt res monasterij, de qbus monasteriũ obtinuerat in iudicio possessorio coram epo Veron. hæc oĩa petebat cum omnibus fructibus inde pceptis: Ad omnia illa probanda inducebat primo priuilegium Luitardi comitis quondam epi Lucien. qui monasteriũ ipsum fundauerat, & præmissa oĩa donauerat monasterio. Secundo inducebat instrumentum sententiæ archiepi Mediolan. quam olim tulit ex delega-

& B. procuratorē tuum, super subiectis articulis diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat [a] siquidem abbas nomine monasterij sui à præfato procuratore tuo [b], nomine Mediolañ. ecclesiæ, restitui monasterio memorato, portum Scozulæ, cum honore [c], districtu & iurisdictione loci præfati: dicens ad monasteriū hæc omnia pertinere: hoc ipsum dicēs de hominibus qui habitant in curte Beruneñ. † & tenent res monasterij in Gralia: de quibus monasterium obtinuerat [d] in iudicio possessorio, per sententiam episcopi Veroñ. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: saluo in omnibus iure addendi [e] vel diminuendi, satagens comprobare, omnia quæ præmissa sunt, ad suum monasteriū pertinere [f]. ¶ Primo per priuilegium Luitardi comitis quondam episcopi Lucani †, qui monasterium ipsum fundauerat, & ei quæ præmissa sunt donauerat vniuersa. ¶ Secundo per instrumentū sententiæ Asperti quondam Mediolanensis archiepiscopi, quam ex delegatione Lodouici † imperatoris tulit super his pro monasterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasteriū molestabat. ¶ Tertio per priuilegia Romanorum imperatorū, & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiā conferebat [g]. ¶ Quarto per instrumēta locationum quas fecerant diuersis personis abbates monasterij memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quòd monasteriū à sexaginta annis & citra †, & à quinquagita annis & supra [h], possederat supradicta: & quòd fama publica erat, ea omnia præfato monasterio à iam dicto Luitardo fuisse donata. ¶ Sed contra priuilegium donationis à procuratore tuo multa fuerūt obiecta. Primo, quia ibi maxime apparebat cōsumptum [i] (videlicet in annotatione indictionis [k]) vbi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundo, quia cum charta vetu-

tione Lodouici imperatoris supradicti ꝫ A. nepotem Luitardi prædicti, qui super his monasterium molestabat. Tertio per priuilegia Romanorum imperatorum, & præsertim Henrici, qui omnia prædicta monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum. Testes etiam sup hoc induxit: per quas omnia intendebat probare prædicta ad suum monasterium pertinere. Contra prædicta fuit ex aduerso rñsum, & primo priuilegio Luitardi: ꝫ quod multa proponebantur: Primo ꝙ consumptum erat in annotatione indictionis. Secundo charta vetustissima videbatur, scriptura recentior apparebat. Tertio quia falsum sigillū videbatur appositum: & hoc apparebat per imaginē ipsius sigilli, & per literas ipsius, quæ proprium nomen Luitardi non videbantur exprimere, sed potiùs hoc nomen Lotarius. Item cera sigilli ab interiori parte vetustissima erat: cera quæ videbatur apposita ab exteriori parte, quasi ad cōseruationem sigilli, recens erat & mollis, qđ cum diligenter inuestigatū fuisset, repertū fuit ꝙ charta sub vetusto sigillo fuerat perforata, & per glutinū nouæ ceræ, quæ posita erat exteriꝰ quasi ad conseruationē sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subiunctum: & eadē specie falsitatis cætera fere priuilegia Romanorum imperatorum præter priuilegiū Hērici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed priuilegium Henrici ad fidē faciendam non sufficiebat: quia non erat publica manu confectū, nec sigillum habebat authenticū, ex eo ꝙ erat de media parte consumptū, nec plus de proprio nomine apparebat, nisi hæc vox (icus) cum hac additione, Dei gratia: ita ꝙ ex litteris illis nō poterat magis probari ꝙ esset Henrici, q̃ Lodouici. Instrumentum etiam sniæ multis modis videbatur suspectum: tum quia quædam lituræ apparebant in ipso, tum qa subscriptio notarij videbatur alterius manus fuisse q̃ subscriptio instrumēti, & tñ notarius confitebatur se propria manu instrumentum scripsisse, & littera recentior videbat q̃ charta, & atramentum aqua videbatur infectum, vt antiquius appareret. In oībus aūt priuilegiis quæ posteriora erant, nulla de ipsa snia mentio habebatur, & si instrumentum sniæ legitimum esset, tñ quia inter alios lata fuit, & res inter alios acta non nocet aliis, nec attestationes docebant, cum inter alias psonas receptæ fuissent. Sed priuilegium Henrici videbatur confirmatorium & donatorium extitisse: vnde videbatur, ꝙ Henricus dñium rerū donatarum monasterio cōtulisset, q̃uis ex forma petitionis, quæ in ipso priuilegio continetur, confirmatorium videatur. Vt ergo intelligat eo modo quo magis valere posset, distinguendū videbatur, vt Henricus alia donauerit, & alia confirmauerit: quia eadē non possunt confirmari & donari, confirmātur prius habita & possessa, donant quæ adhuc habita non sunt: vnde illa non poterant intelligi p priuilegium illud donata, sed cōfirmata: quia qđ meū est, ex alia causa meum fieri non potest, nisi desierit esse meum; cum ergo priuilegium Henrici confirmatorium tñ fuerit, quo ad illa quæ deducta fuerant in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium. per instrumenta vero locationum non est pbata proprietas nec possessio: cum ad probationem rei suæ seu defensionem non sufficit locatio facta. postq̃ vero super his fuerit diutius litigatū: quia legitime probata non fuerant quæ petebantur ad monasterium ptinere, ab impetitione ipsius procuratorem archiepi dñs Papa absoluit noīe Mediolañ. ecclesiæ: qm cum obscura sunt iura partium, consueuit ꝫ eum qui petitor est iudicari. Nota ꝙ libellus potest concipi in psona procuratoris noīe tm̄ ecclesiæ. Item in libello potest apponi, saluo iure addendi vel diminuendi. Item nota hanc decretalem ad cognoscendam falsitatem priuilegiorum & instrumētorum primo in annis dñi & indictione. Item ex qualitate chartæ. Item ex sigillo

¶ Binich.

¶ Licinch.

priuilegij. Item ex scriptura notarij. Item res inter alios acta aliis non obest. Item res intelligi debet vt potius valeat q̃ pereat. Item aliud est qđ confirmatur, & aliud quod donatur. Item qđ meum est, ex alia causa meum fieri non potest. Item si principale non tenet, nec accessorium. Item facta locatio nō probat dñium, nec possessionem. Item sententia formatur in psonam procuratoris. Item cum obscura sunt iura partium, iudicandum est pro possessore.

¶ *Glossa seq. cum duabus sequentibus ponit tria notanda, & de singulis remittit.*

a ¶ *Petebat.*] Habens mandatum à capitulo suo: aliàs non audietur. ī. de transac. cap. contingit. nisi cauisset de rato ī. ī. de offi. deleg. coram. De hoc dixi ā. de rescrip. edoceri.

b ¶ *Procuratore tuo.*] Et ita est concipiendus libellus in psonam pcuratoris noīe ecclesiæ. arg. C. de episc. et cleri. l. oēs. §. hoc nihilominus. de hoc dictum est ī. de elect. querelam.

c ¶ *Cum honore.*] Et sic patet, ꝙ libellus generalis potest offerri. ī. de resti. spol. cum ad sedē. vbi de hoc plenius dicit supra de libel. obla. cap. 5.

¶ *Glossa seq. obijcit, & soluit.*

d ¶ *Obtinuerat.*] Sed si obtinuit in possessorio qualiter modo petit, cū habuerit possessionem? Dicas ꝙ obtinuit in possessorio causa rei seruandæ. ī. de iudic. examinata. sed archieps recuperauit possessionem infra annum offerendo cautionem coram episcopis Regiñ. & Munñ. & præterea monasterium non stetit in possessione, sed archiepiscopus. supra de sequestra. ad hoc.

¶ *Glo. seq. ponit opi. quam reprobat & remittit.*

e ¶ *Iure addendi.*] Dicunt quidam argum. huius litteræ, ꝙ verba ista semper sunt ponenda in libel. argum. Institu. de actio. §. si minus. Sed non est necesse ꝙ ponantur, nisi quis velit ponere ad cautelam: quia vsque ad lit. contesta. potest mutari vel addi, vel diminui libellus. C. de eden. l. edita actio. & de hoc dictum est supra de libel. obla. cap. 2.

f ¶ *Pertinere.*] verbum istud, ptinere, latissime patet. ff. de verb. sig. verbum istud ptinere. vnde per hoc deduxit in iudicium quicquid iuris habebat in rebus illis, ex quo nullā causam adiecit. ff. de except. rei iudi. & an eandem. §. actiones. & de hoc dixi ī. de libel. obla. c. 2. & 2. q. 8. c. perscripta. §. libellorum.

g ¶ *Conferebat.*] tamē dñs prædicti comitis, qui feudum alienare non posset sine licentia domini, vt in constitutione Frideri. de feudis. & C. de iure emphy. l. vlt. arg. ī. de dote post diuor. resti. cap. nuper. sed hæc collatio ad alia, & cōfirmatio ad alia refertur: vt ī. sequitur eodem cap. Vincen.

h ¶ *Et supra.*] Hoc vult dicere littera ista, quidam testes dicebant, ꝙ monasterium possederat xl. annis citra, alij dicebant ꝙ p quinquaginta annos & supra. sed vere non probant: quia si hoc fuisset pbatum, obtinuisset monasterium, & ideo dicit: nitebatur probare.

i ¶ *Consumptum.*] Cōsumptio vel rasio obest in nominibus iudicū in data, in remotione appellationis: vt dictū est ī. eod. c. ex litteris.

¶ *Glossa seq. ponit quid indictio inscribenda est in instrumentis, & quomodo discernatur.*

k ¶ *Indictionis.*] Indictio enim consueuit poni [l] in priuilegiis & instrumentis: vt hic, & 23. dist. in nomine Dñi. & 93. dist. in nomine patris. in fi. & anni Dñi sunt ponendi, & nomen imperatoris & mensis & dies. & hoc totum legitur in Auth. vt nomen imperatoris docu. ppo. coll. 5. editio tñ instrumentorum debet fieri aduersario sine die & cōsule & indictione, & annis Dñi: quia inspectio instrumentorum pstat materiam fabricandi falsum. ff. quemad. test. ape. l. 2. § diem autem. nisi quis vellet agere de falso: vt hic, & C. de ī. hen. & commit. stipu. optimam. Nota ergo quid sit indictio, ad hoc vt

¶ Lodouici

¶ Ponderat Host. in procuratore rei, qđ hic etiam non dr ꝙ procuratore archiepi, quia non erat habens mādatum, nisi ab archiepo, qđ phat plura sine capitulo posse stare in iudicio. & remittit ad illam decr. edoceri. & deinde. primā de procu. in An.

¶ infra, legit in antiquis.

¶ De hoc articulo vide ibi plene per Decti. Lapoldi. & alios.

l Quid si non fuerit posita: vel si errarum sit in ea: quia concordat est anno: vt de qđ dicit in fi. 6 lib. super dam. loan. And.

stissima videretur [a], recentior apparebat scriptura, tamquam non illo tempore facta fuisset. Tertio quia falsum sigillum vitiose videbatur appositum: eo quòd à media parte sigilli apparebat quædā imago, nō cum mitra in capite, sed cū pileo: nec indura pōtificalibus, sed regalibus indumentis †, tenens in manu non baculū pastoralē, sed quasi sceptrum regale, cuius facies nō apparebat integra, sed dimidia [b], tamquā in illa medietate respiceret aliā mediam, quæ tamē tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse deleta: quia cera in ea parte, nec in colore nec in planicie, reliquæ parti similis apparebat: vnde non episcopi, sed imperatoris videbatur fuisse sigillū: quia † in vna medietate, Cæsaris imaginem exprimebat: & in altera medietate præsumebatur vel filij, vel coniugis imaginem habuisse: nā & in ipso sigillo nullæ aliæ litteræ apparebant, nisi quæ nomen proprium cū hac adiectione: Dei gratia: designabant. Sed cum proprium nomen ipsius episcopi fuerit Luitardus, in nomine ꝓprio quod exprimebat sigillum, deletæ [c] fuerant duæ litteræ [d], secunda quæ erat inter l. & t. & sexta, quæ fuerat inter t. & v. ita quòd si secunda o. & sexta fuisset, i. proculdubio non Luitardus, sed Lotarius, legeretur: quod etiam inde conuinci † poterat, quòd secūdum dispositionem aliarum litterarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quod potuisset vnam litterā cōtinere: cum secundum integritatem huius nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ litteræ sint diuersæ. præterea inter r. & v. tam modicum erat spatium, vt in eo nec hæc littera, d, quæ maius occupat spatium, sed hæc littera, i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera quæ posita erat ab exteriori parte, quasi ad conseruationē sigilli, recens erat & mollis †. Quod cum diligenter inuestigatum fuisset, certo certius est compertum, quod sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, & per glutinū nouæ ceræ, quæ posita fuerat exterius quasi ad conseruationem sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subiunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli cætera ferè priuilegia Romanorum imperatorum, præter priuilegium Henrici, vel falsa reperta sunt vel falsata. Sed & ipsum Henrici priuilegium ad fidem instruendam ¡ nō videbatur sufficere, quia nec erat publica [e] manu cōfectum, nec sigillum habebat authenticū, eo quòd erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi vltima medietas, videlicet icus, nec de cæteris litteris nisi hæc adiectio: Dei gratia: apparebat; ita quod ex litteris ipsis non magis [f] poterat comprobari fuisse sigillū Henrici, quàm Lodouici †. ¶ Instrumentū quoque sententiæ multis modis inueniebatur suspectū, tum quia in ipso quædam apparebant lituræ [g], tum quia subscriptio ¡ notarij videbāt manus alterius fuisse quàm subscriptio instrumenti: cum tamen notarius in subscriptione profiteretur [h], se instrumentum manu propria conscripsisse. Littera quoque recentior videbāt quàm charta, & aqua videbatur encaustum † infectum, vt antiquius appareret. ¶ In omnibus autem † imperialibus priuilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio [i] de illa sententia, quāuis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porro si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolañ. archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cū ipsa sententia lata fuerit inter alios [k]: & res inter alios acta [l], alij non præiudicet †. Nec attestationes quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem archiepiscopatui nocumētum [m] aliquod irrogare: cum inter alias personas, & in alio iudicio receptæ fuissent. ¶ Cæterum memorati Henrici priuilegium, quod non solum cōfirmationis, sed etiam dona-

hoc vt scias an instrumentum falsum ex indictione discernatur. Est enim indictio quidam numerus annorum constans ex tribus lustris, id est quindecim annis: & debet poni in principio cuiuslibet instrumenti, vt dictum est. incipiens à prima indictione per totum annum dicit, indictione prima. In secūdo anno dicit, indictione secunda, & sic vsq; ad xv. & xv. ann. finito iterum incipit à prima indictione: & sic fiet ꝑpetuo. Si ergo vis scire falsitatem instrumenti vel priuilegij per indictionem, vide quotus annus dñi ponatur in instrumento, & quota indictio ibi ponatur, & illos annos domini diuidas per xv. & quicquid superest à xv. ita ꝙ non compleat xv. additis ibi tribus, talis debet esse indictio in instrumento. & si non est ibi talis indictio, falsum est instrumentum. & hæc est regula ad inueniendum indictionē. Tres annos dñi appone pro indictionibus regulariter, & partire per quindenium numerum, & quotus numerus remanet īfra xv. tanta est indictio. & si facta diuisione remaneant xv. tantum. xv. est indictio.

ADDITIO. Vnde versus:

Si per quindenos domini diuiseris annos,
His tribus adiunctis, indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindena indictio currit.

a ¶ *Videretur.*] Nota ꝙ ex qualitate chartæ falsitas deprehenditur. j. de cri. fal. c. licet. §. eos. & hic fit comparatio chartæ ad litteram, sicut alibi fit cōparatio scripturæ ad scripturam, ᵹ. C. de fide instr. l. comparationes.

b ¶ *Dimidia.*] Ad hoc enim vt sigillum sit authenticū, debent apparere characteres & orbita. ff. qui testa. face. poss. ad testū. §. signū. & de pœn. dist. 2. principium inquit. versic. quid namque boni, & cætera.

c ¶ *Deletæ.*] Non enim dicuntur litteræ signare vbi nomen deest. ff. qui testa. fa. pos. l. ad testiū. §. si quis ex testibus. & si quis non habet proprium sigillum, cum alieno signare pōt. C. de test. si vnus. sed exprimendum est hoc, vel forsitan non tenet hoc in ꝯtibus præcipue magnarum rerum, & etiā principum. j. de appella. significauit. & litteræ illæ deletæ fuerant de ipsa cera sigilli.

d ¶ *Duæ litteræ.*] scilicet, v. & i.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

e ¶ *Publica manu.*] sed nōne sufficeret priuata, habēs subscriptionē trium testium. C. qui po. in pig. hab. scripturas. & 16. q. 3. placuit. §. potest. versic. si autem? Respondent quidam ꝙ non, nisi testes viuant. arg. ī. eod. c. 2.

f ¶ *Magis.*] Poterat tamen alio modo probari vtrum fuerit Hērici vel Ludouici, videlicet per chronicā imperatorū, ex annis domini, & indictione.

g ¶ *Lituræ.*] id est, cancellaturæ, siue rasuræ: alibi dicuntur interlita. C. de testa. l. si vnus.

h ¶ *Profiteretur.*] id est, confitebatur per se fecisse completionem instrumenti. in Authen. de tabel. §. 1. colla. 5. & j. de priuileg. c. cum olim.

i ¶ *Mentio.*] Nota in priuilegiis mētionem esse faciendam sniæ, vt hic vī: & etiam compositionis. j. de deci. ex multiplici. sic etiā in rescriptis facienda est mētio de priuilegiis. ī. de rescrip. cum ordinem. & vnū rescriptū debet facere expressam mētionē de alio rescripto, ad hoc vt ipsum tollat. ī. de dolo & cōtu. ex litteris. Item vnum priuilegium de alio. j. de præscript. c. veniens.

k ¶ *Inter alios.*] Sed nonne quia sciebat causam suā agi, immo ꝙ ipse iudex fuerat, & pro monasterio iudicauit, sibi præiudicauit. ff. de re iudi. sæpe. ff. de pigno. fideiussor. 2. resp. j. de re iud. suborta? Dic ꝙ tunc actum fuit solū possessorio, qđ nō præiudicat in petitorio. Vel hoc ideo fuit, quia delictum personæ, & c. 16. q. 6. si episcopum.

l ¶ *Acta.*] sic ī. de testi. veniens. 2. q. 5. interrogatum. hæc regula ponitur j. de re iudi. cap. penul. vbi de hoc.

m ¶ *Nocumentum.*] Illas enim posset approbare, sed cogi non poterat. arg. ī. de testi. cum causam. & c. constitutus. & cap. veniens. so cum inter alias personas receptæ fuissent. sed si in alio iudicio tantū & inter easdem personas receptæ fuissent, tūc tenetur illas ratas habere si sint publicatæ. arg. C. de libe. cau. l. iubemus. & ī. de probat. c. vlt. & ī. de testi. causam quæ. & idem est si coram arbitro recepti sunt, cum distinctione tamen illius legis. C. de testi. l. vlt. & ī. de testi. c. præsentata. B.

¶ *Glo. seq. tria elicit argumenta.*

Bb 2 a ¶ Petit-

¶ Nisi v. anni fecerunt vnū lustrū. Glossa. in sequent. §. completionem. Authent. And.

¶ Dictio, indumentis, deest in nonnullis vetustis exemplaribus.

¶ Quia anno natiuitatis Dñi tertia erat indictio. Ioan. And. in nouel.

¶ quod

¶ De hac comparatione ex qbus instrumentis fiat, et quē & qualiter: & de ipsius effectu not. plene p Specu. in sūma huius tit. § 3. 4 & 5. Io. And.

¶ conici.

¶ Adde ꝙ durabilis sit duo sigilla, l. 1. duar adde Tim. & ibi Bar & Doct. ff. de testa. mat.

¶ In antiquis legitur adstruendā.

¶ Lodouici

¶ superfecit puo.

¶ Hæc glossulam non repperio in vetustis exemplaribus.

¶ Aliās, incaustū, est autem incaustum librariorum atramentum, de quo vide Cœlium Rhodigin. li. 7 lectio. antiquar. cap. 31.

¶ etiam

¶ Vide tex. in l. 3. & ibi Doct. & Bart. ff. iudi. sol.

a ¶ *Petitionis.*] Arg. quod rhsum cõformandum est petitioni. ff. de inter. act. de ætate. Item arg. quod ex forma petitionis formanda est sñia: quia ex petitione apparet qualiter & de quo sit actum. j. de accu. qualiter & quãdo. & j. de simo. c. licet Hely, [1] Et est arg. quod libellus sit dandus, aliàs de prædictus constare non posset.

¶ *Glo. seq. ponit v. concor. & alleg. 4. iura.*

tionis videbatur fuisse, vnde rerum dominium donatatum intelligi forte poterat monasterio acquisitum: quamuis ex forma petitionis [a] quæ in ipso priuilegio declaratur, confirmatorium videretur, vt tamen intelligatur eo modo quo magis posset valere [b], distinguendum videbatur, vt idem Henricus alia donauerit, & alia confirmauerit: cum eadẽ legitime nequiuissent [c] confirmari [d] pariter & donari: cõfirmari, tamquam prius habita & possessa: donari, tamquam tunc tradita & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per priuilegium illud donata, sed confirmata: cum iuxta † legum sanctiones, quod meũ est [e], ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meũ: & infra. ¶ Cum igitur priuilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltẽ quoad illa, quæ deducta sunt in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium [f], quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum: & infra. ¶ Per instrumenta vero locationis nec est vtique † probata proprietas, nec ad plenũ possessio: cum ad probationẽ rei propriæ, siue ad defensionem non sufficiat facta locatio [g]: & infra. ¶ Cum autem super his fuisset diutius litigatum: quia legitime probata nõ fuerant quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem [h] tuũ nomine tuo & Mediolañ. ecclesiæ, sentẽtialiter duximus absoluendum: quoniam cum obscura sunt iura partium, consueuit contra eum qui petitor est [i] iudicari.

[a] Et ita concor. de verb. signi. sæpe versi. verum quod. Ioan. And. in nouel.

b ¶ *Valere.*] Sic ergo faciẽda est interpretatio, vt res de qua agitur magis valeat q̃ pereat. j. de verb. sig. abbate. j. de priuileg. in his. 12. q. 2. si quos de seruis. & ff. de re. du. quotiẽs. & ff. de verb. oblig. quotiens in stipulationibus. arg. contra. s. de offi. deleg. cum super. & ff. de iure codic. l. 1. & ff. de re. du. in ambiguo. & ff. de hær. insti. quotiens.

c ¶ *Nequiuissent.*] & ita talia debent esse subiecta, qualia permittunt prædicata. Lau.

¶ *Glo. seq. alleg. vnũ concor. & tria contraria.*

d ¶ *Confirmari.*] Videt quod idem non possit dare & confirmare. ff. de iur. om. iudic. & quia. Sed contra videtur 63. distin. in synodo. & 23. dist. in nomine dñi. & s. de elect. c. cum inter canonicos.

[d] In aliquibus vetustissimis ita: cum iuxta sanctiones legitimas, quod meũ est ex vna causa, ex alia causa amplius meũ fieri nõ possit.

e ¶ *Quod meum est.*] sic Instit. de act. §. sic itaq;. ff. de acq. posses. possideri. §. ex pluribus. & Insti. de leg. §. sed si. C. de 3hen. emp. cum res. & l. si mater. ff. de 3hẽ. emp. siue rei. C. de iure dot. aura. arg. vbi dicit, quod cum patri iam ꝓuisum sit per legem, vt habeat actionem ad repetendam dotem si pactũ faciat, non nascitur ex hoc actio, cum iam eã habeat à lege. ea tñ possessio pluribus ex causis habetur. ff. de acq. poss. possideri. §. ex pluribus. licet enim vnum sit genus possessionis, multæ tñ sunt eius species: vt ead. l. possideri. §. vlt. licet ergo ex pluribus causis possit fieri traditio rei. arg. ff. de solu. cum quis. §. de peculio. ex vna tamẽ dñium acquiritur [a]. arg. ff. ad leg. Fal. fundo & l. si à me. & C. loca. ad probationem. ꝓterea ex hoc videtur quod si aliquis plures titulos sui dñij assignet, cum hoc esse non possit, succumbat. arg. j. de conces. præbend. post electionem. & C. de 3hen. emp. l. 4. & l. si ancillam. tñ licet ratione vnius tituli sit effectus dñs, ratione alterius tituli cõpetit exceptio, licet iste titulus nullus esse videatur [b]. ff. de excep. l. nemo.

† vtcumque. † vtcunque.

[a] Facit decret. vt quod quis. lib. 6. Ioan. And.

[b] Ratio, quia nullus plus habet vni pluribus exceptionibus cõcurrit. j. de reg. iur. accessoriũ. lib. 6. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. ponit 9. concor. alleg. 4. iura in contrarium, & solu. alleg. etiam Authen. in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Nec accessorium.*] Istud regulariter verum est, vt si principale nõ tenet, nec accessorium. C. de legi. non dubium. & j. de dote post diuor. rest. & si necesse. & s. de fo. compe. si diligenti. & s. de ele. qualiter. & ff. ad Mace. creditorem. arg. contra. j. de iureiur. debitores. & C. si aduer. ven. l. 1. & ff. qui. mo. vsusf. amit. quid tñ. in prin. & l. præcedenti. & illa specialia sunt. Item contra. C. de episco. audien. Auth. liberi furiosi. vbi tenet legatum, & non tenet testamentum. Sed illud fit in odium filiorum qui negligunt patrem.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

g ¶ *Locatio.*] sed hoc falsum vr: quia si ego locaui tibi domum, tu non potes mihi referre quæstionem dñij: vt ff. de pig. ac. l. si pignore. & melius. C. loc. si quis conductionis. ff. commoda. l. ita vt. Sed verum est quod non refertur quæstio dñij si agatur illa actione quæ oritur ex pignoratitia, vel cõmodati, vel locati. sed secus si agatur reali actione: quia illa non proponitur tamq̃ contra commodatariũ vel inquilinum: sed quasi contra quemlibet possessorem. ff. ad exhibẽdum. de eo. §. 1. & verba ista sunt sumpta. C. locati. l. ad probationem. & argu. ad hoc. C. de præscrip. xxx. vel xl. an. male agitur. C. de dona. censualis. & conductor rem cõductam locare potest [a]. ff. loca. qui insulam. & C. eod. tit. nemo.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Procuratorem.*] Hic ergo formatur sententia in personã ꝓcuratoris. contra. s. de proba. licet. De hoc not. j. de elect. querelam.

i ¶ *Qui petitor est.*] quia cum obscura sunt iura partium, indicandũ est pro reo: vt hic dicit. & s. de proba. c. ex litteris. & c. in præsentia. & 5. q. 9. indicas. & ff. de actio. & oblig. Arrianus. ff. de pœn. respiciendũ. Insti. de interdi. §. commodum. nisi in liberali causa. ff. de manumis. l. antepen. & ff. de re iud. inter pares. Item si agatur de inofficioso testamento, potius pro testamento iudicatur. ff. de inoffi. testa. si pars iudicantium. Item pro matrimonio. 33. q. 1. si qs acceperit. & 30. q. 3. c. si. & istos tres casus & quartum habes j. de re iudic. c. vlti. Ber.

[a] Per quæ vide quod scholaris tenetur pro domo vel camera ꝓ pauore locat: sed an hoc possit inuitis locatoribus: vide s. de elect. §. 2. ver. circa hoc quæritur & Bar. Insti. locat. §. fin. Ioan. And.

¶ Idem Cantuarien̄. archiepiscopo.

¶ *Non valent litteræ super absolutione voti per crucesignatos impetratæ tacita veritate, vel expressa falsitate.*

CAP. VII.

QVod † super his [k]: & infra. ¶ Quæsiuisti quid agere debeas circa crucesignatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione [l] sua, ignota [m] Cardinaliũ sigilla reportant: cum eis super impedimentis [n] expositis non fuisset de leui credendum. ¶ Ad quod tibi respondemus, quòd si quandoque talibus litteras indulgemus, illis qui personas & facultates eorum plenius nouerunt, hoc modo scribimus: vt super impedimentis expositis inquisita diligentius veritate statuant circa illos, quod animarum saluti & succursui terræ sanctæ magis nouerint expedire: prouidentes attentius † ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Vnde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem litteras non so-

[a] Cap. 1. eo. tit. in 6. exempl. Et de intellectu huius Decretalis vide notas nostras hoc loco.

QVod super.] Cõmunis diuisio. Secunda ibi, Ad quod. Abbas.

CASVS. In archiepãtu Cantuarien̄. erãt qdã cruce signati: mandauit Papa Cantuarien̄. archiepõ, vt eos ad voti executionẽ compelleret: & dum ipse eos cõpellere vellet ad votum soluendum, ipsi sup absolutione voti redeũtes ab Apostolica sede, ostẽdebant Cardinalium sigillo ignota: cum super impedimẽtis quæ exponebant non esset eis de leui credendũ: quæsiuit archiepũs quid agere debeat sup his? Et rñdet Papa, quod si aliquando litteras talibus concedit, rescribit illis qui sciunt personas & facultates eorum, hoc modo, vt diligenter inquirant veritatem sup impedimentis expositis, statuentes super hoc, qđ animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis nouerint expedire, & prouidentes ne in fraudẽ voti aliquid fiat: vnde si tales litteras impetrauerint tacita veritate, vel expressa falsitate: siue sint Cardinalium, siue etiã Papæ, & non solum dubiæ, sed etiam certæ; litteræ illæ non valent: & eis non obstantibus, debent ad voti executionem cõpelli. Nota quod illi qui votum emittunt compellendi sunt ad executionẽ ipsius, nisi insta de causa per sedem Apostolicam sint absoluti. Item litteræ impetratæ per veri suppressionem, vel falsi suggestionem non valent. Item not. quod sigillo ignoto credi non debet.

† Dissi. attentius, deest in aliquot antiquis codicibus.

k ¶ *Super his.*] hæc decretal. est pars illius. j. de vo. quod super his.

l ¶ *Absolutione.*] à voto peregrinationis.

¶ *Glo. seq. tractat de sigillo ignoto, obfuscato, & noto.*

m ¶ *Ignota.*] Cum [a] vero sigilla ignota sunt, tũc eis nõ est standũ. nisi sint v. aut eo amplius. 98. dist. c. 1. & 2. si vero obfuscata sunt, sunt suspecta: vt ã. c. proxi. ff. qui testa. face. poss. ad testiũ. §. si signata. tunc enim remittuntur ad consignatores, vt agnoscant sigilla sua. ff. quemad. test. ape. si quis ex consignatoribus. & si quis non agnoscit suum sigillum, non ideo vitiatur, sed suspectum habeatur instrumentum. ff. eod. l. 1. in fin. cum vero sigillum notum est, tunc creditur talibus litteris etiam in præiudicium alterius. s. de proba. post cessionem. & c. 4. quamdiu in contrarium non probetur [b], vt ibi.

n ¶ *Impedimentis.*] cum votum nequeant adimplere.

¶ *Glo. seq. dat tria similia.*

[a] Vide Cardinalem ad constituenda non ducatus Bergam. in fine operis. item de conclusione omnes. versi. Signe. & seq. vbi de materia huius glossæ.

[b] Concor. l. si petrauerim. ff. de penu. et. & l. ne sancta. ff. rem ra. hab.

a ¶ Tarere

a ¶ *Carere volumus.*]quia veritatem debent litterę continere, quia votum reuocant, sicut illæ quæ reuocant alias litteras: vt ʒ. de offi. deleg. ex litteris. & ʒ. de dona. ex litteris. & ʒ. de rescrip. cæterũ. & ȷ. de re iudi. inter monasteriũ. & ita seriem rei literæ continere debent. ȷ. de cohabi. cle. & mu. super eo. Et ita patet hic ꝙ litteræ generales non absoluunt aliquem à voto, nec à snia excõicationis. ȷ. de sen. excom. cum ꝑ causa. & arg. ʒ. de offi. or. ex parte.

b ¶ *Non obstantibus.*] Denegabit enim delegatus suã cognitionẽ, vbi delegans denegaret commissionem. supra de rescript. cap. super litteris.

lum Cardinalium, sed etiam nostras: nec solum dubias, sed etiã certas constiterit impetrasse, carere volumus[a] impetratis: & eis non obstantibus[b] ad voti executionem compelli.

¶ Idem Heliensi episcopo.

¶ *Si de extrauaganti dubitatur an decretalis sit authentica: aut est iuri consona, & tunc iudicatur secundum illã: aut dissona, & tunc Papa consulitur.*

CAP. VIII.

PAstoralis† : & infra. ¶ Auctoritate præsentium duximus statuẽdum, vt cum aliqua decretalis, de qua iudex merito dubitet, allegatur: si eadem iuri communi sit consona, secundum eam non metuat iudicare: cum nõ tam ipsius, quàm iuris cõmunis auctoritate procedere videatur. Verum si iuri communi sit dissona[c], secundum ipsam non iudicet, sed superiorem consulat[d] super ea.

¶ Idem episcopo sancti Andreæ, & abbati de Broch.

¶ *Post publicatas attestationes vsque ad conclusionem, possunt instrumenta produci. hoc primo. Consuetudo loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.*

PAstoralis.] Duo sunt dicta. secũdum: ibi, *Verum.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliqñ allegantur decretales in iudicijs, de quibus dubitabatur an sint decretales: de quibus non constat ꝑ bullam: quæsitũ fuit à Papa quid iuris esset? Super hoc statuit Papa, vt si aliqua decretalis allegat. de qua iudex dubitet, si illa cõsonat iuri cõi, ſm illam non dubitet iudicare, cum ſm ius cõe potius iudicare videatur. Sed si iuri cõi sit dissona, nõ iudicet ſm ipsam, sed consulat superiorem de illa. Nota distinctionem huius decret. circa decretales, de quibus dubitatur an sint decretales vel non.

† Cap. 3. eo. tit. in 5. compilat. Et de materia vide Bar. & Doctores in l. cum prolatis ff. de re iudicata. adde plene disputationẽ nostrã ad literas Apostol. pro officio Inquisitionis, quã habes post Directorium Inquisitor.

¶ *Glo. seq. distinguit in rescripto an sit cõtra ius, an aliàs iniquum in decr. an sit præter ius, an contra consuetudinem.*

c ¶ *Dissona.*]Nota ꝙ si aliquod rescriptum sit ꝫ ius, statim est abijciendum. 25. q. 2. rescripta. non enim rõne rescripti recedendum est à iure cõi: vt ʒ. de rescrip. causam quæ. & ʒ. de ætate & qualitate. cam te. immo auferendum est de manibus tenentis, & dandũ est principi. C. de paga. & sacrifi. eor. l. sicut sacrificia. sed si non est ex toto ꝫ ius, sed aliàs sit iniquum: tunc expectandum est ſm mandatum. ʒ. de offic. deleg. c. si qñ. & in Authen. vt nulli iudi. §. si vero. coll. 9. Si aũt aliqua decre. est ꝑter ius, non statim eijcitur, sed consulitur superior, vt hic dicit: & hoc ideo quia cum iuret alias decr. allegatur, præsumitur[1] ꝙ sit decretalis. arg. 20. q. 1. quem progenitores. Si aũt decretalis obuiat consuetudini, ꝑualet consuetudo: modo consuetudo sit probabilis, & legitime sit perscripta. ʒ. de consue. c. vlti. ʒ. de consti. cum oẽs. & ʒ. de eo qui mit. in pos. cum venissent[2]: nisi princeps per suum statutum intendebat tollere consuetudinem. ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus. aliàs succumbit consuetudo. ȷ. de re iudi. cum causam quæ.

† Host. dicit, ꝙ licet aliquo volumine decreta. scripta sit aliqua decretalis, non habebit ꝓ decretali, nisi cõiter in aliis habeatur. Io. And.

d ¶ *Consulat.*] & interim pendente relatione iudex supersedeat causæ. arg. ʒ. de offic. deleg. licet. & C. de rela. l. 1. & 2. q. 1. nomen presbyteri.

CVm dilectus.]Duo sunt dicta. secundum: ibi, *Super tertio.* Abbas.

CASVS. Quia instrumentorum appellatione continentur & testes: & post publicationem testium alij testes non possunt produci: dubitatum fuit, vtrum post publicationem attestationum, instrumenta produci possint vsque ad sententiam, antequam sit conclusum in causa.

² Concor. l. 2. & ibi Bal. C. q. sit long. consue. & glo. Bar. & Cy. in l. rẽ non nouam. C. de iudi.

¶ *Glo. seq. ponit duplicem dubitationis causam.*

e ¶ *Post publicationem.*]Dubitatio forte fuit illa: quia forte diu tacuit cum ꝓtestari vel edere debuisset. ff. de eden. l. 5. §. edere. & §. edenda[3]. Vel illa erat dubitatio: quia post publicationem testium nõ licet producere alios testes, vnde videbatur ꝙ non liceret ꝓducere instrumentum: quia noĩe instrumentorum continentur & testes. ʒ. de testib. cogen. peruenit. ff. de fide instru. l. 5. sed nõ est ita, quia in instrumentis nõ timetur subornatio, sicut in testibus, quia ex multis causis & facilius deprehenditur falsitas instrumentorum quã te-

³ Parũ faciunt, dicit ꝙ in ede. ... & quæ sunt instrumenta quibus quis vtit. Ioan. And.

stium: vt ʒ. eod. inter dilectos. & ʒ. de probat. licet. Vinc.

f ¶ *Conclusum.*]i. renunciatũ allegationibus, & omnibus aliis probationibus. ʒ. de cau. poss. pastoralis. & ʒ. de procu. auditis.

SVPER TERTIO. Consuetudo erat in partibus Scotiæ, ꝙ aliquis ꝑ instrumenta regis probabat intentionem suã in iure: dubitauerunt iudices isti, vtrum instrumenta illius regis admittere debeant in causis? Rñdet Papa consultus, ꝙ consuetudo illius patriæ obtinet approbata, vt fides adhibeat instrumẽtis illius regis: & ipsi poterũt ea in causis admittere, ꝓsertim cũ rex ipse tantæ fuerit honestatis, ꝙ ipsius instrumẽta maximæ habeantur auctoritatis in partibus Scoticanis. Nota, ꝙ instrumenta possunt produci vsq; quo conclusum sit in causa, vel vsq; ad terminum ad hoc ꝓfixũ. Item instrumentis regis creditur si consuetudo hoc obtineat. Item ex qualitate ꝑsonæ approbatur vel reprobat instrumentum.

CAP. IX.

CVm† dilectus: & infra. ¶ Ad secundam quæstionẽ duximus respondendum, quòd vtraque† pars potest instrumẽta, etiam post publicationem[e] attestationum vsq; ad diffinitiuæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum[f]. ¶ Super tertio vero articulo respondemus, quòd si consuetudo illius patriæ obtinet approbata[g], vt instrumentis illius regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere: præsertim cum supradictus rex tãtæ fuerit honestatis[h], quòd ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus Scoticanis†.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compilat. Et de materia vide Bar. in l. di... ff. de pœn. & Rotam decision. ... in antiq. Bart. & Paulum de Castro in l. admonẽdi. ff. de iureiur. Oldra. consil. ... ...

† vtralibet.

† Scoticanis.

¶ Idem Petro ciui Viterbieñ.

¶ *Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento probari potest per testes.*

CAP. X.

CVm† Ioannes eremita à te centũ triginta libras Seneñ. ex causa mutui, corã Donadeo & Ioanne iudicibus Viterbieñ. petiisset: & tu ex aduerso proponeres, quòd cum idem in centũ & octoginta libris tibi pro pretio domus, quã eidem vendideras, teneretur, centum triginta

¶ *Glossa sequens ponit de virtute consuetudinis.*

g ¶ *Approbata.*] Nota, ꝙ consuetudo facit aliquod instrumẽtum authenticum, quod aliàs non esset: & consuetudo dat alicui iurisdictionem, qui aliàs habere non potest. ʒ. de arb. dilecti. & ʒ. de fo. cõpe. cum contingat.[4] sic & consuetudo facit aliquem illegitimum, qui aliàs est legitimus ad promotionem. ȷ. de cleri. coniuga. cũ olim. & personas legitimas ad matrimonium facit illegitimas. ȷ. de cogna. spi. super eo. Bern.

† Cap. vnico eo. tit. in 4. compil. Et de intellectu vide ... Ias. in ... de inoff. ... §. item verborum.

⁴ Concor. l. 1. & ibi Bart. C. ad Velle. & in Authen. de instru. cau. § oportet.

h ¶ *Honestatis.*]Not. ꝙ ex qualitate ꝑsonæ approbatur instrumentum. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. 1. & ȷ. de præsc. ad audientiam. & ȷ. de præsump. illud.

CVm Ioannes.]In prima parte ponitur processus causæ principalis. In secunda processus causæ appellationis: ibi, *Cum igitur.* In tertia diffinitio ipsius causæ appellationis: ibi, *De consilio.*

CASVS. Ioannes eremita coram iudicibus ciuitatis Viterbij petebat a Petro conciue ipsius 130. lib. Seneñ. ex causa mutui. Ex aduerso proposuit idem P. ꝙ idem Ioan. tenebatur eidem in 180. lib. pro pretio cuiusdam domus, quam ipse Ioan. ei vendiderat: vnde petebat vt 130. sibi deberet compensare, & residuum sibi debere persolui: petiit insuper possessionem ipsius domus sibi tradi vacuã & liberam. lite cõtest. super hoc & aliis articulis, cum fuisset hinc inde aliquandiu disputatum, iudices auditis attestationibus & allegationibus, condemnauerunt istum P. vt eidem Ioan. possessionem prædictæ domus vacuam & liberam traderet: ab hac snia dictus P. sedem Apostolicam appellauit: Papa dedit T. capellanum suum partibus auditorẽ, coram quo ex parte ipsius P. fuit ꝓpositũ, venditionem ipsius domus non puram, sed cõditionalem fuisse: & ideo ipsum non teneri ad traditionem ipsius: Ad hoc probandum quatuor testes induxit, cum esset nouum capitulũ pendens ex veteri: Qui iurati dixerunt, se interfuisse ꝯctui inter ipsum P. & Io. sup eadẽ domo celebrato pro certo pretio, hac adiecta conditione, vt idem P. domũ ipsam inhabitaret ĩ vita sua, & post eius obitum domus illa remaneret M. & R. filijs ipsius P. nepotibus ipsius Ioã. de anno, mẽse, ac die quo facta fuit vẽditio, dixerunt se non recordari. dictus I. venditionem non conditionalem, sed puram fuisse dicebat: Ad hoc probandum induxit instrumentum venditionis, & tabellionem qui fecit instrumentum, & vnum de testibus scriptis in instrumento: dubitatum fuit quæ probatio valere debet, & proponebatur ex parte ipsius P. ꝙ licet testes & instrumenta eandẽ vim obtineant in causis, non tamen instrumentum tanti debet esse valoris vt ꝓferatur depositionibus trium vel pluriũ testiũ. E cõtra ex

aduerso

libras ex illis non immerito debebat compensare[a]. Tandem cum super hoc & quibusdam alijs articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, iudices attestationibus publicatis, te sententialiter cõdemnarunt, vt eidem prædictæ domus possessionem vacuam[b] † traderes, à creditoribus liberatam: & infra. ¶ Cum igitur ab hac sententia ad nostram duxeris audientiam[c] appellãdum, & nos tam tibi, quàm prædicto Ioanni T. subdiaconum & capellanum nostrum dederimus auditorẽ: ex parte tua fuit propositum, supradictæ domus venditionẽ non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis: quod & si nouum esset capitulum, pendebat[d] tamen ex veteri: qui iurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te & prædictum Ioannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarũ pretium tibi fuerat constitutũ, tali videlicet adiecta conditione, vt tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis eiusdem Ioannis nepotibus[e] remaneret: cuius conditionis intuitu domum ipsam eidem Ioanni pro minori pretio vendidisti, cum à G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere. anni vero mensis & diei quo venditio facta fuit, ijdem testes se dixerũt minime recordari[f]. Dictus vero Ioannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: & infra. Tabellionem quoque qui confecerat instrumentum, & vnum ex testibus in instrumẽto subscriptis, ad id probandum induxit: & infra. ¶ Porro cum dubitatio fuisset exorta vtrius deberet probatio præualere: pro tua fuit parte propositum, quia & si eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium in litibus exercendis, non tamen quodlibet[g] instrumentum tanti debet esse momenti, vt trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferantur: & infra. ¶ Ad hoc autem idem Ioannes ex aduerso respondit, quòd cum intentionem suam per iam dictum fundauerit instrumentum, ac tu in modum exceptionis[h] venditionem ipsam non pure, sed conditionaliter celebratam esse proponas †, nec per testes ad hoc à te inductos de certo[i] fuerit tempore facta fides: & ideo non appareat quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum, determinato tempore fuisse contractam, huiusmodi probatio videbatur inefficax, ad intentionem contrariam elidendã. Verum responsionem istam esse proponebas inualidã: quoniam cum vtraque pars à nobis interrogata, fuisset in iure confessa, quòd vnica tantum venditio super domo cõtracta fuerit: & ex depositionibus testium liqueat vẽditionem conditionalem fuisse: ex vtriusque confessione colligitur, eiusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram: non obstante quòd ipsa interrogatio facta fuerit postquã[k] à partibus extitit in causa conclusum. cum iudex (qui vsq; ad prolationem sententiæ debet vniuersa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliqd occurrit †: & infra.

possum prosequi in causa appellationis quàm expresserim coram iudice à quo appellaui. ff. de appell. scio. §. quæsitum. ad fi.

Additio. Et hoc est verum in causa appel. à snia diffinitiua, sed sec° ab interlocutoria: vt j. de appel. vt debitus. & c. cordi. lib. 6.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

aduerso fuit rñsum, q cum ipse Io. intẽtionem suam per instrumentum probasset, & P. venditionem non puram, sed conditionalem fuisse proponeret, nec p testes P. de certo tpe fuerat facta fides: vnde non apparebat q super illa venditione deposuissent, & in instrumento certum tempus adijceretur, probatio ipsius P. inefficax erat ad intentionem 9triam elidẽdam: Sed dicebat, q rñsio ista inualida erat, qm vtraq; pars interrogata, confessa fuit in iure, q vnica venditio ipsius domus facta fuit in iure, sed p testes pbatur venditionẽ conditionalem fuisse: & sic p confessionẽ vtriusq; colligitur, venditionem domus 9ditionalẽ fuisse, non obstante q ipsa interrogatio facta fuit postq̃ fuit ĩ causa 9clusum: qa iudex vsq; ad plationem sñiæ pōt interrogare de facto quotiẽs dubitat: Istis oibus 9sideratis, dñs Papa de cõsilio fratrum, pnunciauit vẽditionẽ pdictã cõditionalẽ fuisse, & dictum P. non teneri ad ipsius domus possessionis traditionem, ipsi Io. sup hoc silentiũ imponendo, sñiam pdictorũ iudicum quo ad hunc articulũ infirmando, q̃uis aliàs iuste pnũciauerint: quia hæc exceptio non fuit pposita coram ipsis: quantum ad alios articulos cõfirmauit eandem. Nota q cõpensatio admittitur in iure. Item sup nouo articulo publicatis attestationibus testes recipiuntur. Item testes pferunt instrumento. Item exceptio pemptoria potest proponi in causa appellationis. Item iudex ex officio suo interrogare potest partes vbicunq; dubitat de facto vsque ad sñiam. Itẽ licet sñia lata ex noua allegatione cassetur, non piudicatur iudicib° q ipsam protulerunt. Item sñia pro parte tenet, & pro parte non tenet.

a ¶ *Compensare.*] Quæ cõpensatio admittenda fuit, si causa ex qua postulabat, liquida erat, aliàs nõ admittitur cõpensatio. j. de deposito. c. bona fides. in fi. vbi de hoc. & C. de compen. l. vlti.

b ¶ *Vacuam.*] Quod fieri debuit si pura fuit vẽditio. ff. de act. emp. & vend. l. 2. §. 1. & l. seq. & argu. ff. de vsur. l. si stipulatus. 1 & sic restitutio possessionis plene ac libere facienda est. s. de restit. spol. Pisanis. Bernard.

c ¶ *Ad nostram audientiam.*] Hic ideo appellatur ad Papã, q ciuitas Viterbien. subest dño Papæ etiam quo ad temporalem iurisdictionem: aliàs non appellaretur ad ipsum 2. j. de appell. c. si duobus.

¶ *Glo. seq. ratt. per obiectionem, & solutionem.*

d ¶ *Pendebat.*] Si enim capl̃m ex toto esset nouum, nõ penderet ex veteri, iudex appellationis non cognosceret, nec testes reciperet. s. de testi. & attesta. fraternitatis. & C. de temp. appella. per haec. & sic patet q in causa appellationis nouæ pbationes possunt induci super noua exceptione. C. sen. rescin. nõ pos. l. 2. nec aliam causam

e ¶ *Nepotib°.*] Sed quare iste Ioannes emebat domum illam pro filijs ipsius Petri nepotibus eiusdem Ioannis, cum ipsi filij debebãt illi Petro succedere. in Auth. de hære. quæ ab intesta. defer. circa prin. coll. 9. & Institu. de hære. quali. & dif. circa princ. & §. sed fui? Forte ideo facit, quia Petrus prodigus erat, & cõsumebat bona sua. vnde ne domus illa perueniret ad alios, voluit Ioan. puidere nepotibus suis.

f ¶ *Recordari.*] Et 3 tñ valuerunt dicta eorum, quæ aliàs nõ valuissent si de tempore ageretur. s. de testi. c. ex tenore.

¶ *Glo. seq. notat, quærit, & soluit, & remittit.*

g ¶ *Quodlibet instrumentum.*] Et ita patet q 9 instrumẽtum qoamcũq; publicum admittuntur testes, vt hic 4 quia p̃m testes pductos 9 instrumentum sniatur. ad idẽ inducitur. j. de præscr. ad audientiam. & C. de proba. cum precibus. Si quæris quot testes piudicent instrumẽto, potest dici q iiij. vel v. ad minus: quia auctoritas tabellionis vr æquiualere duobus testibus. s. de probat. qm̃ 9. & ipsum instrumentum valet duos testes: qa parẽ vim obtinet probatio testium vel instrumentorum. C. de fid. instru. l. in exercendis. vt hic deciditur. & sic patet q ad min° p quatuor meliores vel quinq; testes instrumẽtum reprobet. De hoc dictum est s. de proba. tertio. sed in casu isto testes non reprobãt instrumentum, sed addunt instrumẽto, quod notarius omiserat forte per obliuionem. Ber.

h ¶ *Exceptionis.*] Vnde non videbatur pro ipso sentẽtiandum. s. de or. cog. cum dilectus. j. de excep. c. denique.

i ¶ *De certo.*] Propter quod probatio insufficiens videbatur. s. de probatio. in præsentia. argu. s. eod. inter dilectos. & ff. de eden. l. 1. §. editiones.

¶ *Glo. seq. notat quid iudex, &c. dat simile, reddit duplicem causam, & demum determinat & remittit.*

k ¶ *Postquam.*] Et sic patet q iudex potest interrogare partes qñcunq; visum fuerit. ff. de inter. actio. l. vbicunq. & 30. q. vlt. c. vlt. sic etiam potest interrogare testes post publicationem si obscure dixerint, qñcunq; visum fuerit. s. de testi. cum clamor. quia veritas sæpius examinata magis splendescit in lucem. 35. q. 9. graue. quia officium iudicis est latissimum. ff. de iuris. om. iud. l. 1. sed ad petitionem partis non debet testes interrogare. arg. s. de proba. in præsentia. 5. de hoc dicitur 30. q. 5. iudicantem.

¶ *Glo. seq. arg. signat contrarium, remittit & soluit.*

l ¶ Procuo

† Quando dicatur vacua possessio, vide per Angelũ & legistas in l. in conuẽtionalibus. §. si quis vacuam. ff. de verb. oblig. adde glosã singularem in §. quod autem. Instit. de vsucapio.

† Si stipulatus sum rem dari & vacuã possessionẽ tradi, per actionem incertã ex stipulatione, veniunt fructus postea percepti: vt verba, & vacuam, &c. aliquid addant. Ioan. And.

2 Nisi iudex à quo appellatur, superiorem in temporalibus non cognosceret. j. qui fil. sint legi. per venerabilem. §. rationibus. s. de foro compe. licet. in Authen. vt diff. iudi. §. si vero contigerit. secũdũ Hostien. Ioan. And.

3 Hic glosulam non puto Bernardi, nec inuenio in antiquioribus.

† Infero q per compensationem vbi debet esse liquidũ admittitur recompensatio. l. si constat. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp.

4 Et sic reprobat opinio Lanfranchi Cremonen. q dicebat p testes nõ reprobari instrumentum, nisi essent suspectum, vel ex parte confectum, vel ex parte pductum & reddebat rõnẽ, quia memoria hominum labilis; nec cõiter testes ita sunt attenti sicut tabellio. quare plus creditur instrumento secũdũ eũ. Ioan. And.

† Vide tex. in l. vbicunque. cum glos. ff. de inter. act. l. 1. & 2. cod. tit.

5 Vbi de hoc in 4 gl. & s. de test. per tuas. Ioan. And.

¶De consilio fratrum nostrorum pronunciauimus [a], venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te [ob † hoc] nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Ioãni silentium imponentes. Sententiam vero iudicum prædictorũ, qui aliàs iuste pronunciasse noscuntur (cum huiusmodi [b] exceptio coram ipsis nec probata fuerit, nec obiecta) quo ad dictum capitulum infirmamus, eam quo ad alios articulos, [auctoritate † Apostolica] confirmantes.

¶ Honorius tertius.

¶ *Defectus litteræ non vitiat rescriptum.*

CAP. XI.

EX † parte charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum † reginæ fuit propositũ: & infra. ¶ Quia rescriptum Apostolicũ, pro eo quod in hac dictione, spoliarunt, hæc figura, o, deerat [c], asseritur vitiosum: Mandamus, quatenus hoc non obstãte in negotio ipso præuia ratione procedas.

¶ Gregorius nonus Priori sancti Bartholomæi, & decano de Arcubus Londoñ. †

¶ *Licite appellatur à iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.*

CAP. XII.

G † perpetuus vicarius ecclesiæ de Rechan nobis exposuit, quòd cum Prior & conuentus de Ledis, eum super decimis [d] coram iudicibus auctoritate Apostolica cõuenissent, & dictus G. super [e] similibus coram ipsis reconuenisset eosdem: quia dicti iudices copiã quorundam instrumentorum communium [f], quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellauit: Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in statum debitum, & cætera.

¶ Idem.

¶ *Scriptura contraria ab eodem productæ, fidem non faciunt.*

CAP. XIII.

IMputari [g] † ei potest, qui contrarias [h] inter se scripturas in iudicio protulit, fidem sibi adinuicem derogantes: Cum

a ¶ *Pronunciauimus.*] Arg. q super exceptione incidenti sit pronunciandum. argu. ∫. ĩ. de ordi. cogn. c. 2. vbi de hoc, sed ratio quare pronunciatur hic sup hac, & non ibi, potest assignari. hic opposita fuit exceptio post sñiam: vnde super exceptione nondũ fuerat directe vel indirecte pronunciatũ: quare in causa appellationis debuit de ea pronunciari: q̃a de ea cognitum fuit: & ad hoc vt sciretur quare sñia reuocetur, sed cum opponitur ante sententiam, sup ea pnunciat indirecte, dum sententiatur super principali. Bernar.

¶ *Glo. seq. not. dat simile, signat contrarium, & remittit.*

b ¶ *Huiusmodi exceptio.*] Per hoc patet, q exceptio peremptoria omissa ante sñiam, potest opponi post sñiam in causa appellationis. C. sen. rescin. non pos. l. 2. aliàs nõ posset nisi p beneficium restitutionis: vt in l. pdicta. & ĩ. de priuil. cum olim. s. ∫. de in integ. restitu. suscitata. sic etiam in compẽsatione omissa ante sñiam, nihilominus actio remanet salua post sñiam citra aliquam appellationem [a], non obstãte re iudicata in prima petitione. ff. de compen. q in diem. §. 1. Arg. cõ ∫. ĩ. de re iudi. inter monasterium. Sol. vt ibi.

EX *parte.*] Communis diuisio. Secũda: ibi, *Quia.* Abb. Siculus.

CASVS. Quædam regina impetrauit literas quasdam sup restitutione spoliationis cuiusdã castri: in qbus deficiebat hæc littera, o, in hac dictione, spoliarunt: quæritur vtrum pp hoc rescriptum vitietur? Et rñdet Papa q non. Nota q pp modicũ defectum non vitiatur rescriptum: cum ex præcedẽtibus & subsequentibus possit cognosci mandatoris intentio.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

c ¶ *O, deerat.*] Ex hoc vr̃ satis, q non debuit valere: quia in litteris dñi Papæ nihil debet diminutum esse. argu. ∫. de rescrip. c. cum à Deo. & cum multa maturitate ac deliberatione traduntur. 35. q. 9. Apostolicę. vnde nõ est verisimile, q aliqd vitium possit ibi remanere: sed pp tam modicum defectum nõ vitiatur, maxime si rescriptum in aliis appareat oĩno legitimum, cum fuerit vitiũ scriptoris, siue nimia occupatio: qđ nocere nõ debet. arg. C. de testi. l. errore. & l. ambiguitates. & l. qm̃ indignum. & C. de leg. in legatis. secus si esset ibi falsum latinum. ∫. de rescriptis. c. ad audiẽtiam. Et sic est notabile, q pp defectũ syllabæ, vel literæ [1] non vitiatur rescriptũ: sicut nec testamẽtum vitiatur, nec libertas minus debetur, licet erratum sit in syllaba. ff. de manumis. testa. l. qui habebat.

G *Perpetuus.*] In prima parte ponitur appellantis narratio. In secunda causæ commissio: ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Prior & conuentus de Ledis coram iudicibus delegatis traxerunt in causam G. ppetuum vicariũ ecclesiæ de Rechan super quibusdam decimis: Dictus vicarius reconuenit eosdem sup consimilibus quæstionibus, petens à iudicibus vt cõpellerent partem aduersam, vt faceret ei copiam quorundam instrumentorum communium, per quæ intentionem suam sup principali negotio probare volebat. & quia hoc fieri non faciebat eidem, sedem Apostolicam appellauit. Mandat Papa, quatenus si ita est, reuocato in statum debitum quicquid post appellationem, &c. Nota q instrumenta communia parti, pars exhibere tenetur. Item recõuentio in spiritualibus facienda est.

¶ *Glossa sequens obiicit. alleg. contra obiectionem, & remittit. & demum obiicit & soluit.*

d ¶ *Super decimis.*] Sed nonne iste vicarius si conueniebatur p decimis vicariæ suæ, debebat dñm in iudicium noiare? Ita vr̃, quia ipse dñs non est. ∫. vt lit. non contest. qm̃. §. penul. & C. vbi in rem act. l. 2. & ipse dñs debuit conueniri. arg. ∫. de pscrip. auditis. & 16. q. 3. inter memoratos. arg. q teneat rñdere, cũ ipse habeat ius in re. ∫. de ap. ad audientiam. sicut vsufructuarius tenetur ad refectionem domus & ad tributum. ff. de vsufru. l. vsufructu legato. §. fin. & l. seq. aliàs, §. hactenus. & C. eod. tit. eum. De hoc dictum est ∫. vt lite nõ contest. qm̃. §. pen. Sed intelligo, q iste vicarius habebat mandatũ generale vel speciale ad agendum & defendendum à rectore legitime factum, aliàs non fuisset admissus eo ipso q esset vicarius, cum non habebat administrationem, nec titulum sicut prælatus, nec præiudicaretur ecclesiæ per factum ipsius. Bernard.

e ¶ *Super similibus.*] Et etiam super dissimilibus poterat eos reconuenire, & ei tenebãtur respõdere. ∫. de mu. pe. cap. 1. vbi de hoc

¶ *Glo. seq. circa editionẽ distinguit instrumenta cõmunia & propria: & in his an vtatur necne: & cum vtitur, editur sine die & consule. fallit in casu.*

f ¶ *Communium.*] Not. circa exhibitionem instrumẽtorum. Et primo scire debes, q rescriptũ & oĩa acta causæ, cõfessiones & rñsiões, & attestationes & quæcũq; acta sunt in iudicio, peti possunt exhiberi vel condictione ex lege, vel iudicis officio. C. de eden. l. 2. Vel cõdictione ex illa decre. ∫. de pba. qm̃. & integraliter sunt exhibenda: quia cõia sunt. C. de eden. nõ est nouum. & l. vlt. & ff. eo. tit. prætor. §. 1. & l. si quis. §. rõne. & l. argentarius. 1. respon. & hic est expressum. Sed si instrumenta propria sunt, & actor petat à reo instrumenta, per quæ intentionem suam probare vult, non est audiendus: quia apud seipsum debet habere probationes suas. ∫. de proba. c. 1. & C. de eden. qui accusare. & actore non probante, reus debet absolui: vt in l. qui accusare. & ĩ. vt eccle. benefi. vt nostrũ. Et ita nec reus actori, nec actor reo tenetur exhibere instrumentũ ad fundandam intentionem aduersarij [i]. Si vero actor vel reus vtitur aliquo instrumento proprio, illud aduersario edi debet sine die & consule, ne pstetur materia fabricandi falsum. ∫. eo. contingit. & C. accepimus. & ff. quemad. testa. ape. l. 2. §. diem aũt. & ff. de eden. l. 1. §. editiones. Nisi vellet alterutra partium arguere instrumentum de falso: quia tunc integrum instrumentũ debet ei edi: vt ∫. eo. inter dilectos. & C. de contrahen. & commit. stipu. l. optimam. Bernar.

IMputari.] Imputatur producenti scripturas ʒrias in hoc, quia inuicem sibi derogant. h. d. Ponit primo dictum. Secundo ipsius rationem: ibi, *Cum eo ipsum.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis agebat ʒ aduersarium suum, puta petens ab eo aliquã pecuniam: ad suã intentionem probandam induxit duo instrumenta ʒria, quærebatur cui illorum, vel an neutri standũ esset? Rñdet Papa q istæ scripturæ ʒriæ fidem sibi adinuicem derogant, & sic non valent, & imputet sibi qui eas in iudicio protulit: quia in potestate sua fuit quam voluerat non pferre, debuit enim eas psuidisse, & alteram protulisse. Nota, qui ʒria allegat, non debet audiri, & imputet sibi qui causam suam male tractat.

g ¶ *Imputari.*] hæc decre. sumpta est ex illa lege C. de fide instru. l. scripturæ.

¶ *Glo. seq. primo declarat. secundo quærit & soluit.*

h ¶ *Contrarias.*] hoc verum est siue directe ʒriæ sint, siue indirecte. Directe, vt si induco instrumentũ in quo promisisti mihi soluere tali die x. & aliud exhibeõ, in quo continetur q ego feci tibi pactum de non petendo. Indirecte, puta si induco instrumẽtũ, in quo continetur q promisisti mihi soluere decem Bonoñ. tali die. Item pduco aliud, in quo cõtinet, q eadem die pmisisti mihi soluere x. Romæ [4]. istæ scripturæ licet non ʒdicant directe: tamen indirecte siue per

[Marginal notes:]

¶ Hæc duo verba: ob hoc desunt in vetustioribus codicibus.

¶ Hæc duo verba, auctoritate Apostolica, desunt etiam in vetustioribus.

¶ De materia vide Romanũ con sil. 148 adde Baldum in l. imperator ff. de stat. hom. & Iasonem in l. si quis mihi bona. ff. de acq hæred.

¶ Anglicanum.

¶ English.

1 Multa fortius in causa appellationis. & de hoc in Spec. de appellat. §. penul. ver. sic sed nunquid in cã. & vide qđ plene dixit de ord. cog. c. vlt. in magna gl. versi. & idem est q̃; cũ versic. seq. Ioan. And.

2 De hoc articulo vide notata p Hostien. & Doctores ĩ. de crim. fal. c. pen. & c. ex litteris. ĩ. de rescript. adde hic Ioan. And.

¶ De materia vide Fulgosiũ, Paulũ Castren. & Doctores in l. is apud quem. C. de edendo. ad. de Spec. tit. de instru. editione §. videndum.

¶ Vide Antonium de Butrio in c. in nostra. ĩ. de testib. et eũ. dẽ in c. ex tenore. ĩ. de rescript. adde de Zaz. & Salicetũ in l. scripturæ. C. de fide instru. Baldum in l. imperator 1. ff. de stat. hom.

1 Hodie vsurarij cũ de vsuris agitur, cogi possũt edere libros rationũ suarum: vt in concilio Vienẽ. de vsu. ex gravi. §. cæterum. Item hæretici. c. vt commiss. de hæret. lib. 6 & dixi copiose lib. 3. commen. in Directori. Inquisitor. Schol. 101.

4 Et vtraque personaliter facta fuit nõ altera p procuratorem nec obst. ff. de ver. obl. l. a. §. interdum. Io. An.

siue per obliquum cõtrariæ sunt, & ideo vna derogat alij, sic quandoque scriptura & factum sibi adinuicem derogare videntur, vel saltem alterum alteri. s. de ele. cum inter R. Sic ergo patet, q̃ qui contraria allegat, non est audiendus. j. de app. solicitudinem. circa fi. 33. q. 7. quod autem. & 8. dist. quo iure. & hoc locũ habet quando ab eadem parte producuntur, secus si à diuersis: quia tunc ei statur, quæ magis est sine suspicione, & quæ dignior est. C. de contrahen. stip. optimam. in fi. Sed nunquid est idem in testibus ab eadem parte productis? Dico q̃ non: quia in testibus non possum prouidere qd dicturi sunt, & ideo stabitur dignioribus: sed per instrumentum bene potuit prouidere quod magis expediret producere: vt hic dicit in fi. & sibi imputet q̃ minus diligens fuit: nã vigilantibus, non negligentibus iura subueniunt. ff. qui. ex cau. ma. non enim. & ff. de eden. l. veluti.

Conco. l. fi. plures. & ibi Bart. ff. de acro. & l. 4. §. eiusdem & §. scire po tes. ff. de testib.

De materia huius decretalis vide Bartolum in l. diuus. ff. de falsis. adde Alexan. cõsil. 18. in 4. volum. & consil. 13. incip. ex his quæ in themate. & cõsil. 138. incip. circa primam in 2. volum.

Si cautio.] Ponit dictum quod diuidit in duo membra, & secundum: ibi, *Sed si causam.* Abbas Siculus.

Casus. Aliquis agebat contra aliquem aduersarium suum, petens ab eo certam pecuniæ quantitatem: ad hoc probandum inducebat quoddam instrumentũ, in quo reus simpliciter confitebatur se debere quantitatem petitam, nullam causam exprimendo ex qua deberetur: quæritur an ex tali cautione reus sit condemnandus? Respondet quòd actor tenetur ostendere debitum quod in cautione illa continetur: Si vero causam reus expresserit in scriptura illa, propter quam scriptura illa facta fuit, suæ confessioni stabitur, nisi probet se id indebite promisisse. Nota q̃ causa semper est exprimenda, ad hoc vt ex confessione sua quis obligetur, aliàs non tenetur.

Vide plene per Matthæum de Afflictis super consti. Neapo. incip. Baiulos oẽs. notabili 13. & seq. adde Baldũ consil. 62. lib. 5. Alexan. consil. 136. & 131. lib. 1.

ipsius fuerit potestate, quam voluerat non proferre.

Idem.

Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est vt creditor probet id fore debitum.

CAP. XIIII.

SI cautio [a] †, quam à te indebite [b] proponis expositam, indeterminate [c] loquatur, aduersarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam [d] propter quã huiusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, cõfessioni [e] tuæ statur: nisi probaueris te id indebite [f] promisisse.

Idem I. tabellioni.

Auctoritate ordinarij potest notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

CAP. XV.

CVm † P. tabellio morte præuentus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in nota redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum ad quos pertinent, auctoritate ordinarij [g] iudicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere: habitura per hoc perpetuam firmitatem. [h]

Idem.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate ordinarij, eandem vim habet cum originali.

CAP. XVI.

SI † instrumenta propter vetustatem [i], vel propter aliã iustam causam [k] exemplari petantur: Coram ordinario iudice vel delegato ab eo specialiter, præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam: [l] illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

a Si cautio.] Hæc decretalis sumpta est de l. illa. ff. de proba. cum de indebito. §. vlti. & dic, cautio, id est, scriptura: siue sit priuata, siue publica. Bernardus.

b Indebite.] Quia dicis q̃ non teneris ad id, super quo cautio exposita fuit.

c Indeterminate.] id est, non exprimens ex qua causa debeatur.

Glossa sequens exemplificat: quærit, & soluit arg. & remittit. iterum quærit, & soluit.

d Si causam.] puta, quia confessus fuisti mutuo recepisse pecuniam promissam: vel ex aliquo alio contractu antecedenti: tunc enim statur tuæ confessioni, quæ continetur in illa cautione: alioquin si causa non sit inserta, non poteris conueniri ex illa cautione. C. de non nume. pecu. generaliter. cum satis sit indignum, vt quod quisque sua voce dilucide protestatus sit: in eundem casum proprio infringere valeat testimonio. s. de proba. per tuas. & in l. prædi. generaliter. in fi. & arg. 1. q. 7. saluberrimum. & 27. q. 1. omnes fœminæ. quod si non promittat, sed confiteatur se debere mihi ex aliqua iusta causa præcedente, idem est ac si promittat, vt teneatur ex illa confessione: vt in l. prædicta, generaliter. in fi. & ita patet ex hoc, q̃ cõfessio extra iudiciũ facta, causa adiecta bene præiudicat ad probandum. De hac materia dictum est s. de confes. c. vlt. Item quid si me absente cõfiteatur se mihi debere? Talis cõfessio nõ nocet ad instar stipulationis; vt Insti. de inuti. stipu. §. item verborũ.

Glo. seq. notat confessionem stari: & ponit tres casus exceptos.

e Confessioni.] Sic ergo statur confessioni cõ se 6. fallit tñ quinque, vt in pecunia confessata; quia tunc potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ infra bienniũ. C. de non nu. pe. in cõ lib. in prin. & in dote. C. de do. cau. non nu. l. vlt. in Authen. ibi posita. Item fallit vbi statur secundæ confessioni, & non primæ. C. ad Velleia. Authen. siue à me.

1 Cremor. l. 1. & ibi Bart. ff. de leg. 1. & in l. cũ filius. §. 1. ff. de verb. oblig.

f Indebite.] Et ita admittitur probatio contra talem cautionem, licet causa subiecta fuerit, scilicet q̃ talis promissio indebita fuit, puta quia iam satisfecit ei: sicut qui dicit pecuniam indebitam se soluisse, illud probare tenetur. j. de solutionibus. c. vlt. & ff. de pba. c. cum de indebito. 1. responso.

CVm P.] Primo narratur factum, ex quo quæstio. secundo ponitur decisio: ibi, *Ad petitionem.*

Casus. Tabellio præuentus morte quædam instrumenta non perfecit, quæ redacta erãt in nota per eundem: quærebatur quid deberet fieri de huiusmodi instrumentis in notam redactis? Respondet Papa I. tabellioni, q̃ ad petitionem illorũ ad quos pertinent, auctoritate iudicis ordinarij poterit illa instrumenta in publicam formam redigere, per hoc perpetuo valitura, ac si à dicto P. completa fuissent.

g Auctoritate ordinarij.] Ordinarius ergo præstabit auctoritatem suam huic tabellioni, ad petitionem illorum quorũ sunt instrumenta, vt ea redigat in publicam formam: sic & si essent consumpta pp vetustatẽ, aut aliam iustam causam. infra cap. proxi.

h Perpetuam firmitatem.] vt hic dicit. sic & testamentum auctoritate ordinarij in publicã formã redigitur. C. de testa. testamenta. & l. consulta. & talis publicatio æquiualet testamento. C. eod. publicati. hoc tñ scire debes, q̃ tabellio dum viuit, non potest alteri committere completionem instrumenti: sed ipsemet debet complere instrumentum, prout in protocolo reperitur: nihil addendo vel diminuendo q̃ in protocolo continetur: vt in Authen. de tabel. coll. 4. post mortem vero fiat prout dicitur hic. & C. eod. tit. l. contractus. Ber.

De materia huius decretalis & glossarũ eius, vide l. si fontẽ in l. ſ. C. de iu. em phyt. Paulũ de Castro consil. 91. incip. super eo. Oldra. consil 324. incip. circa primũ. Alexan. consil. 4 incip. videretur in 2. volum.

SI instrumenta.] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, *Coram.* Abbas.

Casus. Aliqua instrumenta propter vetustatem, vel aliam iustã causam quasi consumpta sunt: petuntur exemplari: quæritur quid fieri debeat? Respondet Papa, q̃ præsententur coram ordinario, vel coram delegato specialiter ad hoc: ille postmodum inspiciat diligenter illa instrumenta, & si in nulla parte sui vitiata sint, præcipiat illa exemplari per publicam personam: & habebunt eandem auctoritatem cum originalibus. Nota ista duo capitula, quia frequenter locum habent.

i Vetustatem.] Propter vetustatem instrumenta & priuilegia renouanda sunt: vt hic, & j. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. aliàs si vetustate consumerentur, nulla fides eis adhiberetur. s. eod. inter dilectos. sic & testes, ne probatio pereat, in publicam formam rediguntur. s. de testi. significauit. & s. vt lit. non contest. quoniam. 1. respon. & §. sunt & alij. & ff. ad leg. Aquil. in lege. C. de vsur. pupil. l. vlt. arg. Bernardus.

k Iustam causam.] puta, quia littera incipit deleri ex vitio chartæ vel encausti, q̃uis instrumentum de nouo sit factum, vel alio modo quod possit contingere de facto; ita tamen faciẽda est hæc renouatio, si adhuc sint ita integra q̃ non sit dubitatio de ipsorũ tenore: vt hic dicit: vel si essent pro parte iam cõsumpta, vt ex inspectione non possit deprehendi de fide ipsorũ, non sunt renouanda nisi prius per testes probaretur de integritate instrumentorum. j. de priui. cũ olim. & hæc innouatio debet fieri auctoritate ordinarij: vt hic dicitur. sic s. eo. c. proxi. Bernar.

Glo. seq. quærit, & soluit.

l Publicam personam.] Sic s. c. prox. & c. cum dilectus. Quid si publica persona non possit haberi? Satis credo q̃ per aliquam psonã honestam auctoritate iudicis rescribi possunt. arg. s. de probat. quia cõ: ita tñ q̃ sigillum authenticum apponatur, quod imponat fidem instrumento. s. eod. c. 2. & c. cum dilectus. alias posset deperire ius illius; quod esse nõ debet: immo curare debet iudex vt salua sit eorum probatio. ff. de testi. curent. Bernardus.

DE PRÆSVMPTIONIBVS.

Quia præsumptiones quandoque plene probant, quandoque semiplenam probationem faciunt, quandoque alias præsumptiones continent, vt patet infra in processu tituli: Ideo post tractatum de probationibus, de testibus, & de fide instrumentorum, annectit hanc rubricam, in qua tractatur de quadam specie probationis. Et vide ad materiã q̃d dixit Panor. in c. tertio loco. supra de proba. & mo. in c. ferrũ. 50. dist. Ab. Quod autem debet præsumi si clericus amplexetur mulierem. 11. q. 3. absit.

TITVLVS XXIII.

De præsumptionibus.

Salomon in parabolis †.

Sicut manifeste nocens est pœna obnoxius: ita & occultus, licet postea dicat se ioco fecisse.

CAP. I.

SIcut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortẽ [a]; ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus [b], dicit, ludens [c] feci.

Idem †.

Ex violenta præsumptione fertur diffinitiua, & est casus notabilis.

CAP. II.

AFferte mihi gladium: Cũque attulissent, ait [d]; diuidite infantem viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Dixit autẽ mulier cuius filius erat viuus ad regẽ (commota [e] sunt quippe viscera eius super filio suo) obsecro domine, date illi infantem viuũ, & nõ occidatur: ecõtrario alia † dicebat: nec mihi [f], nec tibi sit, sed diuidatur. Respõdit rex, & ait: Date [g] huic infantem viuum, & non occidatur, hæc est enim mater eius [h].

Hieronymus super parabolis †.

Conuersatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

CAP. III.

EX studiis suis intelligitur [i] puer. Quemcunq; enim virtutibus studere cum modestia continentiæ, auditioni sapientum, obseruantiæ mandatorum Dei, maxime simplicitati & humilitati videris, huius munda & recta opera intellige [k].

Bonifacius Papa episcopis Galliæ.

Præsumitur contra illum qui dilationibus subterfugit iudicium.

CAP. IIII.

NVllus † dubitat, quòd ita iudiciũm nocens subterfugit [l], quemadmodum vt ab-

S *Sicut noxius.*] Ludus noxius inducit præsumptionẽ fraudis. Vel sic: In dubio ĩ delictis præsumitur dolus. & aduerte quia verba tex. non sunt Papæ, sed Salomonis in parabolis, vt patet ex præscriptione; & habentur originaliter in parabolis in c. 26. & pone casum litteralem referendo consultationem ad Papam auctorẽ huius compilationis. & dicas sic: Quidã accessit ad Gregorium IX. quærẽs ab eo, Pater sancte, quidam intrauit domum cuiusdam qui reputabatur amicus suus, & clandestine quędam iocalia subtraxit, & reclusit sub mantello suo: cum autem dñs domus hoc detexisset, ille ad excusationem suam dixit q̃ iocose fecisset. vellem scire an ex confessione sua ille sit absoluendus? dñs Papa rñdet, q̃ huius solutio quæstionis ex dictis Salomonis in parabolis colligitur euidenter: qui inter cætera dicit, q̃ sicut noxius, id est nocens est is qui manifeste nititur nocere, licet forte non fuerit secutus effectus; ita is qui nocet occulte, licet in deprehensionis actu dicat q̃ iocose fecit, quasi dicat, q̃ sibi non est credendum, ex quo actus est in se nociuus. Abb.

a *In mortem.*] id est, vt mortem inferat, licet res non habuerit effectũ, ex quo processit ad actum. 51. dist. si quis post acceptum. & de pœ. distin. 1. si quis cum telo.

b *Deprehensus.*] in opere nociuo.

c *Ludens.*] licet hoc asserat, nõ excusatur, quia noxius ludus est culpa. ff. ad le. Aqui. nã ludus. cũ dabat operã illicitæ rei. 50. dis. clerico. & c. si quis voluntate. nam omne maleficium praue præsumitur actum. C. ad leg. Cor. de sica. l. 1. C. de iniur. si non conuictus.

ADDITIO. Et omne beneficium recte præsumitur actum.

A *Fferte mihi.*] Diuiditur: nam prima pars ponit factũ, ex quo secunda diffinit: ibi, *Respondit.* Et aduerte q̃ hæc dispositio siue decisio non fuit originaliter Papæ, sed Salomonis: & habẽtur hæc verba tertio Regum in c. 3. vnde hic in suprascriptione dr̃ idẽ, & habet respectum ad cap. proxi. & pone casum litteralẽ vt ibi dictũ est. Vel specialius sic: Quidam proposuit coram Romano ponti. an iudex valeat sententiam diffinitiuã proferre ex sola præsumptione vrgentissima? Rñdet Papa q̃ sic, & ad probandũ inducit auctoritatem & exemplũ Salomonis, qui ex sola præsumptione, iudicauit inter illas mulieres meretrices contendentes de filio. & vide latius hanc historiam in Biblia io loco præallegato. Abbas.

CASVS. Cũ duæ mulieres essent simul in quadã domo, & vtraq; haberet filium paruulũ infantem, contigit q̃ alter infans mortuus est: illa cuius filius erat mortuus, accepit filiũ alterius viuũ, & filiũ suum mortuũ latẽter posuit ad latus illius, cuius filius erat viuus: postmodum illæ duæ mulieres cœperunt contendere inter se: illa cuius filius erat viuus, petebat filium suum ab alia: illa rñdebat: filius tuus mortuus est, meus autẽ viuus: illa rñdebat eõ: Accesserunt ad regem Salomonem, & cœperunt cõtendere corã rege: cũ illa cuius filius erat viuus, nõ posset probare q̃ filius suus esset, voluit rex per præsumptionem inuenire cuius filius esset: dixit rex: Afferte mihi gladium: allato gladio ait: Diuidite infantem viuum, & date dimidiã partem vni, & dimidiam alteri. Illa cuius filius erat viuus, dixit regi: domine, date illi infantem viuũ, & non occidatur: econtra altera dicebat: nec mihi nec tibi sit, sed diuidatur: Tunc ait rex: Date huic: scilicet quæ nolebat illũ infantẽ diuidi, viuũ: hæc est enim mater eius: & ita rex ad hanc præsumptionem rectam tulit sñiam.

d *Ait.*] scilicet, rex Salomon, sed non diffiniendo [1], sed potius tẽtando, causa inquirendi veritatem, cuius filius esset. nã non omnis vox iudicis auctoritatẽ continet rei iudicatæ. C. de sen. & interlo. om. iudi. ex stipulatione. & 3. q. 6. hoc quippe. in prin.

e *Commota.*] interpositio est.

f *Nec mihi.*] Hæc nõ fuit audiẽda, quæ nocere tantum voluit, & nõ prodesse: vnde malitiis eius non est indulgendũ. ff. de rei ven. in fundo. & ĩ. de rescrip. sedes Apostolica. & ĩ. de priuileg. ex parte tua 2. & ĩ. qui ma. accu. pos. significante.

g *Date huic.*] Hęc. n. fuit sentẽtia diffinitiua lata per solam præsumptionem. sic 32. q. 1. dixit dñs. hæc locum habẽt cũ violenta est præsumptio.

Glo. seq. quærit, & soluit, iterum quærit, arg. pro & contra, & soluit.

h *Hæc est enim mater eius.*] id est præsumitur ex dilectione vnius, & odio alterius. arg. 23. q. 4. ea vindicta. circa prin. [2] Sed si vtraque dixisset filium nolle interfici: tunc illi quæ erat in possessione adiudicaretur, nisi alia probatio interuenisset. Sed pone q̃ vtraque moriatur lite pendente, cui succedit iste? Vr̃ q̃ vtriq;. arg. ff. de re. dubi. qui duos. ff. de inoff. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. arg. ꝯ q̃ neutri succedat. ff. de re. du. l. si fuerit. quoniã ponit impossibile quod est ꝯ naturam, scilicet se habere duas matres, vnde nõ est audiendus. ff. de inter. actio. coo fessionibus. §. 1. ff. quæ sen. sine appe. rescin. l. vltim. Item altera erat in possessione, ergo alteri incumbit probatio. ff. de probatio. ei qui dicit. pro hac parte standum est.

ADDITIO. Si vero de confessione neutrius constaret, dic vt no. ĩ. de testibus. in nostra.

E *X studiis.*] Primo ponuntur verba Salomonis in parabolis. c. 20. Secundo ponũtur verba Hieronymi illa exponentis: ibi, *Quemcunque.* Et pone casum vt in cap. præcedentibus, referendo cõsultationem ad Papam.

CASVS. Puer aliq̃s præsumitur q̃ bonus debeat esse ex actibus suis, q̃n videmus aliquem puerũ bona opera facere, puta libenter audit sapientes, studet virtutibus, audit mandata Dei. per ista signa exteriora præsumitur q̃ bonus futurus sit.

i *Intelligitur.*] id est præsumitur. & est arg. per exteriora præsumi de interioribus. 32. q. 5. qui viderit. & 50. dist. si quis diaconus.

ADDITIO. Versus: *Intima per mores cognoscimus exteriores.*

k *Intellige.*] id est præsume. nam pro certo non possumus scire, q̃ post illa tria quæ Salomon asserit difficilia, scilicet viam colubri super petram, viam aquilæ super cælum, viam nauis super aquas, quartum quasi reputat impossibile, viam viri in adolescentia sua tanquam inuestigari non possit [3]: tamen ex his argumentis bonam colligimus opinionem quousque appareat in contrarium. infra eodem. c. vlti. Bernar.

N *Vllus.*] Abbas antiquus dicit casum ponendum per decre. veritatis. de do. & conti. Abbas Siculus.

CASVS. Reus qui est in aliquo delicto de quo conuenitur, semper fugit, & nunquam vellet venire ad iudicium, & hoc ipso præsumitur ꝯ ipsum: & ille qui est innocens, libenter quærit vt absoluatur, nec aufugit. & ex hoc præsumitur q̃ sit innocens.

l *Subterfugit.*] Qui enim iudicium refugit, apparet eum de iustitia diffidum. 11. q. 1. Christianus. & 3. q. 9. decreuimus. & 74. dist. honoratus. Bernar.

n *Constaret.*

Cap. 16. Et c. 1. eod. tit. in 1. compilatione. Et de materia vide Alexan. & Iasonem in l. 2. §. hæc per bal. ff. quod cuiusq; vni uers. & plene per Felinum intractatus, qb co natus punniatur.

Scilicet Salomõ in iudicio duarum mulierum lib. 3. Reg. c. 3. & c. 2. eo. tit. in 1. compilatione. Et de materia vide Marsila. singul. 118. incipit. nota q̃ præsumptio.

[1] Quia talis res non recipiebat diffinitionẽ. C. eõ. vers. ind. posses sionum. secũdũ Vin. in. And. in nouel.

[2] Illa

Cap. 10. & c. 4. eo. tit. in 1. compilatione. Hic spectat illa quæ §. dictum. ff. de tut. & cur. dat ab his. & §. cursus in glo. de fictiuus. institus. de re. dicti.

Cap. 5. eo tit. in 1. compilat. Burchard. lib. 1. decr. cap. 161. & Iuo par. 3. c. 171. vide Baldum in cap. præsentia. supra. de probatio.

Et C. de inoff. test. mater. ff. qd me. cau. isti quidem vt. de & pietas paterna & filius capit consilium. ff. de adul. nec in ea le ge. ad fi. quia nullus est affectus qui vincat paternum. C. de cur. fur. l. vlt. post prin. io. A.

[3] Gl. est similis & fere de verbo ad verbum. insti. de testa. & in. §. latius que. in ver. aucti.

soluatur, qui est innocens quærit. confitetur[a] enim de omnibus quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat.

¶ Gregorius in Homilia †.

¶ *Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.*

CAP. V.

NOnne † bene dicimus[b], quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo. ¶ Duo[c] quippe ei illata[d] fuerunt: vnum negauit[e], alterum[f] tacendo[g] concessit.

¶ Idem † Maximo episcopo.

¶ *Ex præteritis præsumitur circa futura.*

CAP. VI.

MAndata † cælestia[h] efficacius gerimus, si nostra cũ fratribus onera partiamur[i]. Proinde super cunctas ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ[k] ministrare decernimus. Quas non loco tribuimus, sed personæ[l]. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conuersatione tua præsumamus.

¶ Idem †.

¶ *Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.*

CAP. VII.

QVosdam †: & infra. ¶ Africa vero qualiter mortalitate, & languoribus vastetur, quanto viciniores[m] estis, credo[n] quòd subtilius cognouistis.

¶ Idem † Victori episcopo.

¶ *Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.*

CAP. VIII.

QVanto: & infra. Latere te in vicino non potuit[o], quod ad nos in longinquo peruenit.

¶ Hieronymus super Osee †.

¶ *Ex præteritis præsumitur circa futura.*

CAP. IX.

SCribam eis[p] multiplices leges meas. Ex prius datis, &

a ¶ *Confitetur.*] Interpretatiue. 11. q. 3. rursus. Tripliciter dicitur quis confiteri: Ore, 15. q. 6. c. 1. & 2. Rei euidentia, 58. di. priusquã. Contumacia, vt hic & 3. q. 9. decreuimus.

NOnne bene dicimus.] Qui tacet, consentire præsumitur. ita summat Io. sed hæc summatio est nimis generalis, & contra regulã, is qui tacet. de reg. iu. lib. 6. Primo ponuntur verba Euangelij. Secundo verba Gregorij exponentis seu inferentis ad decisionem quæstionis. Secunda ibi, *Duo quippe.* Abbas.

CASVS. Dum Iudæi disputabant cum Iesu, siue contendebant, dixerunt Iesu, Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmoniũ habes? Respõdit Iesus: Ego dæmoniũ non habeo. Dicit Grego. duo sibi illata fuerunt: per hoc q vnum negauit, de alio intelligitur confiteri tacendo. No. q q de vno negat, de alio tacendo cõfitet.

b ¶ *Nonne bene dicimus.*] verba sunt Iudæorum.

c ¶ *Duo quippe.*] verba sunt Gregorij.

d ¶ *Illata.*] id est ignominiose dicta sunt, vel iniuriose.

e ¶ *Vnum negauit.*] scilicet dæmonium habes.

f ¶ *Alterum.*] scilicet Samaritanus es, tacendo concessit.

¶ *Glo. seq. not. tacentem consentire. ponit quosdam casus exceptos. signat contrarium. dat duas solutiones. secundo arg. 4. iura allegat. ad casum conuersum alleg. duo.*

g ¶ *Tacendo.*] Not. q qui tacet, consentire videtur. 54. dist. si seruus. & 27. dist. diaconus. & 28. dist. diaconi. ff. de con. & demon. cum ita legatum. ver. quæ enim Titio. Fallit hæc regula in casibus. ff. de ser. vrb. præd. inuitum. ff. de fur. qui vas. §. vetare. & ff. quib. mo. pig. vel hyp. sol. sicut. §. nõ videtur. ff. de procu. filius familias. §. inuitus. alium casum habes 65. dist. c. vlti. 74. dist. c. 1. arg. cõtra. ff. de regu. iur. qui tacet. Dicas q qui tacet, non consentit vbi agitur de dominio rerum amittendo, nisi affinitas aliud inducat. ff. de donat. inter vi. & vxo. si seruus cõis. Vincen. Vel melius dicas q vbi per prohibitionem meam possum prohibere quod fit, & taceo: tũc taciturnitas pro consensu habetur. 54. distin. si seruus. Si vero per prohibitionem meam non possum prohibere quod fit: tunc nõ obest mihi taciturnitas, puta me inuito potes vendere rem meam. ff. de contrahen. empt. rem alienam. sic etiam videtur distinguere lex, sæpe. ff. de re iud. & 11. q. 3. quando. & j. de re iud. c. pen. tamen fallit hoc in casibus prædictis. Item arg. quod de vno negatur, de alio conceditur. 25. dist. qualis. 15. q. 3. ex eo. & ff. de iud. cum prætor. & 23. q. 2. lator. ff. de pact. dotalibus. ob res. §. 2. & ecõuerso. & qd de vno affirmatur, de alio negatur. ff. de condi. & demo. cum ita legatũ. & ff. de legi. & senatuscon. cum lex. & C. de procu. l. maritus. vbi de hoc. Bernar.

MAndata.] Quatuor facit. Primo præmittit exordium. Secundo subdit narrationem: ibi, *Proinde.* quam tertio determinat: ibi, *Quas non.* Quarto rationem subiungit: ibi, *Quia.* & in hoc vltimo facit iste textus ad tit. Et ideo vt reducas decreta. ad tit. potes ponere casum in terminis referendo consultationem ad Gregorium auctorem huius compilationis. Nã quærebatur an ex præteritis sit præsumendum circa futura, & Gregorius pro solutione inducit auctoritatem Gregorij, qui scribens Maximo episcopo dixit, vt habetur in tex. Abb. Siculus.

CASVS. Dominus Papa commisit officium legationis super omnes ecclesias Siciliæ Maximo episcopo, non loco, sed personæ illius episcopi, confidens de eo, ex eo q ex transacta vita illius didicit quid de subsequenti conuersatione ipsius præsumere possit, præmittens q dum onera sua cum fratribus partitur, mandata cælestia agere comprobatur. Nota ex præteritis præsumi de futuris.

h ¶ *Mandata cælestia.*] scilicet alter alteri onera portate. 50. dist. põderet. & j. de offi. archipresby. c. vlt.

ADDITIO. Sed ego non credo glos. verũ dicere, quia illud non refertur ad iniungentem onus, sed ad eum qui debet onus alterius subire. Papa autem hic loquitur de se: quare arbitror q Papa loquitur hic de mandatis cælestibus sibi tamquã vicario factis circa pascendũ populum Dei, quæ efficacius adimplet assumendo multos ad ministerium iuxta illud euangelicũ: Messis quidem multa, operarij autem pauci: rogate dñm messis vt mittat operarios in messem suam. 21. dist. §. 1. Abbas.

¶ *Glo. seq. arguit ad breuiar. allegat 5. iura. & vnum allegat in contrarium, & soluit.*

i ¶ *Partiamur.*] Not. arg. de officijs partiendis. 93. dist. diaconi. circa medium: ibi, sufficit huic ordini, & c. C. de asses. nemo. 16. q. 1. presbyteros. ff. de pac. si plures. 89. dist. singula. arg. contra. ff. de adoptio. si consul. Solu. prima regula generalis est: cõtraria tamen qñq; inuenitur, aut causa necessitatis vel vtilitatis concessa. 21. q. 1. relatio. 30. q. 1. ad limina. ff. de contrahen. emp. fistulas. §. fundum. & ff. de stipu. seruo. l. 1. §. cõmunis seruus.

k ¶ *Vices sedis Apostolicæ.*] Et tamen non poteris extendere manum ad ea quæ in signum vniuersalis dominij sunt Romano pontifici reseruata. j. de transla. c. 1. & j. de offi. leg. q translationem.

l ¶ *Sed personæ.*] Et ideo cum persona finitur. 7. q. 1. petisti. ff. de con. prin. l. 1. in fi. Si vero loco concedatur priuilegium, perpetuũ est. 16. q. 1. hinc etiã. & 55. q. 2. c. 1. & 2. ff. de iur. immun. l. 4. & j. de insti. cum venissent.

QVosdam.] CASVS. Casum sic ponit Abbas, q forte isti quibus scribitur, petebãt præbendas ibi, & erant ibi vicini, quos Papa noluit exaudire, cum terra ipsa satis oppressa esset à barbaris, quod ipsi vicini melius scire debebant ratione vicinitatis.

¶ *Duæ glossæ sequentes duo colligunt argumenta.*

m ¶ *Viciniores.*] Arg. q ex vicinitate præsumit pro aliquo, vel contra aliquem: & ideo scire præsumitur: vnde facile non creditur an contrarium. 16. dist. quod dicitis. & j. qui ma. accu. pos. cum in tua. & j. c. proxi.

n ¶ *Credo.*] id est præsumo. Et est arg. q vbi quis interrogatur an credit vel non, non est dandum tempus etiam ad liberandum: quia ex præsumptione informat suam credulitatem. Ber.

QVanto.] Pone casum litteralem fm Ioan. forte enim Papa reprehendit epm de negligentia circa correctionẽ delicti subditi sui, cuius clamor ad ipsũ Papã peruenerat: & q2 eps allegabat in hoc ignorãtiã, Papa sibi scripsit vt hic habetur. Abb. Sic.

¶ *Glo. seq. ponit dictum, cui alle. contrarium, soluit distinguendo.*

o ¶ *Non potuit.*] i. præsumitur non potuisse, immo contra præsumptionem iuris bene admittitur probatio in contrarium. ff. quod me. cau. non est verisimile. & 85. dist. proposuisti. & j. qui ma. accus. pos. cũ in tua. ff. de proba. qui testamentũ. Arg. contra 11. q. 1. si qui clericorũ. Circa huiusmodi præsumptionem dicendum est, q temeraria repellatur. 6. q. 1. oues. probabilis præsumptio inducit qñq; expurgationẽ. j. de pur. ca. per totum. violenta præsumptio qñq; sufficit ad condẽnationem. j. eo. afferte. & 35. q. 1. dixit dominus.

ADDITIO. Vnde versus. *Tu suspensus eris, si causa probabilis extet; Si violenta, rues, non te temeraria tanget.*

SCribam.] Breue est. Pone casum litteralem, vt dictũ est in præcedentibus cap. Abbas.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & iuxta secundam arg.*

p ¶ *Scribam eis.*] Ironice, quasi dicat, non scribam: vel potest legi plane. Et est argu. inducias esse concedendas malitiose petenti ad conuin-

conuincendam malitiam. de pœn. distin. 1. prædixerat. ff. de verbo. oblig. si insulam. & l. insulam. ʒ. de dolo & contu. cap. prout. & c. cum olim. & cap. veritatis.

¶ *Glo. seq. ponit triplicem præsumptionem ex præsenti, & triplicem ex præterito.*

neglectis [a] apparet quòd has negligent.

¶ Alexan. tertius decano Cassinensi †

¶ *Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.*

CAP. X.

QVia † verisimile non est, quòd H. presbyter † personatum ecclesiæ R. capellano concesserit [b], & ab eo eiusdem ecclesiæ acceperit vicariam: Prouideas ne super hoc probationem † recipias, nisi communis loci fama [c] id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile nõ sit, quod debeant dejerare. Quoniam sæpe contingit, quod testes corrupti facile inducantur ad falsum testimonium proferendum.

¶ Idem Genuensi † archiepiscopo.

¶ *Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio, & contractibus matrimoniblibus, ac alia adminicula probatur matrimoniũ. Panormitanus.*

CAP. XI.

ILlud † quoque nobis innotuit, quòd cum quædam libera mulier per decem annos & vltra cuidam seruo scienter [d] cohabitauerit, & ab eo

a ¶ *Ex prius datis & neglectis.*] Quandoque ex præsenti præsumitur circa præsens. 6. q. 1. qui crimen. quandoque ex præsenti præsumitur circa præteritum. 34. q. 2. cum per bellicam. quandoque ex præsenti circa futurum. 50. dist. si quis diaconus. versi. cum vero, & c. quandoque ex præterito circa præteritum. 28. dist. quia sunt culpæ. quandoque ex præterito circa præsens, quotiens de fama quæritur alicuius. 77. dist. quicunque. & c. monachus nouitius. quandoque ex præterito circa futurum: vt hic, & 23. q. 5. si apud. & ʒ. eod. mandata. ADOLTIO. Vnde versus.

Rumor de veteri faciet ventura timeri,

Cras poterunt fieri turpia sicut heri.

QVia verisimile.] Diuiditur. Nam primo ponit causã finalem. Secundo punitionem. Tertio punitionis causam impulsiuã. Secunda: ibi, *Prouideas.* Tertia: ibi, *Quoniam.* Abbas.

CASVS. R. capellanus dicebat quòd H. concesserat ei personatum ecclesiæ suæ, & ab eo vicariam ipsius ecclesiæ idem H. receperat, & hoc dicebat se probaturum. & ita R. molestabat eundem H. Significatum fuit hoc dño Papæ. super hoc scribit Papa decano Cassinensi. dicens quòd non est verisimile, quòd H. personatum ecclesiæ cesserit dicto R. & vicariam ipsius ecclesiæ receperit ab eodem. Vnde mandat decano, ne super hoc probationem recipiat, nisi cõis fama loci hoc habeat, vel nisi tales personæ appareant, de quibus non sit verisimile quòd debeant dejerare: quia sæpe contingit quòd testes corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum. Nota quòd contra verisimilem præsumptionem inducuntur testes.

b ¶ *Concesserit.*] Quoniam de nemine præsumendum est quòd bona sua iactet. ʒ. de renun. super eo. & ʒ. de restit. spol. solicite. & ff. de proba. cum de indebito.

c ¶ *Communis fama.*] Quæ coadiuuat ad fidem faciendam. 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe. & ff. de testib. testium. §. eiusdem quoque. & C. ne de stat. defunct. si mater. & j. c. proxi. Bernar.

ILlud.] Per noiationem, cohabitationem & famam, probatur coniugium, maxime si appareant instrumenta dotalia. ita summat Io. And. quæ summatio iudicio Panormitani oĩno non colligitur ex isto tex. tum quia in isto textu nulla fit mentio de cohabitatione nec noiatione vltra instrumẽta dotalia, tum quia per dictionẽ, maxime, sentit Io. And. quòd absque instrumẽto dotali suffiet hic per alia posita in textu probatũ matrimoniũ. Cõia diuisio. Secunda: ibi, *Verum.* Abbas.

CASVS. Quædam libera mulier per x. annos & vltra scienter cohabitauit cuidam seruo tamquam legitimo viro, & ab eo fuit carnaliter cognita: postmodũ dicebat illum suũ non esse maritũ: sed vir dicebat suam esse vxorẽ, ostendens publicũ instrumẽtũ, in quo se coniuges noiabant, per quod etiam sibi donationem propter nuptias faciebat eidem. mulier asserebat instrumẽtum illud factum esse in fraudẽ, vt dñs seruo suo fraudaretur. Insuper produxit testes, quòd ille rogatus erat pluries ab amicis mulieris quòd eam despõsaret: sed ipse dicebat quòd eam non desponsaret. Vir prædictum instrumentum producebat, & quosdam testes qui viderant eam annulos deferentẽ. Ad hoc respondebat mulier, quòd hoc faciebat secundum consuetudinẽ illarũ quæ panes vendunt: Iudex super hoc consuluit Papam, & ipse respondet, quòd in huiusmodi du-

bietate fama viciniæ debet attendi, & si fama loci habet, quòd vir ipsam in lecto & in mensa sicut vxorẽ tenuerit: cogẽda est mulier vt eidem viro affectu adhæreat coniugali: præcipue si prædictum instrumentum à tali sit factum, qui officiũ suũ fideliter adimpleuit. Nota, quòd circa matrimonium recurrendũ est ad famam loci, & sic per exteriora probatur matrimonium, saltem præsumptiũ, quod non est probatio admittenda. Itẽ præsumitur pro instrumento facto ratione officij.

fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum nõ esse maritum. Verum vir eam vendicans [e] in vxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese coniuges nominãt [f], & per quod ipsum ei donationem [g] propter nuptias fecisse apparet. Mulier vero instrumentum illud asserẽs vitiosum, vt seruo dominus fraudaretur [h], plures testes produxit, quod ille ab amicis eius sæpe rogatus, vt eã desponsaret, nec desponsasse, nec desponsaturum [i] se ipsam firmiter asserebat. vir autẽ non nisi prædicto instrumento, & quibusdã testibus qui viderant eam annulos [k] deferentem, ipsam probauit vxorem: sed mulier de more illarũ quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. ¶ Verũ quia in huiusmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi †, si fama loci [l] habet, quòd vir ipsam in lecto † & in mẽsa sicut vxorẽ [m] tenuerit (cum matrimonium [n] sit maris & fœminæ cõiunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, vt eidẽ viro affectu seruiat coniugali: præsertim [o] si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officiũ [p] suum fideliter adimpleuit.

d ¶ *Scienter.*] Ex quo scienter cohabitauit, ei non põt opponere notã seruitutis. j. de coniug. seruo. proposuit. sed si hoc ignorasset, tunc sufficit bene: vt in eadem decr. & 29. q. 2. per totũ.

e ¶ *Vendicans.*] id est eã petens in suã vxorẽ.

f ¶ *Nominant.*] Ista nominatio præsumptionẽ inducit. 32. q. 4. dicat aliquis. ff. de proba. l. vlt. non tñ sufficientem probationem inducit. C. de probatio. nam epistolis, & C. de libera. cau. l. penult. præter quam in casu. C. de lati. liberta. tollen. l. vnica. §. simili quoque.

g ¶ *Donationem.*] Dos enim constitui non potest nisi liberis personis. C. de lati. libert. tollen. l. vnica. §. sed & si quis hominũ. sic eadem ratione donatio non potest constitui nisi in liberam mulierem, & à libero viro. vnde præsumptionem inducebat tale instrumentum. ff. de iur. dot. si mulier. § cius nomine. sed non plene hoc probat: quia non fuit factum instrumentum super matrimonio. C. de nupt. neque sine nuptiis: & ita non probat hoc esse quod ab hoc cõtingit abesse. ʒ. de transla. inter corporalia. & C. vnde cognati. non hoc.

¶ *Glo. seq. quatuor casus quibus dominus fraudatur, ponit, &c.*

h ¶ *Fraudaretur.*] Not. casus in quibus dñs fraudatur à seruo. j. de coniugio seruo. licet. & j. de natis ex libero vẽtre. c. vnico. Itẽ alius casus est, C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. sed etsi quis homini. Tertius est in Authen. de nup. §. si vero ab initio. colla. 4. alius casus est in Auth. cõstitutio. quæ dignitas liberat filium à pa. pote. in prin. coll. 6.

i ¶ *Desponsaturum.*] hæc assertio præsumptionem tantum faciebat: quia potuit postea mutare voluntatem.

k ¶ *Annulos.*] Not. quòd si annulus datur etiam mulieri in ecclesia vel in domo præsumptio est pro matrimonio. 30. q. 5. fœminæ. si corã parentibus, præsumontur sponsalia. 30. q. 5. nostrates. hoc faciebat ad præsumptionem.

l ¶ *Fama loci.*] Not. quòd in talibus fama plurimum consideratur. arg. 2. q. 5. presbyter si à plebe. ff. de te. l. 3. §. eiusdẽ. & 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. ver. itẽ sæpe. & 35. q. 6. si duo. C. ne de sta. def. si mater. & j. de eo qui co. consan. vxo. super eo. Item est hic arg. quòd fama sufficit ad probationem, si aliæ præsumptiones coadiuuẽt, ita quòd cum fama faciunt probationẽ: & ita quæ non prosunt singula, multa iuuant. j. c. proxi. & c. 3. & ʒ. de testib. præterea.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

m ¶ *Vxorem.*] Sed quare requiritur alia probatio, cum cohabitatio sufficiat ad matrimonium. ff. de ritu nup. in liberæ? Rñdeo, illa est præsumptio legis, sed canon non præsumit esse matrimonium nisi probetur propter periculum animæ. 30. q. 5. c. 1.

n ¶ *Matrimonium.*] Hæc diffinitio ponitur 27. q. 2. §. 2. & Instit. de pa. potesta. in prin.

o ¶ *Præsertim.*] id est, maxime: quia idem esset sine vllo instrumento, si sola fama cum aliis probatur.

p ¶ *Officium suum fideliter.*] Quod semp præsumitur. j. de præsum. ad audientiam. nisi contra præsumatur, vel probetur. nam tunc de crimine falsi vtrique incumbit probatio. C. de falsis. vbi. Bernar.

Litteris.]

causis, non debet amplius iurare super illa, nisi emerserit aliquid de nouo.

a ¶ *Quæstionis.*] Tunc enim debet iurare super articulo illo nouæ quæstionis: quia primum iuramentũ non extenditur ad illum articulum nouæ quæstionis; quia cum præstitit illud in synodo vel coram episcopo, nõ cogitabatur de illo, & quòd iterũ iurare debeat probatur. ĩ. tit. prox. fraternitatis. vbi nouus articulus probatur tam per antiquos testes quàm per nouos prius præstito ab omnibus iuramento: vt ĩ. ti. prox. c. de testibus. & C. de tẽpo. appel. per hanc.

¶ In pluribus vetustis codicibus ita: Huiusmodi vero testes publici, iure possunt, &c. & in paucis habetur vt in contextu.

b ¶ *A perhibendo.*] Nota ergo, quòd testes huiusmodi synodales propter infamiam superuenientem remouentur à testimonio perhibẽdo, non autem à perhibito: quia infamia vel delictum superueniens non vitiat quod legitime factũ est. j. de eo qui cog. consang. vxo. suæ. discretionem. & c. tuæ. & c. iordane. arg. C. de test. l. 1. & 3. q. 7. c. infamis. §. verum. ff. de offi. præto. Barbarius. sic rescriptum Papæ nõ cassat ea quæ legitime facta sunt. ĩ. de restit. spo. audita.

¶ Cap. j. tit. de accusatio. in j. oppositione. Adde hic Gaudeam Papæ.

c ¶ *Remoueri.*] Habes hic quòd infamis repellitur à denunciatione: vt j. de spon. cũ in tua. & j. de accus. cum dilectus filius. & c. sicut olim. & ff. de popular. act. popularis actio. Hugo cõtra. Bernardus.

¶ Satis est quòd testis adhibitus testamento communi opinione eo tempore habebatur pro libero. Io. And.

d ¶ *In communi.*] id est, in synodo vel auditorio communi. 35. q. 6. episcopus in synodo.

ci delegato: nisi forte articulus nouæ quæstionis a emergat. ¶ Huiusmodi † vero testes publico iure possunt propter infamiam à perhibendo b testimonio remoueri c, si eã postquam in communi d recepti fuerint, contigerit contraxisse. Quorũ testimonia si quandoque non studiose, sed in proferendo errauerint, & se incontinenti e correxerint, reprobari non debent: secus autem erit si correctioni suæ interposuerint interuallum.

¶ Inno. iij. Priori sancti Fridiani, & magistro P. canonico Pisano.

¶ *Cum de fama, vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit secundum Ioan. And. sed secundum Panor. nimis restringit textum.*

CAP. VIII.

SVper † his f: & infra. ¶ Cæterum volumus & mãdamus, vt super inquisitionis articulis g, tam de fama electi, quàm litteris contra eum sub nomine longe maioris & sanioris partis capituli destinatis, cogatis h testes qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

¶ Idem archidiacono Mediolanensi.

¶ *Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.*

¶ *Glossa sequens reci. per q. & solu. In fine signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Incontinenti.*] id est, in eadem instantia 3 iudicij, antequam loquatur partibus vel antequam recedat à præsentia iudicis: quia postea subornatus præsumitur, sed hoc posset intelligi habito respectu ad qualitatẽ personæ: vt sic possit corrigere vel addere etiam ex interuallo 3. Qualiter intelligatur, incontinenti, probatur ff. de verb. oblig. continuus actus. ff. de adulte. quod ait lex. §. vlt. in fi. C. de erro. aduo. l. vlti. & 32. q. 1. apud misericordem. & melius ĩ. de elect. quia propter. ibi inuenies multas expositiones huius verbi, incontinenti, siue mox. Argu. contra. 35. q. 9. quod quis commisit. sed illa contraria non tangunt hoc.

3 Quidam dicũt quòd testis põt reuocare errorẽ vsque ad sentẽtiam, sicut & pars in principalis. C. de in. & fa. igno. l. maior. quod non placet Go. Io. And.

SVper his.] CASVS. Quidã electus fuit in epm Lucan. quidam canonici se opposuerũt dicentes, quòd erat malæ famæ, & quòd matrimonium ɔ̃xerat cũ vidua. & litteras contra ipsum nomine capituli ad dominũ Papam miserunt: super his articulis commisit Papa inquisitionem: dubitabatur an testes ad hęc probanda debeant compelli? Respondet Papa, quòd testes qui ad hæc probanda nominati fuerint, compellantur.

f ¶ *Super his.*] Hęc decr. est pars illius quã habes j. de accu. sup his. in fi. illius decisa est. Et de hac materia loquiẽ ĩ. ti. pxi. tam litteris.

3 Vnde dicit Host. quòd licet multa sint scripta, ipse putat hoc arbitrarium, vt consideratã qualitate personæ, quantitate interualli, collecto partiũ, & te statis circũstantijs, iudex correctionẽ admittat vel non & fatetur quòd dixi in sex. Io. And.

¶ *Glossa sequens ponit casum.*

g ¶ *Articulis.*] Ex hoc loco potes sumere casum tam illius decr. tam litteris. ĩ. titu. proxim. quàm illius, super his. j. de accusa. Quidam electus fuit in episcopum Lucan. quidam se opponebant electioni illius dicentes, quòd erat malæ famæ, & quòd matrimoniũ contraxerat cum vidua. Item isti qui opponebant se litteras contra electum nomine capituli domino Papæ miserũt, quas tam electus quàm capitulum falsas dicebant, & capitulum nesciuisse de litteris illis: & de istis articulis mandat Papa inquiri, & ad hæc probanda testes sunt compellendi.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Cogatis.*] Hic compelluntur testes in criminibus, & etiam in irregularitate. j. eo. c. proxi. & sic est contra. ĩ. eo. peruenit. & j. eo. dilectorum. vbi soluitur.

CVm contra.] Super crimine falsi cogendi sunt testes. sic summat Ioan. And. Sed certe non elicitur hoc simpliciter ex textu, quia mandat sub conditione si se gratia, odio, &c. & sic non ponit speciale in crimine falsi: quia sic loquitur in alijs causis criminalib. supra eodem. super eo. Communis diuisio. secunda ibi, *Nos igitur*. Abbas Siculus.

CASVS. Magister Radulphus impetrauit literas à sede Apostolica dum ipse tam per se, quàm per procuratorẽ illis litteris vteretur, obiectum fuit ei quòd essent falsæ, quod cum ipso negaret, pars aduersa voluit hoc probare, petens vt testes quos ad hoc probandum nominaret, compellerentur: quæsiuit archiepiscopus cui litteras direxerat supradictas, vtrũ testes super articulo falsitatis huius essent compellendi? Respõdet Papa, quòd si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, compellat eos veritati testimoniũ perhibere. Nota testes in criminibus compellendos.

4 Nos igitur aliter, &c.

CAP. IX.

CVm contra magistrum R. super eo quod dicitur à sede Apostolica falsas litteras reportasse: ac eis per se, vel per procuratorem vsum fuisse, tibi direximus scripta nostra: postulasti per sedis Apostolicæ oraculum edoceri, vtrum super præfato vitio falsitatis, testes compellere i debeas nominatos. ¶ Nos † igitur respõdemus, quòd testes prædicti, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam debes appellatione remota compellere veritati testimonium perhibere †.

† Adde quòd de iure ciuili multi non coguntur. ff. in quibus ca. non obstan.

¶ Hono. iij. abbati sancti Eugenij, & magistro G. cano. Senensi.

¶ *Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam diuiditur.*

¶ *Glossa seq. ponit dubitationis causam. signat cõtrarium & remittit.*

i ¶ *Compellere.*] Dubitationis causa fuit: quia videbatur quòd in criminibus non sunt compellendi testes. in Authent. de testib. §. quoniam. collat. 7. ar. C. eo. si quando. in princip. ex eo quod dicit ibi, in pecuniarijs causis testes cogendos, videtur quòd non in criminibus: sed contra hoc mandat Papa, scilicet quòd compellantur. & supra cap. proxim. & in seq. c. dicit, quòd in criminalibus non compellantur, sed ibi habetur cõtrariorum solutio 4, & quando compellantur, & quando non.

† Qualiter cogantur testes testificari, vide per Specul. tit. de teste. §. sequitur.

CAP. X.

DIlectorũ filiorum Vulterani capituli ex parte vna, & episcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis: & infra. ¶ Testes † qui fuerint nominati, præterquam super criminibus k (si se gratia, odio,

4 Et ibi dicam quòd hic not. Inn. & Host. de probanda exceptione criminali contra testem. Io. And.

DIlectorum.] CASVS. Inter capitulum Vulteran. ex parte vna, & episcopum eorundem ex altera, super diuersis articulis per conuentionis & reconuentionis modum quæstio vertebatur: procuratoribus vtriusque partis in præsentia Papę constitutis lite contest. Mandat Papa quibusdam, quatenus testes qui fuerint nominati, si se odio, gratia, vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam compellant veritati testimonium perhibere. Nota testes super criminibus non compellendos.

¶ *Glo. seq. habet duas partes. Prima dicit, testes in ciuilibus cogendos, excipit mediatores & certos priuilegiatos. Secunda ibi, In criminibus, tractat principaliter de ipsorum compulsione in criminibus. & facit septem. Primo alleg. pro & contra. Secundo ibi, Super hoc, ponit opi. quæ habet illos cogi cũ de crimine ciuiliter agitur. Tertio ibi, Sed hæc, illam impugnat. Quarto ibi, Ideoque, ponit opi. suam, quæ habet illos non cogi etiam cum de crimine ciuiliter agitur. Quinto ibi, Qualiter, respõdet ad contraria, opi. suam reassumens. Sexto ibi, Aliq. reassumit & condemnat opi. contrariam dicens illam aquam. Septimo ibi, Inno. ponit opi. Innocentij.*

K ¶ *Super criminibus.*] Circa cõpulsionem testium nota, quòd in causa ciuili vbi aliter veritas haberi non potest, indistincte sunt compellendi tam clerici 5 quàm laici, ne veritas occultetur. 14. q. 2. quanquam. & quia mortaliter peccant qui veritatem occultant. 11. q. 3. quisquis. vnde monitione præmissa indistincte compelli debent testes. ĩ. eod. super eo. & eo ipso quòd monitus non vult testificari, præsumitur quod etiam malitiose hoc faciat, vt sæpius dictum est ĩ. eo. cautam. Quandoque tamen in pecuniarijs causis non cõpelluntur, vt in mediatoribus qui nõ cõpelluntur ferre testimoniũ in con-

5 De hoc 2. q. 6. Ratiõdum. in fi. Io. And.

vel timore subtraxerint) per censuram ecclesiasticam cogatis, veritati testimonium perhibere.

¶ Idem episcopo Bonon. & magistro B.

¶ *Ad detegendam veritatem coniurationis, cogantur socij etiam iurati.*

CAP. XI.

Venerabilis frater noster archiepiscopus Rauennaten. proposuit, quod ciues Ceruicen. † cum M. & I. quondam clericis ecclesiæ Rauennaten. quandam præsumpserunt coniurationem [a] facere contra eum: nihilominus in detrimentū eius dantes eis quandam pecuniæ quantitatem, & ad hæc celanda se adstringentes vinculo iuramenti: vnde humiliter supplicauit, vt cum causam super his & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare nō possit nisi testimonio ciuium prædictorum †, prouidere ei † (ne pro defectu testium pereat sua iustitia) dignaremur. ¶ Ideoq; mādamus, quatenus monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis illos quos videritis compellendos, vt ab huiusmodi iuramento [b] absoluant, quos idem archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos [c] nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

contractibus, in quibus mediatores fuerunt, nisi de consenso partium. in Auth. co. §. quoniam. coll. 7. Itē in alijs casibus, qui quasi priuilegiati sunt [1]. 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. ver. item iouitis. & tribus cap. seq. In criminibus vero patet hic q compellendi non sunt. & ar. ad hoc. C. eo. si quando. in prin. & s. eod. peruenit. In contrarium videtur quòd bene sunt compellendi. s. eod. super his. & c. cum contra. in quibus expresse compellitur. & ar. s. ti. proxi. cum causam. ver. testes autē, &c. sed ibi. ver. ille soluitur, & ad principales testes illud restringitur. & 4. q. 3. §. itē in criminali. ver. item lege Iulia publicorum iudiciorum. ex eo enim quòd certæ personæ ibi non compelluntur: datur intelligi quòd aliæ compellantur: quia quod de vno negatur, de alio, &c. 25. dist. qualis. ff. eo. lege Iulia. illæ enim personæ priuilegiatæ sunt propter connexitatem. vnde aliæ omnes compelluntur. Super hoc dicunt quidam, quòd si agatur directe in modum accusationis, non sunt testes compellendi: Si vero ciuiliter agitur de crimine in modum exceptionis, vel denunciationis, aut etiam inquisitionis, tunc compelluntur: vt s. eod. tit. super his. & j. de simo. licet Hely. Sed huic distinctioni contradicit expresse hæc decr. quia non poterat agi criminaliter in hac decre. sed ciuiliter tantum, duabus rōnibus. Primo, quia hic agebatur causa conuentionis & recōuentionis inter epūm & capitulum, vt patet in antiqua: & quia per pcuratorē, vt littera ista dicit, procuratoribus cōstitutis. sed pcurator nō interuenit in causa criminali. j. de accusat. veniens. & ff. de publi. iudi. l. pen. §. fi. [2] & 5. q. 3. in criminalibus. & in crimine non fit mutua accusatio vel denunciatio: quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur. ff. de pub. iud. is qui. & 3. q. 11. neganda. & sic necesse est vt dicamus, q hic obiiciebantur crimina testibus [3], vt à testimonio repellerentur. & ideo dicit, cogatis testes, scilicet qui nominati fuerint præterquam super criminibus. Ideoque dicendum est, quòd super criminibus testes compellendi non sunt, siue directe agatur de crimine, siue ciuiliter, vt hic patet, & s. eo. peruenit. & hæc est ratio: q in infamiam alterius nemo debet facile prosilire: quia tales detractores dicuntur. 6. q. 1. ex merito. & c. tribus seq. ergo multo fortius nec compelli. Qualiter respondebis capitulis s. pximis? Ad illud, super his. dicas q ibi compelluntur testes ad probandum infamiā siue irregularitatem contra electum, ne indigna persona ad apicem dignitatis promoueatur per surreptionē, quia vilis persona ad tantam dignitatem surreptione promoueri non debet: & iudex ex officio suo hoc facere debet propter publicam vtilitatē: quia ille omnibus de sua plebe præficitur, & sic est quasi speciale in causa inquisitionis. & j. de sim. licet Hely. & inquisitio nō fit nisi vbi infamia præcessit: unde ibi non compelluntur testes in infamiam alicuius, sed ex tali cōpulsione si probentur crimina, oritur infamia. s. tit. proxi. testimonium. & quia ibi agebatur de falso per inquisitionem: ideo compelluntur testes ne talis falsitas remaneat impunita ex defectu testium: in quo casu intelligitur proxi. c. cum contra. quia dico illud speciale in crimine falsi [4], & præcipue in litteris Papæ, in quibus multa specialia sunt. j. de crim. fal. ad falsariorum. & idē in casu seq. cap. Dico ergo q vbicumq; agitur actione odiosa vel exceptione, per quam ad infamiā alicuius procedatur, non sunt compellendi testes (vt dictum est) nisi in casibus prædictis. secundum leges compelluntur, nisi in casibus vbi specialiter non debent compelli, vt dictum est. & hoc dicunt Tan. & Vin. Alij contrarium dicunt prout dictum est. Sed supradictis omnibus rationibus potest de facili responderi secundum illos qui dicunt, q semper compellendi sunt testes: nisi agatur criminaliter tantū. Dic q nulla criminalis erat quæstio inter episcopum & capitulum, sed ciuilis tantum, vt patet in integra, in 5. compilatione, scilicet conuentio & reconuentio. & qd dicit; testes qui nominati fuerint, cogatis veritati testimoniū phibere, si gratia, odio vel timore se subtraxerint, præterquam super criminibus: sic debet intelligi, quòd testes in ciuilibus quæstionibus sunt compellendi, sed in criminalibus non debent compelli. & sic Papa prouidit hic nouum ius, & sic contrarium nullum contra istos: & sic nō oportet dicere vt dicunt, q hic erat controuersia inter episcopum & capitulum super pluribus articulis ciuilibus, & super criminalibus: & q isti erant procuratores ad excusationes tantum allegandas, vel q dati erant lite contestata: ista stare non possunt, vt patet in antiqua decre. & per iura pdicta: ciuilis enim & criminalis quæstio non concurrunt simul, immo criminalis præiudicat ciuili. 3. q. vlti. cap. non est. §. aliquando. Sed magis æquū [5] videretur q semper cōpellerentur qualitercūque agatur, ne crimina remaneant impunita, dum tamen non criminaliter directe, nec per viles personas quis condēnetur. ar. contra. j. de sen. excō. vt famæ. cum suis concor. ibi positus. & ar. j. de collu. c. 1. & a. & vlti. & s. titu. proxi. cum causam. ver. testes autem, &c. & s. eo. super his. & c. cum contra. & j. cap. proxi. Innoc. iiij. dicit q vbi non est peccatum tacere, id super quo testes inducuntur, non sunt compellendi. sed si peccatum est tacere, compelluntur.

Venerabilis.] Diuiditur, Nam in prima parte ponitur iusta petitio. In secunda ipsius exauditio: ibi, *Ideoque*. Abb. Siculus.

Casus. Ciues Ceruicen. cū duobus M. & I. quondā clericis ecclesiæ Rauennaten. quandā fecerūt coniurationē contra archiepm Rauennaten. dantes eisdē clericis quandā pecuniæ qtitatē: & ad hæc celanda se iuramēti vinculo adstrinxerunt: Archieps super his & quibusdā alijs articulis, cōtra ciues & clericos pdictos ad Bonon. epm & eius coniudicē litteras impetrauit: vnde cū intentionē suā pbare non posset, nisi testimonio ciuiū pdictorū, supplicauit dño Papæ, vt sibi puidere sup hoc dignaret: ne ergo ex defectu testiū sua iustitia deperiret, mādat Papa eisdē iudicibus, quatenus monitione pmissa p censurā eccle. cōpellant illos quos viderint cōpellendos, vt ab hmōi iuramēto absoluāt illos, quos archieps ad testimoniū duxerit pducēdos, & nihilominus si illi se gratia, odio, vel timore subtraxerint, simili cēsura cōpellāt eosdē, ad perhibēdū testimoniū veritati. Nota testes cōpellēdos ad cōiurationē pbandā. Itē iuramentū temerariū nō repellit à testimonio. Itē impedientes iurisdictionem iudicis, possunt compelli vt eum non impediant.

¶ *Glos. seq. reco. per q. quæ sit pœna conspirantis contra episcopum.*

a ¶ *Coniurationem.*] Clerici enim qui contra epm suū faciūt coniurationem, vel insidias ei parauerint, deponēdi sunt, & tradendi curiæ seculari, vt puniantur. 11. q. 1. si quis sacerdotū. & c. coniurationū. & tribus c. seq. laici uero qui contra epm suum cōspirationem faciunt, sunt excōicandi, & cōione priuandi. 11. q. 1. conspirationū.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit. in fi. arg. sociorum, &c.*

b ¶ *Iuramento absoluant.*] Sed vr̄ q non debeant absolui, cum iuramentum non tenuerit. vnde potius denunciandi sunt non teneri huiusmodi iuramento ligari. s. tit. proxi. cōstitutis. & c. intimauit. & j. de accu. olim. & ita hæc absolutio potius dicitur fieri ad cautelā, siue de facto. sic quandoque absoluuntur aliqui, vt possint testificari. s. ti. proxi. veniens. in fine. præterea & alia ratione iuramentum huiusmodi non tenuit: quia coniurationes hmōi illicitæ sunt. 11. q. 1. si quis sacerdotum. & cap. coniurationum. & capitulo seq. ergo tale iuramentum non est seruandum, cum vergat in dispendium salutis æternæ. j. de iureiur. si vero. & 22. q. 4. si aliquid. & in multis cap. eiusdē q. & quia nō habuit tres comites. s. veritatē, iustitiā, & iudiciū, vt ea. causa, q. 2. animaduertendum. vel licet sit illicitū, auctoritate propria nō debet quis venire cōtra. arg. cōtra. s. de ele. venerabilē. Itē habes hic q socius criminis admittitur ad detegendā conspirationē, immo certe tenetur illam conspirationē manifestare & denunciare. 6. q. 1. c. si quis cum militibus. in fin. & 79. dist. si quis Papa. Item in defectū probationis minus idonei testes admittuntur, qui aliàs nō admitterentur. C. de hæ. l. pen. & 4. q. 3. cap. si testes. §. item serui responsio. & propter defectum testium admittuntur qui aliàs admitti non debent. s. de elec. cum dilecti.

c ¶ *Eos.*] Cum [6] fuerint absoluti, vt voluerint ferre testimonium propter iusiurandum. nihilominus, &c.

[1] De his priuilegiatis satis in spec. de teste. §. pe. in prin. Ioan. And.

† Ceruicen. † Ceruicen. † Treuien.

[2] Aliàs 5. & vide in c. veniens. pa. alle. sup. 1. glo. Ioan. And.

[3] Licet Hostien. teneat opi. contrariā glossæ, illud tamen dictum bene vbi placet: Ioh. And.

[4] Quid erit de crimine hæresis, simoniæ, & læsæ maiest. secundum Host. qui dicit se rōnem huius specialitatis non videre. Io. And.

† Vide l. fi. C. de hære. & l. quoniam. ff. de quæstio. & l. ea. probatio. ff. de probation.

† Dictio, el. deest in multis antiquis.

[5] Dicit Pe. de Sam. hic q. p hæc verba g. nō recedit a superiori sua opi. ipse vero dicit hoc tenendum, q vbi iudex procedit ex officio etiā in criminali, cogit testes, si ad alterius petitionem nō cogit. Ioan. And.

[6] Hæc glossula non est Bernardi est, nec in antiquis exemplaribus habetur.

¶ DE

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

Continuata est hæc rub. secundum Io. And. supra in rub. de testi. Vel dic tu sic: Visum est supra de una specie probationis, quæ scilicet fit per testes, nunc subijcit de alia quæ fit per instrumenta. Abb. Siculus.

De hac materia habetur 3. q. 9. testes. §. si dubitum.

Lib. 2. Epistola 3. c. 42. regulari.

S I scripturã. Casvs. Dicit hic q si non appa-ret authentica scriptura, non potest fieri exéplaribus fides, nisi supple esset transcriptũ per iudicẽ, & eius auctoritate publicatum. Not. q exemplari non creditur, nisi ostendatur originale.

§ Glos. seq. recit. per q. quæ scriptura dicatur authentica.

a ¶ *Authenticam.*] 55. q. 2. dicenti. Authentica scriptura est quæ p manum publicam, vel per iudicem cum trium testium, vel duorũ ad minus subscriptione vel testimonio facta est. in Authen. de instr. cau. §. sed instruméta. coll. 6. vel duorum virorũ. ŝ. de proba. quoniam cõtra. vel quæ habet sigillum authenticũ. j. e. proxi. & ŝ. de proba. post cessionem. & etiã scriptura quam facit priuatus in præsentia trium testiũ, videtur authentica: in Auth. de instru. cau. §. si tñ quisquam. coll. 6. & C. qui po. in pig. ha. scripturas.

Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione. Et quæ dicantur publica scriptura tradit Romanus cõsi. 77. Alexander cõsi 65. lib. 4. huc spectant tradita per Ioanné de Anania consi. 31. & per Antonium de Butrio consi. 14.

Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpilatiõe.

¶ Glossa seq. ponit casum exceptum: quærit, & soluit.

TITVLVS XXII.

De fide instrumentorum.

¶ Gregorius I.

¶ Instrumenti exemplum non solemniter sumptum, fidem non facit absque originali, hoc dicit secundum ipsius mentem.

CAP. I.

SI † scripturã authenticã a non videmus, ad exemplaria b nihil facere possumus.

¶ Alexander tertius.

¶ Corruit instrumentum si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à notario sit confectum.

CAP. II.

SCripta † vero authẽtica c, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam d facta fuerint, ita quod appareant e publica, aut authenticum sigillum f habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.

b ¶ *Exemplaria.*] C. de eden. Authent. si quis in aliquo. nisi ipsa exẽplaria sumpta & publicata sint iudicis auctoritate. C. de test. publicari. & j. eo. c. vlt. ar. C. de iu. emph. l. vlt. §. & si quidẽ dñs. circa fi. 2 C. de re iu. gesta. Sed pone q ita Papa mãdat, procedatis secũdum tenorem priorum litterarum, & primæ literæ non cõstarent; numquid poterunt procedere? Dicas q non 3, nisi prima forma prius appareat per iura pdicta, vel nisi pbetur tenor prioris rescripti non cancellati, nõ vitiati. j. de priuile. cũ olim. nam per literas vltimas no datur iurisdictio, vel si datur, nõ cõstat per eas de priori forma, & ideo nõ põt procedi per ipsas. sic nõ tenetur quis exequi sñiam, nisi ei fiat fides de iurisdictione. ŝ. de offi. deleg. cũ in iure.

Nouum emphyteoticũ non incipit, non per procuratorẽ, sed p se vel per literas, vel per scripturã factã apud iudicẽ vel tabularios p attestationẽ. Io. And.

SCripta vero.] Io. And. non summat: quia breue est. Ant. summat sic: Priuato instrumento non creditur, publico sic. Publicum dicitur si manu publica est confectum, vel sigillo authentico est sigillatum, cũ subscriptione testium. Hæc summatio non placet Panor. tum quia ex litera non colligitur, tum quia nõ putat veritatẽ in se cõtinere, per ea quæ dixi in c. pcedenti. Et in hoc cap. aliquid tangit. Et non diuiditur quo ad literã, sed quo ad intellectum. Primo ponit dictum, secundo duos casus excipit. Abbas.

Idẽ Host. & Gulie. in spe. de instru. edi. §. videndum. ver. si quod pone Io. And.

Casvs. Ecce aliquis exhibet in iudicio aliquam scripturam factam per manum aduersarij, vel ab alio, ita tñ quòd non per publicam personã, cum subscriptione testium: sed testes inscripti in illo instrumento mortui sunt: quæritur vtrum scriptura illa valeat, & fidẽ faciat si negetur ab aduersario suo? Rñdet Papa, q si testes inscripti mortui sunt, scriptura illa nõ obtinet firmitatẽ, nisi per manum publicam facta fuerit, vt appareat publica: aut habuerit sigillum authenticum per quod possit probari. Nota quòd instrumenta publica & sigilla authentica fidem faciunt.

¶ Glos. seq. distinguit inter instrumenta publica & priuata, & in priuatis subdistinguit personales actiones a realibus, & praedictum scribentium, & eorum contra quos.

a ¶ *Authentica.*] Instrumenta publica perpetua firmitate nituntur ad damnũ & cõmodũ vtriusq; partis. arg. 54. dist. c. 2. 52. q. 3. si quis de clericis. & ŝ. de pac. cum pridẽ. & 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe fit. C. de fi. i. instr. in exercendis. Priuata vero ab aduersario scripta, ita q constet, vel à quocũque, dummodo partiũ vel testiũ subscriptione fulcita sint, in actione personali robur obtinent firmitatis. in Auth. de instr. cau. §. sed & si quis. coll. 6. & talis scriptura dicit authẽtica, vt hic patet. In reali 3 vero actione instrumẽtum manu publica cõfectũ pponitur tali instrumento priuato, nisi priuatum instrumentũ habeat triũ vel amplius subscriptionẽ testium. C. qui po. in pig. ha. scripturas. priuata vero instrumenta valent in præiudiciũ illorum qui ea scribunt. C. de non nu. pecu. generaliter. & ff. depos. publia. §. vlt. ad cõmodum vero eorũ minime. C. de proba. l. instrumẽta. rationes. exẽplo. Lau.

d ¶ *Per manũ publicam.*] idest per notarium qui seruus publicus dicit. ff. rem pup. sal. fo. l. 2.

e ¶ *Appareant.*] ratione subscriptionis: in Auth. de fid. instru. §. 2. coll. 6. Vin.

¶ Gl. seq. quærit, et soluit.

f ¶ *Sigillum.*] Sed quod dicimus authenticũ sigillũ? Authenticum dicitur sigillũ episcopi, & ei creditur quamdiu cõtrariũ non ostendatur. ŝ. de proba. post cessionem. & 55. q. 3. curæ. Itẽ sigillũ capituli. ŝ. de proba. c. 3. 73. dist. in nomine patris. in fi. Itẽ sigillũ alicuius principis secularis, cui credit de cõsuetudine. j. eo. cũ dilectus. Itẽ arg. 19. q. 3. statuim'. & ff. de custo. & exhib. re. diuus 4.

Hoc intelligitur q si habes publicũ instrumentũ de debito, & ego habeo talem scripturam in adiudicatione hypothecæ rei pignoris mihi. Io. And.

Cap. 1. eo. tit. in 2. cõpilatione. Et vide Baldũ in l. sciemus C. de testa. & Felinũ in c. tractatum tis. extra de hæret. & Matthæum de Afflictis decisio. 404

Alodol.

¶ Idem.

¶ Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto, non censetur vitiosum. h. d. secundum mentem.

CAP. III.

EX † litteris vestris accepimus, quòd cũ causam quæ inter magistrum A. & R. super capella de Ambitoria † vertitur, de mandato nostrò suscepitis terminandam, præfatus R. litterarum sibi copiam fieri postulauit g. Qui cum eas argueret falsitatis: quia in narratione facti abrasæ h sunt, vbi scriptum est, iura parochialia: & infra. ¶ Dicimus, quòd propter abrasionem illam, iudicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ, præsertim cũ & priuilegia in possessionibus i abradantur: & litteræ in narratione facti (si erratum est) possunt incunctanter abradi.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ Redarguenti priuilegium de falso, iudex faciet illud exhiberi coram iudice & paucis, & in loco congruo & securo: & interim stabitur sententiæ latæ per illud.

CAP. IIII.

ACcepimus † litteras, quas abbas sancti Augustini contra Cantuarieñ. archiepiscopum transmisit: & infra.

Cap. 2. eod. tit. in 2. cõpilatiõe. Et ultra alios videto hic Gual. Papæ.

Ille. L. probat nõ credi literis Ircmarchæ, qui retulit maleficorem, sed ex integro quæritur: & si male & dolose retulit, punitur. Io. And.

Additio. in Authen. de instru. cau. & fi. §. sed & si quis. & talis scriptura dicitur authentica.

EX litteris.] Cõmunis diuisio secunda: ibi, *Dicimus*. Abb. Siculus.

Casvs. Inter A. & R. vertebat quæstio super capella de Ambitoria, quæ fuit cõmissa quibusdã iudicibus, partibus corã iudicibus constitutis, dictus R. postulauit sibi fieri copiam litterarũ: qui cũ eas inspiceret, cœpit illas arguere falsitatis, pro eo q in narratione facti, vbi scriptũ est, iura parochialia, erãt abrasæ: iudices sup hoc dubitantes, quæsiuerunt, an pp hoc debeant dici falsæ? Rñdet Papa q pp abrasionẽ illam non possunt iudicari falsæ, nec suspectæ: quia etiã priuilegia in nominibus possessionũ abraduntur: & literæ, si in narratione facti erratũ est, possunt abradi. Nota q literarum copia facienda est aduersario ad inspiciandũ: Item vbi ius non constituitur, nõ nocet rasura: quia narratio facti non facit ius.

¶ Glossa seq. recite. per q. secunda per obiectionem.

g ¶ *Postulauit.*] Quod de iure petere potuit, cũ sit cõe instrumentũ: immo iudex tenet illud partib' exhibere. ŝ. de dila. pterea. qđ si nõ fecerit, appellari poterit. j. eo. c. pperuus. nam & ppria instrumẽta tenet quis alteri parti exhibere, ex quo vtit illis i iudicio. j. eo. c. pxi. & c. cõtingit. & C. eo. l. vlt. cũ ea vult arguere falsitatis: vt ibi dicit.

h ¶ *Abrasæ sunt.*] Vnde videbat dubitandũ, qm rescriptũ debet apparere nõ vitiatũ, nõ cancellatũ. C. de edi. di. Hadri. tol. l. vlt. & sine reprehẽsione bullæ & chartæ vel litteræ. j. de priuile. cum olim. & hoc intelligo verũ vbi est ius qõnis, & vbi Papa rñdet de iure: sed in narratione facti possunt abradi, quia hoc ad ius nõ pertinet, sed ad qõnẽ fidei. i. facti. C. de test. si vnus. quia nõ statur tali narrationi, nisi illud pbetur: nec dicit pterea vitiosum rescriptũ, si de eadẽ manu rasura reposita est i loco nõ suspecto. si vero litteræ essẽt clausę, tũc nõ nocet. ar. C. de fi. instr. cõparatiões. & C. de testi. si vni'. L.

i ¶ *In possessionibus.*] idest in noib' possessionũ 5, sed i noibus actoris vel rei vel iudicis ibi olno rasura esset suspecta. Item si esset ibi falsũ latiũ, suspectæ sũt litteræ. ŝ. de rescrip. ad audiẽtiã. Ber.

Hoc in cõtrouersia, vt dixi in tex. sed Go. hoc intelligit de mortica mutatione literæ, vel similes forma si sunt mutatae ut si de dolo & cõtra cap.

ACcepimus.] In prima ponitur partis decisa petitio, In secunda

da parte prouisio: ibi, *Cum priuilegia*. Abbas.

Casus. Inter archiep̄m Cantuarien. & monasterio sancti Augustini orta fuit controuersia sup statu & libertate ipsius monasterij: ex parte monasterij exhibita fuerunt priuilegia, quorum obtẽtu lata fuit sñia pro monasterio: postmodũ archiep̄s dicens illa priuilegia esse falsa, sñiam illam seruare nolebat. Abbas timens aggrauari ab ipso, appellauit ad sedem Apostolicam, & archiep̄s tulit sñiam interdicti in ecclesias monasterij, pp qd abbas dño Papæ fuit conquestus. super hoc scribit archiep̄o Eboracen. & eius coniudicibus dicens, q̄ priuilegia non inspecta non possunt argui falsitatis & quia difficile esset & periculosum ea apud sedem Apost. exhiberi, p̄cipit vt exhibeantur p̄dicto archiep̄o Cantuarien. in claustro ipsorũ fratrũ, vel in alio loco cõgruo & securo, vsq; ad natiuitatem S. Ioannis Baptistæ. Si vero nõ venerit, nec miserit, imponant ei perpetuum silentium ea vlterius arguendi. Interim vero non vult Papa illa priuilegia vacillare, p̄cipiens sñiam, quæ eorum auctoritate lata est, inuiolabiliter obseruari: & archiep̄m in inspectione priuilegiorum xij. hominum numero faciant esse cõtentum. Not. q̄ qui dicit priuilegium siue instrumẽtum esse falsum, debet sibi tradi ad inspiciendum. Item ad certũ tempus hoc fieri debet, interim vero priuilegia & sententia suam obtineant firmitatem.

Alias, loco dicto. vt, & est dictio, etiam.

In codice Barbara ... abbati sancti Frumendi, & eius cõ-sensu.

Cap. j. eo. tit. in j. compilat. Et de materia vide Bart. & Bal. ... & Angeli in l. fin. C. de bon. auct. iud. posſ. & Felinum in c. j. de proba. & alios Doctores in l. incumbit ff. de la...

Idē Gof. j. c. proxi. in glo. not. tēpus, in fi. de hoc j. de p̄batio. licet. in j. gl. Io. And.

Vide de prob. licet. super gl. j. Ioan. And.

¶ Cum priuilegia non inspecta non valeant[a] argui falsitatis, & difficile sit & † periculosum ea apud sedem Apostolicam exhiberi: præcipimus, vt vel exhibeantur eidem archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo & securo[b], vsque ad natiuitatẽ proximã sancti Ioannis Baptistæ. Si vero nec venerit, nec sufficientem respõsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa vlterius arguendi[c]. Interim autem nolumus illa priuilegia vacillare[d]: sed præcipimus sententiam quæ eorũ obtentu[e] super statu monasterij lata est, inuiolabiliter obseruari: & infra. ¶ Iubemus etiam vt archiepiscopũ in inspectione priuilegiorum[f] duodecim hominum numero faciatis esse contentum.

¶ Celestinus iij. abbati † sancti Secundi.

¶ *Instrumentum vel priuilegium, quo quis vtitur corã iudice, aduersario integraliter legi non debet: sed solũ illud capitulum de quo agitur, edi debet.*

CAP. V.

CONtingit † interdum, vt dicitis, quòd quandocunq; cum aliquo litem habetis, priuilegium vestrum aduersæ parti cogimini plenius exhibere[g]. vnde accidit, quòd occasione vnius capituli super quo conuenimini: plurima litigia suscitantur[h]: & infra. ¶ Consultationi † tuæ taliter respõdemus, vt quandocunque super exhibendo priuilegio, vel indulgentia, seu instrumento fueritis requisiti: præsente iudice[i], aut aliquibus prudẽtibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contraria tantummodo recitetur: ita quòd si super vno tantum capitulo † quæstio fuerit, illud[k] solummodo rescribatur, & aduersæ parti copia eius fiat.

¶ Innocentius iij. Mediolan. archiepiscopo.

¶ *Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cuius literæ non sunt legibiles, vel scripturæ deletæ, vel enormem patitur fracturam, non probat. hoc dicit prout magis facit ad titulum. Et est casus quotidianus & notabilis pro vsis sigillis antiquis. Panormitanus.*

CAP. VI.

INter † dilectos filios G. abbatẽ sancti Donati de Scozula,

a ¶ *Non valeant.*] Aliàs enim nec redargui possunt, nec etiam sciri qd deberet seruari per ipsa: qd totũ ex ipsarum inspectione deprehendit. j. de priui. dilecti. & c. porro. & j. c. proxi. 96. dist. bene quidem. nec possumus iudicare de lege nisi ea perspecta. ff. de legi. in ciuile. & qui priuilegium vel instrumẽtum vult arguere falsitatis, primo iurabit q̄ calumniose hoc non dicat: aliàs nõ audiretur, nec daretur ad inspiciendum. C. de fid. instru. l. vlt. quæ intelligitur cũ agitur de falso criminaliter: tunc inscribitur accusator: vt ibi dicit. Quidam intelligunt legem istam cum agitur ciuiliter de falso, sm q̄ hæc decr. intelligitur. & sm hoc bene probat id ad quod inducitur, cum quia ciuiliter vult arguere instrumẽtum de falso. & hoc intelligo verum vbi de calumnia non est iuratum[1], & est ad hoc arg. j. de test. præsentium. & j. de exceptio. pastoralis.

b ¶ *Securo.*] Hoc iudex prouidere debet vtriq; parti. 3. q. 9. hortamur. 33. q. 2. siue. & j. de app. ea parte. & j. vt lit. non contest. accedens 2.

¶ *Glo. seq. not. accusationi & exceptioni tempus præfigi.*

c ¶ *Arguendi.*] Nota tempus p̄figendum accusare volenti, vltra qd non auditur: vt 4. q. 5. c. 1. & j. qui fi. sint le. lator. j. de accu. licet. j. de clandesti. despon. cum inhibitio. & j. qui ma. accu. tuã. & C. de inge. ma. diffamari. & C. qui accu. nõ pos. si ea. sic & ad exceptiones proponendas. j. de except. pastoralis.

¶ *Glo. seq. arg. signat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Vacillare.*] Arg. q̄ pendente accusatione cõtra aliquem interim remanet in statu ex officio suo pristino. 8. q. 4. nonne. arg. contra j. de testi. non debet. vbi de hoc.

Additio. Fortius contrarium. j. de cri. fal. super eo. Sed hic erat iam sententia executioni demandata: ibi non.

e ¶ *Obtentu.*] Auctoritate enim priuilegiorum sñia lata fuit super statu monasterij, absoluendo monasteriom à subiectione archiepi: & ita patet, q̄ licet dicatur sñia lata per falsa instrumenta siue testes, quousq; de hoc constet in sua firmitate perdurat, & ei statur. ff. de re iudi. diuus[2]. falsitate vero probata nullius erit momenti ipsa sententia. j. de procu. in nostra. in fi. & C. de procu. licet.

f ¶ *Priuilegiorum.*] Vel etiam in parte ipsorum. j. cap. proxi. & ff. de eden. l. 1. §. 2. Bernar.

COntingit.] Cõis diuisio. Secũda: ibi, *Consultationi*. Abbas Sicu.

Casus. Abbas & conuentus S. Secundi q̄ñq; litẽ habentes, parti aduersæ cõpellebãtur priuilegiũ suũ, quo in iudicio vtebantur, integraliter exhibere: vnde occasione vnius capituli sup quo cõuenit, plurima litigia suscitantur: vnde petebant à dño Papa sibi sup hoc prouideri. Rñdet eis Papa vt q̄ñcunq; sup exhibẽdo priuilegio, vel indulgẽtia, seu instrumẽto fuerint requisiti, p̄sente iudice aut aliquibus viris à iudice ad hoc deputatis tãtũmodo recitetur audiente parte aduersa: & si super vno cap. sit q̄stio fuerit, illud solum describatur, & parti aduersæ inde copia fiat. Nota q̄ instrumentum quo quis vsurus est, vel priuilegium, si plura capitula ibi continentur, illud solum alteri parti tradẽdum est, quo vsurus est.

In pluribus antiquis. Consultationi vestræ taliter, &c. in quibusdã sunt. Super quo respõdemus.

Aliàs, articulo.

¶ *Gl. seq. obijcit, & soluit.*

g ¶ *Exhibere.*] Et nõne illi erant rei: quare ergo cogũtur sua instrumẽta parti alteri exhibere j. illud. j. de p̄ba. c. 1. & 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. versi. qui intẽdit. & C. de eden. l. qui accusare. Sed non cõdicunt illa: quia isti vsuri[3] erant in iudicio illis priuilegiis: & ideo aduersario illa edere tenebantur. ff. de edendo. l. 1. §. edẽda. nam & actor reo, & reus actori tenetur edere oĩa q̄bus vsurus est. C. de eden. l. vlt. & de hoc dicitur j. eod. G. p̄petuus. Ber.

Licet in exceptionis aditis j. de p̄scrip. ad audientiam. & c. audita. idẽ si l vt actum. j. de cõsue. c. cum dilectus. Io. And.

Cap. 1. eo. tit. in j. compil.

Et de materia vide g̃ Decium in c. tertio loco. j. de probatio. adde Panormitanum in c. vlt. j. de rescrip. & adde notas nostras in hanc decretalem. & vide eũ Cravetta tract. de antiq. temp. par. 1. circa finem.

h ¶ *Suscitantur.*] quod esse nõ debet: immo potius iudex p̄spicere debet ne lites ex litibus oriant. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. q̄si tum. ff. si cer. pet. quidã. & ff. de leg. 3. l. fideicõmissa. §. si quis decem. & ff. de dam. infec. l. qui bona. §. vlt. & C. de iud. l. apertissimi. & C. de sacrosan. eccl. l. vlt. vnde & ille qui petit sibi fieri editionẽ instrumentorum, iurare debet q̄ p calumniã hoc non faciat. ff. de eden. l. si quis ex argẽtarijs. §. exigit. C. quẽadmo. test. a. ape. l. 3. Ber.

i ¶ *Præsente iudice.*] aliàs non tenetur. nam coram iudice & præsente alia parte hæc sunt facienda. arg. ff. de interro. actio. voluit. §. qd ait. & l. vltim.

k ¶ *Illud.*] ff. de eden. l. argentarius. §. edi autem. alia vero capitula non debent edi. sic & quandoque recitetur clausula testamẽti, quæ alicui ingerit ignominiam. C. quemadmodum test. ape. l. 3. & ff. eod. tit. l. 2. §. 2. Bernar.

INter dilectos.] Reus absoluitur cum iura actoris sunt obscura, vt quia ipsius instrumenta sunt obfuscata, vel literæ vel sculpturæ sigilli sunt deletæ. h. d. Ioan. And. Diuiditur in tres partes. In prima parte ponunt petitio, & iura, & allegationes actoris. In scda rñsiones rei: ibi, *Sed contra*. In tertia sententia: ibi, *Cum autem*. Abb. Sicu.

Casus. Inter abbatem sancti Donati de Scozula ex vna parte, et archiep̄m Mediolan. ex altera vertebatur quæstio sup pluribus articulis: petebat abbas noĩe monasterij sui habens à capitulo suo mandatum, à p̄curatore archiepi noĩe Mediolan. ecclesiæ, restitui monasterio suo portũ Scozulæ, cũ honore, districtu, & iurisdictione ipsius loci, dicens hæc oĩa ad monasterium p̄tinere, hoc idẽ dicebat de hoibus qui habitant in curte Berunen. & tenẽt res monasterij, de q̄bus monasteriũ obtinuerat in iudicio possessorio coram ep̄o Veron. hæc oĩa petebat cum omnibus fructibus inde p̄ceptis: Ad omnia illa probanda inducebat primo priuilegium Luitardi comitis quondam ep̄i Lucien. qui monasteriũ ipsum fundauerat, & præmissa oĩa donauerat monasterio. Secundo inducebat instrumentum sententiæ archiepi Mediolan. quam olim tulit ex delega-

& B. procuratorē tuum, super subiectis articulis diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat [a] siquidem abbas nomine monasterij sui à præfato procuratore tuo [b], nomine Mediolañ. ecclesiæ, restitui monasterio memorato, portum Scozulæ, cum honore [c], districtu & iurisdictione loci præfati: dicens ad monasteriū hæc omnia pertinere: hoc ipsum dicēs de hominibus qui habitant in curte Beruneñ. † & tenent res monasterij in Gralia: de quibus monasterium obtinuerat [d] in iudicio possessorio, per sententiam episcopi Veroñ. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: saluo in omnibus iure addendi [e], vel diminuendi, satagens comprobare, omnia quæ præmissa sunt, ad suum monasteriū pertinere [f]. ¶ Primo per priuilegium Luitardi comitis quondam episcopi Lucani †, qui monasterium ipsum fundauerat, & ei quæ præmissa sunt donauerat vniuersa. ¶ Secundo per instrumentū sententiæ Asperti quondam Mediolanensis archiepiscopi, quam ex delegatione Lodouici † imperatoris tulit super his pro monasterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasteriū molestabat. ¶ Tertio per priuilegia Romanorum imperatorū; & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiā conferebat [g]. ¶ Quarto per instrumēta locationum quas fecerant diuersis personis abbates monasterij memorati, Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quod monasteriū à sexaginta annis & citra †, & à quinquagīta annis & supra [h], possederat supradicta: & quòd fama publica erat, ea omnia præfato monasterio à iam dicto Luitardo fuisse donata. ¶ Sed contra priuilegium donationis à procuratore tuo multa fuerūt obiecta. Primo, quia ibi maxime apparebat cōsumptum [i] (videlicet in annotatione indictionis [k]) vbi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundo, quia cum charta vetu-

tione Lodouici imperatoris supradicti contra A. nepotem Luitardi prædicti, qui super his monasterium molestabat. Tertio per priuilegia Romanorum imperatorum, & præsertim Henrici, qui omnia prædicta monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum. Testes etiam sup hoc induxit: per quæ omnia intendebat probare prædicta ad suum monasterium pertinere. Contra prædicta fuit ex aduerso responsum, & primo priuilegio Luitardi: contra quod multa proponebantur: Primo quod consumptum erat in annotatione indictionis. Secundo charta vetustissima videbatur, scriptura recentior apparebat. Tertio quia falsum sigillū videbatur appositum: & hoc apparebat per imaginē ipsius sigilli, & per literas ipsius, quæ proprium nomen Luitardi non videbantur exprimere, sed potius hoc nomen Locarius. Item cera sigilli ab interiori parte vetustissima erat: cera quæ videbatur apposita ab exteriori parte, quasi ad cōseruationem sigilli, recens erat & mollis, quod cum diligenter inuestigatū fuisset, repertū fuit, quod charta sub vetusto sigillo fuerat perforata, & per glutinū nouæ ceræ, quæ posita erat exterius quasi ad conseruationē sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subiunctum: & eadē specie falsitatis cætera fere priuilegia Romanorum imperatorum præter priuilegiū Hērici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed priuilegium Henrici ad fidē faciendam non sufficiebat: quia non erat publica manu confectū, nec sigillum habebat authenticū, ex eo quod erat de media parte consumptū, nec plus de proprio nomine apparebat, nisi hæc vox (icus) cum hac additione, Dei gratia: ita quod ex litteris illis nō poterat magis probari quod esset Henrici, quam Lodouici. Instrumentum etiam sñiæ multis modis videbatur suspectum: tum quia quædam lituræ apparebant in ipso, tum quia subscriptio notarij videbatur alterius manus fuisse quam subscriptio instrumēti, & tñ notarius confitebatur se propria manu instrumentum scripsisse, & littera recentior videbatur quam charta, & atramentum aqua videbatur infectum, vt antiquius appareret. In oībus aūt priuilegiis quæ posteriora erant, nulla de ipsa sñia mentio habebatur, & si instrumentum sñiæ legitimum esset, tñ quia inter alios lata fuit, & res inter alios acta non nocet aliis, nec attestationes docebant, cum inter alias psonas receptæ fuissent. Sed priuilegium Henrici videbatur confirmatorium & donatorium extitisse: vnde videbatur, quod Henricus dñium rerū donatarum monasterio cōtulisset, quamuis ex forma petitionis, quæ in ipso priuilegio continetur, confirmatorium videatur. Vt ergo intelligatur eo modo quo magis valere posset, distinguendū videbatur, vt Henricus alia donauerit, & alia confirmauerit: quia eadē non possunt confirmari & donari, confirmātur prius habita & possessa, donantur quæ adhuc habita non sunt: vnde illa non poterant intelligi per priuilegium illud donata, sed cōfirmata: quia quod meū est, ex alia causa meum fieri non potest, nisi desierit esse meum; cum ergo priuilegium Henrici confirmatorium tm̄ fuerit, quo ad illa quæ deducta fuerant in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium. per instrumenta vero locationum non est probata proprietas nec possessio: cum ad probationem rei suæ seu defensionem non sufficit locatio facta. postquam vero super his fuerit diutiua litigatū: quia legitime probata non fuerant quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem archiepi dñs Papa absoluit noīe Mediolañ. ecclesiæ: quoniam cum obscura sunt iura partium, consueuit contra eum qui petitor est iudicari. Nota quod libellus potest concipi in psona procuratoris noīe tm̄ ecclesiæ. Item in libello potest apponi, saluo iure addendi vel diminuendi. Item nota hanc decretalem ad cognoscendam falsitatem priuilegiorum & instrumētorum primo in annis dñi & indictione. Item ex qualitate chartæ. Item ex sigillo priuilegij. Item ex scriptura notarij. Item res inter alios acta aliis non obest. Item res intelligi debet vt potius valeat quam pereat. Item aliud est quod confirmatur, & aliud quod donatur. Item quod meum est, ex alia causa meum fieri non potest. Item si principale non tenet, nec accessorium. Item facta locatio nō probat dñium, nec possessionem. Item sententia formatur in psonam procuratoris. Item cum obscura sunt iura partium, iudicandum est pro possessore.

¶ *Glossa seq. cum duabus sequentibus ponit tria notanda, & de singulis tres motiue.*

a ¶ *Petebat.*] Habens mandatum à capitulo suo: aliàs non audietur. s. de transac. cap. contingit. nisi cauisset de rato 1. s. de offi. deleg. cocam. De hoc dixi s. de rescrip. edoceri.

b ¶ *Procuratore tuo.*] Et ita est concipiendus libellus in psonam procuratoris noie ecclesiæ. arg. C. de episc. et cleri. Loēs. §. hoc nihilominus. de hoc dictum est s. de elect. querelam.

c ¶ *Cum honore.*] Et sic patet, quod libellus generalis potest offerri. s. de resti. spol. cum ad sedē. vbi de hoc plenius dicit supra de libel. obla. cap. 2.

¶ *Glossa seq. obiicit, & soluit.*

d ¶ *Obtinuerat.*] Sed si obtinuit in possessorio qualiter modo petit, cū habuerit possessionem? Dicas quod obtinuit in possessorio causa rei seruandæ. s. de iudic. examinata. sed archieps recuperauit possessionem infra annum offerendo cautionem coram episcopis Regiñ. & Munñ. & præterea monasterium non stetit in possessione, sed archiepiscopus. supra de sequestra. ad hoc.

¶ *Glo. seq. ponit opi. quam reprobat & remittit.*

e ¶ *Iure addendi.*] Dicunt quidam argum. huius litteræ, quod verba ista semper sunt ponenda in libel. argum. Institu. de actio. §. si minus. Sed non est necesse quod ponantur, nisi quis velit ponere ad cautelam: quia vsque ad lit. contesta. potest mutari vel addi, vel diminui libellus. C. de eden. l. edita actio. † de hoc dictum est supra de libel. obla. cap. 2.

f ¶ *Pertinere.*] verbum istud, ptinere, latissime patet. ff. de verb. sig. verbum istud ptinere. vnde per hoc deduxit in iudicium quicquid iuris habebat in rebus illis, ex quo nullā causam adiecit. ff. de except. rei iudi. & an eandem. §. actiones. & de hoc dixi s. de libel. obla. c. 2. & 2. q. 8. c. per scripta. §. libellorum.

g ¶ *Conferebat.*] tamē dñs prædictus comitis, qui feudum alienare non posset sine licentia domini, vt in constitutione Friderici. de feudis. & C. de iure emphy. l. vlt. arg. j. de dote post diuor. resti. cap. nuper. sed hæc collatio ad alia, & cōfirmatio ad alia refertur: vt j. sequitur eodem cap. Vincen.

h ¶ *Et supra.*] Hoc vult dicere littera ista, quidam testes dicebant, quod monasterium possederat xl. annis citra, alij dicebant quod per quinquaginta annos & supra. sed vere non probant: quia si hoc fuisset probatum, obtinuisset monasterium, & ideo dicit: nitebatur probare.

i ¶ *Consumptum.*] Cōsumptio vel rasio obest in nominibus iudicū in data, in remotione appellationis: vt dictū est s. eod. c. ex litteris.

¶ *Glossa seq. ponit quod indictio inscribenda est in instrumentis, & quomodo discernatur.*

K ¶ *Indictionis.*] Indictio enim consueuit poni † in priuilegiis & instrumentis: vt hic, & 23. dist. in nomine Dñi. & 73. dist. in nomine patris. in fi. & anni Dñi sunt ponendi, & nomen imperatoris & mensis & dies. & hoc totum legitur in Auth. vt nomen imperatoris docu. ppo. coll. 5. editio tñ instrumentorum debet fieri aduersario sine die & cōsule & indictione, & annis Dñi: quia inspectio instrumentorum pstat materiam fabricandi falsum. ff. quemad. test. ape. l. 2. §. diem autem. nisi quis vellet agere de falso, vt hic, & C. de susp. hen. & commit. stipu. optimam. Nota ergo quid sit indictio, ad hoc vt

† Biniceñ.

† Licinch.

† Lodouici

† Ponderat Host. in procuratore rei, qd hic etiam non dr quod procurator archiepi. quod tunc erat habuit mādatum, nisi ab archiepo qd probat planè hic capitulo posse stare in iudicio, & remittit ad illam decr. edocere, & decret. proximā de procu. Io. An.

† infra, longe in antiquis.

† De hoc articulo vide ibi plene per Doct. Laguald. & alios.

† Quid si non fuerit posita vel si erratum sit in ea: quia concordat cū anno vel de qd dicā ia si 6 lib. super data. Ioan. And.

hoc vt scias an instrumentum falsum ex indictione discernatur. Est enim indictio quidam numerus annorum constans ex tribus lustris, id est quindecim annis : & debet poni in principio cuiuslibet instrumenti, vt dictum est. incipiens à prima indictione per totum annum dicit, indictione prima. In secūdo anno dicit, indictione secunda, & sic vsq; ad xv. & xv. ann. finito iterum incipit à prima indictione: & sic fiet perpetuo. Si ergo vis scire falsitatem instrumenti vel priuilegij per indictionem, vide quotus annus dñi ponatur in instrumento, & quota indictio ibi ponatur, & illos annos domini diuidas per xv. & quicquid superest à xv. ita q non compleat xv. additis ibi tribus, talis debet esse indictio in instrumento. & si non est ibi talis indictio, falsum est instrumentum. & hæc est regula ad inueniendum indictionē. Tres annos dñi appone pro indictionibus regulariter, & partire per quindenium numerum, & quotus numerus remanet infra xv. tanta est indictio. & si facta diuisione remaneant xv. tantum. xv. est indictio.

ADDITIO. Vnde versus:

Si per quindenos domini diuiseris annos,
His tribus adiunctis, indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindena indictio currit.

a ¶ *Videretur.*] Nota q ex qualitate chartæ falsitas deprehenditur. j. de cri. fal. c. licet. §. eos. & hic fit comparatio chartę ad litteram, sicut alibi fit cōparatio scripturæ ad scripturam, j. C. de fide instr. l. comparationes.

b ¶ *Dimidia.*] Ad hoc enim vt sigillum sit authenticū, debent apparere characteres & orbita. ff. qui testa. face. poss. l. ad testiū. §. signū. & de pœn. dist. 2. principium inquit. versic. quid naoque boni, & cætera.

c ¶ *Deleta.*] Non enim dicuntur litteræ signatę vbi nomen deest. ff. qui testa. fa. pos. l. ad testiū. §. si quis ex testibus. & si quis non habet proprium sigillum, cum alieno signare pōt. C. de test. l. si vnus. sed exprimendum est hoc, vel forsitan non tenet hoc in 3ctibus precipue magnarum rerum, & etiā principum. j. de appella. significauit. & litteræ illæ deletæ fuerant de ipsa cera sigilli.

d ¶ *Duæ litteræ.*] scilicet, v. & i.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

e ¶ *Publica manu.*] sed nōne sufficeret priuata, habēs subscriptionē trium testium. C. qui po. in pig. hab. scripturas. & 16. q. 3. placuit. §. potest. versic. is autem? Respondent quidam q non, nisi testes viuant. arg. s. eod. c. 2.

stissima videretur [a], recentior apparebat scriptura, tamquam non illo tempore facta fuisset. Tertio quia falsum sigillum vitiose videbatur appositum: eo quòd à media parte sigilli apparebat quędā imago, nō cum mitra in capite, sed cū pileo: nec induta pōtificalibus, sed regalibus indumentis †, tenens in manu non baculū pastoralē, sed quasi sceptrum regale, cuius facies nō apparebat integra, sed dimidia [b], tamquā in illa medietate respiceret aliā mediam, quæ tamē tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse deleta: quia cera in ea parte, nec in colore nec in planicie, reliquæ parti similis apparebat: vnde non episcopi, sed imperatoris videbatur fuisse sigillū: quia † in vna medietate, Cæsaris imaginem exprimebat: & in altera medietate præsumebatur vel filij, vel coniugis imaginem habuisse: nā & in ipso sigillo nullæ aliæ litteræ apparebant, nisi quæ nomen proprium cū hac adiectione: Dei gratia: designabant. Sed cum proprium nomen ipsius episcopi fuerit Luitardus, in nomine ꝑprio quod exprimebat sigillum, deletæ [c] fuerant duæ litteræ [d], secunda quæ erat inter l. & t. & sexta, quæ fuerat inter r. & v. ita quòd si secunda o. & sexta fuisset, i. proculdubio non Luitardus, sed Lotarius, legeretur: quod etiam inde conuinci † poterat, quòd secūdum dispositionem aliarum litterarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quod potuisset vnam litterā cōtinere: cum secundum integritatem huius nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ litteræ sint diuersæ. præterea inter r. & v. tam modicum erat spatium, vt in eo nec hæc littera, d, quæ maius occupat spatium, sed hæc littera, i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera quæ posita erat ab exteriori parte, quasi ad conseruationē sigilli, recens erat & mollis †. Quod cum diligenter inuestigatum fuisset, certo certius est compertum, quòd sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, & per glutinū nouæ ceræ, quæ posita fuerat exterius quasi ad conseruationem sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subiunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli cætera fere priuilegia Romanorum imperatorum, præter priuilegium Henrici, vel falsa reperta sunt vel falsata. Sed & ipsum Henrici priuilegium ad fidem instruendam ; nō videbatur sufficere, quia nec erat publica [e] manu cōtectum, nec sigillum habebat authenticū, eo quòd erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi vltima medietas, videlicet. icus, nec de cæteris litteris nisi hæc adiectio: Dei gratia: apparebat; ita quòd ex litteris ipsis non magis [f] poterat comprobari fuisse sigillū Henrici, quàm Lodouici †. ¶ Instrumentū quoque sententiæ multis modis inueniebatur suspectū, tum quia in ipso quædam apparebant lituræ [g], tum quia subscriptio ; notarij videbāt manus alterius fuisse quàm subscriptio instrumenti: cum tamen notarius in subscriptione profiteretur [h], se instrumentum manu propria conscripsisse. Littera quoque recentior videbāt quàm charta, & aqua videbatur encaustum † infectum, vt antiquius appareret. ¶ In omnibus autem † imperialibus priuilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio [i] de illa sententia, quāuis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porro si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sentētiam nullum Mediolañ. archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cū ipsa sententia lata fuerit inter alios [k]: & res inter alios acta [l], alij non præiudicet †. Nec attestationes quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem archiepiscopatui nocumētum [m] aliquod irrogare: cum inter alias personas, & in alio iudicio receptæ fuissent. ¶ Cæterum memorati Henrici priuilegium, quod non solum cōfirmationis, sed etiam dona-

f ¶ *Magis.*] Poterat tamen alio modo probari vtrum fuerit Hērici vel Ludouici, videlicet per chronicā imperatorū, ex annis domini, & indictione.

g ¶ *Litura.*] id est, cācellaturæ, siue rasuræ: alibi dicuntur imerlita. C. de testa. l. si vnus.

h ¶ *Profiteretur.*] id est, confitebatur per se fecisse completionem instrumenti. in Authen. de tabel. §. 1. colla. 5. & j. de priuileg. c. cum olim.

i ¶ *Mentio.*] Nota in priuilegiis mētionem esse faciendam sñiæ, vt hic vī: & etiam compositionis. j. de deci. ex multiplici. sic etiā in rescriptis facienda est mētio de priuilegiis. s. de rescrip. cum ordinem. & vnū rescriptū debet facere expressam mētionē de alio rescripto, ad hoc vt ipsum tollat. s. de dolo & cōtu. ex litteris. Item vnum priuilegium de alio. j. de præscript. c. veniens.

k ¶ *Inter alios.*] Sed nonne quia sciebat causam suā agi, immo q a ipse iudex fuerat, & pro monasterio iudicauit, sibi præiudicauit. ff. de re iudi. sæpe. ff. de pigno. fideiussor. 2. resp. j. de re iud. suborta? Dic q tunc actum fuit solū possessorio, qd nō præiudicat in petitorio. Vel hoc ideo fuit, quia delictum personæ, & c. 16. q. 6. si episcopum.

l ¶ *Acta.*] sic s. de testi. veniens. 2. q. 1. interrogatum. hæc regula ponitur j. de re iudi. cap. penul. vbi de hoc.

m ¶ *Nocumentum.*] Illas enim posset approbare, sed cogi non poterat. arg. s. de testi. cum causam. & c. constitutus. & cap. veniens. cum inter alias personas receptæ fuissent. sed si in alio iudicio tantū & inter easdem personas receptę fuissent, tūc tenetur illas ratas habere si sint publicatæ. arg. C. de libe. cau. l. iubemus. & s. de probat. c. vlt. & s. de testi. causam quæ. & idem est si coram arbitro recepti sunt, cum distinctione tamen illius legis. C. de testi. l. vlt. & s. de testi. c. præsentata. B.

¶ *Glo. seq. tria elicit argumenta.*

† In antiquis legitur adstruendā.

† Lodouici

† superfed pro.

† Hāc glossulam non reperio in vetustis exēplaribus.

† Aliàs, incaustū. est autem encaustum librariorum attramentū, de quo vide Cœlium Rhodiginū li. 7 lectio. antiquar. cap. 31.

† Videtur.

† Vide text. in l. 1. & ibi Doct. & Bart. ff. in modi. sol.

Bb 2 e ¶ Peti-

a ¶ *Petitionis.*] Arg. quod rñsum cõformandum est petitioni. ff. de inter. act. de ætate. Item arg. quod ex forma petitionis formanda est sñia: quia ex petitione apparet qualiter & de quo sit actum. j. de accu. qualiter & quãdo. & j. de simo. c. licet Hely, 1 Et est arg. quod libellus sit dandus, aliàs de prædictis constare non posset.

¶ *Glo. seq. ponit 7. concor, & alleg. 4. iura.*

¶ Et in con stat. cle. de verb. signi. sæpe verfi. verum quod. Ioan. And. in nouel.

tionis videbatur fuisse, vnde rerum dominium donatarum intelligi forte poterat monasterio acquisitum: quamuis ex forma petitionis a quæ in ipso priuilegio declaratur, confirmatorium videretur, vt tamen intelligatur eo modo quo magis posset valere b, distinguendum videbatur, vt idem Henricus alia donauerit, & alia confirmauerit: cum eadẽ legitime nequiuissent c confirmari d pariter & donari: cõfirmari, tamquam prius habita & possessa: donari, tamquam tunc tradita & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per priuilegium illud donata, sed confirmata: cum iuxta † legum sanctiones, quod meũ est e, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meũ: & infra. ¶ Cum igitur priuilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltẽ quoad illa, quæ deducta sunt in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium f, quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum: & infra. ¶ Per instrumenta vero locationis nec est vtique † probata proprietas, nec ad plenũ possessio; cum ad probationẽ rei propriæ, siue ad defensionem non sufficiat facta locatio g: & infra. ¶ Cum autem super his fuisset diutius litigatum: quia legitime probata nõ fuerant quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem h tuũ nomine tuo & Mediolañ. ecclesiæ, sentẽtialiter duximus absoluendum: quoniam cum obscura sunt iura partium, consueuit contra eum qui petitor est i iudicari.

b ¶ *Valere.*] Sic ergo facienda est interpretatio, vt res de qua agitur magis valeat quàm pereat. j. de verb. sig. abbate. j. de priuileg. in his. 1 2. q. 2. si quos de seruis. & ff. de re. du. quotiẽs. & ff. de verb. oblig. quotiens in stipulationibus. arg. contra. j. de off. deleg. cum super. & ff. de iure codic. l. 1. & ff. de re. du. in ambiguo. & ff. de hær. insti. quotiens.

c ¶ *Nequiuissent.*] & ita talia debent esse subiecta, qualia permittunt prædicata. Lau.

¶ *Glo. seq. alleg. vnũ concor. & tria contraria.*

d ¶ *Confirmari.*] Videtur quod idem non possit dare & confirmare. ff. de iur. om. iudic. & quia. Sed contra videtur 63. distin. in synodo. & 23. dist. in nomine dñi. & j. de elect. c. cum inter canonicos.

¶ In aliquot vetustissimis istorum iuxta sanctiones legitimas, quod meũ est ex vna causa, ex alia causa amplius meũ fieri nõ possit.

e ¶ *Quod meum est.*] sic Instit. de act. §. sic itaq;. ff. de acq. posses. possideri. §. ex pluribus. & Insti. de leg. §. sed si. C. de contrahen. emp. cum res. & l. si mater. ff. de contrahẽ. emp. siue rei. C. de iure dot. aiia. arg. vbi dicitur, quod cum patri iam quæsitum sit per legem, vt habeat actionem ad repetendam dotem si pactũ faciat, non nascitur ex hoc actio, cum iam eã habeat à lege. ea tñ possessio pluribus ex causis habetur. ff. de acq. poss. possideri. §. ex pluribus. licet enim vnum sit genus possessionis, multæ tñ sunt eius species: vt ead. l. possideri. §. vlt. licet ergo ex pluribus causis possit fieri traditio rei. arg. ff. de solu. cum quis. §. de peculio. ex vna tamẽ dñium acquiritur s. arg. ff. ad leg. Fal. fundo & l. si à me. & C. loca. ad probationem. præterea ex hoc videtur quod si aliquis plures titulos sui dñij assignet, cum hoc esse non possit, succumbat. arg. j. de concess. præbend. post electionem. & C. de contrahen. emp. l. 4. & l. si ancillam. tñ licet ratione vnius tituli sit effectus dñs, ratione alterius tituli cõpetit exceptio, licet iste titulus nullus esse videatur 3. ff. de excep. l. nemo.

¶ vtcumque.
¶ vtrinque.

¶ Facit de elect. vt quod quæ. hh. & Ioan. And.

¶ Ratio, quæ nullum dñij locũ vel pluribus exceptionibus cõtrarius. j. de reg. iur. accessoriũ. lib. 6. Ioann. And.

¶ *Glo. seq. ponit 5. concor. alleg. 4. iura in contrarium, & solu. alleg. etiam Authen. in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Nec accessorium.*] Illud regolariter verum est, vt si principale nõ tenet, nec accessorium. C. de legi. non dubium. & j. de dote post diuor. rest. & si necesse. & j. de so. compe. si diligenti. & j. de ele. qualiter. & ff. ad Mace. creditorem. arg. contra. j. de iureiur. debitores. & C. si aduer. ven. l. 1. & ff. qui. mo. vsusf. amit. quid tñ. io prin. & l. præcedenti. & illa specialia sunt. Item contra. C. de episco. audien. Auth. liberi furiosi. vbi tenet legatum, & non tenet testamentum. Sed illud sit in odium filiorum qui negligunt patrem.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

g ¶ *Locatio.*] sed hoc falsum vr: quia si ego locaui tibi domum, tu non potes mihi referre quæstionem dñij: vt ff. de pig. ac. l. si pignore. & melius. C. loc. si quis conductionis. ff. commoda. l. ita vt. Sed verum est quod non refertur quæstio dñij si agatur illa actione quæ oritur ex pignoratitia, vel cõmodati, vel locati. sed secus si agatur reali actione; quia illa non proponitur tamquam contra commodatariũ vel inquilinum: sed quasi contra quemlibet possessorem. ff. ad exhibẽdum. & eo. §. 1. & verba ista sunt sumpta. C. locati. l. ad probationem. & argu. ad hoc. C. de præscrip. xxx. vel al. an. male agitur. C. de dona. censualis. & conductor rem cõductam locare potest 4. ff. loca. qui insulam. & C. eod. tit. nemo.

¶ Per quod vel quod scholaris recedens, possit in domo vel camera alia ponere loco suo: sed an hoc possit inuitis locatoribus: vide in Spec. de in-da §. 2. ver. circa hoc quæritur & hos. Insti. lor §. fin. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Procuratorem.*] Hic ergo formatur sententia in personã procuratoris. contra. j. de proba. licet. De hoc not. j. de elect. querelam.

i ¶ *Qui petitor est.*] quia cum obscura sunt iura partium, iudicandũ est pro reo: vt hic dicit. & j. de proba. c. ex litteris. & c. in præsentia. & 3. q. 9. indicas. & ff. de actio. & oblig. Arrianus. ff. de pœn. respiciendũ. Insti. de interdi. §. commodum. nisi in liberali causa. ff. de manumis. l. antepen. & ff. de re iud. inter pares. Item si agatur de inofficioso testamento, potius pro testamento iudicatur. ff. de inoffi. testa. si pars iudicantium. Item pro matrimonio. 33. q. 1. si quis acceperit. & 30. q. 3. c. fi. & istos tres casus & quartum habes j. de re iudic. c. vlt. Ber.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. compil. Et de intellectu huius Decretalis videntur notata nostra hoc loco.

¶ Idem Cantuariẽ. archiepiscopo.

¶ *Non valent litteræ super absolutione voti per crucesignatos impetratæ tacita veritate, vel expressa falsitate.*

CAP. VII.

QVod † super his k: & infra. ¶ Quæsiuisti quid agere debeas circa crucesignatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione l sua, ignota m Cardinaliũ sigilla reportant: cum eis super impedimentis n expositis non fuisset de leui credendum. ¶ Ad quod tibi respondemus, quòd si quandoque talibus litteras indulgemus, illis qui personas & facultates eorum plenius nouerunt, hoc modo scribimus: vt super impedimentis expositis inquisita diligentius veritate statuant circa illos, quod animarum saluti & succursui terræ sanctæ magis nouerint expedire · prouidentes attentius † ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Vnde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem litteras non lo-

QVod super.] Cõmunis diuisio. Secunda: ibi, Ad quod. Abbas.

Casus. In archiepatu Cantuariẽ. erãt quidã cruce signati: mandauit Papa Cantuariẽ. archiepo, vt eos ad voti executionẽ compelleret: & dum ipse eos cõpellere vellet ad votum soluendum, ipsi sup absolutione voti redeũtes ab Apostolica sede, ostẽdebant Cardinalium sigilla ignota: cum super impedimẽtis quæ exponebant non esset eis de leui credendũ: quæsiuit archiepẽs quid agere debeat sup his? Et rñdet Papa, quod si aliquando litteras talibus concedit, rescribit illis qui sciunt personas & facultates eorum, hoc modo, vt diligenter inquirant veritatem sup impedimentis expositis, statuentes super hoc, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis nouerint expedire, & prouidentes ne in fraudẽ voti aliquid fiat: vnde si tales litteras impetrauerint tacita veritate, vel expressa falsitate: siue sint Cardinalium, siue etiã Papæ, & non solum dubiæ, sed etiam certę, litteræ illæ non valent: & eis non obstantibus, debent ad voti executionem cõpelli. Nota quod illi qui votum emittunt compellendi sunt ad executionẽ ipsius, nisi iusta de causa per sedem Apostolicam sint absoluti. Item litteræ impetratæ per veri suppressionem, vel falsi suggestionem non valent. Item not. quod sigillo ignoto credi non debet.

¶ Dubio, oriẽtum, dẽ in aliquot antiquis codicibus.

k ¶ *Super his.*] hæc decretal. est pars illius. j. de vo. quod super his.

l ¶ *Absolutione.*] à voto peregrinationis.

¶ *Glo. seq. tractat de sigillo ignoto, obfuscato, & noto.*

m ¶ *Ignota.*] Cum vero sigilla ignota sunt, tũc eis nõ est standũ, nisi sint v. aut eo amplius. 98. dist. c. 1. & 2. si vero obfuscata sunt, sunt suspecta: vt j. c. proxi. ff. qui testa. face. poss. ad testiũ. §. si signata. tunc enim remittuntur ad consignatores, vt agnoscant sigilla sua. ff. quemad. test. ape. si quis ex consignatoribus. & si quis non agnoscit suum sigillum, non ideo vitiatur, sed suspectum habeatur instrumentum. ff. eod. l. 1. in fin. cum vero sigillum notum est, tunc creditur talibus litteris etiam in præiudicium alterius. j. de proba. post cessionem. & c. 4. quamdiu in contrarium non probetur o, vt ibi.

¶ Vide Cassadorum ad non suorũ non ducat eum Burgũ. in fine operis. tit. de conclusione consun. versi. Signe. & seq. vbi de materia harum gloslæ.

¶ Cõcor. l. si procuratorem. ff. de penat. & l. ne fausta. ff. sententia. hab.

n ¶ *Impedimentis.*] cum votum nequeant adimplere.

¶ *Glo. seq. dat tria similia.*

a ¶ Carere

a ¶ *Carere volumus.*] quia veritatem debent litterę continere, quia votum reuocant, sicut illæ quæ reuocant alias litteras: vt s̄. de offi. deleg. ex litteris. & s̄. de dona. ex litteris. & s̄. de rescrip. cæterū. & j. de re iudi. inter monasteriū. & ita seriem rei litteræ continere debent. j. de cohabi. cle. & mu. super eo. Et ita patet hic q̄ litteræ generales non absoluunt aliquem à voto, nec à sñia excōicationis. j. de sen. excom. cum p̄ causa. & arg. s̄. de offi. or. ex parte.

lum Cardinalium, sed etiam nostras: nec solum dubias, sed etiā certas constiterit impetrasse, carere volumus[a] impetratis: & eis non obstantibus[b] ad voti executionem compelli.

¶ Idem Heliensi episcopo.

¶ *Si de extrauaganti dubitatur an decretalis sit authentica: aut est iuri consona, & tunc iudicatur secundum illā: aut dissona, & tunc Papa consulitur.*

CAP. VIII.

PAstoralis† : & infra. ¶ Auctoritate præsentium duximus statuēdum, vt cum aliqua decretalis, de qua iudex merito dubitet, allegatur: si eadem iuri communi sit consona, secundum eam non metuat iudicare: cum nō tam ipsius, quàm iuris cōmunis auctoritate procedere videatur. ¶ Verum si iuri communi sit dissona[c], secundum ipsam non iudicet, sed superiorem consulat[d] super ea.

¶ Idem episcopo sancti Andreæ, & abbati de Broch.

¶ *Post publicatas attestationes vsque ad conclusionem, possunt instrumenta produci. hoc primo. Consuetudo loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.*

b ¶ *Non obstantibus.*] Denegabit enim delegatus suā cognitionē, vbi delegans denegaret commissionem. supra de rescript. cap. super litteris.

PAstoralis.] Duo sunt dicta. secūdum: ibi, *Verum.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliqñ allegantur decretales in iudicijs, de quibus dubitabatur an sint decretales: de quibus non constat p̄ bullam: quæsitū fuit à Papa quid iuris esset? Super hoc statuit Papa, vt si aliqua decretalis allegat̄, de qua iudex dubitet, si illa cōsonat iuri cōi, sm̄ illam non dubitet iudicare, cum sm̄ iura cōe potius iudicare videatur. Sed si iuri cōi sit dissona, nō iudicet sm̄ ipsam, sed consulat superiorem de illa. Nota distinctionem huius decret. circa decretales, de quibus dubitatur an sint decretales vel non.

¶ *Glo. seq. distinguit in rescripto an sit cōtra ius, an aliàs iniquum in decr. an sit præter ius, an contra consuetudinem.*

c ¶ *Dissona.*] Nota q̄ si aliquod rescriptum sit 9 ius, statim est abijciendum. 25. q. 2. rescripta. non enim rōne rescripti recedendum est à iure cōi: vt s̄. de rescrip. causam quæ. & s̄. de ætate & qualitate. eam te. immo auferendum est de manibus tenentis, & dandū est principi. C. de paga. & sacrifi. eor. l. sicut sacrificia. sed si non est ex toto 9 ius, sed aliàs sit iniquum: tunc expectandum est sm̄ mandatum. s̄. de offic. deleg. c. si qñ. & in Authen. vt nulli iudi. §. si vero. coll. 9. Si aūt aliqua decre. est p̄ter ius, non statim eijcitur, sed consulitur superior, vt hic dicit: & hoc ideo quia cum inter alias decr. allegatur, præsumitur[1] q̄ sit decretalis. arg. 20. q. 1. quem progenitores. Si aūt decretalis obuiat consuetudini, p̄ualet consuetudo: modo consuetudo sit probabilis, & legitime sit perscripta. s̄. de consue. c. vlti. s̄. de consti. cum oēs. & s̄. de eo qui mit. in pos. cum venissent[2]: nisi princeps per suum statutum intendebat tollere consuetudinem. ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus. aliàs succumbit consuetudo. j. de re iudi. cum causam quæ.

d ¶ *Consulat.*] & interim pendente relatione iudex supersedeat causæ. arg. s̄. de offic. deleg. licet. & C. de rela. l. 1. & 2. q. 1. nomen presbyteri.

CVm dilectus.] Duo sunt dicta. secundum: ibi, *Super tertio.* Abbas.

CASVS. Quia instrumentorum appellatione continentur & testes: & post publicationem testium alij testes non possunt produci: dubitatum fuit, vtrum post publicationem attestationum, instrumenta produci possint vsque ad sententiam, antequam sit conclusum in causa.

¶ *Glo. seq. ponit duplicem dubitationis causam.*

e ¶ *Post publicationem.*] Dubitatio forte fuit illa: q̄a forte diu tacuit cum p̄testari vel edere debuisset. ff. de eden. l. 1. §. edere. & §. edenda[3]. Vel illa erat dubitatio: quia post publicationem testium nō licet producere alios testes, vnde videbatur q̄ non liceret p̄ducere instrumentum: quia noīe instrumentorum continentur & testes. s̄. de testib. cogen. peruenit. ff. de fide instru. l. 1. sed nō est ita, quia in instrumentis nō timetur subornatio, sicut in testibus, quia ex multis causis & facilius deprehenditur falsitas instrumentorum q̄ testium: vt s̄. eod. inter dilectos. & s̄. de probat. licet. Vinc.

f ¶ *Conclusum.*] i. renunciatū allegationibus, & omnibus aliis probationibus. s̄. de cau. poss. pastoralis. & s̄. de procu. auditis.

SVPER TERTIO. Consuetudo erat in partibus Scotiæ, q̄ aliquis p̄ instrumenta regis probabat intentionem suā in iure: dubitauerunt iudices isti, vtrum instrumenta illius regis admittere debeant in causis? Rñdet Papa consulnis, q̄ consuetudo illius patriæ obtinet approbata, vt fides adhibeat̄ instrumētis illius regis: & ipsi poterūt ea in causis admittere, p̄sertim cū rex ipse tantæ fuerit honestatis, q̄ ipsius instrumēta maximæ habeantur auctoritatis in partibus Scoticanis. Nota, q̄ instrumenta possunt produci vsq; quo conclusum sit in causa, vel vsq; ad terminum ad hoc p̄fixū. Item instrumentis regis creditur si consuetudo hoc obtineat. Item ex qualitate p̄sonæ approbatur vel reprobat̄ instrumentum.

CAP. IX.

CVm† dilectus: & infra. ¶ Ad secundam quæstionē duximus respondendum, quòd vtraque† pars potest instrumēta, etiam post publicationem[e] attestationum vsq; ad diffinitiuæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum[f]. ¶ Super tertio vero articulo respondemus, quòd si consuetudo illius patriæ obtinet approbata[g], vt instrumentis illius regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere: præsertim cum supradictus rex tātæ fuerit honestatis[h], quòd ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus Scoticanis†.

¶ Idem Petro ciui Viterbien.

¶ *Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento probari potest per testes.*

CAP. X.

CVm† Ioannes eremita à te cētū triginta libras Seneñ. ex causa mutui, corā Donadeo & Ioanne iudicibus Viterbieñ. petiisset: & tu ex aduerso proponeres, quòd cum idem in centū & octoginta libris tibi pro pretio domus, quā eidem vendideras, teneretur, centum triginta

¶ *Glossa sequens ponit de virtute consuetudinis.*

g ¶ *Approbata.*] Nota, q̄ consuetudo facit aliquod instrumētum authenticum, quod aliàs non esset: & consuetudo dat alicui iurisdictionem, qui aliàs habere non potest. s̄. de arb. dilecti. & s̄. de fo. cōpe. cum contingat. sic & consuetudo facit aliquem illegitimum, qui aliàs est legitimus ad promotionem. j. de cleri. coniuga. cū olim. & personas legitimas ad matrimonium facit illegitimas. j. de cogna. spi. super eo. Bern.

h ¶ *Honestatis.*] Not. q̄ ex qualitate p̄sonæ approbatur instrumentum. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. 1. & j. de præse. ad audientiam. & j. de præsump. illud.

CVm Ioannes.] In prima parte ponitur processus causæ principalis. In secunda processus causæ appellationis: ibi, *Cum igitur.* In tertia diffinitio ipsius causæ appellationis: ibi, *De consilio.*

CASVS. Ioannes eremita coram iudicibus ciuitatis Viterbij petebat a Petro conciue ipsius 130. lib. Seneñ. ex causa mutui. Ex aduerso proposuit idem P. q̄ idem Ioan. tenebatur eidem in 180. lib. pro pretio cuiusdam domus, quam ipse Ioan. ei vendiderat: vnde petebat vt 130. sibi deberet compensare, & residuum sibi debere persolui: petiit insuper possessionem ipsius domus sibi tradi vacuā & liberam. lite cōtest. super hoc & aliis articulis, cum fuisset hinc inde aliquandiu disputatum, iudices auditis attestationibus & allegationibus, condemnauerunt illum P. vt eidem Ioan. possessionem prædictæ domus vacuam & liberam traderet: ab hac sñia dictus P. sedem Apostolicam appellauit: Papa dedit T. capellanum suum partibus auditorē, coram quo ex parte ipsius P. fuit p̄positū, venditionem ipsius domus non puram, sed cōditionalem fuisse: & ideo ipsum non teneri ad traditionem ipsius: Ad hoc probandum quatuor testes induxit, cum esset nouum capitulū pendens ex veteri: Qui iurati dixerunt, se interfuisse 9tui inter ipsum P. & Io. sup̄ eadē domo celebrato pro certo pretio, hac adiecta conditione, vt idem P. domū ipsam inhabitaret ī vita sua, & post eius obitum domus illa remaneret M. & R. filijs ipsius P. nepotibus ipsius Ioā. de anno, mēse, ac die quo facta fuit vēditio, dixerunt se non recordari. dictus I. venditionem non conditionalem, sed puram fuisse dicebat: Ad hoc probandum induxit instrumentum venditionis, & tabellionem qui fecit instrumentum, & vnum de testibus scriptis in instrumento: dubitatum fuit quæ probatio valere debet, & proponebatur ex parte ipsius P. q̄ licet testes & instrumenta candē vim obtineant in causis, non tamen instrumentum tanti debet esse valoris vt p̄feratur depositionibus trium vel pluriū testiū. Econtra ex

aduerso fuit rñsum, ꝙ cum ipse Io. intẽtionem suam per instrumentum probasset, & P. venditionem non puram, sed conditionalem fuisse proponeret, nec ꝑ testes P. de certo tpe fuerat facta fides: vnde non apparebat ꝙ super illa venditione deposuissent, & in instrumento certum tempus adijceretur, probatio ipsius P. inefficax erat ad intentionem ꝯtriam elidẽdam: Sed dicebat, ꝙ rñsio ista inualida erat, qm̃ vtraq; pars interrogata, confessa fuit in iure, ꝙ vnica venditio ipsius domus facta fuit in iure, sed ꝑ testes ꝓbatur venditionẽ conditionalem fuisse: & sic ꝑ confessionẽ vtriusq; colligitur, venditionem domus ꝯditionalẽ fuisse, non obstante ꝙ ipsa interrogatio facta fuit postq̃ fuit i causa ꝯclusum: qa iudex vsq; ad ꝓlationem sñiæ põt interrogare de facto quotiẽs dubitat: Istis oĩbus ꝯsideratis, dñs Papa de cõsilio fratrum, ꝓnunciauit vẽditionẽ ꝓdictã cõditionalẽ fuisse, & dictum P. non teneri ad ipsius domus possessionis traditionem, ipsi Io. sup hoc silentiũ imponendo, sñiam ꝓdictorũ iudicum quo ad hunc articulũ infirmando, q̃uis aliàs iuste ꝓnũciauerint: quia hæc exceptio non fuit ꝓposita coram ipsis: quantum ad alios articulos cõfirmauit eandem. Nota ꝙ cõpensatio admittitur in iure. Item sup nouo articulo publicatis attestationibus testes recipiuntur. Item testes ꝓferunt instrumento. Item exceptio ꝑemptoria potest proponi in causa appellationis. Item iudex ex officio suo interrogare potest partes vbicunq; dubitat de facto vsque ad sñiam. Itẽ licet sñia lata ex noua allegatione cassetur, non ꝓiudicatur iudicib' q ipsam protulerunt. Item sñia pro parte tenet, & pro parte non tenet.

possum prosequi in causa appellationis quàm expresserim coram iudice à quo appellaui. ff. de appell. scio. §. quæsitum. ad fi.

ADDITIO. Et hoc est verum in causa appel. à sñia diffinitiua, sed sec' ab interlocutoria: vt j. de appel. vt debitus. & c. cordi. lib. 6.

¶ *Glo. seq. querit, & soluit.*

libras ex illis non immerito debebat compensare[a]. Tandem cum super hoc & quibusdam alijs articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, iudices attestationibus publicatis, te sententialiter cõdemnarunt, vt eidem prædictæ domus possessionem vacuam[b] † traderes, à creditoribus liberatam: & infra. ¶ Cum igitur ab hac sentẽtia ad nostram duxeris audientiam[c] appellãdum, & nos tam tibi, quàm prædicto Ioanni T. subdiaconum & capellanum nostrum dederimus auditorẽ: ex parte tua fuit propositum, supradictæ domus venditionẽ non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis: quod & si nouum esset capitulum, pendebat[d] tamen ex veteri: qui iurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te & prædictum Ioannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarũ pretium tibi fuerat constitutũ, tali videlicet adiecta conditione, vt tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis eiusdem Ioannis nepotibus[e] remaneret: cuius conditionis intuitu domum ipsam eidem Ioanni pro minori pretio vendidisti, cum à G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere. anni vero mensis & diei quo venditio facta fuit, ijdem testes se dixerũt minime recordari[f]. Dictus vero Ioannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: & infra. Tabellionem quoque qui confecerat instrumentum, & vnum ex testibus in instrumẽto subscriptis, ad id probandum induxit: & infra. ¶ Porro cum dubitatio fuisset exorta vtrius deberet probatio præualere: pro tua fuit parte propositum, quia & si eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium in litibus exercendis, non tamen quodlibet[g] instrumentum tanti debet esse momenti, vt trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferantur: & infra. ¶ Ad hoc autem idem Ioannes ex aduerso respondit, quòd cum intentionem suam per iam dictum fundauerit instrumentum, ac tu in modum exceptionis[h] venditionem ipsam non pure, sed conditionaliter celebratam esse proponas†, nec per testes ad hoc à te inductos de certo[i] fuerit tempore facta fides: & ideo non appareat quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum, determinato tempore fuisse contractam, huiusmodi probatio videbatur inefficax, ad intentionem contrariam elidendã. Verum responsionem istam esse proponebas inualidã: quoniam cum vtraque pars à nobis interrogata, fuisset in iure confessa, quòd vnica tantum venditio super domo cõtracta fuerit: & ex depositionibus testium liqueat vẽditionem conditionalem fuisse: ex vtriusque confessione colligitur, eiusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram: non obstante quòd ipsa interrogatio facta fuerit postquã[k] à partibus extitit in causa conclusum. cum iudex (qui vsq; ad prolationem sententiæ debet vniuersa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliqd occurrit †: & infra.

a ¶ *Compensare.*] Quæ cõpensatio admittenda fuit, si causa ex qua postulabat, liquida erat, aliàs nõ admittitur cõpensatio. j. de deposito, c. bona fides. io fi. vbi de hoc. & C. de compen. l. vltim.

b ¶ *Vacuam.*] Quod fieri debuit si pura suis vẽditio. ff. de act. emp. & vend. l. 2. §. 1. & l. seq. & argu. ff. de vsur. l. si stipulatus. 1 & sic restitutio possessionis plene ac libere facienda est. s. de restis. spol. Pisanis, Bernard.

c ¶ *Ad nostram audientiam.*] Hic ideo appellatur ad Papã, ꝙ ciuitas Viterbien. subest dño Papæ etiam quo ad temporalem iurisdictionem: aliàs non appellaretur ad ipsum 2. j. de appell. c. si duobus.

¶ *Glo. seq. reci. per obiectionem, & solutionem.*

d ¶ *Pendebat.*] Si enim capl'm ex toto esset nouum, nõ penderet ex veteri, iudex appellationis non cognosceret, nec testes reciperet. s. de testi. & attesta. fraternitatis. & C. de temp. appella. per hanc. & sic patet ꝙ in causa appellationis nouæ ꝓbationes possunt induci super noua exceptione. C. sen. rescin. nõ pos. l. 2. nec aliam causam

e ¶ *Nepotib'.*] Sed quare iste Ioannes emebat domum illam pro filiis ipsius Petri nepotibus eiusdem Ioannis, cum ipsi filij debebãt illi Petro succedere. in Auth. de hære. quæ ab intesta. defer. circa prin. coll. 9. & Institu. de hære. quali. & dif. circa princ. & §. sed sui? Forte ideo facit, quia Petrus prodigus erat, & cõsumebat bona sua. vnde ne domus illa perueniret ad alios, voluit Ioan. ꝓuidere nepotibus suis.

f ¶ *Recordari.*] Et 3 tñ valuerunt dicta eorum, quæ aliàs nõ valuissent si de tempore ageretur. s. de testi. c. ex tenore.

¶ *Glo. seq. notat, querit, & soluit, & remittit.*

g ¶ *Quodlibet instrumentum.*] Et ita patet ꝙ 5 instrumẽtum quantũcũq; publicum admittuntur testes, vt hic 4 quia ꝑm testes ꝓductos 5 instrumentum sñiatur, ad idẽ inducitur. j. de præscr. ad audientiam. & C. de proba. cum precibus. Si quæris quot testes ꝓuedicent instrumẽto, potest dici ꝙ iiij. vel v. ad minus: quia auctoritas tabellionis vĩ æquiualere duobus testibus. s. de probat. qm̃ 3. & ipsum instrumentum valet duos testes: qa parẽ vim obtinet probatio testium vel instrumentorum. C. de fid. instru. l. in exercendis. vt hic deciditur. & sic patet ꝙ ad mio' ꝑ quatuor meliores vel quinq; testes instrumẽtum reprobet. De hoc dictum est s. de proba. tertio. sed in casu isto testes non reprobãt instrumentum, sed adduntur instrumẽto, quod notarius omiserat forte per obliuionem. Ber.

h ¶ *Exceptionis.*] Vnde non videbatur pro ipso sententiandum. s. de or. cog. cum dilectus. j. de excep. c. denique.

i ¶ *De certo.*] Propter quod probatio insufficiens videbatur. s. de probatio. in præsentia. argu. s. eod. inter dilectos. & ff. de eden. l. 1. §. editiones.

¶ *Glo. seq. notat quod iudex, &c. dat simile, reddit duplicem causam, & demum determinat & remittit.*

k ¶ *Postquam.*] Et sic patet ꝙ iudex potest interrogare partes qñcunq; visum fuerit. ff. de inter. actio. l. vbicunq. & 30. q. vlt. c. vlt. sic etiam potest interrogare testes post publicationem si obscure dixerint, qñcunq; visum fuerit. s. de testi. cum clamor. quia veritas sæpius examinata magis splendescit in lucem. 35. q. 9. graue. quia officium iudicis est latissimum. ff. de iuris. om. iud. l. 1. sed ad petitionem partis non debet testes interrogare. arg. s. de proba. in præsentia. 5 de hoc dicitur 30. q. 5. iudicantem.

¶ *Glo. seq. arg. signat contrarium, remittit & soluit.*

1 Quando dicatur vacua possessio, vide per Angelũ & legistas in l. in conuentionalibus. §. si quis vacuam. ff. de verb. oblig. adde glosã singularem in §. quod autem. Inst. de vsucapio.

2 Si stipulatus fuerit rem dari & vacuã possessionẽ tradi, per actionem incertã ex stipulatione, veniunt fructus postea percepti. vt verba. & vacuam, &c. aliquid addant. Ioan. And.

3 Nisi iudex à quo appellatur, superiorem in temporalibus non recognoscat, j. qui fil. sint legi. per venerabilem. §. rationibus. & de foro compe. ll col. in Authen. vt diff. iudi. §. si tñ contigerit, secũdũ Hostien. Ioan. And.

3 Hic glossam non puto Bernardi, nec inuenio in notrijs eis dicibus.

4 Infero ꝙ per confessionem vbi debiti est liquidi admittitur recompẽsatio, etiam. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp.

4 Et sic reprobat opinio Lanfrãci Cremonen. ꝙ dicebat ꝑ testes nõ reprobari instrumentum, nisi essent suspectum, vel ex parte confictus, vel ex parte producto & tod debet rõnẽ, quia memoria hominum labilis, nec obstat testa sint in ventis sicut tabellio, quare plus creditur instrumento secũdũ eũ. Ioan. And.

† Vide etiam in l. vbi maque. com ellis. ff. de inter. act. l. 1. & 2. vnde.

5 Vbi de hoc in 4 gl. & s. de test. per tuas. Ioan. And.

¶De consilio fratrum nostrorum pronunciauimus [a], venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te [ob † hoc] nulla tenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Ioãni silentium imponentes. Sententiam vero iudicum prædictorũ, qui aliàs iuste pronunciasse noscuntur (cum huiusmodi [b] exceptio coram ipsis nec probata fuerit, nec obiecta) quo ad dictum capitulum infirmamus, eam quo ad alios articulos, [auctoritate † Apostolica] confirmantes.

¶ Honorius tertius.

¶ *Defectus litteræ non vitiat rescriptum.*

CAP. XI.

EX † parte charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum † reginæ fuit propositũ: & infra. ¶ Quia rescriptum Apostolicũ, pro eo quod in hac dictione, spoliarunt, hæc figura, o, deerat [c], asseritur vitiosum: Mandamus, quatenus hoc non obstãte in negotio ipso præuia ratione procedas.

¶ Gregorius nonus Priori sancti Bartholomæi, & decano de Arcubus Londoñ. †

¶ *Licite appellatur à iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.*

CAP. XII.

G † perpetuus vicarius ecclesiæ de Rechan nobis exposuit, quòd cum Prior & conuentus de Ledis, eum super decimis [d] coram iudicibus auctoritate Apostolica cõuenissent, & dictus G. super [e] similibus coram ipsis reconuenisset eosdem: quia dicti iudices copiã quorundam instrumentorum communium [f], quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellauit: Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in statum debitum, & cætera.

¶ Idem.

¶ *Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.*

CAP. XIII.

IMputari [g] † ei potest, qui contrarias [h] inter se scripturas in iudicio protulit, fidem sibi adinuicem derogantes: Cum

a ¶ *Pronunciauimus.*] Arg. q super exceptione incidenti sit pronunciandum. argu. s. ĩ. de ordi. cogn. c. 1. vbi de hoc, sed ratio quare pronunciatur hic sup hac, & non ibi, potest assignari. hic opposita fuit exceptio post sniam: vnde super exceptione nondũ fuerat directe vel indirecte pronunciatũ: quare in causa appellationis debuit de ea pronunciari: q̃a de ea cognitum fuit: & ad hoc vt sciretur quare snia reuocetur, sed cum opponitur ante sententiam, sup ea pnunciat indirecte, dum sententiatur super principali. Bernar.

† Hæc duo verba: ob hoc: desunt in vetustioribus codicibus.

¶ *Glo. seq. not. dat simile, ssignat contrarium, & remouet.*

b ¶ *Huiusmodi exceptio.*] Per hoc patet, q exceptio peremptoria omissa ante sniam, potest opponi post sniam in causa appellationis. C. sen. rescin. non pos. l. 2. aliàs nõ posset nisi p beneficium restitutionis: vt in l. pdicta. & ĩ. de prioil. cum olim s. ĩ. de in integ. restitu. suscitata. sic etiam in compẽsatione omissa ante sniam, nihilominus actio remanet salua post sniam cõtra aliquam appellationem [1], non obstãte re iudicata in prima petitione. ff. de compen. q in diem. §. 1. Arg. cõ s. ĩ. de re iodi. inter monasterium. Sol. vt ibi.

† Hæc duo verba, auctoritate Apostolica, desunt etiam in vetustioribus.

† De materia vide Romanũ cons. 148 ad de Baldum in l. impe rator. ff. de stat. hom. & Iasonem in l. si quis mihi bona. ff de acq. hæred.

E X *parte.*] Communis diuisio. Secũda: ibi, *Quia*. Abb. Siculus.

† Anglorum.

CASVS Quædam regina impetrauit litteras quasdam sup restitutione spoliationis cuiusdã castri: in qbus deficiebat hæc littera, o, in hac dictione, spoliarunt: quæritur vtrum pp hoc rescriptum vitietur? Et rñdet Papa q non. Nota q pp modicũ defectum non vitiatur rescriptum: cum ex præcedẽtibus & subsequentibus possit cognosci mandatoris intentio.

† Londoñ.

1 Multo fortius in causa appellationis. & de hoc in Spec. de appellat. §. penul. versic. sed nunquid in cã. & vide qd plene dixi de ord. cog. c. olim in magna gl. versi. & idem est qñq; cũ versic. seq. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

c ¶ *O, deerat.*] Ex hoc vr̃ satis, q non debuit valere: quia in litteris dñi Papæ nihil debet diminutum esse. argu. ĩ. de rescrip. c. cum à Deo. & cum multa maturitate ac deliberatione traduntur. 35. q. 9. Apostolicę. vnde nõ est verisimile, q aliqd vitium possit ibi remanere: sed pp tam modicum defectum nõ vitiatur, maxime si rescriptum in aliis appareat oĩno legitimum, cum fuerit vitiũ scriptoris, siue nimia occupatio: qđ nocere nõ debet. arg. C. de testi. l. errore. & l. ambiguitates. & l. qm̃ indignum. & C. de leg. in legatis. secus si esset ibi falsum latinum. ĩ. de rescriptis. c. ad audiẽtiam. Et sic est notabile, q pp defectũ syllabæ, vel literæ [2] non vitiatur rescriptũ: sicut nec testamẽtum vitiatur, nec libertas minus debetur, licet erratum sit in syllaba. ff. de manumis. testa. l. qui habebat.

2 De hoc articulo vide notata p Hostien. & Doctores ĩ. de crim. fal. c. pen. & c. ex litteris. ĩ. de rescrip. adde hic Ioan. And.

G *Perpetuus.*] In prima parte ponitur appellanõs narratio. In secunda causæ commissio: ibi, *Ideoque*. Abbas Siculus.

CASVS. Prior & conuentus de Ledis coram iudicibus delegatis traxerunt in causam G. ppetuũ vicariũ ecclesiæ de Rechan super quibusdam decimis: Dictus vicarius reconuenit eosdem sup consimilibus quæstionibus, petens à iudicibus vt cõpellerent partem aduersam, vt faceret ei copiam quorundam instrumentorum communium, per quæ intentionem suam sup principali negotio probare volebat. & quia hoc fieri non faciebat eidem, sedem Apostolicam appellauit. Mandat Papa, quatenus si ita est, reuocato in statum debitum quicquid post appellationem, &c. Nota q instrumenta communia parti, pars exhibere tenetur. Item reconuentio in spiritualibus facienda est.

¶ *Glossa sequens obiicit, alleg. contra obiectionem, & remittit, & demum obiicit & soluit.*

d ¶ *Super decimis.*] Sed nonne iste vicarius si conueniebatur p decimis vicariæ suæ, debebat dñm io iudicium noiare? Ita vr̃, quia ipse dñs non est. ĩ. vt lit. non contest. qm̃. §. penul. & C. vbi in rem act. l. 2. & ipse dñs debuit conueniri. arg. ĩ. de pscrip. auditis. & 16. q. 3. inter memoratos. arg. q teneaẽ rñdere, cũ ipse habeat ius in re. ĩ. de ap. ad audientiam. sicut vsufructuarius tenetur ad refectionem domus & ad tributum. ff. de vsufru. l. vsufructu legato. §. fin. & l. seq. aliàs, §. hactenus. & C. eod. tit. eum. De hoc dictum est ĩ. vt lite nõ contest. qm̃. §. pen. Sed intelligo, q iste vicarius habebat mandatũ generale vel speciale ad agendum & defendendum à rectore legitime factum, aliàs non fuisset admissus eo ipso q esset vicarius, cum non habebat administrationem, nec titulum sicut prælatus, nec præiudicaretur ecclesiæ per factum ipsius. Bernard.

† De materia vide Fulgosiũ, Paulũ Castren, & Doctores in l. 1. apud quem. C. de edendo ad. de Spec. tit. de instru. editione §. videndum.

e ¶ *Super similibus.*] Et etiam super dissimilibus poterat eos reconuenire, & ei tenebãtur respõdere. ĩ. de mu. pe. cap. 1. vbi de hoc

¶ *Glo. seq. circa editionẽ distinguit instrumenta cõmunia & propria: & in his an vtatur necne: & cum vtitur, edũtur sine die & consule. fallit in casu.*

f ¶ *Communium.*] Not. circa exhibitionem instrumẽtorum. Et primo scire debes, q rescriptũ & oia acta causæ, cõfessiones & rñsiões, & attestationes & quæcũq; acta sunt in iudicio, peti possunt exhiberi vel condictione ex lege, vel iudicis officio. C. de eden. l. 2. Vel cõdictione ex illa decre. ĩ. de pba. qm̃. & integraliter sunt exhibenda: quia cõia sunt. C. de eden. nõ est nouum. & l. vlt. & ff. eo. tit. prætor. §. 1. & l. si quis. §. rõne. & l. argentarius. 1. respon. & hic est expressum. Sed si instrumenta propria sunt, & actor petat à reo instrumenta, per quæ intentionem suam probare vult, non est audiendus: quia apud seipsum debet habere probationes suas. ĩ. de proba. c. 1. & C. de eden. qui accusare. & actore non probante, reus debet absolui: vt in l. qui accusare. & ĩ. vt eccle. benefi. vt nostrũ. Et ita nec reus actori, nec actor reo tenetur exhibere instrumentũ ad fundandam intentionem aduersarij [3]. Si vero actor vel reus vtitur aliquo instrumento proprio, illud aduersario edi debet sine die & consule, ne pstetur materia fabricandi falsum. ĩ. eo. contingit. & C. accepimus. & ff. quemad. testa. apc. l. 2. §. dicm aũt. & ff. de eden. l. 1. §. editiones. Nisi vellet alterutra partium arguere instrumentum de falso: quia tunc integrum instrumentũ debet ei edi: vt ĩ. eo. inter dilectos. & C. de contrahen. & commit. stipu. l. optimam. Bernar.

† Vide Antonium de Butrio in c. in nostra. ĩ. de testib. et eũdẽ in c. ex tenore. ĩ. de rescript. adde Car. & Saliceũ in l. scripturæ. C. de fide instru. Baldum in l. imperator. ff. de stat. hom.

3 Hodie vsurarij cõ de vsuris agitur, cogi possũt edere libros rationũ suarum: vt in concilio Viẽnẽ. de vsu. ex graui. §. cæterum. Item hæreti. c. vt cõmissi. de hæret. lib. 6 & dixi copiose lib. 3. commen. in Directo. Inquisitor. Schol. 101.

I *Mputari.*] Imputatur producenti scripturas ɔ̃rias in hoc, quia inuicem sibi derogant. h. d. Ponit primo dictum. Secundo ipsius rationem: ibi, *Cum in ipsum*. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis agebat ɔ̃ aduersarium suum, puta petens ab eo aliquã pecuniam: ad suã intentionem probandam induxit duo instrumenta ɔ̃ria, quærebatur cui illorum, vel an neutri standũ esset? Rñdet Papa q istæ scripturæ ɔ̃riæ fidem sibi adinuicem derogant, & sic non valent, & imputet sibi qui eas in iudicio protulit: quia in potestate sua fuit quam voluerat non pferre, debuit enim eas puidisse, & alteram protulisse. Nota, qui ɔ̃ria allegat, non debet audiri, & imputet sibi qui causam suam male tractat.

g ¶ *Imputari.*] hæc decre. sumpta est ex illa lege C. de fide instru. l. scripturæ.

¶ *Glo. seq. primo declarat. secundo quærit & soluit.*

h ¶ *Contrarias.*] hoc verum est siue directe ɔ̃riæ sint, siue indirecte. Directe, vt si induco instrumentũ in quo promisisti mihi soluere tali die x. & aliud exhibeã, in quo continetur q ego feci tibi pactum de non petendo. Indirecte, puta si induco instrumẽtũ, in quo continetur q promisisti mihi soluere decem Bonoñ. tali die. Item induco aliud, in quo cõtinetur, q eadem die pmisisti mihi soluere x. Romæ [4]. istæ scripturæ licet non ɔ̃dicant directe: tamen indirecte

4 Et vtraque personaliter facta fuit nõ altera p procuratores. nec obst. ff. de ver. obl. l. n. §. inter eos. Io. An.

sua per obliquum cōtrariæ sunt, & ideo vna derogat alij, sic quandoque scriptura & factum sibi adinuicem derogare videntur, vel saltem alterum alteri. ǂ. de ele. cum inter R. Sic ergo patet, q qui contraria allegat, non est audiendus. ǂ. de app. sollicitudinem. circa fi. 33. q. 7. quod autem. & ff. di. quo iure. & hoc locũ habet quando ab eadem parte producuntur, secus si à diuersis: quia tunc ei statur, quæ magis est sine suspicione, & quæ dignior est. C. de contrahen. stip. optimam. in fi. Sed nunquid est idem in testibus ab eadem parte productis? Dico q non: quia in testibus non possum prouidere qd dicturi sunt, & ideo stabitur dignioribus: sed per instrumentum bene potuit prouidere quod magis expediret producere: vt hic dicit in fi. & sibi imputet q minus diligens fuit: nã vigilantibus, non negligentibus iura subueniunt. ff. qui. ex cau. ma. non enim. & ff. de eden. l. veluti.

¶ Concor. l. si pteres. & ibi Bart. ff. de acce. & l. 4. §. eundem & §. scire po tem. ff. de testib.

¶ De materia huius decretalis vide Bartolum in l. diuus, ff de falsis. adde Alexan. cōsil. 18. in 4. volum. & consil. 13. incip. ex his quæ in thēmate. & cōsil. 158. incip. circa po maniam 2. volum.

Si cautio.] Ponit dictum quod diuiditur in duo membra, & secundum: ibi, Sed si causam. Abbas Siculus.

Casus. Aliquis agebat contra aliquem aduersarium suum, petens ab eo certam pecuniæ quantitatem: ad hoc probandum inducebat quoddam instrumentũ, in quo reus simpliciter cōfitebatur se debere quantitatem petitam, nullam causam exprimendo ex qua deberetur: quæritur an ex tali cautione reus sit condemnandus? Respondet quòd actor tenetur ostendere debitum quod in cautione illa continetur: Si vero causam reus expresserit in scriptura illa, propter quam scriptura illa facta fuit, suæ confessioni stabitur, nisi probet se id indebite promisisse. Nota q causa semper est exprimenda, ad hoc vt ex confessione sua quis obligetur, aliàs non tenetur.

ipsius fuerit potestate, quam voluerat non proferre.

¶ Idem.

¶ Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est vt creditor probet id fore debitum.

CAP. XIIII.

SI cautio a †, quam à te indebite b proponis expositam, indeterminate c loquatur, aduersarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam d propter quã huiusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, cōfessioni e tuæ statur: nisi probaueris te id indebite f promisisse.

¶ Idem I. tabellioni.

¶ Auctoritate ordinarij potest notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

CAP. XV.

CVm † P. tabellio morte præuentus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in nota redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum ad quos pertinent, auctoritate ordinarij g iudicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere: habitura per hoc perpetuam firmitatem h.

¶ Vide plene per Matthæum de Afflictis in ... incip. ... Baldi con. ... tabell. ... & seq. adde Baldū consil. ... lib. Alexan. consil. ... lib. 1.

a ¶ Si cautio.] Hæc decretalis sumpta est de l. illa. ff. de proba. cum de indebito. §. vlt. & dic, cautio, id est, scriptura: siue sit priuata, siue publica. Bernardus.

b ¶ Indebite.] Quia dicis q non teneris ad id, super quo cautio exposita fuit.

c ¶ Indeterminate.] id est, non exprimens ex qua causa debeatur.

¶ *Glossa sequens exemplificat: quæris, & soluit arg. & remittit. Item quæris, & soluit.*

d ¶ Si causam.] puta, quia confessus fuisti mutuo recepisse pecuniam promissam: vel ex aliquo alio contractu antecedenti: nunc enim statur tuæ confessioni, quæ continetur in illa cautione: alioquin si causa non sit inserta, non poteris conueniri ex illa cautione. C. de non nume. pecu. generaliter. cum satis sit indignum, vt quod quisque sua voce dilucide protestatus sit: in eundem casum proprio infringere valeat testimonio. ǂ. de proba. per tuas. & in l. prædi. generaliter. in fi. & arg. 3. q. 7. saluberrimum. & 27. q. 1. omnes fœminæ. quod si non promittat, sed confiteatur se debere mihi ex aliqua iusta causa præcedente, idem est ac si promittat, vt teneatur ex illa confessione: vt in l. prædicta, generaliter. in fi. & ita patet ex hoc, q cõfessio extra iudiciũ facta, causa adiecta bene prudicat ad probandum. De hac materia dictum est ǂ. de confes. c. vlt. Item quid si me absente cõfiteatur se mihi debere? Talis cõfessio nõ nocet ad instar stipulationis: vt Insti. de inuti. stipu. §. item verborũ.

¶ *Glo. seq. notat confessioni stari: & ponit tres casus exceptos.*

e ¶ Confessioni.] Sic ergo statur confessioni 3 se z. fallit tñ q̃lque, vt in pecunia confessata: quia tunc potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ infra biennium. C. de non nu. pe. in 3tib'. in prin. & in dote. C. de do. cau. non nu. l. vlt. in Authen. ibi posita. Item fallit vbi statur secundæ confessioni, & non primæ. C. ad Velleia. Authen. siue à me.

¶ Concor. l. 1. & ibi Bart. ff. de leg. ... l. cū filius. ... ff. de verb. oblig.

f ¶ Indebite.] hæc ita admittitur probatio contra talem cautionem, licet causa subiecta fuerit, scilicet q talis promissio indebita fuit, puta quia iam satisfecit ei: sicut qui dicit pecuniam indebitam se soluisse, illud probare tenetur. ǂ. de solutionibus. c. vlt. & ff. de pba. c. cum de indebito. 1. responso.

Cum P.] Primo narratur factum, ex quo quæstio. secundo ponitur decisio: ibi, Ad petitionem.

Casus. Tabellio præuentus morte quædam instrumenta non perfecit, quæ redacta erãt in nota per eundem: quærebatur quid deberet fieri de huiusmodi instrumentis in notam redactis? Respondet Papa I. tabellioni, q ad petitionem illorũ ad quos pertinent, auctoritate iudicis ordinarij poterit illa instrumenta in publicam formam redigere, per hoc perpetuo valitura, ac si à dicto P. completa fuissent.

g Auctoritate ordinarij.] Ordinarius ergo præstabit auctoritatem suam huic tabellioni, ad petitionem illorum quorũ sunt instrumenta, vt ea redigat in publicam formam: sic & si essent consumpta pp vetustatẽ, aut aliam iustam causam. infra cap. proxi.

h ¶ Perpetuam firmitatem.] vt hic dicit. sic & testamentum auctoritate ordinarij in publicã formã redigitur. C. de testa. testamenta. & l. consulta. & talis publicatio æquiualet testamento. C. eod. publicati. hoc tñ scire debes, q tabellio dum viuit, non potest alteri committere completionem instrumenti: sed ipsemet debet complere instrumentum, prout in protocolo reperitur: nihil addendo vel diminuendo q̃ in protocolo continetur: vt in Authen. de tabel. coll. 4. post mortem vero fiat prout dicitur hic. & C. eod. tit. l. contractus. Bér.

¶ Idem.

¶ Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate ordinarij, eandem vim habet cum originali.

CAP. XVI.

SI † instrumenta propter vetustatem i, vel propter aliã iustam causam k exemplari petantur: Coram ordinario iudice vel delegato ab eo specialiter, præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam l illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

¶ De materia huius decretalis & glossarũ eius, vide latissimè in l. 3. C. de re. cre. pign. Paulũ de Castro consil. 91. incip. super eo. Uldra. consil. 125. incip. circa primũ. Alexan. consil. 4. incip. videretur in 2. volum.

¶ Si instrumenta.] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, Coram. Abbas.

Casus. Aliqua instrumenta propter vetustatem, vel aliam iustã causam quasi consumpta sunt: petuntur exemplari: quæritur quid fieri debeat? Respondet Papa, q præsententur coram ordinario, vel coram delegato specialiter ad hoc: ille postmodum inspiciat diligenter illa instrumenta, & si in nulla parte sui vitiata sint, præcipiat illa exemplari per publicam personam: & habebunt eandem auctoritatem cum originalibus. Nota illa duo capitula, quia frequenter locum habent.

i ¶ Vetustatem.] Propter vetustatem instrumenta & priuilegia renouanda sunt: vt hic, & ǂ. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. aliàs si vetustate consumerentur, nulla fides eis adhiberetur. ǂ. eod. inter dilectos. sic & testes, ne probatio pereat, in publicam formam rediguntur. ǂ. de testi. significauit. & ǂ. vt lit. non contest. quoniam. 2. respon. & §. fin. & alij. & ff. ad leg. Aquil. in lege. C. de vsur. pupil. l. vlt. arg. Bernardus.

k ¶ Iustam causam.] puta, quia littera incipit deleri ex vitio chartæ vel encausti, quis instrumentum de nouo fit factum, vel alio modo quod possit contingere de facto: ita tamen faciẽda est hæc renouatio, si adhuc sint ita integra q non sit dubitatio de ipsorũ tenore: vt hic dicit: vel si essent pro parte iam cōsumpta, vt ex inspectione non possit deprehendi de fide ipsorũ, non sunt renouanda nisi prius per testes probaretur de integritate instrumentorum. ǂ. de priui. cu olim. & hæc innouatio debet fieri auctoritate ordinarij: vt hic dicitur. sic & c. proxi. Bernar.

¶ *Glo. seq. quæris, & soluit.*

l ¶ Publicam personam.] Sic ǂ. c. prox. & c. cum dilectus. Quid si publica persona non possit haberi? Satis credo q per aliquam psonã honestam auctoritate iudicis rescribi possunt. arg. ǂ. de probat. quia ǂ. cta sit q sigillum authenticum apponatur, quod imponat fidem instrumento. ǂ. eod. c. 2. & c. cum dilectus. alias posset deperire ius illius, quod esse nõ debet: immo curare debet iudex vt salus sit rerum probatio. ff. de testi. curent. Bernardus.

DE PRÆSVMPTIONIBVS.

Quia præsumptiones quandoque plene probant, quandoque semiplenam probationem faciunt, quandoque alias præsumptiones coadiuuant, vt patet infra in processu tituli: Ideo post tractatum de probationibus, de testibus, & de fide instrumentorum, annectit hanc rubricam, in qua tractatur de quadam specie probationis. Et vide ad materiā quæ dixit Panor. in c. tertio loco. supra de proba. & no. in c. ferrū. 50. dist. Ab. Quid autem debet præsumi si clericus amplexetur mulierem. 11. q. 3. absit.

TITVLVS XXIII.

De præsumptionibus.

Salomon in parabolis †.

Sicut manifeste nocens est pœnæ obnoxius: ita & occultus, licet postea dicat se ioco fecisse.

CAP. I.

Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortē a; ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus b, dicit, ludens c feci.

Idem †.

Ex violenta præsumptione fertur diffinitiua, & est casus notabilis.

CAP. II.

Afferte mihi gladium: Cū que attulissent, ait d; diuidite infantem viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Dixit autē mulier cuius filius erat viuus ad regē (commota e sunt quippe viscera eius super filio suo) obsecro domine, date illi infantem viuū, & nō occidatur: ecōtrario alia † dicebat: nec mihi f, nec tibi sit, sed diuidatur. Respōdit rex, & ait: Date g huic infantem viuum, & non occidatur, hæc est enim mater eius h.

Hieronymus super parabolis †.

Conuersatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

CAP. III.

Ex studiis suis intelligitur i puer. Quemcunq; enim virtutibus studere cum modestia continentiæ, auditioni sapientum, obseruantiæ mandatorum Dei, maxime simplicitati & humilitati videris, huius munda & recta opera intellige k.

Bonifacius Papa episcopis Galliæ.

Præsumitur contra illum qui dilationibus subterfugit iudicium.

CAP. IIII.

Nullus † dubitat, quòd ita iudiciūm nocens subterfugit l, quemadmodum vt ab-

Sicut noxius.] Ludus noxius inducit præsumptionē fraudis. Vel sic: In dubio ī delictis præsumitur dolus. & aduerte quia verba tex. non sunt Papæ, sed Salomonis in parabolis, vt patet ex præscriptione; & habentur originaliter in parabolis in c. 26. & pone casum litteralem referendo consultationem ad Papam auctorē huius compilationis. & dicas sic: Quidā accessit ad Gregorium ix. quærēs ab eo, Pater sancte, quidam intrauit domum cuiusdam qui reputabatur amicus suus, & clandestine quędam iocalia subtraxit, & reclusit sub mantello suo: cum autem dñs domus hoc detexisset, ille ad excusationem suam dixit q̄ iocose fecisset. vellem scire an ex confessione sua ille sit absoluendus? dñs Papa rūdet, q̄ huius solutio quæstionis ex dictis Salomonis in parabolis colligitur euidenter: qui inter cætera dicit, q̄ sicut noxius, id est nocens est is qui manifeste nititur nocere, licet forte non fuerit secutus effectus; ita is qui nocet occulte, licet in deprehensionis actu dicat q̄ iocose fecit, quasi dicat, q̄ sibi non est credendum, ex quo actus est in se nociuus. Abb.

a In mortem.] id est, vt mortem inferat, licet res non habuerit effectū, ex quo processit ad actum. 51. dist. si quis post acceptum. & de pœ. dist. 1. si quis cum telo.

b Deprehensus.] in opere nociuo.

c Ludens.] licet hoc afferat, nō excusatur, quia noxius ludus est culpa. ff. ad le. Aqui. nā ludus. cū dabat operā illicitæ rei. 50. dis. clerico. & c. si quis voluntate. nam omne maleficium praue præsumitur actum. C. ad leg. Cor. de sica. l. 1. C. de iniur. si non conuictus.

ADDITIO. Et omne beneficium recte præsumitur actum.

Afferte mihi.] Diuiditur: nam prima pars ponit factū, ex quo secunda diffinit ibi, Respondit. Et aduerte q̄ hæc dispositio siue decisio non fuit originaliter Papæ, sed Salomonis: & habētur hæc verba tertio Regum in c. 3. vnde hic in suprascriptione dr̄ idē, & habet respectum ad cap. proxi. & pone casum literalē vt ibi dictū est. Vel specialius sic: Quidam proposuit coram Romano ponti. an iudex valeat sententiam diffinitiuā proferre ex sola præsumptione vrgentissima? Rūdet Papa q̄ sic, & ad probandū inducit auctoritatem & exemplū Salomonis, qui ex sola præsumptione, iudicauit inter illas mulieres meretrices contendentes de filio. & vide latius hanc historiam in Biblia in loco præallegato. Abbas.

CASVS. Cū duæ mulieres essent simul in quadā domo, & vtraq; haberet filium paruulū infantem, contigit q̄ alter infans mortuus est: illa cuius filius erat mortuus, accepit filiū alterius viuū, & filiū suum mortuū latēter posuit ad latus illius, cuius filius erat viuus: postmodum illæ duæ mulieres cœperunt contendere inter se: illa cuius filius erat viuus, petebat filium suum ab alia: illa rūdebat: filius tuus mortuus est, meus autē viuus: illa rūdebat e cōtra: Accesserunt ad regem Salomonem, & cœperunt cōtendere corā rege: cū illa cuius filius erat viuus, nō posset probare q̄ filius suus esset, voluit rex per præsumptionem inuenire cuius filius esset: dixit rex: Afferte mihi gladium: allato gladio ait: Diuidite infantem viuum, & date dimidiā partem vni, & dimidiam alteri. Illa cuius filius erat viuus, dixit regi: domine, date illi infantem viuū, & non occidatur: econtra altera dicebat: nec mihi nec tibi sit, sed diuidatur: Tunc ait rex: Date huic: scilicet quæ nolebat illū infantē diuidi, viuū: hæc est enim mater eius: & ita rex ad hanc præsumptionem rectam tulit sniam.

d Ait.] scilicet, rex Salomon, sed non diffiniendo, sed potius tētando. causa inquirendi veritatem, cuius filius esset. nā non omnis vox iudicis auctoritatē continet rei iudicatæ. C. de sen. & interlo. om. iudi. ex stipulatione. & 3. q. 6. hoc quippe. in prin.

e Commota.] interpositio est.

f Nec mihi.] Hæc nō fuit audiēda, quæ nocere tantum voluit, & nō prodesse: vnde malitia eius non est indulgendū. ff. de rei ven. in fundo. & s. de rescrip. sedes Apostolica. & j. de priuileg. ex parte tua 2. & j. qui ma. accu. pos. significante.

g Date huic.] Hęc. n. fuit sentētia diffinitiua lata per solam præsumptionem. sic 32. q. 1. dixit dñs. hæc locum habēt cū violenta est præsumptio.

Glo. seq. quærit, & soluit, iterum quærit, arg. pro & contra, & soluit.

h Hæc est enim mater eius.] id est præsumitur ex dilectione vnius, & odio alterius. arg. 23. q. 4. ea vindicta. circa prin. a Sed si vtraque dixisset filium nolle interfici: tunc illi quæ erat in possessione adiudicaretur, nisi alia probatio interuenisset. Sed pone q̄ vtraque moriatur lite pendente, cui succedit iste? Vr̄ q̄ vtriq; arg. ff. de re. dubi. qui duos. ff. de inoff. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. arg. contra q̄ neutri succedat. ff. de re. du. l. si fuerit. quoniā ponit impossibile quod est contra naturam, scilicet se habere duas matres, vnde nō est audiendus. ff. de inter. actio. confessionibus. §. 1. ff. quæ sen. sine appe. rescin. l. vltim. Item altera erat in possessione, ergo alteri incumbit probatio. ff. de probatio. ei qui dicit. pro hac parte standum est.

ADDITIO. Si vero de confessione neutrius constaret, dic vt no. s. de testibus. in nostra.

Ex studijs.] Primo ponuntur verba Salomonis in parabolis. c. 20. Secundo ponūtur verba Hieronymi illa exponentis ibi, Quemcunque. Et pone casum vt in cap. præcedentibus, referendo cōsultationem ad Papam.

CASVS. Puer aliqñ præsumitur q̄ bonus debeat esse ex actibus suis, qñ videmus aliquem puerū bona opera facere, puta libenter audit sapientes, studet virtutibus, audit mandata Dei. per ista signa exteriora præsumitur q̄ bonus futurus sit.

i Intelligitur.] id est præsumitur. & est arg. per exteriora præsumi de interioribus. 32. q. 5. qui viderit. & 50. dist. si quis diaconus.

ADDITIO. Versus: *Intima per mores cognoscimus exteriores.*

K Intellige.] id est præsume. nam pro certo non possumus scire, q̄ post illa tria quæ Salomon asserit difficilia, scilicet viam colubri super petram, viam aquilæ super cælum, viam nauis super aquas, quartum quasi reputat impossibile, viam viri in adolescentia sua tanquam inuestigari non possit: tamen ex his argumentis bonam colligimus opinionem quousque appareat in contrarium. infra eodem. c. vlti. Bernar.

Nullus.] Abbas antiquus dicit casum ponendum per decre. veritatis. de do. & contu. Abbas Siculus.

CASVS. Reus qui est in aliquo delicto de quo conuenitur, semper fugit, & nunquam vellet venire ad iudicium, & hoc ipso præsumitur contra ipsum: & ille qui est innocens, libenter quærit vt absoluatur, nec aufugit. & ex hoc præsumitur q̄ sit innocens.

l Subterfugit.] Qui enim iudicium refugit, apparet eum de iustitia diffisum. 11. q. 1. Christianus. & 3. q. 9. decreuimus. & 74. dist. honoratus. Bernar.

a Constetur.

Cap. 26. Et c. 1. eod. tit. in 1. compilatione. Et de materia vide Alexan. & Iasonem in l. 1. §. hæc verba. ff. quod cuiusq; vniuersit. & plene per Felinum in tracta. quā conatus puniatur.

Scilicet Salomō in iudicio duarum mulierum lib. 3. Reg. c. 3. & c. 2. eo. titu. in 1. compilatione. Et de materia vide Matesila. singul. 118. incipi. nota q̄ præsumptio notoria.

Quia talis res non recipiebat diuisionē. C. cō. vti. iud. possessionum. secūdū Vin. Io. And. in nouel.

illa

Cap. 10. & c. 4. eo. ti. in 1. compilatione. Huc spectat l. is qui §. diuus. ff. de cur. & cur. dat. ab his. & §. curatores in glo. de fieri. insti. de re. dium.

Cap 5. eo tit. in 1. compilat. Burchard. lib. 1. decr. cap. 161. & Iuo par. 5. c. 171. vide Baldum in c. in præsentia. supra. de probatio.

Et C. de inof. testa. mater. ff. qd metus cau. ubi quidem ver. de & pietas paterna filiis capit consilium. ff. de adul. nec in ea lege ad fi. quia nullus est affectus qui vincat paternum. C. de cur. fur. l. vlti. post prin. Io. A.

Gl. est simi. & hæc de verbo ad verbum. insti. de iusti. & iu. §. his itaque. in ver. autem.

conuincendam malitiam. de pœn. distin. 1. prædixerat. ff. de verbo. oblig. si insulam. & l. insulam. s. de dolo & contu. cap. prout. & c. cum olim. & cap. veritatis.

Glo. seq. ponit triplicem præsumptionem ex præsenti, & triplicem ex præterito.

neglectis [a] apparet quòd has negligent.

Alexan. tertius decano Cassinen.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

CAP. X.

QVia † verisimile non est, quòd H. presbyter † personatum ecclesiæ R. capellano concesserit [b], & ab eo eiusdem ecclesiæ acceperit vicariam: Prouideas ne super hoc probationem † recipias, nisi communis loci fama [c] id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile nō sit, quod debeant dejerare. Quoniam sæpe contingit, quòd testes corrupti facile inducantur ad falsum testimonium proferendum.

Idem Genuensi † archiepiscopo.

Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio, & contractibus matrimoniblibus, ac alia adminicula probatur matrimoniũ. Panormitanus.

CAP. XI.

ILlud † quoque nobis innotuit, quòd cumquædam libera mulier per decem annos & vltra cuidam seruo scienter [d] cohabitauerit, & ab eo

a *Ex primo dato & neglectus.*] Quandoque ex præsenti præsumitur circa præsens. 6. q. 1. qui crimen. quandoque ex præsenti præsumitur circa præteritum. 34. q. 2. cum per bellicam. quandoque ex præsenti circa futurum. 50. dist. si quis diaconus. versi. cum vero, &c. quandoque ex præterito circa præteritum. 28. dist. quia sunt culpæ. quandoque ex præterito circa præsens, quotiens de fama quæritur alicuius. 77. dist. quicunque. &c. monachus nouitius. quandoque ex præterito circa futurum: vt hic, & 23. q. 5. si apud. & s. eod. mandata. ADDITIO. Vnde versus.

Rumor de veteri faciet ventura timeri.

Cras poterunt fieri turpia sicut heri.

QVia verisimile.] Diuiditur. Nam primo ponit causã finalem. Secundo prouisionem. Tertio prouisionis causam impulsiuã. Secunda: ibi, *Prouideas*. Tertia: ibi, *Quoniam*. Abbas.

CASVS. R. capellanus dicebat quòd H. cõcesserat ei personatum ecclesiæ suæ, & ab eo vicariam ipsius ecclesiæ idem H. receperat, & hoc dicebat se probaturum. & ita R. molestabat eundem H. Significatum fuit hoc dño Papę, super hoc scribit Papa decano Cassinen. dicens quòd non est verisimile, quòd H. personatum ecclesiæ cesserit dicto R. & vicariam ipsius ecclesiæ receperit ab eodem. Vnde mandat decano, ne super hoc probationem recipiat, nisi cõis fama loci hoc habeat, vel nisi tales personæ appareant, de quibus non sit verisimile quòd debeant dejerare: quia sępe contingit quòd testes corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum. Nota quòd contra verisimilem præsumptionem inducuntur testes.

b *Concesserit.*] Quoniam de nemine præsumendum est quòd bona sua iactet. s. de renun. super eo. & s. de restit. spol. solicitæ. & ff. de proba. cum de indebito.

c *Communis fama.*] Quæ coadiuuat ad fidem faciendam. 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe. & ff. de testib. testium. §. eiusdem quoque. & C. ne de stat. defunct. si mater. & j. c. proxi. Bernat.

ILlud.] Per noiationem, cohabitationem & famam, probatur coniugium, maxime si appareant instrumenta dotalia. ita summat Io. And. quæ summatio iudicio Panormitani oino non colligitur ex isto tex. tum quia in isto textu nulla fit mentio de cohabitatione nec noiatione vltra instrumẽta dotalia, tum quia per dictionẽ, maxime, sentit Io. And. quòd absque instrumẽto dotali suisset hic per alia posita in textu probatũ matrimoniũ. Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Verum*. Abbas.

CASVS. Quædam libera mulier per x. annos & vltra scienter cohabitauit cuidam seruo tamquam legitimo viro, & ab eo fuit carnaliter cognita; postmodũ dicebat illum suũ non esse maritũ: sed vir dicebat suam esse vxorẽ, ostendens publicũ instrumẽtũ, in quo se coniuges noiabant, per quod etiam sibi donationem propter nuptias faciebat eidem. mulier asserebat instrumẽtum illud factum esse in fraudẽ, vt dñs seruo suo fraudaretur. Insuper produxit testes, quòd ille rogatus erat pluries ab amicis mulieris quòd eam despõsaret: sed ipse dicebat quòd eam non desponsaret. Vir prædictum instrumentum producebat, & quosdam testes qui viderant eam annulos deferentẽ. Ad hoc respondebat mulier, quòd hoc faciebat secundum consuetudinẽ illarũ quæ panes vendunt. Iudex super hoc consuluit Papam, & ipse rñdet, quòd in huiusmodi du-

Cassinen.

Cap. 12. eo tit. in 1. compilat. & post concil. Lateranen. sub Alexã. iij. par. 8. cap. 14.

Vide Anchoranum consil. 139. incip. in eo-dem præmisso. & Petrũ de Perus. in tract. permutationibus.

Dicto presbyter, deest in vetustis libris.

probationem.

Ianuensi

Cap. 14. tit. de sponsal. in 1 cõpilatione & post concil. Lateranen. sub Alexã. iij. par. 50. cap. 42. Iam de ma-teria vide Abbatẽ in c. nõ est de sponsal. & Cynum in l. si inuita. C. de nupt. & de intellectu Lodouicum Romanũ singul. 93 incip. maxima per instrumentum.

Vt eundem cludio penitentiæ pro vi-teria. & argum. per hoc facit ad id quod putant dicit de præben. per tex. & vide alia exempla per Bart. in l. cũ quid. ff. si cer. pet. vide Roma-num consil. 290.

fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum nõ esse maritum. Verum vir eam vendicans [e] in vxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese coniuges nominãt [f], & per quod ipsum ei donationem [g] propter nuptias fecisse apparet. Mulier vero instrumentum illud asserẽs vitiosum, vt seruo dominus fraudaretur [h], plures testes produxit, quod ille ab amicis eius sæpe rogatus, vt eã desponsaret, nec desponsasse, nec desponsaturum [i] se ipsam firmiter asserebat. vir autẽ non nisi prædicto instrumento, & quibusdã testibus qui viderant eam annulos [k] deferentem, ipsam probauit vxorem: sed mulier de more illarũ quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Verũ quia in huiusmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi †, si fama loci [l] habet, quòd vir ipsam in lecto † & in mẽsa sicut vxorẽ [m] tennerit (cum matrimonium [n] sit maris & fœminæ cõiunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, vt eidẽ viro affectu seruiat coniugali: præsertim [o] si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officiũ [p] suum fideliter adimpleuit.

bietate fama viciniæ debet attendi, & si fama loci habet, quòd vir ipsam in lecto & in mensa sicut vxorẽ tenuerit: cogẽda est mulier vt eidem viro affectu adhæreat coniugali: præcipue si prædictum instrumentum à tali sit factum, qui officiũ suũ fideliter adimpleuit. Nota, quòd circa matrimonium recurrendũ est ad famam loci, & sic per exteriora probatur matrimonium, saltem præsumptiuũ, quod non est probatio admittenda. Itẽ præsumitur pro instrumento facto ratione officij.

d *Scienter.*] Ex quo scienter cohabitauit, ei non põt opponere notã seruitutis. j. de coniug. seruo. proposuit. sed si hoc ignorasset, tunc sufficit bene: vt in eadem decr. & 29. q. 2. per totũ.

e *Vendicans.*] id est eã petens in suã vxorẽ.

f *Nominant.*] Ista nominatio præsumptionẽ inducit. 32. q. 4. dicat aliquis. ff. de proba. l. vlt. non tñ sufficientem probationem inducit. C. de probatio. nam epistolis. & C. de libera. cau. l. penult. præter quam in casu. C. de lati. liberta. tollen. l. vnica. §. similiquoque.

g *Donationem.*] Dos enim constitui non potest nisi liberia personis. C. de lati. libert. tollen. l. vnicã. §. sed & si quis hominũ. sic eadem ratione donatio non potest constitui nisi in liberam mulierem, & à libero viro. vnde præsumptionem inducebat talle instrumentum. ff. de iur. dot. si mulier. §. eius nomine. sed non plene hoc probat: quia non fuit factum instrumentum sup matrimonio. C. de nupt. neque sine nuptiis: & ita non probat hoc esse quod ab hoc cõiungii abesse. s. de transla. inter corporalia. & C. vnde cognati. non hoc.

Glo seq. quatuor casus quibus dominus fraudatur, ponit, &c.

h *Fraudaretur.*] Not. casus in quibus dñs fraudatur à seruo. j. de coniugio serui. licet. & j. de natis ex libero vẽtre. c. vnico. Itẽ alius casus est, C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. sed etsi quis homini. Tertius est in Authen. de nup. §. si vero ab initio. colla. 4. alius casus est in Auth. cõstitutio. quæ dignitas liberat filium à pa. pote. in prin. coll. 6.

i *Desponsaturum.*] hæc assertio præsumptionem tantum faciebat; quia potuit postea mutare voluntatem.

k *Annulos.*] Not. quòd si annulus datur etiam mulieri in ecclesia vel in domo præsumptio [a] est pro matrimonio, 30. q. 5. fœminæ. si corã parentibus, præsumuntur sponsalia. 30. q. 5. nostrates. hoc faciebat ad præsumptionem.

l *Fama loci.*] Not. quòd in talibus fama plurimum consideratur. arg. 2. q. 5. presbyter si à plebe. ff. de te. l. 3. §. eiusdẽ. & 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali, ver. itẽ sæpe. & 35. q. 6. si duo. C. ne de sta. def. si mater. & j. de eo qui co. consan. vxo. super eo. Item est hic arg. quòd fama sufficit ad probationem, si aliæ præsumptiones coadiuuẽt, ita quòd cum fama faciunt probationẽ: & ita quæ non prosunt singula, multa iuuant. j. c. proxi. & c. 3. & s. de testib. præterea.

Glo. seq. obijcit, & soluit.

m *Vxorem.*] Sed quare requiritur alia probatio, cum cohabitatio sufficiat ad matrimonium. ff. de ritu nup. in liberæ? Rñdeo, illa est præsumptio legis, sed canon non præsumit esse matrimonium nisi probetur propter periculum animæ. 30. q. 5. c. 1.

n *Matrimonium.*] Hæc diffinitio ponitur 27. q. 2. §. 1. & Instit. de pa. potesta. in prin.

o *Præsertim.*] id est, maxime: quia idem esset sine vllo instrumento, si sola fama cum alijs probatur.

p *Officium suum fideliter.*] Quod semp præsumitur. j. de præsum. ad audientiam. nisi contra præsumatur, vel probetur. nam tunc de crimine falsi vtrique incumbit probatio. C. de falsis. vbi. Bernat.

Litteris.]

Vide l. si liuum. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. & l. de statu. vbi Bar. ff. ad Syllanian.

Nota! signa maritalia aliquam sicut vxorẽ. & vide Baldum in c. ego N. de iureiuran. & in cap. ex transmissa. de restitu. spol.

a Gl. loqui videtur quando non exprimuntur tunc verba sapientia contentia. de quo dic vt not. j. de conuer. inf. c. vlt. in vlt. gl. iob. An. in no.

¶ Idem.

¶ *Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.*

CAP. XII.

Litteris † tuæ fraternitatis receptis nobis innotuit, quòd cum P. ab A. muliere, quam in vxorem acceperat, peteret separari[a], accusarores[b] matrimonij produxerunt testes firmiter asserentes, quòd postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, cõsanguineum viri eiusdem solum cum sola, nudũ cum nuda, in eodem lecto iacentem, ea (vt credebant[c]) intentione, vt † eam cognosceret carnaliter, viderũt multis secretis locis, & latebris[d] ad hoc commodis, & horis electis: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd ex huiusmodi violẽta & certa suspicione fornicationis, potest sententia diuortij[e] promulgari: ita quidẽ vt vir licentiam habeat mortua illa ducẽdi aliam, muliere sine spe[f] cõiugij remanente.

¶ Clemens tertius.

¶ *Idem dicit vt præced. capitul.*

CAP. XIII.

Tertio † loco quæstionis huiusmodi nodum tua fraternitas petijt explicari, an iuuenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat vxorem habere, ad quorum matrimonium impediendum[g], neptis ipsius spõsæ prosiliẽs, se[h] à iuuene carnaliter præcognitã proponebat, à qua producti testes dixerũt, se pro certo credere, quòd illa dicti iuuenis extiterat concubina: adijciẽtes, quòd eos insimul viderant per plana & nemora, vias & inuia, plúries conuagantes: & testimonium viciniæ se super hoc recepisse dicebant. Ad maiorem autem certitudinem[i] (quia minus sufficienter credidisti esse probatum quod eadem mulier asserebat) tam ipsa quàm iuuenis iuramentis adstricti, seorsum confessi sunt, quòd se inuicem carnaliter præcognouerant: licet iuuenis nollet[k] ab ea quã desponsauerat, separari: ¶ Nos autem quæ dicta sunt[l] intelligentes, præsertim cum hoc nõ dicatur occultũ, sed quasi prædicetur à pluribus manifestũ, consultius esse credimus, vt matrimonialiter non coniungantur †, sed solutis sponsalibus[m] separentur.

¶ Innocentius tertius Niuerñ. episcopo, & archidiacono Bituricẽs.

¶ *Propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de graui crimine condemnari.*

CAP. XIIII.

Litteras † vestras accepimus cõtinentes, quod cũ causa, quæ

Litteris.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Consultationi*. Abbas Sicul.

Casus. Quidam P. noĩe 9xit matrimonium cũ A. muliere, petens postmodum separari ab ea quo ad mutuam seruitutem, pro eo quod postq̃ mulier cũ pdicto viro 9xerat matrimoniũ, consanguineus ipsius viri, eam cognouit: Ad hoc probandum testes inducti fuerunt, qui dicebãt quod viderant consanguineũ illius viri solum cum sola, nudum cũ nuda, ea intentione (vt credebant) vt eam cognosceret carnaliter, & hoc viderunt in multis locis, & horis electis: quærebatur an pp has psumptiones deberent separari? Rñdet Papa, quod pp hmõi violentam suspicionem fornicationis, possunt quu ad seruitutem mutuam separari, ita tñ vt vir, illa mortua, cum alia 9hat si voluerit: mulier vero sine spe coniugij pmanebit. Nota quod violenta psumptio sufficit ad condemnationem.

a ¶ *Separari.*] quantũ ad thorum, & mutuam cohabitationem.

b ¶ *Accusatores.*] Idest, accusator. sic 2. q. 1. ĩ primis. nõ enim plures accusatores admittuntur: quia posset contingere quod vnus pbaret, alter nõ: ergo cum sint plures, iudex eligat magis dignum. ff. de accu. si plures. tñ qui semel apparuit inter accusatores, amplius testificari non potest. j. de accu. cum P.

c ¶ *Vt credebant.*] Non dicit vt sciebant, cum opus illud non plene pateat visui. sufficit ergo ferre testimoniũ de co qd inducit violentam præsumptionem, quæ sufficit in hoc casu: vt hic patet. & 32. q. 1. dixit dominus.

d ¶ *Latebris.*] quæ suspectis psonis interdicuntur. 35. q. 6. ab isto die. Adeo vt si post trinam admonitionem inueniantur confabulari, excommunicentur. j. de cohabi. cle. & mulie. si quisquã. & in Authen. vt lice. matr. & auiæ. §. his quoque. coll. 8.

e ¶ *Diuortij.*] quo ad mutuam seruitutem.

f ¶ *Spe coniugij.*] propter incestum, quem commisit. 27. q. 2. si quis sponsam. nisi timeretur de sua incontinentia; tunc enim daret sibi licentia contrahendi. 33. q. 2. in adolescentia. Bernar.

Tertio loco.] Primo ponitur consultatio. Secundo rñsio: ibi, *Nos autem*. Abbas Siculus.

Casus. Quidam iuuenis 9xit cum quadam per verba de psenti, Alia mulier neptis pdictæ sponsæ proposuit se prius cognitam ab illo iuuene quàm cum illa 9xisset: Ad quod probandum testes pduxit, qui dixerunt se pro certo credere, quod illa dicti iuuenis extitit concubina: adijcientes quod eos viderant insimul p plana, nemora, vias & inuia conuagantes pluries, & fama viciniæ sup hoc erat: Iudex ad majorem certitudinem, iuramentum vtriusq; recepit, qui confessi fuerunt quod carnaliter se adinuicem præcognouerant, licet iuuenis ab ea recedere nollet, quam iurauerat in vxorem: quæsitum fuit à Papa quid iuris esset? Et ipse rñdit, quod cum hoc non dicatur, sed pdicetur à pluribus manifestum, solutis sponsalibus separẽtur. Nota quod ex multis præsumptionibus inducitur probatio sufficiẽns. Item fama cum illis præsumptionibus probat.

g ¶ *Impediendum.*] id est separandum.

Glo. seq. inducit duas concor. alleg. 5. contraria, & soluit.

h ¶ *Præcognitam.*] Et ita affinitas pcessit matrimonium, & sponsalia: ideo si verum est, consanguineã illius postea habere nõ poterat. 35. q. 3. de incestis. & c. nec eam quam. & j. de eo qui cognu. 9sang. vxo. suæ. de illa. & in pluribus cap. eiusdem tituli. pterea hic audiẽ allegãs turpitudinẽ suam. j. de spon. pterea. 35. q. 3. extraordinaria. Arg. 9. ĩ. de test. sicut. & ĩ. de confessis. c. 1. & 15. q. 3. nemini. & j. de concess. pben. cum super quæstione. & j. de do. inter dilectos. Illud verum est, quod allegans turpitudinem suam non est audiendus, tñ pp periculũ animæ suæ audiẽ. j. de re iud. lator. & cap. cõsanguinei. & in fauorem liber tatis pater auditur qui filium vendidit. C. de liber. cau. l. 1. & ff. eod. l. 1. & 2. secus est cõtra libertatem. ff. de adop. l. post mortem.

i ¶ *Certitudinem.*] ad supplementum probationis. C. de reb. credi. si bonæ fidei. j. de iurem. cap. vltimo. in fi. & ĩ. de probat. sicut cõsuetudo. sic j. de despõ. impube. attestationes.

k ¶ *Nollet ab ea.*] vnde psumebatur quod non confiteretur falso se neptem illius præcognouisse.

l ¶ *Dicta sunt.*] scilicet quod testes dixerunt, quod viderant illos per plana & nemora: & quod iurauerũt, & de fama viciniæ, & aliæ præsumptiones, quæ in littera exprimũtur. & sic est arg. quod quæ non prosunt singula, multa simul considerata iuuant. arg. ĩ. c. prox. & ĩ. de testi. præterea. & ĩ. de proba. cum causam. vbi de hoc. ff. qui. ex cau. maio. necnon. §. si quis sæpius. & 35. q. 6. si duo. ff. de testi. ob carmen. §. si testes.

m ¶ *Sponsalibus.*] de facto: quia de iure non tenuerunt, cum essent illegitimæ personæ ad contrahendum propter affinitatẽ priua contractam. j. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. discretionem. & quasi per totum.

Litteras.] In prima ponitur iudicum consultatio. In secunda rñsio: ibi, *Nos vero*. quæ subdiuiditur. In prima ponit motiuũ mãdati. In secunda mandatum: ibi, *Quocirca*. Abbas Siculus.

Casus. Eps Altissiodoreñ. impetrauit litteras contra quosdam Burgenses de Charitate, quos impetebat de hæresi, quorum vnus extiterat G. de quo hic agitur, vt causa posset facilius expediri: vtraq; pars compromisit in duos de iudicibus sub certa pœna, reseruata sibi nihilominus delegata potestate: corã arbitris istis contra G. proponebat eps, quod erat hæreticus & periurus, pro eo quod cum ipse G. haberetur suspectus de hæresi, & confessus fuit hæresim suam apud Charitatem redeundo ad catholicam vnitatem, & idem cõfessus fuit de quodam fratre suo quod eodem laborabat errore, & cum frater ille coram Bituriceñ. archiepõ de hæresi cõuinceretur; purgatio sibi fuit indicta per G. fratrem suum, qui vere catholicus credebatur, ipse G. compurgauit fratrem suum, quem primo hæreticum asseruerat: & ideo episcopus proponebat ipsum G. duo contraria dixisse, vnde & periurus & hæreticus dicebatur ab ipso epo, & in hæresim relapsus: Ipse vero hoc negabat, quod licet de se confessus fuisset, de fratre tamen nihil dixerat: sed episcopus ipsum conuicit per testes: propter eius 9rietates iudices habuerunt G. de hæresi suspectum, vnde miserunt illum cum litteris suis ad dñm Papam: His omnibus diligenter consideratis, dñs Papa habuit istum G. de hæresi vehementer suspectum, tum quia quod ante dixerat postea negauit se dixisse: tum quia vel mẽdaciũ prius dixit in fratrem asserendo illum hæreticum, vel postea periurium 9misit in Deum purgando illum de hæresi, quorum vtrũq; reddit eum valde suspectum. Verisimilius tñ videtur, quod eo tẽpore quo reuertebatur ad fidem, tam graue mendacium non dixisset in fratrẽ nisi

* Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Et de intellectu videndus est Matheus singul. 198 incip. nota quod psumptio violenta. Marsilius singul. 116 incip. præsumptio in ti. & Alex. consil. 13. incap. viso processu.

† In codice Barbaturi ita, vt eam cognosceret carnaliter viderunt, & multis secretis locis, &c.

† Hæc glos. sola nõ est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

* Cap. 8. tit. de spon. sal. in 1. compilatione.

* Quæ hic colligit ex solitudine, nuditate, loco, & simul diuersitate sexus Ho. sten. & de hoc ĩ. de te sti. præterea multa, ex quibus insurgit præsump. vide in spec. eo. tit. § 1. ... Aud.

* De materia huius tex. & glos. videlicet quod sit audiendus, qui suam turpitudinẽ allegat, ob animæ periculum ... vide ... in l. mandandum ... ea consuetudine ... curatur. ff. de minorib.

† iungant.

* Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Et de intellectu vide Ferdinandũ Vasquium lib. 2. cap. 18. controuersiarum vsu frequentium ... de ... in causa hæresis, de qua loquitur glossa explicatum ... ad Dueñas ... Schol. 22. & Schol. 61. ... Schol. 1 ...

nisi fuisset accensus zelo catholicæ fidei: vñ p̄sumitur q̄ cũ postea purgauit illũ, turpiter deierauit: vnde mandat Papa iudicibus præsentibus, quatenus eũ propter solam suspicionem, quamuis vehementem, nolit illũ de tam graui crimine condemnari, talem & tantam securitatem ab ipso recipiant præter iuratoriam cautionem, q̄ timore pœnæ téporalis debeat coerceri, discretã pœnitentiã iniungentes eidem, ex qua appareat, an sit vere pœnitens, an ficte conuersus. Et si taliter eũ verũ catholicum cognouerint, non permittant eum vlterius indebite molestari, alioquin tamquã hæreticum eũ cõdemnẽt. Not. q̄ qui cõtria dicit, tamquam suspectus repellitur. Itẽ hic vna præsumptio præponderat alteri, quia illa magis accedit ad veritatẽ. Item propter vehemẽtem suspicionẽ nõ debet quis condemnari de hæresi. Item à periuro non debet amplius iuramentũ requiri. Itẽ timore pœnæ temporalis aliquis coercetur.

Quid cũ timeat sub hor. infra, patet i glossa super verbo purgando.

Glo. seq. not. probat per simile. signat contrarium, & soluit. Item arg. signat contrarium, & remittit.

vertebatur inter Altissiodoreñ. episcopum, & quosdam Burgẽses de Charitate, quos idem eps̃ de hæresi impetebat, vobis & abbati Colloñ. à sede Apostolica delegata fuisset, vtraq; pars vos duos sub certa pœna sibi arbitros[a] statuerunt[b], delegata vobis potestate nihilominus reseruata: G. autem lator præsentium vnus ex illis, hæresim suam fuerat publica voce confessus[c], & de fratre[d] suo similiter recognouerat[e], quòd eodẽ secũ laborabat errore: & infra †. ¶ Nos vero prædictum G. suspectũ[f] de hæresi vehemẽter habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negauit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem asserendo illum hæreticum, vel periurium postea commisit in Deum, purgando[g] illum de hæresi: quorum vtrumque reddit illum valde suspectum: quamquã verisimilius[h] videatur †, quòd eo tempore quo tamquã vere pœnitens ab hæresi reuertebatur ad fidem, tam graue[i] mendacium non dixisset: præsertim in fratrem[k], quem tamquam charissimum non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. vnde præsumitur, quòd cum postea purgauit[l] illum de hæresi, turpiter deierauit. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eũ propter solam suspicionem (quamuis vehementem[m]) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem & tantam securitatem recipiatis ab ipso præter iuratoriam[n] cautionem, quòd timore pœnæ corporalis † debeat coerceri: discretam ei pœnitentiam iniungentes, ex qua valeat apparere, vtrum in tenebris ambulet, an in luce: vtrũ ve sit vere pœnitens, an ficte conuersus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoueritis; non sinatis ipsum indebite molestari: alioquin eum tamquam hæreticum cõdemnetis.

¶ Idem Cenadieñ. episcopo, & abbati Deciquorum.

¶ *Non præsumitur incontinens in senectute qui in iuuentute continuit, maxime si est litteratus.*

CAP. XV.

CVm † in iuuẽtute sua Quinqueeccleśieñ. episcopus

---

a ¶ *Arbitros.*] Et sic patet, q̄ delegatus potest esse arbiter retenta etiã delegata iurisdictione. sic j. de præben. c. nisi. & s̄. de arbit. cũ olim. & c. innotuit. Sic etiam ordinarius potest esse arbiter. arg. s̄. de elect. causam quæ. & s̄. de arbit. cum tempore. Sed cõ vr̃ 3. q. 7. c. infamis. §. tria. in fin. ff. de arb. sed & si in seruum. §. s. Non sunt cõtria, & iudex non potest iubere vt in eum compromittatur, sicuti ibi dr̃. sed si partes voluñt ĩ ipsum cõpromittere, bñ possunt. arg. ff. de tut. & cur. da. ab his. prætor ait. & in Auth. vt diffe. iudi. §. si vero contigerit. coll. 9. Item est argu. hic q̄ in arbitrium possit de crimine compromitti. vnde signatur contra ff. de arbi. nõ distinguemus. §. Iulianus. & s̄. de in integ. restitu. c. penulti. in fin. vbi de hoc. Item argu. q̄ possit. 5. q. 2. si primates.

videtur. videbat.

Concor. l. furtu. §. qui mitũ. ff. de his qui no. infa. & Bal. in c. cõ stit. C.

b ¶ *Statuerunt.*] Cum agitur de crimine, aut illud infamat, & tunc si agatur criminose, non potest compromitti. ff. de arbit. non distinguemus. §. Iulianus. si ciuiliter ad confiscationem bonorum, bene compromittitur: vt hic. Aut non infamat, & tunc potest compromitti. ff. de his qui not. infa. quid ergo. §. ex compromisso.

Hæc glossa non est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

c ¶ *Confessus.*] pœnitendo de ea, & redeundo ad ecclesiam.

d ¶ *De fratre.*] Bene poterat testificari in hoc casu cõ fratrem. si enim frater tuus, vel amicus tuus, vel vxor tua, quę in sinu tuõ dormit, deprauare voluerit veritatem, sit manus tua super eos. 23. q. 8. legi. & q. 5. si audieris. & dicere debes patri & matri, nõ noui vos. 93. distinct. diaconi. & j. titu. proxi. quemadmodum. aliàs in magnis criminibus non auditur contra eum. C. qui accusa. non poss. si magnum. in leuibus bene. C. eodem titu. si sororem. & 4. quæstio. 3. c. si testes. §. parentes.

Tradit hic Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 2. titu. quomo. & per quos. q. 9.

e ¶ *Recognouerat.*] id est, confessus fuerat.

f ¶ *Suspectum.*] Nam sola suspicione suspectus habetur, nisi se purget ad arbitrium sui episcopi: quod si non fecerit, excommunicari debet. j. de hære. excommunicamus. §. 1. Bernar.

Concor. l. fideiussor. in glo. officium eũ no & qui satisda. cog.

g ¶ *Purgando illum.*] scilicet fratrem coram archiepo Bituricensi, coram quo cõueniebatur frater ille de hæresi, & ei fuit indicta purgatio, vt per ipsum G. deberet se purgare, & ipse fratrem suum cõpurgauit: ꝓpter quod eps̃ dicebat ipsum periurum & hæreticum: quia primo dixit illum hæreticum, & postea eũ compurgauit. Sed ipse G. dicebat, quòd licet de se confessus fuisset, de fratre tñ nihil dixerat: sed contrarium probauit eps̃: vnde isti iudices habentes suspectum ipsum, cum litteris suis remiserunt ad Papam.

h ¶ *Verisimilius.*] De nemine præsumitur q̄ sit immemor suæ salutis. 1. quæstio. 7. sancimus.

i ¶ *Tam graue.*] immo in vltimo articulo non semper præsumitur q̄ verum dicat aliquis. C. de probationi. rationes. ff. de probationibus. qui testamentum. ff. de lega. 2. Lucios. §. quisquis mihi 2. & ff. de legatis 3. cum quis. §. Titia. Solu. licet præsumatur q̄ verum dicat, non tñ sit sufficiens probatio iudici. arg. ff. de pig. acti. grauis. Et licet hæredes necesse habeant stare religioni defuncti, non tamen creditores. C. de proba. Authen. q̄ obtinet

k ¶ *Præsertim in fratrem.*] Præsumitur aliquid ratione consanguinitatis vel affinitatis. s̄. eodem. afferte. j. de test. requisisti. j. de simo. sicut. & s̄. de æta. & qualit. tuam. ff. de ri. nup. nõ solũ. §. 1. C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. sileat. arg. 3. q. 5. accusatores, vel testes. Io.

Pro liberis non hæ dotus retentio cum naturalis filiis parẽtes hortentur ad liberorũ suorũ educationem. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. notat & signat contrarium.*

l ¶ *Purgauit.*] Hoc est notabile, quòd semper est standum primo dicto alicuius, si postea cõtrarium dicat etiam in alio iudicio. s̄. de testi. cũ in tua. & etiam extra iudicium. s̄. de probatio. ꝑ tuas. & sic periurus reputatur qui vnũ vno iudicio vel eodem dicit, & postea aliud. Itẽ hic vna præsumptio præponderat alteri. ff. de in integ. restitutio. diuus. Arg. cõtra. s̄. de electio. cum inter R.

Temporalis, reportio in omnibus vetustioribus exẽplaribus, quod est etiam in notat. cum p̄lanone.

m ¶ *Vehementem.*] Immo ex leui causa probatur quis hæreticus. arg. C. de hæreti. l. 2. scilicet quantũ ad hoc vt suspectus de hæresi habeatur, & vt procedatur quasi contra suspectum, sed non vt condemnetur da hęresi. Item vehemens p̄sumptio ꝑ ꝓbatione accipitur. 35. q. 1. dixit dominus. & s̄. eo. afferte. 54. dist. fraternitatem. j. de iudæ. c. vlti. Respõ. q̄ non vehemens, sed violenta tantũ, de qua prædicta cap. loquitur. & ff. de re. du. si mulier. & l. præceden. nec etiam omnis violenta. si probetur contrarium. 27. q. 1. nec aliqua. s̄. de proba. proposuisti. & 35. q. 3. extraordinaria.

Cap. 2. eod. titu. in 3. compilat.

n ¶ *Præter iuratoriam.*] Hoc ideo dicit: quia postquam quis semel periurus est, amplius ad iuramentum non debet admitti. 22. q. 5. paruuli. & c. si quis conuictus. & 2. q. 7. non potest. & 6. q. 1. quicũque. & s̄. de testib. testimonium. quia timor est ne incidat iterũ in periurium. arg. j. de coha. cleri. & mul. clericos. Ber.

ADDITIO. Glo. ista procedit si dictio, præter, in isto textu stat exclusiue. Sed secundum doctores accipitur inclusiue, vt sic vltra cautionem iurare teneatur. & hęc verior. Nec obstat motiuum gl. quia istud iuramentum est oneris. & non honoris.

CVm in.] Diuiditur in quinque partes. In prima præmittit exordium circa excusationem episcopi. In secunda: ibi, *Licet.* ponit dilationem ipsius. In tertia: ibi, *Quia tamen.* ponit dilationis repulsionem & causam. In quarta: ibi, *Sed vt.* ponit inquisitionis commissionem. In quinta: ibi, *Quomodo.* inquisitorum relationem. Abbas.

CASVS. Episcopus Quinqueeccleśieñ. de Hungaria diffamatus erat apud regem, q̄ cum quadam nepte sua perpetrabat incestum, propter q̄ rex Hungariæ litteras suas misit domino Papæ denunciando sibi crimen ipsius, postulans vt malũ hoc perniciosum exẽplo de Hungaria remoueret: Sed quia huiusmodi suggestio non procedebat bono zelo, noluit Papa fidem adhibere dictis eius, sed voluit scire vtrum hoc ex charitate procederet: scripsit episcopo Austrieñ. vt prudẽter & caute à coepiscopis aliis inquireret diligenter, vtrum crederent illũ tali peccato respersum: & ipsi episcopi postmodum rescripserunt domino Papę, q̄ ipsi credebant eum virum honestæ conuersationis, personam ipsius multipliciter commendantes: vnde super hoc scribit Papa isti episcopo & abbati dicens, q̄ episcopus ipse adeo se maturum, honestum, & prouidũ exhibuit, q̄ ab ecclesia Romana pallio meruit decorari: quare non est de leui credẽdum, q̄ postquam ad senilem perueniens ætatẽ, turpiter abiecerit

iecerit iugum dñi: quia huiusmodi labes, quæ aliqñ in iuuentute contrahitur, in senectute frequenter purgatur: præterea non est credendum, q̄ vir talis ad hoc se conuerteret, vt cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum, quia etiam secundum leges naturale fœdus nihil permittit inter tales personas sæui criminis suspicari. Not. q̄ ex præterita vita præsumitur de præsenti. Item propter meritum personæ conceditur priuilegium. Item inter coniunctas personas naturale fœdus nõ permittit turpe aliquid suspicari. Itẽ denunciatio ex charitate fieri debet. Item superior non statim debet credere de subditis quæ referuntur eidem, sed prius debet ab alijs inquirere. Item propter infamiam à maleuolis ortam, non est inquisitio facienda.

a *Honestum.*] Ex quo enim adeptus est tantã dignitatem, præsumitur q̄ ratione suæ virtutis adeptus sit. 61. dist. c. 1. & cap. miramur. & is gradus cæteros antecellit, quẽ labor prolixior & stipendia meliora fecerint anteire. C. de offi. magistri officiorum. nemo.

b *Ad senilem.*] Arg. q̄ ex quo quis honestus fuit, q̄ & postea fuerit honestus. s. eo. mandata. & 2. q. 5. in primis. in fin. ff. de re mili. non omnes. §. à barbaris. Itẽ præsumitur pro senili ætate potius quàm pro iuuenili. arg. 34. distin. fraternitatis. 20. distin. de quibus. & iurisperitus ex verbis senum rusticorum argumẽtatur. ff. de leg. 3. si chorus. §. 1.

c *Frequentius.*] Non tñ semper, iuxta illud:
Stultitia est qua tonõ
fiunt esse senem. & illud:
Quod noua testa capit,
inueterata sapit.

adeo se maturũ, honestum a, & prouidum exhibuerit, vt ab ecclesia Romana meruerit pallio decorari, non est de leui credendum, quòd † postquam ad senilem b peruenit ætatem, turpiter abiecerit iugum domini, fœtores libidinis amplexando: cum labes huiusmodi, quæ nõnunquam in iuuentute contrahitur, in senectute frequẽtius c expietur. ¶Quis præterea de facili crederet, quòd vir præditus scientia litterarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se conuerteret †, vt cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cum etiam secundum sententias ethnicorum naturale fœdus d inter tales personas nihil permittat sæui criminis suspicari †. ¶Licet igitur rex Hungariæ eundem episcopum nobis per nuncios & litteras de tali crimine detulisset e, postulans vt malum huiusmodi perniciosum exemplo, de Hungarica ecclesia tolleremus; Quia tamen eius suggestio nõ de charitatis radice f procedere videbatur, noluimus aures nostras quasi malignis delationibus g inclinare. Sed † vt probaremus si spiritus esset ex Deo, Autiensi † episcopo dedimus in mandatis, vt prudenter & caute à coepiscopis indagaret, vtrum præfatum episcopum crederẽt tali labe respersum. Qui nobis postmodum rescripserunt h, quòd cum virum honestæ conuersationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

Et difficile continentiã seruat qui illicito se cõcubitu maculare nõ metuit. 34. dist. §. quod vero. & peccator cum venerit in profundũ vitiorum contemnit. 17. dist. nec licuit.

ADDITIO. Vnde versus: *Molestat in teneris annis amor hospes amarus,*
Est in canicie ridiculosa venus, & illud:
Exultat leuitate puer, grauitate senectus.
Inter vtrumque manens, stat iuuenile decus.

d *Naturale fœdus.*] j. de cohabi. cleri. & mulie. c. penul. & C. de episc. & cleri. cum qui.

e *Detulisset.*] denunciando: quoniam laicus non potest clericũ accusare. j. de accu. cum P. & s. de testi. decætero. nec præsens absentem. 3. q. 9. c. 1. & 2. q. 7. ipsi apostoli.

f *Charitatis radice.*] Vnde non debuit admitti. j. de accusa. cum oporteat. & c. meminimus.

g *Malignis delationibus.*] id est, detractionibus. Et est arg. q̄ propter infamiam à maleuolis ortam non est inquisitio facienda, vel purgatio indicenda. j. de pur. can. cũ in iuuentute. quæ est pars illius. & 11. q. 3. in cunctis. j. de accu. qualiter & quando.

h *Rescripserunt.*] Bene debuit eis credi cum essent ad hoc deputati à dño Papa. arg. s. de prob. post cessionem. & 11. q. 3. curæ. s. de fi. instru. c. 2. & præterea per has litteras nulli fiebat præiudiciũ.

D*Vdum.*] Prima pars ponit querelam. Secunda dat iudicẽ ibi, *Causam.* Abb. Siculus.

CASVS. Quidam scholaris C. nomine impetrauit literas ad Mediolañ. archi. vt ipsum faceret recipi in clericum, & in fratrem, si persona esset idonea à presbytero ecclesiæ sancti Victoris, in qua consueuerunt esse clericus & sacerdos: Sed presbyter ille coram arch. constitutus proposuit, q̄ facultates ecclesiæ duobus clericis non sufficiebant, adiiciens, q̄ idem C. non erat idoneus ad beneficium illius ecclesiæ obtinendum: dubitatum fuit & contentio erat super hac idoneitate, an deberet ille C. probare se idoneũ: Vnde propter hoc partes redierunt ad Papã: mandat Papa istis iudicib⁹, vt ex illa clausula, scilicet: si persona fuerit idonea: quæ in rescripto erat inserta, eidem scholari probandi se idoneũ nulla necessitas imponatur, cum prima facie præsumatur idoneus, nisi probetur indignus. Not. q̄ quilibet præsumit idoneus, nisi probetur contrarium.

¶Idem archidiacono † & præposito Mediolanen.

¶*Is pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cum idoneus præsumatur.*

CAP. XVI.

DVdum † archidiacono Mediolañ. dedimus in mandatis, vt C. scholarem à presbytero sancti Victoris in clericum eiusdem ecclesiæ recipi faceret & in fratrem: & infra. Sed presbyter memoratus archidiaconi declinans examen asseruit, quòd nequaquam sufficiebãt i duobus clericis, facultates ecclesiæ memoratæ: adiiciens quod prædictus C non erat idoneus ad illius ecclesiæ beneficium obtinendum: & infra. ¶Causam vobis duximus committendam, ita vt ex illa clausula k, scilicet: si persona † fuerit idonea: quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur, cum prima facie præsumatur idoneus l: nisi aliud in contrarium ostendatur.

¶*Glo. seq. quærit & soluit. solutione alleg. contrarium.*

i *Sufficiebant.*] Hæc exceptio legitima est, quia tot sunt ponendi in ecclesia quot ex facultatibus ipsius possũt commode sustentari. j. de instit. c. 1. & c. auctoritate. & j. de conces. præben. ex parte. Sed quis probabit ecclesiã esse soluendo, vel non esse? Respõdeo, ille qui dicit, non est soluendo, ostendendo facultates & redditus ecclesiæ: vt hic innuitur. & arg. C. de inoffic. test. omniũ. & ff. de leg. 2. cum pater. §. rogo. Arg. s. C. de probatio. ex persona.

k *Ex illa clausula.*] quæ & si non fuisset apposita, subintelligitur. s. de rescri. cũ adeo. & s. de elect. causam. & ff. de seruis. si cui. ff. de ri. nup. quamquam.

¶*Glo. seq. alleg. duas contra, inducit simile, obiicit & remittit. quærit & soluit.*

l *Præsumatur idone⁹.*] Sic s. de seru. c. vnic. & 86. dist. si quid. sic præsumitur quis bonæ fi dei, nisi probetur contrarium. C. qui mili. non pos. super seruis. lib. 12. & C. de non nu. pec. Auth. contra qui propriã. Vincen. Et sic vr q̄ negatiua probari debeat ex eo quod dicit, nisi aliud in contrarium ostendatur: sed negatiua probari non potest. s. de elect. bone. vbi de hac negatiua satis dicitur. Sed qualiter probabit illum non esse idoneum? si dicatur non idoneus ratione scientiæ, tunc iudex illum examinabit, an sit quantum ad hoc idoneus. s. de æta. & qual. accepimus. si ratione delicti vel irregularitatis, ille qui hoc obiicit, illud probet secundum illam regulam: Ei qui dicit incumbit probatio. ff. de probat. l. 2.

TITVLVS XXIIII.

De iureiurando.

¶Gregorius tertius †.

¶*Agi potest ad relaxationem iuramenti, cuius implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis. hoc dicit quo ad intellectum, & est casus notabilis. Abb. Siculus.*

DE IVREIVRANDO.

Quia in defectum probationum recurritur ad iuramenta. infra eo. c. si. & supra de proba. ex insinuatione. ideo post tractatum de probationibus tam in specie quam in genere, merito subditur hæc rubrica. Est enim iuramentum maximum litium expediendarum remedium. l. 1. ff. eod. & alibi dicitur quòd omnis controuersiæ finis est iuramentum. infra eodem. & si Christus. Vide ad materiam glo. not. 22. quæst. 1. in summa. quæ ponit quid sit iuramentum, quid iurare, quæ fuit causa institutionis iuramenti, item formam iurandi, & pœnam periurij. Abbas Siculus.

De hac materia tractatur 22. quæst. 1. & q. 2. & quæst. 4. & q. 5. & 35. q. 5. per totum, 15. q. 6. c. auctoritatem. §. à fidelitatis. vsque ad fi. quæstionis. & 2. q. 6. fere per totum.

Ex admi-

EX *administrationis.*] Creditores compelluntur relaxare iuramĕtum de vsuris sibi soluendis. h. d. quo ad litteram.

a ❡ *Iuramenta.*] recepta à debitoribus pro persoluendis vsuris creditoribus, quæ in ꝑiudiciũ aiarũ quo ad creditores seruari non possunt, & ideo rõne peccati compelluntur creditores relaxare huiusmodi iuramenta. ȷ̃. de iudi. nouit. sed quantũ ad iurantes non est peccatũ i. ȷ̃. eo. debitores. vnde soluere tenentur. sed si iurauit non repetere, potest illud denunciare ecclesiæ: & sic cõpelleretur creditor restituere vsuras quasi iudiciis recte officio iudicis. ȷ̃. eod. ad nostrã 2. arg. ȷ̃. de cog. spi. tua. & 2. q. 1. si peccauerit. Vel cõpellit relaxare iuramentum, vt hic. vel si nondũ sunt solutę, compellunt desistere ab exactione. ȷ̃. de vsuris. tuas. Bern.

b ❡ *Districtione.*] i. suspẽsione vel excõicatione 2. ȷ̃. de ver. sig. ꝗ̃ti.

c ❡ *Cogatis.*] tamq̃ delegati auctoritate huius canonis: vt ȷ̃. d' offi. ord. irrefragabili. §. ceterũ. & ȷ̃. de hære. ad abolendam. in fi. 2 vel etiam tamq̃ ordinarij. arg. ȷ̃. de vsur. post miserabilem. Ber.

CAP. I.

EX† administrationis: & infra. ❡ Mandam[9], quatenus creditores ad iuramĕta[a] super vsuris sibi soluendis præstita relaxanda, ecclesiastica districtione[b] cogatis[c] †.

❡ Ex † registro Gregorij.

❡ *Non valet iuramentum præstitum à prælato de non repetendis rebus ecclesiæ. Vel sic: A iuramento meticuloso fit absolutio per iudicem ecclesiasticum.*

CAP. II.

PEruenit † ad nos Laudiceñ. episcopum ab Ar. comite rebus[d] suis spoliatum, & iurare cõpulsum quòd non repeteret sic ablata. ❡ Cognita igitur contumelia, valde doluimus, asserentes ipsum episcopũ nullius iuramenti vinculis super hoc posse[e] constringi: quem tamẽ absoluimus[f], quia nefandissima coactione iurauit.

❡ Idem regi Francorum.

❡ *Non deierat qui iuramẽti implementum in melius cõmutat. Et non adstringitur quis iuramento ad implendum quod iurauit, si ab alia parte non impletur cuius respectu præbuit iuramentũ.*

CAP. III.

ij PEruenit † ad nos: & infra. ❡ Non enim propositum aut promissum infringit[g], qui in melius illud cõmutat. ❡ Nec tu ei, etiam si promissum tuum iuramento vel fidei obligatione, interposita conditione firmasses, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minime paruisse[h].

❡ Idem Petro subdiacono.

❡ *Ponitur forma iuramenti septem capitula continens, secundum quam iurãt Papæ episcopi: sed hodie omnes recipientes dignitatem à Papa sibi iurant. Hoc sit pro summario & diuisione.*

CAP. IIII.

EGo † N. episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto † Petro, sanctæq; Romanæ ecclesiæ, dominoque meo Papæ C. eiusq; successoribus[i] canonico[k] intrantibus. ❡ Non ero neque † in consilio, neque in facto vt vitam perdat[l], aut membrum †, vel capiatur mala captione. ❡ Consilium quod mihi aut per se, aut per litteras, aut per nunciũ manifestabit, ad eius † damnum nulli pandam[m]. ❡ Papatum Romanæ ecclesiæ, & regulas sanctorum patrum, adiutor ero ad defendendum & retinendum (saluo ordine meo[n]) cõtra omnes homines. ❡ Vocatus ad synodum veniã: nisi præpeditus fuero canonica[o] præpeditione. ❡ Legatum Apostolicæ sedis, quem certum esse cognouero, in eundo & redeundo honorifice tractabo[p], & in suis necessitatibus adiuuabo.

❡ *Peruenit.*] Legitur duobus modis. Primo q̃ iuramentum fuit ꝑstitum sup rebus ecclesiæ. Scđo non intelligit q̃ fuit ꝑstitũ super rebus ꝓpriis ipsius ꝑlati. Cõis diuisio. Secũda: ibi, *Cognita.* Abbas.

CASVS. Comes Arnulphus spoliauit epm Laudicen. rebus ecclesiæ suæ, & cõpulit ipsum iurare q̃ non repeteret sic ablata: puenit hoc ad dñm Papam: Ipse hoc audito valde doluit dicens, q̃ per illud iuramentum nullo modo fuit obligatus vel adstrictus, tñ ad cautelã ipsum absoluit, q̃a taliter coactus iurauit. Nota q̃ iuramentũ ꝑstitum ꝑ metum de rebus ecclesiæ non repetendis non obligat. Itẽ à tali iuramento absoluitur ad cautelam.

d ❡ *Rebus suis.*] i. ecclesiæ suæ. nã si de rebus propriis iurasset, teneretur iuramentũ seruare. ȷ̃. eo. si vero. ȷ̃. q̃ me. cau. ad audientiam.

ADDITIO. Sed quæ est rõ diuersitatis? Ratio est, q̃a super suis potest iurare, & facere pro volũtate sua. C. de Iudæis. nemo. sed sup bonis ecclesiæ nõ, cũ ecclesia, fiscus, & minor pari passu ambulẽt. C. de sac. san. eccl. vt inter diuinum. ȷ̃. de i integ. resti. audiuis. vnde minor etiã, si tutor iurauerit bona sua alienata non repetere, si læsus est minor, repetere põt. C. si tut. vel curator. l. etiam. ergo & ecclesia siue ꝑlatus, cum nõ sit ipse dñs, sed procurator. 12. q. 1. §. fin. 14. q. 1. §. 1. vel defensor ecclesiæ. 16. q. 1. in canonibus.

❡ *Glossa sequens ponit duas opinio. secundam approbat, & huic decre. dupliciter respondet.*

e ❡ *Posse constringi.*] Arg. est hic q̃ iuramentum metu extortũ ipso iure non teneat, vt quidã dicũt, vt Basianus & T. Alij dicũt & melius, q̃ iuramentũ metu extortũ est obligatoriũ, dũmodo sine periculo aiæ possit seruari. & hic ꝑstitum fuit iuramentũ de rebus ecclesiæ: & ideo nullũ fuit hic iuramentũ de rebus ecclesię ꝑstitũ qđ seruari non posset sine salutis æternæ interitu. de hoc plene dixi ȷ̃. qđ metus cau. abbas. & tene qđ ibi dicitur, & qđ dicitur hic ĩ fine.

f ❡ *Absoluimus.*] Intellige de facto ad cautelam. sic 34. q. 1. audiuimus. & 11. q. 3. excellẽtissimus. & ȷ̃. de app. ad præsentiam. Vel expone, absoluimus, id est, absolutum esse ostẽdimus, & sic concordat litteræ præcedenti, scilicet nullis vinculis posse constringi.

ij PEruenit.] Duo sunt dicta. Secundum: ibi, *Nec tu.* Abbas Sicu.

CASVS. Iurasti ire vltra mare, intrasti religionẽ postea: & non vadis vltra mare, non frangis iuramentum quia in melius cõmutas, & apposita conditione si aliquid iuraueris, si conditio non seruatur, nec iuramentum seruare teneris. Panormitanus. Vel aliter. Rex Francię ꝓmisit regi Anglię, vel alicui alij ꝑstare consilium & auxiliũ ꝯ aduersarios suos, si & ipse sibi consiliũ & auxilium aduersus suos simili modo ꝑstaret, iuramẽto interposito, vel interpositione fidei sup hoc ꝑstita: Rex Angliæ non seruauit regi Franciæ qđ promisit: dubitauit Rex Frãcię an teneretur sibi seruare ꝓmissum? Rñdet Papa, q̃ non dr̃ mutare propositum aut ꝓmissum, qui in melius illud cõmutat, nec tenetur illi regi ad ꝓmissum seruandũ, si constat eum non paruisse conditioni, etiam si iuramentum interuenisset vel ꝓmissio, vel fides hincinde data fuerit. Nota q̃ non frangit ꝓmissum vel propositũ suum qui ꝯmutat illud in melius. Item iuramẽtum vel fides data sub conditione nõ obligat, nisi conditio seruetur.

❡ *Glo. seq. inducit in hoc cap. 4. concor. alleg. tria contraria, & soluit.*

g ❡ *Infringit.*] Sic non dicitur deierare, qui ex iusta causa iuramẽtum deserit. ff. q̃ satisd. cog. l. vlt. & 22. q. 4. mulier. & q. 2. beatus. ȷ̃. de voto. scripturæ. & cap. licet.

h ❡ *Paruisse.*] Arg. expressum hic fidem non seruari ei qui ꝯ fidem versatur. ff. pro socio. si conuenerit. & 28. q. 1. si infidelis. ff. de inoffi. testa. si instituta. C. de pac. cum proponas. Argu. contra. 23. q. 1. noli æstimare. 33. q. 5. q̃ Deo. 22. q. 4. innocens. Solu. prima rubrica vera est generaliter. illud contra, noli. vbi dicitur, hosti fides seruanda est, intelligitur si promittatur, & eidẽ seruetur: & sic concordat priori. sed aliud est in cap. quod deo. q̃a loquitur de voto communiter à viro & vxore facto, vbi nulli conuenire licet: quod postq̃ promissum est, omnino est seruandum: vt 32. q. vlti. cap. vlt. ad fin.

EGo N. *episcopus.*] Hic traditur forma qualiter episcopi iurãt fidelitatem domino Papæ, & successoribus suis.

i ❡ *Successoribus.*] qui sic iurauit, non tenetur successori iurare. ȷ̃. eodem. veritatis.

K ❡ *Canonice.*] 25. quæst. 2. alienationes. de consecr. distinct. 1. hic ergo.

l ❡ *Vitam perdat.*] Hoc non sufficit, immo vbicunque senserit dñm periclitantem, ad prohibendas insidias occurrere debet. C. de his qui. vt iudi. l. vlt. 22. q. 5. de forma. quæ hic minus dicuntur, ibi supplentur: & econuerso.

m ❡ *Nulli pandam.*] Hoc intelligo de honesto consilio, quoniam consiliũ mali tenetur reuelare illi cui posset prodesse, & non obesse. 22. q. 5. hoc videtur.

n ❡ *Saluo ordine meo.*] id est, secundum quod pertinet ad meũ honorem: quia non cum armis.

o ❡ *Canonica.*] vt 18. dist. si episcopus.

p ❡ *Tractabo.*] si constiterit per literas suæ legationis. C. de man. princip. l. vnica. & 42. distin. quiescamus. arg. vel quia est honesta persona. 97. dist. nobilissimus.

a ❡ Sing-

† Sane modo hoc ac æquas.
† Cap. 4. eo tit. in 2. compilat.
Et an vocari pars debeat, vt hic iuramẽta relaxentur, vide Alexan. cõsil. 91. incip. visa. & Aretinum cõsil. 53. incip. cõsultatio peꝯ missa.
† Vide l. cũ aliis. p Bal. C. de vsu tit.
† Aliàs Gregorius in registro. sed nõdum reperi.
2 Vel interdicto.
† Cap. 9. eo. tit. in 2. compil & post concil. Lateranẽ. sub Alexã. iij par. 17. cap. 7.
Et de motiuo vide Archidiaconum in c. 2. de pact. lib. 6. Salicetum & Paulum Castrẽsem in Authen. sacramenta. C. si aduersus venditio. & vide omnino Dominicum Sotum lib. 8. de iust. & iure. q. 2. art. 7.
† Cap. 10. eo. tit. in 1. compilat. Sed neque hoc caput dicit Antoninus Augustin' se in venire in registro B. Gregorij & de materia vide b. Thomam 2. 2. q. 89 art. 7. & q. 88. art. 3. & 12.
† Et de sta. ut c. vnico. §. porro lib. 6. in. And.
4 De hoc articulo vt de S. Thomam & ibi Caietanum 2. 2. q. 89. art. 7. & Sotum supra citatum.
† Cap. 10. ris de electione in 1. compil.
† beato
† Aliàs, de est dictio, neque.
† Adde q̃ appel. mem hic veniat. Bart. in l. 1. ff. de publ. iud. Auth. sed nouo iure. C. de ser. fug. & 59. dist. singula.
† eorum. legitur in vetustioribus.

a ¶ *Singulis annis.*] Vel rarius iuxta chirographum suum. 93. distin. iuxta. & hoc intellige de archiepiscopis & episcopis qui subsunt domino Papæ, nullo medio. s. ē. de maio. & obed. dilecti. Bernar. ADDITIO. Ego N. nota q̧ abbates pstant hoc iuramentum in benedictione: sicut epi in psecratione. De iuramento vero qd pstat imperator, dic vt in cle. Romani. j. eo. tit. De iuramento qd pstant inferiores clerici, habes in c. quamq̃. 23. dist. latius per Host. & Ioan. And. j. eo. tit. tua. De iuramento qd pstat vasallus dño feudi, est tex. in c. de forma. 22. q. 5. Et de multiplici ioramento vide in Spec. eod. tit. §. 1. ver. illud aut. Abbas Sicul.

¶ Apostolorum limina singulis [a] annis, aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absoluar † licentia. Sic Deus me adiuuet, & † hæc sancta euangelia.

¶ Vrbanus Papa.

¶ *Non tenetur clericus episcopo suo obedientiæ iuramentum præstare, nisi ratione administrationis sibi concessæ.*

CAP. V.

NVllus † episcopus [b] clericos suos (nisi forte quibus ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi iurare [c] compellat.

b ¶ *Nullus episcopus.*] Hoc cap. ponitur pro palea. 22. q. 5. cap. vlt.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit, & ponit casus, quibus licito iuratur. & ver. de his iuratur in multis casibus.*

c ¶ *Iurare compellat.*] 23. dist. q̃ q̃. Arg. 5. Sed illud intelligitur scd'm istud: vt illi sint quib' cōmittitur administratio ecclesiæ, iurent: alij vero non. s. de maio. & obe. legebatur. arg. s. c. prox. Sunt & alij casus in q̃bus iuratur p pace. 22. q. 1. oē. Item pro fide. de consec. dist. 2. ego Berēgari[e]. & 1. q. 7. quotiēs. Pro fama. j. de pur. can. quotiens. & in alijs pluribus. cap. ibi positis. Pro obedientia: vt hic, & ca. pxi. & s. de elect. significasti. Pro cautela dilapidationis. 28. dist. de Syracusanæ. Pro veritate in defectum aliorū testium. 14. q. 2. quamq̃. Vnde versus:

Pax & fama, fides, reuerentia, cautio damni:
Defectus veri sibi quærunt magna caueri.

¶ Alexander iij. episcopo Vigilien.

¶ *Qui se obligauit ad vsuras soluēdas, soluere non cogitur nisi iurauerit: quo casu cogitur, sed repetit.*

CAP. VI.

DEbitores † ad soluendas vsuras in quibus se obligauerant, cogi [d] non debent. Si vero de ipsarum solutione iurauerint, cogendi [e] sunt domino reddere [f] iuramentum. Et cum vsuræ solutæ fuerint, creditores, ad eas restituendas, sunt ecclesiastica seueritate (si necesse fuerit) compellendi.

¶ Idem Rothomagen. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Debitor, qui iurauit creditori nullum grauamen super re pignorata inferre, donec soluerit debitum, non auditur repetens pignus volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum integraliter soluere, & demum rem cum fructibus inde perceptis exposcere. h. d. & est casus notabilis.*

CAP. VII.

AD † nostram noueritis audientiam peruenisse, quòd cum P. quibusdam hominibus certam summam pecuniæ mutuasset, quasdam ab eis possessiones & redditus recepit in pignore: ipsos iuramenti religione adstringens, quòd super illis donec soluerēt sibi pecuniam, nullum ei grauamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis & redditibus nondum sortem, deductis expensis, [g] receperit †, tu tamen frater archiepiscope eum propter hoc excommunicationis vinculo adstrinxisti [h]: & infra. ¶ Ideoq; mandamus, quatenus recepta à præfato P. sufficiēti [i] cautione, quòd vestro † debeat parere mandato [k], absoluatis eūdem. Deinde debitores eius qui prædictas possessiones & redditus contra iuramentum subtraxisse dicuntur, si † ita est, eos ecclesiastica cēsura cogatis, vt hæc restituāt: nec sibi molestias inferant, donec ei pecunia persoluatur [l].

Iure soluere tenetur pp iuramentum, sed alio iure repetit: quia indebite solutæ sunt: & sicut habet debitor actionem ad petendū solutum: ita habet actionem aduersus creditorem vt eum liberet à iuramento. s. eod. c. 1. & j. de vsur. tuas. & quod dicit, cogēdi sunt, intellige cum non petunt absolui à iuramento.

¶ *Glossa seq. argu. ex argumento infert, & dat simile.*

f ¶ *Reddere iuramentū.*] Ar. q̧ soluere vsuras nō est peccatū: alias nō cōpellerentur. 22. q. 1. si peccatum. sed ille qui recipit, peccat: & in eodem facto alter peccat, & alter non: sic etiam in alio casu vnus cōmittit adulterium, alter nō. 32. q. 5. proposito.

AD *nostram noueritis audientiam.*] Si debitor creditori iurauit rem pignoratam nō repetere, nisi ipsius debitū soluat, iuramentum seruare ppellitur. sic summat Ioan. And. sed hæc summatio nullam dubitationem continet: sed forte pp varietatē lect. summauit Ioā. And. ita generaliter. Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam P. nomine, quādam summam pecuniæ mutuauit quibusdā hominibus, recipiendo ab eis quasdā possessiones & redditus in pignore: pstito iuramento ab eis q̧ ipsi Petro, super illis nullū grauamen inferrent, donec sibi pecuniam soluerent, anteq̃ de possessionibus & redditibus illis sortem suā deduxissent, cœperunt illum coram archiepo molestare, ita q̧ per archiepm dictus P. fuit excōicatus: vnde super his conquestus fuit dño Papæ, & ipse mandat eidem archiepo, & eius coniudicibus, quatenus recepta sufficienti cautione ab ipso P. q̧ eorum debeat stare mandato, ipsum absoluant, postmodum compellant creditores, si est ita, vt possessiones & redditus pdictos eidem P. restituāt, quia ɔ̄ iuramentum suum venerunt, nec sibi molestiam inferant vel grauamen, donec pecunia fuerit restituta, sicut iurauerunt, cōpellant dictum P. vt quicquid recipit vltra sortem, deductis expensis restituat eis: qd si non fecerit, excommunicēt illum. Nota q̧ sufficiens cautio peti debet ab eo qui vult parere mandato ecclesiæ. Item iuramentum semper seruandum est, etiam factum super vsuris soluendis, licet promissio vsurarum non valeat. Item creditor nihil vltra sortem petere potest: expēsas tamen quas fecit circa pignora, potest deducere.

DEbitores.] Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Si vero.* Tertium: ibi, *Et cum.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis pmisit soluere vsuras, cum vsuræ inhibitæ sint in iure canonico & diuino: q̄rebat vtrū ille sit ɔpellēdus ad eas soluendas? & rñdet q̧ non debet cōpelli ad hoc. Si vero iurauit soluere: tunc pp iuramētū debet cōpelli: & cū vsuræ solutæ fuerint, creditores sunt ɔpellendi p censurā ecclesiæ, vt eas restituant. Nota q̧ s'm canones obligatio vsurarum non tenet, sed iuramentum super hoc factum tenet, & debet seruari. Item vsuræ restitui debent.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium.*

d ¶ *Cogi non debent.*] quia nulla fuit obligatio de iure diuino siue canonico: tñ iuramentum su p hoc factum, est seruādum, & sic patet q̧ licet non teneat principale, tenet tñ accessorium contra illud s. de foro compe. si diligenti. & C. de leg. non dubium.

¶ *Glo. seq. mifcet 4. obiect. & soluit.*

e ¶ *Cogendi sunt.*] Sed ɔ vr̄ q̧ non sunt cōgēdi: nam debitor habet actionē ad repetendum vsuras iam solutas: ergo multo fortius habet exceptionem ɔ agentem. ff. de reg. iur. inuitus. §. 1. & ff. de superfi. l. 1. §. plane. Item dolo petit qd statim restituere debet. ff. de do. excep. dolo. & ff. de reg. iur. in condēnatione. §. dolo facit. Item si soluitur debitum, non repetitur. ff. de cond. indeb. Iulianus. & l. si pcurator. & l. iudex. Et si indebitū scienter soluit, non repetitur: q a donari vr̄. ff. de reg. iur. cuius p errorem. & ff. de cond. indeb. l. 1. & C. eo. tit. indebitū. Item à iuramento non vr̄ liberatus qui sic soluit vt postmodum repetat. ff. de solu. qui sic soluit. & l. qui hominem. §. vlt. Ad hoc dicas, q̧ vsuræ indebitæ sunt iure canonico, & in nullo casu conceduntur, etiam vt captiui redimātur. j. de vsur. sup eo. & ideo solutæ: peti possunt tamq̃ indebitæ, non obstat eo quod dr̄, indebitum sciēter solutum non repetitur: quia hoc fit metu iuramenti, vnde sibi non pjudicat quod p metum facit. Vel sic, vno

g ¶ *Deductis expensis.*] Nullus casus est, qui hoc genus deductionis impediat. ff. famil. ercis. fundus qui. nisi in decimis. j. de deci. cū homines. & c. tua nobis. qñ in decimis expensæ sunt deducendæ, legitur j. de deci. pastoralis. hoc solom computatur in fructu, quod superest deductis expensis: vt in l. prædicta, fundus. de istis dicitur s. de restitu. spol. grauis.

h ¶ *Adstrinxisti.*] quia [a] non restituebat possessionem, sed dixit hic q̧ tacuit odio vsurarum.

i ¶ *Sufficienti cautione.*] Nomine cautionis simplex promissio intelligitur. C. de verb. signifi. sancimus. de consec. distin. 4. prima. si autem dicatur idonea vel sufficiens, vt hic, intelligitur de pignoratitia vel fideiussoria. ff. mandati. si mandato Titij. §. vlt. & ff. de fideicom. lib. l. 4. §. adijci.

k ¶ *Mandato.*] Hic remittitur ad excommunicatorem: quia non appellauerat, sed simpliciter denunciauerat Papæ, & etiam caue, quia erat excommunicatus pro contumacia.

l ¶ *Pecunia persoluatur.*] scilicet sors sua, quam dedit: vel donec de ipsis fructibus fuerit satisfactum: quia in sortem sunt computandi.

[Marginal notes:]

[a] Idem fer tur in alijs in confirmatione, consecrationem, vel pallium a Papa recipiunt. Ioā. And.

[b] Aliàs absoluat.

[c] Aliàs item & hæc sancta Dei euangelia.

a Ego tñ in vetustis exēplaribus reperire, nec ob id videtur ita.

[d] Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. Et vide Abbatē in c. legebat. & in c. cum in ecclesijs. s. de maio. & obedien.

[e] Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateranēs. sub Alexā. iij. par. 16. cap. 4. Et de materia & intellectu vide Bal. c. ...

[f] Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat. Et de intellectu vide Fedad. dum Vasquam lib. 1. de succes. ... Cotarruuiam in c. quamuis in 1. par. ...

[g] Vide l. cum notis. C. de fruct. & lit. expen.

[h] De hoc articulo vide quæ dixi lib. 1. comment. in Decret. Inquisit. Schol. 6.

[i] In codice Barbatus ita: si ita est, per censurā ecclesiasticā cogatis.

a Hæc glossula nō est Bernardi, nec est in antiquis codicibus.

[k] Neq; hæc glossula est Bernardi, nec habetur in antiqu.

tandi. infra de vsur. cap. 1. & 2. & C. de pigno. actio. l. 1. & 2. sed in casu isto propterea ꝙ iurauerūt nullum super possessionibus illis grauamen inferre donec creditori fuerit satisfactū, tenentur timore iuramenti pecuniam restituere creditori: vt j. cap. ꝓximo. & postea repetere possunt quicquid percepit creditor vltra sortē, tamquam indebitum.

a ❡ *Pecuniam.*] scilicet totam, partē enim recipere non tenetur. ff. de vsur. tutor. §. Lucius: & de actio. empt. Iulianus. §. offerri. & hoc est verum, si debitori totū confiteatur: aliàs secus. & sic intelligitur l. ff. si cer. peta. quidam existimauerunt.

❡ *Glossa sequens obijcit, ponit opin. & tres solutiones.*

b ❡ *Ad restituendum.*] Sed videt quòd isti debitores deberent cadere à iure suo, quia dixerunt sibi ius. ff. qḋ met. caus. extat edictum. argum. C. vnde vi. si quia in tantā. 16. q. 6. placuit. Dicunt quidam, quòd in causis ecclesiasticis rigor iuris non seruat. j. de dolo & contu. ca. 1. & j. de iudi. dilecti. argu. Vel non fuit actū ad hoc. ff. si quis cau. l. 1. respon. 1. in fi. j. de or di. cogni. cum dilectus. & j. de excep. ca. 1. & quia auctoritate iudicis hoc fecerunt ². Vel aliter nihil pertinet ad Papam de possessione, nisi quantum ad prohibitionem vsurarum & periurij, & ideo ꝓpter iuramentū ꝑcipit possessiones restituendas ratione peccati. j. de iudi. nouit. Ber.

ᵃ Nota, hęc glossula est Bernardi, nec habetur in antiqua.

¹ Cap. 4. eod. tit. in 1. cōpilat. Et post concilium par. 17 cap. 1. vide C. ad audientiā. supra de eo, quod met. causa.

² Hęc opinio, reprobat. qa auctoritas iudicis impēsa, ad excusandum. l. iuste possidet. & ibi Bart. §. de acqu. possessio.

Cum autem ei pecuniam ᵃ, sicut iurauerunt, persoluerint: vos ipsum ad restituendum ᵇ quicquid (deductis expensis) vltra sortem recepisse constiterit, inducere studeatis: & si cōmonitus non fecerit, in eandē excommunicationis sententiā reducatis eundem.

❡ Idem Senonen. archiepiscopo.

❡ *Si iuramentum per metum extortum seruari potest, sine interitu salutis æternæ seruandum est: ecclesia tamen Romana consueuit à tali iuramento absoluere.*

CAP. VIII.

SI † vero aliquis quemquam grauissimo metu sub religione iuramenti ᶜ, suum ius refutare coegerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: Tibi duximus respondendum, quòd non est tutum, quemliber contra iuramentum suum venire, nisi tale sit, quod seruatum vergat in interitum salutis ᵈ æternæ: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra iuramentū proprium ᵉ: ne auctores periurij ᶠ videamur. verum aliquādo in Romana ecclesia à pluribus prædecessoribus nostris factū esse recolitur, quòd clerici qui coacti ministerium ecclesiæ abiurarūt, de iuramento absolutionis beneficium meruerunt ᵍ: & ad coercendā iniquitatē eorū, qui ecclesiasticos viros ad præstandū illud cōpulerāt, permissi ʰ sunt in eadē ecclesia ministrare †.

❡ Idem Sardinensibus † episcopis.

❡ *Monachi qui pro debito monasterij iurant stare in obstagio, et fideiussores, qui iurauerunt creditorem indemnem seruare, iuramenta seruare coguntur.*

CAP. IX.

EX † rescripto, quod nobis est præsentatum, innotuit, abbatem Tremen. cum Petro super summa octo millium solidorum, taliter conuenisse: & infra. ❡ Super hæc prædictus abbas quosdam ex monachis obsides ⁱ dedit, qui de obseruanda conuentione iurauerunt, vt si ipsi deficerent alii monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Insuper

SI vero aliquis quemquam grauissimo metu.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Duximus tibi.* Abb. Siculus.

CASVS. Aliquis per metum grauissimum compulsus fuit renunciare beneficium suum, iuramento interposito de eodem vlterius non repetendo: & sic ille compulsor retinuit sibi beneficium illud: quæritur quis illorum debeat beneficium illud habere, an neuter? Respondet Papa, quòd non est tutum alicui venire contra iuramētum suū, nisi illud tale sit quod seruari non possit sine periculo animæ; Papa non vult alicui dare materiam contra iuramentū suum veniendi, ne auctor periurij videatur: tñ in Romana ecclesia à pluribus Romanis Pont. factū est, ꝙ clerici qui coacti beneficiū suum abiurarunt, de iuramento beneficiū absolutionis meruerunt: & ad coercendam iniquitatem illorum, qui illos iurare compulerant, permissi sunt eadem beneficia obtinere. Nota, ꝙ iuramentū semper est seruandum, dummodo in obseruatione ipsius periculū animæ non vergat. Item nec Papa, nec etiam alius debet esse auctor periurij, nec dare alicui materiam peierandi. Item à tali iuramento per metum præstito quis absoluitur si petat, & confiteatur quod taliter iurauerit: aliàs non absolueretur.

c ❡ *Iuramenti.*] scilicet de non repetendo vlterius ipsum beneficium; & sic plana est responsio domini Papæ.

❡ *Glossa sequens recitatur per quæstio. quid de temporali.*

d ❡ *Salutis æternæ.*] Idem est etiam si temporalis. 22. q. 4. c. innocens. §. vltim. ver. quisquis ergo. in fin. hoc intellige si directe vergat in interitum: quoniam si occasionaliter seruandum est, puta si aliquis vltramontanus, siue Gallicus iurat se moraturum Romæ in Augusto, occasione talis iuramenti posset vita temporalis adimi, si tunc Romæ moraretur. idem est si in deteriorem exitum vergat. 22. q. 4. si aliquid. j. eo. cum quidam. Ala.

❡ *Glossa sequens arguit, alle. 2. iura, in contrarium alle. 3. ponit duas opi. soluit & remittit.*

e ❡ *Iuramentum proprium.*] Argu. ex hoc loco, quòd iuramentum metu extortum seruandum est, & obligat: & qui illud non seruat, periurus est, dummodo seruari possit sine periculo animæ. j. quòd met. cau. ad audientiam. & 22. q. 4. si aliquid ³. Argum. contra. j. quod met. cau. perlatum. & e. abbas. 15. q. 6. auctoritatem. Basianus & Tanc. dicunt, quòd iuramentum metu extortum neminem obligat ex eo, quòd dicit lex: quod metus causa factum est, ratum non habebo. ff. quod metus causa. l. 1. Ala. & alij quidā dicunt hic, quòd si is qui iurat habet animum obligandi se, siue adimplendi, obligatur; si non habet, non obligatur. argum. j. de bapt. & eius effectu. maiores. §. item quæritur. Communior est opinio & verior, ꝙ iuramentum metu extortum est obligatorium, quia voluntariū. 15. q. 1. merito. dummodo sit tale iuramentum, quòd sine interitu salutis æternæ seruari possit, vt hic dicit expresse: quod si esset, nullus propter quemcumque metum iurare debet: quia potius debet quælibet mala pati, q̄ malo consentire. 32. q. 5. ita ne. & j. quod met. cau. sacris. & tale iuramētum quidam appellant assertoriū ⁴. Alia dicuntur promissoria, quę etiam non obligāt, vt dicunt, si talis sit metus qui possit cadere in constantem virum. de hoc plenius dictum est j. de his quæ vi metus ve cau. fi. l. si. Abbas.

f ❡ *Ne auctores periurij.*] Simile dicit imperator. C. si aduer. ven. l. 1. immo & si negligenter ea quæ male vsurpantur omittimus, excessus viā aliis aperimus. 93. dist. peruenit. & 35. q. 9. loci. ff. de pact. dotalibus. cōuenire. & ff. de pact. si vnus. §. pacta. & argum. C. de indict. viduita. tollen. l. 2. in fine. Vincentius.

g ❡ *Meruerunt.*] de facto ad maiorem cautelam, secundum illos qui dicunt, ꝙ tale iuramentum non obligat. Secundum nostram opinionem dicas, meruerūt in veritate cum essent obligati, & possent sine periculo animæ seruare.

h ❡ *Permissi sunt.*] Arg. est hic: in alterius odium cū altero dispensandum. arg. 3. q. 5. de accusatoribus. & 6. q. 3. denique. & 79. dist. si quis Papa. & 6. q. 1. si quis cum militibus. in fine. & hoc facit expresse pro nostra opinione. Ber.

EX rescripto.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Ideoque.*

CASVS. Quidā abbas pro vtilitate monasterij certā quantitatē pecuniæ accepit mutuo à quodā P. & conuentū fuit inter eos, vt certo loco & tpe solueret dicta pecunia per abbatē dicto P. & ꝓ hac conuētione obseruāda quosdā ex suis monachis obsides dedit, qui de obseruāda cōuentione iurauerūt. Itē ꝓmisit dictus abbas, ꝙ si illi monachi dati pro obsidibus aliquo casu deficerēt, alios in eorū loco surrogaret: insuꝑ si fidē monachi nō obseruarēt, abbas dedit fideiussores quendā nobilem virum & eius vxorem, qui sub iureiurando etiam se obligauerunt: denique omnibus deficientibus in dicta cōuentione obseruanda, iste P. creditor cōquestus est Papæ: qui mandauit vt habetur in littera in ver. ideoque mandamus. Abb. Siculus. No. monachos obsides dari posse. Item iuramentum semper seruandū esse, dummodo sine periculo animæ possit seruari. Item propter debitum alicuius potest terra eius interdici.

❡ *Glossa sequens obijcit & contra ob. alleg. & dupliciter soluit.*

i ❡ *Obsides dedit.*] Voluntate illorū, aliàs detineri nō possunt. Sed qualiter liberi homines obsides erunt, contra illa iura. C. qui res pig. ob. pos. qui filios. & j. de pig. c. 2. C. de ac. & oblig. ob ęs alienū. & in Auth. vt nulli iudi. §. quia vero. coll. 9. vbi dicitur, ꝙ creditores q filios debitorū in pignore recipiūt, cadunt à credito, & aliā tantā quantitatē debitori ꝑsoluere debent, & verberibus subijci. Sed contra, canon docet obsides dādos. 23. q. 8. vt pridem. & ff. qui test. fa. pos. obsides. & ff. de iur. fi. diuus? Rñdeo non tenet obligatio in libero hoīe, vt ius ꝯstituatur in eo tanq̄ in pignore, nec tenet alienatio, nisi in casu. C. de pa. q fil. dist. l. 2. nā cū teneat ibi venditio, multo fortius pignoris obligatio, sed detinet liber homo qualitercumque, vt fiat qḋ ꝯuenit, vt hic factū narratur. Vel non pōt obligari

ᵉ Iuramentū assertorium, quod dicatur & caeteras eius species late prosequitur Dominicus Sotus lib. 8 de iust. & iure q. 1 ar. 7. vide etiā D. Thomā 2. 2. q. 89. art. 7.

ᶠ Hinc colliges valere renūciationē beneficij saltem factā, de quo vide Imolā in c. ad aures. supra quod met. caus. & Abbatē in c. 2. §. 1. de rest. spoliat.

† Sardiñ. & Gabilon. Episcopis.

† Cap. 6. eo. tit in 1. cōpilatione. Et post concil. Lateran. sub Alexan. par. 17. cap. 5. Vide Romanū in l. stipulatio ista. §. Alterj. ff. de ver. oblig. Gosliermū Benedictū in cap. Raynutius par. 1. verbo testamentum 1.

³ Adde Bart. in l. cum confitearis. C. de reno. donat.

si fidem dicti monachi non seruarent, abbas dedit eidem, V.† & eius vxorem fideiussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. ¶ Ideoq; mandamus, quatenus tam abbatē quàm monachos[a], quàm V.† & vxorem[b] ipsius monere curetis, vt sicut iurarunt eandem cōuentionem faciant adimpleri, alioquin abbati, & monachis ingressum interdicatis ecclesiæ: & in terra præfati V.† & vxoris eiusdē, viq; ad dignam satisfactionē inhibeatis[c] diuina officia celebrari.

¶ Idem Lundon. & Vigorien. episcopis.

¶ *Periurus est, & ab ecclesia remouendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum iuramentum.*

CAP. X.

QVerelā† R. canonici Linconien. accepimus, quòd cū V. clericus ei duos bisantios nomine ecclesiæ de statera se annuatim soluturū, interposito sacramēto firmasset, per biennium[d] ab huiusmodi pensionis solutione cessauit. ¶ Quoniam igitur non merentur ecclesias regere, qui sunt crimine periurij[e] irretiti, Mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. cōtra iuramentum suum non necessitate[f], sed voluntate, ab eiusdē pensionis solutione cessasse†, ipsum a præscripta ecclesia remouentes[g], eam prælato R. restituere minimè differatis.

¶ Lucius tertius Norwicen. episcopo.

¶ *Si præsentatus iurat præsentanti de antiquo censu augendo, & postea contrarium iurat instituenti, valet secundum & non primum, tamen ab ecclesia remouetur.*

CAP. XI.

TVa† nos duxit fraternitas consulendos, cui standum sit iuramento, cum clericos religiosi iurisiurandi religione constringunt ad maiorem solito pensionem soluendā: vel præstandum aliquid beneficij præter solitam pensionē. cum autem instituuntur ab episcopis, iurant quod antiquam pensionem & solitam non augebunt. ¶ Tuæ igitur consultationi breuiter† respondemus, quod cum posterius iuramentum ratione, & Lateranensis† concilij auctoritate iuuetur, primo præiudicat[h] quod de cupiditate processit. Cæterum iustum est, vt clerici pro periurio[i] quod vitare non possunt, ab ecclesiis perpetuo excludantur.

---

gari pro pecunia, sed pro pacto ineundæ pacis, vel consimili. ſ. de arb. cap. exposita.

a ¶ *Monachos.*] Nomine monasterij, cuius nomine contracta fuit obligatio, & ideo compelli debent, vt eam seruent sicut iurauerūt. ʒ. eo. ad nostram. cum in ipsius vtilitatem pecunia processerit.

¶ *Glo. seq. obijcit, & tripliciter soluit.*

b ¶ *Et vxorem.*] Sed quare mādat Papa mulierem istam puniri, cū iuuetur auxilio Velleiani. ff. ad Velleia. l. 1. & 2. & C. ad Velleia. l. 1. & l. quāuis. Potest dici quòd non punietur, si excipiat quod non potuit fideiubere: vel ipsa forsitan renunciauit beneficio dictarū legum. vel pōt aliter dici, etiā si non renunciauit, quòd punietur propter iuramentum, quod seruari potest sine periculo animæ. ſ. cap. proxi. & ʒ. eod. tit. cap. cum contingat. Ber.

c ¶ *Inhibeatis.*] Cū ipsi iurauerint eandem conuentionem facere obseruari, compellendi sunt ad hoc si per eos steterit quominus obseruetur: alioquin si darent operam quā possent ad ipsam obseruandā, non inciderent in periuriū: quia hoc solum videntur iurasse se facturos, & curaturos: quia simpliciter factū alterius iurare non poterant, nec promittere. ff. de verb. obliga. stipulatio ista. in princip. & instit. de inutil. stipu. §. si quis alium. & argu. 32. q. vlt. cap. vlt.

QVerelam.] Prima pars ponit impetrantis querelā. Secunda dat iudices: ibi, *Quoniam*, &c. Abb. Siculus.

CASVS. Gulielmus clericus promisit iuramento interposito R. clerico Linconien. se soluturū annuatim ipsi R. duos Bisantios nomine ecclesiæ de statera, sed per bienniū in solutione pensionis cessauit, pp quod dictus R. cōquestus fuit dño Papæ. Super hoc scribit Papa iudicibus dicēs, quòd non merentur ecclesias regere qui sunt crimine periurij irretiti: vnde mādat Papa, quatenus si cōstiterit dictū G. cōtra iuramentū suū cessasse in solutione pēsionis, non necessitate, sed voluntate, ab ipsa ecclesia ipsum remoueant, & eā prælato R. restituant. Not. quòd periuri ecclesias regere non debent. Itē cū aliquis cessat in solutione census per bienniū, amittit rei detentionē, & res dño restituitur. Item necessitas excusat à periurio.

d ¶ *Per biennium.*] Propter hoc solum priuari debuit, etiam si nō iurasset. 10. q. 2. c. hoc ius. & §. qui rem. & ʒ. de loca. cap. pen. & vlt. & ff. loca. quæro. §. inter locatorem.

e ¶ *Periurij irretiti.*] Sunt enim infames. 6. q. 1. infames. & c. quicunque. & 22. q. 5. si quis conuictus. & argu. C. de transact. si quis maior. & infamibus portæ dignitatis patere nō debēt. C. de dignita. l. 2. lib. 12. & C. de infam. l. vnica. lib. 10. & ʒ. de exces. pla. inter dilectos. nec amplius ad testimoniū admittunt. 6. q. 1. quicumque. & 22. q. 5. paruuli. & ʒ. de testi. testimonium.

¶ *Glos. seq. not. alleg. primo tria iura, secundo tres rationes.*

f ¶ *Non necessitate.*] Nota, quòd necessitas excusat à periurio. 23. q. 8. si nulla. ʒ. eo. breui. & 50. dist. presbyteros. quia necessitas legem nō habet. de ɔsecra. dist. 1. sicut. & ʒ. de ɔlue. quāto. ʒ. de pig. significante. & de ɔse. dist. 5. discipulos. & ʒ. de fur. si quis p necessitatē. & iura subueniūt necessitate impeditis. ff. ex quib. cau. ma. nū est. ff. loca. cū in plures. §. vestimēta. & ff. si quis cau. l. 2. §. 2. & nō dicitur deierare qui ex iusta causa deserit iuramentū. ff. qui satisd. cog. l. vlt. ergo si iste sola voluntate cessauit, merito priuari debet, cū sit infamis secundum canones. vt dicitur in proxi. notula.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

g ¶ *Remouentes.*] Sed videtur quòd iste nō deberet remoueri: quia ciuiliter agebatur, de pensione videlicet: vnde etiam probato crimine ciuiliter deponi non debet. ʒ. de accu. super his. & c. inquisitionis. 3. respo. nec amittere ecclesiam. Arg. contra. ʒ. de ord. cog. c. 2. sed hæc forte haberent locum, si iste prælatus esset, & ageretur cōtra eum ciuiliter: sed ipse erat conductor siue vicarius, qui certam debebat domino reddere pēsionem: vnde probato qualitercumq; eū fraudem cōmisisse, res est ei auferenda. ff. de lege commis. l. lege 4. & in modum quasi denunciationis fuit hæc querela. & de hoc agebatur vt ecclesia priuaretur. & qui debitum non soluit ad quod iuramento est adstrictus, beneficio suo priuatur. ʒ. de fideius. peruenit. sic & iste priuari debet ecclesia, tum quia per bienniū canonem non soluit, tum quia periurus est voluntate nō necessitate.

TVa nos.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Tuæ igitur.* Abb. Siculus.

CASVS. Monachi seu viri religiosi habent aliquando præsentationē in ecclesijs, à quibus certam percipiunt pensionē: cum ipsi eligunt clericos ad easdē ecclesias, constringunt eos iuramēto, ad maiorem pensionem solito persoluendam, vel præstandum aliquid præter solitam pensionem: cum vero episcopi eos instituunt, iurant quòd pensionem antiquam non augebunt: quæritur hic quod iuramētū sit seruandū? Rñdet Papa, quòd posterius iuramentum ratione & auctoritate Lateran. concilij iuuatur: & ideo primo præiudicat quod de cupiditate processit: verumtamen iustum est, vt clerici illi pro periurio quod vitare non possunt, ab ecclesiis perpetuo remoueantur. Nota quòd pensio annua augeri non debet. Item si quis duo fecit iuramenta, quod maiori iuuatur ratione, est obseruandum. Item temerarium iuramentum repellitur ab ecclesia.

¶ *Duæ sunt hic glo. quarum qualibet dupliciter ostendit sui textus locutionem impropriam.*

h ¶ *Primo præiudicat.*] neutrū tñ obseruabit, quia de ecclesia remouetur: & licet secundū non fecisset, primum seruari nō debet contrarium iuri. ʒ. de censi. prohibemus. & cap. graui. & c. cū clerici.

i ¶ *Pro periurio.*] idest, temerario iuramēto. non enim habuit iustitiam secū, & alia quæ debent in iuramēto interuenire. 22. q. 2. animaduertendū. & q. 4. in malis. sicut. n. in iuramēto exceptū debet esse eius superioris. ʒ. eo. venientes. & c. ad nostrā 2. & ff. ad municip. imperatores. & in ɔstit. Friderici de feu. cap. vlt. multo fortius ius canonicū intelligit esse saluū in ipso iuramento. ʒ. eo. veniens. argu. & cap. ad nostram 2. arg. ʒ. de constit. quæ in ecclesiarū. & ff. de pact. iurisgentium. §. generaliter. si vero quis falsum iurat ignoranter, credens verum esse quod iurat, nullum est peccatum. 22. q. 2. homines falsum iurant. In primo exemplo periuriū est transgressio iuramenti: quod si licitū est, peccat mortaliter transgrediēdo. ʒ. eo. si vero. & c. querelam. si est illicitum, ita vt eius obseruatio vergat in dispendiū salutis æternæ, nō peccat ɔueniendo, sed peccauit iurando. 22. q. 4. c. 1. & 2. & 3. Item periuriū quandoque dicitur indiscretum iuramentum: istud ex deliberatione, vel proposito factū, mortale peccatum est. ʒ. eo. sicut ex litteris. 22. q. 4. qui sacramento. Si vero quis iurat iocosa leuitate, vel incaute, veniale est peccatum. 25. dist. c. vnum orarium. §. criminis. aliàs, ea demum.

ADDITIO. Vnde versus. *Si iuramentum licitum vis dicere, cerne Quis, cui, quid, per quod, ad quid, cur, quomodo, quando.*

Cum

Vm quidam.] Sunt duo dicta quæ per se patent vt in rubro. Secundum: ibi, *Illi vero*. Abb. Siculus.

Casvs. Quidam epi de Sardinia receperunt à quibusdam creditoribus quandam pecuniæ quantitatem, & iurauerunt illam ad certũ terminũ persoluere: quod facere contẽpserunt: quæritur quid sit illis episcopis faciẽdũ, pro eo q̃ cõtra iuramẽtum venerũt? Rñdet Papa, q̃ in ipsos tanto grauius est vindicandum, quanto maiori dignitate præcellunt, & quia eorum exemplo alij ad similia prouocantur.

¶ *Gl. seq. alleg. pro concor. 6. cano. & duas decre. pro contrario 4. cano. & duas leges, & soluit.*

a ¶ *Dignitate.*] Sic patet 1, q̃ dignitas delinquentis aggrauat peccatũ. 40. dist. homo Christianus. & 11. q. 3. præcipue. & 50. dist. quia sanctitas tua. & 19. dist. nulli fas. 32. q. 5. qui viderit. 25. q. 1. nulli fas. & j. de hære. excõmunicamus. §. credentes. & j. de homi. sicut dignum. 1. rñso. Arg. cõtra. C. vt nemo pri. l. 2. & 24. q. 1. qui contra pacem. & 17. q. 4. nullus clericorum. & 35. dist. ante oia. 45. dist. cũ beatus. & ff. de pœ. aut facta. §. psona. Sol. 2rietas illa ita debet intelligi: nam in quantitate contẽptus, mensura Dei quantitatẽ reatus: quantũ enim infringitur iustus, tantum amat. 7. q. 1. c. aduersitas. §. cum vero. ergo à simili quantum contemnit, tantum peccat. argu. 11. q. 3. §. cum ergo. in fi. quanto vero quis maior est, siue in maiori dignitate, tãto magis præsumitur peccare & cõtemnere: vnde quod dicitur dignitas delinquentis aggrauat peccatũ, melius diceret, aggrauat peccantẽ: q2 psumit, q̃ plus contẽnat, vnde rõne psumptionis tantũ maior pœnitentia illi imponit, q2 ecclesia nescit conscientiam illius, cũ potest esse q̃ plus contemneret aliquis rusticus quàm magnus prælatus. vnde Ouid. *Peius adulterio, turpis adulter obest.* & sic intellige primam rubricam. In pecuniaria pœna plus puniuntur maiores quàm minores, nobiles, quàm ignobiles, in pœna corporali sæpe puniuntur minores, & parcitur maioribus. 35. dist. ante omnia. & sic intelliguntur contraria.

1 Cap. 11. eod. tit. in 2. compilatione. In quibus personis pœna augeatur, vel minuatur, vide Socin. consil. 157. incip. præsens consultatio. par. 2.

2 Vide Sotũ lib. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 7.

3 De materia huius glossæ, vide late per Andreã Tiraquellum tract. de pœnis temperan. aut remittẽ. causa 30. adde Simancam cathol. instit. tit. 46. & Cõrradũ Brunũ lib. 5. de seditio. cap. 4.

4 Cap. 5. eod. tit. in 2. compilatione. Vide Romanũ sing. 514. incip. volo clericare, & Decianũ, & c. 4. quolũ in l. quicquid calque ff. de regul. iuris.

¶ Vrbanus iij. archiepiscopo Pisan.

¶ *Episcopi de periurio grauius quàm alij sunt puniendi. hoc dicit.*

CAP. XII.

Cvm† quidã: & infra. Consultationi tuæ taliter respõdemus, quòd in episcopos, qui suum transgressi sunt iuramẽtum, est tanto grauius vindicãdum, quanto maiori præeminent dignitate[a], & eorũ exemplo facilius alij poterunt ad similia prouocari.

¶ *Illicitum est iuramentũ de non præbendo subsidium coniuncto. h. d.*

¶ Illi† vero, qui iurant non loqui patri vel matri, sorori vel fratri, aut eis humanitatis subsidium nõ exhibere: absoluendi[b] sunt ab illius obseruantia iuramenti, cum illicitum sit, & contrarium rationi: iniuncta tamen eis, de hoc quod male iurauerant, pœnitentia[c] competenti.

¶ Idem.

¶ *Non valet iuramentũ monachi claustrum abiurantis: & sibi de hoc grauis pœnitentia imponitur.*

CAP. XIII.

Sicut† ex litteris tuæ discretionis cognouimus, R. Prior monasterij tui, iracundiæ calore succensus, iuramento firmauit, quòd in claustro eiusdem monasterij, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. monacho vlterius moraturus[d]: & infrã. ¶ Respondemus, quod non licuit monacho supradicto temerarium†[e] iuramentum facere, maxime cum fidem professionis frãgeret[f], & stabilitatis suæ propositum euacuaret. Ideoque circa eum tua solicitudo prouideat, quòd talis ei pœnitentia iniungatur, vt alius quilibet exemplo eius deterritus, simile aliquid facere pertimescat[g]: ipse vero in claustro, quod licite abiurare non potuit, cum stabilitate perpetua, suam pœnitentiam[h] exequatur.

¶ Clemens tertius.

¶ *Vasallus qui iurauit prælato, successoribus iurare non cogitur.*

CAP. XIIII.

Veritatis† amica simplicitas[i]: & infra. ¶ Respondemus, vt hæredes tui, qui nobis vel alicui successorum nostrorum iurauerunt, alijs iurare minime compellantur[k]: catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagij† & fidelitatis puritatem nihilominus ac si iurassent, omni tempore teneantur absque tergiuersatione aliqua fideliter obseruare.

¶ Celestinus tertius.

¶ *A iuramento per metum extorto ecclesia solet absoluere: & eius transgressores vt peccantes mortaliter non puniuntur.*

¶ ILLI VERO. Quidam iurauerunt nõ loqui patri, vel matri, sorori vel fratri, nec aliquod subsidiũ impartiri eisdem. Dicitur q̃ isti ab isto illicito iuramẽto sunt absoluendi, iniuncta eis pœnitẽtia, pro eo quod male iurarunt. No. q̃ plus debent puniri maiores q̃ minores. Item factũ maiorũ trahitur à minoribus in exemplum. Itẽ iuramentum illicitum non obligat, & ad cautelam à tali iuramento quis absoluitur.

b ¶ *Absoluendi.*] ad cautelã. sic 22. q. 4. inter cætera. cum iuramẽtũ nõ sit vinculũ iniquitatis, vt ibi, & j. eo. q̃to. & c. Quintaualis.

c ¶ *Pœnitentia.*] vnius anni. 22. q. 4. qui sacramenta.

Sicut exhibuerit.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Respõdemus*. Abbas.

Casvs. Prior cuiusdam monasterij iracũdiæ calore cõmotus, iurauit q̃ in claustro eiusdẽ monasterij in quo professionem fecit, de cætero cum G. monacho non moraretur: Abbas suus dubitauit, super hoc, consuluit Papam. Et ipse rñdet, q̃ non licuit illi monacho temerarium facere iuramentũ contra fidem suæ professionis, & suæ stabilitatis propositum: Vnde mandat eidem abbati, vt talem pœnitentiam sibi iniungat, q̃ alij illius exẽplo deterriti similia pertimescãt: & in claustro qđ abiurare non potuit, stabilitate perpetua suam pœnitentiã agat. Nota, quòd temerarium iuramentum non est seruãdum. Item iuramentum contra professionem & stabilitatem promissum, non tenet. Item pœna vnius, debet esse metus multorum.

d ¶ *Moraturus.*] Vbi vero se deuouit, semper debet manere. 16. q. 1. qui vere. & ideo male iurauit.

e ¶ *Temerariũ.*] Immo nec licitum, sine licentia superioris. 12. q. 1. non dicatis. 20. q. 4. monacho. s. de iu. calum. ca. 1. in fin. & s. de postu. ex parte. & 16. q. 1. monachi. Et clericus non debet abiurare ecclesiam sine licentia superioris. s. de renunciatione. admonet. & j. de regu. licet.

1 Vide S. Thomã 2. 2. q. 89. art. 7. & Sotum lib. 8. de iust. & iure q. 1. art. 7. ubi latissime disseritur, an omne iuramẽtum obliget.

f ¶ *Frangeret.*] seruando iuramentum.

g ¶ *Pertimescat.*] quia pœna vnius debet esse metus alterius. 2. q. 7. quapropter. C. ad l. Iul. re. l. 1. & ff. de pœ. l. capitalium. §. famosos. & s. de transact. c. 1. in fin.

h ¶ *Pœnitentiam.*] De illicito & temerario iuramẽto pœnitentia debet imponi. s. c. proxi. & contra tale iuramentum salubriter veniendum est. 13. dist. in. cap. 1. & 2. 22. q. 4. per totum.

Veritatis amica.] ¶ In prima decisa consultatio. In secunda responsio: ibi, *Respondemus*. Abbas.

2 Cap. 5. eod. tit. in 2. cõpilatione. Et de intellectu, vide Cuiacium in c. quamuis. in 1. par. selec. § 5. de pact. lib. 6.

3 Al. homagij, etiam fidelitatis puritatem, &c.

4 Hic cas. Bernardi est, & in antiquis exemplaribus reperitur.

Casvs. Clemens Papa iij. indulsit Gulielmo regi Siciliæ, vt ipse non teneretur sibi præstare iuramentum fidelitatis pro regno Siciliæ, ita tamen q̃ ex hoc non fieret sibi vel successoribus suis præiudicium, quo minus hæredes sui sibi & successoribus suis fidelitatẽ facere tenerent: sup illa indulgẽtia qđ mota fuit in præsentia regis, vtrũ singuli hæredes regis singulis successoribus Clementis pstare deberẽt fidelitatẽ: tũc duo Cardinales, qui erãt ibi legati apostolicæ sedis, illã indulgentiã sic fuerũt interpretati, q̃ hæredes ipsius regis tenebant iurare fidelitatem dño Papæ Clemẽti, & successoribus suis: quo pstito alijs postmodũ iurare minime cõpelluntur: postmodũ 2sultus fuit Papa super illa interpretatione, & ipse rñdet, q̃ nõ vult recedere ab illa interpretatione, vt heredes sui postquã sic iurauerunt, successoribus iurare nõ cõpellantur, tñ ita tenent eis seruare fidelitatẽ ac si iurassent. Hanc formã iurandi habuisti s. eo. ego N. & colligitur ex antiqua decre. Ber. No. q̃ iuramentũ fidelitatis trãsit ad successores: quia hoc actum fuit expresse. Item licet vasallus non iuret fidelitatem successoribus dñi; tenetur tñ eis esse fidelis ac si iurasset.

i ¶ *Simplicitas.*] Fides enim veritatis, verborũ adminicula non requirit. C. vt se ab hæredi. ab. l. 1. sic ergo cõmẽdatur simplicitas 5. s. de iure. Trini. c. 2. in prin. & 3 q. 9. puta. & s. de iudi. pastoralis.

¶ *Glossa sequens obijcit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Compellantur.*] Sed 4 contra vr: libertus ecclesiæ cuilibet successori tenetur professionem facere infrã annum. 12. q. 2. sæpe. & cap. longinquitate. & feudatarius inuestituram petere debet à dño infra annum: vt in constit. Friderici de feu. §. prætereã. Potest dici q̃ hic fuit specialis indulgẽtia. Vel dicas verius, q̃ iurare successoribus põt si vult, sed non debet compelli si iurauit sub hac forma. Ego iuro tibi fidelitatẽ & successoribus tuis catholicis: ex quo semel iuratum est sub hac forma, non debet amplius iurare, quia istud iuramentum perpetuum est quo ad illum qui iurauit, & ita tenetur successoribus sicut illi cui iurauit.

5 Quod intelligas, vt no. 16. q. 1. in cupis. Io. And.

4 De materia huius glossæ, vide Baldũ in l. 2. C. de fi. & iu. expen. & in l. 2. C. plus val. qđ agi. & Paulũ de castro consil. 61. & consi. 107.

V *Erum in ea.*] Prima pars ponit q̃onem, & ipsius r̃ſſionem. Secunda responsionis illationem: ibi, *Cæterum*. Abb. Siculus.

CASVS. Quidam iurauerunt inuiti & compulsi pro vita & rebus suis seruandis: quærebatur, an isti indigeant absolutione, an ipso iure sint absoluti? R̃ndet Papa, q̃ nihil dicit hic aliud quàm antecessores sui dixerint, q̃ taliter iurantes absolue runt: veruntamen vt auferatur materia peierandi, non est eis dicendũ, vt iuramẽta non seruẽt: sed si ea nõ seruauerint, non sunt propter hoc tamquã pro mortali crimine puniendi tamquã pro directo periurio. Not. q̃ iuramẽtum metu extortum est obligatorium, ex quo aliqui à tali absoluuntur. Item si quis tale iuramẽtum non seruat, debet puniri nõ tamquam pro directo periurio & voluntario. Item transgressio huius iuramenti nõ dicitur simpliciter mortale peccatum. Item metus iustus pœnam attenuat. Ber.

a ¶ *Absoluãtur.*] id est, absolutiõe indigeãt an ipso iure sint absoluti.

b ¶ *Inuiti.*] per talem, scilicet metũ, qui possit cadere in cõstantem virũ. s. quod met. caus. ad audiẽtiam. & ff. qđ met. caus. metus autẽ. aliàs si sponte iurassent vel per vanum metum, non absoluerentur à iuramento, immo illud necesse haberẽt seruare. s. de resti. spo. accepta. & cap. solicite. & ff. quod met. cau. metus autem. quia contra vanum metum non auditur aliquis.

c ¶ *Antecessores.*] scilicet Gelasius, Gregori⁹, & Vrbanus. 15. q. 6. alius. & in cap. nos sanctorũ iuratos. Et Alex. s. eod. si vero.

¶ *Glossa sequens ponit duas lecturas.*

CAP. XV.

V Erum † in ea quæstione, quæ quinto loco ponitur, an à sacramenti vinculo absoluantur ᵃ, qui illud inuiti ᵇ pro vita & rebus seruãdis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quam quod antecessores ᶜ nostri Romani Pontifices arbitrati fuisse noscuntur: qui tales à iuramẽti nexibus absoluerunt ᵈ. ¶ Cæterum vt agatur consultius, & auferatur materia deierandi †, non eis ita expresse dicatur, vt iuramenta non seruent ᵉ: sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tamquam pro mortali ᶠ crimine puniendi.

¶ Innocentius tertius H. & S. & M. ciuibus Venetis.

¶ *Si iis cuius mandato stare iuraui, aliquid mihi pracipis contra iuramentum per me prius licite factum, illud seruare non teneor, hoc dicit inhærendo verbis littera.*

CAP. XVI.

V Eniens † ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quod olim cum M. Maurieñ. † alternatim conuitia inferẽdo certauit: propter quod cum graues inimicitias incurrisset, quidam qui partis vtriusque amatores extiterant, suggesserunt prædicto A. vt in satisfactione iniuriarum vestro iuraret obedire mandato ᵍ. Cumque † idem non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod graue deberet imponi, iuramentumque † illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub iuramenti debito præcepistis, vt numquã curiam ducis intraret, nisi cum omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: & infra. ¶ Verum quia idem A. qui dicti ducis est consiliarius, & in iure suo multis ecclesiis, quarum est aduocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter iurauisset, si mandatum illud sibi contrarium præsciuisset ʰ: noueritis nos patriarchæ Grandeñ. mandasse, vt si mandatum priori iuramento licite facto repugnet ⁱ, ipsum auctoritate nostra denunciet non seruandum †.

¶ Idem magistro Apollinari.

¶ *Qui iurauit ecclesiam defendere, & requisitus sine iusta causa recusat, periurus est, nec eum defendit appellatio.*

CAP. XVII.

B Reui †. sciscitatus es quæstione, vtrum ille qui iura alicuius ecclesiæ seruare, ac pro posse defendere iuramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub iuramenti debito requisitus duxerit appellandum, periurij reatum incurrat. ¶ Respondemus, quòd in hoc articulo appellantem à periurio talis appellatio nõ excusat, immo (nisi difficultas ᵏ existat propter

d ¶ *Absoluerunt.*] Quidã exposuerunt, de facto: quia ipso iure nõ tenebantur, si iusto metu iurarunt. Nos vero proprie intelligimus, vt dictum est s. eod. si vero & s. quod met. cau. c. abbas.

e ¶ *Non seruent.*] id est, q̃ ad ea obseruãda nõ sunt adstricti: q̃a tenent̃ illa seruare, dũmodo sine interitu salutis æternæ seruari possunt. s. eo. si vero. verum tñ si illa nõ seruãt, non sunt puniendi tamq̃ pro directo periurio, & ita metus culpam attenuat, si iuramentum non seruant.

f ¶ *Mortali.*] argu. est hic, q̃ iuramentum metu extortum parum obligat. s. quod metus cau. perlatũ. & ca. abbas. vbi plene de hoc. & s. de restitu. spo. solicite. & de hoc dicitur s. eo. si vero.

V *Eniens.*] In prima parte ponitur querela impetrantis. In secunda prouisio: ibi, *Verum*. Abbas.

CASVS. Quidã Venetus nomine Alanus habuit verba cũ M. Maurieñ. cõuitia inter se inferendo, p̃p qđ ille A. graues inimicitias dicitur incurrisse: Quidã amici vtriusq; partis volentes eos reducere ad cõcordiã, suggesserũt illi A. vt in satisfactione iniuriarũ iuraret stare mandatis H. & S. & M. ꝯsanguineorũ ipsius M. ille nõ credẽs se tale quid fecisse p̃p quod aliquod graue deberet sibi imponi, iurauit stare mãdatis illorũ: ipsi p̃ceperunt ei sub debito iuramẽti, q̃ nunquã curiã ducis intraret, nisi qñ oẽs ĝnaliter vocarentur: iste recepto tam iniquo mandato, accessit ad Papã, exponens sibi p̃dicta: adiiciens q̃ erat consiliarius ducis, & pluribus ecclesiis, quarũ erat aduocatus, iuramento tenebat̃ in iure suo adesse, & nullo modo taliter iurasset si mãdatũ ꝯtrium sibi p̃sciuisset: Vnde super hoc scribit Papa illis tribus ciuibus Venetis, dicens, q̃ ipse super hoc scribit patriarchæ Grandeñ. vt si mandatũ illud priori iuramẽto licite facto repugnet, ipsum auctoritate Papæ denũciet nõ seruãdũ. Nota q̃ cũ aliquis alicui simpl̃r iurat, mandatũ debet esse idoneũ, non iniquũ, vt hic patet, aliàs relaxatur mandatũ. Itẽ iuramentum ꝯtrium alii iuramẽto licite facto, seruandum non est.

¶ *Glossa sequens exponit, obiicit, & soluit.*

g ¶ *Mandato.*] idoneo, scilicet sic fuit exaudiẽdum. s. de elec. causam quæ. & s. de rescrip. cũ adeo. & ff. de op. liben. si libertus. j. eo. Quintauallis. Iniquæ tñ sñiæ arbitri standũ est. ff. de arbir. l. 3. & l. diẽ. §. stari. dum tñ dolus absit. C. de arbit. l. 3. ff. de arbit. nõ distinguemus. §. cũ quidã. & Instit. mandati. §. illud. Quare ergo nõ statur huic mandato? R̃ndeo, isti non fuerunt arbitri, sed fuerunt arbitratores, siue amicabiles compositores, vt boni viri, vnde si male arbitrent̃, siue iniq̃ cõponant, eorũ dictũ reducendũ est ad arbitriũ boni viri. ff. pro soc. si societatem.

ADDITIO. Vel dic q̃ isti fuerunt arbitri in re sua: qđ eis nõ licuit. ff. de arb. l. pe. sicut nec iudex. de iudic. l. Iulian⁹. & C. ne q̃s in sua causa ius sibi di. l. vnica.

¶ *Glo. seq. arguit. ſignat contrarium, & remittit, quærit, & soluit.*

h ¶ *Præsciuisset.*] argu. iuramenta secundũ intentionem iurãtis fore interpretanda. 22. q. 5. humanæ aures. argu. ꝯ. 22. q. 5. quacumq; arte. & ca. ecce. de hoc dicit̃ j. de spõ. ex litteris. Sed nũquid potuit ei præcipere, vt cederet bonis? vel vt ei daret bona sua? Non, q̃a iuramentũ nõ extendit̃ ad illa de quibus non est cogitatũ. j. eo. Quintauallis. j. de deci. ex multiplici. argum. s. de testi. spoli a. audita. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de transact. cum Aquiliana. ff. de pig. obligatione. ff. de pec. peculij. & C. quæ res pign. ob. pos. l. 1. Et ciuili modo intelligendũ fuit iuramẽtum, vt dictum est in prima notula. ff. de seruitu. si cui. ff. de rit. nu. postquam. Sic & liberta si iurauit non nubere, de illicitis nuptijs intelligendum est. ff. de iure patro. adigere. §. vlt.

i ¶ *Repugnet.*] Et sic vĩ q̃ si mandatum non repugnet priori iuramento, iuramentũ sit seruandum, cum possit seruari sine interitu salutis æternæ. s. eo. si vero. quod verum est, tñ si enormem læsionẽ in rebus tẽporalibus pateretur, obtinebit relaxationem iuramenti. s. quod metus cau. abbas. & 22. q. 4. cap. innocens. §. illicitum. vltra medium. versi. quisquis ergo, & cætera.

B *Reui.*] Cõmunis diuisio. Secunda ibi, *Respondemus*. Abbas.

CASVS. Aliquis iurauit defendere ac seruare pro posse suo, iura alicuius ecclesiæ: ecclesia requirit ipsum necessitate imminẽte sub debito iuramenti: ipse appellat: quæritur vtrũ incurrat periurium, si ecclesiã non defendat, an prætextu appellationis à periurio excusatur? R̃ndet Papa, q̃ in hoc articulo appellatio nõ excusat illũ à periurio, immo periurij reatũ incurrit: nisi difficultas, siue necessitas ipsum excuset, p̃p quã nõ possit ecclesiæ subuenire. Not. q̃ appellatio frustratoria non excusat aliquem ab eo quod facere tenetur. Item necessitas siue impossibilitas excusat à periurio.

k ¶ *Difficultas.*] & ita difficultas excusat à periurio, vt s. eo. ego N. sic & necessitas. s. eod. querelã. ff. qui satisd. cogantur. l. vlt. ar. ff. de oper.

quam requisitus[a] nō possit ecclesiæ subuenire) culpa periurij potius irretitur.

¶ Idem illustri regi† Aragoniæ.

¶ Iurans scienter illicitum, non indiget absolutione, sed tenetur illud non obseruare. Si vero iurauit ignoranter, debet illud obseruare, si aliquo licito modo est obseruabile. Si autem iurauit licitum quod putabat illicitum, debet obseruare iuramentum: sed de animo deprauato aget pœnitentiam.

CAP. XVIII.

QVanto† personam tuam: & infra. ¶ Quidam consiliarij tui (immo potius deceptores) tuum animum induxerunt, vt iurares irrequisito assensu populi, vsque ad certum tempus, patris tui conseruare monetam, quæ tamen circa mortem eius fuerat legitimo pondere defraudata[b]. Cum autem adeo sit diminuta, & minoris valoris effecta, quòd graue propter hoc scandalum in populo generatur; tu† quod egeras indiscrete cupiens reuocare, ac necessitati populi satisfacere, ab obseruatione iuramenti prædicti, postulasti suppliciter à nobis absolui[c]. ¶ Super quo diligēs indagator potuisset facile intueri, quòd non tam erat absolutio necessaria, quàm interpretatio requirenda: quoniam cū iuramentum fecisti, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas. Si falsam, iuramentum fuisset illicitum, & nullatenus obseruandum, & pro eo esset tibi pœnitentia iniungenda: cum iuramentum non vt esset iniquitatis[d] vinculum, fuerit institutum. ¶ Si vero legitimam esse credebas, iuramentum licitum fuit & vsquequaque seruandum. Et vt irreprehensibiliter obseruetur, consulimus & mandamus, vt reprobata moneta, quæ à legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimū pondus reducas, secundum eum statum, quem tempore patris[e] tui habuit meliorē: ita quod antiqua moneta, quæ ab illo statu falsata nō fuerat, cū ea pariter expendatur: per quod & dispendium vitari poterit, & iuramentū seruari[f]. ¶ Veruntamen si monetam ipsam in præstatione iuramenti credebas à legitimo pondere diminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat: tuū humiliter cōfitere peccatum, & satisfactionem[g] iniunctam tibi pro illicito iuramento studeas adimplere.

oper. liber. si libertus. ff. quarum re. actio non datur. l. 1. §. quę onerandæ. licet non excuset à pœna conuentionali. ff. de verb. oblig. l. continuus actus. §. illud quoque.

¶ Glo. seq. quærit, arg. pro & contra. ponit tres casus quibus aduocatus non iuuat ecclesiam.

a ¶ *Requisitus.*] Sed nūquid tenetur ecclesiam iuuare non requisitus? Videtur q̄ sic. 93. dist. si inimicus. Arg. cōtra. ff. quorum lega. l. 1. §. 1. & arg. huius litteræ[1]. Si vero ecclesia non seruauit ei fidē in suis necessitatibus, nec ipse[2] tenetur ipsam iuuare. 22. q. 5. de forma. §. eo. peruenit 2. vel si ecclesia subtraxit ei salarium suum consuetum. ff. loca. quæro. § inter locatorem. vel si remordet eū cōscientia q̄ habeat malā causā. 11. q. 3. vę qui dicitis. nam & tūc aduocatus non tenetur iuuare clientulum suū. C. de iudi. rem non nouam. § patroni causarū. Sed ipse licet teneatur sequi cōscientiam suā, ecclesia tamen habebit eum pro periuro. ī. de restitu. spol. litteras. & ī. de senten. excom. inquisitioni.

QVanto.] Princeps qui iurauit certā seruare monetā: si sciebat illam legitimo pōdere fraudatam, pœnitere debet de iuramento quod fuit illicitum: & ideo non seruādū. Si vero ignorabat, tunc iuramētum seruat si illam facit restaurari. sic communiter summatur. Primo ponitur consultatio. Secūdo rñsio: ibi, *Super quo.* In qua tria membra distinguit. Secundum ibi, *Si vero.* Tertium ibi, *Veruntamen.* Abbas.

CASVS. Quidam consiliarij regis Aragonum, immo potius deceptores, induxerunt ipsum vt iuraret irrequisito assensu populi, vsque ad certū tempus, patris sui conseruare monetam, quæ circa mortem eius legitimo pondere fuerat diminuta, ita q̄ graue scandalum in populo ortum erat: Hoc intellecto rex quod indiscrete fecerat, reuocare volebat, & satisfacere populo: vnde petijt absolui ab huiusmodi iuramento: Papa scribit eidem dicens, quòd in casu isto non tam est absolutio necessaria, quàm interpretatio adhibenda: cū enim iuramentū illud fecit, aut credebat monetā illam falsam esse, aut legitimā: si falsam, iuramētū fuit illicitum, & ideo non seruandum, & pro eo debet illi pœnitentia indici: si vero credebat legitimā, iuramentum licitū fuit, & ideo seruandū. & Papa cōsulit illi, vt moneta illa reprobata, q̄ diminuta fuerat à legitimo pondere, alia moneta cudatur nomine patris sui, & illam reducat ad legitimū statum, quem habuit tempore patris sui meliorem: & sic iuramentum seruabit; veruntamen si credebat monetam diminutam quando iuramentum illud præstitit, & sua eum conscientia remordet, confiteatur peccatum suum, & pro illicito iuramento pœnitentiam agat. Nota quòd iuramentum aliquando recipit interpretationem, vt hic patet, & quòd aliquando requirit absolutionem. Item iuramentum non est vinculum iniquitatis, & ad licita & honesta semper debet referri. Item iuramentum illicitum non est seruandum.

¶ Glossa sequens tractat de triplici falsario monetæ, & ponit circa illud crimen tria specialia.

b ¶ *Defraudata.*] Qui[3] enim falsat monetam principis, exuritur. C. de fal. mone. l. 2. Qui aūt falsat monetā ciuitatis, punitur capite. C. eo. l. 1. Sed ille qui nūmos radit vel tingit, si liber est, dat ad bestias: si seruꝰ vltimo supplicio punit. ff. ad leg. Cornel. de fal. quicūque. & sunt hæc tria specialia: q̄a quilibet tenetur ad accusationem huius criminis. Item quia condemnatus non appellat: Item quòd punit ille in cuius domo falsa moneta cuditur, licet illud ignoret. C. de fal. mone. l. 1.

¶ Glossa seq. tert. per q. an Papa possit absoluere à iuramento. ponit opin. Ho. item Lau. & Tanc.

c ¶ *Absolui.*] Absoluere potest Papa quemlibet à sacramento ex iusta causa: puta propter scandalum intolerabile, vt si malum exēplum progetur in multos. claue tñ discretionis præcedente. H. tñ hoc negabat: & omnia iura quæ dicunt vel innuūt Papam posse absoluere à iuramēto, intelligebat de illicito: quia in his quæ sunt de iure naturali, vt in voto & iuramento, Papa nō dispensat. arg. ad hanc opi. ī. eod. c. & si Christus. vbi dicitur redde dño iuramēta tua. quasi similem interpretationē habes ī. eod. petitio. & ī. de vo. magnæ. vbi dicitur: vouete & reddite. ī. de sta. re. cum ad monasteriū. in fin. Lau. contradicebat. T. dicit q̄ ex causa iusta potest quēlibet absoluere. 15. q. 6. auctoritatē. & dispensare pōt in voto, & illud commutare in aliud qđ magis sit Deo acceptū. ī. de voto. magnæ. c. 1. & c. q̄ super his. & c. ex multa. & in iuramēto etiam ex eisdem causis pōt dispensare. Vbi vero aliquis vouet vel iurat, & illa licite vel honeste seruari possunt, nec subest causa, Papa illa immutare non potest, & sic intelligebat H. & ī hoc alij non discordant. Et sic etiam intelliguntur illa verba, vouete & reddite domino iuramenta vestra. & est arg. ad prædic. 25. q. 1. §. vltim. ver. ipsi namque soli, &c. & ff. de vulg. & pupil. substitutio. ex facto. Hic vero non fuit necessaria absolutio, sed interpretatio secundum quod sequitur in littera, & secundum interpretationem debet seruari: quia fuit legitimum iuramentum.

d ¶ *Iniquitatis vinculum.*] 22. q. 4. inter cætera.

¶ Glossa sequens obijcit, & soluit.

e ¶ *Patris.*] Hoc ideo quia in forma iuramēti fuit hoc expressum. Sed nonne tunc mentiretur inscriptio monetæ? immo videtur q̄ rex ipse falsarius esset. ff. ad l. Cornel. de fal. falsi nominis. & ī. de his quæ fi. à præla. sine consensu capituli. quanto. In moneta enim tria exiguntur, quantitas ponderis, materia, & publica forma. ff. de contrahen. empt. l. 1. Respondeo[4] quòd non semper inscriptioni monetæ fides adhibetur, sicut nec inscriptioni sepulchri. C. de relig. & sump. fu. l. monumētorum. immo pictura est quæ largam habet licentiam. semper enim fas fuit pictoribus & poetis nouitates inuenire. licet sit ar. contra. 24. q. 2. sane. in princi. Ioan. Item si fur ex auro vel argento monetam publicam falsam faciat, illo punito pecunia in thesauro publico conseruatur. 1. quæst. 1. quod quidam. circa medium. ver. si enim aliquid furtum, &c.

f ¶ *Seruari.*] &[5] sic si non possit expresse seruari in omni, seruatur tamen in illa quæ fuerat defraudata. & est argum. ad quæstionem propositam & solutam. infra de spon. ex litteris 2. in gl. isti erant.

g ¶ *Satisfactionem.*] Pro temerario iuramento imponitur pœnitentia vnius anni. 22. quæst. 4. qui sacramento. sed pro directo periurio imponitur pœnitentia vij. annorum. 6. quæst. 1. quicumque. & 22. quæst. 1. cap. vltim. immo qui scienter deierat, secundum canones infamis est: vt 6. quæst. 1. infames. & qui contra transactionem iuratam venerit scienter, infamis est. C. de transac. si quis maior.

1 De hoc l. Spec. de aduocato §. 1. ver. sed nũquid is qui iurauit.

2 Hoc sano modo accipias.

† Hic fuit Petrus secundus, qui regnauit anno Domini 1201. vide Ioan. Vasæū cap. 18 an. Hispaniæ, & Tarapha lib. 1 de regibus Hispaniæ.

† Cap. 4 eo. tit. in 1 compilatione. Et de materia absolutionis à iuramento, vide Felinū in c. 2. infra de sponsal. adde Cardinalē in clement. 1. §. nos autē. de iureiuran. & D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9.

† In codice Barbatur ita: tu qđ egeras indiscrete, discrete cupiens, &c.

3 De falsatoribus monetam, & eorum pœna, vide extrauagant. Pij Papæ V. q̄ incipit: Cū sicut l. magis, & Iulium Clarum lib. 5 Sent. §. falsum. & Couarruuiam in tract. de collatione veterū numismatum cap. 8.

4 Gof. dicebat obiectionē procedere si fecisset cudi monetā sub nomine pris: sed hoc non faciebat, sed solū vtebatur veteri sto. d cū q̄ ora cōtraria sit in moneta, sed i insignis locū habēt. nā dummodo non falsificet monetā, nec alteri præiudicet. non refert an cudatur sub nomine pris & fi. bis, vel q̄ nigra ponat, vt hic patet. Io. And.

5 Hæc glossa falsa non est Bernardi, nec habet in antiquis codicibus.

¶ Idē consulibus & populo Tudertino.

¶ *Non valet iuramentum præstitum in præiudicium iuris superioris.*

CAP. XIX.

VEnientes † ad sedem Apostolicam consules vestros, super his quæ ad nos de vobis sæpius referuntur, & commonere curauimus, & aliquantulum aspere conuenire: Cum enim appellationibus interpositis ad Apostolicam sedem teneamini humiliter & deuote deferre: cum & leges [a] etiā seculares post sententiam, beneficium appellationis non denegent aggrauatis, vos sententias appellatione suspensas, executioni mādatis. ¶ Verum ijdem consules nobis exponere curauerunt, quòd cum aliqui vestrum vocantur ad officium consulatus, firmant proprio sacramento, quòd super mutuis & plagiatijs [b] secūdum vestræ ciuitatis consuetudinem iudicabunt: & infra viginti octo dies quæ iudicauerūt, exequentur: Vnde saluo huiusmodi iuramento, vos non posse super his appellationibus deferre, dicebant. ¶ Quia vero nō minus iudices secundum leges, quàm consules vestri secundū consuetudinem vestræ ciuitatis iudicare iurarūt [c], & ideo sicut iudices cōtra leges, sic & cōsules vestri contra cōsuetudinem [d], possent † subditos aggrauare: Mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis [e] deferatis: cum prædictum iuramentū vos excusare nō possit, in quo debet intelligi ius [f] superioris [g] exceptum [h]. ¶ Cum ergo postquam S. lator præsentium ad sedem Apostolicam à sententia G. iudicis appellauit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam [i], in possessionem rerum de quibus quæstio vertebatur, appellantis aduersarium inducentes: Volumus & mādamus, vt possessionem ipsam [k] restituatis [l] eidem: alioquin noueritis nos episcopo Nucerino † mādasse, vt vos ad id ecclesiastica censura compellat.

¶ Idem Pisano archiepiscopo.

¶ *Iurans vsuras nō repetere, potest iuramēto nō obstāte ex noua causa repetere. h.d. secundū intellectū notabiliorē.* ij

CAP. XX.

AD † nostram noueritis au-

VEnientes.] Iudices qui iurant infra certū tēpus sententias exequi, hoc nō obstante appellationibus ab eis interiectis deferre tenentur. h.d. Diuiditur in quatuor partes: In prima reprehēsio consulū. In secunda: ibi, *Verum.* ipsorū excusatio. In tertia: ibi, *Quia vero.* ipsorū excusationis reprobatio, & generale mandatū. In quarta: ibi, *Cum ergo.* mandatum speciale & commissario nō parētis. Abb.

CASVS Quidam ciuis Tudertinus S. nomine, conuētus fuit ab aduersario suo coram iudice ciuitatis, super quibusdam possessionibus: Iudex auditis meritis causę, cōdēnauit ipsum ad restitutionem rerum petitarū: ab illa sententia appellauit ad dñm Papam: consules ciuitatis non obstante appellatione, sñiam illā executioni mandarunt, inducentes actorē in possessionem rerum de quibus quæstio vertebatur: super hoc appellans conquestus fuit dño Papæ, cui subest ciuitas illa quo ad temporalem iurisdictionem: Vnde ipse consulibus & populo Tudertino mādauit, vt possessionem ipsam restituant appellāti, alioquin nouerint ꝙ ipse mādauit Nucerino epō vt eos ad id ecclesiastica censura compellat: cuius negotij occasione præmittit Papa quæ præcedunt, dicēs ꝙ ipsi tenentur humiliter & deuote appellationibus ad sedē Apost. interpositis deferre: quia etiam leges seculares post sententiam beneficiū appellationis non denegant aggrauatis, sed ipsi sñias appellatione suspensas exequūtur: Consules Tudertini se super hoc excusabant in præsentia Papę dicentes, ꝙ cū aliqui vocantur ad officiū consulatus, iurant ꝙ super mutuis & plagiarijs iudicabunt secundū consuetudinem ciuitatis, & infra xxviij. dies sñias exequent: vnde saluo hmōi iuramēto non poterāt deferre appellationibus: Sed ꝯ istā executionē dicit Papa, ꝙ iudices iurāt iudicare secundū leges, sicut consules isti iurāt iudicare secundū consuetudinē ciuitatis suæ: & ideo sicut iudices possunt grauare subditos ꝯ leges, sic & consules isti possunt cōtra consuetudinē suos subditos aggrauare: Vnde præcipit eis, quatenus appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis deferant humiliter & deuote, cum iuramentū illud, eos excusare non possit, in quo ius superioris intelligitur exceptū. Not. decre. istā ad plura argumenta. Primo ad illud, Sñia diffinitiua à qua est appellatū, non debet executioni mādari. ꝙ si fiat executio, debet reuocari, vt hic patet: & ideo deferre debet iudex appellationi, & nihil innouare ea pendēte. Item in iuramento semper ius superioris intelligitur exceptum: & cuiuscumque alterius; quia iuramentū factū in præiudiciū alterius nō valet: cum illud obseruare non possit. Item iuramentum personale est.

a ¶ *Leges.*] 2. q. 6. anteriorum. & c. non ita.

b ¶ *Plagiarijs.*] idest fideiussoribus. vulgare est illius terræ.

c ¶ *Iurarunt.*] in Authen. de iud. §. quia vero. coll. 6. C. de iudi. rem non nouam. ꝯ. & 3. q. 7. iudicet.

d ¶ *Consuetudinem.*] licite 2 ergo iudicatur, secundū consuetudinē loci. ī. de eo qui mit. in po. causa rei seruādæ. cū venissent. quia cōsuetudo præiudicat iuri. ī. de consue. cap. penult.

e ¶ *Interpositis.*] ista ciuitas Tudertina subest dño Papæ quo ad iurisdictionem temporalem, & ideo tenent appellationes ad Papā factæ, aliàs non. ī. de app. si duobus.

f ¶ *Ius.*] vnde 3 pone: aliquis est receptus in canonicum & in fratrem, iurat se seruare laudabilem consuetudinem ecclesiæ suæ; & talis est consuetudo in ecclesia, ꝙ qui ibi habet præbendam, debet residere per sex menses, sed antequam faciat quod iurauit, accedit ad sedē Apostolicā, & supplicat dño Papę, vt ipsum absoluat: Quæro vtrū iste sit periurus? Et videtur ꝙ non; ar. illius litteræ: quia vē ꝙ qn iurauit, ꝙ debuit intelligi, nisi dñs Papa remittat ei iuramentum. Sed probo, ꝙ sit periurus. C. de transa. si quis maior. vbi dicit ꝙ aliquis venit contra iuramentū tribus modis: iudicē interpellādo, iudici supplicando, quod ꝓmisit non faciendo: Vnde vř ꝙ iste sit periurus supplicando Rom. Pon. vt absoluat, sed si petitione nō præmissa ipsum absoluisset, nō esset periurus.

g ¶ *Ius superioris.*] No. ꝙ in iuramento excipit auctoritas maioris, vt hic patet. & j. eo. cā te. & ī. de rescri. ꝯstitutus. arg. à ꝯrio sensu. ff. ad muni. imperatores. & in consti. 4 Friderici de feud. §. vlt. & est ius canonicum. j. eo. ad nostram 2. Io.

¶ *Glossa sequens recitetur per contrarium.*

h ¶ *Exceptum.*] sed 5 nōne possunt super hoc condere legem municipalem contra ius cōe? Rñdeo, possunt condere legem contra ius cōe, quę tñ non sit in præiudicium alterius, vt hic dicit. & ī. de cōsti. quæ in ecclesiarū. specialiter tñ nō ꝯdēdo legē bene possunt litigantes renūciare appellationi. C. de tem. sp. l. illud. §. vlt.

i ¶ *Executioni mandandam.*] quod fieri nō debuit: tum quia beneficio appellationis extinguitur pronunciatū. ff. ad Turpil. l. 1. §. vlt. tum quia interposita appellatione nihil innouari oportet. 2. q. 6. appellatione. & ff. nil inno. appel. pen. l. vnica. Ber.

k ¶ *Possessionem ipsam.*] cum 6 appellatur à sententia diffinitiuā, si appellatione pendēte fuit mandata executioni, iudex appellationis debet reuocare in irritū quicquid factū est post appellationē, & antequam cognoscat an appellatio sit iusta vel iniusta: sed secus est cum appellatur à grauamine, quia prius debet cognosci de meritis appellationis, quàm reuocari quod factum est post appellationem. ī. de dila. c. 1. in fi. quia ibi dicitur: si est ita, reuocato, &c. Iudex ordinarius non pōt exequi suā sñiam ex quo altera pars appellauit: sed iudex delegatus pōt nō obstante appellatione alterius partis. ī. de offi. dele. super eo. in fi. & cap. pastoralis. §. præterea. certe istæ duæ vltimæ concordantiæ contrarium dicunt.

¶ *Glossa sequens signat contrarium & soluit.*

l ¶ *Restituatis.*] arg. contra. ff. de appel. cū ex causa. vbi expectat talis restitutio vsq; ad euentū cōfirmationis, vel cassationis sñiæ. Sed non est ꝯrium: quia non dicitur ibi, ꝙ nō debeat expectari, sed ibi recitatur factū ꝓut contingit: vnde patet ꝙ pendente appellatione executio nō debet fieri: & si fiat, inuito possessore restitui debet in pristinū statum antequam appellationis causa examinetur 7. ar. ī. de offi. deleg. pastoralis. §. præterea. & hoc est notabile.

ij AD *nostram.*] Per iudicis officiū subuenitur illi qui propter iuramentū vsuras repetere nō pōt, ita summat Io. And. Et quidē ꝓcedit hoc summariū secundū vnū intellectū satis clarū. Primo narrat factum. Secundo prouidet: ibi, [*Mandamus.*] Abbas.

CASVS. Quidā ciues Pisani I. & G. cuidā vsurario P. noīe multas persoluerunt vsuras, iuramēto interposito, ꝙ nec ꝑ se, nec ꝑ alium ꝑdictas vsuras repeterēt, vel apud ecclesiasticū iudicē, vel etiā secularē sup his deponerent qōnem. Creditor postmodū cōdidit testamentū, in quo ꝑcepit hæredibus suis, vt oibus qui ꝓbarēt se dedisse vsuras eidē, ipsas eis restituerēt: Sed dicti I. & G. non audebāt repetere vsuras ꝑp hmōi iuramentū. & hæredes non satisfaciebāt eisdē. ꝑuenit hoc ad notitiā dñi Papæ, vnde mādat Pisano archiepō, quatenus sub pœna excōicationis publice in ecclesia ꝓponat, vt qui super hoc veritatē nouerint, ꝓcedant ad testimoniū ꝑferendū: & si constiterit de ꝑmissis, compellat hæredes illius ꝑ cēsurā ecclesiasticā vt vsuras quas patet illorū à ꝑdictis recepit, restituāt vniuersas. Not. ꝙ hic recipiunt testes lite non cōtest. quia ꝓcedebatur in modū inquisitionis siue denunciationis, & ex officio iudicis. Item qui

¶ Cap. 5. eo. tit. in 3. cōpilatione. Et de intellectu tex. & glossarū vide per aliquos hic Guidonē Papæ.

1 Ibi maiores & minores iudices iurare iubentur. Io. And.

2 Hæc glossula nō est Bernardi, nec habetur in vetustis exēplarib.

3 Neque hanc glossā puto Bernardi, non inuenio in vetustis exēplaribus.

† possent.

4 Imperatoris, sic dicit ꝙ in omni iuramento notatur exceptus imperans.

5 Nec habetur in vetustis codicibus, nec est Bernardi.

† Recenti.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 3. cōpilatione. Et de materia vide D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. & Dominicū Sotū lib. 6 de iust. & iure. q. 1. art. 4.

6 Hæc etiā glossula nō est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

7 Adde ꝙ appellatio suspendit executionē. l. à diuo Pio. §. 1. cū glo. & ibi Bar. ff. de re iud.

qui non potest agere propter iuramentum, pōt denunciare. Itē aliquid conceditur vna via, & alia denegatur. Item vltimæ voluntatis executio spectat ad ecclesiam si hæredes exequi noluerint.

a ¶ *Peruenisse.*] Non dicit per quem, vel à quo.

ADDITIO. Forte fuit fideicōmissarius testatoris vel amicus debitoris, vel ipse debitor: sed hoc forte fuit tacitū propter opinionem vulgarium, qui per id æstimassent illū periurū. & est sim. j. eo. intellecto. ī. de arbit. peruenit. Io. Andr.

¶ *Glo. seq. soluit tres quæstiones.*

b ¶ *Repeterent.*] si iurauit non repetere, denunciet illud ecclesiæ. Quid si iurauit non denunciare? Rñdeo, iuramentū fuit illicitū, & ideo non seruandū: cū quilibet ad hoc teneaſ. j. de cog. spiri. tua nos. & j. de hære. cum ca iuncto. j. eo. quēadmodum. in fin. & 2. q. 1. si peccauerit. sed si iurauerit soluere, nec repetere, nec recipere i, illud denunciet ecclesiæ, vt dictum est. Vin.

¶ *Glossa seq. reci. per q. de iure legati. &c.*

c ¶ *Probarent.*] videtur iuramentū istud remissum esse ca testamento: nisi velis ita interpretari hæc verba, vt. s. illi de iure repetere non possint, qui iurauerūt non repetere. Sed tū largius iterpretabimur vltimas volūtates. j. de donano. cū dilecti. ff. de triti. vi. & oleo lega. l. 3. Sic ergo iure legati possūt isti repetere vsuras, quasi ca noua causa superueniente. Si enim aliquis abiurat beneficiū, pōt postea ipsū repetere ex noua causa superueniēte. ī. de renun. cū inter P. & ff. de success. edic. l. 1. §. quod dicimus. altàs. §. sed videndū. & arg. ī. quod met. cau. ad audientiā. Item cum iuro soluere aliquid, solutū possum repetere. ī. eo. debitores. non enim est cogitandū de nouo iure. ff. de trāsact. cum Aquiliana. Si vero ius nouum non est mihi acquisitū, possum agere vt remittatur iuramentum. ī. eod. c. 1. & primo agendum est vt iuramentum remittatur, & tunc potest repetere secure. Ber.

i Supple eū oblatas. dicit Ho. q & si omnino iurans vellet hoc iuramentū seruare, nō tñ credimus pecuniā illam lucrifaceret, sed hec inde eleemosyna. de vsu. cū tu. Io. And.

¶ Cap. 7. eo. tit. in 3. cōpilatione. Et de materia, videlicet, quod in notorijs nō sit ordo iuris seruandus, vide in lo. clarum in pract. cri. §. fi. q. 9. ad. de Salicetū & doctores in l. ea quidē. C. de accusat. & Antonium Gomezium. tom. 3 variar. resolut. cap. 1.

dictiam peruenisse a, quòd cū I. & G. Petro vsuras non modicas persoluissent, iuramento firmauerūt, quòd nec per se, nec per alium prædictas vsuras repeterent b: vel apud ecclesiasticum iudicem, seu etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque creditor condiderit testamentum, suis præcepit hæredibus, vt omnibus qui probarent c se dedisse vsuras eidem, ipsas eis restituere procurarent. Vnde cum prædicti I. & G. vsuras repetere non attentent propter huiusmodi iuramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant satisfacere de vsuris: Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis, publice in ecclesia proponi facias, vel proponas, vt qui super hoc nouerint veritatem, procedant ad testimonium d proferendum: & si per dicta testium, vel alia documenta tibi constiterit e de præmissis, hæredes illius vt vsuras quas à prædictis pater eorū accepit, restituāt vniuersas, ecclesiastica censura compellas.

¶ Idem Neapolitano archiepiscopo.

¶ *Iuramentum generale debet ita intelligi si fieri potest, vt non obuiet iuri, aliàs tanquam temerarium non obligat contra iuris obseruantiam.*

CAP. XXI.

iij AD † nostram noueris audientiam peruenisse, quòd à te quasi per extorsionem f tale fuit præstitum iuramentum, quòd in omni causa deberes ordinem iudiciariū obseruare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas manifesta accusatione nō indigent †: nec in eis est ordo iudiciarius obseruandus g, qui debet in aliis obseruari: nec tu quando sub præmisso tenore iurasti, habebas in mente h, vt propterea venires contra canonicas sanctiones: alioquin non iuramentum, sed periurium i potius extitisset: nec esset aliqua ratione seruandum. ¶ Nos iuramentum tuum benignius k interpretari volentes, ita quòd cōsonet canonicis institutis, fraternitati tuæ auctoritate præsentium intimamus, quòd in manifestis & notoriis, ratione iuramenti præmissi, nō credimus te teneri seruare l subtilitatem ordinis iudiciarij, quam in his nō seruari per omnia, ipsa iuris ratio postulat m & requirit n. vnde videbitur subtiliter intuenti, de ordine iudiciorum procedere, vt in præmissis non per omnia ordo iudiciarius obseruetur. ¶ Quamquam † & secundum approbatum intellectum recte possit intelligi quòd iurasti, vt in omnibus causis ordinem iudiciarium obseruares, in illis videlicet o, in quibus est

¶ *Glo. ista dicit per obie. quòd lite non contest. &c. & dupliciter soluit.*

d ¶ *Ad testimonium.*] Nota testimoniū ferri lite non conte. sed hoc ideo cōtingit, quia hic pcedebatur in modū inquisitionis, siue denūciationis, vt patet per prin. c. vlt. a vel Papa hic voluit extra ordinem procedi, & sine accusatore per denunciationem. Item quia ad ecclesiam, vel episcopum spectat exequi voluntates defunctorum. j. de testib. si hæredes, & cap. penult. & C. de epi. & cleri. nulli. & l. si quis ad declinandā. & ff. de petit. hære. si hæreditas. §. vlt. & sic seruant isti iuramentum suum hac via. Io.

e ¶ *Constiterit.*] per inquisitionem. ī. de testi. cog. præterea.

iij AD *nostrā.*] Iudex qui iurauit in omni causa iudiciariū ordinē obseruare, in notorijs subtilitatē ordinis iudiciarij nō seruabit. h. d. Diuiditur. nā in prima parte recitat tenorē iuramenti: in secunda: ibi, *Nos.* illud dupliciter interpretatur. Et secūda interpretatio: ibi, *Quamquam.* Et vt clarius habeas intellectū, pone sic casum. Archieps Neapolitanus quasi per extorsionē, forte ad instantiam sui capituli vel populi, pstitit generale iuramentū, vt in omni causa obseruaret ordinem iudiciariū: processu temporis cum occurrerent facta notoria, dubitauit an deberet in eis iudiciariū ordinem obseruare: Papa super hoc consultus interpretatus est hoc iuramentum dupliciter: primo vt non extendatur ad causas notorias, sed intelligatur secundum subiectam materiam. s. vt in causis non notorijs obseruetur ordo iudiciarius: in notorijs vero non seruetur per omnia: quia ordo in notorijs est, vt per omnia nō seruetur, iuxta illud vulgatum: In extraordinarijs ordo est ordinem non seruare. Secundo dicit posse intelligi, vt referaſ ad causas, in quibus ordo iudiciarius est seruandus: dicit enim quòd si iste archiepiscopus habuit in animo vt ordinē iudiciariū in omni causa pariter seruaret, & sic cesset prædicta interpretatio: tale iuramentum cum sit contra canonicas sanctiones, potius est dicendū periurium, nec aliqua ratione seruādum. Abbas. Not. q iuramentū contra canones præstitum non tenet. Item iurare contra ius, non iuramentum, sed potius periurium est. Item iuramentum directe seruari potest, vel per interpretationem seruandum est. Item in dubijs benigna debet fieri interpretatio. In notorijs per omnia ordo iudiciarius non est seruandus. Item arg. q verbum generale nō est generaliter intelligendum.

† Vide l. si vero. § qui pro rei. ff. q [illegible] & l. a. & ibi Bar. ff. de furt.

f ¶ *Per extorsionē.*] vnde videbaſ non teneri.

¶ *Gl. seq. tractat de dupl[i]ci processu notorij.*

g ¶ *Obseruandus.*] ex toto: aliàs citari debet p. 2. q. 1. Deus omnipotens. & snīa Petri. j. de diuor. porro. & j. de appellatio. cum sit Romana. in fin. & hæc vera sunt in prouincia in qua sunt notoria & iudici & alijs. Si uero nō sunt notoria in hac prouincia, sunt tamen notoria in alia, vel sunt hic notoria, & iudex nescit: tunc pōt duobus modis pcedere. s. ordine iudiciario ac si esset occultum. arg. ī. de elect. bonæ. & 24. q. 1. pudenda. & 2. q. 1. Deus. vel cognoscere an sit notorium: & facta sibi fide super hoc procedet contra reum quasi crimen esset notorium. Et in similibus duas vias habet iudex. potest enim suspendere infamatum vsque ad purgationem. 2. q. 5. presbyter. vel inquisitionē facere ex officio suo. 2. q. 1. Deus omnipotens.

p Idē not. de pur. canō. cū dilecti. in glo. quia nec. & idē hic lan. & in decre. sacro. in prin. j. de sent. excō. vbi de monitione loquitur. Io. And.

† Aliàs: Quamquā etiam.

h ¶ *In mente.*] arg. iuramenta & promissa non extendi, nisi ad ea de quibus cogitatum est. ar. 22. q. 2. ne quis. ff. de transact. cū Aquiliana. & ff. de pac. tres fratres.

i ¶ *Periuriū.*] ī. e. tua. & j. de ijs q̄ fi. à ma. par. ca. c. 2. & j. e. sicut q.

K ¶ *Benignius.*] sic ī. de testi. cum tu. nam promptum est leges legibus concordare. C. de inoffi. dona. l. 1.

l ¶ *Seruare.*] iuxta illud, *Est in amore modus non habuisse modum.*

m ¶ *Postulat.*] j. de ver. sig. cum olim. & j. de vsur. cum in tua. j. de cohabi. cleri. & mu. vestra.

q Concor. l. præsenti. §. licuit. cum gl. C. de his qui ad eccle. confu.

¶ *Glos. sequens obijcit, & soluit, & vni contrario respondet.*

n ¶ *Requirit.*] Sed nonne ordo iudiciarius pōt seruari sine peccato in notorijs? Arg. q sic. ī. de ele. bonæ. & Aug. pbat id qd notoriū est. s. ecclesiā non esse nullam. 24. q. 1. pudēda. in fi. & ita vr licitū sacramentū, vt in notorijs seruetur. Sed certe hoc iurare, q in omni notorio seruef ordo iuris, est illicitū, & multū læderetur ius actoris, cū ei incumberet onus pbandi, & disciplina iudicialis lęderetur, si iudex non posset punire nisi prius pbaretur s, sed hoc fieri nō debet: quia nullæ sunt validiores pbationes quàm per euidentiā facti. In illa decre. bonę. factū fuit ob scandalū ad cautelam, vt ibi dicitur, vel forsitan non erat notorium iudici. Lau.

s Et sic qui qui transirent crimina impunita contra id j. de sen. ex com. vt famæ. & sic inducit periculū salutis. arg. 12. q. 1. cum de eodem.

¶ *Glossa seq. ar. alle. quatuor iura pro, & quatuor contra.*

o ¶ *In illis videlicet.*] argu. q verbum generale non est generaliter intelligendū: vt 1. q. 1. iudices. versi. oia bona Damasci. & ff. de ser-

nit. si cui. & ff. de pig. obligatione. & de conse. dist. 2. reuera. uer. de operibus totius mundi. circa finē. arg. cōtra. 19. dist. si Romanorū. 32. q. 2. q; si dormierit. & 1. q. 1. suot oonoulli. & j. de priui. quia circa. & s. de maio. & obedien. cap. solitæ.

a ¶ *Obseruandus*.] Hic est ar. ad illam quæstionē, qua quæritur. Pone, aliqs iurat q; de cætero non cognoscet concubinā suam: modo vult eam ducere in vxorē; numquid pōt nō obstante iuramēto? Dicas q; sic: quia intelligit iurasse de fornicario coitu, & non de licito & debito. vnde pōt cū ea ɔhere nō obstante iuramento.

ordo iudiciarius obseruandus [a]. Sic ergo faciens, & iuramenti tenorem seruabis, & instituta canonica non omittes.

¶ Idem iudici Carolitanō †.

¶ *Si vnum iuramentum vni debitum alteri præstatur, illicitum est, & eo nō obstante cui debetur præstandum est.*

CAP. XXII.

EA † te credimus discretione vigere, vt intelligas per teipsum quòd onus non remittitur, sed augetur [b], cum cuiquā improuide soluitur, quod alij [c] ex debito est præstandum. Sane cum archiepiscopus Turritanus à te nomine † nostro iuramentum fidelitatis (sicut à nobis mandatum acceperat) exegisset, illud exhibere in eius manibus distulisti, asserens quòd Pisano archiepiscopo [d] saluo Apostolicæ sedis honore huiusmodi præstiteras iuramentum. ¶ Cum igitur nobis & ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, si præstitum [e] iuramentum ei quod à te nobis tamquam debitum est præstandum contrarium [f] reputes, illud [g] illicitum iudicabis: & illicito non obstante, quod licite, immo ex debito petitur, exhibebis: vel si prēstitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

¶ Idem Alatrino † episcopo.

¶ *Qui iurauit stare mandato alicuius, non tenetur parere si præcipit illicita: vt quòd filium exhæredet, vel vxorem abiuret.*

Nota glossa non est Bernardi, nec habet in uetustis exemplaribus.

Aliàs karalitan.

E *A te.*] Qui iurauit ei cui non debuit, cui debet iurare cōpellitur. Primo ponit exordiū. Secundo narrationē: ibi, *Sane*. Tertio conclusionē: ibi, *Cum igitur*. De materia huius cap. habetur in c. si diligenti. j. de præscrip. Abbas.

Cap. 8 eo. tit. in 3. compilatione.

Casus. Dñs Papa mādauit archiepō Turritano, quatenus iuramentū fidelitatis exigeret & reciperet à iudice Carolitano noīe Romanæ ecclesię pro ipso iudicatu: Iudex ille noluit iuramentū illud exhibere, asserēs q; illud p̄stiterat Pisano archiepō saluo ecclesiæ Romanę honore, Papa hoc intelligēs scribit sup hoc iudici supradicto dicens, q; non remittitur debitū sed augetur, cū alicui soluitur quod alij est præstandum: sed cū iuramētum illud ecclesiæ Romanæ dictus iudex præstare teneatur, si iuramentum iam præstitum ɔtrium reputet, illi qd̄ dño Papæ præstare tenetur, primum illicitū est: & illo non obstante illud præstare debet quod ab eo petitur. Si vero primum iuramentum non est ɔtrium præstando iuramento, illud sine mora præstare debet. No. q; non releuatur à debito qui alij soluit, qd̄ debet. Item cum duo iuramenta contraria sunt, videndum est qd̄ magis sit licitum, vt altero reiecto illud seruetur.

Aliàs iure nomine ecclesiæ.

Salaritano.

b ¶ *Augetur*.] quoniam grauius solui potest vero creditori quod alteri est solutum, & tamen non liberatur à debitore. ff. de constit. pecu. si vero mihi. ff. de sol. vero procuratori. §. 1. & j. de homi. sicut dignum. §. eos. in si.

c ¶ *Quod alij*.] Sic ff. de condi. inde. in summa. io si. vnde si alij solueris qd̄ alij debes, nō liberaberis, & ille furtū cōmittit. ff. de fur. falsus. §. 1. nisi ille ratum habeat. ff. eo. si vēdidero. §. si Titius. vnde patet, q; peius est siue grauius latroni, qui partitur spolia cū socio, quàm si non partitur. 24. q. 4. si quem ad peccatū. Io. & expone qd̄ dicit alij, tantum scilicet: & sic non obstat qd̄ soluitur vni ex pluribus, quorū cuilibet insolidū quid debebatur. ff. de duo. re. cōsti. l. 3.

d ¶ *Archiepiscopo*.] De hac materia tractatur j. de præscri. si diligenti.

e ¶ *Præstitum*.] Pisano archiepiscopo.

f ¶ *Contrarium*.] quia si vnum contrariorum est bonum, reliquum est malum. 8. q. 1. sciendum. & 32. dist. hospitiolum.

g ¶ *Illud*.] scilicet quod præstitisti archiepiscopo.

Q *Vintauallis*.] Istud est valde famosum cap. propter materiam arbitrorum, quæ hic tractatur. Communis diuisio. Secunda ibi, *Quocirca*. Abbas.

Casus. Filiæ Quintauallis venerunt ad verba cum quibusdam mulieribus alijs, & eis multas iniurias irrogarunt, propter quod dictus Quintauallis iurauit stare mandatis illarū: quæ tale fecerunt illi sub debito iuramenti, q; si aliqñ filij, aut filiæ, aut vxor illius, aliquod factū vel verbū cōtumeliosum mulieribus illis obijcerēt, idem Quintauallis filios & filias exhæredaret, & vxorē à se remoueret: Quintauallis recepto tam iniquo mandato, significauit hoc dño Papæ, vnde mandat epō Alatrino, quatenus prædictis mulieribus iniungat, vt mandatū illud reuocēt, cum licitū fuerit iuramentū, & mādatū illicitū: alioquin denunciet illū nō teneri ad obseruandum hmōi mandatū. No. q; cū aliquis simplr iurat stare mādato alicuius, licitum debet esse mandatum: alioquin mandatum non ligat.

CAP. XXIII.

QVintauallis † nostris auribus intimauit, quòd pro offensa quā filiæ ipsius alijs mulieribus irrogarāt, quod earum mandato pareret, præstitit iuramentum [h]: quæ tale illi sub debito iuramenti dedere mandatum, quòd si quando filij † aut vxor illius aliquod factum, vel verbum contumeliosum mulieribus illis obijcerent, idem filias & filios exhæredaret [i], & à se propriam remoueret vxorem. ¶ Quocirca mandamus, quatenus cum licitum fuerit iuramentum, sed mandatum illicitum, prædictis vt reuocent mandatum illud iniungas: alioquin eum ad mandati obseruationem illius denuncies non teneri.

¶ Idem archiepiscopo Terraconeñ.

¶ *Ex causa leui & temeraria coniuges etiam quo ad torum & mutuam cohabitationem se separare non possunt, etiam cum iuramenti interpositione.*

CAP. XXIIII.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos, quid tibi sit super hoc faciendum, quod B. & A. vxor eius adinuicem iurauerunt, se numquam mu-

Cap. 9. eo. titulo 3. compilatione. Et vide Baldum in Authen. generaliter. C. de episc. & cleri. adde notas nostras in his decretalib.

Aliàs, filia.

h ¶ *Iuramentum*.] quod ciuili modo fuit intelligendum. ff. de seruim. si cui. & s. eod. veniens. vbi de hoc.

¶ *Glossa sequens exprimit causam iniquitatis horū mandatorū, & ponit 14. causas propter quas filius potest exhæredari.*

i ¶ *Exhæredaret*.] Ad hunc casum iuramentū non extendebatur, nec debuit extendi. Arg. s. eod. quanto. & melius in capitu. veniens. 22. q. 4. vnusquisque. & ff. de oper. libert. si liberta. ff. de fideicōm. lib. Thais socilla. §. sorore. & ff. de manomiss. l. 4. in fin. nisi in certis casibus, qui continentur in Auth. vt cum. de ap. cog. §. causas. coll. 8. & ita turpe fuit mandatū. Item contra præceptum domini fuit hoc mandatū, vt vxor separaretur à viro. 28. q. 2. idololatria. & 33. q. 2. quos Deus. Causæ vero ingratitudinis pp̄ter quas pater potest exhæredare filium, sunt hæ. Prima si filius parentibus manus intulerit. Item si grauem iniuriam eis fecerit. Si criminaliter eos accusauerit de causa, quæ non sit aduersus principem vel rem publicam. Si cum maleficis versatur. Si maleficus efficiatur. Si vitę parentum fuerit insidiatus. Si vxori vel concubinæ eius se immiscuerit. Si ex dilapidatione filij graue dispendium parentes sustulerint. Si pro persona vel debito eius inquantum potest fideiubere noluerit. hoc tamen quod de fideiussione dicitur, ad filios masculos tantum pertinet. Item si prohibuit eos facere testamentum. Si cōtra voluntatem parentum inter arenarios & mimos perseuerauerit, cū pater non fuerit illius professionis. Si filia vitam luxuriosam egerit, cum parentes vellent eam pro posse dotare, nisi neglexerint eam maritare vsque ad xxv. annos. Si parentibus furiosis debitam curam non impenderit. Si parentem captum de carcere eripere neglexerit. hoc totum habes in præmil. authentico 3.

Cap. 10. eod. tit. in 3. compilatio. Et vide Sotū lib. 4. sen dist. 32. q. 1. ar. 3.

De materia huius glossę vide Iasonem in Auth. non licet. C. de liber. præter. Matth. liū singul. 78. incip. plures sunt.

Additio. Vnde versus: *Bis septem causis exhæres filius esto;*
Si patrem feriat, vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligit ac furiosum,
Criminis accuset, insidias ve paret.
Si dederit grauia sibi damna, nec hoste redemit.
Testari prohibet, aut dat arena locum.
Si prauos sequitur, vel amat genitoris amicam,
Non orthodoxus, filia quando coit.
Hos versus habet in summula pauperum.

A

T *Va nos.*] Coniuges abiurare se non possunt. ita summat Ioan. Diuiditur. In prima consultatio. In secunda responsio. Secunda: ibi, *Nos igitur*. Abbas.

In codice Barbatiæ post hoc verbum, alioquin. statim sbiungitur hæc glosa: sed hoc totū cessat per ingressum religionis, vt 17. q. 2. vic.

Casus. Quidam B. nomine, & A. vxor eius adinuicem iurauerunt se numquam mutuo petituros: quæsiuit ordinarius quid sibi

sibi super hoc esset agendum. Mandat Papa eidem quatenus vtrũque inducat ad continentiam obseruandam: quod si facere voluerint, & eam seruare, maneant separati: alioquin compellatur mulier ad virum redire, cum iuramentum illud temerariũ fuerit, & vterq; illorum adulterium commisit. Not. ꝙ iuramentum non ꝑiudicat matrimonio, sed econuerso matrimonium ꝑiudicat iuramẽto. ĩ. de sponsa. c. pen.

Glo. seq. ponit op. quã reprobat.

a *Petituros.*]Temerarium fuit hmõi iuramentũ, & ideo non fuit obligatorium. 22. q. 4. inter cætera. & C. de nupt. Authen. quod eis ꝑmittitur. Et dicunt q̃dam pœnitentiam imponendam tamẽ pro veniali. arg. ẽ. eo. verũ. & 25. distin. cap. vnum oratorium. §. criminis. immo ad minus vnius anni pœnitentia imponitur pro temerario iuramento. 22. q. 4. qui sacramento. Tan.

Glossa seq. ponit duas opin. contrarias, quas determinat. secundo quærit, & soluit.

b *Commorari.*] Non sĩ in seculo, vt quidam dicũt. arg. ĩ. de conuer. coniug. ad Apostolicã. Sed vr̃ ꝙ in seculo. 33. q. 5. qđ Deo pari. t sed si alter vellet intrare monasterium, haberet locum quod ipsi dicũt. Sed quid si iurauerunt ꝙ nunq̃ diuertent abinuicem, nunquid est seruandum iuramentũ tale, cũ possit seruari sine interitu salutis æternæ? Non vr̃, quia nec pœnalis stipulatio teneretur vt si culpa alterius diuortium factũ fuerit, dabis centum. ff. de verb. oblig. si stipulatio facta fuerit. sicut enim libera debent esse matrimonia in ɔ̃hendo, ita in dissoluendo. C. de inuti. stip. libera. & C. de nup. neq;. arg. ff. de dona. inter vi. & vxo. ea quæ. & ff. de verb. oblig. Titia. & ĩ. de sponsa. gemma. Io. hoc nõ determinat, sed credo si vellent intrare religionẽ, possent: quia non dr̃ infringere iuramẽtum qui in melius illud commutat. s. eo. c. 3. & ĩ. de vo. & vo. redem. c. scripturæ. & iuramentũ illud benignius est interpretandum. ẽ. eod. ad nostram. & C. quanto.

Glo. seq. recitatur per quæstionem.

c *Reuertatur.*] Hic dicerem ꝙ propria auctoritate debet redire ad virum, nec expectare superioris auctoritatem.

d *Vtrinque.*] Sic ĩ. de reg. veniẽs. ĩ. de diuor. significasti. ĩ. de adul. c. penul. & vlt. ĩ. de excep. cum ecclesiasticæ. & 32. q. 6. nihil. & ff. de compen. si ambo.

tuo petituros [a]: idem vero nũc repetit illam instanter: ea econtrario affirmante, quod prius se faceret Sarracenam † quàm rediret ad eũ: & infra. Nos igitur fraternitati tuæ respondentes, Mandamus, quatenus vtrumque ad continẽtiam seruandam moneas & inducas: quam si promittere voluerint & seruare, vtrumque dimittas sine alio cõmorari [b]: alioquin si vir noluerit continere, tu illã vt reuertatur [c] ad ipsum, & tãquam vxor cum viro moretur, per excõmunicationis sententiam appellatione remota cõpellas: cum & temerarium fuerit huiusmodi iuramentum, & adulterium vtrinque [d] sit commissum.

Idem Genuẽ. † archiepiscopo.

Is qui iurauit cum muliere contrahere, propter superuenientem fornicationem vel deformitatem eam repellere potest: propter præcedentem non. hoc dicit.

CAP. XXV.

QVemadmodũ † si vir mulieri iurasset, quãdo contraxit cum illa, quòd eã semper pro legitima vxore teneret, pro fornicatione quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere [e], sed pro fornicatione quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante huiusmodi iuramento †, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio [f], si videlicet in legem coniugij illa non peccaret: Ita si quis iurauerit se ducturum aliquam in vxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem [g], sed subsequentem, vt illam non ducat in coniugem: quia in illo iuramento, talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa cõtra regulam desponsationis nõ venerit. Alioqnin si post huiusmodi iuramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in vxorem, quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum coniugiũ vir propter fornicationem, licite potest vxorem à sua cohabitatione dimittere: longe fortius [h] ante coniugium celebratum, propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam [i]: quia turpius eijcitur [k], quàm non admittitur

QVemadmodum.] Diuiditur in tres partes principales. Secunda ibi, *Illud autem.* Tertia ibi, *Quòd si.* Prima subdiuiditur. Nam primo inducit simile ɔsultationi faciendæ. Secũdo soluit: ibi, *Ita si quis.* Tertio probat solutionem per euitationem absurditatis, & per rõnem: ibi, *Alioquin.* Quarto rñdet oppositioni iuramẽti: ibi, *Non obstante.* qđ rñsum ꝓbat ꝑ euitationẽ absurditatis: ibi, *Quòd si post.* Secũda pars principalis non subdiuidit, sed tertia pars sic: q. æ primo ponit casum. Scdo allegat ꝑ negatiua: ibi, *Cũ scriptura.* Tertio ꝑ affirmatiua: ibi, *Sed nunquid.* Quarto soluit: ibi, *Tamen.* Abbas.

CASVS. Quidam iurauit se ducturum aliquã in vxorẽ, quæ ante ipsa sponsalia sic ɔ̃cta fuit fornicata: quæritur an teneatur eam ducere in vxorẽ ꝑtextu huius iuramẽti? Rñdet Papa ꝑ simile, & quasi à maiori: Si vir iurasset mulieri qñ ɔ̃xit cum illa, ꝙ eam semꝑ pro legitima teneret vxore, eam nõ posset dimittere pro fornicatione, quam ante ɔ̃ctum matrimonij commisisset: sed si post ɔ̃ctum matrimonium & ꝑstitum iuramentum fornicatur, dimittere eam posset non obstante hmõi iuramento, quia in illo talis conditio subintelligebatur: si illa ɔ̃ legem matrimonij non peccaret. Eodẽ modo si aliquis iurauit se ducturum aliquam in vxorẽ, non potest ei fornicationem opponere ꝑcedentẽ, sed subsequentem, vt eam ducere non teneat: quia in illo iuramẽto talis debet conditio subintelligi: si illa ɔ̃ legem despõsationis non venerit: alioquin si post tale iuramentũ fieret publica meretrix, eam ducere teneretur: qđ esset prorsus absurdum: & hoc ꝓbat ꝑ locum à maiori. si vir post ɔ̃ctũ matrimonium ꝑꝑ fornicationẽ dimittere potest vxorem, multo fortius ante coniugiũ celebratum ꝑꝑ fornicationem potest non admittere sponsam: quia turpius eijcitur q̃ non admittit hospes. nec obstat iuramentũ in aliquo istorũ casuum: q̃a iuramentum illud tale est ꝑꝑ conditionẽ subintelligẽdam, qđ potest seruari & non seruari sine trãsgressione iuramenti: ꝑterea si post huiusmodi iuramentum, huiusmodi mulier fieret leprosa, vel paralytica, vel nasum amitteret, vel quicq̃ turpius ei cõtingeret: teneretur eam ducere in vxorẽ? Rñd. si esset vxor de ꝑsenti, eam dimittere nõ posset: si sponsa de futuro, eam ducere non teneretur: quia multa impediunt matrimonium ɔ̃hendum, quæ non dirimunt iam ɔ̃ctum.

e *Dimittere.*]Nec etiã accusare. ff. de adulter. si vxor. §. si qs vxorem. & §. vlt. & C. ad l. Iul. de adulteriis. ꝑꝑ violatã.

Glo. seq. ponit decẽ generales conditiones in iuramentis subintellectas, & si. quærit, & soluit.

f *Conditio.*] Nota ꝙ plerumq; intelliguntur cõditiones in iuramentis, vt hæc, si placet Papæ: vt ẽ. eod. venientes. Item hæc, si Deo placuerit. 22. q. 2. beatus. §. 1. Item hæc, si res in eodem statu ꝑmanserit. 22. q. 2. ne quis. ff. de sol. cum quis. Item si mihi seruabitur fides. ẽ. eod. ꝑuenit. & ff. loca. quæro. §. inter. Item honestæ & possibiles, vt hic dĩ. & ĩ. eo. sicut. Item hæc, si mihi numerauerit pecuniam. C. de non nu. pec. indubitati. Item hæc, si nuptiæ fuerint secutæ. ff. de iur. do. stipulationem. [a] Item hæc, si non immoderatum quid ꝑcipiatur. ẽ. eo. veniẽs. & c. Quintauallis. & ff. de ope. liber. si libertus. Item facultas subintelligitur. ẽ. eod. breui. Item ɔmoditas. ff. quarum re. ac. non da. l. 1. §. quæ onerandæ. Speciales aũt conditiones non subintelligũtur si non exprimanẽ, licet mente concipiant. 32. q. vlt. cap. vlt. in fi. C. de condit. ob tur. causam. si repetendi. nisi vbi lex exprimit aliquid tacite agi inter ɔ̃hentes: quia tunc illud pro expresso hr̃. ff. si cer. peta. cum quid. & ff. de verb. oblig. triticum. & hæc vera sunt in promissoriis iuramentis, sed in assertoriis nulla cõditio subintelligit, & de tali loquit 32. q. vlt. c. vlt. & C. de iure do. si mulier à viro [b]. Sed nunquid dicemus oẽ iuramentum conditionale, si omnes ꝑmissæ conditiones subintelliguntur? Certe non. ff. de cond. & demonst. conditiones.

g *Præcedentem.*] quia ex quo semel probauit mores ipsius, non potest postea reprobare. 32. q. 5. horrendus. nisi ex superuenienti causa, vt ẽ. de æta. & quali. accepimus. & ẽ. de offi. deleg. insinuãte. & 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus. Io.

h *Fortius.*]Nam cui damus actionem, multo fortius exceptionẽ. ff. de reg. iur. in ois. §. cui damus. & ff. de suspi. l. 1. §. plane. & ẽ. eo. debitores. q̃q; tñ ɔsequimur excipiẽdo qđ agẽdo petere nõ possumus. ff. de neg. ge. l. 3. §. pupillus. & ff. de cõpen. si cũ filiofamilias. q̃q; q̃dã consequimur agendo, q̃ non consequimur excipiendo. ẽ. eo. debitores. & ẽ. qđ me. cau. ad audientiã. Item põt depositũ repeti, sed non ɔpẽsari. C. de ɔpen. l. vlt. & ĩ. de depo. bona fides. §. 1.

i *Non admittere sponsam.*] Nam & sponsus potest sponsam accusare de adulterio quasi matrimonio iã initiato. arg. C. de adul. ꝑꝑ. nisi in casu. ff. de adul. miles. §. ꝗrebatur. quia & iniuria ei facta est. ff. de iniur. item apud. §. sponsum. quia nec matrimonium, nec spem matrimonij violare ꝑmissum est. ff. de adul. si vxor. §. diuus.

k *Eijcitur.*] Deterior nãq; dolus eius cognoscitur qui intermissũ iterum

Vide Co... (margin, partly cut off)

† In antiquis, Lanu...

† Cap. 22. eod. tit. in 5. compilatione. Et de materia vide Magistrum & Doctores lib. 4. senté. distin. 35. & latissime Sotum ibi dist. 26. q. 1. art. 2 & seq. & vide notas nostras in hanc decretalem.

† Per quod dicas in ... q̃ si ad con... iuramentũ ... hoc iurasset vi... terius repetere se non posset. vide qđ post ... de matr. con... super ver... ... Io. ... Io. And.

† iuramento.

[a] Stipulatio dotalis conditionẽ habet si nuptiæ fuerint secutæ, vnde si nõ sequant, deficit stipulatio. Io. An.

[b] Si mulier stipulat sibi dotẽ à viro reddi, vt de ipsa testes, non conditionalis, sed causatiua est hæc expressio. Io. And.

[c] Licet sic sentiat Doctor. vt in q. competẽtia possit admitti de consensu depositi cum in suum fauorem hoc sit inductũ. argu. ĩ de reg. iur. ... cum ... Ioan. And.

iterū litem deseruit, quam qui semel cœptā dereliquit. in Auth. de liug. §. omnē. in fi. coll. 8. & minus malū est viam dñi non agnoscere, quàm post agnitam retroire. j. de apostatis. quidam.

a ¶ In alterutro.] s. in vxore dimissa, & sponsa non admissa.

b ¶ Ad vtrunque.] s. vt eam recipiat, vel non recipiat.

¶ Glo. seq. resp. per obser. demum quærit, arg. pro, & soluit contrarium.

hospes †: Nō obstante in alterutro ᵃ casu vinculo iuramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, vt is qui iurauit, ad vtrunque ᵇ sine transgressione se possit habere. ¶ Quòd si post huiusmodi iuramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos ᶜ, vel nasum amitteret, seu quicquam ei turpius eueniret, nunquid vir teneretur ᵈ eam ducere in vxorem? profectò ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur ᵉ? quamuis ᶠ interdum contractum non dirimat, quod impedit ᵍ contrahendum.

¶ *Si vir iurauit non accusare vxorem, temerarium est iuramentum: sed si specialiter de adulterio hoc iurauit, denunciare poterit, sed accusare non debet.*

¶ Illud ʰ autem iuramentum est proculdubio temerarium, si vir iuret vxori, quòd eam super nullo crimine ⁱ accusabit: quia si mulier fieret infidelis †, & nollet cohabitare viro absq; contumelia creatoris, vel vt illum pertraheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud iudicem suum, vt eam nisi penitus resipisceret, omnino dimitteret ᵏ, secūdum canonicas sanctiones. ¶ Quod si expresse iurasset, quod eam super adulterio non impeteret, esset ne seruandum huiusmodi iuramentum? Cum scriptura testetur, quod patronus ˡ est turpitudinis qui celat crimen vxoris: & secundum regulam Euangelii, si primo & secundo correpta resipiscere nollet, dicendum esset Ecclesiæ, vt tamquā ethnica ᵐ & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatē peccati. ¶ Sed nunquid vir non potest dimittere vxori peccanti non solum septies, sed etiam vsque septuagies septies, secundum Euangelicam veritatem? ¶ Tutius ergo in hoc ⁿ casu videtur vt propter iurisiurandi religionē, vir accusare desistat ᵒ vxorem ad diuortium celebrandum: quamquam denunciare ᵖ eam possit ad pœnitentiam peragendam.

¶ Idem abbati & capitulo Castellionis.

¶ *Licite ex causa necessaria etiam per religiosos iuratur.*

CAP. XXVI.

ET † si Christus præceperit secundū Euangelicam veri-

c ¶ Oculos, vel nasum.] Sic patet q̄ iuramentū quāuis potest seruari sine interitu salutis æternæ, & tñ non tenetur illud seruare. sed hoc ideo est, quia honestas intelligitur in hoc iuramento, vt si res in eodē statu permanet. id enim tacite agitur, 22. q. 2. ne quis. & ff. de solutio. cū quis. sed si iuramentū non posset seruari sine interitu salutis æternæ, vel si esset ꝯ leges vel bonos mores, seruari non debet. s. c. proxi. & c. Quintauallis. & ff. de lega. 1. si quis inquilinos. §. vlt. ff. de leg. 3. si quis. in prin. & ff. de iu. patr. adigere. secus esset si mulier laberetur in facultatibus. Sed quid si p violentiam opprimatur sponsa de futuro? Vr̄ q̄ nihilominus teneatur cū ea ꝯhere. arg. 32. q. 5. re vera. ff. de adul. si vxor. §. si quis plane. sed non est uerum. 27. q. 2. raptor. & c. seq. & 32. q. 5. finge. & c. ille. & ita punitur sine culpa, sed non sine causa.

d ¶ Teneretur.] Quasi dicat non, quod verum est in sponsa de futuro. j. de coniug. leproso. c. vlti. sponsam vero de præsenti ducere tenetur, quia non reperitur casus nisi vnus, in quo possit eam dimittere. j. de conuer. coniug. ex publico.

e ¶ Teneretur.] Quasi dicat, non tenetur eam admittere.

f ¶ Quamuis.] istud, quamuis, non est aduersatiuum, sed causatiuū, & ponitur, quamuis, pro quia.

g ¶ Impedit.] Vt votum simplex. 27. dist. si vir. sic 15. q. 1. §. vlt. vbi dr̄: non omnia quæ impediunt ordinandum, deiiciunt ordinatum.

¶ ILLVD AVTEM Casvs. In §. isto alia quæstio ponitur, q̄ talis est: Aliquis iurauit q̄ super nullo crimine accusaret vxorem: quæritur an istud iuramentū esset seruandū? Rñdet Papa q̄ iuramētū tale temerariū est: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro sine contumelia creatoris, vel illū traheret ad mortale peccatū, debet statim illā accusare apud iudicē suū: & nisi se corrigat, illā dimittere debet sm̄ canones. Sed si iurauit expresse, q̄ eā super adulterio non accusaret, nunquid debet seruari hoc iuramentū? Et vr̄ q̄ non, quia dicit scriptura: Patronus est turpitudinis, qui crimē celat vxoris. Et in Euangelio dr̄: Si primo & secundo correcta non se emendet, dicendū est Ecclesiæ, vt tamquā ethnica & publicana postmodum euitetur. Sed ꝯrium vr̄ qd̄ est seruandum, quia non solū septies sed septuagiesseptíes dimittendū est vxori peccāti: Rñdet Papa, q̄ in hoc casu tutius est pp̄ iuramentū, vt eā nō accuset ad diuortium celebrandū, sed denunciare debet illā ad pœnitētiam peragendā. Not. q̄ in iuramento honestæ conditiones subintelligūtur, quamuis non apponantur. Itē non potest quis reprobare vxorē quā approbauit, ex causa præcedente matrimonium vel sponsalia. Item multa impediunt matrimonium ꝯhendū, quæ non dirimunt iā contractū. Itē matrimoniū de præsenti nullo casu superueniente dissoluitur, nisi ante carnalē copulā profiteatur alter. Itē si quis iurat simpliciter nō accusare vxorem, temerarium est iuramentū. Itē si quis iurat non accusare vxorem de adulterio, seruandū est iuramentum: tñ debet eam denūciare vt pœniteat: quod si non fecerit, poterit eā dimittere, & ita alia via consequitur intentionem suā, & alia denegatur. Item qui non potest accusare, potest denunciare.

h ¶ Illud.] Aliquis ˢ iurauit q̄ super nullo crimine accusaret vxorem suam: quæritur an istud iuramentum sit seruandum? Ad quod respondet Papa: illud, &c.

¶ Glo. seq. distinguit pœnam criminis commissi & committendi.

i ¶ Crimine.] Nam pactū illud non valet, si quis paciscatur ne aliū accuset de crimine nondum perpetrato. ff. de pac. si vnus. §. pacta. & §. illud. tñ de crimine iam commisso pacisci potest ne de eo agatur. ff. de pact. si vnus. §. pacta. & j. eo. c. ver. nō solum septies, &c. Nec illud pactum tenet, no dolus præstetur. ff. de reg. iur. contractus. Talia enim pacta ꝯ publicam vtilitatem esse videntur: quia per ea inuitantur homines ad peccandū impune. sm̄. ff. de pact. dota. conuenire 2. & s. de consuetu. c. pen. & quia publicæ vtilitatis est, ne crimina remaneant impunita. j. de senten. excom. vt famæ. & ff. de sol. Stichū. §. 1. & ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. in fin.

k ¶ Dimitteret.] Quia frater aut soror si est fidelis non est subiect' in hmōi. 28. q. 1. si infidelis. & j. de diuor. quãto. iuxta illud

Spernas spernentē vel blasphemare volentem;
Vel te credentem scelus ad mortale trahentem.
Nā sūt absq; mora, sic vīcula rupta priora. Vinc.

l ¶ Patronus.] 32. q. 1. cap. 1. & ff. ad l. Iul. de adult. l. 2. §. 2. & ff. de furt. qui vas. §. 1. arg. j. de adul. si vir.

m ¶ Ethnica.] ethnos, i. gens. inde ethnica. i. gentilis.

¶ Glo. seq. signat contrarium, & remittit.

n ¶ In hoc casu.] vltimo, scilicet vbi iurauit non accusare eam de adulterio, & ita potest se quis obligare pacto ad non accusandum. j. de accu. veniens. arg. ꝯ. ff. de pac. si vnus. §. illud. & §. pacta. & ff. de pact. do. conuenire. hoc solutum est s. in notula, nam illud.

o ¶ Desistat.] & ita pactum & iuramentum valet quatenus tangit rem familiarem, non in eo q̄ publicam, vt dixi in notula, nā illud.

¶ Glo. seq. quærit, ponit opi. Io. & in fi. opi. Tan. in medio not. quòd cōtra, & c. alleg. vnam concor. & 5. in ꝯtrarium.

p ¶ Denunciare.] sed quid si nollet corrigi, nec curaret de exhortatione? Dicit Io. q̄ tunc licite potest eā deserere, quia iā est contumeliosa creatori suo. 28. q. 1. si infidelis. & sic q̄uq; cui pcluditur vna via, alia via ad idem admittitur: vt 4. q. 3. c. si testes. §. serui neq;. & hic, quia licet non possit eā accusare, poterit tñ eam denunciare. arg. ꝯ. ff. de tutoribus & curato. scire. & ff. de conditio. institut. que sub conditione. §. si quis. & ff. de bo. libe. quæritur. C. si manci. ita vxor. l. vlti. & s. de procu. tue. Tancre. ˢ dicit, q̄ non debet eā deserere, licet se non corrigat, etiam si vitæ eius insidiaretur. 32. q. 5. quicquid mulier. sed debet eam tenere in vinculis, & castigare, cū hoc ei permissum sit. 33. q. 2. placuit. & q. 5. hæc imago. 23. q. 4. duo ista nomina. & 7. q. 1. sicut alterius.

ET si.] Monachi & conuersi iurare possunt pro testimonio ferendo in causa monasterij sui. ita cōiter summatur, sed hæc summatio nimis restringit litteram. Diuiditur in quinque partes. In prima respondet auctoritati Euangelicæ, qua videbatur prohibitū iuramentū. In secunda: ibi, *Iacobus quoque.* respondet auctoritati Apostolicæ. In tertia: ibi, *Angelus.* probat multis auctoritatibus noui & veteris testamenti, q̄ licitū est iurare. In quarta: ibi, *Quædam enim.* dicit quare simpliciter prohibetur iuramentum. In quinta: ibi, *Licet.* dat petentibus licentiam iurandi. Abbas.

Casvs. Ad finem capituli collige casum, & causam constitutionis huius decre. Abbas & monachi Castellionis habebant causas pro monasterio suo, dubitabant vtrū liceret eis ferre testimonium, & iurare

ᵃ Vide l. pen. ff. de mundi. ob turp. caus. & l. generaliter. & l. si plagij. per Bart. ff. de verb. oblig.

ᵃ Vide magistrum sen. & theol. doctores li. 4. dist. 19. vbi plenissime de cultꝰ disparitate.

ˢ Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

Leuiti. 18

Matth. 18

ᵃ Vide, in c. fin. ff. alleg. super vit. gl. l. A.

Matt. 18. Luc. 17.

ᵗ Cap. 33. co. tit. in 3. compilat. Et de materia huius decretalis plene. B. Tomas 2. 2. q. 89. art. 2. & Dominicus Sotus lib. 8. de iustit. & iure. q. 1. ar. 3. vide quoque notas nostras in hoc cap.

ˢ Vbi de hoc secundum regulam, vt j. eo. reg. tit. cū quid. lib. 6. Ioan. And.

tatem: Sit sermo vester[a], est est, non non[b]: vt affirmatio[c], vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitia, simplici assertioni vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adiunxit: quod amplius est, à malo est: à malo quidem, non tam culpæ quam pœnæ, nec exhibentiū, sed exigentium iuramentū: nam incredulitas huiusmodi magis est pœna quàm culpa. vnde non dixit, malum; sed dixit, à malo. Licet enim iuramētum prohibuisse dominus videatur, nusquam tamen per creatorē, sed per creaturā[d] iurare prohibuit: ne per huiusmodi iuramentū trāsferretur ad creaturā honorificētia creatoris. Quare† cū in Euangelio præmisisset, Dico vobis, nolite iurare omnino[e]: statim subiunxit: neq; per cælū, quia thronus Dei est: neq; per terrā, quia scabellū pedum ipsius est: neque per Hierosolymā, quia ciuitas est regis magni: neque per caput tuum, quia nō potes vnum capillum facere album aut nigrum. ¶ Et quamuis non sit per creaturam iurandum: si tamen iuretur per creaturam, seruandum[f] est quidem, dummodo sit licitū quod iuratur: quia teste veritate, qui iurat in cælo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum. ¶ Iacobus quoq; nō simpliciter prohibet iuramentū, sed voluntatem iurandi, cum ait: Ante omnia fratres mei nolite[g] iurare: quoniam† ad iuramentū non debet quemquam spontanea voluntas inducere, sed necessitas[h] trahere importuna: & tūc potes sine culpa iurare: dummodo illos tres† comites[i] habeat iuramentum, de quibus propheta[k] ait: Et iurabunt[l] viuit dominus, in veritate[m], & iudicio[n], & iustitia[o]. Quod autē Iacobus subdit: neque per cælum, neque per terram, neque per† quodcumque aliud iuramentum: iurare vetat per quamlibet creaturam, quodcumque sit illud: alioquin non dixisset Apostolus†, Homines per maiorem suum iurant, & omnis controuersiæ[p] eorum, ad confirmationem finis est iuramentum. in quo patenter ostendit per quem sit iurandū: cum ait, Homines per maiorem suum iurant, id est, per Deum. & cur sit iurandum, vt videlicet omnis controuersiæ finis sit iuramentum. Angelus quoque quem vidit in Apocalypsi Ioannes stante super mare & super terram, leuauit manum suam ad cælum, & iurauit per viuentem in sæcula sæculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Euangelio, quàm est est, non non: cum sæpissime dixerit; Amē[q] dico vobis: quod ipse secundum Lucam exponens, cum præmisisset, Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua: cōsequenter adiunxit; In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus

& iurare pro caussis monasterij sui? Et videbatur eis q non deberent iurare, primo auctoritate Euangelij dicentis: Sit sermo vester, est est, non non: quod amplius est, à malo est. Item Iacobus Apostolus vř prohibere iuramētum dum dicit: Ante omnia fratres mei nolite iurare. Dominus Papa consultus rńdet primo auctoritate Euangelij, & eam exponit dicēs: Sit sermo vester, est est, non non: vt affirmatio vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: tamen quia malitia hominum crescente non creditur de facili simplici affirmationi vel negationi: ideo adiunxit, qđ amplius est, à malo est. illud, amplius. s. iuramētum non est malum, sed à malo illius qui non vult credere, nisi iuretur, & est pœna illius, non culpa: & licet dńs videatur prohibuisse iuramentum, non tñ prohibuit iurare per creatorem, sed per creaturā: vnde cum præmisit, Nolite iurare omnino, statim subiunxit, neque p cælum, neque per Hierosolymam: tñ si iuratur per creaturam, seruandum est iuramentum, dummodo licitū sit quod iuratur. Secundo rńdet auctoritate Iacobi Apostoli dicēs, q Iacobus nō simpliciter prohibuit iuramētum, sed voluntatem iurandi dum dixit: Ante omnia fratres mei nolite iurare omnino: quia nullus debet iurare spontanea volūtate nisi necessitate instante; & tunc licite iuratur, dummodo iuramentū habeat tres comites, scilicet veritatem, iudicium, & iustitiam: sed prohibuit iurare per creaturam: vnde dixit Apostolus, Homines per maiorē suū iurant. ostendens per quē sit iurandū, idest, p Deum; & q iurandū sit in necessitate, ostendit exēplo angeli, qui iurauit per viuentem in sæcula sæculorum: & exēplo dńi qui legitur plus dixisse quàm, est est, non non: dum dixit, In veritate dico vobis. si enim iuramentū malum esset, dńs non iurasset. Tertio dicitur q quædam prohibentur, quia per se mala sunt: quædam vero prohibentur ex causa, non quia mala sint, sed quia si fiant frequenter, inde mala sequuntur: sicut vinū per se malum non est, sed ex frequenti & incauta potatione luxuria generatur: Vnde dixit Apostolus, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: Sic & iuramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tñ prohibetur ex causa; quia ex frequenti & incauta iuratione periurium sæpe contingit: vnde legitur: Vir multum iurās replebitur iniquitate: sicut Paulus concessit discipulo suo Timotheo, vt vtatur modico vino propter stomachū, sic certe vbi exigit necessitas pro re vera, licita & honesta pōt iurari, quia cessante causa cessat effectus. Vltimo rńdet Papa qōni ꝑpositæ, licet enim sint viri perfecti, vt quantumcumque possunt, iuramentū vitare debeant, tñ concedit eis ne pp defectum testiū monasteriū suū sui iuris sustineat læsionem, vt deficientibus alijs testibus possint in causis monasterij sui veritati testimoniū ꝑhibere. Nota q per creatorē, & non per creaturā iurandū est, tñ si per creaturam iuretur, seruandū est iuramentum, si licitum est qđ iuratur. Item in necessitate iurandum est, dumtñ iuramentū habeat veritatē, iudicium, & iustitiā. Item per iuramentū delatū deciditur qō. Item quædā sunt simpliciter mala, & ideo ꝓhibita: quædam vero sunt simpliciter bona, sed ꝓhibentur ex causa. Itē cessante causa cessat effectus. Item monachi & clerici deficientibus alijs testibus possunt deferre testimonium pro ecclesijs suis.

a ¶ *Sit sermo vester.*] 22. q. 1. ita ergo.

b ¶ *Non non.*] Istæ duæ negationes non faciunt hic vnam affirmationem secundū quòd alibi faciunt. ff. de verb. sig. duobus verbis.

c ¶ *Affirmatio.*] Ecce declaratio geminationis, idest, vt quod os affirmat & cor affirmet: & qđ os negat & cor neget. sic xxij. di. psalmista.

¶ *Glo. sequens ponit quinque modos quibus iuratur per creaturas.*

d ¶ *Creaturam.*] Sic 22. q. 1. clericum. & in Authen. vt non luxurientur cōtra naturam. coll. 6. §. & quoniam. Per creaturas licitū est iurare vbi exprimitur in iure, vt per crucem. 22. q. 5. qui iurat per Euangelium. 22. q. 1. si aliqua per ordinem. vt 1. q. 7. quotiens. per salutem principis. ff. de iureiu. qui per salutem. l. 3. §. vltim. per altare †. 22. q. 1. habemus. aliter enim iurare non debet. vnde non licet iurare per mēbra Dei. in Authen. vt non luxurientur cōtra naturam. collat. 6.

ADDITIO. & 22. q. 1. si quis per capillum. vbi pœna ponitur.

e ¶ *Omnino.*] idest, ex leui causa, vel per omnia. simile omnino habetur in lege: vt si fideiussor intercedat ꝓ maiori summa quàm principalis debitor, omnino non obligatur. ff. de fideiusso. græce. §. illud. Vin.

f ¶ *Seruandum.*] qualitercumque iuratur, si licitum est quod iurat, seruandum est iuramentum. 22. q. 1. mouet te. & ff. de iureiur. l. non erit. §. 1. quia multa fieri non debent, facta tamen tenent. 27. distin. si vir. & 17. q. 2. nos nouimus. Sicut iudex vltima die suæ iurisdictionis iudicare non debet. ff. de iurisdict. omn. iudic. cum qui. si tamen sententiam dixerit, tenet. ff. de offic. proconsulis. meminisse. in fin. supra de offic. deleg. consoluit.

g ¶ *Nolite.*] idest, non habeatis voluntatem iurandi.

h ¶ *Necessitas.*] & ita numquam iurandum est nisi in necessitate, sed hæc necessitas includit etiam sub se vtilitatem. 22. q. 1. tu malum. & capitulo, ita ergo. Lau.

i ¶ *Tres comites.*] de quibus habes 22. q. 2. animaduertendum. & q. 1. & iurabunt.

k ¶ *Propheta.*] scilicet Hieremias.

l ¶ *Et iurabunt.*] hæc habes 22. q. 1. & iurabunt.

m ¶ *In veritate.*] conscientiæ.

n ¶ *Et iudicio.*] idest, discretione, vel deliberatione.

o ¶ *Iustitia.*] idest, vt quod iuratur sit iustum & licitum. & isti sunt tres comites qui debent interuenire in quolibet iuramento: & si ista defuerint, non iuramentum, sed periurium est dicendum, vt in capitulo, animaduertendum. 22. q. 2.

p ¶ *Omnis controuersiæ.*] quia post iuramentum delatum & præstitum nihil amplius quærendum est. ff. de iureiu. nō erit. §. delatum, & parem habet auctoritatem cum transactione, & maiorem quam res iudicata. ff. de iureiur. l. 2. quod verum est si est delatum à parte parti: istud enim retractari non potest. ff. eo. admonendi 1.

q ¶ *Amen.*] idest, sine defectu, & est nota assertionis.

Matth. 5.

† Adde an[illegible] per Sanctū Iacobū, vel aliū deponant, vide Cy. in l. iusiurandum. C. de testib.

Iacob. 5.

† In antiquis exemplaribus ita: quoniam ad iurandum, &c.

† De quibus plene B. Thomas 2.2. q. 89 ar. 3

Hier. 4.

Iacob. 5.

† Apud Iacobum in vulgata editione deest, de cho, per, quā tamen habent omnes Raymundi codices.

† Hebr. 6.

Apocalypsi cap. 10.

† Iste ll. dicunt q, videlicet alicui iurare p salutem suā, vel filiorū, qā iuramentū sic defertur, & intelligitur respectu diui numinis sic iurari. Io. And.

Luc. 4.

a ¶ *Testis*

a ¶ *Testis est mihi Deus.*] in veteri testamento iurabatur sic: viuit Deus, viuit anima mea. sic iurauit vidua quæ erat in Sarrepta Sydoniorum Heliæ prophetę. Tempore gratiæ in primitiua ecclesia iurabatur: testis est mihi Deus: Deum inuoco testem. 22. q. 1. si peccatum. & 22. distinctione, sacrosancta. Hodie iuratur per Deũ, per Euangelia. 63. dist. tibi domino. & 1. q. vlt. c. vltim.

Heliæ in Israel. Apostolus quoque iurabat cum diceret: Testis[a] est mihi Deus. & iterum, quotidie morior[b] per gloriam vestram fratres: quæ græca exẽplaria manifestissimã iurationem esse ostendũt. Si enim per se malum esset iurare, profecto dominus non iurasset: cum tamen in veteri testamento legatur, quia iurauit dominus, & nõ pœnitebit eum. & rursum, Iurauit dominus Dauid veritatem, [& † non frustrabitur eũ] immo & præcepit in veteri testamento: Redde Deo † iuramenta tua. ¶ Quædam[c] enim prohibentur, quia per se mala sunt[d], vt furtũ, adulterium, & huiusmodi: quæ non sunt aliquatenus facienda. Quædam vero prohibentur ex causa[e], non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequenter & multum, ex his mala sequuntur[f]: vt vinũ per se malum non est, & tamẽ prohibet Apostolus † dicens, Nolite inebriari vino in quo est luxuria: quoniã ex frequenti & immoderata vini potatione, luxuria generatur. Sic & iuramentum per se quidem malũ non est, cum sit cõfirmatio[g] veritatis: sed tamen prohibetur ex causa[h], quoniã ex frequenti & incauta iuratione, periurium sæpe contingit: sicut in ecclesiastico legitur: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga. Quemadmodũ

Rom. 1.

Psal. 109. Psal. 131.

Domino.

Ad Eph. 5.

Eccl. 23.

b ¶ *Morior.*] hoc habes 22. q. 1. non est.

c ¶ *Quædam.*] Posset aliquis quærere ex quo licite iuratur, quare prohibuit dñs iuramentũ? rñdet Papa: quędã, &c.

¶ *Glossa sequens tractat de duplici simonia.*

d ¶ *Mala sunt.*] Quędã enim illicita sunt in sui natura, quædam ciuiliter. i. iure positiuo vel consuetudinario. ff. de verb. sig. probrum. arg. ff. de adul. si adulteriũ. sic quædam sunt simoniaca ipso iure, scilicet quæ in veteri testamento erant ꝓhibita, vt vendere spiritualia. 1. q. 1. qui studet. quędã sunt prohibita per constitutionem ecclesiæ, vt dare aliquid pro benedictionibus nubentium, pro baptismo, pro ponẽdis prælatis in sede. De his habes plura exempla j. de simo. cũ in ecclesiæ corpore. & cap. sicut pro certo. & c. ad Apostolicam. & hoc est qđ dici consueuit, quædã sunt simoniaca, q̃a prohibita: quædã sunt ꝓhibita, quia simoniaca. & de hoc dicitur s. de offi. dele. ex parte.

e ¶ *Ex causa.*] 22. q. 1. ita ergo. C. si manci. ita væne. ne ꝓsti. l. 2. & vlt.

¶ *Glossa seq. notat tria arg. ad primum alleg. duo contraria.*

f ¶ *Sequuntur.*] Nota ꝙ aliquid prohibetur non ꝙ ipsum sit malum, sed quia inde potest sequi malũ. arg. 21. dist. denique. & 37. dist. ideo. 21. q. 3. nolite 2. 41. dist. quisquis. 2. q. 7. præsumunt. 24. q. 3. Deus qñ maledicit. Insti. vi bo. rap. §. sed nedum. argu. contra. ff. qui & à quibus manu. li. non fi. l. vlt. & ff. de pact. si vnus. §. illud. item arg. ꝙ vno prohibito prohibentur omnia, per quæ peruenitur ad illud. argu. j. de cler. coniu. diuersis fallacijs. & ff. de conditio. insti. quæ sub conditione. §. si quis eo. & ff. de spõsa. oratio. arg. ff. de tuto. & curatori. da. ab his. scire. & ff. de bo. lib. quæritur. & s. de procurat. Item arg. quod aliquo prohibito omnia prohibentur, quæ sequuntur ex illo. s. de constitutio. nam concupiscentiam.

g ¶ *Confirmatio.*] sic falsitas est immutatio veritatis. in Auth. de instr. cau. & fi. circa principium. coll. 6.

h ¶ *Ex causa.*] arg. ꝙ potius consideranda est causa facti quàm ipsum factum. 15. q. 6. c. 1. in fine. 23. q. 8. occidit. j. de accu. cum dilectus. & ff. de fur. l. verum. Vin.

i ¶ *Modico vino.*] de consecra. dist. 5. sint tibi. arg. ꝙ licet habere curã corporis moderatã ad exercitiũ virtutũ. arg. 44. dist. multis. aliàs incipit, continua. de pœ. dist. 2. c. corporis. arg. modicum.

K ¶ *Cessante causa.*] Propter quam excludendam. s. periuriũ, introductum est ne iuretur. Si enim causa esset pp quam habẽdam aliquid fieret, licet cessaret causa illa, nõ ideo cessaret id qđ factũ est pp illam causam. 32. q. 7. tantum. & q. 1. dixit dñs. vel cessante causa odiosa & contra ius, cessat & eius effectus. dixit Vincentius, verum est circa alias personas: sed circa eandem personã non cessat, nisi priuilegiũ vel concessio tenderet ad noxã. & tunc expone verba illa; verum est ab initio: sed si ex post facto incipit odiũ, nõ cessat effectus. i. ꝓhibitio. arg. j. de deci. suggestũ. & 63. dist. c. quia sancta. §. verum. & ff. de vul. substi. ex facto. & sic plana est glossa. aliàs verum est. & ita non rñdet expositioni. dic verũ est circa alias personas, quæ non habent priuilegia, sed circa eandem personam quæ habet priuilegium, non cessat priuilegium. i. non perditur, nisi priuilegium ipsum vel concessio tenderet ad noxam, vt dicunt tres prædictæ ꝯcordan. arg. j. de deci. cap. suggestũ. 63. dist. §. verum. De hoc qualiter intelligatur, dictum est s. de renun. post translationẽ. & 61. dist. c. statuimus. §. his auctoritatib'. Vel dic cessãte causa. i. cessante periurio cessat ꝓhibitio. & instante necessitate pro re vera licita & honesta, licite iuratur. & hic est sensus huius literæ quantum ad hunc casum.

ADDITIO. Vel dic, cessante causa. s. frequẽti', immoderata & incauta iuratione cessat periurium.

ergo Paulus indulsit propter necessitatem discipulo suo Timotheo, vt vtatur modico[i] vino propter stomachum, & frequentes infirmitates: sic profecto cum necessitas exigit, pro re vera, licita & honesta, potest secure iurari: quia cessante[k] causa, cessat effectus[l] †. ¶ Licet ergo debeatis esse viri perfecti, vt quantũ potestis iuramenti vinculum euitetis: volẽtes tamen indemnitati vestri monasterij prouidere, ne propter defectũ testium, sui iuris sustineat læsionem: præsenti vobis pagina indulgemus[m], quatenus vos & monasterij vestri conuersi possitis in causis eiusdem (deficientibus alijs testibus) pro ipso perhibere testimoniũ veritati.

1. ad Tim. 5.

¶ Idem episcopo Ameliefi.

¶ *Iuramentum contra vtilitatem ecclesiasticam præstitum non tenet.*

CAP. XXVII.

SIcut † nostris est auribus intimatum, ecclesia Tudertina vacante, ipsius canonici, & episcopus cũ eis, dum esset in minoribus ordinibus constitutus, iuramenta quędã in damnum episcopalis iuris fecerũt, priusquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: & infra. ¶ Pro iuratione incauta[n] imponi fecimus episcopo pœnitentiam congruentem: & infra. ¶ Quia † non iuramenta, sed periuria potius

l ¶ *Cessat effectus.*] distingue, aut est causa finalis, aut impulsiua: si finalis, tunc cessante causa, cessat effectus, verbi gratia, prohibet ne presbyteri gerãt tutelas aliorũ hac de causa, vt melius vacent diuinis officijs: & sic ista causa finalis, est, vnde cessante causa cessat effectus. vnde si non vacent diuinis officijs, poterũt gerere tutelas. C. de epi. & cler. Authen. generaliter. Sed causa impulsiua cessante non cessat effect', verbi gratia pp Calfurniã fuit statutũ ne mulieres essent aduocatrices: q̃a Calfurnia posteriora dorsi sui ostendebat iudici. vnde Calfurnia fuit causa impulsiua ne mulieres aduocarent. vnde ea mortua mulieres non aduocabũt, hoc tñ habetur in ff. de post. l. 1.

Hæc glossa non est Bernardi, nec reperitur in antiquis exemplaribus.

Cap. 1. de constitu. in 6.

Aliàs, Quia vero.

m ¶ *Indulgemus.*] idest, indultum esse ostẽdimus iam olim 6. 14. q. 2. super prudentia. & s. de testi. tuis.

SIcut nostris.] Diuidit in tres partes. In prima ponit iuramentũ temerariũ. In secunda ponit iurantem: ibi, *Pro iuratione.* In tertia committit inquirenda & retractanda: ibi, *Quia.* Abbas.

CASVS. vacante ecclesia Tudertina, canonici antequam tractatus aliquis haberetur de pastoris electione, quædam iuramenta in damnum episcopalis iuris fecerunt: postmodum vnus ex illis electus extitit in episcopum, & consecratus: episcopus ipse videns ꝙ ex hoc redditus episcopales diminuebantur: quæsiuit à Papa vtrũ iuramenta illa essent seruanda? Papa considerans, ꝙ iuramentum non fuit institutũ, vt iniquitatis vinculum esset, & iuramenta quæ contra vtilitatem ecclesiasticam attentantur, non iuramenta sed periuria dicuntur, pro iuratione incauta, fecit ei pœnitentiam imponi, mandans episcopo Amelief. quatenus de canonicis illis super præmissis veritatem inquirat: & si ita esse inuenerit, in statum pristinum reducat quicquid in damnum episcopalis iuris datum esse repererit. No. quòd iuramentum in damnum ecclesiæ datum non est seruandum, nec obligat, sed potius periurium dicitur, & de hoc debet pœnitentia imponi.

¶ *Glossa sequens notat, quòd existens in mortali, &c. alleg. duo iura, & inducit tria similia. & his interserit tria iura, quæ allegat in contrariũ, & illis respondet.*

n ¶ *Incauta.*] Sic patet, quòd aliquis in mortali peccato existens si promotus fuerit, non remouetur. s. de tempo. ord. ex parte. & 50. dist. quicumque. & episcopus qui cõmittit mortale peccatum, nõ remouetur; vt qui sine causa vult renunciare. s. de renuncia. nisi, & est

Idem in Spec. de le. §. viso. vel si. ver. in summa.

Sim de p. cu quis in causa 10. And.

& est ꝯ illud 81. dist. quicunque. 2 & c. prece. & 24. dist. c. vlti. & 50. distin. ex pœnitentibus. & sic hmôi temeraria iuramenta non repellunt à promotione, nec a testimonio. ī. de testibus. inuinauit. & cap. constitutus. & ī. de testibus cog. capitulo vltimo. Vel dic q potius consulitur ecclesiæ quàm personæ. ī. de ord. cog. cū dilectus.

1 Et vide quod dixi de elec. audiens super vi[illegible] versi. sed quid si. Ioan. And.

Itē in mortali peccato existens admittitur ad accusandū. 5. q. 1. q dā. & hoc fuit ad declarandam innocētiam illius infamati per libellum occulte proiectum. sed illi sic promoti non remouentur: quia hmôi crimina leuia sunt, quæ non deiiciunt ordinatos. 68. distin. c. 1. pro quibus imponitur solummodo pœnitentia saltē vnius anni: vt 22. q. 4. qui sacramento. Quæ autē crimina indicant depositionem, & quæ non, notatū inuenies ī. de temp. ord. ex tenore. & c. vlti. & 15. q. vlti. in summa.

¶ In quibusdam antiquis [illegible] & in maiori [illegible] esse vera, quæ in damnū epi[scopalis] [illegible] repereris taliter attentata, in sta[tum] [illegible].

sunt dicenda, quæ cōtra vtilitatem ecclesiasticā attentantur: Mandamus, quatenus ab ipsis canonicis inquiras super præmissis diligentiùs veritatem: & † si ea inueneris esse vera: quod in dānum [a] episcopalis iuris repereris taliter attentatum, in statum debitum appellatione remota reducas [b].

¶ Idem.

¶ Iuramentum præstitum super actu à lege infirmato principaliter fauore iurantis, licet secundario in fauorem publicum, necessario est obseruandum si nō vi, nec dolo fuit præstitum, & in alterius præiudicium principaliter non redundat. h. d. auitum singulariter considerata medulla capituli.

a ¶ *In damnum.*] Et sic patet q vacante ecclesia canonici nihil possunt disponere de reb[us] epatus in ipsius præiudicium. 12. q. 2. si qua de rebus. & j. ne se. va. per totum. nec redditus epales possūt diminuere. j. de reb[us] ec. nō alie. vt super. immo nec eps ipse, vt ibi dī. vñ quicquid factū fuerit ī præiudicium epatus, totū debet in statum pristinum reuocari.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 4. compilatio. & de simil. loquitur vide Conarru[uiam] in c. Raynutius. §. 10. de te[sta]m. & Ma[t]thæum de Afflict[is] de [illegible] 122.

CAP. XXVIII.

CVm † contingat interdum, quod constante matrimonio, mulieres alienationibus super rebus dotalibus & donationibus propter nuptias consentiant, ne vlterius contraueniant proprio sacramento firmando: ac soluto, processu temporis, matrimonio, contrauenire nitantur: vtrum hoc eis liceat, à nobis tua fraternitas requisiuit. ¶ Nos autem fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd & si mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secūdum legitimas sanctiones [c], ne tali tamen prætextu, viam contingat periurijs aperiri, mulieres ipsæ seruare debent [d] huiusmodi iuramenta, sine vi [e] & dolo sponte præstita, cum in alterius præiudicium [f] non redundent, nec obseruata vergāt in dispendium salutis æternæ.

¶ *Glo. seq. vers. per quæstionem.*

b ¶ *Reducas.*] Immo & ipse idē Tudertinus eps posset reuocare. 12. q. 2. non liceat. & 35. q. 9. qd quis cōmisit, & si cōsensit tamquā canonicus potest postea tamquā eps reuocare, quia quasi ante adītam hæreditatem consensit. arg. ff. quorū le. l. 1. §. qd ait prætor. nā quædam facit aliquis tamquam alius. ī. de ele. q sicut. & c. cum inter canonicos. & ff. de ado. si pater. §. qui duos. ff. eo. si consul.

a Hoc verū si [illegible] dignitatem [illegible] contra sua [illegible] si [illegible] personæ quia tunc necessaria est [illegible] Tan. & Vinc. Io. And.

CVm contingat.] Nō auditur mulier ꝯ alienationē rei dotalis, cui sponte consensit, & nō cōtrauenire iurauit. Ita cōiter summaī. In prima parte ponitur ꝯsultatio. In secunda rñsio ibi, *Nos aut ē.* Ab.

CASVS. Aliqs alienauit res dotales, & alias quas donauerat vxori pp nuptias, psente vxore, & consentiente alienationi: & ne vxor alterius ꝯ alienationem veniat, firmauerat proprio iuramento, q ꝯ alienationē nō veniret: postmodū matrimonio soluto nititur venire in ꝯtrium: Consulitus Papa rñdet, q licet consensus mulierū non videatur in talibus obligatorius fm leges: tñ debet mulier seruare hmôi iuramentū, ne tali prætextu viā cōtingat periurijs aperiri, & hoc est verū, si iuramentū tale sine vi & dolo sponte præstitū fuit, cū in pіudicium alterius non redundet, nec obseruatū vergat in dispendium salutis æternæ. Not. q iuramentum præualet legi. Itē iuramentū semper seruandum est ex quo sine periculo animę seruari potest. Item iuramentum factum in præiudiciū alterius non tenet.

c ¶ *Sanctiones.*] vt ff. de fun. dota. l. Iulianus. quæ prohibet alienationem fundi dotalis, & C. ad Velle. Authen. siue à me.

¶ *Glo. seq. inducit plura contraria, & tripliciter soluit, respondens ad contraria, & inducens huic simile.*

d ¶ *Debent.*] contra id qd hic dicit, signanē multa ꝯria: q a regula vtriusq; iuris dicit, qd ꝯ leges fit, pro infecto habendū est. 10. dist. vides, nec iuramentum valet ꝯ hoc factū. ī. de so. cōpe. si diligenti. & C. de legi. nō dubiū. & vbi principale non tenet, nec accessoriū. ī. de fi. instru. inter dilectos. cū suis concor. Item cū talis ꝯtus sit à iure dānatus. ff. de fun. dota. l. lex Iulia. & C. ad Velle. Auth. sine à me. qualiter iuramentum præstet robur contractui, cū iuramentū nō sit vinculū iniquitatis. 22. q. 4. inter cætera. & ī. eo. quanto? Nec enim illud sufficit q sine interitu salutis æternæ possit seruari: quia illud fallit in temerariis iuramentis. ī. eo. ex litteris. & fallit qñq; licet nō sit temerariū. ī. eo. quēadmodū. & c. Quintauallis. Itē vbi qs iurat se soluturū pecuniā spe futuræ numerationis, pōt venire ꝯ iuramentū, si ei non soluatur. & tñ potest seruari sine interitu animæ. C. de non. nu. pe. indubitati. Sed illud habet tacitam conditionē si pecunia fuerit ei numerata. Itē si iurat illud quod sit turpe vel ꝯtrium legi, iuramentū est nullius momenti. ff. de leg. 1. si quis inquilinos. in fi. Item vbi per iuramētū indicitur alicui perpetua viduitas, illud nō tenetur seruare. ff. de iure pat. adigere. Ad hoc dicas, quòd lex considerauit quid sit vtile corpori, & honestum. Nam expedit mulieribus saluas habere dotes suas, vt inueniant aliquos, quibus nubere possint. ff. so. ma. l. 1. Sed canon considerat vtilitatem animæ. 3 Vel dic, q tunc præiudicat ei mulieri iuramentū qñ aliunde potest consuli mulieri, vt dī in Authen. siue à me. Ioan. ita soluit has ꝯrietates. Aliter potest dici q siue mulier possit cōsulere aliūde sibi, siue non, non potest venire ꝯ iuramentum spōte præstitum, & sine dolo vel metu. Et licet cōtractus talis non videatur obligatorius, quantum est de sui natura; tamen sine aliqua turpitudine potest seruari iuramentū super eo præstitum: vnde hic consideramus potius accessorium quàm principale, propter periculū animæ, vt hic dī, sicut alias obligatio non tenet, tamen iuramentū super hoc præstitū debet seruari. ī. eod. debitores. Præterea prohibitio huiusmodi alienationis fundi dotalis nō est perpetua: quia si secundo post biennium consentiat mulier, bene tenet. in Authen. prædicta, siue à me. vnde multo fortius iuramentū potest cōfirmare qd prius non valebat: vt quasi pro consensu secundo habeatur. Et illa ꝯria superius inducta, intelliguntur de illis quæ perpetuam habent causam prohibitionis, & in sua natura turpia sunt: vt patet ex contrariis. vnde si iuramentum ibi interueniat, non tenet, cum non possit seruari sine interitu animę. Simile huic habes j. de pigno. significāte. ibi dicitur quòd pactum legis commissoriæ in pignoribus non tenet, quod est verum. C. de pact. pigno. l. 2. & 3. & tamen si iuramentum interueniat super pacto tenet, nec auditur volens venire contra: vt colligitur in decre. prædicta, significante. arg. à contrario sensu, & sic intelligas istam & illam.

3 Quæ præfertur est corpori. C. de sac. san. eccle. sancimus. 22. q. 1. præcipimus. secundum Host. Ioan. And.

4 Intelligas directe nam alias indirecte bene posset esse præiudicium aliorum, qui alias successissent in ea illa si non fuisset alienata, sed vide cap. venientes. supra eod. vbi de hoc.

e ¶ *Sine vi.*] Arg. quòd iuramentum metu vel vi præstitum non est seruandum. Quid iuris sit, dixi ī. quod metus causa. abbas. & de hoc dicitur 15. q. 6. auctoritatem. & ī. eo. peruenit.

f ¶ *Præiudicium.*] scilicet creditorum vel filiorum. 4 Arg. à ꝯrio sensu. ī. c. venientes. Ber.

¶ Idem.

¶ Mouens bellum iniustum, compellitur restituere, quæ per violentiam occupauit, & eos absoluere, à quibus indebite iuramenta extorsit. h. d. vsq; ad ver. iuramentum.

CAP. XXIX.

SIcut † : & infra. ¶ Si constiterit, quòd prædictus H. iniuste [g] bellum mouerit contra d. ipsum H. inducere studeatis, vt vniuersa per huiusmodi violen

¶ Cap. 1. eo. tit. in 4. compilatio. Et de materia huius decretalis, qñ videlicet bellum dicatur iustū vel iniustū vide B. Thom. 2. 2. q. 40. art. 1. Franciscum Victoriam in relectione de iure belli. & Alfonsum Castrum lib. 2. de iusta hæreti. puni. tio. c. 14.

SIcut, & infra.] Fides ꝯ etiam iurata seruanda non est ei qui fidē frangit. h. d. & sunt duæ partes: Secunda ibi, *Iuramentum autem.* Et pone sic casum litteralem. Quidam Henricus iniuste mouit bellum ꝯ quendam Ioannem, in quo multa eius bona per violentiam occupauit, ac eum captum forte ad iurandum induxit, vt bona sic occupata non repeteret: Vel secundum alium intellectum, relaxauit cum iuramento de redeundo ad vincula, & hoc fuit primum iuramentum, de quo textus in principio loquitur: demum præstitit aliud iuramentum, de quo in fine litteræ, & non apparet super quo. Sed forte secundum Hostien. iste Ioan. promisit Henrico centum libras si ipsum non offenderet, & ille licet promiserit & iurauerit forte nō offendere dictum Io. nihilominus eum offendit, quibus peractis iste Ioannes fuit conquestus Papæ petens super omnibus de opportuno remedio sibi prouideri: Papa commisit causam quibusdam, quibus mandat respectu primi iuramenti, vt habetur in littera in principio. respecto secundi respondet quid iuris, vt in versiculo, iuramentum: & sic clara est littera. Abb. Siculus. Not. q ea quæ auferuntur in bello iniusto, sunt restituenda: ergo à contrario sensu, si bellum sit iustum, possunt licite retineri. Item fides non est illi seruanda, qui fidē non seruat, quod subintelligitur iuramēto.

¶ De materia tacta in glo. de fide seruanda vel non seruanda frangenti fidem, vide Abbatem, & Felinum cap. peruenit 2. de iureiuran. & Syluestrum in summa, verbo, iuramentum 4. §. 23.

g ¶ *Iniuste.*] Et ideo saltem indirecte ratione peccati spectat hoc ad iudicium ecclesiæ. ī. de indi. nouit.

ADDITIO. Quid sit iustum bellum, habes 23. q. 1. summa.

a ¶ Restituat

tiam occupata, restituat[a] conquerenti, eum à præstito sibi iuramento prorsus absoluentes. Quod si acquiescere noluerit, ipsum ad hoc (si præmissa veritate nitantur) cogatis per sententiam excommunicationis, terram eius interdicti sententiæ supponentes.

¶ Non adstringitur quis iuramento ad implendum quod iurauit, si ab alia parte nō impletur, cuius respectu præstitum est iuramentum. b.d.

¶ Iuramentum autem quod I. se asserit præstitisse, si de assensu factum est vtriusque, eum non ligat[b] qui præstitit, dum ille cui præstitum fuerat, seruare negligit quod promisit.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ Clerici non habentes temporalia à laicis, non tenentur eis præstare iuramenta fidelitatis.

CAP. XXX.

NImis de Iure diuino quidā laici vsurpare nituntur, cū viros ecclesiasticos nihil temporale[c] obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis[d] iuramenta compellunt. ¶ Quia vero secundum Apostolum seruus suo[e] domino stat aut cadit, sacri auctoritate concilij prohibemus, ne tales clerici psonis secularibus præstare cogantur huiusmodi iuramēta †.

¶ Hono. iij. A. & C. canonicis Antiochenis.

¶ Qui iurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis & ecclesiæ suæ esse contra eum. b. d. secundum intellectum glossæ.

CAP. XXXI.

PEtitio † vestra nobis exhibita continebat, quòd ecclesia Antiochena vacante, princeps Antiochenus timens conspirationes aliquas fieri contra eum, à vobis iuramentum extorsit[f], quod contra ipsum de cætero nō essetis: & infra. ¶ Interpretatione † congrua declaramus[g], vos iuramēto huiusmodi non teneri, quin pro iuribus & honoribus ipsius ecclesiæ, ac etiam specialibus[h] † vestris legitime defendendis, contra ipsum principem stare libere valeatis: coercendo vos à machinatione dumtaxat, per quam idem princeps deberet læsionem personæ, vel sui amissionem incurrere principatus.

¶ Idem archidiacono & magistro G. canonico Tullensi.

¶ Cum agitur de vsuris, potest iudex in qualibet parte litis ex officio suo, deficientibus probationibus, exigere à partibus iuramentum de veritate dicenda. & eadem ratione idem in qualibet causa in qua imminet peccatum, secundum Panormit.

CAP. XXXII.

EX † litteris vestris accepimus, quòd super causa vsurarum, vobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, nō potuit per testes ab ipsius G. parte productos, de sortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris constitisset: vnde expedire videtis, quod

a ¶ *Restituat.*] quia iniustum erat bellum: sed si iustum fuisset bellum statim res sic occupatæ essent suæ. 23. q. 5. dicat.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit, obscure tamen.*

b ¶ *Non ligat.*] quia non seruanti fidem fides non est seruanda. simile s. eo. peruenit. & c. quemadmodum. quia illa conditio subintelligenda est in hoc iuramento: vt notatur in c. quemadmodū. Argu. ꝯ. 33. q. 5. ꝑ Deo.[a] sed illud non tangit hoc.

NImis.] Primo ponit factum reprehensibile, cui secundo prouidet ibi, *Quia*. Abb. Sic.

CASVS. Clerici iuramentum fidelitatis laicis præstare non debēt, cum nihil temporale teneant ab eis: quia seruus suo domino stat aut cadit.

c ¶ *Temporale.*] Si temporalia possideantur à laicis, in his sunt minores illis. s. de ma. & obe. solitæ. & 18. dist. si episcopus. Bern.

d ¶ *Fidelitatis.*] immo nec clericis hoc iuramētum præstandum est. j. de simo. ex diligenti. & j. de re iud. c. vlti. & s. eo. ti. nullus. nisi in casibus notatis ibi.

e ¶ *Seruus suo.*] vt 2. q. 1. multi. ad fi. si seruus stat suo dño, remunerādus est ab ipso: si cadit, puniendus, quasi dicat: si steterit, remunerabitur: si ceciderit, iudicabitur à dño suo. Et sic est arg. q laici[a] nullā habent iurisdictionem in clericos: nec etiam per consensum clericorum. s. de fo. compet. si diligenti. & cap. significasti. vbi de hoc. Ber.

PEtitio.] Habito respectu ad gl. In hoc c. sic summatur. Qui iuramenti conspirationem iurat de non essendo ꝯ eum, potest (tali iuramēto non obstante) in proprijs & ecclesiæ suæ causis stare ꝯ eum. Cōmunis diuisio. Secūda: ibi, *Interpretatione.* Ab.

CASVS. Antiochena ecclesia vacante, princeps Antiochenus timens conspirationes fieri ꝯ ipsum iuramentum extorsit à canonicis Antiochenis, q non essent decætero ꝯ ipsum: canonici habebant causas postmodum ꝯ ipsum pro ecclesia Antiochena, etiam & proprias: quæsiuerūt à dño Papa qualiter super hoc sibi & ecclesiæ prouiderent propter iuramentum prædictū? Papa interpretatus fuit per prædictum iuramentum canonicos illos non teneri huiusmodi iuramento, quo minus libere stare possint ꝯ ipsum principem, pro defendendis iuribus & honoribus ecclesiæ suæ, & proprijs, suos coercendo à machinatione solummodo per quam ipse princeps deberet incurrere læsionem personæ, vel amissionem sui principatus. Not. q licet iuret vel promittat aliquis alicui, q non erit contra ipsum, tamen non tenetur ei ꝯ se vel contra ecclesiam suam, vel ꝯ communitatem suam, quia iuramentum non extenditur ad hunc casum: quia contra se nemo tenetur, vel contra ecclesiā suam. Item ad conspirationem principis adstringuntur.

¶ *Glo seq. not. contra iuramentum extortum, & c. induces duo similia de confessione & consensu: tenet contrarium, distinguendo tamen, & arg. iuramentum valere pro parte tantum.*

f ¶ *Extorsit.*] Iuramentum per dolum siue metum extortum, cum de hoc constiterit, non est seruandum. s. eo. cum contingat. in fi. & sic confessio ex metu. 15. quæstio. 6. c. 1. & 31. quæstio. 2. Lothari[9]. sic & consensus taliter extortus non valet. j. de priuil. cum olim. Sed videtur q iuramentum in eo quod non tangit negotia ecclesiæ, vel etiam propria, sit seruandum, licet sit extortum, cum possit seruari sine interitu animæ. s. eod. si vero. & c. ad nostram 2. & c. cum contingat. & 22. q. 4. si aliquid. & ita per tale iuramentum tenentur, q nullā conspirationem, vel aliquod aliud, qd sit contra statum principis procurabunt: & ad hoc aliàs de honestate tenerentur etiam sine iuramento, & ita seruare tenentur iuramentum illud quantū ad hanc partē iuramenti, licet fuisset extortum. Et sic est arg. q pro parte tenet iuramētum, & pro parte non. & sim. s. de maio. & obe. dilectis. & 22. quæstio. 4. inter cætera. sic & factum alicuius pro parte valet, p parte non. infra de præbendis. dilectus. similē declarationem habes supra eodem. quanto.

g ¶ *Declaramus.*] Declaratio iuramenti siue interpretatio cum de ipso dubitatur, pertinet ad Papam. s. eo. quāto. sic j. de eccle. ædi. c. vlt. s. de electio. venerabilē. ad finē. Sic & in omni sacramento intelligitur excepta auctoritas Papæ. s. eod. venientes. & s. de rescriptis. constitut[9]. similiter & imperatoris. ff. ad municipa. imperatores. & in constitu. de feud. §. vlti. & idem cum dubitatur vtrum sit licitum, vel illicitum. s. de elect. venerabilem.

h ¶ *Specialibus.*] Et no. quòd licet quis aperte teneatur alicui per sacramentum: tamen contra se non tenetur, vel cōtra ecclesiam suam, vel etiam contra communitatē suam, vt hic patet aperte. arg. s. de postu. c. vltim. in fin. nam & in generali sermone persona loquens intelligitur excepta, vt hic. & ff. de sena. l. 1. § 1. & ff. loca. l. qui insulā. §. vltim. & C. de solu. inquisitio. C. de consti. pecu. Authen. sed ita. & ff. de condi. & demonstra. qui hæredi. §. Plautius. Et est argu. quòd si promisi tibi dare turrem meam, vel castrum contra omnem hominem, non tamen teneor dare contra me. Nam nemo tenetur alium plus diligere quàm seipsum: quia ordinata charitas à seipso incipit. 23. quæstio. 5. si non licet. & primo debet facere sibi eleemosynam, deinde proximo. de pœ. distinct. 3. sane cauendum. Argu. contra. ff. de pact. cum in eo esset. & ff. si ser. vēdicetur. altius. & ff. de neg. ge. si pupillus. §. vltim. in Authen. vt diffe. iudi. §. si vero refutauerit. colla. 9. ff. de pig. Paulus. §. vltim. 3 & j. de nat. ex libe. ventre. c. vnico. contraria ista specialia sunt. Ber.

EX litteris.] Si iudex in principio causæ iuramentum de veritate à partib[9] non exigit, in processu illud exigere poterit. Sic cōmuniter summatur, sed hoc summarium licet sit verum in se, non tamen colligitur ex littera, in qua non ponderatur quod à principio non fuerat exactum. Secundo modo secundum alium intellectum summatur sic: Cum agitur de vsuris, & probationes deficiunt, si fama est pro petente, in supplementū probationis exigitur iuramentum. Hæc lectura est notabilis, & potest esse vera in se, sed non congruit huic litteræ, quæ non loquitur de iuramento litis decisiuo, sed de veritate dicenda: quæ inter se multum differunt. In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio mandatum continens: ibi, *Ne igitur.*

CASVS.

a Et 21. q. 5. inter verba. in fin. secundum. Vin. Ioan. And.

a Lateran. sub Innoc. iij. c. 43. & c. 5. e. tit. in 4. compilat.

a De hoc articulo vide plene p Franciscū Vaduniam in prima et lectione de potestate ecclesiæ q. vltima.

Ad Rom. 6.14.

a. iuramentum.

† Ad intellectum huius c. nota q conditiones intelligantur in iuramento, de quibus Ant. Innoc. in. §. atque Insti. de excep. Iason in l. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iu.

† In vna versione statur autem interpretatione. &c.

† Specialibus legitur in omnib[9] scriptis licet in aliquot vulgatis pro duobus legatur specialibus.

† Vide per aliqs Guidonem Papæ. hic. adde B. Thomam. 2. 2. q. 78. art. 4.

† Si seruus consentiente dño obligat omnia ipsi[9] bona, etiam ipse seruus obligatur est. Ioan. And.

Casvs. Quidā noīe G. impetrauit p literas restitutionē vsurarū § E. archidia. & magistrū canonicū Tullen. iudices lite ɔtestata receperūt testes pductos ab ipso G. impetrāte, p quos testes nō potuit ɔstare de ꝗtitate sortis siue principalis, sed de obligatione pignoris bene cōstitit. & per famā quasi notoriū habebat, ꝙ ex quadā terra, quæ ipsi est obligata, sortem suā & amplius deduxisset: vnde videbatur iudicibus, vt iuramentū de veritate dicēda exigatur à partibus: vt per iuramentum cōstaret de sorte: significauerunt hoc dño Papæ, mandat Papa ne ex defectu hmōi iuramenti succumbat iustitia, & sic veritas occultetur, quatenus cōpellant partes per cen. eccle. ad pstandum huiusmodi iuramentū. Nota in causa vsurarū iuramentum de veritate dicēda præstandū esse: sicut in spiritualib⁹ causis, & ad hoc partes cōpelli debent.

¶ Colonien. in omnibus.

¶ Glo. sequens ponit duas differentias iuramenti de veritate ad iuramentum de calumnia, & per quem præstentur.

a ¶ Veritate.] Iuramentum istud de dicēda veritate præstatur solūmodo in spiritualibus causis, sic s. de elect. dudū 2. iuramētum enim de calumnia in talibus nō pstatur. s. de iuramen. calum. linetas. requirit etiam à prælato ecclesiæ de ɔsuetudine, pcipue eū de facto suo agitur: aliàs non videtur ꝙ prælatus sit interrogādus. de hoc dixi s. de elec. dudum 2. & per istud iuramentū rñdetur tantum de eo quod scit. Vnde debet simplr rñdere, scio vel nescio. Sed per iuramētum de calūnia rñdetur de eo qđ credit, vel existimat. C. de iura. calum. l. 2. Hoc iuramentū de veritate dicenda præstat hodie prælatus in causa ecclesiæ in animam suam, & capituli sui in spiritualibus causis, vt habetur in quadam decretali: extra compilationem, quæ incipit, præsentium, &c.

¶ De intellectu, vide qui tradunt consil. 94. & 95. Ferdinandum Vasquem lib. 2. de suc. cessio. crea tione. § 8. & ... in c. quoniam. in ... 2. de ... lib. 6.

exigatur de dicenda veritate[a] à partibus iuramentum: cum ex fama[b] quasi notorium habeatur præfatum E. ex quadā terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, sortē & amplius[c] percepisse. ¶ Ne igitur ex huiusmodi iuramenti defectu, iustitia (occultata veritate[d]) succumbat: Mandamus, quatenus partes ad præstandum huiusmodi iuramentum per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis.

¶ Idem Colloscen. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet reuocare debet, non obstante iuramento de non reuocando: maxime, si prius iurat non alienare. hoc dicit secundum verum intellectum. Panormitanus.*

CAP. XXXIII.

INtellecto † iam dudū, quòd charissimus in Christo filius noster Hungariæ rex illustris, alienationes quasdam fecerit in præiudicium regni[e] sui, & contra regis honorem. Nos eidem regi dirigimus scripta nostra, vt alienationes prædictas, nō obstante iuramēto, si quod fecit de non reuocandis eisdē, studeat reuocare[f]. Quia cū teneatur, & in sua coronatione iurauerit, iura regni sui & honorem coronæ illibata seruare: illicitum profectò fuit, si præstitit de non reuocandis alienationibus huiusmodi iuramentum: & propterea penitus non seruandum[f].

¶ Gregorius ix. episcopo Cenomasi.

¶ *Si mulier iurauit aliquem esse suum maritum, & succubuit, quia aliter non probauit, non datur nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.*

CAP. XXXIIII.

MVlieri †, quæ in iure præstito iuramento asseruit, virum talem in ipsam per verba de præsenti matrimonialiter consensisse, probationes alias nō habēti, viro ab eius impetitione per sententiam absoluto[g], non debes licentiam

b ¶ Ex fama.] Et ita patet, ꝙ qualitercumque aliquid sit diuulgatū per famam, seu quasi notorium, non sufficit ad pbationem. 4. q. 3. c. si testes. §. itē sit sæpe. sed cū aliis adminiculis sufficit. s. de test. & attestat. præterea. cū sola fama sufficit ad matrimonium impediendum. j. de consangui. & affi. super eo. & j. de spo. cū in tua.

c ¶ Amplius.] Omne quod percipitur de rebus titulo pignoris obligatis, totū debet cōputari in sortē, & quod superest, debet restitui. j. de pig. cum contra. & j. de vsu. c. 1. & 2. deductis primo expēsis. vt ibi dicitur: quia fructus tantū intelliguntur deductis expēsis. C. de fruc. & li. expen. l. 1. & ff. sol. mat. fructus. quia nullus casus potest interuenire qui hoc genus deductionis impediat. ff. fa. er. fundus. quinimmo fructus percepti ipso iure pignus liberāt. C. de dist. pig. l. 1. & quicquid percipitur ex pignore, computatur in sortem. C. de pign. ac. l. 1. & 2. & j. de pign. significante.

¶ *Glossa sequens ponit quatuor causas huius iuramenti.*

d ¶ Occultata veritate.] Hæc est causa quare hoc iuramentū exigitur, vt. s. veritas reueletur timore iuramenti. sic ex eadē causa testes compelluntur, qui aliàs nō compellerentur. 14. q. 2. quamquā. & s. de test. eo. c. vlt. per totum. & quia mortale peccatū est occultare veritatem. 11. q. 3. quisquis. & j. de crim. fal. cap. 1. & quia causa vsurarū est quasi spiritualis: cū sit ecclesiastica, iuramentū de veritate dicenda exigitur, & non de calūnia. Nec colligitur hic ꝙ iuramentum de calumnia hic præstitum fuisset, vt quidam dicunt: si enī de calumnia & veritate simul iuraretur, non crederē esse peccatum iam in ciuili ꝗ in spirituali; nec offenderetur ordo iuris, immo vtile esset. & si hic iuratū fuisset de calūnia, superfluū non esset iuramentū postea de veritate præstitum: quia ad diuersa referuntur, quia æque præiudicat confessio de credulitate sicut de veritate. Dubitatio huius iuramenti fuit forte: quia non fuit præstitum debito tempore. s. statim post litis contesta. sicut iuramentum de calumnia præstatur; vnde quæsitum fuit, an postea debeat præstari, & sic patet, ꝙ tunc potest præstari iuramētum de veritate, siue de calumnia antequam sit in causa conclusum, nec est de substantia ordinis iudiciarii, ꝙ statim lite contesta. præstetur. Ber.

1. Vide B. Thoma 2. 2. q. 70. art. 1. & ibidem Caietanū.

INtellecto iamdudum.] Si is qui post iurauit alienare: nō valet alienatio quam postea fecit, etiam si iurat non contrauenire. Sic commutuler summatur. Sed hæc summatio nimis restringit literam, quæ fundat se nō solum super iuramēto, sed etiā super iure debito. Ponit primo factum corrigendū. Secūdo corrigi mandat: ibi, Nos. submittēs causam mādati: ibi, Quia. Abb. Siculus.

¶ Vide etiam l. prohibere. §. qd plane & ibi Bart. ff. qd vi aut clā.

Casvs. Rex Hungariæ fecit quasdam alienationes in præiudiciū regni sui, & contra honorem regis, interposito iuramēto de ipsis nō reuocandis: significatū fuit hoc dño Papæ, vnde scribit archiepiscopo Colloscen. & ei⁹ suffraganeis, & eidē regi super hoc, vt alienationes pdictas studeat reuocare, nō obstante iuramento illo: quia in coronatiōe sua iurauit iura regni sui & honorē illibata seruare: vnde illicitum fuit iuramentum, si quod pstitit, de non reuocandis hmōi alienationibus: & ideo non seruandum, & priori iuramento licite præstito obediendum.

¶ Pro intellectu, vide ꝗ late scribit Host. in sum. tit. de assertorio iuramento. § & super quibus.

¶ *Glos. seq. dat simile, quod fortificat. Secundo ponit duplicem causam quare iuramentum non obligat.*

e ¶ Regni sui.] Sic & episcopi iurant in sua consecratione, ꝙ iura sui epatus non alienabunt. j. de eccle. ædi. c. vlti. & j. de re. eccl. nō alie. vt super. & ꝙ de nouo non infeudabūt. j. de feu. c. 2. immo & si suspectus esset de dilapidatione, debet cautionē pstare. 28. dist. de Syracusanæ. Sic ergo patet, ꝙ iuramentū istius regis in coronatione sua licitum & honestum fuit. ergo secundum in ɔtrium præstitum fuit illicitum. s. eod. tua 1. quia contra canonica statuta fuit præstitum, & ideo non seruandum. sic s. de foro compe. si diligenti. & s. eo. eam te. quia si vnum ɔtiorum est bonum, reliquum est malum[2]. 8. q. 1. sciendum. & 32. dist. hospitiolum. quūque tñ vtrūque ɔtriorum bonum est, vt nubere & nō nubere. 28. q. 1. sic enim neque. vltra vnam columnam. hmōi enim iuramenta quę fiunt in damnum suæ dignitatis, non iuramenta, sed periuria siue temeraria sunt censenda. s. eod. sicut nostris[2a] Vnde ille qui præstitit, sua auctoritate potest venire cōtra, & reuocare male alienata[3], vt ibi dictum est, immo tenetur ad hoc ex iuramento prius præstito, & ex officio sibi commisso. 35. q. 9. quod quis committit. & sic est argumen. ꝙ iuramentum factū per metum super rebus ecclesiæ non repetendis, non obligat. s. eo. peruenit 1.

2. Et habet hoc locū in præceptis & phibitiōibus. in oīb. his, & de mōstratum nibus non, scdm Vin. Gof. Iac. & Phil. Ioan. And.

f ¶ Non seruandum.] quia in malis promissis rescinde fidem. 22. q. 4. in malis. & per totam illam quæstionem.

MVlieri, quæ.] Diuiditur quo ad intellectū, quia primo ponitur quæstio. Secundo solutio & ratio: ibi, Nec. Abbas.

3. Nisi iam propter hoc depositus esset. 12. q. 2. monem⁹. Io. And.

Casvs. Mulier quædam petebat quendam in virum suum: & p iuramentum asseruit in iure, ꝙ ille in eam matrimonialiter consensit per verba de præsenti: vir hoc negabat. cum mulier non haberet aliàs pbationes, vir fuit ab eius impetitione absolutus: quæritur, vtrum iudex debeat ei dare licentiā cum alio ɔtrahendi? Rñdet Papa ꝙ nō, ne auctor periurii videatur: nec debet hoc ei prohibere, ne si forte falsum iurauerit, matrimonium impediret: sed est suæ conscientiæ relinquenda. Nota ꝙ actore non probāte reus debet absolui. Item nullus per dictum suum debet dare materiam peierandi: quia imputaretur ei. Item relinqui debet suæ conscientiæ.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. affirmatiue, soluit contrarium.*

g ¶ Absolutio.] quia actore non probante reus debet absolui. j. vt eccles. benefi. vt nostrum. & s. de cau. pos. cum ecclesia. & C. de eden. qui accusare. & j. eo. c. vlt. § 1. Quid si mulier ista habuisset vnum bonum testem; numquid deferetur ei iuramentum? Videtur quòd

quod sic. ĩ. de ꝓbationi. sicut consuetudo. & C. de re. credi. in bonæ. & j. eo. c. vlt. in tali casu non dico iuramentũ deferendũ quantumcumque honesta sit persona, quia hic agitur quasi de statu hominis, cũ per hoc seruitus ꝯstituatur in ipso: nec causa dicitur modica, quia iuramentũ defertur inspectis circumstantijs exulę & personatum. j. eo. c. vlt.

dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor periurij[a] videaris †: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne forte si falsum iurauerit, matrimoniũ contingat legitimum impediri: sed suæ conscientiæ est potius relinquenda.

Idem.

Qui iurauit seruare statuta edita, & postea per illud iuramentum aliter non iurando promisit seruare edenda, seu postea edita, non tenetur ex iuramento ad noniter edita. h. d. secundum verum intellectum.

CAP. XXXV.

Clericus †, qui iurauit se statuta in ecclesia sua edita seruaturum, promittens per idem[b] iuramentum, statutum quod postmodũ subsecutum

Glos. sequens repetens textum, & ipsius rationẽ subdit contrariã olim oppo. Lau. cui respondet.

Adde quod iuramentum non debet deferri ei quod credimus incursurum periurium. l. 2. C. de indi. viduitate. tol.

a *Periury.*] sic ĩ. eo. si vero. & C. si aduersus vend. l. 1. nec debet ecclesia viam periurijs aperire, quæ periuria vetat. C. de indi. vi. l. 2. in fi. & ĩ. eo. tit. cum contingat. ne inde iniuriarum nascatur occasio, vnde iura nascuntur. j. de accu. qualiter & quãdo. 2. & C. vnde vi. meminerint. & ecclesia non debet alicui laqueum inijcere. 27. q. 1. de viduis 2. quod faceret si daret ei licentiam ꝯtrahendi contra id quod iurauit: immo ecclesia debet ei suadere, vt contra proprium nõ veniat iuramentum. arg. prædi. c. de viduis. ratione huius præsumptionis, quia de nemine præsumendum est, ꝙ sit immemor suæ salutis. 1. q. 7. sancimus. sed non debet ei expresse prohibere propter aliam præsumptionem, quæ posset esse in ꝯtrium, quia potuit esse quod falsum iurauit, cum legitime possit contrahere si falsum fuit quod iurauit: quia periuri & criminosi & Iudęi †, qui sunt extra ecclesiam, possunt contrahere matrimonió. 26. dist. deinde opponitur. & j. de diuor. gaudemus. & j. de consang. & affin. de infidelibus. & sic duæ præsumptiones ꝯtriæ hic ꝯcurrunt, & neutra præponderat alteri. Simile ĩ. de elect. cũ inter R. Quandoque tñ vna præsumptio elidit aliam. ĩ. de præsumptionibus. litteras. & ff. de in inte. resti. diuus. Quid ergo faciet ecclesia? Taceat. sic j. de cog. spi. sup eo. in fi. sicut spiritualis homo tacet, quia mentiri timet, & timet etiã ne ille qui ad mortẽ quæritur, occidatur. 22. q. 2. ne quis arbitretur. Relinquatur ergo cõscientiæ suæ: ipsa enim scit an ꝯtrahere possit, si verũ est quod iurauit nullum potest ꝯtrahere matrimoniũ quo ad Deum, sed si falsum est, bene potest ꝯtrahere: vt est probatum. Lau. dicebat in hac quæstione, ꝙ bene poterat ꝯtrahere, & dari licentia ꝯtrahendi. & hoc tali argumento: nam qui vendicat rem, dicit per consequentiam alium possidere. ĩ. de iu. examinata. tamen potest redire ad interdictũ vti possidetis. ff. de acqu. possessio. naturaliter. §. nihil. sed errabat. qui enim rem vendicat, hoc facit ratione dominij ‡, quod habet vel credit se habere. sic & mulier quæ petit aliquem, hoc facit ratione seruitutis, quam in eo acquisiuit per consensum mutuum de præsenti: & hoc notatur Laurentius de clandest. matrimonio. in antiqua compilatione. exp. primo.

Vide Iosonem in l. sub prætextu. C. de trã sactio. & Albericũ trac. de statut. par. 1. q. 25. & Decium in Rubrica C. qui admitti, &c.

† Et excõicatu. j. eo. de eo qui duxit in mat. significauit. Io. And.

‡ Cui non facit cõtrarium interdictũ vti possidetis etiã intẽtando. Io. And.

Clericus.] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, Licet. Abbas.

Casus. Aliquis clericus iurauit se seruaturũ statuta edita in ecclesia: iuramento taliter præstito promisit per iuramẽtum se seruaturum statutum quoddam, quod post pręstitum iuramentum factũ fuit in ecclesia: quærebatur vtrum teneatur ad obseruationem illius statuti per iuramentum prius factum? Rñdetur ꝙ ex promissione sua tenetur seruare quod promisit, sed non ex debito præstiti iuramenti. Nota ꝙ iuramentum non extenditur ad illa super quibus iuratum non est. Item ex promissione aliquis obligatur.

b *Per idem.*] iuramentum iam præstitum.

c *Quod promisit.*] Iste clericus iurauit se seruaturum statuta tunc edita in ecclesia sua, & post pręstitum iuramentũ promisit per idẽ iuramentum seruare statuta, quæ postea statuerentur; ex hoc patet ꝙ iuramentum non extenditur nisi ad ea tantum de quibus est cogitatum, vt dictum fuit, & non ad ea quæ postea accidunt. argu. supra eodem. quemadmodum. & capitulo, ad nostram 2. sic & transactio ad ea tantum de quibus actum est: & pactum extẽditur. ff. de trãsactionibus. cũ Aquiliana. & l. qui cũ tutoribus. & ff. de pactis. tres fratres. & C. de trãsactionibus. si de certa re. & ĩ. de testib. cap. de testibus. sed licet ex debito illius iuramenti ‡ non teneatur seruare statuta postmodum edita, tenetur tñ seruare illa ex sua ꝓmissione: quia inter simplicem loquelam, & iuramentũ nõ facit Deus differentiã. 22. q. 5. iuramenti. nec refert quantum ad obseruationem an per iuramentũ, an per solã fidẽ promissam sit adstrictus. Et æque etiã puniretur si non seruaret ꝓmissum. j. de fideiussoribus. peruenit. & supra quod metus causa. ad aures. Credo tñ. ꝙ maior pœnitentia imponetur ei qui venit contra iuramentũ, quàm ei qui venit contra fidem tantum sine iuramento: quia magis contemnere videtur.

‡ Vide quod ibi nota. & dic hic ꝯparationẽ fieri quoad genus, non quo ad determinatã quantitatẽ. Io. And.

est, fideliter obseruare: Licet transgredi nõ debuerat quod[c] promisit, non tenetur ad illius obseruantiam ex debito præstiti iuramenti.

Idem H. iudici.

Iuramentum litis decisorium à iudice delatum, sine iusta causa recusari non potest: delatum vero à parte, licite recusatur & refertur: in actione tamen famosa non licet reo referre. hoc dicit vsque ad §. sane.

CAP. XXXVI.

Iuramentũ † à te[d] parti delatũ, nisi[e] iusta de causa, non potuit recusari. Quãuis quod in iudicio a parte parti defertur, recusari possit licite, ac referri. Nec liceat conuento famosã[f] actione, referre huiusmodi iusiurandum.

Iuramentũ.] Hoc c. habet pricipaliter duas partes. secunda est in §. sane. & primo legitur istud principium: quod communiter non summatur, sed pro iuuenibus sũmo sic, vt ĩ summario. Et diuiditur hoc principium in tres partes. Prima tractat de iuramento necessario. quod scilicet, defertur à iudice parti. Secunda de iudiciali, quod scilicet defertur à parte parti. Tertia tractat de relatione non fienda per reum in actione famosa. secunda: ibi, Quamuis. tertia. ibi, Nec liceat. Abb. Siculus.

† De intellectu textus & glossarũ, vide per alios Guidonem Papam.

Casus. Aliqui litigãt coram iudice, iudex defert iuramentum alteri parti in iudicio: vt illud iuramentum sit loco probationis: quæritur an istud iuramentum sit de necessitate præstandum? Rñdet Papa, ꝙ iuramentũ hoc recusari non potest, nisi iusta de causa: qua allegata & ostẽsa istud præstare non cogitur: sed si vna pars defert iuramentũ alteri parti in iudicio, illud iuramentum licite potest recusari vel referri. Ponamus si aliquis conueniatur actione famosa, tunc non est licitum referre huiusmodi iuramentum.

Glossa sequens distinguit, & prosequitur triplex iuramentum. in §. ponit duo notanda.

d *A te.*] Loquitur iudici. Nota ꝙ iuramentum aliud est voluntarium, aliud necessariũ, aliud iudiciale ◊. Voluntarium est, quod pars defert parti extra iudiciũ: & dicitur voluntarium qđ voluntarie defertur, & voluntarie suscipitur nec refertur, idest, is cui refertur, non potest cogi subire iuramentum. sic ergo exponitur in sequenti concordantia. ff. de iureiuran. iusiurandũ quod. sed de hoc non dicitur hic. Necessariũ dicitur qđ defertur à iudice in defectũ probationis, nec põt referri nec recusari nisi iusta de causa, vt hic in prima linea. & C. eo. l. gñaliter. §. sin autem. & põt appellari nisi recusatio admittatur, vt ibi dicitur. De hoc habes ĩ. de ꝓcur. ex insinuatione. & ĩ. de proba. c. 2. & C. eo. in bonæ fidei. Iudiciale dicitur à iudicio ꝙ pars defert parti in iudicio, quod non est necessarium subire vel referre, vt hic. versi. quamuis quod. & l. præd. gñaliter. §. sin autem. sed si reus retulerit iuramentum actori, necesse habet iurare ‡: aliàs prætor denegabit ei actionẽ. ff. eodem. iusiurandũ. §. ait prætor. immo ꝓcedetur quasi iurasset reus. C. eo. gñaliter. §. omne. olim nõ poterat recusari. ff. eo. tit. manifeste. & C. eo. delata. sed illud põt intelligi cum iam susceptũ est iuramentũ, vel hoc nouum ius: illud vero vetus. Et no. ꝙ post iuramentũ à iudice delatũ parti, & præstitum à parte parti, põt recedi ab eo ꝓp nouas probationes, sed post iuramentum delatum à parte parti, & præstitum ab eo nõ potest recedi. ff. eod. admonendi. Item procurator, nisi sit vniuersorum bonorum, vel nisi specialiter mandatum sit, iusiurandum deferre non potest. ff. eod. iusiurandum. §. procurator.

◊ Dicit Hosti. aliud iudiciale, aliud extraiudiciale. iudiciale vocat aliud voluntarium, aliud necessariũ. Ioan. And.

‡ An & quãdo iuramentũ põt referri, vide per Bar. in l. Marcellus. ff. re. amo. ter. in l. manifestę turpitudinis. cũ not. ff. eod.

e *Nisi iusta de causa.*] Puta quia dubitabat, ꝙ hoc iuramentũ est de veritate. ff. eo. tit. iusiurandũ, & ad pecunias. 1. respon. ff. re. amora. Marcellus. & sic præter iuramentũ de calumnia, iuratur de veritate ab altera parte in isto casu. sim. ĩ. eo. de testi. vltra. Ber.

Glos. sequens exemplificat, secundo dat alium casum ad quem inducit §. iura, tertio dicit quod deferens iurat ad calumniam.

f *Famosa actione.*] Vt in actione furti & alijs famosis actionibus. & actione rerũ amotarum non refertur iuramentum: vt ff. re. amo. l. Marcellus §. vlt. & ll. seq. & idẽ est vbicumque lex defert iusiurandum. C. de fideicõmis. l. vlt. & C. de iu. deliberan. sancimus. §. licẽtia. & C. de in. do. impe. l. vlt. & C. de his qui ad eccle. cõfu. præsenti. §. sicubi ◊. & C. de bo. aucto. iudi. pos. l. fi. §. vlt. nisi eadẽ lege ꝑmittat referẽdi potestas. Itẽ & illud scias, ꝙ qui iusiurandũ defert, primo iurabit ꝙ per calumniã non defert: vt in l. præd. Marcellus. & C. de fideicom. l. vlt. & ff. eo. iusiurandum. §. qui iusiurandum.

◊ Ibi colligit gl. multos casus quibus locus est delationi iuramenti. & vide in Spe. de ost. his. §. vltim. vers 6. Ioan. And.

S A-

SANE. Quia ſupra dixerat de iuramento deferendo à iudice, & à parte, ne aliquis crederet hoc iuramētū indiſtincte poſſe deferri, ſubijcit hunc §. in quo ponit notabilem & ſolemnem limitationē. Et poteſt diuidi in duas partes. In prima ponit regulam, In ſecūda ipſius determinationem: ibi, *Præſumptione vero*. Abbas Siculus.

¶ *Actore nihil probante reus eſt abſq; omni onere abſoluendus: ſi vero præſumptio eſt pro eo, defertur reo iuramentum, vel ipſi actori conſideratis perſonarum & cauſæ circumſtantijs. hoc dicit.*

¶ Sane † ſi actor omnino in probatione [a] defecerit, reus debet (& ſi nihil præſtiterit) obtinere. Præſumptione vero faciente pro illo [b], reo deferri poteſt, ad oſtendendam ſuam innocentiam iuramentum, niſi iudex (inſpectis perſonarum & cauſæ circunſtantijs) illud actori videat deferendum.

Dicitur hic q̄ ſi actor omnino deficit in ꝓbatione; reus debet abſolui, quamuis nil probet: ſed ſi pſumptio ſit pro actore, reo poteſt deferri iuramentum ad tollēdum illam pſumptionem, & ſuam innocentiam oſtendendam: & hoc verum eſt niſi iudex conſideratis circumſtantiis pſonarum & cauſæ videat iuramētum illud deferendum actori. Nota in prima parte dilationē ſuper tribus iuramentis. In ſecunda nota q̄ reus debet abſolui ſi actor omnino deficit in probatione. Item iuramentum defertur habito reſpectu ad honeſtatem perſonæ, & quantitatem cauſæ.

a ¶ *In probatione.*] Not. q̄ ſi actor omnino nihil ꝓbat, nec habet pſumptionem: reus & ſi nihil pſtiterit, abſoluitur. ſic ſ. de cauſa poſ. cum eccleſia. & j. vt eccle. bene. vt noſtrum. & ſ. eod. mulieri. & C. de eden. qui accuſare. Si vero actor habet pſumptionem pro ſe, & ꝫ reum: tunc cōtra talē pſumptionem defertur à iudice reo iuramentum ad purgandum innocentiam ſuam, vt hic dicit expreſſe. & C. de his qui ad eccle. conſu. pſenti. §. ſicubi. & C. eo. in bonæ. quæ intelligitur ſm̄ iſtum §. vt qñq; deferatur reo, qñque actori: quia non diſtinguitur ibi. & actori qñq; defertur iuramentum in defectum ꝓbationis: puta cum habet vnam bonam pſumptionem [1] ſiue vnum bonum & honeſtum teſtem: tunc habito reſpectu ad quantitatem cauſæ, & qualitatem pſonæ, vt non ſit pſumptio q̄ pro tanto debeat deierare, defertur iuramentum ipſi actori. ad hoc pſtat optimum arg. ff. de leg. tu. legitimos. & ſ. de renun. ſuper hoc. in fi. & ſ. de procu. ex inſinuatione. & ſic intelligitur. ſ. de probat. ſicut conſuetudo.

b ¶ *Pro illo.*] ſcilicet pro actore. Bernar.

[Margin: ¶ Vide Bar. in l. i. ff. de contrah. em. Specul. tit. de probat. Salice. & alios in l. qui accuſare. C. de edendo.]

[Margin: [1] Præter iuramentum quod in cauſa ꝓ ſtatu ferendum Hoſtien.]

TITVLVS XXV.

De exceptionibus.

¶ Celeſtinus tertius.

¶ *Si teſtis de crimine contra eum excepto conuincitur, vel aliàs conuictus apparet, repellitur à teſtimonio: ſed de crimine non punitur, ſi non tangit negotium principale.*

DE EXCEPTIONIBVS.

¶ *Supra viſum eſt de iure actorum, quo muniuntur vt lanceis ſeu gladijs: merito ſubijcitur ius reorum, quo muniuntur vt clypeis & loricis. Sicut enim actiones ſunt arma actorum: ita exceptiones arma reorum. Vel ſic. ſ. viſum eſt de probationibus in genere & in ſpecie, ſed quia vt plurimum fundata intentione actoris reus opponit peremptoriam, vel alias exceptiones contra probationem actoris, congrue igitur ex ordine ſubijcitur tractatus de exceptionibus.*

De hac materia habetur 3. q. 6. §. exceptio.

D *Enique.*] Tria ſunt dicta. Secundum: ibi, *Quod ſi.* Tertium: ibi, *Cæterum.* Abbas.

CASVS. Quæſitum fuit à Papa vtrum in pſona teſtium crimina obijci poſſunt, vt à teſtimonio repellantur, quibus ante iuramentum vel depoſitiones nihil fuerat obiectum. Rñdet Papa quòd poſſunt opponi diſtinguendo in hunc modum, ſi crimina obijciātur teſtibus de quibus nōdum fuerant accuſati, ſed tm̄ opponuntur in modum exceptionis, crimina illa ꝓbari debēt, anteq̄ cauſa per ſententiam terminetur, quæ ſi probata fuerint, teſtes à teſtimonio repellentur: quia dicunt canones: teſtes abſq; vlla infamia, vel ſuſpicione, vel macula manifeſta in ferēdo teſtimonio requiruntur, q̄ ſi ſola crimina de quibus alio tpe conuicti vel confeſſi fuerint, in iudicio teſtibus obijciantur, à teſtimonio repelluntur: quia eorum confeſſioni non eſt credendum ꝫ alios, niſi prius ſe ꝓbauerint innocentes. Cæterum quæreret aliquis: ecce crimina ꝓbata ſunt ꝫ teſtes in modum exceptionis, nunquid debent teſtes puniri pœna ordinaria? Rñdet Papa, q̄d pp hoc non debent puniri pœna ordinaria: quia in eos accuſatio iuris ordine non ꝓcedit, ſed ſufficit vt à teſtimonio repellantur, vbi crimen q̄d eis obijcitur, nō contingit cauſam de qua agitur. Nota q̄ teſtes ſine omni infamia debent eſſe. Item teſtes conuicti vel confeſſi de crimine in iudicio a teſtimonio repelluntur. Item nullus debet puniri ſine accuſatore. Item ſm̄ modum agendi punitur aliquis. Hæc decr. intelligenda eſt & notanda ſm̄ illam ſ. de teſti. teſtimonium.

CAP. I.

DEnique † quòd in dicta & perſonas teſtium: & infra. ¶ Si crimina teſtibus obijciuntur [c], de quibus non fuerant hactenus accuſati [d], ſed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda [e] eſt, antequam cauſa per ſententiam [f] terminetur: cum (ſicut [g] canonica inſtituta declarant) teſtes abſque vlla [h] infamia, vel ſuſpicione, vel manifeſta macula, in ferendo teſtimonio requirantur. ¶ Quòd ſi ſola crimina de quibus ab alio tempore conuicti vel confeſſi [i] fuerunt, teſtibus obijciuntur, à teſtimonio repelli poſſunt: quia ſicut Stephanus [k] Papa, & alij † Pontifices multi Romani teſtātur,

[Margin: † Epiſtola 2. refert Burchard. lib. 2. decr. cap. 164.]

[Margin: † ſcilicet Felix, Caliſtus, & Damas. quorum refert Burcard. de hac re, dict. lib. 1. decret. cap. 199. 171. & 174.]

c ¶ *Obijciuntur.*] Hanc decretalem intellige ſm̄ tenorem illius decre. ſ. de teſtibus. teſtimoniū. & ſm̄ tenorem illius decretalis, præſentium. ſ. de teſtibus.

[Margin: * Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat. Vide l. 1. cū notatis. C. de teſtib. & Bald. in l. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtib. & Barto. poſt gloſſam in l. cū apud. C. de uſu.]

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium, & ſoluit.*

d ¶ *Accuſati.*] Si enim accuſati & confeſſi vel conuicti fuiſſent, indiſtincte repellerentur, etiam ſine alia ꝓbatione ſi hoc conſtaret: vt ſ. de teſtibus. teſtimonium & c. ſuper eo. lič arg. 3. 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. item lege Iulia. Solu. aliud ſm̄ leges, vbi nō repellitur ab obiectu criminis niſi condemnatus fuiſſet, & infamis effectus: ſecundum canones ſufficit ſi probetur criminoſus.

e ¶ *Exhibenda.*] Statim vel infra terminum cōpetentem à iudice ſtatuendum. ſ. de prob. licet. & ſ. de offic. deleg. prudentiam. §. ſexta. arg. ſeruata diſtinctione illius Authen. C. de teſti. Authen. ſi dicatur. Bernar.

¶ *Glo. ſeq. ponit op. Tanc. ſecundo ponit aliam quam in fine determinat.*

f ¶ *Per ſententiam.*] Quidam dicunt vt Tanc. q̄ hoc eſt verum de illa exceptione quæ obijcitur in pſonam teſtis, quæ ante ſnīam debet ꝓbari: illa vero quæ in dicta teſtium opponitur, ſ. cum teſtis arguitur de falſo, vel actor vſus fuerit falſis teſtibus vel inſtrumentis, vſq; ad xx. annum poteſt opponi. C. de falſis. querelam. & j. eod. cum venerabilis. ſed in cauſa matrimoniali in infinitum poſſet agi de falſo: quia ſnīa lata ꝫ matrimonium non tranſit in rem iudicatā ꝑ tractum tpis. j. de re iudi. lator. & cap. conſanguinei. j. de eo qui duxit in matri. cum haberet. & 35. q. 9. loci noſtri. §. his ita rñdetur. Sed ſi de falſo ante ſnīam fuerit obiectum, & non ꝓbatum, poſt ſnīam opponi non poteſt, niſi appellatum fuerit. C. de fid. inſtr. l. vlt. Et idem vr̄ dicendum vt alij dicunt, de hac exceptione, quæ opponitur in pſonas teſtium, ſ. quòd in cauſa appellationis iterū poſſet opponi. nam in cauſa appellationis poteſt opponi exceptio peremptoria, quæ debuit ꝓponi ante ſnīam. C. ſen. reſ. non poſ. l. 2. ſed hæc eſt exceptio pemptoria, ſaltem ꝑ obliquū ſiue indirecte: quia ꝓbato q̄ teſtes ſint piuri, vel aliàs criminoſi, non debent admitti, aliàs videretur q̄ hæc exceptio eſſet dilatoria: q̄d non eſt verum. & pterea potuit eſſe q̄ iſta ignorabat in priori iudicio, & poſt appellationem didicit q̄d modo obijcit: vnde ſaltem cum iuramento, ſi hoc ante aperturam non fuit proteſtatus, debet admitti. ſ. de teſt. pſentium. q̄d hic dr; anteq̄ cauſa per ſententiam terminetur, ſupple, niſi fuerit appellatum: aliàs verum eſt quod hic dicitur, q̄ citra appellationem non audiretur.

g ¶ *Cum ſicut.*] Supple, quæ, ſ. crimina obiecta, ſi ꝓbata fuerint, teſtes repelluntur, & ſubdit cauſam, cum, i. quia teſtes abſque vlla. & c. ſicut canonica, & c. & ſic lege hanc literam.

h ¶ *Abſque vlla.*] vt 2. q. 7. teſtes. & q. 4. præſul [a]. & illa ſunt canonica inſtituta, de quibus hic loquitur.

[Margin: a Et ſ. de teſti. licet & c. in litera ſecundū Hoſtien.]

i ¶ *Conuicti vel confeſſi.*] vnde repelluntur ſi hæc oſtendantur ſine aliqua ꝓbatione. ſ. de teſti. teſtimonium. idem erit & ſi modo conuincantur. vt in pdict. c. teſtimonium. & itellige iſtum §. ſm̄ tenorē iſtius capituli, teſtimonium. vt ibi dixi: vt ſ. ſi in crimine pſeuerāt, repellantur & in ciuili, & in criminali: ſi ſunt emēdati, admittant in ciuili & criminali, cum ciuiliter agitur: dūmodo ipſos non comitetur infamia. & hoc eſt quod ſequitur in fin. §. niſi prius, & c. In criminali vero nullo modo, q̄ntūcūq; egerint pœnitentiam, vt ibi.

k ¶ *Stephanus.*] 3. q. 11. c. 1. 2. & 3.

¶ *Glo. ſeq. obijcit ad vtramque diſiunctiuam, & ſoluit.*

non est credēdum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probauerint innocētes[a]. ¶ Cæterum[b] si de criminibus ad solam exceptionem obiectus, testes conuicti fuerint siue confessi[c], pœna[d] ordinaria mulctari non debent: cum accusatio in ipsos secundum iuris ordinem non procedat. Sufficit ergo si à perhibendo testimonio repellantur, præsertim vbi crimen, quod eis obijcitur, causam de qua agitur, contingere[e] non videtur.

¶ Innocentius tertius archidiacono Richemundiæ.

¶ Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obstat communionis replicatio.

CAP. II.

At † Nobis ex parte tua fuit quæsitum †, vtrum is qui excommunicato in locutione vel oratione scienter communicat, excōmunicatum ipsum à sua possit accusatione repellere, cum ille communionem huiusmodi replicet contra eũ. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd ipse ab accusatione[f] illius poterit remoueri, cum primus à communione fidelium sit exclusus, secundus vero tantum à sacramētorum[g] participatione sit † remotus.

¶ Idem Audicen. † episcopo.

¶ Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate nō excipit. h.d. Io. And.

CAP. III.

Cum † ecclesiasticæ prouisionis officium: & infra. ¶ Mandamus, quatenus Ia. faciatis præbendæ illius, de qua per Celestinum prædecessorē nostrum noscitur inuestitus, pacifica possessione gaudere: cum exceptionem illam quòd præfatus Ia. in alia ecclesia beneficium possidet, ei non possint opponere[h], quos constat varia beneficia in diuersis ecclesijs obtinere.

a ¶ *Innocentes.*] Si fuerint conuicti per testes, non vr q possint probare se non esse tales: quia talis negatiua non admittitur ꝯ testes. ſ. de pbat. ad nostram. & si fuerint confessi, non possunt pbare ꝯtrarium. quod enim quisquis sua voce dilucide ꝓtestatus est, in eundem casum ꝓprio testimonio infirmare non potest. ſ. de pbationibus. per tuas. & C. de nõ numerata pecunia, generaliter. quia confessioni primæ stādum est. ſ. de p̄sumptionibus. literas. & expone, innocentes, scilicet ꝑ pœnitentiam, ſ. de testi. testimonium. Littera ista; nisi prius se ꝓbauerint innocentes, sic debet intelligi, id est, nisi ꝓbauerint se emendatos de crimine, & egisse pœnitētiam: & hoc si fuerit, innocentes reputantur, & ita demum admittūtur, vt dictum est in notula proxima. vnde non obstante eo q confessi vel conuicti fuerint: & hoc pbare possunt per sacerdotem suũ 50. dist. in capite. & 2. q. 1. si peccauerit in fi. & j. de simo. nemo.

b ¶ *Cæterum.*] Rñsio ad alia citæ quæstionis: posset aliquis quærere an testes, quibus crimina ꝓbantur in modum exceptionis, sint ꝓpter hoc puniendi: Respondetur q non.

¶ *Glo. seq. argumentum remittit, argumento respondet, & iterum arguit ad alium casum.*

c ¶ *Siue confessi.*] Ex eo qđ dicit, confessi, est optimum argumētum q testes tenentur rñdere an sint criminosi: quia si tenentur confiteri cum opponitur exceptio ꝯ eos, vt innuit hæc littera, multo fortius qñ examinātur. De hoc dixi supra, de testibus, cum causam. & qđ dicit, confessi: & hoc intellige qñ examinabātur, & interrogati fuerunt à iudice sup crimine: & ipsi sunt confessi, licet rñdere non tenerentur. & ideo non creditur eis cum iaceant in crimine. Vel dic q debent interrogari qñ crimina in modum exceptionis testibus opponuntur, vt dictum est, cum in littera ipsa hoc dicat. sed illud numquam vidi fieri. Et est argumentum, q si iudex recusetur coram arbitris, potest ab eo quæri, & debet inde dicere veritatem, & hoc vidi fieri sæpe.

d ¶ *Pœna.*] vt ſ. de ordine cognitionum. cum dilectus. vbi de hoc. ff. de his qui notantur infamia. Lucius.

¶ *Glossa sequens recitatur per obiectionem, & soluit quòd hoc speciale, & dat simile.*

e ¶ *Contingere.*] Si enim crimen qđ obijcitur testi, contingit causam de qua agitur, non solum repellitur, sed etiam punitur: sicut cũ vir accusat vxorem de adulterio, & ipsa excipit de lenocinio, q ipse tradidit eam adulterandam. ff. de adul. l. 2. §. si publico. sic & testis qui in testificādo vacillauerit, siue falsum dixerit, punitur. C. de test. nullum. & 4. q. 3. c. si testes. §. item qui falso. sim. ſ. de conf. super. & ſ. de elect. super eo. c. per inquisitionem. argu. aliàs puniri non debet; quia nō agitur de hoc: vt hic dicit, sed in eo in quo agitur, scilicet quia repellitur à testimonio.

Nobis.] Communis diuisio. secunda: ibi, *Nos.* Abbas Siculus.

A Casus. Aliquis est excōicatus maiori excōicatione, puta Titius: Martinus participauit Titio scienter in locutione vel oratione: & sic Martinus est excōicatus minori excōicatione: ecce Titius accusat Martinum, Martinus excipit ꝯ Titiũ, dicens ipsum esse excōicatum maiori excōicatione: Titius implicat ꝯ Martinum dicens: Tu non potes excipere ꝯ me, quia tu sciēter participasti mihi in oratione vel in locutione: quæritur vtrum Martinus possit repellere Titium à sua accusatione, non obstante replicatione Titij? Rñdet Papa q Titius bene potest repelli a sua accusatione non obstante replicatione: quia Titius remotus est à cõione fideliũ: Martinus vero solummodo à participatione sacramentorum. Nota q excōicatus maiori excōicatione repellitur ab agendo, sed minori excōicatione ligatus non repellitur, quia non est remotus à cõione fideliũ.

¶ *Glo. seq. obijcit, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Accusatione.*] Dubitatio fuit in hoc, cum enim prius cõicauerit ei, non videbatur postea ei obijcere posse excōicationem, cum approbauerit mores illius. j. de accusa. nulli. ſ. de iureiuran. quemadmodũ. & ff. de adult. l. si vxor. in fin. & ff. de neg. gest. Pōponius 1. 8. q. 2. dilectissimi. 32. q. 5. horrendus. & 4. q. 3. c. si testes. §. item si quis testibus. & j. de his quæ fi. à maio. parte cap. ex ore. Item non debet alij obijcere qđ ipse noluit seruare. j. de p̄ben. pro illorum. & j. c. pxi. & j. de appel. an fi. & ſ. de elect. bonæ 1. Sed his oĩbus potest rñderi cum August. Nonnullos sustinemus, quos inuiti toleramus. 24. q. 1. q squis. Præterea alia est solutio. p̄dicta locũ habent in accusationibus: vt j. de sent. excō. in p̄sentia. vt si aliquis participauerit excōicato, non potest ei postea opponere excōicationē, vel ipsum denunciare, cum ipsum non duxerit euitandum. sic loquitur illa decr. in p̄sentia. secus in exceptionibus, vt hic: quia licet reus sit excōicatus minori excōicatione. siue etiam maiori, potest excipere ꝯ actorem, cum quælibet legitima defensio sit ei reseruata: vt j. eod. cũ inter. & c. dilecti. ꝯ innuitur hic vbi dicit, secundus vero, &c. q si accusatus esset maiori excōicatione notatus, non posset suum accusatorem repellere à sua accusatione: quod nō est verum. vt dicunt iura proxime dicta, & alia plura: vt patet j. eo. dilecti 2. & c. significauerunt. quia nec infamis infamem, nec criminosus criminosum potest accusare. 32. q. 6. nihil iniquius. & 3. q. 7. iudicet. & j. de adult. c. pen. & vlt. & C. de adult. qm Alexandrum. vnde supple ibi, maxime. Secundus vero à sacramentorum cõione maxime: quia idem esset si esset remotus à cõione fidelium: licet Gratianus esset in ꝯtraria opinione ꝑ id qđ legitur 2. q. 7. alieni. quod patet in hoc. §. qui est ꝯ. sed illud est speciale. Fallit tamen vbi prosequitur quis iniuriã suã. 4. q. 7. oĩbus. Item fallit in epo. vt j. de accusa. nulli. & illud fuit statutum in odiũ eporũ: quia non debent habere prauos homines & viles in familia sua. 2. q. 7. cũ pastoris.

g ¶ *A sacramentorum.*] j. de senten. excom. significauit ꝯ, sed illud videtur esse speciale in excōicatis à Papa, vel potest habere locum qñ cõicat ei pro quo excōicatus est. j. de senten. excomm. nuper. & c. si concubinæ. vel ibi fuit excommunicatus cum omnibus fautoribus suis. 11. q. 3. excellentissimus.

C *Vm ecclesiasticæ.*] Hoc cap. aliqui summant sic: Reus non necessarius ab exceptione repellitur per replicationem paris criminis, vel obiecti. Et hæc decretalis est difficilis quo ad intellectum: & adhuc redditur magis difficilis propter dicta Doctorum. Diuiditur in duas partes. In prima ponit decisum exordium. In secunda mandatum: ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casus. Quidam Iacobus noie fuit inuestitus per dñm Papam de quadam p̄benda vacante in Nouarien. ecclesia, & de mandato ipsius in corporalem possessionem ipsius p̄bendæ inductus, quam non pmittebant eum Nouarien. canonici possidere: hoc ꝓposuit Iac. p̄dictus in p̄sentia dñi Papæ. Ecōtra pars capituli exceptionem quandam proposuit ꝯ ipsum, videlicet q in alia ecclesia beneficiũ obtinebat: Ille replicauit ꝯ eos, q ipsi plura beneficia in pluribus ecclesijs obtinebant. Inno. cognita veritate mandat Laudun. epo, quatenus dictum Iacobum faciat p̄bendæ illius pacifica possessione gaudere, de qua fuit per C. inuestitus, non obstante exceptione p̄dicta, quam non possunt ei obijcere, cum & ipsi varia beneficia in diuersis ecclesijs habere noscantur. Nota, q qui simili impedimento laborat, non potest illud alij opponere. Item exceptio exceptione sine replicatione tollitur.

Glo. seq. ponit op. Vin. quam in fi. approbat. secundo op. Tan. & 1. contra quam opp. & respondet, demum quærit, & op. ponit qua probat per rationem & per locum a diuisione.

h ¶ *Opponere.*] Vincentius dixit in hoc loco, q noie collegij, vel ecclesiæ

ecclesiæ poterant opponere hanc exceptionē, & illi qui non habebant plura beneficia, noīe suo & ecclesiæ: sed hoc non profuit: quia Papa Celestinus scienter contulerat illi la. beneficium, & ideo non poterant opponere. Arg. s. de offi. deleg. pastoralis. §. præterea. & j. de reli. do. constitutus. Et dic q bene admitteretur exceptio nisi iam fuisset missus in possessionem, & confirmatus prout hic fuit: vt patet in antiqua, & hoc vbi dicit, pacifica possessione gaudere. T. & l. dicebāt, q noīe ecclesiæ nō poterant illā opponere: qd enim in suis psonis æquū putabant, in aliis non poterāt reprobare. s. de cōsti. cum oēs. 19. dist. si Romanorū. 32. q. 6. nihil iniquius. 4. q. 3. si quis testibus. ff. de reg. iur. cum par. & j. de adul. c. pen. & vlti. Sed vr q noīe ecclesiæ poterant objicere: quia delictū psonæ, &c. 16. q. 6. si epm. & j. eo. cum venerabilis. Sed nō debent pp hoc admitti: quia sic alia via consequerentur ad qd volebant, qd esse nō debet. s. de procu. tuæ. & quia nō expedit ecclesiæ hāc exceptionē opponi, immo expedit ecclesiæ plures habere diuites clericos, vt eam possint melius defendere, & imperiū & fiscus abūdabit viens subiectis locupletibus. in Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. 1. coll. 2. Sed pone q aliqui sint qui non habent plura beneficia, nunquid possunt opponere? Dicūt pdicti Tanc. & lo. q nō sint admittendi: quia sic alij essent consecuti p istos quod p se non poterāt, quod esse non debet. ff. de bo. lib. quærit. arg. 46. dist. sicut non suo. ff. de admi. re. ad ciui. per. l. 2. in prin. Item isti non habētes plura beneficia qui objiciunt hāc exceptionem, aut elegerūt alios, aut electi sunt ab illis: Si alios elegerunt, tali exceptioni renūciasse videnf: vt s. de cōsti. cum accessissent. & j. de pben. pro illorum. Si vero electi sunt à talibus, non possunt hoc objicere, cū habeāt causam ab illis qui hoc opponere non possunt. arg. 16. q. 3. si sacerdotes. in fi. & ff. de iu. do. cum 10 fundo. & indignum est vt illi admittantur ad repulsionē illorum quorū repellerent auctores. s. de test. licet ex quadam. Et ex hoc sequitur, q si aliquis nō facit mentionē in rescripto de beneficio suo, q capitulum non potest ei objicere de falsitate rescripti, cū eis non cōpetat talis exceptio, & tn rescriptum non valet, sed tn valet quantum ad hoc j. de pben. pro illorū. Plerumq; enim daf actio ei qui non potest agere, ideo quia reo nō cōperit exceptio. ff. si ser. ven. loci. §. pen. & s. q me. cau. ad audientiam. & s. de iureiu. debitores. Mihi vr q Vinc. melius dixit, non obstantibus rōnibus assignatis: & ideo illi saltem qui non habent alia beneficia, bene possunt hanc exceptionem opponere, & defendere ecclesiam. j. de concess. pben. ex parte. & j. eod. dilecti. immo vnus solus potest se opponere: vt 12. q. 2. nō liceat. quia vtilitas ecclesiæ in hoc pcuratur, & ideo audiendus est. j. de his quæ fi. à maio. par. cap. cū in cunctis. & 31. dist. Nicena. quin isti qui se opponunt pcurent vtilitatem ecclesiæ, non dubitatur: quia si iste, q plura beneficia habeat, reciperetur, læderetur ecclesia: cum non possit continuam residentiam facere. ad quam de iure cōi tenetur, & ita non posset ecclesiæ deseruire. fauore enim ecclesiæ, & pp vtilitatē ipsius ecclesiæ statutum fuit vt clerici debeant in ecclesia residere. Nec ob. qd dr q isti receperunt alios habētes plura beneficia, ergo non possunt amplius hanc exceptionem opponere. hoc non est verum. Si enim semel male fecerunt, non sequitur q postea idē facere debeant i. Et licet renunciauerint exceptioni suæ ꝯ vnum, non renunciant ꝯ alios. & quia res inter alios acta non pdest aliis, nec nocet. j. de re iud. c. pen. cum suis concor. arg. ad hoc. j. de priuil. si terra. & c. accedentibus.

Cap. j. eo. tit. in j. comp. Et prom. vrlecht... de Anto. nio de Bu... c. iud. cū quæ. de resti. spol. & in c. licet causam. de probat. ad. de Bald. in l. 2. ff. qd vi aut cla.

Vide ext. in l. 6. C. de excep. & in l. 2. & ibi Bart. ff. de re iudic.

Vide tex. in Authen. qui semel. cū ibi not. C. de pbat.

i Cōtra l. 3. ff. de fena. & l. si curi. § fin. ff. de arc. & Bar. in l semel. ff. de regu. iur.

¶ Idem episcopo Helien.

¶ *Iudex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas: post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.*

CAP. IIII.

PAstoralis†: & infra. ¶ Quoniam per dilatorias exceptiones, malitiose nonnunquā causarum terminatio prorogatur, inquisitioni tuæ respondendo decernimus, vt infra certum tempus à iudice assignandum, omnes dilatoriæ a proponantur†: Ita quòd si partes extūc b aliquas voluerint opponere, quas non fuerint protestatæ c, nullatenus audiantur d†: nisi forte aliqua de nouo e sibi cōpetens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat iuramento, se postmodum f ad illius notitiā peruenisse.

¶ Idem monachis † Farsen.

¶ *Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest: sed reconuenire non potest.*

CAP. V.

CVm † inter Priorem & conuentum de Argentolio † ex parte vna, & nobilem virum S. de Malileone † diœcesis Pictauien. ex altera, super damnis & aliis coram vobis ex delegatione nostra quæstio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare iudicium, eo quòd duos ex vobis habebat suspectos: procurator monasterij alle-

illius notitiā peruenisse. Not. q iudex potest statuere terminū ad dilatorias pponēdas, nec postmodū possunt pponi nisi in tribus casibus hic contentis, s. si fuero ptestatus, si de nouo mihi ꝯpetat, vel si iurem postmodū eam ad meam notitiā peruenisse. Itē quæ de nouo emergunt, nouo auxilio indigent. Itē p iuramentum pbaf conscientia alicuius. Item nota hic casum vbi iuramento vnius creditur in pr̄iudicium alterius.

¶ *Glo. seq. vect. p quæstio.*

a ¶ *Dilatoriæ.*]Secus de peremptoriis, & de exceptione excōicationis, i. q possūt pponi, quandocūq; ut his dr j. eo. exceptionē.

b ¶ *Extunc.*]i. post terminum statutum à iudice & finitum.

¶ *Gl. seq. vect. per quæstionem, nunquid sufficiat generalis protestatio.*

c ¶ *Protestata*]s. de testi. psentium. & intellige ptestatæ noiando expresse exceptiones, quæ scribi deberēt. s. de pba. qm. vt si velit pponere exceptionē recusationis, illam primo debet pponere: & sup illa tm pcedere, de aliis pōt ptestari sic; saluis aliis dilatoriis, q tales sunt, & debēt noiari, pbandis suo loco & tpe postq cognitum fuerit de suspicione. de hoc dixi s. de pba. qm. nec sufficit dicere in genere, saluis aliis exceptionibus: quia p hoc nulla videretur puisio huius decr. j. de ꝯfirma. vti. vel inut. bonæ. ar. s. de dolo & ꝯtu. ex litteris.

¶ *Glo. seq. inducit simile, declarat tex. not. quod terminus præcludit viam excipienti, dat simile in accusante.*

d ¶ *Audiantur.*]Sic etiam dicit lex. q si aliquis pposuit vnam exceptionem & succubuit, si vult aliam postea pponere, hoc faciat infra terminū constitutum. Institu. de excu. tut. §. q aūt. & hoc verū est, q simul possunt pponi cum alicui competunt plures exceptiones, quæ non sunt ꝯtrariæ, sed in ꝯtrariis secus; vnde si primo pposuit vnam & succubuit: volens postea ire ad aliam, bene admittitur. C. de inoffi. test. ꝯ maiores. & j. tit. pxi. audiis. & ita patet q hic pditur exceptio si non pponatur infra terminum ꝯstitutum, sed actio non pditur. Simile in accusatore: quia si non psequitur accusationem suam infra terminum, postea nō auditur. j. de accusat. venies. & C. qui accu. non pos. l. 3. & 4. q. 5. quisquis. de hoc dictum est s. de pba. licet. immo punitur in libra auri qui exceptionem dilatoriam post litis ingressum pponit. C. de excep. l. si quis aduocatus.

¶ *Glo. seq. vect. per q. quod si post lit. contesta. oritur.*

e ¶ *De nouo.*] s. post terminum statutum idē esset, si etiā post litem ꝯtestatā exorta sit. s. de offi. deleg. insinuāte. q a q de nouo emergūt, auxilio indigent. ff. de inter. act. de ætate. §. ex causa. & noua res nouum ꝯsiliū & remediū exigit. ff. de ven. inspi. l. 1. in prin. Et si noua causa allegef, puta quia fideiussor mortuus sit, iterum æquum erit pstare cautionē. ff. vt in pos. le. plane. & nouis morbis noua ꝯuenit antidota pparari. s. de iura. calum. cæterum. 50. dist. vt constitueref.

¶ *Glo. seq. inducit simile, quarit quod si post contestationem innotescit: ponit op. affirmatiuam, soluit negatiue.*

f ¶ *Postmodum.*]s. post terminum constitutum, infra quem oēs dilatoriæ pponantur. sic s. de testi. psentium. & ita iuramētum est hic, & ibi legitima pbatio. Sed quid si post litem cōtestatam vellet iurare, q post ipsam contestationem ad notitiam ipsius puenit, quæ tn non est exorta de nouo, sed erat ab initio, puta consanguineus erat iudex impetrantis, vel impetrans vasallus iudicis, vel aliqua alia consimilis, sed hoc reus ignorabat, nunquid debet audiri? Dicunt quidam, q sic. Mihi vr quòd amplius non audiatur: quia ab initio debet inquirere de huiusmodi dilatoriis: quia vigilantibus & non negligētibus iura subueniunt. ff. qui. ex cau. ma. non enim. ff. de eden. veluti. & facilitati & negligētiæ suæ imputet. Neq; enim oportet per singula momenta onerari actorem. ff. vt in pos. leg. si is à quo. §. vlt. sic enim non esset litium finis. & hoc quod dicit hic locum habet in exceptionibus facti, & non iuris, g quia nemini licet ius ignorare. ff. de iur. & fact. igno. l. regula.

Hæc duo verba: monachis Farsen. desunt in antiqu.

Cap. 2. de iudi. ... q ...

Argentonia.

Malle.

Idē Host. & Gul. in Spec. ... § 2. versi. sed nunquid post & hoc est verū hodie per c. ... canonis ... vbi vide Ioan. An.

g Id est q. ... ignorauit factum non iuris, si diceret, si ignorabam iudicē consanguineū, sed si ignorauit ... propter hoc recusari posse, nihil imputabit. Ioan. And.

PAstoralis.]Diuiditur. nam in prima ponitur decisa consultatio. In scda rñsio: in qua duo facit. Primo ponit decretum, & ipsius causam. Scdo pœnā & tres casus exceptos: ibi, *Ita quòd*. Abb. Sicu.

CAsus. Quidam malitiose dilatorias exceptiones pponebant vt causarum terminatio differretur: ad illorum malitiam cōpescēdā statuit Papa, vt infra certum tēpus assignandum à iudice, oēs dilatoriæ exceptiones pponantur, ita q si partes post terminū aliquas voluerint pponere, quas in termino non fuerunt ptestatæ, nullatenus audiant, nisi de nouo post terminū exorta fuerit, vel tunc ille q eam opponere voluerit, fidē faciat iuramento se post terminū ad

CVm inter.]Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Inquisitioni*. Abbas Sicu.

CAsus. Inter Priorē & ꝯuentū de Argētolio ex parte vna, & S. nobilē virū Pictauię. diœcesis ex altera cōtrouersia sup quibusdā dānis & rebus aliis vertebaf: partibus corā delegatis iudicibus pp hoc cōstitutis, pcuratori ipsius nobilis excipiendo pposuit, q duos de iudicib' habebat certa rōne suspectos, pcurator monasterij alle-

gauit, q cum nobilis excõicationis vinculo teneretur adstrictus, exceptionem hmôi proponere non valebat: Iudices consuluerunt dñm Papã, & ipse rñdet, q ipsi nobili, quælibet legitima defensio reseruatur in iudicio, & pcipue iudicis recusatio, cũ periculosum sit sub iudice litigare suspecto: & Apostolica sedes iudicib' suspectis causã ex certa scientia nõ cõmittit: vnde nõ cõsideratur fauor excõicati, sed æquitas iudicantis: & absurdum esset vt reo cõ actorẽ defensionis copia denegetur: q a sic condemnaretur, qui deberet absolui aliqñ: nec excõicato deneganda est absolutionis sententia, qñ est in causa absolutionis: & si condemnetur potest appellare si cõ iustitiam fuerit condemnatus: & eadẽ rõne alia suffragia in vno & eodẽ iudicio nõ denegantur eidem. Sed excõicatus reconuenire actorem nõ potest: ne si in defensione sustinet, ad impugnandũ extendatur. Nota q periculosum est litigare sub iudice suspecto. Item i iudicis æquitas seruanda est, & non fauor. Item iudiciũ claudicare non debet. Item excõicatus potest appellare, & oīs legitima defensio est illi salua in iudicio, sed agere: vel reconuenire non potest. Item fauorabiliores sũt rei quàm actores.

¶ Vide Hostien. in summ. tit. de reconuen. §. quæ sunt iustæ causæ.

¶ Alias, sententia.

Et de hac clausula: ex certa scientia q̃d opponitur, vide Antonium Gabrielẽ lib. 6. com. opinio. tit. de clausulis. conclusio. 1.

gauit parti eiusdem nobilis (cũ esset vinculo excõmunicationis adstrictus) exceptionis huiusmodi beneficium interdictum: & infra. ¶ Inquisitioni vestræ duximus respõdendum, quòd prædicto nobili legitima defensio[a], in iudicio reseruatur: & maxime iudicis recusatio† : cum periculosum sit coram suspecto[b] iudice litigare; ac suspectis iudicibus sedes Apostolica causam de certa conscientia[c] † non cõmittat. vnde in talibus non excommunicati fauor attẽditur, sed æquitas iudicantis, cum non debeat claudicare[d] iudicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condẽnaretur multotiens absoluendus. ¶ Porro cum excommunicato, quando in causa absolutionis existit, non sit iusta deneganda sententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium[e], si contra iustitiam condemnetur, qua ratione in vno eodemque negotio ipsi alia legitima[f] subtrahantur suffragia, non videmus†. ¶ Cæterum non sic in reconuentiones[g] sentimus, ne quod in defensionis remediũ sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur[h].

¶ Glo. seq. inducit duo similia, Secundo obijcit & soluit. Tertio quærit, & soluit.

a ¶ *Legitima defensio.*] Hic manifeste patet, q excõicatus potest excipere & defendere se in iudicio: vt j. eo. dilecti. & c. dilectæ. & c. significauerunt. & potest appellare, & appellationem psequi. j. eo. c. vlti. & eadem defensio competit excõicato, quæ competit non excõicato, sicut eadem defensio cõpetit seruo quæ libero. ff. de accu. seruos. Et libertus qui aliàs patronum accusare non potest, in ipsum patronũ retorquere potest accusationem, si à patrono accusetur. ff. de bo. lib. qui cum maior. §. si libertus. quia ignoscendũ est illi qui prouocatus voluit se vlcisci: vt ibi. Et sic potest excipere de pacto de non petendo, & exceptionem probare, non obstante q lex dicit, q reus in exceptione fiat actor. ff. de pb. in exceptionib'. q a quicquid facit, ad sui defensionem facit. Sed qualiter pstabit sacramentum calumniæ, cum sibi non liceat ingredi sacra, multo minus & tangere? 5. dist. ad eius vero. & 44. dist. nulli clerico. Et quibus cætera sacramenta negantur, qũo vnum genus sacramenti putatur posse concedi? 95. dist. illud. In illo casu cõcessum est à iure in odium potius excõicati, q oīa possit facere quæ ad causam ptinẽt, & sic iurabit, & oẽs participantes sibi occasione litis non incidũt in canonem, cũ talis cõio sit potius ad damnum suum, q̃ ad commodum. Sed quid si excõicatus conuenitur sup eo pro quo fuit excõicatus iniuste, nunquid poterit excipere q nõ tenetur rñdere nisi restituatur ei cõio hominum, qua fuit iniuste priuatus? Dicit Io. q sic, nec tenetur antea rñdere, dummodo ostendat q iniuste fuit excõicatus. 3. q. 2. c. 1. & 2. q. 5. super causa. in fin. quia omnia iura sunt restituenda corporalia & incorporalia. 2. q. 2. nullus potest. & 3. q. 2. c. si episcopus. Et sic not. q qui remotus est à quolibet actu legitimo, tamen excipere potest.

¶ Concor. tex. in l. de venia. ff. de in ius vocan.

¶ Et Vinc. hoc verũ si agat excõicator, vel si qui fecit illũ excõicari: secus si alius arg. l. de rest. spo. frequens lib. 6. tit. Ant.

b ¶ *Suspecto.*] Vt 3. q. 5. q suspecti. C. de iudi. apertissimi.

¶ Glo. seq. arguit & remittit.

c ¶ *Conscientia.*] Arg. q sententia lata à iudice suspecto possit retractari, si detecta fuerit suspicio: quia litteræ sic obtentæ nullã videntur conferre iurisdictionem. De hoc dictum est s̃. de rescrip. ad audientiam 2. Et not. q omne rescriptum habetur suspectum qd de conscientia Papæ non emanauit. de resc. cum dilecta. & j. de confir. vti. vel inuti. porrecta.

d ¶ *Claudicare.*] Not. æqualitatem seruari in iudicijs. s̃. de iud. nouit. & 4. q. 4. c. 2. & 3. q. 9. c. vlt. nec debet actori licere quod reo nõ licet. ff. de reg. iur. non debet a.

e ¶ *Remedium.*] quia sicut potest excipere, vt dictum est, sic potest appellare: vt 3. q. 9. reuera. & j. eod. c. vltimo.

f ¶ *Legitima.*] arg. q qua ratione vnum alicui cõceditur, & omnia quæ sunt eiusdem censuræ, sunt concedenda. arg. 4. dist. denique. in fin. & 5. dist. ad eius vero.

¶ Glo. seq. quærit, & soluit.

g ¶ *Reconuentione.*] Sic ergo patet, q licet possit excipere & appellare, non potest tñ reconuenire. rõ redditur in littera sequenti. q̃nque tñ admittitur reconuentio vbi non admittitur cõuentio. 3. q. 8. cuius in agendo. & ff. de iud. l. a. §. sed si agant. Sed nunquid potest excõicatus cõpensare? Dico q non: quia qui cõpensat, quodammodo agit. sed si ageret, repelleretur per exceptionem: ergo non potest compẽsare. ff. de compen. quæcunque. immo & si vellet cõpensare: & ab aduersario admitteretur, iudex ex officio suo tñ debet repellere. j. eodẽ. exceptionem. in fi. quia quod vna via prohibetur, alia consequeretur: quod esse non debet. s̃. de procu. cap. tuæ. Ber.

¶ Facit ad hoc tex. in l. 1. cum ibi not. C. de cond. indebiti.

h ¶ *Extendatur.*] Sim. j. de ecclesi. ædifican. cum dicat Apostolus. in fi. 1. responso.

¶ Idem monachis Farsen. †

¶ Farfeñ.

¶ transeũt.

¶ In glossa ibi innotuit nob. archidiacono Romano mundam.

¶ Excipiens non videtur fateri ea quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

CAP. VI.

Cum † venerabilis frater noster I. Sabineñ. episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli sanctæ Anastasiæ presbytero, & P. sanctæ Luciæ diacono cardinalibus, quos sibi & R. procuratori vestro cõcessimus auditores, ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus & pertinentijs petijsset, asserens eandem ad se in spiritualibus & tẽporalibus pertinere: Idem nondum episcopi intentione fundata præpropere † sic respõdit: quòd etsi dicta ecclesia dudum

¶ Cap. vnico. tit. de confessis in 4. compil.

Et de materia vide late per Dynum in c. exceptionem. de reg. iur. lib. 6. adde Rectianum in l. cũ mu. Lat. ff. solu. matr.

Cum *venerabilis.*] Si reus à quo res petitur, excipiat de pmutatione ipsius rei facta cũ actore, non fatetur per hoc actorem fuisse dñm. Et exceptio falsi etiam post sniam potest opponi. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur facti & pcessus narratio. In secunda diffinitio: ibi, *Intelleximus*. Prima subdiuiditur in tres. Nam primo ponit petitionem actoris. Secundo: ibi, *Idem*. responsionem exceptionis & probationis reorum. Tertio: ibi, *Ad hæc*. replicationem & probationem actoris. Secunda principalis etiam subdiuiditur in tres partes. Primo ponit quoddam motiuum diffinitionis soluens obstaculum. Secundo diffinit causam quo ad spiritualia: ibi, *Quia vero*. Tertio quo ad tẽporalia: ibi, *Verum*. Abbas Siculus.

† propere.

Casus. Eps Sabineñ. habebat causam cum monasterio Farseneñ. super ecclesia sancti Viti, coram auditoribus vtriq; parti concessis: petebat Sabineñ. eps ipsam ecclesiã à monasterio Farseneñ. cum possessionibus & ptinentiis suis, dicens eadem tam in tpalibus q̃ in spiritualibus ptinere ad ecclesiam Sabineñ. procurator monasterij nondum epi intentione fundata præpropere sic rñdit, q etsi ecclesia prædicta olim fuerit ecclesiæ Sabineñ. subiecta, eam tñ eps non potest petere, cum ex causa permutationis monasteriũ eam obtineat: ad hoc probandum quoddam exhibuit instrumẽtũ, in quo prima facie contineri videbatur, q Theodosius eps cum assensu canonicorum suorum prædictam ecclesiam sancti Viti cõcessit monasterio Farseneñ. in concambium pro quibusdam ecclesijs & rebus alijs. Ad hoc eps rñdit intentionem suam esse fundatã per huiusmodi rñsionem: quia cum procurator monasterij rñderit se dictam ecclesiam ex permutatione facta per Sabineñ. epm obtinere, per consequens confitebatur se credere, q dicta ecclesia tpe permutationis pertinuit ad ecclesiam Sabineñ. quia cõtractus permutationis celebrari nõ potest nisi cum vero dño, vel cum eo qui loco dñi habetur: & ad probãdum q dicta ecclesia pertineret in temporalibus ad epm, quosdam testes induxit, per quos ostendere nitebatur, q ipse disponebat pro velle suo de bonis ipsius ecclesiæ. His & alijs examinatis, dñs Papa intellexit dictum epm intentionem suam non probasse per testes, vel per rñsionem supradicti procuratoris: quia qui opponit exceptionem, non videtur confiteri de intentione aduersarij, vel per instrumentum ad hoc exhibitum ex aduerso: quia in eo Theodosius eps à quo permutatio facta ponebatur, non dicitur eps Sabineñ. quamuis in transcripto quo procurator vtebatur, appositum fuerit Sabineñ. per vitium falsitatis; licet nimis excesserit qui transcriptum illud falsauit, & delictũ personæ nõ debeat in damnum monasterij redundare, & falsitatis

exceptio

exceptio & ante sniam & post, possit vsq; ad xx. annos obijci. veritate comperta: non vult Papa, q per hoc monasterio pіudicium generetur: verumtñ quia constitit Papæ dictam ecclesiam sitam esse in diœcesi Sabineñ. adiudicauit ei ius epale in omnibus in eadẽ, exceptis illis quæ p Authentica scripta eidem epo sunt subtracta, cum exempta non probetur, quo ad tẽporalia eiusdem ecclesiæ absoluit monasterium ab im petitione epi, cum sup hoc non pbauerit se legitima pscriptione munitum. Nota q q excipit, non cõfitetur de iure aduersarij. Item qui aliud vel aliquid addit vel minuit de instrumento in præiudicium partis alterius, falsarius est. Item delictum psonæ non debet nocere ecclesiæ. Itẽ exceptio falsi semp potest pponi vsq; ad viginti annos.

Item eo ipso q ecclesia sita est in diœcesi epi, ei subest in oibus ad ius epale pertinentibus, sed pptere a non subest ei in tpalibus nisi illud probetur.

fuerit ecclesiæ Sabineñ. subiecta, eam tamen nõ poterat episcopus vendicare, quam ex permutationis[a] causa Farseñ. monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddã exhibens instrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quòd Theodosius episcopus cũ suorum sacerdotum assensu, prædictam ecclesiam sancti Viti, pro quibusdam ecclesijs & rebus alijs in cambium vestro duxit monasterio concedendã. Ad hæc episcopus proposuit memoratus, intẽtionem suam per huiusmodi responsionem[b] esse fundatam: cum enim pars vestra responderit, se dictam ecclesiam ex permutatione facta per Sabineñ. episcopũ obtinere, confiteri per consequens videbatur, se credere quòd dicta ecclesia tempore permutationis pertinuit ad ecclesiam Sabineñ. cum permutatio inter contractus bonæ fidei[c] cõputetur, nec cum alio quàm cum domino, vel cum eo qui habebatur loco[d] domini legitime valeat celebrari: & infra. Porro memoratus episcopus ad probãdum quòd iam dicta ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur[†] ostẽdere, quòd tam dictam ecclesiam, quàm molendina, terras, & alia bona eius, Sabineñ. episcopi diutius possederũt, de illis pro suæ voluntatis arbitrio disponendo: & infra. ¶ Intelleximus supradictum episcopum intẽtionem suam minime fundauisse per testiũ depositiones, vel procuratoris supradicti respõsionẽ: quia exceptionẽ obijciens de intẽtione partis aduersæ non intelligitur fuisse confessus[e], vel per instrumentum ex aduerso exhibitum: cum in eo Theodosius episcopus, à quo permutatio facta proponitur, nõ dicatur episcopus Sabineñ. quamquam in transcripto quo procurator vtebatur, appositũ fuerit, Sabineñ. per vitium[f] falsitatis. Licet autem[g] nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsauit: quia tamen delictum personæ in dãnum ecclesiæ redundare non debet: ac non solum ante sententiam, verum etiã post, obijci potest exceptio falsitatis cũ falsorum instrumẽtorum prætex-

a ¶ Ex permutationis.] Similem [1] casum habes. ꝫ. de transa. pterea.

b ¶ Responsionem.] Factam per pcuratorem monasterij. s. vbi dixi, ppropere sic rñdit. sed in hoc non bene allegabat eps pro se: quia huiusmodi repentina litis ɔtestã. non pіudicabat monasterio. in Authen. d exh. re. §. illud. coll. 5. arg. 3 2. q. 1. apud. & 5. q. 5. c. q ambulat. §. sed aliud. ibi; q aũt incõsiderate loquitur, sentiet mala. 50. distin. ponderet. & merito: quia litis contestatio directe debet fieri p interrogationem & rñsionem directam affirmando vel negando simpliciter. ꝫ. de lit. contesta. c. vnico. & ꝫ. de elect. dudum 2. Sed hic procurator sub forma exceptionis sub conditione rñdet vt patet, ex ipsa rñsione, & per id qđ postea sequitur in littera, vbi dicit; vel p procuratoris rñsionem.

¶ *Glossa seq. enumerat actiones bonæ fidei, dicens quare sic dicuntur, & in quo differunt.*

c ¶ Bonæ fidei.] Quæ [2] sint actiones bonæ fidei, habetur Insti. de actio. §. actionum. & cõnumerantur ibi. xvij. s. actio ex vendito, empto, locato, & conducto, negotiorum gestorum, mandati, depositi, pro socio, tutelæ, cõmodati, pignoratitia, familiæ erciscundæ, cõi diuidundo, pscriptis verbis, quæ de æstimato pponitur, vt si rem meam do tibi, & æstimo vt eam vendas pro x. aut x. reddas mihi aut rem. ff. de æstima. actio. l. 1. & pmutatio, de qua fit hic mẽtio, & hæditatis petitio. Aliæ vero dñr actiones stricti iuris: vt actio ex mutuo, arbitrium, & consimilia. Nec dñr bonæ fidei, quia in eis tñ seruari debeat bona fides: quia in ɔtractibus stricti iuris seruari debet bona fides: & in quocunq; ɔtractu bona fides interuenire debet. C. de actionibus & obligationibus, bonam. Ideo dicũtur stricti iuris: quia non venit in eis nisi qđ stricte exigit actionis natura: vnde non veniunt vsuræ ex mora in ɔtractibus stricti iuris, nisi specialiter sint pmissæ. ff. de negotiis gestis, quia tãtundem. & C. de vsuris. l. 3. Sed in ɔtractibus bonæ fidei veniunt vsuræ ex tpe moræ. ff. de actionibus empt. & vend. Iulianus. §. ex vendito. & ff. de vsu. mora. §. in bonæ fidei. Nota in actionibus stricti iuris non venit interesse, si rem dari mihi est in obligatione. secus in rem tradi vel factum. ff. de verb. oblig. vbi aũt. §. vlt. & l. si fundum. & ff. de re iudi. si quis ab alio. §. vlt. [3] Sed oĩa ista accessoria veniunt in bonæ fidei iudicijs. ff. de actio. emp. & vend. l. 1. in princ. sed non veniunt in ɔtractibus stricti iuris. Item in bonæ fidei actionibus q̃q; veniunt ea de quibus nihil est cogitatum, vt ruta cæsa, & similia. ff. de act. empt. & vend. l. fundi. §. si ruta. & ꝫ. de caus. pos. cum ecclesia. & ibi quædam de his tanguntur. In actionibus bonæ fidei multum exuberat officium iudicis, & pinguius q̃ in actionibus stricti iuris, & istis rationibus dicuntur bonæ fidei, & aliæ dicuntur stricti iuris.

[1] Et distinctionem ... (margin note, largely illegible)

[2] De actionibus stricti iuris & bonæ fidei ... (margin note, partly illegible)

[3] Et vide ... (margin note, largely illegible)

Additio. Numerus actionum bonæ, fidei quæ sunt xvij. patet in his versibus:

Empti, conducti, mandati, depositique,
Pignora, erciscunda, communi, pro socioque,
Dotis, & hæredis, tutelæ: commoda gestor,
Præscriptis verbis, si mutat, sine litetur:
Ista bonæ fidei sunt, stricti cætera iuris.

Et aduerte, q in primo versu per empti, intelligitur vẽditi: quia nunq̃ vnum est sine altero: & per conducti, subauditur, locati.

d ¶ Loco domini.] Hoc ideo dicit: quia qui dat alienam rem, non contrahit permutationem. ff. de re. pmu. l. 1. in fi.

¶ *Gl. seq. obijcit, et soluit.*

e ¶ Confessus.] Hæc regula sumpta est ff. de excep. non vtique. Sed nonne ex eo q cõfessus fuit permutationem factam, p consequens est confessus q sit factum de meo iure: quia illud dicitur pmutatio. ff. de re. permu. l. 1. in fin. & qui confitetur vnum, p consequens confitetur id qđ sequitur ex illo. 8. dist. quo iure. & ꝫ. de offic. deleg. cum super. & ꝫ. de dolo & contu. cum dilecti. Præterea tacita cõfessio, habetur pro contestatione. ꝫ. de dolo. & contu. prout. [4] Item interrogando fit confessio, siue negatio. 22. q. 2. qđ ait. & 32. q. 7. quid in oĩbus. & j. de homi. cũ iuramento. ff. de verb. obli. l. 1. §. si quis ita. Ad hoc dicas q excipiendo de pmutatione non confitet de intẽtione aduersarij, vt hic dicit: quia potest esse q de facto fuit pmutatio, & non de iure. Similiter in exceptione pacti de non petendo debitum, quia p hoc non confitet debitũ: quia potest esse q non de iure debuit. Qui excipit, debet ita dicere, Frater, non confiteor hoc qđ dicis; sed si fecissem, pactũ factũ est mihi de non petendo. Et sic iste etiã rñdet dicendo, & si dudum fuerit, &c. quia sic nõ asseruit simpliciter, sed sub conditione, & ideo nõ pіudicauit talis confessio ipsi monasterio: quia non fuit confessio, sed exceptio: vel si ptinuit ad ecclesiam Sabineñ. pmutatio intercessit. Item si quis dicat se pscripsisse, & aduersarius dicat; ego interrupi præscriptionem tuam: nonne per hanc exceptionẽ dicendo; ego interrupi præscriptionem tuam, confitetur de intentione aduersarij? quare ergo postea auditur pbatio pscriptionis post talem exceptionem, p quã confitetur de intentione aduersarij: vt ꝫ. de testi. ex tenore. j. ut. px. illud? Sed dicas quod non fatetur de pscriptione qui excipit de interruptione, nec confitetur de intentione aduersarij: & ideo debet pbare pscriptionem qui eam opponit. ꝫ. de proba. ex litteris. & j. tit. proxi. illud. Et sic debet dicere; non credo te præscripsisse: sed si hoc verum esset, dico q interrupi præscriptionem tuam: quam interruptionem probare debet, vt dicit decretalis, illud. Idem est dicendum cum aliquis petitur in virũ, dicat; non confiteor me esse virum tuum: sed si esset, consanguinitas est inter me & te: vt ꝫ. de testi. ex tenore. Nam sic rñdendo, non confitetur de intentione aduersarij, nec onerat se aliqua pbatione, sed aduersarium, nisi tunc demum cum actor fundauerit intentionem suam: quia tunc exceptio probanda est: vt not. j. eod. exceptionem.

[4] Et j. de appellat. cũ causam. & ... (margin note, partly illegible)

Additio. Qualiter has exceptiones debeas proponere & probare, & quandò principale negotium, habes C. de exceptionibus, siquidem. Item habes ꝫ. de testibus. ex tenore.

f ¶ Per vitium.] Hoc ipso debuit succumbere monasterium. ꝫ. de rescriptis. c. olim.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & secundum alteram quærit, & soluit.*

g ¶ Licet autem.] Rñsio quasi tacitæ quæstionis. Posset quis dicere, si instrumentum falsauit, ergo hoc ipso debuit succumbere monasterium quod exhibet instrumẽtum falsum? Rñdet Papa, delictum

ipſius qui ipſum falſauit, non debet in damnum monaſterij redundare. 16. q. 6. ſi eps. Vel intellige potius qđ allegabatur ꝫ monaſterium ex parte epi. vt per hoc amitteret cauſam: vt ĩ. de reſcriptis. olim. Propter conſimilem falſitatem tulit Eugenius Papa ſniam ꝫ eccleſiam Oleenẽ. ĩ. de in integrũ reſtitutione. tum ex litteris.

tu lata ſententia, vſque ad viginti annorũ a ſpatium valeat retractari veritate comperta b: nolumus vt per id monaſterio veſtro præiudicium generetur. ¶ Quia vero nobis conſtitit ſupradictam eccleſiam ſancti Viti conſtitutam eſſe in diœceſi c Sabiñ. epiſcopale ius in omnibus eidem epiſcopo adiudicauimus in eadem: illis dumtaxat exceptis, quæ per authentica ſcripta ei noſcuntur eſſe ſubtracta, cum per priuilegiũ vel præſcriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta. ¶ Verum quia dictus epiſcopus, qui eandem eccleſiam vendicabat, munitum ſe præſcriptione legitima non oſtendit, quamquam probauerit epiſcopum Sabineñ. bona eiuſdem eccleſiæ aliquanto tempore poſſediſſe: vos ab imperitione epiſcopi, quo ad temporalia eiuſdem eccleſiæ ſententialiter duximus abſoluendos.

¶ Honorius tertius abbati ſancti Huberti, & ſancti Martini Leudieñ.

¶ *Si exceptio iuriſdictionis excluſiua propter quam fuit appellatum, probatur vera, iudex appellationis nõ debet de principali cognoſcere, ſed ſuperſedere. h. d. intelligendo quòd iſti erant iudices appellationis. & eſt notabilis intellectus. Panor.*

CAP. VII

OLim †: & infra. ¶ Nuper ex parte G. fuit propoſitũ, quòd litteris prædeceſſoris noſtri Treuereñ. archiepiſcopo præſentatis idem excipiendo propoſuit, quòd auctoritate ipſarum reſpondere minime tenebatur, quia vltra duas dietas extra ſuam diœceſim trahebatur in cauſam: & quia dictus archiepiſcopus hanc exceptionem admittere recuſabat, vocem ad nos appellationis emiſit: & infra. ¶ Porro procurator partis aduerſæ reſpondit, quòd idem G. vltra duas dietas extra ſuam diœceſim minime trahebatur, cum ipſe archiepiſcopus terminum in tali loco d ſtatuerit, qui remotus ab illo non erat vltra quàm prouiſum eſt per conſtitutionem concilij generalis: & infra. ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi procurator dicti † G. probare potuerit e exceptionem

Sed quare nõ hic Papa tulit ſniam ꝫ monaſterium? quia non cõſtitit capitulum fuiſſe in culpa: vt bene innuit littera iſta, delictum perſonæ, &c.

a ¶ *Ad viginti annorũ.*] C. de falſis. querelam. De hoc dictum eſt ĩ. de probationibus. licet.

¶ *Glo. ſeq. arguit pro & contra, & ſoluit.*

b ¶ *Veritate comperta.*] Sed vtrum talis ſententia teneat ipſo iure, dubitari conſueuit; quod non vĩ: quia exceptio nõ datur ex ea. ff. de except. quæ agnitis. Sed ſi nulla a eſt ipſo iure, qualiter incipit valere etiam poſt ann. xx. quia qđ ab initio non valet, tractu tpis non conualeſcit. ff. de reg. iur. qđ ab initio. & l. penul. 16. q. 3. c. placuit. §. poteſt. verſic. ꝙ ſi priuatus. & ĩ. de elect. auditis? Dicas ꝙ talis ſnia tenet, & ĩ ſuo robore durabit, & ſeruari debet quouſque falſitas reuelata fuerit. ĩ. de fide inſtru. accepimus. §. interim. q̃uis articulus ille dubitabilis eſt, durabit ſentẽtia. reuelata vero veritate tũc primo apparet ꝙ nulla fuit. & ideo tunc pronunciabitur nulla. ſic j. de frigi. & malefici. fraternitatis. in fin. & quicquid occaſione talis ſententiæ ꝑceptum vel obtentum eſt, nõ caſſabitur: ſicut per ſententiam ius non cõſtituitur, ſed ſi quod erat declaratur cum ſententia profertur. ff. ſi ſeruit. ven. ſicuti. §. ſed ſi quæritur. & hoc dicit littera iſta, valeat retractari veritate comperta, ſicut eſt in ſententia lata per falſum procuratorem: quia falſitate probata iudicium nullum tũc primo apparet. ĩ. de procuratoribus. in noſtra. & C. eod. tit. licet.

a Contrarium videt̃ notaſſe. ſcilicet ꝙ contra illã ſit reſtitu. neceſſaria. ĩ. de probat. licet. in fin. a glo. & ibi remitit ad Specu. de ſenten. gl'a. § ſi. verſi. item oppo. ꝙ eſt laus. & ſeq. dicebat hic Hoſtien. hic vi deri cõtraria quæ dicit glo. ſ. ꝙ ſententia teneat, & pronunciatur nulla. dicit autẽ ꝙ nullitas reſpicit veritatẽ. plenius de hac materia videas hic per Io. And. in nouel.

c ¶ *In diœceſi.*] 16. q. 7. omnes. & 18. q. 2. monaſteria.

OLim & infra.] Qui propter exceptionem non admiſſam appellat, coram iudice appellationis probare debet exceptionẽ eſſe veram. ita cõiter ſummatur. Sed ſm hanc ſummationem hæc decreta. eſt in dubio per cap. Interpoſita. j. de appellationibus. ideo poteſt ſummari aliter intelligendo, ꝙ hic ſcribitur executoribus illarum ſniarum, & ſic exceptio inferens nullitatem ſententiæ etiã coram executore auditur ad effectum, vt ſi veram eſſe cognouerit, ſuperſedeat. Et iſte eſt notabilis intellectus. In prima ponitur appellantis querela. In ſecunda prouiſio: ibi, *Diſcretioni.* Et vt patet ex ꝓdictis, habet iſte textus duos intellectus. Secũdum primum & magis cõe pone ſic caſum. G. tractus coram iudice delegato oppoſuit, ꝙ trahebatur vltra duas dietas, replicabatur vt in littera: demũ ꝓp exceptionem non admiſſam fuit appellatum: delegatus appellatione non obſtante excõicauit illum G. & fuerunt impetratæ litteræ ab aduerſario ſuper executione iſtius ſniæ ad iſtos, de quibus in ſuprascriptione: coram quibus G. propoſuit exceptionem ſuã: & quia non audiebatur, mandat eis Papa vt in littera patet. Secundum alium intellectum pone caſum, ꝙ G. appellauit & impetrauit litteras ad iſtos iudices in ſuprascriptione contentos, quibus Papa mandauit vt patet in littera: & iſte intellectus eſt magis planus, & litteræ conſentaneus. Abbas Siculus. Vel ſic, vt error quorundam conticeat, ſic pone caſum. Contra quendam G. litteræ obtẽtæ fuerunt ad archiepm̃ Treuereñ. coram quo iſte G. excepit, ꝙ extra ſuam diœceſim vltra duas dietas ꝫ conſtitutionem concilij generalis vocabatur. & quia dictus archieps ſuper hoc eum non audiuit, ad ſedem Apoſtolicam appellauit: & ſic iſte G. obtinuit litteras ad iſtos abbates intitulatos, quos archieps prius ſubdelegauit ex cauſa prædicta, petens coram eis pronunciari appellationem ſuam iuſtam: ſed aduerſarius rñdit ipſum non eſſe audiendum: quia licet archieps diſtaret vltra duas dietas, ipſe tñ infra duas dietas locum & diem partibus aſſignauit, ſed hoc non fuit probatum: Papa conſultus mandat, vt ſi ille G. poterit probare ꝙ vocatus eſſet contra conſtitutionem concilij generalis, eius appellatio pronunciaretur legitima, & iudices nõ ꝓcedant: alioquin, &c. & ita ſuperſedere id eſt non procedere. taceant ergo qui dicunt ſuperſedere, id eſt, procedere: quia hoc nuſquam inuenitur, ſed primum dictum ſic ĩ. de reſcrip. dilecti a filius Io.

CASVS. Nobilis vir V. conueniebatur ꝑ litteras Apoſtolicas corã archiepõ Treuereñ. ex parte ipſius nobilis fuit propoſitum corã ipſo, ꝙ auctoritate illarum litterarum rñdere non tenebatur: pro eo ꝙ vltra duas dietas extra ſuã diœceſim trahebat̃ in cauſam: & quia dictus archieps hãc exceptionem non admiſit, ſedẽ Apoſtolicã appellauit: ꝓp quod tam procurator ipſius quàm partis aduerſæ ad ſedem Apoſtolicam acceſſerũt, coram qua procurator dicti nobilis ꝓdicta ꝓpoſuit: & procurator partis aduerſæ rñdit, ꝙ dictus nobilis vltra duas dietas extra ſuam diœceſim non trahebatur: quia archieps in tali loco ſibi terminũ ſtatuit, qui nõ erat remotus ab illo vltra quàm per cõciliũ ſit prouiſum: vnde Papa mandat quibuſdam iudicibus, quatenus ſi procurator dicti V. poterit probare exceptionem ꝓdictam, videlicet ſe trahi in cauſam vltra duas dietas ꝫ concilium generale, appellationem ipſius legitimam fuiſſe pronũciet, & negotio ſuperſedeat. Nota ꝙ qui appellat à grauamine ante ſniam in cauſa appellationis, debet ꝓbare cauſam appellationis veram fuiſſe. & hoc verum eſt quando non obtulit illam ſe probaturum. Item nota quòd iudex poteſt remouere grauamen de duabus dietis.

a De materia huius decretalis, quatenus agit de contu. vide Bar. in l. 1. ff. ſi quis cautio. Emciã in l. continuus. ff. de verb. oblig. Alexan. eſt fil. 2. incip conſiderata verba ſtatuti. in 4. vol.

† ꝓpoſiti.

d ¶ *In tali loco ſtatuerit.*] Ex eo qđ dĩ, patet ꝙ ſi aduerſarius meus impetrauit litteras vltra duas dietas extra diœceſim meam, & iudices volunt venire vſq; ad locũ illum, qui non diſtat vltra duas dietas, non poſſum ꝓpea eorum iudicium declinare: quia non trahũt me vltra q̃ prouiſum eſt ꝑ concilium generale, & ita non faciunt ꝫ concilium, vt hic littera probat. & j. vbi dicit ſe in cauſam trahi vltra duas dietas. & hoc idem dicit conſtitutio illa. ĩ. de reſcri. nõnulli a. Sed nunquid iſte reus procurabit illos veniendo ad locum? Non credo. De hoc dixi in conſtitutione illa, nonnulli.

¶ *Glo. ſeq. obijcit, & ſoluit.*

e ¶ *Probare potuerit.*] Sic vĩ ꝙ ille qui appellat ante ſniam diffinitiuã a grauamine, ꝙ in cauſa appellationis neceſſe habeat ꝓbare coram iudice appellationis, cauſam ſuæ appellationis veram fuiſſe. ſic ĩ. de teſti. ex parte Adæ. Sed ꝫ videtur, ꝙ ſufficit probare coram iudice appellationis, quòd iudex inferior exceptionem admittere noluit. ĩ. de offic. delega. cum cauſa. & infra de appellat. vt debitus. & melius cap. dilecto. Illud contrarium, ex parte Adæ. ſoluitur in illa decreta. Alia vero contraria ſoluuntur per decreta. infra de appellat. interpoſita. 2. reſpon. Cum enim quis probabilem cauſam exponit, quam dicit ſe probaturum, ſi iudex ipſum repellat, & propter hoc appellatur: tunc in cauſa appellationis non feſt neceſſe probare cauſam veram eſſe, ſed ſufficit probare quòd non fuit admiſſus. Si vero non obtulit ſe probaturum, ſed illam tantum allegauit: tunc in cauſa appellationis probabit cauſam illam veram fuiſſe, alias ad priorem iudicem remittetur ſecundũ tenorem illius decret. infra de appellat. interpoſita. & ſecundum illam hodie procedendum eſt, & ideo in hac decret. debet probare quòd trahebatur vltra duas dietas: quia cum propoſuit ſuam exceptionem, non obtulit ſe illam probaturum, ſed in decre. illa, dilecto:

a Hæc verba ſecundũ illa tẽpora hodie vero inſpiciamus non ſolum locum conuentionis, ſed etiã cõmiſſionis. Lec tacite ſtatuẽ. Io. cũ vero. & § ſeq. 1ch. 6. Io. And.

quam corā archiepiſcopo propoſuit ſæpedicto: videlicet ſe in cauſam trahi vltra duas dietas, contra conſtitutionē concilij † generalis, vos appellationem dicti G. legitimam decernētes, negotio ſuperſedere [a] curetis.

¶ Idem archidiacono Tranſlig. & officiali & I. canonico Turonenſi.

¶ Pro defenſione ſuæ eccleſiæ poteſt quis opponere exceptionem excommunicationis, periurij, vel aliam legitimā exceptionem: nec per replicationem excommunicationis vel periurij repelli poteſt.

CAP. VIII.

DIlecti † filij S. & P. ac G. canonici eccleſiæ ſanctæ Mariæ, tranſmiſſa nobis † petitione monſtrarunt, quòd cum M. canonicus eiuſdem eccleſiæ ipſos coram delegatis à nobis traxiſſet in cauſam, ſuper eo quòd ſe opponunt electioni à quibuſdam canonicis Grādeñ. † factæ de ipſo in Priorem eccleſiæ ſupradictæ: iidem propoſuerunt, quòd dictus M. non debebat audiri, eo quòd excommunicatus erat, & periurij crimine irretitus. Cumque dictus M. præfatis G. & P. periurium, & S. excommunicationem in modū [exceptionis &] replicationis obijciens, eorum exceptionem elidere niteretur, procurator eorum propoſuit, quòd eius ſuper hoc probatio recipi non debebat: quia & ſi obiectum præfatis canonicis periurium probaretur, non eſſent propter hoc à defenſione [b] ſuæ eccleſiæ repellendi. Adiecit etiam, quòd cōtra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis obiectam, excommunicatio ſupradicti S. replicari non poterat, quia exceptio ipſi M. oppoſita & probata eundē repelleret ab agendo: replicatio vero ſæpedictum S. nequáquam à defendendo [c] repelleret, ſi etiam probaretur: & infra. ¶ Ipſi vero iudices interlocuti [d] fuerunt, quòd prius probationes reciperent ſuper replicatione præmiſſa †: propter quod ad noſtram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet [e], reuocato in irritū, & cætera.

¶ Gregorius nonus I. & M. canonicis Prageñ.

¶ Si per exceptionem ſuſpenſionis contra quam replicatur de nullitate, ordinatio eccleſiæ retardatur: fit abſolutio ad cautelam.

CAP. IX.

APoſtolicæ † ſedis: & infra. ¶ Sane vobis apud ſe-

lecto. j. de appel. non obtulit ſe probaturum, & tñ ſufficit probare q͂ non fuiſſet admiſſus ibi, iam conſtabat de exceptione per confeſſionem presbyteri factam coram auditore. Sed dubitabatur an pp̄ illam vel alias legitimas fuerit appellatum, & ideo ſufficit probare q͂ propoſuerat illas eis, & q͂ non fuiſſet admiſſus & eodem modo rndeas ad illam. ſ. de offic. deleg. cum cauſam. quia iudices ibi certi erāt de exceptionibus: quia bene ſciebant verū habuiſſent ſubdelegationem iudicis vel excuſationem ipſius. hodie enim ſeruādū eſt prout dicit illa decr. interpoſita. de appellationibus.

¶ *Gloſſa ſeq. vers ſignando contrarium decret. vt debetur.*

a ¶ *Superſedere curetis.*] Supple, abbatem ſancti Lau. & eius coniudices ad quos G. litteras impetrauerat ꝯ ipſius aduerſarium ſuper proſecutione appellationis ſuæ pcedere pmittentes iuxta traditam ſibi formā: alioquin iſti procedent iuxta traditam ſibi formam, non obſtantibus litteris ipetratis ad abbatem ſancti Lau. & eius coniudices. Si vero G. non probauerit ſe trahi vltra duas dietas extra diœceſim, abbas iſte ſancti Huberti & eius coniudices pcedere in negotio ſibi commiſſo non omiſſa ad petitionem aduerſarij, & iuxta mandatum ad ipſos directum, non obſtātibus litteris ipetratis ad abbatē ſancti Lau. & eius coniudices, ſicut continetur in antiqua decr. alias eſſet manifeſte ꝯtrarium 1. j. de appel. vt debitus. cum ſi. Sed illi quibus ſcribitur, non erant iudices appellationis, ſed dati erant ad exequendum quaſdam ſententias ſuſpenſionis cōtra iſtum G. latas ab archiepiſcopo Treuereñ. poſt appellationem ab iſto G. interpoſitam, & cognoſcere debent de appellatione G. quia hoc eis mandatur per litteras iſtas. & ſi G. non probauerit exceptionem, procedent poſtea ad exequendas ſententias ſuſpenſionis latas ab archiepiſcopo prædicto.

DIlecti.] Per excōicationis & periurij exceptionē à ſua vel eccleſiæ ſuæ defenſione quis repelli nō debet. Prima pars ponit petitionem appellantis. Secunda dat iudicē: ibi, *Quocirca.* Abb. Sicu.

CASVS. Quidam canonicus Grādeñ. M. noie electus fuit in Priorem eiuſdē eccleſiæ: S. P. & G. ſe opponebant electioni illius, vnde ꝯ illos literas impetrauit: ipſi coram iudicibus cōſtituti propoſuerunt q͂ dictus M. non debebat audiri pro eo q͂ erat excōicatus & periurus. Sed dictus M. contra G. & P. in modū replicationis, obiecit periurium, & excōicationem contra S. ſcilicet vt eorum exceptionem elideret: ſed procurator illorum rñdit, q͂ probatio illius electi ſuper hoc recipi non debebat: quia & ſi illa etiam pbaretur, non eſſent ppea à defenſione ſuæ eccleſiæ repellendi: & ſi excōicatio contra dictum electum probaretur, in modum exceptionis repelleretur ab agendo. Sed replicatio excōicationis probata non repelleret à defendēdo. Iudices interlocuti fuerunt, q͂ prius reciperēt probationes ſuper replicatione pmiſſa, pp̄ quod ad ſedem Apoſtolicam appellarunt: mandat Papa quatenus ſi eſt ita, reuocetur in irritum quicquid fuit factum poſt appellationem. Nota, q͂ excōicati & periuri non repelluntur à defendendo. Item non debet admitti ad probandum, quo probato non prodeſt.

b ¶ *A defenſione.*] Sic patet q͂ quilibet admittitur ad defenſionem eccleſiæ ſuæ etiam periurus: quia etiam ad agēdum ſiue ad accuſandum admitteretur proſequens ſuam vel ſuorum iniuriam. 3. q. 11. negandã 2. & 4. q. vlt. omnibus. ergo multo fortius ad defendendum, cum ad defendēdum admittitur qui alias ab agēdo repellitur. ſ. eod. cum inter. & j. eod. cap. dilectæ.

c ¶ *Defendendo.*] & ex hoc patet q͂ excommunicatus tam ſe q̃ eccleſiam ſuam defendere poteſt: agere vero nequaquam: vt hic. & ſ. eod. cum inter. & j. eod. c. proximo.

d ¶ *Interlocuti fuerunt.*] & male: quia ſi hoc eſſet probatum, non repelleretur: quia excommunicato vel criminoſo licitum eſt defendere tam ſe q̃ eccleſiam ſuam. ſ. eod. cum inter. Et eſt arg. q͂ non debet quis admitti ad probandum, quo probato non prodeſt. C. de probat. ad probationē. ſ. de offic. deleg. cum contingat. ad fin. vbi de hoc.

¶ *Gloſſa ſequens not. allegationem concor. in contrarium. alleg. ſ. iura, & ſoluit.*

e ¶ *Si res ita ſe habet.*] Hic habes, q͂ ꝯ exceptionem doli non datur replicatio de dolo. ff. de do. except. apud Celſum. § Marcellus. Sed ꝯ habes ſ. eod. cum eccleſiaſticæ. & j. de diuor. ſignificaſti. & j. de adult. intelleximus, & c. ſequen. & 32. q. 6. nihil iniquius. ff. ſoluto matrimo. viro. Sed veritate inſpecta non ſunt ꝯria quo ad finem: quia vnus eſt finis ſiue effectus, ſiue replicatio doli detur ſiue negetur, ſcilicet, ne alter de dolo ſuo commodum habeat. In caſu præſenti nō datur replicatio ad hoc ne alter ſcilicet actor agere poſſit, cum ſit excommunicatus, ſed admitteretur hic replicatio ſi actor excōicatus admitteretur ad agendum: quod eſſe non debet: & ita cōe delictum noceret vni, & alteri non. vnde nō obeſſet ei excōicatio. & ita intelligitur lex prædicta, apud Celſum. § Marcellus. Ideo ibi non datur replicatio, ne ſcilicet cōis malitia alteri ſit lucro, alteri vero damno, verbi gratia. Dolo induxi te ad aliquid promittendum: Deinde induxiſti me dolo ad remittēdum, & ſic vterque eſt in dolo: quo caſu ſi ago ꝯ te ad id quod promiſiſti mihi per dolum meum, mihi poteris opponere doli exceptionem, quam exceptionem non potero remouere per meam replicationē: ſi enim daretur hæc replicatio, repelleretur reus, & actor remaneret in lucro de dolo: quod eſſe non debet. Et ideo in l. illa non datur replicatio. Et in ꝯtris datur replicatio pp̄ eandem cauſam: vt patet in adulterio viri & vxoris. verbi gratia: Mulier repetit virum ſuum, ipſe opponit ei adulterium excipiendo ꝯ eam: & ipſa replicat contra eum q͂ & ipſe ſimiliter eſt adulteratus, hic admittitur replicatio mulieris, & ideo ſcilicet ne ille lucrum habeat de ſuo adulterio, ſi replicatio mulieris non admitteretur: & ſic remaneret maritus in lucro de dolo ſuo, & vxorem repelleret: & ita vni noceret adulterium, alteri vero non, quod eſſe non debet. & ſic intellige ſupra eodem. cum eccleſiaſticæ [1]. Et ita patet q͂ idem eſt replicationem dare, quod denegare. Et ſic eadem ratio eſt vtrobiq;. & hæc eſt ratio gl̃a quæ redditur in littera [4], & melius ſ. eo. cū inter.

APoſtolicæ.] Hæc eſt pars illius decret. j. de cleri. excom. miniſt. Apoſtolicæ. Et poteſt diuidi in quatuor partes. Nam primo ponit exceptionem. Secundo: ibi. *Quas.* replicationem. Tertio: ibi, *Ne tamen.* relaxationis cauſam. Quarto: ibi, *Sententias.* relaxationem. Abbas Siculus.

CASVS. Duo canonici Prageñ. I. & M. acceſſerunt ad ſedē Apoſtolicam pp̄ ordinationem Prageñ. eccleſiæ. quidam volentes impedire propoſitum illorum, obijciebant eis quaſdam ſententias ſuſpenſionis & remotionis à beneficiis in modū exceptionis, & ipſi rñdebant ſententias illas nullas eſſe, & hoc probare volebant p teſtes & inſtrumenta. Dñs Papa ne pp̄ hoc impediret ordinationem

† Lateran. ſub Innocent. iij. cap. 17.

† Vide Abbat. & Dominic. in c. penult. & Bar. in l. vlt. de adul. & ... ff. ſoluto matr. & in l. Papinianus. § Marcellus. ff. de doli excep.

† Dictio, ... in multis antiquis.

† Alias inc. Grācieñ. ecclesiæ.

† Hæc duo verba exceptionis &, deſunt in ... antiquis.

† De hoc ... vide ... Ioan. And. & alios Doctores.

† Vide tex. in l. circa. cum not. ff. de probat.

† Vide quod ibi ... poſt Innoc. ... non alle. ... vlt. gl. Ioa. And.

† De materia, videlicet de abſolutione ad cautelā vide Spec. tit. de ſent. § vt autē ad. & Ioann. de Anan. in c. 1. ſ. de malef. & Albericum in l. à præcedente. C. de dilation.

† Contra tex. in l. nō debet. quem vulg. ff. de reg. iur.

† De hoc in Spec. eo. tit. § 6 ver. ſed nunquid. Ioan. And.

dem Apostolicam cõstitutis [a], quædam suspensionis & amotionis à beneficiis sentẽtiæ, fuerunt in modum exceptionis obiectæ: Quas licet proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos & instrumenta probare: Ne tamen ordinationem [b] Pragen. ecclesiæ propter quam veneratis, huiusmodi obiectionis obstaculo contingeret retardari [c]: Sententias ipsas relaxauimus ad cautelã [d].

¶ Idem decano Linconiensi.

¶ Excommunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, licet de excommunicatione lata post appellationem à grauamine non faciat mentionem. hoc dicit. & secundum hoc est casus notabilis & singularis, per quem forte posset colligi vna regula, quòd de innouato post appellationem etiam ab interlocutoria non est necesse in rescripto facere mentionem. Panormitanus.

CAP. X.

Dilectæ † in Christo filiæ Priorissa & conuentus de Campessia nobis significare curarunt, quòd cum inter ipsas ex vna parte, & Priorem & conuentum de Buccelleia ex altera, super quibusdam decimis & rebus aliis pro quibus conueniebantur ab illis coram abbate sancti Benedicti & eius collegis, auctoritate Apostolica, quæstio verteretur, & ipsæ ad nos ex sufficienti [e] grauamine appellassent, ac nũcium suum ad appellationẽ miserint prosequendam: præfati iudices postmodum tulerunt excommunicationis sentẽtiam in easdem. Nostris ergo litteris super appellatione præfata, non facta mentione de excommunicatione per eundem nunciũ ad Priorem de Angles, & suos coniudices impetratis: pars aduersa ex eo se appellasse proponens, quòd ipsi iudices exceptionem excommunicationis prædictæ contra ipsas, ab eadẽ parte propositam, admittere denegarunt [f], ad Priorem de Gernemoe, & suos coniudices nostras super hoc litteras impetrauit: coram quibus ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quòd cum post appellationem legitimam, dicta sententia lata fuerit: & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati iudices exceptionem partis contrariæ (sicut nec debebant) admittere noluerũt: sed cum dictus Prior de Gernemoe, & cõiudices sui talem exceptionem non reciperent [g] earundem, ipsæ nostrã audientiam appellarunt.

¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita [h], reuocato in statum debitum, quicquid post huiusmodi appellationem inueneris attentatum, in eodem negotio iuxta prioris mandati nostri ad præfatum Priorem de Gernemoe [i] & coniudices suos directi, tenorẽ, præuia ratione procedas.

¶ Idem abbati sancti Saluatoris Papień. & Vercelleń. præposito.

¶ Per exceptionem excommunicationis à prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. hoc dicit, & est casus singularis quatenus dicit de actore.

Prageń ecclesiæ pp quã venerant, sententias illas relaxauit ad cautelam. Nota q suspensus ab officio & beneficio non admittitur ad agendum pro ecclesiæ ordinatione, cum huiusmodi spiritualia tũc temporis possidere non possunt, nec agere pro eis possunt.

a ¶ *Constitutis.*] Vt, cũ tractaretis de electione facta vel faciẽdaquæ, in præsentia dñi Papæ fieri debebat per istos: & ne impediret, absoluit eos ad cautelã.

b ¶ *Ordinationem.*]

¶ *Glo. sequens arg. alleg. duo iura in contrarium. alleg. duo alia, & soluit.*

c ¶ *Contingeret retardari.*] Ex hoc vr̃ q suspẽsus ab officio & beneficio nõ posset agere tãquam excõicatus esset maiori excõicatione. argu. s. de consue. cum dilectus. & s. de ele. cũ inter R. ibi suspẽsus nõ potest eligi. & sic electus non posset agere pro sua electione. argu. ɔ. j. de cleri. excommin. c. vlt. vbi habes, q suspẽsi eligere possunt, & sic possunt agere pro sua electione, sic & exercere ex quæ sunt iurisdictionis. s. de elect. illa. Solu. ɔtria ista loquuntur in diuerso casu. hic enim loquitur de suspensione iudicis, & io concor. contraria loquuntur de suspensione canonis, & canon mitius agit quàm minister iuris. ff. de arbi. Celsus. & l. præceden. io fi. Cum ergo isti suspensi dicantur p sententiam hominis ab officio & bñficio, iam non interest ipsorum agere pro ecclesia: cum ab ipsius beneficio priuati sint, & præcipue cum agunt pro re spirituali, scilicet pro ordinatione ecclesiæ, à qua priuati sunt p suspensionem: vnde cũ non possent eligere vel eligi, non possent pseq. causam electionis: quia non possent agere pro eo quod possidere non possunt pro se vel pro alio. arg. j. de cleri. excom. mini. si celebrat. in aliis aũt negotiis propriis vel ecclesiæ, quilibet, si mãdato ecclesiæ agerẽt, bene admitterent: qa non sunt priuati cõione hominũ. s. eod. à nobis. sed quia priuati sunt cõione sacramentorum, ad sacramenta spiritualia non admittũtur, nisi prius fuerint restituti. & ideo fuerunt absoluti ne contingeret ordinationem ecclesiæ impediri, quæ in psentia dñi Papæ fieri debebat per istos: & ideo ne ordinatio siue electio ecclesiæ impediretur, absoluit eos ad cautelã.

d ¶ *Ad cautelam.*] sic s. de resti. veniens. io fin. & j. de appel. ad præsentiam. & j. de senten. excom. per tuas. & 24. q. 1. audiuimus.

Dilectæ in Christo.] Per excõicationis exceptionẽ à prosecutione appellationis quis repelli non debet. Sic cõmuniter summatur: sed hæc summatio non continet aliquam dubitationem per c. cum inter. s. eo. & j. eo. cap. fi. Diuiditur hæc decre. Nam io prima ponitur appellantis narratio. In secunda appellationis commissio: ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

Casus. Inter Priorem & conuentũ de Buccellia ex parte vna, & priorissam & cõuentũ de Campessia ex altera, sup quibusdam decimis qstio vertebatur. Ad petitionẽ prioris & conuentus pdictorũ cõmissa fuit causa illa abbati S. Benedicti, & eius coniudicibus: sed moniales ex grauamine sufficienti ab eis sedẽ Apost. appellarũt, & nuncium suũ ad appellationem psequendã transmiserunt: Iudices appellatione non obstante tulerũt excõicationis sñiam in easdem: Papa appellationis causam ɔmisit Priori de Angles & ɔiudicibus suis, nulla mentione habita de ipsa excõicatione: coram qbus pars aduersa pposuit, q cum essent excõicatæ, & in litteris appellationis non fieret mentio de sñia excõicationis lata ɔ ipsas, litteræ non valebant, & quia iudices hanc exceptionẽ nõ admittebãt, dict9 Prior sedẽ Apostolicã appellauit, & causam fecit ɔmitti Priori de Gernemoe, & ɔiudicib9 suis, coram quibus ex parte monialiũ fuit excipiendo propositum, q sñia excõicationis in eas lata fuit post appellationem legitimam, & cuilibet etiam excõicato defensionis auxiliũ in iudicio reseruat: quare iudices monialiũ exceptionem partis aduersæ admittere non debebãt, sicut ipsi eam nõ admiserũt. & ideo appellatio pp hoc interposita non valuit: Sed qa Prior de Gernemoe, & eius ɔiudices exceptionẽ hmõi admittere denegabant, ipsæ moniales sedẽ Apostolicã appellarunt. Vnde mandat Papa decano Linconń. quatenus si est ita, quicquid factũ fuerit post appellationẽ ipsarum, in irritũ reuocet, & io causa pcedat iuxta mandatũ directũ ad Priorẽ de Gernemoe & ɔiudices suos. Nota q excõicatus potest appellare, & appellationẽ prosequi.

e ¶ *Ex sufficienti.*] sic s. vt lit. non contest. accedens. Sed dic de grauamine, scilicet expresso corã iudice, alias appellatio nõ admittitur nisi causa probabili allegata [a]: q si esset probata, deberet legitima reputari. j. de appellationib9. vt debit9. & c. interposita. & c. cũ specialis. & c. cũ causam. & c. dilecto.

f ¶ *Denegarunt.*] & bene, vt sequit j. in fi. quia licet excõicatæ essent etiam ab initio, & ab aliis iudicibus, nihilominus poterant appellare si grauarentur, & litteras impetrare. s. eod. cum inter. & j. eod. c. proxi. & vlt. vnde litteræ super hoc impetratæ valuerunt: vt j. sequitur.

g ¶ *Reciperent.*] & male fecerunt: quia debebant illam admittere: quia vt sæpius dictum est, excõicati à sua defensione repelli nõ debent: quod illi facere nolebant: & ideo quicquid fecerunt post appellationem, in pristinum statum reuocatur.

h ¶ *Si est ita.*] scilicet, q prior de Gernemoe nõ receperat exceptionem priorissæ.

i ¶ *Priorem de Gernemoe.*] qđ fuit primũ respectu istius mãdati, sed fuit tertiũ mandatũ respectu primi directi ad abbatem sancti Benedicti. Et ille Linconień. decanus postq ɔstiterit sibi de appellatione priorissæ interposita corã priore de Gernemoe p eo q exceptionẽ priorissæ non recipiebat, debet cognoscere sup eo de quo prior de Gernemoe debuit. s. an appellatio monachorum fuerit legitima vel nõ: & si ille inuenerit monachos legitime appellasse pcedet: si minus legitime, ɔdẽnabit priorẽ & ɔuentũ ad expensas restituẽdas priorissæ, & remittet partes ad priorẽ de Angles, put hic dicit: qa ea est forma appellationis q interponit à grauamine. j. de appellatio. cũ in ecclesia. & c. vt debitus. & ille Prior de Angles postea cognoscet de appellatione sibi ɔmissa interposita ab abbate sãcti Benedicti

---

Hæ duæ glossulæ nec sunt Bernardi, nec habent in antiquis exēplarib9.

De materia, videlicet, an & quando valeat rescriptum impetratum per excommunicatum, vide Cardinalem consil. j. tit. de rescrip. & consil. 12. tit. de regula. adde Felinum in c. 1. supra de rescript.

[a] Adde Inno. in c. fin. de no. oper. nun. & Bal. in l. 1. in vlt. notabus. ff. de his quæ vt indig.

nedicti: & si Prior de Angles inuenitur minus legitime appellasse, remittet partes ad abbatē sancti Benedicti: si autem appellatio fuerit legitima, procedet in negotio iuxta mandatum infra de appellationibus. interposita.

Significauerunt nobis.] Diuiditur in duas partes. In prima ponit querelam appellantis. In secunda instruit iudicem à quo: ibi, *Mandamus*. Abbas. Siculus.

Casus. Canonici de Tornaco elegerunt in suum archipresbyterum P. clericum, & electionem suā præsentarunt archiepiscopo Mediolaneñ. Ipse vero eam renuit confirmare, N. clericum instituens in archipresbyterū ecclesię supradictæ, propter qd clerici ad sed. Apo. appellarunt, & causam appellationis fecerunt committi præposito sancti Stephani, qui electionem ipsorū cōfirmauit pronuncians ius eligendi pertinere ad capitulum de Tornaco, & absoluens partē aduersam ab impetitione ipsorum clericorū, à qua sententia partes ad sedē Apostolicam appellarūt: & causam obtinuerunt committi abbati sancti Saluatoris Papiē. & præposito Vercelleñ. coram quibus ex parte archiepī & dicti N. clerici exceptio excommunicationis fuit proposita ʒ capitulum de Tornaco. iudices considerantes q à prosecutione appellationis prætextu excōicationis non debeat quis excludi. cum omnis defensio legitima excōicato in iudicio reseruetur, pronunciauerunt partem epī non esse cogendam ad rñdendū clericus supradictus: propter quod clerici sedem Apostolicam appellarunt, & significauerunt factum domino Papæ: vnde mandat eisdem iudicibus, quatenus si est ita, procedant in causa, exceptione huiusmodi non obstante. Not. q excommunicatus potest appellare & prosequi appellationem: & omnis legitima defensio sibi in iudicio reseruatur.

† Vide per totum Decisam regulam 170. incip. excōmunicatus non potest, &c.

† Conrad.

† Conrad.

CAP. XI.

Significauerunt † nobis capitulū de Tornaceñ. † quod cum P. in suum archipresbyterum elegissent, Mediolañ. archiepiscopus præsentatam sibi electionem renuens [a] confirmare, quendam Zepum clericum in archipresbyterum instituit ecclesiæ supradictæ: quare ipsis ad sedem Apostolicam appellantibus, præposito sancti Stephani causam super his dicimur commisisse: qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians ius eligendi ad ipsum capitulum pertinere, partem aduersam ab impetitione ipsorum absoluit [b]: à qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinuere cōmitti. Sed à parte altera exceptione excommunicationis opposita contra capitulum memoratum, vos minus prouide attendentes, quód prætextu excommunicationis oppositæ à prosecutione appellationis, nō debeat quis excludi [c]: cum omnis legitima defensio [d] excommunicato in iudicio reseruetur: partem aduersam non esse cogendam ad respondendum eisdem perperam decreuistis: propter quod dictum capitulum nostram audientiam appellarunt: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si est ita, exceptione huiusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis [e].

¶ Glo. seq. voce. per q. ad quam dupliciter respondet.

a ¶ *Renuens confirmare.*] quod facere potuit, si non erat idoneus: & illos potuit priuare iure eligendi. vnde si hoc fuit verum, tenebat archiepiscopi institutio. ſ. de elect. nihil est. & c. quia propter. ad ipsum enim pertinet examinare & confirmare dictum electum, vel reprobare, vt ibi dicitur: alias iusta fuit appellatio clericorum: quod patuit postea per sententiam. Vel ideo hic eam noluit confirmare, quia dicebat archiepſ ad ipsum spectare ius eligendi archipresbyterum in plebe, & hoc apparet per sententiam iudicis delegati, qui confirmauit electionem capituli, & pronunciauit ius eligendi ad ipsum capitulum pertinere.

† Idest pelidum non et: et & tūc dominum ab sententiam talem elegerunt. Io. A.

¶ Glo. seq. recitetur per q. ad quam tripliciter respondet.

b ¶ *Absoluit.*] super quo fuit hæc absolutio, hic non dr, potuit esse q capitulum petebat à parte aduersa expensas, [a] vel forte petebat fructus perceptos ab illo instituto qui peti poterant, vel q vlterius non haberet vocem contradictionis in electione, & super hoc appellauit capitulum quantum ad confirmationem electionis: quantum ad ius eligendi appellauit pars altera, & sic ab eadem sententia potest vtraque pars appellare. sic ī. de testa. Rauentius. & cap. Raynaldus. quia sunt in sententia plura capitula, aliàs non haberet locum duplex appellatio ab vtraque parte.

a An vbi hoc agitur hic solum appellet, q victus non est sibi condemnatus in expē sa ipso victo appellatio super petitis pal. & qd etiam si victus non appellat vide in spec. de appellat. § in quibus. vers. j. & vers. & seq.

c ¶ *Excludi.*] vt ſ. c. proxi. & c. cum inter. & c. vlti.

¶ Glo. seq. obiicit & soluit, quærit, alle. pro & contra, et vacillando soluit.

d ¶ *Defensio.*] Ex hac litera vr q isti de capitulo erant rei ex eo q dicit, legitima defensio: sed apparet ipso facto, q erāt actores: quia petebant electionem suam confirmari. & ius eligendi ad se spectare dicebant: in istis duabus obtinuerunt, in tertia petitione succubuerunt, super qua appellauerunt, & ex eo etiam q dicit, partem aduersam non esse cogendam ad rñdendum illis de capitulo, & sic erant actores, sed actor excōicatus non admittitur ad agendum. j. c. proxi.] Qualiter ergo isti admittuntur? Et sic est arg. q excōicatus admittitur ad agendum. Dicas ergo q in eo q condemnati fuerūt, quasi rei intelliguntur. ne ergo suum ius amittant per iniquam sententiam, admittuntur ad defensionem iuris quod amiserant per sententiam: & sic quicquid faciunt, totum est ad sui defensionem: & ideo admittuntur non obstante exceptione excōicationis: quia prætextu excōicationis nō est aliquis condemnandus iniuste, aut etiā absoluendus. Per talem enim sententiam iniquam amitterēt isti ius suum si non admitterētur ʒ sententiam, & sic trāsiret in rem iudicatā, quia ex eadem ratione non possent appellare: sed quilibet condemnatus potest appellare: vt ſ. eo. cum inter. & prosequi appellationē suā. j. eo. c. vlti. Secus vr si esset lata pro eo sententia, qa tūc nō vr valere snīa, si est excōmunicatus actor. sed causa ꝓpterea nō periret: quia eo absoluto agere posset. sic ergo isti sunt audiendi. Quid facient iudices si inuenerint sententiam iniquam? Debent eam cassare. Sed nunquid condēnabunt alteram partem ipsi excōicato? [a] Videt q sic: quia hoc ad officiū eius qui cognoscit de appellatione pertinet. & sic fertur sentētia pro actore excōicato ex certa scientia. Sed ʒ. j. eod. c. proxi. in fi. Forte posset dici, q condemnatio differtur in tempus absolutionis: ex quo iam releuatum est grauamen. In casu illius capituli credo q capitulum fuit excōicatum post appellationē pro alia causa, & ab alijs iudicibus, & sic minus contineret dubitationis. Sed non est verum q feratur sententia pro excōicato: quia non constat illum excōicatum esse: immo repellitur excipiens, nec auditur uolens reprobare excommunicationem, & sic potest iudex ferre sententiam pro tali: sed si post sententiam latam vellet probare q actor erat excommunicatus, audiretur forte: quia exceptio excommunicationis in qualibet parte litis admittitur: vt j. c. proxi. Sed sententia quæ præcessit, nō minus robur obtinet firmitatis, & executio sola impeditur si post rem iudicatam excommunicatio probetur, vt in decre. Innocen. iiij. quæ sic incipit, Pia consideratione. in fine [lib. 6.]

† Facit ad ad hoc l. in dubitati eū not. C. de adulter.

† Vide Abbatem ferreram decisione 116. & Gomezium in compendio vtriusq; signaturæ.

† Aliās, ne quis.

† Idest declarat hanc q formādo ipsam in illo qui petiit ab alio x & iuste reus absoluitur, & iniuste actor appellat, postea excōicatur ipse actor: an possit non obstante excōicatione prosequi appellationē, & nūquid iudex appellationis retractet sententiam, & an reum cōdemnet. Io. And.

¶ Glo. seq. recitetur per contrarium.

e ¶ *Procedatis.*] Hic remittitur causa ad eos à quibus fuit appellatum: sed hoc voluit appellans: aliàs non remitteretur. j. de appe. accepta. & cap. interposita. §. s.

¶ Idem.

¶ Reus in qualibet parte litis excōicationem contra actorem obyciens auditur: & si malitiose distulerit, in expensis condemnatur: & dato quód non excipiat, ipse iudex publice excommunicatum repellet.

CAP. XII.

Exceptionem † excommunicationis in dilatoriis [f] proponendis reus sciēter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur: quod est in hac exceptione specialiter obseruandum: ne † quisquam in periculum animę

Exceptionem.] Diuiditur, nam prima pars ponit dictum quod dicit speciale, & exprimit causam. Secunda: ibi, *Qui si*. punitur iudex reum dolosum. Tertia: ibi, *Excommunicatus*, præcipit sine ope exceptionis publicum excommunicatum repelli. Abbas.

Casus. Exceptio excommunicationis inter dilatorias numeratur: tñ si reus illam scienter omittat, nihilominus eam in qualibet parte litis opponere potest; quod est speciale in hac exceptione, cum aliæ dilatoriæ ante litis ingressum sint proponendæ: & hoc statutum est ne aliquis in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur: sed si eam omiserit vt actor fatigetur laboribus & expensis, condemnandus est in expensis actori. In fine dicit q si aliquis est publice excōicatus, Iudex ex officio suo ab agendo illum repellat, quamuis huius exceptio non opponatur. Not. q exceptio excōicationis quamuis dilatoria sit, qñcunq; potest opponi. Item excōicatus publice non est audiendus, licet à reo de hoc sibi nihil opponatur, quia officio iudicis est repellendus.

¶ Glo. seq. distinguit exceptiones dilatorias, peremptorias. &c.

f ¶ *In dilatoriys.*] Ad intelligentiam huius nota, q exceptionū, alia est dilatoria, alia peremptoria. Item dilatoriarum exceptionū alia est declinatoria iudicij: alia est dilatoria solutionis: Declinatoria iudicij triplex est, siue ꝓponat ʒ iudicē, siue ʒ rescriptū, siue ʒ impetrantem, inter quas primo loco proponenda est recusatio iudicis.

ar. ſ. de

er. ȝ. de proba. quũ ȝ falsam. vbi de hoc. Et qui illam omittit transeundo ad alias, ad illã postea non vr posse reuerti: quia litigando coram ipso super alijs, personam iudicis approbare vr. Item aliæ dilatoriæ ante ingressum litis debent proponi. j. de re iud. inter monasterium. & C. de excep. l. vlti. & j. de ap. cum causam. & C. de procu. vt demum. ad hoc etiam facit C. de iud. sancimus. in fin. vnde post lit. cont. aut etiam post terminũ statutũ ad dilatorias proponendas proponi non possunt. ȝ. eo. pastoralis. nisi de nouo orta fuerit: vt ibi dr. & ȝ. de of. deleg. insinuante. Dilatoria solutionis ante litẽ conte. proponi debet, sed proponẽda est postquam actor fundauerit intentionem suam. C. de prob. exceptionem. & 3. q. 6. c. si quis episcoporum §. exceptionem. & qñq; põt proponi etiã in causa appellationis.

suæ excommunicato communicare cogatur. ¶ Qui si eam [a] omiserit, vt actor laboribus & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus [b]. ¶ Excommunicatus † autem publice [c], etsi huiusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio iudicis [d] repellendus.

¶ Idem.

¶ Non competit exceptio rei iudicatæ reo absoluto, quia non possidebat.

CAP. XIII.

ADuersario † tuo per iudicem absoluto, quoniam tempore [e] motæ litis rem petitam ab ipso sine dolo [f] desierat possidere: si eam modo possideat, tibi petenti denuo, rei iudicatæ exceptio non obsistit.

¶ Idem.

¶ Valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appellationis, licet de excommunicatione non feceris mentionem.

CAP. XIIII.

VEnerabilem † fratrem nostrum archiepiscopũ Nar-

♦ De materia vitando rum excommunicatorum vide late per Felinum in c. Rodulfus. de rescript. & per Soto lib. 4. sent. dist. 22. q. 2. art. 4.

♦ De intellectu huius decretalis vide Antonium de Butrio in cap. 2. de re iud.

ȝ. de fi. instru. cum Ioannes. C. de excep. si quidem. Exceptio vero peremptoria proponi potest qñcunq; ante sententiam, siue etiam antequam sit in causa conclusum, & potest etiam proponi ante lit. con. vt hic. & C. de excep. exceptionem. & j. de præscri. auditis. & ȝ. de test. c. de testib'. in fi. & post sententiã in causa appellationis. C. sen. rescin. non pos. l. 2. Et est alia dilatoria, quæ partim accedit ad naturam veræ dilatoriæ, & partim ad naturam peremptoriæ, sicut est exceptio excõicationis: quia proponi potest qñcũq; & ante litem cont. & post sententiã, & etiam si non appellaret: quia qñq; facit retro iudicium nullum: vt hic. & j. de re iudic. ad probandũ. Et vere dilatoria est: quia ex probata iudicium siue processus est nullus, sed actio remanet salua, vt in prædi. decre. ad probandum. qñq; tñ non facit iudicium nullũ, vt in decret. pia. vt dr in not. etiã si. Et est speciale in hac exceptiõe propter periculum animæ. vt hic dicit. Item quodam modo similis est huic exceptio falsi procuratoris: quia & illa potest proponi quandocunque etiam post sententiam. ȝ. de proc. in nostra. & C. eod. ti. licet.

¶ *Glo. seq. notat speciale, &c.*

a ¶ *Qui si eam omiserit.*] Not. quoddam speciale in hac exceptione quod in alijs non seruatur: quia si ex certa sciẽtia illam omittat, nihilominus potest eam opponere quandocunque postea, sed in alijs non est ita. ȝ. de off. del. insinuante. & j. de re iud. inter. & 3. q. 5. ꝙ suspecti. puniuntur tamen in expensis litis propter dolum suum. Itẽ est hic arg. manifeste, ꝙ nemo iuri publico potest derogare seu renunciare. ȝ. de so. compe. si diligenti. vbi de hoc. & ȝ. de ser. c. vltimo. & argu. j. de sent. excom. c. contingit.

b ¶ *Condemnandus.*] etiam si excõicatio probata fuerit, & processus habitus, non valebit. & hoc innuit littera ista, vt actor laborib' & sumptibus fatigetur: aliàs quare puniretur in expensis reus si processus teneret? Sed per decr. noua. j. eo. pia consideratione. si in instantia iudicij durante excõicationis exceptio proponatur vt probetur, processus habitus valebit: sed in sequentibus actor non audiatur donec fuerit absolutus. & per hoc obuiatur malitijs eorum qui sciẽter omittunt excõicationis exceptionem ab initio dolose, & sic bona fuit prouisio illius decre. pia. Et idẽ intelligo etiam si per malitiam non omittatur: secus credo de illa exceptione, quæ proponit ȝ iudicem publice excõicatum, in quem nulla cadit iurisdictio. Vnde dũ sic est excõicatus, non tenet processus illius. j. de re iu. ad probandũ. De hoc notauit in decr. pia. in gl. q̃ incipit, sed mirũ. [li. 6.]

¶ *Glo. seq. cum versi. præced. qui si eam. arg. alleg. duo iura. Secundo alle. simile circa quod specificat duo, scilicet quod si excommunicatio sit occulta, & quo dicatur publica.*

c ¶ *Publice.*] Not. etiam istud ꝙ in hoc est arg. ꝙ nulli liceat ignorare qđ publice factũ est. 16. dist. qđ dicitis. & ȝ. de post. præla. ad hæc. [g] Et ideo non prodest alicui si dixerit se ignorasse: vt in proxi. cap. simile de iudice excõicato publice. j. de re iud. ad probandũ. Vnde collige si occulte quis excõicetur, quod postea non reuocaretur sententia siue processus. op. ar. de cle. excom. mi. Apostolicæ. vbi de hoc: quia de occultis non cogitur diuinare. j. vt eccle. bene. vanostrum. & ff. ad l. Aqui. si putator. & ff. man. si fideiussor. §. si cũ debitor. quia nec tenemur ad eius obseruationem nisi post publicationem. ȝ. de consti. cognoscentes. vbi dr rem quæ culpa caret. & 82. dist. proposuisti. Et dico eam publice latam si iudex tulerit sententiam illam in loco vbi publice iudicare consueuit præsentibus officialibus suis & partibus, vel altera absente per contumaciam. C. quomodo & qñ iu. si vt proponis. 2. & l. 1. aliàs si occulte nõ obesset: quantum ad hoc multa arg. possunt induci ȝ ea quæ occulte

g Vide l. nec supina & in l. regula ff. de iuris & facti ignor.

funt. 19. dist. Anastasius. & ȝ. de off. deleg. consuluit. ff. de ritu nup. palam. & de officio præfect. prætor. Barbatius.

¶ *Glo. seq. dat triafinita, & reddit rationem textus.*

d ¶ *Officio iudicis.*] sic prælatus ex officio suo examinare debet electũ sibi præsentatum. ȝ. de elect. nihil est. & c. cum nobis olim. & c. venerabilem. & prætor quos prohibet in totũ prohibet, etiã si pars non opponat. ff. de postu. quos prohibet & ff. de procuratoribus. filiusfamilias. §. veterani. Sic etiã iudex admittit cõpensationẽ, licet pars hoc nõ petat. ff. de petitione hæredit. l. vlt. & ff. de iniurijs. apud Labeonẽ. §. si qs. aliàs ius publicum offenderetur: quod esse non debet. ȝ. de so. comp. si diligenti. C. de procuratoribus. militem. & C. locati. milites. iudex enim qui scit actorem excõicatum, non debet ei participare: & sic tam pro se quàm pro alijs illum repellat ex officio suo. sic & quædam possunt obijci post sententiam. C. de iuris & facti ignorantia. l. 1. & ff ad Macedonianum. cum tamen.

♦ De materia huius decretalis vide Phil. in c. olim. supra de re iud.

ADuersario.] Casvs. Aliquis conuenit aduersarium suũ super aliqua re quam possidebat tempore litis cont. sed quia postea sine dolo desijt rem illam possidere, fuit absolutus: postea eandem rem cœpit possidere: actor petit eandem rem, quæritur an res iudicata ei obstet? Et rñdet Papa, ꝙ non obstat exceptio rei iudicatæ. Not. ꝙ ad hoc vt aliquis condemnetur, necesse est vt possideat tempore litis conte. & tempore quo sñia fertur. Item si aliquis possideat tpe litis conte. & postea sine dolo desijt possidere, absolui debet.

e ¶ *Tempore motæ litis.*] Not. ꝙ ad hoc vt sequatur condemnatio, reus debet possidere tempore litis contest. & ꝙ possideat cũ res iudicatur. sed si tempore litis conte. possideat, cum res iudicatur sine dolo malo amisit possessionem, absoluitur. ff. de rei vend. sinautẽ. §. 1. Vel sufficit possidere cum res iudicatur, vt ibi dicitur.

¶ *Glo. seq. quæri. allo. pro & contra, & dupliciter solui. In fine ponit quatuor, quæ requiruntur vt obstet exceptio rei iudicatæ.*

f ¶ *Sine dolo.*] Sed quis probabit ꝙ sine dolo? Lex dicit, ꝙ idẽ qui desijt possidere. ff. de exce. rei indica. si rem meam. l. si à te. 1. rñso. de qua lege sumpta est hæc decre. Sed ȝ vr ꝙ aduersarius: Nã qui dolũ allegat, dolum probare debet. ff. de prob. quotiens. §. qui dolo. Qualiter rñdebis legi prædictæ, quæ dicit ꝙ ipse debeat probare? Rñde ꝙ hoc ipso quòd ȝtrium non probat, satis probat ipse ꝙ sine dolo desijt possidere. C. qui milit. non poss. super seruis. lib. 12. & C. de test. omnium. sic probatur benemeritus eo ipso ꝙ nõ probatur demeritus. ff. de leg. 2. l. cũ pater. §. rogo. Ideo dicit sine dolo: quia si dolo desijt possidere, cõdemnabitur tanquã possideret: quia dolosus pro possessore habetur. ff. de regul. iur. qui dolo. & l. parem. & ff. de rei vendicatio. quod si dolo. & l. sinautẽ. §. sad & is. ff. de peti. hære. nec vllã. §. is aũt. & l. etiã. §. item si quis. & l. sed & si lege. §. sinautẽ. & §. perinde. Vel dic ꝙ eo ipso ꝙ tpe lit. contestatæ possidebat, si postea dicit se non possidere ad hoc vt absoluatur, præsumitur ȝ ipsum ꝙ dolo desijt possidere: & ideo tenetur probare ꝙ sine dolo desijt possidere ad hoc vt absoluatur, vt dicit l. pdicta, si rẽ meã. alias condemnaretur tanquã possideret. Itẽ si quis nõ possideat, & offerat [g] se liti actore ignorante, non cõdemnabitur ac si possideret. ff. de rei vẽdi. sinautem. in princip. & l. is qui se liti. Sed si actor sciret illũ non possidere, secus esset: vt l. is q se. Itẽ si agat ad exhibẽdum si absoluatur reus, qui non possidebat, & interim incipiat possidere, tñ obstat exceptio rei iudicatæ. ff. de excep. rei iud. si quis ad exhibendum: ad hoc vt exceptio rei iudicatæ obstet, oportet ad minus ꝙ tria cõcurrãt, scilicet ꝙ idẽ sit corpus siue eadem quantitas, idem ius siue causa petendi, & eadem conditio personarum. ff. de excep. rei iudi. cum quæritur. & l. sequenti. & l. cum de hoc. Itẽ ꝙ ille qui absoluitur, possideat rem tpe sententiæ, vt hic dicit. & ff. de exceptio. rei iudic. si rẽ meã. & ff. de rei vendi. sinautẽ. §. 1. Ber.

g Non etiam sed scientia non interrogatus: vt in Spe. de interro. §. 1. vers. pone q la. Am.

VEnerabilem.] Primo ponit dictum. Secundo subiungit ipsius causam: ibi, *Quia nihil.* Abbas Siculus.

Casvs. Archieps Narbonẽs. appellauit à iudicibus pp grauamen sibi illatũ: & super appellatione suas literas impetrauit: cũ iudicibus appellationis obijcieбatur literas non valere, pro eo qđ tpe impetrati rescripti erat ex causis alijs excõicatus: iudices cõsuluerũt Papã, & ipse rñdet, ꝙ licet ex alijs causis tpe impetrati rescripti excõicationis vinculo teneret, de quibus in literis suis mẽtio non haberetur, nihilominus ad psequendã appellationẽ suã debet admitti, quia nihil prodesset excõicato appellare, si nõ posset appellationem

lationem ſuam proſequi, & litteras impetrare. Nota ꝙ excõicatus poteſt appellare, & proſequi appellationem, & litteras impetrare.
a ¶ *Ex ſufficienti.*] ſic ſ. eod. dilectæ. Et intellige ꝙ expreſſit cauſam grauaminis coram iudice à quo appellauit, vt ibi dixi: aliàs nõ admittitur appellatio. ĩ. de appella. vt debitus.
b ¶ *Tempore impetrati reſcripti.*] Not. ꝙ ſ. ſæpius dictum eſt, ꝙ reus excõicatus ſiue à iudice ſuo, ſiue ab alijs tpe impetrati reſcripti non ꝓhibetur proſequi appellationẽ, & appellare. 3. q. 9. reuera. & ĩ. de ſenten. excom. per tuas. & ſ. eod. cum inter. & c. dilecti. & c. ſignificauerunt. Et litteras impetrare, & oĩa facere quæ pertinent ad ſuã defenſionem, vt hic omnia patent per iura ꝓdicta, licet non faciat mentionem de ſua excõicatione, & ſuper ipſa appellatione poteſt litteras impetrare: vt dicit in ſi.

boñ. qui à iudicibus ex ſufficienti[a] grauamine ad Apoſtolicã ſedem appellans, ad vos ſuper appellatione ſua, noſtras litteras reportauit: & ſi ex cauſis alijs tempore impetrati reſcripti[b], vinculo fuerit excommunicationis adſtrictus, de quibus ibi mentio nõ habetur, ad proſequẽdam per eaſdem litteras appellationem prædictam decernimus admittendũ. ¶ Quia nihil excommunicato appellare prodeſſet, ſi non poſſet appellationem ſuam proſequi, & ſuper ea litteras impetrare.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

¶ *Supra viſum eſt de exceptionibus in genere, ſed quia frequẽter obijcitur præſcriptionis exceptio, & plerũque dubitatur an & quando competat: merito poſt præcedentem ſequitur iſta.* Abb. Siculus.

De hac materia tractatur 16. q. 3. & 4. & 3. q. 2. in princip. quaſi.

TITVLVS XXVI.

De præſcriptionibus.

¶ Ex concilio Africano †.

¶ *Epiſcopus contra epiſcopum locum per ſe conuerſum, ad fidem præſcribit triennio: ſed cum vacat eccleſia, vel eſt in ſchiſmate, non præſcribitur contra ipſam.*

CAP. I.

Placuit. Diuiditur. Nã primo ponit dictũ. Secundo determinat: ibi, *Si tamen.* caſum determinatũ exponens: ibi, *Si autem.* aliũm addens: ibi, *Item ſi.* Abbas Siculus.

Placuit †, vt ſi quiſquam aliquem locum ad catholicam vnitatẽ cõuerterit, ſi eum per triennium nemine repetente tenuerit, vlterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipſum triennium[c] fuerit † epiſcopus, qui poſſet repetere, & tacuit. Si autem non fuerit[d], non præiudicetur matrici eccleſiæ: ſed liceat cũ locus acceperit epiſcopum, ex ipſo die infra trienniũ repetere. ¶ Item ſi fuerit epiſcopus ad catholicã fidem ex Donati † parte cõuerſus, nõ ei præiudicet præfinitũ tempus: ſed ex quo die cõuerſus eſt, habeat per triennium poteſtatem repetendi locum, qui ad ipſam cathedram pertinebat.

Casvs. Epi ſiue plati negligebãt parochianos ſuos reuocare ad catholicam vnitatem: vnde ſtatuit concilium illud. vt ſi aliquis aliquẽ locum ad catholicam vnitatem conuerterit, ſi per triennium tenuerit locum illum, nemine ipſum repetẽte, de cætero non repetatur ab eo: & hoc verum eſt ſi per ipſum triennium fuit eṗs, qui poſſit illum repetere, & tacuit: Si vero nullus fuerit eṗs, non ꝓiudicetur eccleſiæ: ſed cum eccleſia eṗm habuerit, liceat ex ea die infra triennium locum ipſum repetere. Item ſi eṗs ꝑ triennium illud catholicus non fuerit, non currat tunc ꝑſcriptio. Sed ſi ad catholicam vnitatem conuerſus fuerit, ex eo die quo conuerſus fuerit, ꝑ triennium habeat poteſtatem repetẽdi locũ illum, qui ꝑtinebat ad eccleſiam ſuam. Nota ꝙ vacante eccleſia non currit præſcriptio. Item non currit pręſcriptio eo tempore quo eṗs catholicus non eſt: tunc enim comparatur vacanti eccleſiæ.

¶ *Glo. ſeq. ſignat ſucceſſiue duo contraria, & ſoluit.*

c ¶ *Per ipſum triennium.*] Signatur ſ. 16. q. 3. placuit, vt quicunq;. vbi dř, ꝙ qui poſt ſex mẽſes [1] negligit plebes conuertere ad catholicam vnitatem: qui poſtea potuerit eas conuertere, habeat ipſas. Solu. illud cap. & illud ſunt eiuſdẽ concilij, & illud debet intelligi ꝑ ſuppletionem iſtius, & ecõuerſo, ſcilicet vt vicini eṗi admoneat eṗm, vt plebem ſuam conuertat ad fidem catholicam: & ſi negligens fuerit ꝑ ſex menſes à tpe admonitionis computandos, qui potuerit eam poſtea cõuertere, habeat eam, computato iſto triennio poſt illos ſex menſes, & ſic habet ſex menſes primo, & poſtea triennium, & ſic nullum ꝯrium. Et ita habes hic præſcriptionem trium annorum, & ſex menſium ꝯ eccleſiam, quod eſt contra illud. ĩ. eo. de quarta. & 16. q. 3. c. placuit. §. quas actiones. Sed hoc introductũ fuit fauore fidei catholicæ.

¶ *Glo. ſeq. obijcit, & ſoluit.*

d ¶ *Si autem non fuerit.*] Et ita vacante eccleſia non currit ei præſcriptio. Item ſi eṗs fuerit hæreticus, non currit eccleſiæ præſcriptio: vt in §. ſeq. quia tunc eccleſia quaſi vacare intelligitur. Sed vř ꝙ debeat currere, quia eccleſia vacante ipſius œconomus poteſt conuenire & conueniri: vt arg. 12. q. 2. vulteranæ. & c. vobis [2]. ergo videtur ꝙ currit præſcriptio. Sed non eſt verum ꝙ œconomus poſſit agere vel conueniri vacante eccleſia, quia tũc caret legitimo defenſore. infra ne ſed. va. per totum. & ideo non currit, immo dormit interim ꝑſcriptio.

¶ Ex regiſtro † Gregorij Italiæ † patriciæ.

¶ *Duobus modis ſummatur. Primo ſic: Taciturnitas prælati non nocet eccleſiæ donec ſit præſcriptum. Secundo ſic: In rebus inuaſis nõ currit præſcriptio.* Ioannes Andr.

CAP. II.

Nihil † prodeſt: & infra. ¶ Nihil cum ſcandalo[e], nihil cũ forali ſtrepitu, vobiſcũ nos velle de cauſis pauperum[f] diffinire, vobis ſcripſiſſe meminimus[g]. ¶ Sed illud vos ſcire credimus, taciturnitatem atq; patientiam noſtram, futuris[h] poſt me pontificibus, in rebus pauperum, præiudicium non facturam.

¶ Gregorius.

¶ *Per quietam & ſynceram poſſeſſionem triginta annorũ præſcribit eccle-*

Nihil prodeſt.] Hoc cap. legitur varijs modis in gloſ. & extra. ſecundum Ioannẽ Andr. ſummatur duobus modis ſecundum primas duas lect. quæ eliciuntur ex gloſ. fin. Et iſtæ duæ lecturæ ſunt veræ in ſe, & procedũt ſine ſcrupulo. De alijs vero poſſet dubitari. Diuiditur. Nam primo repetit quod ſcripſerat olim. Secundo proteſtatur: ibi, *Sed illud.* Abbas Siculus.

Casvs. Quædam domina Patricia occupauerat partẽ patrimonij beati Petri, Papa Gregorius ſcripſit ei, ꝙ ipſa dimitteret patrimonium illud, & ipſa ei reſcripſit, ꝙ ipſa parata erat facere rationem: & Papa ſecundo mandauit eidem, ꝙ nihil cum ſcandalo, nihil cum ſtrepitu iudicij volebat de cauſis pauperum diffinire. vltimo cũ ipſa nõ dimitteret bona pauperum, reducit eidẽ dñæ ad memoriam qualiter olim ſcripſerat ſibi, dicens ꝙ taciturnitas & patientia ſua non faciet præiudicium ſucceſſoribus ſuis in rebus pauperum. Not. argu. nihil cum ſcandalo faciendum. Item bona eccleſiarum pauperum ſunt. Item in re inuaſa nõ currit præſcriptio.

¶ *Glo. ſeq. ar. propter ſcandalum inducit tria ſimilia, ſignat contrarium.*

e ¶ *Nihil cum ſcandalo.*] arg. ꝙ ꝑꝑ ſcandalum deſiſtendũ eſt à iure ſuo. ſ. de temp. ordi. ad aures. vbi de hoc. & 10. q. 3. cauendũ. & 11. q. 3. nolite. Et ſic dñs cum ſciret non debere ſe ſoluere tributum, tñ ꝑꝑ ſcandalum ſoluit: & Apoſtolus ne aliquem ſcãdalizaret, ꝓprijs manibus victum ſibi quærebat. 18. q. 1. iam nunc. verſus finem. & ꝑꝑ ſcandalum conſuetudo loci ſeruanda eſt, vt fecit mater Auguſtini. 12. diſt. illa. in fin. arg. ĩ. de reg. iur. qui ſcandalizauerit.

f ¶ *De cauſis pauperum.*] & ſic bona eccleſiæ pauperum ſunt. 16. q. 1. quoniam quicquid. & 23. q. 7. quod aũt. & q. 8. conuenior. circa prin. & ideo pauperum eſſe dicuntur, quia tpe neceſſitatis omnia ſunt cõicanda [3]. 47. diſt. ſicut hi. & 12. q. 1. c. 2. & victu & veſtitu his contenti ſimus. 10. q. 2. epiſcopus & 12. q. 2. aurum.

g ¶ *Vobis ſcripſiſſe meminimus.*] Et [4] ideo forte creditis ꝙ res pauperum retinere poſſitis, quaſi vobis videamur feciſſe pactum de non petendo, quod falſum eſt, vt ſequitur.

¶ *Gloſſa ſequens arg. inducens rationem & ſimile, alleg. duo contraria, & dupliciter ſol.*

h ¶ *Futuris.*] arg. ꝙ negligentia vel taciturnitas ꝑlati non præiudicat ſucceſſori: quia delictũ ꝑſonæ, &c. ſ. tit. prox. cum venerabilis. & 16. q. 6. ſi eṗs. ſic & tpe ꝑlati male alienantis nõ currit præſcriptio. 16. q. 3. ſi ſacerdotes. & ꝑlatus conditionem eccleſię deteriorẽ facere non poteſt. ĩ. de dona. fraternitatem. arg. ꝯ. ſ. eo. c. prox. & ĩ. eo. auditis. in ſi. Sol. negligentia ꝑlati ſiue taciturnitas bene ꝓiudicat eccleſiæ: quia ꝑꝑ taciturnitatem currit ꝑſcriptio: vt ĩ. quaſi per totum. & ſ. eo. c. prox. & ideo hoc intellige quantum ad centenariã præſcriptionem, quæ ſola currit eccleſiæ Romanæ. 17. q. 4. nemo, & ĩ. eod.

Marginal notes:

¶ cap. 86.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 3. compil. Et de 'ingſm notat intelligẽs a vide Anonimum an. gelhod in noui anni quæ compilatum loco præſumo ſumo.

[1] Vnde dicitur ſum. & poſt. ꝙ ibi ponitur tẽpus poſt quod licet populũ ſuum acquirere. Aliud hic vero ponitur tẽpus poſt qd eṗs populi ſuum non poſſit illum repetere. Ioan. And.

[2] Hæc cap. nõ loquuntur in œconomo: ſed in conſtituto ſ. q. plenã habere adminiſtrationem in ſpiritualibus ſecundum Goff. Ioan. And.

¶ ſuis

† Vide B. Auguſtinũ lib. de hæreſibus c. 69. tom. 6. & Luxemburgum in catalogo hæreticorũ verbo Donatiſtæ.

† Lib. 2. cap. 96. epiſtola 57. regiſtri beati Gregorij.

† Italiæ.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. Et quatenus nihil cũ ſcandalo faciendum dicatur præter Felinũ hic. vide D. Thoma 2. 2. q. 43.

[3] Nec ſunt appropriãda, de præben. cap. 2. Ioan. And.

[4] Hæc gloſ. ſola nõ eſt Bernardi, nec habetur in veteribus codicibus.

verus dominus sciat rem illam ad se pertinere, siue ignoret: vt 34. q. 2. si virgo. & ff. de peti. hære. sed & si lege. §. si de eo.

A*D aures.*] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Tuæ.* Abbas Siculus.

CASVS. Quædã ecclesia præscripsit decimas in parochia alterius xl. ann. quærit an tuta sit ecclesia præscriptione? Rñdet Papa q̃ de iure melior est conditio possidẽtis: q̃a præscriptio xl. ann. excludit omnem actioné. Not. q̃ melior est conditio possidẽtis. Item præscriptio xl. anno. excludit omnem actionem.

a *De iure.*] canonico & etiam ciuili. s. de proba. ex litteris. & j. de iure patro. quod autem. 14. q. 5. non sane. & C. d̃ rei ven. quotiẽs. ff. de reg. iur. cum par. ff. de condi. ob tur. causam. si ob turpem.

Glo. seq. signat contrarium, & remittit.

b *Quadragenalis.*] Sic patet q̃ vna ecclesia potest præscribere decimas in parochia alterius, licet titulum non ostendat. arg. s. eo. titu. de quarta. j. eo veniens. Arg. 3. j. de deci. dudũ. vbi dĩ, q̃ titulus est necessarius. de hoc dĩ. j. eo. si diligenti.

ADDITIO. Hodie est textus apertus. c. 2. eo. tit. lib. 6. vbi titulus est necessarius, vel tantum tempus de cuius initio non sit memoria, cum sit 3 ius cõmune, q̃ vna ecclesia percipiat decimas in aliena parochia. c. ad decimas. de resti. spo. li. 6. Panor.

Idem Mauritano † episcopo.

Vna ecclesia in parochia alterius xl. annorum spatio decimas præscribit.

CAP. VI.

AD † aures nostras peruenit, duas ecclesias litigasse super decimis, quas vna earum in alterius parochia annis quadraginta possedit: & infra. Tuæ fraternitati tenore præsentium innotescat, quòd de iure[a] melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis[b] præscriptio, omnem prorsus actionem[c] excludit.

Idem Parmensi episcopo.

Laici spiritualia possidere non possunt: ergo & per consequens nec præscribere. h. d. & quotidie allegatur.

CAP. VII.

CAusam † quæ inter Regiñ. archidiaconum, & nobilẽ virum G. super decimis vertitur: & infra. Ideoque mandamus, quatenus causam ipsam debito fine decidas, non obstante præscriptione temporis, vel concessione[d] ecclesiasticæ secularisve[e] personæ, si idem G. eã opponere voluerit: quia cum laici decimas detinere[f] non possint, eas nulla valent præscribere ratione.

Glo seq. vocat per duo contraria, & in vtroque remittit.

c *Actionem.*] Arg. q̃ actio secundum canones sit proponenda. de hoc dĩ s. de iudi. dilecti. & c. examinata. & qd̃ dicit, omnem actionem excludit, intellige q̃ talis sit actio quæ possit præscribi: quia quædam sunt quæ præscribi non possunt. j. eo. c. proxi. & c. accedentes. & c. cum non liceat. vbi notatur in quibus casibus non currit præscriptio. Bernar.

C*Ausam quæ.*] Laicus decimas non præscribit. communis diuisio. Secunda: ibi, *Ideoque.* Abb. Siculus.

CASVS. Inter archidiaconum Regiñ. & nobilẽ virum G. quæstio super decimis vertebatur: Papa commisit causam illam, mandans iudici quatenus causam ipsam debito fine decidat, nõ obstãte præscriptione temporis, vel concessione alicuius personæ ecclesiasticæ vel secularis, si idem G. eam opponere voluerit: quia cum laici non possunt possidere decimas, eas præscribere non valent. Not. q̃ laici non possunt possidere decimas, aut etiam alia mere spiritualia. Itẽ quod possideri non potest, non potest præscribi.

d *Concessione.*] Supple facta post Laterañ. concil. in quo cauetur q̃ laici sine animarum periculo decimas detinere non possunt: vt j. de deci. prohibemus. & melius eod. tit. quamuis sit graue. vnde hodie epi decimas laicis in feudum concedere non possunt: quia ius decimarum cum sit spirituale, non cadit in laicum: vt hic in fi. satis patet. De hoc dicetur in decre. j. de deci. quamuis sit graue.

e *Secularisve.*] j. de deci. tua nobis. & c. dudum.

f *Detinere.*] Sic 16. q. 7. c. 1. Et dic detinere scilicet ciuiliter,[a] naturaliter autem de facto possident laici, & in periculum animarum. Exigitur ergo ciuilis possessio ad præscriptionem in huiusmodi spiritualibus. i. vt persona sit talis, in quam possit cadere huiusmodi possessio de iure. In laicũ enim ius spirituale non cadit. s. de electione. sacrosancta. & c. Massana. & 96. dist. bene quidem. Talis quidem possessio germinat prolem, idest fructum parit, acquirit dominium, secundũ lo. vt arg. Insti. per quas perso. not. acq. §. sed bonæ fidei. & ideo quia non possident, non præscribũt: quia sine possessione præscriptio non procedit. ff. de vsucap. l. 3. & melius in l. sine possessione. & præscriptionem obijcere non potest nisi quis possideat. s. de proba. ex literis. i. fi. Ergo laici non possunt nobis obijcere p̃scriptioné in hmõi spũalibus: quia nõ possident ciuiliter decimas; subaudi, nisi allegent alium titulum & concessionem factam.

I*Llud autem.*] Sunt duo dicta. Secundum: ibi, *Verum.* Abbas Sicu.

CASVS. In canonibus reperitur, q̃ qui rem alterius præscribit xxx. annis, tutus est præscriptione: quæsitum fuit à Papa vtrum hodie locũ habeat talis præscriptio. Rñdet, q̃ Romana ecclesia non admittit, vel nõ admittit minoré p̃scriptioné quàm xl. annorũ, licet quidã canones admittãt tricennalé. Et si ecclesia p xl. annos rem aliquã inconcusse possedit, aduersus aliã ecclesiã põt se tueri quadragenaria præscriptione. Si vero de præscriptione & interruptione quæstio fuerit inter partes, ab vtraque parte testes recipi debẽt: Et si probata fuerit interruptio, præscriptio non valebit. Not. q̃ quadraginta annorum p̃scriptio s̃m canones hodie locum habet. Itẽ præscriptio debet esse continua, & non interrupta.

Idem.

Si contra præscriptionem xl. annorũ, quæ sola currit contra ecclesiam, opponatur interruptio: vterque probabit.

CAP. VIII.

ILlud † autem te scire volumus & tenere, quòd aduersus ecclesias minorem præscriptionem quàm quadraginta[g] annorum Romana ecclesia nõ admittit, licet quidam canones[h] comprobent tricennalẽ: & ecclesia se potest aduersus[i] ecclesiam quadragenaria temporis præscriptione tueri, de re illa quam inconcusse[k] quadraginta annis noscitur possedisse. Verum si de præscriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæstio, ab vtraq; parte[l] testes recipi debent: & si probata fuerit interruptio[m], præscriptio non tenebit.

Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat. De materia vide plene per Bald. tract. de p̃scrip. in quinta parte principali, & qñ, & qualiter interrupitur præscriptio vide Barto. in l. naturaliter. ff. de vsucapion.

g *Quadraginta.*] s. eod. de quarta. & c. ad aures. & j. c. proximo.

h *Canones.*] 16. q. 3. c. 1. & 2. & c. quicũq;. & c. placuit. quæ hodie non tenent. s. eo. c. 3.

Glo. seq. vocatur per quæstionem.

i *Aduersus ecclesiam.*] hoc ideo dixit: quia aduersus priuatum bene tuetur se ecclesia spatio[3] xxx. anno. vt s. eo. sanctorum. quæ in isto casu habet intelligi: ne quod in eius fauorem noscitur indultum, ad eius læsionem retorqueri contingat. C. de leg. l. quod fauore.

Idem.

Fines prædiorum ecclesiasticorum xl. annorum spatio præscribuntur.

CAP. IX.

QVia † indicante abbate C. comperimus, inter eũ & abbatem sanctæ Lu-

Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat. & de agrimensore vi de Alciani lib. 5. dispunct. c. 15.

k *Inconcusse.*] id est quiete, & sine aliqua interruptione. j. eo. auditis. & c. seq. Vel sine aliqua synodali proclamatione, per quam interrumpitur præscriptio. s. eo. sanctorum.

l *Parte.*] super præscriptione & interruptione: vt j. eo. auditis.

Glo. seq. distinguit interruptionem naturalem & ciuilem. De prima ponit duos modos, & octo de secunda.

m *Interruptio.*] Not. q̃ interruptio fit pluribus modis, naturaliter & ciuiliter. Naturaliter duobus modis, per inundationẽ maris & fluminis: vt ff. de acquir. pos. qui vniuersas. §. item quod à mari. & l. possideri. §. Labeo. Item per deiectionẽ & expulsionẽ. ff. de vsuca. naturaliter. §. 1. Ciuiliter vero multis modis interrumpitur præscriptio. Et primo per libellum principi oblatum[4] in annali actione. C. qñ li. princi. da. lit. contesta. faciat. l. 2. Item per litis contestationem, quod habet locũ in perpetuis actionibus. 16. q. 3. placuit. §. potest. versicu. is autem. & §. quod si ij. & coram suo iudice. C. ne de sta. defun. l. penultima. Si non potest litẽ contestari, sufficit iudicẽ adire, & libellũ offere 3 absenté, vel 3 eũ qui conueniri non potest aliqua de causa, & in querimoniã deducere ius suum, vel corã publicis personis, vel ad domiciliũ rei cum iudex haberi nõ põt proponat, & sic interrupta est præscriptio. C. de anna. excep. vt perfectius. & prædi. §. potest. ver. is aũt. Itẽ p sacrũ oraculũ oblatũ principi. Et p executorẽ si postea subsecuta fuit cõuentio. C. de p̃scri. xxx. an. sicut in rẽ. in fi. Itẽ p solutionẽ vsurarũ. C. de p̃scri. xxx. ann. si q̃s emptionis. in fi. Itẽ p synodalẽ p̃clamationẽ. s. eo. sanctorũ. Itẽ per secundã cautionẽ à debitore factã. C. de p̃scri. xxx. ao. cũ nouissimi. §. sed etsi quis. Itẽ p denunciationẽ factã a colono. s. vt lit. nõ conte. quoniam frequenter. §. quod si super. & C. vbi in rem act. l. 2. Ber.

Q*Via indicante.*] Primo ponit dictum, quod secundo exequendo committit: ibi, *Hortamur.* Tertio circa exceptionem instruit: ibi, *Quadraginta tantum.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter duos abbates orta fuit quæstio de finib⁹: Papa mãdat illam quæstionem diffiniendam per agrimensores, qui ad loca de quibus contentio est accedant, & in præsentia illorũ quæstionẽ faciant terminari, præscriptione xl. annorũ tãtum vtrique parti seruata. No. quæstionem de finibus in præsentia iudicum terminari. Item præscriptio xl. ann. hodie locum habet.

a Agrio

ciæ, exortã de finibus quęstionem: agrimensoris [a] diffinitione, illam prospeximus finiendam. ¶ Hortamur igitur, vt ad loca [b], de quibus est contentio, accedentes, eam in vestra faciatis præsentia terminari: Quadraginta [c] tantum annorum præscriptione vtrique parti seruata.

¶ Lucius tertius.

¶ *Tempore hostilitatis nõ currit præscriptio.*

CAP. X.

EX † transmissa conquestione abbatis & monachorũ de Habeñ. accepimus, quòd cũ ecclesia [d] de Camenone ad ius eorũ pertineat, & homines de Sibini, & Vinto. ecclesiarum parochiani sint ipsius ecclesiæ: clerici, qui prædictas habuerũt ecclesias, minutatim [e] omne ius parochiale præter ius funerandi [f], matrici ecclesiæ subtraxerunt: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus decimas [g] & oblationes cum aliis obuentionibus, memoratæ matrici ecclesiæ (præscriptione hostilitatis tẽpore non currente [h]) restitui faciatis.

¶ Innocentius Abbati de Cenedo. †

¶ *Procurationes quæ debentur legatis & nuncijs Apostolicæ sedis, præscribi non possunt.*

CAP. XI.

ACcedentes † ad præsentiã nostram præpositus sancti Nazarij, & A. canonicus sancti Stephani, syndici & procuratores primicerij & clerici † Mediolan. de ordinarijs maioris ecclesiæ grauiter sunt conquesti: quod cum ipsi legatos & nuncios Apostolicæ sedis deuote recipiant, & procurent, dicti ordinarii procurare ipsos renuũt, & † procurantibus ad expẽsas subsidium impertiri: & infra. ¶ Volentes autem, vt quod omnibus imminet, ab omnibus [i] cõportetur: Mandamus, quatenus nisi dicti ordinarij per speciale priuilegium Apostolicæ sedis à præstandis procurationibus ostenderint se immunes (etiam si longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint. cum in talibus [k] præscriptio sibi locum nequeat vẽdicare) ipsos ad procurationis sarcinam ordine debito subeundam, teneri decernas.

¶ Idem de Costa. & de sancto Donato † Prioribus.

¶ *Subditus non præscribit obedientiam contra prælatum.*

CAP. XII.

CVm † non liceat à capite

---

a ¶ *Agrimensoris.*] qui tenetur de modo finium actione in factum, si male renunciauerit, dummodo dolose hoc faciat. de culpa enim vel negligentia non tenetur. ff. si men. fal. mo. dix. l. 3. §. 1. Lau.

b ¶ *Ad loca.*] vt loca diuidenda subijciat oculis. ff. fini. re. l. si irruptione. in fi. C. fi. regun. l. si quis. Et hic potest sumi arg. quod iudex potest iudicare secundum quod nouit, & non secundum allegata. Et not. quod iudex qui contra conscientiam vel contra iustitiam in grauamen alterius aliquid fecerit, per gratiam vel sordes, per vnum annum nouerit se suspensum: & si durãte suspensione ingesserit se diuinis, irregularis efficitur: cũ quo solus Papa dispensat, & in veram litis æstimationem cõdemnabitur, vt in decr. Inno. iiij. cũ æterni. de re. iu. [lib. 6.]

¶ *Gl. seq. inducit quatuor concor. allegat iiij. iura in cõtrarium, & soluit distinguendo inter fines parochiarum, &c. & prædiorum. primo casu aut constat de limite, aut non. Et si constat, aut quæritur de limite, vel adhærẽtibus, aut de non adhærentibus.*

c ¶ *Quadraginta.*] sic ergo vĩ quod fines præscribi possunt: vt 16. q. 4. volumus. & q. 3. inter memoratos. & s. eo. ad aures. & supra de proba. ex litteris. Sed contra vĩ quod fines pscribi nõ possunt: vt 16. q. 3. licet in regulis. & j. de paro. super eo. 16. q. 3. quicunque. & c. inter memoratos. Super hoc dicas vbi fines diœcesũ siue parochiarum constat distinctos fuisse, vel etiã potest probari per libros antiquos, & testes, & famam, & alia adminicula: vt s. de proba. cũ causam. fines diœcesis siue parochiæ, aut prouinciæ non possunt præscribi. & sic loquuntur ca. ista. 16. q. 3. licet. & c. quicunq;. & j. de paro. super eo. & ratio est, s. ne prouinciarum termini confundantur. 16. q. 3. quicunq;. & sic limes præscribi non potest, nec ea quæ limitibus adhærent. ff. de rei. ven. quæ religiosis. & ff. de contrah. emp. in modicis. Vbi vero non constat, nec potest probari de diuisione, limes & ea quæ sibi adhærent bene possunt præscribi. [1] & sic distinguit illud c. 16. q. 3. inter memoratos. Fines vero prædiorum bene præscribuntur, in quo casu loquitur illud c. ex litteris. s. de pba. in quo casu potest intelligi illud c. 16. q. 4. volumus. & illud quod hic dr̃. Si vis intelligere hic de finib⁹ parochiarum, intellige hic quòd fines non erant distincti. vnde habet locum præscriptio, vt dicit c. inter memoratos. Illud scias, quod licet limes præscribi non possit. tñ ea quæ sunt infra limitem, limiti non adhærentia præscribuntur [2] spiritualia & temporalia: & sic loquuntur s. eo. c. ad aures. & j. eo. auditis. vbi vna ecclesia præscribit decimas in parochia alterius, & tũc necessarius est titulus. Vt no. j. c. si diligenti, & in quadã decre. Greg. eo. tit. venerabilium. vt notatur infra eod. si diligenti.

EX trãsmissa. Prima pars ponit querelã, Sc̃da dat iudices: ibi, Discretioni. Ab. Sic. Et erat hæc oli sub tit. de capellis monachorũ.

CASVS. Ecclesia de Camenone pertinet ad monasteriũ de Habeñ. & homines de Sib. & Vintoñ. ecclesiarũ sunt parochiani matricis ecclesiæ de Camenone. clerici de Sib. & Vintoñ. minutatim omne ius parochiale præter ius funerandi subtraxerunt illi matrici ecclesiæ, scilicet decimas & oblationes: vnde abbas & monachi de Habendon. pro ecclesia sua matrice de Camenone conquesti sunt dño Papæ. Vnde mandat iudicibus, quatenus faciant restitui decimas & oblationes cũ aliis obuentionibus prædictæ matrici ecclesiæ de Camenoñ. non obstante præscriptione tempore hostilitatis à clericis prædictarum ecclesiarum. Not. quod monachi possunt habere ecclesias parochiales, & sic per consequens populum. Itẽ maior ecclesia vel monasterium potest agere pro ecclesia sibi subiecta. Item ius parochiale generale nomen est, vt hic patet. Item tempore hostilitatis non currit præscriptio. Item debentur matrici ecclesiæ, & non capellæ.

d ¶ *Ecclesia de Camenone.*] quæ parochialis erat ecclesia & matrix, pertinẽs ad monachos, si aliæ erant sub illa: & ita istę ecclesiæ pertinebant ad monasteriũ mediante matrice ecclesia. & ita maior ecclesia potest agere pro iure subditarum ecclesiarum, sic j. eo. audita. & 16. q. 3. inter memoratos.

e ¶ *Minutatim.*] frustatim lupus comedit agnum. 13. q. 1. c. ecclesias. §. his ita. vltra vnã columnam. & est quasi quædam species alluuiõis quæ prædiorum statum immutat, alij auferẽdo paulatim, alij dando latenter. C. de alluuio. l. 1. & 2.

f ¶ *Funerandi.*] ius funerandi consistit in sepulturis mortuorum, & exequijs, & oblationibus inde prouenientibus. [3] & illud ius non subtraxerant matrici ecclesiæ. de hoc iure habes j. de sepul. per totũ.

g ¶ *Decimas.*] Et sic patet. quod de iure cõi matrix ecclesia debet percipere decimas infra confines suæ limitationis, & sic capellæ nihil debẽt habere: quod est verum nisi per specialem indulgentiã vel præscriptionem. j. de deci. cum cõtingat. & 16. q. 1. de decimis.

h ¶ *Non currente.*] Tẽpus hostilitatis non currit: immo illud subducitur de præscriptione. sic & 16. q. 3. prima actiõe. ff. de ca. & postli. reuer. postliminium. & C. eo. ab hostibus. & in aliis casibus. s. eo. c. 1.

ACcedentes.] Prima pars ponit querelam. Secunda dat iudicẽ: ibi, volentes. Abbas Siculus.

CASVS. Præpositus sancti Nazarij, & A. canonic⁹ sancti Stephani procuratores cleri ad sedẽ Apost. accedentes cõquesti sunt de ordinariis maioris ecclesiæ, quod cũ ipsi procurent legatos & nũcios Apostolicæ sedis, dicti ordinarii nõ velint illos procurare, nec aliqd conferre ad procurationes pstandas: volẽs Papa vt quod omnibus imminet, ab oĩbus cõprobet: mandat abbati de Cenedo, quatenus si dicti ordinarij p speciale priuilegiũ Apost. sedis à pstandis procurationibus ostẽderint se immunes, decernat ipsos ordinarios teneri ad procurationes ordine debito faciẽdas, etiã si lõgissimo tpe nõ impederint procurationẽ: cũ in talibus non habeat locũ præscriptio. Not. quod omnes tangit, ab omnib⁹ approbandũ est. Itẽ res ecclesię tenent procurare nuncios & legatos Romanæ ecclesiæ, nisi speciale priuilegiũ ostendant. Item in procurationibus non habet locum præscriptio.

i ¶ *Ab omnibus.*] arg. quod omnes tangit, ab omnibus est approbandum. 66. dist. c. 1. & s. de temp. ord. si archieps. & s. de offi. ordi. ad hoc. ff. de aqua plu. arc. in concedendo. & C. de aucto. præstan. l. vlt. Item vbi onus, ibi emolumentum. 1 2. q. 2. charitatẽ. & c. ecclesiasticis. & Insti. de leg. pa. suc. §. 1. & C. de fur. manifestissimi. §. sin autem. [4] & melius. C. de cad. tol. l. vnica. §. pro secundo.

¶ *Glo. seq. dat vnum simile, & duo similia.*

k ¶ *In talibus.*] In procuratione quæ debetur ratiõe visitationis, nõ currit præscriptio. j. eo. cũ ex officij. & hic patet. sed in illa quæ datur ratione institutionis bene currit: de qua loquitur. c. 18. q. 2. Eleutherius. Itẽ in illa quæ datur ratione consuetudinis: vt 18. q. 2. seruitiũ.

CVm non liceat.] Sunt duę partes. Prima reprehendit factum illorum, quibus scribitur exprimendo causam. Secunda illud corrigi

---

¶ Cap. 1. tit. de capellis monachorum in 2 compila. Et de materia, quando videlicet non currat præscriptio, vide Specul. tit. de appell. §. nũc breuiter. adde late per Rip. tract. de peste.

† Curreta. † Cineta. † Cerreta.

[1] Adde quod dicitur adhærere limitibus: per Bal. in l. 1. ff. de offic. præsi. vrb.

[2] Gos. hic dicit, quòd postquam fines sunt turbati, & alter incipit fines possidere, vt solum proprium non vt fines, tunc incipit præscribere, ante turbationem autem non præscribitur: quia vtrique finibus communibus tunc vtitur ratione suæ partis. si pro so. l. me tius. in A.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat. Et de compilatione vide Innocẽtium & Antonium de Butrio in c. cum ex officij. infra eod. tit.

† Clericis multorum quo.

† Alias ius procurantibus ad expẽsas noluut subsidium, &c.

[3] Concor. sec. 11. & 12 q. 1. in nostris casus. & 1 funeris sumptus. ff. de rel. & sumptu funeris.

† Torneto † Cornaro † Alias est de Costa & sancto Martino.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat. Vide Romanum in sing. 300. in cap. cum ex de Florentia & doctores in c. si. ceretarum. 2. q. 7.

[4] Commodarius pariũ quã consequatur ex his non redditum dolo, veluti passibus damnũ, sic assequatur lucrum. in Aud.

corrigi præcipit, & exceptionem remouet:ibi, *Ideoque*. Abbas.

Casvs. Archieps Bracharen. cõquestus est dño Papæ, q Priores de Costa & de S. Donato denegabant sibi obedientiã & reuerentiam exhibere, licet ecclesiæ suæ in ipsius archiepãtu essent constitutæ, dicentes q eam sibi exhibere non cõsueuerunt. Mandat Papa dictis Prioribus, quatenus pdicto archiepo exhibeant obedientiam & reuerentiam debitã, sicut alij clerici suæ diœcesis: præscriptione tpis non obstante. Nota q contra obedientiam non currit præscriptio.

Glo. seq. ponit tres casus exceptos, demum obijciendo quærit, & soluendo quæstionem repetit.

a ¶ *Recedere.*] nisi vbi inciditi hæresim. 24. q. secunda, sane 2. Vel in schisma. ȝ. de ele. quia diligentia. & in crimine notorio fornicationis, & in simoniaco in ordine, si possit pbari. 32. dist. §. verum. & 1. q. 1. si quis à simoniacis 1. In aliis aũt criminibus etiam si sint notoria, expectanda est sententia. 15. q. vlt. sciscitantibus. 8. q. 4. nonne. & ȝ. vi lit. pen. laudabilem. & c. à memoria. & j. de diuor. porro. Et est ratio: quia fornicarij notorij & simoniaci sunt suspensi ipso iure. 1. q. 1. reperiuntur. Sed nõne pro aliis criminibus phibetur quis à perceptione Dñici corporis. de consec. dist. 2. quotidie. & ab Immolatione. vt 6. distin. testamentum: Quare ergo potius circa ista crimina hoc dicitur? Solu. canon dicit 2, q istos simoniacos & fornicarios vitare possumus iure mero, sed alios non, nisi essent excommunicati, & suspensi vel depositi. Vinc.

b ¶ *Suæ diœcesis.*] Eo enim ipso debent sibi subesse. 16. q. 7. oẽs basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. nisi ostendant se exemptos. j. de confir. cum dilecta. ad fi. & hoc ideo, quia possessor non cogitur probare titulum suæ possessionis. C. de rei vend. l. vlti. C. de peti. hære. cogi. & 2. q. 5. §. 1. quia ius istud de communi iure pertinet ad episcopũ in omnibus clericis suæ diœcesis, vt hic patet.

Glo. seq. ponit 26. casus, quibus vel non præscribitur, vel præscriptio dormit. & quinque personas quæ non præscribunt. in fi. signat contrarium, & soluit. & primo recitantur sine.

c ¶ *Non obstante.*] Nota hic casus in quibus non currit præscriptio. Primo in obedientia, vt hic. Item in pcuratione ratione visitationis debita. ȝ. eo. c. proxi. Item in decimis à laicis possessis. ȝ. eo. causam quæ. Item in matrimonio. j. de consang. non debet. Itẽ in tributis siue publicis functionibus. C. de pscrip. xxx. vel xl. an. l. cõperit. Et liber homo non pscribitur. 16. q. 3. c. placuit. §. potest. vers. q si priuatus. & seq. §. Item tpe vacantis ecclesiæ non currit pscriptio. Nec tpe schismatis. ȝ. c. proxi. & c. de quarta. & j. eod. cum nobis. Item tpe hostilitatis non currit. ȝ. eod. c. ex transmissa. & 16. q. 3. prima. Item nec ꝯ neruum ecclesiasticæ disciplinæ. ȝ. de consue. cũ inter vos. Item in re quæ de iure cõi possideri non potest. 93. dist. illud. & 100. dist. ꝯ morem. Item limes. 16. q. 3. licet. & j. de paro. super eo. Item nec in re spirituali iniusto titulo acquisita. ȝ. de transact. præterea 2. Item nec via publica. ff. de vi pub. viam. Item nec ꝯ ius publicum. C. de ope. publi. præscriptio. Item res sacra. & res fiscalis. Instit. de vsucap. §. 1. & §. res fisci. Item res præsidi data ꝯ legem Iuliam repetundarum. ff. ad legem Iul. repetundarum. qd ꝯ legem. Item res pupillaris. ff. de acquirendo rerum domi. bonæ. Itẽ fundus dotalis. ff. de fun. do. si fundus. Item res peculiaris, vt videt C. ne de sta. defun. l. vlt. Item pupillo non currit præscriptio. C. qui, ex cau. in integ. resti. non est ne. l. vlt. Item vxori durante matrimonio non currit pscriptio, nisi maritus vergat ad inopiam. C. de iure do. in rebus. §. oẽs. Item in rebus quæ sub conditione debentur, nõ currit præscriptio, nisi à tpe conditionis extantis. C. de pscrip. xxx. anno. cum notissimi. §. illud aũt. Item tpe suspensionis prælati non currit pscriptio. j. de conces. pben. quia diuersitatem. Item filiosfamilias non currit pscriptio, dum est in potestate patris. C. de anna. excep. l. 1. in fin. §. vlt. & C. de bon. quæ lib. quæcunq; ad fi. & C. de bo. ma. l. 1. in fin. & ȝ. de postu. præla. bonæ memoriæ. in fin. Item quidam sunt, qui pscribere non possunt, vt precario tenentes. 10. q. 3. quia cognouimus 3. Item colonus. 16. q. 1. clerici. & c. seq. C. de præscrip. xxx. anno. male agitur. Item qui nomine alieno possidet. j. eod. si diligenti. Item vsufructuarius. Instit. p quas psonas nobis acquiri. §. fructuarius. Nec creditor pscribit pign. ff. de vsuca. non solum. §. qui pignori. & C. de pign. act. nec creditores. & hoc intellige de longa pscriptione tm leges, non de longissima. argu. est q ꝯ obedientiam pscribitur. j. de priuil. cum olim 4. Sed ibi habuit priuilegium rõne cuius præscripsit, & pterea suberat Rom. eccle. quæ ipsam obediẽtiam ꝯ epm potius pscripsit. sic j. eo. cum ex officij.

Addit:io. Vnde versus.

Hostis, schisma, minor, consensus, res sacra, dotes,
Ecclesiæ neruus, laicus, res spiritualis.
Visito, coniugium, via publica, liber, obedit.
Functio, res fisci publicum ius, de repetundis.
Si vacat ecclesia, suspensio, sub pater manet.
Vxor conditio, si res nõ possideantur.
Res pupillares his atque perculia iungis.

---

membra recedere a, non sufficimus admirari, quòd sicut referente Bracharen. archiepiscopo nobis est intimatum, licet ecclesiæ vestræ in ipsius sint diœcesi constitutæ, vos tamen obedite sibi tamquàm episcopo † vestro, contumaciter recusatis: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus præfato archiepiscopo & ecclesiæ Bracharen. obedientiam & reuerentiã debitam, sicut alij clerici suæ diœcesis b faciunt, impendatis, præscriptione temporis nõ obstante c.

¶ Idem nobili viro Matafeloni.

¶ *In iuribus ad Romanam ecclesiam spectantibus currit sola centenaria præscriptio.*

CAP. XIII.

AD † audientiam Apostolatus nostri peruenit: & infra. ¶ Proponebatur ex parte tua Alexandrum Papam prædecessorem nostrum tibi in castro Palatioli concessisse singulis annis quadraginta solidos denariorum Papiensium, quos Romana ecclesia ibi consueuit recipere annuatim: insuper comestiones d, banna e, placita f, forisfacta g, & omnia iura quæ ibi Apostolica sedes habebat. Sed ea tibi nulla ratione deberi, castellanus eiusdem castri constantissime asserebat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papæ priuilegium, & librum ecclesiæ Romanæ censualem. hoc etiam nitebaris probare per testes, qui dicebãt se vidisse præscriptum censum nũcijs Romanorum Pontificũ à quinquaginta annis & infra fuisse solutum. Sed inter alia fuit ex aduerso respõsum, quòd nec priuilegium, nec liber censualis tibi aliquid cõmodi afferebat †: cum priuilegio vsus non fuerit spatio annorum triginta: & liber censualis suspectus existeret: quia non fuerat in camera nostra receptus: ac scriniarius h alio modo scripsisset dicta testiũ, quàm dixissent.

Impedimenta vetant hæc ne præscribere possis.

AD *audientiam.*] In feudo Romanæ ecclesiæ ꝯ ipsam ecclesiã & vasallum currit sola pscriptio centũ annorũ. Duæ sunt partes principales. In prima ponit pcessus narratio. In scda diffinitio: ibi, *Nos igitur.* Prima subdiuiditur: q a primo ponit petitionẽ actoris. Secũdo rñsionẽ rei: ibi, *Sed ea.* Tertio pbationes actoris: ibi, *Ad quod.* Quarto pbationum ipsarum impugnationes: ibi, *Sed inter.* Abbas.

Casvs. Inter nobilẽ virũ Matafelonẽ ex vna parte, & castellanos de castro Palatioli ex alia, qstio vertebatur sup quibusdam iuribus q nobilis pdictus dicebat se debere pcipere i dicto castro p ecclesia Romana. Partibus pp hoc in psentia Papæ constitutis, ex parte ipsius nobilis pponebatur, q Alexander Papa concesserat in dicto castro sibi xl. sol. Papien. quos Romana ecclesia ibi ꝯsueuit pcipere annuatim. Insup comestiones, placita, banna, forisfacta, & oĩa iura q ibi Rom. ecclesia habebat. Castellanus eꝯ dicebat se ad ea nulla rõne teneri: ad qd pbandũ pdictus nobilis inducebat priuilegiũ Alexandri, & librum censualẽ, & hoc idem nitebatur pbare p testes, q dicebãt se vidisse pdictum censum nuncijs Apost. sedis à L. anñ. & infra fuisse solutũ. Sed ex aduerso fuit rñsum, q nec priuilegium, nec liber censualis aliqd cõferebãt, cũ ipse priuilegio vsus non fuerit spatio xxx. an. nec liber cẽsualis: q a suspectus erat ex eo, q nõ fuerat inuẽtus i camera Papæ, & notarius aliter scripserat dicta testium q dixissent: Dñs Papa considerãs potius auctoritatẽ priuilegij q dicta testiũ, nec librũ censualẽ habet suspectũ, licet in camera Papæ nõ fuisset inuẽtus, nec credat notariũ aliter scripsisse dicta testiũ q dixissent: Considerãs insup (qd est longe validius) negotiũ ipsum tãgere principaliter Rom. eccle. ꝯ quã non nisi centenaria currit pscriptio, condẽnauit dictũ castellanũ in solutione omnium petitorũ. iniungendo eidẽ, vt dicto nobili, nõ tamq sibi, sed tamq Romanæ eccl. cuius auctoritate debet pcipere pdicta, & cuius etiã vasallus pp pdicta existit, psoluat. Nota casum vbi magis creditur priuilegio q testibus. Item liber censualis fidem facit. Itẽ psumitur pro illo qui officium suum iurauit fideliter adimplere. Item ꝯ Romanam eccl. non currit pscriptio nisi centum annorum.

d ¶ *Comestiones.*] id est albergarias, seu procurationes, quas à singulis seu certis percipere poterat.

e ¶ *Banna.*] id est ius indicendi bannum, vel edictum.

f ¶ *Placita.*] id est iurisdictionem causarum.

g ¶ *Forisfacta.*] i. pecuniarias pœnas deliquẽtiũ. ar. j. de pœ. pbyter.

h ¶ *Scriniarium.*] scriniarij appellantur tabelliones, & est vulgare Romanorum.

¶ Glo.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Magis auctoritatem.*] Arg. 3. C. de fide instru. in exercendis. 3. de fid. instr. cum Ioannes. Sol. illud generale, & istud speciale pp antiquitatem facti. ff. de proba. census. & sunt semp specialia ista obuiantia illi generali, & vbicunq; scriptura est necessaria. 97. dist. nobilissim. C. de man. prin. l. 1. 3. de offi. deleg. cum in iure. C. si mi. te ma. dixe. si alterius. & vbicunq; priuilegium allegatur. arg. 3. de pri. tu. porro. quædam enim melius pbantur p instrumenta q̃ p testes: vt dictum est. De hoc 3. de pba. tertio. vt hic secuitur, vbi dicit, sfiderantes etiam librũ censualem, & cætera.

b ¶ *Censuale.*] Sic enim p libros antiquos pbatur diuisio diœcesium. 3. de pba. cũ causam. & instrumento pducto de archiuo publico credit. C. de fid. instr. Authen. ad hoc. arg. 30. q. 1. pne nit. publicũ testimoniũ dí habere, ex quo magistratus confitetur illud de archiuo publico esse: vt hic. & si manu cõmentariens. et signa imposita sunt cõsueta. arg. ff. de iu. fis. in fraude. 5. quoties. & C. de fid. instru. plures. ff. de pbat. census. C. arbit. tutelæ. l. vlt. & sufficit, qđ i libro Authentico scriptũ est. 6. q. 3. scriptum est in lege. & ff. qui & à q. ma. lib. noo hant. l. prospexit.

c ¶ *Iuratus.*] Sic ergo psumitur pro aliquo ratione iuramenti. 1. q. 7. sancimus. 3. de præsump. illud. Item ratione honestatis suæ. 3. de fid. instru. cum dilectus.

¶ Nos igitur magis[a] auctoritatem priuilegij, quàm depositiones testium attẽdentes: considerantes etiã librum censualem[b], quem non suspectum habuimus[†], licet nõ in nostra, sed in Cardinalis sancti Hadriani camera sit inuentus, qui † eũ quando camerarius fuerat, de camera beati Petri suscepit: nec credentes ipsum scriniariũ (cum iuratus[c] sit officium suũ fideliter exequi) aliud scripsisse, quàm à testibus diceretur: Respicientes insuper (quod est lõge validius) ipsum negotium tangere principaliter[d] Romanam ecclesiam, contra quam non nisi centenaria[e] præscriptio currit: in solutione prædicti census, & aliorum petitorũ condemnauimus partem aduersam: iniungentes eidem, vt tibi, non tamquam[f] tibi, sed tamquam ecclesiæ Romanæ (cuius auctoritate debes percipere, cuius etiam propter prædicta beneficia vasallus existis) sine difficultate persoluat.

¶ Idem Hel. & Gu. abbatibus.

¶ *De centenaria præscriptione, quæ solum currit cõtra Romanam ecclesiam, tempora schismatum deducantur.*

CAP. XIIII.

CVm † vobis[g]: & infra. ¶ Licet tam legali[h], quàm canonica[i] sit diffinitione statutũ, vt contra Romanam ecclesiã, quæ gaudet priuilegio speciali, non nisi centũm annorum[k] præscriptio locum sibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium † schismatum[l], quæ secundum iuris ordinem cursum præscriptionis impediũt, nolumus aliquatenus cõputari: sed diligenti consideratione adhibita, de ipsa computatione deduci[m].

¶ Idem Helieñ. & Roffeñ. episcopis.

¶ *Prælatus inferior potest præscribere in certis ecclesijs sua diœcesis totũ ius episcopale: subducitur tamen de præscriptione tempus quo vacauit ecclesia cathedralis.*

CAP. XV.

AVditis † & intellectis meritis causæ, quæ vertitur inter Vigoreñ. episcopum, & abbatem de Heuescam, super ecclesijs in valle de Heuescã, quas episcopus asserit ad se

d ¶ *Principaliter.*] Secus si secundario. 3. de re iudi. c. penul. arg. 3. de priui. si de terra. & c. accedẽtibus. Posset tñ iste castellanus præscribere vt teneret terram, & esset feudatarius ecclesiæ Romanæ, & non ille: quia p hoc non præiudicatur ecclesiæ. sic 16. q. 4. volumus. arg. C. de præscrip. 100. ann. competit. & Liubemus. 16. q. 3. c. placuit. 5. potest. & 3. eod. sanctorum.

e ¶ *Centenaria.*] 16. q. 3. nemo. & 3. c. prox. & C. de sacr. san. eccle. l. vlti. & melius in Authen. ibi signata, quas actiones 10 fine.

¶ *Glo. seq. arg. de verbo, tamquam, & inducit sex concor.*

f ¶ *Tamquam.*] arg. q aliquis facit aliquid noo tamq̃ ipse, sed tamq̃ alius. 3. de elect. cum inter canonicos. & ff. de adopt. si pater. 5. qui duos. ff. de inoffi. testa. Papinianus. 5. sed neq; impuberis. ff. quãdo app. sit. l. 1. 5. solent. & 3. de reb. eccle. non alie. si quis presbyterorũ. sic aliquis facit aliquid in eo q homo. & aliud in eo q rex. 23. q. 4. si ecclesia. in fin.

CVm vobis.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio: ibi, Licet. Abbas Siculus.

g ¶ *Cum vobis.*] Casvs. Hildesemeñ. s epũs mouebat quæstionem subiectionis 3 monasterium Grandesh. & ecclesiam Romanã, dicens q pscripserat subiectionem 3 libertatem monasterij: contra misit Papa quibusdam abbatibus, vt reciperent testes epi ad probandum pscriptionem 3 libertatem monasterij. Sed postq inchoata fuit præscriptio 3 monasteria, scissura trium schismatum 3 fuit in ecclesia Romana. Modo iterum scribit Papa eisdem iudicibus dicens, q tam iure canonico q ciuili Romana ecclesia gaudet priuilegio speciali, vt non tuñ pscriptio centum annorum currat contra Roma. eccle. tamen dicit Papa, q non vult computare tempora schismatum in præscriptione, sed de medio deduci. Bernar.

Nota q Romana eccle. gaudet priuilegio speciali centũ annorũ non solum in rebus proprijs, sed etiam in ecclesijs sibi immediate specialiter subiectis. Item tpe schismatis non currit præscriptio.

h ¶ *Legali.*] C. de sac. sanct. eccle. vt inter diuinum 4. & in Authẽ. vt Roma. eccle. cen. ao. gau. pri. 5. quod autem. coll. 2.

i ¶ *Canonica.*] 16. q. 3. nemo. & 3. c. prox. & j. eo. si diligenti. in fi.

k ¶ *Centum annorum.*] Hæc pscriptio obtinet in rebus & possessionibus, sed in priuilegio plationis, quo super alias ecclesias obtinet principatum, nulla currit ei pscriptio. 93. dist. qui cathedrã. 24. q. 1. quia ex sola. & c. rogamus. & c. schisma. quia hoc esset pscribere obedientiam: qđ esse non potest. 3. eod. cum non liceat. quia nemo debet esse sine capite. 93. dist. nulla. Vinc. Sed vr certe impossibile pbari pscriptionem centum annorum. idem est ac si diceret Papa; nolo q currat pscriptio contra Romanam ecclesiã. sim. 2. q. 4. præsul. Sed qualiter probabit se possedisse spatio centũ annorum? q instrumenta non posset hoc probari: quia p instrumenta nõ probatur possessio. 3. de fid. instr. inter dilectos. p testes non posset probari, nisi testes ad minus haberent 114. an. Vnde vr q sufficiat pbare p tempus cuius nõ extat memoria: quia tãto tpe res aliæ non pscribuntur, quæ aliàs non pscriberẽtur. ff. de aqua quoti. & æsti. hoc iure. 5. aquęductus 6. vel q testes dicant se semp audiuisse à suis maioribus, & nemo fit qui viderit vel audierit aliud. fic enim pbatur de antiquitate. ff. de proba. si arbiter. & ff. de aqua pluarcen. in summa. 5. idẽ. Ioan. Sed non recedendum est à verbis istis, et sic necesse est probare centenariã pscriptionẽ: & sufficit q ita placuit legislatori. ff. qui & à quibus. prospexit. & 6. q. 3. scriptum est in lege.

l ¶ *Schismatum.*] Quando currat præscriptio, & quando non, dicitur 3. eo. c. cum non liceat.

m ¶ *Deduci.*] Tempus enim schismatis deducitur de pscriptione sprimũ fit, mediũ, vltimumve. C. de præscrip. long. temp. Authen. quod si quis quibuslam. & C. de resti. mi. quod tempore. ff. quib. ex cau. ma. necnon. 5. si quis sæpius.

AVdits.] De pscriptione subducitur tẽpus quo vacauit ecclesia 3 quam pscribitur. ita summat Ioan. And. Sed hæc summatio de nihilo seruit, cũ hoc sit expressum in multis iurib. 3. eo. de quarta. & c. 1. cum similibus. Primo ponit pcessum & conclusionẽ negotij. Secundo indecise narrat restitutionẽ ab vtraq; parte petitã & causam diffiniendã. Sed aibi, Verũ. Tertia: ibi, Quocirca. Abb. Sicu.

Casvs. Inter epm Vigor. & abbatem de Heuescam vertebatur controuersia sup quibusdam ecclesijs in valle de Heuescam consti tutis, quas eps dicebat ad se spectare quo ad legem diœcesanam; causa sup his cõmissa fuit iudicibus, coram quibus petijt eps ecclesias illas sibi debere subesse, quo ad legem diœcesanam, & ofa iura epalia sibi debere adiudicari in illis ecclesijs: Abbas vero dicebat ecclesias illas ab eius iurisdictione prorsus exẽptas p priuilegia: vel si priuilegia non sufficerẽt, dicebat se ecclesias illas legitime pscripsisse: Sup his vtraq; pars suas pbanones induxit: abbas induxit tam priuilegia q̃ testes ad pbandum suam intẽtionẽ, & eps ad pbãdum interruptionem: Tandẽ causa sic instructa remissa fuit ad sedem Apostolicã. Post allegationes multiplices intellexit eps, q licet abbas p priuilegia non pbasset suam intentionem, tñ pbauerat pscriptionem, vnde 3 præscriptionem petijt eps se admitti per beneficium restitutionis, ad probandum q Vigor. ecclesia tanto tpe vacauerat, q tpe vacationis subducto, præscriptio nõ fuit completa: Abbas videns q ista probatio præiudicabat sibi in totum, petijt se admitti per idem beneficium ad probandum q valis de Heuescam est ille locus, qui fuit per duos reges libertati donatus, quẽ Celestinus Papa libertati donauit: Papa videns q vtraq; ecclesia necessariam pbationem omisit, vtraq; restituit 3 alteram in prædictis articulis: sed quia probatio abbatis præiudicialis erat, mandat

† Addeq libro censuali ecclesiæ sit in toto non suspecto, sed argumento conditio vinc. l. 1. ff. si cert. pet. p Bart.

† quia

† Vel respici ist lectura: quia testes soli dico bant se vidisse cẽsum solui, prinilegij vero asserebat aliam debitum. & fa cit. 3. de pri. vlt. in Papa. lib. 6. Ioan. And.

† Hic casus Bernar. dicit, & in antiquis exemplaribus reperit.

† De quib. 3. de schismate cap. 1. Ioan. And.

† Et Auth. ibi posita.

† Cap. 4. eo tit. in 3. compil.

† Et de materia schismatis vide S. Thomã 2. 2. q. 39. & Turrecremata in sum. de eccl. lib. 4. par. 1. cap. 8. & 9. & multis sequentibus.

† Intercidentium.

† Quæ sit vera lectura Laurentius dicit hoc glo. q̃ pubes de fin. 4 vidit ante pubertatem non possit dici hoc ruitor suscan. & hoc cum nou. 5. q. 9. scribit Ioan. And.

† Et 3. de ver. sig. cap. quibusdã.

† Cap. 5. eo tit. in 3. compil. Vide capitulum auditis de in integr. rest. vbi Dd. Bernar. addit Balbũ tractatu de præscri. in 3. par. ferme, & eius ripue. q. 4. & Feinum in c. cũ ecclesia. 1 de offi. ord.

mandat Papa iudicibus, quatenus inspiciãt priuilegia The. & Of. regum, quæ abbas super libertate præmissa asserit se habere, & si per illa cõstiterit ꝙ vallis de Heuescã sit ille locus quem Celest. libertati donauit, absoluant abbatem ab impetitione epi super ecclesijs prædictis, episcopo super illis silentium imponentes. Si vero abbas in hac probatione defecerit, audiant probationes episcopi, super tempore quo infra quadraginta annos sedes episcopalis vacauit: etsi per tantum tempus vacasse constiterit, ꝙ illo subducto, præscriptio nõ sit cõpleta, adiudicent epo ius episcopale in illis ecclesijs, abbati silentium imponẽdo. Si autẽ epus hanc exceptionẽ non probauerit, tñ quia ipse probauit interruptionẽ in quibusdã articulis, adiudicent eidẽ ius epale in illis, dummodo intra xl. annos interruptio facta fuerit: in cæteris in quibus abbas præscriptionem probauit, epo silentium imponentes. No. ꝙ ius episcopale generale nomen est, & habet multas species sub se: vt hic patet. Item de vna defensione potest quis trãsire ad cõtrariũ: quia præscriptio & priuilegium ꝯtra sunt, & tñ abbas hic admissus fuit ad vtrũque, sed sub alternatione illud fieri debet. Item priuilegiũ regale declarat priuilegium Papæ, & sic priuilegium obscurum non probat. Item tempus vacantis ecclesiæ debet deduci de præscriptione. Item licet quis præscribat in vno articulo, non tamen in alio.

diœcesana[a] lege spectare: abbas[b] autem eas esse ab eius iurisdictione protsus exemptas[c]: & infra. Verũ tanto tẽpore probantur per testes ab abbatibus de Heuescam pleno iure possessæ, vt videantur in eis episcopale ius[d] legitime præscripsisse[e]: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus inspectis priuilegijs The. & Of. regum, quæ abbas super præmissa libertate asserit se habere: si per illa[f] constiterit, quòd vallis de Heuescam sit ille locus, quem Celestinus prædecessor noster libertati donauit: absoluatis abbatem ab impetitione episcopi super ecclesijs memoratis: & adiudicantes illas abbati pleno iure subiectas, episcopo super illis silentium imponatis. Quòd si abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo infra quadraginta annos sedes episcopalis vacauit: & si per tantum temporis vacasse constiterit, vt illo subducto[g] non sit quadragenaria completa præscriptio, vos in illis ecclesijs ius episcopale adiudicetis episcopo: & super illo perpetuum silentium imponatis abbati. Si autem exceptionem huiusmodi episcopus non probauerit: quia tamen interruptionem[h] probauit, circa processionem pentecostalem, in villa & ecclesia de Mortona, & receptionem ac procurationem archidiaconi, necnon solutionem denariorum sancti Petri[i] in valle de Heuescam: circa cognitionem quoque causarum matrimonialium†, & capellani suspensionem in prædicta villa de Mortona, & interdictum capellarum in præfata villa de Heuescam, vos super his ius episcopale adiudicetis eidem: si tamen circa suspensionem & interdictum huiusmodi, infra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei silentium imponentes[k], quæ abbas præscripsisse probatur.

a ¶ *Diœcesana.*] Hæc diœcesana lex comprehendit etiam legẽ iurisdictionis. De his dicitur ſ. de offi. ord. dilectus. & c. conquerẽte.

b ¶ *Abbas autem.*] Sic ergo cum agit de subiectione aliquorũ, non illi, sed ille qui dicit illos sibi subiectos esse, cõueniri debet. 16. q. 3. inter memoratos. & ſ. vt lit. non cõte. quoniam. §. quod sic. & ff. de lib. ho. exhiben. l. vi ũ. ff. de seruit. l. vlti. in fi. & ff. si serui vendi. in cuius familia[1]. sic & pro illis agere põt. ſ. eo. ex trãsmissa. Et subditus etiã cõuenit ſ. de elec. querela. sed ibi cõuenitur subditus suo nomine. & 12. q. 2. quicũq; suituũ. sed si petere vellet procurationẽ vel censum à capellanis, eos poterit conuenire. arg. ff. de vsufru. si pendentes. §. penul. & l. vsufructu relicto. & l. vsufructu legato. §. hactenus. & j. de cen. cum instantia.

c ¶ *Exemptas.*] 2 Primo per priuilegium Romani põtificis. ſ. de in integ. resti. auditis. in illa littera vbi dicit: cognouimus, &c. quæ dr̃ pars illius. Secundo per præscriptionẽ, vt sequit̃ in vers. verũ, &c. & hoc intelligit̃ sub hoc, ista[2]. Vnde prædicta decr. fuit decisa ab isto loco: quia faciebat ad ti. de rest. in integ. & hæc decr. cõtinuat̃ in integra.

¶ *Glo. seq. no. & remittit, secundo obijcit & soluit.*

d ¶ *Ius episcopale.*] Hic manifeste patet, ꝙ iura epalia præscribunt̃: vt j. eo. cũ olim. de hoc dr̃ 16. q. 3. quicũq;. Sed vr̃ ꝙ abbas nõ potuerit præscribere hmõi exẽptionẽ ꝯ illud. ſ. eo. cũ non liceat. & ſ. de consue. cũ inter. sed bene potuit præscribere illas ecclesias, si legitimo tempore illas possederit, vt ſ. eo. de quarta. & sic abbas illas habebat pleno iure, sed abbas suã propriã libertatẽ præscribere nõ posset. sed alius cuius nomine ipsam allegaret. j. eo. cum ex officij. si super hoc habuit tale quale priuilegium. ar. ſ. de consue. cũ dilectus. & j. de priui. cũ olim. Itẽ patet ꝙ omnia iura quæ abbas potest possidere, potest præscribere. j. eo. cum olim[3]. sed nõ alia quæ enumerantur 68. dist. quãuis corepis. vnde ea quæ ad vtranq; legẽ spectant, potest præscribere: vt hic patet. cognitio enim causarũ matrimonialiũ tantũ de iure cõi spectat ad iurisdictionẽ episcopi. j. de exces. præla. accedentibus. quam præscribit abbas: vt infra sequitur: ius episcopale genus est, & habet multas species sub se, quæ enumerantur ſ. de offi. or. conquerente. & c. dilectus. & j. quædã enumerantur, vt ibi dixi circa possessionem, & cætera quæ sequuntur.

e ¶ *Præscripsisse.*] Sic ergo abbas iste tuebatur se duplici iure: scilicet exemptionis, & iure præscriptionis, quæ iura sunt contraria. j. eo. veniens. quia si tutus erat iure priuilegij, non potest præscribere: quia quod meum est ex vna causa, ex alia meum fieri nõ potest. ſ. de fid. instru. inter dilectos. Sed dicas quòd simul non proposuit ista duo, sed de vna exceptione trãsiuit ad aliam: quod fieri potest. arg. 24. q. 1. q squis. ff. de excep. nemo. C. de transact. interpositas[4]. ſ. de causa pos. & propri. pastoralis. & ſ. de testi. significauerunt. & ff. de acquir. poss. naturaliter. §. nihil. & generaliter licitum est de vna defensione transire ad aliam. argu. bo. ſ. de proba. licet. & j. eod. cũ olim. nisi vbi ius cõtrarium prohibet. ff. de reg. iur. nemo ex his. vel sub disiunctione simul proposita fuerant: vt si hoc vel illud probauerit abbas obtineat, & nisi forte per tantum temporis spatium ecclesia vacasset. Bernar.

¶ *Glo. seq. obijcit, & duppliciter soluit.*

f ¶ *Si per illa.*] Celestinus exemerat à iurisdictione episcopi loca quæ illi reges donauerant libertati. cum autem per priuilegia Celestini nõ cõstaret, quòd vallis de Heuescam, in qua episcopus petebat ius epale, esset de illis locis donatis libertati, ab illis regibus: mandat Papa inspici priuilegia illorũ regum, & si per illa priuilegia constiterit quòd vallis de Heuescam sit de illis locis, apparet ꝙ Celestinus exemit locum, scilicet vallem de Heuescã. & sic abbas obtinebit: nec habet locũ postea probatio vacantis ecclesiæ: & sic prius cognosci debet de hoc articulo tamquam præiudiciali.

g ¶ *Subducto.*] Sic ſ. eo. c. 1. & c. de quarta. & c. cum vobis. quia tũc defensore carebat. sic C. quomodo. & qñ iud. si præses[5]. sic & absenti adijciuntur tot anni quot fuit absens. C. de præscrip. long. tẽ. Authen. quid si.

¶ *Glo. seq. obijcit, soluendo obiec. repetit.*

h ¶ *Interruptionem.*] Sed ꝯtrium vr̃, ꝙ si interrumpit quo ad quędã: ergo quo ad omnia ex iure episcopali prouenientia: nam qui aurẽ hominis tetigit, totum hominem tetigisse videtur. de pœ. dist. 1. volgaris. arg. C. de duo. re. l. vlti.[6] hoc tamẽ vt sciens se habere ius episcopale, vno tãtum vtitur. arg. ff. de ser. rusti. prædio. vna est via. & ff. quemad. serui. ami. si stillicidij. §. vlti. & ff. de ser. vt pomum. ad fi. Sed non est ita: vt hic patet, & j. de capell. monac. cum dilectus. licet enim præscribatur in vno capitulo, non præscribitur in alio: vel si fiat interruptio in vno, non prodest in alio.

i ¶ *Sancti Petri.*] Forte percipiebãtur nomine Romanæ ecclesię. arg. j. eo. si diligenti. sed abbas allegabat ad se pertinere ministeriũ perceptionis. ſ. eod. ad audientiam.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit, quærit, allegat pro & contra, & soluit.*

k ¶ *Imponentes.*] Sibi imputet episcopus qui tanto tempore gesta taciturnitate firmauit. C. de his qui à non domino manu. l. vlt. in fi. & sic patet, quòd negligentia prælati nocet ecclesiæ. Argu. contra: quia taciturnitas non videtur nocere successori. ſ. eod. nihil. vbi do hoc. arg. ad hoc. ff. de pet. hære. si quidem possessor. §. si quid autẽ. Sed nunquid ei qui non potest agere, currit præscriptio? Videtur ꝙ sic, sed restituitur. ff. de itin. actuque priua. l. 1. §. si quis propter. & ff. de serui. rusti. prædio. & Attilicinus. Sed contra videtur argu. j. de appellat. ex ratione. & C. de anna. excep. l. 1. in fin. quia vbi nulla petitio, nulla mora. ff. de verb. oblig. l. si pupillus. & ff. si certum petatur. l. lecta. Dicas ergo, quòd præscriptio semper currit: sed si læditur quis, restituitur ex iusta causa, ff. ex quibus causis maiores. l. prima, in fin. & l. ait prætor. §. primo & secundo, nisi lex impediat cursum præscriptionis: vt in l. 1. C. de annali exceptione, in fine. & in casibus qui notantur ſ. eodem cum non liceat. & ff. de iudi. l. 1. §. penul. in casu tamen nõ fit restitutio quando currit præscriptio, cum potest habere recursum contra impedientem, cuius dolo res perijt. ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. & hoc si soluendo est ille dolosus: alias fit restitutio cõtra aduersarium. ff. de dolo.

Ee l. & clo-

[1] Et ſ. de mai. & obedien. quamuor. vbi de hoc Ioan. And.

[2] Hæc glossula in manuscriptis desideratur, in quibusdam autem vetustis impressis tamen habetur.

[3] Adde ꝙ in præscriptione quarumdam quasi dominiũ. l. est postulat. serui. §. dam. & ibi Bart. ff. de aq. plu. & l. 3. ff. de vsucap.

[4] Dico trãsactionẽ meã factã & eius seruo. Io. And.

† Hodie vide concilii Tridentini sess. 24. de reformatione cap. 20.

[5] Non nocet adulto iudiciũ contra eũ habitũ dũ defensore & curatore carebat. Io. An.

[6] Si ex vno fonte vnus est contractus plurium creditorum: interpellatio vnius prodest alijs. & idem si plura debita. quia vnius interpellatio prodest quo ad alios. Ioan. And.

l.& elegantes. §. si dolo. illud tū scias, q̄ vbi quis læditur in præscriptione, restitutionē petere debet infra quadriennium. C. de tēpor. in integrum restitutione. l. vltima. vbi vero non currit, semper servatur illæsus, nec est aliqua restitutio ibi facienda. Laurentius tū super hoc dicit vt notatur ꝫ. de in integ. restit. audiuis. in notula secunda. illa ecclesia, & cætera.

¶ Idem Parisien. episcopo.

¶ Non potest subditus contra superiorem visitationem, aut procurationem ratione visitationis debitam, in seipso præscribere: quamuis alius in personā alterius præscribere posset vtranque.

CAP. XVI.

CVm † ex officij sui debito Senonen. prouinciam visitaret archiepiscopus Senon. per Parisiensem diœcesim transitum faciens, ad abbatis Sancti Maglorij Prioris de Castres, & quorundam aliorum ecclesias eiusdem diœcesis, necesse habuit declinare: à quibus cū procurationem sibi debitam postularet, ipsi eam inhumaniter negauerunt[a]: ad suæ negationis defensionem hoc solum allegantes[b], quod non meminerint se procurationem huiusmodi prædecessoribus eiusdē archiepiscopi exoluisse, nec ab eis aliquando fuisse petitam[c]: & infra. ¶ Nos igitur præmissam allegationem eorum nullam penitus[d] reputantes, cum contra procurationem[e] quæ ratione[f] visitationis debetur, præscribi nequiuerit: quemadmodum nec contra visitationem[g] ipsam potest aliquo modo præscribi: etsi alius contra eum præscribere posset vtranque †: Mandamus †, quatenus sententiam, quam in huiusmodi contemptores, de antiqua metropolis consuetudine[h] tulit archiepiscopus memoratus, vsque ad satisfactionē condignam facias obseruari: quia secundum Apostolum, Qui † spiritualia seminat, non est magnum si metat carnalia: cum nemo cogatur suis stipendijs militare. Si quid enim aliud[i] quàm superius fuerit allegatū, contra intentionem archiepiscopi obijcere voluerint, & probare: Nos eis faciemus iustitiā exhiberi.

CVm ex officij sui debito.] Procuratio q̄ debetur ordinario visitanti præscribi non pōt. hoc dicit secundū Ioan. Andr. Prima pars narrat factum, & allegationes eorū. Secunda: ibi, *Nos igitur*, allegationem reprobat, & processum ꝫ eos factum seruari præcipit. Tertia: ibi, *Si quid*. reseruat allegatiões aliquas si quas habent legitimas. Abbas Siculus.

Cap. 6. eo. tit. in 3. compil.

Et de materia visitationis & procurationis vide concilium Lateran. sub Alexan. 3. c. 4. vbi plene & concil. Lateran. sub Innocē. 3. cap. 33. ad de concil. Oxoniense cap. vt singula. & concilium Trident. sessio 24. de reformatione c. 3. & Bernardinum Diaz regula 396. incip. procuratio, seu visitatio.

CASVS. Archiepūs Senoñ. dum visitaret prouinciam suam transitū fecit per diœcesim Parisieñ. descendit ad ecclesias abbatis sancti Maglorij Prioris de Castres: à quibus petijt procurationem: sed ipsi sibi eam denegauerunt, allegantes in suam defensionem, q̄ nūquam huiusmodi procurationē præstiterunt prædecessoribus ipsius archiepi: nec petita fuit ab eis, q̄ ipsi meminerint. pp quod archieps tulit in eos sententiam suspēsionis, significans hoc dño Papæ: sed ipse hanc allegationem friuolam reputauit, cum ꝫ procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi non possit: sicut nec ꝫ ipsam visitationem pōt aliquo modo præscribi, quamuis alius ꝫ ipsum præscribere possit vtranque. vnde mandat Parisien. epo, quatenus sniam quam tulit præfatus archiepiscopus in huiusmodi contemptores, de antiqua metropolis consuetudine, vsque ad debitam satisfactionem faciat obseruari: quia vt dicit Apostolus, Qui spiritualia seminat, non est magnum si carnalia metat: cum nemo suis stipendijs militare cogatur: si aliquid aliud voluerint allegare contra intentionem archiepiscopi ac probare, Papa faciet eis iustitiam exhiberi. Nota q̄ contra visitationē & procurationem, quę debetur propter visitationem, non currit præscriptio. Item archiepiscopus iure metropolitico potest prouinciā suam visitare. Item nemo suis sumptibus cogitur seruire.

a ¶ *Negauerunt.*] quia [1] tenebatur ad hospitalitatem. 42. dist. §. 1. & c. quiescamus.

Hanc glossam in antiquis non reperio.

¶ *Glos. sequens ponit causam contra quam vnam legem allegat.*

b ¶ *Allegantes.*] Et male: quia tempus non est modus tollendæ obligationis. ff. de actioni. & obliga. obligationum. §. placet. Arg. contra. C. de agri. & censi. l. litibus. lib. 11.

c ¶ *Petitam.*] Propter quod archiepiscopus eos excommunicauit.

¶ *Glo. sequens ponit opi. quam reprobat.*

d ¶ *Penitus.*] Quidam notauerunt in loco isto, q̄ licet procuratio non possit præscribi, tamen si episcopus visitat q̄ nullam recipiat procurationem, tunc potest præscribi procuratio. arg. ad hoc ꝫ. de censi. sopitæ. cum enim procuratio talis possit commutari, vt 10. q. 3. relatum. ergo & remitti. Sed non est verum, quia expresse nō potest episcopus procurationem illam remittere. ꝫ. de censi. cum venerabilis. Arg. contra. ꝫ. de dona. pastoralis. Itē ratio legis obuiat eis, nam quandiu quis habet haustum, & iter debet habere. ff. de seruit. rusti. prædio. l. 3. §. vlt. & licet ager sit sterilis ita quòd nihil inde percipiat, tamen retineo vsumfructum in eo. ff. de vsufru. arboribus §. vlt. Ioan.

e ¶ *Procurationem.*] ff. de offi. præsi. plebiscita. & ff. de offi. procon. solet. §. vltimo. & l. obseruare.

f ¶ *Ratione visitationis.*] Sim. ꝫ. eo. c. accedentes. vbi de hoc.

g ¶ *Visitationem.*] Illud esset præscribere obedientiam, quod esse non potest. ꝫ. eod. c. cum non liceat. & ꝫ. de consue. c. cum inter. & sic patet quòd idem iuris est in accessorio quod in principali, vt si principale, scilicet visitatio non præscribitur, nec procuratio, quæ accedit visitationi. sim. ꝫ. de fo. cōpe. si diligenti. & ꝫ. de offi. dele. prudentiam. ad fin. & contra correctionem non licet suffragium quærere. ꝫ. de appel. c. reprehensibilis. & c. ad nostram.

De hoc præter notata hic per Doctores docet in c. fin. ꝫ. de censib. lib. 6. vbi plene per Ioannem Andream.

¶ Idem Pisano archiepiscopo.

¶ Qui alieno nomine possidet, non præscribit, nec etiam is qui proprio, nisi habeat bonam fidem & iustum titulū; si præsumptio est contra eum. hoc dicit secundum Ioannem Andr. addita suppletione Panormitani.

CAP. XVII.

SI † diligenti: & infra. Cum iudicatus Calaritanus ad ius & proprietatem beati Petri

h ¶ *Consuetudine.*] Præscripta. 9. q. 3. conquestus. immo de iure communi. ꝫ. de censi. sopitę. cum de iure communi debuerat visitare: cum eps est negligens 2. 9. q. 3. cū simus. & de iure communi debet habere tunc procurationem, vt hic patet: quia nemo suis stipēdijs cogitur militare, vt hic dicit. & 10. q. 2. precariæ. & 13. q. 1. c. ecclesias. §. his itaque. & 18. q. 1. iā nunc. in fi. & ꝫ. de simonia cum sit Romana.

¶ vtranque.

¶ Alias ideoque mādamus.

¶ 1 ad Cor. cap. 9. cuius verba sunt: Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnū est, si nos carnalia vestra metamus.

i ¶ *Aliud.*] Vt si haberent priuilegium. ꝫ. eo. accedentes. vel si aliquādo absoluti fuissent. arg. ꝫ. de censi. sopitæ.

SI diligenti.] Nō. p̄ intellectu. cap. q̄ titulus non requiritur in præscriptione quadragenaria cōtra ecclesiam, nisi cum ius commune vel præsumptio est contra præscribentem: vt in c. 1. ꝫ. eod. tit. lib. 6. Diuiditur. nam primo inducit vnam rationem contra archiepiscopum, & secundo reprobat excusationem ipsius per locum à diuisione. secunda: ibi, *Nos igitur*. Abbas Siculus.

Cap. 7. eo. tit. in 3. compil.

Et de bona fide, & qualiter probetur vide Innocen. & Imolam in c. fin. ꝫ. eo. Oldradum consil. 144. & Paulum de Castro consil. 151. adde Baldū in l. fin. C. de edict. diui Hadr. tollen.

CASVS. Archiepiscopus [1] Pisanus fecit sibi præstari iuramentum fidelitatis nomine suo & ecclesiæ Pisanæ à marchione Massæ iudice Calaritano pro illo iudicatu, cum tamen iudicatus pertineat ad Romanam ecclesiam, Papa hoc intelligens mandauit archiepiscopo Pisano, vt eum absolueret ab illo iuramēto, vt illud postmodum exhiberet ecclesiæ Romanæ, eo nō obstante. vnde archiepiscopus misit nuncios suos ad dominum Papam, vt super hoc se excusaret, respondens eidē, q̄ postquam fuit in archiepm assumptus, iuramentum illud fidelitatis recepit ab illo iudice pro ecclesia Romana, & hoc idem fecit antecessor suus: Papa vero audita responsione, & alijs quæ nuncij sui proponere voluerunt, rescribit eidem archiepiscopo in hunc modum dicens, quòd iudicatus Calaritanus ad ius & proprietatē Romanæ ecclesiæ pertinet, sicut tota Sardinia nullo mediante: vnde non licuit ei pro se vel ecclesia, prædictum exigere iuramentum: & intellectis quæ nuncius ipsius proposuit coram Papa, nō intellexit ipsum vel ecclesiam suam alio iure iuuari, cum auctoritatem Apostolicæ sedis super hoc non ostendat, per quam iuramentum illud aliquando sit exactum: nec præscriptione aliqua muniatur: immo secundum confessionem archiepiscopi non ecclesia Pisana, vel ipse archiepiscopus fuit in quasi possessione exigendi huiusmodi iuramentum, quod pro ipsis iudicibus pro sede Apostolica confitetur fuisse receptum, per quòd constat, quòd ecclesia Romana semper fuit in quasi possessione: quia ministerio illius & antecessorum suorū pro Romana ecclesia exactum fuit & præstitum huiusmodi iuramentum; ille enim possidet cuius nomine possidetur: Si vero archiepiscopus dicat, quòd nomine suo, & non nomine Romanæ ecclesiæ iuramentum fuit exactum, posset ei inferri, quòd ipse violauit iuramentum præstitum pro conseruando iure & honore Romanæ ecclesiæ; vnde licite retinere non posset quod contra huiusmodi iuramentum scienter fuit obtentum, cum secundum hoc præscriptio locum habere non posset: cum in præscriptione rerum ecclesiasticarum bona fides & iustus titulus exigantur: & si præscriptio locum posset habere, non tamen posset centenariam præscriptionem probare, quæ sola currit cōtra Romanam ecclesiam. Nota quòd confessio præiudicat extra ius facta. Item ille possidet cuius nomine possidetur. Item bona fides, & iustus titulus requiritur in præ-

His casus Bernardi est, & in antiquis codicibus habetur vsque ad illa verba. in hunc modū dicens. nā casus Bernardi ita finit rescribit eidem archiepo, prout patet in litera.

in præscriptione rerum ecclesiasticarū. Itē sola centenaria præscriptio currit contra Romanam ecclesiam.

a ¶ *Tota Sardinia.*] Argumentum q eodem priuilegio cēsentur membra & caput. š. eo. cum non liceat. 15. dist. de his. & c. non licet. & j. de cog. spi. super eo.

b ¶ *Confessionem.*] Quę sibi pīudicauit in hoc. š. de confes. cum super. & c. vlti. vbi de hoc. vn de præscribere non poterat, cum sciret rem ad aliū pertinere. vt infra dicitur

b ¶ *Confessionem.*] de qua habuisti in parte decisa.

c ¶ *In quasi.*] Hoc ideo dicit, qa incorporalia non possidētur, sed quasi possidentur. š. de cau. posses. cum ecclesia. & ff. de vsucap. l. sequitur. §. si viam.

d ¶ *Nomine possidetur.*] Et ita ille possidere intelligitur, cuius nomine alius possidet. š. de rest. spo. cū venissent. & ff. de acquir. possess. quod meo. ff. quemadmodū serui. amit. l. 1 vsu reti nenir.

e ¶ *Nomine tuo.*] Hoc non potest habere locū, nisi qñ sciret vel crederet hoc iuramentū pertinere ad Romanam ecclesiam: & hoc ipse archieps confitebatur, q antecessores sui nomine Romanæ ecclesiæ receperant huiusmodi iuramentum: vnde sequitur, q si dicat q nomine suo recepit iuramentum, sic fecit ꝫ fidelitatem vsurpando ius Romanæ ecclesiæ. Et ideo dicit q præscribere non posset, cum non ostendat titulum, & habeat malam fidē 5: qui enim scit rem ad alium pertinere vel credit, non potest præscribere, nisi habeat titulum, cuius nomine præscribat. sed iste non ostendebat auctoritatem sedis Apostolicæ, vnde non poterat præscribere. Finem huius nouslæ intellige prout not. in glo. seq. ex hoc.

pertineat, sicut tota [a] Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non licuit pro te vel ecclesia tua, à marchione Massæ iudice Calaritano fidelitatis exigere iuramentum: & infra. ¶ Nos igitur quæ nuncius tuus proponere voluit plenius circunspectis, non intelleximus te vel ecclesiam tuam super hoc aliquo iure subnixam, cum auctoritatem sedis Apostolicæ non ostēdas, per quam à iudicibus Calaritanis tu & antecessores tui fidelitatis exigeretis iuramenta: nec præscriptione aliqua muniatis: cum secundum confessionem [b] tuam, non ecclesia Pisana, vel tu fueris in quasi [c] possessione iuris exigendi huiusmodi iuramentum, quod † per sedem Apostolicā ab ipsis iudicibus receptum fuisse fateris: per quod constat ecclesiam Romanam, semper in quasi possessione fuisse, cum pro ea ministerio tuo & antecessorum tuorum exactū fuerit & præstitum iuramentum: & is etiam possidere dicatur [d], cuius nomine possidetur. Si vero dicatur quod nomine [e] tuo, & antecessorum tuorum, & non nomine nostro & ecclesiæ Romanæ fuerit iuramentum exactū, posset inferri, quód iuramentum præstitum de conseruando iure & honore sedis Apostolicæ fuerit violatum: vnde licite retineri non posset, quod contra iuramentum huiusmodi fuerit sciēter obtentum: quia etiam secūdum hoc locum præscriptio habere non posset: cum in præscriptione rerum ecclesiasticarū, bona [f] fides, & iustus titulus [g] exigantur †: & si etiam locum potuisset habere præscriptio, non credimus centenariā præscriptionem (quæ sola currit aduersus Romanam ecclesiā) posse probari.

¶ Idem episcopo Lucano.

¶ *Abbas in capellis præscribere potest iura episcopalia, obtinet tamen in his solis quæ præscripsit. hoc dicit quo ad titulum.*

¶ *Glossa sequens tractatur per q. an præsumatur bona fides, & tenet quòd sic, nisi in quatuor casibus ponit demum casum quo scientia rei alienæ, &c. subdit quod mala fides tradentis non nocet. alleg. contrarium & soluit.*

f ¶ *Bona fides.*] Illud generaliter verum est, q sm canones bona fides præscribentus necessaria est, siue de re spirituali, siue ciuili. j. eo. quoniam & š. eo. vigilanti. & 34. q. 2. si virgo. & bona fides intelligitur cum aliquis credit tradentem esse dñm, vel habere ius distrahēdi, licet erret in facto. 3 ff. de verb. signifi. bonæ fidei. & hæc bona fides semper præsumitur, 4 nisi probetur ꝫrium, cum lex dicat, præsumi ignorantiam nisi probetur scientia. ff. de proba. l. verius. Qñq; tñ præsumitur ꝫrium pp denunciationis vigorem. C. de rei vēdi. l. si fundum. vel quia mercatus aliquid ꝫ leges. C. de agri. & cen. l. quemadmodum. lib. 11. vel si emit à procuratore meo per collusionē, vel quia emit à prodigo vel luxurioso, cui bonis interdictum est, cum sciret protinus illum consumpturum pecuniā. ff. pro emp. l. qui fundū. §. q sciens. & l. si quis. Qñq; tñ quis habet cōscientiam rei alienæ, & tñ vsucapit, vt si decretum iudicis interuenit. ff. d noxa. actione. & generaliter. & 16. q. 3. placuit. & c. quicūque. & š. eo. c. 1. Illud tñ scias, q non obstat accipienti mala fides tradentis. ff. de diuer. & tempo. præscrip. an vitium. Argu. ꝫ. C. de præscrip. longi tempo. Authen. malæ fidei. Sed illud intelligitur de præscriptionibus x. vel xx. ann. vbi bona fides ab vtraq; parte exigitur, sed in xxx. vel xl. anno. præscriptione secundum leges non nocet. 16. q. 3. c. placuit. §. potest. & §. q si mala fide. C. de præscrip. xxx. anno. si quis emptionis. š. eo. vigilanti. Item dī bona fides, licet quis erret in iure. arg. j. de iure patro. cura. sed illud intelligitur aliter, vt ibi dī. & ff. de peti. hære. sed & si. §. scire. licet secus sit in vsucapione. ff. de vsucap. nunquam 2. Item & si habeat conscientiam dubiam, bona fides dī. 5 ff. de vsuc. l. qui scit. §. bonæ fidei.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam concor. & vnam arg. obiecit per quatuor capitula, & per rationem. soluit primo rationem, demum ponit opinio. Ioan. quam reprobat, soluens postea principalem obiectionem.*

g ¶ *Iustus titulus.*] Ex hoc vī q bona fides non sufficiat sine iusto titulo. sic j. de deci. c. dudum. quia ex solo cursu temporis ius nō cōstituitur, sicut nec tollitur. ff. de actio. & obligat. l. obligationū. §. placet. sed ꝫ vī q bona fides tantum sufficiat in huiusmodi præscriptionibus. j. eod. quoniam omne. & š. eo. vigilanti. & c. de quarta. & š. de cau. pos. cum ecclesia. in quibus tm̄ sufficere vī bona fides, cum de titulo ibi nulla fiat mentio. immo vī q ista ꝫtra sint. si enim aliquis habet iustum titulum, puta priuilegium siue concessionem, iam securus est. vnde postea nō est ei necessaria præscriptio: vel si iam præscripsit, non est necesse impetrare priuilegium, immo impetrādo vnū, alij renunciare vī. j. eo. veniens. & quod semel meum est, ex alia causa meum fieri non potest. š. de fide instr. inter dilectos. & Instit. d actio. §. sic itaque. & ff. de acquir. pos. l. possideri. §. ex pluribus. 6 Ad hoc potest dici, q titulus ꝑ tanto dī iustus, quia dat causam præscribendi, licet in veritate non sit iustus: quia tunc nulla est præscriptio necessaria. ff. de vsucapio. l. sequitur. §. si ex lana. Vnde minus iustus titulus dat causam præscribendi, si adsit bona fides, vt ille credat talem titulū sufficere, & credat tradētem esse dñm. & sic potest intelligi qđ dī š. eo. de quarta. & š. de consue. cum dilectus. & j. de emp. & ven. peruenit. ff. pro emp. qđ vulgo. & ff. ꝑ legato. l. 4. & vlt. Sed cum in casu isto non ostenderet aliquem titulum, & sciret rem ad alium pertinere: vt patet per confessionem illius, non potuit præscribere. ideo dicit q bona fides & iustus titulus requiruntur in præscriptiōe rei ecclesiasticæ, Io. dixit, q circa incorporalia non est necesse allegare titulum: vt notatur secundum eum. supra de cau. pos. cū ecclesia. Sed hoc exēplum cōtradicit ei. Vt ergo scias qñ sit necessarius iustus titulus, & quando sufficiat bona fides, inspiciendum est an iura illa super quibus allegatur præscriptio, iure cōi valeant ab ipso possideri necne. Si enim iure cōi possint possideri, sufficit bona fides ad præscribendum. Et sic intelliguntur quasi omnia iura istius tituli. & 16. q. 3. & 4. per totum. eo saluo, quod dictum est de limite. š. eod. quia. Si vero iure cōi possideri nō possunt ab eo qui obiicit pscriptionē: quantumcunque habeat bonam fidem, non præscribit, quia præscriptio ius creatum auocat, nouū autem ius nō creat. vt 100. dist. ꝫ morem. 93. dist. illud. Sic ius decimarum non 7 cadit in laicum: & ideo nulla valet ibi præscriptio. 16. q. 1. c. vlt. & q. 3. c. placuit. §. potest. versi. q si priuatis. & q. 7. c. 1. & š. eodem, causam quæ. vbi non prodest titulus. & 1. q. 3. quæsitum. sic ius eligendi non cadit in laicum. supra de elect. sacrosancta. & cap. Massana. & j. de iure patron. à nobis. & sic intellige j. de deci. dudum. quia & illi hospitalarij de iure communi decimas possidere non possunt: vnde compelluntur titulum ostendere ex quo habuissent causam præscribendi: sic & in monasterio. si monachi nollēt subesse episcopo, quia allegarent præscriptionem, cum de iuri communi subiectionem euitare non possunt. & generaliter obtinet hoc in his & alijs omnibus, quæ iure communi possideri non possunt ab his qui ea detinent. & hoc patet ex eo quod talia impetrantur per priuilegium, ergo de iure communi non possidentur. 100. distinctio. contra morem. Sic episcopus in parochia alterius episcopi non potest decimas & ecclesias possidere de iure communi: vnde si allegaret præscriptionem in decimis & ecclesijs in diœcesi alterius, allegare debet titulum, & hunc probare. & hoc probatur in quadam decret. noua Gregor. quæ incipit, venerabilium. 8 & causa de hoc fuit inter archiepiscopum Rothoma. & episcopum Exonien. & idem est de alijs parochijs inferioribus, vt vna ecclesia in parochia alterius nō præscribat sine titulo. & sic intelligitur supra eodem ad aures. nisi illa ecclesia quæ præscribit, habeat titulum. sed vī q olim sufficiebat bona fides 9 š. eodem ad aures. Bern.

2 Alias ita: quod pro sede Apostolica extitit omnes manuscripti habent vt est impressum.

3 Vsu rei meo seruitutem vtendo per me, vel alium, qui meo nomine sit in possessione. Ioan. And.

3 Concor. tex. in l. sequitur § si viam & ibi Bart. ff. de vsucap.

3 Dyno in regu. possessor. de reg. iur. lib. 6. circa si tractat an errans in facto, in iure vel in vtroq; de careat bona fidei Ioan. And.

4 Vide qđ not. 16. q. 1. dilectio. in glo. si. vbi no. Io. sup bona fide & cons. statutamentum. Ioan. And.

5 Dicit Ho. illud verū secundum lī. secus secundum canones j. c. pe. & vlti. secūdum quos seperandum est quod est malae fidei. j. de [illegible] Io. An.

† asciptione.

6 Vide de cau. pos. c. si. super gl. 2. Io. And.

7 Cur ius decimarū non cadat in laicos tradit D. Thomas 2. 2. q. 87 art. 3. & Sotus lib. 9. de iust. & iure q. 4. art. 1.

8 Modo incipit: ejus. & habetur in c. 1 eod. tit. de præscrip. lib. 6.

9 Dic vt j. eo. c. 1. li. 6. & vide qđ ibi. not. in mag. glo. p quā decido [illegible] hic per Io. & Host. Io. And.

CVm olim.] Diuiditur in tres partes. In prima ponit petitionem actoris, & ipsius iura. In secunda ponit iura ipsius abbatis: ibi, *Ad elidendam*. In tertia diffinit: ibi, *Quia prædictus*. Abbas Siculus.

CASVS. Eps Lucanen. in præsentia dñi Papæ litigabat cum abbate & monachis sancti Saluatoris de Ficheto, super plebe Salamazanæ, & capellis pertinentibus ad dictam plebem, petens in eis institutionem, & alia ad ius epale pertinentia: Ad probandum intentionẽ suam primo allegabat ius commune, cuius auctoritate dicebat omnia spiritualia in prædictis locis in ei⁹ diœcesi constitutis, ad ipsum tamquam ad diœcesis epm pertinere: Insuper allegabat quoddã arbitrium ab episcopo, archipresbytero & primicerio Lucanis super hoc promulgatum: Ex parte abbatis exhibitũ fuit quoddam priuilegium Grego. vij. quod videbatur præcessisse dictum arbitrium, per quod monasterium plebes & capellæ videbantur libertati donatæ: & alia priuilegia Romanorum pontificũ post dictum arbitrium obtẽta: qui libertatem sibi concedere videbantur. Induxit insuper testes ad probandum præscriptionem: dñs Papa examinato negotio, quia constitit ei ꝙ abbas sufficiẽter ostendit monasterium suum super institutionibus, & quibusdam alijs articulis, tam in plebe quam in capellis legitima præscriptione munitũ, absoluit abbatem ab impetitione epi super iam dictis articulis, & super alijs omnibus, quę ad ius epale pertinere noscuntur secundum tenorem arbitrij, eundem abbatem quo ad plebem & capellas condemnauit. Not. ꝙ ius episcopale in multis articulis consistit: & licet præscribatur in vno, non tamen in alio. Item per partem non retinetur totum. Item per arbitrium receditur à priuilegio. Item ꝙ arbitrium præscribitur.

Cap. 8. eo. tit. in 3. compilat. Et videtur quod fuit à lio Gaudentio Papæ.

Palamazanæ.

CAP. XVIII.

CVm † olim frater episcope, cum abbate & monachis sancti Saluatoris de Ficheto, super plebe Salamazanæ †, & adiacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando, institutionem in eis, & alia ad ius episcopale pertinentia vendicares: ad fundandam intentionem tuam ius commune principaliter allegabas, cuius auctoritate dicebas, vniuersa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua [a] constituta, ad te tamquam ad diœcesanum episcopum pertinere: arbitrium † præterea super hoc promulgatum à Pistorien. episcopo, archipresbytero, ac primicerio Lucanis allegans. ¶ Ad elidendã autẽ intentionẽ tuã, abbas, Gregorij septimi Papæ [prędecessoris nostri] priuilegiũ exhibuit: quòd prædictũ arbitrium multo videbatur tẽpore præcessisse: per quod tam monasterium quàm plebs & capellæ prædictæ, videbantur libertati donatæ: & infra. Aliorum quoque Romanorum põtificum dictus abbas priuilegijs vtebatur, post arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis priuilegia † sibi concedere videbãtur: & infra. ¶ Quia prædictus abbas sufficienter ostendit, monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus plebani & clericorum, baptismo, pœnitentia in leuioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac diuinis officijs celebrandis, tam in plebe, quàm in capellis prædictis, in excommunicando atque interdicendo, & etiam absoluendo, legitima præscriptione munitum [b], abbatem ipsum ab impetitione tua, super iam dictis articulis, duximus absoluendum, super illis tibi perpetuũ silentiũ imponendo: super alijs omnibus quæ ad ius episcopale spectare noscuntur, iuxta tenorẽ [c] arbitrij, eundem abbatem, quo ad plebẽ & capellas prædictas, sententialiter condemnantes.

Ab vtra que scilicet parte appellatum, supra de arbit. cum per te.

Hæc duo verba: prædecessoris nostri. desunt in omnibus manuscriptis.

priuilegium.

¶ Idem.

¶ Qui præscriptione completa priuilegium contrarium impetrat, & vtitur illo, præscriptioni renunciat. Si præscriptio non erat completa, malam fidẽ habet, & ideo non præscribit.

CAP. XIX.

VEniens † ad præsentiã nostram abbas sancti Martini de Pannonia: & infra: ¶ Petiit à nobis postmodum idem abbas, vt Vesprimen. episcopus non impediat [d], vel faciat

a ¶ *In diœcesi tua.*] 16. q. 7. omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. & s. eo. cum non liceat.

b ¶ *Præscriptione munitum.*] Et ita patet, ꝙ nisi abbas præscripsisset prædicta, præiudicatum fuisset ei per arbitrium circa priuilegia; & sic Abbas potest præscribere iura episcopalia ꝯ epm: vt s. eo. auditis. vbi de hoc. & sic abbas, quæ amisit per arbitrium, recuperauit in præscriptione: & intelligo ꝙ abbas ignorabat arbitrium: aliàs non præscriberet, cum haberet malam fidem. j. c. proxi. sed obediẽtiam non posset abbas præscribere in sua persona, sed illius cuius nomine allegaret præscriptionem. s. eo. cum ex officij.

c ¶ *Tenorem.*] & ita sententiat pro abbate in his tantum in quib⁹ præscripsit, in alijs statuit arbitrio, & fertur sententia pro episcopo, nec immeritò: quia per arbitrium recessum fuit à priuilegio Grego. 1 ad minus in his quæ faciunt pro abbate. sed libertati non potuit abbas renunciare per arbitriũ sine licentia Papæ. s. de arbi. cũ tempore. alia vero non valuerunt tamquam per mendacium impetrata post arbitrium. j. de deci. ex multiplici. T. intelligit, ꝙ arbitriũ non tangit capitula illa, super quibus fertur sententia pro abbate, & in quibus præscripsit ꝯ epm, aliàs nõ potuisset præscribere prædicta: quia præsumeret habuisse malam fidem propter arbitrium, quia habens malam fidem non præscribit. j. eo. cap. vltim. & hoc probatur per litteram sequentem, vbi dicit: iuxta tenorem arbitrij. & c. Bernar. s

ADDITIO. Dicas ꝙ habebat abbas priuilegium post arbitriũ impetratum loco tituli: quia ignorabat arbitrium: aliàs non præscripsisset. I. c. proxi. & quamuis non valerent priuilegia, non erant irrita ipso iure, sed per sententiã, quamuis non facerent mentionẽ de arbitrio. s. de rescrip. super litteris.

j. de pœ. c. 1. lib. 6. Ioan. And.

Concor. l. Celsus. & ibi Bar. ff. de vsuc. & glo. Institu. eo §. nouissime.

VEniens.] Diuiditur, Primo ponitur conuentio abbatis. Secundo reconuentio episcopi: ibi, *Prefatus vero*. Tertio diffinitio: ibi, *Chrisma*. in quo duo soluit obstacula. Primũ: ibi, *Non obstante*. Secundum: ibi, *Nec obstare*. Abbas.

CASVS. Inter abbatem sancti Martini de Panonnia ex vna parte, & episcopum Vesprimen. ex altera, controuersia vertebatur super quibusdam decimis, & super quibusdã iuribus spiritualibus clericorũ, & ecclesiarum ipsius monasterij: Abbas in præsentia Papæ petiit vt episcopus prædictus non impediat, vel faciat impediri, quo minus omnes qui consistunt in Simagien. parochia vel comitatu, decimas sibi soluant de omnibus, quæ ibi habent; Petiit insuper, vt clerici ecclesiarum monasterij, libere percipere possint chrisma, oleum, cõsecrationes altarium & ecclesiarum, & ordines à quo maluerint episcopo: Ad hæc probanda induxit priuilegium Paschalis: & sancti Stephani regis, & priuilegia Alexan. & Clementis. Allegauit insuper præscriptionem in prædictis sacramentis percipiendis. Ex aduerso petiit episcopus, vt decimas Simagien. comitatus cõstitutas in diœ. sua, quas detinet idem abbas, sibi restitui faceret, nisi aliquo speciali iure se defendere posset, & quòd clerici capellarũ monasterij sacramenta reciperent ab eo: Papa auditis & intellectis meritis causæ, decreuit, quòd clerici ecclesiarum ipsius monasterij, quod est in ipsius diœcesi constitutum, reciperent prædicta sacramenta ab episcopo Vesprimen. si catholicus fuerit, & ea gratis voluerit exhibere: alioquin à quo maluerint episcopo catholico, recipiendi prædicta liberam habeant facultatem: sicut in priuilegijs Paschalis & Alexandri continebatur, non obstante priuilegio Clementis, per quod priuilegiis prædecessorum suorum non extitit derogatũ, cum de ipsis nullam fecerit mentionem, cum ibi contineatur, saluis constitutionibus ecclesiæ Romanæ. & legatorum ipsius. Præterea præscriptio quam abbas opponebat in eius subsidium, obstare non potest: quia si præscriptio consummata erat quando ab Alexan. priuilegium impetrauit, iuri præscriptionis renunciasse videtur, cum abbas priuilegio Alexan. sit vsus coram Papa in hac causa: quod tamen contradicebat intentioni abbatis quantum ad húc articulum. Si vero nondum erat consummata præscriptio, sed erat in præscribendo, quando priuilegium obtinuit: post impetratum priuilegium bonam fidem non habuit: & ideo non præscribit. Not. quòd eo ipso quo clerici & ecclesiæ sunt in diœcesi episcopi, omnia sacramenta tenentur recipere ab eodem, nisi contrarium ostendatur. Item gratis sacramenta sunt conferenda. Item ab eo episcopo qui catholicus non est, non debent recipi sacramenta prædicta. Item secundum priuilegium non derogat primo, nisi de ipso faciat mentionem, sicut in rescriptis. Item præscriptio & priuilegium sunt cõtraria. Item ex diuersis causis titulus siue dominium haberi non potest: vt hic patet: quia quod meum est, ex alia causa meum fieri non potest. Qui habet priuilegium, præscriptio quo ad hoc nihil addit. Item qui non habet bonam fidem, non præscribit.

Cap. vlt. de priuil. in 3. compilat. vnde clarionem habebis notitiam huius textus.

d ¶ *Impediat.*] Intentabat abbas vti possidens. Bernar.

¶ *Glo. seq. arg. sed tenet contrarium.*

a ¶ Regis.

impediri l, quo minus omnes qui in Simagien. parochia vel comitatu consistunt, de omnibus quæ possidēt decimas sibi soluant, sicut in priuilegijs Paschalis Papæ prædecessoris nostri & sancti regis a Stephani cōtinetur. Præfatus vero episcopus postulauit b, vt decimas Simagien. comitatus infra suæ diœcesis terminos constitutas, quas detinet idem abbas, sibi restitui faceremus; nisi aliquo iure speciali c se ipsas possidere monstraret: & infra d. ¶ Chrisma e vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines promouendi fuerint, clerici ecclesiarum vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vesprimeñ. diœcesi cōstitutum, à Vesprimeñ. episcopo postulabūt, si quidem catholicus fuerit, & gratiam f sedis Apostolicæ habuerit, & ea gratis sine prauitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio quem maluerint præsule catholico, suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in priuilegijs dicti Paschalis g, & Alexandri Papæ prædecessorum nostrorum perspeximus contineri. Non obstante priuilegio Clementis h Papæ, per quod priuilegijs suorum prædecessorum non extitit derogatum, cum de ipsis nullam i fecerit mentionem: præsertim cum & ipse Clemens priuilegium illud cōcesserit, saluis institutionibus non solum Romanæ ecclesiæ, sed ipsius etiam legatorum.

¶ Nec obstare poterat præscriptio, quam idem abbas in suū subsidium opponebat k: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa priuilegiū impetrauit, iuri præscriptionis renunciasse l videtur †: præsertim cum coram nobis priuilegio illo sit vsus, quod suæ intentioni m, quantum ad hunc articulum, contradicit n. Si vero nondū consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum huiusmodi priuilegium, bonam fidem non habuit: & ideo secundū canones non præscripsit.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Nec in foro canonico, nec ciuili valet præscriptio cum mala fide.*

CAP. XX.

QVoniā † omne quod non est ex fide o peccatū est, Synodali iudicio diffinimus, vt nulla valeat absque

a ¶ *Regis.*] Arg. q reges possunt dare priuilegium decimarū, & de rebus spiritualibus. 96. dist. Cōstantinus imperator 5. Sed contrarium verum est. j. de deci. tua nos. & c. dudum

b ¶ *Postulauit.*] Super libellis istis non formatur sententia: sed super secunda parte libelli ipsius abbatis, in qua petijt vt clerici ecclesiarū monasterij libere possint recipere sacramenta, quæ enumerantur in ver. chrisma, &c. & ibi incipit formare sententiam. super alijs libellis nihil dicit in hac decre. quia non pertinent ad hunc titulum. Bernardus.

c ¶ *Speciali.*] Sic argumentatur 100. dist. contra morem. sed hic abbas ostendebat libertatis priuilegium.

d ¶ *Et infra.*] Hæc 2 non est nisi pars sniæ: super isto, infra, desalcata suit pars sententiæ. s. sup decimis petitis. vel sic: & infra, supple etiā q episcopus petebat, q abbas & clerici reciperent ab eo, sicut à diœcesano ecclesiastica sacramenta, sed ad elidendam intentionem suam abbas ostendit priuilegiū Paschalis Papæ & Alexā. Papæ, in quibus continebatur, q abbas reciperet ecclesiastica sacramēta ab episcopo si esset catholicus, vel gratiam sedis Apostolicæ haberet, & ipse ea sine prauitate vellet cōferre. Item ostendit aliud priuilegium Clemētis Papæ, in quo indistincte fuerat monasterio indultū, vt à quocumque possent ecclesiastica recipere sacramenta: quod non valuit, quia de prædictis priuilegijs Paschalis & Alexan. non faciebat aliquam mentionē: insuper præscriptionem legitimam allegauit, vnde Papa pronunciat vt sequitur. Sed quid de decimis petitis: quia in sententia de ipsis mentio non est facta? sed quomodo de ipsis pronunciauit, non habemus: sed si abbas probauit de iure suo super ipsis obtinuit, aliàs succubuit: quia actore non probante reus absoluitur. supra de iureiuran. cap. vltimo.

e ¶ *Chrisma.*] hic incipit sententia.

f ¶ *Gratiam sedis Apostolicæ habuerit.*] idest 3, q non sit excōmunicatus, suspensus, aut interdictus. c. quod sedem. s. de offi. ordi.

g ¶ *Paschalis.*] Idem vř de iure communi, q ab alio posset petere: etsi illa clausula non esset apposita 4, quia propter malitiam, siue desidiam iudicis delegati, deuoluitur potestas ad eum, qui in causa illa iudex non est. s. de offi. ord. significauit. & s. de foro comp. ex trāsmissa. & c. ex tenore. & 65. dist. si forte.

h ¶ *Clementis.*] Dato super prædictis articulis, vt illa sacramenta reciperent à quo vellent: quod non valuit.

¶ *Glo. seq. no. & remissi. ponit op. contrariam & respondet.*

i ¶ *Nullam.*] Sic patet expresse, q secundū priuilegiū debet facere mentionē de primo, ad hoc vt reuocet illud. de hoc dictū est plene s. de pscrip. c. 1. Quidā tñ dicūt aliud esse in priuilegio quàm in rescripto, cū priuilegiū sit lex priuata. 3. dist. priuilegia. & vna lex nō debet de alia facere mentionē. sed illud obtinet in legibus cōmunibus, quas princeps habet in scrinio pectoris sui. C. de testam. omnium. secus in legibus priuatis: quarū non habet memoriam. supra de offic. deleg. ex parte. sicut nec habet memoriam rescriptorum.

k ¶ *Opponebat.*] super præmissis sacramentis recipiendis ab alio episcopo.

l ¶ *Renunciasse.*] Not. q priuilegiū & præscriptio contraria sunt, ex quo simul haberi non possunt: vt dixi. s. eod. si diligenti. & cap. auditis. quia ingressus vnius, alterius operať egressum. simile 32. q. 1. cū renunciatur. & 100. dist. cōtra morē. ff. de separa. l. 1. §. illud sciendum. ff. de minor. in causæ 2. in princ. & ff. ad munic. l. 1. ff. de legat. 1. si qñ. C. de thesau. l. vni. lib. 10. sicut econuerso vtendo iure cōi renunciatur priuilegio. s. de constitut. cum accessissent. & j. de præb. pro illorū. & j. de priuile. si de terra. & c. accedentibus. & C. de iure do. impetrando. l. 2. & ff. rem ra. hab. l. 3. §. falsus procurator. Sed videtur q iure communi & priuilegio possit quis simul vti. s. de consue. cum dilectus. nec renunciat quis iuri militari, licet vtatur iure communi. ff. de mili. testa. l. 3. & 23. dist. quamquam. in princ. 5 & ff. de priui. cre. l. antepe. sicut iuri communi & consuetudini aliquis innititur. 95. distin. olim. & j. de censi. sopitæ. Potest dici quòd hic recessum fuit à iure communi, scilicet præscriptione: quia impetrauit abbas priuilegiū donationis. & ex diuersis causis nū pōt habere dominium. s. de fid. instrum. inter dilectos. & ff. de acqui. possess. l. 3. §. ex pluribus. sed si ipse impetrasset priuilegiū confirmationis, illud non obstaret: quia confirmaret ius quo vtebať, scilicet præscriptione.

¶ *Glossa sequēs primo declarat in quo erat contrarietas, & qualiter dicatur præsertim. secundo quærit, arguit, & soluit.*

m ¶ *Intentioni.*] Dicebat abbas, quòd licebat clericis ecclesiarum suarum recipere sacramenta ab episcopo à quo vellēt iure præscriptionis, & priuilegium Alexandri dicebat, quòd primo à diœcesano suo postulare tenebantur. & ita priuilegium istud quantum ad hunc articulum contradicit, & ita impetrando contrarium priuilegium renunciauit præscriptioni, & præcipue quia vsus est in iudicio priuilegio Alexand. Et idem esset si priuilegio non fuisset vsus: quia eo ipso quòd impetrauit priuilegium, renunciabat præscriptioni, & ita habebat malam fidem, & ideo non poterat præscribere post impetratum priuilegium si nondum erat completa præscriptio: vt litera dicit. Sed si nullum priuilegiū allegasset, sed solam præscriptionem, numquid alter episcopus posset præscribere collationē istorum sacramentorum? Ex hac littera videtur quòd sic. Contra videtur supra eod. si diligenti. quia in talibus quæ sunt contra ius commune, titulus necessarius videtur: vt ibi dicitur. & infra de deci. dudum. & c. venerabilium 6.

n ¶ *Contradicit.*] simile j. de conces. præben. ex tenore. & s. de fide instrumen. imputari.

Q*Voniam omne.*] Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit. ita communiter summatur: sed per hoc summarium nihil induceret de nouo iste tex. cū esset prouisum. s. eo. vigilanti. Diuidiť in quatuor partes. In prima ponit cōstitutionis causam. In secunda constitutionem: ibi, *Synodali*. In tertia infert ex causa: ibi, *Cum generaliter*. In quarta concludit. ibi, *Vnde*. Abbas.

CASVS. Quicumque facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. & ideo statuit conciliū, q nulla valeat præscriptio absq bona fide, tam canonica quàm ciuilis: quia omni constitutioni & consuetudini derogandum est, quæ sine mortali peccato seruari nō potest. & ideo oportet, vt qui rem alterius præscribit, in nulla parte præscriptionis habeat malā fidē. Nota, q qui facit contra conscientiā, peccat mortaliter. Item præscriptio sine bona fide non valet. Item per hanc constitutionem derogatur omni cōstitutioni iuris ciuilis & canonici, quæ sine mortali peccato seruari nō potest. Item in præscriptione exigitur bona fides continua.

o ¶ *Ex fide.*] idest, ex cōscientia. sic exponitur de pœ. dist. 3. ad fi. §. illud.

1 Dic q iste hic sanctus erat, & Apostolicæ sedis legatus, secundū Innocentiū, vel secundum Host. Rex donauit disposita, Paschalis spiritualia. s. eo. audiens. Ioan. And.

2 Hæc non est glossa Bernardi, nec habeť in uetustis exemplaribus.

3 Neq; hæc glossula apparet in vetustis Bernardi exemplaribus.

4 Contra videtur dicendū per c. Romana. de supplen. negli. prœl. lib. 6.

5 Vbi de hoc dic vt plene not. de reg. iu. nullus. li. 6. scilicet q hic tenorem priuilegii & præscriptionis etiā cōtrariū: & ibi videre poteris qualiter opin. quas hic recitant Pe. & Ab. & vide quæ dicam de priui. cum personæ. li. 6. sup gl. & hic. Io. An.

† Vide l. vnic. C. de thesau. lib. 10.

† Innocentius iii. in concilio generali Lateranen. c. 41.

† Cap. 1. eo tit. in 4. compila. Vide Mathesilanum. sing. 23 incip. nota quòd oēs leges & Antoniū Gabrielem lib. 3. commu. cōclu. tit. de præscriptio. conclusione 3.

6 Hodie habetur ca. 1. de præscr. lib. 6.

illud. quasi ad medium. & ṡ. de resti. spo. litteras. 28. q. 1. §. ex his.

¶ *Glossa sequens signat contrarium & remittit. quaerit, arg. pro & contra & soluit. Iterum quaerit, & remittit.*

a ¶ *Bona fide.*] Arg. contra. j. de iure patr. cura. Quando quis dicat habere bonam fidem, dictum est ṡ. eo. si diligenti. in notula, illud generaliter. & quilibet praesumitur habere bonam fidem. Sed quid si aduersarius etiã vellet probare ipsum nullo titulo possedisse, sed potius per violentiam: & sic mala fide incoepit possidere? videt quod debeat audiri ex quo vult probare originem praescriptionis vitiosam. C. de pigno. Authen. ne creditores. & C. de praescrip. lon. temp. in Authen. malae fidei. C. de distract. pig. & qui sub imagine. & 16. q. 3. si sacerdotes. & c. seq. & c. licet. & c. 1. in fin. & 93. dist. illud. C. de praescr. xxx. ann. si qs emptionis. §. sed haec. argu. contra. ṡ. eod. ad aures. quia vt ibi dicitur, quadragenalis praescriptio omnem tollit actionem. & C. de praescript. xxx. ann. l. pen. & vlt. Ad hoc potest dici, quòd bene debet audiri qui vult probare malam fidem ab initio habuisse: quia postea praescribere non potuit. ṡ. cap. proxim. in fin. & c. vigilanti. & ca. si diligenti. & hic[a]. Sed numquid hic tenetur docere de titulo, cum hic tantum dicatur de fide? De hoc dictum est ṡ. eo. si diligenti. in notula, ex hoc videtur.

bona[a] fide praescriptio, tam canonica quam ciuilis[b]: Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandũ, quae absq; mortali peccato non potest obseruari. Vnde oportet, vt qui praescribit, in nulla temporis[c] parte rei habeat conscientiam alienae.

TITVLVS XXVII.

De sententia & re iudicata.

¶ Gregorius †.

¶ *Sententia lata contra leges vel canones non tenet, nec ab ea opus est appellare. Panor.*

¶ *Glossa sequens po. opi. Io. cui oppo, demum approbat illam, & dat simile. Pi, reci. per quaest.*

b ¶ *Quàm ciuilis.*] Ex eo quod dicit, tam canonica quàm ciuilis, videtur quòd Papa voluit praeiudicare praescriptioni laicorũ, quae praescriptio locum habet vbi etiam habẽt malam[a] fidem in praescriptione xxx. vel xl. annorum ṡ. eo. vigilanti. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest. & §. quod si mala. Dicebat Io. quod ratione peccati statuit hoc Papa de praescriptionib⁹ laicorũ: quia omnis causa ratione peccati saltem indirecte pertinet ad ecclesia. ṡ. de iud. nouit. & secundũ hoc omnia ciuilia iura quae tractant de praescriptione xxx. vel xl. ann. in malae fidei possessoribus non tenent hodie. Sed hoc non credo, quod per istam constitutionem Papa voluerit praeiudicare legibus. Sed quo ad ius diuinum verũ est illud, quod sine peccato mortali laicus malae fidei praescribens talem rem retinere non potest. 14. q. 6. c. 1. Et littera ista sic intelligitur tam canonica, idest tam de re spirituali quàm ciuili. Et hoc vult dicere, ille qui praescribit, bonam fidem habere debet, siue res quam praescribit spiritualis sit, vel ciuilis secundũ iura canonica, & sic nihil statuit contra leges. Vel dicas secundum quod dixit Io. quod lex aliud cõsiderauit quàm canon: lex enim considerauit negligentiã non petentis rem suã. ṡ. eod. vigilanti. sed canon considerauit peccatũ praescribentis mala fide, qd non excusat negligentiam non petentis rem suam: & ideo dicit hic, quod nulla valet praescriptio siue canonica, vel ciuilis, quae sine peccato mortali conseruari non potest: vnde potius standum est canoni, quàm legi in hoc casu: quia praescribẽs non excusatur à peccato per rationem legis: & ideo canon voluit propter periculum animarum in hoc leges corrigere, licet non seruetur in iudicio seculari: sicut dicitur de legibus permittentibus vsuras, quae hodie non tenent: vt no. j. de vsur. quia in omnibus. Et constitutio ista tantũ respicit futura, cũ de praeteritis nihil dicat. ṡ. de constit. c. vlt. vbi de hoc. Sed? qd dices vbi ecclesia habet vtrãque iurisdictionẽ: numquid iudicabit super laicos secundũ canones de huiusmodi praescriptione? Videtur quod sic auctoritate illius constitutionis: & quia non debet impugnare quod statuit obseruandum, & quod alias prohibet. j. de nar. ex lib. ven. c. vni. Et qd exigit in alijs, multo fortius in se exigere debet. ff. de nego. gest. si pupilli. §. si. & ff. de admi. tu. quotiens. §. item si temporali.

¶ *Glo. seq. formas quatuor quaestio, quas soluit, & in vltima remittit.*

c ¶ *Nulla temporis.*] scilicet ipsius praescriptionis. Si enim post cõpletam praescriptionẽ sciat rem alienã, non dicitur ideo mala fide possidere. de hoc dicitur ṡ. eo. vigilanti. Sed quid si tẽpore praescriptionis habuerit conscientiã laesam, postea incipiat habere nõ laesam: numquid pp hoc est interrupta praescriptio? non vr, quia erronea fuit, vnde eã deponere debet. j. de simo. per tuas. & 11. q. 3. cum est illata. Item quid si dubitat an res sit sua, & habet iustã causam dubitationis? adhuc dicitur bonae fidei possessor, & vtitur fructibus. ff. de vsur. qui scit. §. bonę fidei. & in hoc casu praescribit, licet habeat conscientiam dubiã, non tamen laesam: quia nescit adhuc an res sit aliena, debet inquirere ab alijs de re illa, vt sic perueniat ad veritatẽ. argum. 37. dist. §. vlt. 23. q. vlt. occidit. Item quid si praelatus habeat laesam conscientiam alicuius rei quã possidet, licet ecclesia habeat bonam fidẽ: numquid tenetur dimittere illam? Rñdeo non, sed significabit illi, cuius est, vt petat: & sic purgabit cõscientiam suam; nec in hoc videtur fraudẽ facere. ff. de nego. gest. atqui natura. §. cũ me absente[d]. & ff. man. quint[e]. Sed si ille veniat & petat in iudicio, & praelatus confiteatur, nũquid praeiudicat ecclesię, quae habet bonam fidem? Si enim praelatus constitutus à collegio ad defendendũ cõfitetur tamquã syndicus in iudicio, bene praeiudicabitur ecclesiae: quia tunc sustinet personam totius capituli: aliàs nõ credo, quod confessio praelati praeiudicet ecclesiae, nisi forte confiteretur de eo, qd ipsemet fecisset. argu. 55. q. 2. postquam. De hac materia dixi ṡ. de elect. dudum 2. in dic. vt ibi.

CAP. I.

Sententia †[d] contra leges[e] canonesve prolata, licet non sit appellatione suspensa, nõ potest tamen subsistere ipso iure.

¶ Idem †.

¶ *Lites debent celeriter terminari.*

CAP. II.

Vrgantiũ controuersias, celeri[f] sententia terminare, & aequitati conuenit, & rigori.

DE SENTENTIA ET RE IVDICATA.

¶ *Hac rubr. duobus modis secundum Ioan. And. post Gof. continuatur ad praecedentia. Primo sic: Viso quomodo res acquiruntur per praescriptionẽ, videndum est quomodo aliter acquiruntur ciuiliter, scilicet per sententias iudicum. Vel secundo sic: Expedito tractatu processus iudiciorum, ad sententias quae finem imponunt litibus, veniamus. Quia vero secundum Ioan. And. lata sententia si non appellatur ab ipsa, fumit nomen res iudicata, ideo & de re iudicata summittit. dicit tamen quòd large potest dici res iudicata, licet possit appellari. A.*

De hac materia habetur 35. q. 11. & 5. q. 4. & 3. q. 9. per totum. & 11. q. 3. §. de his inquam. vsque ad §. hoc & ṡ. vt dictum est. & 30. q. vlt. §. iussita. vsque in fi.

Sententia] Non valet sententia, quae contra ius est lata expresso errore in sententia. ita summat do. Ant. quia Io. And. non summat propter breuitatẽ: hoc summarium est in se verũ, sed non congruit literae, in qua nulla fit mentio de expressione erroris in sententia. Abbas.

CASVS. Dicitur in capitulo isto, quod snia lata contra leges vel canones, nulla est ipso iure, licet nõ sit suspẽsa per appellationẽ. No. quod snia contra ius lata nulla est, licet nõ appellet ab ea.

d ¶ *Sententia.*] Decr. ista loquitur de materia illa. 16. q. 1. frater noster. & ex illa littera potest colligi casus huius decreta.

¶ *Gl. seq. ponit duo exempla, & dictum, cui signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Contra leges.*] quae dicunt quod snia à non suo iudice lata, non tenet. C. si à non compe. iu. l. 1. & 2. & vlt. & 2. q. 1. in primis. ver. de psona. 11. q. 1. c. pe. & ṡ. de iudi. at si clerici. & 16. q. 1. frater noster. vt hic patet. Itẽ snia lata contra leges, idest ius constitutionis, ita quod hoc in snia exprimatur, nulla est ipso iure[g], & citra appellationẽ rescinditur: vt hic patet. & j. eo. cũ inter vos. in fi. & j. eo. inter caeteras. & 5. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. ver. itẽ si snia contra ius scriptum. & ff. de ap. si expressum. Itẽ si calculi error in snia sit expressus: snia non tenet. ff. quae sen. sine ap. resc. l. 1. §. 1. & j. de sen. excom. per tuas. nec efficitur aliqua per appellationẽ, vt in l. pdicta, si expressum. Ar. contra quod efficiat aliqua per appellationẽ. ff. rem ra. ha. l. 3. §. falsus. & ff. de iudic. licet[h], sed non est ita. ibi enim snia lata est in persona falsi pcuratoris, vnde ab initio tenet snia quamdiu constet de falso pcuratore: & si dñs recurrat ad cõe auxilium appellationis, intelligit approbare factum falsi pcuratoris, & ideo per appellationem efficitur aliquã, quę per exceptionẽ poterat irritari. secus vbi ab initio nulla est, vbi est defectus in iurisdictione, ibi per appellationẽ nõ firmatur, vt hic, & in cõcor. ibi positis. Sed in §. falsus. & in l. licet verũ. nõ fuit defectus in iurisdictione.

Vrgantium.] CASVS. Dicitur in capitulo isto quod controuersiae litigantium celeri debent sententia terminari. Nota quòd lites prorogari non debent.

¶ *Gl. seq. alleg. 4. concor. signat vnum contra. & soluit, & determinat.*

f ¶ *Celeri.*] Simile 2. q. 1. sicut. & C. de iudi. pperandũ. in prin. & ṡ. de dolo & cõtu. fin. & c. venerabilis. Ar. cõtra. 11. q. 3. cũ apud? illud intelligit qñ snia lata est ad mortem: & ibi differtur executio ex causa.

Marginal notes:

† Lib. 2. Epistola. 6. cap. 41. registri B. Gregorij.

a Concor. res. in l. 1. cũ ibi not. C. de praescri. long. temp.

a De materia huius glossae, vide plene p Dominicu Sotum lib. 4. de iustitia & iure q. 5. art. 4.

Quae sunt ab hoc loco vsque in finẽ glossae, desiderantur in aliquot antiquis, sed ea habet codex Barbatiae & alij, & Bernardi esse credimus, vnã cum paucis verbis, quae estudio delevimus.

d Cap. 1. eo. tit. in 6. ex pilatione. Et de materia, vide late per Bart. Angeli & doctores in l. cum prolata. ff. de re iudicata.

† Scilicet Gregorius Ioanni episcopo Rauennati lib. 2. cap. 18. eiusdem registri. Et cap. 5. eod. tit. in 1. cõpilat. Et vide notata in c. 8. de electio. lib. 6.

d Facit quod ibi nota. & 14. q. 2. si virgo. caueat tñ praelatus ne aliquo casu cõtra cõsciẽtiã faciat, vel fieri procuret, si cum ducat in malo. Io. And.

g Cõcor. l. si curator. C. de in integ. rest. & l. claruit. C. de eo. pers. flam.

h Et hoc notauit olim Tan. p argumenta, postea mutauit. Io. And.

i Et C. de praes. si vin si cari. sed ibi non tardatur sala, sed executio. Io. An.

ex causa, vt ibi dicitur. nec etiã cũ nimia festinatione ferẽda est sñia, antequam iudex possit esse instructus. j. de in inte. restit. tum ex litteris. quia ipsum oportet cuncta rimari. 30. q. vlt. c. vlt. aliter enim ad veritatem peruenire non posset. 23. q. vlt. occidit. sed moratoria cũctatione causã examinabit. ff. de admi. & peric. tut. tutor q. §. 1.

Non potest.] Dicitur hic q sententia episcoporum nõ potest clericum deponere, nisi cõcors & iusta fuerit. No. q iudices in sentẽtijs ferendis cõcordes esse debent.

¶ Glossa sequens quærit, arg. & soluit.

a ¶ Sacerdotum.] idest, episcoporum triũ in causa diaconi, i causa presbyteri sex ad minus. 15. q. 7. si autem. & c. fœlix. Sed nũquid debẽt omnes concordare ad hoc, vt teneat sñia? Videtur q sic ex eo, qđ dicit, cõcors. j. de trãsl. inter corporalia. sed sufficit q maior pars cõcordet in vnã sñiam, & satis dicetur tunc concors: quia quod maior facit pars, valet. ff. ad mu. quod maior. 65. dist. cap. 1. & 3. Sed in causa episcopi nõ tenet sententia nisi omnes concordauerint iudices, quib' causa per Papam committitur. 6. q. 4. si quis episcopus criminaliter. & cap. 1. & est speciale in causa episcopi. aliud speciale vbi non tenet sententia plurium. not. j. de rescrip. pastoralis. in prin.

¶ Idem.

¶ Sacerdos sine iusta causa non est deponendus.

CAP. III.

Nõn potest quemquam à sacerdotali gradu (nisi iustis ex causis) concors sacerdotum a sententia submouere.

¶ Leo Papa.

¶ Iuste quis petit sententiam à Papa confirmari, si iuste & rationabiliter fuit lata.

CAP. IIII.

Ea, quæ iuxta ecclesiasticũ morem b iuste & rationabiliter fuerint diffinita, nostra quoque sententia roborẽtur c.

¶ Alex. iij. Eboracẽs. archiepiscopo.

¶ Iudex deputatus super executione sententiæ, admittit exceptionem fraudis, seu nullitatis sententiæ, non ad effectum vt super ea pronunciet, sed vt negotium ad superiorem qui iudicauit, transmittat, si illam probabilem reperit. h. d. notabiliter.

CAP. V.

De cætero noueris, quòd si sententiam à nobis latã præcipimus per aliquem execu

Ea quæ.] Fuit forsan, vt dicit Io. An. exordium alicuius Papalis confirmationis: quia non est verisimile quòd fuit spiritualis dispositio in his verbis dumtaxat concepta, cum non imponit necessitatem, sed potius innuit cuique esse hoc petendi facultatem concessam: in hoc tamen non est vis. Abb.

Casus. Dicitur in capitulo isto, quòd ea quæ secũdum canones iuste & rationabiliter sunt diffinita, per cõfirmationem Papæ debent approbari. No. quòd sententiæ iustæ latæ per Papam debent confirmari. quod verum est si postulatum fuerit eas confirmari.

b ¶ Morem.] id est, secundum canones.

c ¶ Roborentur.] Si postulatum fuit ea roborari. vt 35. q. 9. omnimodis. & 2. q. 1. sicut. & j. de pact. quotiens. supra de trans. c. 1. & hæc quidem confirmatio si facta fuerit ex certa scientia, & cũ causæ cognitione, non poterit postea inferior iudex de illa iudicare. j. de confir. vtili vel inut. c. 1. & 2. vbi de hoc.

De cætero.] Merus executor sententiæ, contra quem excipitur de fraude non cognoscit, sed remittit. ita communiter summant doctores, sed iudicio Panormitani minus bene, quia iste textus non loquitur de mero executore: quia merus executor nullã exceptionem executionẽ impedientem admittit: vt in l. si vt proponis. & in l. executorem. C. de execu. rei iudi. Sed tex. iste admittit, vt is cui executio committitur, admittat exceptionem ad effectum, vt remittat negotium ad superiorem, non vt super principali pronunciet. Et non diuiditur. Abbas.

Casus. Ecce Papa præsentibus partibus tulit sententiam diffinitiuam, mandat Papa alicui quatenus sententiam illam debeat executioni mãdare, executor litteris executionis receptis citat partes: reus contra quem debet executio fieri, dicit q sñia non est executioni mãdanda, quia per fraudem & dolum lata est: dubitat executor quid facere debeat, vtrum debeat cognoscere de fraude allegata? Rñdet Papa, q executor de fraude illa vel dolo cognoscere nõ debet, sed hoc releuat ad sedem Apostolicã. Not. q merus executor vltra executionem nullã habet cognitionẽ: & ideo referre debet superiori quæstionem fraudis quæ opponitur contra sententiam.

¶ Glossa sequens litteram exponit, et exemplificat, ponit contrarium, soluit, & remittit.

d ¶ Fraus.] scilicet circa negotium principale, quia obtinet sententiam per fraudem, puta per falsos testes, vel per falsa instrumenta. si hæc obijciantur corã executore, vt executio differatur, non est ei facultas de hoc cognoscendi, vt hic dicit: quia sic assumeret partes iudicis, quod esse nõ debet. C. de execu. rei iudic. si vt proponis. nec sñiam debet mandare executioni, sed hæc referre debet superiori: vt hic dicitur, & j. de cri. fal. super eo. Arg. contra hoc habes, q iste executor possit de hmõi cognoscere. 25. q. 2. & si non cognitio. Sol. hoc cap. de mero executore intelligitur, qui nullã habet cognitionẽ annexam nisi solam executionẽ. sic intelligitur j. de fal. super eo. Lex pdicta intelligitur de illo executore, q habet cognitionem. De hac materia plene tractatur j. de offi. delega. pastoralis. §. quia vero.

tioni mandari; & fraus d interuenerit, non est facultas executori de toto negotio cognoscẽdi: sed deferri quæstiones quæ inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

¶ Idem Norwicen. episcopo.

¶ Non sufficit reo damnato ad traditionem possessionis, tradere pignus pro ipsa possessione.

CAP. VI.

Cum aliquibus est adiudicata possessio, non sufficit eis dari pignora e, nisi corporali possessione lætentur.

¶ Idem eidem, & V. archidiacono.

¶ Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem iudicatam: vnde quandocumque reuocatur cum constat de errore.

CAP. VII.

Lator præsentium suã nobis insinuatione f monstrauit, quod cum quandam mulierem legitime desponsasset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est subortum, cuius occasione debitũ ei subtraxit: consanguinei vero mulieris, hoc molestum habentes, quæstionem mouerũt:

Cum aliquibus.] Hoc cap. potest intelligi duob' modis. Primo q loquatur in pignore prætorio, puta q prætor vel iudex propter contumaciam rei ponit vel bonorum actorem in possessionem rei petitæ, in actione reali, vel aliorum bonorum ipsius rei in actione psnali. Et intellectus litteræ est, q ad causandum pignus prætorium, ad hoc vt missus possideat, non sufficit iussus iudicis, sed requirit vt actualiter mittat in possessionem. Et secundũ hunc intellectũ. h. d. in summa. Nõ sufficit ad prætoriũ pignus, vt verbaliter det, nisi actualiter fiat missio. Secundo põt intelligi cum possessio aliqua vel proprietas alicuius rei, seu res aliqua adiudicatur actori iure dominij, & reus pro executione vult dare aliquod pignus, & non ipsam rem saltem in præsenti: hoc casu non sufficit. & secundum hunc intellectum hoc intendit. Non impediret reus sententiam adiudicationis possessionis si sit paratus dare pignora. Et non diuiditur. Abbas Siculus.

Casus. Dicitur hic quòd cum alicui adiudicata est possessio, nõ sufficit quòd aduersarius det pignus, sed mittendus est in possessionem, & gaudere debet plena & pacifica possessione. Nota quòd cum alicui adiudicatur possessio, nõ pignora, sed possessionem debet habere.

e ¶ Pignora.] Sic ff. de consti. pecu. promissor. §. constitutio. & ff. de pig. act. non est. vbi dicitur, pignus non aliter constituitur nisi ventum fuerit in possessionem. simile ff. de acquir. posses. possideri. in prin. & hoc ideo, ne lites ex litibus oriantur. ff. de re iudi. l. 4. in §. ait prætor.

Lator.] Diuiditur, quia in prima ponitur facti narratio. in secunda iudicis datio: ibi, Volentes igitur. Abbas.

Casus. Quidã P. noĩe quandã duxit in vxorem carnali copula subsecuta: Tandẽ scandalũ inter eos est exortũ: consanguinei mulieris mouerũt qõnem cõtra virũ, q illa eius nõ poterat esse vxor: & sic studio vtriusque interueniente fuerunt separati minus iuste: Vir prædictus ad conscientiã rediens, accessit ad dñm Papã, exponens sibi prædicta: vnde mandat iudicibus, quatenus si constiterit eos non fuisse legitime separatos, & ecclesiã deceptam fuisse, ipsos faciant insimul permanere. Nota, q hic auditur turpitudinẽ suam allegans, sed hoc est propter periculum animæ. Item sententia contra matrimonium lata non transit in rem iudicatam.

¶ Gl. seq. recitatur per obiectionem & solutionem.

f ¶ Insinuatione.] Modo collige ex hoc loco, q in casibus in quibus vertitur periculum animæ, potest quis venire cõtra factum suum, vt reuocetur sñia quã ferri procurauit. & si cõstiterit ecclesiã fuisse deceptã, reuocabitur sñia. j. eo. cõsanguinei. & j. de testib. sicut. & 35. q. 9. c. loci. §. his ita. in fi. aliàs turpitudinẽ suã allegãs nõ auditur. j. de dona. inter dilectos. & j. de conces. præb. cum super.

¶ Cap. 2. eod. tit. in 1. cõpilat. Et habetur in concil. Lateran. sub Alexan. iij. par. 36. cap. 1. Et vide Speculat. tit. de pignor.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 1. cõpilatione.

a ¶ *Renitentem.*] Hæc violentia transiuit postmodum in cõsensum per carnalem copulam subsecutam. j. de sponsa. ad id.
b ¶ *Aetatis.*] Et hoc dicit ei quod præmisit de carnali copula, & sic fuit allegatio, & ex alia causa fuit matrimonium separatum.

¶ *Glossa seq. distinguit, aut fertur sententia contra matrimonium, aut pro matrimonio, & tunc aut subest impedimentum, aut non.*

proponentes, quòd mulierem inuitam & renitentem a, nec ætatis b aptæ matrimonio existentẽ, duxisset vxorem: & quoniam idem vitã cupiebat agere dissolutam: demum vtriusque studio interueniente; fuerunt minus rationabiliter separati. ¶ Nolẽtes igitur matrimonia canonice contracta, leuitate quadam dissolui: Mãdamus, quatenus si vobis cõstiterit eos per iudicium ecclesiæ non fuisse legitime separatos, ecclesiamque deceptam, ipsos † faciatis sicut virum & vxorẽ insimul permanere c.

¶ Idem T. & clericis Sanctæ Anastasiæ Veroñ.

¶ *Retractatur sententia prætextu iniquæ consuetudinis lata contra ecclesiã.*

CAP. VIII.

CVm † causa quæ vertitur inter vos, & G. & A. laicos, super domo quadam eis ab archipresbytero vestro vendita, ad examen I. Apostolicæ sedis legati delata fuisset, post appellationem ad nos interpositam, & receptas inducias, quoniam infra terminum tibi fili T. ad eam prosequẽdam præfixum, iter non arripueras d, contra te sententiam proferens, memoratis G. & A. prætaxatam domum secundum Veroneñ. ciuitatis consuetudinem adiudicare curauit. Deinde cum causa fuisset ad nos per appellationem delata, Brixien. episcopus delegatus à nobis, sententiam contra vos (spreta forma canonum) secundum eandem consuetudinem sicut præfatus legatus fecerat, promulgauit e. ¶ Nos autem considerantes, quod licet vsus vel consuetudinis f non minima sit auctoritas, numquam tamen veritati, aut legi præiudicat g, præscriptam sententiam reuocauimus: & vos ab impetitione absoluentes illorum †, vobis & ecclesiæ vestræ domum adiudicauimus supradictam †.

c ¶ *Permanere.*] Non obstãte sñia prius lata: quia contra matrimonió non currit præscriptio. 33. q. 5. quod Deo. etiam si ab illa sñia non fuit appellatum: quia sñia lata contra matrimonium non transit in rem iudicatã, quin reuocetur sñia quãcumque error sententiæ detectus fuerit, vt hic patet. & j. de frigi. & malefi. fraternitatis. 35. q. 9. gratiæ. & ca. loci. §. his ita. Si e nullo tractu tẽporis matrimoniũ cõfirmatur in gradu prohibito cõtractum. j. de cõsangui. non debet. Et quod dici consueuit, sententia contra matrimoniũ nõ transit in rem iudicatã, verũ est, vbi bene coniuncti indebite separantur, quia quos Deus cõiunxit, homo separare non potest: & ideo quãdocumque contrarium legitime constiterit, sententia retractabitur: idẽ est cum in gradu prohibito aliqui sunt coniuncti, vel aliquo alio perpetuo impedimento: quia nullum est ibi matrimoniũ, vnde nullus consensus potest matrimoniũ inducere inter eos. Sed vbi sententia fertur pro matrimonio, vbi nullum subest impedimentũ, si ab ea non fuerit appellatum, transit in rẽ iudicatam: quia iudicatis acquieuisse videtur. j. eo. quod ad consultationem. vnde postea non audietur, immo compelletur alter alteri adhærere.

¶ Cap. 10. ...

CVm causa.] Prima pars ponit factum. Secunda diffinit: ibi, *Nos autem.* Abb. Siculus.

CASVS. Archipresbyter cuiusdam plebis vendidit quandã domũ sine consensu capituli G. & A. laicis, qui occasione huiusmodi venditionis corã legato Apostolicæ sedis petierũt domũ illam sibi adiudicari: Quidam canonicus illius plebis T. nomine, apparuit pro capitulo ad defensionem domus, dum causa illa tractaretur, ille T. appellauit ad sedem Apostolicam: legatus statuit terminũ appellanti ad iter arripiendum ad Apostolicam sedẽ: sed quia ille infra terminum sibi præfixum iter non arripuit, prædictus legatus tulit sententiam contra dictum T. adiudicans domũ illam laicis prædictis, secundum consuetudinem Veroñ. ciuitatis: à qua sñia fuit appellatum: & appellationis causa commissa fuit epõ Brixieñ. qui legati errorem secutus, contra formam canonũ legati sñiam confirmauit, & iterũ fuit appellatũ: Papa diligenter examinato negotio, licet vsus vel cõsuetudinis non minima sit auctoritas, numquam tñ legi, aut veritati præiudicat: & ideo Papa prædictam sñiam cassauit, plebem prædictã absoluens ab impetitione illorũ laicorum, & domum illam eidem ecclesiæ adiudicans. Not. q si quis infra terminum sibi statutum appellationem non prosequitur: iudex post terminum in causa procedere debet. Item sententia lata contra canonum formam non valet. Item cõsuetudo, licet magnæ sit auctoritatis, non tamen legibus aut canonibus præiudicat.

d ¶ *Arripueras.*] Ex quo aliquis non prosequitur appellationẽ infra terminum sibi præfixum, ex tunc iudex procedere potest, tamquã citatus peremptorie non venisset. j. de appellatio. sæpe contingit. quia perinde est, ac si non appellasset. j. de appellat. cum sit Romana. vnde in hoc non peccauit iudex. Ber.

e ¶ *Promulgauit.*] Ecce hic obuiuit consuetudo bis in contradictorio iudicio: ergo debuit valere. ff. de leg. cum de consuetudine. & j. de verb. signi. abbate. Sol. hæc cõsuetudo fuit cõtraria iuri, & mala in præiudiciũ ecclesiæ, & ideo non fuit seruanda: vnde ad vltimum cassatur sentẽtia: aliàs si bona fuisset consuetudo, seruaretur. j. de eo, qui mit. in pos. cũ venissent. Forte talis erat consuetudo illa, q si quis emit à prælato ecclesiæ solo, tenet venditio, licet non probet pretium in vtilitatẽ ecclesiæ versum esse contra illud 10. q. 2. hoc ius porrectum. 12. q. 2. sine exceptione.

¶ Secundũ Tan. q eod. dixit talem cõsuetudinem esse in multis ciuitat. ... quod hic no. ...

f ¶ *Consuetudinis.*] Sic 11. dist. consuetudinis. & j. de cõsue. c. vltim. vbi exponitur hæc auctoritas.

g ¶ *Præiudicat.*] Verũ est, q consuetudo non præiudicat legi nisi sit rationabilis & legitime sit præscripta: nam tũc bene præiudicat legi. j. de consue. cap. vlt. vbi plene de hac materia dicitur. & hæc consuetudo non fuit rationabilis, nec pscripta. Ber.

¶ earum.
¶ Expeditam.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Sententia iniqua retractatur per superiorem, licet causa fuerit appellatione remota commissa. Si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla. hoc dicit intelligendo, quòd ponat duos casus.*

CAP. IX.

INter † cæteras: & infra. ¶ Itẽ cũ aliqua causa appellatione remota committitur, & sententia fertur iniqua, eam euacuari h oportet: nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam i.

¶ Clemens tertius.

¶ *Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali nõ valet. h. d. intelligendo, quòd hæc mulier non fuit contumax. Panor.*

CAP. X.

TEnor † litterarũ tuarũ ostendit, quòd cum inter R. & M. mulierem quæstio matri-

INter cæteras.] Potest intelligi vario modo, & per consequens vario modo summari. dñs An. summat sic. Sentẽtia continens in se manifestam iniquitatẽ retractatur non obstante, q causa fuerit appellatione remota cõmissa. Hæc summatio est vera in se secundum vnum modũ intelligendi. Sed secundum vnum alium intellectum notabiliorẽ summatur sic: Nulla est sententia continens manifestam iniquitatem. Abbas.

¶ Cap. 17. tit. de appel. ... vide ... C. de appellatio. quæ videt contraria. adde glossam & doctores ibidem.

¶ Cap. 5. eo. tit. in 2. compilatione.

CASVS. Aliqua causa cõmissa est appellatione remota: iudex tulit sñiam iniquam contra ius scriptum, vel exprimendo errorem in sñia: talis sñia non tenet, cum iniquitatem contineat manifestam. Nota sententiam contra ius scriptum latam, nullam esse.

h ¶ *Euacuari.*] Cum sentẽtia tenuerit, & appellatum fuerit ab ea, vel euacuetur de facto, cum est nulla. sim. j. de rebus ec. non alie. si quis presbyterorum.

i ¶ *Manifestam.*] Puta quia lata est contra ius scriptum, scilicet cõtra leges vel canones. j. eod. cap. 1. ita q in ipsa sñia continebatur error. 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. versi. item si sñia contra ius scriptum. & j. de confir. examinata. & j. de sent. excom. per tuas. & hic in fi. & ita ipso iure nulla est talis sentẽtia: vt j. eo. ca. 1. vbi de hoc. Aliud est cũ lata est cõtra ius litigatoris: quia tunc trãsit in rem iudicatã, nisi fuerit appellatum. j. eo. cũ inter vos. Et si per iniuriã iudicis damnatus fuit, poterit agere contra iudicem, qui fecit litem suam ad interesse. ff. de iudi. filiusfamilias. & ff. de euict. si per imprudentiam 2, & j. de emptio. & vend. c. vlt. & infamis efficitur. C. de pœna iudicis, qui male iudi. l. 2. 3 Ber.

2 Vide in c. statum. al. leg. in glo. pe. & vlti.

3 Additur pœna. j. eo. cũ æterna. lib. 6. Ioan. And.

TEnor.] Istud cap. potest intelligi, q sñia hic lata cõtra mulierẽ tenuit: quia contumaciter abfuit, & tunc idem in effectu dicit quod c. lator. j. eo. ideo summa vt ibi. Cõmunis diuisio. Secunda: ibi, *Ideoque.* Abb. Siculus.

CASVS. Inter R. & M. mulierem quæstio matrimonij vertebatur, quæ commissa fuit episcopo Theatino: Iudex absente muliere dictum R. ab impetitione ipsius absoluit; mulier hoc audita

dito causam impetrauit committi iudici præsenti, vt de causa illa cognosceret, & fine canonico terminaret: Iudex vocauit dictum R. ille infirmitate prætenta non venit, sed nocte sequenti cum alia contraxit, propter quod iudex ipsum excõicauit. Ille postmodũ cõparuit, & fuit absolutus, ostendens sententiam prædicti episcopi qualiter à muliere prædicta fuerat absolutus: nihilominus mulier offerebat testes per quos probare volebat, quòd dictus R. eam desponsauerat: Iudex dubitauit quid facere debeat? Consultus Papa rñdet, quòd non obstante illicita absolutione, quam fecit epũs, in causa procedas, præcipiens dicto R. sub pœna excõicationis, ne ad eã quam superduxerit, accedat, donec causa ista fuerit terminata.

Not. quòd sententia lata contra absentem, nõ cõtumacem, non tenet, & citra appellationẽ rescinditur. Item sententia quæ nulla est, obstat agenti. Item argu. quòd aliquis priuatur iure suo sine culpa sua.

monij verteretur: & Theatino episcopo commissa fuisset: idẽ eundem R. muliere absente, ab impetitione ipsius absoluit. Cæterum eadem mulier à nobis ad te litteras impetrauit, vt de causa cognosceres, & eam fine debito terminares: & infra. ¶ Dictus vero R. à te vocatus ad causam, infirmitate [a] prætenta † non affuit: sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti [b]: à qua postmodum absolutus ad te veniens, ostendit litteras episcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipsius absolutum fuisse patebat. Quia igitur mulier suos testes offert ad probandum, quod idẽ R. eã desponsationis annulo † publice subarrasset [c]: tu quid super his agere debeas, postulas edoceri. ¶ Ideoque inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd (non obstante illicita absolutione [d], quam episcopus fecit) in causa procedas: eidem R. sub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam quam superinduxit accedat [e], priusquam fuerit causa decisa.

¶ Idem.

¶ *Sententia diuortij in causa matrimoniali rite lata ad solam coniugis confessionem asserentis contrarium, non*

a ¶ *Infirmitate.*] quod si verum fuisset, iusta erat excusatio. ȷ. de procura. querelam. & 5. q. 3. si ægrotãs. immo nec tunc res iudicata censetur. ff. de re iudi. quæsitũ. 1. & 2. rñso. nec mandanda est sententia executioni infirmitate prætenta. ff. de iudi. si prætor. in fine. sed hoc falso allegabat, vt bene declarant sequentia.

b ¶ *Promulgasti.*] et merito tanquam contra contumacem, cum ex facto sequenti appareat, quòd malitiose prætendebat infirmitatem, & ita sequens præsumptio elidit primam. sic ff. de in inte. rest. diuus.

¶ *Glo. seq. dupliciter exponit subarrationem.*

c ¶ *Subarrasset.*] i. fidem consensus de præsenti dedisset: aliàs si loqueretur de consensu de futuro, non mandaret Papa virum separari ab illa, cum qua postea contraxit per verba de præsenti: quia sic soluta erant priora sponsalia. ȷ. de spon. c. pen. & vlti. & ȷ. de ma. contra interdi. ecc. c. 1. & 2. & est vulgare loci illius. sic 27. q. 2. si quis vxorem. Vel potest dici, quòd subarratio fit per immissionem annuli interueniente consensu tacite vel expresse: vt hic dicit. Et dic tacite, vt in muto; expresse, vt in loquente: & stabitur huic subarrationi, quamuis nihil dicat, quandiu contrarium non probabitur: quia præsumitur pro matrimonio. arg. 27. distin. quod interrogasti. 30. q. 5. nostrates. & c. fœminæ. nihil enim interest an facto vel verbo quis declaret voluntatem suam. 43. dist. c. 1. & 41. dist. c. 1. & de pœni. dist. 1. in actione, & infra de pœn. & remis. omnis vtriusq; §. vltim. & ff. de legi. de quibus. nisi probet se animo non contrahendi id fecisse. arg. 22. q. 2. quod ait. & ff. de actionibus & obligationibus. obligationum substantia.

d ¶ *Absolutione.*] facta contra mulierem absentem, vt superius patet. & ita sententia lata contra absentem non cõtumacem nulla est in quocunque negotio: quia ea non obstante citra aliquam appellationẽ cognoscitur de causa: & hoc probatur 3. q. 9. caueant. omnia. absente. reuera. absens & si citatus esset aliquis ad sententiam, & iusta de causa impeditus venire non posset, reuocatur sententia. ȷ. eo. cũ Bertholdus. aliàs si fuisset contumax, non reuocatur. 24. q. 3. de illicita. 3. quæstio. 9. absens. §. nisi. & in Auth. vt omnes obe. iudi. §. si vero neque. colla. 5.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

e ¶ *Accedat.*] Sed qualiter mulier illa secunda priuatur iure suo ante finem causæ, contra illud ȷ. vt lite penden. laudabilem. & 8. q. 4. nonne? Sol. cum aliquis cum aliqua contraxit in facie ecclesiæ approbante ecclesia, si postea matrimonium accusetur, locum habet illa decre. laudabilem. & similia alia iura. sed cum aliquis contrahit lite pendente cum aliqua, vel contra prohibitionem ecclesiæ, tunc locum habet quod hic dicitur. & ȷ. de matr. cõtracto contra inter. eccle. c. 1. & vlt. quia cum res facta est litigiosa, non debet in aliam transferri personam. 11. q. 1. quæres. C. de litig. l. vlti.

ADDITIO. Sed quomodo dici potest litigiosa quæ finita erat per sententiam, à qua non fuerat appellatum, vt in princ. dicit Host. quòd hoc inducit citatio viri facta antequam secundam desponsaret, & ideo dñr lis pendere, & quasi litigiosa esse. de appel. suggestum. de off. deleg. licet. non ob. sententia quæ hoc casu non transit in rem iudicatam, vt sæpius dictũ est. facit cle. vt lit. pend. cum lite.

reuocatur, sed interim ei statur donec legitime de contrario doceatur. Ita summatur, vt aliquid de nouo afferat. Panormitanus.

CAP. XI.

CONsanguinei † E. latricis præsentium, sicut tuis litteris intimasti, compaternitatem inter ipsam & virũ suum legitime [f] probauerunt, ita quòd inter eos sententiã diuortij protulisti: prædicta vero E. cum sit tibi postmodum confessa, quòd eius commater in veritate ante sententiam non fuisset, [sed] post separationem compaternitatem cum eo cõtraxit, & tandem ad secundas nuptias conuolauit: & infra. ¶ Fraternitati tuæ respondemus, quòd propter solam confessionem mulieris, non est recedendum à sententia per iudicium ecclesiæ rationabiliter [g] promulgata, nisi legitime in contrarium probaretur [h].

¶ Innocentius iij. archidiacono & sacristæ Magaloneñ.

¶ *Si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium, hoc tacito: surreptitia dicitur collatio, & non tenet.*

CAP. XII.

CVm † olim Magaloñ. episcopus P. de Castro nouo ad vacantem archidiaconatũ eiusdem ecclesiæ nominasset, præposito, vt nullus ibi (nisi

COnsanguinei.] Idem dicit quod decre. lator. ȷ. eod. ti. Communis diuisio, secunda: ibi, *Fraternitati*. Abb.

CASVS. Quædã mulier contraxit matrimonium cum quodam viro: Tandem consanguinei eiusdem mulieris accusauerunt matrimoniũ, dicentes, quòd ipsa nõ poterat esse eius vxor cũ esset cõmater ipsius: quo probato sententia diuortij lata fuit: post sententiam latam mulier confessa est epõ loci, quòd in veritate ante sententiam eius commater non fuerat, sed post separationem, cõpaternitatem cum eo contraxit, & postmodum cum alio contraxit: quæsitum fuit à Papa quid iuris esset? Et ipse rñdet, quòd per solam mulieris confessionẽ non est à sententia recedendum per iudicium ecclesiæ promulgata, nisi legitime in contrarium probaretur. Not. quòd per confessionẽ alterutrius coniugum à iudicio ecclesiæ non receditur. Item quandocunque constiterit ecclesiam deceptam fuisse in causa matrimonij, sententia contra matrimonium lata reuocabitur.

f ¶ *Legitime.*] quo ad ordinem iuris, non quo ad veritatem.

g ¶ *Rationabiliter.*] & illud referas quo ad ordinem tantum.

h ¶ *Probaretur.*] per legitimos & idoneos testes, & non per illos qui primum falsum tulerunt testimonium: cum periuri sint. ff. de testib. sicut. sic ȷ. eo. lator. vbi de hac materia. nam ad confessionẽ mulieris & etiam viri non reuocatur sñia per ecclesiã lata secundum ordinem iuris, sicut nec ad eorum confessionem matrimoniũ separatur. infra de eo qui cog. consang. vxor. suæ. super eo. Ber.

CVm olim.] Prima pars narrat factum, secunda diffinit: ibi, *Nos igitur*. Abbas.

CASVS. Vacante archidiaconatu Magaloñ. eps Magaloñ. nominauit P. de Castro nouo ad ipsum archidiaconatum: præpositus eiusdem ecclesiæ inhibuit, ne aliquis institueretur ibidẽ, tum prius duplici voce sibi concessa, & ne contra fieret, appellauit: sed eps dictũ P. per annulum de archidiaconatu inuestiuit, & præpositus alium nominauit: propter quod procuratores vtriusq; partis ad sedem Apostolicam accesserunt: Celestinus intellecto negotio cassauit quicquid factum fuit ab vtraque parte, pronuncians quòd scriberet aliquibus, vt tam epm quàm præpositum & alios mouerent ad ordinandum archidiaconatum concorditer: quod si non facerent, ipsi executores archidiaconum ordinarent: post hoc idem Celestinus contra pronunciationem suam archidiaconatum ipsum contulit G. qui nondum promotus erat ad diaconatus officiũ, circumuectus vt dicebatur.

Margin notes:

¶ Prætenta. ¶ reuertens. ¶ decernens.

¶ Et hinc præsumitur cõtractum matrimonium. de quo vide per Felinum in c. illud. supra de præsumpt. vbi late tractat ea quibus matrimonium probari possit. vide Lapũ allegatione 58.

5 Quod si dubitatur de infirmitate an excusetur, [illegible] ad ægrotã. C. de re mil. l. semel lib. 12. secundum Gof. & Ho. Ioan. And.

¶ Et nihil interest an [illegible] [illegible] fiat declaretur ipsa [illegible]

¶ Cap. 6. [illegible] comp. latin. & per alios videtur hic Gaudentius Papa.

¶ Dicto. sed. decret. in pluribus antiquis exemplaribus.

¶ Cap. [illegible] in 3. compilat. Et de materia huius cap. vide Romanum & Aretinũ in l. [illegible] ff. de acquiren. hæred. Antharanum consil. 43. incipit visto dicto puncto & Lambertinum [illegible] lib. 1. parte [illegible]

¶ Facit ad hoc tex. in l. [illegible] ff. de his qui not. [illegible]

tis, letaniis, & aliis similibus [a], per quæ plena subiectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronensis episcopi, pars vestra in mediū producebat: quam concessionem successor eius T. † ratam habuit, & etiam confirmauit. Super his quoque tam Romanorum Pontificum, quàm patriarcharum Aquilegieñ. priuilegia & confirmationes induxit: quorum vnus de subiectione plenaria, in priuilegio suo euidenter expressit, quod sub testimonio [b] R. † quondā Veroneñ. episcopi, qui eiusdem ecclesiæ archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eo à Priore sancti Zenonis mandauit sua vice [c] subscribi. Adiecit etiā pars vestra, quod † inter B. quondam abbatē eiusdem monasterij, & sancti Proculi archipresbyterum & fratres ipsius, procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali, controuersia fuit exorta, ad quæ duo illi se dumtaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt. tandem præfatus T. Veroneñ. episcopus quendam Cardinalē [d] sequens, à quo [e] idem fuerat iudicatū, quod vel archipresbyter dimitteret ecclesiam, aut abbati obedientiam repromitteret, sententialiter diffiniuit: cuius sententia (cum nulla fuerit appellatione suspensa) in rem transijt iudicatā †: & infra. ¶ Quāuis forte dicto instrumento donationis [f] non sit plurimum innitendum, nec confirmationibus vel priuilegiis, quæ de ipso causam & originē acceperunt: attendētes tamen quòd quantum ad litigantes [g] ipsos, ius ex sententia factum fuit, postquā in rem transiit iudicatam [h], etiam si contra ius litigatoris lata fuisset: cum contra ius [i] constitutionis expresse lata nō fuerit: veritate gestorum sermonibus [k] præualēte, quæ præsumitur † rite per omnia celebrata: diffinimus, vt archipresbyter sancti Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiā præstet abbati sancti Zenonis.

¶ Idem Canonicis Nouarieñ.

¶ Sententia contra actorem lata nihil iniqui continens, venit in causa appellationis confirmanda, licet per attestationes videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant præsumptiones, de quibus hic in littera. & secundum hunc intellectum est hic casus singularis valde.

CAP. XIIII.

Causam † quæ inter vos & A. clericum super præbenda Nouarieñ. ecclesiæ vertebatur, Laudensi episcopo de consensu † partium commisimus terminandam: qui pro vobis contra dictum A. diffinitiuam sententiā promulgauit: à qua fuit ad nostram audientiā appellatum: & infra. ¶ Licet ex parte ipsius A. fuisset propositum, quod contra formā mandati [l] nostri, dictus episcopus sententiam promulgauit, sicut per attestationes nitebatur [m] probare: quia tamen iudicis

a ¶ *Similibus.*] Et ita abbas huiusmodi iura episcopalia possidere in ecclesiis potest, & præscribere. s. tit. proxi. auditis. & c. cū olim.

b ¶ *Testimonio.*] Aliàs non valeret: quia patriarcha vel archiepiscop⁹ in diœcesi suffraganei sui nihil disponere possunt, nisi quātum canones illis concedunt. j. de excel. præla. sicut vnire. & s. de offi. ordi. pastoralis. vbi de hoc. & c. Romana. & 9. q. 3. conquestus.

¶ *Glo sequens alleg. vnū concor. signat contrariū, & soluit.*

c ¶ *Sua vice.*] Potest enim quis subscribere per se, vel per aliū. ar. ff. de admi. tu. ita tamē. §. gessisse. argum. C. de testa. hac cōsultissima. in prin. sed illud est cū ipsi sciunt scribere. sic etiam cum alieno anulo possunt signare testamentum. C. eo. si vnus.

d ¶ *Cardinalem.*] qui delegatus fuit ad causam, sed forte fuit appellatum ab ipso.

e ¶ *A quo.*] Hic corrigitur textus decretalis, quia ista est littera registri: *A quo fuerat iudicatum, quod vel archipresbyter ecclesiam dimitteret, aut abbati obedientiam repromitteret: credens etiam quòd testes vera deposuerunt coram eo, qui de fidelitate manifestū protulerant testimonium, idem & ipse sententialiter diffiniuit:*

f ¶ *Donationis.*] quia donatio non valebat, quæ non fuit facta secundum formam iuris. 12. q. 2. sine exceptione. j. de donatio. pastoralis. & ideo confirmationes vel priuilegia, quæ illam donationem confirmabant, non valebant: quia si principale non tenet, nec accessorium. s. de fide instr. inter dilectos. & C. de legi. non dubium.

g ¶ *Ad litigantes.*] secus quo ad alios. C. de exceptio. pro portione. & j. eod. cum super. & s. eod. de testib. veniens 2. & j. eo. c. pen. nisi in casibus in causa filiationis. ff. de liber. agnoscen. l. 1. §. vlt. & duabus legibus seq. Item in causa testamentaria. ff. de inoffi. testa. qui repudiantis. & l. posthomus. §. 1. in causa liberali. ff. de statu ho. ingenuum.

h ¶ *Iudicatam.*] hoc est post decem dies. j. eod. quod ad consultationem. & s. eo. cum dilecti. in fin. & 2. q. 6. ei qui §. diffinitiua. ff. de condi. indeb. eleganter §. 1. vnde postea retractari per appellationem vel supplicationem non potest. Lau.

i ¶ *Contra ius constitutionis.*] Illa enim nec transit in rem iudicatam: nec est necesse appellare ab ea. 2. q. 6. § diffinitiua. & sic intellige quando in sententia error exprimitur: vt j. de sent. excom. per tuas. & ff. de appel. si expressum. & s. eo. inter cæteras. vbi de hoc, & c. 1. & in §. diffinitiua.

k ¶ *Sermonibus præualente.*] Forte hoc ideo dicit, quia res aliter fuit narrata quàm gesta [a], sic ff. de re iudi. actorum. & veritas rerum errore gestorum non vitiatur. ff. de offi. præsi. illicitas. §. 1. hoc vult dicere secundum Io. quia verba, siue sermo donationis non concordabant sententiæ. Sensus huius litteræ talis est: sententia hic appellatur veritas gestorum: quia res iudicata pro veritate accipitur. ff. de statu ho. ingenuum. sermones hic appellat alia quæ allegabantur. s. donationes, priuilegia, cōfirmationes super donatione, quæ nihil valebant: & ita veritas gestorum. i. sñia quæ lata fuit auctoritate gestorum, quæ in prima causa probata fuerunt, quæ præsumuntur legitime acta, præualent sermonibus, prædictis donationibus, & confirmationibus nihil valentibus: & ita Papa sententiat secundum primam sententiam tantum in duobus articulis, qui cōtinebantur in sententia, & hūc intellectum probat lex prædicta. ff. de officio præsi. illicitas. §. 1. Ber.

Causam quæ.] Sufficit ad confirmatioñē sententiæ nihil continentis iniquum, quod cōtra ipsam aliquid non probetur. Cōtrarium fictum notatur: sed hæc summa iudicio Panormitani non euacuat totā sententiā litteræ: nec cōtinet, seu decidit aliquod factum dubitabile. Diuiditur: quia in prima parte ponit delegatorū processum, sententiam & appellationem. In secunda: ibi, *Licet.* ponit allegationem appellantis motiuum suū & cōfirmationem sententiæ. Abbas.

Casus. Inter canonicos Nouarieñ. ex parte vna, & A. clericū ex altera, quæstio vertebatur super præbenda Nouarieñ. ecclesiæ, quæ de consensu partium commissa fuit epo Laudeñ. qui cognito de meritis causæ, tulit sententiam pro canonicis Nouarieñ. à qua dictus clericus sedem Apostolicā appellauit: partes pro causa illa corā dño Papa cōparuerūt: in cuius præsentia propositum fuit ex parte ipsius clerici, quod dictus eps contra formā mādati sñiam promulgauit, sicut per attestationes nitebat probare. Papa auditis rationibus partium, considerans quod iudex non semper ad vnam speciē probationis, animi sui motū informat, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & de cōsensu partiū causa fuerat commissa, sententiā à prædicto episcopo latam confirmauit. Nota, quod qui appellat à sententia, probare debet sñiam esse iniustam. Item iudex non debet semper animum suum alligare ad vnam speciem probationis tantum: sed omnia quæ coram eo acta sunt, debet diligenter considerare, & ex his omnibus animum suum informare, & secundum hoc ferre sententiam. Item sententia nihil iniquum continere debet.

¶ Glossa sequens distinguit inter contra, & præter.

l ¶ *Mandati.*] Si hoc probatum fuisset; sententia non valeret. supra de rescriptis. cum dilecta. & supra de offic. deleg. venerabili. & infra de confir. vti. cap. examinata. aliud esset si præter formam [a]. supra de officio deleg. ex parte. & supra de electioñ causis. & ff. iudic. sol. l. iam tamen §. pen. & ff. man. l. vlt. & ff. de procu. ad rem. & l. ad legatum. & iudex cui commissa est inquisitio, primo debet inquirere de fama, licet hoc non dicatur in litteris. j. de accusat. cum oporteat.

¶ Glossa sequens signat contrarium, & remittit.

m ¶ *Nitebatur.*] Et ita qui appellat, probare debet de iniquitate sententiæ. j. de ap. cum in ecclesiis. & C. de ap. qui ad ciuilia. Sed contra videtur dicere Auth. de his qui ingre. ad appel. §. illud coll. 5. dic vt dictum est s. de renun. in præsentia.

¶ Glo. seq alleg. 4. concor. ostendens ex tribus quæ narrat tex. primum solum validum.

a ¶ Speciem.]

animus non semper ad vnam probationis speciem a inclinatur, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & eidem iudici de communi partium assensu, fuerat causa commissa, qui vt sententiam ferret post examinationem causæ ab vtraque parte fuerat requisitus, sententiam ipsam curauimus confirmare.

¶ Idem Constantiensi episcopo.

¶ Si sententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendij ad appellandum currit à tempore sententiæ, non autem à die finiti termini. hoc primo. Quadrimestre tempus quod à lege datur condemnatis in personali, potest à iudice ex causa arctari: & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendium appellare, licet non constet iudicem ex causa terminum abbreuiasse. hoc secundo. Ab executione sententiæ non appellatur, nisi in executione modus excedatur. hoc tertio. hoc dicit euacuando medullam cap. secundum Panormitanum.

CAP. XV.

Quod† ad consultationem: & infra. ¶ Quia postulasti vtrum appellationi sit clerici deferendum, qui purgationem indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem,† puta viginti dies vel amplius, sine contradictione† recipiens, & ad diem veniens, consequenter appellat, causam b non exprimens appellandi: nec sit locus c nisi suscipiendæ purgationi, & executioni sententiæ d, à cuius prolatione & purgatione iniuncta, vltra decendium† dicitur effluxisse†: Taliter duximus respondendum, quod cum post decem dierum spatium, sententia in auctoritatem rei transeat iudicatæ: qui ad prouocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegauit: cum per hoc videatur per interpretationem iuris latæ sententiæ paruisse: præsertim vbi causa non redditur appellandi. ¶ Sed nec executionem ipsius sententiæ ideo conuenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum: quia id arctari e potest nonnunquam à sedente in medio, & etiam prorogari: & qui ab initio sponte recepit terminum breuiorem, imputari† sibi potest & debet: cum ex hoc videatur amplius beneficium contempsisse. vnde talis non audietur appellans, nisi forte aduersus eum modus executionis canonicus excedatur f.

¶ Idem decano, cancellario, & C. canonico Lundoniensi.

¶ Sententia potest probari per testes, licet non deponant de causis, quæ solent iudicem monere ad sententiandum.

CAP. XVI.

Sicut† nobis intimastis, cum causa quæ inter H. subdiaconum & B. presbyterum super

---

a ¶ *Speciem.*] sic ꝫ. de renun. in præsentia. ꝫ. de testib. in nostra. & 4. q. 3. cap. si testes. & ff. de test. ob carmen. §. vltim. Et no. quod plura hic videntur facere pro ipsa sententia, scilicet quod nihil continebat iniquum: quia de communi consensu partium fuit causa commissa: & quod requisitus fuit ille iudex ab vtraque parte, vt sententiam ferret: quorum quædam nihil operantur ad hoc vt teneat sententia vel non teneat: siue de communi consensu causa fuerit commissa, siue non: hoc nihil facit vt sententia magis valeat vel non, nec etiam quod fuerit iudex requisitus, nisi cum causa esset commissa infra certum tempus, & prorogata iurisdictione infra tempus, & post tempus requisitus consensit, vt ferret sententiam: tunc enim videretur prorogare iurisdictionem. ꝫ. de offic. deleg. de causis. quia istis non obstantibus posset appellare, si aliàs sententia esset iniqua. Primum ergo faciebat pro confirmatione sententiæ. s. quod non continebat iniquum: & quia ille A. sententiam illam non potuit impugnare, quod esset lata contra formam statuti vel mandati, vt allegabat vnde merito debuit confirmari: quia semper statur sententiæ, quandiu contrarium non ostenditur: vt in decre. prædicta, scilicet, in præsentia. Ber.

¶ Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.

Quod ad consultationem.] Sententia per lapsum decem dierum transit in rem iudicatam, si prius non fuerit appellatum. Et quadrimestre tempus quod datur condemnatis in personali ad soluendum, potest ex causa per iudicem arctari. communiter sic summatur: quæ summatio iudicio Panormitani nil noui decidit. Diuiditur principaliter in duas partes. secunda ibi, *Taliter.* Et scias quòd casus litteralis ponitur multis modis, quia littera nimis succincte factum narrat. Abbas.

¶ Videlicet qualiter cum non p doct. C. de rebus cre. & iure iuran.

¶ conditione.

¶ Hic casus in antiquis exemplaribus reperitur.

CASVS. Indicta fuit cuidam purgatio vsque ad xx. dies, & ab ipso recepta: adueniente xx. die appellauit nulla causa adiecta: dicitur, quod eius appellatio non est admittenda, cum infra x. dies non appellauerit: quia per hoc acquieuit sententiæ iuris interpretatione. Item condemnatus fuit in causa pecuniaria, & quod ad eundem terminum solueret: ipse nolabat soluere nisi post tempus quadrimestre, quod datur rei iudicatæ; dicitur quod propter hoc non est differenda executio sententiæ: & si propter hoc appellauerit, non auditur appellans: quia illud tempus potest arctari & elongari iusta de causa: & talem terminum sponte suscipiendo, quadrimestri tempori renunciasse videtur: tamen si modum iudex excessisset in exequendo, potuit appellare. Vinc. Nota quod nisi condemnatus appellauerit infra decem dies, sententia transit in rem iudicatam. Item qui non appellat, iuris interpretatione sententiæ paruisse videtur. Item quadrimestre tempus quod datur condemnatis à iure in causa pecuniaria, potest abbreuiari & elongari à iudice ex causa. Item si quis terminum illum recipiat sponte, eum sine causa ampliori tempori renunciare videtur. vnde postea non potest appellare propter hoc. Item tacite renunciat quis iuri suo. Item ab executore non est appellandum, nisi modum excedat.

b ¶ *Causam non exprimens.*] Cum appellatur à grauamine ante sententiam, causa grauaminis propter quam appellatur semper est exprimenda. ꝫ. de app. vt debitus. & c. dilectus. & constitutus. Sed cum quis appellat à diffinitiua: tunc sufficit dicere; appello ab iniqua sententia. ff. de mi. præfecti autem. & 2. q. 6. post appellationem interpositam. & cap. anteriorum. sed in casu præsenti non valebat appellatio, siue expressisset causam, siue non, cum terminus appellationis esset elapsus.

¶ Glossa sequens allegat concor. signat contrarium, &c.

c ¶ *Locus.*] hoc ideo dicit: quia petendo inducias vr approbasse sententiam. ꝫ. de offic. deleg. gratum. & ꝫ. de testi. cum venisset. C. de re iud. ad solutionem. ff. de pact. tale. §. 1. C. de iure do. impe. l. 2. ar. 2. q. 6. §. biduum. lo si. & hic expresse dicit. arg. contra. 3. q. 3. offeratur.

¶ decendium.

¶ Vide L. C. eo. & l. si calumniæ. & l. si apponat. §. ff. de muneri. &c.

d ¶ *Sententiæ.*] non ipsius de qua mentio facta est: scilicet de purgatione præstanda, sed alterius latæ in pecuniaria causa secundum quod dicitur in casu.

¶ Glossa sequens alleg. duas concor. signat contrarium, & soluit.

e ¶ *Arctari.*] sic ff. de re iudi. l. 2. sim. ꝫ. de ap. oblatæ. contra. ff. de re iu. l. 4. §. si quis condemnatus. Sol. quod dicit hic & c. oblatæ. & ff. eo. l. 2. intelligitur quando ex iusta causa prorogatur, vel etiam arctatur tempus quadrimestre. lex contraria quando iudex nulla causa assignata arctat tempus: quod facere non debet. vnde tunc tempus suppletur à lege.

¶ Imputari.

¶ Glossa sequens alleg. 4. concor. obijcit & soluit. ponens octo modos quibus executor modum excedit. in fine signat contrarium.

f ¶ *Excedatur.*] sic 2. q. 6. ei qui. §. sunt etiam quorum. & §. ab executore. & C. quorum appellationes non rec. l. ab executione. & ꝫ. de offic. deleg. super quæstionum. §. nos etiam. Sed qualiter excedit modum? quia aut facit quod mandatur, & tunc non excedit: aut facit aliud, & tunc nulla est sententia: vnde non est necesse appellare. ꝫ. eod. c. 1. quia non seruat formam mandati. ꝫ. de rescrip. cum dilecta. & ꝫ. de confirma. vti. val inuti. examinata? Sol. iudex potest excedere mandatum faciendo quod mandatur, & plus aggrauando illum contra quem fit executio: & tunc tenet sententia; vnde necessaria est appellatio. Item in alio casu si vendicauerit partes iudicis. C. de executio. rei iudi. si vt proponis. & tunc sententia nulla est, vt ibi. Item si obijcitur excommunicatio. 11. q. 3. cum excommunicato. ꝫ. de exce. cum inter. & in decre. Inn. iiij. pia consideratione. [lib. 6.] Item si innouatio facta esset post rem iudicatam: tunc mutatur ordo executionis. ff. de re iudi. l. 4. §. si ex conuentione. Item si velit præuenire tempus quadrimestre. ff. eod. l. 4. §. si quis condemnatus. Item si male interpretaretur sententiam. ff. de appellatio. ab executore. Item si obijciatur quæstio falsi. ꝫ. eo. de cætero. C. si ex fal. instr. iudicat. & ꝫ. de cri. falsi. super eo. Item si fiat exceptio per quam retro nullum fiat iudicium. ꝫ. de procura. in nostra. Argu contra. ff. manda. diligenter. in princ. vbi dicitur; qui excessit mandatum, aliud quidem facere videtur.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 3. compilat. Et de materia, vide Alexandrum & Iasonem in l. 1. C. de bon. possessor. secundum tab. & de annuis præstationibus, vide Bald. consil. 96. lib. 5.

Sicut nobis.] Sententia sine expressione causæ lata tenet. ita communiter summatur. Communis diuisio. Secunda ibi, *Cum autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter H. subdiaconum & B. presbyterum vertebatur quæstio super quinque modiis frumenti, quos dictus presbyter annuatim eidem subdiacono, vt dicebat, soluere tenebatur: commissa fuit causa super hoc quibusdam iudicibus, coram quibus H. subdiaconus petebat

quinque frumenti modijs vertebatur, ipsi subdiacono per annos singulos exoluendis, vobis commissa fuisset: & restitutionē sibi fieri postularet, subdiaconus supradictus: aduersarius se ad hoc non teneri respōdit, cū alia vice super hoc conuentus fuerit, & sententialiter absolutus [a]: quod ostendere voluit duorū testimonio, ex quorum depositione cōstitit, quod magister A. auctoritate episcopi Lunduñ. ipsum absoluit ab impetitione subdiaconi memorati. Verum quia testimonium ipsorum quasi nude prolatum fuerat, cum de causis [b] quæ iudicem mouere solent ad sententiam proferendam, nihil dixerint: quid tenendum sit, sedem duxistis Apostolicā consulendam. ¶ Cum † autem in plerisque locis, in quibus copia prudentū habetur, id moris existat, quòd omnia quæ iudicem mouent, non exprimantur [c] in sententijs proferendis: vobis taliter respondemus, quòd cum ex depositionibus testium prædictorum constiterit sententiam à iudice suo prolatam: propter auctoritatem iudiciariam, præsumi debet [d] omnia legitime processisse †.

¶ Idem Astoriceñ. episcopo, & abbati sancti Isidori Legioneñ.

¶ Ab eadem sententia potest appellare ne dum reus victus, sed etiam tertius cuius interest: & poterit sententia quo ad reum nil de iure suo docentem confirmari: respectu vero tertij rationabiliter appellantis infirmari.

CAP. XVII.

CVm † super controuersia, quæ inter Aurieñ. episcopum & monasterium Cellæ nouæ, super statu ipsius vertebatur, pro episcopo diuersæ sententiæ latæ fuissent, nuncius Oueteñ. episcopi, per eas Oueteñ. ecclesiam læsam grauiter querebatur, ad quam proponebat monasterium [e] pertinere: & infra. ¶ Cum ex parte monasterij nihil rationabile fuerit propositum & ostensum, quare sententia pro episcopo promulgata debuerit irritari, eam quantum ad monasterium duximus confirmandam: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si constiterit appellationem pro ecclesia Oueteñ. rationabiliter interpositam [f], & ad eam pro-

tebat à dicto B. presbytero quinque modios frumenti sibi per annos singulos persoluendos: Sacerdos se non teneri rñdit, cum alia vice super hoc conuentus fuerit, & sententialiter absolutus: ad qđ probandum duos testes induxit, per quos constitit q magister A. auctoritate epi Lunduneñ. ipsum absoluit ab impetitione subdiaconi supradicti: Sed quia testimonium ipsorum quasi nude prolatū fuerat, cum nihil dixerint de causis, quæ iudicem mouere solent ad sentētiam proferendam, consuluerunt Papā quid super hoc sit seruandum: cum in plerisq; locis in quibus copia prudentū habetur, obseruetur de consuetudine, q omnia quæ mouent iudicē ad sñiam proferendam, nō exprimantur in sententia: rñdet Papa, q cum ita sit, q ex dictis ipsorū testium constet sñiam à iudice suo prolatam, pñsumi debet omnia solēniter processisse, ppter iudiciariam potestatem. Nota q licet testis non reddat causam sui dicti, nihilominus valet dictum eius, vbi non fuit interrogatus de causa. Item omnia quæ mouent iudicem, necesse nō est exprimere in sententia. Item sententia lata probatur per testes. Item præsumendum est pro iudiciaria potestate quòd omnia legitimè fecerit in causis.

a ¶ *Absolutus.*] exceptio de re iudicata impedit litem contest. ȷ̄. vt lit. non contest. c. vlt. vnde non tenebatur litem cōtestari presbyter iste, si hoc opposuisset. vt dicit decre. prædicta, quæ incipit, exceptionis. Ber.

b ¶ *De causis.*] Videtur q testis debeat assignare causam sui testimonij, vt ȷ̄. de test. cū causam. vbi de causis mādatur inquiri. & 4. q. 3. si testes. §. item solam. aliter enim non peruenitur ad veritatē. 23. q. vlt. occidit. nec sufficit testi dicere se scire, nisi assignet causam scientiæ suæ: cum multa sint genera sciendi. 22. q. 5. hoc videtur. qđ verum est si testis interrogatus fuerit. si vero interrogatus non fuerit, bene valet dictum eius, licet fuerit nude prolatum, vt hic. arg. ff. de no. ope. nun. de pupillo. §. qui opus.

¶ Glo. ista quærit ar. alle. & sura. & soluit. tractat demum an præsumatur solemnitas. vlt. quærit & soluit.

c ¶ *Exprimātur.*] Sed nūquid iudex tenetur assignare causam, quæ ipsum mouit in sententia proferenda? Arg. q sic. 21. dist. in tñ. ff. de ijs qui notantur infa. ait prætor. §. ignominiæ. C. de iudicijs. properandum. §. illo. circa fi. ff. de cu. furi. si furioso. §. 1. quia oportet vt sciatur quid mouerit iudicem ad sñiam proferendam ad hoc, vt emptor possit agere de euictione. ff. de euic. hoc iure. & l. seq. Ad hoc pōt dici q iudex pōt opponere causam q̄ ipsum mouet: si tñ non apponitur, bene tenet sñia. ȷ̄. eo. cum Bertholdus. in fin. & hic, vbi non fuit apposita. In causa vero appellationis bene debet apponi causa quare reuocatur prior sñia, vt per hoc prioribus iudicibus non imputetur. sic ȷ̄. de fi. instr. cū Ioannes. in fi. & ȷ̄. de priui. cum olim. s. & sufficit rem fuisse redhibitam, siue fuerit in causa redhibitionis siue non. ff. de ædi. edic. q si nolit. §. in factū. & ita statur sñiæ iudicis siue causa fuerit apposita, siue non: similiter in instrumentis aliorum præsumuntur omnia esse solemniter acta: vt Insti. de fideius. §. vlt. & Instit. de inu. sti. §. si scriptum. & §. præterea. & ff. de ver. ob. sciendum. sed in hoc est differentia, q si in instrumētis tabellionum nō exprimitur causa, non præsumitur pro ipso instrumento. ȷ̄. de fi. instr. si cautio. & ff. de proba. cum de indebito. §. sin autem. aliàs autem qui allegat solemnitatem siue circa sñiam siue circa instrumentum, ipsam probet. 31. q. 2. Lotharius. in prin. ff. de proba. l. quingenta. in fi. vbi licet per verba instrumentorum non appareant instrumenta solemniter acta, possunt probari per testes. C. de vsur. l. 1. & ȷ̄. de testa. significauit. & c. Albericus. & sic in maleficijs præsumitur potius iniuste factū quàm iuste. ȷ̄. de præsum. c. 1. & C. de iniu. si non conuicij. Sed nunquid contra talem pñsumptionem admittatur probatio? Dico q sic. ff. de pac. iurisgentium. §. qđ fere. ff. de pb. cū de indebito. §. vlt. & ā. de fi. inst. si cautio. Io.

¶ Glo. ista signat contrarium, & remittit.

d ¶ *Debet.*] Sic ȷ̄. eo. cum inter. & ā. de ele. bonæ. 1. & ȷ̄. de renū. in præsentia. Arg. contra ȷ̄. de probat. quoniam. vbi de hoc dicitur ad finem.

CVm *super.*] Confirmatur sñia quo ad reū appellantem, si nil doceatur contra eam: differtur tñ executio si tertius de suo interesse doceat. Diuidit in tres partes. in prima decisio narrat factum. In secunda quo ad reum principalē confirmat sñiam ibi, *Cū ex parte.* In tertia quo ad tertiū appellantē cōmittit causam executionis fiendæ vel non. Et hæc dec. vr difficilis, tū pp ipsius difficilē materiā, tum pp intricatū modū tradendi ipsam per cōmentatores. Abb. Sicul.

Casvs. Cū inter epm Aurieñ. ex vna parte, & monasteriū Cellæ nouæ ex altera super statu ipsius diuersæ sñiæ p epo latæ fuissent, tam ex parte monasterij q̄ ex parte Oueteñ. epi fuit ad sedem Apos. appellatum: vnde eps Oueteñ. p nūcium suum conquerebatur, per sñias illas, ecclesiam Oue. enormiter esse læsam, ad quā dicebat dictum monasteriū pertinere: quare dicta sñia pro epo non debet executioni mandari: super hoc negotio multa fuerunt allegata in præsentia dñi Papæ: vnde cum ex parte monasterij nihil rationabile ostensum fuerit, quare dicta sñia p epo lata debuerit irritari, & ideo quantum ad monasterium ipsam confirmauit, mandat Papa iudicibus, quatenus si constiterit appellationem p ecclesia Oueteñ. rationabiliter interpositam, & ad eam prosequendam nūcium suum infra tempus legitimum destinasse, executio sñiæ differatur, ne circa possessionē Oueteñ. ecclesia detrimentum incurrat: alioquin sicut iustum fuerit executioni mandetur sine præiudicio ecclesiæ Oueteñ. cū hoc sibi non præiudicet quo minus suam possit consequi rationem: cū res inter alios acta non noceat alijs iuxta constitutiones canonicas & ciuiles. No. q quilibet cuius interest, potest appellare à sñia inter alios lata, ne mādet executioni. Itē infra tēpus legitimū, idest, infra annum debet quis psequi appellationem. Item etsi non appelletur à sñia inter alios lata, tamē remanet ei cuius interest ius saluū: cum res inter alios acta non noceat alijs.

¶ Gloss. ista quærit opponendo, & soluit. secundo obijcit & soluit. tertio quærit, ar. & soluit.

e ¶ *Monasterium.*] Et ita tenet sñia quo ad vnā personā, & non quo ad aliā, sic & vltima voluntas defuncti destituta solemnitate iuris tenet quo ad filios, & nō quo ad extraneum. C. fa. erc. l. vlti. & C. de test. hac consultissima. §. ex imperfecto. Arg. contra. ȷ̄. de do. inter dilectos. & ȷ̄. de capel. mona. dilectus. ȷ̄. eo. suborta. & ȷ̄. de arbi. cū tempore. & 49. dist. c. vlti.

f ¶ *Interpositam.*] Sed quare iste cōpellitur probare se iuste appellasse, cum non magis oneraretur si contra eum esset lata sñia? sed si hoc probabit, nunquid cassabit sñia? Dicas q nō cogitur plene probare causam appellādi, sed sufficit probare q aliquo modo sua intersit. ȷ̄. de testib. c. veniens. 2. nec cassabitur statim sñia, sed differetur executio sñiæ, si probabit q iuste appellauerit, & postea admittetur tam super principali q̄ super sñia. sic ȷ̄. de testib. veniens 2. quia per sententiam non fit adhuc magnum præiudiciū, sed p executionem. sic ā. de of. del. super eo. & ita sñia inter alios lata non obstat alijs. tñ tale quale præiudiciū fit alij, vt hic patet. arg. C. de li. cau. iubemus. Sed non vr̄ q à sñia lata inter alios possit appellari. ff. de ap. à sñia. in prin. immo pōt, vt hic patet, vt per appellationem executio differatur. Sed pone q sententia mādetur executioni p epo, nunquid

¶ Verū in sententia debeat causa exprimi, vide p Imolam in l. si in ad qud. ff. de acqui. hæred. & p Marianum in repetitio. c. qualiter & quando. ȷ̄. de accusatio.

¶ Alias præcessisse. & facit ad hoc l. 1. C. de pfesso. q in vrbe c. & litem & l. 2. cum not. C. de legib.

¶ Cap. 7. eo. tit. in 3. compil.

Et de materia. videlicet. an & quando tertius possit appellare, vide Card. in clement. 1. de caus. poss. & propriet. Oldradum consil. 252. incip. contra prouisionē. adde Bartol. in l. à sententia. ff. de appel.

nũquid eps præstabit cautionem ecclesiæ de Cella q ipsam defendat ꝯ Oueteñ. epm? Videtur q sic, quia si duo petant rem ab vno, victor præstabit cautionem, q defendat victum contra alium. ff. de rei ven. l. à quo. ff. de peti. hæ. l. penult. sed hic non est ita, quia hic agit modo tantum ecclesia Oueteñ. Io.

in probatione defecerat, cum per attestationes illius appareret manifeste ipsum T. suã intentionem sufficienter pbasse: tum etiã qa causam non recipit sufficienter instructam, cum vnius partis attestationes receperat, quæ parum faciebant ad causam: vnde Papa sniam prædictã cassauit: & præfato T. adiudicauit ecclesiã memoratã, cũ à vero patrono ipsum constiterit fuisse psentatum. No. q non valet snia lata ꝯ absentem si constiterit eũ iusta de causa impeditũ fuisse. Item licet minus sufficienter probetur absentiæ causa: nihilominus debet de causa iterũ cognosci. Itẽ veritas præualet opinioni. Item cũ iudex circumuentus est, iterũ debet de causa cognosci. Item nõ dicitur causa remissa sufficienter instructa, nisi allegationes vtriusq; partis remittantur. Item euidenter hic patet, q ex psentatione patroni acquiritur ius præsentato si patronus in sua præsentatione persistat.

a ¶ *Non noceat.*] Litera ista contradicit superiori, vbi dicit, ne circa possessionẽ, &c. qđ hic dicit, nõ noceat, verũ est quãtũ ad pprietatẽ: sed ibi loquit de piudicio quo ad possessionem, & ita nõ ꝯdicit. simile C. de libe. cau. iubemus.

b ¶ *Canonicas.*] ꝭ. de fide instr. inter dilectos. j. eo. c. penul. & j. de dona. inter dilectos.

c ¶ *Ciuiles.*] C. res inter alios acta. per totum. & ff. de re iudi. sæpe.

CVm Bertoldus.] Probata iusta causa absentiæ, reuocat snia lata ꝯ absentẽ, maxime vbi apparet iudicẽ circumuentum. Vel aliter, & sic: Contra sniam audit is qui fuit absens docto de impedimento, etiam minus sufficienter, si opponit de iniquitate, quã ex tenore sniæ & ex actis cõstare dr, quo docto obtinebit. Diuiditur principaliter i duas partes. In prima ponit pcessus narratio. In scda: ibi, Licet. partis restitutio, auditoris datio, ipsi᾽ relatio, Papę definitio, soũ motiuũ cõtinẽs. Prima pars põt subdiuidi, sed nõ expedit: qa satis patẽt ptes in litera. Abb.

CASVS. Bertoldus miles habebat villã suã in qua erat ecclesia, vnde ipse erat patronus: villã illam obligauit P. militi: dicto P. creditore sublato de medio, A. nepos eius & hæres vacante ipsa ecclesia D. clericũ eiusdẽ loci psentauit ad dictã ecclesiã, dicẽs q ius patronatus cũ vniuersitate transisset in eũ: archidiaconus de cõsensu epi ipsum instituit in eadẽ, & in corporalẽ possessionẽ induci fecit eundem: dictus Bertoldus dñs fundi hoc audiens, T. presbyterum epo præsentauit, sed eps ipsum non admisit: pp qđ dictus T. presbyter corã Remeñ. archiepo Apostolicæ sedis legato, ꝯ præfatum D. deposuit qõnem: archieps causam super hoc iudicibus delegauit sub hac forma, vt causam instructã ad ipsum remitterent, præfigendo partibus terminũ peremptorium, in quo eius se conspectui præsentarẽt sniam recepturæ: ad quẽ terminũ dictus D. cũ suis attestationibus accessit. T. presbyter nec iuit nec tũc misit aliquẽ rñsalem. legatus inspectis attestationibus D. clerici, ipsum ab impetitione T. presbyteri absoluit: postmodum vero idẽ T. presbyter infra breue tempus ad legatũ accedens, iustã causam absentiæ allegauit: quo audito, archieps mandauit quibusdã iudicibus, vt si iustã causam absentiæ ostenderet corã eis, prædictam sniam nullius decernerẽt esse valoris, & causam terminarent eandem: alioquin sniam ipsam facerent obseruari: dicti iudices cõmiserunt alijs vices suas: q testes super prædicto articulo receperunt: à quibus dictus D. clericus ad sedẽ Apostolicã appellauit: Papa auditis pbationib᾽ illius presbyteri super absentiæ suæ causa, licet eam minus sufficienter probasset: ne tñ præiudicaret opinio veritati, cõmisit Papa causam illã cuidã Cardinali: ipse vero intellectis meritis causæ, omnia retulit dño Papę qui archiepm inuenit circumuentũ fuisse ex tenore sniæ: tñ qa continebat in illa, q per attestationes illius vel ipsius clerici fuerat sufficienter pbatum, q præfatus A. in possessione iurispatronatus extiterat, cũ ipsum ad eandẽ ecclesiã præsentauit: cum tñ per attestationes illas nihil aliud ostensum fuit nisi quòd prædicti P. & A. annuatim perceperunt decẽ solidos, qui patronis illius ecclesię dari consueuerunt: tñ quia dicebatur in snia illa, q dictus T.

sequendam nuncium eius infra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiæ differatur, ne circa possessionẽ, Oueteñ. ecclesia detrimentum incurrat: alioquin (sicut ius postulat) executioni absque Oueteñ. ecclesiæ præiudicio demandetur: cui † quæ præmissa sunt non præiudicant, quo minus suam valeat consequi rationẽ; cũ res inter alios acta, non noceat [a] regulariter alijs † iuxta cõstitutiões canonicas [b] & ciuiles [c].

¶ Idem.

¶ Si citatus ad sententiam ex legitima causa iudici ignota non comparuit, tenet sententia eo absente lata, sed retractatur eo probante legitimam absentiæ causam. Si vero impedimentum probatur non plene, non retractatur sententia: nisi prius doceat de ipsius iniquitate. h. d. & est verus & not. intellectus secundum Panor. quem alij doctores non clare dilucidarunt.

CAP. XVIII.

CVm † Bertoldus miles curiam suam P. militi pignori obligasset, eodem P. sublato de medio, A. nepos eius qui successit eidem, vacante ecclesia eiusdem loci, asserens quòd ius patronatus cum vniuersitate [d] transisset in eum, D. clericum eiusdem loci, archidiacono ad supradictam ecclesiam præsentauit: qui de consensu episcopi [e] ipsum instituit in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus vero B. dominus fundi, T. sacerdotẽ memorato episcopo præsentauit: sed ipsum episcopus non admisit. Cum autẽ dictus T. aduersus [f] memoratum D. super prædicta ecclesia deposuerit quæstionem, Remeñ. episcopus † Apostolicæ sedis legatus iudicibus negotium delegauit: ad quem cum attestationes vtrinque receptas per partes postmodum remisissent [g], & præfato D. cum suis attestationibus accedente, dictus T. nec per se nec per responsalem idoneum comparere curaret: ipse attestationibus inspectis clerici memorati, ipsum ab impetitione sæpedicti T. sententialiter reddidit absolutum: eidem T. imponens silentium super ecclesia memorata. Postmodum autem idem presbyter ad archiepiscopi præsentiã infra breue [h] tempus accedẽs, iustam causam [i] absentiæ allegauit: archiepiscopus vero Argentino electo, & Altæ Syluæ, & Tudebernoñ. abbatibus dedit [suis] litteris in mãdatis, vt si iustam absentiæ causam ille ostenderet coram eis, prædictã sententiam nullius decernerẽt [k] esse valoris, & causam fine

d ¶ *Cum vniuersitate.*] j. de iure pat. ex literis. ff. de contrahen. emp. si aquæductus. & l. dolia.

e ¶ *De cõsensu episcopi.*] Aliter nõ posset. s. de off. archid. cũ satis. nisi haberet hoc de præscripta consuetudine. s. de offic. archi. c. vlt. & j. de excess. præla. ad hæc.

¶ *Gl. seq. obijcit, & soluit.*

f ¶ *Aduersus.*] Sed qualiter potuit iste T. agere, cum ex sola præsentatione nihil habeat iuris, immo vr q ꝯ epm deberet agere ad interesse. j. de iure patro. pastoralis? Rñdeo, bene acquiritur ius præsentato à vero patrono, licet eps eũ non admittat, dummodo suam voluntatem patronus non mutet, & sic potest agere vt sua præsentatio confirmetur, vt hic patet. Sicut electus potest agere vt sua electio confirmetur. s. de elect. postquam. & cap. publicato.

¶ *Gl. seq. reci. per quæstionem.*

g ¶ *Remisissent.*] Assignando terminum peremptorium ad sniam audiendã, vt patet in antiqua: aliàs non tenuisset snia lata ꝯ absentem. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. §. ex eo edicto. & ea quæ aduersus absentes non per contumaciam statuuntur, non tenent. C. quomodo & quando iudex. ea quæ. sed hic tenuit sententia: vt patet p sequentia & propter terminum peremptorium statutum [1] ad sententiam: sed quia probauit iustam causam absentiæ, reuocatur sententia: vt 3. q. 9. caueatur. Ber.

¶ *Glo. seq. reci. per obiect.*

h ¶ *Breue tẽpus.*] Et ita vr q mora possit purgari in iudicijs. ff. si qa cau. si post tres. qđ locũ habet ante lit. cõte. & vbi ius actoris nõ est factum deterius: vt dicit illa lex. sed hic nõ fuit snia retractata pp breue tẽpus: sed qa pbauit iustã causam absentię, fuit auditus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

i ¶ *Iustam causam.*] Alioquin non fuisset auditus. arg. contra. s. de in integr. rest. ex literis. Sed illud fuit in fauorem matrimonij, & quia non poterat habere recursum contra dolosum, cum in eo casu fuerit non soluendo, s. de procu. querelam. & 5. q. 3. si ęgrotans. & ita reuocatur sententia si iuste impeditus venire non potuit. ff. de dam. infec. l. si finita. §. si forte. Nec dicitur iudicatum vbi iusta de causa detentus præsens esse non potuit. ff. de re iudi. quæsitum. nec mandari debet talis snia executioni: vt ff. de iudic. si prætor. in fin. & est notabile istud q reuocatur sententia cum interesse nõ potuit: & sic est arg. q iudex non debet nimium festinare ad sententiam: vt dicit lex prædicta, si finita. §. si forte.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

k ¶ *Decernerent.*] Sed qualiter potuit iste legatus retractare sniam suam,

Marginalia:

Aliâs ita: cui quæ præmissa sunt nõ præiudicant, quo minus sententia valeat consequi rationem.

Vide l. Lucius. ff. de his qui not. infam. & l. res inter alios. alias est Modestin᾽. ff. de excep.

Cap. 2. extat in 3. compil. Et de intellectu vi᾽ de Lambertinum de iure patro. lib. 2. part. 3. art. 2. q. 2. de materia vero textus & glossæ vide præcip. textus hic Guidonem Papæ.

Archiepiscopus in pluribus antiquis, est ita legendum puto, est autem in Gallia in archiepiscopatu, ... suffraganeo.

Tuderd. no. Tudeb.

Vox, suis, deest in antiquis.

[1] Est ergo necesse q et permittat hoc casu peremptorium vbi vnica sit citatio. de hoc 24. q. 3. de illicita. in fin. magis pl. nõ sic in causis, in quibus sine figura procedit per elec. de ver. sig. sæpe. ca. ...

suam, cum nullus iudex possit hoc facere: dummodo non sit lata ius constitutionis. C. sen. rescin. non poss. l. 1. Rndeo, q non potest retractari nisi per in integ. rest. ff. de mino. in causæ. s. §. vlt. & l. seq. Vel nisi ipso iure sit nulla. C. de accu. l. 4. vnde hic suit retractata per in integ. restitutionē, & improprie ponitur hic, nullius momē ti: quia talis sententia tenere tenet quousq; sue rit reuocata.

excepit ius patronatus, alioquin transisset cum vniuersitate. j. de iure pa. ex literis. arg. ff. de contrah. emp. in modicis. sic & in fundo vendito accedunt seruitutes, & alia iura. ff. de contrahen. emp. si aquæductus. & l. se. & l. dolia. & sic fundus dotalis transit cum vniuersitate. ff. de fun. do. l. 1. sed alia ratio est in emptore vel feudatario qui directū & vtile dñium habent in re, & aliud in creditore: quia si ius præsentandi cōsistit in fructu, compenso q creditor vtitur talis fructu, exonerari debet quantitas debiti. C. de pig. actio. l. 1. & 2. & j. de vsu. c. 1. & 2. sed talis fructus æstimari non potest, & ideo non diminuit quantitatem debiti. Item nec alijs iuribus vtitur creditor, nisi hoc conuenerit. ff. de pig. actio. sed an vtiq; hēquia soluto pignore oīa iura tolluntur. ff. quib. mo. pi. vel hypo. sol. l. 1. & C. si pig. pignori datum fuerit. l. 1. & 2. & sic præsentatus soluto debito esset de ecclesia remouendus, qd est illud. 16. q. 7. inuentū. & 56. dist. satis peruersum. & j. de excess. plat. c. vlt. Itē q a creditor peccat vtēdo pignore. ff. de fur. creditor. alias incipit, si pignore. licet enim creditor rē sibi obligatam possit locare, vt ff. de pig. act. creditor. tamen fructus cōputabit sibi in sortē. j. de pig. cum ɔtra. licet enim in vēditione omnia iura transeant, arg. ff. de officio præse. vt. l. 3. in versi. cum vrbē nostram. §. 3. non tamē in obligatiōe generali veniunt q̄ specialiter non obligarentur. ff. de pig. l. obligatione. & l. seq. ff. de pec. qui peculiū. & C. quæ res pig. oblig. poss. l. 1. arg. ɔ ista, scilicet q fructus nō diminuant sortem: quia seruitus q̄tq; inutilis est. ff. de serui. l. ei qui fundum. sed ius patronatus bene transit cum vniuersitate, nisi specialiter excipiatur. j. de iure patro. cum secundū. & c. ex litteris.

a ¶ *Cōmittentibus.*] Sed qualiter delegatus ab alio quàm à principe cōmittit alij vices suas ɔ illud. j. de off. dele. super quæstionum. § si vero. & C. de iudi. à iudice. Quidam dicunt, q hic erat lis contest. corā delegatis: vnde cum videantur facti quasi dñi litis, possunt alij cōmittere vices suas ad similitudinem procuratoris. arg. C. de procur. l. nulla. & l. neq; tutores. Vel dic q hic non fuit oppositum. & ideo taliter de facto processum fuit, & hodie stari debet prædictis iuribus. C. de iud. à iudice. & j. eo. super quæstionū. & est expressum. j. de app. cum causam. vnde non valet hodie quod hic dicitur.

b ¶ *Minus sufficienter.*] Et th admissus fuit per talem probationem, ne veritati opinio præualeret vel sequi: Et sic arg. colligitur hic. q minus sufficiens probatio admittit. Ex pluribus aliis causis fuit iste auditus, quia circumuentus fuit iste legatus ex pluribus causis, quæ in sñia continentur. Primo dicitur q ille erat in possessione iuris patronatus: & hoc falsum fuit. Item dicebat in sñia, q T. defecerat in probatione, & hoc fuit falsum vt j. dicitur. Item quia causa non fuit sufficienter instructa ad legatum remissa: quia attestationes illius T. non fuerunt remissæ ad legatum, prout ipse mandauerat: vnde manifeste apparet legatum circumuentum fuisse. Ber.

debito terminarent, alioquin facerent sententiam obseruari. verum dicto electo, & præfatis abbatibus committentibus[a] alijs vices suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo receperunt: à quibus dictus clericus vocem ad nos appellationis emisit & infra. ¶ Licet autē iustam causam absentiæ minus sufficienter[b] presbyter probauisset, ne tamen præiudicaret opinio veritati, R. diaconū Cardinalem eis. concessimus auditorem: qui cum nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententiæ archiepiscopum inuenimus circumuentum: tū quia cōtinebatur in illa, quód per attestationes ipsius clerici fuerat sufficienter probatum, quòd præfatus A. in possessione iurispatronatus extiterat, cum eundem ad prædictam ecclesiam præsentauit, cum tamen per attestationes illas nihil aliud ostensum fuerit, nisi quòd pro quodam iure[c] quod de illa ecclesia consueuit exhiberi patronis prædicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt: tum etiam † quia in eadem sententia dicitur, quód dictus T. in probatione defecit, cum per attestationes suas appareat ipsum suam intentionem[d] sufficienter probasse: tū etiam quia causam non recepit sufficienter instructam: cū vnius tantum partis attestationes receperit, quæ parum faciebant ad causam: Vnde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adiudicantes ecclesiam supradictam, cum per attestationes nobis constiterit euidenter, ipsum à vero patrono[e] fuisse ad sæpedictam ecclesiam præsentatum.

¶ Idem.

¶ *Papa in sententijs quas profert, ordinem iuris seruat.*

CAP. XIX.

IN † causis, quæ summi Pontificis iudicio deciduntur, & ordo iuris & vigor æquitatis est subtiliter obseruandus: Cū in similibus[f] casibus cæteri teneantur similiter iudicare: Nisi forte cum aliquid (causa necessitatis & vtilitatis inspecta) dispensatiue duxerit statuendū.

¶ Idem conuentui sancti Leodij.

¶ *Secunda sententia in diuersa instantia contra primam lata, tenet mero iure, nec debet infringi etiam si sit iniusta, ex quo ab ea non fuerit appellatū, præsertim si prima sententia secundis iudicibus non fuit ostensa. h. d. Panormitanus.*

CAP. XX.

INter † monasterium sancti A. Rothom. & vestrum, su-

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

c ¶ *Quodam iure.*] Sed videtur q propter hoc q fuit in possessione partis, q etiam fuit in possessiōe totius. ff. de ser. rust. præd. vna est via. & qui minimam partem fundi possidet, totum possidere videtur. ff. de acqui. pos. possideri. Sed non est ita. s. de præscri. auditis. vbi de hoc. & j. de capel. mona. dilectus. quia perceptio pensionis nec possessionem probat nec dominium. s. de fid. instru. inter dilectos. in fi. & ff. de acqui. posses. quamuis. §. 1. quia alia est pceptio pensionis, & alia possessio præsentationis: & ideo errauit legatus in sententia, credens hoc sufficere: & hæc pensio siue census potest constitui à patrono in fundatione ecclesię de auctoritate epi. 18. q. 2. Eleutherius, & j. de iure patr. præterea. 2. & hoc ante consecrationem ecclesiæ, post consecrationem non potest ei aliquod onus imponi, quia rei consecratæ non imponitur seruitus. ff. de serui. seruitutes. §. vlt. & quod humani iuris esse desinit, seruitutem non recipit. ff. com. prædio. caueri. lo. & per talem perceptionem non fuit in possessione iurispatronatus: cum hoc non fuerit de fructibus iurispatronatus, sed præter ius patronatus potest talis census constitui à patrono in ipsa fundatione: vt in c. præcedenti, Eleutherius. & c. præterea. Quid intelligatur nomine iurispatronatus colligitur j. de iure patr. nobis fuit. Ber.

d ¶ *Intentionem.*] scilicet, quòd fuerat præsentatus à vero patrono, vt dicit in fin.

¶ *Glo. seq. vect. per q. an scilicet ius patronatus transeat cum vniuersitate in creditorem. alleg. pro & contra. & quid sentiat, non apparet.*

e ¶ *Patrono.*] per hoc patet, q patronus de obligatione quā fecit,

IN *causis.*] Inferiores tenentur iudicare secundum q Papa inter certas personas iudicauit, si rite & recte sententiam tulit. Primo ponitur dictum. Secundo ratio. Tertio exceptio. secunda: ibi, *Cum in similibus.* tertia: ibi, *Nisi.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic q secundū q Papa iudicat, & alij debēt iudicare: & ideo Papa iuris ordinem & æquitatis rigorem in causis diligenter obseruare debet: cum in similibus alij debeant similiter iudicare, nisi cum ipse aliquid dispensatiue duxerit ordinandum. No. q ordo iuris & æquitatis rigor in iudicijs obseruanda sunt. Itē sñia Papæ ius facit quo ad omnes: Item sm q ipse iudicat, & alij iudicare debent: & sic in similibus idem iudicium est habendum. Item in dispensationibus causa necessitatis & vtilitatis attendēda est. Item dispensationes non debent trahi ad ius commune.

¶ *Glo. seq. dicit aliud in interlocutoria, signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *In similibus.*] & sic patet, q diffinitiua sñia principis trahenda est ad consequentiam, ex quo alij similiter iudicare debent. sed interlocutoria non. C. de legi. l. 3. circa fi. & l. si imperialis. arg. ɔ q interlocutoria vim legis habet. ff. quod me. caus. metū. §. sed quod prætor ait. quod verum nō est, nisi interlocutoria in corpore iuris claudatur. & est simile huic 16. q. 3. licet. Ber.

INter *monasterium.*] Tenet secūda sñia diffinitiua lata ɔ primam, si de prima non fuit exceptum, neque appellatum à secūda. h. d. secundum vnum intellectum. Diuiditur in quatuor partes. In prima ponit thema decisum. In secūda diffinitionis causam. In tertia soluit quoddā obstaculū. In quarta diffinit. secunda: ibi, *Cum constiteris.* tertia: ibi, *Non obstante,* quarta: ibi, *Factum.* Abbas.

CASVS

[a] In modo potest, cum sit generalis legatus: secus si esset specialis delegatus, secundum Vinc. & de hoc dixi j. de accusa. qualiter. c. 2. super gl. 1. Io. And.

[b] Dictio, etiam, deest in antiquis. & in veteri compilatione.

Pensionis perceptio neque possess. probat, neque dominium.

[b] Hoc tenent Tan. Vin. & Go. ffre. Io. An.

[3] Idē Phi. In. & Host. sed Durant. in q. sua 1. de iure patronatus. dicit q præsentare potest creditor nomine debitoris. Io. An.

[e] Cap. 9. eo. tit. in 3. compil. Et an in sñia principis requiratur ordo iuris, vide per Iasonē. in l. 1. ff. de off. præsid. addē Paridem de Puteo in tract. syndicatus verbo & in quantum.

[f] Cap. 10. eo. tit. in 3. compil. Et vide l. Imperatoris. cū glos. ff. de re iudi. adde Alexandrū consil. 191. & Paulum de Castro consil. 325. inci. in causa quæ vertitur.

[f] Concor. l. inter ofs. ff cō. præd. gl in l. fide iussor. ff. q satisd. cog.

Hic casus Bernardi videtur, & in antiquis codicibus reperitur.

CASVS. Vacante monasterio sancti Leufredi, monachi elegerunt quendam de gremio sui monasterij in abbatem: & dum peterēt confirmationem suæ electionis, monachi sancti Antonij se opposuerunt dicentes, illam electionem esse cassandam, ex eo ꝙ de monasterio sancti Antonij fieri debuisset: quare diœcesan⁹ eps illā distulit confirmare: tādē super hoc causa fuit commissa quibusdā iudicibus ad petitionem monasterij sancti Leufredi, coram quibus iudicibus partes litē contestatæ fuerunt, & processum fuit in causa, & testes recepti fuerunt: demum monachi sancti Antonij ad alios iudices litteras impetrauerunt, continentes ꝙ primi iudices erant eis certa ratione suspecti: vnde proposuerunt quasdam exceptiones friuolas ꝯ illos: quas cū iudices admittere nollent, ipsi appellauerunt. iudices videntes ꝙ primæ litteræ non reuocabantur p secundas, processerunt in causa nō obstante appellatione eorū, & confirmauerunt electionē factam per monachos sancti Leufredi: vnde occasione appellationis prædictæ delata est causa ad dnm papā: corā quo obijciebatur ꝯ sniam, ꝙ lata erat à suspectis iudicibus, & ꝙ causa fuerat alijs iudicib⁹ delegata: & post appellationē allegabat etiā sniam, q̄ prius lata fuerat pro eis super quæstione ipsa: dominus Papa auditis hinc inde propositis, quia constitit ei ꝙ secundæ litteræ non reuocabant primas: tamen quia causæ suspicionis friuolæ fuerant, quæ debuerant proponi ante litis ingressum, & ideo renunciasse videntur eisdem, & quia nec de processu, nec de priuilegio sedis Apostolicæ fecerant mentionem, quæ si fuisset expressa, litteras nullatenus habuissent, confirmauit sententiam à primis iudicibus latam, non obstante sententia quæ allegabatur: quia nec fuit ostēsa domino Papæ, nec primis iudicibus: quæ etiam si fuisset illis ostensa: nihilominus contrarium statuissent ea postposita, quia non valebat: si autem valebat, & non opposuerunt eam: eis imputetur, cum lites prætextu nouorum instrumentorum non debeant instaurari, & electo saluo iure diœcesani munus benedictionis exhibuit. Nota ꝙ dilatoriæ exceptiones ante litis ingressum debent proponi. Item ipso facto renūciat quis iuri suo. Item secundæ litteræ ad hoc vt reuocent primas, debent facere mentionem de processu iudicij, & de priuilegijs Apostolicæ sedis. Item prætextu nouorum instrumentorum lites instaurari non debent. Item snia ꝯ res prius iudicatas tenet. Item per factum superioris non præiudicatur inferiori. Ber.

Vide l. 1. & ibi Cyn. & Doc. C. de dilatio.

obtineri

Secundi, secundum Petr. de Sa. quod obmissum fuerat ꝙ si inuenirentur illas suspiciones legitimas, ponderent in causa vel loquitur de primis. Io.

per modo eligēdi abbatem in monasterio vestro fuit quæstio agitata: & infra. ¶ Cum constiterit nobis primam commissionem nō fuisse per vltimam reuocatam, tum quia causæ suspicionis in iure propositæ friuolæ videbantur: quas etiam tamquam dilatorias ante litis[a] ingressum opponere debuissent: quibus coram delegatis eisdem subeundo[b] iudicium renunciasse[c] vidētur; tum etiā quoniam de priuilegijs[d] Apostolicæ sedis & processu[e] negotij coram primis iudicibus, nihil in secundis litteris dicebatur, quod si fuisset expressum, obtinere minime potuissent: Nonobstante[f] sententia, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: cum si prædictis iudicibus fuisset ostensa, ea posthabita[g] contrarium statuissent: alioquin[h] eam obijcientibus imputetur: cum sub prætextu nouorum[i] instrumentorū lites nō debeāt instaurari: Factum priorum iudicum ratum & firmum habemus, & eorum sententiam cōfirmantes,[k] electo à vobis nos ipsi munus benedictionis (saluo iure diœcesani) curauimus exhibere.

¶ Idem episcopo, decano & cancellario Parisien.

¶ Tenet sententia contra priuilegium ostensum vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum, vel supplicatum.

a ¶ *Litis.*] ī. de except. pastoralis. 3. q. 6. c. si quis episcoporū. §. exceptio. & C. de iudi. apertissimi. & l. cum specialis. Ber.

¶ Glo. seq. rect. per q. an iudicis recusatio alias exceptiones præcedere debeat. & primo allo. quod sic. secundo allo. contrarium, tertio ponit op. Tan. quarto ponit op. Ioan. quinto vacillando approbat opin. Tanc.

b ¶ *Subeundo iudicium.*] Quicunq; habet plures exceptiones dilatorias, debet primo opponere illam de iudice suspecto: illa enim præcedit naturaliter, vt patet ī. de probatio. quoniam ex ordine verborum. vt ibi dictum est. Si enim primo opponeret exceptionem ꝯ personam aduersarij, puta ꝙ ipse sit excōicatus post litteras impetratas, quia modo non est admittendus, & sententia pro ipso feratur, sic approbat personam iudicis: vnde ipsum postea reprobare non potest. 4. q. 3. c. si testes. §. item si quis testibus. & 3. q. 8. cuius in agendo. qui enim alijs defensionibus vsus est, non potest redire ad istam: vt ff. de iudi. sed & si susceperit. & præterea specialiter cauetur de hac exceptione, ꝙ vsque ad xx. dies proponatur. 3. q. 3. §. offeratur. & si iudex absens sit quem volo recusare, illud debeo protestari. C. de iud. cum specialis. Sed contra videtur per hoc ꝙ nō consenserit in iudicem: licet enim quis dederit fideiussorem standi iuri, adhuc potest iudicem recusare, vt 3. q. 3. §. offeratur. Præterea videtur ꝙ excōicationis exceptio vel de falsitate rescripti naturaliter præcedat, quia nisi rescriptum teneat, non potest iudex aliqua iurisdictione vti. ī. de iudi. c. 1. Item si aduersarius esset excōicat⁹, non potest eligere arbitros pro iudicis recusatione, vel etiam alios iudices eligere: vnde videtur ꝙ primo inquiratur de rescripto siue de excōicatione aduersarij antequam ad alia procedatur. Super hoc dicūt quidam sicut Tan. ꝙ si omissa exceptione de iudice suspecto

Et sic videtur opi. dicentium, ꝙ quæ vsque ad litis contestationem possunt opponi, ad quid essent hoc casu, si fieret protesta. Ioan. And.

proposuit alias, siue succūbat, siue obtineat, non pōt postea redire ad eā de suspecto iudice: qa p hoc vř tacite approbare psonā iudicis, ex quo ꝯsentit litigare sub ipso. arg. ꝯ. ī. de of. deleg. insinuante. maxime nulla protestatione pmissa, ꝙ p̄terea nō renunciat exceptioni de suspecto iudice. Io. innuebat, sed nō pcise distinguēdo: si succubuit in aliqua exceptiōe, adhuc pōt redire ad illā de suspecto: qa ad hoc intendit vt declinet iudiciū: vnde nō plene ꝯsensit in iudicē. ar. C. de inof. test. ꝯ maiores. secus esset si obtineret in aliqua exceptiōe: quia tunc approbauit sniam iudicis: vnde illū postea reprobare non poterit, vt dř in prin. notulæ. & hoc satis ęquū vř, tñ credo standū opi. Tan. quia litigando sub ipso approbat personā iudicis. semel enim consensit, &c. siue pro eo, siue contra eū sentētiauerit, vt hic patet. Ber.

Ecce opinio ꝙ iudex in prima exceptione iudicabit pro reo, recusari non posset. Ioan. And.

¶ Gl. seq. ar. & remittit.

c ¶ *Renunciasse.*] arg. ꝙ tacite siue ipso facto renunciat qs iuri suo. sic ī. de of. dele. grauī. & c. insinuante. & ī. de his q̄ fi. à ma. par. cap. ex ore. vbi arg. plura inuenies de hoc. Bernardus.

Concor. l. certum. in fi. ff. de manu. & l. fi. circa. C. de iuram. calu.

d ¶ *De priuilegijs.*] per q̄ ius eligendi de suo monasterio se habere dicebatur. ī. de consue. cum dilectus. quod non debuit taceri. ī. de rescrip. cum ordinem.

e ¶ *Et processu.*] nam de processu negotij & exceptione (si qua pponitur) mentio fieri debet. ī. de procu. in nostra.

f ¶ *Non obstante sententia.*] quæ non tenebat forte lata à iudice nō suo, vel non seruato ordine iudiciario: vnde sequitur, quæ si fuisset ostensa, contrarium statuissent. Ber.

¶ Glo. seq. dupliciter exponit litteram, posthabita.

g ¶ *Posthabita.*] Exponit hæc littera p Tan. ea habita. i. ea visa. post, i. postea ꝯrium statuissent q̄ statuerūt. quasi dicat si iudices illā vidissent, statuissent ꝯriū eius qđ fecerūt: qa nō cōfirmassent electionē: & ideo dicit, alioquin, i. si nō fuisset illis ostēsa, imputet sibi q debuerūt ostēdere. Sed hæc expositio ꝯdicit notulæ Lau. pximo positæ: vnde sm notulā Lau. sic expone, posthabita, i. postposita. C. de spon. l. 1. vt sit vna dictio. sic exponit 32. q. 3. dicit Sarra, ibi, ꝯiugalem posthabuit torū. i. postposuit cōiugalē torū, & accessit ad ancillam. sic C. de exac. mili. annonæ. l. 2. in fi. lib. 12. quasi dicat si snia fuisset iudicibus ostēsa, illam postposuissent siue spreuissent, & statuissent contra ipsam sicut statuerunt, quia non tenebat.

L. 1. C. de spon. Goffr. sic, & quia præsum. fuerit hic manifesto dicitur nostræ posthabita præposito. Ioan. And.

h ¶ *Alioquin.*] id est, si tenuisset, & non eam opposuerunt, imputet eis. Vel alioquin, i. si non fuisset postposita siue spreta: qa snia tenebat, imputatur eis: quia ammodo prætextu nouorū instrumentorū, id est, repertorum de nouo snia non retractabitur. & iste est verior intellectus. & hæc expositio probatur j. cap. proxi. versic. nimirum. & ff. de nego. gest. si autem. §. 1. & ff. de compen. l. qđ in diem. §. 1.

i ¶ *Nouorum.*] id est, de nouo repertorum. j. cap. proxi.

Adde ꝙ dicitur noua instrumenta, & quibus illis licet vti, in l. per hanc. in gl. in versi. ad noua. & ibi Cyn. C. de temp. appellat.

¶ Glo. seq. primo ponit sex casus præter istum quē ponit hoc cap. quibus valet hæc snia ꝯ rem iudicatā, demum obijcit, ponit opinio. Io. & soluit. Fi. nis rect. per contrariū de l. 1. C. quādo prouo. & op. Io. illi ꝯtrio competit.

k ¶ *Confirmātes.*] & ita tenet hic snia ꝯ res prius iudicatas, qa hic monachi eā omiserunt, post sniam ea vti nō possunt: quia prætextu nouorū instrumētorū nō retractatř snia. ff. de re iu. Imperatores. & C. de transa. sub prætextu, nec exceptio peremptoria locum habet post sniam, nisi appellatū sit. C. sen. rescin. nō pos. l. 2. & ī. de fi. instru. cū Ioannes. Itē iure minoris subuenitř ecclesiæ in hac exceptione. ī. de in inte. rest. c. 1. & c. auditis. sed hoc nō fuit petitū. Item nō pōt opponi snia si fuit ostēsa iudicibus, & ipsi eā reprobauerūt veluti nullā. j. c. pxi. ff. de cōpen. qđ in diē. §. 1. Itē etiā in alio casu tenet snia ꝯ res prius iudicatas, si qō sit an sit iudicatū vel non. & si iudex pnunciat iudicatū non esse, rescinditř prima snia. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. in prin. Itē in alio casu tenet snia ꝯ res prius iudicatas, vt in negotio publico ff. de re iudi. Imperatores. & in alio casu. ff. de iureiur. admonēdi. Itē vbi vertitř periculū animæ tenet snia ꝯ primā, etiā si non ostendatur snia in iudicio. ī. eod. cap. lator. & cap. consanguinei. Vin. Sed vř ꝙ iniuria facta fuit istis monachis, qui obijciebāt sniam: quia nō fuerūt admissi. illi monachi appellauerum à iudicibus qui tulerunt sniam. Sed in causa appellationis (vt dictū est) pōt opponi exceptio peremptoria omissa in prima causa, ergo

Quod petere poterat ex quo lædebatur ecclesia, solus si ipsius personæ ... de hoc dixi de resti. in inte. c. fin. & in cle. ... gl. Io. An.

sa, ergo isti debebāt audiri in sua exceptione. Io. dixit q̄ hæc decre. loquitur in eo casu cum scit aliquis se habere exceptionem rei iudicatæ, & in fraude & dolo eam omittit volens fatigare aduersariū suum: aliàs si ignorabat hanc exceptionem sibi cōpetere, bene potest eam tunc opponere q̄ācunq;: quia tunc non retractatur secūda sñia, immo nulla pñūciat. Hoc qd̄ dicit Ioan. non colligit aliquomodo ex ista littera, vel indecisa, nec prodest. Vnde dicas, q̄ non audiuntur monachi, vt obijciant sñiam, etiamsi vera fuerit, quia monachi appellauerant à iudicibus ante sñiam occasione litterarū, quæ non valebant, auctoritate quarum volebant post litem cōtestatam iudicem recusare, tñ qd̄ satis patet p hanc decre. in prin. & in parte decisa colligitur, vbi hoc expresse dr̄, q̄ monachi isti appellauerunt: quia iudices non admittebāt recusationes, & q̄a dicebant secundas litteras valere, & ita recesserūt contumaciter non expectata sñia, & talis appellatio nulla fuit: sed à sñia diffinitiua non fuit appellatum, nec etiam poterant: quia contumax non auditur appellans. 2. q. 6. c. ei qui. §. sunt quorum. & hæc est causa, quare non admittuntur, & imputēt sibi qui non opposuerunt sñiam coram iudicibus si valebat. & q̄a beneficium restitutionis non petierunt: quia admissi fuissent, vt dictum est s̄. Et qd̄ dicit, sñia ꝯ res priua iudicatas non tenet, locū habet q̄ñ in iudicio allegatur, & ostenditur sñia [1]. tunc si iudices nolunt admittere sententiam, dummodo teneat sententia, & iudicant ꝯ primam sñiam, nulla est ipso iure, nec est appellare necesse: & sic loquitur 2. q. 6. §. diffinitiua. ver. item si sententia fuerit, &c. C. q̄ñ prouo. non est necesse. l. 1. & ibi Ioan. intelligit aliter hanc decret. & illam l. vt s̄. dixi. Sed tu intellige hanc decret. & illam l. vt diximus. & ita plana littera erit, & ita intelligit Vinc. vt in princ. istius notulæ. Et ita siue scienter siue ignoranter eam omiserint, non potest postea opponi ex quo non est appellatum: & tunc prætextu nouorum instrumentorum non instaurantur lites finitæ. præterea hic non fuit ostensa sententia domino Papæ, sed allegata fuit tantum, nec etiam fuit ostensa primis iudicibus.

Cap. 11. maius. §. compl.

Rubact-se.

Tercha-...

Accurba-...

[1] Dicebat Inn. contrariam loq. vbi nō fuit opposita. hoc pbatur exceptione rei iudicatæ & istud vbi fuit opposita, sed non probata. Ioan. And.

ADDITIO. Pro materia hic tacta de appellatione contumacis vide c. vnicum de dol. & contu. in cle. & ibi notata [a].

[a] Adde l. dimus. & gl. in l. fin. ff. de in ius. sacta.

CAP. XXI.

SVborta † inter Melden. episcopum, & monasteriū Attrebatense †, super ipsius monasterij subiectione materia quæstionis: & procuratoribus partium litigātibus coram nobis: quia per confessionem [a] partis aduersæ constitit, eundē episcopum quasi possessionē [b] obedientiæ in eodem monasterio habuisse: ipsum restituendum decreuimus ad eandem. ¶ Verum quia priuilegium Innocētij Papæ prædecessoris nostri libertatem monasterij plenariam exprimebat, decano Suessionen. & suis cōiudicibus dedimus in mandatis, vt episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto [c], nisi contra priuilegiū rationabile aliquid obijceret & probaret, super subiectione monasterij sibi silentium imponere procurarēt: & infra. ¶ Iudicibus autem causam instructam remittentibus: quia cognouimus efficaciores † episcopi rationes, subiectionē eidem adiudicauimus memorati monasterij: vt ibidem habeat tamquam diœcesanus episcopus potestatem: ita tamen vt nullum per hoc Apostolicæ sedi præiudicium generetur, quominus si voluerit, suam iustitiam prosequatur [d]. Nimirum [e] si præfati Innocentij priuilegium Alexandro [f] fuit in iudicio præsentatum, & ipse tulit † sententiam contra illud, intelligitur reprobasse [g].

SVborta.] Diuiditur in tres partes. In prima præmittit casum & sententiam super possessorio latam. In secunda: ibi, *Verum*, committit ipsius executionem & causam super petitorio. In tertia: ibi, *Iudicibus autem*, petitionē diffinit, diffinitiuum moderatur, & quoddam soluit obstaculum. Abbas.

CASUS. Inter epm Melden. & monasterium Attrebaten. super subiectione ipsius monasterij controuersia vertebatur: pp hoc partibus in pñsentia dñi Papæ constitutis, petiit procurator epi restitui ad quasi possessionem obedientiæ in eodē monasterio, qua ipsum monachi spoliarant: quia p confessionem procuratoris monasterij constitit epm quasi possessionem obediētiæ in eodem monasterio habuisse. Papa ipsum restituit ad eandem: veruntñ quia ex parte monasterij quoddam priuilegium Innocentij Papæ exhibitum fuit in iudicio, qd̄ plenam libertatem monasterij exprimebat, mandat Papa quibusdam, vt epm restituant in quasi possessionem obedientiæ: quo restituto, nisi eps ꝯ priuilegium aliquid rōnabile ostenderit, sup subiectione monasterij silentium imponant eidem: Iudices p̄dicti restituerunt epm, & postmodum cœperunt cognoscere sup statu ipsius monasterij: Contra priuilegium Innocentij Papæ exhibuit eps quandam sñiam Alexan. Papæ sup subiectione ipsius monasterij: Iudices receptis probationibus vtriusq; partis, causam instructam remiserunt ad dñm Papam: Papa auditis & intellectis rationibus partium: quia intellexit rōnes epi efficaciores, subiectionem in eodem monasterio adiudicauit eidem, vt ibidem habeat tamq̄ diœcesanus eps potestatem, ita tñ q̄ per hanc sententiam nullum p̄iudicium sedi Apostolicæ generetur, quo minus cum voluerit suam iustitiam prosequatur: In fine rūdet quasi tacitæ quæstioni: Diceret aliquis, Nonne priuilegium Innocentij debuit tueri monasterium ꝯ sñiam Alex. Rñdet Papa, si priuilegium Innocentij Alexandro fuit in iudicio p̄sentatum, & ipse tulit sñiam in ꝯriū, illud intelligitur reprobasse: si vero non fuit exhibitum, p̄textu priuilegij de nouo reperti, sñia Alexan. non debet reuocari. Nota q̄ confessio procuratoris dño p̄iudicat. Item incorporalia non possidentur, sed quasi. Item restitutio ad subiectionem ante ingressum principalis causæ facienda est. Item licet causa liberalis sit præiudicialis: tñ quæstio possessionis ei præiudicat. Item ꝯ priuilegium admittitur probatio siue defensio. Item non sufficit obijcere nisi p̄betur obiectum. Item protestatio p̄mittenda est ne fiat alicui p̄iudicium circa ius suum: vt hic fecit Papa. Item priuilegio libertatis null⁹ renunciare potest in p̄iudiciū Papæ. Item instrumētum intelligitur reprobatū, eo ipso q̄ iudicat ꝯ ipsum. Itē prætextu priuilegij de nouo reperti non debet sententia reuocari. Et sic negligentia nocet, sed per hoc non fit præiudicium Papæ quo minus si voluerit ius libertatis sit saluum monasterio.

Quia illa sententia p̄ualet, quæ validiorib⁹ fulcitur rationibus. §. item peremptum. Instit. de empt. & vēdit.

¶ *Glossa sequens notat & remittit.*

a ¶ *Per confessionem.*] Nota cōfessionem procuratoris domino præiudicare. De hoc dictum est. s̄. vt lite non contestata. cap. 1.

Aliàs latius ten... tiam contra ipsum, illud intelligitur, &c. aliàs stantibus sententiam contra, illud intelligitur, &c. in omnib⁹ tamen desunt illa duo verba paulo infra posita in.

¶ *Glo. seq. reddit rationem textus.*

b ¶ *Quasi possessionem.*] Hoc ideo dicit: quia incorporalia non possidentur [3], sed quasi. arg. ī. de p̄scri. si diligenti. & s̄. de causa possessionis, cum ecclesia. & ff. de vsuca. sequitur. §. si viam. & ff. de acq. rendo rerum dominio. l. si seruus. §. incorporales.

¶ *Glo. seq. notat, obijcit & soluit tripliciter.*

c ¶ *Restituto.*] Nota q̄ licet causa liberalis sit præiudicialis, tamen quæstio possessionis ei p̄iudicat, vt hic patet. & C. de ordin. cog. l. vlti. §. fin. agebat ipse eps possessorio, de quo constitit per confessionem partis aduersæ: vnde Papa mandat ipsum restitui [4] petitorio, sed de hoc non probauit eps coram Papa, sed pars aduersa per priuilegium Innocentij: vnde mandat Papa imponi silentium epo, nisi ꝯ priuilegium aliud probetur: & ita qui obtinet in p̄prietate, obtinet finaliter in possessione, licet alter probet de possessione. s̄. de cau. possessionis. cum dilectus. & hoc cum vtroq; iudicio actū est. Sed quare Papa non tulit sñiam pro monasterio, cum per priuilegium Innocentio probatum esset, q̄ erat liberum & exemptum, & ex parte epi nihil ostensum esset ꝯ priuilegium, & actum esset ab epo petitorio & possessorio. s̄. de caus. posses. cum ecclesia? Rñdeo, eps coram Papa prosecutus fuit tātum possessorium, petēs inducias ad probandum ꝯ priuilegium Innocen. vel ipse ex officio suo voluit prouidere epo: aliàs non recte processisset Papa. Vel si possessorio tantum actum fuit, abbas petijt causam committi quantum ad petitorium, cum per priuilegium intentio eius probaretur: quod melius videtur.

[3] Arg. 84. dist. c. quisquis. cum suis concordan.

[4] De hoc articulo videto hic p̄terea alios Innocentiū. Hostiensem. & Ioanē An.

d ¶ *Prosequatur.*] arg. de protestatione p̄mittenda. sim. ī. de don. inter dilectos. in fi. & 9. q. 3. saluo. s̄. de elect. Cumana. §. 1.

e ¶ *Nimirum.*] Rñsio tacitæ quæstionis. diceret aliquis, nonne priuilegium Innoc. debuit tueri monasteriū? Respondet Papa q̄ non, secundum q̄ sequitur in littera.

f ¶ *Alexandro.*] qui sup eadem quæstione sententiauit pro epo, vt habetur in parte decisa: quam sentētiam eps coram iudicibus exhibuit, & coram Papa, de qua hic fit mentio. Ber.

¶ *Glo. seq. not. inducens duo similia, & vnum diuersum.*

g ¶ *Reprobasse.*] Nota, q̄ instrumentum dr̄ reprobatum eoipso q̄ cum iudici ostēditur, ꝯrium iudicat: sic testis reprobatur eoipso q̄ iudex ꝯ eum iudicat. arg. s̄. de ord. cog. cum dilectus. in fi. & ff. de his qui not. infa. Lucius. sic ex quo quæstio falsi mouetur, & iudex ꝯrium iudicat, eum intelligitur reprobasse. C. si ex fal. instru. l. 1. Secus est in compensatione: quia vbi iudex non admittit compensationem, post sñiam potest opponi: sed si expresse eam reprobat, postea opponi non potest. ff. de compensa. quod in diem. §. 1. & ff. de negotiis gestis. l. sinaut. §. si quocunque modo. ita hic. quia Alexander reprobauit priuilegium Innocentij si fuisset ostensum in iudicio: sic s̄. cap. proxi. Item hic est arg. q̄ ipso facto & sine verbo perditur priuilegium. s̄. de offic. deleg. gratum. & ī. de his quæ fi. à maio. par. cap. c. ex ore.

¶ *Glossa sequens alleg. tres concor. excipit duos casus: inducit duo similia.*

a ¶ Retra-

Si vero non fuit coram eo exhibitū, prætextu priuilegij de nouo reperti, prædicta non debet sententia retractari[a].

¶ Idem sanctæ Mariæ in Cagi, & Vallis secretæ abbatibus.

¶ *Sententia à qua fuit appellatum, retractatur, si constat testes ad quorum dicta tantum lata fuit, conspiratores fuisse, & cōtradicente parte receptos.*

CAP. XXII.

CVm† I. & A. canonici sancti Dionysij Remeñ. ex parte quorundam canonicorum eiusdem ecclesiæ, nostro Apostolatui referarint, quòd abbas eorū super dilapidatione, periurio, simonia, & quibusdam alijs erat multipliciter infamatus[b]: Nos Cathalañ. episcopo & ejus collegis dedimus in mādatis, vt ad ecclesiam personaliter[c] accedentes, tam in capite, quàm in membris corrigerent† corrigenda, & statuerēt, quæ statuenda viderent: & infra. ¶ Iudices autem abbatis & canonicorum iuramenta recipientes[d], abbatem ab administratione ipsius ecclesiæ per sententiam remouerūt: correctione membrorū dilata[e], quam tunc non poterant expedire. A qua sententia, cum procurator prædictus ad nostram audientiam appellauerit, proposuit dictam sententiam reprobandā: tum quia iudices lite[f] non cōtestata, in ipso negotio processerunt: tū quia iuramenta conspiratorum[g] contra ipsum recipientes (depositionibus corā partibus minime publicatis†, nec ostensis[h] eidem†) ad sententiam procedere præsumpserunt: & infra. ¶ Quia vero de conspirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd illi conspiratores[i] fuerint, quorum constat à iudicibus iuramenta[k] recepta, quod abbas probare voluit coram eis: & eorum dicta iudices secuti[l] tantummodo, cum per alios ea probata non essent, sententiam protulerunt: vos irritantes processum eorū, in negotio iuxta prædictam formam comprehensam in prioribus litteris, procedatis. Si vero eos conspiratores fuisse, nequiuerit comprobare: vel licet de hoc cōstaret[m], appareat tamen illos nihil super his deposuisse, pro quibus idem abbas fuit amotus: vel etiamsi aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum iudicum confirmetis: quia licet aduersus abbatem non debuerint cōspiratores admitti, iuramenta tamen ipsorū de veritate dicenda super statu ipsius domus

a ¶ *Retractari.*] § c. proxi. ff. de re iud. imperatores. C. de trāsa. sub prætextu. in fi. nisi in casu: vt in l. pdicta. imperatores. ff. de iureiu. admonendi. Et sic tollitur priuilegium per sniam, sicut p conuentionem. j. de dec. ex multiplici. & p arbitriū. § tit. proxi. cū olim 1.

† Dicit Goff. & mū per in inte. resti. § de resti. in inte. suscitata. ff. de mino. si ex causa. Ioan. Andr.

CVm I. & A.] Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponit factum corā Papa narratū appellatiōis remedio. In secūda dat iudices appellatiōis, quibus diffinitionem causæ sub certa forma cōmittit. Secūda: ibi, *Quia vero*. Et quælibet pars potest subdiuidi, vt patet in textu. Sed pdicta diuisio sufficit ad intellectum. Abbas Siculus.

CASVS. I. & A. canonici sancti Dionysij pro se & quibusdā alijs cōcanonicis suis denunciarunt dño Papę, abbatem suum sup dilapidatione, piurio, simonia, & quibusdam alijs criminibus, sup quibus erat multipliciter infamat[a]: vnde Papa mandauit quibusdam iudicibus, quatenus ad ecclesiam psonaliter accedant, & tam in capite q̄ in mēbris corrigant corrigenda, & statuant quæ sm Deum viderint statuēda: iudices vero receptis iuramentis abbatis & canonicorum, abbatem ipsum ab administratione ipsius ecclesię p sniam remouerunt, dilata correctione membrorum: à qua snia pcurator abbatis appellauit: vnde postmodū in psentia Papæ proposuit dictam sniam reprobari debere: primo quia iudices lite nō cōtestata in negotio pcesserunt, tū quia iuramēta cōspiratorum ꝯ ipsum recipientes, depositionibus testium coram partibus non publicatis, nec ostensis, eidem ad sniam procedere psumpserunt: Papa vero bis & alijs intellectis: quia de articulo conspirationis sibi non potuit fieri plena fides, mandat iudicibus, quatenus si constiterit, ꝙ illi conspiratores fuerunt, quorum iuramenta iudices receperunt, & qđ abbas probare voluerit coram eis, & iudices dicta illorum solummodo secuti sunt, cum per alios ea probata non essent, sniam protulerunt, ꝙ processum illorum debeāt irritare, in principali negotio iuxta formam comprehēsam in prioribus litteris postmodum pcedentes. Si vero abbas non poterit pbare illos conspiratores fuisse; vel si etiam hoc pbauerit, appareat tñ ꝙ nihil deposuerunt sup his pro quibus fuit abbas amotus: vel etiam si aliqua deposuerunt ꝯ abbatem, ea tñ p alios fuerāt sufficienter pbata, pcessum illorum iudicum debeam confirmare: quia q̄uis aduersus abbatem non debuerint conspiratores admitti, iuramentum tñ ipsorum de veritate dicenda sup statu ipsius ecclesiæ recipi potuerit, vt p dicta illorum sup alijs fides possit haberi, quæ ipsum abbatem non tangebant, pcipue cum tunc pbatum non esset ipsos conspiratores fuisse. Not. ꝙ aliquis pōt p aliū denunciare. Itē conspiratores non admittuntur ad testimonium. Item exceptio pposita ante sniam à grauamine in causa appellationis debet vera esse. Item non sufficit pbare conspiratores, nisi pbetur, ꝙ iudex secutus fuerit dicta illorū. Item conspiratores potius possunt admitti contra alios q̄ contra illum contra quem conspirasse dicuntur.

† Cap. 12. eo. tit. in 1. compil.

† De hoc articulo vide Felinū post abbatē in c. dilect°. de rescript.

a Hęc glossula non est Bernardi, sed Innocētij, nec habetur in vetustis codicibus.

b ¶ *Infamatus.*] Post a hunc textum corrigitur littera decretalis p registrum sic: & cum super his, & alijs cum Procuratore ipsius abbatis aliquandiu litigassent, nos Cathalañ.

c ¶ *Personaliter.*] In hoc casu non possent isti cōmittere vices suas: vt § de offic. delega. quā Apostolica. §. is autem cui. & in casibus alijs qui ibi ponuntur, & in loco ipso debet fieri inquisitio vbi morantur illi de quorum vita quæritur. 47. distin. de Petro. & 2. q. 1. Deus omnipotens. 24. q. 1. pudenda. & 23. distin. illud. & § de electio. postquam.

d ¶ *Recipientes.*] secundum formam quam habes j. de accu. qualiter & quando. §. formam. & c. cum dilectus.

e ¶ *Dilata.*] Per hoc patet, ꝙ licet inquisitor de quibusdam tulerit sententiam, de quibusdam non, non ideo expirat officiū eius quin de alijs possit cognoscere, & pronunciare, & idem est in ordinario. ff. de doli exceptio. apud. §. item quæritur. & ff. de negotijs gestis. sinantem. §. penul. alias incipit l. nam & si sertius. in arbitro idē est, nisi dictum sit vt de omnibus simul pronūciet, & si tūc de quibusdam pronunciauit, nihil egit: & de nouo potest pronunciare. ff. de arbi. quod tamen.

f ¶ *Lite non contestata.*] Hæc exceptio efficax non est: quia in inquisitione potest procedi lite non contesta. vt § vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. sunt & alij. si contumaciter se absentet, tamen citari debet, & exponenda sunt sibi oīa quæ contra ipsum objiciuntur. j. de accusa. qualiter & quando. §. debet. & hoc intelligitur cum aliqs prosequitur inquisitionem. sed cum ex officio tantum inquiritur§, ibi proprie contestari non potest. Bernar.

g ¶ *Conspiratorum.*] qui nullo modo recipiendi sunt. j. de simo. per tuas.

h ¶ *Nec ostensis.*] & illud ei non debuit denegari, immo omnia quæ sibi objiciuntur, & dicta testium sunt danda eidem. j. de accu. qualiter & qñ 2. §. debet. & c. olim. §. si vero. & ita tam ex hac causa, q̄ ex præcedenti tenuit appellatio. Papa tamen retulit se ad illum articulum de conspiratione, quia de alia ei constitit.

† Hic enim tenet Innoc. dicit hoc esse singulare ad hoc ꝙ attestationum publicatio est de iustitia, nō autem de substantia.

† Aliàs, eidem, & male cum de solo abbate fiat sermo.

§ Dicebat Pet. & post eum Abb. ꝙ in generali inquisit. non fit contesta. in speciali vero vocatur is cōtra quē inquiritur: q si negat, habetur pro contest. si vero est contumax, procedi potest contra ipsum. vt lis non contesta. quib. §. sunt & alij. Ioan. And.

i ¶ *Conspiratores.*] qui enim malo zelo mouētur, ad testimonium admitti non debent. j. de accu. cum oporteat. & j. de simo. p tuas 1. & 11. q. 5. conspirationum. & c. coniurationum. & hic.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit, & arguit.*

k ¶ *Iuramenta.*] Sed non videtur, quòd sufficiat hoc, nisi hoc fuisset obiectum coram iudicibus, & quòd abbas probare voluerit: vt dicit littera ista. Item nec sufficit ꝙ fuerit obiectum, & ꝙ obtulit se probaturum, nisi modo probentur conspiratores: & ita non cassatur sententia, nisi probetur ꝙ causa exposita fuit vera. sic. § de testib. ex parte Adæ‡ vbi de hoc. Sed ꝯ. j. tit. proxi. interposita. Sed illud soluitur in c. ex parte. Et est hic arg. ꝙ exceptio, quæ proponitur contra personam testis, objicienda est, & probanda ante sententiam: nisi per iudicem steterit: vt hic satis innuitur. sic. § de excep. denique. vbi de hoc.

‡ Hostien. dicit ꝙ hoc probare voluit, sed nō obtulit, vel obtulit nec fuit repulsus: vel si fuit repulsus non tñ appellauit super hoc, sed solum à diffinitiua. Ioan. And.

l ¶ *Secuti.*] sic patet, ꝙ non sufficit probare coniurationem, vel cōspirationem, vel falsitatem testis vel instrumenti, nisi probetur iudicem secutum fuisse dicta falsorum, seu conspiratorum testium, seu instrumentorum. C. si ex fal. instru. falsam. arg. § de testi. sicut.

m ¶ *Constaret.*] ex hoc patet, ꝙ per appellationem non reuocantur nisi ea quæ minus legitime facta sunt: vt § de testi. spol. audita. Et est mirabile, ꝙ sententia tenet lata post appellationem legitime interpositam. & vbi causa legitima & probabilis opposita fuit, qđ est contra illud. § de offic. deleg. super quæstionum. in fin. sed appellatio ista licet fuisset legitima prima facie: quia causa sufficiens erat, tñ nō probauit: quia debuit probare oēs testes, qui cōtra eum deposuerunt

depoſuerunt, conſpiratores fuiſſe; vt hic patet. & ſi modo apparet, q appellatio non fuit legitima. vnde non reuocatur ſententia, ſed confirmatur, vt ſ. de teſti. ex parte Adæ.

¶ *Glo. ſeq. in ſui prin ſolu. obiec. cui dat ſimile, demum quærit opponendo, & tripliciter ſoluit.*

recipi potuerunt[a]: vt per ipſorum dicta, ſuper alijs fides poſſit haberi, quæ abbatem minime contingebant: præſertim cum tunc probatum non eſſet, eos conſpitatores fuiſſe.

¶ Idem H. de Caſtro Guarti.†

¶ *Damnatus in actione iniuriarum infamis eſt, & per Papam poteſt famæ reſtitui. hoc dicit, prout communiter ſummatur.*

CAP. XXIII.

CVm † te à Bartholomæo iniuriarum actione côuento, eo quòd diceres equum tuũ non eſſe minoris pretij quàm capillos ipſius: iudices qui ſuper hoc cognoſcebant, te in decem ſolidos condemnaſſent: tu timens ne ipſorum ſententia re notaret infamia[b] †, beneficiũ reſtitutionis ad famam, à ſede Apoſtolica implorasti. ¶ Nos autẽ conſiderantes, quòd nulla fuerit vel minima[c] facta iniuria, volumus[d] te per† prædictã ſententiam infamia nõ notari.

a ¶ *Potuerunt.*] Hic vr q minus idonei teſtes admittũtur in cauſa inquiſitionis, ſicut in cauſa compurgationis. ſ. de pſum. litteras. & j. de purga. c. côſtitutus. ſed hoc ideo eſt: qa de facto ſuo agitur: quia & ſerui reſiſo creditur cũ de facto ſuo interrogatur. 4. q. s. c. ſi teſtes. §. itẽ ſerui rſiſo. Sed nonne alij de eccleſia q forte ſunt idonei poſſunt illos repellere, cum ſint criminoſi, nec debeãt ↄuinci per criminoſos? Poteſt dici, q ſic: & qd hic dr, q tales admitti poſſũt, intelligo non quantum ad plenam fidẽ faciendam, ſed ad pſumptionem. & quia ſi dicta ipſorum debilitentur in aliquo, non tñ euacuantur in toto, & ſic cum aliis adminiculis pbabunt. j. de ſimo. p tuas. in fin. Vel poteſt dici, q pjudicatur aliis q huc uſq; tolerauerunt eos, nec aliqd crimen obiecerunt eis. j. de accu. nulli 1. hoc tñ verum eſt, q ↄ extraneum non poſſent induci teſtes de eccleſia, niſi eſſent idonei. 14. q. 2. ſuper prudentia. & 2. q. 1. Deus omnipotens. Io. Et pterea eo tpe quo recepti fuerunt non conſtabat eos conſpiratores fuiſſe: vt hic in fine dicit. Vnde hæc exceptio poteſt opponi ↄ iſtos ab aliis: quia hoc pbato, cum ſint criminoſi, contra alios teſtificari non poſſunt, niſi quo ad præſumptionem: vt dictum eſt ſ. de teſti. c. teſtimonium. Ber.

CVm te.] Damnatus pro nulla vel modica iniuria, infamis non efficitur. h. d. ſecundum quod glo. intelligit. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur petitio; in ſecunda ipſius examinatio, vel reſponſio: ibi, *Nos.* Abbas.

CASVS. H. de Caſtro Guartini, & B. habuerunt inter ſe verba iniurioſa, ita q H. dixit ipſi B. q equus ſuus non erat minoris valoris quàm capilli ipſius B. quare ipſe B. conuenit H. actione iniuriarũ. Iudices qui de hoc cognoſcebant, damnauerunt dictum H. in x. ſol. vnde ipſe timẽs ne p dictam ſniam notaretur infamia, petiit à dño Papa beneficium reſtitutionis ad famam: Papa vero conſiderans, q nulla vel modica facta ſibi fuerit iniuria, vult ipſum H. per dictam ſententiam infamia non notari. Nota q condẽnatus de iniuria notatur infamia: niſi iniuria ſit minima: vt hic patet.

b ¶ *Infamia.*] Actio enim iniuriarũ infamat, ſiue ciuiliter ſiue criminaliter agatur. ff. de ijs qui not. infa. athletas. §. vlt. Si quis conueniat te actione famoſa, ſi vis vitare infamiam, conſtitue procuratorem. ff. de ijs qui not. infa. l. furti. §. ſi quis alieno.

c ¶ *Minima.*] Quia non oia talia verba ſunt p iniuria habenda, vt ſi ex repentino aio hoc dixit. 2. q. 3. ſi quis iratus. de pœn. diſt. 1. c. diuortium. qm nec lubricũ linguæ ad pœnã facile trahendũ eſt. ff. ad l. Iul. ma. famoſi. §. nec lubricũ. & inconſultus calor calũniæ vitio caret. 2. q. 3. c. ſi quem. §. notandũ. Item illud requiritur q ſit ↄ bonos mores. ff. de iniuriis. item apud. §. 1. & §. adijcit. & ita habes arg. hic q pro modico non datur actio iniuriarũ. ſicut nec actio de dolo daẽ pro modico. ff. de dolo. ſi oleum. in ſi. & l. ſeq. & reſtitutio p modico nõ daẽ. ff. de in integ. reſti. ſcio illud 2. ſed actio furti p modico datur. 14. q. 6. c. vlt. & Inſti. de rerum diui. §. gallinarum.

¶ *Glo. ſeq. obijcit, & ſoluit.*

d ¶ *Volumus.*] ſi iſti erant 3 clerici, planum eſt: ſed ex littera non vr vnde potuit Papa talem infamia (ſi qua fuit) remouere. 2. q. 3. c. ſi quem. §. notandum. in ſi. Sed ſi erant laici, non vr q Papa potuerit infamiã p ciuilem iudicem irrogatam, remouere, quia quamquã aias, &c. infamiam tñ abolere no poſſumus. 2. q. 3. c. Euphemium. §. hic colligitur. Sed dic q ſubiunt quo ad temporalem iuriſdictionem domino Papæ: & ſic planum eſt.

AD probandum.] De eodẽ facto loquitur. c. cũ dilecta. de reſcriptis. Et pone ſic caſum litteralẽ quãtũ ptinet ad itellectũ cap. Vacante quodã monaſterio monialiũ, duæ fuerunt electæ in diſcordia in abbatiſſam eiuſdẽ monaſterij, cuſtos, ſ. eiuſdem eccleſiæ, & qdam alia monialis, vtraq; parte aſſerente ſuam electionẽ pualere, Papa ↄmiſit cauſam iudicibus delegatis, qbus mandauit, vt examinatis vtriuſq; electionib[9] cõfirmarent illam, quæ de iure pualeret: cognito de cauſa iudices confirmauerunt electiõnẽ factã de cuſtode p ſententiam diffinitiuã: à qua ſnia fuit ab altera parte appellatum, vel p viam nullitatis cauſam introduxerunt ad Romanam ſedẽ, allegantes, q vnus ex coniudicibus q confirmationis ſniam tulerunt, erat tpe ſniæ publice excõicatus. Item q non ſeruauerunt in procedendo iudiciariũ ordinẽ: Papa ad inſtantiam huius partis, commiſit cauſam aliis iudicibus ſub forma de qua in littera continetur: & pſequere vt in tex. Abbas. Nota q ſnia publice excõicati nulla eſt. Itẽ litteris ordinarij ſtatur. Item vtile vitiatur p inutile. Item licet tpe latæ ſniæ iudex ſit excõicatus, & ideo ſnia nulla; ea tñ quæ fecit ante excommunicationem, valebunt.

¶ Idem.

¶ *Reuocata ſententia propter defectũ iuriſdictionis, vt quia vnus ex iudicibus publice excommunicatus erat: vel propter iuris ordinem non ſeruatum: iterum de principali quæritur.*

CAP. XXIIII.

AD† probandũ quòd procurator dominæ: & infra. ¶ Vos autem interim agnoſcatis de confirmationis ſentẽtia, quæ lata eſt à iudicibus delegatis, de electione cuſtodis, vt eã (ſicut de iure fuerit faciendũ) confirmare vel infirmare curetis: ita vt, ſi pro eo quòd vnus ex delegatis iudicibus, qui eandem ſententiam protulerunt, excommunicationis vinculo eſſet publice innodatus[e], quando ſententia lata fuit, ſicut per metropolitani litteras[f] perhibetur: aut ex alia iuſta cauſa[g], eandem ſententiam conſtiterit infirmandam: ipſa caſſata[h], de ipſius electione cuſtodis iterũ cognoſcatis[i].

¶ *Glo. ſeq. reci. per q. ſcilicet quid de occulto.*

e ¶ *Innodatus.*] Sic ſ. de excep. exceptionem. ad ſi. vbi de hoc. aliud ſi occulte: quia tunc nec ipſe nec alij ipſum tenebantur vitare: quia diuinare non poterant. j. vt eccl. bene. vt noſtrũ. vnde cum cõi opinione liber & abſolutus habeatur & credatur, quicquid interim facit, valet: vt 3. q. 7. c. infamis. §. tria. verſi. verumtñ ſi ſeruus 4. & ff. de offi. prato. Barbarius. C. de teſtam. l. 1. & j. de iure pa. conſultationibus. & j. de cle. excom. mi. Apoſtolicæ. Ber.

¶ *Glo. ſeq. arg. & remittit.*

f ¶ *Per metropolitani litteras.*] A quo dicitur excommunicatus: & ita eſt argu. q litteris epiſcopi creditur 5. ſ. de proba. poſt ceſſionem. vbi de hoc.

¶ *Glo. ſeq. exemplificat, & vltimum præualet.*

g ¶ *Ex alia iuſta cauſa.*] puta, quia ipſa electa ſimiliter eſſet excõicata. vel ſi per ſimoniam electa fuiſſet, aut quia inutilis & inſufficiens eſſet. j. de app. conſtitutis. ſ. de elect. p inquiſitionem. & 1. q. 5. ſi quis epi. §. ecce cum honoris. & ſ. de æta. & quali. c. vlt. & ſ. de offic. cuſto. c. 1. Vel quia nõ fuit ſeruata forma. ſ. de elect. quia pp. & c. cum poſt petitam. Vel quia non fuiſſet ſeruatus ordo iuris: q a non fuiſſet lis conteſtata. ſ. vt lit. non conteſt. c. 2. quod melius videtur 6, vt per hoc non præiudicetur principali negotio, ſed tantum proceſſus caſſetur. ſ. de elect. dudum 2.

¶ *Glo. ſeq. exponit, not. alleg. duas concor. dupliciter obijcit, & ſoluit, contra ſolutionem alleg. duo iura, & arguit.*

h ¶ *Caſſata.*] Id eſt, caſſa & irrita nunciata. Et ſic patet q retractet ſnia ſi detegatur impedimentum poſt ſniam. arg. 8. diſt. veritate. 29. q. 2. ſi quis ingenuus. & eſt hoc ↄ illa iura. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. ver. verum. cum aliis concord. ſuis ibi poſitis. ſ. in prima notula. & 1. q. 1. ſi quis à ſimoniacis. Sed aliud incõueniens vr; quia retractaẽ ſnia quo ad alios iudices qui legitimam pſonam habebant. ſic ſ. de offic. deleg. cum ſup. ideo retractatur ſnia: quia impedimẽtum erat notorium p ſniam publice latam. vnde nulla in eum potuit cadere iuriſdictio. & ita cum ſibi & aliis cõiter cauſa commiſſa fuiſſet, & duo ſine ipſo iuriſdictionem non poterant exercere, vnde pp connexitatem reuocatio fit quo ad oẽs: quia non potuit tenere ſnia quo ad quoſdam, & non quo ad alium, cum illi per ſe non habuiſſent iuriſdictionem. ſimile. ff. de arbitr. Pedius. in fin. Arg. ↄ. ff. quod cũ falſo tut. l. 1. §. 1. 7 & ſ. de elect. cum Vintoñ. Item arg. hic q vtile per inutile vitiatur. ſ. de offic. deleg. cum ſuper. & c. ſuper quæſtionum. §. ſi vero. vbi de hoc.

i ¶ *Iterum cognoſcatis.*] Et ſic patet, q licet ſententia ſiue proceſſus caſſetur,

Cap. 2. eo. tit. in 4. compil. Et pro intellectu huius decretalis vide Ab. concano de Butrio in c. ſuperquaeſtionis. ſ. de offic. & practicã opponẽdi excõicationẽ contra iudicem, vel teſtem tradit Bar. in l. 1. C. de teſtib.

4 Contra; ibi not. Io. dic tñ vt ipſe not. 14. q. 1. in ſum. & de hoc 11. q. 3. cum. 10. Ad.

5 Immo vr arg. q non credaẽ. Ad quid enim mãdaretur inquiri ſi crederetur? ſed dici poteſt, q mandat inquiri, ẽ õ de excõica. de qua conſtabat: ſed de public. de qua non conſtat, ſecũdũ Abb. Ioan. And.

6 Immo pced. contra non ſint bona. Ioan. And.

7 Solue vt ſ. de offic. deleg. cũ ſuper. Ioh. And.

¶ Gregorius nonus.

¶ Res inter alios iudicata alijs non nocet: fallit in eo qui passus est illum litigare, cui secundo loco competebat actio vel defensio, vel à quo causam in iure iudicato habuit.

CAP. XXV.

QVamuis † regulariter alijs non noceat res inter alios ª iudicata: Ei tamen qui cum sibi primum de ea re actio vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere: Ac illi etiam qui passus est eum à quo causam habuit, experiri, est præiudicium generatum.

¶ Idem.

¶ Si duo ordinarij pronunciant contraris, tenet sententia pro reo. fallit in quatuor casibus hic contentis & similibus. Si vero delegati discordant, delegans est adeundus: Si arbitri, neutra tenet.

CAP. XXVI.

DVobus † iudicibus, vt accepimus, diuersas sententias proferentibus ᵇ: si ex iurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia: nisi in causa fauorabili, puta matrimonio, libertate, dote, seu testamento pro ipso fuerit promulgata. Si vero ex delegata ᶜ potestate, vtraque pendet sententia ex arbitrio delegantis. Quod si ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

---

cassetur, actio tamen salua remanet: vnde iterum cognoscetur ex integro ¹ de causa: quia pro non iudicato habetur. simile. C. quomodo & quando iudex. si vt proponis. Hæc exceptio excommunicationis in qualibet parte litis potest opponi, etiam si fuerit omissa scienter. ȝ. de excep. exceptionem. Bernar.

¹ An de nouo fieri debeat contestatio, vide in Spec. de sent. ꝑlo. §. iuxta ꝓposi. versi. sed si. Ioan. And.

QVamuis.] Ponit regulã, & duos casus exceptos. Primos: ibi, Ei. Secundus: ibi, Ac illi. Et hæc decretalis de se habet subtilẽ & longam materiam.

CASVS. Eps Bonon. contulit mihi archidiaconatũ: obiectum erat ꝙ fueram filius sacerdotis, & ꝓbatum in iudicio: quæritur, vtrũ hæc snia debeat præiudicare epo, ꝙ amittat potestatem cõferẽdi dignitatem illam illa vice, q̃uis res sit acta inter alios? Dicitur ꝙ sic. & imputet sibi, ꝙ dimisit alium agere, cum sibi cõpetebat actio, & defensio illius archidiaconatus. Secundo ponitur ꝙ actum fuit ȝ epm, qui contulerat mihi archidiaconatum, & ꝓbatum ꝙ eram filius sacerdotis: quæritur nunquid illud mihi præiudicet, cum sit inter alios actum? Dicitur ꝙ sic. Abbas. Exempla istorum casuum & aliorum plurium, in q̃bus fallit regula prædicta, notantur in glossa huius capituli. Nota hic regulam generalẽ: Res inter alios acta alijs non nocet: fallit tñ in casibus hic contentis, s. cum aliquis cui competit actio vel defensio, sustinet sequentẽ agere. Item cum quis passus est eum experiri à quo causam habuit.

† Vide l. res inter. C. quando res iudi. non noc. & pro intellectu vide Baldũ in margarita ad Innocentiũ verbo sententia. Iasonẽ in l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iure. & Albericũ tracta. de statutis par. 1. q. 61. & Couarruuiam in pract. quæstio. c. 13.

¶ Glossa sequens habet duas partes. Prima reponit regulam tex. alleg. concor. enumerans 9. casus exceptos. Secunda ibi, item fallit, prosequitur & exemplificat casus, quos hic ponit text. & primo ponit exempla in creditore, debitore, marito, vxore, & socero. ponit etiam de emphyteuta & emptore.

a *¶ Res inter alios.*] Hæc regula: res inter alios acta alijs nõ nocet, habetur C. res inter alios acta. l. 1. & in ipsa rubrica. ȝ. de fid. instru. inter dilectos. & ȝ. eod. cum super. & C. qui. res iud. non no. l. 1. & 2. Hæc regula fallit in multis casibus, scilicet cum causæ sunt connexæ. 81. dist. tanris Daniel. & 3. q. 6. hæc quippe. & j. de accusa. ad petitionem. j. de purg. c. pen. in his enim res inter alios acta alijs nocet. Item in causa libertatis ff. de sta. ho. ingenuum. Item in causa filiationis. ff. de libe. agnos. l. 1. in fi. & l. s. & 3. in princ. Item res inter alios acta alijs prodest, vt in querela inofficiosi testamenti. ff. de inoffi. testamen. Papinianus. §. meminisse. hæc res inter alios acta prodest fisco. Item in re indiuisibili. ff. si ser. ven. loci. §. si fundus. Item in re cõi cum pupillo. ff. quemad. ser. amit. si communẽ. & 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. ver. quandoque plures. & j. de app. c. pen. & in his tribus cõcordantijs res acta inter alios prodest alijs. Et vbi res communis est cum fisco. C. de commo. re. alie. l. s. Item fallit in casibus hic contentis, vbi præiudicatur alij per factum alterius. puta si actio vel defensio primo loco pertineat ad aliquem, & ipse scienter patiatur sequentem experiri de illa re, intelligitur iuri suo renunciasse: verbi gratia, si debitor passus est creditorem experiri de proprietate pignoris, & succubuit, debitori obstabit res iudicata, si postea agere velit: vel ecõuerso, si creditor passus sit debitorẽ, vel si maritus patiatur experiri socerum vel vxorem de ꝓprietate rei in dotem acceptæ: vel si emptor patiatur venditorem experiri de proprietate rei venditæ à quo causam habet, vel emphytheuta proprietarium. & hæc probantur. ff. de re iudic. l. sæpe. vnde sumpta est hæc decret. & in eadem lege. vbi dicit: si creditor debet esse debitor secundum literam. ² Pisanam: & secundum Pisanam litteram ponitur hoc exemplum de debitore & creditore, & secundum hoc non cõtradicunt leges illæ. ff. de pignoribus. si superatus. & C. eod. tit. præses. illi legi sæpe. secundum aliam litteram signatur pro contrario. sed leges illæ intelliguntur quando debitor superatus est ignorante creditore. sic ergo ista regula est intelligenda, res inter alios acta non nocet alijs: exemplum habes quando non nocet, in principio illius l. sæpe. quando nocet alijs, habes in eadẽ l. & hic. quandoque etiam ꝓdest: vt patet supra. Sed verbum istud, experiri, quo ad exempla de vxore & socero & venditore ponitur improprie, scilicet pro defendere: sic ponitur. ȝ. de iudic. c. 1. quia illis non datur rei vendicatio. C. de rei vendic. doce ancillam. Hoc ꝯtra eos qui dicunt, ꝙ vxor constante matrimonio non est domina rei dotalis, vnde non competit ei rei vendicatio: vt in l. prædicta, doce. & ꝙ experiri, ponatur ꝓ defendere. potest colligi p l. ꝑdictã, sæpe. versi. cur autem, &c. sic ergo econuerso defendere ponitur pro agere. C. de testi. l. s. & ff. de alie. iud. mu. causa facta. l. pen. vel potest poni proprie: quia etsi agere non poterant: tamen præiudicat mihi sententia lata ȝ eos: quia potui prohibere quo minus agant: & q̃a ex voluntate mea iudicatum videtur de iure quod habui ex psona agentis. sed in persona debitoris & creditoris, verbum, experiri, ponitur proprie & improprie. cum vni rei vendicatio, & alteri hypothecaria competat. arg. ꝙ res iudicata alijs non noceat, habes ȝ. de test. c. veniens 2.

¹ Quibus casibus res inter alios acta, alijs noceat, vel ꝓsit.

² Pisanam litteram vocat hic Bernardus, quas nunc dicimus, Pandectas Florentinas, quas tunc Pisis asseruabantur, inde sunt Florẽtiam translatæ anno Dñi. 1406. vt Taurellius & annales Florẽtinorum testantur.

DVobus iudicibus.] Dicta sũt dicta, quæ per se patent. Abbas.

CASVS. Ecce duo sũt iudices in aliqua causa diuersas proferunt sententias: quæritur quæ illarum teneatur. distinguitur: si sunt ordinarij, tenet sententia pro reo, & non pro actore, nisi in causa fauorabili, puta matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso actore sententia lata fuerit. Si vero sint delegati, vtraque pendet sententia ex arbitrio delegantis. Si vero sunt arbitri, neutra sententia valet. Nota ꝙ fauorabiliora sunt iura ad absoluendum q̃ ad condemnandum, tñ in quatuor casibus hic contentis, s. matrimonio, libertate, dote, & testamento.

† De mente, videlicet cũ plures iudices ꝓferunt diuersas sententias, quæ præualeat, vide Aiciatum in l. si duo in tribus. & in l. si in tres. ff. de recep. arbit. & de intellectu regulæ q̃ fauorabilior est rea q̃ actor vide Iasonem in l. non est nouum. C. de edict.

¶ Glo seq. declarat decr. locum non habere in eis quæ discordant dispari numero, vel cum aliqui sunt absentes, & repetit tex.

b *¶ Diuersas sententias proferentibus.*] Hoc intellige cũ omnes sunt præsentes, aliàs vno absente alius sententiam ferre non posset, immo nulla est, si sciatur. ȝ. de offic. deleg. causam matrimonij. & 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. versic. item si plures. distinctio illa quæ habetur in §. diffinitiua. super versic. item si plures. & in decret. prædicta, causam matrimonij. ponitur tota in decre. præsenti. si ergo plures sunt iudices, siue sint ordinarij, siue delegati, siue arbitri, & omnes præsentes sunt, tenet sententia maioris partis. 65. distin. c. 1. & 2. ff. de re iudi. duo ex tribus. & ff. de arbit. si in tres. & l. seq. & l. diem. §. si plures. fallit in casu vbi non valet sententia maioris partis. ȝ. de rescript. pastoralis. s. respon. Item fallit in causa criminali episcopi secundum quosdam: quia non valet ibi sententia, nisi oẽs concordent. 6. q. 4. c. 1. & si quis eps criminaliter. Cum vero iudices æquali numero discordant in sentẽtia, puta vnus ex vna parte, & alius ex alia, vel duo ex vna, & duo ex alia, locum habet decret. præsens. si ergo sint ordinarij, & prædicto modo discordant: tenet sententia pro reo, vt hic dicit: quia promptiora sunt iura ad absoluendum q̃ ad condemnandũ. ȝ. de prob. ex literis. & ȝ. de fid. instr. inter dilectos. in fi. & ff. de act. & ob. Arrianus. nisi in quatuor casibus hic contentis. Primo fauore matrimonij. vt 33. q. 1. si quis acceperit. & j. de despon. impub. continebatur. De libertate autem habes in prædicta decr. ex litteris. circa finem. & ff. de re iudi. inter pares. De testamento habes. ff. de inoffi. test. si pars iudicantium. Alius casus de dote inducitur fauore dotis, vt hic dicit, quia mulieribus multum fauoris debetur in dotibus suis. j. de do. post diuor. restit. oper. j. ³ de pig. ex literis. & sic isti quatuor casus propter fauorem excipiuntur.

³ Et ff. sol. mat. l. 1. ff. de in dote ambiguis.

ADDITIO. Vnde versus:

Stat testamentum, libertas, coniugium, dos:
Si sint æquales qui producuntur vtrinque.

¶ Glo. seq. quærit diuersitatis rationem, & soluit.

c *¶ Ex delegata potestate.*] In delegata iurisdictione secus quàm in ordinaria: quia vtraque pendet à superiore. argu. ff. de re iud. duo iudices. in compromisso vero neutra valet: vt ff. de ar. diem. §. si plures. Sed quæ est ratio diuersitatis quare sententia ordinariorum teneat, & non delegatorum, sed pendet à superiore, & sententia arbitrorum nulla? Dicas ꝙ in ordinaria iurisdictione nõ est superior ad quem recurratur ⁴ nisi lex mortua, & ideo lex voluit sine alio remedio, ꝙ talis sententia teneret pro reo in fauorem ipsius. In delegatis potest haberi recursus ad delegantem, vt ipse approbet quã viderit comprobandam, & ideo remanet in pendenti. in sententia arbitrorum non est quis superior, nec habet iurisdictionem à lege, & ideo nulla est.

⁴ Immo est per eã repetere superiorem, nisi in Papa l. de elec. licet. est ergo ratio secundum Host. vt magis deferatur iurisdi. ordi. quæ naturalis est, & fauorabilis. Io.

DE APPELLATIONIBVS, &c.

Quia si à sententia non appellatur, transit in rem iudicatam: & de hoc vidimus ʒ.tit.proxi. appellatio autem impedit effectum rei iudicatæ, ideo de illa videndum est. Vel continuatur clarius. Suprà visum est de sententia & eius effectu, sed quia appellatio est remedium contra sententiam, meritò subijcitur hæc rubri. Et quia secundum Ioan. And. appellatio, recusatio, & relatio æquè conueniunt in iurisdictione iudicis suspendenda: ne auctor haberet materiam multiplicandi rubricas, annexit omnia ista tria simul. Abbas Siculus.

De hac materia tractatur 2.q.6.per totum.

TITVLVS XXVIII.

De † appellationibus, recusationibus, & relationibus

Alexan. iij. Exo. episcopo & decano Lundon.

Collatio beneficij facta post appellationem, ex probabili & verisimili causa interpositam, est ipso iure nulla.

CAP. I.

Dilecti † filij Prior & clerici de Gilebergen. grauem ᵃ † querimoniam transmiserunt, quòd Eboracen. archiepiscopus Apostolicæ sedis legatus, eundem Priorem post appellationem ᵇ suspendit: suas ecclesias interdixit: & canonicos, si eidem ᶜ tamquam Priori obedirent, excommunicatos denũciauit: & infra. Super quibus, si veritate, per idoneas ᵈ personas & famam ᵉ loci, solicite inquisita, inueneritis ecclesiarum concessiones factas ᶠ: nisi Prior & canonici malitiose distulerint ᵍ eas (quantum ad se pertinet) ordinare, in irritum reuocetis easdem.

Dilecti.] Collatio beneficij post & contra appellationé legitimam facta nõ tenet. Cõiter sic summatur, sed hæc summatio est nimis generalis. Diuiditur, nam primo ponit querelam appellantium. Secundo dat iudices: ibi, *Super quibus*. Et pro positione casus literalis, aduerte. Nam iste Prior & clerici de quibus in prin. literæ, conquerebãtur de quatuor grauaminibus eis illatis per istum archiepm post appellationẽ ad Papam interpositã: quorum tria exprimunt in littera: quartum erat in antiqua, & fuit causa breuitatis hic decisum: scilicet quod contulerat ecclesias spectãtes ad collationẽ Prioris: & solũ hunc decise videtur. Ad alia vero in littera expressa non videtur hic. & ideo dicit Io. And. quod fuit hæc decre. male decisa. similis decisa habetur in c. veniens de præscriptionibus. Sed dic excusando quantum fieri potest compilatorem, quod ad alia hic expressa non fuit hic specifice inserta decisio: quia satis quid iuris erat habetur in suis titulis, puta in tit. de senten. excom. c. per tuas, de offi. deleg. c. cum contingat. com si. Noluit aũt decidere illa grauamina, vt comprehenderemus totum factum sicut accidit. Voluit aũt breuitatis causa decidere quartum grauamen, quia satis potest ex decisione comprehendi: nam ex decisione satis comprehenditur interrogatio, vt in c. inter dilectos. §. cæterum. de fid. instr. Abbas. Nota quod quicquid fit post legitimam appellationem, debet in irritum reuocari. Item per negligentiam amittit quis ius suum, & illud transfertur ad superiorem. Itẽ legatus qui non est de latere dñi Papę missus, non potest conferre ecclesias vacantes, quarum ordinatio pertinet ad inferiores prælatos.

a *Grauem querimoniam.*] propter quam deberet deponi archiepiscopus, qui non detulit appellationi. 2.q.6. decreto.

ADDITIO. Non est verum quod sit deponendus qui non defert appellationi. & c. decreto. non dicit hoc: quia illa crimina obiecta fuerunt propter quæ deponendus erat.

b *Post appellationem.*] quæ si legitima fuit, sententia suspensionis vel interdicti postea lata non tenuit. ĵ. de senten. excom. per tuas.

c *Si eidem.*] si canonici appellant ante conditionem extantem, suspensa erit excommunicatio. ĵ. eo. præterea.

d *Per idoneas.*] hoc solum sufficeret sine fama loci per duos vel per tres testes. ʒ. de testi. licet.

e *Famam.*] Fama per se non sufficit. 4.q.3.c. si testes. §. item sæpe fit. sed cum aliis adminiculis, puta cum teste vno aut aliis legitimis. argu. ʒ. de proba. cum causam. & ʒ. de præsump. illud. & cap. 3. & ʒ. de testi. præterea.

f *Factas.*] post appellationem præmissam à Priore.

g *Distulerint.*] vltra sex menses, si eis elapsis concessiones factæ fuissent, valerent: quia potestas ad archiepm est translata. ĵ. de conces. præben. & eccle. non vacan. nulla. & ita per negligentiam perdit quis ius suum. sic ĵ. de iure patro. quæ. & cap. cum propter discordias ¹. & propter culpam. ʒ. de elect. cum in cunctis. & c. cum Vinton. & c. quia propter.

Idem archiepiscopo Remen. †

Appellatio generalis respectu causæ non valet.

CAP. II.

Inter † cætera: & infra. Super eo quòd abbas sancti Apollinaris in claustro à te appellationem ʰ interposuit generalem super omni causa quæ aduersus eum aliquo tempore posset moueri: ipsum exinde redarguimus †: nec huiusmodi appellationem duximus admittendam.

Inter cætera.] Tria facit. refert appellationem, appellãtem redarguit, & appellationem repellit. Abbas Siculus.

CASVS. Abbas sancti Apollinaris appellauit ab archiepo Remen. super omni causa, quæ contra ipsum posset moueri: quæritur quid iuris? Et videtur, quod non valet talis appellatio. Nota quod generalis appellatio non debet admitti.

Glossa seq. signat contrarium, & remittit. arg. etiam ad breuiar. pro & contra.

h *Appellationem.*] Generalis appellatio non valet, vt hic patet, nec etiam specialis, nisi causa probabilis sit exposita, qua non admissa tenet appellatio. ĵ. eod. vt debitus. Arg. ʒ. ĵ. eod. consuluit 2. vbi appellatio generalis valet. solu. vt ibi. Et est arg. quod non valet in genere, valet in specie. ff. de pact. si vnus. §. pacta. & §. illud. & est arg. quod non licet in genere, licet in specie. ff. cõmunia prædio. in tradẽdis ³. ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitum. Argu. ʒ. ʒ. de offi. qc. si sacerdos. & ĵ. de præb. relatum. Item à futuro grauamine nõ est appellandum: vt hic patet, nisi à grauamine comminato vel illato. ĵ. eod. cum cessante. nisi apparuerint alia indicia: vt ĵ. eo. consuluit.

Idem abbati sancti Petri.

A correctione legitima non appellatur, nisi modus excedatur. h. d. inspecta mente littera.

CAP. III.

Ad † nostram: & infra. Quia vero remediũ appellationis non ideo est inuentum, vt alicui à religionis & ordinis obseruantia exorbitanti, debeat in sua nequitia ⁱ patrocinium exhibere: Mandamus, quatenus si quãdo quilibet subditorum tuorum, ad remediũ appellationis conuolauerit, nõ ideo minus ᵏ eum iuxta tenorẽ mandati, quod in prædicta regula continetur, & institutionẽ ordinis corrigas † & castiges.

Idem Noruicen. episcopo.

Si appellans infra terminum à iudice à quo appellauit, vel à seipso statutum appellationẽ non prosequitur, sententiæ vel iudicio illius stare compellitur.

Ad nostram.] A correctione non appellatur. Primo præmittit causam mandati. Secundo mandatum ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

CASVS. Abbas sancti Petri quæsiuit à Papa an deberet deferre appellationibus monachorum suorum à correctione interpositis. Respondet Papa quod appellatio non est inuenta vt alicui præstaret patrocinium in sua nequitia existenti: quare mãdat eidem, quatenus nõ obstante appellatione subditorum suorum corrigat eos secundum regulam & institutionem ordinis sui. Nota quod appellatio non defendit aliquem in delicto. Item à correctione non admittitur appellatio.

i *In sua nequitia.*] Appellatio enim non est inuenta vt sit iniquitatis vinculum, sed oppressorum leuamen. ĵ. eod. cum speciali. §. porro. & ff. de mino. præfecti prætorio. & sic iuramentum non est iniquitatis vinculum. ʒ. de iureiu. quanto. & 22.q.4. inter cætera. Item nota quod vtendum est aliquo ad eum vsum ad quem illud fuit institutũ ⁴. 25.q.2. is autem. & 45. dist. licet s. & ʒ. de transla. inter corporalia. & ĵ. eo. suggestum, in fin.

k *Minus.*] A correctione enim non appellatur. ĵ. eod. reprehensibilis. & c. cum speciali in fin. & ʒ. de offic. ordin. licet. nisi excedat modum in corrigendo. ĵ. eodem de priore. & ʒ. de offic. deleg. super quæstionum. §. nos autem. sicut appellatur ab executore cum modum excedit. ʒ. de re iud. quod ad consultationem. in fin. à quo alias appellari non potest. ĵ. eod. nouit. & 5.q.6.c. ei qui. §. sunt quorum. ver. ab executore. & ideo non admittitur appellatio à correctione: quia fit ad pœnitentiam, & extra formam iudicij. arg. 27.q.1. si homo. 45. dist. cum beatus. nec admittitur recusatio. ĵ. eod. cum speciali. in fine. & hæc locum habent in omnibus regularibus: vt in consult. cum speciali in fine.

Si etiam prælatus superior capitulo. Ioan. And.

¹ Rames.

² Et ĵ. de rescri. tibi. de præb. non si clericus. lib. 6. Ioan. And.

³ Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. par. 10. c. 2. integram clausulam inuenies c. 28. in 1. compilatione eod. tit.

Adde quod de iure ciuili, per l. à consulibus. C. eo. & C. quo. ap. nõ recip. l. ab executore.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateranen. sub Alex. iij. par. 10. cap. 4.

Et non religiosis pedis post professionẽ induti sanctitatis vita, tradit Oldradus cons. lii. 96.

Concordat concilium Tridentinum sessio. 13. de reformat. cap. 1. §. cũ igitur.

Qui tradit quæ retinendo bonis ædibus quas habet seniores, debet speciem fructuum expectare. Ioan. And.

⁴ Fallit intentum: vt ĵ. de pœn. quãm. lib. 6. Io. And.

PErsonas.] Potest appellans suæ appellationi terminum breuiorē termino iuris statuere: eo aūt nimis ꝓlixum statuente vel nullū, potest iudex statuere competentem, infra quem si nō satisfaciat termino, deserta est appellatio. h.d. cum prin. c. seq. Diuiditur in duas partes, prout duo sunt dicta. Secunda: ibi, *Si autem.* Abbas.

CASVS. Aliquis appellauit, appellationi suæ nimis ꝓlixum terminū statuit, iudex debet ei assignare terminum infra quem sedem Apost. conueniēter possit adire: & si ad terminum illū appellationē suam non fuerit ꝓsecutus, ex tunc compellit appellantē stare iudicio suo sup ijs quæ in quæstione vertunt: & si cōpetētem terminum sibi ꝓfixit, & appellationē ad illū non fuerit ꝓsecutus: simili modo ꝯpellat eūdem. Nota ꝙ aliquis potest sibi ꝓfigere terminum ad appellationem ꝓsequendam: & si nimis ꝓlixum ꝓfixerit, iudex debet terminum competentem ꝓfigere. Item si appellans non ꝓsequitur appellationē suam in termino sibi ꝓfixo: ei renunciare intelligitur. Et sic est arg. ꝙ tacite renuociat quis appellationi suæ.

* Cap. 4. eo. tit. in 2. compil. & post concil. Lat. 10. c. 5.
* Si aliquis

CAP. IIII.

PErsonas † ecclesiarum: & infra. ¶ Si quis † ad nostrā audientiam appellauerit, & appellationi suæ prolixum terminum præfixerit [a]: tu ei diem [b] infra quem Apostolicam sedē conuenienter possit adire, assignes: ad quam si venire contempserit, tu illum extunc [c] iudicio tuo super ijs quæ in quæstione vertuntur, sine contradictione aliqua stare cōpellas. ¶ Si autem quisquam appellationi suæ præfigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appellationis fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sententiæ tuæ (sicut de alio diximus) appellatione remota parere constringas.

¶ Idem Remeñ. archiepiscopo.

¶ *Appellans ad prosequendum habet annum, & ex causa biennium, nisi iudex moderetur. Et si infra id tēpus non prosequitur, rata manet sententia, vel redit ad primum, si ante sententiam appellauit. h.d.*

CAP. V.

CVm † sit Romana: & infra. ¶ Fraternitati tuæ duximus respondēdum, quòd si ante sententiam vel postea fuerit appellatum, huiusmodi appellantibus † annus indulgetur [d], aut ex necessaria & euidenti causa, biēnium: nisi forte iudex à quo appellatum fuerit, secundum locorum distantiam [e], & personarū, & negotij qualitatem, recisius [f] tempus fuerit moderatus. Infra quod si is qui appellauerit, causam appellationis non fuerit prosecutus, tenebit sententia: si post sententiam appellauerit, & à causa sua cecidisse videtur: nec amplius super eodē negotio audietur appellās. Si vero [g] à grauamine [h]

* Cap. 5. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lat. par. 10. cap. 6.
* Vide Romanum in gul. 167. incip. iudex a quo. & Constitutionem Pa pæ decisio. 416.
* In vulgaribus legitus, appellationibus, sed antiquis habent, appellantibus.

a ¶ *Præfixerit.*] Et sic appellans potest sibi statuere terminum ad appellationem prosequendam, iudex eodem modo. j. co. oblatæ. & j. cap. prox. & c. ad hæc. & c. peruenit 1.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici termino appella.*

b ¶ *Tu ei diem.*] Hic statuitur dies ad præsentandum se iudici. j. c. seq. qñq; statuitur ad iter arripiendum [1]. j. c. puenit 2. & s. c. prox. cum causa [2]. qñque statuitur terminus à lege annus, vel ex iusta causa biénniom. j. c. proxi. Terminum vero statutum à parte vel à iudice neutra pars potest ꝓuenire. j. eod. sæpe. & c. oblatæ. Terminum à lege potest vtraq; pars ꝓuenire, dum tamen appellatus dolose non præueniat appellantem: vt j. eo. oblatæ. & de termino dato à lege potest intelligi. j. eod. ex insinuatione. vt dixit Ioan. quod non est verum, vt ibi dicitur.

c ¶ *Extunc.*]. post terminū elapsum: & ꝓcedere potest ac si peremptorie vocat' non venisset [3]. j. eo. sæpe. & j. eo. ꝯsuluit nos. i si. Ber.

CVm sit Romana.] Diuiditur in tres partes. In prima ponit terminum appellationis prosequendæ. In secunda pœnam non prosequentis: ibi, *Intra quod.* In tertia prosequitur an de crimine delatus appellet: ibi, *Præterea.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis appellauit ante sñiam vel post: quæritur quantū tēpus dandum sit ei ad appellationem ꝓsequendam. Rñdet Papa ꝙ si ante sñiam vel post fuit appellatum, hmōi appellationibus indulgetur annus: & si iusta causa interuenerit: indulgetur biennium: nisi iudex à quo appellatur, breuius tempus duxerit statuendū ſm locorum distantiam, & ꝑsonarum & negotij qualitatem: Et si infra illud tempus appellationem nō fuerit ꝓsecutus, tenebit sñia si post sñiam diffinitiuam fuit appellatum: nec amplius sup eodē negotio audietur appellans: Si vero à grauamine. & ante ingressum litis fuerit appellatum, talis auditur appellans, quia canones passim appellare ꝑmittunt, & tales non solent ꝓprie dici appellationes, sed ꝓuocationes ad causam: Si vero ante sñiam & post litem contest. appellauerit, compelli debet illius stare iudicio ad quem appellauit, alternatiue, scilicet, vt appellationē ꝓsequatur, aut iudicio suo stet: Si vero ille q appellat fuerit raptor, vel alienæ rei violētus detentor, tales admittanť appellantes, nisi fuerit notorius raptor, vel fornicator existat, sicut ille quē Apostolus absentē & irrequisitum excōicauit. Nota ꝙ appellanti dať annus ad ꝓsequendā appellationem suā: & ex iusta causa biennium. Item iudex annum illum potest abbreuiare. Item qui non prosequitur appellationem infra debitum tempus, rata manet sententia. Item in notorio crimine non auditur appellans.

* 1 De hoc 2. q. 6. appellatione. Ioan. And.
* 2 Et j. de elect. c. 1. & c. cumtéres. de offi. ord. quikus. lib. 6. Ioan. An.
* 3 Hostien. dicit extūc. Lex quæ certum est ꝙ contempserit quia tamen fluxit de tempore ꝙ impossibile apparet illū ad tēpus peruenire posse. argu. ff. de verb. oblig. stipula & l. continuus. Tu dic contra vt dicā j. eo. reprehensibilis. Ioan. And.

d ¶ *Indulgetur.*] 2. q. 6. ei qui appellat. & C. de temp. app. Auth. ei qui appellat. & si iusta causa interuenerit, biennium indulgetur, vt ibi dicitur. aliàs non daretur. j. eo. constitutus. immo & triennium datur. j. eod. ex ratione.

e ¶ *Distantiam.*] Oīa ista sunt ꝯsideranda ad moderādum tēpus, l. locorum distantia. 63. dist. cum longe. & 13. q. 2. vbicunq;. & qualitas ꝑsonarum, & negotij. ff. de dam. infect. q. bona. §. vlt. & l. seq. & l. si finita. §. 3. & ff. de iudic. l. nonnumquam. & ff. de re iud. l. 2.

¶ *Gl. seq. alleg. tria iura, in cōtrarium alleg. alia tria: & iterum per alia tria condemnat primā partem, & soluit distinguendo. damnum quarto, ponit op. & soluit.*

f ¶ *Recisius tēpus.*] Arg. ꝙ iudex potest abbreuiare inducias datas à lege. sic ff. de re iud. l. 2. & eo. oblatę. & s. eod. tit. ꝓxi. qđ ad consultationem. Arg. 3. ꝙ non possit. 28. dist. de his. & ff. de re iud. l. 4. §. si qs condemnatus. & 3. q. 3. de induciis. immo arbitrio iudicis ista videnť committi. arg. 5. q. 3. si ægrotans. 3. q. 2. si eps. ff. de iud. nonnunq̄. Sol. induciæ quæ dantur à lege vel canone, seruandæ sunt, nisi iusta causa interuenerit quare fiot abbreuiandæ: & tunc cōmittitur arbitrio iudicis: vt hic. & ff. de verbo. oblig. continuus. §. 2. & magis hoc potest officio iudicis discerni q̄ aliqua locutione exprimi. ff. de solu. tatum. & ff. rem ra. hab. quo enim. §. Iulianus. & j. de do. Apostolicæ. & ita ex causa hoc faciendum est. s. tit. proxi. qđ ad consultationem. & ff. de re iud. l. 2. & s. de dila. c. 1. Quædam tñ induciæ sunt statutæ in iure, quæ diminui siue mutari non possunt, nec augeri: vt est tempus decem dierum datum ad appellandum. Item etiam tempus infra qđ peti debet in integrum restitutio, & etiam terminari, scilicet quatuor annorum [4]: vt secunda q. 6. anteriorum. & C. de tempo. in integ. resti. l. vlt. De hac materia dictum est s. de dila. præterea. Sed nonquid est illud ita intelligendum simpliciter vt iudex possit diminuere de anno appellationis, vt appellans teneatur causam appellationis finire infra minus tempus anno vel biennio? Quidam dicunt, ꝙ bene potest iudex imponere hanc necessitatem appellanti, vt ipse debeat finire causam appellationis q̄tum est in se: sed si remaneret ꝑ iudicem vel ꝑ aliam iustam causam, non est ei imputandum. j. eo. ex insinuatione. & 2. q. 6. anteriorum. §. ad hoc. & sic intelligunt qđ dicit, nisi iudex forte recisius tempus fuerit moderatus infra qđ finiat causam suam. Verius dicas, ꝙ iudex non potest istud tempus abbreuiare quantū ad hoc, vt appellans teneatur causam finire infra tempus statutum à iudice, immo annum integrum habebit. vel biennium ex iusta causa ad finiendum causam, quo elapso rata manebit sñia, vt hic dicit. & C. de tempo. appel. l. vlt. sed pro tanto dř iudex posse recisius tempus moderari: quia iudex posset compellere appellantem siue terminum statuere illi, vt se repræsentet in termino illo coram superiore ad quem appellauit, vel iter arripiat ad ꝓsequendam appellationem coram illo ad quem appellauit: quod si non fecerit, si lata est sñia, potest illam mandare executioni: quia statim tenet ac si appellatum non fuisset. sed si appellauerit ante sñiam, postea tūc ꝓcedat in causa: quia terminus talis tunc obtinet vicē peremptorij. j. eo. sæpe. & s. tit. ꝓxi. cū causa. & s. c. ꝓx. & quātum ad hoc solum potest iudex recisius tēpus moderari. si vero nullū terminum statuit appellāti: tunc habet annū à lege, & iudex tunc ꝑ totum anoū non potest ꝓcedere ad exequendam sñiam: vel sup principali anno elapso potest, ſm ꝙ potest cum terminus statuitur: & hoc satis colligitur. j. c. reprehensibilis. §. 1. & c. consuluit 1. in fi. & hoc statuitur ꝑꝑ malitiam appellantium, qui malitiose appellant causa impediendi executionem vel processum iudicis, & per hoc ei cōsulitur contra quem appellatur.

* 4 Goff. dicit idem in semestri dato ad redhibendum &. ff. ædil. edi. cum sex. vel ad cōferendum beneficia, de sup. negli. præla. licet. de obiect. ꝑbem. c. 2. & c. quia. & in hæc debet q. dant ad acusandam vxorē mariti. 4. q. 4. § aliqui. Io. An.

g ¶ *Si vero à grauamine.*] Si ante litem contestatam à grauamine quis appellat, tunc si statuto termino non ꝓsequatur appellationem, iterum potest appellare. & sic intellige illam decre. j. eo. sua. & c. directe. Si vero post litem contestatam appellet, & infra terminum non est prosecutus, non auditur appellans: quia iam fuit contumax. 2. q. 6. c. ei qui. §. sunt quorum.

* Hic glossa statim non repetito in vetustis exēplaribus non creatur Bernardo. cffā

h ¶ *A grauamine.*] causa grauaminis probabilis allegata, quæ si ꝓbatā esset, reputaretur legitima, aliàs non auditur. j. eo. vt debitus.

a ¶ *Ante*

a ¶ *Ante litis.*]hoc potest intelligi cum appellatur super aliqua exceptione dilatoria coram iudice. j.eo.ex parte. & etiam post.j.eo. super eo. & 2.q.6.non ita. secus secundum leges:vt ibi.

b ¶ *Passim.*]i.qñcunq; etiam grauamine non expresso: & sunt illi canones. 2.q.6.ad Romanam.& c.seq.si quis placuit.& s.vt lit.nõ contest.accedens 1.hodie necesse est allegare causam pbabilem, quæ si esset,&c. quæcunque sit causa. j.eod.vt debitua. & c.cum speciali. §.porro.

¶ *Glo.seq.ponit duas lectu ras eum quod hoc de prouo catione dicitur.*

c ¶ *Nec solent.*]Proprie sumpto vocabulo: 1 q a appellatio non fit nisi à iudice. s.de offi.deleg. sup quæstionum. §.nos aũt. vel prout dr̃ appellatio cõtinet querelam iniquæ sententiæ. ff.de minio.pfecti. pronto.loquitur ergo de appellationibus, quas aliqui qñq; faciunt cũ dicunt; ego appello te ad curiã, vel venias ad iudicem, vt faciat mihi iustitiã: sed ille non tenetur ire: sicut denunciatio facta ipsi dño in foro non tenet, sed in re ipsa debet fieri. ff.de no.ope.nun. l.de pupillo. §.si quis forte. Vel dicas q loqtur de appellationibus quæ fiunt extra iudiciũ ab aduersario: ne faciat aliquid in pudiciũ appellãtis, sup eo pro quo appellat,& tales appellationes quasi prouocationes sunt ad causam: & talibus appellationibus est deferendum.j.eo.bonæ.& tales appellationes faciunt clerici frequẽter inter se, & in electionibus & p aliis negotiis ecclesiæ. s.de elect. considerauimus. & c.bonæ.& c.auditis.j.de ijs quæ fi.à ma.par.ca.c.1.

¶ Concor. l.1. cum pro & doct. ff. si qua. pen. te.dic. & l fi. C.de eod.neg.

1.ad Cor. cap.5.

¶ Cap.6. eo.tit. in 1. compil. & post concil. Lateranen. sub Alexã. iij. par.16. cap.15. Vide decisio. Rotæ 27.incl. vel si ab excõicatione tit. de appellat. in nouis & de iudicis renũciatione adde Alex. concil. 180 lib. 2. & Romanũ consil. 210.

& ante litis[a] ingressum fuerit appellatum: huiusmodi audietur appellans: quoniam sacri canones etiam extra iudicium passim[b] appellare permittunt: nec solent[c] huiusmodi dici appellationes, sed prouocationes ad causam. ¶ Si autẽ ante sententiam[d] quis appellauerit, cogitur[e] illius stare iudicio, ad quem noscitur appellasse.

¶ *Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium. h.d.*

¶ Præterea si raptor sit, vel violentus detentor alienæ rei qui appellat: huiusmodi appellatio facta in iudicio, apud ecclesiasticas personas solet audiri[f], nisi forte manifestus[g] raptor, vel fornicator existat: sicut ille quem absentem & irrequisitum[h], Apostolus excommunicauit.

¶ Idem eidem.

¶ *Coram iudice à quo appellaui in vna causa, possum in alia conueniri: nisi eum recusem vt suspectum.*

CAP. VI.

AD † hæc si in vna causa quis appellauerit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiã accusetur, aut conueniatur de alia re, super qua non sit appellatum: & illam proferri contingat ad audientiã iudicis, à quo in alio negotio appellauit: eũ potest, si voluerit tamquam suspectum[i] vitare: alioquin debebit eius stare iudicio, maxime si suus ordinarius iudex existat.

¶ Idem.

¶ *Si à iudice inferiori vnus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem iudicis inferioris; saltem allegaturus appellationem suam: aliàs valebit processus à minori, nisi sciuerit appellationem interiectam ad Papam.*

CAP. VII.

SI † duobus coram suo iudice litigantibus, alter ad nostram[k], alter ad sui iudicis[l] audientiam super eodem negotio appellauerit: & ille qui ad suum iudicem appellauit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito quod aduersarius eius ad audientiam Romani Pontificis appellarat: si legitime citatus, nec venit, nec responsalem mitit, aut etiã aliàs parere contemnit, tenebit[m] excommunicationis sententia, in eum pro contumacia promulgata: nisi iudex cognouerit[n] eum ad audientiam Romani Pontificis appellasse.

tarẽ tamq̃ suspectum: quia non potest hoc ptendere, quasi habeat eum offensum. ff.apud eum à quo appel.l.vna. sm leges non recusantur iudices ita indistincte: tñ si aliqd crimen enorme interim & manifeste cõmittat, non poterit ipsum vitare[4] .j.eo.pposuit.& c. pterea 1.cum sit eius ordinarius. Sed quid fiet tunc de causis illis sup quibus conuenitur pendente appellatione? Eps tunc delegabit causam alius, sicut fit cum aliàs tamq̃ suspect' recusatur. 11.q.1.peruenit.& j.eo.cum speciali. & s. de foro compe. si quis 3 clericum. Bernar.

4 Idem si fuit contumax in appellatione psequẽda: quia sicut tunc nõ appellat, sic nec recusat. l.c. prox.j. eo. sup eo. 2. secũdum Tanc. Vin. & Inn. Io. And.

SI *duobus.*] Superior ad quem suus aduersarius appellat, si ignorat te sup eadem causa ad sedem Apostolicam appellasse, te nolentem comparere, excõicare poterit. hoc primo. Duo sunt dicta. Secũdũ: ibi, *Denique.* Abb.Siculus.

CASVS. Duo litigabant coram iudice suo, puta coram archidiacono: vnus appellauit ad epm, alter ad Papã: vel coram epo vnus appellauit ad Papã, alter ad archiepm: ille qui appellauit ad epm, vel q appellauit ad archiepiscopũ, ad diem appellationis accessit ad ipsũ, pponens se ad eius audientiam appellasse, tacito de appellatiõe aduersarij ad sedẽ Apostolicam interposita. Qui appellauerat ad Papam citatus fuit ab epo vel archiepo: ille confidẽs de appellatione sua ad Papam interposita, nec iuit nec misit aliquem rñsalem: & quia nõ venit, fuit excõicatus: qritur an teneat excõicatio? Et rñdetur, q tenet snia in eum pro contumacia lata, nisi iudex ille cognouerit eum ad sedem Apost. appellasse. Secundo ponitur alia quæstio. Aliquis appellauit à ciuili iudice ante iudiciũ vel post ad dñm Papam: quæritur an talis appellatio valeat? Rñdet Papa q tenet appellatio in illis, qui subsunt Papæ in tpali iurisdictione: In alijs vero quamuis de consuetudine alicuius loci teneat, de iuris tñ rigore non tenet. Nota primo, q quilibet vocatus ad iudiciũ, debet ire, & allegare priuilegium suum: aliàs tenet sententia p contumacia lata in ipsum. Item de vno foro non est appellandum ad alium forum, nisi consuetudo aliud inducat.

¶ Cap.7. eo.tit. in 1. compilat.& post concil. par.10.c.7.

d ¶ *Ante sententiam.*]Post litis ingressum, vt differat à pcedẽti ver.

¶ *Glo.seq.obijcit, & soluit.*

e ¶ *Cogitur.*] Sed non videtur q sit compellendus 2. C.de appel. eos. i fi.vbi dr̃, q nemo compellitur prosequi appellationẽ, immo potest pœnitere. 2.q.6.c.ei qui.§.si quis libellos. sed debet cõpelli alternatiue.j.eo.consuluit 1.& c.sæpe.

f ¶ *Audiri.*]j.eod.peruenit.

g ¶ *Manifestus.*]i.notorius.j.eod.peruenit ad nos.in notoriis enim non admittitur appellatio:vt ibi.

¶ *Glo.seq.arg.alleg.contrarium, & tripliciter soluit.*

h ¶ *Irrequisitum.*] Arg. q in notoriis non est aliquis vocandus in ius 3 . arg. 2.q.1.de manifesta. 11.q.1.statuimus. Arg. s.12.q.2. indigne. & nemo est excõicandus, nisi legitima admonitione præmissa.j.de senten.excom.sacro. Dic q non fuit requisitus p edictũ pemptorium ad iudicium: admonuit tñ eum ad pœnitentiam: & quia crimen notorium erat; non vocauit eum: quia nec expediebat ex quo nolebat se corrigere, vel irrequisitum illa vice, vel requisiuit eum per Apollinem discipulum suum.

3 Hæc glossa respicit literam ad quem, vnde dicitur j.q cõpellitur alternatiue. s.q aut prosequatur, aut redeat ad iudicẽ à quo appellauit. Io. An.

AD *hæc.*] CASVS. Aliquis appellauit sup aliquã causam: pendente appellatione conuenitur vel accusatur sup alio, q̃ sup eo sup quo appellauit; quæritur an teneatur stare sub illo à quo appellauit, appellatione pẽdente? Rñdet Papa, q si voluerit potest eũ tamq̃ suspectum recusare, alioquin stare debet iudicio eius, & pcipue si iudex ordinarius suus existat. Nota q pendente appellatione coram ordinario, potest ipse ordinarius recusari, si sup alia causa conueniatur appellans coram eo.

3 Concor. l.qui testamento. §. mulier. & ibi Bal. ff. de test.

¶ *Glossa sequens alleg. vnam concor. obijcit de vna l. & soluit. demum quærit, & soluit.*

i ¶ *Tamquam suspectum.*] j.eo.pposuit. Sed vr̃ q non possit eum vi-

k ¶ *Ad nostram.*] Quod fieri potest omisso quolibet medio. 2.q.7. metropolitanum.arg. secus secundum leges. ff.de app.imperatores.

¶ *Glo.seq.ponit duas lecturas.*

l ¶ *Ad sui iudicis.*] Hoc potest intelligi dupliciter: vt litigarent corã archidiacono, & alter ad suum iudicẽ, scilicet epm 5 appellauit, alter ad Papam: vel coram epo, & alter appellauit ad archiepm, q ipsius iudex est p appellationem: & alter ad Papam, qui omnium est iudex ordinarius. j. de sen.excom. per tuas.& s. de offi.leg.c.1.

5 Secundũ Tanc. qui exposuit, sui iudicis, id est, epi q suus iudex est. Io. An.

¶ *Glo.seq.obijcit, & soluit.*

m ¶ *Tenebit.*]Sed vr̃, q non teneat: quia lata est post appellationẽ, vnde non tenet. j.de sen.excom. per tuas. & iam non erat suus iudex: vnde non potest illum excõicare. 9.q.2.c.1. Item quia vocabatur ad maius tribunal. ff.de re iud. 3 pupillum.§.1. Sol. hic tenet sententia pp contumaciam, vt hic dicit: quia debuit ire & allegare priuilegium suum. j.eo.cum parati.& ff.de re iudi.si quis ex aliena.ex quacunq; enim causa quis vocetur, ire debet ad prætorẽ. ff. si quis in ius voc.non ierit.l.2.

n ¶ *Nisi cognouerit.*]Ergo si notũ illi erat, q nõ esset de sua iurisdictione, nõ tenet snia: & ille non tenebatur venire ex quo sciebat iudicem hoc scire. arg. ff. si quis in ius voc.l.2.q.a q scit, certiorari nõ debuit. ff.de act.emp.& ven.l.1.in fi.& s. de elect.cũ iter vniuersas.

a ¶ *Nostra temporali.*] vt s. de iureiu. venientes. & s. de fid. instru. cum Ioannes.

b ¶ *Credimus.*] Et ita patet, quod iurisdictio temporalis non pertinet ad ecclesiam, nec de ea debet se intromittere in preiudicium iudicis secularis. s. de iudi. nouit. in prin. & j. qui fi. sint legi. lator. & j. de priuile. cap. 2. nisi cum vacat imperiũ. s. de foro compe. licet r. tũc enim propter defectum iudicis secularis bene appellabitur ad Papam. arg. 32. q. 5. administratores. & s. de foro compe. ex tenore. Bernard.

¶ Vide Hostiensem in c. Ioannes. de fide instru. & glossam in c. si necesse. de donat. inter virũ & vxor.

Ex *ratione.*] Etiã post biennium auditur appellans, qui prius appellationem prosequi nõ potuit. h. d. Primo ponit dictum, cuius rationem interserit. Abbas Siculus.

Casus. Quidam clerici appellauerunt à sententia contra eos lata: quam ex iusta causa infra bienniũ non fuerant prosecuti: petebãt à Papa, quod adhuc admitterentur ad prosequendam appellationem, cum infra biennium eam nõ potuerint prosequi: mandat Papa iudicibus, quatenus, si constiterit eos propter impotentiam prosecutionem appellationis omisisse, non vult Papa, quod propter hoc eis debeat praeiudicium generari. Not. quod impotentia excusat ita, quod etiam post biennium admittitur quis ad prosequendam appellationem: & sic nota, quod si per me non stat, mihi non imputatur.

¶ Albertr.

¶ Cap. 8. eod. tit. in 2. compil. Vide Ioannem de Anania consil. 1. Angelum consil. 19. Oldradum cõsil. 60. & Lapũ allegatiõe. 107.

† generari.

¶ Vigorn.

¶ *Glossa seq. rect. per duas q. de qua impotentia hoc intelligatur, & an ipse iure, vel per beneficium restitutionis succurratur isti. circa primam tractat quadruplicem impotentiam, scilicet prouenientem ex parte appellantis, ex parte iudicis ad quem ex consensu appellati, & ex facto tertij. Circa secundum ponit 2. opi. & alteram approbat.*

¶ *A ciuili iudice, qui non est de temporali iurisdictione ecclesiæ, non appellatur ad Papam. h. d. vsque ad finem.*

¶ Denique † quod quæris, si à ciuili iudice ante iudicium, vel post, ad nostram audientiam fuerit appellatum, an huiusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his qui sunt nostræ [a] temporali iurisdictioni subiecti: in aliis vero, & si de consuetudine ecclesiæ teneat, secundum iuris rigorem credimus [b] non tenere.

¶ Idem Plebano & clericis sancti Nazarij de Albia †.

¶ *Lapsus biennij non præiudicat appellanti, quominus ex causa legitima audiatur, saltem per beneficium restitutionis in integrum. h. d. secundum vberiorem intellectum.*

CAP. VIII.

EX † ratione: & infra. ¶ Verũ si appellationem biennio elapso interpositam à sententia contra vos prolata, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius, per impotentiã [c] vos constiterit omisisse, nolumus quòd iustitiæ vestræ debeat præiudicium generare †.

¶ Idem Vigorien. † episcopo.

¶ *Si reus post citationem vel notitiam litterarum iuit ad curiam, delegatus in causa procedet, aliàs non. h. d. cum cap. suggestum. infra eodem.*

CAP. IX.

MEminimus †: & infra. ¶ Cæterum cum aliquã causam contingit tibi appellatione remota committi: & aduersa pars post citationẽ [d] iter arripuerit ad sedem Apostolicam veniendi, non minus poteris in negotio secundum iuris formam procedere. Quòd si ante [e] citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

¶ Idem.

¶ *Supersedetur propter articulum in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. h. d. inhærendo litteræ.*

CAP. X.

SVper † eo quod solicitudo tua quæsiuit, prudentiæ tuæ duximus respondendum, quòd si de aliqua exceptione quæstio oriatur, & exinde appellationem [f] fieri contingat, eidem exceptioni erit merito supersedendum: & si principalis [g] causa sine illa [h] terminari [i] non poterit, ei nihilominus supersedeatur.

¶ *Non obstante appellatione ex falsa causa interposita, potest iudex ad vlteriora procedere. hoc dicit.*

d ¶ *Post citationem.*] vel etiam post sententiam ante citationem. j. eod. suggestum. Bernar.

¶ *Glo. seq. supplet. Secundo ponit ius nouum. Tertio ex eo quærit, & soluit. Solutioni obijcit, & respondet, & opi. ponit.*

e ¶ *Ante citationem.*] vel ante scientiam litterarum impetratarum contra eum. j. eo. suggestũ. & c. ad hoc. Sed hodie ista non habent locum: quia non prodest allegare, quod præmiserit nuncium ante, etiam si dixerit se super hoc litteras habere, quæ nõ sint iudici præsentatæ. j. eo. vt debitus. & s. q. 6. c. non solent. §. eius qui. Sed quid si non misit nuncium [illegible] sed in propria persona iuit, nunquid procedetur contra eum si conueniatur coram ordinario vel delegato super eo, pro quo iuit? Credo, quod si non sit, qui defendat eum, cum debuerit dimisisse procuratorem, procedetur contra eum non obstante quod iuerit propter hoc [4]: quia & si iam cum litteris reuersus esset, non prodesset tamẽ ab aduersario iam præuentus. j. eod. cum debitus. & s. de foro cõpet. c. penult. Arg. contra j. eo. dilecti r. & c. vt nostrum. quia plus est facto appellare, quàm verbo. vt ibi. Sed ibi ante iter arreptum litigabãt. vnde iter ibi habetur quasi pro appellatione. sed hic iuit ad curiam nulla causa mota vel [illegible] minata pro litteris impetrandis. Vnde si aduersarius cum præuenerit, sibi imputet, qui debuit esse diligens & ipsum præuenisse. T. dixit [5] quod non debet procedi contra ipsum, nisi iuerit fraude vel dolo. tunc enim propter dolum suum non expectabitur.

¶ Cap. 9. eo. tit. in 1. compil. & post concilium par. 10. cap. 8. Iam statuit Gregorius clarius in c. 6. in c. qui clerici vel vouentes in 1. compilatione. & post concilium par. 6. ca. 9. & par. 21. cap. 5.

[4] Nã respicit gl. tex. quod non loquitur de nuncio, sed de eunte. sed respicit quod dicit tas de decr. vt debitus. Ioan. And.

¶ Cap. 10. eo. tit. in 1. compil. & post concil. par. 10. c. 9.

¶ Concor. tex. l. [illegible] tate. & ibi Bar. C. de resti. in integ. & gl. in verf. audiatur. in cle. hac. sed. eod. tit.

[5] Idem hic Host. quod etiã allc. decre. vnicam de peregri. Ioan. And.

SVper eo.] Duo sunt dicta. Secundum: ibi, *Si autem.* Abbas Sicul.

Casus. Causa commissa est alicui: reus aliquam exceptionẽ obijcit in causa illa, propter quam exceptionem appellatur; quæritur vtrum iudex ea non obstante possit in principali procedere? Rñdet, quod si causa principalis sine illa terminari non possit, supersedere debet iudex in principali quæstione. In fine ponitur alia dubitatio. Ecce lite contestata opponit reus, quod per falsi suggestionem litteræ sint impetratæ: quæritur an hæc exceptio sit admittenda? Rñdet Papa quod propter hoc non est differenda sententia. Nota quod licet appellatio sit remota in principali, appellatur super incidenti quæstione. Item si principalis quæstio sit talis, quod non possit decidi sine incidenti, iudex supersedebit vtrique. Itẽ exceptio de falsi suggestione post lit. contest. non valet.

c ¶ *Impotentiam.*] Hæc impotentia pluribus modis potest intelligi: vt per propriam impotentiã, quia fuerunt impediti iusta de causa, vel per iudicem stetit: vnde non imputatur eis. 2. q. 6. anteriorum. §. ad hoc. §. biduum. & §. si forte. & j. eod. ex insinuatione. idem esset etiã si in medio tempore arbitros elegerint partes. C. de temp. app. Authen. si tñ [a], & in his casibus seruatur appellans illæsus ipso iure, nec currit tẽpus, nec indiget restitutione. Si vero dolo alicuius priuati circumuentus appellat, & appellationem nõ fuit prosecutus: tũc currũt tempora appellationis, sed habet recursum contra dolosum ad interesse. ff. de dolo. arbitrio. §. dolo cuius. quod si soluẽdo non fuit, restituitur appellans ad prosecutionem suæ appellationis. ff. de eo per quem fac. erit. l. ex hoc edicto. ff. de dolo. & eleganter. §. si dolo. Dicunt tñ quidam, quod isti adiuti fuerunt beneficio restitutionis: quia illud biẽnium cuilibet currit etiam impedito agere, si non potest habere copiã iudicis: vel quia noluit procedere, vel quia nõ potuit facere, quod compelleretur iudex. C. de tempo. appel. l. vlt. §. vlt. Sed hoc ex littera non colligitur, vt hic: & hoc non stetit per negligentiã iudicis, sed ex propria impotentia. vnde non habet hic locũ lex illa. C. de tempo. ap. l. vlt. & ita no. hic illud generale, quod si per me non stat, mihi non imputatur. & ipso iure isti seruantur illæsi.

¶ Per quẽ §. & per ca. fine. 11. q. 2. per decr. accedens 2. vt lit. non contest. & per illam dixit l. de Deo. lib. 1. q. 21. fatalia non currere. quia vt ita sunt clausæ, quod sine periculo curia nõ potuit edicto. Io. And.

[a] Aliàs eum sit. & in cle. eo. tit. quia dixit quæ in tribus supplet Auth. vt ibi scripsi. Io. An.

MEminimus.] Casus. Aliqua causa cõmissa est alicui: iudex citat reum, ille statim mittit nuncium ad Papam pro causa illa: ille venit allegãs, quod nuncium suum propter causam illam misit ad Papam: quæritur an debeat in causa procedere vel non? Rñdet Papa, quod propterea non dimittat quo minus procedat in causa sm formam iuris. Si vero ante citationem iter arripuit, tunc iudex procedere non debet: hoc vltimum non tenet. j. eodem, vt debitus. Not quod per citationem perpetuatur iurisdictio. Item facto quis dicitur appellare.

¶ *Glo. seq. dicit ante litem contestatam, & post, &c.*

f ¶ *Appellationem fieri.*] Hoc potest habere locum tam ante litem contest. quàm postea: vt si ante litem cõtest. obijciatur aliqua exceptio rationabilis, quæ si esset probata deberet legitima reputari, &c. & iudex eam admittere nolit, si propter hoc appelletur: iudex vel non debet procedere, vel remouere grauamen. j. eod. vt debitus. & c. cum cessante. aliàs reuocabitur totum quod fecerit. De hoc habes multa exempla. j. eod. ex parte. & c. significauit. & c. significantibus. vbi infinita exempla inuenies super hoc post litem contest. & eodem modo pone exemplum. s. de ordi. cog. cap. 1.

g ¶ *Et si principalis causa.*] Et ita non proceditur super principali, & in præiudicialibus exceptionibus hoc habet locum. plura exempla ponuntur. 3. q. 11. c. non est. §. aliquando.

h ¶ *Sine illa.*] puta pactum de non petendo, præscriptio, & consimiles.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *Terminari.*] Ergo vr, quod si principalis causa possit expediri sine illa; quod non obstante illa appellatione procedere possit in principali. & ita

& ita vř ꝙ teneor litigare ſub illo, qui etiam me grauauit, à quo appellaui iuſta de cauſa, ꝯ illud ĵ.eod ad hoc. & ĵ.eodem, propoſuit. Satis crederem, ꝙ vacat hic arg. à ꝯrio ſenſu: quia cum iá certa ratione me grauauit, quomodo poterit procedere poſtea me inuito? non videtur. 3.q.5.quod ſuſpectis. preſſa non admittitur. ĵ.eo.vt debitus. ſic nec recuſatio admittitur cauſa recuſationis probabili non expreſſa. ĵ. eod. cum ſpeciali, & melius. ĵ.eo.c.nouit.

¶ *Glo.ſeq.recitatur per quæſtionem: & inducit ſimile ſolutione, & allegat contrarium.*

¶ Si autem aduerſa † pars de falſi ſuggeſtione [a] in appellationem prorupit: non eſt ſententia ſuper hoc differenda.

¶ Idem.

¶ *Etiam pro minoribus ſeu leuioribus cauſis appellari poteſt.*

CAP. XI.

DE † appellationibus pro cauſis minimis [b] interpoſitis, volumus te tenere, quòd eis, pro quacunque leui cauſa fiãt, non minus eſt, quàm ſi pro maioribus fierent, deferendum.

¶ Idem.

¶ *Secundum canones appellatur etiam ante ſententiam: ſecundum leges non, niſi in quibuſdam caſibus: hoc primo. Et appellatio & recuſatio æquiparantur in hoc, quia ſicut in appellatione requiritur cauſa rationabilis, ita & in recuſatione: hoc ſecundo. Et tempus aſſignatum iudici ad cauſam decidendam, incipit currere à tempore præſentationis reſcripti. hoc tertio ſecũdum verum intellectum.*

CAP. XII.

ij SVper † eo & infra. ¶ Sacri canones, ante & poſt litis † cõteſtationẽ [e], & in prolatione ſententiæ & poſt, ſingulis facultatem tribuunt appellandi: leges autem ſeculares appellationem (niſi in caſibus [d]) ante ſententiam non admittunt. ¶ In cauſis quoq; eccleſiaſticis, vbi appellationis remedium tollitur, ſicut [e] appellationi, ita recuſationi, nõ eſt aliquatenus deferendum †. ¶ Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere †, cum iudices cõtigerit litteras recepiſſe [f].

¶ Idem.

¶ *Conuentus ſuper iniuria clerici, vel ſuper adulterio, appellare poteſt niſi ſit notorius. h.d. cum cap.ſeq.*

CAP. XIII.

PEruenit † ad nos, quòd cum clerici ſe conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel aliàs eſſe læſos, qui impetunt, ad Apoſtolicam ſedem appellant: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi eorum exceſſus publicus non ſit & notorius [g], eos eccleſiaſtica cenſura compellas [h], vt infra conueniẽs tempus, appellationem interpoſitam proſequantur. Si vero publicus eſt & notorius [i]; appellationis obtentu non prætermittas [k], quin eos excommunicatos denuncies, ipſoſque facias ſicut excommunicatos cautius euitari, donec [l] paſſis iniuriam ſatisfaciant, & cum litteris tuis Apoſtolico ſe cõſpectui repræſentent.

¶ Idem archiepiſcopo Toletano.

¶ *Summatum eſt ſupra cap. proximo.*

CAP. XIIII.

COnſuluit † nos tua fraternitas: & infra. ¶ Conſultationi tuæ duximus reſpondendũ, quòd ſi aliqui, quos manifeſtũ ſit & notorium, vxorem alte-

---

¶ *Glo.ſeq.ponit duas lecturas.*

a ¶ *De falſi ſuggeſtione.*] Hoc intelligunt quidã cum probare nolebat, ſed allegabat tãtum, & ideo non valet appellatio. Vel dicas, ꝙ hæc exceptio de falſi etiam ſuggeſtione non eſt admittenda poſt litem cõteſt. cum ſit dilatoria, & ſic erat lis cõteſt. quia ſola ſententia erat ferenda. vnde non debet differri ſententia propter talem appellationẽ interpoſitã occaſione exceptionis, quæ ab initio fuerat proponenda. ꝫ. de re iudi. inter monaſteriũ. ſim. C. de fal. l. 2. & C. de leg. ſi in fraudem. vbi non differtur executio propter ſuggeſtionem falſi. Bernar.

DE appellationibus.] CASVS. In qualibet cauſa maiori vel minori poteſt q̃s appellare, ſi grauetur. Not. ꝙ idem ius ſeruari debet in minori ſicut in maiori. & eſt arg. ꝙ in minoris dãdus eſt libellus.

¶ *Glo.ſeq.reci.per q. quæ cauſa ſit minima, & quadrupliciter reſpondet, & reddit cauſam.*

b ¶ *Minimis.*] Minima cauſa poteſt dici duorũ aureorum, quia pro ea non datur actio de dolo: vt ff. de dolo. ſi oleũ, in fin. & l. ſeq. vel etiam x. aureorum. ff. ſi cui pluſquã per legem Falcidiam. l. 3. § quamuis. vel l. ſolidorũ. & C. de defenſ. ciui. l. 1. Vel illa dř minima, quæ ad ſũptus iudiciales non ſufficit. 2. quæſtio. 6. anteriorum. §. illud etiam. & ita pro qualibet cauſa appellatur: quia ita poteſt quis grauari in paruo ſicut in magno. quantitas cauſæ non facit, quare introducta ſit appellatio, ſed iniquum grauamen. ꝫ. eodem, ad noſtram. & ĵ. eodem, cum ſpeciali. §. porro. ſic etiam in minima re furtum committitur. 14. q. vlti. cap. vlti. quia non furtum, ſed furantis affectus conſideratur: vt ibi dicitur.

SVper eo.] Tria ſunt dicta, quæ patent per §§. Abbas Siculus.

CASVS. Secundum canones & ante ſententiam & poſt, poteſt appellari: ſecundum leges non poteſt appellari ante ſententiã, niſi in caſibus. Item vbicunque appellatio tollitur, & recuſatio nõ admittitur. Item ſi cauſa committitur infra certum tempus terminanda, tempus illud incipit currere, q̃ñ iudices literas recipiunt. Not. ꝙ ſecundum canones ante ſententiam & poſt licet appellare: ſecundum leges ante ſententiam non appellatur, niſi in caſibus. Item ſicut appellatio ex cauſa cõceditur, & ex cauſa inhibetur, ſic & recuſatio. Item tempus non currit, niſi ab eo tempore, quo potuit iudex procedere.

c ¶ *Litis conteſtationem.*] De appellatione, quæ fit ante ſententiam, intellige ſecundum illam decre. ĵ. eod. vt debitus. poſt ſententiam vero indifferenter appellatur nulla cauſa expreſſa, ſed ſufficit dicere, ab iniqua ſententia appello. 2. quæſtione 6. cap. poſt appellationem. §. forma. 2.

d ¶ *In caſibus.*] vt 2. q. 6. §. ante ſententiam.

e ¶ *Sicut appellationi.*] Sicut appellatio cauſa probabili non ex-

f ¶ *Recepiſſe.*] Die receptionis non numerata. ff. ſi quis cautionib'. l. 1. ff. de ſequi. re. l. annus. & 4. q. 5. quiſq;. ſic dies in quo excommunicationis exceptio proponitur, quæ infra octo dies probari debet, non computatur in illis octo diebus. de excep. pia conſideratione. [lib. 6.] quæ eſt Innoc. iiij. & c. frequens. de teſti. ſpo. [lib. 6.] Argu. ꝯ. ff. de verb. obl. continuus actus: & l. 1. §. qui præſens.

PEruenit.] Communis diuiſio. Secunda: ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS. Clerici conqueruntur ſe ab aliquibus vulneratos vel læſos: conqueruntur clerici de illis malefactoribus ſuis: ipſi ſtatim Apo. ſedem appellant: dicit Papa, ſi eorum exceſſus non ſit notorius, compellendi ſunt vt infra conueniens tempus appellationem interpoſitam proſequantur: Si vero exceſſus illorum notorius fuerit, non obſtante appellatione illorum denunciandi ſunt excõicãti vſq; ad debitam ſatisfactionem: & cum litteris ſui iudicis Apoſtolico conſpectui ſe præſentent. Not. ꝙ in notorio crimine non admittitur appellatio.

¶ *Glo. ſeq. recitatur per contrarium.*

g ¶ *Notorius.*] [a] Quia ſi eſſet notorius, iudex debet procedere ꝯ ipſum. ꝫ. de iureiu. ad noſtram. & nullam appellationẽ admittat. ꝫ. eod. cum ſit Romana. §. vlti.

h ¶ *Compellas.*] Alternatiue ſcilicet, vt vel proſequantur appellationem in termino conſtituto à iudice, vel eo elapſo coram eo reſpondeant. ſic ĵ. c. proxi. & ĵ. eod. ad hoc. 2. & ſic intellige. ꝫ. eod. cũ ſit Romana, ver. ſi vero ante. aliàs nemo poteſt cõpelli proſequi appellationem: vt C. eodem tit. l. eos. in fine.

i ¶ *Notorius.*] ꝫ. eod. c. cum ſit Romana. & ĵ. c. proxi. & habes ex hac decr. arg. ꝙ excommunicatus appellare poteſt. 3. q. 9. reuera. & ꝫ. de excep. cum inter.

k ¶ *Prætermittas.*] ꝫ. [g] de teſti. co. c. peruenit. vbi. vř ꝙ iudex poteſt compellere teſtes ſuper hoc. Sol. & dic ꝙ non vř prodeſſe talis iuriſdictio, niſi haberet correctionem. ꝫ. de offi. deleg. ex litteris. vnde dic ꝙ bene poteſt hic compellere teſtes. nomine enim rerum eccleſiaſticarum intelliguntur clerici. nã vt hic vř ꝙ poſſit ex hoc ſententiare, ergo idẽ cognoſcere: quia qui poteſt de cauſa cognoſcere: poteſt inde ſentẽtiare: & ecõuerſo. ꝫ. de off. dele. c. 1. & c. præterea.

l ¶ *Donec paſſis.*] in hoc caſu cum iniuria eſt manifeſta, primo debet ſatisfacere quàm abſoluatur. [e] ĵ. de verb. ſigni. ex parte 1. & c. cum olim. ſimile. ĵ. de ſen. excommuni. parochianos.

COnſuluit.] Communis diuiſio. Secunda: ibi, *Conſultationi.* Abbas. Siculus.

CASVS. Dicitur in hoc capitulo ꝙ ſi manifeſtũ eſt aliquem vxorem alterius detinere, vel iniecisse manus violentas in clericum: ſi ſuper hoc conueniatur, appellationi ſuæ non eſt aliquatenus deferendum:

Videl. ſ. verſ. ed noc. C. de ſimilit.

† Cap. 11. en. tit. in 2. compilat. & poſt concilium c. 10. Et quando ſi minimis cauſis habeatur, docet Iaſon in Authẽ. qui ſem. C. de ſacroſan. eccle. & in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cogan. vnde late Coſſetum in tract. de minimis.

† Cap. 13. eo. tit. in 1. compilat. & poſt concilium par. 10. c. 12.

† Aliàs litem conteſtatam.

† Vide tex. l. ſi qs ex. & ibi Bar. ff. de iud. om. iud.

† Dictio, currere, de eſt in omnibus antiquis.

1 Vide de teſt. cog. ſ. præterea ſuper vlt. gloſſa. Ioan. And.

† Cap. 15. eo. tit. in 1. compilat. & poſt concilium par. 10. c. 14. & de materia huius & ſequentis decretalis vide Baldum in l. aduerſus. C. de epiſco. audient. & doctores in c. Romana. de appellat. lib. 6.

† Cap. 16. eo. tit. in 1. compilat. & poſt concilium par. 10. cap. 14.

a Hæc gloſſula non eſt Bernardi, nec habetur in vetuſtis codicibus.

2 Neq; hæc gloſſula inuenitur in antiquis codicibus, nec puto Bernardi eſſe.

e Et ſic intellige q̃d not. eo. tit. de teſt. cog. c. ad hoc in gloſ. vlt. Ioan. And.

rendum: Sed cùm multa dicantur notoria quæ non sunt, cauendú est ne quod dubium est, pro notorio habeatur. In fine dicit q qui appellant, cogendi sunt vt infra conueniens tempus appellationem suam prosequantur, aut pareant iudicio iudicis, a quo appellant. Not. q in crimine notorio cessat appellatio. Item appellantes cogé di sunt appellationem prosequi, aut iudicio iudicis parere.

a ¶ *Aliquatenus.*] Sic §. eo. c. proxi. & c. cum sit Romana. in fin.

b ¶ *Notoria.*] Notoriú dicitur tribus modis. j. de cohabi cleri. & mu. c. vlt. vbi de hoc.

c ¶ *Cogere.*] Sub alternatione: vt vel prosequátur appellationé in termino statuto, vel eo elapso rńdeant coram eo. vt §. c. proxi. & c. cum sit Romana. & j. eo. sæpe. & c. ad hoc. 2.

S*Uggestum.*]Cõis diuisio. Secúda: ibi, *Tue.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliqui opprimuntur ab aduersariis suis: propter quod appellant: & cum ipsi oppressi appellatione facta & grauati iter arripiunt ad appellationem prosequendam, aduersarij illi cognoscentes appellationem interpositam, nec vadűt nec mittunt ad præsentiam Papæ: sed cum intelligunt illos litteras reportasse, appellant, & iter arripiunt ad Papam, vt sic aduersarios eludát: Suggestum fuit hoc dño Papę: vnde mandat, quatenus si quis deprehensus fuerit hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi suę nullatenus deferatur, & iudex in causa procedat, quia decretalis illa qua isti hæc facere præsumunt, non ad deprimendam cuiuscunq; iustitiam facta est, sed ad remouẽdum iniquú grauamé. Not. q nemo de sua malitia commodum reportare debet. Item occasio iuris ad iniquum compendium trahi non debet. Ber.

† Cap. 10. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 10. c. 19.

rius detinere, aut iniecisse manus violentas in clericum appellauerint, eorum appellationi non est aliquatenus [a] deferendum. Sed cum multa dicantur notoria [b], quæ non sunt, prouidere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. ¶ Illos autem qui appellát à præsentia tua, cogere [c] debes infra tempus conueniẽs, appellationem interpositam prosequi, aut iudicio tuo appellatione remota parere.

¶ Idem.

¶ *Hoc capitulum summatum est supra eodem c. meminimus.*

CAP. XV.

SVggestum † est auribus nostris, quód cum oppressi ad præsidium Apostolicæ sedis recurrunt, & appellatione facta iter arripiunt, aduersarij eorũ appellationem interpositam cognoscentes, nec ad præsentiá nostram accedunt, nec responsalem transmittunt. cum autẽ senserint illos nostras litteras reportasse, in vocem appellationis [d] prorumpunt, & iter ad nos arripiũt veniendi, vt sic eorum solicitudinem, à quibus impetuntur, eludant. ¶ Tuæ consultationi taliter respondemus, vt si quis deprehensus [e] fuerit hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi eius non deferas, neque ob id causam tibi commissam terminare postponas: quia decretalem epistolam [f], qua tales muniri videntur, non ad deprimendam † cuiusque iustitiam, sed ad remouendum [g] grauamen nos fecisse cognoscas.

† deprimendum

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Excommunicatus pendente cognitione appellationis absolui potest ad cautelam: & si apparet eum legitime appellasse, non punitur pro eo quòd interim celebrauit diuina.*

CAP. XVI.

AD † præsentiam nostram R. presbytero veniente, episcopo Tusculano, & P. sanctæ Susannæ Cardinali tuam & ipsius causam commisimus audiendam. Qui ad obiectionem tuam, licet R. presbyter non esset excommunicatus de iure, de facto tamen eum fecerunt absolui [h]. ¶ Ideoque mandamus, quatenus prædictum presbyterum, pro eo quòd post excommunicationem, contra [i] appellationem factam diuina cantauit, nullatenus inquietes: sed ad eum statum [k] reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ.

† Cap. 11. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 10. cap. 21. & vide contra per Innoc. in c. solet & ibi Gem. de sen. exc. lib. 6.

¶ Idem Cantuarieñ. archiepiscopo.

¶ *Si appellans turbatur in possessione super qua fuit appellatum, iudex à quo, potest illam possessionem sibi reformare appellatione in suo statu permanente. h. d. secundum communẽ intellectum.*

CAP. XVII.

CVm † teneamur: & infra. ¶ Quoniam nos consulere

† Cap. 12. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lat. in cap. 21.

mo ponit dationem auditorum. Secundo actum ipsorum: ibi, *Qui.* Tertio principalem diffinitionem: ibi, *Ideoq;.* Abbas Siculus.

Casvs. Inter archiepiscopum Eboraceñ. & R. presbyterum controuersia fuit oborta occasione cuiusdam excommunicationis, in ipsum presbyterum latæ ab archiepiscopo: Papa commisit causam ipsam episcopo Tusculano & Cardinali sanctæ Susannæ: corá quibus proponebatur ex parte archiepiscopi, q ipse post sententiam in se latam diuina officia celebrauit, vnde puniri debebat secundum q iura requirunt. Ex parte presbyteri respondebatur, q excommunicatio non tenebat, cum esset lata post appellationem legitime interpositam: vnde non debebat puniri, & ideo omnia quę facta fuerant cótra ipsum reuocari in pristinum statum: Cardinalis intellecto negotio, licet presbyter non esset excommunicatus de iure, tamen de facto & ad cautelam ipsum fecerit absolui: & ideo mandat Papa archiepiscopo, quatenus prædictum presbyterum de cætero non molestet, pro eo q post excommunicationem celebrauit diuina, cum excommunicatio illa facta fuerit post appellationem legitimam, sed omnia reducat ad eum statum, in quo erant tempore appellationis emissæ. Not. q absoluitur quis ad cautelam, licet non sit excõmunicatus. Itẽ sententia excommunicationis post appellationem legitimam lata nulla est: vnde qui postea celebrat, non punitur. Item quæ post talẽ appellationem fiunt reuocanda sunt in pristinum statum.

b ¶ *Absolui.*] ad cautelam; Sic §. de testi. veniens. in fin. & illud sæpe fit, licet excommunicatio de iure non teneat. j. de sent. excom. per tuas. & c. venerabili. & c. solet à nonnullis. & §. de offi. deleg. cũ contingat. 24. q. 1. audiuimus. fin. ff. de remiss. l. vnica. C. de ingenuis. l. 2. & in quadam decreta. Innocentij iiij. solet à nonnullis. [lib. 6.]

i ¶ *Contra appellationem.*] scilicet legitimam, vnde non tenuit excommunicatio: quod ex eo patet, quia de facto fuit absolutus, vnde cessare à diuinis non debuit. j. de sententia excommunicationis. per tuas. & c. solet à nonnullis. [lib. 6.]

k ¶ *Statum.*] Sic j. eo. bonæ. & §. de offi. deleg. super quæstionum. in fi. & 2. q. 6. appellatione interposita. & ff. nihil inno. app. pen. l. vnica. & §. de mutu. venientes & §. de elect. cum inter canonicos.

C*Vm teneamur.*]Communis diuisio. Secunda: ibi, *Prudentia.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis litigabat coram ordinario suo archiepiscopo Cantuarieñ. appellauit ad Papam super causa illa de qua litigabat: pendente appellatione illa, aliquis turbauit possessionem ipsius appellantis: quæsiuit archiepiscopus vtrum liceat ei reformare possessionem turbatam, eo prætermisso super quo est appellatum? Respondet Papa, si ad ipsum querela exinde peruenerit, ordine iudiciario id sibi licebit, nec ppterea intelligit appellatiői renũciare. Not. q licet appellans redeat ad iudicem suú à quo appellauit pro alia causa pro qua non appellauit, nó intelligitur appellationi suæ renunciare, cum sit eius ordinarius in aliis causis.

g Vnde dicit Ab. q licet quis petat absolui ad cautelã non propter hoc fatetur se excommunicatũ, dicit tamen absolutionem non dandã nisi peccante. alleg. de eo qui duxit in ma. q̃ polluit. Ioan. And.

d ¶ *In vocem appellationis.*] Argu. hic q aliquis possit appellare in absentia iudicis. arg. §. de alte. iud. mu. causa sa. c. 1. q2 ex quo qs sẽit, appellandum est. 2. q. 6. biduum. & C. quomodo & qñ iudex. ab eo. & ff. qñ appe. sit. l. 1. §. si aduersus. vnde vr q si eps meus vellet me excõicare, & absens appellem, si ferat sententiam, non tenet: etsi in hoc casu tenet, quia ignorat me appellasse, & ideo non punitur per c. 2. q. 6. decreto. & 34. q. 3. de illicita. Lau. Et est hic arg. q talis appellatio valet, dummodo non fiat malitiose, sed hodie non valet appellatio talis. j. eo. vt debitus. & c. cum speciali.

* De hoc articulo vide Angeli consil. 150. incip. visis omnibus. & Lapum allegatione. 59. incip. an valeat appellatio.

¶ *Glo. seq. quarit, & soluit.*

e ¶ *Deprehensus.*] Sed quis probabit istum malitiose appellasse? aduersarius q hoc obiicit ff. de proba. ab ea 2. & l. 1 exceptionib*. quia qui fraudem allegat, eam probet. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. ipso facto videtur q sit probata malitia.

* Pars quæ dicit aduersarium esse prohibitã, id probet. Ioan.

f ¶ *Epistolam.*] §. eo. meminimus. & j. eo. ad hæc. sicut asseris.

g ¶ *Remouendum.*] §. eo. ad nostram. & j. eod. cum speciali. §. porro. Quod enim prouisum est ad concordiam, non debet vergere ad noxam. 45. dist. licet 2. & iuris occasio ad iniquum dispendium trahi non debet. C. de vsuc. pro emptore. eum qui. & j. de priuile. quod nonnullis. in fine. de rescrip. nonnulli.

A*D præsentiam.*] Si post appellationem excommunicatus celebrat diuina, non incurrit aliquam irregularitatem, nec ex eo venit puniendus, si constat appellationem fuisse legitimam. Et pri-

a ¶ *Reformare*

voluisti, vtrum si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata fuerit, tibi eam sibi liceat reformare[a], eo de quo appellatio est interposita, prætermisso[b]. ¶ Prudentiæ tuæ taliter respondemus, quòd si exinde ad te querela peruenerit, id ordine iudiciario tibi licebit†.

¶ Idem episcopo, & archidiacono Bononien.

¶ Generalis & vaga appellatio respectu cuiuslibet grauaminis nō valet: sed restricta ad certam causam sic.

CAP. XVIII.

ij CONsuluit†: & infra. ¶ Cōsultationi vestræ taliter respondemus, quòd si generaliter appellationem quis interponeret ab omni grauamine, quod sibi posset contingere, huiusmodi appellatio tenere non debet. ¶ Si vero ab aliquo iudice sup omni grauamine, quod in vna causa sibi possit inferri, quamquam generalis[c] appellatio sit interposita, appellationi tamen eius est ab eodem iudice deferendum.

¶ Idem Zamoren. †episcopo.

¶ Appellatio friuola non excusat inferiorem, quo minus teneatur obedire superiori, & vt de contemptu puniatur, nisi innocentiam suā aliter purget. h.d. Et est casus nota. in eo quod dicitur istum esse puniendum.

CAP. XIX.

CVm† parati essemus tuas petitiones admittere, I. diaconus Cardinalis olim Apostolicæ sedis legatus proposuit, quòd cum ad eius vocationem contempsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgauit[d]: & infra. ¶ Cumque N. canonicus beati Iacobi firmiter asseueraret, quòd in legatione regis[e] esses, & ideo non potuisses ad vocationem prædicti Cardinalis accedere: Cardinalis econtra asseruit, quòd non in legatione regis, sed in Salamantina ecclesia, te suus[f] nuncius inuenisset†: & infra. ¶ Nos vero attendentes, quòd te non decuit contemnere, obtentu[g] appellationis ad vocationem venire legati: præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico te conspectui repræsentes, innocētiam tuam (si poteris) ostensurus[h].

¶ Idem Cantuariensi archiepiscopo.

¶ Si mandatum factum ei qui iurauit stare iudicio ecclesiæ, excedit limites iuramenti & licitæ promissionis, appellare poterit: aliàs secus. h.d. compendiose. Abbas.

CAP. XX.

ij AD †hæc: & infra. ¶ Præterea de his qui iuramentū præstant, quòd ecclesiæ

a ¶ *Reformare.*] Per seruum etiam turbata: possessio potest recuperari absente domino. C. si per vim, vel alio modo. l. 1.

b ¶ *Prætermisso.*] & sic vř q in eo tm̄ articulo sup quo appellatur, exempt9 est à iurisdictione iudicis sui ordinarij. j. eod. proposuit. & s̄. eod. ad hæc. & ɔtrium ex illis decre. colligitur. & ad hoc est arg. ff. apud eum à quo appel. l. vnica. vnde potest possessionem illam reformare, nec p hoc intelligitur renunciare appellationi, vt hic patet. In delegato secus, quia ex quo appellatur ab ipso ex legitima causa, nulla remanet ei iurisdictio. j. eo. vt debit9. vnde si rediret ad legatum, renunciare intelligitur appellationi. s̄. de offi. deleg. gratum. s̄. de testi. cum venisset.

ij CONsuluit.] Generalis appellatio si fiat omnibus in causis, non valet: si fiat in vna tm̄, bene valet. hoc dicit. Secunda pars: ibi, *Si vero*. Abbas Siculus. Quod dř hic non tenet, & intellige hanc decre. secundum illam. j. eod. vt debitus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Generalis.*] Hic admittit generalis appellatio 2. ɔ. s̄. eod. c. 2. vbi non admittitur. Sm̄ qd̄ dicit hic, in vna causa soluit. ɔ. ibi loquitur de generali appellatiōe, q̄ fit in qualibet causa. sed nec istud tenet, q̄a causa pbabilis semper est exponenda, aliter non admittitur appellatio, siue generalis sit siue specialis. j. eo. vt debitus. & cap. cum speciali. §. porro.

CVm parati.] Prætextu appellationis nō debet subditus contemnere ordinariū, ita cōiter summatur. Sed certe hæc summatio est omnis generalis, & de nihilo seruit per c. vt debitus. j. eo. Diuiditur. Nam primo ponit qd̄ opponebat Cardinalis ɔ epm. Secundo excusationem epi: ibi, *Cumque*. Tertio rñsionem ad illam: ibi, *Cardinalis econtra*. Quarto citationem episcopi: ibi, *Nos vero*. Abbas Siculus.

CASVS. Eps Zamoren. quasdam petitiones p nuncium suum fecit coram dño Papa pponi: quas cū paratus esset admittere, I. diaconus Cardinalis olim in Hispania legatus pposuit ɔ ipsum, q cum ipsum ad synodum suam vocasset, ad eius vocationē contempsit accedere: pp qd̄ ipsum excōicauit: & sic excōicatus se fecit in epm consecrari: Quidam canonicus sancti Iacobi pro ipso epo firmiter asseruit, q erat tunc in legatione regis, & ideo ad ipsum venire non potuit: Cardinalis allegauit eɔ, q nuncius suus inuenit eum in Salamantina ecclesia, & non in legatione regis: Iterum nuncius epi allegauit, q ab ipso Cardinali appellauerat ante sententiam latam: Papa vero his intellectis, considerans quòd prætextu appellationis non debuit contemnere ad vocationem legati venire, præcipit eidem epo, quatenus vel in psona propria vel per nuncios idoneos Apostolico conspectui se pſentet, suam si poterit innocētiam ostensurus. Nota q quilibet vocatus à iudice suo venire tenetur allegaturus priuilegium suum. Item argumentum q nuncio sit credendum. Item argumentum quòd auctoritas regis excusasset ipsum si in legatione regis inuentus fuisset. Item argumentum quòd nemo prohibetur pluribus defensionibus vti. Item creditor iudici in præiudicium alterius. Item aliquis dicitur præsens per nuncium.

d ¶ *Promulgauit.*] Propter contumaciam: vt 11. q. 3. certum. & s̄. eod. si duobus.

¶ *Glossa sequens allegat quatuor iura, in contrarium allegat alia quatuor, & soluit.*

e ¶ *In legatione regis.*] Arg. q excusaret eum auctoritas regis, si in legatione regis inuentus fuisset. arg. 18. dist. si eps. 63. dist. Salonitanæ. & in Auth. quō oportet episc. §. illud. coll. 1. 23. q. vlt. si vobis. Arg. ɔ. q non excusat. 23. q. vlt. quo ausu. & c. reprehensibile. 15. q. 1. oē. & 12. q. 2. qoicunq; militum. Sol. si mandatum regis pueniat mandatum cuiuslibet prælati post dñm Papam, tunc regi obtemperandum est, si ab ipso teneat regalia. 23. q. vlt. c. si in more. §. ecce. Qd̄ si Papa vocat eum postea, exemplo Petri relictis omnibus etiam regalibus sequatur Papā. vnde iste etiam si ibi fuisset, debuit venire ad Cardinalem exēplo Petri 3, qui vicem Papæ gerebat. 93. dist. c. vlt. 94. dist. c. 1.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. vnā l. in contrarium tres decre. & soluit.*

f ¶ *Suus nuncius.*] Arg. qd̄ simplici nuncio credendum est etiā in alterius piudiciū. ff. de re. eo. qui sub iute. vel cura. l. magis. §. illud. Arg. ɔ. s̄. de offi. deleg. prudentiam. quia dř ibi p certum nuncium litteratorię destinatum: & vni testi in alterius piudicium credi nō debet. s̄. de testib. veniens 1. & c. licet. nuncio tñ publico iurato fideliter exequenti officium suum bene creditur circa citationes, aliter non crederetur. arg. s̄. de psump. illud. s̄. de pscrip. ad audientiam. & arg. prædictæ legis.

¶ *Glo. sequens obycit, & soluit.*

g ¶ *Obtentu appellationis.*] Et sic duplici defensione defendebatur iste, auctoritate regis, & p appellationem: quia nemo phibetur pluribus defensionibus vti. ff. de exceptio. nemo. & s̄. de pscript. auditis. Præterea si appellatio tenuit, & Cardinalis sciuit illum appellasse, snia Cardinalis non tenuit. s̄. eod. si duobus. Quare ergo Papa non admittit talem appellationem? Quia non constabat q appellasset. vel quia iusta fuisset appellatio, licet allegaret: & potius debuit credi Cardinali & nuncio, quàm illi qui hoc tm̄ allegabat, & præterea debuit ire & allegare priuilegium suum. ff. de se iudi. si quis ex aliena. & s̄. eod. si duobus. maxime si in vna legatione inueniebatur. ff. de iurisd. om. iud. l. vltim.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit.*

h ¶ *Ostensurus.*] Sed quare Papa mandat q veniat ad curiam, cum Cardinalis excipiat ɔ eum, vt videtur p id quod dicit in principio q paratus erat petitiones illius admittere, sed p exceptionem repelli tm̄ debuit, non puniri. s̄. de ordi. cogni. cap. 2. Cardinalis non excipiebat etiam simpliciter, immo denūciabat dño Papæ contumaciam suam, & excōicationem suam, vt inde puniretur, & repelleretur à petitionibus suis tamq̄ excōicatus, quare Papa ipsum non audiuit pp excommunicationem, & propter cōtumaciam & contemptum sedis Apost. vocat ipsum ad sedem Apostolicam. j. de accusa. veniens. in fine.

ij AD hæc. Qui iurauit stare mādato ecclesiæ, non auditur appellans ɔ iuramentum: si tamen de facto grauatur, appellare poterit. hoc dicit cū sequenti. Secunda pars: ibi, *Id tuo*. Abb. Sicu.

CASVS. Aliqui iurant q stabūt iudicio ecclesiæ: & postea appellant: quæsitum fuit, quid agēdum sit de istis? Rñdet Papa, q iudex debet eos compellere, vt vel obseruent iuramentum suum, vel q infra

† Quia s̄. dicit recuperari, vř loqui de perdita: & de hac non dubitatur: cū prin. alium l. aperte loquatur de his qui a possessione priuati. sed an agas vel possideas pro turbata dubitatur. tenetur q sic per rubri. vt supra eo. & per sufficientem rationem. infra 3 tit. 2. cum dilecta. cū concor. Io. An.

† Hic post dictionem, licebit. est in vulgatis verbū, cape tuli, qd nec sensus admittit, nec vsquam est in antiqu.

† Cap. 17. eo. tit. in 1. compil. & post concilium Lat. 50. c. 14.

† Concor. tex. in l. 1. & ibi Bar. §. si quis. ff. eo & in §. libelli.

† Zamoren.

† Zamorē.

† Amoren. Gemo...

Sed omissis varietatib9 Zamoren. lego, & quod vide Ioan. menti Vasæi in annalib9 Hispaniæ cap. 31.

† Cap. 19. eo. tit. in 1. compil. & post concil. Lateranē. sub Alex. iij par. 10. cap. 28.

† Luc. 5. & 1. q. 1. pastor. §. verū.

† Vide l. si quis vxori. §. appellationem & ibi Bart. ff. de fur. & in l. cum qui. §. 1. ff. commo.

† aliter incipit, ne tamen. Ioan. And.

† Cap. 30. eo. tit. in 1. compil. & post concilium pat. 10. cap. 29. Et vide glossam in c. quod hene 6. q. 4.

infra xl. dies post appellationem suam iter arripiant ad eam prosequendam. Nota quod prætextu appellationis non potest quis venire contra iuramentum suum.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

a ¶ *Appellant.*] Sed quare nõ compelluntur præcise etiam stare iudicio ecclesiæ, secundum quod iurauerunt? Ideo non compelluntur, quia grauabantur: aliter non admittitur hodie appellatio, i. j. eod. vt debitus. & ideo non videtur deserere iuramẽtum, cum ex iusta causa dimittat illud. ff. qui satisd. cog. l. vltim.

Dicebat fa. siue iurent, siue nõ, siue grauamine nõ potest hodie appellari. Ioan. And.

stabunt iudicio, & postea appellant a: Id tua sollicitudo prouideat, vt eos seruare quod iurãt: vel infra b quadraginta dies post appellationem interpositam, iter arripere c ad ipsam prosequendam d compellas.

¶ Idem Carnoteñ. episcopo.

¶ *Summa vt supra, c. proximo.*

CAP. XXI.

QVæstioni †, quam facis, vtrum appellationi illius sit deferendum e, qui (sicut moris est) præstito iuramento absolui meretur, & antequã ei mandetur aliquid, vel mãdato recepto, causa subterfugij appellauerit: Respondemus, quod appellationi quæ iuramento eius debeat derogare, non est in aliquo deferendũ, sed statim erit in eandem reducendus f sententiam: quæ (donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse g fuerit prosecutus) debet firmiter obseruari.

¶ Idem Vinnñ. † episcopo.

Vintoniẽ. Vvintoniẽ.

¶ *Appellãs ab ordinario, postea de delicto ab eo commisso puniri potest per ipsum ordinarium. h.d. sed supple ad textum idem esse de antea commissis, si nunc de illis accusatur, vt c. ad hæc 1. supra eo. & c. proposuit. infra eodem.*

b ¶ *Infra quadraginta dies.*] Non arctatur ad hoc nisi secundum quod visum fuerit iudici. vt s. eod. c. cum sit Romana.

c ¶ *Iter arripere.*] Hic præfigitur terminus ad iter arripiendum. sic s. eo. personas. vbi de hoc.

Cap. 31. eo. tit. in 1. compil. & post concil. par. 7. cap. 20 vbi habes integrã clausulam.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Prosequendam.*] Cõtra. j. eo. c. proxi. sed soluitur ibi.

QVæstioni.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.* Abbas Sicu.

CASVS. Aliquis excõicatus præstitit iuramentum quod stabit mandato ecclesiæ, & sic fuit absolutus: & anteq̃ mãdatum fiat ei, appellat causa subterfugij, vel mandato recepto: quæritur vtrum deferẽdum sit appellationi illius? Rñdet quod non est deferendũ appellationi quæ iuramẽto illius debeat obuiare, sed statim reducendus est in eandẽ sententiam, donec mandatũ susceperit: & adimpleuerit pro posse. Nota quod contra iuramentũ non admittitur appellatio. Item qui non adimplet mandatum, debet reduci in eandẽ sñiam à qua fuit absolutus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit dupliciter.*

e ¶ *Deferendum.*] s. cap. proxi. contra ibi iusta de causa appellauit, hic causa subterfugij, vt littera dicit. & littera soluit contrarium. Vel sic intellige diuersitatem r istarum decre. ibi iurauit stare iudicio ecclesiæ, quia pp contumaciam fuerat excõicatus, & licet appellet ex causa probabili, iudicio stare intelligitur: quia facit quod ius sibi permittit. j. eo. vt debitus. arg. ff. iudi. sol. l. cum apud. & ff. rem ra. ha. l. 3. §. falsus. hic erat excõicatus pro aliquo delicto in quo iacebat, quia forte idem retinebat vxorem alterius, & sup hoc iurauit stare mandatis ecclesiæ, sed statim ante mandatum vel mãdato facto quod illam vlterius dimitteret, incontinenti appellauit: tali appellationi non est aliquatenus deferendum, quia præiudicat iuramento suo. & hoc satis potest colligi ex ipsa littera, vbi dicit; appellationi quæ iuramento eius debeat derogare. quia sine iuramento tali appellationi non est deferẽdum, p quam in sua iniquitate remaneat. j. c. pxi. & s. eo. consuluit. & c. cum sit Romana. in fine.

r Hoc tenebas, hoc ẽ to. not. 14. 7. si qui voluerunt. quod s cap. prox mãdatus ecclesiæ: hic vero mãdatis iudicis. quæ solutio nõ est vera: vt nota j. de sent. exc. ex tenore. Ioan.

¶ *Glo. seq. allegat duas concor. quærit, ponit opi. Lau. cui allegat tria iura contraria, & soluit. Iterum vnum canonem quem soluit. demum ponit opi. Tanc. vltimo tenet cum Lau.*

f ¶ *Reducendus.*] sic j. de senten. excom. sacris. ver. fin. s. de offi. ord. ad reprimendam. in fin. Sed nunquid iterum recipietur iuramentum ab eo standi mãdato ecclesiæ, cum iam semel deierauit? Lau. dixit quod sic, & est arg. opti. s. de maio. & obed. cum in ecclesijs. arg. contra 2. 5. q. 5. paruuli. & 6. q. 1. quicunque. & s. de præsumpt. c. litteras. Sed ibi non admittitur ad iuramentum vt possit testificari pro aliquo, in opprobrium ipsorum qui periuri sunt. sic s. de testi. testimonium. Item arg. contra 2. q. 7. non potest. sed illud intelligitur antequam pœniteat. Tanc. dicebat quod aliam cautionem debeat ab isto recipere præter iuramentũ. s. fideiussoriã cautionẽ, vel pignoratitiam. ff. man. l. si mandato. §. vlt. g & ff. de fideicom. lib. l. 4. §. adijci. arg. illius decret. litteras. Sed illud loquitur cum suspectus est de hæresi: vnde ecclesia recipit fideiussoriam cautionẽ ad damnum illius. Et Ala. hoc idem sentiebat. arg. s. de pœn. c. 1. & s. de præsumpt. scribam. Dico cum Lau. quod iterum isti iurabunt in confusionẽ ipsorũ, & quia forma est talis, quod cum iuramento absoluatur. j. de sentẽn. excom. c. ex tenore. & c. cum desideres. in fine. & c. super eo.

g Nominationem cautionis parit si inmãgl. tur. Io. An.

CAP. XXII.

PRæterea † de his qui ad sedem Apostolicã appellant, & postea grauia h committentes, se dum conueniuntur, appellatione tuentur: Duximus respondendum, quòd eos appellatio non debet in sua iniquitate i tueri, quo minus eorum excessus censura canonica puniantur.

¶ Idem Grandensi patriarchæ, & sancti Vitalis presbytero Cardinali.

¶ *Qui non detulit appellationi sui aduersarij, de sua posteriori circa idem contra eum excipere nequit.*

CAP. XXIII.

COnstitutis † in præsentia nostra abbate sancti Felicis, & presbytero R. pro controuersia, quæ de electione Torcellanæ ecclesiæ est suborta: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si archidiaconus post appellationem & denũciationem excommunicationis k, ad nominationem l sæpe dicti C. processerit, & primicerius cum canonicis, & plebanus cum assensu cleri episcopatus, vel maioris m & sanioris partis, prænominatum I. in episcopum & pastorem elegerint,

g ¶ *Pro posse.*] aliàs nõ compellitur. 14. q. 6. si res. & 24. q. 8. pessimã. j. de vsu. cum tu. quia impossibile præceptũ non obligat. ff. quæ sen. sine ap. resc. Paulus. sic s. de pact. c. vlt. Ber.

Cap. 31. eo. tit. in 1. compil. & post concil. par. 50. cap. 51.

PRæterea.] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Duximus.* Abbas Sicul.

CASVS. Aliqui appellant super aliqua causa: appellatione pendente, aliqua grauia committunt, & dum conueniuntur sup excessibus illis, volunt se tueri per appellationem: quæritur quid iuris sit? Rñdet Papa, quod appellatio illa non debet eos defendere quo minus eorũ excessus puniantur censura canonica. Nota quod appellatio non extenditur ad ea quæ post appellationem fiunt. Item appellatio non tuetur aliquem in delictis.

Cap. 17. eo. tit. in 1. compil.

¶ *Glossa sequens recit. per quæstionem quod de iuribus.*

h ¶ *Grauia.*] maxime quoniam si super articulo aliquo appellatio facta est, ad ea quæ postea emergunt, non extenditur: quia in aliis remanet sub iurisdictione iudicis sui. j. eo. proposuit. & s. eod. cum teneamur. ergo multo fortius appellatio illus non defendit in enormibus. vt j. eod. c. proposuit q.

i ¶ *Iniquitate.*] sic s. eo. c. ad nostram. & c. cum sit. in fine. & c. peruenit. & c. consuluit.

q Cõtra l. cui pcha. cum glo in ver. in visi bus. ff de fur. expert. l. 1. & l. relegatorum. §. solent. ff. de interd.

COnstitutis.] Prima pars decisæ narrat factum. Secunda dat iudicem: ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

CASVS. Præmitte quod vacante ista ecclesia cathedrali, conuenientibus omnibus ad quos spectabat electio, archidiaconus nominauerit quendam consocium eligendum in epm, fuit obuiatum & contradictum à reliquis ne eligeretur, cum esset excõicatus: ac fuit interposita appellatio, si secus fieret. Sed hac appellatione non obstante, archidiaconus cum quibusdam paucis de capitulo processit ad electionem istius epi, & appellationem interposuit, ne in præiudicium istius electionis attentaretur aliquid: hac secunda appellatione non obstante, reliqui facientes maiorem partẽ processerũt ad electionem, & quendam alium elegerunt: vtraque electio deuoluta fuit ad sedem Apostolicam, & Papa mãdat vt in littera continetur. Abbas. Nota quod electio facta de excõicato nulla est, & ideo non impedit secundã. Item qui non defert appellationi, appellationem contra alium obijcere non potest. Et sic nota quod frustra legis implorat auxilium qui committit in legem.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

k ¶ *Excõicationis.*] Idem esset si suspensus esset. Nam suspensi & excõicati nec eligere nec eligi possunt. s. de consue. cum dilectus. & s. de elect. cum inter R. & 9. q. 1. nos in hominem. Argu. contra j. de cle. excom. min. si celebrat. sed ibi soluitur.

l ¶ *Nominationem.*] Si fuit simplex nominatio, nullum ius fuit acquisitum nominato. s. de elect. quod sicut. & 2. q. 6. c. ei qui. §. noiationes. vnde nullum potuit impedimentum præstare sequenti electioni.

m ¶ *Maioris.*] s. de ele. quia pp̃ter. & c. ecclesia vestra. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. allegat quinque concor. & duo contraria, & soluit.*

a ¶ Non

a ¶ *Nonobstante appellatione.*] Quia frustra implorat legis auxilium qui committit in legem. j. eo. an sit. j. de vsur. quia frustra. ff. de mino. auxilium. in fi. s. de elect. c. bonæ. j. de immu. ecclesi. c. vlt. & C. de re. cre. generaliter. §. 1. arg. 3. s. de elect. considerauimus. & c. auditis. Dicas q hic prior nominatio siue fuerit electio, siue nominatio, nulla fuit tribus de causis: quia post appellationem interpositam, & post denunciationem excõicationis, cum excõicati electio ipso iure nulla sit, & à longe minori parte: alia vero quasi à tota ecclesia, vnde merito præualuit: & appellationem obiicere ille non poterat, cum ipse appellationi non detulerit: vt supra de elect. bonæ. & j. eo. an sit.

PRoposuit.] Primo ponitur consultatio. Secundo rñsio. Secunda: ibi, *Super quo*. Abbas.

CASVS. Aliquis corã ordinario suo appellat in aliqua causa: conuenitur postea super aliis causis super quibus nõ est appellatũ: ille propter appellationẽ non vult super aliis rñdere: quæritur quid sit seruãdũ? Rñdet Papa, q propter appellationem illã non minus tenetur in aliis causis super quib' non est appellatum rñdere: veruntamen iudex à quo appellatur, non debet eum compellere rñdere super aliis, quia ei suspectus est, nisi pro crimine adeo graui & manifesto propter qđ ipso actu merito sit dãnandus. Not. q licet aliquis appellet ab ordinario, tamen super aliis causis remanet eius iudex, sed non debet eum cõpellere ad rñdendũ: nisi crimen sit notoriũ.

¶ Cap. 38. eo. tit. in 1. compilat. Et de mate ria vide An tonid. Aut. in reper. c. vestra infra de cohabit. cler. & mu lier. adde Romanum consil. 314.

nõ obstãte [a] appellatione præfati archidiaconi, si ipse appellationi prius factæ non detulit: electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolica confirmetis.

¶ Idem Eboracen. archiepiscopo.

¶ *Appellans ab ordinario in vna causa, in aliis coram eo respõdere tenetur: potest tamen eum recusare vt suspectum, nisi conueniatur de crimine manifesto, in quo non cadit excusatio nec suspicio: vt quia imponitur pœna iuris surgens ipso facto. h. d. secundum intellectum intrinsecum.*

CAP. XXIIII.

PRoposuit † nobis M. clericus tuus, quòd sæpe contingit, vt cum aliquis super aliqua causa appellat, in aliis [b] causis in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo consultationi tuæ taliter respõdemus, quòd licet pro illa appellatione non minus teneatur in aliis super quibus appellatum non est, respondere: iudex tamen à quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum nõ debet [c] ad respondendũ super aliis compellere: nisi pro crimine adeo graui & manifesto [d], quo ipso actu merito sit damnandus.

¶ Idem Cantuarien. archiepiscopo.

¶ *Absoluitur excommunicatus cautione recepta, licet aduersarius vel excommunicator ne absoluatur, appellet. h. d. secundum vnum intellectum, quẽ tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia, vel offensa: quia tunc non debet absolui, nisi satisfactione præcedente, vt in c. ex parte. 1. infra de verbor. signifi.*

CASVS Archieps Cantuarien. super quibusdam dubiis suis consuluit dñm Papã: antequam ad quæstiones rñdeat dicit, q nõ videt qua fronte ipsum consulat, cũ dicatur iuris ordinem peruertere, cũ ipse non in ecclesia, non in palatio, non in camera sua, sed in camera regis contra ius & contra pontificalem dignitatem electiones epõrum confirmet. Postea descendit ad quæstiones. prima est talis: Aliquis fuit excõicatus vel interdictus pro contumacia vel alia iusta causa: ille offert se ad iustitiã de iis quibus sententiã recepit: pars aduersa appellat ne absoluatur: quæritur an iudex ipsũ absoluere debeat? Rñdet Papa, q iudex ipsũ absoluere potest ne in excõicatiõe decedat & si appellauerit pars aduersa, recepta primo cautione sufficienti ab ipso q iuri parebit coram Papa, ad quem appellauit, vel delegato ipsius. Secunda quæstio fuit: Aliquis conqueritur se irrationabiliter excõicatum, vel interdictũ: nihilomin' offert se ad iustitiam, & petit absolui: pars aduersa appellat: Ad hãc quæstionem idẽ rñdet, quòd in prima scilicet, q potest illum absoluere etiã si pars aduersa duxerit appellandum ne absoluatur. No. qđ circa officiũ suum male se habet, coram superiore temere potest comparere, vel aliquid petere ab eodẽ. Item absolui debet q ne in excõicatione decedat, pstita prius cautione sufficienti, nõ obstante appellatione partis aduersæ, quia appellatio nõ tenet in iis quę dilationem non capiũt.

CAP. XXV.

QVa † fronte nos consulere valeas, non videmus: cũ dicaris ordinẽ iuris peruertere. [e] iam enim non in ecclesia, sicut est canonicum [f] & honestum: non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera regis, contra debitum [g] iuris, & põtificalis officij dignitatem, episcoporum electiones diceris confirmare: & infra. ¶ Sane si quis pro contumacia, vel alia [h] qualibet causa, interdicto vel excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad iustitiam de his pro quibus sententiam ipsam excepit: iudex † eum (ne in excommunicatione decedat [i]) absoluere poterit: etiam si pars aduersa ne absoluatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione [k] recepta, quòd vel in præsentia Romani pontificis, ad cuius audientiam appellatur, si maluerit aduersarius, vel coram iudice cui

¶ Cap. 41. eo. tit. in 1. compi'at. Et post con c. Lateran. sub Alex. 3. par. 50 cap. 1.

¶ Vide archidiaconũ in c. qui itbente. 11. q. 3. vbi dicit satisfactionem non esse denegandam excommunicato, licet venia interdum denegetur. hæc enim differunt.

b ¶ *In aliis.*] Et ita patet, q appellatio non eximit appellantem à iurisdictione iudicis, nisi in eo tantum super quo appellatur. s. eo. cum teneamur. & c. ad hoc. & j. eod. pastoralis. & infra. eod. Romana. §. cum vero.

¶ *Glo. seq. arg. quid sic, & soluit.*

c ¶ *Non debet.*] Hoc verbũ, debet, necessitatem importat. Sim. 11. q. 4. debent. [1] vnde si appellans vult eum recusare, potest, quia suspectus est: vt hic dicit. & s. eod. ad hæc. alioquin si nollet eum recusare, tenetur coram illo respondere. quia suus iudex est. Sed quid si appellaui à delegato & pendente appellatione iterũ datur iudex contra me in alia causa: nunquid potero ipsum recusare propter ipsam appellationem? dicas q sic, arg. istius cap. Dicas q hæc recusatio pendente priori appellatione est in pendenti. [2] Nam si pronuncietur appellationem tenuisse, apparet q eum grauauit: & sic admittitur recusatio in secunda causa: arg. j. eod. postremo. si autem pronunciatur male appellatum, apparet q illum nõ grauauit. vnde remittitur ad primum iudicem. j. eo. c. cum in ecclesia. & c. vt debitus. & sic non poterit eum recusare in alia causa.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Manifesto.*] Habes hic q in notoriis non est locus recusationi, sicut nec appellationi. [3] s. eod. c. cum sit. & c. consuluit. Arg. contra. 2. q. 5. quia suspecti. sed illud de manifestis non notorius. hic vero de manifesto, quod est notorium.

QVa fronte.] Appellãs ab excõicatione potest petere absolutionẽ ab excõicatore, à quo appellauit, non obstante appellatione sua vel appellatione interposita per aduersarium ne absoluatur. tamen iste intellectus non multum congruit literæ. Dividitur: prima pars reprehendit quærentem. Secunda; ibi, *Sane*. ipsius duplici quæstioni respondet. Abbas.

¶ Concor. Lege & de ed. procon. & l. cum q. §. & mulier. in glo. de iniur.

[2] Immo statim remittetur ad arbitros: & probato eo tamen q. a namine, procedet recusatio, aliter non: vt de ea. s. eo. ad hæc ti. Ioan. And.

[3] De hoc articulo per Innocentium, Hostiensem, & Ioannem Andr. hic, vbi de iudicum elatum in præd. certum. s. in q 94.

e ¶ *Peruertere.*] Nã iure posset ei dici, peccasti, quiesce. arg. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. & §. sunt aũt. ver. idẽ testat.

¶ *Glo. seq. alleg. quatuor concor. insi. alleg. duo contraria.*

f ¶ *Canonicum.*] Quia huiusmodi spiritualia in ecclesia siue capitulis ad hoc deputatis fieri debẽt. 23. dist. in nomine. & 2. q. 5. præceptum. & 23. q. vlt. conuenior. & s. de elect. cum terra. & c. quod sicut. & j. de immu. ecc. eo. c. 1. & c. cum ecclesia. arg. contra.

g ¶ *Contra debitum iuris.*] Cõfirmatio enim causæ cognitionẽ desiderat [4]: vt 23. dist. illud. 47. dist. de Petro. & ideo de plano expediri non potest. 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. & §. à iudice. & 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. ver. item pro tribunali. & non de plano. & ff. de of. proconsu. l. nec quicquam. C. de sent. & interlo. om. iud. cũ sñiam. ff. de reg. iur. omnia quæcunq;. & talia fieri non debẽt nisi pmissa diligẽti examinatiõe cã personę, quàm de modo electionis. s. de ele. nihil est. & fieri non debent sine cõsilio capituli sui, vel maioris partis. j. de iis q fi. à præla. sine consensu ca. nouit. & c. quãto.

h ¶ *Contumacia vel alia.*] j. de verb. signifi. c. ex parte.

i ¶ *Decedat.*] Quia pp peccatũ homo citius etiã mori psumitur. 11. q. 3. epi si sacerdotali. in fi. & arg. 12. q. 1. c. 2. tollit Deus malos đ medio, ne peccatũ eorũ augeatur. 23. q. 4. ea vindicta. ver. magni sancti viri. sicut tollit bonos ne malitia mutet intellectũ eorũ. đ pœn. dist. 4. si ex bono. & ideo pp periculum mortis nõ admittit hæc appellatio, nec in iis q dilatiõnẽ nõ capiunt: vt ff. de ap. reci. vel nõ. l. vlt. & 2. q. 6. c. ei q. §. diffinitiua. & §. sunt quorũ: ver. si qs ausus. C. de sepul. vio. l. vlt. & ff. de fe. l. 1. §. 2. & l. solet. Præterea nihil deperit aduersario si absoluat. & ei pdest, quo casu si est ei' malitiæ n indulgẽdũ. ff. đ rei vẽ. l. in fundo. & ff. đ aqua. plu. ar. i sũma. §. nẽ vaniis. sic pp pіculũ mortis citius absoluit. [5] j. đ sẽ. excõ. sacro. & c. nup.

¶ *Glo. seq. ren. per quæstionem, an iuratoria, &c.*

k ¶ *Cautione.*] ergo non iuratoria, quia nomine cautionis simplex promissio

[4] Vnde requiritur q præcedat citatio secundũ formã traditam. de elect. c. vlt. lib. 6. Io. And.

[5] Quãdoque tamen differtur absolutio, super quo vide quod not. dist. si quis aucs. in vlt. glo. Ioan. And.

promissio intelligitur. C. de verb. sign. sancimus. immo iuratoria cautio præstatur in absolutione, cum illa sit forma ecclesiæ generaliter statuta. j. de senten. excom. ex tenore. & c. cũ desideres & c. super eo. immo in casu isto cum excommunicatur quis quia non paret iuri, non debet absolui, nisi præstita cautione sufficienti quod iuri parebit: sicut cũ restituitur possessio. s. de sequestra. c. 1. in fin. sed in aliis excõmunicationibus sufficit iuratoria: aliàs videtur fieri iniuria aduersario.

a ¶ *Conqueruntur.*] coram superiore excommunicatoris, qui per simplicem querelã de excommunicatione cognoscere potest. s. de of. ordi. ad reprimendam. & j. de sen. excõ. sacro.

¶ *Glo. seq. alle. contrarium & ibi remittit.*

b ¶ *Illud idem.*] quod absoluatur scilicet non obstãte appellatione illius, qui ipsum excommunicauit. arg. s. j. eo. solicitudinem. Sol. ibi.

R *Eprehensibilis.*] Quinque sunt dicta huius textus. Secundum: ibi, *Nec subiecti.* Tertiũ: ibi, *Si vero.* Quartum: ibi, *Si autem.* Quintum: ibi, *Præcipue vero.* Abb.

Casus. Quia prælati nimis prompti erant & faciles ad excommunicandum, & subditi promptiores ad appellandum: volens Lateran. concilium prouidere super his, tam subditis quàm prælatis, statuit, quòd prælati suspẽsionis vel excommunicationis sententiam nullatenus proferãt in subiectos, nisi canonica cõmunicatione præmissa: nisi forte talis sit culpa, quæ ipso facto suspensionem vel excommunicationẽ inducat, nec subiecti contra disciplinam ecclesiasticam appellare præsumant. Sed si aliquis pro sua necessitate appellauerit, competens sibi terminus præfigatur ad prosequendã appellationem: quod si infra terminum non fuerit prosecutus, ex tunc episcopus auctoritate sua vtatur. Si autem aliquis appellauerit, & ille contra quem fuerit appellatum venerit, ille vero qui appellauit venire neglexerit: si proprium habuerit, in expensis parti alteri condemnetur, vt hoc saltem timore perterritus, nõ facile quis appellet. In fine dicit, quòd religiosi cum pro suis excessibus fuerint corrigendi, cõtra regularem disciplinam non appellent. Not. quòd canonica monitio præcedere debet excommunicationem. Item si quis infra terminũ sibi statutum appellationem non prosequitur, iudex postea officio suo vtatur. Item qui non prosequitur appellationem suam, condẽnari debet aduersario eam prosequenti in expẽsis. Item à correctione non appellatur.

Scilicet Alexander iij. in concilio Lateran. c. 6. & c. 41. eod. tit. in 1. compilatione

Quàm caute & prudenter sententia excommunicationis ferenda sit in aliquẽ, tradit concilium Tridentinũ sessio. 24. de reformatio. cap. 3. quod videto.

Alias, sui

causam delegauerit, iuris pareat æquitati. ¶ De his etiam qui conqueruntur [a] se irrationabiliter excommunicationi vel interdicto suppositos, illud [b] idem dicimus, etiam si ij qui huiusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

¶ Idem † in concilio Lateranensi.

¶ *Prælatus subditum suspendere vel excommunicare non debet, nisi monitione præmissa: nec subditus contra disciplinam ecclesiasticam appellare potest, maxime si est religiosus. Et iudex à quo, præfigit terminum appellanti, ad appellationem prosequendam: infra quem si non prosequitur, iudex à quo reassumit iurisdictionem: Appellans vero nõ prosequens appellationem suã, condemnatur in expensis appellato hoc prosequenti.*

CAP. XXVI.

REprehensibilis: & infra. ¶ Præsenti † decreto statuimus, vt nec prælati (nisi canonica [c] commonitione præmissa) suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant [d] in subiectos: nisi forte talis sit culpa, quæ ipso [e] suo genere suspensionis vel excommunicationis pœnam inducat. Nec subiecti [f] contra disciplinã ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant. ¶ Si vero quisquam pro sua † necessitate crediderit appellandum: competens [g] ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: infra quem si forte prosequi neglexerit, tunc episcopus [h] libere sua auctoritate vtatur. ¶ Si autem in quocunq; negotio aliquis appellauerit, & eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit: si quid proprium [i] habuerit, cõpetentẽ illi recompensationem faciat expensarum: vt hoc saltem timore territus †, in grauamen alterius non facile quis appellet. ¶ Præcipue vero hoc in religiosis volumus obseruari, ne religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra † regularem [k] prælati sui & capituli disciplinam, appellare præsumant: sed humiliter ac deuote suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem iniũctũ.

¶ Idem.

¶ *Iudex à quo, non obstante appellatione, cognoscit de causa si appellans non prosequitur. hoc primo. Et iudex vt suspectus recusatus, potest alteri causam committere. hoc secundo.*

CAP. XXVII.

iij ADhæc: & infra. ¶ Cũ à te super aliqua causa fuerit appellatum: fas tibi sit appellãtes appellatione cessante compellere [l], vt vel appellationem interpositam prosequãtur, vel coram te iuris pareant æquitati: aut si alterutra partiũ te suspectum [m] habuerit, te insistente, iudicem eligant † qui propositam inter eos valeat dirimere quæstionem.

¶ Idem Salabriensi. † episcopo.

¶ *Si canonicus ad residentiam monitus appellat, statuitur sibi terminus ad appellationem prosequendam: & interim deseruitur beneficio per vicarium de fructibus beneficij sustentandum: & si appellationem non prosequitur, vel*

d ¶ *Proferant.*] tenet tamen. licet contra hoc faciant. 11. q. 3. sententia pastoris. nisi in duobus casibus. j. de sententia excommunica. c. per tuas. vbi habes duos casus. tertium habes in c. statuimus. & quartum habes 24. quæstio. 1. audiuimus. & sic sunt quatuor casus, in quibus non tenet sententia pastoris.

e ¶ *Ipso suo genere.*] id est ipso facto. s. eod. c. proposuit. in fi. vt 17. q. 4. si quis suadente. 81. distin. si quis sacerdotũ. & c. si quis amodo. 1. q. 1. reperiuntur. & j. de sentent. excom. si cõcubinæ. & c. nuper. tunc enim possunt puniri sine admonitione, & sine pœna illius constitutionis, sacro.

f ¶ *Nec subiecti.*] quia subiecti constitutionẽ illam non seruabant, immo indifferenter appellabant, non expectata aliqua admonitione, & nulla causa præmissa. Alia etiam constitutio edita est contra ipsos, quæ illis imponit silentium. j. eodem. cũ speciali. & sic patet quod subditi contra ecclesiasticam disciplinam non appellant, nisi grauarentur iniuste secũdum tenorem illius constitutionis, cum speciali.

g ¶ *Competens.*] secundum tenorem illius decreta. s. eod. cum sit. si exposuit causam probabilem suæ appellationis ante sententiam. j. eo. vt debitus. post sententiam est necesse allegare aliquam causam.

h ¶ *Tunc episcopus.*] quia perinde est ac si non appellauerit. s. eo. cum sit. & infra eodẽ. sæpe.

i ¶ *Si quid proprium.*] Punitur appellans qui non prosequitur appellationem in expensis alteri parti, ex eo quòd ipsum ad iudiciũ prouocauit, & non venit: & si prosecutus fuisset per procuratorem non ad tractandam litem, sed ad impetrandas literas: aduersario legitime prosequente, ad totam causam similiter condemnatur, quia non venit sufficienter instructus. j. eod. Nicolao. sed si non habeat proprium: aliàs punietur secundum arbitrium iudicis. 14. q. 6. si res. & s. de dolo & contuma. c. finem. si. ff. de iudi. eum quem temere. s. de rescriptis, cæterum. & cap. vltimo.

k ¶ *Regularem.*] Simile supra eo. ad nostram. vbi de hoc.

iij A *D hæc: & infra.*] Duo sunt dicta. secundum: ibi, *Aut si.* Abbas.

Casus. Iudex compellere debet appellantem, vt appellationem suam prosequatur infra terminum sibi præfixum: vel stet iuri corã ipso. In fine dicit, si aliqua partium iudicem habet suspectum, iudicem eligant, qui causam dirimat. Not. quòd iudex potest compellere appellantem, vt appellationem prosequatur. Item iudex ordinarius potest recusari, sed potest partes compellere, vt alium eligãt coram quo quæstio terminetur.

l ¶ *Compellere.*] sub alternatione, vt dictum est s. eod. consuluit. & cap. peruenit. sic alternatiue compellitur quis ad continentiam vt 27. q. 2. multorum.

m ¶ *Suspectum.*] & ita ordinarius potest recusari. De hac suspicione tene quod dicitur j. eodem cũ speciali. & s. de foro compe. si quis. Bern.

c ¶ *Canonica commonitione.*] trina scilicet. illa enim dicitur canonica. 16. q. 7. omnes decimæ. & 17. q. 4. de presbyterorum. de canonica admonitione habes s. de iud. c. nouit. & 2. q. 1. si peccauerit. & si quis ea omissa aliquem excõmunicauerit, per vnum mensem ingressum ecclesiæ sibi nouerit interdictum. j. de sententia excom. sacro. & in odium prælatorum, qui excõmunicabant non præmissa admonitione contra istud concilium emanauit illa constitutio: sacro. & c. cum medicinalis. quæ imponit ipso iure pœnam illam prælatis.

Melius diffet. euangelica. Io. And.

Id est. in pœnã, siue coërtione.

peruenientibus

docuerunt.

demonstrarunt.

In codice Barbatiano contra regularem prælati sui, & capituli sui disciplinam appellare. &c.

Cap. 41. eo. tit. in 1. compil. Et vide literam in c. exceptionẽ. supra & exceptione.

Vide l. si suspecta cum glossa. & l. secundo eregia. ff. eod.

Salaburiensi.

Salesberiensi.

12. casus quibus ipso iure incurrunt excommunica. per constitu. lib. 6. not. eod. li. de sen. excommunicat. eos qui. & 10. casus expressos per constitu. clc. & duos nouos not. in cle. de sent. excõ c. 1. quorũ 18. sunt reseruati. vt ibi notatur. Io. And.

De quo necessario intelligitur dicit secundum Ab. pro eo quod delegatus recusatus non delegat. j. eo. secundo requiro. Io. And.

Peruenit.

ij PEruenit.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio: ibi, Cum autem.] quæ tria facit, quæ per se patent. Abbas Siculus.

CASVS. Eps Salabrien. monuit G. canonicum suum, vt in ecclesia sua residentiam faceret: ille appellauit; quæsiuit eps à Papa qd super hoc faceret? Mandat Papa eidem epo, quatenus illũ moneat, vt in ecclesia sua residentiam faciat, vel infra terminum competentem iter arripiat causa prosequendi appellationem: interim vero vices eius in pdicta ecclesia committat alicui honestæ psonæ: & de beneficio illius ei puideatur: qd si alterum istorũ non fecerit, pbenda ipsa priuet eũdem, & alij eam conferat, qui ibidem deseruiat. Nota q clerici in ecclesijs residentiam facere tenentur ad mandatũ sui plati: qd si nõ fecerint, possunt eis priuari.

Cap. 44. eo. tit. in 1. compilat. Et de residentia canonicorum & aliarum personarũ ecclesiasticarum, vide quid nouissime diffiniuerit concilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. cap. 12.

residentiam non facit, priuatur præbenda.

CAP. XXVIII.

ij PEruenit † ad nos, quòd cum G. ecclesiæ tuæ canonicum, vt in ea residẽtiam[a] faceret, monuisses, in appellationem prorupit: & infra. ¶ Cum autem frustratoriæ[b] dilationis causa videatur dictus canonicus appellasse: Mandamus, quatenus eum studiose moneas, vt in eadem ecclesia residentiam faciat: vel † infra terminum eam prosecuturus, iter ad nos arripiat[c] veniendi. Interim vero alicui honestæ personæ, vices eius in ecclesia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius assignes[d], vnde possit congrue sustentari. Quod si præfatus G. alterum istorum adimplere neglexerit, tu præbenda sua priues[e] eundem, & eam alij idoneæ personæ concedas.

Hic locus vix potest intelligi, vt legitur in vulgatis, quia est aliquid mutilatum, vt patet in nonnullis huius capitis, quas videas.

a ¶ Residentiam.] quam quilibet clericus de iure cõi facere debet. 7. q. 1. si quis in clero. & 91. dist. p. Eleutherius. j. de cleri. non resi. ex tuæ. & quia nonnulli. nisi iusta causa excusentur, puta isfirmitate, vel si abest de licentia Prælati sui. j. de cleric. non resi. relatum.

b ¶ Frustratoria.] & ita admittitur hæc frustratoria appellatio, quæ hodie non recipitur, nisi causa pbabilis exponatur in appellatione. j. eod. vt debitus. & cap. cum speciali. & c. interposita.

c ¶ Arripiat.] terminus iste datur ad iter arripiendum, non ad psentandum se iudici. De hoc dictum est. s. eo. personas. ad hoc tamẽ præcise non potest cõpelli. C. de appel. l. eos. 10 fine. sed sub alternatione: vt sæpius dictum est.

¶ Idem.

¶ *A iudice iurisdictionem exequente, non appellatur.*

CAP. XXIX.

iij COnsuluit † nos tua fraternitas, vtrum sit appellationibus deferendum, à rege Francorum pro Iudæis interpositis, vt mancipia detineant Christiana: & infra. ¶ Non conuenit vt pro huiusmodi[f] appellationibus, ab obseruatione decreti debeas abstinere.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. Et quam potestatem habeat Papa super Iudæos, & alios infideles, tradit Inn. & alij in c. super his. j. de voto. & voti redemp. & plenissime Nicola. Eymericus in Direct. Inquisit. par. 2. q. 46.

¶ Glo. seq. obijcit, & soluit.

d ¶ Assignes.] Sed ex quo appellatio eius admittitur, quare dicit Papa q beneficia illius alij interim assignentur, cum appellatione interposita, quæ recipitur, nihil innouari oportet. 2. q. 6. c. post appellationem. §. appellatione? Hoc ideo fit, quia ecclesia interim non debet carere suffragio clerici, & ideo ne seruitium ecclesiæ propter appellationem illius diminuatur, subtrahitur illi beneficium, & assignatur alij qui interim officiet ecclesiam vice sua, quia frustratoria videbatur appellatio. Bernar.

¶ Glo. seq. notat, & remittit.

e ¶ Priues.] Ex hoc patet, q q in ecclesia sua nõ vult facere residentiam, potest à plato suo ea priuari, nisi iusta causa fuerit impedit[9], quare residere non posset. j. de cler. nõ resi. inter quatuor. & c. vlt. De hac materia dictum est s. vt lit. non contest. quoniã frequenter.

iij COnsuluit.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, Non conuenit. Et intellige hanc litteram duobus modis. Primo q cum eps cõpelleret Iudæos, vt dimitterent mancipia Christiana in sua libertate, cum non sit licitum eis sm iuris dispositionem habere seruos Christianos: appellabatur ab eo per regem Francorum, qui interponebat appellationem in fauorem Iudæorum, à quibus forte multa commoda percipiebat. Secundo modo potest intelligi, quòd non appellabat hic rex, sed appellabatur ab eo, qui tamquam minister ecclesiæ compellebat Iudæos, vt dimitterent seruos Christianos. Et vtraque lect. potest adaptari litteræ: nec mutatur iuris dispositio: nam vtroque casu appellatio erat contra dispositionem iuris, merito non erat admittenda. Abbas Siculus.

CASVS. Quæritur an appellationi regis Francorum sit deferendum pro Iudæis, vt liceat eis habere mancipia Christiana, & synagogas ædificare? Rñdet Papa q non, cum sit contra concilium generale. Nota q appellationi factæ c leges & canones non est deferendum. Item nota contra Iudæos, q non possunt habere Christiana mancipia.

f ¶ Pro huiusmodi appellationibus.] Huiusmodi appellationibus non est deferendum c canonicas sanctiones. 54. dist. mãcipia. de quo decreto fit hic mentio, & j. de Iudæ. multorum. & c. Iudæi. 2. & c. cum sit nimis. & sic patet q appellatio, q fit c leges, vel canones, nõ est aliquatenus admittenda. j. de cleri. non resi. c. relatum. Ber.

Ianuensi. sed idẽ est, nam olim Genuã, Ianuam vocabant.

¶ Idem Genuensi † archiepiscopo.

¶ *Qui ante citationem vel notitiam litterarum misit nuncium ad Papam, appellare potest ne delegatus procedat: secus si post.*

CAP. XXX.

iiij AD † hæc, sicut asseris: & infra. ¶ Respondemus, quòd iudex si ei constiterit appellantem, antequam partes essent citatæ, vel delegatio[g] causæ peruenisset ad ipsum, qui appellationis interponit obstaculum, nuncium ad sedem Apostolicam[h] destinasse, factæ debet appellationi deferre; sed si post citationem fuerit destinatus, satis potest exequi quod mandatur.

Cap. 2. eo. tit. in 2. compil. Et de missione nuncij an aliquid nunc operetur vide Panormitanũ j. hoc tit. c. vt debitus.

iiij AD hæc.] Idem dicit quod c. meminim[9]. & c. suggestum. s. eod.

CASVS. Aliqua causa commissa est alicui appellatione remota, ille c quem cõmissio facta est, appellat, dicens se pro eadem causa nũcium suum ad sedem Apost. destinasse: quæritur an tali appellationi sit deferẽdum? Rñdet Papa, q si constiterit iudici appellantem destinasse nuncium ad sedẽ Apost. anteq̃ partes essent citatæ, vel anteq̃ delegatio causæ peruenisset ad ipsum, debet appellationi deferre. Si vero post citationẽ fuit nuncius destinatus: non tenet appellationi deferre. hoc intellige sm sillam. j. eod. vt debitus. Nota q missio nuncij excusat appellantem ne rñdeat coram iudice, cui causa est commissa: & hoc intellige si nuncius mittat anteq̃ partes fuerint citatæ. Si vero post, non excusat. Item licet causa oõ admittatur appellatione remota, potest tamen appellari.

g ¶ Delegatio.] idest cognitio delegationis factæ.

h ¶ Ad sedem Apostolicam.] hodie non admittitur talis appellatio, quia si haberet litteras super eodem negotio, non prodesset, si nondum essent iudici præsentatæ. j. eod. vt debitus. Similiter habes. s. eod. meminimus. vbi de hoc.

Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat. De intellectu vide Guidonem Pape hic.

¶ Idem.

¶ *Qui non detulit appellationi interposita ad Papam, mittitur cum litteris ordinarij ad curiam puniendus.*

CAP. XXXI.

DE † Priore: & infra. ¶ Cæterum si præfatus canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt †, ad sedem Apostolicam appellauit: & ipse tali appellationi deferre contempsit[i]: eum cum litteris tuis veritatem continentibus, de tanto excessu[k] satisfacturum ad sedem Apostolicã venire compellas.

Vide l. capitaliũ. §. famosos. ff. de pœ. Bar. in l. de minore §. tormenta. ff. de quæst.

¶ Idem.

¶ *Contra constitutiones regulares, appellatio religiosum non defendit.*

DE Priore.] CASVS. Quidam canonicus regularis appellauit à suo Priore, q modũ excedebat in correctione, quem fecit vestibus vsq; ad camisiã spoliare. Prior non obstante appellatione, pcessit enormiter c illum canonicum, vnde conquestus fuit dño Papæ: vnde mandat cuidã iudici, vt si pfatus canonic[9] appellauit pp enormitates ipsius Prioris manifestas, q reddũt ipsum notabilẽ, & ipse non detulit appellationi, cõpellat ipsum ad Apost. sedem cum litteris veritatem cõtinentibus venire, satisfacturum de tanto excessũ. Nota q prælatus non debet excedere modum in corrigendo: alioquin tenet appellatio, quæ aliàs non teneret. Item qui non defert appellationi legitimæ, debet puniri.

¶ Glo. seq. rec. per obiectionem decre. ad nostram, &c.

i ¶ Contempsit.] ex hoc patet, q si prælatus modum excedat 1 in correctione, qd bene admittitur appellatio à tali correctione. s. de offi. ordi. licet. aliàs à correctione non appellatur. s. eo. ad nostram. & c. reprehensibilis. vlt. respon. & j. eo. cum speciali. in fi.

1 Sicut iste vt dici in tex & patet in antiqua. & hoc respicit mag. glo. secũdũ Ab Ioan. And.

¶ Glo. seq. rec. per obiect. de l. quoniam iudices.

k ¶ De tanto excessu.] & sic patet q qui non defert legitime appellationi, debet puniri, vt si clericus fuit, deponi debet. 2. quæst. 2. c. decreto.

vt decreto. si laicus xxx. pondo auri mulctetur. C. de appella. quoniam iudices.

QVia nos.] Casvs. Statuit Papa in capitulo isto, quòd abbates, qui publica infamia sunt respersi, aut conuicti, si commoniti in cõi capitulo prælationi renunciare noluerint, vocem nõ habeant appellandi. Not. q in notorijs delictis non habet locum appellatio: nec contra correctionem admittitur appellatio. Bernar.

Cap. 5. eo. tit. in 2. compilat.

a Vt abbates.] supple, statuimus.

Verbum, sunt, deest in pluribus antiquis.

b Infamia.] de qua purgare se nequeunt. 2. q. 5. presbyter. sim. j. de simonia. de hoc.

Aliàs item & deinde, &c.

c Conuicti.] De plano etiam ordine iudiciario per oĩa non seruato. j. de accusa. olim. quia regulares huiusmodi de facili possunt à suis administrationibus amoueri, & ex leuibus causis. infra de accusa. qualiter & quando. in fin. & j. de simo. per tuas. in fine.

Cap. 6. eo. tit. in 2. compilat.

Glo. seq. rec. per quæstio. de quo communi capitulo loquatur.

Vnde cognosces ap-se hui° decretalis sẽsum.

d In communi capitulo.] Quod facere debẽt abbates & Priores de triennio in triennium. j. de statu regula. in singulis. & si sponte cedere noluerint, tunc præsidentes capitulo denunciẽt epõ diœcesano, qui ipsum remoueat. j. de sta. reg. in singulis. & cap. seq. §. 1. & in tali casu non habet locum hæc appellatio q huiusmodi correctionẽ, maxime cum publice sint infamati, vt per talem appellationẽ remaneat infamia. sim. s. eo. consuluit. sic & à pœna legis appellari non potest. ff. de verborum significa. l. antepenultima.

Cap. 7. eo. tit. in 2. compilat. Et vide Lãfrancum de Oriano, in c. quoniam contra. 1. de probatio.

Dictio, suam, deest in antiqu.

CAP. XXXII.

QVia † nos: & infra. ¶ Vt abbates [a] qui de aliqua publica infamia [b] publice respersi sunt † aut conuicti [c], deinde † in communi capitulo [d] commoniti, prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

¶ Idem.

¶ Iudex à quo, potest præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem: quo lapso reassumit iudex iurisdictionem.

CAP. XXXIII.

AD † aures nostras: & infra. ¶ Appellanti ad prosecutionem appellationis, terminus [e] congruus præfigatur: infra quem si appellationem nõ fuerit prosecutus, extunc compellatur stare iudicio delegati.

¶ Idem Abulen. episcopo.

¶ Si præcedẽte grauamine quis submittit se protectioni superioris, habetur pro appellante, dummodo seruauerit ea quæ in appellatione sunt necessaria.

CAP. XXXIIII.

AD † audientiam nostram noueris peruenisse, quòd cum Zamorensis episcopus G. presbyterum ecclesiæ [f] sancti Iacobi Zamoreñ. multipliciter molestaret, tandem idem presbyter se & ecclesiam suam †

AD aures.] Aduerte quia istud cap. non est ex toto superfluum: Nam loquitur in delegato, de quo non habebamus textum Ita apertum. Abbas Siculus.

Casvs. Dicitur in capitulo isto, q iudex debet appellanti cõpetentem terminum pfigere ad appellationem suam prosequendam, infra quem si non fuerit prosecutus appellationem, extunc debet iudex ipsum compellere stare iuri coram eo. Not. q tempus potest præfigi à iudice appellationi psequendæ. Item qui non psequitur appellationem, incidit in iurisdictionem iudicis à quo appellauit.

e Terminum.] hoc iam sæpius dictũ est 1. s. eod. psonas. & c. seq. & j. eo. sæpe. & c. oblatæ. quia perinde est ac si non esset appellatũ.

Tamen hæc decret. exprimit de iudicio delegati. Ioan. And.

AD audientiam.] Qui se & sua protectioni Papę submittit, licet verbũ, appello, non exprimat, intelligitur appellasse. h. d. Primo narrat factum. In secũdo dat iudicẽ: ibi, *Licet autem.* Abb. Sicu.

Casvs. Ecclesia sancti Iacobi Zamoreñ. subest ecclesiæ Compostellanæ. Eps Zamoreñ. multipliciter molestabat G. psbyterum pdictæ ecclesiæ sancti Iacobi Zamoreñ. pp quod idem presbyter se & ecclesiam suam sub ptectione dñi Papæ supposuit: sed præfatus eps nihilominus post inuocatum sedis Apost. patrociniũ, quia forte verbum appellationis, non expressit, dictum presbyterum excõicauit: pp quod idem presbyter dño Papæ fuit conquestus. Rñdet Papa, licet pdictus presbyter ex simplicitate verbum appellationis non expresserit, tñ se & sua sub protectione Apostolica subiecerat: vnde sine causæ cognitione non debuit aliqua snia condemnari: vnde mãdat, quatenus si constiterit ita esse, sniam, quam prædictus eps tulit in eundem presbyterum, denunciet nullam esse. Nota q simplicitati parcẽdum est. Item idem est supponere se sub protectione Papæ, sicut appellare ad ipsum: vt hic patet. sed hoc intelligo extra iudicium. Item non refert an aliquid ex æquipollentibus fiat. Item sine causæ cognitione non debet aliquis condẽnari, nisi in notorijs, vbi ordo iuris non seruatur. Item nemo ius sibi dicere debet. Item sententia excõicationis post appellationem lata, non tenet.

nostræ protectioni subiecit: & infra. ¶ Licet autem prædictus presbyter ex simplicitate [g] forte verbum appellationis non expresserit: quia tamen postquam se & sua nostræ [h] protectioni subiecerat, non debuit sine causæ cognitione [i], aliqua sententia condemnari: Mandamus, quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam quam præfatus episcopus in eũdem presbyterum tulit, denuncies non tenere [k].

¶ Idem archiepiscopo Terraconensi.

¶ Causa non est ad iudicem à quo remittenda, appellatione adhuc non iustificata, nisi de partium consensu.

CAP. XXXV.

ACcepta † conquestione canonicorum Pampiloñ. & infra. ¶ Non debet ad eos [l] causa remitti, nisi partes [m] consenserint, à quibus noscitur appellatum.

¶ Lucius tertius Galtero † Linconieñ. episcopo.

¶ Delegatus etiam datus cum clausula, appellatione remota, recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit aduocatus eius in illa causa.

CAP. XXXVI.

POstremo † fraternitati tuæ litteris præsentibus intimamus, quòd si causa alicui fuerit

f Ecclesiæ.] quæ est propria Compostellanæ ecclesiæ.

g Ex simplicitate.] vnde ei parcendum fuit. 86. distin. tanta. & ff. de iur. om. iud. si quis id. §. doli. & ff. si quis in ius vocan. non ierit. l. 2. §. 1. C. de testam. l. vlti. & j. de præscrip. super litteris.

h Nostra protectione.] Arg. j. de priuileg. ex parte. vbi nõ eximitur, licet aliquis habeat litteras protectionis dñi. Papæ, à iurisdictione sui iudicis. Solutio. ibi loquitur de generali protectione, hic specialis protectio fuit, quæ obtinuit vicem appellationis. & præterea ibi cõltat illos subesse suis prælatis. hic sacerdos iste non erat de iurisdictione Zamoreñ. epi, imo dicebat se subesse ecclesiæ sancti Iacobi Compostel. & erat in possessione libertatis, & allegabat super hoc priuilegiũ Compostellanæ ecclesiæ: quare sententia Zamoreñ. non tenuit. vnde sine causæ cognitione ius sibi dicere non debuit in presbyterum illum: ipso enim facto appellauit. argumẽtum j. eod. dilecti. & cap. vt nostrum.

Litteræ protectionis Papæ an eximant aliquẽ à iurisdict. sui iudicis.

Cap. 2. tit. de consecr. in 2. compilat. Vnde meli[us] legas hoc fragmentũ. & vide l. legatus. ff. de offi. præsid. & l. munerum. §. iudicandi. cum ibi notatis. ff. de muner. & honor.

Vualtero

Gualtero

i Cognitione.] delegata à Papa: quia ipse non posset cognoscere de hoc, an iusta causa fuisset huiusmodi protectio vel non, & an haberet iurisdictionem in ipsum: quia nemo ius sibi dicere potest. C. ne quis in sua causa. l. vnica. Ber.

Cap. 4. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lat. 10. cap. 18.

k Denunties non tenere.] & sic nulla fuit sententia tamq à nõ suo iudice lata pro huiusmodi protectione, ac si verbum appellationis expressisset. sic j. de senten. excõm. per tuas.

In hoc male dicit glo. nisi restringas hoc dictum ad proximo. & hoc plenius intelliges p not. j. eo. in [illegible]. in glo. sed quære. Io. Ioan.

ACcepta.] Diuiditur in duas partes. Secunda, ibi: *Non debet.* Abbas.

Casvs. Dicitur in capitulo isto, q si contigerit ab audientia alicuius iudicis appellari, non debet causa ad ipsum remitti, nisi partes in hoc consentiant. Not. q causa non debet ad eum remitti, à quo est appellatum, nisi in casibus.

l Ad eos.] vt 2. q. 6. §. vlt. & c. si quis episcopus accusatus. & C. de appel. eos qui. & j. de senten. excom. per tuas.

Glo. seq. rect. per obiect. resoluitur plurale in singulare.

m Nisi partes.] i. pars appellãs, q: quia nõ obstante q dictione alterius partis potest appellans redire ad priorem iudicem. j. eodem interposita. §. 1. tamen condemnabitur appellans aduersario in expensis alteri parti, si contradicente aduersario reuertitur ad eum iudicem: vt ibi dicitur.

Et sic resoluit plurale in singulare. j. de [illegible]. vt prima lega. ad h. & hic casũ debet exponi. j. cap. 1. lib. 6. Ioan. And.

POstremo.] Casvs. Dicitur hic, q si iudex delegatus sit consanguineus impetrantis, vel fuerit aduocatus in eadem, vel alia iusta causa suspectus, potest legitime recusari, licet sit ei causa remota appellatione commissa. Nota q si iudex fuerit consanguineus impetrantis, vel aduocatus in eadem causa, recusari potest, licet appellatio in litteris sit remota. Item ex qualibet iusta causa potest iudex recusari.

Glo. seq. quærit, arguit pro & contra, & soluit. Secundo iterum quærit & soluit. tertio ponit alia exempla suspicionis & remitit.

a Consan-

De hoc articulo vide Hippolytum de Marsilijs singu. 115. incip. affinitas recusans.

a ¶ *Consanguineus.*]Sed vsque ad quem gradum intelligimus istã consanguinitatem? Videtur q vsq; ad septimum. quia vsque ad illũ gradum succederet illi, alijs deficientibus. 35. q. 5. ad sedem in 1. col. vnde cum remaneat affectio, potest recusari vsq; ad illũ gradũ in quo posset ei succedere. argu. contra. quia hodie consanguinitas vltra quartum gradum non extenditur. j. de cõsang. & aff. nõ debet. ar. illius constitutionis, nõ debet. posset dici, quòd vltra quartum gradum nõ posset recusari vt suspectus. sed certe honestius reputo, quòd in superioribus adhuc repellatur: quia semper affectio & dilectio prima remanet: & succederet ei, vt dictum est. modica enim causa repellit iudicẽ, puta familiaritas. s. de off. deleg. insinuante. & periculosum est sub iudice litigare suspecto. 3. q. 5. quia suspecti. & C. de iud. apertissimi. Quid si iudex æqualiter esset consanguineus vtriusque? Tũc par affectionis causa suspicionem remouet ‡. ff. de ritu nup. non solũ. §. de vno. Item remoueretur iudex si esset dominus impetrantis. s. de of. deleg. causam quæ. vbi plures casus notantur. Item de hoc plures casus inuenies s. vt lit. non contest. accedens. Item si ab ipso appellatur in alia causa. s. eo. ad hæc. & c. propositũ. de eo qd hic dicitur, & s. de offi. delegati. causam quæ. & in decre. prædicta, accedens. plane inuenies de hoc. Bern.

¶ Nouiciensi.

¶ Cap 46. eo. tit. in 1. compil.

Quo autem eo iure siue dissentiant in interdictũ & excõicatio. tradit Ioã. Ananias in Rub. de cleric. excõ. ministr. & Geminianus in c. 1. de sen. excom. lib. 6.

‡ Idẽ not. Innoc. 4. q. 5. c. 1 & in Spe. de recus. §. 1. vers. sed quid si testis. & de hoc inspicies, an de eadem sit re. Ioan. And.

delegata, qui consanguineus[a] sit illius qui litteras impetrauit, aut in eodẽ negotio aduocati[b] officio functus: vel ex alia iusta causa suspectus huiusmodi delegatus non immerito poterit recusari, quamuis appellatione remota fuerit ei negotiũ delegatum.

¶ Idem Noruicensi ‡ episcopo.

¶ *Sententia interdicti non suspenditur per appellationem sequentem.*

CAP. XXXVII.

v AD ‡ hæc quoniã sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud seruare contemnunt: quid in hoc casu seruandum sit, consulere voluisti. Noueris igitur, quod sicut post appellationem excõmunicari nõ possunt: sic interdictum[c] nequeunt cui ante appellationem eos constat suppositos, declinare[d].

¶ Clemens tertius.

¶ *Iudex appellationis remittit appellantem & causam ad priorem iudicem, nisi sibi constiterit à grauamine, vel iniusta sententia fuisse appellatum.*

b ¶ *Aduocati officio.*] Qui enim fuit aduocatus in causa, postea in ea iudex esse non debet, aut assessor, ne actiones suæ vel aduocationis memor, incorruptu iudicis non possit nomen præferre. C. de offi. assesso. nemo. in fine. & qui similem causam habet, remouet. s. de iudicijs. causam quæ. Bernardus.

v AD *hæc.*]Communis diuisio. Secunda: ibi, *Noueris.* Abbas.

A Casvs. Aliqui clerici sunt interdicti, & appellãt, & de appellatione confisi non seruãt interdictũ; quæritur quid iuris? Rñdet sicut post appellationem legitimam nemo potest excommunicari, sic clerici nõ possunt declinare interdictum, cui ante appellationẽ suppositi fuerant. Nota quòd post appellationem nemo potest excommunicari. Item si excõmunicatio, vel interdictum præcedat, non releuatur per appellationem sequentem.

¶ *Glos. seq. primo æquiparat excommunicationem & interdictum. Secundo quærit: ponit duas opin. contrarias, docens primã seruari, quam in parte declarat & remittit, & in fi. sic loquitur, quod quid sentiat nõ appareat.*

c ¶ *Interdictum.*]Nota q excõicatio & interdictum æquiparantur in hoc. q sicut excõicatio post appellationem non tenet. j. de sent. excom. per tuas. ita & interdictum emissum per appellationẽ subsequentem non suspenditur, vt hic patet: & econuerso j. eo. pastoralis. nisi sub conditione ponatur interdictum. siue sentẽtia feratur medio tempore, potest appellari. j. eo. præterea. & j. eo. dilectis. §. quia. Sed quid si aliqua ecclesia interdicta est, & eps suspendat ad tempus interdictum, vt in ea celebretur, si quis tunc appellat, nunquid valet appellatio? Vĩ q non, licet relaxetur interdictum ad tẽpus vt in ea celebretur, interdictum tamen est, & in interdicta ecclesia bene celebratur. j. de priui. cum & plantare. §. quod si, & c. vt priuilegia. s. de offi. ordi. irrefragabili. & excommunicatus eũ potest prædicari. j. de sent. excom. responso. & c. cum voluntate. 1. respon. non enim est nouum interdictum, licet eius executio suspendatur. argum. ff. de preca. sed si manente. ff. de pecul. peculiũ. §. si rte. & ita appellatio non suspendit interdictum, & sic episcopus potest suspẽdere suum interdictum, nec prodest appellare medio tempore: & hoc dicunt Lau. & Vincen. & Tanc ‡ .j. eo. dilectis. §. quia. Et alij dixerunt sicut Guli. Naso, quòd episcopus nunquam potest suspendere suum interdictum quin tollat illud ex toto: vnde si tunc appelletur, & iusta sit appellatio, defendetur per

‡ Et Innoc. clam. eis. s. de consue. cum insuper. Io. An.

appellationem: & illud quod inducunt prædicti doctores ad hoc probandum, non probat hæc decre. cum & plantare. quia illud fit auctoritate speciali domini Papæ: vnde alij ad consequentiam trahere non possunt, vt possint facere quod celebretur in ecclesia interdicta. de facto tamen seruatur opinio prædictorum doctorum:

CAP. XXXVIII.

CVm ‡ in ecclesia: & infra. ‡ Accepimus, quod quidã clerici de Guar. occasione iudicij tui, quod velle obseruare[e] se iactant, Linconien. episcopi iudicis ordinarij sine causa rationabili cognitionem euitant. ¶ Vnde mandamus, quatenus si quando contigerit, aliquem de clericis, à præfato episcopo ad tuam audientiam appellare, non ante appellationem admittas, quam tibi constiterit eam, vel a grauamine[f] vel iniusta[g] condemnatione porrectam ‡ : alioquin[h] ipsum ad prædicti episcopi audientiam remittas[i], appellatione remota eius iudicio[k] pariturum[l].

¶ Idem.

¶ *Si appellans qui non prosequitur, redit ad iudicem à quo, & iterum grauatur: non obstante prima desertione, potest iterum appellare. hoc dicit, & est casus notabilis. Panormitanus.*

CAP. XXXIX.

DIrectæ ‡ nobis tuæ litteræ demonstrarunt, quod cũ in tua præsentia causa cuius

& quòd hoc possit fieri. probatur. j. eo. dilectis. §. quia. vbi de hoc. De appellatione facta dum ‡ suspenditur interdictũ, dic vt not. in prædicto. §. quia. dixit Tan. quòd si ecclesia interdicatur, tale interdictum potest suspendi: sed si homo interdicatur, tale interdictum non potest suspendi quin tollatur in totum: quia non potest esse in ecclesia & extra eodem tempore. Sed nõ credo, quòd episcopus possit dare alicui priuilegium celebrandi in ecclesia interdicta: quia illud pertinet ad Papã. Additio. & est arg. pro eis s. de offi. ord. irrefragabili. & hoc est quasi expressum in tex. & in gl. j. eo. dilectis.

d ¶ *Declinare.*] j. eo. pastoralis.

CVm *in ecclesia.*] Primo narrat factum. Secundo prouidet: ibi, *Vnde.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam clerici de Gallia Linconiẽ. episcopi volentes ipsius iudicium declinare, vt sub archiepiscopo litigarent sine rationabili causa euitabant episcopum suum, appellando ad archiepiscopum: Significatum fuit hoc domino Papæ: Vnde mandat ipsi archiepiscopo, quatenus si aliquando contigerit aliquem de clericis à prædicto episcopo appellare ad ipsum, non prius eorum appellationem admittat, quàm ei cõstiterit appellationem interpositam fuisse, vel ab iniusto grauamine, vel ab iniusta condemnatione: alioquin remittat illos ad episcopum suum. Nota quòd archiepiscopus non est iudex ordinarius subditorum suffraganeorum, nisi in certis casibus. Item nullus debet appellare nisi grauetur: alioquin remittendus est ad eum à quo appellauit.

‡ Cap. 12. eo tit. in 2. compil. Et vide in hoc per alios Guido nem l'apr.

‡ Vide l. g. ad cum. ... & l vni. C. vt cau. post pube adsit ...

‡ Cap. 13. eo. tit. in 2. compil.

e ¶ *Obseruare.*] quod de iure facere non possunt nisi per appellationem, & in alijs certis casibus, qui notantur s. de off. ord. pastoralis. loquitur Papa archiepiscopo Cantuariens.

f ¶ *A grauamine.*]expresso in appellatione, in quo casu tantum tenet appellatio ante sententiam. j. eo. vt debitus. & c. cum causam. in fine. & c. dilecto.

g ¶ *Iniusta condemnatione.*]in casu isto cum appellatur à diffinitiua sententia, non est necesse causam exprimere, nisi q dicat, appello ab iniusta sententia ‡ : & tunc debet superior cognoscere, vel alij committere secundum arbitrium suum.

¶ *Glo. seq. arguit & remittit.*

h ¶ *Alioquin.*] id est si appellatió non sit legitima, remittitur ad illum à quo appellauit ‡ , vt procedat in causa cum appellauit à grauamine, vel quòd exequatur sententiam quam ipse superior confirmauit. & sic est hic opti. argum. q iudex appellationis qui confirmat sententiam, quam alius tulit, non debeat ipsam mandare executioni, sed primus. De hac materia tractatur s. de offi. dele. pastoralis. §. præterea.

i ¶ *Remittas.*] aliàs causa ad eum à quo appellatum est, remitti non debet, nisi de consensu appellantis. s. eod. accepta. & j. eod. interposita. §. 2.

k ¶ *Eius iudicio.*]ita q omne ius saluum sit ei contra quem fuit appellatum: vt si tunc fuit minor, nunc autem factus maior: iure minoris vtetur. ff. de minori. l. intra vtile. 1. responso.

l ¶ *Pariturum.*] nam ‡ archiepiscopi non habent iurisdictionem super subditis suffraganeorum suorum: nisi in certis casibus. s. de offi. ordi. c. pastoralis. & capitulo, duo simul.

‡ Comme. ... in l. ... & ibi Bal. C. de ...

‡ Videto hic Io. An.

‡ Hæc glossula nec Bernardi est, nec in vetustis ēe pluribus reperitur.

DIrectæ.]Communis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.* Abbas.

Casvs. Quãdã causa matrimonialis tractabatur corã ordinario

dam matrimonij tractaretur, in qua pars viri consanguinitatis vinculū opponebat, & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellasset: nec appellationem suam præfixo termino fuerit prosecuta: postmodum ea renunciante [a] appellationi quam fecerat, tu in causæ cognitione procedens, de parētela testimonia recepisti. verum quia mulieris pars iterum appellauit: postulas vtrum ad calculum sententiæ procedere valeas, edoceri. ¶ Respondemus igitur, quòd licet iuxta decretum Laterañ. concilij [b], postquam in termino prosequendæ appellationis statuto, appellans suam appellationem non fuerit prosecutus, auctoritate tua libere possis vti: tamē quia iterum appellauit (cū secundū iura ei † licuerit in eadem causa bis appellare [c]) à iurisdictione tua se fecit exemptam: præsertim cum hic ad separationē matrimonij, quod est res fauorabilis [d], intētio viri procedat.

¶ Celestinus † tertius.

¶ *Sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione, suspenditur, si ante cōditionis euentum fuerit appellatum. h. d. inhærendo verbis litteræ, vt sic satisfaciat cuilibet lecturæ. Et est decisio subtilis & multum allegabilis.*

CAP. XL.

ij PRæterea † requisiti fuimus, si quis iudex lata proferit sententiam: Nisi Sempronio infra viginti dies satisfeceris [e], te excommunicatū, vel suspēsum, aut interdictum esse cognoscas †: ille in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minime satisfecerit, vtrum ille sententia tali † ligetur, aut interpositione appellationis tutus existat? ¶ Videtur autē nobis, quòd huiusmodi sententiam appellationis obstaculū debeat impedire [f].

¶ Idem.

¶ *Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in alijs. hoc dicit.*

CAP. XLI.

SEcundo † requiris, cum pluribus articulis in vna commissione positis, in vno tātum contingit appellationem expresse vetari: vtrum appellatio teneat, si super alijs fuerit appellatum. ¶ In quo † tibi respondemus, quod cum secundum beatum Gregoriū † verba intentioni [g] deseruiant †: & hæc sit nostra intentio, vt de omnibus articulis qui in cōmissione ponuntur, iustitia suū cōsequatur † effectū: in omnibus [h] appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim interest, vtrū † inhibeatur primo, an secundo, medio, an in fine: cum (sicut

---

dinario: corā quo vir impedimentū cōsanguinitatis opposuit: mulier sedē Apost. appellauit, iudex statuit terminū appellanti: mulier illa non fuit prosecuta appellationem in termino constituto, & ea renunciante appellationi, iudex in causa ꝓcedēs, recepit testes de cōsanguinitate: Tandem mulier iterum appellauit: petijt iudex vtrum debeat ad sñiam ꝓcedere? Rñdet Papa, ꝙ licet in cōcilio Laterañ. sit statutum, vt si aliquis appellauit, & infra terminum sibi præfixū appellationem suam non fuerit ꝓsecutus, iudex auctoritate sua libere possit vti: tñ quia iterū appellauit (quod sibi licuit in eadē causa) à iurisdictiōe illius fuit exēpta, præsertim cum hic ageretur ad separationē matrimonij, qđ est res fauorabilis. No. ꝙ si appellans appellationem suam in termino præfixo non prosequitur, iudex postea in causa ꝓcedet. Item in eadē causa potest bis appellari, super vno articulo. Item matrimonium res fauorabilis est.

a ¶ *Renunciante.*]j. de offi. deleg. gratum. ipso enim facto renunciauit appellationi testes ꝓducendo sic j. de iis q̄ fi. à ma. part. cap. capit. ex ore. j. de priuile. si de terra. & c. accedentibus.

b ¶ *Lateranen. concilij.*] s. eo. reprehensibilis. & j. eo. sæpe. sic C. de temp. appell. l. vlt. §. vlt.

¶ *Glo. seq. allegat duas concord. reliquum recitetur per obiectionē, altera parte absente.*

c ¶ *Appellare secundo.*] sic 2. q. 6. c. si autem. §. si quis in quacunque. & C. ne li. io vna eademq; causa. l. vnica. & quod dicit, appellare secūdo, intellige à diffinitiua sententia, à qua secūdo appellare ꝑmissum est [i], & nō vltra. j. eo. sua. & vt dicunt iura ꝓdicta. & hoc idem locū habet, ante sñiam si grauaretur quis pluries super vno articulo. secūdo posset appellare etiam super illo, immo ante sñiam si grauaretur quis posset appellare pluries quàm secūdo vel tertio vel quarto, quotiens super diuersis articulis grauaret: quia super vnoquoq; articulo licitum est appellare si grauaretur.

d ¶ *Res fauorabilis.*]j. qui matri. accus. pos. videtur. Bern.

PRæterea.] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Videtur autem.* Abbas.

CASVS. Iudex sña ꝓtulit sñiam: Nisi infra viginti dies satisfeceris Titio, cognoscas te suspensum, vel interdictum, vel excōicatū: ille ꝙ quem sñia lata est, medio tempore appellauit, nec ad diem præfixum satisfecit: quæritur vtrum ille sit excōicatus, aut non pp appellationem ante terminum interpositam? Rñdet Papa, ꝙ appellatio hmōi sñiam impedit & suspēdit. Nota ꝙ sñia excōicationis lata sub cōditione vel in diē nō ligat, nisi adueniēte die vel ꝯditione: & ideo si medio tēpore appellet, suspendit eius effec[*]: vt hic patet.

e ¶ *Satisfeceris.*] Quid sit satisfacere, habes ff. qui satisda. cog. l. 1. & ff. de pig. act. si rem alienam. §. omnis. Lauren.

¶ *Glo. seq. tria facit: primo notat & signat contrarium, secundo ponit differentiam inter sententiam excōicationis & alias sententias. Finis vers. per q. de excommunicato sub conditione, qui ea pendente mutat forum.*

f ¶ *Impedire.*] Et ita suspenditur sententia, quæ nondum tenet. non enim tenebit nisi extante conditione. j. de sent. excom. à nobis 1. ex quo autem teneret, non suspenderetur eius effectus per appellationem. j. eod. pastoralis. in fin. Arg. contra. quia vbicunque conditio extiterit, perinde habetur ac si ab initio pure contrahatur. ff. qui pot. in pig. ha. l. potior. & ita sentētia excommunicationis sub cōditione potest ferri, & statim currunt tempora appellationis, vnde statim appellandum est ante diem conditionis, vt hic patet. sic & aliæ sententiæ sub conditione possunt ferri. sed ibi infra decem dies est appellandum: post decem dies nō auditur appellans, licet adhuc non extet conditio. 2. q. 6. biduum. & illud not. ꝙ si pēdente conditione efficiatur de alieno foro, is in quem lata est huiusmodi sententia: puta quia transtulit domicilium alio loco, nihilominus ligatus erit existente conditione, nisi ante cōditionem appellauerit. arg. C. de testa. manumi. statuliberis. arg. op. ad hoc. s. de foro competenti. capi. penulti. Lauren.

SEcundo.] Diuiditur principaliter in duas partes. sicut duo sunt dicta. secūdum: ibi, *Tertio* Abb. Siculus. Vbi sint aliæ q̄stiones siue partes huius cap. dictū est s. de off. deleg. c. prudentiam.

CASVS. In vna commissione plures articuli cōtinentur, in vno tātum articulo appellatio inhibetur: appellatur super alijs articulis, quæritur an teneat appellatio? Rñdet Papa, ꝙ secūdum Gregorium verba deseruiunt intentioni, & hæc est intentio Papæ, vt de omnibus articulis qui in cōmissione ponuntur, iustitia fiat, & ideo appellatio in omnibus articulis intelligitur interdicta: nec refert vtrū appellatio inhibeatur in principio, medio, vel in fine: quia vt dicunt iuris argumēta, ea quæ ponunt in principio, ad medium & finem: & quæ in medio, ad finem atque principium sæpe referuntur. Tādem ponit aliā quæstionem: aliquis proponit se habere iudicem suspectum, quæritur an causam suspicionis allegare teneatur & probare? Rñdet Papa quòd causam suspicionis allegare tenetur: & partes eligere debent arbitros, nō multum remotos, qui de suspicione cognoscant: quod si non fecerint, iudex partes ad hoc compellat: & si infra terminū competentem à iudice assignatum suspicio probata non fuerit: iudex ex tunc in causa procedat: sed si suspicio fuerit probata, iudex vlterius in causa ꝓcedat: quia suspecti & inimici iudices esse non debent. Nota ꝙ verba intentioni deseruiunt, & secundum intentionem proferentis verbum ꝓlatum intelligendum est. Item appellatio refertur ad omnia quæ in commissione ponuntur. Item determinationes quæ in principio ponuntur, omnia sequentia determinant, & econuerso. Item causa suspicionis specificanda est coram iudice. Item causa suspicionis non coram iudice suspecto, sed coram arbitris à partibus electis probari debet. Item iudex debet cōpellere partes vt arbitros eligant, qui de causa suspicionis cognoscant. Item si causa suspicionis infra terminum præfixum probata non fuerit, iudex in causa procedere debet. Item suspecti & inimici iudices esse non debent.

g ¶ *Intentioni.*] 22. q. 5. humanæ. & j. de verb. signi. intelligentia.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *In omnibus.*] j. eodem, inquisitioni. contra. Solue: hoc contra quod dicit hic, locum habet cum est vnum negotium principale, sed plures articulos continet pendentes ex negotio principali. exemplum pone s. de rescri. cum dilecta. & s. de offi. deleg. venerabilis. Illud autem quod dicitur j. eod. in decre. Greg. inquisitioni. loquitur cum plura sunt negotia omnino diuersa in vna commissione contenta. Exemplum pone de hoc 2. q. 1. in primis. tunc licet

fit

¶ In omnibus manuscriptis ita: ei licuerit in eadem causa appellare secundo & hanc lectionem agnouit glossa hic verbo: appellare.

¶ In codice Barbarica, Clementis iij.

¶ Cap. 14. eo tit. in 2. compil. Et in hac materia vide Bal. in repet. c. cōmissa. de ele. in lib. 6. & de intellectu Anton. But. in c. host. de voto & voti redemp.

¶ Eidem glossa. hoc dico ꝓ causa, quia si sña contra te ꝓ me lata, appellasti secūdo, & iudex secundæ app. cassa[...] 1. & 2. sñam. ab illa potero appellare: & hoc respectu appella. quarta. & de hoc vide in Spec. de app. §. quoniam. [...] Ioā. And.

¶ Hic videt deesse obstante, & quæ est in veteri cōpilatione.

¶ illo

¶ Cap. 16. eo. tit. in 2. compil. Reliquas quæstiones seu partes huius decretalis habes s. c. prudentiā. de offi. deleg. & c. prudētiā. de mut. pet.

¶ Aliàs legitur: In quo taliter respondemus. aliàs ita: In quæstione taliter respondemus.

¶ Lib. 16. in Iob. c. 7.

¶ Vide l. patet. §. sīdeiū. ff. de leg. 1. & in l. cū pater. § dulcissimis. & vtrobique per Bart. ff. de leg. 2.

¶ consequatur

¶ Aliàs (ut vtrū inhibeat' primo, an secūdo, medio an fine.

sit prohibita in vno: non tamen est prohibita in alio, nisi hoc dicatur in decr. Gre. arg. ad hoc ff. de mino. etiã. §. 1. C. de repud. l. vnica. sed hodie ipso iure remota est appellatio. j. eod. vt debitus.

a ¶ *Viriusque iuris.*] canonici, & ciuilis. 32. q. 7. Apostolus. ff. de pac. item quia. §. vlt. & ff. de verb. obl. Titia. §. 1. C. fami. ercis. quoties. C. de pact. petens. ff. si cer. pet. lecta est. de leg. 1. si seruus plurium. in fine.

vtriusq;[a] iuris argumenta nos docent: ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa vero quæ in medio, ad finem atque principium sæpe referri contingat.

¶ *Causa suspicionis proponenda est coram iudice qui recusatur, & probanda coram arbitris. h. d.*

¶ Tertio postulas edoceri: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cum aliquis iudicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem allegare[b] tenetur: sed partes vt in aliquos[c] non valde remotos conueniant, per eundem iudicem debent[d] cogi; coram quibus si causa suspicionis infra terminum[e] competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate sua iudex vtetur. Quòd si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit, causæ cognitioni supersedere[f] tenebitur recusatus. Ipsa namq; ratio dictat, quòd suspectis[g] & inimici, iudices esse non debent.

¶ Idem.

¶ *Non tenetur iudex vel aduersarius*

¶ *Glo. seq. instruit coram quo, qualiter & quãdo sit proponenda recusatio, & coram quo probanda: & quod agẽdum ea probata.*

b ¶ *Coram eodem allegare.*] Nota quòd hæc decre. loquitur de iudice delegato. sed j. eo. cum speciali. loquitur in ordinario. Vnde nota, quòd qui iudicem recusare intendit, causam iustæ recusationis debet allegare corã ipso: vt hic dicitur, talem videlicet, quę si esset ꝓbata, deberet legitima reputari. j. eo. cum speciali. sicut in appellatione. j. eo. vt debitus. & recusatio danda est in scriptis. s. de ꝓbatio. quoniam. & ante litem contest. debet proponi, cum sit dilatoria. 3. q. 3. offeratur. & s. de re iud. inter monasterium. & C. de iudi. apertissimi. vel saltem infra terminum statutum à iudice ad dilatorias proponendas. s. de excep. pastoralis. nisi ex noua causa superueniente post lit. contest. ꝓponi nõ põt. s. de offi. dele. insinuante. Secundũ leges potest ꝓponi vsque ad viginti dies, vt in prædicto §. offeratur. & C. de sen. & interlo. om. iud. Auth. & consequenter. Causa vero suspicionis coram arbitris à partibus electis est probanda. s. de offi. deleg. suspicionis. & j. eo. cum speciali. & s. de foro compe. licet. 1. Causa vero recusationis non probata delegatus in causa procedat. ea vero ꝓbata supersedere debet iudex, ne amplius se intromittat, cum apparet ipsum non habere iurisdictionem post ꝓnunciationem arbitrorũ. In ordinario secus est: quia potest committere causam illam personæ non suspectæ, vel illam causam remittere ad superiorem. j. eo. cum speciali. & ibi de hoc etiam inuitis partibus: quod non potest delegatus: vt ibi notatur.

c ¶ *In aliquos.*] id est, arbitrum, vel arbitros. An tales arbitri veri dicantur, dictum est s. de offi. delegati, suspicionis.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Debent cogi.*] Arg. contra. ff. de iudi. si quis ex aliena. sed ibi dubitatur an iudex sit, hic autem non: cum constat de iurisdictione, sed prætenditur recusatio. Lauren.

e ¶ *Terminum competentem.*] Terminum istum non iudex, sed arbitri statuere debent. s. de off. deleg. suspicionis. Hodie vero debet iudex assignare terminum, vt in decre. Innocen. iiij. in hoc eodem titulo, capitulo, legitima. [lib. 6.]

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

f ¶ *Supersedere.*] Contradicit lex: quia licet iudex delegatus recusetur, potest causam alij delegare. C. de iud. cum specialis. ibi: nõ ꝓbatur causa suspicionis, sed allegata suspicione delegat causã alij. & quia non grauatur in aliqua probatione, permittitur à lege vt delegatus alij deleget: sed hic necesse habet ꝓbare causam suspicionis: & ideo quia in hoc grauatur, releuatur ꝓbata suspicione: vt amplius non committat inuito recusatore, & nos aliud seruamus secundum canones. Certe lex illa non dicit, quòd committere possit causam, & sic non contradicit.

g ¶ *Suspecti & inimici.*] sic 3. q. 5. quia suspecti. & C. de iudi. apertissimi. Bernard.

AN *sit.*] Habet duos intellectus. secundum primum potest summari sic: Appellationi suæ renunciat, qui post eam aliquid in apertus præiudicium innouauit. ꝓm alium intellectũ: Non est deferendum appellationi illius, qui appellationi aduersarij non detulit. Secunda pars: ibi, *Respondemus.* Abbas.

Margin notes: ¶ Quæ autem & quot sint causæ iustæ recusationis tradit copiose Hostiensis. in sum. tit. de recusat. §. quæ sunt iustæ causæ. & Ioan. And. in c. legitima. de appel. lib. 6.

¶ Ibi ergo cognoscit, hic non: quia hic prius quàm sit ordinatus ... Io. And.

Casus. Aliquis paratus erat spoliare aliquem re sua: ille appellauit ne aliquam iniuriam sibi faceret, vel grauamen: non obstante illa appellatione spoliauit illum: Spoliatus traxit suum spoliatorẽ in causam, paratus probare incontinenti suam spoliationẽ: ille spoliator appellauit: quæritur an eius appellationi sit deferendum? Rñdet Papa, quòd cũ in eo sit puniendus in quo peccauit, appellationi illius nõ est deferẽdũ, qui appellationi deferre neglexit. No. quòd punitur quis in quo peccauit. Item quòd appellationi ab alio interpositæ non defert, nec ei appellanti est deferendum: quia frustra legis auxilium implorat, qui committit in legem.

deferre appellationi, cui non detulit appellans.

CAP. XLII.

AN† sit deferendum appellationi illius, quę aduersarius de expoliatione post appellationem legitime interpositam sibi facta† , paratus est incontinenti[b] conuincere, nos duxisti per tuos nuncios consulendos. ¶ Respondemus, quòd cum in eo quis† puniendus sit, in quo deliquit: qui appellationi deferre neglexit† , se beneficio reddit appellationis indignum[i].

¶ Innocentius iij. illustri regi Francorũ.

¶ *Habet duos intellectus. secundum primum hoc intendit: Merus executor nõ recusatur, nec ab eo appellatur, nisi modum excedat, maxime si est datus cum clausula, appellatione remota, secundum alium intellectum hoc dicit: A iudice suspecto non receditur per appellationem, nisi modum excedat.*

CAP. XLIII.

NOuit† ille qui nihil ignorat: & infra. ¶ Præterea interdicti sententiã Cardinalis nõ edidit[k], sed potius publicauit[l]: nec fuit dictator ipsius,

¶ *Gloss. seq. quærit, ponit op. Lao. & soluit.*

b ¶ *Incontinenti.*] Sed qualiter ĩtelligis illud, incontinenti, an vsq; ad triduum? C. de erro. aduo. l. vlt. an fine interuallo. s. de test. cogen. præterea. & s. de elect. quia ꝓpter. & s. de rest. spol. litteras. & s. de testi. veniens 2. an quam cito potest. ff. de statu libe. si peculium. §. vlt. & ff. ad Tertu. l. 2. §. confestim. Sol. hoc potest committi arbitrio iudicis, vt dixit Alanus. Ego dico, quòd hic supplendum est, maxime: quia idem esset si congruo tempore hoc probaret: quia frustra auxilium legis implorat, qui committit in legem. s. eod. constitutis. & s. de elect. bonæ. & ff. de mino. auxilium. in fin. & hic expresse dicitur; nisi ipse se sponte obligaret, vt hoc probaret incõtinenti. quia posset renunciare iuri suo, simile. s. de restit. spo. c. 13.

¶ *Glo. seq. arguit pro, & soluit contrarium.*

i ¶ *Indignum.*] nunquid ille qui non detulit appellationi in vna causa, repelli debet in alia à beneficio appellationis? Ar. quòd sic. s. de exce. cum ecclesiasticæ. & s. de elect. bonæ. in fin. & j. de vsu. quia frustra. ff. quod quisque iuris. l. 3. §. hæc pœna. Rñdeo quòd nõ debet in alia causa ab illo vel alio repelli: & sufficit quòd semel punitus est: arg. s. de electio. cum in cunctis. §. clerici. & c. cum Vinton. Et sic habes, quòd quis punitur in eo in quo deliquit. sic j. de iure patron. pastorali. & s. de tempo. ordi. litteras.

NOuit ille.] Diuiditur. Secunda pars: ibi, *De suspicionis.* Abbas.

Casus. Dominus Papa mandauit cuidam legato in Francia, vt terram regis Franciæ supponeret interdicto: quod & fecit: Rex Franciæ conquerebatur delegato, quòd perperam processerat contra ipsum, quia cũ esset ei suspectus, appellauit ab ipso, & post appellationẽ, in terram suam tulit suam interdicti. Rñdet Papa regi dicens, quòd Cardinalis sñiam illã non edidit, sed potius publicauit: nec fuit dictator ipsi᷒, sed potius executor: sed ab executore appellari nõ potest nisi modum excedat. Et Papa in litteris Cardinali directis appellationem inhibuit: de suspicione dicit, quòd licet non credat eum suspectum: & si tamen fuisset, propter illam appellationẽ desistere non debuisset: quia non suo motu, sed de mandato Papæ processit. Nota quòd ab executore appellari non debet, nisi modũ excedat. Item licet executor sit suspectus, ab eo tamen propter hoc appellari non debet: quod si fiat, nihilominus debet exequi quod mandatur, cum nullam habeat cognitionem.

k ¶ *Non edidit.*] sed dominus Papa tulit sententiam illam.

¶ *Glo. seq. adducit similia.*

l ¶ *Publicauit.*] sic & Achatius non fuit dictator noui erroris, sed veteris imitator. 24. q. 1. Achatius. & 12. distin. præceptis. & j. de feu. c. 2. simile j. de priuil. quia intentionis. qui enim rem perducit in lucem, potius rem declarat quàm aliquid noui faciat. ff. de acquir. rer. do. adeo quidem. §. si quis. in fin. ff. de test. hæredes. §. 2. ff. si seruus ven. sicuti. §. distant. aliàs, sed si queratur.

Margin notes: † Cap. ix. eo. tit. in 2. compil. Et v. de Matheslatiũ singul. allegat. no. ta quod in aliis. † Aliàs: facta. † vel, quia, deest in antiquis. † neglexerit. † Cap. i. eo tit. in 3. compil. Et est pars cap. nouit. s. de offi. legat. & de iud. j Concor. text. in l. si quis in conscrib. est cõcord. C. de pact. 4 Et habetur quòd ... in qua fiat dem ... Io. And.

a ¶ *Secundum ius.*] tam canonicum quàm ciuile. ĩ. de re iudi. quod ad consultationem. & 2. q. 6. c. ei qui. §. sunt quorum. versi. ab executore. & C. quorum appellatio non reci. l. ab executore.
b ¶ *Ab executoribus.*] hoc intelligendum est de mero executore, qui nullã habet cognitionẽ, sed tñ executionem. ĩ. de offi. deleg. pastoralis. §. quia vero. vbi de hoc. & ĩ. ne. proxi. decretero. talis fuit iste.

Item si quis impetrat litteras ante terminum à iudice, vel ab appellante statutum tacito de illo termino, literæ non valent, & tanquã contumax punitur in expensis.
e ¶ *Alterius.*] scilicet appellantis.
¶ *Glo. sequens notat, & remittit.*

¶ Aliàs, verius.

c ¶ *Modum excederent.*] sic ĩ. ut. pxi. quod ad cõsultationẽ. vbi de hoc.
¶ *Glo. seq. dupliciter legitur.*
d ¶ *Debuisset.*] Ex hoc videtur q̃ sicut nõ posset appellari à mero executore, ita nõ potest recusari. ĩ. eo. super eo. & c. 2. §. 3. sed si non esset merus executor, bene posset appellari ab ipso & recusari. Io. † Sed verũ pot[o] dicere littera ista, q̃ si qs appellat à suspectio, q̃ ppea non debet dimittere quin pcedat, qa primo recusatio est pponenda: & si iudex illam non admittat, si sit iusta, tunc est appellandum, quia tunc ipsum grauat. suspicio enim pponẽda est s̃m formã illius decreta. ĩ. eod. tit. 2. requiris. & ĩ. eo. cum speciali. Bern.

¶ In recentioribus impressis sic: de suspicione autẽ obiectu.

¶ Idẽ not. 2. q. 6. §. sûnt quorũ. ver. ab executore. l. A. Et concor. l. à diuo Pio & ibi. 2. §. si super reb[o]. ff. de re iu. & in l. maies. §. q̃ modic. eo. tit.

SAepe.] Diuiditur. Primo ponit constitutionis causam. Secũdo statuit: ibi, *Quia tamen.* In qua sex facit. Primo statuit vt appellatione recepta terminus habeat vicem peremptorij. Secundo ibi, *Quod si forsitan.* quid si interposita puocatio non fuerit recepta. Tertio: ibi, *Saluis.* saluat constitutiones disponentes super desertione appellationis. Quarto: ibi, *Quicquid.* declarat primum dictũ huius constitutionis. Quinto: ibi, *Si quis.* punit præuenientem terminũ hominis. Sexto: ibi, *Hoc autem.* ɔstitutionẽ determinat. Abb.

¶ Cap. 2. eo tit. in 3. compil.

¶ Dictio, subsequentis, deest in antiquis.

sed verius† executor. Vnde cũ secundum[a] ius ab executoribus[b] appellari non possit, nisi forsan modum[c] excederent in exequendo: Nos etiam in litteris super hoc directis ad ipsum, appellationis curauimus obstaculum inhibere: appellationi ab eo interpositæ nõ fuerat deferẽdum. ¶ De suspicionis† autem obiectu, licet eum merito tibi suspectum non fuisse credamus: nõ tamen & si fuisset, propter appellationem interpositã ab eo, desistere debuisset[d]: ad quod nõ proprio motu, sed nostro potius præcepto processit.

¶ Idem.

¶ *Si appellatio recipitur à iudice, vel approbatur à parte, terminus ad eam prosequẽdam præfixus obtinet vicem peremptorij, vt in absentem procedatur, acsi peremptorie fuisset citatus: nec talis terminus præueniri poterit ab aliqua partium.*

CAP. XLIIII.

SÆpe† cõtingit, quòd cũ ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius[e], neque per se, neq; per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia [subsequentis†] responsalis[f] mãdatum procuratorium occultantis, lites quæ de facili poterant terminari, remaneãt indecisæ, cum frequenter iuris quæstio[g] moueatur, cuius apud nos probationes necessariæ [in contrario†] non existunt, & interdum etiam facti[h] quæstio de leui posset partibus præsentibus comprobari. Vnde licet in Lateranensi[i] † concilio fuerit cõstitutum, vt si in quocunq; negotio aliquis appellauerit[k], & eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellauit venire neglexerit, competentem illi recompensationẽ faciat expensarum, vt hoc saltem timore deterritus†, in grauamen alterius non facile quis appellet. ¶ Quia tamẽ propter hoc quæstiones nihilominus prorogantur, præsenti decreto statuimus, vt si huiusmodi appellatio vel à iudice recepta†, vel à parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum, edicti peremptorij vires obtineat[l], ita videlicet vt ex tunc in absentem[m] perinde procedatur, ac si peremptorie[n] vocatus ad iudicium extitisset. ¶ Quòd si forsitan interposita prouocatio malitiose recepta, vel approbata non fuerit, cum cõstiterit legitime

f ¶ *Responsalis.*] sic videtur q̃ negligentia siue dolus pcuratoris noceat domino. De hoc dictum est. ĩ. vt lit. non conte. c. 1.
g ¶ *Iuris quæstio.*] de hoc potes habere plura exempla, scilicet vtrum laicus vel aliquis in minoribus ordinibus constitutus eligi possit ad dignitatem vel minor xxv. ann. vel aliquis possit habere plura beneficia de iure cõi. de hoc nulla probatio apud Papam est necessaria, cũ ipse habeat ius in scrinio pectoris sui. C. de testa. omnium.
h ¶ *Facti quæstio.*] Quæstio facti quandoq; præsentibus partibus de leui posset probari, puta per confessionem partium, vel per instrumẽta quæ haberẽt, vel per testes præsentes.
i ¶ *In Lateran. cõcilio.*] ĩ. eo. reprehensibilis.
K ¶ *Appellauerit.*] illud nota, q̃ qui appellat, si appellatio sua recipiatur à iudice, vel ab aduersario approbetur, tenetur illam psequi sufficienter, quantum ad totum negotium: aliàs si nuncium mittat ad impetrandum tantum, vel nullum mittat parte altera prosequente, condemnabitur in expensis alteri parti. ĩ. eo. Nicolao. & c. interposita. §. 1. aliàs si nõ approbetur appellatio à iudice aut ab aduersario, sufficit mittere procuratorem ad impetrandum, licet altera pars sit præsens, vt in decre. interposita. §. 1. secus est de appellato, quia ei non imponitur prosequendi necessitas, nisi venire velit vel solus vel cum aduersario. 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. & potest negligere causam si vult, cum sine ipsa possit causa appellationis tractari si contumax fuerit. C. de temp. appel. l. vlt. §. illud. eo prius citato. ĩ. eod. pertuas. Et nota quòd qui appellat à grauamine, causam in scriptis assignare tenetur[a], & petat apostolos in quibus iudex causam exprimat appellationis, & cur appellatio non sit admissa: Vel si forsitan appellationi sit delatũ, postea statuat terminum appellanti: & si appellatus voluerit, partes debent per se vel p procuratores instructos ad causam ĩ tractandum accedere. quod si appellans non fecerit, reputabitur non appellans, & ad primum iudicem remittetur, & in expensis parti alteri condemnabitur: & si appellatus hoc contempserit, ipse in expensis condemnabitur: vt ĩ. eo. tit. in decre. Inno. iiij. cordi nobis est. ĩ. eo. tit. [lib. 6.]

¶ Inclusa desunt in antiquis exemplaribus.

¶ Lateranensi sub Alexan. iij. cap. 6.

¶ deuinc.

¶ suscepta.

Casus. Aliqui appellant ad sedẽ Apostolicam, sed pp defectũ alterius partis non prosequentis appellationẽ interpositam nec p se, nec per alium, vel forsitan ex malitia pcuratoris mandatum occultantis, lites quæ de facili poterãt terminari, remanent indecisæ: quia si sit quæstio iuris, illa posset cuius expediri cum pbationes nõ sint ibi necessariæ: & si esset quõ facti, de leui posset partibus psentibus cõprobari. Super hoc olim statutum fuit in concilio Lateran. vt si quis in quocunq; negotio appellauerit, & ille qui appellatus fuit, venerit appellante minime cõparente, appellans debet appellato cõdemnari in expensis. Sed quia pp hoc lites nihilominus progabantur, statuit Innoc. iij. vt si hmõi appellatio à iudice recepta, vel à parte fuerit approbata, iudex statuat terminũ appellanti: ita si infra terminũ appellationẽ nõ fuerit psecut[us], eo elapso peremptorij edicti vires obtineat terminus assignat[us], vt extunc in absentem perinde pcedatur, ac si peremptorie vocatus fuisset ad iudiciũ: q̃ si appellatio interposita malitiose recepta vel approbata non fuerit, nihilominus vigorem suum obtineat, cum apparuerit legitime puocatum, saluis constitutionibus pmulgatis de appellãtibus post sententiã: quia tunc illis non psequentibus appellationes suas post terminum appellationi p̃fixum, rata manet snia, quæ fuerat appellatione suspensa: veruntamen quicquid posset pponi circa citationem peremptoriã ab absente ad sui defensionẽ, illud idem pponi possit aduersus huiusmodi appellationem. In fine dicit, si quis p̃uenerit terminum appellationis, & veritate tacita litteras impetrauit, careat impetratis, & in expensis alteri parti cõdemnabitur. Nota arg. q̃ contumacia siue dolus pcuratoris nocet domino. Item quæstio iuris pbationem non requirit. Item qui non prosequitur appellationem suam infra terminum sibi statutum, iudex eo elapso procedat tamquam citatus peremptorie nõ venisset. Item citatus peremptorie auditur iustã causam absentiæ allegans.

¶ Concor. tex. in Lateran. § si vero. cũ seq. C. c. & in l. 1. §. libellis. per Bar. eo. tit.

¶ Non solum ad curiam appellatum, sed etiã ad causam principalem.

l ¶ *Obtineat.*] Ipsa appellatio siue terminus statutus à iudice ad ipsam prosequendam erit loco peremptorij: vt eo elapso procedat iudex in causa, si non fuerit appellationem prosecutus.
m ¶ *Absentem.*] hoc potest intelligi de appellante & appellato.
¶ *Glo. seq. ponit duo conuenientia inter terminum appellationis, & citationem peremptoriam, & vnum in quo discrepant.*
n ¶ *Ac si peremptorie.*] Vt si lis nõ est ɔtestata, excõicetur reus absens q appellauit, vel mittat actor in possessionẽ causa rei seruãdæ. si lis est cõtestata, potest ferri diffinitiua snia si liqueat de causa: vel si non liqueat; ɔstituat ver[us] possessor. ĩ. de do. & cõtu. put ĩ. vt lit. nõ ɔtest. qm̃. §. in alijs. si actor est absens, q appellauit pcedat ɔ̃ ipsum ad testiũ receptionẽ, & ad diffinitiuã sniam, vt ĩ. de do. causam q. put no. in decr. put. Itẽ in alio habet appellatio similitudinẽ cũ citatiõe perẽptoria, vt sicut perẽptorie citat[us] q nõ venit nõ auditur appellas 34. q. 3. de illicita. sic nec appellãs, q nõ psequit appellationem

tionem. ʒ. eo. personas. & c. cum sit Romana. In hoc tñ differunt. q̃a peremptorie citato iudex potest facere gratiã. ʒ. de offi. dele. cõsuluit. sed si quis non ꝓsequitur appellationẽ, statim tenet sñia: vt ʒ. eo. cũ sit. nec amplius audit appellãs, vt ibi dr̃ s, & hic ver. saluis, & c. & hoc intellige cũ notũ est hoc iudici, ꝙ appellãs nõ est ꝓsecutus appellationẽ in termino constituto, & ipse nõ cõparet in præsentia iudicis in ipso termino. aliàs non potest procedere ꝯ absentem.

a ¶ *Saluis constitutionibus.*] hoc respicit id q̃d dixi. ʒ. ver. extunc in absentem ꝓcedat, & c. sed hic post sñiam statim rata manet sñia, & procedit iudex ad executionẽ tãtũ: sed tũc ante sñiam alius est modus ꝓcedẽdi, vt dictum est in notula illa, vt si lis non est conte. &c.

¶ *Glos. seq. alle. concor. & rationem reddit, quærit, arg. pro, & soluit. Iterum quærit, & ponit opin. Vincen. item Tancre. quam approbat.*

b ¶ *Rata manet sententia.*] Sic. ʒ. eo. cũ sit Romana. & 2. q. 6. ei qui. §. appellatore. qui enim non prosequit appellationẽ, fingit nõ appellasse. C. de temp. appel l. vlti. §. vlti. vnde etiã retro notat infamis. ff. de ijs qui no. infa. furti. Sed nunquid est idẽ in sñia excõicationis, vt si aliquis fuerit excõicat⁹ post appellationem, & eã non prosequitur: an tũc rata maneat sñia excõicationis: vt fingatur non appellasse? Vi ꝙ sic: quia retro notatur infamia qui condemnatur de furto, nec ꝓsequitur appellationẽ: vt in l. prædicta. furti. Sed hoc nõ est verũ in sñia excõicationis: quia aut appellatio tenuit, aut nõ. si tenuit excõicatio lata postea ipso iure nulla fuit. j. de sen. excõ. p tuas. & ita siue ꝓsequitur appellationem siue non, non efficitur postea aliqua. ff. de re. iur. quod ab initio. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest. vltra vnã col. si appellatio non tenuit, ergo excõicatio postea facta statim tenuit. & aliud est 2 in sñia excõicationis quàm in alijs: quia effectus aliarũ sñiarũ suspendit si appelletur. ff. ad Turpil. l. 1. in fi. sed effectus excõicationis nõ suspẽditur per appellationẽ. j. eo. pastoralis. ex hoc sequeretur absurditas si aliquis retro esset excõicatus. sequeretur enim ꝙ aliquis canonice electus esset. & tñ cassanda esset electio eius facta medio tempore. Ioã. Sed pone aliquem epm depositum, statim post sñiam appellat, appellatione pendente excõicat subditũ suũ, nunquid talis excõitio tenet? Vinc. dixit, ꝙ si eps non appellauit, vel si appellauit & nõ fuit appellationem ꝓsecutus, excõicatio non tenuit. Arg. l. prædi. ff. de ijs qui no. infa. l. furti. quia fingitur non appellasse. C. de tẽp. ap. l. vlt. §. vlt. si fuerit ꝓsecutus, siue confirmet sñia, siue nõ, tenuit excõicatio. T. dicit & melius, ꝙ ex quo appellauit, remansit in officio suo: quia qui appellat, non dr̃ condemnatus. ff. de pœn. l. 2. §. vlti. & integer est status eius, vt interim fungatur honoribus. ff. de appel. interposita. ff. nihil inno. l. vnica. §. integer 3. & ideo siue ꝓsequatur siue non ꝓsequatur appellationem, excõicatio tenuit, & hoc s̃m prædictam rationẽ, quam Ioan. assignauit. si vero non appellauit, acquieuit sñiæ: & sic per sñiam amisit omnẽ iurisdictionem: vnde si tulit postea sententiam, nulla fuit.

c ¶ *Absente proponi.*] Hoc vult dicere litera ista: sicut absens peremptorie vocatus, qui nõ potuit venire iusta de causa detentus, audit allegans impedimentum suum, ita ꝙ reuocatur qd̃ ꝯ eum factum est. s. ti. prox. cũ Bertoldus. & ff. de iud. si prior. & 4. q. 5. quisquis. sic appellans si non potuit appellationem suam prosequi infra terminum constitutum, auditur volens probare impedimentum. ʒ. eod. cum sit Romana. & c. cum ex ratione. & C. de temp. app. l. vlt. §. illud.

d ¶ *Præueniens.* Hoc intelligitur de termino statuto à iudice, vel ab appellante, secus est in termino statuto à lege, quem potest quis præuenire. 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. dum tamen appellatus nimiũ non ꝓcurrat vt appellantem in commissione impetranda supplantet. j. eo. oblatæ.

e ¶ *Tacita veritate.*] Quia tacuit impetrando ꝙ terminus statutus fuisset à iudice vel à seipso.

f ¶ *Careat impetratis.*] Iste cui præfigitur tempus ab homine, non potest ante terminũ illum impetrare. Nunquid illud tempus currat in anno appellationis? Non videtur: quia tunc non est in mora; quia si vellet procedere non potest, vt hic dicit: & ei qui agere nõ potest, non currit tempus: vt dicit lex. C. de anna. except. l. 1. §. vlt.

g ¶ *Pœnam contumaciæ.*] Quia punitur in expensis. ʒ. eo. reprehensibilis. & iudex cui sit commissio, illum condemnabit ad expẽsas. j. eo. vt debitus.

h ¶ *In litibus.*] Et vbi non seruatur iuris ordo: vt in notorijs. ʒ. de iureiur. ad nostrã. & in causa inquisitionis. ʒ. vt li. non cont. qñ. & vbi crimina patent, & corriguntur. ʒ. eo. reprehensibilis. & c. cum sit Romana. in fi.

prouocatũ, nihilominus eam vigorẽ volumus obtinere. Saluis[a] constitutionibus de prouocantibus post sententiam promulgatis: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfixum, rata manet sententia[b], quæ fuerat appellatione suspẽsa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente[c] proponi, aduersus appellationem huiusmodi valeat allegari. ¶ Si quis autem terminũ appellationis præueniens[d], tacita veritate[e] litteras impetrauit: & careat[f] impetratis, & pœnam contumaciæ[g] nõ euadat. Hoc autem in litibus[h], siue iudicijs exercendis volumus obseruari.

¶ Idẽ Lemouicẽs. & Caturcẽs. epis.

¶ *Appellatione deserta per negligentiam appellantis, potest iudex ex officio procedere in casibus in quibus eius officium exuberat. & est casus valde notabilis.*

CAP. XLV.

CONstitutus[i] in præsentia nostra archidiaconus Claremoñ. nobis exposuit, quod Claremoñ. decanatu vacante, quidam canonici vota sua in episcopum transtulerunt[k], & episcopus cum quibusdam alijs expresse contentientibus in eundem archidiaconum ei contulit decanatum, vndecim canonicis prius appellãtibus, ne quis assumeretur præter assensum omnium[l] in

¶ *Constitutus*] Si appellans in causa electionis infra tempus legitimum non ꝓsequit, non ꝑ hoc præiudicat cognitioni faciẽdæ officio iudicis super impedimentis electi. h. d. Diuiditur. Primo ponitur partis narratio. Secunda: ibi, *In electio*. Papæ motiuum. & iudicũ datio. Abbas Siculus.

CASVS. Vacante decanatu Clarem. quidã canonici contulerunt potestatẽ eligẽdi in epm, & quidã non, hoc acto in illa translatione vel collatione, ꝙ eps nõ ꝓcederet ad electionẽ sine alijs: Dũ essent in tractatu electionis, xj. canonici appellauerunt, ne aliquis eligeretur in decanũ sine assensũ omniũ requisito: Eps cũ quibusdã alijs contulit decanatum archidiacono illius ecclesiæ: & pars alia aliũ elegit: Quidam Cardinalis legat⁹ sedis Apostolicæ, examinationẽ electionis illius cõmisit duobus abbatibus, vt causam instructã ad sedem Apostolicam remitteret, non vt appellationi interpositæ derogaret: facta examinatione, Cardinalis transmisit illam ad sedẽ Apostolicam, partibus postmodum in præsentia Papæ constitutis, archidiaconus prædictus prædicta omnia allegauit, petẽs electionem de se factam confirmari. Ex parte aduersa responsum fuit, ꝙ non erat confirmanda, sed infirmanda: quia facta fuit post appellationem contra formam epo traditam: & ꝙ archidiaconus sponte renunciauit facto epi: Ad hoc fuit ꝑ archidiacono allegatum, ꝙ illi non erant vlterius audiendi, cum appellationem suam infra terminum non fuerant ꝓsecuti: Dominus Papa his & alijs auditis, intellexit per assertionem Cardinalis prædicti, quòd sub ea forma fuerat appellatũ, ne sine assensu omnium ꝓcederetur in electione decani: & ꝙ appellationẽ infra annum non fuerant prosecuti, nec allegauerunt causam ꝑp quam esset eis biennium concedendum: quia sicut infra annum miserunt bis nuncium, ita potuerunt mittere procuratorem: veruntamen ne videatur dominus Papa peremptorias exceptiones propositas sub silentio præterire, mandat iudicibus, quatenus si constiterit archidiaconum sponte renunciasse facto episcopi, ex quo facto nititur: vel si constiterit ipsum episcopum processisse ad electionem ipsius archidiaconi contemptis prædictis canonicis, sine quibus ad electionem procedere non valebat secundum sibi traditam potestatem, eidem archidiacono super decanatu silentium imponant: alioquin nominationem seu electionem de alio factam, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncient irritum & inane. Nota quòd ius eligendi potest transferri in vnum. Item qui non prosequitur appellationem infra annum, postea non admittitur ad eam prosequendam, nisi iustam causam ostenderet propter quam daretur ei biennium. Item qui repellitur vna via, admittitur per aliam viam. Item licitum est cuilibet renunciare iuri suo. Item forma mandati seruanda est.

i ¶ *Constitutus.*] hæc decre. loquitur de materia illius. ʒ. de test. veniens secundo.

k ¶ *Transtulerunt.*] Et quidam alij retinuerunt penes se potestatẽ eligendi, hoc acto in ipsa translatione, quòd eps sine alijs ad electionem non procederet: vt j. dicitur.

¶ *Glos. seq. recitatur per obiectionem, & dat duas solutiones.*

l ¶ *Præter assensum omnium.*] id est præter assensum omnium requisitorũ. quia omnes sunt vocandi. ʒ. de elect. ꝙ sicut. & c. q̃a ꝓp. & c. bonæ memoriæ 2. Si velles intelligere præter assensum omnium, scilicet habitum in electione, nõ valuisset appellatio: q̃a nõ est necesse ꝙ oẽs consentiant in electione: quia sufficit consensus maioris partis & sanioris capituli in electionib⁹, ex quo vocati sunt omnes: vt dicit illa constitutio, quia ꝓp. & multa alia iura eius-

Hæc glossula non reperitur in antiquis codicibus, nec creditur Bernardi esse.

alias, Lemouicẽ. & Caturcẽ. epis.

Iam ex hac decreta. obseruabis multa singularia, quæ præ cæteris colligit Guido Papæ hic.

dem tit. & ĩ. de ijs quæ fiunt à maiori parte capi. cap. 1. seruata forma illius capituli, quia propter.

a ¶ *Derogaret.*] quia nec posset si vellet, ex quo appellatum est ad superiorem, vel delegauit: ĩ. de officio legat. licet. & ĩ. de postu. bonæ memoriæ.

quam à maiori & saniori parte capituli Meteñ. eps. confirmauit: & cum vellet ei dare inuestituram, decanus appellauit ad sedem Apostolicam contra ipsum impotentiã allegando, dicens illũ cancellariũ impotentẽ in partibus illis, in quib9 bona præpositurae posita sunt, addens q alia sibi opponeret in presentia, Papæ q̃ tunc in presentia iudicis suspecti noluit explicare.

decanum, cum electioni eius xxv. tum per se, tum episcopo medio consentirent. Cumque sancti Marcelli presbyter Cardinalis tunc Apostolicæ sedis legatus, per partes illas transitum faceret, non vt appellationi interpositæ derogaret[a], sed vt instructam transmitteret ad nos causam, sancti Egidij † & sancti Andreæ abbatibus examinationẽ delegauit[b] ipsius: & mandauit eisdem, vt partem contradicentem electioni decani citarent ad ipsum, contradictionis suæ causam in eius præsentia ostensurã: & infra. § Intellecto igitur per assertionem Cardinalis quod sub ea forma fuerat appellatũ, ne sine assensu omnium procederetur in electione decani: & quod appellantes appellationem infra annum nõ fuerant prosecuti: nec erat propter quod eis esset bieńnium indulgendum[c]: cum sicut bis infra tempus legitimũ simplicem nuncium ad sedem Apostolicam destinarant †, sic potuissent[d] saltem semel procuratorem idoneum destinasse: Ne tamen peremptorias exceptiones[e] ex eorũ parte propositas, videamur sub silentio præterire: Mandamus, quatenus si vobis constiterit archidiaconũ facto episcopi ex quo nititur, sponte renunciasse[f]: vel prædictum episcopum processisse[g] ad electionem ipsius, prætermissis[h] prædictis, sine quibus ne procederet in illa translatione voluntatũ ex qua nititur archidiaconus, proponitur esse actum, ei super decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem seu electionem taliter factã[i] de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denũcietis irritũ & inane.

¶ Idem cancellario Meteñ.

§ *Contra electum vel confirmatum, nullum aliud ius expectantem, non admittitur regulariter exceptio vel appellatio, maxime frustratoria ad impediendum electionis vel confirmationis effectum, sed possessione habita poterit accusari vel denunciari. h.d. & secundum hoc est casus notabilis.*

CAP. XLVI.

ij) CONstitutis † in præsentia nostra decano sancti Saluatoris, & cantore Meteñ. & ĩ. § Meteñ.[k] episcopus intimauit, quòd sancti Saluatoris præpositura vacante, die electioni præfixo, per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo canonicos adiurauit[l], vt secundum Deum & iuxta conscientiam suam, vnum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem ecclesiæ magis vtilẽ[m] & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus diaconibus, & subdiaconibus tribus, dictum cantorem in præpositũ nominauit: Cantor[n] vero ipse, qui presbyterali officio fungitur, & Custos cum Scholastico & magistro B. sacerdotibus, leuitis duobus, & subdiaconibus quinque te † concorditer elegerunt: cuius electionem tamquam à maiori[o] & saniori parte capituli factam (cum de personæ tuæ honestate constaret) prædictus episcopus confirmauit: & cum tibi vellet domum † & inuestituram porrigere (vt est moris) decanus ad sedem Apostolicã appellauit: contra te impotentiam[p] dun-

¶ *Gloss. seq. obijcit. ponit duas opin. lo. & Tancre. & secundam approbat.*

b ¶ *Delegauit.*] Sed qualiter potuit iste legatus delegare causam alij, cum iam esset delata ad Papã per appellationẽ, & id. ĩ. de off. del. studuisti. & ea. licet? Ioan. dicit q speciale est in causa vbi appellatur ab electione, q alter cognoscere possit. Tanc. dixit & melius, q hoc facere non potest, nisi de consensu partium, quẽ credebat hic interuenisse, ad hoc vt causam magis instructam remitteret ad Papam per iura prædicta. C. de rela. l. 1. & 2. & ĩ. eo. intimasti.

c ¶ *Indulgendum.*] quia indulgeri nõ debet nisi ex iusta causa. ĩ. eo. d. cũ sit. & c. ex ratione.

d ¶ *Potuissent.*] Sic ĩ. de elect. bonæ. & de do. & contu. cum dilecti.

e ¶ *Exceptiones.*] Duas videlicet, quas statim subiũgit, quas iudex ex officio suo decurso tempore appellatiõis admittit, & de eis mandat inquiri, ne per surreptionem promoueatur. arg. ĩ. de elect. cum dilecti. sic. C. de tem. ap. l. 2. in fi. In huiusmodi electionibus præcipue valet officium iudicis. ĩ. de elect. cũ nobis olim 3. & capitulo, nihil est.

f ¶ *Renunciasse.*] quod ei licuit. 7. q. 1. quàm periculosum. & C. de pac. si quis in conscribẽdo. vnde amplius non est audiẽdus. arg. ĩ. de inst. cum venissent.

g ¶ *Processisse.*] Excedẽdo fines compromissi, & ita nihil egit. ĩ. de elect. cum dilecti. & de cõfirmatiõe. examinata. ff. de arbitris. Pedius.

h ¶ *Prætermissis.*] prædictis xj. canonicis. & sine quibus procedere non debebat, prout expressum fuit in translatione voluntatum: vt dicit hæc littera.

i ¶ *Factam de alio.*] ab illis xj. pendẽte electione decani, de qua & si dubitaretur an teneret, non est alia facienda. arg. C. qui da. tut. vel cu. pos. l. 1. secus si notorium esset. ĩ. eo. constitutis. & ĩ. de iure pa. c. illud. Vin.

ij) COnstitutis.] Appellatio frustratoria possessionem confirmari nõ impedit. Ita cõiter summatur, sed s̃m hanc summatiõẽ hæc decr. esset in dubio. Diuiditur. Primo narrat factum. Secundo diffinit, ibi, *Nos ergo.* Tertio protellatur: ibi, *Si quid.* Abbas.

CASVS Vacante præpositura sancti Saluatoris Meteñ. die statuta ad celebrandam electionem eps Meteñ. adiurauit canonicos illos per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, vt secundum Deũ vnum eligerent de duobus, in quos partes videbantur conuenisse, quem magis vtilem & idoneum ecclesiæ reputarent: post hoc decanus cum quibusdam nominauit in præpositum cantorem Meteñ. cantor sancti Saluatoris cum quibusdam alijs concorditer cancellarium Meteñ. elegerũt in præpositum: cuius electionem tam-

tia iudicis suspecti noluit explicare. demũ causa ista ad sedẽ Apostolicã est delata: decanus pro parte sua in presentia Papæ hæc & alia proposuit: Dñs Papa examinato negotio, q̃a ei constitit euidenter appellationis causam corã epo expressam, rationabilẽ nõ fuisse, & aliã non expressit, quãuis dixerit q exprimeret corã Papa: vnde ipse statuit, vt per ea quæ dicta fuerant, cõfirmationis effect9 nõ debeat impediri: Postquã vero pacificã possessionẽ ipsius præpositurę habuerit, si quis contra ipsum aliquid proponere voluerit, nõ in modũ exceptionis, sed in modũ denũciationis vel accusationis, licẽtiã habeat proponendi. Nota, q qui appellat etiam extra iudicium, causam iustæ appellationis debet exprimere. Itẽ corã iudice appellationis potest q̃s exprimere aliam causam q̃ illã, quam in appellãdo expressit: qđ locũ habet in hmõi appellationib9 electionũ. Item qui non potest excipere, potest accusare vel denunciare.

k ¶ *Meteñ.*] ex vna parte.

l ¶ *Adiurauit.*] Talis adiuratio loco iuramẽti habet. 2. q. 5. si q̃s presbyter. ĩ. de purg. can. c. 1.

m ¶ *Magis vtilem.*] Ad hoc quidẽ de iure tenẽtur: ille enim q̃ est doctior & sanctior, est eligẽdus. 8. q. 1. licet ergo. cuius cõparatione cæteri grex dicanť. 25. dist. c. vnũ oratoriũ. §. nunc autem. & 1. q. 1. vilissim9. & 61. dist. in sacerdotibus. licet talis sit eligendus, sufficit tñ si sit idoneus: q̃a proueniens sciẽtia toleratur in prælato. ĩ. de ele. cũ nobis olim. & sufficit q non sit malus. 16. q. 7. monasteriũ. ĩ. de presum. dudum.

n ¶ *Cantor.*] Sancti Saluatoris.

o ¶ *Maiori & saniori.*] Quasi à duabus partibus electus: vnde merito debuit præualere, qđ semper obtinet in electionibus. ĩ de elect. quia propter. & in alijs etiã negotijs ecclesię, nisi à paucioribus aliquid rationabile ostendatur. ĩ. de his, quæ fiunt à ma. par. ca. c. 1.

¶ *Glo. seq. primo tac. per obiec. & sol. secundo q̃rit, ar. pro & contra, & soluit.*

p ¶ *Impotentiam.*] Impotentia proueniẽs ex nimia senectute, vel corporis debilitate, bene nos repellit à promotione. 85. dist. archidiaconũ. Sed hic non obijciebat talis impotentia: vt patet ex littera. Sed numquid est habenda ratio potentiæ in electionibus siue diuitiarũ, siue nobilitatis, sicut habet ratio dignitatis[4]? Arg. q sic. 4. q. 3. in testibus. 30. dist. hoc scripsimus. 97. dist. nobilissimus. 41. dist. nõ cogamur. 24. q. 1. qui contra pacẽ. in Auth. de defen. ci. §. 1. coll. 3. & ĩ. de præb. de multa. ff. de custo. & exhi. re. l. 1. & ff. fam. er. si q̃ sunt. & ff. de fi. instru. l. vlt. & C. qui bo. ce. pos. l. vlt. Sed contra videtur, vt paupertas preferatur. 12. q. 2. gloria epi. & c. Socrates[5]. 15. q. 1. illa. in fi. ff. de va. & extraor. cog. l. 1. §. est enim res quidẽ sanctissima. Sol.

si omnes

a Aliàs supra vel delatum est negotium ad Papam.

Illidij.

a Respondeant id qđ quidam dicit, q fuit creatum potestant examinare sicut metropolitanus. ĩ. eo solicitudinẽ. nã sc̃dm hoc remitteret causam instructã. Io.

destinauerant.

Vbi de hoc & 18. dist. praesules. Ioan. And.

Cap. 4. eo. tit. in 3. compil.

Et de principua huius decretalis quæstione, an videlicet sit nouus semper eligere magis idoneũ, vide D. Thomã 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. arg. & Concil. Trident. sess. 24. de reformat. c. 1. & conc. Trid. sess. 24. de reformat. 1. & c. 18. vbi dignum eligendum docet.

Hoc est Cancellarium Meteñ. cui hoc scribit Papa.

domum habeat aliquot antiquiora est Plane Gregorij. in alijs, domũ, vt in antiqua compilatione, & tunc expone, domũ, scilicet possessionem.

4 Adde ad hoc Bar. in l. si plures. ff. de pac. & l. 3. §. ex ea re. ff. de ce.

5 Et q. 1. c. denique. vbi not. q̃ sit peccatũ habere diuitias. Ioã. And.

taxat allegans: proponendo te in partibus illis, quasi penitus impotentem, in quibus præpositurae possessiones existunt; addens, quod alia tibi obijceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia iudicis suspecti noluit explicare[a]. ¶ Nos ergo, quia constitit euidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem[b] non fuisse† : aliam autē tunc non expressit: & si dixerit idem decanus, quòd aliam[c] † vellet obijcere coram nobis: decernimus tuæ confirmationis effectum, non debere per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum[d] exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum: sed in modum denunciationis vel accusationis duxerit proponēdum, postquam pacificā ipsius præpositurae possessionem fueris assecutus, proponendi licentiam non negamus.

¶ Idem Vigorieñ. episcopo.

¶ *Appellari potest, si locus non tutus partibus assignatur, etiam si sit scriptum appellatione remota.*

CAP. XLVII.

EX† parte tua: & infra. ¶ Præsenti pagina respondemus, quòd cum excusetur honeste, qui ad præsentiam delegatorum iudicum non potest secure venire citatus: tu vel tui, quotiens ad illos iudices vos euocari contigerit, ad quorum præsentiā vobis periculosum[e] est ire, libere poteritis appellare, etiam si in litteris commissionis, appellationis fuerit remediū interclusum: nisi iudices[f] vobis assignent locum idoneū & securum.

¶ Idem episcopo, decano, & præcentori Herfordeñ.

¶ *Licite appellat reus, si non auditur excipiens procurator actoris non habere sufficiens mandatum: vel se prius conuentum per alias litteras, de quibus non fit mentio in secundis. hoc dicit quo ad titulum.*

CAP. XLVIII.

SIgnificauit† nobis magister hospitalis Eboraceñ. & infra. ¶ Præterea capitulū Eboraceñ.

---

si omnes aliæ circunstantiæ pares essent hincinde, satis potest recurri ad diuitias seu potentiā: vt p eas subleuetur ecclesia per iura prædicta. Item patet hic ꝙ non recurritur ad dignitatem, cum ouumerus est longe maior ab alia parte. s. de elect. dudum n.

a ¶ *Explicare.*] r Aduertendum est, ꝙ hic deficit totus iste textus sequens, sm quòd compertum est in registro, & incipit: Nec appellatio quam post cōfirmationē obiecerat, confirmationis factum debuit impedire, qm à minori parte ꝯ constitutionē maioris & sanioris nulla rationabili causa obiecta vel ostensa interposita fuerat: quia & decanus opponens rationabilem causam suæ appellationis, nec opposuit, nec ostendit. Nos ergo, &c.

b ¶ *Rationabilē non fuisse.*] Ex hoc patet, ꝙ epa non tenebatur deferre appellationi prædictæ: quia licet alius sit potentior, nō fuit iusta causa appellandi, dum tñ alter sit idoneus. & sic potentia hmōi vel nobilitas nō præfert: sed ideo detulit, q̃a dicebat se velle aliā pponere corā Papa.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. contra, soluit, & opi. ponit.*

c ¶ *Aliā vellet obijcere.*] Ex hac litera satis colligit, ꝙ aliā exceptionē, siue aliam causam possum proponere corā iudice appellationis, quā expressetim coram illo à quo appellaui. arg. ff. de ap. scio quæsitum. & noua instrumenta & allegationes possum inducere in causa appellationis. C. de tēpo. ap. per hanc. Sed ꝯ. j. eo. dilecto. & c. vt debitus. quia non admittitur appellatio, nisi sit rationabilis causa expressa: vt ibi dr. ergo si illā non expressit, postea non potest aliam exprimere, pp quam nō appellauit. In casu præsenti dico, ꝙ coram iudice appellationis possum opponere quancunque causam rationabilē volo, siue illā expresserim in appellatione, siue non: vt s. vt lit. non cōtest. accedēs. & s. de fi. instr. cū Ioannes. & de hoc s. de excep. deniq;. & multo fortius si' ptestatus sum me velle tūc aliā pponere, vt hic. & si decanus aliam pposuisset, bene fuisset auditus: sed nullam pposuit: quia non habebat quid obijceret: vel mutauit consilium suū, & superior tenetur illā admittere. q̃a si nihil opponeret, ipse ex officio suo tenet inquirere de ipsa electione, & meritis electi. s. de elec. cū nobis olim. & c. nihil est. & c. venerabilē. immo si aduersarius negligēs esset, superior debet inquirere de exceptionib' perēptoriis. s. eo. c. px. ne p surreptionē aliquis adipiscatur honores. s. de elec. cum dilectus. & in c. cū nobis olim. Quid iuris sit in alijs casibus ab isto, dicetur. j. eo. dilecto. In hac snia quantū ad casum præsentem erat T. Alij, vt Io. & Da. colligebant ex hac littera, ꝙ in casu isto nō potest opponi alia exceptio q̃ fuisset expressa, cū succubuit in vna, nec licet variare, ne ecclesia diu vacet. Vel hic nō fuit admissus: quia cum succubuit in vna, præsumitur calumniose aliam proponere. 3. q. 10. placuit. Quod prius dixi teneas. Ber.

ADDITIO. Hodie opinio Ioan. & Da. est approbata per iura noua: vt patet in ca. vt circa. de elect. [lib. 6.] & c. constitutionem. de elect. in clemen.

¶ *Gl. si. dupliciter obijcit, ponit opi. Io. iterū obijcit, ponit opi. Io. & soluit.*

d ¶ *In modum exceptionis.*] Simile j. de conces. præb. post electionē. in fi. Sed cum isti detur actio ad impugnandū electionē, multo fortius exceptio debet dari ad impediēdum. s. de iureiur. quemadmodum. quia turpius eijcitur, &c. vt ibi. & cui damus actionē, multo fortius & exceptionē. ff. de superfi. l. 1. §. is autem. & ff. de reg. iur. inuitus. §. cui damus. Præterea qualiter potest iste electus pēdente lite recipere dignitatem, ꝯ id. 81. dist. tanus. j. de accu. deus omnipotens. & s. de test. cap. vlt. & ff. de re mili. qui stans. Io. dixit ꝙ hoc ideo statuitur, quia præsumitur, ꝙ calumniose & differendi causā obijciat. Arg. s. de elect. cū dilectus. & s. de resti. spo. litteras. immo videtur, ꝙ cum in modum exceptionis obijcitur crimen electo: nisi electus publice sit infamatus de illo crimine, ꝙ differenda sit exceptio. j. de acc. accedēs. Arg. C. de edict. diui Hadri. tol. l. 2. C. de Falc. l. 2. & sic videtur ꝙ iste sub conditione recipiat dignitatem, si innocens repertus fuerit. ff. de tut. & cura. da. ei qui. Item patet hic, ꝙ licet aliquis sit exclusus à iure excipiendi: nō tamen à iure denunciandi vel accusandi. Sic. s. de iureiur. quemadmodum. in fin. simile. j. de conces. præb. post elect. in fi. Sed quare iste etiā post confirmationē nō potest obijcere crimen in modū exceptionis: vt j. de accu. super his? Respondeo ratione psumptionis oneratur duriori modo agēdi quia de facili repellitur quis à denunciādo: vt si fuerit inimicus vel criminosus, q denunciare non potest, cum se non correxerit, vel si nō præmonuit; similiter est durū agere criminaliter pp pœnā talionis, sed excipere potest quilibet criminosus & excommunicatus. s. de excep. dilecti. in fin. Io. Alia ratio verior est, quia vlterius non posset obijcere crimen in modū exceptionis per cōfirmationem, quā iste habuit; & possessionem corporalem, quam mandat Papa dari huic, consequitur iste plenum ius, à quo repelli non potest, nisi p denunciationem, vel accusationē. Vnde exceptio locum non habet: quia per exceptionem repellitur quis ab obtinendo, vt dicit illa decre. super his. & licet ibi sit confirmatus & habeat possessionem, nōdum tñ plenum ius habet. vnde adhuc habet ibi locum exceptio; sed hic non est ita. In decre. accedens. erat ille iam institutus per Papam, & non deerat sibi nisi sola executio, quam Papa mādat fieri, nisi publice infamatus esset: quia executio differri non debet ptextu exceptionis oppositæ, nisi opponeretur de falso. s. tit. prox. de cætero. & j. de cri. fal. super eo.

EX parte.] Diuiditur. quia primo ponitur decisa consultatio. Secundo responsio: ibi, *Præsenti.* Abbas Siculus.

CASVS. Si iudex citat aliquem ad locum, ad quem non possit ire secure, proposita exceptione de loco suspecto libere poterit appellare: licet appellatio in litteris sit inhibita, nisi iudex locum securum ei duxerit assignandum. Nota exceptionem de loco suspecto admittendam. Item quamuis in litteris Apostolicis appellatio sit inhibita, potest tamen iusta de causa appellari. Item iudices securum locum partibus assignare debent. Item not. argu. quòd iudex potest reuocare grauamen, vt appellans cogatur recedere ab appellatione.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor quæ requiruntur in loco.*

e ¶ *Periculosum est ire.*] Nota ꝙ ibi iudex diem præfigere debet, vbi partes sine periculo possint accedere, & oēs sui siue testes siue aduocati. 33. q. 2. siue de prugijs. & 3. q. 9. hortamur. 2. q. 2. c. vlt. & ff. de iud. si locus. immo nec altera pars, quę non potest venire honeste, tenetur ire ad locum inhonestum. ff. de arbi. si cum. dies. §. si arbiter. Item non solum dicitur locus incommodus propter inimicitias, sed etiam si excedat duas dietas: vt s. de rescri. nonnulli 4. Item nec extra prouinciarum terminos est facienda citatio. 3. q. 6. neminem. nisi ex speciali iussione principis. C. de epi. & cle. Auth. sed hodie. C. de ap. cum post. in Auth. vt omnes obe. iu. §. 2. coll. 9. & vbi citatur quis ad locum periculosum, non sufficit præstare ducatum: vt s. vt lite non contesta. c. accedens.

f ¶ *Nisi iudices.*] No. arg. iudicē posse reuocare grauamē, vt appellans cogatur recedere ab appellatione legitima. j. eo. cū cessante.

SIgnificauit.] Prima pars ponit querelam appellantis. Secūda dat iudices: ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Defuncto magistro hospitalis Eboraceñ. fratres ipsi' hospitalis elegerunt B. presbyterū in rectorem siue magistrum ipsius hospitalis; archiepiscopus Eboraceñ. ad quem vt dicebat ordinatio ipsius

---

r Hæc glossa nō est Bernardi. nec habet in vetustis codicibus. neque hoc fragmentum annus momentum in veteri compilatione.

† Adde, q̃ dicat rationabilis ē per Bar. in l. quod vi fuit. de leg. & in l. si pro fidecommiss. §. ratio. ff. de adulte.

† alia.

† Ex. j. de re iud. qui ad agendū. lib. 6. Ioan. And.

† Dicebat Host. ꝙ sol. licet psum pto p iura mentū p iura q̃ statim all. glossa. Ioan. And.

† Cap. 5. extit in 3. compil.

Et p ante[illegible] decretalis præter Pet. de Paru[illegible] de Harc[illegible] ante sententiam. ff. de appel. recipian.

† Cap. 6. extat in 3. compil.

Et de materia sigilli vide Felinum in c. 2. s. de fide instrum. & Decium in c. post cessionem. s. de proba. & quos citat in c. 6 de fide instru.

† Hodie dic vt ext. statuta lib. 6. p quem etiā determinat qd hic dicitur Pet. [illegible] de [illegible] posse cōmittere causa extra prouinciā, dummodo [illegible] ꝯ ci [illegible] vt ibi. & in nullo. Io. And.

ipsius hospitalis pertinebat, dictū B. electū præfecit ibidē: postmodū vero decanus & capitulū Eboraceñ. dicentes q ad ipsos hospitalis ordinatio pertinebat, impetrauerūt litteras super hoc ad quosdā iudices: Iudices citabant tam archiepm quàm dictū magistrū: in quorū præsentia cōparuit pcurator capituli, cum litteris pcurationis sigillatis sigillo capituli: in quo continetur, vel continebatur sigillum capituli ad citationes tantum, cum capitulum aliud sigillum habere noscatur, Magister hospitalis excipiendo pposuit, q occasione illarum litterarū pcurator taliter constitutus non debebat ad causam admitti: & insuper adiunxit, quòd auctoritate quarundam literarū ad alios iudices obiētarū, prius ɔuentus fuerat super eodem negotio: de quibus in posterioribus litteris nō fiebat mentio: quare corā eis non debebat, nec poterat per illas litteras cōueniri: Iudices hmōi exceptiones admittere noluerunt: quare sedem Apostolicā appellauit: vnde mādat Papa, quatenus si constiterit pp pdictas exceptiones vel alterū earum fuisse ad sedem Apostolicam appellatum, quicquid factum fuerit post appellationē huiusmodi, debeat in irritum reuocari: & postmodum iudices in causa pcedāt. Nota, q procurator debet esse legitime constitutus: aliàs repelletur. vnde primo debes hoc videre vtrum sit recte constitutus. Item non debet quis p eadem causa ad diuersos iudices trahi. Itē secundæ litteræ non valent, nisi expresse de prioribus fecerint mentionem. Item aliquis proponit plures exceptiones, quarum quælibet per se sufficit, si alteram probet. Item quicquid fit post appellationem legitimam, debet in irritum reuocari.

auctoritate quarundam litterarum, in quarum sigillo continebatur, sigillum capituli ad citationes[a] tantum, cum aliud sigillum capitulum illud noscatur habere, quendam cōstituebat[b] actorem: Sed licet idem magister allegauerit, quòd occasione litterarum illarū actor nō deberet admitti: & insuper adiunxisset, quòd auctoritate litterarum quarundam à nobis ad alios iudices obtentarū, prius[c] conuentus, non debuit per litteras posteriores, in quibus nulla fiebat mētio de prioribus, conueniri. iudices tamen exceptiones huiusmodi admittere noluerunt, propter quod vocē ad nos appellationis emisit. ¶ Quocirca mandamus, quatenus, si vobis constiterit ob dictas causas vel earum aliquam[d], ad nostram fuisse audientiam appellatū: reuocato in irritū, quicquid post appellationem huiusmodi noueritis esse factū†, partes, & cætera[e].

¶ Idē magistro G. archidiacono, & wnormanno canonicis Suessioneñ.

¶ *Licite appellat reus, si non auditur petēs declarari rem petitam in libello.*

CAP. XLIX.

Significantibus[f] † T. & R. fratribus, nostro fuit Apostolatui declaratum, quòd cum inter ipsos ex vna parte, & V. ex altera, super quadam terra coram iudicibus delegatis, quæstio verteretur, ipsi cum plures terras haberent, vt terra illa super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, à iudicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent[g], ad nostram audientiam prouocarunt. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita, reuocato in statum debitum si quid post appellationem noueritis attentatum, & cætera.

¶ Idē Eboraceñ. † episcopo, & de Luc. & de Monte molli abbatibus.

¶ *Iudex à quo non potest statuere terminum ad finiendam appellationem: quod si fecerit, intelligitur statuisse ad se præsentandum.*

CAP. L.

Ex † insinuatione Prioris & canonicorum sanctæ Barbaræ nobis innotuit, quòd cū inter ipsos ex vna parte, & V. camerarium de Tangar. † ex altera, super quodam manerio † coram iudice ordinario quæstio verteretur, & idem camerarius ad nostram audientiam appellauerit, appellationi terminum non præfigens dictus iudex, qui causam illius videbatur fouere, pro eo quòd quidam clericus commensalis suus, dicti camerarij in eadem causa fuerat aduocatus[h], hunc terminum appellationi præ-

¶ *Glos. seq. dupliciter exponit quod hic dicitur de sigillo.*

a ¶ *Ad citationes.*] faciendas scilicet, quando capitulū citabat aliquos, sigillabat litteras illo sigillo: sed per illud sigillum non debebant cōstituere actorem ad causam: immo cum sigillo noto & authentico. Vel etiam cum citabantur, mittebant nuncium cū sigillo illo: nec tamen sufficiebat sigillum ad litem totam. Ber.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

b ¶ *Constituebat actorem.*] Adhuc poterat obijci huic actori, quòd non erat cōstitutus de auctoritate Archiepi Eboraceñ. quia si capitulum conueniat aliquem, vel conueniatur, auctoritas prælati debet interuenire: & si prælatus similiter agat vel cōueniatur, debet habere ɔsensum capituli. ĩ. de iud. causam. & ĩ. de pcu. c. 1. vbi de hoc. Sed si capitulū agat ɔ prælatū suū, vel conueniat ab ipso, tunc dabit capitulo actor ad litē auctoritate iudicis ad instar minoris: qui si vult litigare ɔ curatorem suum, dabit iudex minori actorē: vt Insti. de authen. tut. §. vlt. & Insti. de curato. §. vlt. cum enim ecclesia æquiparetur minori, & capitulū dicatur ecclesia. j. de testa. requisisti. ergo & capitulū æquiparatur minori. sed hic agebat capitulum ɔ archiepm & ɔ rectorem hospitalis, qui per archiepm fuerat institutus, qui dicebat ordinationē hospitalis ad se spectare, capitulum vero ɔtrium dicebat: vnde in casu isto archiepiscopus non præstaret auctoritatem capitulo contra se, & sic iudicis auctoritate potest constitui per capitulum iste actor siue procurator, vt dictum est.

c ¶ *Prius conuentus.*] Hæc allegatio est efficax. ĩ. de rescrip. ex tenore. & ĩ. de foro compe. cap. penult. & j. eo. vt debitus.

¶ *Glossa sequens arg. alleg. quòsque iura, alleg. quatuor in contrarium, & remittit.*

d ¶ *Aliquam.*] Arg. q qui plura narrat in libello suo quorū vnū p se sufficeret, sufficit vnum probare. j. de præb. cum iamdudum. & j. de accu. accedens. & ĩ. de rescrip. inter. ff. de condi. & demon. falsa. §. 1. & j. de priuileg. vt priuilegia. Argu. contra. ĩ. de rescript. ex parte. vbi de hoc. ff. de excus. tut. qui testamento §. & ĩ. de rescr. olim. & ĩ. de probat. licet. sed ibi se obligauit ad probandum vtrunque, vt ibi dictū est. & sic vtraque istarum exceptionum legitima fuit ad appellandum.

e ¶ *Et cætera.*] id est, ad vestram præsentiam conuocetis, & in causa procedatis.

Significantibus.] Diuiditur in duas partes. Secunda, ibi: *Quocirca.* Abbas Siculus.

Casus. Decretalem istam & eius casum habes ĩ. de libel. obla. c. 2. de verbo ad verbum.

f ¶ *Significantibus.*] Hæc decret. ponitur ĩ. de libel. ob. & ibi exponitur.

Additio. sed ad alium effectum. ergo nō obstat argumen. de superfluitate.

¶ *Glos. seq. recitatur per obiectionem & remissionē.*

g ¶ *Denegarent.*] Et ita pronunciandum est super incidenti fine emergenti. hæc quæstio non erat incidens, sed potius emergens. De hoc plene dicit ĩ. de ordi. cog. c. 1. Ber.

Ex *insinuatione.*] Sūmatur vt in rubro secundū intellectum glos. quæ communiter tenetur. Vel summa sic: Si iudex à quo præfigit terminum ad prosequendam appellationem, & ad redeundum à prosecutione, non valet terminus respectu redeundi, sed bene valet respectu prosecutionis, adeo quòd à neutra partium præueniri potest. Primo ponit querelam appellantis. Secundo dat iudicem: ibi, *Quia vero.* Abbas Siculus.

Casus. Inter Priorem & canonicos sanctæ Barbaræ ex vna parte, & V. camerarium ex altera, super quodam manerio coram ordinario quæstio versebatur: dictus V. ad sedem Apostolicam appellauit: iudex qui causam eius videbatur fouere pro eo quòd quidam clericus commensalis suus dicti camerarij fuerat aduocatus, talem terminum sibi statuit, vt vsque ad festum Purificationis beatæ Mariæ vtraque pars ab appellationis prosecutione esset reuersa: Interim vero clericus dicti camerarij præueniens nuncium prioris, nec expectauit vsque ad legitimum terminum, impetrauit litteras & recessit: Prior hoc intelligens significauit hoc domino Papæ: super hoc rescribit Papa dicens, quòd ille iudex non potuit ei legem imponere, vt causam teneretur intra prædictum tempus expedire, immo absque damno moræ intacta permaneat quousque eam faciat expediri: quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent: mandat Papa quatenus si est ita, partibus conuocatis audiant causam. Nota quòd minor legem suo superiori imponere non potest. Item si per principem stat quo minus appellans expediat causam suam, non imputatur appellanti: Et sic nota quòd impedimentum iudicis non nocet causæ, nec partibus præiudicat. Item qui litteras impetrauit ante terminum, litteræ non valent. Item fraus & dolus alicui non debent patrocinium impertiri.

¶ *Glo. seq. ponit opinionem quam reprobat.*

h ¶ *Aduocatus.*] Ex hoc sumebant quidā arg. q iudex possit recusari si

retentatum.

Cap. 7. eo. tit. in 3. compil.

Hanc gl. dicit hic Abbas esse singularem ad hoc q iudex possit quē citare per nunciū primariū sine literis, dato sibi aliquo signo. Io. And.

a Vide in c. licet. j. al. in. super gl. sic videtur. Io An.

b Vide in c. olim. super vlt. glo. Ioan. And.

† Alias: Abrinceñ. epo. & de Luc. & de Monte morell' abbatibus.

† Cap. 8. eo tit. in 3. compil.

† Tigari.

† Tanger.

† Hic perperam in vulgatis legitur, monasterio.

† In quodā vetusto post verbum exponit: sed ibi additur noua litera, idest, oblato libello, & ob hoc variat aliquis quia super fuerit vna illarum.

† Concor. l. 1. & ibi Bal. C. de cr. eug. & l. non ignorat. per eū C. q accu. nō possunt

ſari ſi aduocatus alterius partis eſt commenſalis ipſius: ſed non eſt ſufficiens cauſa recuſandi. ſ. de offic. iudic. c. 1. Sed ſi altera pars eſſet commenſalis, ſiue familiaris iudicis, tunc poteſt recuſari. ſ. de offic. deleg. inſinuante.

a ¶ *Reuerſa.*] Hoc facere non potuit: quia ſic eſſet imponere legẽ dño Papæ: vt hic dicit, & 2. q. 6. anteriorum. §. ad hæc.

b ¶ *Potuerit.*] Simile 21. diſt. inferior. & ſ. de elect. innotuit. ff. de mino. minor. ff. ad Trebel. ille à quo. §. tempeſtiuũ. & ſ. de maio. & obe. cum inferior. Bernar.

¶ *Glo. ſeq. quærit, ponit op. quam reprobat, & ſoluit.*

c ¶ *Expectato.*] De termino conſtituendo dictũ eſt ſ. eod. perſonas. quia triplex eſt terminus: vt ibi dr. Sed de quo termino intelligitur quod hic dicit? De anno appellationis non poteſt intelligi: quia terminus ille bene poteſt præueniri, dummodo nimium aduerſarius nõ præcurrat. j. eo. oblatæ. lo. intelligit terminum iſtum de termino legali, ſed de illo non poteſt intelligi: quia ſi non proſequitur aliquis appellationem vſque ad annum, poſtea non poteſt proſequi: quia rata manet ſententia, vel iudex procedet in principali. ſ. eo. cum ſit Romana. & ſic neceſſe eſt vt intelligatur de termino ſtatuto à iudice: vt intelligamus: q vſq; ad feſtũ Purificationis altera pars expectare debeat, nec antea debeat litteras impetrare: quod cum non fecerit, nõ valent litteræ ante terminum illum impetratæ, vt hic dicit, & ſ. eo. ſæpe. & ſic terminus iſte ſtatutus fuit ad præſentandum ſe iudici, licet alia fuiſſet intentio ſtatuentis terminũ ipſum: & ſic quia non poterat ſtatuere illum terminum, valeat quod ſtatuere potuit: quia ſi non valet vt ago, valeat vt valere poteſt: vt C. plus valere quod agi. l. 1. & per totum. Et q de tali termino intelligatur, patet ex littera vbi dicit; interim autem, & c. quaſi ante terminum ſtatutum ab ipſo iudice. vnde non valent litteræ.

d ¶ *Audiatis cauſam.*] Vt ſi de his conſtiterit, litteræ camerarij non valebunt: vt ſ. c. ſæpe. & iſte procedet in cauſa ſecundum iuris ordinem, alioquin remittentur partes ad iudices camerarij. & puniẽtur in expẽſis. ſ. de reſcrip. cæterũ. & ſ. de do. & ɔtu. ex litteris. Ber.

fixit, vt ad feſtum Purificationis vtraque pars eſſet ab appellationis proſecutione reuerſa [a], licet nobis non potuerit [b] legem imponere; vt eam † teneremur infra dictum terminum expedire: cum & ſecundum legitimas † ſanctiones, lis quæ in conſiſtorio principis ſperatur inferri, abſque damno moræ intacta permaneat, donec ipſam faciat introduci, & à proceribus dirimi iuxta morem. Interim autem nuncius camerarij præueniens nuncium eorundẽ, nec ipſo vſque ad terminum legitimũ expectato [c], impetrauit litteras, & receſſit. ¶ Quia vero fraus & dolus alicui patrocinari non debent, Mandamus, quatenus ſi eſt ita, partibus cõuocatis audiatis [d] cauſam, & cetera.

¶ Idẽ Roffeñ. † & Londoñ. † epiſcopis.

¶ *Qui extra iudicium appellat ex veriſimilibus & probabilibus cauſis, ne in poſſeſſione moleſtetur, ſi poſtea ſpoliatur, reſtituitur ante omnia in ſtatum in quo erat tempore appellationis emiſſæ. h. d. inhærendo verbis litteræ: & vt mos geratur vnicuique lectura. Panor.*

CAP. LI.

BOnæ † memoriæ O. de Camera perſona eccleſiæ de Fañ. viam vniuerſæ carnis ingreſſo: abbas ſancti Auguſtini Cantuarieñ. eiuſdem eccleſiæ, quam ad ſe aſſerit pertinere, primo per quoſdã monachos, ſecundo per ſeipſum poſſeſſionẽ ingreſſus [e], ad nos pluries † vocem appellationis emiſit, ne quis eum ſuper poſſeſſione ipſius eccleſiæ præſumeret moleſtare: cumque aliquandiu prædictam eccleſiam pacifice poſſediſſet, quidam laici Cantuarieñ. diœceſis, ipſum abbatem & monachos de poſſeſſione ipſius eccleſiæ per violentiam eiecerunt: & infra. Procurator vero archidiaconi propoſuit ex aduerſo, quòd defuncta perſona eccleſiæ, archidiacono tantum datur eius cuſtodia: immo archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de iure communi [f] quàm de generali conſuetudine, tã in illa eccleſia, quàm in aliis vniuerſis eiuſdem diœceſis, hoc iure ſemper vſi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine [g] archidiaconi eccleſiam poſſedit eandẽ, vtpote qui ei vnã [h] procurationem, & quinque ſolidos † nomine eccleſiæ annis ſingulis exoluebat: & infra. ¶ Præmiſſis igitur diligenter inſpectis, prædictos abbatem & monachos, in eum ſtatum [i] in quo tempore appellationis factæ ex veriſimilibus [k] & probabilibus cauſis ad nos legitime interpoſitæ fuiſſe noſcuntur (proprietatis parti vtrilibet ſaluo iure) decernimus reducendos: ac fructus medij temporis perceptos † cenſuimus pariter aſſignandos eiſdem.

¶ Idem ſancti Auguſtini, & ſancti Gregorij Prioribus.

¶ *Itineris arreptio habet vim appellationis, ſi ſeruantur ea quæ ſeruari debẽt in appellatione. hoc dicit ſecundũ vnũ intellectum intrinſecum.*

BOnæ.] In prima parte ponit allegationes appellantis. In ſecunda appellati. In tertia pronunciat: ibi, *Præmiſſis.* Abbas Siculus.

Casvs. Mortuo O. de camera rectore eccleſiæ de Fañ. abbas ſancti Auguſtini Cantuar. primo per quoſdam monachos, poſtmodũ per ſe ipſum poſſeſſionem ipſius eccleſiæ fuit ingreſſus, appellans ne aliquis eum ſuper poſſeſſione ipſius eccleſiæ moleſtaret: & cum poſtmodum prædictam eccleſiam pacifice poſſediſſet, quidã laici ipſum abbatẽ & monachos de poſſeſſione ipſius eccleſiæ per violentiam eiecerunt: quam eccleſiam archidiaconus Cantuar. cœpit poſtmodum poſſidere: vnde abbas & monachi dictam eccleſiam petierunt ſibi reſtitui cum fructibus inde perceptis: lite conteſtata inter monachos & archidiaconũ teſtes fuerũt hinc inde producti: demum cauſa delata eſt ad dñm Papã, coram quo prædicta ex parte abbatis fuerunt propoſita: procurator archidiaconi propoſuit ex aduerſo, q defuncta perſona illius eccleſiæ, archidiacono tantũ datur eius cuſtodia: immo archidiaconi tã de iure cõi, quàm de cõſuetudine generali, tam in illa eccleſia quàm in aliis eiuſdem diœceſis illo iure ſemper vſi fuerunt: & ille O. nomine ipſius archidiaconi eandem eccleſiam poſſidebat, qui ei vnam procurationem & v. ſol. annis ſingulis exhibebat: his & aliis diligenter auditis, dñs Papa prædictos abbatem & monachos in eũ ſtatum reducendos decreuit, in quo erant tempore appellationis factæ ex veriſimilib9 & probabilibus cauſis, ſaluo iure proprietatis vtriq; parti cum fructibus medij temporis aſſignandis eiſdem. Not. q extra iudicium poteſt appellari, & à futuro grauamine. Item ex veris & probabilibus cauſis debet appellatio interponi. Itẽ in cauſa poſſeſſionis fertur ſententia ſaluo iure proprietatis. Item ſpoliati teſtitui debent cum omni ſua cauſa, & fructibus in priſtinum ſtatum.

¶ *Gl. ſe. retitetur per obi.*

e ¶ *Ingreſſus.*] Vr̃ q male. j. de priui. paſtoralis. quod verum eſt, niſi ſpecialiter hoc eſſet ei conceſſum, vt in decr. paſtoralis. vel niſi clericus præmortuus eorum nomine poſſediſſet. ſ. de reſtit. ſpol. cũ veniſſent. Vincen.

f ¶ *De iure cõi.*] Hoc. n. vr̃ ſpectare ad ipſum de iure. 63. diſt. ſi in plebibus. j. de inſtitut. cum veniſſent. immo potius ad archiepm. vt ibi dicit: quia archidiaconus hoc habebat ex donatione archiepiſcopi.

g ¶ *Nomine archidiaconi.*] Et ita archidiaconus intelligebatur poſſidere per alium: quia qui per alium poſſidet, poſſidere intelligitur. Inſtit. de interdict. §. poſſidere. & ſ. de præſcrip. ſi diligenti. & ſ. de reſtit. ſpol. cum veniſſent. & ſupra de præſcrip. ſi diligenti.

h ¶ *Vnam procurationem.*] Hæc ratio non fuit ſufficiens: quia ſolutio penſionis nec dominium nec poſſeſſionem probat, nec priuat alium ſua poſſeſſione. ſ. de fi. inſtr. inter dilectos. ad fi. & ſ. titu. proxi. cum Bertoldus. ff. de acqui. poſſeſ. quamuis. §. t.

¶ *Glo. ſeq. obiicit, & tripliciter ſoluit.*

i ¶ *In eũ ſtatũ.*] Sed cũ abbas & monachi ſpoliati fuiſſẽt per laicos illos, & nõ p archidiaconũ, qũo cõpetit eis interdictũ vnde vi ɔ archidiaconũ, nec etiã vr̃ feciſſe ɔ appellationẽ monachorũ. Et ſic eſt ɔ. ſ. de reſti. ſpo. cũ ad ſedẽ. in fine. Poteſt dici, q monachi reſtituũt hic nõ ex vi interdicti, ſed iudicis officio. arg. 3. q. 1. ĩ primis. vbi remouet tertius q ſucceſſerat iã defuncto, & forſitan cõſtitit Papæ q abbas poſſidebat cũ appellatio fuit ab ipſo interpoſita. Vel forte hæc facta fuerãt p laicos mandante archidiacono, vel ratũ habẽte: vñ tenet vſi vi: vt ff. de vi & vi arm. l. 1. §. deieciſte. & §. ſed & ſi q s. & ſupra de reſtit. ſpoliato. cũ ad ſedẽ. Lau. Vel quia ſcienter archidiaconus recepit rem, qua monachi fuerũt ſpoliati, & ita ſucceſſit in vitiũ. ſ. de reſt. ſpo. ſæpe. & ſ. de iudi. quia V. & hoc verius puto, vnde tenet ad ipſam rẽ reſtituendã cũ fructibus medio tẽpore perceptis: vt hic dicit, & non ſolũ perceptis, ſed & q percipi potuerũt. ſ. de reſti. ſpo. grauis & quia poſt appellationẽ rẽ recepit ab illis laicis. vnde omnia reſtituuntur in priſtinũ ſtatũ tpe appellationis factæ.

k ¶ *Ex veriſimilibus.*] Sufficit ergo q ſit probabilis cauſa appellationis:

Vide notas noſtras in c. 1. & ... de arbitris, vbi ago de feudis.

Dictio, perceptos, deeſt in vetuſtioribus exemplaribus. & in codice Bar... vocem, fructus in marg... erant hæc: perceptos, & percipi potuerunt. ſupra de reſtit. ſpoliat. c. grauis.

Et eccleſia licet plene, ſpectet ad monaſterium, ſaluis tamen epiſcopo cathedraticum, & cenſus antiquos. de donat. paſtoralis. ſecundum Innocentium & clement. de of. ... Ant.

tionis: licet non sit vera vel necessaria; talis videlicet debet esse, q̃ si esset ꝓbata, legitima esset: tūc valet appellatio. j. eo. vt debit°.

ij D *Ilecti filij.*] Si ꝫ superiorem suũ quis itinerat ad Papã, habetur pro appellante, ita ꝙ excõmunicatio postea in eum lata nõ tenet. Prima pars ponit querelã. Secunda dat iudicẽ: ibi. *Cum autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Inter archiepiscopum Cantuarieñ. & Priorẽ & monachos Cãtuarieñ. ecclesiæ super capella de Lamede controuersia vertebat: monachi pro causa illa miserunt ad sedem Apostolicam duos monachos I. & H. quos duos dictus archiepiscopus post iter arreptum excõicauit: illi conquesti fuerunt domino Papæ. cũ autem plus sit facto quàm verbo ad sedem Apo. appellare, & illi ad sed. Apo. propter causam illam venientes intelligantur prouocasse ad eam: mandat Papa quibusdã, quatenus si ita est, dictos I. & H. denũcient excõicatiõis vinculo non teneri. Nota ꝙ plus est facto quàm verbo appellare. Itẽ qui iter arripit ad sedẽ Apo. veniendi, appellasse intelligitur. Item sentẽtia excõicationis lata post appellationẽ factã facto vel verbo, non tenet. Item in causa sua quis iudex esse non debet.

Cap. 10. ... Vide Abbatem ... [marginal note, partly illegible]

Lamede.

Eliens. Heliens.

CAP. LII.

ij D Ilecti† filij I. & H. Prioris & Monachorũ Cantuarieñ. ecclesiæ nuncij retulerunt, quòd cum pro causa quæ inter dictos Priorem & monachos, & Cantuarieñ. archiepiscopum, super capella de Lamede† vertebatur, ab ipsis ad sedem Apostolicam mitterentur, idem archiepiscopus post iter arreptum, in eos excommunicationis sententiam promulgauit. ¶ Cum autem plus sit ad sedem Apostolicã facto ᵃ prouocare quàm verbo, & ipsis propter dictam causam ad Romanam ecclesiam veniẽtibus, intelligatur ad sedem Apostolicam prouocarũ: Mandamus, quatenus si est ita, dictos I. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

¶ Idem episcopo Heliñ. †

¶ *Per clausulam, appellatione remota,*

¶ *Glo. seq. ponit octo, quibus factum respicitur. demum vsq. per q. an iter arreptum ad archiepiscopum habeatur pro appellatione. arg. quod nõ, vna ratione. addit aliam secundum Io. quam reprobat. Demũ obijcit quod etiã ad Papam iter arreptum non habeat vim appellationis, & soluit.*

a ¶ *Facto prouocare.*] Quoniã plus ¹ est factis demonstrare quàm verbis dicere. ff. de ædi. edic. si tñ. §. ei qui. & ff. de leg. de quib°. in fi. ſ. eo. ad audientiam. & j. eo. vt nostrũ & sic facto renunciat quis iuri suo. j. de iis quæ fi. à ma. par. cap. ea ore. & ſ. de off. dele. gratũ. & etiam factis mentimur. 22. q. 3. cauete. & factis consentit quis. j. de condi. ap. per tuas. & ipso facto contemnit quis malis. 43. dist. sit rector. ver. quid aliud est quàm tacẽdo terga præbuisse, &c. & factis quis probatur incontinens. 28. di. priusquam. & 12. q. 2. quatuor. factis enim ratum habemus. ff. rem ra. ha. l. 3. §. falsus. & factis negamus Deũ. 11. q. 3. æstimant. Et ita sicut non tenet excõicatio post appellationem. j. de sen. excõ. per tuas. sic non tenet excõicatio post iter arreptum ad Papam. Sed non est ita in archiepõ: quia Papa vocatus est in plenitudinẽ potestatis. alij in partẽ solicitudinis. 2. q. 6. qui se scit. & ſ. de vsu pal. ad honorẽ. Io. dixit aliã rationem, scilicet quia non itur ad archiepm per querimoniã. sed hoc est falsum. j. eo. solicitudinem. & ſ. de off. ordi. ad reprimendũ. Sed vẽ ꝙ iter arreptum nõ sufficiat pro appellatione in iudicio, nisi iusta causa allegetur talis quæ si esset probata, &c. j. eo. vt debitus. cũ aliter non valeat appellatio: sed post sententiã diffinitiuã nõ sufficit iter arreptum, nisi viua voce appellaretur. quia ibi est opus facto. arg. j. de sen. excom. à nobis. vbi non prodest iter arreptum in parte decisa & in scriptis etiã appellandũ est. 2. q. 6. formæ. [& j. eo. cordi. lib. 6.] & ff. de ap. à sententia. §. vlt. alìàs iter arreptũ nihil operatur nisi incontinenti quis appellet viua voce: & aliud ante sententiam, quàm post, quia excõicatur post iter arreptũ: vt hic, & ita perinde habetur ac si excõicaretur post appellationẽ: vt hic, & præterea archiepõs non poterat esse iudex in causa propria, cũ inter ipsum & capitulũ Eboraceñ. esset cõtrouersia super capella ista. j. de no. oper. nun. c. 2. pro qua controuersia monachi isti ibant ad curiam. vnde excõicatio non tenuit post iter arreptũ: & sic non obstat qđ dr̃ iter arreptũ non sufficit pro appellatione ² in iudicio: quia hic nõ erat iudex archiepũs, vt dixi. Et credo idẽ esse si capitulũ habeat causam cum epõ, vel si capitulum mittat ad archiepm pro causa illa: & episcopus excommunicat nuncium post iter arreptum: ꝙ sententia nõ tenet, cum archiepiscopus in hoc casu sit iudex episcopi. Vel dic ꝙ secus est in archiepiscopo, vt dictum est. Ber.

1 De hoc ... per Albericum ... de agnos. ... 3. & q. 14. & q. 16. [marginal note, partly illegible]

2 Sicut nec sufficit pro Apostolorũ petitione. j. ... [marginal note, partly illegible]

P *Astoralis.*] In isto principio primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Nos igitur*. Abbas Siculus.

CASVS. Dñs Papa mandat alicui vt procedat in causa appellatione remota: quærebatur vtrũ appellatio frustratoria tũ intelligatur inhibita? Papa considerans ꝙ per appellationem frustratoriam negotium impedri non debeat, etiam si non fuisset inhibita, respõdet, quòd quælibet prouocatio intelligitur remoueri. quæ expresse non indulgetur à iure. Sed si appellans fuerit grauatus iniuste, grauamen per superiorem poterit emendari.

inhibetur omnis appellatio, quæ à iure non indulgetur expresse. h. d. vsque ad §. verum.

CAP. LIII.

P Astoralis† officij diligentia: & infra. ¶ Quæsiuisti vtrum quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantum inhibita videatur. Nos igitur attendentes, quòd per appellationem frustratoriam, etiam si nõ fuisset inhibita, negotium non debeat impediri, respondemus, quòd quælibet ꝓuocatio intelligitur remoueri, quæ à iure non indulgetur expresse ᵇ: sed si appellans fuerit grauatus iniuste, grauamen huiusmodi per superiorem poterit emendari ᶜ.

¶ *Licet excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari potest, & beneficij redditibus spoliari. hoc dicit.*

¶ Verum† quia multotiẽs quis

¶ *Glo. seq. arg. et remittit Secundo ponit quomque exempla, quib° approbatur appellatio. Tertio dicit quid de iure antiquo, & quid hodie.*

b ¶ *Expresse.*] Arg. ꝙ oĩa intelliguntur prohibita, q̃ non inueniuntur ĩ iure cõcessa. ſ. de trãsla. inter corporalia. vbi de hoc. Expresse indulgetur appellatio, etiã si remota sit appellatio in rescripto, si iudex denegat restitutionẽ spoliato. ſ. de resti. spo. ex conquestione. Itẽ si nõ vult admittere recusationẽ consanguinitatis. ſ. eo. postremo. Itẽ si non facit exprimi res petitas in libello. ſ. eod. significantibus. Itẽ si citat partes ad locũ nõ tutũ. ſ. eo. ex parte. Itẽ si cogit partes litigare corã subdelegato suspecto. ſ. de off. dele. sup quæstionũ. in fi. Multa exẽpla posses assignare ¹ in quibus recipitur appellatio, licet sit remota in rescripto. Vbicunq; permittit ius appellare, s̃m antiqua iura bene admittebatur appellatio licet causa in iure nõ exprimeretur, dũmodo nõ esset manifeste frustratoria, de qua intellige qđ dicit ver. nos igitur attendẽtes. vbi per appellationẽ frustratoriã etiã si nõ esset manifeste, & c. 1. manifeste frustratoria, aliàs si habebat qualẽcunq; excusationẽ. poterat appellare, dũmodo si cõstaret ipsam frustratoriã. 2. q. 6 ad Romanã. & pluribus alijs ibidẽ. & ſ. eo personas. & c. peruenit. & c. cũ sit Romana. Hodie vero siue sit remota appellatio, siue non in rescripto, nõ põt appellari nisi probabilis cã fuerit allegata. talis quæ si foret, &c. ² Item siue sit expressa in iure, siue nõ causa propter quam appellatur, dummodo sit probabilis, bene tenet appellatio. j. eodem vt debitus. & ita constitutio illa addit huic decr. hoc, scilicet ꝙ si causa probabilis propter quã appellatur, nõ sit expressa in iure, valet appellatio. s̃m hanc decretalẽ nõ valebat. Quid operetur remotio appellationis hodie, dicetur j. eod vt debitus. Ber.

c ¶ *Emendari.*] non enim debuit appellanti obesse quod non fuit suæ appellationi delatũ, cum appellatio eius iusta fuerit. 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. & ſ. eodem sæpe. hodie vero nõ stamus huic, sed ei quod dr̃ infra eod. vt debitus. vt videlicet appellatio teneat siue grauamen in iure sit expressum, siue non, dum tamẽ sit probabile.

Cap. 11. ... [marginal note, illegible]

1 Vide ... hoc. §. ... Romanus ... [marginal note, partly illegible]

2 Et ... [marginal note, illegible]

VERVM. Diuiditur. Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Nos itaque*. Abbas Siculus.

VERVM QVIA CASVS. In isto §. sic pone casũ: Aliqs appellauit à iudice suo in aliquo certo articulo, & sic ad tempus est exẽptus à iudice suo per appellationem quantum ad causam illã: s̃m hoc ponitur talis quæstio: Iudex excõicauit aliquẽ, ille appellauit ab ea tamquam iniusta, & in eo casu appellauit in quo valuisset appellatio, si ante excõicationem facta fuisset: quæritur vtrũ iudex possit ipsum denunciare excõicatum, non obstante illa appellatione? & vr̃ ꝙ non possit, eo ꝙ per appellationem interpositã videatur excõicantis iurisdictio dormitasse, & sic exemptus est ab eo quantum ad causam illam. Item quæritur vtrũ excõicato possint ad tempus subtrahi ecclesiastica beneficia? Ad primã quæstionem rñdet Papa, ꝙ excõicatio trahit secum suã executionem, & excõicatus amplius non ligatur per denonciationẽ: & ideo iudex potest ipsũ excõicatũ denũciare, vt ab alijs euitetẽ. Ad secũdã quæstionẽ rñdetur, ꝙ prouẽtus ecclesiastici illi merito subtrahũtur, cui cõio ecclesiæ denegatur. No. ꝙ oĩs appellatio intelligitur remota, q̃ in iure scripta nõ est p remotionẽ appellatiõis. Et sic est arg. ꝙ oĩa intelligunẽ ꝓhibita q̃ nõ sunt concessa expresse. Itẽ per appellationẽ legitimã eximitur q̃s à iudice suo ad tẽpus quantũ ad causam illã. Itẽ excõicatio secũ trahit executionẽ. Itẽ p denunciationẽ amplius nõ ligat q̃s. Itẽ appellatio nõ impedit denũciationẽ. Itẽ excõicati priuandi sunt beneficio ecclesiæ dũ in excõicatione persistunt. Et sic not. ꝙ qui extra ecclesiã est, nihil nomine ecclesiæ potest possidere.

Concor. ... [marginal note, illegible]

a ¶ Ad

a ¶ *Ad tempus.*] Qui enim appellat à iudice ordinario super aliqua causa ad tempus, tñ exemptus est ab ipso quantū ad illum articulum, sed in alijs remanet iudex: & tñ pendente illa causa potest illū si voluerit in alia causa tāquā suspectū recusare. s. eod. ad hoc sit in vna. & c. pposuit. & c. cum teneamur. & j. eo. Romana. §. cū vero. [lib. 6.] j. delegatus sec°.

ad tempus ᵃ per appellationē legitimam, à iudicis sui, quo ad aliquem certum articulū, eximitur potestate: consuluisti nos, verum si quis excommunicationis sententia innodatus, ante denunciationem ipsius ab ea tamquam minus rationabiliter promulgata, in eo casu ᵇ, in quo ante sententiam appellatio vires obtinuisset, curauerit prouocare, eo quòd per appellationem interpositam excommunicantis videtur iurisdictio dormitasse ᶜ, ipse denunciare possit eundem, & ad tempus ecclesiasticis beneficijs clericū spoliare. † Nos itaque respondemus, quòd cum executionem ᵈ excommunicatio secum ᵉ trahat, & excommunicatus per denunciationem amplius non ligetur, ipsum excommunicatum denunciare potest †, vt ab alijs euitetur. Et illi prouentus ecclesiastici merito subtrahuntur ᶠ, cui ecclesiæ communio denegatur.

¶ Idem episcopo Parisien.

¶ *Si appellans ad superiorem comparet coram iudice inferiori super concernentibus ipsam appellationem, ipsi appellationi renunciare videtur. Si autem protestetur quòd propter hoc non intendit renunciare appellationi, tamquam contraria allegans non est audiendus: nisi notorium sit actum illum esse iniustum, super cuius emendatione adiuit inferiorem. hoc dicit, & est bonus casus.*

CAP. LIIII.

SOllicitudinem † pastoralis officij: & infra. ¶ Sane cum sicut recepimus, duobus corā suo episcopo litigantibus, alter eorum ad sedem Apostolicam appellasset, episcopus appellantem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodauit: qui coram metropolitano de episcopo sibi petijt iustitiam exhiberi, asserens, quòd post appellationem legitime ad nos interpositam, ipsum excommunicauerat: & petens se ad eum statum in quo fuerat appellationis tempore à metropolitano reduci, denunciari videlicet absolutū: adijciens etiam, quòd appellationi non renunciabat ob-

b ¶ *Casu.*] hoc dicit pp crimina notoria, in quibus non admittitur appellatio. s. eo. cū sit Romana. & c. consuluit.

c ¶ *Dormitasse.*] scilicet ne vlterius sit procedendum: quia appellatione interposita extinguitur pronunciatum: vt ff. ad Turpil. l. 1. in fine.

¶ *Gl. seq. obijcit, ponit tres solutiones, scilicet Pet. Hispa. Lau. & 1. iterum obijcit, & soluit.*

d ¶ *Cum executionem.*] hæc ratio non est sufficiens: quia non appellatur à snia excōicationis: nā cum quis absoluitur ab impetitiōe alicuius, hmōi snia secum trahit executionē ¹, & tñ ab ea appellatur. s. de exec. significauerunt. Ab executore appellat si modū excedat. 2. q. 6. c. ei qui. §. ab executore. & s. c. pxi. qđ ad ɔsuliationē. sic snia furti trahit secū sua infamiam. ff. de furt. nō potest 2. & ff. de iis qui no. infa. furti. Quæ est ergo causa? Pet. His. dixit ꝙ Deus ligat, & nō homo. 11. q. 3. nemo. vbi de hoc. & a principe non appellat. Illa vr verior ratio vt homo crescat per meritū parendo etiā iniquæ sniæ. Ar. 8. q. 1. sciēdū. & 11. q. 3. qđ ergo. & vt magis timeat disciplina ecclesiastica. Lau. Io. dixit ꝙ ɔstitutio ecclesiæ hoc facit vt magis timeat; sicut constitutio hominū facit ꝙ snia quę cito ligat, quo ad eius effectū tardius liget. 2. q. 6. anteriorū. & 11. q. 3. cum apud Io. Sed vr ꝙ nū sit differētia inter sniam excōicationis & alias snias: immo idē, verbi gratia, cū dico; excōico te, statim es excōicat°, ita ꝙ nihil aliud est necesse. Idem est cū dico; condemno te vt soluas illi decē, quia statim es condemnatus: & si appelletur ab ista snia, condēnatio non remouet p appellationē, immo remanes condemnatus quantumcunq; appelles, sicut ille remanet excōicatus q post excōicationem appellat, qđ patet p sniam appellationis, in qua dīt: confirmo vel casso primam sniam. & sic snia semper durat vtroq; casu. In alijs snijs appellatio retardat id quod nondū extat: scilicet solutionē vel rei de qua condemnatio facta est, traditionē: quia verum est istum condemnatū, sed non est verum istum adhuc soluisse: & si statim condemnatus solueret, & postea appellaret, nihil releuat talis appellatio: nisi in euentu causę appellationis. ff. de ap. cū ex causa. In excōicatiōe nihil est qđ possit appellatio retardare. Verus effectus sniæ est ꝙ cōdēnatus soluat: quia ad hoc agitur. & finis excōicationis est, vt sit excōicatus: & ipsa prolatione sniæ statim peruenitur ad istum finē: sed in alijs snijs condemnationis nō statim per sniam consequitur finem, id est, iudicatum. & appellatio impedit solam executionem: quia ad hoc est opus facto, licet condemnatio sit facta. sed in sententia excommunicationis non est ita opus facto quo ad suum effectum, nisi vt publicetur.

¶ *Glo. seq. quæris. arg. pro & contra. & soluit.*

e ¶ *Excommunicatio secum trahat.*] Ex hoc patet, ꝙ snia excōicationis vel statim ligat, vel statim nulla est. Sed quid si aliquis excōicatur post appellationē probabilem, aut iste est excōicatus, aut nō. pbo ꝙ non est excōicatus: quia excōicatus est post appellationem pbabilē, quæ legitima est: ergo non est excōmunicatus. j. de sen. excō. per tuas. & j. eo. dilectis. Sed ɔ̄ vr ꝙ sic: qa iudex appellationis pnunciat appellationē nō tenere. ergo p cōsequēs pnūciat excōicationē tenuisse. Rñdeo ꝙ si qs dubitat an talis excōicatio teneat vel non, ex futuro pendet an teneat: sicut ex futuro euētu pendet an teneat matrimoniū vel non. j. de frigi. & malefi. fraternitatis. in fi. Vnde hæc argumentatio nō valet, iste est excōicatus post appellationem pbabilē, q̃ si pbata esset, &c. ergo excōicatio nulla est: immo est inferendū. ergo p excōicato non est habendus. & tñ reuera excōicatus est: quia statim ligat snia excōicationis, vel statim nulla est. tñ si talis medio tēpore adeptus esset ecclesiā: non vr ꝙ esset ea priuādus: quia ipsum pbabilis ² error excusat. j. de sen. excō. sacro. cum interim licite cōicetur ei in oībus sacramētis. j. eod. dilectus. & quicquid tunc facit, valet. 3. q. 7. c. infamis. § tria. ver. verū. & C. de testi. l. 1. Itē quia medio tempore status eius integer est. ff. nihil inno. appel. pende. l. vnica. §. integer. nec damnatus dicitus qui appellauit. ff. de pœn. l. 2. §. 2. Io.

¶ *Glos. seq. huius prin. & fi. recitat per q. & sol. Demū quærit. & soluit, & dubitatione distinguit. Itē quærit. & distinguēdo soluit.*

f ¶ *Subtrahuntur.*] Qui enim extra ecclesiā est, nihil noīe ecclesiæ potest possidere. 8. distin. quo iure. & 23. q. 7. c. 2. & 3. & 32. dist. eos. & c. præter hoc. si tñ nō habet aliud vnde viuat, di cō et interim pruidendū de bonis ecclesiæ. & qa deposito pruidetur. 50. dist. studeat. habēda est enim ratio ne egeat. ff. de re iud. iter eos. in fi. ne cogat in cleri opprobriū mēdicare. 93. dist. diacons. licet videat ꝙ male meriti publica egestate debeant laborare. ff. depo. bona fides. Itē illud pōt intelligi in eo casu qñ in snia hoc exprimitur, ꝙ bona ecclesiæ subtrahantur: ei cum enim excōicatum comparemus relegato, & relegato ad tempus non subtrahantur bona, nisi hoc in snia exprimatur. C. de pœ. l. deportatorū. sic & in excōicato idē vr. Nam quādiu quis alijs rationibus potest cōstringi, non sunt ei subtrahenda stipendia. C. de execu. rei iudi. stipendia. 17. q. 6. illud. Qui autē excōicatus est in vna ecclesia, excōicatus est quantū ad alias. 11. q. 3. c. 2. & 3. & 4. q. 5. quisquis. s. de offi. ordi. ad reprimendā. Sed nunquid est idē in suspenso, vt si suspensus est ab vno epo. ꝙ suspensus habeatur quantū ad alios? Sic si est suspensus ab officio: quia snia facit ius quātū ad omnes. 19. q. 2. duæ sunt. & 7. q. 1. si quis presbyter. ff. de interd. & rele. l. legatorū. §. interdicere. & §. seq. Posset forte distingui vtrū suspensus esset p crimine qđ irrogat infamiā: vt tunc vbiq; suspensus sit. si non irrogat infamiam, tunc non vbique est habendus pro suspenso. arg. ff. de postu. ex ca. sed prius dictū prævalet ⁴: quia suspensus ab officio nihil debet de officio ecclesiastico attrectare: alias est deponendus. & in hoc æquiparatur excōicato. j. de cle. excom. vel suspen. mi. c. 2. & 3. sed si suspensus est à beneficio in vno loco, tūc dico ꝙ in alio loco potest habere beneficium: vt 16. dist. placuit. 58. dist. c. 2. Sed nunquid absolutus potest recipere vel petere fructus medij temporis sibi sublatos? Distingue vtrū iuste an iniuste sit excōicat°. si iniuste, potest. 2. q. 5. super causis. & ff. de re mili. l. penult. & j. de conces. præb. quia diuersitatem. si fuit iuste excōicatus, non potest. C. de re milit. cum allegatis. lib. 12. ad hanc distinctionem facit op. arg. j. de sen. excom. sacro. alioquin spe restitutionis facilius delinqueretur. 50. dist. c. 1. quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. q. 4. est iniusta. pœnæ enim non solent repeti. ff. de condi. indebi. pœnæ. ff. de procu. qui proprio. §. vt in cæteris. Io. Ego credo quicquid dixit Io. licet deposito prouideatur, ne in cleri opprobrium mendicare cogatur, ꝙ excommunicato in nullo sit prouidendum, qui contemnit claues ecclesiæ: cui participandū non est: nisi forte fame periret: tunc debet ei subueniri: quia poterit adhuc ad ecclesiam redire. Ber.

S ¶ *Ollicitudinem.*] Si excōicatus ab epo postquam appellauit ad Papam, hanc causam defert simpliciter ad metropolitanum appellationi renunciat, & archiepiscopus causam audiet: sed si protestetur contrarium, archiepiscopus non cognoscet: quod si fecerit, non potest episcopus appellare, nisi notorium sit excommunicationem non tenere. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos igitur.* Abb. Sicu.

Casus. Duo litigabant coram epo suo, alter eorum ad sedem Apostolicam

¹ Ad maiorem [?] vide quod dicit de concel. præb. cum nostris. in glo. multū ergo. post prin. Ioan. And.

Potest. sic antiqu.

Sæpius. & ubi appellatur ab eo. Ioan. And.

² Vide Dominicū Sotum lib. 4. sen. dist. 22. q. 1. art. 2. vers. quartę res dictum casus.

Cap. ita ... compil.

Vide Pollinum in c. cum A. Ferrariensis. de constit. & Doctores recentiores in l. non solum. § morte. ff. de oper. noui nunciatione.

⁴ Vt. s. nō habeat distinctio casus merito, qa celebrare diuina prohibitus est ordinis quo impeditur p suspensionē in vno loco celebrare licite, sed postulare prouenit a persona, quę post interdictum perdurat in homine, nō tempedum: ergo casu [...] intercitum, [...] infamia. quo casu [...] spedit, & non nomo. Ioan. And.

iectæ: sed prosequi volebat eandem: † & infra. ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus[a], quòd sicut metropolitanus de appellatione ad nos interposita cognoscere[b] omnino non valet: sic nec de his[c] quæ post appellationem fuerant innouata: dummodo de aliis † cognosci non possit, nisi de appellatione pariter cognoscatur: vel de iis quæ appellationis causam cõtingere dignoscuntur. In quo[d] casu si metropolitanus ad cognoscendum partes suas interponere forte præsumeret, episcopus posset[e] ad appellationis beneficium conuolare. Nam ad officium eius qui de appellatione cogniturus est, pertinet, prudenter corrigere quæ contra ipsam inuenerit attentata. ¶ Si vero[f] notorium[g] existeret, quòd mandatum episcopi indiscretum fuerat, vel iniustum, cui non tenebatur subditus obedire: ac per consequentiam ei liqueat euidenter subditum legitime prouocasse: potest archiepiscopus auctoritate metropolitana declararo[h] subditũ irrationabiliter extitisse anathematis mucrone percussum. Cum autem[i] excommunicatus qui appellauerat, iuxta præscriptam formam coram archiepiscopo deponit contra episcopum quæstionem[k], metropolitanus ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas: cum ille appellationis prosecutioni renunciare tacite[l] videatur. Sed si verbo vel facto appellationem se velle prosequi protestetur †: nõ est tamquam[m] aduersa petens, & sibi contrarius audiendus.

¶ Idem episcopo & Cantori Trecen.

¶ *Per appellationem legitime interpositam, principale cum accessorijs ad iudicem appellationis defertur, & sententia excommunicationis & interdicti post appellationem lata nõ tenent.*

Apostolicam appellauit, eps illum reputans cõtumacẽ excõicauit eundem. Ille coram archiepo suo petijt sibi iustitiã fieri de ipso, q post appellationẽ legitimam excõicauit eundem, & petijt se restitui in pristinum statum, in quo fuerat tempore appellationis, denũciari videlicet absolutum, protestans q appellationi non renunciabat, sed psequi volebat eandem. Primo quæritur, vtrum metropolitanus cognoscere valeat de huiusmodi quæstione. Et si archieps illum legitime appellasse inuenerit, iterũ quæritur vtrũ ipsum denunciare valeat absolutũ. Tertio quæsitũ fuit, vtrũ si eps appellauerit ab archiepiscopo ne illum absoluat, appellationi sit huiusmodi deferendũ. Ad hoc rñdet Papa, q sicut metropolitanus non valet cognoscere de appellatione facta ad Papam, ita nõ potest cognoscere de iis quæ post appellationem fuerunt innouata, dummodo nõ possit cognosci de illis nisi de appellatione cognoscatur, vel de iis q causam ipsam contingunt: & tunc si metropolitanus vellet de iis q causam ipsam contingũt cognoscere, eps posset appellare: & sic soluit tertiam quæstiõ: quia ad officium illius qui de appellatiõe cognoscit, ptinet corrigere q post appellationem fuerunt innouata. Soluit postmodum secundũ articulum: si vero notorium esset q mandatum epi fuit iniustum, cui non tenebatur subditus obedire, & ita p consequentiã appareat illum iuste appellasse, potest archieps declarare subditum irrationabiliter fuisse excõicatum. Vltimo verò dat solutionem ad primam quæstionẽ dicens: cum excõicatus qui appellauerat iuxta præscriptam formam corã archiepo ꝯ epm deponit quæstionem: metropolitanus potest cognoscere de huiusmodi quæstione: cum ipse p hoc renunciare appellationi tacite videatur: sed si verbo vel facto protestatur se velle psequi appellationem, tanquã aduersa petens & sibi ꝯtrius nõ est audiendus. Nota q ad quẽ pertinet cognoscere de appellatione, ad eundem pertinet cognoscere de iis quæ causam appellationis contingunt. Item ad quem pertinet principale, & accessorium. Item ille potest appellare cuius interest: vnde appellat eps ne archieps de hoc cognoscat. Item iniusto mandato non est obediendum. Item tacite renunciat quia appellationi. Item qui contraria proponit, non est audiendus.

a ¶ *Taliter respondemus.*] Respõsio primæ quæstionis, quæ fuit vtrũ metropolitanus de huiusmodi quæstione valeat cognoscere.

¶ *Glo. seq. vers. per quæst. quæ fuerit, &c. soluit argum. & signat ꝯtrium.*

b ¶ *Cognoscere.*] Dubitationis causa fuit hæc: quia fuit hæc noua iniuria: vnde opus erat noua querela. ff. de exce. rei iud. si mater. §. eandẽ. sed secus est: quia & si sit noua iniuria, tñ pendet ex præcedẽti facto, nec posset de illa cognosci, nisi cognosceretur de appellatione. sim. ꝰ. eo. cũ teneamur. & sic patet q si suspenditur iurisdictio alicuius in principali, & in accessorio. j. c. pxi. §. ꝓterea. sicut delegato principali delegatur accessorium. ꝰ. de off. delegati. præterea. & c. prudentiam. §. sexta. Io. arg. contra. ꝰ. c. proxi. §. 1.

c ¶ *De qs quæ.*] Sic nec de priuilegijs domini Papæ. ꝰ. de iudi. cũ venissent. nec de causa ad Papam delata. ꝰ. de offi. leg. licet. nec de causa specialiter alij commissa. j. de offi. leg. studuisti. & ff. de iud. iudicium. Vin. Et est argu. q idem iuris est in accessorio quod in principali. simile j. eod. c. proxi.

d ¶ *In quo.*] Hic innuit solutionem tertiæ quæstionis, quæ fuit, vtrũ si episcopus appellauerit ab archiepiscopo, an teneat appellatio.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, signat contrarium, & soluit, obijcit & soluit.*

e ¶ *Episcopus posset.*] Sed quare posset eps appellare, cum ipse dicat appellationem illius nullam, & excommunicauerit post illam appellationem? Sol. ideo appellat quia si appellatio est aliqua, per superiorem ad quem est appellatum, debet cognosci & corrigi quod postea minus legitime factum est: & quia si metropolitanus procederet & inueniret episcopum in culpa, puniret illum: & ideo audiτur appellans tamquam cuius interest. Vinc. Sed contra. ꝰ. eod. qua fronte. §. de his. vbi non auditur episcopus appellans, ne absoluatur excommunicatus ab ipso; illud intelligitur de eo qui petebat ab archiepiscopo absolutionem offerendo cautionem, & ideo non tenet ibi appellatio episcopi propter periculum ne decederet in excommunicatione, & quia eius non interest, ne absoluatur. Hic vero appellat, ne cognoscat vtrum sit iuste excommunicatus vel iniuste, & eius interest, ne archiepiscopus de hoc cognoscat: sunt enim omnino diuersi casus. & quia iste non vult recedere ab appellatione, vnde nõ potest se intromittere archiepiscopus, sed si vellet recedere ab appellatione, bene potest archiepiscopus interponere partes suas, & cognoscere de illa excõmunicatione: & illum absoluet. T. Sed quare iudex non potest cognoscere de appellatione ab ipso facta sicut cognoscit an sua sit iurisdictio. ff. de iudic. si quis ex aliena. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. 2. & ꝰ. eod. cum parati. & ideo non potest cognoscere de appellatione: quia cum probabilis causa exposita est in appellatione, iam exemptus est à iurisdictione illius, & est illi suspectus: vt ꝰ. eo. ad hæc si. & c. proposuit. & præsumptio est pro ipso quòd semper vellet iudicare pro sua iurisdictione. & eadem est causa quare arbitri cognoscunt de suspicione. & non ipse iudex. sed cum dubitatur ꝫ de iurisdictione, secus est: quia de hoc ipso, an sit iudex, agitur: quia semper præsumitur pro iurisdictione quandiu in contrarium ostendatur, ex quo apparet delegatio vel ordinaria iurisdictio, vt ꝰ. de rescri. super litteris. in fi. Ber.

f ¶ *Si vero.*] Qui enim aliàs non habet iurisdictionem, si crimen est notorium, habet. ꝰ. eo. peruenit.

g ¶ *Notorium.*] Hic innuit solutionem secũdæ quæstionis, quæ fuit vtrum archiepiscopus denunciare debeat illum absolutum si inuenerit eum legitime appellasse.

ADDITIO. Et dici q si est notoriũ mãdatum episcopi fuisse indiscretum vel iniustum, bene potest hoc facere.

h ¶ *Declarare.*] Sed nunquid potest pronunciare sententiam epi iniustam, vel denunciare illum non ligatum? Videtur q sic, cũm notum sit ei epm deliquisse. sed nõ credo: quia sic pnunciaret appellationem fuisse iniustam, & sic vsurparet officium superioris. Si autem vellet renunciare appellationi suæ, tunc archiepa posset pnunciare sententiam iniustam, immo pronunciaret sententiam nullam fuisse, & denunciaret illum absolutum si legitima appellatio præcessit. ꝰ. de offi. deleg. cum contingat.

i ¶ *Cum autem.*] Modo dat veram solutionem, quæ perimit prædicta: & est solutio primæ quæstionis, quæ fuit, vtrum metropolitanus cognoscere valeat de huiusmodi quæstione, quam iste appellans coram episcopo deposuit.

k ¶ *Quæstionẽ.*] Et ita magistratus põt facere iniuriã subdito. ff. ad leg. Aquil. quemadmodũ. §. magistratus. & ff. qđ metus causa. l. 1.

l ¶ *Renunciare tacite.*] Simile C. de iureiur. si quis. & ꝰ. de offi. dele. gratum. & j. de iis quę fiunt à ma. parte ca. ex ore. vbi de hoc. & j. de priuile. accedentibus. & C. de iur. do. impe. l. 2.

¶ *Glo. seq. no. alleg. & contra, alleg. ꝫ in contrarium.*

m ¶ *Tamquam aduersa.*] Nota, q non auditur ꝓponens ꝯtria. 23. q. 7. quod autem. & 13. q. 2. quam præposterum. & ꝰ. de ꝓsum. litteras. 74. dist. gesta. C. de mu. patrimo. ꝓfessio. lib. 10. arg. ꝯ. j. de regula. sicut. ff. de inof. test. Papinian⁹. §. sed nec impuberis. ꝰ. de ꝓsc. auditus. & est hic ar. q si aliquis ꝓtestař litẽ, licet dicat illa verba, saluis lite ꝯtestata, nihilominus facta est litis ꝯtestatio. arg. ꝰ. de ꝯsti tut. cum M. Ferranen. Arg. contra. 9. q. 3. saluo. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. si in venditione. ff. ad Sylla hæres. ff. de acquir. hæred. pro hærede. 7. q. 1. pontifices. ꝰ. de elect. Cumana. vbi de protestatione tractatur.

Dilectis

¶ Vide I. & l. C. de iu...

¶ In vero ... absol. ...

¶ ... ditur ... probata.

¶ ... & ex noua ... non obstat ... iudicatu. Io. And.

¶ Est vel similis ratio, quare cognoscit de iniuria, etiam sibi illatam, & non de appellatione. & de hoc in Spe. t. par. tit. de rec. in inst. § vid. dum. post mod. Lomo.

¶ Inter iudices & partes: si autem de causa delegata; quia tunc iniuriã recusamus ad arbitros. l. de re script. postulasti. Io.

¶ Contrarium l. 1. C. de ... vbi late Dominus.

CAP. LV.

DIlectis † filiis decano Altissiodorensi, ac magistro R. Altissiodorensis episcopi procuratore in nostra præsentia constitutis, idem magister proposuit, quòd cum dictus episcopus presbyterum domus Dei, in qua dispensationem† plenariam obtinere dignoscitur, detineri faceret[a] vinculis mãcipatum, pro eo quòd bona quædam eiusdem domus, quæ furtiue subtraxerat, restituere detrectabat: propter quod etiam ab eodem episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus: & supradictus decanus episcopum monuisset, vt ei restitueret, vel saltẽ recrederet † presbyterũ memoratum †, quem ad iurisdictionẽ suam spectare firmiter asserebat: episcopus metuens ne decanus aliquid in suum præiudicium attentaret, se ac suos, statum ecclesiæ, ac ciuitatis, protectioni metropolitani supponens, ad eius audientiam appellauit. Verũ decanus post modicum tempus, interdictũ[b] huiusmodi promulgauit, vt episcopo in ciuitate præsente, à diuinis in Altissiodoreñ. ecclesia cessaretur. Postmodum vero cum die appellationi præfixo, comparuissent partes corã officiali curiæ Senoñ. decanus allegans, quod appellationi ab episcopo interpositæ ideo non duxerat deferendum, quoniam presbyter supradictus adhuc in vinculis tenebatur,[c] quando† ad nos vocem appellationis emisit: officialis autem iudicauit irritum[d] interdictum, à decano post appellationem episcopi promulgatum: & infra. ¶ Quia vero idem episcopus diuersos[e] modos expressit, secundum quos decano paratus fuit super captione presbyteri iustitiam exhibere, ad metropolitanam sedem appellans, decanus non potuit post hoc ferre sententiam interdicti: & ideo sententiam ipsam ab eo post appellationem legitime[f] promulgatam, irritam decernimus & inanem; non obstante quòd decanus ad excusationem suam quasi variando[g] proposuit, quod priusquam episcopus appellasset, sententiam tulerat, cuius effectum ad tempus duxerat suspẽdendum[h]; cum interim appellatione interposita, procedere

DIlectis.] Primo ponitur partis narratio. Secundo diffinitio, ibi, Quia vero. Abbas Siculus.

CASVS. Eps Altissiodorensis quendam presbyterum domus Dei faciebat in vinculis detineri, pro eo quod bona quædam ipsius ecclesiæ, quæ furtiue subtraxerat, restituere denegabat, propter qđ fuerat excommunicatus: in qua ecclesia episcop' vt dicebat, iurisdictionem plenariã obtinebat: decanus Altissiodoreñ. dicens ecclesiam ipsam & dictum presbyterum ad suam iurisdictionem spectare, monuit epm, vt ei dictum presbyterum restitueret: eps timens ne decanus aliquid in suũ præiudicium attentaret, ad metropolitanam sedem appellauit: Sed decanus appellationi non deferẽs protulit interdictũ, vt epo in ciuitate præsente, ad minus in ecclesia Altissiodoreñ. cessaretur: post hæc in termino appellationi præfixo partes comparuerunt in præsentia officialis archiepi. Senoñ. decanus allegauit, q appellationi epi ideo non duxerat deferendũ, quia presbyter adhuc in vinculis tenebatur, qñ ad sedem Apostolicam appellauit: officialis non obstante appellatione irritum nunciauit interdictum post appellationem epi à decano promulgatum: post hæc quia decanus impediebat diuinum officium in ecclesia celebrari, eps ipsum excõicauit, & per archiepm suum fecit excõicatum nunciari: sed canonici Senoñ. decanum nõ vitabant. Super his orta quæstione inter epm & decanum, procuratores vtriusque partis ad sedem Apostol. accesserunt. hæc & alia coram dño Papa proposita fuerunt: Papa examinato negotio, intellexit, q eps diuersos modos expressit, secundum quos paratus fuit iustitiam exhibere decano super captione presbyteri, appellans ad metropolitanum: decanus postea non potuit ferre sententiam interdicti: & ideo Papa sententiam illam decreuit irritam & inanem post appellationem legitimam promulgatam: eo non obstante, q decanus quasi variando proposuit, q antequàm eps appellasset, tulit sententiam interdicti, cuius effectum ad tempus duxerat suspendendum: cum & si hoc verum fuisset, appellatione interposita procedere non debuit ad sententiam exequendam, & processum officialis pronunciauit temerarium: qui post appellationem à decano interpositam decreuit sententiam interdicti irritam & inanẽ; quia appellatione ad sedem Apostolicam interposita, nihil debuit innouari. Præterea sententia epi promulgata in decanum, prima facie videbatur recte lata, cum per officialem prohibitum esset ne seruaretur in ecclesia interdictum, & decanus diuinum officium impediebat: tñ quia per appellationem à decano interpositã ad Papam cui officialis duxerat deferendum, Apostolos concedendo, non solum principale negotium, sed etiam accessoria deferebãtur ad sedem Apostol. sententiam epi latam post appellationem, decreuit Papa irritam & inanem. In fine dicit, licet archieps decanũ denunciauerit euitandum: tñ canonicos Senoneñ. qui saniori ducti consilio cõicauerunt eidem, inculpabiles iudicauit: qui potius voluerunt deferre appellationi factæ ad Papã, quàm denuociationi factæ ab archiepiscopo. Not. q sententia lata post appellationẽ legitimam, non tenet. Item varia proponens non est audiendus. Itẽ post appellationem non est sententia mandanda executioni. Item appellatione pendente nihil est innouandum. Item eo ipso q quis concedit apostolos, defert appellationi. Item per appellationem legitimam, & principale & accessorium ad superiorem deferuntur. Et sic not. q qui cognoscit de pricipali, & de accessorio cognoscere potest. Item appellationi deferendum est potius quàm denũciationi excommunicationis. Item excommunicatus post legitimam appellationem non est vitandus.

¶ Glo. seq. quærit. arg. pro. soluit contrarium.

a ¶ Faceret.] In hoc enim non incidit in canonem latæ sententiæ. j. de depo. grauis. j. de sent. excom. vt famæ. Sed nunquid licet laico taliter detinere clericũ habentem administrationẽ ipsius? Arg. q sic. j. ne cleri. vel mona. capitu. 1.[1] sed non credo. & expone ibi; deprehendatur in fraudẽ verborum: scilicet reddendo rationẽ administrationis. ecclesia tñ illis qui taliter deprehendũtur in fraudẽ, non subuenit: quia post prohibitionem ecclesiæ hoc fecerunt, vt ibi dicit, sicut volebant Iudæi capere Iesum in verbo. de pœ. dist. 7. capitulo. 1. versi. 2. qui à Deo, & c. simile ff. de pigno. actio. l. vlnma.

¶ Glo. seq. recitatur per contrarium.

b ¶ Interdictum huiusmodi.] Hoc facere potetũ decanus ex speciali consuetudine,[2] vt ciuitatem vel ecclesiã maiorem supponeret interdicto: Nam de iure cõi secus est. j. de iis q̃ fiunt à ma. par. ca. quæsiuit.

c ¶ Tenebatur.] Quia dum quis manet in crimine super quo appellat, non est audiendus. ʒ. eo. consuluit. & c. cũ sit Romana, in fin.

ADDITIO. Hoc verum est si sit notorium.

d ¶ Iudicauit irritum.] Quod facere non debuit propter appellationem decani; vt j. sequitur. & tñ interdictum non tenebat propter appellationem epi; quia qui facit quod ad ipsum non pertinet, etiam si bonum sit, improbatur. 96. dist. bene quidem. Tan.

¶ Glo. ista in fine soluit contrarium.

e ¶ Diuersos modos.] Qui fuerunt illi, non dr hic. forsitan dixit eps q paratus erat dimittere sacerdotem pręstita cautione de restituendis rebus ecclesiæ, vel de conseruado ecclesiam indemnem, vel si decanus ostenderet ecclesiam illam & sacerdotem ad se pertinere: & ita fuit appellatio iusta. vnde secundum hos vel consimiles modos[3] volebat ei facere iustitiam, & ideo non tenuit interdictum; quia non erat notorium captionẽ presbyteri iniuriosam esse, vnde non obstat ʒ. eo. consuluit.

f ¶ Legitime.] Not. q vocat appellationem legitimam propter probabiles causas, quas expressit appellans: quod semper debet facere qui appellat. j. eo. vt debitus. & c. cum speciali. §. 1. & ʒ. eo. bonæ. & j. eo. cordi. [lib. 6.]

g ¶ Variando.] Vnde nõ debuit audiri. ʒ. c. proxi. in fi. 4. q. 3. c. placuit. §. item in criminali. versi. qui falso. 74. distin. gesta. 23. q. 7. qđ autem. j. de pœ. super his. & j. vt eccle. benefi. vt nostrum.

¶ Glo. seq. obiicit, soluit, demum tractat, an poena interdictum suspendi possit. & quid si interim appelletur.

h ¶ Suspendendum.] Sed non vr q sententia interdicti possit suspendi: cum enim interdictum & excommunicatio pari passu ambulent. ʒ. eo. ad hæc quoniam. & excõicatio non possit suspendi. ʒ. eo. pastoralis. ergo nec interdictum. sententia enim statim consequitur suum effectum. Nam facti quidem quæstio in arbitrio, & c. 2. q. 3. c. Euthemium. § notandum. nec iudex potest efficere quin damnatũ furti sequatur infamia: vt ff de fur. non potest. Ad hoc dicas, q sententia interdicti, quam tulit decanus, fuit sub conditione, vel in diẽ prolata: quia suspendit ecclesiam qñcunq; eps esset præsens. simile ff. de hære. insti. quotiens. §. si quis ita. & talis sententia bene potest suspendi per appellationem. ʒ. eo. præterea 2. & ideo cum appellatio interposita fuerit ante diem conditionis, immo cum appellatio præcessit sententiam, nõ debuit postea, nec potuit ferre nec exequi sententiã

¶ Cap. 53. in ant. in [illegible] exemplar. Et vide notam hunc capitu.

¶ dispensationem.

¶ redderet, liberaret; seu, recrederet, reponeret.

Et vide notam in hunc locum.

¶ Vide l. iure. ff. ad mun. & in l. 1. §. per hanc cum gl. ff. de ret vend.

[1] Et §. 4. 1. quidam. in fin. potius q malitia qđ ibi dicit textus tenere ad dicetionem plenam, sed non dicit p quem. Io. And.

¶ Dictio, quãdo, decã in omnibus antiquis, in quibus legitur ita: adhuc in vinculis tenebatur, ad nos vocem, &c.

[2] Vide hic Hostien. & doctores, priusquam de re tam graui facile pronũtiet. & vide omnino concilium Trident. sessio. 24 de refor mat c. 20.

[3] Vt si dicebat se paratum stare iudicio archiepiscopi vel amicorum obiicere eiectum, vel his similia. Io. And.

sententiam interdicti. Potius tñ dic quòd quantumcunque purum sit interdictũ, potest suspendi: & in hoc differt ab excõicatione sicut exercitiũ dignitatis alicuius suspenditur. 15. q. 8. si quis presbyter. sicut effectus acceptilationis suspẽditur, licet non ipsa acceptilatio: vt ff. de do. inter vi. & vxo. cum hic status §. siue autem. Vnde si relaxatum est interdictum ad tempus, ipsum tñ manet. ff. de preca. sed si manente. nec est opus vt iterum renouetur. 26. q. 6. qui recedunt. & C. de cu. fu. cum alii. & in casu isto si appellatur, non suspenditur interdictum: vt dictum est. s. eo. ad hæc quoniã. sed littera sequens, cum interim, &c. cõdicit expresse. Vnde si tempore suspẽsionis appelletur, non debet postea exequi interdictum, vt hic dicit, dummodo appellatio sit legitima. Contrarium tñ dixerũt Lau. Vin. & Tan. vt dictum est s. eo. ad hæc quoniã. sed ista littera obstat eis. Sed quod hic dicit, intelligitur qñ interdictum positum fuit in diem vel sub conditione. effectus vero excõicationis suspendi non potest: quia quàm cito quis est excõicatus, est membrum diaboli, & est priuatus sacramentis & cõmunione fidelium. vnde ad hoc vt efficiatur membrum Dei, necessaria est absolutio. 11. q. 3. excellentissimus. Papa tñ posset eius effectũ suspendere. j. de sen. excom. si vero. quia de nulla sententia facit aliquam. 3. q. 6. hæc quippe. maius enim est de nihilo aliquid facere, quàm de aliquo aliud vel nihil. de conse. dist. 2. revera. ver. fin. in ver. sermo igit Christi qui potuit facere ea nihilo quod non erat, &c. Ioan.

Additio. De hac materia habes s. eod. ad hæc qm̃ sub interdicto.

non debuerit ad sententiam exequendam [a]; officialis processum, qui post appellationẽ huiusmodi sententiam interdicti irritam & inanem decreuit, temerarium iudicantes: cũ appellatione ad nos interposita nihil debuerit innouari. ¶ Præterea licet excommunicationis sententia in decanum per episcopum promulgata, rite lata prima facie videretur, cum per dictum officialem esset prohibitum, ne seruaretur in ecclesia interdictum, & decanus ne celebraretur in ecclesia prohibendo, diuinum videretur officiũ perturbare [b]: quia tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte decani, cui etiam officialis duxerat deferendum [c], Apostolos concedendo, non solum principale [d] negotium, sed accessoria etiam ad nostrum referebantur examen: eandem sententiam post appellationem huiusmodi promulgatam decernimus viribus caruisse. ¶ Verum licet archiepiscopus post appellationem [e] prædictam, de qua sibi per officialis litteras innotuerat, decanum denunciauerit euitandum: Senoñ. tamen canonicos (qui saniori ducti consilio communicauerunt eidem, vt appellationi ad nos interpositæ magis quàm [f] denunciationi ab archiepiscopo factæ deferrent) inculpabiles iudicamus.

¶ Idem Mediolaneñ. archiepiscopo.

¶ *Postquam Papa aliquam causam ad se reuocat, non valet processus postea per minorem iudicem factus, sicut non valeret si fuisset ab eo legitime appellatum. h. d. vt cuilibet lectura satisfiat.*

CAP. LVI.

VT† nostrum [g] prodeat de vultu Dei iudicium: & infra. ¶ Iudicibus dedimus in mãdatis, vt si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotij, ad nostrum iudicium reuocauimus [h], traditionẽ sigilli dicto H. à te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam & inanem, inhibẽtes illi, ne quomodolibet eo vti præsumeret: Cum plus [i] sit Romanum pontificem ad se aliquod reuocare† negotium, quàm quemquam ad eum super aliquo negotio prouocare.

¶ Idem Abbati sancti Felicis, & G. canonico Bononieñ.

¶ *Si terminum appellationis prosequenda statutum ab homine, altera pars præuenit, hoc tacito litteras impetrando, littera non valent: sed terminum iuris etiam appellatus præuenire potest, dummodo nimium non præcurrat: & vbi ex dilatione imminet periculum, etiam neutra parte prosequente, potest iudex ad quem supplere partes compellendo ad prosecutionem.*

CAP. LVII.

OBlatæ† nobis vestræ litteræ continebãt, quòd cum quidam iudices quibus causa quæ inter Sambr. & Rinocoñ. plebes vertebatur, fuerat

causa postea potuit legitime appellare.

¶ *Glo. seq. vertetur per obiectionem & solutionem.*

f ¶ *Quam denunciationi.* Hic vř quòd in dubio magis fretur appellationi quàm denunciationi excõicationis, & quàm ipsi sententiæ: cum tñ potius præsumendum sit pro sententia quàm pro appellatione: quia appellans tenetur probare sententiam iniustam. vt s. eo. cum ecclesia. & est si. ff. de mino. minor. xxv. ann. in fi. [l] Ioan. credo quòd cũ dubitatur an teneat appellatio, potius vitandus est quàm in dubio ei cõtrahendum: arg. j. de cle. excom. illud. Ber.

VT *nostrũ.*] Primo ponit dictũ. Scdo rõnẽ dicti ibi, *Cũ plus.* Abb.

Casvs. Casum istius decretalis habes j. vt ecclesiastica beneficia si. dimi. cõfe. vt nostrum. ibi legitur ista cũ illa.

g ¶ *Vt nostrum.*] Hæc decre. est pars illius quã habes j. vt eccles. benefi. vt nostrum. & per illam intellige istam.

h ¶ *Reuocauimus.*] Et ita quicquid postea factũ fuit, non tenuit. & ita traditio sigilli postea facta non valuit tanquã à non suo iudice. simile s. vt li. penden. ecclesia sanctæ Mariæ. s. de offi. lega. licet. & s. de postu. bonæ memoriæ.

i ¶ *Cum plus.*] Sic ipso facto negat aliquis clericatum. j. de sen. excõ. contingit. & j. de vi. & hone. cleri. c. vlt. & plus est reuocare negotiũ ad se, quàm sit appellare: sed post appellationem nihil est innouandum. s. e. proxi. & c. bonæ. ergo multo fortius postquam superior ad se negotium reuocat, inferior nihil facere potest. 2. q. 1. nonne. & si iudex dicat se velle referre negotiũ superiori, statim tenetur partibus tradere acta. j. eod. intimasti. si partes hoc approbauerint. C. de rela. l. 2. simile. s. eo. dilecti. vbi de hoc. Ber.

OBlata.] Communis diuisio. Secũda pars: ibi, *Licet igitur.* Quæ distinguit, & secundum membrum distinctionis prosequitur: ibi, *Si vero.* In tertia instruit iudicem: ibi, *Superior.* In quarta concludit ad propositum: ibi, *Verbis.* Abbas.

Casvs. Inter ecclesiam de Sãbř. ex vna parte, & ecclesiã de Rinocoř. ex alia, corã delegatis iudicibus quæstio vertebatur. lata fuit sñia pro ecclesia de Sãbř. à qua sñia fuit ad sedẽ Apo. appellatũ ex parte ecclesiæ de Rinocoř. nec ad prosecutionẽ appellatiões fuit terminus assignatus: plebanus de Sãbř. sup obseruanda sñia sicut rationabiliter lata erat, litteras impetrauit: pars altera postmodũ sup sñia infirmanda ad alios iudices litteras impetrauit, nulla de prioribus in posterioribus litteris habita mẽtione: Dubitabatur vtrum priores iudices vel posteriores de quæstiõe illa cognoscere debeãt: Cõsultus Papa rñdet: quãuis appellanti legitime a iure indulgeatur annus à lege, & ex iusta cã biennium, tñ hmõi terminus põt restringi non solũ a iudice à quo appellat, verũ etiã ab appellãte: cũ ideo constitutũ sit, nõ vt terminus ipse præueniri nõ possit, sed ne valeat prorogari: Distinguit Papa in quo casu litteræ impetrentur, si terminus præfigitur ab appellãte vel iudice appellationi prosequendæ, si appellatus tacito de illo termino literas impetrauerit, hmõi litteræ tãquã veritate tacita impetratæ nõ valent: si vero nõ sit aliqs terminus ab appellante vel iudice præfixus, pars appellata infra terminũ ostensũ a lege poterit cõmissiões litteras impetrare, dummodo nimiũ non se-

a ¶ *Exequendam.*] Quia appellatione interposita nihil est innouandum. 2. q. 6. post appellationem. §. appellatione. ff. nihil innou. l. vnica. ex hoc patet quòd iudex post appellationem diffinitiuam sententiam non debet executioni mandare. alioquin restituatur possessio appellanti antequam de appellatione cognoscatur. s. de iureiuran. venientes. & idem dicit hic inferius, quòd appellatione interposita nihil debet innouari.

b ¶ *Perturbare.*] Qui perturbat diuinum officium, sine pœna excommunicationis potest eiici de ecclesia. [k] j. de sent. excom. veniens. & c. cum voluntate. §. si qui vero.

c ¶ *Deferendum.*] Primo non detulit, sed denunciauit interdictum nullum, vt s. d. l. postea detulit quo ad processum principalis causæ & Apostolos concessit: vt hic dicit. Tan.

d ¶ *Principale.*] Captio presbyteri fuit negotium principale, accessoria fuerunt interdictum & eius obseruatio: & sic patet quòd idẽ iuris debet esse in accessorio quod in principali s. de offi. del. prætorea. & c. prudentiam. ad fi. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. ff. de re. iur. cum principalis s. c. proxi. ver. nos igitur.

¶ *Glo. seq. vertetur per obiectionem & solutionem.*

e ¶ *Post appellationem.*] Huiusmodi appellationem dicit legitimã, & tñ factum decani fuit minus legitimum. simile j. de concel. præben. constitutus. quantum ad partem decisam. & sic vř quòd appellatio minus legitima, impedit effectũ excõicationis. hic tñ potuit esse vt factum decani fuisset minus legitimũ, & tñ decanus ex alia

k Et secundum B. postea est supplicatio. C. de his qui ad ec. confu. l. denunciamus. & in Authen. de san. ep. § si quis cũ sa. 4. chas. col. 9 secundũ. Io. An.

[l] Non dicit legitimam, nisi quo ad abdicandum iurisdi. modi eu qui detulit, secundum Host. Ioan. And.

non festinet vt appellantem in commissione supplantet: & earum auctoritate poterit iudex in appellationis causa procedere, ita vt si appellans voluerit in causa ꝓcedere, oportebit eum agere sub iudice sic obtento: nisi possit eum legitime recusare, qđ si appellans agere noluerit, appellatus nihilominus poterit ꝓsequi causam ipsam: & si iudex appellatiõis viderit ex dilatione periculum imminere, poterit de ea cognoscere, neutro etiam ꝓse quente appellationem, vt periculum euitetur: puta si appelletur à sñia super confirmatione alicuius electionis, & vtraque pars velit etiam ad annum differre ꝓsecutionẽ appellationis: debet enim iudex tunc terminũ moderari, ne gregi dominico diu desit cura pastoris. his ergo consideratis, responsum est quæstioni istorum iudicum, videlicet, ꝙ per posteriores non derogatur prioribus litteris legitime impetratis, per quas poterunt primi iudices ꝓcedere ad infirmandam vel confirmandam sententiam prauia ratione. Nota ꝙ appellans habet annũ ad appellationem ꝓsequendam, & ex iusta causa biennium. Item terminus talis annus scilicet potest abbreuiari à iudice vel ab appellãte, sed ꝓrogari non potest. Itẽ nemo debet præuenire in litteris commissionis impetrandis appellatẽ nimium festinanter. Itẽ terminũ statutum à iudice vel ab appellãte neutra pars potest præuenire. Item iudex appellatiõis potest ꝓsequi causam appellationis si periculum immineat, neutra parte ipsam prosequi volente.

a ¶ *Biennium*.] ſ. eo. cũ sit Romana. & c. constitutus.

b ¶ *A prouocante*.] ſ. eo. personas.

c ¶ *Prorogari*.] nisi ex iusta causa. ſ. eo. ex ratione. & c. cum sit Romana. & hic.

d ¶ *Appellatus*.] Idẽ est de appellãte. ſ. eo. ex insinuatiõe. & ſ. eo. sæpe.

e ¶ *Pars appellata*.] Pars appellata nõ potest præuenire terminũ legalẽ, nisi secũdum ꝙ hic dr. & 2. q. 6. c. ei qui. §. appellatore. Terminũ vero statutum ab homine neutra pars potest præuenire. j. eod. sæpe. pars appellans infra terminum legalem quandocunque potest: & si vult, potest litteras impetrare, cum in eius fauorem annus concedatur eidem. j. de confir. bonæ. Item & illud scias, ꝙ infra terminum legalem debet causa appellationis esse terminata, nec potest vltra protendi. 2. q. 6. ei qui appellat. & C. de temp. appel. l. vlti. §. vlti. & l. nemo. & nisi iusta causa prorogetur. ſ. eod. cum sit. & c. constitutus. & hic.

ab Apostolica sede commissa: pro plebe Sambriensi sententiam protulissent, & à procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit sine termino appellatũ, nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus à iudicibus partibus assignatus: plebanus de Sambro super obseruatione prædictæ sententiæ (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos litteras, & alia pars alias commissionis litteras à nobis super infirmanda eadem postmodum ad alios iudices impetrauit, nulla in posterioribus litteris de prioribus habita mẽtione; vnde in dubitatione reuocato, an posteriores iudices, vel vos de illa debeatis cognoscere, Nos super hoc consulere voluistis: & infra. ¶ Licet igitur appellanti legitime à sententia indulgeatur annus à lege, aut ex iusta causa biennium[a] ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen huiusmodi terminus potest restringi, non solum à prouocante[b], verumetiam à iudice, à cuius sententia prouocatur (cum ideo sit constitutũ, non vt terminus ipse præueniri non possit, sed ne valeat prorogari[c]) credimus distinguendum, in quo casu litteræ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel à iudice appellationi præfigitur prosequendæ, si eo tacito appellatus[d] litteras impetrauerit, huiusmodi litteræ tamquã tacita veritate subreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si vero non sit aliquis terminus à iudice, vel ab appellante præfixus, pars[e] appellata infra terminum constitutum à lege (dummodo nimium non præcurrat[f], vt appellantem in cõmissione impetranda supplantet) commissionis litteras poterit impetrare, quarum auctoritate in appellationis causa legitime procedatur: ita quòd si appellans voluerit in causa appellationis procedere, oportebit eum agere sub iudice sic obtento nisi possit eũ legitime recusare: quod si agere noluerit†, appellatus potest nihilominus prosequi[g] causam ipsam: maxime si sentiat sibi ex dilatione imminere grauamen. ¶ Superior quoque iudex si viderit ex dilatione periculum[h] imminere, potest & debet neutro prosequente appellationem, occurrere, vt periculũ euitetur: puta, si à sententia lata super confirmatione alicuius electi fuerit prouocatum, & vtraque pars velit etiã ad annum prosecutionem appellationis differre, potest vtique, immo debet, superior iudex ad quem fuerat appellatũ, terminum prouide moderari, ne gregi dominico diu desit cura pastoris. ¶ Ex his igitur consultationi vestræ noueritis esse responsum, quod per posteriores non derogatur prioribus[i] legitime impetratis: per quas ad confirmandam sententiam vel infirmãdam, prauia potest ratione procedi.

¶ Idem.

¶ *Altera parte contumaciter absente potest iudex appellationis etiam principale negotium diffinire, si post litem contestatam fuerit appellatum.*

CAP. LVIII.

PEr† tuas litteras requisisti, vtrum si post latam sententiam, vel saltem post depositiones testium publicatas, fuerit ad sedem Apostolicam appellatum, hi qui super hæc delegantur à nobis, si altera partiũ eorum se noluerit conspectibus præsentare, causam sibi delegatam† iudiciali possint calculo terminare. ¶ Nos igitur consultationi tuæ taliter respõdemus, quod cum lis sit super eodem negotio coram primis iudicibus legitime contestata, poterunt† iudices delegati (eo qui conuenitur se per contumaciam absentante) cum eis de meritis causæ liquebit[k], commissum sibi negotium diffinire.

f ¶ *Præcurrat*.] Et sic nemo debet præuenire diligentiam alterius captiose. ꝯ. 16. q. 3. placuit. & ff. ad Tertul. l. 2. §. si mater s.

g ¶ *Prosequi*.] Etiam altera parte absente, tñ prius citata: vt hic patet, & 2. q. 6. c. ei qui. § appellatore. & ſ. de sent. & re iud. cũ Bertoldus. C. de temp. ap. l. vlt. §. illud etiam. & est expressum. j. eod. c. proxi. Ber.

h ¶ *Periculum*.] ne ecclesia in spiritualib' vel temporalibus ex mora detrimentum incurrat: in quo casu posset etiã lite non contest. ꝓcedi. ſ. vt lit. nõ contest. quoniam. §. 1. arg. ſ. eo. constitutus.

i ¶ *Prioribus*.] Hoc intellige dum tamẽ priores litteræ de alterius partis appellatione fecerint mentionem, aliàs non valerent veritate tacita impetratæ. j. de cõfirma. bonæ. & ſ. de rescrip. ex parte.

PEr tuas.] Cõis diuisio. Secũda pars: ibi Nos igitur. Abb. Sicul.

CASVS. Appellatum est à sententia diffinitiua, vel saltem post publicationem testiũ: quęritur vtrum illi qui de appellatione cognoscunt, possint sibi causam cõmissam terminare, si altera partium eorum se cõspectui noluerit præsentare? Rñdet Papa, ꝙ cum lis fuerit corã primis iudicibus contestata, poterũt iudices delegati cum meritis causæ negotiũ terminare, si altera pars citata per contumaciã se absentet. Nota quòd nec in causa principali, nec in causa appellationis ꝓcedendum est ꝯ absentem, nisi contumaciter se absentet.

¶ *Glo. seq. distinguit, aut reus est contumax, aut actor, aut est lis contest. aut non: & aut liquet de causa, aut non. Secundo quærit, & dupliciter soluit.*

K ¶ *Liquebit*.] Nota ꝙ si iudici non liquet de causa, tunc debet constituere præsentem possessorem, nec audiret aduersarius nisi de ꝓprietate: vt C. quomodo & quãdo iu. consentaneũ. Vel si liquet, ꝓcedat ad diffinitiuam sñiam. & hoc intellige in casu altero istius decre. cũ sint appellatum testibus publicatis ante sententiam: vt ſ. de do. & contu. prout. vbi de hac materia plene dicitur. Item si possessor est præsens, & actor absens: tunc siue lis sit contestata siue non, potest dari diffinitiua sententia. si constet de meritis causæ: & sic intelligitur ſ. de do. & contu. causam. & sic potest etiam intelligi. ſ. de testi. spo. audita. & C. quomodo, & quãdo iud. Auth. qui semel. sed si non liquet et de causa, absoluet reũ ab obseruatione iudicij, & in expensis condemnabit sibi actorem. C. de iudi. ꝓperandum. §. si quidem. nec obstat quod dicitur, actore non probante, reus & si nihil

† Alias lura tribue. nide vigilãtibus. ff. de his quæ in fran. cre. pupillus, in 6. & de holl ſ. ut. c. cum olim. Ioan. And.

† scilicet, appellans.

† Cap. 2. eo. tit. in 4. compil. Et vide Mathesilanum singu la. 66 inci. nota. quòd in causa.

† delatam

† poterūt

† Causæ princi. vel appella. qñ sit expeditio articulo appel. aggredi tur principale: quod dic vt dixi ſ. eo. sæpe. super gl. vt in fin. Ioan. And.

si nihil præstiteris, obtinebit. 6. q. vlt. actor. & ī. vt eccl. benef. vt nostrum. & ī. de causa pos. & propne. cum ecclesia. Illa regula locũ habet, cum ambo sunt præsentes. sed in alio casu istius decre. cum appellatur à snia, debet illam cõfirmare vel infirmare. 2. q. 6. in fi. Sed pone q iudices priores, qui tulerunt sententiam cõdemnationis, crediderunt actorẽ bene pbasse intentionẽ suam, cum in veritate non probasset in causa appellatiõis, altera pars quæ appellauit est absens per contumaciam: vt ibi dicit, & ille pro quo lata est sentẽtia, est præsens, iudicibus cõstat q præsens non pbauit: vnde sententiã confirmare nõ possunt. Credo q cassanda sit snia, & quia ille reus est cõtumax, adiudicabũt pñsenti possessionẽ reseruata quæstione pprietatis absenti, sicut facerẽt ante sniam. Vel dic q sufficit tantum infirmare sententiam condemnando absentẽ in expensis. 2. q. 6. c. et qui. in §. appellatore. Ber.

Scilicet Innocẽtius in concilio generali Lateranensi. cap. 35.

Nisi pręsens plenius ... in qua nunc ... scripsit. ... de arbit. fin. ... de fi. instr. cũ Ioãnes. secundum Host. Ioan. And.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Notabile & famosum capitulum, habens multa noua dicta vtriusque ius limitantia. & hoc dicit in summa inhærendo simpliciter verbis litteræ: Appellans ante sententiam, tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso iudice à quo: nec admittitur exceptio, quòd prius miserat nuncium ad sedem Apostolicam, vel quòd litteras impetrauerat, quæ nondum sunt iudici præsentatæ.*

CAP. LIX.

VT † debitus honor deferatur [a] iudicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: Statuimus, vt si quis coram idoneo [b] iudice conuenerit aduersarium, ille ante sententiam [c] ad superiorem iudicem absque rationabili [d] causa non prouocet, sed coram illo suam iustitiam

V*t debitus.*] Diuiditur principaliter in tres partes. In prima ponitur duplex constitutionis causa. In secunda constitutio: ibi, *Statuimus*. In tertia quædam protestatio: ibi, *Saluis*. Abb. Siculus.

CASVS. Quia frequenter maliciose appellabatur, & in grauamen alterius partis, & in derogationem iudicis: voluit concilium vt iudicibus honor debitus deferatur, & consulatur litigatoribus super laboribus & expensis. Statuit igitur, vt si quis coram idoneo iudice conuenerit aduersarium suum, ille ad superiorem ante sententiam non appellet absq; causa rationabili allegata coram iudice à quo appellare intendit: sed coram illo suam iustitiam psequatur, non obstante si dixerit, q ad superiorem pro causa illa nuncium destinauerit, aut literas impetrauerit ab eodem, quæ nondum fuerint iudici delegato assignatæ: si vero putauerit appellandum ex causa rationabili, coram iudice illam exponat: talem videlicet quę si foret probata, legitima reputaretur. postmodum superior de appellatione cognoscat: & si constiterit minus rationabiliter appellatum, illum remittat ad illum à quo appellauit, & insuper in expensis alteri parti condemnet eundem. Si vero appellatio legitima fuerit, in causa pcedat, saluis cõstitutionibus de maiorib⁹ causis ad sedẽ Apostolicam perferendis. Nota, q ante sententiã nullus debet appellare nisi grauetur, & causa grauaminis exponi debet coram iudice à quo appellatur. Item non valet nuncium misisse, vel literas habere, quæ nõdum sint delegato assignatę. Item qui minus legitime appellat, remittitur ad illum à quo appellauit, & in expensis alteri parti condemnatur.

Glo. seq. alleg. contr. & arg.

[a] ¶ *Deferatur.*] Sim. C. qui prouo. non est neces. omnem honorẽ. & sic est ar. quòd iudices honorandi sunt propter suam dignitatẽ.

Glossa sequens arg.

[b] ¶ *Coram idoneo.*] Hoc ideo dicit, quia si conueniatur coram non suo iudice, non obest ei, quia debet allegare priuilegium fori: nec præiudicatur ei qđ facit coram eo. ī. de iudi. at si clerici. & ī. de foro compe. si diligenti. & c. significasti. & est argu. ad quæstionem: vtrum interruptio facta sit per lit. contesta. coram non suo iudice. quòd non sit interruptio facta, patet. C. ne de sta. defun. si pater.

Glossa sequens primo arg. à contrario. secundo no. omnes iudices æquales. tertio quærit. ponit duas solutiones Io. & primam non approbat. Demum aliter soluit, dicens quod remotio appellationis nihil operatur hodie.

[c] ¶ *Ante sententiam.*] Nota q dicit, ante sententiam, ergo de appellatione post sententiam nihil statuit: quia quod de vno dicitur, de alio negatur. 25. dist. qualis. & ī. de pręsum. nonne. qđ verum credo: & idem dicitur in decre. noua. eo. tit. cordi nobis. [lib. 6.] Et ita patet q hodie idẽ iuris est in omnibus iudicibus delegatis & subdelegatis & ordinarijs, à quibus non potest appellari, nisi causa rationabili allegata scripta vel non scripta: quia dicit, coram idoneo iudice. & sic non habet locum hodie decr. illa, super quæstionum. §. si vero dno. vbi dicit, q si delegatus alij committat vices suas, ab illo poterit appellari [e], licet causa sit appellatione remota commissa, sed quantum ad alia bene tenet. Cum ergo remota sit appellatio ante sententiam ipso iure, vt hic probatur, quid operatur remotio appellationis, cum Papa semper scribat appellatione remota? Io. dixit, q remotio appellationis hoc hodie operatur, vt post sententiam appellari non possit, quin iudex possit mandare sententiã executioni non obstante appellatione, nisi habeat causam probabilẽ appellandi. sed si non est remota appellatio: tunc appellari potest post sententiam secundum q appellabatur ante constitutionem istam. ī. de offi. deleg. super eo. Sed hoc non est verum, quia de appellatione post sententiam nihil statuitur per istam constitutionẽ: vt dixi Et Ioan. etiam non persistit in hoc, immo dicit [f] q si remota est appellatio, non potest appellari nisi in casibus expressis à iure. ī. eod. pastoralis. & si non est remota: tunc appellatur quotiens habet pbabilem causam appellãdi, talem quę si esset pbata, & c. vnde potest dici, q illud idem operatur hodie remotio appellationis, cũ apponitur in literis. q olim operabatur, quia potest appellare in causis tantum expressis à iure, licet sit remota appellatio an non expressis, nõ poterit appellare: vt ī. eo. pastoralis. vbi notantur quidã de illis casibus. & ita p remotionẽ appellationis, non posset hodie appellari in casib⁹ nõ expressis, sed in alijs posset. Ex vi huius constitutionis potest appellari vbicunq; quis grauatur, licet grauamen non sit expressum in iure. & quia iniquũ erat, q aliquis euidenter grauatus non posset appellare, qui habebat pbabilem causam appellandi: cum casus ille non esset expressus in iure, emanauit ista constitutio, qua cauetur, q quicunque habet probabilem causam appellandi, talem quæ si esset probata, & c. licet illud grauamen nõ sit expressum in iure, possit appellare: & ita hęc constitutio ad alia extenditur, quam illa decre. pastoralis. quotiens enim noua lex constituitur, ad eas species [g] pertinere non vĩ quibus specialiter ipsa lege pœna addita est. ff. de pœ. sanctio legum. & ita constitutio ista pmittit appellare vbi remotio appellationẽ phibebat. ergo siue sit remota appellatio in literis, siue nõ, idem iuris est. Si enim non est remota appellatio, potest appellare, vbicunq; pmittitur appellatio p iura specialia: vt ī eo. postremo. & c. ex parte. & c. significantibus. & in omnibus cõsimilibus: vbi exprimitur in decre. q possit appellari, & beneficio istius constitutionis potest appellari in omnibus alijs casibus non expressis vbi exprimitur talis causa, quæ si foret pbata, legitima esset: licet illa non sit scripta in iure. & ita patet q remotio appellationis quo ad veritatem nihil operatur, sed potius apponitur ad cautelã: q͞a plus timeri solet qđ specialiter phibetur, q̃ qđ generaliter imperatur, 23. dist. quamquam. & consuetudo est ecclesiæ. & tam in principalibus quãibus q̃ in incidentibus remota est appellatio p istam cõstitutionem, & coram quocunque iudice, nisi cum quis grauatur in casibus expressis vel non expressis; & sic Papa remouet id quod iam remotũ est de iure. sic concessit Papa qđ de iure cõmuni concessum est. ī. de iureiur. & si Christus. in fi.

[d] ¶ *Absque rationabili causa.*]

Sic [e] ergo remota est per istam constitutionẽ quælibet appellatio, quæ absque rationabili causa apponitur. Quid ergo operatur clausula de remotione appellationis, quæ tota die apponitur in rescriptis? Dicunt quidã q nihil, sed apponitur ad cautelã: quia plus timetur qđ specialiter iniungitur, q̃ qđ generaliter imperatur. ff. de hæret. si adiectius. & 23. dist. quamquã. sed 3 istos opponitur q secundum eos ista clausula frustra mẽbranas occupat, 3 illud qđ legitur 29. dist. si Romanorum. Item pro nihilo est facta decre. quæ distinguit, an prædicta clausula ponatur in medio literarum. & secundum hoc tantũ præmissa amplectitur, an ponatur in fine, vt sic omnia præmissa comprehendat. ī. eo. inquisitioni. quæ post hanc constitutionem emanauit. Idcirco alij dixerunt, q hęc constitutio etiã tantum in ordinario locum habet, 3tia autem in delegato loquuntur: sed pp hoc non est soluta quæstio, quid prædicta clausula operetur. Tertij dicunt, q ante sniam nihil operatur: quia remota est appellatio quęlibet, nisi ex causa pbabili fiat per istã cõstitutionẽ, sed post sniam impedit executionem etiam iniuę, si pp causam expressam in iure fuerit appellatum. ī. c. pastoralis. p illa sentẽtia facit. ī. de offi. deleg. super eo. in fin. ibi enim dicitur, q si ille cui est causa cõmissa appellatione remota suam sniam velit executioni mandare in pñiudiciũ alterius partium, inter quas causa vertitur, poterit appellari: vnde tenet ibi appellatio facta ab epo vel archidiacono. Et subiungitur ibi ratio: quia non illis, s. epo vel archidiacono, sed partibus, inter quas causa vertitur, appellationis remediũ est sublatum. & sic audiuntur ibi eps vel archidiacon⁹ appellans: q͞a non est eis appellatio interdicta. Ergo per oppositum partes inter quas causa vertitur, non poterunt appellare: quia eis appellationis remedium est sublatum, & sic non obstante partium appellatione sententia mandabitur executioni: quia prohibitæ sunt appellare, cum alias appellatione pendente nisi esset prædicta clausula, non posset sententia executioni mandari. ī. de iureiur. venientes & ī. eod. c. dilectus. illorum sententia impugnatur in eo quod dicunt, q ante sententiam nihil operatur [7]. Est enim reperire casum in quo habet necessario operari. Nam secundum canones omnibus omnibus

Ac si diceret q qui posset ante causæ appellari, & sic habet ad hoc hodie. ... in literis conscribendis. & in casib⁹ quibus ... debet de iure ... nõ esset ... hæc ... clausula. Ioan. And.

Verum dicit ... Ioan. ... Ioan. And.

Cap. p ... eo. tit. in ... compil. Hanc decretalẽ ... interpretatur Paul⁹ de Leazariis & P. de Perusio, & vide cum ... in de resti. ... c. 1.

In hac allegatione ... Ioan. And.

Cõcor. l. ... C. eod. & l. ... si non ... & vide ... Bar. ... de iudi.

Hęc glossa vsque ad ... verbum ...

A dicto ... appellatione ... Papæ ... Ioan.

prosequatur: non obstante si dicat[a] quòd ad superiorem iudicem nuncium destinauerit, aut litteras impetrauerit ab eodem, priusquam delegato[b] fuerint assignatæ[c]. Cum autē

bus medijs potest ad Papam appellari. ʒ.eo. solicitudinem.& c.si duobus. 2.q.6.ad Romanam.cum duobus cap.pce.& duobus seq. Pone ergo q mihi à Papa est causa commissa appel. re. committo tibi litis contestationem tm̄, mihi cæteris reseruatis: facta litis cōtesta. coram testibus, tu vis testes recipere, & sic fines mandati excedis, & sic potest à tua audientia appellari. Sed ad quem appellabitur, nunquid ad Papam, cū ad eum oibus omissis mediis appellari valeat. vt dictum est ʒ? Certe non. & si sic fieret, appellatio non valeret: q a ex virtute pdictæ clausulæ, ad me est tantummodo appellandum: quia mihi de iurisdictione reseruaui. ʒ. de offi. deleg. sup quæstionum. §. porro. ver. si causa sit ei appellatione remota cōmissa, &c. ergo à ɔtrio sensu si causa non esset app. re. commissa, posset appellari ad Papam p iura pdicta. nec opponas de psenti constitutione, quia non potest nisi ex causa pbabili ibidem appellari: quia ego posui q ex causa pbabili appellatur: quia fines mādati excedis: & sic s'm hanc constitutionem appellatur. sed non potest appellari ad Papā, quia inhibita est appellatio in rescripto. & appellat hic aute sniam diffinitiuam: vnde p istum §. tam ista snīa quàm prima etiā impugnatur: vnde dicunt quari q ante sniam & post sniam idem operari, videlicet q non possit appellari nisi ex causa in iure expressa. p istis est casus dec. ʒ. eo. pastoralis. quem intelligo q nō possit appellari nisi ex causa expressa in iure, quantum ad hoc q pcessus iudicis p appellationem valeat ipediri, sed grauatus ex causa pbabili poterit appellare: & si de grauamine constiterit, poterit p supe riorem remoueri: vt ibi dr. nec obstat hæc decr. nam hæc dicit, q ex causa pbabili appellari potest, & illa dicit idem: sed dicit illa, q iudex non tenetur appellationi deferre, ex quo causa non est expressa in iure, nec ista dicit, q teneatur, & ideo non ɔ dicunt. Patet, ex pmissis q oibus omissis potest appellari ad principē: & tn̄ recipit instantiam in pal. §. porro. vnde vt illa materia planius & plenius pateat. ita est distinguēdū: quia appellatur qnq; ab ordinario, qnq; à delegato, qnq; à subdelegato. Si ab ordinario, planum est q ad p ximum superiorem est appellādum. 2.q.6.placuit. & l. canonizata, auteriorum. §. ad hoc. cum concord.[1] tn̄ nihilominus omissis medijs potest appellari ad Papam. ʒ. eo. si duobus. & c. solicitudinem. 2.q.6. ad Romanā. cum duobus cap. præ. & duobus seq. Si aūt appellat à delegato, subdistingue: quia aut est delegatus ad vniuersitatem causarum, aut ad vnā causam tm̄. Si ad vniuersitatē causarū, vt est vicarius epi, non appellabit ad epm, sed ad eum ad quem appellaret ab epo, s. ad archiepm: vt in cōstitutione Inno. iiij. eiusdē tit. Romana. tn̄ omisso archiepo & alijs medijs posset appellari ad Papā, vt dictum est ʒ. Si aūt appellet à delegato ad vnā causam tm̄, si est delegat' à principe, tm̄ ad principē appellabitur: si est delegatus ab alio, appellabit ad eū q ipsum delegauit. ff. qs & à quo app. l.1. in prin. sed & illo omisso appellari posset ad principē, vt dictum est ʒ. Si vero appellet à subdelegato, subdistingue, q a aut est subdelegatus delegati à principe, aut subdelegat' delegati à nō principe. si est subdelegat' delegati à principe, aut ille delegat' subdelegauit totam causam, & tunc pōt appellare tm̄ ad principē: aut sibi aliqd de iurisdictione retinuit; & tunc si sit remota appellatio i rescripto, nō pōt appellari ad Papā, vel ad principē, sed ad delegatum tm̄, qui subdelegauit. Sed si non est remota appellatio, posset appellari ad delegatū q subdelegauit[a], & nihilomin' ad Papā eo omisso: vt ʒ. de offi. dele. sup qstionum. §. porro. & p iura pmissa, qbus pbat q oibus omissis potest appellari ad Papā. Si aūt appellatur à subdelegato delegati à nō principe, pōt appellari ad eū qui delegauit. ff. qs & à quo ap. l.1. in prin. & l. vlt. & nihilominus eo omisso ad Papā, vt p iura pallegata patet. Si qras quō delegatus à non principe pōt alij causam delegare, ɔ id qd legitur in decre. cum causam quæ. ʒ. Rñdeo, illud itelligo qn alicui causarū vniuersitas est ɔmissa, sicut est vicarius epi, qui potest alij causam delegare. ff. de iud. cū ptor. & constit. Inn. iiij. ʒ. de fo. comp. Romana. §. nec à ɔtrio sensu. in vj. qd aūt sæpius dictū est, q oibus omissis potest ad principem appellari, intelligo s'm canones esse verum, sed s'm leges si fuerit omisso medio ad principē appellatum, remittit princeps causam appellationis ad eū ad quem debuit appellari. ff. de app. imperatores. Item qd dictum est ʒ. q à subdelegato delegati à principe, qui totā causam subdelegauit, vel cui erat causa ap. re. ɔmissa pōt appellari ad principē, intellige s'm canones, nō s'm leges: vt i vtroq; casu appellaret ad delegatū q subdelegauit. C. q p sua iur. iud. da. pos. l.1. ad fi. Vel solue ɔrietatē illius l. vt notat in pdi. decr. sup qōnū. §. porro.

¶ *Gl. seq. recitatur per quæstionem, an sint correcta, &c. dicit quod sic, & rationem reddit. secundo obijcit, & dupliciter soluit.*

a ¶ *Si dicat.*]& si ppea appellauerit, eius appellatio non est admittenda. 2.q.6.c. non solēt. §. eius qui. ff. de ap. reci. eius qui. & sic cor recta sunt iura illa. ʒ. eo. meminimus. & c. ad hæc sicut. & ʒ. de offi. deleg. cū causa. quia non pdest nuncium pmisisse ad superiorē, nec pdest etiam habere literas qd plus est, q nondum sunt iudici psentatæ, vt hic dicit. Ratio huius constitutionis tūt, ne quis sine causa declinet examen ordinarij iudicis, vt pprius honor debitus iudicibus deferat. C. qn pvo. nō est neces. oem honorē. vnde sicut nō pōt declinari iudiciū eius p appellationē frustratoriā, sic nec p missionem nuncij: quia p missionē nuncij nō intelligitur puocasse facto vel verbo, cum causa nondū esset mota, nec ɔminata: nec ad iudicē aliquo modo insinuata. Vnde licitum est aduersario ad iudiciū puocare, & ius suum psequi coram ordinario: & ita puenire aduersariū: nec pdest illi litteras allegare, si nondū sint iudici psentatæ. & ita quasi puentus oportet eum corā ordinario rndere: quia iudices illius non prius dnr iurisdictionem recepisse cum effectu, nisi cū eis litteræ psentent. ʒ. eo. sup eo s. in fi. sic cum quis citat, si postea pendente citatione mutauerit domiciliū quasi puentus oportebit eum rndere. ʒ. de fo. cōpe. c. pen. sic & iste qui iam habebat litteras in archa sua, puentus est. Præterea si p s'm rescriptum nō tollatur iurisdictio delegata, nisi de ea fiat mentio, multo fortius vr q non tollat ordinaria, nisi de ipsa fiat mentio. facilius enim tollitur extraordinaria, q ordinaria. 3.q.3.c. induciæ. §. ci aūt. Sup hoc dicas, q si iurisdictio ordinaria tam cœpta est p solā citationem, amodo non potest tolli quantum ad causam illam p litteras Papæ, nisi de hoc fiat mētio in rescripto sicut & in delegata. Sed si ordinaria iurisdictio nō est cœpta p citationem, puenitur bene p rescriptum, put quotidie fit, nec est necesse fieri mentionē in rescripto de ordinaria: & hoc ideo, vt decit Io. quia ordinaria iurisdictio generalis est: vnde tollitur p specialem, quantū ad illam speciem q delegatur. ʒ. de rescr. pastoralis. arg. j. eo. tit. cap. 1. & eo ipso q Papa scienter ɔmittit causam, eam transfert à potestate ordinarij. ʒ. de offi. dele. pastoralis. §. pterea. Et tu dicas aliam rōnem meliorē: cum enim dñs Papa sit iudex ordinarius oīm hoīm: vt 9.q.3. cūcta. pōt quilibet eum adire p simplicē qrelam re itegra: & ipse pōt cognoscere vel delegare: nec est necesse q faciat mentionē de iurisdictione minoris: & p appellationem itur ad ipsum: sicut i delegato ɔtingit, de quo min' vr. ʒ. de offi. deleg. c.1. itē & hic corrigitur illud. ʒ. de rescr. plerūq;. vt statim quis possit alium puenire habentē priores litteras, q non sunt iudici psentatæ. de hoc tn̄ dixi ʒ. de rescri. c.1. & ita patet q ille qui primo suas litteras exhibet iudici siue puenit alium in citatione facienda p ordinarium, vel p delegatum, ille obtinebit[†]. ad hoc facit ʒ. de rescrip. capl'm sanctæ crucis. & ita non refert q sint primæ vel secūdæ re integra existente. & sic intelligitur constitutio ista, re non integra existente[4]. locum habent alia iura, in quibus cauetur q non valet secundum rescriptum, nisi faciat mentionem de primo.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Delegato.*] & ita vr q si primæ litteræ delegato sint assignatæ, non potest pueniri ab ordinario vel delegato p secundas, nisi fiat mentio de primis. sed quid si non pcedant primi iudices, nunquid valebunt scdæ? vel qdiu debent expectare secundi, si non possunt primi pcedere impediti iusta de causa? Potest dici, q in hoc casu locum habeat decr. illa, plerunque. ʒ. de rescrip. vt si non pcedant primi iusta causa cessante, valeant secundæ. Sed si non curant pcedere, tunc moneantur p ordinarium vel p s'm delegatum, vt pcedant infra terminum competentem: quia vnus iudex pp negligentiam amittit iurisdictionem, & alter postea pcedit in causa ʒ. de offi. ord. significauit. & ʒ. de offi. deleg. prudentiam. io fi. ʒ. de fo. compe. licet. & c. ex tenore. ne de dolo & malitia pars altera commodū consequatur: quia dignum est, vt pp negligentiam siue dolū pdat iurisdictionem. Ista notula intelligitur cum primæ litteræ sunt iudici psentatæ, nulla citatione facta p eas; sed non est curandum de ijs quæ in illa dicuntur, quia littera ista; priusquam, &c. debet intelligi prout dr in sequenti notula, quæ incipit, sed nunquid. & in fin. illius notulæ. & si ppea quia non dicitur præuenta iurisdictio per solam præsentationem, licet littera ista hoc innuat.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro, soluit contrarium.*

c ¶ *Assignata.*] sed nunquid sola psentatio litterarū siue assignatio sufficit vt non possit pueniri ab ordinario siue ab alio delegato? Ex hac littera vr q sic. Sed ɔ potius vr, q sola præsentatio siue assignatio non sufficiat: qm̄ video q si duo sint ordinarij, possum aduersarium meū conuenire corā altero quē voluero eligere, non obstante si aduersarius dicat q volebat & deliberauerat me ɔuenire corā alio, cum quo tractauerat, nisi ipsius citatio puenisset. & idē credo in legatis siue delegatis, siue i delegato & ordinario re integra. Rē intelligo integram ante citationem[5], p quā iurisdictio ppetuata est, & nō p psentationē. ʒ. de offi. deleg. gratū. vnde qd dicit, prius, &c. supplendū est, maxime, quia idem est post psentationē & ante citationem: nisi aliud viderem. & hoc dr in fi. illius not. & si ppea p solam psentationem vel aditionem ordinarij nulla esset, facta citatione non est puentus aduersarius, sed per citationem puentus est. ʒ. de foro compe. c. vlti. & p solam citationem iurisdictio ppetuatur, & nō p solam psentationem. Si alibi inueneris vbi dicat q sola præsentia sufficiat, reducas illa ad id quod hic dicitur. Ber.

¶ *Glossa seq. quærit, & soluit.*

[Margin notes:]

iudicis examen nō potest declinari, neque p missionē nūcij ad superiorem, neq; per litteras nōdū iudici præsentatas.

1 Concor. l. præcipimus. C. eo. & §. pen. & fi. in Auth. eo. tit.

a Concor. l. 1. ff. quis & l. quo. & l. proponebas. ff. de iud.

† Non in principali: sed qui per suum iudicem præcedit. Ioan.

4 Scilicet, quæ a citatione facta est p primas. Io. And.

5 Licet citatio facta sit corā delegato, tñ expirat rescriptū per litē contest. postea facta coram ordinario. de hoc in spec. tit. de rescrip. §. restat ad fin. & facit quod habetur de purg. can. c. pen. super hiis vbi glo. Ioan. And.

a ¶ *Ex rationabili.*] colligitur euidēter ex hac littera, q semp causa appellationis talis, quæ si esset pbata, legitima esset, pponenda est corā iudice à quo appellat, vt j. eo. cum causam. i si. vbi dr de hoc. Sed potest quæri quæ causa dicatur probabilis? vtrum illa quæ vr iudici vel alijs? Videtur q hoc non sit referendum ad opinionem iudicis. j. de sent. excō. sacro. sicut nec ad opinionē iudicis refertur qd dicatur manifestū, sed ad ipsam rei veritatem. j. de verb. sig. cum olim. ad idem facit 3. q. 7. iudicet. Sententiabit enim iudex in hoc sm quod sibi videt, habita tñ collatione sapiētum, si non esset certus. arg. ff. de arb. qualē. & iudex æstimabit ex opinione animi sui ea quæ proponuntur. argu. 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe sit. Si vero iudex dubius remanet, quia iudex non potest certificari an sit pbabilis vel non: in tali dubio deferat appellationi. j. de senten. excō. sacro. ad fi. [1] quicunq; enim appellat à grauamine siue i iudicio, siue extra, causam rationabilem debet allegare in scriptis sm tenorem cōstitutionis Innoc. iiij. j. eo. cordi. (lib. 6.) alias reputabitur non appellans: vt ibi dicitur.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

Vide l. maiores. §. nator. & ibi Bart. ff. de admi. tu.

Cap. 36.

Cap. 4. eo. tit. in 4 compilat. Et vide. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. & l. qd dictū. ff. de pactis.

ex rationabili[a] causa putauerit appellandum, coram eodem iudice causa probabili appellationis exposita, tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minus rationabiliter[b] eum appellasse constiterit: illū ad inferiorem remittat, & in expensis[c] alteri parti condemnet†: Alioquin[d] ipse procedet: Saluis constitutionibus, de maioribus causis[e] ad sedem Apostolicam referendis.

¶ Idem in eodem†.

¶ *Si iudex à quo est appellatum à grauamine, illud reuocat: potest in principali causa procedere.*

CAP. LX.

CVm† cessante causa, cesset effectus: Statuimus, vt siue iudex ordinarius, siue delegatus aliquid comminando[f] vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato, alter litigantium grauaretur: & sano vsus consilio ab huiusmodi interlocutionis vel comminationis effectu destiterit, libere in causæ cognitione procedat: nō obstante si à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum: dummodo non sit ex alia legitima causa suspectus: ne processus negotij friuolis occasionibus retardetur.

¶ Idem in eodem†.

¶ *Volens iudicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam probabilem proponere: & eam coram arbitris cōmuniter eligendis probare: qua non probata, sua iurisdictione iudex vtitur in principali; ea vero probata, remittit negotiū ad superiorē, vel causam committit de recusatoris cōsensu.*

CAP. LXI.

CVm† speciali sit prohibi-

b ¶ *Rationabiliter.*] quia causa quam proposuit in appellando, non fuit probabilis: vt ex euentu causæ apparet. Quid aūt debeat probare appellans in causa appellationis, dicitur j. eod. interposita. vbi de hoc. Sed qualiter remittitur ad illum à quo appellauit, cum habeat eum suspectum. s. eod. ad hæc? sed non potest dicere illum suspectum cum ex propria culpa [2] processerit illa suspicio: sicut ille qui non prosequitur appellationem. supra eod. personas. & cap. cum sit Romana.

1 Vbi de hoc in glo. antep. & vide quod dixi Reo pastoralis. in gl. non th. ad fin. & de hoc 2. q. 6. ad Romanam. in 1. gl. Io. And.

c ¶ *In expensis.*] hoc generaliter obtinet, q qui deficit i appellatione, punitur in expensis. s. de testib. significauerunt. de expensis illis plene dicitur s. de dolo & contu. finem. & s. de rescrip. c. vlt.

¶ *Glo. ista tractat quod sit officium iudicis appellationis. Distinguit inter appellationem ab interlocutoria, vel à grauamine, & a diffinitiua.*

2 Nec ex improbitate sua, &c. ff. de fur. itaq; fullo. Ioan. And.

d ¶ *Alioquin.*] hic patet q si iudex appellationis pronunciat appellationem tenere, q per hoc non expirat eius officium: sed incipiet postea cognoscere de causa principali. C. de re. credi. generaliter. §. sin autem. & in Authen. de san. epi. §. si quis contra aliquem. in 1. const. colla. 1. Dicas q hoc locum habet qñ appellatur à grauamine ante sententiam: quia tunc iudex datur quasi sub cōditione quo ad principalem causam, vnde primo cognoscet de grauamine: & si inueniat legitimam appellationem, tunc pronunciat legitime appellatū fuisse, & postea procedit super principali. si male appellauerit, pronunciabit male appellatum, & remittet partes ad priores iudices, in expensis appellantem condemnando, vt hic dr: & sub hac forma semper rescribitur qñ appellatur à grauamine. Si vero appellatur à sententia diffinitiua, tunc iudex debet cognoscere de meritis causæ, & videre an bene, vel male sit iudicatum: & si bene sit iudicatum, confirmabit sententiam, vel cassabit si male iudicatum fuit: vt 2. q. 6. in fine. & C. de appellationibus, eos. in quibus dicitur, q iudex tantum pronunciare debet sentētiam iustam vel iniustam. Si vero plura capitula sint in sentētia, siue plures articuli, iudex pro parte potest confirmare, & pro parte cassare & reformare sententiam secundum quod iustum fuerit. j. de testa. cap. Raynutius. & cap. Raynaldus.

e ¶ *Causis.*] Illæ enim semper sunt referendæ ad sedem Apostolicam. j. de bap. maiores. Quæ dicantur maiores causæ, not. s. de offi. deleg. quod translationem [3].

3 Et generaliter omnes causæ quæ concernunt religionem, & materia fidei dicunt maiores.

CVm *cessante.*] Diuiditur. Nam principium & finis ponunt duplicem constitutionis causam. medium ponit cōstitutionem: ibi, *Statuimus.* Abbas.

Casus. Si iudex delegatus aut etiam ordinarius aliquid cōminando vel etiam interloquendo protulit, quo executioni mandato alter litigantium grauetur: si à tali cōminatione vel interlocutione fuerit appellatum, & iudex sano vsus consilio comminationem vel interlocutionem illam reuocauerit, libere in causa pcedat, nō obstante appellatione, dūmodo non sit ex alia legitima causa suspectus: ne friuolis occasionibus negotiū retardetur: quia cessante causa cessare debet effectus. Nota, q iudex potest mutare interlocutoriam sniam, quo facto appellatio pp hoc interposita locum non habet. Item processus negotij friuolis occasionibus retardari nō debet. Item cessante causa cessat effectus.

¶ *Glo. seq. arg. quod expro bat. Secundo obijcit & soluit. Tertio quærit, & ad negatiuam allegat duo iura ad contrarium l. quod iussit. soluit, & cautelam docet. Quarto infra. arg. alle. vnam l. allegans in contrarium duo iura, & soluit.*

f ¶ *Comminando.*] videt ergo q si iudex cōminatoria verba proferat parti, quòd ex hoc possit appellari, nisi de hoc satisfaciat iudex. quod tamē non est verum [4]: quia ex officio suo comminari debet. ff. de iudi. in peremptorio. & s. de resti. in integ. tum ex litteris. in fi. nec etiā debet statim qs moueri pp asperitatē verborū. s. de ref. si qñ. Sed qualiter iudex potest mutare cōsilium suū in alterius iniuriā contra regulam istā. ff. de re iud. nemo? Sed certe eodem modo quo appellās potest mutare cōsilium: vt 2. q. 6. c. ei qui. §. si quis libellos. sic & iudex. & intellige si appellans adhuc non fecit sumptus ad psequendam appellationem. ff. de cond. ob cau. da. si pecuniam. in prin. sed si sumptus vellet reficere, potest adhuc reuocare grauamē: quia iam nō interest illius. j. eo. interposita. §. 2. Sed nunquid iudex post decē dies potest mutare suam interlocutoriā? Vr q non, quia postea transit in rē iudicatam: sicut etiam in diffinitiua. s. de elect. cum dilecti. & s. de testi. significauerunt. ad fi. arg. contra. ff. de re iu. qd iussit. Potest dici, q licet transeat in rem iudicatam quo ad hoc q post x. dies nō possit appellari, non tñ quo ad iudicem, quin possit reuocare suam interlocutoriam: quia & appellans post decem dies potest renūciare appellationi: quia ipso facto renunciat quis eo q non psequit ipsam. s. eo. psonas. Aduertat tñ qualiter corrigat suam sniam siue errorē: quia si ita dicat: Ego reuoco sniam meam, siue corrigo errorē meū: sic fatet se errasse: & sic ille habuit pbabilem causam appellādi, & sic vr, q iurisdictio ab illo trāslata sit: & sic canon non posset [5] reddere sibi iurisdictionem, cū fateatur causam à se trāslatā. Cursalius ergo dicat, non credo te grauasse: sed si grauaui te in aliquo, illud reuoco. arg. colligit ex hac decr. q interlocutoria nō transeat in rē iudicatam. sed verum est q non trāsit, vt dictū est, quin iudex bene possit illam reuocare re integra. Sed quātum ad illum contra quem lata est snia, si non appellet infra x. dies, bene transit. & sibi imputet q non appellauit: quia sniæ acquieuisse vr. arg. s. tit. pxi. q ad consultationem. Io. Item hic est arg. [6] q actio semel extincta non reuiuiscit. arg. ff. de bon. pos. sm tabulas. l. pen. §. qui testamento. & est contra illud de consec. dist. 4. quis. & ff. de sol. qui res. §. aream. sed hoc est bñficio huius cōstitutionis: & quia iudicis est corrigere qd min' legitime fecerit. ff. de accu. qualiter & qñ. alia iura plura hoc dicunt.

Concilio Lateran. c. 48.

4 Vide de hoc in Spe. de appel. §. in quibus. vers. 57. nec est verū simpliciter qd dicit gl. ma in cōminatione verbo. dicta. Ioan. And.

Cap. 1. eo. tit. in 4. compil. vide de concilio Tridētinū sessio. 13. de reformat. cap. 1.

5 Vnde dic q licet simpliciter fateat se errasse, vel male interlocutū esse, si tñ emendat, p' aut confitetur, non fecerit pristinam iurisdict. Ioh.

6 Hoc dicit, hic non colligitur. forte hoc dixit quia appellatio nō extinguit, sed suspendit. j. de sen. verū vndē. Ioan. And. in nouel.

CVm *speciali.*] Prouidet concilium contra frustratorias appellationes & recusationes, in vtrisq; tradens formam qualiter iuste fiant, & quō in eis procedēdum sit: & est cap. multū allegabile, & quotidianum: & potest specialius hoc prin. sic summari vt in rubro. Primo recitat antiquam constitutionem. Secundo promulgat nouam: ibi, *Statuimus vt.* Primo ponitur vna constitutio. Secundo alia: ibi, *Porro.* Tertio protestatur: ibi, *Cæterum.* Abbas.

Casus. Per illam constitutionem, sacro approbante concilio. j. de senten. excom. prouisum fuit, ne plati aliquem excōicarent, nisi competenti cōmonitione pmissa, p quam prouidit concilium subditis. p istam constitutionē vult prouidere platis, ne subditus commonitus frustratoriæ recusationis vel appellationis obtentu declinare possit examen monentis, statuens vt si quis allegauerit se iudicem habere suspectū, corā illo causam iustæ recusationis assignet, & ipse cum aduersario, vel si aduersarium non habeat cum iudice arbitros cōiter eligat, aut si non potuerint cōcordare, suū arbitrum

vterque

vterque eligat, qui de suspicione cognoscant: & si concordare nequiuerint, aduocent tertium: vt qđ decreuerint, obtineat firmitatē, & auctoritate huiōi decreti sciant se ad hoc teneri in virtute obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij: causa suspicionis infra terminum à iudice ꝑfigendum non probata, iudex in causa procedat: sed si causa suspicionis probetur: iudex recusatus negotium cōmittat ꝑsonæ idoneæ de assensu recusatoris, ne illum valeat postea recusare: vel si magis viderit expedire, ad superiorem negotium remittat.

a ❡ *Prohibitione.*] quam habes ĵ. de senten. excommu. sacro.

b ❡ *Competenti.*] trina scilicet: vt 16. q. 7. nēs decimæ. 17. q. 4. de presbyterorum. & 24. q. 3. de illicita.

c ❡ *Coram eodem.*] s. eodem secundo.

❡ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

d ❡ *Iustæ suspicionis.* ᵗ] Quid si dubitetur an sit iusta, quia nō est in iure expressa, & aliàs dubitaretur? Rñdeo, arbitri electi de hoc cognoscāt, primo an sit iusta, quia oīa quæ ad hunc articulum pertinent, ad arbitros pertinent. ŝ. de offic. deleg. cap. suspicionis.

ᵗ Adde q de iure ciuili non est necesse probare causam. l. cum specialis. & l. apertissimi. cum nota. C. de iu.

ᵗ eligant

ᵗ Vbi vero nō dubitat quia manifeste iniusta est, ipse idem iudex illam repellit: sic nō obstat ŝ. de causa poss. & pro. c. cum olim, secūdū Innoc. & Hostien. Ioan. And.

tione ᵃ prouisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti ᵇ commonitione præmissa promulgare præsumat: volentes etiam prouidere, ne forte commonitus, frustratoriæ recusationis vel appellationis obtentu, monentis possit declinare examē: Statuimus, vt si allegauerit se iudicem habere suspectum, coram ᶜ eodem causam iustæ suspicionis ᵈ assignet †: & ipse cū aduersario, vel (si forte aduersarium non habeat) cum iudice ᵉ arbitros communiter eligat: aut si communiter conuenire non possint, absque malitia ipse vnum, & ille alium eligat †, qui de suspicionis causa cognoscāt: & si nequiuerint in vnam concordare sententiam, aduocent tertium ᶠ, vt quod duo ex ipsis decreuerint, robur obtineat firmitatis. Sciantque se ad id fideliter exequendum, ex iniuncto à nobis in virtute obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij districto ᵍ præcepto teneri. Causa vero suspicionis legitima corā ipsis infra competentem terminum ʰ non probata, sua iurisdictione iudex vtatur. At ipsa probata legitime, de recusatoris ⁱ assensu personæ idoneæ cōmittat negotium recusatus: vel ad superiorem transmittat, vt in eo ipse procedat, secundum quod fuerit procedendum.

❡ *In notorijs nō admittitur appellatio, ī dubijs causa probabilis corā iudice est exprimenda, quæ debeat legitima reputari, quā si nō prosequitur iudex à quo, in causa procedat. Idem si prosequitur & non probat. Hæc autem constitutio non extenditur ad regulares. h. d.*

❡ Porro commonito ad appellationis obstaculum conuolante: si eius excessus euidētia rei, vel ipsius cōfessione ᵏ, aut alio modo legitimo fuerit manife-

e ❡ *Cum iudice.*] Hoc itellige qñ iudex ordinarius ꝓcedit ex officio suo ꝫ aliquem ad famam vel clamorē. ĵ. de accusa. qua. & qñ. & sic loquitur ista constitutio in ordinario: vt bene declarant sequentia. aliter intelligi non potest. & ita iam in ordinario iudicio q̃ extraordinario. s. inquirendo potest iudex recusari.

❡ *Glo. seq. ponit casum quando non venit expressum quod venit tacitum, & ius recitetur per contrarium.*

f ❡ *Tertium.*] sub hac forma non posset compromitti in duos, vt si dissentiant, tertium eligant. ŝ. de arb. innotuit. & ff. de arbi. item si vnus. §. si in duos. sed si in duos simpliciter cōpromittatur, si dissentiunt, ꝑtor eos cogere debet vt concordent, vel tertium assumāt. ff. de arbit. item si vnus. §. principaliter. & ŝ. de offi. deleg. suspicionis. §. 1. Item arg. q arbiter quātum ad hunc casum posset egredi fines iniunctos, qđ verum est auctoritate huius constitutionis, aliàs non potest. ŝ. de arbit. cū dilectus. ff. de arbi. nō distinguemus. §. vlt. Ber.

g ❡ *Districto præcepto.*] & sic vr̃ q idem faciat ꝓceptum canonis, qđ facit ꝓceptum iudicis, vt beneficio huius canonis teneātur cōcordare, vel alium eligere. sed quia canon iste pœnam istam non imponit, iudex recusatus compellat illos, & pœnam eis imponat si non concordant. ŝ. de offi. deleg. suspicionis. in fi. q̃ sit potestas istorum arbitrorum, dicitur ŝ. de offi. deleg. suspicionis. in fi.

❡ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

h ❡ *Terminum.*] ab ipso iudice ꝑfigendum, infra quem arbitri suspicionis negotium terminare ꝓcurēt. ĵ. eo. tit. legitima. in conci. Lugdu. [lib. 6.] quæ corrigit illam, suspicionis. in hoc tantum. & merito iudex recusatus arbitris iterum terminum præfigere debet, infra quem causam suspicionis determinent, sicut iudex à quo appellat, potest & debet ꝑfigere terminum appellāti ˡ. infra quem causam appellationis prosequatur: alioquin in causa ꝓcedat. vt in §. seq. & ŝ. eod. sæpe. & eadem ratio est in vtroq; casu. s. ne prætextu friuolæ appellationis, vel recusationis negotium ꝓrogetur. ideo decr. illa, suspicionis. corrigitur ꝫ quantum ad hunc articulum. Bernar.

❡ *Glo. seq. primo not. & ad id signat contrarium, & soluit. Secundo ponit duas lecturas, & ad secundam opinionem ponit, & soluit.*

i ❡ *De recusatoris.*] Nota ergo q hæc constitutio loquitur ī ordinario, qđ ex eo ꝓbatur q iudex recusatus cōmittit alij negotiū illud: qđ non potest facere delegatus iusto recusatore. ŝ. eo. secundo. immo statim suspensa est potestas ipsius, vt ibi dictum est, q̃ loquitur in delegato tm̃. sic ŝ. de fo. compe. si quis ꝫ clericum. & 11. q. 1. peruenit. & ŝ. eo. ad hæc. & ĵ. vbi ordinarius recusatus cōmittit alij causam, ꝓbata primo suspicione ſm tenorem huius cōstitutionis. Sed ꝫ ŝ. de foro compe. licet. vbi ordinarius recusatus non committit negotium, immo ibi recurritur ad alium iudicem. sed illa loquitur ſm consuetudinem loci, cum vacat imperium, nec cōtinet ius cōe. Et sic patet ex hac constitutione, q ordinarius potest recusari, & causa suspicionis ꝓbanda est coram arbitris. & ſm determinationem istius intellige iura ꝓdicta, quæ loquuntur de recusatione ordinarij. Et nota q hæc clausula de recusatoris assensu ſm Ioannē si determinet totalem disiunctam, cōmittat negotium, vel ad superiorem remittat, in optione recusatoris est, an velit negotiū cōmitti, an ad superiorē referri. & dicit Ioānes, q intellectus iste ꝓbabilis est. Si determinat primam partem tm̃, tunc littera vult, q ſm voluntatem recusatoris eligē da sit ꝑsona cui cōmittat negotiū, dum sibi non sit suspecta. Intellectus iste non vr̃ ꝓbabilis, immo iprobabilis: iniquū enim esset, q actor ad voluntatem ipsius rei ipsum conueniat: Nam ꝓ modica causa qñq; traheret eum ad Papam, vt illum fatigaret laboribus & expensis: & sic posset sæpe contingere, q potius renunciaret liti q̃ vellet taliter laborare: vel posset eligere talem, licet illum recusare non possit, qui causam suā male tractaret. vnde dicas, de recusatoris assensu, & etiam de assensu actoris: vt de vtriusq; partis assensu, cōmittat negotium recusatus. qđ ꝓbatur ŝ. de foro competenti. si quis ꝫ. & ŝ. eo. ad hæc. & ĵ. vbi dñ; re insistente iudicē eligāt ipsæ partes: partes enim cōi cōsensu iudices eligere debent cū ordinarius recusatur. 11. q. 1. peruenit. Si partes non concordauerint: tunc iudex cōmittat alicui ꝑsonæ neutri parti suspectæ, & qđ dicit de recusatoris assensu, præcipue intellige q requirendus est assensus recusatoris, ne iterum recuset illum ex quo consentit in illum. ŝ. de offi. deleg. insinuante. & c. sup quæstionum. §. nos. & §. verum. & 3. q. 5. c. induciæ. §. offeratur. Et similiter consensus actoris requirendus est, ne ipsum postea recuset: quia licet sit actor, posset eū recusare: vt ŝ. de foro. compe. si quis ꝫ. Nunq̃ fuit intentio dñi Papæ, quòd potestas committendi resideret penes recusatorem, & in potestate iudicis est remittere negotium ad superiorem, vel committere de assensu recusatoris, & etiam actoris: vt dictum est: & hæc determinatio, de assensu recusatoris determinat tantum hoc verbum, committat.

ˡ Vt ŝ. eod. consuluit.

ᵗ Non est verum: qa de alio termino loquitur: vt ibi notatur. Io. And.

Iudex recusatus non alij potest negotium committere.

Iudex recusatus negotium non committat nisi vtraq; pars consentiat.

PORRO. Primo dicit quid in notorijs. Secundo quid in dubijs: ibi, *Excessu quoque.* Tertio protestatur in fi. ibi, *Cæterum.* Abbas.

CASVS. Si subditus commonitus à prælato appellauerit: si eius excessus euidentia rei ipsius, vel confessione, aut alio modo legitimo fuerit manifestus, appellationi non deferat, cum appellationis remedium non fuerit institutum ad defensionē iniquitatis, sed ad ꝓsidium innocentiæ. si vero dubius sit excessus, appellans causam ꝓbabilē appellationis coram iudice ꝓponat: quæ si esset ꝓbata, legitima foret: & tunc si appellās habuerit aduersarium, infra terminum à iudice moderandum, ſm locorum distantiam & tpis qualitatem appellationis causam ꝓsequatur: quā si non fuerit ꝓsecutus, extunc non obstāte appellatione iudex in causa ꝓcedat. si vero nullum habuerit aduersarium, cum iudex ex officio suo ad famam & clamorem ꝓcesserit, superior appellationis causa ꝓbata suum officium exequatur: sed si in ꝓbatione appellationis defecerit, ad eum à quo appellauit remittatur: hanc cōstitutionem & illam sacro approbante concilio. non vult concilium ad regulares extendi ꝫ suas obseruantias speciales. Nota q monitio debet ꝓcedere vindictam. Item appellatio frustratoria non valet. Item causa recusationis vel suspicionis coram iudice recusato assignanda est. Item constitutio ista intelligenda est in ordinario. Item ordinarius potest recusari iusta causa assignata. Item causa suspicionis ꝓbata causam cōmittit ordinarius: qđ non facit delegatus. Item causa committi debet de assensu recusatoris. Item in notorijs excessibus non admittit appellatio. Item appellatio non est inuenta ad defensionē iniquitatis, sed ad ꝓsidium innocentiæ. Item qui appellat, iustā causam debet allegare. Item iudex potest terminum appellationis moderari. Itē q nō ꝓbat causam appellationis, remitti debet ad eū à quo appellauit. Item regulares contra suas obseruantias appellare non debent.

k ❡ *Confessione.*] ita patet, q non admittitur appellatio contra confes-

confeſſionem, vel ſi exceſſus ſit manifeſtus euidentia rei vel alio legitimo modo, puta per ſniam. Iſtis tribus modis factum dicitur notorium. j. de cohabi. cleri. & mu. c. vlt. Confeſſus non auditur appellans. 2. q. 6. quicunque. Conſueuit tñ dici, q ſola confeſſio non impedit in criminali, quin poſſit appellari. 2. q. 6. c. ei qui. §. ſunt quorum. i in ciuili tñ ſi vellet probare errorē, auditur. ff. de confeſ. cū fideicommiſſum. E. de confeſ. cap. vlti. ſed hic non admittitur: quia à correctione non appellatur, & extra ordinem agitur hic.

¶ Infero q confeſſio ſola inducit notorium. contra l. ꝗ ſi fideicōmiſ. ff. de fideicom.

¶ Vbi de hoc, & plenius. j. eod. Romana. § ſi autem. lib. 6. & io Spec. de appel. § in q̄bus, uerſ. princ. Io. And.

a ¶ *Infra terminum.*] Nota q triplex eſt terminus. vt not. ſ. eo. ꝓſonas. & ibi illud videas.

b ¶ *Procedat.*] ad petitionem aduerſarij: vt differat à ſequēti, quando iudex ex officio ſuo procedit.

c ¶ *Coram ſuperiore.*] ſed qualiter procedet ſuperior, qñ eps procedit ex officio, nunquid vocabitur eps? Credo q ſit vocandus, vt defendat proceſſum ſuum ſi voluerit: ſicut vocaretur aduerſarius in alio caſu, cum eſt ibi actor & reus: nec tunc neceſſe eſt iudicem eſſe præſentem, qui tulit ſententiam: quia ius eius non lęditur. i. argu. 2. q. 6. hoc etiam.

¶ In plurib[us] interrogatorib[us] vias nullo aute aduerſario comparente, tunc iudex ex officio ſuo procedit appellationis cauſa, &c.

¶ *Glo. ſeq ſignat contrarium, & ſoluit.*

d ¶ *Defecerit.*] & ſic videtur, q appellās teneatur probare ſe iuſte appellaſſe, quod eſt verum ſi appellatio recipitur: aliàs non. j. eod. interpoſita. & ſic præſumitur pro ſententia iudicis. E. de renuncia. io præſentia. Argu. ſ. E. de proba. qm contra. Sed dic q præſumitur pro ſentētia iudicis, ex quo apparet de actis, ſed ꝓ proceſſu non præſumitur, ſi dubitaretur de ipſo, niſi quatenus conſtiterit: vt in conſtitutione illa, quoniam contra.

¶ contra ſpeciales conſuetudines ſpeciales.

¶ Sectus ſi ſua [illegible] vt [illegible] in conſtitutione, de ſe[illegible] lib. 6. ꝓbatur hoc de ſenten. excom. venerabilib[us]. eo lib. Ioā. And. in no[uel].

ſtus †, (cum appellationis remedium non ſit ad defenſionē iniquitatis, ſed ad præſidiū innocentiæ inſtitutū) non eſt prouocationi huiuſmodi deferendum. Exceſſu quoq; dubio exiſtente, ne friuolæ appellationis diffugio, appellans iudicis proceſſum impediat, coram eodē probabilem cauſam appellationis exponat: talem videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari. & tunc ſi habuerit aduerſariū, infra terminum [a] ſecundum locorum diſtantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotij, ab eodem iudice moderandum, appellationis cauſam proſequatur: quam ſi proſequi non curauerit, extunc ipſe iudex (appellatione non obſtāte) procedat [b] nullo. † autem aduerſario comparente, cum iudex ex ſuo procedat officio, appellationis cauſa coram ſuperiore [c] probata, ſuperior ſuæ iuriſdictionis officium exequatur. Sed ſi appellans in eius probatione defecerit [d], ad eum, a quo ipſum malitioſe appellaſſe conſtiterit, remittatur. Cæterum has [e] duas conſtitutiones præmiſſas, nolumus ad regulares [f] extendi contra † ſuas ſpeciales obſeruantias.

¶ Honorius tertius decano cancellario & cantori Lincolnien.

¶ *Si iudex confeſſionem aduocati eadem die reuocatam, pro litis conteſtatione velit habere, vel proceſſum à ſubdelegato ſubdelegati factum ratificat, licite appellatur.*

e ¶ *Has conſtitutiones.*] ſcilicet præſentem, & illam. j. de ſenten. excommu. cap. ſacro.

f ¶ *Regulares.*] ſ. eo. reprehenſibilis. & ſ. eod. c. 2.

CVm cauſam.] In prima ponitur narratio appellantis: In ſecunda iudicum datio: ibi, *Mandamus*. Abbas.

Casvs. Inter abbatem & conuētum de Valle ſancti Ioannis ex parte vna, & Priorē & conuentū de Nouo loco ex altera, ſuꝑ quadā eccleſia quæſtio vertebatur: quæ cōmiſſa fuit iudicibus delegatis: Iudices vices ſuas quibuſdam iudicibus commiſerunt, ſed non totaliter: coram iſtis ſubdelegatis petiit ꝓcurator canonicorum inducias ad ꝓponendum exceptiones dilatorias: Dum illa ꝓponerentur, aduocatus ipſius ductus errore, interrogatus r̄ſdit, q eccleſia de Nouo loco, eccleſiam de qua quæſtio erat, xl. annis poſſederat pacifice & amplius: Sed ꝓcurator confeſſionem aduocati reuocauit eadem die, cum ipſius confeſſio ſuæ petitioni ꝯtra videbatur, ne per illam confeſſionem ꝓiudicium ſibi poſſet generari, pro eo q exceptiones dilatoriæ ante litis conteſtationem ſunt ꝓponendę: Iudices delegati credentes ꝑ hanc confeſſionem litem conteſtatā fuiſſe, teſtes partis alterius receperunt: quibus receptis examinationem quorundam teſtium alijs commiſerunt: qui receperunt quoſdam teſtes monachorum: Iudices delegati talem examinationem approbauerunt, cum de iure non valeret; ꝓp quæ grauamina ꝓcurator canonicorum ad ſedem Apoſtolicam appellauit: cauſa delata fuit ad dñm Papam: datus fuit partibus auditor: coram quo ꝓcurator canonicorum prædicta omnia ꝓpoſuit, petens ꝓceſſum pdictorum iudicum irritum nunciari: pars vero altera inſtātet potebat ꝓceſſum prædictorum iudicum approbari, & cauſam ipſam, quæ multo tpe durauerat, terminari: Papa his & alijs intellectis, quia ſibi non conſtitit de pdictis, Mandat quibuſdā, quatenus ſi prædicti Prior & canonici ꝓbauerint, q per procuratorem ipſorum aduocati cōfeſſio eadem die extitit reuocata: quia ſic per conſequens apparet, q lis non fuerit conteſtata: vel ſi cōſtiterit q iudices delegati approbauerint teſtes receptos à ſubdelegatis ſubdelegatorum ſuorū, cum delegatus ab alio q̄ à principe cauſam alij delegare non poſſit: quicquid factum eſt poſt appellationē prædictam, denuncient irritum & inane, dummodo hæc in appellationis cauſa fuerint expreſſa. Nota q cōfeſſio aduocati ꝓiudicat parti ſuæ, niſi eadem die reuocetur. Item ꝓ indirectam r̄ſſionem videtur lis conteſtata. Item ſubdelegatus alij cauſam ſubdelegare non poteſt, ſed ſolus ſubdelegatus à principe poteſt alij cauſam ſubdelegare. Item ꝓceſſus habitus lite non conteſtata nullus eſt. Item cauſæ propter quas appellatur, ſunt exprimendæ in ipſa appellatione, & propter illas appellandum eſt.

CAP. LXII.

CVm † cauſam, quæ inter abbatem & fratres de Valle ſancti Ioannis ex parte vna, & Priorem & canonicos de Nouo loco ex altera, ſuper eccleſia de Holiſeth † vertitur, [R.] ſancti Angeli diacono Cardinali commiſerimus audiendā: & infra. ¶ Procurator prædictorum Prioris & canonicorū propoſuit, quòd cum coram ſubdelegatis iudicum delegatorum inducias ad proponendum [g] exceptiones dilatorias petiiſſet: quia aduocatus ipſius ductus errore reſpondit, quòd eccleſia de Nouo loco, eccleſiam de qua erat quæſtio, per quadraginta annos & amplius pacifice [h] poſſederat, licet ipſe eadem die aduocati errorem corrigens, ipſius reſponſionem, quæ ſuæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod ſibi poſſet præiudiciū generare †, pro eo quòd ante litis cōteſtationem [i] ſunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eiſdem iudicibus reuocauit. Iudices [k] tamen per huiuſmodi reſponſionem erroneam aduocati, litem conteſtatā fore credentes, ad receptionē teſtium [l] partis alterius proceſſerunt: & infra. ¶ Mandamus, quatenus ſi dicti Prior & canonici legitime probauerint, quod per procuratorē ipſorū eadē † die [m] aduocati reſpōſio extiterit reuocata, qa ſic per conſequens lis conteſtata [n]

¶ De materia huius c. [illegible]

¶ Videtur [illegible] de [illegible]

g ¶ *Ad proponendum.*] Quod iudex ex officio ſuo etiam facere debet. ſ. ut. proxi. inter monaſteriū. & ſ. de exceptio. paſtoralis.

h ¶ *Pacifice.*] Propter quod petitio aduerſæ partis fieri non debebat: & ſic fuit lis conteſtata.

¶ A[illegible]

¶ Hic [illegible] in [illegible] Bernardus.

i ¶ *Litis conteſtationem.*] Quod verum eſt: vt 3. q. 6. c. ſi quis epiſcoporum. §. exceptio. & ſ. tit. proxi. inter monaſterium. & C. de exceptio. ſi quis aduocatus.

k ¶ *Iudices.*] delegati.

l ¶ *Teſtium.*] Quibus receptis iudices delegati examinationē quorumdam teſtium commiſerunt quibuſdam, qui vices ſuas alijs cōmiſerant, & illi quoſdam teſtes receperunt; primi iudices delegati approbauerunt receptionem illorum teſtium, cum de iure talis receptio non valeret, propter quæ grauamina extitit appellatum.

Additio. Quos teſtes approbauerunt primi delegati à Papa, & ſic iterum aliud grauamen intulerunt: propter quod appellatum fuit ad Papam.

m ¶ *Eadem die.*] Sed nunquid eſt iſtud neceſſarium: vt eadem die debeat reuocari vel q̄cunque ante ſententiam? Videtur q quandocunq; ante ſententiam: vt ſ. de cōfeſ. c. vlt. C. de iu. & fac. igno. error facti. & j. de cenſi. olim. vbi de hoc, vel ſaltem vſque ad triduum [o]. C. de erro. aduo. l. 3. In caſu iſto videtur, q eadem die debeat reuocari, vel ſaltem antequam fiat aliquid in cauſa, per quod videatur approbare huiuſmodi confeſſionem, puta ſi producerentur teſtes. vel ſi aliquid aliud fiat quod tantum poſt litem conteſtatam fieri debet.

¶ [illegible]

n ¶ *Lis conteſtata.*] Ergo vr, q ſi non probabit, q confeſſio eadem die fuerit reuocata, ꝑ conſequens lis fuit conteſt. & ſic ꝑ indirectā confeſſionē aduocati etiā fit litis ꝯteſt. ſi. ſ. de do. & cōtu. prout. [p] arg. ſ.

¶ Contra. [illegible] C. de [illegible]

arg. contra. ī. de ele. dudum 2. & ī. vt lit. non contest. vnico. vbi dicitur q per narrationẽm & responsionem fit litis contest.

¶ *Glo. seq. alleg. duas concor. secundo reprobat opin. respodens ad capitque probatur. tertio principale dictum determinat.*

a ¶ *Delegatus.*] C. de iudi. à iudice. & ī. de offi. deleg. sup quæstionum. §. si vero. p hoc patet q reprobata est opinio illorum qui dicunt q subdelegatus post litem cõtest. potest[1] alij vices suas subdelegare, ad instar procuratoris qui post litem contest. factus est dñs litis: vnde potest postea dare aliũ procuratorem. C. de procura. nulla. & l. neq;. & sic volunt intelligere illam decret. ī. ut. proxi. cũ Bertoldus. quæ expresse cõdicit huic. sed illa non pertinet ius quantum ad hoc, nec fuit obiectum: & ita per patientiam toleratur. j. de præben. cum iamdudũ. in fine. q ius non contineat, patet per hoc q hic dicit, q non nisi delegatus à principe causam potest alij delegare. non distinguẽdo ante litem cõtest. vel post, & ita ibi non potuit de iure delegari. Est ergo tenendum, q subdelegatus alij subdelegare nõ potest: quia sic & illi possent iterum subdelegare: qd esse non debet. & est simile in excõicatione, quæ nõ transit in tertiam psonam. & qd dicitur, delegat' ab alio q̃ à principe non potest alij causam delegare, intellige de eo qui est delegatus ab alio ad vnam causam tantũ: nam si esset ei delegata vniuersitas causarum, bene posset vnã causam alij subdelegare. ff. de iudi. cum prætor. §. 1. aliàs non potest. ff. de officio proconsulis, & lega. legatus. quia quasi ordinarius videtur.

1 Hac quæstio an subdelegatus possit subdelegare, valde est anceps inter Doctores, de qua vide late per Innocen. in l. à iudice. C. de iud. & ibidem per Alexandrũ. & opinio finalis hæc, quod non possit. etiam est. adde quod dixi lib. 3. decret. in Decretal. Imolen.

df. Item in aliis appellationibus extra iudicium* faciendis exprimẽda est causa pp quam appellatur. j. de ijs quæ fi. à ma. parte cap. c. 1. & ī. eod. bonæ. & ī. de elect. cum nobis. & ī. eod. dilectis. & in scriptis proponenda est: aliàs reputabitur nõ appellans, in decret. Innoc. iiij. cordi nobis est. eo. tit. [lib. 6.]

* De appellationibus extraiudicialibus in causis electionũ, dic vt j. de ele. vt circa. lib. 6. & de eo. ti. constitutionem. Io. And.

non fuit: vel quòd delegati testes receptos à subdelegatis subdelegatorum suorum approbauerint: cum non nisi delegatus[a] à principe causam alij valeat delegare, quicquid ab ipsis post appellationem eorũ factum est (dũmodo[b] hæc in appellatione ipsa expressa fuerint) nũcietis irritum & inane.

¶ Idem decano, & Thesaurario, & P. sancti Petri canonico Zamorẽsi.

¶ *Non sufficit appellanti docere quòd exceptionem legitimam & veram opposuit, & appellauit, nisi doceat propter exceptionem non admissam appellasse. hoc dicit, & est casus notabilis & quotidianus.*

CAP. LXIII.

Dilecto filio G. capellano nostro D. presbytero & I. capituli Salamantini procuratori à nobis auditore concesso, procurator capituli proposuit coram eo, quòd, cum dictus presbyter super receptione sua in Salamantina ecclesia executorias à nobis ad archidiaconũ Ciuitareñ. & collegas eius, litteras impetrasset, coram eis fuit ex parte capituli allegatum, quòd cum in ipsa sit ecclesia certus numerus canonicorum, iuramento firmatus, de quo in litteris ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos procedere: & ne aliter facerent, fuit ad nostram audientiam appellatum: & infra. ¶ Quoniam igitur & si per confessionem presbyteri factam coram auditore prædicto, constiterit, Salamantinam ecclesiam habere certum numerum canonicorũ, iuramento firmatum: & huiusmodi exceptionem corã executoribus fuisse propositam, & quòd appellatum extiterit ab eisdem: quia tamen nõ constitit, quòd propter exceptionem huiusmodi non admissam, aliamve legitimam fuerit appellatum: Mandamus, quatenus si vobis constiterit præfatam exceptionem huiusmodi de certo canonicorũ numero iuramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuisse propositas coram ipsis[c] executoribus, nec admissas, ac ideo partem capituli appellasse: ipsorum executorum processum denuncietis irritum & inanem.

¶ Idem sancti Andreæ archidiacono, & magistro I. canonico de Meltesi.†

† Alias Meltẽsi.

¶ *Appellans qui terminum appellationi præfigit, si mittit procuratorem ad impetrandum & contradicendum tantum, & appellatio fuit recepta à iudice, vel approbata à parte: aduersario legitime prosequenti, condemnatur in expensis. hoc dicit secundum communem intellectum, licet gloss. aliud senserit.*

Dilecto.] Primo ponit factum coram auditore narratum. Secundo committit causam, & premittit quare: ibi, *Quoniam.* Abbas.

Casus. D. presbyter obtinuit litteras à dño Papa super receptione sua in Salamãtina ecclesia ad quosdã executores: corã quibus fuit ex parte capituli Salamantini propositum, q cũ in Salamãtina ecclesia certus esset canonicorũ numerus iuraméto firmatus, de quo in litteris directis ad eos mentio nõ fiebat, non debebant per eas procedere contra capitulum Salamãtinum, & ne secus facerẽt, sedem Apostolicam appellauit. sed executores hmõi appellatione cõtempta tulerunt excõicationis sententiam in epm & capitulum Salamantinũ: vnde tam procurator capituli, q̃ dict' sacerdos corã auditore confessus fuit, q in ecclesia Salamantina certus erat canonicorum numer' institutus. Sed quia licet per confessionem presbyteri constiterit Salamantinã ecclesiam certũ canonicorum numerũ habuisse iuraméto firmatum, & hmõi exceptionem corã executoribus fuisse ppositam, & q' appellatum extiterit ab eisdem, tñ non constitit Papæ, q p hmõi exceptionem nõ admissam, vel aliam legitimã fuerit appellatũ: Mandat Papa quibusdã iudicibus, quaten' si cõstiterit exceptionẽ pfatã de certo numero canonicorũ iuramento firmato, vel alias exceptiones legitimas fuisse ppositas corã executorib' pdictis, nec admissas, & ideo partẽ capli appellasse, pcessum ipsorũ executorũ denũciẽt irritũ & inanẽ. Nota exceptionẽ de certo canonicorũ numero iuraméto firmato legitimã esse. Itẽ nõ sufficit pponere exceptionẽ legitimã, nisi pp eã nõ admissam fuerit appellatũ.

¶ *Glo. seq. quærit, allegat duo, pro & contra, & soluit distinguendo.*

b ¶ *Dummodo hæc.*] Sed nunquid possit in causa appellationis proponere aliam causam quam non expressit in appellando? Videtur q sic. ī. eod. constitutis 2. Item & noua causa potest opponi in causa appellationis: & noua instrumenta, & allegationes. ī. de fid. instru. cum Ioannes. ff. de appel. scio. ī. de test. fraternitatis. & C. de temp. appel. per hanc. & ī. vt lit. non contest. accedens. Sed cõ videtur expressum. ī. eod. vt debitus. vbi dr̃ q qui appellat, causam appellationis pp quam appellat, debet allegare coram iudice. & hic expresse idem dicit littera ista, dummodo hæc in appellatione causa expressa fuerint. & j. c. proxi. Sup hoc ita distingue: aut appellatur à grauamine ante sñiam diffinitiuam, aut à sententia diffinitiua. Si à grauamine ante sñiam: tunc necesse est allegare coram iudice appellationis causam sui grauaminis, talem quæ si esset probata, esset legitima, vel quæ esset expressa in iure: & tunc in causa appellationis non potest aliam allegare: vt hic dicit, & ī. eo. vt debitus. Et est ratio, quia non appellatur nisi à grauamine: sed pp hanc causam, quam vult de nouo pponere coram iudice appellationis, non grauabatur, nec pp hoc appellauit. & iudex appellationis cognoscere debet tantum sup eo pro quo appellauit: & Papa semp ita rescribit in appellationibus ante sñiam, si est ita. Si vero[2] aliquis appellat à diffinitiua, tunc non est necesse aliquam causam allegare cum appellat, sed sufficit dicere, appello ab iniqua sñia[3]. & tunc in causa appellationis potest opponere nouam causam, & noua instrumenta. & sic loquitur ī. de fid. instr. cum Ioannes. & l. scio. & p hanc decre. illa ī. eo. constitutis. specialiter intelligitur in causa electionis, vt ibi dr̃. Et decret. illam, accedens. intellige vt ibi

2 Hanc sententiam glossæ approbatur per c. appellanti. eod. tit. in Clementi.

3 Et sic intellige quod not. Io. de Lig. c. 1. & de hoc 2. q. 6. non ita. Ioan. And. in nouel.

¶ *Glo. seq. iustificat appellationis causam. secundo circa textũ repetit tria.*

c ¶ *Propositas coram ipsis.*] sic patet, q causa pp quam appellatur, ppponenda est coram iudice à quo appellatur: & sic fuit causa ista legitima: quia non est verisimile, q Papa ex certa scientia mãdasset illum recipi cõ iuraméta canonicorum: immo vr̃ Papa circumuentus. ī. de rescrip. constitutus. in parte decisa. Idem esset etiam si statum canonicorum cõfirmatum fuisset solummodo per sedem Apostolicam sine iuramento[4]. ī. de consti. cum accessissent. & arg. j. de priui. ex parte. & ī. de rescrip. cum ordinem. Item patet hic, q licet exceptio etiam legitima pposita non admittatur: si non sit appellatum pp ipsam, licet appellatum sit, non debet retractari prætextu illius exceptionis. qd factum est; quia sñia cõ ius litigatoris bene tenet, à qua non est appellatum, licet non teneat cõ iua cõstitutionis lata. ī. tit. proxi. cũ inter vos. & 2. q. 6. cap. ei qui. §. diffinitiua. versi. itẽ si sñia. C. qñ puoca. non est necess. l. 2. & ff. quæ sentẽ. sine app. rescin. l. 1. §. 1. Item ex hoc patet, q si quis appellat à grauamine, nõ tñ exprimit causam illam in appellatione pp quam appellauit, sed aliam, illam psequi non potest: quia pp illam non appellauit de hoc dictum est. ī. c. pxi. Item vr̃ q in causa appellationis sufficiat pbare causam pbabilem fuisse propositam coram iudice à quo appellauit, & non admissam: sed hoc intelligendum est secundum q dicitur j. eod. interposita.

4 Immo vr̃ idem in numero statuto, licet iuratus non sit confirmat' & de hoc p pall. decr. quasi tutum. in h. 3 gl. Ioan.

CAP. LXIIII.

Nicolao † militi ac † fratri E. monacho monasterij sanctæ Mariæ, sancti Adriani diaconum Cardinalem concessimus auditorem. in cuius præsentia cum dictus monachus, nonnisi ad impetrandū & contradicendum procurator fuerit institutus, supplicauit humiliter idem miles, vt contra ipsos tamquam † contumaces procedere deberemus: & infra. ¶ Mādamus, quatenus si vobis constiterit, dictos abbatem & conuentum appellationi[a] suæ terminum præfixisse: cum ad prosequendam eandem sufficientem procuratorem nō miserint: memorato milite ipsam personaliter prosequente, ipsos ad restituendas expensas à tempore[b] appellationis factas eidē militi condemnetis.

¶ Idem episcopo Mantuan. & P. canonico Tuscan.

¶ Ab eadem sententia ab eodem tertio appellare non licet.

CAP. LXV.

Sva † nobis R. tutor filiorum quondam B. ciuis Tuscan. † petitione monstrauit, quod cū inter ipsum ex vna parte, & F. pro se ac P. tutorem quondam filij B. ex altera, super quadam summa pecuniæ coram iudice Tuscan. † quæstio verteretur, idem diffinitiuam pro eodem R. sententiam promulgauit: quæ bis fuit per iudices delegatos à sede Apostolica cōfirmata † : & infra. Sed pars altera quæ semel & iterum[c] appellauerat, tertio vocem appellationis ad nos emittens P. & eius collegæ cognitionē ipsius sententiæ à nobis obtinuit delegari: & infra. ¶ Cumque R. sanctæ Mariæ in Cosmed'. diaconus Cardinalis super appellatione tertio ad nos emissa, vtriq; parti à nobis datus auditor, interlocutus fuerit, illos nō potuisse de iure tertio appellare[d]: Nos prædicto P. & eius collegæ dedimus in mandatis, vt in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.

¶ Idem magistro G. archi. & offi. Lemon.

¶ Appellatio omisso medio iudice interposita, causam non deuoluit exceptione opposita. h. d. secundum communem intellectum.

CAP. LXVI.

iij Dilecti filij Prior & conuētus de Lacu Rubeo † trāsmissa nobis petitione monstrarunt[e]: & infra. ¶ Ex parte dictorum Prioris & conuentus fuit excipiendo propositum: quod cum omisso diœcesano episcopo, fuisset ad archiepiscopum † appellatum, ad quē gradatum fuerat appellandum, in causa ipsa de iure procedere non debebat. sed quia officialis

---

Nicolao militi.] Diuiditur. Primo ponit dationem auditoris, & petitionem appellantis. Secundo dat iudices: ibi, Mandamus. Abbas Siculus.

Casus. Abbas & conuentus monasterij sanctæ Mariæ, litigabāt cum Nicolao milite sup quibusdā quæstionibus: Monachi appellauerūt ad sedē Apost. & appellationi suæ terminū pfixerunt, pp qd idē miles q̄ procurator monachorū ad curiam accesserunt: datus fuit eis auditor, in cuius psentia proposuit idem miles, q cum procurator monachorum non nisi ad impetrandum & ꝯdicendum fuerit institutus, sufficienter ad causam tractandam nō miserunt, eo ipsam psonaliter prosequente: vnde petebat eos sibi condēnari in expensis tamq̄ contumaces: vnde mandat Papa, quaten' si cōstiterit abbatem & monachos appellationi suę terminum pfixisse: quia sufficientem pcuratorē ad prosequendam eandem causam non miserūt, ipso milite causam psonaliter prosequēte: monachos condemnet ad restituēdas expensas à tpe appellationis factas militi memorato. Nota q ille qui appellat, si terminum præfixit suæ appellationi, & à iudice vel aduersario appellatio fuerit approbata, tenet mittere pcuratorem sufficiētem ad totam causam, alias in expensis condemnabit altera parte eam prosequente, vt hic dicitur.

¶ Glo. seq. distinguit an fuerit vel non, terminus appellationi præfixus ab homine, & remittit.

a ¶ *Appellationi.*] Potest[1] enim quis appellationi suæ statuere terminum ad ipsam psequendam. ī. eo. psonas. & c. oblatæ. & si talis appellatio à iudice vel ab aduersario fuerit pbata: tunc appellans tenetur psequi causam p sufficiētem pcuratorem ad causam, parte altera eam psequente, aliàs in expensis appellator cōdemnabit, vt hic dicit: & idē intellige in diffinitiua, vt cum appellans statuit terminum ad prosequendam appellationem suam, tenetur appellās mittere sufficienter ad causam suam defendendam: aliàs pcedetur ad confirmandam vel infirmandam sniam, etiam altera parte non prosequente; vt ī. de renun. veniens. Si vero appellans non præfixit terminum appellationi suæ psequendæ: nec a iudice, nec ab aduersario appellatio fuit approbata, tunc sufficit appellanti mittere pcuratorem ad impetrandum & ꝯdicendum, altera parte etiam prosequēte. j. eod. tit. interposita. §. 1. ad hoc facit. j. eod. tit. cordi. [lib. 6.] vbi dicit si appellatus voluerit prosequi: quia approbat appellationem. & sic ideo vterque tenetur mittere sufficienter, vt ibi dicit. Sed si appellatus noluerit prosequi appellationem, quia eam nō approbat, tunc sufficit appellanti mittere simplicem nuncium ad impetrandum & ꝯdicendum a ꝯrio sensu horum verborum, si appellatus voluerit. & ita hæc decre. & illa interposita. §. 1. loquuntur in diuersis casu, & non ꝯrio. Et not q terminus statutus ad prosequendam appellationem a iudice vel ab aduersario, vicem obtinet peremptorij. ī. eo. sæpe. De hac materia plene not. ī. de renū. veniens. in glo. quæ incipit, sed non videtur. Bernar.

Additio. Miles iste approbauit appellationē, vel etiā iudex, qd patet ex eo q eam fuit psonaliter psecutus, alias stabitur illi decr. j. eo. interposita. & sic corrigatur ista in hoc. si vero appellatio nec à iudice nec ab aduersario fuerit approbata: tunc appellans potest simpliciter constituere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licet pars altera eam sufficienter prosequi sit parata. j. eo. l. interposita. §. 1.

b ¶ *A tempore appellationis factæ.*] quia ex tunc fuit contumax, ex quo non misit sufficientē pcuratorem: quia extunc videtur citatus ad causam. simile ī. de dolo & contumacia, cum dilecti s. ī. eod. reprehensibilis. & cap. sæpe.

Sva nobis.] Diuiditur. Primo ponit querelā appellati. Secundo sententiam auditoris: ibi, Cumque. Tertio inhibitionem factam iudicibus appellationis: ibi, Nos. Abbas.

Casus. Inter R. tutorem filiorū B. ciuis Tuscan. ex vna parte, & F. pro se, & P. tutorem quondā filij B. ex altera, sup quadam summa pecuniæ coram iudice Tuscan. q̄stio vertebat: idē iudex pro eodem R. diffinitiuam tulit sniam, à qua snia fuit appellatū, quæ bis p iudices delegatos fuit cōfirmata, & iterum tertio fuit appellatum, & cōmissio facta: tandem ad Papam delata est quæstio, auditor sup hoc interlocutus fuit, partem alteram nō potuisse tertio appellare: mādat Papa tertio iudici appellationis, qd in causa illa vlterius nō procedat. Nota q tertio non est appellandum à diffinitiua sententia.

c ¶ *Iterum.*] hæc vox, Iterum, duas res significat: & exponitur iterū, i. quotiens opus est. ī. de eden. velut.

¶ Glossa sequens ponit contrarium, & soluit. Item aliud contrarium, & soluit.

d ¶ *Tertio appellare.*] bene interlocutus fuit: vt 2. q. 6. si quis in quacunque. & C. ne li. in vna eademq; causa ter appel. l. vnica. Ex hoc & in pdictis iuribus patet, q non licet ter appellare. Sed ꝯ videtur 2. q. 6. quotiens. vbi dī: quotiēs putauerint se grauari, ad Romanam sedem appellēt. vt 3. q. 6. pulsatus. Sed dic quotiens, i. secundo, & non vltra in diffinitiua sententia, siue super eod. ca. sic ī. eod. directe. vbi de hoc: & sic illud quoties restringitur: verbū enim generale sæpe restringitur. 18. dist. placuit. 75. dist. qd dic. in fi. & 12. q. 5. sine exceptione. in prin. & ī. de rescr. sedes. Item arg. ꝯ. 31. q. 2. Lotharius. vbi dicitur, q Teberga ter appellauit. sed exponi consueuit, ter appellauit, i. ter vocem appellationis emisit dicendo ter, appello. Ber.

iij Dilecti filij.] De subdito vel delegato episcopi ad archiepm appellare non licet. h. d. Primo ponit querelam appellātis, qui secundo dat iudicem: ibi, Quocirca. Abbas.

Casus. Inter Priorem & conuentum de Lacu Rubeo, & F. militem coram magistro A. ex delegatione ordinarij quæstio vertebatur: idem miles ad Bituricen. archiepm appellauit: Tandē partes cōparuerūt i psentia officialis archiepi Bituricen. corā quo ex parte Prioris fuit excipiendo propositum, q cum omisso diœcesano epo fuisset ad archiepm appellatum, ad quē gradatim debebat appellari, in causa ipsa pcedere non debebat: Sed quia hāc exceptionem admittere denegauit, Prior ad sedem Apostolicā appellauit: sed officialis nō obstāte appellatione tulit sniam suspēsionis, & interdicti in Priorem & ꝯuentum pdictos: Mandat Papa quibusdam, quatenus snias illas post hmōi appellationē pmulgatas denunciēt nullas esse. Nota, q gradatim ē appellādū nullo medio omisso: nisi qs ad Papā voluerit appellare. Itē snia lata post appellōnē nō tenet.

e ¶ *Monstrarunt.*] ex vna parte, & quēdam militem Claremonten. diœcesis ex altera, super quodam nemore.

¶ Glo.

¶ De materia huius decretalis, quatenus agit de insufficienti procuratore, vide notata per Bal. in l. fin. C. de edict. &c.

¶ Aliàs: fratri G. monacho monasterij sanctæ Mariæ, S. sancti Adriani &c.

¶ Aliàs, itaque contra.

¶ Vide qd per hæc decreta dist. Domini &c. in summa.

¶ Tuscan.

¶ Tuscan.

¶ Rubeo

¶ De hac materia vide Zanch. de fæcul. cap. 19.

¶ *Glo. seq. alleg. 6. concor. in contrarium alleg. duas decre. & vnam l. Ad decre. dupliciter respondet. Ad l. aliter. Demum ponit ius nouum, & quandam falsam opin. circa appellationes interponẽdas ab officialibus, per quod iterum obijcit, & soluit.*

a ¶ *Post huiusmodi appellationem.*] Ex hoc patet, ꝙ gradatim est appellandum. arg. 2. q. 7. metropolitanũ. & q. 6. anteriorum. §. illo videlicet. & ĩ. de offic. deleg. sup q̃stionum. §. porro. & ff. de ap. iperatores. C. de app. ꝓcipimus. ff. quis & à quib. app. l. 1. 1. rñ. Sed ꝫ. ĩ. de ꝓben. referente. ibi: appellatũ fuit ad archiepm omisso epo. & ff. quis & à quo ap. l. 1. §. 1. & ĩ. de no. ope. nun. significantibus, vbi omittit medius & melius dicas ꝙ gradatim est appellandum de iure: ſm canones tñ si omittatur medius, & non opponatur exceptio corã illo superiore, bene valet q̃d p ipsum fit. sic intelligũtur ꝓdictæ decr. referente & significãtibus. Vel forte illud obtinet de consuetudine ꝓscripta, vt ad illos archiepos appelletur omissis medijs. Si vero opponatur exceptio, nõ valet q̃d postea fit, si ꝓp hoc appellet, si consuetudo non obstat. & ita intellige q̃d hic dicit. Sed l. ex ista. ff. quis & à quo l. 1. §. 1. multũ ꝫdicit: quia dr ꝙ generaliter debet appellari ad primum delegantem, & non ad illum qui delegauit. Sed intellige legem illã in subdelegatis: vt si appellatur ab aliquo subdelegato cui ꝯmissa fuit tota causa: à delegato ad vniuersitatem causarum appellari debet ad primum delegantẽ. & sic intellige legem illã ſm illam decret. sup q̃onum. §. porro. Sed si appelletur à delegato tñ, siue sit delegat⁹ ad vniuersitatem causarũ, siue sit delegatus ad vnam causam tñ, semp de iure appellandũ est ad suum delegantem. & sic intellige q̃d dicit hic, & in l. ꝓdi. ff. quis & à quo appel. l. 1. aliæ vero leges loquũtur in ordinarijs, & c. metropolitanum. Illud generale est, ꝙ ad Papam potest appellari, omisso medio ꝓp plenitudinem potestatis. 2. q. 6. quotiens ad Romanam. & in pluribus alijs cap. ibidem: q̃a ꝑ simplicem querelam potest Papa adiri, cum ipse sit iudex ordinarius singulorum. 9. q. 3. cuncta. & c. ꝑ principalem. nisi in casu illius decr. sup quæstionum. §. porro. Et sic oĩa plana sunt. De appellationibus interponendis ab officialibus epõrum vel archidiaconorum, vel aliorũ inferiorum dicas, ꝙ cum idem sit auditoriũ, siue curia epõrum, & eorum officialium: si appelletur ab officialibus epõrũ, appellandum est ad archiepm de iure, non ad epm: & si appelletur ab archidiacono vel eius officiali, appellãdum est ad epm & non ad archiepm. tñ si est cõsuetudo, ꝙ appelletur ab archidiacono, vel eius officiali ad archiepm omisso epo, valet appellatio. & hoc totum habes in quadã decr. Innoc. iiij. eod. tit. quæ incipit, Romana. [lib. 6.] Et idem credo, ꝙ si consuetudo sit ꝙ appellet ab officiali epi ad epm, ꝙ teneat appellatio, non obstante q̃d dr in illa decret. Romana. ne a seipsis ad eosdem videatur appellatum. 17. dist. in. multis. vbi appellatur ab aliquo ad seipsum cum alijs, id est ab archiepo ad synodum, vbi ipse est tanq̃ caput. & est simile. ff. q̃si. appella. sit. l. 1. §. solent. vbi appellatur ab ordine & ꝓside ad ipsum ꝓsidem. Et decret. ꝓdic. referente. & significantibus. loquũtur de consuetudine, cum illa decret. Romana. quia ibi admittitur appellatio ab archidiacono ad archiepm omisso epo, & hic nõ tenet. Sed hæc decretalis vr̃ ꝯtria ꝓdictis tribus decre. vbi tenet appellatio omisso epo, & hic non tenet. Sed tu dicas, ꝙ debuit hic appellari ad epm, & non ad archiepm: quia hic non fuit appellatum ab officiali epi, sed à quodã magistro R. canonico Claremõtis, cui eps specialiter causam ꝯmiserat, qui non erat de curia diœcesani epi: & ideo ad epm qui commisit causam, gradatim fuerat appellãdũ: & hæc habentur in antiqua decretali in parte decisa. Bernar.

ADDITIO. Et dicas ꝫ opinio. Bernar. ꝙ consuetudo nõ valet, ꝙ appelletur de officiali epi ad ipsum epm, cum sit idem auditorium vtriusq; . patet in c. non putamus. de consuet. lib. 6.

archiepiscopi huiusmodi exceptionẽ admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellarunt: & infra. Quocirca mandamus, quatenus sententias post huiusmodi[a] appellationem latas [in eos†] denuncietis penitus non tenere.

¶ Gregorius ix. magistro † scholariũ H. & G. de Rupe, canonicis sancti Andoniani, Mornen. diœcesis.

¶ *Si is qui desijt esse tutor, nomine pupilli conuenitur inuitus, poterit appellare.*

CAP. LXVII.

ij EX † parte M. dominæ de Colb. † nobis fuit oblata querela, quòd cum nobilis mulier domina de Bellebron. † super quibusdam terris ipsam nomine filiorum suorum coram iudicibus auctoritate nostra traxisset in causam, eadem in iudicum ipsorum excipi fecit præsentia, quòd cũ res de quibus in iudicio agebatur, & prædicti filij eius sub potestate[b] & tutela ipsius minime permanerent, cum iam ad secunda vota transisset†: super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse desierat, respondere. sed quia dicti iudices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipsa sentiens se grauari, nostram audientiam appellauit. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, reuocato in irritum quicquid post appellationem huiusmodi inueneritis attentatum, audiatis hincinde proposita, & cætera.

¶ Idem magistro, & fratribus domus Morien.

¶ *Si index de iure dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus edere: aliàs eius verbis consultationis fides non adhibetur.*

CAP. LXVIII.

INtimasti†: & infra. ¶ Præterea hospitalarijs ignorantibus, & non facta eis copia de

ij ¶ *Ex parte M.*] Diuiditur, quia in prima parte ponit appellantis q̃rela. in secũda dat iudices: ibi, *Ideoque mandamus.* Abb. Sicu.

CASVS. Quædam mulier noĩe filiorum suorum impetrauit literas ꝫ quandam aliam mulierem M. noĩe, sup quibusdã terris ad quosdam iudices delegatos: coram quib⁹ dicta M. excipiẽdo ꝓposuit, ꝙ cum res de quibus i iudicio agebatur, & ꝓdicti filij sui sub potestate ac tutela ipsius non essent, cum iam ad secunda vota transisset, sup his rñdere nullatenus tenebatur eidẽ nomine filiorum suorum, quorũ desierat esse tutrix: & quia iudices hãc exceptionem nõ admittebant, sed rñdere compellebant eandem, ipsa sedẽ Apostolicã appellauit: vnde mãdat Papa, quatenus si est ita, reuocato in irritum quicq̃d post appellationem iudices inuenerint attentatum, audiãt postmodum hincinde ꝓposita. Nota, ꝙ q̃ cito mater tutrix filiorum suorum ad secunda vota transit, finitur tutela, nec potest postea pro filijs conueniri. Item quicquid fit post legitimam appellationem, in irritũ debet reuocari.

¶ Vide Authen. matri & auiæ. C. quã mu. tu. of. fun. po.

b ¶ *Sub potestate & tutela.*] Filius non dr esse in potestate matris, sed patris quantum ad iura patriæ potestatis. Instit. de patr. potestate. §. ius aũt. quia filius familiam patris sequitur, & non matris. Insti. de legitima agnatorum tutela. §. 1. & ĩ. de cõuersione isidel. c. vlt. sed ꝑ officium tutelæ bene recidit filius in potestatem matris. Illud tñ regulariter est verum, ꝙ fœmina tutrix esse non potest: quia virile officium est. C. q̃n mulier tutoris officio fungi potest. l. 1. & ff. de reg. iuris. l. 2. & ĩ. de arbit. dilecti. nisi à principe tutelam impetrauerit. vt ff. de tute. l. vlt. tñ si mater maior est, & nullus tutor legitimus sit, vel datiua non sit impuberi in testamẽto, vel si sit excusatus, potest repetere tutelam filij. Et ipsa iurabit ꝙ ipsa non transibit ad secundas nuptias, & renunciet Velleiano sub hypotheca rerum suarum. C. q̃n mulier tutoris officio fungi potest. l. 2. & 3. olim sic obseruabatur. Hodie tñ ꝑ Authen. ꝓfertur mater oĩbus tutoribus legitimis & datiuis, sed non testamentarijs, renunciando simplici verbo secundis nuptijs, & non ꝑ iuramentum, & Velleiano, & omni alio auxilio: vt si obligauerit se pro pupillo, nõ inuet. C. q̃n mulier tutoris officio fungi potest. Auth. ma. & auiæ. & in Authen. de hæ. ab intestato veni. §. ex his. coll. 9. & in Authẽ. vt matres sine ꝓhibitione tute. gerant. §. quia vero. coll. 7. & C. q̃n mulier tutoris officio. Authen. ꝗ sacramentũ. & q̃ cito ad ſm matrimonium ꝯuolauerit, soluta est tutela quasi mortua esset: vt dicto §. quia vero. Et ita patet ꝙ mulier ista bene excipiebat: q̃a tutrix esse desierat transeundo ad secundas nuptias. Item si trãseat ad secundas nuptias non reddita rõne tutelæ, oĩa bona sua & mariti secundi tacite sunt filijs obligata. C. in quibus causis tacite pignus cõtraha. l. si mater. & in Authen. de nuptijs. coll. 4. §. si ante tutelã. Item in principio debet facere inuẽtarium & satisdare rem pupilli saluam fore: vt in Authen. vt mat. sine probi. §. vlt. coll. 7. Ber.

I ¶ *Intimasti.*] Exemplum relationis debet partibus edi antequam fiat relatio. Et facit hoc c. ad secundam partem rubricæ. Et pro intellectu præmitte, ꝙ licet ex multis causis Papa impugnaret relationem factam per iudices, inter alias adiecit istam causam, de qua in tex. ideo dicit in tex. *Præterea.* Abbas.

CASVS. Dñs Papa mandauit inquisitionem fieri ꝫ quosdam hospitalarios: facta inquisitione Inquisitores ignorantibus hospitalarijs transmiserunt relationem ad dñm Papam, nulla eis copia facta de inquisitionis ꝓcessu: dicit Papa, ꝙ non recte ꝓcesserunt, cũ ſm leges quotiens iudex dicit se velle referre negotium ad superiorẽ, statim tenetur dare litigatoribus exemplum consultationis. Not. ꝙ relatio non debet fieri ad superiorẽ partibus ignorantibus, sed debet eis dari exemplum consultationis.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an liceat iudici indifferenter referre: soluit distinguendo dubium iuris & facti.*

a ¶ De inquisitione.] Hic processum fuit super excessibus istorũ plus tocium principalis in modum inquisitionis, & ideo siue causa sit criminalis, siue ciuilis, potest iudex referre causam superiori, si iudex dubitat qualiter in causa debeat iudicare: talis relatio approbatur. Si vero vult euitare onus iudicandi, tunc nõ debet admitti relatio. ſ Authen. de iudi. §. vlt. coll. 6. ff. de iudi. cũ quẽ tamen. §. 1. de iure ẽt debet, & non de facto, vt ibi dicit: quia non crimina, sed vindicta potius ad nos debuit peruenire. C. de offic. præfect. vrbi. l. 3. in fi. & 27. q. 1. si custos. & c. si homo. si vero iudex dubitat de iure, & vult referre negotiũ superiori, exẽplũ consultationis illico tenetur edere partibus: vt si forte minus plene referas, vel contra quam debeas, vel in præiudicium alterius partis, partes contradicere possunt & appellare. C. de rela. l. 1. et 2. & hic. Si autẽ: tũc non appellauerit postea cum princeps rescripserit, non poterit appellare. 2. q. 6. c. biduũ. in fi. quia approbasse vr̃ relationem: vt ibi & ff. quando app. sit. l. 1. §. nõ. & quia hospitalariis ignorantibus relatio facta fuit, non tenuit relatio: quia exemplũ relationis ostẽdi debet litigatoribus vt dicit: leges prædictæ, de quibus hic fit mentio. Ber.

Significante.] Primo ponitur appellantis narratio. In secunda causæ commissio: ibi, Ideoque. Abbas.

Casus. Decanus & capitulum Magdun. impetrauerũt literas contra epm Aurelian. ad quosdã iudices, sup eo quod dicebat capitulũ, carnifices non debere vẽdere carnes alibi quam in stallis decani & capituli Magdunen. super quo iure episcopus molestabat capitulum prædictum: partibus in præsentia iudicum constitutis, datus fuit terminus de cõsensu partium ad litigandum sup ipso negotio: pendente dilatione petebant decanus & capitulum implorando iudicum officiũ, vt cum idem epus post citationem carnes vendi fecisset in stallis aliis: quod per ipsum epm factum erat in statum pristinũ reuocarent: Ex parte epi fuit propositum, quod cum lis non fuerit contestata sup negotio principali, iudicum imploratio locum non habebat: adijciebat insup, quod cum de cõsensu partium ad litigandũ terminus certus datus esset, & quantum ad diem illam solutum fuisset iudicium eorundẽ, iudices diem datum poterant præuenire, nisi id fieret de consensu partiũ, nec audire partẽ aduersam in tali imploratione: & quia sup his nõ audiebãt epm, sedẽ Apostolicam appellauit: dictus eps intra annũ nuncium procuratorẽ suum ad appellationẽ prosequẽdam destinauit, & contra inhibitionem ipsius epi dictus procurator sup hoc ad quosdam iudices sibi certa ratione suspectos literas impetrauit, sed noluit vti literis sic obtẽtis, & sic annus elapsus fuit: vnde eps Aurelian. hæc oĩa significauit dño Papæ petens ab ipso non obstãte lapsu anni, se ad prosecutionẽ appellationis admitti: vnde mandat Papa iudicib[a], quatenus si de hmõi prohibitione & de appellatione ex causis præmissis vel earum altera constiterit, reuocato in statum pristinum quicquid post appellationem hmõi fuerit attẽtatum, procedant in negotio iuxta priorum continentiam literarũ. Nota quod pendente dilatione lite non contestata officium iudicis delegati locum non habet. Itẽ pendente dilatione iudicis officium cõquiescit, vt interim nihil facere possit sine consensu partium. Item procurator qui excedit fines mandati, non præiudicat domino, & ideo non obstat lapsus anni.

b ¶ Post citationem.] Certe nec ante citationẽ, nec post debuit eps molestari sup possessione carnificij lite pẽdente, si ipse possidebat, tam capitulum super hoc conueniret epm, vnde patet quod etiam in possess. de qua non debuit eijci lit. pen. ar. vt lit. pen. c. 1. & 2. 16. q. 4. volumus. vnde male petebat capitulum vel si capitulum possidebat agens contra epm ne inquietaretur, adhuc non poterat implorare officium iudi. lit. non contest. vt j. sequitur: quod magis videtur. Ber.

inquisitionis[a] processu, ad nos relationem trãsmisisse noscuntur: cũ iuxta legitimas sanctiones, quotiens relaturum se iudex quilibet pollicetur, illicò litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

¶ Idem archiepiscopo, archidiacono, & G. canonico Turonẽ.

¶ Si ante litem contestatam circa principale negotium index aliquid innouat, vel diem assignatã sine causa præuenit, licite appellatur. Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non seruauit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.

CAP. LXIX.

Significante † Aurelianẽ. episcopo, nos noueritis accepisse, quòd cum decanus & capitulum Magdunẽ. ipsum, super eo quòd dicebant, alibi quam in stallis decani & capituli prædictorum, carnifices carnes vendere non debere †, corã iudicibus auctoritate Apostolica cõuenissent: petentibus tandẽ decano & capitulo nominatis † iudicum officium implorãdo, vt cum idem episcopus post citationem[b] carnes in stallis aliis vendi fecisset: quod per eum sit per hoc factum fuerat, in statũ pristinum reuocarent; pro parte ipsius fuit propositum, quòd cum lis præsertim[c] non fuisset super negotio contestata, locum imploratio huiusmodi nõ habebat: adijciens, quòd cum de consensu partium coram dictis iudicibus ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quantum ad illam diem solutum fuisset iudicium eorundem, præuenire[d] diem ipsum, ac audire partem aduersam in tali imploratione absque consensu partium non debebant; & quia super his[e] non audiebant eundem, nostram appellauit audientiam; & licet procuratorem suum infra annum ad huiusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (vt creditur) circunuentus, contra inhibitionem ipsius episcopi, nostras super hoc ad quosdam iudices, certa ratione suspectos, litteras impetrauit, dictus episcopus vti noluit litteris sic obtentis, petens non obstante lapsu anni, ad prosecutionem appellationis admitti. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si de inhibitione[f] huiusmodi & præmissis causis appellationis, vel earum altera, constiterit, reuocato in irritum, & cætera. Vsque ad † attentatum in † iam dicto negotio, iuxta priorum continentiã litterarum, & cætera.

c ¶ Præsertim.] id est maxime: quia nec post lit. contest. debuit eum molestari possessio, si ipse possidebat. sed verius videtur quod capitulũ possidebat, vt dixi.

d ¶ Præuenire.] Quod facere non poterant: quia pendẽte dilatione, iudicis officiũ conquiescit nisi partes consentiant. C. de dilat. siue pars. et causa tamen mutatur dilatio quandoque. ff. de arb. diceret quis. in fin. & argu. de re iudi. quod iussit. & j. eod. cum cessante. arg. & est notabile, quod iudex data dilatione nihil facere possit ante terminum altera parte inuita.

Additio. An parte absente possit statuere præsenti & resistẽti terminum ad probandum, et quid de termino lapso, vide in Spec. de dila. §. nunc videamus. ver. sed pone ecce. & duobus ver. seq. Ioan. And.

¶ Glo. seq. signat contrarium et dupliciter soluit.

e ¶ Super his.] Not. quod iudices lit. non contest. reducere volebãt capitulum in pristinũ statũ, vt carnifices non vẽderent carnes alibi quam in stallis capituli, quod facere non debebant, cum adhuc possent recusari lit. non contest. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. & ita ante lit. cõtest. iudex delegatus circa principale negotium nihil facere potest. arg. j. de rescr. sup literis. & sup eo quod pendente dilatione procedere volebant quod facere non poterat: vnde valuit appellatio. arg. contra. j. de offi. iudi. c. 2. in fine. Potest dici quod illa loquitur in ordinario, cuius iurisdictio fundata est, cuius etiam officium ante litem contestatã & post implorari potest ipse competenti, sed non dilatione pendente aduersario contradicente: vt hic dicit, & C. de dilationibus. sive. hic loquitur de delegato cuius iurisdictio non est firma ante litem cõtestatam: quare eius officium implorare non potest ante litem contestatã, & maxime dilatione pendente, vt hic patet. Vel verius dicas, quod ibi loquitur de alio officio iudicis quod petitur incidẽter fauore minoris vel alterius qui vtitur iure minoris: hic de alio quod quasi respicit principale factum quod immutatum est ab aduersario, & quod etiam competeret maiori post litem contestatam coram delegato, sed non ante nec pendente dilatione, vt dictum est.

Additio. Vel dic, quod hic imploratur iudicis officiũ eo die quo solutum erat iudicium: quia datus erat terminus in quo partes cõparere debebant: & interim iudicis officium conquiescit: vt dictũ est C. de dilationibus. si vero. Sed non negatur quin possit implorari officium in termino constituto, quis implorari non possit pendente dilatione, sed in contrario petitur officium iudicis an termino constituto ad procedendum.

¶ Glo. seq. obijcit, & soluit dupliciter.

f ¶ De inhibitione.] Et sic patet, quod procurator non potest excedere fines mandati, aliàs non nocet dño. C. de procu. si procurator. & j. de offi. dele. cum olim. Si vero simpliciter cõstitutus fuisset, nulla forma data sibi de iudicibus impetrãdis, non posset eos recusare, quos procurator impetrasset. j. de cau. pos. cum olim. & hoc à contrario sensu, vbi de hoc. sed vr̃ quòd non sit amplius audiendus post annum, & sibi imputet quod talis commisit negotia sua. ff. de mino. cũ mãdato. in fi. agat ergo eps contra procuratorẽ, vel contra eum qui circũuenit procuratorẽ ipsum

Et hanc contradict. & eius causam iudex debet referre de maiori: ali vero possit referre de complementa, prius et expectationem. dicta est sup. aliquem ea sancta. vide in spec. de rela. §. 2. ver. fin. Ioa. And.

De similibus... vide Lat. per Ioannẽ. 1 reprob. l. quo. ff. de lib. ...

Vide l. 1. & tit. C. vo. c. 1. q. in ... gratis...

Alias inseripte. maxime.

Dicta ad. desii in aliquos antiquos.

in iam dicta causa.

In hunc locum vide per totum Ioannẽ An. de. qui Hostiensem secutus.

ipsum. ff. de do. & ele. grater. §. si dolo. hic procurator circumuentor forte non erat soluendo. & ita restituatur contra aduersariú. ff. de eo per quem fact. erit. l. vlt. 1. rñ. vel auditus fuit eps ex generali clausula: si qua iusta causa mihi videbitur, in integrum restituá. ff. qui. ex cau. ma. l. 1. in fi. arg. s. de in integr. restit. ex literis. arg. j. de pig. significante. quantum enim in ipso fuit, bene prosecutus fuit appellationem, & ita auditur eps triplici ratione. Quòd auditur post annum, hoc fuit propter factú procuratoris: qd fuit iusta causa, quare indulgetur biennium: vt s. eo. cum sit Romana. ex aliis duabus causis præmissis tenuit appellatio, aut ex altera earum. Et est arg. q qñ plura mandantur coniunctim, quorum alterú per se sufficit, alterum sufficit probare. De hoc dictú fuit s. de rescript. ex parte. Ber.

¶ Idem.

¶ Capitulum famosum & multis allegabile. & hoc dicit: Ad iustificandam appellationem ex causa interpositam, probare oportet causæ veritatem coram iudice ad quem, nisi fuerit coram iudice à quo oblata probatio et reiecta. hoc dicit singulariter vsque ad §. eidē.

CAP. LXX.

INterpositat appellatione ex causa probabili[a], non sufficit appellanti probare, quod ex causa huiusmodi prouocauit, si eam non doceat esse verā[b]; nisi hoc se offerens[c] probaturum non fuisset admissus.

¶ Si appellatio non fuit recepta à iudice, vel approbata à parte, sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum: licet pars appellata sit parata in curia prosequi. hoc dicit vsque ad §. ille denique. Abbas Siculus.

¶ Eidem[d] quoque permittitur, si nō recipiatur appellatio eius à iudice, nec ab aduersario approbetur, super prosecutione appellationis per procuratorē ad impetrādū & contradicēdū cōstitutū, litteras impetrare: licet pars altera per se vel p procuratorem idoneum, iudicium super hoc apud sedē Apostolicam recipere sit parata[e].

INterposita appellatione.] CASVS. Aliquis coram iudice constitutus, causa probabili assignata propter quam nō tenebatur rñdere: quia iudex eam nó admisit, appellauit: quæritur vtrum coram iudice appellationis sufficit hoc probare, scilicet q causam probabilem allegauit, coram iudice à qoo appellauit, nec fuit admissus? Rñdet Papa, q hoc non sufficit, nisi causam illá doceat esse veram, nisi coram inferiore obtulerit se probaturú, & non fuisset admissus: quia tunc non habet necesse probare causam veram fuisse, sed sufficit probare q causam probabilem allegauit, quam obtulit se probaturum, nec fuit admissus, & propter hoc appellauit.

a ¶ Probabili.] Tali, quæ si foret probata, reputaretur legitima. s. eo. vt debitus. & c. cum speciali. §. 1.

¶ Glo. seq. alleg. duo similia, & tria contraria.

b ¶ Esse veram.] Sim. s. e. de testi. ex parte Adæ. & s. eo. tit. pxi. cū l. & A. Ar. contra. s. de offi. deleg. cum causa. & s. eo. vt debitus. & c. dilecto.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

c ¶ Nisi hoc se offerens.] Huic verbo signat s. s. de test. ex parte Adæ. quia ille Adam obtulit se probaturú, nec fuit admissus ante sententiá, & tñ in causa appellationis debet probare causam appellationis veram fuisse. Solue hoc fm quod ibi dixi. ex hoc enim apparet apertum grauamen, q oppono causam probabilem, & eam offero me probaturum, si nó admittor. & ideo sufficit hoc probare in causa appellationis: quia hoc probato, satis probat grauamen: qa perinde habetur, ac si causa allegata, quam volo probare, esset vera. & me repelleret. secus est cum simpliciter causam allegat: quia túc vr id quasi malitiose fecisse: vnde illá causam tenetur probare veram fuisse. arg. s. eo. super eo. §. si autem aduersa. De hac materia plene dictum est in decre. ex parte Adæ. & s. de excep. olim. Ber.

EIDEM QVOQVE. Dicitur hic q si appellatio nō recipiatur à iudice, nec ab aduersario approbatur: licitum est appellanti prosequi causam per procuratorem constitutum ad impetrandum & contradicendum tantú, licet pars aduersa per se vel p procuratorem idoneum apud sedem Apo. iudicium recipere sit parata.

d ¶ Eidem.] s. appellanti.

e ¶ Recipere iudiciū sit parata.] Sibi imputet q nō approbauit appellationem, ex quo eam apud sedē Apost. prosequi voluit. & si appellationé approbasset ipse vel iudex: túc enim tenetur sufficiéter prosequi: aliàs punitur in expensis. s. eod. Nicolao. Sit ergo cautus qui appellat circa duo: Primo q cum appellat ex causa probabili, q offerat eam se probaturum; quia in appellatione releuabitur: quia non oportebit eum probare causam esse veram. Item in alio, q cum recipitur appellatio à iudice, vel ab aduersario suo, prosequatur causam suam per sufficientem procuratorem ad totá causam, ne condemnetur alteri parti eam prosequenti in expensis.

ADDITIO. Item præfigat terminum appellationi suæ, ne appellatio possit suppiantari. s. eo. oblate. Item constituat fidelem procuratorem. s. c. proxi. in fi. & infra, de pigno. significante. secundum Hosti. & de his cautelis plenius in Spec. de appellatio. §. qualiter. versiculo, in summa. & sequentibus.

¶ Ante inchoatam prosecutionem appellationis appellans potest si vult inuito appellato petere vt remittatur ad iudicem à quo: sed condemnabitur in expensis factis per partem aduersam in illa appellatione. hoc dicit vsque ad §. sane. Abb. Siculus.

¶ Illet denique, qui vocem appellationis emisit, cuius nondū est alii cognitio delegata, ad petitionem[f] eiusdem, ad eum à quo prouocauit, de iure remittitur: contradictione[g] partis alterius non obstantet: [est tament] in legitimis expensis aduersario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnandus.

¶ Articulus appellationis interpositæ à grauamine, discutitur per iudicem ad quem parte absente per contumaciam, etiam lite non contestata in appellatione vel principali causa. hoc dicit. Abbas Siculus.

¶ Sane parato aliquo probare grauamen, propter quod duxerat appellandum, & parte aduersa se contumaciter absentāte, potest super hoc lite non cōtestata[h] procedi: licet nondū litis contestatio facta fuerit in ipso appellationis articulo, vel negotio principali: quia cum in hoc casu iniquitas prioris iudicis principaliter arguatur, nō

ILLE DENIQVE. Aliquis appellauit ad superiorem, coram illo ad quem appellauit, petiit remitti ad eū à quo appellauit: pars altera contradicit: quæritur an debeat remitti. & dr q sic, non obstante contradictione alterius partis, sed debet cōdemnari in expensis legitimis aduersario, quas eū propter hoc fecisse cōstiterit.

f ¶ Ad petitionem eiusdem.] Sic s. eo. accepta. aliàs enim non debet cā remitti ad eū à quo est appellatum. C. de app. eos. & 2. q. 6. c. ei qui. §. ab eo. & j. de sent. excom. per tuas.

¶ Glo. se. vers. per q quare non potest resistere appellatus.

g ¶ Contradictione partis alterius.] Pars appellata contradicere non potest: quia non habet iudicem suspectum, qui pro ea tulit sñiam, cum ipsū p hoc approbauerit: vnde ipsū reprobare nō potest. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus. & in fauorem tantum appellantis statutum fuit, q ad eum non remittatur à quo appellauit huic fauori, qui pro eo introducitur, pōt renunciare: cum hoc licitum sit cuicunque. C. de pactis. si quis in conscribendo. infra de regula. ad Apostolicam. condemnatur tñ alteri parti in expensis tanquam contumax: quia malitiose ipsum traxit in appellando ipsum ad Papam: quia perinde est ac si ipse non fuisset prosecutus altero prosequente. s. eo. c. reprehensibilis.

SANE. Aliquis appellauit à grauamine coram iudice appellatiōis paratus est probare grauamen propter quod duxerat appellādum: pars aduersa citata contumaciter se absentat: quæritur quid sit iudici faciendum? Rñdet Papa, q iudex potest super hoc procedere lite non contestata, licet litis contestatio nondum facta fuerit in articulo appellationis, vel in ipso negotio principali: quia cum in casu illo iniquitas prioris iudicis arguatur principaliter, non est rigor iuris requirendus, ex quo causæ perplexitas posset sequi. Not. in primo rñso, q qui appellat à grauamine, semper adiiciat in assignatione causæ, q offerat se causam illam probaturum: & sic de veritate causæ quam exposuit, non habebit necesse probare. quod si non fecerit, causam veram probare debebit. Item in secundo rñso nota, q qui appellat, & eius appellatio à iudice vel ab aduersario approbetur sufficienter, ad totam causam procuratorem mittere debet: alioquin alteri parti eam prosequenti personaliter condemnabitur in expensis. Item in tertio rñso not. q potest quia remitti ad eum à quo appellauit contradicente parte aduersa: sed illi aduersario condemnabitur in expensis. Item in quarto rñso not. quòd altera parte absente per contumaciam iudex appellationis potest cognoscere de grauamine. Item vtraq; parte præsente, contestatio litis fieri debet in huiusmodi exceptionibus.

h ¶ Lite non contestata.] Hic habes nouū casum, in quo potest procedi lite non conte. aliud habes s. de offi. iudi. c. 2. alii notantur. s. vt lite non contest. quoniá frequenter. ratio redditur in littera: quia agitur de iniquitate iudicis, non de negotio principali, vel de facto aduersarii:

† Appellationem non super principali non habet necesse mittere, nisi appellatio hoc petierit: licet recepta, vel approbata sit appellatio. secundum Inn. & Host. vt j eod. cons. 6. 1. lib. 6. vide de hoc in glo. a. Ioan. An.

† Vide Abbatem in c. dilectus. il t. j. de pen. & Angelum in l. is qui a libellos. C. eod. tit.

† Vide l. si quis libellos. C. eod. titu.

† Hæc duo verba ... in antiq. & in correctione ...

aduersarii: vnde æquum fuit vt de hoc cognoscatur non obstante absentia aduersarii. [1] Et ita colligitur ex hac littera à contrario sensu, si esset præsens, quòd super exceptione deberet lis cõtestari, quod verum credo: vt not. infra de off. deleg. prudentiam. §. sexta.

Glo. seq. arguit, & declarat.

est rigor [a] iuris (ex quo sequi posset causæ perplexitas) requirendus.

Idem.

Clausula, appellatione remota, in medio litterarum posita respicit præmissa quibus annectitur, non sequentia, nisi repetatur in fine litterarum. Et hoc si negotia sunt separata.

CAP. LXXI.

INquisitioni † tuæ taliter respondemus, quod quotiens clausula per quam tollitur appellationis remedium †, in medio litterarum ponitur, si sunt plura negotia se minime contingentia, præmissa [b] tantum complectitur: nisi forte in fine litterarum prædicta clausula iteretur.

Idem.

Breue est, sed per alia verba sic summatur: Appellatio vnius prodest alteri, si communi iure inuenitur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eadem sententia condemnati: aliàs secus.

a *Rigor iuris.*] argumentum quòd in negotiis ecclesiasticis rigor iuris non sit seruandus, sed potius æquitas. sic supra de dol. & cont. c. 1. & supra de restit. spo. sæpe. & supra de iudi. dilecti. Rigor est vt non procedatur lite non cõtest. talis rigor in hoc casu non est seruandus, cùm principaliter agatur de iniquitate iudicis. sed in aliis causis vbi agitur principaliter de iniquitate aduersarij, propter ipsius contumaciam ponendus est actor in possessionem causa rei seruandæ, vel excõicandus. hoc non debet fieri in hoc casu: quia de iniquitate iudicis agitur, sed propter hoc pars puniri non debet: vnde si non posset cognosci de hoc grauamine lit. non contest. esset quasi quædam perplexitas: quia cum non constet adhuc verũ appellatio sit legitima, non potest se intromittere de principali quæstione. in quo casu tantum & non ante habet iurisdictionẽ super principali: quare non potest procedere in principali, nec pœnam imponere aduersario, cum ipse non peccauerit: & si puniret illum faceret contra conscientiam: sed propter contumaciam videtur puniendus. Et ideo vt hæc perplexitas euitetur, potest iudex cognoscere de hoc grauamine lite non contesta. s. de iniquitate iudicis: probato vero grauamine reuocabitur grauamen, & postea iudex citabit absentem: & si citatus non venerit, propter ipsius contumaciam procedetur contra ipsum. [2] & sic nulla perplexitas est. Si vero appellatio non valuit: remittitur ad illum à quo appellauit.

INquisitioni.] Non diuiditur. Abbas Siculus.

CASVS. Cum plura negotia in vna commissione ponuntur, minime se contingentia, & clausula illa, remota appellatione, ponitur in medio litterarum, respicit tantum præcedentia, nisi in fine commissionis clausula illa reiteretur. Not. hic argumentum, quod determinationes respiciunt tantum præcedentia, & non sequentia.

Glo. seq. signat contrarium, & remittit. Secunda arguit, & allegat duo contraria.

b *Præmissa.*] Arg. contra. infra eo. secundo requiris. s. respon. vbi dicitur quod non refert an ponatur in medio, principio, vel fine remotio appellationis: quia ad omnia refertur. Solu. est ibi, quia hic sunt diuersa negotia non se tangentia: ibi vnum negotium, licet habeat plures articulos. [3] Item est argumentũ quod determinationes respiciunt tantum præcedentia, & non sequentia. arg. contra. ff. de lega. 1. si seruus plurium. §. vlti. & 32. q. 7. Apostolus. Bern.

VNa sententia.] CASVS. Plures super aliqua causa communi conuenti sunt: condemnati sunt omnes: vnus illorum appellauit & obtinuit: quæritur, an victoria ipsius cæteris prosit? Respondet Papa, quod victoria vnius iure communi cæteris prodest, si communi iure iuuetur, & idem sit negotium, & eadem sit causa defensionis. Not. quod res inter alios acta aliis prodest, & sententia vnius prodest aliis.

Glo. seq. distinguit inter corporalem & incorporalem. In primo membro subdistinguit, an iure communi an speciali iuuetur.

c *Vna sententia.*] Sententiam huius decre. habes. 2. q. 6. c. ei qui. §. sin: quorum. & §. quandoque. & C. si vnus ex pluribus appel. l. 1. & 2. Vnde vt intelligas quod hic dicitur, nota, quod si res communis sit pluribus & corporalis, nec diuersitas facti separationem recipit, vt in duobus correis debendi: si omnes condemnati sint, & vnus appellauit, victoria vnius omnibus prodest, vt hic dicit. & 2. q. 6. c. ei qui. §. quandoque. & C. si vnus ex pluribus ap. l. 2. & sine tales qui non iuuentur beneficio restitutionis. Si vero vnus fauore minoris ætatis impetrare: 3 sententiam beneficium restitutionis. hoc non prodest aliis: vt in l. prædicta. C. si vnus ex pluribus. l. 2. & 2. q. 6. § quod & si ætatis. & ideo dicit hic si iure cõi iuuentur. Si vero res sit incorporalis, & cõis, & indiuidua, tunc victoria minoris prodest maiori. ff. quemadmodum ser. amit. l. communem. 1. respõ: vt seruitus indiuidua sit, tamen vsufructus licet seruitus sit, diuidi potest. ff. ad legem Falci. l. 1. §. si vsusfructus.

d *Eadem causa.*] Pona exemplum: tres erãt tutores habentes administrationẽ indiuisam gerentes, condemnati sũt: vnus appellauit & obtinuit, cæteris prodest: quia idem est negotium commune, & eadem causa defensionis. Si autem vnus gessit & alter non, si ille qui nõ gessit, appellauit, iniquum esset vt eius appellatio prodesset ei qui gessit, vt ff. de app. si qui. §. pe. ex quo §. sumitur versiculus iste. & C. si vnus ex plu. ap. l. 1. & 2. q. 6. §. quandoque. & idem est si habent diuersas administrationes: quia tunc nõ prodest vnius appellatio alteri. arg. ad hoc. C. de diuer. rescri. l. 2.

CAP. LXXII.

VNa † sententia [c] pluribus condemnatis, si vnus solus ad appellationis beneficium conuolauerit, illius victoria iure communi cæteris suffragatur, si communi iure iuuentur, idemque negotium, & eadem [d] causa defensionis existat.

Idem.

Iustus metus excusat, adeo quòd non appellans habetur pro appellante si fuerit protestatus, & appellationis causas duxerit exprimendas.

CAP. LXXIII.

SI † iustus metus quo minus appellauerit te excusat [e], Ad appellationis reputaris beneficium conuolasse: Dummodo infra tempus quo licite prouocatur, corã iudice [f] à quo appellasse volueras: vel si habere ipsius copiã nequiuisti, in præsentia bonorum virorum protestatione † super hoc proposita, causas appellationis duxeris exprimendas [g].

SI iustus.] Primo ponitur thema. Secundo decisio: ibi, *Ad appellationis*. Tertio moderatio: ibi, *Dummodo*. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis condemnatus est per sententiam diffinitiuam, vel etiam interlocutoria contra eum lata est, ante sententiam, ille non audet appellare: quæritur quid sit ei faciendum? Respondet Papa, si iustus metus excusat illum, ita quod appellare non possit hoc ipso ad appellationis beneficium conuolasse reputatur, dummodo infra decem dies exprimat causas appellationis coram iudice à quo appellare volebat: vel si eius copiam habere non potest, in præsentia bonorum virorum idem faciat, super hoc protestatione præmissa, quod iusto metu appellare non audet: & sic non currunt tempora infra quæ debuit appellare. Not. quod iustus metus excusat, ita tempus currat, infra quod quilibet appellare tenetur protestatione super hoc facta. aliàs sine protestatione non sufficeret metus. Item arg. si per me non stat quo minus faciam quod debeo, mihi non imputatur præmissa protestatione. Item per protestationem interrumpitur præscriptio decem dierum in hoc casu.

e *Excusat.*] Arg. quod ea quę per metum fiunt, non obligant. de hoc dixi. infra quod met. cau. abbas. Et ita pro appellãte habetur. sed illud non sufficit, nisi & illud protestetur. C. de iis qui per met. iud. non app. l. 2. ff. de ap. cum quidam. de quibus legibus sumpta est hæc decreta. & ita currit tempus ei qui agere non potest, nisi illud protestetur. sim. infra de of. ordi. pastoralis. in fi. & 16. q. 3. c. placuit. §. pe. versi. is aũt. & infra de ele. c. vlt. & C. de an. exce. vt perfectius. & C. de epi. aud. l. vlti. & ita interrumpitur præscriptio per protestationẽ.

Glo. seq. tria notat, & de primo remittit.

f *Coram iudice à quo.*] Nota quòd si potest habere copiam iudicis à quo debet prouocare, non debet coram alio protestari, sed tunc demum cum iudicem illum habere non potest: vt hic dicit: & sic ex ordine verborum argumentandũ est. argum. 43. dist. sit rector. in fine.

Glo. seq. absciendo quærit, & tripliciter respondet.

g *Exprimendas.*] Sed quare compellitur exprimere causas appellationis cum sufficiat dicere, appello. 2. quæstio. 6. cap. post appellationem. §. forma? Hoc intelligo quando appellatur ante sententiam ab aliquo grauamine, quia tunc causa appellationis debet exprimi: supra eodem vt debitus. & cap. cum causam. vbi dicitur quando sit exprimenda causa appellationis, & quando non. Vel dic quòd idem est in diffinitiua. C. de iis qui per me. iudic. non appella. l. 2. [4] & supple, maxime. quia non est necesse causas appellationis exprimere nisi velit. ff. de appella. scias quæsitum. Vel quòd dicit, causas. intellige in genere, sic: iniqua sententia lata est contra me, nec audeo appellare, & hoc protestor coram vobis. Bernar.

[Margin notes, left:] [1] Concor. Authen. ei qui. & ibi Bar. C. de tempo. appel. — Vide tradita per Iasonem & alios in l. si idem. §. fin. ff. de iur. omn. iudi. & in l. 1. C. de liber. præt. & per Paul. de Castro & Socinum in l. penul. ff. de reb. dub. — Adde quod hæc clausula, appel. remota, est principa. l. 1. §. 1. & 2. quia appellatio non tollit. — [2] Vt not. in c. sæpe. 1. gl. vt si lis. Io. An. — [3] Quid si determinatio ponitur in principio ... dic vt not. ... Io. And.

[Margin notes, right:] Vide quæ exponit Iason ... — Quis metus est dubitas, ita dicit Aretinus in §. quadrupli inst. de action. Paulus de Castro & alii ... — [e] Item protestatione, ... — [4] Lex illa dicit, intra decem dies ... Io. And.

DE

DE CLERICIS PEREGRINANTIBVS.

¶ *Supra visum est de appellationibus sed quia peregrinantes in multis gaudent priuilegio appellantium, merito subiicitur hæc rubrica de clericis peregrinantibus. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 24. q. 3. si quis Romipetas. & c. paternarum. de pæn. dist. 6. sacerdos. de consec. dist. 5. nõ oportet.

TITVLVS XXIX.

De † clericis peregrinantibus.

¶ Celestinus tertius Ambian.† episcopo.

¶ *Contra peregrinãtem seu proficiscentem ad sedem Apostolicam non est aliquid innouandum.*

CAP. I.

Conquerente I. presbytero intelleximᵒ: & infra. ¶ Licet presbyter idẽ res suas & ecclesiæ suæ, in protectione nostra non posuerit[a] quando ad nos accessit: tamen cum hi qui accẽdũt ad præsentiam[b] nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi: Mãdamus, quatenus quicquid eidem presbytero post iter arreptum ad nos veniẽdi subtractum est, vel ablatum, sibi restitui faciatis[c] †.

Conquerente.] Hoc dicit in summa: Peregrinãtes ad Papam, maxime clerici cũ omnibus rebus suis debent esse sub protectione Apostolica securi. Vel sic, & meliᵒ, comprehendendo vtrũque intellectũ vt in rubro. Primo ponit querela. Secundo prouisio: ibi, *Licet*. Abbas Siculᵒ.

Casvs. Quidã p̃sbyter I. noĩe, dum vellet ire ad curiam dñi Papæ causa peregrinationis, res suas & ecclesiæ suæ non posuit sub p̃tectione dñi Papæ: Post iter arreptum, quidã aduersarij sui res suas sibi & ecclesiæ abstulerunt: vnde ille conquestus fuit dño Papæ: dicit Papa, licet p̃sbyter ille non posuerit res suas & ecclesiæ sub protectione ipsius. tñ hi q̃ ad ipsum accedũt cum rebus suis sub Apostolica protectione debent esse securi: vnde mandat q̃busdam, quatenus quicq̃d eidem presbytero post iter arreptum ad Papã, subtractũ est vel ablatum, faciant sibi restitui. Nota, q̃ plus est facto exprimere q̃ verbo. Item qui ad Papam accedunt causa peregrinationis, sub eius protectione consistunt. Item argumentum quòd possessio absentis turbata restitui debet.

a ¶ *Non posuerit.*] expressa voce, sed expressit ipso facto: quod plus est. ĩ. tit. proxi. dilecti. & c. vt nostrum. & c. audientiam 2.

¶ *Glo. seq. reciteturper quæstionem de quo accessu. &c.*

b ¶ *Ad præsentiam nostra.*] Causa peregrinationis supple, vt faciat ad hunc titulum: quia interim sub Apostolica p̃tectione consistũt. 24. q. 3. si quis Romipetas. paternarũ. illi canones qui ad hũc titulũ ptinent. §. si per vim, vel alio modo absentis pos. turbata est. l. 1. & C. de emanc. liber. l. iubemᵒ. ff. de tutori. & cura. da. ab his. l. vlt.

c ¶ *Faciatis.*] In hoc casu q̃n possessio absentis taliter turbatur, seruus, amicus, p̃ximus, colonus, petere possunt vt possessio restituatur: vt in l. prædict. C. si per vim vel alio modo. l. 1. Ber.

¶ In codicibus manuscriptis ita: De peregrinãtibus in vno solo vidimus est, in alio ita: De peregrinantibus.

¶ Albianẽ & H.

¶ Abbianensi.

¶ Albiẽs.

¶ Aldieñ.

¶ Ylch ẽpo & capitulo.

¶ Auiẽs. ẽpo & R.

¶ Vide c. 1. e. tit. in 1. compilat.

¶ faciatis, legitur in antiquis manuscriptis, vnde cõstat missũ fuisse epo Ambiañ. directã hãc decretalẽ, sed aliqui, vt varię lectiones ostendunt.

DE CONFIRMATIONE vtili vel inutili.

¶ *Supra visum est de suspensione sententiæ seu iurisdictionis iudicis, quæ fit remedio appellationis seu peregrinationis: Sed quia sententia seu processus iudicialis quandoque confirmatur per superiorem, & posset dubitari de validitate vel inualiditate cõfirmationis, merito subiicitur hæc rubrica de confirmatione vtili. Abbas.*

Si quis.] Secunda pars: ibi, *Sed si*.

Casvs. Aliquis mouit quæstionem cõtra aliquẽ super re aliqua: reus lite pendẽte impetrauit à sede Apostolica confirmationem rei litigiosæ: quæsitum fuit, an super hoc iudex supersedere debeat causæ cognitioni? Et r̃ndet, q̃ ea non obstante, de causa cognoscere debet, & eam fine debito terminare; sed si rem pacifice possidebat, q̃n confirmationem obtinuit: non licet iudici postea de quæstione suborta cognoscere, vel diffinire sine mandato Apostolicæ sedis. Nota q̃ lite pendente non valet confirmatio vel priuilegium obtentum super re litigiosa, tacito quòd res fuerit in iudicium deducta.

¶ *Glo. seq. rec. per q. qua res dicatur litigiosa.*

d ¶ *Litigiosæ.*] res litigiosa est de cuius dñio causa mouetur inter petitorem & possessorem iudiciaria conuentione: vt traditur C. de lit. Authen. litigiosa res. Et sic controuersia sup possessione orta nõ facit rem litigiosam: q̃d verum est: & super res litigiosas nouum priuilegium impetrari non potest. s̃. de testi. causam quę. & s̃. vt lit. penden. c. 1. & vlt. & ĩ. eo. bonæ. Nec ad aliam potest transferri p̃sonam. 11. q. 1. quia res. & s̃. vt lit. penden. ecclesia sanctæ. & in Authẽ. in medio li. sacras iussio. non fieri. §. si vero nondum. coll. 8. & non obstante priuilegio tali siue indulgentia iudex procedere debet.

¶ *Glo. seq. tractat de confirmationem forma communi obiicit, quærit & soluit.*

e ¶ *Confirmationem.*] Nota, q̃ cõfirmatio impetrata sub forma cõi, siue etiam ĩnouatio nihil noui iuris tribuit, sed solũmodo vetus cõseruat. 12. dist. p̃ceptis. arg. 13. q. 3. c. vlt. & ĩ. eo. cum dilecta. & c. sequẽtibus. & ĩ. de priuil. quia intẽtionis. vnde p talem confirmationem vel innouationem non impeditur petitio alterius, vel iudicis cognitio. ĩ. de conces. p̃ben. quia diuersitatem. ĩ. eo. bonæ. arg. 9. q. 3. conquestus. nũc vero. & s̃. de offic. ordi. licet. & ff. ne quid in loco publi. l. 2. §. si quis à principe. quia hoc facit Papa sine p̃iudicio alicuius: vt patet p iura p̃dicta. Quid ergo valent hmõi cõfirmationes? parũ valent, nisi q̃a solet plus timeri q̃d specialiter, &c. 23. dist. quamq̃.

¶ *Glo. seq. recit. per q. quomodo intelligatur quod hic dicitur, iudicem inferiorem, &c. ponit tres opi. Vin. Lau. & Tan. & hanc approbat.*

f ¶ *De quæstione postea exorta.*] Quia dicit hic, nõ esse licitum iudici cognoscere de quæstione exorta sine mandato Papæ, dicit Vin. q̃ si post cõfirmationem moueatur ei quæstio, an licite obtineat beneficium an non, non est licitum iudici de hoc cognoscere sine mandato Papæ: sed si ei obijcitur crimen, non impeditur pp confirmationem iudicis cognitio. Sed certe non est verum[g] si confirmatio sit facta in forma cõi sine causæ cognitione; si aũt cum causæ cognitione cõfirmatio sit facta, tunc verum est quod dicit Vin. & idẽ dicit q̃d Tanc. & Lau. dicit, q̃ si moueatur q̃stio, an talis cõfirmatio valeat vel non, de hoc non potest cognoscere iudex inferior, q̃d verum est. T. distinguit, & melius. Aut enim confirmatio facta fuit sine causæ cognitione in forma cõi, & tunc non impeditur petitio alicuius vel cognitio: in quo casu loquuntur iura superius assignata: Si vero confirmatio fiat de beneficio alicuius, vel de aliqua sententia cum causæ cognitione, & hoc cognito Papa ex certa sciẽtia confirmat tibi beneficium tuum, vel s̃niam latam de quæstione illa, si postmodum quæstio suboriatur, nullus poterit iudicare sine speciali mandato Papæ: Et hoc intelligitur ex ipsa confirmatione: quia tunc simpliciter confirmat nulla conditione apposita. De tali confirmatione habes s̃. de offic. deleg. q̃m abbas. & s̃. de transac. c. 1. & s̃. de pac. quotiens. & s̃. de testi. veniens. & s̃. de offi. dele. corã. in fin. & ĩ. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. & ĩ. de insti. ex frequentibus. & ĩ. eod. c. penul. & in alijs confirmationibus cum dr: Confirmamus sicut iuste possides. sicut exponitur. i. si. ĩ. de conces. p̃ben. quia diuersitatem. Et istas duas decret. intelligebat Tanc. de confirmatione, quæ fit cum causæ cognitione ex certa scientia Papæ; tñ si certum esset, q̃ per falsi suggestionem confirmatio sit obtenta, non valebit huiusmodi confirmatio. ĩ. c. proxi. & sic possunt intelligi istæ duæ decret. Bernar.

De confirmationibus.] Casvs. Dicitur in hoc capitulo, q̃ de confirma-

TITVLVS XXX.

De confirmatione vtili vel inutili.

¶ Alexander tertius Exonien. epo.

¶ *De re scienter confirmata per Papam, inferior iudex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, vt quia surreptitia, vel de re litigiosa. hoc dicit cum cap. sequenti.*

CAP. I.

Si† quis rei litigiosæ[d] confirmationẽ[e] impetrauit ab Apostolica sede, nõ minus potest iudex de causa cognoscere, & eã fine debito terminare. ¶ Sed si rem tunc pacifice possidebat, cum inde confirmationem obtinuit, non est licitum iudici de quæstione postea exorta[f] decernere, aut eam diffinire, absq; sedis Apostolicæ mandato.

¶ Idem Vigorien. † episcopo.

¶ *Idem dicit.*

CAP. II.

De† confirmationibus autem Romani Põtificis, vo-

¶ Vide vt lit. pen. c. 1. super aglo. Ioan.

¶ Post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 44. cap. 10. & cap. 1. eo. tit. in 1. compil.

¶ Wigorñ.

¶ Vvigorñ.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lat. par. 50. cap. 16.

g Respicit primũ membrum opi. non secundum. super quo vide q̃d scripsit de offic. deleg. sup eo. super 3. gl. Ioan. And.

lumus te tenere, quòd contra illas (nisi nouum Apostolicæ sedis procedat mandatũ, aut certum sit quòd sint per falsi suggestionem elicitæ†) nõ est aliquatenus iudicandum [a].

¶ Celestinus tertius.

¶ Litteræ confirmationis super sententia à qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiose præuenit appellantem: aliàs pendent, donec de appellatione cognoscatur.

CAP. III.

BOnæ† memoriæ A. canonicus vester proposuit sententiam à delegatis iudicibus prolatam fuisse. & infra decem dies ille contra quem sentẽtiatum fuerat, ab illa sententia appellauit, iudices tamen nihilominus sententiam executioni mandarunt [b]. Cæterum appellans itinere statim ad Apostolicam sedem arrepto, litteras de retractando sententiam impetrauit: aduersarius autem ipsum caute [c] præueniens, confirmationis promulgatæ sententiæ rescriptum fuerat assecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio [d] habebatur: Ideoque requisisti, quæ quibus litteris præiudicium faciant: Respondemus igitur, quòd posteriores debent prioribus præiudicium generare [e]. ¶ Verum si dicatur [f], nullis litteris [g] veritati & iustitiæ præiudicantibus: vel sub alia forma [h] verborum, dummodo nil diceretur [i] de litteris confirmationis expresse, dicimus quòd primæ tamdiu [k] suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

¶ Innocentius tertius decano Padebureñ. †

¶ Innouatio priuilegij nouum ius non tribuit, nec antiquum confirmat: sed si quod competebat, conseruat. Breuius sic potest summari: Innouatio priuilegij non inducit confirmationem iuris in eo contenti.

CAP. IIII.

CVm† dilecta in Christo filia abbatissa & sorores ecclesiæ de Gardeueñ. † sua cuperent priuilegia innouari: propter viarum discrimina; quatuor episcopis, & abbatibus totidem, vt ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus iniungendum: & infra. ¶ Nos autem tam legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit cõspectui præsentari, quàm inquisitoribus ipsis fi-

confirmationibus sedis Apostolicæ nõ licet alicui iudicare, nisi ad hoc habeat mandatum, aut certum sit q per falsi suggestionem sint elicitæ. Nota q de confirmationibus Papæ sine eius mandato nullus debet iudicare nisi per falsi suggestionem fuerint obtentæ.

a ¶ *Iudicandum.*] Nisi per eum qui concessit, vel successorem, vt notatum est in glossa præcedentis decretalis.

b ¶ *Bonæ memoriæ.*] Potest legi multis modis, sed hic non est insistendum: quia non continet vtilitatem magnã. Et primo ponitur cõsultatio. Secundo rñsio bimembris: ibi, *Respondemus*. Secundum membrum: ibi, *Verum*. Abbas Siculus.

CASVS. Lata fuit sententia diffinitiua pro ecclesia ꝯ aduersarium ecclesiæ, ille infra decem dies appellauit: iudices nihilominus mandauerunt sñiam executioni: appellans literas impetrauit de reuocanda sententia: ecclesia pro qua lata erat sñia, caute præueniens appellantem literas cõfirmationis sententiæ in forma cõi impetrauit, nulla de appellatione habita mentione: quæsitũ fuit quæ literæ præualerent? Rñdet Papa, quòd literæ posteriores debent prioribus præiudicium generare, & iudices debent cognoscere de appellatione non obstante confirmatione obtenta veritate tacita super re litigiosa; sed si diceretur in litteris appellationis secundo impetratis; nullis veritati & iustitiæ præiudicantibus: vel etiam sub alia forma verborum, dummodo de literis confirmationis nihil expresse diceretur, rñdet Papa, q tunc tamdiu literæ confirmationis suum debent habere vigorem, donec de iniqua sñia plenius cognoscatur p secundas literas, & in suspenso cõfirmatio remanebit. Not. q lit. penden. de re litigiosa confirmatio impetrata non valet, siue sit obtenta in principali causa, siue in causa appellationis. Item confirmatio est in pendenti donec confirmetur vel infirmetur sententia. Item literæ generales non reuocant speciales. Ber.

b ¶ *Mandarunt.*] quod facere non debuerunt: quia appellatione interposita nihil est innouandũ. 2. q. 6. appellatione. & ff. nihil innouari appellatione pendente. l. vnica. immo reuocari debet executio anteq̃ de appellatione cognoscatur. ī. de iureiurando. veniens. & ī. de appellationibus. dilecti.

c ¶ *Caute præueniens.*] quod facere prætnature non debet, vt appellantem in commissione impetrata supplantet. ī. de appella. oblatæ. Secus si non præueniat diligentiam appellantis. j. eod. c. 9. verum. quia tunc valent primæ, vt ibi.

d ¶ *Mentio habebatur.*] & ideo non valuerunt. ī. de rescri. ex parte. quia tacita veritate. sim. ī. de app. sæpe. in fi. Et ita patet, q si qs nõ faciat mentionem de appellatione aduersæ partis, non valent literæ: quod est notabile. si. ī. de rescri. ex parte. vbi de hoc.

e ¶ *Generare.*] In hoc scilicet, q non obstãtibus primis literis confirmationis iudices dati ad appellationem, cognoscent de ea. ī. ex. c. 1. arg. j. eo. c. proxi. ad fi. Arg. si. ī. de testi. ex parte Adæ. & c. causam quæ. & j. de priuile. dudum. Bernar.

f ¶ *Si dicatur.*] in secundis literis impetratis ab appellante. & qđ dicit, si dicatur, supple, maxime.

g ¶ *Nullis literis.*] per hãc generalitatem nihil reuocatur. ī. de do. & contu. ex literis. & ff. ad leg. Corn. de fal. diuus. nec valet legatum vel stipulatio fundi in genere facta, nullo fundo demonstrato. ff. de iu. do. cum post diuortium. §. gener à socero. & ff. de iure fisci. si ita fidei. expressam enim debent facere mentionem de primis ad hoc vt primæ reuocentur. ī. de offi. deleg. ex literis.

h ¶ *Forma.*] id est, in forma communi.

i ¶ *Nil diceretur.*] quod ꝯ eas reuocaret.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Tamdiu.*] Ista litera multum vr̃ ꝯdicere priori, quæ dicit q posteriores debent præiudicare prioribus. & hic innuitur q valent literæ ꝯfirmationis primæ, ergo non est opus vt in prioribus fiat mẽtio de appellatione, & ita non refert verum in secũdis fiat mẽtio de primis, vel non. vnde debet intelligi. §. iste in eo casu cum primæ valent, cũ appellatus non præuenit diligẽtiam appellantis, sed expectauit legitimo tpe, & sunt literæ sine aliquo vitio, & sic pcedẽt primi iudices ad confirmãdam vel infirmandã sñiam: vt ī. de app. oblatæ. ad fin. quia p talem generalitatẽ non reuocantur primæ legitime impetratæ, vt di in prima notula. In primo casu non valent primæ literæ: q appellatus præuenit diligentiã appellantis, nec fecit mẽtionem de appellatione: vt patet ex ipsa litera. Vel dic q iudices dati sup appellatione, debẽt cognoscere de iniquitate sñiæ: & literæ confirmationis tãdiu valebunt, quousque cõstet de iniqua sñia: & si sñia confirmet, remanebit ꝯfirmatio in statu suo. Si vero casset, confirmatio nõ valebit. arg. ī. de fid. instr. accepimus. §. interim. & j. c. pa. in fi. arg. ad hũc sensum litera ista cõpetẽtius adaptat. Et ista fuit simplex confirmatio sñiæ, quam fecit Papa in forma cõi cõmissa impetrata: alias quare fuisset posita hæc decr. in tit. isto? potius debuisset poni in titulo de appel. si deberet intelligi sm illam decret. oblatæ. Et ex litera vtriusq; decretalis patet intellectus. ista. In illa, oblatæ. dicit q Plebanus de Sambio sup obseruatione sñiæ literas ad iudices impetrauit cõmissionis, sicut rõnabiliter lata erat: & hic dr̃ q rescriptũ confirmationis fuerat assecutus: quia Papa eam confirmauit in forma cõi. & sic non intelligitur ista sm illam, & literæ confirmationis non mittuntur hic iudicibus, sed illis qui confirmationem impetrant. Bernar.

CVm dilecta.] Diuiditur in septem partes. Primo ponitur sororũ petitio, & Papæ commissio. In secunda: ibi, *Nos autem*. Inquisitorum relatio, & canonicorum obiectio. In tertia: ibi, *Vnde*. iudicũ datio, & ab ipsis appellatio. In quarta: ibi, *Nos pedente?* sororum iterata petitio, & earum ꝯdictio. In quinta: ibi, *Nos igitur*. Papę interlocutio. & priuilegij innouatio. In sexta: ibi, *Quia vero*. Papa abbatissam constituit procuratricem. In septima: ibi, *Nolumus*. committit principale diffiniendum. Abbas Siculus.

CASVS. Abbatissa & moniales cuiusdã monasterij volebant priuilegia sua innouare: vnde cum pp viarum discrimina nõ possent illa pñtare dño Papæ, supplicauerunt eidem, quatenus aliquibus psonis discretis mandaret, vt eorũ tenorẽ inspicerent diligenter, & ipsum sub sigillis suis ad sedẽ Apostolicã destinarẽt: vnde Papa scripsit quibusdã epis & abbatibus, vt illa priuilegia inspicerent diligenter, & tenorẽ ipsorum sub sigillis suis fideliter destinarent, qđ & factũ fuit: Papa viso priuilegiorum tenore, dum vellet illa priuilegia facere innouari, quidã canonici pposuerunt id fieri non debere, cũ Hildesemeñ. ecclesia in possessione subiectionis ipsius monasterij p centum annos & amplius extitisset: vnde ipse tunc priuilegia noluit innouare, sed mãdauit quibusdam, vt ad locũ idoneũ accedentes, vocatis qui fuerunt euocandi, inquirerent veritatẽ à qbus pars Hildesemeñ. ecclesiæ sedẽ Apostolicã appellauit: vnde postmodum

Vide Lau. bernar. ad fin. & ibi Bald. C. de testa. & in l. pen. C. de transac.

Cap. 1. ex tit. in 3. compilat.

Et quicquid postea factum est etiam ante appellat. & post sententiam ī. de appel. non solu. lib. 6. Ioan. And.

dem debitam adhibentes: licet non videremus ᵃ quare nō deberent eadē priuilegia innouari †: quia tamen C. maioris ecclesiæ, & I. sanctæ Crucis canonici proposuerint Hildesemeñ. ecclesiam in possessione subiectionis ipsius monasterij per centum annos & amplius extitisse, priuilegia ipsa tunc nō duximus innouanda. Vnde iudicibus dedimus in mandatis, vt ad locum idoneum accedentes, (citatis qui fuerint euocandi) inquirerent super his diligētius veritatem: à quibus pars Hildesemeñ. ecclesiæ ad Apostolicam sedem appellauit. Nuper autem iterato prædicta petiit abbatissa, quatenus deberemus priuilegia suæ ecclesiæ renouare. Ex aduerso vero fuit postulatum, vt causam ipsam discretis viris committere dignaremur, qui testes reciperēt, quos contra priuilegia monasterii, & ad probandum † præscriptionem legitimam, inducere proponebant. ¶ Nos igitur attendentes, quòd iure sit ciuili ᵇ statutum, vt quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestata testes valetudinarii & alij, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur: eiusdem æquitatis similitudine prouocati ᶜ, prædicta priuilegia quasi iam nimia vetustate consumpta, cū fuerint non in pergameno, sed in papyro conscripta †, duximus innouanda ᵈ: nolentes quòd ex innouatione huiusmodi nouum ᵉ ius monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innouationem priuilegii conseruetur. ¶ Quia vero præfatum monasterium ad ius & proprietatem Apostolicæ sedis per priuilegium prædecessoris nostri pertinere monstratur: ne ius ecclesiæ Romanæ remaneat indefensum, eandem abbatissam procuratricem ᶠ ipsius duximus statuendam: vt cum aduersus Romanæ ecclesiæ possessiones & iura, non nisi centenaria currat præscriptio, ipsa super hoc & alijs vice nostra procuret, quæ corā te in iudicio fuerint procurāda. ¶ Nolentes igitur quòd de statu eiusdem monasterii diutius dubitetur, Mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias testes, quos ad præscriptionem probādam Hildesemeñ. ecclesia, vel ad interruptionem ᵍ ostendendam cœnobium duxerit producendos: & si legitimam ʰ præscriptionem probauerit, vt intendit: nisi probata fuerit interruptio ex aduerso, subiectionē ipsius monasterii adiudices episcopo memorato, cum constet ipsum in sua diœcesi ⁱ constitutum, priuilegium quod monasterio innouari fecimus corrūpendo: alioquin eidem super hoc perpetuum imponens silentium, monasterium pronuncies perpetua libertate gaudere, nostro sibi priuilegio resignato.

¶ Idem episcopo, & præposito Vricesñ.

¶ *Non valet confirmatio, quam religiosus impetrauit à Papa super temporali administratione, seu prioratu, si tacuit se regularem. si vero expressit, rescriptū præsumitur falsum: quia Papa non consueuit concedere. h. d. cum seq.*

CAP. V.

AD † nostram audientiam præposito Nemaneñ. † ecclesiæ significante peruenit, quòd quidam canonici Nemaneñ. †

postmodum abbatissa prædicta petiit iterato dicta priuilegia innouari. Ex aduerso fuit petitum, vt causam ipsam dñs Papa committeret aliquibus, qui testes reciperent, quos producere intendebāt cōtra priuilegia, & ad probandam præscriptionem legitimam: dñs Papa considerans quòd iure ciuili cautum est, vt qñ periculum testium timetur, etiā lite nō contestata testes valetudinarij, & alij de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, recipiantur, eadē æquitate prouocatus, priuilegia illa quasi nimia vetustate cōsumpta fecit innouari, ita tñ quòd per talem innouationem nullum ius de nouo monasterio acquiratur, sed antiquum conseruetur: Sed quia prædictum monasteriū ad ius & proprietatē ecclesiæ Romanæ per priuilegium prædecessorū suorum noscitur pertinere, abbatissam prædictam nomine Romanæ ecclesiæ constituit procuratricem: vt cum aduersus iura Romanæ eccle. non nisi centenaria currat præscriptio, super his & alijs procuret quæ in iudicio fuerint procuranda. Ne ergo de statu monasterii diutius dubitetur, mandat iudici, quatenus recipiat testes, quos Hildesemeñ. ecclesia induxerit ad probandam interruptionē: & si præscriptio legitima probata fuerit, adiudicet subiectionem ipsius monasterii epō prædicto, cum constet ipsū in sua diœcesi constitutum, corrumpendo priuilegium innouatum, nisi ex aduerso probata fuerit interruptio: quæ si probata fuerit, epō super hoc silentium imponatur: & pronunciet monasterii perpetua libertate gaudere, priuilegio innouato eidem. Not. quòd priuilegium & instrumenta quæ sunt vetustate quasi consumpta, debēt innouari. Item sicut testes ex causa lite non cōtest. recipiuntur, sic & priuilegia & instrumenta ex eadem causa innouantur. Item vbi est eadem ratio, & idem ius debet esse. Itē per innouationem nullum ius acquiritur, sed antiquum conseruatur. Item mulier potest esse procuratrix. Item cōtra Romanam ecclesiam non currit præscriptio nisi centum annorū. Item ad officium iudicis pertinet tutum locum partibus assignare. Item eo ipso quo ecclesia sita est in diœcesi alicuius, præsumitur sibi subesse. Itē priuilegiū innouatū in pendenti est in hoc casu, sicut cōfirmatio. ī. eodem. bonæ.

a ¶ *Non videremus.*] Nec poterat videri quod non erat: vt 35. q. 5. ad sedem. vltra vnam columnam. versiculo, hic ergo euigilent. & c. & hoc ideo non poterant videre: quia innouatio nihil noui iuris tribuit. ī. de priuilegijs. ex parte, & capi. quia intētionis. Et si originale cassatur, similiter & innouatio siue cōfirmatio: vt supra de fide instrumentorū, inter dilectos. & supra de re iudicata, cū inter vos.

b ¶ *Iure sit ciuili.*] In Auth. de testibus. §. quoniam multæ. & §. hæc vero. coll. 7. & ff. ad legem Aquiliā. in lege aquilia. ¹ ff. de restitu. in integrum, diuus. ² & C. de vsuris. pupillari. lege vltima. ³ & iure canonico. ī. vt lite non contestata, quoniam. primo. responso. & ī. de testibus. significauit. & capitulo, cum olim.

c ¶ *Similitudine prouocati.*] Similis enim æquitatis ratio similia iura suadere vř. arg. ī. de constitutionibus, nam concupiscentiam. & C. ad legem Falcidiā, lege vltima. ff. ad legem Aquiliam, illud. & ī. de trāslationibus, inter corporalia. & C. de cōstituta pecunia, lege vltima. Itē arg. eandem esse rationem in testib⁹ & instrumentis. C. de fide instrumentorum, in exercendis. & supra de testibus cogendis, capitulo, peruenit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Duximus innouanda.*] Ne si vetustate consumantur, nulla fides eis adhibeatur. arg. ī. de fi. instr. inter dilectos. ar. cōtra quòd instrumentis vetustate consumptis, vel à muribus rosis, sit adhibēda fides. ff. de bo. pos. secundum tab. l. 1. §. si rosæ. & ā. de fide instru. capitulo vltimo.

e ¶ *Nouum ius.*] Simile. 12. dist. c. præceptis.

¶ *Gl. seq. dat tria simolia, alle. tria iura in contrarium, & tripliciter soluit. Demum quærit, & soluit tripliciter.*

f ¶ *Procuratricē.*] Sic ergo fœmina potest esse procuratrix, sic & arbiter. ī. de arbi. dilecti. similiter & iudex 12. q. 2. cum deuotissimam. Nam & monachus de mandato abbatis pōt esse procurator. 16. q. 1. monachi. Vel dic, quòd ratione administrationis potest esse procuratrix, sicut & abbas. ī. de transact. contingit. & ī. de cēsi. sopitæ. Vel ideo potuit esse procuratrix ecclesiæ suæ, sicut miles in causa cōmuneri sui. ff. d procura. filiusfam. §. veterani. Vel dic, qđ verius est, quòd Papa ex certa scientia constituit eam procuratricē, vnde de hoc non est disputandum. 16. q. 4. §. qui autem. & C. de cri. sacri. l. 2. & ff. de re iud. quidam consulebant. & ī. de offic. dele. cum vigesimum. aliàs fœmina nō potest esse procuratrix. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. & C. de procu. alienam. ff. de reg. iur. l. 2. Sed si Papa in sua persona vellet agere, coram quo agere debet? Debet super hoc arbitros eligere, vel delegare causam alij. arg. ff. de iurisd. om. iu. qui iurisdictioni. Vel posset esse iudex in causa ecclesiæ suæ. De hoc dictum est ī. de iudicijs, cum venissent.

g ¶ *Ad interruptionem.*] Sic ī. de resc. illud. & c. auditis. vbi de hoc

h ¶ *Legitimam.*] scilicet, centum annorum. quæ sola currit contra Romanam ecclesiam. ī. de præscriptionibus, cum nobis.

i ¶ *Diœcesi.*] Vt 16. q. 7. omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. & ī. de religiosis domibus, constitutus.

AD *nostram.*] Cōmunis diuisio. Secunda pars: ibi. *Cū igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam canonici regulares impetrabant litteras confirmationis super administrationibus suis, tacito quòd essent regulares: Significatum fuit hoc dño Papæ ex parte præpositi illorum regularium: dicit Papa, quòd regularibus personis Apostolica sedes aliqua non consueuit confirmare: vnde mandat Papa, quibusdam, quatenus con-

¶ Adde quòd [illegible] vt [illegible] Con [illegible] ff. de testa.

¶ quòd probandā.

¶ Vide l. 2. C. de diuin. rescri.

¹ Vide de test. significauit. super glo. 2. Ioh. And.

² Vide de in. tat. c. pe. super 1. glo.

³ Vide de test. significauit. super 1. glo. Ioh. And.

¶ De materia huius glossæ, vide late per Decium & Cagnolum in l. 2. ff. de reg. iur.

¶ Et sine mandato pro consorte, sicut in cle. de procu. religiosis. Io. An.

¶ Eodē videte clausulæ, ex certa scientia, vide plene per Antonium Gabrielē lib. 5. com. conclusionum. de clausulis, conclu. 1.

¶ Cap. 2. textus in 3. compilatione.

¶ Nemausen.

¶ Nemausen. sed ego Nemausen. scriberem, cum lectionē aliquos veteres codices affingi lantur.

¶ Vide de elect. querelam. super glo. 10. an.

nus confirmationes à prædictis regularibus taliter impetratas, denuncient irritas & inanes. Not. q regularibus sua beneficia siue administrationes non confirmantur personaliter. Item confirmatio tacita veritate impetrata non valet.

a ¶ *Personaliter.*] scilicet, tacita veritate q sit regularis: & si exprimeretur, sunt falsæ litteræ: quia in talibus personis administratio nõ confirmatur. j. c. proxi. Secus esset si realiter aliqua concedantur: ideo confirmetur, quia tunc valent. † fauore enim religionis multa eis cõceduntur. j. de priuilegiis, ex parte, & capitulo, pastoralis. & c. dudũ. & summa est ratio, quæ pro religione facit. ff. de religiosis & sumptibus funerum. l. sunt personæ.

Porrecta nobis.] Cõtinuatio. Secũda pars ibi, *Cum igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam regulares qui prioratibus suis præsunt, impetrabant litteras confirmationis super prioratibus suis quo ad vixerint possidendis: peruenit hoc ad Papã: dicit Papa, q non credit huiũs litteras à cãcellaria sua emanasse: vnde mãdat illos qui huiusmodi litteras ostenderunt, in quibus administrationes prioratuum confirmantur, puniri tamquam falsarios. Si vero non fiat mentio de religione ipsorum, illas denunciet nõ valere tamquam veritate tacita impetratas. Not. q monachis prioratus & administrationes non confirmantur. Item rescriptum vel confirmatio veritate tacita impetrata, non valet.

ecclesiæ à nobis litteras confirmationis, super administrationibus suis obtinere laborant, religionis suæ conditione suppressa. § Cũ igitur regularibus personis non consueuerit Apostolica sedes aliqua personaliter [a] confirmare, Mandamus, quatenus cõfirmationes, quas ab ipsis canonicis (cum regulares existant) noueritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.

¶ Idem.

§ *Idem dicit quod supra, c. proxi.*

CAP. VI.

PORRECTA † nobis ex parte tua petitio continebat, quod plures ex religiosis, qui Prioratibus, vel aliis administrationibus præsunt, à nobis super ipsis quoad vixerint possidendis, cõfirmationis litteras se asserunt impetrasse [b]: & infra. ¶ Cum igitur à Cancellaria nostra huiusmodi litteras emanasse non credamus [c]: Mandamus, quatenus illos qui tales litteras exhibuerint, in quibus prioratus vel administrationes tamquã religiosis confirmantur [d], eosdem punias tamquam falsitatis [e] auctores †. Si vero in eis nõ fit mentio religionis ipsorum, illas tamquam tacita veritate subreptas, denũcies nõ valere.

¶ Idẽ nobili viro Matthæo de Rinariis. †

§ *Sententia seu laudum contra formã iuris vel compromissi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.*

CAP. VII.

EXAMINATA † causa, quæ vertitur inter te & milites Cãpanicos super ecclesia sancti Angeli: perpendimus arbitriũ quod vicedominus Sabineñ. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam iuris & compromissi [f] fuisse dictatum. Vnde non obstante cõfirmatione [g] C. Papæ prædecessoris nostri, qui confirmauerat illud sicut prouide [h] latum fuerat, & ab vtraque parte receptum, decernimus ipsum irritum & inane.

¶ Honorius tertius illustri regi, Baronibus & militibus. & aliis hominibus Cypri.

§ *In confirmatione ex certa scientia dictio, sicut, ponitur causatiue: nec nocet si verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.*

CAP. VIII.

VENERABILES frater N. archiepiscopus Nichosieñ. &

minato negotio, inuenit arbitrium promulgatum fuisse ʒ formam iuris & compromissi: vnde ipse arbitrium decernit irritum & inane, non obstante confirmatione C. Papæ, qui confirmauerat illud sicut prouide latum erat, & ab vtraque parte receptum. Not. q non tenet sententia arbitri lata ʒ formam iuris. Item nec ʒ formam mandati. Item fines mandati diligenter seruandi sunt. Item sentẽtia quæ non tenet, confirmari non potest per confirmationem in forma cõi obtentam. Item qđ non est vel non tenet, ratum non potest haberi per consensum partium.

f ¶ *Iuris & compromissi.*] Duplici ergo ratione non valuit arbitrium: Primo quia ʒ ius fuit latũ arbitriũ, forte per sordes, vel per gratiã, & ideo nullũ. C. de arb. l. 3. sic & obtinet in aliis iudicibus si ferant sententiã ʒ ius scriptum, non tenet. 2. q. 6. ei q. §. diffinitiua. ver. item si ʒ ius. sed ʒ ius litigatoris lata bene tenet sententia, à qua non est appellatum: vt ibidẽ dr̃. & ĩ. de re iudica. cũ inter vos. in fin. Et idem intellige in arbitrio: q ʒ formam compromissi nihil potest facere arbiter. ĩ. de arbi. cum dilectus. ff. de arb. l. pedi[a]. in fi. & l. nõ distinguemus. §. de officio.

g ¶ *Non obstante confirmatione.*] Et ita patet q cõfirmatio nihil vel modicum operatur: quia si aliquid inuenit, confirmat illud: aliàs nihil operatur. j. de cõcess. præben. quia diuersitatẽ. & sic patet q confirmatio sub forma cõi non impedit petitionem alterius, nec cognitionẽ iudicis. De hoc dictum est ĩ. eo. c. 1. arg. q si principale cassatur, & accessorium. ĩ. de fide instr. & supra. de re iudi. cum inter vos.

¶ *Glo. seq. roboratur per duplex contrarium, scilicet infra, c. prox. & infra. de verborum significatione, abbate.*

h ¶ *Sicut prouide.*] Hæc enim verba, sicut prouide, in confirmationibus posita, conditionaliter intelliguntur: vt hic patet. & j. de cõcess. præbẽ. quia diuersitatem. Arg. ʒ. j. c. proxi. Secus si ponuntur in priuilegio: quia cum priuilegium sit lex priuata, certum debet ibi poni, vt aliquid concedat priuilegium. j. de verb. signifi. abbate. aliàs esset inutile. j. de priuile. in his. arg. ĩ. de offi. deleg. quoniam abbas. & ĩ. de electio. cum monasterium. Ioan.

b ¶ *Impetrasse.*] tacita veritate: quia tales prioratus non confirmantur. ĩ. cap. proxi.

c ¶ *Non credamus.*] Quia omnium habere memoriam, & in nullo peccare, potius est diuinitatis, quàm humanitatis. C. de vete. iure enu. l. 2. §. si quid autem.

d ¶ *Confirmantur.*] Licet enim prioratus aliqñ perpetui sint. j. de statu regu. monachi. nec possunt remoueri sine ordine iuris: vt ibi, non tñ confirmantur, vt hic. & supra capitulo proximo. similiter nec cl'australes confirmari consueuerũt, licet sint perpetui. Est enim ratio quare non confirmãtur: quia regulariter verum est, q nõ sunt perpetui j. de statu regu. cum ad monasterium. §. tales. vnde remouentur pro volũtate abbatis: vt ibi dr̃: quia de facili huiusmodi regulares etiam si sint perpetui, remouentur. j. de simonia, per tuas. In fine. Sed si administratio ex certa scientia, & cum causæ cognitione esset alicui confirmata, non posset inde remoueri sine mandato Papæ. vt ĩ. eod. c. 1. & 2. & 16. q. 1. peruenit. Sed si confirmentur, & in litteris fiat mentio de ipsis prioratibus, non valent litteræ, immo sunt falsæ: vt hic dicit, & sunt puniendi tamquam falsarii, nisi euidenter appareat, q ex certa scientia dñi Papæ hoc processerit. si vero non fiat mentio de prioratibus, tacita veritate sunt impetratæ, & ita vtroque casu non prosunt: vt hic patet.

e ¶ *Falsitatis.*] Qualiter falsarij puniendi sunt, habebis j. de falsariis, ad falsariorum.

EXAMINATA.] Prima ponit causam decreti. Secũdo decernit: ibi, *Vnde.* Abbas Siculus.

Casus. Inter nobilem virum Matthæum de Rinaria, & quosdã alios milites de Campania vertebatur quæstio super iure patronatus ecclesiæ sancti Angeli: de qua sub certa forma compromissum fuit in vicedominum Sabineñ. qui tulit arbitrium super quæstione prædicta, quod ab vtraq; parte fuit approbatum: & cõfirmatio obtenta fuit in forma cõi à C. Papa. Tandem orta quæstiõe super ipso arbitrio, delata est causa ad dñm Papam Inno. Ipse diligenter exa-

VENERABILES.] Cõtinuatio. Secunda: ibi, *Mandamus.* Abb. Sicul.

Casus. Inter archiepm̃ Nichosieñ. & suffraganeos eius ex vna parte, & regẽ, barones & alios nobiles regni Cypri sup quibusdam decimis quæstio exorta fuit: sed mediante Albañ. epo tunc legato, inter eos amicabilis compositio interuenit, hoc adiecto in compositione, q quamcito per sedem Apostolicam fuerit cõfirmata, statim debeat executioni mandari: Postmodum Papa illam cõfirmauit: & ad maiorem securitatem tenor compositionis insertus fuit in ipsa confirmatione: ipsi tñ nobiles ipsam compositionẽ seruare nolebant, sumentes occasionem ex eo videlicet, q verbũ cõfirmationis secundum stylum ecclesiæ Romanæ præcedit tenorem compositionis, id est, in litteris confirmationis præmisit Papa verba illa, compositionem per legatum factam confirmamus, sicut sine prauitate facta est: & ex eo videlicet eam seruare nolebant: quia clausula illa, consueta: sicut sine prauitate facta est, in litteris confirmationis continetur: cum per hoc non videbatur simpliciter confirmata, sed sub conditione, videlicet si iuste esset lata: propter qđ archiepis & suffraganei eius significauerũt hoc dño Papæ: vnde ipse mandat prædictis nobilibus, quatenus si prædicta vera sunt, compositionem illam adimplere procurent. Not. q compositio amicabilis potest fieri inter ecclesiam & laicos super decimis, dum tamẽ auctoritas Papæ interueniat, vt hic patet. alias non credo q valeat citra con-

Simile. ſ. de præb. vt abbreui. li. 6. Ioan. And.

Cap. 1. tit. de rescri. in 4. comp. & quare autem ex hoc textu colligitur ob presumptionem puniri aliquem de crimine falsi. vide Ioannem Ananum in Rub. de crimi. fal. & Alexan. consil. 77 incip. sexta fa. accusatoris. volum. 2.

Cap. 3. eo. tit. in 3. compila.

Vide 3. eo. 1. cum ab omnibus vi. glo. in Aud.

Vbi de hoc in hu. & ĩ de re... accesso... rium lib. 6. Ioan. And.

citra confirmationem Papæ, inter ecclesiam & laicos: sed hoc actũ fuit inter partes; aliàs non valeret, nisi Papa confirmaret compositionem. Nota, ꝙ ex quo Papa, ex certa scientia compositionem vel transactionem confirmat, tenet & valet, etiam si aliàs non valeret.

a ¶ *Amicabilis compositio.*] Bene dicit, amicabilis cõpositio: quia transactio super decimis vt aliquid tpale detur pro decimis, non valet. j. de rerum pmu. c. vlt. nec super alio spirituali. s. de transact. constitutus. sed cõpositio bene interuenit in decimis & aliis spiritualibus. s. de transac. statuimus. & c. de cætero. & j. de decimis. ex multiplici.

¶ *Glossa seq. quærit, arg. pro, & soluit.*

b ¶ *Tenor compositionis insertus.*] Vt per hoc appareat, ꝙ compositio legitima fuerit, & nõ possit de ea dubitari. arg. s. eo. c. 1. & 2. vnde non posset alius iudex vlterius de quæstione subortà cognoscere, vt ibi dr: quia Papa ex certa sciẽtia cum eã viderit, confirmauit; immo si compositio aliàs nõ valeret; ex quo Papa ex certa scientia confirmat, valet. s. de transac. c. 1. & c. veniens. Si vero tenor compositionis non esset ibi insertus, nec ipse vidisset compositionẽ, & eam confirmasset, sicut prouide facta est, nihil operaretur. vt s. c. prox. & vt dictum est. s. eod. c. 1. Sed nunquid necessarium erit de cætero ostendere instrumentum cõpositionis, postq̃ ostenditur confirmatio Papæ, in qua continetur tenor compositionis? arg. ꝙ sic. s. de fide instr. c. 1. C. de eden. Auth. si quis in aliquo. sed non credo ꝙ de cætero expediat ostendere instrumentum compositionis de necessitate, cum auctoritate Papæ transcriptum sit & redactum in publicam confirmationem. C. de test. publicati. & j. de priui. cum olim essemus. & arg. s. de fide instr. c. vlt. De hoc no. j. de verb. sig. abbate.

[Margin: ¶ Hæc duo verba: (tenorem cõpositionis.) in omnibus impressis codicib⁹ quos ego viderim, vno sit tantum vitiosè excepto, desiderantur, & male: quia sine illis nullus constat sensus, cum tamen haec in omnibus manuscriptis suppleantur.]

[Margin: 1 De virtute clausulæ ex certa scientia, vide latè per Antonium Gabrielẽ lib. 6. com. conclusion. tit. de clausulis. conclusione 1.]

¶ *Gls seq. recitat per obiectionem, & solutionem.*

c ¶ *Sicut sine prauitate.*] Per ista verba quæ in confirmationibus conditionaliter intelliguntur, vt dictum est s. c. prox. dubitabat, an teneret compositio: quia non videbatur eã confirmasse simpliciter: vnde eam seruare timebant, sed errabant: quia illud intelligitur cũ Papa confirmat ea quæ nõ videt: & ideo dicit in cõfirmationibus; sicut sine prauitate. sed qñ cognoscit de compositione, & videt ea quæ confirmat: tunc licet illa verba ponantur in confirmatione, nõ intelliguntur conditionaliter, sed causatiue, & sic intelligitur; sicut sine prauitate facta fuit compositio. i. quia sine prauitate. Ber.

d ¶ *Si præmissis veritas suffragatur.*] id est, si compositio taliter fuit facta & confirmata tenore compositionis inserto; quia per hoc apparet ꝙ ipsam approbauit: vnde mandat eam seruari.

suffraganei eius transmissa nobis petitione mõstrarunt, quòd inter ipsos & vos super quibusdam decimis, mediãte † Albanen. episcopo tunc Apostolicæ sedis legato, amicabilis compositio^a interuenit: expresse adiecto, quod quãtocyus† eam auctoritate Apostolica confirmari contingeret, statim deberet executioni mandari: verum licet sit per nos confirmata, & ad maiorem rei euidentiam litteris confirmationis tenor compositionis insertus^b, ipsam tamen renuistis obseruare: occasionem friuolam prætendẽtes, tum ex eo quòd in litteris verbum, confirmationis, [tenorẽ† compositionis] iuxta stylum ecclesiæ Romanæ præcedit: tum quia clausula cõsueta, scilicet, [sicut sine prauitate^c prouide facta est,] in eisdem litteris continetur: & infra. Mãdamus, quatenus si præmissis^d veritas suffragatur, compositionem eandem adimplere curetis.

¶ Idem vniuersis Abbatibus & Prælatis, ac conuentibus & clericis, in Constantinopolitana diœcesi constitutis.

S Va nobis.] Cõis diuisio. Secunda pars: ibi, *Cum igitur.* Abb. Sicu.

S Casvs. Quidam Cardinalis legatus Apostolicæ sedis in partibus Constantinopolitanis, contulit quædã monasteria quibusdã aliis ecclesiis in tpalib⁹ & spiritualibus: super illis collationibus confirmatio Apostolicæ sedis obtenta fuit in forma cõi: Illi prælati quorum ecclesiæ aliis collatæ fuerant, sumentes occasionem ex collationibus prædictis legati, & cõfirmationibus, patriarchæ Constantinopolitano obedire recusant, & ei de iuribus parochialibus rñdere: Vnde patriarcha Constantinopolitanus conquestus fuit dño Papæ: Super hoc, scribit Papa vniuersis ꝑlatis diœcesis, Constantinopolitanæ dicens, ꝙ ipse non vult iura quæ diœcesanis debentur, ꝑ huiusmodi collationes seu etiã confirmationes minui siue lædi: vnde mãdat prædictis prælatis, quaten⁹ huiusmodi friuola occasione nõ obstante, ipsi patriarchæ obedientiam & reuerẽtiam exhibere ꝓcurent, & ei de suis iustitiis semper rñdere. Nota, ꝙ legatus nõ potest subiicere vnam ecclesiam alteri in præiudicium diœcesani epi: nec Papa per huiusmodi confirmationes super hoc obtentas intelligit iuribus epalibus præiudicium generare. Item per confirmationem ius alterius non tollitur.

¶ *Collatio ecclesiæ alteri facta per legatum, & per Papam confirmata, ius diœcesani non lædit.*

CAP. IX.

SVa† nobis patriarcha Constantinopolitanus conquestione monstrauit, quòd cum quidam vestrum sumentes occasionem ex eo quòd I. presbyter Cardinalis tunc Apostolicæ sedis legatus, quibusdam aliis ecclesiis & clericis in spiritualibus & temporalibus contulit monasteria eorundem†, ipsi patriarchæ obedire recusant, & ei de iuribus patriarchalibus respõdere: in suæ præsumptionis adiutorium inducẽtes, confirmationes huiusmodi collationum à sede Apostolica impetratas. ¶ Cum igitur nolumus† iura quæ diœcesanis debentur, per collationes seu confirmationes prædictas minui^e seu lædi: Mandamus, quatenus occasione huiusmodi non obstante, ipsi patriarchæ reuerentiam & obedientiam exhibere curetis, eique de iustitiis suis integre respondere.

[Margin: † Vide Archidiacon. in c. de ecclesiasticis. 25. q. 2.]

[Margin: † Aliàs, earundem.]

[Margin: † nolumus]

e ¶ *Minui.*] quia non debet inde procedere iniuriarum occasio, vnde iura nascuntur. C. vnde vi. meminerint. j. de accusa. qualiter & qñ. & quia si sua iura vnicuiq; epo non seruantur, quid aliud est q̃ vt ordo ecclesiasticus cõfundatur? vt 11. q. 1. peruenit. nec fuit intentio dñi Papæ per confirmationem huiusmodi aliquid subtrahere epo diœcesano, nec etiam per collationẽ Cardinalis, immo remanet ius saluum diœcesano epo. j. de relig. domi. c. 2. & dicit Papa: nec honorem meum reputo in quo fratres meos honorem suum ꝑdere cognosco: vt 99. dist. ecce. Et sic patet, ꝙ per confirmationem huiusmodi ius alterius non tollitur. sic etiam licet Papa recipiat aliquem sub sua protectione, non propterea eximitur à iurisdictione sui episcopi. j. de priuile. ex parte. sic licet aliqui assumantur in confraternitatem Hospitalariorum, siue Templariorum, non eximuntur à iurisdictione suorum episcoporum. j. de priuileg. cum & plantare. §. pen. & cap. ex tuarum. & c. penul. Ber.

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER

LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE clericorum.

¶ Quia supra visum est de iudicijs, & iudices maxime clerici non debent esse in peccato, maxime cum iudicant 3. q. 7. iudicet. ideo post tractatum iudiciorum subijcitur qualiter clerici debeant se habere in vita & honestate, vt sic vitent omnem maculam peccati. Item potest continuari: vt supra in prooemio continuatur. Nam in primo libro dixit de personis, & officijs earum. In secundo de actibus hominum in iudicio: restat videre de actibus hominum extra iudicium tam respectu clericorum quam laicorum. Et quia clerici sunt digniores laicis, primo hic tractat in tertio de actibus clericorum: in quarto vero de actibus laicorum. Tractaturus igitur auctor in hoc tertio libro de actibus clericorum, voluit praemittere istam rubricam de vita & honestate clericorum: quia prae omnibus debent clerici vita & honestate fulgere. Et dic quòd vero bona vita, concernit necessaria ad victum clericorum: verbum autem, honestate, concernit ipsos respectu morum, & sic nihil superfluit.

De hac materia habetur 12. q. 1. & 21. q. 4. & 23. dist. c. clericos comam, vsque ad finem dist. & cap. his bene ergo. & 35. & 43. & 43. & 44. & 86. & 91. & 92. dist. per totum. & de consecratione. dist. 5. c. nunquam, vsque ad capitulum de sportulis.

Cap. 11. vt refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 100. & Ivo par. 3. ca. 137. sed Anonymus Augustinus in notis ad neque concilio Maguntino, c. 1. [illegible] in hoc cap. in concilijs esse ex concilio Toletano 2. c. 4. & vide [illegible] Apostolorum. & [illegible] glossam de [illegible] c. de [illegible] in c.

Alias ita: quae à cancellis.

LIBER TERTIVS.

TITVLVS I.

De vita & honestate clericorum.

¶ Ex concilio Maguntino.

¶ Cum celebratur, diuisus esse debet clerus à populo.

CAP. I.

VT laici[a] secus altare[b] quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter clericos non praesumant: Sed pars[c] illa quae cancellis ab altari diuiditur, tantum psallentibus pateat clericis. Ad orandum vero & communicandum laicis & foeminis (sicut mos[d] est) pateant sancta sanctorum[e].

VT laici.] Laici prope altare vel in choro dum officia celebrantur, stare non debent, sed causa orandi ire vel accedere possunt. hoc dicit. Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Sed pars*, Tertium: ibi, *Ad orandum*. Abbas.

CASVS. Dicitur in hoc capitulo, quòd laici non debent sedere in choro inter clericos, quando cantantur diuina officia, sed in sancta sanctorum. Nota, quòd laici inter clericos sedere non debent. Item ecclesia debet habere duas partes, scilicet chorum, qui per cancellos diuiditur ab altari, & sancta sanctorum, id est, partem inferiorem ecclesiae, quae vulgariter dicitur, nauis ecclesiae.

a ¶ *Vt laici.*] supple, statuimus.

¶ *Glo. seq. reddit causam, & tantum fortificat.*

b ¶ *Secus altare.*] Laici enim ibi stare non debent, sed tantum clerici vt liberius intendant diuinis officijs: vt de consec. dist. 2. sacerdotum. consecratae etiam mulieres incensum circa altare portare non debent. 23. dist. sacratas. & in c. non liceat. & de consec. dist. 2. in sancta. & infra tit. proxi. c. 1. in fi.

¶ *Glo. seq. cum seq. ponit quadruplicem notam, licet inter se paria [illegible] sed in quarto aliqui variant.*

c ¶ *Sed pars illa.*] id est, chorus in quo morantur clerici ad cantandum, qui diuiditur ab altari per cancellos: vt patet, per exemplum in ecclesia Bonon. & locus infra cancellos appellatur sacrarium, vnde insacrati homines ibi sacrata vasa contingere non debent. de consec. dist. 1. in sancta. & appellatur sacrarium diaconicum, eo quòd diaconus ministrat ibi altari. 23. dist. non oportet. dicitur etiam presbyterium. de consec. dist. 2. sacerdotum.

d ¶ *Sicut mos est.*] Et ita est hic arg. pro consuetudine.

e ¶ *Sancta sanctorum.*] In qua summus sacerdos intrabat: sed hodie laici & foeminae ad orandum & communicandum tantum possunt intrare. Alij exponunt, sancta, id est, maior pars ecclesiae, siue corpus.

ADDITIO. Quae pars dicitur nauis ecclesiae a vulgaribus.

Pro laicis qui cantant in ecclesia non in pulpito orgeri in 92. dist. non licet. Ioan. And.

CLerici.] Pro summario nota quòd armorum delatio clericis est inhibita, in tantum quòd contra facientes grauiter peccant. hoc colligitur ex eo quia tale delictum est excommunicatione dignum: vt hic, sed excommunicatio non infertur nisi pro graui crimine, vt in c. nullus. & in c. nemo. 11. q. 3. Abbas.

CASVS patet. Nota quòd clerici arma portare non debent: nec vsurari esse debent.

f ¶ *Clerici arma.*] Clerici arma portare non debent. 23. q. vlt. clerici. & c. quicunque. sine iusta causa. Iustam causam intellige. si per loca periculosa transitum faciant, tunc possunt portare arma ad terrorem latronum, licet percutere non debeant. arg. 23. q. 3. Maximianus. aliter portare non debent: & si tertio admoniti non destiterint, perdunt priuilegium illius canonis. 17. q. 4. si quis suadente. & infra de sent. excom. in audientia. & c. contingit.

¶ *Glossa sequens differentiam ponit, à qua in fine recedit.*

g ¶ *Vsurarij.*] Hoc intellige supra de laicis, qui sunt excommunicandi nisi restituant vsuras. infra de vsur. praeterea. & clerici ab officio & beneficio suspendendi, vt ibi dicitur, & repellendi sunt etiam à dignitatibus. infra de excep. praela. inter dilectos. & etiam deponi debent si de hoc conuincantur. 47. dist. quoniam multi. & nihilominus excommunicandi sunt si eas non restituant.

¶ Ex concilio Pictauiens.

CAP. II.

CLerici arma[f] portantes, & vsurarij[g] excommunicentur.

¶ Ex concilio Matiscen.

¶ *Presbyter habens populum, debet habere clericum qui secum cantet, & in alijs hic expressis, eum iuuet.*

CAP. III.

VT quisque presbyter qui plebem[h] regit, clericum habeat[i], qui secum cantet: & epistolam[k] & lectionem legat: & qui possit scholas[l] tenere, & admonere suos parochianos, vt filios suos ad fidem[m] discendam mittant ad ecclesiam: quos ipse cum omni castitate erudiat.

¶ Gregorius nonus.

CAP. IIII.

SIquis ex clericis[n] comam relaxauerit[o], anathema sit[p].

VT quisque.] CASVS. Statutum fuit in concilio Matiscen. quòd quilibet rector ecclesiae habeat clericum, qui secum cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui possit docere pueros, & parochianos suos monere, vt mittant filios suos ad discendam fidem catholicam, id est, Credo in Deum: quam ipse doceat diligenter. Nota ex hac decre. quòd duo ad minus debent esse in ecclesia. Item nota quòd solus presbyter non debet diuina officia celebrare. Item nota quòd sacerdotis interest docere parochianos suos symbolum, & eos iuuare ad fidem.

h ¶ *Plebem.*] id est, populum: quaecunque sit ecclesia, siue plebs, siue capella: vt infra de filijs presbyterorum, propofuit.

¶ *Glo. seq. argui.*

i ¶ *Clericum habeat.*] Argu. quòd ecclesia dedicari non debet nisi dos pro duobus ad minus sufficiat clericis. 1. q. 2. placuit. & de consec. dist. 1. nemo.

ADDITIO. De hoc dic vt infra de consec. eccle. vel alta. c. cum sit. in glo. nec etiam.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit, deinde quaerit, & soluit.*

k ¶ *Epistolam.*] Sic acolythus debet legere epistolam. 34. dist. si subdiaconus. hoc intellige in necessitate, in ecclesijs illis, vbi non sunt subdiaconi, alias intellige contra illud 49. dist. qui videmus. Nec diaconus etiam epistola legere debet, quia videretur ab ordine suo recedere. 74. dist. si qui clerici. arg. de consec. dist. 1. c. 1. & 2. in fine. & 92. dist. in sancta. Sed pone quòd ibi non sit subdiaconus, sed presbyter, diaconus & acolythus: quis dicet epistolam? Acolythus, & diaconus dicat Euangelium. quod est eius officium: sed acolythus dicat propheciam, diaconus dicat epistolam. Vinc.

l ¶ *Scholas.*] docendo pueros Psalterium, & cantare.

m ¶ *Ad fidem.*] id est, Symbolum. id est, Credo in Deum patrem quod antiquitus ante baptismum didicerant baptizandi. de consec. dist. 4. ante viginti. & 10. q. 2. placuit.

SI quis ex clericis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si aliquis ex clericis comam relaxauerit, scilicet in contemptum ecclesiae, anathema sit. Nota, quòd clericus qui comam nutrit, excommunicandus est.

n ¶ *Si quis ex clericis.*] Istud cap. habes 23. dist. si quis ex clericis.

¶ *Glo. seq. casum excipit, & ponit versus.*

o ¶ *Relaxauerit.*] habitum semel susceptum non debet dimittere. 20. q. 3. proclibus. nisi ex iusta causa. infra eo. clerici. vnde cum quidam reprehenderet a Papa, ridet: *Tutius vt peterem latet sub imagine Roma, Par fuit vt fratrem luxuriare comam.* Bernar.

p ¶ *Anathema sit.*] id est, fiat. non enim est excommunicatus ipso iure. 30. dist. quasi per totum.

Consentit. in Auth. [illegible] C. de epis. & cler. & Bal. in rubr. [illegible] c. si clericus.

Pictauiensi.

Cap. 2. [illegible] compil. Vide [illegible] de [illegible].

Matisconensi.

Burchardus lib. 2. decre. c. 56. Ivo par. 6. cap. 134. & [illegible] Et vide notas in hanc decretalem.

Secundum [illegible].

In pluribus antiquis deest vox, nonus.

Cap. 1. [illegible] compilat. Et vide notas [illegible] decretalem.

Hoc non placet iure seq. nec approbat eum [illegible] Hostien. Si presbyter dicat Euangelium, non quod verius [illegible] vt dicamus, scilicet [illegible] super [illegible] ministrare [illegible] vt 25. dist. [illegible] ecclesiastica. Ioan. And.

C Clerici.

C *Lericus.*] CASVS patet. Nota quòd clericus comam nec barbam nutrire debet, nisi ex iusta causa, scilicet ex timore.
a *Nutriat.*] Nisi ex iusta causa, vt dictum est in proxi. c. & j. eod. clerici. immo detonso capite & patentibus auribus incedere debet: 23. dist. non liceat 2.

ij C *Lericus.*] Legi potest hoc cap. sic, q principiũ & finis ponat vnum casum, medium vero ponat alium, & secundũ hunc intellectũ h. d. Si clericus nõ in sacris contrahat matrimonium, vxorẽ non dimittat: & si professus ꝯtrat, separabitur ab vxore, & iterum tõdebit. Abbas.
CASVS. Aliquis clericus qui non est in sacro ordine, nec est professus aliquam religionẽ, accepit vxorem, & dimisit tonsuram: quæsitum est in ꝯcilio Triburien. quid sit de isto clerico faciendum? statuit concilium, q vxorem retineat, & iterum tõdeatur, nec in vita sua eam dimittat. Nota q clericus coniugatus debet portare coronam.
b *Sine gradu.*] sacrorũ. 32. dist. si quis eorũ.
c *Traditus.*] Si enim tradit⁹ fuisset ita q monachus esset, non posset habere vxorem, quam postmodum accepisset, aliàs non prohibetur redire ad seculum. j. de reg. & trãs. ad reli. cum simus. & 20. q. 3. quam progenitores & 32. dist. placuit. & c. seriatim. & c. si qui vero.
Glos. seq. signat contrarium, & remittit.
d *Tondeatur.*] arg. est hic q clericus coniugatus debet portare coronam. arg. ad hoc. 20. q. 3. eos qui. & c. proclitius. Sed argu. contra. j. de cleri. coniu. Ioannes. vbi de hoc.

Ex concilio Carthaginensi †.

CAP. V.

CLericus neque comam nutriat[a], neque barbam.

Ex concilio Triburien.

Clericus non professus nec in sacris existens potest vxorem ducere, sed iterum tondebitur si vult gaudere priuilegio clericali, vel dispensatiue tenere beneficium. h. d. secundum modũ qui est magis consentaneus litteræ, secundum quem ponit vnum casum dumtaxat.

CAP. VI.

ij CLericus† si tõsura dimissa vxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu[b], nec monasterio à parentibus traditus[c]; vxorem permittatur habere, & iterum tõdeatur[d]: nec in vita sua vxorem dimittere audeat.

Alexan. iij. Cantuarien. archiepiscopo.

Clericus debet tonsuram deferre: & si non vult, potest inuitus à suo superiore tonderi.

CAP. VII.

CLericis †: & infra. Clerici qui comam nutriunt [& barbam†] etiam inuiti[e] à suis archidiaconis tondeantur.

Idem in concilio Lateranen. †

Frequentans monasteria monialium, & monitus non desistens, si clericus est, deponitur: si laicus, excommunicatur.

CAP. VIII.

MOnasteria sanctimonialium si quisquam clericus sine manifesta & rationabili[f] causa frequentare[g] præsumpserit, per episcopum † arceatur: & si non destiterit[h], ab officio ecclesiastico reddatur immunis: Si laici, excommunicationi subdantur†, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.

C *Lericis.*] Capitulum istud ponitur 23. distin. clerici. & est pars illius j. ne cleri. vel mo. c. clericis. Bernardus.
CASVS. Dicitur in hoc cap. q clerici qui comam nutrierint, tondeantur ab archidiaconibus suis etiam inuiti. Nota quòd clerici tonsuram portare debent.
Glo. seq. duo elicit argumenta.
e *Inuiti.*] argu. q aliquis cogendus est ad bonum, & ad id præcipue quod iam suscepit. 45. dist. de Iudæis. in fi. & j. de bap. & eius effect. maiores, versus finem. aliàs nemo debet compelli ad bonũ: vt ibi dicitur. & 23. q. 5. ad fidem. Item arg. q beneficia conferuntur in inuitos. 45. dist. & qui emendat. & 23. q. 5. nõ vos. circa me. & q. 4. displicet. & 74. dist. placuit. & cap. consuluit.
M *Onasteria.*] CASVS. Quidam clerici monasteria monialium nimis frequentabant: statuit Lateranen. conciliũ, q sine manifesta & rationabili causa vlterius frequentare nõ præsumant: quod si fecerint, per episcopum arceantur: & si nõ destiterint, ab officio suspendantur: si laici fuerint, excommunicentur. Nota q cum aliquis facit ꝯ prohibitionẽ canonis, nõ sufficit ad hoc q excusetur causa rationabili, nisi sit manifesta. Item hoc verbũ, frequentare, in vitiũ sonat. Itẽ crimen pp quod excõicatur laicus, deponit clericũ.
f *Rationabili.*] 18. q. 2. pniciosam. & c. diffinimus. & 92. di. clericus. nec sufficit causa rationabilis nisi sit manifesta: vt hic videt.
ADDITIO. Et arg. 11. q. 3. non sunt. & 12. q. 1. nolo.
Glo. seq. resistit per quæstionem.
g *Frequentare.*] Solam frequentiã reprobare vr: sed frequẽtia vr ex duabus vicibus. 25. q. 2. ita nos. arg. opr. 26. dis. vna tñ. nec repetita: quia remissionẽ veniæ crimina nisi semel cõmissa nõ habent.

C. de epis. audi. l. 3. sic ergo vltra vnam vicem sine manifesta & rationabili causa. nullus illuc ire debet: qa statim malũ præsumitur.
h *Non destiterit.*] Arg. q admonitio semper pcedere debet vindictam, vt se corrigat quis ante quam puniatur. 12. q. 2. indigne.
Q *Voniam*] Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Si qui.* Tertium: ibi, *Indulgemus.* Abbas.

Gregorius septimus†.

Episcopus potest statuere in ecclesia certum numerum clericorum, secundum ipsius facultates, qui viuant in communi; & contradictores ad hoc compellere: & istos in communi viuentes potest absoluere ab excommunicatione incursa, propter iniectionem manuum in socium.

CAP. IX.

QVoniam† (vt ait scriptura) & infra. Statuimus, vt facultatibus ecclesiarum vestrarum, prouentibus† & expensis[i] diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum clericorum: & statuere vt bona eorum veniant in commune: in vna domo[k] vescantur, atque sub vno tecto dormiant & quiescant. Si qui vero contradictores extiterint, licitum vobis sit per suspensionem officij & beneficij, aut grauiori etiam pœna, si opus fuerit, ad hanc obseruantiam eos appellatione compellere non obstante. Indulgemus etiam, vt si quisquam eorum qui simul viuunt[l], pro

CASVS. Quia tot clerici instituebant in ecclesijs, q honeste de bonis ipsorũ nõ poterant cõmode sustentari: statuit Gre. vij. vt s̃m facultates ecclesiarũ, consideratis expensis, certus numerus clericorũ statuat in eis, & bona clericorũ veniant in cõi, & in vna domo comedat, & dormiat sub vno tecto: & si qui ꝯ hoc statutũ facere presumpserint, p suspẽsione officij & beneficij ad hoc compellantur, & etiam si opus fuerit grauius puniatur, secundo dicit, q si aliquis eorũ qui simul viuunt manus violentas in socium miserit, indulget Papa prælatis eorũ, potestatẽ absoluẽdi eos, & pœnitentiam imponendi: nisi forte atrocitas facti grauiorẽ pœnã exigat. Nota ex hac decretali, q s̃m facultates ecclesiarum clerici sunt instituendi in eis. Itẽ canonici regulares de iure cõi debẽt cõiter viuere. Item cũ regularis verberat regularem, prælatus eius põt eũ absoluere, nisi delictũ sit enorme.
Glo. seq. not. triplicẽ expensarum rationem habendam, & de residuo numerũ taxandum. alleg. 5. concordan.
i *Et expẽsis.*] Istud notabile est, q in facultatibus æstimandis habenda est ratio expensarũ 3, quæ sunt in hospitalitate, ad quã tenẽtur ecclesiæ. Itẽ in epalibus persoluendis. j. de præben. de monachis. & recipere nuncios & legatos Apostolicæ sedis. j. de censi. cũ instantia. & arg. ad hoc. 2. q. 5. nobilis. Illi enim fructus æstimãdi sunt, q superfunt deductis expẽsis. C. de fru. & li. expẽ. l. 1. 4 & ita tot sunt ponẽdi in ecclesijs, quot ex fructib⁹ illis possint honeste sustẽtari: vt hic euidẽter patet, & j. de insti. c. 1. & c. auctoritate. & j. de ꝯces. præb. ex parte. in fi. & 3. de cõst. cũ M. Ferrarien. & j. de verb. signi. c. vlti. & hæc exceptio legitima est: cũ facultates nõ sufficiunt, siue s sint distinctæ præbẽdæ in ecclesia, siue nõ.
Glo. seq. alle. tres canones pro, & duos contra, quos dupliciter soluit.
k *In vna domo.*] Sic 32. dist. pter hoc. & de cõse. dist. 5. in oĩbus. & 12. q. 1. necessaria. arg. ꝯ 12. q. 1. quia tua. & 32. dist. si qui vero. Solu. quod dr̃ hic. & in ꝯcor. signatis, ius cõe est, & honestũ esset, vt seruaretur: sed derogatur huic iuri p ꝯtrã consuetudinẽ, quam Papa scit & tolerat. Capitula ꝯtria loquuntur s̃m antiqua tempora, de quibusdam clericis coniugatis, quibus dabantur beneficia extra consortiũ aliorum, potius de gratia q̃ de iure: quia de nouo cõuersi fuerant, & loquitur in vtroq; capitulo de epo Anglorũ. sic. 15. q. 3. quædam lex. & c. quod scripsi. Si vis intelligere capitulum illud de regularibus planum esset: quia non dr̃ hic de quibus loquatur; & hoc vr̃ ex eo quod dicitur j. indulgemus. vt si quisquam eorum qui simul, &c. qui simul in eodem refectorio comedere, & dormitorio dormire debent. j. de sta. reg. cum ad monasterium.
Glo. seq. tacit. per q. de quibus clericis hoc intelligatur.
l *Qui simul viuunt.*] ex hoc vr̃, q loquatur hoc capitulum de regularibus qui simul viuunt & dormiunt, quibus tñ concessum est vt à suis prælatis absolui possint. j. de sen. exc. monachi. & c. cum illorum. & hoc idem priuilegiũ cõcessum est Hospitalarijs Hierosolymitanis,

Ll

† Alias ista ab episcopo arceatur.
† Vide l. nemo. C. de epis. aud. & l. 1. cum gl. §. Iulianus. ff. de in. actu. prima.
† nonus. † octauus. † quartus. † tertius. Sed vt plenius legitur octauus, tam in vetustissimo quam in recentioribus.
† Cap. 10. eo. tit. in 1. compilat. confert cõcilium Toletanum 4. c. 23. refert Gratianus 12. q. 1. c. 1.
† Alias ita atque prouentibus, &c.
† Constat in l. 4. eũ gl. ff. vbi pu. edu. deb.
4 Hoc fructuum nomine continetur, qđ iustis ac publicis deductis superest. los. Azo.
† Alias sua siue sit distinctus numerus canonicorum, siue non.

ly militantis, vt per suum Priorem qui sacerdos est absoluantur. j. de sen. excõ. canonica. Alij vero prælati secularium ecclesiarũ hoc priuilegium nõ habent: quia cũ regularibus tñ concedatur, vt patet p iura prædicta, alijs denegatur. 25. dist. qualis. & arg. j. de præsum. c. nonne. & ff. de iud. cũ prætor. Nõ enim qđ vni personæ per priuilegium sigillatim conceditur, alijs conuenit denegari. 16. q. 1. hinc est etiam. in fi. & 9. q. 1. per istis. Omnibus enim illud beneficium est ꝓhibitum nisi specialiter sit concessum: & sic intelligitur hoc capitulũ tantum de regularibus. Bernardus.

a ¶ *Atrocitas.*] hoc semper excipitur. j. de sent. excom. cum illorum.

C*Vm ab.*] Primo reprehendit auaritiã iudicum. Secũdo ponit reprehensionis causam. Tertio cõcludit iustitiã. partes patent. Abbas.

C*asvs.* Quidam iudices à sede Apostolica delegati faciebant pactũ cũ litigãtibus super decima parte litis, vel etiam alia, secundũ cõsuetudinẽ loci, more secularium, recipiẽtes de hoc pignora pro salario præter expensas victualium, non considerantes ꝙ ecclesiastici reddit⁹ ad hoc sint eis deputati, vt inde honeste viuant: peruenit hoc ad notitiã dñi Papæ, vnde mãdat ꝙ decætero ab huiusmodi indebitis exactionibus debeãt abstinere, & gratis iudicium suũ litigantibus debeãt impertiri, eo non obstante ꝙ quidam dicebant, ꝙ illud faciebant nomine assessorum: cum non liceat iustum iudicium vendere, & venales sententiæ secularibus legibus improbentur. Nota ex hac decretali, ꝙ non solum à malo, sed ab omni specie mali abstinendum est. Itẽ expensæ possunt peti à delegatis, & hoc intellige cum proficiscũtur extra domicilium suũ, cum expensæ hic non reprobentur. Item delegati, quibus beneficia sua sufficiunt, salarium accipere nõ debent, & multo minus ordinarij, sed gratis reddere debent iudiciũ. Item venales sententiæ non valent, ita quòd appellare non est necesse.

manus† iniectione in socium, à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi & pœnitentiam imponendi, potestatem plenariam habeatis: nisi forte atrocitas [a] facti pœnam grauiorem expectet†.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Ecclesiastici iudices & delegati gratis iudicare debent, nec exigere possunt decimam vel aliam quotam litis, etiam si hoc habeat consuetudo.*

CAP. X.

CVm† ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere[b]: & infra. ¶ Sane ad audientiam Apostolatus nostri peruenit, quod cum ex delegatione nostra causas suscipitis pertractandas: more† secularium[c] super decima litis vel parte alia, pro diuersa terrarũ consuetudine præter expẽsas[d] victualium cum litigantibus receptis pignoribus pro salario conuenitis. ¶ Nos attendentes, quòd ad hoc vobis & alijs clericis sint ecclesiastici redditus deputati, vt ex ipsis honeste viuere debeatis: & infra. Ideoque mandamus, quatenus ab huiusmodi exactionibus decætero abstinentes†, vigorem iudiciarium gratis[e] studeatis litigantibus impertiri: non obstante quòd in fraudem à quibusdam proponitur, quòd id exigatur nomine assessorum[f]: cum nec iustum iudicium iudici vendere liceat. & venales sententiæ† ab ipsis etiam secularibus legibus reprobentur[g].

¶ Idem Liuonien. episcopo, & eis qui cum ipso sunt fratribus.

¶ *Ad euitandum scandalum, possunt religiosi diuersi habitus missi ad prædicandum de nouo conuersis, se in vnum superiorem habitum, & propositum conformare.*

CAP. XI.

DEus† qui ecclesiam suam noua semper prole fœcũdat: & infra. ¶ Ne igitur, si dispar in vobis obseruantia fuerit, & dissimilis habitus, apud eos quibus vnum Euãgelium prædicatis, scandalum suscitetur: ¶ Mandamus, quatenus eo non obstante, quòd inter vos monachi sunt & canonici regulares, vel alij etiam regularem vitam sub alia districtione professi[h]: omnes pariter in vnum regulare propositum & honestum habitum, quantum ad hoc spectat officium, conformetis†.

lucra. ff. de offi. procon. l. solent. §. vlt. ea tñ moderatione, ne pducantur ad nimiã quantitatem: vt ibi. & ne litigatoribus enorme damnũ infligant. arg. 10. q. 3. illud. immo si pauperes sunt litigantes, debent etiã a sumptibus abstinere: q̃a tũc nec ordinarius habet procurationes. in Auth. de man. prin. §. si tibi quoq;. coll. 3. Ordinarius autẽ nunquam debet habere expensas, nam ideo stipẽdia sunt ei pstituta. 13. q. 1. militare. immo & cũ de mandato principis ad aliam prouinciã proficiscitur, debet expendere illa quæ domi expenderet. in Auth. de man. prin. §. illud tamẽ. coll. 3. quãq; tñ ordinari⁹ recepit expensas cũ ecclesiã consecrat. j. de simo. cum sit Romana. & cum visitat prouinciã suam. j. de censi. cum Apostolus. & c. sopitæ. & c. cũ super. Itẽ si ordinarius dat delegatũ, tunc ordinarius debet ei facere expensas. j. de offi. or. inter cætera. licet quidam cõtrium senciant[4], quod tñ facere non debent. vnde posset ab eis repeti tãquã indebitũ. arg. j. de magis. phibeas. & j. de censi. procuratores. in fi. & 18. dist. qm. & cap. seq.

e ¶ *Gratis studeatis.*] Gratis ergo debet iudex iudiciariũ ordinẽ impertiri, non tñ ppea reprobantur expensæ. testis enim gratis debet ferre testimonium, & tñ recipit expẽsas. 4. q. 3. c. si testes. §. venientes. Sic & procuratori non prohibẽtur sumpt⁹, sed paciscì de certa parte litis prohibet. ff. de pact. l. sumptus. & fideiussori prohibetur de certa parte paciscì, qui fideiusserat iudicatum solui. ff. mandat. l. si remunerandi. §. maritus. Ber.

f ¶ *Nomine assessorum.*] assessor enim bene potest petere mercedẽ: quia suis sumptibus ad hoc nõ cogitur. 28. q. 1. iã nũc. nemo enim de suo beneficiũ facere cogitur. 10. q. 2. precariæ. & j. de præsc. cũ ex officij. & merces sibi p labore suo cõstitui debet. 12. q. 2. charitatẽ. & iurisconsultus bene potest vendere rectũ consiliũ. 11. q. 3. nõ licet. & 14. q. 5. non sane §. & dicit lex ꝙ spe præmiorum inuitandus est assessor. C. de asses. l. 1.

g ¶ *Reprobentur.*] ita ꝙ non sit opus appellare. 2. q. 6. §. venales. & C. quando prouoca. non est necesse. l. venales. Si autem fuerit sententia arbitri, tenet: sed agens ex ea repellitur doli exceptione. C. de arbitr. l. 3. Ber.

¶ *Glos. seq. casum excipit quem determinat, & fingit contrarium.*

b ¶ *Abstinere.*] Nisi vbi quis redimit ius suum: vt 1. q. 3. quæsitum. Arg. j. de simo. dilectus. vbi de hoc. semper tamen præsumitur esse malum: vt 1. q. 1. nullus 2. 1 nisi manifeste probetur contrarium: valetur enim corrumpere iudicem, licet sit argum. contra. 14. q. 5. non sane. Vincen.

¶ *Gloss. seq. rect. per q. an ferendum l. & e. solent quòd non, allegat contrarium, & soluit.*

c ¶ *More secularium.*] mos iste de decima parte litis exigenda cõtra legem est, vt in Auth. de iud. §. ne autem. coll. 6. Vbi delegatus etiam à principe non habet nisi duos aureos in principio litis, & duos in fi. & hoc eũ causa excedit centũ aureos: aliàs nihil: vt ibi dr. arg. C. de testament. l. cõsulta. ordinarius a autẽ nõ debet habere nisi sportulas. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. arg. C. de epi. & cle. Auth. generaliter. sed ibi decima pars datur aduersario, sed non iudici: vnde nõ contradicit. Aduocatus etiam super certa parte litis cum clientulo pacisci non debet. C. de postulan. l. si quis aduocatorum.

¶ *Gl. seq. recitatur per. q. an debeantur expensæ iudici, & distinguit inter delegatum Papæ, & ordinarium, vel delegatum ordinarij.*

d ¶ *Præter expensas.*] Delegati enim iudices debent habere expensas qñ proficiscuntur extra domiciliũ suũ sicut testis. 4. q. 3. c. si testes. § venientes, quia nemo cogit suis sumptib⁹ militare. j. de simo. cum sit Romana. & j. de præscri. eũ ex officij. & 28. q. 1. iam nunc. & de suo non tenet quis facere beneficiũ. 10. q. 2. precariæ. Munera enim nõ sumptus phibentur. 1. q. 1. iudices. & modica xenia recipere possunt. ff. de offi. præsi. l. plebiscita. xenia [a] enim non sunt

D*Eus qui.*] Primo ponit exordiũ. Secundo causam mandati: ibi. *Ne igitur.* Tertio mandatum: ibi. *Mandamus.* Abbas Siculus.

C*asvs.* Liuonienses de nouo cõuersi erant ad fidẽ: datus fuit eis epũs & quidam alij fratres ad prædicandum Euangelium: quia isti prædicatores dissimilem habitum habebant, murmurabant, & scandalum inter Liuoñ. suscitabatur ex tali diuersitate: scribit Papa epõ Liuoñ. & alijs fratribus dicens, ne propter dissimilem habitũ scandalum suscitetur inter illos, quibus vnum Euangelium prædicant: mandat eisdem, ꝙ omnes debeant se conformare in vnum regulare propositum, & honestum habitum, quantum spectat ad hoc officium, non obstante eo quod quidã illorum sunt monachi, quidam vero canonici regulares. Ex hac decre. nota, quòd propter scãdalum receditur à iure, & ab habitu regulari: sed istud fit ad tempus ex causa. Item in ijs quæ spectãt ad professiones, auctoritas Papæ intelligitur excepta, sicut dicitur de iuramento.

¶ *Glo. seq. arg. & illud determinat.*

h ¶ *Professi.*] arg. ꝙ sicut in quolibet iuramento auctoritas Papæ intelligitur excepta: vt j. de rescrip. cõstitutus. & j. de sent. & j. de iure iur. venientes. ita & in pfessione. arg. j. de reg. & transe. ad relig. quia in vtilibus hoc verum intellige quantũ ad solemnitates: secus tñ est in ijs quæ sunt de substantia ordinis: vt j. de stat. reg. cum ad monasterium.

¶ Idem.

¶ Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis in ecclesiis, vel per clericos fieri non debent.

CAP. XII.

CVm † decorē domus Dei: & infra. ¶ Interdum ludi fiunt in ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra laruarum [a], verum etiam in aliquibus festiuitatibus [b] diaconi, presbyteri, ac subdiaconi insaniæ suæ ludibria exercere præsumunt: & infra. ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne per huiusmodi turpitudinem, ecclesiæ inquinetur honestas, prælibatam ludibriorum consuetudinem, vel potius corruptelam [c], curetis à vestris ecclesiis extirpare.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ Clerici debēt continere, & caste viuere: contra facientes punit: & seuerius puniuntur illi qui possunt legitimo matrimonio vti.

CAP. XIII.

VT clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caste viuere studeant vniuersi, præsertim in sacris ordinibus constituti: ab omni libidinis vitio præcauentes, maxime illo, propter quod venit ira [d] Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei, puro corde, ac mundo corpore, valeant ministrare. ¶ Ne vero facilitas [e] veniæ, incentiuum tribuat delinquendi, statuimus, vt qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis † aut minus peccauerint, puniantur † secundum canonicas sanctiones, quas efficacius & districtius præcipimus obseruari: vt quos diuinus timor à malo nō reuocat, temporalis saltem pœna [f] cohibeat à peccato. ¶ Si quis igitur hac de causa suspensus præsumpserit celebrare diuina: non solum ecclesiasticis beneficiis spolietur, verumetiā pro duplici culpa perpetuo deponatur [g]. ¶ Prælati vero qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi tēporalis, pari subiaceant vltioni. ¶ Qui autem secundum regionis [h] suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, si lapsi fuerint, grauius puniantur: cum legitimo matrimonio vti possint.

¶ Idem in eodem †.

¶ Clericus crapulosus, vel ebriosus monitus non desistens, ab officio vel beneficio suspenditur.

CAP. XIIII.

A Crapula [i] & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant: vnde vinum sibi temperent, & se vino: Nec ad bibendum quispiam incitetur: cum ebrietas & mentis inducat exiliū, & libidinis prouocet incentiuum. ¶ Vnde illū abusum penitus decernimus abolēdum,

---

monasterium. in fin. Cum autē isti sint diuersarū professionū, simul nō possunt esse in vna ecclesia: quia dicit canō: Homines diuersæ professionis, nō sociabis in vno eodemq; officio. 16 q. 7. in noua. quia quilibet se conformare debet moribus eorū inter quos viuit: vt 41. dist. quisque. nā ex diuersitate habitus generatur scādalū. 33. q. 5. quod Deo pat. Conformabūt autē alii se in superiori habitu: sed interius ferāt vestes congruētes suæ religioni. Et est hic arg. pro opinione Hug. quod canonicus regularis possit fieri canonicus in ecclesia seculari. arg. 74. dist. quorundam. & 58. dist. c. 2. sicut monachus potest esse episcopus in ecclesia seculari. 18. q. 2. c. 3. Ioan.

CVm decorē.] Primo ponit factū reprehensibile. Secūdo illud præcipit emendari: ibi, *Fraternitati*. Abb. Sicu.

CASVS. Quidam ludi qui dicūtur theatrales, fiebant in ecclesiis in quibus introducebātur monstra laruarum: propter quos ludos, honestas ecclesiæ deformabatur: & presbyteri & diaconi in quibusdā festiuitatibus, scilicet, sancti Stephani, sancti Ioannis, & Innocentium, ludibria sua exercebant: mandat Papa prædictā consuetudinē ludibriorū, immo potius corruptelam de prædictis ecclesiis penitus extirpari: ne propter huiusmodi turpitudinem honestas ecclesiæ inquinetur. Nota quòd consuetudo inhonesta & turpis debet ab ecclesia aboleri.

¶ *Glo. seq. distinguit inter ludos lasciuos, & compunctiuos.*

a ¶ *Monstra laruarum.*] Prohibitum est etiā causa ludibrii vti habitu monachali, vel alio religioso; & grauiter puniuntur qui hoc faciunt. in Auth. de san. epis. §. vlt. coll. 9. & arg. C. de epis. audien. l. minime. Nō tamen hic prohibetur repræsentare præsepe Dñi, Herodē, Magos, & qualiter Rachel plorabat filios suos, & cætera quæ tangunt festiuitates illas, de quibus hic fit mentio, cū talia potius inducant homines ad compunctionem quàm ad lasciuiam vel voluptatē: sicut in pascha, sepulchrū dñi & alia repræsentātur ad deuotionem excitandam. Et quod hoc possit fieri, est arg. de conse. dist. 2. semel. & dist. 4. quæris. versus fi. Et quodlibet festum est signum & repræsentatio præteritarum rerum. 75. dist. quod die dominico.

b ¶ *Festiuitatibus.*] scilicet sancti Stephani, sancti Ioannis, & Innocentium.

c ¶ *Corruptelam.*] Turpis consuetudo potius dicitur corruptela quàm consuetudo: quæ citius est extirpanda. 8. dist. mala cōsuetudo. & ſ. de consue. cum inter vos. & c. cum venerabilis. & j. de exces. præla. c. inter dilectos.

VT *clericorum.*] Quinque sunt dicta. Primo indicit clericis honestatē & castitatem. Secundo imponit pœnā. Tertio aggrauat. Quarto punit prælatos negligentes, & corruptibiles. Quinto punit Græcos incōtinentes. Secūda: ibi, *Ne vero*. Tertia: ibi, *Si quis igitur*. Quarta: ibi, *Prælati*. Quinta: ibi, *Qui autem*. Abbas.

CASVS. In prima parte huius cap. statuit concilium Lateranen. quod clerici mores & actus suos reforment in melius, & viuant caste, & præcipue in sacris ordinibus constituti, ab illo vitio præcauentes propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ. Secundo dicitur, ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquendi, statuit, vt qui deprehensi fuerint vitio incontinentiæ laborare, puniantur secundum canonicas sanctiones, prout plus vel minus peccauerint: vt quos timor diuinus à malo non reuocat, pœna temporalis compescat: & si quis propter hoc suspensus diuina præsumpserit celebrare, ecclesiasticis beneficiis spolietur: & etiam pro duplici culpa perpetuo deponatur: prælati vero qui tales sustinuerint in suis iniquitatibus, & præcipue obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari pœna puniantur. Illi vero qui matrimonio possunt vti secundum morē regionis suæ: si lapsi fuerint, grauius puniantur. Nota quod aliqui puniuntur, vt cæteri similia facere pertimescant. Item qui plus peccat, plus debet puniri. Item quos timor Dei à malo non reuocat, pœna temporali puniatur. Itē qui suspensus ab homine celebrat diuina, debet deponi. Itē agētes & cōsentiētes pari pœna puniri debent.

d ¶ *Ira Dei.*] Vt j. de excess. præla. clerici. & 32. q. 7. flagitia. & in Auth. vt non lu. cont. na. coll. 6. § & tales vltimo supplicio puniuntur. C. de adul. cum vir.

e ¶ *Facilitas.*] 23. q. 4. est iniusta. Et si ea quæ male vsurpantur omittimus, excessus viam aliis aperimus. 35. q. 9. loci. & 93. distin. peruenit.

f ¶ *Pœna.*] simile dicit lex: quos ad vitæ decora domesticæ laudis exēpla non reuocant, correctionis saltē medicina cōpellat. C. de emenda. propin. l. vnica. & ſ. de elect. cum in cunctis. in fine. & 62. dist. docendus est populus. & necesse est vt ferro abscindantur vulnera, quæ, &c. 82. dist. plurimos. in fi. & seruū quippe nostræ mētis, &c. 7. q. 5. c. aduersitas. §. cū autē.

g ¶ *Deponatur.*] ecce quanta est pœna illius qui celebrat suspēsus. j. de cleri. excom. min. clerici. & c. latores.

ADDITIO. nisi probabili ignorātia excusetur. eo. tit. Apostolicæ.

h ¶ *Regionis.*] Hoc dicitur propter Orientales. qui vtuntur matrimonio iam contracto, etiam in sacris ordinibus. j. de cleri. coniug. cum olim. 31. dist. aliter. Ber.

A *Crapula.*] Primo prohibet crapulam & ebrietatem. Secundo abusum se obligantium ad potum: ibi, *Vnde illum*. Tertio pœnas statuit: ibi, *Si quis*. Abbas.

CASVS. Primo dicitur, quòd clerici abstinere debent à crapula & ebrietate, & vinum sibi temperare, & se vino. Secundo dicitur, quòd non incitent se adinuicem ad bibendum: quia ebrietas vitium libidinis est & mentis exilium. Tertio dicitur, quòd non inuitent se ad æquales potus, vt qui plus bibit laudetur. Quarto dicitur, quòd tales, nisi cessauerint, suspendantur ab officio & beneficio. Nota quòd clerici sobrii debent esse. Item ebrietas parit vitium libidinis, & mentis exilium inducit. Item æquales potus sub pœna officii & beneficii prohiberi debent.

i ¶ *A crapula.*] 4. distin. denique Crapula dicitur quantum ad superfluitatem ciborum: & dicitur crapula quasi cruda epula. 2. Ebrietas quantum ad potum. & dicitur ebrietas ab e, quod est sine, & bria, quod est mensura. Vnde ebrius est qui sine mensura bibit: vnde Horatius:

Fæcundi calices, quem non fecere disertum?

Cap. 4. eo tit. in 3. compil. concilium Triden. sess. 24. de refor. c. 12. §. vestitu in super. Vide Nauarrum in manuali confessariorum c. 19. ad se notas posteas in hanc decretalem.

Concilium generale Lateranen. sub Innocentio. ...

† Alias ita: prout magis vel minus peccauerint, &c.

† Vide l. ex diuersis, §. [illegible] ff. de rei vē. & [illegible] de pub. iud. §. item lege Iulia.

† Hanc & seq. vide in præ. c. clerici super [illegible] §. vlt. gl. Ioan. And.

† Hoc dici tur propter Græcos.

† Eodē concilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 15 & cap. 1. sod. tit. in 4 compilatione. Adde concilium Tridens. sessio. 22. de reform. c. 1. & de materia vide plene per vtrumq; Thomā. 2. 2. q. 148. per totam. vbi de gula & Nauarrū in manuali confessariorū. c. 23.

† Vide § hoc de consecrat. dist. 5. pone tales. & Ecclesiastici c. 17 vel de Hieronymum ad Rusticū c. cap & ad Titū cap. 2.

¶ Glo. seq. quaeris, & remittit.

a ¶ *Vel beneficio.*] hoc vel loquitur arbitrio superioris, vt delinquentem suspendat ab officio vel beneficio. Quid si dicat iudex, suspendo te ab officio vel beneficio? Dic super hoc vt no. j. de cler. exco. mi. latores. in notula quae incipit, etiam. Bernardus.

renti. ff. de acqui. re. do. l. adeo. §. cum quis.

g ¶ *Deauratis.*] hoc sine licentia principis etiam laicus habere non debet. C. de vestib. olo. & aura. l. nemo. lib. 11. in conformabunt se in vestibus consuetudini regionis, ne videantur hypocritae: vt 30. dist. si quis virorum. & 4. dist. erit autem. ne vilescat dignitas clericalis. 80. dist. episcopi. De hac materia dicitur 11. q. 4. in summa. Ioannes.

C ¶ *Lerici.*] Aduerte ad vnum verbum Innocentij diligenter: dicit enim quod hoc cap. loquitur de honestate. Petrus vero dicebat, quod quaedam sunt honestatis, & quaedam praecepti. Abbas.

CASVS. In hac constitutione ponuntur quatuordecim articuli, scilicet, quod clerici officia secularia non exerceant, nec sint ioculatores, nec intrent tabernas nisi ex iusta causa, nec ludant ad talos, nec huiusmodi ludis intersint, coronam habeant congruentem, clausa deferant desuper indumenta in longitudine & breuitate decentia, pannis rubeis & viridibus non vtantur, socularibus & manicas non habeant consuticias, frenis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis nō vtantur, cappas manicatas ad diuinum officiū nō gerant, nec alibi nisi ex iusta causa, scilicet timoris, sacerdotes & personę fibulas omnino nō ferant: neque corrigias auri vel argenti ornatū habentes: vel annulos, nisi quibus competit ex dignitate. Secūdo dicitur quod pontifices habeāt in publico superindumēta linea, nisi sint monachi, qui habitum semper habebunt monachalem, pallijs diffibulatis non vtantur in publico, nisi post collum, vel ante pectus connexis. Quicquid in ista constitutione cōtinet, notabile est.

b ¶ *Ne exerceant.*] Quod qui fecerint, ab officio suo degradētur. 91. dist. clericus. immo nunquā de manu sua exeat psalterium. de consec. dist. 5. nunquam. in prin.

c ¶ *Et tabernas.*] 44. dist. c. clerici.

quo in quibusdam partibus ad potus aequales, suo modo se obligant potatores: & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices foecundiores exhaurit. ¶ Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à superiore cōmonitus satisfecerit, ab officio † vel beneficio[a] suspendatur.

¶ Idem in eodem †.

¶ *A negotijs, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis, & ornatu minus honesto praecipit clericos abstinere, & habitu honesto vti: cuius vanitatem in pluribus exprimit & detestatur.*

CAP. XV.

CLerici officia vel commercia secularia nō exerceāt[b], maxime inhonesta: Mimis, ioculatoribus, & histrionibus nō intendant: Et tabernas[c] prorsus euitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas[d] & taxillos non ludant: nec huiusmodi ludis intersint †. Coronam & tonsuram habeant congruentem[e]: Et se in officijs ecclesiasticis, & alijs bonis studijs exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia breuitate vel longitudine non notanda[f]. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut sotularibus cōsuticijs, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis[g], aut aliam superfluitatem gerentibus, non vtantur. Cappas manicatas ad diuinū officium intra ecclesiam non gerant, sed nec alibi qui sunt in sacerdotio & personatibus constituti: nisi iusta causa[h] timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant: neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes: sed nec annulos[i], nisi quibus competit ex officio dignitatis. ¶ Pōtifices autem in publico & in ecclesia, superindumentis lineis omnes vtantur: nisi monachi[k] fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem. Pallijs diffibulatis non vtantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hincinde connexis.

¶ Honorius iij. Ambianeñ. † episcopo.

¶ *Clericus, qui tertio monitus à negotiationibus secularibus non abstinet, interim perdit quo ad bona priuilegium clericale: hoc dicit. Et est textus multū notabilis, & qui quotidie allegatur.*

CAP. XVI.

EX † litteris Pontini comitis intelleximus, quod quidā clerici terrae suae, potius secularibus negotiationibus † quàm officijs diuinis intendunt †: & gaudere volētes priuilegio clericali †, nolunt statutis patriae (quibus quotiens expedit sicut laici se tuentur[l]) in negotiationum suarum quaestibus † subiacere: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si tales tertio[m] à te cōmoniti, ab huiusmodi nō resipuerint: sed praetermissis diuinis officijs, negotiationibus[n] institerint † supradictis:

h ¶ *Causa.*] Tunc enim habitus monachalis per hoc susceptus, non praeiudicat. §. quod metus causa, per totum. & ita clericus iusta de causa potest postponere habitum clericalē, nec censetur Apostata.

i ¶ *Annulos.*] per annulum enim praesumitur matrimonium. arg. 30. q. 5. feminae. & §. de praesump. illud. in fin.

¶ Glo. seq. arg. remittit, & signat contrarium.

k ¶ *Nisi monachi.*] Arg. quod monachus à factus epūs non potest abijcere à regula monachali. De hoc no. 16. q. 7. inuentū §. arg. contra, 18. q. 1. statutum. Ber.

E ¶ *X litteris.*] Primo ponitur querela, secundo prouisio ibi, Mādamus. Abbas.

CASVS. In terra comitis Pontini erāt quidā clerici, qui potius intendebant negotijs secularibus quàm diuinis officijs: illi volētes gaudere priuilegio clericali, nolebant subiacere statutis patriae: quādo statuta illa pro se faciebant, tamquam laici statutis illis se volebāt defendere: ille comes Pontinus significauit hoc dño Papae, vnde mandat Papa epō Ambian. vt clericos illos moneat tertio: & si non se correxerint, & praetermissis officijs diuinis talibus negotiationibus se immiscuerint, nō defendat eosdem, quo minus de facultatibus suis subiaceant statutis patriae, dum talibus se implicant: quia ipso facto renunciāt priuilegio clericali. Ex hac decre. not. quod vsque ad tertiam admonitionem gaudent clerici priuilegio clericali. Item ipso facto renunciat quis priuilegio suo. Item clerici clericaliter viuentes in rebus proprijs debēt defendi ab ecclesia: quod est bene notādū.

¶ Glo. seq. signat contrarium.

¶ Glos. seq. tex. fortificat. Secundo obijcit, & soluit. Tertio quaerit, & ponit opi. Pla. & contrarium, & soluit.

d ¶ *Ad aleas.*] hic prohibetur clericis non tantū ludere, sed ne intersint ludo, intantum quod qui publice aleator est, repellitur à promotione. j. de excel. prela. inter dilectos. Nec debent esse inspectores ludi hmōi. in Auth. de san. epis. §. interdicimus. coll. 9. & tribus annis arceantur à ministerio, vt ibi dr. Sed vr quod primo sit admonendus antequā puniatur: vt 35. dist. c. 1. sed hoc credo in beneficio obtento, secus in obtinendo: quia multa impediunt promouendū quae nō deijciunt. 15. q. 1. §. vlt. & §. de iureiu. quemadmodū. & j. de excel. prela. inter dilectos. Sed nunquid † pōt repeti quod perditur in alea? Dicunt quidā quod non, sed pauperibus est eroganda pecunia illa. arg. 14. q. 5. nō sane. Nā cum turpitudo versatur ex vtraque parte, melior est conditio possidentis. ff. de condi. ob tur. cau. l. si ob turpē. §. porro. & l. vbi autē. hoc fuit opi. Pla. Alij dicunt & melius quod possit repeti. ff. de alea. l. vlt. in fi. vbi dr, quod si seruus vel filiusfa. amiserit in ludo, patri vel dño dabit repetitio. & etiā vsque ad 50. annos, vt dicit graeca cōstitutio. Et si quis existens in alea res sua vendidit, nō tenet de euictione. ff. quarum re. ac. non da. l. 2. §. 1. & C. de reli. & sump. fu. in Auth. alearum vsus. Seruandum est quod ibi dicitur.

e ¶ *Congruentem.*] vt videantur differre à monachis.

f ¶ *Non notandā.*] arg. pro medio spectando. §. de offi. deleg. quae-

¶ Glo. seq. no. quod ipso facto, &c. rationem ponit, & duo soluit, & quomodo verbum differt a facto.

l ¶ *Se tuentur.*] cū isti statuta patriae approbent pro se, tenent ea recipere contra se. 19. dist. si Romanorum. & 4. q. 3. §. si quis testibus. & 3. q. 8. c. accusatores. §. cursus in agēdo. & si illa reprobant, non debēt ex eis cōmodū habere. j. de censi. c. cum olim. C. de reb. cred. l. generaliter. 1. respon. in fine. arg. contra. 10. dist. c. 1. & 37. dist. si quid veri & 2. q. 7. si haereticus. & arg. §. de excep. c. cum venerabilis.

m ¶ *Tertio.*] Haec est canonica admonitio. 17. q. 4. §. si quis domū. & c. de presbyterorū. & 24. q. 3. de illicita. post quā admonitionē nisi destiterint, perdunt priuilegiū illius canonis. 17. q. 4. si quis suadente. & j. de sen. excō. in praesentia. & c. cōtingit. Admonitio enim semper praecedere debet vindictam. 12. q. 2. c. indigne. 16. q. 7. omnes decimae. j. de sen. exco. sacro approbante concilio. in princ. veruntamen non loquitur hic de illo priuilegio, si quis suadente.

n ¶ *Negotiationibus.*] Talia enim clericis sunt prohibita. §. eo. c. clerici. & 88. dist. fornicari. & 14. q. 4. clerici. & j. ne clerici vel mona. per totum.

§ ¶ Cum

a ¶ Cum facto.] Nota quod ipso facto amittit quis priuilegiū suum: vt hic patet, & j. de sen. excom. cōtingit. Vnde frustra implorat ecclesiæ auxilium, qui committit in eam: vt in eo. c. contingit. quia frustra implorat legis auxilium qui cōmittit in legem. j. de vsu. quia frustra: & se ipsos reddūt indignos priuilegio suo. sim. j. de immu. ecc. c. vlt. & sim. 17. q. 4. c. frater. & coeps. sic ipso facto appellatur. s. de appel. dilecti. & c. vt no strū. & facto renunciat. quis appellationi. s. de offi. delega. gratum. & j. de ijs quæ fi. à ma. par. cap. ex ore. Sed ipso verbo clericus priuilegio suo renunciare non potest. s. de fo. compe. si diligenti. & j. de sent. excom. contingit.

¶ Glo. seq. not. à contrario sensu, quòd clerici, etc.

b ¶ Suis facultatibus.] bene dicit, suis: quia propter hoc facultatib[us] ecclesiæ non fit præiudicium: quia delictum personæ, &c. 16. q. 6. si episcopū. Et nota quod dicit: dū his se implicant, quasi dicat, si non implicant se his, priuilegio ecclesiastico gaudebunt in reb[us] suis, sicut in rebus ecclesiæ. quod est bene notandum, quod res clericorum & ecclesiarum eodem priuilegio gaudēt. 12. q. 1. ecclesiarum seruos. & 16. q. 1. similiter. Si vero se implicant, tunc cessat priuilegium, & ita suspenditur priuilegium alicuius ad tempus propter delictum. 15. q. 6. iuratos. & c. nos sanctorum. sim. C. de cur. fur. l. cum alijs. & j. de sent. excō. sacro. & 81. dist. si qui sunt. & c. seq. De eodē priuilegio dicit decr. quod clericus vxoratus & solutus priuilegio clericali gaudere nō pōt. j. de cleri. coniugat. Io.

[1] Concor. lib. 1. fin. ve ... C. de iur. delib. & l. ... in fin. ff. de mi...

[*] Vide l. quæstionem. C. de re iu. & l. si quis. ff. de inof. testa.

[†] Hoc reperio in concilio Nannetensi ca. ... refert Burchard. lib. 2. decr. ca. 116. Iuo par. 6. cap. 192. & c. 1. eo tit. in 1. compilat. Vide concilium Tridenti. sess. 25. de reformat. c. 4. & notas huius capitis.

[3] Ratione quæ. de pig. ex litteris in gl. pen. & ... de ... c. 1. lib. ... de edi. pig. ...

[‡] Vide l. eum qui. C. de episc. & cler.

cum[a] facto priuilegium abijciat clericale[*]: tu quo minus, dum his se implicant, de suis facultatibus[b] statutis & consuetudinibus patriæ subiaceant, non defendas eosdem.

TITVLVS II.

De cohabitatione clericorum & mulierum.

¶ Ex concilio Maguntiñ.

¶ *Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiā si sit mater, vel alia consanguinea.*

CAP. I.

INhibendum est, vt nullus sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat[c]. ¶ Sed neque illas quas canones[d] concedunt, matrem, amitam, & sororem: quia instigante diabolo, & in illis[e] scelus perpetratum reperitur: aut etiā in pedissequis earundē[1].

canon iste corrigat omnes illos canones, cum illi permittant huiusmodi mulieres cum clericis habitare matrem, sororem, & amitā. & idem permittit Innocentius j. eo. c. à nobis. concordans prioribus canonibus. Sic solue hanc contrarietatem, quod dicitur hic, intellige de suspectis[3] clericis & iuuenibus, & de mulieribus suspectis: quia si suspectæ sunt, non debent secum manere. 34. dist. quorundam. contraria loquuntur de illis mulieribus de quibus nulla est suspicio mali: quia in talibus naturale fœdus nihil sæui criminis suspicari permittit. j. eo. à nobis. & C. de epi. & cler. eum qui. & ff. de plum. cum in iuuentute. Item in linea transuersali vsque ad secūdum gradū possunt habere clerici consanguineas: vt 81. dist. cum omnibus. In descendentibus vel ascēdentibus videtur quòd vsque ad quartum gradū. ibi, amplius potest extendi permissio quàm in collaterali.

e ¶ In illis.] id est, occasione illarum quandoque aliæ commorantur cum illis, vel veniūt ad illas. vnde dicit Aug. Nō omnes quæ cum mea sorore sunt, sorores meæ sūt. 81. dist. legitur. Vel intellige proprie vt littera dicit. & hoc vult littera sequens, aut in pedissequis illarum.

¶ Gloss. seq. recitatur per contrarium.

f ¶ Subministrent.] & sic patet quod clerici possunt sustentare consanguineos pauperes de quibus capitulum hoc intelligitur: quibus potius quàm extraneis tenentur[4]. 86. dist. non satis. aliàs non, si diuites sunt, vel vt diuites eos faciant: vt eo. c. & 12. q. 1. c. quisquis. ad idē 31. dist. omnino.

g ¶ Ad altare.] vt 23. dist. sacratas. & de consecra. dist. 1. in sancta.

[1] Vel nobilibus, qui licet habet pedissequas, quasi socias, si sola manebit, secundum Tan. Ioan. And.

Sed si qua de his necessitatem habuerit, presbyteri habeant in vico aut in villa domum lōge à sua conuersatione, & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent[f]. ¶ Prohibendū quoque est, vt nulla fœmina ad altare[g] præsumat accedere, aut presbytero ministrare: aut infra cancellos stare, siue sedere.

¶ Ex decreto Eugenij Papæ.

¶ *Excommunicatur clericus in sacris, qui à suspectarum mulierum colloquio, vel earū consortio monitus nō desistit.*

CAP. II.

SI† quisquam sacerdotum[h], id est presbyter, diaconus vel subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam & tertiam admonitionem[i] inueniatur fabulari, & aliquo modo conuersari cum ea, excommunicationi subdatur, fœmina vero canonice[k] iudicetur.

[†] Cap. 5. eo. tit. in 1. compil. Vide concilium Lateran. sub Leone X. sess. 9 de reformatione curiæ, & aliorū. verb. concubinarij. ad de qd postremo statuit concilium Tridenti. sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 8.

¶ Alexander tertius Salernitano archiepiscopo.

¶ *Non debet prælatus clericum cogere ad concubinam abiurandam, sed eā nolentē dimittere potest excommunicare.*

CAP. III.

CLericos† in sacris ordinibus constitutos, qui pu-

[†] Cap. 4. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium Lateran. sub Alexand. III. par. 18. c. 1. & vide concilium Trident. loco primo cita. & sess. 25. de refor. ma. ca. 14.

DE COHABITATIONE CLERICORVM ET MVL.

¶ *Quia mulierum consortia reddunt vitam clericorum de incontinentia suspectam: ideo post præcedentem subijcitur hæc rubrica. Abbas.*

De hac materia tractatur 32. dist. nullus. vsque ad §. prohibentur. & c. interdixit. & 33. dist. c. vlt. 34. dist. per totum. 18. q. 2. pro huius, vsque ad §. item sunt alij. & 34. q. 4. per totum.

INhibendum.] Sacerdos mulieres, quas etiam antiqui canones permittunt, si suspectæ sunt, retinere non debet, hoc dicit. Et habet quatuor dicta. Primo ponit, quod nullus clericus debet tenere extraneam. Secundo, quod nec consanguineam. Tertio, quod consanguineæ indigenti extra hospitium suū potest prouidere. Quarto quod nulla fœmina tanquā ministra in ecclesijs cū clericis misceatur. Secunda: ibi, *Sed neque.* Tertia: ibi, *Sed si.* Quarta: ibi, *Prohibendum.* Abbas.

CASVS. Clerici indifferenter retinebant secum mulieres etiā suspectas: statuit concilium Maguñ. vt clerici fœminas secum non retineant, de quibus suspicio possit haberi, nec etiā illas quas canones permittunt, scilicet matrē, amitā, sororē: quia diabolo instigāte, in illis scelus quandoque perpetratur, vel cū illis quæ cum eis morantur: sed si qua de his habet necessitatem, eis longe ab ecclesia necessaria ministrent. In fine dicit quod nulla fœmina ad altare accedat, vel ministret presbytero, nec intra cancellos sedeat vel stet. Nota, quod clericus nullam fœminam habere debet secum in domo sua. Itē presbyter de rebus ecclesiæ potest matri suæ prouidere, aut etiam sorori, siue consanguineæ. Item nulla fœmina debet ministrare presbytero, nec in choro sedere.

c ¶ Retineat.] vt 32. dist. interdixit. & c. nullus. & c. præter hoc. & 81. dist. cum omnibus.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit, distinguit inter suspectum, & non. inter collateralem & descendentem.*

d ¶ Canones.] 32. dist. interdixit. 81. dist. cum omnibus. Videtur quod

SI quisquam sacerdotum.] CASVS. Si quis de clero suspectus fuerit de aliqua fœmina crimine fornicationis, admoneatur tertio: & si post primam, secundam & tertiam commonitionem inuentus fuerit fabulari cum ea vel conuersari, excommunicetur, fœmina vero canonica pœna puniatur. Nota hic, quòd nomine sacerdotis omnes inferiores intelliguntur. Item trina admonitio est necessaria antequam procedatur contra aliquem. Item ratione criminis efficitur mulier de foro ecclesiæ.

¶ *Glo. seq. allo. 4. concor. & vnum ad conuersum.*

h ¶ Sacerdotum.] Nomine sacerdotis intelliguntur inferiores[5], vt patet hic, quia inferiora intelliguntur in superioribus: vt 93. dist. legimus. in fin. & 14. q. 5. pœnale. & ff. de reg. iur. in toto. sim. 56. dist. c. 1. & econuerso appellatione clericorum superiores vel maiores intelliguntur. 11. q. 1. de persona. ad fi.

i ¶ Admonitionē.] Sic in Auth. vt lic. ma. & aui. §. pen. & c. vlt. col. 8. & j. de sent. excō. in audientia. & c. cōtingit. & s. tit. pxi. ca. vlti.

x ¶ Canonice.] id est, in monasterio ponatur. 33. dist. fraternitatis. Alij exponunt, id est, in seruitutem redigatur: vt 32. dist. eos. immo & ipsa concubina si hoc publicum est, debet excommunicari. j. de sen. excom. si concubinæ. Ber.[6]

CLericos.] Habet tria dicta. Secundum: ibi, *Verum.* Tertium: ibi, *Et si qui.* Abbas.

CASVS. Clerici publice tenent concubinas: quæsitum fuit, an deberent compelli abiurare illas? Respondet Papa, quod non vult illos ad eas dimittendas compelli per iuramentum, ne instinctu diabolico incidant in periurium redeundo ad eas: sed per sententiam suspensionis & interdicti eas dimittere compellantur, ita quod de eis nulla suspicio possit haberi: & si ad eas redierint, vel alias receperint, excōicentur donec eas dimittant, vt eorū exēplo alij arceantur. Nota, quod non debet aliquis compelli ad abiurandum de quo præ-

[4] Offert. 1. q. 1. pœnit. vbi dicitur, grauius peccatum dare consanguineis. ibi sol. in vlt. glossa. Io. And.

[5] Etiam in minoribus. j. eo. si autem de diacono specialiter quod continetur nomine sacerdotis. habes 35. q. 1. c. ... in fi. Ioan. And.

[6] Adde quod intellecta ... gloss. quod est ... c. ... fol. consti.

sumptio sit in contrarium, scilicet quod non seruet iuramentum: & hinc surgit illud generale: Nemini parandus est laqueus. Itē crescēte contumacia, crescere debet & pœna. Itē aliquando pœna imponit alicui, vt alij terreant: qa pœna vnius, debet esse metus multorū.

a ¶ *Publice.*] Quæ sunt excommunicandę, ex quo publicum est. j. de sen. exc. si ꝯcubinæ.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

b ¶ *Abiurandas.*] Ne contempto iuramento reuertātur ad eas, ꝓp ꝓsumptionem, vt sequitur. arg. ʒ. j. qui cle. vel vo. ex litterarū. ibi, abiurare. sed ibi ꝯxerat matrimonium cum ea, licet de facto tunc esset subdiaconus: & quando quis ab vxore separatur, sic debet iurare. 35. q. 6. ab illo die [1]. Vel hoc intellige de suspectis, & illud c. ex literarū. de nō suspectis, de quibus verisimile est quod debeant iuramentum seruare.

¶ *Gl. seq. arg. alleg. quam quæ rara, & vnum simile.*

c ¶ *Redeuntes.*] Arg. colligitur ex hac littera, quod nō est iniungendū alicui per iuramentum, quod verisimile sit quod nō debeat illud obseruare. argu. 22. q. 3. ita ergo. & c. non est cōtra. & j. de sent. excō. ex tenore. & ʒ. de pręsum. literas. & C. de indi. vidui. l. 2. & hæc ratio est etiā quare iuuenibus non iniungatur solēnis pœnitentia. 50. dist. pœnitētes. Ber.

d ¶ *Perpetuam.*] id est, donec resipiscant [2]. sic Insti. loca. §. adeo. & ff. de pecu. id vestimentū. & j. de ma. con. ꝯ interdic. eccle. de mulie. re. sum. 10. q. 1. quia sacerdotes. vt cæteri timeant, vt ibi dicitur.

e ¶ *Exemplo.*] Pœna vnius debet esse metus alterius: vt ff. de pœn. l. capitalium. §. famosos. 45. distin. sed illud. & 2. q. 7. quapropter. & j. de exce. plā. tanta. & 10. q. 1. qa sacerdotes. in fi.

blice [a] tenent concubinas, ad eas abiurandas [b] nolumus à tua fraternitate compelli: ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeūtes [c], periurij reatum incurrāt. ¶ Verum ipsos per suspensionis & interdicti sententiam debes arctius cogere, vt mulieres ipsas à se ita remoueant, quòd de illis sinistra suspicio non possit haberi. Et si qui eorum ad ipsas redire, vel alias accipere forte præsumpserint: in aliquos eorum debes perpetuā [d] excommunicationis sententiā proferre: vt alij eorum † exemplo [e] perterriti à similibus arceantur.

¶ Idem Cantuariens. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Si clerici moniti concubinas non dimittant, suspenduntur à beneficijs: & si se non corrigunt, deponuntur.*

CAP. IIII.

SIcut † ad extirpanda: & infra. ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus clericos vestrę iurisdictionis, qui in subdiaconatu & supra [f], fornicarias habuerint, studiose monere curetis, vt à se illas remoueant, eas vlterius minime admissuri. Si vero acquiescere contempserint, eos ab ecclesiasticis beneficijs vsque ad satisfactionem congruam suspendatis [g]. Et si eas suspensi præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficijs perpetuo remouere curetis [h].

¶ Idem Eboracens. archiepiscopo.

¶ *Littera à clerico concubinario super absolutione (tacita facti serie) obtenta, non valent.*

CAP. V.

SVper † eo vero quòd asseris A. presbyterum fornicariā detinentem, propter hoc ab officio suo suspensum [i]: & infra. ¶ Porro si litteras à nobis obtinuerit, quæ facti seriem [k] non contineant: nolumus illas sibi prodesse.

¶ Idem Londoñ. † episcopo.

¶ *Si clerici moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur à beneficijs: & si se non corrigunt, deponuntur.*

CAP. VI.

SI † autem clerici tuæ iurisdictionis (siue in sacris ordinibus, siue in inferioribus † cōstituti) fornicarias detinent: nisi eas ad secundam vel tertiam commonitionem à se dimiserint, easdem de cætero contempturi: liceat † tibi eos ecclesijs vel earum portionibus [l] appellatione postpolita spoliare [m], officio ipsis nihilominus interdicto.

¶ Lucius tertius.

¶ *A clerico fornicario, quamdiu toleratur, nec habet operis euidentiam, licite audiuntur diuina, & percipiuntur ecclesiastica sacramenta. à notorio vero abstinendum est, non quia in sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis litteræ.*

CAP. VII.

VEstra † duxit deuotio inquirendū: & infra. ¶ Ali-

consulendum. & j. eo. c. vlti.

h ¶ *Curetis.*] Quia crescente ꝯtumacia crescere debet & pœna. ʒ. vt lit. non contc. quoniam. in fi. & ff. de pœ. l. relegati.

SVper eo.] CASVS. Quidam sacerdos habebat publice concubinam, monitus à suo epo eā dimittere nolebat: ꝓp qđ epūs eū ab officio suo suspendit: ipse appellauit ad sedem Apostolicā. Eboracen. archiepiscopus significauit hoc dño Papæ: Respondet Papa, quod si dict[9] sacerdos litteras impetrauerit, quæ facti seriē non contineant, literæ non valebunt. Nota quod clericus concubinarius auditur appellans, quod verum est de occulto. Item nota, quod ad hoc vt litteræ appellationis, quæ sup aliquo negotio impetrantur, valeant, facti seriē continere debent, aliàs tacita veritate impetratæ sunt.

i ¶ *Suspensum.*] ab episcopo suo.

k ¶ *Seriē.*] scilicet quare fuit excōicatus vel suspensus pro focaria: vel si ex alia causa, vt exprimat oēs causas excoicationis & suspensionis: aliàs non habetur ꝓ absolutu. j. de sent. excom. cum pro causa. & ʒ. de rescri. ex parte. alias literæ essent impetratæ tacita veritate: vnde non valerent. ʒ. de rescrip. si per literas. & c. dilecti[9].

SI autem.] Habet tria dicta, quæ patēt. Abbas.

CASVS. Clerici Londoniens. epi habebāt publice concubinas: quæsiuit epūs qualiter deberet ꝓcedere circa illos? Rndet dñs Papa dicens, quod in quibuscunque ordinibus sint constituti, si admoniti secundo & tertio eas non dimiserint, eos de cætero non permittat ministrare in ecclesijs suis, vel earum portionibus appellatione remota spoliare procuret, officio eis nihilominus interdicto. Nota, quòd hic additur de clericis inferioribus, quòd si post tertiam admonitionem, supple & suspensionem, concubinas nō abiecerint, beneficijs debent priuari; & sic nota quòd trina admonitio debet præcedere vindictam.

l ¶ *Portionibus.*] Cum habeant partem in ecclesia præbendata.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

m ¶ *Spoliare.*] Quę spoliatio perpetua intelligitur, ex quo sine temporis pręfinitione hic dicitur. C. de pœ. seruus. Sed contra videtur. ʒ. eo. sicut. vbi post admonitionem suspenduntur antequam priuentur ecclesijs, & hic statim post admonitionē spoliātur. Sol. hoc intellige ꝑm illud, vt primo suspendātur: & si se non correxerint, spolientur. sed certe de iure fit qđ hic dr: quia si se non corrigunt post trinā admonitionē, rectè possunt spoliari beneficio. & quod ibi suspēduntur, intelligo quod fiat ex gratia, vt sic expectentur adhuc. Bern.

VEstra.] Famosum est tum ꝓp materiā intrinsecā ipsius, tum ꝓp materiā extrinseca, scilicet notorij: & vtraq; est multū difficilis & periculosa. Diuidit. Primo ponitur decisa ꝯsultatio. Secūdo decisa ipsius. Secunda: ibi, *Aliunde*, quæ subdiuiditur. primo allegat pro & ꝯ. Secūdo distinguit tres qualitates criminis: ibi, *Cæterum*. Tertio distinguit animū abstinētis: ibi, *Ita etiam*. Quarto & vltimo ex oibus pdictis solutionē ꝯcludit: ibi, *Sine dubitatione*. Abb. Sicul.

CASVS. Quidā canones dicunt: nullus audiat missam sacerdotis, quē scit ꝯcubinā indubitāter habere: alij canones dicūt. Nō potest aliquis

SIcut ad.] Habet tria dicta, quæ patent in textu. Secūdum ibi, *Si vero*. Tertium: ibi, *Et si*. Abbas.

CASVS. Clerici de archiepiscopatu Cantuariens. publice tenebāt concubinas: mandat Papa Cantuariensi archiepo, & eius suffraganeis, quatenus clericos illos moneant, vt illas concubinas abijciāt à se, & eas vlterius non admittant: qđ si facere contempserint, ab ecclesijs suis eos suspendant, vsque ad debitā satisfactionē: & si eas suspensi retinuerint, eos ab officio, i. ab eisdem ecclesijs perpetuo remoueant. Nota hic quòd episcopi possunt dispensare cum ꝓbolis eis cōcubinarijs, si se corrigere voluerint, cū de iure possint priuari. Item si clericus suspensus retinuerit concubinam, perpetuo beneficio suo debet priuari.

¶ *Glos. seq. recitetur per quæstionem.*

f ¶ *Et supra.*] alij nihilominus sunt compellendi: sed non cum tanto rigore, vt vel contineant, vel beneficia dimittant. j. eo. si autem. & 32. dist. lectores.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Suspendatis.*] Ita isti non sunt suspensi ipso iure. vt ʒ. 32. distin. nullus. & c. præter hoc. Sol. quod dicitur hic, & j. eo. c. si autem. intelligitur de his qui adhuc tolerantur ab ecclesia, quia illi ipso iure non sunt suspensi. Quod dr in ꝯrijs. locum habet qñ factum est notorium, vel qñ sunt condemnati per sniam: aliàs quantumcunq; sit aliquis criminosus, non est vitandus [3]. j. eo. vestra. & 28. distin.

[1] Sic etiā salu. 17. q. 1. si quis facro. vbi de hoc.

† In codicibus Barbarinis: vt alij exemplo eorum à similibus arceantur.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium Lateran. par. 18. cap. 1. & vide etiam concilium Tridentinum locus reperiatur, & an matrimonium fornicarium sit eligibile, tradit Ol. Gradus con sil. 26. quod videas.

[2] Videtur his locus & And. repræhendens ex mulierum fama, quod significant hic perpetuam excommunicationem esse.

[3] Vide, dicta notitia, fornicarius ipso iure suspensum, vt in argumentum ab hoc necessarium est ad monitio. vt hic & j. c. 20. 32. secundum Host. hic non loquitur de suspensione officij, sed beneficij, & sic diuersitas est, non obstantibus Ioan. And.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium Lateran. par. 10. cap.

† Londin. † London.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. compil. Et post concil. Lateran. par. 19. cap.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. compil. Et post concil. Lateran. sub Alexandro par. 10. cap. 18. Et de propria materia habetur cap. vide Nauarrum in Manuali confessariorum c. 25.

aliquis quantumcunque pollutus diuina sacramenta polluere, sed indifferenter sunt sumenda ab ipso: quæsitum fuit à Lucio Papa, qualiter ista quæ 𝔠tra videbantur, essent intelligenda. Et rñdet Papa, aliud est crimen notoriū, aliud est occultum. Notoriū est de quo presbyter canonice condemnatus est: in quo casu loquitur cap. illud, nullus audiat, &c. Occultum quod ab ecclesia toleratur, in quo casu loquitur ca. illud, Non potest aliquis quātumcunq; pollutus, &c. Itē aliud est notorium qd nō diffitetur presbyter, & aliud pene occultū, qd ab ecclesia toleratur. Sed aliud est abstinere à missis eorū, qui occulti sunt & tolerantur ab ecclesia: vt peccādi licentia cæteris auferatur, & ipsi ad pœnitētiam reuocentur: & hoc licet: qa fit bono zelo, & non contemptu; & aliud est si à missis eorundem qui tolerantur, aliqui abstineant ex eo q in fornicatione iacēt, quod non licet. Sine dubio à clericis quamuis fornicarijs ex quo tolerantur ab ecclesia, nec habent operis euidentiam, licite diuina officia audiātur, & alia recipiātur ecclesiastica sacraméta. Ex hac decre. hic solum colligitur, q à notorio fornicario nō sunt recipienda diuina officia vel ecclesiastica sacramenta: ab occultis fornicarijs, qui tolerantur ab ecclesia, licite recipiuntur, nec sunt contemnendi.

† In codice Barbatiæ: Qualiscunque sacerdos sit, quæ sacra sunt &c.

cubi dicitur, nullus audiat [a] missam sacerdotis, quem scit indubitanter concubinam habere. alibi vero legitur: non potest aliquis quantumcunque [b] pollutus fuerit, diuina polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Qualiscunque † enim sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinari non possunt. Sumite ergo ab omni sacerdore Christi mysteria: quia omnia in Christi fide [c] purgantur. ¶ Cæterū [d] aliud est crimen notorium [e], aliud occultum. Notorium diffinitur, de quo presbyter canonice condemnatur [f]. Occultū [g] quod ab ecclesia toleratur. Cæterum aliud est quando crimen notorium non diffitetur [h] presbyter, vel de ipso est canonice [i] condemnatus. Aliud est pene occultum [k], quod ab ecclesia toleratur. Item aliud est à talium [l] officijs abstinere, vt peccandi licentia cæteris auferatur, & huiusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur. atque aliud si talium tamquam in fornicatione iacentium mysteria † respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis †, quòd à clericis & presbyteris quamquam † fornicarijs, quandiu tolerantur [m], nec habent operis euidentiam [n], licite diuina mysteria audiantur, & alia recipiātur sacramēta ecclesiastica.

† ministeria.

† recipiantur.

† tamquam, legitur in quibusdā manuscriptis, & male, vt indicat glossa hoc verbo solum.

¶ Innocentius tertius Exonien. episcopo.

¶ *Si fornicatio clerici est ita publica, quòd transit in notorium, nec accusator nec testis necessarius est: sed si est publica per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, id est, testium dicta non iuratorum, sed si ex hoc oritetur scandalum, inducitur purgatio: in qua deficiens canonice punitur.*

CAP. VIII.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos, si de clericis publice concubinas habentibus, qui quando à te conueniūtur [o], se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accusator: credēdum sit testimonio [p] bonorum virorum, inter quos [q] viuere dignoscuntur. ¶ Nos igitur cōsultationi tuæ taliter respondemus, quòd si crimen eorum ita publicum est, vt merito debeat appellari notorium: in eo casu nec testis nec accusator [r] est necessarius: cum huiusmodi crimen nulla possit tergiuersatione celari [s]. Si vero publicū est, non ex euidentia [t], sed ex fama: in eo casu, ad condēnationem eorū sola testimonia non sufficiunt: cum non sit testimonijs [u], sed testibus iudican-

a ¶ *Nullus audiat.*] 32. dist. nullus. & c. præter hęc.

b ¶ *Quantumcunque.*] Vt 15. q. vlt. c. vlt. vsque ibi, cæterum.

c ¶ *In Christi fide.*] id est per fidem Christi. hucusque sunt verba capituli qd inducit T.

d ¶ *Cæterum.*] Hic incipit respondere distinguendo inter crimen notorium, & occultum.

¶ *Glo. seq. distinguit inter famam & notorium, & manifestum & notorium triplex, facti, iuris, & præsumptionis.*

e ¶ *Notorium.*] Ad [a] intelligentiam eorum quæ hic dicuntur, nota, q aliud est fama, aliud manifestum, & aliud notoriū. Fama sic consueuit describi: Fama est illæsæ dignitatis status, vita & moribus comprobatus, & in nullo diminutus. ff. de var. & extraor. cog. l. cognitionum. §. existimatio. & qui talem famam negligit, crudelis est. 12. q. 1. nolo. Fama vero quandoque ex scientia, quandoque ex suspicione procedit, quandoque ex certo auctore, quandoque ex incerto. de consecra. dist. 4. sanctum est. Manifestum dicitur quòd ex scientia & certo auctore procedit, & quod potest probari. ff. de testa. & qui testa. fa. pos. hæredes palam. & 11. q. 3. eorum qui accusantur. Item etiam quandoque dicitur occultum quod potest probari. C. de app. cos. §. si quis autem. sed & manifestum dicitur quandoque de quo constat per confessionem, vel probationem, vel per euidentiam facti. j. de verb. sig. cū olim. sed tale manifestum potius dr notorium. j. eo. c. vlt. Circa notoriū [b] distingue, aliud est notorium facti, aliud iuris, aliud p̄sumptiōis. Notoriū facti est, qd ita exhibet se conspectui hominū, q nulla potest tergiuersatione celari. j. eo. c. proxi. & c. vlt. & de tali hic intellige: in quo nullus audit appellans. s. de ap. cū sit Romana. in fi. & c. peruenit. & in tali notorio creditur simplici officiali. 4. q. 4. c. nullus. § aliqn. Nec requirit scientia omnium, sed plurium vt qn omnes admissum scelus proclamāt: vt 2. q. 1. c. scelus, & c. de manifesta. Notorium iuris est, de quo aliquis condemnatur, vel est in iure confessus: vt hic, & ff. de sta. ho. l. vlti. & ff. de re iudic. res iudicata. & j. eo. c. vlt. & in hoc notorio qñq; requiritur probatio si negetur. s. de re iud. sicut. Notoriū præsumptum est, vt paternitas, filiatio. ff. de in ius voc. quia semper. & s. de fil. presby. conquerente. & cōsanguinitas dr notoria præsumpta. j. de diuor. porro. §. 1. Quòd aliquis sit filius alterius, non posset vere probari. ff. de condi. & demonst. Lucius.

a De materia huius glossæ vide plene p Sabarum in l. ea quidē. C. de accus. & Antonium Gomezium. tom. 3. variarum resolut. cap. 1. & Iulium Clarum in pract. crim. §. fin. q. 9. & Specu. tit. de notorio cujus usu.

b Ponebat hoc Petrus versus: Quę vel nemo negat, populo, vel iuste probantur, Vel se subijciunt oculis, notoria dicas. Ioan. And.

f ¶ *Condemnatur.*] hoc est notorium iuris.

g ¶ *Occultum.*] qd non habet vindictā: qa latētia peccata vindictā non [1] habent. 32. q. 5. christiana. & tandiu reputatur occultum, licet plures sciāt, quandiu ab ecclesia toleratur: vt hec dicit. & 15. q. vlt. c. vlti.

1 Intelligendum tamen, quæ nō puniuntur hic humano iudicio, sed diuino relinquuntur punienda.

h ¶ *Nō diffitetur.*] immo confitetur in iure, & sic est notorium iuris. & sic duobus modis dr notoriū iuris p cōfessionem, & p sniam. j. eo. c. vlt. vt dr in notula, ad intelligentiam. & hic. Bern.

i ¶ *Canonice cōdēnatus.*] In quo casu nullus debet audire officium illius; quo etiam casu loquit prima auctoritas; nullus audiat, &c. Ber.

k ¶ *Occultum.*] Hic distinguitur prout sequit.

l ¶ *Taliū.*] scilicet, q pene occulti sunt [4], seu ab eccēa tolerati. ab officijs taliū abstinere bono zelo, vt p hoc ad pœnitētiā reuertant, pmittit, sed ex cōtēptu abstinēdū nō est: q a licet in fornicatione iaceant, non sunt contēnēdi, vt sequitur. aliud est si tāquā iacentium, &c. quia illud non licet.

† Cap. 14 eo. tit. in 3o compil. a; de materia vide Antonium Gomezium. tom. 3. variar. resolu. cap. 3. & Iulium Clarum in pract. crim. § fin. q. 9. vbi plene inquirit an in notorijs requiratur ordo iuris.

4 Idē Hos. sed contradicit huic lecturæ illa litera, vt peccandi. & sic posset dici talium, quorū fornicatio est notoria, & ab ecclesia nō toleratur, vnde non determinat, qū nō debeat euitari, sed quo animo, secundum Pet. & Ab. Ioan. And.

m ¶ *Tolerātur.*] in quo casu loquitur secunda auctoritas; non potest aliquis, &c. Ber.

n ¶ *Operis euidentiam.*] hic explicat notoriū facti: in quo casu & duobus pmissis, scilicet cū sunt cōdēnati, vel cōfessi in iure, officia ipsorum sunt respuenda. j. eod. c. vlti.

TVa nos.] Communis diuisio Secunda: ibi, *Nos igitur.* Abb. Sic.

CASVS. Quidā clerici publice habētes cōcubinas, qñ interrogabantur ab epō suo, negabāt se cōcubinarios esse: & circa eos nō apparet accusator: quærebatur, vtrū credēdū sit testimōio bonorū virorū, inter quos hmōi clerici cōuersantur? Rñdet Papa, q si crimen est ita publicū, vt merito dici possit notoriū, tunc nec testis nec accusator sunt necessarij, cū inficiari nō possint. Si vero publicū est, nō ex euidentia, sed ex fama, tunc talia testimonia nō sufficiunt ad cōdemnationē alicuius: q a testibus, nō testimonijs est credēdū. Sed si de illis talis habeat suspicio, q scandalū generetur, illis est purgatio indicēda: quā si præstare noluerint, vel defecerint in p̄stando, canonice puniātur. Nota q in notorijs facti nō est necessaria pbatio. Itē notatur q testibus credendū est, nō testimonijs. Itē q deficiens in purgatione punitur, & tunc fama p veritate accipitur p̄sumptiue. Itē deficere in purgatione, & non subire purgationem, paria sunt: quia in vtroque casu deponitur quis.

o ¶ *Conueniuntur.*] id est, interrogantur.

p ¶ *Testimonio.*] simpliciter dato sine iuramento. Ber.

q ¶ *Inter quos.*] & ideo magis præsumitur, q vitam illorum agnouerunt. 23. q. 1. paratus. s. de præsump. quosdam. & c. quāto. & 12. q. 2. qui & humanis. & 16. dist. quod dicitis.

r [a] *Nec accusator.*] 2. q. 1. de manifesta. j. de accu. euidentia. & s. de iureiur. ad nostram.

s ¶ *Celari.*] quia & si vellet celare, negatio nulla esset. C. de pœn. qui sententiam [5]. ff. de tribu. illud. § penult.

t [a] *Ex euidētia.*] Si cōstet aliquē habere suspectā mulierē secū i domo, eo ipso vr pbata fornicatio. s. eo. si q squā. & c. clericos. & si publice eā detineat, eo ipso cōuictus est: vt i c. clericos. aliàs eni nū posset eē certū, nisi p hmōi p̄sumptionē. s. de p̄sū. litteris. & c. 3. ergo si hæc notoria n sūt, sed tñ fama sit, testimōia requirit, vt seqt i litera.

5 Iudex in causa capitali non dd sententiam sed in causis pecuniariis, vel te ciuiliter: vis committi negare fusibile. Ioan. And.

u ¶ *Testimonijs.*] ff. de testi. l. 3. §. item diuus. & 4. q. 3. c. si testes. §. alia est

alia est fides. & in Auth. de instr. cau. §. si vero, coll. 6. valent tñ talia testimonia ad infamiam alicuius. arg. de cõse. dist. 1. iubemus. 34. dist. c. 1. & 2. q. 7. cum pastoris.

a ¶ *Scandalum.*] Ex hoc videtur q̃ pp solam suspicionem siue famam, non est indicenda purgatio, nisi scandalum oriatur. arg. 2. q. 5. presbyter. & 3. q. 2. audiuimus. & 2. q. 1. nonnen. & j. de accu. qualiter & quando. Bern.

A *Nobis tua fraternitas.*] Casus. Precipit Papa episcopo Pistoriẽsi q̃ mulieres non permittat cum clericis habitare, nisi tales sint, cũ quibus naturale fœdus nihil mali suspicari permittat: vt est mater, soror, amita. Nota q̃ naturale fœdus excludit suspicionem mali.

b ¶ *Mulierculas.*] 32. dist. interdixit. & 81. distin. cum omnibus.

c ¶ *De illis personis.*] Iarg. contra. s. eo. c. 1. Dic super hac materia vt ibi notatum est.

d ¶ *Naturale.*] sic s. de præsum. cũ in iuuentute. & C. de epi. & cleri. l. eum qui. Ber.

Q *Vaesitum.*] Continuatio diuisio. Secunda parte ibi, verum. Abbas Siculus.

Casus. Aliqui clerici prolapsi sunt in fornicationem: quæsitũ fuit à Papa, vtrum eorũ officium sit audiendũ, antequam pœniteant. Respõdet Papa, q̃ licet quilibet suspensus sit p̃ mortali peccato, quoad se, quantum ad alios tamẽ suspẽsus nõ est, & ideo nõ debet in officijs euitari, nisi peccatũ illud notorium sit vel per sententiam, vel per confessionem in iure factam, vel per euidẽtiam facti q̃ negari non possit. Nota per hanc decreta. q̃ quilibet p̃ mortali peccato suspẽsus est quoad se. Itẽ notorium tribus modis dr̃, vt hic patet.

dum. Sed si de clericis ipsis talis habeatur suspicio, vt ex ea scandalum[a] generetur in populo, licet contra ipsos non apparuerit accusator, eis tamen est canonica purgatio indicenda: quã si præstare noluerint, vel defecerint † in præstanda, eos canonica debebis † animaduersione punire.

¶ Idem Pistoriensi episcopo.

CAP. IX.

A † Nobis tua fraternitas requisiuit: & infra. ¶ Cum clericis quoque non permittas mulierculas[b] habitare: nisi forte de illis personis[c] existant, in quibus naturale[d] fœdus nihil permittit sæui criminis suspicari.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Clericus concubinarius in officijs vitandus non est, nisi sit notorius.*

CAP. X.

Q Væsitum † est de clericis in fornicationem prolapsis, si eorum sit officiũ priusquã pœnituerint audiendum. Verum etsi quemlibet pro mortali peccato, quo ad seipsum[e] constet esse suspensum, non debet tamen in officijs euitari[f], quia quantum ad alios etiam in casu proposito[g] suspensus non est: nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam[h], seu per confessionem factam in iure, aut per euidentiam rei, quæ tergiuersatione aliqua celari non possit.

¶ *Glos. seq. tractat triplicem suspensionis speciem.*

e ¶ *Ad seipsum.*] Nota, quòd aliquis dicitur suspensus quoad se tantum, & non quo ad alios: vt quilibet in peccato mortali constitutus: vt 6. distin. testamentum. & 1. q. 2. sacerdotes. in fi. s. de temp. ordi. c. vlt. & hic, & s. eod. vestra. Quandoque tamen quantum ad se & quantum ad alios. 32. distin. nullus. & c. præter hæc. & j. de simo. tanta. & hic in fin. & s. eo. vestra. quandoque aliquis dicitur suspensus quo ad alios, & non quo ad se, vt cum ciuitas vel villa est interdicta propter delictum ciuium vel secularis potestatis; tunc clerici non sunt suspensi quo ad se: quia in alio loco possunt celebrare, non interdicto. sic s. de cleri. peregri. tuæ.

f ¶ *Euitari.*] & ita licet aliquis sit criminosus, nõ debet in officijs euitari, quãdiu ab ecclesia toleratur: vt s. eo. tit. vestra duxit. & 15. q. viii. c. vlt. nisi in tribus casibus sequentibus, cum quis de hoc sit condemnatus, vel in iure confessus, vel euidentia rei sit factũ notorium. De hoc satis dictum est s. eo. vestra.

g ¶ *Proposito.*] bene; dicit in casu proposito, scilicet de fornicatione: vt in princip. ca. in isto enim casu magis videtur vitandus, cum in alijs non sit quis ipso iure suspensus. quantumcunque crimen fuerit notorium, excepto simoniæ crimine, vbi suspensus est ipso iure, etiam si crimen sit occultum. 32. dist. c. præter. §. verum. 1. q. 1. reperiuntur. j. de simo. tanta. & sic nõtauit Vincen.

h ¶ *Per sententiam.*] Diffinitiuam. 3. de ord. cog. cũ dilectus. & s. de exceptio. denique.

DE CLERICIS CONIVGATIS.

¶ *Visum est s. de cohabitatione cleri. & mulie. illicita: restat videre merito de eorum cohabitatione licita. Vel sic: Quia quandoque clerici habitant cum mulieribus sine figura matrimonij, quandoque vero contracto matrimonio: ideo cum in præcedenti rubrica fuerit visum de prima cohabitatione, an & quando sit licita, merito subijcitur de secunda; maxime quia poterat dubitari nunquid clerici coniugati possint tenere beneficia, ergo adiecto priuilegio clericali. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 28. & 31. & 32. distin. per totum. & 27. q. 1. vt lex.

TITVLVS III.

De clericis coniugatis.

¶ Alexander tertius.

¶ *Matrimonium contractum per clericum existentem in sacris, non tenet: secus in minoribus, sed tunc cogitur dimittere beneficium.*

CAP. I.

S It † qui clericorũ infra subdiaconatũ acceperint vxores, ipsos ad relinquẽda[i] beneficia ecclesiastica, & retinendas vxores, districtione ecclesiastica compellatis. ¶ Sed si † in subdiaconatu, & alijs superioribus ordinibus: vxores accepisse noscũtur: eos vxores dimittere[k], & pœnitentiam agere de commisso, per suspensionis & excommunicationis sentẽtiam compellere procuretis.

S *I qui.*] Duo sunt dicta. Secundũ ibi, Sed si. Abbas.

Casus. Dicitur hic, quòd si aliquis infra sacros ordines vxorẽ acceperit, ecclesiastica beneficia dimittere cõpellatur, & vxorẽ retineat. Si vero i sacris ordinib⁹ acceperit vxorẽ, eã dimittat, & pœnitentiã agat: quod si noluerit, p̃ sententiam suspensionis & excõmunicationis compellatur. Nota, quòd clericus coniugatus in minoribus ordinibus cõstitutus, debet vxorem retinere, & amittere beneficium ecclesiasticũ. Itẽ clericus in sacris ordinibus cõstitutus contrahens, debet vxorem dimittere.

¶ Idem Herfordẽsi episcopo.

¶ *Coniugatus ad administrationem & ad ordinem ecclesiasticum vel beneficium non promouetur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus.*

CAP. II.

S Ane †: & infra. ¶ Prouideas attentius ne deinceps clericus coniugatus ad ecclesiastica beneficia, vel sacros[l] ordines, aut administrationes ecclesiasticas admittatur: Nisi forte

¶ *Glo. seq. reddit causam, & exponit, & ponit similе, allegat duo iura in contrarium, & soluit.*

i ¶ *Relinquenda.*] & merito compellendi sunt vt ea dimittant: quia vacare intelliguntur ipso iure. Vnde quo ad factum solum siue possessionem retorquetur ista compulsio. sic j. de concel. præben. litteras. & c. cum nostris. contrario enim facto iura suo renunciauerunt. arg. C. de fur. l. 2. arg. ff. de tribu. quod in hærede. §. eligere. sicut quis ipso facto renunciat priuilegio clericali. s. de vita & honest. cleri. c. vlti. j. de sen. excom. cum non ab homine. & c. contingit 2. arg. contra 32. dist. si qui vero & 12. q. 1. quia tua. Illa contraria intelliguntur de misericordia, & hodie non tenent ipso iure: ergo clericus coniugatus beneficium amittit, vt dictum est: nec alicui coniugato potest conferri: & si cõferatur, debet priuari ipso iure. j. c. proxi. & c. quod à te. & c. sane. & c. diuersis fallacijs. & ita ius commune est quod hic statuitur.

k ¶ *Dimittere.*] quia nõ tenuit matrimonium, & priuandi sunt beneficijs suis, nisi cum eis dispensetur. j. eod. sane. & 28. distin. presbyterum.

S *Ane.*] Primo ponitur dictũ. Secundo exceptio: ibi. Nisi. Abb. Sic.

Casus. Quia coniugati ad beneficia ecclesiastica promouebantur, præcipit Papa, ne decætero clericus coniugatus ad beneficia ecclesiastica, vel ad sacros ordines, vel ad aliquam administrationem admittatur, nisi forte castitatem voueret perpetuam, & qui vnicam tantum & virginem habuisset vxorem. Nota, quòd clerici coniugati beneficia ecclesiastica habere non debent, nisi castitate præmissa. Item nullus coniugatus debet promoueri, nisi qui vnicam & virginem habuit in vxorem.

l ¶ *Ad sacros.*] 28. dist. nullum. & 31. dist. ante triennium. Ber.

¶ Glos.

Glo. seq. voci. per contrarium de decre. consis, &c.

a Castitatem.] sequestrato mansionis cubiculo. 77. dist. eps benedictionem. & hoc intelligo cũ ambo processerint in dies suos, vt sine omni suspicione possint separatim manere; aliàs si essent iuuenes, non possent promoueri, nisi pariter ad religionẽ transirent. j. de conuer. coniuga. cum sis præditus. & c. ad Apostolicam. Vel dic prout not. j. de conuersi. coniugat. coniugatus. in fine glo. quæ incipit. sed nunquid.

castitatem[a] voueret perpetuã: & qui vnicam & virginem[b] habuisset vxorem.

Idem Verulanen.† episcopo.

Si clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, priuatur beneficio: & quod dedit ecclesiæ, sibi restituitur. hoc dicit. Et in hoc vltimo est casus notabilis, & multum allegabilis.

Verulan. Verulen. letulanen. Velinen.

Glo. seq. argu. & alleg. 3. sura. alle. 2. in contrarium ponit opinionem, & soluit.

b Virginem.] Arg. q qui corrupit vxorẽ suã antequã eam duceret, promoueri non potest. 34. dist. curandum. & c. præcipimus. & desponsata debet esse in virginitate. 30. q. 5. qualis, arg. contra. 34. dist. Valentino. & j. de bigam. debitum. Quidam dicunt quòd iste non potest promoueri, sed verius est q potest promoueri: quia causa impedimenti cessat: quia iste non diuisit carnem suã in plures: vnde bene potest promoueri, argumẽto præd. c. Valentino. & debitum. Ber.

Cap. fe. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 50. c. 7. & j. de mase. ra vide in fi. Innocentium. & alios in Auth. ingressi. de sacrosan. eccles.

CAP. III.

QVod à te: & infra. Vtrũ clerici infra subdiaconatus ordinem constituti, qui carnis deuicti vitio continere non valẽtes[c], vxores accipiunt, ecclesiastico beneficio canonice debeant spoliari: Id volumus te tenere, quòd cum simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac diuinis & ecclesiasticis obsequiis vacare nõ valeant, ob immunditiam[d] suam ecclesiasticis sacramentis indigni tractandis, ecclesiasticis proculdubio beneficiis sunt priuandi[e]. Sane si ecclesijs quibus intitulati† fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis aliqua contulisse noscuntur: cum ab earundem ecclesiarum ministerio fuerint & beneficio sequestrati, ad ipsos recta via debent absque contradictione redire[f].

Quod à te.] Commu nis diuisio. Secũda: ibi, Id volumus. quæ subdiuiditur in duas partes. Secunda: ibi, Sane. Abb. Sicul.

intitulati

Casvs. Quidam clerici in minoribus ordinibus constituti accipiebant vxores dicẽtes, q non poterant continere: quæritur vtrum debeant beneficia retinere? Rñdet Papa, q sunt beneficiis ecclesiasticis spoliandi: quia carnalibus desiderijs & diuinis officiis seruire nõ possunt, propter indignitatem ipsorum: verumtamen si ecclesiis illis, in quibus intitulati fuerant, aliquid de bonis suis contulerint: cum ab ecclesiis illis fuerint sequestrati, bona illa restituantur eisdem. Not q clerici coniugati beneficia ecclesiastica retinere non debent. Item cum quis recedit ab ecclesia, quod secum attulit, ei dandum est. qđ verum est quando auctoritate iudicis recedit, & non sua culpa.

c Non valentes.] propter consuetudinem: quia difficile continentiam seruat qui illicito concubinis se maculare non desinit. 34. dist. §. quod vero.

Glo. seq. reco. per contrarium de cap. Nicena. & soluit.

d Immunditiam.] quæ tamen castitas est cum propria vxore. 35. dist. Nicæna. sed hic appellatur immunditia quo ad obsequiũ ecclesiæ. vnde illi quibus licitum erat habere vxores tempore vicis suæ non discedebant de templo, vt non iungerentur vxoribus. 35. dist. tenere. sed hodie semper est abstinendũ: vt ea. dist. c. ante triennium. §. causa. & c. seq. & c. eos.

e Priuandi.] s. eo. c. 1. & c. 2. & j. eod. diuersis.

Glo. seq. alleg. sex concor. alle. in contrarium 4. mra. ponit opi. qua distinguit, an sponte, & c. cui opponit demũ aliã opinio. qua distinguit inter ingressum & non. tertio aliam. quarto soluit distinguendo inter tacitũ & expressum.

f Redire.] Simile. 16. q. 6. de lapsis. cognouimus. & c. illud. s. de renun. ex transmissa. 17. q. 4. c. vlti. ff. de col. illicitis. l. 1. in fi. argu. 3. q non debeant ad eum redire. 12. q. 2. nulli liceat. 17. q. 4. sunt qui opes. j. de cõdi. ap. verũ. in Auth. de mona. §. si vero relinquẽs. coll. 1. Super hoc diuersæ solutiones recitari consueuerunt. Aliud est cum quis sua sponte recedit, & tunc nihil ei restituitur: in quo casu loquuntur contraria. Aliud cum iudicis auctoritate: in quo casu intelligitur hoc capitul. & concordantiæ hic assignatæ. Sed huic solutioni opponitur: iste culpa sua ad hunc casum peruenit: ergo debet sibi imputari. s. de ætate & quali. c. 1. Propter hoc dicunt quidam, q omnis donatio facta ecclesiæ, vel monasterio tempore ingressus, tacitam habet conditionem vt duret, eo ibidem perseuerante, ad instar dotis. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. cum autem. & j. de do. post. diuor. re. nuper. & sic clerico recedente quocunque modo restituuntur ei sua. & idem in monacho, vt illa transferat secundo monasterio, ad quod transit; secus est vbi aliquis donat ecclesiæ ad illam non transiens: quia tunc non reuocatur donatio: quia perfecta donatio amplius non reuocatur. 32. q. 1. non enim. C. de reuo. dona. l. 2. & 3. & l. generaliter. & C. de do. quæ sub modo vel con di. perfecta. nisi aliqua conditio in donatione expressa fuisset. j. de cõdi. app. verum. Verius vr q istud dictum sit de benignitate: & cætera consimilia contraria de iure stricto. Vel potest dici, q si expresse res donatæ sunt tempore ingressus, nunquam sunt postea restituendæ. arg. C. si pen. app. mors interuenerit. l. 3. & C. si re. vel accu. mor. fue. l. vlti. nisi gratiam vellet facere clericis. Si vero tacite, tunc sequuntur personam: & sic potest intelligi quod hic dr: quia bona sunt accessoria, & ideo principale sequuntur.

Haec obiectio non procedit: quia vtitur iudicum sibi datur ab Apostolo. 1. di. filiis. de hu. vnde puniri non debet. C. ad l. Iu. de adul. l. Gracchus. præterea si eccle. possit tenere illius bona, iam indirecte se cogeret illum continere, qđ esse non debet. vt 32. q. 1. integriter. & facit ope. ff. de cond. insti. quæ sub conditione. §. qui sub iniurandi. secundum Gofre. & Hu. Ioan. And.

Addivio. Istam solutionem posuit Azo. C. de sacrosan. eccle. super authen. ingressi.

Cap. 5. eo. tit. in 2. compilat. & vide Felinum in c. na nos de supra de iure iuran.

Idem.

Peracta pœnitentia dispensant episcopi cum sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.

CAP. IIII.

SAne† sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia[g] sunt potius nuncupanda†: post lõgam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio[h] suo restitui poterunt†: & ex indulgentia[i] sui episcopi eius executionem habere.

Cap. 6. eo. tit. in 3. compilat.

dicenda

Aduerte tamẽ, quia ex tali facto contrahendi matrimonium postquam sunt in sacris, suspecti fiunt de hæresi, vt notatur supra hoc tit. c. 2.

Innocentius tertius Noruicen. epo.

Auferenda sunt clerico beneficia, quæ habebat tempore cõtractus matrimonij: collata vero postmodum scienter per episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem. hoc dicit.

CAP. V.

DIuersis† fallaciis: & infra. Accepimus autẽ, quod quidam clerici tuæ diœcesis, qui matrimonium contraxerunt, ecclesiastica beneficia

Sane.] Casvs. Quidam sacerdotes contraxerunt nuptias, quæ potius cõtubernia sunt dicenda: propter quod fuerunt suis ecclesiis spoliati: quæritur vtrũ possit episcopus cum talibus dispensare? Rñdet Papa, q post longam pœnitentiam & vitam laudabilem, possunt per episcopum dispensatiue ad officium suum restitui: & eius executionem habere. Not. q eps potest dispensare cum sacerdotibus qui contrahunt nuptias, dummodo vxor illa virgo fuerit.

g Contubernia.] impropriè. inter seruos propriè dicuntur contubernia. C. de incest. nup. cum ancillis.[a] de pœna filiorum taliũ habes. 15. q. vlti. cum multæ.

Sequitur non potest esse connubium: quia ex huiusmodi contubernio seruus nascitur. Io. An.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

h Officio.] Arg. s. 28. dist. presbyter. Sol. illud de rigore & ante pœnitentiam, & hoc de gratia & post pœnitentiam peractam.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

i Ex indulgentia.] & sic epi possunt cum talibus sacerdotibus dispensare, qui contrahunt in sacerdotio. arg. s. j. de big. nuper. Sed illud intellige de eo qui primo in laicali habitu habuerit vxorem, & postea sacerdos contraxit, ille tamquam bigamus reputatur, propter intentionem cum opere subsecuto. Vnde non possunt ibi episcopi dispensare. hic vero de his tantum qui contrahunt post ordinem sacrum, & cum virgine.

Diuersis.] Clerici in minoribus beneficiati, qui matrimoniũ contraxerunt, beneficiis spoliantur. Diuiditur: nam primo narrat factum, quod secundo improbat: ibi, Cum ergo. duas rationes reddens: & illud per diœcesanum corrigi mandat vnum casum excipiens: ibi, Nisi. Abbas.

Casvs. Quidam clerici contraxerunt matrimonia: nihilominus beneficia ecclesiastica retinere contendunt: quæritur quid iuris sit? Dicit Papa, cum ergo vir cogitet quomodo placere possit vxori, & ideo circa ea quæ Dei sunt, minus valeat cogitare: quia quasi in duo diuisus plenam sui non habet potestatem, mandat episcopo Noruicen. q huiusmodi clericos ecclesiasticis beneficiis debeat spoliare, cum ecclesiasticarum rerum substãtia per tales soleat deperire: nisi ipse scienter contulerit beneficia: & tunc nõ per ipsum, sed per suum superiorem spolientur beneficiis illis. Not. q iura ad ea adaptantur, quæ frequentius accidunt. Itẽ coniugati de iure beneficia ecclesiastica habere non debent. Item substantia ecclesiasticarũ rerũ sæpe deperit per tales, vnde ad administrationem earum admitti non debeat. Item quis non potest ɔ̃ factum suum venire.

a Cithara.

detinere contendunt: in quorũ conuersatione cithara [a] cum psalterio male concordat. ¶ Cũ ergo vir cogitet quomodò placere possit vxori: & ideo minus quę Dei sunt valeat cogitare: cũ quasi diuisus [b] in duo †, plenam sui non habeat potestatem, vt ei, à quo stipendium recipit, plenius famuletur: Mandamus, quatenus huiusmodi clericos beneficiis ecclesiasticis, quę in tua diœcesi sunt adepti, priues appellatione remota: præsertim cũ rerũ ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire [c]. Nisi forte tu talibus scienter [d] contuleris ecclesiastica beneficia: quibus eos non per [e] te, sed † per superiorem decernimus spoliandos [f].

¶ Idem Archerontino archiepiscopo.

¶ Filius sacerdotis Græci ex vxore genitus, licite inter Latinos promouetur, si scandalum non obsistat. h.d. Et est casus notabilis.

CAP. VI.

Cum olim ad nostram audientiã peruenisset, quod canonici Anglorien. † cantorem Tricaricen. † sibi elegerãt in pastorem: & infra. ¶ Licet tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate personæ, in † aliis cõstitisset: mouit te tamẽ, quòd cum pater eius Græcus fuerit †, & iuxta ritum Græcorum vxorem duxerit † in minoribus [g] ordinibus constitutus, cantorem ipsum ex vxore legitima in sacerdotio suscepisset. ¶ Nos igitur attendentes, quòd Orientalis ecclesia votum [h] cõtinentiæ non admisit: quoniã Orientales in minoribus ordinibus † contrahunt: & in superioribus vtuntur matrimonio iam contracto: Mandamus, quatenus nisi pro eo quod inter Latinos Græci huiusmodi conuersantur, regionis consuetudo repugnet [i]: si aliud [canonicum †] non obsistat, ad cõfirmationem & consecrationem eiusdem, sine dubitatione procedas.

¶ Idem episcopo Pictauien.

¶ Clericus coniugatus nõ beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.

CAP. VII.

Ioannes † nobis conquerendo monstrauit, quod tu eũ

a ¶ *Cithara.*] per citharã intellige vitam actiuam, seu laicalem: per psalterium intellige vitam contemplatiuam siue clericalem: sed aliquis non posset esse simul contemplatiuus & actiuus. & sic coniugatus ecclesiam habere non debet: quia nõ bene conueniũt. j. eo. quod à te. Contra j. de renun. nisi cum pridem. vbi quis potest esse contemplatiuus pariter & actiuus. Sed de alia contemplatione dicitur hic.

b ¶ *Diuisus.*] quia Pluribus intentus minor est ad singula sensus: & dum ad vtrumque festinat, neutrum bene perficit. 16. q. 1. presbyteros. C. de assesso. nemo.

Additio. vnde versus. *Qui binos lepores vna sectabitur hora: Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.*

c ¶ *Deperire.*] 28. dist. de Siracusanæ.

d ¶ *Scienter.*] Secus si ignoranter: quia tunc posset eos priuare. j. de electio. cũ Vintonien.

¶ Glo. seq. arg. alleg. quæ sunt infra. in contrarium alleg. sex. ponit duas opi. scilicet Ioan. & Lau.

e ¶ *Non per te.*] arg. q nemo potest venire contra factum suum. simile de fil. presby. veniens. 1. & q. 2. monemus. ff. de adoptio. post mortem. & ff. de ser. ru. præd. fun sum. arg. contra. j. de elect. nosti. j. de præben. cum non ignores. j. de re. ecc. non alie. si quis presbyterorũ. 55. dist. pœnitentes. & 35. q. 9. quod quis commisit. & C. de agric. & cẽsi. quemadmodum. li. 11. Ad hoc dicit Ioan. q vbi agitur de reuocatione rei male alienatæ, idẽ qui alienauit, potest repetere: quoniã quilibet in alienatiõe rei ecclesiasticæ auditur, volens contradicere. 12. q. 2. nõ liceat Papæ. tum in fauorem ecclesiæ, tum in odium illius qui recepit rem ecclesiæ minus legitime [a]. Vbi vero agitur de repetitione beneficij, secus est: & hoc ideo, ne detur via male volentibus reuocare liberalitates suas: vt 16. q. 2. visis. & C. de do. si quis argentum. §. fin. & quia hic est tantum fauor, & non odium. Laurentius dixit, q vbi factum reprobatur à iure, ille idem qui fecit potest venire contra factum suum, nisi in pœnam ei interdicatur, vt hic. in verecundiã epi hoc fit, qui scienter talibus contulit beneficia. vbi autem factũ non tenet ex alia causa, puta in re cõi. ibi qui concessit non potest venire contra: vt in l. per fundum. quia quod suum proprium erat concessit. Cap. illud veniens. loquitur dispensatiue, & illud soluitur ibi. Cap. monemus. intelligitur postquã iam depositus est alienator: ne fit contra. c. illud quod quis commisit.

¶ Glo. seq. quærit, & soluit.

f ¶ *Spoliandos.*] Sed quis conferet illa beneficia post spoliationem? Credo q conferri debeant secundum dist. illius c. j. de cle. cum in cunctis. in fin. & c. nihil est. vt si canonici consenserunt episcopo, per archiepiscopum conferantur. si non consenserunt per capitulũ conferantur: & hoc in illis beneficiis, in quibus deuoluitur potestas à capitulo ad episcopum, & econuerso: in aliis per archiepiscopum, per quem isti remouentur.

Cum olim.] Cõis diuisio Secunda: ibi, *Nos igitur.* Abb. Siculus.

Casus. Vacante Anglorien. ecclesia, canonici eiusdem cantorem Tricaricen. in epm elegerunt: archiepiscopus Archerontinus electionem illius examinans & personam, inuenit q pater eius sacerdos & Græcus fuit, & iuxta morem Græcorũ in minoribus ordinibus constitutus vxorem duxit, & ex illa in sacerdotem suscepit eundem: dubitauit archiepiscopus, vtrum electionem illam deberet confirmare? Consultus Papa rem considerans, q orientalis ecclesia non admisit votum continentiæ, immo in minoribus ordinibus contrahere possunt, & in superioribus matrimonio vti contracto: mandat q si aliud non obsistat, illum confirmet, nisi consuetudo regionis repugnet pro eo q inter Latinos Græci huiusmodi conuersantur. Not. q occidentales clerici tenentur ex voto ad continentiam, licet quidam dicant q ex constitutione ecclesiæ tantum. Item Græci possunt contrahere in minoribus ordinibus constituti, & in superioribus vti matrimonio. Item consuetudo regionis eum facit ineligibilem, qui aliàs est eligibilis.

g ¶ *In minoribus.*] vt 32. dist. si quis eorum.

¶ Glo. seq. arg. quod clerici occidentales, &c. & ponit duas opiniones, & suam solutionem.

h ¶ *Votum continentiæ.*] 31. dist. Nicena. & c. quoniam. & c. aliter. Et sic est arg. ex hoc, q occidentales clerici ex voto ad continentiam tenentur, quod quidam negant dicentes, q tantum ex constitutione ecclesiæ hoc fit. arg. 84. dist. cum in præterito. vnde dicunt, q Papa potest dispensare, vt aliquis contraheret in sacro ordine, etiam si concederetur quòd contra votum dispensare non posset. Vin. dixit, q vbi clericus in ordinũ promotiõe exprimit votũ, tenetur ad id: & si Papa dispensaret in hoc, contra votum dispensaret. Si vero non exprimit, si promouendus est iurisperitus eodẽ modo teneretur. Si vero est iuris inscius, non tenetur ex voto, sed ex constitutione. Et si Papa dispensat cum tali, non intelligitur dispensare contra votum, sed contra constitutionem ecclesiæ. tamen non dispensat q aliquis in sacro ordine contrahat. Illud verum est, q ex constitutione ecclesiæ introductum est, vt qui ad sacros ordines vult promoueri, prius continẽtiam debeat profiteri expresse. 28. dist. c. nullum. aut etiam tacite. vt e. dist. diaconi. arg. Eo enim ipso quod quis promouetur ad sacrum ordinem, tacite intelligitur vouere continentiam, & si nulla fiat mentio de voto continentiæ.

i ¶ *Repugnet.*] Sic ergo consuetudo facit aliquem ineligibilem, qui aliàs eligibilis est. sic & qui legitimus est ad matrimonium contrahendum, per consuetudinem fit illegitimus. j. de cogna. spiri. c. super eo. & 32. dist. placuit. & sic consuetudo arctat & amplat iurisdictionem. supra de offic. deleg. quod translationem. ff. quod vi aut clam. l. 3. §. non tantum. Et sic consuetudo in electione præcipue consideratur. supra de cau. pos. cum ecclesia &c. supra de consue. cum dilectus. & 24. quæstio. 1. pudenda. arg. ff. de decu. l. non tantum. argu. contra, supra de consue. cum venerabilis. Ioan. And.

Ioannes.] Primo ponitur quæstio. Secundo Papæ diffinitio: ibi, *Quoniam igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam nomine Ioannes in acolythatus ordine constitutus contraxit matrimonium cum quadam muliere dimissa tonsura: episcopus loci compellebat eum tonsuram clericalem portare, propter quod vxor eius scandalizabatur, de consuetudine tamen loci clerici non compellebantur inuiti portare coronam: vnde iste Ioannes conquestus est domino Papæ super hoc: scribit Papa episcopo dicens, quòd idem clericus etiam tonsuratus non potest priuilegio clericali gaudere: vnde mandat, quatenus dictum Ioannem super tonsuratione huiusmodi non molestet, dummodo nullum beneficium ecclesiasticum recipiat, ratione cuius debeat portare tonsuram: quia huiusmodi tonsura redundaret in opprobrium ordinis clericalis, cum ipsum oporteat negotiis secularibus immiscere. Nota quòd clericus coniugatus etiam tonsuratus non gaudet priuilegio clericali. Item clerici coniugati non debent compelli ad portandum tonsuram clericalem in scandalum vxorum, dummodo beneficium ecclesiasticum non percipiant.

¶ Glossa sequens obiicit, & soluit distinguendo duplex priuilegium.

a ¶ Non

a ¶ *Non potest.*] Arg. contra, quòd clericus etiã non tonsuratus gaudet priuilegio clericali vsque ad trinam admonitionem. j. de sent. excom. si vero aliquis. & c. in audientia. & c. contingit. immo nec posset renunciare: vt c. contingit. & š. de foro compe. si diligenti. ergo multofortius tonsuratus retinet priuilegium, & clericus vxoratus tenetur portare coronam. š. de vi. & hone. cle. c. clericus. De quo ergo priuilegio intelligitur? Dicas q̃ nõ loquitur de illo priuilegio 17. q. 4. si qs suadente. q a clericus tonsuratus volens vti priuilegio clericali, etiam vxoratus habens intẽtionem redeundi ad clericatum illi priuilegio non potest renunciare [1], præcipue si recipiat beneficium ecclesiasticum: vt patet per iura pdicta: & talis tenetur portare tonsuram. š. de vi. & hone. cle. clericus. cum clericus etiã depositus teneatur viuere secundum regulam ecclesiasticam. 81. dist. dictũ. Vbi clericus coniugatus nullũ percipit beneficium ecclesiasticum, & qui nullam spẽ habet redeũdi ad clericatum, nullo priuilegio clericali gaudere debet, nec est compellendus aliquid de clerico ostendere: vt ille q contrahit cum vidua. 84. distin. quisquis [2]. vnde ille non erat compellendus ad tonsuram, cum nullum beneficium ecclesiasticum habuit. j. eo. c. vlt. Quod ergo dicit [3] etiã tonsuratus priuilegio nõ potest clericali gaudere, intellige de priuilegio qd clerici habent, ne vexentur aliquibus exactionibus in persona, vel rebus proprijs. & C. de episco. & cleri. l. 2. hoc priuilegiũ perdit clericus post trinam admonitionem. š. de vi. & hone. cle. c. vlt. j. eodem. ex parte. ergo multo fortius coniugatus & tonsuratus, qui exercet negotia secularia, isto priuilegio gaudere non potest, sicut iste de quo loquitur decre. Priuilegiũ clericorũ in multis ꝯsistit, & licet in vno amittatur, in alio adhuc retinetur.

Additio. Vide c. 1. eo. tit. [lib. 6.] qd est singulare ꝑ materia ista.

b ¶ *Beneficium ecclesiasticum.*] Clericus [3] coniugatus ex dispensatione Papæ potest beneficium habere. Vel secundum Host. intelligitur de clerico coniugato habente stipendium ab ecclesia, non tamen in titulum: nam si consuetudo est, tonsuram ferre debet.

quanquam iam dudum vxorem legitimam duxerit, pro eo quòd prius in acolythũ fuerat ordinatus, compellere niteris, vt tonsuram deferat clericalẽ, ex qua inter ipsum & vxorem suam posset scandalum generari: cum de consuetudine terræ tuæ clerici vxorati non cogantur inuiti portare tonsuram. ¶ Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest[a] priuilegio clericali gaudere: Mandamus, quatenus ipsum super tonsuratione huiusmodi non molestes: dummodo nullum percipiat beneficium ecclesiasticum[b], cuius ratione teneatur clericalem deferre tonsuram: quia cum eum oporteat secularibus negotijs immisceri, tonsura ipsius secularia exercentis, videretur profectò in ministerij nostri vituperium redundare.

¶ Idem.

¶ *Vxorati non admittuntur ad ecclesiasticas dignitates, & coguntur dimittere quas habent.*

CAP. VIII.

CVm † decorem: & infra. ¶ Eos qui sunt publice vxorati, non admittatis[c] de cætero ad ecclesiasticas dignitates: dimissis[d] ab eis quas nõ possunt sine prauo exemplo, & graui scandalo[e] retinere.

¶ Hono. iij. H. quondam reginæ Anglorum.

¶ *Clerici coniugati in rebus suis non gaudent priuilegio clericali.*

CAP. IX.

EX† parte tua fuit propositum, quòd nõnulli litterati terræ tuæ (habitu & tonsura clericali relictis †) publice ducunt vxores: & infra. ¶ Vt tamen consuetis iustitijs[f], & debitis obsequijs[g] te defraudent, tonsuram resumunt † abiectã: & infra. Quidam etiam accepta prima tonsura similiter cõtrahunt, & eandem tonsuram deferunt, vt eodem † prætextu excusari valeant à prædictis: & infra. ¶ Cum igitur reddenda sint quę sunt Cæsaris Cæsari, & quæ[h] sunt Dei Deo: æquanimiter duximus tolerandum, si † à talibus[i] iustitias debitas velut ab alijs vxoratis exigas, & seruitia consueta.

¶ Idem

¶ *Si clericus in minoribus militet, non est cogendus deferre tonsuram, vel habitum clericalem.*

CAP. X.

VT † consultationi tuæ breuiter satisfiat, Respondemus, quod R. miles tuæ diœcesis, qui olim in minori esset constitutus[k] ætate tonsuram tantum & coronam clericalem assumpsit, non est cogendus[l] deferre habitum clericalem.

TITVLVS IIII.

De clericis non residentibus † in ecclesia † vel præbenda.

¶ Ex concilio Sardicensi. †.

¶ *Episcopo non licet sine licentia Papæ transire ad alium episcopatum, ipsum acceptando: aliàs priuatur habito & ambito, & hoc intendit cum glossa.*

CVm *decorem.*] Casvs. Dicitur hic q̃ clerici vxorati non debent admitti ad ecclesiasticas dignitates, & si quas habent, illas amittant: quia sine scandalo & malo exemplo eas retinere non possunt. Nota q̃ clerici vxorati non debent admitti ad ecclesiasticas dignitates, & habitas amittere debent.

c ¶ *Non admittatis.*] sic š. eo. c. sane.

d ¶ *Dimissis.*] quia coniugati simplicia beneficia possidere nõ possunt, & ideo eis sunt priuandi. š. eo. c. 1. & c. diuersis. & c. quod ad te. & c. sane. Bern.

e ¶ *Scandalo.*] Ob hoc solum quandoque repellitur quis à beneficio. j. de præb. cum teneamur, quia nihil cum scandalo faciendũ est. š. de præscri. nihil prodest. š. de temp. ordi. ad aures.

EX *parte.*] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Cum igitur.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam litterati de terra & regione Anglorum, habitu & tonsura dimissis ducunt vxores: tamen ad hoc vt declinent iurisdictionem reginæ, & eam defraudent debitis obsequijs, tonsuram resumunt. Insuper quidam alij prima tonsura recepta similiter contrahunt, & eam deferunt, vt excusari valeant à prædictis: significauit hoc regina domino Papæ, & ipse respondet, cum ergo reddenda sint Cæsari q̃ sunt Cæsaris, & Deo q̃ sunt Dei: patienter sustinebit si à talibus clericis iustitias suas exegerit, sicut ab alijs coniugatis. Nota quòd cuilibet ius suum seruandũ est. Item clerici vxorati amittunt priuilegium clericale.

f ¶ *Consuetis iustitijs.*] Prętextu huiusmodi clericatus declinant subire iudicium reginę, nec volunt ibi respondere alicui conquerenti.

g ¶ *Obsequijs.*] id est angarijs & perangarijs, à quibus clerici debent esse immunes. j. de immu. ecc. non minus. & C. de epi. & cler. l. 2. & 16. q. 1. §. nouarum.

h ¶ *Quæ sunt Dei Deo.*] verba ista sunt 23. q. 8. c. conuenior. in fi. & c. seq. vnde ecclesia de agris suis tributũ soluit Imperatori. 11. q. 1. si tributum. & c. magnum. & 23. q. vlti. tributum. & c. conuenior.

Additio. Vnde versus. *Reddite (Christus ait) ea quæ sunt Cæsaris illi: Reddat quisque Deo, quæ legit esse Dei.*

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remouet.*

i ¶ *A talibus.*] & sic patet quòd clericus coniugatus & tonsuratus non gaudet priuilegio clericali: vt š. eo. Ioannes. De hac materia dic vt ibi [4], immo & clerici non coniugati perdunt hoc priuilegium post trinam admonitionem, dum se immiscẽt negotijs secularibus: vt š. de vi. & ho. cle. c. vlt. Item argu. contra de sent. excommunic. contingit. Solue vt ibi.

VT *consultationi.*] Casvs. Quidam constitutus in minori ætate, tõsuram & coronam clericalem accepit, postea factus fuit miles: quærebatur an deberet compelli portare habitum clericalem? Et respõdet quòd non debet compelli. Nota quòd si tonsuratus ad militiam se transfert, non est compellendus deferre tonsurã.

¶ *Glo. seq. ponit opinionem quam reprobat.*

k ¶ *Constitutus.*] Ob hoc sumunt quidam arg. quòd propter minorem ætatem excusetur ne portet coronam. sed hoc non est verum. vnde dicas maxime. vt š. eo. Ioannes. vbi de hoc.

l ¶ *Non est cogendus.*] Quia licitum est ei renunciare huic priuilegio clericali, cum nullum recipiat beneficium ecclesiasticum, vt dicit decre. Ioannes.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBVS, &c.

¶ *Quia clerici non solum inhoneste viuunt sectando mulierum consortia, sed etiam in beneficijs eorum non residendo, & fructus eorum capiendo, merito subijcitur hæc rubrica. Abb.*

De hac materia tractatur. 7. q. 1. per totum. & principaliter. c. quia frater. §. ambitionis.

Mat. 22. Mar. 12. Luc. 23.

¶ Alias ita: vt à talibus &c. sed in antiquis legitur vt est impressum.

¶ Vide notas nostras in hac decretalem.

¶ De materia huius tituli vide quid nouissime cauerit concil. Triden. sess. 6. de refor. c. 1. & 2. & sess. 23. de refor. cap. 1.

¶ Alias lege: ecclesia præbenda.

¶ Concilii Sardicensis cap. 1. Burchard. lib. 1. decret. c. 79. Iuo par. 5. c. 181. huc spectat canõ Apostolorum. 14. vbi vide Theodorũ Balsamonẽ. sed lege notas huius capitis.

Non

N On liceat episcopo.] Primo ponitur dictum. Secundo ratio: ibi, Manifesta. Tertio rationis ratio: ibi, Cum nullus. Abbas.

Casus. Statuit concilium Sardicense, quòd nullus episcopus transeat ad aliã ciuitatẽ de sua ciuitate: cum causa quare hoc fiat, videatur manifesta, scilicet ambitio: quia nullus repertus, qui de maiori ciuitate trãsire velit ad minorem. Nota hic dubia in peiorem partem interpretari. Is qui crescit, de minori ad maius crescere debet.

CAP. I.

N On liceat episcopo de ciuitate sua transire[a] ad aliam: Manifesta est enim causa[b], pro qua facere hoc attentat: Cum nullus sit inuentus episcopus, qui ad minorem[c] de maiori ciuitate transiret.

Leo tertius.

Deponitur Cardinalis, qui in suo titulo non residet. h. d. Et est iste textus multum notabilis.

CAP. II.

E X† gestis: & infra. In synodo Anastasius presbyter Cardinalis tituli beati Marcelli, ab omnibus[d] canonice est depositus[e]: Eo quòd parochiã suam per annos quinque, contra canonum instituta† deseruit: & in alienis vsque hodie demoratur.

Ex concilio Lateran. †

Uni plures dignitates vel ecclesiæ cõferri non debent, & ecclesia est conferenda illi qui residere & regere valeat per seipsum: aliàs perdit ecclesiam, & donans conferendi potestate priuatur.

CAP. III.

Q Via nõnulli modum auaritiæ non imponentes, dignitates[f] diuersas ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales, contra sacrorum canonum instituta[g] nituntur accipere, vt cum vnum officium vix[h] implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorũ: ne id† decætero fiat districtius inhibemus. Cum igitur ecclesia vel ecclesiasticum ministerium† committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam eius per seipsam[i] valeat exercere. Quod si aliter actum fuerit: & qui receperit, quod cõtra sacros canones accepit†, amittat. & qui dederit, largiendi potestate priuetur[k].

Alexan. iij. Eboracen. archiepiscopo.

Præsentatus ad ecclesiam non confirmatus, si apparet quòd nolit residere, non debet institui per superiorem: confirmatus autem & ex non iusta causa non residens, priuatur appellatione remota.

CAP. IIII.

R Elatum† est nobis, quòd cum in Lateranen. concilio[l] statutum sit, vt personæ tali ecclesia vel beneficium ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam eius per se valeat exercere, nonnulli ad ecclesias præsentati hoc se posse affirmant, sed efficere contradicunt[m]: & infra. Cum igitur verba accipienda sint cum effectu[n]: tales si† præ-

a Transire.] Sine licentia domini Papæ, vt 7. q. 1. si quis. aliàs perderet habitam & ambitam. i. de transla. inter corporalia. & c. quanto. nec alij inferiores sine licentia sui episcopi. i. de renuntiatione, admonet.

b Manifesta est enim causa.] scilicet ambitio maioris dignitatis. Et est hic arg. dubia in peiorem partem esse interpretanda. i. de elect. c. 2. Argu. contra. j. de reg. iur. estote. & ff. de reb. dub. quotiens a.

Additio. Sed illud est propter talem præsumptionem.

c Ad minorem.] Nec tamen illud est faciendum: quia qui crescit de minori ad maius crescere debet. 93. dist. legimus. in fi. & i. de trãslatio. c. 1. & 79. dist. c. gesta. arg. facilius enim dispensatur, vt quis trãseat ad maiorem quàm ad parem, vel ad minorem, propter maiorem vtilitatem. i. de translatio. licet. Bernardus.

E X gestis.] Primo narrat depositionem Cardinalis. Secundo eius causam: ibi, Eo quod. Abbas.

Casus. Quidam presbyter Cardinalis tituli sancti Marcelli, per quinque annos deseruit parochiam suam contra canones: & quia admonitus redire noluit, in synodo priuatus fuit dignitate sua. Nota quòd prælatus non debet ecclesiam suam derelinquere; quod qui fecerit, priuari debet per sententiam.

d Ab omnibus.] id est, omnibus approbantibus suam depositionem. quoniam solus Papa ipsum deposuit.

e Depositus.] id est, à dignitate sua remotus, eo primo monito legitime vt rediret. j. eo. c. inter quatuor. & c. vlti. & aliàs nõ debet priuari quantumcunque vagabundus discurrat. j. eo. ex tuæ.

Q Via nonnulli.] Tria facit. Primo ponit vitium. Secũdo adhibet remedium: ibi, Cum igitur. Tertio imponit pœnam: ibi, Quod si. Abbas Siculus.

Casus. Quidam cupiditate ducti diuersas dignitates, & plures parochiales ecclesias contra canones recipiunt, quibus deseruire non possunt, cum etiam vni ecclesiæ vix sufficere possunt: statuit Lateranen. concilium, quòd istud decætero non fiat: sed cum beneficium ecclesiasticum committi debuerit, tali committatur personæ, quæ residere in loco possit, & per seipsum officium suum exercere: & qui contra hoc fecerit, quod accepit amittat: & ille qui dedit, conferendi potestate illa vice priuetur. Nota quòd nullus potest habere plures dignitates, vel plures parochiales ecclesias. Item per seipsum debet quis residere, & non per vicarium. Item qui indigno confert beneficium, debet priuari potestate conferendi beneficium illud, & vt indignus debet remoueri.

Glos. seq. ponit quinque modos, quibus accipitur dignitas.

f Dignitates.] Dignitas dicitur quandoque quædam prærogatiua in ecclesia, quæ alio nomine personatus appellatur: vt hic, & i. de rescr. ad aures. & j. de pb. de multa. quãq; enim accipit pro seculari prærogatiua 23. q. 5. administratores. & 43. dist. c. 1. Interdũ pro potestate accipitur. ff. de of. quæsto. l. vnica. in prin. Interdũ pro ordine. 4. dist. denique. Quandoque pro conditione accipitur. vestire enim debet fructuarius seruos secundum dignitatem eorum, id est, cõditionem. ff. de vsufruc. & quemadmodum q. vtatur. sed & si quid. §. 1. De pœna istorum qui retinent plures dignitates, habes j. de præben. de multa. & i. de electione, dudu 2. & j. eo. conquerente. Vin.

g Instituta.] vt 21. q. 1. per totum. & 10. q. 3. vnio. & 16. q. vlti. per laicos. & 89. dist. singula. & i. de ætate & qualitate. cum se. & j. eod. conquerente.

h Vix.] 16. q. 1. presbyteros. & C. de assesso. l. nemo.

i Per seipsam.] Hoc quidem ius commune est, vt in ea ecclesia in qua intitulatus est, debeat deseruisse. 21. q. 2. c. 1. & 70. dist. sanctorum. & 71. dist. cap. clericos. & 91. dist. Eleutherius. Quandoque tamen in casu potest quis seruire per vicarium: vt cum parochialis ecclesia annexa est dignitati vel præbendæ. j. de præbendis. extirpandæ. §. qui vero. & c. ex parte. Sunt autem quædam quæ per alios fieri non possunt de iure, vt officium in ecclesia, nisi in casibus vt dixi: vt hic patet. ff. de solutionibus. inter artifices. & i. de officio delegati, quoniã apostolica. §. a. arg. 2. q. 3. c. si quem. §. nouimus. Quædam vero sunt, quæ p alios fieri possunt. C. de caduc. tol. l. vnica. §. sin autem.

k Priuetur.] j. de præben. de multa. & i. de electio. cum in cunctis. & ibi augetur pœna, & dic, priuetur ex vice. Ber.

R Elatum.] Primo ponitur excessus. Secundo prouisio: ibi, Cum igitur. Abbas.

Casus. Dictum est in prædicto concilio, quòd ecclesia vel beneficium ecclesiasticum tali personæ debet committi, quæ per se curam ipsius valeat exercere: sed quidam affirmant se hoc facere velle, sed illud efficere contradicunt: peruenit hoc ad Papam: vnde mandat Papa archiepiscopo Eboracen. quòd cum verba cum effectu sint accipienda, si tales præsentati fuerint, ipsos non admittat, & qui recepti sunt remoueantur, nisi de licentia suorum prælatorum fuerint absentes, puta studio literarum, vel alia honesta causa: & si cõtra hoc appellauerint, eorum appellatio non valebit. Nota quòd ex promissione sua quis obligatur. Item verba cum effectu sunt accipienda. Item non debet quis se absentare ab ecclesia sua sine licentia sui prælati, quantumcunque causam habeat honestam. Item si aliquis appellet ne faciat residentiam, nõ valet appellatio; sed hoc intellige de eo qui promisit residentiam.

l Lateranen. concilio.] s. cap. proxi.

m Contradicunt.] ipso facto, recedendo scilicet.

n Cum effectu.] Nota quòd verba cum effectu sunt accipienda. de pœn. distin. 1. cap. hæc autem verba. & ff. ne quis eum qui in ius voca. est. l. si per alium. §. docere. ff. quod quisque iu. l. 1. §. hoc autem. C. communia de le. l. 2. & 17. quæst. 4. si quis suadente. & 23. distinctio. psalmista. & 16. q. 1. in canonibus. versic. custodes chartarum, & c. 9. q. 2. institutis. ex quo enim intitulati sunt, debent ibi perpetuo permanere. 70. distin. sanctorum. & 71. dist. c. clericos. & 21. q. 1. c. 1.

a Amo.

sentati fuerint, non debent admitti, & admissi poterũt amoueri [a]: nisi forte de licẽtia suorum prælatorum [b], vel studio litterarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium [c], si contra huiusmodi intentionem decreti [d] fuerit interiectum †.

¶ Idem.

CAP. V.

FRaternitati † tuæ: & infra. ¶ Præterea clericum alterius diœcesis, absque commendatitiis [e] litteris sui episcopi, nõ debes recipere: nisi pro eo receperis ab Apostolica † sede mandatum.

¶ Idem.

¶ Qui non residet in beneficio etiam modicæ æstimationis, illo priuatur.

CAP. VI.

COnquerente † nobis R. presbytero accepimus, ꝙ G. clericus ab eo pro quo ecclesia sua, de qua vitæ [f] necessaria [g] vix potest percipere [h], annuatim viginti solidos extorquere conatur, asserens beneficium illud in eadem ecclesia sibi fuisse collatum: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi cõstiterit, quòd dictus G. habeat ecclesiastica beneficia sibi sufficientia [i]: vel quòd eidem ecclesiæ non deseruiat [k], sibi super præscripto beneficio silentiũ, sublato † impedimento appellationis, imponas.

¶ Idem.

¶ Qui est in seruitio episcopi, percipit fructus beneficij tamquam residens, præter distributiones quotidianas. Ab.

CAP. VII.

DEcætero †: & infra. ¶ Statuimus ne canonicis, donec in seruitio [l] tuo fuerit, quicquam subtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur: Nisi, forte sint victualia [m], quæ non cõsueuerunt absentibus exhiberi.

¶ Celestinus iij. †

¶ Priuandus est prælatus vel clericus non residens, qui citatus non reuertitur in termino sibi præfixo, nisi habeat iustum impedimentum. h. d. cum duobus sequentibus.

CAP. VIII.

EX † parte vestra nostro fuit Apostolatui reseratum, ꝙ ecclesiæ vestræ decanus, qui in partibus Gallicanis sibi potius habitationem elegit, iam † per decem annorum [n] spatium ecclesia vestra, ipsius præsentiam habere nequiuit. ¶ Quia igitur nolumus, vt eadem ecclesia decani officio [o] defraudetur: Mandamus, quatenus scribatis ei-

a ¶ *Amoueri.*] j. de præbend. quia intantum. & c. cum non ignores. præmissa tamen admonitione. j. eod. inter. & c. vltimo, & capitulo, ex tuæ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Prælatorum.*] Clericus enim sine licentia sui prælati abesse nõ debet, etiam ex iusta causa, siue causa studiorum, vt hic patet: siue aliis iustis causis, puta causa peregrinatiõis. de consec. dist. 5. non oportet. vel pro negotiis suis. 7. q. 1. præsentium. ergo multo minus abesse debet ex non iusta causa.

c ¶ *Diffugium.*] Argu. s. ĩ. de appellatio. peruenit 2. Sol. hic loquitur de eo qui habet curam animarum, & qui expresse pmisit residere: ibi de simplici beneficio. & de eo qui expresse non promiserat residere: ibi tantum pendẽte appellatione per alium deseruitur in ecclesia de beneficio illius.

d ¶ *Decreti.*] De hoc not. s. eo. c. proxi. Ber.

F*raternitati.*] CASVS. Dicitur ꝙ clerici alterius diœcesis, non recipiantur sine litteris commẽdatitiis suorum episcoporum, nisi super hoc Apostolicum habeatur mãdatum. Not. ꝙ creditur litteris episcoporum.

e ¶ *Commendatitiis.*] Literæ commendatitiæ siue dimissoriæ dicuntur, quibus dimittitur & absoluitur à potestate sui epi, in quibus perhibet testimoniũ de vita & ordinibus illius. De istis litteris satis habes 71. dist. c. primatus. & c. extraneo. & duobus capitulis sequẽti. & sine istis litteris eps non debet recipere clericum alterius episcopi, vt ibi dr, nec ordinare, nec retinere: vt 72. dist. per totum. & clericus sine licentia sui epi ecclesiã suã dimittere nõ debet. s. de renun. admonet. Item dicuntur dimissoriæ, quæ dantur appellantibus, quæ vulgo apostoli dicuntur. ff. de verb. significatione. dimissoriæ.

C*onquerente.*] Primo ponitur impetrantis querela. Secundo cõmissionis forma: ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam presbyter R. conquestus est dño Papæ, ꝙ G. clericus requirebat ab ipso xx. solidos annuatim pro ecclesia sua, de qua idem presbyter vix necessaria percipere poterat: dicẽs, beneficium in eadem ecclesia sibi fuisse collatum, cum alia beneficia sibi sufficientia obtineret, nec eidem ecclesiæ deseruiret: mandat Papa, si constiterit ꝙ dictus clericus habeat alia beneficia sufficientia, vel ꝙ ipsi ecclesiæ non deseruiat, dicto G. super beneficio ipso silentium imponatur. Not. ꝙ qui beneficium sufficiens habet, super alio nõ est audiendus. Itẽ si nõ deseruiat, nihil percipere debet.

f ¶ *Vitæ.*] Verbo victus, vestis etiam continetur. ff. de verborum significatione. verbo, victus.

g ¶ *Necessaria.*] Vnde potius fuit sibi subueniendum. arg. j. de censibus. licet. & C. noua vecti. l. 5. & 10. q. 3. vnio.

h ¶ *Percipere.*] Ad hanc non se refert Papa in sequentibus, & hoc ideo quia tempore collationis potest illud opponi, non postea. 8. q. 2. dilectissimi. ex quo consentit in eum, licet paupertate laboret, non potest dissentire. 91. dist. clericus. Vin.

i ¶ *Sufficientia.*] In hac sufficientia considerãtur plura: nobilitas, scientia; quia tales personæ maioribus redditibus sunt honorandæ j. iii. proxi. de multa. in fi. Dignitas consideranda est. ff. de vsufru. sed & si quid. §. 1. ita ꝙ possit sufficere sibi & suis, & hospitalitatẽ seruare, & iura episcopalia soluere. j. titu. proxi. de monachis.

K ¶ *Deseruiat.*] quodcunque istorum constiterit, sufficit ad repulsionem ipsius. arg. s. de rescri. inter cætera. & sic patet, ꝙ clericus residentiam facere debet in ecclesia sua: aliàs potest ea de iure cõi priuari. s. de ap. peruenit 2. & j. eod. inter. & c. vlti. & præcipue cũ habet in ecclesia aliquam dignitatem. j. eo. ex parte. nec in absentia aliquid percipere debet. j. c. proxi. argu. nisi consuetudo in contrarium se habeat. j. ĩ. de consti. cum omnes. & j. eod. ad audientiã. arg. quia ibi ius commune fuit iuramento firmatum. Et est arg. ꝙ de iure communi nullus potest habere plura beneficia, quorum alterum sufficiat. j. titul. proxi. cum teneamur. & s. de rescrip. cum adeo.

D*Ecætero.*] Ponit dictum, à quo excipit: ibi, *Nisi.* Et hoc dicit. Qui est in seruitio prælati, fingitur residere. Abba.

CASVS. Quidam episcopus quandoque ducebat secum aliquos de canonicis ecclesiæ suæ; alij subtrahebant illis, qui cum episcopo erãt, quod cõsueuerant percipere de communitate: statuit Papa, ne canonicis illis, qui in seruitio episcopi fuerint, aliqd subtrahi debeat vel auferri: nisi forte sint victualia, quæ absentibus dari non consueuerunt. Not. ꝙ dum quis est in seruitio episcopi, pro præsente & deseruiente debet haberi: & sic ecclesiæ deseruire intelligitur.

l ¶ *In seruitio.*] Not. ꝙ qui est in seruitio epi pro præsente reputatur quo ad perceptionem beneficii, & ecclesiæ seruire intelligitur. arg. 7. q. 1. scire. & 16. q. 1. similiter. & 12. q. 2. hæc huius placiti. & j. eodẽ. ad audientiam. argu. ff. de excu. tuto. iurisperitos. & C. de excus. tuto. l. vlt. & qui est in seruitio Papæ, pro præsente habetur. j. eodem. cum dilectus.

m ¶ *Victualia.*] Huiusmodi victualia siue distributiones non dantur studentibus in Theologia. j. de præben. licet.

E*x parte.*] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Quia ergo.* Abbas Siculus.

CASVS. Decanus cuiusdam ecclesiæ transtulit se ad partes Gallicanas. & ibi per x. annos. moram fecit, ita ꝙ non fuit reuersus ad ecclesiam suam: capitulum ipsius ecclesiæ significauit hoc dño Papæ: Rñdet Papa, ꝙ nõ vult ꝙ ipsa ecclesia decani officio defraudetur: mandat capitulo, vt scribant ei, ꝙ ad suam ecclesiam reuertatur, & ibi exerceat officium decani: ꝙ si venire noluerit ad terminum sibi datum, dat eis licentiam decanum alium eligendi. Not. ꝙ licet aliquis longo tempore absens fuerit ab ecclesia sua, semper tñ citandus est vt redeat, antequam ipse beneficio suo priuetur.

n ¶ *Per decem annorum.*] Et ita vr ecclesiã habere pro derelicto. per minus spatiũ priuari potuit. s. eo. c. 2. & 7. q. 1. præsentiũ. tñ primo debet moneri vt redeat. j. eo. c. proxi. & c. inter. & c. vlt. aliàs nõ debet priuari iure suo non citatus, non conuictus vel confessus, vel p contumaciã absens. s. de maio. & obed. c. inter quatuor. immo & si esset vagabundus, primo ad ecclesiam suam citari debet. j. eod. ex tuæ. Et sic patet, ꝙ quantocunq; tempore aliquis sit absens ab ecclesia sua, semper est monendus, vt redeat. Tamẽ si alibi se intitulari permisit: secundum beneficium recipiendo ipso iure vr vacare primum: potestque priuari ipso iure quantum ad possessionẽ. j. de concess. præben. litteras. & c. cum nostris.

o ¶ *Officio.*] Qđ sit officiũ decani, ex cõsuetudine poti9 colligit. & sic decanus ad residẽtiã tenet; aliàs priuat decanatu, vt hic patet.

Ex tunc

† Vide l. fi. qua pœna. cum concor. ff. de verb. significat.

† Cap. 3. eo. tit. in 2. compilat. Et vide Abbatem in c. cum ill. dudum. infra de præben.

† Alias ita: Apostolica sede &c.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compila.

† Et hinc respectu dicti dicuntur commẽdatitiæ: ad hoc j. titu. 3. in Lateranen. in fi. dicuntur etiam formatæ, quia dantur sub certa forma vt patet 71. dist. per totum. vbi ponitur earum tenor. Si tñ officias amisit, poterit probare per alia. de ele. c. pete. tuæ. secundum Vin. Gof. & Ho. Ioh. And.

† Hic glos. ... non habens ve... ... eo ... [illegible]

† Aliàs, sublato appellationis obstaculo.

† De hoc diffiniuit concilium Trident. sess. 6. de reformat. c. 2. & sessio. 24. de refor. cap. 1.

† Cap. 4. eo. tit. de praebend. in 1. compilat.

† Clemens

† Cap. 8. eo. tit. in 2. compilat. Et vide secundũ in c. 2. supra de rescrip. & Oldradum cõs. 123. incip. attento li domini Arnoldi.

† Aliàs iterũ iam per decem annos.

† Nisi licentiatus fuisset ad certũ tempus: quo casu si vltra illud tempus abfuerit, priuari potest: nisi iustam causã habeat. 7. q. 1. præsentium. vt sic dica. interpellet. j. de loca. c. potuit secundum Gosf. illud procederet, si in citatione licentiæ mon... fuisset redire in termino, vt etiam dixi vt hic non contestata. quoniam. §. porro. super glo. de hac io. An.

a ¶ *Ex tunc.*] id est, nisi redierit ad terminum sibi præfixum, extunc, id est, post terminum eligant.

b ¶ *Concedimus.*] Nisi iustam causam ostenderit, quare venire nō possit. j. eo. cap. inter. & cap. vlt.

menachi. Et hoc ideo est ne obedientia contemnatur: quia propter obedientiam etiam bonum debet intermitti. 11. q. 3. quid ergo.

g ¶ *Deserunt.*] Huiusmodi clerici, qui ita deserunt ecclesias suas, desertores appellantur in canone. 21. q. 2. placuit. & capi possunt ab his quorum consortiu declinare nituntur. arg. 18. q. 2. abbates.

Qualiter.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Discretioni.* Abb. Siculus.

Casus. Archieps Ragusinus ab ecclesia sua recessit, & per quadriennium expectatus & reuocatus etiam per litteras dñi Papæ, nec redire voluit: mandat Papa capitulo Ragusino, vt post mensem à receptione litterarum, aliam personam idoneam sibi eligant in pastorem, nisi forsitan reuersus sit. Not. q citādus & expectandus est quis, antequam priuetur ecclesia sua, & de gratia datur huic vnus mensis post primam citationē. Itē not. q nō eo ipso q clericus recedit ab ecclesia sua, habet ipsam pro derelicta, sed cum vocatus non redit.

c ¶ *Quadriennium.*] Immo vltra annum abesse non debet, nisi iussio imperialis eum detineat. in Authen. quomodo oporteat episcopos ad ordi. §. & illud etiam diffinimus. coll. 1. & in Authen. de san. epi. §. inter dicim⁹. collat. ix. tamen quamdiu non renunciat, clericus semper est; & licet vagetur, non habet ecclesiam pro derelicto, nisi 3hat contrariam negotiationem, vt si fiat miles, vel si contrahat matrimonium, vt š. de cle. coniu. c. 1. vel nisi admonitus non redierit, vt j. eo. tit. cap. proxi. & ca. vlt. & 7. q. 1. peruenit.

¶ *Glo. seq. notat tempus receptionis, et c. signat contrarium.*

...dem, quòd suum ibidem officiū vt decanus debeat exercere. Quòd si vocatus venire noluerit, eligendi alium qui præesse ecclesiæ vestræ valeat, & prodesse, vobis extunc a concedimus b liberam facultatem.

¶ Innocentius iij. capitulo Ragusino.

¶ *Summatum est in capitulo præcedenti.*

CAP. IX.

QValiter † archiepiscopus vester temeritate propria recessit ab ecclesia Ragusinensi, nec iam vltra quadriennium c expectatus redierit d, per litteras etiam vestras reuocatus: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus (nisi forsitan iam redierit) vos post mensem e à receptione præsentium, personam vobis idoneam in archiepiscopum eligatis.

¶ Idem Cōstantinopolitano patriarchæ.

¶ *Summa vt in capitulo, ex parte. supra eodem.*

CAP. X.

INter † quatuor animalia: & infra. ¶ De clericis qui ecclesias vel præbendas sibi concessas, sine iusta f & necessaria causa deserunt g, tuo præsertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum: quòd postquam cōgruo tempore h fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt eis iuste priuari i: dummodo non sint iusto impedimento k detenti.

¶ Idem archiepiscopo Panormitano. †

¶ *Si nescitur vbi sit clericus tribus publicis edictis citabitur in ecclesia sua: & si infra sex menses non reuertatur, priuabitur ecclesia sua. h. d. vsque ad ver. contra eos.*

CAP. XI.

EX † tuæ deuotionis †: & infra. ¶ In ecclesiis eorū, qui se fraudulenter absentāt †, nec ad ipsos valet citatio peruenire, trinæ citationis edictum facias publicari l: & si nec sic curauerint obedire, & vltra sex menses m suas deseruerint ecclesias, [iuxta † sanctiones canonicas] eis debent merito spoliari n.

¶ *Iste versiculus non summatur propter varietatem lecturarum, & quia secundum vnum intellectum non facit ad rubricam.*

¶ Contra eos etiam procedatur, vt ipsos o per suspensionis & excommunicationis sententiam, ad tuam obedientiam venire compellas. Quòd si nec sic eorum † malitia poterit emolliri, eos B. tituli sanctæ Susannæ presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis legatus à spiritualium p administratione

h ¶ *Congruo tempore.*] Hoc ad arbitrium episcopi refertur cōsideratis circunstantiis viarū, & distantiæ. š. de appellatio. cum sit Romana.

i ¶ *Iuste priuari.*] Nisi redierint in termino eis constituto post admonitionem. j. eo. c. vlt. & š. c. proxi. in fi. iusto impedimento cessante, vt dicit littera seq.

k ¶ *Impedimento.*] Quo probato, sunt restituendi. 7. q. 1. præsentium. & j. eo. tit. cap. vlt. Ber.

EX tua.] Duo sunt dicta. Secundum: ibi, *Contra.* Abbas.

Casus. Quidā prælati ecclesiarum, subditi archiepiscopi Panormitani absentarunt se ab ecclesiis suis, ita q citari nō poterant: quæsiuit archieps à Papa, qualiter cum illis esset agendū. Respondet Papa, q edictū trinæ citationis faciat proponi apud ecclesias ipsorum: & si non venerint, & vltra sex mēses ecclesias deseruerint, debent ecclesiis spoliari, sed prius procedatur 3 eos per sententias suspensionis & excōmunicationis, vt ad obedientiam ipsius archiepiscopi redeant: & si eorum malitia sic cōpesci non poterit, cardinalis Apostolicæ sedis legatus remoueat eos ab administratiōe suarum ecclesiarum, & ecclesiis illis de personis idoneis faciat prouideri: sed eos non deponat, vt cum eis, si expedierit, misericorditer agi possit. Not. q qui non apparet, apud domicilium suum debet citari trinis edictis: & antequam procedatur contra eum, debet expectari per sex menses. Itē arg. q cum deposito non sit dispensandum.

d ¶ *Redierit.*] Sufficit si reuersus fuerit tempore receptionis litterarū, vel vsq; ad mensem reuertatur post receptionem: quod est notabile, vt tempus receptionis consideretur. arg. š. de foro compet. licet. & š. de appel. super eo. & j. tit. proxi. dilectus 2. vbi de hoc. š. de rescrip. eam te. & j. de vsu. quia frustra. in litteris 3 vsurarios cōsideratur tempus subsequens, non tempus datæ. 1 Arg. contra. š. de rescrip. eam te. & capitu. constitutus.

Additio. Quod soluetur j. titu. proximo, dilectus.

e ¶ *Post mensem.*] Adhuc indulget ei vnum mensem post receptionem litterarum si non sit reuersus.

INter quatuor.] Primo ponitur dictū: Secūdo exceptio: ibi, *Dummodo.* Abbas.

Casus. Quidam clerici patriarchæ Constantinopolitani, sine licentia ipsius absentabant se ab ecclesiis suis, sine iusta & necessaria causa: quæsiuit patriarcha qualiter cum illis esset agendum? Respondet Papa, q expectet illos congruo tempore, secundum quod ei videbitur: & nisi redierint ad terminum eis præfixum, possunt priuari ecclesiis suis, dūmodo non sint iusto impedimento detenti. Not. q sine licentia sui prælati clerici ab ecclesiis suis se absentare non debent. Item clerici absentantes se citandi sunt, & expectandi congruo tempore antequam priuentur beneficiis suis. Item iusto impedimento detenti non debent suis beneficiis spoliari.

¶ *Glo. seq. dicit arg. à contrario cessare, & arg. quod bonum est.*

f ¶ *Sine iusta causa.*] Quod facere non debet, immo si iusta causa subsit, debet petere licentiam ab epo suo. š. eo. c. relatum. & de consec. dist. 5. non oportet. & sic non est arg. à 3rio sensu, s. vt iusta causa possint esse absentes sine licentia prælati. Vnde est argu. q bonum non est faciendum sine licentia prælati. š. eo. relatū. & 16. q. 1.

l ¶ *Publicari.*] Sic š. de dol. & contum. causam quæ. & cap. vltim. ff. de dam. infe. l. 4. §. prætor. ff. de libe. agno. l. 1. §. respon. nec ob. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. 1. §. item cū ex edicto. 2 quia ibi non solenniter positum est edictum.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit contra solutionem allegat dos iura.*

m ¶ *Sex menses.*] Arg. contra. š. eodem. c. 2. & cap. qualiter. & in Authen. de san. episco. §. interdicimus. collatio. ix. Arg. contra. sol. hoc tempus statutum ab homine interpellat. & loco admonitionis habetur. infra de loca. potuit. 10. q. 3. placuit. vnde in casu isto mora non purgatur. arg. 20. q. 2. puella. nisi iustum impedimentum ostēderit, quare venire non potuit, vt 7. q. 1. præsentium. & j. eod. c. vlt. Arg. contra. quod mora purgetur. 100. distin. quoniam. & arg. 88. distin. perlatum.

n ¶ *Spoliari.*] id est, suspendi iuxta canonicas sanctiones ab administratione temporalium, procedendo postea contra eos, prout sequitur in littera.

o ¶ *Vt ipsos.*] scilicet vagabundos prælatos, quia hic loquitur littera de prælatis tantum, ex eo q dicit; ab administratione remoueat, de quibus præsint ecclesijs. Qualiter sit procedendum contra istos & alios absentes, plene dictum est š. vtlit. non contesta. quoniam frequenter. §. porro.

p ¶ *A spiritualium.*] g Aliàs à spiritualium, aliàs ab episcopali, vel melius ab episcopatuum. & ita est in registro, vt dicit Innocentius.

a ¶ Remoueat.

a ¶ *Remoueat.*]Ex isto mandato speciali si sunt epi, aliis non posset legatus ex generali mandato. s. de offi. legat. quod translationẽ. quo ad alios prælatos potest ex generali mandato etiã sine non cõtesta. priuantur ecclesijs suis. s. vt lit. non contest. quoniam frequenter: secus si de crimine ageretur: vt no. s. de dolo & contum. veritatis. in notula magna. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit. Item arg. alleg. 3. iura, & duo alleg. in contrarium.*

b ¶ *Agi possit.*]Sed nũquid surrogati remouebunt? Nõ credo, sed dispensabitur cum eis, si necesse fuerit, vt in ordinibus toleretur. Arg. est hic quòd ille qui deposuit, non possit restituere. arg. de poen. dist. 6. placuit. in fi. & ff. de quæst. l. 1. in fin. & ff. de poe. diui fratres. Arg. 5. 21. q. 3. episcopus. 46. dist. c. clericus. Ber.

T*Va fraternitatis.*] Primo ponitur qõ. Secundo responsio: ibi, *Ad quod.* Abbas. Sicut. CASVS. Quidam clerici obtinuerunt indulgentiam, vt causa studendi beneficia sua perciperent in absentia sua, & sic accepta licentia à suo prælato transferunt se ad villas vel castella, in quibus modicum est studium, cum deberent venire Bonon. quærebatur vtrũ deberet habere beneficia sua in huiusmodi studio? Dicit Papa, q ea præfata indulgentia fructum habere non debere, cum fraus & dolus eis patrocinium nõ debeant impertiri. Nota q nomine studij de meliori vel saltem de bono intelligendum est. Item indulgentia intelligi debet, secundum q ille qui eam concessit intelligit. Item fraus & dolus nemini prodesse debet, sed obesse.

remoueat[a] † : & quibus præsunt ecclesijs, de personis idoneis faciat prouideri. Sed in eos degradationis sententiam non promulget, vt cum eis misericorditer (si expediat) facilius agi possit[b].

¶ Idem Altissiodorensi † episcopo.

¶ *Priuilegiatus vt absens in studio fructus præbendæ recipiat. Existens in villa vel castello, vbi nullum est, vel minus competẽs studiũ, priuilegio non vtitur.*

CAP. XII.

TVæ † fraternitatis discretio postulauit: & infra. ¶ Quæsiuisti præterea, vt cum interdum canonici, quibus studiorum gratia est indultum[c], vt in absentia sua fructus percipiant præbendarum suarum, accepta licentia se ad villas[d] transferũt vel castella, in quibus nullum est vel minus competens studiorum[e] exercitiũ: vtrum præbendarum suarum fructus sint talibus conferendi? ¶ Ad quod † breuiter respondemus, eis qui huiusmodi fraudem committunt[f], (cum fraus & dolus nemini debeat † patrocinium impertiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

¶ Honorius iij. præposito de Valerijs.

¶ *Qui iurauit in ecclesia residere, pro seruitijs ecclesiæ licite se absentat.*

CAP. XIII.

EX † parte tua fuit propositum, quòd tempore quo recepisti præposituram de Valerijs, præstitisti de facienda residentia iuramentum: & infra. ¶ Postulationi tuæ taliter respõdemus, quòd si te non absentãdo in fraudem, præposituræ tuæ iura fideliter prosequeris, cum ex hoc censeri debeas residens[g], periurium[h] non incurris.

¶ Idem capitulo Meten. †

¶ *Familiaris Papæ (non obstante constitutione contraria) præbendæ suæ fructus percipit in absentia.*

CAP. XIIII.

CVm † dilectus filius magister Otto: & infra. ¶ Mandamus, quatenus non obstante constitutione[i], quæ contra absentes canonicos inter vos dicitur emanasse, fructus[k] præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro seruitio commoranti: Cũ familiares[l] nostri, qui circa nos se obsequiales[m] exhibent vniuersis †, minori non debeãt prærogatiua gaudere, quàm vestrum singuli, quorũ negotia per ipsos sæpius promouentur.

¶ Idem Meldeñ. episcopo.

¶ *Duo canonici absentes cum episcopo seu in eius seruitio, fructus præbendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione ecclesiæ contraria nõ obstãte.*

g ¶ *Residens.*]Quãdoque censetur residẽs qui nõ est, vt hic, & j. c. proxi. sic ff. de capti. & postli. reu. l. retro dr. quãq; dr præsens, qui in hortis est. ff. de procur. psens. & qui est in eadẽ prouincia, pro psente reputatur. C. de præscr. long. temp. l. vlt. sic quãque fingitur monachus qui non est, arg. j. de regula. viduæ. & 27. dist. quod interrogasti.

¶ *Glos. seq. allegat duas concordantias, ponit tres casus finales, interserit argumentũ, nos assignat contrarium.*

h ¶ *Periurium.*] Vide qualiter benigne interpretatus iuramentũ, ne de periurio noteiur. si. s. de testib. cum tu. ita tamen q fraudulenter se non absentet: qa tunc periurium incurreret. si. j. de sent. excom. relatũ. & si esset in seruitio episcopi, periurium nõ incurrit. s. eo. decætero. qa pro præsente censetur, quia ecclesiæ tũc seruire intelligitur. 7. q. 2. scire. & idem esset si reuocaretur à Papa: qa eius auctoritas in iuramento illo intelligitur excepta. j. c. proxi. & s. de iureiur. venientes. & 9. q. 3. per principalem. Item habes hic argu. q iuramentum extẽditur ad ea de quibus dictum non fuit vel cogitatum. Arg. 3. s. de iureiu. c. pen. Itẽ q pro negotio pprio põt esse absens, nec incurrit periuriũ. s. de iureiu. petitio. & 1. q. 1. prohibentur: vbi milites propter iuramentũ accusare prohibentur: tñ nõ obstante iuramẽto causam suam vel suorũ psequi possunt. In hoc enim iuramento exceptũ intelligitur pprium factũ, quia in generali sermone persona loquẽtis intelligitur excepta. C. de solu. inquisitio. & ff. de cond. & demõ. qui hæred. §. Plantius. quia ordinata charitas à seipso incipit. 23. q. 5. si nõ licet. & de poe. dist. 3. qui vult.

c ¶ *Indultum.*] Ab epo suo. s. eo. relatum. Vel dic, indultũ à Papa.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & arg.*

d ¶ *Ad villas.*]In regijs enim ciuitatibus, & nõ in paruis villis siue in castris iura docenda sunt, vt in procemio digestorum. Arg. contra. 12. q. 2. gloria episcopi. & ff. de offi. præsi. sed licet.

e ¶ *Studiorũ.*]Licet* indeterminate dixerit studiũ, de meliori intelligendũ est. arg. s. de iure iu. quãto. Arg. 3. s. de elec. cũ nobis olim. j. de censib. ex parte. ff. de regu. iur. semper in stipulationibus. Item arg. q idẽ est esse minus cõpetens, & esse nullum. arg. s. de transla. inter corporalia. sic ff. de aucto. tut. l. 2. & ff. qui satisd. cog. quotiẽs. & ff. ad Velle. l. quamuis. §. si conuenerit. Sed sufficit si sit studium conueniens siue mediocre. ff. de ædil. edicto sciendum. §. illud. & l. si quid. § venditor.

f ¶ *Committunt.*]s. de fur. itaq; fullo. §. sed nemo. & ff. de arbi. ita demum. s. de rescri. sedes.

E*X parte.*]Communis diuisio. Secunda: ibi, *Postulationi.* Abbas. CASVS. Quidã electus fuit in ppositum de Valerijs, in receptione ipsius ppositure præstitit iuramentũ, q faceret residentiam in eadẽ: postmodũ vero quãq; absentabat se pro iuribus, & rationibus ipsius præposituræ prosequendis siue procurandis: dubitabat idem præpositus, vtrum per hmõi absentiã periurium incurrisset. consultus Papa rñdet eidem, q si non absentet se in fraudem dum ipse prosequitur iura ecclesiæ suæ, non debet dici absens, sed residens: & ita periurium non incurrit. Nota q qui absens est pro vtilitate ecclesiæ suæ, præsens reputatur, & iuramentum illud extenditur ad hoc, q qui vtilitatem ecclesiæ suæ procurat, præsens esse dicitur. Item fraus non admittitur in iuramento.

¶ *Glo. seq. alleg. duas concordantias: & ponit tria similia.*

C*Vm dilectus.*]Primo ponit dictũ. Secundo eius ratio: ibi, *Cum.* CASVS. Canonici Meteñ. talẽ fecerũt constitutionẽ in ecclesia sua, q in absentia sua nihil pciperent: magister O. eiusdẽ ecclesiæ canonicus existens in curia Romana in seruitio dñi Papæ, petebat ab eis beneficiũ suũ; sed ipsi occasione dictæ constitutionis, illud denegabant: mandat Papa canonicis Meteñ. quatenus, nõ obstante illa constitutione, quę facta est 5 absentes, debeant eidẽ magistro assignare fructus pbendæ suæ, existenti in seruitio dñi Papæ: quia illi qui in seruitio dñi Papæ commorãtur, nõ debent gaudere minori prærogatiua, q̃ illi qui in ecclesia cõmorantur: quia p ipsos præsentiũ negotia sæpius promouentur, illud intelligo de gratia q mandat dari beneficium non obstante illa constitutione. Nota q qui est in seruitio domini Papæ, ecclesiæ suæ deseruire dicitur.

i ¶ *Constitutione.*]Nisi hoc dictũ fuisset, non valuisset rescriptũ s. s. de rescrip. constitutus. s. de offi. deleg. ex parte. & j. de decimis. ex multiplici.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

k ¶ *Fructus.*]Nunquid victualia, quæ tñ præsentibus consueuerũt dari, debent habere nota. s. eo. decætero. & j. ist. proxi. non licet. nã si de illis Papa intellexisset, mandasset vt tamquã vni ex residẽtibus prouideret eis j. de verb. sig. olim. arg. s. de transl. ano. inter corporalia. j. de deci. ad audientiam. & C. de cadu. tol. l. vnica. §. si vero nemo. in fi. arg. C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. sciendum.

l ¶ *Cum familiares.*] Nam & ipsi pars corporis eius esse intelliguntur. 6. q. 1. c. si quis cum militibus. versi. nam & ipsi. C. ad leg. Iul. maiest. quisquis.

m ¶ *Obsequiales.*] Ex eo enim eorũ conditio deterior esse non debet, immo

† Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.

† Si de materia vide plene per Heruarum Lotu. tract. de priuile. Scholarum priuil. 98. & concilium Triden. sess. 5. c. 1. de re. loc. ca. 6. ibi hoc.

† transferunt.

† Alias: Ad quod breuiter respondemus, quod eis, &c.

† debeant

† Et de ma teria iuramentum hoc spectant, vt ait Iason in l. si procuratorem. ff. de condi. ob cau.

* Hæc glossa non est Bernardi, nec est in vetustis libris.

† De talibus 10. dist. ferrum & s. de spõ. si q. secundũ Host. Ioan. And.

† exequaris.

† Meten.

† Metens.

† Qui dicantur familiares, quatenus huc spectat tradit Ludouicus Gomes in regula de impetra. bene. vacant per obitũ familiaris Cardinal. q. 11. vbi latissime.

† Vide l. sed & reprobari. §. pen. & ibi Bal. ff. de excus. tut.

† Dixit Ho. nõ extẽdit ad talia vt in contrario constitutiũ sint edoceas, vel exclusa, vt hic salua pace glo. & Ho. hic nõ colligitur arg. Io. An.

† Idẽ Ho. sed dic contra si constitutio simpliciter obstiterat ut tibe. p doct. s. de test. & p ea quæ no. de cõst. c. 1. lib. 6. Io. And.

ber, immo tunc gaudent priuilegio, quia excusantur à tutela. ff. de excu. tu. iurisperitos. & C. eo. in l. vlt. Et sic dicuntur presentes qui in seruitio Papæ sunt: sic qui etiã in seruitio epi sunt. I. eo. decætero.

A D audientiam.] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, Decernimus. Abb.

A Casvs. Canonici Meldeñ. quandã constitutionem fecerunt iuramento interposito cõfirmatam, quòd canonici nihil perciperẽt nisi cum in ecclesia residerent, illis exceptis, qui propter infirmitatẽ excusarentur, & qui essent in seruitio Apostolicæ sedis: eps quoque habebat aliquos in seruitio suo de canonicis, & capitulum occasione illius constitutionis subtrahebat illis fructus præbendarum suarũ, & ita eps non poterat eos habere quando volebat, vel sibi expediebat: peruenit hoc ad notitiam dñi Papæ: & super hoc statuit Papa, vt duo de canonicis existentes in seruitio epi integre percipiant fructus præbendarum suarum, quia absentes dici non debent qui in seruitio episcopi commorantur. Nota, q qui infirmus est quasi deserui re intelligitur, vnde integre percipit præbẽdam. Item non dicitur absens qui in seruitio episcopi vel ecclesiæ cõmoratur.

a ¶ Constitutio.] Isti cõstituerunt quod ius commune statuit, & iurauerunt seruare ius commune. absentes enim nihil percipere debent, nisi sit de consuetudine approbata. I. de consti. cũ oẽs.

CAP. XV.

AD audientiam nostram peruenit, quòd cum in Meldeñ. ecclesia quædam sit constitutio[a] vallata iuramento, & auctoritate sedis Apostolicæ confirmata: vt canonici qui nõ resident in eadem, suarum priuentur fructibus præbendarum: illis exceptis quos infirmitas[b] excusaret, siue in Apostolicæ[c] sedis seruitio contingeret detineri: & infra. Decernimus, vt duo[d] ex canonicis ecclesiæ memoratæ, in tuo seruitio existentes, suarum fructus integre[e] percipiant præbendarum: cum absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo & ipsius ecclesiæ seruitio commorantur[f].

¶ Gregorius ix. patriarchæ Antiochiæ Apostolicæ sedis legato.

¶ *Si ecclesia patitur ministrorum defectum, priuilegiati super absentia per subtractionem prouentuum redire coguntur. h.d. Et est bonus textus: & potest multum practicari.*

CAP. XVI.

CVm † ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata: & infra. ¶ Sane nobis innotuit, quòd ecclesia Antiochena†, multis ex seruitoribus eius absentibus, est fere destituta[g] ministris: Vnde mandamus, quatenus non obstantibus[h] Apostolicis indulgentiis[i] †, & prædecessorum tuorum licentia[k], absentes canonicos & assisios[l] reuoces ad residendum † in ecclesia supradicta: & si non venerint[m], tu de ipsorum beneficiis dum absentes fuerint, ipsi ecclesiæ facias congrue deseruiri†, in vtilitatem eiusdẽ, quod ex præfatis beneficiis superfuerit, conuertendo.

¶ Idem.

¶ *Priuatur beneficio clericus non residens, si monitus non redeat, nec iustã excusationem alleget. h.d. & est casus notabilis.*

CAP. XVII.

CLericos†, in ecclesiis tuæ iurisdictionis beneficia, quæ residentiam exigunt assecutos, si ad alterius diœcesim absque licentia[n] tua morandi causa transierint, liceat tibi si moniti non redierint[o], dictis beneficiis (nisi excusationem[p] rationabilem ostenderint) spoliare.

¶ *Glo. seq. cum seq. iustificat duos casus exceptos.*

b ¶ *Infirmitas.*] Hoc ipso satis puniuntur, quia non debet addi afflictus afflictio. 7. q. 1. cum percussio. & j. de cleri. ægro. c. 1. & cap. ex parte 2. non enim debet ei pœna in culpam verti. dist. 5. c. 1. in fine. & cap. ad eius vero. immo potius est miserandum & compatiendum 3. q. v. indicas. & j. de censi. licet. nec duplici damno debet aliquis affici. ff. de iur. dot. l. iure succursum est. & ff. de cõdi. ob cau. si pecuniam. §. sed si acceperit. vnde prælatus infirmus nõ repellitur, sed datur ei coadiutor. 7. q. 1. quamuis. & famuli ægri, quos curamus, nobis seruire intelliguntur. ff. de sta. li. l. 3. §. Suchus. & tempore infirmitatis pascendi sunt. ff. commo. in rebus. §. possunt.

c ¶ *In Apostolicæ.*] Et si hoc non fuisset appositum, nihilominus intelligeretur, quia præsens cẽsetur. I. cap. proxi. & I. eo. ex parte. vbi absens præsens censetur. nec periurium incurrit: vt j. vbi dicit: cum absentes dici, &c. & eius auctoritas semper intelligitur excepta. I. de iureior. venientes. ff. ad munici. Imperatores. & I. eo. ex parte 2.

¶ *Glo. seq. restat ne per q. an plures quam duo.*

d ¶ *Vt duo.*] per hoc intellige. I. eo. decætero. vt duo ex canonicis possint esse in seruitio epi, ita quòd nõ priuentur beneficio suo interim. si vero plures essent, priuarentur, ex eo q concedit de duobus, intelligitur prohibere de pluribus. arg. 11. dist. qualis. & I. de præsum. nõne. & credo hoc statutum fuisse, ne in fraudem hoc aliqui procurent: & ecclesię seruitium diminueretur propter illorum absentiam: & ex hoc videtur, q vltra duos non posset cogere episcopus vt in seruitio suo essent.

e ¶ *Integre.*] Non tamen percipiunt victualia, quæ tantum præsentibus dantur. I. eo. decætero. vbi de hoc. & j. tit. proxi. licet.

f ¶ *Commorantur.*] & ita qui est in seruitio episcopi, seruire ecclesiæ intelligitur: vt I. eo. decætero. vbi de hoc.

C Vm ad.] Primo narrat factum. Secundo prouidet: ibi, *Vnde mandamus.* Abbas Siculus.

C asvs. Antiochena ecclesia propter absentiam illorum qui seruire debebat in ecclesia, destituta erat ministris, occasione quarundam indulgentiarum, quas super hoc se habere dicebãt: petiit patriarcha super hoc ecclesiæ suæ prouideri: vnde mandat Papa patriarchæ, quatenus, non obstante siue obstantibus Apostolicis indulgentiis, & prædecessorum ipsius patriarchæ silentio, reuocent canonicos absentes, & quosdã alios qui appellantur assisij, s. continue residentes: & si non venerint, de beneficiis ipsorũ faciat ecclesiæ deseruiri, dum sunt absentes: & quod superfuerit, in vtilitatem ecclesiæ conuertantur: de iure tamen poterant priuari: sed Papa voluit in hoc eis facere gratiam. Nota, q clerici absentes possunt reuocari à prælatis suis, quãuis indulgentia Papæ sint muniti. Itẽ ex causa cessat siue pdit priuilegiũ:

g ¶ *Destituta ministris.*] Hæc est iusta causa reuocandi eos: vt 21. q. 2. placuit. & q. a in eo manere deberent. in quo vocati sunt. 21. causa. q. 1. c. 1. & 70. dist. sactorũ.

¶ *Gl. seq. voc. per quem.*

h ¶ *Non obstantibus.*] Nisi hoc diceretur, nõ possent illos prætextu istarũ litterarum reuocare, cũ de indulgentia concessa nõ faceret mentionẽ. I. de præscri. veniens.

i ¶ *Indulgentijs.*] Similis reuocatio est j. de deci. suggestum.

k ¶ *Et prædecessorũ tuorũ licentia.*] Et si de hoc non fuisset facta mentio, nihilominus valuissent litteræ: quia indulgentia nõ extendebatur post mortem illorum, vnde statim expirauit, cum in præiudiciũ ecclesiæ nil facere possit: quod si fecerit, successor poterit reuocare. j. de do. c. 2. & penulti.

l ¶ *Assisios.*] Vocat assisios bñficiatos, q nõ sũt canonici, q seruire debent ecclesię, nec vocitur ad cões tractatus cum canonicis. & dicuntur assisij quasi assidui. in multis ecclesiis sunt plures tales, qui mansionarij dicuntur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

m ¶ *Venerint.*] Arg. 5 I. eo. inter quatuor & c. ex tuæ. & I. de app. peruenit 2. & 7. q. 1. præsentiũ. vbi ex toto priuantur si non redeat ad terminũ sibi præfixum. Hic Papa mitius voluit agere cũ eis pp indulgentiam, vnde non priuantur statim, sicut illi qui nõ habent indulgentiam. j. c. proxi. & satis priuantur, quia beneficia eis subtrahuntur ex toto: vt sic indirecte fiant volentes per amissionem beneficiorum. sic I. de æta. & quali. quæsiti. tñ si diu perdurarẽt in sua contumacia, poterit illos ex toto priuare per iura pdicta. j. c. pxi.

C Lericos.] Non diuiditur. Abbas.

C Casvs. Quidam clerici assecuti sunt bñficia, q requirũt residentiã in ecclesijs diœce. suæ. Isti clerici trãsibãt ad alienã diœcesim causa morãdi sine licẽtia sui epi: cõsultus Papa qd de talib' sit agẽdũ, Rñdet q si moniti nõ redierint ad terminũ sibi datũ, spoliandi sunt ecclesijs illis, nisi ostẽderint rationabilẽ causam quare non possint redire. Nota, q qualitercũq; clerici sint absentes de licentia vel sine licẽtia plati sui, semper vocãdi sunt antequã pcedat 5 eos. Itẽ si causã rationabilẽ ostẽdant, quare venire nõ pñt, nõ puniuntur.

n ¶ *Licentia.*] Sine licẽtia epi clericus se absentare nõ debet. I. eo. inter quatuor. etiam de iusta causa. I. eo. relatum. & de conse. dist. 5. non oportet 2. Bernardus.

¶ *Glo. seq. distinguit an pro delicto, &c. & remittit.*

o ¶ *Redierint.*] Nota, q clericus siue de licẽtia sui epi, siue sine licẽtia sit absens, prius est monẽdus vt redeat, q priuet beneficio suo, vt hic patet. & I. eo. inter. & ca. ex tuæ. Super hoc tñ distingue: q a aut habet ecclesiã p derelicto, aut nõ. Si habet eã p derelicto, puta q a 5xit matrimoniũ, vel factus est miles, vel ioculator: cũ de hoc cõstiterit, eps statim põt ecclesiã illius alij cõferre. I. de cle. coniug. c. 1. & 63. dis. si q a. Vel si recepit aliã ecclesiã habẽtẽ curã animarũ, cũ prius talẽ haberet. j. tit. pxi. de multa. Si vero nõ habet eã p derelicto, monẽdus est: si cõparet, tũc fiat prout hic dicit: si nõ cõparet, q a vagabũdus dicitur, tũc fiat qd dr I. eo. ex tuæ. De hac materia plenius dictũ est I. vt lit. nõ cõte. qñ frequẽter. §. porro. ver. si vero.

p ¶ *Excusationem rationabilem.*] puta, quia erat infirm', quare venire non

nire non potuit. 7. q. 1. ꝓſentium. vel quia habet ibi capitales inimicitias, ita ꝙ illuc venire non audet. ſ. de elect. bonæ 2. vel alia quacunq; iuſta cauſa 1, ita ꝙ venire non poſſit: tunc ſi ꝓcederetur ꝯ ipſum, non ꝓiudicaretur ei. arg. ſ. de teſt. in noie Dñi. Et arg. eſt hic ſemp rõnem eſſe reddẽdam de oĩbus. ſic. ſ. de reſcrip. c. ſi quando.

Casus. Statuit Lateraneñ. concilium, ꝙ epi nullum debeant ordinare ſine certo titulo in diaconum, vel presbyterum, & idem intellige de ſubdiacono: qđ ſi fecerint, tãdiu miniſtrent illi neceſſaria, donec in aliqua eccleſia ſibi ꝯueniẽs beneficium aſſignẽt, niſi de ſua vel paterna hæreditate ſubſidium vitæ poſſit habere. Nota, ꝙ nullus debet ordinari certo titulo: & ſi ordinatus fuerit, debet ei ordinator prouidere. Itẽ ad titulum ſui patrimonij poteſt qs ordinari.

DE PRÆBENDIS & dignitatibus.

Quia clerici nõ poſſunt honeſte viuere niſi habeãt præbendas, vnde vitæ neceſſaria percipiant, merito poſt rubricas præcedentes ſubijcitur iſta. Abbas Siculus.

De hac materia tractatur 21. q. 1. & q. 2. per totum. & 70. diſt. ſanctorum. 16. q. 7. nullus.

TITVLVS V.

De præbendis & dignitatibus.

Ex concilio Pictauieñ. †

In bonis eccleſiæ non ſucceditur iure conſanguinitatis.

CAP. I.

VT † nullus [a] de clero, ſiue de populo, eccleſiaſtica bona † iure conſanguinitatis [b] ſibi requirat habenda.

In corpore canonum †.

Non licet epiſcopo aliquem ordinare ſine titulo.

CAP. II.

NOn † liceat vlli epiſcopo ordinare clericos [c], & eis nullas alimonias præſtare: ſed duorum alterum eligat: vel nõ faciat clericos, vel ſi fecerit, det illis vnde viuere [d] poſſint.

Grego. † Anthemio ſubdiacono.

Bona eccleſiarum cõmunia ſunt, nec debet quiſquam tanquam propria ſibi vendicare.

CAP. III.

RAtio nulla permittit, vt quod pro communi vtilitate datum eſſe cognoſcitur, proprijs cuiuſquam vſibus applicetur [e].

Alex. iij. in concilio Lateraneñ. †

Qui ordinauit aliquem ad ſacros ordines ſine titulo, non habentem de ſuo vnde viuat, prouidere tenetur ei de ſuo, donec aliquem titulum fuerit conſecutus.

CAP. IIII.

EPiſcopus ſi aliquẽ ſine certo titulo, de quo neceſſaria vitæ percipiat, in diaconum [f] vel presbyterum ordinauerit: tamdiu ei neceſſaria [g] ſubminiſtret, donec in aliqua eccleſia ei conuenientia ſtipendia militiæ clericalis aſſignet: Niſi talis ordinatus de † ſua vel paterna hæreditate ſubſidiũ [h] vitæ poſſit habere.

Idem in eodem †.

Nõ debẽt epiſcopi permittere quem plures eccleſias obtinere.

CAP. V.

QVia in tantum quorundã proceſſit ambitio, vt non duas vel tres, ſed plures [i] eccleſias perhibeantur habere, cum nec duabus [k] poſſint debitam prouiſionem impendere: Per fratres & coepiſcopos noſtros hoc † emẽdari præcipimus: & de multitudine [præbendarum †] canonibus [l] inimica, quæ diſſolutionis materiam & euagationis inducit, certumq; continet periculum animarum [m], eorum qui eccleſijs deſeruire valeant, indigentiam volumus ſubleuari.

VT nullus.] Casus. Dicit hic ꝙ nullus debet eccleſiaſtica bona quærere iure cõſanguinitatis. Nota ꝙ hæreditaria ſucceſſio non habet locum in ſpiritualibus.

a Vt nullus.] ſupple, ſtatuimus.

Glo. ſeq. diſtinguit inter eccleſiaſtica & patrimonialia bona.

b Iure conſanguinitatis.] Hoc intellige de bonis eccleſiaſticis 2, vt dicit littera, vel de his q intuitu eccleſiæ qſita ſunt: illa enim neq; ex teſtamento, nec ab inteſtato trãſeunt ad cõſanguineos, ſiue ſint bona mobilia, ſiue nõ, ſed eccleſiæ remanent. Alia vero bona quæ intuitu pſonæ vel de hæreditate alicuius puenerũt ad eos, tranſeunt ad cõſanguineos ab inteſtato, vel ex teſtamẽto, ſm diſpoſitionem clericorum. j. de teſta. c. 1. & c. cũ in officiis. & c. ad hæc. & c. relatũ 2. & ita hæreditaria ſucceſſio in eccleſia locum non habet. 8. q. 1. Apoſtolica. & ſ. de fil. presby. ꝓſentium. & c. conquerente. & c. ex tranſmiſſa. & j. de deci. ad hoc. & j. de iure pat. conſuluit. & j. de inſti. ad decorẽ.

NOn liceat.] Casus. Dicit hic ꝙ eps, aut nõ faciat clericos, aut ſi fecerit, debet illis prouidere vnde poſſint viuere. Nota, ꝙ epiſcopus debet prouidere ordinatis ab ipſo.

Glo. ſeq. vertitur per q. an etiam in minoribus, &c.

c Clericos.] Indiſtincte dicit de oĩbus, & ideo vr ꝙ oĩbus teneantur in quibuſcunq; ordinibus. arg. ſ. de filus presby. ꝓpoſuit. & 28. diſt. de his. Appellatione enim clericorum oẽs in minoribus ordinibus & maioribus conſtituti continentur. 11. q. 1. c. de pſona. 21. diſt. c. cleros. & clericos. niſi habeat de ſuo vnde viuere poſſit. j. eo. eps. & c. tuis. Eccleſia tñ Romana non conſueuit cogere epos, niſi pro his qui ſunt in ſacris ordinibus. j. eo. cum ſm Apoſtolum.

Glo. ſeq. ſignat contrarium, & ſoluit.

d Viuere.] Arg. ꝯ. 70. diſt. c. 1. & 2. Illud corrigitur in odiũ 3 epiſcoporum. j. eod. cum ſecundum Apoſtolum.

RAtio.] Casus. Dicitur hic ꝙ nulla ratio ſinit, ꝙ aliquis proprijs applicet vſibus, quod pro communi vtilitate eſt datum. Nota, ꝙ nullus rem eccleſiæ ita ſibi appropriare debet, vt ita ſuam reputet, ſcilicet ꝙ poſſit eam alienare.

e Applicetur.] i. approprietur. ſ. vt tamq̃ proprium reputet quod eſt eccleſiæ. & ſic nõ obuiat quod hic dr, diuiſioni præbendarum. ſic exponitur 25. q. 1. quæ ad perpetuam. 12. q. 1. c. nulli. §. ſi ergo.

EPiſcopus.] Primo ponit dictum. Secũdo eius exceptionem: ibi, Niſi, &c. Abbas.

f Diaconum.] idem eſt de ſubdiacono. j. eod. cum ſecundum. & idem vidétur de minoribus ordinibus. ſ. eod. c. non liceat.

g Neceſſaria.] conſideratis facultatibus eccleſiæ & dignitate ipſius clerici. arg. ff. de ali. & ciba. leg. cum alimẽta. & ff. de iu. dot. quæro. & ſ. de vi. & hone. cle. quoniam. & ff. de vſufru. ſed & ſi quid. §. 1. & j. eo. de multa.

h Subſidium.] Innuit hic ꝙ aliquis ſine titulo eccleſiaſtico poſſit ordinari, ex quo habet de ſuo vnde viuere poſſit. & eſt verum. j. eod. tuis. & facit ad hoc 12. q. 1. illi qui. & 16. q. 1. c. vlt. & 1. q. 2. clericos. & c. ſeq. quia intelligit ordinari ad titulum ſui patrimonij: & talis cenſetur in perſona & rebus gaudere priuilegio clericali. 11. q. 1. eccleſiarum ſeruos. & 16. q. 1. ſunt 4. quia de foro eccleſiæ factus eſt, licet non habeat eccleſiam.

QVia in tantum.] Primo ponitur exceſſus. Secundo prouiſio: ibi, Per fratres. Abbas Siculus.

Casus. Quidam ambitione ducti nolunt eſſe contẽti vna vel duabus eccleſijs, aut etiam tribus, ſed quotcunque poſſunt, acquirunt, cũ etiam duabus ſeruire non poſſint: ꝓcipit Lateraneñ. concilium, ꝙ ambitio iſtorum corrigatur per epos in quorum iuriſdictione clerici conſiſtunt, & de beneficijs iſtorum quæ obtinẽt ꝯ canones, & periculum aĩarum inducunt, prouideatur pauperibus clericis, qui eccleſijs valeant deſeruire. Nota, ꝙ nemo poteſt habere duas eccleſias ſine periculo aĩæ, niſi diſpenſatiue per Papam. Item indigentibus, & deſeruire volentibus debent eccleſiæ conferri.

Glo. ſeq. quærit, & ſoluit.

i Plures.] Quid iuris ſit de hoc, plene dr ſ. de elec. dudum 2. Sed quid ſi aliquis habeat plura beneficia ꝑ diſpenſationem, nunquid vocabitur ad capitulum vtriuſq; eccleſiæ pro negotiis ſiue electionibus? Credo ꝙ ſic, ſi eſt in tali loco vnde commode vocari poſſit: niſi conſuetudo eccleſiæ approbata faceret in ꝯrium: quia ex quo cum eo diſpenſatur in eccleſia, ꝑ conſequens in oĩbus acceſſorijs diſpenſatur. & ſic ſeruatur ſ. de elect. in Geneſi. & coram vno epo conuenietur tñ de his quæ ad vnam ꝑtinent eccleſiam: ſicut cõuenit quis rõne poſſeſſionis vbicũq; res ſit, rei vendicatione, licet nõ habeat domiciliũ. C. vbi in rem act. l. vlt. & ſ. de fo. cõpe. ſane. & c. fin. Et ſic qui habet duas eccleſias in diuerſis epatibus, vtrobique intelligitur habere domicilium. arg. ſ. de reſcrip. dilectus filius 2.

k Nec duabus.] Sic ſ. tit. proxi. cap. quia nonnulli. & 16. q. 1. cap. presbyteros.

l Canonibus.] quos habes 70. diſt. c. ſanctorum. & 21. q. 1. c. 1. per totam quæſtionem.

m Animarum.] niſi per diſpenſationem obtineant illas: vt ſ. de elect. dudum 2.

Hoc concilio nõdũ reperi, ſicut pluraque alia. — † Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. — Et de materia vide B. Thomã 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & Sotum lib. 10. de iuſt. & iure. q. 4. art. 1. & ſeq. — † beneficia — † Videtur ſumptũ ex Authen. vt determinatus ſit num. cleri. §. in aliis autẽ. — † Cap. 2. eo tit. in 1. compil. — Adde qđ circa hoc ſanctum eſt concilio Trident. ſeſſio. 21. de refor. cap. 2. — † Lib. 11. epiſtola 19. ſiue 51. c. 31. indict. 6 regiſtri. & c. 3. eod. tit. in 1. compil. & vide Lactãtium. §. Labeo. Ꝯ pro ſocio. — † Vel de ipſis dignitatibus & præbendis, vt magis facit ad titulũ. Io. And. — † Cap. 5. & cap. 6. eo. tit. in 1. compila. & vide concilium Tridentinũ ſ. c. non liceat. — † Alibi legitur de ſua paterna hæreditate, &c. quod non probo. — † Cap. 14. & c. 6. eod. tit. in 1. cõpila. & concordat concilium Tridentinũ qđ nouiſſime hęc roborauit, ſeſſio 7. de reformat. c. 2 & 4. & ſeſſio. 24. de refor. c. 17. — † hoc — † Vox, præbendarum. non eſt in antiq. nec in concilio. — 4 Conſt. ... c. de epiſ. & cler.

Cum teneamur.] Non recipit congruam diuisionē. Abb. Siculus.

Casus. Aliquis habens sufficiens beneficium, impetrauit litteras pro alio beneficio in alia ecclesia obtinendo, nec fecit mentionem de beneficio qđ habebat: quæsitum fuit à Papa vtrum teneret ille cui litteræ diriguntur, prouidere illi auctoritate illarum litterarū. Rñdet Papa, si mandatū nostrum receperis sup prouisione illius qui habet aliud sufficiēs beneficium, patiēter sustinebimus, si nō feceris qđ mandamus, nisi de beneficio suo i litteris nostris fiat mentio, vel si non potes ei prouidere sine scandalo. Nota, φ oportet mandatum dñi Papæ adimplere, nisi subsit rō non adimplendi. Item si quis habens beneficiū cōpetēs, litteras ipetrauerit ad aliud obtinendum: nisi fecerit mentionem de alio beneficio, non valēt. Itē pp scandalum multa sunt dimittenda, quæ aliàs fieri deberent.

a ¶ Aliud beneficium.] Et ita si qs habeat aliud beneficium, potest excipi ꝯ eum. ī. de rescrip. cum adeo. & c. si proponente. vbi de hac materia plene tractatur, nisi excipiens similiter habeat plura beneficia. ī. de exceptio. cum ecclesiasticæ.

¶ Glo. seq. arg. à contrario, & illud determinat.

b ¶ Commode sustentari. Ergo vi φ si non potest cōmode sustentari, non oportet fieri mentionē: quod satis vr̄ æquū. Sed tutius est φ de ipso faciat mentionem, quantumcunq; sit modicum: quia vr̄ dolose tacuisse, vt citius obtineat litteras, quia simpliciter se clericum appellauit. Si vero dixisset se nullū beneficiū assecutū, cū habuerit tenue, non valent litteræ. ī. de rescr. si proponēte aliquo.

Addítio. Vide cap. si motu proprio. eod. tit. [lib. 6.]

¶ Glo. seq. cum sequenti elicit duo argumenta.

c ¶ Si non potest.] Arg. id solum fieri posse qđ cōmode vel iure fit, etiam sine scandalo. ff. de verb. sign. l. nepos. ff. de vsu & hab. l. non aliter. 12. q. 1. faciat homo. Et sic propter scandalum quandoq; receditur à iure. arg. ī. de cleri. conin. cum olim.

d ¶ Æquanimiter.] Arg. φ mandatū superioris non est necesse adimpleri vbi ratio non adimplendi potest reddi: argu. ī. de rescrip. si quando. arg. ī. tit. proxi. c. vlt.

Cap. 8. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranen. par. 50. cap. 2. Et vide l. imperator. per flor. ff. ad Trebel.

In omnibus manuscriptis ita: aut si non potes ei sine graui scandalo prouidere, æquanimiter sustinebimus, &c. in vno, sustinebimus.

Cap. 9. eo. tit. in 1. compil. & post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 50. c. 3.

Sequitur: multer hospitum recipere potest, quod si is sit qui honeste est ea quæ vitam habeat, habitetur sit. Ioan. And.

¶ Idem.

¶ Ad mandatum Papæ non tenetur quis prouidere illi, qui beneficium in litteris tacuit, vel cui sine scandalo prouideri non potest. h. d. Et in vltimo est iste textus semper menti tenendus.

CAP. VI.

Cum† teneamur: & infra. ¶ Si mandatum nostrum pro alicuius prouisione receperis, qui aliud beneficiū[a] habeat, de quo valeat commode sustentari[b]: nisi forte in litteris ipsis de hoc mentio habeatur: aut† si non potest[c] ei sine scandalo prouideri, æquanimiter[d] sustinemus, si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum.

¶ Idem.

¶ Habens plures ecclesias, alteram eligere, & alteram dimittere compellitur.

CAP. VII.

Referente† I. presbytero accepimus, quòd cum duas haberet ecclesias, archidiaconus tuus ipsum altera spoliauit, & cuidam presbytero G. nomine assignauit[e] eandem. prædictus autem I. sentiēs se in hac parte grauati, ad metropolitanum, videlicet Remeñ. archiepiscopum appellauit[f]. Cumque de mandato eiusdē archiepiscopi, in prædicta ecclesia restitutus fuisset, præfatus archidiaconus eūdem I. eo quòd ad præsentiam suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis astrinxit[g]. ¶ Nos† autem ipsum à sententia qua tenebatur, faciētes absolui, tibi mandamus, quatenus præscripto I. de prædictis† ecclesiis, vna, quam voluerit[h], relicta, alteram præfato G. si ecclesiam non habet†, non differas assignare. alioquin ipsam alteri personæ idoneæ beneficio ecclesiastico carenti[i], incunctanter assignes.

Referente.] In prima ponitur impetrantis conquestio. In secūda ipsius absolutio, & causæ cognitionis, Nos autem. Abbas.

Casus. Quidā pbyter in archidiaconatu cuiusdā archidiaconi habebat duas ecclesias: archidiaconus spoliauit illū altera illarū, & assignauit illam cuidam alij pbytero G. noīa: pp qđ pbyter ille appellauit ad metropolitanum suū, s. Remensem archiepm, & sic archieps restituit illi ecclesiā: post hoc archidiaconus vocauit illū presbyterum ad psentiam suam: & quia ille nō venit, archidiaconus excōicauit eundem: pbyter cōquestus est dño Papæ, vnde Papa fecit illum absolui à snīa qua tenebatur: Mandat epō diœcesano vt ille pbyter vnam de pdictis ecclesijs eligat quā voluerit, alterā assignet pdicto G. cui archidiaconus eam contulerat, si non habet aliud beneficium: alioquin ꝯcedat illam alij psonæ idoneæ beneficium non habenti. Nota φ hic appellatur ad metropolitanū omisso medio: qđ est ꝯ ius. Sed ꝯsuetudo est, vt ad illum metropolitanū appelletur omisso medio. Item nota φ archidiaconus potest excōicare. qđ patet, p hoc φ à tali snīa absoluitur iste hic. Item nota, φ olim s̄m hanc decretalem, qui habebat plures ecclesias, eligere poterat quam volebat, altera relicta. hoc hodie non habet locum: quia recipiendo secundam, vacat prima. Item nemo potest habere duas ecclesias, vt hic patet. Item beneficium non habenti est dandum.

e ¶ Assignauit.] Quod hic dr̄, videtur de iure cōi spectare ad epm 16. q. 7. c. nullus. & ī. de offi. archi. c. cū satis. nisi hoc habeat archidiaconus de consuetudine præscripta. arg. j. de excel. præla. c. 2. & ī. de officio archidiac. cap. vlt.

Addítio. De hac materia quære ī. de offi. ordi. pastoralis.

¶ Glo. seq. allegat concordantiam, signat contrarium, & ibi remittit op. ponit Lauren. quam reprobat.

f ¶ Archiepm appellauit.] Et sic omittit medius. sic j. de no. ope. nun. significatib. Arg. ꝯ. ī. de appel. dilecti filij Prior. Dic vt ibi Lau. dixit, φ ideo qa omisit mediū, nō tenuit appellatio: vnde postea tenuit sententia excōicatōis lata ab archidiacono in pbyterū. sed hoc nō est verū, qa appellatio illa finita erat postq̄ fuit restitut᷑ sacerdos in pristinū statum: & de cōsuetudine appellatur ab archidiacono ad archiepm: sed archidiaconus post illam restitutionē iterū vocauit pbyterum ad se: & quia non venit, ipsum excōicauit: & sic tenuit snīa non obstāte appellatione, q̄ diu terminata erat & finita.

g ¶ Astrinxit.] Sic patet, φ archidiaconi possunt excōicare. j. de no. q. furt. ord. rece. cap. 1.

¶ Glo. seq. obijcit. ponit opi. Alani, quam ipse reprobat.

h ¶ Quā voluerit.] Iste volebat vtranq; tenere, sed vr̄ φ vtraq; debuit spoliari. 7. q. 1. si qs eps. qđ concedebat Alanus. & dispensatiue reseruat ei alteram: qđ non credo, quia illud decretū specialiter loquit᷑ i epo: & licet non debuerit iste recipere secundam, tñ non debebat ppea perdere vtranq; s̄m illa tpa, sed alterā tm̄: vt j. c. præterea. hodie vero illud verum est, φ qui recipit secundam habentem curā aiarum, cum prius talem haberet, ipso iure vacat prima: & si vtranq; retinere contenderit, spoliet vtraq;. j. eod. de multa. aliàs nihil adijceret constitutio illa.

i ¶ Ecclesiastico carenti.] Arg. φ qui habet vnum beneficium, non potest obtinere s̄m, vel litteras impetrare, nisi de primo faceret mētionem. ī. c. proxi. & ī. de rescrip. cum adeo. & c. si proponente. qa habenti dare, nihil aliud est quàm pdere. vt 1. q. 2. pastor. nisi per dispensationem. ī. de elect. dudum 2. & qui vnum beneficium habet, non reputatur idoneus ad aliud. j. eo. super.

Aliàs sic: Non autem à sententia qua detinebatur ei facientes, &c.

præscripto

habeat

Vide Antoninum Augustinū in notis ante quas collectiones suas emendauit ex 1. compilatione.

Cap. 10. eod. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateranen. par. 50. cap. 4. Et de materia vide Innocent. Antoninum in c. Gratiarum. ī. de ecclesiis. & plene per Bellamera. concil. de permutatione beneficiorum.

Vide l. cui pactio. ff. Bart. ff. de fid. expos.

¶ Idem in concilio Turonensi. †

¶ Præbendæ & dignitates non debent diuidi, nec etiam permutari.

CAP. VIII.

Maioribus† ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur vt minorum clericorum præbēdæ patiantur sectionē. Idcirco vt sicut in magnis, ita quoque in minimis[k] membris suis firmatam ecclesia habeat vniuersitatē† : diuisionē[l]

Maioribus.] Prohibetur diuisio pbendarum, & permutatio dignitatum. In prima ponitur causa prohibitionis. In secunda prohibitio: ibi, Idcirco. Abbas Siculus.

Casus. Quidā plati bñficia minorū clericorū diuidebāt in plura bñficia, maioribus bñficijs in sua integritate manentib᷑: & pcilīū Turoñ. videns φ hoc erat iniquū, statuit φ ecclesia seruet vnitatem sine aliqua sectione i minorib᷑ bñficijs sicut in maiorib᷑, vt de cætero nulla fiat diuisio pbēdarū, aut etiā dignitatū pmutatio. Nota φ ad vnā pbēdā plures eligi nō possunt: & si fiat, nō valet. Itē idē iuris est i minorib᷑, sicut i maiorib᷑. Itē pbēda diuidi nō debet. Itē pmutatio dignitatū fieri nō debet. qđ verū est sine auctoritate superioris.

Hoc placuit Hostiensi qui dicit licere φ archieps Romā. ubi ... alleg. de appel. Romana. lib. 6. Ioan. And.

¶ Glo seq. arguit ad duo.

k ¶ In minimis.] Arg. φ idem iuris est in paruis quod i magnis. 24. q. vlt. c. vlt. ī. de appel. c. de appellationibus. & ita magnū iudicabis vt paruū. ī. de iudi. nouit. Item est arg. φ idem est iuris in parte qđ in toto. arg. 1. q. 1. si quis episcopus. Ber.

l ¶ Diuisionem.] sine iusta causa. j. eo. cum causa. Ex iusta causa potest vna præbenda diuidi in duas cum vacat, si facultates sufficiūt. j. eod. c. vacante. arg. j. eo. significatum. & j. de eccl. ædi. ad audientiam. & sic erunt duo iura, sed duo ad vnam præbendam eligi non possunt, vt vnus vnam medietatem habeat, & alter aliam. vel φ vnus expectet quousq; alia vacabit, immo talis electio est cassanda. j. eo. tuæ fraternitatis. & c. dilecto. Ber.

¶ Digni-

a ¶ *Dignitatum permutationem.*] Permutatio dignitatum, aut etiam pbẽdarum, sine auctoritate superioris fieri nõ potest: qđ si fecerint, eisdem sunt spoliandi. j. de re. permutatio. cum olim. nisi dispensatum fuerit cum illis. j. eo. tit. c. cum vniuersorum. superior vero si viderit expedire hoc facere potest: vt j. eo. tit. quæsitum. Ber.

præbendarum, aut dignitatum permutationem [a] fieri prohibemus.

¶ Idem Cantuariensi archiepiscopo.

¶ *Receptus in canonicum ex promissione capituli, debet quando facultas se obtulerit, habere præbendã. vide cap. 2. de concessio. præben. in 6. cum glossa.*

CAP. IX.

Relatum † est: & infra. ¶ Quoniam igitur dignum est, vt postquam magister I. in ecclesia tua canonicus est institutus, & à te habuit in promissis [b] de conferenda sibi prima præbenda, cum in ecclesia ipsa vacaret, vt debeat præbẽdæ integritate gaudere: Mandamus, quatenus si idem I. in ecclesia tua est canonice institutus, & in choro, & capitulo, & in aliis quorum vsus est communis, potestatẽ sicut canonicus habet: ei præbendam, si qua nunc vacat, vel cum ibi primo vacauerit [c], secundum promissionem tuam, concedas liberaliter [d] & assignes: quia non est cõgruum vt præbenda careat, qui in canonicũ noscitur esse receptus.

¶ Idem canonicis regularibus & monachis Eboracensis diœcesis I.

¶ *Religiosi, redditus ecclesiarum suarum diminuere non possunt, respectu portionis, quæ debetur rectoribus, seu vicariis, nec parochias diuidere.*

CAP. X.

Auaritiæ †, quæ est idolorum [e] seruitus: & infra. ¶ Intelleximus quòd in ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consueuistis percipere, portiones [f], vel antiquos redditus [g] minorastis, quos nonnulli clerici ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur: & infra. ¶ Ideoq; mandamus, quatenus si quas portiones, vel antiquos redditus clericorũ sine cõsensu archiepiscopi vestri minuere, vel parochias diuidere præsumpsistis, ad integritatem pristinam reuocetis.

¶ Idem præposito & capitulo Insul.

¶ *Possunt prælatus & capitulum præbendæ vacanti honestum onus imponere, ad quod præbendarius teneatur.*

CAP. XI.

Significatum † est nobis, quòd cuidã sacerdoti præbendam vnam in ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita [h] quòd Missam de sancta Maria (nisi corporis infirmitate grauatus sit) debeat cotidie celebrare: & ecclesiam vestram, non nisi communi, tam

Relatum.] Præmittit & submittit causas mandati, ipsum mandatum inserendo. Abbas.

Casvs. Archiep̃s Cantuariensis instituit i ecclesia sua magistrum Iacobum in canonicum & in fratrem, & promisit eidem cõferre primam præbendam, quæ in ipsa ecclesia vacauerit: & assignauit eidem aliquã portionẽ, quousq; præbendam integram cõferret eidem: Sed cum postmodum in ecclesia ipsa pbendæ vacassent, archiep̃s non adimpleuit suam promissionẽ: vnde iste Iacobus accessit ad Papam, & exposuit ei qualiter archiep̃s se habuerat erga eum: Scribit Papa archiep̃o dicens, q̃ postq̃ dictus Iacobus est institut⁹ canonicus in ipsa ecclesia, & promisit ei dare præbendam primo vacaturam, dignum est, vt integram debeat habere pbendam: vnde mandat ipsi archiep̃o, quatenus si dictus Iacobus fuerit in ecclesia canonice institutus, & in choro & capitulo & aliis, quorũ cõis est vsus, habet sicut canonicus potestatem, ei præbendam si qua vacat, vel quam primo vacare cõtigerit, assignet, scđm qđ ipse promisit: quia inconueniens est, vt præbẽda careat, qui in canonicum est receptus. Nota, q̃ aliquis potest recipi in canonicum, & vacaturã expectare præbendam, ita tñ q̃ aliquid percipiat, vt hic percipiebat. Item promissum adimplendum est. Item qui est canonicus receptus, nõ debet carere præbenda.

b ¶ *In promissis.*] Arg. q̃ ea quæ promittuntur, sunt opere adimplenda. j. de pact. qualiter. & 12. q. 5. q̃a Ioannes. & 32. q. vlt. c. fi. Sed vr̃ quòd talis promissio non teneat, quia beneficiũ non potest pmitti, vel concedi anteq̃ vacet. j. de concessio. præben. & eccl. nõ va. nulla. Sol. dicas q̃ hæc pmissio licita fuit: quia hic primo receptus fuit in fratrem & canonicũ; & eo pure recepto, pmisit ei ep̃s conferre primam pbendam vacaturam, & hoc nõ est ꝯ ius, immo ad hoc tenebatur ep̃s de iure, quia eo ipso q̃ dedit canonicatum, p consequens obligauit se ad præbẽdam etiam sine promissione expressa: quia alterũ sine altero diu esse non potest. 1. q. 3. si quis obiecerit. ff. de decurionibus, Herennius. vnde iste taliter institutus potest agere ꝯ ep̃m, vt conferat ei præbendam in ecclesia illa in qua est receptus: vt dicitur in fine. Promissio vero siue collatio beneficii non vacantis nulla est, & sic loquitur cap. Ĩm. j. de concessione præbend. nulla. & c. relatum. & capitulo, ex tenore. & iste nullam habet petitionem ex tali promissione, seu collatione.

c ¶ *Vacauerit.*] Arg. contra. j. eo. dilectus filius. ibi soluitur.

d ¶ *Liberaliter.*] Immo vr̃ q̃ ex necessitate, quia ep̃s non habet liberalitatem necessariæ electionis. arg. ff. de leg. 2. vnũ ex familia. & in necessitate non est liberalitas. ff. de adimen. lega. Item legatam. & ff. de donatio. inter virum & vxo. si quis pro vxore. quia nec eam potest sibi retinere. s. de offi. archipresby. vt singulæ. Sol. Liberalitas est vt ei prouideat sine coactione: & licet necesse habeat conferre beneficiũ, non tñ habet necesse conferre illi vel illi: & ita si conferat tibi gratiam facit, cum eam tibi non teneatur conferre. & sic liberalitas & necessitas circa diuersa versãtur, sed hic necesse habebat conferre, cum iam esset institutus, & promiserit ei conferre primam præbendam, quæ vacaret ibidem.

Avaritia.] Primo ponitur excessus, Secundo correctio. Secunda; ibi, *Ideoque*. Abbas.

Casvs. Quidã monachi & canonici regulares, de ecclesiis suis certas pensiones annuatim recipere cõsueuerunt: sed ipsi portiones & antiquos redditus, quos clerici ipsarum ecclesiarũ pcipiebant, diminuerunt, & parochias suas diuidebãt sine ꝯsensu archiep̃i sui: vnde mandat Papa pdictis regularibus, quatenus si quas portiones, vel antiquos redditus clericorũ sine consensu archiep̃i, diminuerunt, vel parochias diuiserũt, ad integritatem pristinam debeant reuocare. Nota, q̃ monachi, certas portiones vel redditus, quos percipiunt clerici in ecclesiis ipsorũ, sine consensu diœcesani sui diminuere nõ possunt, vel diuidere vnam parochiam in duas.

e ¶ *Idolorum.*] 28. q. 1. idololatria. & 47. dist. c. bonorum. & in Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. vltra med. colla. 2.

f ¶ *Portiones.*] Hoc [a] potest intelligi qñ monachi certam portionẽ assignant presbyteris, & totum quod superest appropriãt vsibus suis.

g ¶ *Redditus.*] Hoc intellige, qñ monachi certã partem percipiunt, & totum aliud dimittunt capellanis: & tunc in nullo diminuere debẽt quod relinquunt capellanis suis, sine consensu archiep̃i sui, vel episcopi sui: & idem esset si clerici certam partem percipiunt, & monachi totum aliud: & ex eo qđ dicit, sine consensu archiep̃i, vr̃ q̃ de consensu ipsius hoc facere possint, & diminuere, & parochias diuidere. qđ verum est iusta de causa [3]. j. de eccle. ædi. ad audientiam. & j. de excessib. prælatorũ. sicut vnire. & 16. q. 1. præcipimus. §. sicut duo. & arg. j. de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap. cũ Apostolica. & j. de censibus. quanto. & sic possunt diuidere parochiam iusta de causa: vt patet per iura prædicta: possunt etiam redditus diminuere: puta, si ecclesiæ facultates essent ampliatæ, vt sic de augmento & monachis seu tanti vtilitatem, cum huiusmodi ecclesię subsint eis quo ad tpalias quia de huiusmodi videtur loqui cap. & j. eod. de monachis.

Significatum.] Primo ponitur ordinatio tria continens. Secundo confirmatio cum limitatione: ibi, *Quam si quidem*. Abbas.

Casvs. Quædam præbenda vacauit in quadam ecclesia: præpositus & capitulum illius ecclesiæ cõi consensu & voluntate statuerunt, vt quicunque ad ipsam præbendam eligeretur, Missam de sancta Maria cotidie celebraret, nisi esset corporis infirmitate grauatus, nec ecclesiam dimitteret, sine consensu præpositi & capituli, & quòd iura illius præbendæ non alienaret: quo facto electus est quidam sacerdos ad illam præbendam: præpositus & capitulũ petierunt à Papa, vt institutionem ipsius deberet confirmare: & dñs Papa ipsam confirmauit, ita q̃ sacerdos ille assidue debeat officium suum impendere ipsi ecclesiæ, nisi fuerit corporis infirmitate grauatus: & quanto frequentius poterit salua honestate sua Missarũ solemnia celebrare: nec liceat sibi hoc officium subtrahere illi ecclesiæ, nec ad aliam se transferre. Nota, q̃ vacante beneficio potest onus imponi ipsi beneficio, dum tñ onus sit licitum & honestum. Item conditio (vt hic dicitur) locum habet in spiritualibus: sed nõ ita intelligitur, immo oneris est determinatio. Item sacerdos potest aliquid accipere, vt Missam celebret.

h ¶ *Ita quod.*] Arg. consueuit hic notari, q̃ in spiritualib⁹ potest interuenire pactio siue conditio. s. de elect. significasti. arg. de transl. c. 2. arg. ꝯ. s. de pact. c. vlt. & 1. q. 2. quã pio. sol. vt nulla sit dubitatio, sic intellige, q̃ nulla conditio siue pactio hic apposita fuit cum.

aliqua persona, sed præpositus & capitulum vacante illa pbenda constituerunt, vt qui ad illam præbendam eligeretur, onus illud subiret, vt sic res transiret cum suo onere. ff. de pig. ac. si conuenerit. §. 1. & j. de pign. ex literis. & ff. de vsufr. l. vsusfructu legato. & j. si pendentes. §. pen. & opt. arg. j. vt ec. be. sine di. confe. vt nostrum. ad fi. & hæc conditio licita est & honesta pro diuino cultu apposita. Quidam etiam dicunt q similiter posset eligi tali cōditione apposita. Sed quid esset si conditio esset illicita? Vt q cōditione facta collatio, siue institutio teneat. arg. Instit. de hære. institu. §. hæres & pure. & j. eo. dilecto. & turpis conditio pro nō adiecta habetur. j. de condi. app. c. vlt. hæc vera essent, nisi obstaret simonia. Vnde ita arg. q sacerdos potest recipere pecuniā, vt celebret diuina, quia sic operas suas vt potius locare. arg. 10. q. 3. relatum. & 12. q. 2. charitatem. & 2. quicunque 2. j. de simo. cum sit. & 1. q. 2. cap. vlt. quia suis stipendijs hoc facere nō cogitur. s. de præscrip. cum ex officij. Arg. 5. j. de simonia, cum in ecclesiæ corpore. Si nullum habet beneficium ecclesiasticum ratione cuius ad hoc teneatur, potest locare operas suas ad certum tempus, & recipere mercedem p labore suo, nec simoniam committit: aliàs si habet beneficium. non licet ei hoc facere.

constitutionem

Episcopo Vrigol.

Cap. 14. eo tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranen. par. 49 cap. 1 & de in tellectu vide Lamber. pro 1. 2. de iure pat. lib. 1. par. 2 q. 10.

præpositi quàm capituli[a] consensu possit dimittere: vel cuiquam præbendæ illius anniuersarium delegare[b]. ¶ Quam siquidem institutionem † eatenus confirmamus, vt prædictus sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat obsequium suum impendere ecclesiæ memoratæ, & quanto frequentius potest (salua[c] honestate sua, & debita deuotione) Missarum solemnia celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere, siue causa voluptatis[d], siue se ad aliam ecclesiam transferendo.

¶ Idem Vigoriensi † archiepiscopo.

¶ *Ad præsentationem religiosorum in eorum ecclesijs nullus debet institui per episcopum, nisi prius ei congrua portio redditum assignetur.*

CAP. XII.

DE † monachis, qui vicarios parochialium ecclesiarum grauant, vt hospitalitatem[e] tenere non possint, ēam prouidētiam habeas, quòd ad præsentationem monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de prouentibus[f] ecclesiæ corā te fuerit assignatum, vnde iura episcopalia possit persoluere, & congruam sustentationem habere.

¶ Idem Salernitano † archiepiscopo.

¶ *Plures dignitates, vel personatus in vna, vel in diuersis ecclesijs quis habere non potest.*

CAP. XIII.

AD † hæc licet: & infra. ¶ Illud est omni rationi contrariū, vt vnus clericus in vna[g] vel diuersis ecclesijs, plures dignitates, vel personatus obtineat: Cum singula officia[h] in ecclesijs assiduitatem exigant personarum.

¶ Idem Burdegalensi archiepiscopo.

¶ *Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.*

CAP. XIIII.

PRæterea † de G. qui in tua & Tolosana ecclesia, est archidiaconus constitutus, & in vtraque ecclesia regulariter[i] professus: Mandamus, quatenus eundem, altero, quem maluerit[k], archidiaconatu, facias esse contentum.

habent ecclesiam ex concessione laici, vel confirmatione epi; idem est: quia spalia tunc habent. arg. 15. q. 1. c. vlt. & j. de priuile. cū & plantare. §. in ecclesijs. si non accedit consensus epi, nihil valet concessio laici. j. de iure pat. c. qđ aūt. in fi. & c. illud. Si habent ecclesiam ex cōcessione eporum, si certa forma fuit apposita, illa seruet. ff. de pact. in traditionibus. si pleno iure ipsam contulit, pleno iure habent eam. si simpliciter contulit ecclesiā, cathedraticum & coerctionē retinet eps. j. de do. pastoralis. Si vero ex fundatione monachi ecclesias obtinent, habent eas tm quo ad spalia. 16. q. 2. c. 1. & pen. & vlt. nisi eis ēēt priuilegiati cū oībus capellis habitis, & habendis. & si nō habent priuilegium, habebūt tēporalia, reseruata sufficienti sustentatione psbytero, & eps habet ibi institutionē ad præsentationem monachorum. & ei subest presbyter quo ad spūalia. & sic potest intelligi hæc decre. & j. de priuile. cum & plantare. §. in ecclesijs. Qñq; monachi habent ius patronatus tm: & tunc nihil habēt nisi solam psentationē. j. de iure patr. cū scimcum transeat cum vniuersitate, vt ibi. In quo ergo casu locum habet quod dr, q cēsualis pensio non augeatur. s. de pact. cū clerici. & j. de censi. phibemus. & s. eod. auaritiæ. Potest dici, q vbi monachi habent ecclesias ex donatione eporum quo ad spalia, cēsus prius impositus non debet augeri: vel cum ex donatione laicorum ius tantū recipiunt patronatus, census qui ab initio fuit impositus, augeri nō debet. j. de censi. scientes. sine iusta causa & rationabili, & de consensu epi: vt dictum est s. eo. auaritiæ. In alijs vero casibus, puta, cū pleno iure habent ecclesias quo ad spalia & spūalia, possidere eas possunt pleno iure. Qñq; isti monachi totum applicant vsib9 suis, reseruata honesta sustētatione presbytero: vt hic. Qñq; certam partem recipiunt, siue certam dimittunt presbytero, aliud totum sibi retinent: vt j. eo. auaritiæ & hoc fm cōsuetudinem diuersorum locorum. Dic de hoc vt 16. q. 2. in summa. Bernar.

Immo vel loc quo ad ius patr. j. de iure pat. cap. vnico. lib. 6. Ioan. And.

Val. epo.

Cap. 7. dist. de solemen. in 1 compil. & post concilium Lateranen. par. 49 cap. 6. Et vide l. si. per Bal. C. de indic. vid. & l. hac. C. de secun. dup.

Cap. 4. eo. de eccl. ff. prælat. in 1. compilat. & post concil. Lateranen. par. 44 cap. 1.

Iure patronatus q. bus habere locum videtur Tridenti sessio. 14 de refor. mat. ca. 12 & sessio. 25. de refor. mat. c. 9.

a ¶ *Quam capituli.*] Illud præter ius fuit appositum, quoniā sufficit consensus prælati. s. de renunc. c. admonet.

b ¶ *Delegare.*] i. non potest committere alicui officium suum, & dic, anniuersarium, id est, officium.

c ¶ *Salua honestate sua.*] Hoc ideo dicit, quia non esset honestum, vt bis, vel ter missam in die celebraret. de conse. dist. 1. sufficit. & j. de celebra. miss. te referente. vel, salua: id est, sine peccato mortali, quod esset inhonestum.

d ¶ *Voluptatis.*] Tñ religionis causa posset ad aliam ecclesiam se transferre petita licētia, quia nō obtēta. j. de regu. licet quibusdam.

DE *monachis.*] Reputatur materia huius cap. difficilis ppter iura vario modo loquentia. Et hodie hoc capitulum extēditur etiam ad religiosos exemptos: vt in cap. 1. j. eod. tit. lib. 6. Et adde nouam prouisionem, quæ circa hoc habetur in cle. 2. de iure pat. & videas de ecclesijs istorum regularium textum in cle. quia regulares. de supplen. negli. præla. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam monachi habent ecclesias suas, in quibus ponunt vicarios suos, & istos vicarios intantum grauant, q hospitalitatem seruare non possunt, nec epalia iura soluere: Mandat Papa Vigoriensi archiepo, in cuius iurisdictione sunt isti monachi: q nullum recipiat ad præsentationem monachorū, nisi tm ei de prouentibus ecclesiæ coram ipso fuerit assignatum, vnde possit hospitalitatem seruare, & epalia iura psoluere. Hanc portionē non poterunt monachi diminuere, sine consensu epi. & sic potest intelligi capitulum s. eo. auaritiæ. Nota, q clerici tenentur ad hospitalitatē. Item competenter debet quis beneficiari, ita q possit commode sustentari, & iura episcopalia persoluere.

e ¶ *Hospitalitatem.*] ad quam clerici præcipue[3] tenentur. & 42. dist. §. 1. & 85. distin. Florentinum. quia quicquid habent clerici, pauperum est. 16. q. 1. c. vlt.

¶ *Gl. seq. tractat quomodo monachi interdum ex concessione episcoporum, interdum ex fundatione habeat ecclesiam quo ad temporalia, interdum ius patronatus tantum. & subdit quo casu locum habeat hoc cap.*

f ¶ *De prouentibus.*] Per hoc patet, q loquitur de ecclesijs quæ sunt monachorum quoad spalia: in quibus possunt monachi sibi oīa appropriare, reseruata honesta sustentatione psbytero, vt hic dicit. multo magis vbi habent ecclesias quo ad spualia & spalia. Si vero

Tullius lib. 2. de officijs. De ordinatione aliter lib. 1. conferibus ho- spitibus dominorum vivorum illustrium. Ioan. And.

AD *hæc.*] Ponit dictum, & eius rationem subdit ibi, *Cum singula.* Abbas.

CASVS. In hoc capitulo, & sequenti dicitur. q nullus potest habere plures dignitates, vel personatus in vna ecclesia, aut etiam in diuersis: & hoc ius continetur in istis duobus capitulis. Nota, ex istis duobus capitulis, quòd nullus potest habere plures dignitates, vel personatus.

g ¶ *In vna.*] j. eo. de multa. in fi. idem in diuersis, vt ibi. & j. c. pxi. & s. eo. quia intantum. & s. de cleri. non resi. quia nonnulli.

h ¶ *Singula officia.*] i. dignitates, vel personatus. 89. dist. 2. singula. & 21. q. 2. sicut. & j. eo. cum non ignores. & j. eo. de multa. nisi per dispensationem Apostolicæ sedis, vt ibi, & s. de elect. dudum 2.

PRæterea.] Primo narrat casum, quod secundo corrigi mandat ibi, *Mandamus.* Abbas.

i ¶ *Regulariter.*] Arg. q canonicus regularis potest fieri archidiaconus. arg. 58. dist. c. 1. & 74. dist. quorundam. & j. de sta. reg. quod Dei timorem. Sic nec monachus in diuersis monasterijs esse potest, nec abbas præfici. j. de relig. domi. c. vlt. Sic non potest quis habere plures personatus in eadem ecclesia, aut etiam in diuersis. j. eo. de multa. & s. cap. proxi.

¶ *Glo. seq. alleg. concor. ponit in nouum, & inducit tria similia.*

k ¶ *Maluerit.*] sic s. eo. c. referēte. & sic habuit optionem fm ista iura[4]. hodie non habet optionem, immo recipiendo fm dignitatem ipso iure vacat prima: & si contenderet retinere vtranque, priuaretur vtraq;. j. eo. de multa. cum enim militiæ sint distinctæ, & psonæ illis deputatæ debent esse distinctæ. vnde nemo potest esse in duobus collegijs simul. ff. de coll. illi. l. 1. §. vlt. nec duas militias habere.

Quæ hodie locum habēt in casu. j. de præfer. grana. lib. 6. possunt etiam locum habere, vel secundū beneficiū est mini9 & vnalium, secundum Host. quo dicit q. quod l. si habent tantum in militiis & in iure hospitalitas decreta. de multa. ioh. And.

habere. C. qui mili. non pos. l. 4. & l. 5. §. in posterum. lib. 12. nec duos honores. ff. ad muni. libertus. §. pscripuo. ergo multo fortius hæc sunt in spiritualibus honoribus obseruanda.

CVm non ignores.] Hodie poteris seruare hoc cap. i beneficiis residentiam requirentibus, & etiam in curatis, si de facto nollet dimittere primã ecclesiam. Primo ponit causa mandati. Secũdo mandatum: ibi, Cum igitur. Tertio soluit obstaculis: ibi, Quod si. Abbas.

CASVS. Archipresbyter & clerici cuiusdam plebis elegerunt quendam psbyterum rectorem cuiusdam ecclesiæ in suum presbyterum, siue in capellanum suũ, & ipse cõsensit electioni, volebat tñ locum habere in vtraq; ecclesia: archipresbyter & clerici ꝯdicebant, volentes ꝙ in sua ecclesia resideret: & sic orta fuit super hoc quæstio inter ipsos: Vnde nuncius presbyteri, & quidam clerici alterius ecclesiæ ad sedem Apostolicam accesserunt: dñs Papa auditis hinc & inde ꝓpositis, considerans ꝙ non est conueniens, vt idem presbyter locũ habeat in duabus ecclesijs, mãdat archiepõ Ianuen. vt dictum presbyterũ beneficio qd habet, faciat manere contentum: & si archipresbyter & clerici consenserint, & modo dissentiant, nõ debet cum ipsorũ scandalo in eorum ecclesia locum habere. Nota ꝙ vna ecclesia vnũ tñ debet habere rectorem, cum in vno corpe duo capita esse non debeant, nec vnus rector debet pesse pluribus ecclesijs. Item pp scandalum aliquis repellitur ab obtinendo beneficio. Item arg. ꝙ ex quo aliqui consentiunt in aliquem, possunt dissentire: & hoc pp scandalum: & isti dissentiebãt: quia presbyter ille nolebat dimittere primam ecclesiam.

¶ Idem Genuen. archiepiscopo.

¶ *Si electus ad secundam ecclesiam noluerit dimittere primam, eligentes possunt resilire, & electum non acceptare.*

CAP. XV.

CVm † non ignores, quòd vna ecclesia[a] vnius debeat esse sacerdotis: & infra. ¶ Cum igitur nuncius presbyteri, qui in duabus ecclesijs locum habere contendit[b], & quidã clerici alterius ecclesiæ ad nostrã præsentiam accesserint contra eum: Nos attendentes non esse conueniens, vt idem presbyter locum habeat † in duabus ecclesijs: Mandamus, quatenus ipsum beneficio quod habet, facias manere contentum[c]. ¶ Quòd si forte archipresbyter, & clerici alterius ecclesiæ in eum consenserint[d], eis nunc dissentientibus †, cum ipsorum scandalo[e] nõ debet locũ in ipsa ecclesia quærere vel habere.

a ¶ *Vna ecclesia.*] Hoc generaliter verum est, ꝙ vnus debet esse sacerdos vnius: vt s. eo. c. proxi. & j. eo. de multa. De hac materia dicitur s. de elect. dudum 2.

b ¶ *Contendit.*] vnde hodie priuari debet vtraq; . j. eo. de multa.

c ¶ *Contentum.*] s. eo. c. proxi. & c. ad hæc.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

d ¶ *Consenserint.*] si semel ꝯsenserunt in eum, nõ possunt amplius dissentire. s. de elect. cum inter canonicos. & 8. q. 2. dilectissimi. & 32. q. 5. horrendus. Quid est ergo qd dr, eis nũc dissentiẽtibus: & sic ꝯdicis hæc decr. pdictis iuribus? Sol. sic intellige qd dr hic, ꝙ sacerdos ille electus fuit ad curam aiarum, & simul ad cõtinuam residentiam, ad quam de iure tenetur. s. de cle. non resi. quia nonnulli. sed ipse volebat retinere priorem ecclesiam cum illa ad quã elect[9] erat scdo ab archipresbytero & clericis: vnde cũ ipse nollet primã dimittere, licitũ fuit archipresbytero & clericis ab electione ipsius recedere, & merito: quia vtranq; de iure habere non poterat. Si aũt vellet dimittere primam, & secundam recipere: tunc non possent archipresbyter & clerici ab electione eius discedere, ex quo semel in eum consenserunt, & sic intelliguntur prædicta iura.

e ¶ *Scandalo.*] Arg. ꝙ propter scandalum quandoque receditur à iure. s. eo. cum teneamur. & s. de tempo. ordi. ad aures.

CVm secundum Apostolum.] Primo ponitur causa cõstitutionis, & correctionis iuris antiqui, & noui promulgatio. Secũdo determinatio casus propositi specialiter. Secunda: ibi, *Inde est*. Abbas. Sume casum ad medietatem capituli: ibi, *Inde est, &c.*

CASVS. Eps Zamoren. ordinauit in subdiaconum quendã clericũ G. noie sine aliquo titulo: tñ morte pueniens eidẽ clerico in beneficio ecclesiastico non puidit: postmodum successor illius req̃situs non puidebat eidem: accessit ad Papã exponẽs eidem qualiter pdecessor illius ordinauerat ipsum in subdiaconũ: scripsit Papa q̃busdam, vt illũ subdiaconũ examinarẽt si dignus esset ad ecclesiasticũ beneficiũ obtinẽdum, prius epõ Zamoren. citato, vt examinationi intersit: vnde scribit Papa Zamorensi epõ, ꝙ cũ clericus ille à pdecessore ipsius ordinatus fuerit sine certo titulo, si examinatores pdicti eo citato, vt examinationi ipsius intersit p se vel p alium, & vt liceat sibi ꝓponere q̃cquid rõnabiliter duxerit ꝓponẽdum, tã sup idoneitate psonæ, q̃ etiam sup quantitate & qualitate beneficij, illum inuenerint esse dignum: tãdiu necessaria vitæ sibi ministret, donec in ecclia Zamoren. vel alia, p ipsum beneficiũ fuerit cõpetẽs assecutus: sciturus p certo, ꝙ si dignus repertus fuerit, & ipse eps ei neglexerit puidere, cũ Papa sup hoc fuerit req̃situs, ꝯpellet ipsum p districtionem ecclesiasticam ad puisionẽ ipsi[9]: occasione huius negotij Papa pmittit illa q̃ præcedunt, hoc modo; dicit Apostolus: Qui altario seruit, viuere debet de altari: & q ad onus assumitur, emolumẽtũ inde debet habere. ergo patet, ꝙ clerici q deputati sunt obseqo Iesu Christi, de ipsi[9] patrimonio viuere debent; clerici enĩ à cleros, qd est sors appellant: & ideo dum ordinant, vel assumunt in hæreditatem Dñi, vel assequunt hæreditatẽ in ipso. licet aũt pdecessores Innocentij, ordinationes eorum qui sine certo titulo pmouẽtur, quãtum ad executionẽ irritas esse voluerint & inanes in iniuriam ordinantium: Innocentius tñ volens benigni[9] agere cum taliter ordinatis, statuit, ꝙ p ipsos ordinatores, vel successores eorum tamdiu puideatur ordinatis, donec p eos beneficia ecclesiastica fuerint ꝯsecuti. Nota ꝙ qui altari seruit, de altari viuere debet. Item ad quem spectat onus, & emolumentum. Itẽ qui aliquẽ ordinat, vel ordinari facit ad sacrum ordinẽ, puidere tenetur eidẽ, donec p ipsum ordinatus bñficiũ ecclesiasticũ fuerit assecutus. Itẽ si epõ simplr scribatur, vt alicui prouideat in ecclesia sua: non solũ in cathedrali ecclesia potest prouidere, sed etiam in parochiali.

¶ Innocentius tertius Zamoren. † episcopo.

¶ *Ordinato ad sacros per episcopũ sine titulo, nemine præsentante, ordinator vel successor compellitur in necessarijs prouidere, donec titulum habuerit.*

CAP. XVI.

CVm † secundum Apostolũ qui altari seruit, viuere debeat de altari[f]: & qui ad onus eligitur, repelli[g] non debeat à mercede: patet à simili, vt clerici viuere debeant de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio[h] deputãtur, vt ipsa nominis[i] ratio persuadet. Cũ enim à cleros, quod est sors[k] vel hæreditas, clerici appellẽtur: quia in sui † ordinatione vel assumuntur[l] in hæreditatem Domini: vel assequuntur[m] hæreditatem in ipso †, vt vere possint psallere cũ propheta: Dominus pars hæreditatis meæ: dignum[n] est, vt ecclesiæ stipendijs sustententur, in qua & † per quam diuinis obsequijs ascribuntur. Licet autem prædecessores[o] nostri, ordinationes[p] eorum qui sine certo titulo promouentur, in iniuriã ordinantium irritas[q] esse voluerint & inanes: Nos tamẽ benignius agere cupientes †, tamdiu per ordinatores, vel successores[r] eorum prouideri volumus ordinatis, donec per

f ¶ *De altari.*] 12. q. 1. ex his.

g ¶ *Repelli.*] ad quem spectat onus, & emolumentum. 15. q. 2. charitatem. & c. quicunq; . & c. ecclesiasticis[a]. & econuerso non est ferendus is qui lucrum amplectitur, onus autem subire recusat. C. de ca. toll. l. vnica. §. pro secundo.

ADDITIO. Vnde versus: *Cõmoda qui sentis, iungas onus emolumẽtis.*

h ¶ *Obsequio.*] Non tibi, sed domino grauis est cui seruit egestas. arg. 93. dist. diaconi versi. mendicat. Lau.

i ¶ *Nominis ratio.*] 25. dist. cleros. & clericos. & 16. q. 5. si cupis. & nomina debent esse consonantia rebus. Insti. de do. §. est & aliud.

k ¶ *Sors.*] 12. q. 1. cui portio.

l ¶ *Assumuntur.*] vt qui ordinantur sine beneficio, vel assumuntur, vt habeant hæreditatem Domini.

m ¶ *Assequuntur.*] s. qui ad beneficium recipiuntur, isti in sua ordinatione statim consequuntur hæreditatem Domini.

n ¶ *Dignum.*] 12. q. 2. ecclesiasticis.

o ¶ *Prædecessores.*] 70. dist. neminem. & c. sanctorum.

p ¶ *Ordinationes.*] Nisi promotus sit ad titulum patrimonij sui. j. eod. tuis. & s. eod. episcopus si.

q ¶ *Irritas.*] quo ad executionem, non quo ad veritatem, quia ordinem non admittunt.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit, & solo. determinat.*

r ¶ *Successores.*] Sed quare ꝯuenitur hic successor ex delicto defuncti, cum regulariter crimina morte extinguãtur. 23. dist. quorundã. & C. si reus vel accu. mor. fue. l. 5. & successor non ꝯuenitur ex delicto defuncti. C. ne ex deli. defun. l. vnica? Rñdeo, ne in cleri opprobrium mẽdicare cogant. 93. dist. diaconi. arg. s. de cle. ꝯiu. Ioãnes. in fi. Vel dic ꝙ nõ tã successor q̃ ecclesia[3] punitur in hoc casu, quæ nõ resistit epõ i tali pmotione: nã sine ꝯsilio ecclesiæ nõ facit ordinationẽ. 24. dist. c. pen. vnde punit si ei deliquẽti nõ resistit. 2. q. 7.

Margin notes: Cap. 1. eo tit. in 2. compilat. — habeant — dissidentibus — Vide Va... — Concor. ... — Cap. 1. eo tit. in 3. compilat. 1. Cor. 9. — sui — Aliter in Christo. Psal. 15. — Aliter vel — Videl cũ in testamẽto. ff. de re iud. & l. quoniã. C. eo. tit. — Concor. tex. in l. secundum naturam. ff. de re iud. & l. h. § sed cũ. ff. de fur. — Non video in quo puniat ecclesia, vel capitulum cũ epalis mensa grauat, secundum Host. Ioan. And.

c. qua pp. & hoc intelligo qñ ipse eps examinauit. si aũt alij examinauerunt, ipsi tenebunt. 54. dist. si seruus. 54. dist. qñ. & hoc innuit qd dr ĩ. nullo psentante. Et in hac pMsione dignitas pmoti est attendenda. arg. 61. dist. non cogantur. ff. de in. l. sed & si susceperit. §. 2. ff. de vsu f. sed & si quid. §. 1. & ĩ. eo. c. de multa. & ff. de do. l. si filius familias. Item considerantur facultates ecclesiæ. argu. ff. de admi. tu. l. cum plures. §. cum tutor. & ff. de rel. & sũp. fu. si quis sepulchrũ. §. sumptus. & hic inferius. Bernar.

¶ Gl. seq. in prin. rect. per glo. & solutionem. Deinde dat duo simil. Iterum obijcit, & soluit. Tertio objicit, & soluit.

a ¶ Literas.] si scriberet ipsi ordinatori, ipse non posset aliquid objicere nisi hoc literis contineretur: quia quos idoneus reputauit ad ordines, debet reputare idoneos ad beneficiũ. ĩ. de æta. & qual. c. accepim⁹. sed successor potest. & ita semel approbatus iterũ pbatur & reprobatur, sicut medicus. l. ff. de mune. & ho. l. vt gradatim. §. reprobari. & virgo semel pbata iterum probatur. 2. 27. q. 1. nec aliqua. & melius ĩ. de pba. c. penul. & vlt. & 2. q. 5. habet hoc ppriũ. & c. Mennam. sed hoc totum gratia est: quia de facto vnius sæpius quæri non debet. ff. de nau. cau. stabu. l. licet. § fiue. Sed nonne psumi debet pro ordinato? Sic arg. ĩ. de pba. post cessionem. nisi pbetur 3trium. Item qualiter cognoscitur postea de eius idoneitate: cum sñia epi, qua pronunciauit ipsum idoneum, transiuit in rem judicatã, à qua non fuit appellatum. ĩ. de elect. cum dilecti. in fin. Rñdeo, totum fit de gratia. Vel dicas q tantum quæritur de noua causa postea emergente. arg. ĩ. de æta. & quali. ordi. c. 1.

¶ Glo. seq. quærit, soluit, alleg. pro, & cõtra, ponit opi. Vin. demum soluit.

b ¶ Donec per te.] quid si eps ordinauit eum ad aliquẽ titulum, & ille est euictus ab eo, nunquid eps tenet de euictione? Arg. q non: quia donator nõ tenetur de euictione. ff. de ædil. edi. l. ad res donatas. arg. 3. 7. q. 1. psentium. & ĩ. eod. inter cætera. Dicit Vinc. q eps specialiter non teneretur si dedit ei beneficium sufficiens, & factũ sit insufficiens & exinanitum: sufficit enim minori ab initio adire locupletem hæreditatem. ff. de mi. verum. §. si locuplete. tenetur tñ generali obligatione qua tenetur puidere & ordinare ecclesias oẽs sui epatus. de consec. dist. 1. c. oẽs. Tu dicas melius cum T. si fraudulenter contulit ei beneficium alterius quo alius non fuit iuste priuatus, siue alij debitum, & ipse cui contulit, hoc ignorauit, tunc specialiter tenetur eps ei prouidere in æquiualẽti beneficio. arg. 7. q. 1. præsentium. & ĩ. eo. inter cætera. & ĩ. de iure pat. c. pastoralis.

INter cætera.] Narrat primo factum. Secundo mandat decerni, & causam exprimit: ibi. *Supradicto episcopo*. Abbas.

Casvs. H. & G. de pmutatione suarũ pbendarum affectantes, eas in manu Papæ renunciauerunt: postmodũ mandauit Papa decano Remeñ. vt de pbenda G. inuestiret H. sed eps loci hoc intelligens contulit eam magistro P. vnde orta lite inter magistrum P. & H. dñs Papa reuocauit pfatam renunciationem, & vtrisq restituit beneficium suũ: & ne magister P. remaneret frustratus spe sua, Mãdat Papa epo, vt pbendam alicui non conferat, donec assignauerit magistro P. beneficiũ pbendale in eadem ecclesia: & si 3 fecerit, illud cassat: ne fraudulenter visus sit illi contulisse pbendam. Bernar. Nota, q vbi ponitur ista clausula: q si 3 factum fuerit, decernimus irritum & inane: qd fit postea, ipso iure non tenet. Item qui dat beneficium quod dare non potest, tenebit ad beneficium quod dare potest: ne fraudulenter visus sit beneficium contulisse.

eos ecclesiastica beneficia consequãtur: ¶ Inde est quod cum G. lator præsentium, à prædecessore tuo fuerit ad † subdiaconatũ nullo præsentante promotus, Mandamus, quatenus si eum, hi quibus examinationem ipsius duximus cõmittendam, te citato legitime, vt per te ipsum vel idoneũ responsalẽ interſis: & tam super idoneitate personæ, quam etiam super quantitate, ac qualitate beneficij pponere tibi liceat[a] quicquid rationabiliter duxeris pponendum, idoneum esse repererint, tamdiu ei vitæ necessaria congrue subministres, doneo[b] per te in Zamoreñ. ecclesia, vel alia fuerit competẽs beneficium ecclesiasticum assecutus, sciturus pro certo, quòd si per examinationem eorum † fuerit repertus idoneus, & tu ei iuxta mandatum nostrum neglexeris prouidere, cum hoc nobis per litteras eorum innotuerit, ad id exequendum te per districtionem ecclesiasticã cõpellemus.

¶ Idem archiepiscopo Senoñ.

¶ *Qui hoc ignoranti scienter contulit præbendam quam non potuit, illa euicta, aliam quam potest conferre tenetur. h. d. & est singularis dispositio.*

CAP. XVII.

INter † cætera: & infra. ¶ Facta resignatione à G. † quondam canonico Lauduñ. † de præbenda eiuidẽ ecclesiæ, quæ per commutationem præbendarum H. tunc Sicluneñ. † canonico auctoritate Apostolica assignari[c] debebat: magister P. per Lauduñ. † episcopum de præbenda fuit inuestitus eadẽ. Super quo cum inter magistrũ ipsum & dictum H. controuersia suborta fuisset, per C. Papã prædecessorem nostrũ omnia retractata fuerunt: & infra. ¶ Supradicto episcopo dedimus in præceptis †, vt donec idem magister in eadem ecclesia fuerit præbẽdale beneficiũ assecutus, nulli alij præbẽdam assignare præsumat: quod si forte præsumpserit, id irritũ[d] decernimus & inane. decet enim, vt quia præbendam ei, quam de iure nõ potuit, assignauit[e], eam quam de iure potest, assignet: ne præbendam ei fraudulenter visus sit assignasse.

¶ Idem episcopo & cantori Tornaceñ.

¶ *Cassatur electio illius, qui possidet plures dignitates atque præbendas: & idem si detinetur aliquo vitio hic scripto.*

CAP. XVIII.

CVm † iamdudum: & infra. ¶ Verum quoniam ab R.

¶ *Glo. sequens rõ per obiect. vis, alleg. concor. remittit, signat contrariũ, soluit, & distinguit.*

c ¶ *Assignari debebat.*] Ex quo G. resignauit tali modo, vt daretur H. & non fuit ei data, sed magistro P. non videbatur ei renũciasse: nec vt eam perdidisse, sicut non amittit possessionẽ qui eam sub modo alij tradidit, nisi modus existat, §. vt enim sub conditione eam tradidisse. ĩ. de resti. spo. olim 1. & ff. de acq. posses. qui absens. §. si qs. & qui sub conditione tradidit possessionem, & recedit à possessione, nõ pdit eã. ff. eo. si cum me. vnde ille non videbatur amisisse possessionẽ beneficij sui: sed certe verũ est q amiserat p renunciationem, sed Papa postea ex officio suo vtrunque restituit propter discordiam suscitatam.

d ¶ *Irritum.*] simile C. de legi. non dubium. & C. de rebus eccl. non aliẽ. l. sancimus. & 10. dist. c. vides. si hoc verbum non connecteretur in literis, & ipse conferret, vt q cessio teneret, licet esset facta 3 mandatum Papæ. ĩ. eo. dilectus fili⁹ G. vbi de hoc.

e ¶ *Assignauit.*] hic expresse habes, q si eps concessit mihi beneficium quod concedere non potuit, tenetur mihi ad aliud cõsimile. 7. q. 1. præsentium. de hoc dicitur ś. c. proxi. sim. ĩ. de fi. presby. veniens. arg. ff. de pig. act. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. ad Vellei. quamuis. §. si cõuenerit. & ff. qui satisd. cog. l. quotiens. ff. de leg. 1. l. si filiusfamil. §. si quid alicui. & ff. de leg. 2. l. mortuo. §. Labeo. quia adiuuari beneficijs nos oportet, nõ decipi. ff. commodati, l. in cõmodato. §. sicut. in fi. & ĩ. de cõmo. c. vnic. in fi. Et sic est 3 id qd dicit lex, q donator non tenetur de euictione. ff. de ædil. edi. l. ad res donatas. sed hic in veritate non dĩ donare, quia necesse habet eã donare, & in necessitate nemo liberalis existit. ff. de adimen. leg. l. rem legatam. in fi. & de hoc dictũ est ĩ. eo. c. relatum. & hoc intellige qñ eps sciuit q eam donare nõ poterat, & ille qui recepit, ignorauit, vt dixi ĩ. c. pxi. si enim recipiẽs hoc sciebat, non credo, q habeat petitionem contra epm ad aliam præbendam, instar illius qui sciens emit liberum hominem, quia emptio nulla fuit: secus si ignoranter emit. ff. de contrahen. emp. l. liberi hominis. Io.

CVm iamdudum.] Opponenti plura 3 electum, sufficit alterũ probare qd ad cassationem ei⁹ sufficiat. h. d. Primo ponit sex quæ opponebantur 3 electum. Secundo diffinitionem quæstionis conditionalem. Tertio respondet tacitæ quæstioni vel obiectioni. Secunda ibi, *Mandamus*. Tertia ibi, *Cum multa*. Abbas Siculus.

Casvs. Vacante pposítura Sicluneñ. à quibusdã canonicis ecclesiæ Sicluneñ. electus fuit quidã noie Ioãnes de Bythinia, maiore parte capituli prius appellante, & quibusdã canonicis absentibus & non vocatis: ad petitionẽ ipsius Ioanis commissa fuit causa quibusdã iudicibus: iudices illi cõfirmauerunt electionẽ ipsius Ioanis: tandẽ causa cõmissa fuit alijs iudicibus ad petitionẽ partis aduersæ, & illi cassauerunt confirmationẽ priorũ iudicum: demum Papa cassauit processus primorũ & secundorum iudicũ, reducens causam in eum statum in quo erat ante primã cõmissionẽ: & illis oibus sic pactis R. Sicluneñ. canonicus opposuit se isti Ioanni, pponens multa 3 ipsum, scilicet pluralitatem dignitatum & beneficiorum, 3 conciliũ Lateraneñ. & q die intrusionis suæ ante confirmationem, administrare

† Albericus in subdiaconatum. † Quod est speciale pro præter nominatum fani statum, Ioã. And. † Idonem. † Quia secus... † Cap. 5. eo. tit. in 5. compilat. † Ad hoc. † Hic casus Bernardi... † vt. † Laudeñ. † Idem. † Laudeñ. † Text. est... † mandans † Facit ... † Cap. 4. eo. tit. in 5. compil. Et de materia vide ... Cordub. ... fil. 67.

nistrare præsumpsit, & post cassationem confirmationis electionis suæ ministrauit. his & aliis auditis, Mandat dñs Papa quibusdam iudicibus, ꝙ si inuenerint pdictum Ioannem habere plures dignitates atq; pbendas, aut aliquod aliud de pmissis (quod sufficiat) inuenerint esse verum, eidem Ioanni super ipsa præpositura silétium imponant, ab impetitione ipsius Siclun. ecclesiam absoluentes. In fine rñdet Papa quasi tacitæ quæstioni: posset quis opponere dño Papæ, quare vos istum repellitis? multi sunt qui habent pluralitaté dignitatum & beneficiorum? Rñdet. Multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium deducerentur, exigente iustitia cassarentur. Nota, ꝙ qui habet plures dignitates seu psonatus, sine dispensatione Papæ ineligibilis est. Item ante confirmationé nemo debet administrare: qd si fecerit, debet eius electio cassari. Item per patientiam multa tolerantur, quis non denunciantur vel accusantur: quæ si in iudicium deducerentur, fm iustitiá cassarentur.

Siclun. canonico, I. de Bythinia † quædam obiecta fuere: multitudo [a] videlicet tam dignitatum quàm etiam præbendarũ, ambitionis & auaritiæ [b] vitium: cui nondum finem imponens, contra diffinitionis nostræ [c] tenorem, & Lateraneñ. [d] statuta cõcilij † ad obtinẽdam præposituram Sicluneñ. † se ingerit & ingessit: & quòd die intrusionis suæ ante confirmationem [e] † præsumpserit ministrare: sicut & post confirmationem cassatam. ¶ Mãdamus, quatenus si inueneritis prædictum I. habere plures alias dignitates, atque præbendas [f] : aut † aliquid aliud [g] præmissorum quod ad cassationem eius sufficiat, inueneritis esse verũ: ei super iam dicta præpositura silentium imponatis, ab impetitione ipsius, Sicluneñ. † ecclesiam [h] absoluentes. Cum multa per patientiã [i] tolerentur †, quæ si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia non debeant † tolerari †.

e Idem archiepiscopo, & archidiacono Senoneñ.

¶ Recepto in canonicum quam citò facultas se obtulerit debetur præbenda,

a ¶ *Multitudo.*] quæ est canonibus inimica. š. eo. quia intantum.

b ¶ *Auaritiæ.*] quæ pmotione repellit. 85. dist. cap. Florentinum. quam etiam dixit lex legitimis ictibus feriendam. C. de inoffi. test. l. si quis suo. & est seruitus idolorũ. š. eo. c. auaritiæ. Bernar.

c ¶ *Nostra diffinitionis.*] quam non habes in cõpilatione, quæ olim erat de instit. cap. tua nuper.

d ¶ *Lateranen. concilij.* š. eod. quia intantum.

e ¶ *Confirmationem.*] Hoc ita intellige, ꝙ super hac electione fuit causa commissa ad petitionem illius electi, & iudices illi electionem confirmauerunt, & postea alij iudices, quibus eadem causa fuit commissa, confirmationem illam cassauerunt, sicut hoc totum habetur in compilatione Innocen. supra de re iudic. c. 1. de quibus hic fit mentio.

f ¶ *Præbendas.*] De hoc dictum est š. de ele. c. dudum 2.

g ¶ *Aliud præmissorum.*] scilicet ꝙ ante confirmationem ministrauit. š. de elect. qualiter. vel ꝙ ministrauit post cassationem confirmationis: quia Papa etiam totum cassauit quicquid factũ fuit per iudices priores & posteriores.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam concor. in contrarium alleg. 7. iura, & soluit.*

h ¶ *Ecclesiam.*] & ita vř ꝙ ecclesia, quæ ipsum elegit, sciens ipsum habere plures dignitates atq; pbendas, non possit ipsum repellere. arg. š. eo. cum non ignores. arg. ꝯ. š. de except. cum ecclesiasticæ. & melius. š. de elect. cum inter canonicos. 8. q. 2. c. dilectissimi. & 32. q. 5. horrendus. j. de conces. præben. cum super. & š. de cleric. coniug. c. diuersis fallaciis. & j. de dona. c. inter dilectos. Sed hæc locũ non habent: quia iste non fuit electus ab ecclesia: immo ecclesia se sibi opponebat, & electus fuit à quibusdam solũmodo, aliis appellantibus prius, & quibusdã absentibus, vt hic patet, in decr. quæ olim erat in cõpilatione Inno. de re iud. c. 1. hæc decr. de illa electiõe loquitur. Ber.

i ¶ *Per patientiam.*] hic rñdet tacitæ quæstioni: diceret aliquis, multi sunt habentes plura beneficia, quare ipsum reprobatis dñe Papa? & ipse rñdet; multa per patientiam, &c. & tñ per talem patientiam non fit dispensatio. arg. j. de cogn. spi. super eo. & š. de iureiu. mulieri. arg. talis patientia voluntatem requirit. ff. de tribu. l. 1. §. 1.

Dilectus filius.] Continet quatuor dicta. Primo mandatum Apostolicum. Secundo: ibi, *Ad instantiam.* iustũ & iniustum pceptũ legati. Tertio: ibi, *Cum ergo.* iusti pcessus confirmationé, & iniusti reprobationé. Quarto: ibi, *Facientes.* Papalé subiunctionem. Abbas.

CASVS. Eps Lincon. de mandato dñi Celestini Papæ, cuidã clerico G. noĩe quandam pbendam in ecclesia Lincon. assignauit: sed capĩm Lincon. noluit ipsum recipere ad eandé: tandem ad instantiam Remen. archiepi, tunc epi Prænestini, Apostolicæ sedis legati, talis compositio inter capĩm & G. intercessit, ꝙ receptus fuit in canonicũ & in fratré, pcesso sibi stallo in choro, & loco in capĩo, & participatione diuinorũ, ita tñ ꝙ fructus pbendæ recipere nõ deberet, nisi loco pximo vacaturæ: sed quia plures pbẽdæ postmodum vacauerunt, nec eidem G. aliquam assignauerunt, accessit ad Papã, pponens eidem ea supradicta: scribit Papa iudicibus dicens, dictũ G. in canonicum recipi canonicis non obuiare institutis, sed vacaturã expectare pbẽdam, esse ꝯ Lateraneñ. cõcilium: vnde Papa factũ legati in eo ꝙ dictum G. recepi fecit in canonicũ & in fratrem, approbauit: sed ꝙ nihil reciperet nisi loco pximo vacaturæ, reprobauit: quia vero indignũ est, vt receptus in canonicũ beneficio careat, Mandat iudicibus, vt epm & capĩm compellant, vt ei pbendam (cũ se facultas obtulerit) assignent: & portiones cotidianas, quæ fiunt in ecclesia, faciat assignari eidem. Nota, ꝙ aliquis potest recipi in canonicum sine assignatione pbendæ, dũmodo aliquid sibi assignetur tamẽ canonico: & si additur ꝙ nihil percipiet nisi cum vacauerit pbẽda, hoc nõ licet, sed sic potest recipi: Recipimus te in fratré, & puidebimus tibi cũ facultas se obtulerit, illud non est ꝯ concilium. Item sñia pro parte tenet, & pro parte non tenet. Item vtile non vitiatur per inutile, nec licitum per illicitum.

& interim habebit cotidianas distributiones.

CAP. XIX.

Dilectus † filius T. canonicus Linconien. † proposuit, quòd cum de mandato C. Papæ prædecessoris nostri Linconien. † episcopus quandam præbendam assignauit eidem in ecclesia Linconien. † quia capitulum ipsum ad eandem recipere cõtemnebat: & infra. ¶ Ad instãtiam Remeñ. archiepiscopi, tunc episcopi Prænestiñ. Apostolicæ sedis legati, & auctoritate ipsius, talis inter eũ & episcopum & canonicos Linconieñ. † cõpositio intercessit: quòd ipso ab eis recepto in canonicum, & concesso sibi stallo in choro, & participatiõe qualibet diuinorum, idem fructus præbendæ percipere non deberet [k], nisi loco proximo † vacaturæ: & infra. ¶ Cũ ergo dictũ T. in canonicum recipi, canonicis nõ obuiet institutis, & vacaturam expectare præbẽdam Lateraneñ. cõcilio † non sit dubium obuiare: Nos facto eiusdem legati illicito [l] reprobato, quod est licitũ approbãtes [m] †: quia videtur indignum, vt receptus in canonicũ præbendæ be-

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Percipere non deberet.*] Istud fuit ꝯ concilium. j. de conces. præben. nulla. Sed ꝯrium videtur. š. eo. relatum. vbi tenet promissio vacaturæ præbendæ. Sol. hic nihil percipiebat, sed ibi sic: vt patet, ex illo verbo; integritate pbendæ gaudere: & ex eo qđ dicit; quorum cõis est vsus: & hic hoc solum additur ꝙ percipiat ea quæ de communi conferuntur, & ita non contradicit, sed concordat: & hic vitium fuit expressum.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

l ¶ *Illicito.*] arg. ꝯ. š. de consti. cum M. ver. quatuor receperunt ad vacaturas, &c. Solut. Papa illud reprobauit. vnde pcepit ꝙ eis prouideatur ex superexcrescentibus, &c. & ita concordat cum ista. vel ibi recepti fuerunt simpliciter, vt ibi nota.

ADDITIO. Vel non reprobatur receptio in ius canoniæ, sed receptio ad vacaturas.

¶ *Glo. seq. arg. instruit, quærit, opin. ponit, & soluit.*

m ¶ *Approbantes.*] arg. ꝙ sñia siue donatio tenet p parte. & pro parte non. sic š. de arbi. cum tpe. 12. q. 2. si quos. & 17. q. 4. qlti. & 22. q. 4. inter cætera 2. & j. de testa. Rayoutius. & c. Raynaldus. Caueas tñ qualiter fiat electio. si dicatur; eligimus te ad proximam vacaturam, nulla est electio. j. de conces. præben. c. nulla. & c. relatum. & c. ex tenore. Si vero dicatur; eligimus te in fratré & sociũ, & pmittimus tibi conferre beneficium cum primum vacauerit, tenet electio talis. š. eo. relatum. & j. de conces. pben. cum sup assignando eidem cotidianas distributiones, aliàs compelleretur ad hoc, vt dř hic in fi. & ille intelligitur electus ad quoddã ius de nouo creatũ. j. eo. dilecto. & illud ius perit ꝗ cito assignatur beneficiũ vacans. non enim diu posset manere tale ius sine re corporali. 1. q. 3. si quis obiecerit. & talis canonia auget numerũ canonicorũ, sed nõ pbendarũ. Sed nunquid plures possunt taliter eligi, si duo possunt eligi, eadé rõne & plures, s. tres & quatuor. & quotcunq;? Dicit Io. ꝙ fm numerum præbendarum possunt plures vel pauciores eligi. Sed certe non videtur ꝙ tot possunt eligi quot sunt ibi canonici, pp

diutinam

diutinam expectationem: sed sufficit quod pauci eligantur, saltem duo vel tres: vel quinque. ſ. de consti. cum M. Ferrarieñ.

a ¶ *Defraudetur.*] Sic ſ. eo. relatum.

b ¶ *Cum se facultas.*] Hoc idem erat ei promissum in illa compositione: sed archiepiscopus auctoritatem prestare non potuit, immo illud solum cassat quod nihil percipere debere. Lau. Item ex eo quod dicitur hic, patet quod legatus non potest dispensare contra concilium: i. de concess. preben. nulla. sed solus Papa. Item aliud est dicere, cum facultas se obtulerit, & aliud cum beneficium vacauerit, vt hic patet. & j. de con cess. preben. accedens.

¶ *Glo. seq. vertitur per obiectionem & solutionem.*

c ¶ *Assignare.*] hoc idem poterat consequi ex illa compositione, vt videtur: dicit Io. quod non: quia tempore compositionis vacabant ibi beneficia, & volebant ipsum expectare proximam vacaturam. Item aliud additur compositioni, quod ipse habeat cotidianas distributiones siue victualia, quae de communi conferuntur: quae tamen praesentibus dantur. ſ. de cle. non resi. de caetero. & j. eo. licet. Perceptio enim talium praebendarum non facit canonicum, quia sola salarij perceptio non facit decurionem. ff. de decu. sola 2. & j. eo. dilecto.

TVa fraternitatis.] Primo ponitur decisa facti narratio, & consultatio. Secundo responsio: ibi, Nos. Abbas.

CASVS. Aliquando contingit quod ad vnam praebendam vacantem,

neficio defraudetur[a]: Mandamus, quatenus dictos episcopum & canonicos, vt ei praebendam (cum se facultas[b] obtulerit) non differant assignare[c], appellatione postposita compellatis: Facientes eidem portiones cotidianas, quae fiunt in ecclesia memorata, sine diminutione qualibet assignari.

¶ Idem episcopo Brixieñ. †

¶ *Non tenet electio cum ad vnam praebendam duo simpliciter eliguntur.*

CAP. XX.

TVae † fraternitatis deuotio: & infra. ¶ Cum saepe contingat, quòd ad vnam praebendam duo clerici propter importunitatem[d] petentium eligantur: Nos attendentes, quod si duo vnam praebendam tenerent, illud esset contra concilium Turoneñ.[e] quòd praebendarum inhibet sectionem[f]: & † si vnus illorum ipsam obtineret praebendam, sub expectatione alius contra Lateraneñ. † concilij[g] statuta remaneret. Inquisitioni † tuae taliter respondemus, quòd talis electio de rigore[h] iuris penitus est cassanda.

¶ Idem.

¶ *Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in iudices, poterit iudex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de prouentibus prouisionem facere. Ista est pulcherrima dispositio, & in toto corpore iuris non habes consimilem.*

CAP. XXI.

NIsi † essent viri prouidi & honesti[i], tam qui ordinationem fecerunt, quàm illi circa quos est facta ordinatio in ecclesia vestra, super negotio Prioratus, ordinationem illam valde suspectam, propter exempli perniciem haberemus. ¶ Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa vnum de duobus electis, vt ipse habeat Prioratum, hoc ex iurisdictione delegata, secundum iustitiam videtur esse statutum. quod autem ordinatum est circa reliquum, vt ipse viginti † libras de redditibus capituli, & quadraginta de prouentibus Prioratus percipiat † annuatim: hoc secundum prouidentiam intelligitur esse praeceptum ex arbitraria[k] potestate: cum in delegatos † fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis & vtilitatis hoc ordinasse fatentur.

plures, re vera tamen quilibet speciale & separatum ius habet. ff. quemadmodum seruit. amit. l. aquam. Et not. quod sicut de vna praebenda possunt duae fieri si facultates sufficiant: sic ex causa necessaria possunt & debent diminui praebendae: j. de verb. sign. c. vlt.

g ¶ *Lateranen. concilij.*] j. de concel. preben. c. nulla.

h ¶ *De rigore iuris.*] Innuit quod de patientia posset tolerari & confirmari, quasi dispensando, quod satis potest concedi: quod talis dispensatio non est perpetua, sed ad tempus: nec proprie dicitur facere contra concilium. Ad quid ergo diceret, de rigore iuris? alias simpliciter respondisset dicendo, quod talis est cassanda, & multae tales electiones toleramus, & ex causa posset iuris rigor relaxari. argu. op. j. eo. c. vacante. & c. cum causam. vbi tenetur integrare praebendam tali modo collatam, nec mandatur cassari.

NIsi essent viri prouidi.] Primo recusat suspectam ordinationem, & ipsius duo membra declarat. Secundo prius suis motiuis sub certa moderatione illam approbat. secunda: ibi, Quod ergo. Abbas Siculus.

CASVS. Vacante quodam Prioratu duo fuerunt electi ad ipsum: causa commissa fuit super his duabus electionibus, vt negotium posset facilius expediri, partes compromiserunt super istis duabus electionibus in iudices delegatos: retenta sibi iurisdictione delegata: iudices isti siue arbitri, pro bono pacis & concordiae ordinauerunt, quod vnus electus prioratum haberet, alter vero viginti libras perciperet annuatim de redditibus capituli, & xl. libras perciperet annuatim de prouentibus prioratus: & haec ordinatio ab omnibus recepta est & approbata: tandem petierunt illam ordinationem per sedem Apostolicam confirmari: Super hoc scribit Papa dicens, quod illam ordinationem haberet valde suspectam propter malum exemplum, nisi tam illi qui eam fecerunt, quam illi circa quos facta fuit, essent viri prouidi & honesti: quod enim factum fuit per illos, vt vnus de duobus electis habeat prioratum, hoc factum fuit secundum iustitiam ex delegata iurisdictione: quod de altero factum est, vt ipse habeat viginti libras de redditibus capituli, & xl. de prouentibus prioratus percipiat annuatim, hoc secundum prouidentiam fuit ordinatum ex arbitraria potestate, cum in delegatos fuerit compromissum, qui retenta iurisdictione delegata, pro bono pacis & concordiae confessi sunt se hoc fecisse: quia ergo ordinatio ista ab omnibus est recepta, & Prior & capitulum praestationem istam sine grauamine possunt exhibere, quae facta fuit non ex pactione partium, sed ex iudicum prouisione pro bono pacis: Papa eam tolerat hoc modo, vt videlicet dignitas prioratus non remaneat onerata, ita quod defuncto Priore, successor eius ad praestationem quadraginta librarum nullatenus teneatur, ne circa prouentus prioratus aliqua sectio fieri videatur. Nota, propter honestatem personae praesumitur pro ipso. Item aliquis potest vti simul delegata & arbitraria potestate. Item pro bono pacis aliqua sunt toleranda, quae alias reprobarentur. Item quae fiunt ex pactione partium circa spiritualia, illicita praesumuntur. Item prouisio ista fuit personalis, non tamen transit ad successorem.

duo eliguntur propter importunitatem petentium: quaesitum fuit à Papa an talis electio de iure teneatur, Papa considerans quod si duo vnam praebendam tenerent, esset contra concilium Turoneñ. quod praebendarum inhibet sectionem: & si vnus illorum praebendam haberet, alter illorum sub expectatione contra Lateraneñ. concilium remaneret: Respondet quod talis electio de rigore iuris est cassanda. Nota quod quae per importunitatem fiunt, valere non debent. Item praebenda diuidi non debet. Item electiones contra iura factae non valent. & ipso iure nullae sunt.

d ¶ *Importunitatem.*] electio facta ad importunum clamorem non valet. ſ. de elect. Osius. 61. dist. in. miramur. & per importunitatem non concedenda saepe concedimus, dicit imperator. C. de peti. bon. sub. l. 1. lib. 10.

e ¶ *Concilium Turonen.*] ſ. eod. maioribus. & j. vt eccl. bene. vt nostram. & 1. q. 3. c. si quis praebendas.

¶ *Glo. seq. duas obiectiones soluit.*

f ¶ *Sectionem.*] Sed cum vna parochia possit diuidi in duas. 16. q. 1. praecipimus. & 10. q. 3. c. vnio. de consec. dist. 1. omnes. j. de ec. aedi. ad audientiam. quare vna praebenda non potest diuidi in duas? Respondeo, duae parochiae licite fiunt ex vna, iusta causa interueniente, quod vtraqua sit parochia per se, & habeat propriam limitationem: sed quod duae sint sub vna limitatione, non potest. 16. q. 1. plures. & eodem modo vna praebenda potest diuidi in duas, ita quod sint ibi perpetuo duo canonici, dummodo facultates illius praebendae sufficiant competenter duobus. j. eo. c. vacante. sicut vna domus potest diuidi. & de caetero erunt duae domus: & vnus fundus si diuidatur, erunt duo fundi. ff. communia praediorum. l. si quis duas. §. 1. sed praebenda diuidi non debet, vt sub nomine vnius praebendae censeatur vterque quasi dimidius canonicus, quia vnitas non recipit diuisionem. 24. q. 1. loquitur. nulla enim seruitus diuiditur. licet vsusfructus diuidatur. ff. ad leg. Fal. l. 1. §. si vsusfructus. & ff. de vsu & habita. vsus pars. Sed nonne hoc modo potest diuidi praebenda, quod idem ius apud vtrumque remaneat: quia & iura incorporalia apud plures possunt insolidum residere. j. de iure pa. c. 1. & ff. de seru. l. vtae. & ff. de bo. liber. l. libertus. in fi. in praebenda hoc esse non potest, vt dictum est j. eo. dilecto. licet enim dicatur idem ius esse apud

i ¶ *Honesti.*] Ex qualitate personae praesumitur licitum quod alias esset illicitum. arg. 9. q. 2. Lugduneñ.

¶ *Gl. seq. obiecit, & soluit. Se do quaerit arg. affirmatiue. & 3 rimo soluit.*

k ¶ *Ex arbitraria.*] Et ita potest aliquis simul vti arbitraria & delegata potestate. sic ſ. de praesum. c. litteras. sed istud non videtur posse constare, quia si ratione delegatae potestatis adiudicauerunt alteri prioratum, secundum hoc quod constabat eum canonice electum. qualiter per arbitrium potuerunt ipsum condemnare ad soluendum alteri parti indebitum, cum alij solui non possit quod est alij debitum. ſ. de iureiur. cum te. quia si priora-

† Concedendo in vacatura, ... Io. And.

† Bernlg.

† Cap. 6. ... compilat.

† Alias ita: quod si vnus ipsam, &c.

† sub Alexandro iij. c. 8.

† Alias Ioh super quo responderemus.

† Ideo ... Ioan. And.

† Cap. ... compilat.

† Alias ... gatam

† recepta

† In ... delegatum ... Lanfrancus ...

si prioratus fuit isti debitus, cõstat q̃ solutio pecuniæ est indebita? Potest dici q̃ isti non fuerunt arbitri, sed arbitratores, i. compositores, quorũ arbitriũ si iniquũ sit, auctoritate superioris retractatur. ȝ. de arbi. non sine. vel reducitur ad arbitriũ boni viri. ff. pro socio. si societatem. Sed nunquid ratione talis arbitrij possent ipsi adiudicare alteri prioratũ? Ar. q̃ sic, ȝ. de trãsact. c. de cætero. sed non est verum: quia talia spiritualia possideri nõ possũt, nisi ex iusta institutione canonica. 2. q. 1. legi. sic & i matrimonio non potest interuenire arbitrium. ȝ. de transa. c. vlti. & ȝ. de in integ. resti. cap. pen. in fin. & hic ver. hoc ex iurisdictione delegata. B.

a ¶ *Ex iussione.*] ex pactione partium non liceret, nec illam tolerasset Papa: vt ȝ. de pac. cũ pridem. sed quia iudicis auctoritate factum fuit, & ad tẽpus sustinetur. ȝ. de transa. de cætero. sic enim excusatur ab infamia, quia iussu iudicis paciscitur de furto. ff. de his qui not. infa. l. furti. §. qui iussu. Et q̃ Papa hic tolerauit huiusmodi compositionem, hoc fecit ꝓpter causas prædictas, scilicet pro bono pacis & vtilitatis: quia placuit omnibus: & si Papa compositionẽ nõ tolerasset, auctoritas iudicis non sufficebat: q a de iure hoc facere non poterat: vnde dicit Papa; Nos eã hoc adhibito moderamine toleramus, & ad tempus tantum, vt sequitur. & occasione huiusmodi prouisionis ı assumẽt quãdoq; aliqui causam malefaciendi.

b ¶ *Prioratus.*] nisi hoc esset appositum, confirmatio talis siue tolerantia fuisset realis. arg. ȝ. de transac. veniens. & ĩ. de insti. cum venissent.

c ¶ *Prouentus.*] quoniam sicut ius diuidi non potest, sic nec fructus: vt 1. q. 3. c. vlti. & ĩ. vt eccle. bñ. vt nostrũ. & 16. q. 1. c. si monachus.

PRo illorum.] In prima ponitur facti narratio. In secunda causæ commissio: ibi, Quia. Abbas.

CASVS. Dñs Papa mandauit archiepiscopo Burdegaleñ. vt in aliqua ecclesiarum suarum magistro P. competens beneficium faceret assignari; ꝯdictores per censuram ecclesiasticã cõpescendo: recepto isto mandato, mandauit decano & capitulo Xantoñ. vt dictum magistrum reciperent in canonicum & in fratrem: Canonici Xantoneñ. ex aduerso dicebant, q̃ habebant certum numerũ canonicorum, & ideo ipsum recipere non tenebantur: Archieṗs intelligens q̃ ipsi abusi fuerant indulgentia de certo numero canonicorum, dictum magistrum de præbenda & canonia Xantoñ. ecclesiæ inuestiuit, & ꝯdictores excõicauit: & quia canonici non recipiebant eundem, iterum accessit ad Papam petens super hoc sibi prouideri: Scribit Papa quibusdam dicens, q̃ quia quod de prædicto magistro per dictum archiepiscopum prouide factum fuit, auctoritate sua vult ratum haberi: mandat quatenus si cõstiterit prædictos canonicos indulgentiam de certo canonicorum numero nõ seruasse, & auctoritate propria aliquem vltra constitutum numerum in canonicum recepisse: sententiam excõicationis, quã tulit archieṗs in eosdem, tandiu faciant obseruari; donec dictum magistrum recipiant in canonicũ & in fratrẽ, & ea quæ ad canonicatum pertinent, duxerint assignanda: cum legem dño Papæ imponere nõ possint, quam ipsi negligunt obseruare. Non q̃ si scribit Papa archiepiscopo vt det alicui in aliqua ecclesiarum suarum præbendam, potest dare præbendam in qualibet ecclesia sui suffraganei. Item per hanc decretalẽ probatur, q̃ ex vi huiusmodi mãdati nõ possit executor mittere in possessionẽ corporalem: licet sit arg. ꝯ ex eo q̃d dicit; de Xantoñ. ecclesiæ præbenda inuestiuit: sed hoc soluitur in glossa quæ incipit, per talem. Item qui auctoritate propria venit ꝯ indulgentiam in hoc casu amittit eam. Item excõicati recipiunt aliquem in fratrem, & valet receptio. & sic est arg. quòd excõicati possunt eligere, sed non est verum.

¶ Quia[a] igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licite Prior & capitulum de prouentibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex iussione[a] iudicum prouisionem huiusmodi exhibere: Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, vt ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus[b], sed persona Prioris maneat onerata: ne forte circa prouentus[c] aliqua videatur facta sectio Prioratus: ita quòd ipso Priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarũ minime teneatur.

¶ Idem Valdeñ.† episcopo, & abbati Vatiañ.†

¶ *Canonici priuilegiati à Papa super certo numero, si sponte receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes a Papa, exceptione numeri vti non possunt.*

CAP. XXII.

PRo† illorum prouisione & infra. ¶ Burdegaleñ. archiepiscopo mandauimus, vt magistro P. in aliqua ecclesiarum[d] suarum, vbi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores[e] ecclesiastica districtione compescens: qui decano & capitulo Xantoneñ.† auctoritate nostra mandauit, vt ipsum admitterent in canonicum & in fratrem. Cumque ijdem reluctarentur canonici, ac indulgentiam de quadragenario† canonicorum numero ei opponerent: quia archiepiscopus cognouit illos† in elusionem[f] mandati nostri indulgentia eis concessa irreuerenter abuti, prædictum magistrum[g] de præbenda & canonia† Xantoneñ.† ecclesiæ inuestiuit[h], contradictores vinculo excommunicationis astringens: & infra. ¶ Quia vero quod per dictum archiepiscopum, de memorato magistro auctoritate nostra prouide[i] factum est, firmitatẽ volumus obtinere: Mãdamus; quatenus si vobis constiterit prædictos canonicos, indulgentiam quam habent de certo canonicorum numero, non seruasse, & aliquem vltra constitutum numerum in canonicum auctoritate propria recepisse[k]: cum nobis legem imponere nõ debeant, quam ipsi negligunt obseruare, latam in ipsos excõmunicationis sententiã à prædicto archiepiscopo, tãdiu denuncietis sublato appellationis obstaculo seruandam†, donec sæpedictum magistrum reci-

d ¶ *Ecclesiarum suarũ.*] Sub hoc termino comprehenduntur omnes ecclesiæ ipsius prouinciæ, etiã eṗales, [a] vt hic patet. & ȝ. de vsu pal. c. 1. siue habeãt ius conferendi siue nõ: sed in aliqua prælatura per hanc formã prouidere non posset. ĩ. eo. c. vlt. & hoc ĩ qnibus ius habet, secus in alijs. secus si dixisset; ĩ aliqua ecclesiarũ tuæ prouinciæ, quia tũc non refert vtrũ ius habeat vel non, ratione ordinariæ potestatis, cũ auctoritas talis generalior sit q̃ alia: tñ Papa in hoc non reprobat factũ archieṗi. Et sic large sumitur q̃d dicit, suarũ.

e ¶ *Contradictores.*] hac sententia non comprehenduntur nisi partes, & alij etiã q̃ de facto ꝯdicunt, & nõ de iure.

f ¶ *Elusionem.*] Multæ enim viæ sunt hominibus ad malitiam in Au thẽ. de nup. §. minores. in fin. coll. 4.

g ¶ *Prædictũ magistrũ.*] Innocẽtius 3. dicit, q̃ ĩ registro sic habet post ista verba; Cum consensu & voluntate tua frater eṗe de præbenda & canonicatu Xantoneñ. ecclesiæ. &c.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem, an executor datus per hæc verba: facias prouideri vel assignari, possit inuestire. ponit opi. quod possit, soluit contrarium, ad hanc decre. respõdet, & remittit, allegat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Inuestiuit.*] Per talem inuestituram nõ adipiscitur quis possessionem, nisi corporaliter in possessionem mittatur. ĩ. de do. per tuas. De tali inuestitura habes ȝ. de re iu. cũ olim. & ĩ. de his q̃ fi. à ma. par. cap. ex ore. & hoc ꝓbatur per hoc q̃ Papa mãdat, q̃ solũmodo sententia lata in eos obseruetur donec dictũ magistrum recipiant in fratrem. Si enim in possessionem missus fuisset, Papa mãdasset, vt in possessionem inductus defenderetur. Et sic per hanc decr. nõ probatur, q̃ per hanc formã: Mandamus, vt talem facias recipi in canonicum & in fratrem talis ecclesiæ, ꝯdictores per censurã ecclesiasticã, & c. vel facias cõpetens beneficium assignari. [a] q̃ possit mitti in possessionẽ ipsius ecclesiæ, nec inuestiri, cum hoc ei nõ mãdetur, cũ certa forma s̃m quã procedere debet, sit præfixa. Quidam tñ dicũt per hãc decr. q̃ p talẽ formã potest mittere in possessionẽ, siue inuestire, q̃d ego non credo, prout not. ĩ. de concel. præben. cũ nostris. Arg. ꝯ. s. de exceptio. cũ ecclesiasticæ. Non est ꝯ: quia ille iam fuit per Papã inuestitus, & in corporalẽ possessionem de mandato ipsius inductus, vt patet in integra. Et quod dixit hic; inuestiuit, fecit vltra formã sibi datã: q̃d patet per rñsionem Papæ, quæ de inuestitura nullam fecit mentionem, sed excõicatione, quam præcepit obseruari quousq; ipsum reciperent, & ideo dicit, prouide.

i ¶ *Prouide.*] Excusauit eũ Papa, sed reuera non bene processit inuestiendo: sed refert vtrum mandetur; facias prouideri, vel facias beneficium assignari. In primo casu delegatus non potest inuestire: quia prouisio nõ est sibi demandata, sed faciat prouideri. In secũdo potest inuestire, & faciet beneficium assignari: quia modo sibi est prouisio reseruata, & illi sic inuestito fructus postea debebũtur. ȝ. eo. dilectus. & c. relatum. & hoc: quia forma rescripti seruanda est. ȝ. de rescrip. cum dilecta. cum similibus.

¶ *Glo. seq. ar. alle. duo iura, & remittit, alle. 4. in ꝯtrium quæris et soluit.*

k ¶ *Auctoritate propria recepisse.*] Et ita qui semel facit ꝯ priuilegium suum

Margin notes: † Valdeñ. † Valdeneñ. † Vatien. † Cap. 8. eo tit. in 3. compila. † Aliàs, eã promiseramus. † De hoc vide Ioan. And. in c. quãuis. eo. tit. lib. 6. † Sancto-nen. † quadragesimo † eos † canonicatu † Sanctoñ. † Hæc glossa sola est Bernardi, nec habet in vetustis exemplaribus. † obseruandam † Innocentius distinguit hic inter formã, facias prouideri. & formam, facias assignari, vt quãuis prima forma contineat quod facias ius conferri: secunda quod ius cõferat & factum assignari. sed vide hic relinquens per Ioan. And. † Hæc glossa non inuenitur in antiquis, nec creditur esse Bernardi.

piant in canonicū a, & ea quæ ad canonicatum b pertinent, cum stallo chori, & loco capituli, ei studeant assignare.

¶ Idem Bisuntino archiepiscopo.

¶ Non beneficiatus habens sufficiens patrimonium, ad sacros legitime promouetur.

CAP. XXIII.

Vis †quæstionibus respondemus, quòd clericos in minoribus ordinibus constitutos, de patrimonialibus c bonis habentes vnde possint congrue sustentari d, & si nondum fuerint beneficium ecclesiasticum assecuti: (Dummodo aliud canonicum non obsistat) ad superiores poteris ordines promouere.

¶ Idem episcopo Zamorēn. †

¶ Absens potest conferri beneficium alio mediante; nec refert vtrum absens inuestiatur per personam mediam, vel persona media inuestiatur pro absente. h.d. coniūgendo vtrunque intellectum. Et est casus notabilis, & cotidie practicatur.

gium suū, sibi præiudicat in illo. s. de rescri. constitutus. & s. de consti. cum M. & c. cum accessissent. vbi de hoc. arg. j. de priui. accedentibus. & c. si de terra. §. 1. & C. de excu. tuto. l. voluntariæ. Et hoc attende, quòd dicit; auctoritate propria, quia si hoc auctoritate Papæ fecissent, non intelligerentur venisse cōtra priuilegiū suum, etiā si esset iuramento firmatum: quia auctoritas Papæ semper intelligitur excepta. s. de iureiu. venientes & s. de elec. significasti. Sed quid si venissent cōtra indulgentiam auctoritate Cardinalis legati Apostolicæ sedis, nunquid excusarentur? Non credo; quia nō posset illos compellere ad hoc vt cōtra indulgētiā Papæ aliquem reciperent.

¶ Glo. seq. not. quod excōmunicati canonicos recipere possunt. alle. duas rationes, & duo similia: ponit lecturam contrariam, quam non approbat.

a ¶ *In canonicum.*] Et ita ea quæ faciūt excōicati in eorum præiudicium, bene valent, & ita excōicati recipiunt aliquē in canonicū, & valet talis receptio: & ea quę faciunt excōicati in eorum præiudiciū, bene valent. s. de exce. cum inter. cum suis si. sicut excōicatur quis vt in causa procedat. s. de off. ordi. significauit. & quia isti non debēt absolui nisi satisfaciant: vt s. de offic. deleg. ex litteris. sed satisfacere nō possunt nisi ipsum recipiant, nec per talem participationem erit excōicatus. sic excōicati admittuntur ad iuramentum quoq; antequam absoluantur. j. de senten. excommunicationis. ex tenore. & s. de rescri. cap. capitulum sanctæ crucis. Vel expone, donec dictum magistrum recipiant, id est, donec cautionem præstent quòd iuri parebunt in hoc, vbi habent causam defensionis. sed in hac decre. non habebant iustam causam defensionis, immo falsam: vt litera dicit.

¶ Glo. seq. not. quòd stat in numero canonicorum, &c.

b ¶ *Ad canonicatum.*] Mandat hic Papa dari huic illa quæ pertinēt ad canonicatum, & non prębendam, & sic dabunt ei cotidianas distributiones quousq; vacabit præbenda, vel quousq; fructus fuerint augmentati. Et sic patet hic q licet canonici aliquem recipiāt vltra numerum, etiam sua auctoritate, non augent numerum præbendarum, licet augeant numerum canonicorum. s. de consti. cū M. habuisti idem s. eo. dilectus. & j. eo. ti. dilecto.

T *Vis quæstionibus.*] Ponit dictum, cuius vnam determinationem interserit: ibi, *Dummodo*. Abb. Siculus.

Casus. Quidam clerici in minoribus constituti, nondum fuerāt beneficium ecclesiasticum assecuti: habebant de bonis patrimonialibus vnde poterant commode sustentari: volebant promoueri ad sacros ordines: Respondet Papa consultus, q bene possunt ad superiores ordines promoueri, dum aliud canonicum non obsistat: & intelligitur ordinatus ad titulum sui patrimonij. Not. q quis potest ordinari ad titulum sui patrimonii.

¶ Glo. seq. quærit, & soluit.

c ¶ *De patrimonialibus.*] Habent ergo isti patrimonium pro titulo. sic s. eo. c. epā si aliquem. nec debuit ab epo beneficium petere, ex quo tali modo intitulati sunt: & iudicium sibi manducāt & bibūt, qui de suo habent, & alienum recipiunt. 16. q. 1. quoniā quicquid. & 12. q. 2. c. & si illi. & 1. q. 2. clericos. Sed quid si patrimonium istorum periret chasmate vel alluuione, nunquid tenebitur istis prouidere? Dominicalis quæstio consueuit esse. tū satis videtur quòd episcopus debeat eis prouidere in beneficio ecclesiastico: q a cum isti ad seculum redire non possint, redundaret in opprobrium ordinis clericalis. arg. 93. distin. diacon. & arg. s. de cle. coniug. Ioannes. & s. de renunc. ad supplicationem.

¶ Glo. seq. soluit dubium. secundo quærit, arg. pro & contra, ponit opinionem Vin. contra quam alleg. decre. tua. ponit opi. Tāc & soluit. Tertio quærit & soluit. Quarto quærit, ponit primo opi. Vin. secundo opi. Tan. quam approbat.

d ¶ *Congrue sustentari.*] Aliàs nō debet ipsum promouere: quod si

¶ Cap. 9. eo. tit. in 1a compila.

¶ Latonien.

¶ Bauth.

CAP. XXIIII.

Accedens †ad Apostolicā sedem: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd clericus absens per aliū, vel alius e magis pro ipso, poterit de beneficio ecclesiastico inuestiri.

¶ Idem Trecen. episcopo.

¶ Si ad vnum canonicatum & ad præbendam duo sunt recepti simpliciter, receptio non tenet etiam interueniente Apostolica auctoritate. h. d. & est notabile capitulum: quare tene semper menti, & nota ipsum.

CAP. XXV.

Dilecto †filio P. sanctæ Pudētianæ †presbytero Cardinali, Cellerario Trecen. & R. procuratori tuo, auditore concesso, idem Cellerarius proposuit coram eo, quod cum in manibus Remen. archiepiscopi tunc Apostolicæ sedis legati, intendentis prouidere G. nepoti suo in Trecē. ecclesia præben-

fecerit, tenetur ei ad supplementum. s. eo. c. 2. & c. cum sm Apostolum. Sed nunquid tenetur soluere decimas de tali patrimonio ad quod est promotus, quasi ad titulum? Arg. q non. 10. q. 1. hinc literæ & j. de deci. nouum genus. Arg. cōtra 16. q. 1. si quis laicus. Dicit Vin. q tenet soluere decimas. arg. illius cap. si quis laicus. Arg. cōtra q nō debeat soluere, vt j. de simo. tua. T. dicit q si ab aliis clericis recipit diuinum officium, & alia sacramenta, debet eis soluere decimas, alioquin cōtra: quia de beneficio suo non tenetur soluere decimas. credo q pp clericatū istius, licet sit ordinatus ad patrimonium suum, ecclesia quæ primum decimas percipiebat prædiales, iure suo non debeat defraudari: q a res semper remanet cū sua causa, & sine culpa sua priuari non debet. nec est etiā iusta causa quare priuari debeat. Item quæritur an iste possit transire ad aliam ecclesiam sine licentia epi? Dicas q non. 71. distin. primates. Sed nunquid potest f vendere patrimonium tale? Vi. quod nō: quia inde viuere debet, & ecclesiasticum onus sustinere, quod cōfitetur Vin. sed Tanc. dixit q potest vendere: q a qui pretio fruitur, rem habere vi. ff. de vsufru. quia qui pretio. & potest illud donare, quia & beneficio ecclesiastico posset renunciare, quod credo verius.

A *Ccedens.*] Absens potest inuestiri de beneficio alio mediante. Vel sic potest summari. Potest quis inuestiri de beneficio pro absente. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Inquisitioni*. Abb. Sicul.

Casus. Quærebatur hic, vtrum aliquis absens de beneficio ecclesiæ possit inuestiri: Rñdet q aliquo in nomine ac vice absentis de beneficio ecclesiæ pōt inuestiri: quia ille dr inuestiri, cuius nomine alius inuestitur. Not. q absens potest per alium inuestiri.

¶ Glo. ista quærit, & tripliciter soluit, secundo obiicit & soluit.

e ¶ *Vel alius.*] Sicut vnus nomine alterius possidet. ff. de acquir. pos. quicquid. vterq; enim possidet. ff. eo. tit. quod meo. & s. vt lit. non conte. qm. §. in aliis. & s. de rest. spo. cū venissent. & s. de præscrip. si diligenti. ita & vterq; pōt dici inuestiri. Sed quæ fuit dubitatio? Forte iste eps dubitabat, an carnale matrimoniū inter absentes cōtrahatur, & ideo dubitauit an & spūale. Prima qō expeditur 32. q. 2. honoratur. & j. de cōuer. cōiu. ex parte. & ff. de ri. nup. denique. Secunda dubitatio hic explicatur, vtrū clericus absens possit inuestiri p aliū. vel dubitatio fuit illa, an inuestiretur quis pro absente & ignorante, & certe bene, & acquirit ei possessionem: & cū ille sciuerit, habebit causam vsucapiendi. C. de acquir. poss. l. 1. Vin. Vel ideo dubitauit: quia sicut hæreditas temporalis per procuratorem acquiri non potest. ff. de acqu. hær. per procuratorem. g ita videbatur q hæreditas spiritualis acquiri non posset, sed non vr q dñium sit quæsitum per traditioné absenti. ff. de acqui. re. do. res ex mandato. istē nec possessio vr acquiri per inuestiturā. j. de his quæ fi. à ma. par. cap. ex ore. & j. de do. p tuas. Dicas q si vel dans, vel accipiēs intendit acquirere dñium absenti, tunc est ei quæsitū: & sic loquitur. ff. de acqui. re. do. si procurator. ff. de do. qui mihi donatū. Sed si neuter hoc intendit, non statim acquiritur dñium. & sic loquitur. ff. de acqui. re. do. res. dñium tamen vel possessio non acquiritur per gestorem negotij. ff. de neg. gest. si ego. lo.

D *Ilecto.*] Diuiditur in quatuor partes. Primo ponitur factū, & allegatio pro cellerario. secundo allegatio cōtra eū: ibi, *Procurator*. Tertio diffinitio: ibi, *Vndo*. Quarto protestatio: ibi, *Ita quod*. Abbas.

Casus. Archieps Remeū dū in Francia legationis officio fungeretur, intendebat puidere cuidā nepoti suo G. nomine in Trecen. ecclesia; cellerarius Trecen. vt gratiā legati sibi acquireret, in manibus legati renūciauit præbendā, quā in Trecen. ecclesia obtinebat: dictus legatus nepotē suum & dictū cellerarium instituit in canonicos Trecen. & Archieps & capitulū cōtei assignauerunt vtriq; stallum in choro. & locum in capitulo, vt fructus illius præbendæ diuiderent

¶ Cap. 2. eo. tit. in 4 compila.

diuiderent inter se, donec idem G. integraliter esset beneficiũ assecutus: & procurator generalis epi tunc absentis ista oia approbauit. & dictus Cellerarius lectionem & Euangeliũ legit in sua septimana, & alia fecit quæ alij canonici consueuerunt defuncto epo. ipse cuius hæc facta fuerunt, alter successit: & dum accederet ad ecclesiam consecratus, dictũ Cellerarium recepit ad osculum pacis, & tunc non recipiuntur ad osculum nisi canonici: & p bienniũ sine quæstione sic pmansit: Postmodũ eps excitatus à somno, cœpit mouere qstionẽ ꝯ ipsum Cellerariũ sup pbenda prædicta, & sic qstio inter epm & Cellerarium ad sedẽ Apostolicã est delata: datus fuit quidam Cardinalis vtriq; parti auditor, corã quo Cellerarius ppo fuit oia supradicta: petẽs dictũ epm à sua molestatione cõpesci: pcurator epi pposuit ex aduerso, q ad vnicũ beneficium qd vacabat in ecclesia Treceñ. non licuit ipsi legato duos instituere, allegando ad hoc conciliũ Turoñ. qd pbendarum inhibet sectionem, & concilium Lateraneñ. qd pbẽdarũ phibet expectationem. Præterea in ecclesia vbi non est certus numerus pbendarũ, nulla etiam pbenda vacante, potest aliquis in canonicũ assumi: quia intelligitur eligi ad quoddam ius qd de nouo creat, & cum electo nascitur: sed vbi est certus numerus pbendarũ, duo ad vnã pbendam eligi non possunt: cum illud ius spũale diuidi non possit: pp qd dictus pcurator asserebat institutionẽ pfatam nõ valere, cum in Treceñ. ecclesia cert' sit numerus pbendarum, quẽ capłm vel legatus augmentare nõ intendebat, vel ius aliqd creare de nouo: His & aliis auditis Papa dictum Cellerarium cõdemnauit ad restitutionem eorũ quæ tenebat rõne pdictæ institutionis, imponendo silẽtium eidẽ sup dicta pbenda, vel parte ipsius: ita tñ q p hoc pdicto G. nepoti legati nullum piudicium generetur: quia res inter alios acta, aliis obesse nõ debet. Nota, q legatus non potest instituere duos ad vnam pbendã ꝯ concilium Turoñ. Item beneficij spũalis pceptio non dat ius, sed sola canonica institutio. Itẽ res inter alios acta, aliis obesse nõ debet.

a ¶ *Resignauit.*] pure sine aliqua conditione & modo, aliàs simoniacus fuisset. 1. q. 2. quàm pio. & ꝟ. de pact. pactiones.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit.*

b ¶ *Generalis.*] vnde videbatur q dñs ꝯ factum pcuratoris venire non debebat. arg. ꝟ. de offi. deleg. cum olim. quia factũ pcuratoris qui generalem habet administrationẽ, dño piudicat. ff. de iureiurãdo. §. vlt. ff. de pact. nam & nocere. sed tñ secus est, qa generali mandato non vr delegasse, nisi id qd legitime fieri potest. ff. de cond. indeb. si pcurator. & ff. de his quæ fi. in frau. credi. si pater. vel quia fraudulenter aliquid faciat. ff. man. creditor §. Lucius. vnde cum talis institutio ꝯ ius esset, non tenebatur eps illam ratam habere. ꝟ. eod. tit. tuæ. & ca. maioribus.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit.*

Et preposito peru... non vr ... mandatum vt ... nisi q ... debet ... de solut. si ... cal. secundũ Abb. Io. An.

dam, quam ibi obtinebat, liberaliter resignauit[a] †: dictus legatus præfatum G. & eundem Cellerarium in canonicos Treceñ. instituit, & ambobus capitulum Treceñ. stallum in choro, & locum in capitulo, & idẽ archiepiscopus supradictæ præbendæ fructus diuidendos communiter assignarunt, donec idẽ G. integrum esset præbendale stipẽdium † assecutus: & infra. Quorum receptionẽ procurator generalis[b] prædecessoris tui, in partibus Constantinopolitanis tunc agentis, postmodũ approbauit. ¶ Dictus quoque Cellerarius lectionem & Euangelium in hebdomada sua legisse dignoscitur: & tã decani quàm episcopi electioni, & aliorum negotiorũ tractatibus, sicut canonicus Treceñ. interfuit: & domum quandam per capitulum memoratum obtinuit, quæ nõ nisi canonico consueuerat assignari: tuque † cum ad eandem accessisses ecclesiã consecratus, eũm cũ canonicis aliis ad osculum recepisti[c]: cũ tunc non nisi canonici ad osculum admittantur: & eidẽ super prædictis non mouisti per biennium quæstionẽ: propter quod petijt, vt te ab ipsius super hoc molestatione[d] indebita, compescere dignaremur: & infra. ¶ Procurator tuus proposuit ex aduerso, quòd ad vnicũ ius spirituale, quod vacabat ibidem, insimul duos canonicos instituere prędicto legato nõ licuit: nam si duo vnicam præbendã haberent, id esset contra Turoneñ. concilium[e], quod præbẽdarum inhibet sectionẽ. Si vero duobus receptis vni tantum præbenda daretur, sub expectatione alius contra Lateraneñ. † concilium[f] remaneret. ¶ Præterea licet in ecclesia, in qua nõ est certus numerus præbẽdarũ, nulla etiam vacante in canonicum quis possit assumi, cum intelligatur ad quoddã ius eligi, quod ex electorum assensu de nouo creatur †, & cũ electo in canonicum nascitur, & desinit cum defuncto: in ecclesia tamẽ quæ determinatum habet numerum præbendarũ, vno indiuiduo iure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud: eo quòd huiusmodi spirituale ius, diuidi[g] seu communicari nequeat inter eos: quãquam interdum hi ad quos spectat electio, de cõmuni assensu augmẽtare[h] valeant numerũ præbendarum, quoddam ius spirituale de nouo creando: nisi forte statutũ aliquod obuiaret, quod esset iuramento firmatum: vel cui sedis Apostolicæ confirmatio accessisset: huiusmodi clausula[i] prohibitionis adiecta, vt si quicquam contra id fieret, non valeret; propter quod institutionem præfatam nullã fuisse dictus asseruit procurator: cum in Treceñ. ecclesia certus sit præbẽdarum numerus, quẽ capitulum vel legatus augmentare[k] † minime intẽdebat, vel ius aliquod de nouo creare. ¶ Vnde dictum Cellerariũ ad restitutionem eorum, quæ ratione prædictæ institutionis tenebat, sententialiter duximus condemnandum: ei super præbenda ipsa, vel eius parte silentium imponentes: Ita quòd per hoc prædicto G. nullum præiudicium generetur: cum res inter alios acta, regulariter aliis non obsistat[l].

¶ Lateraň. sub Alexã. iij cap 8.

† Al. in. nõ intendebat

c ¶ *Recepisti.*] Per hoc videbatur consentire institutioni ipsius. 2. q. 63. dist. Hadrian'. & j. de his quæ fi. à maio. par. cap. ex ore. & j. de priuile. cum olim. arg. C. ad Velleia. Authẽ. siue à me. & j. de spon. ad id qd. Itẽ quia in psentia sua gessit se tanq̃ canonicũ: vnde quia ipsum nõ remouit, statim vr ipsum approbasse. arg. ꝟ. de offi. deleg. coram. C. de acqui. pos. l. 1. C. de pa. po. si filiũ. 30. q. 1. quem pgenitores. talis patientia ꝯ non facit canonicum, sed tñ canonica electio. ff. de decur. Herennius. & j. de insti. ex frequẽtibus. & C. de lib. cau. non idcirco. Bernar.

a Adde ad hoc bonam gl. quæ dat etiã meliorem rationem in fi. l. 1. C. vbi de cri. agi opor.

d ¶ *Molestatione.*] Et sic agebat interdictu, Vti possidetis.

† creatur

e ¶ *Turonen. concilium.*] ꝟ. eo maioribus. Ber.

f ¶ *Lateranen. conciliũ.*] j. de cõcess. pben. nulla.

g ¶ *Diuidi.*] qa vnitas non recipit diuisionem. 24. q. 1. loquif. De hoc dictum est ꝟ. eo. tuæ fraternitatis. simile ꝟ. eod. c. inter cætera.

† Nec etiã expressus consensus, secũdũ Inno. sin. qd dicam de cõ præben. c. j. sup glo. a. Io. An.

h ¶ *Augmentare.*] ꝟ. de constit. cum M.

¶ *Glo. seq. voce. per quæstionem.*

i ¶ *Huiusmodi clausula.*] immo & si clausula illa nõ esset adiecta, tñ sine eius auctoritate non vr q possit ꝯuenire, ex quo confirmatio Papæ accessit. ꝟ. de confir. c. 1. & 2. Nam vbi princeps cõfirmat, idem est ac si ferat sniam. C. de vete. iur. enu. l. 1. §. sed neq; versi. oia nostra facim', &c. Verius est, q non obstat eis talis cõfirmatio, cum eorũ fauore facta sit, quin possint ꝯuenire si volunt. ꝟ. de ꝯstit. cũ M. & c. cum accessisset. nisi clausula hmõi sit apposita; decernatis irritum, & inane. Io.

k ¶ *Augmentare.*] hæc fuit sufficiens ratio, qa intendebat idem ius, & eandem pbendam conferre pluribus, quare nõ valuit. ꝟ. eod. tuæ. sed si intẽdisset vtrũq; eligere in canonicum, talis electio nõ valuisset. ꝟ. eod. dilectus. & c. relatũ. qa ad duo iura intelliguntur eos elegisse, ita tñ q facultates sufficerent duobus. j. c. proxi.

¶ *Glo. seq. remittit, secundo obycit, & soluit, tertio quærit. arg. pro, & contra. solu. quarto soluit quæstionem.*

l ¶ *Non obsistat.*] Hanc regulam & eius expositionem habes ꝟ. de re iud. c. penul. Sed vr q causæ istorum ita sunt cõiunctæ, q snia lata ꝯ vnum obstet alij. sic 3. q. 6. hæc quippe. & 81. dist. tantis Daniel. sim. j. de accus. ad petitionẽ. & 58. dist. ordinatos. sed secus est hic: quia agendo ꝯ vnum, non agit de iure alterius: sed in pmissis casibus agit de vtroq;. sic j. de adult. significasti. ff. de adult. denunciasse[a]. sed quid si postea agitur ꝯ tm, & ille secũdus obtinet, nunqd pdest alij, vt p hoc retractetur snia lata? Vr q sic: quia snia lata pro vno ex sociis, pdest aliis: vt 2. q. 6. c. et qui. §. diffinitiua. ver. qsique. & ꝟ. de appel. c. pen. & ff. si ser. vend. loci. §. 2. sed non est ita, quia illa intelliguntur cum snia processit ꝯ oẽs in cõi causa. lex illa, loci. §. 2. loquitur de seruitute, q cõis est & indiuidua: & pro parte quis agere nõ potest. Per deci. istam bene vr solui illa quæstio, qua qrit, duo fratres ex eodẽ patre & matre eadem ꝯxerunt matrimonium cũ duabus sororibus ex eodem patre & matre eadem: fuit lata snia ꝯ matri-

a Vnde di. limo dilectus s. super g glo. Ioan. And.

Idem.

De vna præbenda vacante possunt fieri duæ, si eius suppetant facultates, aliàs diuidens integrare tenetur.

CAP. XXVI.

VAcante †quadam præbenda in ecclesia tua, duas ex ea constituens, ad illas de consensu † capituli tui duos canonicos assumpsisti: quorum altero viam vniuersæ carnis ingresso, præbēdam, quam defunctus habuerat, quidam clericus nomine Hippolytus, fuit auctoritate sedis Apostolicæ assecutus. Verum cum idem Hippolytus te super integritate præbendæ, per quasdā nostras litteras inquietet, & alius idem ius aduersus te se habere proponat, quid facere debeas requisisti. Super quo sic duximus respondendum, quòd cum Turonen. statuta [a] concilij sectionem inhibeant præbendarū, teneris vtrique de his quæ vacare contigerit †, integrare [b] præbendā, nisi rationabili causa de vacante supradicta præbenda duæ fuerint cōstitutæ [c]: ac tot sint vtrique prouētus, quòd per vtrāque sit vtrique prouisum in beneficio competenti.

Idem Vercellen. episcopo.

Si Papa mandat capitulo, vt aliquē in canonicum recipiant, & præbendam, si qua vacat conferant: si de mandato scientes alij conferunt, coguntur primum recipere, & de redditibus ecclesiæ loco beneficij prouidere, donec præbendam habeat.

CAP. XXVII.

ij DIlectus † filius G. clericus nobis exposuit † cōquerendo, quòd cum pro eo ad Nouarien. capitulum mandatum Apostolicum misissemus, vt eum in canonicū reciperent & in fratrem, præbendā (si qua tunc vacabat †) conferentes eidem: & infra. Fraternitati tuæ mādamus, quatenus si tibi constiterit, quod in Nouarieñ. ecclesia præbenda vacaret [d] tēpore quo eiusdem ecclesiæ canonici nostras litteras receperūt [e]: cum eā alij in elūsionem mādati nostri duxerint conferendā [f], eundē clericum, si non habet †

[illegible] matrimonium inter vnum virum & eius vxorem pp consanguinitatem: Quæritur vtrum sñia illa præiudicet alteri fratri & eius vxori, qui non fuerunt in lite? Dicas q non fit eis præiudicium.

VAcante.] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Super quo.* Abbas Sicu.

CASVS. Vacante quadam p̄benda in quadā ecclesia cathedrali, eṗs ex illa p̄benda constituit duas, & ibi instituit duos canonicos: altero illorū defuncto, quidam clericus nomine Hippolytus p̄bendam illius defuncti auctoritate Apostolica fuit adeptus: iste Hippolytus impetrauit litteras à dño Papa ꝯ eṗm, vt integraret illi præbendam illā: & alius dicebat se habere idem ius ꝯ ipsum eṗm: quæsiuit eṗs, quid facere deberet? Rñdet Papa, q cū Turoñ. concilij statuta diuisionem p̄bendarum inhibeant, eṗs tenetur illas præbēdas redintegrare de vacaturis, nisi ex certa & rationabili causa de p̄dicta præbenda cōstituerit duas, & tot sint prouentus vtriusque, quòd possint cōpetenter vtrique sufficere. Nota, q vna præbēda potest diuidi in duas, dumtamē vtrique sufficiant illius prouentus, aliàs non potest: & si diuisa fuerit, redintegrari debet.

a Turonen. *statuta concilij.*] j. eo. maioribus.

Glo. seq. obijcit, & simpliciter soluit.

b Integrare.] sed quare tenetur integrare, cum talis electio nulla fuerit. s. eo. c. proxi? Rñdeo, isti duo simpliciter fuerunt electi in canonicos, vnde tenuit electio. s. eo. relatū. & c. dilectus. Io. dicit [3] q licet nō valuerit talis electio, eṗs tñ tenetur integrare præbendam, cum ipse non possit reuocare quod fecerit. arg. j. de dona. inter dilectos. & j. de ꝯcei. præben. cum super. & s. de cleri. coniuga. diuersis fallaciis. Vel alia ratio potest reddi: Isti electi fuerunt ad duo iura de nouo creata, & non ad vnicum, & non intendebat eṗs facere ꝯ concilium cum duas cōstitueret [2] p̄bendas ex vna, credens sufficere facultates ad duos: vnde si reperiatur q non sufficiat duobus, tenetur integrare de vacantibus. j. eod. cum causam. & sic vs q eṗs possit tolerare si aliqñ aliqui eliguntur ad vnum beneficium, vt dicitur s. eod. tuæ.

c Constitutæ.] hic ergo patet, q de vna præbenda possunt fieri duæ [3]. & sm hoc erunt duo noua iura: sicut vna parochia potest diuidi in duas. 16. q. 1. ꝑcipimus. & j. de eccle. ædi. ad audientiā 2. De hoc dictum est s. eo. tuæ.

Glo. seq. vtri. per q. an vnum sit mandatum, &c.

d Vacaret.] ergo videtur à ꝯtrario sensu, q si tunc nulla vacabat, non tenerentur ratione illius mandati eum recipere, & sic videtur tñ vnum mandatum. sed videtur q duo, quia mandauit eum recipi in fratrem: quod vnum mandatum est, & præbendam conferri: & vnum est consecutiuum alterius: vnde statim tenebantur illū recipere, & postea beneficium conferre, vel statim, vel q̄ cito possent.

Glossa sequens primo arg. tempus receptionis esse spectandum. Secundo de tempore dato. Tertio de vtroque. Quarto arg. ad quæstionem, quam sol. vlt. sol. contraria.

e Receperunt.] hic cōsideratur tempus receptionis litterarum, & non datæ. sic s. de foro competen. licet. s. de rescript. capitulum sanctæ crucis. Sic in litteris impetratis ꝯ vsurarios. j. de vsur. quia frustra. sic q̃q; consideratur tempus oblati libelli, licet tunc non recte agatur: si tñ postea incipit ius competere, perfici potest iudicium. ff. de pig. act. si rem. §. vlt. & ff. de rei vend. si autem. §. 1. arg. ꝯ. quia tempus datæ est considerandū. s. de rescript. eam te. & cap. constitutus. Item arg. ꝯ. ff. ad exhi. l. ligni. §. vlt. Item arg. q si iudex tpe impetrati rescripti sit excōicatus, & tpe receptionis absolutus, q valeant litteræ: arg. s. de appel. super eo. arg. s. de rescrip. pastoralis. ad fin. & ff. de iudi. cum furiosus. & s. de æta. & quali. præterea. ff. de acquiren. hæred. munem. Io. quod non credo. immo litteræ non valent, cum ab initio nullæ fuissent: vnde postea p absolutionem conualescere non possunt. Quare ergo potius hic consideratur tempus receptionis, & in illa, eam te. & cap. constitutus. tempus datæ? Hic consideratur tempus receptionis, & non datæ, quia quamcito vacat beneficium, pertinet collatio ad capitulum seu eṗm, cum statim possint beneficium conferre quousq; interdicatur eis, vel mandatum recipiant super hoc: vnde si vacat tpe quo litteræ dabantur, non præiudicat capitulo quousq; ad ipsos mādatum perueniat: quia non tenentur diuinare. j. vt eccle. bene. vt nostrum. vnde collatio medio tempore facta legitima est, sed mandato recepto tunc primo præiudicatur eis, vnde postea non debent ꝯtrium facere: quod si fecerint, procederetur contra eos prout dicitur hic, nisi diceretur in mandato, q si secus feceritis, illud decernimus irritum & inane. s. eo. inter cætera. & cap. dilecto. sed in decret. eam te. consideratur tempus datæ, quia tpe datæ, & tempore receptionis vacauit præbenda, & quia mandatum fuit capitulo de conferenda præbenda: & capitulum non poterat conferre, quia non pertinebat ad ipsum, sed ad episcopum, & archidiaconus fuit postea electus: & sic mandatum sequitur ibi illum qui potuit conferre: & tamen mandabatur illi quando mandabatur capitulo, cum ipse tempore datæ esset de capitulo: vnde ipse episcopus non poterat se excusare, q non recepisset mandatum. In illa, constitutus. dicas q cum aliquis impetrat literas super beneficio: tunc si numerus statutus iuramento est firmatus in ecclesia contra quam impetrat, illud debet tunc dicere, aliàs non valerent literæ. Sed si tūc nullus esset statutus numerus, de eo quod non est, mentio fieri non potest: vnde si postea medio tempore statuatur, non præiudicat impetranti.

Glo. seq. obijcit inducens quatuor, & soluit.

f Duxerint conferendam.] Vr q talis collatio non teneat. arg. j. de concess. præben. proposuit. quia Papa ibi consimilem [5] donationē cassauit. Item eo ipso q Papa p̄cepit illi dari, prohibuit alij dare. ff. de cond. & demon. cum ita. & ff. de procura. Pomponius. §. sed & is qui. Item talis electio facta est ꝯ legem animatam: quæ durius agit q̄ inanimata, ff. de arbit. Celsus. & l. præcedenti. in fine & ita nulla est. 63. dist. vides. Item ratione p̄cedentis denunciationis non valet quod

ij DIlectus filius.] Si Papa mandat ei ad quē spectat vt beneficiū conferat vni, collatio p eum alteri facta tenet, ipse tñ ex trāsgressione punitur; vt hic dicitur. Prima pars querelam decisam cōtinet. Secunda iudices præbet: ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clericus G. noīe obtinuit literas à dño Papa ad capitulum Nouarieñ. p quas mādabatur eidem, vt dictū G. reciperent in canonicum & in fratrem, & præbendā (si qua vacaret) conferrent eidē: capl̃m mandatum Apostolicum noluit adimplere, immo p̄bendam vacantem, quā dñs Papa prædicto G. ꝯferri mandauit, alij assignauerunt: vnde idem G. petiit à dño Papa, vt qđ de ipso mandauerat, faceret adimpleri: Ex parte capituli allegabatur, q præbenda non vacabat ibidē: Papa his auditis mādat, quatenus, si ꝯstiterit q in Nouarieñ. ecclesia, præbēda vacaret eo tpe quo Nouarieñ. canonici literas receperunt, dictum clericum faciāt recipi in canonicum & in fratrem, cum præbendam illam in derisionem mandati Apostolici duxerint conferendam: & de ꝓuentibus illius ecclesiæ aliquos redditus annuatim faciant assignari eidem, donec præbendale beneficium fuerit assecutus. Nota, q licet Papa mandet, vt alicui conferatur præbenda, & canonici eam alij conferunt, tenet collatio: sed ipsi compellendi sunt vt illum postea recipiāt: & quod dicit in fine, de redditibus prouideatur, &c. credo appositum fuisse in pœnam capituli, quia mandatum Apostolicum contēpsit, quia illud non [4] erat in antiqua.

Cap. j. eo. tit. in 4. compilat.

[1] Et de materia, an ex causa rationabili vna præbenda possint fieri duæ, vt de Vercellen. s. hoc tit. c. audientiam.

assensu

contingerit

[2] Alternatiua ... fuit Io. ... Ioan. And.

[3] Quod ... j. de ... pla. ... quod est ... Hostien. vt dixi. Ioan. And.

[3] Hic vides posse eṗm ex causa diuidere p̄bendas: possunt etiam, & beneficia diuersa vnire, vt patet in concilio Triden. sess. 21. de reformat. cap. 5. & sess. 14. de reformat. c. 23. quod vide.

[4] Immo in antiqua cōpilatiōe idē continebat his verbis: & eidem de redditibus, ipsius ecclesiæ singulis annis cōpetentem assignari prouisionem, &c.

De materia huius glossæ vide Federicum consil. 170. & Ioannem Calderinum in c. nimis. de temporibus ordinationum ... Baldum in c. constitutum. de rescript.

Cap. 4. eod. tit. de concessione præben. in 4. compil.

proposuit

vacaret

habeat

[5] Non est consimilis quia ... Ioan. And.

valet qđ factum est. C. de rei vendi. si fundum. j. de no. oper. nunciat. c. 2. ff. ad leg. Falci. dolo. ff. de eden. quædam. §. is autẽ. Sed verum est quod hæc collatio tenuit, licet contra mandatum Papæ, vt satis patet hic, & j. de conces. præben. proposuit. nec solum mandatum Papæ sufficit ad hoc vt ius habeat. ff. de pigno. actio. nõ est mirum. §. sciendũ. & s. de re iud. cum aliquibus. Item licet canonici obligati videantur, ipsa tñ præbenda non est illi obligata. arg. ff. de pollici. l. 2. & ff. de contrahenda emptio. l. vlti. in fine. Et ita electio talis quantũ ad canonicos non vr̃ canonica, sed quantũ ad electũ sic: sicut sacerdos in mortali existẽs quo ad se illicite celebrat, quo ad alios licite. supra de cohabitatio. clerico. & mulie. cap. fina. sic donatio potest esse vitiosa, & tñ donum tenet. arg. infra de iure patronat. cura pastoralis. & C. đ rei ven. quotiẽs. Vel licet peccent recedendo à mãdato Papæ, non tñ peccant aliũ eligendo. simile 27. q. 2. nuptiarum. & ideo puniuntur: quia compellunur illũ recipere pro quo mãdarũ receperũt: & hoc verum est, licet Papa mandet beneficiũ vacans vel cũ primum vacauerit, alicui concedi. valet tñ collatio alii facta: nisi clausula illa adiecta fuerit, quod si contra feceritis, id decernimus irritũ & inane. s. eo. si cætera. & cap. dilecto.

Additio. Nisi Papa alias suam intimauerit voluntatẽ. j. de conces. præben. quia in cunctis. lib. 6.

sufficiens[a] beneficium ecclesiasticum, in canonicum recipi[b] facias: & sibi de redditibus ecclesiæ singulis annis assignari[c] prouentus, donec ei sit in beneficio præbẽdali prouisum.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ *Habens personatum, vel beneficium curatum, si secundo tale receperit, vacat primum: quod si retinere contenderit, etiam secundo priuabitur. hoc primo. Et is ad quem spectat beneficij curati collatio, licite confert statim cum institutus aliud recepit: & si infra sex menses non conferat, deuoluitur ad alium collatio, & aliter punitur. hoc secundo. Cum sublimibus vero & litteratis personis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensat. hoc tertio. Hoc dicit istud capitulum vtile & famosum.*

CAP. XXVIII.

De multa prouidentia fuit in Laterañ.[d] † cõcilio prohibitum, vt nullus diuersas dignitates ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales reciperet contra sacrorum canonum instituta: alioquin recipiens sic acceptum amitteret, & largiendi potestate conferẽs priuaretur. Quia vero propter præsumptiones & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto statuto fructus prouenit: Nos euidentius & expressius occurrere cupientes: Præsenti decreto statuimus, vt quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexã, si prius tale beneficium habebat, eo sit ipso iure priuatus: & si forte illud retinere contenderit[e], etiã alio spolietur. ¶ Is quoque ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem[f] alterius libere conferat, cui merito viderit conferendum: & si vltra sex menses conferre distulerit, non solum ad alios secundum Laterañ. † cõcilij[g] statutũ eius collatio deuoluatur, verum etiam tantum de suis cogatur prouentibus[h], in vtilitatem ecclesiæ cuius est illud beneficium, assignare, quantum à tẽpore vacationis ipsius constiterit † esse perceptũ. ¶ Hoc idẽ[i] in personatibus esse decernimus obseruandum: addentes vt in eadem[k] ecclesia, nullus plures dignitates aut personatus habere præsumat, etiam si curam non habeant animarũ. ¶ Circa sublimes[l] tamen & litteratas personas, quæ maiori-

põt dispẽsare, vt aliqs habeat plures dignitates, vel curas animarũ.

d ¶ *Lateran. concilio.*] s. de cleri. non resi. c. quia nonnulli.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem quando dicatur contendere, & ante litem contest. &c.*

e ¶ *Contenderit.*] i. in iure contentiose retinere voluerit. Si enim ante litem contestatam destiterit, non priuabitur vtraq;, sicut est in aliis statutis sub pœna. ff. rem ra. habe. hoc amplius. ff. de in ius voca. l. quamuis. sic ponitur 16. q. 1. statuimus. & sic ipso iure hodie priuatus est qui recipit secundum beneficium habens curam animarũ, si prius tale obtinebat. Olim habebat optionẽ, verum primũ vel secundum vellet retinere. s. eod. referente. & c. præterea.

¶ *Glo. seq. ponit casum exceptum, & exponit de qua receptione loquatur hæc littera.*

f ¶ *Post receptionẽ.*] Fallit in episcopatu, quia non statim vacant priora beneficia, nisi post tẽpus consecrationis. s. de ele. cum in cunctis. §. cũ vero. nec per solam receptionem perdit primũ, sed per receptionẽ corporalem, vt hic dicit. & 21. q. 2. si quis iã translatus. Qui enim habet plures personatus, sine dispensatione Apostolicæ sedis, ieligibilis est. s. de elec. dudum. vbi de hac materia satis dr̃.

g ¶ *Lateranen. concilij.*] j. de conces. præben. nulla.

¶ *Glo. seq. reci. per q. de quibus prouentibus intelligatur littera.*

h ¶ *Prouentibus.*] Bene dicit, de suis, id est, propriis, si proprium habet, s. de app. reprehensibilis. alioquin delictũ personæ. & c. s. de excep. cum venerabilis. & 16. q. 6. c. si epm. alias si proprium non habet, puniatur alia pœna ad arbitrium iudicis. 16. q. 6. illud. & 14. q. 6. si res. vel repetatur ab eo qui recipit illud tamquam indebitũ, quia tamquam inuasor possidebat: cum vacauerit ipso iure post receptionem secundi, & mala fide, vnde fructus omnes ab eo tempore restituere debet. C. de rei ven. certum. s. eo. c. dilecto.

i ¶ *Hoc idem in personatibus.*] quia de similibus simile debet esse iudicium. s. de elect. dudum. quæ facit mentionem de hoc. & s. de translatio. inter corporalia. & s. de confir. cum dilecta.

¶ *Glo. seq. ponit op. Ioan. quam reprobat.*

k ¶ *In eadem ecclesia.*] Not. quod non facit mentionẽ de præmissa pœna. vnde vr̃ quòd si quis in eadem ecclesia plures recipiat dignitates, nõ ideo perdit priorẽ: quia pœnæ potius sunt arctandæ quàm extendendæ. de pœ. dist. 1. pœnæ. & ff. de pœ. l. interpretatione. hoc confitebatur Io. Contrarium credo: quia idem iudiciũ est habendum de personatibus non habentibus curam animarũ, & habẽtibus. s. de ele. dudum. & pœna præmissa repetita intelligitur, quæ enim in præfationibus præmittuntur, in stipulationibus repetita intelliguntur. ff. de verb. obliga. Titia. §. 1. & 32. q. 7. c. Apostolus.

¶ *Gl. seq. arg. alleg. ad hoc ...; & ad vltimũ remittit, alle. 2. in contrarium.*

l ¶ *Sublimes & litteratas.*] Est ergo arg. quod sm̃ qualitatem personarum beneficia sunt conferenda. arg. 41. dist. non cogantur. & ff. de vsufruct. sed & si quid. §. 1. & 12. q. 2. Vulteranæ. & c. seq. & 74. dist. consuluit. & 1. q. 2. c. vlti. & is gradus cæteros antecellat, quem stipendia lõgiora & labor prolixior fecerint anteire. C. de off. ma. offi. l. nemo. & s. de maio. & obe. c. statuimus. vbi de hoc. Arg. contra. 16. q. 7. c. 1. & s. de consti. cum omnes. Et ita scientia nobilitat hominem, quæ pretio nummario comparari non potest. ff. de var. & extraor. co. l. 1. §. est quidam. Et si vis appellari philosophus, nõ debes esse auarus. C. de mu. pat. professio. lib. 10.

¶ *Glo. seq. arg. a contrario quod duplicitur fortificat & approbat, & ponit op. Ioan. contrariã. Secundo reci. per q. (sed aliter) arg. a contrario, & remittit.*

a ¶ *Non habet sufficiens.*] & ita si nõ habet sufficiens, non nocet, si de illo non fecit mentionem. argumentũ est hic, & s. eo. cũ teneamur. & cap. postulasti. De hoc dixi supra de rescrip. si proponente.

b ¶ *Recipi.*] Et sic patet quod prior electus nõ remouetur, vt dictũ est: licet contra mãdatũ sit receptus. sic j. đ iis q̃ fiũt à maio. par. cap. ex ore.

c ¶ *Assignari prouentus.*] Sic s. eod. dilectus. in fin. Istud additũ fuit, quod non erat in antiqua compilatione.

De multa.] Diuiditur: quia primo narrat ius antiquum. Secundo subiicit nouum: ibi, *Præsenti.* Vel potest diuidi in tres partes: prout videntur tria dicta. Secundum: ibi, *Is quoque ad quem.* Tertium: ibi, *Circa sublimes.* Abbas Siculus.

Casus. In Laterañ. concilio statutum fuit, quod nullus diuersas dignitates & plures ecclesias parochiales reciperet, alioquin recipiẽs sic acceptum amitteret & conferens concedendi potestate priuaretur: sed quia istud statutũ male obseruabatur, Innocẽtius volẽs obuiare huiusmodi cupiditati, statuit, vt quicunq; de cætero receperit aliquod beneficium curam habens animarũ annexã, si prius tale beneficium obtinebat, ipso iure sit priuatus eodem: & si illud cõtenderit retinere, alio spolietur: & ille ad quẽ spectat collatio prioris beneficii, illud conferat cui viderit conferendũ: & si vltra sex mẽses conferre distulerit, ipsius collatio ad alios deuoluatur sm̃ statutũ Laterañ. concilii: & insuper tantũ cogatur de prouẽtibus suis in vtilitatem ipsius ecclesiæ assignare, quantum à tempore vacationis constiterit esse perceptũ: & hoc idẽ in personatibus siue dignitatibus obseruetur; addit insuper, vt nullus in eadẽ ecclesia plures dignitates vel personatus habere præsumat, etiam si curam non habeant animarum: tñ circa sublimes & litteratas personas, quæ maioribus beneficiis sunt honorandæ, per sedẽ Apostolicã poterit dispensari. Not. quod qui habet curã animarũ, vel personatũ, si ad consimile beneficiũ eligatur, postquam illud receperit, ipso iure vacat primũ. Item qui non vult dimittere quod suũ non est: debet priuari eo quod suũ est. Itẽ cũ quis receptus est ad sm̃ beneficiũ, sm̃ iura primũ alteri debet cõferri. Itẽ nota pœnã negligentis cõferre beneficiũ. Itẽ nota pro venerabilibus & litteratis personis. Itẽ solus Papa

Carca ... mes ... Zalas ... d'opl...

& remittit, & ponit opi. contrariam.

a *Per sedem Apostolicam*] Ex eo quod dicit, per sedem Apostolicã, patet à contrario sensu, quod per alios in talibus non potest dispẽsari: quia quod de vno conceditur, de alio negatur: sicut quod de vno negatur de alio conceditur. 25. dist. qualis & s. de præsump. nonne. arg. 95. dist. illud. & j. de iis quæ fi. à pla. sine cõsensu cap. cum Apostolicis. ff. de cõd. & demon. cum ita. Et sic restricta est potestas episcoporũ circa dispensationem huiusmodi beneficiorum, immo præter istam constitutionem videbatur quod dispensare non possunt: quia epi priuabantur potestate cõferendi illud beneficium, qui illud conferebant habenti consimile. s. de ele. non resi. quia nonnulli. Vnde sequitur quod non poterat dispensare: quia si posset, nõ puniretur. Et sic planum est dicere, quod solus Papa potest in talibus dispensare. Et quod ita sit intelligenda ista constitutio, probatur aperte s. de ele. dudum 2. vbi de hoc 1. Io. notauit hic quod epi adhuc poterant in talibus beneficiis dispẽsare, & vagã & indiscretas dispẽsationes tantũ prohibetur epis per hanc constitutionẽ, vt dixit: & posuit hic magnã notulam, quæ non multũ est hic necessaria. Olim enim per antiqua iura bene dispensabant epi, vt aliquis haberet plura beneficia curam animarũ habentia. 70. dist. sanctorum. sed illud hodie recipit immutationem per hanc constitutionem: & hoc mutatũ fuit propter indiscretas & stultas dispẽsationes epiorũ. Item & illud notabis: quia hic prohibetur tantum dispensare in personatibus & beneficiis curã animarum habentibus, & ita circa alia beneficia possunt epi dispẽsare sicut prius: quia vnũ negando, aliud concedere vi. s. de præsump. nonne. De hoc dixi in decre. prædicta, dudum 2. Alij dicunt & idem in beneficiis intelligendum. nã canõ antiquus prohibet ne dispensent episcopi in præbendis. 70. dist. sanctorum. Et nisi expresse vetus ius corrigatur, remanet simul cum nouo. C. de ap. præcipimus. in fin. & quotiens noua actio inducitur, vetus nõ tollitur. ff. de actio. & obl. l. quotiens. & arg. s. eo. cũ iamdudũ. vbi dicit Papa, cũ multa per patientiam tolerantur, & c. sic j. de concess. præben. c. literas. quæ laos facit ad hoc.

tificis vel proprij patriarchæ non relaxetur. Not. hic pœnã illorum qui promouẽt indignos. Itẽ aliquis potest cõdẽnare, nõ tñ absoluere, Itẽ vbi cõditor iuris sibi reseruat absolutionem, alijs prohibere vr.

b *Inquisitio.*] Cũ per famam seu clamorem de hoc ad superiorem peruenerit. immo ex officio suo potest inquirere superior semipleno inquirendo: vt j. de accusa. sicut olim.

Glo. seq. obiicit, ponit opi. Io. sol. & remittit.

c *Correctionem.*] Cũ ergo in hoc casu possit sæpius corrigere, non vr quod eo ipso quod confert beneficiũ indigno, perdat ius cõferendi, & sic est s. s. de electio. nihil est. & c. cũ in cunctis. Ioã. dixit quod illa constitutio intelligenda est cum dicto illius: sed tu solue vt dixi in illa constitutione, quia legitur de maioribus dignitatibus curã animarũ habentibus. hæc & illa in diuersis casibus loquitur, & circa maiora maius periculum vertit. ff. ad Carb. l. 1. §. si quis vero. 43. dist. quiescamus. & ideo plus ibi puniuntur.

d *Suspendatur.*] Et etiã ordinati, qui non sunt idonei, remouentur vt vr, licet hoc nõ dicatur. sed ver. vr quod illi nõ remouean: nisi forsitã essẽt irregulares: aliàs nõ haberet locũ admonitio.

Glo. seq. signat contrarium de decre. nulla. & soluit. item de decre. cum in cunctis. & soluit.

e *Persona.*] Arg. s. j. de cõces. præben. nulla. vbi transfertur potestas ad capitulũ. sed illud cõtingit propter negligentiam: quia non eligunt infra tempus statutum: istud propter culpã prælatorum, quia eligunt indignos infra tempus. sed pp culpã prælati nõ transfertur potestas ad capitulum: vt j. de concess. præben. quia diuersitatem. sicut nec vacante sede. j. ne se. va. ca. 2. Item arg. s. de elect. cũ in cunctis. in fin. vel in alio casu loqui, ibi quã hic: istud in dignitatibus, hoc in bñficio simplici.

bus sunt beneficijs honorandę: cum ratio † postulauerit, per sedem Apostolicam a poterit dispensari.

Idem in eodem. †

Concilium generale à beneficiorũ collatione suspendit eos, qui post secundam correctionem indignis beneficia conferunt: prouidet etiam quis interim beneficia conferat, & illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus patriarcha.

CAP. XXIX.

GRaue † nimis est, & absurdum, quòd quidam ecclesiarum prælati, cum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promouere, assumere non verentur indignos: quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur: carnalitatis sequentes affectum, non iudicium rationis, vnde quanta ecclesiis damna proueniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volẽtes igitur huic † morbo mederi, præcipimus, vt prætermissis indignis, idoneos assumant, qui Deo & ecclesiis velint & valeant gratum impẽdere famulatum. fiatque de hoc in Prouinciali concilio diligens inquisitio b annuatim: ita vt, qui post primam & secũdam correctionem c fuerit repertus culpabilis †, à beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur d: instituta in eodem concilio persona e prouida & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis cõferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quæ in his deliquerint, obseruetur. Metropolitani vero delictum, superioris iudicio relinquatur, ex parte cõcilij nunciandum. Vt autem hæc salubris prouisio pleniorẽ consequatur effectum, huiusmodi suspensionis sententia, præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprij Patriarchæ, minime relaxetur f: vt in hoc quoque quatuor † patriarchales sedes specialiter honorentur.

Idem in eodem. †

Rector ecclesiæ non obstante consuetudine episcopi vel patroni, debet de redditibus ecclesiæ sufficientem habere portionem. h. d. vsque ad §. qui vero.

CAP. XXX.

EXtirpandæ † consuetudinis vitium in quibusdam partibus inoleuit, quòd scilicet parochialium ecclesiarum patroni, & aliæ quædam personæ g, prouentus ipsarum sibi penitus vendicantes, presbyteris earumdem seruitiis deputatis, relinquunt adeo exiguam portionem, quòd ex ea nequeant † congrue sustentari. nam (vt pro certo didicimus) in quibusdam regionibus, parochiales presbyteri pro sua sustentatione non obtinent nisi quartam quartæ, id est, sextamdecimã decimarum. Vnde fit, vt in his regionibus pene nullus inueniatur sacerdos parochialis, qui vllam vel modicam habeat peritiam litterarum. Cum igitur os bouis ligari nõ debeat triturãtis h, sed qui altario seruit, de altari viuere debeat: statuimus, vt (consuetudine qualibet episcopi vel patroni, seu cuiuslibet alterius non obstante) portio presbyteris ipsis sufficiens i assignetur.

GRaue.] Primo narrat delictũ. Secũdo prouidet: ibi. *Volẽtes.* Abb.

CASVS. Quidã prælati ecclesiarũ carnali affectione ducti nõ iudicio rationis, promouent indignos: vnde multa pericula imminent ecclesijs: volens concilium huic morbo mederi, præcipit, vt prætermissis indignis promoueant idoneos, qui Deo & ecclesiis valeant deseruire, & de hoc fiat diligens inquisitio in concilio annuatim. & si quis post trinã admonitionem culpabilis repertus fuerit, per ipsum concilium suspendatur: & ibi persona idonea instituatur, quæ suppleat suspensi defectum in beneficiis conferendis, & hoc idem circa capitula obseruetur: delictũ vero metropolitani ex parte concilij dño Papæ nuncietur: & vt istud statutum melius obseruetur, sententia huiusmodi suspensionis sine licentia Romani Põ

f *Relaxetur.*] Ex hoc patet, quod vbi conditor canonis nõ reseruauit sibi absolutionem, cæteris indulsisse vr. j. de sen. excom. nuper.

EXtirpãda.] Principiũ istud vsque ad §. *Qui vero.* diuiditur: quia primo ponitur excessus. Secundo prouisio: ibi. *Cũ igitur.* Abb. Sic.

CASVS. Patroni ecclesiarũ, & alij quidã, prouentus ipsarum ita sibi vsurpãt, quod presbyteri de sua portione nequeãt sustentari, ita quod presbyteri in quibusdam locis non obtinent nisi quartam quartæ, id est, sextamdecimam decimarum: & ideo ibi nullus sacerdos inuenitur, qui habeat peritiam litterarũ: cũ ergo qui altari seruit, viuere debeat de altari, statuit concilium, vt nõ obstãte aliqua cõsuetudine alicuius personæ, presbyteris ipsis sufficiẽs portio relinquatur.

g *Personæ.*] s. epi 3; & alij qui habẽt ius restituẽdi, vt j. sequitur.

h *Triturantis.*] Vt 13. q. 1. c. ecclesias. ver. item non alligabis.

Glo. seq. tractatur per quæ dicatur sufficiens.

i *Sufficiens.*] sic j. eo. extirpãdæ. talis vt sufficiat sibi & suis: vt 50. dist. studeat. & vnde honeste & sufficienter se possit procurare, & hospites recipere. s. eod. tit. de monachis. tñ hæc sufficientia perpẽditur ex qualitate personarum. s. eod. de multa. in fi. quia minus sufficit pauperi quàm diuiti. 42. dist. non cogantur.

Deute. 25

¶ *Priuatus est parochiali ecclesia rector in ea non residens, nisi sit annexa dignitati vel præbendæ: quo casu debet ibi habere perpetuum vicarium. Et in fine prohibet in fraudem rectoribus de ipsius prouentibus pensionem in beneficium dari. hoc dicit. Vel sic, Non residens in ecclesia parochiali, vel non ponens vicarium quando est annexa beneficio maiori, priuatus est ea. h. d.*

¶ Qui vero parochialem habet ecclesiam, non per vicariũ, sed per seipsum illi deseruiat, in ordine[a] quem ipsius ecclesiæ cura requirit: nisi forte dignitati vel præbẽdæ parochialis ecclesiæ sit annexa: in quo casu concedimus, vt qui talem habet præbendam[b] vel dignitatem, cum oporteat eum in maiori[c] ecclesia deseruire, in ipsa parochiali ecclesia, idoneum & perpetuum[d] habeat vicarium canonice institutum, qui (vt prædictum est) congruẽtem habeat de ipsius ecclesiæ prouentibus portionem: alioquin† illa se sciat auctoritate huius decreti priuatum[e], libere alij conferenda, qui velit & possit quod dictum est adimplere. Illud† autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de prouentibus ecclesiæ, quæ curam habere debet proprij sacerdotis, pensionem alij quasi pro beneficio[f] conferre præsumat.

¶ Idem in eodem†.

¶ *Non debent religiosi ecclesias vel decimas à laicis sine diœcesanorum consensu recipere, excommunicatos, vel interdictos ad diuina admittere: in ecclesiis quoque, quæ ad eos non pleno iure pertinent, instituere vel destituere, sed præsentabunt diœcesanis ad eas viros idoneos.*

CAP. XXXI.

IN† Lateranensi concilio[g] noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares, ecclesias, seu decimas, sine episcoporum consensu, de manu laici[h] præsumant accipere: nec excõmunicatos, vel nominatim† interdictos admittant aliquatenus ad diuina. ¶ Nos autem id fortius inhibentes, transgressores digna curauimus† animaduersione punire statuentes nihilominus, quatenus in ecclesijs quæ ad ipsos pleno iure non pertinent, iuxta eiusdem concilij statuta, episcopis instituendos presbyteros repræsentent, vt illis de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem; institutos vero remouere non audeant episcopis inconsultis. ¶ Sane[i] adijcimus†, vt illos repræsentare procurent, quos vel conuersatio[k] notos reddit, vel commendat probabile testimoniũ prælatorum[l].

¶ Honorius tertius Abbati & Priori sanctæ Genouefæ.

¶ *Absens in theologiæ studio, fructus beneficiorum suorum percipit in absentia, sed cotidianas distributiones non.*

CAP. XXXII.

LIcet † vobis direxerimus scripta nostra, vt magistro N.† Eboraceñ.† archidiacono in sacra pagina cupienti studere, prouentus suos ecclesiasticos faceretis integre ministrari: Nolumus tamen, vt cotidianas distributiones[m], quæ tantum residentibus in ecclesijs, & his qui intersunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

QVI VERO. Iste §. habet duo dicta. Secundum: ibi, Illud.

CASVS. Dicitur in §. isto, quod qui habet parochialem ecclesiã, in ꝓpria psona deseruiat ibidem in ordine debito, & nõ p vicarium: nisi forte illa parochialis ecclesia sit annexa dignitati, vel pbendæ: in quibus casibus, p vicarium ibi poterit deseruire canonice institutum, qui habeat de puentibus ipsius ecclesiæ ɔgruam portionem, alioquin sciat se illa priuatum auctoritate huiusmodi decreti; & alij conferatur qui velit & possit quod dictum est adimplere, id est, deseruire in ecclesia p seipsum. in fine dicit, quod nullus de puentibus ecclesiæ, quæ debet habere curam pprij sacerdotis, alicui conferat pro beneficio pensionem. Nota quod laici & patroni bona ecclesiarum sibi vsurpare non debent, nulla consuetudine obstante. Item qui altari seruit, de altari viuere debet. Item presbyteris debet competens beneficium assignari. Item quilibet rector parochialis ecclesiæ p se, & non per vicarium debet deseruire in ipsa: nisi in duobus casibus, qui hic ponuntur, scilicet cum annexa sit dignitati, vel præbendæ. Item vicarius debet habere congruã portionem. Item qui renuit ordinari, priuari debet beneficio. Item nulla pensio constitui debet pro beneficio in parochiali ecclesia.

a ¶ *In ordine.*] s. de cleri. non resi. quia nõnulli. & s. de elect. cum in cunctis. & s. de æta. & quali. c. 1. & 24. distin. presbyteri.

b ¶ *Præbendam.*] Ex hac littera colligitur, quod si quis habet curam animarum, & recipiat talẽ præbẽdam, quod ipso iure non vacat prima, immo licite potest vtranque habere ex dispensatione epi, vt hic dicit. & hoc concedunt quidam, quia cessat ratio prohibitionis, vt hic quidam dicunt: quia in tali ecclesia annexa pbendæ non oportet residere. & sic illa cõstitutio, de multa. non habet locum in hoc casu, vt dicunt: sed contrarium credo.

c ¶ *Maiori.*] Hic manifeste videtur, quod nõ potest quis simul habere præbendam & ecclesiam, dummodo ecclesia sit sufficiens. De hoc dicitur s. de elect. c. dudum 2.

d ¶ *Perpetuum.*] Eo ipso intelligitur perpetuus, quod auctoritate epi est institutus. s. de offi. vica. ad hæc[g]. In istis ergo casibus tantum licitum est constituere vicarium, alias non.

¶ *Glo. seq. reci. per cõtrarium de decre. inter. & dat quatuor solutiones.*

e ¶ *Priuatum.*] ipso iure. simile s. eo. de multa. qd põt intelligi post admonitionem, alias s. s. de cleri. non resi. inter. & c. ex tuæ. cũ suis similibus. Vel posset referri ad pxime dictũ, de illis qui p vicarios seruire debent: cũ quibus durius est agẽdũ. Vel dic, & verius, alioquin. i. si non resideas p seipsum in ecclesia q dignitati, vel pbẽdæ est annexa, sciat se priuatũ illa ipso iure. & sic respicit principium §. & non ver. nisi forte, &c. & ita sine aliqua admonitione priuatus est[s]. & sic videtur correcta illa iura pdicta vbi di, quod prius monendus est quis anteq priuet ecclesia: qd est honestius. Sed hoc est rigor qd hic statuitur, vt ipso iure sit priuat'. Vel qd dicit, alioqn, potest respicere vtrũque casum, s. qñ per se debet seruire, & qñ per vicariũ: sed verum est quod tantum primum casum respicit, & non secundũ.

ADDITIO. Et ex hoc potes dicere, quod illa capla, inter. &, ex tuæ. non obstant: quia ibi erant absentes, & forte habebãt iustam causam absentiæ, vnde merito primitus sunt monẽdi, hic aũt secus. Vel dic, quod prius dictũ intelligatur cũ habet pbendam & ecclesiam, q non est ei annexa: quas simul habere non põt. j. eo. exposuisti. vnde priuatus est ipso iure. Cõtra aũt loquũtur in alio casu, qñ non sunt annexa.

f ¶ *Pro beneficio.*] Hoc enim posset in posterũ esse pniciosum ecclesiæ. simile s. de arbi. puenit. quia ecclesia videretur quasi cẽsualis, & portio psbyteri diminueretur, quod esse non debet. s. eo. auaritiæ.

IN *Laterano.*] Primo ponit tenorem concilij Lateranẽs. Secundo approbat & reuocat: ibi, *Nos autẽ.* Tertio addendo declarat: ibi, *Sane.* Abbas Siculus.

CASVS. Quod dr hic, hr j. de priuilegijs, cum & plãtare. vsque ad §. sane. in quo pdicto concilio pcipitur, vt tales repræsentare pcurent in ecclesijs q ad ipsos pleno iure nõ ptinẽt, quos vel conuersatio illorum notos reddat, vel cõmẽdet testimonium plãtorum. Nota, quod patroni non debẽt aliquos psentare nisi discreti sint & honestæ famæ.

g ¶ *Concilio.*] j. de priuileg. c. cum & plãtare.

h ¶ *Laici.*] 16. q. 1. quoniam quicquid.

i ¶ *Sane.*] Hucusque sunt verba cõcilij. & ab hoc loco. j. additur prædicto concilio.

k ¶ *Conuersatio.*] Hoc ideo dicit, quia promouendus debet esse bonæ famæ & opinionis, ita quod in nullo vacillet eius opinio. 33. dist. laici. ad idem facit 24. dist. qñ.

l ¶ *Prælatorum.*] Et etiã ab ijs q sotij sunt, oportet promouendum bonum habere testimonium. 8. q. 1. licet ergo. & 61. dist. vota ciuium.

LIcet.] Summatur in rubro. Vel sic sm alium intellectum. Dispensatus super habendis fructibus in absentia, cotidianas distributiones non pcipit. h. d. Primo ponit priuilegij tenorẽ. Secundo eius interpretationem: ibi, *Nolumus.* Abbas Siculus.

CASVS. Mandauit dñs Papa abbati & Priori sanctæ Genouefæ, quatenus magistro R. archidiacono Eboraceñ. in sacra pagina studere volenti, puẽtus suos ecclesiasticos facerẽt integre ministrari: dubitabatur, vtrum deberent ei facere dari distributiones, quæ tñ residentibus ɔceduntur? Rñdet Papa, quod non vult quod ei faciant dari distributiones, quæ tñ residentibus ɔceduntur, & his qui intersunt horis canonicis. Nota, quod cõstitutio Honorij non intelligitur de huiusmodi distributionibus cotidianis, licet dicat quod integre pcipiant sua beneficia in theologia studentes. & hoc est quod dicit.

¶ *Glo. seq. exprimit quomodo hæc decretalis interpretatur decre. super specula. secundo quærit, & solute.*

m ¶ *Distributiones.*] Simile s. de cle. nõ resi. de cætero. vide qualiter illa

¶ Aliàs scia: alioquin ipse illa se sciat, &c.

¶ Vide concilium Tridentinum sessio 24. de refor. matr. c. 13.

¶ Cap. 61. & refertur in ca. 7 eo. tit. in 4. compilat.

¶ Adde ad hoc l. omni debere, cũ ibi not. ff. de ser. vt prædi.

¶ De hoc videtur hoc Hostien. & Ioannem Andr. declarantem qualiter hoc intelligat.

¶ sub Alex. 3. cap. 9 eo. tit. initium est: cum & plantare.

¶ nominatim, qd sit vide l. 2. ff. de liber & posthu. & §. nominatim. Instit. de exheredat. liberor.

¶ auaritiæ.

¶ Vide concilium Tridentinum sessio. 23. de refor. mat. cap. 5.

¶ Vide concilium Tridentinum sessio. 5. de refor. mat. cap. 1. in fine & Honorium tertium in d. de priuil. scholast. ¶

¶ R.

¶ Eboraceñ.

ista decre. interpretatur illam cõstitutionẽ, super specula. }. de magistris. quia licet dicatur, integre pcipiant fructus suarum præbendarum, tñ non percipiunt integre. qa de huiusmodi distributionibus seu denariis, qui dantur illis qui intersunt horis statutis, non intellexit Papa, sed de corpe præbendæ suæ, quam alij de iure cõis in absentia sua pcipere non debent clerici: arg. ꝭ. de const. cum omnes. Et sic intelligitur ista indulgentia: & ita prætextu hmõi indulgẽtiæ possunt habere integrã præbendam, ac si essent præsentes, nisi sint huiusmodi distributiones vt in qbusdã ecclesijs consuetudo seruatur, vt præter præbendam qui horis intersint, certum quid pcipiant: & ita qđ hic dr. respicit consuetudinẽ ecclesiæ. In quibusdã vero est talis consuetudo, vt qui non intersunt horis, non pcipiant aliquid de huiusmodi distributionibus, licet sint pſentes: ergo multo fortius in absentia non debent talia pcipere. Et sic potest intelligi hæc constitutio, qa principis beneficiũ potius debet ampliari q̃ restringi. j. de verb. sig. olim. ff. de consti. prin. l. vlt. quia vbi Dñs largus est, non debemus esse tenaces. 26. q. 7. alligant. in fi. Sed quid dicés si præbendæ distinctæ non sunt, sed oĩa pcipiunt de cõi, nec datur aliquid illis qui nõ intersunt horis? Tunc credo q integre debẽt habere bñficia in theologia studentes, habita ratione victus cotidiani [i]. alias paruum valeret talis indulgentia, quantum ad illos qui non habent beneficia distincta.

¶ Idem Vesprimen. † episcopo.

¶ *Propter paupertatem præbendarum ecclesiæ cathedralis, possunt eis annecti capellæ, reseruata ipsarum presbyteris congrua portione.*

CAP. XXXIII.

EXposuisti †nobis, quòd ecclesiæ tuæ canonici, diminuta ipsorum prouisione à tẽpore concilij generalis [a], cum eis ex tunc non fuerint ad eorum sustentationem concessæ capellæ, sicut ante fieri [b] consueuit, de redditibus præbendarum suarum nequeunt † sustentari: & infra. ¶ Si euidens necessitas [c] vel vtilitas exigat, præbendas ecclesiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eisdem (sicut discretione [d] præuia expedire videris) augmentare [e]: reseruata tamen cõgrua [f] capellarum presbyteris portione.

¶ Idem episcopo & Priori, & archidiacono Herforden. †

¶ *Licet ecclesia ex donatione laici beneficium conferat, tenet illius beneficij impetratio de hoc mentione nõ habita.*

CAP. XXXIIII.

iij DIlectus filius G. clericus nobis proposuit †, quòd cũ decano & capitulo Andegauen. preces direxerimus & præcepta, vt ipsum quamcito facultas se offerret, in canonicũ reciperent & in fratrem, vobis super hoc executoribus sibi datis: quia decani & capituli procurator excipiendo proposuit litteras nõ valere, pro eo quòd in eis mentio non fiebat, quòd præfatus decanus ex donatione regis [g], præbendarum eiusdem ecclesiæ collationem haberet: vos mandati nostri executores non esse interloquendo dixistis †: & sic duæ præbẽdæ, quæ medio tempore vacauerunt, alijs sunt collatæ [h]: & infra. ¶ Mandamus, quatenus occasione huiusmodi (quam reputamus friuolam [i]) non obstante, mãdatum nostrum exequi [k] procuretis.

¶ Gregorius ix. Argentinen. epo.

¶ *Pueri, & aliàs beneficiati, non sunt idonei ad beneficia consequenda. h. d. inhærendo verbis litteræ.*

CAP. XXXV.

SVper † inordinata ordinatione: & infra. ¶ Cum autẽ illi sint in ecclesijs idonei reputandi, qui seruire possunt & volunt in ipsis: Consultationi tuæ

EXposuisti.] Prima ponitur petitio. Secundo prouisio: ibi, *Si euidens*. Abbas Siculus.

CASVS. Canonici Vesprimen. ante concilium generale. ꝭ. eo. extirpandæ. cõsueuerunt habere capellas ad sui sustentationem, cum de maiori ecclesia non possent commode sustentari, sed occasione pdicti concilij subtractæ fuerunt capellæ canonicis illis, vnde non potuerunt de redditibus pbendarũ suarũ sustentari: eps significauit hoc dño Papæ, Mandat Papa epo, si euidens necessitas, vel vtilitas exigat, bene poterit pbendas ecclesiæ suæ augmentare adiungẽdo capellas in perpetuum eisdem præbẽdis, reseruata cõgrua portione capellanis. Nota, q eps potest & debet augere pbendas canonicis suis, si non possunt de suis præbendis commode sustentari, & hoc de capellis vel aliunde, reseruata tñ portione debita capellanis.

a ¶ *Concilij generalis.*]ſ. eo. extirpandæ.

b ¶ *Ante fieri.*]Et intellige q capellæ istæ non erant annexæ pbendis, quia non fuissent priuati canonici si annexæ fuissent, sed de cætero erunt annexæ, vt dicit littera, in perpetuum annectendis. Ber.

¶ *Glo. seq. vers. per q. quis dicatur prælatus ecclesiæ, canonicus vel sacerdos, ponit duas ops. & primam approbat.*

c ¶ *Necessitas vel vtilitas.*]Ista duo frequenter dispẽsationem inducunt, vt 1. q. 7. tali. pp necessitatem licitum est alicui habere duas ecclesias. 10. q. 3. vnio. & ꝭ. de æta. & quali. eam te. Et pp hanc necessitatem adiunguntur capellæ præbẽdis maioris ecclesiæ, reseruata congrua portione presbytero. Et credo q canonici isti erunt prælati illarum capellarum, & sacerdos erit loco vicarij perpetui: vt ꝭ. eo. extirpandæ. §. 1. & ita ex causa, capella siua parochialis ecclesia potest adiungi præbendæ. sic ex eadẽ causa vna ecclesia vnit alteri. 10. q. 3. vnio. cum suis concor. Vel dic q si clerici isti certã portionem percipiunt de capellis, nec exercent ibi iurisdictionem aliquam: sed sacerdos habet ibi curam spiritualium, sacerdos erit prælatus, & habet ibi curam animarum, & per episcopũ instituetur: nescio tamen quod istorum ibi obseruetur. Sed verius videtur q sacerdos sit loco vicarij: vt in cap. extirpandæ.

d ¶ *Discretione.*]quæ est mater omnium virtutum. ꝭ. de offi. custo. c. 1. & 1. q. 5. præsentium.

e ¶ *Augmentare.*]Et ita tenetur eps redintegrare præbendã, si fuerit diminuta vel diuisa, sine iusta causa. ꝭ. eod. vacante. & j. eod. c. cum causam.

f ¶ *Congrua.*]Vnde iura epalia soluere possit, & hospitia recipere. ꝭ. eo. de monachis. vbi de hoc. Bernar.

iij DIlectus.] In prima ponit impetrantis querela. In secunda prouisio: ibi, *Mandamus*. Abbas.

CASVS. Papa mandauit decano & capitulo Andegauen. vt quendã G. noĩe reciperent in canonicũ & i fratrẽ, quãcito facultas se offerret: quibusdã super hoc executorib' deputatis, coram quibus cum ex parte capituli esset excipiendo ppositum, q litteræ non valebant. pro eo q nõ faciebant mentionem, q collatio præbẽdarum ad ipsum decanũ ex donatione regis ptinebat, ipsi executores interloquendo pnunciauerunt, se p illas litteras procedere non debere: vnde mãdat Papa, q exceptione huiusmodi non obstante, ad executionem mandati Apostolici procedant. Nota, q dñs Papa friuolas exceptiones non admittit.

¶ *Glo. ista vers. per obiect. & soluit.*

g ¶ *Ex donatione regis.*]Hæc ratio mouit istos ad exceptionem huiusmodi proponendam: quia si rex conferret ratione iurispatronatus hmõi pbendas, non posset cõpelli p Papã [a] ad hoc de iure ꝭ. de supp. neg. cum dilectus. vnde decanus cum succedit in hoc iure regi, non deberet compelli ad hoc: quia qui i locum alterius succedit, vtitur eodem iure. C. de temp. in integ. restit. ea quæ. arg. sed hoc non est verum in casu isto, quia ex quo collatio istorum beneficiorũ incipit ptinere ad ecclesiasticam psonam, statim res sortitur naturam aliorum beneficiorum: quia res ecclesiastica nõ debet duplici iure censeri. 16. q. 2. cognouimus. in fi. & j. de deci. cum in tua. & ita ex hoc exceptio nõ valuit. vnde male interlocuti fuerunt isti iudices.

¶ *Glo. seq. arguit, & remittit.*

h ¶ *Collata.*]Arg. q si Papa mandat alicui dari prebendam, & canonici eam alij conferant, tenet collatio, licet sit ꝯ mandatum Papæ. De hoc dictum est ꝭ. eo. inter cætera. sic ꝭ. eo. dilectus.

i ¶ *Friuolam.*]& merito, quia iam incipit pſentare decanus ex donatione non tanq̃ laicus, sed tanq̃ clericus, & ita subest dño Papæ, nec præiudicatur patrono, si quoq; etiam per legatum sedis Apostolicæ aliquis instituatur eo inconsulto. ꝭ. de offi. lega. dilectus.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit, & ponit opinio. contrariam.*

k ¶ *Exequi.*]Sed qualiter exequentur mandatum illud? nũquid dabunt huic aliquam de pdictis pbendis, quæ alij sunt collatæ? Non credo, sed exequentur mandatũ, quia facient statim illum recipi in fratrem, & quamcito facultas se obtulerit, facient ei beneficiũ assignari sm tenorem prioris mandati. De hoc dixi ꝭ. eod. dilectus. & c. inter cætera. licet quidam contrarium dicant. Ber.

SVper.] In prima ponitur decisa cõsultatio. In secunda rationis ratio. In tertia responsio. secunda: ibi, *Cum autem.* tertia: ibi, *Consultationem*. Abbas Siculus.

CASVS. Quærebatur vtrum pueri & beneficiati dicantur idonei ad beneficium aliquod obtinendũ: & rñdetur, q cum pueri & beneficiati seruire non possunt, vel non possint in ecclesia, non debẽt dici idonei in eadem. Nota q qui seruire non possunt in ecclesia, non reputantur idonei in eadem.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & dupliciter soluit.*

a ¶ Pueri.

* Vesprimen. † Vespren. † Vesperimen. † Vespamensi. † Vespimiensi.
† De hac materia vide decreta concilij Tridentini sess. 21. de refor. c. 5. & sess. 24. de reformat. c. 14 & 15.
¶ nequiuerunt
† de Ber. † Roch. † In vno peruetusto codice sic: epo Pistauiensi & Priori, &c.
† exposuit
† Idẽ Florentin. Lux. promi. de certa. dicebat... q... iudicatis... debent...
† Inferiores q si à iudice pronũciatum sit se nõ iudicẽ, appellationem interponi' ...
† De iure requisita vide Lapum allegat. 96. & Gemmianum in c. ...
a De legato probat cap. alleg. ... Hosti. ...

a ¶ *Pueri.*]Sed quos dicimus pueros? vsq; ad xiiij. annum dr quis puer[1]. 22. q. 5. pueri. & ī. de æta. & qualit. indecorum. & c. ex ratione. sed tales bene possunt habere beneficia. & ordinari vsq; ad sacros ordines. sim. 28. dist. de his. & 77. dist. in singulis. & c. quicunque. Quid est ergo qđ dicit ꝙ pueri nō sunt idonei, q̄a seruire non possunt? Dicas ꝙ pueri hic appellantur quantum ad hoc vsque ad septé annos[2], quia tunc seruire nō possunt, quia nec discretioné habent: vnde non reputantur idonei. Post septem annos bene reputantur idonei ad ordines minores, q̄m sunt doli capaces. j. de delict. pue. pueris. & hoc per iura prædicta. c. de his. c. in singulis. c. quicūq;. Vel potest intelligi quantū ad dignitatem vel curā animarum[3], ad quā nō reputantur idonei. 1. q. 1. pueri. & c. estote. & ī. de æta. & qualit. ex ratione. & c. seq. & ī. de elect. cū in cunctis. Sed huic stādū est tāquā posteriori, vt ad receptionē taliū nulli sint compellendi, cum seruire nō possint, vt hic dicit, quia propter seruitutem tantum datur beneficium.

Additio. Iuuenis dicit qui præcedit adolescentiam, & durat quosque poterit inter senes computari. ff. de leg. 3. non aliter.

b ¶ *Beneficiati.*]Nota ꝙ qui beneficiū habet sufficiens, non reputatur idoneus ad aliud beneficium primo recepto, q̄a in vtroque seruire nō potest: quia dum ad vtrunq; &c. 16. q. 1. presbyteros. Et sic patet ꝙ in duabus ecclesijs de iure q̄s intitulari non potest[4], arg. ī. eo. extirpandæ. §. 1. & 70. dist. sanctorum, & ī. de elect. dudum. vbi de hoc. & est hic argumentum, quòd qui non facit mentionem de beneficio suo, non valent literæ. ī. eo. cū teneamur. & ī. de rescrip. si proponente. Ber.

C Vm causam.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Consultationi.* Abbas Siculus.

Casus. Quidā canonicus sanctæ Crucis nomine Ioannes nō habebat integrā præbendā. vnde orta fuit ɔtentio inter ipsum & ep̄m Aurelianeñ. super integratione præbendæ: impetrauit causam committi super hoc, vt præbendā ei facerent integrari: dubitauerūt iudices, vtrū alia præbenda deberet scindi p̄ integratione præbendę prædicti Ioannis: ɔsultus Papa r̄ndet, ꝙ non fuit intentionis dn̄i Papæ, ꝙ aliqua præbenda de nouo scinderetur p̄p redintegrationem prædictam. Nota ꝙ præbenda non debet diuidi: & si diuidatur, tenetur diuisor ad redintegrandam præbēdam: & sic talis diuisio potest tolerari: sed de rigore iuris talis collatio deberet cassari.

c ¶ *Intentionis.*]Nota recurrendum esse ad intentionem mandātis. ī. eo. c. vlt. ī. de procu. petitio. ī. de arbi. exposita. ī. de resti. spo. audita. & ī. de rescrip. mandatum.

d ¶ *Integratione.*]Et ita præbēda diuidi nō debet, sed integra ɔferri. ī. eo. vacāte. & 1. q. 3. c. vlt. & j. vt eccl. benef. vt nostrū. qđ si fiat, ille qui hoc fecerit, tenetur illā redintegrare de vacantibus, vt hic patet. & ī. eo. vacante. & non aliud beneficium diuidere, vt hic in si. dicit. Et est arg. ꝙ si sectio aliqua fiat præbendarum: ꝙ tolerari possit quousque integretur. De hoc dixi ī. eo. tuæ fraternitatis.

V *Enerabilis.*] Defectus nobilitatis vel eminentis scientiæ non repellit quem à consecutione præbendæ, etiam in ecclesia, q̄ nobiles duntaxat viros & eminētis scientiæ recipere consueuit. In prima ponitur facti narratio. In secūda exceptionis repulsio, & causæ commissio: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

taliter respondemus, quòd pueri[a], & beneficiati[b], qui nō possunt in eadem ecclesia deseruire, in ea non debent idonei reputari.

¶ Idem archiepiscopo, & magistro R. Turoneñ.

¶ *Pro vnius præbendæ integratione alia diuidi non debet.*

CAP. XXXVI.

CVm causam quæ inter Aurelianen. episcopum, & I. de Blesis canonicum sanctæ Crucis, super integratione præbendæ ipsius canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam: & infra. ¶ Consultationi vestræ taliter respondemus, quòd nostræ intentionis[c] non extitit, vt pro integratione[d] præbendæ supradicti canonici, præbenda de nouo aliqua scinderetur.

¶ Idem.

¶ *Clerici ignobiles, & non eminentis scientiæ, propter hoc non debent à præbendis repelli, etiam in ecclesia quæ tales admittere non consueuit.*

CAP. XXXVII.

VEnerabilis frater noster Portueñ. episcopus supplicauit†, vt cum quandam præbendā, quæ in Argentineñ. ecclesia tamdiu vacauerat, quòd donatio eius erat ad sedē Apostolicam deuoluta, I. clerico contulerit, dum† in illis partibus legationis officio fungeretur, suam collationem benigno prosequeremur affectu. ¶ Verum procurator Argentini capituli proposuit ex aduerso, quod idem capitulum hoc audito, consuetudinem[e] allegans antiquam inuiolabiliter obseruatam, iuxta quam nullum, nisi nobilē† & liberum[f] & ab vtroque parente illustrē, honestæ cōuersationis, ac eminentis scientiæ, in suum consortium hactenus admiserant: ne contra hoc fieret (maxime cū nulla tunc præbenda vacaret, antequam monitorias vel executorias litteras recepisset) ad sedem Apostolicam appellauit: & infra. ¶ Nos igitur attendentes, quòd non generis[g] sed virtutum nobilitas, vitæque honestas, gratum Deo faciunt & idoneum seruitorem: ad cuius regimen, non multos[h] secundum carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles ac pauperes: eo quòd nō est personarum[i] acceptio apud ipsum†: & vix ad culmina dignitatum (nedum præbendas) viri eminentis[k] scientiæ valeant reperiri, exceptiones huiusmodi nō duximus admittēdas: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictam præbendam vacasse, quando ipsam dicto I. cōtulit[l] episcopus memoratus, ipsum ad eam recipi faciatis.

Casus. In ecclesia Argentineñ. quædam præbenda vacauerat tanto tempore, quòd ipsius collatio ad sedem Apostolicam fuerat deuoluta: ep̄s Portueñ. tunc legatus in partibus illis, contulit præbendam illam cuidam clerico I. nomine, sed capitulum illius ecclesiæ non recipiebat eundem: Vnde præfatus ep̄s petijt à Papa, vt suam collationē faceret obseruari: ex aduerso proposuit procurator capituli, qđ hoc audito capitulū allegauit antiquā ɔsuetudinē illius ecclesiæ, ꝙ nullum adhuc receperant in suum cōsortium, nisi nobilem, liberum, & ab vtroq; parente illustrē, honestæ conuersationis, & eminētis scientiæ: & ne ɔ hoc fieret, ad sedē Apostolicā fuit appellatum, cū nulla præbēda vacaret, antequam monitorias litteras recepissent: Dn̄s Papa considerans, ꝙ nobilitas generis non facit Deo gratum & idoneū seruitorem, sed potius virtutum & vitæ honestas: & dominus non solum nobiles & potentes ad suum elegit seruitiū, sed ignobiles & pauperes, cum nō sit personarū acceptio apud Deū, & vix ad dignitates inueniant eminentis sciētiæ viri, nedum ad præbendas: vnde Papa huiusmodi exceptiones nō admisit: vnde mādat Papa, ꝙ si constiterit prædictam præbendam vacasse, quando legatus dicto Io. ipsam contulit, illum faciant recipi ad eandem. Nota ꝙ nobilitas generis non est attendenda in collatione beneficiorum, in ecclesia Dei, sed potius virtutū & vitæ honestas. Item non est acceptio personarum apud Deum.

e ¶ *Consuetudinē.*] hæc consuetudo quantuncunq; sit obtenta, & etiam antiqua, nō est obseruanda: quia in talibus nulla distinctio nobilitatis est considerāda, sed vndecunq; nati fuerint legitime, dummodo honestæ vitæ fuerint, admittendi sunt. 40. dis. nos qui. & 56. dis. vndecunq;. & c. nunquā. j. de insti. ad decorē. q̄a non sanguini, sed vitæ meritis beneficia sunt ɔferēda. 8. q. 1. Moyses. vt hic sequitur. vers. nos igitur.

f ¶ *Liberum.*]Hæc fuit bona exceptio, q̄a serui p̄moueri non possunt, nisi libertatē primo fuerint ɔsecuti. ī. de ser. nō ordi. c. 1. & 2. & 54. dist. nullus. & quasi per totum. sed hic non assumit liberum, eo quòd ille fuisset seruus: quod si fuisset, bona fuisset exceptio.

g ¶ *Non generis.*]vt 32. q. 4. c. recurrat. §. is ita.

h ¶ *Non multos.*]hoc dicit p̄p Paulum & p̄p beatū Bartholomęū, qui nobiles fuerunt. Alij verò Apostoli ignobiles & pauperes fuerunt, & tñ electi fuerunt ad regimen ecclesiæ[5]: quia apud Deum non gradus elegantior, sed vitę melioris actio comprobatur. 23. q. 4. sicut excellentiam. nec considerandum est quis maior sit in loco vel ordine, sed quis iustior. 40. dist. non loca. & c. multi. in si. Arg. contra. 60. dist. c. vlt. & ī. eo. de multa. in si.

i ¶ *Personarum.*] ī. de iudi. nouit. 32. q. 4. c. recurrat. §. is ita. & 3. q. 5. c. vlt. & 4. q. 4. c. 2.[6]

k ¶ *Eminentis.*]Sufficit enim prælato ꝙ sit sufficientis scientiæ, licet non sit eminentis. ī. de elect. cum nobis. aliàs pauci ad dignitates promouerentur, vt hic dicit: & ita multo fortius toleratur mediocris scientia in beneficijs vt hic dicit. merito ergo hæc cōsuetudo & exceptio non fuit admittenda.

l ¶ *Contulit.*] Aliàs non potuit ei beneficium non vacans conferre. j. de conces. præben. nulla. solus Papa hoc posset facere. potest tamen donationi suæ reseruare primam vacaturam. j. de iure pat. cum dilectus.

[Right margin notes:]

† De materia nobilitatis, quatenus ad hūc locum spectat, præter doctores hic, vide Cassaneum in catalogo gloriæ mūdi par. 8. cō siderat. 5. cū multis sequen. Adde Paulum de castro consil. 268. & 309. & ferdinādum Vasquium lib. 1. cōtrouer. siarū illust. cap. 25.

Rom. 2. Gal. 2. Ephe. 6. Col. 3.

† Aliàs Deum.

[5] B. Bernard[o]. Licet magna & diuina plane fuerint miracula, q̄ illis gestis in terris, hoc tñ sup omnia alia eminuit, q̄ in paucis, simplicibus, & pauperibus totū mundi, & collectē Altitudinem sibi subiugauit. Io. And.

[6] Concor. l. hos accusare. ff. de accu. & in Authen. de mona. §. hinc autē. coll. 1.

[Left margin notes, partly cut off:]

[1] De hoc vide ... in prin. & ... de ætat. & qualit. ... Io. And.

[2] Adde ꝙ dicitur cum puer qui est infra decimum octauum annū. l. 1. §. pueri. ... de pœna.

[3] Vel regimen ecclesiarum ... Gof. ... ... Io. And.

[4] Aliàs sup ... ... Io.

Hinc glo. ... ... hoc ꝙ præbenda requisita res... ... & hoc modo ... dentia prebendæ ... prohibent ... ... extirpanda ...

Cum olim.] Rescriptum quo mandatur alicui de beneficio prouideri, rectoriam vel dignitatem non includit. h. d. Prima pars narrat executoris processum. Secunda reuocari mandat, dicens quare: ibi, *Cum igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Papa mandauit Priori sanctæ Mariæ, vt V. diacono faceret prouideri in aliqua eccl'a ciuitatis vel diœcesis Lucanæ: dict' Prior præfatum V. designauit in rectorē ecclesiæ sancti Petri de Vico, in qua per clericos eiusdem ecclesiæ rector eligi consueuit: & quia clerici non recipiebant eundē, excōicationis vinculo innodauit eosdem: significatum fuit hoc dño Papæ, & ipse rñdet dicēs, cum mādatum Apostolicum ad talia se nō extendat, nec sit intentio dñi Papæ de conferēda rectoria vel dignitate, cum pro simplici beneficio scribit: mādat quatenus institutionem & excommunicationē denunciet non tenere. Nota q quando scribitur pro simplici beneficio, prouidere nō potest huiusmodi executor in rectoria vel dignitate. Itē cū sic mandatur; prouideas siue facias prouideri in aliqua ecclesia ciuitatis vel diœcesis: forma ista ad simplex beneficium tñ extenditur. Item intentio mandantis semper attendēda est & seruanda.

¶ Idem.

¶ Si mandatur prouideri in ecclesia, non potest de ecclesia prouideri.

CAP. XXXVIII.

Cum† olim Priori sāctæ M. dederimus† in mandatis, vt G.† diacono in aliqua ecclesia ciuitatis vel diœcesis[a] Lucañ. auctoritate Apostolica prouideret[b]: idem præfatum G.† ecclesiæ sancti Petri de Vico rectorem auctoritate huiusmodi nisus† est designare: in qua rector ab eiusdem ecclesię clericis eligi consueuit, excommunicationis sentētiam nihilominus proferens in rebelles. ¶ Cum igitur mandatum huiusmodi se ad talia[c] non extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem nostra feratur† intētio, cum pro simplici beneficio iussio nostra manaet†: Mandamus, quatenus tam institutionem huiusmodi, quàm excommunicationis sententiam propter hoc latam, denuncies non tenere.

TITVLVS VI.
De clerico ægrotante, vel debilitato.

¶ Gregorius Candido† epō Vrbeuetañ.

¶ Clericus infirmus integre percipit fructus beneficij sui.

CAP. I.

Cum percussio corporalis: & infra. ¶ Fraternitatē tuā hortamur, quatenus lato tē præsentiū, ad percipienda quæ cōsueta sunt ab ecclesia tua, ægritudo sua non debeat impedire[d]: Quia si alij eius essent exemplo deterriti, forte non posset, qui militaret[e] ecclesiæ, inueniri; sed secundū eius ordinē[f], quæcunque ei si sanus esset, poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti[g].

¶ Eugenius Papa.

¶ Presbyter cui medietas palmæ cum duobus digitis est abscissa, Missam non celebrat, sed cæteris sacerdotalibus officijs fungi potest.

CAP. II.

Presbyterum†, cuius duos digitos cum medietate palmæ à prædone abscissos significasti, Missam nō permittimus[h] celebrare: quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo[i] propter deformitatē[k]†

a ¶ *Diœcesis.*] Nisi hoc adiunxisset, non posset ei prouidere nisi in ecclesia aliqua ciuitatis. ī. de rescrip. Rodulphus.

¶ *Glos. seq. distinguit inter executorem ad prouidendum, & ad compellendum, dicens, &c.*

b ¶ *Prouideret.*] Cum mandatur alicui sub hac forma: prouideas tali in aliqua ecclesiarum ciuitatis, vel diœcesis, vel conferas tali beneficium in aliqua ecclesiarum, &c. potestas prouidendi sibi data intelligitur: & per consequens Papa abstulit potestatem canonicis illius ecclesiæ prouidendi. arg. illius decre. j. de concess. præb. constitutus. Potest etiam talis iudex reseruare sibi primam vacaturam, vel interdicere ne eligant, & decernere irritum quod ꝯ fieret, sicut video in generali legato, qui potest sibi reseruare donationem primæ vacaturæ. j. de iure patro. cum dilectus. Et quod dicit; abstulit potestatem prouidendi, hoc intellige postquam executor insinuauerat illi ad quē potestas pertinet conferendi, q velit conferre præbendam illi pro quo mandatur, collationem illius interdicēdo, vel decernendo irritum si secus fieret, vt hic probatur: & j. de concess. præb. quia in cunctis. §. ex parte. ver. nō sic autem. [lib. 6.] Sed antequā hoc fiat per executorem, bene potest conferre præbendam ille ad quem collatio pertinet, non obstante tali mādato: vt dicit decret. quia in cunctis. §. ex parte. secus est si datus esset executor ad compellendum: tunc etiam non potest interdicere nec conferre, nec inuestire. sed tantum per excommunicationem compellere: & si canonici alium eligant, valet electio seu collatio illius beneficij. ī. eo. dilectus filius. De hoc no. ī. de rescri. abbatem. in gl. p hanc.

c ¶ *Ad talia.*] scilicet ad dignitates vel rectoriā: quia nec intentio dñi Papæ talis fuit, ergo nec intētio iudicis seu executoris alia debet esse. ī. eo. cū causam. & ī. de arbi. exposita. Et eadem ratio, quæ mouet delegantem, moueat delegatum. ī. de rescri. super literis. in fi. Et forma mandati diligenter seruari debet. ī. de rescri. cum dilecta. & ī. de offi. dele. cum olim. & c. cum venerabilis. & C. de pc. l. si pcurator[1]. ergo quicquid factum est ꝯ formā mandati, nō tenet. Et ita nec excōicatio, nec institutio talis tenuit: q̄a vires mandati non patiebantur. Et sic patet q cū Papa mandat alicui puideri, de simplici beneficio ꝓn intelligendū est, nisi in literis hoc contineatur. ī. de rescri. abbatē. in fi. quia nō omnis qui cēsetur dignus ad beneficiū, dignus est ad dignitatem vel psonatū[2] vel rectoriā: quia pueri simplex beneficium possunt habere, non tñ dignitatē. ī. de æta. & quali. ex ratione. & c. indecorum. & ī. eo. super. vbi de hoc dř. Et in dignitatibus is gradus cæteros antecellat, quē labor, & c. C. de of. magistri officiorum. l. nemo. & 61. dist. miramur. Hoc quod dř hic, q pueri possunt habere beneficiū, intellige ſm quod not. ī. eo. super. in h. illius glo. sed quos, & cætera.

DE CLERICO ægrotante vel debilitato.

¶ Supra visum est de clericis non residentibus, & de præbendis non conferendis eisdem, Sed quia dubitari poterat, nunquid eis ægrotantibus sint prouentus ecclesiæ subtrahendi, merito subijcit ista rub. Abb.

De hac materia tractatur 7. q. 1. & q. 2. & 33. dist. per totum. 3. q. 9. indicas. & 17. q. 2. Gonsaldus.

Cum percussio.] Diuiditur: q̄a primo ponit dictū cuius rationē interserit: ibi. *Quia si.* Abbas.

Casus. Quidā sacerdos infirmitate detētus nō poterat ecclesiæ deseruire, pp qđ epūs suus subtrahebat ei consueta stipendia sua: Sacerdos conquestus est dño Papę: mādat Papa illi epō, q pp hoc consueta stipendia sua ei nō subtrahat, sed oīa sibi tribuat quæ si sanus esset, ab ipsa ecclesia pcipere posset: quia si alij exemplo hmōi essent deterriti, inueniri forte non posset qui vellet ecclesiæ militare. Nota q infirmus seruire intelligitur ecclesiæ, & oīa percipere debet ac si sanus esset. satis enim affligitur ipsa infirmitate.

d ¶ *Impedire.*] simile 7. q. 1. cum percussio. & 3. q. 9. indicas. & 5. dist. ad eius vero.

e ¶ *Militaret.*] 23. q. 1. militare. & 1. q. 3. saluator. circa medium. C. de episc. & cle. Authen. sed hodie.

f ¶ *Ordinem.*] ſm ordinē cuiusq; & dignitatē cōstituēda sunt beneficia. 12. q. 2. cōcesso. De hoc dixi ī. de ma. & obe. statuimus.

g ¶ *Aegrotanti.*] quia famuli ægri quos curamus, nobis seruire intelliguntur. ff. de lega. lib. l. 4. §. Stichus. & tēpore infirmitatis pascēdi sunt. ff. commo. in rebus commodatis. §. possunt. Sic & clerici in ægritudine stipendijs suis priuari non debent.

Presbyterum.] Primo prohibet, & causam reddit. Secundo pmittit: ibi, *Ipsum autem.* Abbas Siculus.

Casus. Quidā sacerdos amiserat duos digitos cū medietate palmæ, per quendā prædonē abscissos: epūs illius, quærit vtrū deberet pmittere celebrare Missam? dicit Papa q nō permittat illum Missam celebrare: quia nec pp debilitatem secure, nec sine scandalo propter deformitatem potest celebrare; in alijs sacerdotalibus officijs permittit illum celebrare. Nota q ab initio libere pōt exequi, ex post facto infirmatur, vt patet in isto sacerdote. Item deformitas & scandalum remouent aliquem ab executione sacrorū ordinum.

¶ Glo. seq. arg. alle. 2. sora, ad contrarium alle. vnam legem.

h ¶ *Non permittimus.*] arg. qđ ab initio valuit, ex postfacto infirmatur. 33. dist. vsque adeo. & c. cōiter diffinimus[3]. arg. contra, quod enim factum est recte, ex superueniente delicto corrumpi non potest. ff. de munere a quocunque pri. l. nec enim. Ber.

i ¶ *Scandalo.*] Propter scandalum enim multa sunt dimittenda. j. c. prox. & ī. de temp. or. ad aures. & ī. tit. prox. cum teneamur.

k ¶ *Deformitatem.*] Ex hoc verbo apparet quæ deformitas impediat

diat ordinandum, cũ suspendat ordinatum. hoc tñ potest ipso facto melius ppẽdi, q̃ aliquo statuto exprimi. j. de do. Apostolicæ. Bern.

DE rectoribus.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, Hoc volumus. Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur in hac decre. ꝙ leprosi non possunt nec debent ministrare altari ꝑpter scandalum aliorum, qui sani sunt, sed dandus est illis coadiutor, qui habeat curam animarum, & de facultatibus ecclesiæ habeat suam portionem, vnde possit sustentari. Nota, ꝙ nihil est cũ scandalo faciendum. Itẽ propter scandalum remouetur aliquis ab officio suo. Item ægrotanti dandus est coadiutor, & hoc verum est & speciale in leproso.

a Scandalo.] Nota nihil cum scandalo esse faciendũ. s. c. prox. dũmodo sine peccato mortali possit omitti. j. de oo. ope. nũ. cũ ex iniuncto.

Glo. seq. signat contrarium, & remittit.

b Coadiutor.] Et ita vr ꝙ pp leprã nõ remoueatur prælatus, sed ↄ. j. c. proxi. vbi de hoc dicit.

c Curam animarum.] Ergo ille coadiutor videtur esse prælatus, ex quo habet curam animarum. j. eo. c. proxi.

d Portionem.] Et sic prouidebitur ei de bonis ecclesiæ. j. eo. c. px. Sed pone ꝙ ecclesia nõ possit sufficere vtrique? Rñdeo ille qui seruit ecclesiæ, habebit redditus, & illi infirmo prouidebit eps 2. 82. dist. §. t. & c. 1. & ex hoc verbo est arg. ꝙ nõ sit platus.

ADDITIO. Ex eo ꝙ dicit, congruã recipiat portionem.

TVa nos.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, Dicimus. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam sacerdos diuino iudicio fuit lepra percussus: quærebatur an deberet pp hoc remoueri ab officio prælationis? Rñdet Papa, ꝙ remoueri debet ab administratione populi: ita tñ, ꝙ necessaria ſm facultates ecclesiæ sibi, dum vixerit, ministrentur. Nota ꝙ pp scandalum aliquis remouetur ab administratione sua. Item nota, ꝙ leprosi & clerici ægrotantes, licet ecclesiæ non seruiant, non tamen debent beneficia amittere, sed eis debet ecclesia prouidere.

e Scandalo.] s. cap. prox.

Gl. seq. obijcit, ponit opi. Hug. & Lau. Secundo opi. Ber. Tertio opi. Vin. & Tan. quam approbat.

f Administrationis.] Ex hoc vr ꝙ pp morbum lepræ sit remouendus prælatus. Sed ↄ vr. j. eo. c. prox. & ita sine culpa punitur: quod esse non debet. 56. dist. satis peruersum. & 16. q. 7. inuẽtum. Super hoc est diuersitas inter doctores. Hu. dixit, ꝙ nunquã substituit aliquis viuo, nisi eo renunciante. & in hac opi. fuit Lau. & dandus est ei coadiutor: vt s. c. pxi. & j. eo. c. pe. & vlti. Et qđ dicit hic, ab administrationis officio debet remoueri, dicit Lau. ab officio qđ est in actu, sed quo ad ius retinebit officium. B. distinxit, vtrum morbus sit curabilis vel incurabilis. Dicas cũ Vin. & Tan. ꝙ quandiu aliquis potest remanere in collegio suo sine scandalo & horrore, non substituitur ei aliquis: aliàs alius erit substituendus, vt hic, qui erit prælatus in totum, & infirmo ꝓuidebitur de bonis ecclesiæ. j. eo. c. proxi. Ad idẽ satis ↄcordat, quia talis coadiutor prælatus est ex toto. Et hoc patet ex eo ꝙ dicit, ꝙ habet curã animarum, & est hoc speciale in lepra pp abominationẽ populi & scãdalũ, sicut etiã iudex mutatur si non potest dare operam iudicio 2: vt ff. de iudi. si longius. alias autẽ obtinet sentẽtia H. & Lau. & datur tũc coadiutor. j. c. proxi. Et sic est casus vbi aliquis punitur sine culpa, sed nõ sine causa sim. s. vt lit. non contesta. quoniam frequenter. §. si vero aliter. in fin. In quibus casibus priuatur quis sine culpa 4, sed non sine causa. dicitur j. de priui. antiqua.

g Ministrentur.] s. c. proxi. ex quo cum infirmitas non crimẽ abduxit: vt 7. q. 1. quamuis triste. quia non est afflictis addenda afflictio. 7. q. 1. cum percussio. criminosus enim dign⁹ est vt egeat. ff. deposi. bona fides. Lau.

... membri, hoc fieri posse confidimus. Ipsum autem cæteris officijs sacerdotalibus fungi minime prohibemus.

Lucius tertius.

Si rector ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadiutor.

CAP. III.

DE † rectoribus ecclesiarũ lepræ macula vsqueadeo infectis, quod altari seruire nõ possunt: nec sine magno scandalo a eorum qui sani sunt ecclesias ingredi: Hoc volumus te tenere, quòd eis dandus est coadiutor b, qui curam habeat animarum c: & de facultatibus ecclesiæ ad sustentationem suam, congruam recipiat portionem d.

Clemens tertius †.

Si rector ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio remouetur: sed de bonis ecclesiæ sustentatur.

CAP. IIII.

TVa † nos duxit fraternitas consulendos: & infra. De sacerdote, qui diuino iudicio lepræ morbo repercussus †, in parochiali ecclesia prælationis officio fungitur: Dicimus, quòd pro scandalo e & abominatione populi, ab administrationis f debet officio remoueri: ita quòd iuxta facultates ecclesiæ, sibi necessaria, quãdiu vixerit, ministrentur g.

Innocentius iij. Arelatensi. archiepo.

Episcopo qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere nõ potest, dandus est coadiutor.

CAP. V.

EX † parte tua fuit propositum, quòd cum Aurasiensis † episcopus graui & incurabili morbo fere per quadriennium laborauerit, ita quòd pastorale officium non potest vllatenus exercere; princeps terræ illius, ac ciues h ciuitatis eiusdem, à te postulant incessanter, vt ipsis (cum sis metropolitanus eorum) studeas prouidere. Verum cum ipsum ad cessionẽ compellere non possis i, nec debeas vllo modo, nec afflicto afflictio k sit addẽda, immo potius ipsius miseriæ miserendum †, eo quòd † idem vir bonus extiterit, & ecclesiam salubriter sibi commissam gubernauerit: Nos volentes tam episcopo quàm ecclesiæ prouidere, Mandamus, quatenus illi coadiutorem l associes virum prouidum, & honestum: per quem tam episcopo, quàm populo vtiliter consulatur.

Honorius iij. episcopo Auersano.

CAP. VI.

COnsultationibus: & infra. Archidiacono antẽ, quẽ morbo paralytico laborantem officium m linguæ asseris amisisse, coadiutor n est merito adhibendus.

EX parte.] Sunt duæ partes. secunda: ibi, Verum. Abbas Siculus.

CASVS. Eps Aurasiẽsis graui morbo & incurabili fere per quadriennium laborauit, ita ꝙ epale officium non potuit exercere: pp quod & ciues illius terræ petebant ab archiepo Arelatensi. metropolitano suo instãter, vt eis super hoc prouideret: archiepiscop⁹ significauit hoc dño Papæ: Rñdet ꝙ non potest illũ ad renunciãdũ compellere, nec addenda est afflictis afflictio: sed est ei potius miserendum, cum ille in officio suo laudabiliter se habuerit: vnde Papa volens tam epo quàm ecclesiæ prouidere: mãdat archiepiscopo, vt det illi coadiutorium siue coadiutorem virũ prouidum & honestũ, per quem & episcopo & ecclesiæ consulatur. Nota quòd aliquis non debet compelli ad renunciãdum propter infirmitatem. Item afflictis non est addenda afflictio. Item dare coadiutorium episcopo morbo detento, spectat ad archiepiscopum.

h Ciues.] Sic 7. q. 2. nuper.

i Non possis.] 7. q. 1. scripsit qualiter. & c. quamuis triste.

k Afflictio.] Simile 7. q. 1. cum percussio. 3. q. 9. indicas. & 5. dist. ad eius vero. ff. ad leg. Rho. de iac. l. nauis. §. cum autem. In leproso tamen secus cõsueuit dici à quibusdam: vt s. c. proxi. vbi de hoc. idem Io. dicit circa leprosum quod Hug. & Lau.

Glo. ista notat, allt. 6. iura, & alleg. etiam contrarium.

l Coadiutorem.] Sic j. c. proxi. & ita patet, quòd propter infirmitatem superuenientem non priuatur prælatus, quia ecclesiastica beneficia non sunt temporalia. 55. dist. præcepta. & ff. de adop. si tibi. ff. de hæredi. insti. hæreditas. ff. de reg. iur. actus legitimi. sic ff. de manumis. testa. libertas. ff. de pecu. peculium. §. 2. quod est verum. Arg. contra. ff. de offi. præ. si forte. & 7. q. 1. pastoralis 5. & 12. q. 2. nobis. Sol. verum est quòd beneficia ecclesiastica perpetua sunt, & ideo propter casum superuenientem sine culpa non priuatur prælatus: sed datur ei coadiutor: vt hic patet. & c. seq. In casu tamen alius viuenti substituit secundum quosdam. s. c. prox. vbi de hoc. & 7. q. 1. pastoralis. omni tamen casu prouidebitur infirmo de bonis ecclesiæ, & coadiutor illi datur etiam inuito. arg. j. de eccle. ædifi. ad audientiam.

COnsultationibus.] CASVS. Quidam archidiaconus morbo paralytico laborans officium linguæ amisit: quæritur quid iuris? Dicit Papa, quòd dandus est ei coadiutor. Nota quòd prælatis impotentibus officium suum exercere, dandi sunt coadiutores.

m Officium linguæ.] Idem est si amiserit officium oculorum. arg. 55. distinct. si Euangelica. & quia est oculus episcopi. 94. distinct. diaconi ecclesiæ.

n Coadiutor.] Et de hoc dictũ est in proximis duobus capitulis.

DE INSTITVTIONIBVS.

¶ Supra visum est de collationibus præbendarum, sed quia parum est conferre nisi sequatur institutio, ideo subijcitur hæc rubrica. Vel aliter: quia dubitari posset ad quem pertinet collatio seu institutio præbendarum & beneficiorum: ideo post rubricam de præb. subijcit hanc. Abbas.

TITVLVS VII.

De institutionibus.

¶ Ex concilio Arelaten. †

¶ Numerus clericorum debet institui in ecclesijs collegiatis, secundum facultatem ipsarum.

CAP. I.

NOn amplius suscipiantur in monasterio monachorũ, aut clericorũ, seu etiam puellarũ, quàm quot se regere de bonis ecclesiæ absque penuria [a] possint.

¶ Eugenius †.

¶ Laici in canonicos nõ possunt institui.

CAP. II.

IN † ecclesia vestra certum numerum canonicorum (sicut nobis innotuit) communiter instituere curauistis. & infra. ¶ Cum laici [b] non debeant in canonicorum numero computari: nec vos debeatis differre [c], quo minus statutum numerum, de alijs clericorũ personis idoneis [d] suppleatis: tales [e] ad supplẽdum numerum inuenire curetis, per quos Deo in diuinis officijs, per ecclesiasticos ordines congrue seruiatur.

¶ Alex. iij. Cantuarien. archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ Institutio beneficiorum spectat ad episcopos, vel eorum officiales.

CAP. III.

EX † frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem prauam, à multis retroactis temporibus inualuisse, quod clerici ecclesiastica beneficia, sine consensu † episcopi diœcesis vel officialium [f] suorum † (qui hoc de iure possunt) recipiunt [g]: minus quàm deceat cogitantes, quomodo id à sanctorum patrum est institutionibus alienum, & ecclesiasticæ contrariũ honestati. Vnde cum tu frater archiepiscope ex officio [h] tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de prouincia tua velis (sicut debes) radicitus extirpare †, tam in illos qui ecclesiastica beneficia taliter occupata scienter detinent [i], quàm in eos qui decætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. ¶ Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apostolica confirmantes [k], Mandamus, quatenus clericos ipsos, qui ipsam sententiã incurrerint †, nisi cõgrue satisfecerint, absoluere minime præsumatis.

¶ Clemens iij. clero Constantinopolitano.

¶ Vltra facultates non debet quis institui inuitis clericis ecclesiæ.

CAP. IIII.

AVctoritate † Apostolicæ sedis: & infra. ¶ Statuimus insuper, vt nullus in ecclesijs vestris, vltraquã facultates [l] earũ

De hac materia tractatur 16. q. 7. omnes. vsque ad c. quoniã in quibusdã.

NOn amplius.] CASVS. Dicit q non plures recipiantur in monasterio monachorum aut clericorum, vel etiã monialium, quàm qui possint commode de bonis ecclesiæ sustẽtari. Nota q non debent tot esse canonici in ecclesia quòd sint pauperes.

a ¶ *Absq; penuria.*] Semper enim considerandi sunt redditus ecclesiarũ vt secundum eos clerici instituantur in eis. ĩ. de vita & ho. cler. qm̃ vt ait 1. vbi de hoc. ita etiam q hospitalitatem seruare possint, & soluere iura episcopalia. ĩ. de præb. de monachis. & ĩ. de sup. neg. prela. sicut nobis. & econuerso tot sunt ponendi quot ex ipsis facultatibus possint commode sustẽtari. ĩ. de const. cum M. & j. eo. auctoritate a contrario sensu. j. de censi. cũ instaotia. ar. 12. q. 1. præcipimus. 16. q. 7. oẽs basilicæ. Tñ propter nimiũ incrementum nõ credo recedendum à numero cõsueto. arg. C. de allu. l. pen. & vlt. ergo tantũ debet esse augmentum de quo alius æquale stipendium cum alijs habeat, vel saltem sufficiẽs & honestum. ĩ. de cõll. cum M. Ferrarien.

IN *ecclesia.*] Primo decisẽ narrat factũ. Secundo prouidet: ibi, *Cũ laici.* Abbas Siculus.

CASVS. In quadã ecclesia erat certus numerus canonicorum, & tandem vacauerũt ibi quædam præbendæ: in eadem ecclesia quidam laici erant tonsurati: quærebatur vtrum tales laici deberent computari in numero clericorum: vt sic numerus clericorũ reputaretur plenus: Rñdet Papa q laici non debent in clericorum numero computari, nec differãt numerum canonicorum adimplere de personis idoneis: & tales assumendi sunt per quos in diuinis Deo congrue valeat deseruiri. Nota q ius canoniæ non cadit in laicum. Item vbi certus numerus clericorum est constitutus, non debet diminui, sed adimpleri. Item personæ idoneæ debent in ecclesijs institui.

b ¶ *Laici.*] ex merito, quia homines diuersæ professionis in eodem officio associari non debent. 16. q. 7. in nona actione. & ĩ. de elect. cum causam.

c ¶ *Differre.*] Vltra sex menses: alioquin transfertur potestas ad superiorem. j. tit. proxi. nulla. Ber.

d ¶ *Idonei.*] Qui dicantur idonei, habes ĩ. de præb. super inordinata.

¶ Gl. ista rect. per q. an in laicum conuersum, cadat ius canoniæ.

e ¶ *Tales.*] qui sunt idonei & morũ honestate, & litterarũ sciẽtia. ĩ. de præb. graue, aliàs puniuntur: vt ibi dr. Hæc fuit q̃o, vtrum laici intitulati in ecclesia illa possint cõputari in numero clericorũ? Et dr q non: quia non reputantur idonei, cum sint laici. Et ita ius canoniæ nõ cadit nisi in clericũ: sicut ius eligendi in ecclesia collegiata non cadit in laicum. ĩ. de elec. sacrosancta. & c. Massana. hoc tamen intelligendum est de laicis professione & habitu, & non de conuersis. Si enim conuersus aliquis alicuius ecclesiæ incedat tonsuratus, volens esse clericus, cum iam destinatione animi sit clericus, vt 23. q. 1. paratus. iam ecclesiastica persona cẽsetur, vnde tale ius cadit in eum; & ius conuersi spirituale est: vnde qui emit illud, simoniam committit: vt 1. q. 3. Saluator.

EX *frequentibus.*] Primo ponit abusio. Secũdo refrenatio, ibi, *Vnde.* Tertio Papæ cõfirmatio, ibi: *Nos itaque.* Abb.

CASVS. In archiepatu Cantuarien. quædã praua consuetudo inoleuit, q clerici beneficia ecclesiastica recipiebãt sine licentia episcoporũ, vel officialium suorum, non considerantes q illud erat cõ instituta sanctorum patrum & ecclesiasticã honestatem: propter quod archieps volens illa cõsuetudinẽ penitus extirpare, oẽs illos qui sciẽter beneficia taliter detinẽt temere occupata, vel qui decætero presumpserint occupare, excõicauit. & dñs Papa cõfirmauit eandẽ, mandans quatenus prædicti clerici q sniam illã incurrerint, nullatenus absoluantur, nisi prius satisfecerint. Nota, q cõcessio ecclesiæ facta à laico, non valet sine cõsensu epi. Itẽ beneficia ecclesiastica recipiẽda nõ sunt nisi ab his ad quos pertinent, scilicet ab epo, vel eius officiali, qui gerit vicem epi, vel ab alijs ad quos ptinent collatio: & q si fecerit, excõicandus est. Item constitutio transit ad præterita, vt hic dr̃, quia priuat iam institutos, & similiter instituendos: q̃d verum est cum facit mẽtionem de præteritis.

f ¶ *Officialium.*] officiales dicuntur quibus epi committunt vices suas: qui possunt instituere vice eporum, vt hic dr̃.

¶ Glos. ista ponit 2. dicta. primo signat contrariũ cui dicit standum. secundo signat cõtrarium, & soluit.

g ¶ *Recipiunt.*] Si à laicis recipiãt, suspẽsi ipso iure p canones antiquos vñr. 16. q. 7. si q̃s deinceps. Arg. cõ. j. de iure pat. cura. cui statuimus. sic ergo patet q auctoritas instituẽdi est penes episcopũ, licet capitulum quẽque eligat. j. tit. proxi. nulla. tñ de consensu capituli episcopus instituere debet. j. de his q̃ fiũt à præla. nouit. nec obstat 70. dist. sanctorũ. q2 ibi capellæ subditæ sunt præposito quo ad sustentationẽ, non quo ad institutionem & administrationem. Lau.

h ¶ *Ex officio.*] legationis q̃tũ ad suffraganeos diœce. ĩ. d̃ of. leg. c. 1.

i ¶ *Detinent.*] Vnde nullam possunt habere excusationem quantocunq; tempore ea tenuerint, quia diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget. j. de simo. nõ satis. & c. cum in ecclesiæ corpore. & 24. q. 1. schisma. ĩ. de consue. quanto. secus si ignoranter, quis ignorantia nisi sit crassa & supina, tales excusat. ĩ. de ordi. ab episcopo qui renun. episcopa. c. 1. & 8. dist. consuetudo.

K ¶ *Confirmantes.*] post quã confirmationẽ archieps sniam relaxare nõ posset, nisi illud q̃d sequi, fuisset appositũ. arg. ĩ. de cõstit. c. 1. & 2. & de cõse. dist. 1. c. vlt. & ĩ. de tẽp. ordi. cũ in distribuẽdis. Ber.

AVctoritate.] CASVS. Statuit hic, q in ecclesijs non instituantur vltraquam de ipsarum facultatibus commode sustententur. Nota q cum clerici institui debent in ecclesijs, prouentus ecclesiarum considerãdi sunt.

l ¶ *Facultates.*] Hæ semper sunt cõsiderãdæ. vt ĩ. eo. c. 1. vbi de hoc. & ĩ. de

---

¶ Hoc est synodus Arelatensis sub Carolo Magno imperatore, & habetur hoc ibi c. 8. & c. 1. eod. titu. in 2. compilatione.

¶ In aliquot manuscriptis stat Eugenius Papa.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 2. compil. Recte autem Contius addit hæc omissa à Raymundo, ex antiquis exemplis.

¶ Et C. de sacr. san. ec. non plures, & hoc ne ad mensuram personarum quarantur possessiones: quod minus aequum est, sed ex possessionibus quæ sunt, metiamur expensas, vt in Auth. vt determ. sit nu. cleri. vlt. coll. 1. secundum Gof. Ioan. And.

¶ Quasi dicat secundum Host. si receptus laicum, cur ... [illegible]

¶ Post concilium Lateran. par. 18. c. 1. & cap. 1. eod. titu. in 1. compilatione.

¶ Palea, in ... [illegible]

¶ Vide l. omnes. C. de decurio. lib. 10.

¶ Incurrerunt

¶ Cap. 1. de poen. in 2. compilatione.

& ſ. de vita & honeſta cle. quoniam. vbi habetur ſimiliter de hoc.
a ¶ *Inſtituatur.*] Inſtituere eſt ius canoniæ in eccleſia vel in eccleſiaſtico bñficio tribuere. j. de hære. cũ ex iniũcto. Inueſtire eſt quaſi poſſeſſionẽ illius iuris cõferre. indifferenter tñ vnũ accipitur pro altero. verbi gratia: Inſtituere eſt ſpiritualis beneficij vel dignitatis poſſeſſionẽ corporalem tradere. ſ. de offi. archi. ad hæc. c. vt noſtrũ. qđ ſpectat de iure cõi ad archidiaconũ, vt ibi dr. & ſic intellige. j. eo. cũ veniſſent. Inueſtire eſt iura canoniæ vel dignitatis tribuere, qđ põt fieri p annullũ vel librũ. & ſic intelligit̃ j. eo. cũ veniſſent. ſed per hoc nõ adipiſcitur q́s poſſeſſionẽ niſi poſtea corporaliter inſtituatur. j. tit. proxi. cũ noſtris. & de præb. pro illorum.

¶ *Glo. iſta arg. à contrario,*
b ¶ *Inuitis.*] nullus epõ eſt dãdus inuitis. 61. di. nullus. dũmtñ iuſtã cauſam oſtẽdat. ergo eis volẽtibus poteſt dari. licet facultates nõ ſufficiãt, & ita poſſunt ſibi i hoc præiudicare, & victum poſtea ſibi q̃rãt. 91. diſt. clericus victũ. & in c. ſe.

A*D decorem.*] Primo ponit exceſſum patriarchæ. Scđo illũ corrigi mãdat, & nõ parẽti cõminatur. Secunda ibi, *Quocirca.* Abbas.

C*asvs.* Patriarcha Cõſtãtino. in eccleſijs Conſtantinopolitanis inſtituebat Venetos tñ, non conſiderans q́ qui iuſtitiam facit, acceptus eſt Deo, & beneficia eccleſiaſtica per ſucceſſionẽ poſſideri nõ poſſunt: vnde Papa mãdat cuidã legato exiſtenti in partib⁹ illis, quatenus moneat

ſuſtineant†, vobis inſtituatur ª inuitis ᵇ.

¶ Innocentius iij. † ſancti Marcelli & ſanctæ Suſannæ Cardinali Apoſtolicæ ſedis legato.

¶ *Cum in eccleſiis oportet extraneos inſtitui, non debent inſtitui clerici certæ originis tantũ, ſed vndecunque ſint, dum tamen ſint idonei.*

CAP. V.

AD† decorem: & infra. ¶ Sicut noſtris † auribus eſt ſuggeſtum, Conſtantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum clericos ſpernens, Venetos tantum in Conſtantinopolitanis eccleſijs ſatagit collocare: non attendens quòd in omni gente, qui facit iuſtitiam acceptus ᶜ eſt Deo, nec ſanctuarium Dei conuenit iure hæreditario ᵈ poſſideri. ¶ Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, vt viros litteratos & aliàs† idoneos, vndecunq; ᵉ originem duxerint, in prædictis eccleſijs, & maxime in maiori, inſtituere non poſtponat: alioquin indignum ᶠ ſe reddet, vt vos aliarum clericos nationũ ad eius obedientiã cõpellatis ᵍ. Nec† diſſimulare poteſtis ʰ, quin hoc noſtris auribus intimetis, vt ex hoc ipſo, an verum ſit quod ſuper hoc Venetis di-

eundẽ patriarchã, vt clericos litteratos & idoneos vndecunq; fuerint inſtituat i eccleſijs prædictis, & pcipue in maiori eccleſia: qđ ſi non fecerit, indignũ ſe reddet, vt iſti legati cõpellant aliarũ nationũ clericos ad ſuã obedientiã venire: nec diſſimulent quin ſignificent hoc dño Papę, vt ipſe p hoc intelligat, vtrũ ſit verũ q́ ipſe patriarcha (vt dicitur) hoc pmiſit. Nota q́ in eccleſia Dei nõ debet locũ habere ſucceſſio hæreditaria. Itẽ qui iuſtitiã facit, Deo acceptus eſt. Itẽ qui iuſtitiam alijs non facit, eſt illi deneganda iuſtitia.
c ¶ *Acceptus.*] 32. q. 4. cap. recurrat. §. his ita.
¶ *Gl. iſta allo. concor. ex generali verbo, arg. & reſpõdet. arg. tenẽs ꝯtrã.*
d ¶ *Hæreditario.*] ſic 8. q. 1. Apoſtolica. & ſic vr̃ q́ nõ ſolũ filij, ſed nec collaterales in eccleſiaſticis beneficijs non ſuccedant. j. de iure pat. conſuluit. ſed tñ poſſunt. arg. ſ. de offi. deleg. ex parte. dũmodo non fiat iure ſucceſſionis: vt ſ. de elec. venerabilem. verſus finem.
¶ *Glo. iſta allo. concor. ſignat contraria, & ſoluit.*
e ¶ *Vndecunque.*] Arg. q́ nihil refert de quo loco ſit natus clericus, vel de quib⁹ parẽtib⁹. arg. 40. diſ. nos qui. & c. oĩ loca. & 56. diſt. vndecũq;. & c. naſci. & c. dñs. Arg. ꝯ ſ. de ſer. nõ or. c. 1. & ſ. de fili. presby. c. 1. & 2. & p totũ. & 98. diſt. aphros. ſ. de ele. c fi. vbi dr̃ q́ prælati quidã inſtituebãt clericos de alienis epĩſ bus ignorãte epõ: qđ eſſe nõ debet: ſed hic oẽs erãt extranei, tã Veneti quàm alij, & ideo vndecunque eſſent, debebant in eccleſia Conſtan. inſtitui, & non Veneti tñ. verum eſt q́ locus non obſtat, dummodo cõſtet de bonitate pſonæ. & illud c. aphros. de incognitis loquit̃. ſ. de elect. bonæ. ad hæ. Si autem ex damnato coitu natus ſit aliquis, non obeſt ei quantum ad vitam æternam, ſed obeſt ei quantum ad obtinenda beneficia eccleſiaſtica. arg. ſ. de elect. innotuit.
f ¶ *Indignũ.*] Simile j. đ vſu. q a fruſtra. & 2. q. 6. qs ſcit. & eſt hic ar. culpã culpa cõpẽſandã. 95. diſt. eſto. ff. ad l. Aquil. q̃ꝯ Mela. 1. rñ. j. de diuor. ſignificaſti. j. de adul. c. pe. & vlti. & j de pœ. ꝯſtitutus.
g ¶ *Compellatis.*] & hoc primo petierat patriarcha à domino Papa.
h ¶ *Poteſtis.*] id eſt, debetis. ſic 12. q. 2. faciat homo.

i ¶ *Promiſiſſe.*] Quod eſſet iniquũ, quia nullo pacto & nulla conditione beneficia eccleſiaſtica ſunt cõferenda. 1. q. 2. quàm pio. ſ. de pact. pactiones. j. vt eccl. benc. vt noſtrũ vnde ſimoniacũ eſſet.
C*um veniſſent.*] Diuidit̃ in tres partes. In prima ponit̃ allegatio p archiepõ. In ſcđa allegatio p archi. ibi, *Inter alia.* In tertia interlocutio, & ſub certa forma diffinitiuæ cõmiſſio: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

C*asvs.* Inter archiepm Eboraceñ. ex vna parte, & archidiaconũ Richemũdiæ ex altera, qõ vertebat̃, ſuper inſtitutionibus pſonarum & cuſtodia eccleſiarũ vacantiũ: vnde pcurator archiepi & archidiaconus acceſſerunt ad Papã pcurator archiepi pponebat, q́ inſtitutio pſonarum & cuſtodia eccleſiarum vacantiũ ſpectabant ad ipſum in diœceſi ſua, tã de iure cõi quàm de cõſuetudine generali, ſed quidã anteceſſores illi⁹ cõmiſerũt quibuſdã archid. Richemũdiæ pſonaliter, tã inſtitutionem quàm cuſtodiã, vnde petebat pcurator vt archi. illas dimitteret liberas & q etas: ex aduerſo rñdit archidiaconus q́ archieps nõ perſonaliter ſed realiter ppetuo conceſſit tã inſtitutionẽ q̃ cuſtodiã, archid. q tunc erat de cõſenſu capituli ſui, & archidiaconatus fuerat in continua poſſeſſione iſtarũ dignitatum, & aliarũ libertatũ temporibus multorũ archiepõrũ & archidiaconorũ, & ipſe archieps ſine aliqua conditione archidiaconatum ipſum conceſſit eidem, ſed poſt conceſſionem dicebat archiepiſcopus q́

citur promiſiſſe ⁱ, conijcere valeamus.

¶ Idem Helieñ. epiſcopo, & archidiacono Noruiceñ.

¶ *Inſtitutiones & cuſtodia poſſunt de iure ſpeciali ad non epiſcopum pertinere, & pendente lite cum diœceſano defenditur in poſſeſſione. h. d. Vel ſic: ſi poſſidet ius inſtituendi is ad quem de iure communi non ſpectat, pendente iudicio proprietatis in poſſeſſione defenditur.*

CAP. VI.

CVm† veniſſent ad Apoſtolicam ſedem archidiaconus Richemundiæ, & procuratores Eboraceñ. archiepiſcopi, ex parte archiepiſcopi fuit propoſitum, quòd inſtitutio perſonatum, & cuſtodia eccleſiarũ vacantium, ad eum in diœceſi ſua ſpectat, tam de iure† communi† quàm de conſuetudine generali. verum quidã prædeceſſores ipſius quibuſdã archidiaconis Richemundiæ, tã inſtitutionem quàm cuſtodiã perſonaliter commiſerunt: & infra. ¶ Inter alia vero archidiaconus ipſe† reſpondit ᵏ: quòd archiepiſcopus tã inſtitutiones quàm cuſtodias ˡ, nõ pſonaliter archidiacono qui tũc erat, ſed perpetuo de conſenſu capituli archidiaconatui reali conceſſione donauit. Cum autem ar-

conceſſerat ei archidiaconatum exceptis inſtitutionibus & cuſtodia eccleſiarum. Præterea dicebat archieps, q́ archidiaconus abiurauerat illas dignitates: Dñs Papa his & alijs auditis, interlocutus ſuit, q́ archid. defendendus eſſet in plena poſſeſſione ipſarũ libertatũ, donec ex parte archiepi pbaret, q́ libertates pdictæ cõceſſæ fuiſſent archidiaconis pſonaliter, & in hoc caſu & ante cõceſſionẽ archidiaconatus & poſt, & in ipſa cõceſſione dictas dignitates potuit licite retinere, vel donec pbatũ fuerit archidiaconũ illas abiuraſſe: ſed in caſu iſto ſi conceſſio fuit realis, nihil vtilitatis accreuit archiepo, quia Papa ad petitionem Eboraceñ. eccleſiæ, vel etiã p ſeipſum, archidiaconatui puidebit: ſi alterutrũ iſtorũ fuerit probatũ, ſilentiũ imponat̃ archid. ſuper libertatib⁹ illis: & ſi neutrũ pbatũ fuerit, imponat̃ ſilentiũ archiepo. Nota, q́ qui eſt in poſſeſſione, debet defendi in ea donec conſtet de iure. Item ꝯceſſio perſonalis cum perſona finitur, realis perpetua eſt, quæ fit non perſonæ, ſed eccleſiæ. Item factum prælati in damnum eccleſiæ non præiudicat eccleſiæ. Item iuramentum prælati in damnum eccleſiæ præſtitum, ipſi prælato non eccleſiæ pręiudicat. Item eccleſia ſine prælato agere poteſt: ſed hoc eſt propter iuramẽtum, quod ſeruari poteſt ſine præiudicio eccleſiæ ab ipſo prælato.
k ¶ *Communi.*] arg. ad hoc ſ. de offi. ord. cum vos. & 70. diſt. c. 2. 2. q. 3. c. 3. & c. res eccleſiæ. & c. peruenit. & 16. q 7. nullus omnino. ſed contrarium eſt verum, quia de iure communi inſtitutio pſonarum & cuſtodia vacantium eccleſiarum ſpectat ad archidiaconum. ſ. de offi. archi. ad hæc. & c. vt noſtrum. & 63. diſt. ſi in plebibus. niſi conſuetudo repugnet, vt hic videtur ad fi. ca. & ex confeſſione archidiaconi hoc poteſt colligi, & hic loquitur de inſtitutione corporali: quia collatio dignitatum & præbendarum pertinet ad archiepm. j. tit. proxi. quia diuerſitatem. & c. poſt electionẽ. & hic, vt patet ex confeſſione archidiaconi. Ber.
A*dditio.* Secus obtinet alicubi de ꝯſuetudine. arg. ſ. de ap. bonę.
l ¶ *Cuſtodias.*] ſcilicet, vacantium eccleſiarum.

chidiaconatus ipse in cōtinua possessione tam istarum quàm aliarum libertatum, multorū archiepiscopórum & archidiaconorū temporibus extitisset; & archiepiscopus sine conditione† qualibet concessisset ipsum[a] eidem, post concessionē asseruit, quòd ipsum concessérat, institutionibus & custodijs vacantium ecclesiarum exceptis. Ipse[b]† vero timens, ne si negaret expresse, cum nondum esset archidiaconus† possessionem adeptus: vel impediret† penitus factū eius, vel diutius differretur, respondit, quòd nō solum de illo, sed de omnibus redditibus suis faceret quod sibi placeret: & infra. ¶ Nos igitur interlocuti sumus, archidiaconum esse in plena libertatum eiusdem archidiaconatus possessione tuendū, donec probatum[c] legitime fuerit ex aduerso, libertates† ipsas archidiaconis, ab archiepiscopis personaliter fuisse[d] cōcessas: cū in hoc casu, tā ante, quàm post, & in ipsa etiam concessione, archiepiscopus eas† retinere potuerit licite tamquam suas: vel donec legitime probatum fuerit, easdem libertates archidiaconum abiurasse[e]: ¶ Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit realis, archiepiscopo nihil iuris vel vtilitatis accederet: quia nos vel ad petitionem Eboracen. ecclesiæ[f], vel per nos ipsos, super hoc archidiaconatu cōsulemus. Si ergo alterutrum ipsorum fuerit legitime comprobatum†, archidiacono[g] super libertatibus ipsis: si neutrū, archiepiscopo silentium imponatur.

¶ Idem episcopo Trecen. & archidi. Parisiensi.

¶ Is ad quem spectat collatio dignitatum, seipsum instituere non potest.

CAP. VII.

Cum† ad nostram: & infra. ¶ Illud autē nolumus vos ignorare, quòd postquā M. fuit abbas effectus†, custódiam de iure non potuit obtinere: quia cū ratione abbatiæ ad ipsum[h] pertineat donatio tam custodiæ, quàm aliarum dignitatū, ac etiam præbendarum in ecclesia Patranen. custodiam ipsam recipere non potuit à seipso. Cum inter dantem & recipientem[i] debeat esse distinctio personalis; sed nec ab alio, cum ius cōferendi alius nō haberet.

TITVLVS VIII.

De concessione præbendę & ecclesiæ non vacantis

¶ Gelasius † Papa ad Romanos.

¶ Institutus scienter in beneficium viuentis, deponendus est.

CAP. I.

Qvi† in viuorum sacerdotum loco ponūtur, hoc ipso sunt ab ecclesiastica communione[k] pellendi[l], quo se passi sunt

a ¶ *Ipsum.*] scilicet archidiaconatum.

b ¶ *Ipse.*] scilicet archidiaconus.

¶ *Glo. ista obijcit quare archiepiscopo pro quo facit ius commune, indicitur onus probandi. Respondet id fieri propter duas præsumptiones possess. & cōfess. demū distinguit inter donationē factam personæ & factā ecclesiæ.*

c ¶ *Probatum.*] Sed quare incumbit onus probādi archiepō, cum de iure cōi hæc spectēt ad ipsum, vt hic vī: vnde eo ipso vī fundata eius intentio. 16. q. 7. omnes basilicæ. C. de ꝑb. sine. & j. de cē. olim. Rñderi potest, ꝙ hic duæ fuerunt præsumptiones bonæ pro archidiacono ꝯ archiepiscopū: quia archidiaconus & ipsius antecessores fuerunt in pacifica possessione, vnde præsumitur concessionē fuisse realem: & quia archieṗs confessus fuit ꝙ antecessores sui concesserunt illas dignitates, licet personaliter: & archidiaconus dicebat concessionem fuisse realē: vnde ꝑsumitur ꝯ archiepm, & ideo onus probādi incūbit archiepiscopo, ꝙ cōcessio fuit personalis. & licet ꝑsona insequatur pacto, non ideo est personale, sed vt ostendatur cū qua ꝑsona sit factū. ff. de pact. iurisgētiū. §. pactorū. & l. tale pactū. Plerūq; eñi consulimus successoribus nostris sicut & nobis. ff. de prob. si pactū. sed transactio potius ꝑsumitur ꝑsonalis quam realis, nisi fuerit per superiorem confirmata. ꝟ. de transa. veniens. & c. de cætero. & ꝟ. de pręb. nisi. hoc tñ adiecto, ꝙ si eṗs alicui ꝑsonæ dei rē ecclesiasticā, potius ꝑsumitur donatio personalis quàm realis. 10. q. 2. hoc ius. 16. q. 1. possessiones. Sed si donat ecclesiæ præsumitur realis donatio, & perpetuo donatæ. 16. q. 1. c. vlt. j. de his quæ fi. à præla. cū Apostolica. arg. hoc ideo est, q̄a ecclesia nō potest mori. 12. q. 2. liberti. Sed hic ꝑsumitur concessionem fuisse realem, vt dixi: q̄a archidiacon' ille & antecessores sui fuerūt in q̄eta possessiōe. Io.

d ¶ *Fuisse.*] Præsumit hic concessionē realem fuisse, ex quo est in possessione, & ideo tuendus est in illa quousque probetur ꝯ eum cessionem factam fuisse personalem. immo si personæ facta fuit, præsumi debet personalis: si dignitati, realis z.

¶ *Glo. ista ponit opin. Lau. & sol. demum dicit 4. no.*

e ¶ *Abiurasse.*] Obijciebat archidiacono ꝙ abiurauerat hmōi libertates: vnde ꝯ iuramētū nō fuerat audiēdus. Sed quare nō audit archidiaconus licet abiurauerit hmōi libertates, cū iuramētū illud temerariū fuerit, & in ꝑiudiciū archidiaconatus, & ideo nō seruādū? ꝟ. de iureiu. sicut. 2. & c. intellecto. Lau. dicit quatenus iuramētū tāgit rē familiarē, obseruandū est: vt nihil vtilitatis vel honoris ad ipsum ꝑueniat ratiōe illarū dignitatū, si eas abiurauerit. ar. ꝟ. de iureiu. quemadmodū. Vel dic ꝙ bene potuit renūciare & abiurare ius instituēdi, vt nūquā vteret eo, & tñ dignitati ꝑpter hoc non ꝑiudicet, q̄a ecclesia posset tūc vti iure suo vt hic colligit. Et sic pōt seruari iuramentum sine ꝑiudicio ecclesiæ, & sine interitu salutis æternę. ꝟ. de iureiu. si vero. §. 1. sim. j. de spō. cōmissum. abiuratio illis siue renūciatio nō tenet in damnū ecclesiæ. Tria notabilia notant hic. Primū ꝙ factū prælati non ꝑiudicat ecclesiæ. Secundū ꝙ iuramentū præstitū à ꝑlato in damnū ecclesię seruat ab ipso ꝑlato, qđ est cōtra id ꝟ. de iureiu. sicut. Tertiū est ꝙ ecclesia habēs ꝑlatū sine ipso agere pōt, qđ est cōtra id qđ dici cōsueuit, q̄a nec ꝑlatus sine consensu capituli, nec capitulū sine cōsensu ꝑlati agere pōt. ꝟ. de ꝑc. c. 1. & ꝟ. de iudi. causā. & nota ꝙ agēti interdicto, Vti possidetis, nō pōt opponi ꝙ rē illā abiurauerit ꝑ qua agit, sicut nec agēti interdicto, Vnde vi. ꝟ. de restit. spo. c. solicite.

f ¶ *Ecclesiæ.*] Argu. bonū ꝙ ecclesia vacāte capitulū fungit vice ꝑlati: sed ꝯtrium arg. colligit.

g ¶ *Archidiacono.*] Sed non archidiaconatui.

h ¶ *Ad ipsum.*] scilicet abbatem.

Cum ad nostram.] Primo ponit dictū. Secūdo ipsius rationē: ibi, *Quia cū ratione.* Abbas.

Casvs. Vacāte quadā abbatia custos illius ecclesiæ electus in abbatem sibi nihilominus retinebat custodiā: quærebat, vtrū de iure illā posset retinere, cū collatio ipsius ad ipsum abbatē ꝑtineat: Rñdet Papa ꝙ postquā fuit abbas effectus, custodiā de iure nō potuit obtinere: q̄a cū donatio illius custodiæ, & aliarū dignitatū illius ecclesiæ ꝑtineat ad abbatem ipsum, à seipso eā non potuit recipere, cū inter dātē & recipiētē debeat esse distinctio personarū: & ab alio eā nō potuit habere, cū alius non haberet cōferēdi. Nota ꝙ eo ipso quòd aliquis adeptus est aliqua dignitatē, vacat prima, si qua habet. Itē qui ius pōt dare sibi ipsi. Itē differētia debet esse inter datē & accipiētē. Itē nota decretalē istam ꝯ epos & ꝑlatos, q̄ postq̄ sunt ꝑmoti, dignitates prius habitas vel de nouo vacantes retinent.

i ¶ *Dantē & recipientē.*] Simile 24. q. 1. didicimus. j. de iu. pa. per nostras. j. de bapti. debitū. ff. de auct. tu. l. 1. & ff. de tu. & cur. da. l. ius dandi. §. ꝑtor. aliàs, lex est. nemo enim vicē pluriū ꝑsonarū sustinet. 16. q. 1. presbyteros. & C. de asses. nemo. 89. dis. singula. ff. de pact. si plures. ff. de of. ꝑsi. l. vlt. Arg. ꝯ. ff. de adop. si cōsul. & ꝟ. de ele. cū inter canonicos. Sed q̄d si ipse ꝯferret alij potestatē cōferēdi illā dignitatē, nūquid posset ab illo illā recipere, vt sic nō videret eā recipere à seipso? Nota arg. ꝟ. de test. licet. & arg. 18. q. 4. q̄si. ff. de auct. tut. pupillus. ff. de re mil. milites. §. 1. ff. de admi. re. ad ci. ꝑti. l. 2. §. 1. ꝟ. de præb. de multa. in fi. arg. ꝯ. q̄a multa possumus per alios, quæ non possumus per nos. 88. dist. episcopus. 5. q. 3. c. vlt. ff. quæ res pig. ob. pos. Aristo. in fi.

DE CONCESSIONE PRAEBENDAE, &c.

¶ Supra visū est de ꝑbēdis & dignitatibus ac earū institutionibus sed quia sæpe ꝑbenda & dignitates cōferūtur seu promittuntur antequam vacent, & quandoque ipso vacantes non conferuntur, sed remanent diu vacātes, merito restabat videre, & prouidere tam circa promissiones non vacantiū quàm circa negligentiam in conferendo vacantia. Abbas. De hac materia tractatur 1. q. 2. & q. 5. per tot. & q. 3. in quibusdā. & 16. q. 7. §. cū ergo. & seq. cap. & 3. q. 3. audiuimus. 2. q. 2. primus. 7. q. 1. nō satis.

Qui in viuorum.] Faciens se poni in beneficium viuētis, ab ecclesiastica cōione repellit. Vel clarius sic vt in rubro: & non diuiditur ꝑp breuitatē. Abbas.

k ¶ *Cōione.*] idest, participatione corporis & sanguinis Domini. 7. q. 1. eum qui.

l ¶ *Pellendi.*] & nihilomin' deponēdi. 2. q. 7. in primis. 7.

¶ contradictione ¶ Idē vero ¶ archidiaconatus ¶ impediretur. ¶ Aliis in eadem libertatum. ¶ ipsas ¶ approbatum ¶ De rescr. ꝟ gratiose. lib. 6. Ioan. And. ¶ Concor. tex. in l. de rationes. §. species. & ibi Bar. ff. de dd. ...

¶ Cap. 4. eccle. in 1. compil. ¶ infamatus. ¶ In vno rescripto aliud est in temporio ¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. & cap. 7. tit. de gratie & qualit. in 7. compil.

mis. 7. q. 1. non furem. & c. eum qui. nisi ignorans quis instituatur aliquo remoto: quo casu excusatur. ff. depos. si qs iosiciatus. & eps teneatur ei in alio beneficio prouidere. 7. q. 1. præsentium. & s. de præb. inter cætera. Sed pone, q aliquis est iniuste depositus, alius hoc ignorans in locum eius substituitur, & steterit ibi per xl. annos, & postea scit de iure ad alium pertinere, nũquid debet cedere, & illi restituere? Videtur q sic. s. de pscri. vigilãti. & c. si diligẽti. 34. q. 2. si virgo. & de re iud. consanguinei. & c. lator. arg. j. 16. q. 3. c. placuit. §. quas actiones. & s. de pscrip. de quarta. Solu. Dicunt quidam theologi, q quãcunq; sciuero rẽ pertinere ad aliũ, teneor rem restituere. De hoc dictũ est s. de præscr. vigilãti. Sed hoc nõ credo q teneatur dimittere, quia eo ipso q condemnatus non appellauit, acquieuit iniæ, & ita transiuit in rẽ iudicatã. s. de sent. & re iudic. quod ad cõsultationem. & sic alius iuste fuit institutus.

a ¶ *Viuis.*] nisi iusta ratione depositus. 6. q. 2. eos. 50. dist. postquam. Bern.

N*VIla.*] Duæ sunt partes. Secũda: ibi, *Cũ vero.* Prima prouidet circa beneficia nõ vacãtia, & diuiditur in tres partes: nã primo ponit prohibitionẽ: Secundo eius causam, ibi: *Ne desiderare.* Tertio fortificat, ibi: *Cum enim.* Secunda pars principalis prouidet circa beneficia vacãtia. Et primo statuit tempus ad conferendũ. Secũdo punit negligentiã nõ cõferentiũ: ibi, *Si autẽ.* & cotidie allegat i practica, maxime. in 2. parte & ideo nota bñ ipsũ. Abb.

successores viuis a sacerdotibus adhiberi.

¶ Ex concilio Lateranensi. †

¶ *Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: & cum vacauerint, concedi debent infra sex menses: quibus elapsis de episcopo ad capitulũ, & econtra, demum ad proximum superiorem deuoluitur collatio.*

CAP. II.

NVlla † ecclesiastica ministeria [b], seu etiam beneficia vel ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur antequã vacẽt [c]: Ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum & beneficium se crediderit successurum. Cum enim in ipsis etiam legibus gentiliũ inueniatur inhibitum, turpe est, & diuini plenum animaduersione iudicij, si locum in ecclesia Dei, futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam gentiles condemnare [d] curarunt. ¶ Cum vero præbendas ecclesiasticas seu quælibet officia, in aliqua ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso: sed infra sex menses [e], personis quæ digne administrare valeant, conferantur. ¶ Si autem episcopus, vbi ad † eum spectat [f], conferre distulerit, per capitulum ordinetur †. Quòd si ad capitulum [g] pertinuerit, & infra præscriptũ terminum hoc non fecerit, episcopus secundum Deum hoc cum religiosorum virorum [h] cõsilio exequatur: Vel si omnes forte neglexerint, metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorũ contradictione disponat.

¶ Alexan. iij. Eboracen. archiepiscopo.

¶ *Beneficia vacantia conferuntur non obstante appellatione illorum quibus promissa fuerant antequam vacarent.*

CAP. III.

RElatum † est auribus nostris; & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum in Lateran. concilio [i] promissiones factæ de ecclesijs non vacantibus sint cassatæ: prætextu appellationis [k] eorum, qui dictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin ecclesiæ cum vacauerint, de personis idoneis ordinentur.

¶ Inno. iij. Præposito & Capitulo Cameracen.

¶ *Si scribitur ei ad quem spectat collatio, dato executore ad prouidendum, per præsentationem litterarum collatori factam afficitur prabẽda: ita quòd collatio alteri facta non tenet. h. d. secundum verum intel. vide c. si capitulo. eo. tit. in 6.*

CAP. IIII.

PRoposuit † nobis T. presbyter, quòd cum C. Papa præ-

tenet eam, cum nulli possit eam concedere. j. de iure pat. quod autem. in fi. sim. in li. feu. tit. 1. §. si vero archiepiscopus.

e ¶ *Infra sex menses.*] Tempus istud sex mensium incipit currere à tempore scientiæ generaliter, & nõ à tempore vacationis. j. eo. q. a. in fi. arg. ff. de calũ. annus. C. q. admi. ad bo. pos l. 2. & qui scu, certiorari non debuit. ff. de act. emp. l. 1. in fin. s. de elec. cum inter vniuersas. in fin. & expressum est s. de sup. neg. præ. licet. & s. de pb. de multa. §. 1. arg. Item tempus illud vtile est, quia tempus illud non currit à tẽpore suspensionis snĩg quo eligere nõ possint. j. eo. quia diuersitatem. Arg. contra. q currat, licet eligere non possint. s. de elect. c. vlt. Nũquid possunt canonici eligere post tẽpus elapsum? Quidam dicunt q sic, sed contrarium est verum q non possint: & si eligant, non tenet electio. s. de sup. neg. prælat. c. licet. & c. vlti. nisi de patientia toleretur. j. eo. tit. litteras. quia pro non dato habetur quod ab illo datur qui nõ potest de iure donare. j. de iur. pat. quod autem. in fi. Arg. contra. ff. si quis cau. & si post tres. ff. de arbi. Celsus. & auctoritate huius canonis, semestri tempore statim elapso, potest eligere ille ad quẽ deuoluta fuerit eligẽdi potestas, nulla licentia à superiore petita. & cõstitutio ista tm locum habet vbi distinctæ sunt præbendæ, & certus est canonicorũ numerus pstitutus. j. eo. ex parte. Itẽ locũ habet in dignitatibus & psonatib' oibus. sed in ẽpatibus & archiepatibus olim locum non habebat. j. eo. dilect'. hodie locũ habet in ẽpatib', & archiepatib', & abbatijs vt potestas eligendi transferatur ad superiorẽ: sed minus tẽpus datur in his. s. triũ mensiũ. s. de ele. ne p defectu. & ita in hoc æquiparant, & differunt à minoribus beneficijs, & dignitatib': qa minus tempus datur pp maius periculũ: qa mora periculosa est in talibus. s. de elect. cũ inter. & s. vt li. nõ cõt. qm frequẽter. §. porro.

f ¶ *Spectat.*] j. de ijs quæ fiunt à præla. si. con. ca. c. ea noscitur. & s. de elect. cum ecclesia Vulterana. ad fi.

g ¶ *Capitulum.*] s. de elect. cum in cunctis. sim. 9. q. 3. cum simus.

h ¶ *Religiosorum virorum.*] Sic s. de elec. ne pro defectu. vbi dr qualiter hec verba intelligunt. & 63. dist. obeuntibus. vbi de hoc. Ber.

R*Elatum.*] Duæ sunt partes, decisa consultatio & responsio. Secunda, ibi: *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Aliqui recipiebãt pmissionẽ de ecclesijs nõ vacantibus, postmodũ cũ vacabãt, illi appellabãt ne alijs pferri deberẽt: qrit an tali appellatiõi sit deferẽdũ? Rñdet Papa, cũ tales pmissiones in pcilio Laterã. pdicto sint cassatę, nunq̃ pextu talis appellatiõis debet omitti, quin ordinent cũ vacauerint. Not. vbi nõ tenet pmissio, sup hoc nõ tenet appllatio. Itẽ si nõ tenet principale, nec accessoriũ.

i ¶ *Lateran. concilio.*] s. c. proxi.

k ¶ *Appellationi.*] Tali appellationi nõ est deferendum, cũ eorum nõ intersit. 2. q. 6. nõ solent. & s. de elec. cũ inter R. qa ex tali pmissione nihil iuris acquiritur. sic nec emptor habet actionem furti in re vẽdita subtracta, si ei res nõ fuit tradita. ff. de fur. l. eũ q emit. B.

P*Roposuit.*] CASVS. Celestinus Papa mãdauit pposito & capitulo Cameracen. vt T. presbyterum reciperent in canonicũ & in fratrem, & assignarent ei præbendam proximo vacaturam, q ad donationẽ suã spectaret in ecclesia sua, decano Remensi super hoc executore cõcesso: sed cũ decanus inuenisset eos cõtumaces, dictũ presbyterum inuestiuit de præbenda primo vacatura in ecclesiã

CASVS Quidam prælati ante concilium Lateran. conferebant ecclesias, seu beneficia, & etiam dignitates, antequam vacarent, & sic desiderabant mortem proximi sui, in cuius locum credebant se succedere, & ideo statuit concilium Lateran. quòd de cætero nulla ecclesiastica beneficia, ministeria, vel ecclesia concedant alicui, seu promittantur, antequam vacent, ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum se credit successurum, cũ in legibus gentilium hoc sit inhibitum: Turpe enim est, q expectatio futuræ successionis in ecclesia Dei habeat locum. Cum enim prædicta officia, ministeria, vel ecclesia vacare contigerint, nõ diu maneant in suspenso, sed infra sex menses personis idoneis conferantur, si hoc eps distulerit, per capitulum postea ordinentur, quod si ad capitulum pertinuerit, & infra dictũ tempus hoc non fecerit, eps hoc secundum Deum cum cõsilio religiosorum exequatur, & si omnes fuerint negligentes, metropolitanus absq; alicuius contradictione de illis secundũ Deum disponat. Nota, q ex prouisione beneficij vacaturi, de facili causatur votum captandi mortẽ proximi: ideoque à tali promissione abstinendum est. Nota, quòd capitulum potest habere potestatẽ conferendi beneficia epo excluso. Nota, q potestas pferẽdi beneficia deuoluit gradatim ad superiorẽ. Itẽ plura alia sunt notatu digna, q̃ per se patent in ipso ptextu.

b ¶ *Ministeria.*] idest, officia, siue dignitates.

c ¶ *Vacent.*] Nota q beneficiũ antequã vacet, non potest pmitti, qd si fiat, non valet. j. c. pxi. & j. eo. tit. ex tenore. Et sic obligatio nulla contrahitur ex tali promissione, quia est p ius. arg. j. s. de præb. relatum. & ibi soluitur. immo ibi receptus fuit statim in fratrem.

d ¶ *Condemnare.*] Quia pactum de futura successione nõ valet. C. de inuti. sti. ex eo instrumento. C. de pact. l. vlt. nisi de cõsensu eius cuius est hæreditas: vt in l. prædicta. C. de pact. eodem modo nõ tenet promissio de præbenda non vacante, etiam de consensu eius, q

¶ Cap. 19. tit. de appel. in 1. compil. Et post concilium Lateran. par. 47. cap. 7.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. Et vide Pedeuch. fol. 293.

Cameracen. pertinente ad donationem ipsorum: tandem vacauit vna præbenda, & ipsi eam alij assignauerunt: Celestinus hoc intelligens, & volens ratum haberi quod ab eodem decano factū fuit, cassauit collationem factam à capitulo, & dictum presbyterum de ipsa per annulum inuestiuit: sed cum dictus presbyter præbendā illam adhuc quiete habere non posset, cum alius eam possideret, accessit ad dominum Innocentium & exposuit ei omnia prædicta: Dicit ergo Innocentius; licet non sit intentionis suæ inuestituras de vacaturis factas habere ratas, qui potest super ius dispensare, tamen considerans, quòd dictus presbyter nō fuit inuestitus de vacatura, sed de vacante per Celestinū, quæ post cassationem concessionis, quam fecit capitulum, intelligebatur vacare, mandat Papa præposito & capitulo Cameracensi, quatenus amoto ab eo quolibet detentore, dictam præbendam præfato presbytero assignare procurent. Nota hic, quòd collatio facta contra mandatū Papæ valet, ex eo quòd Celestinus irritauit concessioné capituli, & ex eo qd dicit Innocentius; quę post cassationem concessionis à capitulo factæ. & sic tenuit concessio capituli contra mandatum Papæ, & contra inuestituram decani. & sic est arg. quòd per inuestituram ius non acquiritur. Item nota quòd Papa potest dispensare contra ius.

praeter hoc dicit, quia decanus illum inuestiuit de vacatura: & poterat illam eandem confirmare, & ita dispensasset supra ius, sed non habebat hoc locū hic: quia Celestin⁹ illū postea inuestiuit de vacāte.

¶ *Gl. ista ponit 5. casus quibus Papa dispensat, & 5. quibus non dispensat, sed quintum determinat.*

decessor noster, pro receptione ipsius in fratrem, & assignatione[a] præbendæ ad donationem vestram spectantis in ecclesia vestra proximo vacaturæ, mandatum Apostolicum vobis destinasset, decano Remensi executore[b] cōcesso, decanus ipse vos contumaces inueniens, ipsum de præbenda primo vacatura in ecclesia vestra, quæ ad donationem capituli pertinet, auctoritate Apostolica inuestiuit[c]: & infra. Sed cum præbenda, quæ ad donationem vestrā spectabat in ecclesia Cameracen. vacasset, eam alij assignastis[d]: & infra. Idem autem prædecessor noster quod ab eodē decano factum fuerat ratum[e] volens haberi, collationē præbendæ factam a vobis penitus irritauit[f], & eum de ipsa per annulum inuestiuit[g]. † Licet autem intentionis nostræ non sit, inuestituras de vacaturis[h] factas, contra canonum instituta[i] ratas habere, qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra[k] ius dispensare[l] †: attendentes tamē quòd idē presbyter, nō de vacatura, sed de vacante per prædecessorem nostrum fuit inuestitus[m], vt pote quæ post cassationem[n] concessionis[o] à vobis factæ intelligebatur vacare[p]: Mandamus, quatenus amoto ab ea præbenda quolibet detētore, eam ipsi cum plenitudine honoris canonici assignetis[q].

¶ Idem P. Sanctæ Mariæ in via lata diacono Cardin. Apost. sedis legato.

¶ *Semestre ad eligendum seu conferendum à iure præfixum non currit legitime impedito: nec incipit currere, nisi à die notitia vacationis. h. d. Et est textus multum allegabilis, & cotidianus.*

CAP. V.

QVia † diuersitatem cor-

l ¶ *Dispensare.*] nam 3 contra Apostolum dispensat. 34. dist. lector. & contra canones Apostolorum 82. dist. presbyter. Item contra vetus testamentum in decimis non dandis. j. de deci. ex parte. & c. se. Itē in voto. j. de vo. & vo. redēp. c. 1. Itē in iuramēto. 15. q. 6. c. 2. & j. de releri. cōstitutus. A quinto sensu. de his duobus dixi j. de iureiu. quanto. tamen contra vniuersalē ecclesiæ statum dispensare non potest. 24. q. 1. memor sum. Nec potest dispensare quòd monachus habeat propriū. j. de statu mo. cū ad monasteriū. in fi. Nec cōtra quatuor Euangelia. 14. dist. sicut. Nec contra præceptum Apostoli. 25. q. 1. sunt quidam. quod intelligo in ijs quæ spectant ad articulos fidei. Item secundum quosdam nō dispēsat in secundo gradu consanguinitatis. j. de res. spo. litteras. quod non est verum. j. de diuor. Deus qui. quod intelligo de collaterali.

m ¶ *Inuestitus.*] per talem inuestituram contulit ei ius canoniæ.

n ¶ *Post cassationē.*] quoad factum referas secundum Io.

¶ *Glo. ista arguit, & remittit.*

o ¶ *Concessionis.*] arg. expressum, quòd si Papa mandat alicui dari præbēdam, & detur alij, tenet collatio, licet contra mandatum. De hoc dicitur j. de præb. dilectus 2.

¶ *Glo. ista signat contrarium, & soluit.*

p ¶ *Vacare.*] sic ergo videtur, quòd per sententiam statim perditur dominium. Inst. de ui. m. §. vlt. cōtra id. ff. de rei vend. in fundo. & C. de pact. l. traditionibus. & Inst. de re. di. §. per traditionem. Sed hoc ideo quia Papa cassauit concessionem illam: à qua sententia nō appellatur, vnde statim dominium perditur.

¶ *Glo. seq. recit. per obiect. & triplicem solutionem.*

q ¶ *Assignetis.*] idest, collatam dimittatis. vel intellige, assignetis, id est conferatis iterum de facto. sic j. de in. pat. si vero. Vel istam assignationem potes referre quo ad possessionem, cū de iure eam habuerit per Celestinum Papam, & etiam per decanum de mandato Celestini: vnde dr j. ratum volentes habere qd ab eodē decano factum fuerat, vt dicebat I. sed factū decani nullū fuit, vt dictū est j.

a ¶ *Assignatione.*] facienda, cum vacauerit, eidem presbytero. & hoc probatur in antiqua compilatione. vbi est illud verbum. faciēda[1]. vnde vr quòd nihil valuit. j. de præb. inter cætera. vbi de hoc.

b ¶ *Executore.*] dato forte sub hac forma; mandatum nostrum exequaris.

c ¶ *Inuestiuit.*] idest, assignauit, vt patet per hoc qd dicit j. eo. assignatione prębendæ, & c. executor hoc fecit, & malè, vt satis patet per litteram inferiorem: sed littera illa, ratum volens, & c. contradicere videtur. sed Celestinus hoc ideo dicit, vt excusaret decanum, & assumeret causam cassandi collationem capituli. & hoc satis patet per verba Inn. factum enim decani fuit causa quare Celestinus cassauit concessionem capituli, aliàs non debuisset cassasse. j. de præbē. dilectus filius G. non est alia ratio, nisi quia ipse voluit, quia de eo quod nihil est, potest aliquid facere. de consec. dist. 2. re nera. versus fi. & simile j. de præbendis. cap. proxi. illorum. ibi, quod de memorato magistro prouide, &c.

d ¶ *Assignastis.*] Vnde videtur quòd nihil valuit. j. de præben. inter cętera immo bene valuit, vt j. de præb. dilectus filius. & hoc probatur per hoc cap. vt j. patet, vbi de hoc.

e ¶ *Ratum.*] cum effectu.

f ¶ *Irritauit.*] idest, irritum nunciauit. Io. immo proprie tenetur, vt seq. probant. Ber.

g ¶ *Inuestiuit.*] per talem inuestituram contulit ei ius canoniæ, cum nihil prius habuerit per Decanum.

h ¶ *De vacaturis.*] Innocentius & Celestinus videntur diuersi. Innocentius non volt habere ratum factum Celestini: Celestinus videtur habere ratam inuestituram de præbenda vacatura facta per decanum, vbi dicit, ratum volens factum decani haberi, cum tñ decanus non haberet illud in mandatis. Inno. volun habere ratam inuestituram de vacatura; quia Celestinus inuestiuerat presbyterū de vacante post cassationem concessionis, & sic non poterat ratam habere institutionem de vacatura, cum iam esset inuestitus de vacante per Celestinum: nec etiam Celestinus ratam habuit inuestituram de vacatura: immo inuestiuit illum de vacante. Ex hac decre. volunt quidam dicere, quòd si Papa mandat aliquem recipi in canonicum, & alius recipiatur, quòd debet cassari, vt hac fecit Celestin⁹ vnde signatur cōtra. j. de præb. dilectus 2. sed hoc fecit Celestinus ex plenitudine potestatis, & iniuriam fecit illi instituto, quem cassauit, cum de iure teneret electio. vt hic colligitur.

i ¶ *Instituta.*] j. eo. c. 1. & j de præben. dilectus.

k ¶ *Supra ius.*] pro nihilo, hoc dicit, quia hic non dispensat. sed p-

QVia diuersitatem.] CASVS. Archiepiscopus Eboracen. fuit suspensus à Papa, tempore suspensionis suæ, & etiam postea quidam præter auctoritatem ipsius intruserant se in ecclesiam Eboracen. & alias ecclesias, in quibus collatio beneficiorum pertinet ad ipsum: super his cōquestus est archiepiscopus domino Papę: mandat Papa legato Apost. sedis, q erat in partib⁹ illis, quatenus compellat omnes qui acceperunt præbendas vel ecclesias & dignitates pertinentes ad collationem archiepi præter auctoritatē ipsius, ad resignationem ipsarum per sententiam excōicationis, & subtractionem aliorum beneficiorum suorum non obstante confirmatione aliqua à sede Apostolica, in forma cōi obtenta, nisi forte aliqui illa habuissent speciali auctoritate Apostolicæ sedis, vel auctoritate Lateranensis concilij, ita tamē quòd tempus suspensionis intra sex menses nullatenus computetur: quia concilium Lateranense contra negligentes tantum fuit promulgatum: & tunc archiepis. non potuit vti propria potestate in conferendis beneficijs: & si propria culpa suspensus fuisset à potestate conferendi, tamen ad capitulum propter illam culpam collatio beneficiorum non erat deuoluta, sed ad dominum Papam donatio pertinebat, qui præter culpam aliquam potest cōferre præbendas tempore etiam quo accessit ad Papam, & permansit ibidem, & recessit infra sex menses nullatenus computetur. tempus sex mensium computetur, non à tempore vacationis præbendarum, sed à tempore notitiæ ipsius archiepiscopi. Nota quòd per confirmationem in forma communi, nihil iu-

ris ac-

[1] Antiquę compilationis verba loco inuento huius capitis certo ita habent: Et assignatione præbendæ ad donationē vestram spectātis in ecclesia vestra proximo vacaturæ eidē faciendā, &c.

[2] Intellige hæc dictum glossæ iuxta id quod notatur j. de transact. c. 3. in glossa in verbo vero. Dei vi cem.

[3] De hac articulo vide Felinum in c. postulasti. j. de rescrip. vers. quartus casus. Adde nouas leges quibus declaratur glossa in verbo dispensat.

[4] Cap. hoc est in 3. compil.

ris acquiritur. Item suspensus ab homine non poterit eligere. Item tempus quo quis suspensus est, non currit, nec computatur in sex mensibus. Item sex menses currere incipiunt à tempore scientiæ, non à tempore vacationis.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor similia.*

ꝙ suspensus eligat. ĩ. de cleri. excom. min. si celebrat. ibi soluitur.

i ¶ *A quo.*] Ex hoc loco colligitur, ꝙ archiepiscopus esset suspẽsus ab officio & iurisdictione, vt dicebant Lau. & Io. s. de consue. cum dilectus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

porum a, diuersitas sæpe sequitur animorum: & infra. ¶ Conquerebatur inter cætera Eboracẽ. archiepiscopus, quòd cum ad eum in ecclesia Eboracẽ. & alijs b suis ecclesijs collatio pertineat præbendarum, tempore suspẽsionis ipsius, & postmodum etiam, quidam præter eius auctoritatem se intruserunt † in ipsas: & infra. ¶ Mandamus, quatenus eos qui præbendas vel dignitates ecclesiæ Eboracẽ. vel aliarũ ad donationem eius spectantes, præter auctoritatem acceperunt † ipsius, ad eas resignandas monitione præmissa per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorum c, non obstante confirmatione à sede Apostolica obtenta sub forma communi d, quæ confirmat beneficia & præbendas, sicut iuste, & pacifice possideutur, appellatione remota compellas: Nisi forte aliqui ea vel ex speciali mandato Apostolicæ sedis, vel auctoritate Lateranẽ. cõcilij e ab Eboracẽ. capitulo sint adepti: Sic tamẽ, vt tempus suspensionis f in sex mensibus nullatenus computetur: cum illa Lateranẽ. concilij constitutio, contra negligentes g tantum fuerit promulgata: & † tunc si voluerit, non tamen h valuerit archiepiscopus ipse in conferendis præbendis vti propria potestate, à qua i etsi fuerit † sua culpa suspensus k, non tamen ad ipsum capitulum ex illa culpa præbendarum erat donatio deuoluta: sed ad illum tempore suspensionis illius † præbendarum donatio pertinebat, qui præter l eius desidiam & negligentiam, poterat præbẽdas donare. † Tẽpus etiã quo ad Apostolicã sedẽ accessit m, & apud illam permãsit, vel recessit ab illa: infra sex mẽses nullatenus computetur. Semestre autem tempus, non à tempore vacationis præbendarum, sed notitiæ n ipsius potius volumus computari.

¶ Idem Basiliensi † episcopo, & abbati sanctæ Mariæ.

¶ *Non valent litteræ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti possessione nõ faciunt mentionẽ. hoc dicit secundum verum & communem intellectum. Et est textus multum allegabilis, & habet materiam cotidianam. Et fuit decisio multum subtilis.*

CAP. VI.

CVm † nostris fuerit olim auribus intimatũ, ꝙ præpositura ecclesiæ Lausanẽ. † tempore † tanto vacasset, vt secundum statuta Lateranẽ. cõcilij ad nos esset eiusdem donatio deuoluta: episcopo & canonicis Lausañ. † mandauimus, vt præposituram ipsam thesaurario Lausanẽ. cõferrent, quibusdam super hoc executoribus deputatis: & infra. ¶ Verum præfati episcopus & canonici, litteris † receptis, prædictã præposituram non vacare dixerunt: quia licet ille qui Præpositus fuerat, in episcopum fuisset

¶ *Glo. seq. ponit quatuor similia.*

a ¶ *Diuersitatem corporum.*] quia quot sunt capita, tot sunt sententiæ. de conse. dist. 4. sicut in sacramentis. ff. de arbi. itẽ si vnus. §. principaliter. Et voluntates hominũ sũt variæ. ff. ad Treb. quia poterat. & illud: *Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.* Item Ouidius: *Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ.* ADDITIO. Et illud vulgare: Quot capita, tot sensus.

† Hinc dictum, quia dicatur intrusus, de quo vide Calderinũ consil. 7. tit. de verbo. significat.

b ¶ *Alijs Ecclesijs.*] sic ĩ. de excess. prælato. ad aures. & 16. quæst. 7. nullus omnino.

† tempo. rine.

c ¶ *Beneficiorum.*] sic ĩ. de æta. & qua. quarta. & 12. q. 1. §. 1. circa fin. versi. ne dum quæritis vsurpare quod vestrum non est, &c.

¶ *Glo. seq. dat vnum simile, & ponit tres effectus confirmationis.*

d ¶ *Forma communi.*] per cõfirmationẽ enim nõ creatur ius nouum. ĩ. de cõfir. vti. vel inuti. cũ dilecta. c. 1. & quasi per totum. sic & innouatio priuilegij. ĩ. de priui. quia intentionis. quia qui confirmat, nõ donat. ĩ. de fide instru. inter dilectos. & ff. de iur. om. iud. & quia. Veruntamen tria operatur confirmatio. Per confirmationẽ fit maioris auctoritatis res. 11. distin. quis nesciat. & si fuerit minus valida, fit magis valida per confirmationem, si ex certa scientia hoc fiat. ĩ. de transact. c. 1. Item quia nullus præter auctoritatem cõfirmantis potest de illo iudicare. s. de con. vti. c. 1. & 2. qualiter hoc intelligat. ibi exponit.

† Codex Barbaræ Ita. & tunc si voluit, nõ tamen valuit, & c. alij duo vetusti ita: & tunc si voluerit, non tamen valuit.

† suis

e ¶ *Lateran. Concilij.*] s. eod. nulla.

¶ *Glo. seq. dat duo similia, & remittit, vltimo determinat.*

f ¶ *Suspensionis.*] & ita tempus in quo quis eligere non potest, non currit. Sed 5. ĩ. de electio. c. vlti. sic & impedito agere, non currit tẽpus. C. de an. excep. l. 1. §. vlti. & C. de iure dot. in rebus. sic nec tempus deliberationis ‡ imputatur creditori. C. de iure delibe. sancimus. §. donec. in fi. arg. ff. quemad. serui. amit. si quis alia. §. vlti. & l. si locus. Quando non currat præscriptio, dictum est supra de præscrip. illud. & c. cum non liceat. & hoc dicit littera ista. sed si ante suspensionem vel post absolutionem capitulum suppleuit negligentiam archiepiscopi, valebit factum capituli. & hoc ꝙ tempus istud non currit, intellige cum non est negligens in petenda absolutione: sicut archiepũs non fuit negligens: quia statim post suspensionẽ suam iuit ad curiam pro absolutione, aliàs imputaretur ei. arg. d. c. quoniam. & ĩ. de rescri. si autem. simile ff. de reg. iur. qui potest. & ff. de re milita. non omnes. §. qui captus. Lau.

‡ Id est, tẽpus quo deliberat hæres an velit adire, non imputatur creditoribus hæreditarijs in aliquo temporali præscriptione. Io. And.

g ¶ *Negligentes.*] sicut cæteræ præscriptiones. ĩ. de præscrip. vigilãti. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest.

¶ *Glo. seq. inducit duas concor. & vnum contrarium, demum signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Non tamen valuerit.*] hæc tamen bona ratio est, & ideo nõ præiudicat ei. C. de anna. except. l. 1. §. vlti. & ff. de vsur. cum quidam. §. si pupillo. arg. 5 ff. ex quib. cau. ma. item ei. Item signatur contra.

k ¶ *Suspensus.*] sic patet ꝙ licet culpa sua inciderit in excõicationẽ vel suspensionem, non imputatur ei quod ex illa culpa processerit. 15. q. 1. si cõcupiscentia. & c. inebriauerunt. & est simile, vbi culpa procedit: & tñ non imputantur ea quæ ex culpa sua processerunt. ĩ. de sponsal. veniẽs ad nos. ff. de fur. l. verũ. & l. qui iniuriæ. in princ. ff. de pub. & vect. sed ij qui. §. sinautẽ. arg. 5. 50. dist. sæpe. & c. studeat. ff. quod metus cau. l. si mulier. Io.

† ipsius

† Vide l. pupillus. ff. de priuil. creditor. & l. graui. ff. de his qui not. infam.

l ¶ *Præter eius.*] quia dñs Papa potest concedere præbendas siue fuerit negligens siue vigilans. arg. 9. q. 3. per principalẽ. C. de quadrien. pscrip. l. bene à Xenone. & s. eod. proposuit. Item arg. est hic quòd bona clerici dãnati deuoluenda sunt in fiscum ecclesiæ. s. de cleri. non resi. c. penul.

† Alias ita: Basil. episcopo alias ita: Basilien. & Belisen. episcopis, & abbati, &c.

m ¶ *Accessit.*] sic miles commeatu accepto, i. stipendijs quibus commeare, id est, abire debet, reipublicæ causa abesse vsquequaque; in domum suam perueniat: cum est in domo, non abest causa reipublicæ: quandiu est in itinere habet priuilegium. ff. ex quibus cau. maio. l. miles. & l. qui mittuntur. in fi. sic & totũ istud tempus quousque receperit se in domũ suam, non currit.

† Cap. in eo. tit. in 5a compilat.

† Lausan.

† adisset. tẽpore vacauisset.

† Lausan.

n ¶ *Notitiæ.*] Sic ĩ. de sup. negli. præl. licet. de hoc dictum est ĩ. eo. c. nulla. nam is qui nescit, potestatem experiendi non habet. ff. de calum. annus. in fin. & 2. q. 6. biduũ. & ff. de ædil. edict. cum sex menses.

† Alias ita: litteris nostris receptis.

C*Vm nostris fuerit olim.*] Diuiditur: nam primo ponit gratiam & executionem thesaurario concessam. Secundo exceptionem contra illam. Tertio processum executorium. Quarto pronunciationem auditoris. Quinto pronunciationis confirmationem. Secunda: ibi, *Verum.* Tertia: ibi, *Quod dict.* Quarta: ibi, *Auditor.* Quinta: ibi, *Nos vero.* Abbas Siculus.

CASVS. Significatum fuit dño Papæ, ꝙ præpositura Lausañ. ecclesiæ tanto tempore vacauerat, ꝙ donatio illius ad sedem Apostolicam fuerat deuoluta: vnde Papa mandauit epõ & canonicis Lausañ. vt præposituram ipsam conferrent thesaurario Lausañ. quibusdam super hoc executoribus sibi datis: epũs & canonici coram executoribus proposuerunt, ꝙ illa præpositura non vacabat, quia licet ille qui fuerat præpositus, electus fuit in epũm, tñ post suam consecrationem fuit electus denuo in præpositum, & eam sicut antea possidebat: executores dicentes hoc esse 5trium iuri, ipsam præposituram de iure vacantem præfato thesaurario assignarunt: hæc omnia proposita & allegata fuerunt coram auditore dato à Papa, & alia plura: auditor de mandato Papæ decreuit, vt quicquid factum fuerat à prædictis executoribus obtentu prædictarum litterarum, haberetur irritum & inane, eo ꝙ per falsi suggestionẽ, & veri suppressionem fuerant impetratæ, cum illa præpositura non vacaret de facto, quamuis de iure vacaret, quia talis possessor plus haberet

facti

assumptus, ad ipsam tamẽ præpositurã post consecrationẽ suam denuo fuerat ab ipsis canonicis electus, & eam sicut antea possidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium esse iuri, ipsam præposituram de iure [a] vacantem auctoritate Apostolica præfato thesaurario assignarunt [b] & infra. Auditor igitur super hoc datus à nobis, de mandato nostro decreuit, vt qđ à memoratis executoribus factum fuerat obtentu litterarũ nostrarũ, eo quod per falsi suggestionem [c], & veri suppressionem fuerant impetratæ, cũ præpositura illa nõ vacaret de facto [d], quia talis possessio [e] plus habet [f] facti quàm iuris, haberetur irritum & inane. Nos vero sentẽtiam eiusdem ratam habentes, Mandamus, quatenus nisi prædictus episcopus sufficienter ostenderit, quod vel ex indulgentia sedis Apostolicæ speciali, vel ex alia iusta causa [g] & necessaria, sibi post consecrationem suam præpositura cõcessa fuerit memorata, ipsum ad resignationẽ ipsius (si sponte noluerit) compellatis. †. Deinde Lausañ. capitulum ad conferendam eam thesaurario supradicto, diligentius inducere [h] procuretis.

Idem †archidiacono Richemundiæ.

Vbi constat beneficium collatum per habentem potestatem, per exceptionem abiurationis & renunciationis non debet possessio retardari.

CAP. VII.

Post † electionem & confir-

facti quã iuris, & dñs Papa sententiam illam ratam habet & firmã, & mandat quibusdam, vt vbi præfatus eps sufficienter ostenderit, quod vel ex indulgentia sedis Apostolicæ speciali, vel ex alia iusta causa & necessaria post consecrationem suã præpositura concessa fuisset eidem, compellant ipsum ad resignationem ipsius præbendæ, deinde moneant & inducant capitulum Lausañ. vt thesaurario conferre procurent. Not. quod cum aliquis transit de vna dignitate ad aliam dignitatem, prima vacet, siue vacat de iure, licet ille de facto primã retineat cum secunda. Item per subreptitias litteras non datur iurisdictio. Itẽ licet beneficiũ de iure vacet, & non de facto, tñ mentio faciẽda est in litteris super hoc impetratis de ipso facto, aliàs non valent. vt hic patet. Item in iure canonico sunt quædã, quæ plurimum habent facti, & parum iuris. Itẽ propter iustam & necessariã causam põt eps, vel alius prælatus habere plures dignitates eiusd inconsulto Papa.

a De iure.] de facto tamen non vacabat, vt ĩ. sequitur.

Glo. seq. quærit, arg. pro, soluit contrarium, in fine quærit, ponit opinio. Ioan. sed contrarium soluit.

b *Assignarunt.*] Sed nũquid possunt hoc facere executores, quibus [1] hoc solum mandatum est, vt aliquos moneant recipere aliquem in fratrem, eosdem si noluerint compellendo? Vĩ quod sic, cum omnia accessoria intelligantur sibi commissa [2]. ĩ. de off. dele. præterea. & c. prudentiam. in fi. ff. de procu. ad rem mobilem. & l. ad legatum. Sed non est ita, quia forma mandati diligenter est seruanda. ĩ. de rescri. cum dilecta. & ĩ. de off. deleg. venerabilis. & 27. q. 1. si custos. sed si mandetur sub hac forma, Mandatum exequi non tardetis, sm qđ mandabatur istis executoribus, vt patet in integra: tũc possunt facere qđ dicit littera ista. sm quod isti fecerũt: sed factũ istorum effectum non habuit, quia non vacabat præpositura de facto: & litteræ non valebant impetratæ tacita veritate, vt dĩ in fine. Si vero simpliciter mandetur sub hac forma, Mãdamus, vt tales cõpellatis, vt talem recipiant in canonicum & in fratrem: tunc non possunt illum ponere in possessionem siue inuestire, sed simpliciter cõpellere. hoc vidi de facto. Sed si mandetur, vt illum mittant in possessionem præbendæ, nunquid possunt excõicare cõdictores & impedientes? Io. dicit quod non: quia executio tantum & non coertio eis mandata est. Ego credo quòd possunt: quia illa executio nulla esset si coertionem aliquam non haberet. ĩ. de offic. delega. ex litteris. & ff. de iurisdi. om. iud. l. 3.

Glo. seq. notat & remittit.

c *Falsi suggestionem.*] Ex hoc vĩ quod si cõmissio per falsi suggestionem sit impetrata, & iudex eam secutus iulit sniam, quod sententia nõ teneat ipso iure [3]. arg. ĩ. de rescrip. constitutus. & ĩ. de re iudi. cũ I. & A. & C. si ex fal. instr. falsam. secus vĩ si eam non sequitur, vt in cap. cum I. & A. De hoc dictum est ĩ. de rescrip. ad audientiam 2.

Glo. seq. arg. ad quæstionem quod de primo rescripto, quando non fit mentio in secundo.

d *Non vacaret de facto.*] Ex hoc vĩ quod ad hoc vt rescriptum non sit vitiosum, non solum ea quæ iuris sunt, narrãda sunt, sed etiã ea quæ sunt facti: pari ratione vĩ, quod si sm rescriptum non faciat mentionẽ prioris rescripti inualidi: quod non valeat secundum. sed non est ita [4]. ĩ. de confir. vu. bonæ. quia litteræ priores non dicuntur priores, sed nullæ potius exceptione opposita. 7. q. 1. factus est. nec litteræ quæ non valent, debent præstare impedimentum secundis quæ valent. ĩ. de iure pa. illud. ff. de leg. 1. si seruus legatus. §. si seruus. ff. de verb. oblig. si dari stipuler. vbi stipulatio, quæ potest elidi per exceptionem, non impedit secundam. sic possessio non dicitur vacua quam alter quocunque modo possidet, vel detinet, licet reuera nullus possessor sit. ff. de acti. emp. & ven. l. 2. §. vacua. Bernar.

e *Talis possessio.*] scilicet quæ habet ab eo qui habet plures dignitates.

Glo. seq. tractat de triplici possessione.

f *Plus habet facti.*] Not. quod alicui possessio acquiritur quandoque qui habet plurimum iuris, & minimũ facti: & sic acquiritur mihi possessio per seruũ, vel per eum quem habeo in potestate: vt ff. de aqui. pos. possessio quoque. & tunc ignoranti acquiritur possessio, & currit vsucapio. ff. pro soluto. l. 2. in fi. Quandoque possessio habet multũ iuris & facti, cum acquiritur per procuratorem, & ignoranti acquiritur: sed vsucapio non procedit nisi sciẽti. C. de acqui. pos. l. 1. ff. pro solu. l. 2. cũ l. seq. & ff. de acqui. pos. possessio quoque. §. 2. quandoque possessio habet parũ iuris, & plurimum facti, vt illa quæ corpore nostro acquiritur, quia ibi animus noster necessarius est. C. de acqui. poss. licet. & tũc vsucapio nõ procedit sine corporali possessione. ff. ex qui. cau. ma. l. deniq; si emptor. cum l. seq. & talis est hæc possessio, quia habet plus hic facti quam iuris, immo nihil iuris habet hic: nisi ostendat quod post consecrationem præpositura iusta de causa fuerat ei concessa: quia si haberet aliquid iuris, non compelleretur ad renunciandum sine causa. 16. q. 7. inuentum. 56. distin. satis peruersum. Item in acquirẽda possessione plurimum facti consistit, & parum iuris: quoniam sine corporali actu non procedit, vt prædicta l. licet. in retinendo plurimũ iuris est, quia solo animo retinet. C. de acq. pos. nemo ambigit. & l. licet. & solo animo pdĩt. ff. de acq. pos. possideri. §. in amittenda.

Glo. seq. quærit, & soluit. & hoc decre. dupliciter respondet.

g *Iusta causa.*] Not. quod ex iusta causa potest quis habere plures dignitates sm antiqua iura inconsulto dño Papa, vt hic colligitur. hodie vero nõ licet sine spẽali dispensatione dñi Papæ. ĩ. de præben. de multa. iusta causa posset esse paupertas epatus. arg. 10. q. 3. vnio. & ĩ. de præben. exposuisti. Sed pone quod aliquis habens beneficium cũ cura animarũ, recipit aliud beneficium cum cura animarũ, & nihilominus retinet primũ quod vacat ipso iure: alius dicens beneficium vacare, impetrauit litteras à dño Papa ad delegatum, vt illud beneficium sibi conferat, si est ita, nulla mentione habita in litteris de tali possessione, nunquid valent litteræ taliter impetratæ? Credo quod valeãt. & sicut ille ad quem pertinet collatio illius beneficij, potest illud conferre possessore irrequisito, vt dicit decr. illa, de multa. & ĩ. de elect. cũ in cunctis. quæ loquitur in epo sicut hic: ita delegatus iste põt conferre beneficiũ illud, cũ in hoc eãdem habeat potestatẽ: non obstãte quod de hoc in litteris mentio non habetur. Sed hic non valuerunt litteræ, quia ex noua causa potuit eligi de nouo post suam consecrationẽ ad præposituram eandem vacantẽ, prout Papa mandat inquiri: secus si non fuisset postea electus, sed præpositurã retinuisset ex prima concessione, credo quod tenuisset collatio executorũ per decr. prædictas. Vel dicas, litteras tales nõ valere iure nouo illius decre. de multa. & idẽ credo in personatibus & bñficiis curã animarũ habentibus, secus in beneficiis simplicibus [5], aut si vnũ beneficiũ sit cũ cura vel personatu, & aliud sine cura vel personatu, tũc est faciẽda mentio de possessione facti, aliàs nõ valẽt. Ber.

Glo. seq. quærit, & soluit.

h *Inducere.*] Et nunquid possunt ad hoc eos cõpellere, vt eũ recipiant, secundum quod possunt epm compellere, vt renunciet? Nõ credo quod possint compellere eos: quia monitores tantũ esse videntur.

Post *electionem.*] Contra agentem possessorio adipiscendæ, non obstat exceptio resignationis & abiuratiõis. sed iste intellectus non facit ad titulum, & ideo summatur secundo, quod dignitas non vacans alteri conferri nõ potest. Et sunt duæ partes. In prima facti narratio. In secunda ipsius diffinitio: ibi, *Quoniam*, & quælibet pars subdiuiditur: vt de se patet. Abbas.

Casus. Magister H. & R. de sancto Cadmundo contendebant adinuicem de archidiaconatu Richemundiæ, propter qđ accesserunt ad dñm Papam. In præsentia eius ex parte R. de sancto Cadmũdo, in hunc modum fuit propositum: Vacante archidiaconatu Richemundiæ, Archieps Eboraceñ. in remotis agens, hoc audito, archidiaconatũ ipsum contulit magistro H. mandans capitulo Eboracẽ. vt eũ i archidiaconũ reciperẽt: sed ipsi mãdato ipsius acquiescere noluerũt: quia prædecessor Innocentij inter cætera quæ decano & capitulo Eboraceñ. sub priuilegio concessit, decreuit ordinationẽ canonicorũ seu personarũ liberã esse: vt videlicet idonea & honesta persona, cui archiepiscopus vacantem præbendam vel dignitatem in ecclesia

[1] In antiquioribus sta: quibus hoc solum mandatum est. vt aliquos compellant recipere aliquẽ in fratrem.

[2] Illa assignatio caderet in casu conuerso: compulsio enim bene esset accessoria ad institutionem, sed nõ prouisio ad cõpulsionem. & glo intelligit, quod ad cõpulsionem veniatur in prouisionẽ. sed per compulsionem. Ioan. And.

[3] Adde quod dicit huius q. l. quære lam. & ibi Cyn. C. de fal. l. 4. op. & l. 1. C. si ex fal. instru. Io. A.

[4] Idẽ not. ĩ de rescri. ex tenore. in fi 1. glo. de hoc ĩ. de reg. iur. non præstat. Io. And.

Vide Leg. ...

In antiquis ... Archidiacono ...

Cap. 4. eo. tit. in 1. compila.

[5] Innocentius dicit idem in beneficiis vel præbendis quando receptione sit mandat vacaturæ primo ... Hostiẽ. vel synodale vel pone in iure vbi in casu ĩ. e. litteras. Ioan. And.

in ecclesia Eboraceñ. duceret conferendam, secundum antiquam consuetudinem ecclesiæ præsentaretur decano & capitulo Eboraceñ. & si quis contra hoc esset introductus, nec pro persona, nec pro canonico haberetur, & si archieps infra tempus Lateraneñ. cõcilij secundum formam priuilegij hoc non faceret, tunc liceret decano & capitulo p̄dicta conferre: Sed quia de ipso decano in litteris archiepi mentio non fiebat, per quem debebas in capitulo inuestiri: ipsius mandato fuit contradictum, & sic collatio archiepi reprobata, credẽtes auctoritatem cõferendi ad capitulum deuolutã R. de sãcto Cadmundo archidiaconatũ cõtulerunt, installantes eundem: pponebat insuper dictus R. q̄ magister H. renunciauerat & abiurauerat collationi archidiaconatus, quam sibi fecerat archieps, & post illam renunciationem eidẽ archieps contulit archidiaconatum, vnde dictus R. tã ratione primæ concessionis quàm secundæ, petebat assignatum sibi archidiaconatum confirmari. His & alijs auditis, quia cõstitit domino Papæ archidiaconatũ prædictum magistro H. per archiepm primo fuisse concessum, & q̄ institutio facta de ipso H. non fuisset secundum iuris ordinem reprobata, archidiaconatus non vacans alteri conferri non potuit: sed magistro R. qui contra iustitiæ regulam in locum alterius prouehi se consensit, super ipso archidiaconatu silentium imposuit, decernens, vt institutio facta per archiepm de magistro H. sortiatur effectum: & si postmodũ aliquis apparuerit, qui cõtra ipsum aliquid velit opponere super renũciatione, vel abiuratione, vel aliquo præmissorum, ordine iudiciario poterit experiri. Nota, q̄ prima electione celebrata, ea non cassata, non est alia facienda. Item qui in locum viuentis institui consentit, debet repelli. Item post factam constitutionem potest apponi abiuratio, vel renunciatio: ne per subreptionem habeat dignitatem.

mationem [a] episcopi Elieñ. vacante archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat: Eboraceñ. archiepiscopus eum tibi propria liberalitate concessit, dans Eboraceñ. capitulo in mãdatis, vt te in archidiaconum recipere procurarent: cuius noluerunt mandato parere, quia prædecessor noster inter alia quæ decano, & capitulo Eboraceñ. suo priuilegio noscitur indulsisse, ordinationem [b] canonicorum seu personarum, liberam esse decreuit: vt videlicet idonea & honesta persona, cui archiepiscopus vacantem in ecclesia Eboraceñ. præbendam vel dignitatem duxerit † conferendam, secundum antiquam ipsius ecclesiæ consuetudinem, præsentaretur decano & capitulo supradictis: & infra. ¶ Si † quis contra consuetudinem huiusmodi, in ecclesia ipsa esset per aliquem introductus, nec pro persona, nec pro canonico haberetur. Quòd si archiepiscopus infra terminũ Laterañ. † concilij secundum formam præscriptam personæ idoneæ non conferret, liceret decano & capitulo auctoritate Apostolica iuxta eiusdem concilij statuta conferre. ¶ Cum igitur in litteris archiepiscopi directis capitulo, de decano mentio nullatenus [c] haberetur, per cuius manum debebas in capitulo inuestiri: eius mandato extitit contradictum: & infra. ¶ Ipsius igitur institutiõe [d] propter præmissas rationes à capitulo reprobata [e], ipsi intelligentes archidiaconatus donationẽ, ad eos tam auctoritate Laterañ. concilij, quàm indulti sibi priuilegij deuolutam, R. de sancto Cadmundo † illũ vnanimiter contulerunt, inuestientes eundem de ipso, & solemniter installantes. Processu vero temporis præfatus archiepiscopus, post resignationem [f] & abiurationem à te factã, & receptam ab ipso, eidem R. archidiaconatum contulit antedictum: qui archidiaconatum ipsum tam ratione primæ quàm secundæ concessionis sibi assignatum, per sedem Apostolicã petijt confirmari [g]: & infra. ¶ Quoniam constitit [h] nobis archidiaconatum prædictum, tibi per Eboraceñ. archiepiscopum primitus fuisse cõcessum, & quod institutione [i] facta per ipsum, secundum iuris ordinẽ minime reprobata [k], archidiaconatus non vacans, nõ potuit nec debuit in alium rite transferri: memorato R. qui contra justitiæ regulam [l] in archidiaconatum alterius prouehi se consensit, super eo duximus silentium imponendum: sententialiter decernentes, vt institutio facta per archiepiscopum de te, sortiatur effectũ [m]. Exinde † si super renunciatione [n], vel abiuratione, vel aliquo præmissorum, aliquis qui velit, & valeat, aduersus te quicquam duxerit proponendum, ordine poterit iudiciario experiri.

¶ Glo. seq. ret. per contrariũ de dec. & in cunctis. quòd dupliciter soluit.

a ¶ Confirmationem.] supple, & consecrationem, quia aliàs non dicitur vacare plene. s. de elec. cũ in cunctis. vel ipse electus cõsensit, vt archidiaconatus ipsius daretur magistro H. & sic vere vacauit.

¶ Glos. seq. signat contrarium, & soluit, impugnat allegationem, quam in fine conditnas.

b ¶ Ordinationem.] i. institutionem. Sed s. j. eo. ver. q̄ si archieps infra terminum Laterañ. concilij secundum præscriptam formam personæ idoneæ nõ conferret: Solu. ad capitulum & decanum ptinet institutio in capitulo & in stallo: ad archiepm autem pertinet institutio in præbenda & dignitate. idest, collatio beneficij vel dignitatis: vt j. ver. personæ idoneæ.

c ¶ Mentio nullatenus.] Nec erat necesse facere mentionem de parte. idest, de decano: cum pars teneatur in toto. 94. dist. legimus. in fi. & 14. q. 5. pœnale, de consecr. distin. 1. non mediocriter. ff. quod met. cau. l. 1. ff. de reg. iu. in toto. sic etiam eps in ecclesia. 7. q. 1. scire. Sic nomine populi continent senatores. Insti. de iut. na. §. plebs. Sic & familiæ appellatione, ipse dñs familiæ continetur. ff. de ver. signi. familiæ. quoque tñ nomine ecclesiæ non comprehenditur eps.

d 3. dist. c. sacrorum. §. ex his. & j. de ver. signi. cũ clerici. & 56. dist. Apostolica. & j. de testa. requisisti. arg. s prædicta q̄ plus valet specialis nominatio, quàm generalis. 23. dist. quamquam. cũ suis concor. & s. de rescri. sedes Apostolica. cũ suis cõcor. & c. eam te.

d ¶ Institutione.] id est, collatione.

e ¶ Reprobata.] id est, non admissa.

f ¶ Resignationem.] hoc pponebatur, sed nõ fuit probatum: sed si pbaretur, quia tñ petebat cõfirmatio ratione primæ cõcessionis, q̄ nõ tenuit, non proficeret, sed forte tenuisset ratione secundæ concessionis ab archiepo factæ: immo vr̃ q̄ non, dummodo locũ viuentis scienter occupauerit. 1. q. 1. in prin. versus princ.

¶ Glo. se. obycit, & soluit.

g ¶ Confirmari.] Ex hac littera videtur q̄ R. erat in possessione archidiaconatus, & hoc petebat ei restitui: q̄a agebat possessorio contra R. vt dicitur in gloss. de his. contra tamen dicit decre. s. de testi. constitutus. vbi dicitur quòd H. non spoliauit illum R. sed littera illa inferior, scilicet, super eo duximus silentium imponendum, &c. potius ostẽdit quòd ageretur de proprietate: quod verius puto ex eo quod dicit, petijt confirmari. si actum fuisset possessorio cõtra R. non fuisset condemnatus super ipso archidiaconatu, sed super possessione ipsi vel quasi. ADDITIO. Tu dic q̄ vterque agebat & petitorio & possessorio. s. de caus. pos. & proprie. cũ super electione.

h ¶ Constitit.] per confessionem R. vt patet in antiqua decretali.

i ¶ Institutione.] de te facta.

k ¶ Reprobata.] q̄ primo debuit reprobari antequam transitus fieret ad secundam. s. de elec. consideranimus. c. bonæ memoriæ 2.

l ¶ Regulam.] s. eo. c. 1. & 7. q. 1. non furem.

m ¶ Effectum.] quia non constitit q̄ tempus sex mensiũ fuisset elapsum ex responsione R. vt patet in antiqua.

¶ Glo. seq. ponit quatuor lecturas.

n ¶ Renunciatione.] De his enim corã Papa fuit ppositũ, sed nõ pbatum, vt dixi supra. sed Io. dixit q̄ siue hoc fuisset pbatũ siue nõ; ex quo iudex processit ad sñiam, amplius audiri non debet. s. de re iudi. inter monasteriũ. & c. suborta. & ideo non admisit eũ in modum exceptionis: quia calumniose hoc obijcere videbatur [4]. vnde licet nõ admittatur in modum exceptionis, admittitur tñ in modũ accusationis. sic s. de appel. cõstitutus. in fi. vbi de hoc. Vel intentabatur possessorium, vnde non habet locum hic talis exceptio. s. de restit. spo. c. 2. Ex antiqua bene colligitur, q̄ possessorium intentabatur. Vel ideo nõ fuit auditus iste R. quia si vellet probare q̄ alter renunciasset vel abiurasset, propterea non obtinuisset, ex quo sua electio non tenebat. arg. s. de rescrip. olim. Et idem R. nitebatur ex concessione capituli, quæ non tenebat. arg. s. de rescrip. olim. Vel illa est potior causa, quare hæc possunt postea opponi, ne videlicet per subreptionem habeat dignitatem: quia si renunciauerit vel abiurauerit, vel post tempus elapsum electus fuerit, non potest licite remanere, quia non habet canonicum ingressum. s. de elect. cum dilectus. s. de appellat. constitutus. & sic patet quòd talis sententia siue confirmatio nihil noui tribuit, si probabimus aliquid de præmissis, &c.

[1] Hæc iura loquuntur qn capitulo epo submittitur ecclesia: vel qñ dicimus per ecclesiam ... Aud.

[2] Eadmundo.

[3] Cõcor. l. illud. ff. de minor. & l. ... apud. §. hoc ... ff. de usufr.

[4] Aliàs exceptio abiurationis debuisset admitti. s. de test. spo. exceptio. nec placet illa solu. q̄ hic possessorium agebatur secundum Phi. & Abb. ... Aud.

missis: & ita quasi sub ꝯditione sententiauit Papa: Item habes hic quòd mora non potest purgari. De hoc dixi ꝟ. eo. nulla.

C *Vm super.*] Primo ponit rationem diffinitionis, & allegationẽ ꝯ illam, & duas responsiones ad eam. Secundo diffinit ex ratione concludens: ibi, *Sententialiter*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidã clericus C. nomine qõnem habebat cum canonicis Trideñ. super præbenda ecclesiæ Trideñ. pp quod partes accesserũt ad dominũ Papã: proponebat dict' C. ꝙ canonici Trideñ. eũ receperant in canonicum & in fratrem, nulla præbenda sibi assignata: nec mentione facta primæ vel secundæ præbẽdæ, vnde petebat à dño Papa canonicos prædictos cõpelli, quatenus præbendam assignarent eidẽ in ecclesia Trideñ. Ex aduerso respondebatur, ꝙ non tenebantur ei beneficiũ assignare, cũ receptus fuisset ꝯ ꝯciliũ Lateraῆ. vnde nõ debebant ad hoc compelli. Dñs Papa his auditis, quia non fuit probatum ꝙ receptus fuisset ꝯ ꝯcilium Lateraῆ. licet obiectum, nec illi canonici videbantur hoc posse probare ꝯ illum C. qui ꝯfitetur se illum ꝯ ꝯcilium Lateraῆ. recepisse: sententiando decreuit, vt quamcito facultas se obtulerit, prædicto C. præbendale beneficiũ in Trideñ. ecclesia ꝯferatur: quia ex quo receptus est in canonicum, non debet carere præbẽda. Nota arg. quòd allegans se fecisse ꝯ ꝯciliũ, ex eo subsidium habere non debet. Item hic potest sumi illud generale: Frustra implorat auxilium legis qui cõmittit in legem. Item ex quo aliquis est in canonicum receptus, debet habere beneficiũ.

Tridenti. | Aliàs ita: Idem canonicis Tridentinis. | Cap. 5. eo. tit. in 3. compil. | Triden. | Triden. | Aliàs ita: Lateran. concilij statuta. | Aliàs ita: Sententiando decreuimus. | Triden. | Aliàs ita: magistro P. & episcopo B. | Cap. 6. eo. tit. in 3. compil.

¶ Idem C. canonico Tridentino †.

¶ *Receptio in canonicum tenetur capitulum prouidere quamcito facultas se obtulerit.*

CAP. VIII.

CVm † super quæstione Trideñ. † præbendæ: & infra. ¶ Cum autem constet te in canonicum Trideñ. † ecclesiæ fuisse receptum, licet receptionem tuam factam contra Lateraῆ. † conciliũ ᵃ pars aduersa proponat: quia tamen probatũ non ᵇ extitit, nec ipsi canonici videbantur tibi hoc opponere posse ᶜ de iure, qui se fatentur te contra statuta præfati cõcilij recepisse: Sententialiter † decernimus, vt tibi quamcito se facultas obtulerit, præbẽdale beneficium in Trideñ. † ecclesia conferatur: cum ex quo receptus es in canonicum, non debeas carere præbenda ᵈ.

¶ Idem episcopo, & magistro † P. canonico Hildesemensi.

¶ *Si habens præbẽdam in eadem ecclesia recipit dignitatem cum prabenda, vel aliam præbendam, vacat prima: & quamuis à superiore sibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipsa, etiam tacito de possessione alterius, quæ colorata non est. h.d. secundum verum intellectum. Panor.*

CAP. IX.

LItteras † vestras accepimus, quòd cum pro D. clerico vobis scripserimus, vt eum de præbenda vacante sancti Vuiscardi Bremeñ. quam dicebat ad donationem nostram fuisse iuxta Lateraneñ. concilij statuta deuolutam, curaretis auctoritate Apostolica inuestire: & infra. ¶ De facto fuit propositum ᵉ coram nobis †, quod H. præpositus, quondam simplex canonicus eiusdem ecclesiæ, de ipsa † in maiori ecclesia in canonicum est electus ᶠ: & postmodum anni spatio euoluto, in ipsa ecclesia sancti Vuiscardi in præpositũ est assumptus, priorem † præbendam nihilominus retinens, quam in ipsa ecclesia tunc habebat, & infra. ¶ Sed præpositus allegabat econtra, quod erat ex consuetudine ᵍ generali, quòd vnus in eadem ecclesia plures haberet præbendas: & cum archiepiscopus Bremeñ. præpositum ipsum, de præpositura in plena synodo inuestiret, tam præposituram illam, quàm præbendam ei de communi † canonicorum confirmauit ʰ assensu: & infra. ¶ Vnde cum vobis dubium videretur, vtrum cum aliquis de vna præbenda eligitur ad aliam, statim prior vacare incipiat, an per sententiam debeat abiudicari † eidem: an propter confirmationem huiusmodi, quæ superius est ex-

a ¶ *Lateran. concilium.*] ꝟ. eo. capitulo secundo.

b ¶ *Non extitit.*] Ideo tibi non nocet. C. de probat. cum precibus. sed nocet ipsis confitentibus. C. de fide instru. l. 3. vnde puniri possunt tamquam confessi. ꝟ. de confessis. cum super. Ber.

¶ *Glo. seq. condemnat tex. per tres rationes. Contra primas duas alleg. s. iura, contra tertiam tria. demum obijcit, & soluit dupliciter.*

c ¶ *Posse.*] quia frustra legis auxilium inuocat, qui cõmittit in legem. j. de vsur. quia frustra. & mutua delicta pari compensatione tolluntur. j. de adul. c. pe. & c. vlt. & ff. de dona. l. si duo. ff. sol. mat. viro. ꝟ. de exce. cum ecclesiasticæ. arg. ꝯ. j. de sim. veniens. & j. eo. ex tenore ᵢ. vbi de hoc præterea turpitudinẽ suam allegabant, vnde non debuerunt audiri. j. de dona. inter dilectos. Et sic obstat alicui proprium factum, licet sit iniustũ. sic ꝟ. de cle. ꝯiug. diuersis fallacijs. & de fi. presby. veniens. 28. dist. diaconi. ff. de ado. post mortem. ff. de seru. ru. præd. per fundum. arg. ꝯ. 55. dist. pœnitentes. 35. q. 9. quod quis. ꝟ. de præb. cum oõ ignores. Sed nonne in pari causa turpitudinis potior est ꝯditio excipiẽtis. ff. de ꝯdi. ob turp. caus. vbi autem. ꝟ. de præb. relatum. & c. dilecti. Item ꝯ. j. eo. ex tenore? Solu. hic clericus ille iam erat receptus in canonicum, & ideo potior fuit eius ꝯditio ᵢ secus si promissionem solum habuisset; vel receptus fuisset ad proximam vacaturam: quæ non tenet. j. eod. ex tenore. & ꝟ. eo. c. 2. & 3. & quia probatum non fuit quòd ꝯ ꝯciliũ receptus fuisset, hoc potius soluit contrarium.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

d ¶ *Carere præbenda.*] Nota quòd qui receptus est in canonicũ, diu præbenda carere non debet. sic ꝟ. de præb. & digni. relatum. & c. dilectus. sed illa, dilectus. ꝯdicere videtur: ibi enim mandat Papa quòd distributiones cotidianæ ꝯferantur, & hic expectat quousque vacauerit beneficium: quare non mandat hic dari distributiones? Respondeo, hic fuit receptus simpliciter in fratrem & socium nulla mẽtione habita de aliqua vacatura: & sic debet expectare vacaturam, vt hic di. & in c. dilectus. fuit receptus in fratrem, ita ꝙ nihil perciperet nisi loco proxime vacaturæ, quod non licuit, & ideo fuit illud cassatum. vnde Papa noluit quòd illi darentur distributiones propter ea-tium expressum: quod credo fuisse factum ex gratia. hic noluit facere hanc gratiam. antequam iste C. fuit receptus in fratrem, vacauit præbenda, & alius eam habuit; vt habetur in integra. Bernardus.

L *Itteras.*] Primo ponitur ꝯsultatio. Secundo responsio: ibi, *Cõsgro tur.* Prima subdiuidit. Nam primo ponit formam mandati ꝑ actore directi. Secundo allegationem actoris: ibi, *De facto.* Tertio defensionẽ rei: ibi, *Sed præpositus.* Quarto elicit dubia ex prædictis: ibi, *Vnde.* Ab.

CASVS. Significatũ fuit dño Papæ, ꝙ in ecclesia sancti Vuiscardi Bremensis quædam præbẽda vacauerat tanto tempore, quòd ipsius donatio ꝑm ꝯciliũ Lateraῆ. ad ipsum fuerat deuoluta: vnde Papa mandauit quibusdã, quatenus D. clericum inuestirent de ipsa: coram istis executoribus ex parte illi' D. fuit ꝑpositum, quòd H. præpositus quondam simplex canonicus illi' ecclesiæ fuit electus in canonicum maioris ecclesiæ, & postmodum anno elapso electus fuit in præpositũ sancti Vuiscardi, nihilominus retinens priorem præbendam, quam in ipsa ecclesia tunc habebat: vnde petebat illã præbẽdã sibi ꝯferri, quæ de iure vacabat: sed præpositus allegauit econtra, quòd erat de ꝯsuetudine generali, quòd vnus in eadem ecclesia plures præbendas haberet: & quando archieps Bremeñ. ipsum de præpositura inuestiuit, tam præposituram quàm præbendam illam de ꝯsensu capituli, ei ꝯfirmauit: dubitabant isti executores, cum aliquis de vna præbenda eligitur ad aliam, vtrum statim prima vacare intelligatur, an per sententiam debeat abiudicari eidem: & an propter cõfirmationem prædictam, præbenda illa debeat dici non vacare: super hoc consuluerunt dominum Papam: & ipse respondet, quòd si est ita, præbenda illa & si de iure vacet, de facto tamen non vacat: vnde mandat, quatenus dictum præpositum compellant, vt illam resignet: & cum de facto vacauerit, illã prædicto clerico assignare procurent. Nota, quòd præbenda dicitur vacare de iure, & non de facto: & sic de ipso facto facienda est mentio in litteris domini Papæ super illo beneficio obtentis.

e ¶ *Propositum.*] ab ipso D. clerico.

f ¶ *Electus.*] Nihilominus retinuit præbendam: & canoniam minoris ecclesiæ, prout sequitur.

g ¶ *Ex consuetudine.*] Hæc consuetudo potius fuit censenda corruptela. ꝟ. de consuetu. ad nostram. & duobus ca. seq. quia quot præbendæ vel personatus sunt in ecclesia, tot canonici debent constitui. arg. ꝟ. eod. nulla. & ꝟ. de instit. in ecclesia. & 89. dist. singula. & ꝟ. de præben. de multa.

h ¶ *Confirmauit.*] quod facere non potuit. ꝟ. de elect. dudum 2.

¶ *Glossa sequens recit. per quæstionem, an episcopus possit eidem confirmare plura beneficia in vna vel diuersis ecclesijs. alleg. quod non. subdit illud verum in prohibitis per decret. de multa. vel in beneficijs eccle. alleg. ad iura, & remittit. Demum tenet etiam in vna dispensare posse ex causa.*

a ¶ Vacare.

Concor. tex. in l. hu. & ibi Cy. C. de compensa. lo. And. | Nec obstat de diuor significasti de adul. insistimus. ibi enim datur agenti replicatio contra exceptionẽ in fauorem matrimonij. | Magister mens docebat ꝙ hic non erant cotidianæ distributiones. Abbas. vide quod post Innocentium dicit ꝟ. de cõstitu. cum M. super glo. in posit. lib. | vobis legimus in antiquis & in etiam habetur in antiqua compi. | In omnibus antiquis · de ipsa in maiori ecclesia canonicũ est electus. | In codice Barbatia: priorẽ ꝑbendã nihilominus detinens. | Dicto, scilicet, deo in contractoribus, quam habent veteri vt puta tamen. | abiudicari, legitur in omnibus manuscriptis, & ponitur ꝑ auferri, quod & sensus indicat: vnde colligas ꝑpter aliquos vulgatis legi adiudicari in aliis abdicari: quod est falsum.

a ¶ *Vacare noscatur.*] Per hoc vr̃ q̃ ep̃s non potest alicui conferre plura beneficia. ĩ. de præbendis. de multa. quia non potest dispẽsare q̃ aliquis habeat plures ecclesias vel præbendas intitulatas. 70. dist. sanctorum. item eo ipso q̃ transiuit ad secundã ecclesiam vacauit prima. 21. q. 2. si quis iam translatus. & ĩ. de elect. cum in cũctis. & ĩ. de præben. de multa. & est si. ff. de re iu. l. 4. §. si quis ex cõuẽtione. ff. de diuor. l. vlti. in fin. Et hæc quæ dicta sunt locum habent q̃ñ recipit secundam ecclesiam tamquã intitulatã cum cura animarũ: secus si recipiat simplex beneficiũ, quia per constitutionẽ illam, supra de præbẽdis. de multa. non vr̃ ep̃is adempta dispensandi facultas circa beneficia simplicia, vel circa beneficium & ecclesiam, sed in personatibus & beneficiis curã animarum habentibus. Sed vt ĩ eadẽ ecclesia habeat q̃s plura beneficia, ep̃s dispensare non potest, vt hic colligitur, cum dicatur q̃ talis præbenda de iure vacet, non obstante confirmatione archiep̃i prædicti. præterea simile habes ĩ. eod. cum nostris. ff. ad municipa. l. munici ceps 2. & C. de pact. dotalibus. si mulier. 26. dist. acutius. in fin. Arg. ç. ff. de actionibus & obligat. quotiens. 1 & C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. sciendũ. Ioã. de hac dispensatione dixi ĩ. de præben. de multa. sed melius ĩ. de electio. dudum. 2. in glo. nota ergo. in glo. Vel dic q̃ ideo confirmatio non valuit, quia per talem confirmationẽ non intendebat dispensare cũ illo, quia semper est necessarium vt dispensatio exprimatur. ĩ. de schismaticis, capitulo secundo, & ita confirmatio non valuit, cum iam vacaret de iure, licet non de facto. nec archiep̃s intendebat dispensare cum ipso. & si causa fuisset, poterat dispensare cum ipso, vt ĩ. eod. cum nostris. Ber.

¶ Cap. 7. eo. tit. in 3. compilat.

¶ consimile

¶ consensum

1 Non est hic iuris intentio cum habere duas actiones ex eadem re, sicut habere duas p̃bendas in eadem ecclesia, quæ nõ sic efficiũtur necessitate in vnam, si tunc actiones. & in §. secundum. quæ sequitur, mu ier habet dotẽ & legatum: quia maritus hoc voluit: quia in his nulla est absurditas. sed in ista decretali. Ioan. And.

presa, præbẽda illa dici debeat non vacare: nos cõsulere voluistis. ¶ Cum igitur, si ita est, præbenda illa, etsi non de facto, de iure tamen vacare noscatur a: Mandamus, quatenus dictum Præpositum, vt illam sine difficultate resignet, appellatione remota cogatis: quam cum de facto vacauerit, clerico memorato conferre curetis.

¶ Idem ep̃o & archipresbytero Papien.

¶ *In ecclesiis nõ numeratis, vacatio præbendarũ seu canonicatuũ possibilis non est: nec fit ibi deuolutio ad superiorem ex negligentia semestri, in non prouidendo ecclesia de ministris. hoc dicit. & est casus notabilis.*

CAP. X.

EX † parte Astensis ecclesiæ nostris est auribus intimatum, quòd cum quædam præbendæ in ipsa per quatuor annos & amplius vacauissẽt, Astẽsis episcopus quosdam ibidem instituit †, credens sibi hoc ex Lateranẽ. concilio licere. Instituti autem scientes non esse firmam institutionem huiusmodi, ad Mediolanẽ. archiepiscopũ recurrerunt: qui eosdẽ in canonicos Astensis ecclesiæ ordinauit, & in corporalem possessionem præbendarum induxit, capitulo eiusdem ecclesiæ præbente assensum † 1, tribus tantũ exceptis, qui se institutioni huiusmodi opponere b curauerunt: & infra. Tandem vtraque pars c concorditer est confessa, quòd in prædicta ecclesia non erant distinctæ d præbendæ, nec canonicorũ numerus erat certus. ¶ Nos igitur intelleximus euidenter, statutum Lateranẽ. † concilii de beneficiis vltra sex menses vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuisse: & si forte Asteñ. ecclesia canonicorum pateretur defectum: vnde institutio per archiepiscopum vel episcopum facta, occasione concilij memorati, carere debet robore firmitatis. ¶ Quia vero totũ capitulum e tribus exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipsos obiectum est & ostensum: Mandamus, quatenus si Asteñ. ecclesiæ suppetant f facultates, secundum consuetudinem g hactenus obseruatam, prædictos clericos pro canonicis faciatis haberi.

¶ Idem ep̃o & capitulo Laudunensi. †

¶ *Habens potestatem conferendi, potest de iure alteri tradere potestatem conferendi primũ beneficiũ quod vacabit.*

CAP. XI.

COnstitutus † in præsentia nostra H. ecclesiæ vestræ canonicus humiliter intima-

E X *parte.*] Concilium Lateranense locum nõ habet vbi nõ sunt distinctæ præbendæ, nec certus canonicorum numerus. hoc dicit. Prima pars ponit facti narrationem. Secunda partium confessionem: ibi, *Tandem.* Tertia sententiam: ibi, *Nos igitur.* Quarta gratiam: ibi, *Quia vero.* Abbas Siculus.

Casvs. In ecclesia Asteñ. quædam præbẽdæ per quatuor annos & amplius vacauerunt: Episcopus Asteñ. quosdam instituit in eis, credens sibi hoc licere auctoritate concilij Lateraň. instituti sentiẽtes institutionem illam firmã non esse, ad Mediolaň. archiep̃m accesserunt, qui eos ordinauit, & in corporalem possessionem præbẽdarum ipsarum de consensu capituli induxit, exceptis tribus, qui se opponere curauerunt: pp quod vtraq; pars ad sedem Apostolicam accessit: & dum causa tractabatur ibidem, vtraq; pars confessa fuit, q̃ præbendæ non erant ibi distinctæ, nec certus canonicorũ numerus constitutus: vnde Papa euidenter considerans, q̃ Lateraň. concilium sui hoc casu locum non habebat, quamuis ecclesia canonicorum pateretur defectum, & institutio per ep̃m vel archiep̃m facta occasione Lateraň. concilij non valebat: veruntñ quia totum capitulum tribus tantum exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile obiectum est & ostensum, mandat Papa, q̃ si facultates ecclesiæ suppetunt, s̃m consuetudinem hactenus obseruatam prædicti clerici pro canonicis habeantur. Not. q̃ vbi certus numerus canonicorũ statutus non est, non habet locũ canon Lateraň. concilii, nec dr̃ ibi proprie vacare præbenda. Item minor pars, etiam vnus potest se opponere maiori,

dummodo iustam causam ostendat. Item s̃m facultates ecclesiæ canonici sunt instituendi secundum consuetudinem obseruatam.

¶ *Glo. seq. in prin. & fi. arg. collegium vel ecclesiam per vnum posse defendi: dummodo, & c. argumen. idem in agendo etiam sine sanctione, sed tenet contrarium.*

b ¶ *Opponere.*] Vr̃ ergo q̃ duo vel tres de collegio defendere possunt ipsum collegium iuuiis alijs. sicut & agere. 12. q. 2. c. non liceat. ver. liceat. ff. de li. cau. l. 2. & 3. sed tñ isti reportauerunt c̃triam sententiam 2, quia nihil rationabile ostenderũt quare possent cæteris obuiare. & est arg. q̃ si vnus canonicus velit agere p̃ ecclesia, q̃ nõ sit necesse ostendere literas de rato. sed hoc non est verum. ĩ. de iudi. causam. & ĩ. de offi. dele. coram. & est hic notãdũ, q̃ vnus vel duo possunt se opponere p̃ defensione ecclesiæ, si rationabilẽ causam ostẽdant. ĩ. de iis quæ fi. à maio. par. cap. cum in cũctis. & hic.

2 Immo habuerunt p̃ se sententiam, licet Papa illos recepit postea secundum gratiam. Ioan. And.

¶ Lateranensis concilij sub Alexan. iij. cap. 8.

¶ *Glo. se. no. de suppletione, & c. cemittit.*

c ¶ *Vtraque pars.*] Not. q̃ dñs Papa supplet hic de facto, de hoc dictum est ĩ. de elect. cum nobis. & ĩ. de postu. prælato. bonæ s.

d ¶ *Distincta.*] & ita vbi præbendæ distinctæ non sunt, nec certus canonicorũ numerus definitus, non dr̃ vacare præbenda: nec locum habet sua constitutio, ĩ. eod. nulla. vt hic patet. sic etiam dicit de cõtertiuentibus, q̃ non debent facere portiones inter se. arg. 12. q. 1. q̃a tua. ibi ergo non dr̃ vacare præbenda, sed vbi certum quid datur cotidie cuilibet personæ per se viuenti, & vbi est certus numerus tantum constitutus. Lau.

¶ Laudenensi.

¶ Laudeñ.

¶ Cap. 8. eo. tit. in 3. compila.

¶ *Glo seq. arg. ad idem, & signat contrarium.*

e ¶ *Totum capitulum.*] arg. q̃ si aliqua ratio allegatur, & alia ratio mouet iudicem, quæ nõ allegatur. iudex ex officio suo potest eam supplere, & secundum illam procedere. ĩ. de elect. cum nobis. ff. de pecul. quæsitum. §. pen. & ff. depositi. l. 1. §. si apud. & ff. de petiti. hære. l. vlt. Sed arg. contra. ĩ. de iudi. c. examinata. 3

f ¶ *Suppetant.*] Hoc semper considerandum est. ĩ. de insti. c. 1. & c. auctoritate. C. de sacrosan. eccle. l. in ecclesiis. & ĩ. de vi. & hone. cle. c. quoniam vt ait. & ita obtinet hic pars ista, non ex illa causa quam allegauit per se. s. institutionem ep̃i & archiep̃i: sed quia Papa inuenit eos institutos per ep̃m de consensu capituli, & si certus numerus esset constitutus, adhuc non valebat institutio archiep̃i, vel ep̃i, cum potestas conferendi præbendas illas translata fuisset ad Papam, cum iam per quatuor annos vacauissent. ĩ. eo. nulla.

3 Dic vt ibi & supra de postu. c. 3. in 2. glosa. adde hic Ioan. And.

¶ *Glo. seq. not. secundum consuetudinem, & c.*

g ¶ *Consuetudinem.*] Not. q̃ cum dñs Papa scribit pro aliquo eligẽdo, semper facienda est interpretatio s̃m consuetudinem ecclesiæ illius. ĩ. de consue. cum olim 4. nec enim minuendi sunt redditus consueti. ĩ. de censi. prohibemus. & quilibet eum gradũ & honorẽ retineat, quem ex consuetudine pristinæ conditionis meruit. C. de off. præfe. vr. l. vlt. & ita licet non sit numerus constitutus, tñ tot sunt ibi constituendi, quot consueuerunt ibi esse, dum tamen sufficiant facultates: aliàs si non sufficerent, deberet reduci 5 numerus ille ad eum numerum q̃ possent congrue sustentari. in Authen. vt deter. sit nu. cle. in vlti. col. coll. 2. §. inuestigantes. Ber.

4 Adde cõ cor. in l. si. cum nos. ff. de re. di. Bal. in repetitione c. 1. de hon. ang. Io. A.

5 Per ep̃m ĩ. de vit. & hone. cler. q̃si. vbi de hoc. Io. A.

COnstitutus.] Diuiditur, quia in prima ponitur gratiæ petitio. In secunda exauditio ipsius: ibi, *Quocirca.* In tertia futuræ fraudis pro-

uit, quòd tu frater episcope potestatem ei dedisti sacerdotalẽ conferendi præbendam, quæ† primo in ecclesia vestra esset vacatura: & Remeñ. archiepiscopus tunc Apostolicæ sedis legatus vobis filii capituli† auctoritate nostra præcepit, vt cũ præbenda ipsa vacaret, personam illam cui vellet idem H. eam conferre, sine interpositione alterius personæ reciperetis ad ipsam: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus personã illam, cui memoratus H. sacerdotalem præbendam, cum contigerit eam †vacare, duxerit canonice ᵃconferendam, sine cõtradictione qualibet admittatis: & tu interim frater episcope, præbendam huiusmodi contra formam concessionis ᵇtuæ, conferre alicui non præsumas: & infra. ¶ Quia vero concessiones tales (si ad consequentiam traherentur) fieri possent in fraudem ᶜcanonicæ † sanctionis, per quam prohibentur ecclesiastica beneficia concedi siue promitti antequam vacent, nolumus quòd huiusmodi occasione mandati, quod gratiã continet personalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur. †

¶ Idem.

¶ *Lateraneñ. concilium de beneficijs vltra sex menses vacantibus, ad episcopatus non extenditur.*

CAP. XII.

Dilectus† filius magister G. canonic⁹ vester nobis suggessit, quod episcopo vestro viã vniuersæ carnis ingresso, archiepiscopus sanctæ Seuerinæ asserens, quòd propter negligentiã vestram ad ipsum erat eligendi auctoritas deuoluta, in episcopum vestrum elegit eundẽ. ¶ Nos igitur attendentes, quòd canon Lateraneñ. concilij ab Alexandro † Papa contra negligentes editus, ad †archiepiscopatum vel episcopatum non soler extendi ᵈ, sed ad personatus alios, & minora ecclesiastica beneficia coarctari, electionẽ huiusmodi iustitia cassauimus exigente.

¶ Idem Priori †Hostieñ. & superiori sancti Fridi.

¶ *Non valet promissio beneficij vacaturi.*

CAP. XIII.

Ex †tenore litterarum vestrarum accepimus, quòd cum causa quæ inter I. clericũ ex vna parte, & abbatem & conuentum de Bello ex altera, super prouisione ipsius verrebatur: & infra. ¶ Dictus clericus post litem contestatam chartam quandam ᵉmonachorum

---

dis prouisio: ibi, *Quia vero*. Abbas.

Casvs. Eps Laudun. contulit H. canonico suo potestatem conferendi præbendam sacerdotalem, quæ primo in ipsa ecclesia vacaret: & archieps Remeñ. Apostolicæ sedis legatus præcepit capitulo Laudun. vt cum præbenda vacaret, personam illam reciperet ad eam, cui dictus H. illã duceret conferendam. Iste H. adhuc dubitans de iure suo, accessit ad dñm Papam, vt quod super collatiõe dictæ præbendæ factum fuerat, ratum haberet: mandat Papa epõ & capitulo, quatenus personam illã cui dictus H. præbendã illam, cum vacare contigerit, duxerit conferendam, sine ɔ̃dictione recipiant, & eps interim præbendam illã ɔ̃ formã concessionis suæ alicui non conferat. In fine dicit Papa, si concessiones huiusmodi ad consequentiam traherentur, fieri possent in fraudem Lateran. concilij, per quod beneficia antequam vacent, conferri prohibentur: vnde præcipit Papa, ꝙ occasione huius mãdati, quod continet gratiam specialem, fraudem adhibere volentibus licentia nullatenus tribuat. Not. ꝙ eps ex causa potest delegare præbendarũ collationes, quia hoc est iurisdictionis. Item concessiones vel donationes factæ in fraudẽ iuris, non valent. Item priuilegium personale ad ius commune trahi non debet.

¶ *Gl. seq. soluit tres quæstiones solutas iure nouo, vlt. adhuc quærit, & soluit.*

a ¶ *Canonice.*] hoc. n. intelligebatur in illa cõcessione, vt personæ idoneæ, & modo canonico illam conferret. ȝ. de elec. causam quæ. arg. j. vt eccl. bene. vt nostrum. ff. de seruit. si cui. ff. de ri. nup. quamquam. Sed quid si ille conferat indigno, nunquid iterum posset dare? Certe non. ȝ. de elec. cum in cunctis. Idem credo si electus ille non vult consentire, quia ius redit ad pristinũ statum. ȝ. de elect. causa vintonien. ₛ Sed nunquid eps & capitulũ eam darè possunt? Ita: quia dolus procuratoris non obest dño. ff. de dolo. & eleganter. §. pen. ȝ. de restit. in inte. c. s. & ȝ. vt lit. non con. c. r. vbi de hoc. Vin. Sed pone ꝙ eps ante collationem ipsius H. cõferat eam, nunquid valet collatio? Sic. Sed si clausula illa: si ɔ̃ feceris decernimus irritum & inane, & c. adiecta fuisset, tunc non posset conferre. ȝ. de præben. inter cætera. aliàs si eps conferret, credo ꝙ collatio teneret. ȝ. de præben. dilectus filius G. Bernar.

¶ *Glo. seq. primo allegat vnam concor. rationem reddit, dubium soluit, & arg. secundo quærit. sol. & contra solutionem alleg.*

b ¶ *Contra formam concessionis.*] Sic ȝ. de præben. relatũ. Nõ enim reuocatur perfecta donatio 1 1. q. 1. non enim. & C. de vsuca. pro donato. l. vlt. & C. de condi. ob causam da. cum ancillam. nisi ob culpam donatarij. 1 6. q. 7. inuenium. 56. dist. satis peruersum. & j. de do. c. vlt. C. de reuo. dona. l. vlti. & Insti. de dona. §. sciendũ. Sed si ante istud mandatũ illam contulissent eps & capitulũ si qua præbenda vacasset, valeret collatio: quia talis donatio vel concessio nõ tenuit, vt hic patet: & si. ȝ. eo. relatum. & j. eo. c. vlti. Itẽ hic habes ꝙ concessio quæ nulla est, efficitur valida per consensum Papæ. simile 3. q. 6. hoc quippe. Sed nunquid eps potest istud ius delegare alii, cum illud sibi competat? Arg. ꝙ sic ȝ. de elec. suffraganeis. de conse. dist. 1. missarum. & c. nullus 1. maxime cum instituere sit iurisdictionis, non epalis officij. ȝ de elect. nostri. & c. trãsmissam. Rñdeo in genere ₛ potest eps ex causa delegare tam institutionem quam administrationem rerum suarum. 16. q. 1. statuimus. & ȝ. de Insti. ex frequentibus. sed non in specie per hanc decre. & ȝ. eod. c. vlti. quia illud posset fieri in fraudem constitutionis. & ȝ. eo. nulla verumtñ ius instituendi in aliqua ecclesia donare posset. j. de donation. pastoralis. arg. ɔ̃ j. de iure patrona. cum dilectus. vbi legatus reseruat sibi donationem primæ vacaturæ. Io.

c ¶ *In fraudem.*] No. hic arg. ꝙ si aliquid prohibetur vna via, non concedit alia via, q a fraus fit legi. sic ȝ. de procuratoribus. tuæ fraternitatiõ. vbi de hoc. & optime habes hoc ff. de tutoribus & curatoribus. si rem. §. 1. & ff. de condict. insti. quæ sub conditione. §. si quis. & ff. de bo. liber. quærit. & C. si mancipium ita venerit ne prostit. l. vlt. ff. ad Mace. l. 3. §. is autem. io si. & ff. de spõ. l. oratio. & j. de priui. quanto. vbi de hoc.

Dilectus.] Cõis diuisio. Primo petitio. Secundo repulsio: ibi. *Nos*. Abbas.

Casvs. Magister G. canonicus cuiusdã ecclesiæ cathedralis accessit ad Papã exponẽs eidẽ, ꝙ epo suo viã vniuersæ carnis ingresso, archieps sanctæ Seuerinæ credens, ꝙ p negligentiã canonicorũ, qui non elegerant infra sex menses, ad ipsum esset eligendi auctoritas deuoluta, dictũ G. elegit in epm: Papa videns ꝙ canõ Lateran. cõcilij ɔ̃ negligentes editus, ad epatus vel archiepatus non solet catẽdi, sed ad personatus alios, & ad minora bñficia, electionem huiusmodi, exigente iustitia, cassauit. Per hanc decre. declaratur illa decretalis, nulla. de quib⁹ bñficiis intelligatur, nec corrigitur ista per illam constitutionem, ne pro defectu. Not. ꝙ canon Lateran. concilij ɔ̃ negligentes editus, ad episcopatus vel archiepiscopatus nõ extẽditur, sed ad personatus alios & minora beneficia.

¶ *Glo. seq. ponit quomodo Lateranen. concilium in deuolutione concordat concilio generali: sed discordat in tempore.*

d ¶ *Extendi.*] hodie vero si cathedralis ecclesia vel regularis p tres mẽses vacauerit, eligendi potestas deuoluitur ad proximũ superiorẽ ȝ. de elec. ne pro defectu. & ita hodie valeret talis electio facta per tres menses. constitutio illa. ȝ. eo. nulla. loquitur de minoribus dignitatibus & beneficiis. vnde non extenditur ad epatus, vel archiepatus, sed poterat conferre eos auctoritate illius canonis. 50. dist. postquam. & 63. dist. obeuntibus. vnde nõ valuit hic electio facta auctoritate ipsius: illa, ne pro defectu, locum habet tantum in episcopatibus, archiepiscopatibus, & abbatijs. Ber.

Ex tenore.] Cõis diuisio. Secunda pars: ibi, *Nos igitur*. Abb. Sicu.

Casvs. Inter ₃ clericũ ex parte vna, & abbatẽ & conuentũ de Bello ex altera, vertebatur quæstio super diuisione ipsius. I. impetrauit causam cõmitti super hoc quibusdã iudicibus: corã quib⁹ petebat dictũ abbatẽ & monachos compelli ad prouisionẽ ipsius sm quod sibi promiserant: lite contestata dictus I. exhibuit quandã chartã, continentẽ, ꝙ monachi promiserant ei dare primã ecclesiã ad donationẽ suã pertinentem: Monachi dicebant se ad hoc nõ teneri, cũ talis promissio fuerit ɔ̃ Lateran. concliũ: dubitauerunt iudices quid iuris esset? Papa cõsultus rñdet, ꝙ ꝑmissio prædicta nõ tenet facta ɔ̃ concilium Lateran. vnde mandat, ꝙ prædicto clerico super hoc silentium imponatur. Not. ꝙ hic auditur allegans turpitudinem suam, & ɔ̃ factum suum excipiendo. Item promissio ɔ̃ cõcilium Lateraneñ. non tenet, nec obligationem inducit.

e ¶ *Chartam quandam.*] sibi imputet, qui chartam huiusmodi contra se

---

Alias ita: quæ primo esset in vestra ecclesia vacatura.

capitulũ

illam

In conci. Lateran. sub Alexã. tit. c. 8 & c. ... de conciliõ Tridentino sess. 14. de refor. c. 19.

tribuatur

¶ Vide ... si compromissari⁹, de ... vbi de his ...

De hoc articulo ... Panormi ... alijs ...

Cap. ... in ... compila.

Et de materia vide ... Gemin. ... Felinum ... rubrica ... obediens.

Alex. iij. in conc. Lateran. cap. 8.

In collec. Barbatiu ... archiepiscopatus vel episcopatus, &c.

Priori Hostien. ... Fridi. Alias ... Priori ... Ostien. & ... sancti Frideande.

Cap. ... in ... compilat.

Constitutio ... antiqua ... decretale ... capi... citata ... vnde ... ipsorum.

tra se exhibuit, quia potuit prouidere an ei prodesset vel obesset. sic ĩ. de fide instrũ. imputari. & ĩ. de præscri. c. pen. quasi ad finem.
¶ *Glos. seq. vocatur obijciendo quòd turpitudinem suam, allegans, & c. soluit, ponens quatuor casus, in quibus auditur, signat etiam contrarium, remittit, & soluit.*

exhibuit, continentẽ quòd primã ecclesiam ad donationem suam spectantem assignarent eidem: & infra, ¶ Nos igitur attendentes, quòd promissio prædicta non tenet, vt pote contra statuta [a] Lateranen.† concilii attentata: Mandamus, quatenus memorato clerico super hoc silentium imponentes, ab impetitione ipsius dictos abbatem & monachos absoluatis.

¶ Idem.

¶ *Obligatur prælatus, qui promisit prouidere cum poterit.*

CAP. XIIII.

ACcedens† ad Apostolicã sedem R. clericus, sua nobis insinuatione monstrauit, quod cũ promiseritis vos prouisuros eidem in ecclesiastico beneficio cum possetis: sicut per litteras iudicum delegatorum inde confectas liquido apparebat. & infra. ¶ Nos autem considerantes, quòd aliud est prælatum promittere beneficij collationẽ, cum poterit, aliud cum vacabit: cum in multis casibus [b] se facultas offerre posset, in quibus collatio non esset in expectatione vacaturi beneficij differenda: Mandamus, quatenus memorato R. (cum poteritis) ecclesiasticum beneficium assignetis.

a ¶ *Statuta.*] ĩ. eo. nulla. & c. relatum. Hic audiui fuerũt monachi isti turpitudinem suam allegantes, in odium illius recipientis turpem promissionem. 18. dist. diaconi. sic auditur qs vbi vertitur periculum animæ 1. ĩ. de re iudi. lator, & ꝯsanguinei. immo generaliter in excipiendo bene potest quis allegare turpitudinem suam. ff. de condi. ob turpem causam. per totum. & etiam in agendo, cum eum allegat contra eum qui eam exegit. C. de iureiur. l. 1. & 2. Arg. contra. ĩ. eo. cum super quæstione. sed ibi soluitur. plus fuit ibi processum, quia receptus fuit in canonicum: hic sola promissio interuenit, qa ibi non fuit probatum quod ꝯ cõcilium ille receptus fuisset, alioquin bñ fuisset repulsus. Ber.

ACcedens.] Prima pars factũ narrat. Secunda approbat: ibi, *Nos*. Et hodie ꝓpter abusiones prælatorum, qui in fraudem concilij Lateranẽ. prominebant beneficia cum facultas se obtulerit, est correctum hoc c. per c. 2. ĩ. eod. tit. lib. 6. nam nullo modo hodie valet promissio, siue fiat de vacatura, siue in genere, cum facultas se obtulerit. Abbas.

Casus. Quidam monachi promiserũt cuidã clerico R. nomine prouidere in ecclesiastico beneficio quãdo possent: siue cum obtulerit se facultas: sed quia nõ prouidebant eidẽ, impetrauit litteras ꝯ ipsos ad quosdam iudices delegatos, coram quibus petebat monachos compelli, vt prouiderẽt eidem secundum quod promiserant: Respondebant monachi, ꝗ non tenebantur ei prouidere per illam promissionem, cum sit facta ꝯ concilium Lateranẽ. Iudices super hoc dubitantes, significauerunt hoc dño Papæ: & ipse super hoc rescribit monachis illis dicens, ꝗ aliud est prælatum promittere collationem beneficij cum poterit, & aliud cum vacabit: cum in multis casibus facultas se possit siue posset offerre, in quibus collatio non esset sub expectatione vacaturi beneficij differenda: vnde mãdat illis, vt præfato clerico cum poterint beneficium ecclesiasticum debeant assignare. Nota, ꝗ promissio de non vacante non valet. Item aliud est promittere beneficiũ cum vacauerit (quod nõ licet) & aliud cum facultas se obtulerit: quod licet. vnde patet ꝓmissionẽ non vacãtis facta in genere, nõ valere.

b ¶ *Casibus.*] Generalior est enim ista concessio: cũ poterit, ꝙ ista, cum vacabit: nec etiam in ea cõtingit expectare mortem alterius; sicut in alia: nam possunt aliqui priuari ecclesijs. ĩ. de præb. referente. Item quandoque aliqui renunciant. Item quia possunt aliqui adiungi alijs tamquam socij in ecclesia. Item possunt fieri de vna præbenda duæ. ĩ. de præb. vacante. Item quia possunt augeri facultates ex testamento alicuius vel donatione: & sic non semper timetur quòd aliquis desideret mortem alterius, quæ fuit causa huius prohibitionis: vt ĩ. eo. c. 2. sæpe enim ꝑmittitur aliquid in genere, quod non permittitur in specie. 13. q. 2. non æstimemus. 23. q. 4. non potest. ff. de quæstionibus. l. 1. §. quæstionem. & ĩ. de officio ordinarij, si sacerdos. Et eodem modo videtur ꝗ huiusmodi ꝓmissio valeat, promitto tibi beneficium ecclesiasticum: cum sit generalis.

POstulastis.] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Ad quod*. à quo vnum casum excipit: ibi, *Nisi*. quem determinat: ibi, *Et in hoc*. Abbas.

† Adde qualiter & qñ auditur allegans suã turpitudinem in l. infamandẽ quod cafõ. Gentione. § 5. ff. de iureiur. & ibi per Docto. Ioan. And.

† Sub Alexan. 14. c. 8. & nunc cõtra concilid Triden. sess. 24. de refor. cap. 19.

† Cap. 2. eo. tit. in 4. compilat. Num autem hoc de canalis hic correcta per c. 2. eod. tit. lib. 6. vide ibi glossam final. Adde c. detestanda. eod. tit. lib 6.

¶ Idem.

¶ *Si ad capitulũ & prælatum vt prælatum potestas conferendi pertinet, de vno ad alterum lapsu temporis non trãsit: secus si prælatus interfit vt canonicus: quia tunc de capitulo transit ad prælatum, nisi dolum committat. h. d. & est textus multum allegabilis.*

CAP. XV.

POstulastis† per sedem Apostolicam edoceri, vt cum ad vos & archiepiscopum vestrũ simul donatio præbendarũ ecclesiæ vestræ pertineat, vtrum præbendæ vacantis donatio penes archiepiscopum ipsum remaneat, si eam infra semestre tempus neglexeritis ordinare? ¶ Ad quod breuiter respondemus, quòd si vos & idẽ archiepiscopus infra tempus præscriptum circa hoc negligentes extiteritis: sicut nec ab illo ad vos, ita nec à vobis ad illum potestas deuoluitur conferendi: sed secundum statuta Lateranen. concilii† ad superiorem trãsit donatio. Nisi [c] forte archiepiscopus, non vt prælatus, sed vt canonicus [d]†, vobiscum ius habeat conferendi. Et in hoc casu cum dolose [e] impedierit, dolus [f] ei suffragari non debet.

¶ Honorius iij. episcopo & præposito capitulo† Camеracen.

¶ *Sicut non potest patronus promitte-*

nat: ibi, *Et in hoc*. Abbas.

Casus. In quadam archiepali ecclesia collatio præbendarum siue beneficiorum pertinet communiter ad archiepm & capitulũ: quærebatur si infra sex menses præbendam vacantem neglexerint ordinare, vtrum collatio ipsius præbendæ penes archiepm remaneat? Rñdet Papa, si capitulum & archieps infra prædictum tempus circa hoc fuerint negligentes, nec ab archiepo ad capitulum, nec à capitulo ad archiepm potestas deuoluitur conferendi: sed ad superiorẽ sm Laterañ. ꝯcilũ transit collatio: nisi forte archieps nõ tãquã ꝑlatus, sed tãquã canonicus cũ capitulo ius habeat ꝯferendi: in eo casu si archieps dolose impedierit collationem, dol⁹ ei ꝓdesse nõ debet. Nota casum in quo metropolitanus nõ potest purgare negligentiam capituli. Item istud est ius cõe, ꝗ collatio beneficiorũ simul ad capitulũ & epm pertinet: & tunc per negligentiam transfertur ad superiorẽ proximũ. Item qñq; archieps residet in capitulo vt prælatus, qñq; vt simplex canonicus. Item dolus nemini debet suffragari.

c ¶ *Nisi.*] Mutat casum, qñ scilicet non pertinet simul ad epm & ad capitulũ ius eligendi. sim. ĩ. de offi. deleg. consultationibus.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & sol. Iterum obijcit, ponit dictum Io. & soluit.*

d ¶ *Sed vt canonicus.*] Hic patet, ꝗ vbi eligendi ius cõiter pertinet ad archiepiscopum & capitulum, huiusmodi ius eligendi nõ deuoluitur de vno ad alium. de hoc etiam dictum fuit ĩ. de offi. ordi. irrefragabili. Sed qualiter episcop⁹ potest stare in capitulo quasi canonicus: quia quàm cito fuit consecratus in epm, vacant priora beneficia sua. ĩ. de ele. cum in cunctis. & municeps esse desijt senatoriam dignitatem adeptus. ff. ad municip. l. municeps. nec potest dici, ꝗ eligi possit postea in canonicum: quia sm hoc oporteret ipsum confirmare suam propriam electionem: quod esse nõ debet. ĩ. de insti. cum ad nostram? Potest dici, ꝗ licet dignitates priores perdat, ius tñ canonici retinet; non quod prius habebat [3], sed quod eps priua consueuit habere per vicarium, eoipso ꝗ quis eligitur in epm, eligitur ad tale ius canonici de consuetudine loci. & ex causa intelligo hanc consuetudinem introductam fuisse. arg. ĩ. eo. cum nostris. Sed obijcio fortius: si eps eligitur quasi canonicus de nouo elect⁹, ergo in eligendo non habet primam vocem: quia sic eligeret seipsum, quod esse non debet. ĩ. de insti. cum ad nostram. Dixit Io. ꝗ illud ius canonici ad quod electus est eps, est priuilegiatum, & excedit alia iura, & hoc ideo, quia illud ius annexum epali est dignitati, & ratione connexitatis sæpe sortitur aliquis priuilegiũ, vt 1 q. 4. §. quis contumax. ff. de rei ven. quæ religiosis. & ĩ. de iud. quãto. Quod prius dictum est, verius est: quia simul eligitur ad vtrumque, eoipso ꝗ eligitur in episcopum, eligitur in canonicum. & de speciali consuetudine hoc obtinet.

e ¶ *Cum dolose impedierit.*] Vt [3], quia fecit ꝗ præpositus qui habet congregare capitulum, differret, ei promittens ꝗ ad placitum suũ conferret. Et expone, cum, pro si.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, & secundam approbat.*

f ¶ *Dolus.*] si ergo capitulum non eligat infra tempus statutum ꝓcurante epo. nõ deuoluitur propter hoc eligendi potestas ad epm: & dolus eius non oberit capitulo: quia illud tempus restituendum est capitulo. ff. ex qui. cau. ma. ait prætor. §. vlti. & l. sed & si. §. hoc quoque. & ĩ. de in integr. restit. ex litteris. secus si dolo alterius tactum

† Cap. 2. eo. tit. in 4. compil.

† Sub Alexan. iij. c. 8.

† Vide gl. per hunc textum scribit hic Panormitanus, de muneribus quæ dantur legatis.

† Aliàs iunt & capitulo Cameracẽ. Aliàs iunt & canonicis Cameracẽ.

3 Facit demen de pb. si tanta. Io. And.

3 Hæc glossula nõ est Bernardi, nec habet in vetustis exemplaribus.

ctum esset: quia tunc ageret contra illū qui dolū fecit. ff. de dolo. l. arbitrio. §. pen. si esset soluendo. Sed in casu isto dolosus nō est soluēdo, & ideo restituitur capitulo pristinū ius. ff. de eo p quē factū erit. l. vlt. & ff. de dolo. & eleganter. §. pen. Io. contrarium credo, & imputent sibi, quia non elegerunt infra tēpus: sic enim aliás vbi eligere non possunt, tñ currit tēpus. §. de elect. c. vlt. & potestas eligendi non deuoluitur ad epm pp dolū suū, sed ad superiorē: vt in littera dicitur. Ber.

Pro concordia hacū opinionum, vide per cæteris hoc loco Io. Andr.

Cum dilecta.] Directa vel indirecta promissio facta à patrono de beneficio vacaturo, nō tenet. Primo narrat factum quod secundo irritat, & fieri phibet; ibi, Mandamus. Abbas.

De materia q mulier possit habere ius patronatus, vide Card. in clemē. 2. de iure pat.

Casus. Comitissa Flandreñ. habet ius patronatus in quibusdā ecclesijs, in qbus habet præsentationē: quasdā promissiones fecit de non vacantibus beneficijs, & donationes illorū beneficiorū posuit in manib' quorundā, vt pferrent illa cū vacauerint: peruenit hoc ad notiuā dñi Papæ, vnde mādat qbusdā, quaten' hmōi donationes denuncient irritas & inanes, præcipiendo illi comitissę, ne decætero similia attētare psumat. Nota q promissio vel collatio de beneficio non vacante, non tenet.

Flandrensis.

Aliás iuss vt similia de cætero attentare non præsumat.

Glastonius.

Glastonēsi.

Glastoniensi.

Glasto.

re se præsentaturū aliquem ad beneficiū vacaturum, ita nec dare potestatē præsentandi antequam beneficium vacet.

CAP. XVI.

Cvm † dilecta in Christo filia comitissa Flandreñ. † fecerit promissiones [a] de non vacantibus beneficijs ecclesiarum, in quibus ius obtinet patronatus: & donationes [b] eorū in manibus posuerit alienis: Mandamus, quatenus id irritū decernentes, inhibeatis eidem, ne† similia decætero attentare præsumat.

TITVLVS IX.

Ne sede vacante aliquid innouetur.

¶ Innocentius iij. Priori & conuentui Glastoñ. †

¶ *Vacante sede, status eius mutari non debet.*

CAP. I.

Nouit † ille qui scrutator [c] est cordium, quód licet C. † prædecessor noster, ecclesiam vestram erexerit cathedralem, ipsam Bathonieñ. ecclesiæ vniendo [d], vt idem esset episcopus vtriusque: quia tamē hæc vnio† asserebatur à vobis in graue præiudicium Glaston. ecclesiæ redundare, cum per ipsam dissolueretur religio [e], & fraudaretur eleemosyna, & hospitalitas [f] tolleretur: Nos ad releuandum ecclesiæ vestræ statū cœpimus [g] intendere diligenter: & infra. ¶ Vos autem post obitum Bathonieñ. [h] episcopi humiliter postulastis, vt quia tempus aduenerat, quo sine scanda

a ¶ *Promissiones.*] Huiusmodi promissiones irritæ sunt. §. eo. nulla. & c. relatum. & c. ex tenore. & c. constitutus.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

b ¶ *Donationes.*] Talis donatio nō tenuit facta de re nō vacāte, vnde ea nō obstante potuit comitissa psentare vacātibus ecclesijs illis. j. de iure patro. illud. & ptcrea talis donatio fieret in fraudē canonicæ sanctionis. §. eo. pstitutus. vnde nō teneret nisi pfirmaret à Papa: vt ibi. Sed vr q cōitissa nō poterat hoc allegare: q a turpitudinē suā in hoc pponebat. §. eo. cū super qōne. & j. de donatio. inter dilectos. & C. de transa. l. trāsactione finita. & C. de reuo. donatio. cū pfitearis. & q a in legē cōmisit, frustra legis implorat auxiliū. j. de vsu. q a frustra. ff. de minor. l. auxiliū. Sed dicas q in casu isto bene audiret comitissa, cū nullum ius adhuc sit acquisitū donatarijs: vt §. eo. ex tenore. De hoc dictū est §. eo. cū super qōne. vel forte comitissa hoc non agebat, sed factū ipsius qd erat contra ius, innotuit dño Papæ, vnde Papa illud decernit irritum, & mandat, vt decætero talia non debeat attentare, cum illud sit contrarium iuri. Ber.

NE SEDE VACANTE, &c.

¶ *Supra visum est de institutionibus & collationibus beneficiorū. sed quia posset dubitari, nunquid sede vacante capitulum succedat in ipsorum collatione, merito hinc sumpta occasione subijcitur hæc rubrica generalis, Ne sede vacante. Et pōdera, quia rubrica loquitur negatiue, et ponit orationē perfectam, & ex ea potest argui quod nihil potest innouari sede vacāte in præiudicium ipsius sedis, nisi iure expresse caueatur. valet enim arg. ex rubro, iuxta not. §. in prōæmio. & Cattam ob ctuto. pœn. pg. ss. pos. super rubro. & in l. 1. eo. tit. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 1 2. q. 2. hac huius placiti. & in multis c. seq.

Nouit.] In prima ponitur petitio cū facti narratione. In secunda petitionis repulsio cum quadam protestatione. Secunda: ibi, *Attendentes.* Abbas.

Casus. Celestinus Papa monasteriū Glastonieñ. erexit in ecclesiā cathedralē, vniendo illud ecclesiæ Bathonieñ. vt idem esset eps vtriusq;: post hæc monachi pquerebantur dño Innocentio dicētes, q illa vnio vergebat in graue præiudiciū monasterij sui, cū p illā vnionē solueret religio, eleemosyna fraudaret, hospitalitas tolleretur: vnde petebāt sibi & monasterio pudeti super his: pp qd mandauit Papa quibusdā, vt monasteriū ipsum sub Prioris regimine facerent gubernari, & eps certis redditibus esset pteritus vnione manente, & q eps res monasterij non expēderet: & ad petitionē Bathonieñ. epi pfirmauit Innocētius hanc pūsionē suo priuilegio. Mortuo Bathonieñ. epo petebāt monachi à dño Papa, vt statū monasterij sui deberet in melius releuare: q a tēpus aduenerat in quo illud fieri poterat sine scādalo: & hoc idē petebat Bathonieñ. ecclesia, & dñs rex, & alij plures magnates, & epi & abbates: vt vnione penitus dissoluta, monasteriū reduceret in statū antiquū: dñs Papa psiderans q sede vacante non debet aliquid innouari, cum nullus sit qui ius epale defendat, nec Papa visus sit plus puidisse psonæ, q ecclesiæ, si mortuo illo epo mutaret subito id quod eo viuente concessit, ideo petitionē illorum nō potuit exaudire: verumtñ pcedit illis, vt cū ecclesia Bathonieñ. de pastore fuerit ordinata, ius suū prosequendi liberam habeāt facultatem, interim tñ monasterium regaf sub cura Prioris. Nota, q sede vacāte nihil est innouandū. Item tunc ecclesia caret defensore, & sic non est qui agat vel conueniat. Item quę cum deliberatiōe facta sunt, non debent subito immutari.

Cap. vlt. eo. tit. in 3. compil.

Psal. 7. Sapien. 1. Hier. 17.

Aliás tamē C. Papa prædecessor, &c.

c ¶ *Scrutator.*] 32. dist. erubescant. & 24. q. 3. Deus qui. & 2. q. 5. psuluisti. & 32. q. 5. Christiana.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici vnione.*

d ¶ *Vniendo.*] Nota q tribus modis fit vnio ecclesiarum. vno modo sic, vt vna subijciat alteri, & pro hoc erit sedes apud illā cui subijcitur. Vel sic possunt vniri, vt ex duabus dignitatibus fiat vna; & fm hoc illi qui sunt in vna ecclesia canonici, sunt in alia, & tā illi quàm illi intererunt in electione prelati, & in alijs negotijs: sed in hac vnione distinguitur: quia aut vna ecclesia vnitur alteri, aut illæ duæ vniuntur insimul: quæ duo diuersa sunt: sed si vna vnitur alteri, fm hoc illius naturam & psuetudinē & priuilegia assumit cui vnitur. j. de sta. mo. recolētes. §. vlt. si autem simul vniunt: tunc psuetudines & priuilegia, quæ meliora sunt & humaniora in altera eorum debent vniri, vel retineri in vnitate. arg. de pœn. dist. 1. medicamentū. 32. q. 1. non est culpandus. Sicut enim imperator vnit actionē bonæ fidei & stricti iuris, illud vnitū retinet ea q meliora fuerūt in altera actione: vt C. de rei vxor. actio. l. vni. in prin. similiter cū legata & fideicōmissa vniunt, id qd humanius erat tā in vna q in alia, retinuit illud vnitum C. cō. de le. l. 2. circa fi. Tertio modo possunt vniri, ita q vtraq; remaneat epalis, & fm hoc sunt duo epatus, licet idē sit epa vtriusq; ecclesiæ: vt 16. q. 1. & téporis qualitas. & fm hoc si illæ ecclesiæ diuersis suberāt metropolitanis, propter illam vnionem neuter metropolitanus perdit ius suum. 3. j. de relig. domi. quia monasterium. Io.

De materia vnionis vide q̄d subditur et dicatur ecclesiis, & de solita. supra c. & 7. de solita. c. & 15. sub pœnitentia.

Hostiensis hic quærit quo modo fieri possit vnio ecclesiarum, quas & explicat, & videtur.

¶ *Glo. seq. addit tres rationes, textus addit duas.*

e ¶ *Dissolueretur religio.*] quia eps erat abbas: vnde nō posset puenienter seruari religio, cū essent diuersæ pfessionis: q a nō debēt pmiscuis actibus turbari officia. arg. C. de test. pfulta diualia. & 89. dist. singula. Item quia communia materiam discordiæ creare solent. ff. de le. 2. cum pater. §. dulcissimis. & naturale vitium est negligi qd cōiter possidetur. C. quando & quibus quarta pars debet. l. 2. lib. 10. ex huiusmodi causis videbatur vnio damnosa. Io.

Dicebat Innocentius quæ dicta sunt, nō esse perpetua. & ideo tempus perpetuū est ex nostro parte pontificum, de priuil. post. c. idē Hostien. alle. de officio. ex. duo simul. Ioan. And.

f ¶ *Hospitalitas.*] ad quā præcipue clerici & monachi tenētur. §. de præb. de monachis. & 16. q. 1. qm quicquid. episcop' enim redditus illos percipiebat, de quibus eleemosyna fieri consueuerat.

g ¶ *Cœpimus.*] Mandauit Innocentius quibusdā, vt monasteriū ipsum sub Prioris regimine facerēt gubernari, & eps certis redditibus esset ptentus vtunnæ manente, & q eps res monasterij nó expēderet, nec eps bona ecclesię vacantis sibi subiectæ alienare posset: ideo dicit, ad releuandum ecclesiæ vestræ statū cœpimus intendere, &c. & hoc Inn. ad petitionem Bathoñ. episcopi suo priuilegio confirmauit, ideo dicit. infra: q eo viuente concessimus, &c.

Additio. hoc intelligas, q dicit in principio, nouit ille q scrutator est cordium, q licet, &c. & nota q ante vacationē istam dñs Inno. præcepit quibusdam iudicibus, vt deberent instituere Priorē in illo monasterio, per quem illud monasterium regeretur, & ita factum fuit. & ita postea vacante ecclesia hac petierunt à domino Papa, vt ipse solueret vnionem.

h ¶ *Bathonien. episcopi.*] De illo epo nomine Sauarico dixit quidā versificator:

Hospes erat mundo, per mundum semper euntes

Sic supremo

Sic suprema dies sit sibi prima quies.

Item dum describerentur debita sua, dixit quidam alius: Domine me pone creditorem in legione i.

¶ *Glo. seq. recte, per q. an propter necessitatem vacante ecclesia possunt clerici, &c. ponit opi. Hug. quæ respicit ecclesiam cathedralem, Damnum circa contractus factos sede vacante ponit opi. Io. quam reprobat.*

lo ecclesiæ vestræ ruina poterat releuari †, cum & Bathonien. ecclesia id ipsum pariter postularet: Rex quoq; cum regni magnatibus, & quidam episcopi cum multis abbatibus deposcerent illud idem, vt vnione penitus dissoluta, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquũ, sub abbatis regimine gubernandum. ¶ Attendentes igitur quòd episcopali sede vacante [a] non debet aliquid innouari: cum nõ sit qui episcopale ius tueatur: maxime ne plus fauisse personæ quàm ecclesiæ [b] videremur, si quod eo viuente concessimus, post obitum eius subito mutaremus, petitionem vestram nequiuimus [c]. exaudire, auctoritate † prædicta indulgentes [d], vt cum Bathonien. ecclesia de præsule fuerit ordinata, ius vestrũ apud sedem Apostolicam prosequendi, facultatem liberam habeatis: interim autem sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.

¶ Honorius iij. episcopo † Calmen. & magistris V. & S. canonicis Suessanen. †

¶ *Beneficia spectantia ad collationem prælati, non possunt conferri per capitulum sede vacante.*

CAP. II.

Illæ † deuotionis synceritas; & infra. ¶ Ecclesiam sancti Leucini, de qua magistrum R. donationis nostræ gratia præcedente, præbẽdæ nomine de mãdato nostro Capuanus archiepiscopus inuestiuit, sibi duximus cõfirmandam [e]. Non obstante concessione per capitulum facta alij; seu confirmatione nostra, si qua in forma [f] cõmuni apparet † obtenta: cum nusquam inueniatur [g] cautum in iure, quòd capitulum vacante sede, fungatur vice episcopi in collationibus [h] præbendarũ: nec in eodem casu potest dici potestas conferendi præbẽdas, ad capitulum per superioris negligentiam [i] deuoluta: cum non fuerit ibi superior, qui eas posset de facto, vel de iure conferre.

¶ Idem episcopo Burginen. †.

¶ *Sede vacante iudicium habitum contra ecclesiam non tenet.*

CAP. III.

Constitutis coram I. prædecessore nostro, procuratore ecclesiæ sanctæ Mariæ de Castro Forti, & Burginensi † episcopo prædecessore tuo, dictus procurator petebat ab eodem episcopo restitutionem, super libertate libere eligendi sibi prælatum: [& infra †.]

a ¶ *Sede vacante.*] Vacãte enim ecclesia clerici non possunt disponere aliquid de rebus ecclesiæ. 12. q. 2. si qua de rebus. vbi de hoc. Nec eps bona ecclẽ vacãtis sibi subiectæ alienare põt. 10. q. 2. si qs eps. & 75. dist. qm. Hug. tñ dicebat, q si sit magnã necessitas, clerici possunt aliqua alienare. & inducebat ad hoc 71. dist. fraternitatẽ. qd potius ꝯdicit 2. & 12. q. 2. pcariæ. dũm adsit auctoritas metropolitani, sed non est ille casus ĩ quo metropolitanus debeat se intromittere de clericis suffraganeorũ suorum. & est arg. ad hoc q iudex pstat auctoritatẽ facto minoris, eo tpe quo non habet curatorẽ. C. q admit. ad bon. pos. l. bonorũ. Item in minoribus ecclesijs potest eps aliqua alienare pp necessitatẽ, mortuo sacerdote. 10. q. 2. si qs eps. Item si canonici faciant aliquẽ ꝯtum mortuo epo, dicit Io. q tenet ꝯtus: licet debeat rescindi si lesa est ecclesia. 12. q. 2. si qua de rebus. sicut est in ꝯtu minoris, qui nõ habet curatorẽ. C. de in integ. restitu. mino. si curatorem. hoc ego nõ credo: immo talis ꝯtus nullus est, & sine aliqua restitutione reuocatur, quatenus de facto pcessit. idem etiam si haberet platum: & hoc etiã dico p d. c. si qua de rebus. quia datur optio epo, vtrũ velit stare ꝯtus, vel non circa aliquã restitutionẽ: & hoc in fauorẽ ecclesiæ: & sic intelligit Hug. illud c. si qua de rebus. & incipit tunc tenere talis ꝯtus, si eps ratũ habeat. & q sit verum hoc, patet ĩ. c. vlti. vbi attestationes receptæ, vacante ecclesia, nõ valent. ĩ. eo. c. proxi. arg. & hic etiam: quia sede vacante nihil est innouandum. Item nec valet sñia ꝯ ecclesiam lata, sicut nec ꝯ minorem, qui non habet tutorem vel curatorem. ff. de re iud. l. acta. §. vlti. C. qui da. tu. pos. vniuersis.

b ¶ *Quàm ecclesiæ.*] Plus enim vtilitas ecclesiæ quàm psonæ fuit attendenda. arg. 12. q. 5. quia Io. nec aliquis debet inuenire viam ad impugnandum, vel reuocandum iudicia sua. arg. ff. de mi. rest. l. 3.

c ¶ *Nequiuimus.*] & ideo potius damnum vestrum, quàm nostram infamiam prælegimus. ĩ. de auct. & vsu pal. nisi specialis.

d ¶ *Indulgentes.*] Indulgentia fuit ex hoc: quia vnio illa facta fuit auctoritate Celestini, & per dñm Innocentiũ confirmata: vt patet in antiqua cõpilatione, & beneficium principis debet esse ppetuũ. 25. q. 2. c. 2. in Auth. constitu. quæ dig. li. à patria po. §. illud. coll. 6.

Illa deuotionis.] Capitulum sede vacante. non confert pbẽdas spectãtes ad collationem plati. h. d. Primo decise narrat factum. Secundo diffinit. Tertio soluens obstaculum pbat deuolutioni locũ non fuisse. Secunda: ibi, *Ecclesiam.* Tertia: ibi, *Non obstante.* Abbas.

Casus. Collatio pbẽdarum in ecclesia S. Leucini ptinet ad epm loci: vacante sede epali, vacauit qdam præbenda in dicta ecclesia S. Leucini: capĩm illius ecclesiæ credens collationem pbendarum vacante sede deuolutam ad ipsum, pbendam illam vacantẽ cõtulit cuidam clerico: postmodum archieps Capuanus de mandato dñi Papæ inuestiuit magistrum R. de illa pbenda, cui Papa illam præbendã contulerat, & ita orta fuit discordia inter magistrũ R. & illũ cui capĩm præbendam illam contulerat: vnde qstio sup hoc delata fuit ad sedẽ Apost. Papa auditis rõnibus vtriusq; partis, cõfirmauit præbendã illã dicto magistro R. non obstante cõcessione p capĩm alij facta, vel cõfirmatione in forma cõi obtenta: qa nullo iure cauetur, q vacante sede capĩm fungatur vice epi in beneficiis conferendis, nec in eo casu potest dici, q potestas conferendi bñficia vel pbendas per superioris negligentiam ad capĩm sit deuoluta, cũ nullus sit tunc superior, q de iure vel facto possit pbendas conferre. Nota q collatio, q̃ nulla est, non impedit secũdam. Item qd non est concessum, intelligitur phibitum. Item sede vacante ius conferendi pbendas non deuoluit ad capĩm. Item non currit præscriptio tunc: quia cũ nullus sit ibi prælatus, nulla est negligentia.

e ¶ *Confirmandam.*] hic dñs Papa ex certa scientia confirmauit huic ecclesiam istã: vnde plenũ ius consecutus fuit, nec erat licitum alicui de ipso iudicare. ĩ. de cõfir. vti. c. 1. & 2. vbi de hoc.

f ¶ *In forma cõi.*] sic ĩ. de cõcess. præb. quia dispensationem. & sic patet, q talis confirmatio modicũ operatur. De hoc dictũ est satis ĩ. de cõfir. c. 1.

¶ *Glo. seq. alleg. 4. concor. obstat, & remouet.*

g ¶ *Cum nusquam inueniatur.*] Et ita intelligit esse phibitum qd non inuenitur cõcessum. sic ĩ. de trãsla. inter corporalia. 55. dist. si euangelica. & 2. q. 5. cõsuluisti. & 31. q. 1. q si dormierit. Sed ꝯ: quia qd nõ est phibitum, intelligitur esse cõcessum. Dic super hoc, vt dictum est ĩ. de transla. inter corporalia.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, quærit, arg. negatiue ponit opin. H. quam approbat.*

h ¶ *In collationibus.*] De hoc dubitari cõsueuit, vtrum vacante sede deuoluatur ad capitulum collatio pbendarum: qd hic determinatur. arg. ꝯ. ĩ. de maio. & obe. his quæ. & c. cum olim. vbi vacante sede ius prælati deuoluitur ad capĩm. & ibi soluitur hæc ꝯtrarietas. Item an potestas absoluendi deuoluatur ad capĩm sede vacante, dubitari consueuit. arg. q non: qa hoc facit successor. 11. q. 3. si eps ante. Hug. dicit q sic. ppter periculum animæ. arg. q potest ĩ. de hære. ad abolendam. 1. rñ. quia capĩm sede vacante condemnat de hæresi, & ita si potest condemnare, multo fortius absoluere. 35. dist. inferior. alienare autem non potest. De hoc dixi ĩ. eo. c. proxi.

Additio. Hodie potest capitulũ, vel is ad quem administratio ptinet vacante sede, eos absoluere, quos posset eps si viueret, nisi à sede Apostolica id fuerit interdictũ. c. vnico. de ma. & obed. lib. 6.

i ¶ *Negligentiam.*] Propter negligentiam solam transfertur potestas eligendi ad superiorem. ĩ. tit. proxi. nulla. & c. quia. vel cum indigniũ eligant. ĩ. de elect. cum in cunctis. sed vbi nullus est prælatus, non est negligentia: vt hic, vel etiam cum eligere non potest. ĩ. tit. proxi. quia. Bernar.

Constitutis.] Primo narrat factum super quo attestationes fuerunt receptæ. Secundo illas reprobat dicens quare: ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Inter episcopum Burginen. & ecclesiam sanctæ Mariæ de Castro Forti, quædam quæstio vertebatur: procurator ecclesiæ sanctæ Mariæ petebat ab episcopo Burginen. restitutionem super libertate libere sibi eligendi prælatum in dicta ecclesia, & super terris ipsius & rebus aliis, quibus ecclesia fuerat spoliata: lite contestata coram Innocẽtio, & postmodũ factis positionibus & responsionibus, siue concessionibus coram delegatis iudicibus, & receptis quibusdam testibus, causa iterum delata est ad sedem Apost. Papa examinato pcessu depositiones testiũ, qui vacante Burginen. ecclesia, & carẽte legitimo defensore recepti fuerant, reprobauit.

† apparet † apparerit

† Burgen. habent codices Vaticanæ bibliothecæ, tam in textu quam in textu, vno excepto, in quo legit, Burgensi.

† Alias Burgẽ.

† Hæc verba & infra, desunt in magis vetustis sed habentur tam in rectum tibus.

† De materia huius gl. dic vide la per 110 (?) ... c. ad abolendam. ĩ. de hæret.

† Et sic est expositio da ma. & obe. ... cap. lib. 6. Ioan. And.

Nota q sede vacante causa tractari non potest, nec testes recipi: quia non est cum quo ista fiant, & altera parte absente processus causæ nullus est.

a ¶ *Vacante.*]Hic patet manifeste, q ecclesia, quæ caret legitimo defensore, conuenîri non potest: quia ea vacante nihil est innouandum: quia nō habet defensorem. 3. eo. c. 1. nec etiam alienatio fieri potest: vt dictum est 3. eo. c. 1. Lau. dixit q vacante sede œconomus ecclesiæ potest interim agere. arg. 3. de iu. calum. in pertractādis. sed in fauorem ecclesiæ expectatur quousque habeat prælatum; sed non est verum, vt hic patet. Et ita vacāte sede nihil fieri debet vnde possit ei præiudicari. In aliis vero in quibus nō præiudicatur ei, potest capitulum supplere vicē epi. 3. de maio. & obed. his quibus. & cap. cum olim. vbi de hoc.

Alias. Burgē. — fuerunt — prælato — Burchar. lib. 1. decret. cap. 120. Iuo par. 3. cap. 211. Panor. lib. 2. cap. 24 & c. 1. eod. tit. in vetere pilat. adde notas Burchardus. De. cretalis.

¶ Nos igitur depositiones testium, qui vacāte[a] Burgineñ. † ecclesia, & carente legitimo defensore fuerint † recepti, duximus reprobandas.

TITVLVS X.

De his quæ fiunt à prælatis † sine consensu capituli.

¶ Ex concilio apud Valentiam †.

¶ *Non tenet alienatio rei ecclesiasticæ absque approbatione capituli.*

CAP. I.

IRrita[b] erit episcoporum donatio, & venditio, vel commutatio[c] rei ecclesiasticę, absque † collaudatione, & subscriptione[d] clericorum.

DE HIS QVÆ fiunt à prælatis sine consensu capituli.

¶ *Supra visum est, quid sede vacante nihil debet attentari per capitulum: sed quia poterat dubitari, nunquid sede repleta possit prælatus disponere de rebus ecclesiæ sine capitulo, ideo subiicitur hæc rubrica.*

De hac materia tractatur 16. q. 5. & q. 7. per totum.

In vno vetusto non est: si absque collaudatione, & subscriptione clericorum in fa fuerit.

¶ Alexan. iij. Noruiceñ. episcopo.

¶ *In temporali alienatione, quam facit prælatus, taciturnitas capituli habetur pro consensu.*

IRrita. CASVS. Dicit in hoc capitulo, q irrita erit epōrum venditio, vel donatio, vel commutatio rei ecclesiasticæ absque consilio capituli. Nota q epūs nec vēdere, nec alienare potest rem ecclesiæ sine consensu capituli: quod verum est de magna re, paruam enim per se alienare potest: vt 12. q. 2. terrulas.

b ¶ *Irrita.*] 12. q. 2. sine exceptione.

c ¶ *Commutatio rei ecclesiasticæ.*] magnæ, paruam enim rem sine hac solemnitate alienare potest. 12. q. 2. terrulas. & j. de don. cæterum. Bernard.

d ¶ *Subscriptione.*] Aliàs non tenet. 12. q. 2. non liceat. & c. alienationes. & c. sine exceptione.

COntinebatur.] In prima ponitur decisa consultatio. In secunda distinguens responsio: ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quædam abbatissa fecit quandam donationem cuiusdā decimæ cuidam nomine H. postea vero aliquanto tpe elapso, eandem decimam concessit eidem: quærebatur, quæ concessio præualeret? Rñdet Papa, q concessio decimæ prius facta, si cōuētu sciente & non 3dicente facta est, tenet & valet: sed si ignorante conuentu, aut 3dicente, decimam prædicto H. prius concessit, & postea de consensu capituli eandem decimam dedit eidem, secunda donatio debet valere, & præiudicare priori. Nota, q qui non contradicit, consentire videtur. Item prælatus sine consensu capituli concessionem facere non potest.

¶ *Glo seq signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Contradicente.*] Et ita in venditione rerum ecclesiasticarum taciturnitas pro consensu habetur. Argu. 3. 3. cap. proxi. & 12. q. 2. sine exceptione. & 10. q. 2. cap. etenim. §. hoc ius. in fin. Solu. hic ad tempus facta fuit concessio alicui clerico pro beneficio: in contrariis in perpetuum: & ideo necessarius est ibi expressus consensus, & subscriptio, per quam appareat de consensu. & est simile 54. distin. si seruus.

f ¶ *Aut contradicente.*] j. cap. proxi.

¶ *Glo seq ponit arg. quod reprobat.*

g ¶ *Non post multum.*] Arg. q si multum tempus elapsum esset, & conuentus semper tacuisset, videretur consensisse[1]. Arg. j. de priuile. si de terra. quod non credo. sed solū factum hic narrat. q semper possunt contradicere tali 3ctui, immo non posset præscribere qui emit à solo plato, cum sciat epm nō habere ius distrahendi: q3 3 leges mercatur, & ideo non pscribit. C. de agric. & censi. quemadmo. lib. 11. & 16. q. 3. si sacerdotes.

1 Concessionem Lān. nam q l nocabilis ē. si ex nat. cau. ag.

2 Vide de præscrip. si diligenti. Ioan. And.

CAP. II.

COntinebatur† : & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quod concessio decimæ ab abbatissa prius facta, si conuentu sciente, & non contradicente[e] facta est, robur firmum debet habere. ¶ Verum si ignorante conuentu, aut contradicente[f], decimā prius prædicto H. concessit, & non post multum[g] temporis † de assensu conuentus eandem decimam dedit eidem, secunda concessio debet præiudicare[h] priori.

¶ Post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 47. c. 1. & c. 2. eod. titulo 1. collat.

¶ *Glossa sequens obycit, & soluit.*

h ¶ *Præiudicare.*] Sed videtur q donatio talis non teneat: quia prælatus non potest donare vel vendere, nisi vt meliora prospiciat. 12. q. 2. sine exceptione. arg. 16. q. 3. si sacerdotes. iam solutum est. hic nō fuit donatio ppetua. sed temporalis.

CVm nos.] Primo ponitur dictum. Secūdo exceptio: ibi, *Nisi.* Abbas Siculus.

¶ tempus

CASVS. Episcopus Vigorieñ. sine consensu capituli sui concessit quādam ecclesiam quibusdam religiosis: successor illius donationē illam reuocare volebat: quæritur an possit? Respondet Papa, q donatio illa de rigore iuris non valet, quam fecit antecessor illius capitulo suo reclamantē, nisi capitulum eam ratam postmodum habuisset.

¶ Vvigorn.

Nota, q prælatus sine consensu capituli sui donationem in damnum ecclesiæ facere non potest. Itē ratihabitio retrotrahitur, & mandato cōparatur. Item subsequens consensus valet. Item quod ab initio non valet, interdum ex postfacto conualescit.

¶ Idem Vigorieñ. † episcopo.

¶ *Alienatio temporalis facta sine consensu capituli, per ratificationem eius roboratur.*

CAP. III.

CVm † nos iampridem: & infra. ¶ Certum est, de rigore iuris concessionem illam non tenere, quam reclamante[i] capitulo per prædecessorem tuum constat factam fuisse: Nisi eam ratam[k] postmodum habuisset†.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

¶ Habuisset.

¶ Idem Hierosolym. Patriarchæ.

¶ *Prælatus sine consilio capituli insti-*

¶ *Glo. seq. ponit quatuor casus communicandos capitulo.*

i ¶ *Reclamante.*]Et ita patet, q in negotiis ecclesiæ, necessarius est consensus vniuersitatis, vel maioris partis. 3. c. pxi. 12. q. 2. sine exceptione, & in ordinatione clericorum. 24. distin. episcopus sine. & in dignitatibus conferendis. j. eod. cap. proxi. & 93. distin. legimus. idem est in causarum ventilatione. 15. q. 7. episcopus nullus. felix. & cap. si autem.

¶ *Glossa sequens alleg. tres concor. & duas leges in contrarium. Iterum arg. conualescere quod ab initio non valet, alleg. sic vnica, & quinque alleg. in contrarium, & soluit.*

K ¶ *Ratam.*]Et ita alienatio, quæ de iure non tenet, ratihabitatione confirmatur. 16. q. 1. c. vlt. & j. de iure pat. cum. & 12. q. 2. si qua de rebus. Arg. 3. Instit. de aucto. tuto. §. tutor. & ff. eo. tit. obligari. circa finem [1]. Item arg. q ea quæ ab initio non valent, ex postfacto conualescunt. j. de coniug. ser. proposuit. j. de despon. impub. de illis 2. 31. q. 2. c. 1. & 2. ff. de rit. nup. si q si senatorio. & 1. q. 1. c. eos qui. §. cum ergo. circa finem. Arg. 3. 24. q. 1. schisma. & j. de simo. non satis. & ff. de reg. iu. qd ab initio. 32. q. 7. flagitia. & 16. q. 3. c. placuit. §. potest. ver. q si priuatus. Prima rñsio est vera q̄nq3 in maleficiis, vt teneatur ex maleficio qui ratum habet, sicut qui ab initio mandauit. 3. de resti. spol. cum ad sedem. in fin. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. quotiens. dum si eius noie fuerit factum. ff. de procur. l. si seruus. In negotiis aūt, sacramentis, & cæteris 3ctibus, quæ de iure sortiuntur effectum, eius ratihabitione potest res rata haberi ab eo qui talia ab initio mandare potuit, si eius noie factum est. ff. rem ratam haberi. l. 3. §. falsus. & 9. q. 3. Lugduneñ. & ff. de iudi. licet verum. & hic, & j. de donat. pastoralis. in fin. In his aūt quæ per alios explicari non possunt, sicut est, vt quis p alium ferat sententiam, vel testimonium faciat, non habet locum ratihabitio. C. de senten. ex breuicu. recitan. l. 1. & 2. nisi sit illustris persona, vt ibi, & in his quæ cōtra naturam sunt vel fiunt, & quæ sine peccato deuniri, vel fieri, vel possideri non possunt, & quæ ipso iure nulla sunt ab initio. Et sic loquuntur contraria.

1 Host. dicit aliud in interim, q nō potest ratificare alienandi, in quo debuit auctorizare, ita postea. ff. de acq. hæred. si quis mihi. §. iussum. aliud in capitulo, qd non auctorizauit et fecit: nec ratificat nisi quo ad eius consequentia perti net. d elect. quod sicut §. a autem. Ioan. And.

Nunc,

NOuit.] Tres sunt partes. In prima ponitur exordium, in quo ratio & dictum in genere. In secunda factum: ibi, *Innotuit*. In tertia prohibet & cassat: ibi, *Ideoque*. Abbas Siculus.

CASVS. Patriarcha Hierosolymitanus sine cõsensu fratrum suorum, abbates & abbatissas & alias ecclesiasticas psonas instituebat, & destituebat: puenit hoc ad notitiam dñi Papæ, vnde super hoc scribit ipsi patriarchæ dicẽs, q cum ipse & fratres sui sint vnum corpus, ita q ipse sit caput, & illi membra, non decet ipsum vti consilio aliorũ omissis fratribus suis in negotiis ecclesię suæ: cum illud sit ꝯ instituta sanctorum Patrum: vnde præcipit ei, q de cætero illud non faciat, & tales ĩstitutiones & destitutiones decernit carere robore firmitatis. Nota q non decet membrum à capite recedere, nec ecõuerso. Item platus negotia ecclesiæ suæ de consilio fratrum suorum facere debet. & pcipue huiusmodi specialia: aliter enim facta non tenent.

a ¶ *Caput.*] Sed nunqd eps auditur sine litteris capituli de rato, volens agere pro ecclesia sua? De hoc dic vt dictũ est ꝫ. de procu. c. 1. & ꝫ. de rescript. edoceri.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Non decet.*] 12. dist. non decet. 12. q. 2. alienationes. & 15. q. 7. episcopus 1. & ꝫ. de præscrip. cum nõ liceat. & arg. 86. dist. si quid. & j. eod. c. proxi. de quibus constitutionibus hic fit mentio.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

c ¶ *Carere.*] Sed nunquid ipso iure tales constitutiones irritæ sunt? Videtur q sic ex hac littera: qd satis potest concedi: quia factæ contra iura. C. de legi. non dubium.

tuere vel destituere; vel alia negotia ecclesiæ tractare non debet. h.d. cum cap. sequenti.

CAP. IIII.

NOuit† tuæ discretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui vnum corpus sitis, ita† quòd tu caput[a], & illi mẽbra esse probantur. vnde non decet[b] te omissis mẽbris, aliorum cõsilio in ecclesiæ tuæ negotiis vti: cum id non sit dubium, & honestati tuæ, & sanctorum patrũ institutionibus† contraire. ¶ Innotuit siquidem auribus nostris, quòd tu, sine consilio fratrum tuorum, abbates & abbatissas, & alias ecclesiasticas personas instituis & destituis: & infra. Ideoque id auctoritate Apostolica prohibemus: & infra. Nos enim tales institutiones & destitutiones carere[c] decernimus robore firmitatis.

¶ Idem eidem.

¶ *Summatum est supra capitulo proximo.*

CAP. V.

QVanto†: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus[d], & aliis ecclesiæ tuæ negotiis, fratres tuos requiras, & † cum eorum consilio, vel sanioris partis eadẽ peragas & pertractes: & † quæ statuenda sunt statuas, & errata corrigas, & euellẽda dissipes & euellas: ¶ Absentium[e] quoq; fratrum nomina inscribi non sinas†; quia talia munimenta irrita sunt & falsa, & tu exinde quæstionem falsi poteris merito formidare.

QVanto.] Diuiditur: nam primo phibet. Secundo præcipit: ibi, *Absentium*. Abbas.

CASVS. Prædictus patriarcha, omissis fratribus suis, in cõfirmationibus, & cõcessionibus, & aliis negotiis ecclesiæ suæ, vtebatur consilio aliorum: mandat Papa eidem, q de cætero non faciat, sed de consilio fratrum vel maioris & sanioris partis, eadẽ peractet & disponat. Præterea idem patriarcha ĩ priuilegiis suis & aliis instrumentis noĩa absentium fratrũ inscribi faciebat: pcipit Papa, q hoc non faciat: quia talia munimenta irrita sunt & falsa, & ipse q̃stionẽ falsi poterit formidare. Nota, q prælatus de consilio fratrum suorũ negotia ecclesiæ suæ pertractare & disponere debet. Item epi possunt conferre priuilegia. Item de falso tenetur (vt hic dicitur) qui nomina absentium scribit in litteris ac si essent præsentes.

d ¶ *Confirmationibus.*] ꝫ. c. prox. cum aliis concor. ibi positis. & j. c. proxi. & ita patet, q eps negotia ecclesiæ suæ cum consilio canonicorum suorum tractare debet. 12. q. 2. sine exceptione. & c. alienationes. & 86. dist. si quid. 16. q. 1. ecclesia habet.

¶ *Glo. seq. recitetur per q. ea subscribens necesse habeat scire, &c.*

e ¶ *Absentium.*] Nota q de crimine falsi tenetur, qui nomina absentium fratrum facit inseri. C. ad leg. Corne. de fal. qui velut. & ipsa instrumẽta sunt irrita. C. de testa. l. iubemus. & in Authen. de instru. caut. & fi. §. 2. coll. 6. nõ tñ oportet testem scire q̃ in charta vel in instrumento continentur, cui sigillum apponit. ff. de pig. actio. l. Caius. C. de testa. hac consultissima. nec in hoc casu fit ei pudicitũ quin possit postea ꝯdicere si sua interfuerit: vt in l. Caius. sed si sciret, postea reclamare non posset: vt ff. de pig. & hypo. fideiussor. §. 2. & 1. q. 7. saluberrimum. & ꝫ. de transac. ex litteris. 27. q. 1. oĩs sine fraude. & 20. q. 1. vidua. Sic & crimẽ falsi incurrit qui sigillum surripuit furtiue nomine capituli. ꝫ. de testib. tam litteris. Et qui litteras iudicum aperit. ꝫ. de offi. deleg. cum olim. & ꝫ. de rescrip. olim. vnde tales deponendi sunt per iura prædicta.

EA noscitur.] Prima pars factum narrat. Secũda pars respondet: ibi, *Respondemus*. Abbas.

CASVS. Abbates & conuentus habent ius psentandi in ecclesiis: contingit aliqñ. q ipsi abbates psentãt psonas idoneas epis diœce. ad ecclesias illas vacantes, & eis receptis per epm, monachi aliqñ ante psentationẽ, aliqñ post, ꝯdicunt: quęritur an talis institutio valeat? Respondet Papa, q qñ plati faciunt huiusmodi psentationes, intelligendum est, q fiant de consensu fratrum suorum, sine quo non valent: & ideo si cõstiterit, q consensus fratrum vel maioris partis non interuenerit, tales institutiones debent cassari, nisi ex antiqua & approbata cõsuetudine, vel ex aliqua speciali concessione abbates ipsi probauerint, q consensus monachorũ in talibus collationibus nõ sit requirendus. Nota, q abbas non potest præsentare aliquem, vel conferre beneficium ecclesiasticum alicui, sine consensu sui capituli. Itẽ collatio, aut præsentatio, seu electio cõiter pertinet ad platum & capitulum. hoc enim est ius cõe, nisi aliud in contrarium probetur à prælatis. Itẽ ex antiqua consuetudine vel priuilegio, abbas solus potest conferre beneficia irrequisitis monachis.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Si ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit prælatus de consensu capituli, vel maioris partis: nisi de consuetudine vel priuilegio competat soli prælato.*

CAP. VI.

EA† noscitur: & infra. ¶ Cũ in prouincia tua sæpe contingat, quòd ad ecclesias ĩ quibus collegia ius præsentãdi habere noscũtur, eorum abbates aut per se, aut per litteras[f], personas idoneas episcopis diœces. præsentant†, & eis præsentatis & receptis aliquando ante, aliquãdo post, monachi contradicunt[g]. ¶ Respondemus, quòd in præsentationibus prælatorum intelligi debet[h], quòd fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Vnde si constiterit cõuẽtus vel maioris & † sanioris[i] partis non affuisse consensum, institutiões huiusmodi cõuenit euacuari[k]: nisi ex antiqua & approbata consuetudine[l] †,

¶ *Gl. seq. quærit, et soluit.*

f ¶ *Per litteras.*] Potest ergo quis per litteras præsentari. argu. 64. distin. c. 1. 2. & 3. Quid si contradicatur litteris? Stabitur eis donec contrarium probetur. ꝫ. de probat. post cessionem. vbi de hoc. & ꝫ. de testi. cum à nobis.

g ¶ *Contradicunt.*] Cum ab initio nesciuerunt: aliàs non videtur q postea contradicere possint; ꝫ. eod. c. 2.

h ¶ *Intelligi debet.*] præsumptiue, quia non est verisimile, q hoc faciant sine consilio fratrum suorum. ꝫ. eod. cap. proxi. Hæc præsumptio phationem recipit in ꝯtrium, vt hic dicitur. secus si esset præsumptio iuris, & de iure. j. de sponsa. ad id quod. & 54. dist. fraternitatem. & j. de Iudæ. cap. vltimo.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *Maioris & sanioris.*] Sed nõne eoipso maior est quod est sanior. 31. dist. Nicæna. & j. de his quæ fi. à maio. par. cap. c. 1. & 40. distin. multi, in fine? Dic q vbi aliqua pars non est sana, puta quia indignum eligit, vel quia in damnum ecclesiæ aliquid facit, ibi dico maiorem partem illam quæ sanior est: & pferenda est. ꝫ. de postu. præla. gratum. aliàs nisi vtraq; pars in electionibus esset sana, non statim dicerem maiorem saniorem, immo qñq; minorem esse præferendam. ꝫ. de electio. ecclesia vestra. vbi pars maior non obtinet. ꝫ. de appella. constitutus. Bernar.

k ¶ *Euacuari.*] cum non sint factæ secundum ius: sed contemptis illis qui requiri debent. ꝫ. de elect. q sicut. & c. quia propter. & ꝫ. eo. nouit. & c. quanto. vbi hoc videtur expressum.

l ¶ *Consuetudine.*] dummodo sit talis, quæ iure communi nõ præiudicet; scilicet præscripta. ꝫ. de consuetu. cum dilectus. & cap. vlti. quia tunc præscripsit prælatus ius instituendi contra alios fratres suos.

¶ *Glossa sequens arguit & remittit.*

a ¶ *Libertate.*] puta, quia priuilegia habet prælatus, q solus sine consensu fratrum instituat. & ita est hic arg. expressum : q ius eligendi de iure cõi simul pertinet ad epm & capitulum, cum eps sit caput capituli. s. eod. nouit. nisi cõsuetudo 5trium inducat vel priuilegium, vt hic patet. De hoc dixi s. de electio. cum ecclesia Vulterana. Ber.

b ¶ *Hieronymi.*] 16. q. 1. qm quicquid. & s. de consti. c. cum oes.
c ¶ *Leonis.*] 12. q. 2. sine exceptione.
d ¶ *Vendere.*] Nisi forte sit parua & sterilis possessio. 12. q. 2. terrulas.
e ¶ *Totius.*] vel maioris partis ibi seruientis. 10. q. 2. cap. ca enim. §. hoc ius.

Hostiẽsis tenet contrarium dicit, q narratum factũ, non ius: & sic de iure cõi intelligas, loquitur cũ suis glo. sibi dissentit. Ioan. And.

C*Vm Apostolica.*] Duæ sunt partes principales. In prima consultatio. In secunda rñsio: ibi, *Taliter respondemus.* Prima subdiuiditur. Nã primo ponit partium cõpromissum. Secundo vnius partis allegationem: ibi, *Dicti monachi.* Tertio allegationem alterius partis: ibi, *E contrario.* Quarto consultationem arbitrorum: ibi, *Quia.* Secũda pars principalis subdiuiditur. Nam primo respõdet consultationi. Secundo solutionem corroborat 5rã; ibi, *Auctoritates.* Tertio respõsionem corroborat: ibi, *Nam.* Quarto solutionem limitat: ibi, *Hoc autem.* Abbas Sicu.

archiepiscopo, in pluribus antiquis.

scholasticis, legitur in omnibus fere Vaucanis.

Cap. 1. tit. de his quæ conceduntur ab epo sine cõsensu capituli, in 5. compil.

CASVS. Inter capitulum sancti Stephani ex vna parte, & monachos de Platea ex altera, q̃stio vertebatur: super quæstione illa in quosdam arbitros est cõpromissum, coram quibus pponebant monachi, donationem ipsius decimę sibi factã fuisse, & à quodam milite de consensu Bituricẽs. archiepi diœce. ipsius sibi confirmatam fuisse: & ad confirmandã concessionem suam inducebant auctoritatẽ Hieronymi dicẽtis: Si aliqñ fuerint à laicis, quæ diuini iuris esse noscũtur, male detẽta, & in vsum trã ierint monachorum, epo loci pbente consensum, cõstabunt oia ppetua firmitate subnixa. Econtrario pars altera rñdebat, q ɔsensus epi sine consensu capituli non sufficiebat: ad hoc inducebat auctoritatem Leonis, q eps de rebus ecclesiæ quicquam donare, vel commutare, aut vendere non audeat, nisi vt meliora prospiciat, & de consensu capituli sui id faciat, qd non sit dubium ecclesiæ profuturum: dubitauerũt isti arbitri qñ decima tenetur à laico, si conferatur ecclesiæ, vtrum sufficiat consensus epi sine clericorum consensu? & Papa rñdet q monẽdus est laicus, qui decimã tenet, vt illam restituat illi ecclesiæ ad quam spectat: qd si noluerit, & de consensu epi alteri ecclesiæ cõcesserit, valebit donatio: & auctoritates pdictæ licet sint diuersæ, nõ tñ sunt aduersæ: quia aliud est alienare qd ab ecclesia possidet, in quo casu intelligit auctoritas Leonis, & tunc non sufficit consensus epi sine consensu capituli: Et aliud est ad vsum ecclesiæ reuocare quod à laico detinet: in quo casu intelligitur auctoritas Hieronymi: & tũc sufficit cõsensus epi: quia p vtranq; auctoritatem vtilitati ecclesiæ prouidetur: & hoc pbatur p concilium Lateraũ. sumpto arg. à 5rio sensu, in quo phibetur, ne aliqua religiosa psona ecclesias & decimas de manibus recipiat laicorum sine cõsensu eporum; p qd dat indirecte intelligi, q sufficit consensus epi, vt licitum sit ecclesiæ decimas de manu recipere laicorum. Hoc qd dictum est, de illis decimis debet intelligi, quæ laicis in feudum sunt concessæ. Not. q licet compromittere in arbitros de rebus spũalibus. Item ille potest iura distinguere, qui potest ius constituere. Item sicut ad consultationem iudicum rñdet Papa, ita & arbitrorum. Item arg. à 5rio sensu bene valet. Item decimæ datæ laicis in feudũ possunt reuocari.

Platea

Aliàs, aliquas, sed apud Hieronymũ, aliquando, vt etiam apud Gratianum cap. vlt. 16. q. 1.

vel concessa libertate a, aliqui eorum probauerint commissi sibi collegij non debere in ecclesiarum seu beneficiorũ collationibus requiri consensum.

¶ Innocen. iij. archipresbytero † & magistro scholarium † Bituricẽs.

¶ *Tenet donatio, quam de solius diœcesani consensu, facit laicus ecclesię, de decimis quas ab alia ecclesia habet in feudum ab antiquo, id est ante Lateranẽ. concilium.*

CAP. VII.

CVm † Apostolica sedes : & infra. ¶ Sane sicut accepimus, cum ex vna parte capitulum sancti Stephani, & ex altera monachi de Platea †, super decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium: Dicti monachi proponebant, donationem ipsius decimæ sibi à quodam milite factam, & Bituricẽs. archiepiscopi diœcesani eius accedẽte consensu confirmatam fuisse: seque auctoritate Hieronymi b munitos existere, qui scribens ad Damasum ait: Si aliquando † fuerint à laicis male detenta, quæ diuini iuris esse noscuntur, & in vsum trãsierint monachorum, episcopo loci præbente consensum, constabunt eis omnia perpetua firmitate subnixa. ¶ Ecõtrario pars allegabat aduersa, consensum episcopi sine cleri cõsensu minus sufficere, auctoritate Leonis c Papæ dicentis: Nequis episcopus de rebus ecclesiæ quicquam donare, vel commutare, vel vendere d audeat: nisi forte aliquid horum faciat, vt meliora prospiciat †: & cum totius e cleri f consensu atque tractatu id eligat, quod non sit dubium ecclesiæ g profuturũ h. ¶ Quia vero nos consulere voluistis, vtrum quando decima tenetur i à laico, si conferatur ecclesiæ, ad confirmandam donationem consensus episcopi sine cleri consensu sufficiat: Taliter respondemus, quod monẽdus est k laicus, qui decimã detinet †, vt eam restituat ecclesiæ, ad quam spectat. qui si forte induci nequiuerit, & eam cũ diœcesani consensu alteri ecclesiæ assignauerit, præsertim l religioso conuentui: constabit ipsa † donatio perpetua m firmitate subnixa. ¶ Auctoritates enim præmissæ, licet diuersæ sint, non tamen aduersæ: cũ aliud sit alienare n quod ab ecclesia possidetur: & aliud quod detinetur à laico, ad vsum ecclesiasticum reuocare. In alienatione quoque iuxta Leonis Papæ decretum consensus episcopi sine clericorum consensu † non sufficit. In reuocatione autem iuxta scriptũ † Hieronymi sufficit consensus episcopi: cum per vtrunque † vtilitati ecclesiæ consulatur. ¶ Nam & in Lateranẽ. † concilio o est inhibitum, ne quælibet religiosa persona, ecclesias & decimas de manibus laicorum sine consensu episcoporũ recipiat. per quod indirecte datur intelligi p, quod sufficit cõ

f ¶ *Cleri.*] id est, capituli sui. bona enim aliarum ecclesiarũ vendere nõ debet, nec vẽditioni auctoritatem pstare. 12. q. 2. abbatibus. & 17. q. 4. in venditionibus.
g ¶ *Ecclesiæ.*] s. epali.
h ¶ *Profuturũ.*] quantum ad opinionem ipsorũ, & sic tenebit alienatio, quis 5trium eueniat s. ff. de admin. tut. tutor q. §. 2. tñ si probaret læsio, restitueret, vt s. de in integ. rest. c. 1.
i ¶ *Tenetur.*] de facto: quia veram possessionẽ habere non potest, cum laici decimam de iure possidere non possint. s. de pscript. causam quæ. & 16. q. 7. c. 1. † & tñ toleras ecclesia, q laici decimas, quas antiquitus habuerunt in feudum, detineant, de quibus loquitur hæc decre. vt in fi. dicitur. Ber.
¶ *Glo. seq. ponit lect. Lau. quam reprobat.*
k ¶ *Monendus est.*] & etiam cõpellendus, cũ mortaliter peccat. 6. q. 1. illi qui. & 22. q. 1. c. vlt. Vel hoc intellige de eo cuius scandalum timetur. 23. q. 4. non potest. Nam si hoc esset verum, posset eps p alios laicos multas ecclesias spoliare, & alias ditare: qd si faceret, appellandum esset, cum hoc sibi non liceat. j. de rebus eccle. non alie. c. 1. Hoc quod dicit Lau. itellige de decimis nõ in feudũ concessis: sed decre. loquit de decimis in feudum concessis, vt dicit in fine. Ber.
l ¶ *Præsertim.*] i. maxime: quia ad hoc agitur vt de manu laici reuocetur. Ber.
m ¶ *Perpetua.*] Et ita videtur valere donatio sine cõsensu capituli. sed hoc ideo est, quia per hoc vtilitati ecclesiæ consulitur, & illi q decimam detinebat: quia hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. 23. q. 5. prodest seueritas. aliàs semper requiri debet consensus capituli, vt s. eod. per totum. Ber.
¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*
n ¶ *Alienare.*] Ideo non intelligitur alienare : quia transfertur de laico ad ecclesiam. Sic non dicitur alienatio qñ transfertur de fratre ad sororem; sicut dicit lex; si testator phibuit rem alienare, dando sorori, non videtur alienare. C. de fideicommis. voluntas. ff. de leg. 2. vnum ex familia. §. 2. & l. pero. §. fratrem. Et qui transfert columnas de loco vno ad alium locum eiusdem ciuitatis q, non vr facta translatio. C. de ædifi. priua. si quia post. sed reuera talis reuocatio est quædam alienatio. 12. q. 2. Apostolicos. & j. cap. prox. qa si remansisset apud illum laicum decima illa, spes esset q posset redire ad priorem ecclesiam, ad quam spectat, si decederet sine hærede, nisi hæredes succedant in decimis, siue sint collaterales, siue descendẽtes: & est simile q Deus magis voluit sibi bestias immolari q̃ dæmonibus. 22. q. 1. considera.
o ¶ *In Lateranen. concilio.*] j. de priuileg. cum & plantare. nec laici in alios laicos decimas possunt transferre. j. de deci. prohibemus.
¶ *Glo. seq. dicit arg. à contrario sensu esse fortissimum.*
p ¶ *Datur intelligi.*] a 5rio sensu: & est fortissimum argumentũ. ff. de offic.

Facit ad hoc l. pcot. in prin. cũ glo. not. & Bart. ff. ne qd in loco pub. & l. plebere. §. plane. ff. vt aut cla.

De hoc & quid, vtrũ ecclesiis locupletari, not. dñi ibidem not. 12. q. 2. sine exceptione. in glo. penul. Ioan. And.

tenet

ipsa

Vbi de hoc. & 16. q. 1. §. 1. & j. de deci. quũ. Ioan. And.

consensu

scriptum

rescriptũ

vtrunque

sub Alexandro iij. cap. 9.

Idẽ si ad aliã ciuitatẽ continuũ perueniat marmora, vel columnas detrahi de ppriis domibus in domus proprias. Sic hoc vult lex illa q ornatus ciuitatis non transferatur ad sua. Ioan. And.

de offi. eius cui manda. est iurisd. l. 1. & 25. dist. qualis. & 45. dist. disciplina. ver. deicede, peccauit populus tuus. quasi dicat; ergo nô meus ex quo peccauit: quia propter peccatum receditur a Deo. 32. q. 1. cum renunciatur. Lau.

a ¶ *Episcope.*]Vide modum argumentandi: ex quo dicit de epo, ergo tantum de epo intelligendum est. sic 25. dist. qualis. & 95. dist. illud. ff. de cond. & demon. cum ita. Argu. 3. quia aliud est dicere, epm, & aliud, solum epm. j. de testa. requisisti, & ita hic est vnus casus, in quo solus eps potest alienare: alios habes 12. q. 2. terrulas. & tribus capitulis seq. & 12. q. 2. bonæ.

b ¶ *In feudum.*]De aliis vero non esset verum qd hic dicitur: quia ecclesia potest illas vendicare, cum ille nullum ius habeat, sed hæc ecclesia ad quam spectat; nec potest petere ꝓpter ius feudi quod antiquius ex causa fuit promissum: quia eps ius vnius ecclesiæ non potest alij dare: vt j. de rebus eccl. non alie. c. 1. lo.

l ¶ *Perpetuæ.*]Perpetuæ enim intelliguntur ex eo, quia fiunt ecclesijs & non personis: vt j. c. proxi. & ff. de annu. le. annua. & 15. q. 2. liberti. quia ecclesia non moritur: vt ibi dr, & j. de insti. cum venissent. si fiunt personis sine tpis præfinitione, durabunt in eorum vitam. 10. q. 2. hæc vsus præstatio. & 16. q. 1. possessiones.

sensus episcopi, vt licitum ecclesiæ sit decimas de manibus recipere laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuo sunt concessæ.

¶ Idem Meten. † archidiacono.

¶ *Non potest episcopus sine consensu capituli concedere ecclesias aliis ecclesiis, etiam si habeat ius patronatus in ecclesiis concessis.*

CAP. VIII.

TVa† nuper: & infra. Adiecisti etiam, vtrum episcopo vel electo cum solo archidiacono præter assensum maioris ecclesiæ, cum ab ipsa eligatur episcopus, & archidiaconus assumatur de ipsa, cœnobijs vel ecclesijs conuentualibus, ad quas ius pertinet patronatus, liceat conferre perpetuo vacantes ecclesias baptismales: & infra. Alterius etiã quæstionis solutio ex epistola Leonis Papæ colligitur euidenter, in qua legitur: Ne quis episcopus de rebus ecclesiæ quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat: nisi forte aliquid horum faciat vt meliora prospiciat: & cum totius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium ecclesiæ profuturum. Irrita † enim episcoporũ donatio, venditio, & † commutatio rei ecclesiasticæ, erit absque conni-

tuentia & subscriptione clericorum. per hoc enim noueris solutam secundo loco propositam quæstionem: cum † concessiones ecclesiarum perpetuas, ad alienationes non sit dubiũ pertinere.

¶ Idem episcopo Helien.

¶ *Episcopus parochiales ecclesias, vel obuentiones ipsarum, de consensu patroni, sine consensu capituli sui monasterio conferre non potest.*

CAP. IX.

PAstoralis officij diligentia: & infra. Præterea quæsiuisti (cum auctoritate Dionysij † fuerunt parochiæ limitatæ) quatenus singularum parochiarum prouentus, in vsus ecclesiæ cederent necessarios, & stipendia ministrorum: si episcopo liceat sine auctoritate summi Pontificis, vel saltem sine capituli sui volũtate, viris religiosis cõferre obuẽtiones alicuius parochialis ecclesiæ, sustentatione vicarij reseruata. Et cum Lateranen. † concilij statuta prohibeant, ecclesijs nouam imponi vel augeri veterem pensionem; postulas edoceri, an episcopus valeat religiosis, consentiente patrono, totam ecclesiam, vel de nouo conferre aliquam portionem? Ad quod breuiter respondemus, quòd salua constitutione canonica, de concedenda ecclesias, 90. dist. c. 1. & 80. dist. c. episcopi.

TVa nuper.]Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Alterius.* Abbas.

CASVS. Archidiaconus Meten. quæsiuit à Papa, vtrum eps siue electus de consensu archidiaconi tñ, sine consensu capituli, conferre possit vacantem ecclesiam baptismalẽ alicui monasterio vel alteri ecclesiæ, quę habet ius patronatus in illa ecclesia vacante? Et rñdetur q non potest, auctoritate Leonis Papæ: quia concessio vacãtium ecclesiarum pertinet ad alienationem. Bernardus.

Nota q plătus sine consensu capituli bona ecclesiæ temporalia vel spiritualia nõ potest alienare. Item donatio episcopi cum consensu archidiaconi nõ valet. Item perpetuæ donationes nomine alienationis cõtinentur.

c ¶ *Conferre.*] vt monachi habeant fructus illarum, & retineant ecclesias ad vsus proprios, & sic læderetur ecclesia. vnde non valet talis concessio.

d ¶ *Vacantes.*] Argu. 3rium: quia sede vacante nihil est innouandum. j. ne sede vacan. nouit. & c. 2. & 3. Respõdeo, 3ria loquuntur in episcopatibus & consimilibus.

e ¶ *Alterius.*] idest, istius præsentis quæstionis. sed ideo dicit, alterius, quia alia quæstio præcedit, quæ ponebatur in antiqua compilatione in tit. de insti. sed in hac non ponitur.

f ¶ *Leonis.*] 12. q. 2. sine exceptione. & j. c. proxi.

g ¶ *Vendere.*]nisi forte sit res, quæ seruando seruari non possit. C. de admini. tut. lex quæ. in fin.

¶ *Glo. seq. queris, & soluit.*

h ¶ *Tractatu.*]Sed qualiter fiet tractatus? Conuenient oẽs, & quilibet dicet quod sibi videtur. C. de vẽden. reb. ciui. l. vlt. lib. 11. & tit. seq. l. vlti. & hoc de immobilibus, vel mobilibus pretiosis: quia si sint pretiosa, necessaria est solemnitas. C. de admin. tut. lex quæ. secus in his quæ seruando seruari non possunt: vt l. prædicta. & ff. de petitio. hæred. l. diuus. Vinc.

i ¶ *Dubium.*] probabili iudicio, licet forte secus contingat. arg. ff. de mino. verum. §. si locupleti. & intellige, non sit dubium quantum ad se: quia sufficit ab initio bene gestum. ff. de nego. gest. sed an vltro. §. 1.

ADDITIO. Vel dic, dubium, scilicet cõi opinione clericorum.

k ¶ *Per hoc.*]id est, per capitulum Leonis. 16. q. 1. possessiones.

PAstoralis.] Cõis diuisio: Secunda: ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

CASVS. Eps Helien. fecit talem quæstionem dño Papæ: Parochiæ auctoritate Dionysij fuerunt limitatæ & distinctæ, vt prouentus cuiuslibet parochiæ in vsus cederent ministrorum: quæsiuit vtrum liceat epo sine auctoritate Papæ, vel sine consensu capituli sui conferre viris religiosis obuentiones alicuius parochialis ecclesiæ, reseruata sustẽtatione vicarij. Secundo fecit aliam quæstionem: Lateranen. cõcilium ꝓhibet nouam pensionem imponi ecclesijs, vel veterem augeri, quæsiuit eps Helien. vtrũ eps possit religiosis locis totã ecclesiam, vel de nouo conferre aliquam portionẽ de cõsensu patroni? Ad hoc rñdet Papa, quòd eps nec primũ nec scdm facere potest sine licentia Papæ præter capituli sui voluntatem, salua cõstitutione canonica, quæ dicit, q episcopus potest conferre pijs locis quinquagesimã portionem. Nota q eps nec ecclesiam potest dare monachis, nec pensionem augere sine consensu capituli sui. Item centesimam vel quinquagesimam portionẽ potest dare pijs locis sine cõsensu capituli sui, vt hic probatur.

m ¶ *Dionysii.*] 13. q. 1.

n ¶ *Obuentiones.*] id est, fructus vel redditus, retenta sibi ecclesia cum sustentatione vicarij.

o ¶ *Sustentatione.*] sufficienti. j. de præbend. de monachis. vbi de hoc. & j. de supplen. negli. præla. sicut.

p ¶ *Lateranen. concilij.*]vt j. de censi. prohibemus.

¶ *Glo. seq. rect. per q. alleg. pro, & contra, ponit opi. Hug. & Tanc. quam dicit tutiorem, sed contrariam approbat.*

q ¶ *Salua constitutione canonica.*] 12. q. 2. bonæ rei. Ex hac littera videtur manifeste, q eps posset dare quinquagesimam vel centesimam partem sine consensu capituli: vt in prædicto cap. bonæ rei. non obstante iuramento de non alienandis rebus ecclesiæ. j. de ecclesi. ædi. tua. & j. de iureiuran. intellecto. nemo enim potest epm accusare de eo q templum Dei ædificat. 12. q. 2. aurum. Item quia sufficit semel à iure fuisse concessum: vnde non est vlterius necesse adire prætorem. ff. de condit. institu. quæ sub conditione. §. vlt. Arg. 3. j. de donat. pastoralis. & j. eod. cap. proxi. 12. q. 2. si eps. & j. eod. cum nos. H. & Tancr. cum eo dicunt, q etiam in hoc casu requiritur consensus capituli: licet enim ei pmittatur à iure alienare causa necessitatis vel vtilitatis, requiri tamen debet consensus capituli. 15. q. 5. sine exceptione. Littera tamen ista 3dicit: & Ioann. idem dicit super illo cap. bonæ rei. illud quidem securum est dicere, & expone hanc litteram secundum quod Tancre. exponit, id est, salua constitutione: quia non derogatur per istud responsum illi canoni, bonæ rei. nec dicitur ibi quòd episcopus posset illam donationem facere sine consensu canonicorum: sed hæc litera contrarium innuit. & j. de donatio. Apostolicæ. vbi de hoc. & ita credo verum, & statuendum hic.

Ibi etiam in ver. si vero in reliquis: ꝓbatur. obseruari. j. c. q alij. hic dicere epo, & soli epo. quare dicas ea circã quæ hoc dicuntur, an hæc sint eadem, an diuersa. facit qd nota. de don. ad Apostolicq. in s. glo & qd dicam sup ea. Io. An.

Meten.

Cap. 2. vlt. de his q concedu. ab epo sine cõsen. capituli in 3. cõpil.

Hic casus Bernardi est, & in antiquis exemplarib° reperitur.

In omnibus vacantis similis irrita enim episcoporũ venditio, & cõmutatio rei ecclesiasticæ erit, &c.

vel

Hic glossam nõ inuenio in antiquis codicibus, nec puto Bernardi esse.

Supple fieri hi casu alienari debet res ciuil mem & ñõ bene commutaretur qd sequitur.

Adde qd dicat perpetuũ, & qd ppetua alienatio, not. l. nã imperator. ff. de leg. & in l. 1. ff. de vsufru.

Ex antiqs exemplaribus ita restitutum, vt est impressum: nã in vulgatis, q vidim° sic legitur; cõcessiones ecclesiarum ad ppetuas alienationes non sit dubium ptinere.

Dionysii Papæ epistola 2. ad seuerum episcopum.

Concilii Lateranen. sub Alexã. iij. cap 7. § prohibem°

Prouinciæ vero, & diœce. primã diuisæ fuerũt. 8. dist. c. 1. & 59. dist. prouincia. Vinc. vtrobiq; de hoc. Io. An.

a ¶ Quin-

a ¶ *Quinquagesima.*] Immo qñq; maiorem portionem, si multum abundat: de auctoritate tamen superioris, quandoque non tantam, quandoque nihil, si grauatur ecclesia. j. de do. Apostolicæ. lo.

Et si membra corporis.] Prima pars ponit querelam. Secunda prouidet: ibi, *Visum fuit.* Abbas Siculus.

CASVS. Statutũ fuit in concilio generali, qđ habetur j. de accusationib⁹. sicut olim. q̃ metropolitani singulis annis debeant prouinciale concilium celebrare: Archieps Senoneñ. & suffraganei eius ad concilium illud non recipiebant pcuratores & nuncios cathedralium ecclesiarum: verumtñ capitula cathedraliũ ecclesiarum Senoneñ. prouinciæ deposuerũt sup hoc coram dño Papa quæstionẽ: Scribit dñs Papa archiepõ & suffraganeis eius dicẽs, q̃ capitula prædicta ad huiusmodi cõcilia debent inuitari, & eorum nuncij ad tractatum admitti, & præcipue sup his q̃ contingunt ipsa capitula: & hæc est ratio: quã cũ archieps & epi sint vnum corpus cum capitulis suis, & ipsi caput, sine membris suis talia vel alia facere non debẽt. Nota, qđ oẽs tangit, ab omnibus debet tractari. Item non debet caput à membris recedere, nec membra à capite.

b ¶ *Prouinciale.*] De quo habes 18. dist. per totum. & j. de accusat. sicut olim. De concilio monachorum habetur j. de sta. reg. in singulis. & c. ea quæ.

c ¶ *Cõtingere.*] & merito: quia qđ oẽs tangit, ab omnibus debet comprobari 1. 63. dist. cap. r. & 66. dist. c. 1. & 8. q. 1. licet ergo. & j. de tempo. ordin. si archieps. vbi de hoc. & ff. de adopt. nam ita. & ff. de mino. in causæ. §. causa. & l. etiam. §. vlt. & ff. de iure annu. aureo. diuus, & ff. de aqua plu. arcen. in concedendo. & in Auth. vt sponsal. lar. §. ad hoc quoq;. colla. 8. Laici [a] vero hmõi concilijs interesse non debent, nisi specialiter inuitẽtur. 68. dist. Hadrianus. in fine. Vel etiam nisi specialiter tractaretur causa fidei. 96. dist. versi. nam. Vel nisi tractaretur de matrimonio: quia cum tales causæ eos tangant, possunt interesse. 35. q. 5. ad sedem.

pijs locis quinquagesima [a] portione, neque primum neque secundum facere potest episcopus (nisi de licentia Romani Pontificis) præter capituli sui voluntatem.

¶ Innocentius tertius archiepiscopo Senoneñ. & eius suffraganeis.

¶ *Ad concilia prouincialia vocari debẽt, & admitti cathedralium ecclesiarum capitula.*

CAP. X.

Et si membra corporis: & infra. ¶ Prouinciæ Senoñ. capitula cathedralium ecclesiarum ad nos querimoniam transmiserunt, quod archiepiscopus Senoñ. & eius suffraganei, procuratores eorum nuper ad prouinciale [b] cõcilium conuocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt: & infra. ¶ Visum fuit nobis & fratribus nostris, vt capitula ipsa ad huiusmodi concilia debeant inuitari, & eorum nũcij ad tractatum admitti: maxime super illis, quæ ipsa capitula contingere [c] dignoscuntur.

TITVLVS XI.

De his quæ fiunt à maiori parte capituli.

¶ Ex concilio Lateraneñ.

¶ *In vniuersitatibus ecclesiasticis præualet regulariter quod fit à maiori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat, hoc dicit.*

DE HIS QVÆ FIVNT A MAIORI parte capituli.

¶ *Supra visum est de his quæ fiunt à prælato & capitulo: sed quia quædam pertinent ad capitulum tantum, in quibus peragendis sæpe discordant, & dubitari posset quid iuris, merito subijcitur ista rubrica.*

De hac materia tractatur 16. dist. c. vlt. 5. q. 3. hoc ius.

Cum.] Ordinatio maioris partis capituli, per cõdictionem & appellationem minoris partis, nil rationabile opponentis, impediri non debet. Primo ponit factum reprehensibile. Secundo prouidet p statutum: ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. In quibusdam ecclesijs minor pars clericorum non pm rõnem, sed propria voluntate potius impediebant ecclesiasticam ordinationem, quod graue & dignum erat reprehẽsione: cum in ordinationibus ecclesiarum semp debeat præualere quod à maiori & saniori parte capituli fuerit ordinatum: ideoq; statuit concilium Lateraneñ. vt nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rõnabile obiectum fuerit & ostensum, appellatione remota præualeat, & suum cõsequatur effectum qđ a maiori parte capituli fuerit ordinatum: non obstante si aliquis dicat se iuramento astrictum ad seruãdum ecclesiæ suæ consuetudinẽ: quia non sunt dicenda iuramẽta, sed potius piuria, siue temeraria iuramenta, q̃ in damnum ecclesiæ & cõ sanctorum Patrũ veniunt instituta: & si aliquis cõsuetudines, quę nec ratione iuuantur, nec canonicis cõsonant institutis, iurare psumpserit: à pceptione Dominici corporis, donec pœnitentiam egerit, sit penitus alienus. Nota, q̃ in maiori & saniori parte capituli residet potestas capituli. Item vt cõdictio minoris partis capituli valeat, duo sunt necessaria, s. q̃ rõnabile quid obijciatur, & probetur. Item iuramenta cõ vtilitatem ecclesiasticam præstita, non iuramenta, sed potius periuria vel temeraria iuramenta, dici debent: & ideo non sunt seruãda. Item si quis iurat seruare cõsuetudinem ecclesiæ, non astringitur ad illicita: sub tali enim iuramẽto nihil nisi licitum cõprehenditur. Itẽ qui cõsuetudinem illicitam iurat seruare, donec egerit pœnitentiã, à perceptione corporis Christi debet abstinere.

CAP. I.

Cum in cũctis ecclesiis quod pluribus [d] & sanioribus fratribus visum fuerit, incunctãter debeat obseruari: graue nimis est, & reprehensione dignissimum, quòd per quasdã ecclesias pauci quandoque nõ tam de ratione, quam de propria voluntate ad ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt [e]. ¶ Quocirca præsenti decreto statuimus, vt nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter [f] obiectum fuerit & ostensum [g], appellatione remota præualeat semper, & suum consequatur effectum quod à maiori & saniori parte capituli fuerit constitutum [h]. Nec constitutionem nostram impediat, si forte aliquis ad conseruandam ecclesiæ suæ consuetudinem, se iuramento dicat astrictum: Non enim iuramenta [i], sed potius periuria sunt dicenda, quæ contra vtilitatem ecclesiæ, & sanctorum patrum veniunt instituta. ¶ Si quis autem huiusmodi consuetudines, quæ nec ratione iuuantur, nec sacris congruunt institutis, iurare præsumpserit: donec dignam egerit pœnitentiam, à perceptione sit Dominici corporis alienus.

d ¶ *Pluribus.*] 65. distin. cap. 1. 2. & 3. supra de electio. licet. 23. distin. in nomine Domini. 20. distin. de quibus. & ff. de re iud. duo ex tribus.

e ¶ *Permittunt.*] appellando & impediendo de facto.

¶ *Glossa sequens argu. quòd non statur, & c. alleg. 5. intra. alleg. duo in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Rationabiliter.*] Arg. q̃ non statur semper maiori parti nec pluralitati, vt hic, & 31. dist. Nicęna. s. de electio. ecclesia vestra. ff. de serui. rust. prædi. p fundum. 12. dist. nõ liceat. & ff. de pact. maiorẽ. Arg. cõ. 63. dist. plebs Diotreñ. Insti. de satisd. tuto. §. sed si ex testamento. Sol. illud regulare est, vt semper stetur maiori parti, sed maior pars est illa quæ maiori rõne & pietate nititur. 9. dist. sana q̃ppe. 60. dist. nulli. in fi. & 4. q. 3. c. si testes. §. item iurisiurandi. præsumitur pro pluralitate. 61. dist. nullus. in fi. nisi cõrium probetur, vt hic patet, & 23. dist. illud. & s. de electio. dudum. R.

g ¶ *Ostensum.*] Ergo non sufficit obijcere, nisi probetur. & hoc pbabitur coram superiore. s. de elect. venerabilem.

h ¶ *Constitutum.*] Et ita capitulum potest constitutionem facere, dumtñ intersint oẽs quos constitutio tangit. De hoc not. s. de constitu. cum oẽs. aliàs præsentes in præiudicium absentium nihil constituere, possunt: vt hic. Circa alia negotia ad minus duæ partes debent esse præsentes. ff. q̃ cuiusque vniuer. l. nulli. & l. plane. & ff. de decre. ab or. fa. l. 3. T.

i ¶ *Iuramenta.*] hic s. de iureiur. sicut nostris. & ita si iuramẽta sint facta in genere, restringenda sunt circa bonas & licitas consuetudines. arg. s. de iureiur. quanto. & c. ad nostram 3. Si specialiter iurant, statum sunt periuri. Ber.

Marginal notes: Honorius tertius, habet in omnibus antiquis. — De his prouincialibus concilijs vide concilium Trident. sessio. 24. de refor. c. 2. & sessio. 25. de refor. cap. 2. adde Melchiore Canum lib. 5. de locis Theolog. cap. 4. — Alias, capitulorum. — Concilium Lateraneñ. sub Alex. iij. c. 16. & cap. vnicum eo tit. in 1. compil. — De reg. iur. qđ omnes lib. 6. in fi. Io. And. — De hoc articulo vide plenius hic per Ioannẽ And. Panormitanũ, & alios. adde Bullã Iulij tertij ante sessionem. 11. in cõcilio Tridentino & Turrecrematã. — vel. — vestram. — obseruandam. — ecclesiasticam. — enim.

Quæ sunt.

¶ Celestinus † tertius Claremon. † episcopo.

¶ *Canonicus non interdicit ecclesiam, sed hoc facere debet episcopus cum capitulo.*

CAP. II.

QVæsiuit: &c infra. ¶ Super eo quòd ecclesiam[a] tuã quidam ex canonicis etiã minimis, quia pensio ecclesiæ debita non redditur, vel clericus aliquis aut parochianus deliquit†, sine tuo & aliorum canonicorum assensu[b], interdicto supponunt† : & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respõdemus, quòd interdictũ in aliqua ecclesia per aliquẽ, vel aliquos de canonicis tuis, sine tuo & aliorum fratrum assensu positum, obseruare nõ debes, nec etiam sustinere, vt ab alijs obseruetur : & infra. ¶ Sed si quis in his deliquerit[c], ecclesiasticæ coerctioni subiaceat: cum peccata suos auctores† tenere debeãt, nec pœna sit vlterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum†.

¶ Innocẽtius iij. Augusten. præposito.

¶ *Communis ordinatio ecclesiæ, per cõtradictionem & appellationem eius cuius non interest, impediri non debet. h.d. quo ad titulum.*

CAP. III.

EX † ore sedentis: & infra. ¶ Accedentibus ad præsentiam nostram T. ac B. Augusten. † canonico pro quæstione quæ inter vos super præpositura Augusten. ecclesiæ vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum, quòd pater eiusdem à C. prædecessore nostro decano & capitulo Augusten. litteras obtinuit destinari, vt infra spatium mensis vnius eundem eligerẽt & assumerent in præpositum Augusten. in signum inuestituræ annulo[d] aureo destinato, & quibusdam mandati Apostolici executoribus constitutis. Capitulum memoratum cum audisset, quòd C. † quondam eorum præpositus in episcopum Brixien. electus & confirmatus fuisset: licet dictas litteras recepissent†, in contemptum† tamẽ eorum[e], assignato prius termino infra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augusten.[f] decanum in præpositum elegerunt: & infra. ¶ Quia vero legitime constitit, quòd prædictus B. de præpositura non fuit aliquatenus inuestitus, etsi mãdatum[g] fuit vt de ea inuestiretur; de qua etiam si inuestitus fuisset, inuestitura eius per prædecessorem nostrũ certa fuit ratione[h] cassata: quæ nec etiã si cassata fuisset, p hoc q dicto H. reuerentiã exhibuit, quæ† debetur præposito, iuri

QVæsiuit.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

Casus. In ecclesia Claremonten. obseruabatur, vt si aliquis parochianus pensionem debitam ecclesiæ non solueret, vel clericus aliquis delinqueret, aliquis de canonicis etiam minimis interdicebat ecclesiam, sine consensu epi, & aliorum canonicorum: quæsiuit eps an hoc fieri deberet? Rñdet Papa, q interdictum in aliqua ecclesia positum sine consensu epi, & fratrum suorum per aliquem de canonicis, obseruare non debet, nec sustinere vt ab alijs obseruetur: Sed si aliquis deliquerit, ipse puniatur: quia peccata suos auctores tenere debent: nec pœna debet vlterius protrahi, q̃ delictũ fuerit in committente repertum. Nota, q excõicatio & interdictum fieri debent de consensu epi & capituli. Item ille qui peccat, solus puniri debet, & non illi qui non peccauerunt. Item pœna debet suos auctores tenere. Item pœna non debet excedere delictum.

Clemens iij. — Claromont. — Claramont. — Claremonten. — Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat. — delinquit — supponit

a ¶ *Ecclesiam tuam.*] id est, tuæ iurisdictioni subiectam. simile ĩ. de aucto. & vsu pal. cap. 2. & intelligitur hoc vbi canonicus nõ habet ius epale in ipsa ecclesia: aliàs si haberet, & ei denegaretur debita pensio, vel aliqua offensa digna excõicatione cõmitteretur, bene supponeret ecclesiã interdicto: non nego tñ honestius esse psonas interdicere: non enim ecclesiæ delinquunt, sed personæ in Authen. de man. princ. §. oportet. colla. 3. & arg. j. de pœnis. licet. 56. q. 6. illud. hoc dicit Lau. sed ecclesia pp delictum alicuius interdici non debet: sed ille qui deliqt, puniatur: quia illi qui non peccauerunt, nõ debent puniri: nisi ille qui deliquit sit dominus loci. quia tunc propter delictum eius terra supponitur interdicto. j. de spon. non est vobis. Ber.

actores — Vide l. ex facto. §. Iulian. ff. de vulg. & pu. subst. l. sub conditione. cum l. ff. de his quib. vt indig. — Cap. vnic. eo. tit. in 3. compil. — De hoc titulo vide hic plenius per Hostien. & Ioann. And.

b ¶ *Assensu.*] Quia talis sententia non tenet: cum lata sit ab eo qui non habet iurisdictionem. 2. q. 1. in primis. C. si à non compe. iud. l. 1. & s. de consue. ad nostram. T.

¶ *Glo. seq. alleg. sex concor. & alleg. duo iura, & dupliciter sol.*

c ¶ *Deliquerit.*] 16. q. 6. cognouimus. & c. illud. quia peccata suos pprios tenere debent auctores, vt hic dicit. C. de pœn. sancim'. C. ne vxo. pro ma. ob. maritorum. 11. q. 3. illud. & j. de senten. excommu. Romana. §. fin. [lib. 6.] Sed 5 videtur: quia perit iustus pro impio. de consec. dist. 1. in sancta. 55. q. vlt. cum multæ. Sol. qd hic dicit, locum habet in pœna spirituali: quod dicitur in 5rijs, habet locum in pœna temporali, quæ quandoque imponitur alteri pro peccato alterius: vt 1. q. 3. §. item pro peccato. Vel hoc regulare est, illa casualia sunt. Tanc.

Hoc speciant non impedit vos consulti: Antiquitus propriis sua crimina inueniebant: Plus peccant non vltra pœna trahatur.

EX ore.] In prima parte ponitur factum. In secunda decisio: ibi, *Quia vero.* Abbas.

Casus. Pater cuiusdam canonici Augusten. B. nõie, accedẽs ad dñm Papam, impetrauit litteras ab eodem ad decanum & capitulum Augusten. quibus decano & capitulo mandabatur, vt dictum B. filium suum infra spatium tpis vnius mensis eligerent & assumerent in ppositum: & in signum inuestituræ sibi annulum aureũ destinauit, executoribus sup hoc deputatis: executores capitulum memoratum monuerunt, vt mandatum Apostolicum adimplerẽt: capitulũ, licet litteras recepissent, audito q C. præpositus ipsorum esset electus & cõfirmatus in epm Brixien. infra terminum in quo debebant executoribus rñdere, H. tunc eorum decanum in præpositum elegerunt, cui dictus B. reuerentiam exhibuit tamq̃ præposito: tandem ille H. fuit mortuus: eo mortuo capitulum statim elegit in præpositum istum, cui Papa scribit dicto B. appellante, ne ad aliquam alia electionem pcederent, cum ad ipsum dicta præpositura spectaret: & sic orta fuit cõtrouersia inter ipsum B. & istum præpositũ. Delata fuit causa ad Celestinum Papam, corã quo multa obiecta fuerunt 5 istum B. & ita q Celestinus cassauit inuestiturã de ipso B. Ad vltimum delata est causa iterum ad dñm Innocẽtium, coram quo ista & alia allegata fuerũt: Papa vero sup hoc ita duxit statuendum: quia constitit ei q præfatus B. non fuit inuestitus de dicta præpositura, q̃uis mandatum fuisset, vt de ea inuestiretur: etsi etiã inuestit' fuisset, illa inuestitura cassata fuit p Celestinum: & si etiam cassata non fuisset, cum pp hoc q dicto H. reuerentiam exhibuit tamq̃ præposito, iuri suo renunciare vr: Papa cõsiderans, q ipse B. appellare non poterat, vt per appellationem ipsius ordinationẽ ecclesiæ impediret, & intelligens q à maiori parte capituli electus fuit iste in præpositum, electionẽ ipsius & ordinationem auctoritate Apostolica confirmauit, & dicto B. silentium imposuit, sup ipsa præpositura. Nota, q ipso facto renunciat quis iuri suo, vt iste obedientiam faciẽdo dicto H. Item tacite renũciat quis iuri suo. Item non valet appellatio nisi intersit illi' qui appellat. Itẽ electio maioris partis capituli valet.

Aliàs: Augustensibus canonicis. — D. — E. — suscepissent — In aliquot antiquis ita: in contemptum earum, assignato tamẽ prius, & c. quod variatum agnoscunt hic veteres interpretes, & Hostiensis, earũ legit, ita vt in contemptum ad litteras Papæ per executores referat, eorũ, tamẽ legit vt plurimum. — In codice Barbaræ itaque debet præposito exhiberi.

d ¶ *Annulo.*] Sic supra de re iudicata cum olim. propter hoc tamen nõ fuit institutus: cum in possessionem missus non fuerit: vt infra sequitur.

e ¶ *Eorum.*] scilicet executorum.

f ¶ *Tunc Augusten.*] Cui H. dictus B. reuerentiã exhibuit tamq̃ pposito, vt sequitur infra; tandem idẽ H. mortuus est: eo mortuo capitulum statim elegit illum in præpositum, dicto B. prius appellante q ipsum non eligerẽt, cum ad ipsum spectaret præpositura. De hac appellatione fit mentio inferius. hæc omnia habentur in integra.

¶ *Glo. sequens not. alleg. tria iura, & in contrarium alleg. octo, Item arg. & remittit.*

g ¶ *Etsi mandatum.*] sic patet, q pp talem inuestituram, quam fecit cum annulo, non efficitur quis possessor j. de dona. per tuas. arg. s. de re iudic. cum aliquibus. quia in adipiscenda possessione actus corporalis requiritur. ff. de acq. posses. possideri. §. in amittenda. Argu. 5. s. de consue. ex litteris. & 56. q. 7. 5 sanctorum. & q. 3. moderamine. & C. de sacrosanct. eccle. vt inter diuinum. & ff. de cõtrahend. emp. & vend. clauibus. & ff. de bo. aucto. iudic. possid. q̃uis. & s. de dolo & contuma. contingit. ff. de dam. infect. si finita. §. vlt. Item hic patet, q si Papa mandat alicui dari præbendam, & capitulum alium eligit, tenet electio. De hoc dictum est s. de præbendis. dilectus filius. 10.

Quia non fecit, sed mandauit fieri vnde non procedit arg. glo. secundum Innocen. & Host. Ioan. And.

h ¶ *Ratione.*] Quia erat in minoribus ordinibus constitutus, vt patet in integra, & quia reuerentiam faciendo illi H. iuri suo renunciauit: vt hic sequitur.

¶ *Glossa sequens arg. de tacito consensu, inducens 13. iura. alleg. 2. in contrarium. Tertio fortificat primũ dictum. Quarto quærit, & soluit. Quinto elicit duo argumenta.*

De hoc vide latissime per Alfonsum a Castro lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 10. & 11.

suo renunciasse [a] videtur †: Nos attendentes sibi de iure nõ potuisse competere, vt per appellationem [b] ob id interpositam, communem ordinationem ecclesiæ impediret: intelligentes etiam te à maiori parte, tam dignitate quàm numero eorũ, quos eligendi ius constabat habere, electum fuisse canonice in præpositum: electionem tuã auctoritate Apostolica confirmamus; præfato B. super præpositura silentium imponentes.

¶ Idem.

¶ *Prælatus cum maiori parte capituli contradicente minori, statuere potest, quòd ad necessariam reparationem fabricæ quilibet canonicus conferre teneatur.*

CAP. IIII.

EX † parte tua nobis fuit frater archiepiscope intimatum, quòd ad restaurandam fabricam [c] Rothomagen. ecclesiæ, tractatum communiter habuistis, te postulante, vt quilibet canonicorum tecum pariter aliquam suorum redditũ portionẽ operi tam pio & necessario deputaret: & infra. ¶ Statuimus, vt † si quis vestrũ tuis, frater archiepiscope, & maioris & sanioris partis capituli statutis super hoc duxerit † resistendum, obtineat sententia plurimorum [d] †.

a ¶ *Renunciasse.*] Nota hic arg. de tacito consensu. & licet verbis non renunciet, aut non consentiat, ipso facto tñ consentit. 32. q. 2. honorantur. & ẽ. de transact. ex literis. & 43. dist. sit rector. ff. mandati. si præcedente. §. Lucius. ff. ad munici. l. 2. & ẽ. de offic. deleg. gratum. & cap. cum olim. in fi. à 5trio sensu. ff. de inoffi. testamen. si proponas. §. 1. & l. nihil. & l. vlt. & ff. de public. si ego. §. 1. & ff. de mino. si filius. & C. de iure do. impe. l. 2. Arg. 5. ff. de decurio. Herennius. §. vlo. & ẽ. de præbend. dilecto. Ioan. Præterea licet renunciatio sit tacita, valet etiam cōtra auctoritatem superioris, licet expressa nõ valeat sine auctoritate superioris. ẽ. de renunciat. admonet. sicut plus valet tacita prohibitio q̃ expressa, cum scilicet litem contestatur. ff. de solutioni. si quis stipulatus fuerit x. io melle. ff. eod. tit. vero procuratori. §. vlt. Lauren. Sed quid si alius ageret 5 illum præpositum, & cassaret illius electio, nunquid iste qui exhibuit reuerentiã, potest agere pro præpositura? Non: quia filius exhæredatus si approbauit testamentum patris, non potest postea impugnare. C. de inoffi. testamen. parentibus. & si alius impugnaret testamentum, ipse tñ non potest petere vltra q̃ sibi est relictum. ff. de legatis pstãdis. l. contra. §. is qui. Vincen. Item argumentum quòd actio semel extincta non reuiuiscit. ff. de solutio. qui res. §. aream. & de consecr. dist. 4. quæris. Item argumentum, q̃ licet res deueniat ad eum casum à quo potuit habere principium, non valet. Bernar.

b ¶ *Per appellationem.*] Sic ẽ. de elect. cum inter R. quia eius non intererat appellare post reuerentiam præstitam. 2. q. 6. non solent. appellatio enim non impedit ne id fiat quod perpetuo edicto decernitur. ff. de appellatio. recipi. vel non. l. vlt. Lauren.

EX *parte tua nobis fuit frater.*] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Statuimus.* Abbas Siculus.

CASVS. Archieps Rothomagensis cum fabrica ecclesiæ suæ restauratione indigeret, habuit tractatum cum fratribus suis, vt q̃libet eorum cum ipso archiepo, aliquam portionem reddituũ suorũ tam pio & necessario operi deputaret: & hoc ipsi facere noluerunt: vnde ipse significauit hoc dño Papæ: super hoc statuit Papa, vt si aliqui 5dixerint statutis sui archiepi, & maioris partis capituli & sanioris, obtineat sententia plurimorum. Nota, q̃ sentẽtia maioris & sanioris partis capituli præualet. Item in casu isto non tenentur, nisi maior & sanior pars consentiret.

c ¶ *Fabricam.*] Licet enim ille solus teneatur ad restaurationem fabricæ, qui partem deputatam fabricæ recepit: vt 10. q. 3. vnio. & q. 1. decernimus. tamen ille conferre tenetur. 16. q. 1. si monachus. & de eccle. ædificandis. c. 1.

d ¶ *Plurimorum.*] Hic ergo valet sententia plurimorum: quia euidens est illos ratione iuuari. ẽ. eod. c. 1. sic 75. dist. c. 1. & 2. & ẽ. de tempo. ordi. nec episcopi. Bernar.

ADDITIO. Gloss. in verbo, ratione iuuari, &c. Dixit Vincen. hoc esse, quia Papa hoc approbat, aliàs nullus compelleretur dare de proprio nisi vellet: quia tenentur vt singuli, vnde potior est causa prohibentis: & quia si tenentur vt collegium, cõmunis mensa habet hoc sustinere, nõ priuata stipendia. Dicit Inno. hoc verum si non essent res ecclesiæ, sed proprie canonicorum. de rebus vero ecclesiæ, licet singulariter & specialiter ad singulos canonicos pertinentibus, poterit episcopus cum maiori parte capituli pro vtilitate ecclesiæ talia statuere. Idem Innocen. & Abbas. vide quòd dixi supra de constitutionibus, cum omnes. super prima glossa. Ioann. Andr.

[Marginal notes: † Vide l. vale. §. 1. ff. de pact. & l. si exhæreda tus ff. de inoffic. testa. — † Cap vnico eo tit. in 4. compil. Et vide quod p hoc cauetur [...] Felinus in c. cũ dilecta. ẽ. de rescript.]

VT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.

¶ *Supra visum est de collationibus beneficiorum faciendis tam à prælato cum consensu capituli, quàm ab ipso capitulo tãtum: Veruntamen quia beneficia ipsa debent conferri sine diminutione, merito subijcitur ista rubrica. Abbas.*

TITVLVS XII.

Vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

¶ Innocentius tertius Mediolanen. archiepiscopo.

¶ *Rubrum sufficit pro summario. Vel summa sic secundum abbatem: Occulta collatio beneficij, licet sit suspecta, bene valet, dummodo aliàs legitime facta probetur. hoc dicit. Et est casus notabilis, non tamen facit ad titulum, nec omnes indistincte hoc tenent, sed maior pars concludit cũ hoc summario.*

CAP. I.

VT † nostrũ [e] prodeat de vultu Dei

VT *nostrum.*] Diuiditur in quatuor partes. Primo assignatur Papalis respõsionis causa & ratio. Secundo processus Papæ executio, & ad obiecta rñsio; ibi, *Cum enim.* Tertio archiepi inconuincibilis reprehensio: ibi, *Omnibus.* Quarto cautæ & necessariæ instructionis prouisio: ibi, *Vnde credimus.* & pone casum in terminis vt in gloss. 1. Abbas.

e ¶ *Vt nostrum.*] Vt plene intelligas hãc decretalem sic pone casum [1] aliter non bene intelliges. Intellexit dñs Papa q̃ cãcellaria Mediolanen. ecclesiæ vacauerat vltra annum, & sic potestas conferendi illam deuoluta fuerat ad Papam: vnde mandauit Papa Mediolanensi archiepo, vt ipsam conferret cuidam H. subdiacono dñi Papæ: & si post receptionem litterarum aliquid faceret 5trium, illud cassauit: Archieps receptis litteris rñdit [2], q̃ illã cancellariã non contulerat: q̃a pp grauamina debitorũ renuerat fructus ipsius: de qua rñsione factũ fuit publicum instrumentum: visis litteris die sequenti rñdit 5trium, q̃ mandatum dñi Papæ adimplere non poterat: quia reseruatis sibi prouentibus iam decem mensibus elapsis contulerat eam cuidam H. nõie; & de hac rñsione fuit factum aliud instrumentum: Ista relata fuerũt dño Papæ, & instrumenta ostensa: Papa vero intelligens varietatem huius rñsionis, statim mandauit archiepo, vt ad præsentiam suam mitteret pcuratorem idoneum, & ostenderet, q̃ ipse cancellariam cõtulisset psonæ idoneæ, & modo canonico, & tpe competenti, & idem H. veniret si vellet defendere ius suum: accessit pcurator archiepi, & ille H. [3] & pduxerunt duos testes in præsentia Papæ: qui iurati dixerunt, q̃ paruum post mortem cancellarij, archieps cõtulit cancellariã dicto H. reseruatis sibi puentibus, & illum inuestiuit p librum, præcipiendo q̃ illud esset secretum: & vnus testis adiecit q̃ post mãdatum dñi Papæ eo vidente tradidit ei sigillum: alter dixit se hoc audiuisse: & pcurator hoc idem fuit confessus: qđ audiens Papa mãdauit quibusdam [4], q̃ si post frm mandatum, p qđ totum negotiũ reuocabatur ad curiam, ei tradidit sigillum, talem traditionem decernerent nullam esse, & inhiberent illi H. ne sigillo vlterius vteretur: qđ totum factum est, & phibitus fuit vti sigillo: Per hoc intellige illam decretalem ẽ. de appell. vt nostrum. quæ est pars istius, & illam debes hic legere in principio: quia præcedit istam, vt patet, in antiqua cõpilatione; Propter hoc archieps misit nũcios ad dñm Papam: & post multas allegationes & excusationes ipsius archiepi, vltimo pponebat dictus archieps, q̃ cum nullus debeat sine accusatore damnari, nec aliquid sit actum in pdicto negotio in forma iudicij, testes 5 eum recepti non poterant sibi præiudicare: q̃a hæc allegatio videbat tangere psonam dñi Papæ, apertius vult exprimere in hac decretali causam quare mandauit inquiri de pdictis, ne quis crederet, quòd in facto isto perperam processisset. Et prosequaris postea vt sequitur in littera: hoc intellecto, quod præmissum est, satis patet intellectus capituli, & sine hac suppletione non bene intelligeres. Et hæc omnia & alia continentur in integra. Bernardus.

[Marginal notes: † Alias: significus. — † dixerat. — † Vide Lateranum supra eodem. §. [...] & l. de pact. & l. ad munic. — 1 Hic casus Bernardi est, & in antiquis est placitus positus. — † Cap vnico eo titu. 3. compilat. Alia pars huius cap. est ẽ. de appellat. c. vt nostrum. — 2 Innocentius dicit q̃ archiepiscopus per hoc probatur viua voce dixerat Papæ. Ioh. And. — 3 Facit ad quæstionem quã disputauit de voto. signifi. c. in respon. in lib. 6. Ioan. And. — 4 Ideo q̃a ille H. non fuerat in iudicio, non erat procurator, secundũ Hostiẽ. vel dic si vis tempore q̃ ille fuerit procurator illum H. q̃ ipse procurator confessus est, q̃ post primũ mandatum, & Papa mandat inquiri de factis. vel ille H. qui ibi erat pro se, non contradixit, licet ad cõhæreretur procuratore archiepi. Io. And.]

ADDI-

iudicium ᵃ: & infra. ¶ Præterea proponebas, quod cum nullus debeat sine accusatore ᵇ † damnari, nec aliquid circa negotium illud sit actum in forma iudicij, depositiones testiũ non poterant tibi præiudicium generare. Quia vero hæc allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissæ ᶜ inquisitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quòd nos in hoc negotio perperam processerimus: præsertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. ¶ Cum enim iuris sit explorati, quòd actore non probante ᵈ, is qui conuenitur, etiam si nihil præstiterit, debet † absolui: videri poterat, quòd nos tibi qui conueniebaris à nobis, malitiose vel indiscrete onus probationis, super tribus præmissis articulis imposuimus: videlicet vt ostenderes, quòd prædictam Cancellariam personæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donasses. ¶ Porro ᵉ cum donatio fuisset occulta ᶠ, & ideo suspicione non careat, & elapso iam anno, nullus omnino Cancellarius appareret, non immerito credebamus, quòd secundum Lateranen. † concilij ᵍ statuta, ad nos esset ipsius Cancellariæ donatio deuoluta: & ideo potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus † diuinare ʰ. Quia † ergo contra illud, quod prima facie iuste præsumebatur pro nobis, præsertim cũ respõderis prima vice, quòd Cãcellariã alicui nõ cõtuleras, facultatẽ tibi probandi concessimus: non fuit grauamen ⁱ, sed gratia ᵏ

† accusatione. † debeat. † Lateran. sub Alex. iij. c. 2. † præsumitur. † Quod ergo.

Additio. Causa vero inquisitionis est: Cũ enim donatio fuisset occulta, propter quod non carebat suspicione, & elapso anno nullus cancellarius appareret: merito credebatur quod ad Papam esset donatio deuoluta secundum Lateran. concilium, & ideo illã poterat sine culpa conferre: quia Papa de occultis diuinare non potest. & præsumptio erat pro Papa, cum ipse prima vice respõderet quod cancellariam non cõtulit: vnde nõ fuit grauamẽ, sed gratia quod ei concessit facultatem probandi pro se. Item quod de nouo vel de modo canonico fidem sibi fieri mandauit, ipse archiepiscopus dedit causam illi mandato: quia mandauit per litteras, & probauit per testes, quod retentis sibi prouentibus, officium illud cõcessit: vnde Papa contra talem concessionẽ fuit merito suspicatus, & ideo Papa ex officio suo illam inquisitionem cõmisit faciẽdam, cum ad ipsum pertineat de subditorũ excessibus inquirere veritatem: omnibus prædictis diligenter examinatis Papa inuenit archiepiscopum culpabilem in tribus, circa contrarietatem scilicet, cum nulli debuerit ex certa sciẽtia contraria respondere: circa carnalitatem animi, quia non debuit cũ affectu carnali committere illud officium: & circa inhonestatẽ facti: quia ex pacto, vel aliqua conuentione committere non debuit nudum officium, & retinere prouentus, cum hoc in Lateranen. concilio sit prohibitum, & in alio canone reperitur, quod ecclesiastica beneficia sine diminutione sunt conferenda: Vnde circa hoc est distinguendũ, verũ ille qui dat beneficiũ spũale, percipiat prouentus ante donationem: si enim non percipit prouentus ante donationẽ, sed alius & ex donatione consequitur vt fructus percipiat, simonia cõmittitur: si vero ante donationẽ percipit ipse prouentus, hoc distinguendũ est, verũ constituat ante donationẽ, vt ex causa necessaria retineat prouentus, & istud licitũ est: an conueniat cũ eo qui accepit beneficium, vel cum alio mediatore retineat prouentus, & concedat beneficium: istud quidem non licet, ne aperiatur via illis qui prauitatem suam student palliare. Ex hac decretali not. quod nullus debet sine accusatore damnari. Item cum aliqua præsumptio appares contra aliquem, debet se excusare, & reddere rationem super hoc: vt fecit hic dñs Papa. Item actore non probante, reus quamuis nihil probet, debet absolui. Item quando præsumptio est contra reum, onus probãdi trãsfertur in eum, vt hic erat contra archiepiscopum & ideo Papa imposuit ei onus probandi super tribus articulis prædictis. Item tria sunt consideranda in collatione beneficij, personæ idoneitas, modus canonicus, & tempus competens. Item occulta donatio non caret suspicione, quare non debet valere. Item nemo diuinare tenetur. Item superior ex officio suo debet inquirere de inferiorũ excessibus. Item contraria proponens, non est audiendus. Item carnalitas non debet attendi in beneficijs conferendis. Itẽ in spiritualibus omnis pactio & conuentio illicita debet cessare. Item beneficia integra concedi debent. Item si ecclesia est onerata debito, vel propter aliam iustam causam & honestam præest episcopus ad tempus, prouentus tamen alicuius dignitatis vel præbendæ, licet illam conferat, potest retinere. Item nemini aperienda est via malignandi.

a ¶ *De vultu Dei iudiciũ.*] Qui enim iudicat, æquitatẽ pro oculis semper debet habere. ff. de eo quod certo loco. quod si Ephesi. §. in summa. & 4. q. 4. cap. 1.

¶ *Gl. seq. ponit vndecim casus exceptos à regula, quòd sine accusatore, etc.*

b ¶ *Sine accusatore.*] Hoc est generale: vt 2. q. 1. de manifesta. 22. q. 4. quisquis potestatem. Excipiuntur quidam casus. Primo. Si suspecta scriptura in iudicio proferatur. C. de probationibus. iubemus. Si procax testis fuerit, & vacillauerit in iure. C. de testibus. nullum. & infra de pœnis. super his. Si tutor suspectus est. ff. de suspectis tutoribus. l. tertia. §. præterea videndum. Si maritus accusauerit vxorem de adulterio, & ipsa replicat de lenocinio. ff. de adulteriis. l. 1. §. si publico. Si iudex reperiat accusatorem calumniari. ff. ad Turpilianum. l. 1. §. 1. & 2. q. 3. capitulo, si quem. §. notandum. & j. de calum. c. 1. & 2. Si in modo inquisitionis cognouerat de crimine. j. de accusationibus. qualiter & quando. & capitulo, inquisitionis. Si infamatus deficit in purgatione. infra de simonia. de hoc. cum suis concordantijs. Si crimen est notorium. 2. q. 1. de manifesta. & j. de accusationibus, euidẽtia. Si corrumpit testes aduersarij. 3. q. 7. cap. infames. versi. si quis autem. Io.

Additio. Nota ex hac glossa regulam & plures casus exceptos, & vide quasi consimilem glossam in canone, de manifesta. 2. q. 1. Alios ponit Specul. in titulo, de inquisitio. §. quoniam autẽ, in princi. & de ista materia per Bart. in l. 2. §. si publico. ff. de adulteriis. vbi satis eleganter tractatur, an & quando iudex possit procedere ex officio sine accusatore. Panor. dixit plene tam respectu iuris ciuilis quàm canonici in c. qualiter & quando. 2. de accu. j. vbi plenius de hac materia vide per eundem Panormitanum.

c ¶ *Commissæ.*] Quapropter mandauit fieri inquisitionem contra archiepiscopum, an tradiderit illi H. sigillum post secundum mandatum, vt dixi in casu. & quòd probaret illa tria quæ sequuntur.

¶ *Glo. seq. ponit 13. casus exceptos à regula, quòd accusatore non approbante, etc.*

d ¶ *Actore non probante.*] Simile 6. q. vlt. actor. Hæc regula fallit: nam ratione præsumptionis aliquando transfertur probatio ad reum: vt hic. & j. de procuratori. ex insinuatione. & j. de iureiuran. c. vlti. ff. de dona. inter virum & vxorem. Quintus Mutius ¹. Item fallit cum actor fundauit intentionem suã iure cõi. 100. dist. contra morem. & 16. q. 7. omnes basilicæ. & C. de probat. siue possidetis. Item cum reus sponte assumit onus probandi. ff. de probatio. circa. Itẽ in cõibus iudicijs vtriusq; probatio auditur. j. de probatio. ex litteris. Itẽ cum vterq; dicit se possidere. j. de proba. licet. & ff. de iudi. in trib⁹. Item in crimine falsi vtriusque testes audiuntur. C. de fal. vbi. Item in crimine læsæ maiestatis, in sacramentis desertis in proditione patriæ, & in crimine peculatus vtriusque testes audiuntur. C. de abol. fallaciter. in fi. Peculatus dicitur furtum de republica. 23. q. 4. quid ergo. ff. ad leg. Iul. pec. l. 1. Io. Item priuilegium actoris transfert onus probãdi in reum: puta si pupillus vel mulier repetat solutum tamquam indebitum, reus tenetur probare debitum. ff. de probat. cum de indebito. §. si autem. Item delictum ipsius rei ² transfert onus probandi in ipsum: quia probata solutione, si eam negauit, tenebitur probare se debitum recepisse: vt in l. prædicta, cum de indebito. circa princ. & j. de solutio. is qui. Itẽ negatiua, quæ habet in se affirmatiuam implicitam, probari debet à reo. j. de renunciatio. super hoc. & j. de suc. ab intest. c. cum dilectus. arg. ff. de probatio. ab ea parte. §. si quis. & l. si filius. & 3. q. 9. indicas. Tanc.

e ¶ *Porro.*] hic incipit assignare causam commissæ inquisitionis, quare sibi fidẽ fieri mandauit super tribus articulis: & primo ostendit de tertio: postea de secundo circa princ. §.

f ¶ *Occulta.*] Not. quod præsumitur contra occulte dantes vel faciẽtes vel iudicantes. j. de off. deleg. consuluit. & 19. distin. Anastasius. & ff. de iure fis. ita fidei. in princ. ff. de admi. tu. non existimo. & 18. q. 2. perniciosam ³. & tenebræ aptæ sunt ad fabricandum falsum. ff. de ven. inspiciendo. l. 1. §. de inspiciendo. tamen si ille cui datũ est occulte, sit capax: occulta donatio non vitiat donationem. C. de dilatio. l. 1. lib. 10. & electiones clandestinæ non valent. j. de electio. quia propter. in fin. Tanc.

g ¶ *Lateranen. concilij.*] j. de conces. præben. nulla.

h ¶ *Diuinare.*] sicut & Paulus, licet esset spiritu Dei plenus, non tamen potuit secreta diuini consilij agnoscere. 22. q. 2. beatus. nec tenetur quis diuinare. ff. manda. si fideiussor. §. si cum debitor. & ff. ad leg. Aqui. si putator.

i ¶ *Grauamen.*] immo de iure fuit. C. de proba. siue.

k ¶ *Sed gratia.*] cum tamen primæ confessioni ipsius esset standum. j. de probatio. per tuas. & j. de præsumptio. litteras ⁴. nisi probaret se errasse. j. de censi. olim. C. de erro. aduo. l. vlti. & j. de appel. cum causam. & j. de confes. c. vlti. sed in hoc non vr̃ quod posset errare: quia de facto suo certus esse debet. j. de rescrip. ab excõicato. ex varietate. ergo

¹ Diuidit hic Hostien. hoc aliter casum, scilicet propter vitationem suspicionis turpis quæstus ... addit casum famosæ ecclesiæ, vt cui potest honesta quæ se debet possidere tempore mortis, & tenetur, de pecu. cleri. c. 1. Ioh. And.

² fefellerit à quo repetitur in debitum. Ioan.

³ Vbi de multis ... sub specie religionis in priuatis receptaculis habitantibus. Idem de vtilitate prædicantibus, de hære. cum ex iniuncto. & conuenticulas tenentibus ... de coniuratione occulte multis ... prouidentibus. de præsum. c. quoniam secundum Host. Ioan. And.

⁴ Contra ... generaliter. C. de non nu. pe. & l. cum de in debito. de proba.

te ergo nisi præsumitur contra ipsum archiepiscopum. 4. q. 3. c. si testes. §. item qui falso, vel varie. j. de pœ. super his. ff. de quæstionibus, de minore. §. tormenta. in fin. & l. ex libero. in prin. Ioan.

a ¶ *Quod etiam.*] hic respondet secundæ obiectioni archiepiscopi.

b ¶ *Per testes.*] productos in præsentia Papæ, vt dixi in eo casu.

l ¶ *Diminutione*] 1. q. 3. si quis præbendas. j. de præben. maioribus. & c. vacante. & c. cum causam.

K ¶ *Consequatur.*] ex pactione in eo apposita. Vinc.

l ¶ *Vt ipse.*] Donator, vel alius qui percipiebat ante. Vinc.

m ¶ *Constituat.*] Cũ capitulo suo, non cũ eo qui habiturus est beneficium: & hoc publice faciat, vt vitetur suspicio: sicut potest intelligi. j. de præben. significatum. Et sic patet quod episcopus potest ad tempus ex iusta causa retinere fructus vacantis beneficii, si forte grauatur debitis. argum. j. de verb. sig. c. penult.

nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quòd etiam[a] de modo canonico fidem nobis fieri mandauimus, tu causam præstitisti mãdato, qui sæpe nobis per litteras tuas intimasti, & tandem probasti per testes[b], quòd retentis tibi prouẽtibus, officium concesseras memoratum: ex quo non immerito contra talem concessionem fuimus suspicati. Et ideo nos[c], qui non tam ex plenitudine potestatis, quàm ex officij debito possumus & debemus, de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maxime causam[†] & occasionem præstante, inquisitionem[d] commisimus faciendã. ¶ Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem: Circa contrarietatem[e] responsi, quia non solũ nobis, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: Circa carnalitatem[f] animi, quia non ex[†] affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis[†] idonea dispensare: Et circa inhonestatem facti, quia non licuit ex pactione, vel conuentione quacunque, sub modo[g] vel tenore præscripto concedere nudum officium, &[†] tibi retinere prouentus: cum in Lateranen[†] concilio prohibitũ sit: ne quis conferendo ecclesiasticum beneficium, partem[h] prouentuum suis vsibus retinere præsumat: & alibi cautum reperiatur in canone: quòd ecclesiastica beneficia sine diminutione[i] debent conferri. ¶ Vnde credimus distinguendum, vtrum qui dat spirituale beneficium, prouentus ipsius ante donationem percipiat: Nam si prouentus ante donationẽ non perceperit[†] ipse, sed alius, & ex donatione cõsequatur[k][†], vt ipse[l] prouentus percipiat[†]: non est dubium [circa[†] hæc] intercedere simoniacam prauitatem. Si vero ante donationem perceperit ipse prouentus, credimus distinguendum, vtrum ante donationem constituat[m], vt ipsi prouentus retineantur ad tempus pro causa iusta & necessaria: an conueniat cum eo qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, vt officio illo concesso retineat ipse sibi prouentus. Primum enim membrum credimus esse licitum: Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui prauitatem suam satagunt palliare.

TITVLVS XIII.

De rebus ecclesiæ alienandis † vel non.

¶ Ex concilio Lugdunen. iiij. †

¶ *Non potest prælatus res vnius ecclesiæ alteri dare, nec inuicem illas res commutare sine ambarum consensu.*

CAP. I.

Non[†] licet episcopo vel abbati, terram vnius ecclesiæ vertere ad aliã[n], quamuis ambæ in eius sint potestate: tamen si cõmutare[o] voluerit terras earũ, cum consensu ambarum [partium[†]] faciat.

¶ Ex eodem. †

¶ *Principes seculares res ecclesiæ donare non possunt: & qui ab eis recipiũt, excommunicantur: & perdunt omnia quæ ab ecclesia aliàs legitime obtinebant. hoc dicit secundum vnum intellectum qui satis placet.*

CAP. II.

Qui res ecclesiæ petunt à regibus[p], & horrendæ cupiditatis impulsu egentium[†] substantiam rapiunt,

c ¶ *Et ideo nos.*] hic respondet ad id quod dixit, quod nullus debet sine accusatore dãnari, ostẽdendo causam quare cõmisit inquisitionem.

d ¶ *Inquisitionem.*] scilicet vtrum sigillum dedisset archiepiscopus illi H. post secundum mãdatum, propter quod reuocauit ad se inquisitionem, inquirendo & discutiendo negotium, & iniungendo vt probaret super tribus articulis, videlicet si contulisset personæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti.

e ¶ *Contrarietatem.*] quoniam qui allegat cõtraria, non debet audiri. C. de liber. cau. cum precum. & j. de appel. solicitudinem. & 74. dist. gesta. 23. q. 7. quod autem. Lau.

¶ *Gl. seq. potius opinionem Lau.*

f ¶ *Carnalitatem.*] In hoc casu dicit Lau. epm simoniam committere, vbi propter consanguinitatem concedit alicui beneficium, aliàs non concessurus: quia si quis intuitu cordis amore vel sordidis precibus sacerdotalem dignitatem receperit, & c. 1. q. 1. si quis neque. Arg. j. de simo. venie̅s. & c. nemo. & c. tua. Nam ex quo fauor tertij nimiũ fauoris inducit, multo magis fauor illius qui ordinat. 1. q. 1. sunt nõnulli. Lau. & sic cõsanguinitas inducit suspicionẽ, quòd donatio sit vitiosa. 10. q. 2. episcopus. 89. dist. decenter. Nam in clandestinis & domesticis donationibus facile quid confingitur pro negotij qualitate. C. de dona. donatio. §. 1. Sicut aliàs consanguinitas elidit suspicionem. j. de cohabi. cleri. & mulie. à nobis. & c. tua. & par affectionis causa omnẽ elidit suspicionem. ff. de ritu nupt. non solum. §. de vno. Io.

g ¶ *Sub modo.*] Not. quod sicut conditio inducit simoniam. 1. q. 2. quam pio. & j. de pactis. pactiones. ita & modus: quia modus æquipollet conditioni. j. de conditio. apposi. c. 2. & 3. 28. q. 2. si infidelis. C. de iis qui sub modo leg. vel fideicom. relinque. l. 1. Immo magis est obligatus sub modo, quàm sub conditione: nam cui aliquid relinquitur sub modo, etiam statim potest illud petere si caueat de eo modo adimplendo. ff. de fideicom. lib. cum in testamento. & ff. de conditio. & demonstratio. quibus diebus. §. vlt. Si vero sub conditione aliquid relinquitur, non potest peti nisi conditione extante. ff. de condi. & demonstrat. qui hæredi. §. vlt. Io.

h ¶ *Partem.*] j. de censi. prohibemus.

¶ *Supra visum est de collatione præbendarum, & beneficiorum: sed quia prælati præbendas & beneficia interdum alienant bona præbendarum, & beneficiorum, ideo subnectitur hæc rubrica. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 10. q. 2. & 17. q. 4. c. ad constituimus. §. occasione. vsque ad §. sed notandũ. per totum. & 16. q. 6. per totum.

Non licet.] Casus. Dicit in hoc capitulo, quod epũs vel abbas, qui præest pluribus ecclesiis, non debet terras vnius ecclesiæ vertere ad aliam: & si fuerint mutandæ ex causa iusta, cum voluntate ambarũ partium fiat. Not. quod Abbas vel episcopus nõ potest rem vnius ecclesiæ applicare alii, quamuis ambæ sint suæ, sine iusta causa. Item si episcopus vel abbas voluerit res vnius ecclesiæ permutare cũ rebus alterius ecclesiæ, permutatio debet fieri de cõsensu ambarum partium.

n ¶ *Ad aliam.*] passim & sine causa: ex causa tñ posset. arg. 12. q. 2. bonæ rei. j. de eccle. ædi. ad audientiam. & 16. q. 1. præcipimus. §. sicut duo. & j. de exces. præla. sicut vnire. Quidam tñ hoc concedunt: vt Ala. Dic de hoc vt j. de reli. do. constitutus.

o ¶ *Commutare.*] 10. q. 2. hoc ius. §. sed & permutare.

Qui res.] Hoc cap. non diuiditur. Abbas.

Casus. Olim quidam petebant à regibus res ecclesiæ, & obtinebant aliquid: quia istud iniquũ erat, statuit conciliũ Lugdun. quod illa quæ sic traduntur, irrita & vacua habeantur, & illi excludantur à cõione ecclesiæ, qui taliter accipiunt bona ipsius. No. quod hic nõ excusat auctoritas maioris. Itẽ nõ valet cõcessio laici facta de re ecclesiastica: quia pro nõ dato habetur, &c. Item prætextu laicæ donationis vel cõcessionis vsurpans sibi res ecclesiæ, excõicandus est.

p ¶ *Regibus.*] 16. q. 1. in canonibus.

q ¶ *Egentium.*] 16. q. 1. quoniam quicquid.

a ¶ *Irrita.*

¶ Hæc glossula nõ est in ueteribus libris. nec puto Bernardi esse.

¶ Qualiter differant causa & occasio, vide hic per abbatem Panormitanum.

¶ Dictio, ex, deest in quibusdã.

¶ Conceditur. c. constitutis. supra de appellat. & vide quæ ibi notaui.

¶ Et eius vsibus, &c.

¶ Lateran. sub Alexã. iij. c. 7. l. prohibemus.

¶ Addit quod conditio intendũ dicitur modus pendens ex futuro. l. cũ ad præsens & l. seq. ff. de cõdi. appo.

¶ perceperit

¶ consequatur

¶ recipiat

¶ Hæc duo verba: circa hæc, desunt in antiquis.

¶ Titulo istum legis, et cum ista numerant canones de

maneat manumittendo statum illum petit, idem in legato ad monumentum. Io. And.

¶ De iure ciuili tractatur hæc materia authẽ. ead. tit.

¶ Aliàs in alienanda vel non alienanda.

¶ Lugdun.

¶ Burchardus lib. 3. decret. c. 14. Iuo par. 3. c. 29. & c. 30. eo. tit. in 1. compilat. & vide Caldetud. cons. 4. hoc tit.

¶ Vox, partium, deest in antiquis.

¶ Aliàs: Idẽ. Burchardus lib. 15. c. 16. & Iuo par. 16. cap. 17 habent desumptũ hoc ex concilio Lugdunen. c. 11. sed in tomis conciliorum reperitur in concilio Aruernensi c. quæ ... plus ...

a ¶ *Irrita.*] 12. q. 2. quicunq; militum. & c. de rebus. arg. 5. C. de quadri. præscrip. bene à Zenone. Solu. lex ista non obtinet secundum canones. V.

b ¶ *Excludantur.*] vt sic puniantur in quo deliquerūt. sic s. de temp. ordi. literas. & j. de iure pat. pastoralis. & 17. q. 4. frater. & c. seq. j. de imm. eccl. c. vlt. Ber.

C*Onsensus.*] Primo ponit dictū. Secundo adducit vnam limitationem: ibi, *Ita*. Abbas Siculus.

¶ Concilii Toletani 4. c. 68. Burchard. lib. 3. decre. c. 177. Iuo par. 3. cap. 258. & c. 3. eius. in 4. compilat. adde notata nostra in hac decretalem.

CASVS. Statuit concilium Toletan. q sacerdotes q bona sua relinquunt ecclesijs, aut aliqua prædia ecclesiæ suæ acquirunt, possint aliquos de seruis ecclesiæ tradere libertati secūdū quantitatē bonorū quæ côtulerunt ecclesiæ, ꝓm q canones dicit, ita tñ vt cū peculio & posteritate sua maneāt in seruitio ecclesiæ, vtilitaté ecclesiæ ꝓm q potuerint, prosequentes. Nota hic duos casus, in qbus sacerdos potest manumittere seruū ecclesiæ, scilicet cum bona sua relinquit ecclesiæ, aut aliqua ꝓdia ecclesię acquirit, quæ duplum valeant q̃ seruus. Item posteritas manumissi, licet sit ingenua, debet esse obnoxia ecclesiæ, & ꝓstare operas impositas tpe manumissionis.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

¶ Ex cod. fuisset concilio Toletano 4. cap. 66. Burchard. lib. 3. decr. cap. 189. Iuo par. 3. cap. 249. & c. 5. eo tit. in 4. compilat.

c ¶ *De familia.*] nō benemeritos: nam benemeritos posset manumittere, licet ecclesiæ nihil côtulisset. 12. q. 2. si quos de seruis. Ala. & hoc de consensu episcopi. 12. q. 2. placuit.

d ¶ *Modum.*] id est, quātitatem, vel æstimationem in duplum, vt res

irrita [a] habeantur quæ obtinent: & à communione ecclesiæ (cuius facultatem auferre cupiunt) excludantur [b].

¶ Ex concilio Toletañ. †

¶ *Rector ecclesiæ, qui dat ecclesiæ rem duplæ æstimationis, seruos ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus, & eius posteri erunt sub patrocinio ecclesiæ. ita communiter summatur, tamen non placet Panor. id quod dicitur de æstimatione.*

CAP. III.

CONsensus totius cōcilij diffiniuit, vt sacerdotes, qui aut aliquid ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia vel familias ecclesijs suis acquirūt, liceat illis aliquos de familia [c] eiusdem ecclesiæ manumittere, iuxta rei collatæ modum [d], quem antiqui canones decreuerunt: Ita vt cum peculio & posteritate [e] sua sub patrocinio ecclesiæ maneant, vtilitates [f] iniunctas sibi, iuxta quód poterunt, prosequentes.

¶ Ex eodem †.

¶ *Si prælatus nil de suo dans ecclesiæ, seruum ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.*

CAP. IIII.

EPiscopi [g], qui nihil ex proprio ecclesiæ Christi conferunt [h], liberos ex famulis eccle-

quam dedit, valeat duplum quā mancipium, vt canones dicunt. 12. q. 2. episcopus, qui mancipiū. de quibus hic fit mentio. Tanc.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiec. & duplicem solutionem, & subdit tertiam, quam non approbat.*

e ¶ *Posteritate.*] est parentibus manumissa: quia post manumissionem proles à liberto suscepta, nullius patrocinio est obnoxia. C. de ope. lib. l. antepen. Vel est speciale in prole liberti ecclesiæ, vt semp sit ecclesiæ obnoxia: vt hic. & 12. q. 2. liberti s. & c. longinquitate. idem est in alijs, vt quidā legistæ dicunt, dum viuit patronus, & pater libertinæ conditionis. C. de lib. & eorum lib. l. vlt. sed illam legem quidam intelligunt de filijs manumissis cum patre: vnde videtur melius q speciale sit hoc in ecclesia.

¶ Vbi de hoc & plenius in cap. de libertis. 12. q. 2. Ioan. And.

f ¶ *Vtilitates.*] idest, operas tpe manumissionis impositas ipsi liberto à dño. ff. de oper. liberto. l. 3. & 4. & 5. quæ tamen imponi nō debent venienti ad clericatum. 54. dist. quicunque.

E*Piscopi.*] Primo ponitur prohibitio. Secundo ratio. Tertio reuocatio. Secunda: ibi, *Impium*. Tertia: ibi, *Tales*. Abbas.

CASVS. In capitulo isto dicitur ɔtrium eius quod dicit in præcedenti, videlicet q epi, qui nihil de suo conferunt ecclesiæ, libertatem seruis ecclesiæ dare non possunt: quia iniquum est, vt qui res suas ecclesiæ non contulit, damnum inferat ecclesiæ: & successor illius qui hoc fecerit, illos ad ius ecclesiæ reuocabit. Nota q prælatus qui nihil de suo dedit ecclesiæ vel acquisiuit, seruis ecclesiæ libertatem dare nō potest. Item successor reuocare potest, & debet quod antecessor male alienauit.

g ¶ *Episcopi.*] hoc cap. est pars illius. 12. q. 2. & si illi.

h ¶ *Conferunt.*] ergo à ɔtrio sensu, si de suis conferunt, aliquos manumittere possunt. s. c. proxi. 12. q. 2. episcopus qui. Tanc.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

i ¶ *Inferat.*] arg. ɔ. 12. q. 2. si quos. Sol. ibi de consensu capituli, hic nōn i. Vel ibi de benemerito: hic de malemerito.

¶ Vel ibi manumissus tertio iure patronatus: hic non. Io. And.

k ¶ *Successor.*] j. de precar. c. 2. 35. q. 9. quod quis.

N*Vlli.*] Primo ponitur alienationis prohibitio. Secundo quid sit alienatio. Tertio pœnæ impositio. Secunda: ibi, *Alienationis*. Tertia: ibi, *Vnde*. Abbas.

siæ ad condemnationem suam facere nō præsumant: Impium est enim, vt qui res suas ecclesiæ non attulerit, damnum inferat [i]. Tales igitur liberos †, successor [k] episcopus absq; aliqua oppositione, ad ius ecclesiæ reuocabit.

¶ Ex concilio apud Siluañ. †

¶ *Res ecclesię alienari non debent.*

CAP. V.

NVlli liceat alienare [l] rem immobilē [m] ecclesiæ suæ, siue agrum, siue rusticum mancipium, neque specialis hypothecæ [n] titulo obligare. ¶ Alienationis [o] autem verbum continet conditionem †, donationem, vēditionem, permutationem, & emphyteusis perpetuū cōtractum. Vnde omnes sacerdotes ab huiusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes, quas Leonina [p] constitutio comminatur.

¶ Symmachus Papa †.

¶ *Alienatio de rebus ecclesiæ facta non tenet: & alienatores nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. Et est textus notabilis, & cotidie allegatur.*

CAP. VI.

SIquis presbyterorū, diaconorum, seu defensorum [q],

CASVS. Quia prælati & clerici ecclesiarū indifferenter obligabant res ecclesiæ mobiles & immobiles, pp qđ damna multa prouenīebant ecclesijs, statuit concilium, q de cætero null' debeat alienare rē immobilem ecclesiæ suæ, siue agrum, siue rusticū mancipium, nec pignori obligare. & alienationis verbum continet conditionem, permutationem, & emphyteuticum ɔtrctum perpetuū: & ideo oēs sacerdotes abstineāt ab huiusmodi alienatione, pœnas constitutionis Leoninæ formidando. Nota, q null' debet alienare res ecclesiæ immobiles, & est sñia generalis, fallit enim in casu vtilitatis. Itē verbo alienationis continetur oīs alienatio quæ transfert dñium, vt puta venditio, & oīs alia per quam res obligatur. Item alienanti illicite res ecclesiæ pœna constitutionis Leoninæ infligitur.

¶ libertus, duo vetusti codices.

¶ Burchard. lib. 3. decr. c. 144. Iuo par. 3. cap. 81. vbi rectius quam apud Burchard. legitur vnde hoc sit sumptum. & c. 4. eod. tit. in 1. compil. & vide post ej. hui' decretalis.

¶ obductionem

¶ côductionem

l ¶ *Alienare.*] Nisi pro vtilitate ecclesiæ. 12. q. 2. fine exceptione. & iuris solemnitate, quę habet 10. q. 2. c. ea enim. §. hoc ius. Alanus.

¶ In Romana synodo tertia habita circiter annū Dni 506. vel 507. c. 4. 5. 6. 7. & 8. vt recte annotat hic Contius. & c. 6. eo tit. in 1. compilat.

ABBAS. Hodie non seruatur. j. eod. dudum.

m ¶ *Immobilem.*] mobilia vero, quæ seruando seruari non possunt, potest prælatus alienare, ad instar tutoris. C. de administratione tutorū. l. lex quæ. in fine. & quando decre. opus non est. l. vlt.

n ¶ *Hypotheca.*] Hypotheca est obligatio rei immobilis, pignus rei mobilis, quasi à pugno. Inst. de actionibus. §. inter pignus.

¶ *Glo. seq. ponit de alienatione quomodo large & stricte sumitur.*

o ¶ *Alienationis.*] verbū, alienationis, in hoc loco largissime accipitur. & sic C. de re. eccle. alie. vel non ali. sancimus. & in Authen. de non alie. re. ec. §. nos igitur. coll. 2. alibi strictius accipitur p eo ɔtu quo transfertur dñium. C. de fun. do. l. 1. ff. de verb. sig. alienationis. ff. de alie. iu. mu. cau. fac. ex hoc. §. 2. C. de iure emphy. l. 1. Ala. & ita neq; vendere, neq; sub cōditione tradere, neq; pmutare, vel donare, vel emphyteuticum cōtractum potest facere prælatus.

p ¶ *Leonina.*] C. de sacrosan. ecclesijs. l. iubemus. §. œconomus. & 12. q. 2. monemus.

S*I quis.*] Sunt tres partes, quæ patent, sicut sunt tria dicta. Secūda: ibi, *Quod si*. Tertia, ibi: *Sed etiam*. Abbas.

CASVS. Quia prælati ecclesiarū frequenter alienabant bona ecclesiæ, & alij subscribebant in damnum ecclesiæ: statuit Symmachus Papa, q si aliquis presbyterorū, vel aliquis aliorum subscripserit alicui alienanti ꝓdium ecclesiæ, excōicetur, nisi forte & alienator, & qui acceperit, p restitutionem sibi celeriter prospexerint: qđ si non fecerint, instrumentum inde confectum non valebit, pp pœnam quam pp hoc sustinebunt: & licitum erit quibuslibet ecclesiasticis personis ɔdicere, & male alienata repetere cum fructibus. Nota q qui alicui ɔtui subscribit, videtur illi consentire. Item fallit hic regula illa, Nemo potest venire ɔ factum suū: quia vt hic dicitur, alienator potest repetere alienata. Item vbi non valet alienatio, nec valet instrumentum de ea confectū. Item res male alienatas, cum fructibus percipit.

q ¶ *Defensorū.*] i. aduocatorū, vel pcuratorū. 16. q. 1. de ꝓsentiū. Ala.

¶ *Glo.*

Glo. seq. arg. allo. 4. inr. alleg. in contrarium unam legem, & solvit, de-mum distinguit.

a *Subscripserit.*] arg. q. q. de facto alterius subscribit, cōsentire vr. ff. de in rem verso. l. pen. n. q. iussu. l. 1. §. sed & si. 12. q. 2. nō liceat. & e. cum redēptor. arg. ꝫ. ff. de pig. act. Casus. sed sibi ignorauit qd cōtinebat. sed verum est vbi ad auctoritatē ꝯcꝰ subscriptio desideratur. qd intelligas cū hac distinctione: q. aut subscribit quis noie alieno, aut suo: si alieno, nō obligat q. subscribit, nec intelligit consentire. ff. de inst. actio. l. vlt. ff. de rescin. ve. Titius. Si noie suo, aut sciēter, aut ignoranter: si scienter, tunc obligat, & consentire vr, vt hic. & in premis cōcor. & ff. de pig. si fideiussor. §. 1. si ignoranter: non vr consentire, nec ei nocet. C. plus va. qd agitur. l. vlt. C. da do. nec ignorās. & l. pdicta. Casus. Tanc.

Glo. seq. soluit ꝯtrum.

b *Iratus.*] humano more loqtur, qm Deus nō irascitur. 22. q. 4. incommutabilis.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

c *Alienator.*] q. alienat in pīudicium ecclesiæ, etiam si iurasset nō repetere, reuocare debet alienationē, nō obstante iuramento cū sit illicitū. ꝫ. de iureiu. intellecto. argu. ꝯ. ꝫ. de instit. cum venissent. sed ibi aliàs poterat consuli ecclesiæ per capitulum. in decr. intellecto. non erat alius per quem posset consuli regno. Ber.

alienanti prædiū ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi forte & alienator, & qui acceperit, celeri restitutione sibi pspexerint. Quòd si minore animæ suæ cura remedium oblatum neglexerint, præter pœnam super hoc adscriptam, cōfectum exinde documentum, viribus (quamuis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiā licet quibuscunque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & vt cum fructibus possint alienata reposcere: & ecclesiastica auctoritate fulciri.

Alex. iij. Vigor. episcopo.

Terra non fertilis ecclesiæ dari potest in emphyteusim ei, cuius studio reducatur ad culturam.

CAP. VII.

Ad aures: & infra. Illas terras, quæ de syluis extirpatæ, sunt arabiles factæ, eis hæreditario iure poteris concedere sub annuo censu tenēdas, à quibus suo, vel parētum suorum labore constiterit extirpatas: Nisi forte tunc alijs possint ad maiorem ecclesiæ vtilitatem cum eodem labore & onere conferri.

Celestinus iij. Rauen. archiepiscopo.

Iurans non alienare bona ecclesiæ, nō potest alienare ea quæ sunt de mensa, vel ea de quibus dubitatur an sint de mensa. hoc dicit vsque ad §. possessiones. Abbas.

CAP. VIII.

Vt super aliqua: & infra. Sane quæsiuisti à nobis, si possessiones siue redditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis prouenientes, quos prædecessor tuus quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit, & in proprium vsum excepit, [vel expendit,] nec aliis infeudauit, de mensa sint archiepiscopi intelligendi: & de eis, cū ex sacramento fidelitatis tenearis Apostolicæ sedi nihil alienare, contractus aliena-

exceptione. & l. si ob causam. Rñdeo, illud generale est: sed hic si repellatur, replicabit q. rem ecclesiæ repetat: quia ꝯctus nullus est, & ideo non tenetur: sicut excipitur ꝯ mulieré de re vendita & tradita, sed ipsa replicat factum esse ꝯ Velleianum. ff. ad Velleianum. si mulier. §. item si mulier. nec mirum si contingit hoc in plato: q. interdum accidit hoc i priuato. C. de agri. & censi. quēadmodū. lib. 11. & est specialis casus: & si nihil habet plàtus, non dabit preciū. C. de rei vendi. si mancipium. Vin. Item ex hoc cap. dicunt quidā, q. platus, vel etiam qlibet de ecclesia potest agere pro ecclesia sine litteris de rato. De hoc dixi ꝫ. de procu. c. 1. & ꝫ. de rescri. edoceri. sim. 12. q. 2. nō liceat. & sūt eiusdem auctoris.

Ad aures.] Ponit casum literalem Ioannes And. in eo q. consilus de plato nulla interueniēte scriptura recipit syluā ab ecclesia reducendā ad culturā: & quòd ea reducta concederetur sibi in emphyteusim: postmodū platus dubitauit ex quo res erat culta, an posset dari in emphyteusim, & rñdetur vt i littera. Abbas. Diuiditur: quia in prima parte decile ponitur factum. In secūda ponitur prouisio: ibi, *Illas*. In tertia exceptio ibi, *Nisi*. Ioan. de Imo.

Casus. Quidam da syluis ecclesiarum fecerunt terras arabiles, illas extirpando: qrebat vtrum terræ illæ arabiles factæ, possent sub annua pensione cōcedi hæreditario iure tenendæ illis vel hæredibus eorum, qui labore suo illas extirpauerunt? & rñdet Papa, q. bene possunt illis concedi: nisi forte possent aliis ad maiorem vtilitatem ecclesiæ conferri sub eodem onere ac labore. Nota, q. ecclesia vtilitatem suam semp facere debet, & res suas meliorare debet.

l *Hæreditario.*] idest, in emphyteusim perpetuā. 10. q. 2. hoc ius. ver. perpetuo quoque. Tanc.

m *Nisi forte tunc.*] tpe ꝯctus. simile j. de empt. & ven. cum dilecti. & ꝫ. de ele. dudum 1. & ff. de euict. ex mille. §. 2. & sic spectat initium ꝯctus: & si tunc læditur ecclesia restituitur: aliàs si postea res fieret melior p solicitudinem colonorū, si possessiones illas reddiderunt meliores, non expelluntur, ex quo in principio ecclesia decepta non fuit. C. loca. ædem quam. & l. legē quidē. C. de rescin. vend. ad rescindēdā. ne negligētia sua sit eis dānosa. C. de allu. l. vlt.

Vt super.] Qui iurauit non alienare ea quæ sunt de mensa, ea de quibus dubitatur an sint de mensa, alienare nō debet. Abbas.

Casus. Archieps Rauen. recepit quasdā possessiones siue redditꝰ à rege, aut etiam aliunde, ex certis locis in recōpensationem decimarum subtractarum: & redditus illos siue possessiones retinuit ad vsum suū, quousq; diem clausit extremū: Quæsiuit successor illius, vtrum redditus illi siue possessiones intelligant ad mensam archiepi ptinere: item cum ipse archieps teneatur iuramēto fidelitatis, qd fecit Apostolicæ sedi, s. non alienare de nouo: qsiuit, vtrum de reddisibꝰ illis possit fieri ꝯctus cuiuslibet alienatiōis? Rñdet Papa, q. siue intelligantur de mensa archiepi, siue nō, non debet alienare: concedit tñ Papa archiepo, vt ipse de cōsilio & assensu fratrum suorū, vel maioris partis, possit alienare possessiones ecclesiæ suæ minus vtiles, vel commutare p aliis vtilioribus habendis. Nota q. archiepi & epi iuramento tenent non alienare de nouo possessiones ecclesiæ. Item plati ecclesiarū possessiones minus vtiles alienare vel commutare possunt p vtilioribus de consensu fratrū suorū.

Glo. seq. recitetur per quæstionem.

d *Celeri.*] simile j. de loca. c. pen. & vlt. vbi dicitur qualiter intelligatur de celeri. Celeriter intelligo in hoc casu antequam lædatur ecclesia ex tali alienatione.

e *Prospexerint.*] per repetitionem: & ita qui male alienauit rem ecclesiæ, potest repetere: vt hic patet. & 35. q. 9. qd quis. & ꝫ. de est. nostis. quod verū est si in administratione toleratur, secus si remotus fuerit. 12. q. 2. monemus. Ala.

Glo. seq. arg. & remittit.

f *Remedium.*] & ita est arg. q. si dilapidator vult seruare ecclesiā indemnem, q. non remoueatur. De hoc dixi ꝫ. de elec. q. sicut.

g *Pœnam.*] scilicet depositionis. 12. q. 2. diaconi. & C. de sac. san. eccl. iubemus. §. œconomus. & si satisfacere non posset, excōicabitur quousq; satisfecerit.

Glo. seq. alleg. tria iura, signat contrarium, & remittit.

h *Ab initio nullas.*] Ex hoc manifeste patet, q. alienatio, quæ fit ꝯ formam iuris, nulla est ipso iure. ꝫ. de resti. in integ. constitutus. & ꝫ. de his quæ fi. à ma. par. ca. c. 1. & 12. q. 2. sine exceptione. arg. ꝯ. 12. q. 2. si qua de rebus. hoc soluit ꝫ. ne se. vacan. c. 1. Vinc.

i *Personis.*] id est, clericis oibus & conuersis & patronis. 16. q. 7. filiis vel nepotibus & parochianis, quia eorum interest. sed psonæ alterius ecclesiæ non admittentur, cum sit priuatum iudicium.

Glo. seq. facit quatuor. Primo notat optionem ecclesiæ dari, &c. Secundo quærit an cedere teneatur. Tertio obycit ad id quod hic dicitur alienatorem repetere. Vltimo ponit op. & remittit.

k *Alienata.*] de facto, quia ipso iure non tenet, vt dictum est. Et nota q. ecclesia habet actionem personalem ꝯ alienatoré, si est soluendo, vel habet in rem actionem ꝯ possessorem. 12. q. 2. Apostolicos. & est expressum. C. si tut. vel curat. l. 3. & vlt. sed si obtineret ꝯ vnum, alter liberaretur. ff. de eo p quem fact. erit. l. 1. §. si plures. & si conueniat vnum, non fit ei pīudiciū quo ad alium: sola enim solutio imponit ei silentiū. ff. deposit. l. 1. §. si apud. & C. si tut. vel cur. l. vlt. Sed nunquid ecclesia tenetur cedere actiones suas soluenti ꝯ alium? Non: cum enim cōueniatur ex delicto suo vel ex maleficio, non potest petere cessionem actionū. ff. de adm. tuto. l. si plures tutelam. Præterea alienator potest repetere, vt hic dr. Sed ꝯ vr q. nō sit audiendus, cum teneatur de euictione: & dicit regula: Quem de euict. tenet actio, eundē agentem repellit exceptio. C. de euict.

Glo. seq. recitetur per obiectionem.

n *Possessiones.*] Solent enim plerunq; reges, possessiones & redditus certos dare ecclesiis loco decimarum, & hoc satis potest fieri p decimis subtractis siue retentis, sed pro futuris non videtur admittenda talis commutatio. j. de rerum permu. c. vlt. Ala.

o *Excepit.*] i. recepit. fi. ꝫ. vt lit. nō cōte. qm. fi. 25. q. 5. nō est nfm.

p *Sacramento.*] Nam quilibet eps, qui immediate dño Papæ subest,

Marginal notes:

Talem gr. cuator scil ab eo mor tuo institutus hæres hoc ignorās subscripsit testo hæreditario vendēs fundū: et subscriptione nō obligatur. Io. An.

recuperit

Aliàs, remedio

liceat

Vulgar.

Vigorniensi

Nec per membra distinguit. de his vide in Hie. j. c. B.

Post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 19. cap. 4. & c. 7. eo. tit. in 1. compilat.

Concor. text. in Authen. hoc ius. & ibi Bar. & Bal. C. de sacro san. eccle.

Vēdēs in ecceptum vi vel furto sublatū. & diffiniēdum, non habet necesse restituere preciū. Io. An.

Aliàs, aliena.

Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat. Et quæ bona dicitur esse de mensa prælati, tradit hic per alias in mensatum.

Hæc duo verba: vel expendit, desunt in omnibꝰ antiquis, quæ velut expēssio præcedentis verbi ex margine perpetram irrepsit intus in contextum.

Si fundo vēditio cuius pars e minuit, vel decreuit, vel accreuit per alluuionē petens statꝰ habebitur tamē, vndere deteriorata non diminuentur, nec re aucta augeatur quantitas. Ioan. And.

best, iurat ei fidelitatem, q non alienabit bona ecclesiæ, nec infeudabit de nouo. & idem iuramentum præstant alij episcopi suis Metropolitanis.

a ¶ *Alienationis,*] large sumpto vocabulo, siue transferatur dominium siue non. ī. eo. nulli. & C. de re. eccle. non alie. sancimus.

¶ *Glo. seq. rect. per q. vel obiectionem.*

eps possessiones ad mensam suam vel capituli pertinentes, alienare non potest. Item ecclesiæ regulares amplius seculares esse non debent, sed reformari debent per homines eiusdem religionis, quę prius ibi fuerat.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

tionis [a] cuiuslibet possit interuenire. Tuæ ergo inquisitioni taliter respondemus, quòd siue intelligantur [b] de mensa, siue non [c], vt nō alienentur, consultius [d] existimamus †.

¶ *Possessiones ecclesiæ minus vtiles, pro vtilioribus, de consensu capituli potest episcopus permutare, vel alienare. hoc dicit.*

¶ Possessiones vero, quæ ecclesiæ tuæ minus sunt vtiles, pro alijs vtilioribus de fratrū tuorum, & † sanioris partis consilio & assensu [e], alienandi seu commutandi liberam cōcedimus facultatem.

¶ Idem Exon. episcopo.

¶ *Canonicus prædium ecclesiæ perpetuo locare non potest.*

CAP. IX.

AD † audientiam nostram noueris peruenisse, quòd quidam de canonicis Exon. ecclesiæ, quædam prædia eiusdē (inconsultis [f] alijs fratribus) in damnum eius † in perpetuum locauerunt: ¶ Ideoque mandamus, quatenus (si verū est quod asseritur) locationes illas legitime reuocare [g] procures: ita quòd si eadem prædia non aliter reuocari potuerint †, eos quos noueris harum locationū auctores †, ad susceptam inde pecuniam conductoribus refundendam, [h] † appellatione remota, compellas.

¶ Inno. iij. archiepiscopo Mōtis regalis.

¶ *Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari: Et ecclesiæ consuetæ regi per regulares [o], secularibus clericis conferri non debent. hoc dicit. Ioan. de Imola.*

CAP. X.

POssessiones † ad mēsam tuā, vel capituli pertinentes, alienare [i] non debes. Aut ecclesias in quibus monachi [k] ministrare consueuerunt, clericis [l], vel laicis [m] assignare.

¶ Idem episcopo Maurien. & Præposito Vicon. †

¶ *Restituitur ecclesia contra alienationē, per quam enormiter fuit læsa. h. d. secundum lecturam veriorem.*

CAP. XI.

AD † nostram noueritis audientiā peruenisse, quòd cum Tusien. † monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas & conuentus eiusdem, villam quandam necessitate coacti, B. laico concesserunt in feudum, tali conditione apposita, quòd idē octoginta libras persolueret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectui mancipare: & infra. ¶ Vnde humiliter supplicarunt, vt feudū prædictum faceremus ad vtilitatem monasterij reuocari: præsertim cum idem laicus primo anno de ipsius prouētibus vltra summam perceperit prætaxatam, & per multos [n] postmodū annos sumpserit eius fructus: & infra. ¶ Quocirca † mandamus, quatenus si prædictū monasterium propter hoc inuenerit is enorme [o] dispendium incurrisse, dictum laicum vt (pecunia quam pro exoneratione feudi, seu etiam pro vtilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate & conuentu recepta; cum sibi fru

b ¶ *Intelligantur.*] Ad quæstionem primā non rńdet: forte ideo quia non expressit quanto tēpore tenuit, & vtrū bona fide an mala fide. ī. de spō. de muliere. Ala.

c ¶ *Siue non.*] præsumūtur tamen esse de mensa archiepiscopi, cum sit in possessione earū. C. de rei ven. l. vlti. Lau.

d ¶ *Consultius.*] quia tertius. j. de spon. iuuenis. Lau.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit dupliciter.*

e ¶ *Assensu.*] 12. q. 2. terrulas. ī. Sol. hic vocat possessiones minus vtiles comparatione magis vtilium: ibi vero minus vtiles dicuntur simpliciter & absolute. hic est necessarius consensus capituli, ibi nō. Vel ex honestate requiritur in his: non ex necessitate, vt ibi. Ber.

AD *audientiam.*] Cōmunis diuisio. In prima narrat factum. In secunda prouidet: ibi, *Ideoque.* Abbas.

CASVS. Quidam de canonicis Exon. ecclesiæ, quædam prædia ipsius ecclesiæ, alijs fratribus inconsultis, locauerunt in perpetuū in damnum ecclesiæ: peruenit hoc ad notitiam dńi Papæ: vnde mandat Exon. epo, quatenus si est ita, locationes illas studeat reuocare: si vero non possint reuocari, nisi pecunia inde recepta restituatur, compellat locatores ad pecuniam restituendā conductoribus. Not. q male alienata in damnum ecclesiæ, sunt reuocanda. Itē conductores habent actionem contra locatores ad pretium repetendum.

f ¶ *Inconsultis.*] Vnde contractus nullus. ī. eo. c. 1. & 12. q. 2. sine exceptione.

g ¶ *Locationes reuocare.*] de facto, quia ipso iure non tenuit contractus. ī. de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap. tua. arg. 24. q. 1. audiuimus. sicut aliàs exponitur, separari, i. nō fuerunt mixta bona paterna & materna. C. de leg. hære. l. 2.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

h ¶ *Refundendam.*] Sed nunquid habent actionem de iure tales cōductores ꝯ locatores ad repetendam pecuniam? Sic, si fuerint bonæ fidei. 12. q. 2. Vulteranæ. in Authen. de re. eccle. nō alie. §. si q̄s. coll. 2. si malæ fidei fuerint, nō. 16. q. 3. c. placuit. §. potest. ver. vniuersas. C. ne rei do. vel templo. l. vniuersitas. 10. q. 2. hoc ius. in fin. § qui vero. nisi de euictione prospexerint. C. de euic. si fundum. in casu tamen speciali malæ fidei emptor agit ad pretium. C. communia de leg. l. vlti. Lau.

POssessiones.] Sunt duo dicta. Secundum: ibi, *Aut.* Abbas Siculus.

CASVS. Quæsiuit archieps ille, vtrum possit alienare possessiones ad mensam suam, vel capituli pertinentes? Rńdetur q non. Item quæsiuit, vtrum posset ecclesias in quibus monachi esse consueuerunt, concedere clericis vel laicis: & rńdetur q non. Not. q

i ¶ *Alienare.*] ī. eo. vt super. Arg. ī. 12. q. 3. c. vlti. Solu. hic prohibetur perpetua alienatio possessionum, ibi conceditur specialiter terrarum: vel q̄d ibi dī q potest alienare, intelligitur de consensu capituli, & si causa subest.

¶ *Glo. seq. rect. per quæstionem, quod e conuerso.*

k ¶ *Monachi.*] E conuerso bene possunt seculares amoueri ab ecclesia aliqua, & in ea institui regulares, si eps dioecesanus consensus accesserit, dummodo clericis alibi æque prouideatur. j. de ecclesijs ædificandis, ad audientiam 2. non sic intelligas illud inuitis clericis faciendum: inuito enim vsufructuario non potest proprietarius deteriorem causam eius facere, etiam in meliorem statū mutando. ff. de vsu & habita. l. vlti. Lauren.

l ¶ *Clericis.*] quia quamdiu inueniri possunt regulares, nunquā ponēdi sunt seculares. j. de reli. do. inter quatuor.

m ¶ *Laicis.*] Hoc ideo dicit, quia postquam locus factus est religiosus, amplius ad seculares vsus redire non debet. sic & de vestimentis altaris, & lignis ecclesiarum. j. de reli. do. ad hoc. & de consec. dis. 1. ligna. & c. altaris.

AD *nostram.*] Primo ponitur petitio. Secundo causæ commissio: ibi, *Quocirca.* Abb.

CASVS. Monasterij Tusien. grauatum erat onere maximo debitorum, propter quod abbas & conuentus eiusdem tali necessitate ducti, quandā villā suam concesserunt in feudū cuidā laico, tali conditione apposita, q idē laicus solueret octoginta libras, pro quibus villa ipsa erat obligata: q̄d ipse non distulit effectui mancipare: videntes monachi, q monasteriū ex tali ꝯctu enormiter esset læsum, supplicarunt humiliter dńo Papæ, vt feudū ipsum faceret ad monasteriū reuocari, cū idem laicus primo anno de redditibus ipsius feudi vltra summam percepit quā persoluit. & postmodū etiam per plures annos percepit fructus eius: vnde mandat Papa quibusdā, quatenus si prædictum monasteriū pp hoc inuenerint enorme dispendium incurrisse, cōpellant dictū laicū, vt prædictū feudū liberū & quietū dimittat monasterio prædicto, recepta prius pecunia à monachis, quam pro vtilitate monasterij pro prædicto feudo dī expendisse, cum fructus percepti sibi debeant sufficere pro labore. Not. q cum ecclesia enormiter læditur in aliquo contractu, debet restitui.

¶ *Glo. seq. rect. per obiect. & solutionem.*

n ¶ *Per multos.*] forte per duos, vel per tres [a]: quia pluralis locutio duorum numero contenta est. 4. q. 3. c. si testes. §. vbi numerus. hoc ideo dicit: quia post quadriennium non subuenitur ecclesiæ per beneficium restitutionis. C. de tempo. in integ. restit. l. vlti.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit distinguendo, in fine ponit op.*

o ¶ *Enorme.*] hoc ideo dicit, quia pro leui damno non datur restitutio.

† Cap. 10. eo. tit. in 3. compilat. Et de materia vide Oldradum consil. 262. & Cardin. consil. 151.

† Vlicien. † Vlicien. † Vicen.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. vide Host. in c. salubriter & Ioan. And. in c. cōquestus. j. de vsur.

† Aliàs: Secusien. vnde de origine duxit notitiā, & vocatur monasteriū Sancti Iusti. Aliàs: Cuscien. † Vel, Cuscien. in quibusdam.

† De intellectu huius textus vide latissime p consuetudin. lib. 3 varia. resolut. c. 3. & Ferdinandum Vasquium lib. 3. controuer. vsu frequentium, cap. 72.

a Nā duo dicuntur seculares. Inst. de satis perso. in ñ. 10. Aud.

tutio. ff. de re. in inte. scio. & ĩ. de in inte. re. c. 1. Sed nunquid in hoc casu cum læditur enormiter, subuenitur ei per beneficium restitutionis, vel ipso iure tuta est 2? Dico q ex quo consensus capituli affuit, & ideo credebant vtiliter contrahere, tenuit 5ctus, licet læsa sit ecclesia. j. de emptio. & venditio. cum dilecti. & 12. q. 2. sine.

ctus percepti sufficere[a] debeāt pro labore) præfatum feudū eidem monasterio dimittat liberum & quietum, appellatione postposita compellatis.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ *Alienatio rei ecclesiasticæ facta sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, non tenet, licet approbetur per constitutionem laicorum.*

CAP XII.

CVm † laicis[b], quamuis religiosis, disponendi de rebus ecclesiæ nulla sit attributa potestas †, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibusdam ex illis † sic refrigescere charitatem, quòd immunitatem ecclesiasticæ libertatis, quā non tantum sancti patres, sed etiam principes[c] seculares priuilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus, vel potius destitutionibus impugnare; non solum de alienatione[d] feudorum, ac aliarū possessionum ecclesiarum, & vsurpatione iurisdictionū, sed etiam de mortuariis †, necnon & aliis quæ iuri spirituali annexa[e] videntur, illicite præsumēdo. ¶ Volentes igitur super his indemnitatibus consulere ecclesiarum, ac tantis grauaminibus prouidere, constitutiones & venditiones huiusmodi feudorum, seu aliorum bonorum ecclesiasticorum, sine legitimo personarum ecclesiasticarum assensu[f] præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis: (cum non constitutio, sed destitutio, vel destructio dici possit, nec non vsurpatio iurisdictionum †) sacri approbatione cōcilij decernimus nō tenere, presumptoribus per censurā ecclesiasticā compellēdis[g].

sed potest restitui si læsa sit enormiter. ĩ. de in integrum restitutio. c. 1. sed si decepta esset vltra dimidiam partē iusti pretij, subuenitur ei iure cōi, & etiam cuilibet. C. de rescindenda venditione. l. 2. & j. de emp. & vendi. cū dilecti. & c. cū causam. Ptm hoc vsq; ad legitimam præscriptionem potest agere, licet quidam dicant q in hoc casu agēdū sit iudicis officio. Io.

¶ *Gl. seq. obiicit, et soluit.*

a ¶ *Sufficere.*] Sed non vr q ille debeat lucrari fructus perceptos supra id quod ipse dedit ecclesiæ: nam cū aliquis restituitur, omnia debent restitui in pristinū statum, vt neutra pars sit in damno vel in lucro. C. de repu. l. 1. ff. de minori. q si minor. §. restitutio. Sed hoc est propter laborem suum, vt hic dicit. non enim omnino emptor damno officiendus est: vt l. prædicta, q si minor. §. restitutio. Item q bona fide pcepit. ff. de acqui. rerū do. bonæ fidei. j. de feudis. c. 1. arg. 12. q. 2. Vulteranæ. Ioan. & si vellet petere laboris mercedē, necesse haberet restituere fructus, qui excederent labores. ff. de rei vend. sumptus. Lau. Et sic est arg. q nemo cogitur suis stipendiis militare. & de labore suo mercedē quis recipere debet. 12. q. 5. charitatē. & c. ecclesiasticis. & 12. q. 2. precariæ.

CVm laicis.] Alienationes de feudis vel aliis rebus ecclesiæ nō tenent, etiam si per constitutiones laicorū approbentur. h. d. vel aliter. & sic vt in rubro. Communis diuisio. Secūda: ibi, *Volentes.* Abbas Siculus.

CASVS. Laici quantuncunque religiosi sint, non habent aliquā potestatem deponendi de rebus ecclesiæ: sed si in 5rium faciunt, immunitatem ecclesiasticæ libertatis impugnant suis constitutionibus, immo potius destitutionibus, vsurpando iurisdictionem ecclesiæ: & etiam de spiritualibus illicite præsumendo: volens concilium huiusmodi grauaminibus obuiare, omnes constitutiones & alia omnia, quæ faciunt in præiudicium ecclesiarum, decernit cōcilium penitus non tenere. Not. q laici in præiudicium ecclesiæ nihil statuere possunt: & si qua in contrarium faciunt, non tenent: & sic istam constitutionem inducas contra eos.

b ¶ *Cum laicis.*] 96. dist. bene quidem. & ĩ. de constitu. ecclesia. & 16. q. vlt. laicis. & c. non placuit.

¶ *Glo. seq. arg. allegat contrarium.*

c ¶ *Principes.*] Not. arg. q laici principes possunt dare ecclesiis priuilegium. 16. q. 1. generaliter. & 17. dist. §. hinc etiam. j. de immu. eccle. non minus. arg. immo, vt vr, possunt dare priuilegium libertatis. 63. dist. in synodo. & melius. c. Agathosa. arg. ĩ. de in integ. rest. auditis. arg. contra. 10. q. 1. nouerint. Ioan.

d ¶ *Alienatione.*] ĩ. de consti. quæ in ecclesiarum.

e ¶ *Annexa.*] vt ius patronatus. ĩ. de iud. quanto.

f ¶ *Assensu.*] j. eod. c. 1. & 12. q. 2. sine exceptione.

g ¶ *Compellendis.*] 3 Immo sunt ipso iure excommunicati: vt j. de sent. excom. nouerit.

1 De hac quæstione vide per doctores in l. 1 C. de filio fami. & in l. si ff. si vel tot vel parte.

2 Intermente concilij generale sub Innocentio iij. cap. 44.

Cap. vulg. an. in 4. compila.

secularis

illis

Vide Abbatem consil. 26. incip. quidam officiales in 1. vols. & Romanum singul. 254. incip. Reuerendus Dominus.

3 Et vt vapsallus, qui ex vtili dominio & bona fide faciebat fructus suos, nec est vis secundum Ioan. an. vt iure communi cō tractus pro pter defectū solēnitatis, an teneret, sed propter infamiam restitutionis. Io. An.

Hic glossulam non inuenio in vetustioribus, nec ere do Bernardi esse.

DE PRECARIIS.

¶ *Supra visum est de contractibus per quos transfertur dominium, restabat videre de contractibus per quos transfertur vtilitas eu duntaxat. Vel sic: Quia precariæ sunt quædam species alienationum, ideo post tit. præcedentem subiicitur hic titulus Abbas.*

TITVLVS XIIII.

De precarijs.

¶ Ex concilio apud Beluacum. †

¶ *Breue est, nec potest breuius summari.*

CAP. I.

PRecariæ[h] de quinquēnio in quinquennium[i] secundum auctoritatem & antiquam cōsuetudinem renouentur.[k]

¶ Ex concilio Carthaginensi †.

¶ *Reuocat successor precariam per prædecessorem irrationabiliter factam.*

CAP. II.

DE precariis[l] irrationabiliter factis à rectoribus ecclesiarum, se suosque, successores pœna[m] graui obligantibus, vt facta ipsorum dissoluere nequeant: Præcipimus, vt nemo successor antecessoris sui pœna

1 De hac materia habetur 10. q. 2. precaria. 12. q. 5. precaria. 16. q. 3. clerici. & c. sequen.

PRecariæ.] Potest summari: Precariæ concessæ de rebus ecclesiæ, debent ſm antiquam consuetudinē de quinquennio in quinquennium renouari. Et habetur istud capitulum & sequens pro palea 12. q. 2. c. precariæ. & seque. secundum Io. de Imol.

CASVS. Dicitur in hoc capitulo, q precariæ de quinquennio in quinquenniū sunt renouandæ. Not. q precariæ de quinquennio in quinquennium debent renouari.

¶ *Glo. seq. distinguit precarium a precaria & precaria, ponit triplicem speciem.*

h ¶ *Precaria.*] Precarium est quod precibus petenti vtendum conceditur tamdiu, quamdiu is qui concessit patitur. ff. de preca. l. 1. j. eo. c. fi. Precaria dr ad preces aliquorū vsq; ad quinquenniū 5ctus initus: vt hic. Item dr precaria ad preces facta donatio vsq; ad mortem accipiētis. 12. q. 2. sæpe. 16. q. 3. clerici. Item precaria dr 5ctus ad preces factus vsque ad mortem accipientis: cuius 5ctus natura talis est, quæ habetur 10. q. 2. precariæ. & j. eo. c. vlti. qui contractus innominatus est.

i ¶ *In quinquennium.*] Quid si elapso quinquennio cum taciturnitate prætereatur? intelligitur contractus innouari. ff. de preca. in rebus. §. vlt. C. loca. l. legem quidē. arg. 12. q. 2. longinquitate. Lau.

k ¶ *Renouentur.*] 4 ne longitudine temporis pereat memoria cōtractus.

DE *precariis.*] Primo præmittit factum. Secundo prouidet: ibi, *Præcipimus.* Abbas.

CASVS. Quidā prælati ecclesiarum faciebant precarias in damnum ecclesiarum, obligādo se & suos successores sub certa pœna: statuit concilium Carthag. vt nullus successor sit obligatus in pœna sui antecessoris: sed si antecessor res ecclesiæ irrationabiliter distraxit, ad ius ecclesiæ debeat reuocare. Not. q vbi contractus non tenet, nec pœna super hoc apposita. Item successor non obligatur ex contractu habito in damnum ecclesiæ facto ab antecessore. Ius successor male alienata reuocare debet ad ius ecclesiæ.

l ¶ *De precariis.*] Precaria hic accipitur pro contractu. de quo, vel quibus fit mentio in notula prædicti capituli.

¶ *Glo. seq. alleg. dictum ponit. alleg. contrarium.*

m ¶ *Pœna.*] Promissa super contractu irrationabiliter habito. in hoc enim casu loquitur capitulum: cum enim contractus non valeat: 5, nec pœna ei apposita. C. de legi. nō dubium. ĩ. de foro cōpeten. si diligenti. 15. q. 6. c. 1. & 5. C. de condi. ob tur. cām da. l. 3. sed si contractus rationabiliter habitus est, valet pœnæ adiectio. arg. ĩ. de arbi. dilecti. tamen si ecclesia non agnouit contractū, soluere nō tenetur. ff. de pig. act. si pignore. §. vltimo. ff. de euict. illud. §. vlt. arg. contra. ff. de iure fisci. si procurator Cæsaris. Ala.

a ¶ Ab eo.

iurisdictionum.

Belnacē.

Sutor dus lib 3. c. 169. Ivo par. 3. cap. 210 & c. 1. eod. tit. in 3 compila. vide concil. Meldense c. 22.

A nomine Augustinus in nocte an tiquæ collectionis eod. tit. c. 2. arī se non inuenisse in eo casus hoc capit; sed etiam, inquit, constitutionum Lotharij in eadem verbis lib. 3. c. 2. legū Longob. in alia est tit. quando liceat rectoribus ecclesiarum a successorū suorum rescindere.

4 Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

5 Ipso iure vel ex quo per sententiam reuocatur principale: ergo & accessorium, secundum Inno. & Host. allegata eadem lura. Ioan. And.

a ¶ *Ab eo.*]& etiam ab eo qui alienauit, si toleratur. ꝫ. de reb. eccl. non alie. l. si quis presbyterorum. ita successor potest reuocare quod prædecessor illicite fecit. 35. q. 9. quod quis.

PRecarium.] Sunt duæ partes, quæ patent. Secunda: ibi, *Porro.* Abbas.

CASVS. Rogasti me, vt rem meã cõcederem tibi ad vtendũ: ego precibus tuis concessi tibi rẽ illam precario: volui postea reuocare illud precariũ: tu nolebas mihi restituere: quæritur vtrum ego possem reuocare cũ mihi placuerit? Rñdet q̃ bene possum illud reuocare quãcunq; mihi placuerit. Item soluitur precarium mortuo illo cui concessum fuit, sed nõ soluitur illo mortuo qui cõcessit. Item soluit precariũ, si ille qui concessit precarium alienauerit quia p talem conuentionem rem alienã inuito dño possideri nõ licet. Secũdo dr, q̃ precariæ, quæ aliqñ fiunt de possessionibus ecclesiarum, non debẽt reuocari pro voluntate concedentium. Nota q̃ precarium reuocatur pro voluntate concedentis.

sit obligatus: sed suæ prouidentiæ sit concessum, vt si antecessor eius res ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo[a] ad ius eiusdem ecclesiæ reuocentur.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Concessio precarij extinguitur voluntate concedentis, aut ei succedentis: precariæ autem concessio non.*

CAP. III.

PRecarium[b] † vtendum conceditur, quamdiu patitur qui concessit: soluitur[c] quoq; obitu eius cui concessum est, non† etiam concedentis: aut cum ipsum alienari contingit alicui hoc reuocare volenti: quia per conuentionem[d] huiusmodi, nõ licet rem alienam inuito domino possideri. § Porro precariæ[e], quæ quandoque de ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium reuocandæ†.

TITVLVS XV.

De commodato.

¶ Idem Gregorius nonus.

¶ *Commodatarius gratia sui tenetur etiam de leuissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positis. Et commodatum ante vsum completũ non reuocatur.*

CAP. I.

CVm† gratia sui tantum quis cõmodatum[f] accepit, de leuissima[g] etiam culpa tenet:

Item contractus, qui precariæ nominantur, non possunt reuocari ad voluntatem concedentium: & ita differentia est inter precarium & precarias.

¶ *Glo. seq. recitetur per modum summæ, quid sit precarium, quantum durat, &c. vt notata e regione demonstrant.*

b ¶ *Precarium.*]Est aũt precarium, vt dictum est in c. 1. quod precibus ad vtendum datur, & tamdiu durat q̃diu patitur qui concessit: vt hic: & ff. eo. l. 1. & est simile cõmodato: qui enim cõmodat rem suã, sic cõmodat vt non faciat eam accipientis, sed vt permittat ei vti re cõmodata. & sicut reuocatur precarium, ita cõmodatũ: vt ff. eo. l. 1. sed distant in hoc, q̃ cõmodatum non reuocatur intẽpestiue. ff. cõmoda. in cõmodato. §. sicut. nisi post vsum cõpletum. j. tit. prox. ca. vnico. §. 1. Precarium vero qñq; reuocatur etiã si ad certum tẽpus sit concessum. ff. eod. cum precario. Consistit aũt precarium tam in re mobili q̃ immobili, & in seruitutibus: vt si me rogaueris; vt p fundũ meũ ire vel agere tibi liceat, vel vt in tectũ meũ, vel in area ædiũ mearũ tignum, vel stillicidium immissum habeas. ff. eo l. 2. §. vlt. & l. 3. & 4. in prin. Item in re ppria non consistit precarium. ff. eod. l. 4. §. item si rem. nisi cũ debitor pign° rogat precario à creditore possidere. ff. eo. si debitor. rõne possessionis, & nõ pprietatis. ff. eod. certe. §. vlt. Itẽ tam ille qui concedit precarium, q̃ qui rogat, possidet: vnus ciuiliter, & alter naturaliter. ff. eo. & habet. §. penult. sed duo insolidũ precario possidere non possunt. ff. eod. duo. & restitui debet precarium in pristinam causam, aliàs condẽnabitur in tantũ quanti interfuerit actoris. ff. eo. quæsitum. §. ex hoc interdicto. & precarium constituitur inter psentes & absentes, & p epistolam. ff. eod. precario. Item si precario durante prorogatur in vlterius tẽpus, non mutat causam possessionis. ff. eod. sed si manente. vnde non dicitur precarium nouũ.

ADDITIO. Item qui precario rogat, dolum & culpam dolo proximam præstat. ff. eo. quæsitum. §. & illud.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Soluitur.*]Obitu eius cui conceditur precarium, finitur, & non concedentis. immo ad hæredem eius q concessit, transit. ff. eo. cum precario. §. precarij. & l. q̃situm. §. qđ à Titio. quia ipsi, non hæredi recipientis conceditur, vt ibi dr, & hic idem dr. Item finitur si concedens precarium rem alienauerit, nisi de voluntate noui dñi res eadem pmaneat penes eundem. ff. eo. quæsitum. §. q̃ à Titio. & §. illud. Item soluitur precarium pignoris debitore soluente pecuniam creditori. ff. eo. si debitor. arg. ꝫ. ff. loca. l. 4. Sibi finitur precarium morte concedentis. Sed hoc ideo est: quia ille qui concessit precarium, hoc voluit, & expressit voluntatem concedendo precarium, & ideo finitur per mortem ipsius: sed hic, & ff. de precariis. l. cum precario. §. 1. simpliciter concessum fuit precarium sine ipsis præfinitione, & ideo non finitur per mortem concedentis. Ber.

d ¶ *Per conuentionem.*] Et si ad certum tempus precarium concessum sit, nihilominus ante tempus illud poterit reuocare. ff. eod. cũ precario. vbi sunt hæc verba; q̃ non licet rem alienam, &c. & culpam non præstat, sed dolum tantum, & etiam culpam si dolo sit proxima. ff. eo. quæsitum. §. illud. Bernar.

e ¶ *Precariæ.*]In alia significatione accipitur hic hoc nomen, precariæ. pro cõtractu scilicet de possessionibus ecclesiarum, de quo habes ꝫ. eod. ti. c. 1. & 2. & 10. q. 2. hoc ius, ad fi. & c. precariæ. nec potest reuocari ante cõstitutum tẽpus, vt hic, nisi irrationabiliter sit fact° talis cõtractus. ꝫ. eo. c. 2. & ita aliud precarium est, & aliud precariæ, siue precaria. Ber.

ADDITIO. Vnde Hostien. dat tales versus:

Ria, ria, rium, tria sunt quibus est caput vnum.
Ria sunt solita post singula lustra renasci.
Ria fit ad mortem, nec citra vult reuocari:
Rium finitur tũc quando vult sum auctor.

DE COMMODATO.

¶ *Visum est de contractu, qui fit gratia recipientis tantum, merito subijcitur rubrica de contractu sibi simili: nam communiter commodatum fit gratia recipientis tantum, licet quandoque fiat gratia concedentis, vel vtriusque. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 1. dist. ius naturale.

CVm gratia.]Habet duo dicta. Secundum: ibi. *Contra.* Primum subdiuiditur. Nam primo ponit vnũ dictum. Secundo aliud, à quo tres casus excipit: ibi, *Licet.* Scđm subdiuidit: nã primo ponit dictũ. Secundo ponit rõnem: ibi, *Cũ non decipi.* Abbas.

CASVS. Cõmodaui tibi equũ meũ, vel etiã rem aliã: res ista deteriorata est: q̃rebat, vtrum tenearis mihi sup hoc? Rñdet Papa, cũ aliquis recepit cõmodatum gratia sui tñ, pp ppriam vtilitatem pcurãdam, tenetur non solum de culpa lata & leui, sed etiã de leuissima: verumtñ de casu fortuito nõ tenetur, nisi p culpam suã casus ille acciderit, vel nisi pactum interuenerit, q̃ de certo casu & expresso in pacto teneret, vel nisi fuerit in mora in restituendo cõmodatũ. Secundo q̃rebat, vtrum cõmodatũ possit repeti ante vsum expletũ, ad quem res fuit cõmodata: & dr, q̃ ꝫ illum qui rem cõmodatam accepit, commodati agi non potest ante vsum completũ: quia non decipi beneficio nos oportet, sed iuuari: qđ esset si ante finitum vsum cõmodatum reuocaretur. Nota q̃ in commodato venit leuissima culpa. Item de casu fortuito quis non tenetur, nisi in casibus, qui hic cõtinẽtur: s. si p culpam suam casus ille acciderit. vel pactum interuenerit de certo casu, vel fuerit in mora in restituendo cõmodatũ. Item intempestiue cõmodatum non reuocatur. Item beneficio decipi non debemus, sed iuuari.

¶ *Glo. seq. recitat p modũ summæ, quid sit cõmodatũ, vnde dicatur, &c.*

f ¶ *Commodatum.*]Est aut cõmodatum[a] alicuius rei ad aliquẽ specialem vsum gratuito facta concessio, & non translatio. & ideo dr, facta concessio: & non translatio: q̃a is qui cõmodat, dñium retinet & possessionẽ. ff. eo. l. rei cõmodatæ. Et dr commodatum quasi vtentis cõmodo datum. & ideo dr gratuito: quia si interueniat merces, transit in locationem, vel in cõtractum innominatũ: do, vt des; facio, vt facias. Instit. manda. §. vlt. Ad aliquem vsum ideo dixi, vt noteẽ differentia inter precarium & cõmodatum. Precarium enim conceditur sine pfinitione certi vsus: vnde q̃ñcunq; potest reuocari precariũ. ff. de preca. cum precario. & ꝫ. tit. pxi. c. vlt. sicut & depositũ, j. tit. pxi. bona fides. Cõmodatum aũt ad certum vsum cõceditur: q̃a statim subijcitur vsus ad quem res cõmodatur: vt si cõmodem equũ tibi vt ad villam duceres, & tu duxisti ad bellum, teneberis: q̃a ad alium vsum duxisti, q̃ duxisti. ff. eod. si vt certo. §. sed interdum. Et cõsistit cõmodatum in rebus mobilibus & se mouẽtibus, & immobilib°, & incorpalibus, puta seruitute habitandi. ff. eo. l. 1. q̃a ibi dicit cõmodari rem mobilem, & etiam soli. & adiecit Iulianus etiam habitationem posse cõmodari, & in iisdem rebus consistit precarium: vt dixi ꝫ. tit. pxi. c. vlt. Sed qđ vsu consumit, non cõmodat, nisi ad pompam, vt ditior appareat. ff. eo. l. 3. §. vlt. & l. seq. & q̃ põt obligare, potest cõmodare, & ei cõmodari. vnde pupillus non est obligatus, sed ali° ei obligat. ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. §. antepen. Ber.

¶ *Glo. seq. dicit ad quid tenetur commodatarius, & quo restitui debet cõmodatum: & casum quomodo tenetur commodans commodatario.*

g ¶ *De leuissima.*]Cum enim gratia sui tñquis cõmodatũ accepit, tenetur

Margin notes (left): ¶ Vide l. 1. & ibi glos. [illegible] Bar. [illegible] — ¶ Hostien. legendum, [illegible] — Precarium & commodatum con[ueniunt] & differunt. — Precarium in quibus rebus consistat. — Precarium quibus finiatur. — [illegible]

Margin notes (right): ¶ Videl. creditores. & quod ibi not. Bar. C. de pign. — ¶ Vide textum in §. [illegible] — Et quod de cõmodato lege diuina [illegible] Raymundus [illegible]. — [a] De materia textus & harum glossarum vide plene p Antonium Gomezium to. 2. [illegible] c. 7. de cõmodato & deposito.

tenetur de dolo, & lata culpa, leui & leuissima, vt hic dicit. quia exactam diligentiam qualem in rebus suis adhibere debet. ff. eo. in rebus. immo non sufficit talem adhibere qualem in suis rebus, si tamen alius diligentior custodire potuit. ff. de actio. & oblig. l. t. §. is quoque cui. & dolum & culpam. ff. eo. si vt certo. §. cōmodatū. Si vero gratia dantis ; tantū cōmodatū detur: tunc venit dolus, & lata culpa. ff. eo. si vt certo. §. interdum. & l. si mei causa. ff. de actio. & oblig. l. §. §. is quoq; apud quem. Si vero gratia vtriusq; tunc pstat dolum & latam culpam. ff. eod. in rebus. r. rñso, ad finem. & l. si vt certo. §. nunc videndum. ad fin. Casus vero fortuiti, qui prauideri non possunt, nō veniunt. C. eo. l. r. & ff. eo. in rebus. & ff. de act. & oblig. l. t. §. is quoque cui. j. de homi. Ioannes. & exp. vlti. nisi ista tria aliud inducant, culpa, pactum, vel mora, vt in pdicto §. is quoque cui. in fi. & l. in rebus. & ff. de reg. iu. contractus. & hic, & j. tit. prox. c. 2. C. eo. l. 1. Culpa potest imputari, si rem sibi cōmodatam remiserit mihi p non idoneam a psona. ff. eod. qui non iam idoneum. secus si per idoneam psonam, licet contrarium euenerit. ff. eo. argentū. & j. de pig. ca. significate. Item ex pacto pstant casus fortuitos: vt hic dicit. & C. cōmo. l. 1. ita quod casus fortuiti cōnumerentur specialiter: vt ff. si quis cautio. sed & si. §. quæsitum. Et mora imputatur, puta si moram fecit in restituendo. j. tit. proxi. bona fides. & intelligendum est etiam si apud commodantem res fuisset eodē modo peritura. ff. de lega. r. l. cū res. §. vlt. & in Authen. de deposito, & denun. inquilinorum. t. sñ. ad fi. coll. 6. Et cōmodatum restitui debet ad pristinam causam. ff. eod. sed mihi. §. r. aliàs quanti interest eius condemnatur, vt ibi dicitur. Ber.

¶ Vt si commodaui sponsæ, vel vxori ornamēta, vt ad me veniret ornata, vbi venit dolus & lata culpa, secundū Goff. idem, secūdū Hostiensem, si cōmodaui tibi tendendas eo modo vxori, vel volens videre ludū scenicū cōmodaui tibi vestes scenicas: vt in concor. glo. Ioan. And.

Licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel interuenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. ¶ Cōtra eum quoque recte commodati nō agitur, nisi post [a] vsum expletum, cuius gratia res fuerat commodata: Cum non decipi [b] beneficio nos oporteat, sed iuuari.

a ¶ *Post vsum.*] ff. eo. in commodato. §. sicut. sed in precario contrarium est. j. tit. proxi. cap. vlt. & ff. de preca. cum pcario. Item qui commodauit vasa vitiosa, tenetur contraria actione pro vino effuso, ignorans tamen excusatur. ff. eod. in rebus. §. possunt. & §. item qui sciens. & l. penult. Bernard.

b. ¶ *Decipi.*] ff. eod. in commodato. §. sicut. in fi.

TITVLVS XVI.

De deposito.

¶ Alexander iij. Londoñ. † episcopo.

¶ *Ex deposito facto apud clericum ecclesiæ, non tenetur ecclesia: nisi in vtilitatem ecclesiæ sit versum.*

CAP. I.

Grauis † illa quærimonia vsque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato peruenit: & infra. ¶ Cum enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in ecclesiæ vtilitatem [c] conuersam: non debemus de iure, contra canonicos eiusdem ecclesiæ præcipere intentare iussionis instantiā, vt tibi eandem reddant pecuniam, personæ [d] non ecclesiæ commendatam. ¶ Quocirca suademus, vt in illū furem tuā dirigas actionem [e], eo quòd (vt audiuimus) loculos [f] habet: & ea quæ tibi subrepta sunt, asportauit. Nam & iudicibus dedimus in mandatis, vt illum iniquum sub quæstionibus [g] † ad rationem ponāt, etiam (si oportuerit) vinculis alligatum, vt dictam pecuniam reddere [h] compellatur: & infra. ¶ Si autem cum eis amicabiliter poteris de reddituum perceptione pacisci, noueris id nobis acceptum.

† Londoñ. † Ludoñ. † Lugdoneñ. † Lindoneñ. † Lincolniñ.

† Cap. 2. eo tit. in 1. compilat. & post concilium Lateraneñ. sub Alexan. iij. par. 50. cap. 33.

† De hoc articulo, q frequenter solet contingere, vide Antonium Gomezium loco supra citato.

DE DEPOSITO.

¶ *Visum est de contractu, qui fit gratia recipientis, nunc subijcitur de contractu qui fit gratia concedentis, ideo merito subijcitur de deposito. Abbas Sicu.*

De hac materia habetur 1. distin. ius naturale. 22. q. 2. ne quis.

Grauis.] Primo ponitur decisa narratio. Secundo ecclesiæ absolutio. Tertio deponentis instructio. Quarto iudicis præceptum. Quinto cōpositionis psuasio. Scda: ibi, *Cum enim.* Tertia: ibi, *Quocirca.* Quarta: ibi, *Nam.* Quinta: ibi, *Si autem.* Abbas.

Casvs. Eps Londoñ. quandam summam pecuniæ deposuit penes quendam canonicum cuiusdā ecclesiæ, noīe Belial †: ille Belial sæpe interpellatus fuit vt depositū restitueret, sed illud facere denegauit, & pecuniam illam subripuit & asportauit: vnde conquestus fuit eps dño Papæ de ecclesia illius Belial: Dñs Papa rñdet. non constat q illa pecunia, quam Belial furatus est, in vtilitatē ecclesiæ sit conuersa: vnde nō possumus canonicis illius ecclesiæ præcipere, vt illā pecuniam tibi reddant, cum non fuerit deposita penes ecclesiam, sed penes illum Belial: vnde mandat episcopo, vt actionem suam dirigat contra illum furem: & mādat Papa quibusdam, vt illum Belial ponant sub duris quæstionibus, & si oportuerit, ponant illum in vinculis: vt sic dictam pecuniam restituat: In fine dicit, si eps poterit amicabiliter cōuenire de redditibus illius, cum canonicis ecclesiæ, Papa gratum habebit. Nota q ecclesia non tenetur, cum depositum non sit ecclesiæ, sed psonæ: tamen si tale depositum factum alicui de ecclesia, versum sit in vtilitatem ecclesiæ, tenetur ecclesia, non actione depositi, sed de in rem verso. Item depositarius torqueri potest, vt reddat depositum.

† Ego non puto nomē proprium sed hoc nomen quia † sic dicit Belial, hoc est nomen Belial Hebraice, Latine per interpretationem significat.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

c ¶ *Vtilitatem.*] & si in vtilitatem ecclesiæ versa esset: licet apud ecclesiam deposita non fuerit, tenet ecclesia inquantū in rem eius versa est. j. de fideiuss. quod quibusdā. arg. C. qd cū eo qui alī. po. l. ei q. 4. 10. q. 2. hoc ius. §. is cre ditor. & ff. depo. l. 1. §. an in pupillū. Alanus.

† Qui dat mutuā seruo, si versum est in rem dñi, habet actionē de in rem verso. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. quærit, soluit, & solutionē determinat.*

d ¶ *Personæ.*] & ita depositum factum psonæ non obligat ecclesiam: quia delictum psonæ in damnum, &c. s. de rescriptis. cum venissent. 16. q. 6. si epm. & c. epo non licet. §. de excep. cū venerabilis. Sed qualiter dr commendata esse ecclesiæ? Rñdeo ex eo qd defertur in thesaurum ecclesiæ: sicut eo tpr̃ q res missæ sunt in naue, tenetur nauta, & debet habere custodiam omnium quæ sunt inuecta & illata. ff. nau. cau. sta. l. parui refert. §. si recepit. & ignorans tenetur. C. de his qui latro. occul. l. r. § ff. furt. aduersus nautas. l. vni. cap. qd tñ nō credo, nisi depositio facta sit in plena præsentia prælati & capituli vt hic. Vinc.

† Hinc ad leges clericos & religiosos posse in carceribus poni, de quo amplissime vide plene per Bernardinū Diaz in pract. criminal. canon. cap. 117 & Simancam in cathol. institu. tit. 61 adde quæ dixi super Directorio lib. 3 schol. 118.

e ¶ *Actionem.*] id est, petitionem: vt s. de iudi. dilecti. vbi de hoc.

f ¶ *Loculos habet.*] & Dominus loculos habuit, vt indigentib⁹ subueniret. 12. q. 1. habebat.

g ¶ *Quæstionibus.*] Nota q suspecti sunt torquendi, & in vinculis detinendi: & verberibus afficiendi, vel subijciendi. 14. q. 6. si res. & 12. q. 2. fraternitas. & 23. q. 5. c. r. & 5. q. 5. illi qui. & j. de rapto. in archiepiscopatu 6. T.

h ¶ *Reddere.*] Cum nota infamiæ. actio enim depositi infamat. C. depo. l. qui depositum.

† Vide textum & ibi plene p Dd. es in §. præterea & in. institut. quib. mod. re contrah. oblig. & Antonium Gomezium tom. 2. variarum resolut. cap. 7.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Dicit ad quid tenetur depositarius, & quomodo repetatur depositum.*

CAP. II.

Bona † fides abesse præsumitur, si rebus tuis saluis [i] ...

Bona fides.] Casvs. Deposui penes te res meas: illæ res amissæ sunt, de reb⁹ tuis nihil amisisti: quæritur an tenearis mihi ad eas restituendas actione depositi? Rñdetur, si res tuæ saluæ sunt, & res depositas amisisti, hoc ipso psumitur q bona fides abest circa res depositas, & ita dolus affuit: & ideo tenetur ad restituendū depositum: & de culpa etiā tenetur depositarius si obtulit se deposito, vel si aliquid accepit pro custodia: sed de casu fortuito nō tenetur, nisi pactū interuenerit, vel nisi culpa vel mora pcesserit casum. Secundo quæritur vtrum depositori liceat reuocare depositū quandocunque voluerit? Rñdet, q sic: sed si depositarius opponeret compensationē, vel in toto, vel in parte, cōpensatio non est admittenda: ne contractus q ex bona fide oritur, ad pfidiam referatur: sed in aliis contractibus bene admittitur compensatio, si causa ex qua compensatio postulatur, liquida sit, & facilem exitum credatur habere. Nota, q ille qui recepit depositum, de solo dolo tenetur, de culpa etiam tenetur, si obtulit se deposito, vel aliquid recepit p custodia. Itē depositarius de casu fortuito non tenetur, nisi pactū interuenerit, vel nisi culpa vel mora præcesserit casum. Item depositum potest reuocari quandocunq; voluerit depositor. Item contra depositum non admittitur compensatio. Item contractus depositi ex bona fide oritur.

† Qui sibi fatetur in receptum, vel offert se vlterius fugisse, pro qualitate personæ aut corporali supplicio, vel rerum dispendio. Io. An.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an præsumptio sufficiat ad sententiam.*

i ¶ *Rebus tuis saluis.*] Ex hac præsumptione condemnabitur. sic C. loca. l. 1. & ff. eod. tit. quod Nerua. quia non minorem [y] diligentiā quàm in suis rebus præstare debet, vt in l. qd Nerua. sic ff. commo. si vt certo. §. quod vero senectute. & ita si bona fides abest, dolus adesse præsumitur. nam contra sunt. C. de rescind. venditio. si dolo. & est sim. 32. q. 1. cum renunciatur. & præsumptio sufficit ad condemnationem in casu isto. 32. q. 1. dixit Dominus. & 54. dist. c. fraternitatem. j. de Iudæis. c. vlt. Ber.

† Conuict. s. ob carmen. aliàs ob crimen. & ignom. ff. de testi. not. in l. 1. C. de naufra. lib. 11.

† Causæ diligentia in quæstionem dediscam, vt de hoc per Ioan. And. & alios.

a ¶ Dé

a ¶ *De culpa.*] Nota, ꝙ depositarius tenetur de solo dolo, si dolosè versatus est in deposito. ff. eo. l. 1. §. in ꝯducto. & §. vlt. & ff. commo. si vt certo. §. 2. & ff. de reg. iur. l. contractus. & de lata culpa, quã Nerua dixit esse dolũ. ff. eo. q̃d Nerua. quod Azo intelligit dolum præsumptũ. ff. mand. si fideiussor. 1. respon. Ideo sic expone: quia in ea lege dr̃ ipsam latã culpã ꝑpe dolum esse. ff. de leg. 1. cum res. & §. vlt. & ff. de actio. & obliga. l. 1. §. is quoq; apud quẽ. & alibi dr̃ latam culpã dolo comparari. ff. si mensor fals. mo. dixerit. l. 1. §. lata est. & ita non dolus est: quia nihil est id cui ipsum est simile. Quinque tñ in casib⁹ præstat culpam depositarius, si ipse se obtulerit deposito: vt hic, & ff. eo. l. 1. §. sæpe. idem si mercedẽ accipiat pro custodia: vt hic. & ff. eo. l. 1. §. si quis seruum. Item & in tertio casu si ꝯueniat inter eos. ff. eo. l. 1. §. si conueniat. & ff. commo. si vt certo. §. nunc videndũ. Sed si conueniat ne dolus præstetur, hæc conuentio non valet: quia ꝯ bonos mores est. ff. eo. tit. l. 1. § si cõueniat. & ff. de pactis. si vnus, §. illud. Item & in alio si causa depositarij res penes ipsũ deposita sit, ff. eo. l. 1. §. si pecuniã. & ff. si cer. pet. l. si quis nec causam. & tunc venit leuissima culpa, & si moram facit in restituendo. ff. eo. si in Asia. §. vlt. Præsumitur autẽ lata culpa

existentibus, depositas amisisti. De culpa [a] quoque teneris, si teipsum deposito obtulisti: vel si aliquid pro custodia recepisses. Pacto vero, culpa, vel mora præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. ¶ Sane depositori licuit, pro voluntate sua depositum reuocare [b], contra [c] quod compensationi vel deductioni locus non fuit: vt contractus qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur†, licet compensatio admittatur in alijs [d], si causa ex qua postulatur, sit liquida, ita quòd facilem exitum credatur habere.

TITVLVS XVII.

De emptione & venditione.

¶ Ex concilio apud Valen. †

¶ *Cogit episcopus ne carius vendatur transeuntibus, quàm in mercato venderetur.*

vel dolus si non adhibeat diligentiã qualem in rebus suis. ff. eo. ꝙ Nerua. vel quia res suæ saluæ sunt, & depositæ non apparent, vt hic dr̃. & hoc exemplum pone: Res suas ponebat in arca secura, & res depositas dimittebat in domo super banchas. Casus tñ fortuitus nõ imputatur: sicut nec in commodato. ĩ. titu. proxi. cap. vnico. & ff. commoda. in rebus. nisi in casibus hic contentis: vt si pactum interueniat, vt præstetur. C. eo. l. 1. contractus enim ex conuentione legem accipiunt, & seruari debẽt, nisi improbatum sit à iure. ff. eo. l. 1. §. si conueniat. ff. de re iu. contractus, ita tamen ꝙ casus nominetur in pacto, sicut dixi in commodato. sic ĩ. e. proxi. propter culpam vel dolum casus imputatur: vt hic dicitur. si enim rem depositam vendidit, & postea eam redimat, vt eam habeat in causa depositi, etiam si sine dolo malo illius perijt, tenetur: quia sufficit semel dolum commisisse. ff. eo. l. 1. §. si rem. Item propter moram præcedentem casus imputatur, etiam si apud deponentem perijsset. sufficit enim ꝙ res potuit non perire. ff. de leg. 1. cum res. §. vlti. ff. eod. si in Asia. §. vlt. ff. de cõsti. pecu. qui autẽ. §. 2. & ex eisdẽ causis imputatur casus in cõmodato. ĩ. ti. proxi. c. vni. Item res deposita non deteriorata debet reddi: aliàs reddita nõ vr̃. ff. eo. l. 1. §. si res deposita. sic in cõmod. ff. com. sed mihi. §. 2. Consistit autẽ depositũ in rebus mobilibus & se mouentibus tantum, nisi forte vbi apud sequestrum deponitur, cum res aliqua inter plures in cõtrouersiam deducitur. ĩ. de iud. examinata. & talis depositio non potest fieri nisi à pluribus. ff. eod. licet. 1. respon. Item & res depositæ sicut & commodatæ proprietatem retinemus, & etiam possessionẽ. ff. eo. licet. §. 1. & ff. commod. l. rei commodatæ.

b ¶ *Reuocare.*] Quicunque potest reuocare depositũ: vt hic dicit, & ff. eo. l. 1. §. est autẽ. & §. pen. & si non restituitur ꝯdemnatus suo nomine infamis efficitur. C. deposi. qui depositũ. ff. de his qui not. infa. l. furti. §. illud. sicut & precarium quãcunq; reuocatur. ĩ. de preca. c. vlt. secus in commodato, q̃d nõ reuocatur, nisi post vsum expletum. ĩ. de commo. c. vnico. ff. eod. in commodato. §. sicut. Ber.

c ¶ *Contra quod.*] Nota ꝙ ꝯ depositum non admittitur compensatio. C. eo. tit. si quis vel pecunias. vnde sumitur §. iste. nec etiã depositum cũ deposito cõpensatur. sed qui primo deposuit, primo recipiat: vt ibi dr̃, & C. de compẽsa. l. vlti. & q̃d dicit, cõpensationẽ. in toto scilicet, deductionẽ. s. pro parte. & ita nec in toto nec in parte admittitur cõpensatio ꝯ depositũ. & in hoc priuilegiata est actio depositi. & quia prædoni restitui debet depositũ. ff. eo. l. 1. §. si prædoni. tamen si dominus cum fure simul petat, dño restitui debet de æquitate. ff. eo. bona fides. & sic non erit perfidia, cũ sit contractus bonæ fidei. Quare dicitur bonæ fidei, dixi ĩ. de excep. cũ venerabilis.

d ¶ *In alijs.*] scilicet contractibus, siue in realibus siue in personalibus actionibus, si causa sit liquida. C. de compensa. l. si. in prin. etiã si non liqueat incontinẽti, dum tamen possit liquere intra duos menses [1]. ff. de iure fis. aufertur. §. qui compensationem. Et nota quòd compensatio fit in pecunia, & in pondere, & in quantitate. C. de compen. si constat. & non in speciebus ad pecuniam. ff. de pig. act. si conuenerit. ff. de condic. inde. si non sortem. §. si centum. C. de rei ven. si ea pecunia. absurdum est enim diminutionem rerũ fieri propter pecuniam. ff. de impen. in re. do. fa. quod dicitur. primo responso. Contra tamen videtur C. de compen. l. vlt. in prin. vbi dicitur, tam in rem quàm in personam: illud intelligitur si agatur in rem, & res ipsa restitui non possit, potest admitti compensatio cũ æstimatione in pecunia. & in delictis fit etiam compensatio. 32. q. 6. nihil iniquius. & ĩ. de adult. cap. penult. & vlt. & ff. solut. matri. viro atque vxori. & in pœnis fit compensatio. ĩ. de pœnis, constitutus. Bernardus.

CAP. I.

Placuit [†] vt presbyteri plebes suas admoneant, vt & ipsi hospitales [e] sint, & non carius vẽdãt transeuntibus, quàm † in mercato vẽdere possunt. Alioqnin ad presbyterum [f] transeuntes hoc referant, vt illius iussu cum humanitate sibi vendant.

¶ Ex concilio Maguntiñ. †

¶ *Fraudãs mensuras & pondera xxx. diebus in pane & aqua pœnitere debet.*

CAP. II.

VT mẽsuras [g] & pondera iusta fiant: & infra. ¶ Si quis iustas mensuras & iusta pondera [h], causa lucri mutare præsumpserit, triginta dies in pane & aqua pœniteat [i].

¶ Alexan. iij. Attrebaten. episcopo.

¶ *Tenet venditio, licet vẽditor sit deceptus vltra dimidiã iusti precij: potest tamen venditor agere vt restituatur res, vel iustum pretium suppleatur: & si alterum præcise petit, succumbit.*

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

¶ *Visum est ĩ. de contractibus, qui fiunt gratia dantis vel recipientis, restabat videre de contractibus, qui fiunt gratia vtriusque, inter quos est contractus emptionis & venditionis, qui præ cæteris magis frequentatur: facit quòd habetur in l. 1. ff. de contrahen. emptio. ideo de ipsa post contractus præcedentes, & ante sequentes voluit tractare. facit l. singularem. ff si cer. peta. & pro tanto fuit hic posita ista rub. Ioan. de Imo. Vel sic: Supra visum est de contractibus, in quibus res commoditas, vel simplex custodia in alium transfertur: Restat merito videre de alijs contractibus, in quibus transfertur dominium, & etiam possessio, si venditor erat dominus: vel vsucapiendi conditio, si alius erat dominus, ideo subijcitur rubrica de emptione & venditione.*

De hac materia habetur de pœn. distin. 5. qualitas. 1. q. 1. nos. & q. 2. & 3. in multis cap.

Placuit.] Non potest cõmode summari secundum Io. And. sed pulchre summatur vt in rubro secundum Card. & Abbatem Siculum. Potest diuidi in duas partes: Nam primo ponit modũ venditionis. Secundo modum denunciationis. Secunda: ibi, *Alioquin*. Abbas.

CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ presbyteri debẽt admonere plebes suas, vt cum humanitate vendant res suas transeuntibus: ad quod si opus fuerit, compellantur. Nota, ꝙ transeuntibus nihil carius vendendum est, quàm in mercato.

e ¶ *Hospitales.*] Possunt enim ad hoc compelli per excommunicationem. 42. dist. c. si quis despicit. §. hinc etiam. Ala.

f ¶ *Ad presbyterum.*] id est, epm. 95. distin. olim, qui forte per hoc cap. de hoc cognoscere põt, sed forte ꝯsuetudo nõ est in hoc. Tan.

VT mensuras.] Sunt duæ partes, sicut duo dicta. Secunda: ibi, *Si quis*. Abbas Siculus.

CASVS. Dicit in hoc cap. ꝙ qui iustas mensuras & iusta põdera causa lucri mutauerit, ꝑ xxx. dies in pane & aqua pœnitere debet. Nota ꝙ iustæ & legitimæ debent esse mensuræ. Itẽ qui iustas mensuras, & iusta pondera causa lucri mutauerit. xxx. dieb⁹ pœniteat.

g ¶ *Vt mensuras.*] supple statuimus.

h ¶ *Pondera.*] 24. q. 1. nõ afferam⁹. & q. 3. si qs romipetas. 45. dis. oĩs q. 2. ff. de pœnis, in dardanarios. & ĩ. nec cle. vel mon. c. multa.

i ¶ *Pœniteat.*] Et insuper l. Cornel. de fals. puniri debet. ff. de extraor. cri. annonam, in fin.

Marginal notes:

Al. transeuntib. — Al. mercato — Al. vendere — Al. aliqui.

† Burchardus lib. 10. decret. cap. 161. suo par. 6. c. 150. Et c. 1. eod. tit. in 1. compilatione. Et de materia vide plene p. D. Thomã, & ibi Caietanũ. 2. 2. q. 77. art. 1. & de eius contractu lib. 1. c. 14. varia. resol.

† In pluribus antiquis: quàm mercato vẽdere possunt.

† Rectè ait Antonius Augustin⁹ se in concilijs hoc caput nondũ inuenisse. refert Burchard⁹ lib. 19. decret. c. 148. suo par. 3. cap. 138. & c. 1. eo. tit. in 1. compil.

[1] Nec ex hoc temporis spatio fit deterior conditio repetentis debitũ, de quo constat cum & vsq; ad quatuor menses non debeat distingui ad soluendum. C. de excep. rei iud. l. 2. & 1. & no. de cõf. deleg. quærenti, secundum Host. Ioan. And.

† Per q̃ n̄ probatur ꝙ tria sunt denique vbi debent⁹ ... ad ... reiud. ... lib. 6. Ioh. An.

Cum dilecti.] Cum res venditur minus dimidia iusti pretij, in arbitrio emptoris est, vtrum rem restituat recuperato pretio, vel iustum pretium suppleat. h. d. Primo ponit factum. Secundo diffinit. Secunda ibi, Quia vero. Abbas.

Casus. Abbas & monachi Cariloci emerunt quandam syluam, quæ Nigrauallis appellatur, à quibusdam canonicis Beluacen. ignorante capitulo Beluacen. pro decem libris, quæ tunc valebat quadraginta marchas: Ad petitionem capituli Beluacen. causa fuit cõmissa super hoc epo Morin. & decano Remen. cum clausula illa, Vt si vterque interesse non posset, alter in eodẽ negotio procedere nõ differret: & cum eps causæ interesse non posset, decanus in causa processit: & quia constitit ei quòd prædicti fratres prædictam syluam minus dimidia iusti pretij cõparassent, pronunciauit prædictã venditionem non tenere, & syluã illam adiudicauit canonicis Beluacen. & eos in possessionem ipsius syluæ induxit. causa ista per appellationẽ ad sedẽ Apostolicam est delata: dñs Papa audiens rationibus & allegationibus vtriusque partis, sñiam prioris iudicis cassauit tamquã iuri cõtrariam: & præcepit syluam prędictam monachis esse restituendam: quia cum res minus dimidia iusti pretij comparatur, in arbitrio emptoris est, an velit cõtractum rescindere, an iustum pretium supplere, salua q̃one canonicis Beluacen. sup receptione pretij, vel cõsensu capituli in venditione nõ habito, seu alia causa rationabili, quam canonici cõtra monachos duxerint proponendam. Nota, quòd sententia iuri cõtraria non valet. Item cum res minus dimidia iusti pretij comparatur, in optione emptoris est supplere iustum pretium, vel recedere à cõtractu, & recipere pretium quod dedit. Item alienatio sine consensu capituli nulla est, & citra aliquam appellationem rescinditur. Item si quis ex vna causa petat rẽ aliquam, & succumbat, nihilominus potest eã petere ex alia causa. & hoc per illam literã, alia rationabili causa.

Cap. 4. in ant. in 1. compil.

Karuli loci.

Morinẽ.

Hæc duo verba, per testes, desunt in tribus manuscriptis, & alijs antiquis impressionibus.

Verbũ, pronunciauit, deest in antiquis. quare cum dixisse debeat pu[illegible] [illegible] series cõtextus.

Videl. 1. C. de resc. vend. & ibi lanissime per Bruellum, & alios.

C A P. III.

Cum dilecti filij Beluacen. canonici, contra abbatem & fratres Cariloci proponerent querimoniam, quod syluam, quæ Nigrauallis dicitur, à quibusdam eorum ignorante capitulo[a], pro decem libris, quadraginta marchas tunc valentem[b] cõparassent: causam ipsam Morin. episcopo, & decano Remen. commisimus terminandam: adijcientes, quòd si vterque causæ cognitioni interesse nequiret, alter in eodẽ negotio procedere non differret: & infra. ¶ Tandem decanus in illius causæ cognitione processit: & cũ ei [per testes] constitisset, quòd prædicti fratres syluam minus dimidia iusti pretij comparassent, pronunciauit venditionem nõ tenere: & syluam Beluacen. ecclesię adiudicans, canonicos in possessionem induxit: & infra. ¶ Quia vero in arbitrio[c] emptoris est, si velit supplere iustum pretiũ, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidia iusti pretij comparatur: sententiam ipsam tamquam iuri contrariam irritantes, possessionem monachis iudicauimus esse reddendam[d]: salua quæstione[e] canonicis super deceptione[f] pretij, vel consensu capituli in venditione non habito, & alia causa rationabili, quam canonici contra monachos duxerint proponendam.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Si vir habeat alia bona vnde vxor possit sibi consulere: & consentiente vxore rem propter nuptias donatam vxori, vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest vxor inquietare super ea, maxime si pretium fuit conuersum in communem vsum viri & vxoris. hoc dicit secundum intellectum, quem tenet Panormitanus. Et est casus notabilis limitans ius ciuile, secundum Ioan. Andr. non oportet adijcere maxime, sed omnia illa tria necessario requiruntur.*

a ¶ *Capitulo.*] Vnde nõ tenuit venditio ipso iure, etiã vbi deceptio non fuisset in pretio. 12. q. 2. fine. & ĩ. de his quæ fi. à prela. c. 1. 10. q. 2. hoc ius. vnde in fine reseruatur capitulo hæc exceptio. T.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Tunc valentem.*] scilicet tẽpore cõtractus. Sed pone quòd tẽpore venditiõis valeret decẽ, tẽpore litis cõtestatę valeret triginta, siue studio monachorũ, vel alio modo; nunquid modo reuocabitur venditio? Non: quia tempus venditionis spectandum est. ff. de euic. ex mille. §. 1. C. de resc. ven. si voluntate[1]. ĩ. de ele. dudum. & si deterior facta esset, non peterent: & ita cum petituri non essent contrarium, meliorationem petere non debent. C. de sol. l. pe. ff. de dam. infec. qui bona. §. si quis. Vin.

[1] Ibi decepus in pretio nõ agit nisi decepti fuerint vltra dimidiam, cõsideratio cõtractus tempore. l.

c ¶ *In arbitrio.*] Sic ĩ. eo. cum causam. & C. de rescin. ven. l. 2.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

d ¶ *Reddenda.*] Sed cũ vẽditio nulla fuerit: quia facta fuerit ignorante capitulo: & vltra dimidiã decepta est eccla: nullũ ius acquisitũ fuerit monasterio: quare fit restitutio monasterio? Rñdeo, si ad hoc actum fuisset, nõ fuisset restitutio facta: sed quia per iniquam sententiam spoliati fuerint monachi, restituuntur, nec fuit venditio iudicata nulla: quia nec agebatur ad hoc: Vnde dicitur hic, quòd in arbitrio sit emptoris, &c. non fit condemnatio nisi agatur ad hoc. ĩ. de ord. cog. cum dilectus. Tanc.

e ¶ *Quæstione.*] Hoc ideo dicit: quia qui rẽ petit ex vna causa expressa, & succumbit, eadem rem ex alia causa petere nõ prohibetur. ff. de except. rei iud. & an eadẽ. ĩ. de causa pos. c. vlt. De hac materia satis dicitur ĩ. de libel. obla. c. 2.

¶ *Glo. seq. distinguit contractus bonæ fidei, & stricti iuris, & an dolus contrahentis vel alterius det causam contractui, an incidat, an sine dolo decipiatur in pretio, & tunc aut vltra dimidiam, aut non vltra.*

f ¶ *Deceptione.*] Cũ dolus dat causam cõtractui, puta, dolo induxi te ad vendendam rem, alias non venditurus, non tenet cõtractus. ff. de dolo. & eleganter. arg. 12. q. 2. quisquis eps. in fi. & ĩ. de permuta. cũ vniuersorum. Si vero incidit in contractum, quia vendi turus eram, sed per dolum tuum minus vendidi, vel per dolum meũ plus emisti: tenet quidẽ cõtractus, sed agitur ad supplementum residui. ff. de actio. emp. & ven. Iulianus. §. sed si venditor. Si vero dolus nõ dat causam contractui, nec incidit in contractum, sed deceptus sum vltra dimidiam iusti pretij in venditione, obtinet quod hic dicitur, & ĩ. eo. cum causa. & C. de rescind. venditio. l. 2. Si autem sum deceptus minus dimidia iusti pretij, non possum agere ad aliqd: quia licitum est contrahentibus sese inuicem decipere[2] vsque ad dimidiam iusti pretij. ff. de minori. in causæ. §. in pretio. & hoc habet locum in contractibus bonæ fidei. In contractibus stricti iuris, etiam si dolus dat causam cõtractui, tenet contractus, sed agens ex eo eliditur ope exceptionis. ff. de verb. obli. si quis cũ aliter. C. de pactis. cum postea. Et nota quòd in cõtractibus bonæ fidei si dolus dat causam cõtractui, non per cõtrahentes, sed per intermediã personam, tenet contractus, sed datur actio de dolo cõtra mediatorem. ff. de dolo. & eleganter. §. 1. in quolibet tamen contractu bona fides exigitur. C. de act. & oblig. bonã. Et notã quòd quandoque non tenet contractus, & tamen ex eo agitur. ff. de act. emp. & ven. Iulianus. §. si quis colludente. Lau.

Cap. 2. eo. tit. in 2. compil.

Vide Authen. sine consensu me. C. ad Velleian.

Aliàs item quod per ingenium sen conditiones.

[2] Hoc vero fori intelligenda sunt, sed in foro conscientiæ non licet. & de hoc articulo vide in terminis per B. Thomã. 2. 2. q. 77. art. 1. ad primum argumentum.

C A P. IIII.

Peruenit ad nos, quòd P. miles A. vxori suæ quãdam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: & infra. ¶ Prænominato vero milite viã vniuersæ carnis ingresso, relicta eius venire cõtra hoc præsumit; allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam, alienari non potuisse, licet eius consensus ipsi noscatur contractui accessisse. præfata vero B. ex eo nititur se tueri, quòd triginta annis constante illorum matrimonio, domum ipsam bona fide, tituloque iusto possedit: & quia in communes vsus viri & vxoris, illius pretiũ est conuersum: ac factæ venditionis tempore, vnde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus cõsistebat. ¶ Quia igitur super his nos cõsulere curasti: Respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt quæ præmisimus) præscriptis occasionibus super ipsa do

Peruenit.] Communis diuisio. Secunda: ibi, Quia igitur. Abbas.

Casus. Quidam miles P. nomine, quandam domum assignauit vxori suæ in donationem propter nuptias: postmodum de consensu vxoris suæ vendidit domum illam cuidam mulieri B. nomine pro certa quantitate pecuniæ: quo defuncto, relicta illius cõtra illam venditionẽ venire prçsumpsit, allegans, quòd domus illa sibi donationis titulo assignata, non potuit alienari, quamuis ipsa consenserit: Prędicta B. respondebat, quòd xxx. annis constante illorum matrimonio, bona fide & iusto titulo domum illam quiete possedit, & in communes vsus pretium domus est conuersum: & tempore venditionis tantum habebat in bonis maritus mulieris, quòd sibi consulere poterat: iudex qui de hoc cognoscebat, consuluit dominum Papam quid iuris esset: & respondet, si prædicta vera sunt, dicta B. super domo prædicta non debet vlterius fatigari. Nota, quòd

in re empta potest allegari præscriptio. Item nota q si res donata in donatione propter nuptias constante matrimonio alienetur de cõsensu vxoris, soluto matrimonio tenet alienatio, cum donatio propter nuptias soluto matrimonio ad virum, vel eius hæredes debeat redire, nisi consuetudo vel pactum aliud inducat. j. de dona. inter virum & vxor. cap. vlt.

¶ Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.

a ¶ Fatigari.] videtur q dominus Papa minus bene pronunciauerit hic, quia res donatę vxori pp nuptias alienari nõ possunt, etiam consentiente vxore, nec currit ei præscriptio in rebus dotalib. C. de iure dot. in reb. nisi soluto matrimonio vt ibi dicitur, & C. de ann. except. l. 1. §. vlt. & C. de præscr. xxx. anno. cum notissimi. §. illud. nec sufficit quòd in cõmunes vsus pretiũ versum est: quia p parte mariti non potuit obligari. C. ad Velleia. Auth. si qua mulier. So. si vis vt omnis obiectio cõquiescat, dicas quòd mulier illa donationem illam pp nuptias lucrari non debuit: quia sicut dos soluto matrimonio debet redire ad vxorem vel eius hæredes, ita donatio pp nuptias ad maritum vel eius hęredes, C. de pact. cõuen. super do. l. penul. & vlt. & Authen. æqualitas. nisi ex pacto de lucrãda dote vel donatione, vel de consuetudine secus obtineat. j. de don. inter vir. & vxor. cap. vlt. C. de rei vxor. action. l. 1. §. illo proculdubio. in quo casu intelligitur illa Authen. C. ad Velleian. siue à me. scilicet illo casu, qñ ex pacto vel ex consuetudine debet donationẽ lucrari: vnde bene rñdet Papa, q similiter debeat lucrari hanc donationem, intellige decret. hanc. fm Authen. q tantum erat in bonis mariti, q potuit sibi cõsulere, & post biennium secundo alienationi tacite vel expresse p̃sumitur consensisse ratione tanti temporis. arg. j. de iur. patr. cura. C. de pe. hære. si filius. Illa vero ratio non est multum efficax, q in communes vsus pretium est conuersum, nisi velis dicere, q vir & vxor habebant omnia damna & lucra communia. arg. j. de do. inter vir. & vxor. c. 2. immo q̃a soluto matrimonio vel cedit in substantiam viri, vel communibus liberis applicatur donatio pp nuptias, in Authen. vt immobilia ante nup. do. §. & hoc dicimus. coll. 5. & ideo non intererat mulieris petere matrimonio soluto, ex quo non habebat liberos, aut etiam si haberet. Ber.

mo, non debere vlterius fatigari[a].

¶ Innocentius iij. episcopo Pallieñ.

¶ *Si in venditione apponitur pactum de recuperãda re post certum tempus, modico constituto pretio: præsumitur pignus, & non venditio.*

CAP. V.

AD nostram noueris audientiã peruenisse, quòd cum R. laicus [lator præsentium] ab M. mutuum recipere voluisset, creditor ne per canonem[b] contra vsurarios editum posset in posterũ conueniri, domos & oliuas recepit ab eodem titulo emptionis[c], cũ reuera contractus vsurarius ageretur: quod patet[d] ex eo, quòd creditor debitori promisit, quod quandocunque à septennio vsque ad nouennium daret quadraginta vncias tarenorũ, quæ vix dimidiam[e] iusti pretij contingebant, domos eius restitueret, & oliuas. ¶ Quia igitur fraus & dolus cuiquã patrocinari non debent: Mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra vsurarios non obstãte, prædictum M. ad restituendas domos & oliuas ei, ad quem debent hæreditario iure deuolui (cum debitor sit viam vniuersæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. concilio[f] contra vsurarios promulgatam, appellatione remota compellas.

A *D nostram.*] Fictus emptor, qui verus est creditor, cogitur restituere rem in veritate pignoratã, sed ficte venditã, si satisfactũ est sibi de sorte fructibus computatis. ita cõmuniter summatur: sed hæc summatio est de indubio. Ideo summo iuxta literam notabilius sic vt in rubro. & est casus singularis. Prima pars narrat factũ. Secunda dat iudicem: ibi, Quia igitur. Abbas.

Casus. Quidam laicus R. nomine, quandã quantitatẽ pecuniæ mutuo accepit à quodã vsurario M. nomine: creditor ille ne possit vel posset per canonẽ ꝯ vsurarios editum in posterũ conueniri, recepit ab illo domos quasdam, & oliuas titulo emptionis, cũ in veritate ꝯtractus vsurari' esset; q ꝯtractus vsurari' esset, patet ex eo qđ est in instrumento venditionis expressum, vt qñcunq; à septennio vsque ad nouenniũ debitor solueret creditori quadraginta vncias tarenorum, quæ vix dimidiã iusti pretij ꝯtingebant, creditor domos & oliuas restitueret debitori: ꝯsulitur Papa an creditor cõpelli debeat ad restituẽdas domos & oliuas. Rñdet, q̃a fraus & dol' alicui patrocinari nõ debent: Mandamus, quatenus nõ obstãte p̃dicto instrumento ꝯfecto in fraudẽ canonis pmulgati ꝯ vsurarios, cõpellas p̃dictũ creditorẽ p pœnã in ꝯcilio Lateran. statutã ꝯ vsurarios, ad restituendas domos & oliuas ei, ad quẽ debent de iure restitui. Ex hac decretali nota, q ex forma ꝯtractus apparet qñque, an ꝯct' sit vsurarius, & ex pretio apparet an ꝯtractus sit vsurarius, an vera sit venditio.

ditio. Itẽ fraus & dolus nemini debent patrocinari. Itẽ potius ꝯsideratur qđ agitur, q̃ qđ dissimulatiõe ꝯcipitur. Itẽ sicut ille qui dedit vsuras potest repetere & agere ꝯ vsurarium, ita & eius hęredes.

b ¶ Canonem.] j. de vsur. quia in omnibus.

c ¶ Emptionis.] Emptione pignoris causa facta, non qđ scriptũ est, sed quod suggestum est inspicitur. C. plus valere quod agitur. l. 3. j. qui filij sint legit. per tuas.

d ¶ Patet.] id est, præsumitur. j. de pig. illo vos. si autem non ageretur in fraudem, secus esset, & haberet emptor fructus, licet vẽditio rescinderetur, & res esset vendita iusto pretio. C. de pact. inter empt. & ven. l. 2. Et ita potius cõsiderandum est quid agitur inter ꝯtrahentes. argu. 18. q. 2. Eleutherius. ff. de verb. obli. eum qui calendis. j. de cõd. ap. cap. verum. Lau.

¶ Glo. seq. alleg. 3. iura in contrarium.

e ¶ Dimidiã.] Et ita quãtitas pretij est. arg. doli. ff. de transac. cum hi. §. modus. sic arg. j. de deposi. bona fides. & concessio simulata præsumitur propter modicũ pretium. C. manda. per diuersas. arg. cõtra. j. do simo. & si quæstiones. C. de resc. ven. l. dol'. & ff. de iure dot. l. si vsusfructus. Lau.

¶ Glo. seq. vers. per q̃nem.

f ¶ Lateran. concilio.] De vsur. quia in omnibus. & maiorẽ etiã imponere potest. j. de vsur. ꝯquestus. p tuas & c. dudum. scilicet per excõicationem. j. de iureiur. ad nostrã. Et ideo in omnibus cõmissionibus fit mentio de pœna illius cõcilij: vt ab ea iudex incipiat, si viderit expedire: ad alteram postmodum processurus, si hoc meruerit, &c. s. vt li. non cont. quoniã frequenter. §. vlti.

¶ Idem episcopo & archidiacono Viterbieñ.

¶ *Venditor deceptus vltra dimidiam iusti pretij, agere potest, vt res sibi reddenti, pretium acceptum restituatur, vel iustum pretium suppleatur: & in hoc electio est emptoris. hoc dicit secundum Antonium.*

CAP. VI.

CVm causa quæ inter canonicos monasterij sancti Martini de mõte ex parte vna, ac ciues Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata: cũ constituisset nobis, monasterium in venditione vltra dimidiam[g] iusti pretij fuisse deceptum, sententiando decreuimus, vt præfati ciues aut recepto pretio possessiones

C *Vm causa.*] Idem dicit in summa quod c. cũ dilecti. j. eo. Diuiditur. In prima recitat factum. In secũda diffinit. Ioan. de Imola.

Casus. Monachi sancti Martini de monte vendiderunt quędam casamẽta F. & R. ciuibus Viterbieñ. in qua venditione dicebãt monachi, q monasterium deceptum erat vltra dimidiam iusti pretij: causa super hoc delata est ad dominum Papam, quia constitit dño Papæ monasterium deceptum fuisse in illa venditione vltra dimidiam iusti pretij, sententiando decernit, vt prædicti ciues aut recepto pretio restituant possessiones, aut suppleant quantum constiterit iusto pretio defuisse tempore venditionis. Nota q in optione emptoris est aut pretium recipere, & rem restituere, aut supplere iustum pretium. Item in contractibus initium est spectandum.

¶ *Glo. seq. vers. per q. ponit 2. solutiones, approbat secundam.*

g ¶ Dimidiam.] Istud sic est intelligendum: ecce, res valet decem: vendidisti illam pro quatuor: patet quòd tu es deceptus in sex: sed sunt plus quam dimidia iusti pretij, quod est quinque, & ita es deceptus in dimidia, quæ est quinq; & plus, scilicet vno: sufficit si illud plus valet vnum bologninũ tñ. & hoc intellige in venditore q decipit in pretio. Et sic etiã in emptore decepto pone q res valeat decẽ, & emptor soluit sexdecim, põt agere ad pretiũ recipiendũ quod plus dedit, vel in totũ recedere à ꝯctu: quia sic patet, q est deceptus vltra dimidiam iusti pretij. soluit enim sex vltra dimidiã iusti pretij, quod fuit decem. Si enim deciperetur in quinque tñ, non ageretur: quia quinque sunt dimidia decem. & ita non est deceptus emptor in aliquo vltra dimidiã iusti pretij. sed quia sex dedit, vltra dimidiam deceptus est, ideo agere. Azo. intelligit ista verba ita. Alij dicunt q necessarium est vt duplum iusti pretij & vltra dederit emptor: vt ecce, res valet decem, & ego emi pro viginti vnum, quod nulla lex dicit: & nihil est quod dicunt: quia hic decipitur emptor in plus quàm sit totum iustum pretium. sed primũ verius est. Et dom. Iacobus dicit eodem modo cum Azone.

¶ *Glo seq. vers. per q̃ an idẽ sit in transactione. Secundo q̃rit quo iure agatur, ponit tres opi. & tertiã approbat. Tertio q̃rit de iuramento, & soluit.*

restituerent[a] memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore iusto pretio defuisse.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Ponit tres casus, in quibus re euicta non tenetur venditor emptori de euictione.*

CAP. VII.

SI † venditori post institutũ[b] contra se iudicium, quis omiserit, vt rem venditam sibi defenderet, nunciare: vel cõtumaciter[c] abfuit † tempore sententiæ promulgatæ: seu per iniuriam[d] sententia lata fuit †, de euictiõe iuxta legitimas sanctiones[e] agere non valebit.

TITVLVS XVIII.

De locato & conducto.

¶ Clemens tertius.

¶ *Excõmunicati sunt magistri, & scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorum, vel scholarium, sine eorum consensu.*

CAP. I.

EX † rescripto litterarum[f] Tusculañ. episcopi nobis innotuit, quòd cum ciuitatem Bonoñ. tempore suę legationis intrasset: & infra. ¶ Constitutionem factam ab episcopo Portueñ. Apostolicæ sedis legato, & à prædicto Tusculañ. episcopo postmodum confirmatam, videlicet, vt nullus magistrorum † siue scholarium[g], super conducendis aliorum hospitijs in læsionem vel præiudicium habitãtium, audeat hospitem conuenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum: vel inquilini in hoc suũ fauorẽ prę̨stiterint & cõsensum: cũ idẽ

a ¶ *Restituerint.*] ita agebatur hic ad rescissionem 3ctus, nisi emptor vellet supplere iustum pretium. s. eo. cum dilecti. & hic. C. de rescin. ven. l. 2. secus[t] est in transactionibus, sm quosdam. tenet enim transactio, licet quis decipiatur vltra dimidiũ iusti pretij. arg. s. de reli. domi. constitutus. vbi eps omnia iura dimisit, solum octo denarijs pro pẽsione recẽtus, &c. & est expressum, quòd si post transactionem inueniuntur publica instrumenta, per quę appareat q deceptus sit transigens in quadruplum, nõ tñ rescinditur transactio. ff. ad Treb. l. Lucius. §. vlt. Et est ratio in transactione: quia eo ipso quod à lite receditur, magnum commodum est: vnde indebitũ solutum ob transactionẽ non repetitur. C. de trãs. l. 2. ff. de cõdi. inde. in summa. Vin. Et hoc verum, nisi aliquis velit agere iudicis officio, vt minor, vel ecclesia: q a si lædatur in transactione, restituitur: sicut si læsus est in sñia, vel in alio quo 3ctu. C. si aduer. trãsa. l. 1. sed si directe velit agere 3 transactionem, secus esset. Io. Sed quo iure agit hic ad rescindendum 3ctum? Dicunt quidam, q iudicis officio. C. de rescin. vẽ. l. 2. C. de ac. empt. l. 4. Sed secundum hoc ageret tãtum ad quadriennium: quia vsq; ad tẽpus illud cõpetit in inte. rest. C. de temp. in inte. rest. l. vlt. Hæc fuit opi. Pla. Alij dicunt, q 3dictione ex illa lege C. de resc. ven. l. 2. & secundũ hoc vsque ad xxx annos, quia omnes condictiones cum sint personales, perpetuæ sunt. Credit Vin. q agatur condictione ex eo 3ctu ex vendito alternatiue, vel ad supplendum iustum pretium, vel ad rescindendam vẽditionem[3]. nec est mirum si per actionem ex eo 3ctu agitur vt recedatur à 3ctu. ff. de act. emp. l. ex empto. §. si quis virginem. Vin. quia in 3ctibus bonæ fidei multa veniunt de quib' nec est dictum nec cogitatum: vt ff. de 3h. emp. quotiẽs. & l. seq. & l. sed & si qui. l. C. de ac. em. l. 1. Io. hęc fuit opi. Ia. But. Sed quid dices si maior iurauerit, se non venire 3 vẽditionem: nunquid audietur quia deceptus est vltra dimidiam iusti pretij? Non credo q audiatur; secus de minore: quia per iuramentum non excluditur nisi per beneficium ætatis, non tñ renunciat iuri cõi: & ita potest agere vel ad supplementum pretij, vel ad rescindendum contractum, sed restitutionem in integrum petere non potest: quia iuramentũ repræsentat eum maiorem, nisi iuraret non repetere rem ex eo q deceptus esset vltra dimidiam: tunc vtraque via esset ei præclusa præter iuramentum. Ber.

SI venditori.] Euicta re tenetur venditor de euictione, nisi in casibus hic expressis. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis vendidit rem suam Titio: mouetur Titio qõ de re illa sibi vendita: dicit hic, q si Titius non denunciauerit venditori, iudicio institutũ cõtra ipsum, vt rem sibi venditam defendat: vel si Titius contumaciter se absentauerit tempore sententiæ: vel per iniuriam iudicis sententia lata fuerit contra ipsum: 3 suũ venditorẽ de euictione agere non valebit. Nota hic tres casus, in q bus venditor non tenetur de euictione, scilicet, si nõ denunciauerit emptor venditori, vt rem sibi venditam defendat: vel si contumaciter se absentauerit tempore sententiæ: vel si per iniuriam iudicis sententia lata fuerit contra ipsum.

¶ *Glo. seq. tract. de denunciationis necessitate, & cui, & quo tẽpore fiat, & quid si per venditorẽ stat. suis addit duos casus, reliquos vect. in textu.*

b ¶ *Institutum.*] Nota ergo, quòd emptor ad hoc vt venditor teneatur ei de euictione, debet ei denũciare vt ipsum defendat, super re ab ipso sibi vendita, de qua qõ ei mouetur, alioqoin nõ tenetur: vt C. de euictioni. emptor fundi. & l. auctore. nec fideiussores tenenf, quos pro euictione recepit: vt ibi dicitur[3]. & si actor sit absens, denuncietur fideiussori, vt ex prædictis legibus tenetur. Quidam tamen dicunt, q non tenetur denunciare fideiussori. Et hæc denunciatio potest fieri quolibet tempore, dũmodo non nimis iuxta sententiam. ff. de euict. l. si rem. §. quolibet. Et illud scias, q si per venditorem steterit quo minus sit ei denunciatum, puta quia latitat, vel quia impedit ne possit ad eum citatio peruenire, nihilominus tenetur de euictione. ff. de eui. si ideo. §. præsenti. & l. si dictũ. §. si præsente. & idem est si denuncietur fideiussori præsente venditore. vt in d. §. si præsente. ar. s. vt li. non con. qm. §. porro. Itẽ si emptor cõpromittit in arbitrum, & contrariam sententiam reportauerit, venditor non tenetur[4]. ff. de eui. si dictum. §. si cõpromisero. Item si emptor potuit vsu capere, & non vsucepit, imputatur ei: quia & venditor non tenetur ei, si res euincatur ab eo: vt in l. si dictum. §. sicut potest. Ber.

c ¶ *Contumaciter.*] Si cõtumax fuerit emptor, quia citatus nõ venit ad sñiam, sibi imputetur, si lata fuerit 3 ipsum: quia tunc venditor non tenef ei de euictione: quia vf potius condemnatus pp suam contumaciã, q pp aliam causam. ff. de eui. si ideo. l. respon. C. eod. tit. emptor fundi. nec potest appellare tanquam contumax. 24. q. 3. de il licita. 2. q. 6. c. ei qui. §. sunt etiam quorũ. Bern.

d ¶ *Iniuriam.*] C. de eui. emptor fundi. vnde sumpta est hæc decr. & hoc ideo, quia iniuria, quæ fit emptori, non contingit vẽditorem. ff. de eui. si per imprudentiam. sic si iudex per iniuriã pronunciat contra hæredem non nocet legatarijs. ff. de lega. 2. si seruus plurium. §. 1.

e ¶ *Legitimas sanctiões.*] de q bus tã pmissum est in l. emptor fundi. & l. si p imprudentiã. Et sic in tribus casibus hic 3tentis non tenef venditor emptori, si nõ denunciauit, si 3tumax fuit, si per iniuriã iudicis condemnatur: tunc enim iudex facit litem suam: & ipse tenetur. ff. de iud. filiusfamilias. & C. de poe. iu. qui ma. iu. l. 2. & 12. q. 2. c. 1. & 2. Bern.

DE LOCATO ET CONDVCTO.

¶ *Supra visum est de emp. & ven. sed quia locatio habet magnam similitudinem & vicinitatẽ cum venditione, adeo quòd in quibusdam casibus probabiliter dubitatur an sit locatio vel emptio. vt l. 1. ff. eo. merito post precedentem rubricam subijcitur ista. Et ad modum clare discernendi contractũ locationis à venditione, vide Bar. in l. eotem. §. qui maximos de publica. & in l. cumin plures. ff. loca. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 10. q. 2. c. enenim. §. perpetua. & seq.

EX rescripto.] Primo ponitur decisa relatio legati. Secundo constitutio, quam confirmat: ibi, *Constitutionem.* Tertio publicari mandat: ibi, *Statuentes.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic, q nullus scholaris, nullus magister conducat hospitium aliorum infra tẽpus conductionis, sine licentia inquilini: nisi prius tẽpus conductionis elapsum fuerit: qui 3 fecerit, excõicationem incurret. Nota, q transcripto creditur sine originali. Item nota 3 superbiam & elationem scholarium, qui volunt apparere potentes in pecunia. Item vnus legatus potest statutum alterius confirmare. Item statutum legati perpetuum est, licet eius iurisdictio sit temporalis. Item nota contra fraudes, & deceptiones mercatorum.

f ¶ *Litterarum.*] Huic dñs Papa fidem adhibuit, eius assertionem p rato habens, qd Portueñ. eps sic primo statuerat: aliàs prima cõstitutio, de qua sit hic mentio, exhibenda esset. s. de fide instru. c. 1. C. de eden. Auth. si quis in aliquo[5], nisi aliter de illa constare possit. s. de cle. pere. tuæ fraternitati.

¶ *Glossa sequens recit. per quæstionem, an scriptores, &c. arg. quid non. ponit opi. Lau. & sol.*

g ¶ *Scholarium.*] Soli ergo magistri & scholares phibentur cõducere hospitia aliorũ scholariũ: sed alij non phibentur cõducere hospitia scholariũ: & pp potẽtiores 3stitutio ista emanauit: & p hanc litteram vr, q scriptores qui scholares non sunt, sed vxorati, non ligentur hac 3stitutione: quia de illis non fit mentio. Lau. dixit hanc poenã extẽdi ad eos q gaudẽt priuilegio scholastico, large sumpto vocabulo

[1] De hoc articulo pręter Pinellũ paulo ante citatum, vide Alexan. cõsil. 89. volu. 2. & Franciscum Curtiũ cõn. 66.

[2] De materia hui9 capitis, vide plene & luculẽter p Antonium Gomezium tom. 2. variarũ. resolut. c. 2. de emptio. & vendit.

[t] abfuerit

[t] fuerit

[3] Et sic nõ obstat pp alternatiuã legem, quæ dicit q venditi actio non datur ad rescindendum. C. de acti. emp. l. venditi. 2. & quã P. hãc opi. repro bat lex illa lex dicit, q non tacite dat, quasi q dicat, vt ibi Bo. Io. And.

[3] Sufficit hæc denunciatio actori vt ibi & ff. de verbo. obl. nota. Ioã. And.

[4] Hac ratione vt q cõpromisit in vẽditore: de quo in Spe. de arb. §. 1. ver. sed adquid in vẽdiarem. & ver. seq. Io. And.

Cap. vnius eo. eo. tit. in 2. compil. Vide Hostium Lucum tract. de priuileg. Schola. priuilegio 19. 40. & seq.

Adde q appellatione magistrorũ comprehenduntur doctores vtriusq; iuris. l. mili tes. & l. his q qui. & ibi Doct. ff. ex q. cau. ma.

[5] Vide in specul. cap. 1. super gl. 1. Ioan. Andr.

vocabulo ſcholarium, & gratia ſcholarium ibi ſunt, dummodo nõ ſint meretrices, quę non ſunt dignæ laqueis legum. C. de adul. quæ adulterium. nec obijcias q pœna nó debet extendi: q a odia & pœnæ q̄n̄q; ampliantur. ff. de his qui no. infa. l. 2. §. exercitũ. & arg. ad hoc. j. de verb. ſig. cum in partibus. Lau. Sed non credo q ad ſcriptores vxoratos extendatur iſta conſtitutio, licet ſint ibi pp ſcholares. eadẽ ratione extenderetur ad chartarios & chartarum raſores. Ber.

Glo. ſeq. princi. reci. per q. Secundo quærit & dupliciter ſoluit.

a *Sub excõcatione.*] Ex hoc verbo colligitur, q fuerat conſtitutio latæ ſniæ, & facit ad hoc 63. diſt. Salonitanæ. j. de eo q fur. or. re. c. 1. ita etiã obſeruamus & tenemus q ſit canon latæ ſniæ, & Tuſculanus ſub pœna anathematis hoc obſeruandum decreuit, vt ſequitur in littera. Sed quare non impoſuit legẽ locatoribus? Rñdeo, quia non habebat iuriſdictionẽ in eis: ſed ſcholaribus q clerici ſunt p maiori parte. ſimile 89. diſt. iudicatum. Item q a noluit legi derogare. C. loca. ne cui.

Glo. ſeq. reci. per obiect. & ſolutionem.

b *Audientia.*] Hoc fieri debet pp illos qui cõſtitutionem ignorant: ſed quo ad alios non, quia ſufficit qualitercũque ſciãt etiam ſine aliqua conteſtatione. ff. de admi. tut. quidam. §. ex quo. & q ſcit, certiorari nõ debet. ff. de act. emp.

Aliàs, ſub pœna excõmunicationis. — *ſanum* — *Lerouen.* — *Londoñ.* — *Hoc eſt, ad affictũ, ſiue pñſionem eſt autem firma vox Anglica, & q̄h proprie dicatur dari ad firmam, declarat hic Hoſtien. huius contractus exemplum extat in c. quoniã. j. de penſion vana ſeas.*

Portueñ. ſub † excõmunicatione [a] hoc prohibuerit, & alter ſub pœna anathematis idẽ decreuerit obſeruandum: ratã eſſe decernimus, & auctoritate Apoſtolica confirmamus: Statuentes, vt à te frater epiſcope, & tuo quolibet ſucceſſore, hoc ſingulis annis in communi audiẽtia [b] magiſtrorum atque ſcholarium recitetur.

Innocentius iij. abbati & cõuentui ſancti Petri de Piatel. London. † diœce.

Perſonæ eccleſiaſticæ locare poſſunt prouentus decimarum his, cum quibus conditio eccleſiæ fit melior, ſtatuto diœceſani contrario non obſtante. & eadem ratio eſt de alijs rebus eccleſiæ.

CAP. II.

Veſtra nobis relatio declarauit, quòd cum ad firmam † fructus veſtrarum dare conſueueritis decimarum: & infra. Diœceſanorum epiſcoporum ſtatuto [c] contrario non obſtante, veſtrarum decimarum prouentus illis libere locare poteſtis, cum quibus eccleſiæ veſtræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quòd huiuſmodi locatio ad feudum [d] vel alienationem [e] non videatur extendi.

& ven. l. 1. in fi. Immo certe vr̃ q omnes teneantur, ex quo conſtitutio fuit ſemel publicata. 16. diſt. quod dicitis. vnde potius ad cautelam fit hmõi recitatio. ne quis ſaltem de facto dicat ſe ignoraſſe. ſic ff. de inſt. ſed & ſi pupillus. §. 1. & 2. ȷ̄. de fi. inſtr. paſtoralis.

Veſtra.] Primo ponitur deciſio, & monachorũ querela. Secũdo prouidet, cum determinatione: ibi, *Diœceſanorum*. Abbas.

Casvs. Quidam epĩ ſtatuerunt, q nullus deberet locare fructus decimarum ſuarũ ad firmam, niſi parochialibus presbyteris: pp illud ſtatutum, eccleſiæ non modicum lædebantur: vnde monachi iſti petierunt à dño Papa ſuper hoc ſibi puideri: ſcribit Papa monachis illis, q nõ obſtante ɔ̃rio ſtatuto epõrum, poſſint locare fructus decimarum ſuarum perſonis illis, cum quibus conditionẽ eccleſiæ poterunt facere meliorem, ita tamen q iſta locatio non extendatur ad feudum vel alienationem. Nota, q fructus decimarũ & aliarum rerum ſpiritualium poſſunt locari, & vendi, & obligari, licet res ex quibus prouentus tales percipiuntur, alienari non poſſunt. Item iſti prouentus non poſſunt dari in feudum, vel alienari perpetuo.

c *Statuto.*] Statuerũt epĩ, q huiuſmodi decimę parochiales presbyteris ſolummodo locarentur: per quod vtilitas eccleſiarum non modicũ impediebatur: petierunt iſti monachi ſibi ſuper hoc puideri: epĩ enim bene poſſunt facere [l] ſtatutũ. de conſec. diſt. 3. c. 1. & ȷ̄. de maio. & obe. ſi quis venerit. & j. de ſen. excom. à nobis fuit. Sed quia illud vertebatur in detrimentũ vel præiudicium eccleſiarum: & quia non eſt ɔ̃ ius: vt hic patet expreſſe q fructus decimarum taliter ad tempus locentur, ideo Papa tollit ſtatutũ illud, licet ius decimarum taliter vendi vel locari nõ poſſit: cum ſpirituale ſit. j. de iure pa. c. 1. & c. de iure. j. de ſimo. querelam. Ber.

d *Ad feudum.*] Et ita patet, quòd prælati eccleſiarum infeudare non poſſunt de nouo. j. de feu. c. 2.

e *Alienationem.*] perpetuam ſcilicet, ſecundum quod dicitur: alienatio eſt cõtractus per quem dominium transfertur. C. de fun. do. l. 1. Quandoq; verbum, alienationis, large accipitur. ȷ̄. de reb. eccl. non alie. nulli liceat. C. de reb. eccle. alie. vel non. ſancimus. & in Authen. de reb. eccle. non alie. §. nos igitur. coll. 2. & eodem modo hic large accipitur, vt in cap. nulli.

l De hoc articulo ... Hoſt. ... An. ... Ge... in ... con...

Propter.] Diuiditur in duas partes iſtud cap. principales. Nã primo loquitur in prædio ruſtico. Secundo in prædio vrbano. Secunda, ibi in §. *verum*. Abbas.

Casvs. Ecce, locaui alicui prædiũ meũ pro certa pẽſione annuatim reddenda: ſterilitas magna contigit, & ſic magnum damnũ dedit cõductori ſine culpa ſua, vitio tñ ipſius rei, ſeu caſu fortuito: q̃ritur vtrum colonus totã teneatur ſoluere pẽſionẽ? Rñdet Papa, q pẽſio remittenda eſt p rata, niſi ſterilitas poſſit cõpenſari cũ vbertate præcedẽtis vel ſubſequẽtis anni. Secundo quæritur, vtrũ locator poſſit expellere inquilinũ de domo ſua inuitũ? Rñdetur: Si modo immineat neceſſitas, quæ non imminebat tẽpore locationis, locator inuito inquilino poterit domũ inhabitare, & inquilinũ expellere: vel ſi refectione indiget, quæ nõ imminebat tempore locationis, remiſſa ſibi penſione pro reſiduo tẽpore. Item ſi inquilinus peruerſe moraſ ibidem, poteſt inde amoueri: vel ſi non ſoluit canonẽ per biennium, nec ſibi celeri ſatisfactione puidit, poteſt expelli. Nota, q penſio aliqñ remittenda eſt. Item ſterilitas poteſt cõpenſari cũ vbertate. Item nota, q in quatuor caſibus poteſt inquilin⁹ expelli: ſcilicet ſi immineat neceſſitas, quę non imminebat tempore locationis, vel ſi refectione indigeat domus, vel ſi inquilinus peruerſe moratur ibidem, vel ſi non ſoluit canonem per biennium.

De materia hui⁹ c. quę frequens eſt, vide Antoninum Gometiũ tom. 2. varia. reſolu. cap. 3. Arũ Pinel lũ in l. 2. C. de reſcind. vend. par. 1. c. 3. Parthũ conſi. 88. li. 1. Adde & Guidonem Papæ deciſio. 61. — *& ſine culpa.* — *contingente.* — *ſequentis*

Gregorius nonus.

Propter ſterilitatem grauem conductori ſine culpa ſua contingentem remittitur penſio pro rata, niſi poſſit cum vbertate præcedentis vel ſequentis temporis compenſari. hoc dicit vſque ad §. verum.

CAP. III.

Propter † ſterilitatem afficientem magno incommodo [f] conductores, vitio rei [g] † ſine culpa coloni, ſeu caſu fortuito contingentem †, colonis eccleſiæ tuæ pro rata eſt penſionis remiſſio facienda: niſi cum vbertate præcedentis vel ſubſequentis † anni, valeat ſterilitas compenſari.

Ponuntur hic quatuor caſus, in quibus inquilinus poteſt ante tempus conductionis finita licite expelli. Abbas.

Verum [h] inuito inquilino domum inhabitare, vel reficere poteris, ſi neceſſitas (quæ tamen non imminebat [i] locationis tempore) id expoſcat: remiſſa ſibi pro reſiduo temporis penſione: qui etiam inde rationabiliter amouetur, ſi

Glo. ſeq. tractat quod ſit magnum damnum, & quid de modico. interſerit caſum exceptum: & de quo colono loquitur hæc littera.

f *Magno incommodo.*] Quando magno incommodo afficitur conductor, tunc fit remiſſio penſionis. ff. eo. ex conducto. §. 1. vbi dicit: ſi omnem fructum tulerit, vt fructus etiam ſeminis non ſuperſit. & l. ſi vno. §. vbicunque. & C. eo. l. licet certis. & l. excepto. niſi aliud in locatione ſit actũ: vt in l. licet. altoquin ſi tale damnũ nõ interuenerit, ſecus eſt ff. eo. ſi merces. §. vis maior. q d modicũ damnũ debet ſuſtinere. vt ibi dr̃. & l. habitatores. Intellige quod hic dr̃ de eo colono, qui certã pecuniã annuatim debet, vel certas corbes: & non de partiario, qui cum dño lucrũ & damnum partitur, vt dr̃ in §. vis maior. quia p modico damno nõ datur reſtitutio: vt ff. de in integ. reſt. ſcio. & ȷ̄. de in inte. reſt. c. 1. & ȷ̄. de re. ec. non alie. ad noſtra. & modicum damnum eccleſia ſuſtinere debet. 12. q. 2. bonæ rei. nec pro modico retractatur venditio. ff. de contrah. emptio. l. res bõna. nec pro modico datur actio de dolo. ff. de dolo. ſi oleum. in fine.

Gloſ. ſeq. ſignat contrarium, & ſoluit.

g *Vitio rei.*] Quia forſitan non potuit pati multam pluuiam, nec multam ſiccitatem, nec potuit colonus occurrere quin ſuffocaretur ſemen. Sed contra videtur. ff. eod. ex conducto. §. 1. vbi dicit, q ſi vitia ex re oriuntur, damnum eſſe coloni, vt ſi vinum coacuerit, vel ſi herbis ſegetes corruptæ ſunt. Sol. ibi potuit colonus occurrere, hic non: quod patet ex eo quod dicit hic, ſine culpa coloni. caſus etiam fortuitus domino nocet [a], & nõ colono, vt non habeat penſionem niſi pro rata, & ſi nihil perceperit, nihil ſoluat, itã q remiſſio facienda eſt in totum vel in partem, niſi vbertate præcedentis anni vel ſequentis poſſit compenſari ſterilitas. C. eo. l. licet. & hoc etiam ſi dominus remiſit penſionem propter ſterilitatem, ſi anno ſequenti contingat vbertas, petere poteſt penſionẽ integram: vt ff. eo. ſi vno anno. Ber.

h *Verum inuito.*] Hoc ſumptũ eſt ex illa lege C. eo. ædem quam.

i *Non imminebat locationis tempore.*] Hæc potuit eſſe neceſſitas, q poſtea ſuperuenit ſi domus corruit, vel minatur ruinam, quam ædificare vult: vel forſitan vxorem duxerit, & indiget domo illa: vel ſi qua conſimilis neceſſitas, quæ tunc non imminebat. argu. ff. vt in

a Adde q dicatur caſus fortuitus, in l. fortuitus. & ibi Bal. C. de pig. act. & gl. in §. Theſauros. Inſt. de rer. diuiſ. ...

peruerse [a] ibi fuerit conuersatus, vel cũ canonem [b] per biennium non soluisset, si sibi satisfactione celeri [c] non prouidit†.

¶ Idem.

¶ Emphyteuta ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi seruatis his de quibus hic: Et si contra fecerit, vel canonem per biennium non soluerit, nec moram postea celeriter purgauerit, iuste potest expelli.

CAP. IIII.

POtuit † emphyteuta [d] (ecclesia primitus requisita [e], eique nunciato quantum sibi ab alijs offertur, si nolle se emere dixerit: vel à denunciationis tempore duorum mensiũ spatium sit elapsum) meliorationes & ius sibi competens alijs vendere [f], qui ab emptione huiusmodi minime prohibẽtur [g]. ¶ Emphyteuta quoque secus præsumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium [h], (nisi celeri [i] satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) iuste potuisset expelli [k]. Non obstante quód ei vt

posses. l. si is à quo. §. plane [s], aliàs est lex. & ff. de inter. ac. de æte. §. ex causa. & ĩ. de of. deleg. insinuãte. Et est hic ar. principiũ cõsiderandũ. ĩ. n. prox. cum dilecti. & ĩ. de ele. dudũ. vbi de hoc. Ber.

¶ Glo. seq. ponit opinionem quam reprobat.

a ¶ *Peruerse.*] In isto casu dicunt quidam nihil remittendum esse, quasi compensando: sed non est verum, quia potest dominus agere contra inquilinum pro dãno dato actione legis Aquiliæ, & ex locato.

b ¶ *Canonem.*] Hoc intellige quando ad longum tempus conduxit, puta ad decem annos vel plus, vel minus etiã 6. vel 4. ff. eod. quæro. §. inter. Ber.

c ¶ *Celeri.*] Sic ĩ. de reb. eccl. ali. vel non. si quis presbyterorũ. & j. eo. c. px. vbi dr̃ qualiter hoc verbũ sit intelligendũ. Et ita ĩ quatuor [t] casibus expellit inquilin[u].

POtuit.] Primo ponit requisita, vt ius emphyteuticũ possit vendi. Secundo contra facientes punit: ibi, *Emphyteuta.* Tertio soluit obstaculum: ibi, *Non obstante.* Abbas Siculus.

Casus. Ecclesia dedit rem aliquam alicui in emphyteusim: iste emphyteuta meliorauit rem illã: q̃ritur vtrũ possit vendere meliorationes suas? Rñdetur q̃ emphyteuta debet primo requirere ecclesiam si velit emere ius suum, & debet denunciare illi quantũ potest habere ab alijs: & si dixerit se nolle emere, tunc potest ius suũ vendere: vel si nihil dixerit, debet expectare ecclesiã per duos mẽses: quibus elapsis poterit emphyteuta vendere alijs suas meliorationes, qui ab hmõi emptione non prohibentur: & si cõ hoc fecerit, vel per bienniũ in solutione pensionis cessauerit, licite potest expelli, nisi celeriter post bienniũ satisfecerit, non obstante q̃ ei non fuit denunciatum: quia tempus in hoc casu ipsum interpellat. Nota q̃ emphyteuta semper debet denunciare domino, si vult vendere ius suum, aliàs cadit à iure suo. Item si per biennium non soluit canonẽ, potest expelli. Item in solutione canonis potest mora purgari. Item tempus est hic pro admonitione.

¶ Glo. seq. reci. per q̃ an emphyteusis sit locatio.

d ¶ *Emphyteuta.*] Vr̃ q̃ emphyteusis sit locatio, ex eo q̃ ponitur in titu. de locato. sed non est verum. Inst. locati. §. adeo. Locatio enim potest fieri tã de rebus mobilibus quàm immobilibus [x] & se mouentibus: emphyteusis vero tñ de immobilibus: Contractus autẽ emphyteuticus medius est inter venditionẽ & locationem: in hoc autem accedit ad venditionem, quia qñ talis cõtractus celebratur, aliquid datur, sicut in venditione datur pretium. sed tñ differunt: quia per venditionem transfertur dñium, sed hic retinet dñs dñium. sed magis videtur accedere ad naturã locationis: quia sicut locator retinet dñium, & singulis annis aliquid recipit, ita & hic: quia emphyteuta singulis annis soluit canonem constitutum: & ideo potius ponitur hæc decretalis isto tit. quàm in præcedenti. Ber.

e ¶ *Requisita.*] Hoc sumptũ est C. de iure emphy. l. vlt. Primo requiri debet dñs ab emphyteuta, an emere meliorationes ipsius velit, s̃m quod hic dicitur, aliàs caderet à iure suo: vt in l. prædicta. Ber.

Addit. Vnde versus: *Qui sine consensu templorum res alienat,*
Vel censum bino qui soluere negligit anno:
Re careat tota, qui sic facit emphyteuta.

¶ Glo. seq. quærit & ponit duas opiniones contrarias.

f ¶ *Alijs vendere.*] Sed nunquid possunt donare? Vr̃ q̃ non, qđ quidam [y] concedunt. Alij dicunt, q̃ donare potest etiam sine cõsensu domini. C. de fun. patri. l. 1. lib. 11. & pignori dare. ff. de pignor. l. lex vectigali. & ff. de pigno. actio. tutor. §. vlt. Ber.

¶ Glo. seq. quærit, & soluit.

g ¶ *Prohibentur.*] Sed q̃ personæ prohibentur ab hmõi emptione? Potest dici q̃ serui ecclesię, capitanei, & omnes personæ maiores, qui non sunt idonei facilitate conueniendi, vnde posset dominus præiudicium pati. ff. qui satisd. cog. l. 2.

¶ Glo. seq. quærit & respondet.

h ¶ *Per biennium.*] vt 10. q. 2. hoc ius. §. qui rem. in priuato triennium requiritur. C. de iure emphyt. l. 2. Sed si promisit soluere pœnam, rato manente pacto si non soluat pensionem, & petat pœnã, nihilominus vult eum expellere: nunquid potest? Dicas q̃ sic. arg. ff. de transact. qui fidem. & l. pacto. & C. de pact. cum proponas. in fauorem domini dictum est hoc. & facit ad hoc ff. de reg. iur. cum par. Bernardus.

¶ Glo. seq. quærit, ponit quatuor opiniones, & soluit.

i ¶ *Celeri.*] Et ita patet q̃ emphyteuta potest purgare morã offerẽdo canonem post bienniũ. Sic ĩ. cap. proxi. sicut alienator. ĩ. de rebus eccl. alienan. vel non. cap. si quis presbyterorum. & argu. ĩ. de elect. quod sicut. in fine. & ff. de verb. obl. interdum. §. vlt. Sed quãtum tempus dabitur ad purgandum istam moram? Videtur q̃ ante sententiã: vt ff. de inoff. test. Papinianus. §. meminisse. & C. quibus vt indig. alia est. Vel etiam vsque ad litem cont. ff. rem rat. habe. amplius hoc. & C. de plus petu. l. vnica. & ĩ. eo. tit. c. vnico. Vel modicum tempus dabitur forsan decem dierũ. ff. de constit. pecu. pmissor. §. 1. & ff. ex quibus cau. maio. in integ. rest. l. ab hostibus. §. sed q̃d simpliciter. & ff. si quis cau. l. & si post tres. vel quamcito potuit. ff. ad Tertullia. l. 2. §. cõfestim. & ĩ. de elec. quia pp̃ter. vbi plura argumenta de hoc inuenies. Quidam dicunt, q̃ vsque ad litẽ contestatam põt emphyteuta vitare pœnam huius cõstitutionis, offerendo canonem per iura prædicta. Sed nõ credo q̃ vsque ad litis contestationem possit purgare moram: quia hoc posset differre vsque ad duos annos: vel vnũ, vel tres, vel plures post tempus statum biennij, & ita non esset celeriter: & propterea hoc videtur potius facere timore pœnæ quàm volũtate, & interpellatur coram iudice: sed tempus statutũ ipsum interpellat, vt dicit in fine, & vltro se debet offerre: vt C. de iure emphyte. l. 2. Dabo ei modicum tempus post biennium elapsum. Talis enim celeritas ad modicũ tempus refertur post bienniũ respectu ipsius biennij, sicut hæc adiectio plus ad modicam quantitatem respectu quantitatis nominatæ. ff. de verb. sig. hæc adiectio. & illud, modicum, cõsiderabitur arbitrio iudicis, ex quo non est determinatum in iure. ĩ. de offi. dele. de causis. & ff. de iu. deli. l. 1. §. ait prætor. & quòd appellatur arbitrium boni viri. ff. de verb. obli. continuus actus. §. 2. Ber.

¶ Glo. seq. format sex quæstiones, Primam soluit, & eius contrarium consulit. Secundo quærit, & soluit distinguendo inter priuatum & prælatum ecclesiæ collegiatæ, vel non. Tertio quærit de protestante, & soluit. Quarto quærit, & ponit duas opiniones, & secundam approbat, signat contrarium, & soluit. Quinto quærit de sterilitate, & soluit. Sexto quærit de pluribus cohæredibus, & soluit.

k ¶ *Expelli.*] Sed [z] nunquid auctoritate sua ppria potest dominus expellere emphyteutam, si canonem debito tempore nõ persoluat? Videtur q̃ sic. C. de iure emphy. l. 2. satis potest dici, quòd sic auctoritate huius decre. & pdictæ legis. 10. q. 2. hoc ius porrectũ. §. qui rem huiusmodi. dicit enim; lex pertimescat crimẽ, cum sibi arbitrium suæ vltionis sciat concessum. C. de meta. deuotum. lib. 12. & arg. ff. de pig. l. lex vectigali. & arg. C. de seruis. expor. l. 1. & 2. Sed melius faciet si auctoritate iudicis hoc fecerit. C. de pignor. l. 3. & j. de priuileg. pastoralis. Sed si alij tradidit possessionem, vel ab alio expellatur, non deijciet possessorem auctoritate sua. argu. ff. de vi & vi armata. l. colonus. Item si emphyteuta cessauit p biennium, & tantum amplius quòd non potest purgare moram, si dñs postea receperit pensionem: nunquid dominus postea poterit expellere emphyteutam? Respondeo, in priuato planum est: quia recipiendo pensionem iuri suo renunciauit. ff. de lege com. l. post diẽ. & l. præce. §. si. ipso enim facto renunciat iuri suo. ĩ. de his quæ fi. à maiori par. cap. ex ore. cum suis concor. Sed quid dices de ecclesia? Respondeo, si prælatus de consensu capituli recipiat pensionem, expellere non poterit postea emphyteutam, cum liberum sit ecclesiæ vel emphyteutam expellere, vel pensionem petere. in Auth. de ali. & emphyt. contractus. §. si quis vero locator. coll. 9. & eligendo vnum, alteri renũciasse videtur: vt in prędictis legibus. post diem. & l. præceden. §. vlt. Sed si solus prælatus sine consensu capituli recipit pensionem, non credo q̃ obsit ecclesiæ quo minus possit expellere emphyteutam, nisi postea capitulum consentisset. arg. ĩ. de his quæ fi. à præl. sinè consensu cap. pastoralis. cum suis similibus. Et si vnus sit sacerdos siue rector solus in ecclesia siue in capella, & recipiat pensionem, idem credo q̃ amodo non poterit emphyteutam expellere, vt dictum est. Item quid si dicat dominus: recipio pensionem [&] saluo iure meo: vt per hoc non fiat mihi præiudiciũ quominus possim te expellere? Credo q̃ valeat protestatio, nec per hoc præiudicatur ei: quia & si ipsum vellet expellere, nihilominus posset petere pensionem. 10. q. 2. hoc ius porrectum. §. qui rem. & arg. ad hoc ff. si quis cau. l. 2. 1. respõ. & ff. de eo quod cert. lo. l. vlti. Idem si fundus emphyteuticus clade vel casmate perierit vltra medietatem, vel plus vel minus: nunquid debet pensio diminui? Dicunt quidã q̃ si vltra medietatem perijt, non tenetur emphyteuta soluere integram pensionem. C. de iure emphy. l. 1. ex eo quod

[r] Vide de iur. ca. certe rum. super glo. 2. l. A.

[s] peruide sit.

[t] Huius decretalis materia valde vtilis & frequẽs est, de qua vide late per Iasonẽ & doctores in l. 2. C. de iure emphy. Gag nolum in Authẽ qui rem. C. de sacros. eccl. & plenissime per Iulium Clarũ lib. 4. recept. sent. § emphyteusis. & de intellectu per Couarruuiam lib. 3. variar. resol. c. 17.

[u] Hos casus explicat Antonius Gomezius præcitato loco, quem videto.

[x] Item in emphyteusi requiritur scriptura. C. eo. l. 1. in locatione nõ. Item cũ ductor nec vendit nec vendicat: emphyteuta sic. C. eo. l. 1. ff. si ager vec. l. 2. Ioã. And.

[y] Vin. filij etc, pro quibus de do. int. vir. & vx. nuper & in lib. feu. do. de fun. nõ ali. sine eb. ma do l. imperialẽ. Dicit etiam Vinc. q̃ de alienatione fit mentio in l. sciõna no est alienatio. Ioan. And.

[z] De materia huius glossæ vide Iasonem & Iulium Clarum supra citatos in principio huius decretalis.

[&] Tempore præterito secundum Io. Host. & Lau. ye no. in Spec. de actio. §. 1. licet quidam idem dixerint de futuro: vt ibi not. Ioan. And.

quod ibi dicitur: si vero particulare damnū, &c. quia nomine partis medietas intelligitur. ff. de verb. signi. nomen filiarum. §. 1. & de vsufruct. etiam partis. Alij dicunt, & melius, quòd totam pensionē soluere debet, adhærentes literæ illius legis, vbi di; ex qua non ipsa re penitus substantia lædatur. Instit. loca. §. adeo. in fin. Secundum hoc signatur 5. C. de allu. l. 2. sed illud speciale est in tributo. Sed numquid pp sterilitatē rei emphyteuticariç debet pensio diminui? Et certe non, licet aliud sit in locatione. ʒ. cap. proxi. Item si sunt plures cohæredes, & vnus non soluit pensionem, numquid pp hoc sit præiudicium alijs? Non credo, si soluāt pensionem totam, & postea ʒ cohæredem agant iudicio familiæ erciscundæ. ff. famil. erciscū. hæredes. §. si vn⁹. Et quod dicit, expelli. respicit alterā partē disiunctiuę, scilicet cum canonē non soluit: qm in altero casu, scilicet qn alienent domino requisito, emptor nō potest expelli sine auctoritate iudicis sui. Bern.

a ¶ *Statuta.*] Non est ergo requirēdus emphyteuta: quia tēpus ipsum admonet. C. de ɔhenda stipulatio. l. magnam. & C. de iure emphyt. l. 2. vnde sumuntur ista verba. sic & creditor ad petitionem vrgeri non potest: vt C. de pignor. creditor. ff. de administratione tutor. quidam. § vlt. & C. si pp publicas functiones. ven. fu. cele. l. vlt. in fi. Ber.

canonem solueret, non extitit nunciatum: cum in hoc casu dies statuta a pro domino interpellet.

TITVLVS XIX.

De rerum permutatione.

¶ Ex concilio apud Siluan. †

¶ *Princeps potest rē ecclesiæ immobilem per permutationem acquirere, dando rē meliori vel æquali. h. d. Et in hoc quod dicit, vel æquali, est casus notabilis.*

CAP. I.

SI princeps voluerit rē immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de cōmuni voluntate b permutationem contrahere: Liceat c ei hoc facere, si causa rationabilis d id exposcat, & res, quam præstiterit, maior fuerit, vel æqualis: pragmatica e sanctione super hoc promulgata.

¶ Ex concilio Beluacen. †

¶ *Permutatio rerum ecclesiasticarum factæ hi casu non concesso, seu non seruata solemnitate iuris, est reuocanda per successorem.*

CAP. II.

VT commutationes f rerū ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsulte g factæ sunt, ab eo qui successor est, emendentur.

¶ Ex concilio apud Siluanectum †.

¶ *Mancipia ecclesiæ non debent permutari nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiua. hoc dicit cum cap. seq.*

CAP. III.

MAncipia ecclesiastica, nisi ad libertatem, non conuenit commutari h: videlicet vt mancipia, quæ pro ecclesiastico homine dabuntur, in ecclesiæ seruitute permaneant, & ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. quod enim semel i Deo cōsecratum est, ad humanos k vsus transferri non decet.

¶ Ex eodem †.

¶ *Serui ecclesiæ cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitiui.*

CAP. IIII.

INiustum videtur & impiū, vt mancipia, quæ fideles Deo & sanctis eius, pro ani-

DE RERVM PERmutatione.

¶ *Visum est supra de emptione & venditione: Itē de quodam contractu emptioni vicino, vt de locato, merito subijcit alium contractum emptioni proximum, vt est permutatio: Et hoc nomen, permutationis, est multum generale: Nam conuenit omnibus rebus quæ inter hominum manus versantur, & propter hoc non habet nomen speciale, sed remansit in suo genere: quia plura sunt negotia seu res quam vocabula. l. natura. ff. de præscrip. verb. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 10. q. 2. §. hoc ius porrectum. §. sed & permutare. & 12. q. 2. in multis cap.

S ¶ *I princeps.*] Primo ponitur quæstio: Secundo solutio: ibi, *Liceat.* Abbas Siculus.

CASVS. Quæsitū fuit in concilio isto, vtrum ecclesia posset rem immobilem permutare cū principe? statuit concilium, q si princeps voluerit permutare rem immobilem cum sanctis locis, & ab eis rem aliam accipere, & de cōi voluntate pmutationem facere, hoc licitum sit, dummodo causa rationabilis hoc exposcat, & res quam princeps præstiterit, maior fuerit, vel saltem æqualis, & super hac permutatione principis sanctio pmulgetur. Nota, q princeps potest rem suā immobilem cū re ecclesiæ immobili commutare, dummodo ecclesia non lædatur. Item pragmatica sanctio est confirmatio ab Imperatore facta.

b ¶ *Voluntate.*] Aliàs certe non posset, sicut cum communi consensu emptio contrahitur, & etiam dissoluitur. C. de actio. & oblig. sicut ab initio. Ber.

c ¶ *Liceat.*] Sic 10. q. 2. hoc ius porrectum. §. sed & permutare.

d ¶ *Rationabilis.*] puta, quòd vtilitas ecclesiæ in hac permutatione procuratur: aliàs non debet fieri. ʒ. cap. proxi. sicut nec alienatio fieri debet nisi vt meliora prospiciat. 12. q. 2. sine exceptione. & ʒ. de his quæ fiunt à præla. cum Apostolica. Ber.

e ¶ *Pragmatica.*] Pragma, idē est q causa: vnde pragmatica sanctio, est constitutio super aliqua re promulgata. hic tamen ponitur pro confirmatione siue scriptura facta ab Imperatore cum causæ cognitione super tali permutatione. Ala.

V ¶ *T commutationes.*] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, q concessiones factæ ab antecessore in damnum ecclesiæ, poterūt reuocari à successore. Nota, q res ecclesiæ caute commutari debēt. Item successor potest reuocare res male alienatas à prædecessore.

f ¶ *Vt commutationes.*] supple, statuimus.

g ¶ *Inconsulte.*] id est, in damnum ecclesiæ: quod esse nō debet: immo rationabilis causa debet subesse ad hoc vt fiat cōmutatio. ʒ. eo. cap. prox. vnde successor reuocauit inconsultam permutationem. simile ʒ. de preca. c. 2. immo & illa quæ fecit, successor reuocare potest, quod in damnum ecclesiæ datū est siue alienatum. 35. q. 9. quod quis commiserit. ʒ. de rebus ecclesiæ non alienandis. si quis presbyterorum. & 12. q. 2. monemus. dum tamen toleretur in administratione. Ber.

M ¶ *Ancipia.*] Breue est, & tolle principium capituli pro summario. quod autem sequitur hic, & in ca. seq. est eius expositio. Abbas Siculus.

CASVS. Quæsitū fuit in concilio isto, vtrum mancipia ecclesiarum possint permutari cum mancipijs laicorum: statuit concilium, q mancipia ecclesiastica permutari nō debeant nisi ad libertatem, ita videlicet quòd mancipia q dantur pro mancipio ecclesiæ, permaneant in seruitute ecclesiæ, & mancipium ecclesiæ in libertate perpetua maneat: quia quod semel Deo dedicatum fuit, ad humanos vsus non debet redire. Nota, q res ecclesiarum ad humanos vsus redire non debent.

h ¶ *Commutari.*] 10. q. 2. precariæ. in fi. Arg. contra. sed hic determinat illud, & fauore libertatis hoc fit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. alle. quatuor. concor. signat vnum contrarium, & soluit.*

i ¶ *Semel Deo consecratum.*] 12. q. 2. episcopus qui. & c. nulli licet. 19. q. 3. quæ semel. & ʒ. de religio. domi. ad hæc. Argu. contra. 54. distin. ex antiquis. Solut. illud est præter regulam statutam contra eos qui ordinati sunt sine consensu dominorum suorum, cum in hoc ipso delinquunt, & maxime ad terrorem, ne alij hac occasione subtrahant se dominia suis. arg. 2. q. 7. quapropter. & ff. de pœn. l. capitalium. §. famosos.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, ponit duas solutiones. vnam Ala. & aliam Lauren. Tertio soluit.*

K ¶ *Ad humanos.*] id est, seculares. de consecr. distin. 1. ligna. vestimenta. Sed contra videtur 12. q. 2. ecclesiasticis. vbi seruus ecclesiæ seculari personæ datur: ergo multo fortius permutare potest. dicit Alan. quòd loquitur hoc capitul. & sequens de seruo ecclesiæ dato & conuerso facto, qui cum sit religiosa persona, seculari personæ seruire non debet. Lau. dicit, q ex causa phibitū fuit, q a ad laicorū suggestionē sæpe inutilia mancipia pro vtilibus pmutabant, quod ne fiat, statutū est vt non nisi ad libertatē cōmutentur. sed cessante causa cessabit ɔstitutio. 61. dist. §. his oibus, & ff. de pact. q dictū. T. Vel dic, factum principis nō est trahendū in ɔsequentiā: ipse enim nō subijcit legibus. & sic loquit ɔtrā in principe. Ber.

I ¶ *Niustum.*] Breue est, & idem dicit quòd supra proximo capitulo. Et tres dici possunt partes, sicut tria sunt dicta. Secunda: ibi, *Et ideo.* Tertia: ibi, *Si est.* Ioan. de Imola.

CASVS. Idem dicitur in capitulo isto quod in primo, scilicet, quòd mancipia quæ fideles Deo & sanctis ecclesijs pro remedio animarum suarum contulerunt, occasione alicuius commutationis

No 4 in ser-

† Saluanectē.

† Burchardus lib. 3. decr. c. 173. Iuo par. 3. c. 134. quibus locis scriptū est: Ex concilio apud Carisiacum. & cap. 3. conti. in 2. compil.

† Burchardus lib. 3. c. 174. Iuo par. 3. cap. 135. habet, Ex eodem. scilicet concilio apud Carisiacum c. 3. id nondum vidimus. & c. 4. eo tit. in 1. compilat. refert eum Gratianus 12. q. 2. c. 54. quamuis in multis sit palea.

§ Quod vim non, tamen, vt notaui ʒ. de constit. c. 1. super glos. la 1 verbo

1 Adde q videns animal nō penetractis vitiū læsis, tenetur redhibitoria. ff. de ædi. edic. l. redhibere. & l. si is qui lucrat. ff. de excep. rei vend. an autē & qñ vendit sit tenea manifesta re vitium in venditæ ipsi emptori, vide per B. Thomā 2. 2. q. 77. art. 3. & So. de iust. & iure lib. 6. q. 3. art. 2.

in seruitutem secularium iterum non rediguntur, quia vt canon dicit, Serui fugitiui solummodo distrahi possunt: eleemosyna enim vnius, peccatum alterius fieri non debet, nec ad humanos vsus seruus ecclesiæ redire debet. Nota q mancipiā ecclesiastica in seruitutem secularium redigi non debent. Item seruus fugitiuus distrahi potest. Item vnius eleemosyna, alterius peccatum esse non debet.

a ¶ Fugitiuos.] 12. q. 2. fugitiui. Arg. 3. C. ad legem Fla. de plagi. in fuga. Solu. dum est in fuga, non debet vendi: sed cum fuerit reuersus, & patefacto vitio emptori, ne postea fiat redhibitio. ff. de contrahenda emptio. quod sæpe. §. si quis amico. & §. vlt. R.

b ¶ Humanæ.] Sic s. c. proxi. cum suis concor. ibi positis.

c ¶ Seruituti.] Est & alia ratio, quæ assignatur in seruis minorum. C. de administratio. tuto. l. lex quæ tutores. ff. de. fideicommis. liber. cum quasi. §. in furiosi. Laur.

...mæ suæ remedio cōsecrarunt, cuiuscunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in seruitutem secularium redigantur[a] cum canonica auctoritas seruos tantummodo permittat distrahi fugitiuos[a]. Et ideo ecclesiarū rectores summopere caueant, ne eleemosyna vnius, alterius peccatum fiat. Et est absurdū, vt ab ecclesiastica dignitate seruus discedens, humanæ[b] sit obnoxius seruituti[c].

¶ Vrbanus tertius.

¶ Præbendæ pacto præcedente permutari non possunt: episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

CAP. V.

QVæsitū † est ex parte tua, si commutationes fieri valeant præbendarum, cum commutatio dignitatū[d] in Turoñ. concilio fuerit interdicta: & infra. ¶ Generaliter itaque † teneas, quòd commutationes præbendarum de iure fieri non[e] possunt: præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniæ[f]. ¶ Si autem episcopus[g] causam inspexerit necessariam, licite poterit de vno loco ad alium transferre personas: vt quæ vni loco[h] minus sunt vtiles, alibi se valeant vtilius exercere.

¶ Clemens tertius.

¶ Ecclesiæ iure proprietatis possint ad-

† Cap. 1. eo tit. in 6. compila.

Vide nota in in c. maioribus. s. de præb. & de materia plene per Aegidium Bellamerā tract. de permutatione beneficiorū.

† igitur

QVæsitum.] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, Generaliter. & ibi duo dicta. Secundum: ibi, Si autem. Abbas Siculus.

Casus. In cōcilio Turoñ. statutum fuit q commutatio dignitatū fieri non debet: quæsitū fuit à Papa, vtrum commutatio præbendarum fieri possit, cum hoc in concilio non fuerit prohibitū, vnde videbatur permissum: Respondet Papa, generaliter verū est, q commutatio præbendarum fieri non potest, præcipue aliqua pactione præmissa, quæ in spiritualibus vel eis annexis simoniacam continet prauitatem: si vero eps causam viderit necessariam, poterit de loco ad locum transferre personas. Nota q permutatio tam in præbendis quam in dignitatibus est prohibita. Item in spiritualibus omnis pactio illicita reprobatur. Item non solum in spiritualibus, sed etiam in eis annexis committitur simonia. Item episcopus propter causam necessariam, potest facere commutationes præbendarum, & translationes personarum: quod intellige, non præmissa aliqua pactione.

1 Cur ita loquatur hic gl. vide in c. qui episco. g lo. Andr. Andr.

d ¶ Dignitatum.] Et etiam diuisio præbendarum 1 s. de præben. maioribus. quod est concilium Turoñ. de quo fit hic mentio. & 12. q. 2. alienationes.

e ¶ Non possunt.] j. eo. cum vniuersorum. & ca. cum olim. nisi hoc fieret auctoritate superioris. s. de præben. inter cætera. & hic prout sequitur. Bernar.

f ¶ Simoniæ.] Quia in spiritualibus, vel spiritualibus annexis, nulla pactio vel conuentio debet interuenire. 1. q. 2. quàm pro. & s. de pact. cum pridem. & c. vlt. in spiritualibus annexis, vt est iuspatronatus. s. de iudi. quanto. & s. de præb. significasti. dic vt ibi.

g ¶ Episcopus.] Innocentius quartus dicit q hoc verum est qñ isti commutare volentes habent præbendas in diuersis ecclesijs, vel in eadem. si enim est præbendæ onus annexum, intelligitur hoc cap. si sunt in diuersis ecclesijs: si autem in eadem & sine onere, tunc possunt permutare auctoritate propria, & potest esse ratio, licet ipse non assignet, quæ sequitur in 70. dist. c. sanctorum. & 74. distin. quorundam. Bern.

h ¶ Vno loco.] 7. q. 1. mutationes. & c. scias. & omnis qui. & valet interdum mutatio loci. 81. dist. valet. Ber.

AD quæstiones.] Communis diuisio. secunda: ibi, Respondemus. Abbas Siculus.

Casus. Duæ conuentuales ecclesiæ constitutæ erant in diœcesi istius episcopi, vtraque illarum habebat ecclesiam parochialem cum possessionibus suis, & vtraque parochialis ecclesia magis erat vicina alteri, quàm illi cui erat subiecta: istæ conuentuales ecclesiæ volebant adinuicem permutare illas parochiales ecclesias, sed altera parochialis ecclesia pluribus possessionibus abundabat: & ideo cōuentualis ecclesia cui subest, postulat sibi adijci certam pecuniæ quātitatem, vt sic cōtractus permutationis possit ad æqualitatem perduci: quærebatur, vtrum hoc licite fieri posset? Respōdet Papa, quòd vnus contractus fiat de parochialibus ecclesijs per se, & alius cōtractus de possessionibus fiat per se: & si ratione possessionum vna ecclesia præfertur alteri, ab alia ecclesia certa sibi pecuniæ quantitas adijciatur, ita quòd contractus sibi inuicem nullatenus misceantur. Nota, q monasteria possunt habere ecclesias parochiales. Item permutatio temporalium & spiritualium adinuicem fieri nō possunt: sed spiritualia inter se, & tēporalia inter se recte permutari possūt. Item commutatio ecclesiæ fieri potest, licet venditio sit interdicta.

inuicem permutari: & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.

CAP. VI.

AD † quæstiones soluendas: & infra. ¶ Intelleximus ex litteris tuis, quòd duæ conuentuales ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum vtraque parochialem habet ecclesiam cum possessionibus, magis alteri quàm sibi vicinam. Illis autem eas desiderantibus permutare, cum illarum altera respectu meliorum prouentuū[i] plus abundet; & ideo sibi postulet adijci certam summam pecuniæ numeratæ, vt sic ad æqualitatē permutationis † valeant peruenire: vtrum possit id licite fieri, extitit dubitatum: & infra. ¶ Respondemus, quòd cum de dictis † parochialibus ecclesijs per se queat[k] cōmutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se nō sit inhibitum[l]; si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsarum possessionibus adinuicem, prout visum fuerit expedire, refusa certa pecuniæ quantitate, poterit cōtractus[m] permutationis iniri: sic tamē †, quòd illi contractus nequaquā sibi inuicem misceantur.

¶ Innocentius tertius Senoneñ. † archiepiscopo.

¶ Beneficia sua perdunt, qui ea, propria permutant auctoritate.

† Cap. 1. eo tit. in 2. compil.

Et eo tit. in vi. decretal. Contra rumam hæc l. vers. resolu. s. & de materia Bellamera in tract. de permuta beneficiorū.

† permutationis

† de prædictis

i ¶ Prouentuum.] Scilicet temporalium, vnde admittitur cum temporalibus mutatio, qd alias non fieret. j. eo. c. vlt. & hic prout sequitur.

¶ *Glossa sequens tria dicit, & primum determinat. De secundo & tertio rationem reddit.*

† Aliàs itaque sic id, quod contractus nequaquā sibi adinuicem misceātur.

† Scil.

1 Est enim necesse, q vtraque habeat separatas, quarum pro illis fiers hic separatio, in. An.

k ¶ Per se queat.] & ita spirituale cum spirituali potest cōmutari, sicut temporale cum temporali. De hoc dixi s. d translatione. super eo. arg. 16. q. vlt. nemini. & hoc auctoritate superioris. argum. ff. de his qui not. infam. furti. §. qui iussu. & cum indemnitate vtriusque. 10. q. 2. hoc ius. aliàs non liceret. s. de præben. maioribus. 12. q. 2. diacon. & c. fine. aliàs, non. j. eo. c. vlt. Item notā, quòd ad hoc quòd aliquid habeatur tamquam beneficium, non potest ex permutatione prouenire, quia esset motus à mano, sicut nec transactione. s. de transact. super eo. Item licet permutatio locum habeat in spiritualibus, non tenet emptio & venditio, & est ratio, quia nulla est emptio sine pretio, vt Insti. de empt. §. item pretium. quod in quantitate & in numerata pecunia consistit. C. de contrahē. empt. & vend. empti fides. quod nō est in permutatione. ff. de re. per. l. 1. Sed vterque est quasi emptor & venditor. ff. de ædil. edi. sciendum. § emptorem. Lau.

l ¶ Inhibitum.] vnde videtur concessum. arg. 30. q. 4. qui spiritualem. & j. de spon. cum apud. ff. de procu. mutus. §. 1. De hoc dicitur s. de transla. inter corporalia.

¶ *Glo. seq. reci per q. an permutata vna, &c.*

m ¶ Contractus.] Duo enim erant contractus non se aliquo modo tangentes: tamen si vna villa commutaretur cum alia, ita quòd vtraque ecclesia esset accessoria ad villas, bene permutaretur cum vniuersitate. argum. j. de iure patro. ex litteris. c. cum seculum. ad instar fundi dotalis. ff. de fun. do. l. 1. C. eod. tit. l. 2. nec aliquid intelligitur esse pretium ecclesiæ sicut nec pretium peculij est, cū seruus venditur cum peculio. ff. de pecul. l. si ex duobus. §. vlti. & l. sequen. Laur.

Cum

CVm olim.] In prima parte narrat processum. In secunda diffinit: ibi, Cum ergo. Abbas Siculus.

CASVS. Magister S. archidiaconus, & B. præpositus adinuicē suas dignitates permutarunt propria temeritate: orta fuit postmodum super ipsa permutatione quæstio inter eos, propter quod partes accesserunt ad d̄m Papā. in cuius præsentia magister S. sponte fuit confessus de permutatione, sed B. præpositus eam inficiabatur omnino, dicens, q ipse præpositurā suā sine aliqua conditione resignauit, & post resignationē prædicti magistri archidiaconatum fuerat assecutus: Papa auditis hinc & inde propositis, constitit ei, q dictus B. permutationi consensit, & prædictus magister publice fuit errorem suū confessus, vnde vtrunq; sua dignitate per sententiā diffinitiuā priuauit. Not. q qui dignitates vel beneficia auctoritate propria commutant, illis dignitatib' & præbendis sunt priuandi. Item confessus in iure pro conuicto habetur. Item cum sponte confesso minus agitur quàm cum conuicto. sed hoc forsitan fit propter contumaciam.

a ¶ *Confessus.*] Quæ cōfessio ei præiudicauit. ī. de confes. c. 2. & 3. Sed aduersario non debet prædicari. j. de adul. significasti. & 2. q. 5. interrogatum.

b ¶ *Consensum.*] Et sic fuit particeps simoniæ, vnde debuit priuari dignitate illa. ī. eo. quæsitum.

¶ *Gl. seq. no. et soluit 3. rium, ponit rationē quare beneficia nō permutātur.*

¶ Cap. vnic. in vlt. complo.

¶ Alias hic præsbiteri permutationi assensum.

¶ Cap. 2. de de præbendis. in 3 compilat. & de instit. lectio vide Couarru. lib. 1. var. resolu. cap. 9.

CAP. VII.

CVm† olim magister S. & B. archidiaconatum & præposituram adinuicem commutassent: & infra. ¶ Licet prædictus magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus[a], idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipse præpositurā sine conditione qualibet resignauit, & post resignationē prædicti magistri archidiaconatum fuerat assecutus: & infra. ¶ Cum ergo nobis constaret; quòd ipse B. suum præstiterit† permutationi consensum[b], prædictus autem magister suum publice fateretur errorem: & hunc præpositura, & illum archidiaconatu curauimus spoliare: super hoc diffinitiuam[c] contra eos sententiam proferentes.

¶ Idem archiepiscopo & præposito sancti Andreæ Coloniēsi.

¶ *Si permutatio beneficiorum completa est ex vna parte, & per alteram stat quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium. & secundum hoc continet ius.*

CAP. VIII.

CVm † vniuersorum: & infra. ¶ Intelleximus G. canonico referente, quòd cū ipse & L. clericus, de permutatione præbendarum suarum inter se tractare[d] cœpissent, quam vtili-

c ¶ *Diffinitiuam.*] Ergo in ciuili causa aliquæ sunt partes iudicis in confitentem, similiter & in criminali. 2. q. 1. nos in quemquam. nec obstat ff. ad l. Aqui. l. perinde. Nam nullæ sunt partes in cognoscendo, sed aliquæ sunt in pronūciando. Io. Sic ergo patet ex hoc c. & ī. eod. quæsitum. q nullis possunt de iure sua auctoritate adinuicem sua beneficia permutare: vt j. cap. proximo. Et illa potest esse ratio, quia non contrahit permutationem qui rem alienam tradidit. ff. eo. l. 1. §. vlt. Et arg. ad hoc. ff. de condi. cau. da. l. vlt. Sed beneficium non potest possideri tamquam proprietas, quia nullus dominium d̄i habere sui beneficij, cum quasi vsurario clerici comparētur: sed ecclesia bene potest possideri ab alia ecclesia tamquam proprietas. vnde possunt bene adinuicem permutari. ī. eod. ad quæstiones. Item permutatio vicina est emptioni. ff. eod. l. vlt. & quasi successit permutationi. ff. eod. l. 1. sed spiritualia emi vel vendi non possunt. j. de simonia. querelā. & 1. q. 1. qui studet. Ber.

¶ Adde p hoc maxim. & in bonā summā in gl. in l. 1. C. de condictis.

CVm vniuersorum.] Dicit Ioannes And. q gratiam continet, & potest summari s̄m eum in ea parte, quæ continet ius, hoc modo: Clerici per se sua beneficia nō permutant. In prima parte ponitur narratio. In secunda gratiosa prouisio, ibi, Cum igitur. Abbas.

CASVS. G. canonicus Leodiesi. & L. clericus cœperūt inter se tractare de permutatione præbendarum suarum, quam permutationē credebant sibi expedire. G. canonicus præbendam suam illi L. resignauit: dictus L. contulit eam cuidam consanguineo suo, sed suam præbendam (sicut promisit) noluit resignare: & sic dictus G. spe sua frustratus remāsit, & super hoc corā Leodiesi. epo fuit diutius litigatum: tandem dictus L. appellauit ad Papā, sed dictus G. ad sedem Apostolicā accessit: dictus L. nec iuit nec misit: dictus G. prædicta exposuit dño Papæ: vnde super hoc scribit Papa quibusdam dicēs: Cum igitur decepus & non decipientibus iura subueniant, quamuis ipsi non possent de iure beneficia ecclesiastica permuta-

re, vt tñ simplicitati venia tribuatur, mandat Papa, quatenus si constiterit prædictum G. taliter fuisse deceptum consanguineus illius L. ab ipsa remoueatur prebenda, & quilibet alius illicitus detētor, & eam restitui faciant dicto G. Not. hic duas regulas, q decepus & non decipientibus iura subueniūt. Item fraus & dolus nemini debet patrocinari.

tati vtriusq;[e] imminere credebant, tandem idem L. præbenda ciusdem G. cuidam consanguineo suo assignata, præbendā suam ei, sicut promiserat, noluit resignare[f]: & infra. ¶ Cum igitur deceptis[g] & non decipiētibus iura subueniant, licet ipsi per se de iure non possent ecclesiastica beneficia permutare, vt tamen simplicitati[h] venia tribuatur†: Mādamus, quatenus si constiterit prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, amoto à præbenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore[i]; eam restitui faciatis eidem.

¶ Gregorius nonus Betoss.† & Fungish. abbatibus.

¶ *Spirituale cum temporali permutari non potest.*

CAP. IX.

EXhibita nobis abbatis & conuentus sancti Martini de Pannonia petitio cōtinebat, quòd cum super causa, quæ inter ipsos ex vna parte, & præpositum Albañ.† ex altera super quibusdā decimationibus vertebatur, ad C.† capellanum nostrum tunc in Hungaria commorantem, nostras litteras impetrassent: ipse ac magister M. in quos vtrinque tamquam in arbitros extitit cōpromissum[k], arbitrati[l] fuerunt, quòd si di-

Item permutatio præbēdarū nō pōt fieri à possessoribus præbendarū sine auctoritate superioris. Itē simplicitati parcendū est.

d ¶ *Tractare.*] Quod nō licet à possessore præbēdæ vel dignitatis. ī. de præben. maioribus. sed superior hoc facere potest. ī. eod. quæsiti. Ber.

e ¶ *Vtilitati vtriusque.*] Quia altera alteri magis vicina erat: vel alia cōueniens causa. sim. ī. eo. ad qōnes. & 10. q. 2. hoc ius. §. sed & permutare. & ī. eod. c. 1. T.

f ¶ *Resignare.*] Et sic decipit eum, vnde ei iura non subueniunt, vt infra dicitur.

g ¶ *Deceptis.*] Sic ī. de rescrip. super litteris. ff. ad Velleia. l. 2. §. verba. C. eod. tit. si fine. quia stultis nō cōsueuit succurri, sed errantibus. ff. de tut. & fac. ignorant. l. pe. §. si quis ius. & C. si mi. se ma. dixe. si is. & j. de dona. inter dilectos. Lau.

h ¶ *Simplicitati.*] Cui parcendum est supra de rescrip. super litteris. & in Auth. de instr. & si. caute. §. hæc autem omnia. ff. si quis in ius vocatus non ierit. l. 2. ff. de eden. l. 1. §. vlt. & ff. de iurisd. om. iu. si quis id. §. doli. 86. distin. tanta nequitia. & supra de transla. inter corporalia. sed de iure debet vterque amittere suam præbendam. supra c. prox. & cap. quæsitū. Sed non est verum q alter renunciauerit. Videtur tñ q iste G. de iure possit repetere suā præbendam, tum quia contractus talis reprobatus est. ī. de præbē. maioribus. & ī. eod. quæsitum. ergo potest venire j. C. de agricol. & censit. quemadmodum. lib. 11. tum quia non fuit res secuta propter quam data est. C. eo. tit. rebus. Lau. sed T. dicit q non potuit eam per se repetere. arg. ī. de renūciatio. quod in dubiis. Ber.

i ¶ *Detentore.*] Sic ī. de concessione præbendæ, proposuit.

¶ Vide l. 1. ff. de do. & l. tutor. ff. de suspect. tuto.

¶ De Botesi & Sinsigeh abbatibus.

¶ Betoss. & Simugieh.

¶ De Betonēs & Si Bugich abbatibus.

¶ De Betsas & Simigeh.

¶ Albess.

¶ Albanēs.

¶ G.

EXhibita.] In prima ponitur facti narratio. In secunda diffinitionis commissio: ibi, Quo circa. Abbas Siculus.

CASVS. Inter abbatem & conuentum sancti Martini de Pannonia ex vna parte: & præpositum Albanēs. ex altera, super quibusdam decimis quæstio vertebatur: causa super hoc commissa fuit cuidam capellano domini Papæ in Hungaria commoranti: tandē super quæstione illa compromissum fuit vtrinque in dictum capellanum & magistrum M. tamquam in arbitros: qui taliter arbitrati sunt, quòd si dictus præpositus obtinere posset à rege Hungariæ decem millia solidorum concedi monasterio prædicto, monachi cessarent à petitione decimarum: monachi dubitantes an forsan talis permutatio valeret, significauerunt hoc domino Papæ: vnde mandat Papa quibusdam, quatenus si constiterit de præmissis, tale arbitrium decernant irritum & inane, & quicquid secutum est ex eo, vel ob id, cum permutatio de spiritualibus ad temporalia sit inhibita. Not. q temporalia cum spiritualibus permutari non debent. Item si principale non tenet, nec accessorium, vel quod ex eo est secutum.

k ¶ *Compromissum.*] Et sic patet quòd de re spirituali potest in arbitros compromitti. sic ī. de arbitr. cum olim. & cap. contingit. & cap. penult.

l ¶ *Arbitrati.*] Et male, prout sequitur.

a Idē Inn. Host. Pet. & Abbas huic gratiæ consilium dedit, ne alter ex suo dolo cō modum reportaret. sed hodie p const. cle. ē beneficia permutationis causa resignata conferantur, aliter q̄ permutare volentibus, non tenet collatio: vt ē. tit. ne cō cessione. Io. And.

a ¶ Temporalia.

a ¶ *Temporalia.*] Ergo temporalia cum spiritualibus cõmutari non possunt. s. eod. ad quæstiones. quia nec vendi, nec redimi possunt. j. de simo. querelam ¶. & ita non permutari: sed cum alio spirituali bene: vt in c. ad quæstiones. & s. de transact. statuimus. sic & transactio nõ valet, dũmodo spirituale detur pro spũali. sic & permutatio, sed fructus decimarum bene possunt vẽdi & locari. s. ut. proxi. c. 2. sed ipsum ius nequaquam. Ber.

¶ *Glo. sequens notat, singulare contrarium, & reuocat: vltimo quæstionem soluit.*

b ¶ *Secutum.*] & sic patet, quod arbitrium nullũ fuit ipso iure: quia contra formam iuris prolatum fuit de re spirituali ad temporalem. sic s. de confirm. vtili vel inutil. examinata. & sic si principale nõ tenet, nec accessorium. s. de electio. qualiter. j. de foro cõpeten. si diligenti. etiam si iuramentum interuenisset: vt ibi. C. de legi. non dubium. & s. de fide instru. inter dilectos. & 16. q. 7. & hoc diximus. Sic patet quod temporale nõ potest dari loco decimarum. arg. cõtra s. de rebus eccle. non alienan. vt super. vbi vt quòd temporale possit dari pro decimis: sed ibi soluitur. Ex hac decr. solutur quæstio, quæ multum occurrit de facto: quia aliqui volunt certas possessiones tradere quo ad proprietatẽ vel vsumfructum ecclesiis, quibus tenentur soluere decimas possessionum suarum, vt sic aliæ possessiones liberæ remaneant ab exactione decimarum: patet quòd hoc fieri non potest: & hoc idem habuimus in antiqua cõpilatione de decimis, intelleximus. quod nõ debuit remoueri.

ctus præpositus obtineret decẽ millia solidorũ † regalium à rege Hungariæ concedi monasterio memorato, ipsi ab earundẽ decimationum petitione cessarent: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia a improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid secutum b est ex eo, vel ob id, irritum decernatis.

TITVLVS XX.

De feudis.

¶ Innocentius iij. Mariefi. † episcopo.

¶ *Si dominus à vasallo recipit feudum in pignus, abstinendo ab eius seruitio, non tenetur computare fructus in sortem. hoc dicit secundum intellectum communem: & est casus singularis, qui alibi non legitur.*

CAP. I.

INsinuatione † prætentiũ declaramus, quod gageria c quam de feudo ecclesiæ tuæ ab M. dignosceris recepisse †, à te potest libere detineri †, fructibus non computatis in sortem: Ita videlicet, vt quamdiu fructus illos perceperis in sortem minime computandos, idem M. à seruitio, in quo tibi & ecclesiæ tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis d.

¶ Idem Mediolan. archiepiscopo.

¶ *Ponit tres casus, in quibus non obstante iuramento de non infeudando, potest episcopus antiquum feudum ad ecclesiam reuersum nouo vasallo concedere. h. d. Et est casus notabilis interpretans iuramentum de non alienando.*

CAP. II.

EX † parte tua nostro est Apostolatui relatum, quòd sæpius dubitasti, vtrum cũ contingit vasallũ tuũ decedere, & ad te feudum e ipsius redire, feudum eius alij liceat tibi dare, quamuis iuramento tenearis astrictus non infeudare de nouo, Romano Pontifice incõsulto? Ad hæc † si vasallum tuũ feudum alienare f contingat, an ipsius filium vel consanguineum † eiusdem feudi consortẽ g, de ipso valeas inuestire h? Alia quoque dubitatio continebat, vt cum feudum alienatum reperceris, quòd per te facile recuperare non potes: vtrum possis alicui laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per ecclesiã recognoscat: & infra. ¶ In primo ergo casu feudũ decedẽtis, libere (si videris expedire) concedas: Atque in secundo filiũ i vel consanguineũ alienantis...

DE FEVDIS.

¶ *Visum est supra de quibusdam contractibus, quibus rerum dominia trãsferuntur, sed quia per infeudationem transfertur vtile in vasallum, directo remanente apud dominum, & sic est specialis quædam alienationis, ideo post rubricas præcedentes subijciuntur ista. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 22. q. vlt. de forma.

INsinuatione.] Primo ponitur dictum. Secundo limitatio: ibi, *Ita videlicet*. Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Mariefi. recepit in pignus quasdam possessiones ab M. pro quadam pecuniæ quantitate, quam mutuauit eidẽ: quas dictus M. ab ecclesia Mariefi. tenebat in feudum: quærebatur vtrum episcopus deberet cõputare fructus in sortem? Respondetur, quod episcopus potest licite retinere gageriã prædictam fructibus non computatis in sortem, quamdiu sortem restituerit totam: ita tamen quòd quãdiu fructus illos receperit non computandos in sortem, dictus M. à seruitio quo ecclesiæ illi pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis. Not. hic casum, in quo fructus non computantur in sortem, nec tamen committitur vsura. Itẽ fructus succedunt loco seruitij. Item proprietas fructuum siue possessio penes feudatarium est, & non penes dominum feudi.

c ¶ *Gageria.*] id est pignus siue feudum, & est vulgare Theutonicorum.

¶ *Glo. seq. reddit rationem, & dat simile. demum quærit & soluit.*

d ¶ *Immunis.*] In hoc casu permittitur ecclesiæ fructus non computari in sortem, vt res illa citius perueniat ad ecclesiam. simile j. de vsur. c. 1. & c. conquestus. & in alio casu non computantur fructus in sortem, vt j. eod. tit. de vsur. salubriter. Sed quid si vellet seruire ecclesiæ ad hoc vt computaret fructus in sortem? Dico quod in hoc casu non est audiendus. Io.

EX parte.] Cõtinuatio. Secunda: ibi, *In primo*. Abbas Siculus.

CASVS. Archiepiscopus Mediolan. fecit tres quæstiones dño Papæ: vasallus ecclesiæ decessit, feudum quod ab ecclesia tenebatur, deuolutũ est ad ipsum: quæsiuit, vtrum feudũ illud liceat ei alij dare non obstante iuramento quo tenetur non infeudare de nouo, Romano Pontifice incõsulto. Secundo quæsiuit: ecce vasallus alienauit feudum, quod ab ecclesia tenebat, sine licentia domini, & sic amisit feudum: vtrum possit filiũ illius vel consanguineũ consortem eiusdem feudi inuestire de illo. Tertia quæstio est talis: Vasallus ecclesiæ alienauit feudum quod ab ecclesia tenebat, & iam non potest feudum illud de facili recuperare: quæsiuit, vtrum feudum illud possit alij laico dare in feudum, qui illud recuperet, & ab ecclesia recognoscat? Ad quamlibet quæstionem respondet, quòd licite feudum illud concedi potest. Not. quod iuramentum de non infeudando de nouo, non extenditur ad feuda antiqua, sed ad illa tantum, quæ numquam fuerunt infeudata, & ab ecclesia possessa. Item si vasallus feudum alienat sine licentia domini, debet illud amittere. Item valet donatio illius rei quam consequi nõ possumus.

e ¶ *Feudum.*] Feudum alienari non potest, sed dari potest in dotẽ vsque ad vitam feudatarij. j. de donatione inter virũ & vxorem, nuper ¶. Ioan.

f ¶ *Alienare.*] Si vasallus alienat totum feudum, vel maiorem partem, perdit feudum: & dominus à quolibet possessore potest illud reuocare: si vero minorem partem eiusdem dat in libello, vel obligat pignori, dummodo remaneat in seruitio domini, propter hoc non perdit feudum ¶: vt in libro feu. quibus modis feudum amitta. §. 2. & 3. Tancre.

g ¶ *Consortem.*] quasi iure accrescendi. ff. de vsufruct. accrescendo. per totum titulum. & in lib. feu. quib. mo. feu. amitta. §. præterea.

¶ *Glo. seq. aperit quod fuerat dubium.*

h ¶ *Inuestire.*] Videbatur quòd non, quasi delictum alienantis feudum sine licentia domini respiceret huiusmodi consortem, vel filium. Vel illud mouebat quæstionem, quia videbatur sufficere, vt haberet iure successionis, nec esset necesse eũ inuestire. Ioan. G. & Tan. dixerunt, quòd qui alienat feudum dño inconsulto, ius feudi perdit, & consanguineus non habet ius in illo, vt in lib. feu. si clientulus, & in constitutione Friderici imperialem. §. igitur habito cũ filio. & tñ episcopus qui sacramento tenetur non alienare bona ecclesiæ de nouo sine licentia domini Papæ, dare potest tali consorti feudum illud, nõ obstante sacramento præstito: quia aliud est alienare de nouo, & aliud antiquum concedere. arg. j. de Iudæis, consuluit. & ff. de noui ope. nuncia. l. 1. §. opus nouum. j. de dona. per tuas. & 4. q. 1. Achatius. & 12. distin. præceptis. Tan.

¶ *Glo. seq. reci[t]atur per quæstionem, arg. pro, & contra. Secundo ponit tres casus, quibus vasallus feudum perdit, & reuertitur ad dominum, & quartum in quo perdit, sed ad dominum non reuertitur.*

i ¶ *Filium.*] Vt quòd ob delictum patris non debeat filius feudũ amittere.

Marginal notes: Concor. ex. in 1. com. & ibi no. Bar. C. de sac. sanc. eccle. — Saltem legitur in 2. codice habet manu scriptus: in vno solo habetur, solidorum, in alio, solidarum, ad dum in vno venustif simo hæc expositio: genus est monete, vel mensura in hisidem an hoc hic Hostiensis. si legas, solidorum vide Couarr. ... de numismat. c. 3. §. 2. — Mariefi. — Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Et de intellectu vide Couarru. ... lib. 3. var. resol. c. 1. & de materia tituli plene Iulius Clarus tract. de feudo. — accepisse — retineri — Et ex eam. 16. q. 7. omnes. & de hoc per s. Bertr. in q. eum quæ ecclesiæ dominicalis 49. vbi tenet s. spiritale pactũ factum ad decennium, ... pro dico non penitus ... plene peccat. Io. A. — Gageria quid significet, docet hic plene Hostiensis. — Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. Et de materia vide latè per Iuliũ Clarum in d. tract. de feudo. — aliàs: Ad hæc. — In codice Basilien. sic: vel consortem eiusdem feudi de ipso, &c. — Concor. l. imperialem. & ibi Bal. §. 1. de prohi. feu. ali. per Fede. col. 10. — Hoc videtur contra dictum: quia & si pauca vendat sine assensu domini, feudum amittit. in lib. feu. de prohibita feu. alie. per Fe. imperiale §. habito. secundũ Hu. sed glo. dicit, & communiter dom. in legi contra, quod si partem vendidit, illa sola perdat. Ioan. And. — De hoc articulo vide quæ breuiter dixi lib. 1. comment. in Digest. ... Schol. 134. vbi cito, qui de hoc differunt.

amittere. arg. ff. de in ius vocan. ait prætor. in fi. ff. de decurio. l. 2. §. nullum. & ff. de bonis damna. cum ratio naturalis. t. respon. §. si plures & arg. ff. de bonis libertorum. quæritur. pro & contra. & C. de quæst. diuu. ff. de iure patro. l. iura. Arg. contra. ff. eo. tit. l. q. ꝯtra legem. Ioan. De hoc scire debes, quòd si vasallus infra annum & diem inuestituram feudi ab hæredibus domini non quæsierit, vel domino petente iuramentum fidelitatis, tertio cõmonitus nõ præstiterit, vel aliquam feloniam ꝯ tenorem iuramẽti fidelitatis fecerit, perdit feudum, & reuertitur ad dominum. Si vero aliquid graue ꝯ dominum perpetrauerit, puta fratrem eius vel patrem interfecerit, vel aliud graue, si feudum est paternum, amittit illud: & non ad dominũ, sed ad cõfeudatarios suos pertinet, vt in libro feudorum: quibus mod. feud. amit. §. vlt. sed ad filios illius nõ pertinet. Tan.

Marg.: Ipsius. — Ipsum. — Non ingenio in cõcilio ... tamen tribuunt Burchard. lib. ... ca. 104. ... & c. 1. eod. ... in 1. cõpilatione.

DE PIGNORIBVS & alijs cautionibus.

Visum est s. de quibusdam speciebus alienationis: Videndum restat de obligationibus realibus, ideo subijcitur rubrica de pignoribus. Abb. Siculus.

De hac materia tractatur 12. q. 3. & q. 4. per totum. & j. in rubrica de solutionibus.

N *Vllus.*] Vasa ecclesiæ, & alia deputata ad cultum diuinum, nisi ex iustissima necessitate pignorari nõ debent. hoc dicit. Abbas. Et primo ponitur dictum: Secundo exceptio: ibi, *Nisi iu*. secundum Floren.

CASVS. Dicitur in hoc capitulo, ꝙ nulli presbytero licet ornamẽta ecclesiastica laicis impignorare, nisi in summa necessitate. Nota ꝙ ornamenta ecclesiæ impignorari laicis nõ possunt, nisi iustissima necessitate vrgente.

Glo. seq. rat. per obiect. eius dupliciter respondet.

a *Librum.*] Non prohibet obligari quasi sacrum: quia nõ benedicuntur libri sed ideo, quia ex quo fuerunt in sacro vsu, ad manus laicorum venire nõ debent. de ꝯse. dist. 1. ligna. altaris palla. vestimenta. in sancta. Vel eodem modo prohibentur obligari liber vel calix , sicut prohibẽtur aliæ res ecclesiæ, nisi in casibus necessitatis. j. de reb. eccl. alie. vel non. nulli. vt hic patet. T.

Glo. seq. quærit, & soluit signat contrarium, & respondet.

b *Necessitate.*] Quæ erit illa necessitas, puta si parochiani illius ecclesiæ caperent. 12. q. 2. sicut omnino. & ꝓ pauperibus alẽdis & consimilibus. 12. q. 2. aurum habet. Et causa captiuitatis pignori dari possunt: vt in Auth. de non alie. rebus eccl. §. his autẽ pœnis. coll. 2. Sed ꝯ videtur C. quæ res pig. ob. pos. l. 3. & ff. eo. tit. l. 1. §. eã rem. & ff. de pigno. sed & quod. §. quod emptionem. à cõtrario sensu, sed canones præualent. G.

L *Ator.*] Liber homo pro debito detineri non debet, etiam si non habeat vnde satisfaciat. hoc dicit. Abbas.

CASVS. Dicitur quòd homo liber capi vel detineri non debet, scilicet pro debito, etiam si res defuerint. Nota ꝙ homo liber pro debito capi vel detineri non debet. quod verum est si bonis cedere voluerit: vt C. qui bonis cede. pos. l. 1.

Glo. seq. alle. concor. & excipit tres casus.

c *Lex.*] C. de act. & oblig. ob æs. & C. si res pig. ob. pos. l. filios. ff. de leg. 1. senatus. §. vlti. in Auth. vt nulli iudi. §. quia vero. coll. 9.

Marg.: Idest, obligare, est enim mod⁹ loquendi vulgaris Gebuch. vt habetur Hostiensis. — Sarthũ defensori. — Sanodi defensori. — Sancho defensori. — Sed scribendũ sic: Gregorius Fansino de ... ex ... lib. 5. regi. ... & ca. 2. eo. tit. in 1. compil. — Exoni. — Exoniẽ. — Exemplo Missali, qd habet certas orationes in pontificali. — Vide hic Ioan. And. distinguentem inter consecratio. ... vasorum ... & tam quæ sit absque vnctione.

TITVLVS XXI.

De pignoribus & alijs cautionibus.

Ex concilio Remeñ.

Res ecclesiæ pignorari non debẽt, nisi ex necessitate, & rationabili causa.

CAP. I.

NVllus presbyter præsumat calicẽ vel patenam, vel vestimentum sacerdotale, aut librũ a ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet laico, vel fœminæ in vadium dare; nisi iustissima necessitate b vrgente.

Gregorius iij. Exoneñ. episcopo.

Liber homo non potest pignorari.

CAP. II.

LAtor præsentium: & infra. Lex c habet, vt homo liber pro debito non teneatur: & si res defuerint, quæ possint pro debito addici d.

Alexander iij. episcopo Exonieñ.

Si rector ecclesiæ pro facto proprio rem ecclesiæ obligauit, cogitur eius hæres rẽ redimere, & ecclesiæ restituere.

CAP. III.

EX præsentium latoris insinuatiõe accepimus, quòd sacerdos ecclesiæ de Offitona, calicem argenteum, & medietatem vnius breuiarij eiusdem ecclesiæ, pro sua necessitate e pignori obligauit: & ea, morte præuentus minime recollegit. Vnde quoniam indignum est, vt eidem ecclesiæ res suæ, præsertim quæ sacris ministerijs deputatæ sunt, taliter debeant deperire: Mandamus, quatenus si verum est quod asseritur, filium f eius qui ex successione g ipsius patrimonij ius dicitur obtinere, moneas & compellas, vt ea recolligat, & restituat ecclesiæ memoratæ.

Innocentius tertius G. subdiacono nostro, & P. canonico Pisano.

Si vsurarius emit rem eo pacto, quòd post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid vltra sortem, fructibus tamen in ea computatis, iudicatur contractus fœneratitius.

CAP. IIII.

ILlo vos credimus scientiæ dono vigere: & infra. Sane intimastis nobis, quòd causam quæ vertitur inter H. & B. filios G. de Cosa ex vna parte, & G. filiam T. & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam terris præfatis personis pro vi-

Nisi in casibus, vt qui ab hostibus detinentur. C. de cap. & post. re. l. ab hostibus. & l. vlt. Pater enim põt filium obligare quandoque, quoniam & vendere potest in maxima necessitate. C. de patribus qui fil. distraxe. l. 2. Item ex cõsensu libera persona obligari potest, scilicet in obstagio, vt j. de iureiur. ex rescripto. Alias ordinarium est vt qui bonis cedit, liber vadat quo vult. C. qui bo. cede. pos. l. 1. & j. de solu. Odoard⁹. Ala.

d *Addici.*] id est, adiudicari. quod verum est si bonis cedat, alias in carcerẽ detrudatur. C. qui bo. ce. pos. l. 1. 1. rñ.

EX *præsentium.*] Primo narrat factũ. Secundo dat iudices: ibi, *Vnde*. Abbas.

CASVS. Sacerdos ecclesiæ de Ositona pro sua propria necessitate, obligauit calicẽ argenteũ, & medietatẽ vnius breuiarij eiusdẽ ecclesiæ. & morte præuẽtus, ea non recuperauit: filius illius defuncti requisitus per successorẽ, vt res quas pater obligauerat, recolligeret, facere noluit: vnde sacerdos conquestus est dño Papæ: vnde mãdat epõ Exoñ. quatenus, si verũ est quod asseritur, filiũ illius qui successit eidẽ compellat, vt res prædictas recolligat, & ecclesiæ restituat supradictæ; quia indignum est vt res eius debeãt deperire. Nota, ꝙ prælatus nõ potest obligare bona ecclesiæ pro suo facto ꝓprio: quod si fecerit, hæredes illius possunt conueniri. Item bona illius tacite sunt obligata ecclesiæ pro facto rectoris. Itẽ filius hæres conuenitur ex cõtractu defuncti.

Glo. seq. obijcit, & tripliciter soluit.

e *Necessitate.*] Si pro sua necessitate obligauit, nõ tenuit obligatio. arg. C. si res alie. pig. da. sue. curator. & C. quæ res pig. oblig. possunt. qui filios. quia non obligantur nisi quæ quis de rebus suis obnoxia facit. Quare ergo præcipitur ꝙ hæres luat, cum ecclesia libere à creditore possit repetere. 10. q. 2. hoc ius. §. qui vero res. j. de reb. eccl. alien. vel non. si quis presbyterorum? Forte de facto: quia nisi recolligerentur, ecclesia rehabere non posset. Vel voluit hic Papa creditori prospicere: quia aliter ab hærede presbyteri suum debitũ consequi non potuit. vel est in optione ecclesiæ, vtrum velit alienantem vel recipientem conuenire. 12. q. 2. si qua de rebus. & c. si quis qualibet. Ala. & C. si tu. vel cura. l. euã. & l. vlt. ad instar minoris: vt ibi dicitur. Bernardus.

ADDITIO. Et dic pro sua necessitate patrimoniali, non ꝑsonali.

f *Filium.*] de matrimonio natum ante clericatum.

g *Ex successione.*] Ex facto defuncti conueniuntur hæredes. C. de euict. l. si parentes. & 12. q. 1. eps qui filios. & quia pater eius tutor ecclesiæ fuit, hæres tenetur insolidum. C. de hæredi. tuto. l. vlt. R.

I *Llo vos.*] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus*. Abbas.

CASVS. Henricus & B. eius frater, filij G. de Cosa, receperunt viginti tres libras mutuo à quadã muliere G. nomine filia Theobaldi, & ab hæredibus suis: pro qua pecunia obligauerunt ei quasdam terras. sed cum dicta mulier terras illas restituere nollet, impetrauerunt litteras cõtra ipsam ad quosdam iudices, coram quibus petebãt terras illas sibi restitui: Ex aduerso rñdebatur ex parte mulieris, ꝙ terras illas non tenebatur restituere, cum pignori obligatæ non essent: sed venditæ: secundũ quod in instrumento inde confecto continebatur: prædictus H. pro se & fratre suo dicebat terras illas non esse venditas, sed pignori obligatas: quia in instrumento vendi-

Marg.: Alios casus commemorat hic Hostiensis, quos videto. — Cap. 3. eo. tit. in 2. compil. Et post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 49. c. 10. — Offitõ. — Offic. — Canonicis Pisanis. — Cap. 1. eo. tit. in 3. compil. Et de insolidũ vide Conarruuiã lib. 3. variar. resolut. cap. 9. — Chosa.

venditionis talis erat adiecta conditio, vt si à tempore contractus vsq; ad duos proximos annos præfato T. patri ipsius mulieris emptio displiceret, G. pater H. ab inde vsq; ad vnũ annum solueret viginti tres libras fructibus perceptis cõputatis. Iudices dubitauerũt vtrum pura & absoluta esset venditio, an ɔ̃ctus pignoratitius iudicari deberet: consultus Papa rñdet, q qualiscũque fuerit intẽtio ɔ̃hentium, & ex forma ɔ̃ctus non appareat venditio cõditionalis, sed pura: quamuis per conditionem possit resolui, tñ ex duobus quæ in instrumento cõtinẽtur, videlicet, q fructus percepti in soluẽda pecunia debeant computari, & q vltra sortẽ tres libræ debeant persolui, ɔ̃ ipsum emptorem præsumitur vehementer, maxime cũ ipse cõsueuerit exercere vsuras. Nota, q cũ dubitatꝰ de intẽtiõe ɔ̃hẽtiũ, formæ ɔ̃ctus standũ est. Itẽ cũ aliquid vltra sortẽ pcipitꝰ, vsura psumitur. Itẽ ɔ̃ eũ præsumitur q sit vsurarius, qui vsuras recipere ɔ̃sueuit.

Vide l. quod si no lit. in fin. ff. de ædil. edi.

a ❡ *Obligatis.*] Eo considerato q inter ɔ̃hẽtes agebatꝰ. ff. de verb. obli. cum qui. quia nõ quod scriptũ est, sed quod gestum est, inspicitur. C. plus valere quod agi. q qd simu. ɔci. l. 2. & 3. & l. qui sil. fini legi. p tuas.

b ❡ *Heredum.*] id est, filiorũ eius; qa non dr hæreditas viuentis, sed defuncti. ff. de hære. vel ac. ven. l. 1.

❡ *Gloss. seq. tertitetur per quæstionem.*

c ❡ *Proximos annos.*] Cũ ɔ̃ctus sub hac forma celebratꝰ, vt liceat emptori à ɔ̃ctu discedere, si emptio displicesi sibi; tunc vsq; ad sexaginta dies potest emptor a ɔtractu discedere, nõ vltra, nisi hoc dictũ sit, q qũcunque velit, possit recedere à contractu. ff. de ædil. edic. quòd si nolit. §. vlti.

❡ quadraginta.

ginti tribꝰ libris pignori obligatis[a], vobis duximus cõmittendam: & infra. ❡ Ex parte prædictæ G. & hæredum[b] eius fuit propositum terras, quas ijdem H. & B. repetebant ab eis non esse pignori obligatas, sed pure venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur†. Præfatus vero H. pro se ac fratre suo firmiter asserebat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cum venditioni prædictæ, talis fuerit adiecta conditio: vt si à tempore cõtractus vsq; ad duos proximos annos[c] præfato T. emptio displiceret[d], G. pater H. abinde vsque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. ❡ Verum quia ambigitis, vtrũ pura[e] sit & absoluta venditio: an præfatus contractus pignus[f] debeat iudicari: Respõdemus, quòd qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma[g] contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamuis per conditionem[h] possit resolui: ex duobus tamen quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quòd fructus percepti[i] deberent in soluenda pecunia numerari: & quòd vltra summam[k] receptam sexaginta† solidi deberent persolui, contra ipsum emptorem præsumitur[l] vehementer: præsertim cum vsuras consueuerit[m] exercere.

Vel aliud tempus determinatũ sit in ɔ̃tractu, vide qd dicam ĩ de do. p tuas. sup 4. glossam. l. An.

d ❡ *Displiceret.*] ff. de rescin. ven. si conuenerit.

e ❡ *Pura.*] id est, certis verbis, scilicet, vt à verbis nõ recedatꝰ. Lau.

f ❡ *Pignus.*] scilicet mente contrahentium considerata. Lau.

g ❡ *Ex forma.*] Forma tñ inspicienda non est, ex quo ɔstat de ɔ̃ctu. C. plus valere quod agi. l. 1. & 2. Si autem dubium esset, standum esset scripturæ. ff. de exer. act. l. 1. §. si is qui in nauem.

h ❡ *Per conditionem.*] C. de ædil. edic. si prædium. ff. de contrahen. emptio. l. 3. 2. ff. de leg. com. l. 1. ff. de in diem addic. l. 2.

Non est emptio cõditionalis sic facta vt si displicuisset in infra, sed resolutꝰ sub cõditione. Ioan. And.

❡ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

i ❡ *Percepti.*] Hoc vr̃ potius facere pro ipso, q ɔ̃ctus vsurarius nõ fuisset: sed hoc fuit ɔ̃ naturam pacti: quia si aliquis rem vendit eo pacto, q qñcunq; pretium restituerit, rẽ ipsam recipiat, emptor lucratur fructus perceptos, quousq; pecuniã recipiat. C. de pact. inter emp. & ven. si fundum. Et ideo præsumptio erat ɔ̃ istum. sed dic q non fuit vẽditio, sed pignus: quia in pignore cõputãtur fructus. sed in venditione non computantur: vt ĩ. de rebus eccl. alie. vel non. ad nostram. & in legibus prædictis: quia iste creditor vsurarius erat.

k ❡ *Summã.*] fuit expresse vsurarium. 14. q. 3. plerique. & c. putant.

❡ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

l ❡ *Præsumitur.*] sed vr̃ q hoc nõ debeat obstare emptori, q aliqd vltra recipiat, ex quo fructus pceptos cõputat in pecunia recipiẽda: nã percipiẽdo, fructus suos facit. ff. de in diẽ addic. l. 2. Rñdeo verũ est, sed tamẽ tenetur eos restituere. ff. de in diem addi. item quod dictum est. & hoc verum est, quando alius emptor meliorem conditionem attulerit. Io.

m ❡ *Consueuerit.*] ita ex qualitate personæ præsumitur talis contractus in fraudem vsurarum factus. Idem potest dici in ɔ̃cbꝰ vbi pœna apponitur, quæ excedit legitimum modum vsurarum. ff. de actio. empt. Iulianus. §. idem & C. de vsur. cum allegas. Et est simile vbi præsumitur ɔ̃ aliquem ex eo quod facere consueuit: vt ff. de pigno. act. l. vel vniuersorum. ff. de vsur. qui semisses. §. 1. & ff. ad Macedo. item. §. quod dicitur. ff. de leg. 3. nummis indistincte. Io.

❡ Idem episcopo Aquinati.

❡ *Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.*

CAP. V.

Ex† litteris tuæ fraternitatis accepimus, quòd causam quæ vertitur inter R. & A. mulierem tibi duximus committendã: & infra. ❡ Si quidem probatum est, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam† frater mariti, præfatus videlicet R. quam ipsa mulier (licet minus iuste†) à regio iustitiario capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus proprijs spoliatus: sed quædam possessiones illius penes eundem R. remanserant†: quas idem de mandato curiæ retinuit, soluta pro eis pecunia prædicto mercatori: quia emptor alius propter possessionum minutias[n]† non extabat: pars vero mulieris æstimationem dotis instantius petebat sibi restitui: vel in possessiones, quæ mariti fuerant†, ex officio delegationis induci: & infra. ❡ Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his quæ in præsentia tua fuere proposita & probata, quod mulier dicit viro dedisse[o] in dotem: & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cum mulieribus fauor[p]

Ex litteris] Primo ponitur consultatio. Secundo respõsio: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

Casvs. Quidã spoliauit quendã mercatorẽ, & etiam vulnerauit grauiter, & sic aufugit de terra: Iustitiarius regis cepit fratrem & vxorem illius malefactoris: & de mandato ipsius omnia bona illius distracta fuerunt: & pecunia soluta fuit mercatori, q spoliatus fuerat & vulneratus à marito illius mulieris: sed quædam possessiones minutæ remãserant, quas frater illius malefactoris retinuit de mandato iustitiarij: qa emptor alius non inueniebatur: vnde cum mulier illa dote sua pp maleficium viri fuerit spoliata, impetrauit literas ad iudicem ɔ̃ fratrẽ mariti sui, qui quædam bona mariti possidebat, coram quo petebat dotem suã sibi restitui, vel saltẽ mitti in possessionẽ bonorũ mariti, q ille possidebat: ipse rñdebat, q bona illa retinuerit de mãdato iustitiarij, soluta pro eis pecunia mercatori, prout superiꝰ est narratum: & hęc omnia probauit coram iudice: dubitabat iudex quid iuris esset? & Papa ɔsultꝰ rñdet, q si constiterit ei ex his quæ in præsentia sua proposita sunt & pbata, q si mulier tñ dedisset viro suo in dotem, quãtum ipsa petit, condemnet fratrem sui mariti eidem, ad restitutionem dotis in tñ quantum de bonis mariti noscitur possidere: quia mulieribus fauor multus debetur in dotibus recuperãdis, & iure ciuili cautum, q propter maleficium viri, mulier remanere non debeat indotata: & quia bona mariti obligata sunt pro dote sua, & ad quẽlibet transeunt cum suo onere. Nota q fauor multus debetur mulieribus in dotibus suis recuperandis. Item propter maleficium viri vxor dotẽ suam non debet amittere. Item bona mariti tacite sunt obligata vxori pro dote sua. Item res transit cum onere suo ad quemlibet possessorem.

❡ Cap. in summa. Et ab delicto mariti possit dos perdere, vide Albericus de Sur. par. 5. q. 6. & dixi l. h. c. in Deciss. Inquisitor. Schol.

❡ Aliàs tantum fuit mariti spoliati, videlicet, R. &c.

❡ Videl. & quasi q contra C. ad vxor p ma. qd fecit in caso l. ans. C. qua. ma. pl. ac obus.

❡ remanserunt

❡ In multis vendit hæc legunt, ut in mar. qui verum fuisse non admittit.

❡ fuerunt

n ❡ *Minutias.*] & est simile, quia exactio & solutio partium nõ minima incommoda habet, vt ff. fami. ercisc. plane. Ber.

o ❡ *Viro dedisse.*] De duobus constare debet, quanta scilicet fuerit dos, quia aliàs non potest fieri restitutio ipsius, & q ille R. aliqua possideret de bonis mariti illius mulieris, vt eatenus cõdemnetur.

❡ *Glo. seq. reci. per q. quibus creditoribus mulier præfertur.*

p ❡ *Fauor.*] quoniam mulier præfertur omnibus creditoribus, qui habent personales actiones, vel qui habent tacitas hypothecas quantum ad dotem, sed non quo ad donationem propter nuptias. C. qui pot. in pig. ha. assiduis. sed non præfertur creditoribus habentibus expressas hypothecas. Nam fiscus simile habet priuilegium cum muliere. C. de priui. fisc. quamuis. & fiscus non præfertur prioribus creditoribus habentibus expressas hypothecas. ff. qui po. in pig. ha. si pignus. ergo nec mulier præfertur eis. præcipua est enim causa dotis. ff. solu. matri. l. 1. Io.

a ❡ *Male-*

a ¶ *Maleficium.*] propter maleficium viri mulier puniri non debet. C. de do. inter. vir. & vxo. res vxoris : . & C. ne vxor pro marito. l. 2. & C. ad le. Iul. maiest. quisquis. §. vxoris. & C. de bo. dam. si quis. & Authē. bona. nec etiam propter delictum patris. C. solu. ma. l. 2. nisi in casu. C. qui. mo. pig. ta. contra. satis. Ber.

b ¶ *Obligata.*] Hoc priuilegium dotis, quod omnia bona mariti sint obligata vxori, non extenditur ad paraphernalia. C. de pac. conuent. super dote. l. vlt. nec ad donationem propter nuptias. C. qui po. in pig. ha. l. vlt. in fi. Et sic omnia bona prælati sunt obligata ecclesiæ, si male administrauerit. Et forte ob hoc dicit capitulū quod res epi eodem priuilegio gaudent quo & res ecclesiæ. 16. q. 1. similiter. Sicut & res tutoris pupillo. C. quib. mo. pig. ta. contra. si mater. Hoc priuilegiū non habent mulieres quæ catholicā nō percipiunt communionem. C. de hære. l. 2. & Authen. ibi signata. Lau.

c ¶ *Cum suo onere.*] sic j. de deci. pastoralis. & c. cum non sit in homine. 16. q. 1. si quis laicus. C. de distra. pi. si debitor. C. qui. mo. pig. ta. cōtra. l. 2. & . & ff. de cōtrahē. emptio. l. alienatio. ff. de pact. inter debitorem.

Cum contra.] Primo ponitur factum. Secūdo diffinitio: ibi. *Nos igitur.* Abbas.

Casvs. Quidam nomine Laurentius, quādam pecuniæ quātitatē recepit à quodam creditore, pro qua pecunia obligauit ei quasdam possessiones: tempore procedēte mortuus est creditor ille: hæredes creditoris illius possessiones illas obligauerūt G. ciui Anagnino: mortuo postmodum Laurentio debitore, R. de Monte Fortino filius illius in præsentia dñi Papæ mouit quæstionem super possessionibus prædictis, contra dictum G. ciuem Anagninū dicens, quod de fructibus illarum tantum fuerāt perceptum, tū ab ipso G. tū ab illis, quibus illæ possessiones fuerāt obligatæ, quod fructus illi sorti poterāt adequari; vnde petebat illas possessiones sibi restitui; ad hoc probandū suas probationes induxit: Dñs Papa considerans quod in talibus fructus percepti debeant cōputari in sortem, & si qui vltra sortem percepti sunt, restitui; videns etiam quod fructus illarum possessionum extenuassent, & annullassent totum debitum, decreuit possessiones illas restituendas dicto R. & in corporalem possessionem illarum ipsum fecit induci. Not. quod pignus mihi obligatum alijs possum obligare. Item hæres potest petere pignora patri obligata. Item fructus pignoris debent cōputari in sortē. Itē ad officiū iudicis pertinet non solū ferre sententiā, sed mittere in possessionē.

d ¶ *Perceptum.*] immo & quod percipi potuit, computandum est, C. de partu pig. & omni causa. l. 1.

e ¶ *Fructus.*] fructus intelliguntur qui supersunt deductis expensis. C. de fruct. & litis expen. l. 1.

f ¶ *Canonicas.*] j. de vsur. quoniam. C. de pig. actio. l. 1. & 2.

g ¶ *Computari.*] Nisi in casibus. s. de feu. c. 1. & j. de vsu. c. 1. & c. conquestus. & c. salubriter.

h ¶ *Extenuassent.*] Non enim potuit primus creditor in plus obligare pignus secundo creditori, quàm ei fuerat obligatum. infra de do. inter vi. & vxo. nuper. & ff. de regu. iur. l. nemo plus. & ff. de vsufruct. quod nostrum. & j. de iure patro. quod autem. in fi. argu. contra. ff. de acquirendo rerum do. non est nouum. T.

i ¶ *Restituendas.*] tenetur enim creditor pignoratitia actione, si pignus deteriorauerit. C. de pigno. act. l. 2. sic & res commodata reddita non videtur, si deteriorata reddatur. ff. commo. si mihi. §. 1.

multus in recuperandis dotib[9] debeatur: & cautum sit in iure, quod propter maleficium[a] viri mulier remanere non debeat indotata: cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata[b]; & † cum suo onere[c] transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionē dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

¶ Idem R. de Monte Fortino.

¶ *Si creditor, vel is qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.*

CAP. VI.

Cum † contra G. ciuem Anagninum †, super quibusdā possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul † pro certa quantitate pecuniæ obligauerat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignorauerant, mouisses in nostra præsentia quæstionem: legitime probauisti, quòd ex earum prouentibus tantū fuerat tam † ab eodē G. quàm ab alijs qui eas tenuerant, à tempore quo fuerant obligatæ, perceptum[d], quod † fructus[e] sorti poterant adæquari. ¶ Nos igitur attendentes, quòd in talibus perceptio fructuum, in solutione sortis accedat: cum secūdum canonicas[f] sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari[g]: considerantes etiam quòd possessiones ipsæ iā extenuassent[h] penitus totum onus, & debitum annullassent: ipsas tibi restituendas[i] esse decreuimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

¶ Idem.

¶ *Si is, qui sub pacto legis commissoriæ pignorauit rē suam, & iurauerit non contrauenire, iuste impeditus infra diē statutum non redemit, post diem redimere poterit.*

CAP. VII.

Significante † R. ciue Pisano nobis innotuit, quòd cum domum suam † G. Pisano ciui pro ducētis quinquaginta libris pignori obligasset, ac promisisset præstito iuramento, quòd nisi domum ipsam statuto termino recolligeret[k], creditorē vlterius super ea minime molestaret: infra statutum tempus per certum & fidelem † nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit: quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei iniunctum fuerat non persoluit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit, vt debebat: & infra. ¶ Cum igitur pactum legis commissoriæ[l] † sit in pignoribus improbatum: & prædictus R. quantum in eo fuit, iuramenti debitū adimpleuit: cū per eum, quem certum[m] nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto †, sed

Significante.] Primo ponitur querela. Secundo datio iudicum: ibi, *Cum igitur.* Et pro intellectu scias, quod pactum legis commissoriæ fuit inuentū ad dissoluendum contractum emptionis & venditionis; & pone exemplum prout dr in glo. 2. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam ciuis Pisanus R. nomine, accepit mutuo ccl. libras à G. ciue Pisano: pro qua pecunia obligauit ei quandam domū, & promisit ei præstito iuramento, quod nisi domum ipsam recolligeret termino constituto, vlterius creditorem super ea non molestaret: sed dictus R. infra tempus statutum per certū & fidelem nuncium (vt credebat) pecuniā numeratam creditori remisit: sed nuncius ille perfide agens, pecuniā illam, sicut sibi iniunctum fuerat, non persoluit; & postmodū idem R. ab Imperatore detentus, creditori satisfacere non potuit, vt debebat: sed postmodum ab imperatore liberatus pecuniā soluere voluit creditori, & ipse eam recipere noluit: quia non fuit in termino persoluta: vnde dictus R. significauit hoc dño Papæ: super hoc scribit Papa quibusdā, dicens: Cū ergo pactum legis cōmissoriæ sit in pignoribus improbatum. & præfatus R. quantum in eo fuit, iuramentū seruauit: quia per eum quem certum nuncium esse credebat pecuniā remisit in termino cōstituto: mādat Papa, quatenus, si est ita, prędictū creditorē ecclesiastica cēsura cōpellāt, vt sorte sua cōtentus, pensionibus illius domus in eā cōputatis, domū præfato restituat debitori, pacto tali vel iuramēto nequaquā obstante. Not. quod pactum legis commissorię in pignoribus appositū nō obstat, quominus pignus restituatur, nisi iuramētum interuenisset. Itē iuramētum in casu isto præiudicat legi, cum sine periculo animæ non possit reseruari. Item posse suum faciens, mandatū legis adimplet. Item malitia nuncij non obest dño, dummodo ab initio credatur fidelis nuncius. Item fructus pignoris computandi sunt in sortem.

k ¶ *Recolligeret.*] idest, redimeret.

¶ *Glo. seq. declarat quid sit lex commissoria, signat contrarium, & solutio.*

l ¶ *Commissoriæ.*] Sic pactum legis commissoriæ fit hoc modo: † Vendo tibi fundum Titianum certo pretio, puta x. pacto tali adiecto, quod si vsque ad mensem nō solueris x. fundus sit inemptus. quod hic pure venditū est, potest sub cōditione resolui, & est in potestate venditoris vtrum velit venditionem resolui: quia istud pactum, venditoris causa apponitur. ff. de leg. com. l. 1. & 2. arg. contra, quod sit conditionalis talis venditio. ff. de pig. si fundus. §. fi. & ff. de contrahen. emp. l. fi. 1. respon. Sed ibi potius cōditionalis venditio cōtrahitur. Sed pactum istud legis commissoriæ in pignoribus improbatur per l. 1. & 3. C. de. pac. pigno. vt dicit hic. R.

¶ *Glo. seq. notat, & signat contrarium.*

m ¶ *Certum.*] ergo non imputatur domino malitia nuncij, vel procuratoris,

† Vide Anton. in c. ex tuarum. de auctorit. & vsu pallij.

† Cap. vsuras. eo. tit. & c. conquestus. & de usuris.

† Vox, fid. dēce in antiquis.

† Vide Antonium Gomezium tom. 2. variar. resolut. c. 7.

† De hoc articulo vide de Couarruuias. lib. 3. variar. resolut. c. 2. vbi plene & luculenter.

† Adde quæ latè tradit Bartolus in l. Titius. qui in fraudem, C. de pac. pig.

procuratoris, si modo credebatur idoneus: vt hic vs, & ff. cōmoda. argentū. sic. C. qui pe. to. cum à matribus. arg. 5. ī. de offi. deleg. cū olim. & ff. de pscrip. verbis. apud. §. vlti. & 3. q. 7. ī grauibus. Io.

Glo. seq. arg. alleg. contrarium, & ibi remittit.

a *Si est ita.*] arg. q iuramentum 5 legem factum seruandum est, quasi diceretur, si non est ita, seruabitur iuramentum. verba ista, si est ita, referuntur ad id quod dicit per eum quē certum nuncium, & c. arg. 5. ī. de foro comp. si diligenti. in fi. vbi de hoc.

Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.

b *Iuramento.*] arg. 5. ī. de iureiur. cum contingat. ibi soluitur.

Perperā in vulgatis legitur, illud, cum ad dominum referri debeat, cuius mentio capti lacta est mentio.

Cum constet.] Pertinet ad secundam partem rubricæ, & primo ponitur quæstio. Secundo mandatum ibi, *Mandamus*. Secunda para cōtinet duo dicta. Secundum: ibi, *Pecuniam.* Abb.

Casvs. Quidam fecit testamentum, & in testamento illo reliquit proprietatem bonorum suorū Mariæ vxori C. vsumfructū vero I. matri suæ, vxori Ogerij: Maria proprietaria mortuo testatore petebat ab I. vxore Ogerii præstari sibi idoneam cautionem, q ipsa vteretur & frueretur salua rerum substantia in rebus immobilibus ad arbitrium boni viri: mandat Papa quibusdam,

Vide l. 1. C. de vsufruct. & Speculat. tit. de pignor. §. sequitur. videre.

Egidij.

Aliàs in rebus, &c.

in captione detentus satisfacere non potuit creditori: Mandamus, quatenus si est ita [a], prædictum creditorem, vt forte cōtentus, pensionibus pignoris cōputatis in eam, illam † præfato R. omni dilatiōe postposita resignet (pacto tali vel iuramento [b] nequaquam obstante) censura ecclesiastica cogatis.

Gregorius nonus.

Vsufructuarius cauet, quòd fructur rebus immobilibus salua ipsarum substantia: & pecuniam & æstimationē mobilium quæ consumuntur vsu, finito vsufructu restituat.

CAP. VIII.

Cvm † constet I. mulierem vxorem Ogerij †, quo ad vsufructū filio suo successisse [c] in bonis quorum proprietas ad M. mulierem vxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam [d] exhibendam, quòd vtatur [e] & fruatur [f] salua rerū substantia [g] rebus immobilibus [h], quæ vsu non consumuntur, ad arbitrium boni viri [i]. Pecuniam [k] vero si quam habuit †, vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur vsu, & in hæreditate inuenta fuerint, in morte sua, dictæ mulieri, vel hæredibus eius restituat, per censuram ecclesiasticam compellatis [l].

quatenus compellant ipsam ad cautionem idoneam præstandam, q ipsa vtatur & fruatur rebus immobilibus ad arbitrium boni viri, quæ vsu non consumuntur: pecuniam vero si quam habuit vel habebit, & æstimationem aliorum bonorum, quæ vsu consumuntur, & in hæreditate inuenta fuerunt, post mortem ipsius restituet, siue restituat dictæ Mariæ, vel hæredibus eius. Not. q vsufructuarius tenetur præstare cautionem, q vtatur & fruatur ad arbitrium boni viri: aliàs repellitur, vt quidam dicunt.

c *Successisse.*] scilicet ex testamento filii: quia si ab intestato decederet, & filius non habuisset descendentes, parentes in totum succedunt secundum tenorem illarum Authen. C. ad Tertul. Authen. defuncto. & C. de suis, & leg. lib. ab intest. Authen. in successione. & etiam in Authen. de hære. ab intest. veni. §. consequens. & §. t. & 2. coll. 9. vnde sumptæ sunt Authen. C. de his quæ ab inte. dese. Authen. in successione.

Glo. seq. cum sequentibus per modū summæ recitari potest, & sic, scilicet quærendo de nouo, primo quid sit vsufructus, et cetera quæ per glo. patent.

d *Cautionem idoneā.*] Nomine cautionis, nuda promissio intelligitur. C. de verbo. sig. sancimus. sed cum additur, idonea vel sufficiens, pignoratitia vel fideiussoria intelligatur. ff. manda. si mandato Titii. §. vlt. & ff. de fideicom. lib. l. 4. §. adiici. & Instit. de re. diu. §. venditæ. Et sicut in casu isto pignora vel fideiussores dantur, sic s. de sequestra. ad hoc satisdationem desiderat hæc cautio ad arbitriū boni viri. C. de vsufru. l. vsufructu constituto. Et hæc cautio nō potest à testatore remitti. C. eo. l. 1. & C. vt in pos. leg. scire. cū fauore hæredis sit introducta, sed ipse hæres pōt remittere. ff. ad le. Fal. pōt.

e *Vtatur.*] Vsusfructus est ius vtendi fruendi rebus alienis, salua rerū substātia. ff. de vsufru. l. 1. & est ius in corpore, quo sublato ipsum tolli necesse est. ff. eo. l. 2. & ideo dicitur, rebus alienis: quia res sua nemini seruit. ff. de serui. vr. præd. l. in re communi. & ff. si vsufru. petatur. l. vti frui. in princ.

e *Vtatur.*] Hoc dr̄ ad differentiā vtilis dominii, quod in rebus aliis habet: vt est emphyteuta, & feudatarius, q habent vtile dñiū.

f *Fruatur.*] Hoc dr̄ ad differentiam nudi vsus: quia minus est in vsu quàm in vsufructu. Insti. de vsu & habi. §. minus. & clerici possunt dici vsuarii: quia nec possunt vendere, nec testari, nec donare, sed victu tantum & vestitu contenti esse debent: vt 10. q. 2. episcopus habeat. Bernardus.

De hoc articulo vide plene p Conarruuiam in c. cum in officiis. de testa.

g *Salua rerum substantia.*] idest, ne in totum pereat substantia, vnde tenetur reficere ædes, quoniam ad eum omnes fructus pertinēt. ff. de vsufru. l. vsufructu lega. & l. hactenus: aliàs est §. illius prædictæ legis. & C. eo. tit. eum ad quem. vnde cautio præstatur.

b *Immobilibus.*] Hæc, aūt cautio interponi debet siue res sit mobilis, siue immobilis, siue soli. vt hic: & ff. vsufru. quemadm. cau. l. 1. & appellatione mobiliū etiā sese mouentia continentur. ff. de verb. sig. mouētiū. & arbitrio boni viri pstare debet, vt hic dicit. & C. de vsufru. l. vsusfructus. & ff. eo. tit. si fundi. Et continet cautio ista duas causas. Vnā de vtēdo fruēdo arbitrio boni viri: Aliā de restituendo fini to vsufructu. ff. vsufructua. quemad. cau. l. 1. i. rñ. & §. hęc stipulatio. Qñq; tñ remittit hæc cautio, cū certū est proprietatē redire ad vsufructuarium. ff. vsufru. quēad. cau. l. si vsusfructus. §. plane. Itē in fisco vsufructuario. ff. vt leg. seu fideicō. cau. caue. l. 2. §. si ad fiscū. Item cū vsusfructus pertinet ad patrē in rebus filij. C. de bon. q lib. l. vlti. §. hæc proculdubio. Cōstituitur autem vsusfructus in fundo rustico, & in ædibus, & in seruis, & cęteris reb', scilicet gēmis, anulis, libris. ff. e. sed & si quid. §. 1. & 2. & l. ita tur. & l. itē si fūdi. i prī. §. 2. & l. 3. §. 1. & 1. rñ.

i *Viri.*] idest, iudicis,

ff. de verb. oblig. continuus. §. cum ita.

k *Pecuniam.*] In his vero q vsu ɔsumuntur, pprie vsusfructus nō pōt constitui: qa neq; naturali iure pōt fieri: qa nō pōt esse salua rei substātia, neq; ciuili: qa ita dant vsufructuario, vt fiāt hmōi recipiētiū vsumfructū: puta vinū, oleū, frumentū, & cōsimilia. Itē pecunia numerata, q assidua pmutatione & cōmistione ɔsumit. Inst. de vsufru. §. cōstituitur. & ff. de sol. si nūmi alieni. vtilitatis tñ causa cōstituitur vsusfructus. vel quasi vsusfructus: qa ille cui dant hmōi res, satisdat de tāta pecunia restituēda, vel æstimatiōe aliarū rerū: vt hic dicit. & insti. de vsufr. §. ɔstituit. & ff. de vsufr. earū rerū q vsu cōsumūtur. l. 1. 2. & 3. & l. si tibi vini, & finit morte fructuarii, & capitis diminutiōe: vt l. pdicta, si tibi vini maxima & media. Insti. e. §. finit.

l *Cōpellatis.*] Sed si nō pōt satisfacere, qd erit? Dicūt qdā, sufficit si iuret, i Auth. vt nulli liceat habere loci ɔseruatorē. §. si vero crimē. coll. 9. arg. Azo dicit q nō habebit vsumfr. ff. de vsufru. leg. vxori. B.

De materia bonorum, vide &c. Gregorium, Garciam, &c.

Carentiā. Cantuariens.

Cap. 4. eod. tit. & cap. ult. ... & post Alexandro ...

Fideiussoribus.

TITVLVS XXII.

De fideiussoribus †.

Ex concilio Cantuariensi †.

Breue est, nec potest breuius summari.

CAP. I.

Clericus † fideiussionibus † inseruiens [m] abiiciatur.

Lucius iij. Elien. episcopo, & archidiacono Norwicen.

Compellitur clericus seruare fideiussorem indemnem per assignationem redditum suorum.

CAP. II.

Peruenit † ad nos ex conquestione R. clerici, quòd cum ipse pro C. † & F. clericis,

DE FIDEIVSSORIBVS.

Supra visum est de rebus, quæ pro debitis pignori obligantur, restat videre de fideiussoribus, qui pro alienis debitis intercedunt. Abbas.

De hac materia habetur 23. q. 5. cū homo, et de cōse. di. 4. nos aūt, et c. qris.

Clericus.] Casvs. Dr̄ in hoc capitulo, q clericus inseruiens fideiussionibus, à clero debet remoueri. Not. q clericus fideiubere non debet: quod verū est frequenter, per illud verbum, inseruiens.

m *Inseruiens.*] frequentiam denotat, vel verū est q clericus fideiubere non debet. 11. q. 1. te quidē. vbi de hoc. si tñ fideiussit, tenet 3. j. c. pxi. & c. cōstitutus. sic & regulares fideiubere non debent. j. eo. qd quibusdā.

Peruenit.] Si intelligeretur textus de redditibus beneficiorum, vt est communis doctorum intellectus, esset hic casus notabilis, & valde singularis; probans quòd ex redditibus beneficiorum potest satisfieri creditoribus clericorum, [de quo latius hic tractatur per Panor.] In prima ponitur impetrantis conquestio. In secunda causæ commissio: ibi, *Nos igitur.* Abb. Siculus.

Casvs. Quidam clerici C. & F. Anglici receperunt quandam quantitatem pecuniæ mutuo à quibusdā mercatoribus. Post. Quidam clericus R. nomine fideiussit pro prædictis clericis apud mercatores. Vnus C. super fidem suam, & alter per iuramentū promisit ad terminum constitutum soluere pecuniam; sed illis pecunia non soluen-

De hoc articulo videndo hic lectus per Hostiensem & Ioan. And. & in nostra gloss. habes de hoc suo decretali.

soluentibus, dictus R. clericus satisfecerit creditoribus de eadem: vnde conquestus fuit domino Papæ: scribit Papa epo Elien. & archidiacono Noruicen. dicens, ne dictus R. dispendium patiatur, vnde videtur præmium meruisse: mandauit Papa Bon. epo, vt inspiciat instrumenta super debitis illis, quæ sunt apud creditores, & eorum transcripta sub sigillo suo signata mittat iudicibus illis. mandans eisdem, quatenus si per confessioné clericorú prædictorum, vel aliàs eis constiterit rem taliter se habere, moneant illos & compellant, vt prædicto R. pecuniam, quam pro eis soluit, restituant, & ipsum conseruent indemnem: alioquin de redditib. eorú, debita ipsa per solui faciant, & damna alia resarciri, aut redditus illos sibi assignent tandiu detinendos, donec de ipsis ei fuerit satisfactum. Præterea, si constiterit prædictos clericos religionem fidei & iuramenti sui violasse, eos ab officio & beneficio suspendant. Nota quod si clericus fideiusserit, tenetur. Item quòd non debet pati dispendium de quo meruit præmiú obtinere. Itë sigillo epi. statur tanquá veræ probationi. Item confessus in iure pro iudicato habetur. Item cum omni interesse satisfaciédum est fideiussori. Item stipédia clerici, vel beneficium detineri debent pro debito suo, quod verú est per iudicem. Itë fides & iuramentum æquiparantur. Item periurus priuari debet officio & beneficio.

mercatoribus Bononiensibus fideiusserit, illis præscriptam pecuniam non soluentibus [a], coactus est satisfacere de eadë. ¶ Ne igitur dispendium [b] patiatur, vnde videtur præmiú meruisse: Bononiensi episcopo dedimus in mãdatis, vt super debitis illis, instrumenta, quæ sunt apud creditores inspiciat, & eorum transcripta suo sigillo [c] signata, vobis mittere nõ postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione [d] prædictorum clericorum, vel aliàs legitime vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, vt memorato R. pecuniam, quam pro eis soluit, restituant, ipsumque seruent indemnem [e]: alioquin de redditibus [f] eorum, præscripta debita faciatis exolui: & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos redditus sibi assignetis tandiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine diminutione soluta. Præfatos vero clericos, si religionem fidei, & iuramenti [g] sui eos violasse constiterit: ab officio & beneficio suspendatis.

a ¶ *Non soluentibus.*] Primo fuit in optione creditoris quem vellet primo conuenire, principalë vel fideiussorem. C. de fideiu. iure nostro hodie corrigit illud per Auth. quia quádiu principalis inuenitur, fideiussor nó molestat. C. eo. ti. Auth. præsente. nisi ipse fideiussor renunciauerit huic iuri. C. de duo. re. sti. Auth. hoc ita. & huic iuri renunciant fideiussores, & constitutioni diui Hadriani, quæ est C. de consti. pecu. diui Hadri. & huic iuri iste clericus fideiussor renúciauit.

¶ *Glos. seq. arg. quòd officium, &c. all. 7. iura, & 2. ad casum conuersum & signat vnum contrarium.*

b ¶ *Dispendium.*] arg. officium suú nulli esse damnosum. ff. de fur. si seruus cóis. §. quod vero. 4. q. 3. c. si testes. §. vfturis. & ff. ad Velleia. l. 2. §. 1. ff. quemad. testa. ape. sed & si quis. ff. quibus ex cau. ma. l. videlicet. & 1. q. 6. hoc etiam placuit. sic ī. de renun. sane 1. Similiter econuerso nó debet præmiú consequi vnde pœnam meretur. 16. q. 1. legi. ff. de nego. gest. siue hæreditaria. argu. contra. ff. de his quibus vt indig. auferuntur. & l. 1.

c ¶ *Sigillo.*] Nota scripturam authenticam illam, quæ continet sigillum episcopi. arg. ī. de fi. instru. scripta 2. Ala.

d ¶ *Ex confessione.*] Confessus in iure pro iudicato habetur. C. de confes. l. vnica. ī. de confes. cum super. c. vlt. & semper statur confessioni contra se factæ. 14. q. 2. §. 1. & ff. de interroga. actio. de ætate. §. si quis. & ī. de confes. cap. vlti.

¶ *Glo. seq. obijcit vsuras per fideiussorem non repeti. dat solu. alia ponit contraria. Item opinionem Tancre.*

e ¶ *Seruent indemnem.*] Ergo petet vsuras, si eas soluit creditoribus. Sed oppono tibi, vsuræ indebitæ fuerunt. ī. de iureiu. debitores. ergo si ad eas etiam soluendas exceptione opposita, fuit condemnatus, hoc per iniuriam iudicis factum est, quare principalis debitor non tenetur ei ad hoc. ff. de fideiussorib. exceptione. ff. de euict. si per imprudentiam. & ī. de empt. si venditori. & ff. manda. idemque. §. generaliter. Vbi dicitur, exceptio, quæ competit reo & fideiussori: & si eam sciens omittat, ei est imputandum. ff. de exceptio. omnes exceptiones. Item debitor non intelligitur mandasse, vt soluat indebitum. ff. de condi. indebi. si procurator. Sed dicerem quòd si fideiussor iurauerit soluere sortem & vsuras, propter iuramentum exceptionem proponere non poterit. ī. de iureiuran. debitores. nisi primo impetrasset absolutionem iuramenti 1, eo. tit. ex administrationis. vnde satis potest petere vsuras, & expensas quas fecit: quia totum est interesse suum. ff. mand. si mandato. §. si fideiussor. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. 2. §. vlti. & hoc prout sequitur. & j. cap. prox. Sed obstat illa decret. debitores. quia ipse debet repetere vsuras. sed si non iurasset, & potuit opponere exceptionem, & non opposuit, non repeteret vsuras: quia indebitum soluit. hoc dicit. Ala. Vel dic quòd idem est cum iurauit: quia debuit impetrare absolutionem iuramenti, antequam solueret vsuras, si potuit: sed si non potuit, ipsemet repetet ab vsurario. Alij vt Tanc. contradixerunt.

¶ *Glos. seq. no. alleg. vnam legem, & aliam allegat in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Redditibus.*] Nota clericis ob causam iudicati quotidiana stipendia interdici. ff. de re iudi. commodis præmiorum. arg. contra. C. quæ res pigno. obli. possunt. spe præmiorum. sed licet speciali conuentione non possunt obligari: vt l. prox. tamen ex causa iudicati à iudice possunt pro iudicato obligari. arg. C. de execu. rei iud. stipendia. & C. de prædi. min. non alie. l. 1. ff. de re. eorum qui sub tu. vel cur. magis. Vin.

¶ *Glo. seq. quærit obiectionem, & soluit.*

g ¶ *Religionem fidei & iuramenti.*] Puniri enim debët: quia periuri sunt, & infames, secundum canones. 6. q. 1. quicunque. 22. q. 5. si quis. & ī. de iureio. querelam. C. de transf. si quis maior. & idem est venire contra fidë promissam, sicut contra [4] iuramentum: vt hic patet. & ī. quod met. cau. ad aures. quia inter simplicem loquelam & iuramentum non facit Deus differentiam. 22. q. 5. iuramenti. Sed quare mandat eos suspendi, cum ad hoc non sit actum? Potest dici quòd hoc facit ex officio suo: cum per denunciationem ad Papam peruenerit: quia vndecunque crimina claruerint, punienda sunt. 24. q. 3. ecce.

¶ Idem Cantuarien. archiepiscopo.

¶ *Per districtionem canonicam compellitur debitor à fideiussione absoluere fideiussorem, qui à creditoribus molestatur.*

CAP. III.

Constitutus † in præsentia nostra magister S. sua nobis assertione mõstrauit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateran. concilij, in quadam summa pecuniæ intercessit, quam quoniam vsque modo debitor non persoluit, se asserit plurimas à creditoribus Bononien. molestias pertulisse, & debitú augmentatum. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de huiusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, vt eum à prædicta intercessione, sine dilatione prorsus absoluat [h], ecclesiastica † censura compellas. Præsentiú quoque auctoritate iniungimus, vt si debitum, vel accessiones [i]

Constitutus.] Cóis diuisio. Secunda: ibi, *Ideoque.* Abb. Sicul.

Casus. Cancellarius Cantuarien. tëpore Lateran. cócilij recepit mutuo quandam quantitatem pecuniæ à creditoribus Bon. pro qua pecunia magister Simon fideiussit: & quia Cancellarius pecuniam non soluebat, molestias plures prædictus magister à creditoribus sustinebat, & debitum fuit augmentatum: vnde dictus magister conquestus fuit domino Papæ: vnde mandat archiepiscopo Cantuarien. quatenus si legitime sibi de huiusmodi assertione constiterit, præfatum Cancellarium moneat & compellat ecclesiastica censura, vt prædictum magistrum ab intercessione & obligatione absoluat: & si debitum, vel accessiones forte negauerit, iuramentum calumniæ subire cogatur, non obstante contraria consuetudine; & quia difficile foret dicto magistro testes in Angliam ducere: mandat iudicibus Bon. vt testes, quos idem magister inducere voluerit, vice ipsius archiepiscopi recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittant sub sigillis eorum inclusas, significantes quanta fides testibus & instrumentis possit apponi: ipsi cancellario prius iniuncto, vt ad testes videndos vadat vel mittat. Nota, quòd debitor tenetur liberare fideiussorem ab obligatione, in qua diu stetit. Item debitú & accessiones, si eas soluit, potest fideiussor petere à debitore. Item non obstante loci consuetudine, clericus debet iurare de calumnia. Item si testes remoti sunt, debent eorum testimonia recipi, & mitti iudicibus, qui de causa cognoscant. Item iudex, qui testes recipit vice alterius, ei debet significare quanta fides illis sit adhibenda. Item testes recipi non debent in absentia eius, contra quem inducuntur, vel eius procuratoris.

h ¶ *Absoluat.*] Et ita potest fideiussor agere contra principalem debitorem, vt eum liberet, si diu steterit in obligatione. sic j. eod. c. vlti. vbi de hoc.

i ¶ *Accessiones.*] sic est arg. fideiussorem teneri ad vsuras. arg. contra. C. eod. tit. si fideiussor. Distingue, vtrum fideiusserit in omnem causam, & sic tenetur: aliàs non. ff. loca. quæro an fideiussor. & ff. eo. tit.

[Marginal notes, left:]
1 Et j. de de. vel non deci. l. 6. contra. 7. q. 1. consuetum. vbi de hoc. Ioan. And.

2 Adde quod filij credi. l. Lucius. & ibi Barto. ff. de fi. instru. & in l. § denique ff. sol. matr.

3 Dicit G. quòd licet renuntiauerit exceptioni, non tamen agens quia talis petitio quasi inhonesta est indecens, ex ea fieri debet fideiussor. ff. [illegible] l. vlt. § generaliter. vbi fideiussor renunciat exceptionem ex sua persona competentem omittere potest. Ioan. Andr.

[Marginal notes, right:]
† Cantuarien.

† Cap. 5. eo tit. in 2. compil.

Et quibus casibus existimas fideiussor a fideiussione, tradit Antonius Gomezius tom. 2. variarum resol. c. 13. & Gaida Papæ decisio. 17.

† Aliàs sine ecclesiastica disciplina.

4 Grauius est peccatum veniendo contra iuramentum.

CVm dilecti.] Cum res venditur minus dimidia iusti pretij, in arbitrio emptoris est, vtrum rem restituat recuperato pretio, vel iustum pretium suppleat. h. d. Primo ponit factum. Secundo diffinit. Secunda ibi, *Quia vero.* Abbas.

CASVS. Abbas & monachi Carloci emerunt quandam syluam, quæ Nigraualiis appellatur, à quibusdam canonicis Beluacen. ignorante capitulo Beluacen. pro decem libris, quæ tunc valebat quadraginta marchas: Ad petitionem capituli Beluacen. causa fuit cōmissa super hoc epo Morin. & decano Remen. cum clausula illa, Vt si vterque interesse non posset, alter in eodē negotio pcedere nō differret: & cum eps causæ interesse non posset, decan⁹ in causa processit: & quia constitit ei q̄ pdicti fratres prædictam syluam minus dimidia iusti pretij cōparassent, pronunciauit prædictā venditionem non tenere, & syluā illam adiudicauit canonicis Beluacen. & eos in possessionem ipsius syluæ induxit. causa ista per appellationē ad sedē Apostolicam est delata: dñs Papa auditis rationibus & allegationib⁹ vtriusque partis, sniam prioris iudicis cassauit tamquā iuri ɔtriam: & præcepit syluam prædictam monachis esse restituendam: quia cum res minus dimidia iusti pretij comparatur, in arbitrio emptoris est, an velit ɔctum rescindere, an iustum pretium supplere, salua qōne canonicis Beluacen. sup receptione pretij, vel cōsensu capituli in venditione nō habito, seu alia causa rationabili, quam canonici ɔ monachos duxerint proponendam. Nota, q̄ sententia iuri ɔria non valet. Item cum res minus dimidia iusti pretij comparatur, in optione emptoris est supplere iustum pretium, vel recedere à ɔctu, & recipere pretium quod dedit. Item alienatio sine consensu capituli nulla est, & citra aliquam appellationem rescinditur. Item si quis ex vna causa petat rē aliquam, & succumbat, nihilominus potest eā petere ex alia causa. & hoc per illam literā; alia rationabili causa.

CAP. III.

CVm † dilecti filij Beluacen. canonici, contra abbatem & fratres Carloci † proponerent querimoniam, quod syluam, quæ Nigraualiis dicitur, à quibusdam eorum ignorante capitulo [a], pro decem libris, quadraginta marchas tunc valentem [b] cōparassent: causam ipsam Morin. episcopo, & decano Remen. commisimus terminandam: adijcientes, quòd si vterque causæ cognitioni interesse nequiret, alter in eodē negotio procedere non differret: & infra. ¶ Tandem decanus in illius causæ cognitione processit: & cū ei [per testes †] constitisset, quòd prædicti fratres syluam minus dimidia iusti pretij comparassent, pronunciauit† venditionem nō tenere: & syluam Beluacen. ecclesiæ adiudicans, canonicos in possessionem induxit: & infra. ¶ Quia vero in arbitrio [c] emptoris est, si velit supplere iustum pretiū, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidia iusti † pretij comparatur: sententiam ipsam tamquam iuri contrariam irritantes, possessionem monachis iudicauimus esse reddendam [d]: salua quæstione [e] canonicis super deceptione [f] pretij, vel consensu capituli in venditione non habito, & alia causa rationabili, quam canonici contra monachos duxerint proponendam.

¶ Celestinus tertius.

a ¶ *Capitulo.*] Vnde nō tenuit venditio ipso iure, etiā vbi deceptio non fuisset in pretio. 12. q. 2. sine. & ȝ. de his quæ fi. à præla. c. 1. 10. q. 2. hoc ius. vnde in fine reseruatur capitulo hæc exceptio. T.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Tunc valentem.*] scilicet tēpore ɔctus. Sed pone q̄ tēpore venditiōis valeret decē, tēpore litis ɔtestatæ valeret triginta, siue studio monachorū, vel alio modo; nunquid modo reuocabitur venditio? Non: quia tempus venditionis spectandum est. ff. de euic. ex mille. §. 1. C. de resc. ven. si voluntate †. ȝ. de ele. dudum. & si deterior facta esset, non peterent: & ita cum petituri non essent contrarium, meliorationem petere non debent. C. de sol. l. pe. ff. de dam. infec. qui bona. §. si quis. Vin.

c ¶ *In arbitrio.*] Sic j. eo. cum causam. & C. de rescin. ven. l. 2.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit.*

d ¶ *Reddendā.*] Sed cū vēditio nulla fuerit: q̄a facta fuerit ignorāte capitulo: & vltra dimidiā decepta est eccl̄a: nullū ius acquisitū fuerit monasterio: quare fit restitutio monasterio? R̄ndeo, si ad hoc actum fuisset, nō fuisset restitutio facta: sed quia per iniquam sententiam spoliati fuerint monachi, restituuntur, nec fuit venditio iudicata nulla; quia nec agebatur ad hoc: Vnde dicitur hic, q̄ in arbitrio sit emptoris, &c. non fit condemnatio nisi agatur ad hoc. ȝ. de ord. cog. cum dilectus. Tanc.

e ¶ *Quæstione.*] Hoc ideo dicit: q̄a qui rē petit ex vna causa expressa, & succumbit, eadem rem ex alia causa petere nō prohibetur. ff. de excep. rei iud. & an eadē. ȝ. de causa pos. c. vlt. De hac materia satis dicitur ȝ. de libel. obla. c. 2.

¶ *Glo. seq. distinguit contractus bonæ fidei, & stricti iuris, & an dolus contrahentis vel alterius det causam contractui, an incidat, an sine dolo decipiatur in pretio, & tunc aut vltra dimidiam, aut non vltra.*

f ¶ *Deceptione.*] Cū dolus dat causam ɔctui, puta, dolo induxi te ad vendendam rem, aliàs non venditurus, non tenet ɔctus. ff. de dolo. & eleganter. arg. 12. q. 2. quisquis eps. in fi. & j. de rerpermuta. cū vniuersorum. Si vero incidis in contractum, quia venditurus eram, sed per dolum tuum minus vendidi, vel per dolum meū plus emisti; tenet quidē cōtractus, sed agitur ad supplementum residui. ff. de actio. emp. & ven. Iulianus. §. sed si venditor. Si vero dolus nō dat causam contractui, nec incidit in contractum, sed deceptus sum vltra dimidiam iusti pretij in venditione, obtinet q̄d hic dicitur, & j. eo. cum causa. & C. de rescind. venditio. l. 2. Si autem sum deceptus minus dimidia iusti pretij, non possum agere ad aliquid: quia licitum est contrahentibus sese inuicem decipere: vsque ad dimidiam iusti pretij. ff. de minori. in causæ. §. in pretio. & hoc habet locum in contractibus bonæ fidei. In contractibus stricti iuris, etiam si dolus dat causam ɔctui, tenet contractus, sed agens ex eo eliditur ope exceptionis. ff. de verb. obli. si quis cū aliter. C. de pactis. cum postea. Et nota q̄ in ɔctibus bonæ fidei si dolus dat causam ɔctui, non per ɔhentes, sed per intermediā personam, tenet contractus, sed datur actio de dolo ɔ mediatorem. ff. de dolo. & eleganter. §. 1. in quolibet tamen contractu bona fides exigitur. C. de act. & oblig. bonā. Et notā quòd quandoque non tenet contractus, & tamen ex eo agitur. ff. de act. emp. & ven. Iulianus. §. si quis colludente. Lau.

¶ *Si vir habeat alia bona vnde vxor possit sibi consulere: & consentiente vxore rem propter nuptias donatam vxori, vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest vxor inquietare super ea, maxime si pretium fuit conuersum in communem vsum viri & vxoris. hoc dicit secundum intellectum, quem tenet Panormitanus, Et est casus notabilis limitans ius ciuile, secundum Ioan. Andr. non oportet adijcere maxime, sed omnia illa tria necessario requiruntur.*

CAP. IIII.

PEruenit † ad nos, quòd P. miles A. vxori suæ quādam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: & infra; ¶ Prænominato vero milite viā vniuersæ carnis ingresso, relicta eius venire cōtra hoc præsumpsit; allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam, alienari non potuisse, licet eius consensus ipsi noscatur contractui accessisse †. præfata vero B. ex eo nititur se tueri, quòd † triginta annis constante illorum matrimonio, domum ipsam bona fide, tituloque iusto possedit: & quia in communes vsus viri & vxoris, illius pretiū est conuersum: ac factæ venditionis tempore, vnde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus cōsistebat. ¶ Quia igitur super his nos cōsulere curasti: Respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt quæ præmisimus) præscriptis occasionibus super ipsa do-

PEruenit.] Communis diuisio. Secunda: ibi. *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam miles P. nomine, quandam domum assignauit vxori suæ in donationem propter nuptias: postmodum de consensu vxoris suæ vendidit domum illam cuidam mulieri B. nomine pro certa quantitate pecuniæ: quo defuncto, relicta illius ɔ illam venditionē venire præsumpsit, allegans, quòd domus illa sibi donationis titulo assignata, non potuit alienari, quamuis ipsa consenserit: Prædicta B. respondebat, quòd xxx. annis constante illorum matrimonio, bona fide & iusto titulo domum illam quiete possedit, & in communes vsus pretium domus est conuersum: & tempore venditionis tantum habebat in bonis maritus mulieris, q̄ sibi consulere poterat: iudex qui de hoc cognoscebat, consuluit dominum Papam quid iuris esset: & respondet, si prædicta vera sunt, dicta B. super domo prædicta non debet vlterius fatigari. Nota, quòd

in te

Cap. 4. eo. tit. in 1. compil.

† Vide Authen. hoc ità nisi. C. ad Velleian.

† Aliàs iure quod p vrginti annos continuo.

† Hæc vero sunt indicta sunt nō in loco confessioni ob. & de hoc articulo vide in secunda p B. Thomas 2. 2. q. 77. art. 1. ad prim. argum.

in re empta potest allegari præscriptio. Item nota q si res donata in donatione propter nuptias constante matrimonio alienetur de cõsensu vxoris, soluto matrimonio tenet alienatio, cum donatio propter nuptias soluto matrimonio ad virum, vel eius hæredes debeat redire. nisi consuetudo vel pactum aliud inducat. j. de dona. inter virum & vxor. cap. vlti.

Glo. seq. obijcit, & duplices solut.

a *Fatigari.*]videtur q dominus Papa minus bene pronunciauerit hic, quia res donatę vxori pp nuptias alienari nõ potsunt, etiam consentiente vxore, nec currit ei præscriptio in rebus dotalib⁹. C. de iure dot. in reb⁹. nisi soluto matrimonio: vt ibi dicitur, & C. de ann. except. l. 1. §. vlt. & C. de præscr. xxx. anno. cum notissimi. §. illud. nec sufficit quòd in cõmunes vsus pretiũ versum est: quia p parte mariti non potuit obligari. C. ad Velleia. Auth. si qua mulier. So. si vis vt omnis obiectio cõquiescat, dicas quòd mulier illa donationem illam pp nuptias lucrari non debuit: quia sicut dos soluto matrimonio debet redire ad vxorem vel eius hæredes, ita donatio pp nuptias ad maritum vel eius hæredes. C. de pact. cõuen. super do. l. penul. & vlt. & Authen. æqualitas. nisi ex pacto de lucranda dote vel donatione, vel de consuetudine secus obtineat. j. de don. inter vir. & vxor. cap. vlti. C. de rei vxor. action. l. 1. §. illo proculdubio. in quo casu intelligitur illa Authen. C. ad Velleian. siue à me. scilicet illo casu, qñ ex pacto vel ex consuetudine debet donationẽ lucrari: vnde bene rñdet Papa, q similiter debeat lucrari hanc donationem, intellige decret. hanc s̃m Authen. q tantum erat in bonis mariti, q potuit sibi cõsulere, & post biennium secundo alienationi tacite vel expresse psumitur consensisse ratione tanti temporis. arg. j. de iur. patr. cura. C. de pe. hære. si filius. Illa vero ratio non est multum efficax, q in communes vsus pretium est conuersum, nisi velis dicere, q vir & vxor habebant omnia damna & lucra communia. arg. j. de do. inter vir. & vxor. c. 2. immo qa soluto matrimonio vel cedit in substantiam viri, vel communibus liberis applicatur donatio pp nuptias, in Authen. vt immobilia ante nup. do. §. & hoc dicimus. coll. 5. & ideo non intererat mulieris petere matrimonio soluto, ex quo non habebat liberos, aut etiam si haberet. Ber.

mo, non debere vlterius fatigari[a].

Innocentius iij. episcopo Palliesñ. †

Si in venditione apponitur pactum de recuperãda re post certum tempus, modico constituto pretio: præsumitur pignus, & non venditio.

CAP. V.

Ad† nostram noueris audientiã peruenisse, quòd cum R. laicus [lator præsentium†] ab M. mutuum recipere voluisset, creditor ne per canonem[b] contra vsurarios editum†. posset in posterũ conueniri, domos & oliuas recepit ab eodem titulo emptionis[c], cũ reuera contractus vsurarius ageretur† ; quod patet[d] ex eo, quòd creditor debitori promisit, quod quandocunque à septennio vsque ad nouennium daret quadraginta† vncias tarenorũ, quæ vix dimidiam[e]†. iusti pretij contingebant, domos eius restitueret, & oliuas. Quia igitur fraus & dolus cuiquã patrocinari non debent† : Mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra vsurarios non obstãte, prædictum M. ad restituendas domos & oliuas ei, ad quem debent hæreditario iure deuolui (cum debitor sit viam vniuersæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. † concilio[f] contra vsurarios promulgatam, appellatione remotã compellas.

A *D nostram.*]Fictus emptor, qui verus est creditor, cogitur restituere rem in veritate pignoratã, sed ficte venditã, si satisfactũ est sibi de sorte fructibus computatis. ita cõmuniter summatur: sed hæc summatio est de indubio. Ideo summo iuxta litteram notabilius sic vt in rubro. & est casus singularis. Prima pars narrat factũ. Secunda dat iudicem: ibi, *Quia igitur.* Abbas.

Casvs. Quidam laicus R. nomine, quandãquantitatẽ pecuniæ mutuo accepit à quodã vsurario M. nomine: creditor ille ne posset vel posset per canonẽ ꝫ vsurarios editum in posterũ conueniri, recepit ab illo domos quasdam, & oliuas titulo emptionis, cũ in veritate ꝯtus vsurari⁹ esset, q ꝯtus vsurari⁹ esset. patet ex eo qđ est in instrumento venditionis expressum, vt qñcunq; à septennio vsque ad nouenniũ debitor solueret creditori quadraginta vncias tarenorum, quæ vix dimidiã iusti pretij ꝯungebant, creditor domos & oliuas restitueret debitori: ꝯsulitur Papa an creditor cõpelli debeat ad restituẽdas domos & oliuas: Rñdet, q a fraus & dol⁹ alicui patrocinari nõ debent: Mandamus, quatenus nõ obstãte pdicto instrumento ꝯfecto in fraudẽ canonis pmulgati ꝫ vsurarios, cõpellas pdictũ creditorẽ p pœnã in ꝯcilio Lateranẽ. statutã ꝫ vsurarios, ad restituendas domos & oliuas ei, ad quẽ debent de iure restitui. Ex hac decretali nota, q ex forma ꝯtus apparet qñque, an ꝯtus sit vsurarius, & expresso apparet an ꝯtus sit vsurarius, an vera sit venditio. Itẽ fraus & dolus nemini debent patrocinari. Itẽ potius ꝯsideratur qđ agitur, q̃ qđ dissimulatiõe ꝯcipitur. Itẽ sicut ille qui dedit vsuras potest repetere & agere ꝫ vsurarium, ita & eius hęredes.

b *Canonem.*]j. de vsur. quia in omnibus.

c *Emptionis.*]Emptione pignoris causa facta, non qđ scriptũ est, sed quod suggestum est inspicitur. C. plus valere quod agitur. l. 3. j. qui filij sint legit. per tuas.

d *Patet.*]id est, præsumitur. j. de pig. illo vos. si autem non ageretur in fraudem, secus esset, & haberet emptor fructus, licet vẽditio rescinderetur, & res esset vendita iusto pretio. C. de pact. inter empt. & ven. l. 2. Et ita potius cõsiderandum est quid agitur inter ꝯtrahentes. argu. 18. q. 2. Eleutherius. ff. de verb. obli. cum qui calendis. j. de cõd. ap. cap. verum. Lau.

Glo. seq. alleg. 3. iura in contrarium.

e *Dimidiã.*]Et ita quãtitas pretij est. arg. doli. ff. de transac. cum his. §. modus. sic arg. ã. de deposi. bona fides. & concessio simulata præsumitur propter modicũ pretium. C. manda. per diuersas. arg. cõtra. j. de simo. & si quæstiones. C. de resc. ven. l. dol⁹. & ff. de iure dot. l. si vsusfructus. Lau.

Glo. seq. rect. per quãnem.

f *Lateran. concilio.*] De vsur. quia in omnibus. & maiorẽ etiã imponere potest. j. de vsur. ꝯquestus. p tuas & c. dudum. scilicet per excõicationem. ꝫ. de iniciur. ad nostrã. Et ideo in omnibus cõmissionibus fit mentio de pœna illius cõcilij: vt ab ea iudex incipiat, si viderit expedire: ad alteram postmodum processurus, si hoc meruerit, & c. ã. vt li. non cont. quoniã frequenter. §. vlti.

Concilii Lateranẽ. sub Alexã. iij. cap. 25.

Idem episcopo & archidiacono Vrbinatẽ. †

Venditor deceptus vltra dimidiam iusti pretij, agere potest, vt res sibi reddenti, pretium acceptum restituatur, vel iustum pretium suppleatur: & in hoc electio est emptoris. hoc dicit secundum Antonium.

CAP. VI.

Cvm† causa quæ inter œconomum monasterij sancti Martini de mõte ex parte vna, ac ciues Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata: cũ constitisset nobis, monasterium in venditione vltra dimidiam[g] iusti pretij fuisse deceptum, sententiando decreuimus†, vt præfati ciues aut recepto pretio possessiones

Vbi ceuet.

Cap. 1. cons. in 3. compil.

Et de materia huius decretalis, vide plenissime per Antonium Pinellum in l. 2. C. de resci. vend. & per Antonium Gomezium tom. 2. variarum resol. c. 2. de empt. & vend.

decreuimus.

C *Vm causa.*]Idem dicit in summa quod c. cũ dilecti. ꝫ. eo. Diuiditur. In prima recitat factum. In secũda diffinit. Ioan. de Imola.

Casvs. Monachi sancti Martini de monte vendiderunt quędam casamẽta F. & R. ciuibus Viterbieñ. in qua venditione dicebãt monachi, q monasterium deceptum erat vltra dimidiam iusti pretij: causa super hoc delata est ad dominum Papam, quia constitit dño Papæ monasterium deceptum fuisse in illa venditione vltra dimidiam iusti pretij, sententiando decreuit, vt prædicti ciues aut recepto pretio restituant possessiones, aut suppleant quantum constiterit iusto pretio defuisse tempore venditionis. Nota q in optione emptoris est aut pretium recipere, & rem restituere, aut supplere iustum pretium. Item in contractibus initium est spectandum.

Glo. seq. rect. per q. ponit 2. solutiones, approbat secundam.

g *Dimidiam.*] Istud sic est intelligendum: ecce, res valet decem: vendidisti illam pro quatuor: patet quòd tu es deceptus in sex: sed sunt plus quam dimidia iusti pretij, quod est quinque, & ita es deceptus in dimidia, quæ est quinq; & plus, scilicet vno: sufficit si illud plus valet vnum bologninũ tñ. & hoc intellige in venditore q decipit in pretio 3. Et sic etiã in emptore decepto pone q res valeat decẽ, & emptor soluit sexdecim, põt agere ad pretiũ recipiendũ quod plus dedit, vel in totũ recedere à ꝯtu: quia sic patet, q est deceptus vltra dimidiam iusti pretij. soluit enim sex vltra dimidiã iusti pretij. quod fuit decem. Si enim deciperetur in quinque tñ, non ageretur: quia quinque sunt dimidia decem. & ita non est deceptus emptor in aliquo vltra dimidiã iusti pretij. sed quia sex dedit, vltra dimidiam deceptus est, ideo aget. Azo. intelligit ista verba ita. Alij dicunt q necessarium est vt duplum iusti pretij & vltra dederit emptor: vt ecce, res valet decem, & ego emi pro viginti vnum, quod nulla lex dicit: & nihil est quod dicunt: quia hic decipitur emptor in plus quàm sit totum iustum pretium. sed primũ verius est. Et dom. Iacobus dicit eodem modo cum Azone.

Glo seq. rect. per q. an idẽ sit in transactione. Secundo q̃rit quo iure agatur, ponit tres opi. & tertiã approbat. Tertio q̃rit de iuramẽto, & soluit.

Vide Bartholomæũ Cepollam, tract. de simulat. contract. in 6. casu principali.

Vbi dicit curatorem emptoris qualitate facta, nõ quæritur pro æstimatur: sed hic de tuto qualitas facta quia intra certum tempus restituere tenebatur.

Adde hic Ioan. And. & Innoc. & iterũ Ioan. And. c. illo vos. j. de pigno.

Concor. l. 2. & l. si quis est alter. & ibi Bart. ff. de verb. oblig.

2 *Resti-*

a ¶ *Restituerent.*] ita agebatur hic ad rescissionem 3ctus, nisi emptor vellet supplere iustum pretium. s. eo. cum dilecti. & hic. C. de rescin. ven. l. 2. secus t est in transactionibus, sm quosdam. tener etiam transactum, licet quis decipiatur vltra dimidia iusti pretij. arg. j. de reli. domi. constitutus. vbi eps omnia iura dimisit, solum octo denarijs pro pẽsione retẽtis, &c. & est expressum, quòd si post transactionem inueniunt publica instrumenta, per quę appareat q deceptus sit transigens in quadruplum, nõ tñ rescinditur transactio. ff. ad Treb. l. Lucius. §. vlt. Et est ratio in transactione: quia eo ipso quod à lite receditur, magnum commodum est: vnde indebitũ solutum ob transactionẽ non repetitur. C. de trãs. l. 2. ff. de cõdi. inde. in summa. Vin. Et hoc verum, nisi aliquis velit agere iudicis officio, vt minor, vel ecclesia: qa si lædatur in transactione, restituitur: sicut si læsus est in sñia, vel in alio quo 3ctu. C. si aduer. trãs. l. 1. sed si directe velit agere 3 transactionem, secus esset. Io. Sed quo iura agit hic ad rescindendum 3ctum? Dicunt quidam, q iudicis officio. C. de rescin. vẽ. l. 2. C. de aa. empt. l. 4. Sed secundum hoc ageret tãtum ad quadriennium: quia vsq; ad tẽpus illud cõpetit in inte. rest. C. de temp. in inte. rest. l. vlt. Hæc fuit opi. Pla. Alij dicunt, q 3dictiona ex illa lege C. de resc. ven. l. 2. & secundũ hoc vsque ad xxx annos, quia omnes condictiones cum sint personales, perpetuæ sunt. Credit Vin. q agatur condictione ex eo 3ctu ex vendito alternatiue, vel ad supplendum iustum pretium, vel ad rescindendam vẽditionem z. nec est mirum si per actionem ex eo 3ctu agitur vt recedatur à 3ctu. ff. de act. emp. l. ex empto. §. si quis virginem. Vin. quia in 3ctibus bonæ fidei multa veniunt de quib° nec est dictum nec cogitatum: vt ff. de 3h. emp. quotiẽs. & l. seq. & l. sed & si quid. C. de ae. em. l. 1. Io. hęc fuit opi. Ia. But. Sed quid dices si maior iurauerit, se non venire 3 vẽditionem: nunquid audietur quia deceptus est vltra dimidiam iusti pretij? Non credo q audiatur, secus de minore: quia per iuramentum non excluditur nisi per beneficium ætatis, non tñ renunciat iuri cõi: & ita potest agere vel ad supplementum pretij, vel ad rescindendum contractum, sed restitutionem in integrum petere non potest: quia iuramentũ repræsentat eum maiorem, nisi iuraret non repetere rem ex eo q deceptus esset vltra dimidiam: tunc vtraque via esset ei præclusa præter iuramentum Ber.

t De hoc articulo peer Pinelli paulo ante citatum, vi de Alexan. addit. 89. vol. 2. & Iran ciscum Curt. cõñ. 66.

† De materia hui° capitis, vide plene & luculẽter p Antonium Gomezium tom. 2. varia. resolut. c. 2. de empti. & vendit.

‡ abfuerit

† fuerit

z Et sic nõ obstat pp alternatiuã legem, quæ dicit q venditi actio non datur ad rescindendum. C. de acti. emp. l. venditi 1. p quã P. hæc oppo. tempore hac tñ illa lex dicit, q non licet, q dat, quasi agi de... vt ibi no. Io. An.

restituerent a memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore iusto pretio defuisse.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Ponit tres casus, in quibus re euicta non tenetur venditor emptori de euictione.*

CAP. VII.

SI † venditori post institutũ b contra se iudicium, quis omiserit, vt rem venditam sibi defenderet, nunciare: vel cõtumaciter c abfuit † tempore sententiæ promulgatæ: seu per iniuriam d sententia lata fuit †, de euictiõe iuxta legitimas sanctiones e agere non valebit.

TITVLVS XVIII.

De locato & conducto.

¶ Clemens tertius.

¶ *Excõmunicati sunt magistri, & scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorum, vel scholarium, sine eorum consensu.*

CAP. I.

EX † rescripto litterarum f Tusculañ. episcopi nobis innotuit, quòd cum ciuitatem Bonoñ. tempore suę legationis intrasset: & infra. ¶ Constitutionem factam ab episcopo Portueñ. Apostolicæ sedis legato, & à prædicto Tusculañ. episcopo postmodum confirmatam, videlicet, vt nullus magistrorum † siue scholarium g, super conducendis aliorum hospitijs in læsionem vel præiudicium habitãtium, audeat hospitem conuenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum: vel inquilini in hoc suũ fauorẽ prętiterint & cõsensum: cũ idẽ

S *I venditori.*] Euicta re tenetur venditor de euictione, nisi in casibus hic expressis. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis vendidit rem suam Titio: mouetur Titio qõ de re illa sibi vendita: dicit hic, q si Titius non denunciauerit venditori, iudicio instituto cõtra ipsum, vt rem sibi venditam defendat: vel si Titius contumaciter se absentauerit tempore sententiæ: vel per iniuriam iudicis sententia lata fuerit contra ipsum: 3 suũ venditorẽ de euictiona agere non valebit. Nota hic tres casus, in qbus venditor non tenetur de euictione, scilicet, si nõ denunciauerit emptor venditori, vt rem sibi venditam defendat: vel si contumaciter se absentauerit tempore sententiæ: vel si per iniuriam iudicis sententia lata fuerit contra ipsum.

¶ *Glo. seq. tract. de denunciationis necessitate, & cui, & quo tẽpore fiat, & quid si per venditorẽ stat. finis addit duos casus, reliquos vocat in textu.*

b ¶ *Institutum.*] Nota ergo, quòd emptor ad hoc vt venditor teneatur ei de euictione, debet ei denũciare vt ipsum defendat, super re ab ipso sibi vendita, de qua qõ ei mouetur, alioquin nõ tenetur: vt C. de euictioni. emptor fundi. & l. auctore. nec fideiussores tenent, quos pro euictione recepit: vt ibi dicitur i. & si actor sit absens, denuncietur fideiussori, vt ex prædictis legibus tenetur. Quidam tamen dicunt, q non tenetur denunciare fideiussori. Et hæc denunciatio potest fieri quolibet tempore, dũmodo non nimis iuxta sententiam. ff. de euict. l. si rem. §. quolibet. Et illud scias, q si per venditorem steterit quo minus sit ei denunciatum, puta quia latitat, vel quia impedit ne possit ad eum citatum peruenire, nihilominus tenetur de euictione. ff. de eui. si ideo. §. præsenti. & l. si dictũ. §. si præsente. & idem est si denunciaetur fideiussori præsente venditore. vt in d. §. si præsente. ar. s. vt li. non con. qm. §. porro. Itẽ si emptor cõpromittit in arbitrum, & contrariam sententiam reportauerit, venditor non tenetur k. ff. de eui. si dictum. §. si cõpromisero. Item si emptor potuit vsu capere, & non vsucepit, imputatur ei: quia & venditor non tenetur ei, si res euincatur ab eo: vt in l. si dictum. §. sicut potest. Ber.

i Sufficit hũc denunciasse actori vt ibi & si. ff. de verbo. obl. mora. Ioan. And.

k Hoc ratione vel q compromisit possit in venditore: de quo in Spe. de arb. §. 1. ver. sed nunquid in venditorem. & ver. seq. Io. And.

c ¶ *Contumaciter.*] Si cõtumax fuerit emptor, quia citatus nõ venit ad sñiam, sibi imputetur, si lata fuerit 3 ipsum: quia tunc venditor non tenet ei de euictione: quia vr potius condemnatus pp suam contumaciã, q̃ pp aliam causam. ff. de eui. si ideo. 1. respon. C. eod. tit. emptor fundi. nec potest appellare tanquam contumax. 24. q. 3. de il licita. 2. q. 6. c. ei qui. §. sunt etiam quorũ. Bern.

† Cap. vnic. eo. tit. in 2. compil. Vide Hostiensem Lucitum tract. de priuileg. Schola. priuilegio 19. 40. & seq.

d ¶ *Iniuriam.*] C. de eui. emptor fundi. vnde sumpta est hæc decr. & hoc ideo, quia iniuria, quæ fit emptori, non contingit vẽditorem. ff. de eui. si per imprudentiam. sic si iudex per iniuriã pronunciat contra hæredem non nocet legatarijs. ff. de lega. 1. si seruus plurium. §. 1.

† Adde q appellatione magistrorũ comprehendũtur doctores vniuersitatis. l. vlt. ...

e ¶ *Legitimas sanctiões.*] de qbus iã pmissum est in l. emptor fundi. & l. si p imprudentiã. Et sic in tribus casibus hic 3tentis non tenet venditor emptori, si nõ denunciauit, si 3tumax fuit, si per iniuriã iudicis condemnatur: tunc enim iudex facit litem suam: & ipse tenetur. ff. de iud. filiusfamilias. & C. de pœ. iu. qui ma. iu. l. 2. & 12. q. 2. c. 1. & 2. Bern.

DE LOCATO ET CONDVCTO.

¶ *Supra visum est de emp. & ven. sed quia locatio habet magnam similitudinem & vicinitatẽ cum venditione, adeo quòd in quibusdam casibus probabiliter dubitatur an sit locatio vel emptio: vt l. 2. ff. eo. merito post precedentem rubricam subijcitur ista. Et ad modum clare discernendi contractũ locationis a venditione, vide Bar. in l. colem. §. qui maximos de publica. & in l. cum in plures. ff. loca. Abbas Siculus.*

De hac materia habetur 10. q. 2. c. cum enim. §. perpetua. & seq.

E *X rescripto.*] Primo ponitur decisa relatio legati. Secundo constitutio, quam confirmat: ibi, *Constitutionem.* Tertio publicari mandat: ibi, *Statuentes.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic, q nullus scholaris, nullus magister conducat hospitium aliorum infra tẽpus conductionis, sine licentia inquilini: nisi prius tẽpus conductionis elapsum fuerit: qui 3 fecerit, excõicationem incurret. Nota, q transcripto creditur sine originali. Item nota 3 superbiam & elationem scholarium, qui volunt apparere potentes in pecunia. Item vnus legatus potest statutum alterius confirmare. Item statutum legati perpetuum est, licet eius iurisdictio sit temporalis. Item nota contra fraudes, & deceptiones mercatorum.

f ¶ *Litterarum.*] Huic dñs Papa fidem adhibuit, eius assertionem p rato habens, qd Portueñ. eps sic primo statuerat: aliàs prima cõstitutio, de qua fit hic mentio, exhibenda esset. s. de fide instru. c. 1. C. de eden. Auth. si quis in aliqno 5, nisi aliter de illa constare possit. s. de cla. pere. tuæ fraternitati.

¶ *Glossa sequens vocit. per quæstionem, an scriptores, &c. arg. quòd non. ponit opi. Lan. & fol.*

g ¶ *Scholarium.*] Soli ergo magistri & scholares phibentur cõducere hospitia aliorũ scholariũ: ideo alij non phibentur cõducere hospitia scholariũ: & pp poteriores 3stitutio ista emanauit: & p hanc litteram vr, q scriptores qui scholares non sunt, sed vxorati, non ligentur hac 3stitutione: quia de illis non fit mentio. Lan. dixit hanc pœnã extẽdi ad eos q gaudẽt priuilegio scholastico, large sumpto vocabulo

5 Vide in pręal. cap. 1. super gl. 2. Ioan. And.

vocabulo scholarium, & gratia scholarium ibi sint, dummodo nō sint meretrices, quę non sunt dignæ laqueis legum. C. de adul. quæ adulterium. nec obijcias q̀ pœna nō debet extendi: qa odia & pœnæ q̄nq; amplantur. ff. de his qui no. infa. l. 2. §. exercitū. & arg. ad hoc. j. de verb. sig. cum in partibus. Lau. Sed non credo q̀ ad scriptores vxoratos extendatur ista constitutio, licet sint ibi pp scholares. eadē ratione extenderetur ad chartarios & chartarum rasores. Ber.

¶ *Glo. seq. prouet. rect. per q. Secundo quærit & dupliciter soluit.*

a ¶ *Sub excōicatione.*]Ex hoc verbo colligitur, q̀ fuerat constitutio latæ snię, & facit ad hoc 63. dist. Salonitanæ. j. de eo q̀ fur. or. re. c. 1. ita etiā obseruamus & tenemus q̀ sit canon latæ sniæ, & Tusculanus sub pœna anathematis hoc obseruandum decreuit, vt sequitur in littera. Sed quare non imposuit legē locatoribus? Rñdeo, quia non habebat iurisdictionē in eis: sed scholaribus q̀ clerici sunt p maiori parte. simile 89. dist. iudicatum. Item q̀a noluit legi derogare. C. loca. ne cui.

¶ *Glo. seq. roni. per obiecti. & solutionem.*

b ¶ *Audientia.*]Hoc fieri debet pp illos qui cōstitutionem ignorant: sed quo ad alios non, quia sufficit qualitercūque sciāt etiam sine aliqua contestatione. ff. de admi. tut. quidam. §. ex quo. & q̀ scit, certiorari nō debet. ff. de act. emp. & ven. l. 1. in fi. Immo certe vr̄ q̀ omnes teneantur, ex quo constitutio fuit semel publicata. 16. dist. quod dicitis. vnde potius ad cautelam fit hmōi recitatio, ne quis saltem de facto dicat se ignorasse. sic ff. de inst. sed & si pupillus. §. 1. & s. ē. de fi. instr. pastoralis.

Portueñ. sub † excōmunicatione [a] hoc prohibuerit, & alter sub pœna anathematis idē decreuerit obseruandum: ratā esse decernimus, & auctoritate Apostolica confirmamus: Statuentes, vt à te frater episcope, & tuo quolibet successore, hoc singulis annis in communi audiētia [b] magistrorum atque scholarium recitetur.

¶ Innocentius iij. abbati & cōuentui sancti Petri de Pratel. London. † diœce.

¶ *Persona ecclesiastica locare possunt prouentus decimarum his, cum quibus conditio ecclesiæ fit melior, statuto diœcesani contrario non obstante. & eadem ratio est de alijs rebus ecclesiæ.*

CAP. II.

VEstra nobis relatio declarauit, quòd cum ad firmam † fructus vestrarum dare consueueritis decimarum: & infra. ¶ Diœcesanorum episcoporum statuto [c] contrario non obstante, vestrarum decimarum prouentus illis libere locare potestis, cum quibus ecclesiæ vestræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quòd huiusmodi locatio ad feudum [d] vel alienationem [e] non videatur extendi.

VEstra.]Primo ponitur decisio, & monachorū querela. Secūdo prouidet, cum determinatione: ibi, *Diœcesanorum.* Abbas.

CASVS. Quidam epī statuerunt, q̀ nullus deberet locare fructus decimarum suarū ad firmam, nisi parochialibus presbyteris: pp illud statutum, ecclesiæ non modicum lædebantur: vnde monachi isti petierunt à dño Papa super hoc sibi pùideri: scribit Papa monachis illis, q̀ nō obstante ɔ̃rio statuto epōrum, possint locare fructus decimarum suarum personis illis, cum quibus conditionē ecclesiæ poterunt facere meliorem, ita tamen q̀ ista locatio non extendatur ad feudum vel alienationem. Nota, q̀ fructus decimarū & aliarum rerum spiritualium possunt locari, & vendi, & obligari, licet res ex quibus prouentus tales percipiuntur, alienari non possunt. Item isti prouentus non possunt dari in feudum, vel alienari perpetuo.

c ¶ *Statuto.*]Statuerūt epī, q̀ huiusmodi decimę parochiales presbyteris solummodo locarentur: per quod vtilitas ecclesiarum non modicū impediebatur: petierunt isti monachi sibi super hoc pùideri: epī enim bene possunt facere [1] statutū. de consec. dist. 3. c. 1. & s. de maio. & obe. si quis venerit. & j. de sen. excom. à nobis fuit. Sed quia illud vertebatur in detrimentū vel præiudicium ecclesiarum: & quia non est ɔ̃ ius: vt hic patet expresse q̀ fructus decimarum taliter ad tempus locentur, ideo Papa tollit statutū illud, licet ius decimarum taliter vendi vel locari nō possit: cum spirituale sit. j. de iure pa. c. 1. & c. de iure. j. de simo. querelam. Ber.

d ¶ *Ad feudum.*] Et ita patet, quòd prælati ecclesiarum infeudare non possunt de nouo. j. de feu. c. 2.

e ¶ *Alienationem.*]perpetuam scilicet, secundum quod dicitur: alienatio est cōtractus per quem dominium transfertur. C. de fun. do. l. 1. Quandoq; verbum, alienationis, large accipitur. s. de reb. eccl. non alie. nulli liceat. C. de reb. eccle. alie. vel non. sancimus. & in Authen. de reb. eccle. non alie. §. nos igitur. coll. 2. & eodem modo hic large accipitur, vt in cap. nulli.

[1] De hoc articulo [illegible] Anto. Gomez. [illegible] & doctores in [illegible]

PRopter.]Diuiditur in duas partes istud cap. principales. Nā primo loquitur in prædio rustico. Secundo in prædio vrbano. Secunda, ibi in §. *verum.* Abbas.

CASVS. Ecce, locaui alicui prædiū meū pro certa pēsione annuatim reddenda: sterilitas magna contigit, & sic magnum damnū dedit cōductori sine culpa sua, vitio tn̄ ipsius rei, seu casu fortuito: q̄ritur verum colonus totā teneatur soluere pēsionē? Rñdet Papa, q̀ pēsio remittenda est p rata, nisi sterilitas possit cōpensari cū vbertate præcedētis vel subsequētis anni. Secundo quæritur, vtrū locator possit expellere inquilinū de domo sua inuitū? Rñdetur: Si modo immineat necessitas, quæ non imminebat tēpore locationis, locator inuito inquilino poterit domū inhabitare, & inquilinū expellere: vel si refectione indiget, quæ nō imminebat tempore locationis, remissa sibi pensione pro residuo tēpore. Item si inquilinus peruerse moratur ibidem, potest inde amoueri: vel si non soluit canonē per biennium, nec sibi celeri satisfactione pùidit, potest expelli. Nota, q̀ pensio aliqñ remittenda est. Item sterilitas potest cōpensari cū vbertate. Item nota, q̀ in quatuor casibus potest inquilin⁹ expelli: scilicet si immineat necessitas, quę non imminebat tempore locationis, vel si refectione indigeat domus, vel si inquilinus peruerse moratur ibidem, vel si non soluit canonem per biennium.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Propter sterilitatem grauem conductori sine culpa sua contingentem remittitur pensio pro rata, nisi possit cum vbertate præcedentis vel sequentis temporis compensari. hoc dicit vsque ad §. verum.*

CAP. III.

PRopter † sterilitatem afficientem magno incommodo [f] conductores, vitio rei [g] † sine culpa coloni, seu casu fortuito contingentem †, colonis ecclesiæ tuæ pro rata est pensionis remissio facienda: nisi cum vbertate præcedentis vel subsequentis † anni, valeat sterilitas compensari.

¶ *Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductionis finita licite expelli. Abbas.*

¶ Verum [h] inuito inquilino domum inhabitare, vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat [i] locationis tempore) id exposcat: remissa sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amouetur, si

¶ *Glo. seq. tractat quid sit magnum damnum, & quid de modico. interserit casum exceptum: & de quo colono loquitur hæc littera.*

f ¶ *Magno incommodo.*]Quando magno incommodo afficitur conductor, tunc fit remissio pensionis. ff. eo. ex conducto. §. 1. vbi dicit: si omnem fructum tulerit, vt fructus etiam seminis non supersit. & l. si vno. §. vbicunque. & C. eo. l. licet certis. & l. excepto. nisi aliud in locatione sit actū: vt in l. licet. alioquin si tale damnū nō interuenerit, secus est ff. eo. si merces. §. vis maior. q̀d modicū damnū debet sustinere, vt ibi dr̄. & l. habitatores. Intellige quod hic dr̄ de eo colono, qui certā pecuniā annuatim debet, vel certas corbes: & non de partiario, qui cum dño lucrū & damnum partitur, vt dr̄ in §. vis maior. quia p modico damno nō datur restitutio: vt ff. de in integ. rest. scio. & s. de in inte. resti. c. 1. & s. de re. ec. non alie. ad nostrā. & modicum damnum ecclesia sustinere debet. 12. q. 2. bonæ rei. nec pro modico retractatur venditio. ff. de contrah. emptio. l. res bona. nec pro modico datur actio de dolo. ff. de dolo. si oleum. in fine.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Vitio rei.*]Quia forsitan non potuit pati multam pluuiam, nec multam siccitatem, nec potuit colonus occurrere quin suffocaretur semen. Sed contra videtur. ff. eod. ex conducto. §. 1. vbi dicit, q̀ si vitia ex re oriuntur, damnum esse coloni, vt si vinum coacuerit, vel si herbis segetes corruptæ sunt. Sol. ibi potuit colonus occurrere, hic non: quod patet ex eo quod dicit hic, sine culpa coloni. casus etiam fortuitus domino nocet [3], & nō colono, vt non habeat pensionem nisi pro rata, & si nihil perceperit, nihil soluat, ità q̀ remissio facienda est in totum vel in partem, nisi vbertate præcedentis anni vel sequentis possit compensari sterilitas. C. eo. l. licet. & hoc etiam si dominus remisit pensionem propter sterilitatem, si anno sequenti contingat vbertas, petere potest pensionē integram: vt ff. eo. si vno anno. Ber.

h ¶ *Verum inuito.*]Hoc sumptū est ex illa lege C. eo. ædem quam.

i ¶ *Non imminebat locationis tempore.*]Hæc potuit esse necessitas, q̀ postea superuenit si domus corruit, vel minatur ruinam, quam ædificare vult: vel forsitan vxorem duxerit, & indiget domo illa: vel si qua consimilis necessitas, quæ tunc non imminebat. argu. ff. vt in

Nn 3 possess.

[2] De materia huius capitis frequenti vide Antonium Gomezium tom. 2. variar. resolu. cap. 3. Anton. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. par. 1. c. 3. Pariseolum consil. 88. lib. 2. Adde et Guidonem Papæ decisio. 630.

† & sine culpa.

† contingente.

† sequentis

[3] Adde quod dicatur casus fortuitus, in l. fortuitus. & ibi Bal. C. de pig. act. & gl. in §. Thesauros. Inst. ver. fortuito casu. Inst. de rer. diuis.

¶ Vide de iur. ca. cæterum. super glo. 2. l. A.

possess. l. si is à quo. §. plane a, aliàs est lex. & ff. de inter. ac. de ætate. §. ex causa. & s. de of. deleg. insinuante. Et est hic ar. principiũ cõsiderandũ. s. ti. prox. cum dilecti. & s. de ele. dudũ. vbi de hoc. Ber.

¶ *Glo. seq. ponit opinionem quam reprobat.*

a ¶ *Peruerse.*] In isto casu dicunt quidam nihil remittendum esse quasi compensando: sed non est verum, quia potest dominus agere contra inquilinum pro dãno dato actione legis Aquiliæ, & ex locato.

¶ peruidenis

b ¶ *Canonem.*] Hoc intellige quando ad longum tempus conduxit, puta ad decem annos vel plus, vel minus etiã 6. vel 4. ff. eod. quæro. §. inter. Ber.

c ¶ *Celeri.*] Sic s. de reb. eccl. ali. vel non. si quis presbyterorũ. & j. eo. c. px. vbi dr qualiter hoc verbũ sit intelligendũ. Et ita i quatuor 2 casibus expellit inquilin.

¶ Huius decretalis materia valde vtilis & frequẽs est, de qua vide late per Iasoné & doctores in l. 2. C. de iure emphy. Cag nolum in Authẽ qui rem. C. de sacros. eccl. & plenissime per Iulium Clarũ lib. 4. recept. sent. § emphyteusis. & se intellectu per Couarruuiam lib. 3. variar. resol. c. 17.

peruerse 2 ibi fuerit conuersatus, vel cũ canonem b per biennium non soluisset, si sibi satisfactione celeri c non prouidit†.

¶ Idem.

¶ *Emphyteuta ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi seruatis his de quibus hic: Et si contra feceris, vel canonem per biennium non soluerit, nec moram postea celeriter purgauerit, iuste potest expelli.*

CAP. IIII.

Potuit † emphyteuta d (ecclesia primitus requisita e, eique nunciato quantum sibi ab alijs offertur, si nolle se emere dixerit; vel à denunciationis tempore duorum mensiũ spatium sit elapsum) meliorationes & ius sibi competens alijs vendere f, qui ab emptione huiusmodi minime prohibẽtur g. ¶ Emphyteuta quoque secus præsumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium h, (nisi celeri i satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) iuste potuisset expelli k. Non obstante quod ei vt

Potuit.] Primo ponit requisita, vt ius emphyteuticũ possit vendi. Secundo contra facientes punit: ibi, *Emphyteota*. Tertio soluit obstaculum: ibi, *Non obstante*. Abbas Siculus.

Casus. Ecclesia dedit rem aliquam alicui in emphyteusim: iste emphyteuta meliorauit rem illa: q̃ritur vtrũ possit vendere meliorationes suas? R̃detur q̃ emphyteuta debet primo requirere ecclesiam si velit emere ius suum, & debet denunciare illi quantũ potest habere ab alijs: & si dixerit se nolle emere, tunc potest ius suũ vendere: vel si nihil dixerit, debet expectare ecclesiã per duos mẽses: quibus elapsis poterit emphyteuta vendere alijs suas meliorationes, qui ab hmôi emptione non prohibentur: & si cõ hoc fecerit, vel per bienniũ in solutione pensionis cessauerit, licite potest expelli, nisi celeriter post bienniũ satisfecerit, non obstante q̃ ei non fuit denunciatum: quia tempus in hoc casu ipsum interpellat. Nota q̃ emphyteuta semper debet denunciare domino, si vult vendere ius suum, aliàs cadit à iure suo. Item si per biennium non soluit canonẽ, potest expelli. Item in solutione canonis potest mora purgari. Item tempus est hic pro admonitione.

2 Hoc casum explicat Antonius Gomezius pigritato loco, quem vide.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an emphyteusis sit locatio.*

d ¶ *Emphyteuta.*] Vr q̃ emphyteusis sit locatio, ex eo q̃ ponitur in titu. de locato. sed non est verum. Inst. locati. §. adeo. Locatio enim potest fieri tã de rebus mobilibus quàm immobilibus 3 & se mouentibus; emphyteusis vero tm̃ de immobilibus: Contractus autẽ emphyteuticus medius est inter venditionẽ & locationem: in hoc autem accedit ad venditionem, quia q̃ñ talis cõtus celebratur, aliquid datur, sicut in venditione datur pretium. sed tñ differunt; quia per venditionem transfertur dñium, sed hic retinet dñs dñium. sed magis videtur accedere ad naturã locationis; quia sicut locator retinet dñium, & singulis annis aliquid recipit, ita & hic; quia emphyteuta singulis annis soluit canonem constitutum; & ideo potius ponitur hæc decre. in isto tit. quàm in præcedenti. Ber.

3 Item in emphyteusi requiritur scriptura. C. eo. l. 1. in locatione nõ. Item conductor nec vendit nec vendicat: emphyteuta sic C. eo. l. 2. ff. si ager vec. l. 2. loc. And.

e ¶ *Requisita.*] Hoc sumptũ est C. de iure emphy. l. vlt. Primo requiri debet dñs ab emphyteuta, an emere meliorationes ipsius velit, sm̃ quod hic dicitur, aliàs caderet à iure suo: vt in l. prædicta. Ber.

Approbatio. Vnde versus: *Qui sine consensu templorum res alienat,*
Vel censum bino qui soluere negligit anno:
Re careat tota, qui sic facit emphyteuta.

¶ *Glo. seq. quærit & ponit duas opiniones contrarias.*

f ¶ *Alijs vendere.*] Sed nunquid possunt donare? Vr̃ q̃ non, qd̃ quidam 4 concedunt. Alij dicunt, q̃ donare potest etiam sine cõsensu domini. C. de fun. patri. l. 1. lib. 11. & pignori dare. ff. de pignori. l. lex vectigali. & ff. de pigno. actio. nitor. §. vlt. Ber.

4 Vin. scilicet. pro quibus de dona. vir. & vx. nuper & in lib. feu. de. de fun. nõ ali. nec ob ma do l. imperialẽ. Dicit etiam Vinc. q̃ de alienatione fit mentio in l. & dona tio est alienatio. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

g ¶ *Prohibentur.*] Sed q̃ personæ prohibentur ab hmôi emptione? Potest dici q̃ serui ecclesiæ, capitanei, & omnes personæ maiores, qui non sunt idonei facilitate conueniendi, vnde posset dominus præiudicium pati. ff. qui satisd. cog. l. 2.

¶ *Glo. seq. quærit & respondet.*

h ¶ *Per biennium.*] vt 10. q. 2. hoc ius. §. qui rem. in priuato triennium requiritur. C. de iure emphyt. l. 2. Sed si promisit soluere pœnam, rato manente pacto si non soluat pensionem, & petat pœnã, nihilominus vult eum expellere: nunquid potest? Dicas q̃ sic. arg. ff. de transact. qui fidem. & l. pacto. & C. de pact. cum proponas. in fauorem domini dictum est hoc. & facit ad hoc ff. de reg. iur. cum par. Bernardus.

¶ *Glo. seq. quærit, ponit quatuor opiniones, & soluit.*

i ¶ *Celeri.*] Et ita patet q̃ emphyteuta potest purgare morã offerẽdo canonem post bienniũ. Sic s. cap. proxi. sicut alienator. s. de rebus eccl. alienan. vel non. cap. si quis presbyterorum. & argu. s. de elect. quod sicut. in fine. & ff. de verb. obl. interdum. §. vlt. Sed quãtum tempus dabitur ad purgandum istam moram? Videtur q̃ ante sententiã; vt ff. de inoff. test. Papinianus. §. meminisse. & C. quibus vt indig. alia est. Vel etiam vsque ad litem cont. ff. rem rat. habe. amplius hoc. & C. de plus pet. l. vnica. & s. eo. tit. c. vnico. Vel modicum tempus dabitur forsan decem dierũ. ff. de constit. pecu. pmissor. §. 1. & ff. ex quibus cau. maio. in integ. rest. l. ab hostibus. §. sed qd̃ simpliciter. & ff. si quis cau. l. & si post tres. vel quamcito potuit. ff. ad Tertullia. l. 2. §. cõfestim. & s. de elec. quia pp̃ter. vbi plura argumenta de hoc inuenies. Quidam dicunt, q̃ vsque ad litẽ contestatam põt emphyteuta vitare pœnam huius cõstitutionis, offerendo canonem per iura prædicta. Sed nõ credo q̃ vsque ad litis contestationem possit purgare moram: quia hoc posset differre vsque ad duos annos: vel vnũ, vel tres, vel plures post tempus statutũ biẽnij, & ita non esset celeriter: & propterea hoc videtur potius facere timore pœnæ quàm volũtate, & interpellatur coram iudice: sed tempus statutũ ipsum interpellat, vt dicit in fine, & vltro se debet inferre: vt C. de iure emphyte. l. 2. Dabo ei modicum tempus post biennium elapsum. Talis enim celeritas ad modicũ tempus refertur post bienniũ respectu ipsius biennij, sicut hæc adiectio plus ad modicam quantitatem respectu quantitatis nominatæ. ff. de verb. sig. hæc adiectio. & illud, modicum, cõsiderabitur arbitrio iudicis, ex quo non est determinatum in lite. s. de offi. dele. de causis. & ff. de iu. deli. l. 1. §. ait prætor. & quòd appellatur arbitrium boni viri. ff. de verb. obli. continuus actus. §. 2. Ber.

e *Glo seq format sex quæstiones, Primam soluit, & eius contrarium consulit. Secundo quærit, & soluit distinguendo inter priuatum & prælatum ecclesiæ collegiatæ, vel non. Tertio quærit de protestante, & soluit. Quarto quærit, & ponit duas opiniones, & secundam approbat, signat contrarium, & soluit. Quinto quærit de sterilitate, & soluit. Sexto quærit de pluribus coheredibus, & soluit.*

k ¶ *Expelli.*] Sed 5 nunquid auctoritate sua pp̃ria potest dominus expellere emphyteutam, si canonem debito tempore nõ persoluat? Videtur q̃ sic. C. de iure emphy. l. 2. satis potest dici, quòd sic auctoritate huius decre. & pdictæ legis. 10. q. 2. hoc ius porrectũ. §. qui rem huiusmodi. dicit enim; lex pertimescat crimẽ, cum sibi arbitrium suæ vltionis sciat concessum. C. de meta. deuntum. lib. 12. & arg. ff. de pig. l. lex vectigali. & arg. C. de seruis. expor. l. 1. & 2. Sed melius faciet si auctoritate iudicis hoc fecerit. C. de pignor. l. 3. & j. de priuileg. pastoralis. Sed si alij tradidit possessionem, vel eb alio expellatur, non deijciet possessorem auctoritate sua. argu. ff. de vi & vi armata. l. colonus. Item si emphyteuta cessauit p biennium, & tantum amplius quòd non potest purgare moram, si dñs postea receperit pensionem: nunquid dominus postea poterit expellere emphyteutam? Respondeo, in priuato planum est; quia recipiendo pensionem iuri suo renunciauit. ff. de lege com. l. post diẽ. & l. præce. §. fi. ipso enim facto renunciat iuri suo. s. de his quæ fi. à maiori par. cap. ex ore. cum suis concor. Sed quid dices de ecclesia? Respondeo, si prælatus de consensu capituli recipiat pensionem, expellere non poterit postea emphyteutam, cum liberum sit ecclesiæ vel emphyteutam expellere, vel pensionem petere. in Auth. de ali. & emphyt. contractus. §. si quis vero locator. coll. 9. & eligendo vnum, alteri renunciasse videtur: vt in prædictis legibus. post diem. & l. præceden. §. vlt. Sed si solus prælatus sine consensu capituli recipit pensionem, non credo q̃ obsit ecclesiæ quo minus possit expellere emphyteutam, nisi postea capitulum consensisset. arg. j. de his quæ fi. a præl. sine consensu cap. pastoralis. cum suis similibus. Et si vnus sit sacerdos siue rector solus in ecclesia siue in capella, & recipiat pensionem, idem credo q̃ amodo non poterit emphyteutam expellere, vt dictum est. Item quid si dicat dominus: recipio pensionem 6 saluo iure meo: vt per hoc non fiat mihi præiudiciũ quominus possim te expellere? Credo q̃ valeat protestatio, nec per hoc præiudicatur ei: quia & si ipsum vellet expellere, nihilominus posset petere pensionem. 10. q. 2. hoc ius porrectum. §. qui rem. & arg. ad hoc ff. si quis cau. l. 2. r. respõ. & ff. de eo quod cert. lo. l. vlti. Idem si fundus emphyteuticus clade vel casmate perierit vltra medietatem, vel plus vel minus: nunquid debet pensio diminui? Dicunt quidã q̃ si vltra medietatem perijt, non tenetur emphyteuta soluere integram pensionem. C. de iure emphy. l. 1. ex eo quod

5 De materia huius glossæ vide Iasonem & Iulium Clarum supra citatos in principio huius decretalis.

6 Temporis præteriti sectidum Io. Host. & Lau. vt no. in Spec. de act. §. 1. licet quidam idem dixerunt de futuro: vt ibi not. Ioan. And.

quod ibi dicitur: si vero particulare damnũ, &c. quia nomine partus medietas intelligitur. ff. de verb. signi. nomen filiarum. §. 1. ff. de vsufruct. etiam partus. Alij dicunt, & melius, quòd totam pensionẽ soluere debet, adhærentes literæ illius legis, vbi dr; ex qua non ipsa re penitus substantia lædatur. Instit. loca. §. adeo in fin. Secundum hoc signatur 5. C. de allu. l. s. sed illud speciale est in tributo. Sed nunquid pp sterilitatẽ rei emphyteuticariæ debet pensio diminui? Et certe non, licet aliud sit in locatione. ȝ. cap. proxi. Item si sunt plures cohæredes, & vnus non soluit pensionem, nunquid pp hoc sit præiudicium alijs? Non credo, si soluãt pensionem totam, & postea ȝ cohæredem agant iudicio familiæ erciscundæ. ff. familiæ erciscũ. hæredes. §. si vn'. Et quod dicit, expelli, respicit alterã partẽ disiunctiuę, scilicet cum canonẽ non soluit: qm in altero casu, scilicet qñ alienetur domino requisito, emptor nõ potest expelli sine auctoritate iudicis sui. Bern. a ¶ Statuta.] Non est ergo requirẽdus emphyteuta: quia tẽpus ipsum admonet. C. de ȝhenda stipulatio. l. magnam. & C. de iure emphyt. l. 2. vnde sumuntur ista verba. sic & creditor ad petitionem vrgeri non potest: vt C. de pignor. creditor. ff. de administratione tutor. quidam. §. vlt. & C. si pp publicas functiones. ven. fu. eccle. l. vlti. in fi. Ber.

l interpel.

f Desumptũ ex Authẽt. ser. nouella. 7. de non alien. reb eccl. c. 2. Burchard lib. 3. decre c. cap. 164. Iuo par. 3. c. 184 & c. 2. eod. tit. in 1. compil.

canonem solueret, non extitit nunciarum: cum in hoc casu dies statuta a pro domino interpellet.

TITVLVS XIX.

De rerum permutatione.

¶ Ex concilio apud Silanẽ.

¶ *Princeps potest vel ecclesia immobilem per permutationem acquirere, dare meliori vel aquali. h. d. Et in hoc quod dicit, vel aquali, est casus notabilis.*

CAP. I.

SI princeps voluerit rẽ immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de cõmuni voluntate b permutationem contrahere: Liceat c ei hoc facere, si causa rationabilis d id exposcat, & res, quam præstiterit, maior fuerit, vel æqualis: pragmatica e sanctione super hoc promulgata.

¶ Ex concilio Beluacẽsi.

¶ *Permutatio rerum ecclesiasticarum facta in casu non concesso, seu non seruata solemnitate iuris, est reuocanda per successorem.*

g Referrur in concilio Meldensi c. 23. tamquã ex concilio apud Silvacum. Aut c. anius sag. ȝ. decre ca. 171 Iuo par. 1 cap. 231. & c. 2. eo. tit. in 1. compil.

DE RERVM PERmutatione.

¶ *Visum est supra de emptione & venditione: Itẽ de quodam contractu emptioni vicino, vt de locato, merito subijcit alium contractum emptioni proximum, vt est permutatio: Et hoc nomen, permutatio, est multum generale: Nam conuenit omnibus rebus qua inter homines versantur, & propter hoc non habet nomen speciale, sed remansit in suo genere: quia plura sunt negotia seu res quam vocabula. l. natura. ff. de prascrip. ver. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 10. q. 2. §. ea autem. §. sed & permutare. & 12. q. 2. in multis cap.

SI princeps.] Primo ponitur quæstio: Secundo solutio: ibi, Liceat. Abbas Siculus.

Casus. Quæsitũ fuit in concilio isto, vtrum ecclesia posset rem immobilem permutare cũ principe? statuit concilium, q si princeps voluerit permutare rem immobilem cum sanctis locis, & ab eis rem aliam accipere, & de cõi voluntate pmutationem facere, hoc licitum sit, dummodo causa rationabilis hoc exposcat, & res quam princeps præstiterit, maior fuerit, vel saltem æqualis, & super hac permutatione principis sanctio pmulgetur. Nota, q princeps potest rem suã immobilem cũ re ecclesiæ immobili permutare, dummodo ecclesia non lædatur. Item pragmatica sanctio ast confirmatio ab Imperatore facta.

b ¶ Voluntate.] Aliàs certe non posset, sicut cum communi consensu emptio contrahitur, & etiam dissoluitur. C. de actio. & oblig. sicut ab initio. Ber.

c ¶ Liceat.] Sic 10. q. 2. hoc ius porrectum. §. sed & permutare.

d ¶ Rationabilis.] puta, quòd vtilitas ecclesiæ in hac permutatione procuratur, alias non debet fieri. ȝ. cap. proxi. sicut nec alienatio fieri debet nisi vt meliora prospiciat. 12. q. 2. sine exceptione. & ȝ. de his quæ fiunt à præla. cum Apostolica. Ber.

e ¶ Pragmatica.] Pragma, idẽ est q causa: vnde pragmatica sanctio, est constitutio super aliqua re promulgata. hic tamen ponitur pro confirmatione siue scriptura facta ab Imperatore cum causæ cognitione super tali permutatione. Ala.

c Videtur qd de hoc dicto sentiat hoc lo ex 10. And.

d Pragmatica dispositio est, quã princeps aliquorum suggestione mitte, vt colligitur ex l. vlt. de pact. ann. bus. locu. priuato.

VT commutationes.] Casus. Dicitur in hoc capitulo, q concessiones factæ ab antecessore in damnum ecclesiæ, poterũt reuocari à successore. Nota, q res ecclesiæ caute commutari debẽt. Item successor potest reuocare res male alienatas à prædecessore.

CAP. II.

VT commutationes f rerũ ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsulte g factæ sunt, ab eo qui successor est, emendentur.

¶ Ex concilio apud Siloanectum.

¶ *Mancipia ecclesia non debent permutari nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiua. hoc dicit cum cap. seq.*

CAP. III.

MAncipia ecclesiastica, nisi ad libertatem, non conuenit commutari h: videlicet vt mancipia, quæ pro ecclesiastico homine dabuntur, in ecclesiæ seruitute permaneant, & ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. quod enim semel i Deo cõsecratum est, ad humanos k vsus transferri non decet.

¶ Ex eodem.

¶ *Serui ecclesia cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitiui.*

CAP. IIII.

INiustum videtur & impiũ, vt mancipia, quæ fideles Deo & sanctis eius, pro ani-

f ¶ Vt commutationes.] supple, statuimus.

g ¶ Inconsulte.] id est, in damnum ecclesiæ: qd esse nõ debet: immo rationabilis causa debet subesse ad hoc vt fiat cõmutatio. ȝ. eo. cap. prox. vnde successor reuocare potest inconsultam permutationem. simile ȝ. de pœna. c. 2. immo & illa quæ fecit, successor reuocare potest, quod in damnum ecclesiæ datũ est siue alienatum. 35. q. 9. quod quia commiserit. s. de rebus ecclesię non alienandis. si quis presbyterorum. & 12. q. 2. monemus. dum tamen toleretur in administratione. Ber.

MAncipia.] Breue est, & tolle principium capituli p summario. quod autem sequitur hic, & in ca. seq. est eius expositio. Abbas Siculus.

Casus. Quæsitũ fuit in concilio isto, vtrum mancipia ecclesiarum possint permutari cum mãcipijs laicorum: statuit concilium, q mancipia ecclesiastica permutari nõ debeant nisi ad libertatem, ita videlicet quòd mancipia q dantur pro mancipio ecclesiæ, permaneant in seruitute ecclesiæ, & mancipium ecclesiæ in libertate perpetua maneat: quia quod semel Deo dedicatum fuit, ad humanos vsus non debet redire. Nota, q res ecclesiarum ad humanos vsus redire non debent.

h ¶ Commutari.] 10. q. 2. precariæ. in fi. Arg. contra. sed hic determinat illud, & fauore libertatis hoc fit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. alle. quatuor. concor. signat vnum contrarium, & soluit.*

i ¶ Semel Deo consecratum.] 12. q. 2. episcopus qui. & c. nulli licet. 19. q. 3. quæ semel. & ȝ. de religio. domi. ad hæc. Argu. contra. 54. distin. ex antiquis. Solut. illud est præter regulam statutam contra eos qui ordinati sunt sine consensu dominorum suorum, cum in hoc ipso delinquunt, & maxime ad terrorem, ne alij hac occasione subtrahant se dominis suis. arg. 2. q. 7. quapropter. & ff. de pœn. l. capitalium. §. famosos.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, ponit duas solutiones. vnam Ala. & aliam Lauren. Tertio soluit.*

k ¶ Ad humanos.] id est, seculares. de consecr. distin. 1. ligna. vestimenta. Sed contra videtur 12. q. 2. ecclesiasticis. vbi seruus ecclesiæ seculari personæ datur: ergo multo fortius permutare potest. dicit Alan. quòd loquitur hoc capitul. & sequens de seruo ecclesiæ dato & conuerso facto, qui cum sit religiosa persona, seculari personæ seruire non debet. Lau. dicit, q ex causa phibitũ fuit, q a ad laicorũ suggestionẽ sæpe inutilia mancipia pro vtilibus pmutabant, quod ne fiat, statutũ est vt non nisi ad libertatẽ cõmutentur. sed cessante causa cessabit ȝstitutio. 61. dist. §. his oibus, & ff. de pact. qd dictũ. T. Vel dic, factum principis nõ est trahendũ in ȝsequentiã; ipse enim nõ subijcitur legibus. & sic loquitur ȝrũ in principio. Ber.

INiustum.] Breue est, & idem dicit quòd supra proximo capitulo. Et tres dici possunt partes, sicut tria sunt dicta. Secunda: ibi, Et ideo. Tertia: ibi, Et est. Ioan. de Imola.

Casus. Idem dicitur in capitulo illo quod in primo, scilicet, quòd mancipia quæ fideles Deo & sanctis ecclesijs pro remedio animarum suarum contulerunt, occasione alicuius commutationis

† Silvanectẽsi.

Burchardus lib. 3. decr. c. 173. Iuo par. 3. c. 134. quibus locis scriptũ est: Ex concilio apud Carisiacum. & cap. 1. eo. tit. in 1. compil.

† Burchardus lib. 3 c. 174. Iuo par. 3. cap. 115. habẽt, Ex eodem, scilicet concilio apud Carisiacum c. 3. nõ nondum vidimus. & c. 4. eo tit. in 1. compilat. refert eũ Gratianus 12. q. 2. c. 14 quamuis in multis sit palea.

‡ Quod vim oratorium, vt annotaui l. de consecr. c. 1. super glos. in l verbo ad dotem.

in seruitutem secularium iterum non rediguntur, quia vt canon dicit, Serui fugitiui solummodo distrahi possunt: eleemosyna enim vnius, peccatum alterius fieri non debet, nec ad humanos visus seruus ecclesiæ redire debet. Nota quod mancipia ecclesiastica in seruitutem secularium redigi non debent. Item serui fugitiui distrahi possunt. Item vnius eleemosyna, alterius peccatum esse non debet.

a ¶ *Fugitiuos.*] 12. q. 2. fugitiui. Arg. 3. C. ad legem Fla. de plagi. in fuga. Solu. dum est in fuga, non debet vendi: sed cum fuerit reuersus, & patefacto vitio emptori, ne postea fiat redhibitio. ff. de contrahenda emptio. quod ipse. §. si quis amico. & §. vlt. R.

b ¶ *Humanæ.*] Sic 3. c. prox. cum suis concor. ibi positis.

c ¶ *Seruituti.*] Est & alia ratio, quæ assignatur in seruis minorum. C. de administratio. tuto. l. lex quæ tutores. ff. de fideicommis. liber. cum quali. §. in furiosi. Laur.

Addè quod videns animal nō patefactis vitiis laedi, tenetur redhibere, & hoc... B. Thomā 2. 2. q. 77. ...

...mæ suæ remedio cōsecrarunt, cuiuscunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in seruitutem secularium redigantur: cum canonica auctoritas seruos tantummodo permittat distrahi fugitiuos [a]. Et ideo ecclesiarū rectores summopere caueant, ne eleemosyna vnius, alterius peccatum fiat. Et est absurdū, vt ab ecclesiastica dignitate seruus discedens, humanæ [b] sit obnoxius seruituti [c].

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Præbendæ pacto præcedente permutari non possunt: episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.*

CAP. V.

Quæsitū † est ex parte tua, si commutationes fieri valeant præbendarum, cum commutatio dignitatū [d] in Turoñ. concilio fuerit interdicta: & infra. ¶ Generaliter itaque † teneas, quod commutationes præbendarum de iure fieri non [e] possunt: præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniæ [f]. ¶ Si autem episcopus [g] causam inspexerit necessariam, licite poterit de vno loco ad alium transferre personas: vt quæ vni loco [h] minus sunt vtiles, alibi se valeant vtilius exercere.

¶ Clemens tertius.

¶ *Ecclesiæ iure proprietatis possunt ad-*

inuicem permutari: & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.

Quæsitum.] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, *Generaliter.* & ibi duo dicta. Secundum: ibi, *Si autem.* Abbas Siculus.

Casus. In cōcilio Turoñ. statutum fuit, quod commutatio dignitatū fieri non debet: quæsitū fuit à Papa, vtrum commutatio præbendarum fieri possit, cum hoc in concilio non fuerit prohibitū, vnde videbatur permissum: Respondet Papa, generaliter verū est, quod commutatio præbendarum fieri non potest, præcipue aliqua pactione præmissa, quæ in spiritualibus vel eis annexis simoniacam continet prauitatem: si vero episcopus causam viderit necessariam, poterit de loco ad locum transferre personas. Nota quod permutatio tam in præbendis quam in dignitatibus est prohibita. Item in spiritualibus omnis pactio illicita reprobatur. Item non solum in spiritualibus, sed etiam in eis annexis committitur simonia. Item episcopus propter causam necessariam, potest facere commutationes præbendarum, & translationes personarum: quod intellige, non præmissa aliqua pactione.

Cap. 1. eo tit. in 2. compilat.

Vide notata in c. maioribus. 3. de præb. & de materia plene per Aegidium Bellamera. tract. de permutatione beneficiorū.

igitur

d ¶ *Dignitatum.*] Et etiam diuisio præbendarum 3. 3. de præben. maioribus. quod est concilium Turoñ. de quo fit hic mentio. & 12. q. 2. alienationes.

e ¶ *Non possunt.*] j. eo. cum vniuersorum. & ca. cum olim. nisi hoc fieret auctoritate superioris. 3. de præben. inter cætera. & hic prout sequitur. Bernar.

f ¶ *Simoniæ.*] Quia in spiritualibus, vel spiritualibus annexis, nulla pactio vel conuentio debet interuenire. 1. q. 2. quàm pio. & 3. de pact. cum pridem. & c. vlt. in spiritualibus annexis, vt est iuspatronatus. 3. de iudi. quanto. & 3. de præb. significatū. dic vt ibi.

g ¶ *Episcopus.*] Innocentius quartus dicit quod hoc verum est quando isti commutare volentes habent præbendas in diuersis ecclesiis, vel in eadem. si enim est præbendæ onus annexum, intelligitur hoc cap. si sunt in diuersis ecclesiis: si autem in eadem & sine onere, tunc possunt permutare auctoritate propria, & potest esse ratio, licet ipse non assignet, quæ sequitur in 70. dist. c. sanctorum. & 74. distin. quorundam. Bern.

h ¶ *Vno loco.*] 7. q. 1. mutationes. & c. scias. & omnis qui. & valet interdum mutatio loci. 81. dist. valet. Ber.

Cur ita loquatur hic glossa, vide... Ioannem And.

Ad quæstiones.] Communis diuisio. secunda: ibi, *Respondemus.* Abbas Siculus.

Casus. Duæ conuentuales ecclesiæ constitutæ erant in diœcesi istius episcopi, vtraque illarum habebat ecclesiam parochialem cum possessionibus suis, & vtraque parochialis ecclesia magis erat vicina alteri, quàm illi cui erat subiecta: istæ conuentuales ecclesiæ volebant adinuicem permutare illas parochiales ecclesias, sed altera parochialis ecclesia pluribus possessionibus abundabat: & ideo cōuentualis ecclesia cui subest, postulat sibi adijci certam pecuniæ quantitatem, vt sic cōtractus permutationis possit ad æqualitatem perduci: quærebatur, vtrum hoc licite fieri posset? Respōdet Papa, quòd vnus contractus fiat de parochialibus ecclesiis per se, & alius cōtractus de possessionibus fiat per se: & si ratione possessionum vna ecclesia præfertur alteri, ab alia ecclesia certa sibi pecuniæ quantitas adijciatur, ita quòd contractus sibi inuicem nullatenus misceantur. Nota, quod monasteria possunt habere ecclesias parochiales. Item permutatio temporalium & spiritualium adinuicem fieri nō possunt: sed spiritualia inter se, & tēporalia inter se recte permutari possunt. Item commutatio ecclesiæ fieri potest, licet venditio sit interdicta.

CAP. VI.

Ad † quæstiones soluendas: & infra. ¶ Intelleximus ex litteris tuis, quòd duæ conuentuales ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum vtraque parochialem habet ecclesiam cum possessionibus, magis alteri quàm sibi vicinam. Illis autem eas desiderantibus permutare, cum illarum altera respectu meliorum prouentuū [i] plus abundet; & ideo sibi postulet adijci certam summam pecuniæ numeratæ, vt sic ad æqualitatē permutationis † valeant peruenire: vtrum possit id licite fieri, extitit dubitatum: & infra. ¶ Respondemus, quod cum de dictis † parochialibus ecclesiis per se queat [k] cōmutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se nō sit inhibitum [l]: si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsarum possessionibus adinuicem, prout visum fuerit expedire, refusa certa pecuniæ quantitate, poterit cōtractus [m] permutationis iniri: sic tamē †, quod illi contractus nequaquā sibi inuicem misceantur.

¶ Innocentius tertius Senoneñ. † archiepiscopo.

¶ *Beneficia sua perdunt, qui ea, propria permutant auctoritate.*

Cap. 2. eo tit. in 2. compil.

Et ... vide ... Contra ... de materia ... Bellamera ... permutatione beneficiorum.

permutationes

de prædictis

i ¶ *Prouentuum.*] Scilicet temporalium, quia vnde admiscetur cum temporalibus mutatio, quod aliter non fieret. j. eo. c. vlt. & hic prout sequitur.

¶ *Glossa sequens tria dicit, & primum determinat. De secundo & tertio rationem reddit.*

Aliàs litteræ sic est, quod contractus nequaquā sibi adinuicem misceantur.

Scilicet

k ¶ *Per se queat.*] & ita spirituale cum spirituali potest cōmutari, sicut temporale cum temporali. De hoc dixi 3. de transa. super eo. arg. 16. q. vlt. neminem. & hoc auctoritate superioris. argum. ff. de his qui not. infam. furti. §. qui iussu. & cum indemnitate vtriusque. 10. q. 2. hoc ius. aliàs non liceret. 3. de præben. maioribus. 12. q. 2. diaconi. & c. fine. aliàs, non. j. eo. c. vlt. Item notā, quòd ad hoc quòd aliquid habeatur tamquam beneficium, non potest ex permutatione prouenire, quia esset munus à manu, sicut nec transactione. 3. de transact. super eo. Item licet permutatio locum habeat in spiritualibus, non tenet emptio & venditio, & est ratio, quia nulla est emptio sine pretio, vt Insti. de empt. §. item pretium. quod in quantitate & in numerata pecunia consistit. C. de rescind. empt. & vend. emptis fides. quod nō est in permutatione. ff. de re. per. l. 1. Sed vterque est quasi emptor & venditor. ff. de ædil. edi. sciendum. §. emptorem. Lau.

Est enim necesse, quod vtraque habeat separata, quorum permutatio hic separatim. Io. An.

l ¶ *Inhibitum.*] vnde videtur concessum. arg. 30. q. 4. qui spiritualem. & j. de spon. cum apud. ff. de procu. mutus. §. 1. De hoc dicitur 3. de transla. inter corporalia.

¶ *Glo. seq. tract. per q. an permutata vna, &c.*

m ¶ *Contractus.*] Duo enim erant contractus non se aliquo modo tangentes: tamen si vna villa commutaretur cum alia, ita quòd vtraque ecclesia esset accessoria ad villas, bene permutaretur cum vniuersitate. argum. j. de iure patro. ex litteris. c. cum seculum. ad instar fundi dotalis. ff. de fun. do. l. 1. C. eod. tit. l. 2. nec aliquid intelligitur esse pretium ecclesiæ sicut nec pretium peculij est, cū seruus venditur cum peculio. ff. de pecul. si ex duobus. §. vlt. & l. sequen. Laur.

Con-

CVm olim.] In prima parte narrat processum. In secunda diffinit: ibi, *Cum ergo*. Abbas Siculus.

Casvs. Magister S. archidiaconus, & B. præpositus adinuicẽ suas dignitates permutarant propria temeritate: orta fuit postmodum super ipsa permutatione quæstio inter eos, propter quod partes accesserunt ad dñm Papã, in cuius præsentia magister S. sponte fuit confessus de permutatione, sed B. præpositus eam inficiabatur omnino, dicens, ꝙ ipse præposituram suã sine aliqua conditione resignauit, & post resignationẽ prædicti magistri archidiaconatum fuerat assecutus: Papa auditis hinc & inde propositis, constitit ei, ꝙ dictus B. permutationi consensit, & prædictus magister publice fuit errorem suũ confessus, vnde vtrunq; sua dignitate per sententiã diffinitiuã priuauit. Not. ꝙ qui dignitates vel beneficia auctoritate propria commutant, illis dignitatib' & præbendis sunt priuandi. Item confessus in iure pro conuicto habetur. Item cum sponte confesso mitius agitur quàm cum conuicto, sed hoc forsitan fit propter contumaciam.

a ¶ *Confessus.*] Quæ cõfessio ei præiudicauit. ꝫ. de confes. c. 2. & 3. Sed aduersario non debet pÿdicari. ĵ. de adul. significasti. & 2. q. 5. interrogatum.

b ¶ *Consensum.*] Et sic fuit particeps simoniæ, vnde debuit priuari dignitate illa. ꝫ. eo. quæsitum.

¶ *Gl. seq. no. et soluit ꝫ. rum, ponit rationẽ quare beneficia nõ permutãtur.*

¶ Cap. vnicum vitam perpetuo solis.

¶ Abbas ita præbetur permutationi assensum.

¶ Cap. 2. ext. de præbendis. in 4. compilat. Et de indilecta. vnde Consrrauit, lib. 6. var. resolut. cap. 3.

CAP. VII.

CVm† olim magister S. & B. archidiaconatum & præposituram adinuicem commutassent: & infra. ¶ Licet prædictus magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus a, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipse præpositurã sine conditione qualibet resignauit, & post resignationẽ prædicti magistri archidiaconatum fuerat assecutus: & infra. ¶ Cum ergo nobis constaret; quòd ipse B. suum præstiterit† permutationi consensum b, prædictus autem magister suum publice fateretur errorem: & hunc præpositura, & illum archidiaconatu curauimus spoliare: super hoc diffinitiuam c contra eos sententiam proferentes.

¶ Idem archiepiscopo & præposito sancti Andreæ Coloniens.

¶ *Si permutatio beneficiorum completa est ex vna parte, & per alteram stat quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium. & secundum hoc continet ius.*

CAP. VIII.

CVm † vniuersorum: & infra. ¶ Intelleximus G. canonico referente, quòd cũ ipse & L. clericus, de permutatione præbendarum suarum inter se tractare d cœpissent, quam vtilitati vtriusq; e imminere credebant, tandem idem L. præbenda eiusdem G. cuidam consanguineo suo assignata, præbendã suam ei, sicut promiserat, noluit resignare f: & infra. ¶ Cum igitur deceptis g & non decipiẽtibus iura subueniant, licet ipsi per se de iure non possent ecclesiastica beneficia permutare, vt tamen simplicitati h venia tribuatur† : Mãdamus, quatenus si constiterit prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, amoto à præbenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore i, eam restitui faciatis eidem.

¶ Gregorius nonus Betoñ. † & Fungiñ. abbatibus.

¶ *Spiritnale cum temporali permutari non potest.*

c ¶ *Diffinitiuam.*] Ergo in ciuili causa aliquæ sunt partes iudicis in conficiendo, similiter & in criminali. 2. q. 1. nos in quemquam. nec obstat ff. ad l. Aquil. l. perinde. Nam nullæ sunt partes in cognoscendo, sed aliquæ sunt in pronũciando. Io. Sic ergo patet ex hoc c. & ꝫ. eod. quæsitum. ꝙ nulli possunt de iure sua auctoritate adinuicem sua beneficia permutare: vt ĵ. cap. proximo. Et alia potest esse ratio, quia non contrahit permutationem qui rem alienam tradidit. ff. eo. l. 1. §. vlt. Et arg. ad hoc. ff. de condi. cau. da. l. vlt. Sed beneficium non potest possideri tamquam proprietas, quia nullus dominium dr̃ habere sui beneficij, cum quasi vsurario clerici comparẽtur: sed ecclesia bene potest possideri ab alia ecclesia tamquam proprietas, vnde possunt bene adinuicem permutari. ꝫ. eod. ad quæstiones. Item permutatio vicina est emptioni. ff. eod. l. vlt. & quasi successit permutationi. ff. eod. l. 1. sed spiritualia emi vel vendi non possunt. ĵ. de simonia. querelã. & 1. q. 1. qui studet. Ber.

¶ Adde ꝑ hoc sentenrĩ & in bonis tamen in glo. in l. 1. C. de condictio.

CVm vniuersorum.] Dicit Ioannes And. ꝙ gratiam continet, & potest summari sm̃ eum in ea parte, quæ continet ius, hoc modo: Clerici per se sua beneficia nõ permutant. In prima parte ponitur narratio. In secunda gratiosa prouisio: ibi, *Cum igitur*. Abbas.

Casvs. G. canonicus Leodieñ. & L. clericus cœperũt inter se tractare de permutatione præbendarum suarum, quam permutationẽ credebant sibi expedire. G. canonicus præbendam suam isti L. resignauit: dictus L. contulit eam cuidam consanguineo suo, sed suam præbendam (sicut promisit) noluit resignare: & sic dictus G. spe sua frustratus remãsit, & super hoc corã Leodieñ. epõ fuit diutius litigatum: tandem dictus L. appellauit ad Papã, sed dictus G. ad sedem Apostolica accessit: dictus L. nec iuit nec misit: dictus G. prædicta exposuit dño Papæ: vnde super hoc scribit Papa quibusdam dicẽs: Cum igitur deceptis & non decipientibus iura subueniant, quamuis ipsi non possent de iure beneficia ecclesiastica permutare, vt tñ simplicitati venia tribuatur, mandat Papa, quatenus si constiterit prædictum G. taliter fuisse deceptum consanguineus illius L. ab ipsa remoueatur prebenda, & quilibet alius illicitus detẽtor, & eam restitui faciant dicto G. Not. hic duas regulas. ꝙ deceptis & non decipientibus iura subueniũt. Item fraus & dolus nemini debet patrocinari. Itẽ permutatio præbẽdarũ nõ põt fieri à possessoribus præbendarũ sine auctoritate superioris. Itẽ simplicitati parcendũ est.

d ¶ *Tractare.*] Quod nõ licet à possessore præbẽdæ vel dignitatis. ꝫ. de præben. maioribus. sed superior hoc facere potest. ꝫ. eod. quæsitũ. Ber.

e ¶ *Vtilitati vtriusque.*] Quia altera alteri magis vicina erat: vel alia cõueniens causa. sim. ꝫ. eo. ad qõnes. & 10. q. 2. hoc ius. §. sed & permutare. & ꝫ. eod. c. 1. T.

f ¶ *Resignare.*] Et sic decipit eum, vnde ei iura non subueniunt, vt infra dicitur.

g ¶ *Deceptis.*] Sic ꝫ. de rescrip. super litteris. ff. ad Velleia. l. 2. §. verba. C. eod. tit. si fine. quia stultis nõ çoluerũt succurri, sed errantibus. ff. de iur. & fac. ignorant. l. pe. §. si quis ius. & C. si minor se ma. dixe. si is. & ĵ. de dona. inter dilectos. Lau.

h ¶ *Simplicitati.*] Cui parcendum est supra de rescrip. super litteris. & in Auth. de instr. & fi. caute. §. hæc autem omnia. ff. si quis in ius vocatus non ierit. l. 2. ff. de eden. l. 1. §. vlt. & ff. de iurisd. om. iu. si quis id. §. doli. 86. distin. tanta nequitia. & supra de transla. inter corporalia. sed de iure debet vterque amittere suam præbendam. supra. e. prox. & cap. quæsitũ. Sed non est verum ꝙ alter renunciauerit. Videtur tñ ꝙ iste G. de iure possit repetere suã præbendam, tum quia contractus talis reprobatus est. ꝫ. de præbẽ. maioribus. & ꝫ. eod. quæsitum. ergo potest venire ꝫ. C. de agricol. & censit. quemadmodum. lib. 11. tum quia non fuit res secuta propter quam data est. C. eo. tit. rebus. Lau. sed T. dicit ꝙ non potest eam per se repetere a. arg. ꝫ. de renũciatio. quod in dubiis. Ber.

i ¶ *Detentore.*] Sic ꝫ. de concessione præbendæ, proposuit.

¶ Vide l. 1. ff. de do. & l. mor. ff. de suspect. tuto.

¶ De Betoñ. & Singeñ. abbatibus.

¶ Betoñ. & Simugieñ.

¶ De Betoñ & Simugieñ. abbatibus.

¶ De Betañ & Simugieñ.

CAP. IX.

EXhibita nobis abbatis & conuentus sancti Martini de Pannonia petitio cõtinebat, quòd cum super causa, quæ inter ipsos ex vna parte, & præpositum Albañ. † ex altera super quibusdã decimationibus vertebatur, ad C. † capellanum nostrum tunc in Hungaria commorantem, nostras litteras impetrassent: ipse ac magister M. in quos vtrinque tamquam in arbitros extitit cõpromissum k, arbitrati l fuerunt, quòd si di-

¶ Albeñ.

¶ Albaneñ.

¶ G.

EXhibita.] In prima ponitur facti narratio. In secunda diffinitionis commissio: ibi, *Quo circa*. Abbas Siculus.

Casvs. Inter abbatem & conuentum sancti Martini de Pannonia ex vna parte: & præpositum Albaneñ. ex altera, super quibusdam decimis quæstio vertebatur: causa super hoc commissa fuit cuidam capellano domini Papæ in Hungaria commoranti: tandẽ super quæstione illa compromissum fuit vtrinque in dictum capellanum & magistrum M. tamquam in arbitros: qui taliter arbitrati sunt, quòd si dictus præpositus obtinere posset à rege Hungariæ decem millia solidorum concedi monasterio prædicto, monachi cessarent à petitione decimarum: monachi dubitantes an forsan talis permutatio valeret, significauerunt hoc domino Papæ: vnde mandat Papa quibusdam, quatenus si constiterit de præmissis, tale arbitrium decernant irritum & inane, & quicquid secutum est ex eo, vel ob id, cum permutatio de spiritualibus ad temporalia sit inhibita. Not. ꝙ temporalia cum spiritualibus permutari non debent. Item si principale non tenet, nec accessorium, vel quod ex eo est secutum.

¶ Idẽ Inn. Host. Pet. & Abbas hunc pratæ causam dedit, ne alter ex suo dolo cõmodum reportaret. sed hodie ꝑ const. cit. si beneficia permutationis causa resignata conferantur, aliis ꝙ permutare volentibus, non tenet collatio: vt eo. tit. ne ob cessione. Io. And.

k ¶ *Compromissum.*] Et sic patet quòd de re spirituali potest in arbitros compromitti. sic ꝫ. de arbitr. cum olim. & cap. contingit. & cap. penult.

l ¶ *Arbitrati.*] Et male, prout sequitur.

a ¶ *Temporalia.*] Ergo temporalia cum spiritualibus cōmutari non possunt. ȷ̄. eod. ad quæstiones. quia nec vendi, nec redimi possunt. ȷ̄. de simo. querelam ᵉ. & ita non permutari: sed cum alio spirituali bene: vt in c. ad quæstiones. & ȷ̄. de transact. statuimus. sic & transactio nō valet, dūmodo spirituale detur ꝓ spūali. sic & permutatio, sed fructus decimarum bene possunt vēdi & locari. ȷ̄. ut. prox. c. a. sed ipsum ius nequaquam vt. Ber.

¶ *Glo. sequens notat, suggerit contrarium, & remouet: vltimo quæstionem soluit.*

b ¶ *Secutum.*] & sic patet, ꝙ arbitrium nullū fuit ipso iure: quia contra formam iuris prolatum fuit de re spirituali ad temporalem. sic ȷ̄. de confirm. vtili vel inutil. examinata. & sic si principale nō tenet, nec accessorium. ȷ̄. de electio. qualiter. ȷ̄. de foro cōpeten. si diligenti. etiam si iuramentum interuenisset: vt ibi. C. de legi. non dubium. & ȷ̄. de fide instru. inter dilectos. & 16. q. 7. & hoc diximus. Sic patet ꝙ temporale nō potest dari loco decimarum. arg. cōtra ȷ̄. de rebus eccle. non alienan. vt super. vbi vł quòd temporale possit dari pro decimis: sed ibi soluitur. Ex hac decr. ᵃ soluitur quæstio, quæ multum occurrit de facto: qñq; aliqui volunt certas possessiones tradere quo ad proprietatē vel vsumfructum ecclesiis, quibus tenentur soluere decimas possessionum suarum, vt sic aliæ possessiones liberæ remaneant ab exactione decimarum: patet quòd hoc fieri non potest: & hoc idem habuimus in antiqua cōpilatione de decimis, intelleximus. ꝗ nō debuit remoueri.

ctus præpositus obtineret decē millia solidorū † regalium à rege Hungariæ concedi monasterio memorato, ipsi ab earundē decimationum petitione cessarent: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia ᵃ improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid secutum ᵇ est ex eo, vel ob id, irritum decernatis.

TITVLVS XX.

De feudis.

¶ Innocentius. iij. Marien. † episcopo.

¶ *Si dominus à vasallo recipit feudum in pignus, abstinendo ab eius seruitio, non tenetur computare fructus in sortem. hoc dicit secundum intellectum communem: & est casus singularis, qui alibi non legitur.*

CAP. I.

INsinuatione † præsentiū declaramus, ꝙ gageria ᶜ quam de feudo ecclesiæ tuæ ab M. dignosceris recepisse †, à te potest libere detineri †, fructibus non computatis in sortem: Ita videlicet, vt quamdiu fructus illos perceperis in sortem minime computandos, idem M. à seruitio, in quo tibi & ecclesiæ tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis ᵈ.

¶ Idem Mediolan. archiepiscopo.

¶ *Ponit tres casus, in quibus non obstante iuramento de non infeudando, potest episcopus antiquum feudum ad ecclesiam reuersum nouo vasallo concedere. Ab. h. d. Et est casus notabilis interpretans iuramentum de non alienando.*

CAP. II.

EX † parte tua nostro est Apostolatui reseratum, quòd sæpius dubitasti, vtrum cū contingit vasallū tuū decedere, & ad te feudum ᵉ ipsius redire, feudum eius alij liceat tibi dare, quamuis iuramento tenearis astrictus non infeudare de nouo, Romano Pontifice incōsulto? Ad hæc † si vasallum tuū feudum alienare ᶠ contingat, an ipsius filium vel consanguineum † eiusdem feudi consortē ᵍ, de ipso valeas inuestire ʰ? Alia quoque dubitatio continebat, vt cum feudum alienatum reperceris, quòd per te facile recuperare non potes: vtrum possis alicui laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per ecclesiā recognoscat: & infra. ¶ In primo ergo casu feudū decedētis, libere (si videris expedire) concedas: Atque in secundo filiū ⁱ vel consanguineū alienan-

DE FEVDIS.

¶ *Visum est supra de quibusdam contractibus, quibus rerum dominia transferuntur, sed quia per infeudationem transfertur vtile in vasallum, directo remanente apud dominum, & sic est species quædam alienationis, ideo post rubricas præcedentes subijcitur ista. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 22. q. vlt. de forma.

INsinuatione.] Primo ponitur dictum. Secundo limitatio: ibi, *Ita videlicet.* Abbas Siculus.

CASVS. Episcopus Marien. recepit in pignus quasdam possessiones ab M. pro quadam pecuniæ quantitate, quam mutuauit eidē: quas dictus M. ab ecclesia Marien. tenebat in feudum: quærebatur vtrum episcopus deberet cōputare fructus in sortem? Respondetur, ꝙ episcopus potest licite retinere gageriā prædictam fructibus non computatis in sortem, quamdiu sortem restituerit totam: ita tamen quòd quādiu fructus illos receperit non computandos in sortem, dictus M. à seruitio quo ecclesiæ illi pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis. Not. hic casum, in quo fructus non computantur in sortem, nec tamen committitur vsura. Itē fructus succedunt loco seruitij. Item proprietas fructuum siue possessio penes feudatarium est, & non penes dominum feudi.

c ¶ *Gageria.*] id est ³, pignus siue feudum, & est vulgare Theutonicorum.

¶ *Glo. seq. reddit rationem, & dat simile. deinde quærit & soluit.*

d ¶ *Immunis.*] In hoc casu permittitur ecclesiæ fructus non computari in sortem, vt res illa citius perueniat ad ecclesiam. simile ȷ̄. de vsur. c. 1. & c. conquestus. & in alio casu non computantur fructus in sortem, vt ȷ̄. eod. tit. de vsur. salubriter. Sed quid si vellet seruire ecclesiæ ad hoc vt computaret fructus in sortem? Dico ꝙ in hoc casu non est audiendus. Io.

EX parte.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *In primo.* Abbas Siculus.

CASVS. Archiepiscopus Mediolan. fecit tres quæstiones dño Papæ: vasallus ecclesiæ decessit, feudum quod ab ecclesia tenebatur, deuolutū est ad ipsum: quæsiuit, vtrum feudū illud liceat ei alij dare non obstante iuramento quo tenetur non infeudare de nouo, Romano Pontifice incōsulto. Secundo quæsiuit: ecce vasallus alienauit feudum, quod ab ecclesia tenebat, sine licentia domini, & sic amisit feudum: vtrum possit filiū illius vel consanguineū consortem eiusdem feudi inuestire de illo. Tertia quæstio est talis: Vasallus ecclesiæ alienauit feudum quod ab ecclesia tenebat, & iam non potest feudum illud de facili recuperare: quæsiuit, vtrum feudum illud possit alij laico dare in feudum, qui illud recuperet, & ab ecclesia recognoscat: Ad quamlibet quæstionem respondet, quòd licite feudum illud concedi potest. Not. ꝙ iuramentum de non infeudando de nouo, non extenditur ad feuda antiqua, sed ad illa tantum, quæ nunquam fuerunt infeudata, & ab ecclesia possessa. Item si vasallus feudum alienat sine licentia domini, debet illud amittere. Item valet donatio illius rei quam consequi nō possumus.

e ¶ *Feudum.*] Feudum alienari non potest, sed dari potest in dotē vsq; ad vitam feudatarij. ȷ̄. de donatione inter virū & vxorem, nuper ⁴. Ioan.

f ¶ *Alienare.*] Si vasallus alienat totum feudum, vel maiorem partem, perdit feudum: & dominus à quolibet possessore potest illud reuocare: si vero minorem partem eiusdem dat in libello, vel obligat pignori, dummodo remaneat in seruitio domini, propter hoc non perdit feudum ⁵ vt in libro feu. quibus modis feudum amittitur. §. 2. & 3. Tancre.

g ¶ *Consortem.*] quasi iure accrescendi. ff. de vsufruct. accrescendo. per totum titulum. & in lib. feu. quib. mo. feu. amitta. §. præterea.

¶ *Glo. seq. aperit quod fuerat dubium.*

h ¶ *Inuestire.*] Videbatur quòd non, quasi delictum alienantis feudum sine licentia domini respiceret huiusmodi consortem, vel filium. Vel illud mouebat quæstionem, quia videbatur sufficere, vt haberet iure successionis, nec esset necesse eū inuestire. Ioan. G. & Tan. dixerunt, quòd qui alienat feudum dño inconsulto, ius feudi perdit, & consanguineus non habet ius in illo, vt in lib. feu. si clientulus, & in constitutione Friderici. imperialem. §. igitur habito cū filio. & cū episcopus qui sacramento tenetur non alienare bona ecclesiæ de nouo sine licentia domini Papæ, dare potest tali consorti feudum illud, nō obstante sacramento præstito: quia aliud est alienare de nouo, & aliud antiquum concedere. arg. ȷ̄. de Iudæis, cum sit. & ff. de noui operis nuncia. l. 1. §. opus nouum. ȷ̄. de dona. per totas. 2. q. 1. Achatius. & 12. distin. præceptis. Tan.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem. arg. pro, & contra. Secundo ponit tres casus, quibus vasallus feudum perdit, & reuertitur ad dominum, & quartum in quo perdit, sed ad dominum nōn reuertitur.*

i ¶ *Filium.*] Vł quòd ob delictum patris non debeat filius ⁶ feudū amittere.

¹ Concor. ext. in 1. com. & ibi no. Bar. C. de iac. sanctis.

² Saltem legitur in 2. codicibus manuscriptis: in vno solo habetur, solidorum. In alio, solidorum ad dicitur in vno vetustissimo hæc expositio: genus est monetæ, vel mensuræ in hac idem annotat hic Hostiensis. si legas solidorum vide Couarruuiā tract. de numismat. c. 3. §. 2.

³ Marieñ.

⁴ Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. Et de intellectu vide Couarruuiam lib. 1. varia. resol. c. 1. & de materia tituli plene Iulius Clarus tract. de feudo.

⁵ acceptisse

⁶ retineri

ᵃ Et ex can. 16 q. 7. omnino. & de hoc per A. Bitun. in q. cum quis ecclesiæ dominicalia 45. vbi tenet ꝙ temporale possit loco decimæ, saltem licet vsque pro decima permutata, contra Hostiensem.

ᵇ Gageria quid significet, docet hic plene Hostiensis.

¹ Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. Et de materia vide late per Iul. Clarum in d. tract. de feudo.

² aliás Ad hæc.

³ In codice Barbarico vel consortem eiusdem feudi de ipso. &c.

⁴ Concor. 1. temporalem. & ibi Bal. §. 1. de prohi. feu. ali. per Fed. col. 10.

⁵ Hoc videtur contra dictum: quia & si parum vendas sine assensu domini, feudum amittitur. in lib. feu. de prohibita feu. alie. p Fri. imperialē §. hoc ad descendi Ho. sed glo. ibi, & communiter doctores legū contra. ꝙ si partem vendidit, illā solā perdat. Ioan. And.

⁶ De hoc articulo vide quæ late scripsit dixi lib. 3. comment. in Prolector. inquisitionum. Schol. 134. vbi clarius, qui de hoc differunt.

amittere.arg.ff.de in ius vocan.ad optimū.in fi.ff. de decurio.l.2. §.nullum.& ff.de bonis damna.cum ratio naturalis. 1.respon.§.si plures & arg.ff.de bonis libertorum.quæritur.pro & contra.& C. de quæst.diuo.ff.de iure patro.l.iura. Arg.contra.ff.eo. tit.l.q.ↄtra legem. Ioan. De hoc scire debes, quòd si vasallus infra annum & diem inuestituram feudi ab hæredibus domini non quæsierit, vel domino petente iuramentum fidelitatis, tertio cō monitus nō præstiterit, vel aliquam feloniam ꝯ tenorem iuramēti fidelitatis fecerit, perdit feudum, & reuertitur ad dominum. Si vero aliquid graue ꝯ dominum perpetrauerit, puta fratrem eius vel patrem interfecerit, vel aliud graue, si feudum est paternum, amittit illud: & non ad dominū, sed ad cōfeudatarios suos pertinet, vt in libro feudorum: quibus mod. feud. amit. §. vlt. sed ad filios illius nō pertinet. Tan.

tis inuestiens: in tertio feudum alienatum poteris ei licenter concedere, per quem ipsa ecclesia valeat rehabere.

TITVLVS XXI.

De pignoribus & alijs cautionibus.

¶ Ex concilio Remensi.

¶ Res ecclesiæ pignorari non debēt, nisi ex necessitate, & rationabili causa.

CAP. I.

NVllus presbyter præsumat calicē vel patenam, vel vestimentum sacerdotale, aut librū[a] ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet laico, vel fœminæ in vadium dare: nisi iustissima necessitate[b] vrgente.

¶ Gregorius iij. Exoniensi episcopo.

¶ Liber homo non potest pignorari.

CAP. II.

LAtor præsentium: & infra. ¶ Lex[c] habet, vt homo liber pro debito non teneatur: & si res defuerint, quæ possint pro debito addici[d].

¶ Alexander iij. episcopo Exoniensi.

¶ Si rector ecclesiæ pro facto proprio

DE PIGNORIBVS & alijs cautionibus.

¶ Visum est s. de quibusdam speciebus alienationis; Videndum restat de obligationibus realibus, ideo subijcitur rubrica de pignoribus. Abb. Siculus.

De hac materia tractatur 12.q.3.& q.4.per totum. & j. in rubrica de solutionibus.

NVllus.] Vasa ecclesiæ, & alia deputata ad cultum diuinum, nisi ex iustissima necessitate pignorari nō debent. hoc dicit. Abbas. Et primo ponitur dictum: Secundo exceptio: ibi, *Nisi*. secundum Floren.

CASVS. Dicitur in hoc capitulo, ꝙ nulli presbytero licet ornamēta ecclesiastica laicis impignorare, nisi in summa necessitate. Nota ꝙ ornamenta ecclesiæ impignorari laicis nō possunt, nisi iustissima necessitate vrgente.

¶ Glo. seq. ratio. per obiect. cui dupliciter respondet.

a ¶ *Librum.*] Non prohibet obligari quasi sacrum: quia nō benedicuntur libri: sed ideo, quia ex quo fuerunt in sacro vsu, ad manus laicorum venire nō debent. de ↄse.dist. 1. ligna. altaris palla. vestimenta. in sancta. Vel eodem modo prohibentur obligari liber vel calix, sicut prohibētur aliæ res ecclesiæ, nisi in casibus necessitatis. s. de reb. eccl. alie. vel non. nulli. vt hic patet. T.

¶ Glo. seq. querit, & soluit signat contrarium, & respondet.

b ¶ *Necessitate.*] Quæ erit illa necessitas, puta si parochiani illius ecclesiæ caperent. 12.q.2. sicut omnino. & ꝓ pauperibus alēdis & consimilibus. 12.q.2. aurum habet. Et causa captiuitatis pignori dari possunt: vt in Auth. de non alie. rebus eccl. §. his autē pœnis. coll. 2. Sed ꝯ videtur C. quæ res pig. ob. pos. l. 3. & ff. eo. tit. l. 1. §. eū rem. & ff. de pigno. sed & quod. §. quod emptionem. à cōtrario sensu, sed canones præualent. G.

LAtor.] Liber homo pro debito detineri non debet, etiam si non habeat vnde satisfaciat. hoc dicit. Abbas.

CASVS. Dicitur quòd homo liber capi vel detineri non debet, scilicet pro debito, etiam si res defuerint. Nota ꝙ homo liber pro debito capi vel detineri non debet. quod verum est si bonis cedere voluerit: vt C. qui bonis cede. pos. l. 1.

¶ Glo. seq. alle. concor. & excipit tres casus.

c ¶ *Lex.*] C. de act. & oblig. obæs. & C. q̄ res pig. ob. pos. l. filios. ff. de leg. 1. senatus. §. vlti. in Auth. vt nulli iudi. §. quia vero. coll. 9. Nisi in casibus, vt qui ab hostibus detinentur. C. de cap. & post. re. l. ab hostibus. & l. vlt. Pater enim pōt filium obligare quandoque, quoniam & vendere potest in maxima necessitate. C. de patribus qui fil. distraxe. l. 2. Item ex cōsensu libera persona obligari potest, scilicet in obsidagio, vt s. de iureiur. ex rescripto. aliàs ordinarium est vt qui bonis cedit, liber vadat quo vult. C. qui bo. cede. pos. l. 1. & j. de solu. Odoard. Ala.

d ¶ *Addici.*] id est, adiudicari. quod verum est si bonis cedat, aliàs in carcerē detrudatur. C. qui bo. ce. pos. l. 1. t. rū.

rem ecclesiæ obligauit, cogitur eius hæres rē redimere, & ecclesiæ restituere.

CAP. III.

EX præsentium clericis insinuatiōe accepimus, quòd sacerdos ecclesiæ de Offitona, calicem argenteum, & medietatem vnius breuiarij eiusdem ecclesiæ, pro sua necessitate[e] pignori obligauit: & ea, morte præuentus minime recollegit. ¶ Vnde quoniam indignum est, vt eidem ecclesiæ res suæ, præsertim quæ sacris ministerijs deputatæ sunt, taliter debeant deperire: Mandamus, quatenus si verum est quod asseritur, filium[f] eius qui ex successione[g] ipsius patrimonij ius dicitur obtinere, moneas & compellas, vt ea recolligat, & restituat ecclesiæ memoratæ.

¶ Innocentius tertius G. subdiacono nostro, & P. canonico Pisano.

¶ Si vsurarius emit rem eo pacto, quòd post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid vltra sortem, fructibus tamen in ea computatis, iudicatur contractus fœneratitius.

CAP. IIII.

ILlo vos credimus scientiæ dono vigere: & infra. ¶ Sane intimastis nobis, quòd causam quæ vertitur inter H. & B. filios G. de Cosa ex vna parte, & G. filiam T. & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam terris præfatis personis pro vi-

EX *præsentium.*] Primo narrat factū. Secundo dat iudices: ibi, *Vnde.* Abbas.

CASVS. Sacerdos ecclesiæ de Offitona pro sua propria necessitate, obligauit calicē argenteū, & medietatē vnius breuiarij eiusdē ecclesiæ. & morte præuētus, ea non recuperauit: filius illius defuncti requisitus per successorē, vt res quas pater obligauerat, recolligeret, facere noluit: vnde sacerdos conquestus est dño Papæ: vnde mādat epo Exon. quatenus, si verū est quod asseritur, filiū illius qui successit eidē compellat, vt res prædictas recolligat, & ecclesiæ restituat supradictæ, quia indignum est vt res eius debeāt deperire. Nota, ꝙ prælatus nō potest obligare bona ecclesiæ pro suo facto ꝓprio: quod si fecerit, hæredes illius possunt conueniri. Item bona illius tacite sunt obligata ecclesiæ pro facto rectoris. Itē filius hæres conuenitur ex cōtractu defuncti.

¶ Glo. seq. obijcit, & tripliciter soluit.

e ¶ *Necessitate.*] Si pro sua necessitate obligauit, nō tenuit obligatio. arg. C. si res alie. pig. da. fue. curator. & C. quæ res pig. oblig. possunt. qui filios. qoia non obligantur nisi quæ quis de rebus suis obnoxia facit. Quare ergo præcipitur ꝙ hæres luat, cum ecclesia libere à creditore possit repetere. 10.q.2. hoc ius. §. qui vero res. s. de reb. eccl. alien. vel non. si quis presbyterorum? Forte de facto: quia nisi recolligerentur, ecclesia rehabere non posset. Vel voluit hic Papa creditori prospicere: quia aliter ab hærede presbyteri suum debitū consequi non potuit. vel est in optione ecclesiæ, vtrum velit alienantem vel recipientem conuenire. 12.q.2. si qua de rebus. & c. si quis qualibet. Ala. & C. si tu. vel cura. l. etiá. & l. vlt. ad instar minoris: vt ibi dicitur. Bernardus.

ADDITIO. Et dic pro sua necessitate patrimoniali, non ꝑsonali.

f ¶ *Filium.*] de matrimonio natum ante clericatum.

g ¶ *Ex successione.*] Ex facto defuncti conueniuntur hæredes. C. de euict. l. si parentes. & 55.q.2. eps qui filios. & quia pater eius tutor ecclesiæ fuit, hæres tenetur insolidum. C. de hæred. tuto. l. vlt. R.

ILlo vos.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.* Abbas.

CASVS. Henricus & B. eius frater, filij G. de Cosa, receperunt viginti tres libras mutuo à quadā muliere G. nomine filia Theobaldi, & ab hæredibus suis: pro qua pecunia obligauerunt ei quasdam terras: sed cum dicta mulier terras illas restituere nollet, impetrauerunt litteras cōtra ipsam ad quosdam iudices, coram quibus petebāt terras illas sibi restitui: Ex aduerso ꝓdebatur ex parte mulieris, ꝙ terras illas non tenebatur restituere, cum pignori obligatæ non essent: sed venditæ: secundū quod in instrumento inde confecto continebatur: prædictus H. pro se & fratre suo dicebat terras illas non esse venditas, sed pignori obligatas: quia in instrumento vendi-

¹ Alios casus commouet hic Hostiensis, quos vide. ¹ Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 49. c. 12. ¹ Offes. ¹ Offic. ¹ Canonicis Pisanis. ¹ Cap. 1. eo tit. in 3. compil. Et de intellectu vide Couarruuiā lib. 3. variar. resolut. cap. 9. ¹ Chosa.

venditionis talis erat adiecta conditio, vt si à tempore contractus vsq; ad duos proximos annos præfato T. patri ipsius mulieris emptio displiceret, G. pater H. ab inde vsq; ad vnū annum solueret viginti tres libras fructibus perceptis cōputatis. Iudices dubitauerūt vtrum pura & absoluta esset venditio, an ꝯtractus pignoratitius iudicari deberet: consultus Papa rñdet, q qualiscū que fuerit intētio ꝯhentium, & ex forma ꝯtus non appareat venditio cōditionalis, sed pura: quamuis per conditionem possit resolui, tñ ex duobus quæ in instrumento cōtinētur, videlicet, q fructus percepti in soluēda pecunia debeant computari, & q vltra sortē tres libræ debeant persolui, ꝯ ipsum emptorem præsumitur vehementer, maxime cū ipse cōsueuerit exercere vsuras. Nota, q cū dubitat de intētiōe ꝯhētiū, formæ ꝯtus standū est. Itē cū aliquid vltra sortē pcipit, vsura psumitur. Itē ꝯ eū præsumitur q sit vsurarius, qui vsuras recipere ꝯsueuit.

ginti trib⁹ libris pignori obligatis a, vobis duximus cōmittendam: & infra. ¶ Ex parte prædictæ G. & hæredum b eius fuit propositum terras, quas ijdem H. & B. repetebant ab eis non esse pignori obligatas, sed pure venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur†. Præfatus vero H. pro se ac fratre suo firmiter asserebat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cum venditioni prædictæ talis fuerit adiecta conditio: vt si à tempore cōtractus vsq; ad duos proximos annos c præfato T. emptio displiceret d, G. pater H. abinde vsque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. ¶ Verum quia ambigitis, vtrū pura e sit & absoluta venditio: an præfatus contractus pignus f debeat iudicari: Respōdemus, quòd qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma g contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamuis per conditionem h possit resolui: ex duobus tamen quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quòd fructus percepti i deberent in soluenda pecunia numerari: & quòd vltra summam k receptam sexaginta † solidi deberent persolui, contra ipsum emptorem præsumitur l vehementer: præsertim cum vsuras consueuerit m exercere.

† Vide l. quod si no lite in fin. ff. de ædil. edi.

a ¶ Obligatis.] Eo considerato q inter ꝯhētes agebat. ff. de verb. obli. cum qui. quia nō quod scriptū est, sed quod gestum est, inspicitur. C. plus valere quod agi. q̄ qd simu. ꝯci. l. 2. & 3. & l. qui fil. sint legi. p tuas.

b ¶ Hæredum.] id est, filiorū eius: q̄a non dr̄ hæreditas viuentis, sed defuncti. ff. de hære. vel ac. ven. l. 1.

¶ Glo. seq. recitatur per quæstionem.

c ¶ Proximos annos.] Cū ꝯtus sub hac forma celebrat, vt liceat emptori à ꝯtu discedere, si emptio displiceat sibi; tunc vsq; ad sexaginta dies potest emptor a ꝯtractu discedere, nō vltra, nisi hoc dictū sit, q quandocunque velit, possit recedere à contractu 1. ff. de ædil. edic. quòd si nolit. §. vlti.

† quadraginta.

1 Vel aliud tempus determinatū fit in ꝯtractu. vide q̄d dicam ī de do. p tuas. sup 4 glos. Iam. L. An.

d ¶ Displiceret.] ff. de rescin. ven. si couenerit.

e ¶ Pura.] id est, certis verbis, scilicet, vt à verbis nō recedat. Lau.

f ¶ Pignus.] scilicet mente contrahentium considerata. Lau.

g ¶ Ex forma.] Forma tñ inspicienda non est, ex quo ꝯstat de ꝯtu. C. plus valere quod agi. l. 1. & 2. Si autem dubium esset, standum esset scripturæ. ff. de exer. act. l. 1. §. si is qui in nauem.

h ¶ Per conditionem.] C. de ædil. edic. si prædium. ff. de contrahen. emptio. l. 3. 2 ff. de leg. com. l. 1. ff. de in diem addic. l. 2.

2 Non est emptio cōditionalis hic facta vt si displicuisset sit imēpta, sed resoluit sub cōditione. Ioan. And.

¶ Glo. seq. obijcit, & soluit.

i ¶ Percepti.] Hoc vr̄ potius facere pro ipso, q ꝯtus vsurarius nō fuisset: sed hoc fuit ꝯ naturam pacti: quia si aliquis rem vendit eo pacto, q quandocunq; pretium restituerit, rē ipsam recipiat, emptor lucratur fructus perceptos, quousq; pecuniā recipiat. C. de pact. inter emp. & ven. si fundum. Et ideo præsumptio erat ꝯ istum. sed dic q non fuit vēditio, sed pignus: quia in pignore cōputātur fructus, sed in venditione non computantur: vt ī. de rebus eccl. alie. vel non. ad nostram. & in legibus prædictis: quia iste creditor vsurarius erat.

k ¶ Summā.] sunt expresse vsurarium. 14. q. 3. plerique. & c. putant.

¶ Glo. seq. obijcit, & soluit.

l ¶ Præsumitur.] sed vr̄ q hoc nō debeat obstare emptori, q aliqd vltra recipiat, ex quo fructus pceptos cōputat in pecunia recipiēda: nā percipiēdo, fructus suos facit. ff. de in diē addic. l. 2. Rñdeo verū est, sed tamē tenetur eos restituere. ff. de in diem addi. item quod dictum est. & hoc verum est, quando alius emptor meliorem conditionem attulerit. Io.

m ¶ Consueuerit.] Ita ex qualitate personæ præsumitur talis contractus in fraudem vsurarum factus. Idem potest dici in ꝯtu vbi pœna apponitur, quæ excedit legitimum modum vsurarum. ff. de actio. empt. Iulianus. §. idem & C. de vsur. cum allegas. Et est simile vbi præsumitur ꝯ aliquem ex eo quod facere consueuit: vt ff. de pigno. act. l. vel vniuersorum. ff. de vsur. qui semisses. §. 1. & ff. ad Macedo. item. §. quod dicitur. ff. de leg. 3. nummis indistincte. Io.

¶ Idem episcopo Aquinati.

¶ Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

CAP. V.

EX † litteris tuæ fraternitatis accepimus, quòd causam quæ vertitur inter R. & A. mulierem tibi duximus committendā: & infra. ¶ Si quidem probatum est, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam † frater mariti, præfatus videlicet R. quàm ipsa mulier (licet minus iuste †) à regio iustitiario capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus proprijs spoliatus: sed quædam possessiones illius penes eundem R. remanserant †: quas idem de mandato curiæ retinuit, soluta pro eis pecunia prædicto mercatori: quia emptor alius propter possessionum minutias n † non extabat: pars vero mulieris æstimationem dotis instantius petebat sibi restitui; vel in possessiones, quæ mariti fuerant †, ex officio delegationis induci: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his quæ in præsentia tua fuere proposita & probata, quod mulier dicit viro dedisse o in dotem: & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cum mulieribus fauor p

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compi.

EX litteris] Primo ponitur consultatio. Secundo respōsio: ibi, Mandamus. Abbas Siculus.

CASVS. Quidā spoliauit quendā mercatorē, & etiam vulnerauit grauiter, & sic aufugit de terra: Iustitiarius regis cepit fratrem & vxorem illius malefactoris: & de mandato ipsius omnia bona illius distracta fuerunt: & pecunia soluta fuit mercatori, q spoliatus fuerat & vulneratus à marito illius mulieris: sed quædam possessiones minutæ remāserant, quas frater illius malefactoris retinuit de mandato iustitiarij: q̄a emptor alius non inueniebatur: vnde cum mulier illa dote sua pp maleficium viri fuerit spoliata, impetrauit litteras ad iudicem ꝯ fratrē mariti sui, qui quædam bona mariti possidebat, coram quo petebat dotem suā sibi restitui, vel saltē mitti in possessionē bonorū mariti, q̄ ille possidebat: ipse rñdebat, q bona illa retinuerit de mādato iustitiarij, soluta pro eis pecunia mercatori, prout superi⁹ est narratum: & hæc omnia probauit coram iudice: dubitabat iudex quid iuris esset? & Papa ꝯsult⁹ rñdet, q si constiterit ei ex his quæ in præsentia sua proposita sunt & pbata, q si mulier tñ dedisset viro suo in dotem, quātum ipsa petit, condemnet fratrem sui mariti eidem, ad restitutionem dotis in tñ quantum de bonis mariti noscitur possidere: quia mulieribus fauor multus debetur in dotibus recuperādis, & iure ciuili cauetur, q propter maleficium viri, mulier remanere non debeat indotata; & quia bona mariti obligata sunt pro dote sua, & ad quēlibet transeunt cum suo onere. Nota q fauor multus debetur mulieribus in dotibus suis recuperandis. Item propter maleficium viri vxor dotē suam non debet amittere. Item bona mariti tacite sunt obligata vxori pro dote sua. Item res transit cum onere suo ad quemlibet possessorem.

† Et an ob delictū mariti possit dos publicari, vide Alberto. tuæ. de Rac. pat. 1. q. 6. & q̄ dixi l. 1. 1. in Directo. Inquisitor. Schol. 150.

† Alias tunc tam frater mariti præfati, videlicet, R. &c.

† Vide l. 1. & quasi p totū. C. ne vxor p ma. qd facit in casu l. sacre. C. qui. mo. pi. ra. obliga.

† remanserunt

† In multis vetustis hic legitur, iniusticia tam, quā vocem sensus non admittat.

† fuerunt

n ¶ Minutias.] & est simile, quia exactio & solutio partium nō minima incommoda habet, vt ff. fam. ercis. plane. Ber.

o ¶ Viro dedisse.] De duobus constare debet, quanta scilicet fuerit dos, quia aliàs non potest fieri restitutio ipsius, & q ille R. aliqua possideret de bonis mariti illius mulieris, vt eatenus cōdemnetur.

¶ Glo. seq. recit. per q. quibus creditoribus mulier præfertur.

p ¶ Fauor.] quoniam mulier præfertur omnibus creditoribus, qui habent personales actiones, vel qui habent tacitas hypothecas quantum ad dotem, sed non quo ad donationem propter nuptias. C. qui pot. in pig. ha. assiduis. sed non præfertur creditoribus habentibus expressas hypothecas. Nam fiscus simile habet priuilegium cum muliere. C. de priui. fisc. quamuis. & fiscus non præfertur prioribus creditoribus habentibus expressas hypothecas. ff. qui po. in pig. ha. si pignus. ergo nec mulier præfertur eis. præcipua est enim causa dotis. ff. solu. matri. l. 1. Io.

a ¶ Male-

a ¶ *Maleficium.*] propter maleficium viri mulier puniri non debet. C. de do. inter. vir. & vxo. res vxoris : & C. ne vxor pro marito. l. 2. & C. ad le. Iul. maiest. quisquis. §. vxoris. & C. de bo. dam. si quis. & Authē. bona. nec etiam propter delictum patris. C. solu. ma. l. 2. nisi in casu. C. qui. mo. pig. ta. contra. satis. Ber.

vsufruct. quod nostrum. & j. de iure patro. quod autem. in fi. argu. contra. ff. de acquirendo rerum do. non est nouum. T.

i ¶ *Restituendas.*] tenetur enim creditor pignoratitia actione, si pignus deteriorauerit. C. de pigno. act. l. 2. sic & res commodata reddita non videtur, si deteriorata reddatur. ff. commo. si mihi. §. 16

multus in recuperandis dotibus[a] debeatur: & cautum sit in iure, quod propter maleficium[a] viri mulier remanere non debeat indotata: cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata[b]; & † cum suo onere[c] transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionē dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

¶ Idem R. de Monte Fortino.

¶ *Si creditor, vel is qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.*

CAP. VI.

CVm † contra G. ciuem Anagninum †, super quibusdā possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul † pro certa quantitate pecuniæ obligauerat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignorauerant, mouisses in nostra præsentia quæstionem: legitime probasti, quòd ex earum prouentibus tantū fuerat tam ab eodē G. quàm ab alijs qui eas renuerant, à tempore quo fuerant obligatæ, perceptum[d], quòd † fructus[e] sorti poterant adæquari. ¶ Nos igitur attendentes, quòd in talibus perceptio fructuum, in solutione sortis accedat: cum secūdum canonicas[f] sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari[g]: considerantes etiam quòd possessiones ipsæ iā extenuassent[h] penitus totum onus, & debitum annullassent: ipsas tibi restituendas[i] esse decreuimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

¶ Idem.

¶ *Si is, qui sub pacto legis commissoriæ pignorauit rē suam, & iurauerit non contrauenire, iuste impeditus infra diē statutum non redemit, post diem rēdimere poterit.*

CAP. VII.

SIgnificante † R. ciue Pisano nobis innotuit, quòd cum domum suam † G. Pisano ciui pro ducētis quinquaginta libris pignori obligasset, ac promisisset præstito iuramento, quòd nisi domum ipsam statuto termino recolligeret[k], creditorē vlterius super ea minime molestaret: infra statutum tempus per certum & fidelem † nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit: quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei iniunctum fuerat non persoluit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit, vt debebat: & infra. ¶ Cum igitur pactum legis commissoriæ[l] † sit in pignoribus improbatum: & prædictus R quantum in eo fuit, iuramenti debitū adimpleuit: cū per eum, quem certum[m] nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto †, sed

b ¶ *Obligata.*] Hoc priuilegium dotis, quòd omnia bona mariti sint obligata vxori, non extenditur ad paraphernalia. C. de pac. conuem. super dote. l. vlt. nec ad donationem propter nuptias. C. qui po. in pig. ha. l. vlt. in fi. Et sic omnia bona prælati sunt obligata ecclesiæ, si male administrauerit. Et forte ob hoc dicit capitulū quòd res epi eodem priuilegio gaudent quo & res ecclesiæ. 16. q. 1. similiter. Sicut & res tutoris pupillo. C. quib. mo. pig. ta. contra. si matere. Hoc priuilegiū non habent mulieres quæ catholicā nō percipiunt communionem. C. de hære. l. 1. & Authen. ibi signata. Lau.

c ¶ *Cum suo onere.*] sic j. de deci. pastoralis. & c. cum non sit in homine. 16. q. 1. si quis laicus C. de distra. pi. si debitor. C. qui. mo. pig. ta. cōtra. l. 2. & . & ff. de cōtrahē. emptio. l. alienatio. ff. de pact. inter debitorem.

CVm contra.] Primo ponitur factum. Secūdo diffinitio: ibi, *Nos igitur*. Abbas.

CASVS. Quidam nomine Laorentius, quādam pecuniæ quātitatē recepit à quodam creditore, pro qua pecunia obligauit ei quasdam possessiones: tempore procedēte mortuus est creditor ille: hæredes creditoris illius possessiones illas obligauerūt G. ciui Anagnino: mortuo postmodum Laurentio debitore, R. de Monte Fortino filius illius in præsentia dñi Papæ mouit quæstionem super possessionibus prædictis, contra dictum G. ciuem Anagninū dicens, quòd de fructibus illarum tantum fuerat perceptum, tū ab ipso G. tū ab illis, quibus illæ possessiones fuerāt obligatæ, quòd fructus illi sorti poterāt adæquari; vnde petebat illas possessiones sibi restitui; ad hoc probandū suas probationes induxit: Dñs Papa considerans quòd in talibus fructus percepti debeant cōputari in sortem, & si qui vltra sortem percepti sunt, restitui; videns etiam quòd fructus illarum possessionum extenuassent, & annullassent totum debitum, decreuit possessiones illas restituendas dicto R. & in corporalem possessionem illarum ipsum fecit induci. Not. quòd pignus mihi obligatum alijs possum obligare. Item hæres potest petere pignora patri obligata. Item fructus pignoris debent cōputari in sortē. Itē ad officiū iudicis pertinet non solū ferre sententiā, sed mittere in possessionē.

d ¶ *Perceptum.*] immo & quod percipi potuit, computandum est, C. de partu pig. & omni causa. l. 4.

e ¶ *Fructus.*] fructus intelliguntur qui supersunt deductis expensis. C. de fruct. & litis expen. l. 1.

f ¶ *Canonicas.*] j. de vsur. quoniam. C. de pig. actio. l. 1. & 2.

g ¶ *Computari.*] Nisi in casibus. j. de feu. c. 1. & j. de vsu. c. 1. & c. conquestus. & c. salubriter.

h ¶ *Extenuassent.*] Non enim potuit primus creditor in plus obligare pignus secundo creditori, quàm ei fuerat obligatum. infra de do. inter vi. & vxo. nuper. & ff. de regu. iur. l. nemo plus. & ff. de

SIgnificante.] Primo ponitur querela. Secundo datio iudicum: ibi, *Cum igitur*. Et pro intellectu scias, quòd pactum legis commissoriæ fuit inuentū ad dissoluendum contractum emptionis & venditionis; & pone exemplum prout dr in glo. 2. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam ciuis Pisanus R. nomine, accepit mutuo ccl. libras à G. ciue Pisano: pro qua pecunia obligauit ei quandam domū, & promisit ei præstito iuramento, quòd nisi domum ipsam recolligeret termino constituto, vlterius creditorem super ea non molestaret: sed dictus R. infra tempus statutum per certū & fidelem nuncium (vt credebat) pecuniā numeratam creditori remisit: sed nuncius ille perfide agens, pecuniā illam, sicut sibi iniunctum fuerat, non persoluit; & postmodū idem R. ab Imperatore detentus, creditori satisfacere non potuit, vt debebat; sed postmodum ab imperatore liberatus pecuniā soluere voluit creditori, & ipse eam recipere noluit: quia non fuit in termino persoluta: vnde dictus R. significauit hoc dño Papæ: super hoc scribit Papa quibusdā, dicens: Cū ergo pactum legis cōmissoriæ sit in pignoribus improbatum, & præfatus R. quantum in eo fuit, iuramentū seruauit: quia per eum quem certum nuncium esse credebat pecuniā remisit in termino cōstituto: mādat Papa, quatenus, si est ita, prędictū creditorē ecclesiastica cēsura cōpellāt, vt sorte sua cōtentus, pensionibus illius domus in eā cōputatis, domū præfato restituat debitori, pacto tali vel iuramēto nequaquā obstante. Not. quòd pactum legis commissorię in pignoribus appositū nō obstat, quominus pignus restituatur, nisi iuramētum interuenisset. Itē iuramētum in casu isto præiudicat legi, cum sine periculo animæ non possit reseruari. Item posse suum faciens, mandatū legis adimplet. Item malitia nuncij non obest dño, dummodo ab initio credatur fidelis nuncius. Item fructus pignoris computandi sunt in sortem.

k ¶ *Recolligeret.*] idest, redimeret.

¶ *Glo. seq. declarat quid sit lex commissoria, signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Commissoriæ.*] Sic pactum legis commissoriæ fit hoc modo: Vendo tibi fundum Titianum certo pretio, puta x. pacto tali adiecto, quòd si vsque ad mensem nō solueris x. fundus sit inemptus. quod hic pure venditū est, potest sub cōditione resolui, & est in potestate venditoris vtrum velit venditionem resolui: quia istud pactum, venditoris causa apponitur. ff. de leg. com. l. 1. & 2. arg. contra, quòd sit conditionalis talis venditio. ff. de pig. si fundus. §. fi. & ff. de contrahen. emp. l. fi. 1. respon. Sed ibi potius cōditionalis venditio cōtrahitur. Sed pactum istud legis commissoriæ in pignoribus improbatur per l. 1. & 3. C. de. pac. pigno. vt dicit hic. R.

¶ *Glo. seq. notat, & signat contrarium.*

m ¶ *Certum.*] ergo non imputatur domino malitia nuncij, vel procuratoris,

§ Vide c. decreuit, & ibi doctores de hæret. lib. 6.

† Cap. 1. in me in 9. compilatio.

† Anagn.

† Anagnin.

† Saluo.

† In codice Barbarum ... ab eodem G. tā ab alijs, qui eas, &c.

† Alijs legitur in quo fructus, &c.

‡ Pignus à debitore distractum sine ... creditoris, transit cū sua causa in emptorem. Ioan. And.

‡ Nunquid fundus creditor possit verum obligare ... vide in spe. ... & fed cum pignus. Ioan. And.

† Cap. vulco. eo tit. in 4. compilat. & de intellectu vide Couarruuias quam ... lib. 6. ... pas. relect. §. 1.

† Vrr. sol. dedit in antiquioribus.

† Vide Antonium Gomezium tom. 2. varia. resolut. c. 7.

† De hoc articulo vide Couarruuias tom. 2. varia. resolut. c. 2. vbi plene & luculenter.

† constituto

‡ Adde qualiter hat ... Bartolo in l. quāuis. ff. de solution. Cy. l. l. 1. C. de pact. pig.

procuratorie, si modo credebatur idoneus: vt hic vs, & ff. cōmoda. argentū. sic. C. qui pe. tu. cum à matribus. arg. 5. 3. de offi. deleg. cū olim. & ff. de pscrip. verbis. apud. §. vlt. & 3. q. 7. in grauibus. Io.

Glo. seq. arg. alleg. contrarium, & ibi remittit.

a *Si est ita.*] arg. q iuramentum contra legem factum seruandum est, quasi diceretur, si non est ita, seruabitur iuramentum. verba ista, si est ita, referuntur ad id quod dicit per eum quē certum nuncium, & c. arg. 3. 3. de foro comp. si diligenti. in fi. vbi de hoc.

Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.

b *Iuramento.*] arg. 3. 3. de iureiur. cum contingat. ibi soluitur.

Cum constet.] Pertinet ad secundam partem rubricæ, & primo ponitur quæstio. Secundo mandatum: ibi, *Mandamus*. Secunda pars cōtinet duo dicta. Secundum: ibi, *Pecuniam*. Abb.

Casvs. Quidam fecit testamentum, & in testamento illo reliquit proprietatem bonorum suorū Mariæ vxori C. vsumfructū vero I. matri suæ, vxori Ogerij: Maria proprietaria mortuo testatore petebat ab I. vxore Ogerij præstari sibi idoneam cautionem, q ipsa vteretur & frueretur salua rerum substantia in rebus immobilibus ad arbitrium boni viri: mandat Papa quibusdam,

Perperā in vulgatis legitur, illud, cum ad dominum referri debeat, cuius tantio capitis facta est mentio.

Vide l. 1. C. de vsufruct. & Specular. tit. de pigno. §. sequitur. videre.

Egidij.

Aliàs: in rebus, &c.

in captione detentus satisfacere non potuit creditori: Mandamus, quatenus si est ita [a], prædictum creditorem, vt forte cōtentus, pensionibus pignoris cōputatis in eam, illam † præfato R. omni dilatiōe postposita resignet (pacto tali vel iuramento [b] nequaquam obstante) censura ecclesiastica cogatis.

Gregorius nonus.

Vsufructuarius cauet, quòd fructur rebus immobilibus salua ipsarum substantia: & pecuniam & æstimationē mobilium quæ consumuntur vsu, finito vsufructu restituat.

CAP. VIII.

Cum † constet I. mulierem vxorem Ogerij †, quo ad vsufructū filio suo successisse [c] in bonis quorum proprietas ad M. mulierem vxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam [d] exhibendam, quòd vtatur [e] & fruatur [f] salua rerū substantia [g] rebus immobilibus [h], quæ vsu non consumuntur, ad arbitrium boni viri [i], Pecuniam [k] vero si quam habuit †, vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur vsu, & in hæreditate inuenta fuerint, in morte sua, dictæ mulieri, vel hæredibus eius restituat, per censuram ecclesiasticam compellatis [l].

quatenus compellant ipsam ad cautionem idoneam præstandam, q ipsa vtatur & fruatur rebus immobilibus ad arbitrium boni viri, quæ vsu non consumuntur: pecuniam vero si quam habuit vel habebit, & æstimationem aliorum bonorum, quæ vsu consumuntur, & in hæreditate inuenta fuerunt, post mortem ipsius restituet, siue restituat dictæ Mariæ, vel hæredibus eius. Not. q vsufructuarius tenetur præstare cautionem, q vtatur & fruatur ad arbitrium boni viri: aliàs repellitur, vt quidam dicunt.

c *Successisse.*] scilicet ex testamento filii: quia si ab intestato decederet, & filius non habuisset descendentes, parentes in totum succedunt secundum tenorem illarum Authen. C. ad Tertul. Authen. defuncto. & C. de suis, & leg. lib. ab intest. Authen. in successione. & etiam in Authen. de hære. ab intest. veni. §. consequens. & §. 1. & 2. coll. 9. vnde sumptæ sunt Authen. C. de his quæ ab inte. defe. Authen. in successione.

Glo. seq. cum sequentibus per modū summæ vocitari potest, & sic, scilicet quærendo de nouē, primo quid sit vsufructus, et cetera quæ per glo. patent.

d *Cautionem idoneā.*] Nomine cautionis, nuda promissio intelligitur. C. de verbo. sig. sancimus. sed cum additur, idonea vel sufficiens, pignoratitia vel fideiussoria intelligatur. ff. manda. si mandato Titii. §. vlt. & ff. de fideicom. lib. l. 4. §. adiici. & Instit. de re. diu. §. venditæ. Et sicut in casu isto pignora vel fideiussores dantur, sic s. de sequestra. ad hoc satisdationem desiderat hæc cautio ad arbitriū boni viri. C. de vsufru. l. vsufructu constituto. Et hæc cautio nō potest à testatore remitti. C. eo. l. 1. & C. vt in pos. leg. scire. cū fauore hæredis sit introducta, sed ipse hæres pōt remittere. ff. ad le. Fal. pōt.

e *Vtatur.*] Vsusfructus est ius vtendi fruendi rebus alienis, salua rerū substātia. ff. de vsufru. l. 1. & est ius in corpore, quo sublato ipsum tolli necesse est. ff. eo. l. 2. & ideo dicitur, rebus alienis: quia res sua nemini seruit. ff. de seruit. vr. præd. l. in re communi. & ff. si vsufru. petatur. l. vti frui. in princ.

e *Vtatur.*] Hoc dī ad differentiā vtilis dominii, quod in rebus aliis habetur: vt est emphyteuta, & feudatarius, q habent vtile dñiū.

f *Fruatur.*] Hoc dī ad differentiam nudi vsus: quia minus est in vsu quàm in vsufructu. Insti. de vsu & habi. §. minus. & clerici possunt dici vsuarii: quia nec possunt vendere, nec testari, nec donare, sed victu tantum & vestitu contenti esse debent: vt 49. q. 2. episcopus habeat. Bernardus.

De hoc articulo vide plene per Consteruiam in c. cum in officiis, de testa.

g *Salua rerum substantia.*] idest, ne in totum pereat substantia, vnde tenetur reficere ædes, quoniam ad eum omnes fructus pertinēt. ff. de vsufru. l. vsufructu lega. & l. hactenus: aliàs est §. illius prædictæ legis. & C. eo. vt. eum ad quem. vnde cautio præstatur.

h *Immobilibus.*] Hæc aūt cautio interponi debet siue res sit mobilis, siue immobilis, siue soli, vt hic: & ff. vsufru. quemadm. cau. l. 1. & appellatione mobiliū etiā sese mouentia continentur. ff. de verb. sig. mouētiū. & arbitrio boni viri pstare debet, vt hic dicit. & C. de vsufru. l. vsusfructus. & ff. eo. itē si fundi. Et continet cautio ista duas causas. Vnā de vtēdo fruēdo arbitrio boni viri: Aliā de restituendo finito vsufructu. ff. vsufructua. quemad. cau. l. 5. 1. rñ. & §. hęc stipulatio. Quia tñ remittitur hæc cautio, cū certū est proprietatē redire ad vsufructuarium. ff. vsufru. quēad. cau. l. si vsufructus. §. plane. Itē in fisco vsufructuario. ff. vt leg. seu fideicō. cau. caue. l. 1. §. si ad fiscū. Item cū vsusfructus pertinet ad patrē in rebus filij. C. de bon. q lib. l. vlti. §. hæc procul dubio. Cōstituitur autem vsufructus in fundo rustico, & in ædibus, & in seruis, & ceteris reb', scilicet gēmis, ānulis, libris. ff. e. sed & si quid. §. 1. & 2. & l. ita. tuæ. & l. itē si fūdi. i pri. §. 1. & l. 3. §. 1. & 1. rñ.

i *Viri.*] idest, iudicis. ff. de verb. oblig. continuus. §. cum ita.

k *Pecuniam.*] In his vero q vsu cōsumuntur, pprie vsusfructus nō pōt constitui: q a neq; naturali iure pōt fieri: q a nō pōt esse salua rei substātia, neq; ciuili: q a ita dant vsufructuario, vt fiāt hmōi recipiētiū vsumfructū: puta vinū, oleū, frumentū. & cōsimilia. Itē pecunia numerata, q assidua pmutatione & cōmistione cōsumit. Inst. d vsufru. §. cōstituitur. & ff. de sol. si nūmi alieni. vtilitatis tñ causa cōstituuntur vsusfructus. vel quasi vsusfructus: q a ille cui dant hmōi res, satisdat de ista pecunia restituēda, vel æstimatiōe aliarū rerū: vt hic dicit. & Insti. d vsufr. §. cōstituit. & ff. d vsufr. earū rerū q vsu cōsumuntur. l. 1. 2. & 3. & l. si tibi vini. & finit morte fructuaris, & capitis diminutiōe: vt l. pdicta, si tibi vini maxima & media. Insti. e. 6. finit.

l *Cōpellatis.*] Sed si nō pōt satisfacere, q d erit? Dicūt q dā, sufficit si iuret, i Auth. vt nulli liceat habere loci cōseruatorē. §. si vero crimē. coll. 9. arg. Azo dicit q nō habebit vsumfr. ff. d vsufru. leg. vxori. B.

habuerit

De materia huius tit. vide Antonium Gomecium in l. vrbis, refutat. c. 5.

Cantuariēs.

Cantherigiens.

Cap. 3. eod. tit. in 1. compilat. Et videtur notatio posita in hoc cap.

Fideiussoribus.

Cap. 6. eod. tit. in 3. compilat. & post concilium Lateranēn. sub Alexandro Papa. 3. edit.

Aut his legendum t. & f. aut in c. q. vnil. supra de iuramento calum. C. & F. quorum idem est casus in vna quaque cap. vt ibi notatur.

Vide glossam in §. cōstituitur, verbo, satisdat. Instit. de vsufr. & glossam, & Bartol. in l. pactum. ff. de pact.

TITVLVS XXII.

De fideiussoribus †.

Ex concilio Cantuarieñ †.

Breue est, nec potest breuius summari.

CAP. I.

Clericus † fideiussionibus † inseruiens [m] abiiciatur.

Lucius III. Elien. episcopo, & archidiacono Norwicen.

Compellitur clericus seruare fideiussorem indemnem per assignationem redditum suorum.

CAP. II.

Peruenit † ad nos ex conquestione R. clerici, quod cum ipse pro C. † & F. clericis,

DE FIDEIVSSORIBVS.

Supra visum est de rebus, quæ pro debitis pignori obligantur, restat videre de fideiussoribus, qui pro aliensis debitis interueniunt. Abbas.

De hac materia habetur 23. q. 5. cū homo, et de cōse. di. 4. nos aūt, et c. q'ris.

Clericus.] Casvs. Dī in hoc capitulo, q clericus inseruiēs fideiussionibus, à clero debet remoueri. Not. q clericus fideiubere non debet: quod verū est frequenter, per illud verbum, inseruiens.

m *Inseruiens.*] frequentiam denotat, vel verū est q clericus fideiubere non debet. 11. q. 1. te quidē. vbi de hoc. si tñ fideiussit, tenetur. j. j. c. pxi. & c. cū stitutus. sic & regulares fideiubere non debent. j. eo. q d quibusdā.

Peruenit.] Si intelligeretur textus de redditibus beneficiorum, vt est communis doctorum intellectus, esset hic casus notabilis, & valde singularis: probans quòd ex redditibus beneficiorum potest satisfieri creditoribus clericorum, [de quo latius hic tractatur per Panor.] In prima ponitur impetrantis conquestio. In secunda causæ commissio: ibi, *Nos igitur*. Abb. Siculus.

Casvs. Quidam clerici C. & F. Anglici receperunt quandam quantitatem pecuniæ mutuo à quibusdā mercatoribus. Boñ. Quidam clericus R. nomine fideiussit pro prædictis clericis apud mercatores. Vnus C. super fidem suam, & alter per iuramentū promisit ad terminum constitutum soluere pecuniam: sed illis pecuniā non soluen-

De hoc articulo videtur hic latius per Hostiensem & Ioan. Andr. & in nouis nostris, vbi habes de hoc suo decreto intellectu.

soluentibus, dictus R. clericus satisfecerit creditoribus de eadem: vnde conquestus fuit domino Papæ: scribit Papa epo Elien. & archidiacono Noruicen. dicens, ne dictus R. dispendium patiatur, vnde videtur præmium meruisse: mandauit Papa Bon. epo, vt inspiciat instrumẽta super debitis illis, quę sunt apud creditores, & eorũ transcripta sub sigillo suo signata mittat iudicibus illis. mãdans eisdẽ, quatenus si per confessionẽ clericorũ prædictorum, vel alias eis constiterit rem taliter se habere, moneãt illos & compellant, vt prædicto R. pecuniam, quam pro eis soluit, restituant, & ipsum conseruent indẽnem: alioquin de redditib' eorũ, debita ipsa p solut faciant, & damna illa resarcire, aut redditus illos sibi assignent tandiu detinendos, donec de ipsis ei fuerit satisfactum. Præterea, si constiterit prędictos clericos religionem fidei & iuramenti sui violasse, eos ab officio & beneficio suspendant. Nota q si clericus fideiusserit, tenetur. Item q s non debet pati dispendium de quo meruit præmiũ obtinere. Itẽ sigillo epi. statur tanquã verę probationi. Item confessus in iure pro iudicato habetur. Item cum omni interesse satisfaciẽdum est fideiussori. Item stipẽdia clerici, vel beneficium detineri debent

mercatoribus Bononiensibus [a]fideiusserit, illis præscriptam pecuniam non soluentibus [a], coactus est satisfacere de eadẽ. ¶Ne igitur dispendium [b]patiatur, vnde videtur præmiũ meruisse: Bononiensi episcopo dedimus in mãdatis, vt super debitis illis, instrumenta, quę sunt apud creditores inspiciat, & eorum transcripta suo sigillo [c] signata, vobis mitterę nõ postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione [d]prædictorum clericorum, vel aliàs legitime vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, vt memorato R. pecuniam, quam pro eis soluit, restituant, ipsumque seruent indemnem [e]: alioquin de redditibus [f]eorum, præscripta debita faciatis exolui: & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos redditus sibi assignetis tandiu sine molestia detinẽdos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine diminutione soluta. Præfatos vero

pro debito suo, quod verũ est per iudicem. Itẽ fides & iuramentum æquiparantur. Item periurus priuari debet officio & beneficio.

a ¶ *Non soluentibus.*] Primo fuit in optione creditoris quem vellet primo conuenire, principalẽ vel fideiussorem. C. de fideiu. iure nostro hodie corrigit illud p Auth. q a quãdiu principalis inuenitur, fideiussor nõ molestat. C. eo. ti. Auth. psente. nisi ipse fideiussor renunciauerit huic iuri. C. de duo. re. sti. Auth. hoc ita. & huic iuri renunciant fideiussores, & cstitutioni diui Hadriani, q est C. de consti. pecu. diui Hadri. & hoie iuri iste clericus fideiussor renũciauit.

¶ *Glos. seq. arg. quod officium, &c. al. 7. sora. & 2. ad casum conuersum & signat vnum contrarium.*

b ¶ *Dispendium.*] arg. officium suũ nulli esse damnosum. ff. de fur. si seruus cõis. §. q vero. 4. q. 3. c. si testes. §. vẽturis. & ff. ad Velleia. l. 2. §. 1. ff. quemad. testã. ape. sed & si quis. ff. quibus ex cau. ma. l. videlicet. & 2. q. 6. hoc etiam placuit. sic 3. de renun. sane 1. Similiter econuerso nõ debet præmiũ consequi vnde pœnam meretur. 16. q. 1. legi. ff. de nego. gest. siue hæreditaria. argu. contra. ff. de his quibus vt indig. auferuntur. & l. 1.

c ¶ *Sigillo.*] Nota scripturam authenticam illam, quæ continet sigillum episcopi. arg. 3. de fi. instru. scripta 2. Ala.

d ¶ *Ex confessione.*] Confessus in iure pro iudicato habetur. C. de confes. l. vnica. 3. de confes. cum super. c. vlt. & semper statur confessioni contra se factæ. 14. q. 2. §. 1. & ff. de interroga. actis. de ætate. §. si quis. & 3. de confes. cap. vlti.

¶ *Glo. seq. obycit vsuras per fideiussorem non repeti. dat solu. alia ponit contraria. Item opinionem Tancre.*

e ¶ *Seruent indemnem.*] Ergo petet vsuras, si eas soluit creditoribus. Sed oppono tibi, vsuræ indebitæ fuerunt. 3. de iureiu. debitores. ergo si ad eas etiam soluendas exceptione opposita, fuit condemnatus, hoc per iniuriam iudicis factum est, quare principalis debitor non tenetur ei ad hoc. ff. de fideiussorib. exceptione. ff. de euict. si p imprudentiam. & 3. de empt. si venditori. & ff. manda. idemque. §. generaliter. Vbi dicitur, exceptio, quæ competit reo & fideiussori: & si eam scienter omittat, ei est imputandum. ff. de exceptio. omnes exceptiones. Item debitor non intelligitur mandasse, vt soluat indebitum. ff. de condi. indebi. si procurator. Sed dicerem quòd si fideiussor iurauerit soluere sortem & vsuras, propter iuramentum exceptionem proponere non poterit. 3. de iureiuran. debitores. nisi primo impetrasset absolutionem iuramenti 3, eo. tit. ex administrationis. vnde satis potest petere vsuras, & expensas quas fecit: quia

1 Et 3. de de. ed non doceat. li. 4. contra. 7. q. 2. conferentum. vbi de hoc. Ioan. And.

2 Adde q illi credit. l. Lucius. & ibi Barto. ff. de fi. instru. & in l. § docu. ff. sol. mat.

3 Dicit G. q licet teneatur excipere, non tamen agere: punca quia talis petitio quæ inhonesta est indirectum. causas debet fideiussor. ff. ma. l. idẽ. § generaliter. vbi fideiussor inhonesta exceptionem ex sua persona competentẽ omittere potest. Ioan. And.

totum est interesse suum. ff. mand. si mandato. §. si fideiussor. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. 2. §. vlti. & hoc prout sequitur. & j. cap. prox. Sed obstat illa decret. debitores. quia ipse debet repetere vsuras. sed si non iurasset, & potuit opponere exceptionem, & non opposuit, non repeteret vsuras: quia indebitum soluit. hoc dicit. Ala. Vel dic quòd idem est cum iurauit: quia debuit impetrare absolutionem iuramenti, antequam solueret vsuras, si potuit: sed si non potuit, ipsemet repetet ab vsurario. Alij vt Tanc. contradixerunt.

¶ *Glos. seq. no. alleg. vnam legem, & aliam allegat in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Redditibus.*] Nota clericis ob causam iudicati quotidiana stipendia interdici. ff. de re iu di. commodis præmiorum. arg. contra. C. quæ res pigno. oblt. possunt. spe præmiorum. sed licet speciali conuentione non possunt obligari: vt l. prox. tamen ex causa iudicati à iudice possunt p iudicato obligari. arg. C. de execu. rei iud. stipendia. & C. de præds. min. non alie. l. 1. ff. de re. eorum qui sub tut. vel cur. magis. Vin.

¶ *Glo. seq. quærit obyciendo, & soluit.*

g ¶ *Religionem fidei & iuramenti.*] Puniri enim debẽt: qa periuri sunt, & infames, secundum canones. 6. q. 1. quicunque. 22. q. 5. si quis. & 3. de iureiu. querelam. C. de transi. si quis maior. & idem est venire contra fidẽ pmissam, sicut contra [4] iuramentum: vt hic patet. & 3. quod met. cau. ad aures. quia inter simplicem loquelam & iuramentum non facit Deus differentiam. 22. q. 5. iuramenti. Sed quare mandat eos suspendi, cum ad hoc non sit actum? Potest dici quòd hoc facit ex officio suo: cum per denunciationem ad Papam peruenerit: quia vndecunque crimina claruerint, punienda sunt. 24. q. 3. ecce.

clericos, si religionem fidei, & iuramenti [g]sui eos violasse constiterit: ab officio & beneficio suspendatis.

¶Idem Cantuarien. [†]archiepiscopo.

¶*Per districtionem canonicam compellitur debitor à fideiussione absoluere fideiussorem, qui à creditoribus molestatur.*

CAP. III.

Constitutus [†]in præsentia nostra magister S. sua nobis assertione mõstrauit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateran. concilij, in quadam summa pecuniæ intercessit, quam quoniam vsque modo debitor non persoluit, se asserit plurimas à creditoribus Bononien. molestias pertulisse, & debitũ augmentatum. ¶Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de huiusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, vt eum à prædicta intercessione, sine dilatione prorsus absoluat [h], ecclesiastica [†] censura compellas. Præsentiũ quoq; auctoritate iniungimus, vt si debitum, vel accessiones [i]

Constitutus.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Ideoque.* Abb. Sicul.

CASVS. Cancellarius Cantuarien. tẽpore Lateran. cõcilij recepit mutuo quandam quantitatem pecuniæ à creditoribus Bon. pro qua pecunia magister Simon fideiussit: & quia Cancellarius pecuniam non soluebat, molestias plures prædictus magister à creditoribus sustinebat, & debitum fuit augmentatum: vnde dictus magister conquestus fuit domino Papæ: vnde mandat archiepiscopo Cantuarien. quatenus si legitime sibi de huiusmodi assertione constiterit, prefatum Cancellarium moneat & compellat ecclesiastica censura, vt prædictum magistrum ab intercessione & obligatione absoluat: & si debitum, vel accessiones forte negauerit, iuramentum calumniæ subire cogatur, non obstante contraria consuetudine; & quia difficile foret dicto magistro testes in Angliam ducere: mandat iudicibus Bon. vt testes, quos idem magister induceire voluerit, vice ipsius archiepiscopi recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittant sub sigillis eorum inclusas, significantes quanta fides testibus & instrumentis possit apponi: ipsi cancellario prius iniuncto, vt ad testes videndos vadat vel mittat. Nota, quòd debitor tenetur liberare fideiussorem ab obligatione, in qua diu stetit. Item debitũ & accessiones, si eas soluit, potest fideiussor petere à debitore. Item non obstante loci consuetudine, clericus debet iurare de calumnia. Item si testes remoti sunt, debent eorum testimonia recipi, & mitti iudicibus, qui de causa cognoscant. Item iudex, qui testes recipit vice alterius, ei debet significare quanta fides illis sit adhibenda. Item testes recipi non debent in absentia eius, cõ quẽ inducũtur, vel eius pcuratoris.

h ¶ *Absoluat.*] Et ita potest fideiussor agere contra principalem debitorem, vt eum liberet, si diu steterit in obligatione. sic j. eod. c. vlti. vbi de hoc.

i ¶ *Accessiones.*] sic est arg. fideiussorem teneri ad vsuras. arg. contra. C. eod. tit. si fideiussor. Distingue, vtrum fideiusserit in omnem causam, & sic tenetur: aliàs non. ff. loca. quæro an fideiussor. & ff. eo. tit.

† Cantuarien.

† Cap. 5. eo tit. in 1. compil.

Et quibus casibus causas fideiussor à fideiussione, tradit Antonius Gomez alius tom. 2. variar. resol. c. 13. & Guido Papæ decisio. 17.

† Aliàs iure ecclesiastica disciplina.

4 Grauius tñ peccatur veniendo contra iuramentum.

ĝo.tit. fideiussores magistratuũ. Vincen. Contrariũ tñ est verum ſm canones. ĩ. de iureiuran. debitores. vt ĩ. tit. proxi. dixi.

a ¶ *Legi.*]C. de iureiu. pp calumniam. l. 1. & 2. & iuri canonico ȝ-ĵia est quãtum ad causas ciuiles. ĩ. de iuro. calum. c. 5. & vlt. & c. in pertractandis. & c. seq. concordat tñ canonibus. 2. q. 5. c. 2. & 2.

ille negauerit, consuetudine, quæ est legi ᵃcontraria, nõ obstante, iuramentum calumniæ subire cogatur. ¶Præterea quia difficile foret intercessori ᵇ, suos testes in Angliam ducere, iudicibus Bonon. (satisdatiõe ᶜ idonea à Cancellario ipso accepta, quòd ad testes audiẽdos vadat, vel mittat infra terminũ competentem) litteris tuis significes, vt eos vice tua recipiãt & examinent diligenter; & depositiones eorum transmittentes ᵈinclusas, significent, quanta fides ᵉpossit instrumẽtis vel testibus adhiberi.

¶Innocentius iij. in concilio generali. †

¶*Si sine licentia prælat., & maioris partis capituli religiosus fideiusserit, vel mutuũ acceperit, non tenetur ecclesia, & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in vtilitatem ecclesiæ.*

CAP. IIII.

QVod quibusdam religiosis à sede Apostolica est prohibitum, volumus & mandamus ad vniuersos extendi: ne quis videlicet religiosus, absque maioris partis capituli & Abbatis sui licentia, pro aliquo fideiubeat ᶠ: vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat vltra summam communi prouidentia constitutam: alioquin

b ¶ *Intercessori.*]id est, fideiussori.

c ¶ *Satisdatione.*] Hoc si voluerit, aliàs nõ cõpellitur, sed sufficit q ei denuncietur, vt mittat vel vadat ad ipsos videndos, aliàs reciperentur in termino constituto. ĩ. de testi. in nomine dñi. & qđ dicit, audiẽdos, id est, videndos iurare. Vel forte ideo cautionem pstare debet is quia præsumptio erat ȝ Cancellariũ ne in fraudem malitiose debitum ei negaret, vt aduersariũ fatigaret laboribus & expensis: vt si eã pręstare nollet, hoc ipso tanquam suspectus cõpelleretur ad satisfaciẽdũ. sed hoc non vř: q2 siue vadat, siue nõ, nihilominus tenetur aduersario in expẽsis, immo debet cõpelli vt vadat vel mittat, vt ipse magis puniatur: quia tunc grauius in suis proprijs expẽsis, & etiam aduersarij.

¶ *Gl. seq. vers. per contrarium, quod dupliciter soluit. contra secundam solutionem alleg. & respodet.*

d ¶ *Transmittentes.*] Hoc fieri potest in causis ciuilibus, secꝰ in criminalibus, in quibꝰ testes in pręsentia iudicis suum testimoniũ dicere debent ᵃ, C. de fide instru. iudices. & Auth. apud eloquentissimũ. T.

e ¶ *Quanta fides.*]Hoc ideo dicit: quia ille qui testes examinat, melius scire potest quanta fides sit eis adhibenda. ff. de testi. testium. 3. respon. Bernardus.

ADDITIO. Non debet ipse scribere quòd testibus sit fides adhibenda, sed scribat de honestate, & qualitate personarum testium, vt per hoc appareat quantum eis sit credendum.

QVod quibusdam.]Primo ponitur dictum, Secundo exceptio: ibi, Nisi. Tertio pœna: ibi, Et qui. Abbas.

CASVS. Quibusdã religiosis fuit phibitum ne fideiuberẽt pro aliquo sine licentia abbatis, & ꝯuentus, vel maioris partis: hanc phibitionem extendit concilium generale ad omnes religiosos, & ꝑhibet ne aliquis pecuniam mutuo accipiat vltra summã à capitulo constitutã: alioquin non tenetur cõuentus pro talibus rñdere, nisi pecunia illa in vtilitatem monasterij sit conuersa, & de hoc legitime constet: & qui ȝ hoc fecerit, grauiori disciplinæ sobijciatur. Nota, q monachus non potest fideiubere, vel mutuum accipere sine licentia abbatis & conuentus. Item generaliter tenetur ecclesia de his quæ in vtilitatem eius sunt conuersa.

¶ *Glos. seq. ponit regulam de fideiussione clericorum & monachorum, & tres casus exceptos, in §. aquoparas curialem.*

f ¶ *Fideiubeat.*]nec clericus nec monachus fideiubere debet. ĩ. eo. tit. c. 1. & 11. q. 1. te quidẽ. nisi necessitas sit: & tũc tenetur ex pietate subuenire alijs. 86. dist. non satis. Sed ꝓ ecclesijs suis possunt fideiubere: vt hic dř, & in Auth. de sanct. epis. §. alium autem. coll. 9. Et hoc de licentia capituli vel maioris partis, vt hic dicit: aliàs monachus nihil ageret, nisi in vtilitatẽ monasterij pecunia fuerit conuersa: q2 tunc etiã perinde est, ac si capitulũ obligaret. Itẽ clerici inter se possunt fideiubere cũ ꝯueniuntur. C. de epis. & cleri. oẽs. §. in hac. Itẽ nec adstrictꝰ curiæ pñt fideiubere. C. locati, curialis. Io.

¶ *Glo. seq. no. secundo sol. quæstionem, tertio arguit a contrario.*

g ¶ *In vtilitatem.*]istud bene notabile est, q creditor pbet in vtilitatẽ ecclesiæ credidisse. 10. q. 2. §. hoc ius. ver. is creditor 3. Sed nec tunc agetur ex illo ꝯtu, cum ille nullus sit. credendo monacho si-

ne cõsensu capituli, sed agitur actione de in rem verso: vt hic patet, & ff. de in rem verso. l. 1. & l. si pro patre. A ȝrio sensu vř, q vsq; ad summam à capitulo constitutam non tenetur creditor probare in vtilitatem ecclesiæ processisse, ex eo q de alia probare tenetur, vt hic dicit. Bernardus.

non teneatur conuentus pro his aliquatenus respõdere: Nisi forte in vtilitatem ᵍ† domus ipsius manifeste constiterit redundasse. Et qui contra istud statutum venire præsumpserit, grauiori ʰdisciplinæ subdatur.

¶Gregorius nonus.

¶*Ponit tres casus, in quibus fideiussor contra debitorem agit antequã soluat, vt à fideiussione liberetur.*

CAP. V.

EVm, †pro quo te fideiussorem obligasti, si diu ⁱin debiti solutione cessauit: aut dissipare ᵏbona sua cœpit: seu super hoc condemnatus fuisti: iu te poteris conuenire, vt te à fideiussione debeat liberare.

TITVLVS XXIII.

De solutionibus.

¶Alex. iij. decano & Capitulo Morin. †

¶*Successor in beneficio tenetur soluere debita prædecessoris pro necessitate ecclesiæ cõtracta.*

CAP. I.

AD †hoc in Apostolicæ: & in-

h ¶ *Grauiori.*]sed etiam ad arbitrium iudicis, cũ hic non sit certa pœna statuta. ĩ. de offi. deleg. de causis.

EVm pro quo.] CASVS. Obligasti te pro aliquo fideiussorio nomine: quæritur, vtrũ possis agere ȝ principalẽ debitorẽ, vt te liberet ab obligatione. Rñdet Papa, q si debitor diu cessauit in solutiõe debiti, vel si dissipare incipit bona sua, aut si condemnatus fuisti, recte agere poteris ȝ ipsum, vt te liberet à fideiussione. Nota q in tribus casibus potest fideiussor agere ȝ debitorẽ antequã soluat, scilicet, si debitor diu cessauit in solutione debiti, vel si dissipare incipit bona sua: aut si condemnatus sit fideiussor.

¶*Glo. seq. tres casus littera repetit, alle. concor. & addit quartum dicẽs, quòd aliàs ante solutionem non agit, & docet quare, in §. exponit istud, diu.*

i ¶ *Si diu.*] Nota hic tres casus, qbus fideiussor potest agere ȝ principalem debitorẽ, vt eũ liberet à fideiussione: Primus est, si diu steterit in obligatione. ff. man. l. Lucius Titius. Secundꝰ si reus incipit vergere ad inopiã: vel. l. Lucius Titius. & C. man. si pro ea contra quam. Tertius si fideiussor condemnatus sit: vt in l. si pro ea ȝ quam. & istos tres casus habes hic. Quartus est si hoc ab initio conuenit: vt in l. prædicta. si pro ea. & ff. de fideius. fideiussor pro venditore. Et ita in casibus ante solutionem põt agere fideiussor vt liberetur. argu. ff. manda. si mandato. §. quotiens. & ff. cõmod. si vt certo loco. §. rem tibi dedi. aliàs non potest: quia & hoc ipsum vř ei mandatum vt soluat: & hoc pmisit: & sunt quasi duo mãdata, vt se obliget, & vt soluat: vnde ad vtrunq; tenet. arg. ff. de ꝯdi. inde. indebitã. & est si. ĩ. de do. & ꝯtuma. cum dilecti. vbi duo intelligunt mandata. ff. de arbit. Celsus, & q2 intempestiue nõ debet reuocare beneficiũ suũ, ne omnino inutile fuisset: q2 adiuuari nos beneficijs oportet: & nõ decipi. ĩ. de commo. c. vnico. ff. eo. in cõmodato. §. sicut. secus est in precario. ĩ. de prec. c. vlt. Et qđ dicit, diu, referẽdum est ad arbitriũ iudicis, sicut illud, celeriter. ĩ. de locato & conduct. c. potuit. Ber.

k ¶ *Dissipare.*]In isto casu potest mulier petere dotẽ constante matrimonio. C. de iure dot. l. vbi, ᵃaliàs non potest. C. si constant. matri. dos solu. fu. l. vnica. Ber.

DE SOLVTIONIBVS.

¶*Visum est ĩ. de obligationibus, quæ tolluntur ex solutionibus: (nã solutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio. Inst. quib. mod. tol. oblig. in prin.) merito post rub. pcedentes subijcitur ista de solutionibus. Abb. Sic.*

De hac materia habetur de pœn. distin. 1. medicina. & dist. 4. in tribus primis capitulis.

AD hoc in Apostolica.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q sicut filius debita patris, cuius est hæres, tenet soluere, ita platus debita antecessoris sui ꝓ vtilitate ecclesiæ ꝯcta. Nota q filius tenet soluere debita patris ex ꝯtu vel quasi; ex delicto non tenet nisi inquantũ ad ipsum puenit: vt C. ne de sta. defunc. l. 1. vt quidã dicũt. ſm canones vero tenetur ex delicto insolidum, & hoc intellige de filio, qui est hęres. si enim hæreditatem non haberet, in nullo teneretur. Item nota, quòd prælatus

Secundũ Inno. quia quod sequitur fuit ad dictio Ioan. And. Inn. tñ hæc in omnibus vetustis codicibus.

Cap. 29. In cap. vni. ꝑ. eo. 4. l. in ꝑ. pompil.

Nec hoc debet subdelegari: & sic videtur in matrimonialibꝰ. ĩ. de cõsan. & affi. c. 1. valet tñ consuetudine subdelegamus. ad qđ facit de of. deleg super quonam. & inutilis. secundũ Innocentium Ioan. And.

Vbi de hæc & de depoſi. c. 1. Ioan. And. super § posita.

Vide Baldum in Authẽ. hoc ius porrectum C. de sacrosan. eccl. vbi de hoc

De materia & in eo ... decretalis eleganter Guido ...

Nota ...

Et ĩ de pig. ... Ang.

latus prædecessoris sui debita soluere tenetur, si pro vtilitate ecclesiæ contracta fuerint.

a ¶ *Filius.*]hoc verum est, si est hæres.

¶ *Glo. seq. distin. an fecerit hæres inuentarium, & an obligatio sit ex delicto, vel contractu.*

b ¶ *Debita.*] omnia, si non fecerit inuentariũ: si fecit, tunc non tenetur nisi quantum vires hæreditatis se extendũt. C. de iure deliber. sancimus iam duas. & hoc in debitis ex cõtractu descendentibus, vel quasi: sed i debitis quæ ex delicto, vel quasi procedunt, non tenetur nisi inquãtum ad eum peruenit, vel nisi cum defuncto lis fuerit contesta. C. ne ex delic. defunct. l. vni. Ala. Secundum canones tamen videtur q hæres tenetur ex delicto defunct. j. de sepul. c. vlt. & j. de rap. in litteris. Tanc.

† Alias, Gregorius nonus & illa verba: Vniuersis ecclesiarũ prælatis omittuntur Cum tamen, & alijs sunt tamen in vetustioribus.

1 Vbi plene de hoc & 12. q. 2. ipse qui filios. Ioan. And.

c ¶ *Prædecessoris.*] Est enim quasi hæres ipsi⁹. 23. q. 8. conuenior. 12. q. 2. c. vlt. 1 Ala.

† Vide l. quæ dotis, ff. sol. mat. & in l. Lucius, & vbique Bart. ff. de fide instru.

d ¶ *Necessitate.*] aliàs nõ tenetur ecclesia. 10. q. 2. hoc ius. §. & is creditor. & s. tit. proxi. q quibusdam. & s. de deposit. grauis. & sic successor ad id tenetur qđ prædecessor facere debuit 2. 12. q. 5. quia. Io. & 16. quæstione 6. illud. Ber.

† Inferior episcopo qa hæc pœna non habet locũ in episcopis ea quia periculosum de sententia excom. lib. 6.

fra. ¶ Sicut filius [a] debita [b] patris soluere tenetur: ita prælatus sui prædecessoris [c] pro ecclesiæ necessitate [d] contracta.

¶ Gregorius nonus † vniuersis ecclesiarum Prælatis.

¶ *Si prælatus obligat ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium & temporalium, & ecclesia non tenetur.*

CAP. II.

SI quorundam: & infra. ¶ Firmiter inhibemus, ne quis præsumat ecclesiam sibi commissam, pro alienis grauare [e] debitis: aut litteras [f] alicui seu sigilla [g] concedere; quibus possent ecclesiæ obligari †: Decernentes si secus fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum ecclesias nõ teneri [h]. ¶ Si quis † autem contra præmissa de cætero venire præsumpserit, ab administratione spiritualium & temporalium, nouerit se suspensum [i].

¶ Idem Decano & I. canonico Tullen.

SI *quorundam.*]Tria facit. Primo prohibet. Secundo decernit. Tertio pœnam imponit. Secunda: ibi, *Decernentes.* Tertia: ibi, *Si quis.* Abbas.

2 Cum esset ðu ô nomine ecclesiæ secundum Ala. Ioan. And.

CASVS. Quidam prælati ecclesiarum obligabant ecclesiam suã pro debitis alienis: concedebant etiam litteras, vel sigilla, vt pecuniam reciperent cum sigillis ipsorum prælatorum: Præcipit Papa, q de cætero ista non fiant, decernens ecclesiaa non teneri (si secus fuerit attentatum) ad solutionem talium debitorum: & si aliquis prælatus contra hoc venire præsumpserit, ab administratione temporalium & spiritualium nouerit se suspensum. Nota quòd ex contractu prælati non tenetur ecclesia, nisi versum sit in vtilitatem ipsius. Item prælatus qui obligat ecclesiam pro alienis debitis, suspensus est ipso facto ab administratione spiritualium, & temporalium.

3 Hæ duæ glossulæ ab sunt Bernardi, nec habentur in vetustis exemplaribus.

e ¶ *Grauare.*] 3 mutuum accipiendo. & alij tradendo: vel pro contrahente fideiubendo vltra. c. penul. s. tit. 2.

f ¶ *Litteras.*] 3 per quas concedunt prælati, q aliquis possit recipere pecuniam mutuo nomine suo & ecclesiæ suæ. Vel tradunt sigilla, vt inde sigilletur instrumentum sicut creditor voluerit dictare. Vel dic, litteras, seu sigilla, id est, litteras sigillatas.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. §. iura, & vnum decret. in contrarium, secundo obijcit quærendo, & soluit.*

g ¶ *Litteras seu sigilla.*] Arg. q litteris prælatorum credatur. s. de probat. post cessionem. & 11. q. 3. curæ. & s. de fide instrumen. c. 2. & s. de cler. pereg. c. 1. & sigillo ecclesiæ creditur. 73. dist. in nomine Patris. in fi. Arg. j. s. de probat. qm̃ contra. Sed quare dicit hic, pro alienis, cum hic creditor intelligatur, &c. 10. q. 2. cap. ea enim. §. hoc ius. versic. & his creditor. & s. tit. proxi. quod quibusdam. & s. de deposi. grauis. & sic nec nomine suo: nec nomine alieno tenetur ecclesia. Ad factum referas hoc: quia sic fatigaretur ecclesia de facto, & non de iure. Bernar.

h ¶ *Non teneri.*]Nisi quatenus versum est in vtilitatem ecclesiæ. s. tit. proxi. c. quod quibusdam.

4 Hoc non monendo, licet sit hoc ebenissimo superiori arbitrio: est hoc Papa sibi hoc reseruet. Ioã. And.

¶ *Glo. seq. exponit, supplet arg. & remittit, finis recitetur per quæstionẽ. alleg. 3. cano. contrarium soluit.*

i ¶ *Suspensum.*] ipso iure. & insuper ecclesiam ipsam reddere debet indemnem. si in aliquo grauata est. s. de re. eccle. alie. si quis presbyterorum. Et est arg. optimum, q si aliquis dilapidauerit ecclesiam, q licet velit eam reddere indemnem, nihilominus remouendus est 4. De hoc dixi s. de elect. q sicut. in fin. Et sicut ipso iure suspẽsus est, ita ipso iure videtur restitutus, cum ecclesiam reddiderit indemnem. arg. 81. distin. si qui sunt. 16. q. 7. si quis deinceps. & 15. q. 6. nos sanctorum. Sed nõ credo q propter hoc sit restitutus: quia iam suspectus est: & satisdatio non immutat maleuolum animum tutoris. Insti. de suspect. tut. §. nouissime. & ff. eod. tit. suspectus. & l. sequen. immo remouendus est de facto, si administrationem non dimisit. ff. de suspect. tut. suspectus. De hoc dixi s. de offic. deleg. venerabili. Bernar.

¶ *Si clericus non habeat vnde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen cautionem saltem iuratoriam de soluendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.*

CAP. III.

ODoardus † clericus proposuit, quòd cum P. clericus, D. laicus, & quidam alij ipsum coram officiali [k] archidiaconi Remeñ. super quibusdam debitis conuenissent, idem in eum recognoscẽtem [l] huiusmodi debita, sed propter rerum inopiam soluere non valentem [m], excommunicationis sententiam promulgauit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si constiterit, quòd prædictus O. in totum vel pro parte, non possit soluere debita supradicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis: recepta prius ab † eo idonea [n] cautione, vt si ad pinguiorem [o] fortunam deuenerit, debita prædicta † persoluat.

ODoardus.] Debitor qui non est soluendo, excommunicatus quia non soluit, absoluitur cum cautione de soluendo, cum ad pinguiorem fortunam peruenerit. hoc dicit. Et est casus singularis iudicio Panormitani; cũ nullam faciat mentionem iste textus de cessione bonorum, licet glossa & Docto. aliter sentiant. Et diuiditur in duas partes. Nã primo ponit querelam impetrantis. Secundo dat iudices: ibi, *Mandamus.* Abbas.

† Odardus, habent antiqua exemplaria.

Et de materia vide late per Alexandrum in §. si insti. de actio. adde Ludouicũ Gomezium in reg. cancellariæ de annali possessore. q. 51. & latius in tract. singularis regula 88.

CASVS. Odoardus clericus obligatus erat P. clerico, & D. laico, & quibusdam alijs i quadam quantitate pecuniæ: ipsi conuenerunt ipsum Odoardum corã officiali archidiaconi Remeñ. ipse confessus fuit debita illa, sed propter inopiã soluere non valebat: officialis nihilominus excommunicauit eundem: pp qđ conquestus fuit dño Papæ: Mandat Papa quibusdam, q si constiterit, q idem O. non possit soluere debita pdicta in totum vel in partem, sñiam ipsam debeant relaxare sine aliqua difficultate, recepta prius ab eo idonea cautione, q si ad meliorem statum peruenerit, debita ipsa persoluat. Nota q qui soluere, vel satisfacere non potest, non est excommunicandus, sed præstet idoneam cautionem q soluat quam cito poterit.

† Aliàs: ab ipso

† persoluat

K ¶ *Officiali.*] Officialis dicitur ille cui episcopus vices suas cõmittit. s. de insti. ex frequentibus querelis. Ber.

l ¶ *Recognoscentem.*]idest, cõfitentem debita. Qui enim cedit bonis anteq̃ recognoscat debitum, vel anteq̃ condemnetur, aut in iure confiteatur debitum, audiri non 5 debet. ff. de cessi. bo. l. pen.

5 In quibusdam exemplaribus deest dictio, non, vt notat Accursius in d. l. penult. ff. de cessio. bono. ceterum. l. Pan. doctis Florentinis habet dictio, non.

ADDITIO. Quod est verũ, si placet creditori, aliàs statim probabit debitum suum, secundum q illa lex potest legi cum non, & sine non, vt ibi notatum est.

¶ *Glossa sequens recit. per obiec. quòd sententiam tenere non debuerit & soluit.*

m ¶ *Non valentem.*]Et ideo inanis est actio, quam inopia debitoris excludit. ff. de dolo. nam is. & s. de restit. spol. olim. q a q nihil habet, nihil dare potest: vt 1. q. 7. Daibertũ. & eius periculo nihil est. ff. de fur. itaq; fullo. in princ. vnde vi q non tenuit excõicatio, sed debuit eum expectare, quousq; soluere posset. arg. decre. prædictæ, olim. & impossibile præceptum non obligat. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. Paulus 2. & impossibilium nulla est obligatio. ff. de reg. iur. impossibilium. sed hic tenuit sententia forte pp dubium: quia non plene constabat, an in totum vel in partem posset soluere: & ideo cum de hoc constiterit, relaxatur vt hic dicitur. sed si certus esset iudex, quia nihil soluere posset, vel si cessisset bonis, sententia non tenuisset: vel si tenuisset, iniusta tamen fuit: & ideo sine difficultate debet absolui: & iudex tenetur sibi ad interesse. j. de sententia excommunicat. sacro. hoc tutius est.

¶ Hostiensis hic idicat, q indistincte hoc casu intelligitur idonea iuratoria: q a ea quo bonis cessit, nonũ est, q aliã præstare non potest tacitus est; o quod pro. 12. q. 2. fraternitatem. Io. An.

n ¶ *Idonea.*] Et ita videtur, q per pignora, vel fideiussores. ff. man. si mandato. §. vlti. sic s. de pig. cum cõstet. & hoc intelligo si potest: aliàs præstet quam poterit. s. iuratoriam 6. j. de do. post di. re. per vestras. vbi de hoc. & j. de verb. sign. ex parte. vbi de hoc.

¶ *Glossa sequens not. quòd cessio non liberat, &c. in fin. signat contrariũ & soluit dupliciter.*

o ¶ *Ad pinguiorem.*] Et ita patet, q licet quis cedat bonis, non ideo liberatus est, sed obligatio remanet inefficax propter inopiam, sed in hoc prodest ei q non detrudit in carcerem. C. qui bo. ce. pos. l. 1.

sed si postea perueniat ad pinguiorem fortunam (vt hic dicitur) sol uere debet. ff. de cessio. bo. l. is qui. sed non in totū nisi in quantū facere potest, vt dicitur in illa l. is qui. habita rōne ne egeat: sed non est fraudandus alimentis cotidianis. ff. eod. qui bonis. Insti. de act. §. vlt. & ff. de reg. iur. in condemnatione. Sed ꝯ videtur s. de fideiuss. peruenit. vbi de redditibus ecclesiæ satisfit creditoribus: quare nō hic eo modo? Forte quia periuri erant: ideo redditus assignantur creditoribus: dignum est enim, vt mala meriti egestate laborent. ff. de posit. bona fides. & 86. distin. non satis. vel hic non fuit actum ad hoc. 86. dist. non satis. ante medium.

De materia hui⁹ decretalis vi de latè per Archidiaconum. Pontanum & alios in § is quoque. Insti. quib. mod. re co. oblig.

I si qui.] Primo ponitur dictum. Secundo exceptio. secunda: ibi. Nisi. Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis credēs se teneri alicui creditori, soluit ei pecuniam: videns postea, q non tenebatur, quia plane satisfecerat ei, repetebat pecuniā indebite solutam: quæritur qui debeat probare q indebita fuerit illa pecunia: Rūdet, q ille qui dicit q indebite sit soluta, debet hoc probare, nisi ille negaret solutionem sibi factam: tunc si ei probetur solutionē factam, ipse qui conuenitur debet probare q pecuniam debitam recepisset. Nota, q qui repetit indebitum solutum, illud debet probare. Item qui negat solutionem sibi factam, si de hoc cōueniatur, in eum transfertur onus probandi, q debitam pecuniam recepit.

Lib. 11. Indict. 7. epistola 7. Ad childebertum patricium Gallorum. sed Raymundus posuit solum partem.

¶ Idem.

¶ *Conquerens se indebite soluisse, hoc probare debet, nisi in casu hic posito.*

CAP. IIII.

IS †, qui conqueritur indebitam a pecuniam se soluisse, probare tenetur b quòd indebite sit soluta: Nisi eius aduersarius solutionem inficians, exinde conuincatur c: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi d, quod debitum recepisset.

TITVLVS XXIIII.

De donationibus.

¶ Gregorius † A. Patricio Gallorum.

¶ *Potest intelligi duobus modis, & secundum primum intellectum hoc dicit: Liberalis in donando existimat se debere quod donat. Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.*

CAP. I.

PRudentes a † : & infra. ¶ Hāc sibi quodāmodo nobilitas legem imponit †, vt debere f se quod sponte tribuit, existimet †: Et nisi in beneficiis suis creuerit g, nihil † se præstitisse putet.

¶ Alexander tertius Parisien. episcopo.

¶ *Non valet donatio, quam facit prælatus inconsulto capitulo, & in damnum ecclesiæ.*

CAP. II.

FRaternitatē † tuam credimus non latere, quòd cum episcopus & quilibet prælatus ecclesiasticarum rerum sit pro-

¶ *Glo. seq. distinguit quadruplex indebitum.*

a ¶ *Indebitam.*] Nota, q indebitum aliud dī iure ciuili tm̄: & aliud iure naturali tm̄: aliud iure naturali & ciuili. Qui soluit indebitum iure ciuili tantum, p ignorantiam facti, repetere potest illud, quale est id qd potest retineri per l. Fal. C. de iur. & fac. ign. cum quis. & C. ad l. Fal. error. quia credebat se plus habere in hæreditate quàm haberet: sed si p ignorantiam iuris, non repetit: vt in legibus prædict. fallit cum psona facit locum repetitioni. ff. ad Vellei. l. quis. §. interdum. & de condict. indebit. l. interdum. C. si aduersus ven. l. fin. Indebitum iure naturali tm̄, vt est illud quo per chirographum obligamur spe futuræ numerationis, qui tale indebitum soluit, repetit: vt hic, & 1. q. 4. c. turbatur. §. notandum. vbi de hoc. & ff. de prob. cum de indebito. 1. rñ. vnde sumpta fuit hæc decre. & ff. de condi. indeb. indebita. & ff. de consti. pec. q si maritus. §. 1. & Insti. quib. mod. re ꝯ. ob. §. is quoq;. Et hoc verum est ante biēnium, non post: quia tunc etiam posset peti cum effectu: vt Insti. de literarum ob. in fin. C. de non nume. pec. l. 1. §. in ꝯtrib⁹. in princ. Solutum vero indebitum vtroq; iure, quacunq; ignorantia repetitur: vt C. de cond. indeb. l. 1. Quod dictum est hic, & in præcedenti mēbro, fallit in casibus quos habemus Instit. de oblig. quæ ex ꝯ. na. §. ex quibusdam. & in tex. & in gloss. ibi signata. Si sciens se non debere soluit, non repetit, quia donare vr. ff. de condi. indeb. l. 1. & ff. de reg. iur. cuius p errorem. Aliud vero dr̄ indebitum p exceptionem, sed debitum iure naturali, siue ciuili, siue vtroque. hęc exceptio, aut est tpalis, aut perpetua: si est tpalis, cessat repetitio. ff. de cond. indeb. quod in diem. & l. nam & si maritus. & l. nam si cum moritur. Si vero exceptio ppetua est, distinguitur. aut est fauorabilis, aut odiosa. Si est fauorabilis, p errorem solutum repetitur. C. ad Vellei. quis. & ff. de condi. indeb. qui exceptionem. Si est odiosa, vt Macedoniani, quæ datur in odium creditoris, solutum non repetitur, siue ignorantia iuris, vel facti. ff. de cond. indeb. qui exceptionem. & l. si is qui. Aliud est indebitum ad iuris rigorem seruandū. hoc sciens si soluit, non repetit. ff. de condi. indeb. iudex. & l. Iulianus. quia sniā de iure ciuili est, ideo ea quæ iuris naturalis sunt tollere non potest: quare si soluat, non repetit, vt l. Iulianus. Si vero incertum sit an exceptio sit tpalis, an perpetua: procedatur, ac si esset perpetua, ff. de cond. indeb. sufficit. Ciuilis tm̄ dicitur obligatio qn̄ spe futuræ numerationis me chirographo obligaui. Instit. de literarum ob. i prin. Naturalis tm̄, quæ re ipsa tollitur, vt ipsa numeratione pecuniæ: & iusto pacto & iuramēto tollitur, sicut & numeratione pecuniæ. ff. de sol. Stichum. §. naturalis. Ber.

De indebito eiusque materia accurata disputatio.

b ¶ *Probare tenetur.*] quia præsumitur eum debitum soluisse, nisi probet ꝯtrium: quia non est verisimile q aliquis diligens, pecuniam suam iactet. ff. de probat. cum de indebito. 1. respon. Et hoc intelligo de eo qui maior est vigintiquinq; ann. secus in priuilegiatis personis, vt sunt pupillus, siue minor, mulier, miles, agricultor, & simplicitate gaudēs. illæ enim personæ non tenentur probare pecuniam indebitā, sed illa qui recepit, debet probare pecuniam debitam fuisse. ff. de probat. cum de indebito. §. sin autem.

Cap. 2. eo. tit. in 1. compil.

c ¶ *Conuincatur.*] legitimis probationibus: vt ff. de probat. cum de indebito. §. sinautē. in princ.

† ponit

† existimet

† non

d ¶ *Probandi.*] Nota q onus probandi reo incumbit propter delictū inficiationis 1. sic etiā actio legis Aquiliæ ꝑpter inficiationem crescit in duplum. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. hæc actio. & alibi punitur inficiator. C. de non nume. pecu. Authen. contra qui propriam. & in Authen. de tri. & semis. § illud quoque. coll. 3. Item cū est præsumptio contra reum, transfertur probatio in ipsum. C. de proba. siue possidetis. De hac materia dictum est s. vt ecclesiastica beneficia, vt nostrum.

1 Côstit. l. eius qui. ff. de iureiur. & Authen. contra qui propriā. C. de non nu. pecu.

† Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.

DE DONATIONIBVS.

¶ *Supra visum est de contractibus non gratuitis, restabat videre de gratuitis: ideo merito subijcitur hæc rubrica de donationibus. Abbas.*

De hac materia habetur 86. distin. non satis. & in aliis cap. ibidem. 16 q. 3 placuit. & q. 6. illud. & q. 1. possessiones. 12. q. 2. ecclesiasticus & qui bona & cap. religiosam.

Prudentes.] Duo sunt dicta, quæ patent. Secundū: ibi, Et nisi. Abbas.

Casvs. Si nobilis homo sponte donet aliquid alicui, æstimare debet se ad hoc teneri, & hanc legem sibi debet imponere, vt nisi amplius fecerit, & creuerit in beneficio, nil se credat fecisse. Nota q si aliquis nobilis tribuit, tamq debitū peti potest. Item parum est dare, nisi datum augeatur. Item apud mentes nobilium semiplenū donum vr̄, quod sine adiectione relinquitur.

a ¶ *Prudentes.*] pone 2 casum in hoc cap. per decre. quam habes j. de consec. eccle. vel alta. cum sicut.

a. Hæc glossa nō est Bernardi, nec est in vetustis lib.

f ¶ *Vt debere.*] vnde dixit Dn̄s: Beatius est dare quàm accipere. 16. q. 1. prædicator. & j. de celeb. miss. cum Marthæ. vnde Martialis coquus, reprehendebat quendam qui tota die discurrebat p hospitia aliorum: *Sceuola tu comedis apud omnes, nullus apud te:*

Alterius siccas pocula, nemo tua.

Aut tu redde vices, aut desine velle vocari,

Dedecus est semper sumere, nilque dare. Vinc.

g ¶ *Creuerit.*] Saltem p bonam voluntatem: quia hilarem datorē diligit Deus; & qui dat pp præsentem pudorem, & rem & meritū perdit. 23. q. 6. c. iam vero §. ex his omnibus 3. Tanc. vnde versus:

Da facie læta: sine lætitia facies

Si dederis, perdes rem meritumque rei.

1 Antiqui hic & de iure & 1 q. libros. dabāt versus In potestate nouem, scit in donante notanda: Causa fides, modus & locus, & præmia tempus. Ætas, debilitas cum conditione petentis. Mens hilaris, & lenta manus vultusque iucundus: Dulcior alta mens vitam ... Apud.

FRaternitatem] Tres sunt partes. In prima ponitur exordiū. In secunda narratio: ibi, Accepimus. In tertia cōclusio: ibi, Vnde. Abb.

Casvs. Eps Parisien. prædecessor istius, graues facit donationes de rebus epatus in detrimentum ecclesiæ, inconsultis canonicis suis: petebat iste successor à Papa, verum posset eas reuocare: scribit ei Papa dicens, q eps & quilibet plaus ecclesiæ procurator est, & non dn̄s: & ideo conditionem ecclesiæ meliorem facere potest, deteriorem vero facere non debet: vnde donationes illæ iure non tenent: quare indulget, vt donationes illas tam à clericis q̄ à laicis debeat reuocare. Nota q prælatus non est dominus, sed procurator rerum ecclesiæ. Item conditionem ecclesiæ meliorare potest, deteriorare non. Item donatio episcopi facta sine consensu capituli non valet.

a ¶ Procu-

curator [a], non dominus: conditionem † ecclesiæ meliorare potest, facere vero deteriorē non † debet [c]. ¶ Accepimus autem, quòd prædecessor tuus, graues [d] donationes in rebus episcopatus fecit in detrimentum ecclesiæ, suis canonicis inconsultis [e]. Vnde quoniam donationes huiusmodi de iure non tenent, indulgemus [f] † tibi, vt liceat donationes huiusmodi, tam à clericis, quàm à laicis legitime reuocare.

¶ Idem Vigoriensi † episcopo.

¶ *In considerando an valeat donatio facta per prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo. hoc dicit inhærendo litteræ.*

CAP. III.

CÆterum † si abbatem, donationem cum Priore & quibusdam de conuentu, vel solum abbatem facere contigerit, & postea conuentus pars reclamauerit: Datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo [g] (quæ tamen sacris canonibus non obuiet) est diligentius attendenda: & secundum hoc est donum ratum [h] vel irritum iudicandum.

¶ Idem abbati sancti Alberti.

¶ *Ecclesia non vacans in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic; de auctoritate tamen episcopi, & sine præiudicio prælati.*

CAP. IIII.

COnsultationibus †: & infra. ¶ Donationes vero vel cōcessiones ecclesiarum, si quæ fiant priuatis personis, viuentibus [i] illis, qui ipsas ecclesias possident, nullius debent esse momenti. ¶ Si religiosis fiant locis ab episcopo, vel eius auctoritate [k], ratæ debent haberi: Ita quòd personæ, quæ iam dictas ecclesias possident, sine ipsorū assensu, eis in vita sua non debeant † spoliari [l].

¶ Innocentius iij. episcopo Florētī.

¶ *Non obstante iuramento de non infeudando de nouo, prælatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.*

CAP. V.

PEr † tuas litteras proponere procurasti, quòd cum quidam nobiles Florētini tempore schismatis † episcopum Florentinum in domo sua tenuerint: idem episcopus sedata schismatis tempestate, de mandato Alexādri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit [m] eisdem: & successor ipsius (prout est moris [n])

a ¶ *Procurator.*] prælatus enim ecclesiæ procurator est, non dominus. 12. q. 1. c. vlt. & q. 2. sine exceptione. & 10. q. 2. casellas.
b ¶ *Deteriorem.*] sic s. de in integ. resti. c. 1. sim. ff. pro empt. q. fundum. §. si tutor. & ff. de procu. ignorantis.
¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*
c ¶ *Non debet.*] in faciendo, sed omittendo tñ potest. 16. q. 3. placuit. & s. de præscript. cap. 1. in faciēdo etiam modice. nam modicum donare potest, si est consuetudo. j. cap. proxi. & in hoc differt à procuratore: quia procurator nil donare potest, etiam generalissimā habens administrationē. ff. de procu. procurator totorum. Ala.
¶ *Glossa seq. quærit, arg. pro, & soluit, & allegat contrarium.*
d ¶ *Graues.*] ergo à contrario sensu si non sunt graues, non reuocātur: quod verum est. j. cap. proxi. T. Sed quid si per minutas, vel paruas donationes ecclesiam lædat, vel modicum excedat? Videtur q totum debeat reuocari. ff. de iure patr. si libertus. §. si quis plures. immo qđ vltra licitū est reuocatř. arg. C. de dona. si quis argentum. §. in seruis autem. 12. q. 2. si quos de seruis. immo vř q non sit attendenda coaceruatio, sed singularis quantitas. arg. ff. de iurisdict. om. iud. si idē. argumen. contra. ff. de appella. si quis separatim. §. si quis cum vna. ff. de pact. si plures. Lauren.
e ¶ *Inconsultis.*] maxime cum nec eorū consilio potest facere donationem damnosam ecclesiæ. 10. q. 2. hoc ius. §. qui res. 12. q. 2. sine exceptione. Tanc.
¶ *Glo. seq. recit. per obiectionem.*
f ¶ *Indulgemus.*] idest, indultum esse ostēdimus: quia de iure communi hoc facere poterat, vt 35. q. 9. quod quis commisit. s. de rebus ecclesi. non alie. si quis presbyterorum. & s. de precar. c. 2. Similem indulgentiam habes s. de iureiur. & si Christus. in fin. & s. de vsu pal. ex tuarum. Bernar.

CÆterum.] Prælatus modicam rem ecclesiæ donare potest, vbi hoc habet consuetudo. ita cōiter summatur, sed hæc summatio multum restringit litteram. Abbas Siculus. Et potest dici, q primo ponit factum ex quo tacita resultat quæstio. In secunda responsio: ibi, *Datæ rei.* Imola.
Casus. Abbas fecit donationem cum Priore & quibusdam de conuentu, vel solus abbas: postea pars conuentus reclamat & ꝯdicit: quæritur quid iuris sit? Rūdetur, q quantitas rei donatæ & consuetudo loci debet considerari in tali donatione; ita tñ q consuetudo non sit ꝯ canones: & ſm hoc donum ratum debet esse vel irritum. Nota q cōsuetudo in donationibus debet obseruari. Itē quantitas rei facit donum licitum, vel illicitum.
g ¶ *Consuetudo.*] 11. distin. in his. & c. catholica. s. de his quæ fiu. à præla. si. cons. ca. ea noscitur. & 9. q. 3. conquestus. quæ tñ non sit canonibus inimica: vt hic dicit, & s. de te iud. cum causa. 12. dist. sit sancta. & ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus.
¶ *Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit, prima fuit Alani, Secunda Lauren.*
h ¶ *Ratum.*] & ita vř q abbas possit facere donationem. Sed ꝯ videtur, quis nihil habet: ergo nihil dare potest. 1. q. 7. Daibertum. 54. dist. abbati. & 22. q. 2. quisquis. & j. de iure patro. quod autē. in fi. & j. de statu. mona. cum ad monasterium. in fin. Item procurator est, non dñs. 12. q. 1. si priuatum. ergo donare non potest. C. de admi. tut. non omni [s]. & s. tit. prox. Dicit Ala. q illud potest intelligi de pauperum erogatione, quam potest facere quilibet ꝓlatus ecclesiæ, ita tñ q non proroget ad nimiam quantitatem: vt hic innuitur. arg. 85. dist. non satis. ff. de offic. proconsu. solent. §. vlt. considerata consuetudine, & facultate ecclesiæ. j. de censi. cum Apostolus. in fi. Vel etiam potest intelligi de vera donatione, quam potest facere ꝓlatus [s]: si consuetudo loci habet hoc: nam consuetudo loci dat iurisdictionē, & liberiorem tribuit administrationem. ff. quod vi aut clam. prohibere. §. non tantum. ver. hoc ita. & s. de his quæ fi. à præla. sine consen. cap. ea noscitur. ita tñ vt ecclesia enormiter non grauetur. s. c. proxi. Ber.

COnsultationibus.] Potest diuidi: quia distinguit duo mēbra: Secundum: ibi, *Si religiosis.* quod determinat in ver. *Ita quod.* vel secundum Ioan. Andr. In prima ponitur consultatio decisa: In secunda distinguens responsio: ibi, *Donationes.* Imola.
Casus. Aliquis patronus, vel ꝓlatus concessit ecclesiam alicui clerico, viuente rectore illius ecclesiæ: qritur an talis concessio valeat? Rūdetur, q nullius est momenti: si aūt concessio fiat religiosis locis ab epō, vel ipsi[o] auctoritate, tenet: sed persona quæ ecclesiam tenet sine assensu ipsius, remoueri non debet. Nota q ecclesia non vacās priuatæ ꝑsonæ concedi nō pōt: Itē ecclesia concedi pōt locis religiosis, viuentibus personis earum: quod verum est auctoritate epi. Itē nullus sine culpa iure suo priuari debet.
i ¶ *Viuentibus.*] Js. de concessione præbendæ. c. 1. 2. & 3. & c. vlt.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, ponit opinionem, & remittit.*
k ¶ *Auctoritate.*] aliter non valerent. j. de iure patr. q aūt. in fine. & c. nullus. ꝯ. j. de iure patr. illud. Quidam dicunt [a] q patronus sine consensu epi iuspatronatus potest donare loco religioso: & sic loquitur contrarium. ecclesiam vero non, vt in primis concor. vt hic. De hoc dicetur in cap. illud. Ber.
l ¶ *Spoliari.*] quia sine culpa sua non est aliquis beneficio suo spoliandus. s. de consti. cognoscentes. & 56. dist. satis peruersum. & 16. q. vlt. inuentum [4]. Bernar.
PEr tuas.] In prima consultatio. In secunda responsio; ibi, *Nos igitur.* Abbas.
Casus. Quidam nobiles Florentini tempore schismatis tenuerunt epm Florentinum in domo sua; sedato schismate episcopus de mandato Alexandri Papæ, dedit in feudum prædictis nobilibus quatuor modios terræ: & successor ipsius ꝓfatos nobiles de certo feudo inuestiuit: sed cum ipsi terram illam mensurari fecissent, nō inuenerunt nisi duos modios: vnde petebant feudum illud sibi redintegrari: dubitabat eps an posset, cum non essent in possessione illius, ne de nouo videretur conferre: Consultus Papa rñdet, q ecclesia in actibus suis non debet fraudem adhibere, vel dolum: vnde secure poterit feudum integrare, cum terra quatuor modiorum illis fuerit assignata. Nota, q eps ratione seruitij personæ suæ præstiti, potest rem ecclesiæ infeudare: Item ex inuestitura nō acicitur quis possessionem. Item ecclesia in factis suis non debet fraudem, vel dolum adhibere. Item beneficium promissum redintegrari debet, non minui.
m ¶ *Concessit.*] sicut & Papa quandoque concedit priuilegium ob gratiam præstiti obsequij. 25. q. 1. c. vlt. circa fi. Laur.
n ¶ *Moris.*] & etiam iuris: vt in constitu. Friderici imperialem. §. præterea.

[s] De monacho notatur 12. q. 1 non dicatis & 16 q. 1. alig. & vide in clemen. de vi. & hone. cle. qđ. ver. si. cæteri. in 1 glo. Ioan. And.

[a] Cap. 25. tit. de iure patronatus in 1. cōpil. & post concilū Lateraneñ. par. 15. cap. 20.

† debent

[a] Cap. 2. eo tit. in 4. compil.

[a] Schismata, quæ variis temporibus ecclesiā Dei infestarūt, enumerat Turrecremata in summa de eccles. lib. 4. par. 1. cap. 9. ad verū cuius hic fit mentio, contigit circa ann. Dñi 1160. inter Alexandrū iij. & Octauianum, & alios, vide Turrecrematam præcitato loco in schismate. 19.

[s] Et bene: vt j. de iure pat. cap. vnico. li. 6. Ioan. And.

[4] Facit ad hoc tex. in l. si qs a se fundū. cum ea glo. magna. & Barto. C. ad l. Iul. de vi.

a ¶ *De certo.*]idest, de certa terra non mensurata: vt j. dicit. Ber.

¶ *Glossa sequens distinguit, an quis decipiatur in quantitate rei, aut in quantitate precij.*

b ¶ *Inuenerunt.*]Nota, quod vbi quis decipitur in quantitate rei, agitur ad supplementum, etiam si deceptio fuerit citra dimidiam rei: quod verum est, nisi fuisset terminus appositus ad mensurandum rem illam; quia tunc vltra terminum non audiretur: & nisi qui rem acceperit, renunciauerit de quantitate. ff. de ßhen. empt. qui fundum. secus si decipiatur in pretio: quia toleratur vsque ad dimidiam iusti pretij. s. de emptio. & vendit. cum dilecti. & c. cum causa. C. de rescin. vend. l. 2.

c ¶ *In possessione.*]Ergo nõ adipiscitur quis possessionem ex inuestitura. s. de his quæ fiunt à maio. par. cap. ex ore.

¶ *Glo. seq. recitat per obiectionem.*

d ¶ *De nouo.*]quia forte iurauerat non infeudare de nouo; sed hoc non obstaret. s. de feu. ex parte. & j. de censi. cum venerabilis. quia non dr̃ nouum quod ab alio fuit factum. Item alia ratione, quia licite potuit pficere donationẽ, licet eam non potuerit inchoare. j. de Iudæis, consuluit. & ff. de noui ope. nunciat. l. 1. §. opus nouum. ff. de dona. inter virum & vxorem. si donatæ §. si sponsus. nihil enim nunc dat, sed datum declarat: vt ibi dicitur. ff. de testa. hæredes palam. §. 1. Item quia multa permittuntur fieri ex prioris actus consequẽtia. C. ad Velleia. si mulier. & ff. de minoribus. l. 3. §. scio. quia de mandato Papæ, hoc factum fuit ab initio. Ioan.

De iure edi: per restitutionem beneficium etiam eo casu consult posset secundum Phi. de rest. in integ. c. 1. Ioan.

Aliàs ius R. G. de Burg & G. Burge abbatibus.

Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Ad materiam vide Felinum in c. causam. de rescript. adde Bart. in l. fin. ff. de reb. dub. & in l. si idem. § fi. ff. de iurisd. om. iud.

eleemosynas

apparet

Si mulieri suscipienti alienam obligationem succurrit per Velleianum. creditori in pristinum debitorem restituitur actio. Ioan. And.

de certo [a] feudo præfatos nobiles inuestiuit. verum cum ipsi assignatam terram mensurari fecissent: non nisi duos modios inuenerunt [b], feudum integrari cum instantia postulantes: super quo dubitas, eo quòd nõ sunt in possessione [c] ipsius, ne de nouo [d] videaris illud conferre: & infra. ¶ Nos igitur attendentes, quòd ecclesia in actibus suis, fraudem [e] non debet aliquam adhibere: Respõdemus, quòd feudum ipsum securè poteris integrare [f]: cum terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata [g].

¶ Idem R. † de Burg. & G. Berbur. Abbatibus.

¶ *In donationibus plenissima fit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposita, proximam donationem tantum respicit. h. d. & est casus singularis.*

CAP. VI.

Cvm † dilecti filij Abbas & monachi de Melros proposuerint coram nobis, quòd nobilis vir Alanus quasdã terras à patre ipsius, eorum ecclesiæ in eleemosynam † assignatas, violenter redigere cupiat in forestam [h]: & infra. ¶ Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam, appellatione postposita procedatis: cum ex tenore instrumenti euidenter appareat †, quòd hæc fuit mens & intentio [i] donatoris, vt clausula, de foresta †, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem [k] donationem, quæ tam libera & pura fuit, vt immunis esset à † vexatione & consuetudine seculari: sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem & determinationẽ habet insertam, iuxta sanum referri debeat intellectũ: quia in contractibus plena [l] † in testamentis plenior [m], in beneficiis quoque plenissima [n] est interpretatio adhibenda.

¶ Idem episcopo Heliensi †.

¶ *Si episcopus in ecclesia quam de consensu capituli pio loco concessit, percipiebat certos prouentus, illos donasse videtur: alioquin omnes prouentus præter cathedraticum, cedunt pio loco. Et si episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus donasse iuspatronatus.*

CAP. VII.

Pastoralis † officij: & infra. ¶ Tua nos duxit discretio † consulendos, si episcopus consentiente patrono, viris religiosis aliquam ecclesiam concedendo, hac vtatur simplicitate verborum: Concedimus vobis illam ecclesiam: vtrum eo ipso videatur in eorum vsus fuisse concessa, vel ius tantummodo patronatus? ¶ Nos autem inquisitioni tuæ duximus respondendum, quòd si episcopus ecclesiam illis conferat de consensu patroni, pfecto

e ¶ *Fraudem.*]sic 10. q. 3. constituis. & s. de his quę vi metusve causa fiunt, cum dilecti. arg. nec ecclesia debet alicui iniicere laqueũ. 27. q. 1. de viduis.

g ¶ *Integrare.*]sim. s. de sol. c. 1. & s. de præben. vacante. c. cũ causam. quia adiuuari beneficiis nos oportet, nõ decipi. s. de cõmo. c. vnico. & ff. eo. in cõmodato. §. sicut. in fine. si. 15. q. 2. quæcũq;. Io.

f ¶ *Assignata.*]licet non tanta inuenta. Ber.

Cvm dilecti.] Clausula onerosa post duas, vel plures donationes posita, pximam tñ respicit, non superiorem, quæ habet suam clausulam. h. d. & est hæc lectura etiam notabilis: si non est hoc speciale in donatione, sed idem est in qualibet clausula apposita in fine cuiuscunq; dispositionis. In prima ponitur iudicum decisa consultatio. In secunda Papæ responsio: ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casvs. Quidam nobilis contulit quasdam terras pure & simpliciter sine aliqua conditione pro remedio aĩæ suæ in eleemosynam monasterio de Melros: Item aliam terrã dedit eidẽ monasterio sub conditione pensionis, vt si forte pensio debita non solueretur, redigere posset terram illam in forestam: Alanus dicti nobilis filius donationes illas volebat per violentiam redigere in forestam: super hoc causa fuit cõmissa iudicibus: iudices examinato negotio dubitauerunt pro qua parte deberent ferre sñiam: remiserũt causam instructam cum instrumento donationis ad Papã. Rescribit Papa eisdem iudicibus, mandans, quatenus pro monasterio ferãt sñiam appellatione remota: quia ex tenore instrumenti apparet, quod illa fuit intentio donatoris, vt clausula illa, de foresta, quæ ponitur in fine instrumenti, non debeat referri ad primam donationem, quæ libera & pura fuit ab omni consuetudine seculari, sed respiciat inferiorem concessionẽ, quæ habet pensionem insertam ßm rectum intellectum: quia in ßctibus plena debet interpretatio adhiberi, in testamentis plenior, in beneficiis plenissima. Nota, quod donationẽ à patre factam filius non potest reuocare. Item qñ dubitatur de intentione testatoris, vel donatoris, & ipse decessit, recurrendum est ad superiorem, & eius interpretatio tenenda est super hoc. Item in donationibus ad intẽtionem donatoris recurrendũ est. Item determinatio qñq; respicit pxime posita, qñq; alia. Item nota regulam quod in ßctibus plena, in testamentis plenior, in beneficiis plenissima debet interpretatio adhiberi.

h ¶ *Forestam.*]foresta est locus in quo ferę includuntur, & habet quis vsum venandi. Vinc.

i ¶ *Intẽtio.*]Et sic semp recurrendũ est ad intẽtionem donantis, siue scribentis. s. de rescrip. ad aures. & s. de pben. c. vlt. & c. cum causam. & ff. de verb. oblig. in conuentionibus.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

k ¶ *Ad superiorẽ.*]Sed quare non spectat determinatio ad oĩa pcedentia vel sequentia. s. de appel. secundo requiris. & ff. de leg. 3. si quis. in princ. ff. de leg. 1. talis scriptura. §. vlt. & l. seq. Sed hoc ideo dicit, quia verba donationis largissime interpretãda sunt, vt hic dicit: quia plures fuerũt hic donationes, vna pura, & sine aliqua conditione, de qua dicit: & altera sub conditione, quam respicit clausula illa, de foresta. forsitan conditio apposita erat in vltima donatione, vt posset ibi habere vsum venandi, & illam conditionẽ volebat nobilis iste referre ad primam donationem: vt sic clausula illa, de foresta, respiceret omnia præcedentia.

Foresta, vulgo locus est patens, arboribus obsitus, nullo muro clausus, venandi aptus adẽ muro clausus, in Gallia & Anglia, Parcus dicit.

Sub omni, in testamentibus

Adde quod est dicendum interpretationem meliorem pariter, vt res valeat. L. quoties. ff. de reb. dub.

Heliensi.

De hoc vide hic latius per Felinum.

Cap. 4. eo. tit. in 3. compil.

Reliquam partem huius decretalis. quære s. de rescrip. pastoralis. & in alias eo.

Fraternitas

De materia huius clausulæ p intellectu eiusdem, & glossæ, vide plene per Antonium Gabrielẽ lib. 6. communium conclusionum. tit. de clausulis. conclusione 9.

Addit[io]. scilicet, vt liceret sibi & hæredib[us] suis, possessiones illas, quandocunque vellent, redigere in forestam.

l ¶ *Plena.* C. quæ res pign. oblig. poss. l. vlti. ff. si certum petat. l. 3. verumtamen. si vinum quod est in dolio, venditum fuerit, hoc videtur actum, vt in tpe competenti expediantur dolia pp nouam vindemiam. ff. de pericu. & commo. rei venditæ. l. 1. in fi. & l. 2.

m ¶ *Plenior.*] ff. de reg. iur. in testamentis. ff. de vi. & vi. lega. l. 3.

n ¶ *Plenissima.*] j. de verb. sign. olim. 16. q. 2. visis. & q. 1. frater noster. j. de decimis. ex parte. j. de priui. quia circa. & 1. q. 3. c. si quẽ. §. notandum. in fine. ff. de iure immu. l. 3. C. de vsufru. antiquitas. ff. de consti. prin. l. beneficium.

Pastoralis. In prima ponitur cõsultatio. In secunda responsio: ibi. *Nos autem.* Abbas.

Casvs. Eps̃ de consenso patroni concessit ecclesiam quandam quibusdam religiosis sub hac forma, Concedimus vobis talẽ ecclesiam: q̃ritur vtrum eo ipso videatur in eorum vsus fuisse cõcessa, vel solummodo ius patronatus? Rñdet quod si eps̃ illam ecclesiã illis conferat de consensu patroni, patronus vr̃ conferre quod suum est, scilicet iuspatronatus, & eps̃ conferre vr̃ quod tpaliter obtinet in ipsa ecclesia: vt si aliquã portionem fructuum eiusdem ecclesiæ pcipiat, portio illa conuertatur in eorum vsus. Si vero de fructib[us] illius ecclesiæ nullam pcipit eps̃ portionem, oẽs prouentus pter cathedraticum conuertunt in vsus monachorum: sed vt epi donatio sit legitima, consensus capituli est requirendus. Nota, quod quædã sunt, quæ in

quæ in generali concessione non transeunt, inter quæ est cathedraticum. Item donatio epi non valet sine consensu capituli. Item consensus capituli valet, licet tpe concessionis non sit ꝑhibitus. vnde nota, quod ab initio non valet, ex post facto conualescit.

¶ *Glo. seq. allr. 4. contor. & vnum contrarium, deinde quærit, & soluit.*

a ¶ *Suum.*] Qui ergo cōcedit ecclesiam, quod suū est, intelligitur concessisse. j. de iurepa. qd' aūt. §. 1. ff. de ꝫhē. emp. qui tabernas. ff. de leg. 2. si domus. §. vlti. ff. de vsu & habit. si ita. Arg. ꝫ. ff. de leg. 2. l. Mæui⁹. §. vlt. Sed quid si laicus concedit ecclesiā s de consensu epi? In eo casu non videtur eps aliquid concessisse, sed donationem laici tantū ratam habuisse, in eo quod laicus donare potuit. j. de iurepat. q; autem. Ioan.

¶ *Glo. seq. reprobat opinio. & dat duo similia, allegat pro opinio. illa quatuor iura.*

b ¶ *Temporaliter.*] Per hoc reprobatur qd' dici consueuit 26. q. 2. c. 2. scilicet, q; idem est si eps concedat ecclesiam cum omni iure suo, vel simpliciter dicat; concedo vobis ecclesiā nostram: nam vt hic patet, aliud iuris est hic in vno, & aliud in alio: sicut aliud est, si qui ꝫhunt societatem simpliciter, aliud si ꝫhunt societatem omnium bonorum. ff. pro socio. l. 3. §. 1. & l. coiri societatē. sicut aliud est dicere, à munere: & aliud, ab omni munere. 1. q. 2. sunt nōnulli. Arg. ꝫ. 31. q. 1. qd' si dormierit. ff. de serui. si cui. j. de iure patro. ex literis. ff. de ꝫhend. empt. si aquæ ductus. Io.

¶ Vide L. Cassia com not. ff. de pign. actio.

¶ Hostien. ... Ioan. And.

¶ Cap. 5. ... alteri ... subiud.

¶ contractu

patronus quod suum [a] est conferre videtur, ius videlicet patronatus †: & episcopus quod temporaliter [b] obtinet in eadem: vt si fructuum eiusdem ecclesiæ aliquam recipiat portionem, in eorum vsus illa portio conuertatur. Quòd si ex ipsius prouentibus nullam debeat portionem habere, omnes prouentus præter cathedraticum [c], in eorum vsus credimus conuertendos. Sed vt episcopi donatio sit legitima, consensus est sui capituli [d] requirendus.

¶ Idem Florentiñ. & Fesulañ. episcopis.

¶ *Possunt hospitalarij in præiudicium suum, se & domum suam alteri religiosæ domui subijcere & donare. hoc dicit secundum intellectum gloss.*

CAP. VIII.

INter † dilectos filios hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres hospitalis sancti Allucij, super eodem hospitali quæstione suborta, cum ijdem hospitalarij super possessorio, quod semel & iterum, ex causis tamen dissimilibus [e] intentarunt, contrariam sententiam reportassent: deinde ad petitorium [f] recurrentes, proponere curauerunt, quòd cum G. quondam rector, & fratres, ac patroni eiusdem hospitalis, habito communi tractatu † de-

¶ *Glo seq. ponit dictum, soluit obstaculum, deinum obijcit, & soluit.*

c ¶ *Cathedraticum.*] Si ita generaliter dat eps ecclesiam: tunc etiā dedisse intelligitur ius instituendi. 16. q. 2. visis. sed quantumcunq; generaliter eximat ecclesiam à se, semper intelliguur sibi correctionem retinuisse: vt in cap. visis. & procurationem, & visitationem. j. de censibus. cum venerabilis. & cathedraticum, vt hic. nec obstat j. de relig. domi. constitutus. vbi videtur, q; eps in totum possit eximere ecclesiam: quia illa donatio fuit confirmata ex certa scientia per dnm Papam: sicut vides q; quantumcunq; generaliter patronus remittit iuspatronatus, iura quædam tñ retinet in liberto. C. de bonis liber. l. vltima. & mirum videtur, q; eps plus intelligitur dedisse quando minus habet [2]. sed hoc ideo est, quia donationem interpretari debemus, vt potius valeat q̄ vt pereat. j. de priuileg. in his. & j. de verb. sign. abbate. & ff. de reb. dub. quoties. & s. de fide instru. inter dilectos. Io.

d ¶ *Capitulo.*] aliter non valeret. s. de his quæ fiunt à prała. cū nos. & c. tua. & c. pastoralis. Bernar.

INter.] Potest legi hoc cap. intelligēdo, q; illud erat hospitale priuatum. Et quatuor sunt partes. In prima actorum petitio. In secūda: ibi, *Procurator.* eorum responsio. In tertia: ibi, *Attendentes.* causæ diffinitio. In quarta: ibi, *Ita quod.* protestatio, & ipsios rō. Abb. Sicu.

CASUS. Inter hospitalarios sancti Sepulchri, & fratres hospitalis sancti Allucij vertebatur quæstio sup hoc hospitali, cum hospitalarij sup possessorio semel & iterum quæstionem intentassent, ipsi ꝯtriam sententiam reportarunt: tandem ad petitorium recurrerunt, & proponētes in ꝑsentia Papæ, q; G. rector & fratres & patroni hospitalis sancti Allucij, habito cōi tractatu deliberauerunt ipsum hospitale supponere hospitalarijs supradictis, committentes in hoc tribus procuratoribus vices suas, vt qd' super hoc per eos fieret, approbarent: illi procuratores cum hospitalarijs taliter statuerunt, vt aliqui mitterentur ad ipsum hospitale, qui eorū nomine reciperent assignationem ipsius: duo missi ad ipsum hospitale fuerunt, qui receperunt donationem & assignationem hospitalis à magistro, & procuratoribus, & alijs fratribus hospitalis. Ex aduerso dicebatur, q; ꝑdicta donatio non valebat: quia donatio illa facta fuerat à prædicto rectore: & fratrib⁹ paucioribus periuris & excōicatis, multis ex alijs fratribus inconsultis, & in fraudem plebani de Piscia, qui sup ipso hospitali ꝯ eos mouerat quæstionem: dñs Papa his & alijs intellectis, considerans q; fratres, & patroni sancti Allucij pro se, immo potius ꝯ se suam turpitudinem allegabant, excōicationem, scilicet, periuriū, & fraudem ab ipsis cōmissam, & intelligens donationem, ab ipsis factam, puram & simplicem extitisse: quia deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, & per ea quæ ꝓposita sunt, ꝯ proprium factum defendere se nō possunt: adiudicauit hospitale prædictum cum omnibus pertinētijs suis hospitalarijs sancti Sepulchri; ita tñ q; per hanc sententiam nullum præiudicium generetur diœcesano epo & plebano de Piscia: cum res inter alios acta, alijs obesse non debeat. Nota, q; licet quis succumbat in possessorio, nihilominus potest intentare petitorium. Item allegans turpitudinem suā non est audiēdus. Item deceptis & nō decipientibus iura subueniunt. Item res inter alios acta, alijs non præiudicat.

liberassent, hospitale ipsum hospitalarijs supponere supradictis: commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas; communiter statuentes, vt quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter statuerunt, vt ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum [g] nomine, acciperent † assignationem ipsius. cum autem duos illuc de suis fratribus transmisissent, ipsi donationem, & assignationem hospitalis, tam à magistro, quàm à supradictis procuratoribus, & alijs eiusdem domus fratribus receperunt: & infra. ¶ Procurator autem partis alterius ex aduerso respondit, quod prædicta donatio debebat non immerito retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis, à prædicto rectore, ac paucioribus fratribus excōmunicatis & periuris, de re litigiosa in fraudem plebani de Piscia, qui super eodem hospitali mouerat quæstionem [h], fuerat celebrata: & infra. ¶ Attendentes igitur, quod fratres, & patroni sancti Allucij pro se, immo potius contra se turpitudinē [i] allegabant, videlicet, periurium, excommunicationem, & fraudem, non vtique contra ipsos, sed ab ipsis commissam: & intelligentes donationem ab eis hospitalarijs factam, puram ac simplicem extitisse: quia nō

† recipere

¶ Nota quod licet ex vna causa petitum, ex alia petere possum. Ioan. And.

e ¶ *Dissimilibus.*] quod licite fieri potest, vt nūc agatur de adipiscenda possessione, quam nunq̄ habuerunt, & postea de recuperanda. sic ff. de acq. posses. l. naturaliter. §. nihil. & eadē res ex diuersis causis peti potest. s. de iudicijs. examinata. & s. de causa possessionis. c. vlt. & C. de petitione hæreditatis. hæreditas [3]. ff. de exceptione rei iudicatæ. cum quæritur. & l. an eadem. Io.

f ¶ *Ad petitorium.*] s. de causa possessionis, pastoralis. & s. de testib. significauerunt. sed ibi conuerso modo.

g ¶ *Eorum nomine.*] Talia enim possunt fieri per procuratorem. s. de præben. accedens. & s. de præscript. si diligenti. Io.

h ¶ *Quæstionem.*] Et ita rem religiosam transtulerunt in alium; vnde non valuit translatio. C. de litig. l. 2. [4] & C. cōi diuidun. l. 1. in fi. & s. vt lit. pend. ecclesia. & 12. q. 1. §. res litigiosa. vnde reseruat ius suum plebano de Piscia super hac quæstione. in fine.

¶ *Glo. seq. ponit brocar. ad primam partem negatiuam alleg. 7. iura, ad contrariam quinque. & soluit. Ioan.*

i ¶ *Turpitudinem allegabant.*] arg. q; allegans turpitudinem suā non est audiendus. [5] C. de seruo pig. da. ma. si creditoribus. C. de reuo. dona. cum ꝓfitearis. C. de transac. transactione finita. ff. de legat. 1. l. si seruus plurium. §. 1. 15. q. 3. nemini. & s. de cōces. præben. cum super q̄stione. & s. de testi. sicut. Arg. ꝯ. C. de lib. cau. l. 1. & l. interrogatam. Et 35. q. 3. extraordinaria. & s. de re iudi. lator. & c. cōsanguinei [6]. Solu. generale est illud, q; allegans turpitudinem suam non audit. ff. de condi. ob turp. cau. l. 2. & 14. q. 5. non sane [7]. Arg. nisi vbi vertitur periculum aiæ: vt in c. lator. & c. consanguinei. vel nisi propter fauorem ecclesiæ. 35. q. 9. quod quis commisit. vel fauore libertatis: vt in l. interrogatam.

4 Actiones vel res lite pendente in consanguineos, vel extraneos donatione, emptione, vel alio titulo transferēdæ non sunt. Ioan. And.

¶ Vide Alexan in l. ius iurandum. § procurator. & ibi iā Iasonem. ff. de iureiurando.

6 Et s. de ꝑsump tertio vni eiuš de hoc. Io. And.

7 Vide de hac materia Bart. in l. si confessus. ff. de custo. reo.

a ¶ *Deceptoribus.*] ʒ. de rerum permu. cum vniuersorum. & C. si minor se ma. dixe. l. 2. ff. ad Velleianum. l. 2. §. 1.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

b ¶ *Adiudicare.*] Sed qualiter poterant isti se supponere, cū talia ad epm spectent. j. de excess. præla. sicut vnire. & arg. ʒ. de cōsue. cum dilect°. nec enim aliqui potest eximere se à iurisdictione sui prælati. ʒ. de foro compe. si diligenti. & c. significasti. Rńdeo, licet isti nō potuerint se subijcere, tñ per talem subiectionē sibi poterat fieri ꝑiudicium. sic ʒ. de renun. q̄d in dubiis. & 7. q. 1. si quis presbyter. sub conditione tñ possunt se subijcere: vt ʒ. de resti. spolia. olim. Item ꝑsonas suas possent subijcere. ʒ. q̄d metus causa. cum dilectus. Io.

c ¶ *Præiudicium.*] & sic j. de capellis monachorum. c. 2. & ʒ. de re iudicata. suborta.

d ¶ *Inter alios.*] ʒ. de fide instru. inter dilectos, & ʒ. de re iud. c. penul. vbi ponitur hęc regula, & ibi de hoc.

A *Postolicæ.*] Primo ponitur consultatio. Secundo rńsio: ibi, *Inquisitioni.* Et ibi primo repetit ius antiquū. Secundo illud declarans soluit propositam quæstionem: ibi, *Hoc.* Abbas.

CASVS. Epi successiue locis religiosis de redditibus ecclesiarum suarum conferunt vltra quinquagesimam portionem, quandoque vsq; ad tertiam vel quartā partem: quærebatur vtrum successores possent reuocare q̄d vltra quinquagesimam datum est? Ad hoc rńdet Papa: licet sit diffinitum in canone, vt si aliquis eporum in parochia sua voluerit construere monasterium, & ipsum dotare de rebus ecclesiæ suæ, nō amplius conferat q̄ quinquagesimam portionem census ipsius ecclesiæ: si vero ecclesiam secularem vellet facere monasterium, vel eam ampliare pro suis sepulturis, non amplius ei conferat q̄ centesimam partem census ecclesiæ, cui præest; hac æquitate seruata, vt cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna grauia nō infligat; ita tñ q̄ vnam de prædictis remunerationibus, quā voluerit, tm assumat: & hoc seruandum est, q̄ vnus eps, vel alius nō debet vltra quinquagesimam, vel centesimam portionē conferre; sed nec tm̄, vel etiam minus cum graui detrimento ecclesiæ suæ, siue simul & semel id facere velit, siue pluries successiue eidē ecclesiæ vel diuersis: vnde quicquid cum graui detrimento, siue de possessionibus, siue de prouentibus ad ecclesiam cathedralē, vel mēsam epi ꝑtinentibus constiterit esse collatum, poterit legitime reuocari, nisi præscriptione, vel alia legitima exceptione huiusmodi actio excludatur. Tandem rńdet quasi tacitæ quæstioni: diceret aliquis, non vr q̄ collatio q̄nquagesimæ, vel centesimæ partis, possit graue damnum inferre: & ipse rńdet, siue semel tm̄ id fiat, siue pluries, ex varijs circumstantiis potest deprehendi esse valde damnosum, & hoc potius potest cognosci ipso facto q̄ per aliq̄d statutum: & tm nec quinquagesima, nec centesima debet cum graui damno concedi, semel aut sæpe. Si vero intantum abundet eps, vt sine damno ecclesiæ suæ amplius q̄ quinquagesimam, vel centesimam possit conferre necessitati alterius ecclesiæ, licet per se non debeant excedere summam à canone cōstitutā, tñ de superioris auctoritate potest etiam in maiori summa necessitati alterius ecclesiæ subuenire.

Nota, q̄ æquitas est seruanda non solum in iudicijs, sed etiam in donationibus. Item donationem potest eps facere non tm̄ de rebus epatus, sed etiam canonicorum. Item non solū de prouentibus, sed etiam de possessionibus. Item successor potest reuocare donationē factam à prædecessore, si vergat in graue damnum ecclesiæ. Item in donationibus valet pscriptio. Item hic probatur, q̄ eps potest conferre quinquagesimam, vel centesimam portionem. Item licet aliquid ꝑsumatur prima facie non esse damnosum: tñ probatio admittitur in ꝯtrium. Item quædam melius sciuntur ipso facto, quàm iuris expressione. Item summam taxatam à canone potest prælatus in donatione excedere, non tamen propria auctoritate: sed superioris.

deceptoribus[a], sed deceptis iura subueniunt: vnde per ea quæ superius proposita sunt, se contra factum proprium legitime defendere non valebant: hospitale prædictum cum pertinentijs suis, hospitalarijs sancti Sepulchri adiudicare[b] curauimus: Ita quòd per hanc sententiam diœcesano episcopo, & plebano de Piscia, nullum præiudicium[c] generetur: cum res inter[d] alios acta, non debeat alijs præiudicium generare†.

¶ Idem episcopo sancti Andreæ.

¶ *Donatio quinquagesimæ vel centesimæ, quam facit episcopus cum graui ecclesiæ suæ detrimento, potest legitime reuocari: nec etiam potest vltra quinquagesimam vel centesimam conferre, etiam cessante læsione ecclesiæ, sine auctoritate superioris.*

CAP. IX.

APostolicæ† sedis oraculo: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus[e], quòd licet sit in canone[f]† diffinitū, vt si quis episcoporum in parochia sua monasterium construere voluerit, & de rebus ecclesiæ cui præsidet ipsum dotare, non amplius ibidē quàm quinquagesimā, ecclesiæ[g] vero quam monasticis regulis informare, vel pro suis magnificare voluerit sepulturis, nō amplius quàm centesimam partē census ecclesiæ, cui præest, debeat elargiri[h]: Quia tamen in eodem canone consequenter adiungitur, vt† hæc temperamēti æquitas obseruetur, quòd cui tribuit, competens subsidiū conferat: & cui tollit, damna grauia non infligat: ea quidem cautela seruata, vt vnam tantummodo quę placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est obseruandum, quòd vnus episcopus vel alius, non solum non debet amplius, sed nec tātum nec minus cum graui ecclesiæ suæ detrimento conferre: siue simul & semel id facere velit, siue pluries successiue, eisdem† vel diuersis ecclesijs conferendo. vn̄de cum graue detrimentum siue de possessionibus, siue de prouentibus ad episcopalem mensam, vel cathedralem ecclesiam pertinētibus, in quamtalibet portione constiterit esse collatū, poterit legitime reuocari[i]: nisi præscriptione[k],

¶ *Glossa sequens inchoat casum.*

e ¶ *Respōdemus.*] Quæstio fuit de hoc: quidam epi successiue locis religiosis de redditibus ecclesiarum suarū conferunt vltra quinquagesimam portionem, quandoq; vsque ad tertiam, vel quartam partem: quærebatur vtrum successor possit reuocare q̄d vltra quinquagesimam datū est? Ad hoc respondet Papa prout sequitur.

f ¶ *In canone.*] 12. q. 2. bonæ rei.

g ¶ *Ecclesia.*] secularem constitutæ.

¶ *Glo. seq. recit. per q. an sine cōsensu capituli, &c. tenet quod sic. ponit opinio. contrariam, & opinio. Hug. mediam. Secunda pars recitatur p quæstionem, an de fructibus, vel etiam de possessionibus. ponit duas opiniones, & secundam approbat.*

h ¶ *Elargiri.*] Et hoc potest facere sine consensu capituli. sufficit enim à iure semel concessum fuisse. ff. de condi. institu. quæ sub conditione. §. vlti. & ʒ. de his quæ fiunt à præla. sine consenso capituli. pastoralis. vbi de hoc, quæ videntur determinare hanc dubitationē. & j. eod. cap. vbi dicit, per se non debet excedere, &c. ergo p se illam potest concedere[1]: quia quod de vno negatur, de alio conceditur. 25. dist. qualis. & ʒ. de ꝑsump. nonne. & ʒ. de his quæ fi. à præla. sine consensu capituli, cum Apostolica. in fin. [2] Et in alienationibus semper dr̄, q̄ cōsensus capituli requiratur. ʒ. eo. pastoralis. 12. q. 2. sine exceptione. & ʒ. de his quæ fiu. à præla. sine consensu capituli, cum nos. Quidam dicūt vt Lau. & T. & Io. sup illo c. bonæ rei. q̄ hanc donationem facere debet de consensu capituli, argumēto illius cap. 12. q. 2. si eps. Hug. dicit, q̄ hoc potest fieri de ꝯsensu clericorū, & tunc post mortē epi nō reuocat: vel sine consensu clericorū, & tūc reuocatur post mortē epi p successorem. Et ista quinquagesima, vel centesima intelligēda est quo ad fructus im: & hoc patet ex verbo illo, quinquagesimā, vel centesimam partem census. ita intelligit Hug. sup cap. bonæ. & de fructibus formata fuit quæstio. Sed ꝯdicere vr inferior litera, vbi dicit: siue de possessionibus, &c. Ioan. intelligit[3] q̄ etiam de possessionibus, & perpetuo possit donare centesimam, vel quinquagesimam: & hoc satis potest concedi. Et est argumentum vbi dicit, nisi legitima præscriptione, &c. ita tamen hoc facere potest, siue de redditibus, siue de possessionibus, q̄ ecclesia non lædatur. Ber.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem.*

i ¶ *Reuocari.*] Hic respondet quæstioni, q̄ reuocabitur tantum vltima, si plures fuerint factæ alienationes. ff. de iure patro. si libertus. §. 1. si vna tātum fuit & enormis, de ipsa detrahetur quod plus est. 12. q. 2. si quos de seruis.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

k ¶ *Præscriptione.*] Sed videtur q̄ hoc stare non possit, quia dicit lex: Qui cōtra leges mercatur, malæ fidei possessor dicitur: & ideo non præscribit. C. de agri. & censi. quemadmodum. lib. 11. & nulla temporis longitudo iuuat malæ fidei possessorem. ʒ. de præscriptio. vigilanti. & cap. si diligenti. & c. quoniā omne. & iuris ignorantia non prodest in vsucapione. ff. de iur. & fact. igno. iuris ignorantia. ff. de vsuca. nunquam. Respondeo, hæc est ignorantia facti, & non iuris. Facti enim quæstio est, vtrum lædatur ecclesia grauiter, & ideo ecclesia quæ recipit, cum habeat titulum & bona fidē, præscri-

Vide l. transactionem. C. de pact. & l. si pretior. ff. de iudic. & l. si vnus §. pacta. ff. de pact.

Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

Hunc canonem habes in concilio Toletano nono, cap. 5. refert Gratianus. 12. q. 2. cap. 71. incip. bonæ rei. cuius canonis verba hic inserit Innocentius vsq; ad versi. Hoc semper.

vt p hoc temperamenti, &c.

eidem

[1] Immo nec per se suam facere potest sine capitulo cum nō sit sibi totum, sed membra deficiant de hiis quæ fiu. à pla. nouit. & c. quam. secundū Ho stié. Io. An.

[2] Concor. tex. in l. si maritus in fi. cū vulg. ff. de procu.

[3] Secundū Gost. & Innocētiū. & hoc verum, nam expeditionis est ecclesiæ dare ex nunc quinquagesimam possessionum, q̄ singulis annis dare quinquagesimā redditnum. Dicit tamē Arc. q̄ putat hoc esse de mēte iuris, q̄ ecclesia cathedralis mereatur dimidium. vnde hoc sumit, nō vide. Io. An.

præscribere potest, secundum quod hic dicit T. quia hæc donatio permissa est per canonem illum, bonæ rei. sed in aliis exceptionib⁹ loquuntur prædicta iura. Bernar.

a ¶ *Exceptione.*] Puta, rei iudicatæ. ꝫ. de re iudi. cum inter vos. & ff. de excep. l. 2.

b ¶ *Nam etsi.*] R̃ſſio tacitæ quæstionis.

c ¶ *Ex ostensione.*] Vt si ostendatur ecclesia ære alieno grauata, vel graues imminere expẽsas in proximo, vel quia defecit ecclesia in expẽsis consuetis pp talem donationem, quam si non fecisset, leuiter subiret expensas sine grauamine.

d ¶ *Quàm expressione.*] Quædã enim sunt quæ melius possunt intellectu percipi quàm elocutione exprimi. ff. de solutum. & ff. rem ratam haberi. quo enim tutore. § Iulianus.

e ¶ *Non debeat.*] Ex eo qđ dicit, p se, non debet excedere summam à canone præfixam, ergo p se illam facere potest. vt dixi.

f ¶ *Canone.*] prædicto, bonæ rei.

vel alia exceptione ᵃ legitima, actio huiusmodi excludatur. Nam etsi ᵇ prima facie præsumatur, quòd collatio quinquagesimæ vel centesimæ partis, graue non inferat detrimentũ: quia tamen non solum si sæpe, sed etiam si semel id fiat, ex varijs circumstantijs deprehendi potest interdum valde damnosum: quod quidem magis potest ex ostensione ᶜ facti, quàm expressione ᵈ alicuius statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successiue debet cum graui ecclesiæ damno conferri. Si vero intantum abundet episcopus, vt sine damno ecclesiæ suæ, possit amplius etiam quàm per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius ecclesiæ subuenire, quamuis per se non debeat ᵉ summam excedere à canone ᶠ præfinitam, per quam incaute largiri volentibus est occursum: de superioris tamen auctoritate [pontificis †] potest etiam in maiori summa inopiæ alterius prouideri.

† Vet. pontificis. deest in vetustioribus codicibus.

¶ Gregorius nullus.

¶ *Donatio potest per donatorem non per heredem eius, qui tacuit ob ingratitudinem donatarij reuocari in casibus hic expressis.*

CAP. X.

PRopter ᵍ † eius ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore iuris, eam potuit reuocare ʰ: Si forte in ipsum impias manus iniecerit †: aut sibi atroces ⁱ iniurias: seu graue rerum suarum damnum: vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores ᵏ.

† ingerit

PRopter.] Primũ ponit dictum, qđ exẽplificãdo specificat: ibi, *Si forte.* Secundo moderatur: ibi, *Quod tamen.* Abbas.

CASVS. Aliquis (pone Titius) aliquam liberalitatem siue donationem contulit in aliquẽ: quęrit, vtrũ talis liberalitas, seu donatio aliquo casu posset reuocari? Rñdetur, ꝙ de iuris rigore donatio in casibus potest reuocari, si forte donatarius impias manus in suum donatorẽ iniecit, vel si atroces iniurias sibi intulit, seu graue damnum rerum suarum, vel periculum vitæ datori suo inferre præsumpsit: sed si donator in vita sua de his nihil dixit: successores illius, hanc liberalitatem, seu donationem reuocare non poterunt. Nota hic quatuor casus, in quibus pp ingratitudinem donatio reuocatur, s. si donatarius impias manus in suum donatorem iniecit: vel si atroces iniurias sibi intulit, seu graue damnum rerum suarum, vel periculum vitæ sibi inferre præsumpsit. Itẽ nota, ꝙ si donator de his in vita sua tacuerit, successores liberalitatem, seu donationem reuocare non possunt.

† De matrimonio hoc decretalis vide late per Ripam in repetitio. l. fi. c. de reuocan. donat. Aretinũ, & alios in §. aliq au tem insti. de donat.

¶ *Glo. seq. dicit vnde sumpta fuit, & dat regulam, secundo distinguit.*

g ¶ *Propter*] Hæc decre. sumpta fuit ex lege C. de reuo. dona. l. vlt. Nota ergo ꝙ donatio semel pfecta non reuocatur etiam ptextu imperialis rescripti. C. de reuoc. dona. si donationem. & 2. 2. q. 4. non enim. nec ex sola pœnitentia reuocatur. C. eo. possessionẽ. nec recipit conditionẽ postea pfecta donatio. C. de dona. quæ sub mo. pfecta ᶻ. in casibus tñ reuocaẽ pp ingratitudinẽ. Vnde distingue, aut donat q̃s liberto, aut extraneo. si liberto, reuocaẽ donatio, sola rõne obsequij nõ pstiti. & est mirabile: q̃a reuocatur res empta ex pecunia donata. C. de reuo. don. l. 1. sed libertas non reuocaẽ solo obsequio non pstito. C. de lib. cau. solo. sed pp easdem causas q̃bus donatio reuocaẽ, libertus ecclesiæ in seruitutẽ reuocaẽ. 15. q. 2. octaua discussio. & in Authen. vt liberti de cætero aureo annulo nõ egeãt. §. illud. coll. 6. Reuocaẽ etiã donatio tota pp liberos susceptos à patrono. C. de reuoc. dona. si vnq̃. fi. 17. q. vlt. c. vlt. Sed illud iure poli, nõ iure fori, aliàs aũt totã nõ reuocat. C. de inofficio. dona. si totas. Si aũt in extraneum collata sit donatio, reuocatur ex ingratitudine: cuius quatuor causæ hic notãtur. Puta si donatarius impiãs manus in donatorem iniecerit, ipsum vulnerando: Vel atrocem iniuriam ei intulerit, vt ipsum vulnerãdo, vel fustibus cædẽdo: Si graue damnum rerum suarum vel periculũ vitæ inferre præsumpserit. Item adde quintam, quæ hic non ponitur: Si conditionẽ appositam non adimpleuit. arg. ꝫ. eod. cum dilecti. & hoc totũ habes C. de reuoc. do. l. vlti. & ꝫ. de cond. ap. verum. Si vero mater donationem filio faciat, & postea transit ad secundas nuptias. ex tribus tñ causis eam donationẽ poterit reuocare: Puta, si vitæ eius insidiat⁹ est: Si atroces manus intulerit in eam: Si totius substantiæ ipsius molitus est iacturam. C. de reuo. don. Authen. hæ quoque: in Authen. de nup. coll. 4. §. mater. aliter non fit reuocatio. Instit. de dona. §. aliæ.

ᶻ Siue sit perfecta stipulatione vel pacto, siue in instrumento, vt traditione, vt nominatur. & quo tribus modis dicitur respectu perfecta (?) donatione. no. c. de peric. & comm. rei vend. l. 1 ... glo. Ioan. And.

ADDITIO. Istas quinque causas reuocandæ donationis habes in his versibus:

Quinque modis perdo, mihi quæ donata fuere.
Infero si damnum grauiter donantis in are.
Hunc per me si sit atrox iniuria facta.
Si sit persona manuali vulnere tacta.
Quando sua vitæ crudeliter insidiabor.
Ingratus domine, re donata spoliabor.
Ingratum factum dic me cum fregero pactum.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

h ¶ *Reuocare.*] Reuocatur ergo donatio vtili rei vẽdicatione, vel condictione ex lege. C. de reuo. dona. his solis. & C. de ꝫhen. emp. cũ res. ff. de don. causa mortis. l. si mortis causa. Ber.

i ¶ *Atroces.*] Quæ cõsiderantur ex tribus causis. scilicet ex facto, loco, & persona. Insti. de iniu. §. atrox. vt si quis vulneratus fuerit, vel fustibus cæsus ᵃ.

ᵃ Adde ꝗ dicaẽ atrox iniuria: per l. præton. §. posle. ff. de iniur.

¶ *Glossa sequens in fin. arg. ad quæstionem inducens duas leges.*

K ¶ *Successores.*] Hoc ius reuocãdi personale est, quia non competit primordium huius causæ hæredibus donatoris, vel ꝫ heredes, vel successores donatarij, qui hoc in vita sua tacuit: vt hic dicit. & C. de reuo. do. l. vlti. ad fin. & l. 1. in fi. quia per taciturnitatẽ remissum videtur. Et sic est arg. ꝙ feudum non est auferendum filio propter feloniam patris, si patri quæstio mota non fuit ᵇ. sic C. de inoffic. testa. omnimodo. arg. ff. ad Syllani. l. 1. §. vlt. Bernar.

ᵇ Immo ꝗ̃q. nõ auferiut etiã si patri q̃stio mota fuit: vt cõ. ꝫ. de feu. c. 2. super gl. fin. 10. An.

TITVLVS XXV.

De peculio clericorum.

¶ Ex concilio Arelatensi †.

† In concilijs editis nondũ inueni. Buchard⁹ lib. 3. decret. c. 218. & Iuo par. 3. c. 94. cõcilio Romano si tribuit. Ite. 1 eod. tit. in 1 compilatõe. tribuit concilio Laterañensi.

¶ *Quæsitum à rectore ecclesiæ tempore promotionis nihil habente, præsumitur de bonis ecclesiæ quæsitum.*

CAP. I.

INuestigandum ˡ est, si nihil patrimonij habẽs presbyter, quãdo ꝓmotus † est ad ecclesiasticum ordinem, postea † emerit prædia, cuius iuris sint: quoniam ecclesiæ, ad quam ᵐ nihil habens promotus est, esse debent ⁿ iuxta canonicam auctoritatem.

† prouectus

† si postea

DE PECVLIO CLERICORVM.

¶ *Supra visum est de donationibus: sed quia dubitari poterat vtrum clerici possent donationes facere de eorum peculio, merito subijcit hanc rubricam Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 12. q. 1. & q. 3. & q. 4. per totum. & q. 2. de laicis. & capitulo sequenti.

INuestigandum.] CASVS. Statuit concilium Arelaten. ꝙ si presbyter nihil habens promotus fuerit ad regimen alicuius ecclesię, & postea emerit pdia, illius ecclesiæ debeant esse ad quam nihil habens promotus est. Nota hic argu. oĩa quæ prælatus possidet, præsumi de bonis ecclesiæ acq̃sita fuisse.

l ¶ *Inuestigandum.*] à iudicibus, qui de hoc cognoscunt.

m ¶ *Ad quam.*] Sim. 12. q. 3. placuit. & q. 4. quicunque. & q. 5. nulli. & cap. fixum.

n ¶ *Debent.*] quia præsumuntur de bonis ecclesię empta. 12. q. 3. c. 1. & C. de donationibus inter virum & vxorem, etiam. & ff eod. Quintus Mutius ᵒ. Sed contra hanc præsumptionem admittitur probatio. 12. q. 2. sint manifestæ. & q. 4. c. 1. & 2.

ᵒ Ob vitandam suspitionem, vnde per quæstus dicaẽ à viro vel his q̃ in ipsius potestate sunt peruenisse q̃d acq̃siuit vxor. 10. An.

PResbyter.] Casus. Dicitur in hoc capitulo, q si presbyter qui tenet parochiam, aliqua emerit, ad nomen ecclesiæ conficiat instrumentum: & qui ꝯ fecerit, ab eius ordinatione remoueatur. Nota q cum presbyter aliquid emit, debet facere instrumentū in quo contineatur illud esse ecclesiæ: quod verum est, cum emit de rebus ecclesiæ: secus est si de patrimonio suo emit.

a ¶ Presbyter.] hoc cap. habetur 12.q.4.c.vlt.

b ¶ Superemerit.] de rebus ecclesiæ: qm̄ si de suis & ecclesiæ rebus emisset, pro rata pretij res diuideretur inter ecclesiā & hæredes pbyteri, si de hoc constaret. 12.q.4.c.2. Et ita p ea parte faciat instrumentum pro se: quia tutius est q non faciat instrumentum cōe, sed separatum. T. aut non datur ei optio, sed comminatio est. Ber.

VT vnusquisque.] Iste textus potest intelligi de epō, & tunc verbum, cōsecrationis, stat pprie; & verbum, presbyter, debet exponi, id est, epūs, per ea quæ dixi in c. præcedenti. Secundo potest intelligi in quolibet rectore ecclesiæ, & tūc verbum, presbyter. stat proprie; & verbū consecrationis, debet exponi, i. ordinationis seu promotionis: quia proprie epūs consecratur, & presbyter ordinatur: vt in cap. 1. de sac. vnct. Abbas.

Casus. Dicit in hoc capitulo, q qcq̄d presbyter acquisiuit à tpe promotionis suæ, post mortem eius remaneat ecclesiæ. Nota q quicquid prælatus acquirit post institutionem suā de reb' ecclesię vel eius occasione, ecclesiæ est.

c ¶ Vt vnusquisque.] supple, statuimus.

¶ Desumptum ex concilio Agathensi c. 54. vt recte ait Ius par. 3. cap. 95. referē à Burchardo lib. 3. decret. c. 119. & in 1. compilat. eod. tit. c. 2. vbi ex alijs concilijs desumptū dicit, sed minus bene.

¶ de his

¶ Videtur sumptū ex concilio Carthaginensi 3. c. 49 refert Burchard' lib. 3. decret c. 111. 100 par. 5. c 96. Gratianus 12 q. 3. c. 1. & c. 4. eod. tit in 1. compilat.

¶ In concilio impresso nondum inuentū in alijs Burchard' lib. 3. decr. cap. 143 & Iuo par. 3. cap. 96. & habetur 10 cap. 6. eod. tit. in 1. compilat.

¶ si aliquis presbyter

¶ comparauerit

¶ ecclesiæ

¶ sacrilegiū

¶ Ex eodem †.

¶ *De emptis per prælatum de bonis ecclesiæ, debet instrumentum confici nomine ecclesiæ: alias debet prælatus ab administratione remoueri.*

CAP. II.

PResbyter a cum diœcesim tenet, de eis† quæ superemerit b ad ipsius ecclesiæ nomen, scripturam faciat: aut ab eius ordinatione discedat.

¶ Ex epistola Pij Papæ †.

¶ *Quæsita per episcopum post consecrationem suam, ecclesiæ relinquenda sunt.*

CAP. III.

VT vnusquisq; c presbyter, res, quas post dies consecrationis acquisierit d, propriæ ecclesiæ relinquat.

¶ Ex concilio Remen. †

¶ *Empta per prælatum ex euolumentis ecclesię, efficiuntur ecclesiæ, licet prælatus emerit nomine alieno.*

CAP. IIII.

INquirendum e est, si† quis presbyterorū de redditibus ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparauit f†: quia sicut nec suo, ita nec alieno g nomine presbyter fraudem facere de facultatibus ecclesiasticis† debet: quoniam hoc sacrilegiū h† est, & par crimini Iudæ furis, qui sacras oblationes asportabat i & furabatur.

¶ Glo. seq. arg. allegat quatuor iura.

d ¶ Acquisierit.] Occasione ecclesię. j. tit. proxi. quia nos. & c. requisisti. & est argu. quod teneor tibi restituere qđ occasione rei tuæ ad me puenit. arg. ꝫ. de iureiuran. ad nostram. & ff. manda. ex mandato. & l. idemq. §. 1. & 2. & ff. de procur. qui proprio. §. procurator. versi. vt in cæteris. Bernar.

INquirendum est.] Casus. Statuit concilium Remen. q si aliqs presbyterorum de redditibus ecclesiæ, vel oblationib' ecclesiæ, vel votis fidelium res aliquas comparauerit, non noie ecclesiæ, sed alieno, ecclesia poterit res illas petere, si constiterit q de bonis ecclesiæ fuerint cōparatæ: & ipse qui hoc fecit, debet puniri: quia sicut non suo nomine, ita nec alieno de suis facultatib' ecclesiæ fraudem facere debet: hoc enim sacrilegiū est, & par crimini Iudę, qui sacras oblationes furabatur. Nota q de rebus ecclesiæ non potest prælatus aliquid alicui acquirere vel emere, nisi ecclesiæ. Item qui de rebus ecclesiæ fraudem facit, sacrilegium cōmittit, & furtum.

e ¶ Inquirendum.] scilicet à prælatis ecclesiæ. Ber.

f ¶ Comparauit.] supple, si hoc fecerit, puniendus est, & ecclesia poterit eas vēdicare, licet suæ non sint, & est speciale in ecclesia. sic & miles. C. de rei vendicat. si vt proponis. sic & pupillus. C. arbitrium tute. l. 3. in alijs vero secus est de iure communi. C. de rei vendic. si ex ea. C. de donat. inter virum & vxorem. & si de tua. C. communia vtriusq; iudic. si patruus tuus.

g ¶ Alieno nomine.] simile 46. dist. sicut non suo.

h ¶ Sacrilegium.] large sumpto vocabulo sacrilegij. 7. q. 2. prædia. & c. gloria episcopi. & ꝫ. de foro compe. conquestus.

i ¶ Asportabat.] simile 23. q. 4. quid ergo. 17. q. 4. si forte. Ber.

¶ Ex maxime in subsidium. arg. ff. de eo per quem fac. est. l. fin. Ioan. And.

¶ Vide hic Hostien. & Ioannem And. & Doctores in l. nemo. ff. de legib. ad dn Ioānem And. in c. 2. ꝫ. de voto. & ꝫ. de offi. deleg. 2. 4. 2.

SI quis.] Varij intellect' possunt colligi ex hoc cap. vt dicit Panor. Casus. Statuit concilium Toletanum, q si aliquis clericus pro sua sustentatione in terra ecclesiæ vineolas, aut agella fecerit, meliorando terram ecclesiæ, possideat ea vsq; ad mortē: & tunc ecclesiæ restituat, nec iure testamenti, aut iure successionis alicui relinquat: nisi forsan epūs velit eā assignare alicui ad tempus pro seruitiis ecclesiæ pstitis. Nota q nec platus nec clericus bona ecclesiæ potest alicui post mortem suam relinquere. Item epūs potest conferre alicui terram ecclesiæ pro seruitio ecclesiæ præstito.

k ¶ In terra.] quæ sterilis erat. prius enim æquum est illis relinq. quorum labore ad fertilitatem redacta est, vt ꝫ. de rebus eccl. alie. vel non. ad aures. & C. de alluuio. l. vlti. vel loquit de terra prius culta & clerico p beneficio assignata. 16. q. 1. possessiones. & q. 3. clerici. Tan.

l ¶ Obitus.] arg. q beneficiati ab ecclesijs vsufructuarijs cōparant: nam & morte finit vsusfructus. Insti. de vsufru. §. finit. Similiter morte clerici: vt hic & ꝫ. de pignor. c. vlt. sed non per omnia comparantur clerici vsufructuario, q a de terra aratoria potest hic facere vineam, qđ illi non licet. ff. de vsufruct. q̄uis. & l. vsufructuari'. Item vsufructuarius percipiendo fruct' facit suos, & inde potest testari: qđ non potest clericus. j. tit. prox. quia nos. 12. q. 5. quia Ioānes. nisi cū quodam moderamine, qđ habet j. tit. proxi. ad hoc. & c. relatum. §. licet. immo potius clerici possunt comparari vsuarijs, quibus tñ ad vsum cotidianum vti licet. Institu. de vsu & habita. §. 1. R.

¶ Concilij Toletani 3. cap. 4. & c. 7. eod. tit. in 1. compil. Et de materia & glossa plene p Co[illegible] n. c. 1. & n. c. [illegible] feu de [illegible].

¶ Ex concilio Toletano †.

¶ *Meliorationes factæ per prælatum in rebus ecclesiæ, sunt sua in vita, etiam si dimittat beneficium: sed de his testari non potest. hoc dicit secundum intellectum satis notabilem.*

CAP. V.

SI quis sane clericorum agella vel vineolas, in terra k ecclesiæ sibi fecisse probabitur, sustentandæ vitæ causa, vsq; ad diem obitus l sui possideat: verum post suum decessum ecclesiæ restituat, nec testamētario, aut successorio iure cuiquam hæredū prohæredumve m relinquat: nisi forsan cui episcopus pro seruitijs, ac præstatione n ecclesiæ largiri voluerit.

TITVLVS XXVI.

De testamentis † & vltimis voluntatibus.

¶ Gregorius nonus† Antonio subdiacono.

¶ *Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest, de rebus vero ecclesiæ seu intuitu ecclesiæ quæsitis testari non valet.*

CAP. I.

QVoniam ad nos relatione puenit, q I. Attellanæ ciuitatis episcopus condito testa-

¶ In hunc sensum [illegible] Concilium [illegible].

¶ In [illegible] Gregorius A. subdiacono. alibi Gregorius [illegible] primo lib. 7. [illegible] epist. 32. Et habetur c. 1. eo. tit. in 1. compilat.

m ¶ Prohæredumve.] Prohæres est qui putat se hæredem esse, cum non sit. ff. de peti. hære. prohærede. & Insti. de interdict. §. adipiscendæ. vel potest appellari hic pro quolibet decedenti post primū hæredem, siue pro quolibet decedente, cui relinquitur aliquid.

n ¶ Pro seruitijs ac præstatione.] id est, pro seruitiis præstitis ecclesiæ. j. tit. proxi. relatum 2. §. licet 3. quia forte poterit possessionem illam assignare alicui clerico pro beneficio, vsq; ad tēpus vitæ suæ. 16. q. 1. possessiones. & q. 3. clerici. Bernar.

¶ Et ꝫ. in. 1. per totum Ioan. And.

DE TESTAMENTIS ET VLTImis voluntatibus.

¶ *Supra visum est de dispositione inter viuos: restabat videre de vltimis voluntatibus. Vel sic, ꝫ. visum est de peculio clericorum, sed quia dubitari potest, nunquid de omni peculio valeant clerici condere testamenta, ideo subiecit hanc rubricam, Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 13. q. 5. & q. 3. & 28. q. 4. per totum. & 59. q. vlti. c. quia. vsque ad finem. & 53. q. 2. §. si aliud. & c. sequenti. 12. q. 2. de laten. 4. q. 3. versi. ob causam. 36. q. 2. commouere. & cap. sequen. 23. q. 8. §. quamuis.

Voniandam.] Primo ponitur factum. Secundo decisio ibi, Hortamur. Abbas Siculus.

Casus. Ioānes Attellanæ ciuitatis eps, fecit testamentum, & nurū suam in octo vncijs substantiæ suæ sibi hæredem instituit, & ecclesiam suā in residuis quatuor: Mandat Papa Antonio subdiacono, vt hoc diligēter inquirat, & qcq̄d de bonis ecclesiæ ipsum cōstiterit in-

terit habuisse ad ius ecclesiæ à qualibet persona debeat reuocare, nisi illud solum quod ante suam promotioné noscitur habuisse: & quicquid acquisiuit post suam consecrationem, in dominio ecclesiæ conseruetur. Not. q prælatus de bonis ecclesiæ testari non potest. Itẽ quicquid acquirit prælatus post suam consecrationé, remanere debet ecclesiæ.

a ¶ Octo vncijs.] vide est, in duabus partibus hæreditatis, quæ dr̃ as, & in 12. vncias diuiditur. Instit. de hæred. insti. §. hæreditas. T.

b ¶ Hortamur.] id est, præcipimus.

c ¶ Hoc.] id est, testamentum suum. Tanc.

d ¶ Patiaris.] hoc non habebit locũ in rebus ab epo alienatis: si ecclesia agnoscat hæreditatem illius, tenetur tũc ratum habere quod fecit, pro ea parte pro qua est hæres. 12. q. 2. eps qui filios. ff. de reg. iur. ex qua persona. C. de rebus alienis non alienan. venditrici. nisi fecerit ecclesia inuentarium. tunc enim non tenetur nisi inquantũ vires hæreditatis se extendunt. C. de iure deliberandi. l. sancimus. §. sin autem locis.

e ¶ Ante.] simile 28. dist. de Syracusanæ. 12. q. 5. nolli. C. de epis. & cleri. Auth. licentiam. & Auth. prohibitum.

f ¶ Habuisse.] hoc ideo dicit: quia renunciauit proprijs: vel quicquid postea habuit, totum suis contemplatione ecclesiæ, & non personæ acquisitum. Alanus.

g ¶ Acquisiuisse.] intuitu ecclesiæ. vel de rebus eius: secus est de alijs. 12. q. 3. c. 2. & q. 5. fixũ. & j. eo. quia nos. Ber.

Q Via ingredientibus.] Primo ponit qõnem. Secundo solutionem: ibi, Necessarium. Abbas.

mento, in octo vncijs [a] substantiæ suæ nurum hæredem instituit, ecclesiam suam in residuis quatuor. ¶ Hortamur [b] ergo, vt solicite hoc [c] discutias: & quicquid ipsum habuisse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris [d]: nisi † hoc solum quod eũ ante [e] episcopatus ordinem, proprium habuisse [f] constiterit. Quicquid vero ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoueris, vel in episcopatus ordine prædictũ episcopum acquisiuisse [g] †, in eiusdem ecclesiæ dominio conseruetur.

¶ Idem. †

¶ Abbatissa testari non potest, etiam si nunquam induisset habitum monachalem.

CAP. II.

QVia ingredientibus: & infra. ¶ Gabina † Abbatissa conquesta † est, S. quondam abbatissam monasterij sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento [h] legata [i] quibusdam reliquisse, dicens eam vsque in diem obitus sui, non induisse habitum monachalem, sed in vestibus, quibus vtuntur loci illius † presbyteri permansisse, sicut & illa quæ ante ipsam fuerat abbatissa: & hoc pene † ex consuetudine [k] licuisse: & infra. ¶ Necessarium ergo visum est, postquam abbatissa ordinata [l] est, & in monasterio per annos plurimos vsque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte [m] episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit: non tamen potuisse præiudicium [n] monasterio irrogare; sed res ipsius eidẽ loco ex quo illic ingressa & Abbatissa constituta est, de iure cõpetere [o].

¶ Idem. †

¶ Si infra annum à die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, deuoluitur executio ad epm̃.

CAP. III.

NOs quidem: & infra. ¶ Peruenit ad nos S. de hac luce migrante supremæ voluntatis elogio [p] † monasterium præcepisse fundari: cuius desideriũ à T. religiosa fœmina eius hærede protrahitur [q]. ¶ Quamobrem te hortamur, vt eam cõmoneas †, quatenus infra annum [r], monasterium quod iussum est, debeat ordinare: & cũcta secundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. ¶ Quod si infra prædictum tempus, siue in loco [s], quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges [t], dilatas defunctorũ pias voluntates, episcopali decens est studio adimpleri.

Casus. Quædam abbatissa cuiusdam monasterij S. nomine, fecit testamentum, in quo plura quibusdam legauit: quę vsq; ad mortem non induit habitũ monachalem, sed stetit in vestibus, quibus presbyteri illius loci vtuntur, sicut & illa quæ ipsam præcesserat, dicens hoc sibi licere ex consuetudine: Gabina abbatissa eiusdem monasterij quæ successit, conquesta est dño Papæ, q illa taliter legata relinqueret: Rñdet Papa: Postquã illa abbatissa ordinata est, & in monasterio morata, ad culpam epi pertinuit, qui illam in secularibus vestibus stare permisit: non tñ propter hoc monasterio præiudicare potuit, sed postquam monasterium intrauit, se & sua ei monasterio dedicauit. Not. q delictũ subditorum ad culpã prælatorum pertinet. Item delictum personæ in damnum ecclesiæ redundare non debet. Item intrãdo monasterium, se & sua intelligitur quis contulisse, nec amplius potest inde testari.

h ¶ Testamento.] Testamentum est testatio mentis, qua disponitur quid de rebus suis aliquis velit fieri post suum decessum. 13. q. 2. c. placuit. §. sed aliud. j. de celebra. missa. cum Marthæ. Institut. de testament. ordi. in princ. [a] Tan.

i ¶ Legata.] Legatum est donatio quædam à testatore relicta ab hærede præstanda. Instit. de lega. §. 1.

k ¶ Ex consuetudine.] Hic consuetudo non prodest, quia non quid fiat, sed quid fieri debeat, considerandũ est. 12. q. 2. gloria epi. & j. de elect. cum causam. & ff. de offi. præsi. sed licet. & factũ vsurpatũ præscriptionem nõ inducit. 93. dist. illud. 16. q. 3. licet. & in talibus nullus numerus defendit annorum. 33. q. 5. quod Deo.

l ¶ Ordinata.] id est, benedicta vel consecrata: quia abbatissa vel monialis non recipit ordinem propter vtilitatem sexus. arg. j. de pœn. & remissio. noua.

m ¶ Forte.] non est nota dubitationis, sed assertionis. 13. q. vlti. habent forsitan illi. & in Euangelio: Si cognouissetis me, forsitan & patrem meum, &c. ff. de rei ven. item si. §. 1. [a] & ff. de arbit. si duo. & ff. de procura. si filiusfamilias. de pœniten. distinct. 1. quamobrẽ. 33. q. 2. admonere. j. de procurato. tuæ. Vincen.

n ¶ Præiudicium.] Votũ enim præscriptione nõ tollitur: vt 33. q. 5. quod Deo pari.

o ¶ Competere.] Ipso enim ingressu se & sua dedicauit Deo. 19. q. vl. quia ingredientibus, & est pars huius. [a] & Authen. si qua mulier. & C. de sacrosan. eccl. Authen. ingressi. 12. q. 1. nolo. & cap. non dicatis. Bernar.

NOs.] Propter negligentiã hæredis eps exequitur piam voluntatem defuncti. h. d. Primo ponitur narratio. In secunda prouisio: ibi, *Quamobrem*. vbi primo moneri mandat. secũdo suppleri ibi, *Quod si*. tertio reddit rationem ibi, *Sic enim*. Abbas.

Casus. Quidam S. nomine fecit testamentum, & T. mulierem sibi hæredem instituit, præcipiens monasteriũ de bonis suis debere fundari: cuius desideriũ ab illa muliere ipsius hærede ptrahitur: peruenit hoc ad dñm Papam: vnde mãdat epo loci, q mulierem illam moneat, vt infra annũ monasterium quod testator fieri præcepit, debeat construere in loco vbi fuit cõstitutũ: quod si hoc non fecerit, eps illud faciat fieri. & omnia per epm̃ designentur illi loco sine aliqua diminutione: quia etiam secundum leges voluntates defunctorum per episcopos adimpleri debent. Not. q voluntas defuncti ad pias causas adimpleri debet ab hærede infra annum. Item si hæres negligens est, episcopus loci hoc faciat: quia secundum leges volũtates defunctorum per episcopos adimpleri debent.

p ¶ Elogio.] i. testamento. C. de testa. l. iubemus.

q ¶ Protrahitur.] id est, differtur.

r ¶ Infra annum.] Infra annum debet mandari executioni voluntas testatoris. C. de fideic. Authen. amplius. & hic. & in Authen. de eccle. tit. §. si quis ædificatione. colla. 9.

¶ Glo. seq. vers. per q. scilicet quod si locus non fuit designatus, ponit dictũ Lau. & secundam op. Tan.

s ¶ In loco.] demonstrato vel comprehenso à defuncto. si enim de loco incertus sit, non videtur obligatus ad faciendum: sicut in promissore liquidum est. ff. de eo quod cer. lo. l. 3. §. si quis insulam. & ff. de verb. obli. qui insulam. nisi aliud quid dicatur, tum causa religionis, tum extremæ voluntatis fauore. Io. & Lau. Alij dicunt, q si incertus est locus vbi debuit ædificari, ad hanc causam relictũ, fieret caducum. C. de cad. tol. l. vnica. §. si vero. ff. de dona. l. 2. §. vltim. Et ideo dicitur hic, in loco quo constitutum fuerat. T. dicit q non erat caducum: quia testamenta sunt interpretanda largissime. j. de do. cum dilecti. in fi. & res ad pias causas relictæ, liberæ sunt à lucratiuorum inscriptionibus. 23. q. 8. c. tributũ. §. quamuis. & in l. sancimus.

t ¶ Leges.] C. de epi. & cle. nulli. ibi habes quòd episcopus debet illud facere.

Margin notes:

Vt glossam & textum ... vide ... Vo... de ... distributione, & Vl... in §. hæreditas Instit. de hæred. insti.

Vide D. Thomam 2.2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidẽ Caietanum. & concilium Tridenti. sess. 25. de reformatione. cap. 1.

acquisiuisse. in antiquis.

Idem ... Gregorius ... Catalaeo epistola 7. ... lib. 7 cap. ... refert Anselmus Lucen. lib. 7 cap. 182. Gratianus 19. q. 3. c. 7. ... in 1. ... palatione.

Sabina

questa

ipsius

Hic in vulgatis legitur, plene, sed in manuscriptis, & registro B. Gregorij pene, legitur, ... in ... vestibus ...

Concor. ... §. ... de leg.

Si quis res necessitate distractis, ... huius ... iudicis ...

Et ibi ... habetur ... de ... Ioan. And.

Scilicet Gregorius Ianuario epo Caralitano lib. 9. epistola 10. registri ... c. 12. ... palatione. Et vide præ... decretale.

eulogio

Hic specificat quod monasterium construere concilium Tridenti. sessio. 22. de reformat. cap. 8. & sessio 25. in decreto de purgatorio.

INdicante.] Primo narrat factū, Scd̄o prouidet: ibi, *In quibus*. Abb.

Casvs. Mulier quædam vxor Redempti moriens, concham argenti iussit venundari, & dari libertis suis, & quandam scutellā argenteam reliquit cuidam monasterio; mandat Papa, quod voluntas illius per omnia debet adimpleri. Not. quod vxor potest testari viuente marito. Item voluntas testatoris per omnia adimpleri debet.

Glo. seq. arg. allegat in contrarium.

a *Nudis verbis.*] Tale legatum etiam valet secundum leges. C. de fi. deicom. l. vlt. & est arg. quod per nuda verba quis obligatur. arg. 12. q. 2. quicūque. 22. q. 5. c. quacunque. c. iuramenti. & C. de suf. l. vnica.

Glo. seq. quærit & soluit. Secundo quærit, arg. pro legatario: soluit pro hærede, respondens ad contraria. Tertio quærit arg. contra legatarium, soluit contra hæredem.

b *Monasterio.*] Pone quod reliquit monasterio sanctæ Mariæ x. sed non determinauit cui, cum sint plura monasteria sanctæ Mariæ, dabitur pauperiori. in Authen. de ecc. tit. §. si qs in nomine. coll. 9. Item pone quod plures habeat scutellas, sed vna est melior alia: cuius erit optio? pōt dici quod legatarij. ff. de legat. 1. si domus & melius. l. qui duos. Sed ꝫ. ff. eo. tit. l. si quis à filio. §. si quis. s. quod heredis est electio. & C. de condi. indebit. si quis seruum. ff. de leg. 1. legato. & ff. de serui. rusti. prædi. l. si via. quibus statur. Contraria loquuntur qn̄ hæres in mora est. Item pone quod legauit seruum in fuga constitutum: cuius expensis quæritur? vr̄ quòd legatarij, quia ad ipsum spectat emolumentum: ergo & onus. C. de cadu. tollen. l. 1. §. pro secundo. in fine. immo hæredis. ff. de legat. 1. cum seruus. & l. seq. Laurent.

Additio. si seruus legatus est in fuga tēpore testamenti: quæret eum hæres sua impensa. ff. de leg. 1. seruo legato. §. fi. Sed post testamentum, & ante mortem quæret eum hæres sumptu legatarij. ff. eo. tit. si seruus legatus. Si post aditam hæreditatem, si culpa hæredis soluat æstimationem, aliàs nō cauebit. ff. eo. l. cū res. §. itaq;

¶ Idem Petro subdiacono.

Debetur legatum, quamuis nudis verbis à testatore sit relictum.

CAP. IIII.

INdicante: & infra. Cognouimus R. referente, quòd moriens vxor Redempti, conchā argenteam nudis [a] verbis iussit venundari, & suis dari libertis: & scutellam argenteam cuidā monasterio [b] reliquisse: In quibus voluntatem eius, per omnia volumus adimpleri.

¶ Idem T. episcopo.

Non debetur legatum cum testator rem non suam, sed ecclesiæ legauit. hoc dicit simpliciter inhærendo litteræ.

CAP. V.

FIlius [c] noster F. conquestus est, quòd quondam P. pater suus aliqua ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratia, iuris alieni [d] reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, vt hæres ad soluendum cogatur, si actor eius, rem legauerit alienā [e]: sed quia lege Dei, non autē lege huius seculi viuimus, valde mihi videtur iniustū, vt res tibi legatæ, quæ cuiusdā ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, qui aliena restituere [f] debuisti.

FIlius noster.] Hoc cap. habet multos intellectus: vt dicit Panor. Primo ponitur cōquestio. Secūdo prouisio: ibi, *Et quidem*. Abb.

Casvs. Quidam P. nomine, fecit testamentum, & in testamento illo quædam quæ ad ipsum non pertinebant, causa suæ sepulturæ reliquit cuidam epō: filius eius petebat bona illa, vt ea restitueret illi cuius fuerant, sed epūs hoc facere nolebat: vnde conquestus est dño Papæ: scribit Papa illi epō dicens, quod leges seculi habent, vt hæres soluere compellatur, si testator rem legauerit alienam: sed quia epūs viuere debet lege Dei, non autem lege secularium, iniustū est, vt res quę dicuntur esse cuiusdam ecclesiæ, teneantur ab ipso, qui aliena restituere debuit. Not. quod si testator scienter rem alienam legauerit, quod hæres tenetur rem legatam dare legatario, vel æstimationem eius: sed secundum legem Dei non compellitur.

Glo. seq. quærit opponendo, & soluit.

c *Filius noster.*] Sed quid ad eum, cum res essent alienæ? forte intererat ipsius. quia res ipsæ depositæ fuerunt penes patrem suum, vel pignori obligatæ. Alanus.

Glo. seq. distinguit an scienter vel ignoranter legetur alienum.

d *Alieni.*] Cum quis scienter legat alienum, tunc hęres tenetur res redimere, vel legatario pretium dare, si res sit talis quæ vendi possit, alias non. Insti. de lega. §. non solum. & §. quod autē. Si ignoranter legat rem alienam, nō valet legatum: nisi cum legatur coniunctæ personæ. C. de leg. cum alienam. & legatarius debet probare scientiam: vt io §. quod autem. & ff. de proba. verius. Tan.

e *Alienam.*] scienter.

f *Restituere.*] de benignitate canonica. sic 17. q. 4. quicunque. de iure stricto non tenebatur reddere iuxta præmissam distinctionem. T. immo reddere tenebatur, sed poterat agere cōtra hæredē si scienter res illas legasset. Ber.

¶ Ex concilio Maguntino.

Hæredi non adimplenti iussa testatoris, ab episcopo interdicitur res à testatore relicta. hoc dicit inhærēdo litteræ.

CAP. VI.

SI hæredes iussa testatoris nō adimpleuerint [g]: Ab episcopo [h] loci illius, omnis res, quæ eis relicta est, canonice interdicatur [i] cum fructibus & cæteris emolumentis: Vt vota defuncti adimpleantur.

SI hæredes.] Vario modo pōt intelligi: vt dicit Pan. primo ponitur excessus. Scd̄o prouisio: ibi, *Ab epo*. Tertio ratio: ibi, *Vt vota*. Abb.

Casvs. Dicitur in hoc capitulo, quod si hæredes nō impleuerint iussa testatoris, per epm loci interdicantur illis omnia relicta cum fructibus inde perceptis: vt vota defuncti impleantur. Not. quod hæres tenetur adimplere voluntatē testatoris. Itē epūs pōt cōpellere hæredem, & ei interdicere res sibi relictas cū fructib9 à testatore, donec fecerit qđ sibi iussū est à testatore.

g *Adimpleuerint.*] infra annum. C. de fideicom. Authen. hoc amplius. ī. eod. nos quidē.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

h *Ab episcopo.*] C. de testa. cōsulta diualia contra. Sol. publicatio testamenti non pertinet ad episcopū, vt ibi dr̄: pertinet tamen ad eum testamenti defensio siue executio testamenti, vt voluntas defuncti seruetur. ff. de petitio. hæredi. l. hæreditas. §. si defuncto. argu. ī. eod. nos qdē. & ī. eo. Ioannes. & hoc præcipue in his q̄ ad pias causas relinquuntur. ī. eod. tua.

Glo. seq. recitatur per quæstionē, an filius nō adimplēt, etc. et ponit cōcordantias canonicas & ciuiles.

i *Interdicatur.*] Secūdum legem antiquam hæres, qui non adimplebat voluntatem defuncti, priuabatur omni successione. C. de fideicom. l. vlti. & 5. q. 1. Syluester. Hodie autē tenet hoc in extraneo hærede, sed filius institutus hæres non adimplens voluntatem defuncti, priuatur successione, relicta tantum sibi legitima. C. de fideicom. Auth. hoc amplius. & præualet lex in hoc casu canoni. In hoc nō vr̄ In. concordare prædicto canoni, Syluester. & huic decre. ī. de voto. licet. in fin. vbi de hoc. Sed illud ideo contingit, quia regnum diuidi non potest, sicut nec aliæ dignitates. ī. de præben. maioribus. & in consti. Friderici de feudis. §. præterea. Ber. Et hic non dr̄ expresse, quod priuentur hæredes, sed interdicatur eis quicquid relictum est: vt sic indirecte compellantur adimplere voluntatem defuncti. vel reducitur ad auctoritatem: vt saltem reseruetur hæredibus legitima: vt io Authen. de hære. & fal. §. primum. & §. si quis nō implens. coll. 1. alia Auth. vr̄ dicere, quod hæres qui relicta ad pias causas conferre distulerit, totum amittere debet. in Auth. de eccle. tit. §. si quis autē pro redēptione. ver. si autem qui. coll. 9. Et in isto casu pōt intelligi hæc decr. & hoc intellige in extraneo hærede. B.

¶ Ex concilio Laterañ.

De bonis per ecclesiam acquisitis clerici testari non possunt.

CAP. VII.

CVm in officiis charitatis primo loco illis teneamur [k] obnoxii, à quibus beneficium nos cognoscimus recepisse: ecōtra quidam clerici cum ab ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita [l], in alios transferre præsumunt. Hoc igitur quia antiquis canonibus [m] constat inhibitum, nos indemnitati eccle-

CVm in officiis.] Primo ponitur excessus. Secundo prouisio: ibi, *Hoc igitur*. Abbas.

Casvs. Inter alia opera charitatis primo loco id seruandum est, vt illis teneamur obnoxii, à quibus beneficia recepimus: sed quidā clerici ꝯtrium faciunt: cum enim multa bñficia percipiant ab ecclesiis, ipsi bona illa per ecclesiā acquisita in alios trāsferre præsumūt: sed q̄a hoc inhibitū est p canones, statuit cōciliū Lateranen. quod clerici siue testati siue intestati decesserint, siue alij cōferre voluerit, bona illa penes ecclesias debeāt remanere. No. quod q̄ ab alio bñficiū pcipit, obligatus est ei. Itē clerici de rebus ecclesiæ testari nō pñt.

k *Teneamur.*] Donatarius enim donatori naturaliter est obligatus ad antidota. ff. đ pe. hæ. sed & si lege. §. ꝯsuluit. 8. q. 1. illud. Ala.

l *Acquisita.*] Quod enim acquirit sacerdos, vel quilibet alius clericus intuitu ecclesiæ, ad ecclesiam pertinet. ī. eod. quia nos. & ī. eod. ad hæc. & c. quia nos. & ff. de castren. pecu. l. castrense. & 12. q. 3. c. 1. & 2. de quibus canonibus hic loquitur. Tan.

m *Canonibus.*] 12. q. 2. placuit. & cap. quicunque. & q. 5. obitū. & quasi per totum.

a *Penes.*

a ¶ *Penes ecclesias.*] sic. j. cap. sequen.

A *D hac præsentibus.*] Distinguit, & secũdum membrum: ibi, *Viuentes.* Abbas.

Casus. Clerici de bonis ecclesiæ testari non possunt, tñ viuentes & sui cõpotes, possunt aliqua de bonis ipsis intuitu eleemosynæ erogare in ægritudine constituti. Nota q̃ de rebus mobilibus p̃ ecclesiam acquisitis nõ potest clericus testari, potest tñ intuitu eleemosynæ aliqua de bonis ecclesiæ erogare.

b ¶ *De mobilibus.*] multo fortius nec de immobilibus. Ala.

c ¶ *Nõ possunt.*] In morte tñ possunt largiri tam consanguineis q̃ alijs extraneis intuitu seruitij recepti, de mobilibus. j. eod. relatum. §. licet. & 12. q. 2. ecclesiasticis. Tanc.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. à iura, & tenaim contrarium, & remittit.*

d ¶ *Erogare.*] Arg. q̃ admittitur q̃s vna via, q̃uis alia repellatur. 1. q. 2. c. 1. ff. de inoffic. testa. Papinianus. §. si q̃s. Arg. j. s. de procu. tuæ. vbi de hoc. & ff. de admi. tuto. scire. & ff. de bo. lib. quæritur.

Q *Via nos.*] In prima ponit decisa quæstio. In secunda distinguens rñsio: ibi, *Consultationi.* Abbas Siculus.

Casus. Dicit in hoc capitulo, q̃ licet clerici de his quæ paterna cognatione, vel successione, vel artificio, vel dono amicorum sunt adepti, non habito respectu ad ecclesiã, possint condere testamentũ: de his tñ quæ consideratione ecclesiæ pceperunt, de iure testari nõ possunt. Nota q̃ clerici de bonis paternis, vel de his quæ intuitu psonæ acquisierũt, possunt libere testari. Item de bonis ratione ecclesiæ acquisitis testari non possunt. Ber.

...siarum prouidere volentes, siue intestati decesserint, siue alijs † conferre voluerint, penes ecclesias a eadem bona præcipimus remanere.

¶ Alexander tertius.

¶ *Moderatam eleemosynam de bonis per ecclesiam acquisitis clerici facere possunt, etiam in ægritudine cõstituti.*

CAP. VIII.

AD † hæc præsentibus innotescat, quòd clerici de mobilibus b, quæ per ecclesiã sunt adepti, de iure testari non possunt c: Viuentes tamen, & sui compotes, moderate valent aliqua de bonis ipsis, non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare d, in ægritudine constituti.

¶ Idem Vigilensi † episcopo.

¶ *De bonis proprijs, vel acquisitis intuitu personæ, clerici testari possunt, de acquisitis intuitu ecclesiæ non.*

CAP. IX.

QVia † nos: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quod licet clerici de his quæ paternæ successionis, vel † cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono cõsanguineorum, aut amicorum, nõ habito respectu ad ecclesiam, peruenerũt ad ipsos, libere disponere e valeant: de his tamen quæ consideratione ecclesiæ perceperũt, nullum de iure possunt facere testamentum f.

e ¶ *Disponere.*] 12. q. 3. c. 1. & 2. & j. eo. relatum. §. cæterum. & c. requisisti. §. illud. Ber.

f ¶ *Testamentum.*] clerici enim de rebus ecclesiæ nullum possunt facere testamentum: cum eorum proprietas non sit sua, cũ solũ vsum habeant: sed tñ victu & vestitu contenti esse debent. 12. q. 1. clericus qui. & c. duo. & 10. q. 2. eps. & totum superfluum erogandũ est pauperibus. 12. q. 1. c. vlti. moderatam tñ donationem causa seruitij recepti facere possunt. j. eod. relatum. §. licet. cum quasi filio familias comparetur, qui non potest facere testamentum, nisi de castrẽsi peculio. C. de asses. l. vlti. & C. de aduo. diuer. iud. l. fori. Ber.

C *Vm esses.*] Hoc ca. legitur varijs modis. Cõmunis diuisio. Primo narrat factum. Secundo prouidet: ibi, *Quia vero.* Abbas.

Casus. In epatu Hostieñ. talis erat cõsuetudo, q̃ testaméta, quæ non habebant subscriptionem septem testium, s̃m q̃ leges statuũt, rescindebantur. Hostieñ. eps hoc proposuit in præsentia Papæ: quia talis consuetudo aliena est à diuina lege, & patrum sanctorum institutionibus, & à generali consuetudine ecclesiæ, cum scriptũ sit, In ore duorum vel trium testium, stet omne verbum: Papa præscriptam consuetudinem reprobauit, & testamenta, quæ parochiani fecerunt coram presbytero suo, & tribus vel duabus idoneis personis in extrema voluntate, firma decreuit pmanere: & præcepit sub pœna excõicationis, ne aliquis rescindere audeat huiusmodi testamenta; & idem dicitur in sequenti capitulo, in quo scribit Papa iudicibus Velletrensibus. & intelliguntur ista duo capitula, sup relictis ecclesiæ, vel ad pias causas: vt ibi sufficiant duo vel tres testes. Nota q̃ vbi ius legale cõdicit iuri canonico, præualet ius canonicum. Item generalis consuetudo ecclesiæ pro lege habẽda est. Item in ore duorum vel trium testium stat oẽ verbum. Item secundum canones duorum testimonium sufficit in testamento.

¶ Idem Hostieñ. † episcopo.

¶ *Valet testamentum, quod parochianus facit corã presbytero parochiali, & duobus testibus: nec valet contraria consuetudo. hoc dicit inhærendo verbis litteræ.*

CAP. X.

CVm † esses in nostra præsentia constitutus, proposuisti talem in tuo episcopatu cõsuetudinem obtinere, quòd testamenta, quæ fiũt in vltima voluntate, penitus rescindũtur, nisi cum subscriptione septem, vel quinque testiũ fiant, secundum quod leges g humanæ decernunt. ¶ Quia vero à diuina lege, & sanctorum patrum institutis, & à generali ecclesiæ consuetudine, id esse noscitur alienum, cum scriptum h sit: In ore duorum vel trium testium stet omne verbum: præscriptã consuetudinem improbamus i: & testamenta, quæ parochiani coram presbytero suo, & tribus vel duabus alijs personis idoneis, in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione k anathematis prohibentes, ne quis huiusmodi audeat rescindere testamenta.

¶ Idem iudicibus Velletreñ. †

¶ *Valet vltima voluntas ad pias causas coram duobus testibus: & est casus singularis.*

CAP. XI.

RElatum † est, quòd cum ad vestrum examen super

g ¶ *Leges.*] C. de testa. si vnus. l. vlt. & l. hac consultissima. Ber.

h ¶ *Scriptum.*] in lege Mosaica, & in Euangelio. 2. q. 4. cap. 1. 2 & s. de testa. licet vniuersi. Bernar.

¶ *Glossa sequens voci, per q̃, an etiam circa non pias causas valeat testamentũ non habens debitum numerum testium, ponit op. quod non: & hanc approbat, ponit op. contrariam quod valeat, quam reprobat: demum subdit duas alias opiniones.*

i ¶ *Improbamus.*] super relictis ecclesiæ. Decretalis ista intelligitur p sequentem, quia de eodem facto & eiusdem loci loquuntur: nam in his quæ pietatis causa relinquuntur, minus solemnis voluntas sufficit, sicut & inter liberos. C. de testa. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. fami. ercis cun. l. vlt. & C. de fideicom. l. vlt. in his enim cessat Falcidia. C. ad l. Fal. Authen. similiter. & in Authen. de eccle. tit. §. sin autem. colla. 9. in his canonica portio nõ deducitur. j. eod. tit. cap. vlt. Quidam tñ dicunt, q̃ per hoc cap. quod generaliter loquitur, derogatur omnibus legibus, quæ dicunt minus solemnem voluntatem non valere, quod non credo: quia non est verisimile, q̃ dñs Papa voluerit vnico verbo legibus derogare. arg. C. de inofficio. testa. l. si q̃n. & s. de elect. ecclesia vestra. nec forte posset tollere leges quantum ad eos qui non sunt de sua tpali iurisdictione 3. arg. s. de appella. si duobus. & s. de iudic. nouit. quæ leges ne quid falsitatis in testamento committeretur, voluerunt, q̃ certus numerus testium adhiberetur. C. de fideicom. l. vlti. Ita etiã credo q̃ istud locũ habeat super relictis ecclesiæ, siue ad pias causas fauore religionis. j. cap. proxi. sic non derogabitur legibus. Vel dic, q̃ Papa statuit hoc im in his obseruandum, in quibus habet temporalem iurisdictionem, quia quantum ad illos potuit legibus derogare. Ciuitas ista Velletrẽsis pertinet ad Papam quo ad vtramque iurisdictionem. Sed verius videtur quod primo dixi. Alij volũt dicere, q̃ si agatur in foro seculari, seruanda est legalis solemnitas: si in ecclesiastico, stabitur istis decre. sed prius dictũ magis placet.

¶ *Glo. seq. argumentatur, signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Sub interminatione.*] Et ita videtur, q̃ qui contra faciat, sit excõicatus. s. de locato. cap. 1. quam decre. tenemus canonem latæ sententiæ, & sunt ibi quasi eadem verba, quæ & in c. 63. dist. Salonitanæ. Arg. s. j. de iure patro. relatum. in fi. vbi de hoc 4. Non credo q̃ sit canon latæ sententiæ, sed ferendæ, per c. relatum. Ber.

R *Elatum.*] Primo ponitur factum reprehensibile: quod secundo corrigi mandat: ibi, *Mandamus.* & mandatum tertio probat: ibi, *Quoniam.* Abbas Siculus.

¶ Ex hac decreta. nota q̃ cum de testamentis agitur, non secundum leges, sed s̃m canones iudicandum est. Item causa testamentaria ad iudicem ecclesiasticum pertinet: quod verum est in relictis ecclesiæ & ad pias causas. Item duorum testimoniũ valet in causa testamen-

[Right margin:] ¶ Ostieñ. — 2 Nec ob. ead. q. præsul. & c. nullam. vt in §. ibi seq. Ioan. And. — ¶ Post concilium Lateraneñ. sub Alexan. iij. par. 50 cap. 2a. & c. 9. ea tit. in 1. compilat. Et multa quæ requiruntur, vt dispositio hui9 cap. habeat locũ, tradit Guido Papæ decisione 141. adde Alexan cõsil. 41 volu. 1. & consil. 47. volu. 2. — Deut. 17. — ¶ Velleteñ. — ¶ Cap. Ve. ea tit. in 1. compil. & post concilium Lateraneñ. sub Alexan iij. par. 50. c. 8. Vide Antonium in c. quod clericis s. de foro compet. & Salicetũ in Authen. Cassa. C. de sacrosan. ecclesi. — 3 De hoc ...

testamentaria. Item in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.

a ¶ *Relictis ecclesiæ.*] Ad hũc casum restringe cap. proxi. s. eo. in quo fauore ecclesiæ sufficiunt duo vel tres testes. T.

b ¶ *Decretorum.*] quæ dicunt, q̃ in ore duorum, vel trium testium stat oẽ verbum. 2. q. 4. §. 1. & cap. 2. & 48. distin. qm̃ multa. Sic nota causas vltimæ voluntatis defunctorum ad ecclesiasticũ iudicẽ pertinere, quod verum est in relictis ecclesiæ, & pauperibus. 13. q. 2. clerici. & c. qui oblationem. C. de epis & clericis. l. nulli licere 4. per quæ cap. confirmatur quòd dixi s. in proxi. cap. quod tantum de relictis ad pias causas intelligendum est: quod hic & ibi dicitur. Ber.

ij Relatũ est.] Quinque sunt partes: secũda: ibi, *Nomine*. tertia: ibi, *Licet*. quarta: ibi, *Cæterum*. quinta: ibi, *Quia vero*. Et venit hoc cap. ad declarationem cap. cum in officiis. s. eod. Abbas Sicu.

Casvs. In capitulo s. eod. cum in officiis dicitur: Bona per ecclesiam acquisita ad eam deuoluantur in obitu clericorum: quæsitũ est à Papa, vtrum de immobilibus tm̃, vel de mobilibus sit intelligẽdum? Rñdetur generaliter, bona qualibet p ecclesias acquisita eis debẽt iuxta Lateranẽ. concilium post acquirentis obitum remanere: sed per hoc vocabulum, ecclesia, non intelligitur eps, vel successor clerici morientis in ecclesia collegiata, sed ipsum collegium intelligitur. Vbi aũt in locũ defuncti vnus tantum est ordinandus, ille bona illius, & alia bona ipsius ecclesiæ debet habere. Et licet dicatur, mobilia per ecclesiã acquisita in alios transferri non possunt: consuetudo tñ non est improbanda, vt de mobilibus illis clerici possint aliqua conferre pauperibus, & aliis locis religiosis, & illis qui clericis seruierant, siue sint consanguinei, siue alij, ſm seruitij meritum: si vero clerici de hæreditate, vel aliter intuitu pſonæ suæ aliqua acq̃siuerint, de illis disponant pro arbitrio suo. In fine dicit: clerici qui plura habent beneficia in pluribus ecclesijs, bona illorum debent diuidi inter ecclesias pro rata ſm congruam distributionem. Nota, q̃ nomine bonorum tam mobilia, quàm immobilia dicuntur. Item nota casum vbi nomine ecclesiæ non eps, sed capitulum tantum intelligitur. Item clericus de rebus ecclesiæ acquisitis potest dare pauperibus, locis religiosis, & seruientibus in eis. Item clericus de rebus intuitu personæ suæ acquisitis potest testari. Item bona clericorum plura beneficia habentium debent diuidi inter ecclesias, in quibus habent beneficia.

relictis [a] ecclesiæ, causa deducitur, vos nisi septem vel quinq; idonei testes interuenerint, inde postponitis iudicare: & infra. ¶ Mandamus, quatenus cũ aliqua causa talis, ad vestrum fuerit examen deducta, eam nõ secundum leges, sed secundum decretorum [b] statuta, tractetis, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis: Quoniam scriptum est: In ore duorum vel trium testiũ stat omne verbũ.

Deut. 17. Matth. 18.

¶ Idem electo & Capitulo Cassaneñ.

¶ *De proprijs potest testari clericus: in acquisitis per ecclesiam etiam si sint mobilia, succedit ecclesia, vel successor: potest tamen aliqua seruitoribus vel pauperibus elargiri: si autem defunctus habet plures ecclesias, vel beneficia, fiet æque diuisio inter illa.*

CAP. XII.

ij Relatum † est auribus nostris, quòd q̃a statuimus in Lateraneñ. cõcilio [c] † vt bona per ecclesiam acquisita, ad eam in clericorum obitu deuoluantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantum, vel de mobilibus sentiendum: & infra. ¶ Respondemus, quod generaliter bona [d] † quælibet per ecclesiam acquisita, eis † debent iuxta Lateraneñ. concilium post acquirentis obitũ remanere [e]. ¶ Nomine autem ecclesiæ non episcopus [f], vel successor clerici morientis, vbi est collegium clericorum, sed communis congregatio [g] intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicam distributionẽ & curam habere. Vbi autem in loco defuncti tantum vnus est [h] ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius ecclesiæ in † Dei timore dispenset. ¶ Licet autem mobilia per ecclesiam acquisita, de iure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint †: cõsuetudinis tamen est non improbandæ, vt de his, pauperibus & religiosis locis, & illis qui viuenti seruierant, siue consanguinei sint, siue alij, aliqua iuxta seruitij meritum conferantur [i]. Cæterum quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proueniunt, distribuantur pro arbitrio [k] decedentis. ¶ Quia vero nonnulli in diuersis ecclesijs beneficia possident, diuidantur quæ habuerant per æstimationem congruam [l] inter ipsos †.

¶ Innocẽtius tertius [Altissiodoreñ. † episcopo.]

¶ *Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur testatus ad pias causas. h. d. secundum intellectum not abutorem.*

CAP. XIII.

Cvm † tibi de benignitate: & infra. ¶ In secunda [m] quæstione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem [n] † committit, non videtur decedere intestatus.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit, iterum quærit, ponit opinio. & distinguit.*

h ¶ *Vnus est.*] Sed nunquid bona epi debẽt deuolui ad collegiũ maioris ecclesiæ moriente epo? Dicas q̃ non, immo reseruanda sunt successori. 12. q. 2. hæc huius placiti. & c. de laicis. & cap. illud 3. Nunquid est idem in bonis archidiaconi? Dicunt quidam, q̃ non sed collegio ecclesiæ deuoluunt. Alij dicunt, & melius, si bona archidiaconat° distincta sũt, & diuisa à rebus canonicorum, tũc successori seruari debent. arg. s. de rescript. edoceri. si vero cõia sunt oĩa bona archidiaconi & canonicorum, tunc ad capitulum deuoluuntur. arg. 12. q. 2. quia cognouimus. & j. de deci. cum in tua. & 8. dist. quæ contra mores. Tanc.

i ¶ *Conferantur.*] sic s. eo. ad hoc. non ita amare istud ꝓhibitum est: sicut dicit lex de donatione inter viri & vxo. ff. de dona. inter virum & vxo. si id qđ. §. si q̃s serui operas. Lau.

k ¶ *Pro arbitrio.*] s. eo. quia nos.

l ¶ *Congruã.*] vt ei plus detur, à qua plus percepit 4. videtur tñ attendendum vtrum vni etiã plus seruierit q̃ alteri. arg. s. de feu. c. 1. & argu. s. de ꝓben. cum ſm Apostolũ. vbi dicit, Qui altario seruit, viuere debet de altari. ergo si non seruiuit, vel si parũ seruiuit, plus ei tenetur restituere. Lauren.

Cvm tibi.] Vario modo legitur. Primo ponitur decisa consultatio. Secũdo rñsio: ibi, *In secunda*. Et aduerte q̃ iste textus est multum allegabilis, & frequentatur tam per canonistas, q̃ legistas, & est breuis decisio: sed aliquantulũ obscura, ideo nota bene ipsum, & tene menti, quia cotidianus. Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis commisit extremam voluntatem suam in dispositionem alicuius amici sui, & sic mortu° est: q̃ritur an ille dicatur decedere intestatus? Rñdet Papa, q̃ nõ videtur decedere intestatus. Nota q̃ qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit: non videtur decedere intestatus.

m ¶ *In secunda.*] primam habes j. de verb. signi. cum tibi.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, an iste vere sit testatus, & soluit, & distinctionem ponit.*

n ¶ *Dispositionem.*] Licet de benignitate canonica videat testamentum fecisse, re vera non est testatus, quia nullum est testamentum vbi nomen hæredis non exprimitur. C. de testa. l. iubemus. §. qđ si non fuerit obseruatum. circa fi. & ff. de his quæ in testa. delen. l. ꝓxime. & institutio hæredis, totius testamenti est fundamentum: vt Insti. de leg. §. ante hæredis. sed sicut nutu possunt aliqua relinq. C. de fideic. & in epistola. ff. de leg. 3. nutu. & sicut nutu deprehendit voluntas obmutescentis. 26. q. 6. qui recedunt. sic nutu de æquitate canonica fit testamentum, sicut & sufficit ad locutionẽ alterius, q̃ q̃s annuat testibus ꝓsentibus, & dr̃ decedere testatus 5, & tale testamentum dr̃ nuncupatiuũ. C. qui testa. fac. poss. hac cõsultissima. Licite ergo potest quis voluntati alterius cõmittere factionem testamenti sui. i. an quis sit ei hæres. Distinguitur tñ: q̃a aut in voluntatem hæredis cõmitto factionem testamenti, aut in voluntatem alterius. si in voluntatem hæredis, licite possum, licet expresse eius voluntati committam. ff. de cond. instit. verba hæc. sed si cõtero in expressam voluntatem alterius, non valet. vt si dicam; instituo hæredem

c ¶ *Lateranen. concilio.* s. eod. cum in officiis.

d ¶ *Bona.*] Arg. indefinite s dictum generaliter accipiendum. 19. dist. si Romanorum. j. de priuil. quia circa. j. de verb. signifi. cum tibi. & cap. quærenti. & ff. de contrahen. emptio. l. 3. & ff. de ser. vrb. præd. l. si seruitus.

e ¶ *Remanere.*] sic 12. q. 2. per totum.

f ¶ *Non episcopus.*] Qui tamen est in ecclesia, & ecclesia in episcopo. 7. q. 1. scire.

g ¶ *Cõgregatio.*] hoc bene dicitur. 12. q. 2. de laicis, & C. hæc. de cu. l. 1. & 2. Lauran.

redē, quē Titius voluerit. ff. de hære. insti. illa institutio. & l. si quis Sēproniū. & l. captatorias. immo captatoria, idest, adulatoria appellat talis institutio. C. de re mili. captatorias. secus si tacite. ff. de hære. instit. l. illæ aūt institutiōes † . vt si dicā: instituo te hæredē, si Titius ascēderit Capitoliū: vt ff. de hære. instit. l. si qs Sēproniū. & ff. de condi. & demon. l. nonnunquam. Sed legatum potest committi arbitrio alterius tacite. ff. de lega. 2. l. 1. sed alterius arbitrio expresse non potest committi. ff. de leg. 1. l. captatoriæ. & l. prædic. & incertæ personæ bene possunt institui hæredes: vt instituo pauperes hæredes. C. de epis. & cleri. si qs ad declinandam. & l. nulli. Ioan.

† Quando in præsentium, nō in futurum in fraude est collatū, non est captatoria: vt si dicam · qua per eum Titius me hæredem instituit, meū hæres esto. Ioan. And.

¶ Idem C. tituli sancti Laurentij in Lucina presbytero Cardinali.

¶ *De relictis ecclesiæ petit episcopus partem suam, licet aliquid fuerit sibi à testatore relictum: nisi eo modo, & non in fraudem fuerit relictum à testatore, quòd maneret ea parte contentus, & legatum agnouerit.*

CAP. XIIII.

OFficij †: & infra. ¶ Secundo quæsiuisti, cum quis in testamento relinquit episcopo propriam portionem; & alia multa monasterijs vel ecclesiis, vtrum episcopus ex illis legitimam [a] possit petere portionē: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si portionem illam, cum conditione [b] legauit episcopo, vt esset ea sola contentus, & episcopus acceptauit: quia per hoc aliis renunciasse [c] videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quòd si eam ipsi absolute [d] reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de cæteris vendicare [e]. Si vero constiterit [f] quod in fraudē modicum constituit mortuarium, vt in cæteris episcopus portione debita fraudaretur [g] (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent †) episcopus portionē ex illis poterit exigere à canone [h] constitutam, saluis indulgentiis [i] Romani † Pontificis, quæ quibusdam regularibus sunt concessæ.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. prima pars infra de parrochiis. secunda hic. tertia, infra de sen. excom. officiis. vbi declaratur reliqua sectionis. & de variis portionib. vide Constitutionem hic adde Iodocum de Sennis, consil. 154. incip. In iterum.

† Vide l. hæres me. ff. de cond. & demonst. & l. in fraudem. ff. de iur. fis.

† Romanorum Pontificum.

¶ Idem.

¶ *Relictum episcopo contemplatione personæ, non diuiditur cum ecclesia cathedrali: secus si contemplatione ecclesiæ, siue nihil relinquatur ecclesiæ, siue aliquid: siue coniunctim, siue separatim. Si autem soli ecclesiæ est factum relictum, episcopus habebit portionem canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione ecclesiæ factum, quando fit ab extraneo habente administrationem: secus si fiat ab administrationem non habente. Cum ecclesiis vero inferioribus episcopus non diuidit sibi relictum, quia non est sibi tanta communio cum ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.*

CAP. XV.

REquisisti † de his, quæ testator pro anima sua legat in vltima voluntate, qualiter sint inter episcopum & ecclesiam diuidēda. Et quidem regulariter verum est, quod episcopus debet de his secundū diuersas consuetudines tertiam [k] vel quartam [l] portionem habere.

† Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat. Et de materia vide late post Barto. per Bartholomæum Socinum in l. cunctis. ff. de rebus dub. & Petrum de Ferrariis tract. de quarta canonica, adde Alexandrum consil. 196. incip. viso testamento in 2. volu.

OFficij.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Consultationi.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis in testamēto suo relinquit epō propriam portionē, & alia multa monasterijs vel ecclesiis: quæritur vtrū eps de illis possit petere legitimā portionem? Rñdet Papa, q si portionem illam legauit epō sub conditione, vt ea esset contentus, & eps conditionem acceptauit, de aliis nihil poterit petere, qa per hoc aliis renunciare vr: sed si portionem illam absolute reliquit, de aliis nihilominus legitimam portionem poterit vendicare. Si vero constiterit q fraudulenter modicam portionem reliquit, cum conditione, vt i cæteris eps portione debita fraudaretur: quia fraus & dolus alicui patrocinari nō debent, episcopus de illis portionem exigere poterit à canone constitutam, saluis indulgentiis Ro. Pon. quæ quibusdā regularibus sunt concessæ. Capitulum istud & sequens loquuntur secundum consuetudinem quorundam locorum. Not. q electione vnius quis renunciat alteri. Item fraus & dolus nemini debent patrocinari.

a ¶ *Legitimam.*] quæ secundum variam locorum consuetudinem varia est & diuersa. j. de sepul. certificari. Vin.

b ¶ *Conditione.*] Conditio [a] quid sit & modus, tractatur j. de condit. app. in ca. verum.

a Hanc glossam non inuenio in antiquis libris nec puto esse Bernar.

c ¶ *Renunciasse.*] ff. de inoffi. testa. si pars. §. vlti. & l. seq. & l. vlti. & C. eod. titu. l. parentibus. Ber.

d ¶ *Absolute.*] Cum enim absolute relinquit, potest eps vtranque consequi. j. cap. proxi. & vr hoc notare, quia si eps dedit simpliciter aliquod beneficium ei, qui prius habebat aliud: non vr ei prius ademisse. ff. ad munici. l. municeps. Lau.

¶ *Glo. seq. arg. allo. tria iura, & duo in contrarium.*

e ¶ *Vendicare.*] Arg. q recipiendo vnum, non intelligitur alii renunciasse, nisi hoc sit dictum. ff. de ac. & obli. l. quotiens. sic vxor recipiens legatum, non intelligitur renunciasse doti. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. sciendum. arg. C. de pact. conuen. l. si mulier. arg. contra. ff. de inofficio. testa. l. vlt. & ff. ad leg. Fal. l. si debitor.

f ¶ *Constiterit.*] Etiam apponendo conditionem. aut si ipsam acceptauerit, si postea de fraude constiterit, quia non potuit testator auferre illā partem epō, quæ ei ex constitutione debetur. j. c. prox.

g ¶ *Fraudaretur.*] Videtur tñ q agere debeat ad supplementū eps in hoc casu, si minus ei reliquit legitima portione. C. de inoffi. test. l. si qn. §. generaliter. & l. omnimodo. quia non admittit grauamen ista portio, sicut nec quarta debita de iure naturæ. arg. ff. de adop. si arrogator. §. sed an impuberi. Lau.

h ¶ *Canone.*] Loquitur de illis canonibus. 10. q. 1. decernimus. & c. de his.

i ¶ *Indulgentiis.*] j. de sepul. in præsentia. & j. eo. c. vlti. Ber.

REquisisti.] Diuiditur. Nam primo quæstio. Secundo generalis solutio: ibi, *Et quidem.* Tertio specialis: ibi, *Sed considerandum,* & ibi distinguit quatuor membra, quæ patent in textu. Abbas.

CASVS. Aliquis fecit testamentum, & multa pro anima sua legauit: quæsitum fuit à Papa qualiter illa diuidenda sunt inter epm & ecclesiam? Rñdet, q regulariter obtinet, q eps fm diuersas cōsuetudines locorum debet habere tertiam vel quartam portionē: sed videndum est, vtrū testator diceret: relinquo illud epō, an relinquo illud ecclesiæ: vel sic, relinquo istud epō & ecclesiæ: an sic, relinquo istud epō & illud ecclesiæ: in primo casu cū dicit, relinquo istud epō, distinguendū est, vtrum relinquatur epō ab extraneo, an à propinquo: si ab extraneo, præsumitur relictum intuitu ecclesiæ, & non personæ: vnde ecclesia cathedralis debet habere suam partem: sicut in secundo casu, si aliquid relinquitur ecclesiæ, eps debet habere suam partem: sed istud verum est, nisi testator exprimat, q velit istud esse tantum epi. & non ecclesiæ: in quo casu voluntas testatoris seruanda est: secus est si dicat, q velit illud esse tantū ecclesiæ, & non epi: qa priuata dispositio testatoris, non potest immutare generalem constitutionem canonis; sed huic dicto canon obuiare vr: dicit enim canō: si aliquid legatur pontificibus ab extraneis aut cum ecclesia, aut sequestratim: quia ille qui hoc donat, pro remedio animæ suæ donat, non pro commodo sacerdotis: non proprium, sed quasi ecclesiæ dimissum computabunt: Rñdet Papa illi canoni dicens, quod dr in canone, verum est, qñ testator non exprimit, q velit illud esse tantum epi. & non ecclesiæ: sed hoc exprimit hic testator: & ita non ↄdicit: si vero à propinquo legatur episcopo, præsumitur q intuitu personæ, & non ecclesiæ, nisi contrarium ostendatur, & de isto ecclesia nihil habebit: si autem relinquatur episcopo & ecclesiæ comunctim, canonica diuisio inter eos est facienda. si vero diuisim legauit istud episcopo, & illud ecclesiæ, siue æqualia siue inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad canonicam diuisionem, nisi vtraque pars velit esse cōtenta suo relicto: si vero testator dicat, lego hoc episcopo, & illa capellis vel monasterijs: in casu isto, quod legatur episcopo, eius erit præcipuū cum ecclesia: sicut si cuilibet alteri legaretur: & de aliis quæ legantur monasterijs vel capellis, portionem canonicam obtinebit: in fine dicit, si aliqua legantur clericis prelationem vel administrationem aliquam non habentibus, & qui possunt proprium habere: siue reliquatur ab extraneo, siue à propinquo, intuitu personæ præsumitur omne relictum, & de illo nec episcopus nec ecclesia aliquid habebit, nisi aliquid in contrarium ostendatur: quæ hic dicūtur, localia sunt, quia non seruatur hoc generaliter. Not. q relictum episcopo ab extraneo, regulariter & generaliter præsumitur intuitu ecclesiæ esse relictum: si autem à propinquo intuitu personæ: tamen in vtroque casu probatio admittitur in cōtrarium. Item quod obtentu alicuius, quare illi est restituendum, & valet vocari contra nuncios procuratores, negotiorū gestores. Item voluntas testatoris semper debet obseruari, vbi ius vel aliquis non offenditur. Item soluitur quæstio, cui ab episcopo quæsita cedant. Item relictum priuatæ personæ siue habeat beneficium siue non, semper præsumitur esse relictum intuitu personæ.

a ¶ *Tertiam.* 10. q. 1. decernimus. & c. de his. & j. de sepul. c. 2. Ber.

l ¶ *Quartam.*] 12. q. 2. nobis concesso. & quatuor. & j. de sepul. cū super. Quãq; etiam medietas appellatur. j. de sepul. c. 2. & 10. q. 1. antiquos [a]. In his enim loci consuetudo seruanda est. j. de sepul. cap. certificari. Capitula tamen quæ dicūt res ecclesiæ diuidendas in quatuor partes, de matricibus ecclesiis loquuntur. Vin.

a In quibusdā etiā locis nihil accipiunt, ut dicit Vin. & Hostiensis. Ioan. And.

a ¶ Et

¶ Sed considerandum est diligenter, vtrũ testator leget hoc modo: relinquo † istud episcopo: an relinquo istud ecclesiæ: vel relinquo istud episcopo & ecclesiæ [a]: an relinquo istud episcopo, & illud [b] ecclesiæ. In primo casu distinguendum est, vtrum relinquatur episcopo ab extraneo, an à propinquo. Si ab extraneo, generaliter verũ est, quòd præsumitur [c] esse relictũ intuitu ecclesiæ, non personæ: vnde cathedralis ecclesia de illo potest canonicam petere portionem: quemadmodũ episcopo competit sua portio, si aliquid ecclesiæ [d] relinquatur. & hoc verum est, nisi testator exprimat, quòd velit illud tantum esse episcopi [e], non ecclesiæ: in quo casu seruanda est dispositio testatoris: secus autem si exprimat [f], quòd velit esse illud tantum ecclesiæ, non episcopi: quia priuata dispositio testatoris, non potest generalẽ constitutionem canonis [g] immutare. Nec est [h] contrarium quod in canone † legitur, videlicet: quòd pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum ecclesia, aut sequestratim dimittitur, aut donatur (quia hoc ille qui donat, pro redemptione animę suæ, non pro commodo sacerdotis ꝓbatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum ecclesiæ, inter facultates ecclesiæ cõputabũt: quoniam hoc est verum, cũ testator ita sequestratim legat illud episcopo, quòd nõ exprimit vtrum velit ad episcopum tantum, non ad ecclesiam pertinere. Si vero relinquatur illud episcopo à propinquo [i], præsumitur esse relictũ nõ intuitu ecclesiæ, sed personæ [k]: nisi forte contrariũ probaretur: & de isto nihil potest ecclesia petere in vita eius. ¶ Quod [l] si relinquatur episcopo & ecclesiæ: de illo canonica inter ipsos † est diuisio facienda. ¶ Si vero [m] istud episcopo, & illud ecclesiæ relinquatur: siue æqualia, siue inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad diuisionem canonicam, inter episcopum & ecclesiam cathedralem: nisi ambo velint † esse testatoris dispositione [n] contẽti [o]: quam † propter vltimæ voluntatis fauorem satis decens [p] est obseruare: vbi neque fraus interuenit, neque dolus, neq; † quisquam nimium defraudatur debita portione. ¶ Secus autem est si aliquid legetur episcopo, & aliqua capellis vel monasterijs, aut alijs pijs locis: nam in hoc casu, quod legatur [q] episcopo, eius est præcipuum, cũ ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alij legaretur: & † de illis [r] quæ alijs legantur, portionem canonicam [s] nihilominus obtinebit: quoniam non est [t] tanta communio inter episcopum, & inter capellas vel monasteria, seu alia pia loca, quanta [u] est inter episcopũ & ecclesiam cathedralem: cui est spirituali coniugio copulatus: vnde quæ acquirit [x] episcopus, non illis, sed isti tantum acquirit. ¶ Illud autem [y] est generaliter obseruandum circa eũ qui potest proprium possidere, prælationem vel administrationem ecclesiæ nõ habentẽ [z], quòd si ei aliquid specialiter relinquatur, non solum à propinquo, verum etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum non intuitu eclesiæ, sed personæ: nisi probatio in contrariũ appareret: & idcirco de illo nec episcopus nec ecclesia potest in vita [a] eius sibi aliquid vendica-

a ¶ *Et ecclesiæ.*] coniunctim.
b ¶ *Illud ecclesiæ.*] separatim.
c ¶ *Præsumitur.*] præsumptione iuris, non de iure. vnde probatio in contrarium admittitur, puta, si longa & magna fuit dilectio. 12. q. 3. c. 5. sed econuerso si relinquitur a propinquo, præsumitur relictum intuitu personæ. j. eo. c. versicu. si vero ecclesiæ. & ¯s. eod. quia nos. 12. q. 3. c. 1.
d ¶ *Aliquid ecclesiæ.*] Hic exemplificat secundum membrum distinctionis. Ber.
e ¶ *Episcopi.*] idest, proprium.
¶ *Glo. seq. quærit obiiciendo, ponit solutionem Laurentij, sed aliter soluit.*
f ¶ *Secus autem exprimat.*] Sed quæ est ratio diuersitans, quòd quando relinquitur aliquid ecclesiæ tantum, quòd eps habet inde suam partẽ: & si relinquatur epo tantum, ecclesia nihil habet: cum eps sit in ecclesia, & ecclesia in epo. 7. q. 1. scire? Laurent. dixit hoc euenire propter iuris impossibilitatem: quoniam ius non offenditur si epo legetur tantum, sed si tantum legaretur ecclesiæ, secluso episcopo, ex hoc offenditur ius [1]. arg. ff. de legat. 1. nemo potest. Vel potest dici, q̃ nomine ecclesiæ intelligitur eps tãquã caput. supra de his quæ fiunt à prælat. sine cõsensu capitul. cap. nouit. & cum scribit capitulo, scribit decano, qui est caput capituli. supra de concess. præben. post electionẽ. sicut qui præest exercitui, de ipso exercitu intelligitur. ff. de his qui notant. infa. l. 2. ff. quis & à quo appel. l. 1. §. si præses [2]. & appellatione familiæ princeps cõtinetur. ff. de verborum significatio. l. familiæ. Nomine vero eps q̃sq; non intelligitur ecclesia, vt in eo qui renunciauit episcopatui. supra de transla. inter corporalia. & supra de eo qui renun. episco. c. 2. Et cum aliquid datur ecclesiæ, nullæ personę determinatæ intelligitur dari. ergo eps inde habere debet partem, cum sit caput ecclesiæ: sed cum relinquitur tantum episcopo, intuitu tantum personæ ipsius relictum intelligitur: & ideo ecclesia nihil inde habebit, immo episcopus inde potest facere testamentum. ¯s. eod. quia nos.
g ¶ *Constitutionem canonis.*] 12. q. 3. pontifices. arg. 10. q. 1. sic quidã. & 16. q. 1. ad hoc. sic nemo facere põt q̃ in testamẽto suo leges locũ habere nõ possint. ff. de leg. 1. l. nemo põt. ff. de pact. inter debitorem. & l. ius publicum. ff. ad l. Fal. quod de bonis. 1. respon. C. de condi. in ser. l. 2. ¯s. de fo. compe. si diligenti. j. de sen. excom. contingit. & j. eo. tua.
¶ *Glo. seq. distinguit inter legata & donata, & allegat contrarium.*
h ¶ *Nec est.*] Hic respondet tacitæ quæstioni, quæ posset fieri per canonẽ illũ 12. q. 3. pontifices. cuius verba hic ponitur, & hæc distinctio sumitur ab illo canone, & licet relinquatur epo sub proprio nomine, præsumitur tñ intuitu ecclesiæ relictũ esse. ff. de ann. leg. l. annua, q̃d intelligit circa relicta in vltima voluntate ab extraneo: secus si aliquid detur episcopo inter viuos: quia tunc præsumitur intuitu amicitiæ datum aliquid, puta, si longa dilectio. & amicitia fuit inter eos, vel propter spem alicuius remunerationis. arg. ¯s. 12. q. 2. sancimus. & cap. præcedenti. Item aliud est dicere: relinquo hoc ecclesiæ: & aliud, relinquo hoc canonicis. In primo casu relinquitur ecclesiæ, in secũdo non. arg. contra. ff. de reb. dub. ciuibus. loã. ff. de condi. & demonst. l. municipibus. hoc verum est, scilicet, quod dr in c. pontifices. scilicet. q̃ ecclesia habeat partem suam de his quæ legantur episcopo. & illud, hoc. nõ referas ad proximum dictum, sed ad superius.
¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, & ponit duas opiniones.*
i ¶ *A propinquo.*] vsque ad quartum gradum. C. de episco. & cleri. Authen. licentiam. & in Authen. de eccle. tit. §. interdicimus. coll. 9. & j. de consan. & affin. c. non debet. Quidam dicunt vsque ad septimum. eũ canon distinguat hic: vt 12. quæst. 3. c. 1. & 2. & ¯s. eo. quia nos. Vin.
k ¶ *Personæ.*] quare nihil debetur ecclesiæ. argum. ff. de peti. hæred. item veniunt. §. itẽ nõ solum.
l ¶ *Quòd si.*] tertium mẽbrum distinctionis. T.
m ¶ *Si vero.*] quartum membrum diuisionis.
n ¶ *Dispositione.*] fauore vltimæ voluntatis. 13. q. 2. c. vlti. ff. pro socio. cum duobus. aliàs incipit, si fratres. §. idem respondeo [4]. Io.
o ¶ *Contenti.*] ¯s. c. proximo.
p ¶ *Decens est.*] sed non necessarium. decens enim est, vt pro modico non contendat. ff. loca. si merces. §. vis maior. & l. habitatores. & ideo multum operat repetitio verbi, hoc, scilicet cum dicitur: relinquo hoc episcopo, & relinquo illud ecclesiæ. Lau.
q ¶ *Legatur.*] quis hoc est eius pręcipuũ, & diuidi debet illud cum ecclesia cathedrali. Vincen.
r ¶ *De illis.*] scilicet monasterijs, vel capellis.
s ¶ *Canonicam.*] scilicet tertiam vel quartam: vt dicitur in princi. cap. & ¯s. eod. c. proximo.
t ¶ *Non est.*] hæc est ratio quare secus est. Ber.
u ¶ *Quanta est.*] Argumentum quòd non dicitur de gremio ecclesiæ qui eligitur de minoribus ecclesijs, licet sit eiusdem ciuitatis. arg. j. de ver. signi. cum clerici.
x ¶ *Acquirit.*] 18. q. 2. c. 1.
y ¶ *Illud autem.*] quod sequitur.
z ¶ *Habentem.*] siue habeat beneficium ecclesiasticum siue non. Vicentius.
a ¶ *In vita eius.*] Post mortem bene si intestatus decedat. argum. j. de succes. ab intests. cum dilectus. ita tamen quòd non habeat propinquos [5]. 12. q. vltima. cap. vltimo. & in Authen. de ecclesia. titu. §. si

† In endicæ Barbatiæ, talis: quo illud episcopo: aut relinquo illud ecclesiæ: aut relinquo illud ecclesiæ & episcopo: aut relinquo illud ecclesiæ, & illud episcopo.

[1] Hoc est quod quæritur, quare ius offenditur in vno, & non in alio. Ioan.

† Canon cuius hic mentio fit, est in c. pontifices. capite 6.

[2] Aliàs est ver. sub §. solent. vide de app. dile cti. vltim. in fin. vid. glo. Ioan. And.

† Per hanc legẽ decernit hoc Petrus. & Abbas, q̃ si administrator ecclesiæ est et possit aliquid legare, episcopus habebit canonicam.

† Voluntate.

† quam sit licet dispositionem.

† Aliàs nec quisquam nimium defraudetur.

† In vno venditio &c.

[4] Socius & eiusdem fortis.

[5] Argumento vsque ad 7. cognatione.

tit. §. si quis autem 1. colla. 9. & 12. q. 1. sint manifestę. & 12. q. 2. episcopus qui filios.

RAynutius.] Primo ponitur factum. Secundo auditoris dati per Papam pronunciatio: ibi, *Cum autem*. Tertio pronunciationis, per Papam confirmatio: ibi, *Nos igitur*. Prima & secunda partes subdiuidi possunt: & partes patent in textu. Abbas.

a ¶ *Raynutius*.] Ad intelligentiam huius decretalis pone casum, quod tota hæreditas R. valuit liiij. omnibus computatis. in quibus Clera mater ipsius habuit tertiam partem, scilicet, xviij. quæ tertia deducebatur iure Longobardorum: modo remanēt xxxvj. in quibus Adelasia vxor ipsius R. habuit similiter tertiam partem, scilicet xij. quę tertia similiter deducebatur iure etiam Longobardorum: modo remanent xxiiij. sed in illis xviij. quæ sunt tertia pars Cleræ, habuit Alterocha tertiam debitam iure naturę, in qua grauari non potuit: quæ tertia sunt tria, quia ambæ neptes de iure cōi pro legitima habere debebant tertiam partem de xviij. quæ sunt sex, & sic quælibet tria, & tm̄ habuit Alterocha in tertia Cleræ: modo remanent tamen pro Adiecta xv. de tertia Cleræ tam iure naturæ quàm ratione donationis. Item in duodecim, quæ sunt tertia pars Adelasiæ, eodem modo habuit Alterocha tertiam debitam iure naturæ, scilicet duo: quia tertia pars de duodecim, sunt quatuor: quorum medietas sunt duo, pro Alterocha, & reliqua duo pro sorore sua Adiecta. tutor habet decem, in ista tertia Adelasiæ, tam pp ius naturæ, quā propter venditionem residui: habuit ergo Alterocha in tertia Cleræ & Adelasiæ quinque, & ita sniā retractatur: tutor vero habuit in illis tertiis viginti quinque. quia quindecim habuit pro tertia Cleræ, & decem pro tertia Adelasiæ: quæ oia sunt vigintiquinq;. Item in vigintiquatuor quæ remanebant pro hæreditate R. quælibet soror habebat suam tertiam debitam iure naturæ, quæ est quatuor: modo Alterocha potest sibi cōputare pro domo, horto, & dote, illa quatuor pro sua legitima, si tm̄ valuerūt: & tutor pro Adiecta tm̄ recipiet, scilicet, alia quatuor: modo remanet hæreditas R. sexdecim scilicet: quæ restituenda sunt Alterochæ: tm̄ tutor extrahet inde quartam per Trebellianum, scilicet, quatuor, & hoc verum est qñ nihil est in fructibus: quia si aliquid est in fructib9, tutor extrahet Falcidiam tm̄ pro rata, fructibus computatis in ea. & residuum dabitur Alterochæ: & ita remanent duodecim pro hæreditate R. extractis legitimis, & quarta p Trebellianum: & illa duodecim reddenda sunt Alterochæ: habuit ergo Alterocha duodecim ex hæreditate R. quæ erant vigintiquatuor, extractis tertiis matris, & auiæ: & quatuor habuit pro sua legitima in illis vigintiquatuor, ecce xvj. & habuit ex tertijs matris & auiæ v. quæ omnia sunt xxj. quæ xxj. tantum habuit Alterocha: tutor vero habuit ex tertiis Cleræ, & Adelasiæ vigintiquinq;, & quatuor ex hæreditate R. pro legitima Adiectæ, quatuor p Trebellianū, quæ oia triginta tria; modo adde vigintivnū, sunt quinquagintaquatuor, & hæc est tota hæreditas R. & sic est plana decretalis ista. Nota, quod tutori dato in testamento, potest testator pcipere, vt sic de rebus suis disponat. Item si sit lis cum pupillo, tutor conuenitur. Item sniā fertur in psonam tutoris. Item iudex appellationis potest in quibusdam sniām confirmare, & in quibusdam infirmare. Item à tpe litis cōtestatæ dicitur quis esse in mora, vt hic videtur posse colligi. Item pater non potest priuare filium quarta legitima, vel etiam in ea grauare.

b ¶ *Et vxorem nomine Adelasiam*.] matrem puellarum, de quibus sequitur. Hæreditas Raynutij valuit quinquagintaquatuor cōputatis dote, domo, & horto, in quibus Alterocha fuit instituta hæres.

¶ *Glo. seq. recitetur per tres quæstio. an necesse fuerit relinqui filiæ puberi: & an iure institutionis, & an institutus in certa re, &c.*

c ¶ *Relinquens*.] si nihil sibi in testamento reliquisset, non valuisset testamētum. C. de inoffi. testa. omnimodo. & l. seq. & tam dotem quā legatum computabit in legitima. C. eod. tit. qm̄. & l. si qñ. & l. generaliter. & si non sufficeret, agere posset ad supplementū: vt in ll. pdictis. & C. eod. ot. l. qm̄ nouella. & l. si qñ. §. & generaliter. Et quod dicit, relinquens, intellige quod instituit eam hæredem sibi in illis rebus: aliàs non valuisset testamentum iure nouissimo: in Authen. vt cum. de ap. cog. §. aliud quoq; & §. hoc aūt. colla. 8. & in Authen. de triente, & semi. §. frequenter. coll. 3. concordāt prædictis legib9 veteribus, sed standum est illi Authen. vt cum. de appel. cog. tamē posteriori. C. de inoffic. testamen. sunt illæ duæ Authenticæ. Et tales qui in certis rebus instituuntur, loco legatarij habētur, nec tenentur creditoribus. C. de hære. insti. l. quotiens.

ADDITIO. Et si non sufficeret, agere posset ad supplementum: vt in legibus prædictis.

re: & hoc intelligitur esse verū, cum fraus minime procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinari non debet.

¶ Idem episcopo Tuscano †.

¶ In bonis patris, matris, & auiæ, habet quis debitam iure naturæ, in qua grauari nequit: & filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahit debitum iure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.

CAP. XVI.

RAynutius[a] † de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet, & Adiectam, matrem insuper Cleram, & vxorem nomine Adelasiam[b], in extremis positus condidit testamentum: Alterochæ filiæ puberi vltra dotem quam ei dederat, domum & quendam hortum in eodem testamento relinquens[c]: Adiectæ vero impuberi reliquit cætera † bona sua: adijciens vt Alterocha & soboles quam gestabat in vtero, eidem impuberi succederent, si absque liberis[d] moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis à patre, iure Lombardo † cuidam

¶ *Glo. seq. habet duas partes. Prima tractat de distinctionem institutionū, &c. Secunda pars ponit tria: primum an remitti possit fideicōmissum: an rogatus alienet: et quod de illo qui se obtulit monasterio.*

d ¶ *Si absque liberis*.] Ex hoc vs, quod hęc substitutio fuerit compendiosa, s. qñcunque decederet sine liberis, ei succederet soror cum sobole. Vnde nota, quod est quædam substitutio vulgaris, quædam pupillaris, quædam exemplaris, quædam cōpendiosa. & tales substitutiōes dicuntur directæ. Itē est & fideicommissaria. Substitutio vulgaris est, quæ ab omnibus vulgaribus fit, & fit sub hac forma: Instituo te hæredem: & si tu non eris hæres, ille sit hæres. Insti. de vulga. substi. in prin. & expirat adita hereditate. C. de impub. & alijs substi. l. post aditam. Pupillaris est, quæ fit talibus verbis: Filius me9 mihi hæres esto, & si tu non eris hæres, vel si eris hæres, & infra tempus pubertatis decesseris, ille sit hæres. Insti. de pupil. substi. in prin. Hæc aūt expirat adueniente pubertate. Insti. eo. §. masculo. & ff. de vulg. substi. in pupillari. Exemplaris est, quæ fit ad exemplū pupillaris, quæ fit furioso in his verbis: Si filius meus decesserit priusquā peruenerit ad sanam mentē, ille sit hæres. C. de impu. & alijs substi. l. humanitatis. & Insti. de pupil. substi. §. 1. hæc similiter expirat eo redeunte ad sanā mentē. Insti. de pupil. substi. §. qua ratione.

Compendiosa fit talibus verbis: Quandocunque filius meus decesserit: ille sit hæres. C. de impub. & alijs substitu. precibus.

Fideicommissaria dr quæ fit sic: Instituo te hæredem, & rogo te vt hæreditatem restituas Titio tali die, vel sub tali conditione, scilicet, si decesseris sine filiis: & ita substitutio potest fieri p volo, mando, vel rogo. & hæc substitutio potest fieri à quocunq;, & cuicunque ante pubertatem, & post. Insti. de pupil. substi. §. vlt. & ff. de vulg. substi. l. cohæredi. §. cum filiæ: talis fuit substitutio ista: & substitutio volgaris expirat, quamcito adita est hęreditas. C. de impub. & alijs substitu. post aditam pupillaris statim expirat post tempus pubertatis Instit. de pupillari substit. in principio & ff. de vulga. substit. in pupillari. hæc fuit fideicommissaria substitutio, siue precaria in casu huius decretalis. Io. Et hoc incertum conditionis potuit soror remittere sorori, licet sit contra voluntatem testatoris. C. de pact. l. 1. & l. cum proponas. & hoc pp remouendum votum captandæ mortis. C. de transact. de fideicommisso. nec potest alienare taliter grauatus. C. cōia. de leg. l. vlti. §. sed quia nostra. & §. sed in oībus. & in Authen. ibi posita, res quæ. nisi in casibus in Authen. ibi positos. libertatem tamen præstare potest pretio soluto. ff. ad Trebel. quidam. §. vlti. nec diceretur mori sine liberis, si monasterio dederit se & sua. ī. de proba. in præsentia. vbi de hoc. Vinc.

ADDITIO.

¶ Aduerte quod vltra illas species substitutionum, est vna, quæ vocatur breuiloqua, quia breuibus verbis fit, & sub verborum breuitate continet multas substitutiones: Aliqñ duas volgares tantum: vt si duobus hæredibus institutis dicatur; vos inuicem substituo: Aliqñ duas pupillares tantum, vt qñ fit duobus impuberibus cohæredatis: Aliquando duas fideicommissarias tantum, vt qñ fit in codicillis: vt l. Scæuola. ff. ad Trebellia. Aliquando continet quatuor: duas vulgares, & duas pupillares, vt quādo fieret duobus impuberibus institutos, & in potestate constitutis, vt l. iam hoc iure. & l. Lucius. ff. de vulg. & pupill. Aliquando continet sex, vt si dico; filios meos impuberes instituo: & eos inuicem substituo si decesserint in pupillari ætate, vel qñcunq;: nam hæc continet duas vulgares si non adeatur hæreditas, & duas pupillares si decesserint in pupillari ætate, & duas fideicōmissarias si decesserint postea. Aliqñ continet octo: vt si quis haberet duos filios impuberes mente captos, & eos institueret, vel substitueret p hæc verba; si decesserint in pupillari ætate, vel post in dementia, vel aliàs qñcunq;, inuicem substituo: nam tunc continet duas vulgares, duas pupillares, duas exemplares,

1 Si absque decimo quod vel diaconissa moriatur sine testamento & legitimis successoribus: succedit ecclesia, in qua instituti fuerit. Ioan. And.

† Tuscanensi. † Tusculano.

† Raynutius † Raonus

† Cap. 19. tit. de senten. & re iud. in 3. compilat.

3 De hoc plenius 3. eo. tit. c. 1. lib. 6. in gl. nunquid. Ioan. And.

5 Vna incipit, nouissima. & habetur. C. de inoffic. testa. altera incipit, non licet. & est C. de liber. præter.

† cætera, habēt vetusta exēplaria, in recentioribus, cet. legitur, mendose vt puto.

† Ita in antiquis. sed in recentioribus, Longobardorum legitur.

exemplares, & duas fideicõmissarias: & sic octo: merito recte dicit breuiloqua. appellatur etiam reciproca quasi repetita. ff. de vulg. & pupil. l. iam hoc iure. Notandum tñ φ hæc substitutio nõ est ꝓprie substitutio ꝑ se, sed est quædam adiectio substitutionis: nam sub se continet vulgares, pupillares, exẽplares, & fideicõmissarias: vt clare patet, per supradicta. verba sunt Bartoli, in l. Lucius. ff. de vulgari & pupillari. De materia substitutionũ est bona glo. Instit. de pupil. substit. §. qua ratione.

lega. in princ. & actio personalis non tollitur nisi spatio xxx. annorum. C. de cõstit. pecu. l. 2. nec currit præscriptio ꝯ eam, nisi ex quo cœpit competere, id est, ex quo potuit agere ex testamento. C. cõ: de lega. l. 1. & Insti. de leg. in prin. C. de præscrip. xxx. anno. sicut in rem. & C. de iure do. in rebus. Tanc.

1 Per hunc §. & §. sequenti eas idẽ si simul decessissent mater & filius: nec apparet quis prius: præsumitur enim filius præmortuus: & hoc verũ si erat impubes: secus cum pubes erat. ff. de re. dub. qui duo in fi. & l. cũ pubere. & l. seq. in. An.

a ❡ *Filium ex eo.*] qui decessit ex viua. & ita perinde est, ac si nõ fuisset. j. de verb. sign. nam & ego. cum mortis tpe liberos non haberet. ff. ad Trebell. ex facto. §. si qua asit susceperit 1, nec habuit ex illo nepotẽ superuiuẽtem: qoia tunc idẽ esset, ac si haberet filiũ. C. de condi. inser. l. 1. & C. ad Trebel. l. iubem⁹. §. finautem. Vinc.

b ❡ *Est defuncta.*] & intellige, φ ipsa instituit maritum, & tunc soror admittiť ex causa fideicommissi, vt sequitur j. Si vero non instituisset eum, tunc peteret soror totam hæreditatẽ ab intestato. C. de fideicõ. si in ꝑsona. & maritus nõ fuit indignus, aliàs non tenoisset institutio. C. de inoffi. testamen. fratres. Vinc.

2 Aliàs ista dicta bona condã Raynutij, &c.

c ❡ *Possedit.*] 2 Per hoc notatur, φ Petro viuente mota fuit quæstio ei, & lis etiam contestata: vt j. sequitur.

2 Hæc glossula non est Bernardi, nec in antiquis libris habetur.

d ❡ *Clausit.*] lite prius contestata cum Alterocha & filio eius: vt colligitur j. ver. ibi. à tpe litis contestatæ pcepti à prædicto Petro & filiis eius.

ADDITIO. Hoc non est necessariũ, quia nihilominus possunt conueniri hæredes lite non contestata.

P. nomine tradiderunt: quæ filium [a] ex eo suscipiens, tandem sine liberis est defuncta [b]: cuius bona idem P. maritus eius superstes, aliquanto tempore possedit [c] in pace: qui cum alia muliere matrimoniũ contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit [d] extremum. Postmodum inter Alterocham & filium eius ex vna parte, & filios eiusdẽ P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis eiusdem Adiectæ suscitata [e] materia quæstionis, cœperunt coram G. iudice Tuscañ. adinuicem litigare: coram quo Alterocha & filius eius bona † quondam Raynutij, tamquam ex causa fideicommissi, vel substitutionis [f] sibi debita, petierunt; tutore filiorum prædicti P. ex aduerso dicente, quòd obstabat illis annalis præscriptio [g], vsucapio [h] pro dote, ac longi temporis [i] silẽtium diuturnũ. Insuper allegabat, quòd de bonis illis, tam tertia [k] Cleræ matris testatoris, & tertia Adelasiæ vxoris eiusdẽ, quàm quarta per Trebellianum, nomine ipsius Adiectæ erant ante omnia deducendæ. Dictus vero iudex supradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum, in restitutione bonorum Raynutij condemnauit: tertia Cleræ primo deducta, quam Adiectæ, ac viro suo donauerat: de qua in substitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitasse: deducta quoque tertia Adelasiæ, quam ipsa P. vendiderat supradicto: præcepit etiã idem iudex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant † secundum Tuscanæ † consuetudinem [l] ciuitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem iudex iniunxit, cum etiam quilibet extraneus restitutione grauatus, eam deducere potuisset. sed vtraque [m] pars ab illa sententia prouocauit: & infra. ❡ Cum autem coram G. † diacono Cardinali auditore à nobis concesso, fuisset diutius litigatum, ipse de mandato nostro, sententiam supradicti iudicis, videlicet † in eo quòd dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas [n], pronunciauit iniustam, & ab ea legitime prouocatum: diffiniens, sic illas tertias deducendas, vt legitima portio iure naturæ debita [o] Alterochæ, illi salua sit in vtraque: ad cuius restitutionem dictum Raynerium condemnauit. ❡ In eo vero quòd quartam per Trebellianum [p] idem iudex censuit retinendã, sententiam confirmauit eiusdem: ita videlicet quòd fructus de bonis

l ❡ *Longi temporis.*] Longum tempus dicitur spatium x. vel xx. annorum. C. de ꝓscrip. lõg. temp. super longi.

❡ *Glo. seq. obiicit, & duplicater soluit.*

k ❡ *Tam tertia.*] Sed qd ad matrem, vel vxorem de bonis Raynutij, cum descendentes semp excludant matrem. in Authen. de hære. ab intest. veni. in princ. coll. 9. similiter & vxor excludiť. C. vnde vir & vxor. l. vnica? Sed dic φ illud erat fm consuetudinem ciuitatis, quæ matri & vxori defert tertiam in bonis mariti, etiã si filios habeat: qñq; tñ defertur vxori quarta pars in bonis mariti, si ipsa est inops. C. vnde vir & vxor. Authen. pterea. Item cum vir eam sine causa dimittit. C. de repu. iubemus. §. 1. lo. 4 Verius dicas φ istæ tertiæ non deducuntur fm ius ciuile, sed fm ius Lombardum, vt hic dr. j. in littera vbi dicitur, iure Lombardo. nã cautum est i Lombardia, 5 φ si maritus moriať anteq̃ vxor, vxor lucratur tertiam partem bonorũ mariti. vnde tam mater q̃ vxor deducet illas tertias secundum legem Lombardam; & in ciuitate Tuscana seruatur lex illa, & consuetudo est secundum illam, vt dicitur in prin. glossæ.

l ❡ *Secundum consuetudinem.*] Forte consuetudo erat quòd de mobilibus non deducerentur. Lauren.

m ❡ *Vtraque pars prouocauit.*] Sic j. eo. Raynaldus. j. de ap. si duobus. & C. de appel. l. vlt. Bernar.

e ❡ *Suscitata.*] 3 Non dicit orta, sed suscitata: quia Petro viuente fuit orta: suscitare est ortum aliquid mortuum reuiuiscere.

3 Neq; hæc glossula est Bernardi, nec habetur i antiquis codicibus.

❡ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

f ❡ *Vel substitutionis.*] Sed vr̃ φ istud petere non potuerunt: q̃a substitutio euanuit statim post tẽpus pubertatis, quia pupillaris videretur fuisse substitutio. Dico φ non, quia substitutio facta talibus verbis: qñcũq; iste decesserit sine liberis, substituo Alterocham: in hoc casu etiam post tempus pubertatis tenet substitutio, quia illud verbum, substituo, trahitur ad fideicõmissariam substitutionem. ff. ad Trebel. l. Scæuola. Si aũt substitutio fuisset facta talibus verbis, si Adiecta non sit hæres, Alterocha sit hæres. Vel sic, qñcunq; Adiecta filia mea impubes decesserit, et Alterocha sit hæres: tunc nisi Adiecta decederet infra pubertatem, Alterocha non succederet ei, nisi testator fuisset miles. ff. de vulg. substitu. l. centurio. & l. verbis. & C. de impub. & aliis substit. l. pcibus. qoia talis substitutio nõ potest fieri nisi à milite: vt in l. centurio. Vel dicas vt dictum est io notula ex hoc φ hæc fuit fideicommissaria substitutio, vt innuit hæc littera tamq̃ ex causa fideicommissi vel substitut. lo.

g ❡ *Annalis præscriptio.*] hæc allegatio hodie cessat. Institu. de vsucap. §. 1. & C. de anna. excep. l. 2. in prio.

❡ *Glossa sequens dicit quando locum habet actio de dote, Secundo obiicit, & soluit.*

h ❡ *Vsucapio pro dote.*] Tunc prodest vsucapio pro dote, qñ res inæstimata traditur pro dote, & sequitur inde matrimonium de iure & de facto. sed si res æstimatæ traduntur, tunc vsucapitur res pro emptore. ff. de vsucap. pro dote. l. 1. 2. & 3. C. eod. tit. l. vnica. Ioannes. Sed quare non profuit hæc præscriptio? Rñdeo, actio quæ competit ex testamento, personalis est. C. cõia de leg. l. 1. & Institu. de

❡ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

n ❡ *Integraliter deducendas.*] Petierat enim Alterocha legitimam in bonis matris, & auiæ, in quibus ipsa legitimam habere debebat. Insti. de exhæred. lib. §. mater. in Authen. de hære. & Fal. §. primum itaq;. & ff. de inoffi. testa. l. 1. & 2. & l. filius non impeditur. Sed quare reuocatur donatio Cleræ in parte? Dic φ fuit inofficiosa. C. de inoffi. do. l. 1. & 2. & C. de inoffi. testam. Authen. vnde & si parens. Idem enim credo φ venditio Adelasiæ facta fuerit in fraudem & simulate: vnde nõ debuit obesse Alterochæ quantũ ad legitimam: vt hic dicit: & donatio, & venditio in morte fuit facta: vnde Alterocha priuari non potuit sua legitima. j. de sepul. de his. vbi de hoc.

o ❡ *Debita.*] id est, tertia iure naturæ.

❡ *Glo. seq. distinguit, & prosequitur de triplici quarta.*

p ❡ *Quartam partem per Trebellianum.*] Nota ergo φ quartarũ, alia est debita iure naturali, quæ dicitur bonorũ subsidium, & hæc debetur filiis tm, qui sine causa exhæredari non possunt. C. de inoffic. dona. si totas. & C. de inoffi. testa. parẽtibus. & Authen. vt cum. de app. cog. §. causas. coll. 8. & huic quartæ nullũ grauamen potest imponi. C. eo. tit. omnimodo. & duabus legibus sequentibus; & hæc hodie est aucta ad trientem & semissem fm numerum filiorum: & vt si sint quatuor filij, & infra, debent habere tertiam partem: si sunt quinq;, vel vltra, debent habere medietatem eius, qd eis deferebať ab intestato 6. C. eod. Authen. nouissima. & in Authen. de trien. & semis. §. hæc nos. coll. 3. & in hac veniunt omnia quæ profecta sunt ab eo

ipsius, à tempore litis contestatæ[a] percepti, à prædicto[b] P. & filijs eius post mortem Adiectæ, computentur in ea: qui si suffecerint ad quartam, & fructus eius, eo nomine, alia deductio nulla fiat: alioquin iuxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero pater Adiectæ ipsam in legitima nõ potuit[c] aggrauare, legitimam[d] ipsam, videlicet eius partis quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam retinendam: ita quòd deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundũ Tuscanæ consuetudinem[e] ciuitatis fieri consueuit. In eo autem quòd prænominatus iudex condemnauit Raynerium nomine pupillorum, ad residuũ[f] restitutionem Alterochæ, ac eius filio faciendam, Ipsius sententiã confirmauit. Nos igitur eiusdem Cardinalis sententiam ratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

¶ Gregorius ix. Nomoß. episcopo.

¶ *Episcopus compellit fideicommissarios seu executores testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiam si testator hoc interdixisset.*

CAP. XVII.

TVa nobis fraternitas intimauit, quòd nonnulli tam religiosi, quàm clerici seculares & laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex testamentis decedentium debẽt in

ab eo cuius fuit hæreditas, & computantur in ipsa. C. de inoffi. testa. qm̃ nouella. & l. si qũ. §. & generaliter. & C. de col. l. pen. Item est & alia quarta Trebellianica: vt cũ aliquis est institutus hęres, & rogatus vt alij restituat hæreditatem, si moriatur sine liberis: vt hic fuit, iste taliter institutus potest retinere quartam partẽ de tota hæreditate per Trebellianum. & sic appellata est Trebellianica à Trebelliano aoctore. de hac habes Instit. de fideicom. hære. §. sed quia. & C. ad Trebel. per totum. & hæc detrahitur de vniuersitate hæreditatis, & in hac imputantur legata & donationes. ff. ad leg. Fal. in quarta. Itẽ est & alia quarta, q̃ debetur iure institutionis, vt cum aliquis est institutus hæres: & illa hæreditas est exhausta per legata vel fideicommissa, tunc institutus hæres potest detrahere quartã partem de singulis legatus vel fideicommissis. C. ad leg. Fal. per totũ. j. eo. C. Raynaldus. ad fi. versi. & saluo. in ista scilicet Falcidia, sola hæreditaria imputantur non donata, vel legata seu fideicõmissa. ff. ad l. Falcidiam. Nesennius. & l. id quod. & l. quod autem. & l. in quartam.

ADDITIO. Est & alia quæ debetur arrogato in bonis arrogatoris. ff. de adop. si arrogator. Vnde versus:

Tunc Trebellianis tum reddere cuncta rogaris.
Sed defalcare si per legata grauaris.
Olim quarta fuit semis vel tertia: sed nunc
Quatuor aut infra dant natis iura trientem.
Semissem vero dant natis quinque vel vltra.
Arbitrium sequitur substantia cætera patris.

¶ *Glo. seq. primo ponit circa imputationem fructuum in quartam, ponit tres casus diuersos, secundo obijcit, & soluit.*

a ¶ *A tempore litis contestatæ.*]Ex quo à tẽpore litis cõtestatę fuit in mora, cõputãtur fructus in quartã, & quicquid ex his habet supra quartã, restituit, similiter & cũ in mora nõ est, sed percipit fructus ex voluntate defuncti, vt qa post tẽpus rogatus est restituere hæreditatẽ, eos cõputat in quartam: sed quod supra quartam habet, non restituit. si autẽ hæres pcipiat fructus negligẽtia nõ petentis fideicõmissum: tunc non cõputat in quartã, nec restituit. hæc probant. ff. ad Trebelli. l. io fideicõmissaria. & l. mulier. §. si hæres. & l. ita tñ. §. hæres ex asse. Sed obijcitur ꝯ decretalẽ istam: Nonne hic filia primi gradus rogata erat restituere hæreditatẽ sorori? Et dicit lex, ꝙ vbi qa primi gradus rogatus est restituere hæreditatẽ filijs suis, vel fratribus si decesserit sine liberis, debet retinere quartã p imputationẽ fructuũ, licet hoc testator rogauerit: Sed in ipsis hæreditarijs rebus retinebit quartã, & dodrans restituitur: vt C. ad Trebel. l. iubemus. & hic dr̃ ꝙ fructus debent computari in quartã. Dicas ꝙ lex illa, iubemus. loquit de fructibus ante litẽ ꝯtestatam perceptis, & illi non imputantur filijs primi gradus, sed percepti post litem contestatã imputatur in quartã: qa post litem contestatam dicitur malæ fidei possessor, vnde illos tenetur restituere. C. de rei vendic. certum est. & ita non contradicit. Io.

b ¶ *A prædicto P.*] per hoc tollitur quòd cum ipso P. litis cõtestatio facta fuit, vt dixi s.

c ¶ *Non potuit.*]C. de inoffi. testa. quoniam in prioribus.

¶ *Glo. seq. tract. per quæstionem, an filius rogatus restituere, detrahat duas quartas, & arg. quòd sic, ponit opinionem contrariam. vltimo ponit opinionem distinguentem.*

d ¶ *Legitimam ipsam.*] Retinebit ergo isti duas Falcidias, vnã debitam iure naturæ, & alterã Trebellianicã quartã, s. quam retinet quilibet extraneus restitutione grauatus. j. eo. Raynaldus. Et ꝙ etiã de iure ciuili hoc fieri possit, ꝓbatur pluribus argumentis. Et primo pater dũ rogat filiũ de restituenda hæreditate, non grauat eum in legitima, vnde fideicõmissum in illa legitima nõ tenet ipso iure, quia in ea nullũ grauamẽ potest imponi filio. C. de inoff. testa. qm̃ in prioribus. & ideo in alio rogatus vr̃. & de eo in quo est rogatus, debet quartã deducere. in Authen. de restit. & ea quæ pa. §. quamobrẽ. coll. 4. & in Auth. de restit. §. nobis igitur. coll. 8. Et est arg. ad hoc ex eo qđ dicit lex, ꝙ si legatum relinquitur alicui vltra id quod capere possit, & lex Falcidia locum habeat, primo deducitur Falcidia, ac si totũ caperet; postea detrahitur quod capere per legem non potest, vt illud præter Falcidiam habeat hæres. & si id quod remanet, non excedit summam quam capere potest, totũ debetur. ff. ad legẽ Falci. quotiens cuidã. & l. qđ autẽ dr̃. & ff. ad Trebellian. cũ hæres. Itẽ legitimam iure naturæ capit vt debitũ quoddam. in Auth. de hære. & Fal. §. primũ itaq;. & §. si quis autẽ non. coll. 1. & hic supra, vbi dicit, iure naturæ debita Alterochæ. & j. eo. Raynaldus. vnde de residuo vr̃ ꝙ detrahat quartã, arg. C. ad leg. Fal. l. irritum. & est arg. ad hoc. ff. ad Trebel. l. petijt à filia. & in hac opi. fuit Innocẽ. hic, & G. j. eo. Raynaldus. Et ita tenendũ est sm̃ canonicã æquitatẽ: in qua opinione fuit dominus M. Sed do. Iaco. de Bel. dicebat ꝙ de iure ciuili filius tñ vna Falcidia debet esse ꝯtent, hac ratione: quia si eligit habere quartã Trebellianicã, illã habet de bonis patris vt hęres: ipsam ergo tenetur cõputare in legitimã, quæ de iure naturæ debetur: nã in ea cõputat ea q̃ capit de bonis patris iure hæreditario, & etiam alio modo. C. de inoff. testa. qm̃ nouella. Rursus si eligit illã legitimam, q̃ de iure naturæ debetur, illam debet cõputare in quartã Trebellianicam: nã si eligit illam habere, q̃ iure naturæ sibi debet, negari nõ põt quin iure institutionis capiat eã, qa in ea fuit institutus sicut in alijs bonis. C. de inoff. testam. cũ quæritur. & l. parentibus. & l. ex tribus. Cũ igitur constet, ꝙ eam capiat iure institutionis, constat ꝙ per ꝯsequens eã debet in quartã Trebellianicã imputare, qa in ea imputatur ea q̃ iure institutionis capiunt. ff. ad l. Fal. i quartã. & l. accepta. & ff. ad Treb. deducta. §. nũmis. Nec obstat qđ dr̃, ꝙ illã legitimã capit vt debitũ, qa nihilominus verũ est, ꝙ eã capit vt hęres: & in ea tenet institutio. nõ est enim debitũ à patre: vt p hoc sit aliqua actio q̃ cõpetat filio ꝯ patrẽ, sed ex natura debitũ dr̃, ita etiã ꝙ pater filiũ non defraudet, nisi iustã ingratitudinis causam cõmittat filius: vnde institui põt in ea: & tenet institutio. Cũ ergo vna in alia cõputet, manifeste apparet, ꝙ ambabus deductionibus vti nõ potest. Itẽ dicit lex, ꝙ in testamẽto patris & filij, vna sola quartæ deductio sufficit. ff. ad l. Fal. l. in ratione. §. qđ vulgo. & ff. de inof. test. Papinianus. §. si conditioni. & §. si qs impubes. & ff. ad Trebel. l. mulier. §. si hęres. & l. scribit Celsus. tñ si eligit Trebellia. nihilominus & illã q̃ debet iure naturæ, habere põt, s. quatenus plus est in ea quàm in Trebellianica, & ecõuerso. Hæc est cõis opinio doctorũ legũ, sed magis æqua vr̃ opinio canonica ꝓut hic dr̃. & j. eo. Raynaldus. in qua opinione fuit dñs M. & eius sequaces. Alij voluerunt distinguere vtrũ pure & simpliciter filius rogetur de restituenda hæreditate, aut sub conditione, vel in diem: vt si pure, tunc vnam Falcidiam tantum habere debet: si in diem vel sub conditione, vtranque habebit. Ber.

e ¶ *Consuetudinem.*]vt si consueuit deduci in ipsis rebus hæreditarijs, & non fructibus, inde deductio fiat: lex tamen vult ꝙ fructus in ea computentur. ff. de inoffi. testa. contra veteranum. §. si conditioni. vt dictum est s. eo. cap.

f ¶ *Residuum.*] Excipi tñ debuerunt iura sepulchrorũ, & operarũ actiones. ff. ad Treb. qa perinde. §. restituta. & l. si patroni. rñ. 1. sed & actiones quas Adiecta hæres quæsiuit psonaliter credẽdo pecuniã hæreditariã, vel pignus accipiendo pro debito, non transeunt ex sola restitutione, nisi cedantur. ff. ad Trebellianum. si hæres pecuniam. sed actionem habet vt cedantur: vt ibi dicitur. L.

TVa nobis.]Communis diuisio. Primo consultatio. Secundo responsio. Secunda: ibi. *Cum igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam in vltima voluntate sua pecuniam & alia bona relinquunt expendenda ad pias causas: & ad hoc faciendum deputant tam religiosos quàm clericos seculares, & etiam laicos executores: isti cum deberent bona prędicta in pios vsus expendere, alia vsibus contra voluntatem testatoris applicare præsumunt: significatum fuit domino Papæ: & cum episcopi locorum debeant prouidere, vt omnes piæ voluntates defunctorum debeant adimpleri, & si testator illud prohibeat, mãdat Papa epo diœcesis, quatenus cõpellat executores hmõi testamentorum, vt bona ipsa fideliter & plenarie in pias causas expendant secundum voluntatẽ defuncti.

Pp Nota,

Marginal notes:

sufficiẽt

legitimã

Tuscanæ

In venetijs fere omnibus exẽplaribus ita: epo Nouiomen.

Nouiom. Nouiomen.

Episcopi hodie tanquam sedis Apostolicæ delegati omnium piarum dispositionum sũt executores. concilium Triden. sessio. 22. de refor. ca. 8. adde idem concilium sessio. 25. in decreto de purgatorio, lam vnde sumat hoc cap. glossa indicat.

Diuersit Lau. & Vin. soluas qui poterit. &c. Ioan. And.

Vide de hac materia gl. in l. de quarta, ff. ad l. Fal. per Bart. & [illegible] & qui in illa computantur fructus in l. in fundum. per doct. C. de inof. test.

Vt quia [illegible] qui legitimus [illegible] non ca [illegible] C. de in libe. l. 2. Ioan. And.

Potest enim minus esse in terna respectu suæ partis vt quia diuidit eã cũ fratribus. Ioan. And.

Hoc innuit, ꝙ filius rogatus restituere, habet ius sepulchri ne reditarij & operarum, quas debebãt liberti testatori, & descendentibus, etiam post restitutionem. Ioan. And.

Nota, q episcopi possunt compellere executores testamentorum, vt voluntatem defuncti ad pias causas adimpleat.

a ¶ *Pijs voluntatibus.*] Nota, q relicta ad pias causas [a], p diœcesanum epm debent executioni mandari, si illi quibus hoc commissum fuerat, nō adimpleuerint. j. eo. Ioannes. ff. de pet. hære. hæreditas. §. 1. & C. de epis. & cle. nulli. & s. eo. si hæres. qui ad hunc casum restringitur, in quo etiā casu duo vel tres testes sufficiunt. s. eo. tit. cum esses. & c. relatum. vt ibi dicitur. & hoc quod dicit hic, sumptum fuit d Auth. de ec. tit. §. si qs autē pro redemptione. coll. 9. vbi dicit Imperator: in omnibus talibus pijs voluntatibus defunctorum, volumus sanctissimos episcopos prouidere, vt secūdum voluntatē defuncti omnia procedant, licet testator, vel donator hoc prohibuerit.

[a] Multa & hus exempla vide l. Spec. de instr. edi. §. nūc vero aliqua. glo. est sub § cōpendio se. 18 eo. ver. st. & textus q. insigr. Ioan. And.

[b] Vide l. si pupillorū. §. si prætor. ff. de reb. eor. per Baldum.

vsus pios expendi, non dubitāt alijs vsibus applicare. ¶ Cum igitur in omnibus pijs voluntatibus [a] sit per locorum episcopos prouidendum, vt secundū defuncti voluntatem [b] vniuersa procedant, licet etiam à testatoribus id contingeret interdici [c]: Mandamus, quatenus executores testamentorum huiusmodi, vt bona ipsa fideliter & plenarie in vsus prædictos expēdant †, monitione [d] præmissa compellas.

¶ Glo. seq. pro vltima rationabili voluntate seruanda inducit 4. iura. & pro non rationabili duo ponit exēpla, dicens vltimā confirmatā per mortē.

b ¶ *Voluntatem.*] quæ omnino seruāda est. 13. q. 2. vltima volūtas. & vltimū testamentū hominis immobile pseuerat. j. de cele. mis. cū Marthæ. §. cæterū. & nihil est qd magis debeat hominib', quàm vt supremæ voluntatis liber sit stylus. C. de sac. san. ecc. l. 1. & tanquam lex vltima volūtas seruari debet. in Auth. de nup. §. disponat. coll. 4. & hoc intellige cum voluntas est rationabilis: nā si qs vult filiū suū exhæredare sine causa, talis voluntas non est seruanda. in Auth. vt cum. de appella. cog. §. aliud quoque. coll. 8. vbi enumerātur causæ ex quibus filius potest exhæredari. Item si quis præciperet ossa sua proijci in mare: talis volūtas non est seruanda. ff. de cōditio. instit. quidam. Sed voluntatem talem moriens potest mutare, quia ambulatoria est voluntas defuncti quousque morte confirmetur. ff. de adi. leg. l. 3. & 4. & in prædicta decre. cum Marthæ.

c ¶ *Interdici.*] Testator enim non pōt phibere q eps non exequat huius voluntatē, vt in Authē. de ecc. tit. §. si qs autē p redēptione. ver. in oibus. coll. 9. & est ratio: q a priuata dispositio testatoris nō pōt generalē constitutionē legis vel canonis immutare. s. eo. requisiti. & ff. de leg. 1. nemo potest. sim. 10. q. 1. sic quidem. sic etiā lex Falcidia contra voluntatem testatoris inducitur. C. ad l. Fal. si vt al legas. & arg. ff. ad l. Fal. Titia testamento. & l. quod de bonis. in fi. & j. tit. prox. in fin. vbi de hoc.

d ¶ *Monitione.*] Quæ semper pcedere debet vindictā. 12. q. 2. indigne. & nisi hoc faceret, deberet pdere oē lucrū qd inde essent habiturn: & eps illud postea exequat, vt in pdicta Auth. de ec. tit. Ber.

R ¶ *Aynaldus.*] Hæc decretalis est famosa, & habet materiam, quę multū dependet à legibus. Et diuidit principaliter in tres partes: In prima ponitur facti narratio: In secunda auditoris pnunciatio: In tertia sniæ confirmatio. Secunda: ibi, *Dilectus.* Tertia: ibi, *Nos igitur.* Prima subdiuiditur. nam primo ponit testamentū Raynaldus Secundo factū post eius mortē emergens: Tertio ponit quæstionem ex testamento, & ex facto prædicto postmodū ortam. & patruū allegationes: Quarto iudicis diffinitionem: Quinto vtriusq, partis appellationē: Secunda: ibi, *Porro.* Tertia: ibi, *Demum.* Quarta: ibi, *Prafatus.* Quinta: ibi, *A cuius sententia.* Secunda principalis subdiuiditur in quatuor: nam primo corrigit iudicis sententiam tantum in vno articulo. Secundo in alio articulo ipsam confirmat: ibi, *Cæterū in eo*: Tertio supplet quod primus iudex omiserat: ibi, *Verum*: Quarto sententiam quo ad alia confirmat: ibi, *Eadem.* Imola.

e ¶ *Raynaldus.*] Ad intelligentiā huius decretalis, Raynaldus. pone casum, q tota hæreditas Peponis valuit sexagintaquatuor, in triginta duob' factū fuit cōpromissum inter Raynaldū & patruos, & latū arbitrium: & in ipsis habebat Raynaldus quartā Trebellianicā, scilicet octo, q sunt quarta pars de trigintaduob'. adhuc remanēt viginti quatuor, in q bus habet tertiā iure naturæ debitam, scilicet alia octo, quæ bis octo, faciunt medietatē: alia vero medietas ptinebat ad patruū ex testamēto Peponis: deducat ergo medietatē suā primo patruus, scilicet sexdecim, modo remanēt alia sexdecim Raynaldo: Raynaldus iste ɔdens testamentū diuisit ista sexdecim per mediū, & legauit octo auunculis: in alijs octo instituit hęredes patruū & filios: dabuntur ergo octo auunculis pro legato suo: quia sniatum est pro eis: dabit ergo istis patruus medietatē, quatuor scilicet, q a ɔfessus est pro medietate se possidere prædicta, & de istis quatuor deducet quartā partē per Falcidiā, vnū scilicet: habebunt ergo auunculi tres, & patruus vnū: aliā vero medietatē legati, scilicet quatuor, dabunt filijs. quia & ipsi instituti sunt hæredes in bonis R. sicut & patruus; & nō deducent inde Falcidiā: quia Falcidia non deducitur nisi qn hæreditas est exhausta legatis: habebūt ergo auunculi quatuor a filijs, & tres à patruo: & ita septē, & patruus p Falcidiā vnū: & ecce cōpleta sunt octo, & ita expeditū est de istis octo quæ Raynaldus legauit auunculis: Modo videamus de alijs octo in qb' instituit patruū & filios: de istis dent quatuor filijs sine aliqua diminutione, alia vero quatuor debebat habere patru': quia si quis instituat patrem & filios hæredes, tantū debet habere pater sol' quantum omnes filij. ff. de vsufru. accrescendi. l. si quis Titio. sed quia patruus venit ɔ testamentum R. punitur: & dabuntur illa quatuor auunculis; neq; deducet inde Falcidiā: quia Falcidia in pœnis locum non habet; sic habent auunculi septē ex legato, & quatuor ex pœna: & ita vndecim; & filij habebunt quatuor: ecce quindecim, & patruus vnum quod deduxit per Falcidiā, & ita sunt sexdecim: & sic diuisa sunt ista triginta duo, super quib' fuit cōpromissum. Nunc videamus de alijs triginta duob': in ijs filiꝰ R. habebat medietatē ratiōe quartę & tertię, & patruus aliam medietatē ex testamento Peponis deducat ergo patruus primo suā medietatē, scilicet sexdecim: nunc remanent alia sexdecim Raynaldo, in quibus instituit hæredes patruum & filios: modo ista sexdecim debēt diuidi per mediū inter patruū & filios: sed quia patruus peccauit veniens ɔ testamentū R. (vt iam dictum est) punietur, & dabitur pars sua, scilicet octo, auunculis: de q bus octo nihil deducet patruus: quia in pœnā soluet illa: vt dictū est de alijs quatuor: alia vero octo dabunt filijs: Habet ergo patruus sexdecim ex prima cōputatiōe ex testamēto Peponis, & vnū qd extraxit de legato p Falcidiā, & ita decē & septē, & ex secunda cōputatione habuit sexdecim, & sic cōputatis omnibus, habet triginta tria: auūculi vero ex prima cōputatiōe habēt vndecim, & ex scda octo, ratione pœnę, & ita habēt decē & nouē: filij vero ex prima cōputatione habēt quatuor, & ex scda habēt octo, & sic habēt duodecim: iūctis itaq; duodecim filiorū, cū decē & nouē auunculorū, faciunt trigintavnū. si ergo ɔiugas trigintavnū cū trigintatrib', q habet patruus, habebis sexagintaquatuor, sine aliqua fractura vnciæ vel dimidiæ, vel quartæ, vel octauæ: Et intellige q fm ista cōputationē auunculi debebat habere octo de toto legato, si patruus nō venisset ɔ voluntatem Raynaldi: sed quia ɔ venit, perdit totā partē suam quam debuit in bonis habere, scilicet duodecim pp pœnā. sed recuperauit vnū, scilicet Falcidiā: de alijs, scilicet quatuor, q restituit auunculis p medietate legati eis debiti ex testamēto R. & ita perdidit vndecim, & ita vndecim accreuerunt auunculis, & ita habēt modo decē & nouē pp pœnā. Nota, q modus p ɔditione seruatur. Itē forma cōpromissi seruāda est: vnde si in plures sit cōpromissū, tertio absente vel mortuo cæteri possunt pcedere, si hoc sit dictum in cōpromisso, vt hic: aliàs non. Itē si pluribus relictū fuerit fideicōmissum, & vnus solus superstes est, illi debetur q tēpore existentis cōditionis solus inuenit. Item verbū, qñq;, ponitur proprie & improprie, sicut hic est in verbo, legauit. Itē testator potest imponere pœnam hæredi, si suæ nō pareat voluntati. Item legatū petendū est ab hærede, non auctoritate propria occupandū. Item ambæ partes possunt à snia appellare. Item litis contestatio facienda est corā iudice appellationis. Item duæ quartæ possunt deduci, scilicet debita iure naturæ, & Trebellianica. Itē in legitima, quæ iure naturæ debetur, nullum grauamē potest imponi. Item snia pro parte confirmatur, & pro parte infirmatur. Item lex Falcidia inducitur contra voluntatem testatoris. Item si hæres fecerit inuentarium, vtetur beneficio legis Falcidiæ, aliàs non potest.

¶ Idem.

¶ Filius rogatus restituere hæreditatem, detrahit tertiam iure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & pœnam imponere.

CAP. XVIII.

RAynaldus [e] Peponis filius, hæres ab ipso istitutus hoc modo [f], vt patruis suis hæreditatem restitueret, si absque filijs masculis [g] moreretur: cum eis [h] (mortuo Pepone) super quibusdam [i] bonis hæreditatis

[e] De materia & intellectu vide § aliqua hoc Gemarianum, & de intellectu breuiter Ferdinandum Vasquium lib. 2. de succ. creatio. §. 30 Tornell. & Marianum Socinū in rubr. 2. de leg. 2.

¶ Glo. seq. vtitur per obiectionem.

f ¶ *Hoc modo.*] id est, hac conditione [1], si sine liberis masculis moreretur, & ita modus pro conditione seruatur. C. de his q sub modo relin. l. 1. Quæ sit differentia inter modum & conditionem, dicetur j. de condi. appo. verum. & hæc verba hoc modo, potius fuerūt verba illius, qui condidit decretalem.

[1] Hoc dicit qa legatū sub modo fiunt petitur per illum cautione de modo adimplendo. nō sic in eo qd sub conditione debetur si de cōdit. & demonst. qui hæredi. & l. quibus diebus.

g ¶ *Filijs masculis.*] nec sufficit ipsum filios masculos habuisse nisi tempore mortis superstites fuerint. s. eod. Raynutius. super hoc dic vt s. de proba. in præsentia. in gl. quæ incipit, ingressus. & tunc hæc substitutio fideicommissaria. & de hoc dic vt s. eo. Raynutius.

h ¶ *Cum eis.*] scilicet patruis.

i ¶ *Quibusdam bonis.*] Isti patrui forte aliqua possidebant de bonis Peponis ex institutione vel causa legati, vel etiam sine aliqua causa: & ideo dicit ita q neutra pars haberet licentiam transferendi in aliam personam, vel forsitan ipse Raynaldus omnia possidebat

quia

eiusdem in tres arbitros compromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromissi[a] poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt: quod neutra pars[b] haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium, res prædictas[c], nisi in eorum filios masculos, ex ipsis legitime[d] descẽdẽtes: & quod cõtra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens condidit testamentum, in quo medietatem[e] partis suæ, de rebus prædictis[f] quibusdam auunculis suis, aliam vero medietatem, & reliqua bona paterna, vni ex patruis[g] suis & eius filijs legauit[h]: adijciens[i], vt bona in quibus ex testamento, vel ab intestato dicti hæredes R. possent succedere, si venirent contra legatum dictis auunculis suis debitum, ad ipsos[k] pro determinatis portionibus deuenirent. Demum eodem R. naturę debitum persoluente, ac vno ex patruis[l] hęreditatem adeunte[m] prædictam: cum dicti auunculi, aduersus eundem patruũ ac filios eius, coram iudice cõmunitatis † Vrbenateñ. † mouerunt quæstionem, petendo[n] pro rata[o] quæ ipsos contingit, legatum prædictum: & restitui eis, si contra ipsum illi venirent[p], quæcunque[q] occasione testamẽti eiusdem R. ad ipsos peruenerant, vel poterant peruenisse. præfatus iudex ab illorum impetitione super legato ipsos absoluens, ad restitutionem aliorum bonorum[r]

quia forte remanserunt indiuisa inter Peponem & fratres, vnde dicebant se habere ius in bonis illius.

a ¶ *Ex forma compromissi.*] quia dictũ fuit in cõpromisso, vt si omnes interesse non possent, duo arbitrarentur, alias nõ possent. sic & cum plures sint iudices. s. de offi. deleg. vno delegatorum. vt ibi.

¶ *Glo. seq. ponit dictum; quærit, allegat duas leges & vnã contra, & soluit.*

b ¶ *Neutra pars.*] In forma huius arbitrij non est vis facienda, quia nihilominus transferri possunt bona illa, quia sniæ arbitri nõ paretur nisi metu pœnæ. C. de arbi. l. 1. & sic non obstãte illo arbitrio tenuit legatũ: vt j. dicitur. Sed illud potest quæri, an pœna sit cõmissa si aliquas de rebus illis legauit auũculis suis, perinde ac si inter viuos alienasset? Et vr̃ quod pœna compromissi committatur. ff. de verb. oblig. si ita quis promiserit decem tibi dabo. §. ex lege. arg. ff. de leg. 1. peto. §. vlti. Est tamen ↄtrium arg. ff. de leg. 3. pater. §. fundum. vnde dicit Cardinalis, quod non obstante arbitrio tenuit legatũ; nec alia alienatio pp arbitrium potuit impediri, si pœna compromissi committatur, vt dictum est: iudex tñ qui primo tulit sniam, hoc non putauit, immo credidit quod arbitrium impediret legatum & hæredes, & ideo absoluit, vt sequentia docent.

c ¶ *Res prædictas.*] Super quibus fuerat compromissum, de alijs vero arbitri nihil dicere potuissent. ff. de arbi. nõ distinguemus. §. de officio. & s. de arbi. cum dilectus.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

d ¶ *Legitime.*] Vr̃ etiam quod naturales filij debent intelligi per hoc verbum, quia & ipsi excludunt substitutũ: vt si quis sit rogatus restituere hæreditatem, si sine filijs decesserit: sed & si habet naturales, euanescit substitutio. ff. ad Trebel. ex facto. §. si quis rogatus. & l. hæredibus. in fi. C. de institu. & substit. l. generaliter. 10 fi. ff. de leg. 2. cũ pater. §. volo. si dixisset, si decesserit sine liberis, tunc locũ habet qđ dr̃ de naturali: sed ex quo addidit, de legitimis, itelligẽdũ est tñ de natis ex libero matrimonio: aliàs nihil operaret hæc adiectio, legitimis: sed debet operari. argu. ff. de leg. 1. si qñ quis vxori.

e ¶ *Medietatẽ.*] scilicet tertiæ & quartæ, quã poterat legare, cuius dñiũ transiuit in legatarios adita hæreditate; sed si intendisset legare medietatẽ omniũ rerũ suæ partis, quarũ medietas pertinebat ad patruũ ex testamento Peponis, tunc dñium illarum nõ transisset in legatarios, cũ res illæ sint patrui, & illud locũ habet cũ testator rem suã legare intendit: sed legatarius potest agere ↄ hæredẽ actione ex testamento ad totã rem vel æstimationem, & non actione in rem; sed quantum pertinet ad casum præsentem, nõ est multũ circa hoc curandum; quia Raynaldus nõ legauit auunculis vltra illas partes quas poterat legare; nã tertiã & quartã habebat in bonis patris: quæ faciunt dimidiã totius hæreditatis: Nã sua pars erat tertia & quarta, & ipse legauit auunculis medietatem suæ partis. id est tertiæ & quartæ, & sic non possunt agere auunculi contra hæredem nisi ad medietatem tertiæ & quartæ: & hoc notare voluit infra vbi dicit; propter quod in rebus prædictis, &c. vsque, pronunciauit. Ber.

f ¶ *De rebus prædictis.*] De quibus extitit compromissum, & potest intelligi quòd res illæ diuisæ fuerunt inter R. & patruos. Ber.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstiones, quare dixit de vno solo patruo, & dupliciter soluit. & quomodo inter patruum & filios hic fiat diuisio.*

g ¶ *Ex patruis.*] qui forte solus supererat, & alij mortui erant: vnde fideicommissum illi soli qui superstes erat debetur: qui tempore existentis conditionis solus inuenitur, ei debet in totum præstari, & filijs præmortuorũ nihil debetur, qui sunt mortui ante diẽ fideicommissi cedentẽ, scilicet antequam ille Raynaldus esset mortuus: vt C. de cad. tollend. l. vnica. §. si autem aliquid. & argu. C. de fideicom. si in persona. & ff. de lega. 1. cum filiofamilias. in fine. & ff. ad Trebel. l. apud. §. vtrum. & accedit ad hoc quòd totum ei debeatur. ff. de condit. & demonstr. si quis legata. §. 1. & cũ sic legatur patruo & filijs eius, patruus solus habebit dimidiam, & filij communiter aliam dimidiam. ff. de vsufru. accre. si quis Titio. & si alij patrui superessent, bene potuit instituere quem voluerit de patruis ratiõe tertiæ & quartæ, sed fideicõmissum debet oib' patruis.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiec. de §. ante hæredis.*

h ¶ *Legauit.*] Istud verbum ponitur proprie & improprie: proprie quantum ad auunculos quibus legauit; improprie quantum ad patruũ & eius filios, quibus non legauit, sed eos instituit hæredes[s]. vnde infra vocat eos hæredes, sic ff. de offi. procon. & lega. l. 2. vbi dicit manumitti tam liberi quàm serui. sic 28. dist. presbyterum. & j. eo. cap. versi. executioni mandari. & auunculi gerunt ↄ ipsos tanquã ↄ hęredes petentes legata: alias non valuisset testamentum, quia non inueniret aliquis institutus. Institu. de leg. §. ante hæredis institutionem nisi dictum esset. si non valet iure testamẽti, valeat saltem ratione cuiuslibet vltimæ volũtatis. C. de codicil. l. vlt. §. id quoque.

i ¶ *Adijciens.*] hoc bene facere potuit testator, quia potest pœnam imponere hæredibus, si non paruerint voluntati suæ. simile Institut. de leg. §. pœnæ quoq; nomine. est §. vlti. & C. de his quæ causa pœnæ. l. vnica. dum tamen nõ sit turpe vel inhonestum quod testator perceperit: vt ibi dicitur. & ff. de condi. instit. quidã. & C. de institut. vel substitut. reprehendenda.

k ¶ *Ad ipsos.*] scilicet auunculos.

l ¶ *Vno ex patruis.*] illi scilicet, qui fuit institutus. vnde planius dixisset, patruo adeunte hæreditatem prædictam.

ADDITIO. Et si quis patrẽ & filios instituit hæredes, tñ habeat solus quantũ & oẽs filij. ff. de vsufruct. accre. si quis Titio. & si alij patrui superessent, hic potuit instituere quem voluit de patruis ratione tertiæ & quartæ, sed fideicõmissum debetur omnib' patruis.

m ¶ *Adeunte.*] & sic locũ habet legati petitio. nam si ex testamẽto non adeatur hæreditas, deficit legatum, nisi sit ita relictum, quod à venientibus ab intestato præstetur[t]. ff. de test. tute. si nemo. alias est §. sub l. præcedenti. & C. de fideicom. l. cum quam.

n ¶ *Petendo.*] Legatũ enim ab hærede petendũ est. C. de fideicõ. eã quã. & si citra voluntatẽ hæredis legatari' occupet legatũ, tenetur interdicto quorũ legatorũ, ad ipsum restituendũ hæredi. ff. quorum leg. l. 1. in prin. tñ postquã est adita hæreditas, ipso iure dñium rei legatæ transit ad legatariũ recta via. ff. de fur. à Titio. ff. de leg. 1. si tibi homo. §. si seruus. vnde re legata nondũ comprehensa, datur legatario rei vendicatio pro ipso legato. C. cõia de le. l. 1. ff. de condi. fur. sed nec legatarius. & sic agebatur pro legato rei vendicatione.

o ¶ *Pro rata.*] id est. pro dimidia.

¶ *Glo. seq. quær. arg. negatiue. ponit opi. contrariam, quam approbat.*

p ¶ *Si contra ipsum venirent.*] Sed nunquid potuit ita formari libellus de iure; peto talẽ rẽ, & si ↄdixeris mihi, peto pœnã? & vr̃ quod nõ: quia iudiciũ nõ debet esse in pẽdenti. ff. de iud. nõ quẽadmodũ. dicitur quidã ↄ: & lex illa loquitur in his quæ pendẽt extrinsecus, non ex his quæ in ipso iudicio aguntur, & quod posset sic formari libellus, est arg. C. locati. conductores. quod satis potest cõcedi arg. huius. cap. & propter lites dirimendas. Ber.

¶ *Hæc glo. & præced. quæ incipit, petendo: circa actionem distinguunt inter legatum & fideicommissum singulare, & fideicom. vniuersitatis.*

q ¶ *Quæcunque occasione.*] Ad hoc agebatur actione ex testamento & non rei vendicatione, quia istud erat quasi fideicommissum vniuersitatis, quia qui rogatur restituere, quicquid ad eum peruenit de hæreditate rogatus videtur. ff. ad Trebellianum. l. cogi. & l. præcedenti. vnde non transit dominium in fideicommissarium, nisi facta restitutione re & verbo, vel saltẽ verbo. ff. eo. restituta. & facta restitutione, tunc dominium transit in fideicommissarium: etiam si nondum sit nactus possessionem. ff. ad Trebellianum. facta. Hęc est differentia inter fideicommissum singulare & vniuersale: quia in singulari sine aliqua restitutione transit dñium in fideicommissarium sicut in legatariũ. C. cõia de leg. l. 1. & 2. secus in fideicommisso vniuersitatis: ibi nõ transit nisi facta restitutione[u]. vnde ista alia non petebantur rei vendicatione: sed actione ex testamento.

¶ *Glo. seq. quærit: & simpliciter soluit.*

r ¶ *Aliorum bonorum.*] Omnium, & hoc fecit iudex propter verba testatoris, qui dixit, quod si patruus & filij venirẽt ↄ legatum, quæcunque ad ipsos ex successione illius poterant peruenire, deuoluerẽtur

ad auunculos. Sed quare nō dixit similiter de rebus legatis, sicut de alijs quę deuenirent ad ipsos auunculos? Potest rñderi, quod de rebus legatis non dixit: quia nō putabat iudex, quod res deberent vel possent trāsire in aliū aliquo modo: & hoc pp præceptū arbitrorum. vel forte ideo non dixit de rebus illis: quia nō putauit iudex quod testator sensert de reb' illis legatis, dū dixit quod bona in qb' ex testamēto vel ab intestato dicti hæredes possent succedere, deuenirēt ad auūculos: quasi ista generalia verba nō pertinerēt ad res de quib' dixerat specialiter. arg. ff. de verb. obli. doli clausula. nec visū fuit iudici, quod easdē res voluerit illos auunculos habere cū alijs reb'. arg. ff. de pœ. sanctio legū. & ar. ff. de leg. 3. hæres meus. §. 1. illa etiam vř esse melior ratio: quia nulla fuisset absolutio de rebus legatis, si postea cōdemnauit: facta fuisset in eisdem, & sic delusoria videretur: ne alia via fiat qđ alia via prohibetur. verū est, quod patruus totū pdere debet, & satis colligitur p hanc litteram aliorum bonorum; & j. vers. verum in portione. quia quicquid patru' potuit capere ex testamento Raynaldi, debuit pdere, non obstāte arbitrio, vt ibi dř, & illud totum fuit petitum per auunculos: & ex alia causa absoluit, & ex alia causa condemnauit eosdem

re potest per doli exceptionem. Ber.

g ❡ *Easque.*] scilicet partes, tertiam & quartam. Ber.

h ❡ *Licet ipsas non expresserit.*] Non legauit tertiam & quartam expresse, dicendo de tertia & quarta, immo dixit de dimidia: vnde si recta fiat computatio, tñ facit tertia & quarta quātum dimidia, & econuerso. verbi gratia: hæreditas. dimiditur in duodecim vncias. Inst. de hæredi. insti. §. hæreditas. si filius detrahit tertiam iure naturę, detrahit quatuor vncias, & remanent octo in quibus vř quod teneat fideicōmissum, & de illis detrahitur quarta, scilicet duæ vnciæ: & ita tertia & quarta faciunt sex, & sic habebat dimidiam totius hæreditatis.

sententialiter condemnauit [a] eosdem: A cuius sententia cum ambæ partes [b] ad nostrā audientiam appellassent, petente vtraque parte dicti iudicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, & quatenus pro se faciebat, executioni mandari †: Dilectus f. † n. O. sancti Nicolai in carcere Tullian. diaconus Cardinalis lite corā se legitime cōtestata [c], quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui, tertiam partem debitā iure naturæ, in qua grauari nequiuit [d], necnon quartam Trebellianicam [e], quam quilibet extraneus restitutione grauatus deducere potuisset †, propter quod in rebus prædictis auūculis legatis, portiones [f] easdem habuit R. præfatus, easq; [g] potuit in vltima voluntate legare: ac per hoc legatū tenuit vsq; † ad tertiam & quartam præfatas: licet [h] ipsas non expresserit in legando: pronunciauit [i] (non obstante præmisso arbitrio, quod nec † legatum teneret, non poterat impedire) iudicem ipsum [k], in eo quod super hoc dictum patruum in totum absoluit, qui confessus est se pro medietate possidere prædicta, perperam iudicasse: condemnauitque ipsum ad restitutionem medietatis tertiæ & quartæ partis ipsius legati [l] pro rata [m], quæ dictos auunculos de ipso contingit: & in residuo [n] præfati iudicis sententiā cōfirmauit. ❡ Cæterum in eo † quod idem iudex dictum patruum & eius filios totaliter in alijs quæ in secundo articulo [o] petita fuerant, condemnarat, male ipsum pronunciasse [p] decreuit: quia filij eius contra voluntatem testatoris non inueniuntur aliquid commisisse, cum nihil de petitis [q] reperti fuerint possidere. Verum in portione, quam patruus

a ❡ *Condemnauit eosdem.*] scilicet patruum & filios. & in hoc scilicet quòd filios condemnauit, & in alio etiam pronunciauit, id est, iudicem male pronunciasse.

b ❡ *Ambæ partes.*] sic j. eo. Raynutius. & s. de appel. si duobus.

❡ *Glos. seq. obijcit, & soluit.*

c ❡ *Contestata.*] Et ita vř quod litis ↄtestatio facienda sit coram iudice appellationis. Sed ↄ vř dicere lex, quod non debeat fieri cōtestatio: cū iam sit facta in prima causa. C. de temp. ap. l. vlt. §. illud. & s. de appel. per tuas. Satis potest dici, quod in causa appellationis fiat contestatio de nouo. 2. q. 6. cap. si autem. § si quis in quacunque. nec tñ creditur pp hoc fieri super principali: quia super alio vř fieri contestatio, quàm in principali. Primo fuit cōtestatio facta directe super repetita: in causa vero appellationis super ipsa sñia, quod sit iusta vel iniusta; & super alijs quæ adducuntur, super quibus nulla fuit contestatio in prima causa: tñ altera parte absente posset iudex procedere sine litis contestatione, vt dicit lex prædicta. C. de temp. ap. & decre. per tuas. de appel. & s. de renun. veniens.

d ❡ *Nequiuit.*] Hoc planū est. quia in legitima, quę iure naturę debet, nullū grauamen, & nulla conditio apponi potest. & pro non adiecta habetur si apponatur. C. de inofficioso testamento. quoniam in prioribus. & in Auth. de hæredi. & Falci. §. primum itaque. & §. si quis autem non implens. & j. eo. Raynutius.

e ❡ *Trebellianicam.*] & ita duæ quartæ possunt deduci. De hoc dř j. eo sem, Raynutius. vbi idem dicitur.

❡ *Glo. seq. recitatur per quæst. an filius rogatus in singulis rebus vel vna tantum, &c. sol. quod in singulis, ponit op. cōtrariam quam probat tribus legibus, ad quas respondet.*

f ❡ *Portiones easdem.*] immo habuit res ipsas in totū: nam quandiu viuus fuit; habuit dominium omnium rerum. dicitur autē habuisse portiones easdem in rebus prædictis, id est, facultatem deducendi easdem portiones in singulis rebus: quia de singulis debet fieri deductio tertiæ & quartæ: licet quidam ↄtrium dicant, quod filius in vna re sola deducere possit tertiā iure naturæ, & quartam Trebellianicam. arg. C. fa. ercis. filium a, & ff. de leg. 1. potest. ff. ad l. Falcidiā, si ex pluribus. Sed verum est, quod de singulis rebus debet fieri deductio, & illa lex, filium. nō obstat: quia illud fuit ex voluntate patris: & illa lex. potest. non obstat. quia ibi loquitur cum legata erat pars hæreditatis: vnde vnum legatum censetur, vel illud contingit de voluntate legatarij & hæredis, vel ex officio iudicis: vt ibi dicitur. illa, si ex pluribus. potest intelligi quando vni plures res legatæ sunt: tūc si soluat aliquas integraliter in alijs plenam Falcidiam retineat

i ❡ *Pronunciauit.*] scilicet, Cardinalis. Ber.

k ❡ *Ipsum.*] scilicet patruum.

l ❡ *Legati.*] quartæ scilicet. Ber.

m ❡ *Pro rata.*] quæ quidem vtilis est: nam cū vna res pluribus legat, quilibet ibi habet vtilem: nisi alia mens ↄap pareat testatoris. ff. de leg. 1. si pluribus.

❡ *Glo. seq. declarat quod sit residuum.*

n ❡ *In residuo præfati iudicis.*] De quo residuo absoluerat prior iudex patruū & filios: nā primus iudex in totū absoluit patruū in legato, & male, sed quā ad filios bene: sed Cardinalis condēnauit patruū pro parte scilicet in dimidia ipsius legati tertię & quartæ pro rata. in hoc infirmauit sñiam prioris iudicis, in residuo autē ↄfirmauit. & hoc totū intellige quantū ad legatū possessionū, quę legatę fuerūt, de qbus cōpromissum fuit. In alia autē parte sñiæ, statim sequitur qualiter processit Cardinalis: ibi, cæterū, &c.

n ❡ *Residuo.*] Auunculi petebāt iure legati medietatē bonorum, de qbus fuit cōpromissum. Residuū istud cōsistebat fm intentionem prioris iudicis in illa medietate, à qua medietate absoluit patruū & filios, nō habito respectu ad testamētū Peponis. & hoc pp pceptū arbitrorū, quod tñ non impediebat legatū, & consistit in sexdecim fm computationē nostram: & male pnunciauit in eo qđ patruum absoluit in totū, sed quantum ad filios bene pnunciauit: sed postea Cardinalis ostenso testamento Peponis, correxit p parte sñiam primi iudicis, condemnans patruū pro parte sua, scilicet in quatuor; & in residuo, scilicet in octo, quantū ad filios, & in quatuor, quantū ad patruū ↄfirmauit: & tñ in sequenti articulo pdit patruus illa quatuor, pp pœnam vno retēto per legē Falcidiā. & sic in veritate in octo consistebat legatum ratione tertiæ & quartæ. alia viij. pertinebant ad patruum & filios ex testamento Raynaldi; & hoc secundum computationem prædictam.

o ❡ *Secundo articulo.*] Duo fuerunt articuli. Primus in quo petebātur res legatæ: Secundus, in quo petebantur omnia quæ ad patruū & filios poterant peruenire ex testamento Raynaldi, si veniret contra legatum auunculo relictum.

p ❡ *Male ipsum pronunciasse.*] quantum ad personas filiorū male pnunciauit: quia non venerant ↄ voluntatē testatoris in aliquo: male etiam pronunciauit ↄ patruum, quia condemnauit eū de omnibus alijs, quæ peruenerant ad eum ex testamento Peponis: quia in his quæ subiacebant restitutioni, ipsum non debuit condemnare, sed de his tantum, quæ contingebant eum ratione tertię & quartę: pro qua parte confirmatur sententia: pro alia quæ debebat restitui ei, infirmatur: vt j. dicetur.

q ❡ *Cum nihil de petitis.*] Et ita hæc est bona ratio: quia hic agebatur res vendicatione, saltem quoad legatum, vt s. dictum est: vnde cum illi nihil possiderent, non poterant conueniri rei vendicatione. C. de alie. iu. mu. causa facta. l. vnica: & s. de re iud. examinata. quod sic ageretur, patet ex eo quod dicit, quòd patruus fuit confessus se possidere, quia in reali actione quærendum est, an possideat quia an non. ff. de rei vendicatione. qui petitorio. & l. officium. & si dixerit se non possidere cum possideat, & hoc probetur, transfert possessio in actorē, quāuis nō pbet rē suā esse. ff. eo. l. in rē actio. & quia nondū adierit hæreditatē. nō poterāt ↄueniri. & ante litē ↄtestatam

statim hoc debet quæri, ne delusorium sit iudicium: vt hic patet.
a ¶ *Habebat.*] ratione illius institutionis, quam fecit R. de ipso.
b ¶ *Bonis illis.*] scilicet, in alijs bonis & rebus, exceptis rebus legatis. vel posset intelligi de omnibus.
c ¶ *In bonis eisdem.*] In singulis enim rebus habuit tertiam & quartam: vt dixi. Ber.

¶ *Glos. seq. vertitur per obiect. de Laterntum.*
d ¶ *In quibus eius institutio.*] ergo vř quòd in sola tertia & quarta teneat institutio: quod falsum est: immo tenet in omnibus. C. ad legē Falcidiam, irritum. §. sed dř in eis tenere, quia in eis potest institutus patruus grauari. in eo vero quod subiacet restitutioni, grauari nō potest, immo illud deducitur tamquam æs alienum, residuum vero diuidit inter patruum & filios eius: fideicommissum enim hæreditatis ex testamento Peponis soli patruo debebatur, non autē eius filijs. Raynaldus autem instituit patruū cui hæreditatē Peponis restituere tenebatur, cum illud quod est patruo restituendū ex testamento Peponis, illud habeat præcipuū, & illud primo deducitur sicut æs alienum: vt in l. prædicta, irritū. In quo autē adiectio pœnæ nō tenuit, illud autem qď Raynaldus restituere nō tenebatur, & in quo grauari non potuit, quod est tertia & quarta, illud diuiditur inter patruum & filios eius, quos Raynaldus instituit sibi hæredes. arg. C. ad legem Falcidiam. quamquam & in hoc solo, scilicet. tertia & quarta tenuit adiectio pœnæ: vt hic dicit.
e ¶ *Pro rata eosdem.*] quasi dicat, pro qua parte legatū ɔtingit quēlibet de auunculis, pro ea parte quemlibet contingit illud qď pœnæ causa adimitur illi patruo: quia patruus noluit parere testatori dādo legatū auunculis, ideo perdere debet illud qď capere poterat ex testamento Raynaldi. Vel dic, pro rata, id est, pro medietate tertiæ vel quartæ partis bonorū Raynaldi, in quibus fuit institutus, quam medietatem amittit patruus: quia ɔdixit legato: vt hic dicitur. & istam medietatem restituit patruus tanquam legatum.
f ¶ *Legato.*] quoda amittit patruus nomine pœnæ, id est, vno retento. Item amittit alias duodecim vncias.
g ¶ *In residuo.*] Istud residuū pōt intelligi dupliciter: quo ad bona Peponis quantū ad patruū, quia in illis condemnatio iudicis nō tenuit, quæ contingebant patruū per restitutionē ex testamento Peponis, in quib⁹ nullā pœnam potuit imponere Raynaldus: & ideo absoluitur patruus. Item quo ad bona Raynaldi quantum ad filios quos Raynaldus instituit, & quia non venerant ɔ voluntatem testatoris, & nihil inuenti sunt possidere de rebus petitis, condēnari nō debuerunt: vnde absoluti fuerunt per Cardinalem.
h ¶ *Saluo nihilominus ei.*] scilicet patruo.
¶ *Glo. seq. consequenter vertitur per quæstionem, an in eo quod de pœna soluitur, detrahatur Falcidia.*
i ¶ *Beneficio legis Falcidiæ.*] Istud est ita intelligendum, patruus id qď sibi restituendū est, primo vt æs alienum (vt dixi) deducit de rebus illis, de qbus compromissum fuit, quæ cōtinebantur in primo articulo. De residuo, qď est tertia & quarta, tenetur præstare legata. & de illis detrahit quartam Trebellianicā per legem Falcidiam. C. ad l. Fal. in imponenda. & l. vnū, & l. quāquam. & ff. ad l. Falci. quod de bonis. §. cū fidei. & C. de bon. Authen. iud. pos. l. 1. deducet autem Falcidiam de rebus legatis. Et forte intellexit Cardinalis, ꝙ deducet etiam de alijs, quæ causa pœnæ adimuntur eidem, quia illa legata sunt illis auunculis. Si fieret eis cōtrouersia de alio relicto. & ideo forte dicit j. de Falcidia, quæ inducitur contra voluntatem testatoris. sed hoc non est verum: quia id quod pœnæ causa accreuit, non incidit in legem Falcidiam. ff. ad l. Falci. cū pater. in fi. & l. seq. arg. opt. Et quod prouisum est ad pœnam, non debet trahi ad gratiam. s. de transact. inter corporalia.

habebat in bonis illis ratione quartæ & tertiæ prædictorum, quas R. habuit in bonis eisdem, in quibus eius institutio, & legatio, ac adiectio pœnæ tenebat, pro rata eosdem auunculos contingente de prędicto legato, confirmauit sententiam iudicis supradicti: Eodem patruo & eius filijs in residuo absolutis, & saluo nihilominus ei ex iure institutionis beneficio legis Falcidiæ, in restitutione præfati legati, si infra tempus legitimum voluntati paruerit testatoris: cū inuentarium fecerit, & contra voluntatem testatoris, lex Falcidia inducatur. ¶ Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus.

¶ Idem.

¶ *Executor testamentarius, qui suscepit illud officium, exequi compellitur.*

CAP. XIX.

IOannes clericus, & P. laicus, executores vltimæ voluntatis O. clerici sanctæ Crucis, qui venerabilibus & piis locis, de bonis suis in vltima voluntate legauit, mandans insuper satisfieri creditoribus per eosdem: Post mandatum susceptum, per diœcesanum cogi debent, testatoris explere vltimam voluntatem.

¶ Idem.

¶ *Ponit quædam legata, in quibus non soluitur canonica portio, nisi fiat in fraudem.*

CAP. XX.

DE his quæ in ornamentis, vel pro eis, seu fabrica, luminaribus, anniuersario, septimo, vigesimo, trigesimo die, siue alijs, ad perpetuum cultum diuinum legantur ecclesijs, vel reliquis pijs locis, canonica portio, (dummodo in fraudem non fiat, vt eā episcopus seu parochialis ecclesia debeat defraudari) deduci nō debet.

k ¶ *Restitutione.*] id est, præstatione.
l ¶ *Legitimum.*] quod dicitur tempus anni. hoc tempus computandum est iussu iudicis. Si autē infra illud tempus non paruerit, tunc nō potest vti beneficio Falcidiæ, immo pdit omnia excepto illo qď sibi debetur ex fideicōmisso in authentica de hæredibus, & Falcidia. §. illud quoq; coll. 1.
m ¶ *Inuentarium.*] aliter enim beneficio legis Falcidiæ vti nō potest, vt dicitur in Authen. de hæred. & Falcidia. §. si vero non fecerit inuentarium.
n ¶ *Contra voluntatem testatoris.*] Hoc ideo dicit, quia ɔ voluntatem testatoris videtur hic retinere Falcidia de rebus specialiter legatis: quia illas voluit testator omnino præstari illis auunculis, ita ꝙ nulla ɔdictio fieret eis: vnde ɔ eius voluntatē Falcidia retinetur, & tñ retinet nihilominus, quia ɔtra voluntatem testatoris inducitur Falcidia. ff. ad legē Falcidiā. Titia. Sed & in alijs reb⁹ quæ causa pœnę auferuntur, si verum est, quòd quarta retineatur, inducitur ɔ voluntatem testatoris: sed non videtur quòd quarta retineatur in his quæ causa pœnæ auferuntur, vt dixi s. in notula, istud est, &c. Nam testator causa pœnæ omnia voluit auunculis pstari. inducitur ergo Falcidia ɔ voluntatem defuncti. C. ad legem Falcidiam. si vt allegas. & l. pen. & ff. eo. tit. quod de bonis. §. vlt. Hodie vero Falcidia non potest induci contra voluntatem testatoris expressam, si testator certus de quantitate patrimonij sui hoc prohibeat. in Authen. de hæred. & Falcidia. si vero expressim. sed contra tacitam bene inducitur, vt bene dicunt leges prædictæ, si vt allegas. & sequentes. Ber.

IOannes.] Diuiditur, quia primo ponitur quæstio. Secūdo solutio: ibi, Post. Abbas Siculus.
CASVS. O. clericus sanctæ Crucis legauit de bonis suis in vltima voluntate venerabilibus & pijs locis, & hanc voluntatem suā exequendam commisit Ioanni clerico, & P. laico: & mandauit eisdem, vt creditoribus satisfacerent: dicit Papa, quòd post mandatū susceptum, per diœcesanum epm cōpelli debent explere voluntatem defuncti, si fuerint negligentes. Nota, ꝙ volūtates defunctorū ad pias causas per diœcesanum epm mandari debent executioni.
n ¶ *Pijs locis.*] in quibus sufficit minus legitima voluntas. s. eod. cum esses. & cap. relatum.
p ¶ *De bonis suis.*] proprijs scilicet; quia de rebus ecclesiæ nihil posset legare. s. eo. quia nos.
q ¶ *Mandatum susceptum.*] Mandatum suscipere nemo cogitur, susceptum vero necesse est adimplere. ff. commodati, in cōmodato. §. sicut. ff. mandati. si quis alicui. §. qui mandatum. C. de procuratoribus, inuitus. ff. de arbit. l. 3. §. 1. Ber.
r ¶ *Per diœcesanum.*] sic intelligitur. s. eo. si hæres. & cap. tua nobis. vbi de hoc. Ber.
DE his.] Primo ponit dictum, in quo interserit exceptionem ibi, Dummodo. Abbas Siculus.
CASVS. De his quæ legant in ornamentis ecclesiæ, vel ad cultū diuinū, vel anniuersario, vel alijs pijs locis, canonica portio deduci nō debet: dūmodo ista legata non fiant in fraudē, vt epūs vel parochialis ecclesia portione debita defraudetur. Nota, ꝙ epūs vel parochialis ecclesia non debet habere portionem de his quæ legātur in ornamentis ecclesiæ, vel ad cultum diuinum.
s ¶ *Canonica portio.*] Portio ista diuersimode deducitur ſm varias consuetudines locorū. j. de sepul. certificari. & s. eo. requisiti. qñq; est tertia, & qñque media. j. de sepul. c. 1. & 2. & 10. q. 1. de his. & c. antiquos. & c. decernimus. & qñque quartā. j. de sepul. cū super.
t ¶ *In fraudem.*] Tunc non prodesset. s. eo. officij.
¶ *Glo. seq. reddit rationem, & dat simile, & causam addit.*
u ¶ *Deduci.*] Hoc dictum est pp reuerentiam diuini cultus: mul-

Alias stat per diœcesanum episcopum &c.
adimplere.
Vide notas positas in hanc decretalem.
In vulgata . pro ceteu.
Seu anniuersario.
In anti. quia in septimo. vigesimo, trig. simo, siue alijs. &c. nam dictio, dic, nusquā apparet.
Si pater filium quē rogauit restituere, tertia re. p Falcidia ñ sufficit esse contentum: filius stare non tenet. Ioan. And.
Contrarietas. in Authen. sed cū testator. & ibi Cyn. C. ad leg. Falcidiam.
De hoc articulo vide quid sentiat clarissimus, & alij doctores, est enim latis ambiguus.

TITVLVS XXVII.

De successionibus ab intestato.

¶ Ex concilio apud Altes. † habito.

¶ Clericus bona propria dare potest cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit ecclesia. hoc dicit iuncta glossa.

CAP. I.

SEd hoc ibidem inuentum est de episcopis, presbyteris, & clericis, vt † si per hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ [a], aliquid acquisierint, donare eis liceat cui voluerint, dum viuunt. ¶ Si autem ante obierint, quàm hoc fecerint †, altari cui seruiunt omnia perpetuo sanctificentur [b], & in ius eius tradantur [c].

¶ Ex concilio Tribur. †

¶ Si olim seruus presbyter factus intestatus decedat, eius bona diuidentur secundum formam hic contentam. h. d. secundum intellectum singularem, qui hodie etiam tenet.

CAP. II.

SAncto † concilio allatũ est, quòd quidam laici improbe agunt contra presbyteros suos, ita vt de morientium [d] presbyterorum substantia, partes sibi vendicent, sicut de proprijs seruis. Interdicimus itaq; ne hoc vlterius fiat: sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiẽdum gradum, & agendum officium diuinum, ita nil ab eis præter diuinum [e] officium exigatur. ¶ Peculium vero ipsorum diuidatur in quatuor partes, quarum vna episcopo, altera † ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur: & si non sint † idonei [f] parentes, episcopus eã recipiat, & in vsum ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

¶ Innocentius tertius Murnen. † epo.

¶ Attingendo duos notabiles & singulares intellectus huius cap. summatur secundum quemlibet intellectum. Et primo sic: Valet testamentum ad pias causas conditum per verba enunciatiua, etiam propter aliud prolata, quamquam successio seu testatio veniat ad exclusionem alterius ecclesiæ. Vel aliter secundum alium intellectum; & sic: Per vnum testem de veritate, & per confessionem etiam incidenter factam, probatur oblatio, etiam quo ad effectum consequendi bona oblata.

CAP. III.

CVm † dilectus filius Abbas de Brusia, pro causa, quam aduersus episcopum Eduen.

ta enim pp religionẽ admitti solent, nã somma est ratio q̃ pro religione facit. ff. de religio. & sumptu. fune. sunt psonę. io fin. vnde in casu isto minus legitima volũtas sufficit. ṡ. eo. cum esses. & c. relatũ. sic in his q̃ ad pias causas relinquuntur, cessat Falcidia. C. ad l. Fal. Auth. similiter. & in Auth. de ec. tit. §. fin ast. coll. 9. vnde sumptũ est Auth. pdictã, similiter & sic cessat Falcidia i testamẽto militis priuilegio militari. C. de testa. mil. io testamẽto. C. ad l. Fal. i testamento. Itẽ cessat deductio istius partis in eqs & armis fauore terræ sãctę j. de sepul. in nostra. Et hoc idẽ quod hic dr, habes ṡ. de verb. sign. ex parte.

DE SVCCESSIOnibus ab intestato s.

¶ Supra visum est de successionibus ex testamento: verum quia sæpe homines decedunt ab intestato, & dubitari potuisset de successione, ideo post rubricã præcedẽtem subijcitur ista. Et scias, quòd intestatus dicitur qui nullum vel non iure fecit testamentum. l. ff. C. fam. ercisc. a Abbas. De hac materia tractatur 12. q. 3. c. 2. & q. 5. cap. vlt.

SEd hoc. Duæ sũt partes. Secunda ibi, Si autem. Abbas.

CASVS. Omnes clerici generaliter de his q̃ habent per hæreditatẽ, vel alio modo intuitu personæ acquisierint: dum viuũt, possunt inde facere quicquid eis placet: si vero ante moriantur quàm de his disposuerint, si consanguineos non habent, in ius ecclesiæ debet tradi. Nota, q̄ clericus potest testari ad libitum suum de omnibus acquisitis intuitu personæ suæ. puta artificio, hæreditario iure, donatione amicorum, & huiusmodi.

a ¶ *Intuitu personæ.*] sic ṡ. tit. proxi. quia nos.

b ¶ *Sanctificentur.*] id est, tanquam sancta deputentur. ṡ. de rerum permutatione, mancipia. 12. q. 2. de laicis. & q. 3. quicunque. Ala.

¶ *Glos. seq. recitatur per obiectionem.*

c ¶ *Tradantur.*] Intellige hoc cum non habent consanguineos, qui eis ab intestato succedant: illi enim admitterẽtur, & non ecclesia. 12. q. vlti. & c. vlti. & q. 3. quicunque. & in Auth. de eccle. titu. §. si quis episcopus. coll. 9.

SAncto.] Si presbyter intestatus decedat, de patrimonio suo fiunt quatuor portiones, put hic habetur. Et nõ tenet hoc hodie sm glos. & sic vult q̄ hodie istud cap. sit correctũ. sed huic lecturę obstat qđ habet ṡ. in procemio, resecatis superfluis. Primo ponit excessus relatio. Secũdo eius phibitio: ibi, *Interdicimus.* Tertio peculij diuisio; ibi, *Peculiũ.* Quarto pœnæ inflictio: ibi, *Et si quis.* Abb. Sic.

CASVS. Laici quidã habebant seruos: manumiserũt illos, & ordinati sunt in presbyteros: qñ presbyteri isti moriebantur, totã substãtiam illorum laici sibi vendicabant, tanquã de proprijs seruis: ista relata sunt in ɔcilio: vnde statuit ɔciliũ, q̄ ista decætero non fiant, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendũ gradum & diuinũ officiũ, ita nihil ab eis exigatur præter diuinum officium: sed peculiũ illorum diuidatur in quatuor partes, quarũ vna assignetur epo, altera ecclesiæ cui seruierunt, tertia pauperibus, quarta consanguineis: quos nisi habuerint, eps eam in vsum ecclesiæ conuertat. Nota q̄ laici nihil debent occupare de rebus clerici morientis. Item patronus in liberto potest retinere operas spirituales. Item substãtia clerici morientis, diuidi debet in quatuor partes, vna epo, alia ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parẽtibus idoneis danda. Item parẽtibus non idoneis nihil potest testari clericus moriens, vt puta hæreticis, vt j. de hæret. vergentis.

¶ *Gl. seq. distinguit, aut prælatus testatur, aut non. Secundo casu, aut res eius sunt distincta, aut permista: & hoc casu aut ambigitur an habuerit proprium, aut certum est habuisse. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Morientium.*] cũ decedit prælatus, de omnibus tam ante promotionẽ quàm post acquisitis intuitu personæ, liberam habet potestatẽ testandi. ṡ. c. proxi. & ṡ. de testamen. cum nobis. & 12. q. 3. quicunq;. & q. 5. fixũ. in Auth. de ec. tit. coll. 9. §. interdicim⁹. Si vero decedat intestatus, si sunt distinctę res, eius ɔsanguinei succedũt sibi. 12. q. 5. sint manifestę. Si vero res plati sunt permistæ cũ rebus ecclesiæ, tũc distingue, aut dubitatur an habuit propriũ, aut certum est quòd habuit: si dubitetur, semper pro ecclesia est præsumendũ, & totũ vendicabit ecclesia. arg. 12. q. 3. quicũq;. ff. de reb. dub. cuibus. Sic in vxore. ff. de dona. inter vir. & vxo. Quint⁹ Mutius. & C. eo. tit. &. Si vero certũ est, q̄ aliquid habuit, sed nescit quantũ, obtinet hui⁹ capituli distinctio: nec immerito, quia nullus hæres nobis pximior est, quàm q̄ nos Deo sociauit. j. de pœnis, presbyteri. licet ɔdicere videatur 12. q. 4. c. 1. vbi dr, q̄ si dubium, q̄ æqua debeat fieri distributio inter ecclesiam & hæredes sacerdotis. Sed dic q̄ in alio casu loquitur hoc capitulum quàm illud. hoc capitulum intelligitur de illis presbyteris, qui ex seruis facti sunt presbyteri, qđ videtur verius: vt dicit Laur. ¶ Non credo q̄ hodie haberet locũ talis diuisio, immo credo q̄ si aliquid haberet intuitu personæ, q̄ consanguinei ei succedunt ab intestato. Si consanguineos non haberet, tunc ecclesia ei succederet. 12. q. vlt. c. vlt. j. cap. proxi.

e ¶ *Præter diuinum.*] Arg. quòd patronus potest tenere operas spirituales in liberto, quem manumittit ad clericatum. arg. ṡ. de ser. nõ ordi. nullus. 54. dist. frequens. Alanus.

f ¶ *Non sunt idonei.*] puta hæretici. 24. q. 2. sane profertur. j. de hære. si quis episcopus.

CVm dilectus.] Rector ecclesiæ dr̃ intestatus, si nullum facit testamentum, vel fecit, sed furiosus. & tali succedit ecclesia, si non habet ɔsanguineos: secus autẽ si apparet illũ fuisse monachum, vel sana mente testatũ. sic summat Ioan. And. & cõiter doctores sequẽtes, sed hæc summario de nihilo puidet, nec cõtinet in se aliquam difficultatem. Diuidit in quatuor partes. In prima parte ponit factũ decisum. In secunda motiuũ Papæ ad sniam. In tertia allegatio epi diffinientis. In quarta diffinitiuæ commissio. Secunda: ibi, *Sufficienter.* Tertia: ibi, *Quia vero.* Quarta: ibi, *Nos causam.* Abbas Siculus.

CASVS. Archipresbyter de Alerio se & sua obtulit monasterio de Brusia: landẽ dum ageret in extremis, voluntatẽ vltimã exprimendo asseruit se & sua monasterio ɔtulisse: & sic decessit. Eps Eduen. diœcesanus eius, occupauit quædã bona quondã ipsius archipresbyteri, & etiã quædã bona monasterij: vnde super bonis istis causa cõmissa fuit iudicibus; corã quibus petebat Abbas de Brusia, monasterio suo restitui quicquid eps de bonis archipresbyteri, aut etiã monaste-

¶ Quot modis dicatur quis intestatus decedere, tradit textus, & ibi doctores in §. 1. instit. de hæred. q̄ ab intesta. defer.

¶ Altes. ¶ Alten. ¶ Alteum, sed Burchardus li. 2. decreti c. 217 ita: Ex concilio apud Altheim habito. c. 17. cui interserit textus contradit. Adde in 1. eo. tit. in 1. compil.

Dictio, vt, deest in omnib⁹ ita pattitopus.

¶ perfecerint.

¶ Tribur.

¶ Burchardus lib. 2. decreti cap. 206. Ino par. 6. c. 181. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.

¶ Scias & materiã successionũ quo ad descendentes & collaterales pleno tradit Hosti. in sum. eo. tit. §. 6. & Spec. eo. tit. per tot. Ioan. And.

¶ De mente huius glossæ, vide plene per Covarruuiam in c. 1. ṡ. de testa. adde D. Thomã & Caietanum 2. 2. q. 185. art. 6. & 7.

¶ Al. in hac, altera vero ecclesiæ.

¶ sunt

¶ Laud. ¶ Nucenen.

¶ Vide T. eo. requisiti super gl. hic citatis. Ioan. And.

¶ Cap. vnd. eo. tit. in 1. compil. Et quatenus in textu tangitur de probando aliquem nõ esse sanæ mentis, vide plene per Franciscum Herculanũ tract. de proba. negatiuæ in 2. modo.

¶ Goff. & Host. hic. & Abbas. qui hoc probat p verba. scilicet presbyteri non sunt. Sed licet. olim. sed melius probat verba, licet liberi facti sunt, &c. & verba peculiũ, sequentia, respecta potestatis. Ioan. And.

monasterij occupauerat: & econuerso petebat eps sibi restitui nomine parochialis ecclesię, cuius ille fuerat archipresbyter, quicquid de bonis dicti archipresbyteri monasteriū detinebat: ad probandā intentionē suam abbas testes induxit: Tandē causa delata est ad Papa: ipse vero examinato negotio diligenter, intellexit esse probatū, q archipresbyter dum ageret in extremis, voluntatē vltimam exprimendo, asseruit se & sua monasterio cōtulisse: & cū requisitus fuisset vt conderet testamentum, respondit se nō posse testari: q a se & sua dederat monasterio: & vnus de testibus dixit se vidisse qñ se & sua obtulit monasterio, & testes alij dicebant se audiuisse ipsū archipresbyterū in præsentia abbatis confitentem quod prædictū est: adiuuātes plurimū assertionem abbatis, nō tāquam probarēt sufficiēter, sed tamquam vehementer adminiculū præstabāt: sed q a ex aduerso pars epi asserebat, q dictus Archipresbyter in extremis agens alienatus erat à mente, vnde non valuit quod dicebat: Papa causam ipsam commisit sub hac forma, q nisi eps probauerit archipresbyterū non fuisse sanæ mentis, cum vltimam voluntatem expressit, imponatur ei silentiū super impetitione monasterij, & cōpellatur restituere monasterio quicquid occupauit de bonis illius archipresbyteri, aut etiā monasterij: Si vero probauerit illum alienata mente dixisse prędicta, condemnetur monasteriū ad faciendam epo restitutionē nomine parochialis ecclesiæ, omniū bonorū, quæ fuerunt ipsius archipresbyteri, cum ipse archipresbyter ab intestato decesserit, nec habuit consanguineos, & ipsi monasterio silentium imponatur. Nota, q vnus testis cum alijs adminiculis vehementibus fauore religionis sufficit ad fidē faciendam. Item furiosus non potest facere testamentum: id est, qui est mente captus. Item publicatis attestationibus possunt testes induci super nouo articulo pendente ex priori. Item quis potest probare negatiuam, si includit in se affirmatiuam. Item episcopus potest agere pro ecclesia sibi subiecta.

habebat diutius expectasset, Abbas proposuit antedictus, quod archipresbyter de Alerio ad participationem [a] orationū monasterio de Brusia, obtulit se & sua [b]: & infra. ¶ Sufficienter intelleximus esse probatū, quòd dictus archipresbyter agens in extremis, velut vltimā [c] exprimens voluntatem, asseruit se & sua monasterio [d] contulisse. vnde cum requisitus esset vt conderet testamentum, respondit se nō posse testari †: quia se & sua contulerat [e] monasterio supradicto: & licet vnus testis [f] solus dixerit se vidisse, quando se & sua obtulit monasterio: quia tamen alij testes dixerunt se audiuisse ipsum in abbatis præsentia quod prædictum † est confitentem [g], non tamquam sufficienter probantes [h], sed tamquam vehementer adminiculantes assertionē abbatis, plurimum adiuuabāt. Quia vero pars episcopi asserebat se velle probare, quòd dictus archypresbyter in extremis laborans, tāquam phreneticus alienatus † erat mente, vnde non valuit quod expressit: ¶ Nos causam illam † tibi sub hac forma duximus committendam: quòd nisi præfatus episcopus legitime probauerit sæpedictum archipresbyterum, suæ mentis compotem [i] non fuisse, cum vltimam [k] voluntatē expressit, super impetitione monasterij perpetuum ei silentium imponatur: & compellatur restituere monasterio, quæcunq; de bonis ipsius archipresbyteri, vel etiam monasterii occupauit. Si vero legitime probauerit, archipresbyterum, quę super vltima voluntate præmissa sunt, alienata mente dixisse: ad faciendam ei nomine parochialis ecclesiæ (cuius ipse † administrationem gesserat dum vixisset) restitutionem [l] bonorum, quæ ipsius archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur: cū idem archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione [m] episcopi silentium [n] imponatur.

a ¶ Participationem.] Propter hoc non fuit monachus, nec etiā stetit in habitu monachali: vt apparet ex antiqua [a], cum hoc non sufficiat ad monachatum.

b ¶ Se & sua.] Et post modū in extremis agens confitebatur publice, q non poterat facere testamentum, quia se & sua cōtulerat monasterio. & hoc vltimum probauit Abbas per testes, primum articulum non probauit nisi per vnicum testem: quod non sufficit. B.

c ¶ Vltimam.] quasi dicat: si hæc verba non expresse hoc dicūt, tamen tacite vim obtinent vltimæ voluntatis. Ber.

d ¶ Monasterio.] Per hanc probationē obtinebit Abbas, si eps non probauerit archipresbyterū verba ista alienata mente dixisse. nec intelligas, q ex his verbis probetur dictum archipresbyterum fuisse oblatum dicto monasterio cum suis rebus, siue monachū fuisse: sed probatur q voluit sua bona ad monasteriū peruenisse: & quælibet verba, per quæ declaratur intentio testantis, sufficere videntur. ff. de fun. in. & instru. l. cum de lanionis. §. asinam. ad fin. & ff. de sup. lega. l. Labeo. ad fi. nemo enim existimandus est dixisse qđ non mente cogitauerit. Ber.

e ¶ Contulerat monasterio.] Vnde ex tunc cessat eius iudicium. 19. q. vlt. cap. si qua.

f ¶ Vnus testis.] Vnus testis solus non sufficit ad probationem. s. de test. licet vniuersis. 4. q. 3. si testes. § iurisiurandi. Tamen si aliæ præsumptiones adsint, sufficit: vt hic dr, & s. de testib. præterea. & s. de præsum. literis. & c. 3. Sed non videntur sufficere hmōi adminicula ad probandum intentionem abbatis, scilicet q dictus archipresbyter monasterio obtulit se & sua [b], cū littera dicat, non tanquam sufficienter probantes, sed adminiculātes, & c. vnde nō debuit admitti eps ad probandum, q archipresbyter fuisset mente alienatus, qñ in extremis agens dicebat, q non poterat facere testamentum. Vel dic q ista adminicula sufficiūt cū vnico teste. & ideo audiri debet eps ad probādū q iste archipresbyter erat furiosus, cū verba illa expressit: quo probato solus testis remanet, & sic obtinebit eps: alias succumberet: quia si obtulit se probaturum prædicta, mos ei gerendus fuit. ff. de proba. circa eum. Ber.

g ¶ Confitentem.] Vr q talis confessio deberet sufficere ad hoc vt testatus decessisse dicatur, licet nullum aliud testamentum appareret. ff. de donationibus, ex hac scriptura. vbi omnino statur verbis testantis. Quare ergo requiritur hic alia probatio? Rñdeo potest, q lex illa loquitur in eo casu, qñ per talia verba aliquis exprimit vltimam voluntatem, aliàs talibus verbis non est credendum, nisi hoc iurasset in testamento. C. de prob. Authen. quod obtinet 3. & tunc hæredes necesse habent stare illi voluntati. C. de fideicom. Authen. hoc amplius. Vin. Scriptura illius legis solemniter facta fuit dum viuebat testator, q fecit testamentum, sed ille archipresbyter dum viuebat nullam fecit scripturā de verbis illis, & ideo post mortem illa cōfessio debet probari per testes, prout abbas dicebat in sua petitione, ad hoc vt sufficeret vnus testis, & tamen per se sufficerent. Bernardus.

h ¶ Probantes.] scilicet quòd obtulit se & sua. Ber.

i ¶ Compotem.] Hoc ideo dicit, quia furiosus nō potest facere testamentum. C. qui testamen. fac. pos. furiosum. & ita eps ille probabit istam negatiuā: & hoc est, quia habet in se implicitā affirmatiuā, hanc scilicet: q tunc erat furiosus. sic s. de renun. super hoc. & C. de codi. nec codicillos. & ff. de condi. instit. quidam. ff. de proba. si filiusfamilias. contra. 3. q. 9. indicas. sed ibi archieps tenebatur probare, episcopum illum fuisse sanæ mentis, quia constabat illū prius fuisse furiosum. Tan.

k ¶ Vltimam voluntatem.] Testamentū enim hominis tantū morte confirmatur, & immobile perseuerat post mortem. j. de celebrat. Missa. cum Marthæ. & 13. q. 2. vltima voluntas. & C. de sacrosan. eccle. l. 1. Lauren.

l ¶ Restitutionem.] Si intelligas donationem hanc factam de bonis ecclesiasticis, de quibus intelligendum est, certe illa donare nō potuit. s. de testa. cum in officijs. & c. quia nos. si de patrimonialibus. in istis nihil iuris habuit episcopus. Dicas q de proprijs siue patrimonialibus hoc est intelligendum: & hoc constabat aliàs præsumuntur ecclesiæ, & loquitur in eo casu [q] cum non appareret hæres. 12. q. vlt. cap. vlt. & in Authen. de eccl. tit. §. si quis eps. coll. 9. ecclesia enim est proximus hæres. j. de pœnis. presbyteri. simile s. eod. cap. 1. Ioan.

m ¶ Impetitione.] Sed nonne eps dixit sibi ius, ergo debuit cadere à iure suo? Sed hoc non debet redundare in damnum ecclesiæ. 16. q. 6. si epm. immo verius dicas, quòd pœna illius constitutionis, si quis in tantam. C. vnde vi. non habet locum in bonis iacentis hæreditatis, vnde legatarius qui legatum auctoritate sua capit ante aditam hæreditatem, non punitur in alio, nisi quia restituit possessionem. ff. quorum legatorum. l. 1. respon. 2. secus est si post aditam hęreditatem C. de leg. non dubium.

n ¶ Silentium.] si primo sana mente sua obtulit Deo: nonne debet Papa tueri suā donationē inter viuos, licet in morte nō fuerit sanæ mentis, cum adhuc in eodem proposito intelligatur durare, j. de baptismo & eius effectu, maiores. ad finē? Præterea cū ille q ab intestato debet succedere, immensam donationē defuncti reuocat, non in totū reuocat, sed quantū ad quartā sufficiat. C. de inof. dona. l. 1. & ut. prox. Raynutius. immo in vita sua oia donare potuit. s. eo. ca. 1. Sol. Abbas non probauit donationē factam fuisse inter viuos, nisi per vnū testē; & alij qui probant illam quam expressit in vltima voluntate

[Marginal notes:]
a Hanc antiquam habes in loco [illegible].
e absolui
f dictum
a Verū est q ista verba nō sufficiebant ad probandum monachatum, sed ad probandum vltimam voluntatem bene: vt dictum est in e. gl. Ioan. And.
† Alias iam alienatus erat à mente.
† ipsam
† Dicto, ipse, deest vt plerumque in antiqu.
l Hic adde non loquitur in donatione vel legato sed in debito quo quis in testamento se confitetur obligatum: in quo maius fit præiudicium hæredi: quia nō deducit Falcidia, sed in primo deducit & de hoc. & an confessio præiudicet hæredi quo ad legitimā in Spe. de confes. §. nunc videndum. vbi nunc sequitur vide. Io. And.
q Idem Innocentius & Hostiensis. Io. And.

luntate dum ageret in extremis, non probat oblationẽ inter viuos. Illa autẽ obiectio de inofficiosa donatione nõ habet hic locũ: quia querela de inofficiosa donatione non dat nisi illis quibus aliquid relinqui necesse est. C. de inoff. dona. si totas. sed ecclesiæ sacerdotes non tenentur aliquid legare de suis proprijs, nisi velint. Laurent.

transferunt. Item cum alterius parochianum recipit ad pœnitentiam. de pœniten. dist. 6. placuit. j. de pœnit. & remission. omnis vtriusque. Vincen.

RElatum.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

DE SEPVLTVRIS

¶ *Supra visum est de successionibus ex testamento, & ab intestato, quæ capiunt effectum post mortẽ: vt in c. cum Marthæ. de cele. Miss. vnde cum fuerit visum de bonis defunctorũ, merito restabat videre de sepulturis eorum: nam oẽs morimur, & sicut aqua dilabimur super terram. 2. Reg. 14. c. & in c. in ecclesiastico. 13. q. 2. ideo. Abbas*

De hac materia tractatur 13. q. 2. & q. 1. c. 1. 2.

¶ In vno vetustissimo Vaticano titu. De sepulturis mortuorũ.

TITVLVS XXVIII.

De sepulturis †.

¶ Leo tertius.

¶ *Decedens intestatus sepelitur in sepulchro maiorum, vel vbi eligitur sepultura: parochialis tamen ecclesia habebit canonicam portionem eius quod reliquerit ecclesiæ sepultura. h. d. secundum veriorem intellectum.*

CAP. I.

¶ Post concilium Lateran. sub Alexand. iij part. 43. cap. 9. & c. 9. eo tit. in 1. compilatione. Et vide c. 2. eo. tit. lib. 6.

NOs† institutis. Tria sunt dicta. Secundũ: ibi, *Nulli*. Tertium: ibi, *Sed quia*. Abbas.

CASVS. Statuit Leo Papa, quod quilibet debeat sepeliri in sepulchris parentum suorum, sicut fecerunt antiqui patriarchæ: verumtamen nulli negandum est propriã eligere sepulturam, etiã alienã: quia & dominus hoc fecit: sed quia dignus est mercenarius mercede sua, tertiam partẽ iudicij sui, illi ecclesiæ præcipit dari, in qua sepeliri debeat, vel debebat si nõ elegisset alibi sepulturã, & vbi dũ viuebat cælesti pabulo refici consueuit: quod si fecerit, vbicunque voluerit eligat sepulturã: & ne aliter fiat, præcipit Leo Papa sub pœna excõicationis. Nota, quod debemus eligere sepulturam vbi maiores nostri sepulti sunt, quod verum est de honestate. Item licitũ est alienam eligere sepulturã, id est, in alieno loco; vt patet per exemplum dñi, qui sibi elegit sepulturam Ioseph. Item ecclesiæ parochiali relinquenda est sua portio, cum quis eligit sibi sepulturam. Item nullus debet terminos transgredi à sanctis patribus constitutos.

Gene. 49.
Exod. 14.
Luc. 10.
1. Thess. 5.
2. Cor. 5.

NOs† instituta maiorum patrũ considerãtes: Statuimus, vnũquemque in maiorũ suorum [a] sepulchris iacere vt Patriarcharum [b] exitus docet. Nulli tamẽ negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam: Dominus enim & magister, alienam elegit [d] vt propriam. ¶ Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam partem [e] sui iudicij [f], illi ecclesię dari cẽsemus, in qua cælesti pabulo [g] refici consueuit: vt iuxta Apostolum sint consolationum [h] socij, vt fuerunt passionum: & sic demum vbicunque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne† fiat auctoritate Domini nostri, qui per prophetam locutus est dicens: Ne transgrediaris [i] terminos antiquos, quos posuerunt patres tui, sub anathematis vinculo detestamur, & contradicimus.

a ¶ *Suorum.*] Et ita loquitur de indigena. Lau.

b ¶ *Patriarcharum.*] qui in sepulchris patrum suorum sunt sepulti. 13. q. 2. cap. vnaquæque. §. Ioseph.

c ¶ *Propriam eligere.*] Et sic vr, quod quilibet adultus & discretus possit sibi eligere sepulturam, vbi voluerit. argu. j. eod. in nostra. hoc verum est, dum tamen eligat locum magis religiosum. j. eod. fraternitatem. vbi de hoc. & j. c. proxi. Ala.

d ¶ *Alienam elegit.*] quia natus in Bethleem, nutritus in Nazareth, sepultus fuit in Hierusalem in sepulchro Ioseph. Tancre.

e ¶ *Tertiam partem.*] In sequenti cap. dicitur de medietate. j. eo. cũ super. dicitur de quarta. hæc diuersitas siue contrarietas determinatur secundum diuersas consuetudines locorum. j. eo. certificari.

f ¶ *Iudicij.*] scilicet, quod reliquit huic ecclesiæ, in qua elegit sepulturam: & non de relictis aliis locis. vt j. eod. in nostra. Ber.

g ¶ *Pabulo.*] Pabulum cęleste exposuit Alanus, id est, doctrinam secretorum fidei, vt solida cibaria. pabulum enim dicitur prædicatio verbi Dei. s. de offi. ordi. inter cætera. Ber.

h ¶ *Consolationum.*] Ad quem spectat onus, & emolumentum. [1] 12. q. 2. ecclesiasticis. & c. charitatem. 13. q. 1. §. 1. Ala. & 16. q. 6. de lapsis. & ff. de reg. iur. secundum naturam. circa prin. nt.

i ¶ *Ne transgrediaris.*] Transgreditur quis terminos proximi sui, cum quis parochianum alterius admittit ad sepulturam: vt hic. Itẽ cum alterius subditum excommunicat vel interdicit. 9. q. 2. cap. 1. & 2. Tertio cum euellit terminos possessionum vicini sui. 86. dist. tanta nequitia. Quarto cum prædicat cõtrarium fidei. 24. quæst. 3.

[1] Dist. 100. c. rationis. vbi de hoc. & plenius. j. de re. iu. qui sentit. lib. 6. ponit Host. versi. Cõmoda quis sentit, iungas onus & emolumentum. lo. An.

¶ Leo Papa omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis.

¶ *Qui conuertitur ad monasterium, medietatem bonorum, quæ pro anima sua disposuit, tenetur relinquere ecclesiæ parochiali.*

CAP. II.

RElatum † est auribus nostris: & infra. ¶ Mãdamus, vt quicunque amodo in monasterio [k] conuerti voluerit, siue in morte, siue in vita [l], omniũ rerum & possessionum, quas pro salute animæ suæ decreuerit [m] disponere, medietatem [n] ecclesiæ [o], ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

Prou. 22.

CASVS. Leo Papa statuit in capitulo isto, vt quicunque voluerit amodo in monasterium conuerti, siue in vita, siue in morte medietatem omnium rerum suarum & possessionum, quas decreuit disponere pro anima sua, relinquat illi ecclesiæ ad quã pertinet. Nota, quòd parochialis ecclesia debet habere medietatẽ (vt hic dicit) de omnibus, quę relinquit parochianus in vltima voluntate. sed circa hoc attende consuetudinem locorum.

¶ Aliter vero ne fiat, &c.

k ¶ *Monasterio.*] Arg. quod quis debet eligere locũ religiosum ad sepulturam.

l ¶ *In vita.*] In ægritudine tamẽ, de qua decedit: alioquin nihil daretur ecclesiæ parochiali. j. eod. de his. Vin.

¶ *Glos. sequens ponit tres casus exceptos.*

m ¶ *Decreuerit.*] supple ecclesiis: nisi relinquat in ornamentis ecclesiæ, & sine fraude, & tunc nihil detrahitur. s. de testa. c. vlt. aut si reliquerit pauperibus vel consanguineis pro remedio animæ suæ, nihil detrahitur inde: vt dixit Ala. Item de armis & etiam equis pro subsidio terræ sanctæ relictis, nihil detrahitur. j. eo. in nostra.

n ¶ *Medietatem.*] Super hoc standum est consuetudini loci. j. eod. certificari.

o ¶ *Ecclesiæ.*] scilicet, apud quam fidei sacramenta recepit. sic intelligit Gratianus hoc cap. 13. q. 2. c. placuit. §. sed aliud. in fin. Ber.

¶ Quo par. 7 decreti c. 150. Anselmus lib. 5. c. 31. & c. 4. eo tit. in 1. comp. Vide cap. 2. & ibi tradita per doctores de sepul. lib. 6.

¶ Innocentius iij † Genuensi † archiepiscopo.

¶ *Vbi quis sepulchro maiorum relicto, eligit sepulchrum in loco minus religioso, dolo inductus, seu ex contemptu, seu non dimissa ecclesiæ suæ canonica portione expresse vel tacite, non tenet electio. h. d. saluando istum textum quantum fieri potest.*

¶ Immo secundus, aut hic Cõmia.

¶ Alias Ianuensi. sed in alibi nomen, olim Genuam, Ianuam vocatam.

CAP. III.

FRaternitatem † tuam non credimus ignorare, mortuo

¶ Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat. Vide concilium Matisconense secundũ, cap. 17. adde quod de hac materia post hanc decretalem sancitum est in c. 2. de sepulturis lib. 6.

FRaternitatem tuam.] Hoc cap. hodie recipit determinationẽ, seu correctionem secundũ alios per c. 2. eod. tit. lib. 6. vbi habetur, quod quis potest relinquendo sepulturã suã antiquam, eligere sepulturã in loco minus religioso. Diuiditur in tres partes. In prima ponit ius. In secunda narrat factum. In tertia concludit. Secunda: ibi, *Vnde*. Tertia: ibi, *Quocirca*. Abbas.

CASVS. Quidam ciuis Ianuensis P. nomine de Castello, habebat sepulturam ab antiquis temporibus, & sui maiores apud monasterium sancti Stephani: apud aliam ecclesiam minus religiosam elegit sepeliri: orta est quæstio de corpore illius coram archiepiscopo Ianuen. significatum fuit hoc domino Papæ: vnde ipse rescribit archiepiscopo Ianuẽsi dicens, quòd non credit ipsum ignorare, qualiter ab antiquo fuit dispositum apud monasteria & loca religiosa corpora defunctorum debere sepeliri, in quibus orationes & missarum solemnia frequentius celebrantur: vnde qui volunt ibi sepeliri, non est eis contradicẽdum: Qui vero relinquunt antiquas ecclesias, & sepulturam patrum, & aliorum parentum suorum, & ad noua & minus religiosa loca se transferunt, contra antiquam institutionem sanctorum patrum facere dignoscuntur: vnde si prædictus P. contra constitutionem vel consuetudinem istam antiquam & rationabilem, corpus suum sepeliendum mandauit, hoc non præiudicat rationi: & ideo mandat, quatenus corpus ipsius reddi faciat monachis sancti Stephani, & cum patribus suis sepeliri. Nota, quòd qui vult eligere sibi sepulturam relicta sua propria ecclesia, eligere debet locum magis religiosum, aliter non potest. Item si dimisso loco magis religioso eligat quis locum minus religiosum, non valet electio talis sepulturę per illam litteram ibi: qui vero relictis antiquis, &c. & ita non sequitur, quòd extrema voluntas sit semper effectui mancipanda.

a ¶ Ex ea.

rum sepulchra & cœmiteria, apud illas ecclesias & monasteria, ex antiquo [a] esse disposita, in quibus religiosorum [b] fratrum conuentus sunt constituti, & orationes atque missarum solemnia tam pro viuis quàm pro defunctis, frequentius [c] celebrantur. Vnde ipsorum deuotioni & extremæ voluntati, qui apud huiusmodi ecclesias sepeliri desiderant, minime contradicendum est. Qui vero relictis antiquis ecclesiis, & patrum aliorumque parentum [d] suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum veteris testamenti, qui cum patribus suis sepulti esse legũtur, ad noua [e] & minus religiosa loca se transferunt, irrationabiliter & contra antiquã consuetudinem facere videntur. [f] Vnde si P. de Castello contra antiquã & rationabilem consuetudinẽ, aliquid de corpore suo sepeliẽdo mandauit, hoc non præiudicat [f] rationi, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus [g] ipsius monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

¶ Alexander tertius epõ Spalensi.

¶ Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se & sua monasterio, ecclesia parochialis habet inde canonicam portionem: secus si in sanitate.

CAP. IIII.

DE † his, qui in infirmitate vel sanitate cũ bonis suis, ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi vel ecclesiis, à quibus receperũt salutis pabula, relinquentes, hoc tuæ volumus prudentiæ innotescere; quod si in ægritudine ipsa ad religionem trãseãt, dũmodo de ægritudine illa decedãt [h], de bonis suis ipsis ecclesiis, à quibus [i] assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. ¶ Si vero ad religiosa loca se in sanitate transtulerint [k], de his quæ locis ipsis cõferunt, cogi nõ possunt aliquid præscriptis ecclesiis impertiri: quia liberum est eis tunc bona sua, non solum religiosis, sed etiam quibuslibet priuatis [l] cõferre personis.

¶ Idem.

¶ Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt: hoc dicit cum capitulo sequenti.

CAP. V.

EX † parte canonicorũ Obrigen. nobis est intimatũ, quòd Prior de Insula quen-

a ¶ *Ex antiquo.*] ĩ. eod. c. 1. Bern.
b ¶ *Religiosorum.*] 13. q. 2. vbicunque. & c. placuit.
¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*
c ¶ *Frequentius.*] Hæc est ratio quare potius sepeliuntur homines in locis religiosis, quia frequentius ibi diuina officia celebrantur. Sed nonne tantum valet generalis [1] oratio quantum specialis? ita, de consecratio. dist. 5. non mediocriter. illa est causa, quia spiritus sanctus ad mensuram non datur. de consecratione, dist. 4. quæris. sed præsumptio est, quod plus prosit specialis oratio quàm generalis. & quidem honor amplius vĩ deferri illis pro quibus specialiter fit oratio. Bern.
d ¶ *Parentum.*] 13. q. 2. Ebron. & §. Ioseph.
¶ *Glo. seq. recitatur per q. an in sepultura sit necesse locum plus religiosum eligere, ponit opinio. Hug. & sequacium, quid sic. ponit contrariam Lau. & primam aprobat, & respondet contrariis.*
e ¶ *Ad noua & minus religiosa.*] Ex hoc cap. patet, quod qui vult eligere sibi sepulturam, sua relicta, debet eligere sibi magis religiosam. arg. ĩ. eo. cap. proximo. In hac opinione fuit T. H. & Ala. & mihi hoc idẽ vĩ. & facit ad hoc 13. q. 2. vbicunque. & est simile. qui enim de vna religione trãsit ad aliã, ad strictiorem transire debet. ĩ. de regul. & trãseun. ad relig. sane. & cap. licet. Alij dicunt, vt Lan. & Vin. & Io. [2] quod liberum est vnicuique sibi eligere sepulturam, etiam ad locum minus religiosum. arg. ĩ. eod. in nostra. & si qua contraria inueniantur, intelligatur cum illectus fuit, vel cum ex temeritate vel ex contemptu transiuit, vel cum debitam portionem non reliquit suæ ecclesiæ. & sic intelligunt illud cap. Primam opinionem præfero, & quod dicit ĩ. eod. in nostra. nõ [3] dicit, quia illud contingit propter priuilegium quod habent illi Hospitalarij, & Templarij, vt liberum sit cuicunque apud eos eligere sepulturam, vt ibi patet: sicut & prædicatores habent idem priuilegium: aliàs non possent illos recipere ad sepulturam.
ADDITIO. Secunda opinio est hodie approbata per c. 2. eo. tit. lib. 6.
f ¶ *Præiudicat.*] Quoniam minus legitima volũtas defuncti defendi non debet. ff. de condi. insti. filius quidam [3]. & 12. q. 5. c. 1. ff. de religiosis & sumptibus funerũ. l. at si quis. §. hæc actio. quandoque tñ minus legitima voluntas quantum ad solemnitatem testiũ defenditur. puta in relictis piis locis. ĩ. de testam. relatum. & cap. præceden.
g ¶ *Corpus.*] sic ĩ. eo. cum liberum. & oblationes quas ipsius occasione habuerunt, ĩ. eo. tit. in nostra. & in cap. cum liberum. Tan.

DE his.] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Si vero.* Abbas Siculus.
CASVS. Aliqui quandoque se transferunt ad loca religiosa cũ bonis suis in infirmitate, vel etiã in sanitate, & nihil relinquunt ecclesiis à quibus receperunt salutis pabula: quærebatur quid iuris esset de his? Respondet Papa, quod si in ægritudine ad religiosa loca se trãsferunt, & de illa ægritudine moriuntur, canonica portio debet exhiberi illis ecclesiis à quibus assumuntur, & in quibus sepeliri debebant: si vero in sanitate se transferunt, tunc nihil dare compellũtur ecclesiis suis prioribus: quia liberum est tunc bona sua cuilibet impertiri, etiam priuatis personis. Not. quod cum aliquis transit ad religionem in ægritudine, dum tñ ex illa ęgritudine decedat, canonicam portionem debet habere parochialis ecclesia de his quæ legat illi monasterio. Item cum quis in sanitate sua transfert se ad religionem, nihil potest parochialis ecclesia petere: quia tunc nõ solum piis locis posset res suas dare, immo etiam cuicunque vellet.

[1] De hoc. dubio quod sit, innuendum, vide per Nauarrum in enchyridio de oratione c. sacramenta n. 12. & in manuali cõ[...] c. 25. vers. vigesimo quarto.

Gene. c. 50. & 1. Reg. c. 31. & alibi sæpe.

[2] Hoc no. 13. q. 2. c. in [...] §. [...] quærit & Hoy. in summa. Go. [...] & 1 [...] §. apud quẽ [...] approbat hanc op. ĩ. e. cum quis. in [...] lib. 6. Ioan. And.

[3] Vide de sum. eccõ. si vere. sup. vlt. glo. Io. And.

¶ Glo. seq. arg. licere multa, &c.
h ¶ *Decedant.*] quia tunc donatio causa mortis confirmatur [4]. ff. de dona. causa mortis. non vĩ. Et est arg. quod non licet alicui in morte, quod in vita non liceret. arg. ĩ. de testam. cap. ad hoc. Nec mirũ quia potest qui sanus est, omnia bona sua consumere: in morte tñ non potest filios vel nepotes suos præterire. Inst. de Inoffi. testamen. & de exhæred. libe. per totum. Tñ & sic intellige ĩ. de testam. Raynutius. de tertia Cleræ & Adelasiæ, quæ donata, vel vendita fuerunt in morte, vnde non potuit Alterocha defraudari sua legitima: aliàs in sanitate poterat defraudari, vt hic dicit in fine. B.
¶ Glo. seq. quærit: ponit tres opiniones, Prima quod diuidant, Secunda pro ecclesia dimissa. Tertia pro parochia.
i ¶ *A quibus assumpti.*] Quid si in vna ecclesia audiat diuina officia, & percipiat ecclesiastica sacramenta, & in alia habeat ab antiquis temporibus ipse & sui maiores sepulturam, & in tertia eligat sepulturã: quæ illarum ecclesiarũ habebit canonicam portionem? Rñdeo, diuidere debent illam canonicam portionem. argu. supra, eodem, capitulo primo. & ĩ. de testamentis, relatum. in fine. nisi consuetudo repugnet. arg. ĩ. eod. cap. certificari. & cap. de vxore. in fi. & ĩ. de decimis, cũ sint homines. & ĩ. tit. proxi. cap. vlti. T. [5] H. dixit, & melius, quòd illa ecclesia in qua est sua sepultura, debet habere canonicam portionẽ, & non illa in qua audit diuina. Nulla enim iniuria facta est ei ratione sepulturæ in alia ecclesia, quia non dĩ derelicta, nec offensa: nec ex tali electione ius acquiritur illi.
Item [6] quid si in vna ecclesia percipit sacramenta, & in alia est sua canonica sepultura, quæ illarum habet canonicam portionem? Respondeo, eodem modo diuidere debent illam canonicam portionem. arg. supra. eod. c. 1. & 2. & arg. ad hoc supra. de testa. relatũ. in fine. nisi consuetudo repugnet. arg. infra. eod. certificari. & cap. de vxore. & infra. de deci. cum sint homines.
Si tñ ecclesia sua solebat aliquid percipere de indicio sui parochiani, cum sepeliebatur in illa ecclesia, in qua parentes illius, qui in alia sepulturam elegit, pro rata eius quod solebat accipere, accipiet de canonica portione, quæ dabitur parochiali ecclesiæ. hoc notatur per H. 13. q. 2. placuit. §. sed aliud, in summa ipsius. Alii dicũt cõtrarium, scilicet quod ecclesia in qua consueuit sepeliri, nihil debet habere, sed parochialis in qua consueuit audire diuina. quod mihi non videtur. Ber.
k ¶ *Transtulerint.*] se & sua reddendo; quod patet per principium capituli. si autem corpus suum tantum traderet sepeliendum post mortem, & relinquat ei aliquid, de hoc debet dare legitimam.
ADDITIO. Quæ est tertia, vel quarta, vel medietas secundũ cõsuetudinem locorum ĩ. eod. cap. certificari.
l ¶ *Priuatis.*] Honestius tñ. 86. dist. donare. & non hæreticis. C. de aposta. l. hi qui. & ĩ. de hæreticis. si quis epũs. & cap. sequenti. T.

EX parte.] In prima parte ponitur querela. In secunda iudicis datio: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.
CASVS. Prior de insula quendam parochianum canonicorum Obrigen. post appellationem, in sua ecclesia sepeliuit; vnde canonici conquesti sunt dño Papę: mãdat ipse, quatenus dictus Prior cõpellatur, vt corpus parochiani prædicti præfatis canonicis restituat, & de his quæ habuit occasione sepulturæ illius, amicabiliter conuenias

† Post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 49. c. 6. & c. 6. eod. tit. in 1. compilatione. Vide Petrũ de Perusio trac. de quarta canonica, & Alex. consil. 196. inop. vlto testamento in 2. volu.

[4] Et quod in ægritudine donatio non facit de morte faciens mentionem, cum in morte hoc fecisse videtur. ff. de do. causa mor. l. 2. & 3. & C. eo. l. fi. locus si simpliciter donet: quia tunc vt inter viuos donat. ff. de do. causa mort. l. Seia. §. fin.

† Cap. 1. eod. tit. in 2. compila.

† Obrigen.
† Obligen.

[5] Idẽ Go. & Phil. & idem dixerunt omnes prædicti, & Innocentius quidem in capella audis diuina, & in baptismali ecclesia recipit sacramẽta, tñ. quod ille inter se diuidant. Ioan. And.

[6] Quæ sequuntur ab hoc loco vĩ que ad versiculum: si tñ. de iure in antiquis exemplaribus; nec putto Bernardi esse, sed denique diuersis fuit characteribus impressa.

uenıat cum eisdem. Not. q monachi possunt habere populū. Item non solum iuria vel rei petitur restitutio, sed etiam cadaueris. Item officium iudicis est, vt admoneat partes ad concordiam.

a ¶ *Parochianum.*] Hic parochianus non elegerat sepulturam apud ecclesiam dicti Prioris, vel fuit dolo inductus, vel fuit infra legitimos annos, & ideo corpus illius debet restitui cum bonis perceptis occasione illius: aliàs tantū quarta, vel tertia, vel medietas secundum cōsuetudinem loci. j. eod. in nostra. & j. eod. certificari. & quod dr̄ de appellatione idē esset si ne aliqua appellatione, vnde supple, maxime. Tancredus.

dam parochianum ᵃ suū, post appellationem ᵇ ad nos factā in sua ecclesia sepeliuit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, vt memoratis canonicis, prædicti parochiani corpus restituat: & † exinde ᶜ amicabiliter conueniat cum eisdem.

¶ Idem decano & magistro R. Rauennateñ.

¶ *Summatum est supra cap. proximo.*

CAP. VI.

CVm † liberum sit: & infra. ¶ Ad audientiam nostram peruenit ex conquestione Abbatis, & fratrum sancti Martini Laudoñ. quòd cum presbyter quidam corpus cuiusdam mulieris (prout in vltima voluntate disposuit ᵈ) ad eandem ecclesiam sepeliendum deferret, monachi sancti Vincentii Laudoñ. corpus ipsius violenter rapere, & in ecclesia sua sepelire minime dubitarunt: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si ita esse inueneritis, præfatos monachos cōpellatis, vt ossa præfatæ mulieris, & beneficia ᵉ, quæ occasione sepulturæ ipsius recepisse ᶠ noscuntur, memoratis fratribus cum integritate restituant, & † decætero talia facere non præsumant.

¶ Lucius tertius.

¶ *Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam.*

CAP. VII.

DE † vxore vero, vtrū quemadmodū vir, liberam debeat habere sepulturam: Nobis videtur, quod nulla super hoc inter virum & mulierem † sit facienda distinctio, sed vtrique in casu isto, æqualem ᵍ esse credimus facultatem: cum electio ista ad eum potius statum pertineat, in quo mulier soluitur à lege viri † ʰ.

¶ *Pater filios impuberes, vbi voluerit, potest sepeliri facere, si hoc habet consuetudo loci. hoc dicit.*

¶ Vtrum autem pater quo magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non inuenimus à sanctis patribus diffinitum ⁱ; & propterea terræ consuetudini ᵏ decernimus relinquendum.

¶ Idē præposito & capitulo Fauentiñ.

¶ *Si parochianus ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis ecclesiæ sepulturæ, debetur quarta capitulo ecclesiæ cathedralis.*

CAP. VIII.

CVm † super quodam capitulo: & infra. ¶ Præsentium auctoritate statuimus, vt si aliquem parochianorum vestrorum, alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ˡ ipsius quarta ᵐ vobis portio relinquatur.

¶ Clemens tertius.

¶ *In quantitate canonica, quæ debetur ecclesiæ parochiali, statur loci consuetudini.*

CAP. IX.

CErtificari † voluisti à nobis, quomodo illa clausula, quę

¶ *Glo. sequens obuiat, & soluit.*

b ¶ *Post appellationem.*] Arg. contra. C. de sepul. vio. l. fin. & Auth. item q domū ȷ. & in Auth. vt cum. de appel. cog. §. pen. coll. 8. & in Auth. vt defuncti, seu fune. nō iniuri. à credito. circa principium collatio. 5. Solu. hic fuit appellatū ne Prior inuaderet ius canonicorum, in cōtrarius autem non recipitur appellatio, ne corpora sepeliantur: & ita nō contradicunt, quia diuersimode loquūtur. T.

c ¶ *Exinde.*] id est, de cæteria quæ obuenerūt occasione illius corporis amicabiliter conueniat: aliàs tenetur ea restituere. infra c. proximo, & c. in nostra. Ber.

CVm liberum.] Diuiditur in duas partes. In prima cōquestio. In secunda parte rñsio: ibi, *Mandamus.* Abbas.

CASVS. Quidā presbyter corpus cuiusdam mulieris deferri faciebat ad monasteriū sancti Martini Laudoñ. sepeliēdum, prout ipsa in vltima disposuerat voluntate: monachi sancti Vincentij corpus illud violenter rapuerunt: & illud violenter in sua ecclesia sepelierunt; conquesti sunt monachi sancti Martini dño Papæ: mandat Papa, quatenus si est ita, monachi sancti Vincentij cōpellantur, vt ossa præfatæ mulieris & beneficia, quæ occasione sepulturę illius habuerunt, restituant monachis sancti Martini. Not. q libere quis testatur, hoc habet ex iuris beneficio. Item quod vniuersaliter est dictum, recipit distinctionem. Item qđ obtentu vel occasione alicuius quæritur, illi est restituendū. & est notabile cōtra nuncios pro dominis, & contra negotiorum gestores.

d ¶ *Disposuit.*] Et sic mulier ista elegit sepulturam apud ecclesiam sancti Martini, quæ erat magis religiosa, quàm ecclesia sancti Vincentii, cuius erat mulier ista parochiana: aliàs non poterat ibi eligere sepulturam, sua relicta. s. eod. fraternitatem. Vel forsitan non erat eorum parochiana, quod verius puto, ex eo q Papa non reseruat eis canonicam portionem. Ber.

¶ *Glo. seq. exponit. & q. sol.*

e ¶ *Beneficia.*] idest, oblationes, & quicquid propter hoc perceperunt. sic s. eo. ex parte. & j. eo. in nostra. & agunt isti ad repetendum corpus, & beneficia ista, condictione ex canone isto. & s. eod. fraternitatem. & c. ex parte. vbi enim iure nouo obligatio inducitur, nec cauetur ibi quo genere actionis agendum sit, agendum est condictione ex illo canone, vel lege. ff. đ codictio. ex lege. l. vnica. Ber.

f ¶ *Recepisse.*] Vel quæ de iure percipere potuerunt, sicut contingit de violento possessore. s. de restι. spol. grauis. & C. vnde vi, si de possessione. ff. de peti. hære. l. 1. in fi.

DE *vxore.*] Sunt duo dicta. Secundum: ibi, *Vtrum.* Abb. Sicul.

CASVS. Sicut liberum est viro eligere sepulturam, ita liberum est mulieri: nulla est in hoc casu inter eos differentia, cum à lege viri soluta esse intelligatur. Illa fuit dubitatio, quia dicitur 13. q. 2. vnaquæque. q mulier siue in vita, siue in morte, virum suum sequatur. In fine dicit, q de filiis minoribus vbi debeant sepeliri, à sanctis patribus diffinitum non est: & ideo consuetudini loci relinquendum est. Not. q vxor potest eligere sibi sepulturam sicut vir. Item consuetudo loci attendenda est.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Aequalem.*] Argu. contra. 13. q. 2. vnaquæque. & 33. q. 2. quos Deus cōiunxit. Solutio. illud intelligitur secundum istud. vel sic, istud locum habet cum mulier eligit sibi sepulturam. si vero non eligat, locum habet quod dicitur ibi. arg. C. de digni. lib. 12. mulieres. ff. ad municipa. filij. 2. respon. & l. vlti. Ber.

h ¶ *A lege viri.*] Vt 7. quæstione 1. sicut. & C. de donatio. ante nuptias. quod sponsæ. & ff. de donatio. inter virum & vxo. si quis vxori ea. §. vlti. & l. seq. Ber.

i ¶ *Diffinitum.*] Et licet non sit diffinitum, vf tñ q filio possit eligere sepulturam: quia potest ei facere testamentum, Insti. de pup. sub. §. igit. & quod potest cōcedi dummodo & ipse sibi eligat sepulturam, tamen consuetudini loci relinquēdum est, vt hic dicitur.

k ¶ *Consuetudinem.*] Si consuetudo non repugnat, sepeliuntur in sepulchro maiorum suorum. argum. j. eod. in nostra. in fin. Ber.

CVm super.] Non solet summari, sed vt afferat aliquid vltra iura communia, summa sic vt in rubro. & in hoc est casus singularis. Abbas.

CASVS. Quæritur quantum debeat defunctus, qui eligit sepulturam, dimittere parochiali ecclesiæ, vnde assumitur. & respon. ad minus quartam partem. Not. hic dicitur, q ecclesia parochialis debet habere quartam partem testamenti: sed hoc consuetudini relinquendum est.

¶ *Glo. seq. recte per q.*

l ¶ *De testamento.*] id est, de his q̄ testator relinquit pro sua anima iure legati illi ecclesiæ, in qua elegit sepulturam: & de oblationibus quarta portio relinquatur illi ecclesiæ, à qua corpora mortuorum assumuntur. j. eod. c. proximo, & c. in nostra.

¶ *Glo. seq. ar. ecclesiam cathedralem, &c.*

m ¶ *Quarta.*] Vel medietas, seu tertia pars secundum loci consuetudinem. j. eod. c. prox. Ista quarta semper debet deduci, nisi in casu j. eod. in nostra. & in casibus. ā. de testa. cap. vltim. Et est argum. q maior ecclesia cathedralis, non sit magis religiosa quàm monasteria, secundum illam opinionem, quæ dicit, q semper eligendus est locus magis religiosus.

CErtificari.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Cum autem.* Abbas.

CASVS. Quidam impetrauit priuilegium, vt qui apud eorum ecclesias elegerunt sepeliri, licitū sit eis eos recipere ad ecclesiasticā sepulturam.

[Marginal notes]

† In aliquot vetustis ita: aut exinde, &c.

† Cap. 4. eo. tit. in 2. compilat. & vide Turrecrematā in c. facultates § nūc quæritur. 13. q. 2.

ᵃ Qui mortui corpus prohibet, cui ea funus ab actione cadit, & tandem fuit heredi- [illegible] publicatur que tertia pars bonorum ipsius, & notatur infamia. Ioan. And.

† In antiquis codicibus vtrūq; decætero similia nō præsumant.

† Cap. 7. eo tit in 1. compilat. & post eum pilium Lateran. sub Alexan. iij. cap. 6 3. vbi integra est decretalis, & plures alias eiusque si vna con [illegible]

† vxorem

† Vide l. in tempus. ff. de hære. instit. & l. cum spōsa. cum nota. ta C. de digni. ante nupt.

† Cap. 8. eo. tit. in 1. compilat.

ᵃ De materia vide latius hic per Hostiensem & Io. And.

† Cap. 9. eo. tit. in 2. compilat.

sepulturã cum ista clausula: salua debita iustitia illarũ ecclesiarũ, à quibus mortuorũ corpora assumuntur: quæsitum fuit à Papa qualiter clausula ista: salua debita iustitia, &c. sit intelligenda, & exponenda? Rñdet Papa, q super hoc articulo diuersa antecessorũ suorũ constituta emanarunt: Leo Papa qñque appellauit illam iustitiam tertiam partem, qñque mediã: Vrbanus & Lucius qñque appellant illam canonicã iustitiã, quartam partem: vnde Papa rñdet secũdum q beatus Hieronymus inquit, Vnaquæque prouincia in suo sensu abũdet: & ita s'm rationabilem consuetudinem loci, illa iustitia erit aliquãdo medietas, aliquando tertia vel quarta pro diuersitate locorum. Nota, q nihilominus in mortuarijs cõsuetudo loci seruatur.

a ¶ *Salua iustitia.*] quæ exhiberi debet illis ecclesijs, à quibus dũ viuebant, percipiebãt ecclesiastica sacramenta, de bonis illis, quę in testamento reliquit ecclesiæ vbi eligit sepeliri.
b ¶ *Tertiam.*] ĩ. eo. c. 1.
c ¶ *Mediã.*] ĩ. eo. relati.
d ¶ *Quartam.*] Capitulum Vrbani non habemus, sed Lucij tertij. ĩ. eo. cap. prox. Ber.
e ¶ *Hieronymus.*] cap. Hieronymi habes 76. dist. vnnam. Ber.
¶ *Glo. seq. ẽrit, & soluit.*
f ¶ *Consuetudinem.*] Quid si de cõsuetudine dubitetur, vel variæ sint cõsuetudines in vicinis ecclesijs? De minori summa erit intelligẽdũ: qa in illa oẽs concordant. ff. de arbi. diem proferre. §. si plure t. Ber.

¶ Hieronymus ad Lucinium.
¶ Vide l. Labeo. ff. de supel. leg. & l. cum de lanionia. §. asinam. ff. de fun. instr.
¶ Dictio, partẽ, deest in antiquioribus.
¶ Cap. 1. eo. tit. in 3 compil.
¶ Montis Ferrati.
¶ De ordine Hospitalariorũ vt de Cassiodorum in catalogo gloriæ mundi par. 4. consid. 65.
1 Si tres sint arbitri, & vnus condemnat in 15. alter in 10. alter in 5. valet sententia in 5. Ioan. And.

I ¶ *N nostra.*] Diuidit in tres partes principales. Primo actoris petitio. Secũdo: ibi, *Ecõtra*, reorũ defensio. Tertio: ibi, *Talem*, causæ diffinitio. Abbas.

in priuilegijs solet apponi: salua[a] iustitia illarum ecclesiarũ, à quibus mortuorum corpora assumuntur, intelligi debeat & exponi. Cum autem super hoc articulo diuersa antecessorum nostrorum manauerint instituta: Leone iustitiam illam quãdoque tertiam[b] partem, quandoque mediam[c], & Vrbano quartam[d] fore censentibus: Nos tale præbemus in hac varietate responsum: vt sicut beatus Hieronymus[e] † inquit, Vnaquæque prouincia in suo sensu abundet, secundum rationabilem cõsuetudinem[f] regionis †, illa iustitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem † pro locorum diuersitatibus attendatur.

¶ Innocentius tertius episcopo Claremonteñ. & abbati Maurieñ.

¶ *Priuilegiati super iure funerandi sepelire possunt illos, qui apud eos eligũt sepulturam, soluendo tamẽ canonicam portionem ecclesiæ parochiali. Si vero alios sepeliunt, tenetur restituere quicquid occasione funeris receperunt.*

CAP. X.

IN nostra † præsentia constitutis Priore ecclesiæ Montis Ferrãdi †, & procuratore Hospitalariorum Claremonteñ. diœcesis, idem Prior proposuit, quòd prædicti Hospitalarij † quosdam parochianos[g] suos, quorum duo erant infra annos[h] legitimos, receperunt ad ecclesiasticam sepulturam. E contra prædictus proposuit procurator, quòd tam ex priuilegio, quàm ex indulgentia speciali, licet Hospitalarijs omnes passim, præter excommunicatos, & interdictos, ad ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri: fideique commissa in vltima voluntate relicta, possunt licenter accipere, soluta tantummodo quarta parochiali ecclesiæ, de cuius parochia[i] mortuorum corpora assumuntur, præterquam de équis & armis[k], quæ indulta sunt ipsis in † subsidiũ terræ sanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: & infra. ¶ Talem super his duximus sententiam proferẽdam: quòd prædicti Hospitalarij de cætero[l] non recipiant[m] parochianos ecclesiæ † supradictæ ad ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos[n] † elegerint sepeliri: & tunc parochialis ecclesia de oblationibus, lectis, & alijs quæ defunctus pro anima sua in vltima dispositiõe reliquit[o], præterquam de equis & armis, recipiat quartam partem, & hospitalarij residuum habeãt: nisi dolo[p] vel fraude eorum defunctus inductus fuerit, ad dispositionem huiusmodi faciendam. Nihilominus ipsis Hospitalarijs iniungentes, vt de quarta trium millium solidorum Priori satisfaciant memorato: cum constet eos à paro-

Casvs. Prior ecclesię Montis Ferrãdi, & Hospitalarij Claremonteñ. diœcesis habebãt inter se qõnem super iure funerando, vel funerandi: Hospitalarij recipiebant ad ecclesiasticã sepulturam parochianos dicti Prioris: causa super his commissa fuit iudicibus, coram quibus petijt dictus Prior satisfieri sibi de dãno, quod sibi inuẽrat ab illis Hospitalarijs, quia parochianos suos receperunt ad sepulturã: & q decætero non reciperent ad ecclesiasticã sepulturam parochianos ipsius: Ad probandum suam intentionem testes induxit: Tandem causa ad sedẽ Apostolicã est delata; in præsentia Papæ Prior pdictus proposuit prædicta: ex parte Hospitalariorũ suit ppositũ, q ex priuilegijs sibi concessis licitum est eis, omnes, præter excommunicatos & interdictos, ad ecclesiasticã recipere sepulturam, qui apud eos elegerint sepeliri: & fideicommissa in vltima voluntate sibi relicta, recipere, soluta tantummodo quarta parochiali ecclesiæ, de cuius parochia mortuorũ corpora assumuntur, prępterquam de equis & armis, de quibus quartam deducere nõ tenentur: Papa auditis rationibus vtriusq; partis, talẽ protulit sñiam, q pdicti Hospitalarij decætero nõ recipiãt parochianos dicti Prioris ad ecclesiasticã sepulturã, nisi apud eos elegerint sepeliri; & tũc parochialis ecclesia recipiat quartam partem de oblationibus, lectis, & alijs, quæ defunctus pro anima sua ibidem reliquit, præterquam de equis & armis: Hospitalarij residuum habeant, nisi dolo vel fraude Hospitalariorum defunctus induct[9] fuerit, ad huiusmodi electionem, vel dispositionem faciendam. Insuper iniunxit eisdẽ Hospitalarijs, vt eidem Priori satisfaciant de quarta parte triũ millium solidorum, quos constat eos à parochianis illius recepisse, cũ probatum non fuerit, quòd eorum oblati vel conuersi fuissent. pręterea præcepit eisdem, vt satisfaciant Priori de omnibus, quæ habuerunt à quodam, qui fuit interfectus in campis, nisi probauerint q apud eos elegerit sepulturam: alioquin ei restituant quartam partem. Item restituant omnia quæ habuerunt pro quibusdam alijs, occasione sepulturæ ipsorum, quos constat infra annos legitimos decessisse. Nota, q monachi possunt habere populum. Item cum dolo inducitur quis vt aliam eligat sepulturã, non præiudicat talis electio parochiali ecclesię. Item quod occasiõe rei meæ per alium quæritur, mihi de iure restituendum est.

g ¶ *Parochianos.*] Nam & monachi habent populũ. 16. q. 1. Agapitus.
h ¶ *Annos legitimos.*] Vnde non potuerũt sibi eligere sepulturam, qa nec testamentum facere potuissent: vt ĩ. de prob. in præsentia. & 2. q. 6. cap. ei qui. §. diffinitiua. Sed pater potest eligere filio sepulturam, vt dictum est ĩ. eo. de vxore. quia potest ei facere testamentum. Inst. de pu. sub. §. igitur. quod verũ est si ipse faciat sibi: alijs si non fecerit sibi, nec filio impuberi facere potest. Institu. de pupi. substi. §. liberis. & ff. de inoff. testa. Papinianus. §. sed nec impuberis. T.
i ¶ *Parochia.*] Sic ĩ. ca. proxi. Ber.
k ¶ *De equis & armis.*] Hoc inductũ fuit fauore terræ sanctæ[2]. sic de bis quę relinquuntur in ornamẽtis ecclesię, siue ad cultum diuinũ, nihil deducit. ĩ. de testi. c. vlt.
¶ *Glo. seq. notat tractum futuri temporis, &c. determinat, signat contrarium, & soluit.*
l ¶ *Decætero.*] Et ita tractus futuri temporis hic ad iudicẽ spectat. simile ĩ. eo. cũ liberum. in fine. Et sic est 3 illud. ff. de vsur. l. 1. §. 1. quod obtinet in his iuribus & seruitutibus, & in annuis prestationibus: quia in talibus actio pertinet ad futurum. ff. si ser. vendice. harum. & l. egi. & l. Labeo. & l. illa. de vsur. non contradicit, quia ibi non constabat adhuc de vsuris futuri temporis.
m ¶ *Recipiant.*] Immo debẽt cauere neq; per se, neq; per successores eorũ hoc facturos; & hæc est executio iudicis quo ad futurum tempus. argumentum ff. si serui. vẽdi. harum. & à iudice posset iniungi sub pœna excommunicationis ne hoc facerent.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit, & opinionem soluit.*
n ¶ *Apud eos.*] Et ita vĩ, q quis possit eligere sepulturam apud locũ minus religiosum: quia Hospitalarij minus religiosi sunt quàm monachi. arg. 12. q. 2. bonæ. arg. 3 ĩ. eo. fraternitatem. dic vt ibi notatum est. De hac materia cum quis vult eligere sepulturam, illũ ordinem seruabit qui traditur 13. q. 2. vbicunq;. quod cap. quidam intelligunt de peregrinis, qui non habent propriam sepulturã, qui debẽt sepeliri apud ecclesiam maiorem. Hugo intelligit illud cap. de ciuibus, qui habent propriam sepulturam in ecclesia maiori, qui quandoque morantur extra ciuitatem per villas vel castra: qui si ibi decedant, non debent suas sepulturas dimittere sine iusta causa, vt ibi dicitur: aliàs præsumitur illectus vel ex contemptu vel ex temeritate transire: vt pleoc dixi ĩ. eo. fraternitatem.
o ¶ *Reliquit.*] Hospitalarijs iure legati.
p ¶ *Nisi dolo.*] Et ita dolus superueniens in spiritualibus rescindit 3ctum: quod est 3 id ĩ. quod met. cau. cum dilecti filij. vbi de hoc. & tunc de rebus suis nihil deberent habere Hospitalarij. arg. 20. q. 3. constituit. ff. si quis cau. si duo. arg. ĩ. de testib. requisisti. & cap. officij. & ff. de arbit. si duo. & sic propter dolum cessat priuilegiũ.

¶ ad
¶ prædictæ ecclesiæ.
¶ illos
2 Ad eius acquisitionẽ & defensionẽ sunt Hospitalarij, & templarij specialiter deputati, vnde nihil nõ recipiũt diuisionẽ. Ioan. And.

a ¶ *A parochianis.*] qui elegerunt sepulturam apud Hospitalarios, & ideo quartam debent restituere parochiali ecclesiæ.
b ¶ *Annos.*] illi non elegerunt sepulturã: nec eligere potuerunt. vnde restituere debent Hospitalarij prædicti, quicquid ipsorum occasione receperunt. Bernardus.

E *x parte.*] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Quocirca.* Abb. Siculus.
CASVS. Quidam nobilis solicitauit sæpe quandã puellam de stupro, & cum non consentiret eidẽ, posuit ei insidias super quodam ponte: & dum fugeret, casu cecidit de ponte, & mortua est: quæritur vtrum debeat in cœmiterio sepeliri? mandat Papa, q̃ cũ illa non sponte præcipitauerit se de ponte, sed casu ceciderit, corpus eius debet in cœmiterio sepeliri: maxime cũ ex honesta causa fugisse noscatur: & cui communicabatur viuenti, communicandũ sit iam defunctæ. Nota, q̃ qui casu & non sponte submergitur, vel moritur, nõ priuatur ecclesiastica sepultura. Item nota regulam: Cui viuo cõmunicamus, & mortuo communicare debemus.
¶ *Glos. seq. recitatur per quæstionem, & soluit distinguendo.*
c ¶ *Non sponte.*] quia si sponte, non esset sepeliẽda in cœmiterio ecclesiæ. 23. q. 5. placuit. sed si fiẽs credebat euadere posse, non imputaretur, et etiam si sponte se præcipitasset de ponte, vbi videbatur q̃ euadere posset. arg. 13. dist. nerui. cum pro bono aut licito hoc facere posset: vnde si quid contrarium eueniat, nõ imputatur. 23. q. 5. de occidendis.
¶ *Gl. seq. ponit. 7. vel 8. casus, quibus fallit regula.*
d ¶ *Communicabatur.*] Vel communicare debuimus: quoniam tunc post mortem absolueretur excommunicatus: & ei postea communicaretur. j. de sent. exc. à nobis. simile 24. q. 2. c. 1. & c. sane. fallit hæc regula in furibus & latronibus. j. de fur. fures. Item in his qui moriuntur in torneamentis. j. de torneam. c. 1. Item in raptoribus. j. de rap. super eos. Item in his qui seipsos interficiunt, vel pro suis sceleribus interficiuntur. 23. q. 5. placuit. Item in his qui presbyteros instituunt in testamentis tutores filijs suis. 88. dist. in. neque apud. Item in quolibet quem constat in mortali peccato decessisse. 13. q. 2. nõ æstimemus. & c. pro obeuntibus. Item in his qui post mortem conuincuntur de hæresi. 24. q. 2. sane profertur.

chianis[a] eius illos solidos recepisse: nec † sit sufficienter ostensum, quod eorum oblati vel conuersi fuissent. ¶ Eisdem prætereа duximus iniungendum, quod nisi probauerint, quod G. † parochianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, vniuersa quæ ipsius intuitu recepérunt †, Priori restituant memorato †: alioquin quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis vero quos constat infra annos[b] legitimos decessisse, quæ sepulturæ eorũ gratia receperunt, restituant vniuersa.

¶ Idem archiepiscopo Toronensi.
¶ *Casualiter mortuus, priuari non debet ecclesiastica sepultura.*

CAP. XI.

Ex † parte parentum M. nobis est intimatum, quod cũ nobilis vir dominus I. de insula Butardi † eidem posuisset insidias, quam solicitauerat sæpe de stupro, & ipsa Gartionibus † qui eam rapere nitebantur, super quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadẽs fuit casu submersa. ¶ Quocirca mandamus, quatenus cũ illa non † sponte[c] præcipitauerit se de ponte, sed (sicut superius est expressum) casu ceciderit, corpus eius tradi facias ecclesiasticæ sepulturæ: præsertim cum ex honesta causa fugisse noscatur: & cui communicabatur[d] viuenti, communicandum sit iam defunctæ.

S *Acris.*] Diuiditur: nam præmittit exordium ad probationem dicendorum. Secundo soluendo distinguit: ibi, *Vnde.* Et secundũ membrum distinstionis: ibi, *Quod si.* Abbas.
CASVS. Aliqñ contingit, q̃ corpora excõicatorũ per violentiã aliquorum, vel aliquo casu in cœmiterio sepeliuntur, quæritur an debeant exhumari? Respondet Papa, si ab aliorum corporibus disterni possunt, exhumari debent, & longe ab ecclesiastica sepultura iactari: si vero discerni non poterunt, non debent corpora illorum excommunicatorum cum aliorum corporibus exhumari, cũ sicut sepultura pretiosa illis non ꝓdest, sic nulla vel vilis non obest iustis. Nota q̃ cui non communicamus viuo, non est communicandum defuncto. Item ratione dubietatis aliquid admittitur, quod si certum esset, repelleretur. Item vtile non vitiatur per inutile. Item nec pretiosa sepultura prodest defuncto, nec vilis nocet.
e ¶ *Non communicemus.*] sic. 24. q. 2. c. 1. & 2. nisi viuentes reconciliationem petierint, nec per eos stetisset: quia tunc absoluendi sunt post mortem. j. de sen. excom. à nobis. & 26. q. 6. qui recedunt. Ber.

¶ Idem Nidrosiensi † archiepiscopo.
¶ *Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in ecclesiastico cœmiterio, & discerni possunt: debent exhumari, & proijci: aliàs secus.*

CAP. XII.

Sacris † est canonibus institutum, vt quibus non cõmunicauimus viuis, non cõmunicemus[e] defunctis: & vt careãt ecclesiastica sepultura qui prius erant ab ecclesiastica vnitate præcisi †, nec in articulo mortis ecclesiæ reconciliati fuérint. ¶ Vnde si contingat interdum, quod vel excommunicatorum corpora, per violentiam aliquorum, vel alio casu in cœmiterio[f] ecclesiastico tumulentur, si ab aliorũ corporibus discerni poterunt, exhumari[g] debẽt, & procul ab ecclesiastica sepultura iactari. Quod si discerni non poterunt, expedire non credimus, vt cum excommunicatorũ[h] ossibus corpora extumulentur fidelium: cum licet nõ † obsit iustis sepultura nulla vel vilis, impijs tamen celebris, vel speciosa[i] † non prosit.

¶ Innocentius iij. episcopo Magalon. †
¶ *Terra cœmiteriata pro sepultura fodienda, vendi non debet.*

CAP. XIII.

Abolendæ consuetudinis peruersitas apud Mõtem Pessulanum (vt dicitur) inoleuit, vt decedentibus non prius permittatur effodi sepultura[k], quàm pro terra, in qua sepeliẽdi sunt, certum pretium ecclesiæ persoluatur: & infra. ¶ Mandamus, quatenus cũ loci diœ-

f ¶ *In cœmiterio.*] Cœmiteriũ dicitur à cymen Græce, quod est aurum latine, & teron quod est terra, ide cœmiteriũ quasi aurea terra, quia est cæteris pretiosior.
g ¶ *Exhumari.*] Immo forte nec religiosum locum facit cadauer excommunicati, si p̃ ignorantiam sacerdotis vel eo inuito inferatur. arg. ff. de rel. & sum. fu. sunt personæ. Lau. Et ossa inde proijcienda sunt antequam consecretur. de conse. dist. 1. ecclesiam. Bernardus.
¶ *Glo. seq. arg. propter dubium, &c. dat similia de commentatione & difficili separatione, alleg. iura tamen contrarium.*
h ¶ *Excommunicatorũ.*] Nota arg. q̃ ratione dubietatis aliquid admittitur, quod aliter non admitteretur. 11. q. 3. nolite. & 13. q. 2. non æstimemus. & ff. de admĩ. leg. l. 3. §. si duobus. Itẽ contingit ratione connexitatis. 14. q. 5. denique. & 81. dist. cum omnibus. & ff. de sol. si alie oi nummi. & ff. de mi. etiam. Item ratione difficilis separationis. ff. de neg. gest. cum eum actum. ff. de ad mi. tut. l. tutoré qui tutelam. Arg. contra. de pœ. distin. 5. sunt qui. & c. 2. & ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. ff. de testa. tut. duo sunt Titij. ff. de manu. testa. cum ex pluribus. lo.
i ¶ *Speciosa.*] 13. q. 2. animæ defunctorum.
A *Bolendæ.*] Primo præmittit abusum, quem secundo tolli mãdat: ibi, *Mandamus.* Abbas.
CASVS. Apud Montem Pessulanum erat consuetudo, quòd clerici non permittebant effodi sepulturam, nisi prius eis certum pretium persoluatur: præcipit Papa, istam consuetudinem aboleri, & clerici nihil audeant exigere hac de causa. Nota q̃ pro terra in qua sepeliendi sunt defuncti, nihil est exigendum.
¶ *Glo. seq. dicit sepulturam dupliciter sumi, pro loco, & pro officio, & locus tripliciter, scilicet, priuatus, religiosus, & sacer. In primo procedit venditio, in reliquis non.*
K ¶ *Sepultura.*] Sepultura dicitur locus, siue terra in qua fit sepultura. Si in tali terra nullus vnquam fuit sepultus, nec aliàs est locus sacer, vt cœmiterium, licite potest vendi, & ex ea pretium recipi: quia nemo compellendus est de suo beneficium facere. 10. q. 2. precariæ. & quilibet suæ rei moderator & arbiter est. C. mand. an æ mandata. & tutum est vnicuique sua committere. C. de iudæ. nemo exterus. potest ergo talis terra vendi, cum non sit religiosa vel sacra, sed purus dicitur talis locus. ff. de relt. l. 2. §. purus autem, & C. eod. tit. l. locum. & 12. q. 2. aurum. si enim in tali terra aliquis sepultus fuerit, & de voluntate eius cuius erat locus, amodo sacer factus est. C. de religio. l. 2. ff. eod. l. 2. §. sed & si alius. quare vendi non potest vel obligari: vt in l. prædicta. C. de relt. l. 2. & ff. de re. diu. sacra loca. in fi. & 1. q. 1. dictum est. De tali terra potest hoc intelligi, vel de terra cœmiterij, quæ religiosa & sacra dicitur, licet in ea nullus sepultus sit. argum. ff. de rei vendi. qoq; religiosis. & 17. q. 4. quisquis.

Vide Hostiensem super glossam ... ;
§ Nec parentes eius elegerunt, vel si elegissent, nõ habebat hoc consuetudo loci. ... Andr.
Hic in vulgatis erat dictio, nisi ... legendũ sit ... in omnibus manuscriptis, & in veteri cõpilatione.
w.
recepérint.
Vide l. 3. cum eo. C. de infant. & subs. & l. quæ sub cõditione. ... quoniam ... ff. de condi. insti.
Cap. 1. eo. tit. in 3. compil.
Dictio Butardi ... est in ... antiqs ... placitus.
Vox Gartionũ vulgatis est ... latorum, qua ... significant.
Recte dicit, non spõte, nam ... sed ... Thomas 2. 2. q. 64. art. 5. ad ... argumentum. & Archidiaconus in c. nõ est nostrum. 23. q. 5.
Vide S. Thomam & Archidiaconum supra citatos.
Idem ... Tridentinum ... sessio. 25. de ... c. 19.
Vide ... Comment. ... c. viii. nu. 8.
Vide c. 3. de hæret. lib. 6. & ... glossã ... doctores.
Vide ... episcopo.
Cap. 3. eo. tit. in 3. compil. Et vide Alfonsum ... c. 18. de ... hac ... re.
Vide ... de cautione ...
Hæc sunt B. Augustini ... gratia ... decap.
præcisi.
Magalon. ... in ... Honorio ...
Hæc glossa ... Bernardi ... in ... a verbo, ...
Et ... q̃ ... dicit ... Andr.

quisquis. & c. sicut antiquitus. & talis terra vendi non potest. 13. q. 2. quesita est, & c. pcipiẽdũ. Item dr̃ sepultura officiũ sepulturę: qd̃ similiter vendi nõ potest, si clerici ad hoc teneãtur, cũ habeant beneficiũ ab ipsa ecclesia, immo simoniã cõmittunt. j. de simo. non satis. & c. cũ in ecclesiæ corpore. & 13. q. 2. in ecclesiastico. & c. quesita est. Si vero non teneantur ad hoc ratione beneficij, possunt inde accipere pretium: quia de suo hoc facere non tenentur. 12. q. 2. charitatẽ. & s̃. de præscri. cum ex officij.

cesanus existas, inhibeas clericis, ne quicquam omnino præsumant exigere [a] hac de causa.

¶ Gregorius nonus episcopo N.

¶ *Excommunicatus, qui per suum presbyterum fuit absolutus in morte, in cœmiterio sepeliri debet, & ad satisfaciẽdum coguntur hæredes.*

CAP. XIIII.

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet, homicidio, incendio [b], violenta manuum iniectione in personas ecclesiasticas [c], ecclesiarum violatione [d] vel incestu, fuit, dum ageret in extremis †, per presbyterum suum iuxta [e] formam ecclesiæ absolutus, non† debẽt cœmiterium & alia ecclesię suffragia denegari [f]: Sed eius hæredes [g] & † propinqui, ad quos bona peruenerunt ipsius, vt pro eodem satisfaciãt, cẽsura sunt ecclesiastica compellendi.

TITVLVS XXIX

De parochijs & alienis parochianis.

¶ Ex concilio Africano.

¶ *Inter episcopum substitutum episcopo hæretico, & ipsum episcopum hæreticum reuersum, & ex dispensatione receptum, diuiditur episcopatus modo hic expresso.*

a ¶ *Exigere.*] Licet clerici exigere nõ possint, laici tñ cõpelli possunt pias & laudabiles consuetudines obseruare, si quæ super hoc fuerunt. j. de simo. ad Apostolicã. multa. n. inhoneste petuntur quæ honeste recipi possant. 18 di. de elogijs. 13. q. 2. quesita est. 1. q. 2. placuit. & c. quam pio. ff. de var. & extraor. co. l. 1. §. est quidem. 14. q. 5. non sane.

P ¶ *Arochiano.*] Diuidit quia duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Sed eius.* Abbas.

CASVS. Quidam parochianus fuit excõicatus pro manifestis excessibus, homicidio, incendio, & pro violenta manuum iniectione in personas ecclesiasticas, & pro violatione ecclesiarũ, & incestus dũ ageret in extremis, fuit absolutus per presbyterum suũ iuxta formam ecclesiæ: quæsitũ fuit, vtrum deberet in cœmiterio sepeliri? Rñdet, q̃ nõ debent ei cœmiteriũ & alia suffragia ecclesiæ denegari, sed hæredes eius & propinqui, ad quos bona peruenerunt ipsius, cõpellẽdi sunt vt satisfaciãt pro eodem. Not. q̃ cui vnum sacramentum conceditur, omnia alia quæ sunt eiusdem censuræ, sunt cõcedenda. Itẽ sacerdos in necessitate põt absoluere à qualibet excõicatione. Itẽ heredes tenẽtur ex maleficio defuncti, licet ad eos nihil ex illo maleficio peruenerit.

b ¶ *Incendio.*] Incendiarij vtrum sint ipso iure excommunicati, dicetur j. de sen. excom. tua nos.

c ¶ *Ecclesiasticas.*] Isti ipso iure sunt excommunicati. 17. q. 4. si quis suadente.

d ¶ *Violatione.*] Violatores ecclesiarũ non sunt ipso iure excõicati, sed tñquam sacrilegi excõicandi. 17. q. 4. sicut antiquitus. & c. si quis domum. & c. omnes. Idẽ est si quis res ecclesiæ inuadat, tamquàm sacrilegus excõicetur. s̃. de foro competenti. conquestus.

e ¶ *Iuxta formam.*] de qua habes j. de senten. excom. ex tenore. & c. cum desideres. 1. respon. & c. à nobis.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. 3. iura, duo alleg. in contrarium, & soluit.*

f ¶ *Denegari.*] quia ex quo communicauimus ei viuo, & mortuo communicare debemus. s̃. eo. ex parte. & 24. q. 2. sane. Itẽ est hic argu. cui vnum sacramentum conceditur vel negatur, & alia intelliguntur concessa vel negata. 5. dist. ad eius. 95. dist. illud. & 13. q. 2. c. vlti. Contra j. de tornea. c. 1. & j. de rap. super eo. vbi conceditur pœnitentia & eucharistia, & tamen denegatur ecclesiastica sepultura. sed illud fit ad terrorem aliorum [s].

¶ *Glo. seq. rect. per contrarium, & soluit.*

g ¶ *Sed eius heredes.*] Similem casum habes. j. de rap. in literis. Et ita ex hoc cap. & illo patet, q̃ hæredes conueniuntur ex maleficio defuncti, licet nihil inde peruenerit ad eos, quamuis lis contestata non fuerit cum defuncto, cum ad eos bona defuncti peruenerint vt hic dicit, & 16. q. 6. si episcopum. j. de vsu. tua nos. & intellige hęredem esse hæredis hæredem. ff. de ver. sig. hæredis. sic hæres hæredis testatoris est hæres. C. de hære. insti. l. vlti. nam & secundum leges hæres tenetur condictione furtiua. ff. de cond. fur. si pro fure. §. si condictio. In casu etiam tenetur filius pro patre, licet non sit hæres. C. de primipilo, cum ex sola. lib. 12. quælibet enim actio ad hæredem, & aduersus hæredem transmittitur. C. de contrahen. & commit. stipul. veteris. & l. vlt. C. vt actiones ab hæredibus & contra hære. inci. l. vnica. & in delictis, licet ad hæredem nihil peruenerit. arg. 1. q. 4. c. ecclesia. §. item peccato Israelitarum. ver. maxime. cum ex eo vtilitas defecatur ignoranti. Tamen secũdum leges non tenetur hæres ex delicto defuncti, nisi in quantũ ad ipsum peruenerit, vel nisi lis contestata fuerit cũ defuncto. C. si ex delic. defun. l. 1. Sed ex cõtu vel quasi, defuncti hæres indistincte tenetur. C. de act. & obli. ex deposi. & ff. de re. iu. ad ea. §. in contractibus. nisi in duob[t] casibus. vnus est ff. si mensor. fal. mo. dixe. l. si duobus. §. vlti. alius est ff. de tributo. illud. §. vltimo. Ber.

[s] Centorum præc. ff. de ind. & l. 8 maritus. in fi. ff. 4 pro tur.

[t] Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat. Et ad verũ intellectum huius capitu, videto notas nostras in hũc locum.

CAP. I.

SI † eps̃ [h] ex Donatistis [i] ad catholicã est vnitatẽ cõuersus [k], æqualiter inter se diuidãt [l] eas, quæ sic inuentæ fuerint, vbi ambæ partes [m] fuerint, idest, vt alia loca ad illum, alia ad aliũ pertineant, ita vt ille diuidat, qui amplius temporis in episcopatu habet, & minor [n] eligat. Quòd si forte vnus fuerit locus, ad eum pertineat quẽ plebs elegerit [o]. Sed si antiqui catholici suum voluerint, & illi suum qui ex Donatistis conuersi sunt, plurimorum [p] voluntas paucioribus præferatur †. Si autẽ partes æquales sunt, maioris temporis [q] episcopo deputetur [r] †. ¶ Si autem ita plurima loca inueniuntur, in quibus ambæ partes fuerint †, vt non possint æqualiter diuidi, velut† si in impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent

DE PAROCHIIS & alienis parochianis.

¶ *Supra visum est de quodam iure parochiali, quod consistit in funerando. Sed quia poterat dubitari de alijs iuribus parochialibus: ideo subijcitur ista rubrica. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 10. q. 1. & 16. q. 5. & 13. q. 1. per totum.

S *I episcopus.*] Habet quinque dicta ad idẽ tẽdentia, quæ patent in textu. Abbas. Siculus.

CASVS sic [3] potest poni: Episcopus alicuius ciuitatis cũ magna parte plebis incidit in hæresim Donatistarum: Vnde sunt præcisi ab ecclesia: in plebe residua constitutus est nouus eps̃. priore reuertente ad fidem, tum pro multitudine sequentium eum, tum pro vtilitate dispensatur cũ eo, vt dignitatem recipiat: sed quia alter canonice ordinatus est, nõ debet ex toto deponi; sed inter se diuidunt omnia, vt patet in litera. Hodie vero non fieret talis dispensatio: & non continet ius hoc cap. Ber. Not. hic habes vnũ casũ, in quo duo episcopi possunt esse in eodem episcopatu: scilicet quando alter labitur in hæresim, & alter canonice eligitur. Item melior est conditio minoris: quia maior diuidet, & minor eliget. Item voluntas plurium præferenda est paucioribus: qd̃ est verũ, nisi à paucioribus opponat aliquid rationabile & probetur, vt s̃. de his quæ fi. à maio. par. cap. cũ in cũctis.

h ¶ *Episcopus.*] id est, epatus. & sic ponitur contentũ pro cõtinente, vel econuerso continens pro contento. de cons. dist. 2. cũ omne. R.

i ¶ *Ex donatistis.*] Quod dicitur in hoc capitulo, dispensatiue dictum est 4. 23. q. 4. ipsa pietas. Ber.

k ¶ *Conuersus.*] Cum alius episcopus in illo episcopatu iam erat creatus. Lauren.

l ¶ *Diuidant.*] scilicet villas, vel parochias, vel plebes.

m ¶ *Partes.*] id est. æquales. nomine enim partis dimidia intelligitur. ff. de verbor. significa. nomen. ff. de vsur. etiam partis. Ber.

n ¶ *Minor.*] Not. meliorem conditionem minoris. Ber.

o ¶ *Elegerit.*] Vt si pares sint competitores mulieris, moribus & genere, is potior existimetur, quem sibi consulens mulier approbauerit. C. de nuptijs, vidue.

p ¶ *Plurimorum.*] 63. distin. c. 1. 2. & 3. & s̃. de his quæ fiunt à maiori parte capitu. capitulo primo. & s̃. de electio. licet. in fi.

q ¶ *Maioris temporis.*] Hoc ideo dicit, quia præsumitur citius moriturus. 13. q. 2. illud, & in hoc est melioris conditionis.

¶ *Glo. seq. querit, & soluit.*

r ¶ *Deputetur.*] Quid si nõ conueniant inter se? Alternis annis percipient redditus. ff. communi diui. l. communi diuidundo. §. cum de vsufructu. Vincen.

† Vide l. & suum hæredum. §. fin. cum l. seq. ff. de pact.

† deputentur.

† fuerunt

† velut sub impari.

† velut si impari

[1] Hic casus Bernardi est, & in antiquis etiam pluribus reponitur.

[4] Et loquitur de his qui erant in partibus Africæ, vbi pręualebant Donatistæ, secundũ Innoc. Ioan. And.

Vt

numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo seruetur, quod dictum est, cum de vno loco superius tractaretur.

¶ Ex concilio Maneteñ. †

¶ *Presbyteri parochiales Dominicis diebus & festiuis, parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum ecclesiã accedũt,*

CAP. II.

VT Dominicis, vel festiuis diebus presbyteri antequam Missam celebrent, plebẽ interrogent, si alterius[a] parochianus in ecclesia sit, qui proprio contempto[b] presbytero, ibi velit Missam audire: quem si inuenerint, statim ab ecclesia abiiciant.

¶ Hadrianus Papa †.

¶ *Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum alter iudicare,*

CAP. III.

NVllus episcopus alterius parochianũ iudicare præsumat[c]: & infra. ¶ Nam qui eũ ordinare[d] non potuit, nec iudicare potest.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Fines parochiarum, de quibus cõstat, vel finibus cohærentia, præscribi non possunt.*

CAP. IIII.

SVper † eo vero quod apud vos intelleximus dubitatũ, an quod de finibus & † his, quæ finibus cohærent[e], non præscribendis, statutum per canones[f] esse dignoscitur, sit in parochiarum limitibus † sicut in prouincialibus admittendum: Respõdemus, quòd bene videtur in vtroque[g] seruandum, si fines legitima probatione, vel aliàs indubitata fide constiterit ecclesiastica ordinatiõe statutos.

¶ Celestinus † tertius.

¶ *Si parochianus seu diœcesanus domicilium transfert, primus prælatus in eo iura episcopalia seu diœcesana sibi non vendicat: decimæ tamen prædiales illius parochiæ sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.*

CAP. V.

SIgnificauit † nobis Aconeñ. † episcopus, quòd cum post recuperationem Aconeñ. † ciuitatis, ad habitandũ in ea, se quamplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terræ sanctæ, in aliis ciuitatibus regni Hierosolymitani elegerant mãsionẽ: & infra. ¶ Fraternitati tuæ † mandamus, quatenus prædictorum locorum prælatos, vt sibi nullã in prædictos Aconeñ. † habitatores[h] iurisdictionem vsurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, districtione, qua conuenit, compellatis: ita quòd si de agris in eorũ parochia constitutis, fructus percipiunt, & in vltra marinis partibus ratione prædiorum[i] decimæ persoluũtur, deinceps eis ipsas cum integritate persoluant: dicto vero Acoñ. † tãquam diœcesano suo cogãtur de cæteris respondere.

VT Dominicis.] Casus. Dicitur in hoc capitulo, q sacerdotes in diebus Dominicis, & in aliis diebus festiuis debẽt proponere in ecclesia, vt si est ibi aliquis qui ex contemptu dimisit suũ presbyterum, statim recedat. Not. q nullus presbyter alterius parochianum recipere debet ad diuina, quod verum est, si contempto prælatum suũ audire velit ibi diuina: absens enim iusta de causa potest audire diuina in ecclesia ad quam venerit.

a ¶ *Si alterius.*] Alienus parochianus dr, licet ibi cõparauerit dominum non causa habitandi: solã enim habitationẽ cõparare in aliena ciuitate non facit domicilium. ff. ad munici. libertus. §. sola. Secus si in vtraque causa inhabitãdi. ff. eo. assumptio. §. iuris prudentibus. Vincen.

b ¶ *Contempto.*] Benè dixit, cõtempto, quia ex iusta causa absens benè potest audire diuina in ecclesia ad quam venerit. arg. 7. q. 1. epi vel presbyteri. 81. dist. cap. vlt. & est simile de pœ. dist. 6. placuit. 71. dist. primatus. & 9. quæ. 2. per totum. Ber.

NVllus.] Casus. Dicitur, q nullus eps alienum parochianum iudicet: quia qui eum ordinare non pôt, nec iudicare. No. q nullus potest iudicare parochianum alterius: quia ad quem spectat ordinatio alicuius, & eius iudicatio: ergo qui non potest ordinare, nõ potest iudicare. hoc tñ intellige de epo: de aliis enim non: quia licet archidiaconus non possit ordinare, potest tñ iudicare, sicut & alii iudices.

e ¶ *Præsumat.*] Nisi eo domicilium transtulerit. C. de inco. & vbi qs do. ha. si in patria. lib. 10. & ?. eo. significauit. & nisi ibi deliquerit. ?. de rap. capitulo primo.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. Secundo arg. & remittit.*

d ¶ *Ordinare.*] Sic. 9. q. 2. per totum. Arg. ?. 25. dist. perlectis. vbi dr q archidiaconus potest iudicare[1], sed non ordinare. Illud sic expone: sicut eps non potest alienum parochianum ordinare, sic nec iudicare: Secus est de inferioribus iudicibus, sicut sunt archidiaconi, & cæteri prælati, qui possunt iudicare, sed non ordinare. Et ita arg. habes hic q sententia à non suo iudice lata non tenet. ?. de iud. at si clerici. vbi de hoc. & C. si à non compet. iud. l. 2. & ?. de consue. ad nostram. nisi in casibus qui notantur ?. de foro compet. cum sit generale.

SVper eo.] Cõis diuisio. Secũda pars: ibi, *respondemus*. Abb. Siculus.

Casus. In canonibus reperitur, q limites prouinciarum siue diœcesum, & ea quæ limitibus adhærent, non præscribuntur: quæsitum fuit, verum idem sit iudicium in limitibus parochiarũ? Rñdet, q idem seruandum est in vtroq;, dummodo constiterit limites canonica ordinatione fuisse distinctos. Not. q limites legitime distincti, & ea q limitib' adhęrẽt, ꝓuinciarũ, siue diœcesum, & parochiarũ, nõ ꝑscribuntur. Itẽ idẽ iuris est in minori qd in maiori.

e ¶ *Cohærent.*] principaliter: sicut intelligitur illud: Quæ religiosis adhærent, religiosa sunt: vt C. de rei vendi. quæ religiosis. & ff. de contrahen. emptio. in modicis. Vin.

f ¶ *Per canones.*] qui dicunt, q limes præscribi non potest, na prouinciarum termini confundantur. 16. q. 3. quicũq;. & c. licet in regulis. & c. inter memoratos. Quod dicit, parochiarum, exponunt quidam, idest, epatuũ: nam canon prædictus, quicunq;. de prouincialibus limitibus tantum loqui vr, sed sm hoc non traditur hic aliquid de capellis. Sed verius vr quæstionem fuisse propositam de parochiis: nam canones prædicti loquuntur de diœcesibus, i. epatibus. & qd dicit, sicut in prouincialibus, potest exponi, idest, epatibus: sed idem intelligo in limitibus epatuũ, & parochiarum, & prouinciarum, ex quo ibi distincti sunt fines, præscribi non possunt per iura prædicta, cum eadem ratio sit in oĩbus. & q idẽ sit ĩ omnibus, patet satis ex hac decr.

¶ *Glo. seq. elicit tria arg.*

g ¶ *In vtroque.*] Arg. q idẽ iuris est in minoribus qd in maioribus. arg. ?. de præben. maioribus. & ?. de ap. c. de appellationibus. Item argumen. quòd de similibus simile debet esse iudiciũ. ?. de rescri. inter cæteras. & ?. de transla. inter corporalia. ff. de leg. non possunt. Item arg. q vbi est eadem ratio, idem debet esse ius. ?. de confir. vti. cum dilecta. & ?. de constit. translato. & c. nam concupiscentiam.

Additio. arg. ff. ad leg. Aquil. illud. & C. ad l. Aquil. l. fi. Bern.

SIgnificauit nobis.] Duę sunt partes. Secũda: ibi, *Fraternitati*. Abbas Siculus.

Casus. Postquam ciuitas Aconensis recuperata fuit à Christianis, multi se transtulerũt ad habitandum illuc, qui ante generalem occupationem terræ sanctæ, in aliis ciuitatibus regni Hierosolymitani morabantur: prælati prędictarum ciuitatum volebãt exercere iurisdictionẽ in prædictis habitatoribus Aconensibus, & alia spiritualia & tẽporalia exigebant ab eis, quibus non ministrabant spiritualia: Eps Aconeñ. cõquestus est domino Papæ: vnde mandat iudicibus, quatenus compellant prælatos prædictorũ locorũ, vt nullam iurisdictionem vsurpent in prædictos Acoñ. habitatores, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant: veruntñ si de agris in eorũ parochiis constitutis, fructus percipiũt, & in partibus vltramarinis ratione prædiorum decimæ soluũtur, decimas illas decætero integre percipiãt, & dicto Acoñ. tamquã suo diœcesano decætero rñdere cogantur. Not. q licitum est alicui domicilium mutare. Item nota contra episcopos, & archidiaconos, & alios prælatos, qui redditus suos percipere non debent, nisi officium suum in verbo prædicationis & aliis exercuerint. Item decimæ prædiales illi ecclesiæ sunt dandæ, in cuius territorio prædia sunt constituta.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Habitatores iurisdictionem.*] quia translato domicilio subtracti sunt eorum iurisdictioni. ?. de fo. compe. proposuisti. 13. q. 1. ecclesias. §. quia ergo. & ibi dr quis habere domicilium, vbi habitat. ff. ad munici. municeps. §. miles. Sed vr ?dicere quædã lex. ff. de sena. senatores. vbi dr q licet senatores domiciliũ habeant in vrbe, retinent tñ ius in prouinciis vnde sunt oriũdi. Sed illud verũ est quo ad honores, nõ quo ad onera. ff. ad municipa. municeps. l. 2.

¶ *Glo. seq. notat. quærit, & soluit.*

i ¶ *Prædiorum.*] Not. q decimæ prædiales regulariter illi ecclesiæ debent

---

¶ Vaneteñ.

¶ Naneteñ. sed legẽdũ Nannetẽñ. atque hoc decretum ibi c. 1. non c. 4. 19. vt refert Burchardus li. 3. decret. c. 92. nec c. 19 vt refert Ivo. par. 2. c. 122. habet par c. 2. eo tit. in 1. cõpilatione. concordat concilium Trident. sessio. 22. in decreto de obseruandis in celebratione Missæ. §. moneant.

¶ Burchardus lib. 2. decret. cap. 19. Ivo par. 6. c. 140. & c. 1. eod. tit. in 1. compilatione. & videtur notat. l. hic locum.

¶ Post concilium Lateran. sub Alexan. III. cap. vltimo. & cap. 5. eo. tit. in 1. cõpilatione. Vide Felinum in c. quia iudicãtes. supra de præscrip. & Oldradum consil. 183.

¶ vel

¶ Quid hodie prohibeantur archidiaconi iudicare, vide concilium Trident. sessio. 24. de refor. c. 20. §. ad hæc. & sessio. 25. de refor. mat. c. 14.

¶ Qualiter & quando facta fuerit diuisio prouinciarum,

& episcopatuum, vide in ... dist. cap. 1. & 99. dist. cap. 1. & 13. q. 1. c. 1.

¶ limitibus

¶ Clemens

¶ Cap. vel ... 3. compil.

¶ Aconeñ.

¶ Aconeñ.

¶ Fraternitati vestræ.

¶ Aconeñ.

¶ Aconeñ.

¶ De materia huius glossæ vide Oldradum consil. 168. & glossam c. 1. §. in summa facienti traditam per Albericum tract. de statut. par. 1. q. 187.

debent dari, in cuius parochia prędia sunt sita. arg. 16. q. 1. si quis laicus. & j. de deci. qm̃. & c. cum contingat. sic & ciuitati tributũ soluendum est: vbi sunt agri. ff. de censi. forma. §. si vero. personales vero decimæ illi ecclesiæ debent dari, in qua diuina audiunt officia. 16. q. 1. questi & hic in fi. idẽ dicit. Sed quid de illis qui inhabitãt ciuitatem, & habent prędia & vineas extra, quæ non sunt in parochia aliquius, sed sita in termi nis ciuitatis? Videt esse hoc in epi potestate, ar. j. de deci. qm̃. quia non possunt negari quin sint in parochia eius: non tñ à ratiõe extraneum est, vt ratione domicilij decimæ persoluantur, si cõsuetudo ita se habet. in talibus enim consuetudo præiudicat. j. de decimis. ad Apostolicæ. & c. in aliquib⁹. in fi. Ber.

ecit de ducentis vnum dandum loco primitiarum. Sed quid si tot nõ habeat capita? tunc soluat æstimationem secundum quantitatem illius numeri. Durum videretur dare primogenitum si forte non haberet vltra duo capita vel tria, aliàs minimum esset si haberet quadringenta vel quingenta siue mille. Laurentius.

¶ De materia huius tituli, vide plene p B. Thomã, & Caietanũ. 2. 2. q. 86. & 87. & p Dominicũ Soto lib. 9. de iustitia & iure, q. 3. & 4. per totũ.

¶ Cap. 41. Et cap. 1. eo tit. in 1. compi. Et de materia vide Nauarrum in manuali, c. 21. tit. de tertio præcepto eccle. siæ & plene per Couarruuiam. lib. 1. variarum resolut. cap. 17. & vide notas huius capitis.

¶ Dictũ, &c. deest in aliquot antiquis.

DE DECIMIS, primitijs & oblationibus.

¶ *Quia decimæ, & primitiæ, & oblationes sunt de iure parochiali, ideo post rubricã præcedentẽ merito subijcitur ista. Abbas.*

De hac materia tractatur 16. q. 1. c. cõstit. §. de his vero. vsque ad fi. & q. 7. per totum. 13. q. 1. per totum. de consecr. distin. 5. quadragesima. De oblationibus tractatur 10. q. 1. & 2. & 25. q. 1. per totũ. & 13. q. 2. §. unicuique. vsque ad §. item quæritur.

Decimã, Diuiditur, qm̃ primo agit de quãtitate decimarum, exprimens quatuor genera ipsarũ. Secundo de quotitate primitiarum: ibi, At vero. Abbas Siculus.

Casvs. Primo ponit tria genera decimarũ, secundum q olim in veteri testamento soluebãtur. Secundo dicit, q primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant aliquo speciali nomine designatæ, sed pro volũtate sua quilibet offerebat: postea traditio Hebræorum inoleuit arbitrio magistrorum, q qui plurimum dabant, quadragesimã partem offerebant sacerdotibus: qui minimum, sexagesimam partem: & sic inter quadragesimam & sexagesimam licebat offerre quod volebant. & ita quod prius dubium erat, postea diffinitum fuit propter auaritiam sacerdotum.

TITVLVS XXX.

De decimis †, primitiis & oblationibus.

¶ Hieronymus super Ezechielem † 1.

¶ *Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.*

CAP. I.

Decimã partem omnium frugum Leuiticæ tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Leuitæ, hoc est, inferiorum ministrorum gradus, decimas dabant sacerdotibus. Erãt quoque & † aliæ decimæ, quas vnusquisque de populo Israel in suis horreis separabat, vt comederet eas, cum iret in templum in vrbe Hierusalem, & in vestibulo templi sacerdotes & leuitas ad conuiuium [a] inuitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. ¶ At vero primitiæ quas de frugibus offerebant, non erant speciali nomine diffinitæ [b], sed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum [c] inolitam, quòd qui plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus: qui minimum, sexagesimam: inter quadragesimam & sexagesimam licebat [d] quodcunque voluissent offerre. Quod igitur in Pentateucho [e] dubium derelictum est, hic † specialiter diffinitur propter sacerdotum auaritiam, ne amplius à populo exigant in primitijs [f] offerendis.

¶ Paschalis secundus.

¶ *Non potest congrue summari propter varietatem lecturarum.*

CAP. II.

Nouum † genus exactionis est, vt clerici à clericis [g] decimas exigant, cum nusquã in lege Domini hoc legamus: non enim Leuitæ à Leuitis [h] decimas accepisse leguntur. Illi profecto clerici, qui à clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent [i].

¶ Hadrianus † Vigor. & Herfordẽs. episcopis.

¶ *Compositio super decimis non tollitur per priuilegium sequens, si de illa mentionem non facit.*

CAP. III.

Ex † multiplici conquestione V. presbyteri accepimus, quòd cum inter Abbatem de Brudeia, de consensu totius conuentus, & prædictum presbyterũ talis intercesserit † conuentio, scripto monachorum authentico roborata: quòd monachi dicto presbytero & ecclesiæ suæ, de blado & vniuersis leguminib⁹, quãdiu viueret [k]

Novũ genus.] Casvs. Quæsitũ fuit à Papa, vtrum clerici à clericis decimas exigere possint? Respondet, q hoc esset nouum genus exactionis, vt clerici à clericis decimas petant, cũ in lege Dñi nõ legatur: Leuitæ enim à Leuitis decimas nõ accipiebãt: illi vero clerici, qui ab alijs clericis spiritualia recipiũt, d laborib⁹ suis eis debẽt decimas dare. Nota, clericos clericis dare decimas nõ dbere.

¶ *Glo. seq. ro. per obiect.*

g ¶ *A clericis.*] Hoc intellige de dote ecclesię, de qua clerici non debent dare decimas: vt 16. q. 1. questi. Sed de prædijs proprijs siue patrimonialibus, clerici debẽt soluere decimas. vt 16. q. 1. si quis laicus. & hoc siue prædia sint in propria parochia clericorũ, siue in aliena. B.

h ¶ *A Leuitis.*] scilicet paribus, quoniam summis sacerdotib⁹ inferiores decimas soluebant. j. eo. c. proxi. Vel nõ accipiebant Leuitæ à Leuitis, quibus spiritualia non ministrabant. Tan.

¶ *Glo. seq. resp. per obiect. quam dupliciter soluit.*

i ¶ *Debent.*] Videtur cõtradicere principio: sed intellige principiũ capituli de dote ecclesię, vt dixi. qđ hic dicit, intellige de patrimonialibus. Vel posses intelligere, q hic dicit de clericis cõiugatis, q ab alijs clericis spiritualia recipiũt, & hoc innuit litera, & ita planũ est. B.

¶ Alias, hoc

¶ Post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 13. cap. 16. & cap. 7. eo. tit. in 1. compil. Et hunc decretalẽ intellige quæ declarat est B. Thomas & ibi Caietanus 2. 2. q. 87. art. 4.

¶ Credo hũc esse Hadrianũ iiij. qui proxime præcessit Alexan. iij.

¶ Cap. 17. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 13. cap. 11.

¶ intercedentis

Ex multiplici.] Primo ponitur querela. Secundo iudicium datur: ibi, Vnde. Abbas.

Casvs. Inter abbatem & conuentum de Brudeia ex vna parte, & quendam presbyterum pro ecclesia sua ex altera, talis compositio intercessit scripto authentico monachorum roborata, q monachi deberent soluere annuatim dicto presbytero dum viueret, decimas de blado & vniuersis leguminibus, exceptis minutis decimis, quas eis remisit: postea Abbas impetrauit priuilegium, vt de laboribus suis, quos proprijs sumptibus excolunt, decimas soluere non teneantur, nulla de compositione prædicta mentione facta, statim cœperunt excolere suis sumptibus possessiones, super quibus compositio facta erat, & ea occasione subtrahebant decimas: vnde presbyter conquestus est domino Papæ super hoc: dicit Papa, quòd nõ fuit suæ intentionis, per priuilegium prædictæ compositioni derogare: quare mandat, quatenus Abbas & monachi compellantur prædictam compositionem seruare, vel cum ipso presbytero amicabiliter conuenire, nisi de ipsa compositione in priuilegio contineatur expresse. Nota, quòd Papa per priuilegium suum non intendit reuocare compositionem, de qua in priuilegio mentio non habetur. Item priuilegium veritate tacita impetratũ nõ valet.

¶ *Glo. seq. vocetatur per quæstionem.*

k ¶ *Quamdiu viueret.*] Hic simpliciter & pure facta fuit compositio super decimis: ergo de omnibus præsentibus & futuris intelligendum est: vnde si postea alias possessiones monachi acquisierunt, sub eadem compositione intelliguntur. J. de priuileg. quia circa.

¶ In his enim omnia pari, etiam continuata, non gaudet priuilegio. J. de ce. eõ. iu. c. vnico. in fin. lib. 6. Ioan. And.

a ¶ *Ad conuiuium.*] 13. q. 1. ecclesias. §. his itaque. Ber.

b ¶ *Diffinitæ.*] in qua quantitate dari deberent. Ber.

¶ *Glo. seq. arg. ope. magistrorum, &c.*

c ¶ *Magistrorum.*] Nota hic arg. q opiniones magistrorum sunt fouendæ. vnde Inno. opinionibus magistrorum non vult derogare. J. de restit. spolia. litteras. & j. de sen. excom. officij. Et dicit lex, q ius constare non potest, nisi sit aliquis iurisperitus, per quẽ possit in melius perduci. ff. de ori. iur. l. 2. §. post originem. Lau.

Additio. Ex hoc textu nota, q licet magistri possint glossare sicut placet quo ad primitias, non tamen quo ad decimas.

d ¶ *Licebat.*] non licentia dispensationis, sed iuris communis.

e ¶ *Pentateucho.*] Liber est sic dictus à penta, quod est quinque, & teuchos, quod est volumen, quia in vno volumine quinque libri Moysi continentur. Ala.

¶ *Glo. seq. quærit, opp. ponit, ex qua iterum quærit, & soluit.*

f ¶ *In primitijs.*] Primitiæ enim tanquam debitæ exiguntur, sicut & decimæ. ar. 16. q. 1. reuertimini. 32. dist. præter hoc. & j. eo. quã sit graue. Sed nunquid in pecudibus datur primogenitum? Hug. di

¶ Idest, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, & Deuteronomium. Concilium Triden. scilicet. 24. de reform. de capitulis ecclesiasticis seruentur.

¹ Modus dicendi vulgaris Italorum, hoc est, le chiamo franche.

a ¶ *Quietas* ¹ *clamauit.*] Arg. quod rebus nondum habitis possit quis renunciare. ff. de acquir. hære. is qui. Arg. contra ff. de reg. iur. qui potest. Sol. non potest quis renunciare iuri antequam sibi competat, vt ibi dicitur, pacisci tamen potest: vt ff. de pactis. l. & hæredi. §. filius familias. & C. de pact. l. 1. & hic. R.

¶ *Glo. seq. arg. in contrarium, & soluit.*

b ¶ *Intentionis.*] Nota secundum intentionem domini Papæ priuilegium fore intelligendum ², sic etiam rescriptum quo conceditur beneficium. s. de præb. c. vlt. & s. de rescrip. mandatum. Item arg. quod Papa per suum priuilegium siue rescriptum, nõ vult facere alicui præiudicium. s. de offi. ord. licet. & s. de vsu pal. ex tuarum. & s. de offi. deleg. super eo. & hoc ideo est hic, quia priuilegium illud fuit tacita veritate impetratum: vnde non valuit; quod si dixisset, priuilegium non fuisset concessum. s. de rescrip. super litteris.

¶ Quietas, lego ex antiquis, non, quietum, vt in nonnullis recentioribus.

² Vide tex. in l. non dubium. & ibi Bar. & glo. C. de legib.

c ¶ *Eandem conuentionem.*] Et ita patet, quod conuentio potest interuenire in spiritualibus, saltem inter ecclesiasticas personas. j. eo. suggestum. & c. nuper abbates. & s. de transac. c. 2. Sed ad hoc vt compositio sit perpetua, debet auctoritas epi interuenire. vt s. de transf. de cætero. & c. 2. aliàs erit personalis: vt s. de transa. veniens. & hic fuit compositio personalis: quia auctoritas superioris nõ interuenit: vt patet ex eo quod dicit s. quàdiu viueret. & sic in vita sacerdotis tantum durauit compositio.

¶ Sanctissimo esse S. Thomã Cantuariensis. Archiepiscopum, qui circa annum Christi 1171. pro libertate ecclesiæ asserenda martyrio traditus sub Alexan. iij.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compil. Et post concilium Lat. 11. cap. 12.

d ¶ *Contineatur.*] Nam si de compositione facta fuisset mentio in priuilegijs, & ex certa ³ scientia, Papa derogasset huic compositioni. arg. s. de rescript. nonnulli. & j. de cape. mo. ex parte. Bernardus.

³ Quid operetur clausula: ex certa scientia, tradit late, Antonius Gabrielius lib. 6. commu. conclus. tit. de clausulis, conclusio. 1.

COmmissum.] Primo ponit querela. Secundo iudicis datio: ibi. *Ea propter.* Abbas.

CASVS. Monachi de Bosse, ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cuius parochia commorantur, decimas integre non soluebant: conquestus est rector illius ecclesiæ dño Papæ: vnde mãdat archiepo Cantuariensi. quatenus monachos compellat, vt decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, ecclesiæ prædictæ cum ea integritate persoluant, quæ prius solui consueuerant, antequam in eadẽ parochia morarentur: & sicut decimæ olim soluebantur de pascuis, ita & nunc soluãtur de eisdem, ad frugum fertilitatem translatis absque diminutione. Nota, decimas integre persoluendas.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Monachi.*] Nõ dicit hic de quibus monachis: vnde si itelligis cap. de Cisterciens. loquitur de possessionibus, quas nõ excolũt suis sumptibus & laboribus, de quibus soluere debent decimas. j. eo. ex parte. Vel forte per subtractionẽ illarũ decimarũ parochialis ecclesia enormiter lædebatur, quod esse non debet. j. de verb. sign. quid per nouale. arg. C. de preci. impe. offer. quotiens rescripta ⁴. Si vis intelligere de alijs monachis, planũ est, quod decimas soluũt: nisi de noualib⁹ cultis suis sũptib⁹, & de nutrimẽtis animaliũ. j. eo. ex parte.

⁴ Vide de auth. cau. 2. super vlt. gl. 10. An.

decimas persoluerent, exceptis minutis decimis, quas idem presbyter quietas ᵃ † clamauit: idem Abbas à nobis priuilegium obtinuit, vt de laboribus, quos proprijs manibus aut sumptibus excolunt, nulli decimas soluere tenerẽtur: & infra. ¶ Vnde quia non fuit nostræ intentionis ᵇ, per priuilegium nostrum conuentioni derogare prædictæ: Mandamus, quatenus Abbatem & monachos, vt eandem ᶜ conuentionem (non obstante dicto priuilegio, nisi de ipsa contineatur ᵈ in eo) inuiolabiliter teneant & obseruent: vel exinde secum pacifice conueniant, appellatione postposita compellatis.

¶ Idem Thomæ Cantuariens. † archiepiscopo.

¶ *Monachi tenentur soluere decimas prædiales de prædijs nouiter cultis, de quibus decimæ prius soluebantur.*

CAP. IIII.

COmmissum † nobis: & infra. ¶ Peruenit ad nos, quòd monachi ᵉ de Bosse, ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cuius parochia commorantur, decimas ex integro non persoluunt. ¶ Ea propter mandamus, quatenus eos, vt decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatæ ecclesiæ cum ea integritate ᶠ persoluant, qua priusquam in eadem parochia morarentur, solebant persolui, compellas. Et sicut etiam de pascuis ᵍ olim decimæ persoluebãtur, ita nũc de eisdem ad frugum fertilitatẽ translatis, decimas volumus absq; diminutione persolui.

¶ Alexander tertius Cantuariens. Archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Per excommunicationem compellitur quis ad soluendas decimas de molendinis, & alijs hic contentis: & cap. seq. hoc dicit cum seq.*

CAP. V.

PEruenit † ad nos: & infra. ¶ Mandamus, quatenus parochianos vestros monere curetis, & si opus fuerit sub excõmunicationis districtione compellere, vt de prouentibus molendinorum ʰ †, piscariarum, fœno ⁱ, & lana ᵏ, decimas, ecclesijs quibus debẽtur, cum integritate persoluant.

¶ Idem Vintoniens. † episcopo.

¶ *Summatum est cum præcedenti, & declara vt in præcedenti dictum est.*

CAP. VI.

NVncios † : & infra. ¶ Mandamus, quatenus parochianos tuos de apibus ˡ, & de omni fructu decimas persoluere ecclesiastica districtione cõpellas.

¶ Idem Exoniens. episcopo.

¶ *Decima fructuum, statim cum collecti sunt; solui debet, non deductis expensis.*

CAP. VII.

CVm † homines de Hortona de frugibus nouem partibus sibi retentis, decimam ecclesiæ cuius parochiani ᵐ sunt, sine diminutione soluere teneantur: & antequam id faciant, seruiẽtibus & mercenarijs suis, de frugibus non decimatis ⁿ, debita totius anni pro seruitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persoluẽtes: Mandamus, quatenus eos cogatis, vt decimam statim † fructibus ᵒ collectis persoluãt,

f ¶ *Integritate.*] sic j. eo. c. pr. & c. non est. & c. cũ hoĩes. & c. tua nobis. & 16. q. 1. si quis laicus. ff. de pub. & vecti. imperatores. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

g ¶ *Pascuis.*] Quæ ergo dicunt noualia, à quibus oẽs religiosi sunt exempti? Dicas quod illa dicuntur noualia, quorũ nõ erat memoria, quod culta fuissent. j. de ver. sig. quid per nouale. & quæ prius erãt quasi inutilia: vt montana, paludes. vnde parochialis ecclesia nihil ante percipiebat. vel ita modicum quod sine læsione poterat amittere illud, & ita ista pascua non erant prius inutilia, vel area siue domus, vnde non deberent dici noualia per cap. quid per nouale.

PEruenit.] Capitulũ istud & sequens per se patent.

h ¶ *Molendinorum.*] etiã si sit ad ventũ. j. eod. ex transmissa. Ber.

i ¶ *Fœno.*] De omnibus enim quæ fidelis homo acquirit, debet soluere decimas. j. eo. ex transmissa. & de venatione, & de militia. 16. q. 1. decimas. & q. 7. quicũq;. B.

k ¶ *Lana.*] In pecudum fructu lac, lanaq; fœtus habetur. ff. de vsur. l. in pecudum. & Insti. de re. diui. §. in pecudũ.

NVncios.] l ¶ *De apibus.*] & oĩ fructu licite acquisito. j. eo. ex transmissa. siue de animalibus. s. c. proxi. siue intuitu prædiorum, siue intuitu personæ. s. de paroch. c. vlti. & j. eo. pastoralis. Ber.

CVm homines.] Primo ponit factũ reprehẽsibile. Secundo corrigi mãdat: ibi, *Mãdamus.* Abb.

CASVS. Homines de Hortona tenẽtur soluere decimas parochiali ecclesiæ: sed antequam id faciant, de fructibus non decimatis, satisfaciunt seruientibus & mercenarijs suis pro debito totius anni, & de residuo decimas persoluunt: mandat Papa vt statim collectis fructib⁹ ante aliquã deductionẽ decimã soluere cõpellãtur, & de subtractis satis faciant cõpetenter. Nota decimas persoluẽdas ante aliquam deductionem.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compil. Et post concilium par. 4. c. 1. vide B. Thom. 2. 2. q. 86. ar. 1. Concil. Triden. sess. 25. de ref. cap. 12.

¶ Vide glo. dicit. Bart. in l. si mol. fisse. C. de seru. & aqua. & in l. 1. ff. de aqua plu. arcen.

¶ Vintonien.

¶ Vulturnien.

¶ Cap. 18. eo. tit. in 2. compil. Et post concilium par. 4. cap. vbi integra cum fula. adde B. Thom. superiori in pri cita.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium par. 4. c. 4. & vide B. Thomam 2. 2. q. 87. art. 2. ad quartũ argumentũ. & Guidon. Papæ decis. 581.

¶ statim de fructibus, &c.

m ¶ *Parochiani.*] Arg. decimas esse dandas illi ecclesiæ, vbi quis accipit ecclesiastica sacramenta, etiam prædiales: tñ cõtrium est verũ, quod prædiales potius dari debent illi ecclesiæ, in cuius territorio sita sunt prædia. s. tit. proxi. c. vlti. nisi consuetudo in contrarium esset. j. eo. cum sint homines. Bern.

n ¶ *Non decimatis.*] De oĩbus enim satis, & plantatis, & de omnibus fructibus possessionũ & animalium, & omnibus fructibus ratione prædiorum prouenientibus, nullis expensis deductis decimæ sunt soluendæ. j. eo. non est in potestate. & cap. tua nobis. De alijs vero quę proueniunt ex negotiatione & artificio deducendę sunt expensæ, & de residuo persoluenda decima. j. eo. pastoralis.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

o ¶ *Fructibus collectis.*] id est, quamcitius & competentius solui possunt: quia tardius dare peccatum est. 16. q. 1. decimæ. & qui nõ facit statim, in mora intelligitur, vnde periculum decimarum ad ipsum spectat. ff. de lega. 1. cum res. §. vlt. & s. de commo. c. vnico.

Sed

Sed quid si sacerdos tunc recipere noluerit? non est periculum illius. ff. de solu. qui decem. §. si tñ postea sacerdos voluerit recipere, rursus incipit esse rusticus in mora. ff. de actio. empt. & vend. si per emptorem. §. quod si eod. ff. de nou. oper. nun. prætor. §. penult. ff. quor. leg. l. 2. §. vlt. semper enim posterior mora nocet ei per quem fit. ff. de peri. & commo. rei vendi. illud. ff. de vsur. debitor. Ala.

a ¶ *Dignam satisfactionem.*] sic 16. q. 7. quicunque. & cap. omnes decimæ. & q. 1. si monachus.

D*ilecti.*] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Vnde.* Abbas Siculus.

Casvs. Monachi de Neuclesi. habebant priuilegium de non dandis decimis de terris, quas colunt suis sumptibus: ipsi conducebāt prædia aliorum in parochia monachorum sanctæ Crucis, de quibus prædiis monachi sanctæ Crucis, percipere decimas consueuerunt, de quibus in magna parte sustentationem habebant: & occasione priuilegij prædicti decimas non soluebāt monachis sanctæ Crucis, de prædiis conductis: vnde cū ipsi monachi enormiter grauarentur, conquesti sunt dño Papæ: vnde scribit eisdē monachis de Neuclesi. dicēs, q̃ non fuit intentio antecessorum suorum, vt de possessionibus, quas conducunt, decimas nō persoluant: quare mandat eisdem, vt de prædiis conductis, monachis prædictis integre decimas persoluant, vel cum eis amicabiliter conueniant. Nota priuilegia sic intelligenda, vt intelleant auctor ipsorum. Item priuilegia nō sunt amplianda, quia sunt odiosa.

atque de subtractis & retentis dignam satisfactionem[a] exhibere procurent.

¶ Idem monachis de Neuclesi. †

¶ *Priuilegiati super decimis nō soluendis de his prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam soluere tenentur.*

CAP. VIII.

Dilecti † filij Abbas & fratres sanctæ Crucis, sua nobis conquestione monstrarunt, quòd prædia vnde decimas, & in magna parte sustentationē consueuerunt habere, à plerisque laïcis conduxistis[b], & recepistis ad † firmam. Vnde quoniam iidem fratres ex hoc grauantur enormiter[c], nec fuit intentionis[d] nostræ aut antecessorum nostrorum, vt de possessionibus quas conduxistis †, decimas non soluatis: Mandamus, quatenus de prædiis quæ conduxistis in parochiis suis, de quibus consueuerunt decimas percipere, plenarie soluatis eisdem: vel cum ipsis amicabiliter componatis[e].

¶ Idem Abbati & fratribus Dolosi. †

¶ *Reuocatur priuilegium, si ex postfacto incipit enormiter nociuum esse.*

CAP. IX.

Suggestum † est ex parte vestra, quòd Abbas & fratres monasterij de Vrsiñ. decimas à vobis auferre conantur: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus cum prædicto Abbate & fratribus, super ipsis decimis componatis: nam quando Romana ecclesia ordini vestro priuilegia[f] de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ vestri ordinis, quòd exinde nulli poterat de iure scandalum suboriri: sed nūc intantum augmentatæ sunt, ac possessionibus ditatæ, quòd multi viri ecclesiastici, de vobis apud nos querelam † sæpe proponunt[g].

¶ Idem Terraconesi. † archiepiscopo.

¶ *Cistercienses, Templarij, & Hospitalarij decimam prædiorum suorū, quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt, soluere non tenentur: alij vero religiosi non soluunt decimas de hortis, & nutrimentis animalium, nec de noualibus, quæ propriis manibus ac sumptibus excolunt.*

CAP. X.

Ex † parte tua ad nos noueris peruenisse, quod albi monachi & nigri, & quidam † alij religiosi, ecclesias tuæ iurisdictionis redditibus decimarum occasione priuilegiorum, quę sibi Romana indulsit ecclesia, spoliare præsumunt. ¶ Sane nolumus te latere, quòd prædecessores[h] nostri fere omnibus religiosis, decimas laborū suorū[i] concesserāt †. Sed prædecessor noster Hadrianus, solis fratribus Cisterciensis † ordinis, & Tēplariis, & Hospitalariis deci-

compositio fieri potest inter ecclesiasticas personas. Item si priuilegium ex prece factum incipiat enorme detrimentum inferre, reuocandum est priuilegium.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. 3. vera, & duo alleg. in contrarium, & soluit dans regulam, & quinque casus.*

f ¶ *Priuilegia.*] Arg. q̃ sm̃ diuersitatē tporum & varietatē rerum priuilegia sunt variāda. arg. 63. distio. cap. quia sancta. §. verum. & j. de consãg. & affi. non debet. 12. q. 1. videntes. Sed ꝯ: quia priuilegia ppetua firmitate constare debent. 25. q. 2. c. 1. & 2. Solu. quod ibi dr̃, verū est, & generale, q̃ ppetua sunt, & immutabilia: sed quod ibi dr̃, casuale est: & causa noua superueniente bene pditur priuilegiū: puta si quis abutatur priuilegiis. 11. q. 3. priuilegium. & 74. distin. vbi ista didicisti. Item pp delictum ciuium perditur priuilegium. 25. q. 2. ita nos. Item p negligentiam spatij x. anno. ff. de nūdi. l. 1. Item per ꝯtrarium factum. s. de præben. pro illorum. & s. de consti. cum accessissent. & j. de priuil. si de terra. Item cum enorme præiudiciū alij inducit: vt hic. & j. de verb. sign. quid per nouale. & s. c. proxi.

Additio. Vnde versus:

Indultum tollit contemptus, crimen, abusus

Oppositum factum, damnum, tempus variatum.

g ¶ *Querela sæpe proponūt.*] vbi enim priuilegiū ex post facto recidit ad iniquum ꝓpēdium, principis est æstimatio. ff. de reg. iuris. Neratius. in fi. quia beneficia principalia ipsi principes solent interpretari, ff. de vul. sub. ex facto. simile 63. distin. c. quia sancta. §. verum.

b ¶ *Conduxistis.*] si propria non sufficiunt, licitum est clericis conducere aliena prædia. vt hic patet: & in Authē. de san. epis. §. aliud. colla. 9. & sic non obstant quæ consueuerunt signari pro cōtrariis. j. ne cleri. vel mo. c. 1. 2. & 3. & 86. dist. peruenit. Ber.

c ¶ *Enormiter.*] in hoc casu perditur priuilegium. j. c. proxi. & j. de verb. sign. quid per nouale.

d ¶ *Nec fuit intentionis.*] forte habebant isti etiam monachi priuilegium, vt de laboribus suis decimas non darent: sed istud priuilegium Papa non vult extendi ad cōductitias possessiones: & sic debet considerari scribentis intentio. s. de rescriptis. mandatum. & c. ad aures. & s. de præbend. cap. vlt. & cap. cum causam. 35. q. 3. quod scripsi. & s. cap. 3.

e ¶ *Componatis.*] & sic compositio bene potest fieri super decimis. De hoc dixi s. eod. ex multiplici.

S*uggestum.*] Communis diuisio, consultatio & responsio. Secunda pars: ibi, *Discretioni.* Abbas Siculus.

Casvs. Abbas & fratres Doloñ. monasterij conquesti sunt Dño Papæ, quòd cum ipsi habeant priuilegia de non dandis decimis, monachi de Vrsiñ. decimas auferre conantur ab eis, ꝯ tenorem priuilegiorum suorum: Vnde mandat abbati & fratribus, vt super decimis illis componant: quia qñ Romana ecclesia ordini illorū priuilegia de non dandis decimis concessit, ita erant raræ abbatiæ illius ordinis, q̃ nulli poterat de iure scandalum suboriri: sed modo intantum sunt augmentatæ, & possessionibus ditatæ, q̃ multi viri ecclesiastici, de ipsis proponunt querelam. Nota q̃ super decimis

E*x parte.*] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Sane.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam monachi albi & nigri, occasione priuilegiorum, quæ super non dandis decimis sibi concessit Romana ecclesia, spoliare præsumebant ecclesias iurisdictionis Terracon. archiepi: vnde ipse significauit hoc dño Papæ, & ipse rescribit ei dicens, q̃ prædecessores Alexandri fere omnibus religiosis concesserunt decimas de laboribus suis, sed Hadrianus postmodum fratribus Cisterciensis ordinis, Templariis, & Hospitalariis decimas laborum, quas propriis manibus & sumptibus excolūt, & de nutrimentis aialium suorum, & de hortis & de noualibus suis: quas ꝓpriis manibus & sumptibus excolunt, & aliis, concessit vt decimas non persoluant: & Alexander super hoc imitatus est Hadrianum: vnde præcipit, q̃ illi quibus hoc indultum est, occasione decimarum, de aliis rebus ecclesiarum suarum decimas subtrahere non præsumant, vel sibi aliquid vlterius vendicare. Nota q̃ priuilegium non debet ad aliud extendi quàm ad ea quæ continentur in ipso.

h ¶ *Prædecessores.*] scilicet Paschalis ij. & Gregorius. 16. q. 1. decimas. 12. q. 1. quia tua.

¶ *Glo. seq. tractat tria tempora circa decimas monachorum primitiuorū, Paschalis & Hadriani, & vltimo 4. casus excipit.*

i ¶ *Laborum suorum.*] hoc intellige de propriis possessionibus, & non de conductis ad firmam. s. eod. dilecti. Quia vero de decimis monachorū varie loquuntur iura, ideo nota q̃ monachi in primitiua ecclesia decimas dabāt de pdiis & laboribus suis, tamq̃ laici arg. 16. q. 1. alia causa. §. & c. generaliter. & 15. q. 1. duo. in fi. vsq; ad tempus

ad tēpus Paschalis ij. Postea vero idem Paschalis & conciliū Maguntinum statuerunt, q nec monachi, nec religiosi, nec aliqui cōiter viuentes, decimas de suis laboribus soluerent. 16. q. 1. q̄stī. &c. decimas. Tpe vero procedente Hadrianus Papa solis Cisterciēs. Hospitalarijs, Hierosolymitanis, seu Templarijs concessit hoc priuilegium, vt de laboribus suis, quos proprijs manibus excolunt, decimas soluere non tenerentur: Alijs vero monachis concessit decimas tm̄ de noualibus, quæ colunt suis manibus, & de hortis, & nutrimentis aīalium suorum, vt hic dicit, & sic modo seruatur. Et ita est tenendum q Cister. Templarij, & Hospitalarij decimas de suis possessionib⁹, quas suis laboribus excolunt, soluere non tenētur: vt hic dr̄, & in duobus proxi. c. seq. nisi pacto ad hoc teneant. ꝭ. eo. ex multiplici. vel nisi parochialis ecclesia enormiter lęderetur. ꝭ. eo. dilecti. & c. suggestum. & j. de verb. sign. quid per nouale. vel nisi soluendo renunciauerint priuilegio suo. j. de priui. accedētibus. &c. si de terra. Et hæc quæ dicta sunt, vera sunt de monachis qui populū non regūt, sed si monachi habent populū, bene possunt recipere decimas personales & ꝑdiales. 16. q. 1. moderamine. Hodie vero abbates Cisterciēs. & alij, qui simili gaudent priuilegio, de possessionibus, quas acquisierunt post cōciliū generale, vel de cætero acquirent, soluere tenentur decimas. j. eod. nuper. Tanc.

a ¶ *De noualibus.*]Quid sit nouale, dicitur j. de verb. sign. q.d ꝑ nouale. & j. de priuileg. c. vlt. libet.] Casvs. Religiosi, qbus concessum est, vt de laboribus suis, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas non ꝑsoluant, si possessiones suas alijs tradunt excolēdas, decimas de illis soluere tenent ecclesijs parochialibus, in quibus priuilegium locum non habet.

b ¶ *Proprijs manibus.*] & sic loquitur de Cisterciēs. Templariis, & Hospitalariis, quibus hoc priuilegium concessum est s. ꝭ. eod. cap. proxi. Bernar.

c ¶ *Traditis.*] ad hoc enim non extenditur priuilegiū, nec ad illas quas conducunt ab aliis ad firmā. ꝭ. eo. dilectū. Et sic priuilegiū intelligitur de propriis possessionibus, quas colunt ꝑpriis sumptib⁹.

A *D audientiam.*] Primo ponit prauam interpretationem, quam secundo reprobat: ibi, *Mandamus.* Istud cap. emanauit ad declarationem cap. ex parte. & ꝭ. eo.

Casvs. In priuilegijs Cisterciensium continetur, q de laborib⁹ quos ꝑpriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas non ꝑsoluant: quidam malitiose interpretantes verbum illud, de laboribus, dicunt: de laboribus, id est, de noualibus: verbum illud ad noualia restringentes: ꝑuenit hoc ad notitiam dn̄i Papæ: vnde mandat quatenus prælati hoc de cætero fieri non ꝑmittant: si enim Papa intellexisset de noualibus: vbi posuit, de laboribus; posuisset, de noualibus. Nota, q priuilegium principis malitiose non est interpretādū. Item non est recedendum à forma verborum.

d ¶ *Interpretatione.*] & male: quia priuilegiū principis largissime interpretandū est. j. de verb. sig. olim. ꝭ. de do. cum dilecti. & C. de

‹ Cap. 11. eo tit. in 1. compilat. & post concilid. par. 21. cap. 6.

‹ Cap. 13. eo tit. in 1. compilat. & post concilium Lateraneh. sub Alexandro. par. 13. c. 8. Et Couar ruuia lib. 1. varia. resolut. cap. 17. nu. 1.

‹ Idem tñ fit quibuscunq; aliis, etiam nō religiosis, qbus idē cōpeteret ex speciali priuilegio. licet non in corpore iuris clauso. Ioan. And.

mas laborū suorū, quos ꝑpriis manibus vel sumptibus colūt, indulsit: cæteris vero, vt de noualibus ᵃsuis, quæ proprijs manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persoluant: quem sumus super his imitati. Quare hi, quibus hoc indultū est, hac occasione decimas de aliis rebus ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid vlterius vendicare.

¶ Idem.

¶ *Priuilegium super decimis laborum non extēditur ad terras, quæ alijs traduntur excolendæ.*

CAP. XI.

LIcet † de benignitate sedis Apostolicæ sit vobis indultum, vt de laboribus, quos proprijs manibus ᵇ vel sumptibus colitis, nemini decimas soluere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis, decimas de terris vestris subtrahere, quas alijs traditis ᶜexcolendas.

¶ Idem.

¶ *Priuilegium super decimis laborum, etiam ea quæ non sunt noualia comprehendit.*

CAP. XII.

AD † audientiam nostram: & infra. ¶ Illud priuilegij capitulum, praua quidam interpretatione ᵈ peruertentes, quo Cisterciēsibus indulgetur, ne de laboribus, quos proprijs manibus aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: asserunt ᵉ, quòd pro laboribus noualia intelligi debent: & infra. ¶ Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus ᶠtātummodo de noualibus, vbi ponimus † de laboribus, de noualibus poneremus †.

¶ Idem Brixien. episcopo.

¶ *Decimæ noualium debentur ecclesiæ in cuius parochia surgunt: si vero non sunt in certa parochia, debentur diœcesano qui potest sibi retinere, vel alteri ecclesiæ concedere.*

CAP. XIII.

QVoniam † à nobis sollicitudo tua requirit, quid de decimis noualium tuæ diœcesis tibi sit statuendū: Respondemus, vt si terræ, quæ arabiles sunt, infra certam alicuius ecclesiæ parochiā ᶠ fuerint, decimas earum (tua parte ᵍretenta) eidem ⁱecclesiæ facias assignari: Alioquin ipsas secundum discretionem à Deo tibi datam, alij † ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

¶ Idem Remensi † archiepiscopo.

¶ *Decimæ possunt exigi.*

CAP. XIIII.

PArochianos: & infra. ¶ Cū decimæ non ab homine, sed ab ipso Domino ᵏ sint institutæ: quasi debitum ˡ exigi possunt.

¶ Idem Ambianen. † episcopo.

¶ *Decima laico iure hæreditario concedi non potest.*

bon. quæ liber. cū multa. in fi. ff. de consti. prin. l. vlt. & ff. de re iud. quidam consulebant. & infamiam iuris incurrit qui priuilegium principis stricte interpretatur. C. de leg. l. 2. & verba calumnianda non sunt. ff. ad exhi. l. penult.

e ¶ *Asserunt.*] & male: quia si verbum esset ambiguum, latissima esset interpretatio faciēda. ff. de cōsti. prin. beneficium. vel ipse idem princeps deberet suum priuilegiū interpretari. C. de leg. l. vlt. & j. de sen. excom. inter alia. & ꝭ. de iudi. cū venissent. 11. q. 3. §. ex his. & priuilegium aliquid debet ꝯcedere. aliàs inutile es set. j. d priuilegiis. i his.

f ¶ *Intelligeremus.*] arg. q à forma verborū sine certa scientia nō est recedendū. 31. dist. oīno. ff. de legat. 3. non aliter. & 31. q. 1. §. q̄uo virginibus. C. de cad. tol. l. vnica. §. si vero. & de ꝯsec. dist. 4. si quis presbyter. & ꝭ. de transla. inter corpalia. & C. de proc. eius qui libertaté meruit. l. vnica. 18. q. 1. sic enim. ver. cum vero dicit, ego dico, nō dn̄s.

QVoniā.] Primo ponitur consultatio. Secūdo r̄sio: ibi, *Respondemus,* in qua distinguit: Secundum mēbrum prosequitur: ibi, *Alioquin.* Abbas.

Casvs. Ep̄s Brixien. ꝗsiuit à dn̄o Papa, quid de decimis noualiū suæ diœcesis sit statuendū? Rn̄det Papa, q si noualia illa sunt infra certā parochiam alicuius ecclesiæ, decimas illas faciat assignari illi ecclesiæ, sua parte sibi retenta: si vero non sunt infra certam parochiam, de illis disponat prout sibi placuerit. Nota, q decimæ noualium illi ecclesiæ dari debent, in cuius parochia surgunt noualia, alioquin in dispositione sunt epi.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

f ¶ *Parochiam.*] quid si sint insulæ? Considerandum est cui prouinciæ adhęreant, & de illa prouincia sunt, & ibi debent decimas, & ibi iudicentur. ff. de iudi. insulæ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

g ¶ *Tua parte.*] eandem quam de antiquis pcipis, & non maiorē: quis non debent in his duplici iure cēseri. 12. q. 2. cognouimus. & j. eo. cum in tua. & j. de censi. ecclesiis. hæc est quarta. 10. q. 3. vnio. Vel intellige ꝭm diuersam consuetudinē locorū. ꝭ. de sepul. certificari. Arg. ꝯ, j. eo. cum cōtingat. vbi dicitur, q de iure cōi ad parochiales ecclesias pertinet perceptio decimarum, & ibi soluitur.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *Eidem ecclesiæ.*] Sed nonne dabuntur vbi coloni recipiunt spiritualia, 16. q. 1. quæsti? Rn̄deo, non: quia decimæ & tributa dantur ratione prædiorum, & non personarum. ff. de publi. & vectig. imperatores. 16. q. 1. si quis laicus. & cap. decimę. & ff. de censi. forma censualis. §. si vero quis.

PArochianos.] Littera per se patet.

k ¶ *Domino.*] vt 16. q. 1. reuertimini. & c. decimæ sunt. & q. 7. omnes decimæ.

l ¶ *Quasi debitum.*] Istud, quasi, nō est similitudinarium, sed expressiuum veritatis, sicut illud, quasi vnigeniti à patre. & ex debito requiruntur. j. eod. tua nobis. & 16. q. 1. decimæ. & c. statuimus. & 13. q. 2. quæ oblationes.

A D hæc.] Primo recitat factum, quod secundo reuocari mandat: ibi, *Quoniam*. Abbas.

Casvs. Quidam Abbas fecit donationem de quadam decima cuidam laico, & hæredibus eius: quæritur an talis donatio teneat? R̄ndet Papa, quia sanctuarium Dei hæreditario iure possideri nō debet, mandat ep̄o diœcesano, quaten⁹ donationem viribus carere decernat: & nisi laicus ille decimam ipsam ipsi ecclesiæ libere resignauerit, ipsum excōicet. Nota, ꝙ in spiritualib⁹ successio locum habere non debet.

a ¶ *Sanctuarium.*] 8.q.1. Apostolica. & j. de iurepat. consuluit. Ber.

b ¶ *Resignauerit.*] & ita laicus decimas possidere non potest. 16.q.7.c.1. & s̄. de præscrip. causam quæ. & sic in feudū dari non possunt de nouo. De hoc dr̄ j. eod. q̄uis. & ideo si non restituat, debet excōicari.

D E terris.] Casvs. Quærebatur, vtrū Iudæi compellendi sint ad decimas p̄soluēdas? R̄ndet Papa, ꝙ cōpellendi sunt ad decimas p̄soluendas, vel possessiones penitus dimittendas, ne hac occasione iure suo ecclesiæ valeāt defraudari.

c ¶ *Persoluēdas.*] Is enim ad quē spectat fructuū p̄ceptio, fructuum onera subire cōpellitur. ff. de vsufru. si pendentes. § pen. & l. hactenus. & ff. de pac. inter debitorē. & ff. de censi. forma. §. si vero quis. & ita rōne p̄diorum soluere debent decimas: & non rōne p̄sonarū: quia non sunt de corp̄e ecclesiæ: vnde p̄sonales decimas non persoluunt.

CAP. XV.

A D† hæc donationem decimæ, quā Abbas sancti S. de Monstralt cuidam laico concessit, per successionem tenendam: (Quoniam sanctuarium[a] Dei iure hæreditario possideri non debet) viribus carere decernas: & laicum (nisi decimam ipsam ipsi ecclesiæ libere resignauerit[b]) vinculo excommunicationis astringas.

¶ Idem Marsilien.† episcopo.

¶ *Iudæi coguntur prædiales decimas soluere, aut prædia dimittere.*

CAP. XVI.

D E† terris, quas Iudæi colunt, tuæ prudentię respōdemus, vt eos ad decimas persoluendas[c]; vel possessiones penitus renunciandas, cum omni districtione compellas[d]: ne forte occasione illa ecclesiæ valeāt suo iure fraudari.

¶ Idem.

¶ *Decimæ vel oblationes ecclesiæ, laicis concedi non possunt, & prælatus contra faciens est puniendus.*

CAP. XVII.

Q Vamuis† sit† graue nimis, & diuini dignū animaduersione iudicij habeatur, quòd laici quidā quod sacerdotum est, in ecclesiasticis rebus vsurpant: maiorē tamen incurrunt formidinem, quod fomitem sui erroris dicuntur in ipso clero aliquotiens inuenire: dum quidam prælatorum ecclesiæ decimas, & ecclesias disponere[e] eis indulgent: & eos in denia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viā vitæ fuerant reuocandi: & infra. ¶ Statuimus, vt si quis alicui laico in seculo remanenti, ecclesiam, decimam, oblationemq́, cōcesserit[f], à statu suo, sicut arbor quæ inutiliter terrā occupat, succidatur[g]: & donec emēdet, dolore suæ iaceat ruinæ prostratus.

d ¶ *Copellas.*] prout traditur j. de vsu. post miserabilem. & c. quāto.

Q Vamuis.] Primo ponit factum reprehensibile. Secundo pœnā: ibi, *Statuimus*. Abbas.

Casvs. Quidam laici vsurpant sibi in rebus ecclesiasticis, quod ad sacerdotes noscitur p̄tinere, q̄d quidē graue nimis est, & dignū pœna diuini iudicij, & maiorē etiā incurrūt formidinē. ꝙ ipsi fomitem sui erroris in clero inueniunt, ex eo ꝙ quidā p̄lati concedūt decimas ecclesiasticas laicis disponendas, vnde impellunt eos in promptum periculū: cum potius eos ad viam vitæ debeant p̄ducere: & ideo statuit Papa, vt si quis p̄latus alicui remanenti in seculo concesserit decimam, vel ecclesiam, vel oblationē, à statu suo remoueatur sicut arbor quæ est inutilis, donec emendet & satisfaciat. Nota. ꝙ laico nulla spiritualis administratio concedi debet.

e ¶ *Disponere.*] quod omnino eis non licet: quia de rebus ecclesiasticis nulla est laicis attributa potestas. 96. dist. bene quidē. 16. q. 7. laicis. & s̄. de consti. ecclesia. & s̄. de reb. eccl. non alie. cū laicis. & 89. dist. q̄n in quibusdam. & c. indicatum. & tales laici excommunicandi sunt[1]. 16. q. vlt. nullus laicorum.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, quatuor rationes inducens, & vnam simile. demum solutionem declarat, & antiquæ permissionis causam reddit.*

f ¶ *Concesserit.*] Laici enim decimas sine peccato non possunt retinere. 1. q. 3. puenit. & j. eo. p̄hibemus. Sed nūquid possunt dari laicis in feudū? Dicendū est ꝙ nō: quia decimæ sunt cibus in domo dn̄i. 16. q. 1. reuertimini. & q. 7. decimas. debent eis dari à q̄b⁹ spiritualia recipiuntur. 13. q. 1. ecclesias. §. his ita. & p̄terea feudū transit ad hæredes, sed decimæ non. s̄. eo. ad hæc. & ita laicis cōcedi nō possunt in feudum: q̄a ea s p̄ssidere non possunt. s̄. de p̄scri. causam quæ. & 16. q. 7. c. 1. & 1. q. 3. §. potest. in ver. itē decimæ Deo mandante, &c. & hoc ideo, q̄a dantur intuitu diuini obsequij. 13. q. 1. c. ecclesias. §. his ita. & 16. q. 1. q̄ſi. & s̄. eo. nouum. & j. eo. tua nobis. vnde in laicum cadere non possunt, sicut nec ius eligendi. s̄. de elect. sacrosancta. & c. Massana. Fruct⁹ vero decimarū bene possent concedi laico ex causa ad tēpus vitæ suæ: sed nō in feudū. s̄. de loc. c. 2. q̄a etiam possent vendi ad tēpus. j. ne p̄la. vices suas. c. vlt. Sed ius p̄cipiendi q̄d est mere sp̄ūale, non potest eis in feudum dari, vel etiam ad tēpus rōnibus p̄missis concedi. Et est simile cū dicimus, vitulum, fructum vaccę demōstramus, non ius sed corpus. ff. de euict. vaccæ. & sic hodie decimæ i feudū dari nō possunt sicut nec alia feuda. s̄. de feud. c. 1. Et ea fuit causa quare olim antiquis t̄pibus dabātur in feudū laicis. & etiā alia feuda, vt videlicet defenderēt ecclesias ab hęreticis, et ab aliis oppressoribus. postea vero cū causa cessauit, non fuerūt concessæ, immo expresse fuit p̄hibitū: q̄a sine peccato laici non possunt eas retinere. s̄. de his quæ fi. à præla. sine consen. capi. c. cum Apostolica. & j. eo. p̄hibemus. Et decimas ab antiquo cōcessas adhuc possidēt laici & eorum successores: tñ si aliqua noualia consurgunt, in decimatione nō accrescunt eis. j. eod. tua nobis. p̄p rationem, quæ ibi redditur in fi. Ber.

g ¶ *Succidatur.*] i. suspēdatur, vt innuit littera sequēs: donec, &c. vel succidatur, id est, deponat. & hęc expositio probat 23. q. 4. ipsa pietas. sed primum verius videt.

¶ Idem.

¶ *Statur consuetudini, an colonus soluat decimā ecclesiæ, in cuius parochia sita sunt prædia, an ecclesiæ, vbi audit diuina, & percipit ecclesiastica sacramenta.*

CAP. XVIII.

C Vm† sint homines in parochia vnius ecclesiæ (sicut asseris) qui terras in alia parochia excolunt: tua discretio nos consuluit, cui ecclesię de terris illis decimas soluere debeant: & infra. ¶ Sane non est[h] nobis facile super hoc certum †[2] dare responsum: cum auctoritates sanctorum Patrum etiam sint diuersæ[i]. Et ideo in huiusmodi dubitatione, ad consuetudinem[k]

C Vm sint.] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Sane*. Abbas.

Casvs. Aliq̄ñ contingit, ꝙ morantes in vna parochia, excolūt terras in alia, quæritur cui ecclesiæ decimæ sint reddendæ? R̄ndet Papa, ꝙ super hoc non est facile dare r̄nsum, cum auctoritates sanctorum Patrum sint in hoc diuersæ: vnde in talibus recurrendū est ad consuetudinem, & vidēdum, vtrum illæ ecclesiæ in vno sint ep̄atu, vel diuersis ep̄atibus cōstitutæ: q̄a graue & difficile foret, si vna ecclesia in alio ep̄atu reciperet decimas, cum ex hoc fines ep̄atuum viderētur confundi. Nota ꝙ in decimis consideratur consuetudo. Itē decimæ in parochia alterius præscribi non possunt, vt colligit hic: ne fines ep̄atuum vel parochiarum confundantur.

h ¶ *Non est nobis facile.*] quia quod à sanctis Patribus non est diffinitum, nec nos diffinire debemus. 2. q. 4. consuluisti. & quod Apostolus non diffiniuit, nec nos diffinire debemus. 31. q. 1. quod si dormierit.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem qualis erat ista diuersitas.*

i ¶ *Diuersæ.*] nō tñ aduersæ. sic. s̄. de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap. c. cum Apostolica. Quidam enim ibi dicunt dandas esse decimas, vbi recipiuntur ecclesiastica sacramenta. s̄. eo. nouū gen⁹. & 16. q. 1. q̄ſti. Alij dicunt, ꝙ ibi debent dari vbi p̄dia sita sunt. s̄. eo. q̄m. & s̄. de paro. c. vlt. & 16. q. 1. si q̄s laic⁹. Sed facile est soluere[3] hanc diuersitatē: ibi debent dari p̄sonales decimæ, vbi q̄s recipit ecclesiastica sacramenta: & si habet p̄dia in alia parochia, ibi debet dare decimas illorū p̄diorū: vt s̄. tit. pxi. c. vlt. & j. eo. ad Apostolicæ. Si habet p̄dia in eadem parochia vbi audit diuina, ibi debet dare decimas prædiales & p̄sonales: & sic diuersitas illa potest intelligi: nisi consuetudo præscripta sit contraria: vt dicit hic. Ber.

K ¶ *Ad consuetudinem.*] Nota, ꝙ in decimis persoluendis consuetudo attenditur. sic j. eo. ad Apostolicæ. & c. in aliquibus. in fi. Et intelligo, ꝙ illa consuetudo sit pr̄ęscripta, per quam iuri cōi præiudicatur, quæ est optima legum interpres, aliàs non credo locum habere consuetudinem, vt s̄. de consue. cum dilectus.

Margin notes:

¶ Cap. 17. eo. tit. in 1. compila. & post conci. lium par. 30. cap. 19.

¶ Marsilien.

¶ Cap. 18. eo. tit. in 1. compila.

Vide per glo. hic Panorm. tamen, adde Fel. num. in c. cum. s̄. de præscrip. & omnino vide Anchar. tanquam in c. quanto. j. de vsur. in 7. notab.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat.

Cur non ꝗ ipsis sacerdotibus nō laicis decimæ debeantur, docet egregie D. Thomas 2.2. q. 87. art. 3.

¶ verbū. sic. deest in aliquot antiquis.

[1] Licet solidæ æstimationem ca⁹ quo: pœna erat excōia à canone parochia ... no qd dic vt j. de vsur. quāto. in fi. Ioan. And.

¶ Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

[2] certū re sponsum ij hi dare.

[3] Sed Ioan. non. And. hic difficile hoc, ... & qualiter hæc diuersitas sit concilianda, vide lau⁹ hic per eum.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

a ¶ *Difficile.*] non tamen impossibile: quia quod vix fit, tñ fit. sim. ff. de iudi. vix certis. quia si decimæ illæ sint infra limites alterius epatus non adhærentes limiti, bene possunt tunc pscribi: dummodo habuerint titulum ex quo causam habent pscribendi. j. eod. dudum. s. de pscrip. ad aures. quæ sic intelliguntur. Si vis intelligere difficile. i. impossibile, quasi non possit percipere decimas in alieno epatu: tunc intellige de decimis in limite positis, & limiti adhærentibus: quia illæ præscribi non possunt, quia sic p consequens: & limes pscribi posset: qđ fieri non potest, ne fines epatuum confundantur: vt hic dicit. & 16. q. 3. quicunque. & c. licet in regulis. & c. inter memoratos. & idē est in parochiis limitatis. s. de parochi. super eo. & sic intellige quod hic dicit. Ber.

PRohibemus.] Primo ponitur prohibitio. Secundo pœna: ibi, *Si quis*. Abbas.

Casvs. Quia laici sine periculo animarum decimas detinere non possunt, prohibet Lateraneñ. cōcilium, q ipsi in alios laicos decimas ipsas transferre non psumant aliquo modo: & si quis eas receperit, & nō restituerit ecclesiæ ad quam pertinent, christiana careat sepultura. Nota q laici sine periculo animę decimas retinere non possunt.

b ¶ *Periculo.*] sic 16. q. 7. c. vlti. & s. de his quę fi. à præla. sine consensu capituli. cap. cum Apostolica.

¶ *Glossa sequens prorogat, quærit, & soluit distinguendo.*

c ¶ *Laicos.*] nec etiā in clericos sine auctoritate epi 16. q. 7. c. vlti. & s. de his quæ fi. à præla. c. cum Apostolica. & j. de iure patr. nullus. Sed nunquid de consensu epi possunt transferri in alios laicos, si laici isti habent decimas in feudum ab antiquo? Dicos vł q illas possunt dare in alios laicos de consensu epi in feudum, sicut ipsi habent: nec dr̃ eps tunc illas dare in feudum. sic s. de feud. cap. 2. sed si aliàs de facto possident: illas nec laico nec clerico possunt transferre, etiam de consensu epi, vt dicit prædicta decre. cum Apostolica. in fi. Bernar.

d ¶ *Sepultura.*] sic ergo qui decimas quas iniuste possidet, detinet, & non restituit ecclesiæ ad quam spectāt, christiana sepultura priuari debet: sicut in vsuris. j. de vsur. quia in omnibus. Ber.

AD apostolica.] Decimæ personales debētur ecclesiæ parochiali, prædiales prædiali, nisi aliud habeat consuetudo. Sic cōiter summant Doctores, sed hęc summatio non congruit textui in versi. *Super*, qui ponit casum capituli cum sint homines. s. eo. Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Nouerit*. Abbas.

Casvs. Consuetudo quædam inoleuit in Hungaria, vt plerique populi de parochia vnius epi, transferantur in parochiam alterius epi, & tñ vterque eps decimam ab eis requirit: quæsitum fuit cui epo potius decimæ sint reddendæ? Rñdet Papa, q decimæ psonales illi ecclesiæ sunt reddendæ, in qua populi ecclesiastica percepperunt sacramenta: decimę vero pdiorum, vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochia q̃ in ea in qua habitant, quia in casu isto de diuersis diuersa consuetudo seruatur, archieps iste id eligat in hoc casu & obseruet, quod per legitimam & præscriptam consuetudinem nouerit obseruatum. Nota q de iure decimæ personales dandæ sunt vbi quis audit diuina: prædiales, vbi sita sunt prædia: nisi consuetudo præscripta repugnet.

e ¶ *Transferatur.*] 13. q. 1. per totum. & s. de parochiis. c. vlt.

¶ *Glossa sequens præmittit tria circa decimas personales. secundo quærit de animalibus, & soluit. Itē quærit, & soluit, per quam solutionem duas alias expedit quæstiones.*

... duximus recurrendum †: & attendendum etiam si illæ ecclesiæ in vno sint, vel in diuersis episcopatibus constitutæ: quia difficile[a] nimis videtur, vt vna ecclesia in episcopatu alterius recipiat decimas: cum ex hoc episcopatuū fines cōfundi non immerito viderentur.

¶ Ex concilio Lateranesi. †

¶ *Non potest laicus transferre decimā in alium laicum, etiam si cum titulo illam possideat. h. d. cum glo.*

CAP. XIX.

PRohibemus, ne laici decimas cum animarum suarū periculo[b] detinentes, in alios laicos[c] possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura[d] priuet.

¶ Lucius tertius Strigoniensi archiepiscopo.

¶ *Decima personalis debetur ecclesię vbi quis percipit sacramēta, licet alibi lucrum contraxerit. In prædiali vero statur consuetudini, si in aliena parochia colonus prædium coluit.*

CAP. XX.

AD† Apostolicæ sedis regimen: & infra. ¶ Intelleximus, quòd quædam consuetudo in Hungaria inoleuit, vt multitudo populi plerumque de parochia vnius episcopi, in diœcesim alterius transferatur[e]: in qua licet per multa tempora moram traxerit, vterque tamen episcoporum tam is cuius parochiā reliquerunt, quàm is cuius parochiani sunt facti, decimationem requirit: Ideoque tua nos duxit fraternitas consulendos, cui potius decimæ sint reddendæ. ¶ Noueris igitur quod æquū est, vt illi ecclesiæ decimæ personales[f] reddātur ab eis, in qua ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas† vero messium, vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochia, quàm in ea in qua habitāt (quoniam à diuersis diuersa cōsuetudo[g] tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noueris obseruatum.

¶ Clemens tertius.

¶ *De omni fructu prædij soluendæ sunt decimæ.*

CAP. XXI.

EX† parte canonicorum ecclesiæ tuæ, nobis est querela proposita, quod quidā agricultores, cum simul vel diuersis temporibus anni, in eodem horto vel agro diuersa semina sparserint, non nisi de vnius[h] illorum seminū fructibus decimas illi† persoluunt: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si rem noueris taliter se habere, agricultores illos, vt de omnibus[i] prædiorū † fructibus decimas absque diminutione[k] persoluant, ecclesiastica cēsura compellas.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Decimæ prædiales soluendæ sunt, expensis non deductis.*

CAP. XXII.

NOn† est in potestate hominum, cum plantant ar-

f ¶ *Personales.*] hic ergo patet, q decimæ psonales semper dandæ sunt, vbi quis percipit ecclesiastica sacramenta. sic s. de parochi. cap. vlti. Et dicuntur personales decimæ, quæ potius contēplatione personæ soluuntur: vtputa, de negociatione, artificio, & de militia. 16. q. 1. decimæ. & j. eod. non est. & cap. pastoralis. de quibus expensæ ante solutionem decimarum deducendæ sunt: vt in cap. pastoralis. Sed decimæ animaliū an inter personales, an inter prædiales sint, quæritur: & potest dici, quòd inter prædiales. vbi ergo pascuntur continue, ibi decimæ solui debēt. arg. s. eod. commissum. & ff. de seru. rust. prædiorum. pecoris pascendi. C. de verb. signifi. l. 2. Sed quid si per medietatem anni in territorio vnius ecclesiæ, & per aliam medietatem in territorio alterius ecclesię pascuntur? Æquū est vt diuidantur. argu. s. de relig. relatum. in fi. & 2. q. 2. c. 2. & vlti. & 12. q. 2. Vulteranæ. eodem modo si continue iaceant hic, & continue pascantur ibi. arg. ff. ad muni. assumptio. idem esset si aliqui iacerēt in vna parochia, & larem haberent in alia, debent diuidere decimas personales & oblationes.

g ¶ *Consuetudo.*] Ius tamen cōe in promptu est, q illi ecclesiæ debent dari in cuius territorio sunt prædia: vt s. de parochi. cap. vlti. & s. eod. qm̃. tamen statur consuetudini loci si est præscripta: vt dixi s. eodem, cum sint homines. Nam & mulier ibi subit munera patrimonialia vbi habet patrimonium siue prædia: personalia vero vbi habet domiciliū. C. de mulieribus, in quo loco munera sexui congruentia & honores agnoscant. l. 1. lib. 10. Lauren.

EX parte.] Prima pars ponit querelam. Secūda dat iudicem: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam agricultores in eodem agro simul in anno vel diuerso tempore seminant diuersa semina, nec decimas persoluūt, nisi de vno semine: Mandat Papa, q de omnibus fructibus prędiorum sine aliqua diminutione decimas persoluant.

h ¶ *Vnius.*] & male: quia qua ratione soluunt de vno semine, & de aliis soluere tenentur, siue eodem tempore, siue diuerso eiusdem anni: quia vna & eadem res diuerso iure censeri non debet. 12. quæst. 2. cognouimus. & j. eodem. cum in tua. & de consec. distin. 2. comperimus.

i ¶ *De omnibus prædiorum.*] & etiam arborum. s. c. proxi. & de fœno, & de lana, s. eod. peruenit. j. eod. c. proxi.

k ¶ *Diminutione.*] i. nullis expensis deductis. s. eod. cum homines. & j. eod. c. proxi. & j. eo. c. tua nos. Ber.

NOn est.] Primo ponitur exordium. Secundo narratio: ibi, *Reuera*. Tertio conclusio: ibi, *Volumus*. Abbas Siculus.

Casvs

CASVS. Quidam ante solutionem decimarũ deducebant expẽsas: Rñdet Papa, ꝙ sancti Patres statuerũt, ꝙ de oĩbus bonis quæ fidelis homo acquirit, decimas soluere debet: ad qđ etiam compellendus est: vnde præcipit, quatenus anteq̃ deducant expensas de bonis prædictis, persoluant ecclesijs quibus debentur, cum debita integritate. Nota, ꝙ decimæ tam personales q̃ prædiales de omnibus bonis solui debent integraliter.

a ¶ *De omnibus.*] sic 16. q. 1. decimæ. & q. 7. q. cunque. & cap. omnes decimæ. Ber.

b ¶ *Percelli.*] & potest etiã ecclesiastica sepultura priuari qui decimas non restituit. ſ. eo. prohibemus. & qui decimam non soluit, ad decimam partem (vt dicit Aug.) reuocari meretur. 16. q. 1. decimæ. & in fame & ĩ penuria maledict⁹ erit: vt ea. causa q. 1. reuertimini.

e ¶ *Antequam deducatis expensas.*] Hoc verum est in prædialibus decimis: vt ſ. cap. proxi. & j. eodem cap. tua nobis. Secus in personalibus. j. eod, cap. pastoralis.

EX transmissa.] Primo ponit decisam querelam. Secundo dat iudicẽ: ibi, *Quia.* vbi præmittit generalem rationem, ex qua infert conclusionẽ: ibi, *Mandamus.* ¶ Casus de se patet. Et potuit esse ratio dubitandi in alio textu, quia venti non nascuntur in loco, nec videntur moueri ex Dei beneficio, ideo videbatur ꝙ decima ex tali molendino ad ventum non esset soluenda. Sed contrarium dicitur, quia & mare & venti obediunt Deo. Matth. 8. cap. Item quia terra in qua est tale molendinum, subiacet oneri decimarum: vnde sicut ecclesia ex tali terra perciperet fructus si coleretur, ita debet consequi de redditibus ædificij ibi constructi, per hoc cap. & cap. commissum. ſ. eo. Abbas Siculus.

bores, vel aliqua semina terræ mandant: & infra. ¶ Reuera sicut sancti patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus[a] bonis, decimæ sunt ministris ecclesiæ tribuendæ, ita vt qui de his eas soluere neglexerint, ecclesiastica districtione debeant percelli[b]: & infra. ¶ Volumus ergo & districte præcipimus, quatenus antequam[e] villas † deducatis de bonis prædictis expensas, decimas ecclesijs, ad quas pertinent, cum integritate debita persoluatis.

¶ Idem.

¶ *De redditibus molendini ad ventum soluendæ sunt decimæ.*

CAP. XXIII.

EX† transmissa querela rectoris ecclesiæ de N. intelleximus: & infra. ¶ Quia fidelis homo de omnibus, quæ licite[d] potest acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad solutionẽ

¶ *Glo. seq. recte per q. an de illicite acquisitis soluenda sit decima. arg. quod non à contrario huius littera. alleg. etiam cano. tres auctoritates & vnam legem ad contrarium. alleg. tres leges & vnam auctoritatẽ, ponit op. Demum soluit distinguendo.*

d ¶ *Licite.*] Ergo videtur ꝙ de illicite acquisitis[3] nõ teneatur decimam soluere. arg. 1. q. 1. non est putanda. vbi de hoc. & sic meretrix de meretricio suo decimam soluere non debet: iuxta illud, non accipias mercedem prostibuli. & Esaias: Non accipias mercedem meretricis, nec pretium sanguinis. & illud: Honorabis dñm Deum tuum de tuis iustis laboribus. vt in cap. non est putanda. & illicite acquisita non sunt in bonis nostris. ff. pro socio. cum duobus. §. vlt. Arg. ꝫ, ꝙ meretrix debet decimam soluere, quia non turpiter accipit. ff. de condi. ob turp. causam. idem & si. §. quotiens. præterea delictum non præstat immunitatem. ff. de interdi. & releg. relegatorum. §. vlti. Criminosum enim non dignitas, sed pœna debet comitari. C. de decu. ne quis. lib. 10. & illud Euangelij: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt 14. q. 5. qui habetis. & §. sequen. Quidam dicunt, ꝙ de nullo illicite acquisito potest fieri eleemosyna, vel etiam decima solui. Et sic nec meretrix, nec aleator, nec simoniacus, nec histrio potest facere eleemosynã, vel decimam dare de tali lucro, pp prior. iura. arg. ex hac littera. Alij dicunt (qđ verius credo) ꝙ de illicite acquisitis potest fieri eleemosyna, & dari decima, si de illis non competat repetitio, & dñium transferatur: & sic meretrix, histrio, simoniacus, & qui de mammona iniquitatis viuit, id est per solicitudinem tpalem aliqua acquirunt: decimam dare, & eleemosynam facere possunt: & de eo quod extorquetur rõne officij. 14. q. 5. non sane. quia in his dñium transfertur. & non competit repetitio, sacerdos tñ nõ debet recipere decimam à meretrice: ne videatur ei impunitatem pstare: sicut quorũdam oblationes[4] aliquorum respuuntur rõne criminis. 90. dist. oblationes. 17. q. 4. miror. Aliàs si dñium non transfertur, aut si transfert & competat repetitio, non potest inde fieri eleemosyna, vel dari decima, cum non sit illius: quia aliena non potest aliquis concedere præter dñi voluntatem. j. eod. tua nobis. vt in vsuris, & in simonia. ſ. de iureiuran. debitores. & j. de simo. de hoc. & c. veniens.

Dictio, vl las, deest in omnib⁹ antiquis codicibus.

Cap. 7. eo. tit. in 2. compil. Vide concilium Tridẽt. sessio. 25. de reformat. ca. 12 & concilium Matisconense 2. cap. 5. adde B. Thomã 2. 2. q. 87. art. 2.

3 De materia hui⁹ glos. in vide omnino beatũ Thomã 2. 2. q. 87. art. 2 ad 2. arg. & Soto lib. 9. de iustitia, & iure, q. 3. art. 3. adde Cynũ in l. 2. C. de condit. ob turpem causam & Iasonem & Paulum Castrẽsem in l. 4. § sed quod meretrici. ff. de condi. ob turpem causam.

4 Vide B. Thomã 2. 2. q. 86 art. 3. vbi late de hoc.

decimarum de his, quæ de molendino[e] ad ventum proueniunt, sine diminutione aliqua compellatis.

¶ Innocentius iij. Pistoriẽs. episcopo.

¶ *Locator vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.*

CAP. XXIIII.

A† Nobis tua fraternitas requisiuit: & infra. ¶ Cum igitur quilibet[f] decimas soluere teneatur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus[g]: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd à dantibus & recipientibus[h] possessiones ad firmam†, de fructibus quos percipiunt decimæ sunt soluendæ: Nisi ab eis ostendatur[i], quare ab huiusmodi sint immunes.

¶ Idem Vercellẽsi episcopo.

¶ *Imperialis concessio sub quacunque forma, à solutione decimarum eximere non potest.*

CAP. XXV.

TVa† : & infra. ¶ Porro cũ laicis nulla sit de † spiri-

in furto, & rapina. Decimæ autem quæ dantur ratione prædiorũ, iuste accipiuntur ab ecclesia, & à quocunque etiam inuasore, ex quo non dantur ratione personæ: ecclesia enim suũ recipit.

e ¶ *De molẽdino.*] ſ. eo. peruenit. & j. eod. pastoralis.

A *Nobis.*] Primo ponit decisum exordium. Secundo ratio generalis: ibi, *Cum igitur.* Tertio solutio: ibi, *Fraternitati.* Quarto exceptio: ibi, *Nisi.* Abbas Siculus.

CASVS. Nobilis aliqua locat aliqñ possessiones suas ad firmam: locator de parte sua decimas non soluebat: quæritur quid iuris? Rñdet Papa, ꝙ cũ quilibet decimas soluere teneatur, & dantes & recipientes possessiones ad firmam, decimas soluere tenentur: nisi ostendere possint quare ab huiusmodi sint immunes.

f ¶ *Quilibet.*] Laicus: indistincte nulla temporis præscriptione obstãte. ſ. de præscript. causam quæ. clerici vero secundum quod dicitur ſ. eo. nouum.

¶ *Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Exemptus.*] Cum enim decimæ sint tributa egentium aĩarum, & eas in signum vniuersalis dñij sibi retinuerit. 16. q. 1. decimæ. & j. eod. tua nobis. & quæ debentur diuina constitutione. j. eod. tua. quõ potest Papa concedere priuilegium de non dandis decimis ꝫ præceptum diuinæ legis, ꝫ quam dispensare non potest: immo vsque ad animam & sanguinem debet defendere. 25. q. 1. sunt quidam. & 5. dist. in prin. & 8. dist. quæ ꝫ mores? Dic, ꝙ nõ dat alicui priuilegium de non dandis decimis: sed concedit ei administrationem decimarum, vt inde suscipiat sustentationẽ, & residuum conuertat in vsus pauperum: tali modo concedit monachis: sic posset etiam laicis concedere. Vel dic ꝙ ꝫ ius naturale dispensare potest remittendo decimas alicui specialiter: non tñ constitutionem posset facere, quæ omnino tolleret illud præceptum: quia ius naturale immotabile pmanet. 5. dist. in princ. verum est in simul, sed non in indiuiduis. i. non potest omnino tolli, sed potest in quibusdã remitti: sicut illud ius naturale ꝙ homines ab initio sint liberi. in Authen. qui. mo. nat. effici. legi. §. si quis vero. versi. postea vero. colla. 6. immutatum est in quibusdam, sed nõ in omnibus: hoc enim fuit impossibile ꝙ oẽs essent serui propter naturam correlatiuorum.

h ¶ *Recipientibus.*] sic j. eo. tua nobis.

i ¶ *Ostendatur.*] puta, priuilegium exemptionis à præstatione decimarum: vel nisi haberet decimas illas in feudum ab[5] antiquo. nũc dominus illas retinet sibi: licet hodie non possint dari in feudum, vt dixi ſ. eo. cap. quamuis.

TVa.] Duo sunt dicta, vt in rubro. Secundum: ibi, *Nec occasione.* Abbas Siculus.

CASVS. Imperator concedit alieni possessiones aliquas liberas & immunes ab aliquo onere, & sine præstatione decimarũ: quæritur an talis concessio liberet à præstatione decimarum? Rñdet Papa ꝙ laicis de spiritualibus nulla est disponendi attributa potestas, & ideo quantumcunq; imperialis concessio generaliter fiat, neminem potest eximere à solutione decimarum, quæ diuina institutione debentur. Scdo dr: alicui laico decimæ alicuius loci sunt in feudum concessæ: surgunt in eodem loco noualia, quæritur vtrum laicus ille habere debeat decimas noualium? Rñdet Papa, licet decimæ sint laico in feudum concessæ, non tamen sunt ea occasione ab eodem

Vide l. falsus. in prin. & ibi Bald. ff. de fur. & in l. 2. C. de cond. ob tur. caus.

Cap. 8. eod. tit. in 3. compilat. Et de materia textus & glossæ vi de Couarruuiã lib. 1. varia. resolu. cap. 17. Guidonem Papæ decisio. 166. & decisione 384 adde Syluestrum in sum. verbo decima. q. 5.

Quod hoc sit, nisi supra hoc tit. cap dilecti.

Cap 4. eo. tit. in 4. compil. Vide hac præ alijs Hostiẽsem, & Oldradum cõsil. 109.

Alibi ita: de spiritualibus nob.

5 De hoc articulo vide omnino Syluestrum in summa verbo 1 decima § 9. idẽ de decimationem capellæ Tholosanæ. 440.

decimæ noualium vsurpandæ: quia in talibus non est licentia extendenda, sed potius restringenda. Nota, q laici qualitercunque sint præeminentes, de spiritualibus disponendi non habent potestatem. Item cui concessum est quod est maius, non ei conceditur quod est minus.

tius decimæ, quas dñs sibi retinuit in signum vniuersalis dñij, sine deductione aliqua expensarum clericis proculdubio sunt soluendæ: & si laici moniti eas soluere noluerint, ecclesiastica cẽsura sunt cogendi. Secundo rñdet ad fm dictum prædictorum: sicut colonus de parte fructuum quæ sibi remanet rõne culturæ, sine diminutione decimam soluere tenetur

Glossa sequens ponit tres casus, in quibus laicus, &c.

a *De spiritualibus.*] nec de spalibus etiam si ad commodum ecclesiarum respiciat. 96. distin. bene quidem. & 3. de iud. decernim⁹. In casibus tamen laici potestatem habent super clericis de licentia ecclesiæ, j. de sal. ad salsariorum. in clerico deposito incorrigibili. 3. de iud. cum non ab homine. Item vbi schisma faciunt, cum non possunt corrigi per ecclesiam 1. 17. distin. nec licuit. 23. q. 5. de Liguribus. & j. de sen. excommu. vt famæ. Tanc.

b *Generaliter.*] puta, cum dicit: Concedimus cum omni honore & districtu ubi possessiones tales, & sine aliquo onere, vel grauamine: per talem cõcessionem non concedit decimas, etiam si specialiter decimas concederet: quia ipsas de iure non posset possidere: ergo ipsas nõ potest alicui concedere. j. eod. dudum. quia lex humana non est supra legem Dei: sed subtus. 10. distin. cap. imperatorum.

c *Diuina constitutione.*] quasi ex debito. 3. eod. parochianos. & j. cap. proxi. quia debent esse cibus in domo Domini. 16. q. 1. reuertimini. & q. 3. §. potest. ver. item decimæ Deo mandante. & q. 7. primum. & sunt tributa egentium animarum: vt ea. causa. quæst. 1. decimæ.

tualibus ᵃ concedẽdi vel disponendi facultas: Imperialis concessio quantumcunque generaliter ᵇ fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ diuina ᶜ constitutione debentur.

Decimæ noualium non pertinent ad laicum, qui decimas habet in feudum. hoc dicit.

Nec † occasione decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ noualium vsurpandæ: cum in talibus non sit extendenda licentia ᵈ, sed potius restringenda †.

Idem eidem.

Sine deductione seminis & sumptuũ debent dominus & colonus decimam soluere, & non cui voluerint ecclesiæ vel pauperibus, sed ecclesiæ cui debentur: nec ab hoc excusantur propter maliciam clericorum.

CAP. XXVI.

ij TVa † nobis fraternitas intimauit, quód quidã laici decimas † ecclesijs & clericis suis, peruersis machinationibus subtrahere moliũtur. Quidam enim ex eis semen & sumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitus deducendos, & de residuo impendendam decimam asseuerant. Alij vero de portione fructuum, quam à colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam capellis suis, aut alijs clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in vsus alios pro sua volũtate conuertunt. Nonnulli etiam vitam clericorum tamquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: & infra. Verum si ad Deum (à quo cuncta bona procedunt) assertores huiusmodi, debitum respectum haberent, ius ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa ᵉ sunt egentiũ animarum) præsumerent detinere. Cum enim Deus, cuius est terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo, deterioris ᶠ conditionis esse non debeat, quàm dominus temporalis, cuius statutum ᵍ de terris, quas exhibet alijs excolendas, non quidem deductis sumptibus aut semine separato, necessario cum integritate persoluitur: nimis profecto videtur iniquum †, si decimę quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcipit, suas esse ʰ decimas & primitias asseuerans, occasione præmissa, vel excogitata magis fraude diminui valeant: cum Deo debita sit solutio decimarum, intantum, vt ad eas clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, laici si moniti reddere † noluerint, ecclesiastica sunt † districtione † cogendi. Et cum de cunctis omnino prouentibus decimæ sint reddendæ: sicut colonus de parte fructuũ, quæ sibi remanet ratione culturæ: sic & dominus ⁱ de portione quam

sic & dñs de portione quam recipit à colono. Tertio rñdet ad vltimũ dictũ: quis clerici mali sint, pccatũ eorũ malinæ, ecclesijs aliis q̃ his quibus de iure tenentur, non sunt soluendæ: quia nõ licet aliud concedere aliena pter dñs voluntatem. In fine mandat epo, quatenus appellatione remota cõpellat oẽs, ad decimas psoluendas clericis & ecclesiæ suæ diocesis, quibus exhibere tenentur tam rõne pdonarum q̃ etiam pdiorũ. Nota decimas pdiales, sine deductione expensarum soluendas. Item decimæ dantur clericis pro cultu diuino. Item nulli licet concedere aliena præter dñi voluntatem: quia pp hoc non remittitur debitum, sed augetur.

Glo. seq. ponit tres opiniones, mediam approbat, & ponit obstaculum.

e *Tributa.*] vt 16. q. 1. decimæ. sed impropriè dicuntur tributa, quia in tributis non admittitur appellatio: vt 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. & § quotiẽs. sed sup decimis bene admittitur: sicut in alijs causis vbicunq; aliquis grauatur. 3. de ap. vt debitus. Item in tributis nõ currit pscriptio. 16. q. 3. placuit. §. potest. ver. ad hoc ecclesia. sed in decimis bene currit. 3. de pscrip. de quarta. & c. ad aures. Sed qua actione petũtur decimæ? Dixi lo. q petuntur per actionem cõfessoriam, quia ius pstãdi decimas est q̃dam seruitus. Vel potest dici, q petunt rei vendicatione. 16. q. 1. moderamine. & c. reuertimini. Ecclesia enim dr habere dñium decimarũ, licet nondũ habuit possessionẽ, vt quidam dicunt: & satis rõnabile est. Sed verius est, q in hoc cõsistit priuilegiũ ecclesiæ, vt re nõdũ tradita ipsa facta sit dña. arg. de consuetudine ex literis. & C. de sac. sanct. eccle. vt inter diuinum. & sic C. arbi. tute. l. 3. & C. de rei ven. si vt pponis. vbi hoc priuilegium obtinet in minore, & i milite. Nec obstat qđ dr. ff. de pollici. l. a. in fi. vbi dr q nisi decima sit segregata ab alijs. non desinit esse in bonis prioris dñi: sed aliud est cũ decima debet ex voto, vt ibi. aliud cũ debet de iure, vt hic. vel petunt cõdictione ex canone. 16. q. 1. decimæ. & c. reuertimini. & arg. ff. de cõdictiõe ex lege. l. vnica.

f *Deterioris.*] immo melioris: quia plus punire, & plus benefacere potest. C. de modo mul. eos. 11. q. 3. qui resistit.

g *Statutum.*] idest, pars conuenta, siue pensio.

h *Suas esse.*] 16. q. 1. reuertimini.

Glo. seq. quærit, & dubium aperit, & soluit.

i *Sic & dominus.*] hoc intellige cum recipit partem suã ante solutionem decimarum: secus si post: quia tunc illa iã decimata est: & hoc verum est, cum dñs aliquotam partem, puta tertiam, vel quartã vel etiam medietatem pcipit, tunc enim vterq; & colonus & dñs tenentur soluere decimã de parte sua: sic 3. eo. à nobis. Si vero certã partem puta, duos corbes, vel tres im colonus reddat dño, quantũcunq; percipiat iste colonus, tunc dñs de illis tenetur soluere decimas.

Glo. seq. signat contrarium, & remittit.

d *Extendenda licentia.*] hoc dicit quia laici, sine peccato decimas possidere non possunt. 16. q. 1. cap. vlti. & 3. eod. prohibemus. & 3. eod. quamuis. Et ideo licentia ista non potest extendi ad noualia. Arg. 3. j. eod. ex parte. vbi soluitur. simile 3. de rescript. nonnulli. quia odia sunt restringenda, & fauor ampliandus. ff. de lib. & posthu. cum quidam.

ij *TVa nobis.*] Diuiditur. Primo ponit tres machinationes. Secũdo ad eas respondet: ibi, *Verum.* Tertio concludit: ibi, *Quoniam.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam laici dicebant, q semen & sumptus, qui fiũt in agricultura, sunt primitus deducendi, & de residuo decima psoluẽda. Alij vero erant qui de portione fructuum quam recipiunt à colonis, partẽ decimæ separabant, & eam assignabant capitulis suis, vel alijs ecclesijs, vel pauperibus, vel in alios vsus pro sua volũtate distribuebant. Alij sunt qui vitam clericorũ tamq̃ malam vel pessimam detestantur: & ob hoc decimas sibi subtrahunt: eps diocesis significauit hoc dño Papę. Rñdet Papa, q si isti ad Deum à quo oia bona procedunt, respectum haberent, ius ecclesiasticum taliter nõ diminuerent, nec decimas egentium aĩarum detinerent: & primo soluit primum dictum pdictum, quasi per locum, à minori: Deus cuius est terra, non debet esse deterioris conditionis q̃ dñs tpalis, q terram suam alij tradit excolendam, & partem suam integraliter recipit à colono sine aliqua deductione expensarũ: ergo multo for

mas: q͞a pars illa nō est decimata, neq; diminuta, licet de decimato aceruo descēdat. Sed illud q̄ri potest, cui danda sit decima de illis tribus vel duobus corbibus: illi ecclesiæ in cuius territorio sita est illa terra? Non, quia iam p̄cepit decimā totius à colono, & est ꝯ illā regulam; Bona fides non patitur, vt bis idē exigatur. ff. de reg. iur. bona fides. Parochiali ecclesiæ nō debet dari: quia nō est decima p̄sonalis. Satis potest dici, ꝙ debet dari rōne prædiorum, licet descēderit à decimato aceruo: sicut si aliq̄s donet alicui hūc corbem decimatū: illi enim tenetur soluere decimā, q͞a ex lucro habet: colonus vero ille qui duos corbes tm̄, vel tres soluit, tanto minus potest soluere parochiali ecclesiæ de toto aceruo: vt vr̄ arg. op. j. eod. cum nō sit. in fi. & istud æquius ¹ vr̄; tñ ecclesia potest conuenire possessorem siue suo, siue alieno noīe sit in possessione: siue etiam sit creditor. 16. q. 1. si quis laic⁹. ff. de vsufr. hacten⁹. decima enim tanq̄ onus sequitur possessoré, q͞a res transit cū onere suo. j. eod. cum non sit. ꝰ. de pign. ex literis. nec etiā pactū tuetur possessoré. ꝰ. de pact. plerique. ff. de pact. inter debitorem.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. negatiue, soluit contrarium.*

a ¶ *Prætextu vero nequitiæ.*] hoc ideo dicit, q͞a decimæ potius dantur intuitu ecclesiæ q̄ p̄sonæ. Sed nunquid teneor

percepit ratione terræ, decimā reddere sine diminutione tenentur. Prætextu ᵃ vero nequitiæ clericorum, nequeunt eas (nisi quibus ex mandato diuino debentur) pro suo arbitrio erogare: cum nulli sit licitum, aliena ᵇ cuiquam concedere, præter Domini voluntatem ᶜ: & infra. ¶ Quoniam igitur pati nolumus, vt ecclesiarum & clericorum iura præsumptione qualibet minuantur: Mandamus, quatenus omnes, qui ratione personarum, aut etiam prædiorū decimas ecclesijs & clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione † remota compellas ᵈ.

¶ Idem Abbati sanctæ † Columbæ Senoñ.

¶ *Priuilegium super decimis non soluendis ecclesiasticæ personæ concessum, noualia comprehendit. h. d. secundum intellectum qui placet Panormitano.*

CAP. XXVII.

EX † parte tua: & infra. ¶ Cū tibi quod maius est, sit concessum, vt videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias: de noualibus eas exigere satis potes: quia vbi maius conceditur ᵉ, minus concessum ᶠ esse videtur.

dare decimas personales ei quem scio esse simoniacum, cum ipse sit suspensus. 32. dist. c. præter hoc. §. verum? Decimæ dantur rōne diuini obsequij: vt hic dr̄, s. in ver. q̄bus eas pro suo cultu cōcessit. & ꝰ. eo. nouū. & 16. q. 1. quæstio. Item quia ordines non debent ab eo recipi. j. de simo. ꝑ tuas. Dico ꝙ decimæ sunt dandæ illi: nam & Iudæus præstat personales decimas quasdam q̄nq;, sed non oēs. licet non ratione diuini obsequij, & prædiales. j. de vsu. quanto. lo. & ꝰ. eod. de terris. & per quandam decret. quæ est in antiqua compilatione ³. eod. tit. ad audientiam.

b ¶ *Aliena.*] id est, ecclesiastica. 16. q. 1. in canonibus. & 12. q. 3. placuit. & 12. q. 1. expedit. Secularia vero potest princeps cōcedere alij. C. de quadri. præscri. per totum. excipe creditorem. ff. de acq. re. do. non est nouum. & in alio casu. 19. q. 3. si qua mulier. Vin.

c ¶ *Domini voluntatem.*] quia non remittitur propter hoc debitum, sed augetur. ꝰ. de iureiuran. eam te.

d ¶ *Compellas.*] excōmunicari ³ debent qui decimas admoniti non soluunt. ꝰ. eo. cap. & 32. dist. præter hoc. & bannum domini Papæ componat. 16. q. 1. statuimus. Ber.

E X parte.] Primo ponitur decisa consultatio. Secundo responsio: ibi, *Cum tibi.* Abbas Siculus.

CASVS. Abbas S. Columbæ Senoñ. impetrauit priuilegium, vt decimas de labore terræ parochiarum suarū cum integritate p̄ciperet: post impetratum priuilegium surrexerunt ibi noualia: quæsiuit Abbas, vtrum deberet p̄cipere decimas noualiū auctoritate priuilegij sibi concessi? Rñdet Papa, ꝙ cum sit ei concessum q̄d maius est, videlicet, vt possit p̄cipere decimas de labore terræ parochiarū suarū, p̄cipere potest & q̄d minus est: quia vbi maius conceditur, & minus concessum vr̄. Nota ꝙ priuilegium trahit̄ ad res futuras & res cōsecuturas. Itē priuilegiū large interpretari debet in hoc casu. Item cui conceditur maius, & minus concessum esse videtur.

¶ *Glo. seq. allegat quinque cōcordantias, & quatuor ad casum conuersum, arg. alleg. tria tamen signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Conceditur.*] sic 11. q. 1. p̄cipimus. & 16. q. 2. visis. 95. dist. illud. & ff. de reg. iur. non debet ⁴. j. de do. post diuor. restitu. ꝑ vestras. Et econuerso, cui interdicitur minus, & maius ꝓhibitum esse vr̄. j. de senten. excom. cum illorum. arg. 74. dist. gesta. & ff. de senat. qui indignus. & ff. de ser. expor. cui pacto. Item est arg. ꝙ beneficia large sunt interpretanda. j. de verb. sign. olim. ꝰ. de dona. cum dilecti. in fi.

ff. de consti. prin. l. vlt. arg. ꝰ. ꝰ. eod. tua. Sed ibi donatio decimarum laico facta, odiosa est, cum peccato, & ideo non est extendenda licentia, sed est restringenda: vt ibi dicitur.

f ¶ *Concessum.*] arg. ꝰ. j. eo. cum contingat. sed soluitur ibi.

P *Astoralis.*] Duæ sunt partes. Primo consultatio. Secunda rñsio: ibi: *Ad quod.* Et hæc subdiuiditur, quia primo tractat de expensis negotiationis. Scđo de expensis quę fiūt ꝓ fructibus habendis. Tertio de his q̄ fiūt pro re restaurāda. Secunda: ibi, *Expensas.* Tertia: ibi, *Nec.* Abbas Siculus.

¶ Idem Helieñ. episcopo. ᵉ

¶ *Negotiator de lucro decimam soluit deductis expensis, quas facit de pecunia decimata: expensa vero quæ fiunt pro habendis fructibus non deducuntur, & de fructibus soluitur decima, etiam non deductis expensis factis pro re restauranda.*

CAP. XXVIII.

PAstoralis † officij: & infra. ¶ Explicari postulasti, vtrū quis possit de molendinis ᵍ & piscarijs necessarias ʰ expensas deducere, priusquā soluat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum ⁱ: Ad quod respondemus, quòd licet circa res acquisitas ᵏ vel factas de pecunia decimata, cum ipsæ venduntur, credamus deducendas ˡ expensas ᵐ, & de residuo quasi de lucro ⁿ decimas persoluendas, vt si vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molēdinum, grex, aut qualibet

CASVS. Aliquis ᵉ habens molēdinū & piscarias suas, facit ibi expensas necessarias ad cōseruationē ipsarū rerum: q̄rebat ep̄s Helieñ. vtrū expensę istę necessarię sint deducendę de fructibus illarū rerū, anteq̄ decimę p̄soluantur, sicut ꝙ in negotiatione deducunt? Anteq̄ Papa huic q̄stioni rñdeat, ostendit, quid iuris sit de illis expensis, q̄ fiunt circa res emptas de pecunia decimata causa negotiationis: Et dicit, ꝙ illę expensę quę fiūt in rebus illis, debent deduci cum res illæ vendūtur, & de residuo quasi de lucro decima est p̄soluenda: Sed expensę quę fiunt pro p̄cipiendis fructibus illarū rerum, non sunt deducendæ, q̄uis factę sint illę expēsæ de pecunia decimata, quia fructus illi sunt illorū q̄ faciunt impensas salua decima, & fructus illi non possunt alienari sine onere decimarum. Deinde rñdet ad quęstionem propositam dicens, ꝙ expensę quę fiunt pro restauratione molendinorum, seu piscariarum, & aliarum rerū, non sunt deducendæ de prouentibus decimādis, q͞a res illæ sic restauratę remanent penes dños. Bernar.

Nota, ꝙ expensæ quę fiunt in negotiatione deducuntur ante solutionem decimarum. Item res semꝑ remanet cum onere suo obligata. Item non deducuntur expensę quę fiunt pro fructibus percipiendis, vel rebus restaurandis.

g ¶ *De molendinis, & piscarijs.*] permanentibus non emptis causa mercimonij. Bernar.

h ¶ *Necessarias.*] Necessariæ dicūtur impensę sine quibus res sit deterior. ff. de impen. in re. do. fac. l. impensę. & l. quod dicitur. & ff. de verb. sign. impensæ. Bernar.

i ¶ *Concessum*] non iure scripto, sed tantummodo hic inuenitur, & non alias: sed consuetudine approbata, vel ratione, quę est optima legum interpres. ꝰ. de consue. cum dilectus. Bernar.

k ¶ *Acquisitas.*] vel factas causa mercimonij. Ber.

¶ *Glo. seq. ratio. per q. exquirentem rationem, & duplicem reddit.*

l ᵃ ¶ *Deducendas.*] Hęc est ratio quare deducuntur expēsę de mercimonijs, & non de fructibus & redditibus aliarum rerum, quia in negotiatione operatur manus hominis, sed ī alijs p̄cipue operatur manus Dei. arg. 56. dist. nasci. ꝰ. eo. non est. & j. eo. cum non sit. hanc rationem assignat Vinc. ᵇ Et tu adde aliam, ne bis eadem res decimaretur. quia tunc sunt decimę personales. Lau.

m ¶ *Expensas.*] factas ᵞ in eundo & redeundo, & negotiando, & faciendo meliorem.

¶ *Glossa sequens vult, de omni quod acquiritur gratuito titulo, decimam deberi, &c.*

n ¶ *Quasi de lucro.*] ex hoc vr̄ ꝙ de omni eo q̄d ꝑuenit ad aliquem gratuito titulo, decima sit soluēda: sic ergo hęres, legatarius, donatarius de hęreditate, legato, & donato debet soluere decimā, q͞a de omni licite acquisito decimę sunt soluendę. ꝰ. eod. ex transmissa. & arg. 16. q. 1. decimę. & q. 7. c. 3. Sup hoc dicas, ꝙ filius hæres de hæreditate decimā soluere non debet: q͞a vna p̄sona reputatur cum patre. C. de ipu. & alijs substi. si q̄s duobus. §. vlt. & Insti. de inuti. stip. §. ei qui. & 35. q. 3. c. cōtra dicimus. §. hac auctoritate. & q͞a de iure naturę sibi debita est. vnde viuente patre dñs est. Inst. de hęre.

Qq 4 quali-

¹ Et istam sententiā Hostiensis, ꝙ etiam hoc ipso quod dicitur secundū eum ꝰ eod. cum sint. Ioan. And.

ᵍ Vide hic Henricum Bosch.

ᵗ sanctæ Columbanæ † sancti Columbani.

ᵖ Cap. 3. eo tit. in 3. compil. Et faciunt tradita per Infinem in l. 1. ff. de translatio.

³ Hanc decretalem habes in 2. compilatione. c. 3 quā Raymundus omisit in hac collectione.

³ Idem consilium Tri dent. loco proxime citato.

⁴ Sequitur, ibi prob. li ex q̄d minime est non licere. Ioan. And.

ᵉ Hic casus Bernardi ¶ est, & in eo ꝙ quo explanatio rep̄erit.

ᵉ Cap 4. eod. tit. in 3. compilat. Et vide Turrecrematam in c. reuertimini. 16. q. 1.

ᵃ Hic placet Hostien. illa ratio, q̄ sequitur, q̄ prima quia verū est ꝙ sine Deo nil possumus. addit aliā necessarię videant reprobatores j. de censi ex parte. & ne nimis locupletentur cum aliena iactura. ff. de co. di. indebitum hoc. Ioan. And.

ᵞ Hæc glossa nō est Bernardi, nec habetur in vetustis libris.

merces[a]: Expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proueniunt, non credimus deducendas[b] etiam si fuerint decimatæ[c]: quoniam[d] salua decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos † alienari posse non credimus, nisi cum[e] onere decimarū. ¶ Nec pro restaurando[f] detrimento quarumlibet rerum ex quibus decimæ persoluuntur, credimus[g] deducendas expensas, de prouētibus decimandis[h]: quia penes dominum res permanēt restauratæ: vt si pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis[i] depereat, vel totus clibanus destruatur[k].

¶ Idem.

¶ Qui præscribit decimas in aliena parochia, si ibi insurgunt noualia, ipsorum decimas non habebit.

CAP. XXIX.

CVm † contingat interdum in tua diœcesi: & infra. ¶ Cum in quibusdā parochiis, ad quasdam ecclesias vel personas ecclesiasticas, ab antiquo[l] pertineat perceptio decimarum, & de nouo fiant noualia in eisdem, quæris à nobis ad quem huiusmodi noualiū decima incipiat pertinere? Vnde inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de iure[m] communi pertineat, decimæ noualiū[n] quæ fiunt in parochijs earumdem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur: nisi ab his qui alias percipiunt † decimas, rationabilis[o] causa ostendatur †, per quā appareat noualium ad eos decimas pertinere.

¶ Idem episcopo Beluacen.

¶ Decima omnium fructuum prædij debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

CAP. XXX.

CVm † in tua diœcesi quædam monasteria, & cōuentuales ecclesiæ, in multis parochijs maiores decimas percipiant & minutas[p], de quibusdam fructibus annuatim perceptis, non fuerunt decimæ persolutæ: & infra. ¶ Respondemus, quod si fructus prædicti de illa terra proueniunt, de qua monasteria, vel conuentuales ecclesiæ, aliquos percipiebant ratione decimarum prouentus: eis proculdubio decimæ fructuum debētur eorum: cum ipsis terra illa ab antiquo[q] fuerit decimalis, &

quali. & diffe. §. sed sui quidē. & sola administratio deest ei. ff. de liber. & posthu. in fin. Quidam dicunt, q extraneus hæres, donatarius, legatarius (quia totum est ei lucrum) decimam dare debet. Alij dicunt, & melius, q de immobilibus non tenetur quis soluere decimam: quia res ad quemlibet possessorē transit cum onere suo: vt j. eo. cum non sit. qm cum Deus alienam terram dedit filiis Israel, tantum de fructibus sibi dare decimas mandauit: & si de possessionibus decimæ darentur, cito possessiones deuoluerentur ad ecclesias. Sed nunquid doctor de collecta, & aduocatus de aduocatione, mercenarius de mercede tenētur soluere decimam? vtique. 16. q. 1. decimæ.

a ¶ Merces.] semper causa mercimonij de pecunia decimata. Ber.

b ¶ Deducendas.] quia tunc intelliguntur esse prædiales decimæ 1. Bernard.

c ¶ Decimatæ.] etiam si possessiões illæ sint emptæ de pecunia decimata, vel sic etiam si expensæ illæ sint factæ de pecunia decimata, quod melius videtur. Ber.

d ¶ Quoniā.] istud, qm, potius illatiue q̄ causatiue ponitur secundum Vincen. vel proprie, & melius.

e ¶ Nisi cum onere.] Nota q res transit cū onere suo. 16. q. 1. si quis laicus. ff. de ʒhen. empt. alienatio 2. j. eod. cum non sit. ʒ. de pign. ex literis. circa finem. Bernar.

f ¶ Nec pro restaurando.] hic respondet quæstioni propositæ.

g ¶ Credimus deducendas.] hoc speciale est in decimis, q non deducuntur expensæ pro fructibus colligendis: vel etiam pro conseruatione alicuius rei: aliàs etiā malæ fidei possessor deducit sumptus necessarios. ff. de peti. hære. si à domino. §. vlti. & ʒ. de in integ. resti. requisiuit. ff. de solut. fructus. Io.

h ¶ Decimandis.] sed si emissem ad hoc vt venderem, & antequam rem illam venderem, fecissem sumptus pro illa conseruanda, bene deducerem sumptus.

i ¶ Merces.] mercis appellatio proprie ad res pertinet mobiles. ff. de verb. sign. mercis appellatio.

k ¶ Destruatur.] si aliquid expenditur necessario ad illius conseruationem, illud non deducitur: vt dictum est supra.

CVm contingat.] Diuiditur: quia primo ponitur quæstio. Secundo responsio. Secunda pars: ibi, Vnde. Abbas Siculus.

Casvs. In quibusdā parochijs quædam ecclesiæ & ecclesiasticæ psonæ ab antiquo pceperunt decimas: de nouo fiunt noualia in parochijs illis; quæritur ad quem decima istorum noualium incipiat ptinere? Rñdet Papa, q cum pceptio decimarum de iure cōi ptineat ad parochiales ecclesias, decimæ noualium quæ fiunt in parochijs earundem, ad ipsos ptinere noscuntur, nisi illi qui antiquas decimas pcipiunt, causam rōnabilem ostenderint, per quā decimæ noualium ad eos debeant pertinere. Nota q de iure cōi decimæ pertinent ad parochiales ecclesias. Item vna ecclesia potest præscribere decimas in parochia alterius. Item qui præscribit in vno capitulo, non præscribit in alio.

l ¶ Ab antiquo.] forte ex præscriptione. ʒ. de præscri. ad aures.

¶ Glo. seq. not. quōd de iure, &c. alle. duas concor. Demum duo contraria, & vnū dupliciter, alterū tripliciter respondet.

m ¶ De iure cōi.] patet hic expresse, q decimæ de iure cōi ptinent ad parochiales ecclesias: vt 16. q. 1. statuimus. & c. de decimis. & c. si quis laicus. ergo nō spectāt ad epm. vnde in decimis parochialium ecclesiarum non debet eps aliquam habere portionem: Nam capitula quæ dant epo partem decimarum, loquuntur de decimis epalis ecclesiæ. Sed ʒ. s. eod. qm. vbi dr, q eps potest retinere partē suam de noualibus, quæ surgūt in parochia alicuius ecclesiæ j. eo. dudum. vbi eps petit decimas in diœcesi sua positas, fundata intentione sua de iure cōi, & ita non ptinet de iure cōi ad parochiales ecclesias, qs ibi obtinet eps. Dicas q de iure cōi tm baptismalibus 3 ecclesijs decimę debent dari. 16. q. 1. de decimis. prout not. Hugo ibi. & c. statuimus. Quid ergo respōdebis illi decretali, quoniam? Dicas q illa intelligit p ista, vel potius loquitur fm consuetudinē loci, & illa, dudū. j. eod. potest intelligi de decimis i parochia epi positis: quia illæ pertinent ad eundē iure cōi, & de illis debet facere quatuor partes. 12. q. 2. quatuor. & c. Vulteranæ. & c. vobis cōcesso. Vel illę decimę quas petebat eps Brixieñ. ad nullum ptinebant: qa non erāt in parochia alicuius ecclesię parochialis, vnde ad epm de iure cōi ptinebant: quia decimæ in potestate epi sunt. 16. q. 1. in sacris. & ʒ. eo. qm. Vel dic q illa decre. dudum. loquitur de consuetudine: vt ibi notatur in fi. illius glo. quæ incipit, sic.

n ¶ Noualium.] Hic ad alium ptinent noualia, & ad alium decimæ. Vnde signatur ʒ. s. eod. ex parte M. illud intelligitur cum aliquis obtinet decimas p priuilegium: in quo casu debet habere noualia: qa ex quo eis cōcessæ fuerunt decimæ simpliciter, & noualia quæ postea ibi surgūt. j. de priuile. quia circa. Nam verbo generali simpliciter posito significabit decimas præsentis tpis & futuri. ff. de serui. vrb. prædi. si seruitus. & C. quæ res pig. obli. pos. l. vlt. & 17. dist. si Romanorum. Sed hic loquitur cum habet decimas ex præscriptione: quis per hoc non pscribit noualia: & sic intelligitur cap. sequēs. sed hoc intellige allegato titulo & probato. j. eo. dudum & in quadam decr. extra cōpilationem, quæ incipit, venerabilium.

o ¶ Rationabilis causa.] puta, priuilegium aliud non possent ostendere, cum de iure communi pertineat ad parochiales ecclesias: vt ʒ. eo. ex parte 4. & præscriptio allegari non potest. Ber.

CVm in tua.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, Respondemus. Abbas Siculus.

Casvs. Quædam monasteria & conuentuales ecclesiæ pcipiūt decimas maiores & minutas in alijs parochijs, sed de quibusdam fructibus annuatim pceptis sibi non fuerunt decimæ psolutæ: qritur, quis debeat pcipere decimas illorum fructuum? Rñdet Papa, si fructus pdicti proueniunt ex illa terra, de qua monasteria, vel cōuentuales ecclesiæ decimas pcipiebant, & eis decimę illorum fructuum debent dari, cum terra illa ab antiquo illis fuerit decimalis: quis vna & eadem res non debet duplici iure censeri: alioquin decimæ parochialibus ecclesijs psoluantur, ad quas de iure cōi ptinet pceptio decimarū. Nota q vna ecclesia potest pscribere decimas in alterius parochia: qd hodie intelligendum est cum habes titulum. item vna & eadem res diuerso iure censeri non debet. Itē decimæ de iure communi pertinent ad parochiales ecclesias.

¶ Glo. seq. recitatur per quæstionem.

p ¶ Minutas.] Minutæ decimæ appellantur partus animalium, & de pullis, ouis & hortis: vt ʒ. eod. ex parte. de quibus etiam loquitur ʒ. eod. ex multiplici.

q ¶ Ab antiquo.] quia præscripserunt decimas illas. ʒ. c. proxi. Ber.

¶ Glo. seq. alle. 4. concor. & vnum contrarium.

¶ Illos

1 Plus placet q loquatur de decima lucri, q personalis est qd videt in eo, qui percepit fructus: sed si non percepisset, videt deducenda expensa cul turæ, quā est venditura mercium. Ioan. And.

¶ Cap. 1. eo tit. in 4 compil. Et vide omnino Couarruuiam lib. 1 varia. resolut. cap. 17 circa finem.

2 Vide in c. ex literis super gl. vlt. Io. An.

3 Idē Inn. Hostiens. & Archidiaconus q. Hostien. In fin. pō̄ad l. postea ... Ioan. And.

Vide Ipo. modum 71 consilium. 1. in ... noualibus.

¶ acquisita

¶ Vide ... in ... & hanc ... de reg. iu.

¶ Consuetudinem ... Et an monachi decimas noualium ... per S. Thomam 2. 2. q. 87. art. ... & per Turrecrematam in c. ... 16. q. 1.

¶ Posset allegare præscriptionem prædiorum noualium hoc modo quia de ... vel ... aliquid ... Io. And.

a ¶ Cra

non debeat vna eademq; ecclesia † diuerso iure cœteri ᵃ. alioquin parochialibus ecclesiis exoluantur, ad quas de iure communi spectat † perceptio decimarum.

¶ Idem Vesprimen. † episcopo.

¶ *Laici ecclesias vel decimas donare nõ possunt, etiamsi sint reges: nec ex eorũ titulo præstatur causa præscribendi.*

CAP. XXXI.

DVdum † aduersus fratres Hierosolymitani Hospitalis sancti Stephani, te proponente in nostra præsentia quæstionem, quòd ipsi decimas ᵇ de laboribus rusticorum suorum Vesprimen. ecclesiæ debitas, non permitterent tibi solui: & infra. ¶ Comparentibus igitur te ac ipsis, statuto termino coram nobis, G. presbyterum Cardinalem tibi & eis concessimus auditorem: corã quo decimas terrarum, quæ † per rusticos hospitalis Vesprimen. diœcesis excoluntur, & de Ciroga † & de Nouacularia ecclesias, quæ per ipsos hospitalarios detinentur; intentione tua de iure communi ᶜ fundata, petisti. Prior autem hospitalis in prædictis decimis & ecclesiis, præscriptionem allegans, proposuit se tibi non teneri super his respondere: quod cum per auditorem ad nostram audientiam peruenisset, mãdauimus, quòd idem Prior præscriptionis titulum, quem allegauit, probaret ᵈ: qui B. regis ac reginæ Hungariæ priuilegia exhibuit, qui ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictæ ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt; confirmationis † Clementis † Papæ prædecessoris nostri scriptum exhibens, per quod probare volebat concessionem ᵉ prædictam, plenum habere vigorem: & infra. ¶ Cæterum ex parte tua fuit propositum, quòd in decimis & ecclesiis à rege & regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars aduersa, quæ nec à donatione ipsorũ initium habere poterat, nec à cõfirmatione præfata tantum effluxit temporis, quòd possit præscriptio confirmari: & sic donationis regis ac reginæ allegatus titulus nullus erat: cum sacrilegij crimen incurrat, qui ecclesias vel ecclesiasticum aliquid † de manu receperit † laicali ᶠ: & infra. ¶ Nos igitur cũ donatores prædicti, conferre non potuerint ᵍ aliis, quæ ipsi de iure non poterant possidere ʰ; & per confirmationem prædicti Clementis super ecclesia sancti Stephani hospitali cũ decimis, & aliis pertinentibus ad se †, factã, etiam si authenticum † appareret, iuri episcopali nullatenus ⁱ derogetur: sententialiter prohibemus ᵏ, ne fratres hospitalis præsumant vlterius impedire, quo minus decimas percipias memoratas, & pacifice possideas in futurum.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ *Domini prædiorum cogi possunt, vt prædia dent colenda talibus, à quibus sine contradictione ecclesia possit decimas consequi. h. d. vsque ad §. illa.*

a ¶ *Conferri.*] 12. q. 2. cognouimus. & j. de priuile. quia circa. & s. eo. ex parte. ff. de vsuca. cum qui. in fi. arg. contra. ff. de pec. l. hinc quæritur. §. 1. vbi dr, q peculium quãq; duplici iure censetur. Ber.

D *Vdum.*] Primo ponitur facti & processus narratio: Secundo: ibi, *Nos igitur.* ipsius diffinitio. Prima subdiuiditur in tres. Primo ponit actoris petitionem, & auditoris dationem. Secundo reorum defensionem, iudicis interlocutionem, & defensionis fortificationem. Tertio ipsius defensionis impugnationem. Secunda: ibi, *Prior.* Tertia: ibi, *Cæterum.* Abbas.

CASVS. Inter epm Vesprimen. & fratres hospitalis Hierosolymitani sancti Stephani, super quibusdam decimis quæstio vertebatur: partibus propter hoc in præsentia dñi Papę constitutis, datus fuerat auditor: coram quo petiit eps decimas terrarum, quæ per rusticos hospitalis prædicti in Vesprimen. diœcesi excoluntur: petiit insuper quasdam ecclesias, quæ per ipsos hospitalarios detinentur: in quibus dicebat intentionem suam de iure cõi fundatam: Prior vero prædictus in prædictis ecclesiis & decimis præscriptionẽ allegans, proposuit, se super his nõ teneri epo respondere: auditor hoc audiens, significauit illud dño Papæ, & ipse mandat eidem, q idẽ Prior probaret titulum præscriptionis, quem allegabat: ipse statim exhibuit priuilegium regis ac reginæ Hungariæ, qui contulerunt ecclesiã sancti Stephani hospitali donationis titulo in perpetuam eleemosynam, ad quam dictæ ecclesiæ & decimæ pertinebant: induxit etiam quoddam scriptum confirmationis Clementis Papæ, per quod probare volebat prædictam concessionẽ valere. Ex parte epi fuit propositum, q in decimis & ecclesijs donatis à rege & regina, præscriptionem allegare non poterat pars aduersa, quæ non poterat habere initium à donatione ipsorum, nec à confirmatione Clementis tãtum tempus effluxerat, q posset præscriptio cõfirmari: & sic talis titulus non valebat, immo vt dicunt canones, sacrilegiũ incurrit qui decimas vel ecclesias de manu recipit laicali: Dñs Papa his omnibus cõsideratis dicit, q donatores prædicti alijs conferre non potuerunt, quod de iure cõi non poterant possidere: & per confirmationem Clementis super ecclesia sancti Stephani, & alijs ad ipsum pertinentibus, factam hospitali, iuri epi non derogatur, quamuis scriptum authenticum appareret; quare prohibet ne fratres hospitalis præsumant vlterius impedire, quo minus prædictus eps decimas percipiat antedictas, & pacifice possideat in futurum. Not. q eo ipso q ecclesiæ vel decimæ sunt in diœcesi epi, de iure cõi ad eum pertinent. Item titulus debet probari in qualibet præscriptione canonica. Item laici in alios transferre non possunt, quod eis possidere non licet. Item si donatio non valet, confirmatio super ea facta non valebit. Item per huiusmodi confirmationem non fit præiudicium diœcesano episcopo. Item si scriptũ authenticum non ostendatur, ad transcriptum nihil fieri potest.

b ¶ *Decimas.*] sine inquietatione, vt libere percipi posset, talis videtur fuisse petitio per sententiam latam, vt dicitur in fi. Ber.

¶ *Gl. seq. alleg. duas decor. signat contrariũ, remittit, et duplicem solut.*

c ¶ *De iure com.*] sic 16. q. 7. oẽs basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. Itẽ vr hic, q de iure cõi pertineat perceptio decimarum ad epm. Sed s. eo. c. proxi. & c. cũ contingat. vbi de hoc dictũ est. vel potest dici, qd vr verius, q hæc allegatio non ponit ius quantum ad decimas: & sic nullum ɔtrium. & de consuetudine loci pertinebant hæ decimę ad epm, & non de iure cõi: sed quantũ ad ecclesias, quas petebat eps, fundata erat intentio sua de iure cõi: verius puto, q decimæ istæ nõ erant infra certam parochiam alicuius parochialis ecclesiæ, licet dicatur infra, q pertinebant ad ecclesiam sancti Stephani vt dixi s. eod. cũ cõtingat. in glo. quę incipit, patet hic:

¶ *Gl. seq. notat titulũ probandum, signat cõtrariũ, ponit opi. Ioã. et remittit.*

d ¶ *Quem allegauit, probaret.*] hic aperte vr, q qui allegat præscriptionem, tenetur probare titulum, ex quo habuit causam præscribendi. s. de probat. licet. arg. & expressum vr s. de præscri. si diligenti. Nã sm canones longa & longissima præscriptio non differunt: sed in longa præscriptione oportet probare titulum. C. de præscr. lon. temp. diutina. C. de vsu. pro hærede. l. vlt. ergo & in longissima secundũ canones. Argu. ɔ. s. de præscri. quoniã omne. & c. vigilanti. vbi dr sufficere bona fides. & est ɔ id quod dici consueuit, q sufficit allegare titulum, sed nõ oportet probare. Io. dixit, q isti erant suspecti. & ideo oportuit eos probare titulum, & iustũ: quia propter suspicionem quãq; transfertur probatio in alium, qui aliàs non cogitur. s. vt eccl. ben. vt nostrũ. vbi de hoc notatur. sed super hoc dic vt dixi in c. si diligenti. s. de præscri. vbi inuenies in quo casu probari debeat titulus. & in quo nõ.

e ¶ *Concessionem prædictam.*] quam si Papa ex certa scientia confirmasset, valuisset, & ex ea sumpsisset vigorem, licet ex se nulla fuerit. arg. s. de pac. quoniã. s. de trãsact. c. 1. & 96. dist. bene quidẽ. & 2. q. 1. in primis. Ber.

f ¶ *Laicali.*] vt 16. q. 7. si quis deinceps. vnde titulus talis habetur pro non titulo.

g ¶ *Non potuerint aliqs.*] 1. q. 7. Daibertum. j. de donationibus inter virum & vxorem. c. nuper. quia pro non dato habetur, quod ab illo donatur, qui non potest de iure donare. j. de iurepa. quod autem. in fi. Arg. contra. ff. de acquir. re. do. non est nouum. ff. de vsufru. quod nostrum. ff. de contrahend. empt. l. rem alienam.

h ¶ *Possidere.*] 16. q. 7. c. 1. & s. de præscrip. c. causam quæ. quia spiritualia non cadunt in laicum. s. de electio. sacrosancta. & c. Massana. 96. dist. bn quidẽ. ver. nunquã licuit laico anathematizare.

i ¶ *Nullatenus derogetur.*] Nunquam enim intelligitur derogari iuri alterius, nisi hoc exprimatur. 85. dist. Florẽtinũ. & 99. dist. ecce. s. de aucto. & vsu pal. ex tuarum. & s. de offi. dele. super eo. Ber.

k ¶ *Prohibemus.*] Ex hac sententia vr q actum sit iudicio vti possidetis. & ex eo quod dicitur s. in prin. nõ permitterẽ tibi solui: per petitionem

¶ Quid operetur confirmatio facta per Papam tradit Innocẽt. in c. 1. supra de eccles. & t. cantore diale ctos. supra de fide instrum.

¶ In vetustioribus exemplaribus non est c pp p. nec verba ī recentioribus fund. vt impressa.

¶ aliquid

¶ recipere

¶ à se, in recentibus, sed in antiquis ad se, habetur, id est ad ecclesiam sancti Stephani.

¶ authentica, in recẽtibus, sed in antiquis authenticẽ, legitur.

¶ Innocentius iii. in concilio generali Lateran. c. 54. & c. 5. eod. tit. in 4. compilatione.

¶ Secundum in quo est allegat d. d. adop. l. adopsio.

petitionem episcopi videtur actum petitorio. Sed standum est sententię: talia enim sunt subiecta, qualia permittunt prædicata. Ber.

IN *aliquibus*.] Prima pars ponit excessum, quem secundo corrigi mandat: ibi, *Volentes*. Abbas.

Casvs. In aliquibus regionibus quædam sunt gentes permistæ, quæ secundum ritus suos decimas non soluunt, licet Christiano nomine censeantur: quibus iam dñi prædiorum talibus psonis sua prædia tradunt excolenda: vt inde maiores redditus consequantur: statuit conciliũ, vt ipsi dñi talibus personis sua prædia cõmittant, q̃ absque aliqua ꝯdictione, cum integritate persoluant decimas ecclesijs quib^e debentur, & si necesse fuerit compellantur: in fine dicit, q̃ illæ decimæ quæ debentur de iure diuino, vel etiam de loci consuetudine approbata, necessario sunt soluendæ. Not. q̃ res trãsit cum onere suo. Item decimæ de iure diuino debentur. Item loci consuetudo attendenda est in solutione decimarũ.

Vide Gul dorem Papæ decisione 184.

In codice Barbarię ita: vt ipsi domini de cætero, talibus, &c.

CAP. XXXII.

IN † aliquibus regionibus quædam permistæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus decimas de more non soluunt, quamuis censeantur nomine Christiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, vt decimis defraudantes ecclesias, maiores inde redditus assequantur. Volentes igitur super his ecclesiarũ indẽnitatibus prouidere: statuimus, vt † ipsi domini talibus personis, & taliter sua prędia excolenda cõmittant, quod absque cõtradictione, ecclesijs decimas cum intergritate persoluant, & ad id si necesse fuerit per censurã ecclesiasticã cõpellantur[a].

Iste §. propter sui breuitatem non summatur.

Illæ quippe decimæ necessario soluendæ sunt, quæ debentur ex lege diuina[b], vel loci cõsuetudine[c] approbata.

a *Compellantur*.] Pactũ enim non nocet ecclesiæ, quin à quolibet possessore possit petere decimam: quia est onus qđ sequitur ipsam rem. ꝫ. eo. pastoralis. & cap. proxi. ꝫ. de pactis. plerunq; ff. de pac. inter debitorem. ff. de insti. si cũ villico. Arg. ꝫ. ff. đ pac. epistola. §. pactum. Si possessor partẽ fructuũ recipit, & dñs partem teneat, vterq; conueniẽdus est. ꝫ. eo. à nobis. & c. tua nobis.

Cap. 34. & cap 6. eo. tit in 4. cõpilatione, & vide notas huius capitis.

quod à

b *Ex lege diuina*.] quas dñs suo dominio seruauit, & tãquã debita requiruntur. ꝫ. eod. parochianos. & j. eo. tua nobis. & 16. q. 1. decimæ. Bernar.

† 1. ad Cor. c. 3.

Hanc periodum ex antiquis restituimus vt est impressa. nam in vulgatis perperam legebatur. sed vide notas huius loci.

Glo. seq. ponit dictum, ad quod inducit duo similia, quod postea fortificat, & determinat secunda pars vocis. per. q.

c *Loci consuetudine*.] Sic ergo attenditur consuetudo in decimis: nec mirum: quia[a] & in baptismo attenditur. de consecra. distinctio. 4. de trina. & in matrimonio. infra. de cogna. spiritu. super eo. & merito seruatur cõsuetudo: quia æque punitur transgressor consuetudinis sicut transgressor legis. 11. dist. in his rebus. Et hoc potest intelligi de consuetudine illa, de qua habuisti ꝫ. eo cum sint homines. & c. ad Apostolicæ. vbi de hoc, & dic de consuetudine approbata & præscripta, aliàs non obesset consuetudo. ꝫ. de consuet. c. vlti. Si vero consuetudo est q̃ detur duodecima pars, vel minor, talis consuetudo non sufficit, nisi sit approbata à Papa: quia non valet talis consuetudo quæ absq; mortali peccato seruari non valet, quantuncunq; longa. ꝫ. de præscriptio. quoniã omne. Sed hic non potest habere bonam fidem, quia de iure diuino debentur, & ita nõ posset præscribere, ergo nec cõsuetudo ibi locũ habere põt: hoc dico in laicis: q; a clerici vel ecclesia ꝯ clericos non solũ partẽ præscribere potest, sed etiam totam decimam. vnde dicit decretũ: qui minus dedit decimas, modo emendet. 16. q. 7. quicunq; 1. Ber.

a Hoc intellige circa solemnitates accidentales, seu extrinsecas remouens, non circa substantialia sacramentorum.

Idem in eodem. †

Prius soluendæ sunt decimæ, quàm census seu tributa: & si prius illa soluũtur, postea decimari debent.

CAP. XXXIII.

CVm non sit in homine quid † semen serenti respõdeat, quoniam iuxta verbum Apostoli †: Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus: ipsum †, qui de mortificato semine plurimum fructũ affert, nimis auare quidam in decimis defraudare nituntur: census & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. ¶ Cũ autem in signũ vniuersalis dominii, quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reseruauerit: nos & ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis obuiare volẽtes: Statuimus, vt in prærogatiuam dominij generalis, exactionem tributorũ & censuum, præcedat[d] solutio decimarum: vel saltem hi ad quos census, vel tributa indecimata peruenerint, (quoniam res cum onere[e] suo transit) ea per censuram ecclesiasticam decimare cogantur ecclesijs, quibus de iure debentur.

CVm.] Diuiditur. Primo præmissa ratione punitur excessus. Secundo alia ratio, & excessus prohibitio: ibi, *Cum autem*. Tertio alia ratio: ibi, *Quoniam*. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam ante solutionem decimarum, deducebant de fructibus decimandis census & tributa, & alias expensas: Cum igitur dñs in signum vniuersalis dñij quodam speciali titulo sibi decimas reseruauerit: volens conciliũ & ecclesiarũ dispendiis & animarum periculis obuiare, statuit, q̃ ante exactionem aliquã tributorum vel censuum, præcedat solutio decimarum. vel saltẽ illi qui census vel tributa indecimata percipiunt, compellantur ex decimare: quia res transit cũ onere suo. Not. q̃ decimæ dantur in signũ vniuersalis dominij. Itẽ omnem deductionem debet præcedere solutio decimarũ prædialium. Item res transit cũ onere suo.

Gl. seq. obijcit, et soluit.

d *Præcedat solutio*.] quia vt hic dr, illas sibi Dñs in signum vniuersalis dñij reseruauit. ꝫ. eo. tua nobis. & ideo sine aliqua diminutione expensarũ sunt soluendæ: vt ibi dr. & cap. cũ homines. sed non refert multum, verum præcedat solutio decimarum exactionẽ tributorũ vel census: quia soluere dñs de parte sua, & colonus de sua tenetur. ꝫ. eod. à nobis. & cap. tua nobis. Rñderi potest, licet vterq; conueniri possit, melius & commodius est ecclesiæ conuenire vnũ q̃ plures. ff. de exercito. l. 1. §. vlti. & l. seq. Et distinguitur in casu isto, verũ dñs percipiat certã partem, tertiã vel quartam, siue duos corbes vel tres tantum. De hoc dr ꝫ. eo. tua nobis.

e *Cum onere*.] Sic ꝫ. eo. pastoralis. ff. de contrahen. emptio. alienatio. & ꝫ. de pigno. ex litteris Ber.

Cap. 51. li. cap. 7. eod. tit in 4. compila.

Idem in eodem. †

Cistercien. Templarij, & Hospitalarij de fructibus possessionum quas acquisierint post concilium generale, de quo hic, decimas soluere tenentur, si de illis possessionibus prius soluebantur decimæ.

CAP. XXXIIII.

NVper abbates Cisterciensis ordinis, in generali concilio † congregati, ad commonitionem nostram prouide statuerunt, ne decætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur ecclesijs: nisi forte pro monasterijs nouiter[f] fundandis. Et si tales[g] possessiones eis fuerint pia fidelium deuotione collatæ, aut emptæ pro monasterijs de nouo fundandis, committantur[h] alijs excolendæ, à

NVper.] Duæ sunt partes. Primo ponitur statutum Cistercien. Secundo confirmatio & prouisio Papæ: ibi, *Ne occasione*. Abb.

Casvs. Abbates ordinis Cistercien. habebãt priuilegiũ, de nõ dandis decimis de laboribus quos excolũt suis sumptibus suis, vnde grauiter lædebãtur ecclesiæ, cũ ipsi quotidie multas acquirerent possessiones, de quibus ecclesijs decimæ soluebantur: propter quod prædicti Abbates ad commonitionem concilij statuerunt, ne decætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur ecclesijs, nisi forte pro monasterijs fundandis de nouo: & si tales possessiones de quibus decimæ soluebantur, eis fuerint collatæ, aut emptæ pro monasterijs de nouo fundãdis, committantur alijs excolendæ, ne occasione priuilegiorũ suorum ecclesię vlterius aggrauentur: propter quod statuit conciliũ, vt de alienis terris, & de his etiam quas decætero acquirent, decimas ecclesijs soluant quibus debentur, etiam si proprijs sumptibus eas excolant, nisi cum ipsis ecclesijs amicabiliter duxerint componendum. Et hoc quod dictum est de Cisterciensibus, extenditur ad omnes alios, qui habent similia priuilegia; præcipit conciliũ, vt ecclesiarum prælati prompti existant ad exhibendum prædictis priuilegiatis de suis malefactoribus iustitiæ complementum, & eorũ priuilegia diligenter obseruent. Not. q̃ si priuilegium aliquorũ incipiat vergere in enorme detrimentum aliorum, derogandũ est vel in toto vel in parte. Item compositio potest interuenire in decimis.

Pro vo[c]e, concilio, quę est in antiquis omnibus codicibus, & antiqua est in editione, ponitur in publicis non est in papam. et generales monachorum conuentus capitula vulgo dicuntur.

f *Forte pro monasterijs nouiter*.] & ita in casu isto obtinet adhuc priuilegium antiquum.

g *Tales*.] scilicet de quibus decimæ solui debeant, Ber.

h *Committantur*.] interim antequam ædificentur ecclesiæ, vt illi coloni soluant decimas de illis terris. idem esset si ipsi idem colerent eas. j. eod. cap.

Glo. seq.

quibus, ecclesijs decimæ persoluantur. Ne occatione priuilegiorum suorum ecclesiæ vlterius prægrauenturf, decernimus, vt de alienis terris & amodo acquirendis, etiam si eas proprijs manibus aut sumptibus excolant, decimas persoluant ecclesijs, quibus ratione prædiorum antea soluebãtur: nisi cum ipsis ecclesijs aliter duxerint componendum a. ¶ Et hoc ipsum ad alios b regulares, qui gaudent similibus priuilegijs, extendi volumus & mandamus: vt ecclesiarum prælati promptiores, & efficaciores existant ad exhibẽdum eis de suis malefactoribus iustitiæ cõplementum: eorumque priuilegia diligentius & perfectius studeant obseruare.

¶ Glo. seq. quærit, arg. pro, & contra, & soluit.

a ¶ Componendum.] & sic compositio in decimis potest fieri per sacerdotem. s. eo. ex multiplici. quæ personalis videtur, nisi per superiorem fuerit confirmata. s. de transact. veniens. Sed nunquid Cistercien. & alij monachi non habentes populum, possunt pscribere decimas? Non vi: quia decimas de iure habere non possunt: vt 16. q. 1. puenit. ergo eas non possunt pscribere. s. de præscript. causam quæ. Sed vt hic ex quo nomine compositionis eas possunt habere, q eas possint præscribere. Satis posset sustineri q non possint pscribere decimas, vt in prædicto cap. causam quæ. & s. eod. tit. dudum. decimæ enim intuitu diuini officij tm̃ debitæ sunt iure diuino. s. eo. ma nobis. sed isti nemini subministrant spiritualia. & decimæ istis tm̃ p priuilegia cõceduntur: q a de iure cõi eas habere nõ possunt: aliàs superfluum esset priuilegiũ: quia quæ de iure cõi competunt, superfluum est precibus impetrare. C. de thesau. l. 1. lib. 10. ff. ad muni. l. 1. vnde si isti allegarẽt pscriptionem, necesse haberent ostendere titulum, qui eis daret causam pscribendi. s. eod. dudũ. quæ loquitur de hospitalarijs Hierosolymitanis, q de iure cõi decimas possidere nõ possunt: & ideo in his personis, quæ de iure cõi possidere non possunt, necessarius est titulus, & sic potest intelligi. s. de pscrip. si diligenti. vbi de hoc.

b ¶ Alios.] hic habes argumentum quòd res inter alios acta alijs præiudicat.

¶ In codice Barbatiæ post verbũ, prægrauentur, ita: Non igitur statuendo sit mod habentes, decimarum, &c.

¶ De materia huiᵘ tituli vide concilium Tridentinum sessione 25. tit. de regularibus.

¶ Ex concilio Maguntino sub Magnotio celebrato an. 813. sub Carolo imperatore. cap. 13. & c. 3. eo. tit. in 1. compilat.

¶ Gregorius nonus.

C A P. XXXV.

INterdicimus vniuersis personis ecclesiasticis, vt decimas detentas à laicis c, ad alienas ecclesias pertinentes, in pignus recipere ab eisdem laicis non præsumant.

INterdicimus vniuersis personis ecclesiasticis.] Casvs. In hoc capitulo prohibetur, ne aliqua ecclesiastica persona præsumat in pignus accipere decimas detentas à laicis, quæ ad alienas spectant ecclesias. Nota q decimæ detentæ à laicis, in pignus accipi nõ debent, nisi ab eo ad quem de iure spectat.

¶ Glo. seq. recitetur per quæstionem de quibus decimis hic loquatur.

c ¶ Ad alienas.] Illud potest intelligi de decimis laicis in feudum concessis, vt nulla psona ecclesiastica ad quam non pertinent, recipiat illas in pignus: vt si penes laicum remaneant, citius redeãt ad ecclesiam, ad quam ptinent saltem post mortem, cum in decimis non habeat locum successio. s. eod. ad hoc. licet succedant hæredes in decimis antiquitus concessis in feudum: & hac ratione sufficit si laicus de consensu epi, decimas tales alij ecclesiæ donauerit. s. de his quæ fiunt à prælatis sine cõsensu capituli. cap. cum Apostolica. Ecclesia vero ad quam ptinent, bene potest eas in pignus recipere: quia per hoc citius rehabebit decimas suas, cum tunc non teneatur computare fructus 1 in sortem. j. de vsur. c. 1. & cap. conquestus. & s. de feud. cap. 1. Idem esset & multo fortius, si laicus de facto tantum decimas retineret. & hæc fuit prohibitionis causa, vt per hoc puideretur ecclesijs, ad quas istæ decimæ puenire debẽt.

1 Si abstineret a fructibus vasalli, Ioan. And.

TITVTVS XXXI.

De regularibus † & transeuntibus ad religionem.

¶ Ex concilio † Maguntiñ.

¶ *Non potest quis ad religionem admitti nisi volens: & in ætate idoneus.*

C A P. I.

NVllus d † tõdeatur, nisi in † legitima e ætate, & spõtanea f voluntate.

¶ Ex eodem †.

¶ *Impubes monasterium ingressus, post annum à parentibus reuocari non potest. hoc dicit primo. Pubes per vim ingressus, post annũ exire, vel à parentibus reuocari non potest. hoc dicit secundo. Abbas Siculus.*

C A P. II.

SI † quis ante annos legitimos tonsuratus g est, sine consensu parentum suorum: si parẽtes ipsius infra annum h non reclamauerint ad principem i, aut ad proprium episcopum, vel ad k missum dominicum; in clericatu permaneat l. ¶ Si vero post legitimos annos, per vim m † clericus n factus est, & nec ipse nec parẽtes eius infra annum ad memoratas personas reclamauerint, in clericatu permaneat o, sicut is de quo superius dictum est.

¶ Ex concilio Toletano †.

¶ *Clericus secularis vtens habitu & nomine monachali, cogitur vt fiat monachus, vel ab hoc desistat.*

C A P. III.

VT clerici, qui se fin-

DE REGVLARIBVS ET TRANseuntibus ad religionem.

¶ *Supra visum est de clericis secularibus, & de rebus eorum: merito restat videre de regularibus & rebus eorum. Vel sic: quia personarum ecclesiasticarum duo sunt genera, quoddam clericorum secularium, quoddam religiosorum: ideo viso de primo genere, merito subijcitur de secundo. Abbas.*

De hac materia tractatur 27. q. 1. & q. 2. & q. 3. & q. 4. c. hanc ergo. §. sed & notandum, vsque ad fi. q. & 19. q. 1. & q. 2. & q. 3. & 20. q. 1. & q. 2. & q. 3. & q. 4. & 1. q. 2. per totum.

NVllus tõdeatur.] Casvs. Dicit in hoc capitulo, q nullus debet intrare religionem, nisi in legitima ætate, & spontanea voluntate. Nota q ætas & voluntas attendenda sunt circa intrantes religionem.

¶ Glo. seq. rec. per obiect. & soluit eas solutione sic gnat contrarium.

d ¶ Nullus tondeatur.] scilicet ad profitendum vt he sit monachus. 20. q. 1. illud. clericus tamẽ post septimum annum potest fieri: quia tũc est doli capax. 28. dist. de his. & 77. dist. q cunq. & c. i singulis. Sed arg. s. s. de pben. super. ibi dicit, q pueri non sunt idonei ad beneficium obtinendum.

e ¶ In legitima ætate.] scilicet 14. annorum.

f ¶ Spontanea voluntate.] quia si coactus, non valeret. 20. q. 3. præsens clericus.

SI quis.] Communis diuisio: q a duo sunt dicta, vt patet in rubro. Secundum: ibi, in §. Si vero. Abbas.

Casvs. Statuit concilium Mag ũtiñ. q si aliquis infra legitimos annos religionem intrauerit cum consensu parentum suorum, si parentes infra annum non reclamauerint ad Papam, vel epm̃, vel eius vicarium, post annũ ipsum non poterunt reuocare. Si vero post legitimos annos p vim religionẽ intrauerit, & infra annum, nec ipse, nec parentes eius reclamauerunt ad prædictas personas, postea exire non poterit, cum præsumatur consentire. Nota quod ab initio non valuit, tractu temporis conualescit.

g ¶ Tonsuratus.] vt fiat monachus, vel regularis canonicus. 20. q. 2. si in qualibet.

h ¶ Infra annum.] & diem. 20. q. 2. puella. & tutor contradicere potest intra idem tempus, vt ibi dicitur.

i ¶ Ad principem.] id est, ad Papam. de consec. dist. 1. corpora. vel ad principem, id est, ad prælatum ecclesiæ. Ber.

k ¶ Ad missum.] idest, vicarium episcopi, qui gerit vices suas. s. de Insti. ex frequentibus.

l ¶ Permaneat.] quo ad parentes: quia post annum filium reuocare non possunt: vt hic patet: & 20. q. 2. puella. ipse vero puer qñcunq; vsq; ad finem 14. ann. 2 posset resilire. j. eo. significatum. & c. cum simus. postea vero non poterit exire. 20. q. 1. illud.

m ¶ Per vim.] illatam sibi à parentibus.

n ¶ Clericus, id est, monachus.

o ¶ Permaneat.] quia ex mora tanti tpis præsumitur consensisse; & intellige si potuit reclamare. j. de spon. ad id quod. & 1. q. 1. cõstat. j. de desponsa. impube. de illis 2. aliàs autem nõ teneret monachatus. s. quod met. cau. perlatum.

VT clerici.] Casvs. Clerici qui finguntse monachos, cõpellantur vt fiant vel veri monachi, vel veri clerici. Nota q qui fingit

† Vide B. Thomã 2. 2. q. 189. art. 5. & concilium Trident. infra citatum.

† Decho, in, decst in omnibus antiquis codicibus.

† Scilicet concilio Maguntino, sed re ctè ait Antonius Augustinus se in libris editis ubi hoc capitulum inuenisse.

† Burchardus lib. 8. decret. c. 6. suo par. 7. cap. 26. & cap. 4. eod. tit. in 1. compilatione. adde beatũ Thomam præcitato loco.

† Vide concilium Tridentinũ sessione 25. tit. de regularibᵘ. c. 5.

† Ex luone par. 7. c. 30. & 31. colligitur hoc esse concilii Toletanum 4. vbi cap. 51. similis est sententia. Burchardᵘ lib. 8. c. 7. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.

2 Vide concilium Trident. sess. 25. tit. de regularibus cap. 15. vbi tempus annorum exprimitur, ante quod professio facta nulla est.

gunt [a] habitu & nomine monachos, & non sunt, corrigantur: vt † veri monachi sint, vel † veri clerici [b].

¶ Ex concilio Arelaten. †

¶ *Nonitia, quæ sponte se ingerit actibus professarum, per hoc censetur professa. hoc dicit, & est casus multum notabilis.*

CAP. IIII.

Vidua si sponte [c] velum conuersionis, quamuis non sacrum sibi imposuerit [d], & in ecclesia inter velatas oblationem [e] Deo obtulerit, velit nolit sanctimoniæ habitum vlterius debet habere: Licet [f] sacramento firmare velit, eo tenore velamen sibi imposuisse, vt deponere posset.

¶ Gregorius † Anthe. subdiac.

¶ *Monachus temere ad aliud monasterium transire, vel peculium habere non potest.*

CAP. V.

IOannes frater: & infra. ¶ Præsenti iussione mandamus, vt neque monachum de monasterio in monasterium [g] temere migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare [h] † quicquam habere. Sed si hoc præsumpserit, monasterio, in quo ab initio conuersatus est, sub Abbatis sui regula competenti coerctione reddatur [i].

¶ Ex registro Gregorij †.

¶ *Vbi est dura congregatio vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, scilicet tempus decem & octo annorum. hoc dicit habito respectu ad mentem litteræ. Et est textus singularis.*

CAP. VI.

QVia [k] in insulis dura est congregatio monachorum, Pueros [l] in eorum monasterijs ante decimum octauum annum [m] suscipi prohibemus.

¶ Alexander iij. archiepiscopis & aliis ecclesiarum prælatis per Galliam † constitutis.

¶ *Si Cisterciensis sine licentia sui Abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasteriū regredi cogitur.*

CAP. VII.

NOn † est vobis dubium: & infra. ¶ Vniuersitati vestræ mandamus, quatenus monachos vel conuersos Cisterciēsis

---

fingit se monachum, debet fieri monachus, aut habitū dimittere. Item habitus non facit monachum, sed professio regularis.

¶ *Glo. seq. distinguit dissimulationis causam honestam & inhonestam, & arg. ad quæstionem.*

a ¶ *Fingunt.*] Nota q̄ fictio siue simulatio [1] qñq; fit ex honesta causa, qñq; ex inhonesta. Ex honesta causa. 22. q. 2. vtilem. & 23. q. 2. dñs. & si aliquis simulat religionem ex honesta causa, ita q̄ protestatio præcedat, non nocet. ī. de his quæ vi metusve causa fiunt. perlatum. vbi de hoc. Simulatio vero ex inhonesta facit monachum, & compellitur redire ad monasterium pp dolum suum. 27. distin. qđ interrogasti. 27. q. 1. vidua. & j. cap. proxi. ita isti clerici fingunt se monachos ex honesta causa ab initio, ex qua datur eis optio. Sic etiā dico in matrimonio q̄ si aliquis per dolum ex proposito copuletur alicui mulieri, q̄ nolit stare legitime cum ea, & hoc sit paratus probare, non est audiendus: quia in sponsalibus siue matrimonijs recurritur ad communem intelligentiam verborum. j. de spon. ex litteris [2]. Argumētum est hic ad quæstionem illius qui finxit se mulierē. & suscepit habitum in monasterio monialiū, vt possit corrumpere monachā, & in cap. quod interrogasti. Bernar.

¶ *Glo. seq. alleg. duo iura, in contrarium allegat alia duo, & soluit.*

b ¶ *Veri clerici.*] & sic datur eis optio, vtrum velint esse clerici vel monachi. sim. ī. de elect. cum causam. & arg. 16. q. 1. nemo potest. Arg. ɔ̄. j. c. proxi. & 27. dist. qđ interrogasti. vbi compellūtur in monasterio remanere. Sic potest solui: hic cōstabat eos tales esse, licet starent in habitu monachali: in ɔ̄rijs non constabat, immo tamq̄ veri monachi stabant, & se gerebant, vnde non audiuntur volentes iurare contrarium.

VIdua.] Primo soluitur dubium. Secundo solutionem ampliat: ibi, *Licet.* Abbas.

CASVS. Si qua vidua sponte velum conuersionis sibi imposuerit, q̄uia non sacrum. & in ecclesia inter alias velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit, vlterius habitū religionis debet habere, q̄uia p sacramētum firmare velit, eo tenore velum sibi imposuisse, vt ipsum deponere posset. Nota q̄ vidua potest sibi velū imponere, & intellige de velo conuersionis. Itē ipso facto p̄sumitur quis monachus. Item ex quo quis assumpsit habitum, non audit̄ reclamās, nec statur iuramento ipsius in præiudicium voti, ex quo apparuit monachus.

c ¶ *Sponte.*] secus si per vim. ī. de his quæ vi metusve causa fiunt. perlatum. Tancredus.

d ¶ *Imposuerit.*] Ipsamet vidua velum conuersionis sibi potest imponere, vt hic patet, & 27. q. 1. viduas. potest etiam illud recipere à sacerdote. j. qui cle. vel vo. consuluit. & 20. q. 1. vidua. aut ab epo. ī. quod met. caus. perlatum. velum vero consecrationis à nullo recipiunt. 20. q. 1. deuotis. solæ enim virgines consecrantur: vt c. de votis. & cap. placuit. ead. q.

e ¶ *Oblationem Deo obtulerit.*] Respicit loci consuetudinē, vbi forte velatæ offerunt panem ad Eucharistiam conficiendā. [4] simile 37. q. 1. vidua. & ita eo ipso q̄ sic stetit in ecclesia cum alijs, monacha iudicatur. 17. dist. qđ interrogasti. & 20. q. 1. quem progenitores. Si vero alias habitasset ibi etiam lōgo tpe, non iudicaretur monacha. 10 Authen. vt constitu. quæ interpreta. circa medium. coll. 6. & ideo consueuit dici, q̄ habitus sine professione non facit monachum. j. eod. cap. porrectum.

f ¶ *Licet sacramento.*] scilicet tm̄. sed si adiuuētur alijs bonis p̄sumptionibus, & p̄sona honesta sit: tunc forte ad plenā probationem posset sibi deferri sacramentum. C. de reb. credi. in bonæ fidei. ī. de proba. sicut consuetudo. ī. de iureiur. cap. vlt. [5] & etiam sine iuramento, si haberet alias probationes. ī. qđ met. cau. perlatum. Vinc. Sed hæc vidua non potuit probare per legitimas probationes, sed allegabat fictionem ex alia causa honesta, & iurare volebat, sed iuramentum suū non sufficit, & ideo remanet in monasterio. Et sm̄ hoc intelligitur illud cap. & illa palea. 27. q. 1. viduas autē velare. de fictione ex honesta causa: aliàs si fictio ex inhonesta causa fuisset, nulla probatio istius audiret̄ pp dolum suū, etiam si illud probaretur. sic potest intelligi cap. illud. 27. distin. quod interrogasti. vt dr̄ ī. cap. proxi. quicunq; ergo ficte monasterium vult intrare ex honesta causa, protestetur illud præsentibus testibus: vt fecit illa in cap. perlatum. Et cap. illud, quod interrogasti. potest intelligi in eodem casu cum ista decret. vt intelligatur de fictione ex honesta causa: sed mulier illa hoc probare non potuit, & ideo compellitur redire ad monasteriū prout intellexit Hugo. Ber.

IOannes.] Diuiditur. Primo ponitur decisa consultatio. Secundo responsio: ibi, *Præsenti.* quæ duo facit. Primo prohibet. Secundo si contra fiat, corrigi præcipit: ibi, *Sed si.* Abbas.

CASVS. Statuit Papa, q̄ monachus de monasterio ad monasterium temere non transeat, nec aliquis monachus peculium habeat: & qui ɔ̄ fecerit, monasterio primo restituatur, competenti coerctione adhibita. Nota, q̄ non licet monacho transire de vno monasterio ad aliud monasterium, nisi sit arctioris religionis: & tunc cum licentia superioris sui transire debet. Item monachus non debet habere peculium, & idem de omnibus regularibus intelligendum est. Item monachus causa leuitatis exiens de monasterio ad monasterium, debet compelli redire ad primum, & ibi coerceri.

¶ *Glo. seq. recc. per q. & vnum contrarium.*

g ¶ *Monasterium.*] Hoc cap. loquitur de his qui causa leuitatis transeunt: aliàs licitum esset transire ad arctiorem religionem petita licentia, licet non obtenta. j. eo. licet.

h ¶ *Peculiare.*] Nisi causa administrationis. j. de stat. mona. monachi. aliàs nisi in morte resignauerit, cum ipsa pecunia in sterquilinio subterretur. j. de sta. mona. & cano. regu. cum ad monasterium.

i ¶ *Reddatur.*] quē tenetur Abbas recipere, ne vagabundus in aīæ incurrat detrimentum: & compellitur Abbas si noluerit [6]. j. eod. c. vlt. & arg. 18. q. 2. Abbates. Item signat̄ ɔ̄rium. 27. q. 1. si qua monacharum. & c. si quis rapuerit. vbi dr̄ q̄ monachi delinquētes debent tradi arctiori monasterio. Solu. illa intelliguntur cum priora monasteria redarguuntur de dissolutione. Quid hodie debet fieri de istis fugitiuis, dicitur j. eod. cap. vlt.

QVia.] Primo ponitur ratio. Secundo prohibitio: ibi, *Pueros.* Abbas.

CASVS. Quia nimia erat asperitas religionis in insulis, p̄cipitur, ne quis ante xviij. annum monachari volēs, recipiatur. Nota q̄ pp austeritatem vitæ, regula instituta à canone, extenditur.

k ¶ *Quia.*] hoc cap. in quibusdam libris habetur pro palea [7]. 20. q. 1. cap. quia autem.

l ¶ *Pueros.*] Nota q̄ puer dicitur vsq; ad decimumoctauum annū. j. de despon. impu. cap. puberes.

m ¶ *Decimum octauum annum.*] Hoc speciale est pp asperitatem locorum. aliàs regulare est, q̄ post tempus pubertatis tam masculi q̄ fœminæ possunt p̄fiteri. 20. q. 1. c. 1. & q. 2. si quælibet. & c. puella.

NOn est.] Primo ponitur exordiū. Secundo mandatum: ibi, *Vniuersitati.* Tertio aliud mandatum: ibi, *Et si qui.* Abbas Siculus.

CASVS.

---

[a] De hoc articulo vide Caietanum 2. 2. q. 3. art. 3 & quæ dixi lib. 1. in Directorio schol. 34.

[1] aut

aut

Aliâs, Aurelian. sed habetur in cōcilio Triburensi c. 25. refert Burchard' lib. 2. c. 56. Ivo par. 7. c. 35. & c. 6. eo tit. in 1. compilat. Quibus locis aliis contrahi tribuitur. sed fortassis non recte.

[2] In pluribus vulgatis legitur, Grego. 12. aliâs, Greg. iij. sed in omnibus manuscriptis, quæ nos vidimus, habetur vt est impressum. quæ lectio vera est, vt constat ex epistola 40. lib. 1. registri B. Gregorij. & ca. 7. eo. tit. in 3. compilat. Vide Innocent. par. 7. cap. 111. & omnino B. Thomā 2. 2. q. 189. art. 8.

[3] Quod dicit vt eod. tit. sua nos. Ioan. And.

De multiplici velo quære notata 20. q. 1. c. illud. ī. velamen. in glo. & hoc p G. & H. Ioan. And.

[4] Fortassis respexit hic glossa ad cō[illegible] ecclesiæ Ambrosianæ Mediolanē[illegible], vbi [illegible] q[illegible] dam, simpli[illegible] ces hostias deferūt ad altare, post Euāgelium in solēnnibus. Missis. nam alibi vbi sit hæc cōsuetudo, cuius glossa meminit, non inuenio.

[5] Vide q̄d de matrimonio [illegible] Ioan. And.

peculium quicquam habeat.

[illegible] Antoninus [illegible]

[illegible] In Colo[illegible]

Post concilium Lateran. sub Alexan. 3. par 2. c. 6. & c. 3. [illegible] in 1. compilat. Vide Archidiaconū in c. [illegible] 19. q. 3 & [illegible] And. [illegible] religionis. de elect. c. 6.

[6] Aliâs [illegible]

[7] Vnd[illegible] est Bernard[illegible] dus. [illegible] in vetustissimis Gratiani codicib' quos vidimus, ab [illegible] cap. vt [illegible] intelligas [illegible] [illegible] vt palea.

Casus. Mandat Papa prælatis per Galliã constitutis, q̃ non permittant recipi per episcopatus suos, monachos vel conuersos Cistercien. ordinis, postquam fecerint ibi professionẽ, sine licentia Abbatum suorum: & si aliquis ꝯ hoc fecerit, & monitus ad suum monasterium non redierit, compellant ipsum ad monasterium suum redire. Not. q̃ Cistercien. monachi ad aliam religionem transire nõ possunt: quia non reperitur arctior. Item monachus suum monasterium non potest deserere sine licentia sui Abbatis. Item deserentes monasteriũ suum, monendi sunt vt redeant: & nisi redierint, per sententiam excõicationis sunt compellendi.

¶ Glo. seq. recitatur per duas quæstiones, scilicet quæ sit ratio, & an licentia sufficiat.

a ¶ *Permittatis.*] & merito: quia qui mutat locum, de minori ad maiorem mutare debet. 93. dist. legimus. in fin. ꝭ. de transla. licet. & c. 1. & hoc ideo præcipitur: quia non reperitur ordo arctior, & pro eo quod dicit, licentia, supple, maxime: quia nec Abbas posset in hoc dispensare, vt ad minorem transiret. Vel intellige q̃ de licentia Abbatis posset transire ad æqualẽ iusta de causa.

¶ Glo. seq. rec. per quæstio. quando dicatur celeriter fieri.

b ¶ *Celeriter.*] post admonitionem. & celeritas ista ad arbitrium iudicis refertur, ex quo non determinatur. ꝭ. de offi. deleg. de causis. ff. de iure deli. l. 2. in fi. De istis vagabundis tene vt dicitur j. eod. c. viii.

ordinis, post professionem, sine licentia Abbatum suorum, per episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis [a], Et si qui ex eis sine licentia Abbatum suorum, de monasterio exire præsumpserint, & commoniti celeriter [b] non redierint, eos regredi compellatis.

¶ Idẽ magistro F. Ciuitaten. † canonico.

¶ *Professio facta ante decimũquartũ annum non obligat: post decimũquartũ vero si fit per susceptionem habitus professorum, etiam non obligat, nisi detur perseuerantia tridui.*

CAP. VIII.

AD† nostrã noueris audiẽtiam peruenisse, quod eremitæ de Montefolli quosdam pueros seduxerunt intantum, quòd quidam suasionibus eorum assensum præbentes, statim religionis habitum, in ipsorum monasteriis susceperunt: quorum vnus T. nomine, statim [c] pœnituit quod habitum induisset: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si constiterit, quod præfatus T. ante cõsummationem [d] decimiquarti anni, susceptum habitum deposuerit, aut si post decimumquartum annum, habitum ipsum sine probatione susceperit, & infra triduum [e] deposuerit: eum ab impetitione prædictorum eremitarum denuncies absolutum: & eam, quam postquam exiuit, iurauit accipere in vxorem, libere posse traducere, si alia † causa rationabilis non obsistat [4].

Additio. De hoc, celeriter, dicitur ꝭ. de locato & condu. c. vlt.

AD nostram.] Minor xiiij. annis per professionem, religioni non obligatur: idem in maiori, qui sine probatione suscepit habitum professorum, quem dimisit infra triduum. Prima pars narrat factum. Secunda dat iudicem: ibi, *Quocirca*. Abbas.

Casus. Eremitæ de Montefollio quosdam pueros seduxerunt in tantum, q̃ quidam suasionibus eorum consentientes, statim religionis habitum in suo monasterio receperunt: vnus eorum T. nomine, statim pœnituit, & infra triduum inde exiuit: postmodum iurauit quandam recipere in vxorem; sed illi eremitæ non permittebãt ipsum illam ducere, vt iurauit: significatum fuit hoc dño Papæ: vnde mandat, quatenus si cõstiterit, q̃ præfatus T. ante xiiij. annũ completum, habitum susceptum deposuerit, aut si post xiiij. annum habitum ipsum sine probatione susceperit, & infra triduũ deposuerit, eum ab impetitione dictorum eremitarum denunciet absolutum: & eam, quam iurauit, accipiat in vxorem, si aliud non impediat. Not. q̃ ante xiiij. annum votum non obligat. Item qui illectus habitum suscipit, præsumitur non vouisse.

¶ Glo. seq. arg. allegat quatuor iura pro, & 4. contra, & soluit.

c ¶ *Statim pœnituit.*] Argumentum, non dici factum quod non durat. 1. q. 1. constat. ff. quod cum eo qui in alie. po. si filius. ff. de in rẽ ver. si pro patre. §. versum. & 23. q. 6. vides. Arg. ꝯ. quia ex quo semel placuit, amplius displicere non potest. 32. q. 5. horrendus. C. de contrahen. empt. non idcirco. & 4. dist. erit autem. & c. in illis. & 8. q. 2. dilectissimi. Sol. vbi constat de facto & eius qualitate [a] non est quærendum de eius perseuerãtia: Nam sufficit q̃ ab initio constitit: cũ vero constat de facto, sed de intentione nescitur, recurrimus ad pſumptionẽ perseuerantiæ: vt in casu isto & cõsimilibus.

¶ Glo. seq. notat annum incœptum, &c. alle. quatuor iura: in contrarium alleg. tria, & soluit.

d ¶ *Ante consummationem.*] Not. ex hoc verbo, q̃ in casu isto annus incœptus [a] pro completo non habetur. 20. q. 1. illud. & q. 2. si in qualibet. & j. eod. significatum. & in alio casu. ꝭ. de elect. cũ in cunctis. arg. contra. ff. de mune. & ho. ad rem publicã. & 78. dist. presbyter. & in c. prædicto, cum in cunctis. §. inferiora. Solut. in dignitatibus fauor consideratur: & ideo annus incœptus pro completo habetur: sed in epo est speciale in regulæ obseruatione grauitas est & labor. & sic odiũ: & ideo annus completus exigitur. arg. ꝭ. eod. quia in insulis.

¶ Glo. seq. signat contrarium, ponit opinionem quã reprobat: demũ soluit.

e ¶ *Triduũ.*] Arg. contra 20. q. 1. c. firma. & 27. q. 1. per totum. 20. q. 3. eos qui semel. sol. Quidam dicunt, q̃ illud dispensatiue dictum est. alias regulare est, q̃ pubes ingrediens etiã post momentum exire non potest: vt dicunt ꝯtra. Sed hæc solutio non valet: q̃a ꝯ votũ ꝯtinẽtiæ non admittitur dispensatio: quia continentia castitatis & abdicatio proprietatis ita inhærẽt ossibus monachorum, vt nec summus Pontifex valeat dispensare. j. de sta. mon. cũ ad monasteriũ. in fio. Dicas ergo q̃ iste sine deliberatione & ex mentis impetu intrauit, & illectus fuit: & ita quo ad Deum nõ fuit obligatus, qui considerat cor, & non opus. 14. q. 5. si quid inuenisti. & 15. q. 6. c. 1. in fi. & ideo nec apud ecclesiam, cum habeat certa iudicia de tali voto facto impetuose, ex eo q̃ sine probatione habitum suscepit, & quia infra triduum pœnituit, & quia prope pueritiã fuit. iure ergo cõi ecclesia ipsum absoluere debuit, & ita nõ fuit obligatus quantũ ad Deum, & eius ecclesiã. arg. 22. q. 4. vnusquisq;. & 15. q. 1. sane. ar. 17. q. 4. sunt q opes. Ber.

¶ Idem Elien. episcopo.

¶ *Qui recipit habitum professorum, vbi distincti sunt habitus, compellitur ibi vel alibi esse religiosus: sed si recipit habitum nouitiorum, potest ad seculum redire.*

CAP. IX.

SVper† eo quod quæsitum fuit de clericis, qui religionis habitum susceperunt [f], & ante professionem ad priorem statum sunt reuersi: Respondemus, quod si austeritatem religionis ad quam migrasse noscuntur, seruare noluerint, ad minorem religionem sunt cogendi transire: nec amplius in ecclesijs secularibus debent assumi: ne contra votum [g] quod Domino fecerunt, venire probentur. Verum si ante susceptũ huiusmodi habitum [h], in probatione positi recedere voluerint, secundum regulam † beati Benedicti, non videntur prohiberi ad priorem statum redire [i]: quæ videtur præcipere, vt in eadem veste [k], in qua veniunt, reuertantur.

SVper.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus*. Quæ distinguit inter professos & nouitios. Abb. Siculus.

Casus. Quidam clerici susceperunt habitum religionis eo animo, vt ad seculum non redirent: & ante factam professionem ad priorem statũ sunt reuersi: quæsitũ fuit de his clericis, vtrũ sic remanere possint? Rñdet Papa, q̃ si austeritatem religionis ad quam migrauerunt, seruare noluerint: ad minorem religionem compellẽdi sunt transire, nec amplius in ecclesiis secularibus debẽt assumi, ne contra votum suum venire probentur: sed si ante susceptum habitum positi in probatione recedere voluerint, ad priorem statum redire non prohibentur. Not. q̃ qui habitum religionis assumit eo animo, vt in religione perseueret, ad seculum redire non potest, sed ad largiorem ordinem si voluerit transire potest. Itẽ qui causa probationis habitum religionis assumit, ante professionem ad seculũ redire potest.

f ¶ *Susceperunt.*] eo animo vt ad seculum non redirent. nulla facta ibi professione. j. eo. statuimus. ita quòd de hoc cõstabat. vt ibi dr.

g ¶ *Ne contra votum.*] quo renunciauerunt seculo generaliter. nõdum facta professione alicuius religionis. vnde cogendi sunt remanere vel ibi, vel ad mitiorem trãsire, si sponte voluerint, vt hic dicit. & j. eodem. consulti [a].

h ¶ *Habitum.*] de quo præmisit, ex quo renunciauerunt seculo.

i ¶ *Redire.*] moribus emendatis. j. eodem. consulti. Ber.

¶ Glo. seq. quærit in qua veste, &c. allrg. quid in prima. soluit contrariũ, & ad legem respondet.

k ¶ *In eadem veste.*] Sed in qua veste positi in probatione debent esse? Vi q̃ in illa in qua venerũt. 53. dist. legem. & 54. dist. multos. in fi. arg. 17. q. 4. si quis incognitus. Dic q̃ in monachali habitu, vt hic dicitur, & j. eod. statuimus. alioquin non posset probare

a Tempus incœptum quando habeatur pro completo, am nõ tradit Ioannes de Platea in §. præterea. Insti quib. non est permissum, &c.

4 aliqua

† obstat

† Cap. 9. extat in 1. compilat. & post concilium Lateran. sub A ... pal. 91 c.

† De hoc articulo vide d. Thomam & ibi Caietanum 2. 2. q. 88. art. 11.

† Quid de hoc articu. le dispenset hæc regula, tenet hic Hostien. regula cuã vestibus commemorans.

a Post hæc verba in quodam antiquo exemplari inuentus sequentia. Et intelligo istã decretalem infra eod. consulti. secundum illam infra eod. statuimus. &c.

re austeritatem monachalem, quæ in vestibus pro magna parte cō sistit. Et quod dicitur hic in fin. in eadē veste redeant, in qua venerunt, sic intellige: quia finita probatione si noluerint ibi remanere, restituentur eis vestes cum quibus venerunt. & cum eis recedent, & sic seruatur pro regula monachorum. Et cap. quæ dicunt, q probari debent in veste laicali, non seruantur, sed intelligas de veste, in qua venerunt. Vel dic, in veste laicali, id est, in veste nouitiorum, qui sunt in probatione, quæ differunt ab illis quæ dantur profitentibus. j. eo. statuimus.

Sane.] Si canonicus regularis fit monachus: aut strictioris religionis, & manet monachus: aut laxioris, & redire compellitur. Et est textus notabilis. Diuiditur. Nā primo narrat factum. Secundo distinguendo diffinit: ibi, Id tuæ. Abbas Siculus.

Casus. Quidam canonicus Aromateñ. professus ibidem, ab ecclesia Aromateñ. aufugit, & à quodam Abbate in monachū est receptus: quæsitum fuit, an deberet ibi remanere: Rñdet Papa epō Ambiañ. q si locus ille vbi nunc est, maioris religionis existit quàm ecclesia Aromateñ. ipsum in eodem loco cum pura consciētia remanere pmittat, alioquin ad primam redire cōpellat eundem. Not. q de minori religione ad maiorē transire licet, & nō econuerso.

¶ Glo. seq. signat contrarium. & soluit.

a ¶ Remanere permittas.] Sed 5 vr 19. q. 3. mandamus. vbi dr, q si canonicus regularis ad monasterium transeat, ad canonicam reducatur, & in vituperium memoriale cucullam portet. sed illud intellige quādo causa leuitatis vel vanitatis non petita licentia transit: hic qñ causa maioris religionis & bono zelo. j. eod. licet. Ber.

Significatum.] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio, ibi, Mandamus. Abbas Siculus.

Casus. Quidam G. nomine infra. xiiij. annū constitutus, timore magistri sui habitum religionis assumpsit. & inde infra annum exiuit, & sic vagabundus discurrit: significatū fuit hoc dño Papæ: vnde mandat epo Beluaceñ. quatenus si inuenerit, q ille G. nō fuisset oblatus à parentibus, & infra xiiij. annum à religione recessit: ab illo voto quod fecit, ipsum denunciet absolutum: Si vero à parentibus fuit oblatus, aut xiiij. annum compleuerit, qñ religionem intrauit, siue post xiiij. annum professionem à se factam ratā habuerit, compellat eundem ad eandem religionem, vel aliam transire. Not. q votum ante xiiij. annum non obligat. Item votum quod ab initio nō tenuit, per ratihabitionem subsequentem tenet.

b ¶ A parentibus oblatus.] Si fuisset à parentibus oblatus ante xiiij. annū exire non debuit, sed post xiiij. annum ibi stare non cogitur. j. eod. cum simus. aliàs si non fuisset traditus à parentibus, quandocunque vellet, posset exire, vt hic innuitur.

c ¶ Fuerit oblatus.] supple, maxime. Ber.

d ¶ Intrauit.] quia tunc tenet quod fecit. 20. q. 1. illud.

¶ Glo. seq. tractatur per quæstionem.

e ¶ Ratam habuerit.] quod intellige si expresse consentiat: immo certe etiā tacite, si vltra illud tempus remaneat. j. infra de despon. impuber. litteras. & cap. accessit. tñ causa maioris certitudinis in principio xv. anni eius voluntas requirenda est. 20. q. 1. cap. illud. & sic seruant plures religiosi, & bene. Item est hic arg. q ea quæ ab initio non valent, tractu tēporis conualescunt. ff. j. de despons. impuber. de illis. Sed dic valet vt exnunc, sed non vt extunc. ff. de officio proconsulis. obseruare. in fine.

¶ Glo. seq. obijcit. & soluit.

¶ Idem Ambianen. episcopo.

¶ *Canonicus regularis potest effici monachus, si religio ad quam transit, est strictior sua: aliàs secus.*

CAP. X.

SAne † de canonico, qui in ecclesia Aromateñ. professionē fecerat, & fugerat ab eadem, in monachum à quodam Abbate recepto: Id tuæ fraternitati significamus, quòd si locus vbi nunc permanet, maioris religionis quàm ecclesia Aromateñ. existat †, ipsum in eodem loco cum pura consciētia remanere permittas[a]: alioquin eum ad priorem ecclesiā redire compellas.

¶ Idem Beluaceñ. episcopo.

¶ *Minor xiiij. annis, profitendo non obligatur religioni, nisi factus maior ratū habuerit.*

CAP. XI.

SIgnificatum † est nobis: & infra: ¶ Mandamus, quatenus si inueneris, quòd G. non fuisset à parentibus[b] oblatus: & infra decimumquartum annum facti voti pœnitens, à religione recesserit: ab illo voto professionis, quod fecit, denuncies absolutum. Si autem à parentibus fuerit oblatus[c], seu decimumquartum annum cōpleuerit, cum religionē intrauit[d], seu post decimumquartum annum professionem à se prius factam, ratam[e] habuerit: eum ad eandem, vel ad aliam religionem[f] transire cōpellas.

f ¶ Ad aliam religionem.] Hoc non vr probare: quia si fecit professionem ibi, ad aliam postea minorem transire non potest. arg. j. eo. non est. Sed dic ad aliam eiusdem religionis vel maioris.

Cum virum.] Si impubes etiam inuitus à parentibus monasterio traditus, factus maior sponte recipit habitum professorum, ad seculum amplius redire non potest. In prima ponitur consultatio. In secūda rñsio: ibi, Consultationi. Tertio soluit contrariū: ibi, nec obloquitur. Abbas.

Casus. Quædā puella infra annos discretionis monasterio tradita fuit à parentibus, & habitum religionis assumens, benedictionem accepit, quam recipiūt, quæ velantur: postmodū de monasterio exiēs, cuidam militi se copulauit: quæritur, vtrum ad monasterium redire teneatur? Rñdet Papa, q secundum Toletañ. concilium, paterna deuotio, aut propria professio, monachū facit: & quodcunque istorum allegatum & approbatum fuerit, obligatus erit: & ideo ad seculum redire nō potest nec pōt vlterius iugū pfessionis reijcere: cum nō 5dixerit qñ bñdictionem accepit, quam benedictionem tantum in ætate discreta recipiunt, quæ velantur: & quia etiam si 5dixerit, postmodū ratum habuit. Postea rñdet tacitæ quæstioni, quæ posset fieri per decretum Leonis Papæ à 5rio sensu, vbi dr: puellæ, quæ non coactæ parentū imperio, sed sponte virginitatis habitum susceperunt, habitum nō possunt deserere, ergo per 5rium sensum datur intelligi, q si coactæ habitum suscipiunt, ipsum deserere possunt? Rñdet Papa: nō obstat illud decretum: quia illud intelligitur de puella nubili, quæ nō cogitur sequi volontatem parentum, cum habeat liberum arbitrium in vouēdo: hic loquitur de illa quæ adhuc erat infra annos discretionis, quæ adulta facta professionem fecit: vel si coacta fuit, postea consensit. Not. q ex deuotione & oblatione parentū obligatur filius ad religionem. Itē professus in ætate discreta, vlterius ad seculū redire nō potest. Item votum quod ab initio non valuit, tractu temporis per ratihabitionem tenet. Item not. q argumentum à contrario sensu validū est, dūmodo in eūdē casum fiat: sed hic erat diuersus casus.

¶ Clemens tertius.

¶ *Si filia minor duodecim annis à parentibus monasterio tradita, maior facta sponte veletur, ad seculum redire non potest.*

CAP. XII.

CVm † virū: & infra. ¶ Vtrū[g] ea, quæ infra discretionis[h] annos, à parentibus monasterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiēs postmodum se cuidam militi copulauit, ad monasterium redire cogatur: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cum iuxta concilij Toletani[i] † censuram, monachum aut paterna deuotio[k], aut propria professio faciat: quicquid horum[l] fuerit allegatum †, tenebit, reuertendi ad seculum aditu penitus interdicto. Non enim videtur illa monasticæ professionis à se posse iugum excutere, cum eam non constet euidenter cōtradi-

g ¶ Virum.] supple hic, quæsiuisti.

h ¶ Discretionis annos.] idest, infra annos ad votum vel matrimonium contrahendū aptos, qui in puella xij. in puero xiiij. sunt: vt 20. q. 2. c. 1. & 2. nam ante dicuntur carere iudicio. ff. de iudi. cum prætor. §. non autem. & 3. q. 7. c. infamis. §. tria. in princip. Et dic iudicio, idest discretione sed quo ad beneficium restitutionis implorandum, vsque ad xxv. annum dicitur esse fragile & infirmum huiusmodi ætatis consilium. ff. de minori. l. 1. Lau.

i ¶ Concilij Toletani.] 20. q. 1. monachum.

k ¶ Paterna deuotio.] Paterna deuotio qñq; facit monachū occasionaliter: aliqñ. n. filius obtēperat volūtati paternæ ex debito honestatis, nō necessitatis. 20. q. 1. illud. & c. puellæ. sic & in matrimonio intellige. j. de despōs. impu. c. 1. Aliàs nō cogit filius ad hoc obtēperare patri: vt hic, in fi. & in pdicto cap. puellæ. & j. eo. cū simus. q a res est voti, nō pcepti. 32. q. 1. integritas. & c. puellæ. Et expone, aut, p, &: q a paterna deuotio facit monachū, cū sequit ratihabitio filij, & eadem expositio fit C. de ver. sig. l. penu. vbi aut, ponit p, &.

l ¶ Quicquid horum.] Ex hoc verbo vr, q per se sufficiat alterū istorum. sed non est verum: vnde sic intellige: paterna deuotio cum ratihabitione filij adulti sufficit: propria professio filij sine patris deuotione sufficit: & ita si incipias à primo, vtrunq; necessarium est: si à secundo, sufficit secundū tantū. similiter. j. de relegiosis. olim.

¶ Glo. seq.

Marginal notes: ¶ Scilicet illud c. non solum. 10. An. — † Cap. 10. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateraň. par. 10. cap. 25. — † existit. — † Cap. 11. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateraň. par. 50. cap. 10. vbi est integra clausula. Et vide concilium Trident. sessio. 25. titu. de regularibus cap. 15. ex quo cessant nunc difficultates textus & glossarum. — 3 De solutione huius contrarij, vide plenius hæc per Hostiensem, Ioan. And. & alios. — ¶ Per annum. j. eo. c. 1. lib. 6. vbi habes 4. modos quibus tacita fieret professio ... Aud. — † Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. ... — ¶ Vide concilium Trident. sessio. 25. tit. de regularibus cap. ... — † ... Toletanum 4. c. 48. — ¶ Allegatum ... monasterio ... Hostiensis ...

¶ *Glossa seq. quærit, & soluit.*

a ¶ *Reciperent.*] Sed quid si ante reciperent? R͞ndeo. Non obstat exire volenti: quia non tenet professio infra discretionis annos. 15. q. 1. illud. & c. 1. ƨ. eod. significatum. & j. eod. cum simus. sicut nec matrimonium, nisi malitia suppleret ætatem. j. de despon. impub. puberes. & cap. à nobis. & c. vlti.

iurare ꝯtrium. Illud capitulum, sup eo. intelligitur de illis qui habitum recipiendo renunciauerũt seculo tacite vel expresse: vt ibi d͞r. & j. eod. consulti. & c. statuimus. quod in eodem casu loqui videtur cum illo cap. consulti.

¶ *Glo. seq. dat duas lecturas.*

xisse, cum benedictionem accepit, quam non nisi in ætate discretionis recipiunt [a], quæ velantur: præsertim si ratihabitione secuta † (& si eam quandoque contradixisse cõstiterit) quod ante gestum fuerat, roboratur [b]. ¶ Nec obloquitur [c], quod de prædecessoris nostri Leonis † Papæ cõstitutione per contrarium sensum sumitur †: vt puellæ, quæ coactæ parentũ imperio, virginitatis habitum susceperũt †, ipsum possint sine præuaricatione deserere: cum de ea recte † possit intelligi, quę in ætate nubili noscitur constituta: tunc enim quia liberum habet arbitrium in electione propositi, sequi parentum non cogitur voluntatem.

¶ Idem.

¶ *Valet professio facta sine susceptione habitus religionis.*

CAP. XIII.

Porrectum † nobis ex parte tua petitorium continebat, quòd I. canonicus Acherontinus infirmitate grauatus, votũ vt fieret monachus, se asserit emisisse: vnde metuens, ne voto decederet non cõpleto, iunctis manibus tibi se reddidit in monachũ, & in fratrẽ: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respõdemus, quòd † cũ monachum non faciat habitus [d], sed professio [e] regularis: ex quo à conuertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis vt fiat monachus, & reddat Domino quæ promisit, erit vtique compellendus.

¶ Celestinus † tertius.

¶ *Si pater se cum bonis suis & filio impubere obtulit monasterio, filius factus maior exire potest religionem, & legitimam à monasterio petere.*

CAP. XIIII.

Cum † simus: & infra. ¶ Sane nostris auribus est relatum, quòd cum B. miles se cũ filio suo discretionis [f] annos nullatenus attingẽte, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset: dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: & infra. ¶ Discretioni tuæ taliter respondemus, quòd si dictus puer ad annos discretionis [g] peruenerit, & habitum retinere noluerit monachalem: si ad hoc induci nequiuerit, non † est vllatenus compellendus; quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna [h], quæ ipsi ex successione prouenient [i], postulare.

¶ Innocẽtius iij. episcopo & capitulo Targilen. †

¶ *Furiosus profitendo non obligatur, nisi factus sana mentis ratũ habuerit.*

CAP. XV.

Sicut [k] † tenor litterarum: & infra. ¶ Cõsultationi vestræ taliter respõdemus, quòd licet

¶ *Glossa sequens arg. & determinat.*

b ¶ *Roboratur.*] Arg. ꝗ ea quæ ab initio nõ tenent, tractu tpis conualescunt. sic. ƨ. eo. significatum. & j. de despon. impube. de illis. 1. q. 1. constat. Dic ꝗ ex nunc incipit valere, & non ex tunc: vt dixi ƨ. eod. significatum.

c ¶ *Nec obloquitur.*] Hic r͞ndet tacitæ quæstioni, quę posset fieri per cap. illud puellæ. 20. q. 1. à ꝯtrio sensu, vbi d͞r, ꝗ puellæ, quæ suscipiunt habitũ virginitatis, non coactæ imperio parentum, deserere non possunt habitum susceptũ: ergo si coactæ fuissent, à ꝯtrio sensu bene possunt deserere: at ista fuit coacta, ergo non debet compelli redire ad monasterium. Non obstat illud cap. à ꝯtrio sensu inductum, quia illud intelligitur de adultis, qui non possunt habitũ semel susceptum relinquere, & hic loquit de ea, quæ adhuc erat infra annos discretionis, quæ facta adulta professionem fecit, nec ꝯdixit. Vel si coacta fuit, postea consensit: vnde exire non potest. & est simile C. quod met. cau. l. 2. ƨ. de his quæ vi metusve causa fiunt. ad audientiam.

Porrectum.] Monachum facit professio, non habitus tãtum. Communis diuisio. Secunda: ibi, *Inquisitioni*. Abbas Siculus.

Casus. Quidam canonicus Acherontinus I. noie, votum emisit vt fieret monachus, in infirmitate constitutus: ipse vero timens, ne voto incõpleto decederet, iunctus manib' tradidit se Abbati in monachum & in fratrem: quæritur, an talis sit compellẽdus ꝓmissum adimplere? R͞ndet Papa, ꝗ cum monachum non faciat habitus, sed professio regularis, talis compellendus est vt fiat monachus, & reddat Dño quod vouit, & q͞d promisit, ex quo votum emisit, & Abbas ipsum recepit. Nota ꝗ sola ꝓfessio sine habitu monachũ facit. Item qui votum facit vt fiat monachus, compellendus est reddere Domino quod promisit.

¶ *Glo. seq. alleg. tres concor. & tria iura in contrarium, & soluit.*

d ¶ *Non faciat habitus.*] Hic euidenter apparet, ꝗ habitus non facit monachũ. sed sola ꝓfessio regularis. sic j. qui cle. vel vouen. consuluit. & j. eo. ex parte. & ƨ. eod. vt clerici. Sed ꝯ vr͞ 27. dist. q͞d interrogasti. & ƨ. eo. vidua. & c. sup eo. Sol. illud verũ est, ꝗ habitus sine ꝓfessione non facit monachũ: sola enim ꝓfessio vera vel ꝓsumpta monachũ facit, & solẽnizat votũ. Dicas ergo, ꝗ quicunq; facit ꝓfessionem in mano Abbatis, seu etiam alicuius monachi, & vbicunq;, dummodo recipiat eius ꝓfessio ab Abbate & fratribus, monachus est, & solẽnizatum est votum illius. j. qui cle. vel vouen. insinuante. & hic. Et illa capitula, q͞d interrogasti. & c. vidua. intelliguntur de ꝓsumpta ꝓfessione. ex quo enim morãtur inter alias moniales, & gerunt se tanq̃ monachas, monachæ sunt censendæ. 20. q. 1. quem progenitores. & quia ab initio eo proposito & eo animo intrauerunt, vt monachæ essent tacite, ex quo nullam protestationẽ fecerunt, & multo tpe ibi fuerunt, saltem p annum in habitu professorum. j. eo. ex parte. vnde postea non audiuntur etiam si velint

e ¶ *Professio.*] quæ hic intercessit, ex eo quod dicit; iũctis manibus tibi se reddidit in monachum & in fratrẽ, saltẽ tacite, licet forte nõ expressit formã ꝓfessionis, quã habes 20. q. 1. vidua. & perinde fuit ac si formam illã seruasset. Sed littera sequens vr͞ ꝯdicere huic, vbi dicit: talis vt fiat monachus. & reddat Dño q͞ promisit, &c. Sed tu expone, fiat monachus, id est, stet & viuat vt monachus. Vel intellige, ꝗ votum fecit solũmodo vt fiat monach', tradendo se in manus Abbatis: vt j. de voto & voti red. p tuas. vbi fuit similis ꝓmissio. & hoc ꝓbat littera illa, ex quo à conuertendo votum emittitur: vt scilicet fiat monachus. talis ergo q͞ sic ꝓmisit & vouit, ꝗ intrabit religionem, cõpellendus est vt fiat monachus, & reddat Dño promissum & votũ suũ: & sic plane sonat littera. Et ita collige ex hoc, ꝗ qui promittit se intraturum aliquam religionem, tenetur cõplere ꝓmissum, & potest & debet compelli. j. de vo. & vo. redemptio. p tuas. Quod prius dixit, verius puto: q͞a reddẽdo se i manib' Abbatis i monachũ & fratrẽ, statim fuit monachus.

Cum simus.] Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Discretioni*. Abb. Sicu.

Casus. Quidam miles B. nomine, se cum filio suo infra decimumquartum annum constituto, ad quoddam monasterium cum bonis suis transtulit: & dictum filium suũ fecit habitũ suscipere monachalẽ: sed cũ ipsi puero displiceret monastica disciplina, infra modicum tempus à monasterio recessit. & bona paterna cœpit cum instãtia postulare: sed Abbas dicebat, ꝗ non erat audiendus, cum tpe suæ oblationis extiterit maior xiiij. annis: Cõsultus Papa r͞ndet dicẽs, ꝗ si dictus puer ad annos discretionis iam ꝑuenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, non est ad hoc vllatenus cõpellendus: quia tunc liberum sibi erit habitũ ipsum dimittere, & paterna bona, quæ ipsum ex successione contingunt, poterit postulare. Nota, ꝗ intrans religionem ante decimumquartum annum, cum venerit ad annos discretionis, habitum dimittere potest, & paterna bona postulare.

f ¶ *Discretionis.*] dic de hoc vt dictum est ƨ. eo. cum vitum.

g ¶ *Ad annos discretionis.*] xiiij. scilicet annorum: quia tunc liberũ est, ei stare si voluerit remanere, vel recedere si ei non placet. 20. q. 2. illud. & q. 1. si in qualibet.

h ¶ *Et bona paterna.*] quibus priuari non potuit legitima iure naturæ, reliqua parte monasterio competente, quæ in ipso ingressu competit. 19. q. 3. si qua mulier. quę erit tertia illius partis, quæ sibi ab intestato debetur. vel medietas s͞m numerum filiorum. C. de inoffi. testamen. in Authen. nouissima.

i ¶ *Prouenient.*] ƨ. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. vbi de hoc.

Sicut tenor.] Primo ponitur decisa consultatio. Secundo r͞nsio: ibi, *Consultationi*.

¶ *Glo. seq. ponit casum.*

k ¶ *Sicut.*] Casus. Sacerdos iste infirmitate grauissima laborabat, ita ꝗ extra se positus desperabat de vita præsenti; & in tali articulo

¶ Clemens iij.

¶ Cap. 5. eo. tit in 2. compilat. Et de intellectu vide Ferdinã dum Vasquium lib. 1. illustrium, c. 27.

¶ Eodẽ modo exponit Tancredus, Innocẽ. & Hostiensis, & alij antiqui.

¶ Abbas inquit non est ad hoc vllatenus, &c.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat. vbi est una clausula.

¶ Gargilen.

¶ Targil.

¶ Atgin.

¶ Si tamen pater alibi religionem etiam intrauit ... professio ... secundũ votum ... derogat ... compli... post vota, lib 6 Ioan. And.

¶ Hic casus Bernardi est, & in vetustis codicib' reperit.

articulo constitutus indutus fuit habitu monachali: & ad monasterium deportatus: tandem conualuit, & habitum dimisit, & de Abbatis licentia monasterium dereliquit: consuluit sacerdos ipsum Papam quid esset ei faciendum: & ipse rñdet secundum quod sequitur in littera. Bernardus. Not. q̃ ɔ̃ria allegans auditur. Item nota q̃ mente alienatus nõ obligatur, cum nec consentire valeat nec dissentire, tamquam dormiens. Item quod ab initio nõ valet, ex post facto conualescit.

a ¶ *Repugnantia.*] Vnde non videbatur audiendus. ȷ̃. de appe. solicitudinem. 23. q. 7. quod autem. C. de liberali causa. cum precum.

¶ *Glo. seq. reci. per q. quã soluit, et solutionẽ obijcit.*

b ¶ *Extra mentem.*] Si autem integrum haberet iudicium, licet grauissimam pateretur infirmitatem, bene obligaretur, si voueret. arg. Instit. qui. nõ est permiss. facere testa. §. præterea. tenetur autem hoc probare, scilicet se tunc temporis extra mẽtem fuisse. ȷ̃. de succes. ab intesta. cum dilectus. Arg. 3. 3. q. 9. indicas. Laur.

c ¶ *Habitu monachali.*] Ita q̃ votum fecisset: q̃a solus habitus non facit monachum, sed professio. ȷ̃. eod. porrectum. & j. eod. ex parte.

d ¶ *Absolutum.*] & ita nullum est votum, siue obligatio, quæ fit mente alienata. sic 17. q. 2. Gonsaldus.

A D *Apostolicam.*] In prima parte ponitur duplex consultatio decisa. In secunda responsio: ibi, *Quæstionibus.* Primo rñdet ad primã. Secundo ad secundam: ibi, *Prohibẽdum.* Abbas.

CASVS. Regularis institutio prohibet monachum fieri ante vnius anni probationem: verumtamen quidam ante tempus illud aut etiam statim faciunt professionem, quæ recipitur ab Abbate: quæritur, vtrum tales monachi sint censendi? Rñdet Papa, licet tempus pbationis vnius anni, à sanctis Patribus sit institutum, tam in fauorem conuersi q̃ monasterij: tamen si ante tempus probationis, ille qui conuerti desiderat, habitum recepit, & professionem faciat, Abbate per se, vel per alium, habitum concedente, & professionem recipiente, vterque iuri suo renunciare videtur, quod pro se noscitur introductum, & ideo monachus est censendus: quia multa fieri prohibentur, facta tamen tenent. In fine prohibet Abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra fecerint, puniantur. Nota q̃ regulare est, vt nullus ante vnius anni probationem in monachum, vel regularem canonicũ recipiatur. Item nota hic rationes, quare tempus probationis fuit inuẽtum. Item receptio & professio monachi potest delegari. Item quilibet renunciare potest iuri quod pro se nescitur introductum. Item multa fieri prohibentur, facta tamen tenent. Hæc regula locum habet in his quæ non habẽt perpetuam prohibitionem, quia non cauetur in prohibitione: q̃d si factum fuerit, non valebit. Item tempus probationis est institutũ in subsidium fragilitatis humanæ.

¶ *Glosa sequens recitatur per obiectionem, quam dupliciter soluit, sed primam approbat.*

e ¶ *Anni.*] vt 17. q. 2. Gonsaldus. qñq; tñ statuitur biennium. 19. q. 3. monasterijs. qñq; triennium. 18. q. 2. si quis incognitus: quia diuersa tpa statuuntur, videtur esse arbitrarium quod satis potest concedi: quia etiam statim posset recipi, & renunciare beneficio huius probationis: vt j. eo. c. dicimus. & cap. statuimus. Dici consueuit, q̃ clericus ignotus & laicus notus probantur p biennium: sed clericus notus p annum, laicus ignotus per triennium, & sic intelligi consueuerunt capita p̃dicta. Sed non credo q̃ hodie seruetur illa diuersitas: immo quilibet statim potest admitti, vt dictum est. Ber.

¶ *Glo. seq. recitari potest per contrarium, quod alter solus renunciet de l. quid fauore. secundo quod etiam vterque non renunciat. per cap. sed. licentis.*

f ¶ *Monasterij.*] Ergo alter altero inuito huic beneficio renũciare nõ potest: quod est verum: quia cõiter in fauorem vtriusq; introductum fuit: & q̃d fauore alicuius introductum est, in odium eius nõ debet retorqueri. C. de leg. q̃d fauore. & in re cõi potior est conditio prohibentis: vt arg. ff. de seruitu. rust. prædi. per fundum. & ff. cõi diui. Sabinus. T. de cõi tñ consensu potest vterque renunciare iuri suo, vt hic dicit: cum sit p̃sonale & singulare beneficium. ȷ̃. de offi. deleg. grauem. C. de pact. si quis in conscribendo. ff. de aun. si iu. dex. & 7. q. 1. quam periculosum. secus si esset cõe beneficium. & fauore omnium introductum. ȷ̃. de foro competen. si diligenti. vbi de hoc. & 4. q. 3. c. si testes. §. item parentes.

g ¶ *Obtinent roboris firmitatem.*] vt 17. q. 2. c. nos nouimus. & 27. distin. si vir. & 2. q. 6. c. biduum. Ber.

h ¶ *Prohibendum.*] quia graue ẽ inexpertos Dei seruitio applicare. 19. q. 3. monasterijs. C. de tã miss. contra publicam. lib. 12. & ff. de vac. munere. prætor. §. vlt. & tenetur quis de mala electione, arg. 23. dist. tales. ff. nau. caupo. stabu. l. vlti. §. a. C. de colo. illy. l. vnica. lib. 11. vbi tenetur quis eo ipso q̃ admisit ignotum.

i ¶ *Corrigendi.*] arbitrio iudicis, ex quo pœna non adijcitur. ȷ̃. de offi. deleg. de causis. ff. de iure deliberan. l. 2. in fine.

ista duo inter se repugnantia[a] videantur, vt quisquam, scilicet sit extra se positus, & de præsenti vita desperet: si tamen eo tempore, quo P. sacerdos lator præsentiũ, positus extra mentem[b] asseritur, indutus fuit habitu[c] monachali: cum alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, eum denunciétis ab obseruatione monastici ordinis absolutum[d]: nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontanea voluntate, professionẽ fecerit monachalẽ.

¶ Idem Pisano archiepiscopo.

¶ *Professio nec fieri nec recipi debet infra tempus probationis, sed facta & recepta, tenet. hoc dicit. & est casus notabilis, & quotidie allegatur.*

CAP. XVI.

AD Apostolicam sedem: & infra. ¶ Cum monachum fieri ante vnius anni[e] probationem, regularis institutio interdicat: & infra. ¶ Quæstionibus tuis taliter respondemus, quod licet tempus probationis à sanctis Patribus sit indultum, non solum in fauorem conuersi, sed etiã monasterij[f]: vt & ille asperitates istius, & istud, mores illius valeat experiri: (quod vtrumq; diligenter est obseruandum, præsertim cũ ab vtroque de reliquo facta certa notitia non habetur) si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is qui conuerti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per aliũ, professionem recipiẽte monasticam, & monachalem habitum concedente: vterq; renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductum: Ideoque obligatus per professionem emissam pariter & acceptã, ad obseruantiam regularem, & vere monachus est censendus. quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent[g] roboris firmitatem. ¶ Prohibendum[h] est autem Abbatibus, ne passim ante tẽpus probationis, quoslibet ad professionẽ recipiant: & si contra formã præscriptã quoslibet indiscrete receperint, animaduersione sunt debita corrigẽdi[i]: cum in subsidiũ fragilitatis humanæ, spatium probationis sit regulariter institutum.

¶ Idem Aconeñ. episcopo.

¶ *Qui professionem fecit, licet in claustro nunquam permanserit, sed in seculo, & suis bonis vsus fuerit, ad obseruãtiam regularem compellitur.*

CAP. XVII.

SIcut nobis fuit propositũ, quidam clericus cũ ægritudine nimia laboraret, quasi de morte[k] securus, & de recuperanda sanitate desperans, habitum canonicorum regularium petiit & accepit: sed nec ad ecclesiam transiuit, nec bonis suis,[l] vti cessauit, videnti-

S*Icut nobis*] Diuiditur: quia primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS. Quidam clericus nimia ægritudine laborans, quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate desperans, habitũ canonicorũ regularium petiit & accepit: sed ad ecclesiã nõ transiuit, nec bonis suis vti postposuit, vidẽtibus & scientibus epõ & canonicis ecclesiæ Nazareth, à q̃bus habitũ susceperat regularẽ: & p multa tpa seculariter se habuit: q̃siuit epũs, vtrum esset compellendus habitum resumere regularem? Rñdet Papa, q̃ si regularem habitum petiit & accepit, & p̃fessionem fecit, compellendus est, vt habitũ regularem assumat: nec p̃dest illi q̃ tanto tpe extra canoniã mansit: immo in augmentum maioris transgressionis ipsius, potest merito allegari. Nota q̃ monachi cõpellendi sunt habitum depositum reassumere, & ad claustrum redire. Item ɔ̃ votum non p̃scribitur. Item diuturnitas temporis peccata non minuit, sed auget.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & soluit.*

k ¶ *De morte securus.*] si tñ sanæ mentis fuit: aliàs non obligaretur. ȷ̃. eo. sicut tenor. 17. q. 2. Gonsaldus. 32. q. 7. c. neq; furiosus. & C. de transact. l. sana mente. Sed quæritur quare aliàs timor mortis impedit monachari. ȷ̃. quod me. cau. perlatum. & nõ hic? Rñdeo, monachatur ibi vt euadat mortem corporis, hic non monachatur, vt euadat mortem corporis, sed potius mortem animæ. Io.

l ¶ *Bonis suis.*] quondam: si tenuit monachatus. sic 27. q. 1. si quis rapuerit. & j. qui cleri. vel vouen. cap. vlti.

a ¶ Et

a ¶ *Et ſcientibus.*] vnde tenebanť eũ reuocare ſ.eo.c.vlt.ſed ad bona ipſius ſi mortuus eſſet, & ipſum nõ reuocauerũt aſpirare nõ deberent: quia quẽ viuum ɔtempſerunt, nõ poſſunt mortuũ ſuũ dicere. C.de lati.liber.tollẽ.l.vnica.§.ſed ſcimus.& j.de infan. & lang. expo.c.vnico.Bernar.

pus. Itẽ petita licentia à prælato licet non ſit cõceſſa: poteſt qs ad arctiorẽ religionẽ tráſire, quaſi ab ipſi' lege ſolutus. Itẽ priuilegiũ mereť amittere, q̃ pmiſſa ſibi abutiť poteſtate. Itẽ ſicut ſubditus tenetur plato, ita prælatus teneť ſubdito in hoc caſu. Itẽ eps ſine licẽ õa Papæ nõ poteſt epatum dimittere. Item maius bonum minori bono pferť. Itẽ cõis vtilitas præfertur priuatę.

b ¶ *Sua ſe profeſſione.*] Aliàs ſolus habitus nõ facit eum monachum. ſ.eo.porrectum.

c ¶ *Tanto tempore.*] Nullus annorum numerus ipſum excuſat. 33. q. 5. quod Deo pari. immo tanto grauius delinquit. ſ.de ɔſue.c.vlti.& j. de ſimo.nõ ſatis.& ridiculũ eſſet (vt dicit lex) meliorem eſſe furis conditionem propter continuationẽ furti. ff. de furtis, inficiando.§. infans. lo. Simile huic habes ſ.de teſtam.quia ingredientibus.

Licet.] Diuiditur principaliter in duas partes: In prima poniť exordium: ex quo ſecũdo factum diffinit: ibi, *Cum ergo.* Prima facit quinque. Nam primo ponit formam priuilegij: Secundo ipſius interpretationem, & interpretationis cauſam: ibi, *Quia tamen.* Tertio illam fortificat: ibi, *Cum etiã.* Quarto illa reaſſumendo ſpecificat: ibi, *Quocirca.* Quinto ſpecificationẽ determinat, ibi, *illa.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam monachus ſine licẽtia Prioris ſui tranſiuit ad ordinem Ciſtercieñ. Prior & fratres moleſtabant eũ dicendo, q̃ ſine licẽtia nõ potuit proprium monaſterium deſerere: peruenit hoc ad notitiã dñi Papę; vnde ipſe ſuper ipſo negotio ſcribit Priori & fratrib' Dimolieñ. à q̃bus monachus prædictus receſſit, dicens, licet q̃buſdã regularibus à ſede Apoſtolica ſit cõceſſum, vt poſtquã aliquis apud eos profeſſus fuerit, ad aliũ locũ ipſis inuitis, etiã cauſa maioris religionis tranſire non poſſit; ſed hoc ea ratione fuit illis conceſſum, ne q̃s ex temeritate vel leuitate, in iniuriã ſui ordinis, ſub prætextu maioris religionis, ad aliũ ſe poſſit ordinẽ tráſferre; nõ q̃ ei debeat licẽtia denegari, q̃ cũ humilitate ac puritate, eã duxerit poſtulandã: q̃ ergo taliter à ſuo plato licẽtiã poſtulauerit, ex lege priuata, quæ legi cõi præiudicat, abſolutus, ad arctiorẽ religionẽ libere poterit ſe transferre, nõ obſtante proteruia indiſcreti ɔdictione plati: quia priuilegiũ meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate; vnde nouerint vniuerſi, q̃bus hoc priuilegiũ fuerit ɔceſſum, ſe de iure teneri taliter poſtulantibus tráſeundi licentiã impertiri: q̃a ſicut ſubditus licentiã à ſuo prælato cũ humilitate & puritate poſtulare tenetur: ſic prælatus ſine difficultate tenetur ſubdito licentiã indulgere, ne videať propoſitũ impedire diuinitus inſpiratũ. Si vero pbabiliter dubitat, vtrũ quis velit ad ordinẽ arctiorẽ aut laxiorẽ ex charitate aut ex temeritate tranſire, ſuperioris eſt iudiciũ requirendũ, ne forte Angelus Satanæ, in lucis Angelum ſe transformet. Illud tñ regulariter eſt obſeruandũ, vt nullus eps ſine licentia Romani Pontificis pſumat deſerere præſulatũ: quia ſicut maius bonũ, minori bono præfertur: ita cõis volũtas priuatæ præfertur: Mandat igitur Papa prædictis fratribus, quatenus prædictum monachũ, qui de puro corde & conſcientia bona ad ordinẽ Ciſtercieñ. tranſiuit, vlterius non moleſtent. Nota, q̃ qui lege priuata ducitur, à lege cõi eſt exẽ ...

1. Cor. 7.

2. Cor. 3.

bus & ſcientibus[a] epiſcopo & canonicis eccleſiæ Nazareñ. † à quibus habitum ſuſceperat regularem: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi regularem habitum ſe poſtulanre ſuſcepit, & ad obſeruationem religionis canonice, ſua ſe profeſſione[b] ligauit, ad reſumendum habitum, eccleſiaſtica eſt diſtrictione cogendus: cum, quòd tanto[c] tempore extra canoniam † manſit †, non in excuſationem eius, ſed in maioris tranſgreſſionis augmentũ, merito valeat allegari.

¶ Idem Priori & conuentui Dimolienſi †.

¶ *Poteſt religioſus zelo ſanctioris vitæ, ad religionem tranſire ſtrictiorem, petita prius licentia prælati ſui, licet non obtenta; etiam ſi primum monaſterium ſit priuilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius tranſire non poſſit. hoc dicit. Et eſt caſus notabilis, & quotidie allegatur.*

CAP. XVIII.

Licet † quibuſdam monachis[d] & canonicis[e], nec nõ & Hoſpitalarijs & Templarijs à ſede Apoſtolica ſit indultum, ne poſtquam aliquis profeſſus fuerit apud eos, ad alium locum poſſit ipſis inuitis arctioris etiam religionis obtentu, tranſire, vt vnuſquiſque ſecundum Apoſtolum in ea[f] vocatione permaneat, in qua digno ſcitur eſſe vocatus: Quia tamẽ vbi ſpiritus Dei eſt, ibi libertas: & qui Dei ſpiritu aguntur, non ſunt ſub lege[g], quia lex non eſt poſita † iuſto: ea ratione videtur hoc illis fuiſſe cõceſſum, ne quis ex temeritate[h], vel leuitate, in iacturam vel iniuriã ſui ordinis, ſub prætextu maioris religionis, ad alium ordinẽ tranſuolaret: ſicut frequenter à multis conſtat eſſe præſumptum: non quidem vt ei tranſeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit poſtulandã, vt non ficte, ſed vere, ad frugem melioris vitæ valeat tranſmigrare. ¶ Talis ergo poſtquam à prælato ſuo tranſeundi licentiam[l] poſtulauerit, ex lege priuata[k] (quæ publicæ legi præiudicat) abſolutus[i], libere poteſt ſanctioris vitæ propoſitum adimplere: non obſtante proteruia indiſcreti contradictione prælati; quia priuilegium meretur[m] amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate: Cum etiam Romanus Pontifex, qui ſupremam in eccleſia obtinet poteſtatem, Archiepiſcopis & epiſcopis † cedendi licentiam ex[n] iuſta cauſa petentibus, ſine difficultate concedat. ¶ Quocirca nouerint vniuerſi, quibus huiuſmodi priuilegiũ eſt conceſſum, ſe ad concedendam licentiam tranſeundi taliter poſtulantibus de iure teneri: quia ſicut ſubditus à prælato, cum humilitate & puritate, debet tranſeundi licentiam poſtulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: ſic profecto prælatus ſubdito, ſine difficultate & prauitate qualibet, debet tranſeundi licen-

d ¶ *Monachis.*] ſ. eod. non eſt.

e ¶ *Canonicis.*] 19.q.3. ſtatuimus. & c. mandamus. Ber.

f ¶ *In ea vocatione.*] 51. q.1.c.1. & q. 2. placuit. & 7.q.1. non oportet.

g ¶ *Sub lege.*] 19. q. 2. duæ ſunt. Ber.

h ¶ *Ex temeritate.*] aduerte qualiter interpretatur priuilegiũ illorũ, ſcilicet q̃ nullus taliũ poſſit tráſire ad ſtrictiorẽ religionẽ, hoc eſt, verũ (vt dicit) temeritatis cauſa: ſic enim cũ prohibetur iuramentum, temerarium tantum intelligitur prohibitum. 22. q. 1. ita ergo. Io.

¶ *Gl. ſeq. allr. tres concor. & vnum contrariũ. quærit & ſoluit, ſolutiõ duplicater opponit. Demum obijcit ad textũ & ſoluit.*

l ¶ *Licentiam poſtulauerit.*] Sufficit ergo petere licentiam licet non obtineatur. ſic ſ. de arbit. cum olim. & ſ. de loca. & conduc. potuit. C.de iur. emphy.l. vlti. Argu. ɔ. ſ. de electio. cũ in veteri. & ad idẽ etiã poſſet iduci circa prin. Sed quid ſi aliquis non petita licentia receſſerit ad ſtrictiorem vitã: nunquid eſt reuocandus? Conſueuit dici q̃ non, dummodo leuitatis cauſa non tráſeat, vt hic in fin. innuitur. Sed obſtat 19.q. 2. mandamus. & illud poteſt intelligi q̃ñ leuitatis cauſa tráſit, adhuc videtur contra. ſ. de ætat. & qualit. intelleximus, vbi tranſiuit quidam ſine licentia ad aliud monaſteriũ, nec inde punitus videtur. Sed qualiter poteſt quis inuito prælato ſuo perſonam ſuam alienare, cum rem alienare non poſſit, & maior ſit alienatio perſonæ quàm rei. 12.q.2. præcipimus. & 17.q. 1.c. 2. a cum forte clericus teneatur iuramento obedire. 8. q. 1. ſciendum. & ſ. de maior. & obe. cum in eccleſijs. nec etiam poteſt peregrinari ſine licentia ſui epi. de conſe. diſt. 5. non oportet. & ſæpe propter obedientiam bonum intermittitur. 11.q.3. quid ergo. cum obediendum ſit, vbicunq; non eſt ɔ præceptum Domini, vel dubium ſit q̃ non contra præceptum Domini ſit. 23.q.1. quid culpatur. in ſi. Sed illud auctoritate canonis ſit inſtinctu Spiritus ſancti, & ita nõ conſtringitur per legem. 19.q. 2. duæ. arg. j. de diuor. gaudemus.

k ¶ *Ex lege priuata.*] quæ eſt amor Dei ſiue Charitas, de qua dr̃. Habe charitatẽ, & fac quicquid vis. de pœn. diſt. 2. radicata. Lau.

¶ *Glo. ſeq. quinque perſonas excipit.*

i ¶ *Abſolutus.*] Ab hac vniuerſitate excipiť vxor carnaliter cognita, impubes, & ſeruus. j. de conuer. coniu. quidam intrauit. 20. q. 2. c. 1. & 2. & 54. diſt. ſi ſeruus. Item excipitur epiſcopus. j. eo. c. ver. illa ſemper regula. & curiæ adſtrictus. 53. diſt. legem.

m ¶ *Meretur amittere.*] 11. q. 3. priuilegium. 74. diſt. vbi iſta. C. de Iudę. l. 3. & l. Iudæis 3. Ber.

n ¶ *Ex iuſta cauſa petentibus, ſine difficultate concedat.*] Quæ ſit iuſta cauſa, & quæ non, oſtenditur ſupra de renun. niſi cum pridem. Io.

a ¶ Superior

Margin notes: ¶ Impoſita. — ¶ Hæc clauſula ponitur in decretali incip. ſi qua liberalitate, quæ eſt in 2. compilatione, quæ ſtatim reperiatur in quam ...dat in hac collectione. — ¶ Vide D. Thomam 2.2.q. 189. art 4. — ¶ Cap. 4. extra in ſ. ... ¶ de monachis decretalis ... vide omnino D. Thomam 2.2. q. 189. art. 8 & Hoſtienſem in ſumma de regularibus. §. & qualiter. — a Facit ad hoc bonũ arg. in l. ſed & ſi. §. ſi ipſe ſeruus. ff. de pecu. — ¶ Si Iudæi cruce veniendus ... ſidem oſtendunt, perdent iuſte ... And.

tiam indulgere, ne videatur propositum impedire diuinitus inspiratum. ¶ Si vero probabiliter dubitetur, vtrum quis velit ad ordinem arctiorem, aut laxiorẽ ex charitate, an ex temeritate transire, superioris [a] est iudicium requirendum: ne forte Angelus satanæ in lucis [b] Angelum se transformet. Illa semper regula inuiolabiliter obseruata, vt nullus absque licẽtia Romani Põtificis presumat occasione quacunque deserere præsulatum: quoniam sicut maius bonum minori bono præponitur: ita cõmunis vtilitas [c] speciali vtilitati præfertur †. Et in hoc casu recte preponitur doctrina silentio, solicitudo [d] contemplationi, & labor quieti. Ad quod vtique designandum vnigenitus Dei filius Iesus Christus, nõ de Rachele [e] secundum carnẽ natus est, sed de Lia †: nec legitur eum in domum suam Mariæ recepisse, sed Martha. Vnde quando potest episcopus preesse pariter & prodesse, nõ debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. ¶ Cum ergo R. monachus vester, ad fratres Cisterciensis ordinis transmigrauerit, nõ vt ordini vestro aliquatenus derogaret, sed vt apud eos vitam duceret arctiorem: Mandamus, quatenus super eo quod de corde [f] puro, & cõscientia bona, & fide non ficta fecisse dignoscitur, eum nullatenus molestetis: quia charitas est fons proprius, cui non communicat [g] alienus.

¶ Idem Præposito, & Decano, & Scholastico Demereñ. † Coloñ. diœcesis.

¶ *Coniuges religionem profitendo ab inuicem diuertere possunt: aliter si se abiurant, & non continent, illicitum est iuramentum.*

CAP. XIX.

VEniens † ad Apostolicam sedem G. mulier supplici nobis insinuatione monstrauit, quòd cum matrimonium cũ E. in facie ecclesiæ cõtraxisset, & diutius cohabitasset eidem, orta est dissensio inter ipsos, in tantum, vt quòd † deinceps alter non requireret alterum, vterque corporaliter præstitit iuramentum: hanc vir ipse diuortij causam assignans, quòd quandam ipsius mulieris amitam [h] cognouisset, antequam eam duceret in vxorem: quod licet assererent quã plurimi, nõ fuit super hoc ecclesiæ facta fides. Cum autem postmodum ad secunda vota conuolasset vterque, secũdo viro viam vniuersæ carnis ingresso, priore superstite, dicta mulier se fecit in arcto loco, ad pœnitentiam agendam includi, postulans vt ei dignaremur impendere cõsilium salutare. ¶ Nos igitur attendentes, quòd illud fuit illicitum iuramentum [i]: Mandamus, quatenus præfatum virum monitione præuia † compellatis †, vt ea, quam superduxit, exclusa, præfatam [k] mulierem recipiat auditluri [l] postmodum si quid fuerit quæstionis. Si vero contra matrimonium nihil fuerit ostensum, & vir seculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, vt & illa possit in suo proposito [m] permanere.

¶ Idem Abbati de Affligeñ. & magistro R. & G. canonicis Traiecteñ.

¶ *Qui ad monasterium conuertitur sumendo habitum nouitij, potest infra tempus probationis redire ad seculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.*

CAP. XX.

COnsulti † sumus frequẽter à multis, vtrum is qui mo-

---

a ¶ *Superioris.*] Simile 11.q.1. peruenit. j. de iure patro. nullus. in Auth. de sanctis. episco. §. si à clero. coll. 9. Vinc.

b ¶ *In lucis.*] 26.q.5. nec mirum. & 29.q.1.§.1.

¶ *Glo. seq. rect. per obiectionem, & sol. & remissionem, Ioan.*

c ¶ *Ita communis vtilitas.*] Simile 7.q.1, scias. & in auth. de resti. & ea quæ par. §. licet. coll. 5. & j. de postu. prælat. c. 3. hoc intellige cum per publicam non impeditur priuata: quia ordinata charitas incipit à se. 23. q. 5. si nõ licet. & de pœ. dist. 3. q vult. & 19. q. 2. duæ. 14. dist. quod ait. ff. de iud. si lõgius. in si. 1. ff. de pscri. ver. qui seruandarũ. sic non debet prælatus sua negotia præponere negotijs ecclesiæ. 12. q. 4. quicunque. De hoc etiã dicitur. j. de postu. prælato. c. 3.

Vide j. de vo. quod sup his. per. j. q. in A.

d ¶ *Solitudo contemplationi.*] id est, vita actiua, quæ in hoc casu præponitur contemplatiuæ.

e ¶ *De Rachele.*] Rachel significat vitam contẽplatiuã, quæ est formosa, sicut illa fuit. Lia significat vitam actiuã, quæ fœcunda est in sobole, & ideo præfertur pulchritudini Rachelis. j. de renũciatio. nisi cum pridem. Ber.

Vide l. actione §. Labeo. in verb. eo tẽpore ff. pro socio. in l. 1. & ibi Bar. & Sal.

f ¶ *Corde puro.*] quia presumitur prima facie ex ipso facto, q habet speciẽ boni, nisi probetur contrariũ. j. de scru. c. vnico. & j. de psumptioni. dudum.

Hoc ita patet. Iacob genuit Iudã ex Lia. Gene. c. 29 in fine. Iudas genuit Phares, & Zaram de Thamar: de hoc semine descendit Dauid. & Christus secundũ carnẽ. Matth. c. 1. sic ergo de Lia natus est Christus, id est, de genere suo.

g ¶ *Non cõicat alienus.*] scilicet à charitate. de pœ. dist. 1. cap. resuscitatus. §. itẽ vt Christus. B.

VEniẽs.] Prima pars ponit petitionem mulieris. Secunda prouidet, & iudicem dat: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Quædã mulier contraxit matrimonium cum quodã viro in facie ecclesiæ, & diutius cohabitauit eidẽ: Tandem orta fuit discordia inter eos, ex eo q vir dicebat quandã amitam ipsius mulieris antequam eam duceret, cognouisse; sed de hoc non fuit ecclesiæ facta fides, vnde coniugti q vterq; illorum iurauit, q deinceps alterũ non requireret: & postmodũ ad secunda vota trãsiuit vterque: viro secundo de medio sublato: mulier viro priore viuente, ad agendum pœnitentiam, quoddam monasterium intrauit, postulans sibi consilium salutare impendi: Papa vero considerans, q iuramentum illud illicitum fuit, mandat quibusdam, quatenus præfatum virum moneant & compellant: vt illam, quam superinduxit, dimittat, & vxorem suam recipiat, audituri postmodum si quid fuerit quæstionis: & si contra matrimonium nihil fuerit probatum, si vir ad religionem transire voluerit, ei licentiã tribuant transeundi, vt & illa mulier in suo possit proposito remanere. Nota, q iuramentum contra matrimonium, illicitum est, & nõ seruandum. Item si vir adulterium commisit, mulier tamen non potest intrare religionem ipso in seculo remanente.

al. Mitteñ. de Moteñ. sed vt plurimũ in antiquis legitur Mitteñ.

Cap. 6. eo tit. in 1. compil. Et de materia præter doctores hic. vide Turrecrematam in c. qd Deo pati. 33 q. 5. & Sotum [illegible] lib. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 4.

h ¶ *Amitam cognouisset.*] Si hoc verum fuit, non fuit matrimonium quin ad Deum: Vnde si probaret, separarentur. j. de eo qui co. consan. vxo. suæ. super eo. aliàs non separarentur: vt eo. tit. de illo.

¶ *Glo. seq. quærit, arg. pro, & ponit duas opiniones.*

i ¶ *Illicitum iuramentum.*] Et ideo non seruandum. sic j. de iureiu. tua. 2. Sed nunquid aliqui possunt licite se abiurare, & promittere perpetuam cõtinentiã? Vi q sic: quia talia matrimonia sanctiora sunt alijs. 33. q. 5. quod Deo pari. Ad hoc dicunt quidam, q tali modo non possunt se abiurare, vt remaneãt in seculo, nisi transeant ad religionẽ. Arg. j. tit. prox. ex parte. 1. ad fin. Ioan. Zrium dixit, & isti non abiurauerant se pp perpetuã continentiã, sed vt possent adulterari, & quòd neuter illorum alterum accusaret: talis abiuratio prohibetur hic. & j. de iureiur. tua 2. immo sine aliquo iuramẽto se possent obligare ad ppetuam continentiã. arg. prædict. cap. q Deo pati. nullum enim iuramẽtũ obstat, quin alter crimen alterius denunciare saltem possit. j. de iureiur. quemadmodum.

quid si [illegible]

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Præfatã mulierẽ recipiat.*] Argu. j. de diuor. significasti. sed hic locũ habet; nihil mihi tu, vel ego tibi, nil Catilina Cethego. 32. q. 6. p to. & j. de iureiur. tua 2. & j. de adulte. c. pen. & vlti. Io. & ff. soluto matrimo. viro atq; vxore. Bernar.

l ¶ *Audituri postmodũ.*] Et ita quæstio restitutionis præcedere debet. j. de restit. spol. ex cõquestione. & j. de ordine cognitionum, super spoliatione.

m ¶ *Possit in suo proposito.*] Et compellenda esset in proposito [a] remanere, si maritus vellet ratum habere vel obseruare propositum. Arg. j. tit. proxi. quidam intrauit. & 33. q. 5. q Deo. Io.

Hoc verũ si si vero alienauit. Ioh. And.

COnsulti sumus.] Cõmunis diuisio. Secunda: ibi, *Licet.* In qua distinguit duo mẽbra. Secundum: ibi, *An conditionaliter.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis intrauit monasteriũ, habitum sumendo nouitij, quæritur, vtrum infra tempus probationis, ante factam professionem licite possit ad seculum redire? super hoc diuersi diuersa dixerunt: Innocentius tamen distinguit, vtrum ille qui conuertitur, proposuerit absolute vitam mutare, vt in habitu regulari decætero Deo famuletur, vel regularem obseruantiam experiri, vt si sibi displicuerit, ad seculum reuertatur: In primo casu saltem ad laxiorem regulam transire tenetur, vt regulariter viuat: In secundo vero casu, potest ad seculũ redire. Vt ergo appareat, quæ fuerit eius intentio, ab initio propositum & intentionem suam protestetur. hanc intellige secundum illam. j. cap. penult. Nota quòd eadem est substantia religionis apud omnes religiosos, sed in qualitatibus differunt. Item nota vtilem distinctionem, quam ponit littera circa conuertendos. Item protesta-

Cap. 7. eo tit. in 1. compil. Et vide concil. Trident. sess. 25. de regularibus. c. 15. [illegible]

protestatio in omni contractu debet fieri, vt sciatur contrahentium voluntas.

a a *Nouitij.*]scilicet causa probationis. habitus nouitiorum debet discerni ab habitu professorum. j. eo. statuimus.

b *Vel noxa.*]Nota versum: *Noxa delictum, delinquens noxa vocatur.* quique tñ vnũ ponitur pro alio, vt hic, vnde melius dixisset, noxia. Insti. de noxa. circa prin.

c *Distinguendum.*] Distinctio ista hodie non vr̃ habere locũ per decre. j. eo. statuimus. ex quo enim simpliciter assumit habitum nouitiorũ, libere ante annum potest redire ad seculũ, nisi euidenter appareat contrarium, vt ibi Lau.

d *Absolute.*] ita quòd euidenter appareat. j. eo. cap. proxi.

e *In primo casu.*] Sic intelligitur. s. eo. super eo. eo enim ipso qđ absolute religionem intrauit, licet non fecerit professioné, intelligitur renunciasse seculo, cum nullã præmiserit protestationem. Vnde vel ibi remanere debet, vel ad laxiorem transire, vt dictũ est in cap. super eo. Arg. contra j. eo statuimus. vbi de hoc.

f *Secularite r.*] idest, dissolute. arg. 81. dist. dictum. Ber.

Glo. seq. querit, ops. ponit, & soluit.

g *Remeare.*]Nunquid licebit tali contrahere matrimonium ex quo licet ei redire ad seculum? Dicunt quidam q non, cũ sit simpliciter vouens. 17. q. 2. nos nouimus. Si autẽ cõtraxerit, tenet. 27. dist. si vir. 27. q. 1. nuptiarum. & j. qui cler. vel vo. rursus. quod non est verum: qa nec fuit expressum votum, nec intendit continere,

nasterium ingressus est, habitũ sumendo nouitij[a], si ante professionem emissam infra tempus probationis exire voluerit, licite possit absque apostasiæ nota vel noxa [b] †, præsertim cum debita morum correctione ad seculum remeare. ¶ Licet autem super hoc senserint diuersi diuersa, nos tamen credimus distinguendum[c], vtrum is, qui conuertitur, proposuerit absolute[d] vitam mutare, vt sub habitu regulari omnipotenti Deo decætero famuletur: an conditionaliter experiri obseruantiam regularem, vt ita demum si [infra annum;] sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si forte non placuerit, moribus emendatus † ad statum pristinum reuertatur. In primo casu[e] debet, vt regulariter viuat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen vt viuat seculariter[f], remeare[g]. Vt ergo quę sit eius intentio plenius agnoscatur, propositum suum in principio protestetur[h].

¶ Idem.

¶ Qui infra annum probationis non facta professione redit ad seculum, licitè potest ad ordines & beneficia promoueri.

CAP. XXI.

POstulasti †: & infra. ¶ Tertio quæsiuisti, vtrum illi qui in annis minoribus[i] constituti nouitiorum habitum susceperunt, & infra annum postmodum non facta professione, ad seculum sunt reuersi, & episcopis suis hoc scientibus, ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis ecclesijs ministrare, in quibus sunt ab eisdem episcopis instituti: ¶ Nos fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd propter hoc non sunt ab ecclesijs ipsis amouendi, sed in eis possunt libere ministrare.

qui tantum sub conditione vouet: sicut nec obligatur, qui sub conditione contrahit matrimonium, conditione deficiente. j. de cõdi. appo. cap. de illis.

¶ Glo. seq. querit, alle. proponit op. Io. in fin. soluit, contrarium interserit, arg. de protestatione, alleg. 4. iura, & duo in contrarium.

h ¶ *Protestetur.*]Quid si non protestetur a : nunquid præsumitur pro religione? Vr̃ q sic: quia summa est ratio, quæ pro religiõe facit. ff. de relig. & sum. fun. sunt personæ. dixit Io. quòd præsumi debet, q potius voluerit absolute mutare seculũ, quàm conditionaliter: nisi protestatio præcedat. Et sic est hic arg. q protestatio necessaria est. s. de his q̃ vi metusve cau. fi. perlatũ. 31. q. 2. Lotharius. 7. q. 1. Pontificẽ. & s. de electio. Cumana. Arg. cõ s. de cõsti. cum M. & s. de appel. solicitudinẽ. vbi non valet protestatio illi qui cõ illam facit, & sta præsumitur hic in dubio in securiorẽ partem: qa religio securior est. j. de re iud. estote. ff. eo. tit. semper in obscuris. sicut cũ dubitatur, an aliquis sit excõicatus, præsumitur ipsum excõicatum, vt absoluatur saltem àd cautelã, & tunc postea debet abstinere ratione dubij. j. de cle. exc. mini. illud. & j. de sen. exc. p tuas. Sed cõ vr̃, ex quo assumit habitum nouitij, nec facit professionem, nec renũciat seculo expresse, quòd nõ intendit se obligare simpliciter. j. eo. statuimus. vbi de hoc dicitur, nisi euidenter appareat q tales, &c. quod verum est: & sic intellige illam decre. secundum illam.

P*Ostulasti.*] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, Nos. Abb. Sic.

CASVS. Aliqui infra xiiij. annum assumpserunt habitum nouitiorũ, postmodum infra annum ante factam professionẽ ad suas ecclesias sunt reuersi: quæritur, vtrum debeant tolerari? Rñdet Papa, quòd propter hoc non sunt à suis ecclesijs amouendi. Nota, q qui habitum nouitiorum assumunt, infra annum probationis possunt redire ad pristinum statum: nisi fecerint professionem.

¶ Glo. seq. dupliciter legit quod hic dicitur de minore, & secundum aliteram declarat quale sit dubium, & ponit opi. Hug. & Inno.

i ¶ *Minoribus.*]Hæc qõ non habet dubitationẽ: quia si erant infra xiiij. annum, non tenuit ingressus, & ita possunt libere exire. s. eo. ad nostram. significatum. & c. cum simus. & 20. q. 1. illud. sed tamen verbum istud dubium est: quia potest intelligi quòd fuerũt infra xiiij. annum, & sic vr̃ qõ, & quòd fuerint minores xxv. & maiores xiiij. s. de prob. in præsentia. & tunc dicas, q non constabat euidẽter, q seculum vellent mutare qñ habitũ susceperũt: quare possunt redire ad pristinum statum. j. eo. statuimus. Si vis intelligere q essẽt infra xiiij. annos, hęc potuit esse dubitatio: quia forte erant doli capaces. & sic videbatur q malitia suppleret ætatem, sicut in matrimonio carnali. j. de despon. imp. à nobis. & c. tuæ. quia & poterant se obligare diabolo. sic & Deo. j. de deli. pueris. Sed Papa rñdet, q libere possunt ministrare in ecclesijs postea recepti: & sic nõ obligantur ante xiiij. annũ. Hug. vero dicebat, q bene obligaẽ doli capax, & tenebat monachatũ: qa poterat se obligare diabolo, per illud c. pueris. & Innocẽtius fuit in eadẽ opinione, q in decre. ista rñdet, q ingressus tenuit, si malitia supplebat ætatem: vt in antiqua decretali patet [4]. sed hodie non pdest. B.

E*X parte.*] Cõmunis diuisio. Secũda pars ibi, *Ideoque.* Abbas.

¶ Honorius tertius Venetẽsi. † episcopo.

¶ Qui vltra annum portat habitum monachalem in monasterio, vbi sunt habitus indistincti, censetur professus.

CAP. XXII.

EX † parte tua fuit propositum, quòd nonnulli sunt, qui licet pluribus annis gestauerint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt: vnde cum super eo quòd habent propriũ, & aliàs irregulariter viuunt, à te, vel ab alijs arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprij, & continentiã, ac alias regulares obseruantias non teneri: cum habitus[k] non faciat monachum, sed professio regularis: & infra. ¶ Ideoque fraternitati tuæ mãdamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesana[l] subiectos, qui prædicto modo terrã duabus[m] vijs ingredi non verentur: vt post-

CASVS. Quidam sunt, qui pluribus annis portauerunt habitum monachalẽ, tñ professionẽ monasticã non fecerunt: Cũ isti postmodum arguuntur, super eo q proprium habent, & aliàs irregulariter viuunt, dicũt se nõ teneri ad carentiã proprij, nec continentiã, cum habitus non faciat monachum, sed professio regularis: significatum fuit hoc dño Papæ: mandat episcopo loci, quatenus quoslibet sibi subiectos, qui prædicto modo terram duabus vijs ingredi nitũtur, compellat per cẽsuram ecclesiasticam, vt postquam p annum gestauerint habitum monachalem, regulam secundũ formam ordinis profiteãtur & seruent. Nota quòd nemo debet terram duabus vijs ingredi. Item qui per annum gerit habitum monachalem, præsumitur monachus: vnde compelli debet vt profiteatur regulam illius ordinis.

k a *Habitus.*]s. eo. porrectũ. vbi de hoc. & j. q cle. vel vo. cõsuluit.

l ¶ *Diœcesana.*] id est, lege iurisdictionis: nam regulares non subsunt epõ quantum ad legem diœcesanam. 16. q. 1. cum pro vtilitate. sed lege iurisdictionis. Quæ differentia sit inter legem diœcesanam, & legem iurisdictionis, dicitur s. de offi. ordi. conquerente. & cap. dilectus. Bernar.

¶ Glo. seq. inducit i ria similia. & arg. alleg. duo iura. Io.

m ¶ *Duabus vijs.*]& male: quia in vno eodemq; officio non debet esse dispar professio. 16. q. 7. in nona actione. & sic s. de elec. cum causam. & est simile quod dr̃, vsquequo claudicatis in duas partes? 49. dist. c. vlt. & nemo potest duobus dominis seruire: vt 86. dis. Acutius. & de pœnit. dist. 1. c. sufficienus. §. item vt Christus ait. Item arg. est q allegans contraria non est audiendus. s. de app. sollicitudinem. 23. q. 7. quod autem. & ideo isti non fuerunt audti.

Marginal notes: ¶ Quæstio etiã ii hæc glossa cessat hodie p concilium Triden. supra citatũ in tit. præcedentis capi. — differentia concilium Triden. sub eo capite relatum. & sic cessat qõ glossæ. — ¶ Venetiarum. ¶ Venetiis. ¶ Veneto. — ¶ Pro intellectu huius tex. vide omnino D. Thomã in 4. senten. dist. 38. q. 1. art. 1. — ¶ Verba autem antiquæ decretalis in 4. compilatione hoc tit. cap. 1. ita habẽt: Nisi prudentia forte suppleuerit ætatem in illis, vt transire debeat ad regulã laxiorẽ: qa est ipsi absque protestatione religionis habitum assumant, vitã præsumontur proposuisse mutare. Ista, quæ cõsulto resecauit Raymundus.

¶ Glo. seq. declarat præsumptionem, quæ insurgit ex lapsu anni: alleg. contr. dicens locum id habere cum est habitus indistinctus.

a ¶ *Per annum.*] Hoc ideo dicit, quia per annũ debet quis esse in probatione antequam fiat monachus. 17. q. 5. Gonsaldus. & s. eod. ad Apostolicam. nisi renunciet illi beneficio: vt ibi dr, & j. cap. proxi.

quam per annũ [a] gestauerint habitum monachalem, regulam secundum formam ordinis profiteantur & seruent, ecclesiastica censura compellas.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Infra probationis annum libere quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacite vel expresse, vel appareat eum vitã mutare voluisse. hoc primo. Secundo dicit, quòd ad hoc vt dignoscãtur nouitij à professis, debet habitus professorum benedici in locis vbi habitus non est distinctus.*

CAP. XXIII.

STatuimus † nouitios in probatione positos, ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus [b] consueuit, vel ante professionẽ emissam, ad priorem statum redire posse libere infra annum: Nisi euidenter appareat [c], quòd tales absolute voluerint vitam mutare, & in † religione perpetuo Domino deseruire: Cum quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum †. ¶ Nihilominus statuentes, ad omnem ambiguitatem penitus amouendam, quod cum in quibusdam locis religiosis, nouitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorum, professionis tempore benedicantur vestes, quæ profitentibus conceduntur, vt nouitiorum habitus † a professorum habitu discernatur [d].

Qui ergo post annũ remanet in habitu monachali, & non reclamat, intelligitur tunc ipso facto tacite vouere. vnde postea exire non potest: vt hic patet: immo cõpellitur expresse profiteri, nisi protestatio præcessisset. s. quod met. cau. perlatum. & hæc est præsumptio iuris, & de iure, ita quod non admittitur probatio in contrarium, ex quo nulla protestatio præcessit. 27. dist. quod interrogasti. s. eod. vidua. 20. q. 1. quẽ progenitores. similis præsumptio est j. de spon. ad id quod. & c. is q. & j. de Iudæ. c. vlti. & 54. dist. fraternitatem. Et quod dicit, per annũ, posset suppleri, maxime: si intelligatur de habitu monachali, qui dari profitẽtibus consueuit: vt j. cap. proxi. aliàs locũ habet quod dicitur de anno, vbi nõ est distinctus habitus nouitiorum ab habitu professorum. B.

Hæc refecias concilium Trident. sæpe citatum sess. 25. tit. de regularibus c. 15. & vide per alios hoc Henricum Boich, & Panorm. in c. in ea parte.

Aliàs itur & in religione perpetua.

STatuimus.] Duo sunt dicta. Secundũ: ibi, *Nihilominus*. Primum subdiuiditur. Primo statuit. Secundo excipit: ibi, *Nisi*. Tertio rationem subdit: ibi, *Cum*. Abbas.

Casus. Statuitur in cap. isto, quod nouitij in probatione positi, libere possunt ad priorem statum redire infra annũ, antequã susceperint habitũ qui dari profitentibus consueuit, vel ante professionẽ emissam. nisi appareat euidẽter, quod tales voluerint vitã mutare, & in religione perpetuo Dño deseruire: quia licitum est cuilibet renũciare iuri suo. Statuitur insuper ad omnẽ ambiguitatem tollendam, quod cum in quibusdã locis religiosis, habitus nouitiorum non distinguatur ab habitu professorum, tempore professionis benedicãtur vestes, quæ profitentibus conceduntur: vt per hoc habitus professorum, discernatur ab habitu nouitiorum. Nota, quod nouitij in probatione positi infra annum libere possunt redire ad seculum, nisi euidenter appareat, quòd voluerint vitam mutare. Item differentia debet esse inter habitum nouitiorum & professorum, quæ in benedictione vestium consideratur.

¶ Glo. seq. distinguit duplicem habitum, deinde quærit: ponit tres opiniones, & soluit.

b ¶ *Qui dari profitentibus.*] Nota quod est habitus professionis, qui votum habet annexum, & eo ipso quod quis talẽ habitũ recipit, monachus efficitur, & per talẽ habitũ intrando religionẽ solemnizat votum, quare postea reclamare non potest ex quo cœpit cũ alijs canere. & de tali habitu loquitur hic. & sic potest intelligi s. eo. vidua. & 27. dist. quod interrogasti. & 27. q. 1. vidua. & 20. q. 3. quẽ progenitores. & talis habitus impedit & dirimit matrimoniũ. 27. q. 1. c. 1. Item est habitus probationis, qui differt ab habitu professorum: vt hic in fi. dr. & talis habitus non obstat, quo minus possit redire ad seculum infra annum ante factã professionem, vt hic dr. & s. eo. consulti. nisi euidenter appareat, quod voluit seculum mutare, vt statim dr. Sed pone: clericus est in probatione: nunquid expectabit eps vsq; ad tempus probationis, vt conferat [a] beneficium: cũ ecclesia vacare non debeat vltra sex menses. s. de conces. præben. nulla? Dicit Io. quod si auctoritate epi recessit, vr ei dedisse licentiam vsq; ad tempus probationis: si vero sine licentia recessit, tunc poterit eũ legitimo tempore elapso, priuare. Vel dicas, quod si euidenter appareat quod voluit absolute mutare seculũ, statim potest beneficiũ illius eps conferre: si vero non constet de hoc, tunc vr quod eps teneatur ipsum expectare, vsq; ad tempus probationis: cum habeat illud tẽpus à iure ille conueniendus. s. eo. ad Apostolicam. & dicit decretũ, quod licentiam ab Apostolo datã nemini auferre possumus. 28. dist. de his. si iudex minus tempus dederit, quàm sit statutũ à lege, suppleretur à iure. ff. de re iudi. l. 4. §. si quis. q 2 vr iusta de causa abesse; vnde non debet priuari. s. de cleri. nõ resi. inter quatuor. & c. vlt.

De varijs habituũ generibus quibus religiosi distinguuntur, vide de hoc per alios Henricũ Boich.

Hęc quæstio iam est hodie declarata per decretum Pontificiũ in c. beneficium de regularib. lib. 6.

Verius tñ vr quod si eps non vult eũ tñ expectare, & ecclesia pp huiusmodi absentiã damnũ incurrat, debet eum citare. vt redeat, vel vt profiteatur: & si ad terminum nõ redierit, potest ordinare ecclesiã per iura prius allegata: nec credo illã esse iustã causam expectandi, quia priuata vtilitas non debet præferri cõi vtilitati. s. eo. licet. s. de postul. prælat. c. 3. Idem credo seruandũ si alter spõsus intret religionẽ, & infra certum tẽpus profiteatur, alioquin compellitur redire ad sponsam: quia & ibi periculũ imminet fornicationis. j. de conuer. coniu. ex publico. argu. s. vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. 1. satis posset dici, quod eps non posset illũ priuare vsq; ad tẽpus statutũ, & interim faciat deseruiri in ecclesia p aliũ cui prouideat de bonis ecclesiæ. arg. s. de appe. peruenit 2. & s. de cleri. non resi. cap. pen. secus in muliere cui consuli interim non põt. hoc æquius vr fauore religionis. summa enim est ratio quæ p religione facit. ff. de relig. & sump. fune. sunt personæ. Ber.

Vide l. si quis in conscribendo. C. de pact. iliar in l. si filius. ff. de ss. cauti.

Disting. habitus de quo in plerisque usque ad professionem.

¶ Idem.

¶ *Religiosi fugitiui annuatim sunt requirendi, & cogendi vt ad monasterium reuertantur.*

CAP. XXIIII.

NE † religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrãt, & sanguis eorũ de prælatorũ manibus requiratur [e]: Statuimus, vt præsidẽtes capitulis celebrandis, secundũ statutũ cõcilij

¶ Glo. seq. quæ, & sol. nat.

c ¶ *Nisi euidenter appareat.*] Et hoc vr, quod qui simpliciter intrat religionem, dũ tñ nõ faciat professionẽ, vel non recipiat vestes quæ profitentibus conceduntur, licet nullam faciat protestationem, quod semper possit redire ad pristinum statum infra annũ: & sic præsumitur quod cõditionaliter voluit experiri obseruantiã regularem, nisi appareat euidenter, quod seculũ mutare voluerit. Sed qualiter apparet quod hoc voluit? Dico quod si renũciauerit seculo expresse, vel si aliud dicat vel faciat, p quod voluntas eius appareat; vel si statim recipiat vestes, quæ tñ dantur profitentibus. sed si nihil dicat vel faciat, nõ apparet euidenter [3] quod voluerit mutare. j. qui cle. vel vouen. consuluit. optime facit: & sic potest intelligi. s. eo. consulti. & sic non præsumitur pro religione si voluerit redire ad pristinũ statum: quia nõ est verisimile, quod sit immemor suæ salutis. 2. q. 7. sancimus. & quod ei sit credendũ, est ar. de rap. cum causa. & ita non præsumitur pro religione vbi simpliciter intrauit, ex quo vult ante annum exire: immo præsumimus quod conditionaliter habitũ assumpsit. sic ergo debet apparere quod voluerit seculum mutare, quod patet ex eo quod dicit: cum quilibet valeat renunciare ei, quod pro se, &c. & ex eo quod dicit s. eod. consulti. in fine: propositũ suũ in principio protestetur, scilicet quod vult seculum mutare, hoc expresse dicendo: in contrarium tñ consueuit ibi dici, prout dixit ibi Io. & sic intelligimus hodie illam decretalẽ secundum istam.

De monachis post ... vide Anton. ... docet de ... obediẽ.

Quæ sint euidentia signa quibus appareat, quòd quis seculum mutare voluerit, plenum ...

d ¶ *A professorum habitu discernatur.*] Et sic patet, quod alius est habitus professionis: & alius habitus probationis siue nouitiorum: vt dicitur s. vt per hoc appareat qui sint professi, & qui non [4]. Ber.

NE religiosi. Diuidit. Primo constitutionis causa ponit. Secũdo constitutio submittitur: ibi, *Statuimus*. quæ duo facit. Primo prouidet circa eiectos & fugitiuos: Scdo circa inobediẽtes: ibi, *Si vero*. Abb.

Casus. Cum plati corrigere teneanť subditorũ excessus, & oes vagabundas reducere ad ouile, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur: statuit Papa Gregorius, vt præsidentes capitulis celebrandis secundum statutum concilij generalis, siue Abbates aut Priores, requirant fugitiuos suos, & eiectos de ordine suo, solicite annuatim, reducendo eos ad claustrum, ne vagabundi discurrant in animarum suarum periculum: & si in monasterijs suis recipi possunt, compellantur Abbates seu Priores eorum, vt eos recipiãt salua ordinis disciplina: Si autem regularis ordo hoc non patitur, prouideant, vt apud eadem monasteria in locis competentibus, vitæ necessaria talibus ministrentur, si absq; graui scandalo fieri potest; alioquin in alijs domibus eiusdem ordinis prouideatur eisdem: si autem ibi fugitiui inobediẽtes extiterint, excommunicentur, & tamdiu ab ecclesiarum prælatis excommunicati publice nuncientur, donec ad mandatum suorum prælatorum humiliter reuertantur. Nota, quòd monachi vagabundi reducendi sunt ad monasterium suum, ne damnabiliter euagentur.

Aliàs difficile ... hodie ... decretũ Vin. Ioan. And.

e ¶ *De prælatorum manibus requiratur.*] & ita prælatus tenetur de facto

facto subdid, nisi eum correxerit. ī. de offi. ord. irrefragabili. & j. de statu regularium, cū ad monasterium. ad finē. & 43. dist. Ephesijs.
a ¶ *Concilij generalis.*] quod habes j. de statu monach. in singulis.
b ¶ *Qui.*] scilicet, præsidentes vel abbates.
ADDITIO. Vel dic & melius: qui, scilicet, fugitiui & eiecti.

j. ¶ *Reuocari.*] sic patet, quòd non sufficit vxoris licentia, vt vir possit intrare monasterium. sic j. eod. ex parte 1. 33. q. 5. notificasti. & j. eod. coniugatus. Sed contra, 33. q. 5. qui vxorem. 27. q. 2. Agathosa. Solu. Dicas quòd si talis est vxor, quæ non possit esse in seculo sine suspicione fornicationis, non sufficit sola licentia vxoris, nisi & ipsa similiter conuertatur: quo casu hæc decretalis potest intelligi, & omnia similia. Si vero senex est, sufficit sola licentia, interueniente auctoritate episcopi, & ipsa voueat, & remaneat in seculo. j. eod. cum sis. & cap. ad Apostolicam. & cap. vxoratus. & in casu isto intellige illa iura, quæ videntur dicere, quòd alter coniugū potest ad religionē transire de consensu vxoris, ea in seculo remanente. Alij volunt dicere, quòd sufficit vxoris licentia. j. eo. ex parte. & cap. consuluit. & in hoc cap. loquitur de licentia extorta, vel quia fuit iuris ignara. sed tene primum. Tanc. Item signatur contra j. eod. veniens. Solu. illa fuit fornicata, & ita obstabat ei exceptio fornicationis: sic 27. q. 2. Agathosa. Bernar.

¶ De materia huius glossæ vide quæ paulo ante citaui.

c ¶ *Salua ordinis disciplina.*] Hoc est dicere, imposita eis pœnitentia, secundum quòd regula illius ordinis requirit & præcipit.
d ¶ *Si absque scandalo.*] Nihil omnino cū scandalo faciendum est. ī. de tempo. ord. ad aures. ī. de præscri. nihil prodest. & væ homini illi per quem scādalum venit. j. de no. oper. nūcia. cum ex iniunctio. Ber.
¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*
e ¶ *Vita necessaria ministrentur.*] Et quis ministrabit ei necessaria? Abbas prioris monasterij, vel secundi? Credo quòd Abbas prioris monasterij: vt si aliquid habeat de suo, prouideat ei de illo. 16. q. 6. de lapsis. & etiam si non habuisset aliquid, prouidebit monacho suo tempore pœnitentiæ, aliàs monasterium illud secundum quare grauaretur?

¶ Dubio, tamen, an si in aliquo ... & redunda ... docens sequentia, videlicet si ... de ordine suo.
¶ præmissa.
¶ Vide l. ... de vsufr. ... & de dona.
¶ Argumentum ... hoc in l. ... de questioni.

DE CONVERsione coniugatorum.
¶ *Supra visum est de regularibus in genere, sed quia coniugati quandoque intrant monasterium, & dubitari posset de eorum ingressu, ideo ad clariorem doctrinam auctor posuit specialem rubricam.*

De hac materia habetur 33. q. 5. & 27. q. 2. cap. sunt quæ, cum duobus cap. seq. & conuenit j. de cap. e. pen. Abbas.

¶ Vberg.
¶ Heliek.
¶ Vercell.

Ræterea.] Cōis diuisio. Secunda pars: ibi, *Dicimus.* Abb. Sicu.
CASVS. Quidam laicus præsentibus sacerdotibus & monachis, ignorante epo, de licentia & permissione vxoris monasterium intrauit, & professioné fecit, vxore in seculo remanente, nec transeunte ad religionem, aut continentiam vouente: quæritur, vtrum laicus ille possit ab episcopo suo ad torum vxoris de monasterio reuocari, an illa debeat compelli ad continentiam obseruandā? Respondet Papa, quòd vir potest & debet de monasterio reuocari, nisi vxor ad religionem transierit, aut castitatem perpetuo seruare promiserit: cum sit illius ætatis, quòd sine suspicione non possit in seculo remanere. Nota, quòd alter coniugum non potest ad religionem transire altero in seculo remanente, nisi castitatem seruare promiserit.
f ¶ *Præterea.*] supple, quæsiuisti.
g ¶ *Transierit.*] cum non possit esse in seculo sine suspicione turpitudinis. 27. q. 2. scripsit. & cap. sunt qui dicunt.
h ¶ *Promiserit.*] manendo in domo propria, si est senex. j. eo. cum sis. & cap. ad Apostolicam.
¶ *Glo. seq. alleg. tria iura pro concor. & duo pro contrarijs, & sol. distinguendo. ponit opi. iterum signat aliud contrarium, & soluit.*

¶ Cap. 1. eo tit. in 1. compil. & Post concilium Lateran. sub Alexand. iij. par. 5. c. 4. Et de materia vide Turrecrematam in c. qd Deo. 33. q. 5. & Dominicū sotum lib. 4. sent. dist. 37. q. 2. art. 4.

lij generalis a †, seu patres Abbates, seu Priores, fugitiuos † suos † & eiectos de ordine suo, requirant solicite annuatim. Qui b, si in monasterijs suis recipi possunt, secundum ordinem regularem, Abbates seu Priores eorum, monitione præuia † per censuram ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salua ordinis disciplina c. Quòd si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra prouideant, vt apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque graui scandalo d fieri poterit †, alioquin in aliis religiosis domibus eiusdē ordinis, ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur e. ¶ Si vero huiusmodi fugitiuos vel eiectos inobedientes inuenerint, eos excommunicent; & tandiu faciant ab ecclesiarum prælatis excommunicatos publice nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter reuertātur.

TITVLVS XXXII.

De conuersione coniugatorum.

¶ Alexander tertius Vbergeñ. † epo.

¶ *Si vir de vxoris licentia profitetur, & vxor ipsa suspecta nec continentiā vouet, nec religionem ingreditur, episcopus vxori virum restituet. hoc dicit iuxta litteram.*

CAP. I.

PRæterea f † vtrum laicus vxoratus, qui præsentibus sacerdotibus & monachis ignorante episcopo, de licentia & permissione vxoris, monasterium ingressus professionem fecit, vxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vouente, ab episcopo suo possit ad torum reuocari vxoris, an illa compellenda sit continētiam obseruare: Dicimus, quòd nisi vxor ad religionem transierit g, aut perpetuo castitatem seruare promiserit h; vir potest & debet de monasterio reuocari i.

¶ Idem Salernitano archiepiscopo.

¶ *Ante matrimonium consummatum potest alter coniugum, etiam altero inuito religionem ingredi: sed remanens in seculo potest ad secunda vota transire.*

CAP. II.

VErum † post consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiā repugnāte eligere monasteriū k, (sicut l sancti quidam de nuptijs vocati fuerunt) dummodo carnalis commistio non interuenerit inter eos: & alteri remanenti (si cōmonitus continētiam seruare noluerit) licitū est ad secunda vota transire. Quia cum non fuissent vna caro simul effecti, satis potest vnus ad Deū transire, & alter in seculo remanere m.

¶ Idem Pisano archiepiscopo.

¶ *Qui inuita vxore professionem fecit, & ei postea restituitur, non compellitur mortua vxore ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.*

CAP. III.

QVidā † intrauit monasterium inuita vxore: qua

VErum.] Primo ponit dictum. Secundo ipsius rationem: ibi, *Quia.* Abbas.
CASVS. Dicitur hic, quòd si aliqui per consensum mutuū de præsenti matrimoniū contraxerint, antequā sint carnaliter coniuncti, potest alter religionem intrare altero inuito, sicut quidam sancti de nuptijs vocati fuerunt: & ille qui remansit in seculo, poterit matrimonium contrahere, cum nondum sint vna caro effecti. Nota, quòd ante carnalem copulam potest alter coniugum altero inuito intrare religionem.
¶ *Glossa sequens signat contrarium, & remittit.*
k ¶ *Monasterium.*] 27. q. 2. desponsatam. j. eo ex publico. arg. contra j. de spon. commissum. ibi soluitur. Ber.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium Lateran. par. 5. c. 1. Decisio huius decretalis valide tuetur Sotus ab impugnatione Lateranorum. lib. 4. sen. dist. 27. q. 1. art. 4. adde Turrecrematā in c. serui. 32. dist.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 1. compil. Et post concilium par. 5. c. 2. vide glossam in ca. mulier. 33. q. 5. & ibi doctores.

l ¶ *Sicut sancti quidam.*] sicut beatus Macharius & Alexius. 27. q. 2. cap. scripsit. §. ecce.
¶ *Glo. seq. ponit opi. quam reprobat. Io.*
m ¶ *Remanere.*] & cum alia contrahere. j. eo. ex publico. Et dicunt quidam, quòd nihilominus remanet vinculum prioris matrimonij. sed prorsus inefficax propter ingressum: & sic habebit duas vxores, sed non obest tale vinculum. arg. de consecr. distinct. 4. c. 2. Sed contra eos facit 31. q. 1. quomodo virginibus. & j. de diuort. gaudemus. Vnde primi matrimonij vinculum soluitur per ingressum religionis: vt in Auth. de sanc. episc. §. si vero constante adhuc matrimonio. coll. 9.
QVidam.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Consultationi.* Abbas Siculus.
CASVS. Quidam intrauit monasteriū vxore inuita, coactus est ad eam redire: tandē mortua est illa: quęrit, vtrū debeat cōpelli ad monasteriū reuerti, an possit aliam accipere vxorem? Respondet Papa,

quòd votum non tenuit: vnde ratione voti ad monasteriũ nõ tenetur redire: tñ vlterius nõ poterit vxorẽ accipere, quia promisit se nõ exigere debitũ carnis: quod fuit in eius potestate, & quantũ ad hoc tenuit votũ: sed nõ reddere, non erat in potestate viri, sed vxoris: vnde dicit Apostolus: Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & econuerso. Nota, ꝙ alter coniugum altero inuito ad religionẽ transire non potest: Itẽ votũ pro parte tenet, & pro parte nõ tenet. Item votũ meum obligat me ad id quod in me est. Itẽ mutuam seruitutẽ sibi debent vir & mulier, ex quo sũt vna caro effecti.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

a ¶ *Votum non tenuit.*] plene, tenuit tñ quo ad ea quæ erant in eius potestate, scilicet non exigere debitum carnis: qđ in ipsius fuit potestate, sic j. eo. placet. vnde cõpellitur continere, sed non compellitur ad monasterium redire: vt j. eo. placet. Arg. contra. j. eo. ex parte. & c. consuluit. vbi compellitur ad monasteriũ redire. sed ibi soluitur.

1. Cor. 7.

b ¶ *Non tenetur.*] id est non debet ab ecclesia compelli, ipse tñ peccat si non perficit quod vouit, ex quo impedimentum cessauit. arg. 17. q. 2. nos nouimus. Ber.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit. Secundo quærit, ponit op. Tam. contrarium quã approbat, & alternatiue reuertitur ad primã. Tertio quærit, soluit distinguendo, solu. opponit, & respondet.*

ipsum repente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris, an ipse cogatur reuerti ad monasterium; an aliam possit ducere in vxorem? Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd votum [a] non tenuit: vnde ratione voti ad monasteriũ non tenetur [b] redire: vlterius vero non poterit vxorem accipere: promisit enim se non exigere [c] debitum, quod in eius potestate erat: & ideo quo ad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in eius, sed mulieris potestate. vnde Apostolus: Vir non habet potestatẽ sui corporis, sed mulier.

¶ Idem Exonen. episcopo.

¶ *Vxoratus religionem intrare non potest, nisi etiam vxor ingrediatur: vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat. hoc dicit. Et est vnum caput de principalioribus tituli.*

CAP. IIII.

Cvm † sis præditus scientia litterarum, ignorare non debes, sanctorum Patrum constitutioni [d] esse contrarium, vt vir vxore sua, aut vxor viro eius † non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire: & infra. ¶ Inde est quòd auctoritate Apostolica prohibemus, ne in episcopatu tuo, virum vel vxorem (nisi vterque ad religionem migrauerit) transire permittas. Verum si ita vxor senex est & sterilis [e], quòd sine suspicione [f] possit esse in seculo, dissimulare [g] poteris, vt ea in seculo remanente, & castitatẽ promittente, ad religionem transeat vir eiusdem.

¶ Idem Strigon. † & Colon. † Archiepiscopis.

¶ *Coniugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi vxor continentiam promittat.*

CAP. V.

COniugatus † : & infra. Nullus coniugatorum est ad sacros [h] ordines promouendus: Nisi ab vxore continentiã [i] profitente, fuerit absolutus.

¶ Idem eisdem.

¶ *Vxoratus in episcopum promoueri non potest, nisi vxor religionem profiteatur.*

CAP. VI.

SAne † si coniugati consenserint ordinari, vxoris voluntas prius requirenda est: & in-

missa, & vir poterit ad religionem transire. Nota, ꝙ alter coniugũ non debet ad religionem transire sine reliquo. Item si mulier sit senex, & castitatẽ promiserit, potest vir ad religionem transire. Item nota hic argumentum pro senibus, ꝙ sint continentes.

d. ¶ *Constitutioni.*] 27. q. 2. sunt qui dicunt. & cap. Agathosa. quia Agatho. & c. scripsit nobis. in istis constitutionibus dicitur: quod vir & vxor postquam copulatione cõiugij vna caro effecti sunt, non potest alter ad religionem transire altero in seculo remanente.

e ¶ *Sterilis.*] ratione ætatis, & non naturæ: quia multę sunt steriles & iuuenes, q̃ continere non possunt, nec volunt.

f ¶ *Sine suspicione.*] sic j. eo. vxoratus. & cap. ad Apostolicam.

g ¶ *Dissimulare.*] Dissimulatione approbationis: q̃a talis trãsitus bene approbatur, si cõsentit mulier. j. eo. vxorat⁹. & c. ad Apostolicam.

COniugatus.] Diuiditur: quia primo ponitur dictũ. Secũdo exceptio: ibi, *Nisi.* Abbas.

Casvs. Dicitur hic ꝙ nullus coniugatus ad sacros ordines recipiatur, nisi prius continentiam vouerit, & ab vxore fuerit absolutus. Nota, ꝙ non sufficit viro licentiã mulieris, vt ad ordines promoueatur, immo exigitur quòd continentiã voueat.

¶ *Glo. seq. recitat. per quæ. arg. pro, & soluit contrarium. lo.*

h ¶ *Ad sacros.*] ex eo qđ prohibet, ꝙ coniugatus non promoueatur ad sacros ordines, datur intelligi, ꝙ possit ad minores: quia quod de vno negatur, de alio consequens intellectus patet. 55. dist. qualis. sed non est verum: q̃a coniugati promoueri non debent. s. de cleri. coniuga. diuersis fallacijs. immo si clerici sunt in minoribus ordinibus, beneficijs debent priuari. eo. tit. ca. 5.

¶ *Gl. seq. quærit, ponit op. Ala. ponit contrariũ, & reuertitur ad primã.*

i. ¶ *Ab vxore continentiam profitente.*] Sed nunquid sufficit hoc? Vr ꝙ sic. 32. dist. ferraum. & 77. dist. eps benedictioné. quæ potius ꝯdicit. sed ibi exponitur religionẽ, idest castitatem. sic s. de cleri. coniuga. sane. quod concedebat Ala. si vir remaneat in seculo. Alij dicũt ꝙ ordinari non debet, nisi ad religionem conuertatur vterq;. Quod dr̃ hic intellige in eo casu, in quo esset senex & sterilis. ita ꝙ nulla est suspicio de vxoris incontinentia: & sic intelligitur illa decr. sane. de cleri. coniug. nam qui promouetur ad sacros ordines, eo ipso intelligitur continentiam profiteri. & si iuuenis esset vxor, præsumptio esset contra vtrunque. argu. s. cap. proxi. in fin. vnde non debet promoueri talis, nisi ambo transierint ad religionem. secus si sit senex, & sine suspcione. vel dicas vt dixit Alan. quòd aliud est in eo qui promouetur ad sacros ordines remanendo in seculo: quia ibi sufficit quòd communi consensu continentiam promittant, vt dicunt iura primo inducta: quia etiam communi consensu, sine susceptione ordinum possunt cõtinentiam profiteri remanẽdo in seculo. 33. q. 5. quod Deo pari. & aliud est in his qui conuertuntur: quia locum ibi habet quod dr̃ s. cap. proxi. & j. eo. ad Apostolicã.

SAne.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Fraternitati.* Abbas Siculus.

Casvs. Dicitur hic, quòd si coniugati ordinari voluerint, voluntas vxoris prius debet requiri, & obtineri, vt dicitur in præcedenti cap. prohibet etiam ne vxoratus possit in episcopũ promoueri, nisi vxor sua continentiam profiteatur, & intret religionem, sacrã vestẽ assumendo. Nota, ꝙ vxoratus non debet promoueri sine licẽtia vxoris. Item nota speciale in vxore episcopi, quòd debet continentiam profiteri: & intrare religionem antequam vir eius promoueatur in episcopum.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

c ¶ *Non exigere.*] hic j. eod. placet. Sed hæc ratio non vr̃ bona: sic enim beata Maria ꝯtrahere non debuit, cum proposuerit se non exigere. 27. q. 2. beata Maria. & tñ legitime ꝯxit, vt ibi dr̃. Rñdeo immo bona est hæc ratio, quia post tale votum ꝯhere non debuit. ꝓp pronitatem quam habet exigendi debitũ. & quod dr̃ de beata Maria, hoc fecit ex reuelatione diuina. Sed pone quod ꝯhat. quid erit? Tancredus dixit, ꝙ tenet matrimonium: quia votum non fuit solẽne. arg. j. qui cleri. vel vo. rursus. Alij dicunt, ꝙ non tenet matrimonium, & debent separari. j. eo. ex parte. & cap. consuluit. & hoc verius vr̃: q̃a quantũ ad continentiã seruandã, satis solẽnizauit ipsum votũ per suam professionẽ. Vel si vis dicere ꝙ matrimoniũ teneat, ipse tñ debitũ ab vxore exigere non debet: quãquam reddere debet exactus: quia faceret ꝯ conscientiã. arg. s. de rest. spo. litteras. & j. de sen. excom. inquisitioni. Itẽ quæritur vtrum mulier possit intrare monasteriũ in casu isto inuito viro: Hic pȏt distingui, an sit reconciliatus ei, & eductus de monasterio, & tunc nõ potest eo inuito intrare. arg. 33. q. 5. qđ Deo pari. si vero nõ est reconciliatus ei, potest transire ad religionẽ eo inuito. 27. q. 2. Agathosa. & 33. q. 5. qui vxorem. Sed vr̃ ꝙ non obstante eo ꝙ est reconciliatus; ꝙ ipsa possit intrare religioné eo inuito: q̃a ipse iam non potest ab ea exigere debitum: & sicut ille ea inuita renunciauit exactioni debiti coniugalis, ita & ipsa eo inuito potest renunciare seruituti, quam habet in ipsum. Hoc verum est quantum ad hmõi seruitutem: q̃a & ipse debet ad monasteriũ redire vbi fecit professioné. j. eo. placet. quo ad alia tñ quę vir debet vxori, & econuerso, non vr̃ ꝙ viro inuito possit transire, postquam illa eduxit eum de monasterio, & ei est reconciliatus: quia non solũ tenentur coniugati ad debitum carnale reddendũ, sed ad mutuũ auxiliũ & obsequium: quia in quibusdam matrimoniũ est legis obsequium. 27. q. 1. nuptiarum. Ber.

CVm sis.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Inde est.* vbi ex genere præmisso infert speciem. Abbas Siculus.

Casvs. Præcipit Papa epõ Exonen. ne in epatu suo, permittat virum vel vxorem ad religioné transire, nisi vterque ad religionem migrauerit: tñ si vxor est senex, quæ sine suspicione possit in seculo remanere, dissimulare poterit, vt in seculo remaneat castitate pro-

e ¶ *Vxoratum.*]Si de fraude non sit suspectus, ratione vxoris & filiorum à plātura, & ab administratione nō repellit: in quo casu intelligitur hoc. 31. dist. omnino. secus si suspectus: quia sæpe per tales substantia ecclesiastica deperire solet. 28. dist. de Syracusanæ. & ī. de cleri. coniu. diuersis fallacijs. 61. dist. Cathinensis.

¶ *Glo. sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Sacrū velamen.*]Sed qd̄ si esset vetula, nūqd sufficit si ɔtinētiā profiteatur. j. eo. vxoratus. & j. eo. ad Apostolicā? Rñdeo, nō sufficit, nisi ɔuertatur, & est speciale in vxore epi: aliàs ɔ̄dicerет cap. præced.

Additio. Quidam dicunt q̄ nō sufficit. & est speciale in epo. credo q̄ sufficeret. & hoc intelligitur de iuuene. argu. ex fine huius capituli.

Ex publico.] Prima pars narrat factum. Secunda: ibi, *Cæterum.* mulieri petenti dat iudicem. Tertia soluit obstaculū: ibi, *Sane.* Abb.

Casvs. Inter A. virum, & M. mulierē qō matrimonij vertebatur, quæ fuit commissa epo Veroneñ. qui pro matrimonio sententiam promulgauit, pcipiens mulieri, vt ad virum rediret, & ei coniugalē exhiberet affectum: quod cum facere nollet, fuit excommunicata: sed illa se virginem asserens, dicebat se velle religionem intrare: significatū fuit hoc dño Papæ, vnde mandat epo Brixieñ. quatenus si prædict⁹ vir eam carnaliter non cognouerit, & illa ad religionem trāsire voluerit,

fra. ¶ Fraternitati vestræ auctoritate Apostolica prohibemus, ne vxoratum[e] præsumatis in episcopum ordinare: nisi vxor prius professa continentiam, sacrum sibi velamen[b] imponat, & religiosam vestē † assumat.

¶ Idem Brixieñ. episcopo.

¶ *Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle religionem ingredi, compellitur infra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.*

CAP. VII.

EX † publico instrumento nobis innotuit, quòd cum Veroneñ. episcopus causam matrimonij, quæ inter A. virū & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, iudiciali sententia matrimonium approbauit, & eidem mulieri præcepit, vt ad virum rediens, exhiberet eidem coniugalem affectum: quod cum renueret †, fuit vinculo excommunicationis astricta. ¶ Cæterum quia licet à præfato viro despōsata fuerit: adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita: Mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognouerit †, & eadem ad religionem[c] transire voluerit, recepta ab ea sufficienti[d] cautione, quòd vel ad religionem trāsire, vel ad virum suum redire infra duorum[e] mensium spacium debeat, ipsam à sententia, qua tenetur, absoluas: ita quòd si ad religionem transierit, vterq; restituat[f] alteri, quod ab eo noscitur recepisse: & infra. ¶ Sane quod Dominus in Euangelio dicit, non licere viro † nisi ob causam fornicationis vxorem suam dimittere, intelligendum est, secundum interpretationem sacri eloquij, de his quorum matrimonium carnali copula est consummatum[g], sine qua consummari † non potest.

absoluatur à sñia excōicationis, recepta prius sufficienti cautione ab ipsa, q̄ debeat ad religionem transire, vel ad virū suum redire infra duos menses: & si ad religionē transierit, vterque restituat alteri qd̄ ab eo recepit. In fine soluit taciтæ q̄oni, quæ posset fieri de auctoritate Euangelij, qua dicitur: non liceat alicui dimittere vxorem suam excepta causa fornicationis: quia illud intelligendū est de his, quorum matrimonium est carnali copula consummatum. Nota q̄ ante carnalem copulam potest alter coniugū religionē intrare, altero in seculo remanēte. Item cum dissoluitur matrimoniū iusta de causa, vterq; debet alteri restituere quicquid ab eo habuit. Item priuatur quis iure suo sine culpa sua. Item per carnalem copulam matrimonium consummatur.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

c ¶ *Religionem.*]Quid si vellet remanere in domo propria, & seruare religionē? Non est audienda. j. eo. ex parte 2. in fi. quia ad bonū & malum sa posset habere: & ideo quod certius est, tenendum est. vt j. de spon. iuuenis. & de pœnit. dist. 7. §. 1. Ber.

d ¶ *Sufficienti.*]Nomine sufficientis cautionis intelliguntur pignora, vel fideiussores. ff. mand. si mandato. §. vlt. satis putarem in casu isto dari cautionem ad arbitrium iudicis. 54. dist. quanquam.

e ¶ *Infra duorum.*]Nunquid istud tēpus est ordinariū & regulare, vt semper tm̄ tempus indulgeat, & nō minus, licet dicatur de duobus mensibus? Credo q̄ istud committeretur arbitrio iudicis, vtrū plus vel minus tempus indulgeat ad profitendū dicenti se velle intrare religionem. & currit à tempore illo quo iudex statuit terminum. Sed pone quòd elapsum est tempus statutum, nūquid adhuc potest intrare religionem? Dico q̄ sic semper ante carnalem copulam. iudex tñ debet præfigere terminum peremptorium infra quem profiteatur, vel conuertatur ad virum: alioquin illam excōicet, nec dabit ei tempus probationis episcopus nisi maritus consentiat. De hoc dic vt sup. proxi. statuimus.

f ¶ *Restituat.*] quod obtinet vbicunq; matrimonium dissoluitur ex iusta causa. j. de do. post diuor. restit. c. 1. & j. de coniug. ser. proposuit. C. de spon. l. vlt. C. de episco. & cleri. Deo nobis.

g ¶ *Consummatum.*] Sed ɔ̄ vr̄: quia matrimonium mandato Dei perficitur. 26. dist. deinde opponitur. Sol. Est consummatio quæ fit quo ad matrimonij essentiam, q̄ fuit facta in paradiso ab ipso Dño per coniunctionem animorum, quæ designat conformitatem fidelis animæ ad Christū: vt ibi: Et est quædā consummatio, quo ad sacramentum Christi ad ecclesiam, per incarnationem verbi Dei in vtero virginali: quod designatur per illud matrimonium, quod est carnali copula consummatum: vt hic. & ī. de big. debitū. 27. q. 2. in omni, vel saltem quo ad hoc q̄ impedire possit propositum religionis. Lau. Notauit hic Alan⁹ q̄ matrimoniū nō consummatum sortitur naturam ex constitutione ecclesiæ, ideo circa illud latissime patet Papæ potestas. Vincentius dixit, q̄ Papa per dispensationē posset dissoluere tale matrimoniū: posset etiam statuere, q̄ per secundum matrimoniū rumperetur primum. secus de consummato qd̄ ab ipso Dño naturā suā sortitur: & ideo sola interpretatio circa illud pertinet ad Papam, non dispēsatio, vel ɔ̄ria ɔstitutio. Cōtra tñ arg. j. de spon. duorum. c. vlt. B.

¶ Idem Priori & fratribus sancti Ioannis.

¶ *Summa vt supra, eo. cap. cum sis.*

CAP. VIII.

VXoratus † sine licentia vxoris inter vos nullatenus recipiatur[h]: quæ integræ opinionis ita existat †, quòd nulla marito suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare; vel quòd minus[i] continenter debeat viuere: quæ si talis extiterit, marito eius in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu ecclesiæ continentiam professa, in domo propria

Vxoratus.] Diuidit principaliter in duas partes. Primo phibet p hospitalarios sancti Ioannis, vxoratū recipi sine vxoris licētia. Scđo phibet p ipsos recipi mulieres. Secunda: ibi, *Nullus.* Prima pars subdiuiditur, s̄m quod distinguit qualitatem vxoris licentiā dātis. Abbas.

Casvs. Primo dr̄, q̄ cū vxoratus nō recipiat ad religionē, nisi vxor primo pmiserit ɔ̄tinentiā, si est talis, q̄ sine suspiciōe possit in seculo remanere, in domo ppria cū familia sua stare poterit. Secūdo dr̄, q̄ si est iuuenis, compellatur recedere à cōuersatione secularium hominū, & intrare religionē. Tertio dr̄, q̄ nullus cleric⁹ vel monachus tondeat mulierem, vel secum teneat. Nota, q̄ vxoratus non potest transire ad religionē, nisi vxor prius vouerit castitatem. Item votum publice factum, vr̄ esse solemne. Item si mulier non caret suspicione, non sufficit viro eius licentia conuertendi, nisi ipsa intret religionē. Item moniales non debent habitare cū monachis.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

h ¶ *Nullatenus recipiatur.*]Sed pone, q̄ de licentia vxoris recipiat, & professionem faciat solemniter, & habitū recipiat, sed vxor non promittit continentiam, nec promisit transire ad religionem, siue sit senex siue iuuenis, nunquid tenet monachatus, cum non sit seruata forma huius ca. s. eo. cum sis. & j. eo. ad Apostolicā? Ego credo, q̄ monachus sit, & votum solemnizauit omnino quo ad se, ita q̄ non possit exire monasterium, nec vxor potest eum repetere iure seruitutis: quia renunciauit illi seruituti dando ei licentiam; eps tamen per officium suum[a] potest virum de monasterio reuocare, & reddere vxori, ne illa incidat in fornicationem, cum hoc ad ipsum pertineat, si suspecta est. 93. distin. diaconi. & ita intelliguntur iura de hac materia loquentia. sed ea mortua compellitur redire ad monasterium. & sic intelligitur. s. eo. c. 1. & j. eo. ex parte. consuluit. & s. quod met. cau. c. 1. & licet dicatur hic & s. eo. cum sis. & j. eo. ad Apostolicam. quòd alter coniugum non recipiatur, nisi alter transeat ad religionem, vel promittat continentiam, verum est hoc q̄ non debet recipi, nec ille etiam debet transire: tñ si recipiatur prædicto modo, tenet monachatus, vt dictum est. quia multa fieri nō debēt: facta tñ manēt. De hoc no. j. eo. c. ex. nec dr̄ in aliqua istarū decret. q̄ monachat⁹ nō teneat, sed q̄ ita fieri debeat. B.

i ¶ *Minus continenter.*] Sic s. eo. cum sis. & j. eo. ad Apostolicam.

In aliquo impedit casu, vt lib. 4. sent. dist. 27.

Cap. 7. eo. tit. in 6. compil.

Vide Turre cremata in c. sunt qui dicit. 27. q. 2.

De materia huius glossæ, quæ valde est controuersa inter canonistas & Theologos, vide Turrecremata in c. sunt qui dicit. 27. q. 2. vers. ad tertium & latius per Sotum. lib. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 4. vers. Alia vero argumenta.

Matth. 5. & 19.

Vide concilium Trident. sessio. 24. tit. de sacramento matrimonij can. 6. & seq.

confirmari

Cap. 8. eo. tit. in 6. compil. & post concilium pars. 3. cap. 9. Vide quos citant s. eo. in c. coniugatus.

extitit ita

Idem notatur j. c. proxima. & sic vlt. gl. & ibi Innocentius s. eo. quidam. Ioan. And.

a ¶ *Cum filijs suis & familia.*] sic 20.q.2.vidua. 27.q.2. mulieres. arg.contra.ea.causa.q.2.scripsit.
b ¶ *Tonsurare*] 30.dist.si qua mulier.
c ¶ *Ad habitandum.*] quia huiusmodi duplicitas reprobatur. 18.q. 2.diffinimus.& 32.dist.interdixit. 7.q.2.cognouimus. Ber.

EX parte.] Professus religionē de ɔsensu vxoris in seculo remanētis, licet vxori fuerit restituta, ea mortua ad monasteriū redire compellitur. ita cōiter summatur. textus tñ iste nihil dicit de restitutiōe. Prima pars ponit quæstionem: secunda dat iudicium: ibi, *Quia vero.* Abb.

CASVS. Quidā D. nomine in infirmitate positus, vxore sua ɔsentiēte votū castitatis emittens, suscepit habitum monachalē, & postmodum liberatus, vxorem suam retinuit, & ea defuncta aliam superinduxit: quæritur vtrū cū ea valeat remanere? Rñdet Papa, licet ille D. ad religionē de iure nequiuerit ɔficisci vxore in seculo remanēte, ea tñ sublata d̄ medio, votū suū violare non potuit: vnde mandat, quatenus si verum est quod asserit, prædictus D. compellatur per excōicationem, vt mulierem suā dimittat, & ad suū monasterium reuertatur: decætero in habitu regulari moraturus. Nota, ꝙ vir nec intrare religionem, nec votum vouere potest sine consensu vxoris. Item non sufficit viro intranti religionem, licentia vxoris in seculo remanentis. Item vouentes compellēdi sunt per sententiam excommunicationis, votum suum seruare.

Cap. 9. eo tit. in compil.

cum filijs[a] suis & familia poterit permanere. ¶ Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat: voto continentiæ celebrato, à secularium hominum se conuersatione remoueat, & in loco religioso vbi Deo seruiat, perpetuo commoretur. ¶ Nullus vestrum mulierem aliquā tonsurare[b], vel ad habitandū[c] secum præsumat assumere.

¶ Vrbanus tertius Priori sanctæ Crucis.

¶ *Coniugatus faciens professionem vxore consentiente, licet nunquam intrauerit monasterium: si mortua coniuge cū alia contrahat, non valet matrimoniū, & monasterium intrare compellitur.*

CAP. IX.

EX † parte Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram peruenit, quòd cum D. in infirmitate positus, consentiente[d] vxore votum vouens castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodū liberatus vxorem retinuit, & aliam, ea defuncta, sibi temere copulauit. ¶ Quia vero licet prædictus D. vxore sua remanente in seculo, de iure ad religionem[e] nequiuerit proficisci, ea tamē sublata de medio, votum sine salutis suæ periculo, non potuit violare: Mandamus, quatenus si verum est quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, vt muliere dimissa ad suum monasterium reuertatur, sub regulari habitu decætero Domino seruiturus.

¶ *Glossa sequens quærit, ponit opinionem Lauren. & remittit.*

d ¶ *Consentiente vxore.*] Sed esto ꝙ sit iuuenis, nunquid vouet dando licentiā: nam non potest in seculo remanere. s. eo. cum sis? Lau. dicit, ꝙ si scit ius, vel ei dicatur, intelligitur vouere, aliàs nō [illegible], & dic consentiente & promittente intrare religionem. 27.q.2. Agathosa. arg. Vel dic vt in notula seq. dicitur.

Ad hoc eod. veniens. tod. And.

¶ *Glo. seq. ar. alle. duo iura, in contrarium alle. alia duo. ponit tres opi. & tertiam impugnat. ponens dictum Hu. & soluens decret. 1. s. eo.*

e ¶ *De iure ad religionem*] Colligitur a hic arg. ꝙ vxoris licentia nō sufficit, ad hoc vt ad monasteriū possit trāsire vir eius. sim. s. eo. tit. c.1. & 33.q.5. notificasti. Sed ɔ vr. 27.q.2. Agathosa. & 33.q.5. qui vxorē. Quidam dicunt, ꝙ licentia vxoris nō sufficit, nisi & ipsa cōuertatur. & c. qui vxorem. loquitur de ɔsilio. & cap. Agathosa. exponitur ita ꝙ huic dicto concordat. Alij dicunt ꝙ sufficit licentia vxoris, & dando ei licentiam intelligitur solemnizare votum. arg. 32.dist. feriatim. 28.dist. diaconi. & cap. si qua vidua. & hoc cap. & similia loquuntur de licentia extorta. Tan. & quidam alij dicūt, ꝙ hoc intelligi debet s̄m distinctionem illius cap. s. eo. cum sis. & j. eo. ad Apostolicam. Sed hæc distinctio non vr̄ hic habere locū: q̄a si fuit iuuenis, non sufficiebat dare licentiā, nisi ipsa cōuerteretur, vt ibi dr̄: vnde non tenuit votū, nec debet cōpelli redire ad monasteriū: vt s. eo. quidam. si erat senex, bene potuit transire de licentia vxoris, vt ea iura dicunt: & hic dicit, ꝙ de iure transire non debuit. Hugo dicebat, ꝙ illa decret. quidam intrauit. non tenebat: q̄a bene debebat ille cōpelli ad monasteriū redire: quia votū tenuit: & hoc idē pōt dici s̄m eū de illa. j. eo. placet. prope fi. vbi non cogitur redire ad monasteriū. & sic stabitur huic: & j. eo. c. prox. hoc satis vr̄. Sed dicatur ꝙ in decre. illa, quidam intrauit. tenet, & ille non

a De materia huius glossæ vide plenissime per Henricū Boich s. eo. ca. vxoratus.

compellitur redire ad monasterium: quia votum non fuit solemne: quia inuita vxore hoc fecit, nec fecit ibi professionē: hic vero consentiente vxore, professionem fecit. j. c. prox. & sic omni modo quo potuit votū solemnizauit: vnde quamuis nō debuerit vir transire, vxore in seculo remanēte, tñ tenuit votum, & monachus fuit: quia multa fieri nō debent, facta tñ remanēt. s. tit. prox. ad Apostolicam. vnde cōpellitur redire ad monasteriū vxore mortua: Sed ɔ dicere vr. s. c. 1. vbi mulier dedit licentiam viro, & tñ de monasterio reuocatur, & restituitur vxori, nisi vxor castitatē promiserit, aut ad religionem transierit: Sed non dicitur ꝙ monachatus non tenuerit, vnde mortua vxore compelli debuit ad monasteriū redire: & ita concordat cū ista, & hoc probatur s. quod met. causa. cap. 1. Hugo dixit, ꝙ decreta. illa non tenet: quia consensit marito, & debebat compelli ad castitatem, vel monasteriū intrare si iuuenis esset. & præterea nō dicitur ibi ꝙ mulier posset reuocare maritum, sed eṕa ex officio suo: tamen cōpellitur illa redire, propter ea quæ dixi j. eo. placet. ibi similiter non fuit solemne votum: quia non habuit licentiam viri. vnde nec illa compellitur redire ad monasterium. Ber.

ADDITIO. Vel promisit vitam mutare. 27. q.2. Agathosa.

¶ Clemens †tertius.

¶ *Professus religionem vxore sciente & dissimulante, ea mortua ad seculum redire non potest. hoc dicit secundum intellectum veriorem, & singularem in materia.*

CAP. X.

COnsuluit † nos G. sacerdos, vtrum vir ad religionem transiens[f], & in ea per annum & amplius morā faciens, vxore sua, postquam ad domū transierat[g] regularem, de præsenti vita sublata, secularem habitum resumere valeat, & aliam ducere in vxorem, vel si ductam ei liceat retinere. ¶ Cōsultationi huiusmodi taliter respondemus, quòd prædictus vir nec habitum potest abijcere, quem assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio † copulare. Quòd si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum[h].

† Celest. tertius.

† Cap. 10. eo. tit. in compil.

† Alias in matrimonio copulare ... [illegible]

¶ Celestinus tertius.

¶ *Coniunx quæ continentiam vouit, tenetur reddere debitum coniugi, licet ad tempus voto consenserit.*

CAP. XI.

CHarissimus †: & infra. ¶ Fraternitati vestræ mādamus, quatenus si inueneritis vxorem regis Sueuiæ, graui infirmitate depressam, cōtinentiā vouisse, & virum eius ad tempus præ-

COnsuluit.] Legitur varijs modis, & secundum primum intellectum hoc dicit: si coniuges profitētur religionē, altero mortuo alter ad seculū redire non potest. & iste intellectus elicitur ex textu, intelligendo, ꝙ vxor etiā intrauit religionē. Legitur & secundo, ꝙ solus maritus intrauit, & hoc intendit: Professus religionē de ɔsensu vxoris in seculo remanētis, ea mortua ad seculū redire nō pōt. sic cōiter summant doctores. sed iste textus non patitur aliquem istorum intellectuū. Communis diuisio. Secūda: ibi: *Consultationi.* Abbas.

† Cap. 10. eo. tit. in compil. Vbi intelligant habet ... [illegible]

CASVS. Quidā cōsentiente vxore sua trāsiuit ad religionē: tandē vxor illa mortua est; quæsitū fuit, vtrum possit habitum secularem reassumere, & aliam ducere in vxorem, vel si ductam sibi liceat retinere? Respondet Papa, ꝙ prædictus vir nec habitum quem assumpsit, abijcere potest, nec aliquam sibi in matrimonium copulare: & si contraxerit, matrimonium ipsum est dirimēdum. Nota, quòd sufficit vxoris licentia ad hoc vt votū viri teneat: vt hic colligitur.

f ¶ *Transiens.*] de consensu 3 vxoris quæ senex erat, vel promisit vitam mutare. 27.q.2. Agathosa. vel ipse post mortem vxoris ratū habuit quod prius fecit. sim. s. quod met. causa. perlatum. Ber.

g ¶ *Transierat regularem.*] ipse maritus. & ita idem est in canonico regulari, quod in monacho, cum parua sit differentia inter eos 20.q.3. præsens clericus. j. de statu monacho. quod Dei timorē.

¶ *Glo. seq. soluit contrarium.*

h ¶ *Dirimendum.*] Ergo votum eius fuit solemne, ex quo separat matrimonium. j. qui cleri. vel vouen. rursus. quod verum puto: quia de licentia vxoris intrauit, & ita tenuit ingressus: alias esset cōtra. j. eo. placet. in fine Ber.

3 Vt dicit ... [illegible] And.

CHarissimus.] Cōis diuisio. Secūda pars: ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS. Vxor regis Sueuiæ graui infirmitate depressa continentiam vouit: vir suus ad tempus voto continentiæ consensit: ipsa postmodum liberata, viro suo adhærere matrimonialiter recusabat: vnde rex petijt à Papa sibi super hoc prouideri, & compelli vxorem

vxorē sibi matrimoniali adhærere affectu: mādat Papa quibusdā, quatenus si inuenerint vxorem regis prædicti graui infirmitate detentam, continentiam vouisse: & virum suum ad tempus præbuisse consensum: maxime si idem vir non vouit perpetuam continentiam, prædictam dominam viro suo faciant adhærere, & vtrumque adinuicem matrimoniali affectu tractare.

buisse consensum [a], maxime [b] si non idem vir continentiam vouit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & vtrunq; inuicem maritali affectione tractare.

¶ Idem.

¶ Si alter coniugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo ad monasterium redire non cogitur.

CAP. XII.

PLacet † nobis: & infra. ¶ Solicitudo tua consuluit, vtrū mulier quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpsit, & eo reuerso de monasterio educta fuit, post obitū viri sit ad regularem obseruantiam compellenda [c]. ¶ Super quo respondemus, quòd licet votum eius vsquequaque non tenuerit [c], eatenus tamen fuit obligatoriū, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exacturam carnis debitum †, quod erat in potestate ipsius [d]; redire vero ad seculum, in eius potestate [e] non erat, sed in potestate mariti: & ideo quātum ad ipsam tenuit [f] votum: quod post viri obitum tenere nō desiit, cum ad eum casum, à quo poterat [g] efficax habere principium, peruenisse noscatur. Consultius itaque dicimus, & ei cōgruentius ad salutem, vt ad monasterium redeat, vbi bona ducta intentione professionem fecit, & habitum religionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, ipsam inuitam credimus non cogendam [h].

Not. q vir & vxor pari consensu possunt continentiam vouere: sed alter sine altero vouere non potest. Item votum ad tempus emissum nō obligat vouentem.

¶ Glo. seq. arg. & remittit. ctera arg. et approbat.

a ¶ Præbuisse consensum.] Arg. q sufficit alterius consensus ad hoc vt alter possit intrare religionem. De hoc dic, vt dictum est ī. eo. c. 1. & ex eo qd dicit, ad tēpus, videtur si simpliciter licentiam dedisset, q sufficeret, & ex eo qd dicit, maxime si vir eius continentiam vouisset: quod verū est: quia vir & vxor cōi consensu possunt continentiā vouere perpetuo remanēdo in domo sua. 33. q. 5. quod Deo pari. & ad tempus 33. q. 4. Apostolus.

b ¶ Maxime.] id est, tantum, secundum quosdam 1. Ber.

PLacet.] Cōis diuisio. Secunda pars: ibi, Super quo. Abbas.

CASVS. Quædam mulier credens maritum suum esse mortuū, habitum religionis assumpsit: tandem eo reuerso, de monasterio educta fuit: viro suo postmodū defuncto, quæritur vtrū compellenda sit ad monasterium redire? Rūdet Papa, q votum suū nō tenuit omnino, sed in tantū tenuit, quatenus se potuit obligare: intrando enim monasterium promisit se non exacturam vlterius debitum carnis, quod erat in eius potestate: redire vero ad seculum, nō erat ī potestate ipsius, sed mariti, & ideo quo ad se votū tenuit, & post obitum viri tenere non desiit, cum ad eum casum deuenerit, in quo efficax potuit habere principium: tn̄ saluti suæ melius prouideret, si ad monasterium rediret: si vero ad hoc induci nō poterit, non est cōpellenda. Not. q votum pro parte tenet, & pro parte non tenet. Item iuri suo licitum est cuilibet renunciare, sed iuri alterius nemo renunciare potest. Item si res venit ad eum statum à quo incipere potuit, tenet etiam si ab initio non tenuit.

c ¶ Vsquequaque non tenuerit.] quia remansit obligata viro ad debitum reddendum. 33. q. 5. si dicat.

d ¶ In potestate ipsius.] sic. ī. eod. quidam intrauit. Ber.

¶ Glo. seq. quærit, & soluit.

e ¶ In eius potestate non erat.] Et sic auctoritate propria exire nō poterat. Quid si exiuisset de facto, nunquid esset compellenda redire? Videtur q non, per id quod dicit in fine.

ADDITIO. Et 27. q. 2. si vir. Sed contra ī. eo. quidam. in fine.

¶ Glo. seq. arg. ponit duas leges, & vnum canonem, & soluit.

f ¶ Quantum ad ipsam tenuit.] Argu. q sententia pro parte tenet, & pro parte non tenet. ff. de re iud. de vno quoque. ff. de mino. etiā. §. 1. arg. ꝯ. C. de repu. l. vnica. ff. fami. erciscun. l. in hoc iudicio. de cōse. dist. 2. cōperim⁹. Dic q si sniā cōtinet plures articulos siue plura capitula [a], id est, diuersa, pōt pro parte valere, & pro parte non valere. & sic pōt pro parte cōfirmari, & pro parte infirmari. exempla patent ī. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. & l. prædicta, etiam. aliàs aut tota cōfirmaī, aut tota cassatur. de cōse. dist. 2. cōperimus.

g ¶ A quo poterat.] sic econtra soluitur iudicium quod firmū erat, si ad eum statum deuenit à quo incipere non potuit. ff. de iudi. si

---

¶ Cap. 4. eo tit. in 2. compilat. Vide Turrecremata in cap. sciatis. 32. dis. & sunt hic Henrichū Bosch. vide magistrum sent. lib. 4. dist. 38. §. hoc quærit.

¶ Vide Sotum lib. 4. sent. d. 27. q. 1. art. 1. & 2. & 3.

¶ Sufficit Gof. Phil. & Innocentium. quod placet Hostiensi per id quod dixit glossa prox. Ioh. And.

a Vel vnū solum separabile. de hoc quære de reg. iur. ea quæ. lib. 6. Io. And.

à me. & l. si alter ꝯ. secta in matrimonio. 32. q. 7. illi qui sani. & c. neque furiosus. ī. de eo qui cog. consan. vxo. suæ, discretionem.

¶ Glo. seq. quærit, & remittit.

h ¶ Non cogendam.] Sed nunquid tenet matrimonium si mulier ista contraheret? Dic vt dictum est ī. eo. quidam intrauit. hic non fuit votum solemne: q a nec habuit licentiam viri: vnde non compellitur redire ad monasterium sic ī. eo. quidam.

ADDITIO. Vel dic verius, q non habuit viri consensum in suo ingressu, sed de professione emissa cōstat per rūsionem dn̄i Papæ.

¶ Innocentius tertius Pisano archiepiscopo.

¶ Summa vt supra eodem, capitulo, cum sis.

CAP. XIII.

AD † Apostolicam sedem: & infra. ¶ Cum autem vir & vxor vna caro sint per copulam coniugalem effecti: nec vna pars conuerti possit ad Dominum, & altera in seculo remanere: profecto non est alter coniugū recipiendus ad obseruantiam regularem: Nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat: sed & vitam debet mutare: nisi forte sit eius ætatis, vt sine [i] suspicione incontinentiæ, valeat in seculo remanere.

¶ Idem Lugdunen. † Archiepiscopo.

¶ Per religionis professionem, non per propositum castitatis seruandæ in seculo, dissoluuntur sponsalia de præsenti.

CAP. XIIII.

ij EX † parte tua est intimatū, quòd cū quędam mulier

AD Apostolicam sedem.] Istud cap. est pars cap. ad Apostolicam. ī. tit. proxi. Primo ponitur dictum. Secundo exceptio: ibi, Nisi. Abbas.

CASVS. Dicitur hic, q cum vir & vxor sint vna caro, non potest vir ad religionem intrare, nisi mulier similiter castitatem voueat, & religionē ingrediatur: nisi forte sine suspicione incontinentiæ possit in seculo remanere. Not. q vir & vxor per carnis commistionē fiunt vna caro. Itē vir non debet conuerti, nisi vxor conuertatur. Item nota hic argumentum pro senibus, q sint cōtinentes.

i ¶ Vt sine suspicione.] sic ī. eo. cum sis. & cap. vxoratus. Ber.

ij EX parte.] Cōis diuisio. Secūda: ibi, Nos autem. quæ tria facit. Primo ꝯ solutionē allegat. Secundo soluit: ibi: Nos tamen. Tertio solutionem determinat: ibi, Porro. Abbas Sicu.

CASVS. Quædam mulier coram duobus abbatibus velū viduitatis assumpsit, cū celebratione Missæ ac litania, sicut moris est: post hęc quidam nobilis proponebat se mulierem illam mediantibus internuncijs per verba de præsenti desponsasse: mulier illa confitebatur se consensisse in illum, sed quia audiuerat illum lepra percussum, nolebat sibi vlterius adhęrere: quærebatur vtrum huiusmodi veli susceptio matrimonium impediat inter eos? Rūdet Papa, licet videatur, q ex quo matrimonium ꝯtūm est inter legitimas personas p verba de præsenti, in illo casu possit, id est, in nullo casu possit illis viuentibus dissolui, vt altero viuente alter possit ad secunda vota transire, etiam si vnus fidelium fieret hæreticus: nisi forte secus fieret ex reuelatione diuina, sicut de quibusdam sanctis legitur esse factum: tn̄ Papa non vult declinare à vestigiis antecessorum suorum, qui dixerunt, q antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licitum est alteri coniugum reliquo inconsulto ad religionem transire, & alter poterit se alij copulare: & hoc idem Papa consuluit obseruandū in casu præmisso, quamuis causa sit falsa, per quam mulier prædicta ad veli susceptionem fuit inducta: quia & sine tali qualibet causa, mulier propter religionem id facere potuisset: veruntn̄ licet mulier illa videatur religionis habitum assumpsisse in veli susceptione, tn̄ si velit in domo propria permanere, quasi seruatura propositum religionis, compelli debet ad matrimonium consummandū, nisi voto solēni se astrinxerit ad obseruantiam regularem: in quo casu cōpellenda est religionis propositum adimplere. Not. q matrimoniū potest contrahi per nuncios, & ita possunt pallium conferre. Item antequam matrimonium carnali sit copula consummatum, alter coniugum potest altero inuito ad religionem transire: aliàs compelli debent insimul permanere. Item falsa causa non impedit susceptionem religionis. Item velum viduitatis non impedit matrimonium ꝯtūm, si religionem certam non intrat mulier. Item votum solemne

---

ꝯ Cōtra incipit Iulianus 2. vide de elect. querelam super glo. Ioan. And.

¶ Cap. 2. tit. de regularibus in 4. compila. Vide Turrecrematā in causa 33. dictum. 27. q. 2. u. fin. adde Ancharanum in cap. vlt. not. de rest. spoliat.

¶ Luduñ.

¶ Cap. 1. eo tit. in 3. compilat. De materia vide quæ etiam supra eod. c. verū. & c. coniugatus. eo.

velum vidnitatis [a] coram duobus Abbatibus assumpsisset, benedictione solemni cum celebratione Missæ ac litania † (sicut debuit) accedente; quidam nobilis proponebat, se prius mulierem ipsam, mediantibus internunciis, [b] †, per verba de præsenti, arrha [c] etiam interposita, desponsasse: & infra. ¶ At illa se in illum consensisse confessa, dixit, quòd audierat eum esse lepra † percussum, & ob hoc eius fuerat abominata complexus [d]: & infra. ¶ Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd etsi possit non inconsulte videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas personas, per verba de præsenti contrahitur, illis viuentibus in nullo casu possit dissolui, vt viuente reliquo alter ad secunda vota transmigret †: etiam si vnus fidelium inter quos est ratum coniugiũ [e], fieret hæreticus †, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi forte secus fieret ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem [f]: sicut à quibusdã sanctis [g] legitur esse factum. ¶ Nos tamen nolentes à prædecessorum † nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti; antequam matrimoniũ sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri coniugum reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quòd reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus obseruandum in articulo prænotato: quamuis falsa sit causa [h], per quam ad susceptionem veli, prædicta mulier est inducta; cum sine qualibet tali causa idipsum religionis obtentu facere potuisset. ¶ Porro licet prædicta mulier videatur in veli susceptione [i] religionis habitum assumpsisse, si tamen velit in domo propria remanere, quasi propositum [k] castitatis in seculo seruatura, nihilominus consummandum est matrimonium iam cõtractum: nisi se voto [l] astrinxerit ad obseruantiã regularẽ: in quo casu compelli potest, vt relicto seculo, religionis propositum exequatur.

¶ Idem Rudinen. † episcopo.

¶ Maritus factus monachus à coniuge adulterata, reuocari non potest.

CAP. XV.

Constitutus † in præsentia nostra H. sua nobis confessione monstrauit, quòd in acolythatus ordine constitutus, quandam puellam R. nomine in facie ecclesiæ duxit vxorem: quam cum carnaliter cognouisset, orta discordia inter eum & amicos puellæ, ipsa fuit cuidam alij V. nomine copulata; & tu memoratum H. vsque ad gradum sacerdotii [m] ordinasti. Cum autem eum sua conscientia remorderet, habitum ordinis Cistercien. assumpsit: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem, vt à dicto V. recedat, cui per adulterium est coniuncta, nec prædictum monachum impetat †, quo minus regulare votum valeat adimplere, per censuram ecclesiasticam cogere [n] non omittas.

¶ Idem Pictauien. episcopo, & Abbati de Bonbarden. †. Pictauien. dioecesis.

¶ Vxor non potest repetere maritum, de cuius licentia religionem intrauit, si post ingressum non continuit: licet ad consentiendum, seu ad dandam licentiã dolo fuerit inducta.

---

solemne impedit matrimonium ɔtrahendum, & dirimit iã ɔtractum.

a ¶ *Viduitatis.*] id est, velum quod datur viduis. arg. 27. q. 1. viduas quoq;. nec dicit hic, q vouerit: vnde postea distinguitur circa finem: nec dicit velũ professionis: licet enim assumat habitũ siue velum religionis, præsumitur tñ q vouerit, sed non est sufficiens præsumptio, nisi deuoueat se alicui religioni: vt dicitur in fine. Lau.

b ¶ *Internunciis.*] Not. q matrimonium potest ɔtrahi per nuncios inter absentes, vt hic vs. 32. q. 2. honorantur. ff. de spon. sufficit. & l. vlt. ff. de ritu nuptiarum. mulierem.

c ¶ *Arrha.*] licet arrha possit apponi in ɔtractu matrimonij, non tamẽ pœna. C. de spon. l. vlt. ff. de verb. ob. Titia. j. de spon. Gẽma mulier. & hæc arrha postquam mulier intrauit monasterium, potest repeti à viro & exigi. j. eod. ex publico. C. de episc. & cleri. Deo nobis. olim non poterat, vt ibi dr.

d ¶ *Complexus.*] Quærebatur vtrum veli susceptio impediret matrimonium inter eos.

e ¶ *Ratum coniugium.*] quia contumelia creatoris non soluit ius matrimonij inter fideles, licet alter labatur in hæresim: quia matrimoniũ ratum est inter eos. Sed si duorum coniugũ infidelium alter conuertatur ad fidem, tunc contumelia creatoris soluit ius matrimonii, sm q dr j. de diuor. quanto.

f ¶ *Omnem legem.*] 19. q. 2. duæ sunt. j. de regu. licet. j. de diuor. gaudemus.

g ¶ *Sanctis.*] j. eo. verum. 27. q. 2. cap. scripsit. §. ecce. ver. item beatus.

¶ *Glo. seq. alleg. concor. & demum contraria tria.*

h ¶ *Falsa sit causa.*] Falsa. n. demonstratio vel causa legati non perimit. C. de fal. cau. adiec. le. l. 2. ff. de cõdi. & demon. falsa demonstratio. nec mendaciũ obligantis impedit obligationẽ. arg. j. eo. veniẽs. ff. de pigno. act. l. 1. & l. si rem alienam. nec vitiat dispensationem. j. de consan. quia circa. & ita non cõsideratur quæ fuerit causa impulsiua. arg. j. de iureiuran. quemadmodum. §. vlti. Arg. cõtra. j. de voto & vo. redem. magnæ. in fine [t]. Nã in huiusmodi spiritualibus etiam dolus aduersarij non vitiat contractũ. j. de his quæ vi metusve cau. fi. cap. cum dilectus. & j. eo. dudum. & cap. accedens. nec consideratur causa vel intentio ɔtrahentis. C. de cõdi. ob cau. da. si repetẽdi. & j. de reg. & transe. ad religio. vidua. 27. dist. quod interrogasti. Tan.

i ¶ *In veli susceptione.*] Sic j. qui cle. vel vouen. consuluit. 33. q. 5. quod Deo pari. tñ solus habitus non facit monachum, sed professio. j. tit. prox. porrectum. nisi feratur per annum. j. de reg. ex parte tua. vel nisi sit habitus professionis, qui datur profitentibus. j. titu. prox. statuimus. & cap. vidua. & 20. q. 1. quem progenitores. & est hic arg. q susceptio veli siue habitus non facit monachum.

¶ Glo. seq. recit. per quæstionem, an clericatus vel vita eremitica, & s. in fine querit, & soluit.

k ¶ *Propositum castitatis.*] Bene dicit, propositum: quia si vere castitatis votũ deuoueret alicui religioni, scilicet sancti Augustini vel Benedicti, in propria domo manendo, bene solemnizaretur votũ. 27. q. 1. de viduis. & cap. mulieres. 20. q. 1. vidua. j. qui clerici, vel vouen. insinuante. Vel dic q talis religio non soluit sponsalia de præsenti, sicut nec dissoluerentur si vir fieret clericus. 27. q. 2. si vir. De vita eremitica dicũt quidam, q soluit sponsalia de præsenti. argu. 27. q. 2. c. scripsit. §. ecce. Alij dicunt, q non. vnde si eremita ɔtraheret matrimonium, teneret: quia potest habere proprium. 19. q. 3. cap. perlatum. §. ecõtra. Io. Sed quid si in veritate leprosus fuisset? Si sit sponsa de futuro soluunt spõsalia pp leprã: vnde nõ tenetur ɔtrahere. j. de iureiu. quẽadmodũ. si essent spõsalia de pñsenti, bene cõpelleret cõsummare matrimoniũ, nisi vellet intrare religionẽ, sicut hic innuitur.

l ¶ *Voto.*] id est, professione.

Constitutus.] Prima pars narrat factum. Secunda dat iudicem: ibi, Ideoque. Abbas.

Casus. Quidam acolythus H. nomine, quãdam puellam duxit in facie ecclesiæ in vxorẽ, & eam carnaliter cognouit: tandem orta est discordia inter illum & amicos puellæ: quare fuit alij copulata, & dictus acolythus fuit ad sacros ordinatus, & tandem habitum Cistercien. assumpsit: Dubitauit ipse H. an licite posset in suo proposito remanere: accessit ad Papam exponens sibi prædicta: vnde mãdat dioecesano epo, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem compellat, vt ab illo recedat, cui per adulterium fuit copulata, nec prædictũ monachum impediat, quo minus votũ suum valeat adimplere. Not. q si vxor alicuius publice adulteratur, vir licite potest postmodũ promoueri ad ordines, & intrare religionem: hoc intellige si post adulterium commissum eam non cognouit.

m ¶ *Ad gradum sacerdotij.*] quod bene fieri potuit [a], cũ illa vxor sua publice fuit adulterata: vnde amisit ius quod habebat in eũ. j. de diuor. significasti. Item si fuisset vidua, vel ab alio cognita, promoueri non debuit. 34. dist. curandum si cuius.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

n ¶ *Cogere.*] Sed videtur quòd talis coactio ei obesse non debet, quo minus repetat virum: quia in facie ecclesiæ nupsit tolerante ecclesia, quamdiu saltem appareret an fuerit matrimonium inter illos: Argumen. infra de fri. & malefi. fraternitatis [i]. j. de diuor. gaudemus. in fine. Respondeo, non excusatur propter hoc: immo magis puniri debet: quia taliter nupsit, nulla sententia separationis præmissa. vnde illa debet separari ab eo cui iuncta fuit per adulterium: quia viuente viro priori, alteri non potuit copulari, licet perdiderit ius quod habebat in illũ: quia manent coniuges etiam separati propter adulterium. 32. quæst. 7. c. 1. & 2. & sic obstat ei

---

Litania quid, tradit concilium Moguntiacum sub Carolo Magno anno 813. cap. 32. & 33.

Vide Sotum lib. 4. senten. dist. 27. q. 1. art. 4. vers. sed alia hinc nascitur & Turrecrematam in c. nec illud. 30. q. 5. & in c. honorantur. 32. q. 2.

De hoc Sotus lib. 4. sen. dist. 32. q. 1. art. 1. ex quo intelligere glossam finalẽ hic veram esse.

migraret

Quia per hæresim non dissoluitur matrimonium. concilium Tridentinum sessio. 24. titu. de sacramento matrimonii. canone 5.

per prædecessores potest intelligi Alexander iij. cuius sunt decretales in c. verum, & in c. ex publico supra po. in etiam Innocentius iij. qui hic loquitur, præcessit.

Ubi cessatio causæ non liberat à voto: sed ex illa votum factum commutaret. Joan. And.

Tinien.
Tude.
Tuden.
Rudin.
Rudense.

Cap. 14. omissũ in p. exemplar. vide Turrecrematam in c. dixit dominus. & in c. in coniuge. 32. q. 4.

In omnibus antiquis impressis legitur in recentioribus, inquietet, habetur.

Barodech.
Barrabeaud.

Adde quod dixi post tunc omnium in c. proxi. in fi. Io. An.

Ubi fuerit matrimonium separatũ per iudicium ecclesiæ. Io. And.

stet ei exceptio fornicationis 1 .j. eo. cap. prox. & 27. q. 2. Agathosa. aliàs si fornicata fuisset, posset ipsum repetere: vt in cap. Agathosa. nisi de consensu illius promotus fuisset: vt ibi. 33. q. 5. qui vxorem.

1 Quia si mouerit cessante obstaculo, ... repetere ... .j. de diuor. significasti. Ioan. And.

V Eniens.] Prima pars narrat factum. Secunda dat iudicem: ibi, Quocirca. Abbas.

Casus. Quidam coniugatus nomine Lambertus, proposuit monasterium intrare præsentibus pluribus sacerdotibus: institit apud vxorem suam, vt super hoc suũ præstaret assensum, asserens quòd nisi hoc faceret, tam sibi quàm toti mũdo redderet se inutilẽ: & sic illa tam ipsius quàm aliorum precibus & fletibus deuicta, caput illius sponte altari supposuit manu sua: & ea præsente ibidem extitit tonsuratus: & postmodũ finito tempore probationis fecit professionẽ: illa in seculo remanens inhonestos amatores admisit: dictus L. timẽs ne factum illius sibi posset imputari, accessit ad Papam exponens sibi prædicta: vnde Papa mandat episcopo Pictauien. & cuidam abbati, quatenus si est ita, prædictum L. permittant libere permanere in monasterio quod intrauit, quamuis multum deliquerit, in eo quod ipse malitiose asseruit, quòd nisi illa cõsentiret, tam sibi quàm toti mundo redderet se inutilem: & quando rogauit presbyteros, ne mulieri prædictæ exponerent, quòd ipsam seculum relinquere oporteret, si licentiam daret viro; tamen ex quo caput viri altari spõte supposuit, & postmodum non continuit, ipsum vlterius reuocare non poterit, cum exceptione fornicationis possit repelli, maxime cum antequam fuerit fornicata, ipsum non repetijt. Nota, quòd dolus in spiritualibus non rescindit contractum, nisi mulier non continuit, secus si continuisset: vt in cap. seq. Item postquam alter coniugum publice fornicatur, alter potest religionem intrare, altero inuito.

† Cap. j. eo. ... compl. Et de intellectu vide Dominicum Soto. lib. 4. senten. dist. 27. q. 1. art. 4 circa finem.

¶ Aliàs iniquũ si non sibi eadem mulier consensisset.

CAP. XVI.

VEniens † ad præsentiam nostram L. nobis intimauit, quòd cum olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus sacerdotibus præsentibus, apud vxorem suã institit, vt super hoc suum impertiretur assensum: & infra. ¶ Ipsa demũ tam ipsius, quam multorum astãtium precibus, fletibusque deuicta, caput eius altari supposuit manu suã [a]: qui ea præsente tonsuratus ibidem, monasterium adijt: & finito probationis tempore, professionem [b] fecit solemniter monachalem: illa vero in seculo remanens, inhonestos amatores amisit: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita, prædictum L. in monasterio quod intrauit, perseuerare libere permittatis: licet enim in hoc videatur non modicum deliquisse, quòd captiose [c] asseruit: quia [1] nisi sibi eadem mulier consentiret, tam sibi quàm toti mundo se inutilem redderet: & cum presbyteros exorauit, ne prædictæ mulieri exponerent, quòd eandem relinquere seculum oporteret, si forte licentiam daret viro, ex quo tamen eadem caput viri altari sponte supposuit [d], & postmodum non continuit, super reuocatione ipsius non est aliquatenus audienda: cum ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi: maxime cũ antequam fuerit fornicata, ipsum nõ duxerit repetendum [e].

a ¶ Manu sua.] Et ita iuri suo renunciauit. arg. ĩ. de cõsue. ex literis.

b ¶ Professionem fecit.] quod facere non debuit ea in seculo remanente. ĩ. eo. cum sis. & c. ad Apostolicam. & ĩ. eo. c. 1. cum esset iuuenis. secus si senex: vt ibi dicitur.

c ¶ Captiose asseruit.] Hic est arg. quòd licet dolus interueniat in spiritualibus, tenet cõtractus. j. eo. dudum. & ĩ. de his quæ vi metusue cau. fi. cum dilectus. vbi de hoc. aliud si minus inducta fuisset, vt daret viro licentiam: talis licentia nulla est. 33. q. 5. notificasti. & ideo præiudicatum est huic mulieri: quia non continuit, sed inhonestos amatores admisit, vt expresse dicitur in fine: aliàs si continuisset non præiudicasset sibi [2] per hoc quod fecit, quòd non promiserit transire ad religionem, nec etiam continentiam promiserit cũ esset iuuenis, vt ĩ. eo. ad Apostolicam. & ĩ. eo. cap. 1. Io.

2 Adde ad hoc quod notat Bal. in l. ea quæ. C. si man. ... fuerit.

¶ Glo. seq. notat à contrario, tripliciter quærit, & soluit.

d ¶ Sponte supposuit.] Bene dicit, sponte: quia etiam si vir inuita muliere intrasset religionem, licet talis ingressus null[9] fuerit. j. eo. cap. prox. si tñ postea fornicetur, non potest ipsum repetere. 27. q. 2. Agathosa. j. de diuor. significasti. Sed pone quòd vir nolit excipere, quia nemo cogitur excipere, sicut nec cõpellitur agere. C. vt ne. inuit. age. vel accus. cog. l. 1. & quilibet iuri suo põt renunciare. ĩ. de reg. ad Apostolicam. & cap. statuim[9]. quid erit? Dicas quòd monasterium eo inuito potest excipere, & eum defendere: ne permittat eum in peiorem statum detrahi. ff. de li. cau. l. 1. & 2. licet enim primo nõ tenuerit votum: tñ quantum ad ipsum vouentem tenuit. ĩ. eo. quidam intrauit. & cap. placet. & quamcito ipsa fuit fornicata, statim perdidit ius exigendi: ergo cum sit liberatus à seruitute mulieris, statim monasterium habet plenum ius in eum: & sic exceptio, quæ competit viro, acquisita est monasterio cum res ad eum statũ peruenit à quo potuit habere principium. ĩ. eo. ut. placet. Sed quid si exiret. [3] & nollet excipere: quia potest ei remittere. ĩ. de iureiur. quemadmodum in fi. Credo quòd bene potest illam recipere, non obstante cõditione monasterij: quia votum ex toto non tenuit, cũ decepta fuerit: nec ipsa etiam vouerit. arg. opt. ĩ. eo. cap. prox. nisi vir professionẽ fecisset, postquã illa fuit fornicata: quia tunc nõ posset eps eum de monasterio educere, nec eũ cõpellere, vt eã reciperet, pp fornicationem. Sed quid si vir fornicetur in monasterio cui mulier dedit licẽtiam: nunquid ipsum repetere potest? Non. 33. q. 5. quod Deo pari. quia perdidit omne ius quod habuit in viro: quia pp consequẽs delictum, non renascit seruitus amissa. de conse. dis. 4. quæris. licet secus esset si ambo essent in seculo [4]: & pp fornicationem alterius ambo essent diuisi. j. de diuor. ex literis. & ĩ. de iureiu. tua. & hoc ideo, quia ius quod monasterium habet in ipso, propter suum delictũ perdere non potest. Io.

3 Scilicet, antequã emitteret professionem.

¶ Glo. seq. arg. subueniri etiam ignoranti, &c.

e ¶ Repetẽdum.] Potuit ergo prius eum repetere. Et ita est arg. quòd si quis ignoret ius illud, scilicet quòd si dederit licẽtiã viro, teneatur relinquere seculum, iterum potest eum repetere: & sic subuenitur ignoranti hoc ius naturale. Lau.

4 Dicit G. probabiliter ĩ. de adult. cap. vlt. vt hic refert Ioan. And. quòd absolutio adulterij nõ habet locũ quãdo adulterans mutauerat statum. ad de hoc Ioan. And.

¶ Idem.

¶ Vxor maritum professum repetere potest, non obstante licentia profitendi, ab ea metu extorta.

CAP. XVII.

ACcedens † ad præsentiam nostram I. mulier proposuit, quòd cum V. vir eius eam sibi matrimonio copulasset, volens tandem idem vir habitum assumere monachalem, postulabat humiliter ab eadem, vt tam pio proposito faueret ipsius: quæ propter multa verbera † & alia grauamina, quæ dictus vir inferebat eidem, se ipsam asserens dimissurum, annuit votis [f] eius. Cumque idem vir in domo de Vader. † Cistercien. ordinis, religionis habitũ assumpsisset: mulier in domo monialium, nullo ibi habitu religionis assumpto, vel voto conuersionis emisso, permansit: processu vero temporis [g], cum idem vir ad seculum rediens, religionis habitum reliquisset, eadem mulier se instanter ab ipso † petijt reassumi: & infra. ¶ Quocirca discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, dictum virum, vt eam recipiat, eique affectum exhibeat coniugalem, appellatione remota, cogatis.

† Cap. vel ... compl.

¶ Hinc colligitur licẽtiam fuisse metu extortã. & ideo non tenuit. 33. q. 5. notificasti. & ibi Turrecremata.

† Vender. † Vãder. † Vade. † Venda.

† eo

ACcedens.] Primo partis narratio. Secundo iudicis datio: ibi, Quocirca. Abbas Siculus.

Casus. Quidam coniugatus volens assumere habitũ monachalem, petijt ab vxore sua, vt super hoc suũ præstaret assensum: quæ propter multa verbera & alia grauamina, quæ inferebat eidem, dicens quòd ipsam dimitteret, annuit voluntati ipsius, & sic vir ille assumpsit habitum Cistercien. & mulier domum quarundam monialium intrauit, nullo habitu assumpto, vel voto conuersionis emisso: tandem vir ille habitum dimisit, ad seculum redeundo: mulier statim petijt illum sibi restitui, propter hoc ad Papam accedens: vnde mandat, quatenus si est ita, vir compellatur eam recipere, & ei exhibere coniugalem affectum. Nota quòd licentia fraudulẽter extorta non valet, nec vir possit monasterium intrare.

f ¶ Votis.] Inuita & coacta: vt patet per præmissa verba: vnde votum viri non tenuit: quia alter inuito altero vouere non potest. ĩ. eo. quidam. 27. q. 2. Agathosa. & 33. q. 5. notificasti. & cap. si dicat. vbi idem casus ponitur.

¶ Glo. seq. obijcit, & soluit secundo quærit, soluit, & remittit.

g ¶ Processu vero temporis.] Sed videtur per spatium sequentis temporis, & patientiam ipsius mulieris, ratificari ingressus viri. Arg. j. qui cle. vel vo. insinuante. cum vterque post ingressum tanto tempore tacuerit, & patientiam adhibuerit, nec videtur quòd postea audiatur, immo vir debet compelli redire ad monasterium. Argu. j. de spon. ad id quod. j. de fri. & malefi. c. 1. & 1. q. 1. constat. Sed hoc non est verum, immo cum ipsa non mutauerit seculum, nec promiserit cõtinentiam [5], semper adhuc intelligitur dissentire: quod apparet

5 Ergo si fuisset haec non sufficeret impressa licentia, minus tacita, sim. ĩ. de præb. dilecto. secundum Ipan. Tanc. & Vin.

¶ Innocentius † tertius episcopo & Decano & Thesaurario Lincontēsi.

¶ *Vxor professi, quæ dedit viro licentiā profitendi, non compellitur ingredi religionē, si continens est, & non suspecta.*

CAP. XVIII.

SIgnificauit † nobis A. mulier, quòd cum ipsa F. viro suo coram decano sancti Quiriaci, vices † archiepiscopi Senoneñ. in hac parte fungente, licentiam concesserit religionem intrandi: continentiæ tamen voto eidem iniuncto, & recepta fide ab ipsa, quòd perpetuo contineret: idem decanus post factam professionem à viro prædicto in monasterio, in quo habitum assumpserat monachalem, asseruit ipsam debere religionē intrare, quāquam id primo non expressisset eidem, & hoc expresso illi † licentiam non dedisset: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si est ita; & est talis ætatis, de qua suspicio [a] haberi non possit, ipsam votum continentiæ obseruantem, intrare monasterium compelli non permittatis inuitam.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Adultera quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam, in aliquo claustro collocatur.*

CAP. XIX.

GAudemus † In Domino: & infra. ¶ Mulieres vero, quę relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderunt [b], si mariti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conuersas, noluerint recipere propter Deum, in claustris [c] cum religiosis mulieribus studeas collocare, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.

¶ Idē I. Moniali monasterij de Plauda. †

¶ *Si coniuges se adinuicem absoluerunt continentiam promittendo, & vterque vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.*

CAP. XX.

DVdum † à C. laico mota contra te (quam vxorem suam dicebat) materia quæstionis R. sanctæ Mariæ in Cosmidiñ. diaconum Cardinalem dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerēdo proponens, quòd indebite recusabas eidem (cuius vxor eras per contensum de præsenti, & carnis † copulam subsecutam) matrimonialiter adhærere, te sibi restitui postulauit. Ad quod fuit responsum, quòd ipse pro animæ suæ remedio, pura & spontanea voluntate, præsentibus duobus religiosis sacerdotibus, & adhibitis quinque testibus fide dignis, omni iuri quod in te habuerat, renuncia-

---

apparet ex eo quòd quamcito exiuit, eum repetijt, & sic per primum & vltimum colligitur, quòd medio tempore non consenserit. sic 28. dist. quia sunt culpæ. & præcipue cum præsumatur ex hoc quòd sit iuuenis: siue sit iuuenis, siue vetula, nunquam debet intrare sine licētia vxoris: sed seruatur quod dicitur j. eo. ad Apostolicam. Sed nunquid iste cum fuerit redditus vxori, poterit exigere debitum? Dicas quòd non poterit exigere debitum: quia renunciauit illi iuri, quod habebat in vxore, intrando monasterium, quod fuit in eius potestate: sed exactus reddere debet, vt dixi j. eo. quidam intrauit. De hac materia consueuit notari 27. q. 2. Agathosa. & 33. q. 5. qui vxorem.

SIgnificauit.] Primo ponit mulieris querelam. Secundo dat iudices: ibi, *Quocirca*. Abbas Siculus.

CASVS. Quædā mulier A. nomine, coram decano sancti Quiriaci fungente vice archiepī Senoneñ. dedit licentiā viro suo religionem intrandi, voto continētiæ sibi iniūcto, & recepta fide ab ipsa, quòd perpetuo continentiam seruaret, & sic vir professionem fecit: Decanus vero, post factam professionem à viro, dicebat, quòd mulier illa debebat religionem intrare: sed illud primo sibi non expressit: quod si expressum fuisset, viro licentiam non dedisset: Sed decanus ad hoc compellebat eandem: vnde mulier illa [†], hæc omnia significauit domino Papæ: vnde mandat quibusdam, quatenus si est ita, & mulier talis ætatis existat, de qua suspicio non possit haberi, non permittant illam compelli religionem intrare, votum continētiæ obseruantem. Nota, quòd mulier coram iudice ecclesiastico debet dare licentiam viro intrandi religionem. Item nota argumētum, quòd si mulier dat licentiam viro religionem intrandi: si iuuenis est, debet compelli vt ipsa similiter religionem intret: alioquin sufficit eius licentia continentiæ voto emisso.

a ¶ *Talis ætatis de qua suspicio.*] Et ita videtur quòd si mulier iuuenis sit, non sufficit quòd continentiam promittat, ad hoc vt maritus possit religionem intrare: nisi & ipsa similiter mutauerit vitā. j. eo. ad Apostolicā. & cap. cum sis. Ex eo enim quod dicit: de qua suspicio haberi non possit, non debet compelli, intelligo quòd si sit suspecta, debet compelli religioné intrare. ex quo promisit continentiam: cum verisimile non sit quòd eam seruet, si remanserit in seculo. arg. j. eo. ex parte. in fin. licet non intenderet ab initio religionem intrare. & arg. ad hoc 33. q. 5. qui vxoré. quia eo ipso quòd licentiam dedit viro, & promisit continentiam, intelligitur tacite promisisse intrare religioné, cum sit iuuenis. arg. bo. j. eo. veniens. versus fin. & quæ sine conditione vouentur, sine conditione soluantur. 32. q. vlt. cap. vlt. & Dominus exigit oblatum, quod non exegerat offerendum. 27. q. 1. nuptiarum. in fi. & 45. dist. de Iudęis. Et sic cum teneatur ad continentiam per suam promissionem, tenetur ad id sine quo eam seruare non potest. arg. j. de offi. deleg. præterea. & cap. prudentiam. ad fin. & sic inuita compellitur intrare religionem, quia fecit id propter quod compellitur: sicut quandoque ex officio suo compellitur intrare monasterium. 50. dist. si ille. 27. q. 1. si quis rapuerit. C. de adulte. Authen. sed nouo iure. & Auth. sed hodie. j. c. pxi. Alij dicunt, quòd vir sibi debet restitui ex officio iudicis. j. eo. c. 1. quod satis pōt dici: vt notat. j. eo. vxoratus.

GAudemus.] Cōis diuisio. Secunda pars: ibi, *Mulieres*. Abb. Sicul.

CASVS. Aliquæ mulieres condemnatæ sunt de adulterio propter quod à viris suis sunt relictæ: dicitur, quòd si ad frugem melioris vitæ conuersæ fuerint, si mariti earum commoniti eas recipere noluerint, in monasterijs cum religiosis mulieribus debent poni, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant. Nota, quòd quandoque propter culpam suam compellitur quis intrare religioné, vt ibi pœnitentiam agat.

b ¶ *Ceciderunt.*] Et sunt condemnatæ per sententiam: vel adulteriū earū publicum & notorium est secuta sententia, vnde viri eas recipere non coguntur. j. de diuor. significasti. etiam si sint emendatæ, vt hic dicitur. Ber.

c ¶ *In claustris.*] Et ita mulier de adulterio cōdemnata, vel publice deprehensa, detruditur in monasterium [d] ad agendā perpetuam pœnitentiam, si eam emendatā vir recipere noluerit: tamen infra bienniū potest eam recipere si vult: si vero noluerit eā recipere, vel si prius moriatur quàm eam recipiat, tunc tondeatur, & habitum monachalem recipiat ibi perpetuo moratura, vt expresse habetur in Authen. vt nulli iudic. li. ha. lo. ser. §. si quando vero adulterij crimen, coll. 9. vnde sumpta [e] fuit hæc decre. & C. de adul. Authen. sed hodie. & cum rebus suis: ne sit onerosa monasterio: vt in Authen. illa, sed hodie continetur: non tamen propter hoc erit monacha, nisi amplius processum fuerit. Et sic quandoque propter culpam suam aliquis compellitur intrare monasterium. 50. dist. si ille. & 16. q. 6. de lapsis. 27. q. 1. si quis rapuerit. & idem videtur dicere decret. 32. q. 1. de bñdicto. & 2. q. 1. in primis. versus prin. & 34. dist. fraternitatis. in fin. Olim vero alia pœna puniebantur adulteræ, quia lapidabantur conuictæ de adulterio secundum legem Mosaicam. 33. q. 5. hæc imago. & C. de adulte. castitatu. vbi legitimis pœnis subijcitur. sed [f] hæc pœna non imponitur cum non agitur criminaliter. j. de procu. tuæ.

DVdum.] In prima ponitur facti & processus narratio. In secūda diffinitio: ibi, *Nos itaque*. Prima subdiuiditur. Primo ponit datio auditoris. Secūdo actoris petitio: ibi, *Coram quo*. Tertio: ibi, *Ad quod*. rei respōsio. Quarta: ibi, *Verum*. actoris replicatio. Quinto: ibi, *Sed ad ista*. rei triplicatio. Abbas Siculus.

CASVS. Inter C. laicum & I. vxorem suam matrimonij quō vertebatur: datus fuit eis auditor: coram auditore petebat dictus C. sibi vxorem restitui, cum qua per verba de præsenti ptraxerat, carnali copula subsecuta: ad quod fuit ex parte mulieris responsum, quòd ipse pro animæ suæ remedio, spontanea voluntate, præsentibus duobus sacerdotibus & testibus quinque adhibitis, renunciauit omni iuri quod habebat in ipsa, resignando illud in manibus alterius sacerdotis, promittens se castitatem seruaturum, deuouendo se hospitali de Ponte voto solemni, & ipsi dedit licentiam monasterium intrādi, & versa vice ipsa dedit ei licentiam simili modo, & resignauit omne ius quod habebat in ipso, prout illa continebantur in publico instrumento: verum prædictus C. proposuit, quòd instrumentum illud mutatum fuerat: quia cum casu amissum fuerat, illud quod prius fuerat in tertia persona, mutatum fuit in primam postea, & plus in vno quàm in alio continebatur: Insuper, quòd quidam deceptorie eum allexerunt proponentes eidem, quòd in hospitali pdicto cibis ad voluntatem suā posset vti, & quòd ardoré libidinis ibi

---

Marginal notes: Honestius ig. — Vide Ludouicū Romanū sing. 674. vt in meo codice incip. Nō sumus in materia. — Vicea, ha bent antiqua exempla, vt impressū est. — Illi, scilicet viro suo. — Vide Ludouicū Romanū sing. 674. vt in nostro codice, inc. p. Nos sumus in materia. & de materia vide j. de adulterijs. — Plenam. — De hac varia [illegible] seruari [illegible] debent. — De pœnitentia [illegible]. — carnali. — Vide locum vnde sumpta est hæc decretalis, vt apertius eā intelligas. — In coniuges [illegible] hæc pœna non imponitur cum agitur ciuiliter. j. de procur. tuæ.

uit omnino [a]; resignando illud in manibus alterius ex sacerdotibus supradictis, qui in personam ecclesiæ resignationẽ huiusmodi recipere procurauit: & quòd idem C. se castitatem seruaturum promisit, pauperumque hospitalis de Ponte obsequio se deuouit [b]; promittẽs voto solemni omnia & singula supradicta, & tribuens tibi licẽtiam ad monasterium transeũdi: te versa vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, & ius quodlibet resignante: sicut hæc omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B. notarij Aretiñ. † confectum. ¶ Verum prænominatus C. proposuit, quod casu, amisso instrumẽto † præfato, illud in prima persona, quod prius erat in tertia, insertis pluribus in vno, aliter quàm in alio fuit ab ipso formatum: & cum tibi iratus fuisset, sicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ [c] quiescente, quidã ipsum deceptorie allexerunt, proponentes eidem, quòd in hospitali prædicto cibis ad libitum posset vti, ac propriũ retinere, præfato B. sibi nihilominus promittente, quòd nõ solum ardorẽ, sed etiam appetitũ libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte fecisse dignoscitur, iratus, seductus pariter & illectus, & sub spe promissionis, ac sub ea cõditione vel modo, si posset continentiam obseruare, asseruit † à se factum. ¶ Sed ad ista respondebatur econtra, quòd an tabellio in tertia persona instrumentum conficiat; vel in prima (dũmodo non mutetur substantia veritatis [d]) nihil interesse videtur. Insuper quamuis aliquando spes [e] memorato C. data fuisset, per quam ad hoc se proposuit † inductum; eo tamen tẽpore [f] quo talia facta fuerunt, pure, simpliciter, ac volũtarie [g], pro amore Dei, & remedio animæ suę, solummodo ad votum & ad alia supradicta noscitur processisse †; propter quod à cõsortio secularium hominum debet discedere, vitamque mutare; cũ se illius ætatis esse proponat, vt sine suspicione [h] incõtinentiæ non valeat in seculo remanere. ¶ Nos itaque habito fratrum nostrorum consilio, te ab impetitione dicti C. sententialiter duximus absoluendum, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

¶ Idem.

¶ Breue est, sed per alia verba potest sic summari: Post sententiam diuortij, quo ad torum latam ob fornicationem spiritualem mariti, potest vxor libere religionem intrare.

CAP. XXI.

MVlier †, quæ in fide remãsit [i], potest nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quã ab eo fuerat iudicio ecclesiæ [k] separata, ad religionem libere conuolare.

---

dinis ibi extinguere posset: & sic seductus, iratus, & illectus nõ debet sibi obesse, quod dr̃ in hac parte fecisse: sed ad prædicta sic fuit responsum, q̃ non nocet an instrumentũ loquatur in prima vel in tertia persona, dummodo veritas non mutetur. Præterea quamuis aliquando dicto C. spes data fuisset, tamen eo tempore quo prædicta facta fuerunt, pure, simpliciter, & propria voluntate ea noscitur fecisse: vnde cõpelli debet vitam mutare: Dñs Papa super his habito consilio cum fratribus suis mulierem prædictã ab impetitione dicti C. absoluit, perpetuum silentium imponendo eidẽ. Not. q̃ vir & mulier ab omni iure quod alter habet in alterum, se absoluere possunt. & religionẽ intrare: quia iuri suo quisq; potest renũciare. Item per instrumentũ aliquid probatur sicut per testes. Item non refert diuersitas narrandi vbi eadẽ dicuntur, & veritas nõ mutatur. Item dolus in spiritualibus non rescindit ꝯtractum: quia non fit conditio illius per dolũ talem deterior. Item licet aliquid calore iracũdiæ factum sit ab initio, si postmodum per consensum ratificet, valet.

a ¶ *Renunciauit omnino.*] quod ei licuit, etiam si non tenuisset votum ex toto: quia hoc erat in potestate ipsius. ȝ. eod. quidam. & c. placet.

a ¶ *Omnino.*] simile omnino habes ȝ. de rescriptum contingat. ff. de fideiuss. l. Græce. §. illud. vbi dicitur, q̃ fideiussor in duriorem causam nõ obligatur omnino.

b ¶ *Obsequio se deuouit.*] Et sic solẽnizauit votũ deuouendo se religioni illius hospitalis: vnde compelli debet, vt relicto seculo suum exequatur propositum. ȝ. eod. ex parte, in fine.

¶ *Glo. seq. voci per q. alleg. pro, & vnum canonem contra.*

c ¶ *Calore iracundiæ.*] Si hoc esset verum, non teneret votũ: quia inconsultus calor, calumniæ vitio caret. 2. q. 3. c. si quem. §. notandum 2. & c. si quis iratus. Tempore enim furoris iustum putat esse quod facit. 35. q. 3. illa præpositorum. & ira sæpe innocentes ad crimen inducit. eā. causa & ea. q. ira sæpe. & lubricum linguæ facile ad consequentiam trahi non debet. ff. ad leg. Iul. maie. famosi. C. si quis impe. maledi. l. vnica. Arg. cõtra. 17. q. 4. sunt qui opes. & hoc verum est nisi post calorem iracundiæ consentiat: vt in c. si quis iratus. & supra, de regulari. sicut. in fine.

¶ *Glo. seq. fortificat textum & arg. pro testibus, &c.*

d ¶ *Substantia veritatis.*] Hæc erat satis bona defensio: q̃a nihil refert narrãdi diuersitas, vbi eadẽ dicũtur: vt ĩ. de ver. signi. nihil obstat. sic quolibet loquẽdi genere formata institutio valet, si modo p eã liquebit voluntatis intentio. C. de test. quoniã indignũ. in princ. & est arg. pro testibus diuerso modo narrãtibus: dũ tñ in substãtia factis nõ discordent: 18. q. 5. ĩ scripturis. de ꝯse. dis. 2. quotidie. Ber.

e ¶ *Spes.*] Not. hic arg. immo quasi expressum est, q̃ in huiusmodi spiritualibus dolus aduersarii non vitiat ꝯtum. sic s. de his quæ vi metusve causa fi. cum dilecti. ȝ. eod. ex parte. & c. veniens. aliàs si dolus dat causam ꝯtui, non tenet ꝯtus. ff. de dolo, & eleganter. Sed quare in huiusmodi spiritualibus licet dolus alterius interueniat, non vitiatur talis contractus? Quia talis dolus bonus dolus est, & bonus dolus non prohibetur. ff. de do. l. 1. Dolus, calliditas ad decipiendum dr̃: vt in prædicta l. sed per talem dolũ nõ decipitur nec ad malum inducitur, immo conditionem suam facit meliorem: & ideo non vitiat contractum.

f ¶ *Tempore.*] Not. q̃ [s] si quis renunciationis tempore non habeat metum vel violentiam, licet præcesserit vis vel metus, non aget interdicto quod vi. C. quod vi metusve cau. l. 2. & hic.

g ¶ *Voluntarie.*] Et sic licet ab initio deceptoriè inductus fuisset: ex quo postea sponte hoc fecit, proxima causa turpitudinis ablata esse videtur. sim. infra de desponsatione impu. de illis. in fi. & C. quod metus cau. l. 2. ff. de condi. ob tur. cau. l. si ob turpem.

h ¶ *Suspicione.*] Vnde compelli debet vitã mutare. ĩ. eo. significauit. maxime cum hoc promiserit: vt patet supra. Bern.

MVlier.] Istud cap. propter suam breuitatem non diuiditur. Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis coniugatus transiuit ad infidelitatem, vxore sua remanente in fide, propter quod illa fuit à viro iudicio ecclesiæ separata; vir reuersus est ad fidem: vir eam repetebat, ipsa nolebat redire ad eum, sed potius volebat religionem intrare: quæritur vtrum possit ad religionem transire eo inuito, & respondetur q̃ potest: sed si nollet religionem intrare, debet compelli redire ad virum. Not. q̃ vxor potest à viro per iudiciũ ecclesiæ separari, si sit infidelis. Item si vxor propter infidelitatẽ viri ab eo separata fuerit viro nolente, potest ad religionem transire, licet vir sit reuersus ab infidelitate.

i ¶ *Remansit.*] viro trãseunte ad infideles: puta Sarracenos, vel Iudęos, vel etiam Hęreticos.

¶ *Glo. seq. arg. à contrario, & argumentum determinat, ex quo diuersitatem infert, & tunc ipsius rationem quærit, & dupliciter soluit.*

k ¶ *Iudicio ecclesiæ.*] Ergo à contrario sensu vr̃, q̃ si non fuit iudicio ecclesiæ separata, q̃ eo inuito religionem intrare non possit: & ita aliud est q̃n iudicio ecclesiæ fuit separata ab illo, & aliud q̃n non fuit separata, sed ab illo propria auctoritate recessit. simi. ĩ. de diuor. de illa. sed si nollet intrare religionem, compelli debet ad ipsum redire vtroque casu: siue fuerit iudicio ecclesiæ absoluta, siue non. ĩ. de diuor. quanto, in fine. non obstãte illa spirituali fornicatione, cum iam sit emendatus, & incipiat esse quod non fuit. 50. distin. ferrum. Secus in carnali fornicatione, siue iudicio ecclesię sit separata, siue publice sit fornicata: quia non tenetur illam recipere nisi velit, quamuis emendatam. ȝ. eod. gaudemus. & hæc separatio fit tantum quo ad mutuam seruitutem: quia vinculum matrimonij non dissoluitur [t] in hoc casu cum alter fidelium transit ad infidelitatem: vt in cap. prædicto, quãto. Sed quæ est ratio quare in fornicatione carnali non compellitur maritus recipere vxorẽ, etiam emendatam: sed in spirituali compellitur? Hæc potest esse ratio: si maritus cognosceret vxorem post carnalem fornicationẽ; postea promoueri nõ potest ea mortua propter defectum sacramẽti: & sic præiudiciũ ei fieret. 34. dist. si laici. & c. si cuius vxorem. sed hoc non contingit in fornicatione spirituali: quia per pœnitentiam purgata est. Item alia est ratio: in fornicatione carnali anima & corpus polluitur: sed in spirituali tantum anima: & in carnali fornicatione non tantum fit in anima quòd displiceat marito: sed etiam

---

Aretiñ.

Vide de hoc articulo Henricũ Boich hic, & omnino Guidonem Papæ decisione 344. locis quibus in causa.

Sensus enim inspiciendus est, & non casus. 14. q. 2. non satis. de cõse. dist. 4. retulerunt & his non intendit verba. C. cõmi. de le. l. 2. & de elect. cõmissa. lib. 6. Ioan. And.

Et de hoc ĩ de emp. & ven. cum dilecti. Ioan. And.

s Hæc glossula non est Bernardi, nec habetur in antiquis exemplaribus.

Aliàs ita asseruit esse factum.

proponit

Vide Leges plures. ȝ. locatur. ff. locati.

De materia vide magistrum sententiarum lib. 4. dist. 39. & ibi plene per Bonauenturam, Sotum & alios, vbi copiose de fornicatione spirituali & matrimonio fidelium cũ infidelib⁹. & infidelium inter se.

t Hoc est verissimũ, & diffinitũ concilio Tridentino, sessio. 24. tit. de sacramẽto matrimonij can. 5.

etiam in corpore: quod non fit in spirituali: & vir magis scandalizatur ex eo quod fit in corpore, & magis offenditur, quam ex eo quod fit in anima: & ita causa maioris scandali illati viro fit, vt post carnalem fornicationem non compellatur: sed post spiritualem fornicationem compellitur: nisi ad religionem transire voluerit, vt hic dicitur.

patet in filium, & filius in patrem insurgere debet. ff. de relig. & sumptib. fune. minime. & maritus in vxorem 28. q. 1. vxor. in fine. 23. q. vlti. legi Syromastem.

Glo. seq. not. duo requiri, & ponit casus quibus sufficit alterum. in fine querit. arg. pro, soluit contrarium.

1 Vide Alfonsum Castrum lib. 1. c. 26. de iusta hæreticorum punitione.

DE CONVERSIONE infidelium.

Supra visum est de conuersione coniugatorum ad religionem: nunc subiungit de eorum conuersione ad fidem. habetur de hac materia 28. q. 1. & 2. et 32. q. 8. vnico Abbas Siculus.

TITVLVS XXXIII.

De conuersione infidelium.

Celestinus tertius.

Non potest quis illam habere in vxorem cuius maritum occidit machinatione ipsius mulieris: secus si sine machinatione. Et est pulcher & quotidianus casus.

CAP. I.

Laudabilem: & infra. Interrogasti de Sarracenis, qui dum in captiuitate essent, quarundam Christianarum viros earum insidiis & machinationibus occiderunt, vtrum, quia postea per ipsas ad fidem Christianam conuersi sunt, eas de iure possint accipere in vxores: vel si duxerint, coniugium teneat eorundem. Hic Triburiensis concilij regula contenti sumus, asserentis, quòd si in mortem ipsorum malitiose fuerint machinatæ, licet earum studio ad fidem accesserint, tamen nec eis adhærere debent, nec sunt, si adhæserint etiam tolerandi; cum tale damnum tali lucro ecclesia compensare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam in bello sunt Christianos interfecisse notati, & Christiani similiter Sarracenos: postea vero Sarraceni ad fidem conuersi, vxores eorum quos in belli certamine occiderunt, sibi matrimonialiter copularunt, & idipsum Christiani de Sarracenis mulieribus conuersis ad fidem fecisse noscuntur; quæ postquam de priorum virorum morte compererint veritatem, diuortium instanter exposcunt. In his igitur respondemus, quòd cum tales non procurauerint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter huiusmodi personas licite potest contrahi; & taliter copulati diuortium nequeunt postulare.

Gregorius nonus Argentin. episcopo.

Si alter infidelium coniugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur conuerso.

CAP. II.

Ex litteris tuis accepimus, quòd quidam de Iudaicæ cæcitatis errore, ad Christum verum lumen adductus, vxore sua in iudaismo relicta, in iudicio postulauit instanter, vt eorum filius quadriennis assignaretur eidem, ad fidem catholicam, quam ipse susceperat, perducendus. Ad quod illa respondit, quòd cum puer adhuc infans existat, propter quod ma

Laudabilem.] Sarracenus, qui machinatione Christianæ mulieris ipsius maritum occidit: si cum ea matrimonium contraxit, separatur, licet per eam sit reuersus ad fidem. Diuiditur, nam duas sunt partes principales. Secunda: ibi, *Ad hoc*, Et quælibet subdiuiditur in consultationem, & responsionem, vt hic patet in textu. Abbas Sicul.

CASVS. Quidam Sarraceni erant in captiuitate Christianorum, & interfecerunt viros quarundam mulierum Christianarum, insidijs & machinationibus ipsarum: postea ipsi Sarraceni per mulieres illas ad fidem Christianam sunt conuersi: quæritur, vtrum de iure illas possint accipere in vxores: & si eas duxerint, an tale coniugium teneat? Rndet Papa, quod ista quæstio determinatur per concilium Triburien. in quo dicitur quod si in mortem ipsorum malitiose fuerint machinatæ, quamuis earum studio ad fidem conuersi fuerint, contrahere non debent: & si contraxerint, non sunt tolerandi: quia tale damnum cum tali lucro compensari non debet.

a *Triburiensis concilij.*] quod habes: 31. q. 1. si quis viuente. quia eas non possunt habere, si in mortem ipsorum aliquid machinatæ fuerunt, vt hic dicit. idem est si fidem dederunt: vt ea. causa. & q. c. 1. relatum. j. de eo qui dux. in matr. c. 1. Vel si de facto contraxit: vt j. eo. super hoc. & cap. cum haberet. Ita tamen quod post fidem datam cognouit eandem vxorem, vxore sua viuente, alias sola fides data non impedit matrimonium. j. eod. qui dux. in matrimonium quam polluit per adult. cap. vlti.

b *Tali lucro.*] sic 14. dist. quod ait. 33. q. 5. si dicat. simile 1. q. 1. non est putanda. j. de vsur. super eo vero. 22. q. 2. ne quis arbitretur.

AD HOC: Quidam Sarraceni interfecerunt quosdam Christianos in bello, & quidam Christiani quosdam Sarracenos similiter interfecerunt in bello: postea vero Sarraceni illi ad fidem conuersi sunt, & contraxerunt matrimonium cum vxoribus illorum quos in bello interfecerunt, & Christiani cum mulieribus conuersis ad fidem illorum quos in bello interfecerunt: mulieres illæ, postquam intelligunt veritatem, de morte priorum virorum, diuortium petunt: quæritur quid iuris sit? Respondet Papa, quod cum tales non procurauerint mortem virorum, matrimonium inter huiusmodi personas licite potest contrahi, nec debent aliquatenus separari: cum hic causa illa non subsit propter quam debeant separari. Not. quod mulier non potest contrahere cum illo qui virum suum interfecit, si mortem eius fuerit machinata. Item compensatio non habet locum in delictis. Item quod per me non stetit, mihi imputari non debet.

c *Et Christiani similiter.*] Pugnantes pro patria & fide, ob quam

d *Procurauerint.*] Ex eo quod hic dicit, & 31. q. 1. si quis viuente. j. de eo qui dux. in matri. c. vlt. ad hoc vt matrimonium impediatur, duo exiguntur, scilicet affectus cum opere subsecuto: & est simi. ff. de condi. & demon. l. 2. in fi. hic enim tunc puniuntur cum concorditer ad hoc procedunt. 15. q. 1. c. 1. in fi. & cap. si quis non iratus. quandoque punit opus sine affectu quo ad legem promotionis. 15. q. 1. si quis non iratus. quandoque affectus sine opere: vt 1. q. 1. qui studet. §. de biga. nuper. ibi. tamen interuenit opus non cum affectu. Quid ergo si ratum habuerunt eos interfectos esse? Videtur: quia in maleficiis ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. sed & si cum quis. Contra credo, arg. j. de spon. cum apud. cum edictum de matrimonio contrahendo sit prohibitorium, vt ibi. Ber.

Ex litteris.] Si vxore in Iudaismo relicta Iudæus ad fidem conuertitur, communis proles assignatur eidem. hoc dicit. Vel quo ad intellectum, maxime iuxta glossam, dic vt in rubro, & est casus notabilis. Primo ponitur consultatio. Secundo responsio ibi, *Cum autem*. Consultatio vero duo facit. Primo ponit viri petitionem. Secundo defensionem mulieris: ibi, *Ad quod*. Rnsio vero Papæ quadruplicem præmittit causam. Abb. Sicul.

CASVS. Quidam Iudæus conuersus ad fidem vxore sua in iudaismo relicta, petebat in iudicio, vt eorum filius quadriennis assignaretur eidem, per ipsum ad fidem quam susceperat perducendus: Mulier rndebat, quòd cum puer infans existeret, magis indigeret materno solatio, quam paterno, qui sibi ante partum fuerat onerosus, dolorosus in partu, & post partum laboriosus: Vnde potius coniunctio viri & mulieris dicitur matrimonium, quàm patrimonium: & ideo apud ipsam debebat potius remanere: quæsitum fuit à Papa, quid iuris esset: cum filius in potestate patris consistat, cuius familia sequitur, & non matris, & in tali ætate apud suspectas personas aliquis remanere non debeat, quæ vitæ ipsius insidientur & pueri post triennium apud patrem non suspectum ali debeant & morari: & si apud matrem maneret, posset illum trahere ad infidelitatis errorem: & ideo propter fauorem fidei, rndet Papa puerum illum patri assignandum. Not. quod filius conditionem patris vel matris conuersi ad fidem sequi debet. Item nota diffinitionem matrimonij: Matrimonium est legitima coniunctio maris & fœminæ indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Item filius est in potestate patris & non matris. Item filij apud suspectas personas morari non debent. Item filij post triennium à patre sunt alendi. Item fauor fidei attendendus est.

Glo. seq. primo arg. quod conso, & c. & remittit. Secundo notat patrem quam contra matrem, & c. Tres casus excipit. Tertio distinguit duo membra, & in secundo subdistinguit. Quarto notat filium sequi, &c.

e *Perducendus.*] Iusta fuit causa petitionis & honesta: & ita sumitur hic arg. quod causa petitionis semper inserenda est in ipsa petitione: aliàs repellitur. j. de libel. oblatio. c. 2. & 3. vbi de hoc. Sed nota quod pater potest petere filium in potestate sua constitutum, per interdictum

Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat. Et præter doctores hic vide Panormitanum in c. 1. & in c. sup. hoc. infra de eo qui duxit in mat. quam polluit per adult.

Vide concilium Triburiense cap. 40. & cap. 51. sed ibi non sunt hæc eadem verba.

De hoc vide in gl. du. in eo. & per hoc. & c. fi. in Aud.

Idem notat in præd. si quis viuente. Panormit. & Hostiensis Andr.

De casu huius cap. vide S. Thomam lib. 4. sent. dist. 39. q. 1. art. 4. ad 4. argumentum.

dictum de liberis exhibendis ʒ matrem & ʒ quemlibet detinentē: mater isi qùque habet exceptionem ʒ maritum, puta si est minor triennio, cum apud eam tunc debeat educari: Vel etiam si iudicatum esset in ʒtrium. ff. de lib. exhi. l. 1. §. si vero. Et in alio casu habet exceptionem ob nequitiam patris, vt sine diminutione patriæ potestatis apud eā filius moret. ff. eo. deinde. §. et si maxime. Circa hoc distingue, aut fili° à nullo detinet, aut ab aliquo: si ab aliquo, & tūc volēs aut inuitus. Primo casu petere possum per officium iudicis. ff. de libe. exhiben. l. 3. §. hoc autē. Si ab aliquo volens detinetur, potest peti rei vendicat. adiecta causa de iure Quiritū cognitione prætoria. ff. de rei vendi. l. 1. §. 2. quod ius proprie Romanorū est. Insti. de pa. potesta. §. 1. In tertio casu locum habet interdictum de lib. exhibē. vt ff. de libe. exhib. l. 1. 1. respō. & ff. de rei vend. l. 1. §. 1. Et nota quòd filius conditionem patris vel matris conuersi ad fidem sequi debet. 28. q. 1. Iudæi. & in hoc casu fili° infans non doli capax sequitur meliorē cōditionē: aliàs si doli capax esset, non deberet baptizari nisi sponte. 1 23. q. 5. ad fidem. 45. dist. de Iudæis. quandoq; tamen sequitur deteriorē conditionē, scilicet matris, si serua sit. 32. q. 4. c. vlt. Ber.

a ¶ *Paterno.*] ʒ. de præsumptio. illud.

b ¶ *Legitima cōiunctio.*] Matrimonium dr̄ legitima cōiunctio maris & fœminæ indiuiduā vitę

gis materno indiget solatio, quàm paterno [a], sibique ante partum onerosus, dolorosus in partu †, post partum laboriosius fuisse noscatur, ac ex † hoc legitima coniunctio [b] maris & fœminæ, magis matrimoniū, quàm patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet conuenientius remanere: & infra. ¶ Cum autem filius in patris potestate [c] consistat, cuius sequitur familiam, & non matris; & in ætate tali quis non † debet apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quod saluti vel vitæ insidientur [d] † illius: & pueri post triennium [e] apud patrem non suspectum ali debeant & morari; materque pueri, si eū remanere contingeret apud eam †, posset illum adducere ad infidelitatis [f] errorem: in fauorem maxime fidei Christianæ: Respondemus, patri eūdem puerum assignandum.

TITVLVS XXXIIII.

De voto † & voti redemptione.

¶ Alexander tertius Exonesi. episcopo.

¶ *Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, & iusta causa redimendi, vel mutandi.*

consuetudinem retinens. 27. q. 2. §. 1. Insti. de pa. po. in prin. Et hæc est ratio quæ consueuit assignari à doctoribus, quare potius dicatur matrimonium quam patrimonium illa coniunctio. B.

c ¶ *Potestate.*] Pater enim dicitur habere filium in potestate, & nō mater. Instit. de patria potestate. §. vlt. & C. de adoptionibus, mulierem. vnde filius patris familiam sequitur, & non matris. Institu. de legitima agnato. tutela. §. 1. vnde ista verba fuerunt sumpta. Et expone, familiā, id est, agnationē, licet aliàs hoc nomē, familia, multas habeat significationes. ff. de verb. sig. pronunciatio. §. familiæ. & facit ad hoc Insti. de pa. potestate. in fi. & C. de verb. sig. l. vlt. non enim denominat fili° à cognatiōe matris, sed patris. ar. ff. ad mu. l. 1.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstio. vbi pupillus debeat educari, & distinguit an mortuus est pater, an viuit, &c.*

d ¶ *Insidientur.*] Nota q̀ mortuo patre pupillus educari non debet apud illas personas, quæ ipsius pudicitiæ possunt insidiari. ff. vbi pupil. educ. de. vel mo. l. vlt. Prætor enim decernere debet, vt sine vlla suspicione alatur partus, etiam ʒ voluntatem patris. ff. eo. l. 1. & æstimabit ex affectu singulorum quis magis ad suspicionē & spem successionis sit prior. C. eo. l. 2. veruntamen educatio pupilli nulli magis committenda est quàm matri, nisi vitricū ei inducat. 2. C. eo. l. 1. si vero viuo patre quæstio est, apud quē educetur filius facto diuortio, olim æstimabat prætor quando apud patrem, & quando apud matrem alatur. C. de diuor. l. vnica. hodie distinguitur, vt si pater causam diuortij præstitit, tunc ali debeat apud matrem. si vero mater causam præstiut diuortij, tunc ali debet apud patrem. C. eo. Authen. si pater. ergo hic ali debet apud patrem: q̀a mater præstat causam diuortij. j. de diuor. gaudemus. & c. quanto. quæ non sequitur maritum conuersum ad fidem, quem sequi debet. 13. q. 2. vnaquæque. & quia insidiaretur vitæ ipsius, vt hic dicitur, & per iura prædicta.

e ¶ *Post triennium.*] Filius minor triennio, apud matrem debet ali; maior triennio, apud patrem. C. de pa. pot. nec filium. arg. C. de infan. expo. l. 2. & j. eo. c. vnico.

ADDITIO. Vnde versus:

Mater alit puerum trimum: trimoque minorem.
Maiorem vero pascere patris erit.

f ¶ *Ad infidelitatis errorem.*] Hac de causa etiā si esset minor triennio, vel pater vellet eum perducere ad fidem, cum sit in eius potestate, patri debuit assignari in fauorem fidei Christianę: cum aliàs si esset maior, & proclamet se velle fieri Christianum, debeat de manibus illorum eripi. ar. j. de Iudæ. sicut Iudæi.

CAP. I.

DE † peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari: Respondemus, quòd ab eius qui præsidet, pendet arbitrio [g], vt consideret diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis [h]; scilicet an ex infirmitate, seu affluentia diuitiarum, an † alia causa probabili, peregrinatio an † recompensatio [i] melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundum hoc habet exinde dispensare.

¶ Idem Noruicesi. episcopo.

¶ *Commutat Papa votum vltramarinum, in his maxime qui in puerili ætate vouerunt.*

CAP. II.

VEnientis † ad nos R. narratione accepimus, quòd

DE VOTO ET voti redemptione.

¶ *Supra visum est de quodā voto in specie, quod scilicet remittitur per ingressum religionis, vel per susceptione sidei: nunc subijcit de voto in genere, & ipsius voti redemptione.*

De hac materia habetur, 27. q. 1. per totū. & 33. q. 2. c. si. repetitur in 6. & in cle. de fid. instru. c. quod super. Abbas.

DE peregrinationis. Eps ex causa mutare potest votum peregrinationis in aliud quod sit Deo magis acceptum. Vel summa generalius sic, vt in rubro. Et duæ sunt partes. Secūda: ibi, *Respondemus.* Abbas.

CASVS. Aliquis fecit votum peregrinationis: quæritur vtrum tale votum possit redimi eleemosynis, vel commutari in aliud necessitate instante? Rñdet Papa, q̀ de arbitrio superioris pendet, vt ipse consideret diligenter qualitatē vouentis, & causam commutationis, scilicet an ex infirmitate, vel affluentia diuitiarum, aut alia probabili causa, vt scilicet peregrinatio vel commutatio magis sit Deo accepta, & secundū hoc super hoc dispenset. Nota, quòd circa votum peregrinationis potest episcopus dispensare. Item in commutatione voti qualitas vouentis & causa commutationis considerari debent. Item in votis commutandis considerari debet quid Deo magis placeat.

¶ *Glo. seq. arg. ad commutationem pœnarum. alleg. 7. iura, & tria in contrarium sol. & arg.*

g ¶ *Arbitrio.*] Arg. de pœnæ cōmutatione. 82. dist. presbyter. 28. q. 4. innocens. de pœni. dist. 1. medicina. 36. q. 1. de raptoribus. 41. dist. non cogant. j. de maledicto. c. 2. 12. q. 2. fraternitas. arg. ʒ. 16. q. 1. decimę. & cap. de decimis. 32. q. vlt. cap. vlt. Sol. ʒ Cōmutatio pœnæ adhibenda est quandoque, hac consideratione præhabita, vt illud quod vice commutationis præstatur intantum vel amplius sit Deo acceptū: vt hic in fi. & j. eo. scripturæ. & est arg. quod episcopi possunt dispensare in voto. Tanc.

h ¶ *Causam commutationis.*] Causa semper considerari debet quare fiat commutatio. arg. j. eo. magnæ. in fi. & c. quod super his.

¶ *Glo. seq. dat regulam, quam exponit, vnum casum excipit.*

i ¶ *Recompensatio.*] In omni voto, siue consistat in faciendo, siue in non faciendo, siue sit solemne, siue simplex, potest habere locū compensatio, dummodo ante votum fuerit liberæ voluntatis. Hoc dicitur propter articulos fidei, quos vnusquisq; vouit in baptismo, quia illud votum ante baptismum est necessitatis: sed in voto continentiæ secus est, cui æque bonum vel maius inueniri nō potest. arg. 32. q. vlt. c. vlt. Et castitas sola est, quæ potens est, Deo animas præsentare. in Auth. de leno. §. sancimus. coll. 2. & quæ suaderi potest, imperari non potest. 27. q. 1. integritas. j. de statu mona. cum ad monasterium. Ber.

VEnientis.] Duo facit. Primo ponit formā voti. Secūdo eius absolutionem & mutationem: ibi, *Nos autem.* Abbas Siculus.

CASVS. R. clericus dum esset in puerili ætate constitutus & doli capax disposuit proficisci Hierosolymam, & cuidam, qui illuc accede-

¶ aut

¶ aut

gedere volebat, fidē dedit, & suā ab eo accepit, q in via fideles socij existerent: Tandē factus discretus & adultus, accessit ad Papam petens eius ɔsiliū: Papa illū absoluit à voto, qđ in ætate puerili fecerat, ex facilitate potius q̃ arbitrio discretionis: ita tñ q votū redimat eleemosynis: & toto tempore vitæ suæ, si poterit, vni pauperi debeat ꝓuidere. Nota, q votū redimi pōt eleemosynis, iusta ɖ causa.

in puerili[a] ætate constitutus, Hierosolymam disposuit[b] proficisci: cuidam quoque, qui sepulchrum dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quòd sibi inuicem in via socij fideles[c] existerent: & infra. ¶ Nos autem ipsum à voto, quod in ætate tenera, facilitate[d] potius quàm ex arbitrio discretionis promisit, absoluimus; ita tamē quòd idem votum eleemosynis redimat: & iuxta consilium nostrum †, toto vitæ suæ tempore, vni pauperum Christi (dūmodo ad hoc suæ facultates sufficiant[e]) debeat prouidere.

¶ Idem magistro A. de Mandeforde.

¶ Ex sola conceptione boni explicandi, non obligatur quis ad bonum conceptū exequendum.

CAP. III.

Litteraturam † tuā: & infra. ¶ Cum ex quadam minutione, nimio fuisses mortis pauore perterritus, hæc verba protulisti: Non diu hic morabor: proponēs[f] in animo, quòd religionis habitū esses aliquando suscepturus: & infra. ¶ Tibi igitur respondemus, quòd si plus non est in voto processum, transgressor iudicari non poteris, si non impleas quod dixisti[g].

¶ Idem.

¶ Omne votum mutabile est in melius religionis.

Gl. seq. recc. per obiic.

a ¶ *In puerili.*] Intellige q erat doli capax, alioquin cōpensatio quæ sequitur, nō erat imponēda: vel forsitan in maiori ætate ratū habuit: vnde tenebat illud adimplere. aliàs nō. 20. q. 1. illud. & s. de reg. significatū. & ca. sicut. Tan.

b ¶ *Disposuit.*] procedendo ad actū exteriorē: vt patet ex littera sequenti. vnde mortaliter peccasset, nisi cōpleuisset votū, si commutatio non fuisset subsecuta. arg. 17. q. 1. qui bona.

¶ *Glo. seq. q̄rit, & soluit.*

c ¶ *Socij fideles.*] Sed nūquid Papa potuit illum absoluere ab obligatione qua socio tenebatur? Videtur quod non: arg. 9. q. 3. per principalē. C. de quadrien. præscriptio. bene à Zenone. C. ɖ ꝓcib⁹ imperato. offeren. quotiēs. nec erit dicēd⁹ voti trāsgressor. j. e. nō est. Alan.

¶ *Glo. seq. arg. alle. canonem, ibi contrarium. alle. gera iura, & soluit.*

d ¶ *Facilitate.*] arg. qđ votū ex facilitate emissum obligat. simile 17. q. 4. sunt q opes. arg. s. de reg. ad nostrā. 22. q. 4. vnusquisq;. & 27. q. 1. nuptiarū. Sed hoc vt dictū est, postea ratū habuit, factus maior.

e ¶ *Sufficiant.*] Nā possibilitas semper subauditur. s. de iureiu. querelā. & c. breui. arg. 4. dist. erit autē. & ff. de statu. libe. l. cū hæredes. §. Stichus. & 47. dist. quod ad nos. Sic impossibile præceptum non obligat. ff. quæ senten. sine appellatio. rescindan. l. Paulus 2. Laur.

Litteraturam.] Hoc capi. continet notabilem & singularē decisionē: & potest sic summari: Simpliciter ꝓponens religionē ingredi, licet non ingrediatur, non est reus voti. Primo ponitur consultatio. Secundo responsio. ibi, *Igitur*. Abbas Siculus.

Casvs. Magister A. fecit sibi minui in brachio: brachium eius intumuit ex illa minutione, ita q perterritus fuit ad mortem: dum esset in tali statu, protulit hæc verba: nō diu hic morabor: ꝓponēs in animo religionē intrare: dubitauit, an ex tali facto teneretur religionem intrare: rñdet ei Papa, q si plus non est in voto ꝓcessum, non debet dici transgressor, si non adimpleat quod dixit. Nota, q per simplicia verba nō obligat q̄s, nisi habeat animū adimplendi votū. Itē nota hic argu. q ex nuda promissione non orit obligatio.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem.*

f ¶ *Proponens.*] non tñ animo obligandi, nec firmiter hoc proponendo seu eligendo: q a tunc mortaliter peccasset si nō impleuisset ꝓpositū. 17. q. 1. qui bona. & §. 1. & s. eo. c. px. vbi dicit disposuit ꝓficisci. & ideo dicit j. si pl⁹ nō est in voto ꝓcessum: q a nō dicit hoc animo se obligandi, vnde non fuit mendaciū. 22. q. 2. quod autem ait. & nemo se obligat, nisi qui animū habet se obligandi. ff. de actio. & obligatio. l. obligationum. ar. ff. si cert. peta. si ego.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, item arg. & in contrarium alle. 3. iura.*

g ¶ *Quod dixisti.*] Arg. s. 22. q. 5. iuramenti. Itē argumentū 1 q ex nudo pacto non oritur actio, licet sit ar. 5. 12. q. 2. quicunq; suffragio 2. & quæst. 5. quia Ioannes. & 27. q. 1. hæ vero. in fine. Lau.

Scriptura.] Per ingressum religionis soluitur votū religioni non ɔsonū. h. d. Et est notabilis decisio, intelligēdo q hoc fiat sine auctoritate superioris. Pro declaratione textus pone casum literalē. Quidā vouerat visitare sepulchrū sanctū, demū intrauit religionē voto non cōpleto: dubitatur ao ille esset vere reus fracti voti: & respondetur q non, per rationem quæ habetur in litera. Abb. Sicu. Nota, q non frangit votum qui illud in melius cōmutat. Itē magis seruire videtur qui temporale seruitium in ꝑpetuum commutat.

CAP. IIII.

Scripturæ †: & infra. ¶ Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium[h] in perpetuam nosci tur religionis obseruantiam commutare.

¶ Innocentius iij. Strigonien. archiepo.

¶ Executio voti vltramarini auctoritate Papæ potest ex causa differri.

CAP. V.

Non † est voti dicendus trāsgressor, qui quod vouit, auctoritate[i] sedis Apostolicæ distulit adimplere[k]. Sane significauit nobis rex Hūgariæ, quòd cum in regni perturbatione † consilium & auxilium tuum sibi senserit hactenus profuisse, vtilitati eius non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus nō prius iter arripias Hierosolymam adeundi, quàm regnū ipsum[l] fuerit tranquillitati pristinæ restitutum: vel super hoc receperis ab Apostolica sede mandatum.

¶ Idem Andreæ duci.

¶ Ecclesia compellit heredem laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti vltramarini, ad quod se obligauit pro defuncto.

¶ *Glo. seq. arg. dat simile, & reddit causam.*

h ¶ *Tēporale obsequiū.*] Non enim est illi necessaria certa delicti satisfactio, cuius totū vitæ tempus obedientiæ impeditur sub cōditione de pœ. dis. 1. c. quis aliq. §. his auctoritatibus. sic non frangit propositū, qui illud in melius cōmutat. s. de iureiu. peruenit. Et ita est argu. quòd intranti monasteriū, nō est imponenda poenitentia pro peccato ante commisso: Sic enim remittitur Astulpho pœnitentia publica, si monasterium voluerit ingredi. 33. q. 2. admonere. & hoc ꝓp cōtinuationem pœnitentiæ & exercitij, in quo semper debēt esse monachi. ar. 16. q. 1. vos autē. si vero postquā monasteriū ingressi fuerint, delinquūt, bene subijciuntur pœnitentiæ, & disciplinæ abbatis, secundum regulam illius loci. s. de regu. c. vlti. & j. de sen. excom. cum illorum.

Non est.] Tria facit. Primo præmittit exordiū. Secundo submittit narrationē: ibi, *Sane*. Tertio conclusionē: ibi, *Ideoque*. Abbas.

Casvs. Archieps Strigonien. votū emiserat Hierosolymā visitandi: rex Hungariæ significauit dño Papæ, q cum regnū Hungariæ in perturbatione esset, ɔsiliū & auxiliū archiepi erat sibi multū necessariū: vnde petijt à dño Papa, quatenus mādaret archiepo, vt Hierosolymā non accederet, donec regnum ad trāquillitatē poeniret: vnde mandat Papa archiepo, quatenus iter nō arripiat Hierosolymā adeundi, priusquā regnum tranquillitati pristinæ fuerit restitutum, vel super hoc ab Apostolica sede recipiat mandatum; & ideo transgressor voti non habebitur qui de mandato Papæ votum distulit adimplere. Nota, quòd nō dicitur trangressor voti, qui ipsum differt adimplere: quia quod differtur, non aufertur: & sic ex causa potest differri executio voti.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *Auctoritate sedis Apostolicæ.*] arg. q Papa pōt dispensare in voto[4], & est etiā s. eo. c. 1. Sed cū vota ex necessitate sint soluenda. 17. q. 1. c. 1. & de iure naturali nō vr, q ibi habeat locū dispēsatio: q a dictū est, Vouete & reddite Dño vota vestra. j. eo. magnæ. & c. px. vnde in his votis nō dispensat, sed declarat. cū enim quis vouet peregrinari subintelligit. si cōmode fieri pōt: vt s. de iureiur. quāto. vbi de hoc. & de voto & iuramēto dic vt ibi; sicut nec frangit votū qui illud in meli⁹ commutat. s. e. prox. & de hoc dictū est s. eo. c. 1.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

k ¶ *Adimplere.*] Si iusta causa subest. s. eo. c. 1. aliàs nō est securus quo ad Deū, cū quo Papa dispensat, nisi subsit causa dispēsandi: sicut nec dr absolutus qui causam excōicationis supprimit. s. de off. ord. ex parte. & j. de sen. exc. cū pro causa. habebit tñ exceptionem quo ad ecclesiā ille cū quo sine causa dispensatū est. arg. ff. de iure. iuris. inter oēs. §. pen. quo ad Deum sibi allegatio non valebit, vbi iudicabit eo teste quo iudice. 9. q. 3. aliorū hominū. & 11. q. 3. audi.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

l ¶ *Regnum ipsum.*] Sic ergo Papa præfert vtilitaté priuatam cōi vtili-

¶ Aliàs vestrum. quā lectionem iam olim impugnauit hic Hostiensis.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compil. Et præter doctores hic vide Nauarrum in manuali contrilatio... ca. 12. nu. 16. & 92. in latino nuper impressa.

¶ Illud ar. non tenuisse hic, cū nec pacto fecerit, nec verbum emisit, secundū ... illudem.

¶ Vbi de hoc. & 1. q. 7. quotiens. & de pact. ... Azo.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compil. Et pro mar... vide B. Thomā 2. 2. q. 88. art. 12. ad primum argumentum.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 3. compil. Et vide B. Thomā 2. 2. q. 88. art. 12.

¶ De hoc ... glossa. vide B. Thomā loco præcitato.

vilitatia, 3 ad quod habes ff. de post. c. 3. & 7. q. 1. scias. & 8. q. 1. in scripturis. & ff. de reg. licet. Non sunt 3ria, quia hic no pter, sed differt: & quod differtur, non aufert. 3 1. q. 1. ancillā de poe. dist. 6. nemo.

Licet.] Primo ponit exordium. Secundo ibi, *Accepimus*, narrat factū. Tertio ibi, *Mandamus*, concludit. Quarto cōminatur: ibi, *Ne si onus*. Abb. Sicul.

Casus. Rex Hungariæ voto emiserat Hierosolymā adeundi, tādē voto nō cōpleto agens in extremis, filio suo Andreæ duci sub interminatione maledictionis paternæ iniūxit exequēdū; & ille signo crucis assumpto, promisit votū patris sine dilatione adimplere: patre sublato de medio, collecta multitudine quāplurima bellatorū, Hierosolymā adire simulauit, & tandē aciē bellatorū contra fratrē suū regē Hūgariæ conuertit: Papa hoc intelligēs, mādauit eidē, quatenus omnibus aliis postpositis: vsque ad festū exaltatiōis sanctæ crucis iter arripiat Hierosolymā adeundi, sibi onus iniunctum & sponte receptū exequēdo: ne successiōe paterna se reddat indignū: quod si nō fecerit, ex tunc se nouerit excōicatū, & priuabitur iure quod sibi cōpetebat ordine geniture. si dictus rex frater suus sine prole decederet, & regnū ad minorem fratrē ipsius deuolueretur. Not. quod vouere est volūtariū, sed adimplere est necessariū. Itē aliquis votū suū potest exequi per aliū. Itē qui non adimplet voluntatem defuncti, priuari debet successione illius.

CAP. VI.

Licet† vniuersis liberum sit arbitrium^a in vouendo, vsque adeo tamen solutio necessaria est post votum, vt sine proprię† salutis dispendio alicui nō liceat resilire^b. Accepimus siquidem, quòd cum rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod vouerat Domino, Hierosolymitanam prouinciam in forti manu, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternę cōmiserit† tuę fidei exequendū^c; & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: & infra.¶ Mādamus, quatenus postpositis cæteris sollicitudinibus, vsque ad festū exaltationis sanctæ crucis, debitū acceptæ crucis exoluens, propositum iter arripias, & humiliter prosequaris: Ne si onus† tibi à patre iniunctum, & à te sponte susceptum, occasione qualibet^d detrectaueris, paterna te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priueris, cuius recusaueris onera supportare: sciturus ex tūc anathematis te vinculo subiacere: & iure quod tibi, si dictus rex^e sine prole decederet in regno Hungariæ competebat, ordine geniturę†, priuandum^f; & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum, appellatione postpósita, deuoluendum.

¶ Idem Trecensi episcopo.

¶ *Commutat Papa votum vltramarinum in vigilias, orationes, & ieiunia: tunc maxime, cum cessat causa quæ induxit ad vouendum; ita etiam quòd expensa fienda in eundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in terræ sanctæ subsidium.*

CAP. VII.

Magnæ‡ deuotionis: & infra.¶ Cum Trecen. ecclesia contra libertatem ecclesiasticam grauaretur, nec per aliū quàm per Campaniæ comitem in vltramarinis partibus constitutum, eidē ecclesiæ crederes posse de facili subueniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis & deuotionis terræ Orientalis, crucem Dominicam assumpsisti: & infra.¶ Quamuis autem audita morte ipsius, intentionē tuam conspiceres iam frustratā, noluisti^g tamen sine cōsilio Apostolicæ sedis ad propria remeare, sed ingressus vrbē†, intentionis tuæ propositū, ac statum ...

Magnæ.] Diuiditur principaliter in tres partes. Primo ponitur facti narratio. Secundo allegatur pro, & cōtra: ibi, *Et quidem*. Tertio diffinit: ibi, *Cum igitur*. Abbas. Siculus.

Casus. Dum comes Campaniæ in vltramarinis partibus moram faceret, & ecclesia Trecen. contra ecclesiasticam libertatem plurimum grauaretur, Trecen. episcopus considerans quòd per alium eidem ecclesiæ nō posset de facili subueniri, ad ipsum proposuit accedere: & in signum peregrinationis & deuotionis terræ Orientalis, signum crucis assumpsit, & sic arripuit iter peregrinationis: dum esset in via, intellexit quòd dictus comes mortuus erat, & licet intentionē suā cōspiceret iam frustratam, noluit tamen redire sine consilio domini Papæ, & sic ad vrbem accessit, & intentionem suam, & statū ecclesiæ suæ domino Papæ exposuit: dominus Papa considerans hæc dicit, quòd in hoc negotio tria sunt consideranda: quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundum vtilitatem: ostendēs quòd ipse votum suum debeat perficere auctoritate Prophetæ dicentis: Vouete & reddite: & hoc est quod dicit, quid liceat. Item auctoritate Euangelij dictis: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei: & hoc est quod dixit, quid deceat. Itē non expediebat propter exemplum aliorum: quia quòd agitur à prelatis, facile trahitur in exemplū ab aliis: & hoc est quod dixit, quod expediat. Postmodum allegat in contrarium quòd votum perficere non debeat propter ętatem, cū vix posset sustinere labores propter necessitatem Trecen. ecclesiæ, cui est obligatus: Ipsum etiam votū, quod licet ex sui natura sanctum esset, non tamen sine licentia sedis Apostolicæ vouere potuit: postea ostendit quòd votū commutari possit auctoritate veteris testamenti: vnde considerauit, quòd votum possit commutari in aliud opus pietatis, non curando quid homines inique loquantur, exemplo Domini dicentis: Sinite illos, quia cęci sunt, concedit episcopo licētiam votum peregrinationis taliter cómutare, vt expensas quas esset facturus eundo, & morando, & redeundo, transmittat in subsidium terræ sanctæ, laborem orationibus & ieiuniis recompensans: & quia episcopus specialiter pro libertate Trecen. ecclesiæ per dictum comitem assequenda votū peregrinationis emisit, eo sublato de medio causa cessauit, & ideo cessare potuit & effectus: & hac causa inspecta Papa hanc indulgentiam sibi fecit. Nota quòd ecclesia potest implorare auxilium & brachium seculare cum iniuste aggrauatur. Item in quolibet voto tria cōsideranda sunt, quid liceat, quid deceat, quid expediat. Item factum prælatorum de facili trahitur ab aliis in exemplum: & ideo valde cauere debent quid ei aliceat, quid deceat, & quid expediat. Item clericus vel episcopus sine licentia sui superioris votum peregrinationis non debet emittere. Item votum iusta de causa potest commutari. Item veritas propter scandalum nō est dimittenda. Item in voto locum habet recompensatio. Item causa voti in ipso commutando consideranda est. Item cessante causa cessat effectus.

a ¶ *Liberū sit arbitrium.*] Vnde dicit Augus. Quæ non cœpit, deliberet: quæ egressa est, perseueret. 27. q. 1. nuptiarum. & ea sunt in nostris officiis grauiora, quæ cum liceret ea nobis non impendere, causa tamen dilectionis impendimus. 18. q. 1. iam nunc.

b ¶ *Resilire.*] in aliud tamen potest commutari de auctoritate superioris, & iusta de causa: vt supra eod. cap. 1. & 2. & infra eod. c. magnæ.

¶ *Glo. seq. argu. quem posse pro alio, &c.*

c ¶ *Commiserit tuæ fidei exequendum.*] Arg. quod aliquis potest ieiunare pro alio, & votum alterius adimplere, quia mortuus soluit votum suum per superstitem. arg. 13. q. 2. animæ defunctorum. & 26. q. 6. si aliquis fuerit.

d ¶ *Occasione qualibet.*] supple minus idonea, quòd in generali verbo subintelligitur: argu. ff. de elect. causam quæ. & ff. de off. deleg. ex parte. 2. ff. de ritu nuptia. quamquam 2: & de iureiur. veniens. & c. Quintauallis.

e ¶ *Si dictus rex.*] frater ipsius ducis, contra quem dux ipse conuerterat aciem bellatorum, quam contra inimicos crucis dirigere simulauit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & tripliciter soluit.*

f ¶ *Priuandum.*] Dicit hic Vincentius, quòd qui non adimplet voluntatem defuncti, sit ei auferenda tota hæreditas, & idem dicit canon. 12. q. 2. Siluester. & hoc concordat legi antiquæ. C. de fideicommissis. l. vltima. in fine. attamen illud obseruatur in extraneo hærede. Sed licet filius institutus heres non adimpleat voluntatem defuncti, non ideo totum perdit, sed reseruatur ei legitima. C. de fideicommis. Authent. hoc amplius. Et satis potest dici, quòd lex in hoc casu præiudicet canoni ratione æquitatis. Vel hic auxit poenā legis ob fauorem terræ sanctæ. Vel melius dic, quòd id quod dicit lex de legitima relinquenda, non potest habere locum in huiusmodi dignitatibus, cum diuidi non possint; quia regnum vnicum debet esse: & si contigeret quòd alter diminueretur, cito destrueretur, sed aliæ hæreditates bene diuiduntur inter hæredes, sed hic vnus tantum debet esse rex: & ideo dicit quòd totum regnum deuoluetur ad alium fratrem.

g ¶ *Noluisti tamen sine consilio.*] et bene: quoniam nemo iuramentū suum vel votum debet interpretari, 4. ff de ele. venerabilem. & j. eod. ex multa. nisi certus esset quòd non esset obligatus. arg. j. de sen. excom. inquisitioni. Tan.

De hac videto hic copiosius p Hostiensem, Ioannem And. & alios.

Adde an ordine geniturae, vel electione succedi debeat in regno ...

Cap. 3. eratis in 3. compilat.

Et præter Hostiensem & alios vide hic Henricum Boich. & quatenus agitur de cruce domini ...

Scilicet Romam per cardinales ...

Facit ad hoc tex. in l. 1. ff. de ann. & tu ...

tum Treceñ. ecclesiæ, nobis humiliter expressisti: & infra. ¶ Et quidem tria præcipue duximus † in hoc negotio attēdenda; quid liceat a secundū æquitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundū vtilitatem. Sane non b videbatur contra votum licitū, vt venires c, cum vox clamet prophetica d: Vouete, & reddite Domino Deo vestro: vt primum e ad consilium, secundum f ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur g, cū sit scriptum in Euangelio: Nemo mittens manum ad aratrū, & respiciens retro h, aptus est regno Dei. ¶ Præterea non videbatur expedire, cum ex absolutione tua scādalum posset laicorum mentibus generari, dicētium, Vbi est Deus clericorum? & hoc exemplo credentium, se ad voti obseruantiam non teneri. Quod enim agitur à prælatis i †, facile trahitur à subditis in exemplum: iuxta quod Dominus inquit ad Moysen in Leuitico: Si sacerdos qui est vnctus peccauerit, faciet delinquere populum. Verum ætatis k vitæ senescentis defectus, atque canicies, quæ vix labores & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & ecclesiæ Treceñ. suspiria, cui vinculo pastoralis solicitudinis es ligatus, sine cuius assensu votum peregrinationis emittere forsitan l non debueras: & infra. ¶ Ipsum etiā votum, quod ex sui forma sanctum & honestum erat, ex persona vouentis minus licitum videbatur. Cum enim † iuxta canonica instituta, clericus absque sui episcopi licentia peregrinari m non debeat, & episcopus non minus, immo potius sedi Apostolicæ sit astrictus n; videri merito poterat, quòd absque generali, vel speciali licentia, votum peregrinationis, qua te tamdiu absentares emittere non deberes: & infra. ¶ Cū igitur o in lege veteri, in qua non minus præceptum Domini obligabat, quàm votum hodie obliget in ecclesia, primogenita quæ Domino mandabantur offerri, quædam Domino redderentur, vt primogenita Leuitarum: quædam redimerentur, vt aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, qui † pro oue commutabatur: ex hoc attendentes, quòd votum commutari possit p in opus aliud pietatis: nō † curantes quòd os loquētium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus à tramite veritatis: de illius auctoritate securi, qui cū audisset à discipulis, Scis † quia Pharisæi audito hoc verbo scādalizati sunt? Respondit, Sinite illos q, cæci sunt, & duces cæcorum: tibi pro te & famulis tuis licentiam concedimus votum peregrinationis taliter cōmutare, vt expensas quas fueras in eundo r, morando, & redeundo facturus, alicui religioso committas, in necessarios vsus terræ illius, sine diminutione s qualibet transferendas: & infra. ¶ Laborem etiam laboribus recompenses, solicitius instando vigilus, deuotius vacans orationibus, & in ieiuniis fortius te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quod cum pro liberrare Trecensis ecclesiæ per dictum comitem assequēda, præcipue votum peregrinationis emiseris, eo sublato de medio, quia cessauere causæ t, facilius cessare potuit & effectus.

¶ Idem Cantuariensi archiepiscopo.

¶ Impedito ad tempus exequi votum vltramarinum, cōceditur dilatio: perpetuo vero impedito, indicitur redemptio in eo quod magis expediat terra sanctæ.

CAP. VIII.

QVod † super his: & infra. ¶ Quæsiuisti de his, qui pro succursu terræ sanctæ, signo crucis assumpto, propter infirmitatem, vel paupertatem, vel aliā iustam causam, votū non possunt vtiliter adimplere, cum sine distinctione receperis in mandatis, vt eos qui signum crucis assumptū abiecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. ¶ Nos † autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod debiles & inopes magis illuc in defectū, quàm ad profectum accedunt; cum u isti pu-

a ¶ *Liceat.*] Hæc tria semper consideranda sunt. arg. 11. q. 1. aliud. & 4. distin. deniq; in fi.

b ¶ *Sane non.*] Hic incipit ostendere, quòd votum suum perficere tenetur.

c ¶ *Vt venires.*] non obstante quod causa voti cessat, cum etiam si sine causa vouisset, nihilominus teneretur. ℥. de conuer. coniu. ex parte. Facilius enim dispensari potest cessante causa: vt dicit in fi. causa enim non impedit nisi exprimatur. C. de condict. ob tur. cau. da. si repetendi. nisi à iure subintelligatur. ff. de iure do. stipulationem. Io.

Psal. 75. d ¶ *Prophetica.*] scilicet, Dauid.

e ¶ *Primum.*] scilicet, vouere. Ber.

f ¶ *Secundum.*] scilicet, reddere.

g ¶ *Sed nec decens videbatur.*] vt venires cōtra votum.

Luc. 9. h ¶ *Retro.*] apostatando. simile j. de aposta. quidam. Nam apostata dicitur retro stans. 26. q. vlt. non obseruetis. & 3. q. 4. beatus. de poen. dist. 2. pennata.

i ¶ *Agitur à prælatis.*] iuxta illud, Cōponitur orbis regis ad exēplū. 1. 11. q. 3. præcipue. Nam prælati sunt tamquam signū positi ad sagittam, vnde inferiores vitā eorum respiciunt. j. de accu. qualiter & quando.

k ¶ *Verum ætatis.*] Hic allegat, quod non tenetur perficere votum suum.

l ¶ *Forsitan non debueras.*] maxime ad loca remota. arg. 7. q. 1. præsentium. & ff. de offic. præsi. illud obseruandū. 7. q. 1. si quis in clero. & de cōse. dist. 5. nō oportet. nec istud forsitan est dubitatiuū. sic 33. q. 2. admonere. ℥. de procu. tuæ fraternitatis. Io.

m ¶ *Peregrinari.*] de conse. dist. 5. non oportet 1.

n ¶ *Astrictus.*] quia sicut clericus sine licētia epi sui, non debet ab ecclesia abesse, vel recedere ab eadē. 7. q. 1. præsentium. & ℥. de renun. admonet. sic & eps sine licentia Papæ. ℥. de transla. inter corporalia.

o ¶ *Cū igitur.*] Hic incipit ostēdere, quod votum commutari potest.

p ¶ *Commutari possit.*] Cum igitur mandatum Dñi, & votum pari passu ambulent, vt hic dicit: & mandatum Dñi potest adimpleri per aliud æquipollēs, vt 22. q. 4. innocens. ergo & votum. sic argumentatur hic Inn. & Io.

q ¶ *Sinite illos.*] vt 11. q. 3. inter verba.

r ¶ *Eundo, morando, & redeundo facturus.*] Hæc tria ipsa considerat tur. cum aliquis condemnatur alij in expensis factis, in prosequenda appellatione. ℥. de appellatio. reprehēsibilis. C. qui accu. nō pos. qui crimen. simile ℥. de concessio. præben. quia diuersitatem. in fin.

s ¶ *Sine diminutione.*] præter illam diminutionē, quæ fieret in pecunia trāsferenda: quia ille qui eam portabit, suis expensis non militabit. ℥. de pscript. cum ex officij. & 12. q. 2. charitatem. Vel intellige, quod hæc pecunia mitti debet per aliquem religiosum, quia aliàs esset illuc iturus. Vincen.

t ¶ *Cessauere causæ.*] Argu. quod cessante causa cessat priuilegiū. ℥. de verbo. sign. abbate. in fi. & 16. q. 1. generaliter. & 25. q. 2. §. vlt. & Insti. de aucto. tut. & cura. §. fin. & C. de testa. mili. l. vlt. & ℥. de deci. suggestū. Ioan. & ℥. de renun. post translationem. vbi de hoc. ℥. de iureiurādo, & si Christus, in fine. Ber.

QVod super.] Cōtinuatio. Secunda: ibi, *Nos aut.* quæ tria facit. Primo ponit generalem doctrinam. Secūdo duplicem distinctionem. Prima: ibi, *Vnde credimus.* Secunda: ibi, *Rursus.* Tertio soluit consultationē indecisam: ibi, *De membrorum.* Abbas.

Casus. Quidā assumpserāt signum crucis in subsidium terræ sanctæ, & quia isti votum suū non adimplebant, mandauit Papa Cantuariensi archiepo, vt eos cōpelleret ad executionē voti: Quidam propter infirmitatem, quidam propter paupertatem, vel aliam iustam causam volūtur nō poterant votum suum adimplere: quæsiuit archieps à Papa, quid de his esset agendum? & ipse rńdet, quod debiles & inopes, magis in defectum quàm ad profectum illuc accedunt: quia debiles pugnare nō possunt, & pauperes mendicare coguntur: nisi forte sint nobiles & magnates, vt suis expensis secum possint ducere bellatores: vel artifices, vel agricolæ, qui de laboribus suis sibi victū quærere possunt: vnde Papa distinguit inter illos qui temporalem causam habere noscuntur, & inter illos qui perpetuam: primis danda est dilatio, secundis est redemptio indulgenda: ita tamen quod expensas, quas essent facturi, trāsmittant in subsidiū terræ sanctæ.

u ¶ *Cum isti.*] scilicet, debiles.

¶ Vide omnino Alfonsum Castrē lib. 2. cap. 8. de iusta hæret. punit.

Leui. 4.

¶ Et ibi sequitur: Nec hic inflectere vsus humanos adiuta valent, vt vita regēns. & Eccle. 10. Qualis est rector ciuitatis, tales & habitantes in ea. Ioan. And.

¶ Hæc spectant tradita per beatum Thomam 2. 2. q. 88. art. 8.

Exod. 13. & 22.
Num. 3. & 8.
Deut. 15.
Luc. 2.
Leui. 25.
Exod. 36.

¶ In addi. Barbatia quod ...

¶ In ... Matt. 15.

¶ Cap. 4. ... Et ...

¶ Alibi ... Nunquam ... spondum.

a ¶ *Et illi.*] scilicet, inopes.

b ¶ *Qui temporalem.*] Eandem distinctionem facit lex in iudice, vt si non potest interesse pp tpalem impotentiam, expectandus est: & si habeat perpetuum impedimentum, remouendus est. ff. de vaca. mune. l. vlt. & ff. de iudiciis. si longius [1]. argumētum ad idem ȝ. de rescriptis. sciscitatus. Io.

& illis quibus specialiter à sede Apostolica iniungitur, & est speciale. j. eod. c. proxi. Vinc.

k ¶ *De mulieribus.*] non vouentibus, scilicet.

l ¶ *Viros suos.*] Et hic formauit archiepiscopus tertiam quæstionē. j. cap. proxi. §. quod autem.

gnare non possint, & illi [a] mendicare cogantur: nisi forte sint nobiles & magnates, qui suis secum expensis bellatores adducant: vel artifices & agricolæ, qui de laboribus suis sibi possint adquirere necessaria, & terræ subsidia ministrare: quāuis non multi talium, propter breuitatem possessionum, & paucitatem inhabitantium ibi sint opportuni. ¶ Vnde credimus distinguendum inter illos qui temporalem [b], & eos qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere; quòd primis indulgenda est dilatio [c], secundis autem est redemptio iniungenda; ac rerum facultate pensata, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum præterea compensato† labore [d], in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. ¶ Rursus inter illos qui pro defensione terræ sanctæ, votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro satisfactione suorum criminum, iter peregrinationis iniungitur, credimus distinguendum: quòd circa primos [e], plus terræ sanctæ succursus; & circa secundos [f], plus labor itineris secundum intentionem vouentis, vel pœnitentis debet attendi. Vnde si quis hoc modo vouentium [g] est inutilis ad pugnandum, quamuis habilis [h] sit ad eundum, melius est redimere votum, quàm expensas consumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non potest iter iniunctæ peregrinationis implere, sane valet intelligi: non autem de illo, qui quamuis sit impotens ad bellandum, potens tamen [i] est ad eundum†: & infra. ¶ De mulieribus [k] autem hoc credimus obseruandum, vt quæ remanere noluerint, viros suos [l] sequātur [m]: cæteræ vero [n] (nisi forte sint diuites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores) votum redimant, quod vouerunt.

¶ Idem eidem.

¶ *Votum vltramarinum certis casibus redimi & commutari potest; non tamen per alium quàm per Papam, vel cum ipsius speciali mandato. hoc dicit, vsque ad §. secundo quæsiuisti.*

CAP. IX.

EX† multa tuę sollicitudinis prouidentia: & infra. ¶ Ex consultatione, quam ad inquisitionem tuam, super negotio Crucesignatorum olim edidimus, viā inuenisti ad alias quæstiones; & vtrum quod in ea dicitur, ius constituat generale, vt passim prælatis quibuslibet illos secundum formam expressam [o], absoluere liceat, qui eorum sunt iurisdictioni commissi, sollicite requisisti. Ad hoc igitur respondemus, quòd in consultatione nostra ius èditur: & licet ad quales [p], ad quos tamen† specialiter spectet eius executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodò ius hoc exequendum incumbit [q], qui super hoc mandatū receperint à sede Apostolica speciale. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, qua consequenter tua fraternitas requisiuit, de quibus religiosis intelligendū hoc esset: Vtrum scilicet ibi religiosi [r]† vocentur hi tantum, qui religionis habitum susceperunt, quorū plures idiotæ sunt & iuris ignari: an episcopi, qui sicut dignitate præcellunt, sic & religione [s] debent aliis præeminere; nam ad neutros [t] illius executio iuris spectat, nisi per Apostolicam sedem eis specialiter delegetur.

c ¶ *Dilatio.*] Expectandi enim sunt quousque causa impedimēti cessauerit. simile j. de sent. excom. de cætero. & c. quis. in fi. Idem est si p fortuitos casus impediretur, nihilominus cum potest, adimplere tenet. ff. de verb. obl. inter stipulantem. §. sacram. nisi certa res esset promissa, non in genere. C. si cer. peta. incendium. Io.

d ¶ *Compensato labore.*] Ieiuniis & orationibus: vt ȝ. e. proxi. circa fi. Lau. Vel vt q tm mittere teneantur p quanto nollent sustinere laborē hunc, sed vix potest æstimari. prima expositio melior est.

RVRSVS. In isto §. distinguitur inter illos qui p defensione terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & illos qoibus pro satisfactione suorū peccatorū iter peregrinationis iniungitur: Circa primos plus cōsideratur succursus terræ sanctæ: Circa secundos labor itineris, sm intentionem vouentis, vel pœnitentis: & ideo si aliquis de vouentibus est inutilis ad pugnandum, melius est votum redimere quàm expensas consumere: Et de pœnitente qui nō potest pp debilitatem iter peregrinationis implere, idem est dicendum, scilicet vt redimat votū, sed non de illo qui potest ire, licet non possit pugnare: quia principalis causa consideranda est: Mulieres vero quæ nō vouerūt, si remanere noluerint, viros suos sequātur: illæ vero quæ vouerunt: nisi sint diuites, vt possint secum ducere bellatores, redimāt votum. Nota q votum pro terræ sanctæ subsidio factum, ex iusta causa potest redimi vel differri. Item in voto peregrinationis causa subsidij terræ sanctæ, & cōmutatio potest interuenire, non autem cum causa laboris & pœnitentiæ tantum imponitur. Item principalis causa voti consideranda est: & secundum illam dispensari debet.

e ¶ *Circa primos.*] scilicet, qui pro succursu terræ sanctæ votum emiserunt.

f ¶ *Circa secundos.*] scilicet, quibus pro satisfactione suorum criminum labor peregrinationis est iniunctus.

g ¶ *Vouentium.*] scilicet sponte, & non per pœnitētiam iniunctam.

h ¶ *Quamuis sit habilis.*] hic formatur secunda quæstio sequentis capituli. §. secundo quæsiuisti.

i ¶ *Potens tamen.*] Vnde non subest causa cur debeat immutare: aliàs qui iniunxit, vel quilibet maior eo eam posset immutare iure cōi, sed immutationem huiusmodi pœnitentiæ videtur reseruare sibi,

m ¶ *Sequātur.*] qui de vxorum licentia vouerunt: vel ex causa concedit Papa, q viri possunt vouere se ituros in subsidium terræ sanctæ inuitis vxoribus. j. c. proxi. versi. in tanta quoque.

n ¶ *Cætera vero.*] scilicet vouentes.

EX multa.] Quinque sunt dicta: Secundū ibi, *Secundo*. Tertium, ibi, *Quod autem*. Quartum: ibi, *In tanta*. Quintum: ibi, *De clericis*. Abbas Siculus.

CASVS. In cap. præcedenti, dr q circa crucesignatos dispensatur, vt illi votum redimant, qui ppetuo impedimento detinentur: quæsiuit archieps ille Cantuariens. vtrum id qd in decretali pdicta dr, ius generale constituat, vt licitum sit platis absoluere sibi subiectos sm formā sibi expressam. Præterea in dicta decretali in parte decisa dr̄ per viros religiosos poterit dispēsari: quæsiuit idem archieps, de qbus religiosis intelligatur: Rndet Papa ad primam quæstionem, q in consultatione pdicta ius cō stituitur generale, & licet dicatur ibi, ad quales scilicet viros religiosos, non tn̄ explicatur ibi ad quos eius executio specialiter spectet: dicit Papa, executiō illius iuris ad illos tm̄ ptinet, quibus à sede Apostolica fuerit iniunctum: per hanc rnsionē soluta est secunda quæstio, de quibus religiosis sit illud intelligēdum, scilicet, vtrum de regularibus, an de epis: ad neutros istorum executio illius iuris spectat, sed ad illos tm̄, qbus à sede Apostolica specialiter indulgetur.

o ¶ *Expressam.*] ȝ. cap. proxi.

p ¶ *Ad quales.*] scilicet, viros religiosos, de quibus fiebat mentio in c. proxi. quod super. sed illa clausula remota fuit, quæ posita erat sub illo. & j. ante §. illum de mulieribus.

q ¶ *Incumbit.*] Ecce hic vnum mirabile, q est ius cōe, vt dispenset in voto cum debilibus, & huiusmodi. arg. s. eod. c. 1. & tn̄ eius executio non pmittitur alicui, nisi cui Papa specialiter committit. qd tn̄ restringendum est circa votum huiusmodi, scilicet pro succursu terræ sanctæ emissum: ergo cum hic Papa sibi dispensationē referuet, i aliis votis epis dispēsationē indulget. arg. ȝ. c. 1. de sent. excō.

r ¶ *Religiosi.*] Religiosi dicuntur non solum monachi & regulares, sed & clerici: vt 1. q. 1. nullus. & etiam laici dicuntur religiosi. 28. distin. si qua vidua.

s ¶ *Religione.*] 1. q. 1. vilissimus. 8. q. 1. qualis erit.

t ¶ *Adneutros.*] Arg. generaliter dictū, nullis esse dictum. ȝ. de offi. deleg. ea parte 2. arg. C. de pig. l. 2. Io.

[1] Hic Longius cum subsit longa periodo, licet nō ppetua infirmitas, procellarum pelago, vel pro similia ... personarum. Ioan. And.

† compensato

† Consiue, eundē. addit in margine, alias consilium. vtrumque praeter hūc veterē exemplarium.

† Cap. 5. eo. tit. in 5. compilat. Et quatenus hoc agitur de crucesignatis p terræ sanctæ subsidio, vide post concilium Lateranen. sub Innocentio iii. in expeditione pro recuperanda terra sancta. adde tractatū de forma procedendi contra inquisitores de hæresi, vt de crucesignati. Doctores in c. excōicamus. § catholici. ȝ. de hæret. & plene Cāpegiū apud Zanchinū cap. 17.

† tantum, in vno vetustissimo exemplari.

† religiosi, qui & quot modis dicantur vide per Archidiaconum Ioannem And. & alios. in c. vt officium. §. verum quia. de hæret. lib. 6. tradit plene Albertinus in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 1. per totam quæstionem.

SECVNDO. In præcedenti decretali dicitur, quod si quis vouentium est inutilis ad pugnandũ, quis sit habilis ad eundum, melius est redimere votum quàm expensas consumere: quæsiuit archiepiscopus, vtrũ sit generaliter intelligendum tam de nobilibus, qui secum possunt ducere bellatores, an de minoribus tantum? Respondet Papa, si diligẽter considerasset, quæstionem istam solutã inuenisset in decretali prædicta, vbi dicitur, quòd debiles & inopes magis in defectum quàm profectum accedunt, &c. Quod autem dicitur in fine præcedentis cap. mulieres quæ remanere voluerint, de illis intelligitur quæ per votum non sunt astrictæ. Item in voto isto viri vouere possunt sine consensu vxorum, propter necessitatem populi Christiani. Clerici vero qui vouerunt ire ad subsidium terræ sanctæ, cum clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnãdum, votum redimãt, nisi vel consilio sint strenui, vel officio prædicationis instructi, aut sint magnatum obsequio deputati; vel sint adeo diuites, vt secũ possint ducere bellatores: hoc autem de vouentibus intelligendũ est, non de illis quibus labor peregrinationis in pœnitẽtia est iniũctus. Nota hic ab initio vnũ mirabile, quòd ius cõe est, vt dispensetur in voto terræ sanctæ: & tamen eius executio nulli permittitur, nisi cui Papa specialiter committat. Item quod generaliter dictum est, generaliter est intelligendum. Item nota casum, vbi vir potest sine vxoris consensu vouere, & in eius præiudicium. Item clerici pugnare non debent.

a ¶ *Maturitate tamen consilij.*] Idem dicit lex in aduocatis, qui non minus prodent generi humano, quàm si patriam armis defenderent. C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati. Et lex dicit, quod omnibus æque postliminium est, non solum his qui pugnare possunt, sed omnibus qui eiusmodi naturæ sunt, vt consilio vel auxilio, vel alijs modis vsui esse possint: vt ff. de cap. & postli. reuer. l. postliminium. §. vlti. & consilio pollet cui vim natura negauit & est si. ff. de vac. munerũ. l. 2. §. qui ita. & §. seq.

b ¶ *Superius ponitur.*] s. cap. proxi. in fi. & hoc statim sequitur.

c ¶ *Viri præter vxorum.*] Specialissimus casus est iste, quod vir potest emittere votum præter licẽtiam vxoris, contra illa iura. 33. q. 5. quod Deo. & 27. q. 2. si tu abstines. & per hoc vr, quod aliquod votum sit maius voto continentiæ: nam propter continentiam etiam ad tempus non liceret hoc fieri: vt 33. q. 5. cap. 1. sed in voto abstinentiæ secus videtur, dum tamen per tale votum neutri fiat præiudicium. 33. q. 5. noluit. Io.

¶ *Habiles ad eundum, sed inhabiles ad pugnandum, si sint strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere, votum vltramarinum nõ redimũt. hoc dicit. Abbas Siculus.*

¶ Secundo quæsiuisti, vtrum quod dicitur, Si quis vouentiũ est inutilis ad pugnãdũ, quamuis sit habilis ad eundum, melius est, vt redimat votũ, quàm consumat expensas, generaliter accipi debeat, vt nobiles & magnates qui sunt consilio strenui, & multos secum possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum huiusmodi comprehendat? Verum si ad superiora oculũ tuæ considerationis extendas, quæstionem istam inuenies in serie consultationis nostræ solutam, vbi dicitur, quòd debiles & inopes, magis in defectum terræ sanctæ, quàm ad eius profectũ accedunt, &c. Quamuis possit aliter responderi, quòd non sunt inutiles ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possunt, maturitate tamen consilij[a], adesse valent pugnãtibus, & personæ defectum per alios releuare: & infra.

¶ *Vxores possunt sequi viros vltra mare si volunt, sed non tenentur, nisi & ipsæ vouerint. hoc dicit. Abbas.*

¶ Quod autem superius ponitur[b], mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum, nullius voti vinculo astrinxerunt: & infra.

¶ *Viri sine consensu vxorum emittere possunt votum vltra marinum. hoc dicit. Abbas Siculus.*

¶ In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terræ sanctæ impediatur subsidium, viri præter vxorum[c] assensum, huius peregrinationis propositũ, vouere libere valent: & quod vouerint, libere adimplere. Vt autem consentiant, sunt attentius commonendæ.

d ¶ *Inhabiles ad pugnandum.*] clerici vero pugnare non debẽt. Arma enim clericorum sunt lacrymæ. 23. q. 8. clerici qui in quacunque. c. quicunque. & c. conuenior. licet non minus pugnet qui consilio pugnat, vt dictum est in notula, idem dicit lex.

e ¶ *Obsequio deputati.*] qui ex debito officij eos sequi tenerentur. j. de senten. excomm. inter alia.

¶ *Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum vltramarinum, nisi in certis casibus. hoc dicit. Abbas Siculus.*

¶ De clericis vero duximus respondendum, quòd cum clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum[d]; nisi vel consilio strenui, vel officio prædicationis instructi, aut magnatum sint obsequio deputati[e], aut vsque adeo diuites fuerint & potentes, vt in expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quàm ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit, vel vtilitas persuadet. Hæc autem de vouentibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis, in pœnitentia est iniunctus[f].

¶ Idem.

¶ *Qui vouit religionem ingredi, si voto non completo fiat episcopus, renunciare debet, & votum implere. Sic communiter summatur.*

CAP. X.

PEr tuas nobis litteras intimasti, te in Grationopolitana ecclesia suscipiendi habitum regularem, votum solemniter emisisse; & postea promisisse in manibus prælati eiusdẽ ecclesiæ, te infra duos menses[g] postquam ab Apostolica sede redijsses, votum quod emiseras impleturum. Cumque termino ipso transacto, non curasses quod voueras adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuisti ad regimen ecclesiæ Gebẽnensis: & infra. ¶ Nos igitur tuæ discretioni consulimus, vt si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes ecclesiæ memoratæ, ac reddas altissimo vota[h] tua. Quòd si Capitulum eiusdem Gebeñ. ecclesiæ, te postmodum canonice duxerit eligendum[i], electionem recipere poteris de te factam.

¶ *Glo. seq. arguit & soluit contrarium.*

f ¶ *In pœnitentia est iniunctus.*] Videtur ergo quod mutatio voti non possit fieri in his pœnitentijs imponendis. arg. s. 82. distin. presbyter si fornicationem.

PEr tuas.] Communis diuisio. Secũda ibi, Nos igitur. Abbas.

CASVS. Quidã emisit votum solemniter suscipiendi habitũ regularẽ in Grationopolitana ecclesia: & postea promisit, quod infra certũ tempus votum quod emiserat adimpleret: tandẽ termino transacto, votum suum non adimpleuit: postmodũ vocatus fuit ad regimen ecclesiæ Gebeñ. iste considerans quod votum emiserat, nec fecerat quod promisit, petijt consilium à dño Papa, & ipse consuluit ei, vt si suam sanare desiderat conscientiam, resignet regimen ecclesiæ Gebeñ. & reddat Dño votum suũ: si postmodũ capitulum ecclesiæ prædictæ ipsum duxerit eligẽdum, electionem poterit recipere de se factam. Nota quod qui promittit solemniter religionem intrare, omnino intrare tenetur.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

g ¶ *Duos menses.*] Si hoc non apposuisset, nihilominus tenebatur suscipere habitum regularẽ, & deberet ad hoc compelli, cum ad hoc voto solemni se astrinxerit. s. de conuersione coniugatorum, ex parte. in fi. s. de reg. porrectum. Sed quid si prælatus & fratres prædicti loci nollent ipsum postea recipere? Tunc non diceretur transgressor voti, si per eum non stetit infra tempus statutum. si. j. de spon. sicut. sed ipsi possunt cõpelli, vt eum recipiant, ex quo promiserunt illum recipere: quia qua ratione ille compellitur ad votum reddendum per decretalem prædictam, porrectum. eadem ratione & illi, ex quo votum suum emittit, & recipitur ab abbate. arg. s. de reg. cap. vlti. nisi aliud rationabile obsistat.

h ¶ *Reddas altissimo vota.*] sic s. eod. magnæ. cum hoc sit præceptũ vt ibi: quia Dñs exigit oblatum, quod nõ exigeret offerendum. 27. q. 1. nuptiarum. in fine

¶ *Glo. seq. notat regularem eligi posse, & c. arg. contrarium.*

i ¶ *Eligendũ.*] & sic patet quod canonicus regularis potest eligi ad regimen

Abbas intr. vt nobiles etiam magnates.

Circa hoc dictũ vide B. Thomã 2. 2. q. 88. art. 12. & Summ. lib. 7. de insti. & iure q. 4. art. 2.

De mutatione voti in pœnitentia vide B. Thomã 2. 2. q. 88.

Grationopolitana. Grationopolitana, sed Gratianopolitana.

Vide concilium Tridentinum sess. 25. cap. de regularibus cap. 1.

regimen ecclesiae secularis: quia haec Gebeñ. ecclesia secularis est: alias quare diceret; redde Dño vota tua? & de iure cōi ex quo dicit, duxit eligendum. & ad idem facit ī. tit. proxi. q Dei timorem. vbi de hoc. tñ ibi ɔ potest sumi arg. q nō de iure cōi, vbi dicit; sicut annuendum duximus postulationi, &c. sed tñ aliud vr hic: quia ecclesia Gebeñ. cathedralis est, & monachi regulares de iure cōi possunt eligi in epos. 18. q. 1. c. 1. & sic non probatur p hanc decretalem, q de iure cōi eligi possunt ad inferiores dignitates curam aiarum habentes. & iste monachus fieri nō poterat existendo eps, nisi resignaret epatum, cum ecclesia Gebeñ. secularis esset.

Postulastis.] Diuiditur. Primo ponitur consultatio. Secūdo responsio: ibi, Discretioni. & pro casu praemitte quod habetur in glo. Abbas Siculus.

Casus. Duo Priores regulares, quorũ vnus erat Crucesignatus, & alter signo crucis desiderabat insignari, petierunt à dño Papa, vt liceret eis secum deferre vicesimam prouētuum ecclesiarũ suarum, deputatam succursui terrae sanctae: Rñdet eis Papa: Si ecclesiae suae pro ipsorum absentia enormiter non laedantur, & ipsi vtiles fuerint terrae sanctae verbo & exemplo, (quod tñ committit illorum conscientiae) dimissis procuratoribus idoneis ī ecclesijs suis, tenentur votum suum explere: & sic poterunt vicesimam ecclesiarum suarum, deputatā subsidio terrae sanctae, secum portare. Nota, q cum praelatus se absentat ab ecclesia sua, tenetur dimittere procuratorem, qui vice sua pcuret negotia ecclesiae suae, tam in iudicio q̃ extra iudicium, & istud tenent omnes.

a Vicesimam.] quam soluere tenebãtur oẽs, tam clerici seculares, q̃ regulares ad subsidium terrae sanctae, sm qd fuerat constitutum in concilio generali in decretali illa, ad liberandã, quae non est in hac cōpilatione: sed qui erant crucesignati, vel qui etiam vellēt signari, non tenebant ad hoc, imo sibi poterāt retinere, vt hic dicit.

Glo. seq. arguit, signat contrarium, & remittit.

b Enormiter.] & ita non vult Papa pp succursum terrae sanctae, ecclesias istas enormiter aggrauari in absentia istorũ, in quo casu cessat priuilegium. ī. de decimis, suggestum. & ī. de verb. sign. qd per nouale. & si non potest alter subueniri quin alter laedatur, commodius est neutrum iuuare q̃ alterum laedere. 14. q. 5. denique. 22. q. 2. primum. ff. de cond. indeb. nam hoc natura. Item nota q hic non praefertur publica vtilitas priuatae. arg. ad hoc ī. eod. non est. & est arg. contra id. 7. q. 1. scias. & ī. de postu. c. 3. vbi de hoc.

c Verbo.] scilicet praedicationis: quia licet per officium suũ inhabiles sint ad pugnandum, possunt tamen in alijs se vtiliter habere. ī. eod. ex multa.

d Exemplo.] bonae vitae scilicet: quia verbo & exemplo dicimur praedicare. 43. dist. sit rector.

e Conscientiae vestrae.] ecce q relinquitur aliquis pprie conscientiae suae. sic. ī. c. prox. & 33. q. 4. vir cum propria. ī. de renun. nisi cū pridem. in fi. & 33. dist. habuisse. & 4. dist. denique. & 15. q. 8. cap. 1. & ī. de turcitur. mulieri. quia de nemine praesumendum est q sit immemor suae salutis. 1. q. 7. sancimus.

Glossa sequens arguit.

Haresbeneñ. & Bengadeñ. praepositus.

vtiles

Quo ordine crucesignabantur, qui crucis characterem desiderant insigniri, tradit Campegius in fine tractatus Zanchini de haeretico, in instructione de modo crucesignandi.

Honorius tertius Haresbeñ. & Bengad. praepositus.

Praelatus etiam professus potest votum vltramarinum emittere, et in suos vsus vicesimam prouentuum ecclesiae conuertere.

CAP. XI.

POstulastis à nobis, an vobis professis ordinem regularem, quorum alter Crucesignatus est, & reliquus charactere crucis desiderat insigniri, liceat vicesimam[a] prouentuum ecclesiarum vestrarum deputatam succursui terrae sanctae, deferre vobiscum: & infra. Discretioni vestrae taliter respondemus, quod si ecclesiae vestrae per absentiam vestrā enormiter[b] non laedantur, & vos vtiles fueritis terrae sanctae verbo[c] pariter & exēplo[d], (quod conscientiae[e] vestrae duximus relinquendum) dimissis procuratoribus[f] idoneis in ecclesijs vestris, potestis & tenemini[g] votum peregrinationis implere: & sic potest in vsus vestros transire vicesima ecclesiarum vestrarum, terrae sanctae subsidio deputata.

TITULUS XXXV.

De statu monachorum, & canonicorum regularium.

Gregorius archiepiscopo Neapolis.

Dioecesanus non debet molestare monasteria, praeterquam pro causa correctionis: nec eis oblata sibi vendicare.

CAP. I.

THeodosius: & infra. Alicui monasterio nec tu, nec presbyteri tui, praeter diligentiam disciplinae[h], aliquid molestiae inferatis[i]. Aut si quid illic pro diuersorum deuotione accesserit[k], vobis vendicare aestimetis: Cum monachis ibi seruientibus debeat proficere, quicquid à fidelibus taliter offerri contingit.

Ex concilio Lateranensi.

Monachi non debent poni singuli per parochias. hoc primo. Si pro monachatu aliquid detur, receptus à sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur. hoc secundo. Monachus habens peculium sine licentia abbatis, ab altaris communione remouetur: & sic decedens, sepultura & fratrum communione priuatur. hoc tertio. Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monasterio, dans & recipiens deponuntur. hoc quarto. In prioratibus conuentualibus per electionem instituti non sunt remouendi sine causa rationabili, & de causa rationabili, tria ponit exempla. hoc dicit comprehendēdo substantiam.

CAP. II.

MONACHI non pre-

f Procuratoribus.] Nota arg. q praelatus qñ se absentat ab ecclesia iusta de causa, & de licentia superioris, dimittere debet procuratorem in loco sui, qui procuret vtilitatem ecclesiae.

Glossa sequens obijcit, & soluit.

g Tenemini.] Sed quare dicit, tenemini, cum alter istorum nondũ fecerit votum, sed dicat tm̃, desiderat insigniri? Sed dic q ille, licet votum adhuc non emiserit, tñ iam in animo suo plene deliberauerat, & propositum suũ in hoc fixerat: vnde sine peccato ɔuenire non poterat. 17. q. 1. qui bona. & sic ī. eod. c. 2. aliàs non diceretur transgressor. ī. eo. literaturam.

DE STATU MONACHORŨ & canonicorũ regulariũ.

Supra visum est de conuer. coniug. item de votis. sed quia conuersi ad religionem, vel vouentes ingredi, efficiuntur vt plurimum monachi, vel canonici regulares, ideo post rubricas praecedētes subijcitur ista. Abbas.

De hac materia tractatur 58. dist. & 16. q. 1. 18. q. 1. & q. 2. per totũ. & generaliter a 16. causa vsque ad 21.

THeodosius.] Monasteria sunt excepta à lege dioecesana, non à lege iurisdictionis. Sic cōiter summatur: sed haec vocabula sunt potius magistralia q̃ iuris. & ponit duas prohibitiones, & tertio rationem subijcit. Secunda: ibi, Aut. tertia: ibi, Cum. Abbas Siculus.

Casus. Archiepiscopus Neapolitanus monasteria sua grauabat, & ea quae offerebantur ibidem sibi vendicare volebat: vnde Papa mandat eidem, quatenus nec ipse, nec presbyteri sui alicui monasterio aliquid molestiae inferant, pter solam disciplinam: & si aliquid illic à fidelibus accesserit, nihil sibi debeat vendicare, sed totum monachis ibi seruientibus proficiat. Nota q eps nihil iuris habet in monachos, nisi causa disciplinae. Itē de eo q monachis offertur, nihil debet episcopus vendicare.

Glo. seq. vers. per obiectionem quam soluit, & remittit.

h Disciplinae.] hoc intellige cum monachi populum non habent: quia tunc solam disciplinam debent. 16. q. 1. cum pro vtilitate. nisi sit honestum seruitium debitum ex constitutione, vel consuetudine. 18. q. 2. seruitium. & 1. q. 3. quaesitum. Si enim haberent populum, tunc monasteria subsunt episcopo ratione populi, quo ad legem dioecesanam. arg. 18. q. 2. Eleutherius. de hoc dictum est ī. de offi. ord. dilectus filius.

i Inferatis.] nisi hoc solum quod canones iubent. 18. q. 2. hoc tantum. & c. quàm sit. & c. luminoso.

Glo. seq. recitatur per obiectionem.

k Accesserit.] in vita: quoniam si in morte causa sepulturae aliqđ relinqueretur, inde episcopus debet habere canonicam portionē. ī. de sepultu. de his. & cap. cum super. & ī. de testa. requisisti. nisi consuetudo repugnet.

MOnachi.] In hoc cap. quod cōiter non summatur, quinque sunt dicta. Secundum: ibi, Si quis. Tertium: ibi, Quo vero. Quartũ: ibi, Prioratus. Quintum: ibi, Priores. Abbas.

Casus. Statuit Lateran. concilium, q monachi non recipiãtur precio in monasterijs, nec peculiũ habeãt, nec soli p parochias ha-

Praelati enim est illis, & prouidere: vt patet in superscriptione decretalis.

Theodosius

Concilium Lateranen. sub Alex. iij can. Et cap. 20 cont. in 10 compilat.

biteru: quia væ soli: qa non est q subleuet eũ si ceciderit: & q dederit, & qui receperit, puniatur. Qui vero peculium habuerit, nisi forte ab abbate fuerit ei pro iniuncta administratione pmissum, à cõione remoueatur altaris: & qui cũ peculio in extremis inuentus fuerit, & nõ restituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturã: qđ itel ligendũ est de oĩbus religiosis: Abbas autem qui ista diligenter non cauerit, officij sui iactu ram se nouerit incursurum: item nullum officium pretio alicui concedatur, alioquin dãtes & accipiẽtes à ministerio fiant ecclesiastico alieni. In fin. dicit, q Priores q p electionem canonicam capituli sui fuerint instituti, nõ mutentur, nec remouebitur nisi p manifesta causa. Nota q monachus pro sua receptione in monachum, nihil debet dare. Item nõ debet habere peculium. Item solus habitare non debet. Itẽ pœna dantis pecuniam pro sua receptione, est q non potest ad sacros ordines promoueri. Itẽ in casu monach' potest habere peculium, scilicet causa administrationis. Item pœna habẽtis peculiũ est penitus in morte carere sepultura. Item Prioratus vel officia pro pretio alicui dari non debent. Itẽ nota hic differentiam inter Priorẽ conuentualẽ & aliũ: quia Prior conuentualis deponi nõ potest nisi pro manifesta & rõnabili causa, puta, si sit dilapidator, vel viuat incontinenter.

a ¶ *Pretio.*] j. de simo. quoniam simoniaca.

b ¶ *Peculium.*] nisi pro iniuncta administratione: vt j. sequitur.

¶ *Gl. seq. recte p obiectionem de canonibus.* 16. q. 1. *& ante.*

tio [a]. recipiatur in monasterio, nec peculium [b] † permittantur habere: nec singuli per villas & oppida, per quascunque parochiales [c] ponantur ecclesias: sed in maiori conuentu, aut cum aliquibus fratribus maneant: nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone † dicente, Væ soli [d]: quia cum † ceciderit, non est qui subleuet eum. ¶ Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines [e] non ascendat: Is vero qui eum receperit †, officij suspensione mulctetur. ¶ Qui † vero peculium habuerit: nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum [f], à communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, & digne non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres † accipiat sepulturam [g]: quod etiam de vniuersis religiosis præcipimus obseruari. Abbas autem, qui diligenter ista non cauerit †, officij sui iacturam se nouerit incursurum. ¶ Prioratus quoque seu Obedientiæ, pretij donatione nulli tradantur [h], alioquin dantes & accipientes, à ministerio fiant ecclesiastico alieni. ¶ Priores autem cum in ecclesiis conuentualibus, per electionem capitulorum suorum, canonice fuerint instituti, nisi pro manifesta & rationabili causa nõ mutentur [i]: videlicet † si fuerint dilapidatores [k], si incontinenter vixerint, aut tale aliquid † egerint, pro quo amouendi merito videantur; aut si etiam pro necessitate maioris officij, de consilio fratrum fuerint transferendi.

¶ Alexander tertius Abbatibus & conuentibus Cisterciẽs. ordinis.

¶ *Monet Cistercienses, vt seruent regulam secundum primæuam institutionem. hoc dicit primo. Et domus religiosa aggregata Cisterciensibus, eorum mores seruare tenetur. hoc dicit secundo.*

CAP. III.

RĔcolentes † qualiter hæc sancta plantatio: & infra. ¶ Dolentes dicimus, quòd etsi non ab omnibus, neque in omnibus, à plerisque tamen & in pluribus, ab illa sancta institutione dicitur declinatum, intantum, vt aliqui ex vobis primæ institutionis obliti [l], contra ordinis vestri regulam villas, ecclesias [m], & altaria [n] possident, fidelitates † & hominia [o] benignè suscipiunt, iustitiarias [p], & tributarias [q] tenent: & infra. ¶ Ideoque precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ quæ à prima sui origine, in ipso ordine sunt fundatæ, constitutis [r] ter-

g ¶ *Sepulturam.*] sic j. eod. cum ad monasterium. & c. super quodam. & hoc idem locum habet in quolibet quem constat decessisse in mortali peccato. 88. dist. neq; apud. 13. q. 2. pro obeuntibus. & 23. q. 5. placuit. Ala.

h ¶ *Nulli tradantur.*] vt fiat ibi custos. vel procurator ibi cõstituatur. 1. q. 1. si quis episcopus. & q. 3. saluator.

¶ *Glossa sequens recitatur per contrarium de §. tales.*

i ¶ *Non mutentur.*] hoc intelligitur de illis qui instituuntur perpetuo p canonicam electionem capituli, & confirmationem superioris. Isti sine certa causa remoueri non debent: quia sine culpa nemo priuari debet iure suo. 56. dist. satis peruersum. & 16. q. vlt. inuentum. ǯ. de iudi. cap. 1. Alij Priores qui per electionem canonicam non creant, ad volũtatem abbatum suorum remouentur. j. eo. cum ad monasteriũ. §. tales. & huiusmodi regularibus non confirmantur Prioratus. ǯ. de confirmatio. porrecta. Tanc.

k ¶ *Dilapidatores.*] propter hoc bene remouentur. 3. q. 2. quia ea quæ. & j. de simo. licet Hely. & c. per tuas. & ǯ. de off. deleg. venerabilis. & hoc si probetur. & pp incontinentiam remouetur abbas. 18. q. 2. si quis. Abbas.

R*ecolentes.*] Diuidit in quatuor partes. Primo Cistercieñ. ordo fm antiqua tẽpora multipliciter commẽdatur. Secundo modernis tpibus consideratis reprehenditur. Tertio vt Cistercienses suis terminis sint contenti monentur. Quarto, q domus eis aggregatæ debeant se moribus istis conformare, instruuntur. Secunda: ibi, *Dolentes.* Tertia: ibi, *Ideoque.* Quarta: ibi, *Ceterum.* Abbas Siculus.

CASVS. Abbates & cõuentus Cistercieñ. ordinis in multis recessarunt à sua prima institutione, intantum, vt multi ex illis ǯ regulam ordinis, sibi vendicent villas, ecclesias, & fidelitates, & alia, quæ ab honestate regulari discrepant: de quibus Papa dicit se cõdolere: vnde mandat eis quatenus domus illorum suis terminis sint cõtentæ, fm quod à prima sui origine fundatæ sunt: Si enim suas institutiones reliquerint, & conuerti ad cõia iura aliorum monasteriorũ voluerint, oportebit eos iure cõi censeri, quia dignum est, vt qui similem cũ aliis suscipiunt vitam, similem sentiant in legibus disciplinam: In fine dicit, q domus aliæ, quæ ad istorũ ordinẽ sunt translatæ, vel se transtulerunt, institutionibus istorum se cõforment. Nota q qui similẽ vitam ducunt, simili debent foro conueniri, vel priuilegio gaudere. Item qđ alij aggregatur, eius naturã debet imitari.

l ¶ *Obliti.*] qui eam sciuerunt.

m ¶ *Ecclesias.*] quas possunt habere nigri monachi.

n ¶ *Altaria.*] 1. q. 3. quæsitum. vbi ecclesiæ vulgari vocabulo altaria nuncupant, sed hic restringit ad decimas [4], pp verbum, ecclesias.

o ¶ *Hominia.*] à vasallis, feudum ab ipsis eis tenentibus.

p ¶ *Iustitiarias.*] id est, officia iudicum secularium, qui iustitiarij in aliquibus locis appellantur.

q ¶ *Tributarias.*] id est, officia colligẽtium tributa: qui enim deseruiunt Deo, talibus se implicare non debent. 21. q. 3. c. 1. & 2.

r ¶ *Constitutis terminis.*] quia quilibet debet esse contentus terminis

c ¶ *Parochiales.*] & sic patet, q monachi singuli in parochialibus ecclesijs esse non debent. Et istud quidem ius commune est, quod hic dicitur ex dispensatione: tñ vr q monachus potest præfici in parochiali ecclesia. 16. q. 1. in parochia. & c. cum pro vtilitate. & c. doctos. & c. si monachus. & c. si qs monachus. in collegiata vero ecclesia videtur q de iure communi possunt eligi. j. eo. quod Dei timorem. & arg. s. tit. proxi. per tuas. T.

d ¶ *Væ soli.*] 7. q. 1. illud. 81. dist. in omnibus.

e ¶ *Ad sacros ordines.*] & insuper de monasterio expellatur [1] fm q traditur j. de simo. quoniam simoniaca. Vel debet sibi pecunia restitui, & intret aliud monasterium. eo. tit. veniens.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, op. posit. cui signat contrarium, & posit opinio. Hug. quam approbat cui signat contrarium de decre. dudum.*

f ¶ *Administratione permissum.*] aliàs proprium habere non potest. 12. q. 1. non dicatis. 27. q. 1. monacho. 18. q. 1. c. 1. & j. eo. cũ ad monasterium. Arg ǯ. 27. q. 1. de viduis. Illud planũ est, q monachus propriũ habere non potest [2]: immo & si sub ea conditione fieret monachus vt habeat pprium, conditio frangitur, & remanebit monachus. arg. j. de conditio. appo. quicũq. vbi tenet matrimonium, & cõditio frangitur. arg. ad hoc. ff. si vsusfru. peta. l. 1. §. 1. ff. de vsu & habi. sed neq. & C. de institutio. sub condit. reprehẽdenda. Arg. ǯ. manifestum. j. de conditio. apposi. c. vlt. vbi dr, q si conditio quæ sit ǯ substantiam matrimonij, apponitur in matrimonio, matrimonium nullum est: sed hæc conditio de proprio retinendo, est ǯ substantiam monachatus, vt vr: quia dñs Papa in eo dispensare non potest, sicut nec in continentia [3]. j. eo. cum ad monasterium. in fi. & est arg. ad hoc 31. q. 2. solet. In hac opinio. fuit Hu. & idem credo quòd non sit monachus: quia pprietatis abdicatio & continentia castitatis sunt de substantia monachatus sicut in matrimonio carnali. Arg. contra. ǯ. de conuer. coniu. dudum.

a peculiũ, id est, proprium vide l. cogi. ff. ad Trebellia.

b Ecclesiastico cap. 4.

b recipit

c Vide concilium Trident. sessio. 25. tit. de regularibus. cap. 2.

d Qui dicit tur fratres, & qui monachi, & quò differant à monacis regularibus, tradit Iason § Authen. ingressi. C. de sacrosan. ecclesi.

e contanesie, in conuentu

1 Nec obst. 20. q. 3. constituit. qd loquitur de illis, qui non sunt simoniaci, & ibi Tan. Vincen. & Gof. lo.

2 De hoc vide concilium Tridentinum paulo ante citatum.

3 De hoc articulo vide quæ citauit j. hoc tit. c. cum in vltimis verbis illius cap.

4 Vel alias fiunt decimæ & propter altaria proueniunt. Ioa. And.

minis suis. 13. quæst 1. cap. 1. & ĩ. de sepul. cap. 1.

a ¶ *Communi iure censeri.*] quia per hoc, priuilegio suo renunciare videntur, ex quo abutuntur eo. 11. q. 3. priuilegiũ. fi. ĩ. de vita & honesta. cleri. c. vlt. & ĩ. de cle. coniuga. ex parte. quia duplici iure censeri nõ debẽt. 12. q. 2. cognouimus. in fi. & ĩ. de deci. cũ in tua.

b ¶ *Vel etiam commutatis.*] datis villis pro agris: quia villas habere non debent: vt ĩ. dicitur.

c ¶ *Coaptent.*] & ita id quod aggregatur alij, ipsius naturã imitari debet. 16. q. 1. tpis qualitas. & c. sequen. ĩ. ne sede vacante. c. 1. vbi notatur de hac vnione.

Super.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Inquisitioni*, quam prorogat: ibi, *Hoc autem*. Abbas.

Casus. Quicunque regularis in morte cum peculio inuentus fuerit, inter fratres non debet sepeliri: & si sepultus fuerit, debet inde eijci, dummodo sine scandalo fieri possit. Nota, ꝙ monachus habens proprium, in morte nõ debet cum fratribus sepeliri. Item in similibus idem est iudicium.

d ¶ *Proprium, quod contra.*] cum talibus non dignatur Dñs fieri pars calicis eorum. 12. q. 1. clericus. & c. nolo.

e ¶ *Sepultura.*] pro eo ꝙ in mortali peccato mortuus est. sic ĩ. eod. monachi. §. qui vero. & ĩ. eod. cap. 2. pro talibus enim sancta non orat ecclesia. 13. q. 2. pro obeuntibus. & 23. q. 5. placuit. Ber.

f ¶ *Maximo scandalo.*] pro quo vitando multa fiunt & omittuntur, dũmodo sine peccato mortali possit fieri vel omitti. ĩ. de noui operis nunciatione, cum ex iniuncto.

g ¶ *Proijci.*] si ossa illius possũt discerni ab alijs. ĩ. de sepultu. sacris.

h ¶ *In similibus.*] sic ĩ. de rescript. inter cæteras. & ita de similibus ad similia procedendum est, ff. de legatis. non possunt. Ber.

minis sint contentæ & infra. ¶ Si enim relictis originalibus ordinis institutis, ad cõmunia volueritis aliorum monasteriorum iura diuertere, oportebit vos communi iure censeri[a]: quia dignum est, vt qui similẽ cum alijs vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. ¶ Cæterum domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrũ ordinem se transtulerint, vestris omnino se satagant vsibus cõformare: & relictis possessionibus vel etiam commutatis[b], quas institutio vestra nõ recipit, sic se in omnibus religioni vestræ coaptẽt[c], vt quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitus identitatem assumptas, sic etiam in paupertate seculariũ rerum se lætentur vestris institutionibus conformatas.

¶ Clemens tertius.

¶ *Regularis canonicus, qui non resignauit proprium in morte, non debet in cœmiterio sepeliri: & si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.*

CAP. IIII.

Super † quodã canonico regulari, qui in articulo mortis agens, licet à Priore suo commonitus, propriũ[d], quod contra regulam latẽter habuerat, noluit resignare, & sic diẽ clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulturæ: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd ille canonicus, non tãtum fuit Christiana sepultura[e] priuandus, verũ etiam si sine maximo scãdalo[f] potuit † fieri, de ipsa proijci[g] dignus est ecclesia. Hoc autem cum forte contigerit, in similibus[h] est agendum.

Quod Dei.] Diuiditur in tres partes. Primo ponit exordium, Secundo facti narratio & supplicatio. Tertio supplicationis admissio cum duplici motiuo. Secunda: ibi, *Sane*, Tertia: ibi, *Licet*. Abbas.

Casus. Quidam plebanus sancti Gauinij desiderans ad frugẽ melioris vitæ transire, coram fratribus sancti Victoris, renunciauit officium plebani, promissionem faciens de sua conuersione: professionem tñ solemnem non fecit; nec habitũ assumpsit: parochiani illius considerantes laudabilem administrationem ipsius, impetrauerunt à Florentino epõ, vt adhuc administraret ibidem: & hoc idem obtinuerunt à quodam legato Apostolicæ sedis: postmodum petierunt à Papa, ꝙ hoc ratum haberet, præcipue cum illud fecisset de licentia Prioris sancti Victoris: Sup hoc rescribit Papa eidẽ plebano dicens, ꝙ licet in concilio Lateranẽ. de monachis caueatur, ne soli per villas & oppida esse debeant: de regularibus tñ hoc non cauetur, qui etsi non putentur seiuncti à monachis, regulæ tñ inseruiunt laxiori, & monachi p canões antiquos ad curam parochialium ecclesiarũ ordinantur, ex quo debent prædicationis officium exercere. qđ priuilegiatum est: sic ergo annuit postulationibus pdictorum parochianorum, vt ibi exerceat plebani officium, ita ꝙ vnum canonicum regularem (si fieri potest) habeat secum.

¶ Innocentius iij. V. plebano sancti Gauinij †.

¶ *Canonicus regularis potest præfici ecclesiæ parochiali, etiam seculari: sed debet habere socium secum, sui ordinis, si commode fieri potest.*

CAP. V.

Quòd † Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur euidenter, cum opera, quæ facis, testimonium perhibeant veritati. ¶ Sane quondam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium plebani resignans, coram fratribus[i] sancti Victoris Bononiẽ. promissionem[i] de tua conuersione fecisti, neque professionem solemnem emittens, neque habitum religionis assumens: sed parochiani plebis eiusdem attendentes, te laudabiliter præfuisse, à Florentino episcopo impetrauerunt, vt ministrares[k] ibidem. hoc etiam P. presbyter Cardinalis tunc Apostolicæ sedis legatus proponitur annuisse, quod iam dicti parochiani à nobis ratum haberi, suppliciter † postularunt; præsertim cum de licentia Prioris sancti Victoris, noscaris hactenus id fecisse. ¶ Licet autem in Lateranẽ.[l] † concilio de monachis caueatur, ne singuli per villas & oppida, per quascunq; parochiales ponantur ecclesias, & cætera: quia tamen istud de canonicis regularibus specialiter non cauetur, qui etsi à sanctorum monachorum consortio non putentur seiuncti, regulæ tamen inseruiunt laxiori[m]; & per antiquos canones[n] etiam monachi possunt ad ecclesiarum parochialium regimen[o] in presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis †. officiũ

Nota ꝙ qui promittit regularem vitam assumere, tenetur religionem intrare: & posset ad hoc compelli. Item monachi soli habitare non debent. Item licet eadem sit substantia ordinis canonicorum regulariũ & monachorũ: est tñ differẽtia in qualitatibus. Item monachi possunt habere populũ. Item officium presbyterorum est prædicare. Item officium prædicationis priuilegiatũ est.

i ¶ *Promissionem.*] Ex qua obligatus fuit ad obseruantiam regularẽ seruandam: licet non fecerit professionẽ, vnde posset compelli ex sua promissione si nollet. ĩ. de reg. porrectum. & supra tit. proximo. per tuas.

k ¶ *Ministrares ibidem.*] Aliter non poterat ibi ministrare, nisi de licentia epi, cum iam renunciasset officio plebaniæ quantum in se fuit. ĩ. de renun. quod in dubiis. tamen intelligo ꝙ renũciatio tenuit.

l ¶ *Lateranen. concilio.*] ĩ. eod. monachi.

m ¶ *Laxiori.*] aliàs æquiparãtur monachi & canonici regulares ĩ multis. 20. q. 3. præsens clericus. & ĩ. ne cleri. vel mona. super specula. & supra de postula. ex parte.

n ¶ *Canones.*] 16. q. 1. doctos. & 55. distin. priscis.

¶ *Glo. seq. quærit, ponit duas opi. & solu. Secundo obijcit de decret. per tuas. & soluit.*

o ¶ *Regimen in presbyteros.*] Vtrum monachi de iure cõi, vel dispensatione possint ad regimẽ animarum assumi, dubitari consueuit: Dicunt quidam, ꝙ hodie possunt de iure communi, olim tamẽ ex dispensatione: vt 55. dist. priscis. Alij dicunt, ꝙ nec hodie possunt nisi ex dispẽsatione, cũ Lateranẽ. concilium hoc prohibeat. ĩ. eod. cap. 2. Satis potest dici, ꝙ olim monachi non poterant præfici ecclesijs, nisi ex necessitate, vt 55. distin. priscis. hodie possunt etiam vtilitate suadente. Sed regulares, vt dicit hic, licite possunt eligi ad regimen ecclesiarum vtilitatis causa, & de iure communi, vt videtur, argumen. ĩ. tit. proxi. per tuas. Sed in hoc est differentia inter monachos & canonicos regulares †, quòd monachus tenetur habere socios secum sui ordinis. ĩ. eod. tit. cap. 2. & ĩ. de capel. mona. cap. penult. & vltim. Sed regulares ad hoc non tenentur, nisi commode possint, vt hic dicitur: sed litera sequens contrarium innuit, vt ibi dicit, sic annuendum, &c. & hoc tutius est dicendum. Præterea dicitur hic circa principiũ, ꝙ plebanus iste pmissionem fecerat solũmodo de sua conuersione, nec professionem fecit, nec habitum religionis assumpsit, & ita non fuit canonicus regularis, nec amplius in voto

Sf 4 fuit

fuit processum: quod patet per hanc literam: Quare ergo Papa non mandat q votum suum Dño reddat, ne dicatur voti transgressor: pp quod sigoatur 3rium. ʒ.ɪɪɪ.proxi. per tuas. vbi dicit Papa, q resignet regimen ecclesiæ Gebeñ. & reddat Dño vota sua, & postea si electus fuerit, poterit electionem recipere de se factam: Potest rñderi, ibi necesse habebat resignare epatum, aliter non poterat fieri monachus, aut regularis canonicus, cum ecclesia Gebeñ. esset secularis, & postmodum sine aliqua dispensatione potest eligi in epm: siue cathedralis ecclesia sit regularis, siue secularis, pp excellentiã epalis dignitatis: sicut clericus secularis potest eligi in epm: siue ecclesia sit secularis, siue regularis: Hic vero etiam si esset tam canonicus regularis, nihilominus poterit dispẽsatiue assumi i plebanũ: ergo multo forti[o] poterat ibi remanere de licentia epi & Prioris dispensatiue: sed ʒ promissionem nõ poterat dispensare, cum renunciatio sua non tenuisset simpliciter: & ideo dispensat Papa cũ ipso pp promissionem, vt remaneat in officio plebani pp maius bonum, non facta aliqua professione, & ex hac pmissione debet viuere regulariter tamq̃ professus, vt dicit in fin. Quidam tñ dicunt, q fecerat professionem, sed ex littera hoc non colligitur: sed in illa decre. per tuas. non petebatur dispensatio, vt ibi remaneret tamq̃ monachus, sed petebat consilium quid ei faciendum esset super voto quod fecerat. Papa rñdet sibi de iure q reddat Dño vota sua, & sic non ʒdicit huic: & si idem fuisset petitum, idem fuisset responsum. Ber.

a ¶ *Priuilegiatum.*] in hoc est priuilegiatum officium prædicandi: quia nemo debet prædicare, nisi ei sit commissum ab episcopo loci, vel ab Apostolica sede. infra, de hæret. excommunicamus. §. qa vero. & illi qui per electionem ad hoc eliguntur.

(quod priuilegiatum[a] est) exercere: sic annuendum duximus postulatis, vt exercens plebani officium (si commode fieri poterit) vnum canonicum regularem tecum habeas ad cautelam: cuius in his quæ Dei sunt & regularis[b] obseruantiæ, tam consortio quàm solatio perfruaris.

¶ Idem Abbati † & conuentui Sublaceñ.

§ *Primo tractat de vestibus monachorum. Secundo de abdicatione proprietatis. Tertio de silentio. Quarto de cibis. Quinto de officijs in genere & in specie.*

CAP. VI.

CVm † ad monasterium Sublaceñ. & infra. § Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero monachorum, lineis camisiis vteretur: & infra. § Prohibemus quoque districte in virtute obedientiæ, sub obtestatione diuini iudicij, ne quis monachorum proprium[c] aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprij, totum incontinenti resignet[d]. Si vero post hoc, proprietatem aliquam fuerit deprehẽsus habere, regulari monitione præmissa, de monasterio expellatur[e], nec recipiatur vlterius, nisi pœniteat secundum monasticam disciplinam. Quòd si proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte[f], ipsa cum eo in signum perditionis, extra monasterium in sterquilinio[g] subterretur: secundum quòd beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. vnde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellerario assignetur. § In † oratorio vero, refectorio, & dormitorio continuum semper silentium obseruetur. In claustro quoque certis horis, & locis, secundum antiquam consuetudinem monasterij, laudabiliter obseruatam. § In refectorio vero † nullus omnino carne vescatur[h]. Nec in quibusdam solemnitatibus (sicut aliquando fieri consueuit) conuentus exeat cũ Abbate paucis ibi relictis, vt extra refectorium edant carnes: cum illis diebus præcipue, regularis disciplina sit studiosius obseruanda. Sed nec extra refectorium: nisi in infirmitorio esum carnium credãt sibi licere. Quamquam ex indulgentia[i] possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout necessitas postulauerit) aduocare, ipsosque secum in camera sua melius & plenius exhibere. Porro debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnibus quàm in alijs, recipiant competenter. Quòd si quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus[k], vt non possit communibus cibis esse contentus: sic ei prouideatur sine scandalo aliorum, vt si Abbas vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem non ante illum, sed ante se faciat apportari, de quo ipse illi faciat pitantiam, pro sustentatione naturæ. § Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint † & discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo[l] possidenda, tamquam in sua sibi vita locetur; sed cum oportuerit amoueri[m], sine contradictiõe qualibet reuocetur.

beant, & qualiter etiam in aliis officiis tam prælati quàm alij debeant se habere. In fine dicit, q Abbas cum aliquo monacho dispensare nõ potest, vt proprium habeat: quia abdicatio proprietatis, & custodia castitatis ita sunt annexa regulæ monachali, vt ʒ ea summus Pontifex non possit licentiam indulgere. Nota, q monachus lineis camisijs vti non debet. Item monachus proprium habere non debet. Item monachus habens proprium, in sterquilinio sepeliri debet. Item in oratorio, dormitorio, refectorio, & claustro silẽtium seruari debet. Item monachus in refectorio carnes comedere non debet. Item nihil est cum scandalo faciendum. Item nullũ officium alicui monacho concedi debet in perpetuum. Item Prior conuentualis sub Abbate exitẽs, potest monachos corrigere. Item tota cura monasterij ad Abbatem pertinet. Item pp negligentiam potest prælatus deponi. Item cum monacho, vt habeat proprium, non solum Abbas non potest dispensare, sed nec cuã Papa.

c ¶ *Proprium.*] sic ʒ. eodem. cap. 2. & cap. super quodam.

d ¶ *Resignet.*] ʒ. eo. monachi.

e ¶ *Expellatur.*] etiã ab altaris ministerio remouendus est in vita. ʒ. eo. monachi. & c. sup quodam. vel potest mitti in arctiua monasterium, ne euagetur, vt sic pœniteat, & restituat illud. arg. 16. q. 6. de lapsis. & 27. q. 1. si quis rapuerit.

f ¶ *In morte.*] secus si in vita, quia tunc debet cõuerti in vtilitatem ecclesiæ. ʒ. de offi. ordi. quanto. & 18. q. 2. Abbates.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *In sterquilinio.*] sic ʒ. eo. monachi. & c. sup quodam. quia in mortali peccato decessit, vt ibi dr. arg. ʒ. 23. q. vlt. quicunq;. sed illud intelligitur de pœnitẽte. sed ad terrorem aliorũ nõ orat pro eo ecclesia, sicut contingit de his q moriuntur in torneamentis. j. de tornea. c. 1. 2. & j. de raptoribus. c. 2.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

b ¶ *Et regularis.*] sed nunquid tenetur regulam obseruare pp illam promissionem? Dico q sic, vt dixi. ʒ. eod. c. in prin. & ita patet, q per solam promissionem obligatur quis ad obseruãtiam regularem[1]. Bernard.

CVm.] Non potest congrue summari pp multitudinem dictorũ, sed cape diuisionem pro summario. Diuiditur enim principaliter in quinque partes: secunda: ibi, *Prohibemus*. tertia: ibi, *In oratorio*. quarta: ibi, *In refectorio*. quinta: ibi, *Tales*. Et primo ibi tractat de officiis in genere, secundo de claustrali Priore: ibi, *Prior*, tertio de Abbate: ibi, *Abbas*. Et confirmatur hæc decret. in Clemen. ne in agro. eod. tit. Abbas.

Casus. In capitulo isto traditur qualiter monachi viuere de-

h ¶ *Carne vescatur.*] de consec. dist. 5. c. carnem.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor casus, in quibus Abbas dispensat.*

i ¶ *Indulgentia.*] sic ergo Abbas potest dispensare in regula monachali quantum ad esum carnium: vt hic[3], & arg. de consec. dist. 5. carnem. Item in cella speciali construenda. 20. q. vlt. monachũ. Item dispensat in ordine. j. de eo qui fur. or. recepit. cum H. Item dispensat cum eo qui excommunicatus ordines suscepit. j. de senten. excom. cum illorum. Io.

k ¶ *Delicat[us].*] arg. ad hoc 41. dist. nõ cogantur. ff. ad l. Fla. de plagia. l. fi.

l ¶ *Perpetuo.*] hoc verum est, qñ non eligitur canonice à capitulo, sed abbas committit ei administrationem. De hoc habes. ʒ. eo. c. 2.

m ¶ *Amoueri.*] Isti etiam regulares canonice electi ex leuibus causa remouentur. j. de simonia, per tuas.

a ¶ In

a alias in [illegible] Abbati Sublaceñ.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Vide concil. Trident. sess. 25. de regularibus c. 2. & 3. & intelle[illegible] ... vide Albertinum ... de agnoscendis assertionibus catholicis & hæreticis q. 19.

In eodem Bataua ... in oratorio, nec non refectorio, & dormitorio.

Credo q ... professione ... emittendo, secundum ... Aud.

Dissi. vero, dedi in anteg.

fuit

Concordat cõcilium Tridentinum sess. 25 de reformat. c. 19.

Hoc non ... carnibus ... ad Abbatis ... dispensare in aliis ... in alios. to.

¶ Prior autem præ cæteris post Abbatem, potens sit in opere & sermone, vt exemplo vitæ, verboq; doctrinæ fratres suos & instruere possit in bono, & à malo etiam reuocare: zelum religionis habens secundum conscientiam, vt deliquentes corripiat & castiget, obedientes foueat & confortet. ¶ Abbas vero (cui omnes in omnibus[a] reuerenter obediant) quanto frequentius poterit, sit cum fratribus in conuentu: vigilem curã & diligentem sollicitudinẽ gerens de omnibus: vt de officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quod si præuaricator ordinis fuerit, aut contemptor; seu negligens[b], aut remissus, pro certo se nouerit non solum ab officio deponendum, sed & alio modo secundum regulam castigandũ: cum offensa non solũ propria, verum etiam aliena, de suis manibus[c] requiratur. ¶ Nec æstimet Abbas quòd super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispẽsare: quia abdicatio[d] proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

¶ Idem in concilio generali.

¶ *Primo statuit de conciliis regulariũ prouincialibus celebrandis singulis triẽnijs. Secundo moderatur numerum euectionum & personarum venientium. Tertio disponit de instructoribus, & præsidentibus capitulo. Quarto de tempore quo duret capitulum, & quid ibi fiet. Quinto quòd obseruetur, quod ibi fiet. Sexto de capitulo sequenti. Septimo de communi vita ducenda. Octauo de visitatoribus eligendis, & ipsorũ officio. Nono extendit ad canonicos regulares. Decimo prouidet super discordia visitatorum. Vndecimo hortatur diœcesanos ad monasteriorum reformationem. Duodecimo præcipit proternos & similes compesci ab offensis monasteriorum. Et hæc diuisio sufficit pro summario.*

CAP. VII.

IN singulis regnis siue prouinciis, fiat de triennio in triennium (saluo iure diœcesanorum[e] pontificum) commune Capitulum abbatum atque Priorum abbates proprios non habentium, qui non consueuerunt[f] tale Capitulum celebrare: ad quod vniuersi conueniãt præpeditionem canonicam nõ habentes, apud vnum de monasteriis ad hoc[g] aptum: Hoc adhibito moderamine, vt nullus eorum plusquam sex euectiones & octo personas adducat. ¶ Aduocent autem in huiusmodi nouitatis primordiis, duos Cistercieñ. ordinis vicinos abbates, ad præstandum sibi cõsilium & auxilium opportunũ: cum sint in huiusmodi Capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati: qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire: ac ipsi quatuor præsint Capitulo vniuerso, ita quod ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem prælationis assumat; vnde cum expedierit prouida possit deliberatione mutari. ¶ Huiusmodi vero Capitulũ aliquot certis diebus continue, iuxta morem Cistercieñ. or-

a ¶ *In omnibus.*] quia tota potestas monasterij ad abbatẽ pertinet. 18. q. 2. nullam. etiam si durum esset mandatum, et parendum est. 23. q. 1. c. quid culpatur.

b ¶ *Negligens.*] quoniam pro negligentia potest remoueri. 18. q. 2. si quis abbas. & 81. dist. dictũ. & 86. dist. c. 2. & 11. q. 3. placuit. & 100. dis. quoniã. & 1. q. 1. cap. si qui epi. §. ecce cum honoris. & C. de offi. præfec. orien. si quis. ff. de custo. & exhi. reo. carceri. & l. milites. quod verum est, si est magna negligentia. ff. de verbo. signi. magna. Ioan.

c ¶ *De suis manibus.*] sic §. de offi. ord. irrefragabili. vbi inuenies concor. de hoc.

¶ *Glo. seq. ponit quosdam casus, in quibus Papa non dispensat. Ponit demum opi. Vin. & Ioã. Item opi. contrariam & soluit. In fin. notat quatuor, quibus monachatio præiudicat.*

d ¶ *Abdicatio proprietatis.*] & ita habes hic ꝙ Papa in multis præter articulos fidei dispẽsare non potest, scilicet vt monachus proprium habeat. & in voto continentiæ. item in secũdo gradu consanguinitatis. §. de resti. spol. literas. Item nec contra Apostolũ. 25. q. 1. sunt quidã. Item nec ꝯ quatuor concilia. 15. dist. sicut. quod vtrumq; verum non est; quoniã Papa dispensat ꝯ multa statuta quatuor conciliorum: quamuis concilia non audeat reprobare: & tñ quod hic dicit, verum est, ꝙ Papa non potest in his dispensare; quoniam abdicatio proprietatis & custodia castitatis sunt de substãcia monachatus. Vin. & Ioan. dixerunt, ꝙ Papa non potest dispensare, vt monachus habeat proprium existendo monachus: sed de monacho potest facere non ꝯ monachum. Alii dicunt, ꝙ potest dispensare propter plenitudinem potestatis, ꝙ monachus habeat proprium: quoniam potest auferre substantiam rei. arg. C. de rei vxo. act. l. 1. in princ. & de nihilo potest aliquid facere. 3. q. 6. hoc quippe. arg. de conse. dist. 2. reuerã. Et exponunt quod hic dicit; non potest licentiam indulgere, i. non congruit potestati illius. simile 32. q. 5. si Paulus. Puto verum esse, ꝙ Papa in his duobus licentiam indulgere non potest, vt littera ista dicit, etiam si vellet. nam ꝯ votum castitatis dispensare non potest: quia nullum inuenitur æque bonum in quo possit cõmutatio fieri: quia nihil est melius continentia: quia virginitas replet paradisum. 32. q. 1. nuptiæ. & castitas sola est quę cum fiducia potest Deo animas præsentare. in Authen. de lenonib. §. sancimus. coll. 2. & nullã cõmutationẽ potest dare homo pro anima sua, quæ sit pretiosior omnibus rebus. 24. q. 3. si habes. arg. 12. q. 1. præcipimus. Item not. ꝙ monachatio præiudicat omnibus votis: voto scilicet peregrinationis. §. de vo. scripturæ. Item præiudicat etiam iuramento. infra de spon. commissum. Item maior est quàm pœnitentiæ impositio. 33. q. 2. admonere. Item præiudicat matrimonio ante carnalem copulam. supra de conuersio. coniuga. ex publico. & capitulo, verum. & cap. ex parte. Ber.

IN *singulis.*] Diuiditur in duodecim partes. Secunda: ibi, *Hoc adhibito.* Tertia: ibi, *Aduocent.* Quarta: ibi, *Huiusmodi.* Quinta: ibi, *Et quod.* Sexta: ibi, *prouiso.* Septima: ibi, *Et qui.* Octaua: ibi, *Ordinentur.* Nona: ibi, *Hoc ipsum.* Decima: ibi, *Si vero.* Vndecima: ibi. *Porro.* Duodecima: ibi, *Ad hoc.* Abbas Siculus.

Casus. Innocentius Papa volens intendere circa reformationẽ & statum monachorum, in generali concilio residens statuit, ꝙ in singulis prouinciis siue regnis: fiat de triẽnio in trienniũ commune Capitulum abbatum & Priorum abbates proprios non habentium, & qui non consueuerũt tale Capitulum celebrare, saluo iure diœcesanorum episcoporũ; ad quod vniuersi conueniant, nisi fuerint legitime impediti apud vnũ de monasteriis ad hoc aptũ, ita ꝙ nullus plusquã sex equitaturas, & octo pſonas adducat: & in hac nouitate aduocent duos abbates vicinos Cistercieñ. ordinis, ad pręstandum sibi consiliũ & auxilium opportunum, cum in huiusmodi Capitulis melius sint instructi, & illi duo aduocent duos abbates de ipsis, quos viderint expedire, & ipsi iiij. psint ipsi Capitulo, ita tñ ꝙ per hoc nullus eorũ auctoritatem prælationis sibi assumat: vnde possunt mutari cum visum fuerit expedire: In quo Capitulo diligẽs habeatur tractatus de reformatione ordinis & obseruantia regulari: & quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, irrefragabiliter obseruetur, & in eodẽ Capitulo cõstituantur certæ personæ, quæ singulas abbatias eiusdẽ regni siue prouinciæ monachorum & monialiũ debeant visitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere; ita ꝙ si rector aliquis fuerit remouendus, denunciẽt hoc episcopo diœcesano vt illum remoueat; quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicam sedem: Et hoc quod dictum est de monachis, de canonicis regularibus præcipit obseruari. Itẽ diœcesanus episcopus monasteria sibi subiecta studeat reformare, vt cum visitatores illuc accesserint, plus inueniant ibi commendatione, quàm reformatione dignum: In fine præcipit Papa epis & personis, quæ præerunt capitulis celebrandis, vt compescant per censuram ecclesiasticam aduocatos, patronos, rectores, consules & magnates, ne monasteria præsumant offendere in personis vel rebus. Not. hic arg. pro antiquioribus, ꝙ sint sapientiores. Item aliquis potest esse delegatus ex constitutione. Item dñs Papa sic vult iura superiorum seruare, vt inferiorum iniurias nolit sustinere. Itẽ ad iudicem secularem pertinet tueri ecclesias: ad quod, si non fecerit, poterit compelli.

¶ *Glo. seq. arg. alleg. due vera.*

e ¶ *Saluo iure diœcesanorum.*] In visitationibus, procurationibus, & correctionibus. & est arg. ꝙ procuratio necessaria est. simile. 9. q. 3. saluo. & 7. q. 1. pontifices.

f ¶ *Non consueuerũt.*] Per hoc vr ꝙ abbates exẽpti teneanẽ venire ad tale capitulũ qđ verũ est. j. in c. proxi. §. si vero. & §. ꝙ si. Abb.

g ¶ *Ad hoc aptum.*] habita ratione distantiæ quo ad omnes. 63. dist. cum longe.

a ¶ Vide hoc esse concord. & 84. di. dictum. & bene est de glo. & adde ibi han: gl. & §. de off. ar. ea quæ. Io.

b ¶ Alias sunt vt exemplo vitæ, verbo doctrinæ &c.

c ¶ Vide glossam de simili materia in c. propositum. 4. supra de concessione præb. & quæ ibi citantur. & notas nostras in d. c. propositum. vbi alia & hæc glossa declaramus.

¶ Vide l. mercen. & l. milites ff. de cust. reo.

¶ eximet

¶ De hoc articulo, quàm valde est controuersus vide D. Thomã & Caietanum 2. 2. q. 88. art. 11. Late per Turrecrematam in c. de illo dist. 12. dist. adde Ferdinandum Vasquium lib. 1. controuers. illust. c. 23. & Albericũ in suo diction.

¶ Concilium generale Lateran. sub Innocentio iij. c. 12. & c. 2. de statu religiosorum in 4. compil. Et vnde est caliam Tridenti. sessio. 25. tit. de regularibus cap. 2. vbi hæc renouantur.

¶ Vide D. Thomam & Caietanũ in hac huius decretale canon.

¶ Alias non tem. sed in concilio, esto, legit.

¶ De hoc articulo vide quæ citaui in cap. cum ex officij. supra de præscriptionibus.

¶ Vel quia per hoc in nullo enervatur iurisdictio episcopi. vt j. eo. §. omnipotens. secundum Host. Ioan. And.

a ¶ Illus

a ¶ *Illi quatuor.*] Quid iuris sit quando plures sunt iudices, & in pari vel impari numero discordant: dic. s. de re iudi. c. vlt. sed isti nõ videntur delegati, sed potius ordinarij auctoritate huius constitutionis à sede Apostolica, vnde secundum hoc si dissentiunt in numero pari, tenet sententia eorum qui absoluunt. ff. de re iudi. inter pares. & s. de re iud. c. vlt.

b ¶ *Et appellatione remotis.*] Inquisitio ista fit causa correctionis & reformationis, quare locum non habet appellatio. s. de appel. reprehensibilis. & c. cum speciali. in fin. & s. de offi. ordi. irrefragabili. nisi forsitan modum excederent: vt ibi, vbi de hoc: nec etiam recusare possunt. quia cum eos elegerint, eorum personas approbauerunt. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. & s. de causa pos. cum olim. nisi ex noua causa superueniente. s. de offi. deleg. insinuante. quia iusta recusatio nulli est deneganda. 3. q. 5. quod suspecti. & C. de sen. & interlo. om. iudi. l. vlt. argum.

c *Proportionabiliter.*] id est, pro numero personarum, & secundum facultates cuiuslibet, sicut in naui sit collatio secundum proportionẽ & æstimationem rerũ. ff. ad legem Rhod. de iact. l. 2. §. cum in eadẽ.

d ¶ *Singulas abbatias.*] Et sic exemptas. j. c. proxi. §. quod si abbas. versic. hæc eadem.

¶ *Gla. seq. querit, & soluit, & etiam soluit duas quæstiones.*

e ¶ *Vice nostra.*] Tanquam delegatus auctoritate huius cõstitutionis. simile s. de offi. ord. irrefragabili. Nunquid per hoc fit præiudiciũ epo loci? Videtur quod nõ. per hoc quod dicit in prin. saluo iure. &c. vnde satis potest dici, quod isti tunc demum corrigent, cum eps est negligens: quia aliàs nolla visitatio vel correctio necessaria est, immo grauarentur monasteria ex eorum accessu: & aliorum iurisdictionẽ vsurparent, cum sua iurisdictio epo non seruatur: vnde ordo eporum confunditur. 11. q. 1. peruenit. Videtur etiam quod si eps esset negligens, quod primo debeat admoneri. argu. s. de officio ordina. quanto. & 9. q. 3. nunc vero. Sed verius vr quod sine aliqua admonitione possint visitare, & quia melius sciũt hoc quàm epi: nec epo fit præiudicium. quia si inueniant aliquem amouendum, denunciant epo, vt illum amoueat, & ita saluo iure eps hoc officium exercent. Tñ si eps vellet visitare locum. ipsi præponerentur epo, quia videretur quod eps hoc faceret malitiose causa impediẽdi eos. Monasteria vero exempta sine aliqua distinctione visitabunt. j. eo. c. proximo. immo non obstante visitatione eporũ, ipsi exercent officium suum, vt dicit inferius. j. eo. c. §. porro.

f ¶ *Denuncient episcopo proprio.*] sic j. c. proxi. §. si vero.

g ¶ *Vt cum prædicti visitatores accesserint.*] Hic patet quod visitatores isti possunt visitare, etiam si epi non fuerint negligentes.

h ¶ *Iniurias sustinere.*] ne inde nascatur iniuria, vnde iura nascuntur. j. de accusa. qualiter & quãdo. & C. vnde vi, meminerint. Ber.

dinis celebretur: in quo diligẽs habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obseruantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor [a] approbantibus, inuiolabiliter obseruetur, omni excusatione, contradictione, & appellatione [b] remotis: Prouiso nihilominus vbi sequenti termino debeat Capitulum celebrari. ¶ Et qui conuenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter [c] simul omnes communes expensas; ita quòd si non omnes poterunt in eisdem, saltem plures simul in diuersis domibus cõmorentur. ¶ Ordinentur etiam in eodem Capitulo religiosæ ac circunspectæ personæ, quæ singulas abbatias [d] eiusdẽ regni seu prouinciæ, non solum monachorum, sed etiam monialium, secundum formam sibi præfixam, vice nostra [e] studeant visitare; corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere; ita quod si rectorem loci cognouerint ab administratione penitus amouendum, denuncient [f] episcopo proprio, vt illũ amouere procuret. Quòd si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc † ipsum regulares canonicos, secundum ordinem suum, volumus & præcipimus obseruare. ¶ Si vero in hac nouitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostolicæ sedis iudiciũ absq; scandalo referatur; cæteris irrefragabiliter obseruatis, quæ cõcordi fuerint deliberatione prouisa. ¶ Porro diœcesani episcopi, monasteria sibi subiecta ita studeant reformare, vt cum ad ea prædicti visitatores [g] accesserint, plus in illis inueniant quod commendatione, quam quod correctione sit dignum: attentissime præcauentes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggrauentur: quia † sicut volumus superiorũ iura obseruari, ita inferiores nolumus iniurias [h] sustinere. ¶ Ad hoc districte præcipimus tam diœcesanis episcopis, quàm personis, quæ præerunt Capitulis celebrandis, vt per censuram ecclesiasticam appellatione remota compescant aduocatos, patronos, vicedominos, rectores & consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumant offendere in personis aut rebus: & si forsan offenderint, eos ad satisfactionem † compellere nõ omittãt, vt liberius & quietius Deo valeant famulari.

¶ Honorius iij. abbatibus & monachis in Lombardia & Marchia Teruisina constitutis.

¶ *Primo tractat de correctione monachorum. Secundo de correctione abbatum. Tertio visitatorum. Quarto de secularibus in monasteriis beneficiatis. Quinto constitutionem extendit ad moniales: hoc sufficiat pro summario.*

CAP. VIII.

EA quæ pro religionis honestate: & infra. ¶ Porro cum visitatores secundum statutum generalis concilij †, ordinati à generali abbatum [a] capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu monachorum, & obseruantijs regularibus diligẽter inquirãt: & tam in spiritualibus, quàm in temporalibus corrigant, & reforment quæ viderint corrigenda: ita tamen quòd monachos delinquentes, per abbatẽ loci [i] corrigi faciant, eisque iniungi pœnitentiam salutarem, iuxtà beati Benedicti regulã †, & Apostolica instituta, non secundum normam prauæ consuetudinis, quæ quasi pro lege in quibusdã ecclesijs inoleuit. Ipsi etiam visitatores, mona-

E *A quæ.*] Huius capituli quinque sunt partes. Secunda: ibi, *Si vero.* tertia: ibi, *Sequentes.* quarta: ibi, *Præcipimus.* quinta: ibi, *Hoc autem.* Abbas.

CASVS. In præcedenti capitulo concilij generalis statuitur, qualiter cõe capitulum de triennio in triennium debent abbates & priores celebrare: dicit Honorius in capitulo isto, quod visitatores ordinati secundum concilium prædictum, cum processerint ad visitandum, de statu monachorum & obseruantijs regularib' diligenter inquirant, & tam in spiritualibus quàm temporalibus corrigant & reforment, quæ fuerint reformanda secundum regulam beati Benedicti, & puniant delinquentes iuxta modũ culpæ sine personarum acceptione: Si vero abbates fuerint negligentes in corrigendis monachis, aut seipsis: iuxta mandatum visitatorũ, ita publice priuentur in capitulo generali, quod pœna illorum sit cæteris in exemplum. Si vero abbas non exemptus à visitatoribus inuentus fuerit negligens vel remissus, denuncient hoc diœcesano epo, & per epm detur ei fidelis & prouidus coadiutor, visque ad capitulum generale: Si vero dilapidator inuentus fuerit, vel aliàs merito remouendus, per diœcesanum epm remoueatur, postquam sibi à visitatoribus fuerit denunciatum, à regimine abbatiæ: quod si eps hoc non fecerit, Apostolicæ sedi visitatores ipsi studeant nunciare: Sequentes visitatores diligenter perquirant vestigia priorum visitatorũ, & eorum negligentiã referant capitulo generali, vt ipsi inde puniantur: & idem faciendum est de præsidentibus capitulo generali: Itẽ præcipit quod abbates & monachi de cætero non recipiant ad præbendas clericos seculares. & hi qui recepti sunt, in capitulo locum vel vocem sibi non audeant vendicare, sed beneficijs suis sint contenti: & si qui de prædictis clericis inuenti fuerint criminosi, per epm diœcesanum puniantur. Si vero sint exempti, per visitatores vel præsidentes puniantur. Hæc omnia in monasterijs quæ non habent abbates proprios, sed Priores, & in monasterijs monialium quo ad articulos congruentes abbatissis & monialibus præcipit obseruari. Not. quod correctio monachi primo loco spectat ad abbatem. Itẽ pœna non debet excedere culpam: sed secundum modum culpæ puniendi sunt delinquentes. Item pœna verius debet esse metus aliorũ. Itẽ clerici seculares in ecclesijs regularibus pbendari nõ debẽt.

i ¶ *Per abbatem loci.*] Correctio monachi primo loco spectat ad abbatem.

† Secundũ Io. secundũ quem videtur quod si quis capitulo à principio contradiceret, & iustã causam ostẽderet, esset audiendus: & hoc innuitur ibi: qui absque contradictione. idẽ Vin. & Ph. Ioan. And.

† Et equitatẽ, & hoc tenet Vin. non enim esset bene proportionatũ si tantũ soluerent quod ducis tres equos, sicut qui ducit sex, secundũ Hostien. Ioan. And.

† In codi. Barbeitana: hoc ipsum circa regulares canonicos [illegible]

† Videto hic Hostien. & Io. And.

† In codi. Barbeitana: Quia sicut volum' superiorum iura seruari, vt inferiores nolum' iniurias sustinere. [illegible]

† [illegible]

† Sõlum Lateranense [illegible]

† Vide [illegible]

abbatem. ī. de offi. ord. quanto. qui si negligens fuerit, deuoluitur potestas ad superiorem: vt ibi, & aliàs punietur de negligentia vt sequitur ī. §. proxi.

a ¶ *Iuxta modum culpæ.*] vt in quo maior fuerit culpa, maior exerceatur vindicta, 50. dist. quia sanctitas tua. & 24. q. 1. non auferamus. in fi. & si stultus fuerit in culpa, sapiens sit in pœna. 34. dist. qualis ea: nec pœna amplius extendatur quàm delictum fuerit repertum. ī. de his quæ fiũt à maio. parte cap. quæsiuit. & C. de pœ. sancimus.

¶ *Glo. seq. alleg. duas contra, in contrarium alleg. §. infra. soluit, & soluto, in signat contrarium.*

b ¶ *Absque personarum delectu.*] Simile ī. de iud. nouit. & ī. de præb. cap. penult. argum. contra: quia plus punitur quandoque vnus, quàm alter. 24. q. 1. qui contra pacem. 40. distin. homo christianus. 11. quæstio. 3. præcipue. 25. q. 1. nulli. & C. de modo mul. eos, in fi. hic ergo non habet locum distinctio personarum, cũ omnes sunt æquales, nec aliquis censetur amodo nobilis, vel potens: quia iam non habet propriam voluntatem. 12. q. 1. nõ dicatis. 20. q. 3. præsens clericus. & 27. q. 2. scripsit. & ideo sine delectu personarum sunt percellendi, qui ibi delinquũt ². argumentum tamen cõtra. ī. eo. c. cum ad monasterium.

c ¶ *Rebellibus.*] quia in contumacia persistentibus nos conuenit esse seueros. 2. quæstio. 5. quãto. ī. de postula. cap. 1. si vero sine scandalo hoc fieri non posset, referatur ad Apostolicæ sedis ³ iudicium. argum. ī. eo. dem. c. proxim. versicu. si vero in hac nouitate.

d ¶ *Ouem morbidam.*] quia resecãdæ sunt putridæ carnes ³. 24. q. 3. resecãdæ. quia vna ouis morbida totum gregem inficit. 45. dis. sed illud.

Additio. Vnde versus.
Morbida sola pecus ouis inficit omne pecus.

e ¶ *Seipsis, seu monachis.*] Primo enim debent seipsos corrigere abbates, demum monachos. 42. distinct. §. 1. & 47. dist. c. sicut. §. necesse. simile ff. de negot. gest. si pupilli §. vltim. ff. de pact. cum in eo. ff. de fideiuss. iuto. & à quo debet suos monachos prohibere, multo fortius & seipsum. ff. si ser. vend. aliàs. nec potest alios corrigere, cum tacitus respondeat eadẽ quæ corrigit, commisisse. 25. dist. primum. & 26. dist. vna tantum. quia primo debet eiicere trabem de oculo suo, quàm festucam de oculo fratris. 3. q. 7. c. sames. §. porro, in fin. & 1. q. 1. multi ⁴.

Additio. Vnde versus: *Exterfis oculis aliorum facta videmus, Ad discernendum propria sensus hebet.*

f ¶ *Publice in capitulo.*] quia publice deliquerant, & quia admoniti fuerant negligentes. arg. 2. q. 1. si peccauerit.

g ¶ *In exemplum.*] vt 2. q. 7. quapropter. & C. ad l. Iul. repetun. l. 1. & ff. de pœnis. l. capitalium. §. famosos ⁵. ff. depositi, bona fides. 2. responso, in fine.

¶ *Glo. seq. primo reddit rationem, subdit duo dicta, quorum primum vertitur per quæstio, secundum per obiectionem.*

chos, quos contumaces inuenerint & rebelles, iuxta modum culpæ ᵃ, vice nostra, regulari cẽsura percellant absque personarum delectu ᵇ, non parcendo rebellibus ᶜ ob suam pertinaciam, vel potentiam amicorũ, quin ouem morbidam ᵈ eiiciãt ab ouili, ne inficiat sanas oues. ¶ Si † vero abbates in corrigendis, iuxta visitatorum mandatum & regularia instituta, in seipsis ᵉ, seu monachis, inuenti fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniantur publice ᶠ in capitulo generali, quòd pœna ipsorum sit aliis in exemplum ᵍ. ¶ Quòd si abbas non exemptus fuerit à visitatoribus nimis negligens, & remissus inuentus: id loci diœcesano denuncient sine mora: & per illum detur ei fidelis & prouidus coadiutor vsque ad capitulum generale. Si autem dilapidator inuentus fuerit, vel aliàs merito amouendus, per diœcesanum, postquam hoc sibi à visitatoribus denunciatum fuerit, amoueatur absque iudiciorũ † strepitu ʰ, à regimine abbatiæ; ac monasterio prouideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de abbate prouisum. Quòd si forsan episcopus hoc adimplere noluerit, vel neglexerit: visitatores, vel præsidentes capitulo generali, defectum episcopi, Apostolicæ sedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos abbates fieri præcipimus per visitatores, vel præsidentes capitulo generali: depositione † ipsorum sedi Apostolicæ reseruata: ita vt abbate, qui amouendus videbitur, interim per visitatores, vel in capitulo præsidentes, ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autem excessus & alia, quæ visa fuerint intimanda, capitulo præsidentes nobis denũcient per fideles nuncios & prudentes; quibus de communi cõtributione ⁱ abbatũ, iuxta cuiuslibet facultatẽ sufficienter ministrentur expensæ. Sequentes autem visitatores, perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias ᵏ & excessus referant sequẽti capitulo generali, vt iuxta culpam publice debitam pœnam portent. Idem etiam de abbatibus præsidentibus generali capitulo, præcipimus obseruari. ¶ Præcipimus † quoque, vt in nullo monasterio, ad præbendas recipiant decætero abbates & monachi, clericos ˡ seculares: nec hi, qui iam recepti sunt, locum vel vocem in capitulo, dormitorio vel refectorio seu claustro sibi vendicare contendant, seu monachorum cœtibus importune se præsumant miscere; sed beneficiis sibi concessis cõtenti, conuersentur honeste, opportuna obsequia in monasteriis fideliter impendẽtes: nihilque vltra in spiritualibus aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis, vel vsurpẽt. Si qui vero talium à visitatoribus inuenti fuerunt criminosi, per diœcesanum episcopũ † in non exẽptis, & per visitatores vel præsidentes generali capitulo in exemptis, beneficiis priuẽtur eisdem. ¶ Hæc autem omnia etiam in monasteriis, quæ non habent abbates proprios, sed Priores, necnon in monasteriis monialium, quo ad articulos abbatissis & monialibus cõgruẽtes, præcipimus obseruari.

TITVLVS XXXVI.

De religiosis domibus, vt episcopo † sint subiectæ.

¶ Gregorius Victori archiepiscopo Neapol. ᵛ †

¶ *Si dubitatur in cuius diœcesi sit basilica consecranda, ille episcopus consecrabit qui prius in illo loco episcopalia exercebat.*

h ¶ *Absque iudiciorum strepitu.*] quia de plano & sine iudiciorum strepitu. ī. de accusat. olim. & hoc ideo quia huiusmodi regulares de facili remouentur à suis administrationibus. ī. de simo. per tuas. non est ordo iudiciarius vsquequaque seruandus in huiusmodi inquisitionibus regularium. ī. de accus. qualiter & quando. in fine. & in casu isto non est amplius quærendum de talibus, cũ iam constet per inquisitionem visitatorum ⁵: quia de delicto vnius hominis sæpius non est quærendum. ff. nautæ caupo. stabu. l. licet. in fi. Item habes hic quòd iudex potest de causa cognoscere, nõ tamen potest sententiã ferre ⁶. simile in causa episcoporũ. 3. q. 6. quamuis. & c. dudum. sed hoc ideo fit, ne præiudicetur episcopo diœcesano: & in hoc casu saluũ est ius eorum. supra eodem cap. proxim. in princ. idem est etiam in exemptis, quorum depositio sedi Apostolicæ reseruatur: vt ī. dicitur. Ber.

i ¶ *De communi contributione.*] simile ff. ad l. Rhod. de iactu. l. nauis. in princ. & §. cum autem iactus. & l. 1. & 2. in princ.

¶ *Glossa sequens ponit duo similia.*

K ¶ *Et eorum negligentias.*] Et sic aliquis post depositum officium tenetur reddere rationem de his quæ male gessit, vel quæ male administrauit ᵞ. sic curator, tenetur de sua administratione, & cõuenitur post depositum officium. C. de transact. l. 3. sic etiam magistratus reipublicæ de lata negligentia tenetur. ff. de admin. rerum ad ciuita. pertĩ. magistratus.

l ¶ *Clericos seculares.*] Quia in vno eodemque officio dispar non debet esse professio, nec est arãndum in boue & asino. 16. q. 7. in nona. ī. de elect. cum causam. Ber.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

¶ *Suprà visum est de statu religiosorũ, & quibus subiiciantur, nũc de eorum domibus & ecclesiis, & quibus sunt subiecta, est videndum, ideo, &c.*

De hac materia habetur. 11. q. 1. per totam. & 16. q. 7. omnes. basilicæ, cum sequent. 18. q. 2. quidam, cum sequenti. Abbas.

¹ Nisi cessauit sua contrarium, vt in vnico... (marginal note, largely illegible) ... in gl. & gl. Ioan. An.

² Vide etiam Tri dent. sessio. 25. tit. de regularib. cap. 14.

³ Qualiter hæc verba sint accipienda, vide in clem. sæpe contingit. de verb. signifi. & Eymeric. in Directorio Inquisitor. par. 3. q. 15.

⁴ Ad hoc de consu. serm. c. 1. Ioan. And.

³ Vide etiam Trid. con. sessio. 24. de refor mat. cap. 7.

¹ Hierony mus ad Amandũ Presbyter. carnes ferro indigent & cauterio.

⁴ Adde quæ no. ī. de re iud. 2. ... in prin. Ioan. And.

⁵ Vide de calum. c. 1. super visit. gl. Io. And.

⁵ Vide quæ per hunc §. determinat Ludouicus Romanus singulari 661. incip. An simplex capellanus.

⁶ Adde idẽ sentire Barto. in l. 3. an eadẽ. §. actionem. ff. de excep. rei iudi.

ᵛ Dictio episcoporum, deerit in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.

ᵞ Episcopis.

ᵛ Neapolitano.

⁷ Ad hoc infra de im. immuni. eccl. aduersus. in glo. ... Ioan. An. ... hoc text. in l. magistratus. ff. de administ. rerum ad ciuita. pertin.

Nunc

CAP. I.

Nunc autem ad basilicã, quæ dedicãda [a] est, debet disquiri, cuius ciuitatis episcopus, antequam fundaretur baptizauerit incolas, & ad cuius consignationem [b] sub annua deuotione concurrerint. Non enim terminis [c] hæc aut locis [d] conuenit diffiniri: sed ille ad consecrationem vocetur [e], cui per hunc modum quem scripsimus, constat debere permitti.

¶ Idem Agapito † abbati.

¶ Nihil iuris deperit episcopo, in cuius diœcesi sita est ecclesia, quã Papa vnit ecclesiæ alterius diœcesis. & est casus quotidianus.

CAP. II.

Quia monasterium, quod in fundo Martiano situ est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio, cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actionibus, perspeximus vniendum [f]: & infra. ¶ Ipsum autem monasterium, sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen iurisdictionem illic non episcopus Surrentinus, in cuius ciuitate monasteriũ tuũ est situm: sed Nucerinus, cuius [g] † est diœcesis, habeat. ¶ Nam sic huius † loci ordinationem disponimus, vt tamen iura sua singulis episcopis inuiolata seruemus.

¶ Ex decretis Eugenij Papæ. †

¶ Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad eius sollicitudinem debent ordinari ad vsum destinatum.

CAP. III.

De † xenodochiis & aliis similibus locis [h], per sollicitudinem episcoporum, in quorum diœcesi [i] existunt, ad easdem [k] vtilitates quibus constituta sunt, ordinentur [l].

¶ Vrbanus iij. Ariminensi episcopo.

¶ Locus auctoritate episcopi ad vsum hospitalitatis deputatus, est religiosus, & ad mundanos vsus redire nõ debet.

CAP. IIII.

Ad † hæc: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si locus ad hospitalitatis vsum, & pauperũ prouisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate pontificis [m] destinatus, cum sit religiosus, non debet mũdanis vsibus [n] deputari: sicut de vestibus, & ligneis vasis, & aliis vtensilibus ad cultũ religionis per pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter obseruat, & venerabilium patrũ edocent sanctiones.

Nunc autem.] Continet vnum constructum, in quo approbat vnum modum cognoscendi, ad quem episcopum pertinet consecratio ecclesiæ, & aliũ modum improbat: ibi, Non enim., Abbas.

Casus. Quædam ecclesia constructa fuit circa confines duorũ epõrum: populus petebat illam consecrari: contentio erat inter epos, quis eorum deberet eã consecrare: quæsitum fuit à Papa quid iuris sit? Rñdet Papa: debet inquiri cuius ciuitatis eps baptizauerit incolas illius loci, antequam ecclesia fundaretur, & ad cuius consignationẽ annuatim concurrerint: non enim hic diffinitur terminis aut locus: Sic ergo ille vocandus est ad consecrationem, qui prædicta cõtulit sacramenta. No. q per collationem spiritualium probatur cui subsit ecclesia, siue populus, & non per terminos vel loca.

a ¶ Dedicanda.] id est, consecranda. tunc enim appellatur ecclesia, sicut electus in consecratione nomen assumit epi: sic monachus tunc dedicatus Deo, cum facit professionem. 27. q. 2. virginibus. & cap. si quis sacro. Ber.

b ¶ Ad cuius consignationem.] Ex istis duob', scilicet, quod dicit baptizauerit, & ad cuius consignationem sub annua deuotione cõcurrerint, apparebit ad cuius iurisdictionẽ debeat pertinere. 16. q. 3. licet in regulis. & q. 5. possessio territorij. Et hoc vr habere locum vbi limes certas parochias non distinguit: Sed si limes distinctus esset, non vr esse dubitatio quis eam consecraret: nisi alter præscripsisset populum.

c ¶ Terminis.] distinctis inter ciuitates per ciues. 10. distin. lege. & 3. q. 6. hæc quippe. vel terminis nouis, scilicet, quoniam antiquis bene diffinitur. argum. ĩ. de paro. super eo. 2 & 16. q. 3. inter memoratos. & c. dilectio. so.

d ¶ Locis.] id est, proprietate locorum: quia proprietas loci nõ facit diœcesim. 16. q. 3. licet. & q. 5. possessio. & c. si quis epõrũ. Eius ergo auctoritate consecrabitur ecclesia, qui populo hæc duo sacramenta sub annua consignatione contulit. Ber.

e ¶ Vocetur.] & si ei quæstio moueatur, interim in possessione defenditur 2. 8. q. 4. nonne. & ĩ. vt lite pendente, à memoria. & capitulo sequenti.

Quia.] Primo ponit vnionem, & eius causam. Secundo: ibi, Ipsum autem. Vnam determinationem, cuius subdit generalem determinationem: ibi, Nam. Abbas.

Casus. Quoddam monasterium situm erat in fundo Martiano, quod fuit hostilitate desolatum: Papa vniuit illud monasterio Agapiti abbatis cum omnibus rebus suis, iuribus & actionibus, ita tñ q eps Surrentinus, in cuius ciuitate est monasterium huiusmodi abbatis Agapiti, nõ habeat ibi iurisdictionem, sed eps Nucerinus, in cuius diœcesi est illud monasterium: vt tñ iura sua singulis epis inuiolata seruentur. Not. q per hanc vnionem non fit præiudiciũ episcopo, in cuius diœcesi est illud monasterium. Item Papa iura sua cuilibet conseruare intendit. Item priuilegium seu indulgentia sine præiudicio alterius dari debet.

¶ Glo. seq. remittit.

f ¶ Vniendum.] De hac vnione 3 dic vt ĩ. ne sede vacante. cap. 2.

¶ Glo. seq. arguit.

g ¶ Cuius est diœcesis.] Per hanc vnionem non fit præiudicium epo, in cuius territorio est. Et sic est argu. quòd Papa non intendit iuri alterius derogare per suum priuilegium. supra de consuet. cũ olim. & supra de vsu pal. ex tuarum. & ĩ. de offi. ordina. licet. & ff. ne q̃d in loco publi. l. 2. §. si qs à principe. & §. merito. & supra de maio. & obedien. cum inferior. quia si vnicuique epõrum sua iurisdictio non seruatur, ecclesiasticus ordo cõfunditur. 11. q. 1. peruenit. sim. ĩ. de do. inter dilectos. Bernar.

De xenodochiis.] Casus. Ordinatio & dispositio xenodochiorũ, & monasteriorum, aliorumque locorum similium pertinet ad episcopũ, in cuius diœcesi sunt constituta. Not. q omnia monasteria & loca religiosa subsunt epo, in cuius diœcesi sunt constituta ipso iure, nisi aliud in 3rium ostendatur.

h ¶ Locis.] supple, statuimus.

i ¶ In quorum diœcesi.] Hic manifeste patet, q monasteria, & alia loca religiosa pertinent ad episcopum loci de iure cõi. 16. q. 5. si quis epõrum. & q. 7. omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. nisi ostendat exẽptionem. 18. q. 2. abbatibus. ĩ. de prescript. cũ tion liceat.

k ¶ Ad easdem.] id est ad eundem censum, qui suit impositus in fundatione debeant dare. j. de censi. prohibemus. 18. q. 2. Eleutherius. vel ex præscriptione. 18. q. 2. seruitium. vel ex visitatione. ĩ. de prescriptio. cum ex officij.

l ¶ Ordinentur.] 4 id est, ordinate exponantur vel tegantur.

Ad hæc.] Primo ponitur decisa consultatio. Secundo responsio ibi, Inquisitioni.

Casus. Quæsitum fuit à Papa, vtrum locus deputatus ad hospitalitatem possit in seculare habitaculum commutari? Rñdet. q si locus ille ad vsum hospitalitatis & prouisionem pauperum auctoritate pontificis deputatus fuerit, non debet amplius mundanis vsibus deputari, cum sit religiosus: sicut de vestibus, & vasis ligneis, & aliis ad diuinum cultum per epm deputatis antiqua indubitanter obseruat consuetudo, & sacri canones edocent. Not. q ad hoc vt locus sit sacer, necesse est q accedat auctoritas pontificis. Item quæ semel diuino cultui deputata sunt, ad humanos vsus amplius redire non debent.

m ¶ Auctoritate pontificis.] Hoc ideo dicit, quia priuatus locum nõ facit sacrum. ff. de rerum diuisione, in tantum. §. sacræ. ff. de sepulchro viola. l. 3. §. si qs ĩ sepulchro dolo malo. & §. si qs ĩ sepulchro.

¶ Glo. seq. allegat septem concor. in contrarium duo iura, & soluit.

n ¶ Mundanis vsibus.] Quod enim semel Deo dedicatum est, ad humanos vsus amplius redire nõ debet. 12. q. 2. nulli licet. & ĩ. de re. permuta. mãcipia. & c. seq. & de cõsecra. dist. 1. ligna. & cap. vestimẽta. & 19. q. 3. q̃ semel. & ff. de reli. & sumpti. fu. si qs sepulchrũ. §. 1. 5 Arg. 3. 54. dist. ex antiquis. & c. frequens. Prima rubrica vera est regulariter. Contraria loquuntur de seruis, quia eo ipso quod promoti sunt dñis eorum ignorantibus, peccauerunt: & ideo in eo puniuntur, quia reuocantur in seruitutem, excepto sacerdote, diacono, & subdiacono, qui redimunt se. diaconus dabit vicariũ: vt in capitulo ex antiquis, & subdiaconus eodem priuilegio gaudet cum diacono. supra de seruis non ordinandis, miramur. Secus est in ec-

---

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. à quo hæc sumpta sint nondum inue[n]i.

† Agabito
† Agapeto tamen legitur in anti-quis. & in registro B. Gregorij li. 9. epistola 67. & ca. 3. eo. tit. in 1. compilat. abscissa refert Antoninus Augustinus in nonis primæ collectionis loco proximè citato.

2 Vide q3 ibi dicit post Hostien. in prin. quod facit ad propositum. & de voto. q3 super. ad finẽ magnæ gl. Io. And.

3 Posset tñ postea apparere loc' de alterius dominio, secundum Vin. Ioan. And.

3 Et de manerio vnionis, vide quæ sanciuit concilium Triden. q[u]d exstant supra ne sede vacante.

† In collec Barba. [illegible] cuius est diœcesis, habeat.

† [illegible]

† Hoc capitulum [illegible]

† Xenodochium [illegible]

† Cap. 4. eo tit. in 1. compil.

4 Vide Archidiaconum in c. [illegible] de consecr. dist. 1. & Cal[illegible] 1 & [illegible]

4 Hæc duo glossæ ad [illegible] Bernardi, [illegible] habentur in antiquis [illegible]

5 Sententia [illegible] permutari [illegible] Io. And.

est in ecclesiasticis possessionibus, quæ spirituales nō sunt: quia & illæ possunt alienari si expedit. 12. q. 2. sine exceptione. & 10. q. 2. ✝ hoc ius. Ber.

INter quatuor.] Distinguit duo membra. Secundum prosequitur: ibi, Sed si. Abbas.

reseruat in eis, & in litteris cōcessionis census exprimitur ad perpetuam memoriam: His & alijs auditis, dñs Papa condemnauit œconomum monasterij œconomo epi in solutionem prædictæ pēsionis decætero faciendam, iuxta ratam, quæ contingit prædictam ecclesiam, & in restitutionem pensionis subtractæ à xl. annis secundum ratam eandem: Super omnibus alijs absoluit œconomum monasterij ab impetitione œconomi ipsius epi, eidem perpetuum silentium imponendo.

¶ Innocentius tertius Constantinopolitano patriarchæ.

¶ *Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de secularibus, nisi in defectu religiosorum.*

CAP. V.

INter ✝ quatuor. : & infra. ¶ Quandiu monasteria per regulares [a] remanere potuerint ordinata, non sunt ad seculares clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis seculares clerici poterunt ordinari.

¶ Idem Abbati & fratribus Cryptæ ferratæ.

¶ *Ecclesia sita in diœcesi episcopi, tenetur sibi in episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitime: & potest episcopus remittendo episcopalia censum sibi retinere.*

CAP. VI.

COnstitutus ✝ in præsentia nostra episcopus Albañ. ✝ in ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua iuspatronatus monasterio vestro recognoscebat [b], à vobis ius [c] episcopale petebat, quoniam sita erat in diœcesi Albañ. & ideo de iure communi [d] ei tenebatur in episcopalibus respondere: & infra. ¶ Verum œconomus vester proposuit ex aduerso, quòd etsi ecclesia sita esset in diœcesi Alban. [e] ei tamen non tenebatur in aliquo respondere, cum Dominicus Lauitanus ✝ episcopus, qui fuerat episcopus Albañ. vniuersas ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes, [f] in diœcesi eius sitas, & quicquid iuris tam in monasterio vestro, quàm in eis habebat, in emphyteusim sub annua octo denariorum visualiū pensione [g] monasterio vestro concessit: ita videlicet, vt liceret abbati & fratribus, à quocunq; [h] vellent episcopo, tam ordinationem clericorū, quàm consecrationem altarium, in monasterio ipso & prædictis ecclesijs obtinere, in quibus etiam vobis tertiam [i] partem ✝ mortuariorum indulsit: & C. ✝ pp. p. n. quod ab eo factum fuerat, confirmauit [k]. verum etsi ecclesia ipsa fuisset aliquando ecclesiæ Albañ. ✝ subiecta, monasterium ✝ vestrum nihilominus legitima se poterat præscriptione tueri, cum per quadraginta annos ipsam pacifice possedisset. Cæterum œconomus [l] episcopi, concessionem episcopi Lauitani non tenere dicebat, vtpote continentem simoniacam prauitatē: cum enim tertiam partem ✝ mortuariorum monasterio concessisset, & tam in ordinationibus clericorum, quam altarium consecrationibus, indulsisset ei plenariam libertatem, non est dubium quin cum spiritualia hæc existant, eoipso quod super his

Casus. Quærebatur à dño Papa, vtrum ecclesiæ regulares possint fieri seculares? Ad quod rñdet, q ecclesiæ regulares nō debent fieri seculares, nisi deficientibus regularibus: & ita necessitas subijcit legi. Nota, q ecclesia debet semper reformari p homines eiusdem professionis. Item necessitas non subijcitur legi.

a ¶ *Per regulares.*] In ecclesia regulari non potest eps ponere canonicos seculares, vt hic patet, & 19. q. 3. q semel. & 18. q. 2. puenit. & ī. de re. eccl. alī. possessiones. ī. de sta. mon. ea q. sed homines districtioris vitæ sunt ibi ponendi, vel alterius religionis. j. ne clerici vel mona. relatū. dū tñ haberi possint: aliàs ponerent seculares, vt hic dr: qa necessitas legē non habet. ī. de consue. quanto. & j. de regu. iur. qd non est. & de 2se. dis. 1. discipulos [a], sicut & de seculari ecclesia potest fieri monasterium. j. de eccle. ædi. ad audientiam. Ber.

COnstitutus.] Primo ponit facti seu causæ narratio. Secundo ipsi' distinctio: ibi. *Cum autem.* Prima subdiuiditur in tres partes. In prima actoris petitio. In secunda reorū defensio: ibi, *Verum.* In tertia actorū replicatio: ibi, *Cæterum.* Abbas Siculus.

Casus. Eps Albañ. in præsentia dñi Papæ constitutus, petebat ius epale in ecclesia Castri, quod Pauli dr, ab abbate & fratribus monasterij Cryptæ ferratæ, in qua monasterium ius patronatus habebat ex eo quod erat sita in diœcesi Albañ. & ideo de iure cōi debebat sibi de iuribus episcopalibus rñdere: si vero 2trium appareret, petens cōpelli monasterium ad soluendam pensionē pro prædicta ecclesia, & restitutionē pensionis subtractæ à xl. annis & citra: Sed œconomus monasterij ex aduerso rñdit, q licet ecclesia illa sita esset in diœcesi Albañ. nō tñ ei tenebatur rñdere in aliquo, ex eo q Dominicus Lauitañ. eps. qui fuerat eps Albañ. omnes ecclesias sitas in diœcesi Albañ. pertinentes ad monasterium istud, & quicquid iuris habebat tam in monasterio q in ecclesijs illis, concessit monasterio in emphyteusim sub annua pensione 8. denariorū: ita q licitum esset abbati & fratribus omnia sacramenta recipere à quocunq; vellēt epo. tā in monasterio quàm in illis ecclesijs, in quibus etiam ecclesijs cōcessit eis tertia mortuariorum, & C. Papa quod factum fuerat ab illo epo cōfirmauit: Insuper proposuit, q etsi ecclesia illa aliqū fuisset subiecta ecclesiæ Albañ. monasterium per xl. annos & amplius in pace possedit eādem: Ad hoc rñdet procurator epi, concessionē Lauitañ. epi non tenere, vt puta cōtinentem simoniacam prauitatē, ex eo q eps spiritualia concessit, recipiendo pro eis annuam pensionem, & sic commisit vitium simoniæ: vnde concessio illa non tenuit: & confirmatio Papæ fuit obtenta per subreptionem, cum in confirmatione illa non fuerit mētio facta de illa pensione: Ad hoc fuit ex parte monasterij rñsum, q non est insolitum nec nouū, vt cū epi cōcedunt ecclesias pijs locis, aliquid sibi reseruēt in eis nomine pēsionis; & Papa cum priuilegium libertatis vel protectionis præsidium aliquibus ecclesijs concedit, aliquem censum sibi

Not. q eoipso q ecclesia sita est in diœcesi alicuius epi, probatur sibi esse subiecta, nisi aliud ostēdatur. Itē eps potest remittere iura epalia pro annua pensione, vt hic colligitur: nec est simonia, & præcipue cum accedit confirmatio Papæ. Itē sententia concipienda est in persona procuratoris, siue ab initio, siue post litem conte. interueniat: vt hic colligit. Item not. hic arg. q licet quis cesset in solutione pensionis vltra biennium, non ideo cadit à iure suo.

b ¶ *Recognoscebat.*] id est, confessus fuerat ius patronatus ad vestram ecclesiam pertinere.

c ¶ *Ius episcopale.*] Quid sit ius epale, & in quibus consistat, habes ī. de offi. ord. conquerēte. & cap. dilectus. in glo.

d ¶ *De iure communi.*] 16. q. 7. omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. & ī. eodem. de xenodochijs.

e ¶ *Alban.*] Forte diuersis temporibus, vel vno tempore potuit habere per dispensationem dñi Papæ. 21. q. 1. relatio.

f ¶ *Pertinentes.*] sed nō pleno iure. tunc verbū, pertinere, latissimā habet significationem. ff. de verbo. significatione, verbum pertinere.

g ¶ *Pensione.*] id est, censu.

¶ *Glo. seq. arg. reprobat & remittit, ponit opinio Ioan. & contrariam Hu. quam approbat.*

h ¶ *A quocunque.*] Hic vr q eps possit aliquā ecclesiā eximere in totum à iure epali. j. de censi. cū venerabilis. arg. q nō est verū, vt ibi not. & arg. ad hoc. ī. de dona. pastoralis. Tñ eps pōt cōferre priuilegia. ī. de his q fi. à prælat. sine consen. cap. quāto. & ī. de re iudi. cū inter. sed in præiudiciū aliorū priuilegiū cōferre non pōt, vt vr: quia solus princeps potest auferre vni, & dare alteri. 9. q. 3. nunc vero. & c. per principalem. & C. de quadrien. præscrip. bene à Zenone. nam eps rem vnius ecclesiæ alteri ecclesiæ dare non potest. ī. de reb. eccles. non alie. c. 1. & eps in præiudicium archidiaconi aliquem priuilegiare non potest. j. de excess. præla. ad hæc. argu. ad hoc ī. de his quæ fi. à præla. si. consen. cap. cum Apostolica. Io. dixit [a], quòd eps bene potest dare priuilegium vni ecclesiæ in præiudicium alterius: & inducebat 16. q. 1. statuimus. vbi dr, quòd nullus præter conscientiam epi debet dare decimas extra baptismalē ecclesia: inde argumētatur à 2trio sensu, q de consensu epi pōt. & Gratianus sic argumentatur in seq. §. Hu. tñ dicit 5, q hoc non pōt eps. & intelligit c. statuimus. de decimis ad epm pertinentibus. Verius credo qd dicit Hu. q eps nō posset dare res vnius ecclesiæ, clericis inuitis, alteri ecclesiæ per iura pmissa: nisi certa & rōnabilis causa ostēderet, qa licet pñceps hoc possit, epi tñ hoc nō possunt.

i ¶ *Vobis tertiam.*] secundum consuetudinem illius loci. ī. de testa. requisisti. & supra de sepul. c. 1.

k ¶ *Confirmauit.*] ex certa scientia supple.

l ¶ *Oeconomus.*] In principio fuit episcopus Albañ. in causa, vt dicitur

Marginalia: ¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. reliquæ partes quarta de supra sub eorum titulis in capitulis aequi talis quatuor. Et vide concilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. ca. 10. — i Immo non præbendarios. de hoc ī. tit. 1. c. vlt. §. penult. Ioan. And. — ¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. — ¶ Albanensi. ¶ Alban. — a Concor. l. 1. ff. de off. consule & l. non solum. cum vulg. § fin. ff. de excusat. tut. — ¶ Lauitanus. ¶ Lauitañ. ¶ Lucañ. sed in omnibus manuscriptis legitur: Lauitanus. — ¶ Dictio, partem, deest in antiquis. — ¶ Idest, Cælestinus Papa prædecessor noster. — ¶ Albañ. — ¶ Aliàs, monasterium tamen vestrum — ¶ Hic etiā vox, pars, deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis. — ¶ In Goffre. & Vincent. hic quæ opinio vera secundū Hostien. quando episcopus facit id de consensu capituli & ex causa rationabili his duobus deficientibus, vel episcopum esse, vera est opi. Hu. secundum eū. Ioan. And.

citur in principio, postea creauit œconomum: vt hic innuitur.
¶Glo. seq. obncit, & soluit.

a ¶Recompensationem.] Videtur q simoniacus fuerit talis contractus: & præcipue si pactum interuenit: quia temporale pro spirituali dari non potest. ĩ. de re. permu. ad quæstiones. & cap. vlt. a Sed sine pacto est arg. q possit, supra vt eccle. benefi. c. vnico. Quare ergo in dubio potius interpretatur contractum esse non simoniacum, nisi quia in dubio accipiendum est id quod vitio caret. ff. de leg. in ambigua? Dico q non committitur hic aut in consimilibus exemptionibus simonia, quia plus percipiebat eps temporalis commodi ab illa ecclesia, quàm erãt isti denarij, & ita potuit remittere totum retentis sibi octo denariis, & istud non dr percipere propter aliquam recõpensationẽ, sed potius in signũ subiectionis. ĩ. de censi. c. 2. Io.

b ¶Aliquid.] quod potest: quia etiam patronus hoc facere potest. ĩ. de iure patro. præterea. & ĩ. de censi. cum venerabilis. & 16. q. 2. visis. & ã. de donationibus. pastoralis.

c ¶Pensionis.] id est, census.

d ¶Oeconomo.] & ita formatur hęc sententia in personam œconomi, epi, & monasterij: & in principio fuit eps in causa, vt patet in principio cap. & sic est contra sententiã M. De hac materia dic vt dixi ĩ. de elect. querelam. sententia tñ mandabitur executioni in personã dñi. ff. de re iud. l. 4. §. 1.

e ¶Pensionis.] id est, census.

¶Glo. seq. voci. per obiectionem & soluit, cui solutioni opponit, & propter id aliter soluit.

a Et ĩ. de censib. cap. præterea & Ioan. And.
Faciunt ad hoc quæ notat Bart. in l. Titio centum ff. de condi. & demon.
eadem
Farfen.
a De hoc articulo vi de omnino quos citant supra tit. de locato & conduct. cap. potuit emphyteuta.

recompensationẽ a certæ pensionis accepit, commiserit vitium simoniæ †: vnde contractus huiusmodi nullam obtinet firmitatem. confirmatio autem Apostolicę sedis fuerat per subreptionem obtenta, cum in ea †de pensione nulla mentio habeatur: & infra. ¶Cum autem nec insolitũ sit nec nouum, vt cum episcopi ecclesias concesserint piis locis, aliquid b sibi reseruẽt in eis nomine pensionis c: nos quoque cum libertatus priuilegium vel protectionis præsidium aliquibus ecclesiis indulgemus, gratis accipiamus censum gratis oblatum: & in litteris nostris, ad successorũ nostrorum memoriam, census exprimamus etiam quantitatem: auditis propositis, œconomum monasterij vestri, œconomo d eiusdem episcopi, ecclesiæ nomine, in solutionem pensionis e prædictæ, iuxta ratam f quæ contingit ecclesiam prædictam, & restitutionẽ subtractæ à quadraginta annis, secundum ratam eandem, per diffinitiuam sententiam condemnamus: & eundem œconomũ vestrum ab impetitione œconomi eiusdem episcopi, super alijs reddimus g absolutũ, perpetuum illi silentium imponentes.

¶Idem abbati & conuentui Farbesi. †

¶Episcopus petens ecclesiam quoad temporalia & spiritualia, obtinet in spiritualibus eoipso, quòd probat esse in sua diœcesi si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de iure suo. & in hoc vltimo est casus notabilis.

f ¶Iuxta ratam.] Hoc ideo dicit: quia pensio ista pro pluribus ecclesiis soluebatur. Itẽ est hic arg. q si quis steterit vltra bienniũ a q non soluerit canonem, non cadit à iure suo, quia isti condemnãtur ad restitutionem pẽsionis subtractæ à 40. annis & citra. sed hoc ideo contingit, quia non fuit actum illo iure, idest ad reuocationẽ rei emphyteuticariæ. immo satis vr actum ad hoc petendo iura epalia, quæ eps concesserat monasterio, sed non expresse. quod patet ex petitione epi. Vel dic, q vere priuari debuit monasterium iure quod habebat in prædicta concessione: si verę contractus ille fuisset emphyteuticus, ex eo q non soluerit pensionem debito tempore. ĩ. de loca. & condu. potuit. & si actum fuisset ad hoc, quia sm modum agendi, &c. ĩ. de accu. qualiter & qñ 2. & ĩ. de simo. licet Heli, verius si. Sed reuera hic non fuit contractus emphyteuticus, in quo contractu nõ transfertur dominium directũ in emphyteutã, sed vtile: sed fuit censualis b contractus, in quo directum & vtile dominium trãsiuit in monasteriũ: & hoc apparet ex illa littera, vbi dicit, & quicquid iuris tã in monasterio quàm in ecclesiis in diœcesi eius sitis, &c. vnde quantocunque tempore steterit quòd censum nõ soluerit, nõ perdit propter hoc res donatas, sed censum totius temporis tenetur restituere: & bene fuit census petitus petendo ius epale, vt patet in principio: & ideo condemnatũ fuit monasteriũ ad integrã pensionem, id est, ad censum totius temporis, scilicet xl. annis subtractũ: nam sub hac petitione, Peto ius episcopale: nõ solum comprehenditur iura episcopale qđ ipso iure cõmuni debetur: sed & quod cõstitutum est pacto vel consuetudine c. ĩ. de præscrip. auditis. argu. & vbicunque inueneris in hac decretali pensionem, expone, i. censum. & hac expositio probat per illud quod Papa dicit, gratis censum accipiamus. & vbi dicit, census, exprimimus quantitatem. & ita plana est decre. Ber.

a Contractus mansualis qualis sit, & in dubio an præsumatur cõtractus censualis vel emphyteuticus, tradit plene Cardinalis cons. 7. variis rationibus, & qualiter sit censuale habendum vt de 1. consultatione Pij V Pontificis Max. incip. cum omnes Apostolicæ.
b Facit ad hoc l. solemus & l. si qui iusti tione cum not. ff. de qualib.

g ¶Alijs reddimus.] episcopalibus scilicet: & ita pensio ista comprehendebatur in petitione episcopi. Ber.

Cum venerabilis.] Sunt duæ partes. Prima factum narrat. Secunda diffinit: ibi, Quia igitur. Et vtraque subdiuiditur, vt per se patet. Abbas.

Casus. Eps. Sabinen. petebat ecclesiam sancti Angeli de Cauceia à monasterio Farben. cũ pertinentiis suis & possessionibus, dicens, illam ad se pertinere tam in spiritualibus quàm in temporalibus iure cõi, eo q erat sita in diœcesi Sabinen. Quòd in temporalibus ad se spectaret, nitebatur ostendere per publicũ instrumentũ, in quo cõtinebatur expresse, quòd I. Sabinen. eps H. Farben. abbati, & duobus alijs abbatibus post illum, dictam ecclesiam cum pertinẽtiis suis locauit, pro annua pensione quatuor solidorum Papien. Cõtra instrumentum illud ex parte monasterij fuit propositum, q nulla fides est ei adhibenda, propter superlinearem scripturam, & rasuram, in loco suspecto in annotatione indictionis. His & aliis intellectis, quia constitit dño Papę ecclesiam prædictã sitam esse in diœcesi Sabinen. adiudicauit epo ius epale in omnibus spiritualibus in eadem ecclesia, exceptis quibusdam capitulis, quæ per authentica scripta ei subtracta esse noscũtur: Sed quia instrumentum prædictum insufficiens fuit ad probandum, q ecclesia ipsa ei subesset quo ad temporalia, vt puta de iure propter prædicta suspectum, absoluit monasterium ab impetitione epi quo ad temporalia. Not. eoipso q ecclesia sita est in diœcesi epi, de iure cõi subest ei quo ad spiritualia. Item Instrumentũ suspectum est propter superlinearem scripturam, & rasuram in indictione, id est, in annis Dñi, & in alijs locis suspectis. Item illa duntaxat quæ continentur in priuilegijs, sunt obseruanda.

CAP. VII.

Cum †venerabilis frater noster. I. Sabinen. episcopus ecclesiam h sancti Angeli de Cauceia † cum suis pertinentiis & possessionibus petiisset, asserens eam ad se, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus pertinere: allegauit ante omnia ius commune: quia cũ constituta sit in diœcesi Sabinen. sub ipsius debebat consistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictam ecclesiã pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expresse I. Sabinen. episcopum H. Farben. †abbati, & duabus personis post ipsum, dictam ecclesiã cum suis pertinentiis i locauisse k, pro annua quatuor solidorum Papiensium pensione. Sed pars vestra proposuit instrumẽto prædicto nullam fidem penitus adhibendam, propter superlinearem scripturam, & rasuram †loco suspecto factam, vbi videlicet annotatio l temporis recensetur: & infra. ¶Quia igitur nobis constitit ecclesiam supradictam, cõstitutam in diœ-

¶Glos seq. arg. & remittit, alleg. in contrarium quatuor iura, & vltimum soluit.

h ¶Ecclesiam sancti.] Hic vr q si vna ecclesia agat de subiectione alterius, q non sit agẽdum contra ipsam ecclesiam, sed potius contra ipsam, quæ est in possessione illius. supra de electio. querelam. & 16. q. 1. inter memoratos. & supra de præscript. auditis. vbi de hoc. ff. de libe. exhi. l. vlti. ff. de serui. l. vltim. 2. respon. & ff. si ser. vendi. ia cũ ius familia. argu. contra. ĩ. de appellatio. ad audientiam. & ã. vt lite non contestata. quoniam frequenter. §. quòd si. 12. q. 2. quicunque militum. & ĩ. de electio. querelam. Sed ibi conuenitur subditus suo nomine, & non nomine ecclesiæ.

i ¶Pertinentiis.] Petitio ista nimis larga videtur, sic supra de restitutione spoliatorum, cum ad sedem. quia verbum, pertinere, late patet. ff. de verborum significatione. verbum pertinere. Quid iuris sit de hoc, dictum est supra de libelli oblatione, capitulo secundo, & supra de donationibus, inter dilectos.

k ¶Locauisse.] Sed hoc non sufficit. ĩ. de fide instrumento. inter dilectos. & C. locati. ad probationem.

l ¶Annotatio temporis.] id est, in annis Domini. idem esset in indictione, in qua eiuus comprehenditur falsitas. I. de fide instrumentorum, inter dilectos. Io.

Cap. 1. eo. tit. in 4. compil.
Canon.
Canon.
Farfen.
De hoc materia vide plene per Iason. & Decium in l. fin. C. de edict. diui Hadria. tol. & Alexandrum consil. 59. incip. viso processu a. volu. adde Ioan. in c. ex litteris. supra de fide instrum.
Et lambligat hoc vt sit notabiliter doceat Abbas, q non sit ... probatio ... contra ... Ioan. And.

a ¶ Io

a ¶ In diœcesi Sabinen.] Vnde iure communi ad eū spectabat. ī. eodem. de Xenodochijs. & 18. q. 2. monasteria. & 16. q. 7. omnes basilicæ. 10 2. dist. contra morem. Ber.
b ¶ Episcopale ius.] Hoc in multis consistit. ī. de officio ordina. cū querente.

vel interdictum post appellationem legitimam promulgata, nulla est. Item delictum siue factum prælati non præiudicat ecclesię. Itē fraus & dolus nulli prodesse debet. Item potest quia se tueri priuilegio vel præscriptione sub alternatione, sed simul coniunctiue non potest: quia contraria sunt priuilegium & præscriptio. Ber.

¶ *Glossa sequens exponit, & fortasse de duobus quærit. in vtroque arguit & soluit.*

c ¶ *Propter prædicta.*] scilicet propter rasură in loco suspecto, & interlinearem scriptură. sic supra de fide instrumento. inter dilectos. ad hoc enim vt credatur instrumento, oportet quod sit sine omni suspicione. arg. supra de rescriptis. cum adeo. & c. ad audientiam. & C. de edicto diui Hadriani tollendo. l. vltim. Sed quid si rasura reposita fuerit de eadem manu? Non vr quod obstet. argu. infra de priuilegiis. cū olim. C. de fide instrumentorum, comparationes. Si constet quod eadem manu & in loco nō suspecto, non obest. Item quid si rasura sit in vno loco, & tū per alia quæ posita sunt in instrumento, probetur bene propositum? Videtur quod sufficiat ad probandum. arg. bonū supra de re iudicata. cū Ioannes. & A. & G. si ex falsis instrumentis vel testimon. lege tertia 1. & hoc satis potest concedi: quia non est præsumptio quod in fraudem factum sit: quia & sine illa rasura constabat. Item hoc ipso quod instrumentum falsatū fuit, sufficiebat ad imponendum ei silentium. supra de rescriptis, olim. Ber.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 4. compilat. Videas hic palam Hostiensem, & Henricum Boich. Adde concilium Trident. sessio. 25. c. 11. de regularibus, cap. 16.

¶ Et melius secundum Host. ff. de leg. 1. §. seruus plurium §. si numerus. & ī. de fide instr. pastoralis. Ioan. And.

ecesi Sabinen.ᵃ episcopaleᵇ ius in omnibus spiritualibus eidē episcopo adiudicauimus in eadem: illis tantum exceptis, quæ per authētica scripta ei dignoscuntur esse subtracta: & infra. ¶ Quia vero instrumentū prædictum, per quod episcopus ecclesiam intendebat quo ad temporalia vendicare, ad faciendū super hoc fidem, inualidum esse cognouimus; vtpote propter prædictaᶜ de iure suspectū; vos ab impetitione ipsius, quo ad temporalia eiusdem ecclesiæ duximus absoluendos.

¶ Idem.

¶ *Monasterium subiectum est episcopo, in cuius diœcesi situm est, nisi probetur exemptum. hoc dicit quo ad titulum.*

CAP. VIII.

CVm † dilectus fili⁹: & infra. ¶ Quia causa nō poterat in nostra præsentia terminari, cū nuncius monasterij super procuratione, vel ratihabitioneᵈ litteras non haberet, eā vestro duximus examini committendam: Mandantes, quatenus si constiterit abbatem, ad sedem Apostolicam antequam episcopus in eum suspensionis vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitime appellasse, vel monasteriū à iurisdictione episcopi eiusdem exemptum: eo non obstante quod abbas ab eo circumuentus, præter fratrū suorum assensum, ei obedientiā repromisitᵉ (cum fraus & dolus ei patrocinari non debeant) iudicetis illas sententias non teneret. ¶ Quod si abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptioneᶠ tueri: licet probet se ante prædictas sententias appellasse, nihilominus tamen monasteriū iudicetis Aurien. ecclesiæ subiacere, in cuius est diœcesi fundatum†. ¶ Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione, vel legitima præscriptione, tam abbatē, quàm monasterium, ab impetitione episcopi absoluatis.

¶ Idem in concilio generali. †

¶ *Nouam religionem non licet constituere sine auctoritate Romani Pontificis: Nec in diuersis monasterijs potest quis esse abbas vel monachus. sic principaliter summatur, licet plura dicta habeat.*

CAP. IX.

NE nimia religionum † diuersitas grauē in ecclesiā Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de-

¶ *Glo. seq. ponit differentiā, quā demū improbat.*

d ¶ Ratihabitione.] Notare vult differentiam inter litteras procuratorias, & litteras de rato: nam vbi quia simpliciter constituitur procurator, licet generaliter constituatur, tū transigere siue cōponere non potest: vt ī. de arb. per tuas. & C. de transact. l. transactionis. & sic intelligitur ff. de procu. mandato. Sed si adijciatur clausula illa: & quicquid aliud etiam super hoc fecerit, ratū habebit: tunc poterit transigere siue componere, alias nihil operaretur illa adiectio, & sic videtur differre ista duo. arg. ff. iud. sol. l. 3. §. procuratorem. simile habes ī. de offic. deleg. coram. Vel dic quod nō est differentiaᵍ inter mandatum procuratorium, & litteras de rato: Mandatum procuratorium appellat hic litteras de rato, & sic intellige ī. de officio deleg. corā. ī. de transact. contingit. & ideo dicuntur litteræ de rato: quia in mandato procuratorio, constituens semper adijcit in fine, quod ratum habebit quicquid procurator fecerit super causa illa, ad quam datus est. ff. de procu. l. si procuratorem. Et cautio rati danda est, quando de mandato dubitatur. C. de procura. l. 1. Ber.

¶ Hinc patet sententias constarum post appellationem latas non tenere, de quo vide Panorm. in c. consideramus. supra de electio.

¶ fitum

a Et ī. de procu. qui ad agendū. lib. 6. Ioan. And.

¶ Concilii generale Lateran. sub Innocentio 3. c. 13. & cap. 5. eod. titu. 4. compilatione.

¶ religionis

g]de Guil. in Specul. de procu. §. 2. vers. in præmissis. Ioan. And.

C*Vm dilectus.*] In prima instituitur delegatus, qualiter super sententiis pronūciet. In secūda & tertia, qualiter sup subiectione pronunciare debeat. Secūda: ibi, *Quod si.* Tertia: ibi, *Similiter.* Abb.

Casus. Epūs Aurien. per circumuentionē fecit sibi præstari obedientiam ab abbate cuiusdam monasterij, quod situm erat in sua diœcesi, præter fratrum suorum assensum, cum monasteriū ipsum diceretur liberum & exemptū, & sic orta fuit quæstio inter epm & monasterium super subiectione ipsius monasterij: Abbas timēs se per epm aggrauari, sedem Apostolicam appellauit: eps non obstante appellatione tulit sententiam suspensionis & excōicationis in abbatem, & monasterium interdixit; propter quod nuncius monasterij & nuncius episcopi ad sedem Apostolicam accesserunt: Coram Papa proposuit nuncius monasterij prędictas sententias non tenere. cum monasterium exemptum esset, vel saltem tutum erat legitima præscriptione. Sed quia nuncius monasterij mandatum procuratorium non habebat, causa non potuit in præsentia Papæ terminari: vnde committit causam quibusdam sub hac forma: Quatenus si constiterit iudicibus, abbatem ad sedem Apost. antequam eps tulisset sententias prædictas in abbatem & in monasterium legitime appellasse, vel si constiterit monasterium prædictū exemptum esse à iurisdictione epi, iudicent prædictas sententias non tenere, non obstante quod abbas ab epo circumuentus præter fratrum assensum, ei obedientiam promisit, cum fraus & dolus ei patrocinari non debeant: sed si abbas defecerit in probatione exemptionis, nec legitima præscriptione poterit se tueri, adiudicēt monasterium Aurien. ecclesiæ subiacere, quamuis probet se appellasse ante sententias supradictas, cum monasterium sit in ipsius diœcesi constitutum. Item & si abbas defecerit in probatione appellationis, si constiterit de exemptione vel legitima præscriptione, tam abbatem quàm monasterium absoluāt ab epi impetitione. Not. quod sine mandato non admittitur quis ad agendum. Item excōicatio

e ¶ Repromisit.] Non enim potuit propter hoc renunciare priuilegio suo. ī. de arbi. cum tempore. & quia non habuit assensum fratrum suorum, non obfuit, quia delictum personæ, &c. & 16. q. 6. si episcopum. & ī. de exceptionibus, cum venerabilis.

f ¶ Præscriptione tueri.] Hic de vna defensione siue exceptione trāsit ad 3riam. ar. ī. de præscri. auditis. ff. de excep. nemo. similiter de vna actione transit ad 3riam. arg. ī. de iud. examinata. C. de inoff. testam. § maiores. arg. contra ī. de appellationibus. solicitudinem. ff. de tribu. quod in hæredem. §. eligere. C. de non nu. pecu. Auth. § qui propriam. ᵃ Sed quid si debuit proponere omnes exceptiones infra certum terminum? Non vr quod postea sit audiendus. ī. de excep. pastoralis. Et qui in vna exceptione succumbit, volēs aliam statim proponere, non auditur, nisi hoc faciat infra terminū præfixum. Insti. de excu. tut. §. qui autem. Dicas quod si alicui competunt plures exceptiones, quæ non sunt contrariæ, in eo casu si non proponit omnes scilicet infra terminum, postea non auditur. & sic intelligitur §. Insti. de excu. tuto. §. qui autem. nisi secundum tenorem illius decre. pastoralis. Si autem sunt contrarię, puta, quia primo dixit se exemptum, & succumbit, postea potest aliam proponere, puta, præscriptionem ᵇ; vt hic. & c. auditis. & l. prædicta, § maiores. Contrarium tū est in actionibus: quia tūc ab initio debet eligere, alias postea non auditur volens aliam intentare contrariam: vt in l. prædicta, quod in hæredem. §. eligere.

¶ Sol. casus est specialis, & tacet ff. de regu. iur. l. nemo ta his, & quod ibi not. Ioan. And.

¶ Etiam simul posset hos proponi, cum non sint cōtraria. de priui. cum personæ. li. 6. Io. And.

NE nimia.] Diuiditur. Primo nouam religionem prohibet in personis & locis. Secundo pluralitatem locorum monachis & abbatibus: ibi, *Nec.* Abbas.

Casus. Prohibet hic concilium, ne aliquis de cætero nouā religionem inueniat, sed qui vult ad religionem transire, vnam de approbatis assumat. Item qui voluerit nouam domum fundare, & regulam & institutionem accipiat de approbatis: in fine prohibet, ne in pluribus monasterijs monachus existat, nec vnus abbas præsit plu-

sit pluribus monasterijs. Not. q diuersitas religionum reprobatur. Item qui fundat ecclesiam, non nouam religionem debet cōstituere, sed vnā de approbatis debet assumere. Item vnus monachus nō debet habere locū in diuersis monasterijs, nec vnus abbas præesse debet plurib⁹ abbatijs.

a ¶ *Nouam, religionem.*] Nam nouum collegiū non potest constitui inconsulto principe. ff. de colleg. illi. l. 3. sic nec noua dignitas sine auctoritate Papæ. ī. de cōsue. cum olim. & 22. dist. c. 1.

¶ *Glo. seq. inducit duo similia.*

b ¶ *De approbatis.*] sic q nouam dignitatem instituit in ecclesia, cōstituet eam secundum cōsuetudinem aliarum dignitatum. ī. de consue. cum olim. similiter noua ecclesia debet regi secundum consuetudinem aliarum. j. de censib. super eo.

¶ *Glo. seq. inducit alia duo similia.*

c ¶ *Pluribus monasterijs.*] sic patet q nullus potest esse monachus vel abbas in pluribus monasterijs: sic etiam de iure nullus potest præfici in diuersis ecclesijs secularibus. ī. de præben. d multa. nec simul præbendam & dignitatem habere. ī. de concess. præben. cum nostris. & c. litteras. nec abbas cū fratribus possit dispensare, vt monachus haberet locū in diuersis monasterijs. arg. ī. de elec. constitutus.

¶ Vide Cardinalem cōsil. 59. incip. In aliquibus locis & Felinum in cap. ecclesia sanctæ Mariæ supra de const. adde cap. vnic. eod. tit. lib. 6.

¶ Nec nouum ordinem, vel nouas religiones. ī. de relig. c. 1. & 2. nec noua festa repentina. C. de ferijs. à nullo iudice. se cundū Hostien. loann. And.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat. Et vide concilium Trident. sessio. 25. tit. de regularibus. c. 11. adde glossam & Archidiaconum 16. q. 2. in summa.

cætero nouam † religionem inueniat: sed quicunque ad religionem conuerti voluerit, vnam de approbatis [b] assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de nouo fundare, regulam, & institutionem accipiat de approbatis. ¶ Illud etiā prohibemus, ne quis in diuersis monasterijs locum monachi habere præsumat; nec vnus abbas pluribus [c] monasterijs præsidere.

TITVLVS XXXVII.

De capellis monachorum & aliorum religiosorum.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Ad curam monasterio subiectam, nō monachi, sed seculares clerici præficiuntur, & episcopis subsunt.*

CAP. I.

IN † ecclesijs vbi mōnachi habitant, populus per monachū non regatur: sed capellanus, qui populum regat, ab episcopo per consilium monachorum [d] instituatur: Ita vt ex solius [e] episcopi arbitrio, tam ordinatio eius, quàm depositio, & totius vitæ pendeat conuersatio.

¶ Innocentius iij. archipresbytero, & clericis sanctæ Cæciliæ.

¶ *Si ecclesia non cathedralis vendicat sibi ius in alia ecclesia, obtinebit solum quo ad ea, quæ probabit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo. hoc dicit secundum communem & verum intellectum.*

CAP. II.

DIlectus † filius M. syndicus ecclesiæ vestræ, ab œconomo sancti Laurentij de Piscinula, in scrutinijs [f], baptismate, & capitulis [g], & similibus subiectionem postulans, possessoriū & petitorium [h] intentabat. Cū enim ecclesia sancti Laurentij sit in parochia vestra sita, debet de iure communi [i] ecclesiæ vestræ, in prædictis omnibus subiacere; quia nec priuilegiū exēptionis habet, nec præscriptionem [k] pro se poterat allegare; cū illa † ecclesia sanctæ Cæciliæ præscripsisset, sicut per testes dicebat legitime cōprobasse. [...]

DE CAPELLIS MONACHORVM, & aliorum religiosorum.

¶ *Supra visum est de religiosis, etiā de domibus religiosorū in genere; nūc sūt subiecit in specie de domib⁹ religiosis, seu capellis monachorū.* Abb. Sic.

De hoc materia tractatur 16. q. 2. & q. 1. per totum. & in alijs cap.

IN *ecclesijs.*] Primo ponit dictum. Secūdo ampliat: ibi, *Ita vt.* Abbas

CASVS. Statuit Vrbanus Papa, q monasteria quæ populum habent, habeant capellanum suum institutum ab epo de consilio monachorum, qui populum regat, & visitet cum necesse fuerit: cuius ordinatio & dispositio ad episcopum pertinet. Not. q monachi curam populi habere non debent. Item ordinatio & dispositio presbyterorum ad episcopum pertinet.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam concor. & contrarium alleg. 4. sano. & soluit.*

d ¶ *Monachorū.*] Hoc ius cōe vr: vt ī. de sta. mo. monachi. vbi prohibentur poni per parochias. Signantur cōtra. 16. q. 1. doctos. & c. vos autem. & c. in parochia. Sol. quod hic dr, intellige de monacho claustrali, qui non est à populo electus, nec ab epo institutus. monachi debent habere capellanum, qui ministret populo sacramenta, ab epo institutum de consilio monachorum, vt hic dicit: qui circumeat parochiam cum necesse fuerit: quod monachi facere non debent. Ibi de illis qui præficiuntur parochialibus ecclesijs per epm, hic non. & hoc ca. loquit vbi est cōgregatio monachorū.

¶ *Glo. seq. recitatur per contrarium de cano. 15. q. 7. &c.*

e ¶ *Solius.*] Hoc ideo dicit: quia monachi nō possunt remouere eū: sed si delinqueret, per epm debet remoueri ordine iudiciario, & ita excluduntur monachi quantum ad hoc. sed si deberet deponi: tunc necessarij sunt alij epi. 15. q. 7. felix. & c. si quis tumidus.

DIlectus.] Tria facit. Primo ponit petitionem actoris. Secundo defensionem rei. Tertio Papæ diffinitionem. Secunda: ibi, *Ad hoc.* Tertia: ibi, *Nos.* Abbas Siculus.

CASVS. Syndicus ecclesiæ sanctæ Cæciliæ, nomine ipsius ecclesiæ petebat ab œconomo sancti Laurentij de Piscinula subiectionem in scrutinijs, baptismate, capitulis & similibus, possessorium & petitorium intentando, dicens, quòd cum ecclesia sancti Laurentij sit in parochia sanctæ Cæciliæ sita, de iure communi debet ei in prædictis omnibus subiacere: cum priuilegium exemptionis non habeat: nec præscriptionem pro se poterat allegare, cum ecclesia sanctæ Cæciliæ præscripsisset prædicta, sicut per testes dicebat esse probatum: præterea cum inter prædictas ecclesias coram C. Papa sup prædictis quæstio verteretur, M. presbyter ecclesię sancti Laurentij suis sponte cōfessus, q ecclesiæ sanctæ Cæciliæ debebat scrutiniū & baptisma: & cum ecclesia sanctæ Cæciliæ vellet producere testes ad probandum, q ille presbyter diuersis temporibus vocatus fuerat ad capitulum, & q ad ipsum venerat, dictus p̄sbyter confessus fuit se vocatum ad capitulum venisse: vnde C. restituit ecclesiam sanctæ Cæciliæ, quo ad capitulum, quo conquesta fuerat se spoliatam, saluo iure proprietatis ecclesiæ sancti Laurentij. per hoc ergo syndicus sanctæ Cæciliæ probare volebat proprietatem quo ad scrutinium & baptisma, & possessionem quo ad capitulū: Ad hoc, œconomus sancti Laurentij ex aduerso rñdit, q ecclesia ipsa nullo medio pertinet ad Romanam ecclesiā: p̄terea ipsa ecclesia fuit monasteriū monialiū, & generaliter seruatur in vrbe, vt nullum monasteriū titulo sit subiectum: quare incongruū videbatur, vt regulares secularibus supponantur: & dñs Papa in ipsa ecclesia institutioné liberam exercebat & destitutionem. Dñs Papa his & alijs intellectis, condemnauit œconomum sancti Laurentij syndico ecclesiæ sanctæ Cæciliæ in scrutinio & baptismo, ita tñ q per hoc nullum præiudicium generetur Romanæ ecclesiæ, si qñ ius suum forte duxerit prosequendum. In institutione vero, & destitutione, & capitulo œconomū sancti Laurentij ab impetitione syndici sanctæ Cæciliæ prorsus absoluit, sibi super hoc perpetuū silentiū imponendo. Not. q in eodem libello potest quis intentare possessorium & petitorium super diuersis articulis, & etiā super eodem. Item confessio syndici vel procuratoris præiudicat ecclesiæ. Item obedientia probatur per hoc q quis vocatur & venit ad capitulū vel conciliū. Itē protestatio facienda est ne factum propriū suæ ecclesiæ noceat. Itē in persona syndici formanda est sententia: & ideo cōdemnationis & absolutionis sententia potest in procuratorē vel syndicū proferri.

¶ Cap. vel ex eo sunt ... Vide ... alijs ... hoc ipso.

¶ Alias ... monialiū ... sanctæ Laurentij ... quia ... debebat ... sanctæ Cæciliæ ... non ... ecclesia ... sanctæ Laurentij ... Hostiensis, qui sequitur.

f ¶ *In scrutinijs.*] sic. ī. de ma. & obed. his quæ. Scrutiniū hic & ibi appellantur catechismi siue exorcismi, qui fiunt baptizādis per xx. dies ante [a] baptismū. de quibus legitur de conse. dist. 4. ante baptismum. & c. ante xx. & 10. q. 1. peruenit. Et est vulgare Romanorum: aliter accipitur scrutinium. ī. de scruti. cap. vnico. & aliter accipit in cōcilio Lug. ī. de elec. in electionibus. & cap. q p.

g ¶ *Capitulis.*] id est, synodo siue conuentu, vbi vitia corriguntur.

¶ *Glo. seq. not. in eodē libello, & c. inducit duo similia, & subdit causam.*

h ¶ *Et petitoriū.*] super diuersis cap. scilicet petitoriū quo ad scrutiniū & baptisma, possessoriū quo ad capitulū: & sic duæ actiones simul in eodē libello possunt p̄poni [a]: sicut & de possessione soli interdicto vnde vi possū experiri, & de reb⁹ vi ablatis ad exhibēdū, vel vi bo. ra. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. si fund⁹. de quo & p eadē re possunt ista duo simul intētari, & ab eadē parte: vt hic, & ī. de cau. pos. c. 2. 3. & 4. & c. cū dilect⁹. vbi materia ista expedit. & c. pastoralis. Itē & vnū iudiciū sufficit ad plures societates. ff. p soc. cū duob⁹. §. si plures alias incipit, lex ista, sub qua est iste §. si inter fratres. ar. ff. fa. ercis. hęredes. §. d plurib⁹. & §. seq. & hoc sit causa dirimēdarū litiū. ar. ff. de act. emp. l. nō est nouū. & ī. de cau. pos. c. ad. vltimū.

a Hæc forma ... in primis ... petitorium ... et de parte ... in ... vt infra Hostiensis & Ioannes And. Gofredus, & vide Archidiaconum & Ioannem An. in c. 2. de elec. lib. 6.

i ¶ *De iure communi.*] ī. tit. proxi. c. constitutus.

k ¶ *Præscriptionē.*] immo & si allegasset eam, non iuuaretur, nisi allegaret

¶ Secundum ... que causæ ... tunc de ... in pos. ca. ... super. lo. A.

allegaret eam ex alterius persona. ĩ. de præscrip. cum ex officij.
a ¶ *Verteretur.*] super diuersis articulis, scilicet petitorio quătum ad scrutinium, & baptisma, & possessorio quo ad capitulũ, vt patet ex ipsa littera. Sed modo coram Innocentio agebatur possessorio[1] & petitorio, & quia non fuit modo probatum de proprietate quo ad capitulum, absoluitur ecclesia sancti Laurentii quo ad capitulum, vt in fine dr, dum ecclesia Romana habuit ibi institutionẽ & destitutionem, & ecclesia sanctæ Cæciliæ illa solummodo habebit postea, quæ presbyter confessus fuit quantum ad proprietatem coram Celestino Papa, cum in omnibus aliis ecclesia sancti Laurentii pertineat ad ecclesiam Romanã: vt in fine patet.
b ¶ *Sponte confessus.*] Et sic confessio procuratoris præiudicat dño. iste psbyter pcurator erat ecclesiæ sancti Laurentii. De hoc notatur supra vt lite non contestata. capitulo primo. Et sponte dicit, quia secus si coactus. infra de accusa. cap. si constiterit. Et confessio in vno iudicio facta coram Celesti no, valet hic in alio coram Innocentio, vt patet. Ber.
¶ *Glo. seq. alleg. vnam co...., & signat vnam contrariam.*
c ¶ *Vocatum.*] Per hoc igitur probatur possessio[a] obedientiæ, q alìquis vocatus ad synodũ venit. arg. ĩ. de his quæ fiunt à maiori parte capituli. cap. ex ore. argu. ĩ. de restit. spo. olim.
d ¶ *Curauit.*] Eodem iure debuit pronunciare diffinitiue super prædictis duobus articulis: sed noluit. Ber.
e ¶ *Scrutiniũ & baptisma.*] In his duobus obtinuit, in omnibus aliis succubuit: vt j. sequit.
¶ *Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*
f ¶ *Titulo.*] id est, plebi

tum. Præterea cum coram C. Papa prędecessore nostro super prædictis, inter vestram & prædictam ecclesiam, quæstio verteretur[a], M. presbyter eiusdem ecclesiæ fuit sponte[b] confessus, quod ecclesiæ sanctæ Cæciliæ scrutinium & baptisma debebat. Cumque pars vestra testes, qui se illum diuersis temporibus, ad capitulum vocasse, ipsumque venisse asserebant, in medium produxisset: eis iurare paratis, prædictus presbyter se vocatum[c] iuisse ad capitulũ est confessus. vnde prædictus prædecessor noster ecclesiam vestram, capitulo, quo se conquesta fuerat spoliatam, saluo iure proprietatis ecclesiæ sancti Laurentij, reuestire curauit[d], sicut in eius litteris continetur. per hoc ergo proprietatem quo ad scrutinium[e] & baptisma, & possessionem quo ad capitulum, vester voluit syndicus comprobare. Ad hæc[†] sancti Laurentij œconomus ex aduerso respondit, quòd ecclesia illa[†] nullo medio ad Romanã ecclesiam pertinebat. Cũ enim monasterium monialium fuerit, & generaliter seruetur in vrbe, vt nullum monasterium titulo[f] sit subiectum, incongruũ videbatur, vt regulares secularibus supponantur. præterea vsque hodie nos in ea institutionem & destitutionem liberam exercemus: & infra. ¶ Nos igitur auditis propositis, œconomum[g] sancti Laurentij syndico vestro in baptismo & scrutinio condemnamus; ita vt per hoc ecclesiæ Romanæ nullum præiudicium generetur[h], si quando forte ius suum duxerit prosequendum. In institutione[i] autem, & destitutione, & capitulo, œconomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsus absoluimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

¶ Honorius tertius episcopo Venetensi.

¶ *In prioratibus monachorum non possunt singuli monachi commorari, etiam si super hoc habeant rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi concilio.*

CAP. III.

EX parte tua fuit propositũ: & infra. ¶ Abbas & conuentus Riueñ.[†] Veneteñ.[†] diœcesis occasione litterarum[k] Apostolicæ sedis asserunt[l] sibi esse concessum, vt in singulis ipsorum Prioratibus singuli monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundẽ. ¶ Cum autem id obuiet Lateraneñ. concilio[†] de quo nulla mentio[m] est in litteris antedictis: Fraternitati tuæ breuiter respondemus, quòd huiusmodi litteras ab Apostolica sede non credimus emanasse. Quòd si per occupationem[n] forsitan emanauerint, noluimus[o] per hoc derogari concilio supradicto.

¶ Idem Burdegaleñ. archiepiscopo.

¶ *Ordinarius compellit abbatem, vt monachos à Prioratibus reuocet ad claustrum, vel eis socios adiungat.*

CAP. IIII.

AD audientiam nostram peruenit, q nonnulli mo-

Apostolicas ad quosdã iudices impetrauerunt, ne eps diœcesis eos compelleret plures monachos ponere in quibusdã prioratibus suis, vbi singuli monachi esse consueuerunt, cũ pluribus facultates non sufficerent eorundem, inquisita prius veritate de facultatibus prioratuum: occasione istarum litterarũ dicebant sibi esse concessum, vt in singulis prioratibus suis singuli monachi commorentur, dũmodo pluribus facultates non suppetant eorũdem: Eps Venetensis significauit hoc dño. Papæ: & ipse rescribit ei dicens, cum istud obuiet concilio Lateranẽsi, de quo nulla fit mentio in litteris prædictis, rñdet, q non credit huiusmodi litteras à sede Apostolica emanasse: q si forsitan per occupationem emanauerint, nõ vult per hoc derogari concilio antedicto. Not. q monachi in ecclesiis soli commorari non debent. Itẽ si quis litteras impetrat ꝫ aliquod ius siue conciliũ, de ipso iure siue concilio mentionem facere debet, aliter nõ valent.
¶ *Glo. seq. incipit casum.*
k ¶ *Litterarum.*] Litteræ istæ tales fuerunt: Impetrauerunt monachi isti litteras ad quosdam iudices[4], ne eps diœcesanus compelleret eos, plures monachos instituere in quibusdã prioratibus suis, vbi singuli monachi esse consueuerũt, cũ pluribus nõ sufficerent facultates eorundem: inquisita prius veritate de facultatibus prioratuum, occasione talium litterarum dicebãt secundum q inferius continetur.
l ¶ *Asserunt.*] & male: quia licet in ecclesiis illis non possent esse plures monachi, non tñ Papa cõcederet q soli monachi in singulis prioratibus singulariter ponerẽtur: quia illud esset ꝫ concilium Lateraũ. ĩ. de sta. mo. c. 2. & est expressum j. c. proxi. vnde litteræ istæ de cõscientia Papæ non emanauerunt. Bernar.
m ¶ *Nulla mentio.*] & sic patet q si quis literas impetrat ꝫ aliquod ius siue concilium, non valent nisi fiat mentio de illo iure. ĩ. de rescrip. nonnulli. & ĩ de æta. & quali. eam te.
n ¶ *Occupationem.*] sic. j. de sen. excom. si aliquando. C. de lib. cau. iubemus. idem esset si per importunitatem petentis. C. de pe. bo. sublatis. l. 1. lib. 10. arg. ĩ. de rescrip. si quando.
o ¶ *Noluimus.*] tamen si vellet[5], bene posset dispensare contra concilium: quia auctor illius concilij in parem non habuit potestatem. supra de elect. innotuit. & Papa maior est quàm conciliũ. ĩ. de elect. significasti.
AD *audientiam.*] Primo ponit transgressionem cõcilii: quam secundo mandat corrigi: ibi, *Ideoque.* Abbas.
CASVS. Significatum fuit domino Papæ, q quidam subiecti archiepo Burdegaleñ. solitarii habitabant in quibusdam Prioratibus contra statutum Lateraũ. concilij: vnde mandat Papa eidem archiepo, quatenus abbates seu Priores ipsorum, vt vel ipsos reuocent ad claustrum, facientes per clericos seculares in eisdem ecclesiis deseruiri, vel associent sibi alios monachos, cum quibus vitam regularem obseruent, per censuram ecclesiasticam monitione præmissa compellat. Not. q monachi in ecclesiis soli siue

seculari. 18. q. vlti. peruenit. & cap. dudum. Sed nonne subiicietur epo qui est secularis? Sed illud est, vt dixit Vin. propter excellentiã dignitatis[3]. immo verius vr: vt T. dixit, q de iure communi monachi possunt subesse titulo, i. plebi seculari. 16. q. 1. alia. & c. ecclesia habet. & c. legi. arg. 93. dist. à subdiacono.
g ¶ *Oeconomum sancti Laurentij.*] Hic formatur sententia in persona procuratoris siue œconomi, non tñ ipse conueniet vel conuenietur actione iudicati: nisi esset defensor tantum, vel datus in rẽ suã. ff. de procura. Plautius. Arg. ꝫ. q in persona dñi. ĩ. de proba. licet. De hoc traditur ĩ. de elect. querelam.
h ¶ *Generetur.*] Et ita Papa iudicat q ei nõ obsit exceptio rei iudicatæ. simile ĩ. d ne iud. c. suborta. vnde bñ præscribit ꝫ monasteriũ exemptũ spacio legitimo al. ann. licet nõ ꝫ Papã. 16. q. 4. volumus.
i ¶ *In institutione.*] Hic patet q in quibusdam iuribus epalibus potest præscribi, ita q non propter hoc in aliis. & ita fallit regula illa, q per partem tota seruitus retinetur: vt ff. de ser. ru. prædi. vna est via. de hoc dicitur ĩ. de præscri. auditis. & hoc ideo est, quia ius episcopale est genus multas habens species sub se, quarum multæ enumerantur. ĩ. de offi. ordi. conquerente. & c. dilectus.
EX *parte tua.*] Diuiditur. primo ponitur consultatio. secundo responsio: ibi, *Cum autem.* Abbas.
CASVS. Abbas & conuentus Riueñ. Veneteñ. diœcesis litteras

[1] Et tamen super possessorio nõ pronunciat Laurentium Innocentium: sed postea dicitur... & pronunciatur in de elect. secundum Petrũ & Abbatẽ. Ioan. And.
[a] ad hoc
[a] ipsa
[a] Sed non proponitur. Ioan. And.
[3] Facit qđ no. de elec. nullus. lib. 6. in vlt. gl. Ioan. And.
[†] Riuensis. Riueñ.
[†] Nannetẽ.
[†] Lateranensi concilio sub Alexandro iij. c. referẽ supra de statu monachorum. cap. monachi.
[4] Hos dicit istos fuisse conseruatores contra diœcesanũ. Ioan. And.
[5] Sed hoc non debet velle propter periculum peccati carnalis concupiscentiæ. quod eminet specialiter. & est sequela solitarie viuentis in ecclesiis inter homines conuersantes: & hoc considerauit cõcilium Lateraũ. vt ibi patet. Ioan. And. extrauagãt.

alijs

allis monachis habitare non debent contra concilium Lateranẽ. Item episcopi possunt compellere abbates ne monachos solos per villas dimittant.

a ¶ *Diœcesana.*] i. iurisdictiõis. De hac lege no. ȷ. d off. or. dilectus.

b ¶ *Generalis concilij*] Hic vocat Papa Lateranẽ. conciliũ generale, quod habes ȷ. de sta. mona. c. 2. sed conciliũ Innocentij semper sic appellatur.

nachi, lege tibi diœcesana [a] subiecti, in quibusdam Prioratibus habitant solitarii, contra statutũ generalis [b] concilii †. Ideoque mandamus, quatenus ipsorum abbates seu Priores, vt vel ipsos ad claustrum † reuocent, facientes in ipsis ecclesiis deseruiri per clericos seculares: vel alios monachos eisdem associent [c], cum quibus vitam possint ducere regularem, monitione præmissa, per censurã ecclesiasticam compellas.

¶ *Glo. seq. ponit differentiam quam improbat.*

c ¶ *Eisdem associent.*] & ita epi compellere debent abbates, ne monachos per villas solos dimittant, secus in canonicis regularibus, si eligerentur ad regimen animarum, nam illi nõ compelluntur alios secum habere, nisi id cõmode facere possint. ȷ. de sta. mo. quod Dei timorem. sed ibi est collegium: vnde idem vñ de regularibus, scilicet quòd non deberent esse soli in capellis.

TITVLVS XXXVIII.

De iure † patronatus.

DE IVRE PATRONATUS.

¶ *Supra visum est de præben. & dignit. item de relig. dom. item de capel. mona. sed quia ad istas sit institutio nonnunquam per præsentationem patroni, & sic posset dubitari de iure patronatus, & de modo præsentandi: merito post rubricas præcedentes subiicitur ista. Abb. Sicul.*

De hac materia tractatur. 16. q. 6. pia mentis. §. cum ergo. vsque ad fin: q. 16. q. 5. si quis episcoporum.

¶ Ex concilio Mediolanensi. †

¶ *Si propter discordiam patronorum ecclesia caret administratore, cessatur in ecclesia à diuinis, tolluntur reliquiæ, & ostia clauduntur, si aliter sine scandalo ecclesiæ prouideri non potest. hoc dicit cum cap. sequenti.*

CAP. I.

PErlatũ est: & infra. ¶ Nobis visum est, quòd ecclesia inter hæredes patroni diuidi non debeat [d]. Et si simultates [e]

PErlatũ est.] Duo facit concilium. Primo prohibet ecclesiam inter patronos diuidi: Secundo ponit quid facere debeat episcopus cum patroni non ordinant ecclesiam. Secunda: ibi, Et si. Abb. Sic.

CASVS. Aliquãdo contingit, quòd vnus patronus ecclesiæ relinquit plures hæredes: quilibet hæredum vult pro suo arbitrio ecclesiam ordinare cum vacat: statuit concilium, quòd inter hæredes patroni ecclesia diuidi nõ debeat: & si discordia fuerit inter eos, propter quã sacerdos ibi ordinari non possit, eps præcipiat vt nullo modo Missarum solemnia celebrentur ibidem, donec ad cõcordiam redeãt, & canonice prouideant ecclesiæ. Not. quòd ecclesiæ diuidi nõ debẽt. Item eps potest compellere patronos ecclesiarum discordantes per subtractionem diuinorum vt ad concordiam redeant.

¶ *Glossa sequens fortificat text. per rationem ad quam inducit 4. iura. Secundo tractat an ius patronatus cuique patrono competat in solidum. In fin. quærit & arg.*

d ¶ *Non debeat.*] quia ad mutabilitatem mundanarum necessitatum ecclesia turbari non debet. 10. dist. lege. & 3. q. 6. hæc quippe. & 100. dist. c. 1. & ȷ. eo. querimoniã. Et nota quòd iuspatronatus apud vnumquenq; hæredum est insolidum quãtum ad omnem eius effectũ. ff. de bo. li. l. si libertus. in fi. præter sacerdotis præsentationẽ, quæ est apud oẽs: ita quòd apud nullũ: vt hic patet, & ȷ. c. prox. sicut electio, quia res simplex est & indiuisibilis, & sic ad quemlibet hæredẽ insolidũ transit, etiã si ex diuersis & inæqualibus partibus sint hæredes. arg. ff. de ser. via. C. de relig. l. si sepulchrũ. & ff. eo. l. quòd si locus. & ff. ad leg. Fal. l. 1. §. si vsusfructus. & ff. de vsu & hab. l. vsus. quia incorporalia diuidi non possunt. arg. 7. q. 1. nihil. Quid si nõ conueniant, possent ne pacisci adinuicem, vt alternis vicibus præsentarent? Arg. quòd sic ff. de vsufru. quotiens. ff. de seru. via. in fine.

ADDITIO. Et ff. commu. diui. l. cõmuni diuidundo. §. si de vsufructu. Inno. contra. cum sit res spiritualis. vide cle. plures. eo. titu.

e ¶ *Simultates.*] id est, latentia odia siue discordiæ.

inter eos surrexerint, propter quas sacerdos suo ibi officio canonice fungi non possit: si aliter prouideri non poterit, præcipiatur ab episcopo, vt nullo modo ibi Missarum solemnia celebrentur [f], donec ad concordiam redeant, & ecclesia sacerdotem canonice habeat, qui libere suum ministerium valeat exercere.

f ¶ *Celebrentur.*] sic 16. q. 7. considerandum. & cap. si plures. sed hoc hodie seruari non debet, si aliquo modo sine scandalo possit ecclesia ordinari. ȷ. eo. quoniam. Ber.

QVæcunque.] CASVS. Si patroni ecclesiæ discordes fuerint, vt eam nolint de vno presbytero ordinare: si eps aliter ecclesiæ consulere non poterit, tollat inde reliquias, & claudat ostia ecclesiæ, nec diuinum ibi celebretur officiũ, donec canonice vnum elegerint presbyterum. Ista duo capitula reducenda sunt ad c. sequens. Not. quòd eps potest compellere patronos discordantes, ad ordinandam ecclesiam de vno presbytero.

¶ Ex concilio Triburiensi. †

¶ *Summatum est in capitulo proximo.*

CAP. II.

QVæcunque ecclesia: & infra. ¶ Si contingat pro ecclesia dissidere patronos, vt eam nolint sub vno presbytero procurari †, episcopus (si aliter non poterit ipsi cõsulere) tollat inde reliquias [g], atque eiusdem ecclesiæ claudat ostia; vt sacrum mysteriũ † nullus in ea celebret, antequam vnum eligant presbyterum, qui sacrosancta sit idoneus procurare.

¶ *Glo. seq. ponit triplicẽ lecturam, Melen. Ioan. Fauen. & Alan.*

g ¶ *Reliquias.*] Quidã dicunt, sicut Melendus, quòd hoc cap. non tenet, & illa. cap. similiter nõ tenent. 16. q. 7. considerandum. & c. si plures. & c. seq. quoniam. & c. cam te. nisi forsitan ex facto epi magnum scandalum oriretur, tunc posset seruari hoc quod hic dr ad tempus, quod satis vñ. Ioan. Fauen. dicebat, tollat reliquias. i. nõ ponat. Ala. intelligit de reliquiis, quæ sunt in capsis extra altare, quod est verum, quia de illis quæ sunt in altari non intelligitur.

¶ Ex concilio Lateranẽ. †

¶ *Si patroni in præsentando discordãt, præfertur præsentatus à maiori parte, si est idoneus: & si hoc sine scandalo fieri non potest, vel patroni infra tempus debitum non præsentant, episcopus ordinabit ecclesiam.*

QVoniam.] Primo ponit abusum patronorum. Secundo constitutionem: ibi, Præsens. Abbas.

CASVS. In quibusdã locis patroni ecclesiarum, vel eorum hæredes, abutuntur potestate sibi ab ecclesia concessa: quia cum vna ecclesia vnius debeat esse rectoris, ipsi in discordia plurimos præsentant: vnde statuit Lateranẽ. cõcilium, vt si forte vota patronorum in plures partes se diuiserint, iste præficiatur ecclesiæ, qui plurimorum eligitur & approbatur assensu, & aliàs idoneus fuerit: Si autẽ hoc sine scandalo fieri non poterit, eps ordinet ecclesiam secundũ quod melius sibi visum fuerit: In fine dicit, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos: & illa infra quatuor menses nõ fuerit diffinita, extũc superior ordinet ecclesiam. Not. quòd ex fundatione ecclesiarum acquiritur ius patronatus. Item plures rectores non debent institui in vna ecclesia. Item electio maioris partis tenet, dummodo electus sit idoneus. Item propter scandalum aliquando receditur à iure. Item si quæstio iuris patronatus infra quatuor mẽses non finiatur, eps postea ordinare potest ecclesiam.

CAP. III.

QVoniam † in quibusdam locis fundatores [h] ec-

¶ *Glo. seq. tractat per quam refectione, & c. & ponit opi. Lau. quam determinat. secundo quærit: arg. pro, & contra, & tenet vltimum.*

h ¶ *Fundatores.*] Not. quòd ex fundatione ecclesiæ acquiritur ius patronatus: vt hic, & 16. q. 7. filius. & ȷ. eo. nobis. sed ex refectione vel reparatione non acquiritur: vt dicebat Lau. arg. ff. ne quid in loco publi. l. prætor. §. vicinales. ea videlicet ratione, quia quod humani iuris esse desiit, seruitutẽ non recipit. ff. cõmu. prædi. tam vr. quàm ru. l. caueri. ȷ. quod intelligo cũ omnino non est destructum monasteriũ vel ecclesia: sed si funditus destructum sit, & de consensu epi aliqs vellet reædificare ecclesiam, credo quòd acquirat iuspatronatus, quia perinde est ac si ab initio ecclesiam construxisset. ȷ. de Iudæ. consuluit. arg. Itẽ quid si reædificata est ecclesia de eadẽ materia, nunquid prior patronus remanet patronus? Vi. quòd sic, quia eadẽ ecclesia intelligitur. ff. de iud. proponebatur. & 7. q. 1. deniq;. & arg. ff. de vsufru. si in area. & ff. de ser. vr. prædi. seruitutes. §. si sublatũ. & hæc ecclesia loco prioris succedit, vnde eadẽ intelligitur. arg. ff. si quis cau. si eis. §. qui iniuriarũ. & ff. si ex noxa. cau. l. 3. in fi. ff. de vsufr. dfis. in prin. ff. de

ff. de ser. ru. prædi. Attilicinus. arg. 3, quia desinit esse patronus, & obligatio semel extincta, & c. ff. de solu. qui res. §. aream. & de consecra. dist. 4. quæris. quod verius videtur.

a ¶ *Abutuntur.*] & ita perdere debent priuilegium. 11. q. 3. priuilegium. & 74. dist. vbi illa didicisti.

nus voluntate mutata alium idoneum præsentauit, qui fuit ab episcopo institutus, & in possessionem inductus: quæritur quis istorum alteri præferri debeat? Rndet, quod in casu isto melior est conditio possidentis, quia antequam præsentatio per episcopum approbetur, ratum non est quod à patrono fuit inchoatum. Not. quod licitum est laico patrono variare ante institutionem præsentati. Item nota casum in quo melior est conditio possidentis, scilicet quando laicus patronus præsentat primo vnū, nec recipitur, & præsentat secundo alium, & recipitur: secus est in clerico patrono.

clesiarū, aut hæredes eorum, potestate, in qua eos ecclesia hucusque sustinuit, abutūtur a: & cum vna ecclesia vnius debeat esse rectoris, pro sua dissensione † plurimos repræsentant: Præsenti decreto statuimus, vt si forte in plures partes † fundatorum se vota diuiserint, ille præficiatur ecclesiæ, qui maioribus b iuuatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu. Si † autem hoc sine scandalo c esse nequiuerit, ordinet d antistes ecclesiā, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra quatuor e menses non fuerit diffinitum.

¶ Ex eodem. †.

¶ *Excommunicantur patroni laici, qui clericos instituunt & destituunt in ecclesiis etiam patronatis, vel bona ipsarum aliter administrant: Et clerici qui institutionem laicorum recipiunt, communione priuentur.*

CAP. IIII.

PRæterea quia in tantū quorundam laicorū processit audacia, vt episcoporū auctoritate neglecta, clericos instituant f in ecclesiis, & remoueāt cum voluerint; possessionem quoque, atque alia ecclesiastica g bona, pro sua voluntate plerumque distribuant, ipsos anathemate decernimus feriēdos. Clericus autem, qui ecclesiam per laicos h sine proprij episcopi auctoritate receperit, communione priuetur i: & si perstiterit, à ministerio ecclesiastico, & † ordine deponatur.

¶ Alexander iij. Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Si patronus laicus successiue præsentat duos, & secundus instituitur ab episcopo, valet institutio. hoc dicit primo. Patronus non potest clerico vel alteri ecclesiæ conferre ecclesiam patronatam, vel alteri donare.*

CAP. V.

QVod † autem consulis, si clericus idoneus ad vacantem ecclesiam præsentatus, nō fuerit ab episcopo diœcesano admissus, & postmodum alius idoneus præsentatus, & institutus ab episcopo, possessionem tenuerit corporalem: an primo clerico ecclesiā petente, debeat posterior remoueri, vel posterior priori præferri: Dubiū non est, quin in casu isto melior sit conditio possidentis k: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum episcopum approbetur, ratum non est quod à patrono fuerat inchoatum. ¶ Decætero tuæ prudentiæ respondemus, quòd si laici clericis, vel collegiis, de concessionibus vel donationibus instrumenta confecerint † in hæc verba vel similia: cōcessi vel dedi ecclesiam, & præsenti charta firmaui: si consensus l episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro non dato m habetur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare.

¶ Idem Exonieñ. † episcopo.

¶ *Comparans vel emens iuspatronatus, eo spoliari debet. Vel sic: Qui emit ius patronatus vt possit præsentare filiū vel nepotem seu quem vult, eo priuari debet. hoc dicit. Et vtraque lectura potest sustentari.*

CAP. VI.

QVia † clerici quidā aduo-

b ¶ *Qui maioribus.*] Simile. 63. distin. si forte. Sed nunquid requiritur quod maioris. i. sit meriti, & quod plures eū præsentent? hoc videtur velle hæc litera, sed vt sufficere si sit idoneus, dum tñ habeat maiorē partē, licet alius sit melior. De hac materia dr̄ s. de elect. ecclesia vestra.

c ¶ *Sine scandalo.*] arg. quod propter scandalum receditur à iure. s. de præbē. cum teneamur, & j. de no. ope. nun. cum ex iniūcto. & s. de tem. or. ad aures. vbi de hoc.

d ¶ *Ordinet antistes.*] ponendo ibi rectorem, ita quòd ipsum postea repræsentet si voluerit. arg. j. eod. si vero.

e ¶ *Infra quatuor.*] j. eod. cum propter. 3. j. ca. eam te. ibi soluitur.

PRæterea.] Duo sunt dicta. Secundū: ibi, *Clericus*. Abbas Sicul.

CASVS. Quidam laici patroni in tantam audaciam prorumpūt, vt sine auctoritate eporū clericos instituant in ecclesiis, & destituant: & possessiones & alia bona ecclesiarum pro sua volūtate distribuūt: propter quod Lateraū. concilium decernit illos anathemate feriendos: Clerici vero, qui ecclesias de manibus recipiunt laicorum sine auctoritate epi sui, cōione priuentur: & si eas non dimiserint, à ministerio ecclesiæ & ordine deponatur. Not. quod laici etiam patroni de rebus ecclesiarū spiritualibus vel temporalibus, sine auctoritate epi sui nihil disponere debent. Item sine auctoritate epi clerici non debent institui in ecclesiis. Item pœna clerici recipientis beneficiū de manu laici est, vt cōmunione priuetur. Itē pęna clerici non dimittentis beneficium receptum à laico est, quod deponi debet.

f ¶ *Instituant.*] 16. q. 7. laici. & c. per laicos.

g ¶ *Ecclesiastica.*] 16. q. 7. decimas.

h ¶ *Per laicos.*] j. de priuileg. cum & plantare.

¶ *Glo. seq. ponit oppo. signat littera contrarium, & remittit.*

i ¶ *Communione priuetur.*] & ita non est ipso iure suspensus, qui recipit ecclesiam à laico, & per hoc intellige illos canones. 16. q. 7. si quis deinceps, & c. cum aliis cap. seq. quæ hoc dicere videntur. Itē alia pœna etiam imponitur ei qui per abusum laicorum consentit suæ electioni, quia fit ineligibilis. s. de elect. quisquis. arg. 3. j. eo. cura. quod scilicet ecclesia possit haberi per laicum. ibi soluitur.

QVod autem.] Duo sunt dicta. Secundū: ibi, *Decætero*. Abb. Sicu.

CASVS. Patronus ecclesiæ ad vacantem ecclesiam præsentauit prælato suo (ad quem pertinet institutio) clericum idoneum: clericus ille non fuit à prælato admissus: postmodum patro-

k ¶ *Possidentis.*] Sic j. eo. pastoralis. hoc intellige cum laicus præsentat. secus si ecclesiastica persona, cui taliter variare non licet. j. eod. cū autem. sed epūs punitur: vt in c. pastoralis. Et est simile quod dr̄. C. de rei ven. quotiens. simile s. de præscrip. ad aures. & ita ille potior est in iure, qui prior possessionē fuerit adeptus.

ADDITIO. De hac materia tractatur. s. de offi. ordi. cū vos. & melius. s. de off. leg. dilectus.

DE CÆTERO. Aliquis laicus patronus concessit ecclesiam, & instrumentum fecit sub hac forma: Ego talis cōcedo & do ecclesiam talibus clericis siue collegiis, & præsenti charta confirmo: quæritur an talis concessio teneat? Rñdet Papa, si consensus epi non accedat, nihil agitur: quia pro non dato habetur quod datur ab illo qui donare non potest. Not. quòd laicus ecclesiam nemini dare potest sine consensu epi. Item pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui de iure donare non potest.

¶ *Glossa sequens quærit, ponis solu. Lau.*

l ¶ *Si consensus.*] Et ita si consensus epi accesserit, valet talis donatio vel concessio. j. eod. c. illud. & c. nullus. Sed quid intelligitur dare patronus? ecclesiam dare non potest: quia ad eum non pertinet: immo ad epm. Lau. dixit quod iuspatronatus solūmodo intelligitur donare, quod suū est, de cōsensu tñ epi. s. de dona. pastoralis. ne delusoria intelligatur donatio: vt res potius valeat quam pereat. & arg. ff. de leg. 1. si domus. §. vlt. & hoc probatur ex eo quod dicitur pro nō dato habetur, &c.

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

m ¶ *Pro non dato.*] Sic ergo pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui de iure dare non potest. ff. de acqui. re. domi. traditio. & C. de pœ. l. 2. ff. eo. l. 2. §. vlti. & j. de do. post diuor. resti. nuper. & C. qui pro sua iurisdic. dare dariue pot. l. vnica. & 1. q. 7. Daibertū. Arg. 3. j. eo. cura. & melius c. consultationibus. Supple hic, nec est in possessione vel quasi: aliàs si esset in quasi possessione non vi, non clam, non precario, nulla quæstione sibi mota: quia tūc ius acquiritur præsentato, & obtinet. j. eo. ex litteris. & c. consultationibus. sed isti laici erant in possessione saltē de facto: & nisi consensus epi accesserit, non valet donatio, & ita cōcordat cū illa. j. eod. cura.

QVia clerici.] Primo ponit excessus. Scd̄o pœna: ibi, *Eosdē*. Ab.

De hoc capitulo vt de quo mentio supra in c. consti. tutus. 46 de appellatio.

Defensio..., legitur in electiones alias, dispē satione.

Aliàs, patrono.

De intellectu huius § vide Laterañ. tract. de iure patron. art. 9 q. 1. par. 2. lib. 2.

Scilicet concilio Lateraū. sub Alexan. iij. c. 14. § pręterea. & c. 3. eod. tit. in 1. compilat.

vel

Quod ere do. Tanc. & Vin. idē Hostiēsis cum nec laici sine consensu ... i. proximo respon. so. Io. An.

Vbi de hoc & s. de ... quod idem ... & habens locum hac in ... vle laice ... das ecclesiā in titulum. ... ... secundum Vin. Io. A.

Post concilium Laterañ. sub Alexan. iij. par. 15 cap. 1. §. quia autem, & c. 7. eo. tit. in 1. compilat.

Si vero laicus præsentans nō variasset: præsentatus ab eo remoueret quamlibet institutum. de re iud. cū Bertholdus. Ioan. And.

Aliàs, cō cesserint.

Exoñ.

Cap. 8. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Laterañ. par. 15. c. 4.

Et de intellectu Lambert. vnus de iure patro. art. 2. q. 5. par. 2. lib. 2.

CASVS. Quidam clerici comparant ius patronatus ecclesiarum, vel alio modo quo possunt acquirunt, vt postmodum cum vacauerint, eorum filij vel nepotes præsententur ad eas. præcipit Papa epo Exonien. vt hoc districte prohibeat, & eosdem clericos aduocationibus taliter acquisitis appellatione remota spoliet. Not. quod qui iuspatronatus emit, eo debet priuari.

catias a † ecclesiarum comparant b, vel quocunque modo possunt, acquirunt, vt postmodum eorum filij c, vel nepotes, ad easdem ecclesias præsententur: Præcipimus, vt id arctius inhibere procures: Eosdem aduocationibus taliter acquisitis, appellatione postposita spoliando d.

¶ Idē Herforden. † episcopo, & abbati de Forde.

¶ Iuspatronatus consistens in aliqua vniuersitate temporalium, transit cum ipsa vniuersitate; etiam si vniuersitas transeat tantum quo ad vtile dominium, nisi iuspatronatus specifice sit exceptum. hoc dicit, Et est notabilis casus, & quotidie allegatur.

CAP. VII.

EX † litteris I. Salabrien. † episcopi accepimus, quòd defuncta persona ecclesiæ de Laton. G. miles, qui villam in qua ecclesia sita est, à monasterio de Vinton. ad firmam e tenebat, ad eandem vacantem, G. † clericum prædicto episcopo præsentauit. postmodum abbatissa prædicti monasterii alium præsentauit f eidem, ad ecclesiam supra scriptam †: quo nolente præsentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem g archiepiscopum, grauem de episcopo deposuit quæstionem: & infra. ¶ Mandamus quatenus si vobis constiterit; quòd præfato militi præscripta villa fuerit, non excepto h iure patronatus, ad firmam concessa: vel i antequam de iure patronatus inter abbatissam & litem controuersia esset suborta, præfatus G. † in præscripta ecclesia per episcopum, ad præsentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo aliàs sit idoneus) adiudicetis ecclesiam; ita quòd si abbatissa obtineat aduersus militem, illi de temporalibus debeat respondere.

¶ Idem Vintonien. † episcopo.

¶ Si laicus, clerico vel religioso loco concedit ecclesiam sine consensu episcopi: non obstante tali concessione, quæ nō valet, ad ipsam ecclesiam cum vacauerit, poterit præsentare, & eam alteri ecclesiæ de cōsensu episcopi poterit concedere. hoc dicit. cum cap. cum laici. & cap. suggestum. infra eo.

a ¶ *Aduocatias.*] i. iuspatronatus, quod quandoque dicitur aduocatio; vt hic: quandoque vicedominatus, vel custodia siue guardia: vt j. eo. preterea. Itē dicitur ius frequentationis vel processionis. 16. q. 7. piæ mentis. & c. Frigentius. quandoque gratia. 16. q. 5. si qs eporum. Tan.

¶ *Glo. seq. vers. per contrarium de decr. j. e. prox.*

b ¶ *Comparant.*] per se tantū: quod esse non potest, cū sit spirituali annexum. j. eo. de iure. sed cum vniuersitate potest obligari. j. eo. c. prox. & vendi. j. eo. c. cum seculum a. ad instar fundi dotalis. ff. de fun. do. l. s. ff. de acquiren. rerum domi. l. quædam.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem, quam soluit, signat contrarium, & ibi remittit.*

c ¶ *Filij.*] Licet aliquis sit patronus, se præsentare nō potest. j. eo. per nostras. filios autem iustis credo quod possit præsentare. ff. quod cuiusque vni. l. illud. Arg. 3, j. eo. consuluit. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit, refert aliam quæstionem. arg. negatiue, & illud tenet.*

d ¶ *Spoliando.*] Sed cui applicabitur? Potest dici quod ecclesiæ cui per huiusmodi emptionem facta est simoniaca iniuria. arg. j. de simo. de hoc. & 17. q. 4. si quis in atrio. & sic ecclesia erit patrona sui ipsius. Sed quid si ipsa eadem ecclesia emisset iuspatronatus à suo patrono, nunquid amittit patronus ius patronatus, vt sic remaneat apud ipsam ecclesiam? arg. quod non. j. eod. illud. quia venditio non tenuit: quia spirituale vel spirituali annexum vendi non potest. j. de simo. querelam. & j. eo. de iure. & sic remanebit penes patronū restituta pecunia. Arg. contra posset hic colligi: quia hic dicitur quod emptor spolietur, & non venditor: vnde eo ipso quod imponitur pœna emptori, & nō vēditori, vr remanere penes ipsum patronū iuspatronatus: quia si voluisset priuari, hoc dixisset sicut de alio. Vel dic quod pri° dixi. B.

EX litteris.] Diuiditur in duas partes. Primo ponit querela epi. Secundo dantur sibi iudices, & instruuntur quomodo debeāt diffinire: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Abbatissa & moniales monasterij de Vinton. quandam villam suam, in qua sita erat ecclesia de Laton. pertinens ad monasterium ipsum, locauerunt ad firmam G. militi, miles ille ad ecclesiam ipsam postmodum vacantem præsentauit epo V. clericū, quē eps instituit: postmodum abbatissa prædicta epo alium præsentauit: sed eps admittere noluit pręsentatum ab ipsa: vnde abbatissa apud archiepm Cantuarien. de epo deposuit quæstionem: qui primum pręsentatum fecit remoueri, & secundum sibi præsentatum fecit institui, vnde orta fuit contentio inter eos: Salabrien. eps qui primum instituerat, significauit hoc dño Papæ: vnde mandat iudicibus, quatenus si constiterit quòd prædicto militi prædicta villa fuerit concessa, non excepto iure patronatus, vel etiam si constiterit quod antequā de iure patronatus inter abbatissam & militem controuersia orta esset, pręfatus V. institutus fuisset per epm ad præsentationem militis, ecclesiam eidem adiudicent, dummodo idoneus sit: ita quòd si abbatissa obtineat aduersus militē, prædictus V. illi de tēporalibus debeat rńdere: & sic in vtroque casu obtinebit. Not. quod iuspatronatus transit cum vniuersitate, nisi specialiter excipiatur. Item lite mota super iure præsentandi vel eligendi, præsentatio postea fieri non debet, vel electio: & si fieret, non debet confirmari vel infirmari pēdente quæstione iurispatronatus vel electionis. Itē pŕsentatio facta ab illo qui in possessione iurispatronatus est, valet.

¶ *Glo. seq. ponit opinionem.*

e ¶ *Ad firmam.*] Dicunt quidā quod talem contractum celebrauerant inter se, quod vtile dñium transiret in conductorem, & sic in ipsum transiuit iuspatronatus: secus in creditore. s. de re iud. cū Bertholdus. B.

f ¶ *Præsentauit.*] supple & eps ipsum recepit.

g ¶ *Apud Cantuariensem.*] qui fecit primum remoueri, & institui præsentatum per abbatissam, vnde orta fuit contentio inter eos.

h ¶ *Non excepto.*] Arg. concessum videri quod non est nominatim exceptum. j. de spon. cum apud. Item arg. quod idē iuris est in toto & in parte. arg. ff. de offi. præs. vt. l. 1. §. 3. & 12. q. 2. cognouimus. De hoc tractatur. s. de translat. inter corporalia.

¶ *Glo. seq. vers. per q. in cui mota est quæstio, & c. ar. negatiue per hoc c. ponit opi. contrariā, soluit dupliciter, & respondet ad contraria. Iterum reassumit opi. contrariam, in fine obiicit, & soluit.*

i ¶ *Vel antequam.*] Arg. est hic à contrario sensu, quod res litigiosa non debet transferri in aliā personam lite pendente. 11. q. 1. quia res. & 16. q. 4. volumus. & s. vt lit. pēd. à memoria. & quasi per totum. Et ita vr quod si moueatur alicui quæstio de iure patronatus, & interim vacet ecclesia, quod non possit præsentare ante finem causæ. Sed non est verum hoc secundum quosdam prout dicitur s. de in inte. resti. cum venissent. immo si quis est inquieta possessione præsentandi, nō debet inde amoueri, vt dicunt quidam, vsque ad fine causæ. 16. q. 4. volumus. & s. vt lit. pen. à memoria. & sufficit esse in possessione. j. eo. consultationibus. & supplēt hic, maxime. Sed littera ista manifeste contradicit, & certe verius vr, quod eligere vel præsentare quis non possit, postquam ei mouetur quæstio super proprietate. Vel si dicatur, quod possit præsentare lite mota, tñ præsentatus non debet institui pendente controuersia, ex qua pendet. s. de in inte. rest. c. 2. & est arg. optimum s. de elect. Cumana. vbi clerici & capellani erant in quasi possessione eligendi, & mota fuit eis quæstio super iure eligēdi vacante ecclesia: & quia nō probauerunt de iure suo, nō valuit eorū vox. Nec obstant contraria quæ dicunt, quod lite pendente non est priuandus possessor sua possessione: quia ibi alia ratio est: ibi enim omnia restituuntur, & fructus post litem contestatam. Sed hic non debent restitui fructus præsentationis: quia canonice institutus nō remouetur sine culpa, & hoc verius credo. Contra tñ notauit Io. scilicet, quod potest licite eligere, qui est in quieta possessione, licet moueatur ei quæstio. s. de in integ. resti. cum venissent. & ita si fuit ille pręsentatus ante quæstionem motā, obtinebit: quia ille credebatur patronus, cum esset in possessione totius villæ, & ita credebat se esse patronum & bona fide. sic j. eo. consultationibus. & si postea obtineat abbatissa in iure patronatus: quia probabit quod excepit iuspatronatus, rńdebit illi de temporalibus. 16. q. 2. sane. & j. de priui. cū & plantare. §. in ecclesiis. & hoc dicit hic in fine. Contra hoc tñ s. de re iud. cum Bertholdus. & j. eo. consultationibus. vbi dicit: si tempore pręsentationis suæ iuspatronatus ecclesiæ possidebat. sed hic non erat in possessione iurispatronatus, licet possideret villā: quia hoc non colligitur per litterā: sed intellige quod erat in possessione iurispatronatus, & sic cessant contraria, & satis bene colligitur, quod miles erat in possessione iurispatronatus, ex eo quod dicit in fine: ita quod si abbatissa obtineat aduersus militem, illi de temporalibus debeat rńdere. Ex hoc apparet quod miles reus erat, & abbatissa contra militē agebat: & sic relinquitur quod miles credebatur patronus, & sic agebat vt patronus, vnde tenuit præsentatio & institutio eo tēpore facta, quo quiete iuspatronatus ecclesiæ possidebat. j. eo. consultationibus & s. de elec. querelam. & ita lite mota non debet præsentare: vel si præsentat, suspenditur institutio in euentum sententiæ: vt dictū est.

Illud.

Illud.] Diuiditur: quia ponit duo dicta. Secundum: ibi, *Licet*. Ab. Casus. Patronus ecclesiam non vacantē concedit alicui religiosæ domui inconsulto epō, postmodum vacante ecclesia, patronus præsentauit clericum epō, ad ecclesiam illam vacantē, & epš illum instituit: q̄ritur vtrū prima ɔcessio impediat secundā? Rñdet Papa, q̄ scd̄a ɔcessio tenet nō obstāte prima, quę de iure nullius est momenti, tū q̄a de re nō vacante facta est; tū q̄a laici sine auctoritate epī nulli possunt ecclesias dare. q̄uis iuspatronatus possint loco religioso cōferre: Si autē ecclesia vacante iuspatronatus loco religioso cōtulerit, & aliquis sine præsentatione fratrū eiusdem loci fuerit institutus, eius institutio est de iuris rigore irritanda. Not. q̄ non præstat impedimētum, q̄d de iure non sortitur effectum. Item ecclesia nō vacans concedi nō potest. Item laici sine auctoritate epi ecclesias dare non possunt. Item laici possunt dare iuspatronatus loco religioso.

Gl. seq. ponit opinionē.

a Ecclesiam.] Quidā intelligunt, q̄ per hanc concessionē laicus iste intendebat dare ecclesiam quo ad proprietatem, vel ecclesiam in vsus proprios. quod facere non poterat. ī. de dona. pastoralis. 10. q. 1. nouerint. & c. sic quidam. cūm alius eā possideret: secus si dedisset iuspatronatus etiam sine cōsensu epi i, vt dicūt, vt no. j. eo. c. i nouilla, hęc littera innuit, &c.

Glo. seq. arg. alleg. duo iura. & tria alle. in contrarium.

b Aliquatenus impedire.] Arg. q̄ non præstat impedimentum q̄d de iure non sortitur effectū. arg. ī. eo. q̄d autē. ī. de elect. bonæ. Arg. ȝ. ī. de elect. cōsiderauim⁹. & c. auditis. & j. de spōsa. ad audientiā.

c De re non vacante.] & ita patet, q̄ ecclesia non vacans conferri non potest priuatæ personæ: vt ī. de donat. consultationibus. sed loco religioso de auctoritate epi ecclesia non vacans potest concedi: vt in decre. consultationibus.

d Nemini.] id est, nulli priuatæ personæ licet.

e Licet religioso.] Hæc littera innuit, q̄ laicus possit dare iuspatronatus loco religioso sine auctoritate epi: sed ecclesiam non. arg. 16. q. vlti. nemini regum. sed non credo. vnde supple hic de consensu epi: quia siue concedat ecclesiam, siue iuspatronatus, necessaria est auctoritas epi. ī. eo. quod autem. & ī. de don. consultationibus. & j. eod. nullus.

ADDITIO. Hæc opinio reprobatur per c. vnicum eod. tit. lib. 6.

Glo. seq. quærit, ponit op. Vinc. & respondet sap. quod Vin. alleg.

f Contulerit.] de auctoritate epi, vt dixi. Sed nūq̄d laico pōt dari iuspatronatus? Vin. dixit q̄ sic. arg. j. eo. ex insinuatione. sed ibi nō fuit donatio, sed frater cessit fratri ius suum, seu renunciauit ei quantum ad se ius præsentandi: & ita non fuit donatio, cum ipse insolidum esset patronus: vt ibi dī. sed cū vniuersitate bene potest donari vel vendi & obligari. ī. eo. ex literis. & j. eo. cum seculum.

Querimoniā.] Habet duo dicta. Fm: ibi, *Et vicissitudines*. Abbas.

Casus. Dī in capitulo isto, q̄ propter mutationes patronorum ordinatio ecclesiarum mutari non debet ab ipsis patronis, vel ab aliis: quod esset absurdum, cum in patronorum potestate ecclesia non consistat. Not. q̄ propter mutabilitatem rerū mundanarum mutari non debet dispositio ecclesiarum.

Glo. seq. exponit, signat contrarium, & soluit.

CAP. VIII.

ILlud † prætereundum non duximus, quod si laicus episcopo inconsulto ecclesiam a non vacantem concedit religiosæ domui, & postea cum vacauerit, ad præsentationē eiusdem laici, clericus ibi fuerit per diœcesanum episcopum institutus, prior concessio secundā institutionem, quo minus habeatur rata & firma, nō potest aliquatenus impedire b; cum illa cōcessio de iure nullius possit esse momenti: tum quia de re c non vacante facta est; tum quia laicus sine auctoritate episcopi, nemini d potest ecclesias † dare: Licet religioso e loco iuspatronatus † conferendi liberam habeat facultatem. Si vero iuspatronatus vacante ecclesia, religioso loco contulerit f, & aliquis sine præsentatione fratrum eiusdem loci, fuerit in ipsa ecclesia institutus, eius secundum rigorem iuris est institutio irritanda.

Idem eidem.

Instituti in ecclesiis patronatis, per nouos patronos mutari nō possunt, nec vicissitudines ecclesiarum per eos fieri.

CAP. IX.

QVerimoniam †: & infra. Absurdū videtur omnino, vt ad singulas patronorum secundum humanā conditionem, mutationes g, ecclesiarum ordinationes mutentur h: Et vicissitudines i ecclesiarum ab aduocatis vel aliis † præsumantur.

Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

Patronus ecclesiam clerico conferre non potest: & si contulerit, potest hoc non obstante ad ecclesiam præsentare rectorem.

CAP. X.

CVm † laici episcopis nescientibus, aut non consentientibus, ecclesias clericis concedunt, in quibus habent iuspatronatus; & postea pœnitētia k ducti, alios ad easdem episcopis repræsentant, & illi ad eorū præsentationem, in eisdem ecclesiis ab episcopis instituuntur; eorum debet institutio stare, qui auctoritate sunt episcopi instituti: concessione priori (quæ nulla est l) omnino euacuata. Non enim licet laicis m, clericos in ecclesiis præsumptione propria ordinare.

Idem abbatibus, Prioribus, & clericis per archiepiscopatum Eboraceñ. cōstitutis.

Religiosi vendicare vel retinere non possunt ecclesias sibi concessas à laicis sine diœcesani consensu: nisi legitime præscripserint, vel postea diœcesanus consenserit.

CAP. XI.

CVra † pastorali: & infra. Mandamus, quatenus ex

g Mutationes.] Licet patroni mutentur successione vel alio modo, ecclesiæ status propter hoc mutari non debet, cum in ipsorum dispositione ecclesia non sit, sed potius epōrum: nec possunt illam extrahere de sua potestate. 10. q. 1. sic quidam. & c. nouerint. arg. ȝ. 16. q. vlt. decernimus. & c. filiis. sed hic habent tantum potestatem defendendi ecclesiam, & denunciare sacerdotis excessus epō, sed super rebus nullā habent potestatē. ī. eo. præterea.

h Mutentur.] Simile 10. dist. lege. & 101. dist. peruenit. 1. & 3. q. 6. hoc quippe.

i Vicissitudines.] id est, permutationes, vt puta si patroni haberēt plura iura patronatus, non possunt illa permutare sine auctoritate episcopi. Hostieñ.

CVm laici.] Sūmatū est ī. eo. c. illud. Primo ponitur dictum. Secundo ratio: ibi, *Non enim*. Abbas.

Casus. Aliquis laicus patronus concedit ecclesiam vacantem alicui clerico, ignorante epō, aut non consentiente, postea pœnitentia ductus clericum alium præsentauit epō, & epš ipsum instituit: quæritur quæ concessio valeat? Dī, q̄ institutio illius valere debet, qui auctoritate epi est institutus, non obstante prima cōcessione, quæ nulla est: quia non licet laicis clericos in ecclesiis ordinare. No. q̄ loc⁹ est pœnitentiæ vel pœnitentiæ, & ex hoc surgit illud, q̄ aliquis potest ȝ factum suum venire. Itē non præstat impedimētum quod de iure non sortitur effectum. Item laici ecclesias ordinare non debent.

Glo. seq. ponit brocar. quod licitum sit pœnitere, & allegat sex casus ȝ illā, alle. 9. iura, in contrarium alle. 5. solu. ponendo regulā, & sex casus ȝ illā,

k Pœnitentia.] Et ita licitum est pœnitere, & ȝ factum suum venire: vt ī de elect. nosti. & 2. q. 6. c. ei qui. §. siquis libellos. 12. q. 1. certe. ff. de mino. si minor. C. qui bo. ce. pos. l. 1. ff. de mu. & hon. vt gradatim. §. sed & reprobari. ff. depos. l. 1. §. si vero deposuero. & ī. de depo. bona fides. & ff. de act. emp. & vēd. si sterilis. §. vlt. Arg. ȝ. ī. de fil. presby. veniens. ī. de cler. coniuga. diuersis fallaciis. & 17. q. 4. sunt qui opes. j. de despo. impu. de illis 1. & 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. Sol. nō est locus pœnitentiæ nisi in casibus, puta si iusta causa subest. 15. q. 1. certe. 63. dist. quia sancta. §. verum. vel si aliquid inopinatum emergat. 22. q. 2. ne quis arbitret. & in omnibus delictis & maleficiis. arg. 50. dist. pōderet. & ī. de re. eccle. alie. vel non. si quis presbyterorum. vel in his quę fauore sui tantum sunt introducta, quibus renunciare potest. 7. q. 1. quam periculosum, & in his quæ recepta non sunt plene. ff. de iurisd. omniū iud. si conuenerit. Vin. & in casu isto, vt hic patet, & j. eo. cū aūt. & c. pastoralis.

Glo. seq. not. alleg. tria iura, & vnū alleg. in contrariū, & ibi remittit.

l Quæ nulla est.] Sic. ī. eo. illud. & ita prima electio quæ nulla est, non impedit secundā. ī. de elect. bonæ memoriæ. & c. congregato, & ī. de appel. constitutis. Arg. ȝ. ī. de elec. auditis. vbi colligitur, q̄ electio quæ nulla est, impediat secundam. sed illud ȝ. ibi soluitur.

m Laicis.] Nec etiā clericis patronis licet ecclesiam ordinare: vñ habes simile casum de clericis, ei q̄d dī hic d̄ laicis. j. eo. c. vlt. Ab.

CVra pastorali.] Tria facit. Primo ponit dictum. Secundo exceptionem: ibi, *Nisi*. Tertio rationem ipsius: ibi, *Cum enim*. Abb.

Casus. Quidā religiosi & alii etiā clerici, recipiebant ecclesias de manibus laicorum sine auctoritate epōrum, quod erat ȝ iura: vnde mādat Papa prædictis religiosis, q̄ nullus eorū ecclesias re

Margin notes:

† Cap. 10. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 15. c. 6. Et de Trid. sess. 14. de refor. cap. 13. ... vide Lambertinum ...

† ecclesiā

† patronū ... secundū ...

† De hoc videtur hac littera per Innoc. And.

† Cap. 11. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 15. c. 7. Et de intellectu vide Lamberti. num de iure patr. art. 16. q. 1. par. 2. lib. 1. & q. 1. par. 1. lib. 2.

a Hæc glossula Hostiē. sis est, vt signis indicatur: in omni quia Raymundi eadē pluribus reponuntur.

† Verbū, fieri, quod hic est in quibusdā insertum, deest in omnibus antiquis codicibus, & in recentioribus magis emendatis.

† Cap. 12. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 15. cap. 3. Et vide concilium Trident. citatū supra hoc tit. c. illud.

† Cap. 13. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 15. c. 9. Et de intellectu vide Couarruuiam in regula: possessor de regulis iuris lib. 6. & in 2. par. relectio nis §. 10. & Lambertinum de iurepatr. art. 11. q. 1. par. 2. lib. 1.

cipiat ex donatione laicorum, sine auctoritate & consensu diœcesani epi, vel retinere præsumat taliter acquisitas: nisi legitima fuerint præscriptione muniti, vel postea consensum habuerint diœcesani epi: quia enim laici nō possunt in alios, nisi ius qđ habēt transferre, huiusmodi concessiones irritæ sunt censendæ. Not. q laici ecclesias conferre nō possunt. Itē titulus non idoneus acquiritur alicui. Item ratihabitio retrotrahitur. Itē nemo plus iuris in alium transferre potest, quàm ipse habeat.

donatione laicorum [a], nisi auctoritas diœcesani episcopi & consensus adsit, nullus vestrum aliquas sibi ecclesias vendicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas: Nisi legitima [b] † fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani episcopi habuerit postea cōsensum [c]. Cum enim laici non possint in alios nisi ius [d], quod habent, transferre, huiusmodi concessiones irritas penitus esse censemus.

a ¶ *Laicorum.*] Laici. n. ecclesias conferre non possunt. 16. q. 6. si quis deinceps. & c. si qs eps. & c. si quis clericus per laicos. & j. de priuileg. cū & plantare. nec debent interesse electionibus, vt ibi habeāt vocē in ecclesia collegiata. s. de elect. Massana. & c. sacrosancta.

¶ *Glo. seq. obijcit per locū à diuisione, & tripliciter soluit.*

b ¶ *Legitima.*] id est, quadragenaria, quæ sola currit 3 ecclesiā: vt 16. q. 3. c. placuit. ver. quas actiones. Sed obijcitur 3 hoc: isti monachi vel clerici, qui præscripserūt has ecclesias, aut habuerunt bonā fidem, aut malam: Si dicas bonam, hoc nō potuit esse, nisi quia ignorabant ius: sed ignorantia iuris nō prodest ad vsucapiendum. ff. de vsuca. nunquā. & qui 3 legum interdicta mercatur, nō præscribit. C. de agri. & censi. quemadmodū. lib. 11. & isti 3 interdicta canonū receperūt ecclesias. 16. q. 7. si qs deinceps. si quis eps. si quis clericus p laicos. s. eo. præterea. & c. quod autē. & c. illud. & ita pscribere nō possunt. Si malam fidē habuerūt, nulla præscriptione iuuant. s. de præscri. vigilanti. & c. qm̄ omne. & 34. q. 2. si virgo. Potest dici, q hic toleratur huiusmodi præscriptio pp scandalum, quia ecclesiæ non poterant reuocari sine scandalo. Quidam dicunt, q eo ipso q epo sciente & non 3dicente possederunt, intelligitur eps cōsensire: & qđ sequitur, aut diœcesani habuerint postea cōsensum, supple, expressum: & tunc non est necessaria præscriptio, cū habent consensum epi. Vel potest dici, q illi qui ecclesias receperunt de manu laicorum, non possent præscribere, quia 3 iura recipiūt: sed eorum successores præscribere possunt, qui hoc ignorant, & bonā fidem habent, ex quo inueniunt ecclesiam in possessione: quia qui in locum alterius succedit, iustam habet ignorātiæ causam. ff. de regu. iur. qui in alterius.

c ¶ *Consensum.*] Arg. q ratihabitio retrotrahitur. 16. q. 1. c. vlt. arg. contra. ff. de re. iur. l. penult.

¶ *Glo. seq. ponit brocar. quod nemo plus iuris, & c. alle. quinque iura pro, & quinque contra: & soluit.*

d ¶ *Nisi ius.*] Nemo. n. pōt plus iuris in aliū transferre quàm ipse habeat. ff. de reg. iu. nemo. j. de do. post diuer. re. ouper. ff. de acq. re. do. traditio. s. eo. qđ autē in fi. 54. dis. abbati. arg. 3. ff. de acqui. re. do. nō est nouū. Insti. qui. alie. non licet. §. e3. C. de distra. pig. quādiu. & l. si cessante. ff. de vsufr. quod nostrū. ff. de acqui. poss. interdum. Sol. primum verū est, & ista 3ria specialia sunt, nec etiā illud ius quod habent, scilicet iuspatronatus, possunt conferre sine auctoritate episcopi, vt dixi s. eo. illud. & j. eo. nullus.

S*I vero.*] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi. *Fas.* Tertio limitatio: ibi, *Ita.* Abbas.

CASVS. Inter aliquos vertitur cōtrouersia de iure patronatus super aliqua ecclesia, pp quā cōtrouersiam differtur vltra tēpus a iure constitutum ordinatio ipsius: dicit Papa, q eps appellatione remota ordinet ecclesiā de persona idonea, ita q institutus repræsentetur ab eo, qui ius obtinuerit patronatus. Not. q ex hic, qđ dictū

¶ Idem Lingonensi † episcopo.

¶ *Si patroni ecclesiæ vacantis infra tēpus à iure concessum non præsentant, episcopus ordinabit ecclesias.*

CAP. XII.

SI † vero ordinatio alicuius ecclesiæ ad tuam institutionem spectat, & pro controuersia laicorū de iure patronatus inter se disceptantium, prorogatur [e]: Fas tibi sit appellatione remota, in eadem personā idoneam instituere: Ita quòd repræsentetur [f] ab eo, qui ius euicerit patronatus.

¶ Idem Hospitalariis.

¶ *Si ius patronatus ecclesiæ deuenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi ius episcopale.*

fuit in illa decre. s. eo. qm̄ in quibusdā. Item persona idonea debet institui in ecclesia. Item licet institutus pleno iure gaudeat, tamen repræsentari debet a patrono, qui ius euicerit patronatus: quod verū est, non vt ius aliqđ sibi creicat, sed ne de facto postea vexetur.

e ¶ *Prorogatur.*] vltra quatuor menses. s. eo. qm̄. & j. eo. cum pp.

¶ *Glo. seq. querit opponendo, & soluit.*

f ¶ *Repræsentetur.*] Sed qđ valet hæc repræsentatio, cū iam sit institutus, & ius habeat? Per hanc repræsentationem nullum ius acquiritur huic, sed præsentatus vt patronus per hoc fit in quasi possessione sui iuris, ne postea vexetur de facto s. j. eo. c. consultationibus.

CAP. XIII.

CVm † seculum reliqueritis: & infra. ¶ Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum [g], aliterve acquisitorum, vel etiā alio modo iuspatronatus in ecclesiis parochialibus acquisieritis, episcopo ius parochiale minuere [h] præsumatis.

¶ Idem.

¶ *Sine consensu patroni non potest quis ecclesiam occupare.*

CAP. XIIII.

EX † insinuatione O. clerici accepimus, quòd cū ei frater eius, iuspatronatus quod in quibusdam ecclesiis habebat, liberaliter cōtulisset [i]: eas quidam sine ipsius assensu occuparunt, & detinent occupatas: & infra. ¶ Mandamus, quatenus (si est ita) earum detentores, vt easdem prædicto clerico restituant [k], per eum libere [& † pacifice] ordinandas, monitione præmissa compellas.

¶ Idem Adonensi † episcopo.

¶ *Non potest patronus ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.*

CAP. XV.

COnsuluit † nos: & infra. ¶ Cū sanctuarium Dei iure

C*Vm seculum.*] Primo exordiū decisum: Secūdo prohibitio: ibi, *Prohibemus.* Abb. Sicul.

CASVS. Hospitalarij aliquando acquirunt ius patronatus in ecclesijs parochialibus ratione feudorum emptorū, aut etiam alio modo: prohibet eis Papa, ne ius episcopale hac occasione diminuant epo diœcesano. Not. q ius patronatus transit cū vniuersitate in venditione. Itē religiosi viri non habēt plus iuris in ecclesiis in quib⁹ iuspatronatus habent, quàm alii.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor vel quinque modos, quibus transit iuspatronatus, & ponit versus.*

g ¶ *Emptorum.*] Sic ergo iuspatronatus transfertur venditione cum vniuersitate: & hoc verum est, nisi specialiter sit exceptū s. eo. ex litteris. & venditio feudi facta intelligitur de voluntate dn̄i, aliter nō valeret, in constitutione Friderichi de feudis. Transfertur etiā successione 4. s. eo. qm̄ in quibusdam. & c. 1. & 2. & 16. q. 7. filiis. & permutatione. 16. q. 6. nemini regum. & alienatione vniuersitatis, vt hic: & donatione cum consensu epi facta. s. eo. quod autem. & c. illud. & j. eo. nullus. Vnde Versus.

Iura patronatus transire facit nouus heres;
Res permutata, donatio, venditioque. Bernardus.

h ¶ *Minuere.*] Et ita nihil pl⁹ iuris debēt isti religiosi habere, quàm illi à quibus ius habuerunt: & sic episcopus ius suum integrum habebit: quia per mutationem talē ecclesiæ ordinatio mutari non debet. s. eod. querimoniam. & s. eod. cura. simile s. de dona. inter dilectos. s. de relig. do. quia monasterium.

E*X insinuatione.*] Primo narrat factum. Secundo dat iudices: ibi, *Mandamus.* Abbas.

CASVS. O. clericus cōquestus fuit dn̄o Papæ, q cum frater eius concesserit ius patronatus, quod cōiter habebant in quibusdam ecclesiis, quidam clerici sine ipsius assensu & præsentatione, illas ecclesias occupant & detinent occupatas: mandat Papa, quatenus si est ita, detentores illarum compellantur, vt illas prædicto clerico restituant, per eum libere ordinandas. Not. q patronus potest dare ius patronatus, siue iuspræsentationis personæ priuatæ.

¶ *Glo. seq. vetat per obiectionem, quam dupliciter soluit.*

i ¶ *Liberaliter contulisset.*] Sic ergo vr̄, q laicus ius patronatus possit donare priuato, etiam sine consensu epi, sed supple, q de consensu epi hoc fecit. Verius vr̄, q hæc non erat vera donatio: quia vterq; illorum fratrū erat verus patronus in solidum. s. eo. c. 1. & ff. de ope. lib. si libertus. in fin. quia res est indiuisibilis. arg. ff. si seruitus vēdi. loci corpus. §. si fundus. & ideo nihil dedit in veritate, iō cōcessit fratri tantum liberam ordinationem ecclesiarum, vt ipse solus posset præsentare: & est simile ff. de ser. seruitutes. §. seruitus.

k ¶ *Restituāt.*] quia non habuerunt canonicum ingressum: vnde debent expelli. sic 16. q. vltima, decernimus.

C*Onsuluit.*] Primo ponit rō. Secūdo dispositio: ibi, *Nō decet.* Ab.

CASVS

CASVS. Dr hic, q sanctuarium Dei hæreditario iure possideri non potest: & ideo sustineri non debet, q clerici auctoritate propria detineant ecclesias à parentibus eorũ fundatas, nec laici possunt ecclesias concedere filiis aut aliquibus aliis, cum sola præsentatio, & non concessio, pertineat ad patronum. Not. q successio hæreditaria in ecclesia reprobatur. Item laici patroni ecclesiarũ aliquibus ecclesias cõcedere non possunt auctoritate propria.

a ¶ Hæreditario.] successio hæreditaria in ecclesia esse non debet. 8.q.1. Apostolica. ĩ. de fil. presb. ex transmissa. & c. ad extirpandas.

¶ Glo. seq. cum seq. recitatur per q. an pater filium & c. secundo quarit de pluribus patronis, et soluit.

b ¶ Propria auctoritate.] secus si ad præsentationem parentum: quia ipse se præsentare nõ posset. j. eo. per tuas. vnde non vr hic prohiberi præsentatio filii, vnde permitti intelligit. arg. j. de spon. cũ apud.

c ¶ Concedãt.] auctoritate propria. idem intellige de clericis. j. eo. tit. c. vlti. sed epo præsentare potest patronus filiũ, vt dictum est ĩ. quia suffragium patris valet filio. ff. quod cuiusq; vniuer. illud notandũ. Sed si plures sunt patroni, nunquid possunt vnum de se præsentare? Credo quod sic. argu. ĩ. de elect. cum in iore.

hæreditario teneri non possit: non decet aliquatenus sustineri, vt clerici ecclesias à parentibus suis fundatas, propria auctoritate detineant; aut laici filiis, vel aliquibus aliis, concedant easdem.

¶ Idem.

¶ *Iuspatronatus per se vẽdi nõ potest.*

CAP. XVI.

DE† iure vero patronatus: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si R. illud comparauit, (cum inconueniens sit vendi iuspatronatus, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas.

¶ Idem.

¶ *Patronus non potest sine episcopi vel Papæ consensu, etiam loco religioso conferre ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.*

CAP. XVII.

NVllus† Laicus decimas, aut ecclesiam, aut quicquid ecclesiastici iuris est, sine concessione sui pontificis, monasteriis vel canonicis conferat†. Et si quis episcopus improbitatis vel auaritiæ causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur; & quod of

D *E iure.*] CASVS. Dr hic q iuspatronatus cum sit spirituali annexum, vẽdi vel emi non potest: & ideo qui illud comparauerit, talis contractus irritus est decernendus. Not. q spirituale vel spirituali annexum vendi vel emi non potest.

d ¶ *Vendi.*] per se tantum, sed cum vniuersitate bene potest vendi. ĩ. eo. cum seculum. & etiam obligari. ĩ. eo. ex litteris.

e ¶ *Annexum.*] ĩ. de iudi. quanto.

¶ *Glo. seq. quarit. & remittit.*

f ¶ *Irritum.*] ipso iure: quia spirituale vel spirituali annexum vendi non potest, nec etiam redimi. j. de simo. querelam. ff. de contrahend. emp. hanc legem. quia res sacra non recipit æstimationẽ. ff. de re. di. sacra loca. in fi. si tñ res sacra ab ignorante ematur, ad interesse agitur ex contractu. ff. de contrahenda emp. l. 4. & Insti. eo. tit. §. vlti. sed quis habebit ius illud, nunquid ille qui vendidit perdet illud hoc ipso quod vendidit? De hoc dixi ĩ. eo. quia clerici.

N *Vllus.*] Habet duo dicta. Secundum: ibi, *Et si quis.* Abb. Sicul.

CASVS. Statuitur hic, q nullus laicus decimas, vel ecclesiã, aut quicquid ecclesiastici iuris est, sine consensu epi sui monasteriis vel canonicis conferre præsumat: Si vero eps improbitatis causa vel auaritiæ consentire noluerit requisitus, Romano Pontifici nuncietur, vt de ipsius licentia quod offerendum est offeratur. Not. q laicus nullum spirituale vel spirituali annexum cõcedere potest alicui, sine auctoritate episcopi.

g ¶ *Decimas.*] ĩ. de his q fi. à præla. sine cõsensu. cap. cũ Apostolica.

h ¶ *Ecclesiam.*] ĩ. eo. quod autem. in fi. Et expone, ecclesiam, i. iuspatronatus, quia donando ecclesiam, quod suum est donare vr de consensu epi, scilicet iuspatronatus. ĩ. de dona. pastoralis.

¶ *Glo. seq. ponit. opi. Vinc. quam reprobat.*

i ¶ *Ecclesiastici iuris.*] scilicet spiritualis: quia si esset temporale ius ibi, nullius auctoritas requiritur, dum tñ res sit donantis. Dicunt tñ quidam, sicut Vin. q iuspatronatus potest laicus donare loco religioso, etiam sine auctoritate epi. ĩ. eo. illud. sed q dixi ibi.

ADDITIO. Hodie opinio Vincentii est approbata p c. 1. eo. tit. li. 6.

k ¶ *Conferat.*] si tñ contulerit, & subsequatur postea cõsensus epi, bene valet talis donatio. ĩ. 16. q. 1. c. vlti. & j. eo. suggestum. ĩ. eod. cura pastoralis. & ĩ. eod. quod autem. in fin.

Addo q Doct. dicunt contra hãc gl. quia pater & filius censentur eadem persona. l. fin. C. de imp. & aliis subst.

Cap. 10. eo. tit. in 3. compilat. & post concilium Lateran. par. 25. c. 17. Et de materia vide Archidiaconum in c. qui fundat. 1. q. 2.

Cap. 21. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. c. 18. Et de intellectu Lambertin. de iure patro. art. 14. q. 1. par. 2. lib. 1. & art. 20. q. 1.

offerat.

Idẽ Vin. Gof. & Hostiens. & dicunt nomen ex se dant. ... ad hæc vbi absunt, idẽ Gu. in Spe. c. ... & Io. And.

¶ *Offeratur.*] nisi iusta causa subsit quare eps hoc denegauit: q tunc Papa non concederet, nec epm compelleret ad dandam licentiam. arg. 63. dist. litteras. & 85. dist. archidiaconum. in fi. Ber.

S *Ignificasti.*] Legitur variis modis. Primo q eps habebat ius præsentandi in alia diœcesi: Sed secundũ aliam lecturã non refert, ao sit patronus in alia vel in propria diœcesi. Tertio potest secundũ aliam lecturam intelligi, q nõ iuspatronatus, sed mera præsentatio fuit concessa episcopo. Abbas Siculus.

ferendum est, tunc eius licentia offeratur.

¶ Idem.

¶ *Si quis episcopus, in ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.*

CAP. XVIII.

SIgnificasti† : & infra. ¶ Si episcopi post promotionẽ suam, præsentationes personarum ad ecclesias, à patronis earum, pro ecclesiis sibi commissis adepti fuerint: personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentauerint, sunt admittendæ.

¶ Idem abbati sancti Albert†.

¶ *Institutus ad præsentationem eius, qui tunc iuspatronatus ecclesiæ possidebat, remoueri non debet: licet illud ius ab eo postmodum euincatur; secus si nõ possidebat, sed tantum credebatur esse patronus.*

CAP. XIX.

COnsultationib†: & infra. ¶ Si aliquis clericus ab ordinario iudice in ecclesia fuerit institutus ad præsentationẽ illius, qui eiusdem ecclesiæ credebatur esse patronus, & postea iuspatronatus alius euicerit in iudicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc remoueri, si tempore præsen-

CASVS. Aliquis eps postquam adeptus est epatum, acquisiuit iuspatronatus in aliquibus ecclesiis à patronis ipsarum pro ecclesia sua: Dr hic, q si personas idoneas ad illas ecclesias vacãtes præsentauerit, admittendæ sunt. Not. q si quis eps habet iuspatronatus in ecclesiis alterius diœcesis tenetur ei præsentare clericum. Vel pone casum aliter vt in sequenti.

m ¶ *Significasti.*] Casus litteralis est talis: Quidã eps nomine ecclesiæ suæ, obtinuit iuspatronatus in aliquã capella diœcesis alterius: clericum quẽ ipse præsentauit, ille ad quẽ spectat confirmatio, recipere tenetur, etiam de alio episcopatu.

n ¶ *Personæ idoneæ.*] vt ĩ. eod. cap. illud. qđ videtur concordare opinioni Vincentii.

¶ *Glo. seq. reci. per q. an episcopus alienigenam, & c. ponit. opin. Hug. quam improbat.*

o ¶ *Præsentauerint.*] Episcopis vel aliis inferioribus prælatis, in quorum parochiis ecclesiæ suæ sunt, & clericum cuiuscunque diœcesis possunt præsentare: vt 16. q. 5. si quis episcoporũ. & sic intelligit Hug. illud cap. & est priuilegium episcopi, vt dicit; sed littera illud non dicit expresse, sed dicit: ordinet quos desiderat clericos ibi ponere. & sic est cõtra illud 71. dist. hortamur. & c. clericos. & ĩ. de cle. peregri. c. vlti.

C *Onsultationibus.*] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Si vero.* Abb.

CASVS. Aliquis credebatur patronus alicuius ecclesiæ: præsentauit aliquem ordinario ad illam ecclesiam vacantẽ, & ille fuit per episcopum institutus: postea alius contra illum euicit ius patronatus in iudicio: quæritur, vtrum ille institutus pp hoc debeat remoueri? Rñdet Papa, si tempore præsentationis suæ ille qui præsentauerit eum, ius patronatus ecclesiæ possidebat, & credebatur patronus, non debet propter hoc ab ipsa ecclesia remoueri, cũ per hoc patrono nullum præiudicium in posterum generetur: Si vero non possidebat ius patronatus, sed tantum credebatur esse patronus cum non esset, ab ipsa potest ecclesia remoueri. Not. q ex sola possessione, cum bona fide acquiritur ius. Item argumen. quòd plus valet quod est in opinione, quàm quod est in veritate. Item quod legitime factum est, non debet irritari, licet ad eum casum deueniat, à quo non potuit incipere. Item ex sola opinione non acquiritur ius.

¶ *Glo. seq. arg. opi. præferri, & c. alle. §. iura, & duo in contrarium.*

p ¶ *Credebatur.*] & erat in quasi possessione iurispatronatus: quia tunc tenet præsentatio, etiam si in veritate non sit patronus. ĩ. de elect. querelam. & ĩ. de cau. pos. & proprie. cum olim. & hic. Item est hic argum. quòd plus valet quod est in opinione, quàm quod est in veritate. 1. q. 1. si quis à simoniacis. 3. q. 7. c. infames. §. tria. & §. verum. j. qui fil. sint legi. cum inter. & c. per tuas. & ĩ. de biga. nuper. in fi. argum. contra. 59. quæstio. 2. si quis. & 38. dist. veritate. Et ita sola possessione acquiritur titulus, licet ille dominus non sit qui præsentat, sed hoc facit bona fides.

q ¶ *Remoueri.*] quia quod legitime factũ est, nõ debet irritari, licet ad eũ casũ deueniat à quo icipere nõ potuit. ff. de reg. iur. ... ff. ... hi.

Cap. 22. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 15. cap. 15. Et de intellectu Lambertinus de iure patronat. art. 14. q. 7. par. 1. lib. 1.

Albertis in vno solo, in cæteris Alberti.

Cap. 13. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 15. c. 20. Et de materia vide Abbatem consilio 54. incip. Cum sit cuiusque maris profusio, in 1. volu.

Hic casus non est Bernardi, nec habetur in antiquis libris.

Hæc glossa sola nõ est Bernardi, nec reperitur in antiquis exemplaribus.

Concor. 1. Adeat que. ... ar. not. ... in L. ... ff. de vsuca.

ac.prima.l.2.& ff.de postu.l.1.§.casum.32.q.7.neque furiosis, & qđ rite & secundum leges factum est, ex alio euentu resuscitari non debet.C.de admi.tu.lancimus. Et quod legitime factum est, pœnam non meretur.C.de adul.l.Gracchus.

a Et §. de reg.iur. factum legitime. lib. 6. Ioan.And.

¶ *Glo.seq.quarit, & remittit.*

tationis suæ, ille qui eum præsentauit, ius patronatus ecclesiæ possidebat^a: cum ex hoc ei, qui de iure debet habere, nullum in posterum præiudicium generetur. Si uero nō possidebat, sed tantum credebatur esse patronus, cum non esset, poterit ab eadem ecclesia remoueri^b.

¶ Idem Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Valet secunda concessio ecclesiæ facta alteri ecclesiæ per episcopum & patronum, non obstante priori facta per patronum solum.*

CAP. XX.

Suggestū † est, quòd cum ecclesiæ quædā de assensu domini fundi auctoritate Eboraceñ. archiepiscopi, ecclesiæ beati P. Eboraceñ. concessæ & assignatæ fuīt in præbendam, canonici de Nouoburgo concessionem illam irritare nituntur, occasione donationis, quam sibi asserunt prius^c factā. ¶ Vnde licet in donationibus ecclesiarū requirendus sit & expectandus patronorum consensus: quia tamen ecclesiæ, nisi auctoritas^d interuenerit pontificalis, canonice concedi nō possunt: Significamus, quòd prior concessio, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani episcopi † facta est, aut eius assensus fuerit postea subsecutus^e, posteriori cōcessioni præfertur: alioquin illa debet præferri, quamuis posterius^f facta, quæ consensu domini fundi, & episcopi auctoritate fulcitur^g.

¶ Idem archiepiscopis & episcopis per Angliam constitutis.

a ¶ *Possidebat.*] bona fide, vt dixi, & non vi. arg. C. de præscri. xxx vel xl.anno.si quis emptionis. §. sed hoc. & 16.q.3.licet in regulis. Sed nūquid ille qui est in quasi possessione præsentandi, si ei moueatur quæstio proprietatis, poterit interim præsentare ante sententiam? Dic de hoc vt dixi ē.eo.ex litteris. propter hoc tñ nullū fit præiudiciū vero patrono in posterum: vt hic dicit. Bernar.

b ¶ *Remoueri.*] quia nō præsentatus à patrono. 16.q.7.decernimus. & sic credulitas sine possessione non valet, vel non prodest.

Cap. 15. eo tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranense, par. 15. cap. 15.

Suggestum.] Summatum est ī.in c.illud. Cōmunia diuisio. Secūda: ibi. *Vnde licet.* Abb.

Casvs. Quidam patronus quarundam ecclesiarum, de assensu archiepi Eboraceñ. ecclesias illas cōcessit ecclesiæ beati Petri Eboraceñ. vt illas haberent in præbendam: canonici de Nouoburgo concessionē illā annullare intēdunt, ex eo ꝙ dicebant concessionē illarū ecclesiarum, prius sibi factā: quæritur, quæ concessio valere debeat? Rñt Papa ꝙ licet in donationibus ecclesiarum requirendus sit & expectandus patronorū assensus, tñ nisi auctoritas pontificalis interuenerit, cōcedi non possunt: & ideo prima concessio, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani facta est, aut etiā postea eius assensus fuerit subsecutus, posteriori concessioni præfertur: alioquin illa debet valere, quæ de auctoritate diœcesani facta est, quamuis posterius facta dicatur. Nota quòd patronus sine auctoritate epi ius quod habet in ecclesia conferre non potest. Item quod ab initio non valuit, per subsequentē consensum confirmatur. Item concessio quæ nō tenet, non impedit secunda.

Ver. epi. decst in antiquis.

Concor. l.& si contra. C. de nup. & l. si quis in senatorio. ff. de rit. nup.

Pro milite qui audiunt post sententiam opponentes peremptoriam, quam per ignorantiam omiserant, tamen ... vt ibi notatur, ꝙ miles, ꝙ reus, ꝙ causa de damno vi ... ignorantia. Io. And.

c ¶ *Prius factam.*] Similem casum habes ī. de his quæ fiunt à prælā.c.continebatur.

d ¶ *Auctoritas.*] episcopalis.ī.eo. quod autem.& c.illud.& c.nullus.& ī.de dona.consultationibus.& ī.eo.c.cura.& hic, & c.præterea.& c.significantibus.

¶ *Glos.seq.arg.alleg.quatuor iura.*

e ¶ *Subsecutus.*] Argu.quod ab initio erat inualidum per subsequentem consensum confirmatur, & fit validum. ī. eod. cura.& 16.q.1.c.vlti. simile ī. de his quæ fiunt à præla.sine consen.ca.& cum nos.& ī.de don.pastoralis.& ī.eo.cpra.

f ¶ *Quamuis posterius.*] Arg.ꝙ litteræ quæ possent elidi per exceptionem, non præstant impedimentum secundis, quamuis de primis non faciant mentionem.ī.de confir.vti.c.bonæ.

g ¶ *Fulcitur.*] Arg.ꝙ vbi plura faciūt pro aliquo quàm ꝫ, obtinere debet arg.13.dist.duo mala.& c.nerui C.de iur.& fa.ignor.l.1, & ī.de re iud.causam quæ. vbi sunt argu.de hoc. Arg.contra. 22. q.1.mouet te.

Relatum.] Sunt duæ partes. Secunda: ibi. *Ad hoc.* Abbas.

Casvs. Quidam clerici occasione concessionis sibi factæ per laicos, non requisita epi auctoritate, in ipsia ecclesiia beneficia sibi vendicare præsumunt: quia huiusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc se reddunt indignos: mandat Papa prælatis ipsorum, quatenus si commoniti prædicta nō resignauerint, ab officio & beneficio remoueantur. nisi epali fuerint cōcessione muniti.

¶ *Ab officio & beneficio remouetur, qui monitus non dimittit ecclesiam sine consensu episcopi sibi concessam.h.d.*

CAP. XXI.

Relatum † est nobis, quòd nonnulli occasione laicæ recognitionis^h, non requisita episcopi audientia, beneficia ecclesiastica sibi præsumunt in uestris parochiis vendicare^i. Quoniam igitur huiusmodi personæ nō intrant per ostiū^k; sed aliunde conscendunt^l, ac per hoc indigni^m sunt pastoris nomine vel prærogatiua gaudere: Mandamus, quatenus eos si commoniti prędicta minime resignauerint (nisi episcopali concessione † muniti fuerint) ab officio reddatis & beneficio alienos: & infra.

¶ *Laici spoliantes ecclesiam excommunicantur. hoc dicit.*

¶ Ad hoc quoniam quidam laici ecclesias possessionibus spoliant, vt sic viros ecclesiasticos faciant coram seculari^n iudice litigare: vobis iniungimus, vt id publice sub interminatione cunctis anathematis prohibere. Si quis autē prohibitionis vestræ contemptor extiterit, eum excommunicationi subdatis^o.

¶ Idem.

¶ *Si quæstio iurispatronatus infra sex menses non terminatur à tempore vacationis, libere potest episcopus sine præsentatione ibidem instituere rectorem. hoc dicit. Sed intellige de patronis ecclesiasticis: nā in laicis sufficiunt quatuor menses.*

h ¶ *Recognitionis.*] id est, confessionis in iure factæ, donationis vel cōcessionis prius factæ de re quacunque. quod melius est, & est vulgare Anglicorū. Alan.

Cap. 13. eo tit. in 1. compila. & post concilium Lateranen. par. 10. cap. 13. Et vide concilium Tridenti sessio. 24 de refor. ...

i ¶ *Vendicare.*] id est, retinere.

k ¶ *Per ostium.*] 7. q.1. non furem. & 23. q.4. tres personas. & 1. q.1. ordinationes.

l ¶ *Conscendunt.*] & sic fures sunt.ī.de elect. dudum.

Non modo Anglia, sed & ... Pictauiensis ... Hostiensis.

m ¶ *Indigni.*] intantum ꝙ deponi debēt, & excommunicationi subiiciendi sunt. 16.q.7. si quis deinceps. si quis eps. si quis clericus. hodie tñ non imponitur pœna prædictorum canonū: sed statur ei quod hic dicitur. Et si quis consentiat electioni de se factæ, per abusum laicorum, ineligibilis fit, nec potest promoueri sine dispensatione. ī.de elect.quisquis.

AD HOC. Quidam laici spoliant ecclesias possessionibus suis, vt sic viros ecclesiasticos faciant litigare coram iudice seculari: mādat Papa prælatus prædictis, quatenus id publice sub interminatione anathematis debeant inhibere: & si contra hoc fecerint, excōmunicētur. Nota, ꝙ ex concessione laici sine auctoritate epi, nullus ecclesiam recipere debet. Item actor forum rei sequi debet: Item prohibitus sub interminatione anathematis, si fecerit ꝫ, non est excōmonicatus, sed excommunicādus.

n ¶ *Coram seculari.*] ꝓm illam regulam, Actor forū rei sequatur, ī.de fo.compe.cum sit generale.11.q.1.experientiæ. Sed nonne committunt isti sacrilegiū, qui taliter spoliant ecclesias? ergo sunt per ecclesiam iudicandi: vt probatur ī.de fo.compe.conquestus.& arg.12.q.2.nulli liceat prædia.& homicidæ dicuntur.12.q.2.qui abstulerit. Est ergo verum, ꝙ isti malefactores sub ecclesiastico iudice sunt conueniendi: & fauore ecclesiæ est hoc introductum.ī.de fo.compe.cum sit generale.& secundum illā regulam nō consequeretur intentionem suam. Sed pone ꝙ ecclesia agat ꝫ eos corā iudice seculari: & ipsi laici volunt reconuenire ecclesiā: quia forte hæc erat intentio ipsorū, nunquid sunt audiendi? Dicas ꝙ nō. ff.de iudi.l.2.§.sed si agant. & alia etiā ratione: qa quæstio spoliationis priuilegiata est, vt eā intentans recōueniri nō possit, nisi de alia spoliatione.ī.de ord.cog.sup spoliatiōe.& ī.de iud.significauerūt.

Concor. l. item ... C. de rei ... C. ... dol.

Vide de fo. compe. c. ... Io. An.

¶ *Glo.seq.notat, & remittit.*

o ¶ *Excommunicationi subdatis.*] Hic patet, ꝙ si quis prohibeat sub pœna anathematis siue excōicationis, licet quis ꝫ faciat, non est excōicatus, sed debet excōicari: secus vī si dicatur sub interminatione anathematis.j.de eo qui fur.ord.rece.c.1. Vel si dicatur sub excōmunicationis interpositione: quia qui ꝫ facit, excōicatus est. 62.dist.Salonitanæ.& ī. de loc.& cōdu.c.1.q̄a p illa verba innuit, ꝙ excōicationis sentētia lata sit. Dic de hoc, vt dī j.de sim.ficut ... omne.

Abbas dicit, & dicit hoc ... Host. Pe. & Abbas. Ioann. An.

EAm te.] CASVS. Si de iure patronatus alicuius ecclesiæ controuersia fuerit inter aliquos, & infra sex menses nõ fuerit terminata postquam vacauerit, ex tunc licitum sit superiori eandem de persona idonea ordinare. Not. q quæstio iurispatronatus infra sex menses terminari debet.

Glo. seq. signat contrarium, et dupliciter soluit, & secundum approbat.

a *Sex menses.*] 3. 3. c. quoniã. & j. eod. cũ propter. vbi dantur tantum quatuor menses. 16. q. 7. si plures. & c. considerandũ. & l. eo. quæcunq; Sol. cum est contentio de electione inter patronos, tũc obtinet qđ dr̃ 3. eo. quoniam. 1. rñ. Si autem ecclesia ordinari non possit sine nimio scandalo patronorum, tunc satis posset dici q eṕs tollat reliquias, & claudat ostia: & sic possumus tenere decreta prędicta, si plures. & considerandum. quia propter magnum scandalũ ea quæ sine peccato mortali possunt omitti, sunque omittimus. j. đ no. ope. nun. cum ex iniuncto. aliàs propter modicum scandalum non dimittat eṕs ecclesiam ordinare: vt dr̃ in c. quoniã. Tñ consueuit dici, q nõ statur hodie illis decre. sed illi decreta. qm̃. vbi dr̃ de sex mensibus. Si vero est cõtentio inter aliquos de iure patronatus, tũc eṕs expectet vsq; ad sex mẽses, & tunc auctoritate sua ordinet ecclesiã, si infra sex menses postquã vacauerit, illa quæstio diffinita non fuerit, vt hic dicit, saluo iure illius qui postea euicerit iuspatronatus in posterum. 3. eo. si vero. & ca. consultationibus. & j. eo. cũ propter. Sed si non vult tantum expectare, post quatuor menses ordinet ecclesiã. 3. eo. qm̃. & j. eo. cum propter. quibus standũ est, vt dicit Lau. quia licet illa decre. quoniam. præcesserit istam: Inno. tñ concordat cum illa decre. quoniam. quæ est Lateran. concilij. Quidã tñ ita dicebant, q hic cõputãtur sex mẽses à tẽpore vacationis: & ita cõcord. conciliũ. Lateran. 3. de concessione præben. nulla. & illa, qm̃. & cap. cum propter. intelliguntur à tpe motæ litis: qđ satis põt cõcedi. & hoc satis innuitur per litterã illarũ decret. in quibus dr̃, si quæstio emerserit. & hic dr̃, postquam vacauerit; tñ eṕs potest facere quod istorum magis placet. Si vero contentio sit inter eṕm & patronum, puta eṕs dicit præsentatũ indignum, patronus idoneũ: tunc eṕs ponet œconomũ ibi pro fructibus conseruandis, quousq; fuerit expeditum. 3. de offi. ordi. cum vos. Credo potius standũ ei quod dicit Lau. si eṕs voluerit, quod dr̃, à tempore motæ litis, non habet rationem: quia sic posset vacare ecclesia quasi per octo menses, & decre. illa præcessit tempore illam, quoniam. 3. eo. licet hæc sit posterior in titu. quia ambæ sunt eiusdem auctoris. Bernar.

Cap. 5. ul. de ætate & qualitate in 1. cõpilatione. Et de intellectu Lambertinus de iure patro. art. 3. q. 1. par. 1. lib. 2.

Vna con trouersia, dixit in omnibus antiquis exemplaribus.

Cap. 29. eo. tit. in 3. compilat. cuius integra clausula in c. 31. addebatur in 1. cõpilatione, in parte ad decisionem, vt obseruat Contius. & pro intellectu vide notata per Geminianum in c. cum in ecclesia. de præben. lib. 6.

In codice Barbarigi locaut si aliud exegerint, excommunicabuntur.

Millies Patrum Hispanus hic.

CAP. XXII.

EAm †te decet: & infra. Illas autem ecclesias, de quarũ patronatu controuersia fuerit, si infra sex menses a postquã vacauerint, non fuerit controuersia † terminata: licitum tibi sit de persona idonea ordinare.

Lucius tertius.

Patronus iuspatronatus propria auctoritate alienare non potest, nec ab ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis à diœcesano illud fuerit sibi reseruatum.

CAP. XXIII.

PRæterea †quoniam aduocati b ecclesiarum ius aduocationis c, donationis, vel emptionis d titulo, aliisq; pro sua voluntate cõtractibus, in alios transferre præsumunt, fodrũ e, albergarias f, regium g, & similia tamquam à propriis rusticis, ab ecclesiis extorquentes; Pręsenti decreto statuimus, eos siue aduocati, siue patroni, vel vicedomini, siue custodes, vel guardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, à grauaminibus ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos redditus à locorũ episcopis institutos h exigere: aut † si aliud exegerint, excommunicationi subdãtur. Contractus quoque huiusmodi i quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

Idem Noruicen. episcopo.

In pluribus successiue præsentatis à patrono laico, episcopo datur gratificatio: sed in præsentatis à persona ecclesiastica, potior est primo præsentatus. hoc dicit specialiter: & est vnum de principalioribus capitulis tituli.

CAP. XXIIII.

CVm †autem aduocatus clericum idoneum episcopo præsentauerit; & postulauerit postmodum eo non refutato alium k æque idoneum in eadem ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, iudicio l episcopi credimus relinquendum, si laicus fuerit cui ius cõpetit præsentãdi. Verum si collegium, vel ecclesiastica persona m præsentationem haberet, qui prior †est tempore n, iure potior esse videtur.

Clemens tertius.

Ex constructione ecclesiæ facta de consensu episcopi, acquiritur iuspatronatus. hoc primo. Patronus non eligit prælatum in conuentuali ecclesia, sed in capella sic. hoc secundo. Patrono debetur processionis honor, & alimentatur ab ecclesia si vergat ad inopiam. hoc tertio. Et iste textus est de principalioribus.

Item iuspatronatus vendi vel emi non potest.

b *Aduocati.*] id est, patroni.

c *Ius aduocationis.*] i. iuspatronatus. vel potius ius aduocationis: nam alii dicuntur patroni, & alii aduocati 3 vt j. eo. cap. patet.

d *Emptionis.*] Qualiter iuspatronatus transferatur venditione, seu aliis modis, dictum est 3. eo. cum seculum.

e *Fodrum.*] fodrũ est collecta, quam imponebant isti patroni ecclesiis, & est vulgare Lombardorum.

f *Albergarias.*] 4 id est, pactiões quæ debẽtur pro comestionibus.

g *Regium.*] quod regi debetur. siue tributũ regi debitum. 11. q. 1. si tributum. & 23. q. 8. cõuenior.

Glo. seq. recitatur per quæstionẽ, an census possit patrono constitui.

h *A locorum episcopis institutos.*] Statui ergo possunt redditus patrono vice tributi siue pensionis: vt hic patet, & 23. q. vlti. tributum. & ar. 18. q. 2. Eleutherius. & hoc ante consecrationem ecclesiæ, & nõ post 5. arg. C. de dona. quæ sub modo. l. perfecta, & 16. q. vlti. filiis. possunt etiam statui vice beneficij, & ante, & post. 16. q. 6. illud. & q. 2. possessiones. & q. 3. clerici. & c. si eṕs. amplius vero habere non debent, quàm reperiatur in iure permissũ. j. de pœn. in quibusdã. quod si præsumpserint, puniantur, vt hic dr̃. & in cap. in quibusdam. & 3. de statu mona. in singulis. in fi.

Glo. seq. signat contrarium, & remittit.

i *Contractus quoque huiusmodi.*] de quibus præmissum est, scilicet donationis, vẽditionis, & aliis: & sic patet q iuspatronatus vendi non potest. 3. eo. q a clerici. & c. de iure. vel donari sine consensu epi. 3. eo. nullus. arg. 5. 3. eo. illud. ibi soluitur.

3 Ad hoc infra d ele. generali li. 6. Io. And.

4 Hæc glossula nõ est Bernardi: quid autem sit Albergaria, rectius tradit hic Hostiensis.

5 Cap. 10. eo. tit. in 3. compila. & post concilium Lateran. par. 13. cap. 8. Et de intellectu Lambertinus de iure patro. art. 19. q. 7. par. 2. lib. 2. & art. 13. q. 6. part. 10. lib. 2.

6 De hoc axiomate vide quæ latè scribit Cassaneus in catalogo gloriæ mũdi, par. 12. consideratione 93. adde Dynũ & Ioannẽ And. in regula: q prior. de regu. iu. lib. 6.

7 Vide qđ dicit de vacante dotẽ prius oblatam. de ele. generali. li. 6 super glo. fundans. Ioan. And.

CVm autem.] Laicus patronus vno pñtato põt aliũ præsentare, secus in patrono clerico. Et secunda pars: ibi, Verum. Abb. Sic.

CASVS. Patronus ad vacantem ecclesiam clericum idoneum præsentauit epo, & eo non reprobato postmodum alium præsentauit idoneum: quæritur quis præferri debeat? Rñdet Papa, iudicio epi est relinquendũ. Et hoc verũ est, si laicus fuerit præsentator: sed si collegium vel ecclesiastica persona præsentationem habuerit, qui prior est tempore, potior est iure. Not. q laicus patronus variare potest in præsentando, antequam præsentatus sit admissus: collegium vel ecclesiastica persona non potest variare. Item qui prior est tempore, potior est iure.

k *Aliũ.*] Dando ĩtm vr̃ recedere à priori: sicut ille qui plures constituit procuratores diuersis temporibus. ff. de procurato. si quis cũ procuratorio. §. vlti. & 3. de procuratoribus, non iniuste.

Glo. seq. no. de gratificatione. alle. 5. iura: in contrariũ alle. 3. & soluit.

l *Iudicio episcopi.*] & sic locus est gratificationi. ff. loca. in naue. in fi. 3. de offi. dele. de causis. arg. 16. q. 7. tempora. ff. de relig. l. vlt. ff. qui satisda. cog. de die. Sed 5 est j. eo. cap. in fi. C. de dila. qm̃ plerumque. ff. de fideicom. liberta. generaliter. §. qđ ergo. Sol. cũ dubitatur quis potior sit in iure, locus est gratificationi 8, vel cũ aliqs nõ põt subuenire vtriq;. ff. ad Syllania. si quis in graui. §. si cũ octo.

m *Ecclesiastica persona.*] quia clerici patroni pinguius ius habẽt quàm laici. arg. 16. q. 5. si quis eporum. vel quia clerici variare non debent, in pœnam eorum hoc statutum est. Ala.

n *Qui prior est tempore.*] sic j. eod. pastoralis. & ita habes hic, q qui prior est tempore, potior est iure. 3. de maiori. & obedi. c. 1. vbi de hoc 9.

8 Vide regu. c. penul. lib. 6. Ioan. And.

9 Concor. ff. si fundũ. & l. generaliter. cum multis aliis. C. qui pot. in pig. habe.

PRæterea.] Primo ponitur duplex factum reprehensibile. Secundo 3 secundum statuit, & pœnam imponit. Tertio 3 primum discernit. Secunda: ibi, Præsenti. Tertia: ibi, Contractus. Abbas.

CASVS. Patroni ecclesiarum iuspatronatus titulo donationis, vel emptionis, vel aliis 3tibus pro arbitrio suo, in alios trãsferre præsumunt, & alias exactiones ab eis exigunt, tamquã à propriis rusticis: vnde statuit conciliũ, q ab huiusmodi grauaminibus cessare debeãt, & nihil aliud exigant præter antiquos redditus ab eṕis institutos: & si aliud exegerint, excommunicentur. Contractus huiusmodi, si quos fecerint, statuit Papa non tenere. Not. q patroni ecclesiarum id solum ab ecclesia debent habere, quod à canonibus reperitur concessum. Item contrafaciens excommunicari debet.

obes.

NObis.] Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Cæterum*. Tertium: ibi, *Pro fundatione*. Abbas Siculus.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa, vtrum aliquis efficiatur patronus ex sola constructione ecclesiæ? Item quæritur, vtrum patronus sit ad electionem plebani cum clericis admittendus, vel repellendus, quamuis allegauerit se ex longa consuetudine interesse debere; taliter rñdet Papa. q̄ si aliquis de assensu epi ecclesiā construxerit, ex hoc ipso iuspatronatus acquirit. Ad secundam quæstionem rñdet, q̄ in ecclesia conuentuali consensus patroni ad electionem faciendam nō est requirendus, sed electioni iam factę eiusdem requiri debet consensus, nisi aliter de sua iurisdictione obtineat. Sed in capella vbi vnus presbyter eligitur, patronus ipsum episcopo pręsentare potest & debet de iure. Item patrono honor processionis seruatur: & si ad inopiā vergat, ab ecclesia illi secundum facultates ipsius succurrit, sicut est in canonibus constitutum. Nota, q̄ ex sola cōstructione ecclesiæ acquirit iuspatronatus. Itē in collegiata ecclesia ius electionis nō cadit in laicū patronū: secus in capella, vbi vnus tantū eligit. Itē patrono debet honor processionis. Item si patronus ad inopiā vergat, ecclesia illi succurrere debet.

CAP. XXV.

NObis † fuit: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ tale † damus responsum, quòd si quis ecclesiam cum assensu diœcesani [a] construxit [b] †; ex eo iuspatronatus acquirit. ¶ Cæterū in conuentuali [c] ecclesia, non electioni prælati faciendæ, sed iam factæ honestius [d] patroni postulatur assensus: nisi aliter de sua [e] iurisdictione obtineat, vt partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen est in capella [f]: in qua vnus presbyter à patrono eligitur, & pro institutione habenda, loci episcopo præsentatur. ¶ Pro fundatione quoque ecclesiæ † honor processionis fundatori seruatur: & si ad inopiam vergat, ab ecclesia illi modeste [g] † succurratur, sicut in sacris est canonibus [h] institutum.

¶ Innocentius tertius Rothomagen. Archiepiscopo.

¶ *Patronus ecclesiæ vacantis, quamuis sit clericus, ad eam se præsentare non potest.*

a ¶ *Assensu diœcesani.*] Aliàs non potest. de consecra. distin. 1. nemo. & in Authen. de mona. §. illud. colla. 1.

b ¶ *Construxit.*] & ita ex constructione acquiritur iuspatronatus. 16. q. 7. Frigentius. & cap. piæ mentis. & c. filijs.

c ¶ *In conuentuali.*] Conuentualis dicitur, ex quo duo vel tres in collegio sunt. s. de elect. c. 1. Sed vr̄ q̄ tres ad minus debeant esse. ff. de verb. signi. Neratius. tamen in vno retinetur ius collegij [1]. ff. quod cuiusque vniuersita. sicut. §. vlt.

ADDITIO. Quidam dicunt contrarium.

d ¶ *Honestius.*] immo necesse est q̄ requiratur, vt vr̄. s. de elect. cū terra. & melius eod. tit. sacrosancta. quia posset excipere ꝯ ipsum si non esset idoneus, etiā post confirmationem, si male versatur, tenet denunciare epo. 16. q. 7. filiis. & argu. opti. 18. q. 2. abbatem.

¶ *Glos. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Nisi aliter de sua iurisdictione.*] Non vr̄ q̄ istud stare possit: quia si intelligas hoc generaliter de quocunque patrono, obstat manifestum ꝯtrium s. de elect. sacrosancta. & c. Massana. vbi habes, q̄ ius eligendi non cadit in laicū in collegiata ecclesia. nec valet aliqua consuetudo, vt laicus intersit cum clericis in electione prælati, vt hic vr̄ permitti. qualiter ergo respondebimus ꝯtriis? Potest dici secundum quod notauit hic Tancre. q̄ hoc intelligi debet cum ecclesiastica persona ius obtinet patronatus: puta abbas, vel alia ecclesiastica persona: quia huiusmodi personæ bene possunt interesse electioni faciēdæ cum clericis, ex quo consueuerunt ibi interesse electioni faciendæ: vel quia in fundatione reseruauerūt sibi istud ius d̄ cōsensu epi, & sic de iurisdictione sua interesse possunt. ar. 18. q. 2. Eleutherius. & sic non ꝯdicit, vt notat. in cap. sacrosancta. vel potes hoc intelligere generaliter etiā de laico. Vel expone de sua iurisdictione sibi specialiter cōcessa in sua fundatione, quā ꝯcessionē ostēdere debet. ar. 100. dist. ꝯ morē. & ab eo q̄ hoc ꝯcedere potuit, scilicet à dño Papa, quia eps nō posset hoc cōcedere: sicut credo [2]. arg. p̄dictæ decre. Elutherius. & hoc bene probat 16. q. 1. hinc etiā. vbi datū fuit tale priuilegiū, q̄ rex simul cū monachis eligat abbatē: aliter vero patronus in electione esse non debet. & sic vtroque modo cessant prædicta cōtraria. consuetudo enim hic non prodest.

¶ *Glos. seq. quærit, alle. pro, & contra, dat vnam solutionem, cui opponit. & oppositioni adhæret, finis vers. per quæstio. an perdat patronus ius præsentandi, &c. soluit respondens ad contrarium.*

f ¶ *In capella.*] Sed nunquid inuito patrono posset fieri hæc capella collegiata ecclesia [3], cū sic amitteret præsentationem? Non vr̄. arg. ad hoc ff. si serui. vendi. is cuius familia. in fi. & ff. de vsu & habita. l. vlt. & 10. q. 1. c. 1. arg. ꝯ. 10. q. 1. decretū. vbi ordinatio ecclesiæ ptinet ad ep̄m. & cap. nouerint. & ff. d̄ vsu & habi. l. vlt. in fine. Satis posset cōcedi, q̄ posset in fauorem ecclesiæ, & sic punietur patronus sine culpa, sed non sine causa. s. vt lite non contesta. quoniam. §. si vero. in fi. & 22. dist. renouantes. in aliis omnibus remanet patronus præterquam in electione prælati. in ipsa enim fundatione hoc euenire posse patronus prospicere debuit. & sibi cauere per superiorē. ff. loca. si quis domum. §. 1. & 23. dist. in nomine dñi. & s. de electio. licet. Sed his nō obstantibus vr̄, q̄ inuito patrono capella in p̄iudicium patroni non possit fieri collegiata ecclesia, vt vr̄ bene probari 16. q. 7. monasterium: & ca. seq. vbi dr̄ expresse, q̄ eps non potest auferre ecclesiam à dispositione patroni. & ita eo inuito collegiata fieri non potest: sicut eo inuito non potest ei auferri directe ius præsentandi. 16. q. 7. decernimus. & j. eo. tit. cum dilectus. vbi de hoc. ergo nec indirecte. & vbi aliquid ei vna via prohibetur, alia via nō cōcedi. s. de procu. cap. cum. cum suis concor. ibi positis. Item & alia ratione non debet fieri collegiata inuito patrono. Cum enim ecclesia teneatur prouidere patrono si ad inopiam vergat: si hoc fieret, non posset sibi postea prouidere sicut prius poterat, ergo sua interest ne fiat collegiata: quod pbat 16. q. 7. quicunq;. directe ergo nō pōt priuari iure præsentādi: vt dictū est, ergo nec indirecte faciendo ecclesiā collegiatā. Hoc credo verū, & æquū & honestū, vt per hoc laici inuitentur ad cōstructionem ecclesiarū: sicut per ꝯtrium à prouisione ecclesiarū reuocarent. & ita patrono inuito capella nō pōt fieri collegiata; sicut dñs rei nō pōt vsum rei immutare etiā in melius inuito vsufructuario, vt dicit lex prædicta. ff. de vsu & habi. l. vlt. in fin. Sed dato fm dictū alicui⁹, q̄ capella possit fieri collegiata ecclesia inuito patrono, nō pdit ppterea ius p̄sentandi rectorē. Si vero cōsentiat, vt possit fieri collegiata sine p̄testatione iuris sui, in eo casu dicerē electionē rectoris ad collegiū tm̄ pertinere: & hoc etiā tēpore fundatiōis fieri potuit. arg. s. eo. p̄terea 2. & 18. q. 2. Eleutherius. vtroq; tn̄ casu remanet patronus quātū ad alia. & hoc c. & alia iura q̄ dicūt, q̄ i ecclsia collegiata patron⁹ i electiōe esse nō debet, intelligit̄ d illis ecclesiis, q̄ ab initio d̄ volūtate patroni factę sunt collegiatæ. B.

g ¶ *Modeste.*] Habito respectu ad facultates ecclesiæ, & ad qualitatem personæ. 10. q. 3. c. vlt. & ff. de vsufruct. sed & si quid. §. 1.

ADDITIO. Vnde versus. *Patrono debetur honor, onus, vtilitasque*
Præsens vt præsit, defendat, alatur egenus.

h ¶ *Canonibus.*] 16. q. 7. quicunque.

CAP. XXVI.

PEr † nostras postulasti litteras edoceri, vtrum clericus ad vacantem ecclesiam, in qua ius obtinet patronatus, seipsum (si est idoneus) valeat præsentare. Cum igitur nullus se ingerere [i] debeat ecclesiasticæ prælationis officiis: Respondemus, quòd nullus se potest ad personatum alicuius ecclesiæ præsentare [k]; quamtumcunq; idoneus sit, & quibuscunque studiis & meritis adiuuetur.

¶ Idem Conuentren. episcopo.

¶ *Si quæstio iurispatronatus inter patronos non diffinitur infra quatuor menses, episcopus ordinabit ecclesiam sine præiudicio eorundem.*

CAP. XXVII.

CVm † propter discordias laicorū: & infra. ¶ Fraternitati

PEr nostras.] Aliàs, Per tuas. Consultatio ponitur & responsio. Secunda pars: ibi, *Cum igitur*. Abbas.

CASVS. Clericus habet iuspatronatus in aliqua ecclesia: quæritur vtrum possit ad eam vacantem pręsentare seipsum: & respondet q̄ nō. quātumcunque sit idoneus: quia nullus seipsum eligere debet. Nota, q̄ nullus debet seipsum ingerere alicuius prælatiōis officio. Item nullus potest seipsum præsentare, quantūcunq; sit idoneus.

¶ *Glos. seq. contrarium signat.*

i ¶ *Ingerere.*] hoc ipso tamquam ambitiosus debet repelli. 8. q. 1. in scripturis. & 1. q. 6. si is qui. sim. C. de episc. & cler. si quēquā. & ff. de procura. quę omnia [4]: quia non ambitione, sed labore vnūquenque ad honorem conuenit peruenire. C. de re mi. l. ꝯ publicam. lib. 12. & 61. dist. miramur. ad fi. ar. ꝯ. s. de elect. cum in iure.

k ¶ *Præsentare.*] quia differentia debet esse inter præsentatum & præsentantē: dantē & recipiētem. s. de insti. cum ad nostrā. & inter baptizatum & baptizantem. j. de bapt. & eius effe. debitū. & ff. de tuto. & cura. da. ab his. prætor. &. ff. d̄ offic. præto. l. vlt. [5] & hæc est ratio quare persona electa non vr̄ computanda inter eligentes, vt augeat numerū eligentiū: quia à seipso oriri nō debet. 24. q. 1. didicimus. & intus ortus occidit. 1. q. 1. quibusdam.

CVm propter.] Diuiditur, quia primo dictum ponit. Secundo protestationem subdit: ibi, *Ita quod*. Abbas.

CASVS.

Casus. Dicitur hic, quòd si quæstio emerserit inter patronos de iure patronatus, & infra quatuor menses non fuerit diffinita, liceat ex tunc episcopo ecclesias ordinare, ita tamen quòd non fiat in posterum præiudicium illi qui ius euicerit patronatus.

Nota quòd quæstio iurispatronatus infra quatuor menses terminari debet. Item propter discordias patronorum, non debet ecclesia priuari diuino officio. Itē ordinatio epi, non facit præiudicium patrono euincēti iuspatronatus.

¶ *Glossa sequens allegat vnam concordan. signat vnam cōtrarium, & vtroque remittit.*

a ¶ *Quatuor.*] ĩ. eod. qm. arg. cõ. ĩ. eod. eam te. ibi soluitur. Quod dicitur hic, intellige per id quod dicitur. ĩ. eod. quoniam. & c. eam te.

¶ Hæc duo verba: ab eo, desunt in codice Barberino, in antiqua cōpilatione, & in omnibus manuscriptis Vaticanis, & ferme antiquis cō... iudicant omnino abesse oportere.

tuæ mandamus, quatenus si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos: & [ab † eo] cui competit, infra quatuor [a] menses non fuerit diffinitum, ex tūc ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: Ita quòd illi ex hoc non debeat in posterum præiudicium generari, qui ius euicerit patronatus.

¶ Idem Archidiacono & Cancellario Altissiodoreñ.

¶ *Legatus de latere ecclesiā cuius alia ecclesia est patrona, collationi suæ reseruare potest, licet non vacet, & conferre cum vacat. hoc primo. Ex duobus præsentatis à patrono laico, potest superior instituere secundū. hoc secundo. Et sic quo ad intellectum iste textus habet duo dicta diuersa: licet quo ad litteram ambo commisceantur.*

CAP. XXVIII.

Cum † dilectus filius: & infra. ¶ Cum Hostiensis episcopus tunc Apostolicæ sedis legatus archidiacono Carnoteñ. mandauerit, vt ecclesiam quam in archidiaconatu suo primò vacare contingeret, donationi suæ seruaret, inhibens, ne alicui conferret eandem: de qua G. † clerico disposuerat prouidere: & ecclesia de Berouilla ibi vacasset; idem archidiaconus contra mandatum eiusdem legati, ad ipsam G. subdiaconum præsentauit [b]: cuius facto ab eodem legato cassato, ipse præfato G. † concessit ecclesiam [c] sic vacantem: & infra. ¶ Vacante vero quadam præbēda in ecclesia sancti Martini Carnoteñ. diœces. episcopus dictam ecclesiam, ad præsentationem archidiaconi H. clerico, præbendam vero præfato G. † assignare curauit. vnde ipse H. supplicabat eandem sibi ecclesiam confirmari, vtpote quam ad præsentationem archidiaconi veri patroni se dicebat adeptum: & infra. ¶ Nos igitur attendentes, quòd & si præfatus archidiaconus memoratum G. tamquam laicus [d] †, ad illam ecclesiam præsentasset, quia † tamen per diœcesanum episcopum admissus non fuit, sed dictus H. ab eodem archidiacono præsentatus, à diœcesano episcopo institutus, iuxta statutū [e] Alexandri Papæ, non primus, sed secundus ius est assecutus in ecclesia memorata, & si archidiaconus præfatum G. tamquam clericus præsentauit: quoniam in eo quod tamquam clericus faciebat, suberat iurisdictioni legati: vnde postquam idem legatus donationem illius ecclesiæ sibi decreuerat reseruandam [f], ad eā tamquam clericus [g] non potuit quempiam præsentare [h]: præsentationem ipsius minus

Cum dilectus.] Diuiditur. Nā primo ponitur petitio. Secundo diffinitio: ibi Nos igitur. Abbas Siculus.

Casus. Eps Hostieñ. Apostolicæ sedis legat⁹ mādauit archidiacono Carnoteñ. vt ecclesiam quæ primo vacaret in archidiaconatu suo donationi suæ reseruaret, prohibēdo eidē ne alicui conferret eandē, de qua V. clerico suo prouidere volebat. Tandē vacauit ecclesia de Berouilla: archidiaconus cõ mādatū legati G. subdiaconū præsentauit ad ipsam diœcesano epo, qui tñ non fuit admissus: legatus hoc audiēs cassauit quod archidiaconus fecerat, & ecclesiam illā præfato V. concessit sic vacātem: post hoc vacauit quędā prębenda in ecclesia Sancti Martini Carnoteñ. quæ assignari debebat de iure H. clerico: diœcesanus eps cõsiderans quòd prębenda sancti Martini magis congruebat V. pfato, quàm ecclesia de Berouilla, & ecclesia de Berouilla magis congruebat H. clerico, præbendam sancti Martini assignauit V. clerico legati, & ecclesiam de Berouilla post assignationem ipsius V. ad præsentationem ipsius archidiaconi prædicto H. clerico cōcessit: vnde orta fuit cōtrouersia inter H. clericū. & G. subdiaconum cui archidiaconus ecclesiā de Berouilla contulerat: vnde dictus H. & prefatus G. subdiaconus ad curiā accesserūt, diu super ipsa ecclesia litigando: dñs Papa auditis hinc & inde ppositis, cōsiderās, quòd & si archidiaconus Carnoteñ. pdictus pfatū G. subdiaconū tamquā laicus psentauit, & ipse non fuit per diœcesanū admissus, sed dict⁹ H. ab archidiacono psentatus, & ab epo institutus: s'm decre. Alex. nō primus, sed secūdus debet ecclesiā obtinere: Si vero archidiaconus pdictū G. subdiaconū tamquā clericus psentauit: in eo quòd tamquā cleric⁹ faciebat, suberat iurisdictioni legati: vnde nō cõ probationē, sed cõ phibitionē legati, qui donationi suę collationē ipsius ecclesiæ decernebat reseruandā, ad eā nō potuit aliū postmodū præsentare: vnde Papa præsentationē ipsius G. minus canonice factam decreuit: & ea nō obstante pronunciauit cōcessionē ipsius ecclesiæ H. clerico factā, canonicam extitisse, adiudicādo eidē ecclesiam ipsam cum fructibus medio tempore perceptis, aduersario perpetuum silentium imponendo. Nota quòd legatus potest sibi reseruare collationem vacaturi beneficij. Item laicus patronus siue clericus patronus ratione patrimonij quantum ad præsentationem nō subest legato: vnde eo inuito ecclesiam concedere nō potest: quod est valde notandum. Item clericus patronus ratione patrimonij sui variare potest: quia in hoc non reputatur clericus, sed laicus. Item præsentatus quousque non fuerit institutus, non dicitur habere plenum ius. Item qui canonice non habet ecclesiam, fructus quos medio tempore percipit, restituere debet.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat. Vide concilium Trident. sessio. 24 de refor. mat. cap. 19. vbi huiusmodi reseruationes vt decantur prohibentur.

b ¶ *Præsentauit.*] epo diœcesano, sed nō fuit admissus, vt j. sequit.

¶ *Glossa sequens ponit partem casus.*

c ¶ *Ecclesiam.*] de Berouilla. scilicet, in qua legatus instituerat prædictum G. sed diœcesanus eps fecit ibi quādam commutationem de consensu partium: præbenda illa quæ vacabat in ecclesia Sancti Martini Carnoteñ. debebat assignari H. clerico: vnde G. [a] renunciauit illi ecclesiæ de Berouilla, quā habuit à legato, & eps ei contulit illam præbendam in ecclesia Sancti Martini, quam debuit habere H. & illam ecclesiā de Berouilla sic vacantem ad præsentationem prædicti archidiaconi contulit H. clerico: vnde orta fuit contentio inter istum H. & prędictum G. quem primo præsentauit archidiaconus contra mandatum legati.

¶ V.

a V.

¶ V.

d ¶ *Tamquam laicus.*] ratione patrimonij: & Papa argumētatur duobus modis, & vtroque modo ducitur ille ad inconueniens: Primo sic: si præsentat eum tāquam laicus, melior est conditio possidentis. ĩ. eod. quod autem. 1. respon. Si tamquam clericus, ergo præsentatio non tenuit: quia erat interdicta per legatum, & ita pro non dato habetur. ĩ. eo. quod autem 1. responso.

¶ Infero quòd clericus in patrimonialibus censetur vt laicus. notat Albericus & Rosat. in l. fina. C. si contra ius vel vti. pub.

¶ Aliàs stat quia tamen per diœcesanū admissus & c. & vtrū episcopum, deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.

e ¶ *Statutum.*] Alexandri. ĩ. eod. quod autem. 1. respon.

¶ *Glo. seq. quærit, & sol.*

f ¶ *Decreuerat reseruandam.*] Sed quid si exiret prouinciam [a] & vacaret? Credo quòd archidiaconus tūc illam posset cōferre: quia egrediendo prouinciā finitur legatio. ĩ. de offi. le. nouit. & c. vlt. sed si reseruasset donationi Papæ, tunc non credo quòd posset illam conferre: secus in negotiis iam cœptis antequam egrediatur prouinciam. ĩ. de offi. lega. cap. vlt.

a Expeditum est infra de offi. le. c. penul. 1. respon. lib. 6.

g ¶ *Clericus.*] secus si tamquam laicus: quia tunc posset, non obstante reseruatione legati.

¶ *Glo. seq. obiicit de decreta. dilectus, & soluit. Secundo obiicit de fraude vacatura, per decret. constitutus, & soluit. Tertio obiicit de absurditate & soluit, quarto, alleg. pro, soluit contra.*

h ¶ *Quempiam præsentare.*] & ita patet hic, quòd legatus potest reseruare suæ donationi primam vacaturam [b]: & si cõ fiat, nō valet. sed vĩ quòd talis prohibitio non valeat. arg. ĩ. de præben. dilectus. quia concessio de prima vacatura facta a legato non tenuit ibi. Sed non est cõ: quia hic nō dedit, sed reseruauit suæ donationi, sed ibi dedit. Præterea istud vĩ fieri in fraudem canonis, vnde non deberet valere. ĩ. de conces. præben. constitutus. aliud est de epo: quia non habet tantam potestatem sicut legatus: vnde eps non posset [c] sibi reseruare primam vacaturam, cū talē potestatē non habeat: immo si vacaret, cum ad eum non pertineret, conferre non posset. Item vĩ quòd liberam electionem posset legatus auferre capitulo: quia qua ratione potest reseruare sibi primā vacaturam, & secundam & tertiam; & sic non eligerent [d]. Dicas quòd liberam electionem non potest auferre: quia si sic esset, priuaret eos in totum, quod non posset: licet tempore suæ legationis posset interdicere & reseruare sibi electiones. Sed nunquid legatus posset dare ecclesiā inuito patrono laico? Quod vĩ: quia plus iuris habet in concessione prælatus, quàm in præsentatione patronus. ĩ. de offi. le. dilectus. quia quilibet patronus vndecunque habeat patronatum, subest legato quantum ad iuspatronatus, id est, quantum ad cognitionem iurispatronatus. ar. ĩ. de iudi.

¶ Vide concilium Trident. sessio. 24. de refor. mat. c. 19. vbi huiusmodi reseruationes prohibentur.

¶ Quòd possit legatus de latere. ĩ. de off. leg. c. 1. lib 6. Ioan. And.

¶ Prouisū est, quòd in vna ecclesia collegiata pēdente vna reseruatione non possit facere aliā. ĩ. de officio leg. præsenti. 1. respon. lib. 6. Ioan. And.

de iudi, quanto. sed hoc vr speciale in legato dñi Papæ: quia eps inuito patrono non posset ecclesiam dare. 16. q. 7. decernimus. Sed certe quamuis patronus subsit legato quantum ad iuspatronatus, id est, quantum ad cognitionem iurispatronatus: non tñ vr q̃ eí possit auferre præsentationem prouenientem ratione patrimonij, sicut posset prouenientem ratione ecclesię: & hoc innuitur hic ex hac distinctione: alias quare distingueretur inter præsentatũ à laico, vel clerico? Licet enim Papa concederet, q̃ legatus cõcederet ecclesias inuitis patronis, non tñ sequitur, q̃ concesserit inuitis patronis habentibus iuspatronatus ratione patrimonij. arg. ff. ne quid in lo. publi. l. 1. §. si quis à principe. Quidam præferunt primum dictũ 1. Sed istud maiori nititur æquitate, vt patronus ratione patrimonij quo dotauit ecclesiam, nõ priuetur iure suo: nec fiat ei hæc iniuria. & propter hoc subtraherentur & ipse & alij à fundatione ecclesiarũ, & hoc ẽ verũ.

a ¶ *Cum fructibus inde perceptis.*] quia malæ fidei possessor fuit, ex quo præcessit mandatum: nec fuit per epm admissus, vt hic dr, & ita nullam habet excusationem. C. de rei vendica. certum. immo & quos percipere potuisset legitime institutus: quia est violentus possessor. ~~s~~. de restit. spoliato. grauis. vbi d hoc. B.

Pastoralis.] In prima ponitur cõsultatio. In secunda responsio: ibi, *Nos*. Et vtraque pars subdiuiditur, vt patet in textu Abbas.

¶ decreuimus.

¶ Vel, irritã, deest in omnibus antiquis exemplaribus.

¶ Videtur placuisse Guil. in specul. de legato §. nunc tractemus. vers. sed numquid legatus & G. Na. ſ de elect. dilectus Ioan. And.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compilat. & pro intellectu vide Archidiaconum. in c. decernimus. 16 q. 7 adde Geminianum in c. per simoniã. 50. dist. & Hostiensem in summa tit. de iure patro. §. in quib⁹.

† substituerit.

canonice factam decernimus † irritam †, & ea non obstante, concessionem eiusdem ecclesiæ factam prænominato H. pronunciauimus canonicam extitisse; adiudicantes eidem præfatam ecclesiam, cum fructibus medio tempore perceptis a ex ea, plene ac pacifice possidendam; prędicto G. super hoc perpetuum silentium imponendo.

¶ Idem Elien. episcopo.

¶ *Si laicus patronus duos successiue præsentet, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius facta per primum: episcopus tamen qui malitiose primum repulit, eidem in competenti beneficio prouidere compellitur: & in hoc vltimo est casus singularis.*

CAP. XXIX.

Pastoralis † officij: & infra. ¶ Postulasti edoceri, an clericus ad aliquam ecclesiam à patrono laico præsentatus, si diœcesanus episcopus ipsum non duxerit admittendum, ex huiusmodi præsentatione aliquid iuris assequatur in illa: Et si forte idem ad sedem Apostolicam appellauerit b, & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus aliũ curauerit præsentare, ac secundum instituit † episcopus præsentatum, idem ab ipsa ecclesia debeat amoueri. ¶ Nos igitur Alexandri † Papæ vestigiis inhærentes, qui inter præsentatos à clerico & laico patronis distinguens c, inter præsentatos à laico conditionem possidentis cẽsuit d meliorẽ: Dicimus, quòd institutio præsentati, secundo loco à laico patrono, robur e obtinet firmitatis. Veruntamẽ constituimus, vt episcopus, qui præsentatum idoneum malitiose f recusauit admittere, ad prouidendum eidem in competẽti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo g ipsum non est dubium deliquisse.

Casus. Aliquis est præsentatus epõ à patrono laico, ad aliquam ecclesiam vacantem: sed eps ipsum non admisit: quæritur vtrũ ex tali præsentatione ius sit illi acquisitum in illa ecclesia, & si ille appellauerit, vel alius instituatur, & post appellationẽ patronus aliũ præsentauerit, & eps sm præsentatum instituerit, quæritur, vtrum ille ab ecclesia debeat remoueri: Innocentius vero volens inhærere vestigiis Alexandri, qui distinguẽs inter præsentatos à laico & clerico patronis, possidentis conditionem censuit meliorem; rñdet q̃ institutio scd̃o loco præsentati à laico patrono, robur obtinet firmitatis: Sed quia eps idoneum clericum sibi præsentatum malitiose recusauit, statuit, vt ad prouidendum eidem in competenti beneficio compellatur; quatenus puniatur in eo in quo peccauit. Nota q̃ laicus patronus potest variare ante institutionem. Item inter præsentatos à laico & clerico, melior est conditio possidentis. Itẽ aliquis punitur in eo in quo peccauit, & merito, quia iniuriam fecit primo præsentato.

¶ *Glos. seq. dat vnam concordan. quã argumentatur pro, & soluit.*

h ¶ *Appellauerit.*] similis appellatio est j. eo. c. vlt. Sed nunquid tali appellationi erit deferendum? Vĩ q̃ sic: quia ex sola præsentatione facta à vero patrono acquiritur ius præsentato: ita q̃ si alium nõ p̃sentauerit, obtinere debet aduersus aliũ institutũ. s. de re iudic. cum Bertholdus. & 16. q. 7. decernimus. & ita tenet appellatio, cũ nullus alius sit adhuc pręsentatus. Potest dici, q̃ appellatio ab initio tenet: sed si patronus postea alium præsentauerit, & eps instituerit ipsum, iam non obstat appellatio, cum ei permissum sit à iure variare 3. s. eo. quod autem. & cap. cum autem. Eps vero punitur qui illum primum præsentatum non admisit, vt hic dr: sed non ex vi appellationis, sed quia malitiose ipsum repulit.

c ¶ *Distinguens.*] s. eo. cum autem.

d ¶ *Censuit.*] s. eo. quod autem.

e ¶ *Robur obtinet.*] Ecce vnam differentiam 3 inter præsentatos à laico & inter præsentatos à clerico, quia laicus variare põt, cleri-

¶ Et multa impediunt faciendum quæ nõ cassant iam factum secundum Inn. Ioan. And.

¶ Alias placet distinctionem recensere Panormitanus in c. cum propter. supra eod. tit.

eus non, s. eo. cum autem. vnde vr q̃ si laicus præsentet indignum, non perdit ius eligendi. argu. s. de offi. ordi. cum vos. vbi de hoc.

f ¶ *Malitiose.*] Sed quis probabit q̃ malitiose non admiserit? eps non, quia pro ipsius facto præsumitur. s. de elect. bonæ 1. & s. de proba. possessionem. Item nullo aliquid obiiciente, ipse põt eũ repellere. s. de elect. venerabilẽ. & cap. cũ nobis olim. arg. 28. dis. priusquã. & 39. dist. Petrus. Sed potius cõtrium est verum 4: quia qui malitiã obiicit, eã probare debet. ff. de proba. quotiens. §. qui dolo. & 6. q. 2. placuit. c. si tantũ. Dicendũ est hic, q̃ eps debet ostendere, quod ille nõ sit idoneus, quia quilibet præsumitr bonus nisi probetur malus. s. de scru. in or. fac. c. vni. & s. de præsump. dudum. aliàs præsumitur malitia epi. arg. ff. de rei ven. is qui dolo. & fuit hoc nouũ ius & exquisitum, vt eps propter dolum suum teneatur ei prouidere. arg. prædictæ l. is qui dolo. & 10 hoc p̃iudicat successori, sicut si ordinaret illum sine titulo. s. de præben. cũ sm Apostolum, & est simile. q. enim recusat idoneum fideiussorem, tenetur actione iniuriarum. ff. qui satisda. cogan. l. ve ro. in fine. & eo ipso p̃batur malitia, q̃ eum repellit nulla examinatione facta de ipso.

g ¶ *In quo.*] Sic ergo punitur aliquis in eo in quo deliquit. s. de trãslatione. quanto. cap. inter corporalia. & j. de immunit. eccle. c. vlt. 17. q. 4. frater & coeps.

¶ Abbas, Io. q. quam, variantur nostri cõsilio aducunt hoc, & Ioan. Imola dicunt, cum videns.

4 Hoc reprehendit hoc solum And. esse lectum. ~~(?)~~ [illegible]

¶ Ioan.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. compilat. [illegible]

¶ Idem Aurien. † episcopo.

¶ *Si ad præsentationem rectoris ad titulũ ecclesiæ aliquis fuerit ordinatus: patronus, qui non consensit, ad ipsam cum vacabit, poterit præsentare.*

CAP. XXX.

Postulasti † per sedem Apostolicam edoceri, vt cum rectores parochialium ecclesiarũ quosdam præsentẽt ad suarum ecclesiarum titulos ordinandos, vtrum electio h talium ad ipsos rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & si in his patronorum non est requirendus assensus, vtrum ius illis sal-

Postulasti.] Nullũ præiudiciũ generat patrono, q̃ nõ cõsensit p̃sentationi factæ p rectorẽ, de ordinãdo ad titulũ ecclesiæ suæ. Primo ponit cõsultatio. Scd̃o respõsio: ibi, *Ad quod breuiter*. Abbas.

Casus. Primo format talis qõ, Vtrũ sacerdos parochialis ecclesiæ possit aliquẽ p̃sentare ad ordines ad titulũ ecclesiæ suæ irrequisito patrono: & si possit intitulari irreq̃sito patrono, quærit, vtrũ p talẽ intitulationẽ fiat p̃iudiciũ patrono, quo minus possit p̃sentare quẽ voluerit, cũ eccl̃ia vacauerit illo intitulato excluso? Ad primã qõnẽ nõ vr Papa rñdere: sed ad scd̃am rñdet, q̃ p talẽ intitulationẽ nullũ p̃iudiciũ generat patronis in posterũ, quin possint ad illas ecclesias cũ vacauerint, quos voluerint p̃sentare, nisi illi d assensu patronorũ intitulati fuissent. Nota q̃ p factũ p̃lati nõ p̃iudicat patrono in p̃sentatione futura: nisi patronus consentiat facto rectoris.

¶ *Glo. seq. primo obiicit & soluit. Secundo quærit, argu. pro sol. &c. Tertio ponit lecturam Io. cui obiicit, subdens rationem ipsius I. quã approbat.*

h ¶ *Vtrum electio.*] Duæ proponuntur hic quæstiones: Vna est, si sacerdos parochialis possit aliquẽ ordinandũ præsentare ad titulum ecclesiæ suæ, irrequisito patrono: Secunda, si vacante ecclesia ille sic intitulatus sit alij præferendus, quem patronus præsentauerit? Ad primam quæstionem non vr respõdere: Ad secundam respondet, q̃ non sit præiudicium patrono, quin possit præsentare quem velit. Per hoc potest dici, q̃ vtrique quæstioni responsum est, vt sic illi intitulati maneant in ecclesia; patronus tñ potest præsentare quem velit, qui erit prælatus ecclesiæ: & isti intitulati ius non habent in ecclesia: quia nec sunt ibi vt collegium, sed simplicem sustentationem habent: nec eorum consensus requiritur in electione sacerdotis, sed solus patronus eliget: & ita non fit præiudicium patrono per talem intitulationem, quantum ad præsentationem, cũ eo inuito possint intitulari: sed si cõsentiret intitulationi: tunc fit ei præiudicium, quia postea tenetur illum præsentare, vt dicit in s. Et q̃ hoc fieri possit inuito patrono, est arg. s. de fil. presbyt. proposuit. & 7. q. 1. illud aliud, vr in patrono epo. 16. q. 5. si quis episcoporum. Sed quid si præsente & non contradicente patrono intitulatus?

uideatur? Vr consentire, ex quo nō protestatur ius suum. arg. 54. dist. si seruus. 2. ff. de exerci. l. 1. §. magistrum. & ff. ad municip. l. 2. sed hoc non est verum: quia non nocet ei taciturnitas, si eo inuito possunt fieri talia. Vel posset intelligi aliter quod dicit inferius, vt nullum patronis præiudicium generetur. dixit Ioannes, non præiudicatur, q. n. possint remoueri ab ipsis patronis post mortem sacerdotis. Sed q̄ vr q successor tenetur nihilominus illis prouidere. supra de præben. cum sm Apostolum. & H. dicit, quia ad patronū vr spectare non tantum præsentatio sacerdotis, sed aliorū clericorum. 63. dist. principali. & 18. q. 2. Eleutherius. & 16. q. 5. si quis epōrum. in Authentic. de sanctiss. episc. §. si quis oratorij domum. collatio. 9. dum tñ adsit consensus prælati. argu. supra de fil. presby. propositum. nam patroni iudicium multum est sequendum, q ita dilexit ecclesiam, vt ei sua conferret. arg. ff. de confir. tuto. si patronus. Contrarium tamen notauit Ioan. in cap. principali. quòd electio clerici non pertineat ad patronum, sed ad prælatum. Credo potius istā dum (vt hic notatur) vbi sunt tantum duo in ecclesia, scilicet rector & clericus. quòd patronus præsentet vtrumq; cum ecclesia non dicatur collegiata: vt nota. s. de electio. c. 1. sed in collegiata ecclesia nullum pōt præsentare. B.

titium maneat eligendi: vt cum ipsas ecclesias vacare contigerit, intitulati huiusmodi nō sint alijs præferendi? Ad quod breuiter respondemus, quòd per intitulationem huiusmodi, nullum patronis præiudicium generatur†, quin possint alios ad illas ecclesias cum vacauerint, præsentare: nisi de patronorum processisset assensu.

¶ Gregorius nonus Archiepiscopō Eboracen.

¶ *Patronus etiam clericus ecclesiam vacantem conferre non potest: & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.*

CAP. XXXI.

TRansmissæ ad nos tuæ litteræ continebant, quòd cum capitulum Eboracen. ecclesiam de Gameforde vacantem, in qua ius obtinent patronatus, R. clerico cōcessissent†, ipsi postmodum L. clericum tibi ad eandem ecclesiam præsentarunt post appellationē a ab eodem R. ad sedem Apostolicam interiectam: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cum ex vi b iuris patronatus, non cōcessio, sed præsentatio pertineat ad patronum, præsentatum (si ei aliquid non obsistat canonicum) instituere in ipsa ecclesia poteris, vt pote potiorem c.

T*Ransmissa.*] Communis diuisio. Secūda pars: ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Capitulum Eboracen. ecclesiæ, ecclesiā quandā, in qua ius obtinet patronatus, concesserunt R. clerico: postmodum voluntate mutata L. clericum præsentauerunt archiepō ad eandem ecclesiam post appellationem à dicto R. ad sedem Apostolicam interpositam: quæsiuit archieps, vtrum clericū illum sibi p̄sentatum deberet instituere, non obstante appellatione prædictū R. respondet Papa, q illum præsentatum instituere poterit in ecclesia illa, ad quam extitit præsentatus, tamquam potiorē; dummodo aliquid aliud canonicum non obsistat; cum ex vi iurispatronatus, sola præsentatio pertineat ad patronum, & non concessio ecclesiæ. Nota q aliud est concedere ecclesiam, & aliud præsentare: Ille dr̄ concedere ecclesiam, ad quem ordinatio ipsius ecclesiæ & collatio pertinet: hoc non potest facere patronus.

¶ *Glossa sequens ten. per q. an valuerit appellatio.*

a ¶ *Post appellationem.*] quę appellatio non tenuit, cum nullū ius haberet, cum ad ipsum non pertineat concessio, sed præsentatio, vt j. sequitur: quia pro nō dato habetur. & c. s̄. eo. qd̄ autem. in fi. & ita nō intererat eius appellare: q a nō solēt audiri, & c. 2. q. 6. nō solēt, s̄. de elect. cū inter R. & s̄. de his q̄ fiūt à maio. parte. cap. ca. ex ore.

¶ *Glossa seq. arg. item obiicit, & soluit.*

b ¶ *Ex vi iurispatronatus.*] Nota ergo vim & potestatē quā habet patronus, quia patronus in eo q patronus, ecclesiam donare non potest. s̄. eo. quod autem. & c. illud. sed solā præsentationē. vt hic patet. vnde nil aliud sibi vendicare debet. s̄. eo. cum seculum. & ita concessio ista nulla fuit. vnde non præstitit impedimentū secundæ præsentationi, quā idē capitulū postea fecit. sic s̄. eod. illud. & c. cū laici. & est arg. hic, quòd non præstat impedimentū, qd̄ de iure nō sortitur effectum. Sed vr q capitulū Eboracen. faciēdo qd̄ nō licet, concedendo ecclesiam, priuari debuit potestate, saltem ea vice, p̄sentandi, quia dixit sibi ius, & vt puniatur in eo in quo deliquit. s̄. eod. pastoralis. s̄. de transla. quanto. & arg. 16. q. 6. placuit. Propter hoc non puniuntur: quia & ipsi iidem correxerunt factum suum, præsentando prout debebant. nec est iste casus in quo priuetur q̄s potestate eligendi, quia cū sit illud pœna, non debet imponi, nisi exprimatur q sit imponēda. Præterea nō peccauerunt eligendo: q a non elegerunt, ergo puniri nō debent in eo, in quo nō peccauerunt.

c ¶ *Potiorem.*] & vere potior est, quia nullum ius habuit alter, vt dictum est.

TITVLVS XXXIX.

De censibus†, exactionibus, & procurationibus.

DE CENSIBVS.

¶ *Visum est supra de muneribus ecclesiarum, vt est iuspatronatus, restabat videre de alijs oneribus, ideo subnectitur hæc rubrica.*

De hac materia habetur. 10. q. 3. & 3. per totum. & 23. q. vlt. §. ecce, vsq; ad §. hinc datur. 12. q. 2. si tributū. & cap. seq.

¶ Ex concilio apud Guarmaciam†.

¶ *Ecclesia fundāda debet pro dote tribui mansus liber à quolibet seruitio tēporali: ad ecclesiasticum tamē tenetur: sed si aliquid confertur ecclesiæ vltra mansum, tenetur ecclesia ex eo soluere onera consueta. hoc dicit inhærendo literæ.*

CAP. I.

SAncitū d† est, vt vnicuique ecclesię vnus mãsus e integer; absque vllo f seruitio tribuatur. Et presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non† de domibus, neque de areis†, vel de hortis iuxta ecclesiam positis; neque de prædicto manso aliquod seruitium faciant præter ecclesiasticum g, Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus h debitum seruitium i impendant.

¶ August.,† super epistola ad Romanos.

¶ *Solutio tributi arguit subiectionem.*

S*Ancitum.*] Vario modo intelligitur; ideo vario modo summari potest. Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Et presbyteri.* Tertium: ibi, *Et si.* Abbas. Siculus.

CASVS. Statutū fuit in concilio Guarmacien. vt vnicuique ecclesiæ vnus mansus integer tribuatur, absque vllo seruitio. & presbyteri in eis constituti nullum seruitium faciant, neque de decimis, neq; de oblationibus fidelium, nec de domibus, nec de areis vel hortis iuxta ecclesiam positis, neq; de manso p̄dicto, præter ecclesiasticū: Si autem amplius habuerint, senioribus suis debitū seruitiū impēdant. Not. q dos ecclesię immunis debet esse ab omni tributo. Item res transit cum onere suo.

d ¶ *Sancitum.*] istud cap. habes 23. q. vlt. sancitum.

e ¶ *Mansus.*] Mansus dicitur in vulgari Italicorum quantitas terræ, quæ sufficit duobus bobus in anno ad laborandum.

¶ *Glos. seq. quærit, ponit opinionem Ala. contrarium soluit.*

f ¶ *Vllo seruitio.*] Sed quid dices si mãsus ille primo fuit tributarius alterius ecclesiæ: q a ecclesia alia parochialis decimas inde percipiebat? Ala. dicit q mãsus iste in fauorē ecclesię à tributo liberat: sicut seruus factus presbyter, à seruitute liberat: ad hoc induxit 23. q. 8. sm canonicā. Alia autē p̄dia collata ecclesiæ à tributo nō liberant; vt hic in fi. quia res trāsit cū onere suo. s̄. de pigno. ex litteris. & de deci. cū nō sit. & C. sine cē. vel reliq. l. 1. 2. & 3. ff. de pig. act. sane. & l. seq. §. si fundus. & 23. q. vlt. tributū. & 11. q. 1. si tributū. & C. de epis. & cleri. l. 3. in fi. nisi forsitan quid speciale dicatur in dote ecclesiæ. arg. s̄. de dec. nouū genus. Sed verius credo q mansus ille qui datur ecclesiæ, etiam in ipsa fundatione, si primo erat tributarius, vel soluebantur decimæ de ipso ecclesiæ parochiali, nō debet ecclesia propter hoc iure suo priuari. 16. q. 1. ecclesiæ antiquitus. 23. q. 8. tributum. nisi fortassis modicum læderetur, quod de facili pati posset. sed si ex hoc læderetur, nō debet iure suo priuari: quia tunc etiam priuilegium perditur, propter enorme detrimentum. j. de verb. sig. quid per nouale. & hoc bene licitum est, q tale seruitium tributum ecclesiasticum appellari potest. ad quod tenetur ecclesia: vt infra sequitur.

g ¶ *Præter ecclesiasticum.*] Ecce quòd ecclesia potest soluere tributum ecclesiasticum. argu. 18. q. 2. seruitium. & 12. q. 2. ecclesiarum. & 11. q. 1. si tributum. & 23. q. vlt. tributum. vt dictum est.

h ¶ *Senioribus.*] id est, dominis, & est arg. q res transit cum onere suo 16. q. 1. si quis laicus. & 1 20. dist. cap. rationis. Ber.

i ¶ *Seruitium.*] id est, censum.

Omnis.

† Propter quod poni tur electiue, non cōparatiue. secūdum Hostiensem. Ioan. And.

† Vide Tur recremata in c. quæsitum. 1. q. 1. & Conr. Summen. li. 3. varia. resolut. & Bonum lib. 4. de iust. & iure. q. ...

† Garmaciam

† Garmacia. sed vt plurimum habent antiqui codices. vt est impressū.

† Burchardus lib. 3. decret. cap. 13 sine pri. & c. 11. & c. 1. eod. tit. in 2. compilatione, sed in edendis exstat in concilio Vormaciensi cap. 50.

† neque

† Alias, areis. sed omnes Vaticani vt est impressū.

† In codice Barbarino Eugen. Papa. Sed mendose vt credo inuenitur autē hoc in libello veterum locorum ... quæ ... ordinatis & intelli... cap. 13. ... epistulæ Pauli. ita Antonius Augustinus.

† ... temporalibus, quod intelligas quantum ad feudalia & ... annexa. s. c. 1. de man. & obe. soluta. Ioh. And.

OMnis.] CASVS. Dicitur hic φ omnis anima regibus subdita debet esse, & in signum subiectionis dat tributum. Nota, φ tributi præstatio signum est subiectionis.

Glo. seq. recitatur per quæstionē quibus loquatur, et tripliciter soluit.

a *Vos subditi.*] Hoc dictū fuit laicis, sicut illud 11. q. 1. magnū. & ĩ. de maio. & obedi. solitæ. & pōt extendi ad clericos circa exteriora. 23. q. vlt. tributum. Vel quia obedire debēt prælatis suis, 23. distin. quamquam. ĩ. de elect. significasti. Vin.

b *Probatio.*] 10. q. 3. illud. C. de episco. & cleri. nulli.

CAP. II.

OMnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: & infra. Et vos subditi esse debetis. Ideo enim tributa præstatis: quia hæc est probatio [b] subiectionis.

Gregorius Stephano Cantori †.

Non potest episcopus nouum censum monasterio imponere.

SCientes.] CASVS. Quidam abbas conquestus est dño Papæ: φ eps Massæ nouas cōsuetudines siue possessiones monasterio suo volebat imponere: vnde mandat cuidam cātori, quatenus super hoc veritatē inquirat, & si ab initio hæc imposita nō fuerint, decætero nouiter imponi non permittat. Nota φ initium spectādum est. Item nouus census, siue consuetudines nouæ, ecclesiis imponi non debent.

CAP. III.

SCientes †: & infra. Asseruit prædictus abbas presbyterum [c] Massæ nouas monasterio consuetudines velle imponere: & infra. Mandamus, quatenus si ab [d] initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid nouiter non permittas imponi.

Idem Constantino episcopo †.

Cæcus & pauper ad collectas non tenentur.

e *Presbyterum.*] idest, epm. 93. dist. legimus. & 95. distinct. ecce. & 18. q. 2. hoc tantum.

Glos. seq. ponit brocar. de initio spectando, alleg. 12. iura, pro s. alleg. 7. pro medio, sex contra medium, vnum soluit & remittit.

CAP. IIII.

LIcet † multū: & infra. Dixit quoque prædictus cæcus, quod ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri nō permittas [e]: quia eum quem cæcitas sua grauat, inhumanū est nimis in collectione affligere: cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri [f].

Paschalis secundus comitissæ Mathildæ.

Petens censum debet rationem exprimere.

CAP. V.

PEruenit † ad nos: & infra. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd census ignorantiæ [g] nec diuinis [h], nec humanis legibus inuenitur [i]: oportet quippe, vt omnis census, ad quid, & quando persolui debeat, præsciatur.

Ex concilio Laterañ †.

Determinat concilium numerum equorum, quos secum ducere possunt prælati visitātes: & prohibet eis tunc vti venationibus, & sumptuosas epulas quærere. hoc primo vsque ad ver. prohibemus.

CAP. VI.

CVm Apostolus † se ac suos propriis manibus decreue-

PEruenit.] Iste est bonus textus, & habet subtilē materiā, & hoc intendit. Non debetur census, cuius causa ignoratur. Abbas.

CASVS. Abbas Fraxinorēs. deprædatus fuit ecclesiā Carpēsem. occasione cuiusdam cēsus, quē abbas petebat ab ecclesia Carpeñ. dicebat archipresbyter Carpeñ. φ nesciebat causam, quare soluere deberet illum censum: quæsiuit à Papa quid iuris esset & ipse rñdet prout sequitur in littera. Iste duæ ecclesiæ sunt in diœceñ Mutineñ. & comitissa Mathilda fuit domina & patrona in vtraque ecclesia. Bernardus. Nota, quòd census ignorātiæ id est, cuius causa ignoratur, solui nō debet. Item qui petit aliquid, causam petendi allegare debet.

Glossa sequens quærit, arg. negatiue & affirmatiue ad quamlibet partem, inducens quosque iura, & soluit.

g *Census ignorantiæ.*] id est, cuius causa ignoratur. ff. de fideiusso. si quis postquam. & l. si quis pro eo. & ff. quādo dies leg. ce. huiusmodi legatum. Sed nunquid talis census siue consimile seruitium potest acquiri tempore? Vi φ non, quia sicut tempus non tollit obligationem. ff. de act. & obli. obligationum. §. placet. ita nec inducit [5]. C. de pact. si certis annis. 1. q. 1. nullus eps. ad fi. q. vbi de hoc. 10. q. 3. quia cognouimus. C. ne vxo. pro ma. l. vlt. arg. ȝ 18. q. 2. seruitium. 1. q. 3. quæsitum. in fi. ff. de vsur. cum de in rem verso. ff. de aqua plu. arc. l. vlt. ff. si ser. vendi. si quis diuturno. licet ius non probetur: vt ibi dr̃. Sol. licet ex tempore nō acquirat obligatio: tñ huiusmodi seruitia siue seruitutes bene acquiruntur, etiam si non habeant continuā causam. C. de seru. & aqua. l. 1. & 2. & ff. de aqua plu. arcen. l. vlt. & de seruitiis tempore acquirendis loqui vr̃ lex. C. de agr. & cen. libus. lib. 11. arg. 18. q. 2. terultiū. & ideo huiusmodi seruitia acqri possunt spacio 40. annorū. & hoc intellige de his quæ ius cōe possideri non vetat: alia vero q̃ possideri non possunt, nō ꝓscribūtur sine titulo, vt ibi dixi ĩ. de ꝓscrip. si diligēti. quia nec possessor in talibus defenderetur. Et si q̃s aliquid petit tale sibi deberi, sufficit allegare causam in libello, quamuis illam non probet, dum tñ probet tempus [6]. arg. ff. si ser. vendi. l. si quis diuturno. vt dixi ĩ. de consuetu. c. vlt. Alij dicunt φ non est necesse aliquā causam exprimere. sed hæc littera in fine ȝ dicit. ibi, ad quid solui debeat ꝓsciatur. sed priori dicto concordat.

h *Nec diuinis.*] id est, canonicis. tertia quæstione quinta, quia suspecti.

i *Inuenitur.*] supple quod solui debeat sine causa: & ideo qui petit causam alleget, vt dixi. Ber.

CVm Apostolus.] Diuiditur in tres partes principales. Et prima pars subdiuidi potest in duas, vt patet in textu. Secunda: ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Quidam scilicet, archiepiscopi, epi, & alij inferiores cū ecclesias visitabāt, grauabant eas in procurationibus exigendis, vt quandoq; ornamenta ecclesiastica subditi vendere vel obligare cōpellerentur, & breuis hora longi tēporis victū cōsumebat: vnde statuit concilū Laterañ. φ ꝓlati prædicti ꝑm facultates ecclesiarū recipiant procurationes: statuendo certum numerum cuilibet prædictorum tam personarum, quàm equorū quibus contenti existant. recipientes cū gratiarū actione quod illis fuerit ministratū, ab illicitis abstinendo, quærendo nō quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi quærere videantur: prohibet insuper ne subditos suos indebitis exactionibus aggrauare præsumant, nisi quando necessitas superuenerit:

d *Ab initio.*] Sic ergo ab initio potest imponi census ab ipso patrono de consensu epi. ĩ. titu. proxi. præterea 2. & 18. q. 2. Eleutherius. j. eodē, quanto. postea vero imponi non pōt, nec impositus augeri. j. eodem, prohibemus. & ita est hic argumen. initium esse spectandum. C. de bon. quæ liber. cū oportet. in fi. ff. de poe. si quis. §. q. abortionis. 1. q. 1. quibusdam. C. communia de vsucap. l. 1. & vlt. de consecra. distinct. 1. placuit. & ff. commo. l. 1. in fi. & 6. distinct. testamentum & ĩ. de loca. & conduct. propter sterilitatem. §. 1. & ff. de nego. gest. sed an vltro. §. 1. in fi. ff. de verbor. obligationib. continuus. §. cū quis. ff. de cōtra. & vtili act. tute. quid ergo. §. sufficit. arg. ȝ. scilicet finē esse spectandū. j. qui fil. sint leg. tāta. in Auth. de nup. §. quia vero. collatio. 4. 22. q. 2. qđ autē ait. ff. qui satisd. cog. si antequam. de poenit. dist. 3. §. 1. in fi. 7. q. 1. suggestū. & ĩ. de renun. c. 1. argumen. contra, scilicet medium esse spectandum. vnde illud:

Cum media semper gaudebam ludere forma: Maior enim mediis gratia rebus inest. ĩ. de testi. cum tu. & 45. dist. disciplina. & cap. sunt namque. & ĩ. de offic. deleg. quærenti. & 23. q. 4. quidam cum bonorum. in fi. & ff. de poe. respiciēdum. C. de custod. & exhibi. reo. si quis. arg. ȝ. quod medium non sit inspiciendum. C. de hære. institu. sed & si. §. solemus. Solo. medium spectandum est in dissensione opinionū, & opinio media magis est amplectenda. ĩ. de offi. deleg. quærenti [a]. Quod dr̃ initiū esse spectandū, & finē esse spectādū soluit ĩ. de election. dudū. vbi d̃ hoc inuenies alias cōcordātias.

LIcet multum.] Hæc est pars illius. ĩ. de restitu. spoliato. licet. Abbas Siculus.

CASVS. Quidā cæcus conquestus est dño Papæ, φ ipse cōpellebatur ad soluendas collectas pariter cum aliis, non habito respectu ad cæcitatem suam: mandat Papa episcopo loci, quòd hoc fieri non permittat: quia iniquum est, eum qui taliter afflictus est, in collecta affligere, cum ei debeat potius ex collecta, si esset necessitas, subueniri. Nota, φ miserabiles personæ ab ecclesia debent defendi. Item afflictis non est addenda afflictio.

Glossa sequens allegat duo, quærit obiiciendo, & soluit.

e *Non permittas.*] Quid ad Papam de isto cæco, cum non videatur esse de sua iurisdictione, sed potius ad secularem pertineat? Immo cum sit miserabilis persona, eius correctio pertinet ad ecclesiam. 87. dist. c. 1. & 2. & ratione peccati saltem pertinet ad ecclesiam. ĩ. de iudic. nouit. & arg. 11. q. 1. relatum. Vincen.

f *Misereri.*] Potius est consulendum talibus quam auferendū. C. ne. no. vect. l. 1. qui enim morbo corporali laborant, à personalibus muneribus excusantur. C. qui mor. se excu. l. 1. & 2. libro 10. sed priuilegium illud non extenditur ad filios. C. eo. l. vlt. & satis iste affligitur, nec debet amplius affligi. ĩ. de cleri. ægrotan. c. 1. & 7. q. 1. cum percussio. & 3. q. 9. indicas.

ueneris: vt si manifesta & rationabilis causa extiterit, moderatũ auxilium ab eis poterunt postulare: cum dicat Apostolus, non debẽt filij thesaurizare parentibus, sed econuerso. In fine dicit, quod dictum est de prædicto numero personarum & euectionis, sm̃ tolerantiã dictum est, in illis locis, in quibus ampliores sunt redditus: in pauperibus locis illã teneant mensurã, vt minores nõ debeãt aggrauare: & illi qui paucioribus equis vti solebãt, non credant sibi prædictam indulgentiam fore concessam. Nota q procurationes recipiendæ sunt sm̃ facultates ecclesiarum. Item hic determinatur numerus euectionũ in visitationibus faciendis. Item prælati visitantes subditos suos, canes venaticos vel aues habere nõ debent. Item sumptuosas epulas quærere non debent. Item quod eis in pcuratione cõpetenter ministratũ fuerit, recipere debent. Item epi subditos suos talliare nõ debẽt sine causa. Itẽ causa facit licitũ quod aliàs nõ liceret. Itẽ filij nõ debent thesaurizare parentibus: sed ecõuerso. Itẽ quod puisum est ad leuamen, extendi nõ debet ad grauamen.

m ¶ *Parentes filiis.*] 16. q. 1. prædicator. Ordine enim naturę filius succedit patri, & non econuerso. ff. vnde lib. scripto. §. non sic parentibus. iste tñ ordo plerũque turbatur. ff. de inoffic. testa. nam & si. vnde dixit dominus Bulgarus cum a suus vnicus filius decessisset: Ordine turbato succedis. Bulgare nato. & sic nota pro filiis.

ris exhibendos a †, vt locum prædicandi auferret pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: graue nimis esse dignoscitur, quòd quidam prælatorum, ita in procurationibus graues b existant, vt interdum ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellantur: Et longi temporis victum breuis hora consumat c †. ¶ Quocirca statuimus, quòd archiepiscopi d parochias visitantes, pro diuersitate prouinciarum & facultatibus ecclesiarum quadraginta vel quinquaginta euectionum numerum, episcopi e autem uiginti vel triginta, Cardinales uigintiquinque nunquam † excedãt: archidiaconi vero quinque vel septem: Decani f constituti sub episcopis †, duobus equis contenti existant g. Nec cum canibus h venatoriis, & auibus proficiscantur; sed ita procedant, vt non quæ i sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quærere videantur. Nec sumptuosas k epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste ac cõpetenter illis fuerit ministratum.

¶ *Prælati non debent grauare subditos talliis & exactionibus: permittitur tamen ex iusta causa petere ab eis moderatũ auxilium. h. d. vsque ad §. sane.*

¶ Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis & exactionibus episcopi grauare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquotiens superueniunt, vt si manifesta ac rationabilis l causa extiterit, cum charitate, moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat Apostolus †: Non debent filij thesaurizare parentibus, sed parentes filiis m: multum longe à paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graues existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris debent more souere. Archidiaconi vero, siue Decani, nullas exactiones n siue tallias, in presbyteros seu clericos exercere præsumant.

¶ *In effectu dicitur quòd numerus equorum statutus in principio cap. nõ debet trahi ad augendum numerum aliàs solitum. Abbas.*

¶ Sane quod de prædicto numero euectionis, secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit obseruari, in quibus ampliores sunt redditus & ecclesiasticę facultates. In pauperioribus autem locis, tantam volumus teneri mensuram, vt ex accessu maiorum minores merito non doleant se grauari. Nec sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis vti solebant, hactenus plurium sibi credant potestatem o indultam.

¶ Ex eodem. †

¶ *Nouus census ecclesiis imponi non potest, nec antiquus augeri. hoc dicit, & est de principalioribus huius tituli.*

CAP. VII.

PRohibemus insuper, ne ab abbatibus, episcopis, vel aliis prçlatis, noui p census q imponãtur ecclesiis, nec veteres r augeantur, nec partem reddituum suis vsibus appropriare

a ¶ *Exhibendos.*] id est, procurandos. 18. q. 1. si nunc. infi. 21. q. 1. c. 1.

b ¶ *Graues.*] quod facere non debent, immo si grauat ecclesia, suis expensis debent visitare. 10. q. 3. cauẽdum. & 1. q. 2. placuit.

c ¶ *Consumat.*] vsque ad exinanitionem extremæ virtutis. 10. q. 3. cap. cauendum. & cap. inter cætera. s. quæstio. 1. placuit.

d ¶ *Archiepiscopi.*] arg. q archieps debet visitare prouinciam, & pcurationes à subditis suffraganeorum suorũ exigere. j. eo. sopitæ.

¶ *Gloss. seq. signat contrarium, & solent.*

e ¶ *Episcopi.*] 10. q. 3. inter cætera. ℥: vbi dr̃, q quinquagenarius numerus nõ excedat: sed illud corrigit p istud.

f ¶ *Decani.*] id est, archipresbyteri rurales.

¶ *Glossa sequens quærit, argum. & solent.*

g ¶ *Contenti existant.*] Quid ergo si plures ducant, nunquid poterit in superfluo prohiberi? Vr̃ q sic. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. Trebatius. & 10. q. 3. quia cognouimus. 64. dist. quia per ambitiones. j. de excessib. prælat. cum ad quorundam. Potest dici, q potest denegari in superfluis: sed si propterea subditi excommunicentur, tenet forte sententia: quia sententia pastoris siue sit iusta, siue iniusta, timenda est. 11. q. 3. c. 1. & 2. & illa decr. cum ad quorundam. continet specialem indulgentiam, vt quidam dicunt. Tanc.

h ¶ *Canibus.*] j. de cle. vena. cap. 1. & 2. & 33. dist. quorundam. & 86. dist. Esau. & ca. non putatis.

i ¶ *Quæ sua.*] 63. dist. nosse. & 8. q. 1. sunt in ecclesia. 65. dist. licet.

k ¶ *Sumptuosas.*] 35. dist. ecclesiæ principes. 4. dist. denique. sed epi in ℥trarium faciunt: nam vix cautela diuersorũ coquorum eos potest satiare: Vnde dicit lex, q ex nimia ingurgitatione olet os. ff. de ædil. edi. qui clauum. §. si cui. habeat ergo pauperem cibum. 42. dist. c. vlt. 35. dist. ecclesiæ principes. 12. q. 2. gloria episcopi. Lau.

l ¶ *Rationabilis.*] Si de hoc dubitetur, superioris arbitrio determinetur. arg. 10. q. 3. quia cognouimus. 11. q. 1. si clericus.

n ¶ *Exactiones.*] ad op̃ suum sine mãdato epi, vel supple nisi in casu præmisso. nam quæ p̃mittuntur in præfauorabus, in subditis reperita intelliguntur. ff. de verb. obligat. Titia. §. 1. & 32. q. 7. Apostolus. & de appellat. secundo requiris.

o ¶ *Potestatem.*] quia quod prouisum est ad leuamen, extendi non debet ad grauamẽ. 45. dist. licet. j. de appellat. cum speciali. & cap. suggestum. & j. de pœ. in quibusdam. 3. Lau.

P*Rohibemus.*] Primo ponit duplicẽ prohibitionem, quam subiudicat. Secundo ponit decretum: ibi, *Si quis vero.* Abbas.

CASVS. Præcipit concilium Lateranẽ. q archiepi. epi, abbates, & alij prælati nouum censum non imponant ecclesiis, nec veteres augeant, nec partem prouentuum ecclesiarum suis vsibus appropriare præsumãt, sed libertatẽ inferioribus conseruẽt, quam sibi volunt à suis superioribus cõtinuari: quod ℥ factum fuerit, irritum habeatur. Nota q nouus census ecclesiis imponi non debẽt, nec veteres augeri. Itẽ eps non potest sibi appropriare redditus ecclesiæ. Item quod tibi vis fieri, alteri facere debes: & quod tibi nõ vis fieri, alteri non facias.

p ¶ *Noui.*] id est, de nouo, cum ab initio imposita non fuerint. s̃. eod. scientes. & qui ab aliis ecclesiis põ soluuntur. j. eo. cap. ecclesiis.

¶ *Glo. seq. alleg. 11. cõcor. & quatuor ℥ria. & sol.*

q ¶ *Census.*] qui imponitur in ipsa fundatione, puta, vt in singulis annis soluat vnũ cereũ, siue librã ceræ vel piperis, siue etiã certam quantitatẽ pecunię, puta x. solidos, vel minus, vel etiã plus, qđ pręstatur in signũ subiectionis s̃. eo. c. 2. & 3. & s̃. de cau. pos. c. vlt. Nõ credo q possit augeri ab epo vel abbate, licet augeantur possessiones: secus in procuratione. j. eo. quanto. quia procuratio non dr̃ proprie census, sed pensio. vr̃ q possit imponi siue augeri auctoritate episcopi. j. c. prox. hoc intelligẽ si iusta causa subest: aliàs non.

r ¶ *Nec veteres.*] Nota ergo census nõ esse augendos siue imponendos de nouo. C. de pascu. priua. l. 1. lib. 11. & s̃. de transact. de cætero. arg. ff. de acquiren. re. dom. locus. s̃. de præben. auaritiæ. vbi etiã de hoc tangitur. & C. de no. vec. l. 1. 2. & 3. vbi dr̃ q noua vectigalia nõ possunt imponi nisi à principe. j. e. significauit. & j. de verb. signifi. super quibusdam. & 18. q. 2. seruitium. & 1. q. 1. nullus eps grauamen. in fin. C. de allu. l. vlt. arg. ℥. ff. de fideicom. liber. l. generaliter. §. si quis alienum. ff. de flu. l. 1. §. ripam. & ff. qui & à qui. si mortis. & j. eo. quanto. Sol. si per vbertatem fructuum fiat incrementum: cum eorum sit casus fortuitus & dubius. C. de vsur. si ea lege. propter hoc augeri non debet census: sed si accedat nouum prædium, noua parochia, vel aliquid tale: iustam vr̃ habere rationem eius. arg. ff. de vsufr. item si fundi. §. sed si insula. arg. contra. j. de vit.

a Aliàs suo qui successit filio suo ordine &c.

† s. ad Consult. c. 1.

† Scilicet concilio Lateran. sub Alexan. III. cap. 7. § prohibemus. & c. 7. vbi etiam c. e. compilatione. & de materia vide glossam in c. nõ minuẽ infra de immunitat. eccles.

præsumant[a]: sed libertatem quam sibi maiores conseruare desiderant, minoribus[b] suis, bona voluntate cōseruent. Si quis vero aliter fecerit, irritum[c], quod egerit, habeatur.

¶ Alexander tertius Vigoriensi † episcopo.

¶ *Prælatus seu rector ecclesiæ non potest præsertim post mortem, ecclesiam suam, propria auctoritate constituere censualem.*

CAP. VIII.

PRæterea † illi, qui episcopo ignorante[d], auctoritate sua pensionem annuam de ecclesiis quadam illusione † soluerint[e], siue[f] receperint, eis defunctis[g] in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi: si pontificis, aut alterius qui de iure id facere potuerit[h], auctoritatem & assensum super hoc non interuenisse constiterit. Non enim simplices sacerdotes vel clerici possunt ecclesias, quibus præsunt, auctoritate sua (præsertim post decessum suum) efficere censuales.

¶ Idem Carnotensi † episcopo.

¶ *Breue est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus ecclesiæ de manu laici per se erepta non potest ob hoc censum imponere.*

CAP. IX.

ECclesiis †, quas de nouo episcopi de manibus laicorū eripiunt, præter cathedraticū, & iura omnia quæ aliis ecclesiis[i] imponuntur, exactionem prohibemus[k] imponi.

¶ Idem †.

¶ *Noua pedagia sine consensu principis imponens, communione priuatur.*

CAP. X.

INnouamus[l]: & infra. ¶ Nec quisquam alicui † nouas pedagiorum exactiones, sine auctoritate & consensu regum[m] & principum, statuere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus † non destiterit, donec satisfaciat, cōmunione careat[n] Christiana.

¶ Idem Cantuariensi Archiepiscopo, & eius suffraganeis.

¶ *Qui per collusionem constituit ecclesiam censualem, illa priuabitur.*

CAP. XI.

CVm † clerici: & infra. ¶ Ad hoc quia clerici quidam cum religiosis collusione[o] facta, citra auctoritatem diœcesani episcopi[p], ecclesias quas tenent, eis constituunt censuales: vt post decessum eorum, eædē ecclesiæ per repræsentationem eorundem religiosorum, ad filios vel nepotes[q] clericorum ipsorū possint transferri: Præcipimus, vt si qui inuenti fuerint facere talia, eos à præscriptis ecclesiis, non differatis appellatione postposita remouere.

¶ Idem.

¶ *Si collectores grauant ecclesias, priuari debent officio.*

CAP. XII.

EA † quæ de auaritiæ: & infra. ¶ Cum autem propter beati Petri visitationem, denariorum collectam[r] per archi-

de vit. & hone. cleric. quoniam vt ait. & j. eo. tit. quanto. Lau.

a ¶ *Appropriare præsumant.*] vbi tantum censum habere debent. & est arg. q episcopus fructus parochialium ecclesiarum siue etiam præbēdarū sibi retinere nō debet vltra modū sibi permissum. 10. q. 3. quia cognouimus. j. vt eccle. benefi. c. vni. ar. ad hoc. j. de deci. qm. Ala.

b ¶ *Minoribus.*] 95. dist. esto. & 22. q. 5. de forma. & si iura vniuscuiusque ecclesiæ non seruentur, ecclesiasticus ordo confunditur. 12. q. 1. peruenit. & 2. q. 6. qui se scit.

c ¶ *Irritum.*] etiam si iurauerit hoc. j. eod. grauis. & cap. significauit. 2. q. 6. qui se scit.

PRæterea.] Ponit casum generalem rationem subdens: ibi, *Non enim.* Abbas.

CASVS. Quidā rectores ecclesiarū, collusione quadam facta cū religiosis, q habēt in illis ecclesiis ius patronatus, soluunt eisdē ecclesiis annuatim pēsionē, & illi eam recipiūt episcopo ignorante: quæritur an successores pensionem istam soluere teneātur. Rñt q monachi nō sunt audiendi in receptione pēsiōis, si auctoritas episcopi vel eius officialis, qui auctoritatem præstare possit, non interuenerit super hoc: quia simplices sacerdotes vel clerici, nō possunt ecclesias quibus præsunt constituere censuales, præsertim post ipsorum decessum. Nota, q sine auctoritate episcopi pensiones ecclesiis imponi non debēt. Itē census à priuata persona ecclesiæ impositus, vitam soluentis excedere non potest.

d ¶ *Ignorante.*] Pone exemplum quando volunt isti sacerdotes constituere censum, vt eorum consanguinei succedant post mortem illorum. j. eo. cū clerici.

e ¶ *Soluerint.*] supple, sunt puniendi. j. eod. cum clerici.

f ¶ *Siue.*] pro, &c.

g ¶ *Eis defunctis.*] quia pensio illa non ligabat successorem eius, qui ecclesiam[1] non potuit constituere censualem: vt dicit hic in fine. & j. de transact. de cætero. vnde si petant monachi pensionem à successore, non debet soluere.

¶ *Glossa sequens arg. & remittit.*

h ¶ *Qui de iure id facere potuerit.*] Hic est arg. bonum, q census de auctoritate episcopi possit imponi de nouo, siue etiam augeri. Dic vt no. j. eo. c. prox. Ber.

ECclesiis.] Vt intelligas, ratio dubitandi fuit: quia sicut tempore fundationis vel perceptæ libertatis, potest episcopus sibi certum censum constituere: vt in c. constitutus. j. de reli. do. & in c. præterea. s. de iure patro. ita videbatur q si capiebat ecclesiam de manibus laici, cum eam quasi de nouo duceret ad libertatem, quòd in recompensationē beneficij pōt imponere nouū censum: Sed cōtrarium decidit: quia episcopus ad hoc tenebat ex officio suo, & in necessitatibus nemo liberalis existit: vt in l. rem legatā. ff. de adimen. lega. Abbas.

CASVS. Aliquādo laici tenēt ecclesias: episcopi liberāt eas de manibus laicorū: quæritur, vtrū plus iuris habere debeant in istis ecclesiis q̄ in aliis. Rñt Papa, q nullā exactionē imponere eis possunt, nec debent, pter cathedraticū, & oīa alia iura, q aliis ecclesiis imponunt. Nota q idem ius qd̄ episcopi habent in antiquis ecclesiis, idē & non plus debent habere in nouis, siue in illis quas liberant de manibus laicorum. Item non debent ecclesiæ diuerso iure censeri.

i ¶ *Aliis ecclesiis.*] vt 10. quæst. 3. illud.

¶ *Glossa sequens alleg. 2 iura.*

k ¶ *Prohibemus.*] per decre. Lateran. concilij j. eod. prohibemus. & 18. q. 2. hoc tantum. arg. est ergo hic, q consuetudo aliarum ecclesiarum seruari debet. j. eod. super eo. arg. j. de consuetud. cum olim.

INnouamus.] Primo ponitur prohibitio. Secundo pœna: ibi, *Si quis.* Abbas.

CASVS. Noua pedagia sine authoritate regum vel principū constitui non debent: & q contra fecerit, communione careat Christiana. Nota, quòd soli principes noua pedagia constituere possunt.

l ¶ *Innouamus.*] qd̄ iā statutum erat. 24. q. 3. paternarum.

m ¶ *Regum.*] reges enī & principes tātum potestatē habent noua pedagia constituēdi. ff. de publi. & vect. l. vectigalia. & C. no. vect. l. 1. 2. & 3. alia nouia pedagia interdicta intelliguntur, nisi ex consuetudine, cuius non extat memoria exigantur. j. de ver. significatione, super quibusdā 3. 4. 5.

n ¶ *Cōmunione careat.*] Hæc est pœna canonica, sm leges exilio perpetuo puniri debet. C. noua vectigalia. l. vlt.

CVm clerici.] Primo ponitur excessus. Secundo pœna: ibi, *Præcipimus.* Abbas.

CASVS. Quidam clerici cum quibusdam religiosis sine auctoritate episcopi faciunt collusionē, constituendo eis censuales ecclesias, quas tenent: vt post eorum decessum ad præsentationem religiosorū, ad easdē ecclesias filij vel nepotes clericorum ipsorum repræsententur: præcipit Papa, vt qui inuenti fuerint facere talia, ab ecclesiis ipsis appellatione postposita spolientur. Nota, q clerici ecclesias quas tenent, non possunt constituere censuales, & spoliandi sunt ipsis ecclesiis qui hoc faciunt.

o ¶ *Collusione.*] Collusio est inter reū & actorē occulta, & illicita pactio, per quam alter in iudicio[4] se superari permittit. simile j. eo. præterea.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

p ¶ *Citra auctoritatē diœces. episcopi.*] maxime quia collusio mala non excusaret auctoritate episcopi: quia nec ipse nouū censum sine pensionem potest imponere. j. eod. prohibemus. vbi de hoc. aliàs iusta & honesta causa interueniente videtur quòd possit, vt ibi decitur.

q ¶ *Ad filios vel nepotes.*] Hæc est causa quare ista constituebant, & mala: & ideo eius causatum est malum: cuius enim causatum est malum, ipsum quoq; malum est: vnde puniuntur, vt hic dr̄. Ber.

EA quæ.] Primo ponitur excessus. Secundo pœna: ibi, *Quod.* Ab.

CASVS. Quidam archidiaconi faciebant collectā denariorū beati Petri p archidiaconatus suos, & sub tali occasione ecclesias & parochias plurimum aggrauabant: præcipit Papa, q hoc nō faciāt: qd̄ si secus præsumpserint: id quod videntur habere, auferetur ab eis. Nota q prętextu officij sibi cōmissi, non debet quis illicitas exactiones præsumere: quod qui fecerit, officio illo priuari debet. Itē priuilegiū meretur amittere, qui pmissa sibi abutitur potestate.

r ¶ *Collectam.*] Præstatio quædā est, quam Anglici soluunt Romanę ec-

† Vigorn. † Vigorniē. † vigorē.

† Cap. 8 eod. tit. in 3. compila. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 28 c. 9.

† Collusione, legitur post concilium, & for tassis apu.

† Carnot. In vno, certe 31, carnot. tēh. habēt.

† Cap. 10. eo. tit. in 2. compilat. Et post concilium Lateran. par. 2. c 8.

† Scilicet Alexander iij. in concilio Lateran. c. 29. & c. 2. titu. de treuga & pace in 1. compilatione. Et vide Syluestrum in sum verbo Gabella 1. vbi plene d materia huius decretalis.

1 Vide hic latius per Ioan. And.

† Aliud. legitur et plurium. l antiqua, & cohæ quam, al.

1 ...

1 Ponit quod 6 ... Ioan. And.

† Cap. 13. ... & post concilium Lateran. par. 3. c. 2.

1 ... memoria ... dom ...

† Cap. 14. tit. de ... in 1. compilatione. & post concilium Lateran. par. ...

4 Ponit ... Ioan. And.

næ ecclesiæ: & debet esse moderata, vt certū & determinatū quid detur. ff. de dam. infe. ex damni. argu. C. de Iudęis. Iudęos. Alanus.
a ¶ *Grauetis.*] scilicet, quoniā sub specie tributorū nō debent illicitæ exactiones fieri; vt hic patet, & ff. de of. pſi. illicitas. §. illicitas.
b ¶ *Auferetur.*] ne dum quæritis vsurpare quod vestrum non est, perdatis quod vobis cōpetere videbatur. 13. q. 1. §. 1. circa finē qōnis. & 25. q. 2. si decet. quia priuilegium meretur amittere, &c. 11. q. 3. priuilegium. Ber.

diaconatus vestros feceritis, ecclesias vel parochias non grauetis[a]: Quód si secus præsumpseritis, id quod videmini habere, auferetur[b] † à vobis.

¶ Lucius tertius.

¶ *Qui recipit iuramentum de nouo censu imposito ecclesiæ persoluendo, compellitur iurantem absoluere.*

C A P. XIII.

Significauit† nobis T. rector ecclesiæ de Fulsig†. quod cum à monachis de Castig.† ad regimen ipsius ecclesiæ fuisset electus†, de soluendo eis annuo censu trium marcharum, quas predecessor eius soluerat, præstitit sacramentum: postmodum episcopus diœcesanus ne ipsum censum monachis solueret, nisi prius constaret quód episcopali[c] auctoritate fuisset impositus, in periculum ordinis sui interdixit[d]: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si præfatum censum † auctoritate præsulis, & non de nouo[e] impositum fuisse constiterit, episcopo præcipias, vt prohibitionē sine dilatione relaxet. Si vero census sit de nouo impositus, siue a auctoritate episcopi[f] hoc factum fuerit, siue non, eosdem monachos, vt clericū à iuramento absoluant, appellatione remota compellas.

¶ Idem Raueñ. archiepiscopo.

¶ *Archiepiscopus visitans prouinciā etiam à monasteriis prouinciæ procurari debet.*

S ¶ *Ignificauit.*] Primo ponit casum perplexum. Secūdo: ibi. *Quocirca*, distinguēdo puidet. Secundum membrum: ibi, *Si vero.* Abb.
Casvs. Monachi de Castig. elegerunt quendam clericum T. nomine ad regimen ecclesiæ de Fulsig. ipsum iuramenti vinculo adstringentes, de soluendo eidē annuatim censum trium marcharū, quas prædecessor eius soluerat: postmodum episcopus diœcesanus præcepit eidem in periculum ordinis, ne censum illum eis solueret, nisi primo constaret, ꝙ auctoritate episcopali fuisset impositus: Sacerdos prædictus hoc significauit domino Papæ: vnde mandat cuidam, quatenus si constiterit præfatum canonem auctoritate episcopi, & non de nouo fuisse impositum, præcipiat episcopo, vt prohibitionem suam relaxet: Si vero census de nouo sit impositus, siue auctoritate episcopi factū sit, siue non: compellat monachos illos, vt clericum illum à iuramento absoluant. Nota ꝙ noui census etiam de auctoritate episcopi ecclesiis imponi non debent. Item iuramentum de nouo censu soluendo præstitum relaxandum est.
c ¶ *Episcopali auctoritate.*] quod vī sufficere, iusta tñ de causa. ŝ. eo. pterea. ŝ. de præb. auaritiæ. ar. ĵ. de eccle. ædifican. ad audientiā.
¶ *Glo. seq. querit, arg. pro, & contra, ponit ops. Lau. quam approbat.*
d ¶ *Interdixit.*] Sed in hoc dubito, cui potius debuit obtēperare. Vī ꝙ epō. 11. q. 3. qui resistit. & 23. q. 1. quid culpat. Sed vī potius ꝙ seruare debeat iuramentum, maxime cum habeat probabilem causam, quia prædecessor soluit, & sic erunt monachi in quasi possessione: vnde non debent priuari vsquequo cōstet. ŝ. vt lit. penden. c. 1. Laurentius dixit, ꝙ potius seruari debet mandatum epi, & littera illa præstat arg. ad hoc vt prohibitionem relaxet: quod latia potest concedi: quia conditio subintelligebatur in iuramento hæc, scilicet, nisi rationabile aliquod impediat: & quia præsumptio est contra eos, ex eo ꝙ ipsum iurare fecerunt, ad quod non fuerat compellendus, etiam si de iure solui debeat.
¶ *Glossa sequens querit, & tripliciter soluit.*
e ¶ *De nouo.*]& ita ab initio pōt imponi. ŝ. eo. scientes. ŝ. de iu. pat. pterea. & ar. ŝ. vt eccle. bene. cap. vnico. sed ex postfacto nō pōt imponi census, nec etiā per compositionē. ŝ. de transact. de cætero. Sed quem dicit censum nouum? Pōt dici nouus, qui non est impositus in fundatione[a] ipsius ecclesiæ. 18. q. 2. Eleutherius. & ŝ. de iurepa. pterea. vel qui nō est pstitus tanto tempore, ꝙ ad legitimā præscriptionē peruenit[3]. Sed multū refert, vtrū qs alleget pscriptionem, quia ea pbata obtinet, licet in veritate fuerit nouus: an vero cēsum ab initio constitutum: quia tunc non iuuatur tēpore, nisi constet ꝙ legitime fuerit constitutus. vel pōt appellari nouus, qui impositus fuerit post Lateraneñ. cōciliū ŝ. eo. phibemus. & ĵ. eo. grauis. Lau.
¶ *Glossa sequens supplet, & remittit.*

f ¶ *Sine auctoritate episcopi.*]Hic euidenter apparet, ꝙ episcopi nouum censum non possunt imponere: & tu supple, verum est sine rationabili & iusta causa; vt no. ŝ. eo. prohibemus. Dic vt ibi.
S *Opita.*]Primo narrat factū. Secūdo diffinit: ibi, *Eapropter.* Abb.
Casvs. Inter archiepiscopum Rauennateñ. & monasteria de Bononia controuersia vertebatur, super procurationibus recipiendis causa visitatiōis: Abbas sancti Proculi aliorum monasteriorū de Bononia procurator, & pro monasterio suo, ppter controuersiam istam ad Apostolicam sedem accessit, & super causa ista diutius litigauit: archieps asserebat procuratiões ipsas in aliis monasteriis suæ puinciæ, sibi sine ɔdictione præstari, & probauit per testes, procurationes exhibitas fuisse prædecessoribus suis in monasteriis Bonoñ. Papa vidēs intentionem archiepi iure cōmuni fundatam, & antecessorum suorū consuetudine adiuuari, condemnauit monasteria supradicta, ad procurationem præstandā dicto archiepo & successoribus suis, secundum facultates eorum. Nota ꝙ archieps cum visitat suam prouinciā, procurationes de iure communi recipere debet. Item consuetudo in procurationibus recipiendis attendenda est. Item procurationes secundum facultates ecclesiæ sunt exigendæ. Item sententia lata pro prædecessore prodest successori.

C A P. XIIII.

Sopitæ† : & infra. ¶ Sane cum inter te & monasteria Bononiæ, super procurationibus, quas ab eis exegeras, controuersia verteretur: & infra. ¶ Abbas sancti Proculi omniū aliorum procurator[g], sicut ex litteris quas portauit, apparuit, super hoc diutius litigauit: & infra. ¶ Sed tu procurationes ipsas in aliis[h] monasteriis tuæ prouinciæ, asserens tibi sine cōtradictione præstari, eas prædecessoribus tuis in monasteriis Bonoñ. exhibitas, per testes idoneos probauisti. Inde vtique vidimus intentionē tuam iure[i] communi, & prædecessorum tuorum consuetudine[k] adiuuari. Ea propter monasteria supradicta condemnauimus, ad procurationem secundum facultates[l] eorum, tibi tuisque successoribus exhibendam.

¶ Clemens tertius.

¶ *Patroni etiam clerici nouum censum ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere: & si super hoc iuramenta vel cautiones exegerunt, coguntur absoluere.*

C A P. XV.

Grauis† admodū: & infra. ¶ Ecclesiasticæ personæ,

g ¶ *Procurator.*] Et tñ cōstitutus erat ab vniuersitatibus pluribus: sed procurator proprie dicitur, qui mādato dñi res ipsius tractat. ff. de procurat. l. 1. non est differentia in nominibus secundum canones, dum tamen constet quòd ei detur potestas agendi. ŝ. de procura. petitio. vbi de hoc. & in Authen. de sanct. epis. §. alium autē. & §. si vero episcopi. coll. 9. & 1. q. 3. saluator.
h ¶ *In aliis.*]Ergo & in monasteriis Bonoñ. qa idē ius debet habere in his & in aliis. ŝ. eo. ecclesiis. ĵ. eo. super eo. qa vna & eadē res diuerso iure cēseri nō debet. 12. q. 2. cognouimus. & ŝ. de deci. cū ĩ tua. & ita est hic ar. ex eo qđ alij faciūt, q cēsent eodē iure, & sub eodē dño, & tu facere debes, nisi ostendas ɔriū[4]. 1. 20. di. ɔ more.
¶ *Glossa sequens alleg. concor. & soluit contrarium.*
i ¶ *Iure communi.*] quod solum sufficit, & hoc ius est, 10. q. 1. decernimus episcopum. & c. placuit. nec obstat quod dicitur 18. q. 2. luminoso. quia illud intelligitur de exempto.
k ¶ *Consuetudine.*]Et sic duplici iure censetur: vnde fortius debuit p ipso iudicari, cū vtrūq; p se sufficeret. C. đ edi. diui Adria. tol. l. fi.
l ¶ *Facultates.*] quod quidem semper considerandum est. ŝ. eod. cū Apostolus. 10. q. 3. cauēdū inter cætera. & ĵ. c. vlt. ĵ. eo. quāto. & c. cum nuper. & hoc intellige quando causa correctionis & visitationis accedit. ĵ. eo. cum nuper. sed si ex alia causa, puta pro negotiis propriis, tunc non habebis procurationem[1]. arg. 10. q. 3. relatum. & ĵ. eo. ne. procurationes. Ber.
G *Rauis admodum.*]Prima pars narrat factum. Secunda prouidet: ibi, *Discretioni.* Abbas Siculus.
Casvs. Quidā ecclesiastici seu religiosi, habentes præsentationem in ecclesiis, nolunt ad eas vacantes aliquos pręsentare, nisi aut nouum censum illis imponāt, aut veterem pensionē augmentent ɔ concilium Lateraň. & ad solutionē ipsius instituendos presbyteros iuratoria vel fideiussoria cautione cōpellunt: peruenit hoc ad notitiam dñi Papæ: vnde mandat quibusdam, quatenus quiquid

Vu consti-

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compila. & quia in hoc agitur incidenter de visitatione monasteriorum, vide concilium Tridentinum sessio. 21. de refor. mat. c. 8. & sessio. 25. tit. de regularibus c. 20.

† Cap. 4. eo. tit. in 2. compila. Et de materia videlicet dinalem in Clement. 1. §. 1. de excessib. prælat.

4 Vnde dicebat Inn. ꝙ huic archiepiscopo sufficiebat ius commune, vel generalis consuetudo, qa cū nō esset contra ius, erat extendenda ad ecclesias similis conditionis. Io. And.

1 Etiam si per illam diœcesim iret ad aliā visitandam: vt dicit eo. tit. Romana. §. 1. super ver. visitationis. Ioan. And.

constiterit ꝯ constitutionem concilij super huiusmodi à tempore præfati concilij attentatum, in irritũ debeãt reuocare; & presbyteros, qui super his iuramenta illicita præstiterunt, faciant absolui, congrua satisfactione imposita: & qui contra formam canonum decætero super his venire præsumpserint, canonice puniantur.

Nota ꝙ nouus census ecclesiis non debet imponi, nec vetus augeri. Item cõstitutio trahitur ad futura, & ea tantum respicit: nisi dicatur in ea, ꝙ præterita respiciat. Item iuramenta ꝯ formam canonum præstita illicita sunt, & ideo non seruanda. Item qui ꝯ formam canonum aliquid attentant, puniendi sunt.

a ¶ *Concilij.*] ꝯ. eod. prohibemus. & cap. præterea.

b ¶ *Iuratoria.*] quod potius periuriũ, quàm iuramentum potest dici. ꝯ. de iureiuran. sicut nostris.

¶ *Glossa sequẽs rationem reddit, alleg. 7. iura, & 3ria quibus falso ratio.*

c ¶ *Fideiussoria.*] Hæc fideiussio non tenet, cũ sit accessoria ei quod non tenet. sic C. de leg. non dubium. ꝯ. de foro comp. si diligenti. & ꝯ. de re permuta. c. vlt. ꝯ. de fide instrumen. inter dilectos. C. de sacrosan. eccle. sancimus nemini. ff. de cond. si causa auunculo. ꝯ. de dote post diuor. re. & si necesse. Fallit hoc ꝯ. de iureiu. debitores. & c. cum cõtingat. C. si aduer. ven. l. 1. ff. qui. mo. vsusfr. ami. quid tñ. t. respõso.

d ¶ *A tempore constitutionis.*] Arg. constitutiones ad futura tãtum extendi. ꝯ. de constit. cognoscentes. nisi dicatur in eis, ꝙ præterita respiciant. ꝯ. de constit. cap. vlt. vbi de hoc. & de hoc habes 82. dist. c. 2. & 3. in fi. & 32. q. 4. dixit Sarra.

Lateran. sub A. lateran. iiij. c. 5. prohibemus.

Belluill.

Cap. 5. eo. tit. in 3. compila.

cum ecclesias vacare contingit, non aliter quenquam ad ipsarum regimen volunt vocare, nisi aut nouum censum ecclesiis illis imponant, aut veterem contra constitutionem concilij[a] Lateran. † augmentent, ad ipsius solutionem instituẽdum presbyterũ, iuratoria[b], vel fideiussoria[c] cautione cogentes: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus quæcunque constiterit contra constitutionem prædictam, super ecclesiis, vel earum censu, à tempore constitutionis[d] huiusmodi attentata, in irritũ reuocantes: presbyteros, quos super his iuramenta illicita præstitisse noueritis, congrua satisfactione imposita, faciatis absolui[e]: eos qui de cætero contra formam canonum super his venire præsumpserint, canonice punientes[f].

¶ Innocentius tertius abbati & conuentui Bellæuillæ †.

¶ *Qui tenetur procurare fratres alicuius domus, obligatur ad procurandum omnes, licet illorum numerus nunc creuerit: sed si ex hoc grauaretur nimium, per iudicis officium sibi prouidebitur. hoc dicit secundum lecturam magis communem.*

CAP. XVI.

QVanto † creatori: & infra. ¶ Accepimus, quòd ab ipso domus vestræ primordio, de fundatoris voluntate[g] processit, vt fratribus sancti Irenæi procurationem vnam, annis singulis liberaliter exhiberet: cum nihil teneatis[h] ab eis †, propter quod huiusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi: verum tũc propter fratrum & seruientium paucitatem, talis procuratio non grauabat: sed nunc in tantum excreuit numerus eorundem, quòd ad procurationem vix quatuor marchæ argenti † sufficerent, quæ pro vna fieri cõsueuit: & infra. ¶ Indulgemus[i] igitur, ne vltra primam mensuram, in procuratione ipsa sitis vlterius prædictis fratribus obligati; sed expensis, quæ consueuerunt sufficere, sint contenti: nisi facultates ecclesiæ intantum excreuerint[k], quòd sine grauamine ampliato fratrum numero, ad soluendum debitum procurationis, extendi possit quantitas expensarum.

¶ Idẽ Primicerio & clero Mediolanen.

¶ *Omnes ecclesia, nisi quæ ab hoc per priuilegium Apostolicum sint exempta, procurare tenentur legatos sedis Apostolicæ, seu etiam eius nuncios, nec in hoc præscriptione iuuantur. hoc dicit vsque ad §. sane.*

CAP. XVII.

CVm † instantia nostra quo-

g ¶ *Voluntate.*] Sic ergo patet, ꝙ ab initio de voluntate fundatoris potest imponi census. ꝯ. de iure patr. præterea. 18. q. 2. Eleutherius. arg. 16. q. vlt. filijs decernimus.

¶ *Glossa sequens rat. per obiect. & solutionem.*

h ¶ *Teneatis.*] Et ita sine causa constituta vr: vnde non videtur ꝙ teneat. ꝯ. eod. peruenit. sed bene seruanda est huiusmodi liberalitas. argu. ꝯ. de dona. per tuas. C. de dona. si quis argentum, §. si autem.

i ¶ *Indulgemus.*] In hoc fuit indulgentia: quia cõstituta fuit simpliciter nulla certa quantitate taxata pro illa procuratione: vnde simpliciter tenebantur procurare fratres illos quotcũque essent. arg. ꝯ. de priuile. quia circa. & ff. de ser. vrb. pdi. si seruitus. vbi verbũ, simpliciter positum, generaliter intelligendũ est: vt ibi, & 19. dist. si Romanorũ. Sed ex eo ꝙ non determinatur, debebatur conueniens siue mediocris a. ff. de au. & ar. gen. lega. qui lancem. ff. de ædil. edi. sciẽdũ. §. illud. ff. de leg. 3. nummis. C. cõia de leg. duobus. §. sed & si quis. Sol. quia grauabatur ecclesia, dabitur tñ ad primã mensurã: & tot fratres procurabunt modo, quot ab initio consueuerunt. Si vero quantitas constituta fuisset pro illa procuratione, illa non augeretur etiam auctis facultatibus. arg. 10. q. 3. relatũ. ludibrium enim esset si quod statutum fuit ab initio, momento quolibet mutaretur. arg. C. de bon. quæ lib. l. vlt. §. vbi autem puellis. non enim quod rite, & secũdum leges ab initio actũ est, ex alio euẽtu suscitari debet. C. de admini. tuto. sancimus.

¶ *Glossa sequens arguit, & signat contrarium.*

k ¶ *In tantum excreuerint.*] quocunque modo. ꝯ. de const. cum M. si vero parum excrescerent, nõ augeretur procuratio, nec modicũ lucrum auferretur cõductori: quia & modicum damnũ sustinet. ff. loca. si merces. §. vis maior. Est ergo euidẽs ar. ꝙ si excrescant res, debet procuratio crescere: sicut econuerso diminuitur pp sterilitatẽ. ff. loca. si vno. & ꝯ. eo. tit. pp sterilitatẽ. Cõtrariorũ enim eadẽ est disciplina. ff. de verbo. ob. inter stipulantẽ. §. sacrã rem. arg. adẽ melius Instit. de his quæ sunt sui vel alie. iu. in princ. argu. ꝯ. C. de allu. l. vlt. C. de fun. rei priua. l. 2. lib. 11. Sol. illa locũ habẽt cũ diligẽtia cultorum res vel fructus augmentatur. hic cum Dei prouisione & fideliũ oblatione res augmentatur: sicut contingit cum casu fortuito res deteriorant, merces remittit. Si vero vitio rei siue culpa coloni, puta, quia vinũ acuit, vel si segetes herbis corruptæ sunt, conductori obest. ff. loca. l. ex conducto. §. vitium rei. tñ sine culpa coloni damnum cõtingens non obest colono. ꝯ. eod. tit. pp sterilitatem. Item est ar. optimũ ꝙ crescentibus facultatibus ecclesiæ, crescere debet numerus: etiã si sit numerus canonicorũ statutus. ꝯ. de consti. cũ M. quæ non admittit hanc distinctionem, vtrum facultates crescant prouisione Dei, an diligentia hominum 3, quæ etiam nec in isto casu debet admitti: sufficit enim ꝙ res augmentatæ sunt. Lauren.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Absolui.*] Arg. contra. ꝯ. de iureiur. tua nos. hic vero vnum tantum fuit iuramentum & temerarium. ibi vero duo, ita quòd periurium vitari non poterat, & ideo ibi ab ecclesia remouentur. Et dic, absolui, id est absolutos nunciari.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit*

f ¶ *Punientes.*] Poena vero illorum qui ꝯ canones veniunt, multiplex est, prout not. ꝯ. de elect. nihil est. & ꝯ. de offic. ordi. ad reprimendam. Sed qualiter puniũtur in isto casu? Potest dici, ꝙ ecclesia priuabitur ex eo ꝙ scienter post prohibitionem ꝯtrum facit. Ber.

QVanto creatori.] Diuiditur. Primo recitat factum. Secundo indulget, & indulgentiam moderatur: ibi, *Indulgemus.* Abbas.

CASVS. Fundatores monasterij Bellæuillæ, ab ipsa fundatione ipsius monasterij, constituerunt vt fratres illic dño seruiẽtes, fratribus sancti Irenæi vnã procurationẽ annis singulis exhiberẽt: quamuis ab eis nihil teneant, sed ab initio pp paucitatem fratrum & seruientiũ sancti Irenæi, procuratio illa fratres monasterij Bellæuillæ non grauabat, postmodum intantum creuit numerus eorũdẽ, ꝙ ad procurationem vix sufficiunt quatuor marchæ, quæ pro vna fieri consueuit: quare monachi illi prouideri sibi super hoc postularunt: Papa indulget eis, ne vltra primam mensuram in procuratione sint vlterius pdictis fratribus obligati, sed expensis quæ cõsueuerũt fieri sint cõtenti, nisi facultates sui monasterij intantũ excreuerint, ꝙ sine grauamine possint exhibere procurationẽ prędictam. Nota, ꝙ in fundatione ecclesiarum potest imponi census de voluntate fundatoris. Item nota, ꝙ augmentatis facultatibus procuratio potest augmentari, & canonicorum numerus potest augeri, & sic est argu. ꝙ census ex causa potest augmentari & diminui.

CVm instantia.] Diuiditur: quia duæ sunt partes principales. Secunda: ibi, *Sane.* Abbas.

CASVS. Primicerius & clerus Mediolanen. per quosdã nuncios suos conquesti sũt dño Papæ, ꝙ cũ ipsi legatos & nũcios Apostolicæ sedis deuote recipiãt & procurẽt, ordinarij maioris ecclesiæ Mediolanen. ipsos procurare renuunt, & ad faciendas expensas subsidium denegant impertiri: vnde in procurationibus exhibẽdis plus debito aggrauantur: quare sibi sup hoc prouideri postulabant. Papa sic eorũ postula-

postulationi vel petitioni rñdet, q cum omnes ecclesiæ legatis & nunciis Romanæ curiæ procurationes impédere teneanť, nullá haberi vult ab huiusmodi pcurationibus excusatam, nisi forte p speciale priuilegiũ Apostolicæ sedis sit excépta, qđ tñ Papa nõ credit, etiã si longissimo tépore pcurationẽ nõ pstiterit, cũ in talibus locũ nõ habeat pscriptio: q̃a & Papa circa puisioné & solicitudinem omniũ ecclesiarũ non cessat: veruntñ ĩ his exigẽdis, eum modũ & ordinem vult obseruari, vt nullus prælatus vel ecclesia, sup hoc rationabiliter conquerať: Si vero de cõi collecta expẽsas legatorũ & nunciorũ Apostolicæ sedis facere noluerint, hoc eis Papa nõ phibet: tñ per hoc nullũ vult piudiciũ generari nunciis & legatis suis, quo min⁹ possint à quocunq; voluerint pcurationes debitas postulare: ita tñ q si aliqs in hoc fuerit grauatus, sibi ab aliis restaureť, & nunciis Apostolicæ sedis in necessariis exhibendis pareat, quicũq; fuerit reqsitus: ita tñ q in fraudẽ nihil fiat, nec compellanť pcurationẽ recipere per cões ministros: & q cõtumaciter eis restiterint, p ecclesiasticã censurã sunt compellendi. Nota q oẽs ecclesiæ legatos & nũcios Romanæ ecclesiæ pcurare tenenť. lić ʒ pcurationẽ, q̃ debeť nũciis Apostolicæ sedis, nõ currit pscriptio. Item dñs Papa omniũ ecclesiarũ curã & solicitudinem gerit. Item secundum facultates ecclesiarum procurationes exhiberi debẽt. Item compelli possunt ecclesiæ nunciis Apostolicæ sedis procurationes exhibere.

tidiana [a]: & infra. ¶ Postulationi vestræ taliter respondemus, quòd cum omnes ecclesiæ, legatis & nũciis sedis Apostolicæ procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullam habere † volumus excusatam: nisi forte per speciale priuilegium sedis Apostolicæ (quod non [b] credimus) sit exẽpta; etiam si longissimo tempore procurationis obsequiũ non impenderint †: cũ in talibus præscriptio sibi locum nequeat vendicare: quia nos à prouisione pastoralis solicitudinis circa omnes ecclesias nunquam omnino cessamus.

¶ *Tractat de modo procurationis ipsorum legatorum & nunciorum. Abbas.*

¶ Sanè in his exigendis eum modum & ordinem volumus obseruari, vt nulla ecclesia, vel prælatus, se indebite prægrauari [c], rationabiliter conqueratur. Si vero de communi collecta, legatorum & nunciorum nostrorum expensas duxeritis faciendas (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis, & nostris, nullũ præiudiciũ volumus generari, quo minus possint à quocunque maluerint, procurationes [d] sibi debitas postulare: ita quòd si exactus vltra suam grauatus fuerit facultatem, sibi ab aliis [e] restauretur: Nunciis tamen nostris in necessariis [expensis †] exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus [f], ita quòd in fraudem [g] nihil penitus attentetur; nec per communes ministros procurationis obsequiũ, si noluerint recipere, cõpellantur [h]. Qui vero contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt ecclesiastica cõpellẽdi.

¶ Idem Zamorẽsi † & Salamantino Episc.

¶ *Si ad vnicam mensuram solui solet quod debetur ex voto, ad illam in posterũ solui debebit: si vero ad diuersas, liberabitur soluens etiam ad minorem.*

CAP. XVIII.

Ex † parte Compostellani archiepiscopi fuit propositũ, quòd cũ hi qui vota [i] beati Iacobi continue persoluerunt, ad communem terræ suæ mensuram, cũ qua videlicet emunt & vendunt ipsa persoluerint hactenus & persoluant, quidam quia † longis tẽporibus ab eorũ solutione cessarunt, nunc quandã mensuram exhibent paruissimam [k], & ignotam: & infra. ¶ Cum ergo nõ constet ad quã mẽsurã, antecessores eorũ prædicta vota persoluerint, credimus distinguendũ: vtrũ habitatores regionis ipsius, qui ea cõtinue persoluerunt, ad vnam & eandẽ mensurã huiusmodi vota persoluerint, an ad varias & diuersas. In primo enim casu [l], ad eandẽ & illi soluere sunt cogendi. [m] In secundo, volentes soluere ad minorẽ, non sunt cogendi, vt ad maiorẽ persoluãt: quoniam cum huiusmodi vota

vt ab aliis recipiat quod vltra partem suam expendit: sic obseruatur de facto. arg. l. prædictæ, cum possessor.

f ¶ *Requisitus.*] etiam in prouincia, in qua non est legatus, in eundo & redeundo. ĩ. de iureiur. ego N.

g ¶ *In fraudem.*] Vt ʒ si descendit in domũ amici, vt ab eo pcuretur, & ille datis sibi literis per eum, ab aliis duplũ vel triplũ recipit.

h ¶ *Compellantur.*] quoniam particularis exactio & solutio non modica habet incommoda. ff. fami. erciscun. l. plane. arg. ʒ. ff. ad legẽ Falc. lineam. & l. Plautius. & ff. de pactis. l. epistola. §. vlt. & C. de pactis debitori.

Ex parte.] Casus. In archiepatu Compostellano, quidam vota beati Iacobi cõtinue persoluerunt ad cõem mensuram terræ, cũ qua emunt & vendũt: quidã alij à longis retro temporibus ab eorum solutione cessarunt: d nouo incœperũt soluere vota illa, ad quandam mensuram paruissimam & ignotam, & cum eadẽ soluere nituntur, quæsitũ fuit à papa, vtrũ illi cogẽdi sint soluere vota prædicta, ad cõem mensuram terræ, sicut q alij soluerunt cõtinue? Rñdet Papa, q cũ non cõstet, ad quã mensurã antecessores eorũ, prædicta vota persoluerũt, distinguẽdũ est, vtrũ habitatores regionis ipsius, qui vota illa continue persoluerunt, ad vnam & eandem mensuram persoluerint, an ad varias & diuersas: si ad vnam mensurã persoluerunt, & illi ad eandẽ mensuram soluere sunt cogendi: Si vero ad diuersas soluere cõsueuerunt, & illi volũt soluere ad minorẽ, nõ sunt cogendi, vt ad maiorẽ persoluant: quia cũ hmõi vota gratuita fuerint ab initio, benigne sunt ab hmõi viris ecclesiasticis exigenda, ne videantur lucris tẽporalibus inhiare. Nota q successor teneť ad id qđ antecessor soluere cõsueuit. Itẽ minor pars teneť facere qđ maior facit. Itẽ in votis locum habet coactio. Item in dubiis liberum est sequi quod magis placuerit. Item quæ gratis sunt oblata, benigne sunt exigenda. Item clerici lucris temporalibus inhiare non debent.

Et vt intelligas, incipias sic casum litteralẽ: Quidã vouerũt dare ecclesiis certos sextarios frumenti: in illo loco reperiuntur plures sextarij minores & maiores: dubitabatur, an sm minorẽ vel maiorem vota essent exoluenda: Et rñdetur vt in littera. Abbas Siculus.

i ¶ *Vota.*] annua ab Hispanis † tẽpore cladis pmissa. Laurẽtius.

k ¶ *Paruissimam.*] quod facere non debent, qñ omnes ad communẽ mensurã terræ soluere debent. ff. de contrah. emp. imperatores.

l ¶ *Primo casu.*] scilicet, cum omnes ad eandem mensurã soluunt: & ita qđ maior pars facit, illi seruare teneanť. 100. dist. ʒ morẽ. ĩ. de cap. mo. dilectus. & arg. ĩ. eo. sopitæ. Itẽ arg. est, q in dubiis seruãda est ɔsuetudo vicinorũ. ar. ĩ. de consue. cũ olim. & j. eo. super eo. & ĩ. eo. ecclesiis. ff. đ lega. 1. si seruus pluriũ. §. vlt. Itẽ in dubiis nõ sequimur qđ maximũ est, sed qđ minimũ. ff. de leg. 3. nummis. ff. de reg. iur. semper in stipulationibus §. arg. iõ est hic, q mediocritas est sequẽda. de hoc notãtur arg. plura. ĩ. eo. quãto. in notula, in hoc.

m ¶ *Sunt cogendi.*] supple, si soluentes plures sint nõ soluẽtibus. ĩ. de his q̃ fi. à ma. par. cap. c. vlt. & ĩ. de elec. dudũ. 1. & 19. di. in canonicis. ff. de pact. & suũ hæredẽ. in fi. vel etiã pares dignitates pcellẽtes. ĩ. de testib. in nostra. & ff. đ pa. maiorẽ. verius vr q siue sint plures siue pauciores, ex quo no appares đ mẽsura antecessorũ, seq

a ¶ *Quotidiana.*] quia pro republica noctes ducit insomnes. in Authen. vt iudices sine quoquo suffragio. in principio, collatione 2. & voluntarios labores appetimus (dicit Imperator) vt quietem aliis præparemus. in Authen. vt diuinæ iussio. coll. 9. in prin. Ber.

b ¶ *Non credimus.*] quia Romana ecclesia non solet aliquem priuilegiare contra se. argum. C. de sacrosanct. eccle. iubemus nullam. arg. ĩ. de præscrip. cum ex officij s. & ibi etiam dicitur, q in procuratione non currit præscriptio. Ber.

¶ *Glos. seq. tractat de modo procurandi legatum, signat contrariũ, & sol.*

c ¶ *Indebite prægrauari.*] Illud semp est obseruandũ, vt sm facultates ecclesiarum procuratio exhibeatur. 10. q. 3. inter cætera. & cap. vlt. ĩ. eo. cũ Apostolus. j. eo. cũ nup. & cap. prox. si enim tenuis est patria extraordinario auxilio iuuãda est. C. no. vec. l. 1. immo à paupere nõ debet exigere. 1. q. 2. placuit. q̃a nec iudex exigit sportulas à pauperib⁹. in Authen. de mãda. princip. §. si tibi quoque. collatio. 3. nec etiã tenuis vitæ homines sub aduẽtu officialiũ iniuriis affici debent. ff. de offic. præsi. illicitas. §. 2. ĩ. eo. cap. ea quæ. dabiť enim legatis lac ad bibendum, vt dicit Ioannes ne rubentibus buccis pdicent ieiuniorum doctrinã. 35. dist. cap. vj. die. & cap. ecclesiæ. nec bibent vltra tertiã vicẽ. 44. dist. in illa palea, qñ. & comedent lardũ vel carnes cũ aceto. C. đ erogat. mili. anno. l. 1. lib. 12. ar. ʒ. 41. dist. nõ coganť. eis ita ť, & ĩ hoc casu esset eis denegãdũ, si vltra vires appeteret. j. đ excessi. plato. cũ ad quorũdã. ff. đ aqua quo. & æsti. l. 1. §. Trebati⁹. & 10. q. 3. q̃a cognouim⁹, & ĩ. đ officio ordi. cõquerẽte.

d ¶ *Procurationes.*] intra, eod. procurationes.

e ¶ *Ab aliis.*] cessis actionibus sibi à legato. arg. ff. de censibus. cũ possessor. vel condictione ex hoc canone. arg. ff. de condict. ex lege l. vnica. Dabit enim legatus litteras suas illi qui eum procurauit.

† Hãc glossulam non inuenio in antiquis exemplaribus, nec credo Bernardi esse.

† Samorẽsi. & Salamantin. de quibus vide Vasæũ in Annalibus Hispaniæ c. 20. & 21.

† Cap. 10. tit. 11. in 3. compila. Et quamuis obiter tangatur hic materia implendi voti, vide ĩ. lae. eo. 2. & 3. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 3. & qđ ea simplici promissione oriatur actio, vide notata 1. c. 1. de pact. & adde glossam & Barto. in l. si vnus §. pactus. ff. de pact.

† Alias ita: quidã qui à lõgis, &c.

† Eo præfectum tempore quo Hispanii à seruitute Maurorum colloniæ, circa annum domini 800. & alias putare meruere, vide Vasæum in annalibus Hispaniæ.

† Et ĩ. de reg. iu. in obscuris. l. 9. dixit VL. per hæc iure, & per l. ff. de lega. 1. & ita scriptum, q cũ dubium est in re, debet minor. sed si est in personas, omnes repellũtur ab instituto legato vel libertate. ff. de reb. dub. si sue. lib. in An.

debent mensuram soluentium: illam enim præsumo fuisse institutam, & ad eos à suis maioribus peruenisse. Vin.

a ¶ *Ab initio.*] Simile ȝ. de voto & voti redem. licet. in princ. ideo pro eis bona fit interpretatio, ne ipsorũ munificentia erga ecclesias retardaretur. ar. C. de bo. quæ lib. l. 2. alias dona plenius sunt interpretanda. ȝ. de dona. cũ dilectus. in fi. ne excogitata fraude aliquis posset obuiare suæ donationi. 16. q. 2. visis. & 17. q. 4. sunt qui opes. C. de do. si qs argẽtũ. §. vlt. B.

CVm olim.] Diuiditur. Primo diffinit. Secundo soluit vnum obstaculum: ibi, *Licet*. Tertio aliud: ibi, *Absonum*. Et q̃a textus est aliquãtulum intricatus pp nimiã discussionem facti, sic pono casum: Eps Augustañ. impetebat quẽdam abbatem ratione duarum ecclesiarũ possessarum ab eodẽ abbate, petẽdo illarũ vigore procurationem, & alia iura epalia: Abbas vero & conuentus opponebant illas ecclesias non esse in diœcesi illius epi: Item producebat quoddam instrumentũ, in quo continebatur, q̃ eps illas ecclesias vel forte aliqua iura in eis concesserat abbati: & ɔ̃ quædam instrumenta compositionum producta per epm, obiiciebat ille abbas, q̃ per metum regium ille cõpositiones emanauerãt, vel forte dicebat instrumẽta esse falsa: Papa vero diffinit vt habetur in litera. & est capitulũ satis difficile. Abbas.

¶ Cæsaraugustañ. epo. hunc credo esse episcopum cæsaraugustæ ciuitatis. ¶ est in Aragonia. nam inuenire Innocẽtio, sig. patus est hæc decretalis, episcopum habebat, sed tẽpore Ioannis xxij. Papæ metropolitana dignitate donata est.

¶ Cap. 4. eodẽ. tit. in 3. compilat.

¶ De Luna & de Tausf.

¶ Plateñ.
¶ Præsiateñ.
¶ Præmatteñ. sed forte legendũ Pinnateñ.

gratuita fuerint ab initio a, benignius sunt à viris ecclesiasticis exigenda: ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

¶ Idem Cæsaraugustañ. † episcopo.

¶ *Ecclesiæ tenentur episcopo in cuius diœcesi sunt, respondere de procurationibus, quarta decimarum, & alijs episcopalibus. hoc dicit quo ad titulum.*

CAP. XIX.

CVm † olim: & infra. ¶ Quia nobis fides facta fuit, quod ecclesiæ de † Luna & de Bes, in tua sunt diœcesi constitutæ, nõ solum per alia b, verum etiam per hoc ipsum, quòd in instrumentis c compositionum continetur expresse, vt abbas sancti Ioannis Prilateñ. † tã de quarta decimatum, quàm de cæteris episcopalibus tibi debeat respondere; abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ d omnium decimarum, nullis factis deductionibus e, & ad præstationem procurationum & aliorum episcopalium iurium in prædictis ecclesiis condemnamus. Licet f enim ex forma secundæ compositionis, deductiones essent aliquæ faciendæ: quia tamen compositionem idem abbas nullatenus approbauit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi g, cui renunciasse tacite h videbatur. Absonum erat præterea, vt negaret illam ecclesiã in tua diœcesi constitutam, super qua instrumenta prædecessoris tui ostẽdebat i in iure, monasterio fuisse concessa, per quæ episcopale ius petebat k † expresse.

¶ Idem Spoletann episcopo.

¶ *Soluendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in alterius monetæ solutione præscriptum. hoc dicit. & est casus notabilis, & multum allegabilis.*

CAP. XX.

OLim † causam, quam aduersus clericos plebis Rupinæ, super synodatico proponebas, Tudertiñ. episcopo & collegis suis commisimus terminandam: coram quibus ex parte tua fuit propositũ, quòd cum iidem clerici prædecessoribus tuis tres in festo Natiuitatis, & tres in festo Resurrectionis Dominicæ, pro synodatico soluerint denarios Papieñ. nunc tantum tres Lucenses pro singulis denariis Papieñ.

¶ *Glo. seq. vel. per obiec. & ponit solut. Lauren.*

d ¶ *Quarta omnium.*] Hoc ius diuersum est, quandoque enim dr̃ medietas. 10. q. 2. antiquos. quandoque tertia, vt eadem cau. q. 1. de his. quandoque quarta, 16. q. 1. constitutum. supra de præscrip. de quarta. & hic. & quandoque dr̃ q̃ nihil debet habere. 10. q. 3. c. 1. Laurentius dicit q̃ cap. illa loquuntur secũdum diuersa tẽpora. Eps debet habere medietatem omniũ redditũum episcopalis ecclesiæ, de parochialib⁹ ecclesiis tertiam: postea ista tertia mutata est in quartam. 12. q. 2. quatuor. concesso. de redditibus. demũ statutum fuit q̃ nihil perciperent nisi velint subire onus fabricę. 10. q. 3. c. 1. & c. vnio. hodie potius locum habet consuetudo, sicut dr̃ de quarta, vel tertia, vel medietate testamentorum, q̃ ibi seruatur cõsuetudo loci. ȝ. de sepulturis certificari. § Quid iuris sit de decimis, dr̃ ȝ. de deci. cũ cõtingat. cũ in tua. & cap. dudũ.

e ¶ *Nullis factis deductionibus.*] Hoc contingit culpa abbatis, qui reprobauit quantum in eo fuit instrumentum, quo cõtinebatur, q̃ deductiones fieri poterãt: vt ĩ. sequitur.

f ¶ *Licet.*] Responsio tacitæ quęstionis.

¶ *Glossa sequens ponit dictum quod statim determinat. Secundo arg. alleg. ĩ. tera. & duo alleg. in contrarium.*

g ¶ *Beneficium cõsequi.*] Nota, quòd aliquis fructũ ex eo cõsequi non debet quod nititur reprobare a. arg. 13. q. 2. quàm præposterum. supra de testibus, presentium. quod verum est, si vsque ad sententiam perseuerauerit. ff. de inofficioso testamẽto, Papinianus. §. meminisse. C. de his quib. vt indi. alia est. Item hic habes quòd instrumentum quod quis approbat pro se, tenetur recipere contra se. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus. 19. dist. si Romanorum. C. de reb. cred. l. generaliter. arg. contra. 37. dist. si quid veri. 2. q. 7. si hæreticus.

h ¶ *Tacite.*] C. de re. cre. l. si quis iusiurandum. C. ad l. Cor. de falsis qui falsas. ȝ. de his quæ fi. à maio. par. capi. quæsiuit. & capitu. ex ore. vbi de hoc.

¶ Alias, patebat quod agnouit glossa hic & Hostien.

¶ Vide l. obscurum. § antiqui. ff. de off. procon.

¶ Cap. 5. eo. tit. in 3. compilat. Et de materia vide doctores in l. Paulus ff. de solut. Albertum Brunũ tract. de augmento, Franciscũ Curtium tract. de moneta, post l. cũ quid. ff. si cert. pet. Couarruuiã tract. de numismat. c. 7 & late Antoniũ Gabrielẽ lib. 4. commun. conclus. de solu pecuniæ.

¶ Videas hic Hostiensem & late de hoc per Ioan. And.

i ¶ *Ostendebat*] Erat enim abbas ipse contrarius sibi, & ideo non erat audiendus, saltem in eadem instantia iudicij. arg. ȝ. de appella. solicitudinem. in fi. Et in instrumentis istis continebatur, q̃ eps ecclesiam istam concesserat monasterio, vel aliquid iuris concesserat in ecclesia: vnde per hoc apparebat q̃ esset in eius diœcesi.

k ¶ *Petebat.*] Aliàs patebat, & melius.

OLim causam.] Primo narrat factum. Secundo decidit exprimendo motiua: ibi, *Cum igitur.* Abbas.

CASVS. Inter epm Spoletañ. & clericos plebis Rupinæ quæstio vertebatur super synodatico: causa super hoc cõmissa fuit epo Tudertinn & collegis suis, coram quibus proponebatur ex parte epi, q̃ iidem clerici prædecessoribus ipsius epi soluere consueuerunt tres Papieñ. in festo Natalis Domini, & tres in festo Resurrectionis Domini pro synodatico: nũc tantũ soluunt tres Luceñ. pro singulis denariis Papieñ., cum tñ denarius Papieñ. valeat sex Luceñ. vnde petebat eos compelli ad Papieñ. solutionem, & cũ ipse primo anno recepisset Luceñ. ius tñ suum postmodum semper fuit protestatus, q̃ per hoc nõ fieret ei p̃iudiciũ quo ad denarios Papieñ. Ex aduerso dicebatur, q̃ & si aliquando denarij Papieñ. pro synodatico fuerũt p̃soluti, iã p. xlv. annis & amplius tam huic epõ quàm prædecessoribus suis Luceñ. fuerant persoluti, & sic videbãtur se præscripsisse: lite contestata sup p̃dicta petitione, recepti fuerũt testes ab vtraq; parte, & positiões & rñsiones hinc inde factæ, & tandẽ iudices causam remiserunt ad Papã: Ipse vero examinato negotio q̃a constitit

Vel pone sic casum: Eps Cæsarieñ. conquestus est domino Papæ de abbate sancti Ioannis, qui eum fraudabat super quartis decimarum & quibusdã aliis, quæ habere debebat in ecclesiis quibusdam, quæ spectabant ad ipsum episcopum quo ad ius patronatus, quæ omnia abbas sibi denegauit, dicendo illas non esse in sua diœcesi: quare dictus eps de diœcesi esse probauit: & idem abbas induxit quędam instrumẽta, pro se, in quibus continebatur, q̃ idẽ abbas composuerat cũ ipso epo super prædictis, tamquam diœcesano ecclesiarum dictarum: quare dominus Papa de cõsilio fratrum suorum, condemnat dictũ abbatem in omnibus petitis ab epo, sine deductionibus aliquibus faciendis ab abbate in prædictis ecclesiis: quamuis enim abbas potuisset aliqua deducere de petitis, occasione compositionis cuiusdã initæ inter epm prædictum & monasterium ipsum: quia tñ abbas non approbauit dictam compositionẽ, sed impugnauit, sicut potuit: quare vr̃ illi tacite renunciasse, & nullum debet inde commodum sentire: p̃terea negare non poterat, q̃ nõ essent de diœcesi epi illius ecclesiæ super quibus instrumenta ostendebat: quia illæ ecclesiæ concessæ fuerant à prædecessoribus epi monasterio, per quæ petebat abbas pro epo, & pro eo probabat nõ ex proposito vel directe, sed per quandam consequentiam. Nota q̃ eo ipso q̃ ecclesia sita est in diœcesi alicuius epi, et tenetur in epalibus respondere. Item super iuribus epalibus potest fieri compositio. Itẽ ex eo quod quis impugnat, non debet aliquod beneficium consequi: cum ex hoc tacite ei renunciare videatur. Item tacita renunciatio præiudicat. Itẽ nõ debet quis instrumenta producere, per quæ aduersarius probet intentionem suam. Item contraria proponens non est audiendus.

b ¶ *Per alia.*] forte per testes.

c ¶ *Instrumentis.*] ex quo continetur in aliqua scriptura publica de finibus alicuius episcopatus, ei standum est. donec probetur contrarium, licet illa scriptura principaliter facta sit ob aliud. ar. C. de contrahenda & commit. stipu. optimam. C. de iu. delibe. cum aliquis. & ȝ. de præsumpt. illud. & per libros antiquos probantur confinioes episcopatus. ȝ. de probatio. cum causam. vbi de hoc. & arg. ȝ. de parochi. super eo. in fine.

constitit sibi, q Papieñ. olim fuerāt persoluti pro synodatico, quod ex eo probatur, q Luceñ. soluti sint postmodum pro eisdem, cum ex dictis testium & confessione aduocati clericorum non reuocata, euidenter appareat, q tempore Lotharij prædecessoris huiusmodi epi, Papieñ. moneta pro synodatico soluta fuit: & à tempore dicti Lotharij non nisi xxxvj. annorum, ad plus tempus effluxerit: & probatum etiam sit, q tres Luceñ. qui pro vno Papieñ. soluebantur, post mortem ipsius L. quinque vel sex valebant de illis, qui modo sunt in vsu, & vidēs q propter mutationē monetæ acciderit, q vsq; ad tempus huiusmodi epi. Luceñ. dati fuerant pro synodatico, sicut erant in vsu, condemnauit procuratorē partis aduersæ nomine clericorū plebis prædictæ epo, ad solutionem denariorum Papieñ. pro synodatico, vel eorum æstimationem, per diffinitiuā sententiam. Nota q protestatio nō prodest vbi protestans venit ꝯ suā protestationem, vt colligitur hic: quia si clerici isti præscripsissent, non profuisset epo protestatio. Item confessio aduocati præiudicat, nisi fuerit reuocata. Itē pars pensionis vel alicuius alterius protestationis potest præscribi. Item per partem non retinet totum. Itē sententia formatur in persona procuratoris. Item solutio pensionis vel census fieri debet ad illā monetam, quæ ab initio fuit constituta, si est in vsu: aliàs ad eius æstimationem: & ita principium considerandum est.

a ¶ *Protestatus.*] Hinc ergo colligitur, q nō prodest protestatio cū aliquis in ꝯtrium facit, per id quod hic dr in fine quia si præscriptio cōpleta fuisset, clerici obtinuissent nō obstāte tali protestatione. simile. ꝫ. de consti. cū M. & ꝫ. de ap. solicitudinē, ad finem. Ber.

¶ *Glossa sequens not. per quæstio. an & quando confessio aduocati reuocari possit.*

b ¶ *Non reuocata.*] Ex sic patet q confessio aduocati sicut etiam propria confessio præiudicat, nisi fuerit reuocata, vt hic patet, & ꝫ. de appella. cum causam. Quædam tamen confessio reuocari potest quandocunque ante sententiam. C. de iur. & fa. igno. l. error facti. & ꝫ. de confes. cap. vlt. & hoc intellige, si probat quis se errasse. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. vlt. ff. de confes. nō fatetur qui errat. Sed si confessio aduocati fuerit incontinenti reuocata: siue eadem die: quia tunc non videor eam ratam habere, ex quo eadem die eā reuoco: sufficit reuocatio simplex, ar. decre. p di. cū causam quæ. alia ratio est ibi. Sed vr̄ q ante litē cōtestatā possit indistincte error reuocari. ff. de noxa. act. l. electio. §. pen. & etiā post, si nulla captio est aduersarij. ff. de int. actio. de ætate. §. vlt. quādoque etiam post sententiam reuocatur error probabilis. ff. quando act. de pe. est an. l. 2. aliàs est. §. vlt. in l. 2. Nec obstat quod dr̄ de triduo. C. de er. aduocat. l. 3. quia sic ibi contingit de facto, & non ponit ius. Io.

¶ *Glo. seq. no. contra protestationem, & illud coadunat alle. contrarium.*

c ¶ *Non nisi triginta sex.*] Ex hoc colligitur, q si Lucenses recepti fuissent pro Papieñ. xl. annis, quòd præscriptum esset in solutione Papieñ. & sic protestatio non valuisset, vt dixi. ꝫ. in prima notula: Nam si quis vtitur alia aqua quàm inter partes cōuenerit, præscriptum est in illa. ff. quemadmodum seruit. amit. si quis alia. & l. si communem. §. 1. & si quis paucioribus iuribus vtitur pro pluribus, præscriptum est pro pluribus. ff. de seruitu. rust. prædio. vna est via. contra, de præscri. auditis. Sed contra videtur quòd non esset præscriptum in Papieñ. quia qui aliquid recipit loco alterius, illud recipere videtur. 21. dist. in nouo. & 94. dist. cap. 1. & supra de præscrip. auditis. ff. de administ. tuto. ita tamen. §. gessisse. Item qui pretio fruitur, & re frui videtur. ff. de vsufruct. quia qui pretio. & penes eum est peculium, penes quem est pretium. ff. de pecu.

persoluebant: cum † tamen vnus denarius Papieñ. valeat sex Luceñ. vnde petebas eos ad Papieñ. solutionem compelli: cum & si tu Luceñ. primo anno receperis, semper tamen ius tuum postmodum fueris protestatus[a]: & infra. ¶ Cum igitur constet, quòd Papieñ. olim pro synodatico soluebantur; quod ex eo etiam sequitur, quòd Luceñ. soluti sunt postmodum pro eisdem; cū ex dictis testiū, & confessione † aduocati alterius partis non reuocata[b], postmodum appareat euidenter, quòd tempore L. prædecessoris tui pro synodatico, Papiēsis fuit moneta soluta, & à tēpore dicti L. non nisi triginta sex[c] annorū, ad plus, tempus affluxerit; & sit legitime comprobatum, quòd tres Lucenses qui pro vno Papieñ. post mortem ipsius L. soluebantur, quinque vel sex valebant ex illis qui hodie sunt in vsu: Intelligentes ex hoc quòd per monetæ declinationem acciderit, vt vsque ad tempus tuum Luceñ. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in vsu: procuratorem aduersæ partis nomine clericorum plebis prædictæ, tibi ad solutionē denariorum Papiensium, vel æstimationē[d] † eorum, pro synodatico per diffinitiuam sententiam condemnamus.

¶ Idem Priori Sancti Stephani.

¶ *Episcopus remittens ecclesiæ seruitia quæ sibi debebat, & statuens quòd aliud seruitium non imponatur, procurationem non intelligitur remisisse.*

CAP. XXI.

Cum † venerabilis frater noster. Faueñ. † episcopus: & infra. ¶ Cognouimus, quòd præfatus episcop⁹ spallas, quas ab eadem ecclesia tam ipse, quàm prædecessores sui recipere consueuerant, ecclesiæ præfatæ remisit; & statuit, quòd aliud ei seruitium non imponeret, sibi & ecclesiæ suæ annuatim trium librarū cerei pēsionis nomine reseruato. ¶ Quia ergo visitationi annexa est procuratio[e], & episcopus ratione episcopalis iurisdictionis, quā habet in ea, teneatur causa correctionis[f] ecclesiam visitare † præfatam: nec intelligatur

sed si quis seruum. Sed contrarium est verum: vt patet per primas concor. Bernard.

¶ *Glossa sequens arg. ad quæstio. alleg. duo iura.*

d ¶ *Vel æstimationem.*] Argumen. ad quæstionem Dominicalem, q ad antiquam monetam, & mensuram antiquam facienda est solutio, licet noua sit melior. ꝫ. de iureiurando, quanto. & est expressum infra eodem, cum canonicis. argum. ff. si certum petatur. l. 3. ar. contra 32. q. 4. quis ignoret. & argu. ff. de contrahenda emptione, imperatores. Idem esset si moneta minor sit modo in vsu: quia soluere debet æstimationem antiquæ: vt hic patet.

Cum venerabilis.] Prima pars decisē narrat factum. Secunda partis allegationē. Tertia diffinitionis motiuum. Quarta diffinit. Secunda: ibi, *Cognouimus*. Tertia: ibi, *Quia*. Quarta: ibi, *Decernimus*. Abbas Siculus.

Casvs. Inter episcopum Faoeñ. & Priorē Sancti Stephani. super iuribus episcopalibus controuersia vertebatur: quia à dicto Priore dictus episcopus petebat: Prior econtra respondebat, quòd ab ipso nihil petere poterat, exhibens quoddam instrumentum, in quo cōtinebatur expresse, q episcopus Fauentinus olim ab omni exactione, tam sua quàm suorum successorum, dictam ecclesiam prorsus absoluit, & remisit eidem spallas, quas ipse & antecessores sui ab ipsa ecclesia recipere consueuit, retento sibi & ecclesiæ suæ vno cereo trium librarum ceræ annuatim soluendo, statuens, quòd nullum aliud seruitium imponeret: Dominus Papa viso instrumēto prædicto, & alijs auditis & intellectis, quæ partes proponere voluerunt, cognouit, quòd præfatus episcopus spallas prædictas, quas recipere consueuerat, ipse & antecessores sui, ecclesiæ prædictæ remisit, & q nihil aliud ei imponeret retento sibi & ecclesiæ suæ cereo prædicto: tamen quia visitationi annexa est procuratio: & episcopus ratione episcopalis iurisdictionis quam habet in ea, tenetur ecclesiam causa correctionis visitare, nec intelligatur quasi nouū imponi, quod ab ipsa fundatione de iure communi intelligitur impositum: Statuit Papa, quòd idem episcopus cum ad ecclesiam illam accesserit causa correctionis, moderatam procurationem ab ea recipiat bis in anno: & nihil aliud à dicta ecclesia exigere vel extorquere præsumat præter pensionem, & procurationes præscriptas. Nota q visitationi annexa est procuratio. Item quantumcunque episcopus eximat ecclesiam, & quibuscunque verbis, nihilominus sibi retinet visitationem, & procurationem. Item episcopi procurationem habere non debent, nisi quando causa correctionis accedunt ad ecclesiam. Item moderata debet esse procuratio.

e ¶ *Annexa est procuratio.*] contra quam non currit præscriptio. ꝫ. eo. cum instantia. & ꝫ. de præscrip. cum ex officij.

¶ *Glossa sequens not. quòd quibuscunque, &c. alle. 2. iura in §. fortificat, in medio soluit contrarium.*

f ¶ *Causa correctionis.*] Hic patet q quibuscunque generalibus verbis episcopus eximat aliquam ecclesiam, tamen semper retinet cathedraticum, & procurationem, & visitationē: alias enim esset contrarium quod habes 16. q. 2. visis. in fi. ꝫ. de do. pastoralis. nec obstat. ꝫ. de reli. do. constitutus. vbi videtur, quòd generaliter possit eximere: quia illud fuit confirmatum auctoritate Papæ, sicut enim subditus non potest à se eiicere siue eximere iurisdictionem episcopalem. ꝫ. de fo. compe. si diligenti. ꝫ. de renun. admonet. sic nec prælatus suam iurisdictionem. ita nec puto quòd patronus quantumcunque verbis generalibus vtatur, aliqua iura tamen retinet in liberto. C. de bo. liber. l. 3. Io.

Vo 3 a ¶ De

a ¶ *De communi iure.*] ergo de cõmuni iure procuratio peti potest, ȷ̄.eo. sopitæ. & ita non fuit remissa procuratio per illa verba: aliud seruitium non imponeret. Et ita no. arg. quòd in generali remissione, nõ veniunt ea q̃ in speciali nõ remittuntur: sicut in obligatione generali. C. quæ res pig. obligar. pos. l. 1. ff. de pig. obligatione.

b ¶ *Moderatam.*] ȷ̄. eo. cum Apostolus. & c. cum instantia. Ber.

¶ *Glos. seq. obiicit, obiec. fortificat pro epo. cum responsione. & obiec. dupliciter soluit.*

c ¶ *Bis in anno.*] Hoc nouum vr: quia semel in anno sufficit visitare. ȷ̄. de offi. archi. mandamus. & hoc siue liqueat esse necesse, siue non: vt vr 10. q. 1. decernimus. epm. placuit. Vin. Sed nõ credo: quia si certus est q̃ ecclesia non indigeat visitatione, non debet eam visitare: quia causa correctionis visitare debet: vt hic dicit. ergo cessante causa cessabit effectus. ergo qd dicit hic: bis in anno, intelligo si totiens opus fuerit. 18. q. 2. visitandi. & c. non semel. & 10. q. 1. regenda. Solemnis procuratio semel tantum in anno dari debet, videlicet cum eps solito ordine antecessorum suorum visitat. ff. de off. procon. obseruare. aliæ dabuntur non cum tanta solennitate: quia etiam dantur hospitibus. arg. ȷ̄. de præben. de monachis. Vel forsitan imposita fuit hæc seruitus ab ipsa fundatione. arg. ex littera illa. nec intelligitur imponi quasi nouum, quod ab ipsa fundatione de communi iure fuit impositum, & cum eam non visitauerit, nihil recipiat. ȷ̄. eo. procurationes. 10. q. 1. relata. Bernar.

S*Vper eo.*] Primo ponitur cõsultatio. Secundo responsio ipsius. Secunda: ibi, *Tibi*. Abb.

CASVS. Fere tota prouincia Compostellana, ad iurisdictionem Cõpostellanæ ecclesiæ, de nouo cõuersa erat: quæsiuit Cõpostellanus archieps à dño Papa, qualiter ei obsequi debeat & seruire, cum ipse prouinciam visitat vel prouinciæ partẽ; & qualiter in procurationibus & alijs prouidere? Rñdet Papa, q̃ illud obseruare tenetur qd in vicinis prouincijs obseruatur. Nota, q̃ in visitationibus & procurationib⁹ exigẽdis, ɔsuetudo vicinarũ prouinciarũ debet attẽdi.

¶ *Gloss. seq. not. vicinarum, &c. alle. sex iura, & quatuor in contrarium, & soluit.*

d ¶ *In vicinis.*] Nota q̃ in procurationibus faciendis & alijs seruitijs, si certum quid statutũ non sit, cõsuetudo vicinarum ecclesiarum est attendẽda. ȷ̄. eo. ecclesijs. & ȷ̄. eo. sopitæ. & ȷ̄. de capel. mo. c. 2. & ȷ̄. de consuetudi. cũ olim. & ȷ̄. de elect. cũ ecclesia vulterana. ȷ̄. de cognatio. spiri. super eo. Argu. contra. 12. dist. illa. & c. illud. 76. dist. vtinam. de consecra. dist. 2. quotidie. Prima pars vera est: Contraria vero signata non contradicunt: quia ibi vnusquisque locus suam habet consuetudinem, sed hic non erat certum quid statutũ esset, vel de consuetudine obtentum, & ita nõ obstant. B.

P*Rocurationes.*] Primo prohibet. Secundo docet: ibi, *Porro*. Tertio punit: ibi, *Qui autem*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidã prælati aliquando recipiebant procurationes causa visitationis, nec visitabant: vnde statuit concilium generale, vt procurationes, quæ debentur prælatis ratione visitationis, nullatenus exigantur ab eis, siue sint epi vel archidiaconi, vel etiam Cardinales, vel alij, absque rationabili causa & necessaria, nisi quando p̃sonaliter visitationis impendunt officiũ; & tunc seruent modum & mensurã in Lateranensi concilio statutam, hoc adhibito moderamine circa legatos & nuncios Apostolicæ sedis, vt si apud aliquam ecclesiam moram fecerint longiorem & necessariam, ne locus ille nimiũ aggrauetur, procurationes recipiãt ab alijs ecclesijs moderatas, ita q̃ numerus p̃curationum nõ excedat numerum dierum: & si vna ecclesia nõ sufficit, duæ vel plures simul ɔiungantur ad vnã procurationem faciendam: visitatores non quærant quæ sua sunt, sed quę Iesu Christi: & qui ɔ̄ hoc statutũ venire præsumpserit, quod accepit reddat, & tantundem ecclesiæ quam taliter grauauit impendat. Nota, q̃ procuratio peti non debet, nisi quãdo visitationis officium impẽditur. Item in procurationib⁹ exigendis, ecclesiæ grauari non debent.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici procuratione.*

e ¶ *Visitationis.*] Hoc ideo forte dicit: quia triplex est p̃curatio: Vna quæ ratione visitationis debetur: vt hic, & ȷ̄. eo. cum venerabilis. & ȷ̄. eo. cum pauper. Alia ratione cõsuetudinis. 18. q. 2. seruitium. Tertia ratione pacti, qd appositum fuit in ipsa fundatione. ȷ̄. ti. t. proxi. præterea 2. & c. quando. & 18. q. 2. Eleutherius. & ȷ̄. eo. quanto.

f ¶ *Debentur episcopis.*] Hoc dicit ad differentiam procurationũ, quæ dantur ratione census: vt Albergariæ. vt ȷ̄. titu. proxi. præterea.

quasi nouum imponi, quod ab ipsa fundatione de communi [a] fuerat iure impositum: Decernimus, quòd idem episcopus, cum ad ipsam ecclesiam causa correctionis accesserit, moderatam [b] ab ea procurationem recipiat † bis † in anno [c]: sed nihil aliud præter pensionem, & procurationes præscriptas, ab eadẽ ecclesia exigere vel extorquere præsumat.

¶ Idem Compostellanõ archiepiscopo.

¶ *Ecclesia de nouo conuersa, in procurationibus & alijs, seruabit consuetudinem vicinarum.*

CAP. XXII.

SVper † eo, quod fraternitas tua nos consulere voluit, vt quia fere tota prouincia Compostel. de nouo est ad iurisdictionem ecclesiæ tuę conuersa; qualiter tibi prouinciam, vel partem prouinciæ visitanti obsequi debeat & seruire, nec nõ & in procurationibus prouidere: Tibi duximus respondendum; quòd illud obseruare tenetur, quod in vicinis [d] prouincijs obseruatur.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Prælati tunc sunt procurandi, cum personaliter visitant: & debent tunc seruare concilium Lateranẽ. & prædicationi, correctioni, & reformationi vacare: legati & nuncij Apostolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt, procurari debent: & contra hanc constitutionem exactum, restituitur duplicatum.*

CAP. XXIII.

PRocurationes †, quæ ratione visitationis [e] debentur [f] episcopis, vel archidiaconis, vel quibuslibet alijs etiam Apostolicæ sedis legatis, aut nuncijs, absque manifesta, & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando personaliter [g] † officium visitationis impendunt: & tunc euectionum, & personarum mediocritatem obseruẽt, in Laterañ. † concilio [h] diffinitam: hoc adhibito moderamine circa legatos & nuncios Apostolicæ sedis, vt cum oportuerit eos apud aliquem locum morã facere necessariam, (ne locus ille propter illos † nimiũ aggrauetur) procurationes recipiant moderatas ab alijs ecclesijs vel personis, quæ nõdum fuerant de suis procurationibus aggrauatæ; ita quòd numerus procurationum, numerum dierum, quibus huiusmodi moram fecerint, non excedat: & cum aliqua non suffecerit † per seipsam, duæ vel plures coniungantur in vnam. ¶ Porro visitationis officium exercentes, non quærant quæ sua sunt [i], sed quæ Iesu Christi: prædicationi †, & cohortationi, correctioni, & reformationi vacando, vt fructum referant, qui nõ perit. Qui autem cõtra hoc venire tentauerit, & quod accepit reddat, & ecclesię quam taliter aggrauauit, tantundem impendat [k].

¶ Honorius iij. de Tiro † & Iosaphat abbatibus.

¶ *Ecclesia etiam Ciuitatensis, tenetur procurare episcopum visitãtem, quanquam ipsum nunquam procurauerit.*

CAP. XXIIII.

VEnerabili fratre nostro Cenomaneñ. episcopo accepimus conquerẽte, quod cum

g ¶ *Personaliter.*] vel etiam per alium, cum ipse interesse nõ possit propter latam & diffusam diœcesim. ȷ̄. de offi. or. inter cætera. Et procuratio exigi non debet, nisi cum visitat. ȷ̄. eo. cũ venerabilis.

h ¶ *Concilio.*] ȷ̄. eo. cum Apostolus.

i ¶ *Non quæ sua sunt.*] 43. distin. nosse. & 8. q. 1. sunt in ecclesia. & 30. q. 3. quia cognouimus. & c. cauendum. & ȷ̄. de renun. quidam.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.*

k ¶ *Impendat.*] Sic ergo qui grauat ecclesiam in procuratione, punitur in duplum: & qui grauat eam in xenijs, punitur in quadruplum. 18. dist. quoniam contra. ȷ̄. de immu. eccle. quia plerique. ibi solutum.

V*enerabili.*] Primo ponit querelam episcopi. Secundo iudicum instructionem. Secunda: ibi, *Discretioni*. Abbas.

CASVS. Inter episcopum Cenomañ. & abbatem & conuentum de Cultura Dei, super procurationibus exhibendis quæstio vertebatur; q̃ cõmissa fuit iudicibus, corã quibus petebat eps procurationem ratione visitationis: Abbas dicebat, se ad hoc non teneri ex eo,

† Hæc glos. fuit nec est Bernardi, nec in antiquis codicibus reperitur.

† accipiat

† Vide concilium Trid. sess. 24 de refor. cap. 3.

† Cap. 7. eo. tit. in 2. compil.

† Lateran. cap. 4. & c. 4. eo. tit. in 4. compil.

† Vide omnino concilium Triden. sessio. 24 de reformat. c. 3. vbi plene de materia huius capitis. adde quos citaui in c. cum ex officij ȷ̄. de præscript.

† Si diuersæ essent cõsuetudines, dic vt legitime non tenet ȷ̄. de cõsue. cum ecclesiam. secundum Gos. Ioan. And.

† Præsentialiter, in concilio.

† In Lateranensi concilio sub Alexand. cap. 4.

† ipsa

† sufficeret.

† In antiquis & in codice vetere: prædicationi, & exhortationi.

† Tirensi.

† Alias est Abbatibus de Iosaphat & Teronen.

† Turon.

† Quarta ratione priuilegij. ȷ̄. de censib.

† Hanc glossam non habent.

† Alias in: nisi causa visitationis.

† Quidam id sit compensandum.

ex eo, quòd monasterium suum in Cenomanē. villa sit situm, & eidem procurationes hactenus non soluit: Iudices consuluerunt dominum Papam, & ipse respondet, quatenus nisi aliud rationabile ostenderint, compellant abbatem & monachos ad exhibendas eidem episcopo procurationes. Nota, quòd in procuratione quæ ratione visitationis debetur, nō currit pscriptio.

causa, quæ inter ipsum ex parte vna, & abbatem & conuentum de Cultura ex altera, super procurationibus, quas ab eis petit idē episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apostolica sede commissa: dicti abbas & cōuentus, ex eo frustrari intentionem eiusdem episcopi moliuntur, quòd eorum monasteriū in Cenomanensi villa[a] situm esse dignoscitur, & ipsi procurationē hactenus non[b] soluerunt: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus nisi aliud rationabile[c] ostenderint, vos eos ad exhibendum eam, sicut ius dictauerit, cōpellatis.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Qui iure metropolitano, vel legationis, visitat prouinciam, in prouinciales qui sibi procurationes denegant, potest ferre sententiam.*

CAP. XXV.

Cum † nuper archiepiscopus Beneuentanus Beneuētanam prouinciam visitaret: & infra. ¶ Mandamus, quatenus cum eundem archiepiscopum, siue auctoritate[d] propria, siue nostra[e] Beneuentanam prouinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis[f] debitas, iuxta facultates[g] ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem: Alioquin sententiam,

¶ *Gloss. seq. respondet ad primam alleg. monachorū.*

a ¶ *In Cenomanensi villa.*] Hæc allegatio erat potius cōtra monachos quàm pro eis: q̄a si monasterium situm erat in diœcesi Cenomanē. siue in ciuitate Cenomanē. ergo iure cōmuni suberat episcopo. 16. q. vlti. omnes basilicæ. & 18. q. 2. monasteria. & ī. de relig. dom. de xenodochijs.

¶ *Gl. seq. respondet ad secundam alleg. monachorū.*

b ¶ *Hactenus non soluerunt.*] Hæc excusatio vel allegatio non valebat: quia in procuratione, quæ ratione visitationis debetur, non currit præscriptio. ī. de præscriptio. cum ex officij. ī. c. cum instantia. sicut nec contra ipsam visitationem. Alius tamen prælatus posset præscribere vtrumque cōtra episcopum, vt ibi dicitur. Sic & contra procurationē quæ debetur legatis domini Papæ. non præscribitur. ī. eod. cum instantia. Et ideo dixi: ratione visitatiōis: quia in procuratione quæ competit ratione institutionis siue consuetudinis, bene currit præscriptio. arg. 18. q. 2. Eleutherius. & c. seruitium.

† Vide breuiter hic glo. Henricum Bosch.

c ¶ *Aliud rationabile.*] puta, priuilegiū. ī. eo. cum instantia. vel si allegarent præscriptionē nomine alterius, & probarent. ī. de præscri. cum ex officij. aliàs se tueri non possunt, vel nisi allegarēt tantam paupertatem[‡], quòd ipsum procurare non possent. tunc enim suis sumptibus debet visitare. arg. 10. q. 3. cauendum. & 18. q. 1. iā nunc. De hoc dicitur ī. eo. cum instantia.

‡ Adde quòd sit cēsendus pauper. glo. C. vnde vir & vxor. per totum.

Cum nuper.] Diuiditur: Primo ponit querelam decisam. Secundo mandatum: ibi, *Mandamus.* Tertio comminatur: ibi, *Alioquin.* Abbas.

Casus. Archiepiscopus Beneuentanus, dum visitabat prouinciā suam, tā auctoritate propria, quàm auctoritate domini Papæ, cuius auctoritate procurationes petebat, clerici nolebant ei procurationem exhibere: vnde conquestus est domino Papæ. vnde mandat eisdem, quatenus cum archiepiscopus prouinciam suam visitauerit, siue auctoritate propria, siue auctoritate Papæ procurationes ratione visitationis debitas, secundum facultates ecclesiarum sibi exhibeant: Alioquin sententias, quas tulerit in rebelles, ratas habebit, & eas faciet inuiolabiliter obseruari. Nota, quòd archiepiscopus de iure communi potest prouinciam suam visitare, & procurationes recipere, & contradicentes excommunicare.

¶ *Glo. seq. ponit dictum, quod determinat, & remittit.*

d ¶ *Auctoritate propria.*] Quod ei competit de iure communi. ī. eo. sopitę. & hoc intellige cum episcopus est negligens. aliàs se intromittere non debet[a]. arg. 9. q. 3. cum simus. & c. conquestus. in quibus casibus archiepiscopus possit se intromittere auctoritate metropolitani, de subditis suorum suffraganeorum, notatur ī. de offi. ordi. pastoralis.

a Vide Vincentium. [illegible]

e ¶ *Siue nostra.*] In quo casu potest se intromittere quandocunque auctoritate priuilegij, & tunc potest adiri tam per appellationem quàm per simplicem querelam. quod non potest in alio casu. sic ī. de offi. leg. cum non ignoretis.

f ¶ *Ratione visitationis.*] aliàs non tenetur. ī. eo. procurationes. & c. cum venerabilis.

g ¶ *Iuxta facultates.*] quæ semper in his consideranda sunt. ī. eo. sopitæ. vbi de hoc.

quam ipse rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inuiolabiliter obseruari.

¶ Idem.

¶ *Ad antiquam monetam, vel si non in vsu, ad eius æstimationem soluendæ sunt pensiones antiquæ.*

CAP. XXVI.

Cum † canonicis maioris ecclesiæ, quandam summam pecuniæ, pro pensione ecclesiæ tuæ debitam, aliquot annis[h] persolueris †, & iidem summā illā ex integro de meliori moneta exigant sibi solui: Tibi † damus nostris litteris in mandatis, vt canonicos illos solutione prioris pecuniæ[i], vel si non sit in vsu[k], æstimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

¶ Idem.

¶ *Propter priuatum oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.*

CAP. XXVII.

Auctoritate † præsentium inhibemus, ne quis pro eo quòd in oratorijs, quæ in grangijs† vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant, procurationes, quæ ratione visitationis[l] debentur, à vobis exigere, vel extorquere præsumat.

Cum canonicis.] Primo recitat factum. Secundo prouidet: ibi, *Damus.* Abbas.

Casus. Rector cuiusdam ecclesiæ soluebat certam pensionem annuam canonicis maioris ecclesiæ, & illam aliquot annis soluit ad monetam antiquam, in qua pēsio fuerat ab initio constituta: postea alia moneta maior fabricata fuit: canonici exigebant pensionem sibi solui de meliori moneta ex integro: Mandat Papa quibusdam, quatenus canonicos illos faciant manere contentos solutione prioris pecuniæ: vel si non est in vsu, contenti sint æstimatione pensionis antiquæ. Nota, quòd pensio soluenda est secundū quòd ab initio fuit constituta, siue moneta diminuta fuerit, siue augmentata: sic initium spectatur.

† De materia solutionis in mutata moneta, vide Bartol. & doctores. in l. Paulus. ff. de solut. & quæ omnia ibi. tit. in 2. colum. causā.

† persoluentis.

† Dictio, Tibi, deest in omnibus manuscriptis.

¶ *Glo. seq. roc. per q. de quot annis. intelligatur. arg. quòd de duobus. sed contrarium.*

h ¶ *Aliquot annis.*] Videtur quòd duo sufficiant: quia pluralis elocutio duorum numero contenta est. 4. q. 3. c. si testes. §. vbi numerus. & de consecra. dist. 1. hoc quoque. & si post annos liber esse iussus est, post biennium liber erit. ff. de manumiss. test. libertas. §. vlti. & si data fuerit cōditio in diebus, si nihil adijciatur, biduo conditionem impleri oportet. ff. de verb. sig. inter illam. in fin. immo exigitur, quòd legitimo tempore præstita sit, ad hoc vt in futurum teneantur, nisi causa esset in euidenti. De hoc dicitur ī. eo. peruenit.

† Pro intellectu vide distinctionem, quam hic affert Henricus Bosch.

† In multis Hispaniæ locis grangias vocant, quas Latini villas appellant.

i ¶ *Solutione prioris pecuniæ.*] quæ ab initio fuit constituta: & non ad nouam, quæ maior est: Si enim moneta diminuta fuisset, illam recipere nollent. ī. eo. olim. Cum ergo minorem recipere nollent, maiorem exigere non debent. ff. de damno infecto, qui bona. §. si quisquam. & C. de solu. l. penult.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

k ¶ *Si non sit in vsu.*] tunc æstimationem illius antiquæ soluant: vt ī. eo. olim. in fin. Sed nunquid posset solui prima, si inueniretur? si non minus valet: si vero minus valet, & non est in vsu, non potest solui[†], quia reprobata moneta non liberat soluentē. ff. de pig. act. eleganter. §. qui reprobos. fin. ff. ad Velle. quamuis. §. si conuenerit. ff. qui satisdare cog. quotiens. Ber.

† Italia credituri, si vsitata[?] enim esset si ab eo sciretur approbaretur. ff. de condi. & demonstr. quamuis. & impuset si ba qua talē elegit. ff. de socio, socius. Ioan. And.

Auctoritate.] Casus. Religiosi licet aliqū celebrent in oratorijs, quæ in grangijs suis habent, propter hoc ratione visitationis, procurationes exhibere non debent. Nota, quòd in oratorijs religiosorum procurationes peti non debent.

l ¶ *Ratione visitationis.*] Talis pcuratio nō præstat nisi qñ psonaliter visitant locū causa correctionis. ī. eo. pcurationes. sed in grāgijs istis nulla fit visitatio. licet ibi qñq; monachi celebrent: sed ad caput[†] accedit prælatus causa visitationis. & ibi non consueuerunt morari monachi, sed conuersi causa colendi agros suos: & ita cum nulla fiat visitatio, nulla propter hoc, quòd ibi aliquando celebrāt, debet præstari procuratio.

† Vel cellis, in quibus parochia habitant. Ioan. And.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, &c.

¶ Supra visum est de censibus, sed quia in consecratione ecclesiæ solent dari immunitates, & census imponi, ideo &c. Abbas Siculus.

De hac materia tractatur de conse. dis. 1. & 68. dist. ecclesijs. 1. q. 2. c. 1. & q. 3. in multis.

Ad hoc. Habes duo dicta. Secundum ibi. Propter hoc. Abbas.

Casus. Dicitur hic, quod si altare motum fuerit, vel lapis superior qui sigillum continet, confractus, aut diminutus enormiter, iterum consecretur: sed ecclesia propter hoc reconsecrari non debet: licet quidam canones hoc dicere videantur. & hoc dicit in isto capitulo. Nota quod totum non vitiatur, quamuis pars vitietur.

¶ Glo. se. tect. per q. in quo consistat altaris consecratio.

a ¶ *Altare.*] i. mensa altaris: sic exponitur de conse. di. 1. si motum. quandoque tabula consecrata de loco ad locum mouetur, nec tamen iterum consecratur. de cons. dis. 1. concedimus. & c. quia & quod dicit, motum. i. mutatum quo ad formam: ita quod formam amiserit, per diminutionem vel augmentum, cum hæc sit forma rei. arg. 10. q. 2. c. ea enim. §. hoc ius. Idem si mensa altaris sit enormiter fracta: quia consecrandum est altare. j. eo. quod in dubiis. & c. ligneis. Consecratio altaris præcipue intelligitur in coniunctione mensæ, scilicet lapidis superioris, & structuræ inferioris. & ita si mensa fuerit remota, vel aliquis de lapidibus tangens mensam ipsam, execratum est altare, & debet iterum consecrari. sed si aliquid addatur altari non execratur: sed sacrum trahit ad se non sacrum. j. eo. quod in dubiis.

TITVLVS XL.

De consecratione † ecclesiæ vel altaris.

¶ Alexander tertius.

¶ Amoto altari vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur altare; non autem ecclesia.

CAP. I.

Ad † hæc si altare [a] motum fuerit, aut lapis ille solummodo suprapositus †, qui sigillum [b] continet, confractus, aut etiam diminutus [c] debet denuo consecrari [d]. Propter hoc vero nequaquam reiterare suam consecrationem ecclesia consueuit; licet id quidam canones [e] innuere videantur.

¶ Innocentius tertius Tornacensi episcopo.

¶ Diebus etiam non festis possunt ecclesiæ consecrari.

CAP. II.

Tva † fraternitas: & infra ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd in diœcesi tua, licet tibi ecclesiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quàm priuatis [f].

¶ Idem Nidrosiensi † episcopo.

¶ Habet duo dicta, & primo idem dicit quod c. primum, supra eodem. Secundum dictum dicit, quòd oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum fit consecratum.

CAP. III.

Qvod † in dubiis: & infra. ¶ Altare vero, in quo tabula, cui consecrationis benedictio pontificali ministerio adhibetur, si mota [g], vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari [h]. ¶ Nec negamus, quin oleum non consecratum [i], consecrato possit oleo commisceri.

¶ Idem Compostellano archiepiscopo.

¶ Reconciliatur ecclesia, quæ propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata, polluta est.

CAP. IIII.

Proposuisti †, quòd venientibus ad ecclesiam sancti † Iacobi ex diuersis regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones & rixas, altaris de nocte custodiam vendicare, homicidia contingunt fieri † interdum; & aliquando vulnera inferuntur: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter † respondemus, quòd manente ecclesia & altari, ipsa reconciliari [k] poterit per aquam cum vino, & cinere benedictam.

¶ Idem.

¶ Plura altaria simul in eadem ecclesia consecrari possunt, & idem in pluribus episcopis.

CAP. V.

Cvm † sis: & infra. ¶ Noueris igitur, quòd plura in

b ¶ *Sigillum.*] quod in lapide fit in consecratione.

c ¶ *Confractus aut etiam diminutus.*] enormiter. j. eo. quod in dubiis.

d ¶ *Consecrari.*] ipsum altare, & non ecclesia. Alia enim est consecratio ecclesiæ, & alia altaris: vt sequitur in littera.

e ¶ *Canones.*] de conse. di. 1. si motum. innuitur ibi, quòd ecclesia debeat consecrari dum dicit; si motum fuerit altare, denuo consecretur ecclesia. sed exponitur; altare, i. mensa siue tabula: ecclesia, i. altare. quod est dicere; si mota fuerit tabula, consecretur altare. Ben.

Tva.] Casus. Quia consecrationes clericorum certis temporibus fieri debent, quæsiuit episcopus Tornacensis. quibus diebus consecratio ecclesiarum fieri debeat? Rndet Papa. quod diebus Dominicis & aliis potest ecclesias consecrare. Nota, quod omni die possunt ecclesiæ consecrari.

¶ Glos. seq. tect. per q. scilicet quæ fuerit ratio dubitationis.

f ¶ *Quam priuatis.*] Qualibet ergo die possunt fieri consecrationes ecclesiarum vel altarium: virgines etiam propter necessitatem diebus priuatis velum sacrum accipere possunt. 20. q. 1. deuotis. quia necessitas legem non habet. de conse. dist. 1. sicut. & s. de consue. quanto. & sic magna necessitas hoc inducit: vt ibi dicitur. & j. de reg. iu. quod non est. ordines vero sacri non conferuntur nisi certis diebus. s. de temp. ordi. c. 1. & 2. 75. dist. c. vlt. & chrisma certo tempore conficitur. de conse. dist. 4. omni tempore. quod in superficie potius contra dicit: sed exponitur, omni tempore. i. omni anno ante Pascha certo die: & quia isti certis temporibus conferuntur, dubitauit an idem esset de consecratione ecclesiarum. Ber.

Qvod in dubiis.] Casus. Primo dicitur hic, quòd si altare motum fuerit, vel tabula superior enormiter fracta, debet iterum consecrari. Item oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & dicetur totum consecratum. Nota quòd ea quæ religiosis adhærent, religiosa censentur. Item magis dignum trahit ad se minus dignum.

g ¶ *Mota.*] de consecra. dist. 1. si motum. & s. eo. c. 1.

h ¶ *Consecrari.*] de hac consecratione dic vt s. eo. c. 1. per quod intellige quod hic dicitur.

¶ Gloss. sequens arg. allegatorum, & duo alle. in contrarium, in fi. arg.

i ¶ *Consecrato.*] Et ita sacrum tamquam dignius trahit ad se non sacrum. 1. q. 2. non æstimemus. & ff. de rei vend. quæ religiosis. simile. ff. de sol. si alieni. ff. de vsufru. cum qui ædes. secus si vinum apponatur sanguini. j. tit. prox. cum Marthæ. §. quæsiuisti. ver. præterea. Arg. contra quod minus dignum trahat ad se magis dignum. arg. s. de iurepatro. ex litteris. & c. cum seculum. & arg. s. de offi. deleg. super quæstionum. §. si vero duo sunt. Item argu. quod in reficiendis sacris vestibus, filum non sacrum, siue pannus non sacer potest apponi, nec est opus noua consecratione. Io.

Proposuisti.] Primo ponitur consultatio, secundo responsio: ibi, Fraternitati. Abb. Sicu.

Casus. Peregrini de diuersis mundi partibus veniunt ad ecclesiam beati Iacobi, inter quos rixas & contentiones propter custodiam altaris fieri contingit: vnde vulnera & homicidia inferuntur ibidem: quæritur, vtrum propter hoc ecclesia debeat iterum consecrari? Respondet Papa, quod non debet reconsecrari, sed debet reconciliari per aquam, cum vino & cinere benedictam. Nota quod propter sanguinis effusionem non reconsecrantur ecclesiæ, sed reconciliantur.

k ¶ *Reconciliari.*] Nota quando ecclesia debet consecrari vel reconciliari: primo si dubitatur an sit consecrata. Idem de altari quod propter dubium debet consecrari. de conse. dist. 1. ecclesiæ vel altaria. quia non dicitur iteratum, quod nescitur esse factum. de conse. dist. 1. solemnitates 1. sic est de baptismo. j. de bapt. c. 2. & simi. 68. dist. presbyteri quos. & §. seq. Item si ecclesia est exusta tota vel maior pars, debet iterum consecrari. de consecratio. dist. prima, ecclesiis semel. arg. ff. de contrahen. emptio. domum. si vero tectum corruerit, & parietes illæ si remaneant, vel etiam modicum de ipsis parietibus destructum fuerit, non debet propter hoc consecrari. j. eo. ligneis. & si tota ecclesia simul destructa fuerit vel maior pars, debet iterum consecrari: si successiue [e] sufficit aspersio aquæ benedictæ. de consecratio. dist. 1. de fabrica. Pro remotione altaris vel fractura enormi, non reconsecretur ecclesia: vt s. c. 1. pro sanguinis effusione, & pro adulterio, debet tantum reconciliari: vt hic patet. & j. de adulte. significasti. & at. j. eo. c. vlt. Arg. contra de consecra. dist. 1. ecclesiis semel. Sed illud intelligitur secundum hoc, quod sanguinis effusione vel seminis pollutione non consecratur. Per quem debet fieri hæc reconciliatio, dicitur j. eo. aqua.

Additio. Sed pone quòd vir seipsum, vel aliquis alius aliquem in ecclesia suspendat: quid dices? Non videtur reconsecranda, vt hic, sed est reconcili-anda.

Cvm sis.] Ratio dubitandi in isto text. fuit, nam vni personæ non possunt plures ordines sacri eadem die conferri: vt in c. lit eras. de tem. ord. Item vnica Missa in die per episcopum dici potest, vt in c. consuluisti. j. tit. prox. & istæ consecrationes non fiunt sine Missa. De quo tamen

---

¶ Vide omnino d. Thomã in 4. sentent. distin. 13. q. 1. art. 2. quæstiuncula 5. & Syluestrũ in summa verbo. altare.

¶ Cap. vnico. eo. tit. in 3. compilatione. Et de isto loco præter Hostiensem, glossam & doctores hic, vide Turrecrematam in c. si motũ. de cõsecrat. dist. 1.

¶ suppositus

¶ transpositum

¶ superpositum

¶ Cap. 2. de dedicatione ecclesiarum vel altarium in 3. compila.

¶ Indrosiensi.

¶ Quæ potest designare coniunctionem fidelis animæ ad Deum. sim. de beg. debitum. Ioan. And.

¶ In coniunctione consistit cõsecratio, siue sit mobile siue immobile secundum Tan. Ioan. And.

¶ Hoc locum habet in liquoribus & in his quæ cõmistione cõfunduntur, in aliis nõ, secundum Host. non tamen recõsecrabitur, cum nõ sit enormiter læsum. Io. An.

¶ De hac regula vide late per Ioannem sol. imperator. ff. de testib. omnino.

¶ Cap. 3. tit. de dedicatione ecclesiarum vel altarium in 3. compilatione. Et vide Turrecrematam in c. si motũ. de cõsecra. dist. 1.

¶ De hac amonio vide d. Thomã 3. part. q. 77. art. 8.

¶ Cap. 3. tit. de dedicatione ecclesiarum vel altarium in 3. compilatione. Et vide Turrecrematam super 3. contrario, & Syluestrum in sum. verbo altare, ipsa ibidem & verbo. consecratio 3.

¶ beati

¶ Dicitur fieri, desit in antiq.

¶ Alibi interueniente respondetur.

¶ Cap. vnico. eo. tit. de vxore & ab ea non pollu. in 4. compila.

¶ De hac dubio per Hostiensem & Ioannem Andr. vide dubitationem, quam late consulit Turrecremata.

est dic vt habes per glossam not. in c. quod sicut. de elect. vbi dispu tatur an celebratio Missæ sit de substantia consecrationis: vnde videbatur, quòd plura altaria in eadem ecclesia simul consecrari non possunt. & idem est in epis: sed contrarium hic deciditur: nã nihil obstat quo minus in eadem missa, & in eodẽ loco possint plures epi consecrari vel plura altaria. Abbas.

Casus. Cum plures clericos possit eps simul ordinare, quæsitũ fuit à quodam archiepiscopo, vtrum plura altaria in vna ecclesia, & plures epos posset simul cõsecrare? Et Papa rñdet, q pôt. No. q plura altaria & plures epi possunt simul cõsecrari.

¶ Gl. seq. arg. contra Bazianũ, & dat duo similia.

a ¶ *Plura altaria.*] Arg. contra Bazianũ, qui dicit, q consecrato maiori altari, oĩa alia altaria essẽt cõsecrata, si digito demõstrentur. arg. ff. de acq. pos. quod meo. §. si per vẽditorem 1, C. de na. libe. si quis habens. sic plures clerici possunt ordinari. ī. de tempo. ordi. de eo. & 75. dist. quod à patribus. & plures epos pôt cõsecrare. modica fuit hæc dubitatio, sed non credebebas q licet plures clericos posset ordinare, q posset plura altaria vel epis scopos cõsecrare. Bern.

L *Igneis.*] Duæ sũt partes. consultatio, & rñsio. secunda: ibi, *Inquisitioni.* Abbas.

Casus. Ligna ecclesiæ consumpta sunt vetustate, vel alia causa tectum ecclesiæ destructum est, & cõsumptũ, sed parietes integri remanserunt, sed mensa principalis altaris modicam passa est fracturam: reparatum est tectum, quæritur, vtrum ecclesia vel altare debeat reconsecrari? Rñdet Papa, q cum parietes in sua integritate permanserint, nec ecclesia, nec altare, propter causam prædictam debent denuo consecrari. Not. q parietibus ecclesiæ in sua integritate permanentibus, non est ecclesia reconsecranda.

b ¶ *Parietibus.*] Quam diu parietes integri sunt, non est ecclesia reconsecranda: quia in parietibus consecratur ecclesia, & non in tectis, aut si successiue reparati essent. de conse. dist. 1. de fabrica. De hoc dictũ est ī. eo. proposuisti. & de tabula ī. eo. c. 5. & quæ ibi dicta sunt hic possent dici.

ecclesia vna altaria a, & plures episcopos simul poteris consecrare.

¶ Idem.

¶ *Corruente tecto parietibus illæsis, & mensa altaris non enormiter fracta; nec altare, nec ecclesia cõsecratur.*

CAP. VI.

Igneis † ædificiis ecclesiæ vestræ casu cõsumptis, parietibus b tamen illæsis, ac mensa principalis altaris in sua extremitate modicam passa fracturam: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quòd cũ parietes in sua integritate permanserint, & tabula altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit: ob causam prædictam, nec ecclesia, nec altare debet denuo consecrari.

¶ Idem Senoñ. episcopo.

¶ *Polluitur ecclesia, vel cœmiterium, si excommunicatus in ea sepelitur.*

CAP. VII.

Cõnsuluisti †: & infra. ¶ Cœmiteria c, in quibus excõmunicatorum corpora sepeliri contingit †, reconcilianda erunt aspersione † aquæ solemniter benedictæ; sicut d in dedicationibus ecclesiarum fieri consueuit.

¶ Honorius tertius reginæ Hungariæ.

¶ *Qui fecit ecclesiam consecrari, tenetur eam dotare. hoc dicit, & tene menti hunc casum.*

C *Onsuluisti.*] Casus 2. Corpora excõmunicatorum in cœmiterio ecclesiæ sepulta sunt: quæritur, vtrum cœmiterium debeat denuo consecrari? Rñdet Papa, q cœmiteria illa recõcilianda erunt per aspersionem aquæ benedictæ solemniter, sicut in reconciliationibus ecclesiarũ fieri cõsuevit. eiectis prius corporibus excommunicatorũ, si à corporibus fidelium discerni poterunt. Not. q sicut ecclesia reconciliatur, ita & cœmiterium.

c ¶ *Cœmiteria.*] Sicut ergò 3 ecclesia reconciliatur, ita & cœmiterium, cum sit consecratum: vt hic patet, & illa corpora si discerni poterũt, sunt exhumanda, & extra cœmiterũ eiicienda. ī. de sepul. sacris. & eadem gaudent immunitate ecclesia & cœmiterũ. 16. q. 4. si quis contumax. & c. seq. & ita idem iuris est in accessorio qđ in principali. ī. de off. deleg. prudentiã. §. vlt. cũ suis concordantiis.

d ¶ *Sicut in dedicationibus.*] 4 ī. eo. proposuisti. & de consecratio. dist. 1. si motum. & cap. seq. Ber.

C *Vm sicut.*] In prima ponitur facti narratio, in secunda exhortatio: ibi, cum non sit. Abb. Et hæc decretalis ponit quæ deberẽt poni in principio tit. de donationibus. Abbas.

Casus. Regina Hungariæ quandam ecclesiam fundauit, & eã fecit consecrari, & in ea fuerunt clerici instituti: sed ecclesiã nõ dotauit: clerici illius ecclesiæ significauerunt hoc dño Papæ, vnde ipse scribit reginæ dicens: cũ ecclesia non sit consecranda nisi de dote sit ei prouisum: tanto liberalius ad dotandam ecclesiam prædictam liberalitatis seu prouisionis manus aperire debet, quanto ad hoc ex debito iã tenetur. Not. q non debet ecclesia consecrari nec etiã fundari nisi à patrono ei de dote primo prouideatur. Item qui fundat ecclesiam, tenetur dotem assignare eidem.

¶ *Glo. seq. primo ampliat & fortificat tex. Secundo quæstionem format & soluit. & tertiò quærit, ponit opin. quam approbat cum certa moderatione.*

e ¶ *Consecranda.*] Nec etiam fundanda, nisi prius competens dos fuerit ei assignata. de consec. dist. 1. nemo. in Authen. vt nullus fabricã. do. §. 1. coll. 5. & in Authen. vt deter. sit numer. cleri. §. 1. coll. 1. vel si hoc omissũ sit in fundatione sicut hic, non debet consecrari ecclesia, nisi dos ei prius fuerit assignata: vt 16. q. vlti. piæ mentis. 1. q. 2. placuit. & hic. cum ad hoc ex debito teneatur fundator: vt dicit in fine. Sed q̃ erit cõpetens dos? Rñdeo, si sit monasterium, tunc dos debet esse tãta, q presbyteri, diaconi, & subdiaconi, cãtores & lectores possint ibi esse, prout traditur in Authen. vt determi. sit num. cle. §. 1. si vero alia ecclesia collegiata, dos ad minus debet esse pro duobus. arg. ī. de fil. presby. proposuisti. 7. q. 1. illud aut tribus. de cõse. dist. 1. hoc quoq;. & q possit recipere hospites, & epalia iura persoluere. ī. de pben. de monachis. ī. de sup. negli. pla. c. 2. Sed qđ si eps consecrat, vel fundat ecclesiã non assignata dote? Dicit Bazianus & bñ, q eps tenet dotare ecclesiã, sicut tenetur prouidere illi quẽ ordinat sine titulo. ī. de pben. c. 2. eps. & c. cum sẽm Apostolum. & hoc credo verũ, dũmodo sine læsione ecclesiæ suæ hoc facere possit: aliàs nõ, nisi haberet propriũ, q̃ delictũ psonæ, & c. vt 16. q. 6. si epm. ī. đ exceptio. cũ venerabilis. & tũc fundator dotabit eã. & posset ad hoc cõpelli. ar. 16. q. vlti. piæ mẽtis. arg. ad hoc ff. đ rit. nu. q liberos. & hæres fundatoris ad hoc tenet. i Auth. đ ecc. ti. §. si aũt. & §. si q̃s ędificationẽ. coll. 9. B.

tur eam dotare. hoc dicit, & tene menti hunc casum.

CAP. VIII.

Cum † sicut ex relatione capituli Oradieñ. nobis innotuit †, eorum feceris ecclesiam consecrari: & infra. ¶ Cum non sit ecclesia, nisi de dote prouisum ei fuerit consecranda e, eò liberalius ad dotandã prædictã ecclesiam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quò ad hoc fortius, tamquam ex debito iam teneris †.

¶ Gregorius nonus Astoriceñ. episcopo.

¶ *Ecclesia polluta per sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiam si aqua fuerit per episcopum benedicta.*

CAP. IX.

Aqua † per episcopum benedicta, ecclesiam reconciliari posse per alium episcopum non negamus, per sacerdotes simplices hoc fieri decætero prohibentes: Non obstante consuetudine f prouinciæ † Bracharen. (quæ dicenda est potius corruptela) quia licet episcopus committere valeat quæ iurisdictionis g existunt: quæ ordinis tamen † episcopalis sunt, non potest inferioris gradus clericis demandare. ¶ Quod autem mandantibus episcopis, super reconciliatione factum est hactenus per eos

A *Qua.*] Tria facit Ponit dictum. Damnat consuetudinem, causam reddens. Et subdit præteriti tolerantiam. secunda: ibi, *Nõ obstante.* Tertia: ibi, *Quod autem.* Abbas.

Casus. In prouincia Bracareñ. qñ ecclesia vel per sanguinis effusionẽ, vel alio mõ fuerat violata, recõciliabaẽ p simplices sacerdotes: peruenit hoc ad notitiã Papę, vñ sup hoc scribit Astoricen. epo. dicẽs, q p aliũ epm, q̃ p propriũ ecclesia pôt recõciliari, aqua p epm bñdicta, & non per simplices sacerdotes recõciliaẽ ecclesia, nõ obstante cõsuetudine prouinciæ Brachareñ. q̃ dicenda est potius corruptela: qa licet eps cõmittere possit q̃ iurisdictiõis sunt inferioribus clericis: tñ ea q̃ sunt epalis ordinis nõ pôt eisdẽ clericis inferioribus demãdare. Quod autẽ sup reconciliatione hactenus factũ est de mandato eporũ, duxit de misericordia tolerandũ. Not. q ecclesia solũmodo per epm reconciliari debet, non obstante contraria cõsuetudine. Itẽ eps pôt cõmittere ea q̃ sunt iurisdictiõis inferioribus clericis, sed ea q̃ sunt ordinis epalis demandare inferioribus non pôt. Itẽ recõciliatio, q̃ nulla est, p tolerantiã Papæ fit aliqua: & ita de nihilo 5 facit aliqđ. sicut de sentẽtia quæ nulla est, facit aliquã.

f ¶ *Consuetudine.*] Not. ergo q consuetudo, quæ est contra iuris naturã, non prodest, & contra illud ius non potest præscribi. ī. de consue. cũ inter vos. & cap. cum venerabilis. & c. quanto. & c. vlti. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. exemplificat. & quærit diuersitatis rationem, & sol.*

g ¶ *Iurisdictionis.*] 6 puta iudicare, cognoscere đ causis, instituere, beneficia

beneficia conferre, & omnia alia quæ assecutus est eps in confirmatione. arg. ī. de ele. transmissam. hæc omnia committere potest & delegare vnicuiq; maiori vel minori: Sed ea quæ sunt epalis ordinis, demandare non potest inferioribus, puta clericos ordinare, virgines consecrare, chrisma conficere, & consimilia, quæ ministerium consecrationis desiderant. Sed quæ est ratio quare illa quæ sunt iurisdictionis possit cōmittere clericis inferioris gradus, & non illa quæ sunt ordinis demādare? Hæc potest esse ratio. Iurisdictio sola voluntate & verbo committitur, siue delegatus fuerit siue ordinarius, & reuocatur. ī. de offi. dele. super quæstionū. §. intentionis. & §. porro. ff. de iudi. iudicium. sed collatio sacramentorum non confertur sola voluntate vel verbo, immo facto est opus: quia necessaria est visibilis vnctio & exterior: quæ est signum interioris vnctionis in corde. ī. de sacra vnctio. cap. vno. quæ perpetua est, & amitti non potest, licet executio q̄nq; suspēdatur. 1. q. 1. quod quidam. versi. si forte militiæ, &c. Et ita patet. q̄ non possunt taliter demādari sicut iurisdictio vel reuocari: & talia cōferri non possunt, nisi

† Medio criter, aliàs, misericorditer. Ho stien ss.

† Vide §. fi. C. de dona. inter vir. & vxo. l. imperialis. C. de nup.

† Vide hic præ aliis Hēricū Boich. & c. is qui. vbi late de clericis de sen. excom. lib. 6.

† Vide cō cilium Tridēti. sessio 22. in decreto de ob seruandis, & cauēdis in celebratione Missæ.

† In ōbaliis editis non dū inueni, refert Burchard' li. 3. decr. c. 104. & 105. & Iuo par. 6. cap. 181. & 182. habetur apud Gratia num. 91. di stinc. presbyter. sed signatur vt palea, & c. 3. tit. de suffragiis, in §. compla. & vide no tas nostras in hoc cap.

dem misericorditer † toleramus [a] †.

¶ Idem eisdem.

¶ *Ecclesia etiā non consecrata si polluitur, reconcilianda est.*

CAP. X.

SI † ecclesia non [b] consecrata cuiuscunque fuerit semine, aut sāguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lauetur [c]; ne diuinæ laudis organa suspendantur. Est tamē, quàm citius fieri poterit, cōsecranda.

TITVLVS XLI.

De celebratione Missarum †, & sacramento Eucharistiæ, & diuinis officiis.

¶ Ex concilio Agathen. †

¶ *Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas: permittitur tamen sibi ex causa dicere eas vsque ad vesperas inclusiue. hoc dicit secundum vnum intellectum.*

ab eis qui habent ea per collationē. 68. dist. presbyteri quos. & sic reconciliatio talis nulla est, cum sacerdotes illi non habuerunt potestatem illam per talem demandationem, quæ est ordinis epalis sicut consecratio. sed vnus epa alii epo potest hoc demandare, & per huiusmodi demandationem nihil ei committit, cum ipse epa habeat ea quæ ministerium consecrationis desiderant, & ei deest tantū auctoritas: q̄a in alienā messem falcē mittere non debet, nisi de voluntate & mādato illius, cuius est diœcesis. 6. q. 3. scriptū est.

¶ *Glo. seq. obiicit, & soluit.*

a ¶ *Toleramus.*] Sed vř q̄ ista sola tolerantia non sufficiat sibi nisi iterum reconcilietur per epm: quia nulla fuit reconciliatio: ergo iterum debet reconciliari, sicut si aliquis ordinatur ab eo, qui ordinandi potestatem non habebat, iterum debet ordinari. 68. dist. presbyteri. & ī. de presby. nō bap. c. 1. & 3. Sed dic q̄ per talē tolerātiā ratā habet talē reconciliationē; & incipit valere ex nūc. cū prima nulla fuisset, & ita de nihilo [t] facit aliquid. sic 3. q. 6. hoc quippe. & de conse. dist. 2. reuera. quia potest princeps mutare [s] naturam rei. C. de rei vxo. actio. l. vnica. circa prin. Ber.

† Hæc dicta glossæ intellige q̄ ... in c. quanto. supra de translat. episcopi su per glossa in verbo: veri Dei.

SI *ecclesia.*] Habet duo dicta, quæ patent in textu. Secundum: ibi, *Est tamen.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliqua ecclesia non consecrata sanguinis effusione, aut alio modo polluta est: quæritur qualiter sit reconcilianda? Rńdet Papa, q̄ lauetur aqua exorcizata, ne diuinæ laudis organa suspendantur in ea: & quamcito poterit fieri, debet consecrari. Not. q̄ licet ecclesia non sit consecrata, si tñ polluta fuerit, non debet in ea celebrari, nisi prius aqua lauetur. Item ecclesia non consecrata, gaudet eodem priuilegio quo & consecrata, sed aliter reconciliatur quàm consecrata: vt hic patet.

¶ *Gl. seq. arg. a minori, & dat simile.*

b ¶ *Non consecrata.*] Not. q̄ dicit, non consecrata, ergo multo fortius cōsecrata. ī. eo. proposuisti. sic & cœmiterium si taliter polluatur, reconciliari debet, vt ī. eo. consuluisti. arg. q̄ si aliquis excōicatus, vel paganus ibi sepelitur, sunt inde eiiciedi, nec in ea debet celebrari ante eiectionem & aspersionem aquæ benedictæ, licet consecrata prius non fuerit: & parietes sunt radendi, de consecratio. dist. 1. ecclesia. & cap. vbi. & c. seq. Et ita ecclesia non consecrata, gaudet eodem priuilegio quo & consecrata, vt hic patet. & hoc est expressum ĩ. de immu. eccle. cap. penult. & ita si aliquis illuc confugerit, debet ab ecclesia defendi: & hoc ideo, quia locus ille auctoritate epi dedicatus est diuino cultui: & quod semel Deo dedicatum est, ad profanos vsus redire nō debet. 12. q. 2. nulli liceat. & ī. de re. permutat. mancipia [z]. & tñ grauius peccat qui sic delinquit, quàm in non consecrata, sicut magis peccat & grauius punitur qui in maiorem personam, quàm qui in minorem: nā ex persona consideratur iniuria & crimen. instit. de iniur. §. atrox. infra de sentent. excommu. cum illorum. & crimen augente dignitate propositi. ff. de re mili. omne delictum. §. 1. Sed nunquid & isti violatores sunt dicendi sacrilegi secundum distinctioné sacrilegij? Non vř. 17. q. 4. sacrilegium. sed credo quòd tamquā sacrilegi iudicādi sunt, licet locus adhuc consecratus nō sit. arg. supra de so. cōpet. conquestus. & quia eodem priuilegio gaudet, ac si esset consecrata. infra de immu. eccles. cap. penult.

† Concor. l. sancimus, C. de sacr. san. eccle. & Insti. de re. diuis. §. loc. cus.

CAP. I.

PResbyter mane, matutinali officio expleto, pēsum seruitutis suæ, videlicet Primā, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperamq; persoluat [d]: ita tamen, vt horis competentibus [e], iuxta possibilitatem, aut à se, aut à scholaribus [f] publice compleantur. Deinde peractis horis, & infirmis visitatis, si voluerit exeat ad opus rurale [g] ieiunus [h], vt iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, siue diuersorum commeantium, infirmorum atque defunctorum succurrere [i] possit, vsque ad statutam horam, pro temporis qualitate: propheta dicente: Septies in die laudem dixi tibi: qui septenarius [k] numerus

Psal. 118.

c ¶ *Lauetur.*] Sed per quem debet lauari? Videtur q̄ per episcopum tantum. ī. capitulo proximo. In hoc casu sacris credo q̄ per simplicem sacerdotem possit lauari: quia si intellexisset Papa, q̄ per epm deberet lauari, illud dixisset, sicut dixit in proximo capitulo præcedenti, cum Papa in vtroque capitulo scribat eidem. & quia dixit aqua exorcizata [z] lauetur, quæ fit per simplicem sacerdotem, & non cū aqua benedicta cum vino & cinere, cum qua reconciliatur ecclesia consecrata. ī. eo. proposuisti. & argu. ad hoc ī. de tempo. ordi. cum in distribuendis. & arg. de consecratio. dist. 2. c. fin. argu. tamen contra. ĩ. de immunit. eccle. cap. pen. Bernar.

† De hoc ... vide latius per Hostiēsem & Io. And.

DE CELEBRATIONE MISSARVM, &c.

¶ *Visum est supra de consecratione ecclesiæ vel altaris: sed quia in ecclesia consecrata Missæ celebrantur, & alia diuina officia dicuntur, ideo subiungitur hæc rubrica, Abbas.*

De hac materia tractatur de consecra. dist. 5. conuenit. & duobus c. seq. 15. dist. sancta in Pascha. De secunda parte, videlicet de sacramento Eucharistiæ tractatur de consecratio. dist. 2. per totū.

PResbyter.] Communiter non summatur propter multitudinem dictorum. Primo præcipit officiū dici horis debitis, & ex causa permittit anticipationem. Secundo specificat casum, quare permittit sibi anticipare: ibi, *Deinde.* Tertio concludit: ibi: *Ergo.* Abbas Siculus.

CASVS. Presbyter mane omnes horas suas dicere debet, & peractis horis & infirmis visitatis, exeat ad rurale opus si vult, & alia faciat quæ sequuntur in littera. Not. q̄ omnes horæ mane dici possunt excepto completorio. Item clericus cui beneficium non sufficit, ex artificio potest victum quærere.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & solutionem.*

d ¶ *Persoluat.*] Consilium est, vt simul dicat omnes horas, ne superuenientibus occupationibus aliquam horam dimittat: & intelligitur hoc de clericis pauperibus, quos ad opus rurale oportet exire, vt in littera patet: aliàs suo loco & tempore dicendæ sunt singulæ horæ.

ADDITIO. Vnde versus: *Exeat omnis inops opus ad rurale sacerdos: Si vult completis horis, agris quoque vsus.*

e ¶ *Cōpetentibus.*] Signatis campanis vel alio signo. ī. de electio. in causis. & ī. de officio custo. c. 1. & 1. dist. ius militare.

f ¶ *A scholaribus.*] Hic exaudio, cum aliqua superueniente necessitate ipse officium suum perficere non potest. 7. q. 1. illud. & facit ad hoc ī. de vi. & honestate clericorum. vt quisque.

g ¶ *Rurale.*] Clericus enim cui ecclesia non sufficit, ex artificio suo victū & vestitū quærat. 91. dist. clericus victum, absq; officii sui detrimento. & 21. q. 1. c. 1.

h ¶ *Ieiunus.*] De consecra. dist. 2. liquido. & de conse. dist. 5. sacramenta. & dist. 5. vt ieiuni. & c. vt epi. & 7. q. 1. nihil. Ber.

i ¶ *Succurrere.*] Missam celebrando vsq; ad statutam horā: vt hic dicit, idest, Nonam. de consecratio. dist. 1. solēt. vel vsq; ad Tertiam quandoque. 44. dist. non liceat. hoc in diebus communibus.

† Vide Nauarrum in manuali de horis canonicis c. 3. & notas nostras in hoc cap.

k ¶ *Septenarius.*] Sunt septem [4] horæ sicut sunt septem dona spiritus sancti. 30. q. 2. peruenit. septē dies seculi, & septē ætates, quibus com-

bus completis finietur mundus: septem petitiones in oratione Dominica, septem psalmi pœnitentiales, itẽ septẽ diaconi, sicut septẽ cãdelabra. 93. distinctione, diaconi quis. Et ita septem sunt horæ ad quas tenentur sacerdotes: de alijs nihil dicit: vnde vr, quòd non teneantur: sed certe tenentur. arg. ĩ. de præben. cum secundum Apostolum. 91. distin. c. 1. & 2. & 92. dist. c. vlti. Bernar.

Additio. Vnde versus:
Hæc sunt septenis, propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat:
Prima replet sputis, causam dat tertia mortis:
Sexta cruci nectit, latus eius Nona bipertit:
Vespera deponit, tumulo Completa reponit.

cantatur inter diẽ & noctẽ: & dr officiũ: Lux fulgebit hodie. Tertia dr in die, per quam designatur tempus gratiæ, s. præsens: vnde dr officium: Puer natus est, & c. quod potes intelligere his versib⁹:
Tres in natali debent Missæ celebrari:
Quarum prima, sacram Christi signat genituram:
Altera venturi do signat gaudia Christi:
Tertia iam factũ quod lex fore sacra designat.

à nobis impletur, si Matutini † Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, & Cõpletorij tempore, nostræ seruitutis officia persoluamus. nam de nocturnis vigilijs idem ipse propheta ait: Media nocte surgebam, & cætera. Ergo his temporibus laudes creatori nostro, super iudicia suæ iustitiæ referamus.

¶ Ex concilio Triburien. †

¶ *Propter Missam specialem Missa de feria dimittenda non est.*

CAP. II.

Quidam laicorum habent in consuetudine, vt per singulos dies audiant Euangelium: In principio erat verbum: & Missas peculiares[a]; hoc est †, de sancta Trinitate, & de sancto Michaele. & ideo sancitum est in eodem concilio, vt vlterius hoc non fiat[b], nisi suo tẽpore, & nisi aliquis velit propter reuerentiam sanctæ Trinitatis, non pro alia deuotione[c] audire. Sed si voluerint, vt sibi Missæ cantetur, de eodem die Missas audiant, pro salute viuorum, & etiam defunctorum †.

¶ Innocentius iij. Vigoren. † episcopo.

¶ *Sufficit sacerdoti semel in die celebrare: & excipit duos casus, scilicet necessitatem, & festum Natiuitatis.*

CAP. III.

Consuluisti †: & infra. ¶ Respondemus, quòd excepto die Natiuitatis[d] Dominicæ, nisi causa necessitatis[e] suadeat, sufficit sacerdoti semel in die vnam Missam solummodo celebrare.

¶ Idem archiepiscopo Braecharen.

¶ *In Missa commemorationis, licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus angelicus, nec symbolũ.*

CAP. IIII.

Consilium † nostrum: & infra. ¶ Requisisti, vtrum in diebus profestis[f], in quibus ad honorẽ sancti Spiritus, beatæ Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus[g], symbolum[h], ac præfatio[i] propria debeat decãtari: & infra. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respõdemus, quòd apud nos in diebus profestis, cũ Missarum solemnia in honorẽ beatæ Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque symbolum decantatur; licet in Missa, propria præfatio decantetur, vt inter cõmemorationẽ, & solemnitatẽ differentia ostẽdatur. vnde, Te Deum laudamus, regularius[k] dimittitur, quàm dicatur in laudibus matutinis.

¶ Idem clericis sancti P. Magalon. †

¶ *Sacerdos post sumptam Eucharistiam, perfundat, nisi aliam Missam sit dicturus.*

CAP. V.

Ex † parte vestra: & infra. ¶ Postulationi vestræ taliter respondemus, quòd semper sa-

Qvidam.] Prima ponitur excessus. Secũdo prouisio: ibi, *Ideo.* Abbas.

Casus. Quidam laici habent in consuetudine, vt p singulos dies audiant Euangelium: In principio erat verbum: & Missas peculiares: vnde statuit concilium, vt vlterius hoc non faciant, nisi suo tẽpore, nisi aliqñ ex deuotione hoc facere velint, & non propter aliud: sed audiant Missas de eodem die. Et loquitur in casu, in quo non est nisi vnus presbyter in ecclesia, qui debet celebrare de die. Not. q aliquid prohibetur nõ ppter se, sed propter illud quod inde sequi potest. Item Missæ de die audiẽdę sunt, vbi aliqs ex deuotione velit audire.

a ¶ *Peculiares.*] id est, speciales. de consecratio. dist. 1. & hoc attendendum est. Ala.

¶ *Glo. seq. causam reddit, dat vnũ simile, et argum.*

b ¶ *Non fiat.*] Non quia malum sit audire tales Missas, sed malum est propter talẽ dimittere canonice statutas Missas de die: vt dr in fine. 21. dist. deniq;. vbi prohibetur minori benedicere præsente maiore; & dare eleemosynam non est peccatum, sed dare ad iactantiam malum est. 1. q. 1. non est putanda. & c. vide quantum. & ita est arg. q aliquid prohibetur, non propter hoc q malum sit, sed pp id quod ex eo sequi potest. ĩ. de iureiu. & si christus. & 22. q. 1. i nouo. & 11. q. 3. nolite. 63. dist. c. qa sãcta. §. verũ.

c ¶ *Deuotione.*] quasi melius sit Missas istas audire, quàm alias canonicas de die. Ber.

Consuluisti.] **Casus.** Quæsitum fuit à Papa vtrum sacerdos possit celebrare plures Missas eodem die? Rñdet Papa, q excepto die Natiuitatis Dñi, sufficit sacerdoti semel in die vnã Missam celebrare, nisi necessitas immineat. Not. q necessitas facit licitum, quod aliàs est illicitum. Item nota 3 sacerdotes, qui plures Missas celebrant in die, causa cupiditatis.

¶ *Glo. seq. reci. per q. quare in Natali dicantur tres Missæ, soluit & ponit versus.*

d ¶ *Natiuitatis.*] Dicta enim Natiuitatia Dñi plures Missæ celebrãtur. de conse. dist. 1. nocte sancta. & celebrant etiã tres Missæ propter mysterium: quoniam per illas tres Missas repræsentatur triplex status, s. status ante legem, sub lege, & status gratiæ. Illa quæ cantatur in nocte, repræsentat statum illum, qui fuit ante legem, qñ omnes erant in tenebris: vnde dr in Missa, illa prophetia: Populus gentium qui ambulabat in tenebris. Secunda quæ dr in aurora, repræsentat tempus sub lege: in quo iam incipiebant ex parte scire Christum, sed non plene, propter dicta legis & prophetarũ: & ideo

¶ *Glo. sequens quærit, & soluit.*

e ¶ *Necessitatis.*] Sed quam dicit necessitatẽ? Rñdeo, si celebrauit de die, & postea etiam moriatur aliquis, vel etiam causa honestatis vel vtilitatis: vt si dicta Missa de die superueniat aliqua magna persona, quæ velit Missam audire. arg. ĩ. eod. c. 1. & 2. aliàs ergo sufficit. q vnam Missam celebret quis in die. de consec. dist. 1. sufficit. & j. eod. te referente. nec expresse prohibetur quin plures possint celebrari, ex eo q dicit, sufficit: vnde potest vnam celebrare de die, & aliam pro defunctis: & quotiẽs celebrat, totiens sumat corpus Christi & sanguinẽ. de consecratio. dist. 2. comperimus. & cap. tribus.

Consilium.] Communis diuisio. Secũda pars: ibi, *Inquisitioni.* Et in hoc errant multi sacerdotes, qui cõiter in Missa commemorationis maxime beatæ Mariæ virginis, dicunt, Gloria. Abbas.

Casus. Quæsitum fuit à Papa, vtrum in diebus feriaõs, in quibus ad honorem sancti spiritus, beatæ Mariæ virginis, & sanctæ Trinitatis Missa celebrari contingit, q hymnus Angelicus, symbolum, propria præfatio cantari debeat? Rñdet Papa, q apud ipsum in diebus profestis, cũ Missarũ solemnia in honorẽ beatæ Mariæ virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neq; symbolũ decantatur, licet propria præfatio cantetur: vt differentia ostendatur inter cõmemorationẽ & festiuitatẽ: vnde, Te Deũ laudamus, regulariter dimittit in laudibus matutinis. No. q in officio ecclesiæ differentia debet esse inter cõmemorationẽ & solẽnitatẽ.

f ¶ *Profestis.*] id est, priuatis, quasi procul à festo.

g ¶ *Hymnus Angelicus.*] scilicet, Gloria in excelsis Deo.

h ¶ *Symbolum.*] id est, Credo in vnum Deum.

i ¶ *Præfatio.*] Præfatio beatæ Virginis habetur 70. dist. sanctorum. Reliquas habes de consecratio. dist. 1. inuenimus.

k ¶ *Regularius.*] id est, regulare est vt dimittatur, nõ vt dicatur. simile 7. q. 1. c. aduersitas. §. cum autem. Ibi comparatiuum ponitur electiue: hic ponitur negatiue. sic minus, i. non. ff. de tribu. illud.

Ex parte.] Breue est & secundum Hostiensem determinantur quatuor quæstiones: Nam primo quærebatur, an sacerdos post sacramenta sumpta perfundere debeat manus. Secundo cum quo liquore. Tertio vtrum illam perfusionem debeat sacerdos sumere. Quarto an post illam sumptam, debeat, seu possit iterum celebrare. Et in effectu rñdet hic Papa ad omnes quæstiones. Nam debet manus primo perfundere cum vino, & vinum perfusionis sumere, nisi sit celebraturus aliam missam: & post perfusionem sumptam, non potest aliam celebrare: & intellige, vt dixi in c. consuluisti. s. eo. nam hoc procedit tam in festo Natiuitatis Domini, quàm in alia festiuitate; & ex hoc declaratus iste textus, Abbas.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat. Et vide B. Thomam. lib. 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. quæstiuncula. 4.

¶ Magalon.

¶ Cap. 4. eo tit. in 3. cõpilatio. Et. præter B. Thomã citatum supra per glossa in versiculo si forte, vide Nauarrum in Manuali confessariorũ c. 25. nu. de statu clericorum.

Dies profestos appellat Nonnus Marcellus, eos qui sũt à festiuitate vacui.

Casus

CASVS. Quæsitum fuit à Papa, quo (scilicet aqua vel vino) perfundere debeat sacerdos manus suas, postquam totum acceperit Eucharistiæ sacramentum? Rn̄det Papa, q vino perfundere debet, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare: quia si vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Not. q sacramenta à ieiunis sunt percipienda.

cerdos vino a perfundere b debet, postquam totum c acceperit Eucharistiæ sacramentum; nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare: ne si forte d vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

Idem I. quondam archiepiscopo Lugdunēs.

Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab Euangelistis dicta non fuerunt, credere debemus quòd à Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. & hoc dicit usque ad §. quæsiuisti.

CAP. VI.

CVm † Marthæ: & infra. Quæsiuisti, quis † formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus & sanguinem suum, panem transsubstantiauit & vinum, illud in canone Missæ, quo ecclesia vtitur generalis, adiecerit, quod nullus Euangelistarum legitur expressisse: Cum enim in Euangelio sic legatur: Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testamēti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum: in canone Missæ sermo iste, videlicet: mysteriū e fidei: verbis ipsis interpositus inuenitur. vnde cum non Euangelista Christum hoc dixisse testetur †, miraris, quòd aliquis asseuerare tentauerit eum aliquid plus dixisse f, quàm aliquis Euangelistarum asseueret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisiuit, alia duo g videlicet: eleuatis oculis in cælum: & æterni testamēti: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Euangelico non leguntur. Sane multa h tā de verbis, quàm de factis Dominicis inuenimus ab Euangelistis omissa †, quæ Apostoli, vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse leguntur: Paulus enim in actibus Apostolorum sic ait: Meminisse vos oportet verbi domini Iesu, qui dixit: Beatius † est dare i, quàm accipere. Hæc nullus quatuor Euangelistarum descripsit. Nullus etiam horū expressit, quod Paulus de Christo ad Corinthaios scribēs ait: Visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo: nouissime autem tamquam abortiuo k, visus est & mihi. Ipsi etiā Euāgelistæ mutuo inter se suppleuisse leguntur: quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa l. vnde cum tres Euangelistæ posuerint: Hoc est corpus meum: solus Lucas adiecit: quod pro vobis tradetur. & cum Matthæus & Marcus dicant: pro multis: Lucas dicit: pro vobis: Matthæus autem: in remissionem peccatorum, adiunxit. Cæterū ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Euangelij comprobari: Ioannes enim suscitationē Lazari describens, Iesum sursum oculos leuasse asserit, & dixisse: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me: & infra. Si tunc igitur in cælum oculos leuauit ad patrem, cum ad corpus exanime animā Lazari

a Vino.] Quærebatur quo perfundere debeat sacerdos? rn̄det q vino.
b Perfundere.] manus, scilicet post perceptionem corporis & sanguinis Domini.
c Totum.] bene dicit: quia vel totū recipiat, vel nihil. de cōsecratio. dist. 2. comperimus.
Glo. seq. rect. per q. quare dicat, forte, & dupliciter sol. Secundo de illo qui sumpsit medicinā, & sol. aut in fin. quærit, soluit, & ponit opinio. Hug.
d No si forte.] Quia sacramenta à ieiunis sunt percipienda. 7. q. 1. nihil. de conse. dist. 5. vt ieiuni. 75. dist. q à patribus. & ī. de temp. ordi. litteras. Ideo dicit, forte: q a quorundā est opinio, q quicquid admiscetur sanguini, sanguis efficitur. arg. ī. tit. proxi. q in dubiis. & secundum illos, qui perfusionem acceperit, ieiunus erit: Sed potius vr̄ dubitatiuū illud, forte, & illa opinio hic euacuatur: Sed magis affirmatiue vr̄ poni: qd consuetudo interpretatur, quia sic obseruatur: quæ est optima legum interpres. ī. de consue. cum dilectus. sic ponitur 33. q. 2. admonere. & ī. de procu. tuæ. & sic est arg. q non est ieiunus quis postquam bibit. Sed post medicinam sumptam, vr̄ q nihilominus possit celebrare: quia medicina non computatur inter alimenta. ff. de penu lega. non omne quod bibitur. Sed non est verū: quia si non debet post perfusionem, multo minus post medicinam: quia in honorem tanti sacramenti, prius sumi debet corpus & sanguis Dn̄i. de consecra. dist. 2. liquido. & 7. q. 1. nihil. & antequam cibus digestus sit, corpus Christi sumi non debet. de consecratio. dist. 2. tribus. quòd si conficeret sacerdos post aliquem cibum vel potum sumptum, male faceret, tn̄ conficit. de consecratio. dist. 2. liquido. Hug. dixit 𝔠trū super decreto illo. 75. dist. qd à patribus.

Vide B. Thomam 3. par. q. 80. art. 8.
Cap. 5. eo tit. in 1. compilat. Et vide notas nostras in hanc decretalem.
Ex vetustis codicibus restituimus locū, vt est impressus, nā in vulgatis corrupti sime legebatur ita: Quæsiuisti, quæ sit forma verborum, quam ipse Christus, &c. ex quibus nullum poterat sanum sensum colligi.
Matth. 26.
† testatur
Vide D. Thomam 3. par. q. 77. art. 8.
De hoc dubio vide omnino B. Thomam 3. par. q. 8. art. 8. ad 4. argu.
Errauit Hug. nec alt vilo modo eius opinio tenenda.

CVm Marthæ.] Tria sunt dicta, quæ patent per §§. Secundum: ibi, Quæsiuisti. Tertium: ibi, Tertio loco. Abbas.

CASVS. In Euangelio sic legitur: Accipiens calicē gratias agēs, benedixit, & dedit discipulis suis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus, noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum: ad vim & prolationem istorum verborum, panis & vinum in corpus & sanguinem Christi transsubstantiatur: in canone Missæ, quo ecclesia vtitur generalis, additum fuit: mysterium fidei, quod verbum, nullus Euangelistarum expressit: vnde mirabatur archieps iste, quis ausus fuit adiicere verbum illud, quærens à Papa quis illud verbum adiecit: ad hoc rn̄det Papa, si formā illius canonis inspiciat diligenter, præter verbum illud de quo quæsiuit, alia duo videlicet: eleuatis oculis in cælum: &, æterni testamenti: poterit in ipso canone reperire, quæ in textu Euangelii non leguntur: sed multa tam de verbis quàm de factis Dn̄i omissa fuerunt ab Euangelistis, quæ Apostoli suppleuerūt: In actibus Apostolorum legitur Dn̄m dixisse: Beatius est dare, quàm accipere: hoc nullus Euangelistarum expressit: Item ipsi etiam Euangelistæ inter se mutuo suppleuisse leguntur quæ ab aliquo eorum vel aliquibus sunt omissa: alia vero duo, quæ in canone missæ addūtur, possunt ex aliis locis Euangelij cōprobari: Ioānes enim describens suscitationē Lazari asserit, Iesum sursum oculos eleuasse, & dixisse, Pater, gratias ago tibi, q a audisti me: si tunc eleuauit oculos ad patrem qn̄ animam Lazari reuocabat ad corpꝰ, probabilius esse vr̄, q tunc oculos leuauerit ad patrem in cælum, cum panem & vinum transsubstantiauit in corpus & sanguinē suum: Præterea in textu Euangelij ponitur: noui testamenti: In canone missæ interponitur: & æterni: q a vetus testamentū tēporalia pmittebat, nouum autē, qd fuit Christi sanguine cōsecratum promittit ęterna: & ideo testamentū illud fuit vetus & transitorium: hoc autem nouum est & æternū: vel alia ratiōe: vnde nouū, i. vltimum esse describitur, unde æternum, i. perpetuum comprobatur: nouissimum enim hominis testamentum immobile perseuerat: quia testatoris obitu confirmatur: alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur: & nō solum scriptura, sed etiam promissio dr̄ testamentum, secundū quod dicit Apostolus: ideo noui testamenti mediator est, vt repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ: Sic ergo debet intelligi qd in canone legitur: Hic est sanguis meus, noui & æterni testamenti. id est, nouæ ac æternæ promissionis confirmatiue. Not. q beatius est dare, q̄ accipere. Itē testamentū morte testatoris ɔfirmatur. Itē deambulatoria est volūtas testatoris vsq; ad mortē.

e Mysterium.] istud est verbum de quo quæsiuit, scilicet quis adiecit illud in canone Missæ.
f Plus dixisse.] arg. 2. q. 5. ɔsuluisti. ī. de trāsla. inter corporalia. sed hoc cū ratione est additū. 33. q. 2. quos Deus. & ī. eo. §. ex eo, i fine.
g Alia duo.] scilicet, eleuatis oculis in cælum: & æterni testamenti, prout sequitur.
h Multa.] Multa, enim seruat ecclesia, quæ ab Apostolis nō sūt tradita, quæ tn̄ cum sint longa consuetudine approbata, non sunt minoris auctoritatis: vt 11. dist. ecclesiasticarum. 12. dist. illa.
i Beatius est dare.] 16. q. 1. prædicator. quia dando placet homo: accipiendo displicet. Vnde versus.

Temporibus nostris quicunque placere laborat;
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

k Abortiuo.] Paulus appellat seipsum abortiuum; quia sicut fœtus abortiuus, cum labore, & angustia, & attractione ad lucem attrahitur, ita Paulus cum attractione venit ad fidem. 23. q. 4. displicet. & c. quis nos.
l Sunt omissa.] Nā qd legibus omissum est, supplendum est à iudice. ff. de

Vide Malduat. Comment. lib. 3. de locis Theolog. c. 3. & seq.
Actu. c. 20. circa finem.
In nouibus aliquibus est æterni testamenti, &c.
1. Cor. 15.
Matt. 26. Mar. 14. Lucas. 22.
Ioan. 11.
In codice Barberini ita, multa seruat ecclesia, quæ non ab Euangelistis, nec ab Apostolis scripta sunt, &c.
Vide Maldon. &c.

revocavit†, probabilius ^a^ esse videtur†, quod tunc oculos levaverit ad patrem in cælum, cum panem & vinũ in corpus & sanguinem proprium commutavit. ❡ Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Evangelico: novi testamenti: ponatur, hic interponitur: & æterni ^b^: nam vetus testamentum: quod hircorum & vitulorum fuit sanguine dedicatum, temporalia † promittebat: novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna: & ideo testamentum illud, tuit vetus & transitorium: hoc autem novum est, & æternum. vel, vt vtamur alia ratione: vnde novum, id est, vltimũ esse describitur, inde æternũ, id est, perpetuũ cõprobatur †. Novissimũ etenim hominis testamentũ †immobile ^c^ perseverat: quia testatoris obitu cõfirmatur: iuxta quod Apostolus testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet ^d^, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solum scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, iuxta quod Apostolus ipse scribit: Ideo novi testamenti mediator est, vt repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: Hic est enim sanguis meus, novi & æterni testamenti: id est, novæ ac æternæ promissionis, scilicet confirm itot, sicut Dominus repromittit: Qui manducat (inquiens) carnem meã, & sanguinem meum bibit, habet vitam æternam. ❡ Ex eo autem verbo, de quo movit tua fraternitas quæstionem, videlicet: mysterium fidei: munimentũ erroris qnidam trahere putaverunt, dicẽtes ^e^, in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem ^f^, sed imaginem tantum, & speciem, & figuram, pro eo quod scriptura interdũ commemorat, id quod in altari suscipitur, esse sacramẽtum, & mysterium, & exemplum ^g^. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec auctoritates scripturæ convenienter intelligũt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter. si enim quia figura est sacramentum ^h^ altaris, veritas ^i^ esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) veritas est credenda. siquidem mortẽ & resurrectionem Christi similitudinẽ & imaginem esse Apostolus manifestat: Christus (inquiens) mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostram. Apostolorum etiã princeps Petrus sic in epistola sua scribit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquẽs exemplum, vt sequamini vestigia eius. sic ergo tam mors Christi, quàm eius resurrectio, est exemplum, vt & nos peccato mortui, iustitiæ iam vivamus: Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere à mortuis resurrexit. sed absit à fidelium cordibus error iste, cum Propheta de ipso testetur, quod vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium ^k^ fidei: quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur, & aliud cernitur, quam credatur: cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sãguinis Christi, ac virtus vnitatis & charitatis: & infra. ❡ Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutẽ spiritualem. Forma, est panis & vini: veritas, carnis & sanguinis: virtus, vnitatis & charitatis. Primũ est sacramentum ^l^, & non res. Secundum ^m^ est sacramentum & res. Tertium est res & non sacramentum. Sed primum ^n^ est sacramentum geminæ rei. Secundum ^o^ est sacramẽtũ vnius, & alterius res existit.

ce. ff. de testi. quæsitum. & ſ. de elec. cum nobis. & Dominus quandoque diminute dixit. 16. q. 7. & hæc diximus, & ipsius facta supplemus, & contraria tuis factis facimus. & iuste per vsum ecclesiæ diu factum, ad hoc vt iustum præsumi debeat. de cons. dist. 2. liquido. & sufficit quòd aliquid fit diu servatũ, ad hoc vt præsumi debeat, vel Apostolum, vel aliũ iustũ auctorem habuisse. 11. dist. ecclesiasticarum. 12. dist. illa.

a ❡ *Probabilius.*] Not. arg. quòd ex quo quandoque levavit, quòd postea levaverit. 2. q. 1. iudices. in fi. & est arg. ex eo quòd quis facere consuevit. 58. dist. quia sunt culpæ. j. de pig. illo vos. ff. de vsu. qui seminisses. 2. respon. ff. de vi. tri. & ole. le. ex vsu. ff. de pe. le. dfis Sticho. §. testamẽto. ff. de fund. instr. cũ delaniovis §. asinã & ff. de lega. 2. si servus plurium. §. si numerus nummorũ. & ff. ad Macedo. iter 2. §. quod dicitur. lo.

b ❡ *Et æterni.*] hic ostẽdit quare adiectũ fuit: & æterni Ber.

c ❡ *Immobile perseverat.*] C. de sacrosan. eccles. l. 1. C. de testamen. quoniam indignũ. 13. q. 2. cap. vlti.

d ❡ *Non valet.*] Ambulatoria enim est voluntas defuncti, vsque ad supremum vitæ exitũ. ff. de adi. lega. l. 4. ff. de donat. inter vir. & vxor. cum hic status. §. pœnitentiam. & C. de codi. l. 3. & C. qui testamen. fac. pos. si quis. vnde potest mutari testamentũ, etiam si pactum intervenerit ne possit mutari. C. de pact. pactum quod dotali. etiã si fuerit per principem confirmatum. arg. C. de testament omnium. quia nemo hanc legem sibi dicere põt, vt à priori testamento sibi recedere non liceat. ff. de leg. 3. si quis in prin. 1. respon.

EX EO AUTEM. Antequam respondeat ad quæstionem, dicit Papa, quòd ex verbo illo de quo quęsitum fuit, videlicet: mysteriũ fidei, sumunt quidam munimentum erroris dicentes, in sacramẽto altaris nõ esse corporis Christi & sanguinis veritatem, sed imaginem tantum, & speciem, & figuram: pro eo quòd quandoq; scriptura commemorat id quod in altari suscipitur, esse sacramentũ, & mysterium, & exemplum: sed qui hoc dicunt, errant: quia non intelligunt auctoritates scripturæ, nec sacramenta suscipiunt reverenter: Si sacramentum altaris veritas esse negatur, quia est figura, ergo nec mors nec resurrectio Christi vera fuit, cum figura sit: Sed Apostolus dixit, quòd mors & resurrectio Christi, fuit similitudo & imago, dum dixit: Christus mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter nostram iustificationem: & hoc etiã dixit Petrus in epistola sua: & ita mors Christi & resurrectio, est exemplum: quæritur, si non est veritas, quia fuit exemplum: ergo nec fuit mortuus, nec resurrexit: Sed absit error iste à fidelium mentibus: tñ dr, mysterium fidei: quia aliud creditur quàm cernatur, & aliud cernitur quàm credatur: vt species panis & vini, creditur veritas carnis & sanguinis, & veritas vnitatis & charitatis: & ita inter ista tria distinguendum est, quę sunt in hoc sacramento discreta, & sub ista forma panis & vini, quam videmus, est veritas carnis & sanguinis, & virtus charitatis & vnitatis: ista non videmus, sed credimus: primum, s. forma, quã videmus, sacramentum est, & nõ res: secundum est sacramentum, & res designata per formam panis & vini: tertium est res, & non sacramentũ: sed primum, s. forma, est sacramentum geminæ res: secundum est sacramentũ vnius, & res alterius existit: tertium est res duorum sacramentorum: his præmissis respondet Papa ad quæstionem credens, quòd formam verborũ prout in canone reperitur, Apostoli receperunt à Christo, & ab illis Apostolis eorũ successores.

e ❡ *Dicentes.*] de conse. dist. 2. ego Berẽgarius.

f ❡ *Sanguinis veritatẽ.*] De corpore Christi tres sunt opiniones. Vna dicit, quòd illa substantia, quæ prius fuit panis & vinum, postea fit ^a^ corpus & sanguis Christi. de cõse. dist. 2. panis in altari. & c. quia corpus. Secunda tenet, quòd substãtia panis & vini desinit ^b^ esse, & tantum accidentia ipsorum remanent, scilicet sapor, & pondus, & sub illis accidentibus est corpus Christi, & hoc approbatur ſ. de summa trinitate & fide cath. c. 1. Tertia ^c^ dicit, quòd remanet substantia panis & vini, & sub eadẽ specie est corpus Christi. lo.

g ❡ *Exemplum.*] de consecratio. dist. 2. nõ oportet. & c. nos enim. & c. forte dicas. & capitu. in quibus. & cap. semel mortuus est. & hic ostendit quare dicatur mysterium,

h ❡ *Sacramentum.*] 1. q. 1. multi secularium. de consecra. dist. 2. sacrificium.

i ❡ *Veritas.*] sicut ipsi hæretici dicunt.

k ❡ *Mysterium fidei.*] de consecratio. dist. 2. forte dicas. & c. in quibus, & cap. semel mortuus.

l ❡ *Sacramentum.*] id est, sacræ rei signum ^q^. de consecratione, distinctione 2. sacrificium.

m ❡ *Secundum est sacramentum.*] de consecratione, distin. 2. hoc est quod dicimus. & cap. dupliciter.

n ❡ *Sed primum.*] scilicet forma panis & vini, est sacramentum geminæ rei, idest, corporis Christi, & vnitatis: & ita est figura tantũ.

o ❡ *Secundum.*] id est, corpus Christi est sacramentum, scilicet vnitatis,

❡ concesser. a. ❡ B. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. ad 2. arg. ❡ Quamvis hoc ita modo ingrediantur pro ch ... B. Thomas 3. p. q. 93. art. 6. & Durand ... ❡ Alii, sed Iulianus. ❡ approbatur. Hebr. 9. ❡ Hic post vocem, testamentum, in quibusdam est dictio, æterni, quæ dicit non omnibus antiquis esse debet, vt indicant sequentia. Hebr. 12. ❡ Hunc errorem novissime condemnavit concilium Tridentin. sess. 13. de sanctissimo Eucharistiæ sacramento cap. 1. & canone 1. vide quoque B. Thomã 3 par. q. 75.

Rom. 6. 1. Corint. 15. 1. Pet. 2. Esaias c. 53. ❡ Scilicet per transsubstantionẽ & hæc est propositio catholica, quam novissime adhibuit concilium Trident. sessio. 13. de sacramento Eucharistiæ c. 4. & canone 2. & vide B. Thomã 3 par. q. 75. art. 2. ❡ De hac vide B. Thomã 3. par. q. 75. art. 2. ❡ Hæc est hæresis damnata in concilio Trid. damnata, sessio. 13. de sacramento Eucharistiæ c. 4. & canone 2. ❡ B. Thomas. 3 par. q. 60. art. 2.

tatis, & est res sacramenti. Specierum panis & vini: & ita est signans & signatum.

a ¶ *Tertium.*] scilicet vnitas est res sioe signatum gemini sacramenti. id est, duorũ sacramentorum præcedentiũ, i. corporis Christi, quod est sacramentũ vnitatis, & specierum panis & vini, quæ sunt sacramentũ corporis Christi: & ita illud tertiũ, est tñ signatũ per illa duo sacramẽta: species panis & vini, & corpus Christi. Primũ vero est tñ sacramẽtũ signans. Secundũ est signans & signatũ. Tertium est signatum tantum.

b ¶ *Credimus.*] Cõcludit ex præmissis solutionẽ principalis qõnis: Et de hoc habes 11. dist. ecclesiasticarum.

QVAESIVISTI ETIAM. Secũda qõ fuit, vtrũ aqua cũ vino in sanguinẽ cõuertatur? sup ista qõne variæ sũt opiniones apud scholasticos: quidã dicunt, quod cũ duo sacramẽta profluxerint de latere Christi, s. sanguis & aqua, in illa duo sacramenta vinũ & aqua cõmixta in calice, diuina virtute mutantur, vt in hoc sacramento sit veritas & figura. Alii dicunt, quod aqua cũ vino transsubstantiatur in sanguinẽ. Præterea dici posset, quod aqua nõ trãsit in sanguinẽ, sed remanet prioris vini accidentibus circunfusa: ita quod vini saporem assumit: quod inde probatur, si post calicis consecrationẽ aliud vinũ mittatur in calicẽ, illud nõ transit in sanguinẽ, nec sanguini cõmiscetur, sed accidentibus prioris vini cõmixtũ circunfunditur corpori, quod sub illis accidẽtibus latet, non madidans circunfusum: & sic cõtingit accidentia permutare subiectũ, & sic cedit natura miraculo: Verũ tñ inter pdictas opiniones illa probabilior iudicatur, quæ asserit, aquã cũ vino in sanguinẽ transmutari, vt expressius elucescat pprietas sacramenti: & ideo vino aqua vnit, vt Christo populus aduneť: per hoc enim quod ipse accepit de nostro, & nos accepimus de suo, indissolubili vinculo cõiungimur: vt ille qui est vnũ cũ patre per vnitatem ineffabilẽ, fiat vnũ nobiscum per admirabilẽ vnionẽ, & eo mediante efficiamur vnũ cum patre. Not. quod accidentia mutant subiectũ, & eõ. Item natura cedit miraculo. Item virtus supra consuetudinem operatur.

Tertium [a] est res gemini sacramenti. Credimus [b] igitur, quod formã verborum sicut in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

¶ *In sacramento altaris, aqua cũ vino transsubstantiatur in sanguinem. hoc dicit vsque ad §. Tertio loco. Abb. Sicul.*

¶ Quæsiuisti etiam, vtrũ aqua cum vino in sanguinẽ cõuertatur? Super hoc autem opiniones apud scholasticos variantur: Aliquibus enim videtur, quòd cũ de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua: in illa duo [c], vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, diuina virtute mutantur: vt in hoc sacramẽto plene sit veritas [d] & figura [e]. Alii vero tenent, quòd aqua cum vino transsubstantiatur [f] in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: licet physici [g] contrarium asseuerent, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest [h] dici, quòd aqua nõ transit [i] in sanguinem, sed remanet prioris vini accidẽtibus circunfusa, ita quòd vini saporem assumit: quod inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem, aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris [k] vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, vndique circunfunditur, non madidãs circunfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Cõtingit igitur accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum cõtingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo: & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur: cum legatur de ipsius latere processisse: & infra [l]. ¶ Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior [m] iudicatur, quæ asserit, aquam cum vino [n] in sanguinem transmutari: vt expressius elucescat [o] proprietas sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi [p], iuxta quod alibi legitur: Beati qui seminatis super omnes aquas: ideo vino aqua vnitur, vt Christo populus adunetur: per hoc enim quod suscepit [q] ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungimur, vt qui est vnum cum patre per ineffabilem vnitatem, fiat vnũ nobiscum per admirabilem vnionem: ac per hoc, ipso communiter mediante, cum patre vnum efficimur. Pater, inquit, sancte, serua eos, quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt & ipsi in nobis vnũ sint, & mundus credat quia tu me misisti.

¶ *Oratio quæ dicitur in secreta, in festo sancti Leonis, immutata est: quia vbi dicebatur: Annue nobis domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc nobis prosit oblatio: hodie dicitur: vt intercessione beati Leonis hæc nobis prosit oblatio. & hæc mutatio contingit, quia sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis. hoc dicit vsque ad finẽ. Abb.*

¶ Tertio loco fraternitas tua requisiuit, quare fuerit mutatũ, qd in secreta beati Leonis [r], secundũ antiquiores codices [s] continetur, sic videlicet: Annue nobis Domine, vt animæ famuli tui Leonis, hæc prosit oblatio: cum in modernis sacramentariis habeatur: Annue

c ¶ *Illa duo.*] sacramenta, quæ fluxerunt de latere Christi, scilicet aquam & sanguinem. j. eo. in quadam.

d ¶ *Veritas.*] id est, caro & sanguis.

ADDITIO. Vel dic, veritas transsubstantiationis istius aquæ, in illam veram aquam Christi, & illius vini in sanguinem.

e ¶ *Et figura.*] id est, species panis & vini.

ADDITIO. Vel dic, & figura. quia per aquam figuratur regeneratio, & per vinum redemptio.

f ¶ *Transsubstantiatur.*] ita quod desinit ibi esse aqua & vinum.

g ¶ *Physici.*] qui dicunt, quod aqua & vinum non commiscentur per minima, idest nõ ita quod inseparabilia sint, sed talis separatio impossibilis vel difficilis est, postquã bñ admixta sũt. arg. ff. de acq. re. do. adeo. §. cũ quis. & de cõsecratione distinctione 2. cũ oẽ. versus finẽ.

h ¶ *Præterea potest dici.*] Hæc est tertia opinio.

i ¶ *Transit.*] Contra istos est: quia si quis sumpserit hãc aquam cũ sanguine, iam non erit ieiunus, & ita illa die non poterit conficere. j. eo. ex parte. sed ʒ, de cõsecratione. dist. 2. relatum. & j. eo. titulo. cum lulusti. & c. ex parte.

k ¶ *Accidentibus prioris.*] Licet logici dicãt, quod accidentia non possint pmutare subiectũ, quod verum est secundum naturam: Sed hic natura cedit miraculo, vt littera dicit.

l ¶ *Processisse: & infra.*] sub hoc infra, ponitur alia opinio, quæ ponit in antiqua cõpilatione, quæ est j. eo. tit. in quadam.

m ¶ *Illa probabilior.*] Nũquid hoc diffinit vt Papa, nobis prohibens alias opiniones: an vt Doctor vt non imponat nobis necessitatẽ? tenẽs ergo opinio est amplectenda: vt s. de tes. capellanus. & tñ non vt aliquã reprobare. s. de rest. spolia. litteras.

n ¶ *Cum vino.*] idest, vinum aquaticum: non enim transeunt duo in sanguinem, sed vinum quod aquã sibi incorporauit: & ita expone aquam cum vino, id est, compactum vel compositum ex eis. hæc expositio est secundum illã opinionem quæ asserit, quod aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem: & illa probabilior est, vt dicatur hic.

o ¶ *Elucescat.*] aliàs elucescat. Ber.

p ¶ *Populi multi.*] de cõsecr. dist. 2. cum omne. & dist. 4. propter.

q ¶ *Suscepit ipse.*] de cõs. dist. 2. in Christo patri.

TERTIO LOCO. In secreta beati Leonis olim ita dicebatur: Annue nobis quæsumus Domine, vt animæ famuli tui Leonis, hæc prosit oblatio: modo sic dr: Annue nobis quæsumus Domine, vt intercessione beati Leonis hæc nobis prosit oblatio: quæsiuit archiepiscopus, quare fuit illud mutatum? Rñdet Papa: Sacra scriptura dicit, quod iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre: & idem est intelligendum de aliis sanctis, qui orationibus nostris nõ indigent, sed nos potius eorum orationibus indigemus; vnde quod cõtinetur in plerisque orationibus, prosit vel proficiat huic sancto vel illi, talis oratio ad gloriã & honorem: ita debet intelligi, vt magis à fidelib[us] glorificetur in terris. In fine dicit Papa, verum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alij sunt valde boni, alij valde mali, alij mediocriter boni, alij mediocriter mali, discretio huius archiepi hoc inquirat. Not. quod iniuriã facit martyri, qui orat pro martyre. Item vbi eadem est ratio, debet esse idem ius.

r ¶ *Leonis.*] quia olim orabatur pro ipso: hodie ipse orat pro nobis. & ita mutatum est.

s ¶ *Codices.*] id est libri missæ, aliàs litera oratorii.

a ¶ Iniuriam.

a ¶ *Iniuriam.*] quasi diceret superfluum. simile ī. de maiori. & obe. legebatur.

b ¶ *Idem est ratione.*] arg. vbi eadē est ratio, debet esse idem ius. ff. ad leg. Aquiliā. illud. æquitatis enim ratio similia iura suadere vr. C. ad leg. Falcidiā. l. vlt. & ī. de cōfirmatio. vti. cū dilecta. vbi dī hoc.

¶ *Glo. seq. quærit obijciendo, & soluit dubitatione. I semel obiicit & soluit.*

c ¶ *Inuestiget.*] Sed quare Papa ponit hūc casū in hanc dubitationem, vtrum habeat locū hic illa distinctio vel non, cum Augustinus dicat, quòd non pro valde malis propitiationes sunt. 13. q. 2. tempus. forte ideo, quia dubiū est, qui mediocriter mali appellantur: si enim illi tm̄ appellantur mediocriter mali, qui nō decesserūt in aliquo mortali peccato, sed tm̄ in venialibus peccatis, sed hoc idē est quòd mediocriter boni: si aūt appellat illos mediocriter malos, q decesserūt in aliquibus mortalibus peccatis, nō tn̄ valde magnis, obstat 13. q. 2. pro obeū tibus. vbi dī, quòd pro nullo est orandū qui decesserit in mortali peccato: Item si preces valēt pro illis, qui decesserūt i mortali peccato: pone quòd aliqualiter eleemosynæ & orationes valeant ad tollendam partem illius pœnæ, secundū hoc possunt tot orationes & eleemosynæ fieri, quòd pœna tollatur tota: & ita damnatus saluabitur: Ad hoc posset dici, quòd mediocriter mali dicuntur, qui habent multa venialia: mediocriter boni qui pauca. Vel melius dicas, quòd mediocriter mali dicuntur, qui mortalia cōmiserūt peccata. licet leuia, & in quibus non est necessaria inscriptio. ff. de acc. leuia. & in quibus procurator cōstitui potest. ff. an per aliū causæ ap. resi. pos. l. 1. Et secundū hoc dicas, quòd si vnus denarius aliquātam partē pœnæ tollat siue quartam siue tertiā, secūdus tollat tm̄: tantum dico in proportione, sed non in quantitate: secundum hoc etiam si totus mundus effunderetur, semper aliquid remaneret: Idē pōt dici de indulgētiis, quæ fiunt in dedicationibus ecclesiarū. B.

Hic distinguit B. Augustini de verbis Apostoli, sermone 17. refert Magister sentent. lib. 4. distinc. 45. cap. 1.

Alias ingratis & sanctis suis sentētiam.

Vide Sotum lib. 4. sen. dist. 45. q. 1. art. 1.

pluribus

illis

Alias imo quòd magis ac magis, &c.

De hoc dubio, quòd valde disputatur, vide præ aliis Dominicum Sotum lib. 4. sent. distin. 45. q. 2. art. 2. & ibidem Magistrum in littera, cap. 2.

nobis quæsumus domine, vt intercessione beati Leonis, hæc nobis prosit oblatio? Super quo respondemus, quod cum sacræ scripturæ dicat auctoritas †, quod iniuriam [a] facit martyri, qui orat pro martyre: idem [b] est ratione consimili † de aliis sanctis sentiendum: quia orationibus nostris non indigent, pro eo quód cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt: Sed † nos potius orationibus eorū indigemus, quos (cum miseri simus) vndiq; mala nostra perturbāt: vnde quod in plerisque † orationibus continetur: Prosit vel proficiat, huic sancto vel illi † talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, vt ad hoc prosit, quód † magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, sanctorum gloriam vsq; ad iudiciū augmentari: & ideo ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum † vtrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quód defunctorum alii sunt valde boni, alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: vnde suffragia, quæ fiunt à fidelibus in ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum: pro valde malis, consolationes viuorum: expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio inuestiget [c].

¶ Idē rectoribus Romanę fraternitatis.

¶ *Grauius peccat qui simulat conficere & non conficit, quàm ille qui conficit in mortali.*

CAP. VII.

De† homine: & infra. ¶ Quæsiuistis †, quid de incauto presbytero videatur, qui cū se sciat in mortali † crimine constitutum, Missarum solemnia, quæ non potest propter necessitatem [d] quamlibet [e] intermittere, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare: peractisque cæteris circunstantiis, Missam celebrare se fingit, & suppressis [f] verbis, quibus cōficitur corpus Christi, panē † & vinum tantūmodo pure sumit: ita credens per id quod prætēdit [g], populo satisfacere, vt per hoc, quod intendit, Deū non debeat prouocare. Cum ergo falsa [h] sint abiicienda remedia, quæ veris [i] sunt periculis grauiora [k]: licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet grauiter [l], si se ingerat irreuerenter ad illud: grauius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: cū ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero non solum Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se astringat.

¶ Idem Ferrariensi episcopo.

¶ *Hic improbat opinionem, quæ habet, quòd in sacramento altaris aqua cōuertatur in phlegma; & probat Christum fuisse verum Deum, et verum hominē, & quòd de ipsius latere exiuit vera aqua.*

CAP. VIII.

In † quadam nostra decreta-

De homine.] Primo ponitur qō. Sedo solutio: ibi, *Cū ergo.* Abb.

Casus. Quidam sacerdos cū esset in mortali peccato constitutus, & oporteret ipsum Missarum solemnia celebrare, propter conscientiam dubitabat celebrare: peractis cæteris circunstantiis, Missam celebrare se finxit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem & vinum solummodo purum sumpsit, credens per hoc populo satisfacere, & Deum non prouocare: Quæsitum fuit, quid de hoc presbytero videatur, vtrum minus malū fecerit, quàm conficiendo. Rñdet Papa, quòd falsa remedia sunt abiicienda, quæ sunt veris periculis grauiora; licet enim ille qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, grauiter peccet, si se ingerat irreuerenter ad illud; grauius tn̄ offendit qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: quia ille qui vere conficit, in manum solius Dei incidit: ille vero qui sic simulat, & Deo & populo se cōstringit, quia taliter decipit. Not. quòd falsa remedia veris periculis sunt grauiora. Itē existens in mortali peccato, celebrare nō debet.

d ¶ *Necessitatē.*] quia forte dies festus imminet, vel funus alicuius.

e ¶ *Quamlibet.*] id est, aliquam, quæcunq; illa sit. 16. q. 1. similiter. & 2. q. 7. si quis omnem.

f ¶ *Suppressis.*] id est, tacitis: quia non dicit illa verba, quibus conficitur corpus Christi.

g ¶ *Prætendit.*] id est, fingit se celebrare. Ber.

h ¶ *Falsa.*] quia populus vana simulatiōe nō est fallēdus. 27. dist. quod interrogasti. & C. de lat. lib. tollen. l. 1. §. sed & qui. Ber.

i ¶ *Quæ veris sunt periculis.*] Io. sic exponit, id est, manifestis piculis.

¶ *Glossa seq. ponit duas lecturas.*

k ¶ *Grauiora.*] Quasi diceret, grauius est peccare occulte, quàm manifeste. 12. q. 1. certe. 11. q. 3. pcipue. §. in hoc: enim periculosius est, quia occulte peccans, non habet qui eū corrigat. Alio autem respectu magis peccat, quòd publice peccat, quàm qui occulte: quia pstat aliis exemplū delinquendi: vt in dicto c. præcipue. quia peccatū suū metitur rationibus. & sic intelligitur illud 32. q. 4. nemo. & 14. q. 5. pœnale 2. Tancr. intelligit, vt iacet littera: quoniā grauius peccat sacerdos criminosus, qui simulat celebrare, & nō celebrat, quàm si criminosus celebraret: quia in primo casu, in pluribus delinqt: Deū enim offendit, & proximum decipit: In secundo casu, solum Deum offendit. Et iste est bonus intellectus, quia talia remedia nullus debet inuenire: quia falsa sunt, ex eo quòd non conficit cū videatur cōficere: ideo grauiora sunt, quàm vera pericula peccatoris q cōficit: & hoc innuit bene littera sequens.

l ¶ *Peccet grauiter.*] Sic patet, quòd quicunq; est in mortali peccato, celebrare non debet. 6. dist. testamentū. & de conse. dist. 2. quotidie. & 1. q. 1. sacerdotes. & c. sacro sancta. & omnis talis suspensus est quo ad se. supra de cohab. cle. & muli. c. vlt. sed non quo ad alios, vt ibi: nisi sit simoniacus vel notorius fornicator: quoniam illi suspensi sunt quo ad se, & quo ad alios: vt 32. dist. §. verum nullus. & c. præter hoc. & infra de simo. tanta. Sed nunquid talis sacerdos potest celebrare, si habeat contritionem cordis: quia forsitan dum instat necessitas celebrandi, non potest habere cui confiteatur? Satis ¦ potest dici quòd sic, dum tamen habeat propositum satisfaciendi ¦ & illud postea quam cito potest confiteatur: vt j. de senten. excommu. de cætero. & c. à nobis 2. & c. quamuis. & 26. q. 6. qui recedunt. de consecra. distin. 2. quotidie.

In quadam.] Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, *Nos igitur.* Et ibi primo refert duos errores. Secundo: ibi, *Sed aduersus*: illos improbat. Tertio: ibi, *Per hoc.* rñdet principali quæstioni, probans, quòd de latere Christi exiuit vera aqua. Quarto: ibi, *Cū autem*, dicit, quare de latere Christi exiuit sanguis & aqua. Abbas.

Casus. In præcedenti decretali, cū Marthæ. inter cæteras opiniones, quæ ibi ponuntur, erat alia opinio, quę dicebat, in sacramēto Eucharistiæ aquam in phlegma conuerti: quia de latere Christi dicebant non aquam, sed humorem aquaticum profluxisse: hanc opinionē tenebat magister Hug. eps Ferrariēs. quā opinionē Papa reprobauit in decretali prædicta cum Marthæ. sed ex quo vidit, quòd Papa cōtrium sentiebat, voluit sibi adhærere: Sed auctoritas Ioannis Apostoli

Cap. 6. cōtit. in 3. compilat.

In antiquis legitur Quæsiuisti.

Vide D. Thomam 3. par. q. 79. art. 6. & q. 82. art. 5. & Ludouicū cōtarēdum tract. de horis canon. 19.

In codice Barbatię, ita. panem & vinū purum tantūmodo sumit.

Concurrit in l. 7. in fi. & ibi Cy. C. vbi de crim. agi oport. & in l. 2. C. de furt. vsu.

Cap. 7. extr. in 3. compila.

Præter D. Thomam paulo post citatum vide Sotum lib. 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 1. & dist. 9. q. 1. art. 6.

Vide D. Thomam 3. pa. q. 83. art. 6. ad 2. arg.

[a] epistola asseris te legisse, illud esse nefariũ opinari, quod quidam dicere præsumpserũt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquã in phlegma conuerti: nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticũ mẽtiũtur exisse: & infra. ¶ Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus [b], quòd quidam dixerunt, sed errauerunt, Christum non fuisse verũ Deum, sed adoptiuum, vt miseri Ariani [c] †. Alii Christum nõ fuisse verum hominẽ, sed phantasticum, vt impii Manichæi †. ¶ Sed aduersus huiusmodi hæreses, Ioannes Apostolus in epistola sua loquitur, dicens: Tres sunt, qui testimonium dant in in cælo, pater [d], verbum & spiritussanctus: & hi tres vnũ sunt. per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus Deus. Et tres sunt, qui testimoniũ dãt in terra: spiritus, aqua, & sãguis. per hoc intendens ostendere, quòd Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter [e] exiguntur, videlicet corpus & anima, ex quorũ coniunctione [f] verus homo subsistit. Per hoc autem, quod in articulo mortis Christus inclinato capite tradidit spiritũ, de quo voce magna clamauerat; Pater, in manus tuas commendo spiritum meum: manifeste probatur, quòd ipse spiritum habebat non solũ flatũ vitalẽ [g], sed animam rationalẽ †, de qua prædixerat: Tristis est anima mea vsque ad mortem: &, Potestatẽ habeo ponendi animam meã, & iterum sumendi eam. ¶ Per hoc autem quòd vnus militũ lancea latus eius aperuit, & continuo sanguis exiuit & aqua: probatur aperte, quòd Christus verum corpus habebat: Nam de phãtastico corpore, nec sanguis nec aqua potuisset exire. vnde ille qui vidit, testimoniũ perhibuit, & testimonium eius est verum: quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Quòd videlicet Christus sit verus homo, ex anima rationali † & humana carne subsistens, probatur ex eo, quòd spiritum vitalẽ emisit: & de † vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exiuit & aqua. rationalis quippe anima, non posset viuificare, nisi corpus humanum [h], ex quibus verus homo consistit. Cæterum sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua: cum Christus sit veritas: & à veritate omnis fallacia sit penitus aliena. nã si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere saluatoris exiuit, ille qui vidit, & testimoniũ veritati perhibuit, profecto non aquam, sed phlegma dixisset [i]: nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum, cũ per sacramentũ baptismi non regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumento probari, quòd in sacramento Eucharistiæ admiscenda † sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cũ sanguine profluxisset †. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in veteri testamen-

Apostoli mouebat magistrũ Hug. quæ dicit: Tres sunt qui testimoniũ dant in terrã, spiritus, aqua & sanguis, & hi tres vnum sunt, id est, de vna & eadem re, scilicet de humanitate Christi, vt Hug. exponebat: dicebat Hug. quod si vera fuit aqua quæ exiuit de latere Christi, & non aquaticus humor, non vĩ qualiter probatur per illã auctoritatem, quod Christus sit verus homo. glossa super locum illũ sic se habet, spiritus, id est, humana anima, quã emisit in passione: aqua & sanguis, quæ fluxerunt de latere Christi: per hanc auctoritatẽ probatur, quod Christus sit verus homo: Sed dato quod illa non fuerit vera aqua, sed aquaticus humor: verba Apostoli & glossa super illum locũ, intelligibilia sibi videbantur: sed dato quod esset vera aqua, non intelligebat auctoritatẽ Ioannis, & glossam super locum illum: vnde petiit à Papa vt auctoritatem & glossam sibi exponeret, & ipse rñdet dicens, quod quidam dixerunt, sed errauerunt, Christũ nõ fuisse verum Deum, sed adoptiuũ: vt miseri Ariani. Alij dixerũt Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, vt impij Manichæi. Sed contra istos loquitur Ioannes Apostolus in epistola sua: Tres sũt qui testimoniũ dant in cælo, pater, verbum, & spiritussanctus: & hi tres vnum sunt. per hoc ostendẽs, quod Christus sit verus Deus. Et tres sũt, qui testimoniũ dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. per hoc intendens ostẽdere, quod Christus sit verus homo. Ad esse enim hominis duo exigũtur principaliter, scilicet corpus & anima, ex quibus verus homo cõsistit: per hoc autẽ quod in articulo mortis tradidit spiritum, de quo dixerat: Pater, in manus tuas cõmendo spiritum meum, manifeste probatur, quod spiritum habebat & animã rationalẽ, de qua dixerat: Tristis est anima mea vsq; ad mortẽ: per hoc quod vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. probatur, quod Christus habebat verũ corpus, & non phantasticum, de quo nec aqua nec sanguis posset exire: vnde ille qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium eius verum est: & sic tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Quòd Christus sit verus homo ex anima rationali subsistens, probatur ex eo quod spiritũ vitalem emisit: & de vero corpore hoc probatur, quia inde sanguis & aqua exiuit: sed anima rationalis non posset viuificare nisi corpus humanũ, & ita sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis: ita & vera aqua: quod si non fuisset vera aqua, sed phlegma, ille qui vidit, profecto non aquã, sed phlegma dixisset: nec tñ hoc verũ regenerationis sacramentũ fuisset ostensum, cũ per sacramentũ baptismi, nõ regeneremur in phlegmate, sed in aqua: nec per hoc posset probari, quod in sacramento Eucharistiæ admiscenda sit aqua cum vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cũ sanguine fluxisset. Item nõ fuisset vera figura, quæ super hac re præcessisset in veteri testamento, qñ Moyses virga percussit silicẽ, & ex ea, nõ phlegma, sed aqua manauit: ergo qualiscunq; fuerit illa aqua, siue de nouo diuina virtute creata, siue de cõponentibus resoluta, proculdubio vera fuit, sicut verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in

Hos damnauit concilium Nicænum. vl de Nicephorum lib. 8. cap. 5. 6. 7. & 8.

Vide Epiphanii lib. 2 contra hæreses, hæresi 66.

1. Ioan. 5.

Matth. 27.

Luc. 23

rationabilem

Luc. 22.

Marc. 15.

Matt. 26.

Ioan. 10.

Ioan. 19.

1. Ioan. 5.

terram. cum enim ad compositionẽ humani corporis quatuor elementa concurrant, terra, aqua, aer, & ignis; & ad vegetationẽ eiusdem corporis, quatuor humores consimiles illis conueniant, videlicet, sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: vt veritatẽ humani corporis expressius demonstraret, vnum de elementis, & vnum de humoribus, quæ magis mysterio congruebant, Ioannes expressit ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinẽ: in quib⁹ duo maxime sacramenta relucẽt redẽptionis per sanguinẽ, & regenerationis per aquã. Not. quod ad esse hominis duo exigũtur, scilicet corpus & anima. Itẽ de corpore phantastico sanguis exire non potest. Item à forma verborũ non est recedẽdũ. Itẽ compositũ in cõponentia, & elementatũ in elemẽta resolui põt.

a ¶ *In quadam nostra decretali.*] s. ex. cũ Marthæ. sed illa opinio est remota est modo inde.

b ¶ *Respondemus.*] ad quæstionem magistri Hug. epi Ferrariensis, qui opinionẽ prædictã secutus fuit. Dicebat enim Hug. si illa fuit vera aqua, quæ de latere Christi exiuit, non intelligebat qualiter per illã probatur, quod Christus sit ver⁹ homo, nec intelligebat secundum hoc auctoritatẽ illã Ioannis Apostoli, nec glossã ibi positã; tres sũt qui testimoniũ dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnũ sũt. & glossa super illo loco sic se habet, spiritus, id est, humana anima, quam emisit in passione. aqua & sanguis, quæ fluxerunt de latere Christi: sed dato quod illa aqua non fuisset aqua, sed aquaticus humor humani corporis, tñ auctoritas Apostoli, & glossa intelligibilia sibi videbant. vñ quæsiuit à dño Papa, vt exponeret sibi prædictas auctoritates & glossam: & ipse rñdet.

c ¶ *Ariani.*] & Bonosiani. 24. q. 3. quidã. ver. Bonosiani. sed Ariani sunt illi qui dixerunt, filiũ non coæternũ patri. 24. q. 3. quidã. ver. Ariani. de secta Manichæorũ habetur. 24. q. 3. quidã. ver. Manichæi. sed de ista non continetur hic. sed forte alibi. Bernar.

d ¶ *Pater verbum & spiritussanctus.*] Pater dedit testimonium deitatis, qñ dixit: hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui: Filius dedit testimonium deitatis, quando in monte transfiguratus potentiam deitatis & speciem æternæ beatitudinis ostendit: Spiritus enim Sanctus dedit testimonium deitatis, qñ super baptizatum in specie columbæ requieuit, vel quando ad inuocationem nominis Christi corda credentium adimpleuit.

e ¶ *Duo principaliter.*] Et ita Christus est duo neutri generis: quia & est Deus & homo. ĩ. de hære. cũ Christus. Lau.

f ¶ *Coniunctione.*] id est, ex quibus coniunctis inuisibiliter.

g ¶ *Non solum vitalem.*] secundum quod physici diuidunt spiritum vitalem scilicet & animam. Lau.

h ¶ *Nisi corpus humanũ.*] cũ nõ possit habitare in sicco. arg. 32. q. 2. Moyses. nec corpus humanũ vegetari põt, nisi per animã: nã si aliqñ spiritus malignus corpus mortui hominis subintret: vt 26. q. 5. nec mirum. non tñ illud viuificat, nec vnũ cum illo efficitur, sed illud mouet ad instar venti, qui laruam subintrat, & mouet ipsam.

i ¶ *Sed phlegma dixisset.*] Simile ĩ. de transla. inter corporalia. & ĩ. de deci.

to, quando Moyses[a] virga percussit silicẽ, & ex ea non phlegma, sed aqua manauit†. Restat igitur, vt qualiscumque fuerit illa aqua, siue naturalis, siue miraculosa, siue de nouo diuina virtute creata, siue de componentibus ex parte aliqua resoluta, proculdubio vera† fuit: cum naturaliter possit, & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolui: quemadmodum vetus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Cum autem ad compositionẽ humani corporis, quatuor elementa cõcurrant, videlicet terra, aqua, aer, & ignis: & ad vegetationem eiusdem corporis, quatuor humores illis[b] consimiles cõueniant, videlicet, sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: vt veritatem humani corporis expressius demonstraret, vnum ex illis, & vnum ex istis Ioannes expressit, illaque potius ex illis, & ex istis, quæ magis mysterio† congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus, duo maxime† sacramenta, redemptionis videlicet, & regenerationis elucent.

¶ Idem in concilio generali†.

¶ *Præcipit prælatis & clericis in virtute obedientiæ, vt nocturnum officiũ & diurnũ, studiose celebrẽt & deuote.*

CAP. IX.

Dolentes referimus, quòd non solum quidam minores clerici, verumetiam aliqui ecclesiarum prælati, circa† comessationes superfluas, & fabulationes illicitas (vt de aliis taceamus) fere medietatẽ noctis expendunt; & somno[c] residuum reliquentes, vix ad diurnum concentum auium excitãtur, transcurrendo vndique cõtinua† syncopa[d] matutinum. ¶ Sunt & alij, qui Missarum solemnia vix celebrant quater in anno: & (quod deterius est) interesse contemnunt: & si quando dũ hæc celebrãtur, intersint, chori silentium fugientes, intẽdunt exterius collocutionibus laicorũ: dumque auditum ad indebitos sermones effundũt, aures intentas non porrigunt ad diuina. ¶ Hæc igitur & similia sub pœna[e] suspensionis penitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obediẽtiæ, vt diuinum[f] officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiose[g] celebrent pariter & deuote[h].

¶ Honorius tertius.

¶ *Eucharistia debet munde seruari, & in eius eleuatione & delatione populus debet se inclinare: & cum defertur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine: transgressores vero grauiter sunt puniendi.*

CAP. X.

Sane† cũ olim: & infra. ¶ Ne propter incuriam sacerdotum diuina indignatio grauius exardescat, districte præcipiendo mandamus, quatenus à sacerdotibus Eucharistia, in loco singulari, mũdo, & signato semper honorifice collocata, deuote ac fideliter conseruetur[i]. ¶ Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, vt cum in celebratione Missarum eleuatur Hostia salutaris, se reuerenter incliner†, idem[k] faciens, cum eam defert presbyter ad infirmum. Quam in decẽti habitu, superposito mũdo velamine ferat, & referat manifeste ac honorifice ante pectus, cum omni reuerentia & timore, semper lumine præcedẽte, cum sit cãdor lucis æternæ; vt ex hoc apud omnes fides & deuotio augeatur. Prælati autem huiusmodi mãdati grauiter punire non differant trãsgressores: si & ipsi diuinam, & nostrã volũt† effugere vltionẽ.

¶ Idem vniuersis ecclesiarum prælatis.

¶ *In ecclesiis collegiatis debent celebrari duæ missæ collegialiter. vna pro defunctis, alia secundum exigentiam diei, vt pro festo, si festum occurrit: vel pro feria, si feria.*

CAP. XI.

Cum† creatura non habeat quid pro meritis respõdeat

---

de deci. ad audientiã. & est ar. non esse recedendũ de facili à forma verborum. j. de spons. ex litteris. & C. de libe. præte. l. 3. & ff. de iu. do. permittendo. Et hoc si iuri consonat, alias ad iurisperiti interpretationem recurrendum est. ff. de vsufru. leg. si alij. arg. s. de consue. ex literis. j. de verb. sig. præterea. & ff. de leg. 3. non aliter. Ber.

a ¶ *Moyses.*] sic s. de conse. dis. 2. reuera. hic ergo exigitur expressa similitudo inter ea quæ sunt in nouo testamento, & ea quæ sunt in veteri. alibi non exigitur diuersitas, ne videamur iudaizare. arg. s. de sac. vnc. c. vnico. ver. verum tñ vnctiones, & c. Lau.

b ¶ *Illis consimiles.*] s. in frigiditate & caliditate siccitate & humiditate. quam conuenientiam physicorum propriũ est assignare, non iurisperitorum.

Audistis. Vide bonam glo. in procemio Insti. §. igitur.

Dolentes.] Duo facit. Primo ponit clericorum duplicem excessum. Secũdo prohibet: ibi, *Hæc igitur.* Prima subdiuidit in duas, put duo sunt excessus. Secunda: ibi, *Sunt & alij.* Abbas Siculus.

Casus. In concilio isto reprehendit Papa clericos, & prælatos ecclesiarum, qui circa comessatiões superfluas, & cõfabulationes illicitas potius sunt intẽti, quàm circa diuina officia; & quidã eorũ vix Missarũ solẽnia quater in anno celebrãt. hæc & alia similia, pcipit Papa sub pœna excõicationis & in virtute obedientiæ corrigi ac emẽdari. Nota quòd clerici & prælati, comessationibus superfluis, & confabulationib' illicitis vacare nõ debẽt. Itẽ in officiis diuinis syncopatio reprobat. Itẽ officiũ diuinũ deuote celebrari debet.

c ¶ *Somno.*] Requirit natura requiem: tñ captanda est hora cõgrua: vnde Seneca: Quies tibi sit, non desidia. Ouidius sine titulo:

Stulte quid est somnus, gelida nisi mortis imago.

Longa quiescendi tempora fata dabunt. Ioan.

d ¶ *Syncopa.*] De cõsecrat. dist. 4. retulerunt. vnde versus.

Syncopa de medio tollit quod epenthesis auget.

De istis figuris dr. j. de verbo. significat. forus.

e ¶ *Sub pœna.*] Et ita non est canon latæ sñiæ, sed potius ferendæ. s. de iure patro. relatum. vbi de hoc.

¶ *Glos. seq. recitetur per quæstionem, quæ sit pœna contra facientis.*

f ¶ *Diurnum officium.*] Ad quod etiã sine isto præcepto tenẽtur. s. eod. presbyter. & ita qui contra hoc præceptum faciunt, inobedientiam incurrunt. vnde vr quòd sint suis beneficiis priuandi pp inobedientiam: arg. supra de maioritate & obedientia, illud. quia peccatum paganitatis incurrit quisquis sedi Apostolicę obedire contẽnit, octuagesima prima dist. si q̃ sunt presbyteri. & infidelis esse conuincitur, etiã si fidelis esse videatur. 8. q. 1. sciendũ. si hoc est verum, immo quia est: multi punirentur de inobedientia, quæ est grauissimũ peccatum, vt patet per iura prædicta. Sed dicas, quòd qui canonis inobedientiam incurrit, cum eo mitius agitur q̃ cũ eo q̃ iudicis inobedientiam incurrit. argu. j. de cle. excõicato ministr. si celebrat[a]. & ff. de arbitris. Celsus. Bernardus.

g ¶ *Studiose.*] quantum ad officium oris, id est, sine syncopa.

h ¶ *Deuote.*] quantum ad officiũ cordis.

Sane.] Quatuor sunt dicta. Secundũ: ibi: *Sacerdos.* Tertium: ibi, *Quã.* Quartũ: ibi, *Prælati.* Abbas Siculus.

Casus. In capitulo isto pcipit Papa, quòd sacerdotes in loco mũdo custodiant Eucharistiã diligẽter, ne p eorũ incuriã diuina indignatio exardescat; & quilibet sacerdos frequenter doceat plebẽ suam. vt qñ in celebratione Missarũ Hostia eleuatur, se reuerẽter incliner & idem faciat, cũ portatur ad infirmũ lumine pręcedẽte, & plati huiusmodi mandati transgressores puniãt, si & ipsi diuinã volũt effugere vltionẽ. Nota, quòd Eucharistia in loco mũdo custodiri debet. Item qui faciunt contra mandatum Papę, puniendi sunt.

i ¶ *Conseruetur*] sub fidelib' clauib', ne sinistra manus ad ea possit extendi. j. de custo. Eucha. c. 1.

¶ *Glo. seq. rec. per q. quam tripliciter soluit, & solutionem mediã moderatur.*

k ¶ *Inclinet*] flexis genibus, & potest dicere ista verba:

Salue lux mundi, verbum patris:

Hostia vera, viua caro, deitas integra, ver' homo.

Vel ista: Transsubstantientur res istæ, in corpus & sanguinem tuũ Dñe, ad honorẽ & laudem nominis tui, ad cõfessionem peccatorũ, & ad salutem animarũ nostrarum. Vel orationem dominicã. Verbũ ista transsubstantientur res istę, &c. debent[q] dici anteq̃ Hostia eleuetur ante illa verba, Hic est sanguis meus, &c. postea nõ debent dici, cũ tã sint transsubstãtiatæ i corpus & sanguinẽ. B.

l ¶ *Punire.*] Ad arbitrium iudicis puniẽtur qui hoc non seruauerint: cum pœna certa hic non statuatur. s. de officio delegati, de causis. & ff. de iure deliberan. l. 1. in fi. vbicunque enim pœna non statuitur, ad arbitrium iudicis imponitur†.

Cum creatura.] Primo ponit mandatum. Secundo præmittit causam generalem: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

Casus. Prælati & clerici cõuentualiũ ecclesiarũ, Missas p anniuersariis defunctorũ sine cõuẽtu celebrabãt, s. solus sacerdos, cũ vno

Xx alios

Marginal notes:

Nu. 20.

† manauit

† Vide B. Thom. 1. par. q. 74. art. 7 ad 1. arg. vbi dicit hunc locum ... Lib. 22.

† ministerio.

† maxime

† Sollicite Lateranen. sub Innocentio ... c. 17. refertur c. 9. tit. de celebratione diuinorum officiorum ... & vide notata ... [illegible]

† In edit. Barbarus ... circa cõmessationes superfluas, & confabulationes, &c.

† concentus ... excitantur.

† Hæ glos. ... non habent in vetustis codicibus.

a Adde quod not. j. de elect. generali. in glo. contra facientes lib. 6. & s. d. recu. & pœ. & io. Ioan. And.

† Hæ duæ glossulæ nõ sunt Bernardi, nec habẽtur in antiquis codicibus.

† Vide cõcilium Trident. sessio. 13. c. 6. decreto de sanctissimo Eucharistiæ sacramento cap. 6. & canone 7. & notat nostras in hoc cap. quibus hanc deuotionem aduersus hæreticos tuemur.

† inclinet

† Non potes quòd sit necessarium hæc verba præmitti, quoniam absque illis ex vi verborum, hic est sanguis &c. species panis & vini transubstantiant' in corpus & sanguinem Domini Iesu Christi.

† voluerint

† Vide concilium Trident. sessio. 22. tit. Doctrina de sacrificio Missæ. ca. 2. canone. 3. & sessio. 25. decreto de purgatorio.

† Concor. l. 1. & ibi. Bart. ff. si bon. sap. ... edant. cum not. ff. de tauer.

alio: qđ significatū est dño Papæ: vnde mādat Papa omnibus p̄latis ecclesiarū, quatenus nullā negligētia in eos p̄mittāt obrepere quo minus Missarū solemnia p̄ anniuersariis defunctorū, & p̄ festo vel feria, conuentualiter s̄m temporū congruentiam debeant celebrare. Nota q̄ negligētia in p̄latis reprobat. Itē in officiis diuinis celebrādis congruētia temporis attendenda est.

¶ *Gl. seq. rect. per. q. quid hic dicatur anniuersariū.*

a ¶ *Pro anniuersariis.*] Anniuersarium dr̄, q̄ p̄ defuncto fit anno reuoluto à die mortis suæ: sed dr̄ hic anniuersariū officiū, s. quod fit quotidie p̄ defunctis, quod facere debēt sacerdotes: quia aīmæ defunctorū soluuntur, aut orationibus & sacrificiis sacerdotū, aut precibus sanctorū, aut ieiuniis & eleemosynis cognatorū. 13. q. 2. animæ defunctorū. & quia nescimus quibus p̄sunt p̄ omnibus hæc sunt faciēda. ea causa, & q. nō æstimemus. nisi p̄ illis quos constat in mortali peccato decessisse. 23. q. 5. placuit. Isti enim negligentes erant in officiis mortuorum, vnde mādat Papa, vt torporē negligentiæ abiiciant, & Missarū solemnia celebrent p̄ anniuersariis defunctorū conuentualiter, & pro festo cum aduenerit & Missam de feriis celebrent qñ non est festum, ita q̄ nō dimittant officiū mortuorum, & sin conuentu, non singulariter: cum paucia forsitan nolebāt plures Missas dicere.

creatori: & infra. ¶ Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quo minus & pro anniuersariis [a] defunctorum, & pro festo vel feria, secundum temporum congruentiam, Missarum solēnia conuentualiter celebretis.

¶ Idem.

¶ *In die cœnæ Domini episcopus tantum in sua ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma conficere.*

CAP. XII.

TE † referente: & infra. ¶ Cū cuilibet sacerdoti quacunque dignitate præfulgeat, vnā in die celebrare Missam sufficiat [b] vnam & valde est fœlix, qui celebrat digne [c] vnam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die cœnæ Domini in ecclesia Sypontina [d] dūtaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarū studeas solēnia celebrare.

¶ Idem archiepiscopo Ablasen̄ †.

¶ *In sacrificio altaris plus de vino, quàm de aqua ponendum est.*

CAP. XIII.

PErniciosus † in tuis partibus inoleuit abusus, videlicet, quòd in maiori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quàm de vino: Cum secundū rationabilē consuetudinem [e] ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum: Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias: nec in tua prouincia fieri patiaris.

¶ Idem episcopo Brixien̄.

¶ *Ab officio & beneficio deponitur presbyter, qui sine aqua & igne, vel in pane fermentato, vel vase ligneo sacrificat.*

CAP. XIIII.

LItteras † tuas recepimus cōtinentes, quòd cum super excessibus presbyteri ecclesiæ sanctę Brigidæ Brixien̄. inquireres, confessus [f] est, quòd cū quadam die Hostiā & calicem non haberet, in pane fermentato [g], & scypho ligneo [h] Missarum solemnia celebrare præsumpsit: & infra. ¶ Intellecto iterum, quòd prædicta ecclesia per malitiam dicti presbyteri multipliciter lædebatur, inquisitionis officium iterans [i], ex eius confessionibus inuenisti, quòd idem sine igne [k] sacrificabat & aqua. Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia [l] peccasse probetur: Mādamus, quatenus officio & beneficio, perpetuo ipsum priues.

patribus fuit instituta. quasdam enim consuetudines solus vsus approbauit. 11. dist. ecclesiasticarum. & ita solo vsu antiquorum patrum ponitur plus de vino quàm de aqua. Et alia ratio posset assignari: Vinum delectabilius est ad bibendum quàm aqua. & ideo ponitur plus de vino quàm de aqua; nam si plus poneret de aqua, non transiret ita suauiter, & ne horrorem generaret, vnde posset periculū imminere: quia aqua malum stomachū facit. Quare aqua misceatur cū vino. dicitur supra eod. cum Marthæ. §. q̄ suisti. ad finem sicut dicitur de sanguine Christi: quia sub alia similitudine sanguinē Christi bibis, ne aliquis horror sit. de consecratione distinctione secūda. panis. Bernardus.

LItteras.] Primo ponit duos excessus p̄sbyteri. Secundo alios duos: ibi, *Intellecto*. Tertio puniri mandat: ibi, *Cū igitur*. Abbas.

Casus. Cum episcopus Brixien̄. inquireret super excessibus presbyteri ecclesiæ sanctæ Brigidæ Brixien̄. confessus est idem sacerdos, quòd cum quadam die Hostiam non haberet, nec calicem, in pane fermētato, & scypho ligneo Missarum solēnia celebrare præsumpsit. Item alia vice intellecto, q̄ ecclesia illa per eundē presbyterum læderetur multipliciter, iterum cœpit inquirere contra ipsum, & ex eius confessione inuenit, quòd idem sine igne sacrificabat & aqua: quæ fuit

TE referente.] Ponit mādatum, cuius præmittit causam generalem: ibi, *Fraternitati*. & pone casum, vt in glossa finali. Abb.

b ¶ *Sufficiat.*] de conse. dist. 1. sufficit. & ĩ. eod. consuluisti. nisi in natiuitate Domini: vt ibi dicitur.

c ¶ *Digne vnam.*] & melius est celebrare illam de illa die, quàm aliam. ĩ. eod. quidam.

d ¶ *Sypontina.*] Archiepiscopus Sypontinus die cœnæ Domini de antiqua consuetudine conficere tenetur chrisma in ecclesia Sypontina: sed idem archiepiscopus eodem die mane de consuetudine accedit ad Garganicam ecclesiam, vt recipiat ibi peregrinos illius loci. & ibi à clero & populo ipsius loci celebrare compellitur: vnde super hoc implorauit consilium Papæ, & Papa respondet, q̄ tantum in ecclesia Sypontina, in qua tenetur chrisma conficere, debeat celebrare. Et sic est ar. q̄ Missa fit de substantia confectionis chrismatis, sicut dici consueuit, q̄ fit de substantia collationis ordinum. arg. ĩ. de transla. inter corporalia.

PErniciosus.] Primo ponit abusum, quem secundo reprobat. Tertio fieri prohibet. Scđa: ibi, *Cum*. Tertia: ibi, *Ideoque*. Abb. Sic.

Casus. Consuetudo erat in quibusdam partibus, q̄ sacerdotes plus ponebant de aqua in sacrificio, quàm de vino: mandat Papa episcopo loci, vt hoc de cætero fieri non permittat: cum secundum consuetudinem ecclesiæ generalis, plus sit de vino quàm de aqua ponendum. Nota, q̄ generalis consuetudo ecclesiæ ab omnibus est seruanda: quia turpis est pars, quæ suo non congruit vniuerso.

¶ *Glossa sequens notat consuetudinem attendi, inducit quatuor similia, addit etiam aliam rationem.*

e ¶ *Consuetudinem.*] Nota q̄ consuetudo attenditur in sacramento altaris: sic etiam consuetudo attenditur in baptismo. de consecra. dist. 4. de trina. & in ipsa Missa consuetudo metropolitanæ ecclesiæ, & in aliis diuinis officiis ab aliis ecclesiis suæ prouinciæ debet obseruari. de consecr. dist. 2. institutio. & 12. dis. c. vlt. sic & in matrimonio quandoque attenditur ĩ. de cog. spi. super eo. & in ieiunio. ĩ. de obser. ieiu. c. 2. §. 1. & sic patet generalem ecclesiæ cōsuetudinem ab omnibus esse obseruandam. 100. dist. contra morem. & sic saltem credamus, q̄ hæc consuetudo à sanctis ecclesiæ

episcopo à Papa, quid faciendū esset de ipso? Respondet Papa, cū ex aperta malitia, vel nimia negligentia siue ignorantia peccasse videat, mandat quatenus officio & bñficio p̄petuo priuet eundē.

Nota quòd cum pane fermentato, vel in vase ligneo sacrificari non debet. Item sine igne & aqua sacrificari non debet. Item ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccanti parcendum non est.

f ¶ *Confessus.*] ergo pro conuicto haberi debet. ĩ. de confessis, cū super. & C. eo. tit. l. vnica.

¶ *Glos. seq. rect. per quæstionem.*

g ¶ *Fermentato.*] quod quidem non licet: quia scriptū est: Non in fermēto veteri, sed in azymis synceritatis. &c. vnde dixit Hug. q̄ si quis conficeret de fermentato pane in ecclesia occidētali, nihil fieret. de consecrat. dist. 2. in sacramento.

h ¶ *Ligneo.*] quod non licet. de conse. dist. 1. vasa. propter hoc tamen non minus conficeret: quia olim in vasis ligneis conficiebant sacerdotes; sed p̄p decus ecclesiæ Syluester Papa viij. q̄ instituit, vt vasa argētea essent in ecclesia: vt de conse. dist. 1. vasa. De ære aut auricalcho non fiat calix: quia ob vini virtutem æruginem parit, & vomitum prouocat: nec hodie de ligno vel vitro fieri debet. de consecra. dist. 1. vt calix.

i ¶ *Iterans.*] non super his criminibus super quibus inquisitio facta fuit, sed super aliis. ĩ. de accu. de his. ĩ. de collu. c. vlt. q̄a crimina semel dimissa, iterum in vltionē venire non patimur. 24. q. 4. si illic. & de delicto vnius hominis non est sæpe quærendum. ff. nau. caup. sta. licet. §. vlt.

k ¶ *Sine igne.*] quod fieri non debēt: quia legitur, Ignis in altari meo semper ardebit: & ille ignis luxit sub aqua lxx. annis, qui extinctus fuit Antiocho vendente sacerdotium Iasoni. 1. q. 1. sicut eunuchus. Item nec sine aqua sacrificare potuit, sed vtrumque in calice mistum esse debuit: quia vtrumque de latere Saluatoris exiuit. ĩ. eod. in quadam. de conse. dist. 2. c. 1. & 2. Alios errores de isto sacramento habes de consec. di. 2. cum omne crimen.

l ¶ *Nimia desipientia.*] vnde ei parcendum non fuit: quia ab aliis quærere poterat. 37. dist. §. 3. & vlt. & 38. dist. qui ea. & de consec. dist. 2. c. 3. Bernardus.

DE BAPTISMO, ET EIVS EFFECTVS.

Viso de sacramento Eucharistiæ, quo nihil in sacrificiis maius esse potest. de conse. dist. 2. nihil. merito subiicitur de baptismo, quod est sacramentum valde necessarium, sine quo nemo potest saluari, infra eo. maiores. de consi. di. 4. c. firmissime. Tractatur etiā de eius effectu: producit enim tres effectus: nam remittitur culpa: item vitatur damnationis periculum, & aperitur regnum cœleste. infra eo. maiores. vide gl. de conse. dis. 4. c. 2. Abb.

De hac materia habetur de cōse. di. 4. per totū.

TITVLVS XLII.

De baptismo, & eius effectu.

Alexander tertius.

Licet puer sit ter mersus in aqua in nomine patris, & filij, & spiritussancti, si non sit dictū: ego te baptizo in nomine patris, &c. non est baptizatus.

CAP. I.

Si quis † puerū ter † in aqua immerserit[a] in noīe patris, & filij, & spiritus sācti amen: & nō dixerit: ego[b] te baptizo in noīe patris[c], & filij, & spiritussancti amen: nō est puer baptizatus[d].

Idem.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa.

CAP. II.

De † quibus dubium[e] est, an baptizati fuerint, baptizantur † his verbis præmissis: Si baptizatus es, nō te baptizo[f]: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, & cætera.

Innocentius iij. Arelaten. archiepō.

Sacramentum baptismi vtiliter confertur paruulis, licet non credant nec intelligant: & remittitur eis peccatū originale. hoc dicit vsq; ad §. verū.

CAP. III.

Maiores † ecclesiæ causas, præsertim[g] articulos fidei contingentes, ad Petri sedē referēdas intelliget, qui eum[h] quærēti Domino, quem discipuli dicerēt ipsum esse, respondisse notabit: Tu es Christus filius Dei viui: & pro eo Dominum exorasse, ne deficiat[i] fides eius. Quibusdam igitur quæstionibus, quas contra catholicos hæretici mouerant, nos postulas respōdere. Asserūt enim paruulis inutiliter baptisma conferri: quod nituntur probare, illud primo & præcipue inducentes, quòd cum secundū verbum Iacobi Apostoli dicentis in epistola sua: Charitas[k] operit multitudinem peccatorum: & iuxta illud testimo-

Summa. Casus patet. Nota, q in baptismo forma verborum est de substantia ipsius, & ea omissa nihil agitur.

a Immerserit.] id est, immergendo dixerit, in noīe patris & filij, &c.

Glos. seq. quarit, & sol.

b Ego te baptizo.] Nunquid pronomen, ego, est de substantia formæ? Non: quia plenū generat sensum hæc vox, baptizo, sine hoc pronomine, ego. ar. de cōs. dis. 4. retulerūt. vbi dr: si quis ita dicit; baptizo te in noīe patris & fi. &c. baptizatus est: qa ex quo baptizare inēdit, pronomen ibi nō ponitur.

Gl. seq. alleg. duas ōēm, signat vnā ōēm, & sol.

c In nomine patris.] de conse. di. 4. in synodo molti. Ar. 3. dist. ea. à quodā. Sol. illa littera, in nomine Trinitatis, intelligitur explicite. & qđ sequitur ibi, in nomine Christi tm̄, dispositū fuit illud ab Apostolis ex causa, vt in principio baptizarēt ī nomine Christi, in quo verbo intelligitur vnctus, inūgens, & p quē vngitur, id est, pater, filius, & spiritussanctus: sed hodie non seruat forma illa: tn̄ si aliqs sic hodie baptizaret sub his verbis, baptizatus esset: licet fieri nō debeat, vt dixit Io. ī illo cap. à quodā. hæc est ergo forma baptismi, q̄ hic traditur, quā seruat ecclesia; & q omittit hāc formā, nihil agit. j. ti. prox. veniēs. saluo eo qđ dr̄ in nomine Christi: q a illud intelligitur implicite, qđ est in ista explicite. Et hoc dicunt quidā dictū fuisse ex causa in primitiua ecclesia, vt ampliaret nomē Christi in illo tēpore, qđ nomen homines abhorrebant tunc: & qđ tūc implicite dicebat, in nomine Christi, modo explicite debet dici nominibus triū psonarum expressis, vt dr̄ in hac decre. aliás Nicolaus decepisset illos, q bus rndit, illos esse baptizatos, qui baptizati erāt in nomine Trinitatis, vel in nomine Christi tm̄ in primitiua ecclesia, vt in actibus Apostolorū legit: vt dr̄ in cap. prædicto. à quodā. vbi Hug. manifeste cōprobat formā, quæ hic traditur, ostendendo causam, quare in primitiua ecclesia tēpore Apostolorū baptizabāt in hac forma, in nomine Trinitatis, siue in nomine Christi tm̄: & Nicolaus in sua rñsione quā fecit in cap. à quodā. retulit se ad tēpus primitiuæ ecclesiæ. dixit Hug. q de hac forma quæ hic tradit, nihil est mutandū vel diminuendū f̄m q notauit de cōse. di. 4. multi. B.

d Baptizatus.] arg. q vbi aliquid deest de substantia eius quod exigitur ad esse rei, nihil actum est. arg. 1. q. 7. Daibertum. arg. contra. s. de sacra. non ite. c. 1. & vlti. vbi supplentur quæ omissa erant. sed illa vnctio non est de substantia sacramenti.

De quibus dubium.] Casus. Si de aliquibus sit dubium, an sint baptizati, datur forma, quibus verbis præmissis debeant baptizari. Nota, q ratione dubij fiunt, quæ aliás non fierent.

e De quibus dubium.] sic de consecrat. dist. 4. si nulla. & dist. 1. solemnitates. & cap. ecclesiæ vel altaria. idem & in ordine. 68. dist. presbyteri quos. & §. sequenti.

Glossa sequens ponit op. quam reprobat.

f Baptizo.] dicunt quidam, q si prius fuit baptizatus, eundem characterem iterare non est inconueniens vt reiteretur. arg. illius c. 68. dist. presbyteri. quod nihil facit. & dicunt simile: quia eadem possessio ex pluribus causis acquiritur. ff. de acquir. pos. possideri. §. 1 ex pluribus. sed hoc non est verū: q a si primo baptizatus fuit, nihil secundo additur, sed ad vocē iteratur talis reiteratio, & est signum solummodo q fit baptizatus. arg. ad hoc. 68. dist. cap. presbyteri. §. quia ergo. vbi Gratianus hoc dicit. arg. C. de ind. vid. l. 2. vbi dr̄, secūdā manumissionē nihil addere vel minuere. Ala.

Maiores.] Diuiditur decret. hæc tota in duas partes: Primo ponit exordiū, pbans magnas q̄stiones, maxime fidē tangētes, referēdas esse ad Papā: Secūdo: ibi, *Quibusdam.* ponit epistolam, quæ quatuor habet partes, sicut quatuor sunt quæstiones: Secunda ibi, *Verum.* Tertia: ibi, *Sed adhuc.* Quarta: ibi, *Item quæritur.* Prima subdiuidit: Primo ponit hæreticorū obiectio duabus auctoritatibus munita. Secūda: ibi, *Ad id.* ipsius solutio. Tertia: ibi, *Cæterum.* auctoritatibus respōdet. Abbas.

Casus. Quidam hæretici fecerunt quasdā quæstiones catholicis: archiepiscopus Arelaten. postulauit dominū Papam illis quæstionibus respōdere: dicebāt enim, q paruuli inutiliter baptizantur, ad qđ probandū inducebant auctoritatem beati Iacobi Apostoli dicentis: Charitas operit multitudinem peccatorū: & auctoritatē Euāgelij de peccatrice quę lauit pedes Dñi dicētis: Dimissa sūt ei peccata multa, qa dilexit multum: sed nōnisi per charitatem, & in charitate crimina dimittunt, & paruuli nec sentiūt, nec ɔsentiūt, nec charitatē habent: quæ tm̄ sentientibus & consentientibus infunditur, & ita paruulis peccatum non dimittitur in baptismo: Ad quod rñdet Papa, q baptisma circūcisiōi successit, sed absit, vt in illa hæresim incidamus, q asserit, legē cū Euāgelio, & circuncisionē cū baptismo seruādā: qa dicit Apostolus: Si circūcidimini, Christus nihil vobis proderit: Sed circūcisio & paruulis & adultis cōferebat, & baptismus, q successit loco illius, generalior est: & cū tā viri q̄ fœminæ baptizent, nō debet esse minoris effectus: & ita tā paruulis q̄ adultis est cōferēdus: sicut enim in veteri lege dicebatur, Anima cuius præputij caro circuncisa nō fuerit: peribit de populo Dei: ita núc dr̄: Nisi q s renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnū Dei, ab ista gn̄alitate nec sexus, nec ætas excipitur: Verumtñ notandū est, quātū plus hodie baptismus conferat Christianis, q̄ Iudæis circūcisio olim cōtulisset: In fine auctoritatis pdictæ anima cuius, &c. dr̄, peribit de populo suo: In auctoritate Euāgelij dr̄: nō intrabit in regnū Dei: Olim p circuncisionē licet culpa originalis peccati dimitteretur, & periculum vitaretur: nō tñ perueniebat ad regnum cælorū: sed p baptismū culpa remittitur, vitat periculū, & ad regnū cælorū peruenitur, qđ omnibus vsq; ad mortem Christi fuerat obseratū: Absit enim, vt vniuersi paruoli pereāt, quorū quotidie tāta multitudo moritur, quin Deus aliquod remediū illis pcurauerit ad salutē: pdictæ vero auctoritates, quas inducebāt hæretici, intelligendæ sunt de adultis, q habēt multitudinē peccatorū, qa đ paruulis nō possent intelligi, q peccato tm̄ originali grauātur: & eodē modo illa auctoritas: Qui crediderit & baptizatus fuerit, tota itelligit đ adultis, cū paruuli nō possint credere, sed adulti. Nota q cū de articulis fidei dubitatur, ad Romanā sedem est recurrendum. Itē baptismus loco circuncisionis successit. Item p circuncisionē peccatū originale dimittebatur. Item ianua paradisi in morte Christi fuit aperta: & p hoc approbat; q antiquitus sancti Patres descendebant ad inferna; Itē licet Christus mortuus sit p omnibus quo ad sufficientiā: tñ prædestinatis tm̄ quo ad efficientiam. Item vniformis debet esse intellectus cuiuslibet auctoritatis.

g Causas præsertim.] 17. dist. huic sedi. & 24. q. 1. quotiens.

h Eum.] id est, Petrum.

i Ne deficiat.] Ex hoc patet q ecclesia non potest esse nulla. 23. q. 1. pudenda. in fi. vbi Augu. hoc probat. ad idem. 21. dist. c. 1. ad fin. in versicu. ego pro te rogaui, & cætera.

k Charitas operit.] Hæc est prima obiectio hæreticorum, q si non habuerimus charitatem, etiam si sanguinem nostrum effuderi-

Cap. 1. de baptismo posita in 3. compilat. Et de intellectu vide S. Thomā 3. par. q. 66. art. 5. & Sotum lib. 4. sent. dist. 3. q. 1. art. 5.

Vide quos citant initio decretalis, ex quibus intelliges veram esse hanc glossæ sententiam.

Vide S. Thomam 3. par. q. 66. art. 9. & Clementem lib. 6. c. 15. constit. Apostolicarum.

De mente huius glossæ, an scilicet valeat baptismus in nomine Christi, vel in nomine Trinitatis, vide Thomā 3. par. q. 66. art. 6. ...

Aliás, in principio.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione. Et pro intellectu & declaratione huius decretalis vide notas nostras in editas.

Matth. c. 16. & Luc. c. 22.

Id est, ad sinū Abrahæ, vbi super nō pacis ingressum spe felici expectabant, vt ait Beda super Euangel. Luc. c. ...

Maiores causæ præsertim fidei ad sedem Apostol. referent.

suderimus, & nostram substantiam totam dederimus pauperibus, magis tormenta sunt quàm corona victoriæ. 1. q. 1. vide quantum bonū. vnde dicitur charitas recta voluntas, bonis terrenis ac sum pubus semper aduersa. de pœni. dist. 2. charitas.

3ferri: Alij dicunt, & peccatū dimitti, & virtutes infundi quo ad habitū, non quo ad vsum habentis eas, quousq; peruenerint ad ætatem adultam: Sed ex hac responsione quidā via inueniunt ad alias quæstiones, ex eo q dr, paruulis in baptismo peccatū dimitti originale: dicunt eadem ratione adultis, dormientibus, & amentibus si baptizentur peccata dimitti: quia cū nec isti nec illi tunc sentiant vel dissentiant, idem iudiciū est habendū: Sed hic Papa dicit distinguēdū: Peccatū duplex est; originale, & actuale: Originale qd sine cōsensu 3hitur, sine 3sensu remittitur, per baptismū: Sed actuale qd cōsensu 3hitur sine cōsensu nō relaxat. Sed adhuc quærit, quare dormientibus & amētibus originale peccatum nō dimittitur in baptismo sicut paruulis: Ad hoc rñdet Papa: Dñs qui totū hominem sanū fecit in sabbato, opus imperfectionis nō nouit: & ideo peccata nō ex parte, sed ex toto dimittit: præterea pœna originalis peccati, est carentia visionis Dei, pœna vero actualis est cruciatus ppetuus: si ergo vnū dimitteret alicui altero nō dimisso, talis nō careret visione Dei pp originale dimissum & cruciaret perpetuo pp actuale: Sed hæc tñ quasi incompassibilia se nō cōpatiunt, immo aduersantur. Item quæritur in §. isto, vtrū dormientibus & amētibus si baptizētur, saltē character imprimatur, vt excitati à somno, vel ægritudine liberati, nō sint vlterius baptizādi. Ad hoc dicunt quidā, q sacramenta quæ per se sortiuntur effectum: vt ordo, baptismus, & consimilia: non solum dormientibus & amentibus, sed etiam inuitis & 3dicentibus conferuntur, & si non quantū ad rem, s. quantū ad remissionē peccatorū, tñ quantum ad characterem, cum & paruuli qui non consentiunt, & ficti, q non ore, corde tñ dissentiunt, recipiant sacramentū. Sed istis opponitur, si isti fuissent inuiti & reluctantes immersi, saltē rōne sacramēti ad iurisdictionē ecclesiæ ptinerēt, vnde cōpellendi essent ad fidē seruandā: Sed istud esset incongruū christianę religioni, vt inuitus & 3dicens cōpelleretur ad fidē: vñ distinguēdū est inter inuitū & inuitū, coactū & coactū: Si enim aliquis terroribus atq; suppliciis violēter attrahitur, & ne detrimētū incurrat, baptismū suscepit, talis characterem suscipit sacramenti; sicut ille qui ficte baptizatur: vnde cogendi sunt ad obseruationem fidei: in quo casu debet intelligi decretū Toletani cōcilij, ne nomē Domini blasphemet: & fides quā susceperūt, cōtēptibilis habeat. Sed ille qui nō consentit, & penitus 3dicit, nec sacramētū nec effectū recipit sacramēti: sicut nec ille peccatū incurrit qui turificare idolis cogitur violenter: Dormientes autē & amentes, si antequam dormirēt, vel anteq̄ amentiā incurrissent, in 3dictione pstitissent. si fuerint sic baptizati, characterē nō suscipiūt sacramēti, quia adhuc intelliguntur in 3dictione persistere: Secus autem esset, si prius catechumini extitissent, & habuissent propositū baptizandi: vnde tales

a ¶ Circuncisioni successit.] quæ supplebat vicem baptismi in paruulis, qui erāt de stirpe Abrahæ: in alijs autem supplebat fides parētū. de consecra. dist. 4. qd autē apud. & c. ex quo.

b ¶ Circuncidimini.] 28. q. 1. sic enim. circa fi. per vnam columnam, ver. ecce ego Paulus: & cætera.

c ¶ Ex præcepto.] in veteri testamento.

d ¶ Fœminæ.] Sed circuncisio ad fœminas non pertinebat, sed offerebantur. 28. dist. in templum. & ibi nomen eis ponebatur. vnde baptismus generalior est.

¶ Glos. seq. alle. 2. concor. signat vnum contrarium, & soluit dupliciter.

e ¶ Peribit de populo.] Hic colligit q per circuncisionem saluabantur in veteri testamēto. sic de conse. dist. 4. q apud. & c. ex quo. Sed 3 de pœ. dist. 1. §. itē vt Christus ait. in fine. vbi dr, q circuncisio data est Abrahæ in signū iustitiæ, non in causam iustificationis. Sed illud intelligit quo ad ipsum Abraham, qui iam iustificatus erat, & non quo ad alios. vel exponitur illa littera & suppletur ibi, solum vel tantū. B.

f ¶ Nō intrabit.] De cōse. dist. 4. firmissime. B.

g ¶ Aetatem excludens.] Immo includit. quoniā sub nomine masculino dum dixit, nisi quis renatus fuerit, &c. fœmina cōprehenditur. ff. d verb. signi. l. 1. & d pœnit. dist. 1. si qacū telo.

h ¶ Culpa remittebatur.] idest originale peccatum, non tñ penitus adhuc est sublatum 3, sed manet in homine, non tamen obest. de conse. dist. 4. c. 2.

i ¶ Peruenitur.] de conse. dist. 4. per aquam.

k ¶ Reserauit.] de conse. dist. 4. proprie.

Luc. 7. — Gala. 5. — Gen. 3. — Ioan. 3. — Gen. 17. — Leui. 12. — Math. 16.

nium veritatis in Euangelio de peccatrice, quæ ipsius pedes lauerat, perhibentis: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniā dilexit multum: non nisi per charitatem, & in charitate, crimina dimittātur: paruulis, qui nec sentiunt, nec consentiūt, & charitatē nō habēt, quæ sentiētibus & cōsentiētibus tantū infunditur, peccatū nō dimittitur in baptismo: & infra. ¶ Ad id autē taliter † respōdemus, quòd † baptisma circūcisioni successit a: (Absit enim, vt in illam damnatā hæresim incidamus, quæ perperā affirmabat, legem cum Euangelio, & circuncisionem cum baptismo seruandā: quoniam secundum Apostolū dicentem ad Galathas: Si circūcidimini b, Christus vobis nihil prodest.) Cum ergo circuncisio tam adultis, quàm paruulis ex præcepto c Domini conferretur: ne baptismus, qui successit loco ipsius, & generalior tamen existit, cū † tā viri, quàm fœminæ d baptizētur, minoris videatur effectus, tam adultis, quàm paruulis est cōferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Mosaica lex clamabat: Anima, cuius præputij caro circuncisa nō fuerit, peribit e de populo suo: ita nunc indistincte vox intonat Euangelica: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit f in regnum Dei: ab hac generalitate nec sexū nec ætatē excludens g. ¶ Caute tamē notandum est, quantum plus baptismus hodie cōferat Christianis, quàm quondam Iudæis circuncisio contulisset, dictum est in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege: Peribit de populo suo; In Euangelica vero auctoritate subiunctū est: Non intrabit in regnū Dei. quoniā etsi originalis culpa h remittebatur per circūcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamē perueniebatur ad regnum cælorū, quod vsq; ad mortē Christi fuit omnibus obseratū †; sed per sacramentū baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculū, & ad regnum cælorum etiam peruenitur i, cuius ianuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reserauit k. Absit enim vt vniuersi paruuli pereāt, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminē vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem. ¶ Cæterū ex vi litteræ satis patet, prædictas auctoritates l intelligendas esse tantūmodo de adultis, qui habent multitudinē peccatorū: cum de paruulis non possit † intelligi, qui peccato tātum originali tenētur. Similiter & illa auctoritas est soluēda: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, & cætera m: cū nō possint credere paruuli, sed adulti: & ob hoc tota auctoritas n hic † intelligēda est de adultis: ne ad alios prima, & ad alios secūda clausula referatur. quāuis nonnulli concedant, quòd paruuli credunt, nō per vsum, sed per habitū fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba, secundū cōmunē vsum loquendi non ad actū, sed ad aptitudinē o referuntur. ¶ Illud † vero quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliasque virtutes paruulis, vtpote nō cōsentientibus, non infundi, à plerisque non conceditur abso-

l ¶ Auctoritates.] scilicet Iacobi, scilicet; charitas operit multitudinem, &c. & illam in Euangelio de peccatrice; dimissa sunt ei, &c.

m ¶ Et cætera.] scilicet, saluus erit: Qui autem non crediderit nec baptizatus fuerit, condemnabitur.

¶ Glossa sequens alleg. vnam concor. & vnum contrarium.

n ¶ Tota auctoritas.] vniformis enim debet esse cuiuslibet auctoritatis intellectus. arg. 16. q. 7. & hoc dicimus. Arg. 5. 3. q. 4. hi qui.

o ¶ Ad aptitudinem.] Sicut & illud participium, retinens, quod ponitur in descriptione matrimonij, ad aptitudinē nō ad actū refert: quæ habetur 27. q. 2. §. 1. Matrimoniū est coniunctio maris & fœminæ, indiuiduā vitæ 3suetudinē retinēs. intellige quāuis nō retineat quo ad actū, tñ quo ad aptitudinē retinet, sicut 3sueuit dici de iustitia. ff. de iusti. & iur. l. iustitia. fm quòd iustitia est in creatura.

ILLVD VERO. Opponebāt pdicti hæretici fidē, aut charitatē & alias virtutes paruulis nō infundi: q a nō cōsentiūt: sed istud nō simpliciter cōceditur, cum inter theologos qō referatur: Quidam dicunt, per virtutem baptismi paruulis culpam remitti, sed gratiā nō

talis catechuminos consueuit ecclesia in necessitate baptizare: sic enim character imprimitur, cum obicem voluntatis contrariæ sacramentalis operatio non inuenit obsistentem. Nota q de similibus simile debet esse iudicium. Item particulariter non dimittitur peccatum: quia aut totum remittitur, aut nihil. Item pœna originalis peccati est carentia visionis Dei, pœna actualis est gehennę cruciatus. Item duo contraria in eodem subiecto esse non possunt. Item baptismus & ordo consensu accipientiū conferuntur, si non ꝯdicant expresse. Item coacta voluntas, voluntas est: & qui tali voluntate aliquid facit, vslet, & compellitur illud seruate: vt hic dr̄ : qui vero simpliciter cogit attractus violēter, nihil agit per talem coactionem. Item plus est expresse ꝯdicere quàm minime consentire.

a ¶ Absolute.] id est indifferenter.

a ¶ Ex hac solutione.] Et ita oritur quæstio ex solutione. sic ī. de vo. ex multa.

b ¶ In consimilibus.] Arg. quòd de similibus simile iudicium debet esse. ī. de rescri. inter cęteras. & ī. de transla. inter corporalia. & ī. de re iu. in causis. & ff. de legi. non possunt. & C. de leg. l. vlt. & ī. de confir. vti. cū dilecta. quia vbi eadem ratio, & idē ius: vt ibi, & ī. titu. proxi. cum Marthæ. §. fina.

c ¶ Duplex.] De conse. dist. 4. non ex quo.

d ¶ Sine consensu.] paruum. j. de regu. iu. omnis res. sim. de cōsecra. dist. 4. filius Dei.

SED ADHVC. Diuiditur iste §. Secunda pars ibi, Ad hoc. Abb.

e ¶ Opus imperfectionis.] Duplicitatis enim Deꝰ aspernator est. 22. q. 5. q. pererare paratus est. §. ex his omnibus.

¶ Glos. seq. arg. alle. 2. nouā in contrarium. Demum dicit tria argumenta.

f ¶ Ex parte.] de conse. dist. 4. regenerante. & de pœ. dist. 3. sunt plures. Et est arg. q si aliquis excommunicatus est pluribus excommunicationibus, si absoluatur, omnino est absolutus. Sed est arg. ꝯ. j. de sente. excō. cum pro causa. 2. q. 3. c. si quem. §. præuaricator. ver. si crimina plura. Item arg. q nihil reputatur actum dum aliquid superest ad agendum. 7. q. 1. nihil. 38. dist. quæ ipsis. C. ad Sylla. l. vlt. Et arg. q sententia nō debet pro parte valere, & pro parte nō valere. ff. famil. ercis. in hoc iudicio ‸. Item non valet pro parte aliquid fieri nisi ad totū fiat. ff. de procu. in causæ. ff. pro derelicto. l. 3. ff. de trāsact. cum hi. sic nec liberatur pignus, licet de parte debiti sit satisfactum. C. de distra. pign. quādiu. Et qui aliquid debet facere, faciendo pro parte non liberatur ‸. ff. de verb. ob. in executionibus §. pe. Et impietas est, ab eo qui iustus est, dimidiam sperare veniam, vt in præalle. §. sunt plures.

ADDITIO. Vnde versus: *Larga Dei pietas veniam non dimidiabit: Nam nihil aut totum te lacrymante dabit.*

¶ Alias lo[...]

¶ Aliâs lus: quod est cō [...] sensu contrahitur, &c.

¶ De hoc ī. de conuer. cō. compla. cu. Io. An.

¶ De hoc ſ. de pœ. [...] Ab.

...lute,ᵃ est propter hoc inter doctores theologos quæstio referatur; aliis asserentibus per virtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus, dimitti † peccatū & virtutes infundi habentibus illas quo ad habitum, non quo ad vsum donec perueniāt † ad ætatem adultam.

¶ *Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam nō consentienti, vt paruulis: secus de actuali: quia sicut non committitur sine cōsensu, ita nō relaxatur sine cōsensu. h. d. vsque ad §. sed adhuc. Ab.*

¶ Verum quidam ex hac solutioneᵃ inuenisse se crediderūt viā ad alias quæstiones, argumentātes ex eo, quod dicimus, paruulis in baptismate peccatum originale dimitti, quòd & adultis dormiētibus vel amentibus, peccatum (si baptizentur) ratione simili dimittatur. cum enim neutri sentiant tunc vel consentiant, dicunt idē in consimilibusᵇ iudicandum. Hic vero dicimus distinguendū, quòd peccatū est duplexᶜ, originale, scilicet & actuale: originale quod absque consensu contrahitur: actuale quod committitur cū consensu. Originale igitur, quod sine cōsensuᵈ cōtrahitur, sine cōsensu per vim remittitur sacramenti: actuale vero quòd † consensu contrahitur, sine cōsensu minime relaxatur.

¶ *Licet in baptismo dimittatur originale peccatum paruulis, qui tamen consentire nō possunt: in adultis tamē amētibus vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, nō dimittitur actuale: & item etiam nec originale. hoc dicit.*

¶ Sed adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatū amentibus & dormientibus in baptismo, sicut paruulis, dimittatur? Ad hoc est taliter respondendum, quod Dominus, qui totum hominem saluum † fecit in sabbato, opus imperfectionisᵉ non nouit: & ob hoc peccata non ex parteᶠ, sed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, est carentia visionisᵍ Dei: actualis vero pœna peccati, est gehennæ perpetuæ cruciatus: vnde si dimitteretur alicui primum altero nō dimisso, talis non careret visione Dei propter originaleʰ dimissum, & cruciaretur in gehēna perpetuo, propter reatum criminis actualis: sed hæc tamquam incompassibiliaⁱ † sese minime patiuntur, immo sibi mutuo aduersantur.

¶ *Amentes vel dormientes baptizati, si ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem suscipiunt: aliàs secus: coacti vero cautiue suscipiunt. hoc dicit vsque ad finem.*

¶ Item quæritur †, vtrum dormientibus & amentibus sacramenti saltem character in baptismate imprimatur, vt excitati à somno, vel ab ægritudine liberati, non sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt quòd sacramenta, quæ per seᵏ sortiuntur effectū, vt baptismus, & ordo, cæteraq; similia, non solum dormientibus & amentibus, sed inuitis & contradicentibus, etsi nō quantum ad remˡ, quantum tamē ad characterem conferuntur: cum non solū paruuli, qui non consentiunt, sed & fictiᵐ, qui quamuis non ore, corde tamē dissentiunt, recipiāt sacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuissent inuiti & reluctantes immersi, saltem ratione sacramenti ad iurisdictionem ecclesiasticam pertinerent: vnde ad seruandam regulā fidei Christianę forent rationabiliter cōpellendi. verū id est religioni Christianæ † contrariūⁿ, vt semper inuitus & peni-

g ¶ Carentia visionis.] Paruuli enim qui sine baptismo decedunt, in tenebris manent. de conse. dist. 4. nulla præter. & pœna illa mitissima est omnium. de conse. dist. 4. regenerante. & tñ sempiterno igne ₃ puniūtur. dis. ea. firmissime. Sed mitis dr̄ pœna illa carētiæ visionis respectu aliarū: sed mors ꝑpetua dr̄. 30. q. 1. ad limina. B.

¶ Glossa sequens obiicit, & dupliciter soluit.

h ¶ Propter originale.] Sed nonne ꝓpter actuale debetur carentia visionis Dei adulto? Quid ergo expedit originale dimitti, cum etsi dimittatur, tñ debetur carentia visionis Dei ob aliud, scilicet actuale: nā & vbi aliquid debet ex pluribus causis, vna remissa, alia petitio restat: vnde q repudiauit successionē p, vnde liberi, admittitur ad successionē p, vnde cognati. ff. d̄ succ. edi. l. 1. §. sed & videndū. & ar. ff. d̄ ser. vrb. prædio. si domus. arg. pro & contra. ī. de causa pos. pastoralis. & ī. de indi. examinata. Sed potest dici. q hæc ratio superficialis est: & prima verior est: q2 Deus opus imperfectionis non nouit: quia in baptismo omnia crimina dimittuntur. de conse. dist. 4. regenerante. Vel diuersifica. pro actuali reuera debetur non solum carentia visionis Dei: sed & maior pœna, & ita nō directe: sed pro originali debet tñ carētia visionis Dei directe: & sic nō ꝓdest dimissio originalis peccati, cū postea actuale superuenit tāquā maius, d̄ quo nō pœnituit: q2 q peccat in vno, factus est omniū reus. j. d̄ reg. iu. defleat. Sed paruuli nullū peccatum habent actuale, & ideo nō est simile d̄ amētibus & dormientibus, q originali & actuali grauantur, & ideo etiā originale non tollit: q2 non ꝓdesset: nec debet probari, quo probato nō ꝓdest. C. de ꝓbatio. ad probationē. & ī. de offic. delega. cū ꝯtingat. i illa gl. q incipit, nota q non debet.

¶ Gl. seq. ar. alle. 2. tertiō.

i ¶ Incompassibilia.] Ar. q eadē res non operatur ꝯrios effectus. 57. dist. si quis in ægritudine. ꝑsumit. n. ibi q peccata nō sint dimissa ei, qui timore ægritudinis baptizatur: quæ præsumptio nō tollitur per baptismum, cum baptismus ipsam inducat: vnde non operatur hos contrarios effectus. sic eadem res non parit obligationem & liberationem. ff. de. sol. qui hominem. §. vlt.

ITEM QVAERITVR. In prima ponit qō. In scđa: ibi, *Sunt autem.* quorundam opiniones. In tertia: ibi, *Sed opponitur.* illi qōni opponit. In quarta: ibi, *Propter quod.* opinionis veritatē exprimit. In quinta: ibi, *Dormientes.* principaliter quæstionem soluit. Abbas.

k ¶ *Quæ per se sortiuntur.*] id est, absque cōsensu accipientis. Lau.

l ¶ *Ad rem.*] id est, quantum ad solutionem peccatorum. Ber.

m ¶ *Sed & ficti.*] vt 1. q. 1. sicut ficti. & de cōsec. dist. 4. solet q̄ri. B.

¶ *Glo. seq. alle. tres contor. signat vnum contrarium, & dupliciter soluit.*

n ¶ *Contrarium.*] Ar. q ad fidē nullus debet compelli inuitus: sed

¶ Saeuo, legitur vt plurimum in antiquis codicibus.

¶ Ita videtur sensisse aliquando B. Augustinus, cuius est hæc auctoritas, sed vide late p̄ Sotum lib. 1. d̄ natura & gratia c. 14. & lib. 4. sen. dist. 4. q. 1. art. 2.

¶ Aliâs, sibi incompassibilia.

¶ De hoc in confutatione 2æ dictæ, quæ incipit, Benedictus. Ioan. And.

¶ Vide B. Thomā 3. par. q. 68. art. 9.

¶ Vide B. Thomam 2. 2. q. 10. art. 8. & ibidem Caietanum.

sicut

tus contradicēs, ad recipiendā & seruandam Christianitatem aliquis compellatur. Propter † quod inter inuitum & inuitū, coactum & coactum, alij non absurde distinguunt: quòd is, qui terroribus atque suppliciis violēter attrahitur, & † ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentū, talis (sicut & is qui ficte ad baptismum accedit) characterē suscipit Christianitatis impressum, & ipse tamquam conditionaliter[a] volens, licet absolute non velit, cogendus est ad obseruantiam † fidei Christianæ: in quo casu debet intelligi † decretum concilii Toletani[b] †, vbi dicitur: quòd qui iā pridē ad Christianitatem coacti sunt, sicut factū est temporibus † religiosissimi principis Sisibuti: quia iam cōstat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam, vt fidem quam necessitate susceperunt †, tenere cogantur: ne nomen Domini blasphemetur: & fides, quam susceperunt, vilis ac contēptibilis habeatur. Ille vero qui numquam cōsentit, sed penitus contradicit: nec rem nec characterem suscipit sacramenti: quia plus est[c] expresse contradicere, quàm minime consentire: sicut nec ille notam alicuius reatus † incurrit, qui contradicens penitus & reclamans turificare idolis cogitur violenter. ¶ Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut † dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur cōtradictionis propositum perdurare[d]: & † si fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt[e] sacramenti: secus autem si prius catechumini extitissent, & habuissent propositū baptizandi. vnde tales[f], in necessitatis articulo, consueuit ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicē voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem[g].

¶ Idem Metensi episcopo.

¶ *Nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo.*

CAP. IIII.

Debitum †: & infra. ¶ Sane intimasti, quod quidam Iudæus in mortis articulo constitutus, cum inter Iudæos tantum existeret, in aquā seipsum immersit, dicendo: ego baptizo me in nomine patris, & filij & spiritussancti, amen: & infra, ¶ Respondemus, quòd cum inter baptizātem & baptizatum debeat † esse discretio[h], sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis Apostolis: Ite †, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritussancti: memoratus Iudæus est denuo ab alio baptizādus: vt ostendatur, quòd alius est qui baptizatur, & alius qui baptizat. Ad quod etiam designandum ipse Christus, non à seipso, sed à Ioanne[i] voluit baptizari: quamuis si talis[k] continuo decessisset, ad cœlestem patriam protinus euolasset[l] †, propter sacramenti fidē, & si nō † propter fidei sacramentū. In baptismo quippe illa spiritualis generatio † celebratur, de qua veritas[m] ait:

---

sicut libera voluntate periit, ita libero arbitrio cōuertatur. 45. dist. de Iudæis. & c. qui syncera. & 23. q. 5. ad fidem. Arg. cōtra 23. q. 6. c. 1. vbi dicitur, quod Paulus coactus venit ad fidem. Sed illud diuino iudicio fuit factū, cuius facta ad cōsequentiā trahi nō debēt: speciale in ipso fuit. vel ita: Paulus persequebatur fideles, & inter ipsa flagella mutatus fuit, & factus volēs. 23. q. 4. displicet. versic. qualiter Paulus, & cetera.

¶ *Glos. seq. ar. pro, & soluit, ponit opinionem Io.*

a ¶ *Conditionaliter volens.*] Et sic coacta voluntas, voluntas est. 15. q. 1. merito quæritur. & ita coactio cōditionalis nō impedit sacramentū baptismi, vt hic patet: sicut non impedit sacramentū ordinis. 74. dist. vbi ista. 45. dist. de Iudæis. neque sacramētū matrimonij. 22. q. 4. inter cætera. & infra de spon. veniens. talia enim sacramēta sine interitu salutis æternæ possont seruari. ā. de iureiur. si vero. c. cū cōtingat. impedit tamen matrimoniū spirituale. 3. quod met. causa. perlatū. sed ibi fuit iustus metus mortis, scilicet qui cadit in constātē virū. in prædictis vero concor. nō fuit metus qui caderet in constantē virū, sed coactio quædā cōditionalis, quæ nō impedit matrimoniū spirituale siue carnale: quia idē esset in vtroque. Sed nunquid ille qui cōditionali coactione recipit ordinē, tenetur continere? bene videtur quod sic: quia coacta volūtas est volūtas. 15. q. 1. merito. maxime si dicatur, quod votū est annexū ordini. 28. dist. diaconi. & 84. dist. cū in præterito. Satis videtur quod cōtinere cōpellatur quia licet quodā modo inuitus ordinē susceperit, volens tamen fuit: vnde ratione illius indirectæ voluntatis cogitur cōtinere. Io. dixit quod nō cogitur: quia integritas corporis res est voti, & nō præcepti. 32. q. 1. integritas. & 3. quod met. causa perlatū. nā cōtinentia nō est nisi voluntaria. 31. dist. ante triennium. & arg. 20. q. 3. præsens clericus. & sic ordinatus nō habet priuilegiū clerici: si tamen vult vti eo, pōt. secus dicit in baptismo, quia illud est sacramētū necessitatis. similiter nō valet testamētū eius qui inuitus testatus est. vel si testes tenentur inuiti. ff. de testa. quod testamēto. §. vlt.

b ¶ *Concilii Toletani.*] 45. dist. de Iudæis. cuius verba hæc sunt.

c ¶ *Plus est.*] sic infra de simo. sicut. & infra de homi. Petrus. & 1. q. 4. quia præsulatus. ar. ff. de arbi. non cogendum. in fi. C. de filiis fa. l. 1. li. 10. simile est in personis coniunctis quæ agere possunt sine mandato. supra de rescrip. nonnulli. & c. ex parte. ff. de procura. Pomponius. ad fi. sed contra mandatum non possunt. ff. eo. sed & hæ personæ.

¶ *Glos. seq. quærit arg. pro, secundo obicit, & soluit.*

d ¶ *Perdurare.*] Simi. infra de sent. excom. à nobis. nā semper durare præsumitur voluntas, nisi probetur mutata. supra de his quæ vi metusve causa fiūt. perlatū. ff. de proba. cū quis. & ff. de le. 2. l. Lucius. in fi. Sed quid si qui ab infantia fuit amēs: nunquid prodest ei si baptizetur? ai. quod sic. ff. de legatis 2. cū pater. §. surdo. quia proinde habetur ac si nūc sit infans. quia nullo peccato grauatur nisi originali. 3. q. 9. indicas. Sed quare amens vel dormiens nō recipit sacramentū baptismi, & ille qui coactione absoluta cogitur, cū in baptismo nō requiratur intētio baptizati, sed baptizantis. 1. q. 1. sicut ficti. & de conse. dist. 4. solet? Hanc quæstionē quā mouet hic Io. soluit per literā, quia amēs & dormiēs qui ante catechumini fuerūt, recipiūt bene sacramētū: qui vero semper inuiti fuerūt & cōtradixerūt, nō recipiūt: vnde adhuc præsumuntur inuiti, & nemo inuitus ad fidē cōpellitur: vt dicitur supra. & c. sicut ficti. & c. solet. non cōtradicūt: quia illi ore exprimūt, licet corde dissentiant. & ideo sacramentū recipiūt. 22. q. 2. ecclesia dare intēdit. sed tale sacramentū nō prodest ad remissionē peccatorum, nisi cum fictio illa recesserit. de conse. dist. 4. tunc valere.

e ¶ *Non suscipiunt.*] Sed quid si excitati à somno ratum habeant? Non prodest: quia nihil recipit: & ideo nō est quod ratum habeat, sed iterum baptizetur. Ber.

f ¶ *Tales.*] scilicet catechuminos.

g ¶ *Obsistentem.*] Simile de cōsec. dist. 4. quæris à me. ff. ad se. consul. Ma. si filius. & ff. de acquir. hæred. l. qui in aliena. §. si is. Ber.

Debitum.] Communis diuisio. Secunda ibi, *Respondemus.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam Iudæus in mortis articulo constitutus, cū inter Iudæos existeret, nec aliquē Christianū habere posset, seipsum in aquā immersit, dicēdo; ego baptizo me in nomine patris & filij & spiritus sancti, amē: quæritur an iste sacramētum baptismi receperit? Rñdet Papa, quod cum inter baptizātē & baptizatum debeat esse discretio, secundū quod ex verbis Domini colligitur, qui dixit Apostolis: Baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, prædictus Iudæus est ab alio baptizādus: vnde etiā Dñs non à seipso, sed à Ioanne voluit baptizari: tamen si statim decessisset, ad patriam conuolasset, nō propter sacramentū baptismi, sed propter fidē quam habuit sacramenti: In baptismo illa spiritualis generatio celebratur, de qua dixit Dñs, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, nō intrabit in regnū Dei: sicut enim in carnali generatione alius est qui generat, & alius qui generatur: sic & in spirituali alius debet esse qui spiritualiter generat, vel generet, & alius qui spiritualiter generetur. Not. quod differentia est inter baptizantem & baptizatum: quia nemo debet oriri à se. Itē nota hic tertium genus baptismatis, scilicet baptismum flaminis. Item nota hic regulam Aristotelis, quod natura correlatiuorum est, quòd simul non patiuntur se in eodem subiecto.

¶ *Glossa sequens inducit duo similia, & vnum dissimile.*

h ¶ *Discretio.*] Sicut inter præsentatum & præsentantē. supra de iur. pat. per tuas. aliàs per nostras, & inter dantem & recipientem. infra de insti. c. vlt. quia nemo oriri debet à se ipso. 24. q. 1. didicimus. pōt tamen apud semetipsum emancipari. ff. de adop. si consul.

i ¶ *A Ioanne.*] De cōse. dist. 4. per aquam. & cap. cathecuminū.

k ¶ *Talis.*] scilicet Iudæus ille. Ber.

l ¶ *Euolasset.*] De pœn. dist. 7. c. vlt. ver. nullus expectet, quando peccare non poterit.

m ¶ *Veritas ait.*] 1. q. 1. firmissime.

¶ Glossa

Margin notes: Hic locus perperā in plurib. vulgatis legitur ... quod inter inuitum & nō inuitū, coactum & non coactū, &c. — Aliàs iam vi ... &c. — obseruationem. — intellig. illud decretum. — Scilicet 4.5.6. — in tempore. — receperunt. — minimis. — Hæc om. perfectius quoniam hic Hostiens. Ioā. And. & alii, quos vidi. — Aliàs si fuerint immersi. — Aliàs si fuerint immersi. — id est, recipere præfatum sacramentum. — Cap. ... Mat. 18. — Verbum Ite ... — conuolasset. — In ... — regenerato. — Dicit Abbas ... Ioan. And.

¶ *Glossa sequens inducit unum simile.*

a ¶ *In carnali.*] Sicut alia est similitudo inter carnalē & spiritualē generationē: vt sicut vir nō pōt sibi filiū legitimū carnalē quęrere, cuius vxor mater nō sit, ita nec spiritualē, quin vxor eiusdē cōmater sit parentibus illius. 30. q. 4. si quis ex vno. & j. de cogna. spir. Martinus Bertam. Lau.

Opportet vos nasci denuo: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnū cælorum. Sicut ergo† in carnali[a] generatione, qua† proles ex viro & fœmina nascitur, alius est qui carnaliter gignit, & alius qui carnaliter gignitur: sic & in sacramentali generatione, qua soboles ex aqua & spiritu sācto renascitur, alius debet esse qui spiritualiter generet, & alius qui spiritualiter generetur. Saue cū corpus exterius siue cum cor interius baptizatur, oporter vt vtrobique paternitas & filiatio valeat inueniri, quibus baptizans & baptizatus adinuicē referantur[b].

¶ Idem Moroffcn.† episcopo.

¶ *Vbi deest verbum, vel elementum aquæ, non est baptismi sacramentum.*

CAP. V.

NOn† vt apponeres: & infra. ¶ Postulasti, vtrū parvuli sint pro Christianis habendi, quos in articulo mortis constitutos, propter aquæ penuriā, & absentiā sacerdotis, aliquorū simplicitas in caput & pectus, ac inter scapulas pro baptismo saliuæ consperssione† liniuit. Respōdemus, quod cū in baptismo duo semper, videlicet, verbum[c] & elementum[d], necessario requirantur, iuxta quod de verbo veritas[e] ait: Eūtes in mundū vniuersum [prædicate† Euangeliū omni creaturæ, &] baptizate omnes gentes in nomine patris, & filii, & spiritussancti: eademque dicat de elemento[f] Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum: dubitare nō debes, illos verum non habere baptismū, in quibus non solū vtrumque[g] prædictorum, sed eorum alterum est omissum.

¶ Idem† in concilio generali.

¶ *Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.*

CAP. VI.

LIcet † Græcos diebus nostris, ad obedientiam sedis Apostolicæ reuertentes[h], fouere ac honorare velimus, mores ac ritus eorū (in quantū cū Domino possumus) sustinendo: in his tamen illis deferre non† volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & ecclesiasticæ derogāt honestati. Postquam enim Græcorum ecclesia, cum quibusdam complicibus & fautoribus suis, ab obedientia sedis Apostolicæ se subtraxit, intantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non† prius ipsi sacrificabant in ipsis, quàm ea tamquam[i] per hoc inquinata, lauissent: baptizatos etiam à Latinis, ipsi Græci rebaptizare, ausu temerario præsumebant: & adhuc (sicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum scandalum ab ecclesia Dei amouere, sacro suadente concilio districte præcipimus, vt talia decætero non præsumant, conformantes se tamquam filii obedientiæ, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ: vt[k] sit vnum ouile, & vnus pastor. Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur†.

TITVLVS XLIII.

De presbytero non baptizato.

¶ Ex concilio apud Compendium.

¶ *Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.*

CAP. I.

SI quis presbyter ordinatus[l], deprehenderit se nō esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur[m].

¶ Innocentius tertius epo Cremonen.

¶ *Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.*

CAP. II.

APostolicam† sedem consulere decreuisti: & infra.

b ¶ *Referantur.*] natura enim correlatiuorū est, q simul nō patiuntur se in eodē subiecto. arg. 35. q. 1. c. 1. Lau.

¶ *Non vt apponeres.*] Cōmunis diuisio. Secunda pars: ibi, *Respondemus.* Abbas Sicu.

Casus. Ecce, aliquis puer erat baptizandus pp periculū mortis: cū aqua non posset haberi nec sacerdos, aliqs simplicitate ductus liniuit puerum in caput, & pectus, & inter scapulas saliuæ aspersione loco baptismi: qrit an talis esset baptizatus? Rńdet Papa, q cum in baptismo duo sint necessaria, scilicet verbū & elemētū, cū Dominus dicat: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non intrabit in regnū cælorū: dubiū non est, q ille non est baptizatus, in quo defuit nō solū alterū, sed vtrūque. Nota, q forma verborū est de substantia baptismi. Itē nō potest qs baptizari in alio liquore, quàm in aqua.

¶ *Glossa sequens. recitat per contrarium, & tripliciter exponit litteram.*

c ¶ *Verbū.*] 1. q. 1. detrahe, vbi de hoc. Ista duo necessaria sunt in baptismo aquæ: secus in baptismo sanguinis vel flaminis: de cōsecr. dist. 4. baptismi vicē. Quòd dicit, verbū, sic intelligе: si qs baptizat, & nō dicit, in nomine patris, & filii, & spiritussancti, non est baptizatus: qa nec elemētū nec verbū tantum sufficiunt. Vel verbū, id est, filii: quasi diceret, si qs baptizat & non addit, in nomine filii, nō est baptizatus. de cōsecra. dist. 4. in synodo. vel verbū, id est, forma: quasi diceret, si nō seruetur forma quæ traditur s. eod. c. 1. & hic, non est baptismus.

d ¶ *Elementum.*] id est, aqua. & sic non est baptismus sine aqua.

e ¶ *Veritas ait.*] De consec. dist. 4. proprie.

f ¶ *De elemēto.*] De cōse. dist. 4. c. 1. & 1. q. 1. c. firmissime. Hic enim exprimit forma baptismi: quæ si obseruata non fuerit, non est baptismus. de hoc dictū est s. eod. c. 1.

g ¶ *Vtrumque.*] scilicet aqua, & verbum.

LIcet Græcos.] Præmittit exordium, & duplicem narrat Græcorum excessum. Secundo id fieri prohibet. Tertio pœnam imponit. Secunda: ibi, *Volentes.* Tertia: ibi, *Si quis.* Abbas Siculus.

Casus. Postquā Græci se subtraxerūt ab obediētia ecclesiæ Romanæ in tantū cœperūt abominari Latinos, q inter alia quæ contra eos cōmittebant, si qn sacerdotes Latini in eorum sacrificassent altaribus, non prius sacrificabant in ipsis, quàm ea, tamquam per hoc polluta, lauissent: & baptizatos à Latinis psumebāt ausu temerario rebaptizare: Præcipit Papa, vt talia decætero nō psumāt, cōformātes se tamquā filii obediētiæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, vt sit vnū ouile, & vnus pastor. Si qs tale quid psumpserit, excōicationis sentētiā pcussus, ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponat. Nota ritus Græcorū reprobatos: quia mēbra debent conformare se capiti suo. Item ipso iure sunt excommunicati, qui hæc faciunt, quæ hic prohibentur.

h ¶ *Reuertentes.*] De iure enim ecclesia Græcorum subiecta est Romanæ ecclesiæ. 24. q. 1. rogamus.

i ¶ *Tamquam per hoc.*] a dictum est s. de maio. & obe. solitæ.

k ¶ *Vt sit vnum.*] a s. de maio. & obedien. solitæ. circa fi.

DE PRESBYTERO non baptizato.

¶ *Viso de baptismo, quia aliqui sæpe promouentur non baptizati ad ordines; de quibus dubitari poterat vtrum essent vere ordinati vel an deberent baptizari: merito post præcedētem subiicitur ista. Ab.*

De hac materia tractatur 1. q. 1. si quis confugerit. & ca. si quis per ignorantiam.

SI quis. Breue est, & hoc summat c. si . j. ep. Abbas Siculus.

Casus. de se patet. Nota, quod de iure non fit, pro non facto habetur.

l ¶ *Ordinatus.*] de facto: quia qui de iure ordinatus non est, presbyter non est censendus: vt 1. q. 1. si quis confugerit. & cap. si quis per ignorantiam.

m ¶ *Iterum ordinetur.*] Et hoc patet, q nullum ordinē recepit. j. eo. veniens. quia baptismus est ianua omniū sacramentorū. 32. dist. præter. §. verum. & j. eo. veniens. si ergo primo ordinem suscepisset, iterum non esset ordinandus. 1. q. 1. quod quidam. Ber.

APostolicam.] Primo ponitur decisa cōsultatio. Secundo responsio: ibi, *Inquisitioni.* Abbas Siculus.

† sententia

† per quā proles.

† Indrosiā.

† Nidrosiā.

† Cap. 3. in tit. in 3. compilat. Vide S. Thomam 3. par. q. 60. art. 5. 6 & 7. & q. 66. art. 3. 4. & 5.

† aspersione

Matt. 28.

† Inclusa desunt in omnibus antiquis codicibus Vaticanis.

Ioan. 3.

† Scilicet Innocētius 3. in concilio generali Lateranēs. c. 4. & c. 1. eo tit. in 4. compilat.

† Vide Leonem Papā nonum in epistola aduersus præsumptiones Michaelis & Aceridani c. 29. & seq. vbi multa deum Græcorum in Latinos ad de Gennadium Scholarium de primatu Papæ, cap. 5.

† In aliquot ueteris codici. bus, & in cōcilio ita. nec volumus, nec debemus, &c.

† In concilio erat non prius ipsi sacrificare volebant in illis, &c.

† Et ab eo & alterum omniū ecclesiarum; mater est Romana ecclesia, magistra, de summa tri. & fi. cath. c. 2. ad h. & alibi sæpe.

a Hæ duæ clausulæ nec sunt aeternæ dis, nec habētur in vetustis codicibus.

† Alias, suspectatur, sed in concilio, & in antiquis codicibus legitur, deponatur.

† Cap. 5. vt ait Burchardus li. 4. decret. c. 74. & Iuo par. 1. cap. 268. refertur etiam c. 1. eo. tit. in 1. compilatione. Et vide S. Thomam in additionibus 3. par. q. 35. art. 3.

† Antonius Augustinus ait scribendū, Innocētius 3. sed Vaticanis. iii. habent.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. Et vide notas nostras in hanc decretalem.

sacro suadente concilio

Casus. Quidā sacerdos credēs se baptizatū, & in fide baptismi p̄sistēs, mortuus est: postmodū cōpertū est, q̄ nō fuerat baptizatus: q̄sitū fuit à Papa, vtrū ecclesia deberet eū habere p baptizato, vt p eo posset orare? Rñdet Papa, q̄ si presbyter ille in fide sanctæ matris ecclesiæ, & in cōfessione nominis Christi p̄seuerauerit, ab originali peccato solutus, gaudiū cælestis patriæ fuit adeptꝰ: In viij. libro Augustini de ciuitate Dei legitur: Baptismus inuisibiliter ministrat. quē nō cōtēptus religionis, sed terminus necessitatis excludit: & in lib. Beati Ambrosij de obitu Valentiniani idem legitur: & sic hmōi q̄stionibus sopitis, ecclesia pōt preces & hostias Deo offerre p presbytero memorato. Nota q̄ per fidē quā quis habet de baptismo, licet non sit baptizatus, sed in fide illa decessit, saluatur.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Ab originali.*] et etiā ab actuali peccato. de conse. distin. 4. catechuminū. Sed contra de cōse. dist. 4. firmissime. & 1. q. 1. firmissime. in q̄bus dr̄, q̄ sine baptismo nullus saluatur: qđ verum est de eo qui potest baptizari, & nō baptizatur: iste vero credebat se baptizatum, & in fide illa saluatur: & iste nō contempsit. Et est triplex baptismus, scilicet fluminis, & flaminis, & sanguinis. hic autem baptismo flaminis inuisibili baptizatus fuit, per fidem quā habuit de baptismo. s. ī. ti. proxi. debitum.

b ¶ *Augustini.*] prout habes de consec. dist. 4. baptismi vicē. & c. catechuminum. & c. nō dubito. aliàs, non dubiū.

c ¶ *Beati Ambrosij.*] Legitur beatum Ambrosium dixisse de Valentiniano, qui dum properaret ad baptismum in itinere decessit: Ventrē meum doleo: quia quē regeneraturus erā perdidi: ille tñ gratiā quā poposcerat nō amisit. Lau. Sic ergo patet, q̄ iste per solā fidē, quā habebat de baptismo, saluatus est. Iste credebat se sacerdotē fuisse, sed nō erat in veritate. s. eo. c. proxi. j. eo. c. proxi. Nūquid cōficiebat? nō in veritate: sed quo ad se bene cōficiebat[r], & quo ad alios, qui hoc credebant: & tāquam verū sacramentū conficeret, sibi & recipientibus ab ipso, credo quòd proficiebat. De hac materia dr̄ s. de elect. dudum a.

[absolutus] — [Aliàs se per octauum librum.] — [s articulus] — [fraternitati] — [Domino]

¶ Vnde inquisitioni tuæ taliter respondemus, presbyterū, quē sine vnda baptismatis extremū diem clausisse significasti: quia in sanctæ matris ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseuerauit, ab originali[a] peccato solutum †, & cælestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Lege super octauo † libro Augustini[b] de ciuitate Dei, vbi inter cætera legitur: Baptismus inuisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus† necessitatis excludit. Librum etiam beati Ambrosij[c] de obitu Valentiniani idem asserentis, reuolue. Sopitis igitur quæstionibus doctorum, patrū sententias† teneas: & in ecclesia tua iuges preces, hostiasque Deo † offerri iubeas pro presbytero memorato.

¶ Innocētius tertius Ferrariēsi episcopo.

¶ *Non baptizatus ordinari non potest: & si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet credatur baptizatus.*

CAP. III.

VEniens † ad Apostolicā sedem I. lator præsentium, nobis exposuit, quòd cum ad gradum sacerdotij ascendisset, cœperit tandem quòd nō fuerit† secundum formā Euangelij[d] baptizatus, vnde nos eum rite fecimus baptizari. ¶ Cumque † super ordinibus fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinauerunt sententiam, vt cum baptismus sit fundamentum omnium sacramētorum[e], ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum: quoniam vbi fundamentum non est, superædificari[f] non potest. Porro ecōtra videri posset: Nam cū quis non solum per[g] sacramentū fidei, sed per fidem etiam sacramēti, efficiatur procul dubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidem[h], etiam si baptismum nō habeat, habet vtique fundamentū, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Iesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet ecclesiastica sacramenta: cū illud non sit generaliter verū, neque de nouis[i], neque de veteribus[k] sacramentis, quòd baptismus sit fundamētum illorum: quoniā & sacramentum coniugij[l], & Eucharistiæ, à nō baptizatis[m] recipi potest. Præterea sacramētū ordinis non solum pontificalis, sed sacerdotalis etiam & Leuitici ex institutione sua præcessit baptismum: per† quod forsitan videtur[n], quòd ante baptismū huiusmodi ordines possent rite conferri, maxime his qui baptizati esse creduntur. † ¶ Quia vero in cōcilio apud Cōpēdiū[o] legitur cōstitutū: quòd si quis in presbyterū ordinatus, deprehēderit se non esse baptizatū, baptizetur, & iterū ordinetur: Nos circa latorē præsentiū in hoc dubitabili casu, quod tutius est sequētes: Mādamus, quatenus ipsum per singulos ordines, vsque[p] ad sacerdotiū promouere procures, & permittas eū in sacerdotio ministrare[q]:

[Cap. vel eo sic tit. in 3. compila. Vide Soto lib. 4. sent. dist. 26 q. 2 art. 3. circa finem. & d. Thomā citatum supra hoc tit. cap. 1.] — [fuerat] — [In codice Barbatiæ ita: Cumque super ordinibus eorū nobis fuissent aliquandiu disputatum.] — [r Hoc est, credebat se conficere.]

VEniens.] Pro summa accipe. c. 1. s. eo. Primo ponit de baptismo tradito ei qui nō fuerat rite baptizatus. Secunda: ibi, *Cumque.* circa ordinē allegat pro, & contra. Tertia: ibi, *Quia vero.* diffinit. Abb.

Casus. Quidam credens se baptizatum s̄m formā ecclesiæ promotus fuit vsque ad sacerdotium: tandē inuenit, q̄ non fuerat s̄m formā ecclesiæ baptizatus: accessit ad Papā hoc sibi exponēs: vnde Papa fecit eū rite baptizari: postea disputatū fuit super ordinibus, vtrum videlicet ordines suscepisset: Et quidā dicebant, q̄ cum baptismus sit ianua omnium sacramentorum, ante baptismū non suscipitur aliud sacramentū: quia vbi fundamentū non est, superædificari non potest. Sed contra vr̄, q̄ per solā fidem baptismi efficitur quis membrū Christi; & qui Christum habet per fidem, etiā si baptismum non habeat, habet vtique fundamentū: & ita superædificari posse vr̄, sicut salutifera opera, sic & quælibet ecclesiastica sacramēta: præterea sacramētū ordinis pōtificalis, & sacerdotalis, & Leuitici ex institutione sua præcessit baptismum: per quod vr̄ q̄ etiā ante baptismū hmōi ordines possint rite conferri, maxime his qui baptizati credūt: His p̄missis dicit Papa. q̄ cū in cōcilio apud Cōpendiū sit constitutū, vt si quis in presbyterū ordinatus deprehenderit se non esse baptizatū, baptizet, & iterū ordinet: mādat Papa quatenos ille per singulos ordines, vsque ad sacerdotiū ordinetur, & ministret in officio sacerdotis: quia non intelligit iteratū, qđ ambigitur esse factū: nec de sacramēto male sentit, cū illud nō cōtēptus religiōis, sed necessitatis articulus impediuit. Si enim aliquis natus est de christianis parentibus, & inter christianos fideliter cōuersatus, præsumitur q̄ fuerit baptizatus, vt huiusmodi præsumptio pro certitudine habeatur, donec in cōtrarium manifestis constiterit argumentis. Nota q̄ baptismus est fundamentum omniū sacramentorū, ita vt q̄ hunc non habet, ad ordines non poterit promoueri. Itē non intelligitur iteratū, qđ nescit esse factum. Itē p̄sumitur baptizatus, qui inter christianos tanquā fidelis fuerit cōuersatus: tñ contra hmōi præsumptiones probatio admittit. Et sic nota hic, q̄ violenta præsumptio recipit p̄bationē in cōtrarium.

d ¶ *Euangelij.*] Ite per mūdū vniuersum. baptizate omnes gētes in nomine patris, & filij, & spiritussancti. quā habes s. ti. proxi. nō vt apponeres. & c. debitū. de conse. dist. 4. proprie.

e ¶ *Omnium sacramentorum.*] 32. dis. c. præter. §. verum. Ber.

f ¶ *Superædificari.*] 1. q. 1. cum Paulus.

g ¶ *Per sacramentum fidei.*] In cuius perceptione gratia cōfertur: secus in sacramēto matrimonij[a], qđ est etiā apud infideles. j. de diuor. gaudemus. & 28. di. deinde opponitur. & s. de transla. c. quanto.

h ¶ *Habet per fidem.*] quam quis habet de ipso sacramēto, licet ipsum sacramentum nō habeat, sed credat se habere. s. eo. c. proxi. & s. ti. proxi. debitum. & ita talis baptismus dicitur baptismus flaminis. idē est in baptismo sanguinis, per quē saluati sunt innocētes.

i ¶ *De nouis.*] idest, de sacramentis noui testamenti.

k ¶ *De veteribus.*] idest, de sacramentis veteris testamenti.

l ¶ *Coniugij.*] j. de diuor. gaudemus. & c. quātū. & 28. di. deinde.

m ¶ *A non baptizatis.*] s. baptismo fluminis. sed baptismo flaminis baptizatis, cum illi quò ad gratiam, baptizati intelligantur. & accipere possunt sacramentum Eucharistiæ.

n ¶ *Videtur.*] sed nō est verū q̄ cōferat: vt j. patet. sed alle. dicit hoc.

o ¶ *In concilio apud Compendium.*] s. eo. c. 1. & hic ponit quæstionis solutionem, per concilium apud Compendium celebratum.

p ¶ *Vsque.*] inclusiue per hoc quod sequitur.

¶ *Glossa sequens obiicit & soluit. demum quærit, & respondet.*

q ¶ *Ministrare.*] Sed obiicitur: ille credebat se baptizatū, & sic habebat sacramentū fidei; ergo fuit ordinatus. ar. s. eo. c. prox. & s. eo. c. 1. quare ergo ordinat, cū p hoc fiat iniuria sacramēto. 1. q. 1. qđ quidā? Hæc obiectio nō valet: q̄a licet q̄s habeat sacramētū p fidē, quācito incipit scire se nō habere sacramētū baptismi, & cōtēnit illud recipere, statim amittit sacramētū fidei: vnde iterū ordinat: q̄a certus

[Aliàs hoc propter qđ forsitan videretur.] — [Post verbum, cordi tua, in aliquot antiquis sequitur sm: & soluta. & recte, qa nōnulla omisit hic Raymundus, q̄ sunt in veteri compilatione.] — [a Immo in matrimonio gratia confertur. & contrarium dicere est hæreticum. concilium Tridentinum sessio. 24. de sacramento matrimonij can. 1. Dom. Soto. 4. sen. dist. 26 q. 2. art. 3.] — [Vide Sotum 4. sen. dist. 12. q. 1. art. 3.] — [Vide quos citaui supra eod. tit. cap. 1.]

certus est, quod non receperat ordines ante baptismum: Sed quæ forma seruabit circa istũ, si omnino certum esset quod non fuit baptizatus? Tunc cõis forma seruabitur, quã habes ĩ. tit. proxi. nõ vt apponeres. sed si illud habet dubiũ, seruabitur forma illa. ĩ. tit. pxi. c. 2.
a ¶ *Intelligitur iteratum.*] sic de conse. dist. 1. solemnitates.
¶ *Gl. seq. q̃rit et respõdet.*
b ¶ *Nec male.*] Tacita q̃stio vt, quasi dicat, licet dicamus istum baptizandũ, non ideo male sentimus de sacramẽto baptismi: quia si aliquis in articulo mortis velit baptizari, nec est qui velit eũ baptizare: pp hoc non minus erit saluus. ĩ. tit. proxi. debitũ. de cõse. dist. 4. catechuminum. cũ illud nõ religionis contemptus, sed necessitatis articulus impedit.
c ¶ *Necessitatis.*] vel ignorantiæ facti, quæ excusat. ĩ. c. proxi.
d ¶ *Contrarium probaretur.*] Nota violentam præsumptionẽ admittere probationẽ in cõtrariũ. 35. q. 3. extraordinaria. & 27. q. 1. nec aliqua. ĩ. de pba. pposuisti. & c. causã matrimonii. B.

quia non intelligitur[a] iteratũ, quod ambigitur esse factum: nec male[b] de sacramento sentitur, cùm illud non religionis cõtemptus, sed articulus necessitatis[c] excludit. Et certe de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conuersatus, tã violenter præsumitur quòd fuerit baptizatus, vt hæc præsumptio pro certitudine sit habẽda, donec euidẽtissimis forsitan argumentis contrariũ probaretur[d].

¶ De custodia Eucharistiæ, & aliorum sacramentorũ.

¶ Lateranens. c. 20. & c. 2. tit. de baptismo, & eius effectu in 4. cõpilatione. vide concilium Tridẽt. sessio. 13. c. 6. de asseruãdo sacra Eucharistiæ sacramẽto. adde notas nostras in hoc cap.

TITVLVS XLIIII.

De † custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorum sacramentorum.

¶ Innocentius iij. in cõcilio generali †.
¶ *Eucharistia & chrisma debent fideliter sub clauibus custodiri: & cõtra facientes sunt puniendi.*

DE CVSTODIA Eucharistiæ, &c.
¶ *In præcedentibus titulis visum est qualiter Eucharistia cõsecratur: ideo merito subijcitur de ipsius custodia. Et quia in baptismate vtimur chrismate: vt in c. 1. de sacra vnct. & supra visum est de baptismo, ideo additur hic de custodia chrismatis, et generaliter de custodia omniũ aliorũ sacramentorũ. Abbas Siculus.*
De hac materia tractatur. 23. dist. c. clerico quĩ comam. vsque ad §. de cõs. dist. 2. qui bene, et c. si quis per necessitatẽ. & in alijs cap. & 1. q. 1. interrogo.

CAP. I.

STatuim[e], vt in cunctis ecclesiis chrisma & Eucharistia, sub fideli[e] custodia clauibus adhibitis conseruentur: Ne possit ad illa temeraria manus extẽdi, ad aliqua horribilia vel nefaria† exercenda. ¶ Si vero is, ad quẽ spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mẽsibus ab officio suspendatur: & † si per eius incuriã aliquid nefandum inde contigerit, grauiori[f] subiaceat vltioni.

¶ nefanda

¶ In codice Barbaro ita: & si per eius incuriam aliquod nefarium cõtigerit, deinde grauiori &c.

Statuimus.] Primo statuit. Secundo rationẽ submittit. Tertio addit pœnam. Secunda: ibi, *Ne possit.* Tertia: ibi, *Si vero.* Abbas.

¶ Scilicet concilio Lateran. c. 19. & c. 1. tit. de immunit. eccles. in 4. cõpil.

CASVS. Statuitur in hoc capitulo, quod chrisma & Eucharistia custodiãtur sub clauibus: & si is ad quẽ pertinet eorũ custodia, ea incaute dereliquerit, tribus mensibus ab officio suspendi debet: & si inde aliqđ nefariũ cõtigerit, grauiori pœna puniatur. Not. quod chrisma & Eucharistia sub clauibus custodiri debent. Itẽ si per culpã alicuius aliqood nefandum eueniat, puniri debet ac si fecisset. Et sic nota hic, quod qui occasionẽ damni dat, damnum dedisse videtur.
e ¶ *Fideli custodia.*] Simile ĩ. de cele. Mis. sane. & per laicos 1 ad infirmos non debet deferri Eucharistiæ sacramentum. sed presbyter hoc facere debet. de con. dist. 2. peruenit. vel per diaconũ si necesse est. 93. distinctio. præsente. & cap. diaconus. secundum formã quæ traditur ĩ. de cele. Mis. sane. §. sacerdos vero.
¶ *Glo. seq. arg. alleg. duo iura pre, in contrarium alleg. alia. 2. Item secũdo arg. alleg. duo iura. si. vers. per q.*
f ¶ *Grauiori.*] Arg. quod pp culpã tenetur quis ad oĩa illa. q̃ sequitur ex illa culpa. 31. q. 2. de neptis. & 1. q. 1. placuit. Arg. ĩ 15. q. 1. inebriauerũt Loth. ff. de fur. verũ. Itẽ arg. quod qui occasionẽ dãni dat, dãnum dedisse vr. 50. dist. sæpe. ff. ad leg. Aquil. qui occidit. §. in hac. & hæc pœna erit ad arbitriũ iudicis. ex quo nõ determinatur. ĩ. de offi. deleg. de causis. sed ĩ. imponitur certa pœna trium mensium.

¶ Idem in eodem †.
¶ *Supellectilia in ecclesiis poni non debent, nisi necessitas vrgeat. hoc dicit primo. Ecclesia debent sua vasa et vestimenta munde tenere. hoc secundo.*

CAP. II.

REliqui nolumus incorrectũm, quòd quidam clerici ecclesias[g] sic exponunt supellectilibus propriis, & etiam alienis, vt potius domus laicæ, quàm Dei basilicæ videantur: non cõsiderantes, quòd Dominus nõ sinebat, vt vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solum ecclesias dimittunt incultas, verumetiam vasa ministerii, & vestimenta[h] ministrorum, ac pallas altaris, nec non & ipsa Corporalia tam immunda reliquunt, quòd interdum aliquibus sunt horrori. ¶ Quia vero zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne huiusmodi supellectilia in ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates vrgentes ad eas oporteat haberi † refugium: sic tamen, vt necessitate cessante, res in loca pristina reportẽtur. Præcipimus quoque, vt oratoria, vasa, Corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conseruentur. Nimis enim videtur absurdum, in sacris sordes negligere, quæ † dedecerent etiã in profanis[i].

¶ habere.

a Vide Nauarrum in Manuali & Horis canonicis, vbi latè disputat hunc articulum.

¶ In codice Barbaro ita: quas dedecerent in profanis etiam sustinere.

Relinqui.] Recitat duos excessus, contra quos secũdo prouidet. Secũda: ibi, *Quia.* Abb.
CASVS. Quidã clerici ecclesias supellectilib⁹ suis & etiam alienis, sic exponunt, vt potius videãtur domus laicorũ, quàm ecclesiarũ: Sunt & alii, qui ecclesias dimittũt incultas siue immundas, & etiã vasa ministerii, vestimenta & pallas altaris, & corporalia tã immunda relinquunt, quod aliquibus interdũ sunt horrori: vnde præcipit Papa, quod hmõi supellectilia in ecclesiis non ponãtur, nisi necessitate instante; sic tñ, vt ea cessante de ecclesiis remoueantur. pcipit ẽt, vt oratoria, vasa, & corporalia, & vestimenta prædicta munda & nitida conseruentur: absurdum est enim, in sacris hmõi sordes negligere, quæ dedecerent etiã in vestib⁹ priuatorũ. Not. quod necessitas facit licitũ, qđ aliàs esset illicitũ. Itẽ cessante causa, cessat effectus. Itẽ ecclesia & ornamenta ecclesiarũ, munda & nitida sũt seruãda. & supellectilia in ecclesiis nõ sũt ponenda nisi ex causa.
g ¶ *Ecclesias.*] in ecclesiis tñ põt & debet iudiciũ ecclesiasticũ exerceri. 2. q. 8. pceptũ. sed non secularia. ĩ. de immunita. ecclesiarũ. c. 1.
h ¶ *Vestimenta.*] Vestimenta ecclesiæ honesta & mũda debent esse. de conse. dist. 1. vestimẽta.
i ¶ *In profanis.*] i. priuatorũ vestibus. Et ita est arg. quod clerici debẽt incedere ornati vestibus, non tñ ad iactantiã. 21. q. 4. omnis iactantia. quia dissolutos & fractos vestibus nõ recipimus. 41. dist. parsimoniã. & incõpositio corporis qualitatẽ indicat mentis, vt dr ea. dist. §. vltim. in fin. nec tamen prohibitas portare debent. ĩ. de vita & ho. cle. clerici.

¶ Vide omnino concil. Tridẽt. sessio. 25. de inuocatione, veneratione, & reliquiis sanctorum, & sacris imaginibus. & D. Thomã 3. par. q. 25. art. 6.

TITVLVS XLV.

De † reliquijs & veneratione sanctorum.

¶ Alexander tertius.
¶ *Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro sancto.*

CAP. I.

AVdiuim[†], quòd quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infideliũ)

¶ Cap. vni. co. tit. de veneratione sanctorum in 3. compilatione. hac de materia vide omnino Zanchinũ tract. de hæretica, cap. 22. & Cassaneum in catalogo gloriæ mundi par. 3. consideratione 44. cũ multis sequentibus. adde Melchiorẽ Canum. li. 5. c. 5. de locis Theolog.

DE RELIQVIIS ET VENERATIONE SANCT.
¶ *Visa de custodia Eucharistiæ, & chrismatis, & veneratione sacrorũ sacramẽtorũ, merito subiicitur rubr. de reliquiis et veneratiõe sanctorũ. Ab.*
De hac materia habetur 11. q. 1. si quis dixerit. 50. dist. si quis propostera. de consi. distin. 1. loca.

Audiuimus. Primo narrat factum quod audiuit. Secũdo illud improbat: ibi, *Cum vos.* Tertio illud prohibet: ibi, *Illum ergo.* Abbas Siculus.
CASVS. Quidã diabolica fraude decepti, quendam in ebrietate occisum, quasi sanctũ venerabãtur, cũ etiam pro talibus in ebrietate occisis ecclesia vix orare permittat: cum dicat Apostolus: Ebriosi regnũ Dei non possidebunt. verumtñ mandat Papa, quod illũ decætero

de cætero colere nõ pſũmãt: qa & ſi per eũ miracula fierẽt ſine auctoritate Romanę eccleſię nõ liceret p ſãcto venerari. Not. q ebrietas eſt mortale peccatũ. Item nullus debet venerari, quãtuncunq; miracula per ipſum fiant, niſi prius à Romana eccleſia approbet.

¶ *Gloſſa ſeq. ponetur per q. quando eccleſia oret, &c.*

a ¶ *Cum vix.*] quaſi dicat oò i oi caſu: qa nõ nõ orat eccleſia p eo, cũ ebrietas fuerit mortale peccatũ, vt puta aſſidua. de cõſe. diſt. 5. nullus, & 25. diſ. §. 1. aliàs; ea demũ. & 35. diſ. epiſ. ſecus cũ ebrietas fuerit veniale peccatũ. 35. diſ. §. aliàs. ver. quotiens.

¶ *Gl. ſeq. fortificat textũ.*

b ¶ *In ebrietatibus.*] in ebrietate nõ potuit demereri. 15. q. 1. ſane. & c. ſi ꝯcupiſcẽtia. ita nec meritũ augeri. arg. hic & 22. q. 4. vnuſquiſque.

c ¶ *Miracula.*] Quoniã miracula fiunt ꝗ̃q; p malos. 1. q. 1. teneamꝰ. ideo nõ debet venerari pro ſancto quiſquis miracula facit, niſi ab eccleſia Romana priꝰ fuerit per teſtes legitimos approbatus, vt hic dicit, & j. c. pxi. & ſ. de teſti. venerabili. vbi teſtes ſuper vita & miraculis recipiuntur: quia quẽ ipſa reprobat, reprobandus eſt: & quẽ approbat, approbandus eſt. 24. q. 1. hæc eſt fides. & c. quoniã verꝰ. & q. 2. ſane pfert.

venerantur: Cum vix a pro talibus in ebrietatibus b perẽptis, eccleſia permittat orare: dicit enim Apoſtolus: Ebrioſi regnũ Dei non poſſidebunt. Illum ergo non præſumatis de cætero colere: cum etiã ſi per eũ miracula c fierẽt, nõ liceret vobis ipſũ pro ſancto, abſq; auctoritate Romanæ eccleſiæ venerari.

¶ Innocentius tertius in cõcilio gñali †.

¶ *Sanctorum reliquiæ vendi non poſſunt, vel paſſim oſtendi non debent, ne circa illas populus decipi poſſit.*

CAP. II.

CVm † ex eo, quòd quidam ſanctorum reliquias exponunt venales d, & eas paſſim oſtendunt, Chriſtianæ religioni detractum ſit ſæpius: Ne in poſterum detrahatur, præſenti decreto ſtatuimus, vt antiquæ reliquiæ amodo extra capſam nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales. Inuentas autem de nouo, nemo publice venerari præſumat, niſi prius auctoritate e Romani Pontificis fuerint approbatæ †. Prælati vero non † permittant eos, qui ad eorum eccleſias cauſa venerationis accedunt, variis † figmentis, aut falſis documentis decipi, ſicut in pleriſque locis occaſione quæſtus fieri conſueuit.

CVm ex eo.] Ponit duplicem exceſſum, quẽ prohibet diſtinguẽdo inter veteres & nouas reliquias: ibi, Ne in poſterũ. Tertio fraudes p plãtos prohiberi præcipit: ibi, *Prælati*. Ab. Sic.

CASVS. Quidã exponunt reliquias ſanctorũ venales, & eas indifferẽter oſtendunt, pp qđ ſæpe detrahitur chriſtianæ religioni: vnde ſtatuit cõciliũ, vt antiquæ reliquiæ decætero extra capſam nullatenus extrahantur, nec exponant venales. Inuẽtas de nouo nullus venerari præſumat, niſi prius à ſede Apoſtolica fuerint approbatæ: nec plati eccleſiarũ pmittant aliquos decipi hmôi falſis figmẽtis: ſicut in pleriſq; locis occaſione quæſtus fieri conſueuit. Not. q reliquiæ venales exponi non debent. Itẽ reliquiæ venerari nõ debent ſine auctoritate Apoſtolica.

d ¶ *Venales.*] Quod eſſe non debet: quia reliquiæ ſanctorũ martyrum, vel ipſi martyres vendi non poſſunt. C. de ſacroſan. eccle. nemo. qa res ſacra nõ recipit æſtimationẽ. ff. de re. diui. ſacra loca. §. vlti. & ideo non põt vendi: quia venditio ſine pretio non conſiſtit. Inſt. de emp. & ven. §. pretiũ. & ff. eo. l. 2. §. ſine pretio. Et ſpiritualia vẽdi nõ poſſunt, nec ſpiritualibus annexa. j. de ſimo. querelam. & ſ. de iure pat. de iure: immò qui ſpiritualia vendit, capitale crimen cum ſimonia committit. 1. q. 1. qui ſtudet. ideoque reliquiæ ſacræ vendi prohibentur, vt j. ſequitur.

e ¶ *Auctoritate.*] vt ſ. eo. cap. proxi. receptis teſtibus ſup vita & miraculis illius, ſupra de teſti. venerabili.

TITVLVS XLVI.

De obſeruatione ieiuniorum †.

¶ Innocentius tertius clericis ſancti Petri Magaloñ.

¶ *Vigilia occurrens in Dominica ieiunari debet in ſabbato: & ieiunanda eſt vigilia B. Matthiæ.*

CAP. I.

EX † parte veſtra quæ ſitum fuit, vtrũ ſi Natiuitatem Domini, vel Aſſumptionem beatæ Mariæ, vel feſtiuitatẽ alicuius Apoſtolorũ in ſecunda feria contigerit euenire, die ſabbati f præcedẽtis † vigilia debeat ieiunari: & vtrũ in vigilia beati Matthiæ Apoſtoli, ſit ieiuniũ iniungendũ? Ad quod breuiter reſpondemus, quòd die ſabbati feſtiuitates prælibatas † ſecũdæ feriæ præcedentis, & beati Matthiæ Apoſtoli, debet vigilia ieiunari.

¶ Idem Bracharenſi archiepiſcopo.

¶ *Non capit congruam ſummationem, & textus in ſe ſatis clarus eſt, & multa ſunt dicta quæ patent per §§.*

CAP. II.

COnſilium † noſtrum: & infra. a Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd omnium Apoſtolorũ g vigiliæ ſunt in obſeruatione ieiunii celebrãdæ; præter vigilias Apoſtolorũ Philippi & Iacobi, & beati Ioãnis Euangeliſtæ: quoniam † ipſorum ſolemnitas infra ſolemnitatẽ paſchalẽ h, iſtius autem infra Natalẽ Domini celebratur. Ieiunium etiam apud nos in Aduẽtu Domini agitur. Sanctorum † quoque vigiliæ; quorum feſtiuitates oportet ſecun-

CASVS. Si Natiuitas Dñi, vel Aſſumptio beatæ Mariæ, aut feſtiuitas alicuius Apoſtolorũ veniat in ſecũda feria, die ſabbati pcedẽti, vigilia debet ieiunari: & vigilia beati Matthiæ Apoſtoli debet ieiunari. Not. q dignitas diei feſti non aufert onus ieiunii.

¶ *Glo. ſeq. obiicit, & ſoluit.*

f ¶ *Die ſabbati.*] Simi. j. de verb. ſig. quæſiuit. ſic vt q dies ſabbati debeat ſeruituti diei lunæ. Sed ꝓ, dies Dñicus, qui eſt medius, impedire debet illã ſeruitutẽ: nã locus ſacer interueniens, impedit illã ſeruitutem. ff. de ſer. ſeruitutes. §. lacris. & mediũ prædiũ quod non fuit in ſeruitute, impedit ſeruitutẽ. ff. de ſer. ruſti. pdi. q. ſella. §. in ruſticis. Sed iſtud nõ eſt ſeruitus, immo eſt debitũ quoddã: vnde cũ nõ poſſit ſolui vna die, debet ſolui alia. arg. 76. diſt. ieiuniũ. ver. & hoc ſerendũ eſt. ſic ſ. de do. & contu. cũ dilecti. ff. de arbi. Celſus. §. 1. quia ad duo tenetur, ſcilicet ieiunare vigiliã Apoſtoli, & ieiunare; vnde ſi nõ põt ieiunare vigiliã ob reuerentiã diei Dñicæ, ieiunet die ſabbati. argu. prædictæ. legis & ff. de viuris, debitor.

COnſilium noſtrum.] CASVS. Quæſitũ fuit, vtrũ omnes vigiliæ Apoſtolorũ debeant ieiunari: & rñdet qſic, pter vigilias Apoſtolorũ Philippi & Iacobi, & beati Ioãnis Euãgeliſtæ: quia feſtiuitas illorum infra ſolemnitatem paſchalem celebratur, feſtiuitas beati Ioãnis infra Natale Dñi: & etiã ieiuniũ in Aduẽtu Dñi agitur: Vigiliæ ſanctorũ quorũ feſtiuitates ſecunda feria celebrantur, in præcedenti ſabbato ieiunandæ ſunt: de celebratione beati Bartholomæi dubitabatur apud quoſdam: Rñdet Papa, cõſuetudo regionis ſeruetur. Itẽ quidã in Quadrageſima pp neceſſitatem famis coacti ſunt comedere carnes: quæritur quæ pœnitentia illis ſit iniungenda? Rñdet Papa, q in tali articulo non peccant. Item quidã propter debilitatem comedunt carnes die ſabbati ꝫ loci conſuetudinẽ, vnde alii habent moleſtum: Rñdet Papa, q conſuetudo loci ſeruetur, ita tñ q debilibus & infirmis propter hoc periculum non immineat. Item quidam infirmantur in Quadrageſima, & in aliis ieiuniis, & petunt eſum carnium ſibi concedi: Rñdetur, q deſiderium infirmorum ſupportandum eſt, cũm vrgens neceſſitas hoc requirit, cum legi non ſubiaceat neceſſitas. Not. q bonarum mentium eſt ibi culpam timere, vbi culpa non eſt. Item conſuetudo regionis in eſu carnium attendenda eſt. Item neceſſitas legem non habet.

¶ *Glo. ſeq. obiicit de illis verſic. Petrus & Andreas, & c. & ſol.*

g ¶ *Omnium Apoſtolorum.*] Qui, omnĩũ dicit, nihil excipit, niſi tres vigilias quæ ſequuntur: ergo in omnibus aliis eſt ieiunandum, niſi conſuetudo contraria ſit, vt io §. proxi. ex quo excipit tantum de iſtis, ergo de omnibus aliis intelligendum eſt, quia doli clauſula non refertur ad ea, de quibus ſpecialiter cautum eſt. ff. de verb. obliga. doli clauſula. non obſtantibus verſibus illis:

Petrus & Andreas, Paulus cum Simone, Iudas:
Vt ieiunemus nos admonet atque Matheus.

h ¶ *Paſchalem.*] inter quam nullum ieiunium neceſſitatis eſt. 76. diſt. c. ieiunium. §. non autem. niſi rogationes & vigilia Pentecoſtes. de conſe. diſt. 3. rogationes.

DE OBSERVATIONE IEIVNIORVM.

¶ *Viſo de veneratione ſanctorum: quia propter eorum venerationẽ & deuotionẽ ſunt indicta ieiunia ab eccleſia, merito poſt rubricã præcedentẽ ſubiicitur iſta. Abb.*

De hac materia tractatur 41. & 76. diſt. per totã, & de conſe. diſt. 3. q. ſi per totum & de conſe. diſt. 5. per totum. & in concor. ſuperius allegatis.

X parte.] Cõis diuiſio. Scđa pars: ibi, *Ad qđ*. Abb.

a ¶ *In precedenti sunt sabbato.*] i.ca. pr. & j. de verbo signifi. ꝯsuit.
b ¶ *Consuetudinē.*] Arg. consuetudinē cuiuscunq; regionis seruandā. 12. dist. illa. ff. de sepul. certificari. 76. dist. vtinā. j. eo. ca. 5. nō.
c ¶ *Ponerendas.*] & sic necessitas excusat, quæ legem non habet. de con. dist. 1. sicut. & j. eo. c. 5. vlti.

d ¶ *Bonarū.*] 5. dist. ad eius. in fin. tñ pp ambiguū duplicitatis pōt talibus pœnitentia imponi, 23. q. 5. excōmunicatorum. 34. q. 2. in lectum.
e ¶ *In sabbato.*] quæ in sabbato comedi nō debent. de con. dis. 3. sabbato. & arg. 12. dis. illa.
f ¶ *Consuetudinem.*] à qua recedi nō debet sine magna causa: cū ex hoc scādalū generetur. Immo tanquā contemptores legum puniendi sunt q̄ ꝯ faciūt. 12. dis. in his. si tñ periculū cōtigerit, non est seruāda vt hic dicit inferius: q̄ vtilius etiā scandalū nasci permittitur, q̄ veritas relinquatur. j. de regu. iu. q. scādalizaueris.
g ¶ *Indulgeri.*] nō ex debito, sed ex humanitate.
h ¶ *Necessitas.*] De cōse. dist. 1. sicut. & j. de regu. iur. quod non est.
i ¶ *Vt maius periculū.*] scilicet mortis: sicut olim permittebatur dare libellum repudii, vt maius periculū vitaretur: vt 33. q. 2. si qđ verius.

E ¶ *Xplicari.*] Cōis diuisio. Secunda pars: ibi, *Respondemus.* Abb.

CASVS. Quæritur, si dies Natalis Dñi in sexta feria euenerit: verū illa die liceat nobis carnes comedere? rñdet q̄ sic. si voto vel regulari obseruantia nō sumus astricti, nec tñ peccamus, si ob deuotionem abstinemus. Not. q̄ consuetudo generalis ecclesiæ seruanda est.

¶ *Glo. seq. arg. à cōtrario.*
k ¶ *Nec voto.*] ergo si voto tenent, nō debēt comedere carnes: quia q̄ sine conditione vouentur, sine cōditione soluātur. 32. q. vlti. c. vltim. q̄a ex quo in voto emisso nihil exceperunt, generaliter tenentur. arg. j. de priui. quia circa. & ff. de seruitut. vrbanor. præd. si seruitus.
l ¶ *Consuetudinē.*] quę p̄ lege seruari debet. 11. dis. in his reb⁹. & 12. dis. diuturni. & sic cōsuetudo ecclesiæ gñalis seruāda est tāquā lex. s. đ celebra. Mis. perniciosus.

da feria celebrari, in præcedenti sunt sabbato^a ieiunādæ. De festiuitate vero beati Bartholomæi Apostoli, de cuius celebratione dubietas oritur apud quosdam: Respōdemus, quod in hoc consuetudinem^b tuæ regionis obserues: & infra. ¶ Cū autē quæsieris, quæ sit illis pœnitentia iniungēda, qui diebus Quadragesimalibus; quo † tēpore tantæ famis inedia ingruebat, quòd magna pars populi propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti: Respōdemus, quòd in tali articulo illos non credimus puniendos^c †: preces tamen Domino pro illis, & cū illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia bonarum^d mentiū est, ibi timere culpā, vbi culpa minime reperitur. Itē de illis, qui propter debilitatē in sabbato^e carnes sumūt, quod in partibus tuis nullatenus fieri consueuit, cum hoc ab aliis moleste feratur, & oriatur inde illis occasio detrahendi: Respondemus, quòd super hoc consuetudinē^f tuæ regionis facias obseruari; sic tamen, quòd debilibus & infirmis propter hoc periculū non emergat. ¶ Præterea de illis, qui in Quadragesima, vel in aliis ieiuniis solēnibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri^g: Respōdemus, quòd cū nō subiaceat legi necessitas, desideriū infirmorū cū vrgens necessitas^h exigit, supportare potes & debes, vt maius in eis periculum^i euitetur.

¶ Honorius tertius Pragen. episcopo.

¶ *Si festū Natiuitatis occurrit sexta feria, licitū est omnibus carnes comedere, exceptis professis & vouentibus.*

CAP. III.

EXplicari † per sedē Apostolicā postulasti: & infra. ¶ Respōdemus, quòd illi, qui nec voto^k, nec regulari obseruantia sunt astricti, in sexta feria, si festū Natiuitatis Dominicæ, die ipso venire cōtigerit, carnibus propter festi excellentiā vesci † possunt, secundū cōsuetudinē^l ecclesiæ generalis. Nec tamen hi† reprehēdēdi sūt, qui ob deuotionē voluerint^m abstinere.

m ¶ *Voluerint.*] Immo magis laudandi sunt, quia ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cum liceat nobis non impendere, gratia tñ dilectiōis impēdimus. 28. q. 1. iā nūc. q̄a maioris gratiæ est offerre qđ nō debes, q̄ reddere qđ teneris. 33. q. 5. q̄ sitt. alias est sub illo c. tūc saluabit. q̄a nemo in necessitatibus liberalis existit. ff. de adim. leg. l. rē legatā. & ff. de do. inter vi. & vxo. si quis p̄ vxore. B.

DE PVRIFICATIONE POST PARTVM.

¶ *Supra visum est de ieiuniis indictis, ob reuerentiam Sanctorum, sequitur merito videre de purificatione post partū: quę fuit indicta ob reuerentiam ecclesiarum. Abbas.*

De hac materia tractatur 5. dist.

V ¶ *Olens.*] Primo ponitur decisa consultatio. Secundo dubii fortificatio: ibi, *Licet.* Tertio Solutio: ibi, *Quia.* Quarto pmissio: ibi, *Si tamen.* Abbas.

CASVS. Quæsitū fuit à Papa, per quantū tempus mulier post partum ab ingressu ecclesiæ debeat abstinere: quia s̃m legem Mosaicam, certi dies determinati erant, quib⁹ mulier ab ingressu ecclesię post partum abstinebat; Sed quia p̄ Iesum Christū veritas facta est: Rñdet Papa, q̄ postquam vmbra legis euanuit & veritas illuxit Euāgelii: si mulieres post partū voluerint ecclesiam intrare acturæ gratias Deo, nullum est peccatū: nec aditus ecclesiæ illis est denegandus; ne pœna illis videat in culpā ꝯuerti: tñ si aliquādiu voluerit abstinere, nō est improbādū. Not. q̄ pœna nō debet cōuerti in culpam.

n ¶ *Certi dies.*] s. p̄ masculo xl. dies: p̄ fœmina lxxx. dist. 5. §. t. & ideo ad literam hoc fiebat, q̄a reputabant immundæ vsq; ad ips illud. B.
o ¶ *Intrare voluerint.*] prohiberi non debent: ne pœna eis vertatur in culpā. 5. dist. si mulier. & cap. ad eius vero. & 7. q. 1. cū percussio.
p ¶ *Ex veneratione.*] De cōse. dist. 2. quotidie. & quia bonarum mentiū est, & c. s̃. iii. proxi. consilium. §. 2. & 5. dist. ad eius vero concubitum.

TITVLVS XLVII.

De purificatione † post partum.

¶ Innocētius iij. Armachan † Archiepo.

¶ *Mulier post partū statim potest ingredi ecclesiā, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundum legem Mosaicam.*

CAP. VNICVM.

VOlens † : & infra. ¶ Licet secundum legē Mosaicā certi^n dies determinati fuissent, quibus mulieres post partum à tēpli cessarent ingressu: Quia tamē lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christū facta est: Inquisitioni tuæ taliter respōdemus, quód postquā vmbra legis euanuit, & illuxit veritas Euangelii: si mulieres post prolē emissam, acturæ gratias ecclesiā intrare voluerint^o, nulla proinde peccati mole grauantur: nec est ecclesiarum eis aditus denegandus, ne pœna illis † cōuerti videatur in culpā. Si tamē ex veneratione^p voluerint aliquādiu abstinere, deuotionem earum non credimus improbandam.

DE ECCLESIIS Aedificandis, vel reparandis.

¶ *Supra visum est de ecclesiarū consecratione; Sed quia ecclesiæ consecratæ quandoq; ruunt, et sic reparatione indigent; quandoq; vero ex necessitate de nouo ædificari debent; merito subiicitur de ecclesiis ædificandis vel reparādis. Vel continua magis ad proximum sic: Supra visum est in rubricis præcedentibus, de veneratione ecclesiarum et sanctorum, Sed quia ad decus ecclesiæ pertinet reparare eā, vel denuo ædificare; Ideo subiicitur hæc rubrica. Abb.*

De hac materia tractatur 16. q. 2. §. hinc etiam. vsque ad §. §. item sunt aliqui. de conse. dist. 1. in multis capitulis.

TITVLVS XLVIII.

De ecclesiis ædificandis † vel reparandis.

¶ Ex concilio Maguntin †.

¶ *Habentes beneficiū in ecclesia tenētur contribuere ad ipsius reparationē.*

CAP. I.

QVicunque ecclesiasticū beneficiū habēt, omnino adiuuēt ad tecta ¶ ecclesiæ restauranda, vel ipsas ecclesias emendādas.

Q ¶ *Vicunque.*] Littera huius cap. patet. Not. q̄ cuius est emolumentum, eius debet esse & onus.
q ¶ *Ad tecta.*] Nam vbi est emolumentum, ibi debet esse onus: quia non est ferendus is qui lucrum amplectitur, onus autem subire recusat. C. de caduc. tollen. l. vnica. §. pro secundo. in fin. & §. ne autem. ver. si nec talis. sicut ad quē spectat onus, & emolu-

† Melius est enim q̄ suffragia ... [side notes, partly illegible]
† Alibi ... tempore illo ... famis, &c.
† In antiquis ...
† Vide Co ...
† Alias iter de purgatione.
† Armacan. epo. Armacan episcopo. alias tñ: Innocētius tertius, cæteris omissis.
† Cap. vni. eo tit. in 3. compila. ... cui purificatio fuerit in lege instituta, vide per B. Thomam 2. 2. q. 87. art. 4. & de purificatione legitur Leuit. c. 12.
† eis
† De materia huius tituli vide cōcilium Tridenti. sessio. 7 de reformat. cap. 8. & plenius sessio. 21. de reformat. cap. 7.
† In concil. illis editis habet hoc decretū in cōcilio Magūtiaco sub Carolo Magno c. 42. & refert Burchardus li. 3. decret. c. 30. & Ivo. par. 3. cap. 13 & c. 4. eo. tit. in 1. compila.

& emolumentũ. C. de fur. manifestissimi. §. penult. in fi. sic ĩ. de his q̃ fi. à maio. par. cap. c. vlt. & j. eo. de his. Nã & ipse fructuarius tenetur ad sarta tecta. C. de vsufr. eum ad quem. & ff. eo. vsufructu legato. 1. respon. in fi. & §. hactenus. [aliàs est lex] Et hoc intelligo, cũ quarta ad hoc deputata non sufficiat de qua habes 10. q. 3. vnic. aliàs si sufficeret, nõ teneretur.

li ecclesiæ assignare velit: Si autẽ rector matricis ecclesiæ, opus illud voluerit impedire, vel presbyterũ idoneũ distulerit præsentare, archieps nihilominus idẽ opus fieri faciat, & presbyterũ instituat. Not. q̃ ex iusta causa noua ecclesia fieri põt in parochia alterius ea inuita, ita tñ q̃ pro facultatibus ipsius loci nouiter cõstituti honor matrici ecclesiæ, & p̃sentatio rectori maioris patrono seruetur. Item modicũ damnũ ex causa sustineri põt. Itẽ negligentia inferioris suppleri debet p superiorẽ.

Ex concilio Lateran. sub Alexan. iij. c. 31. & c. 1. eo. tit. in 1. compilat.

Ex concilio Lateran.

Leprosi permitti debent, sine præiudicio antiquarum parochiarum habere ecclesiam propriam & presbyterum, nec tenentur soluere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

CAP. II.

Cum dicat.] Duæ sũt partes. Secũda: ibi, *Statuimus*. Prima subdiuiditur. Secunda: ibi, *Caueant*. Abbas Sicul.

Casvs. Quia Leprosi cũ sanis habitare nõ debẽt, ne vna ouis morbida inficiat sanas oues, statuit conciliũ Lateranẽ. vt vbicunq; tot simul leprosi fuerint cõgregati sub cõi vita, q̃ ecclesiã cũ cœmiterio possint cõstruere, & p̃priũ p̃sbyterũ habere: sine 9dictione alicuius hoc faciant: caueant tñ, q̃ de iure parochiali veteribus ecclesiis iniuriosi nequaquã existãt: qa qd̃ eis p pietate conceditur, ad aliorũ iniuriã redundare nõ debet. De hortis tñ & nutrimentis animalium suorũ, decimas soluere nõ cogant. Not. q̃ noua ecclesia in p̃iudiciũ veterũ ecclesiarũ fieri nõ debet. Itẽ priuilegium in iniuriã alterius dari nõ debet. Itẽ qd̃ datur pro pietate, non debet trahi ad grauamen alterius. Itẽ leprosi de hortis & de animalibus suis decimas soluere non coguntur.

Consistuere, legitur in concilio & in pluribus veteribus Gregorianis.

Dictio, pro, deest in pluribus exemplaribus, & male.

Cvm dicat Apostolus: & infra. ¶ Constituimus, vt vbicumque tot[a] simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quòd ecclesiam cũ cœmiterio sibi construere †, & proprio gaudere valeant presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caueant tamen, vt iniuriosi veteribus[b] ecclesiis de iure parochiali nequaquam existant: quod enim eis pro † pietate conceditur, ad aliorum iniuriã[c] nolumus redundare. Statuimus etiam, vt de hortis & nutrimentis[d] animalium suorum, decimas tribuere non cogantur.

Alexander iij. Eboracẽ. Archiepo.

Propter nimiã distantiã ecclesiæ, potest noua ecclesia in ipsius parochia ædificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

CAP. III.

Ad † audientiam nostrã noueris peruenisse, quòd villa quæ dicitur H. tantum perhibetur ab ecclesia parochiali distare, vt † tempore hyemali cũ pluuiæ inundant, nõ possint parochiani sine magna difficultate[e] ipsam adire: vnde non valent congruo tempore ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta ecclesia, ita dicitur redditibus abũdare, quòd præter illius villæ prouentus minister illius cõueniẽter[f] † valeat sustentationem habere: Mãdamus, quatenus si res ita se habet, ecclesiam ibi ædifices, & in ea sacerdotem, sublato appellationis obstaculo, ad præsentationẽ rectoris[g] ecclesiæ maioris, cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam eiusdem villæ obuẽtiones[h] ecclesiasticas percepturum: prouidens tamen, vt competens in ea honor[i] pro facultate loci, matrici † ecclesiæ seruetur: quod quidem fieri posse videtur, cũ eiusdẽ villæ dominus viginti acras[k] † terræ frugiferę velit ad vsus sacerdotis cõferre. Si vero persona matricis ecclesiæ virũ idoneum præsentare distulerit[l], vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonũ appellationis cessante diffugio instituere non omittas.

Idem Lexouiẽ. † episcopo.

Rectores ecclesiarum possunt compelli, vt de redditibus qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem seu reparationem ecclesiæ.

Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat.

¶ Glo. seq. querit, & sol.

a ¶ Tot.] Sed quot sufficiunt? forte x. vt 10. q. 3. vnio. vel etiã pauciores, dũmodo velint ecclesiã dotare. argu. de conse. dist. 1. nemo.

quibd

b ¶ Veteribus.] Veteres enim ecclesiæ pp nouas lædi non debent. 16. q. 1. quicunq;. ecclesiæ tamen de decimis modicũ damnũ possunt sustinere infra, cap. prox.

¶ Glo. seq. arguit, & arguendo probat.

c ¶ Alterum iniuriã.] Arg. nullius inopiã releuari cũ alterius iactura. 22. q. 2. primũ. & ff. de condi. inde. nã hoc arg. 14. q. 5. deniq;. arg. C. de eman. li. nec auus. q̃ a & si princeps cõcedit alicui ædificare in loco publico, hoc intelligitur facere sine dãno alterius. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. si qs à principe. & ff. ad Treb. sed cũ ab hærede. ff. de admi. tuto. impuberi. & j. eo. ad audientiã. Sic enim interpretanda sunt beneficia principis, vt non incipiãt esse iniqua. ff. de vul. & pup. sub. ex facto. ff. de p̃to. stipula. l. Paulus. ff. ex quibus cau. maio. l. sciendũ. ĩ. d̃ vsu pal. ex tuarũ. & ĩ. d̃ of. ord. c. licet.

d ¶ Nutrimentis.] De oĩbus aũt aliis soluãt decimas, ex quo de istis tñ p̃hibent: q a qd̃ de vno prohibet, de alio cõcessum intelligitur. 31. dis. qualis. nisi religionẽ aliquorũ assumerẽt, tũc gauderẽt eorũ priuilegio. ĩ. de sta. mona. recolẽtes. i fi. & arg. ĩ. d̃ dec. ex parte. lo.

Ad audientiam.] Primo ponit facti narrationẽ. Secundo prouisionem: ibi, *Quia igitur*. quæ primo prouidet qñ rector cõsentit: secundo quando dissentit: ibi, *Si vero*. Abbas.

Casvs. Quædã villa tantũ distabat à parochiali ecclesia, q̃ tempore hyemali sine magna difficultate parochiani ipsam ecclesiam adire non poterant: vñ congruo tpe nõ poterant diuinis officiis interesse: vnde dñs illius villæ petiit, vt ibi posset ecclesiã cõstruere, quã dotare volebat: & maior ecclesia intm abundabat, q̃ nullũ vel modicũ præiudiciũ pp hoc fieret eidẽ sine obuẽtione illius villæ: vnde mandat Papa diœcesano: quatenus si ita est, ecclesiã ibi ædificet, & in ea sacerdotẽ instituat, ad p̃sentationẽ rectoris maioris ecclesiæ, cũ assensu patroni, pcepturũ obuentiones illius villæ: p̃uideat tñ, vt cõpetens honor ſm facultates illius loci ecclesiæ matrici seruetur: qd̃ latus fieri põt, cũ dñs euidẽ villę xx. acras terræ illi ecclesiæ assignare velit.

e ¶ Magna difficultate.] Hæc est iusta causa constituendi ecclesiã in alterius parochia, & in eius p̃iudiciũ. & ita difficultas aliqd permittit qd̃ aliàs p̃hibet. simi. 63. dist. cũ longe. & 93. dist. c. iuxta. & ff. d̃ iud. si longius. & ff. de arbi. si cũ dies. §. si arbiter. & C. in quib. cau. tu. vel cura. habenti tu. da. l. pp late. & l. cũ ob augmentum. simile ĩ. de rescrip. nonnulli. ĩ. de ele. nihil est. §. vlti. & 7. q. 1. temporis qualitas. §. 1.

Conuenienter

f ¶ Conuenienter.] Aliàs non permitteretur. 56. q. 1. quicunq;. & c. ecclesiæ. & cap. de deci. & ĩ. cap. prox. 12. q. 2. bonæ rei.

Aliàs in: ecclesiæ matrici mandat seruetur.

g ¶ Rectoris.] Præsentatio rectoris est necessaria: quia ille est ei subiectus. arg. 24. dist. glo. 50. dis. i capite. & qd̃ ipsum tangit, approbare debet. ĩ. de temp. ord. si archieps. C. de au. præstan. l. vlti. & 16. q. 1. statuimus. & ĩ. de offi. archi. quia. in fin. Sed quare præsentatio non spectat principaliter ad patronum: vt ĩ. de iurepa. per totum? Potest dici q̃ ideo spectat ad maiorẽ ecclesiam: quia in eius præiudiciũ fundatur alia in ipsius parochia: vñ quasi quadam cõpensatione præsentat cũ assensu patroni: & hoc p̃uidet Papa forte de consensu patroni. Vel põt dici, q̃ patronus iñ eliget & præsentabit electũ rectori maioris ecclesiæ, qui illũ postea epo præsentabit. arg. 24. dist. quando. sed primũ verius vĩ. Sed quid si patronus nõ concordat cũ illo rectore? Nisi iustã causam 9dictionis ostendat, non nocet. vel dic q̃ ambo sunt patroni, & ambo debẽt similiter eligere: quia de bonis vtriusq; dotatur ecclesia: & presbyterum præsentabunt archiepo. Ber.

Acra, inquit Hostiẽ. hic. vulgare est Anglicorum, & tantum valet acra apud Anglos quantum iornale apud nos, & quantum arpentum apud Gallos, & quantum bubulca vel tabula apud Italos & Lõbardos.

Extra.

Lexouẽ.

¶ Gl. seq. signat 9trium. et dupliciter soluit. et secũda solutione signat 9triũ.

h ¶ Obuentiones.] & ita vĩ, q̃ debeat habere decimas illius villæ. sed 9 16. q. 1. quicunq;. & c. ecclesiæ. non sunt 9ria, sed Papa hoc fecit ex plenitudine potestatis. & hoc ideo, quia pp p̃uentus illius villæ rector maioris ecclesiæ poterat cõpetenter sustentari: vt ĩ. dr: sed eps hoc facere non posset nisi de consensu rectoris maioris ecclesiæ, quia non potest iura illius ecclesiæ dare alteri. ĩ. de reb. eccle. nõ alienan. c. 1. & arg. 16. q. 1. cõstitutũ. & §. sicut duo. Gratianus tñ 9dicere vĩ: vt colligitur ex illo §. sicut duo. à 9rio sensu precedentium capitulorũ. Licet possit dici, q̃ Papa non intellexit de decimis prædialibus, sed de obuentionibus aliis, scilicet oblationibus: & de personalibus decimis, quæ dantur diebus quibus accedunt ad ecclesiam, & ex mortuariis & consimilibus, quia de iure cõi pceptio decimarũ pertinet ad parochialẽ ecclesiã. ĩ. de deci. cũ in tua. & si Papa de illis intellexisset, bene expressisset. arg. ĩ. de deci. ad audientiã. sicut expressit de obuentionibus, expressisset supra de decimis. arg. 9 j. de ver. signifi. cum inter vos.

Ex hoc probat liste pro facultate loci: vel ve vemiant ad sãcum. mum, & ha pastura. & capitulum, & simile supra de capel. mo. dilectus. vel retenuabit illi sepultura de prætert. ex transmissa. Io. And.

i ¶ Honor.] Scilicet vt aliquid annuatim in signum subiectionis præstetur: arg. ĩ. de censi. omnis anima. moderandum tamen ad arbitrium episcopi. supra de offi. deleg. de causis.

k ¶ Acras.] Mensura terræ est; & est vulgare Anglorum.

l ¶ Distulerit.] & patronus cum eo.

De his.] Casus. Quæritur, vtrum rectores ecclesiarum cõpelli debeant eas reparare: Et rñdet, q cogi debent de bonis ecclesiæ, si eis superliuot, ad reparationẽ ecclesiarũ cõferre, vt eorũ exẽplo cęteri inuitentur. Not. q cuius est emolumentũ, eius debet esse & onus. Item qui aliũ inuitat, in se debet habere qd̃ prædicat.

a ¶ Cogi debent.] Si parte fabricæ recipiant: arg. 10. q. 2. decernimus. & q. 3. vnio. immo certe & sine illa si possũt, vt colligitur ĩ. de his q fi. à maio. par. ca. c. vlt. & arg. 12. q. 3. põtifices. & ĩ. de testi. cũ in officiis. & ĩ. eod. cap. 1. vbi de hoc.

b ¶ Exemplo.] Qui aliũ inuitat ad aliquid faciẽdũ, in se debet habere qd̃ pdicat. 26. dist. vna tñ. & 25. dist. primũ. & ff. de neg. gest. si pupilli. §. vlti. & ff. de fideiu. tuto. ff. si. serui. ven. altius. & 61. di. miramur. 42. dist. §. 1. & 47. dist. c. sicut. §. necesse.

CAP. IIII.

DE† his, qui parochiales ecclesias habent, duximus respondendũ, quòd ad reparationem & institutionem ecclesiarũ cogi debent[a], cũ opus fuerit, de bonis quæ sunt ipsius ecclesiæ, si eis supersint cõferre, vt eorũ exẽplo[b] cæteri inuitẽtur.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Secularis ecclesia sine præiudicio clericorum ad statum regularem potest reparari: & collegio, quod nondum est, priuilegium non confertur.*

CAP. V.

AD† audientiam nostram peruenit, quòd tu in ecclesia, de qua in episcopum vocatus fuisti, regulares canonicos desideras ordinare: inde si quidem est, quòd hoc deuotioni tuæ auctoritate Apostolica indulgemus[c], si tibi episcopus diœcesanus consenserit in hac parte. Verũ si clerici seculares in ea adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint ibi[d] vel alibi necessaria prouiderit†. ¶ Licet autẽ nobis instãtius supplicaueris, vt ecclesiæ prædictæ confirmationis priuilegium faceremus, tibi non possumus[e] de iure deferre; cũ nulli canonici adhuc ibidẽ existãt, quibus priuilegiũ concedatur.

¶ Celestinus† tertius.

¶ *Non obstãte iuramẽto de rebus ecclesiæ nõ alienandis, potest episcopus propter indigentiã nouã ecclesiã ædificare.*

CAP. VI.

TVa† nos duxit: & infra.

AD audientiã.] Diuidit in duas partes. Secunda: ibi, *Licet autem.* Abbas.

Casus. Quidam canonicus ecclesiæ secularis, vocatus fuit in epm ecclesiæ alteri[9] epatus, desiderabat in ecclesia illa de qua fuerat assũptus, instituere canonicos regulares: petiit à dño Papa vt hoc ei liceret: indulget Papa vt hoc facere possit, si eps diœcesanus in hoc sibi consentiat: ita tñ, q clericis, si qui sunt ibi dũ vixerint vel alibi necessaria ministrẽtur. Itẽ petiit à Papa vt faceret priuilegiũ confirmationis canonicis ibidẽ instituẽdis: in hoc Papa ipsum exaudire non potest, cũ nulli canonici adhuc ibi sint, quibus priuilegiũ concedatur. Not. q Papa per suã indulgentiã vel priuilegiũ alicui piudicare nõ intẽdit, vt hic patet: q si eps diœcesanus hoc nõ pmittat, nõ valet hæc indulgẽtia, nec etiã clericis illius ecclesiæ præiudicatur. Itẽ rei q nõ est, nõ dat priuilegiũ.

¶ *Glo. seq. quærit obiiciendo, & soluit.*

c ¶ Indulgemus.] Sed quid valet ista indulgẽtia, cũ hoc nõ possit sine licentia diœcesani: quia & hoc idẽ poterat, si tñ licentiã epi habuisset? quantũ ad hoc parũ valet, nisi q eps citius mouebitur ad ꝯsentiendũ: & si nõ cõsentiret, facilius cõpelleret. arg. ĩ. de iurepa. nullus. sed in hoc pdest, q hoc facere poterit clericis inuitis, dũmodo æque ibi vel alibi puideat eis, aliàs eis inuitis hoc facere nõ posset. similis indulgentia est ĩ. de vsu pal. ex tuarũ. Et est opti. arg. q Papa non intendit alicui facere præiudicium per suum priuilegium. De hoc no. plura. arg. ĩ. eo. cum dicat.

¶ *Glo. seq. obiicit, & sol. Iterum obiicit & soluit.*

d ¶ Ibi.] Sed hoc vr̃ ꝯ ius: quia homines diuersæ pfessionis in eodẽ officio nõ debent associari. 16. q. vlt. in noua. & ĩ. de electioni. cũ causam. arg. ĩ. de postu. c. 1. in fi. In potestate epi erit an velit eis puidere ibi vel alibi, sed honestius est, vt eis alibi puideat. Arg. est hic, q aliquis punit̃ sine culpa. qd̃ esse nõ debet. 56. dist. satis peruersũ. & 16. q. vlt. inuẽtũ. Et hoc qdẽ regulare est, sed hoc facit Papa ex speciali indulgẽtia, vt remoueant̃ fauore religiõis. & est summa rõ q p religiõe facit. ff. d̃ reli. & sũpti. funo. sunt psonæ. pp quã multa fiũt q aliàs nõ fierent. ĩ. de apostta. c. 2. & ĩ. de fil. pbyte. c. 1.

¶ *Glo. seq. fortificat textum, signat contrarium, & soluit.*

e ¶ Non possumus.] Sic ergo patet, q rei q nõ est, non datur priuilegiũ: nõ enim ante ratio quærenda est, q persona. ff. de iure codicil. quidã referis 1. & ff. cõia prædio. l. 1. & ĩ. de despõ. impube. ad dissoluendũ. sic rescriptũ non datur ad lites, q nondũ sunt. ĩ. de rescrip. c. vlt. vbi plures ꝯcor. sunt ad hoc. Arg. ꝯ. ff. de serui. vrbano. pdio. si seruitus. §. futuro. Solue istud ꝯtiũ cũ suis cõcor. & dic, q futuro ædificio nõ põt seruitus ꝯstitui, vt statim sit seruitus: q nõ est cui seruiat, sed aliq̃s põt obligari ad eã ꝯstituẽdã cũ fuerit ędificiũ. arg. ff. fam. erc. hęredes. §. an ea stipulatio.

Margin notes: ¶ Cap. 1. in tit. in 2. compilat. Et post concilium Lateran. sub Alexan. III. par. 19. c. 1. Et vide concilium Trident. sessio. 21. de refor. ma. c. 7. — ¶ Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat. — ¶ Vide l. fin. autem. C de man. hoc. & in l. ea tuta. ff. de vul. & pu. pil. sustitu. — ¶ Alexan. III. in vno aut altero vetusto codice. — ¶ Cap. 5. eo tit. in 2. compilat. Et vide Io. And. Ant. Butrium & Imolam in c. extirpandæ. §. qui vero. supra de prebend. — Hanc & duas sequẽ. vide in antiq. de rebus, super q glo. Io. And.

¶ Præterea quia occasione iuramenti, quod de rebus ecclesiæ† non alienandis[f] te asseris præstitisse, in locis tui episcopatus, in quibus populi habitantes oratoriis egere videntur, ne prætextu nouarum ecclesiarũ commissa tibi ecclesia destitui videatur[g], ecclesias formidas erigere: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus illius iuramenti[h] occasione, nullatenus prætermittas, quin populo indigẽti[i] super basilicarũ institutione studeas salubriter prouidere.

TITVLVS XLIX.

De immunitate† ecclesiarum, Cœmiterij, & rerum ad eas pertinentium.

¶ Ex synodo Ioannis Papæ.

¶ *In domibus ecclesiarũ nõ debet iudex laicus iudicare, nec hospitium quærere.*

CAP. I.

VT† in domibus[k] ecclesiarũ[l], neque missus neque comes, vel iudex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine placitum[m], vel hospitium[n] vendicent: sed in publicis locis domos constituant, in quibus pla-

TVa nos.] Prima pars ponit dubiũ epi, qd̃ secundo tollit: ibi, *Fraternitati.* Abb. Siculus.

Casus. Quidã eps iurauit, q bona ecclesiæ non alienaret: postmodũ quidã habitatores sui epatus, nõ habẽtes ecclesias vel oratoria, in quib[9] possent audire diuina, petebãt ab epo, vt oratoria in locis illis erigerent, in quib[9] audirent diuinũ officiũ: eps occasione iuramenti pdicti, dubitabat ecclesiam ibi erigere, ne prętextu nouarũ ecclesiarũ ecclesia sua detrimentũ incurrat: quare super hoc consuluit Papã: & ipse mandat, quatenus occasiõe illius iuramẽti, nõ dimittat qn populo indigenti super ecclesiis cõstruẽdis debeat puidere. Not. q iuramẽtũ ad casum inopinatũ extẽdi non debet. Itẽ ex iusta causa nouæ ecclesiæ possunt ꝯstrui in parochiis aliorum: aliàs nõ debẽt cõstrui.

f ¶ Nõ alienãdis.] Simile 28. di. d̃ Syracusanæ. 10. q. vlt. c. vlt. & ĩ. d̃ rebus eccl. nõ alie. vesa p. sic & rex in sua coronatiõe iurat regni sui iura illibata cõseruare. ĩ. de iureiu. intellecto.

g ¶ Destitui videatur.] Trepidauit, vbi nõ fuit timor. in hoc facto videbatur pũdiciũ fieri ecclesiæ suæ, quia parochiani illi veniebãt forte ad ecclesiã suã. Ber.

h ¶ Iuramenti.] Iuramentũ enim nõ extendebat̃ ad hũc casum, licet illi essent parochiani sui: ex quo populus indigebat. arg. ĩ. d̃ cõsti. cũ M. & ĩ. eo. ad audientiã 1. nec poterat illud seruare iuramentũ sine periculo animarũ, pp carentiã sacerdotũ: vnde si pp epi negligentiã aliqui perirẽt, imputaret̃ ipsi. 16. q. 6. si psbyter. & c. seq.

i ¶ Indigenti.] Ecce causa quare noua põt ꝯstitui ecclesia i pũdiciũ etiam alterius. sic ĩ. eo. c. 3. 16. q. 1. præcipimus. & q. 7. ecclesias.

Margin notes: ¶ Aliàs stat ecclesiæ cur. &c. — ¶ Vide cõcilium Tridentinum sessio. 25. de reformatione c. 20. vbi immunitates & priuilegia ecclesiarũ & personarum ecclesiasticarum innouantur, & cõfirmantur. adde tractatũ Remigij d Gonni de immunitate ecclesiarum. — ¶ Cap. 1. eo tit. in 1. compilat. Et de materia vide tiõe per Nauarrum in Manuali de horis canonicis cap. 3.

DE IMMVNIT. ECCLESIARVM, &c.

¶ *Cõtinuatur hæc rubrica ad pcedẽtia hoc ordine secundũ Gof. et Io. And. Viso de ecclesiis ædificatis & reparatis, quia ipsa cũ suo ambitu et cæmiterio et suis rebus grauari nõ debẽt oneribus, quib[9] res laicorũ pmũtur, ideo recte post pcedẽtẽ rubricã subiicitur ista, vbi d̃ istorũ imunitate tractatur.*

De hac materia tractatur 42. dist. §. sed hæc. vsq. ad finem dist. et 87. & 98. dist. & 14. q. 4. et 23. q. vlt. c. si in morte. §. ecce qd, vsq. ad §. hinc datur. 16. q. 1. generaliter, vsque ad §. idem. & q. 6. & 2. q. 1. in primis.

VT in domibus.] Casus. Statuit Papa in capitulo isto, q in domibus ecclesiarũ placitũ vel hospitiũ nullus sibi debeat vẽdicare, nõ obstãte aliqua consuetudine, sed in publicis locis hoc faciãt. Not. q placita secularia in ecclesia teneri non debent. Itẽ iudices seculares prætextu alicuius cõsuetudinis, hospitium in ecclesiis vendicare non debent.

a ¶ Vt in domibus.] supple, statuimus.

l ¶ Missus.] id est, executor vel officialis: vulgare est Italiæ.

m ¶ Placitum.] Et ita placita secularia non sunt in ecclesia tractãda, sed ecclesiastica. sic 2. q. vlt. cap. vlt.

n ¶ Hospitium.] C. de episcop. & cler. l. 1. in fine. quod quasi debitum non

a

tam non debent habere, sed charitatiuũ hospitium petere possunt à clericis: ad quod tenentur. 42. dist. §. 1. & supra de supplen. negli. prælato. sicut. & 3. de præben. cap. de monachis.

Peruenit.] Hoc capitulũ multos habet intellectus: ideo per multos non summatur. Primo ponit dictũ. Secundo rationẽ ipsius: ibi, *Quatenus*. Abb. Sic.

Casus. Statuitur in capitulo isto, quòd ingruente necessitate nemo excusari debeat, quin à custodia ciuitatis seu vigiliis debeat excusari: sed omnes ad hoc generaliter teneantur, ut omnibus vigilantibus ciuitas melius valeat custodiri. Not. q̃ in necessitate cessat priuilegium. Item quod oẽs tangit, ab omnibus prouideri debet.

a ¶ *Nullum.*] de hominibus ecclesiæ.

b ¶ *Aut alio modo.*] id est, sub hoc prætextu excusari, q̃ sit homo ecclesiæ nostræ vel suæ.

c ¶ *Omnes.*] nisi sint senes, ut eo prætextu excusentur. C. de decu. l. vlti. lib. 10. & 12. q. 2. ecclesiarum seruos. ʒ. sed hoc est speciale. Ben.

d ¶ *Vigilãtibus.*] vicissim & successiue, vel etiam simul si periculũ immineat: quia expedit reipublicæ plures habere defensores. ff. de no. oper. nuncia. nam reipublicæ. Vicen.

Indicatum est.] Hoc capitulũ cõiter nõ summatur, & nõ diuiditur. Abbas.

Casus. Dĩ hic, q̃ rustici ecclesiæ, rura ecclesiæ dimittere nõ debent, transferendo se ad priuatorũ rura. Not. hic ꝯ rusticos ecclesiæ, scilicet ascriptitios.

e ¶ *Rustici ecclesiæ.*] De illis intellige, qui glebæ sunt astricti: vt recedere non possint. C. de agricol. & censit. cum satis omnino. lib. 11. de quibus habes j. de Iudæis, multorum. §. 1.

Non minus.] Prima pars narrat, & aggrauat horridã oppressionem ecclesiæ, quam faciebãt Potestates seculares. Secunda: ibi, *Quocirca*, prouidet. Et hæc tria facit. Primo pœnam comminatur. Secundo ponit casum permissum. Tertio pœnam comminatam imponit. Abb. Siculus.

Casus. In quibusdã partibus mundi rectores locorum tot onera imponũt ecclesiis, vt sacerdotes earũ deterioris conditionis videantur, q̃ fuerint sub Pharaone, qui legis notitiã non habebat: immo sacerdotes & iura eorũ in pristina libertate dimisit, & de publico eis necessaria ministrabat: sed isti omnia sua onera fere imponunt ecclesiis, & iurisdictionẽ ecclesiarũ sibi in totum vsurpant: vnde Lateran. conciliũ sub anathemate ꝓhibet ne talia decætero attentare præsumant: nisi eps & clerus tantam necessitatem aspexerint vel vtilitatem, vt absq; vlla coactione existiment eis subueniendum, vbi laicorũ non suppetũt facultates: Si vero decætero ꝯ ista venire præsumpserint, & cõmoniti non destiterint, se nouerint excõicatos, nec cõioni restituantur, donec satisfecerint competenter. Not. q̃ laici non debent onera imponere ecclesiis, nec earũ iurisdictionem vsurpare: & si cõmoniti non satisfecerint, sunt excõicati.

f ¶ *Non habebat.*] & ideo minus peccauit: Vnde Apostolus: Misericordiam merui, quia ignorans feci. 1. dist. consuetudo. sed isti excusationem hanc habere non possunt.

g ¶ *Subactis.*] id est, redactis.

h ¶ *Angariis.*] Angariæ dicuntur personalia obsequia, propriis sumptibus ꝓstita: Parãgariæ vbi persona seruit sumptibus alienis.

citum teneant, & etiam hospitentur.

¶ Gregorius archiepiscopo Tricen.

¶ *Tempore magnæ necessitatis, non debet aliquis excusari à murorum seu ciuitatis custodia. hoc dicit secundum intellectum Panormitani.*

CAP. II.

Peruenit: & infra. ¶ Fraternitas tua, nullum[a] per nostræ vel ecclesiæ suæ nomẽ, aut alio modo[b] excusari à murorũ vigiliis patiatur: sed omnes[c] ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cũctis vigilãtibus[d], melius valeat ciuitatis custodia procurari.

¶ Idem Vitali defensori Sard.

¶ *Rusticus astrictus ad culturam agrorũ ecclesiæ non potest illam deserere. hoc dicit summando generaliter.*

CAP. III.

Indicatum est: & infra. ¶ Dictum est nobis, quòd rustici[e] ecclesiæ rura eius deserentes, in priuatorum possessionibus culturam exhibeant: quod experientia tua fieri non permittat.

¶ Ex concilio Lateran.

¶ *Laici collectas imponentes clericis vel ecclesiis, seu iurisdictionem eorum vsurpantes, si moniti nõ desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: potest tamen episcopus cum clero eis in necessitate præbere subsidia.*

CAP. IIII.

Non minus: & infra. ¶ In diuersis mũdi partibus cõsules ciuitatum & rectores, necnon & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequẽter imponunt ecclesiis, vt deterioris conditionis factum sub eis sacerdotiũ videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui legis diuinæ notitiam nõ habebat[f]. Ille quidem omnibus aliis seruituti subactis[g], sacerdotes & possessiones eorum, in pristina libertate dimisit, & eis alimoniam de publico administrauit: Isti vero onera sua fere vniuersa imponunt ecclesiis, & tot angariis[h] eas affligunt, vt eis quod Hieremias deplorat competere videatur: Princeps prouinciarum facta est sub tributo[i]. Siue quidem fossata, siue expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis ecclesiarum & clericorũ & pauperum Christi vsibus deputatis volunt fere cuncta compleri. Iurisdictionem etiam & auctoritatem prælatorum ita euacuant: vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. ¶ Quocirca sub anathematis districtione fieri decætero talia prohibemus: nisi episcopus & clerus tantam necessitatem[k] vel vtilitatẽ aspexerint, vt absque vlla exactione ad releuandas[l] communes vtilitates vel necessitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existimẽt conferenda. Si autem consules, aut alii decætero ista commiserint, & commoniti[m] desistere noluerint, tam ipsi, quàm fautores eorum, excommunicationi se nouerint subiacere: nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

¶ Lucius tertius.

¶ *Causæ sanguinis in ecclesiis vel cœmiteriis agitari non debent.*

CAP. V.

Cum ecclesia[n] Dei secundum Euangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Seculares iudices causas, vbi de sanguinis

¶ *Glo. seq. arg. clericos immunes, &c. allegat septem iura, in contrarium allegat quinque, & soluit.*

i ¶ *Sub tributo.*] Arg. q̃ sacerdotes & clerici debent esse immunes ab omni exactione seculari. 23. q. vlt. conuenior. & C. tributũ. §. quãuis. & C. de sacrosan. eccle. l. ad instructiones. & l. placet. & 11. q. 1. si tributum. & 16. q. 1. c. generaliter. §. nouarũ. & 11. q. 1. sacerdotibus. arg. ꝯ. 23. q. 8. tributũ. & 11. q. 1. magnum. ĩ. de censi. c. 1. in fine. C. de epis. & cler. de his. ff. de pub. & vect. imperatores. Solu. quæ vsibus ecclesiasticis deputantur, quo ad fundationẽ ecclesiarũ, & cœmiterium, & domos, & hortos iuxta positos, immunia debent esse ab omni exactione, cætera autem transeunt cum suo onere ad ecclesiam, argumen. ĩ. de censi. c. 1. vbi de hoc.

k ¶ *Tantam necessitatẽ.*] Et ita ex arbitrio epi dependet inspicere hãc necessitatẽ, aũ aliquid conferre non debent: nisi super hoc prius Romanus Pontifex consulatur. j. eo. aduersus. 2. respon. in fine.

l ¶ *Releuandas.*] Cõferre enim debent sicut & alii possessores ad iter faciendum, vel pontem ædificandum, vel reficiendum. in Auth. de eccle. titu. §. ad hoc. colla. 9. C. de sacrosanctis ecclesiis. ad instructiones.

m ¶ *Commoniti.*] Admonitio enim semper præcedere debet vindictam. 12. q. 2. indigno & nisi se correxerint post admonitionẽ, sunt ipso iure excõicati, vt hic dicit, & fautores ipsorum, & successores ipsorum si non satisfecerint infra mensem. j. eo. aduersus. §. vltim. B.

Cum ecclesia.] Diuiditur: Nam in principio & fine ponitur duplex constitutionis causa: In medio ponitur constitutio. Secũda: ibi, *Seculares*. Abbas Siculus.

Casus. Ecclesia Dei s̃m Euãgeliũ debet esse domus orationis, & non spelunca latronũ, aut sanguinis forũ, & ideo statuit Papa, q̃ iudices seculares causas criminales, vbi de sanguinis effusione, vel corporali pœna agitur, ibi sub interminatione anathematis nõ debeãt exercere: absurdũ est enim ibi causam sãguinis agitari, vbi est tutela refugii ꝯstituta. Not. causas criminales laicorũ i ecclesiis nõ debere agitari. Itẽ ꝯfugientes illuc debent ab ecclesia defendi.

¶ *Glo. seq. inducit simile.*

n ¶ *Cum ecclesia.*] Hic ergo propter reuerentiã loci non tractantur causæ seculariũ in ecclesia. s. eod. c. 1. sic & alibi expelluntur de ecclesia. 2. q. 7. accusatio. alibi habes de reuerẽtia diei, in quo causæ etiam ex consensu partiũ tractari non possunt. 15. q. 4. c. 1. C. de fer. omnes. & melius s. de fer. cap. vlti.

¶ Glossa

effusione[a], & corporali pœna agitur, in ecclesiis vel cœmiteriis[b] agitare sub interminatione anathematis[c] prohibemus: absurdũ enim est, & † crudele, ibi iudiciũ sanguinis exerceri, vbi est tutela[d] refugij cõstituta.

Innocentius iij. illustri regi Scotiæ †.

Reus criminis ad ecclesiã fugiens, nõ est violẽter ab ea extrahẽdus, nec debet amplius prætextu criminis cõmissi dãnari ad mortẽ vel ad aliã pœnã corporalem: est tamen aliter legitime puniẽdus, fallit in duobus casibus hic expressis. hoc dicit primo. Seruus fugiens ad ecclesiam timore domini sui, est domino de eius impunitate iuranti restituendus. hoc dicit secundo.

CAP. VI.

Inter † alia: & infra. Tuis quæstionibus respondentes iuxta sacrorũ statuta canonũ[e], & traditiones legũ[f] ciuiliũ, ita duximus distinguẽdũ: quòd fugiens ad ecclesiã, aut liber, aut seruus existit. Si liber, quantũcunque grauia maleficia perpetrauerit, non est violenter ab ecclesia extrahendus[g]: nec inde dãnari debet ad mortẽ, vel ad pœnã[h], sed rectores ecclesiarũ sibi obtinere debent mẽbra & vitã. Super † hoc tamen quod inique fecit, est aliàs legitime puniendus[i]: Et hoc verũ est, nisi publicus latro[k] fuerit, vel nocturnus depopulator[l] agrorum, qui dum itinera frequentata, vel publicas stratas obsidet aggressionis insidiis, ab ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secundum canonicas[m] sanctiones. Si vero seruus fuerit, qui confugerit ad ecclesiã: postquã de impunitate sua, dominus eius clericis iuramẽtum præstiterit, ad seruitiũ domini sui redire cõpellitur[n] etiam inuitus: alioquin à domino poterit occupari.

Idem ex concilio generali †.

Clerici non debent necessitatibus, seu vtilitatibus ciuitatum, seu aliorum locorum, etiam vbi laicorũ non suppetũt facultates, subuenire, nisi prius Romanus Pontifex consulatur. hoc primo. Sẽtentiæ et constitutiones editæ à laicis collectantibus ecclesiam, sunt ipso iure irritæ, nec vllo tempore conualescunt. hoc secundo. Rectores excommunicati ob grauamina præmissa, remanent excommunicati, etiam post depositum officium: nihilominus excõmunicati sunt successores, nisi satisfecerint infra mẽsem. hoc tertio. hoc dicit ad maiorẽ declarationẽ, & pro nouitiis.

CAP. VII.

Aduersus † consules & rectores ciuitatum vel alios, qui ecclesias & ecclesiasticos viros, talliis seu collectis, & exactionibus aliis aggrauare nitũtur, volens immunitati ecclesiasticæ Lateranũ[o] †. cõciliũ prouidere, præsumptionẽ huiusmodi sub anathematis districtione prohibuit: trãsgressores & fautores eorũ, excõmunicationi[p] subiacere præcepit, donec satisfactionẽ impenderint cõpetentẽ. Verũ si quando forte episcopus simul cũ clericis, tantã necessitatẽ vel vtilitatẽ perspexerit †, vt absq; vlla coactione ad releuãdas vtilitates vel necessitates cõmunes, vbi laicorũ non suppetũt facultates, subsidia duxerit † per ecclesias cõferenda:

Gl. seq. quæritur, & dupliciter soluit.

a Effusione.] maxime: qa nec aliæ ciuiles causæ. s. eod. c. 1. secus de ecclesiasticis 2. q. 2. pceptũ. & arg. s. de app. qua fronte. Quid ergo si alteri parti vel vtriq; esset interdict⁹ ingressus ecclesiæ? Rñdet nihilominus possunt intrare, qa interdictũ non extẽditur ad hũc casum. arg. q. etiã post votũ vel iuramentũ de carne nõ comedenda, comedere debet, vt se purget si esset suspect⁹. 30. dis. c. vlti. ar. s. de cõstit. cũ M. & s. tit. pxi. cap. vlti. Vel tũc causæ tractant extra ecclesiã, vt illic seruet interdictũ: qa nihilominus valeat iudiciũ, nec est pceptũ ita qd nõ possit alibi tractari. q. in ecclesia: sed de honestate dictũ est, vt pp loci reuerẽtiã forte magis caueant à periuriis & mendaciis.

b Cœmiteriis.] quę eodẽ privilegio gaudent cũ ecclesiis. 17. q. 4. quisquis. & cap. id cõstituimus. & s. de cõse. eccle. vel alta. capitu. consuluisti.

Glo. seq. recitetur per quæstionem.

c Anathematis.] Non credo quòd ipso iure sint excõicati, sed post admonitionẽ sunt excõmunicandi. Ber.

d Tutela.] Sic confugiens ad ecclesiã tutus debet esse, qa est tutela refugii, vt hic dicit: & j. c. prox. & 17. q. 4. diffiniuit. Bernardus.

Inter alia.] Malefactor fugiens ad ecclesiã, imunitate gaudet: nisi in duobus casibus. seruus vero restituitur dño de ipsius impunitate iurãti. Ita cõiter summatur. Duo sunt dicta. Secundũ: ibi, Si vero. Abbas Siculus.

Casus. Quæsitũ fuit à Papa, verũ confugientes ad ecclesiã debeant ibi defendi: Papa super hoc distinguit, cõfugiẽs ad ecclesiã aut est liber, aut seruus: si liber, quãtumcunq; grauia cõmittat, non est ab ecclesia p violentiã extrahendus, nec inde debet dãnari ad mortẽ vel ad pœnã: sed rectores ecclesiarũ vitã sibi reseruent: puniatur tñ aliàs super eo qd inique fecerit: nisi fuerit latro publicus, vel nocturnus depopulator agrorũ: qui publicas stratas obsidet suis insidiis, q ab ecclesia extrahi possunt nulla defensione sibi tradita. Si autẽ fuerit seruus ad ecclesiã confugiens, si dñs eius de impunitate personæ, clericis iuramentũ præstiterit, dño suo restituatur etiã inuitus, alioquin à dño poterit occupari. Not. distinctionẽ huius decretalis circa fugiẽtes ad ecclesiã. Itẽ cõfugientes ad ecclesiã debẽt ibi defendi, pter duas personas, scilicet, latronẽ publicũ, & deuastatorẽ agrorũ & vinearum.

Glo. seq. recitetur per obiectionem.

e Canonum.] 17. q. 4. diffiniuit. cap. id constituimus. cap. reum ad ecclesiam. & cap. metuentes.

f Legum.] C. de his qui ad ecc. confug. l. præsenti.

g Extrahendus.] etiã Iudæus, dummodo absit simulatio. C. de his qui ad eccle. confug. l. 5.

h Ad pœnam.] Ab omni genere pœnarum interim sunt securi. 17. q. 4. id constituimus.

i Puniendus.] pecunialiter dumtaxat, vel alia satisfactione præter pœnam corporalem. 17. q. 4. reum. & c. id constituimus.

k Nisi publicus latro.] vt 17. q. 4. sicut antiquitus. lex tñ plures personas excipit. i Auth. de man. prin. §. qui si deliquentes. coll. 3. ver. neq; vbi homicidæ, adulteri, & raptores virginũ, extrahuntur ab ecclesia: sm q isti de quibus hic dr. sed decr. tñ duas personas extrahit, vt hic: & canõ expresse præstat immunitatẽ raptoribus virginũ. 36. q. 1. de raptoribus. & sic in casu isto derogatur illi auth. p ista iura omnibus aliis immunitatẽ pstat, nisi in casu. j. eo. c. vlti. publicos enim latrones cuilibet impune occidere licet. & sine peccato. 23. q. 5. cũ homo. & C. qñ li. vnicuiq; sine iud. se vindi. l. 1. & tales famosi latrones capti in furto, in furca suspenduntur. ff. de pœn. capitaliũ. §. famosos. sed si famosus nõ est, tũc iubetur castigari: sed nec vitã nec membrũ perdit. C. de ser. fugi. Auth. sed nouo. Vinc.

l Nocturnus depopulator.] De istis duobus habes C. quando lic. vnicuique. l. 1. cuius verba hæc sunt. & l. 2.

m Canonicas.] signatas in princ. decretalis.

n Compellitur.] 17. q. 4. metuentes. & c. id cõstituimus. & C. de his qui ad eccle. confug. si seruus.

Aduersus.] Ioannes And. specifice non summat, sed p summario dicit sic: Generale conciliũ repetit Lateranen. s. eo. nõ minus, addẽs quandã punitionẽ i ver. Propter. & pœnã. in ver. Quia vero. Sed dñs Ant. sũmat sic: Ciuitatibus psidẽtes, & ecclesias collectãtes, pter formã cõcilii generalis, sunt excõicandi, nisi satisfecerint infra mensẽ: & sententiæ ab eis latæ sunt nullæ, q pœnæ trãseunt ad successores, & eos sequunt officio deposito. hoc dicit. Sed certe hoc summarium non euacuat radicitus intellectũ cap. Vnde dicit Panor. q illud ca. habet principaliter tria dicta: Nã primo repetit cõcilium Lateranñ. s. eod. non minus. & quandã determinationẽ annectit: Secundo: ibi, Quia vero. pœnã illius concilii auget. Tertio: ibi, Cæterum. pœnã illius concilii determinat, & extendit ad successores, & hæc diuisio sufficit p summario. Abb.

Casus. Lateran. conciliũ excõicauit rectores ciuitatũ & aliorũ locorũ, q admonitione pmissa de grauaminib⁹ illatis ecclesijs nõ satisfacerẽt sm tenorẽ cõcilii Laterañ. s. eo. nõ minus. Sed qa nec sic eorũ malitia cõquieuit, adiicitur in isto cõcilio generali, vt cõstitutiones & sententiæ, q à talibus, vel de ipsorũ mandato fuerint pmulgatæ, inanes & irritæ habeãtur, nullo vnquã tpe valituræ: veruntñ quia fraus & dolus alicui patrocinari nõ debet, nullus rector decipiatur vano errore, nec credat, vt infra tps sui regiminis tñ sit excõicatus, quasi post illud nõ sit cõpellendus ad satisfactionẽ: qa tã ipse q satisfacere recusauerit, quàm successor ipsius erit excõicatus, nisi infra mensẽ satisfecerit, donec satisfecerit cõpetẽter, qa in onere succedit, qui substituit in honore. Not. q laici exactiones ab ecclesiis exigere nõ debent. Item dñs Papa omniũ vtilitatibus intẽdit. Itẽ snia vel cõstitutio per excõicatũ plata nulla est: nec tractu tẽporis cõualescit, & ita qd ab initio nõ tenet, nullo tpe cõualescit. Itẽ fraus & dolus nemini patrocinari debẽt. Itẽ snia excõicationis trãsit in aliũ, i quẽ lata nõ fuit. sed hoc est qa ille successit i vitiũ. Itẽ q succedit in honore, succedere debet in onere.

o Laterã. cõciliũ.] s. eo. nõ min⁹. cuius verba hic inferius ponũt. B.

p Excõicationi.] scilicet, post admonitionem. s. eo. non minus.

Aliàs inaudita valde crudele.

In omnibus exemplaribus Vaticanis pro, Scotiæ, legitur, Comaciæ, vel Comatiæ.

Vide Remigium de Gonni tract. de immunit. eccle. paulo post principium verbo, commissũ, in quarta ampliatione.

Cap. vnico eo. tit. in 3. compila. De materia vide late Couarruuiam lib. 2. variar. resolut. cap. 20. & Remigium tract. de immunit. eccles. fallentia 2. & 3.

Secundũ Alcialle. in dis. hac est sustentandũ. idem Host. Ioan. And.

Aliàs ita: Seq. eo tit.

De hoc articulo vide quos paulo ante citauimus.

Scilicet Lateranen. cap. 46.

Hoc dictum glossæ indistincte acceptum, falsum est, de quo tenent quod tradit d. Thomas 2. 2. q. 64. art. 2. & 3. addo Sotum lib. 4. de iust. & iure q. 6. art. 2. & 3. & 8.

Cap. 1. tit. de censibus, in 4. compilat. Vide quæ citauimus supra in cap. non minus. eo. tit.

Lateran. concilium sub Alex. iij. cap. 19.

præsumpserint

duxerint

a Propter

a ¶ *Propter imprudentiã.*] Ab hoc loco vsque ad finem additur prædicto concilio Lateranẽ.
b ¶ *Mandato.*] simi. s. de procu. consulti.
c ¶ *Tempore valitura.*] Sic ergo patet q sniã ipe excõicationis lata, nulla est. j. de hæreti. excõicamus. §. credẽtes. nec etiã cõualescere põt, vt hic patet: immo & si detegatur post sententiam, q a aliquis fuerit publice excõicatus, retractatur snia. s. de re iud. ad pbandũ. q a hæc exceptio i qualibet parte litis põt opponi. s. d exce. exceptioné. imo nec priuilegiũ ipsorum valet. 3. q. 4. nullus.
¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, de lege curatores, & c. & soluit.*
d ¶ *Infra tempus.*] & ita est hic arg. q iudex post officiũ depositũ cõueniri põt: & hoc ideo, q a cõuenitur de maleficio qđ cõmisit in ipso officio; secus si cõueniret ex cõtu: nã administratores ciuitatũ, & tutores, & curatores non cõueniũtur post depositũ officiũ ex cõtu, quẽ fecerũt nomine ciuitatis vel pupilli. ff. de admi. rer. ad ciuita. per. curatores. §. in eũ. & C. de admi. tut. cũ quædã. ff. de euict. illud. §. 1. sed ex maleficio cõuenitur deposito officio. t. q. 1. iubemus. & legibus sequẽtibus, ad finẽ q̃onis. & illa lex C. ad le. Iul. repetun. iubemus. tñ pcurator negotiorũ bene conuenit deposito officio. ff. de pcura. pcurator qui pro euictione.
¶ *Glo. seq. recitatur per obiectio. & solut. in fine obiecit & soluit.*
e ¶ *Successorem.*] & ita delictũ pdecessoris pjudicat successori. sed hoc nõ est verũ: immo est propriũ delictũ, ex quo ipsũ nõ purgat, q a cõsentit, & sic incipit esse propriũ delictũ, vñ punit eadẽ pœna cũ pdecessore. sic s. vt li. nõ ɔte. c. 1. in fi. Præterea cũ iste generalis successor hãbeat, si succedit in vitiũ, eadẽ sententia ligat. ff. p diuer. & tẽpo. pscri. cũ hæres. & vitia à maioribus ɔcta perdurant. C. de acq. pos. vitia. ff. d acq. poss. Põponius. §. 1. & facto auctoris successio dãnat hæredis. 1. q. 1. cito turpẽ. tñ iste successor quia prius cõicauit ei in crimine, statim fuit excõicatus post ambitionẽ. j. de sent. excom. nuper. & c. si concubinæ. Sed cũ ille iudex nõ excõicatur expresso nomine, quare statim non transit ad successorem. s. de offi. deleg. qm Abbas. & s. de offi. ordi. pastoralis? Rñdetur [1], hoc prouenit ex delicto, vnde non descendit statim ad alios. 24. q. 3. si hæres. sed datur tempus infra quod purget illud vitium: quo elapso nisi hoc fecerit, præsumitur consentire. 1. q. 1. constat. quis ex quo succedit in honore, debet succedere in onere, vt dicit in fine. Ber.

prædicti laici humiliter & deuote recipiãt cũ gratiarũ actione. Propter imprudẽtiã[a] tamẽ quorundã, Romanus Pontifex prius consulatur: cuius interest cõmunibus vtilitatibus prouidere. ¶ Quia vero nec sic quorũdã malitia cõtra Dei ecclesiã cõquieuit, adiicimus, vt cõstitutiones, & sentẽtiæ, quæ † à talibus, vel de ipsorũ mãdato[b] fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeãtur, nullo vnquã tẽpore valituræ[c]. Cæterũ, quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, vt infra tẽpus[d] regiminis sustineat anathema, quasi † post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus. nã & ipsum, qui satisfacere recusauerit, & successorẽ[e] ipsius, nisi satisfecerit infra mensem, manere decernimus ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter: cũ succedat in onere, qui substituitur in honore.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Prælati plus debito à subditis extorquentes prætextu procurationis vel alterius seruitii impẽsi legato vel alteri, illud restituent, & tantundem pauperibus erogabunt.*

CAP. VIII.

QVia † plerique prælati, vt procurationẽ aut seruitium aliquod impendant legato vel alii, plus extorquent à subditis, quàm soluãt; & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam, potius quàm subsidium in subiectis, id decætero fieri prohibemus. Quòd si quis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantũdẽ cogatur pauperibus[f] elargiri. Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit in huiusmodi executiõe statuti, canonicæ subiaceat vltioni †.

¶ Gregorius nonus Altoricen. †.

¶ *Ecclesia non consecrata, in qua diuina officia celebrantur, gaudet immunitate.*

CAP. IX.

ECclesiæ †, in qua diuina mysteria celebrantur[g], licet adhuc non extiterit cõsecrata, nullo iure priuilegium immunitatis † adimitur[h]: Quia obsequiis[i] diuinis dedicata †, nullius est temerariis ausibus profananda.

¶ Idem Toletano & Compostellano Archiepiscopis.

¶ *Qui sub spe immunitatis in ecclesiis vel cœmiteriis delinquunt, immunitate non gaudent.*

CAP. X.

IMmunitatẽ † ecclesiasticã: & infra. ¶ Nonnulli impunitatem suorum excessuum, per defensionem ecclesiæ obtinere

QVia plerique.] Primo prohibet. Secundo pœnã imponit contra facienti: ibi, *Quòd si.* Tertio superiori negligenti pœnam cõminatur: ibi, *Superior autem.* Abb. Sicu.

CASVS. Aliqñ contingit, q epi & alii plati, vt procurationẽ vel aliud seruitiũ impendãt legato vel alii, plus extorquens à subditis, q̃ soluant legato vel alii: & sic in aliorũ dãnis lucra sectant, phibet cõciliũ, ne decætero hoc fiat, qđ si quis forte ɔ psumpserit, sic extorta restituat: tantũdem de suo cogat pauperibus elargiri, & si de hoc ad superiorẽ querela puenerit, & negligẽs fuerit in huiusmodi statuti executione, canonicæ subiaceat vltioni. Not. q cum damno alterius nemo lucrũ quærere debet. Itẽ si aliquis exigit indebitum à suis subditis, debet illud restituere, & tãtundem pauperibus erogare. Item prælatus negligens puniendus est.
¶ *Glo. seq. ponit contrariũ pomt solu. Ioan. quã reprobat, & demũ soluit.*
f ¶ *Pauperibus.*] s. d cẽsi. pcurationes. ɔ i fi. vbi dr, q illud dari debet ecclesiæ à qua illud accepit, & hic datur pauperibus. Solu. hic ignorat quantũ quilibet ɔtulisset: & ideo iubet dari pauperibus, vt dixit Io. Sed hæc solutio nõ est vera, q a sicut restituit sic extorta vltra q̃ debuit, ita põt eisdẽ à quibus recepit, tãtundẽ dare: & ita nõ est verũ qđ dicit Io. q ignorat quantum quilibet contulisset. quia inde põt fieri scriptura, & quilibet scit quantũ dedit. Vñ dicas, q illud ca. pcurationes. loquitur de alio casu, scilicet cũ platus visitat ecclesiã sibi subiectã: si tunc exigit plures pcurationes q̃ sint dies, quibus ibi morat, grauius excedit, quàm in psenti casu, & plus grauat ecclesiã, & dr tũ cõmittere crimen cõcussionis, vnde posset puniri in quadruplũ [a]. 18. dist. qm quidẽ in fi. & 5. q. 7. sancimus. & 23. q. 1. militare. qđ optime dicit hic, quia tamẽ q̃ calumniator & concussor talis puniri debet: sed in hoc exp. pcurationes. punit illos pœna dupli. in casu isto nũ ita excedit crimẽ ɔcussionis, quia à nullo exigit vltra q̃ soluat, sed facta coaceruatiõe plus recipit. Sufficit ergo istis, vt recipiant qđ vltra dederunt: & ille in pœnã sui tandũdem soluat pauperibus. simile infra de Iudæis, ad liberandam.
ECclesiæ.] Primo ponitur dictũ. Secundo ratio dicti: ibi, *Quia.* Abbas.
CASVS. Aliqua ecclesiã nondũ est consecrata, tñ diuina officia celebrantur in ea: quæritur, vtrũ censeri debeat eodẽ priuilegio, ac si esset cõsecrata: & rñdetur, q licet nondũ sit consecrata, nullo iure adimitur priuilegium immunitatis: quia ex quo diuinis officiis est dedicata, non est temerariis ausibus quorumlibet profananda. Not. q ecclesia non consecrata, priuilegium habet immunitatis propter diuina officia quæ celebrantur in ea.
g ¶ *Celebrantur.*] Ex hoc vr, q si adhuc ibi non sunt diuina officia celebrata, nondũ gaudeat priuilegio illarũ, in quibus celebrantur diuina, quia nondũ plene dedicata vr diuinis obsequiis: vnde sacrilegiũ ibi nõ diceretur committi, nec debet aspergi propter hoc: quia nullum diuinum officium fuit ibi celebratũ: aspergi tñ debet si aliquid turpe ibi factum est, antequàm ibi celebretur.
h ¶ *Adimitur.*] Sic ergo patet, q ecclesia non consecrata eodem gaudet priuilegio quo & cõsecrata [1], ratiõe diuini officij, quo ad priuilegium immunitatis: vnde si cuiuscunq; semine vel sanguine fuerit polluta, debet aqua exorcizata lauari, anteq̃ celebretur i ea. s. de consecra. eccle. vel altar. c. vlt. & de cõsecra. dist. 1. ecclesia. & confugientes ad ipsam priuilegiũ immunitatis, ac si consecrata esset, habebunt. s. eo. inter alia. cum suis concordan.
i ¶ *Obsequiis diuinis dicata.*] Quicqd. n. Dño ɔsecrat, sanctũ sanctorũ erit Dño. 12. q. 2. nulli licet. vñ ad vsus pfanos. & ad humanos redire nõ debet. s. de rerũ perm. mãcipia. & s. de relig. do. c. ad hæc.
IMmunitatem.] Diuiditur: quia primo ponitur dictum. Secũdo ratio dicti: ibi, *Cum autem in eo.* Abbas.
CASVS. Quidã in ecclesiis vel cœmiteriis earũ, cõmittũt aliqñ homicidia, & alia maleficia, sperantes obtinere ibidẽ impunitatẽ suorũ excessuũ, quos nullatenus cõmisissent, nisi p ecclesiã, ad quã cõfugiũt, crederẽt se defendi: q̃ritur an isti debeãt, ab eccłia defendi? Rñdet Papa, cũ i eo q s puniri debeat, i quo peccauit, & frustra legis implorat auxiliũ, q ɔ legẽ delinq t. mãdat Papa, q tales publice nũcient nõ debere gaudere immunitatis priuilegio, quo factũt se indignos. Not. q quis puniri debet in eo in quo peccauit. Itẽ q offendit canonẽ, bñficiũ illius impetrare nõ põt. Itẽ ipso facto amittit q s priuilegiũ. Itẽ nõ dẽt q s offendere illũ à quo sperat auxiliũ.
a ¶ *Speran-*

Marginal notes, left side:
† In concilio apertius legitur ita. quæ ab excommunicatis huiusmodi, &c.
† Perperã in pluribus exemplaribus. præsertim recentioribus legitur, quamuis, cum sensus exigat, quasi, vt est in cõcilio, & in antiquis codicibus.
† Scilicet concilio Lateran. c. 14.
† Cap. 4. tit. de censibus in 4. cõpilatione. Et vide Felinum in c. irrefragabili. §. cæterum supra de offi. ord.
1 Secundũ I. Tanc. & Goff. Ioan. And.

Marginal notes, right side:
a Sub quo est sei proseruo, & maxime vel plus ... vt not. 1. q. 7. in can.
† Vide notata p Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infam.
† Altoricẽ. episcopo. † Senonẽ. episcopo. Concilii.
† Vide Syluestrum in summa verbo, immunitas. 2. q. 1. & Couarruuiam loco citato in c. seq.
† communitatis
† dicata
† Vide Couarruuiam lib. 2. variar. resolutione. c. 20. & Remigium de Gonnes. tract. de immun. eccle. 10. p. fallentia, vbi plenissime de materia huius decretali.
1 Concor. l. pen. cum not. & de te. fin. mi. & viam hod pi talis. 1. omnia pœnalia pa. c. de epi. & cler.

sperantes[a] homicidia, & mutilationes membrorum, in ipsis ecclesiis, vel earum cœmiterijs committere non verentur: qui†, nisi per ecclesiam, ad quam confugiunt, crederent se defendi, nullatenus fuerant cōmissuri: & infra. ¶ Cum in eo, in quo delinquit[b], puniri quis debeat: & frustra[c] legis auxilium inuocet, qui committit in legem: Mandamus, quatenus publice nūcietis, tales non debere gaudere immunitatis priuilegio, quo faciunt se indignos.

TITVLVS L.

Ne clerici vel monachi secularibus negotijs se immisceant.

¶ Ex concilio Maguntino †.

¶ *Enumerat concilium multa secularia negotia, à quibus iubet clericos & monachos abstinere. Et sunt xiiij. si recte enumerentur.*

CAP. I.

Multa sūt negotia secularia, de quibus pauca[e] perstringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus iusto appetit[f] homo, turpe lucrum est: Munera[g] iniusta accipere, vel etiā dare[h]: Pro aliquo seculari quæstu, pretio aliquem cōducere[i]: Contentiones, vel lites[k], vel rixas[l] amare: In placitis secularibus[m] disputare, excepta defensione orphanorum[n] aut viduarum: Conductores[o] secularium rerum, aut procuratores[p] esse: Turpis verbi vel facti esse ioculatorem[q], vel iocum secularē diligere: Aleas[r] amare: Ornamentum[s] inconueniens proposito suo quærere: In delicijs[t] viuere velle: Gulā & ebrietatem sequi: Pondera[u] iniusta, vel mensuras habere: Negotium iniustum exercere: Nec tamen iustum negotium est† contradicendum propter necessitates diuersas, quia legimus sanctos Apostolos[x] negotiatos† fuisse: & in regula beati Benedicti præcipitur prouideri per quorum manus negotia monasterij procurētur: Canes[y] & aues sequi ad venandum: & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia, & his similia, ministris altaris Domini, necnon & monachis omnino cōtradicimus; de quibus ait Apostolus: Nemo militans[z] Deo, implicat se negotiis secularibus.

¶ Eugenius Papa Lucasi. episcopo.

¶ *Clerici non debent esse ministri vel procuratores laicorum; quòd si contra fecerint, & deprehendātur in fraude, non subuenitur eis ab ecclesia.*

CAP. II.

SAcerdotibus † & clericis tuis denuncies publice, ne ministri laicorū fiant, nec in rebus

a ¶ *Sperantes.*] Nemo enim sub spe veniæ peccare debet. j. de cler. excom. mini. illud. & de conse. distin. 4. qñ quis. quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. q. 4. est iniusta. & s. de vi. & hone. vi. clericorum.

b ¶ *In eo in quo delinquit.*] Sic s. de tempor. or. literas. & s. de iure pat. pastoralis. cum suis concordantiis.

c ¶ *Frustra legis.*] j. de vsuris, quia frustra. j. de sentent. excommunicationis, in audientia. ff. de minoribus. l. auxilium. in fine.

¶ *Glossa ista induxit hoc capitulum contra Hugonem, & signat contrarium; & sol. in si. quæris, & respondet.*

d ¶ *Quo faciunt se indignos.*] & merito: quia non iure ad supplicandum debet admitti vbi cōmittere sacrilegium nō expauit. 17. q. 4. frater & coepiscopus. & cap. seq. vnde sumptū fuit. idem dicit lex. quoniam illis qui in ecclesia scelus studuerunt perpetrare, permittimus aliquod auxiliū ex terminis ecclesiasticis inuenire. in Authen. vt hc. ma. & aux. §. qa vero. coll. 8. Et est hoc cōtra H. qui dicit super illo cap. frater & coeps. q & isti debent habere immunitatis priuilegiū si confugerint ad ecclesiā: & nisi satisfecerint, nō admittuntur postea ad supplicandum, idest, orandum in ecclesia. & pro eo est s. eod. inter alia. vbi tantū duæ personæ excipiūtur. 17. q. 4. sicut antiquitus. vbi canon tantum publicū latronem excipit. & ita hic contradicit prædictis iuribus proximis, & Hug. Dicas q non contradicunt, quia illa decre. inter. & omnia illa iura, quæ illud dicunt, intelligunt, quando confugientes ad ecclesiam non deliquerint in ecclesia vel cœmiterijs, sed alibi; vnde ecclesia præstat tunc eis immunitatem. Et Hu. male dixit, quòd isti non habebant immunitatem ab ecclesia, quia reddiderunt se indignos eius præsidio: & si fuerint stulti in culpa, sint sapientes in pœna. 38. distin. cap. qui ea. Sed quare publicus latro & depopulator potius extrahuntur ab ecclesia, quàm alius malefactor, qui forte est deterior? Quia plurimum interest illos puniri quam alios malefactores: cum pluribus tacita cogitēt quàm alij. 23. q. 3. est iniusta.

NE CLERICI VEL MONACHI secularibus negotijs se immisceant.

¶ *Supra visum est, de his quæ clericis competunt: nunc autem de prohibitis est videndum secundum Doctores. Vel continuatur ad titulum proxime præcedentem sic: quia supra tractatum est de immu. eccle. & clericorum, ne forte ob hanc immunitatem clerici vel monachi superbirent, & arbitrarentur sibi omnia licere, merito subijcitur hæc rubrica: per quam ostenditur, quòd non debent se immiscere secularibus negotiis. Abbas.*

De hac materia habetur 88. dist. & 22. q. 4. 33. q. vlt. & de pœn. per totum & 86. distin. cap. vltimo.

MVlta.] CASVS. In capitulo isto enumerantur quædam negotia causa exēpli, à quibus debent clerici, & monachi, & moniales omnes omnino abstinere: De quibus ait Apostolus; Nemo militās Deo, debet se negotiis secularibus immiscere. Nota q causæ miserabilium personarum ad ecclesiam pertinent. Itē iusta & honesta negotiatio licita est clericis: & hoc intellige, cum non habent sufficiens beneficium. Itē canes vel aues ad venandum habere non debent. Itē nemo militās Deo, secularibus negotiis se immiscere debet.

e ¶ *Pauca.*] vt eorū exēplo oia similia caueantur, & exēpli causa pauca sunt exprimēda. 25. dist. cap. vnū oratoriū. §. criminis appellatio. 24. q. 5. de Liguribus. & ff. ad l. Aql. ita vulneratus. §. vlt. sic quod vni dr, omnibus intelligitur esse dictum. 61. dist. miramur. & de pœnit. dist. 1. nunc autem.

f ¶ *Appetit.*] 32. q. 4. origo.

g ¶ *Munera.*] 14. q. 4. clerici. & c. quicunque. 11. q. 3. nō licet. & 18. dist. quoniam quidem.

h ¶ *Dare.*] 14. q. 5. non sane.

i ¶ *Cōducere.*] ad peccādum q̃d. nō licet. 22. q. 4. si ad peccatum. vel p seculari quæstu prohibito clericis: qa nec per se, nec p aliū licet. 98. dist. negotiatorem. & cap. fornicari.

k ¶ *Lites.*] 11. q. 1. te quidem. & qa criminibus materiā creare noscuntur. C. de iud. properandum. in principio.

l ¶ *Rixas.*] 46. dist. §. 1. & in alijs per totum.

ADDITIO. Et nota, q fm Petrum & Ioannē contentiones in verbis, lites in iudicijs, & rixæ in factis consistūt.

m ¶ *Secularibus.*] s. de postulando clerici.

n ¶ *Orphanorum.*] 88. dist. cap. 1. & in aliis pluribus capitulis.

o ¶ *Conductores.*] si tamen conductori succedunt, bene possunt in conductione remanere. ff. de decu. l. decurio. arg.

p ¶ *Procuratores.*] in negotijs secularibus, sed p ecclesiasticis possunt. in Authent. de sanct. episco. §. alium. colla. 9. & 21. q. 3. credo. & cap. Cyprianus. & j. cap. proxi.

q ¶ *Ioculatorem.*] 46. dist. clericum scurrilem.

r ¶ *Aleas.*] 35. dist. cap. 1. & vlt. & in Authent. de sanct. episcop. §. interdicimus. coll. 9. & s. de vi. & hone. cleri. clerici.

s ¶ *Ornamentum inconueniens.*] 21. q. 3. cap. 2. & 3. & s. de vi. & honest. clerico. clerici.

t ¶ *In delicijs.*] 35. dist. ecclesiæ principes.

u ¶ *Pondera.*] j. de empt. & ven. vt mensuræ.

x ¶ *Apostolos.*] Paulum scilicet. 21. q. 1. cap. 2. in fine.

y ¶ *Canes.*] j. de cleric. ven. cap. 1. & 2. & 86. dist. qui venatoribus, & cap. Esau. & cap. an putatis.

z ¶ *Nemo militans.*] 21. q. 3. c. 1. 2. & 3. & j. eod. sed nec.

SAcerdotibus.] Si clerici ministri vel procuratores laicorum deprehendūtur in fraude, non debet eis ab ecclesia subueniri. hoc dicit. Primo ponit prohibitionem. Secundo pœnam transgredientium, vt ibi, Quod si. Abbas.

Alias sunt ei cōtradicēdū, &c. — Ad. c. 2. ad Timot. 2. — Lucas. Luce. Luc. in omnib. Vaticanis. — Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranēs. sub Alexan. iij. par. 16. c. 17. Et vide Federicum de Sen. consilio. 260. incip. quid si de... — Sequitur qui prohibetur cōducere quēdā, si dure successorie in cōductione, remanet in ea, quod in omnibus similibus seruandum est. Ioan. And. — Concor. l. 3. & ibi glo. C. de reli. & sum. fu. & in l. 3. §. militia. ff. de re milit.

eorum procuratores [a] existant. Quod si, postmodum facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehēdantur in fraude, indignum est eis ab ecclesia [b] subueniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari.

¶ Alexan. iij. in concilio Turoneñ. †

¶ Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges vel physicam, nisi infra duos menses ad claustrum redeāt, excommunicati sunt: & in nulla causa patrocinari possunt: & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt vltimi: & sine dispensatione Papæ non promouentur.

CAP. III.

NOn † magnopere antiqui hostis inuidia: & infra. ¶ Inde nimirum est, quòd in Angelum lucis se more solito transfigurans, sub obtētu [c] languentium fratrum consulendi corporibus, & ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones physicales ponderādas, de claustris suis educit. Vnde ne occasione sciētiæ, spirituales viri mundanis rursus actionibus inuoluantur: Statuimus, vt nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem, ad physicam legesve mundanas legendas permittātur exire. ¶ Si vero exierint, & ad claustrum suum infra duorum [d] mensium spatiū non redierint: sicut excommunicati ab omnibus euitentur: & in nulla causa, si patrociniū præstare voluerint, audiantur: reuersi autem in choro, capitulo, mensa, & cæteris vltimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia [e] sedis Apostolicæ) totius spem promotionis amittant.

¶ Idem † in concilio Lateraneñ.

¶ Clericus generalis procurator vel iustitiarius principis secularis deponendus est: & si religiosus est, grauius punietur.

CAP. IIII.

SEd nec procurationes † villarum [f], aut iurisdictiones etiam seculares, sub aliquibus principibus & secularibus viris, vt † iustitiarius eorum fiat, clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem aduersus hæc venire tentauerit (quia contra doctrinam Apostoli dicentis: Nemo [g] militans Deo, implicet se secularibus negotiis †: seculariter agit) ab ecclesiastico fiat ministerio alienus: pro eo quòd (officio clericali neglecto) fluctibus seculi, vt potestatibus placeat, se immergit. Districtius [h] autē decernimus puniendum, si religiosorū quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit attentare.

CASVS. Quidam clerici publice administrabant negotia laicorum, & eorum procuratores fiebāt: mandat Papa diœcesano epo, vt eis publice denūciet, ne de cętero hoc faciant: qđ si postmodum præsumpserint, & in administratione pp causam pecuniariam in fraude deprehensi fuerint, ab ecclesia nō subueniretur eisdem, cum ex hoc scandalum contingat in ecclesia generari. Nota, q clerici nō debent esse pcuratores laicorum, nec gestores negotiorum ipsorum. Item qui scandalum facit ecclesiæ, eius præsidio se reddit indignū.

a ¶ *Procuratores.*]sic s. c. prox. sacris enim Dei sacerdotes vacare oportet assidue. 31. distin. sacerdotibus. & ff. de arb. non distinguemus. §. 3.

¶ *Glo. seq. reddit rationem: ponit opinionē quā reprobat, & hanc litteram dupliciter respon.*

b ¶ *Ab ecclesia.*]quia se fecerunt indignos veniendo ꝯ ipsius phibitionē, administrationem secularē recipiendo: & frustra legis ipso rat auxiliū, q cōmittit i legē. sic s. tit. prox. c. vlt. Et ex hac littera sumūt quidā arg. q laicus auctoritate hui⁹ canonis, possit clericū occasione administrationis capere, cessante priuilegio clericali: qđ est falsum: quia phibiti sunt laici clericos auocare á diuinis officijs. 21. q. 3. Cyprian⁹. & 88. dist. c. vlt. vnde si ꝯ fecerint, non debent ex delicto proprio cōmodum reportare. arg. 16. q. 1. legi. & ff. de dona. inter vi. et vxo. l. 3. §. 1. & ff. de reg. iur. non fraudantur. §. nemo. ff. de fur. itaque fullo. §. sed nemo. & vnde sunt puniendi, priuilegium habere non debent. 24. q. 3. didicimus. intelligo ergo q tali clerico non subuenit ab ecclesia postq̄ legitime admonitus est: vt hic dicit in principio. cum pro hoc delicto commonitus tertio, ab ecclesia fit alienus, si non desistat. arg. ī. de senten. excom. in audientia. Vel verius nō debet ei ecclesia subuenire in fraude cōmissa in administratione, nec pecunia, nec alio auxilio: cum alias ecclesia teneatur clericos defendere ab oppressionibus laicorum.

NOn magnopere.]Diuiditur in tres partes: In prima ponit factū reprehensibile. Secundo id fieri prohibet: ibi, *Vnde.* in tertia quadruplicem pœnam imponit: ibi, *Si vero.* Abbas.

CASVS. Quidam regulares audiunt physicales cōfectiones, inde sumentes occasionem, vt consulant fratribus infirmis: audiunt etiam leges, vt negotia ecclesiæ sciant melius pertractare: Sed quia huiusmodi regulares mūdanis actionibus inuolui nō debēt, statuit cōcilium Turoneñ. vt nullus post factam in aliquo loco professionem, ad physicam vel leges mundanas legendas permittatur exire: quod si fecerint, & infra duos menses ad claustrum suum non redierint, sicut excōicati ab oībus euitentur, & in nulla causa eorum patrocinium admittatur: cum autem redierint, vltimum locum inter fratres in capitulo, & in mensa, & in omnibus aliis habeant, & spem totius promotionis amittant, nisi misericordiam sedis Apostolicæ fuerint consecuti. Nota, q ipso iure sunt excōicati regulares, qui physicam & leges audiunt: & cum talibus solus Papa dispensat, vt ad honores promoueantur.

c ¶ *Obtentu.*]Arg. q prætextu siue compensatione boni, malum nō est faciendum. 1. q. 1. non est putanda. 14. q. 5. forte. & 27. q. 2. si tu abstines. & ī. de viu. super eo. 32. q. 4. sicut sanctus. 22. q. 2. primū. ne quis arbitretur. arg. ꝯ. 11. q. 3. q prædecessor. 33. q. 5. tunc saluabitur. ī. de iureiur. peruenit. Sol. multiplex est recompensatio: qñq; enim recompensatur minus malum, vt maius euitetur: & hęc compensatio penitus inhibetur. 14. dist. quod ait. nisi forte in vna & eadem persona. 13. dist. c. 1. & 2. & 33. q. 2. si q verius. Qñq; malum compēsatur pp sequelam alicuius boni, vt cū quis committit furtum vel rapinam, vt pascat pauperes [i], vel subtrahit debitum vxori causa continentiæ, vel facit ꝯ votum, vel ꝯ matrimonium, vt aliqua efficiatur Christiana, oīs talis compensatio inhibetur, vt in primis concordā. & 30. q. 2. nosse. 33. q. 5. si dicas. 32. q. 4. sic non sunt. Qñq; compensatur damnum corporale pp bonum spirituale, & hæc compensatio prohibetur. 55. distin. si Euangelica 2. qñq; cōpensatur damnum corpale pp bonū corporale, vt cū fœmina amittit florem virginitatis, videlicet vt ei recompēsetur in fructu sobolis, hoc non reprobatur, sed laudatur: vt 33. q. 5. tunc saluabitur. Qñq; relaxatio iuris ecclesiastici recompensaē per acquisitionem aliquorū: & hoc similiter admittitur. 23. q. 4. ipsa pietas. versi. item si inquiunt Donatistæ. Qñque illicita cōio alicuius recompensatur per acquisitionem plurū. 2. q. 1. multi. 11. q. 3. antecessor. & cap. q prędecessor. vel potest dici q primum verum est: Secundum sic exponit: sub compēsatione boni malum non est faciendum: id est, illud quod est de genere mali, qđ alias esset malum, nisi canonis auctoritate excusaretur, vt patet per contraria signata.

d ¶ *Infra duorum.*]verba illa habebis ī. eo. c. vlt. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & dupliciter soluit.*

e ¶ *Misericordia.*]Nota q Abbates vel epi cum talibus dispensare non possunt. arg. ꝯ. ī. de senten. excom. cum illorum. in fine. sed hoc ad terrorem aliorum & cautelam statutum fuit, vel quo ad dignitates hoc intelligitur [3]. Ber.

SEd nec.]Panormitanus intelligit hoc capitulum in pœna excōicationis, & non depositionis. Diuiditur: Nam primo ponit prohibitionem. Secundo pœnam transgredientiū: ibi, *Si quis autē.* Abb.

CASVS. Quidam clerici circa negotia secularia, & sub secularibus viris plus debito intendebant, & eorum iustitiarij fiebant, statuit cōcilium Lateraneñ. q nullus clericorum talia de cætero exercere præsumat: Si quis vero ꝯ hoc venire præsumpserit, ab officio ecclesiastico fiat alienus: pro eo q ministerio clericali neglecto, vt secularibus placeat, fluctibus seculi se immergit, contra doctrinam Apostoli dicentis: Nemo militans Deo se negotiis secularibus implicet. Et si quis religiosorum aliqoid prædictorum ausus fuerit attentare, seuerius castigetur. Nota, q clerici iustitiarij secularium principum esse non debent. Item admonitio præcedere debet vindictam: vt in prædictis capitulis patet, & hic. Item dignitas psonæ aggrauat peccatum.

f ¶ *Villarum*] 16. q. 1. de præsentiū. 21. q. 3. c. 1. 2. & 3. & ī. eo. cap. 1. 2. & 3. cum concordantijs ibi positis.

g ¶ *Nemo.*]ī. eo. cap. 1. & 21. q. 1. 2. & 3.

¶ *Glo. seq. arguit, & remittit.*

h ¶ *Districtius*]Arg. q dignitas personæ aggrauat peccatū. 32. q. 5. qui viderit

[a] Eodē modo habetur in antiquis codicibus, & post concil. Lateraneñ. par. 17. c. 2. & cap. 1. eo. tit. in 1. compilat.

[b] Præter Doctores hic vide Innocentium in c. fraternitatis. supra de furt. Tancred. & de cath. & Archidiaconū in cap. nō dicatis. 12. q. 1. adde citata infra eod. tit. cap. super specula.

hoc est medicinales

[1] Et licet talis non habeat animū lucrandi, committit furtū, quia species lucri est ex alieno largiri. ff. de furtis. l. penore. §. 1. vt nom. 14. q. 5. c. forte. Ioan. And.

[2] Vide etiam distinctione. quā hic affert. Ioan. And.

[†] Scilicet Alexander papa in concilio Lateraneñ. cap. 1. §. sed nec procurationes. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

[†] procuratorum

[†] In concilio & codice Parkensi ita: vt iustitiarij eorū fiant.

2. ad Timot. 2.

[†] Vide l. si vnus. cū ibi notatis. C. de testibus.

[1] Host. contra, cum expresse & specialiter prohibitum sit. & c. cum illorum. verū est in suo casu, & facit quod dicitur de eo q fur. in. cr. re. c. 2. in fin. Ioan. And.

qui viderit. ȷ. de iureiurando, cum quidam. vbi de hoc. & 40. dist. homo Christianus. & 25. q. 1. nulli fas.

CLericis.] Sunt duo dicta. Secūdum ibi, *Iubemus*. Abbas Siculus.

CASVS. Statuit Toletanum concilium, ꝙ clerici iudicium sanguinis exercere non audeant: vnde & hic prohibet Papa, ne clerici per se, vel per alios membrorum trūcationes faciant, nec iudicēt inferendas: & qui contra fecerint, honorem & locum amittant. Itē nullus sacerdos officiū vicecomitis, vel secularis præpositi habeat: Si quis contra hæc venire præsumpserit, & commonitus non desti terit, nouerit se excōicatum. Nota ꝙ clericus iudiciū sanguinis exercere nō debet. Item admonitio præcedere debet vindictam.

a ¶ *Concilio Toletano.*] 23. q. vlt. his à quibus. ȷ. eod. sententiam. ȷ. de rap. in archiepatu. & 24. q. 3. illud sane.

¶ *Glo. seq. docet quomodo prælati per alios causas sanguinis audiunt. in fine quærit, & soluit.*

b ¶ *Aut iudicent.*] Per se quidem iudicare nō debet prælatus aut clericus quicunq; qui habet iurisdictionem, vel ipsemet inferre, vel cōsilium dare, aut sententiam dictare, nec etiam interesse. ȷ. eod. sententiam. qa efficeretur irregularis, & deponeretur. ȷ. de exces. prælato. ex literis. & hic. Debet ergo prælatus habens iurisdictionem tpalem cōmittere generaliter alicui laico, vt faciat de omnibus malefactoribus vindictam, iuxta illud, Homicidas & maleficos non patiaris viuere. 23. q. 5. rex debet. si homicidium. qui malos homicidas. qm̄ multa licent in genere, quæ non licent in specie. ā. de offi. ordi. si sacerdos. 2. q. 1. quid autem. de consec. distin. 2. non prohibeat. & si ex mandatu generali aliquos interficiat, non imputaretur ei. 23. q. 5. de occidendis. arg. 2. q. 8. hortatu. & c. omni spe. Sed quid si ad eum appellaretur qui delegauit? iterum deleget alij: quia per se hoc facere non debet, vt hic dicit, & 23. q. vlt. his à quibus. ȷ. eod. sententiam.

ADDITIO. Vide pro hac materia cap. fin. eod. tit. lib. 6. cum ibi notatis.

c ¶ *Præpositi secularis.*] ȷ. eod. cap. proxi. & ā. de vit. & honesta. clericor. cap. clerici.

d ¶ *Excommunicationi subiaceat.*] & sic videtur, ꝙ sit canon latæ sententiæ. ā. tit. proxi. c. non minus.

SEcundum.] Tria sunt dicta, & partes patent. Abbas Siculus.

CASVS. Præcipit hic Papa sub interminatione anathematis, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur, & ne monachi firmas habeant à clericis vel laicis, nec laici ecclesiās ad firmam teneant. Nota, ꝙ clerici & monachi causa lucri negotiari non debēt. Item monachus firmas tenere non debet. Item laicus ecclesias ad firmam tenere non debet.

e ¶ *Causa lucri.*] sed causa necessitatis possunt. ā. eo. c. 1. ad finem.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & soluit.*

f ¶ *Firmas.*] quia suspicionem habet cupiditatis & quasi negotiatio est. arg. ā. eo. c. 1. hoc intellige suo nomine, vt hic dicit, sed nomine monasterij causa necessitatis licitum est. ā. eod. cap. 1. in fine.

g ¶ *Neque laici.*] Nullam dispositionem de rebus ecclesiasticis laici habere debent. ā. de ætā. & qualita. ex ratione. quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. 16. q. 7. non placuit. & cap. seq. & ā. de consti. ecclesia. vbi de hoc. & supra, de rebus ecclesiæ non alienandis, capitulo finali.

¶ Idem Cantuariens. archiepiscopo.

¶ *Clericus iudicium sanguinis exercens, ab officio & beneficio deponitur: & excommunicatus est habens officium præpositi secularis, si monitus non desistat.*

CAP. V.

CLericis † in sacris ordinibus constitutis, ex concilio Toletano [a] † iudicium sanguinis agitare non licet. Vnde prohibemus, ne aut per se truncationes mēbrorum faciant, aut iudicent [b] inferendas: Quòd si quis tale quid fecerit, honore priuetur & loco. ¶ Iubemus † etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officium habeat vicecomitis, aut præpositi [c] secularis. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & cōmonitus emendare noluerit, excommunicationi [d] subiaceat.

¶ Idem Londoneñ. † episcopo.

¶ *Non licet clericis vel monachis lucri causa negotiari. hoc primo. Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere. hoc secundo. Laicus non debet ecclesia titulo conductionis concedi. hoc tertio.*

CAP. VI.

SEcundum † instituta prædecessorum nostrorum, sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici, causa [e] lucri negotientur: Et ne monachi à clericis vel laicis suo nomine firmas [f] † habeant; Neque laici [g] ecclesias ad firmam teneant.

¶ Idem eidem.

¶ *Monachi incorrigibiles de monasterio expellentur, & reformabitur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de monachis eiusdem ordinis reformari non potest.*

CAP. VII.

REllatum † est nobis, quòd monachi de H. seculariter viuunt, & alios exemplo suo † corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad obseruantiam regulæ † appellatione remota [h] compellas: vel † si tibi restiterint ausu temerario, eis eiectis [i], fratres alterius ordinis (si non potest præscriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud inducas [k]: vt labores impiorum [l] iusti edāt: & illi tandem rubore perfusi †, ad sui ordinis obseruantiam reuertantur.

¶ Innocētius iij. Esculañ. † episcopo.

¶ *Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionē, vt desistant à tabellionatus exercitio.*

CAP. VIII.

SIcut† te accepimus referente: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus clericis [m] in sacris ordinibus cōstitutis, tabellionatus officiū, per beneficiorū subtractionē, appellatione postposita, interdicas.

¶ Idem in concilio generali †.

¶ *Clericus nec dictare, nec proferre sententiam sanguinis debet; nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opem præstare nō debet.*

REllatū.] Primo excessus. Secūdo corrigi mandat: ibi, *Ideoq.* Abbas Siculus.

CASVS. Monachi cuiusdam monasterij de Brusia seculariter viuebant, religione relicta: vnde mādat Papa diocesano episcopo, quatenus appellatione remota eos compellat ad obseruantiam regularem: quod si contradixerint, inde remoueantur: & si nō potest reformari de monachis eiusdem ordinis, fratres alterius ordinis in illud inducat: vt labores impiorū iusti edant, & tandem illi confusi rubore, ad sui ordinis obseruantiam reuertātur. Nota, ꝙ monachi compellendi sunt ad seruandam regulam suam. Itē hic est vnus casus, in quo monachi possunt ejci de suo monasterio: scilicet quando nolunt viuere secundum regulam suam. Item semp reformari debet monasterium de hominibus eiusdem professionis, si fieri potest.

h ¶ *Appellatione remota.*] maxime, quia idem etiam si nō apponatur: quia in huiusmodi correctionibus non admittitur appellatio. ā. de appellat. reprehensibilis. & cap. cum speciali. in fi. & c. ad nostram. Ber.

¶ *Glo. seq. notat, ꝙ vniuersitas delinquit.*

i ¶ *Eis eiectis.*] in pœnam illorū. episcopus enim illud auctoritate sua facere posset, arg. 16. q. 6. de lapsis. 18. q. 2. Abbates. Sed si non delinquunt, eos expellere non potest. 16. q. vlt. inuentum. 56. distin. satis peruersum. Nec etiam arctiorem regulam potest eis imponere. argu. 32. q. 1. integritas. ā. de ece. ædi. ad audientiam 2. Item dicitur hic ꝙ vniuersitas delinquere potest. Argu. 25. q. 2. ita nos. & 7. q. 1. sicut vir. & ff. ꝙ metus cau. metum. §. animaduertendum.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

k ¶ *Inducas.*] Sed qualiter ibi erunt? Refert qualiter introducītur, & qualiter expulsi sint, an in perpetuum, an ad tempus donec illi corrigantur & reuertantur. Arg. ȷ. de diuor. gaudemus. C. de pœn.]. seruus. & 81. dist. dictum. & hic in fi. dicitur.

l ¶ *Impiorum.*] 23. q. 7. quicunq;. & c. seq.

SIcut.] CASVS. Quidam clerici in sacris ordinibus cōstituti, indifferenter exercebant officium tabellionatus; mandat Papa diocesano epo, quatenus clericis in sacris ordinibus constitutis appellatione remota per beneficiorum subtractionē, interdicat officium tabellionatus. Nota, ꝙ clericus in sacris ordinibus constitutus tabellio esse non debet.

m ¶ *Clericis in sacris.*] Sed quare isti prohibentur exercere officiū tabellionatus, dum tñ abstineant à sæuis scripturis, siue sententijs?

† Cap. 6. eo. tit. in 1. compila. & post concilium Lateran. par. 37. cap. 4. Et vide Felinum in c. sicut dignū. de homic.

† Concilium Toletanum 11. cap. 6. refertur Burchard. lib. 3. decre. cap. 201. Iuo par. 5. c. 315. & Gratian. in cap. his à quibus. 23. q. 8.

† Iubemus etiam

† Londoñ.
† Lundoñ.
† Londoniēs.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 37. cap. 3.

† Firmas, idest, conductiones seu locationem, vt alibi plenius notatum est.

Vnde prohibetur nō solū clericis, vel militibus, sed etiā laicis militibus seculi. C. de locat. & con. l. fi. C. de re militar. l. milites. & l. milites. lib. 10. secundū Hostiēsem. Ioan. And.

† Cap. 7. eod. tit. in 1. compilatione, & post concilium Lateranen. par. 37. cap. 7.

† Dictio, suo, deest in pluribus antiquis codicibus.

† regularē

† & si tibi

† confusi

† Esculañ.
† Alculanō

† Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat.

† scilicet, Lateran. cap. 18. & cap. 1. eod. tit. in 4. compilat.

† Non secularē, sed regularem alterius ordinis, notat hic Ioannes And. quem videas.

Dicas quod isti passim vtebantur officio illo in omnibus causis, in quocunque foro, vt habetur in integra [1]: vel verior est illa ratio, officium illud extraneum est ab officio clericorum saltem in ordine sacro. 10. q. 3. eos. quia genus negotiationis est etiam abstinendo à criminalibus, maxime si cõpetentia beneficia habent. arg. s. de post. c. 1. Sed nunquid in causa ecclesiastica siue spirituali, corã ecclesiastico iudice possunt esse tabelliones [2]? Vr quod non, quia simpliciter phibẽtur: vnde generaliter intelligendum est. arg. 19. dist. si Romanorũ. & j. de priui. qa circa. ff. de serui. vrba. prædi. si seruitus. arg. j. s. de proba. qm. 17. q. 2. mul torum. Ber.

[1] In antiqua compilatione similimo capitis citata ita habetur. quos ibidem inuenies passim tabelliones officium exercẽtes.

[2] Præter Doctores hic, vide Felinum in cap. fame dignum. de homicid. & Nauarr. in Manuali cõfessariorum cap. 25. tit. de peccatis clericorum quoad ordinem, versi clericos vero tabelliones.

nomachia à monos, quod est vnum; & machia, pugna: quasi pugna vnius contra alterum.

Super.] Pars huius j. de magistris, & de priuileg. specula. Diuiditur in quinque partes. Primo ponitur decisum exordiũ. Secundo: ibi, *Contra.* relatio Turoneñ. cõcilij. Tertio: ibi, *Verum.* opiniones variæ circa illud. Quarto: ibi, *Nos.* determinatio. Quinto: ibi, *Quia vero.* constitutionẽ extendit. Abbas.

CAP. IX.

SEntẽtiam † sanguinis [a] nullus clericus dictet, aut proferat; sed nec sanguinis vindictã exerceat: aut vbi exerceatur, interlit. Si quis autem huiusmodi occasione statuti, ecclesijs vel ecclesiasticis personis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram ecclesiasticã compescatur. Nec quisquã clericus litteras dictet, aut scribat pro vindicta sanguinis destinãdas. Vnde in curiis principum [b] hæc sollicitudo nõ clericis, sed laicis cõmittatur. Nullus quoque clericus ruptarijs † vel ballistarijs, aut huiusmodi viris sanguinum præponatur: nec vllam † chirurgiæ artẽ subdiaconus, diaconus, vel sacerdos exerceat, quæ adustionem [c] vel incisionẽ inducit: Nec quisquam purgationi aquæ feruentis vel frigidæ, seu ferri candentis, ritũ cuiuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat. saluis nihilominus prohibitionibus de monomachijs [d] siue duellis † antea promulgatis.

Sententiam.] Habet multa dicta: ideo cõmode summari nõ potest, sed generaliter potest sic summari: Clericis prohibẽtur oia illa, ex quibus sequitur vel sequi potest vitæ amissio, vel sanguinis effusio. hoc dicit. Et habet quatuor dicta principalia. Secundum: ibi, *Nec quisquam.* Tertium: ibi, *Nullus.* Quartum: ibi, *Nec quisquam.* Abbas.

CASVS. Statuit cõcilium generale, quod nullus clericus sniam sanguinis dictet vel proferat, nec vindictã sanguinis exerceat, nec vbi exerceatur interfit: Si autẽ occasione huius statuti aliquis ecclesijs aliqđ dispendiũ inferre præsumpserit, p censuram ecclesiasticam cõpescatur. Itẽ nullus clericus litteras scribat, aut dictet pro vindicta sanguinis destinandas: sed laicis officiũ in curiis principum cõmittatur. Itẽ nullos cleric' præponatur ballistariis, aut huiusmodi viris sanguinum, & subdiaconus & sacerdos autem chirurgiæ non exerceant, quæ adustionẽ, vel incisionem inducat; nec impendant ritum alicuius benedictionis purgationi aquæ frigidæ, vel ferri candentis: saluis prohibitionibus de monomachijs, siue duellis antea promulgatis. Nota quod iudiciũ sanguinis clericus exercere non debet. Item litteras vindictam sanguinis continentes scribere, vel dictare non debet. Item clericus viris sanguinum præesse non debet. Item clericus in sacris ordinibus chirurgiam exercere non debet. Item purgatio aquæ, vel ferri candentis fieri non debet.

Aliàs, raptariis

Aliàs, rotariis, vt obseruat Hostiensis. sed in omnibus vaticanis vt est impressum.

Aliàs stat nec vllã chirurgiæ partem.

Aliàs stat nec illã chirurgiæ partem.

Aliàs stat nec non vllam chirurgiæ artem.

Vide concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. cap. 20. & cõcilium Tridentin. sessio. 25. de reformat. cap. 19.

De hoc articulo vide plene hic Doctores & quicquid sit de aliis causis ecclesiasticis, dicas quod in causa hæresis non solum clerici seculares, sed etiã religiosi tabelliones esse possunt. c. vt officiũ. §. ad conficiendas. de hæret. lib. 6. vide Eymericũ in Directorio inquisit. 3. par. q. 18. & 19. & adnotat. in Directo. lib. 3. schol. 84.

¶ Honorius tertius.

¶ *Cõstitutio Turoneñ. concilij puniẽs religiosos audientes leges vel physicã, est canon latæ sententiæ, & incidentes in illam debent per ordinarios puniri. hoc primo. Secundo extendit dictam constitutionem ad habentes dignitates & personatus, & ad presbyteros.*

CAP. X.

SVper specula: & infra. ¶ Cõtra religiosas personas [de † claustris] exeuntes ad audiendum leges, vel physicam [e], Alexander † prædecessor noster olim statuit in concilio Turoneñ. vt nisi infra duorum mensium † spatium ad claustrũ redierint, sicut excõmunicati ab omnibus euitentur: & in nulla causa (si patrociniũ præstare voluerint) audiãtur [g]. Reuersi autem, in choro, mensa, capitulo, & cæteris, vltimi fratrũ existãt, & (nisi forte ex misericordia sedis Apostolicæ) totius spem promotionis amittant [h]. Verũ quia nonnulli ex talibus, propter quorundam opiniones diuersas, excusationis aliquid assumebant: Nos volentes vt de cætero ipso facto [i], sententiam excommunicationis incurrãt, districte † præcipiendo mandamus, quatenus tam à diœcesanis & capitulis ipsorum, quàm à cæteris episcopis, in quorum diœcesibus in huiusmodi student, tales excõmunicati, prædictis [k] pœnis obnoxij publice nunciẽtur. ¶ Quia † vero theologiæ studiũ cupimus ampliari, vt dilatato sui tentorij loco, funiculos suos faciat lõgiores, vt sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum [l], quibus resistere valeat

CASVS. Alexander Papa statuit in cõcilio Turoneñ. s. eod. nõ magnopere. quod regulares personas exeũtes ad audiẽdas leges vel physicã, vt nisi infra duos menses ad claustrum redirent, sicut excõicati ab oibus vitarentur, & in nulla causa si patrocinium pstare voluerint, audiantur: reuersi autem ad claustrum, in choro, mensa, capitulo & cæteris, vltimi fratrũm existant, & oẽm spem pmotionis amittant, nisi forte ex misericordia sedis Apostolicæ. Sed quia nonnulli pp diuersas opiniones quorundam, excusationem assumebant, volens Papa vt de cætero ipso facto sniam excõicationis incurrant, mãdat quatenus tam diœcesani epi, quàm capitula ipsorũ & alij, in quorũ diœcesibus tales commorantur, publice denuncient eos excõicatos, & prædictis pœnis obnoxios: Verum quia dñs Papa theologiæ studium desiderat ampliari: vt fides catholica circumcincta sit muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat venientibus ex aduerso: statutum concilij Turoneñ. extendit ad archidiaconos, decanos, plebanos, præpositos, cantores, & alios clericos psonatus habentes, necnon presbyteros: nisi infra spatium præscriptum destiterint: & appellatione postposita præcipit obseruari. Nota quod religiosi non debent audire leges vel medicinam. Item ipso facto quis excõicatur. Itẽ constitutio post duos menses à tpe ipsius constitutionis ligat. Item Theologia super oẽs scientias est fauorabilis. Item presbyteri & personatus habentes non debent audire physicam vel leges, alias sicut religiosi audientes puniuntur.

Hæc duo verba: de claustris, desunt in omnibus antiquis & manuscriptis vaticanis.

Aliàs sunt Alexander sup. pro hac re, Alexander Papa prædecessor noster.

Aliàs stat districte per capitula. & mandamus

Vide cap. 2. ne clerici vel monachi. lib. 6. & quod statutum est in concilio Lateranẽ. sub Leone 10. sess. 8. paulo post principiũ, in constitutione incip. Apostolici regiminis.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

a ¶ *Sanguinis.*] Epi non possunt snias sanguinis ferre. j. de exces. prælat. ex litteris. & s. eod. clericis. vbi de hoc. nec dare consilium, nec interesse, nec dictare, nec scribere sniam, vt hic dicit. & 23. q. 4. illud. sed aliis debent vices suas committere: vt dictum est s. eod. clericis. & arg. prædictæ decret. illud. & 2. q. 7. sicut. licet sm leges non possit delegare nisi cum iudex necessariã habeat causam proficiscendi. ff. de off. eius cui mand. est iurisd. l. 1. Sed si interest tantũ, nunquid pp hoc efficitur irregularis, vt propter hoc deponatur? Non videtur quod debeat deponi: sed aliàs debet puniri, quia interfuit contra præceptum huius canonis.

b ¶ *Principum*] s. eod. clericis. & cap. sed nec. Ber.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Adustionem.*] Ex hoc vr, quod ecclesia pœnam adustionis infligere non debet, & hic est contra illud. j. de cri. fal. ad audientiam. vbi dicit quod nota cum ferro candenti ponitur in fronte: sed illud intelligitur ita quod ad effusionem sanguinis non procedat.

d ¶ *Monomachys.*] idest, de pugnis singularib. Dicitur enim mo-

e ¶ *Leges vel physicam.*] C. de epis. & cleri. repetita. & l. parabolani.

f ¶ *Duorum mensium spatium.*] a tempore scientiæ huiusmodi constitutionis siue publicationis connumerandum. & nisi destiterint, ipso iure sententiam excommunicationis incurrunt, vt j. sequitur. Verba ista quæ hic ponuntur vsq; ibi, verum quia. sunt Turoneñ. concilij. s. eod. non magnopere.

g ¶ *Audiantur.*] tamq̃ ipso iure excõicati, aliàs etiam monachi & canonici regulares ab aduocatione repelluntur. s. de postulatio. c. 2. & 16. q. 1. alia. & cap. placuit. & cap. monachi. & cap. de præsentium. & 15. q. 2. c. 1. in fin. nisi pro vtilitate ecclesiæ suæ [3], Abbate nihilominus imperante, vt in prædicto cap. monachi.

[3] Vel parentũ, secundum In. & Phi. vide quæ diximus de postu. c. 2. Ant. Aud.

h ¶ *Amittant.*] Dic vt s. eo. cap. non magnopere.

i ¶ *Facto*] sic ipso facto negamus Deum. 22. q. 5. cauete. & ipso facto amittit quis priuilegium suũ. sic s. de vi. & honest. cler. cap. vlt. vbi plures concor. de hoc.

k ¶ *Prædictis pœnis.*] scilicet, quod promoueri non possunt sine dispensatione Apostolicæ sedis, & aliis superius positis.

l ¶ *Bellatorum.*] idest, prædicatorum, qui possunt hæreticis resistere auctoritate diuinæ scripturæ, qui c̃ nos surgunt, & ex aduerso impugnare

pugnant nos: quos prælati ecclesiarum de sua diœcesi expellere tenentur intantum, q si negligentes extiterint, ab administratione remoueantur. j. de hæret. excommunicamus. in fi.

¶ *Glossa sequens reci. per q. quid de beneficijs curatis, & personatibus non curatis.*

ascendentibus ex aduerso: ad archidiaconos, decanos, plebanos, præpositos, cãtores, & alios clericos personatus habentes, necnon presbyteros [a] (nisi ab his [b] infra spatium [c] præscriptũ destiterint) hoc [d] ¶ extendi volumus [& ¶ mandamus] & appellatione postposita firmiter obseruari.

a ¶ *Presbyteros.*] Ad oẽs prędictas personas pœna illa extenditur, etiã si huiusmodi personatus curam animarum non habeat: quia idem iudicium est de personatibus curam animarum non habentibus, sicuti de beneficijs curam animarum habentibus annexam. ã. de electione, dudum. & q habentes curam animarum teneantur, patet: quia qui ad curam animarum eligitur, debet primo promoueri ad ordinem sacerdotij, aliàs fit ea ipso iure priuatus. ã. de præben. extirpandæ. §. qui vero. & in propria persona deseruire: nisi in duobus casibus, vt ibi dicitur. & idem iudiciũ de personatibus, & de habentibus curam animarum est habendũ: vt in prædicta decre. dudum. & ã. de præben. de multa. maior enim ratio est de habentibus curam animarum, q̃ de personatibus non habentibus curam animarum. Credo q nullus archidiaconus, decanus, plebanus, præpositus, cantor, & nulli qui habẽt personatus, & qui habent curam animarum, possunt audire leges, vel physicam propter pœnam illius constitutionis, nulla facta distinctione, ex quo tales sunt: nisi aliam interpretationem super hoc viderent: quia Papa nullam adhibuit interpretationem, ergo nec nos adhibere debemus. 2. q. 5. consuluisti. & ã. de transla. inter corporalia. sufficit enim q ita scriptum est, vt 6. q. 3. scriptum est in lege. & ff. qui & a qui. ma. lib. l. prospexit.

Additio. Dic tamen, q hæc constitutio non habet locum in habente curam parochialem, si aliàs non est presbyter, nisi sit talis cura, siue plebania, quę habeat sub se capellam, vel capellas, in quibus clerici perpetuo instituantur. c. 1. eod. tit. lib. 6.

b ¶ *Ab his.*] scilicet legibus, vel physica, de quibus præmissum est supra. Bernar.

¶ *Glo. seq. principium reci. per quæstio. finis quærit, & soluit.*

c ¶ *Spatium præscriptum.*] duorum mensium, connumerandorum à tempore publicationis [i] huius constitutionis, quia ante publicationem nemo tenetur. ã. de consti. cap. 2. ex quo enim constitutio publice promulgata est & publicata, quilibet tenetur ad eius obseruantiam post duos menses. in Authen. vt fac. no. consti. circa prin. colla. 5. 16. dist. quod dicitis. ã. de postu. præla. cap. 1. sed ante non. arg. 32. q. 4. dixit Sarra. 82. dist. proposuisti. sed cum ista constitutio sit iam diu publicata, nullus habet excusationẽ. Sed nunquid episcopi possunt tales absoluere? Credo q sic: quia conditor huius constitutionis non reseruauit sibi absolutionem: & ideo alijs relicta videtur. j. de senten. excom. nuper. j. de cri. fal. dura. & ã. de præbend. de multa. in fine.

¶ *Glossa sequens reci. per q an habentes personatus egeant dispensatione Papali, sicut & monachis. alleg. quod sic. & hoc tenet in additione. in tertia glossa tenuit contrarium.*

d ¶ *Hoc extendi.*] scilicet, præmissas pœnas, de quibus superius facta est mentio, scilicet q sint excommunicati, & in nulla causa patrocinium præstantes audiantur. Et ita videtur, q isti spem promotionis amittunt, nisi cum eis per sedem Apostolicam fuerit dispensatum, sicut dicitur ã. de monachis: quia pronomen, hoc, ostendit omnes pœnas supradictas. Sed hoc non credo, q isti propter hoc sine dispensatione dñi Papæ promoueri non possint. & quod dicit: hoc extendi, &c. respicit tantum quod dixit ã. excommunicati. & q in nulla causa eorum patrocinium admittatur: quia si hoc voluisset, hoc dixisset de illis quod dixit de illis. arg. ã. de trãsla. inter corporalia. j. de deci. ad audientiam. & pœnæ nõ sunt ampliandæ siue odia, sed potius restringendæ. de pœn. dist. 1. pœnæ. ff. de lib. & posthu. cum quidam. ff. de hære. insti. l. 1. §. vlt. & illa clausula: Nisi forte ex misericordia, &c. respicit tantum præcedentia, & non subsequentia. arg. ã. de app. inquisitioni. Tutius est dicere, q incurrat omnes pœnas prædictas, cũ litera hoc expresse dicat, dum dicit, hoc extendi, &c. & ã. dum dicit, prædictis pœnis obnoxij. Ber.

De materia huius glossæ vide Decid. & Doctores I cap. cognoscentes supra de consti. & Sol. lib. 1. de iustitia & iure q. 1. art. 4.

[i] hoc, pro hoc in multis vaticanis.

Hæc duo verba & mandamus, desunt in omnibus antiquis codicibus.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QVARTVS.

TITVLVS I.

De sponsalibus & matrimonijs.

¶ Ex concilio Triburiensi †.

¶ *Matrimonium solo consensu contrahitur, nec inualidatur si consuetudo patriæ non seruetur.*

CAP. I.

DE Francia quidam nobilē mulierē de Saxonia, lege[a] Saxonũ duxit in vxorē: verum quia non eisdem vtuntur legibus[b] Saxones & Francigenæ, causatus est, quòd eam non sua, id est, non Francorum[c] lege desponsauerat: dimissaque[d] illa, aliam superduxit. Diffiniuit super hoc sancta synodus, vt ille trāsgressor Euangelicæ[e] legis subijciatur pœnitentiæ[f], & à secunda coniuge[g] separetur, & ad priorem redire cogatur.

¶ Innocentius tertius Exooniēn. episcopo.

¶ *Sponsalia de futuro dissoluuntur, si sponsi se dissoluunt, etiam si fuerint iurata.*

CAP. II.

PRæterea †hi, qui de matrimonio contrahendo pure & sine omni conditione[h] fidē dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducēdi[i], vt præstitam fidem obseruent. ¶ Si autem se adinuicem admittere noluerint[k]: ne forte deterius[l] inde contingat, vt talem scilicet ducat, quā odio[m] habet †: videtur, quod ad instar eorum qui societatem[n] interpositione[o] fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari[p].

¶ Eugenius Papa.

¶ *Si maior septennio duxit in vxorē minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honestatis iustitia. hoc dicit inhærendo literæ. Panormitanus.*

CAP. III.

IVuenis †, qui puellam nondum septennem duxit, quāuis ætas repugnaret: ex humana tamen fragilitate forsan tentauit quod complere non po-

---

LIBER QVARTVS. DE SPONSALIBVS, ET matrimonijs.

¶ *In præcedenti libro visum est de actibus & gestis spectantibus ad clericos. merito nunc restat videre de spectātibus ad laicos. Et hæc rubrica habet duas partes. In prima dicit de sponsalibus: In secunda de matrimonijs. Abbas.*

De hac materia tractatur 27. q. 2. in plerisq; capitibus. & 29. q. 1. & 33 q. 2. & 3. & 32. q. 1, 2. & 3 per totum. & 30. q 5. §. his omnibus. vsque ad fin. q. & 33. q. 2. §. sed quia. vsq; ad finem quæstionis.

[Margin: Cap. 39. refert Burchardus lib. 9. decre. cap. 76. Iuo par. 8. cap. 213. & cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione.]

DE Frācia. Diuidit. Primo ponit casū. Secundo diffinit: ibi, *Diffiniuit.*

CASVS Quidam iuuenis de Francia, duxit vxorem quandam nobilem mulierē de Saxonia secundum consuetudinem Saxonum: iuuenis ille dicebat, quod in matrimonijs contrahendis Frāci non vtuntur eisdem consuetudinibus cum illis de Saxonia, & hoc ideo quia despōsauerat eam non lege sua, sed Saxonum: Dimisit ergo illā, & aliam vxorē duxit. In concilio quæsitum est, quid de hoc fieri deberet? Statuit concilium, vt ille trāsgressor Euangelicæ legis subijciatur pœnitentiæ: & à secunda vxore separetur, & ad primam redire cogatur. Nota quod in matrimonio contrahendo potius consideratur intentio contrahētium, quàm verba, quibus mediantibus contrahunt, dummodo animo contrahendi hoc faciant. Item solemnitates non sunt de substantia matrimonij. Item verba debent deseruire intentioni, & non intentio verbis. Item ad intentionem recurrendum est.

a ¶ *Lege.*] id est, consuetudine.

b ¶ *Legibus.*] id est, consuetudinibus.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, & solutionem.*

c ¶ *Francorum lege.*] quam putabat esse de substantia matrimonij. arg. 30. q. 5. aliter. vbi videtur, quod matrimonium omissis solemnitatibus non valeat. sed non est verum, quia illa quæ dicuntur in cap. aliter. potius ad solemnitates referuntur, quę tamen seruādæ sunt: sed quamuis non seruentur, tenet matrimonium, quia solus consensus facit matrimonium, 27. q. 2. sufficiat[1].

[Margin: 1 Concordat textus in l. nuptias. vbi glossa & Doctores ff. de reg. iuris. & vide omnino Magistrū sentē. lib. 4. distin. 27. & cap. 1. autem. vbi pulchre explicat hoc dictum.]

d ¶ *Dimissaque.*] quod facere non debuit auctoritate sua, vt 33. q. 2. seculares. 35. q. 6. multorum. etiam si impedimētum manifestum subesset. infra de diuortijs, porro.

e ¶ *Euangelicæ legis.*] qua dicitur; nullus dimittat vxorem suam excepta causa fornicationis. 32. q. 1. dixit Dominus. infra eo. ex parte.

f ¶ *Pœnitentiæ.*] pro eo quod primam dimisit, & secundam duxit.

g ¶ *Coniuge.*] scilicet nomine, non re.

PRæterea.] Primo iubet moneri. Secundo diffinit: ibi, *Si autem.* Abbas.

CASVS. Quidam vir & mulier volunt contrahere: promittunt adinuicem pure & sine conditione, fide hincinde præstita, quod contrahent matrimonium: postea mutant propositum: Quęritur, quid super hoc sit agendum, an videlicet, sint compellendi, vel non? Rndet Papa, quod commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, vt fidem præstitam obseruent: Si autem hoc facere noluerint, non sunt cōpellendi, ne deterius inde cōtingat, vt illam ducat, quam odit: sed ad instar illorū qui societatem contrahunt fide data, & postea illam sibi remittūt, potest in patientia tolerari. Nota quod licet fides sit pure & simpliciter hincinde data de matrimonio contrahendo, si postea displiceat contrahentibus, non sunt, vt contrahant, compellendi, ne deterius inde cōtingat. Idem intellige in societate.

h ¶ *Sine omni conditione.*] per hoc videtur, quod solui non possit, quia quæ sine conditione promittuntur, sine conditione soluuntur. 32. q. vlti. c. vlt. & 22. q. 4. inter cætera.

¶ *Glossa sequens supplet: suppletque signat contrarium, &c.*

i ¶ *Inducendi.*] & etiā cōpellendi si iurassent. infra eo. ex litteris. propter periculum iuramēti. arg. contra infra eod. requisiuit. sed illud soluitur ibi. Sed contra videtur. infra eod. cap.

k ¶ *Noluerint.*] id est, absolute restiterint.

l ¶ *Deterius.*] scilicet, adulterium cum secunda, vel quod eam forte interficeret.

m ¶ *Quam odio.*] quia quod quis non diligit, facile contemnit. 20. q. 3. præsens clericus. & 31. q. 2. §. 1. Ber.

n ¶ *Societatem.*] ff. pro soc. l. verum. §. vlt. & l. actione. §. diximus. Ber.

o ¶ *Interpositione fidei.*] siue per iuramētum etiā, quia æquipollent. infra de fideiuss. peruenit. & 22. q. 5. iuramenti.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas, scilicet Tanc. & Hugo. & secundam approbat.*

p ¶ *In patientia tolerari.*] Hoc ideo dicit, quia ex quo non est processum ad matrimonium, contraria voluntate accedente, possunt se inuicem absoluere, vt vr: quia omnis res per quascunque causas nascitur, &c. infra de reg. iur. oīs res. & ff. de reg. iur. nihil tam naturale. quia in tali casu fide plīta siue iuramento subintelligēda est conditio, scilicet si in eadem voluntate permanserint. arg. infra de iureiuran. quemadmodum. & 22. q. 2. ne quis arbitretur. hæc fuit opinio Tanc.[2] dicentis, quod hæc decretalis continebat ius cōe. Hug. dicebat, & bene, quod loquitur de comparatiua permissione: vt infra qui cler. vel vo. cap. veniens. quod & mihi videtur: & loquitur dispensatiue. Et hoc aperte indicant illa verba: hoc possit in patientia tolerari, ne deterius inde contingat: nam multa per patientiam toleramus, &c. infra de præbend. cum iamdudum. alias de iure mero debent compelli, vt fidem siue iuramentum seruent. De hoc dicitur infra eod. ex litteris 2. Ber.

IVuenis.] Si maior septennio cum proxima septennio, in qua malitia supplet ætatem, spōsalia contrahit, ex his oritur iustitia publicæ honestatis, maxime si commisceri tentauerit. Ita cōiter summatur. sed in veritate summarium non colligitur ex littera. Diuiditur: Primo narrat factum, & casum dubium. Secundo duplici ratione diffinit: ibi, *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam iuuenis duxit quandam puellam nondum vij. annorum sponsalia contrahendo cum ipsa, & tentauit cum ipsa qd complere non potuit: Tandem mortua fuit: vel dictus iuuenis ab ipsa recessit, antequā post vij. annum sponsalibus consentiret: & cum alia consanguinea ipsius puellæ matrimonium contraxit: Quærebatur, vtrū possent simul remanere? Rndet Papa, in his quæ dubia sunt, quod certius est, seruari debet: & ideo tam propter honestatem ecclesiæ, quia dicebatur sponsa eius, quàm propter prædictum dubium, debent abinuicem separari. Notandum ergo quod in dubijs semper tenendū est illud, quod securius est & certius.

¶ *Glo. seq. not. in dubijs, &c. & soluit contrarium. Secundo obijcit per loquum à diuisione, & soluit.*

s ¶ *Dubia.*

a ¶ *Dubia.*] Sic ergo patet, q in dubiis semper certius est tenendum. de pœn. dist. 7. c. 2. §. item si. vbi dicitur: tene certum, & dimitte incertum. & j. de homi. ad audientiam. & 14. distin. sicut. & in re dubia certa non potest ferri sententia. 11. q. 3. graue. & 33. dist. habuisse. & 30. q. vlt. §. vlt. & Instit. de re. di. §. illud quæsitum. Instit. de act. §. curare. q̃ñq; tñ cum obscura sunt iura partium, certa fertur sententia. s. de fide instrumen. inter dilectos. in fi. Sed nõ dicitur dubia res ibi, q̃a actor nõ probauit clare, & ita p possessore iudicari debet[t]. Sed quare dicitur in his quæ dubia sunt? Quia si ex toto ante septennium ducta fuit, & post vij. ann. nõ consensit, vel ante recessit, res non est dubia, sed certa: quia non impeditur matrimonium cum cõsanguinea, etiam cũ matre. j. tit. proxi. litteras. & c. accessit. si post septimum annum consensit, sponsalia tenuerunt, & ita non est res dubia. j. eo. sponsam. & j. tit. proxi. continebatur. §. si vero. Solu. Sic itellige, puella ista post vij. annum nõ cõsensit, vel nõ cõstabat de consensu: quia statim recessit ab eo, vel mortua est: verumtñ quia tentauit forsitan qd cõplere nõ potuit, p̃sumitur q erat doli capax, siue q̃a malitia supplebat ætatem quo ad sponsalia, sicut supplet malitia quo ad matrimonium. j. tit. proxi. de illis. & cap. vlt. vnde pp hoc dubium, tum quia hoc plene non constabat, tum etiam pp honestatem ecclesiæ, nõ potest habere consobrinam illius. j. cap. proxi. arg. alias nõ videtur q posset stare illa littera, si diceremus, q post vij. annos consensit, vt dixit Tanc. quia sic non esset res dubia.

b ¶ *Coniunx.*] idest, sponsa.

¶ *Glo seq. signat contrarium, & soluit.*

c ¶ *Diuidas.*] Arg. contra. 35. q. 3. extraordinaria. Solu. ibi extra naturalia eam polluit, & non maritali affectu: hic vero tẽtauit in naturalibus, & maritali affectu.

[t] Facit qđ not. 3. q. 9. decernimus. & dic de etc. plici ambiguitate: vt not. 33. distin. cap. vlt. & quod dicit hic Via. vide t Spec. de sent. p. la. §. qualiter, ver. item debet. Ioan.

¶ Aliàs Mandamus, vt, aliàs, vero, quatenus.

tuit. Quia igitur in his quæ dubia[a] sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem ecclesiæ, quia ipsa coniunx[b] ipsius fuisse dicitur: tum propter prædictam dubitationem: Mandamus†, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodũ duxit, diuidas[c] ab eodem.

¶ Alexander tertius Papieñ. episcopo.

¶ *Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publicæ honestatis iustitia.*

CAP. IIII.

AD† audientiã nostri Apostolatus peruenit, quod cum H. Papiensis ciuis, filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet vxorem: iurauit, quòd si ille[d] eam habere casu aliquo interueniente non posset, alteri filio, quem de alia vxore genuerat, eãdẽ matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse, iuramẽtis interpositis firmauerunt: Ideoq; præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, vt

defuncto, hodie secus.

¶ *Glo. seq. obycit, allegat pro, & soluit.*

f ¶ *Habere non potest.*] Sed videtur quòd hæc ratio nulla fuerit, quia inter eos nullum obligatorium vinculum de iure fuit contractum, consanguinitate impediente: quia impossibilium nulla est obligatio. Institu. de inuti. stipula. §. si impossibilis. & ff. quæ senten. sine app. rescind. Paulus. Sed impossibile est id quod contra bonos mores est. ff. de condi. institu. filiusfa. & 22. q. 2. faciat homo. & eius quod esse non potest, nulla est promissio. Institu. de inuti. stipula. §. 1. & arg. optimum to decre. Grego. s. de pact. cap. vlt. ergo hic nulla sponsalia fuerunt, quæ sunt promissio futurarum nuptiarum. 30. q. 5. nostrates. ff. de spon. l. 1. ergo nulla fuerunt prædicta sponsalia: ergo non præstant impedimentum quo minus illa possit contrahere cum alio fratre. j. tit. proxi. litteras. & cap. accessit. Sed cõtra, matrimonium plerumque attenditur consideratio facto, non iure. s. de bigamis. nuper. & C. de adulte. cum qui. plus enim in talibus consideratur quandoque opinio q̃ veritas. j. qui fil. sint leg. cum inter Ioannẽ. Quid ergo respondes? Potest dici, q publicæ honestatis iustitia impedit: vt s. cap. proxi. & 27. q. 2. si quis desponsauerit. Bernar.

iurauit. Sed quoniam scriptum est†, quòd sponsam[e] fratris; frater habere[f] non potest: Mandamus, quatenus eum suũ implere propositum[g] nõ permittas: sed vt pœnitentiam agat de illicito iuramento, monitione præmissa, ecclesiastica districtione compellas[h].

¶ Idem Panormitano archiepiscopo.

¶ *Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa libere cum alio contrahit: si tamen per eam steterit, quo minus matrimonium perficeretur, sibi pœnitentia imponitur.*

CAP. V.

DE† illis autem, qui præstito iuramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes[i]: Hoc tibi volumus innotescere, quod liberũ[k] erit mulieribus ipsis (si non est amplius in facto processum) ad alia se vota transferre: recepta tamen de periurio pœnitentia, si per eas steterit[l], quo minus fuerit matrimoniũ consummatum.

[t] Vide Lotit. cap. 10. & Math. c. 14. sed hæc nõ de sponsa, verum de vxore fratris loquuntur q forte ergo respexit Papa hic ad illa doctrina q̃ asserit Gratianus 27. q. 2. cap. 10. 11. 12. 13. & 14.

[t] Cap. 4. contra in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 6. cap. 11. Et de materia textus & glossæ præter Doctores hic vide Couaruuiã in epitome lib. 4. decretal. 2. par. 1. cap. 5. Sotũ lib. 4. senten. dist. 27. q. 2. art. 3. & citatos super glossa in verbo: si per eas steterit.

[t] Cap. 1. eo. tit. in 1. compil. Et quatenus hoc agitur de impedimento publicæ honestatis, quid ea sit, & vnde proueniat, vide omnino per beatũ Thomã in quæstionibus additis ad 4. par. q. 55. art. 4. & Sotũ lib. 4. senten. dist. 41. q. vnica. art. 2. & art. 3. in fine. & vide concilium Trident. superius ca. pite citatum.

A ¶ *D audientiam.*] Primo narrat factum. Secundo decidit: ibi, *Sed quoniam.* Abbas.

CASVS. Quidam ciuis Papieñ. nomine Hugo, volebat copulare filiam suam matrimonialiter cuidam filiorum conciuis sui nomine L. iurauit q si ille eam aliquo casu habere non posset, alteri filio quem de altera vxore genuerat, eidem matrimonio copularet, & sic ꝯtraxerunt sponsalia: postea quidam probauerunt consanguinitatẽ inter eos; vnde præfatus H. eandem filiam dare vult alteri filio, vt iurauit: Quæritur, an possit? Rñdet Papa, scriptum est, q frater spõsam fratris habere non potest: Vnde mandat, quòd ille suum propositum non adimpleat, & pœnitentiam accipiat de illicito iuramento: & si opus fuerit, per excõicationis sentẽtiam compellatur. Nota, q sponsalia quæ nulla sunt, impediunt matrimonium contrahendum cum consanguinea alterius: sed hoc facit sola publicæ honestatis iustitia. Item illicitum iuramentũ non est seruandum. Item ad pœnitentiam quis potest compelli, admoneri tamẽ prius debet, & postea compelli.

d ¶ *Quod si ille.*] Hæc conditio nulla fuit, quia ex quo desponsatur vni fratrum, alius eam habere non potest. 27. q. 2. si quis vxorem. & cap. seq. nisi forte ante septennium contracta essent sponsalia. j. tit. proxi. litteras. & c. accessit. & c. duo pueri. cessante eo quod dicitur s. tit. proxi. 27. q. 2. si quis desponsauerit.

¶ *Glo. seq. alleg. 2. concor. signat vnum contrarium, & soluit.*

e ¶ *Sponsam fratris.*] 26. dist. cap. vna tantum. §. Ioannes. 27. q. 2. si quis desponsauerit. Arg. contra. 8. q. 1. olim. & j. de diuortiis. cap. vlt. Solutio, illud mysticum fuit & obtinuit in fratre sine sobole

g ¶ *Propositum.*] quod illicitum fuit, & ideo non seruandum. 22. q. 4. in malis.

h ¶ *Compellas.*] Arg. q quis compelli potest ad satisfaciendum de quolibet crimine. 24. q. 3. itaq; & 6. q. 1. illi qui. & 22. q. 1. prædicandum.[2] & ad ecclesiam pertinet decernere de quolibet peccato, & corripere quemlibet Christianum. s. de iudic. nouit. Ber.

DE illis.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Hoc tibi.* Abbas.

CASVS. Quidam promittunt iuramento interposito, se ducturos in vxores aliquas mulieres, & postea anteq̃ matrimonium ꝯsũmẽt transferunt se ad partes alias: Quærebatur, quid facere deberent illæ mulieres: vtrum possint cum aliis ꝯtrahere? Rñdet Papa, q si nõ fuerit amplius in facto processum, liberum est illis mulieribus cum aliis ꝯtrahere, recepta pœnitentia de periurio, si per eas steterit, quo minus matrimonium fuerit cum aliis consummatum. Nota q sponsa non tenetur sequi sponsum vagabundum, nec diu ipsum expectare sine aliqua pœna, dummodo non fuerit in mora.

¶ *Glo. seq. ponit opinionem, quam reprobat.*

i ¶ *Transferentes.*] vnde non tenetur sequi ipsum vagabundũ. ff. de oper. lib. qđ nisi hæc. §. ex prouincia. & sic de sponsa intelligũt quidã illud cap. 34. q. 2. si qs. Sed nõ est verũ, immo de vxore iã cognita.

K ¶ *Liberum erit.*] post tres annos s̃m leges. C. de repu. l. 2. hic hoc intellige de sponsa de futuro, de qua hic loquitur: secus in spõsa de præsenti. j. eod. in præsentia. & j. de secun. nupt. dominus noster.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit, & ponit tres casus, quibus soluuntur sponsalia de futuro.*

l ¶ *Si per eas steterit.*] vnde in culpa fuerunt: quare imponitur eis pœnitentia. Sed si per eas stetit, quare dat ecclesia licentiam ꝯtrahẽdi? Rñdeo, ne deterius inde cõtingat: scilicet periculum fornicationis. sim. j. qui cleri. vel vouen. veniens. sed si per eas non steterit, quo minus matrimonium compleuissent, non imputaretur eis piuriũ. j. eo. sicut. si hoc certum esset. si vero dubium esset, pp tale dubiũ imponitur eis pœnitentia, saltem ad cautelam. Habes ergo vnum casum[3], in quo sponsalia de futuro soluũtur. alium habes s. de iureiur. quemadmodum. Item si ꝯhit cum aliqua per verba de præsenti. j. eo. si inter virum. & j. de spon. duorum. cap. 1. Ber.

[2] Dic, vt not. 3. q. 2. quicunque. Ioan. And.

[3] Casus, in quibus sponsalia dirimuntur enumerat. & explicat B. Thomas in quæstionib⁹ additis ad 1. par. q. 41. art. 3. Syluester in summa verbo: sponsalia. q. 10. Dñicus Sotus lib. 4. sent. distin. 27. q. 2. art. 3. & Couarruuias initio capitis citatum.

¶ Idem Paduano episcopo.

¶ *Non omnis violentia impedit contractum matrimonij. hoc dicit, quo ad titulum.*

CAP. VI.

De † muliere, quæ est inuita tradita viro, & detenta: cum inter vim & vim[a] sit differentia, & vtrum postea consensus intercesserit, certum[b] nobis nihil postea expressisti, nihil certum † inde tibi possumus respondere.

¶ Idem Cantuarien. archiepiscopo.

¶ *Si aliqui apti ad matrimonium contrahunt per verba obscura, communem verborum intellectum sequi tenentur.*

CAP. VII.

Ex † litteris: & infra. ¶ De hoc autem quod consuluisti, quid debeat obseruari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Respondemus, quod inspiciendum est iudici, si matrimonium contracturi ad id faciendum sint idonei scientia[c] & ætate[d]: quo cognito, si alter non intellexerit[e] quod alter proposuit[f], ad communem verbi intelligentiam[g] recurratur †, & cogatur vterq; verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare.

¶ Idem Vigilien. episcopo.

¶ *Inter sponsam & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicæ honestatis impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.*

CAP. VIII.

Sponsam † alterius (maxime si est nubili[h] ætati proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

¶ Idem abbatibus S. Eadmundi † & Demer. †

¶ *Si vir & mulier inuicem promittunt, quòd ab eo tempore se pro coniugibus habebunt, contractum est matrimonium de præsenti. hoc dicit, & est casus notabilis.*

CAP. IX.

Ex † parte C. † mulieris nobis intimatũ est, quòd Andreas iuramentum præstitit, quòd eam ab † eo tẽpore pro

---

ADDITIO. Pro istis & similibus dantur tales versus:
Lepra superueniens, furor, ordo, sanguis, & absens,
Læsaque virginitas, membri damnum, minor ætas:
Ac hæresis lapsus, fideique remissio prorsus,
Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

De muliere.] Communiter nõ summatur quo ad titulum, sed quo ad litteram sic: Incerto quæsito nõ potest dari certa responsio. Abbas.

CASVS. Quædam mulier per vim tradita fuit viro, & detenta: Quærebatur à Papa, an inter eos esset matrimonium? Rñdet Papa: Inter vim & vim est differentia, nec constat an post violentiam consensus interuenerit: & ideo certum Papa non potest dare rñsum. Nota, q inter vim & vim est differentia. Item certa & finita debet esse quæstio, & non duplex, ad hoc q certa dari possit responsio.

a ¶ *Inter vim & vim.*] Hoc ideo dicit: quia duplex est vis siue metus qui cadit in constantem virum, & ille metus excusat, nisi postea consentiret. j. tit. proxi. de illis 2. & alius est metus vanus siue vis, & illa vis non excusat. j. eod. veniens. & cap. consultationi. & s. de his quæ vi metusve causa fiunt, cum dilectus. & ff. de re iudic. si quis alii alio. & ff. quod metus causa. l. 2. Ber.

b ¶ *Certum.*] quia nesciuit quæ violentia fuit illata: vnde certum non potuit dare rñsum. 15. q. 3. graue. & 30. q. vlt. §. vlt. & s. eod. iuuenis. vnde dicit lex: Vt congruum possis habere rñsum, insere facti exemplum. C. de trans. vt rñsum. poterat tñ si voluisset rñdere distinguendo inter vim & vim: vt j. cap. veniens. & cap. consultationi. & de eo qui renuntia. episcopa. cap. 1. Ber.

Ex litteris.] Diuiditur: quia primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Respondemus*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam vir & mulier ɔ̃xerunt sponsalia, nec alter intellexit quod alter proposuit, & dicebant se non intellexisse: Quærebatur, quid deberet obseruari? Rñdet Papa, iudex primo debet videre vtrum ɔ̃henies sint idonei ad hoc discretione & ætate: vt per hoc præsumatur pro eo quod dicunt, vel contra: quo facto seu cognito, si alter non intellexit quod alter proposuit, recurrendum est ad communem intelligentiam verborum, & vterq; compellatur verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligẽtibus generare. Nota q in matrimonio discretio & ætas est attẽdẽda & consideranda. Item verba obscure prolata ad communem intelligentiam sunt reducenda.

c ¶ *Scientia.*] idest, discretione: Nam furiosus contrahere non potest, quia non habet consensum. 32. q. 7. neque furiosus. & j. eod. dilectus. nisi per interualla dilucida laboraret. 7. q. 1. quamuis triste. 3. quæst. 9. indicas.

d ¶ *Ætate.*] xij. annorum in muliere. & xiiij. annorum in viro. j. tit. prox. attestationes. & cap. continebatur. vel cum malitia supplet ætatem. j. tit. proxi. de illis 2. & cap. vlt.

e ¶ *Intellexerit.*] idest, si dicat se non intellexisse siue per se, siue per interpretem. ff. de verb. oblig. l. 1. in fi. cum tamen contrarium præsumatur, cum sint eiusdem vulgaris.

¶ *Glossa sequens distin. an actor tantum, an reus, an vterque committat dolum. Secundo arg. non recedendum, &c. alleg. 6. iura. & 2. alleg. in contrarium.*

f ¶ *Proposuit.*] Nota sm canones, si actor tantum dolum adhibet, intelligenda sunt verba, vt reus intelligit, qui non adhibet dolum. 22. q. 5. humanæ. §. item obijcitur. & cap. quacunque. Si vero reus tantum, tunc sm quod actor intellexit. 22. q. 5. §. ex his. & cap. quacunque. & q. 2. ne quis. Si ergo vterque dolum adhibet, locum habet quod hic dicitur, vt verba prolata in suo proprio sensu intelligantur. Et sic est arg. q non est recedendum a significatione verborum, nisi cum constat testatorem aliud voluisse. ff. de leg. 3. non aliter. & j. de verb. signifi. intelligentia. argum. de consecr. distin. 4. retulerunt. & ff. qui & à qui. maio. l. prospexit. quia non ex opinionibus singulorũ, sed communi vsu nomina sunt intelligẽda. ff. de supel. lega. l. Labeo. & s. de decr. ad audientiam. arg. contra. C. de verb. signifi. cum quidam. & de consecr. distin. 2. in calice.

¶ *Glo. sequens de ambiguitate verborum determinat & subdiuidit, ponit primo duo mẽbra. Et primum subdiuidit in duo, secundum in tria, & aliorum tertium iterum in duo.*

g ¶ *Intelligentiam.*] Huiusmodi ambiguitas verborum quãque incidit in iudiciis, quandoque in contractibus: In iudiciis circa litis exordium plus creditur actori q̃ reo. ff. de verb. oblig. inter stipulantem. §. 1. postea in confessionibus vrgeri debet confitens, vt certum confiteatur: alioquin id accipiet quod magis expedit aduersario suo. ff. de confess. certum. ff. de inter. act. de ætate. §. nihil. In contractibus & pactis distinguitur: aut certum est q consenserunt, & tunc valet quod agitur: aut non consenserunt, & tunc non valet quod agitur. ff. de contrahen. empt. & ven. in venditionibus 3. & 30. q. 2. vbi. aut dubitatur quid senserint, & tunc subdistingue: quia aut valet intellectus secundum vnam partem, aut sm vtranque: si secundum vnam partem, commodius est id accipi, vt res de qua agitur magis valeat q̃ pereat. ff. de reg. iur. quotiens idem sermo. & ff. de verbo. oblig. l. quotiens. & s. de fide instrumen. inter dilectos. & j. de verbo. signifi. abbate. si secundum vtranque, tunc id quod verisimilius est, accipiendum est. ff. de verbo. oblig. cum qui calendis. & quod qñque consueuit accidere. 28. distin. de Syracusanæ. vel contra eum fit interpretatio qui pactum apposuit, qui debet legere: id est pactum apertius apponere. ff. de pact. veteribus. & secundum promissorem fit interpretatio, quia liberum fuit stipulatori verba late concipere. ff. de verborum obligat. quicquid.

ADDITIO. De hac materia not. ff. de verb. oblig. quotiens. in stipulationibus.

Sponsam.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q sponsam alterius maxime nubilem & septennem, nullus de consanguinitate viri ducere potest in vxorem. Nota q sponsam consanguinei consanguineus habere non potest.

h ¶ *Nubili.*] Illud, maxime, ponitur proprie comparatiue: quia ex quo habet vij. annos, tenent sponsalia, & ita nullus consanguineorum potest eam habere. j. tit. proxi. literas. & c. accessit. ergo multo fortius impedit; cum est proxima nubili ætati. Idem videtur si est proxima septennio, & doli capax. s. eo. iuuenis. Ber.

Ex parte.] Primo ponit casum narratum. Secundo diffiniendum committit: ibi, *Quia igitur*. Abbas.

CASVS. Quidam Andreas nomine, iuramentum præstitit, q C. mulierem ab eo tempore in antea pro vxore haberet, & ei fidem seruaret: & illa similiter promisit eidem: Quo facto, dictus Andreas illam dimisit, & aliam superduxit: vnde illa mulier domino Papæ fuit conquesta: Dicit Papa, nemini licere suam vxorem dimittere sine manifesta causa fornicationis: & tunc aut debet illam sibi reconciliare, aut viuere continenter ea viuente: vnde mandat

---

¶ Cap. 5. eo. tit. in 2. cõpilatione, & post concilium Lateran. par. 6. cap. 13.

¶ Vox, certum, deest in omnib⁹ antiquis codicib⁹. in vno reperit illo ita: nihil intentioni vt possumus, &c.

¶ Cap. 6. eod. tit. in 1. cõpilatione, & post concilium Lateranen. par. 42. cap. 1. Vide Alexandrũ consil. 152. in 3. volu.

¶ Pro intellectu huius glossæ & seq. vide beatũ Thomã in quæstionibus additis ad 3. par. q. 47. art. 3. & seq. & Magistrum sententiarum, & ibi late Sotum & Doctores lib. 4. distin. 29.

¶ Concor. tex. in l. Labeo. & ibi Bart. ff. de supel. leg.

¶ Cap. 7. eo. tit. in 1. cõpilat. & post concilium Lateran. par. 6. cap. 4. Et vide citatos supra eod. tit. c. ad audientiam. & conc. Trident. sessio. 24. de reformatione matrimonij c. 3. & Decreto. 18. cap. 1. de reformat. lib. 6.

¶ Cadmundi, & de Mesfeia.

¶ Ramesia.

¶ Cap. 8. eo. tit. in 2. cõpilat. & post concilium par. 6. ca. 13. vide citatos sup. glossa.

¶ l. R.

¶ In codice Marbano ab eo tempore pro anteo.

¶ De hoc supra de rescrip. si pro. & ac Ioan. And.

¶ Sequitur, vtrumq; consensu(?) sit, sed in venditione distinctio in tempore vel ante pore, imperfecta est cum pro. Ioan. And.

de mandat dictum Andream compelli, vt illam quam superinduxit, dimittat, & ad primã redeat, & affectu maritali pertractet. Nota quod qui vxorem suam causa fornicationis dimittit, aliã super ducere ea viuente nõ potest, & debet continẽter viuere. Itẽ qui dimissa vxore legitima, contrahit cum alia, debet cõpelli eam dimittere, & ad primam redire.

rum: quæritur, an præcise debeat cõpelli eã ducere, cum aliam ducere non possit? Arg. quod sic. ff. de cõtrahen. empt. si in emptione. §. si emptio. & ff. de sol. Stichũ aut Pãphilũ. & ipse se ad hoc arctauit. ff. si quis cau. l. 2. §. vlt. 15. q. 1. si quis insaniens. immo videtur, quod statim sit matrimonium. j. de condi. ap. de illis. & j. eod. is qui. arg. contra ff. de rit. nupt. generali. & ff. si quis cau. sed & si. §. quæsitum. & ff. de verb. oblig. quotiens. Quidam dixerunt eũ non compellendũ, quia inuitæ nuptiæ, & cætera. 31. q. 2. §. 1. c. 1. & s. eod. præterea. Sed contrarium est verum, quod debeat compelli. Sed vr. quod non sit compellendus eam recipere: quia in veritate nec sponsalia præcesserunt, nec matrimonium: quia cũ dixit: volo accipere vnã de filiabus Titij, nullæ cum aliqua illarũ sponsalia contracta sunt: quia in personam certã cõsentire debuit, & incerta sponsalia non sunt sponsalia. arg. 30. q. 5. nostrates. & arg. ff. de testa. tu. l. duo sunt Titij. & si dico: exhæredo vnum de filijs meis, cũ plures habeam, nullus est exhæredatus. ff. de lib. & posth. nominatim. & certus debet esse hæres, alias non valet testamẽtum. ff. de hære. insti. in tẽpus. §. quotiens. & ff. de manu. testa. cum ex pluribus. Dic quod nõ cõpellitur ex vi sponsaliorum, sed propter iuramentum forte debet compelli, licet ad illam recipiendam non se obligauerit directe, nisi deterius inde contingeret. vt no. s. eod. præterea. & j. in glo. quæ incipit, arg. contra. Ber.

a ¶ *Pro coniuge teneret.*] Et sic contractũ fuit matrimoniũ inter eos. Sed nunquid per illa verba tantum cõtrahitur matrimoniũ, Iuro quod de cætero habebo te pro legitima cõiuge, & econuerso, &c. non videtur: quia ista verba tantum futurum tempus respicere videntur. hæc quæstio ponitur 30. q. 5. c. si quis diuinis. Et dicit Io. quod est matrimonium, secũdũ quod ex illa nouella satis patet: & hic videt Hugo aliter intelligere illa verba, scilicet, quod post matrimonium cõtractum de præsenti accedant illa verba, vt notaui: ibi. Arg. contra. s. eod. de illis. Ber.

b ¶ *Eandem.*] supple, & cum alia cõtraxit.

c ¶ *Manifesta.*] probata scilicet, & sententia subsecuta: quia alias non licet dimittere. 33. q. 2. seculares. & §. in hoc. & 35. q. 6. multorum. & j. de diuor. porro.

d ¶ *Continere.*] quia non potest cum alia contrahere. 32. q. 1. dixit. & si cum alia postea fornicaretur, compelleretur redire ad ipsam, non obstante sententia. infra de diuor. ex litteris.

coniuge [a] teneret, & ei sicut vxori suæ fidem seruaret. Ipsa quoque eidem Andreæ iurauit, se illum pro marito habituram †, & fidem ei tamquam viro proprio seruaturam: quo facto, prænominatus A. reliquit eandem [b]. ¶ Quia igitur nemini licet vxorem suam, sine manifesta [c] causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa viuente continere [d]: Mandamus quatenus eundem, vt superinducta dimissa, ad vxorem suam redeat, & eã maritali affectione pertractet, monitione præmissa, per ecclesiasticam censuram cogatis [e].

d ¶ Idem Pictauien. † episcopo.

¶ *Qui iurauit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram ecclesiasticam contrahere compellitur.*

CAP. X.

ij EX † litteris Siluani episcopi accepimus, quòd cum duo nobiles viri sui episcopatus G. † scilicet de Monstra, & B. filios & filias impubescentes haberent, inter se conuenerũt, quòd eos adinuicem matrimoniis copularent: & hoc tam patres [f] † quàm filij, sub iuramento [g] † se promisere facturos: inter quos siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se iurauit ducere in vxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum episcopus compellere voluit, vt quod iurauerat, adimpleret: & infra. ¶ Quia igitur prædicto G. periculosum est, contra suum iuramentum venire: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas [h]: & si nõ acquieuerit monitis, ecclesiastica censura compellas [i], vt ipsam (nisi rationabilis [k] causa obstiterit) in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

¶ Idem archiepiscopis & episcopis & aliis prælatis per Angliam constitutis.

¶ *Per censuram ecclesiasticam pater compellitur restituere filio eius vxorem, quã iniuste detinuit, vel detinet.*

CAP. XI.

NOn † est vobis (sicut arbi-

e ¶ *Cogatis.*] & superinductam, si nollet ab ea recedere, vel si impedimentum præstaret, posset excõicari. j. eo. Veniens. in fi. Ber.

g ¶ *Ex litteris.*] Primo ponit casum narratum. Secundo committit ipsius diffinitionem: ibi, *Quia igitur.* Abbas.

Casvs. Duo nobiles viri Siluanen. episcopatus, scilicet G. & B. filios & filias impuberes habebant: conuenerunt inter se, quod eos adinuicem copularent, quod promiserunt adinuicem facturos, & hoc tam parentes quam filij iurauerũt: vnus illorum, scilicet G. filiam alterius cõsentiente patre iurauit ducere in vxorem: postmodum vero voluit aliam ducere in vxorem: Episcopus cõpellebat eum ducere illam, quam iurauerat: Quæsiuit episcopus a Papa, quid esset in hac causa faciendum. Respondet Papa, periculosum esse dicto G. contra iuramentum suum venire: mandat Pictauien. episcopo, vt si de hoc sibi constiterit, moneat illum & compellat, quatenus ipsam recipiat quam iurauit, & eam maritali affectu pertractet, nisi rationabilis causa impediat. Nota quòd sponsalia contrahi possunt per verba generalia. Item iuramentum impuberis tenet. Item compellitur quis accipere illã quam iurauit se ducturum in vxorem.

¶ *Glossa sequens alleg. vnam concor. obycit, & soluit.*

f ¶ *Tam patres.*] sim. 31. q. 3. si qui parentes. Sed videtur quod istud iuramẽtũ nõ valeat, & sit anceps periuriũ, cũ sit de facto alterius. ff. re. amo. Marcellus. §. 1. & ff. de in lit. iur. videamus. Et arg. ad hoc ff. de verbo. oblig. stipulatio ista. quia vt ibi dicit, qui alienum factum promittit, non obligatur: tamen hic factũ suum potius promiserunt, vt procurarent bona fide, quod filij contraherent: vt ea lege, & in illa stipulatione. Ber.

¶ *Glossa seq. obycit & soluit, secundo quærit. alleg. pro, & contra, ponit opi. quam reprobat, reprobationem impugnat. Impugnationi respondet.*

g ¶ *Quam filij sub iuramento.*] illi erant impuberes, vnde nõ tenuit iuramentum. 22. q. 5. paruuli. & c. pueri. & 5. q. 3. c. 1. Sed illa intelliguntur cum ad testimonium perhibendum inducuntur, sed alias si sint doli capaces, bene tenet iuramentum. j. de delic. pue. pueris. Hic ponit Lau. talem quæstionẽ: Aliquis iurauit accipere in vxorẽ vnã de filiabus Titij, & postmodũ dormiuit cũ vna illa-

h ¶ *Eum moneas.*] & si non acquieuerit. arg. quod admonitio semper debet præcedere vindictã. 12. q. 2. indigne. & j. de sen. excõ. sacro.

¶ *Gl. seq. signat contrarium, dupliciter sol. vtramque solutionem impugnat: & in fine ponit tertiam solutionem. Iterum obycit, & soluit.*

i ¶ *Compellas.*] Arg. contra. j. eo requisiuit. Hoc consueuit intelligi pluribus modis: quod hic dr̃ de rigore intelligitur, ibi de misericordia, ne deterius inde contingat. arg. s. eo. præterea. Vel conditionaliter sunt cogendi, vt de nolentibus fiant volẽtes, sed nõ finaliter. 23. q. 6. vides. Sed neutra solutio vr̃ sufficere, quia ille mortaliter peccat veniendo contra iuramentum. ergo potest cõpelli finaliter. 24. q. 3. tam sacerdotes. & c. ecce autẽ crimina. Sed quomodo potest ille excõicari, quia nondum venit contra iuramentũ? Potest dici, quod ille qui iurauit, de iure cõi compelli debet, vt iuramentũ seruet, licet nondum sit transgressus. quia post transgressionẽ contrahendo cum alia per verba de præsenti nõ posset vlterius cõpelli, cũ iam fortius vinculũ superuenerit, & ecclesia nõ solũ peccata commissa punire debet (vt dicũt iura prædicta) sed etiam cõmittenda prohibere [4], vt si videat aliquẽ vicinũ præcipitio, vel paratũ ad peccandum. 93. dist. diaconi. 23. q. 4. ipsa pietas. & 22. q. 5. hoc vr̃. alioquin consentire videtur. 83. dist. quasi per totum. & sic debet ecclesia excõmunicare, & facere quod potest: quia excõicatio est medicinalis. 2. q. 1. multi. & 24. q. 3. corripiant. & c. notandũ. & hoc solum bene agit, vt vita hominũ corrigatur. 23. q. 5. prodest. Hoc quidem ius commune est, casus tñ potest esse, vbi non compellit finaliter ex causa. vt in c. requisiuit. j. eo. & causa redditur in littera ipsius c. requisiuit. & s. eod. præterea. ex causa quandoque detrahitur seueritati, vt 50. dist. vt constitueret. Vel potest exponi littera ipsius c. requisiuit. potius monenda quam cogenda, id est, prius monẽda, & postea cogẽda, nisi acquiescat? & ita nõ contradicit illo modo, immo concordat cũ ista: tamen si contrahat cum alia, tenet contractus, & absoluetur, nec compellitur finaliter. Ber.

k ¶ *Rationabilis causa.*] puta consanguinitas, vel affinitas, vel aliquod aliud perpetuum impedimentum.

NOn est vobis.] Primo narrat factum. Secundo prouidet: ibi, *Nec itaque.*

Casvs.

tramur) incognitum, qualiter rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos est suborta [f], vxores eorum detineat: & infra. ¶ Nos itaque attendentes, iustum & honestum esse, vt viri suas petant vxores: Mandamus, quatenus eundem regem, ad eas restituēdas sollicite moneatis: & si iuxta commonitionem vestram, filijs suis vxores [a] suas infra certum terminū non restituerit [f], extunc in quacunque prouinciarum [b] vestrarum detinentur vel trāsferuntur, donec ibi fuerint [c], nulla diuina officia (præter baptismum [d] paruulorū, & pœnitentias morientium [e]) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

¶ Idem episcopo sanctæ Agathæ.

¶ *Dictum vnius afferentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non iuratum.*

CAP. XII.

ij PRæterea [f] de muliere, quæ à viro impetitur, cuius cōsanguineus cum ea se deliquisse [f] se proponit, sed hoc publice [f] confiteri recusat propter metū & potentiam mulieris: Taliter respondemus, vt matrimoniū ipsum fieri (nisi iuramentum [g] interuenisset [f]) districte prohibeas, ne deterius inde cōtingat.

¶ Idem procuratori & canonicis Soran.

¶ *Si mulier inuita cum aliquo cōtrabat, nec in eum postea consentiat, tenet matrimonium si alteri postea nubit. Ita communiter summatur. Et secundum hunc intellectum esset hic casus apertus, quòd matrimonium metu cōtractum esset ipso iure nullum. hoc tamen clare non colligitur ex litera.*

CAP. XIII.

VEnieus [f] ad Apostolicā sedem Mariota supplici insinuatione mōstrauit, quòd quēdam adolescentem adamauit intantum, quòd [f] vterque de matrimonio contrahendo, sub trium personarum testimonio præstitit [f] iuramentum: quod parentes mulieris ipsius ignorantes, eam inuitam & reclamantem [h], in vxorem alij tradiderunt: quem ita exhorruit, quòd se ab eo nullo modo cognosci [i] permisit. Cumque publice fateretur, quòd à priori viro cognita esset atque iurata, episcopus Soranus, cognito, quòd proxima inter [k] eos esset linea consanguinitatis, ipsos abinuicem separauit [l]. Cæterū cum causa ipsa tractaretur [m], & viro, cui tradita fuerat à pa-

---

CASVS. Inter regem Anglorum & filios eius, orta fuit controuersia, propter quod rex Anglorum detinebat vxores filiorū ipsius, ita q̃ mariti ad eas accedere non valebant: Conquesti sunt dño Papæ filij regis: mandat Papa archiepis & episcopis p Angliam constitutis, quòd cum sit iustū & æquum, vt viri suas petant vxores, quatenus dictum regē moneant, vt filijs suis vxores eorū restituat: qđ si ifra terminū statutum non fecerit, extunc in quacunque terra vel pūincia detineant, vel etiā transferantur, donec ibi fuerit, nulla diuina officia celebrentur, vel pmittatur aliquo modo celebrari, præter baptisma paruulorū, & pœnitentias morientium. Nota quòd mitius agitur cū regibus & principibus, q̃ cum alijs. Itē pp delictū dñi tota terra supponitur interdicto. Itē in generali interdicto ista sacramēta excipiunē, scilicet baptisma paruulorū, & pœnitētia moriētium.

¶ *Gl. seq. recita. p quæstionem quo iure, &c. soluit distinguendo.*

a ¶ *Vxores.*] Possunt enim filij regis petere vxores suas p interdictū de liberis exhibendis, imo de vxore exhibenda. ff. de liber exh. imo. & C. eo. tit. si ad instar. & C. de nup. si iniuria. Et hoc habet locū cū inuita detinetur vxor, sicut hic. Si vero volens, detinet tunc p officiū iudicis vel epi loci: Cum enim volens detinetur filius, nō datur interdictum de lib. exhib. nisi iter duos, q dicūt se esse pñes vel dnos, & cōtrouersia esset. ff. de lib. exhib. l. vlt.

b ¶ *Prouinciarum*] sic ergo pro delicto vnius, tota prouincia interdicitur: vt s̃. de offi. deleg. tane 2. Ber.

¶ *Glossa sequens arg. à contrario allegat 2. iura, & vnam legem in cōtrarium. Secundo quærit, & soluit.*

c ¶ *Donec ibi fuerint.*] Ergo videtur quòd postq̃ inde recesserint possint celebrare. arg. ff. de postulan. Imperator. C. ex qui. cau. infa. irro. & si seuerior. arg. contra. C. eo. tit. ad tempus. Dico quòd hic est suspensio iuris, & cū temporis diffinitione, & ideo tēpore elapso non indiget absolutione, & ita illis recedentibus celebrabūt [1]. sim. 81. dist. si q̃ sunt pbyteri. Vin. Sed nunqd tunc possint celebrare submissa voce, & ianuis clausis? Nō: nisi essent priuilegiati. j̃. de priui. quod nonnullis. vel nisi esset episcopus. j̃. de priui. quod nōnullis. & singulariter in conuentualibus ecclesijs bini & bini possunt dicere horas suas, vt legere videantur potius quàm cantare. j̃. de pœn. & re. quod in te. B.

d ¶ *Baptismum paruulorum.*] Ista duo sacramēta semp excipiunē de quolibet interdicto, quia sunt sacramēta necessitatis. 1. q. 1. cap. remissionē. §. sed notandū est. & cap. si quis hæreticæ. §. ecce si clericus. & melí² 32. dist. c. pter. §. veru. vnde etiā i necessitate possūt recipi ab hæretico. 24. q. 1. si quē forte. secus de alijs. 24. q. 1. cœpit.

e ¶ *Pœnitentias morientium.*] & præter cōionem, quæ viaticum appellatur. j̃. de pœ. & remis. q̃ in te. & etiam suscipientibus signū crucis, & peregrinis pœnitentia conceditur: vt in c. quod in te B.

ij P*Ræterea.*] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Taliter.* Abbas.

CASVS. Quidam vir volebat ɔ̃here cum quadam muliere: Consanguineus illius viri dicebat, se deliquisse cum ea, sed illud non audebat confiteri propter potentiam mulieris: Quæritur quid iuris? Respondet Papa, quòd matrimonium illud fieri non permittitur, ne deterius inde contingat, nisi iuramētum interuenisset. Nota q̃ matrimoniū ad dictum vnius impedit, ne pbatur. sed si iuramentum interuenisset, propter dictum vnius non impeditur.

Glossa sequens recitatur per quæstionem, an publice confitenti credendum sit: & soluit quod non, duplici de causa.

f ¶ *Publice confiteri.*] Quid si publice confitetur? Duplici ratione nō debet ei credi: Primo quia vnius cōfessio in alieno facto nulla est. 4. q. 4. c. placuit. §. item in criminali. ver. itē vnius testimonium. & j̃. de testi. veniens 1. Secundo quia turpitudinem suā confitetur. j̃. de dona. inter dilectos. 14. q. 5. non sane. & j̃. de eo qui dux. in matrimo. c. 1. [2] sed cōsanguineo reuelare tenetur. 35. q. 3. si homo.

g ¶ *Nisi iuramentum.*] & ita si iuramētū interuenit, nō debet matrimonium prohiberi pp cōfessionē illius secretā, nisi aliter pbaretur: nā si legitima affinitas pbaretur, impediret matrimoniū nō obstāte iuramēto illo, qđ habuit cōditionē annexā: scilicet, nisi iusta causa prohibeat. j̃. de iureiu. quēadmodum. immo iam ɔ̃tractum separaret. j̃. de eo q cog. cōs. vxo. suæ. de illo. Si vero iuramētū nō interuenisset, ad testimoniū vnius, siue ad famam impediretur matrimonium ɔ̃hendū. s̃. de testi. sup eo 2. §. 1. & j̃. de cōsangui. & affinita. sup eo. & hic.

V*Enies.*] Primo narratur factum. Secundo diffinitionem committit: ibi, *Mandamus.* Abbas.

CASVS. Quædā iuuenis mulier M. nomine, intantū adamauit quēdā iuuenē, q̃ vterque illorum in pñtia trium testium præstitit iuramentum de matrimonio inuicem cōtrahendo. Parentes mulieris hoc ignorātes, eam inuitam reclamantē cuidā alij tradiderunt: sed illa ipsum ita exhorruit, q̃ nullo modo ab ipso cognosci se pmisit, & cœpit publice confiteri, q̃ à primo viro cognita fuit & iurata: Tandem eps diœcesanus cognito, q̃ illi essent cōsanguinei, eos abinuicē separauit: Sed dum causa tractabatur, & illa nollet cōsentire viro, cui à parentibus tradita fuerat, ipse vir aliam duxit in vxorē, & illa cuidā alij T. nomine fuit publice desponsata: de quo postmodū filium genuit: pater illius viri ei opposuit, q̃ filium suum in virum habere non poterat, eo q̃ ab alio viro, qui iam defunctus erat, desponsata fuerat: Vnde mulier illa ad dñm Papam accessit, exponens ei omnia supradicta: Mandat Papa quibusdam, quatenus si inueniāt, q̃ prædicta mulier à priori viro iudicio ecclesiæ fuerit separata, & ab illo T. sine ɔ̃dictione ecclesiæ in vxorem traducta, & ille cui à parētibus tradita fuerat, de pñti vita decessit, moneāt dictū T. & cōpellant, vt præfatam M. recipiat in vxorē, & eam maritali affectione pertractet: quod si non fecerit, eum, & superinductā, & patrem ipsius, si contradixerit, excōicationi subijciant. Nota q̃ coactū matrimoniū est nullū. Item omnes impedientes iurisdictionē iudicis, sine exceptione sunt excommunicandi: quia per hoc efficiuntur de iurisdictione ipsius iudicis.

h ¶ *Reclamantem.*] ergo non fuit matrimonium. 31. q. 2. c. 1. & 2. & j̃. eod. c. proximo.

i ¶ *Cognosci permisit.*] quod si fecisset, amplius reclamare nō posset j̃. de eo qui duxit in matrimo. quam pol. per adulterium. c. 1. & j̃. qui matrimo. accusa. pos. insuper 3.

k ¶ *Inter eos.*] scilicet, ipsam mulierem, & primum virum.

l ¶ *Separauit.*] 35. q. 3. progeniem. & c. contradicimus.

m ¶ *Tractaretur.*] cum secundo, vel potius cū primo. Bernard.

a ¶ *Nupsit.*

a ¶*Nupsit.*] quod fieri nō debuit lite pendente: vt arg. ī. de spon. duo. tua fraternitas. de hoc habes ā. eo. cum in Apostolica.
b ¶*Decessit.*] maxime, quia idem esset si viueret: quia si inuita tradita ei fuit, nullum fuit matrimonium. s. ī. c. proximo.
¶ *Glossa sequens arguit in fine.*
c ¶*Recipiat.*] Ergo pp solum scandalum non separatur matrimoniū: quia iudicium ecclesiæ nō expectauit. ī. eo. cū in Apostolica. & ī. de matrimo. contrac. contra interdi. eccle. c. 1. & 2. Et est hic argu. quòd non præstat impedimētū, quod de iure nō sortitur effectum. s. de iure patro. illud. cū suis concor.
d ¶*Restiterint.*] Omnes impedientes iurisdictioné iudicis possunt excōicari. s. de offi. delega. c. 1. & s. de testi. tam litteris. Ber.

CVm locum.] Primo ponit regulam. Secūdo infert genus: ibi, *Matrimoniū.* Tertio speciē: ibi, *Quocirca.* Abb.
CASVS. Inter duos ciues Papień. quæstio vertebatur super matrimonio cuiusdā puellæ: vterque dicebat se matrimonium cum illa cōtraxisse: mulier timebat violentiam sibi inferri à prædictis, qui eam petebant: quæsitū fuit à Papa quid fieri deberet. Respōdet, vbi metus vel coactio intercedit, cōsensus locū habere non potest: sed vbi consensus requirit, metus vel coactio debet repelli & matrimonium solo cōsensu cōtrahitur: & sic omnis metus vel coactio debet repelli, ne per timorem dicat sibi placere quod odit: vnde mandat Papa episcopo Papień. vt puellā illam de cuius matrimonio quæritur, ponat in domo aliqua, vbi nullo modo timeat, & faciat eā custodiri honeste, donec causa fuerit per sententiā terminata. Nota, q matrimoniū solo consensu contrahitur. Item inuita matrimonia fieri non debent. Item iudex locum securum debet partibus prouidere.

rentibus, consentire nollet, ipse aliam in vxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine, publice in conspectu ecclesiæ nupsit [a]. Tandem † cum de illo filium genuisset, pater ipsius T. ei opposuit, quòd filium suum non potuit in virū habere, eo † quòd alij, qui defunctus est, prius desponsata fuisset: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si inueneritis, quòd prædicta mulier à priori viro, iudicio ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem T. sine contradictione ecclesiæ in vxorem traducta, & ille cui à parentibus fuit † copulata, de præsenti vita decessit [b], prædictum T. monitione præmissa compellatis, vt præfatam Mariotam recipiat [c], & studeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & superinductam, & patrē eius † (si huic rei restiterint [d] †) excommunicationi subdatis.

¶ Idem Papień. episcopo.

¶ *Si timetur inferri violentia puellę, de cuius matrimonio agitur, debet iudex sibi prouidere locum tutū & honestum, donec causa terminetur. hoc dicit: Et est textus multū allegabilis.*

CAP. XIIII.

CVm † locū non habeat cōsensus, vbi metus [e] vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi assensus cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo [f] consensu cōtrahitur: & vbi de ipso [g] quæritur, plena [h] debet securitate ille gaudere, cuius est animus indagādus [i], ne per timorem dicat sibi placere quod odit, & sequatur exitus [k], qui de inuitis solet nuptiis prouenire [l]. ¶ Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cuius matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eā timere [l] oporteat, facias honeste teneri, donec [m] prædicta causa terminata fuerit, & † sententia sine cōtradictione cuiusquā valeat executioni mandari.

¶ Idem.

¶ *Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non soluuntur per sponsalia de præsenti, aliàs tenent sponsalia de præsenti, nisi per metum qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.*

CAP. XV.

VEniens † ad nos G. sua nobis relatione monstrauit, quòd in domo sua mulierem quandā recepit [n], de qua prolem habuit, & cui fidem corā pluribus præstitit [o], quòd eam duceret in vxorem: Interim autem cum apud domum vicini sui pernoctauerit [p], eius filia nocte illa secum concubuit: quos pater puellę simul in vno lecto inueniens, ipsum eā per verba de præsenti desponsare coegit. Ideoque mandamus, quatenus si inueneris, quòd primam post fidem præstitam cognouerit [q], ipsum cum ea facias remanere: alioquin secundæ, (nisi metu coactus, qui posset † in virum [r] † cōstantem cadere, eam desponsauerit) adhærere facias vt vxori [s].

¶ Idem Exoneń. † episcopo.

¶ *Qui iurauit cum aliqua contrahere: si vult religionem ingredi, debet primo contrahere, vt iuramentum seruetur, & ante copulam carnalem monasterium ingredi poterit.*

mur. & 33. q. 2. siue. & ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. alioquio potest appellari si requisitus iudex hoc non fecerit [3], ā. vt lite non contesta. accedens 2. & ā. de appella. ex parte 1.
m ¶*Donec.*] id est, quousque constet de matrimonio istius puellæ inter eos qui illam petunt [3], & cui ipsa consenserit: sic stabit quasi in sequestro in loco tuto: ista puella timebat sibi inferri violentiam à quibusdam nobilibus ciuibus Papień. & ideo ne raperetur ab illis, ponitur in loco securo: postq̄ constiterit cui consenserit, tradetur ei, vt hic in fine.

VEniens ad nos.] Primo ponit casum: Secundo diffiniendum committit: ibi, *Ideoque.* Abbas.
CASVS. Quidam nomine G. quandam mulierē in domo sua recepit, de qua prolē habuit, & ei postmodum fidem dedit, q eam duceret in vxorem: post hoc accessit ad domū vicini sui, & cum nocte illa in domo vicini stetisset, inuentus fuit cum filia vicini dormiuisse: Pater puellæ inueniens illos simul in lecto, compulit eum accipere in vxorem filiam suam, per verba de præsenti: iste G. accessit ad Papam, & exposuit ei prædicta: vnde mandat Papa episcopo loci, quatenus si inuenerit quòd primā mulierem post fidem datā cognouerit, cum illa remaneat: Si vero post fidem datam non cognouerit, maneat cū secunda, nisi per talem metū fuisset cōpulsus eam accipere in vxorē, qui potuisset cadere in constantē virum. Nota q si fides data sit de aliqua ducenda, si postea carnalis copula interueniat, inducitur statim matrimoniū præsumptū. Itē matrimonium cōtum per metū qui cadit in constantē virum, non tenet.
n ¶*Recepit.*] vt concubinam.

e ¶*Metus.*] qui posit cadere in cōstantem virum. ī. c. proxi. & c. cōsultationi. in fi. & ff. quod met. cau. metum. minor tamen metus magis excusat fœminam quam virum. arg. 32. q. 6. indignantur. & arg. ī. de homi. sicut dignum. 1. respon.
f ¶*Solo consensu.*] 27 q. 2. sufficiat. & ita omnia quæ dicuntur 30. q. 5. aliter. & cap. nostrates. referuntur tantum ad solemnitatem.
g ¶*De ipso.*] scilicet consensu. Bernardus.
h ¶*Plena debet.*] ille vel alla, qui in aliū vel aliam cōsentire debet.
i ¶*Indagandus.*] id est, inquirendus ad consentiendum.
k ¶*Prouenire.*] quia quod qs non diligit, facile contemnit. 20. q. 3. præsens. & ā. co. præterea 1. & ī. eo. requisiuit. & 31. q. 2. §. 1.
¶ *Glossa sequens arguit quod iudex, &c.*
l ¶*Nihil ea timere.*] est ergo hic arg. q ad officium iudicis pertinet, locum securum assignare partibus, & honestum. 3. q. 9. horta-

o ¶*Præstitit.*] post prolem susceptam: & sic sponsalia de futuro ɔ̄facta fuerunt: vnde si postea antequam contraheret cum alia, illam cognouit, inductum fuit matrimonium præsumptum: ɔ̄ quam præsumptionem probatio in contrarium non admittitur. ī. eod. is qui. & ī. de condict. appo. de illis. Bernard.
p ¶*Pernoctauerit.*] Pernoctare, totam noctē significat. ff. de verb. signi. Vrbana. § pernoctare. sic. ī. de accusat. si confiteretur. Tan.
q ¶*Post fidem præstitam cognouerit.*] Quod si ita est, matrimoniū est inter eos, vt dixi: q̄uis non credebat tali tacito consensu ɔ̄here. velut si qs se filium familias existimauerit, cum sit pater familias, poterit acquirere hæreditatē. ff. de condi. & demon. multum interest.
r ¶*In virum constantem.*] quia tūc nullum fuit matrimoniū. ī. eo. consultationi. q2 libertatem debet habere qui consentit. ā. c. prox. Quis metus excuset, & quis nō, dictum est ā. de his quæ vi metusve causa fiunt, cum dilectus. & cap. abbas.
¶ *Glo. seq. rōnē reddit dcto arg. alleg. duas leges, & vnā alleg. in ɔ̄trium.*
s ¶*Vt vxori.*] quia fortius vinculum superueniens præiudicat primo. ī. de

mo. j. de sponsa duo.c.1.sicut matrimonium adoptioni. ff. de rit. nop. non solum. §. 2. [1] Et est hic.argu.q licet culpa mea inciderim in metum, nihilominus excusor pp metũ. argu. ff. q met.cau.nec timorem.cum l.seq.argu.contra.ff.eod si mulier. Bernar.

[1] Pone casum: Si filius meus filiã quã tua pupilla fuit, ducit vxorem, demũ ipsum filiũ vel me adoptas, tunc peditur ado ptio.ip.An.

C Ommissum.] Communis diuisio.Secũda pars:ibi, *Fraternitati*. Abbas.

CASVS. Quidam dedit fidẽ cuidã mulieri q eam duceret in vxorem, & q cum ea per verba de præsenti contraheret infra bienniũ interposito iuramento: postea vero priuata lege ductus, volebat intrare religionẽ. Dubitabatur, an posset pp iuramẽtum: quæritur qd iuris? Respondet Papa, q tutius est illi iuramẽti religionẽ seruare, vt prius contrahat, & postea poterit religionem intrare, dummodo carnalis copula inter eos non interuenerit. Nota, q iuramentum seruandũ est, dũmodo sine peccato seruari possit. Itẽ ante carnalẽ copulam poterit alter cõiugum religionẽ intrare, etiam altero inuito.

a ¶ *Lege*] 19.q. 2.duæ sunt.& ĩ.de regu.licet. & ĩ.de renun.nisi cum pridem.§.sed dices.

¶ *Gl. seq.obijcit, & soluit, Iterum obijcit, & soluit.*

b ¶ *Tutius.*] Sed contra videtur: quia dicit: Qui se dat nuptui, bene facit: q se nõ dat nuptui, melius facit: vt 27.q.1.nuptiarũ. & vtrũque expedit, sed vnum plus, alterũ minus. 28.q.1.sic enim neq;. ver. ideo. & sic tutius esset nõ cõtrahere, saltẽ pp periculũ carnalitatẽ exigendi postea debitũ. Non cõdicit:qa hoc faciendo potest vtrunq; seruare, & iuramentum & ppositum suũ, & ideo dicit; tutius: Vel dic, tutius, saltem quo ad opinionẽ, ne de facto dicat iste venire cõ iuramentũ. præterea nõ vr infringere iuramentũ, q illud in melius cõmutat.ĩ. de iureiur. peruenit.ĩ. de vo.& vo.redem. scripturæ.& sic ille intrãdo religionem seruat iuramentum, & ita tutius est non cõtrahere. & qui bona agunt, si meliora deliberata nõ faciunt, ceciderunt in cõspectu Dei. 17.q.1.qui bona.& si cõtrahat, videtur facere cõ conscientiam, & sic peccat:ergo nõ est tutius.28.q.1.c.omnes.§.ex his. Sed dicas: iste nullum votum emisit, sed ad votum suspirat: vnde non debet dici voti transgressor, etiã si non intret religionẽ, si amplius non processit.ĩ.de vo.& vo.redem.litteraturam, & non facit cõ ppositum suum: quia licet gerat in corde virginitatem, consentire potest in matrimonium. 27.q.2. Beata Maria. Potest ergo seruare vtrunque, vt dixi, si vult: tamen sine peccato potest intrare religionẽ, & non contrahere. Bernardus.

[2] Cap.4.eo. tit.in 2. cõpilat.

De materia vide Magistrum sen ten. lib. 4. distin.17.§. hoc autẽ ob togatis. & ibi Soto q. 2.art.4.

[3] Verbum, transire, deest in antiquis, & in restitutio huius impressis magis emendatis, in antiqua tamẽ compilatione legitur suam frugẽ melioris vitæ suspirat consulare.

[4] Rapulen. Rabulen. Abulen. hoc vltimũ placet, nisi Capuano, aut Crapulẽ si. legas, vt alij dictitãt.

[5] Cap. 12. eo.tit. in 1. compilat.& post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par.41.c. 6.

Et de intellectu vide Couaruuiã in epitome lib 4. decretalium par. 3.cap.4. ad. de Fragmẽtis de Vittoria in relectiõe de matrimonio par. 1.& concilium Tridentinũ supra in c. cum locũ.

CAP. XVI.

C Ommissum † : & infra. ¶ Significauit nobis fraternitas tua, quòd quidã cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidẽ dedit, & se cum ea infra biennium per verba de præsenti contracturum, præstito iuramento firmauit: nunc autem priuata lege [a] ductus, ad frugem melioris vitæ transire † suspirat: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd tutius [b] est ei (religione iuramenti seruata) prius contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare, si tamẽ post desponsationem copula non dignoscitur interuenisse carnalis.

¶ Lucius tertius Rapalen. † episcopo.

¶ *Qui iurauit cum aliqua cõtrahere, moneri potius debet quàm compelli, vt contrahat. hoc dicit inhærendo litteræ.*

CAP. XVII.

R Equisiuit † à nobis tua fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, quæ iurisiurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito iuramento firmauit: & infra. ¶ Ad quod breuiter respondemus, quòd cum libera [c] debeãt esse matrimonia, monenda est potius, quàm cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

R Equisiuit] Duæ sunt partes. Consultatio & responsio. Secũda: ibi, *Ad quod*. Abbas.

CASVS. Mulier quedã iuramento interposito pmisit cuidã viro, q cum eo cõtraheret:postea vero volũtate mutata nolebat cum eo cõtrahere: quæritur qua censura sit ad hoc compellenda? Rñdet Papa, q matrimonia libera debent esse, & non coacta: & ideo monenda est potius q̃ cogenda: quia coactiones huiusmodi frequenter solẽt difficiles exitus habere: Vel prius est monenda:& nisi acquieuerit, postea compellenda. Nota, q matrimonia libera debent esse, non coacta. Item s̃m vnam lecturam videtur, q ecclesia dispenset hic contra iuramentum propter rationem quæ hic redditur. Item coactiones difficiles exitus solent habere.

¶ *Glossa sequens allegat septem concor.obijcit, & soluit, & remittit.*

c ¶ *Cum libera.*] ĩ.eo. cum locũ.& arg.ĩ.de pcu.accedẽs. & ĩ.eo. præterea 1.& 31.q.2.§.1.& c.1.& 3, 20.q.3.psens. Sed nunqd erit minus libera, si compellatur ex postfacto, ad qđ iureiurando se astrinxerit? Videtur q non, quia nec inuitus crescere ad ordines dr̃, qui pp iam susceptum beneficium ad ordines vrgetur. 60. dist.innotuimus.& ĩ.de æta.& quali c.1.& c. quæris. [5] cum sponte susceperit beneficium: & non dr̃ inuitus q propter volũtariã pmissionẽ vrgetur ad promissi solutionem. 12.q.2. qcunq; 2. Item pp delictũ præcedens quandoque qs cõpellitur ad matrimoniũ. ĩ.de eo qui dux. in matri.quã pol. p adulte. c. 1. & ita vr q ista cõpellenda sit. Simi. ĩ. eo.ex litteris.arg. 22.q. 4.inter cætera. Sed littera ista cõtradicit; potius monenda q̃ cogenda. Sed expone; potius monẽda, idest, prius monenda, & postea cogenda pp iuramentum suum. similis expositio. 23.q.4. non inuenitur. in fin. [3] Dic sup hoc quod dixi ĩ. eo. ex litteris. Ber.

[5] Et supra de clerico cum in con clusio. An.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Litis pendentia super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi, si primum erat nullum.*

CAP. XVIII.

C Vm † in Apostolica: & infra. ¶ Intelleximus, quòd cum inter villicũ de N. & vxorem eius, matrimonij quæstio tractaretur †, ante publicationem testium villicus reuersus ad propria †, publice inter se & vxorem suam proposuit sententiam diuortij, iudicio ecclesiæ promulgatam: & sic falsitate suggesta [d], quandam aliam facti nesciã [e] † sibi copulare præsumpsit. Postmodum vero super prioris matrimonij quæstione litteris impetratis, delegati iudices sententiam diuortij protulerunt. Verum quia villicum, & mulierem quam superinduxit, pendente lite prioris vxoris, inuicem asseris consensisse: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd imposita [f] viro pœnitentia competenti, & infra pœnitentiæ tempus carnali commercio [g] interdicto, postmodũ in maritali copula poterunt remanere [h].

C Vm in Apostolica.] Primo cõsultatio. Secũdo responsio: ibi, *Consultationi*. Abbas.

CASVS. Matrimonialis causa vertebatur inter quẽdã virũ & vxorẽ eius corã ordinario: ante publicationẽ testium ille reuersus domũ cœpit publice dicere, q inter ipsum & vxorẽ suã sentẽtia diuortij fuerat promulgata, & sic falsitate suggesta, quandã aliam facti nesciã in vxorẽ accepit: Postmodum vero per quosdã delegatos, quibus causa fuit commissa, sententia diuortij fuit lata: Dubitauit diœcesanus, vtrum matrimoniũ illud teneat, cum lite pendente inter virum illum & priorem vxorem cum illa cõtraxit? Quæsiuit à Papa, quid iuris esset? & ipse respondet, q bene possunt insimul remanere, imposita illi viro pœnitentia cõpetenti, & infra tempus pœnitentiæ carnali copula interdicta. Nota q matrimoniũ qđ de iure nõ tenet, licet p matrimonio ab ecclesia teneat, non prestat impedimentũ secũdo, dũmodo primũ appareat postmodũ nõ tenuisse.

[6] Cap. 10. eo.titulo 1. cõpil.& post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par.6.c.21.

[7] vocatione

[8] idest, ad domũ, cum simulum distaret, contra, vnde facilius ponit secundũ decipere.

[9] inscium

[1] De voto autẽ habita ratio est, quia potius admonere monui ab errore discedere, quam pro scelere puniri. i.Ioh. An.

¶ *Glossa sequens quærit opponendo, & soluit.*

d ¶ *Suggesta.*] Nunquid debuit ei credi? Non, absque litteris iudicis. 8.q.5.cap.vlt.fin.8.q.4.nonne. C.de.mao.princ.l.vnica. Quare ergo excusatur mulier, cũ lite pendente nihil debeat innouari, vt lite penden.cap.1. Ideo excusatur, quia omnes ita credebant [4]; & verius:quia nullum erat matrimonium cum prima.

e ¶ *Nesciam*] Et ideo videtur q marito priuari nõ debuit mortua prima:etiã si fuisset matrimoniũ cum prima.j.de eo q dux.in mat. quam pol.per adul.cap.3 & 17.q.2.nos nouimus.in fi.

[4] Secundũ Vin. & sufficit ad excusationem adulterij. q non sit in dolo. ff. ad leg. Iul. de adult. l. penult.Io.An.

¶ *Glossa sequens opponendo quærit, & soluit.*

f ¶ *Imposita viro pœnitentia.*] Sed quare imponitur viro pœnitentia, cum nullum fuerit matrimonium primum? Ideo qa lite pendente contraxit cum secunda, in contemptum ecclesiæ.j. de matrimo.contract.contra inter.ecclesiæ.c.1. 2.& 3.

¶ *Glossa sequens opponit, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Commercio.*] interim. Sed quare punitur hic mulier in debito suo? Potest dici, q ipsa ex post facto cõsensit, vt præsumitur, quia postea causa tractata fuit:vel punitur vir in exigendo, sed non in reddendo, si exigatur debitũ ab vxore. sim.j.de sent. excõ. inquisitioni.& j.de secun.nup. dominus. Si vero illa sciuisset, puniretur, vt dixi j.de matrimo.contracto contra interdict.eccle.c. 2.& 3.

¶ *Glossa sequens distinguit.*

h ¶ *Remanere.*] Sic patet, q si aliquis habens vxorem, licet ex viuẽte & lite

te & lite etiã pendente contrahat cũ alia, soluto primo matrimonio tenet secundum: sed hoc locum habet cum primũ matrimonium fuit nullum: vt hic, & s̃.eo. veniens. & etiam sciente secunda vxore. Et qđ dicit 3. facti nesciam. dicas maxime, q̃a non ꝓstat impedimentũ qđ de iure nõ sortitur effectum, vt hic, & s̃. de iurepa. illud. & ca. cum laici. cũ suis concor. & j̃. de despõ. impub. litteras. & c. accessit. & tũc primo apparet ꝑ sententiã q̃ nullum fuit primum matrimonium. sic j̃. de frig. & malefi. fraternitatis. in fi. Arg. contra s̃. eo. ad audientiã [1]. & s̃. de biga. nup. Si vero contrahat cum secunda, ignorãte prima vxore, cum qua de iure tenuit matrimoniũ, tunc nullum est matrimonium cum secunda: sed mortua prima potest remanere cum secũda, si ipsa voluerit, & vir compellitur eam recipere pp dolum suum. j̃. de eo q̃ dux. in matr. quam pol. ꝑ adul. c. 1. & si post mortem prioris scienter consentiat in illum, tũc primo inducitur matrimoniũ. j̃. de eo q̃ dux. in matri. veniens. & c. significauit. j̃. de coniu. ser. proposuit: si vero scienter contraxit cum illo, tunc nullum est matrimonium, nec esse potest etiam post mortem prioris. j̃. de eo q̃ duxit in matrimon. quam polluit ꝑ adulteriũ, ex tuarum. & cap. cum haberet.

¶ Clemens tertius Cæsaraugustensi † episcopo.

¶ *Vxor non certificata de morte viri, contrahere non potest, quãuis ignoret quid sit de marito, qui longo tempore abfuit.*

CAP. XIX.

IN † præsentia nostra quæsiuisti, quid agendũ sit de mulieribus, quæ viros suos causa captiuitatis vel peregrinationis absentes, vltra septennium præstolatæ fuerint †: nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem: & pro iuuenili ætate, seu fragilitate carnis, nequeunt continere, petẽtes aliis matrimonio copulari. ¶ Consultationi ergo tuæ taliter respondemus, quòd quantocunque [a] annorum numero ita remaneant, viuẽtibus viris [b] suis, non possunt ad aliorum consortium canonice conuolare: nec auctoritate ecclesiæ permittas contrahere, donec [c] certum nuncium recipiãt de morte virorum.

¶ Idem.

¶ *Contractus matrimonij cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.*

IN *præsentia.*] Primo consultatio. Secundo responsio: ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quidam viri erant in captiuitate, vel aliás absentes causa peregrinationis: Vxores eorum expectauerunt illos ꝑ septenniũ & vltra, nec poterant certificari de vita vel de morte illorum, quãuis super hoc diligentiam adhibuissent, & quia iuuenes erant, non poterant continere: petebant aliis copulari: Quæritur quid iuris? Respondet Papa, q̃ quantocunq; tpe ita remanserint, viuentibus viris suis ad alia matrimonia nõ possunt conuolare, nisi primo certum nuncium receperint de morte virorũ. Nota q̃ in matrimonio non currit præscriptio, licet omnia iura præscriptione tollantur. Item alter coniugum alterum expectare tenetur, quousque sit certus de morte alterius. Item ꝑ hanc decretalẽ abrogãtur leges quæ dicunt, mulierẽ ꝑ quinquẽnium tantum debere expectare virum.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Quantocunque.*] A. gunien. cõtra. ff. de diuor. vxores. vbi dicit, q̃ per quinquennium debet expectari. Sol. Lex illa & consimiles non tenent per Autheñ. C. de repu. l. hodie.

b ¶ *Viris.*] Vbi tamen verisimiliter præsumitur de morte, si mulier nubat, excusatur, & viro reuerso nisi sponte redeat ad virum, statim merito sunt notandæ de adulterio: vt 34. q. 2. cum per bellicam: si vero matrimonio contracto dubitant de morte, nõ exigãt debitum, sed reddant; & si postea certificatæ fuerint de vita, statim recedant. j̃. de secun. nup. dominus.

¶ *Glos. seq. alleg. tres concor. quærit, & soluit.*

c ¶ *Donec certum nuncium.*] sic j̃. de secun. nupt. dñs. & C. de repud. Auth. hodie. & in Authẽ. vt lice. ma. & aui. §. q̃ autem. coll. 8. Sed pone q̃ fuit aliquis in exercitu Sarracenorũ, vel etiam in alijs; nec est reuersus, nec potest certificari mulier de morte ꝑ magistrũ militum, vel ꝑ alium? Tunc mittat ad locum si potest, vel ad vicina loca, vt inquirat si potest, aliás expectet quandiu certificata fuerit de morte, vt patet hic, & per iura prædicta. Ber.

INter *opera.*] Licitum & pium opus est cũ meretrice contrahere. hoc dicit. Duo facit: Primo ponit causam statuti. Secũdo statutum: ibi, *Statuimus.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic, q̃ inter cætera opera charitatis, magna charitas reputatur peccantẽ ad pœnitentiam reuocare: Vnde statuit Clemens Papa, q̃ quicunq; publicas mulieres de lupanari extraxerint, & eas duxerint in vxores, in remissionẽ eis ꝓficiat peccatorũ. Nota, q̃ opus charitatis est errantem ab errore reuocare. Itẽ q̃ meretricẽ ducit in vxorem, meretur. & sic nota, quòd castitas debet esse in matrimonio.

CAP. XX.

INter † opera charitatis non minimum est, errantem ab erroris sui semita reuocare [d]: & infra. ¶ Statuimus, vt omnibus, qui publicas [e] mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in vxores [f], quod agunt, in remissionẽ ꝓficiat peccatorũ.

¶ Idem.

¶ *Matrimonium per vim contractũ, cohabitatione spontanea conualescit. hoc dicit, & quotidie allegatur.*

CAP. XXI.

AD † id quod per tuas litteras intimasti, de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulauit: Taliter respondemus, quòd quãuis vndecim [g] annos habens, ab initio inuita fuisset ei tradita & renitens: tamen quia postmodum per annũ & dimidium [h] sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quòd nõ consenserit in eundem, nominauerit producendos: cum mora tanti temporis huiusmodi

d ¶ *Reuocare.*] Hoc est vnum genus eleemosynarũ. 45. dist. tria sunt genera [2]. & hoc quantum in te est. 43. distin. Ephesijs. & primo a te, aliás inordinata esset talis eleemosyna: Vnde dicit Augustinus: Qui vult dare eleemosynam, á se debet incipere: vnde scriptũ est: Miserere animæ tuæ placens Deo. de pœni. dist. 3. §. sed si verba. c. q̃ vult. sine hac, eleemosyna nulla valet ad vitã. Ad hoc enim præcipue tenentur prælati. 23. q. 4. ita plane. hic tamen crimen meretricij sub dissimulatione pertransit ecclesia.

e ¶ *Publicas.*] nulla necessitas eas excusat. ff. de ritu nup. palam. §. non est. 32. q. 5. ita ne. argu. j̃. de pœn. & remis. cum infirmitas. in fin. quas etiam vilitas vitæ indignas facit legum obseruatione. C. de adulte. l. quæ adulterium. in fin. Et dicitur meretrix quæ multorum libidini patet. 34. dist. vidua. vel quarum publice venalis est turpitudo. 32. q. 4. meretrices [3].

¶ *Glossa sequens alleg. vnam concor. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *In vxores.*] 32. q. 1. non est culpandus. Arg. cõ. ea. causa. q. 1. c. 1. Sol. cõtrium loquitur de illa quæ meretricari nõ desinit: & illa non est retinenda, ne patronus turpitudinis videatur. hic de ea quæ continere libẽter vellet, si inueniret q̃ eam ducere vellet in vxorẽ. Ber.

AD *id quod.*] In prima parte ponitur pars facti. In secunda responsio cum aliquo facto: ibi, *Taliter.* Tertio decidit ipsum factum: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Quædam mulier contraxit matrimonium cũ quodam viro inuita & renitens (vt dicebat) in xj. anno, postea ꝑ annũ & dimidium cohabitauit eidem, tandem recessit ab illo, & tam vir q̃ mulier ad illicitos concubitus transiuit: post hæc dicebat mulier, q̃ inuita & renitens cõtraxit cum illo, & hoc volebat ꝓbare: vnde ab illo separari debebat: quærebatur qđ iuris? Respondet Papa, quãuis xj. annos ab initio habens inuita & renitens tradita viro fuisset: q̃a tamen postmodum ꝑ annũ & dimidium cohabitans eidem, in eum consensisse videtur, cogi debes ad ipsum redire: nec testes recipiendi sunt, si quos mulier vellet inducere ad probandum, q̃ non consensit in illũ: q̃a mora tanti tẽporis probationem excludit, cũ illa coactio iam transiuerit in consensum: Vnde mandat ordinario loci, vt pp hoc non dimittat, quo minus compellat vtrunq; ad tractandum alterũ maritali affectu: nisi ambo vellent ad religionẽ transire, cum vterq; fidem alteri non seruauerit. Nota ex illa decretali præsumptionem iuris & de iure. Item quis tacite videtur cõsentire. Item matrimonium qđ ab initio nõ tenet, tractu tẽporis conualescit. Item quæ ꝑ metu fiunt, ꝑ sequentem consensum valent, nec testes in contrarium sunt amodo recipiendi. Item mutua delicta pari compensatione tolluntur.

g ¶ *Vndecim annos.*] Et sic infra duodecim annos potest esse vxor, & hoc si malitia supplet ætatem. j̃. tit. proxi. de illis 2. c. vlt. Ber.

¶ *Glossa sequens notat per patientiam, &c.*

h ¶ *Per annum & dimidium.*] Et ita ꝑ patientiam sequentis temporis proxima causa sublata est per consensum sequẽtem, sicut j̃. ut. proxi.

---

† Cæsaraugustano.

[1] Temere de sponsalibus ex consensu. qđ dic. in infra. Ae gyp. lib. 6. Ioan. And.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione. Vide Anchar. and. ... gen. & ... plures mora. tradit Mach. in ... repet. l. ... potest. ff. de acquir. hæred.

† fuerant

† Cap. 5. eo. tit. in 2. compilat. Et de materia & intellectu vide Anto. Gomezium tom. 1. varia. reso. c. 13. vers. Quinctus casus. Iulium Clarum in pract. crim. §. fin. q. 58. & Couarruuiam in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 8. §. 11.

† Cap. 7. eo. tit. in 2. compila. Et pro declaratione huius decretalis, vide Oldradũ cõs. 36.

[2] Prima corporalis, egẽti dare qđ poterit. Secũda spiritualis, dimittere ei, à quo læsus fueris. Tertia delinquentes corrigere, & in viam veritatis reducere, vt ibi scriptum est Ecclesiastic. 30. Io. And.

[3] Concor. l. palam ff. de rit. nup. Cy. in l. mercatorem. C. de condi. ob tur. cau. & Bal. in l. ... C. de probat.

tit.proxi.de illis 2. & ĩ.de eo q dux.in matri. quam pol.p adulte. significauit.& ĩ.q ma.accus.poss.insuper. Et eo ipso q in domum viri traducta patienter perficit ætatem,& amplius præsumitur cōsensisse.ff.de ritu.nup.minorem. contra quam præsumptionem probatio in contrarium non admittitur.ĩ.eod.ss qui.& ĩ.de condi.appol. de illis. & præcipue, quia hæc non posset probare se virginē, si vir dicat q eam cognouit p aspectū corporis,cum iam sit corrupta: vt dicit in fi. Iiē est hic argu. ad multa de tacito consensu. 1.q.1.constat. 50.dist. presbyteros.& ff. de libe. exhi.l.vlt. Vnde versus:

Effuge cum poteris ne consensisse puteris:
Nam si perstiteris, illius vxor eris.

a ¶ *Transiuit.*] Vnde neuter potest obijcere alteri adulteriū: q a paria delicta mutua compensatione tolluntur. ĩ. de adult.cap.penul. & vlt. ff. solu. matrimo. viro atq; vxore. & 32. q.6.nihil.Ber.

S*Icut.*] Communis diuisio. Secūda: ibi, *Postulationi tuæ.* Et continet tria dicta. Secundum: ibi, *Quòd si forte.* Tertium: ibi, *Quòd si de his.* Abbas.

Casvs. Quidam nomine Laurentius iurauit se ducturū mulierem P. nomine in manus patris ipsius mulieris iurantis similiter quòd ei filiā suam traderet in vxorem; nec stetit p virum, sed per mulierem, quominus matrimoniū contraxissent: postmodum quatuor annis vel quinque elapsis, quandam aliā E.nomine p verba de præsenti desponsauit: Quærebatur, quā de istis habere debeat? Respondet Papa, & mandat epo loci, si constiterit ei quòd idem Laurentius primam mulierem p verba de futuro,& aliam postmodum p verba de præsenti desponsauerit, matrimonium secundo loco contractum legitimum iudicetur, imposita illi viro pœnitentia competenti, pro eo q primam fidem irritam fecit, nisi iuramento suo certum terminum apposuerit, infra quem illam duceret in vxorem, nec stetit p eum, quin ad statutum terminum matrimoniū consummaret: & si forte cum vtraq; per verba de futuro contraxerit, primum iuramentum ipsum seruare cōpellat, & de secundo sibi pœnitentiā iniungat. Si vero de his non constiterit ad plenum, tādiu adhuc de causa cognoscat, donec super his plenius instruatur. Nota q matrimonium præiudicat iuramento. Item iuramentum primo factum seruandum est, nisi fortius vinculum superueniat. Item si p me nō stat, quo minus faciam qđ promisi: non est mihi imputandum. Item vbi paria vincula sunt, primum tenet, secundum non obligat. Item quandiu iudex pleno instruatur, de causa cognoscere debet.

di probationem excludat †. ¶ Mandamus igitur, vt propter hoc non omittas, quo minus vtrunque compellas ad alterum maritali affectione tractandum: nisi forte vellent ad religionem pariter conuolare, pœnitentia eis iniuncta, pro eo quòd ad alienos & illicitos cōcubitus vterque transiuit a.

¶ Innocentius tertius Fernatiā. † epo.

¶ *Sponsalia de futuro etiā iurata, soluuntur per secunda sponsalia de præsenti, nō autem per secunda de futuro.*

CAP. XXII.

SIcut † ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, cū L. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in coniugem, in manus patris eiusdē P. iurantis b, quòd eam sibi traderet in vxorem, proprio firmauerit iuramento; nec per virum steterit, sed per c mulierē potius, quominus inter eos matrimonialis solemnitas sit secuta; quatuor postmodū vel quinque annis d elapsis, idem L. E. mulierem per verba de præsenti, (vt eius consanguinei asserunt) despōsauit: & infra. ¶ Postulationi tuæ taliter respondemus, quòd si tibi constiterit, quòd idem L. P. per verba de futuro, E. vero desponsauerit per verba de præsenti: imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidē irritam fecit (nisi forsan in iuramento suo certum terminum, infra quem dictam P. duceret in vxorem, præfixit; nec per eū stetit, quin ad statutum e terminum matrimonium consummauerit) matrimonium secundo loco contractum legitimū iudices, & ad illud seruandum compellas f eundem. ¶ Quòd si forte per verba de futuro spōsalia cum vtraque contraxit, iuramentum primum, sicut licite factum est, ipsum seruare compellas, de secundo ei pœnitentiam iniuncturus. Quòd si de his non constat ad plenū, tandiu g adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficiēter † instruaris.

¶ Glossa sequens signat contrarium, & soluit.

b ¶ *Iurantis.*] Hic videtur promitti factū alterius, & quòd alteri possit stipulatio fieri. Sed contra, Instit. de inuti.stip.§.alteri. ff. de verbo.oblig.l. stipulatio ista.§. alteri. & l. stipulatione. & si puella nollet illi nubere, nō dicitur pater periurus dummodo per patrem non stet: quia hoc solum intelligitur iurare se facturū & curaturū, vt illa contrahat cum illo si poterit, alias esset periurus. De hoc dicitur ĩ.eod.ex litteris 2. Ber.

c ¶ *Per mulierem.*] Vnde nō fuit ei imputandū, si hoc verū fuit.arg. ĩ.de offi.ord. pastoralis.& 47. dist.q ad nos.& ĩ.eo.de illis.imo p cōpleta, habenda est conditio.ff.de cond.& demon.iure ciuili.

d ¶ *Quinque annos.*] non teneбatur spōsus tandiu expectare, nisi vellet. C.de spō.l.2.nisi cā subesset.ff.eo.l.penul.sed hoc verū est si terminus fuisset appositus: vt ĩ.sequit. vbi iuramentū interuenit. B.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

e ¶ *Ad statutum terminum.*] Sed videtur, q etiā nihilominus post terminum teneatur.arg.ĩ.de do.& contu.cum dilectis. ff. de arbi.l. Celsus. §. 1. Sed aliud est in matrimonio: q a res ipsa nō capit tantā dilationem, pp periculum fornicationis. ĩ.vt lit.nō contest. quoniā. §.2.& vbi terminus apponi, vltra terminum nō tenetur ad contrahendū: alias nihil operaretur appositio termini, vbi terminus nō apponitur, ei nocet q vltimo est in mora. ff. de peri. & cōm. rei vend. illud sciendū.& q a nulla est contracta obligatio de præsenti 2: sed in contrarius obligatio est pura,& de pñti, quare obligatio nō tollitur pp lapsum terminum, sed solutione eius qđ debetur.argu.ff.de act. & obl.l. obligationū 2. §. placet. & ita ista sūt dissimilia,& nō cōtra.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit.*

f ¶ *Seruandum cōpellas.*] ĩ.eod.ex litteris 2.Arg. cōtra.ĩ.eo.requisiuit. Dic vt ĩ.eo.tit. ex litteris 2.

¶ *Glossa sequens argu.*

g ¶ *Tandiu.*] Sic s. de pba.causam matrimonij.& ĩ.de consang. & affinit.ex litteris. & 30. q.5. iudicantem. Extra est hic argu. q in causa matrimoniali secundo inducant testes sup eodem articulo, post publicationem: vt in prædictis capitulis.

¶ Idem Arelatensi archiepiscopo.

¶ *Mutus & surdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.*

CAP. XXIII.

CVm † apud sedē Apostolicam: & infra. ¶ Sane consuluisti nos, vtrum mutus & surdus h alicui possint matrimonialiter copulari: Ad quòd taliter respōdemus, quòd cum prohibitorium i sit edictum de matrimonio contrahendo, vt

C*Vm apud.*] Primo ponit decisum exordiū. Secundo consultationē: ibi, *Sane.* Tertio respōsionē: ibi, *Ad quod.* Quæ tria facit. Primo ponit duas rationes: Scdo rńdet: ibi, *Videtur.* Tertio soluit obstaculū: ibi, *Cum quod.* Abb.

Casvs. Quæsitum fuit à Papa vtrum mutus & surdus possint cōtrahere matrimoniū: Respondet Papa, edictum de matrimonio contrahēdo prohibitorium est: qđ est dicere, quicunq; non phibetur p iura, per consequentiā contrahere potest,& solus consensus sufficit ad matrimonium ɔhendum: Vnde si mutus & surdus velint contrahere,& inueniant cū quibus, eis non debet denegari: q a qđ non possunt verbis, p signa valent declarare. Nota q edictū de matrimonio phibitorium est. Item qđ non prohibetur, cōcessum intelligitur. Item solus consensus facit matrimoniū. Item in matrimonio idem faciunt signa q verba: & hoc intellige cum contrahentes voluntatem suam verbis exprimere non possunt. Item nō refert an verbis vel signis quis declaret voluntatem suam.

¶ *Glossa sequentis prin.voce.per q secundo quærit de dubitationis causa, quam assignat, illam fortificans: tūc respondet.*

h ¶ *Surdus.*] qui prorsus non audit: q a de alio non est dubium, qm potest postulare.ff.de postulan.l.1.§.pp casum.sic ergo surdus & mutus possunt ɔtrahere matrimonium.ff.de iure dot. mutus. & ĩ.eo.tit. Quæ fuit ergo dubitatio huiusmodi quæstionis? Illa potuit esse dubitatio: q a certa forma est expressa ad ɔhendum.ĩ.eod. si inter.& ĩ.de sponsa duorum licet. Et q a illi non possunt seruare illam, dubitat qđ iuris. & quantum ad ecclesiam verba sunt necessaria.ĩ.eo.tit.tuæ. vnde altero subtracto non videbat matrimoniū. arg.1.q.1.detrahe. Sed nō est ita: q a solus consensus sufficit, vt hic dicit.& 27.q.2.sufficiat. Vnde 4 si nō potest exprimi p verba, exprimat per nutum vel signum, vt hic patet in fin.& ĩ.eod. tuæ.

i. ¶ *Prohibitorium.*] vt 30.q.4. qui spiritualem. vnde omnes admittuntur, qui non expresse prohibentur.ff. de proc. mutus.tit.ff. de .cur.l.1.

de testi. l. 1. aliter accipitur prohibitorium. ff. de no. ope. nun. prætor. §. hoc enim interdictum.

a ¶ *Non prohibetur.*] Arg. ad qd non prohibetur, concessum videtur. Arg. contra. ff. de colleg. illi. l. 3. & 2. q. 5. consuluisti. De hoc traditur ĩ. de transla. inter corporalia.

quicunque non prohibetur [a], per cõsequentiam admittatur; & sufficiat ad matrimonium solus cõsensus illorum, de quorum quarumque coniunctionibus agitur: Videtur, quòd si talis velit contrahere, sibi nõ possit, vel debeat denegari: Cũ quod verbis non potest, signis valeat declarare.

¶ Idem Vercel. [1] episcopo.

¶ *Furiosus matrimonium contrahere non potest.*

CAP. XXIIII.

Dilectus † filius R. proposuit †, quòd filiã suam cuidam matrimonialiter copulauit [b]: & infra. ¶ Cũ autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore [c] laborat, morari non possit, & † propter alienationẽ furoris legitimus non potuerit interuenire consensus: Mandamus, quatenus si rẽ noueris ita esse, præfatas personas cures abinuicẽ separare.

¶ Idem Brixieñ. episcopo.

¶ *Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur quo ad probationem: & intellige, vel alia signa æquipollentia. hoc dicit secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.*

Dilectus.] Primo decise narrat factum. Secundo causas inferendo rñdet: ibi, *Cum autem.* Abbas Siculus.

Casus. Quidã nomine Robertus filiam suam cuidã iuueni matrimonialiter copulauit, ignorans, q ille iuuenis esset furiosus: vnde petebat filiæ suæ prouideri. Rñdet Papa, q cum mulier illa cum ipso viro qui continuo furore laborat, morari non possit, & pp alienationem furoris legitimus inter eos consensus interuenire nõ potuit: mandat Papa epo loci, vt si res taliter se habuerit, prædictos abinuicẽ studeat separare. Nota, quod q non potest consentire, non potest matrimonium cõtrahere.

b ¶ *Copulauit.*] ignorans q ille esset furiosus. Ber.

¶ *Glo seq. primo distinguit tempus contractus & posterius. Secundo obycit & soluit. Tertio quærit & arg proponit duas opi. cõtrarias, quas concordat.*

c ¶ *Furore.*] Si tpe cõtracti matrimonij taliter laborabat, non fuit matrimonium. 32. q. 7. neq; furiosus. fini. ĩ. de reg. sicut si tamen tempore sanæ mentis cõtraxit, durat, vt in c. neque furor. quia etiam retinet dignitatem. ff. de statu homin. q furere. & ff. de sponsa. furor. & retinet filios in potestate. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso. sed quomodo potuit hoc esse, quia si quando mulier illa contraxit, laborabat illo furore, stulta fuit: Sed hoc non est verisimile, q aliqua cum tali contraheret. sed si tunc non laborabat furore, tenuit matrimonium: vnde adueniente furore non dissoluitur. ergo nõ debent isti separari: qa initium cõsiderandum est: vt 32. q. 7. hi qui. & c. neq;. Potest dici quòd ille tẽpore cõtractus erat furiosus, & pater iste & filia ignorabant [1] illum furiosum: Sæpe enim furiosi sunt cõstituti in conspectu vmbratæ quietis. ff. de acq. pos. q meo §. si furioso. nec tñ sunt mentis sanæ, licet videant: & si tunc mulier illa cum eo contraxit, non tenuit matrimonium: & si hoc pbauerit, separabuntur. Et qui tali furioso tradit possessionem, non transfert eam in ipsum, nec adipiscitur possessionem, sed tradens eam pdit. sufficit enim si existimat se trãsferre. ff. de acq. poss. q meo. §. si furioso. qñq; tñ furiosus per dilucida interualla redit ad sanam mentem, & tunc si contrahat, tenet arg. 7. q. 1. quamuis. & 3. q. 9. indicas. & ff de offi. præsi. diuus. & C. de cu. furi. l. penult. Sed pone q mulier contrahat cum furioso, si consentiat in eum postquam reuersus est ad sanam mentem: nunquid est matrimoniũ? Videtur q sic. ĩ. de eo. q dux. in matri. quam pol. p adult. c. 1. & c. veniens. & ĩ. de conuer. infi. proposuit. Io. dixit, q non est matrimonium: qa ibi non fuit consensus. 30. q. 2. vbi non est. ff. de verb. oblig. l. 1. verum est qd dixit Ioannes, si referas te ad primum cõsensum. Tan. dixit q est matrimonium, qd intellige non ex tunc, vt referas te ad primum, sed vt ex nunc ex nouo consensu. Ber.

Tua fraternitati.] Per legitimum cõsensum contrahitur matrimonium: inter eos tñ qui loqui possunt, debet consensus verbis exprimi. hoc dicit. Primo ponit quæstionem. Secundo eius solutionem, quam probat exemplis. Secunda: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casus. Quæsitum fuit a Papa, vtrum per sola verba possit cõtrahi matrimonium: & si p sola verba, quæritur ex qbus. Rñdet Papa, q matrimonium in veritate ɔ̃hitur per legitimũ consensum viri & mulieris, sed verba necessaria sunt quantũ ad ecclesiam, exprimentia consensum mutuum de præsenti: & p cõsensum re vera ɔ̃hitur matrimonium: quia muti possunt contrahere matrimonium p consensum mutuũ sine verbis, dummodo per aliqua signa consensum exprimant: Sed pueri ante legitimos annos p sola verba non contrahunt, cũ antea eorum consensus non sit legitimus. Nota q solus consensus facit matrimonium expressis verbis, vel signis. Itẽ muti possunt contrahere matrimonium, Item pueri non possunt matrimonium contrahere, quia non possunt consentire.

CAP. XXV.

Tuæ † fraternitati: & infra. ¶ Postulasti vtrũ ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum [d]: sed necessaria sunt quãtum ad ecclesiam, verba [e] consensum exprimentia de præsenti. Nam [f] surdi † & muti possunt contrahere matrimonium, per consensum mutuũ sine verbis [g]: & pueri ante annos legitimos, per verba [h] sola non contrahunt [i], cum intelligantur minime consentire.

¶ Idem.

¶ *Si alter contrahentium vtitur verbis dubijs, animo decipiendi mulierẽ, & eam postmodum cognoscit carnaliter, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali: secus in pœnitentiali. hoc dicit secundum verum & communem intellectum.*

CAP. XXVI.

Tua † nos duxit fraternitas cõsulendos: & infra. ¶ Cõ-

d ¶ *Consensum.*] 27. q. 2. sufficiat. ã. eod. cum ad locum.

e ¶ *Verba.*] Licet enim solo cõsensu contrahatur matrimonium sine verbis, vt in mutis. ĩ. eod. cum apud. tñ in his qui loqui possunt, non contrahitur sine verbis, p quæ exprimatur consensus, quæ ad hoc inuenta sunt. 22. q. 2. is autẽ qui. Vel p aliquod aliud, puta ipso facto per quod intelliguntur consentire, contraherẽ matrimoniũ, sicut dicit lex de fideicõmisso, qd nutu relinqui possit, dum tñ possit loqui [a]. C. de fideic. l. & in epistola. ff. de leg. 3. nutu. Si tamen parentes cõtrahant pro filija præsentibus & scientibus, sufficit nutu eorũ taciturnitas. 32. q. 2. honorantur. ff. de spõ. sed ea quæ patris. Et idẽ credo si per alios ɔ̃hatur subsequente annuli subarrhatione: vt not. ĩ. tit. proxi. c. vlti. in prima notula. Et in mutis solus consensus non sufficit, imo signa necessaria sunt cõsensum exprimẽtia. Et ita hoc idem faciunt signa in mutis, qd verba in loquentibus. ĩ. eo. cum apud. Et hoc intellige cum matrimonium contrahitur solis verbis exprimentibus consensum mutuũ de præsenti; & hoc expresse apparet ex forma consultationis, dum dicit, vtrum ex solis verbis; & ad hoc respondet: secus in matrimonio præsumpto, vbi ipso facto præsumptiue contrahitur matrimonium. ĩ. eod. is qui. Et secundũ quod not. ĩ. tit. proxi. c. vlt. & ĩ. de re iudi. tenor.

Additio. Et idem credo si per alios contrahatur subsequente subarrhatione: vt not. ĩ. eo. c. prox. in prima notula, & melius ĩ. tit. proxi. c. vlti.

f ¶ *Nam.*] Et istud, nam, respicit qd dixit ã. per legitimum viri, & mulieris consensum: quia mutus contrahit per consensum.

g ¶ *Sine verbis.*] sed non sine signis vel nutibus. ã. eod. cum apud.

h ¶ *Verba.*] ergo patet, q duo sunt necessaria ad istud sacramentum, scilicet verba [3], & signa vel cõsensus: altero subtracto nõ est matrimonium, sicut dicitur de baptismo. 1. q. 1. detrahe.

i ¶ *Non contrahunt.*] quia nõ possunt reddere debitum. ĩ. de frig. & malefi. quod sedem. & consensum non habent, vt hic dicit: qa ætas illa ignorat quid videat. C. de fal. mo. l. 1. Bernardus.

Tua nos.] Generaliter summari sic potest: Non est matrimonium vbi alter ɔ̃hentiũ non consentit. hoc dicit. Sed hoc summarium nullam dubitationẽ habet. Primo ponitur consultatio. Secũdo rñsio: ibi, *Sup quo.* Secunda vero est duplex. Prima quo ad forum iudicialẽ. Secũda quo ad pœnitentialẽ: ibi, *Nos autem.* Abbas.

Casus. Quidam iuuenis sæpe requisierat quandam mulierẽ, vt ei carnaliter commisceretur, sed ipsa consentire nolebat, nisi desponsaret eandem: tandẽ nullo præsente, ac nulla solemnitate adhibita dixit illi mulieri; Ioannes te desponsat: cũ non vocaretur Ioannes, sed finxit se sic vocari, non credens ppea matrimoniũ contrahere cum eadem, ex eo q ipse nõ vocaretur Ioannes, nec habebat propositum

[Left margin notes:]

[1] Versellensi. † Versel'. † Vercellẽs.

[a] Cap. 4. eo. tit. in 5. cõpilatione. Et de materia & intellectu vide Magistrũ & Doctores lib. 4. senteñ. distin. 14. & Couarruuiã in epitome lib. 4. decretalium, par. 2. cap. 2.

[b] Alias fuit propositum coram nobis

[c] Forte legendum: & propter alienationem mentis. sed nostri et antiquis codicibus adstipulamur.

[1] Hoc est verũ, vt patet in antiqua compilatione, in qua scriptũ est ita. R. mihi proposuit, quòd Optioni Rta suam filiã sibi matrimonialiter copulauit, ignorans quod Optio esset furiosus, &c.

[Right margin notes:]

[a] Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat. Et de materia & intellectu vide plene per Theologos lib. 4. senten. dist. 27. vbi Sotus late q. 1. art. 3. adde Couarruuiã in epitome lib. 4. decretalium, par. 2. cap. 4. in principio.

[b] Dictio, surdi, deest in omnibus antiquis codicibus.

[a] Nisi morbus esset ei impedimento, ita dicit l. nutu. Ioan. And.

[b] Cap. 1. eo. tit. in 4. cõpilat. Vide beatum Thomã quodlibeto 5. q. 8. art. 15. Adrianum super 4. sentẽ. tract. de matrim. q. 2. & Syluestrum in summa verbo, matrimonium 4. q. 8.

[1] Contra, glo. infra l. ...

sequenter quæsiuisti: cum quãdam mulierem [a] quidam aliter inducere nequiuisset, vt sibi cõmisceretur carnaliter, nisi desposasset eandem: nulla solemnitate adhibita, vel alicuius præsentia, dixit illi: Te Ioannes desponsat: cum ipse Ioannes non vocaretur, sed finxit se vocari Ioannem nõ credens esse coniugium, eo quòd ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exequendi carnalem: vtrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cum mulier consenserit in eundẽ, & † ille dissenserit & dissentiat, nec † aliud quicquam egerit, quàm superius est expressum, nisi quod cognouerit eandem? ¶ Super quo tibi respõdemus, quòd cũ præfatus vir prædictam desponsauerit mulierem in propria persona †, & sub nomine alieno quo tũc vocari se finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta [b]: videtur † forte [c] pro coniugio præsumendum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quòd ille nec proposuit, nec cõsensit illã ducere in vxorem: quod qualiter [d] tibi constiterit, non videmus. ¶ Nos autem quid iuris sit rescribentes: dicimus quòd, si res ita se habuerit, videlicet, quòd ille eam non proposuit ducere in vxorem, nec vnquam consensit in prædictam personam, non debet ex illo facto coniugium iudicari; cum in eo nec substantia coniugalis contractus, nec forma [e] contrahendi coniugium valeat inueniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo [f] cætera nequeunt fœdus perficere coniugale.

¶ Idem episcopo Beluacen.

¶ *Ad denuntiationem vnius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama vel scandalo docet: impeditur matrimonium contrahendum.*

CAP. XXVII.

Cum † in tua diœcesi: & infra. ¶ Sane quia contingit interdum, quòd aliquibus volentibus matrimonium cõtrahere, bannis [g] (vt tuis verbis vtamur) in ecclesiis editis, ac nullo cõtradictore publice cõparente, licet [h] fama † priuatũ impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium, iuramenta maiorum de sua propinquitate (vt suspicionis tollatur materia) offeruntur †: quid tibi sit faciendum in casibus huiusmodi, quæsiuisti: Ad quod taliter respondemus, quòd si persona [i] † grauis, cui fides sit adhibenda, tibi de-

positum habendi cum ea, nec consensit in illã: Quæritur, vtrum sit matrimonium inter eos? Respondet Papa, quòd cum præfatus vir mulierem illam desponsauerit sub propria persona, & sub nomine alieno quo vocari se finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta, videtur pro matrimonio præsumendum, nisi expresse dictum fuisset Papæ, quòd ille nec proposuit nec cõsensit illã ducere in vxorem. Itẽ dicit Papa, quòd si res ita se habet, videlicet quòd ille non proposuit eam ducere in vxorẽ, nec consensit in eam, non debet ex illo facto matrimonium iudicari: quia in eo non inuenit substantia coniugalis contractus, nec forma cõtrahendi matrimonium: quia ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnis consensus, sine quo matrimonium non cõtrahitur. Nota, quòd ad hoc vt matrimonium cõtrahatur, necesse est vt vterque contrahentiũ consentiat in alterum, & quòd forma verborum per quam matrimonium contrahitur, expresse vel tacite exprimatur: & sic substantia & forma necessaria sunt: aliàs non est matrimoniũ. Itẽ destructo principali destruit accessorium.

¶ *Gloss. seq. obiicit & respondet. Secundo quærit. & soluit.*

a ¶ *Mulierem.*] Si iste desponsauit istã mulierem, quibuscunque verbis vsus fuerit, potius considerandum est quod fuerit factum, quàm quid dictum. arg. ff. de appel. ad audientiam. & j. de ver. sig. in his. C. plus. val. quod agi. si quis. Itẽ simulatio siue dolus non impedit matrimonium spirituale. 27. dist. quod interrogasti. ergo nec carnale. Sed hæc nõ procedunt: quia simulatæ nuptiæ nõ sunt nuptiæ. ff. de rit. nup. simulatæ. & propter rationem, quæ inferius redditur. Sed pone quòd aliquis protestetur coram pluribus, quòd omnia quæ dicet vel faciet, nõ faciet animo contrahendi matrimoniũ, & postea publice dicat, consentio in te: nunquid est hic matrimoniũ, vel non? In casu isto dico quòd ecclesia iudicare debet pro matrimonio: quia recurrẽdum est ad cõem verborum intelligentiam. ff. eo. ex litteris. Talia enim verba nõ possunt seruire suæ intentioni. præterea si probet quòd illa verba protestatus fuit primo, potuit postea recedere ab illa volũtate, & consentire in illam, & hoc vr per illud quod postea publice facit: & si dicat quòd adhuc tẽpore cõtractus erat in eadem volũtate, non creditur ei: quia contra eum debet fieri interpretatio, quàm dolum adhibet, vt dictum est supra eo. ex litteris.

b ¶ *Copula subsecuta.*] Per hoc videtur consensisse. j. eo. is qui. & j. de condi. appo. de illis. & c. per tuas.

c ¶ *Videtur forte.*] quibusdam non recte intelligẽtibus est dubiũ, sed recte intelligentibus non est dubium.

d ¶ *Qualiter tibi constiterit.*] immo bene potuit constare: quia vir ille hoc ei cõfitebatur: quia hoc dicimur scire, quod ab aliis audiuimus. 22. q. 5. hoc videtur. Vel quia ille hoc ei confessus fuit in pœnitentiali iudicio, in quo cuilibet est credẽdũ. vt j. de homi. significasti. quia soli sibi fit præiudicium: vnde non est verisimile, quòd sit immemor suæ salutis. 1. q. 7. sancimus. sed in iudicio pro tribunali nõ crederetur ei in præiudicium alterius.

e ¶ *Nec forma.*] Nota, quòd ad esse matrimonii duo sunt necessaria, scilicet substantia & forma, sicut ad esse hominis: pro substantia est ibi cõsensus, & pro forma verba ad exprimẽdũ cõsensum deputata: quã formam habes j. eo. si inter. j. de spon. duorum, licet præter. & quia hic defuit substantia & forma, nullum fuit matrimonium. Idem esset, & si alterum deesset. ff. eod. cum apud. & cap. tuæ. & j. de frigi. & malefi. quòd sedem. & matrimonium quamuis duo exigat, res tamen simplex est & indiuidua. 27. q. 2. §. t. & in matrimonio præsumpto ipsum factum habetur pro substantia, per quod præsumitur sufficiens cõsensus. infra eodem, is qui.

f ¶ *Sine quo.*] ff. eo. cũ locum. & 27. q. 2. sufficiat. Ber.

Cum in tua.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Ad quod.* Abbas.

CASVS. Quidam vir & mulier volebant cõtrahere matrimonium secundum consuetudinem loci: propositum fuit publice in ecclesia, vt quòd sciret impedimentum, illud exponeret: Sed nullus apparuit cõtradicens; fama tamen priuatum impedimentum parentelæ deferebat: vt omnis suspicio tolleretur, ex parte cõtrahentium offerebant iuramẽta maiorũ suorum ex propinquitate sua: quia nulla esset consanguinitas inter eos: Quæritur, quid sit in hoc articulo faciendũ? Respondet Papa, quòd si persona grauis, cui merito sit fides adhibẽda, denuntiat, quòd illi sunt consanguinei, & de fama probat vel scandalo, aut etiam ipse iudex de plano certificari per se possit: iudex nõ solum debet iuramẽta parentum sponte oblata non recipere, sed etiã debet illos compellere, vt á tali contractu desistant, ex quo fama vel scãdalum est probatũ, si moniti induci non possunt, vel contra famam huiusmodi iuramenta exhibeant propinquorũ: alioquin si persona denuntians talis non fuerit, vel si talis fuerit, & de fama vel scandalo non probauerit, monendi sunt ne contrahant, sed non compellendi. Nota, quòd qui denunciat, debet esse honesta persona & grauis, aliàs repellitur a denuntiando. Item fama vel scandalum impedit matrimonium contrahendum. Item contra famam probatio admittitur.

g ¶ *Bannis.*] idest, denunciationibus [1]. & hodie consuetudo ista reducta est ad ius commune. j. de clande. despon. cũ inhibitio.

¶ *Glossa sequens not. rationem, reddit contrarium, & soluit.*

h ¶ *Licet fama priuatum.*] Et sic est fama aliquid quod dicitur occultum siue priuatum. ff. de coha. cleri. & mu. ma. & ideo dicitur fama priuatum impedimentum: quia per famam solam non constat de impedimento, nisi alia probatio adsit: vt cap. tua. Sed si fama hæc erat de consanguinitate, quare non interdicitur matrimonium? vt j. de consan. & affi. super eo. quod signatur pro contrario, sed non est contrarium: quia hic non constabat de fama: vt j. dicitur, sed denunciatur fama: vel priuatum impedimentum deferebat, vnde primo debet inquiri de fama: contrarium intelligitur quando constat de fama.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit. arg. & remittit.*

i ¶ *Persona grauis.*] immo & turpis persona videtur admitti ad impediendum. ff. eo. præterea [2]. Sed illud obtinet cum impedimentũ oritur á persona denunciante [4] consanguinitatẽ, quæ tenetur reuelare impedimentum consanguineo. 35. q. 3. si homo. Est ergo hic argu. quòd criminosi non admittuntur ad denuntiationem criminum. arg. 35. q. 6. episcopus in synodo. & ff. de testib. cogen. præterea. §. 1. De hoc no. 2. q. 1. si peccauerit.

¶ *Glossa sequens alleg. duas concor. & signat vnum contrarium.*

a ¶ *De fa-*

[Marginal notes, left:] In codice Barbatiæ: & ille dissenserit in eandem, & dissentiat. — nec aliud aliquid egerit. — De multiplici errore circa matrimonium, & qualis error illud impediat, vide Magistrum & theologos lib. 4. senten. distin. 30. — videretur — Et recte, nam aliter daretur omnibus matrimonia cõtrahentibus ma cria sic procedendi, vt postea dicerent se cõiugibus si displicerẽt. Ioan. And. — Id est, materia & forma, quæ quidem in sacramento matrimonii, multis dicit seruator Theologis scholasticis, sed de hoc articulo vide plene per S. tum lib. 4. sent. dist. 1. q. 1. art. 6. & dist. 26. q. 2 art. 1. ad primum argumentum.

[Marginal notes, right:] Cap. an. ... 4. de pub. — Denunciandum est publice in ecclesiis inter quos matrimonium sit contrahendum, concilio Lateranensi sub Innocentio III cap. 51. & concilio Tridentino sess. 24. in decreto de reformat. matrimonii c. 1. — Vide latius Glos. in præallegat. S. sin. q. 6. vnde intelligas quid ad hunc articulum spectat. — efficitur — Vide etiam supra hoc c. 26. persona. — Et sunt di... — De hoc articulo vide latius hic per Hostiensem & Ioan. And.

a ¶ *De fama.*] ergo fama probari potest. s. de testi. tam litteris. & c. cum causam 1. Arg. contra. j. de accusa. inquisitionis. in fin. Item sola denonciatio non impedit matrimonium, nisi adsit fama, & ita sola fama impedit matrimoniũ. j. de cõsang. & affi. sup eo. & vnus testis. s. de testi. super eo 2. sed iste denuncians non testificabatur.

¶ *Glossa sequens elicit vnum notabile.*

b ¶ *Scandalo.* Nota, q̃ pp scandalum impeditur matrimonium, vt hic patet. sic j. de cog. spi. super eo. in fi. Et ita habes, q̃ scandalũ siue consuetudo reddit aliquos inhabiles ad contrahendum: secundum quod notatur in illa decre. super eo.

c ¶ *De plano.*] Summaria cognitio sufficit hic. sic j. de accu. sicut olim. & c. olim. sic eodẽ modo vr̃ q̃ iudex possit inquirere de fama alicuius de plano, & sine iudiciorum strepitu: multiplex enim clamor famam inducit, ita vt prælatum moueat ad inquirendum. j. de accu. qualiter & quñ 2.

¶ *Glossa sequens elicit vnum notabile.*

d ¶ *Famam.*] Nota hic, q̃ si probes famam 𝔠 aliquem, q̃ potest probari 𝔠rium ad tollendã famam: & ita si probasti aliquem esse malæ famæ, ipse potest probare se esse bonæ famæ. 2. q. 5. presbyter. & c. si mala.

e ¶ *Arbitrium*] quasi dicat, licet multa diximus, & te instruxerimus, & multa dicantur circa hãc materiam, tñ cum ex variis causis varia præsumantur, nec pp malitiam hominũ, & varietatem tẽporum certa regula dari possit, finaliter arbitrio tuo

nunciet, quòd hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate cõtingant, & de fama[a] vel scandalo[b] doceat: aut etiã per te ipsum possis certificari de plano[c]: non solum debes iuramenta parẽtum sponte oblata non recipere, verumetiã eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiuerint, cõpellere, vt à tali contractu desistant: vel contra famam[d] huiusmodi, secundum tuæ discretionis arbitrium[e], iuramenta exhibeant propinquorum. Alioquin si persona denunciãs non extiterit talis, vt diximus; vel † de fama, vel de scãdalo nõ poterit edocere: ad desistendũ monere poteris non compellere contrahentes.

¶ Honorius iij. episcopo Berguen̄ †.

¶ *Mulieri, quæ negat se in matrimonium consensisse, non creditur, marito probante contrarium: secus si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum.*

CAP. XXVIII.

Consultationi † tuæ breuiter respõdemus, quòd mulieres, quæ veniunt ad valuas ecclesiæ benedicendæ cũ sponsis, & ibi reclamantes affirmãt, se nunquam in eorum matrimoniũ consensisse, audiri (sponsis legitime probantibus contrarium) non oportet. cum legitimis & idoneis testibus non

relinquimus, vt pensatis psonis, causis & tpĩbus, facias hoc vel illud. arg. j. de homi. sicut. de transac. c. fi. ff. de vsur. mora. ff. de testi. l. 1. ff. de verb. oblig. continuus. & not. s. e. præterea 2. & cap. sicut, in fin & j. c. seq. secundum Hostiensem. Ioan. And.

C ¶ *Onsultationi.*] Duos casus determinat. Secũdus: ibi, *Sane.* Abb.

Casvs. Consuetudo est in quibusdam locis, q̃ sponsus & sponsa cum debent benedici, veniunt ad valuas ecclesiæ, id est, ad ostia ecclesiæ: sponsa tunc dicit, quòd nunq̃ consensit in sponsum matrimonialiter: sed sponsus vult probare 𝔠rium; scilicet, quòd in matrimonium illius consensit: Quæritur, vtrum sponsa sit audienda: & dr̃, q̃ non debet audiri, cum eius simplex assertio nõ debeat legitimis testibus pualere. Secundo ponitur alius casus: Quidam desponsauerunt aliquas in vxores: sponsæ benedictione recepta, statim ante carnalem copulam aufugiunt à sponsis, dicentes se nullatenus in illos consensisse, sed compulsæ p metum pferebãt verba consensus, sed animo dissentiebant: Quæritur, vtrũ illæ sponsæ sint audiendæ? Rñdet q̃ sic: & si talis metus probatus fuerit, qui possit cadere in constantem virum, à spõsis merito sunt separãdæ. Nota, q̃ potius testibus credẽdum est, q̃ simplici assertioni alicuius. Item matrimonium per metum contractum, qui possit cadere in constantem virum non valet.

f ¶ *Assertio.*] assertioni illarum non est credẽdũ, sed potius testibus, qui iam probauerunt 𝔠rium, ergo si vellent probare 𝔠rium, videtur quòd sint audiendæ: sed nõ vr̃ quòd possent hoc probare, cum sit negatiua, scilicet, q̃ nunq̃ consenserunt. s. de ele. bonæ memoriæ. immo possent probare metum, vt dicit in fin.

g ¶ *Ante carnis copulam.*] secus si post: quia tunc consensisse videtur; ita q̃ postea in contrarium reclamãtes non audiantur. s. eo. ad id quod. & j. qui ma. accu. pos. insuper.

h ¶ *Cum diligentia.*] Nota, q̃ dicit, cum diligentia: quia vbi maius periculum vertitur, cautius & diligentius agẽdum est. 7. q. 1. c. vlt. & circa maiora maius periculum vertitur. 42. dist. quiescamus. ff. ad Car. l. 1. §. si quis. §. 3. & arg. 61. dist. miramur. vnde causæ matrimoniales non sunt cõmittendæ nisi iurisperitis ‡, & qui potestatem habeant iudicandi. j. de cõsan. & affi. ex litteris. in fin.

Additio. Nec potest compromitti i matrimoniis. s. de transac. cap. vlt. & s. de testi. in integ. c. penult.

i ¶ *In cõstantem.*] sic s. eod. veniens 2. Et talis metus continet mortis periculum, aut corporis cruciatũ. C. de transact. interpositas. s. de his quæ vi metus ve causa fiu. cum dilecti. & c. perlatum. 31. q. 2. Lotharios. & ead. causa. q. 2. si verum. aliàs vanus timor non excusat. ff. quod me. causa. metum autẽ 2. ff. de re iudi. si quis ab alio. B.

Additio. Hoc autem arbitrio discutitur iudicantis. ff. quibus ex cau. ma. l. metus.

debeat illarũ simplex assertio[f] præualere. ¶ Sane illis †, quæ benedictione accepta, mox à sponsis aufugiunt ante carnis copulam[g] subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse cõsensus, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda: sed de illato metu est cũ diligentia[h] inquirendum: & si talis metus inueniatur illatus, qui cadere potuit in constantem[i] virum †, erunt non immerito audiendæ.

¶ Gregorius nonus.

¶ *In matrimoniis & sponsalibus debet esse libertas, vnde in eis promissio pœnæ non obligat.*

CAP. XXIX.

Gemma † mulier nobis exposuit, quòd cum T. filia eius cũ C. contraxit † matrimonium. B. de Alferio † ea occasione, quòd inter P filium suũ, & prædictam puellam infra septennium[k] constitutos, sponsalia contracta fuerũt, pœnam soluendam à parte, quæ cõtrauenirет in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera[l] matrimonia esse debeant: & ideo talis stipulatio[m], propter pœnæ interpositionem † sit merito improbanda: Mandamus, quatenus si est ita, eũdẽ B. vt ab extorsione pdictæ pœnæ desistat, ecclesiastica censura cõpellas.

G ¶ *Emma.*] Duo facit. Primo ponit mulieris querelam. Secundo dat iudicẽ: ibi, *Cum itaque.* Abbas Siculus.

Casvs. Teberga filia Gemmæ, dum esset infra vij annum constituta, cõtraxit sponsalia cum Petro filio B. de Alferio, præsentibus ipsa Gemma & B. prædicto: pœna fuit apposita à parentibus, vt pars quæ contrauenirет, pœnam alteri parti psolueret. Postmodum dicta T. contraxit matrimonium cum alio C. nomine: Vnde hac occasione dictus B. à prædicta Gemma pœnam in stipulatione appositam nititur extorquere: vnde conquesta est dño Papæ: Papa dicit, cum matrimonia libera debeant esse, & ideo stipulatio pœnæ in matrimonio, vel sponsalibus apposita, merito sit improbanda: Mandat Papa, quatenus si est ita, iudex dictum C. per excõicationem compellat, vt à petitione dictæ pœnæ desistat. Nota, q̃ matrimonia siue spõsalia libera debent esse ab omni coactione personæ vel pecuniæ: & si pœna fuerit apposita, non tenet promissio siue stipulatio pœnæ.

¶ *Glossa sequens ponit duas lecturas: secundum primam duplex est causa: iuxta secundam vna tantum.*

K ¶ *Infra septennium.*] Vnde non tenuerunt sponsalia. j. tit. proxi. litteras. accessit. & s. de resti. spol. ex parte. ergo nec pœna etiam si licita fuisset aliàs, non tenuit: quia si principale non tenuit, nec accessorium. ff. de re iudi. cum inter. & C. de legi. non dubium. cum suis concor. sed si post vij. annos, forte consenserunt, & tenuerunt sponsalia: pœna tamen non tenuit. Ber.

l ¶ *Libera debeant.*] ab omni coactione. s. eo. cum locum. & c. requisiuit. & etiam à pœna pecuniaria, vt hic patet.

¶ *Glossa sequens recitetur per q. scilicet, an teneat stipulatio arrharũ. tenet quod sic. arg. contrarium, redit ad primum.*

m ¶ *Stipulatio.*] Stipulatio pœnæ in spõsalibus apposita non tenet pp rationem quæ redditur in littera: sed arrhas datas pro sponsalibus pficiendis amittit qui resilit sine iusta causa. C. de spon. l. vlt. & ff. de verb. obli. Titia. vnde hæc decr. sumpta fuit. C. de inuti. stip. l. 2. & hic. Sed vr̃, q̃ idem sit in arrha qđ dicitur de pœna: quia ei

Z z decret

† & de sca. hic.

† Besguen̄. † Besguen̄. † Besguen̄. † Besguen̄. † Bonon̄.

† Vide pro aliis hic Hẽrici Boich. & Præpositum.

‡ Hæc glossa sola videtur esse Ioannis And. vt finis indicat.

* Nisi appareat eas inuitas detentas & coactas, secundũ Vincẽtium. Ioan. And.

‡ Vide Couarruuiam in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 3. §. 4. & seq. adde citatos supra hoc tit. in c. cum locum.

† Adde quia dicatur talis metus, not. glo. & Doct. in l. qui in aliena. §. fi. ff. de acq. hæred.

† Vide concilium Tridenti. sessio. 24. de reformat. matri. c. 9. & Couarruuiam in epitome lib. 4. decretalium par. 2. c. 3. §. 7.

† contraueniret.

† de Alfio

† impositionem

† Per iurisperitos non intelligas laicos, sed eos qui habent noticiã vtriusq; iuris, & theologiæ, nam causæ matrimoniales iudicibus ecclesiasticis sunt cõmittendæ. concilium Tridenti. sessio. 24. de sacramento matrimon. canone 12.

dem est ratio vtrobiq;:ergo eadem debet esse prohibitio,& idē ius. ī.de consi.r.cum dilecta.cum alus concord.ibi posios.& ī. de transla.inter corporalia.sed secus est secundum leges, vt dicit lex prædicta.de spon. io C.

Additio. Vel dic q̄ arrha est res fauorabilis, & etiam matrimonium,& ideo arrha potest esse in matrimonio, pœna vero non: quia res est odiosa, vt ibi dicitur.

tua.vnde non est matrimonium. Satis dr̄ hic fuisse substātia & forma:quia consensus & forma fuit hic,licet p verba de futuro, quæ p carnalem copulam subsequentēm fiunt de p̄senti p̄sumptiue:sed p carnalem copulam subsequentem p̄sumitur consensus, p verba p̄cedentia designat forma,licet illa ab initio fuerint de futuro. Ber.

¶ Idem episcopo Cenomanēsi.

¶ *Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulam subsecutam, sed non per nisum carnalis copulæ tantum. hoc dicit cum cap. fin. infra eod.*

CAP. XXX.

IS†,qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta,& si in facie ecclesiæ ducat aliam & cognoscat, ad primam redire tenetur[a]: quia licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem[b] tamen huiusmodi non est probatio admittenda: Ex quo sequitur, quòd nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

¶ Idem.

¶ *Sponsalia de præsenti non soluuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatū. sed sponsalia de futuro etiam iurata, soluuntur per sequentia de præsenti.*

CAP. XXXI.

SI† inter virum & mulierem legitimus cōsensus interueniat de præsenti, ita quòd vnus alterum mutuo consensu, verbis consuetis expresso, recipiat, vtroq; dicente[c]: ego te in meā accipio: &, ego te accipio in meum: vel alia verba[d] consensum exprimentia de præsenti: siue sit iuramentum[e] interpositum,siue non, non licet alteri ad alia vota[f] transire: quod si fecerit, secundum matrimoniū de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. ¶ Verū si inter ipsos accessit† tantummodo promissio de futuro, vtroq; dicente alteri: ego te recipiam in meam: &, ego te in meū: siue verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti despōsauerit, etiam si inter ipsam & primū,iuramentum interuenerit (sicut diximus) de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu, secūdum matrimonium non poterit separari[g], sed eis est de violatione fidei pœnitentia iniungēda.

¶ Idem.

¶ *Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.*

CAP. XXXII.

ADolescens†, qui desponsatam sibi per verba de futuro,licet sæpe nisus fuerit, carnaliter non cognoscens, cū alia

IS,qui fidem.] Primo ponit thema, ex quo tacite elicitur quæstio. Secūdo illam soluit, & rationē submittit: ibi, *Ad primam*. Abbas.

Casvs. Quidam iuuenis dedit fidē cuidā mulieri,q̄ eam duceret in vxorem, & eā postmodum carnaliter cognouit: postea in facie ecclesiæ cū alia matrimonium ɔ̄xit: Quæritur, quam istarum debeat habere? Dicitur,q̄ ad primā redire tenetur:quia licet p̄sumptū primum matrimoniū videatur: tñ contra talē p̄sumptionem p̄batio in ɔ̄rium nō est admittenda: Vnde sequitur, q̄ matrimoniū postea de facto ɔ̄ctum, nullū fit:Nota q̄ hæc est præsumptio iuris & de iure,contra quam probatio non admittitur.

a ¶ *Redire tenetur*.] sic ī.eod. veniens. & j. de cond. appo. de illis. & c.per tuas.

¶ *Glo seq. distinguit circa præsumptiones. in fin. obycit. & soluit.*

b ¶ *Contra p̄sumptionē*.] Nota circa hmōi p̄sumptiones[1]:q̄ p̄sumptio alia est iuris & canonis siue legis, alia hominis, alia naturæ, alia facti. Præsumptio iuris & canonis,siue legis,siue iuris,siue de iure, qd̄ idem est,non recipit probationem in ɔ̄rium,vt lex p̄sumit,mulierem stipulatam dotem sibi reddi, quæ non est stipulata: & si qs vellet p̄bare ɔ̄rium,non auditur. C.de rei vxo. actio.l.1.§.1.Idem est in arrogato, qui semp intelligitur stipulatus quartā partem de bonis arrogatoris, si emācipat.ff.de ado.si arrogatur.& de tali loquitur hic.Et ita p̄sumptum dr̄ istud matrimonium. similis p̄sumptio est 11.q.1.si qui clericorū.& j.qui ma.accu.poss.insuper.fin. s.eod.ad id qd̄.& 54.dist.fraternitatem. & j.de Iudæ.c. vlt. qd̄ loquitur in eodem casu cum c.fraternitatē. Præsumptio hoīs est, cū p̄sumitur contra aliquem hoīem pp malam famam: contra hanc p̄sumptionē bene admittitur p̄batio in contrariū.s.eo.cum in tua. & 2.q.5.p̄sbyter.& c.si mala fama.j.de pur.ca.cum P. & ff. quod met.causa.nno est verisimile.Præsumptio naturæ est,vt cum exhæredo filiū meū,p̄sumitur contra me,q̄ iniuste exhæredauerim eū, & hoc pp naturam: & ideo hæredes mei p̄bare tenentur q̄ iuste exhæredauerim eum. C.de inoffi.test.l.oimodo.ver.si tñ. Præsumptio facti alia p̄cedentis circa futura,vt si semel calūniatus es contra me, & iterū velis me accusare, p̄sumitur modo te velle iterū calumniari. ff.de accu.si cus.§.1.idem. 3.q. 11.placuit.& c.si accusatorum.& ī.de p̄sump.mandata.& c.scribam eis.Præsumptio facti subsequentis circa p̄terita est,vt si aliqui fuerint accusati de crimine adulterij, qd̄ depellebāt p̄textu proximitatis,si postea in matrimonium se coniunxerint, manifeste p̄sumitur facinus, in quo accusati fuerunt.C.de adult.si hi qui adulterij. ff.ad Macedo. item si filius.alias incipit,sed Iulianus.§.interdū.circa fin. & in Authen. vt nulli iudi.§.si quis vero.coll.9. Et est alia p̄sumptio iuris tñ, vt si vir diu cohabitauit vxori, p̄sumit ab eo cognita.32.q.1.dixit dn̄s. & 27.q. 1.nec aliqua.& contra hanc p̄sumptionem p̄batio admittitur.ī.de p̄ba.pposuisti.& ff.de p̄ba. si chirographum[2]. sed hic non fuit substantia & forma coniugalis contractus, de qua dr̄ ī.e.

SI inter virum.] Duo sunt dicta. Secūdū: ibi, *Verum*. Abbas Secu.

Casvs. Si inter virum & vxorem consensus de p̄senti interuenerit sub hac forma verborum: ego accipio te in meā: &,ego accipio te in meum: vel p alia verba consensum exprimentia de p̄senti; siue iuramētum interuenerit,siue non, non licet alteri postmodum ad alia vota transire: qd̄ si fecerit, etiā si carnalis copula sit subsecuta, debent separari, & primum matrimonium in sua firmitate manere: Sed si inter eos verba interuenerant de futuro, vtroque dicente alteri: Ego accipiā te in meā, &, ego accipiam te in meū: vel similia verba: si alter cum altera per verba de p̄senti postmodum contraxerit, non debēt separari, etiam si inter ipsam & primum iuramētum interuenerit, sed de fide mentita ei est pœnitentia iniungēda. Nota q̄ iuramentum non est de substantia matrimonij.

¶ *Glo seq. arg. alleg. 2. iura. subdit signa sufficere, alleg. contrarium.*

c ¶ *Dicente*.] ergo altero loquente tñ non est matrimoniū: quia non loquens suum consensum non exprimit.arg. 30.q. 2.c. 1. Item arg. q̄ qui tacet,non consentit,qa verba sunt necessaria consensum exprimentia.ī.eo.tuæ.fin.ff.de p̄cu.filius familias.§.inuitum[3].& si consensum exprimat alter aliquo signo vel nutu, licet nihil exprimat ore,satis vr̄ idem. Arg.contra,q̄ nō sit matrimoniū:qa stipulatio non cōtrahitur nisi vtroq; loquente,etiam si annuat sine verbis.ff.de verb.oblig.l.1.in prin.& §.si quis ita.ergo idem in matrimonio.arg.istius litteræ, vtroq; dicente.muti tñ sine ista forma ɔ̄trahere possunt, dumtñ consensum exprimant signis. ī. eo. cū apud. & ff.de iure do.mutus.arg.ff.de tute. muto.& illa signa æquipollēt huic formæ:& ita non refert dummodo cōsensus exprimatur,etiā in loquente subsecuta subarrhatione per immissionem annuli: nā mulier propter verecundiam annuūt potius quam loquantur, maxime præsentibus parentibus. 32.q.2.honorantur.

d ¶ *Alia verba*.] ī.eo.ex parte.& 30.q.5.§.si quis diuinis.

e ¶ *Iuramentum*.]& ita iuramētū non est de substātia matrimonij.

f ¶ *Ad alia vota*.] Ad religionem tamē bene posset ante carnalem copulam transire.ī.de conuer.coniug.ex publico.

¶ *Glossa sequens dat vnum simile.*

g ¶ *Non poterit separari*.]quia fortius vinculum superuenit, & sic soluuntur sponsalia, non obstante iuramento: sic & votum simplex soluitur superueniente matrimonio. 27.distin.si vir.& 27.q.1. nuptiarum. & minus punitur propter bonum matrimonij subsequentis, vt cap.si vir.Bernar.

ADolescens.] Ponit dictū,causam inferens:ibi, *Cum qua*. Abbas.

Casvs. Adolescens quidam cum quadam ɔ̄xit p verba de futuro, nisus fuit sępe illam cognoscere,sed non potuit:postmodū cum alia contraxit per verba de p̄senti:Quæritur, quam illarū debeat habere? Dr̄ q̄ primam habere non potest: quia cum illa non fuit verum matrimonium,nec p̄sumptum:quia conatus nō habuit effectum.& ita scd̄am habebit vxorem.Nota q̄ conatus sine volūtas sine effectu non nocet:& verba cum effectu accipienda sunt.

¶ Præter Hi-meō Boich & Præposi-tum h.c. vide Couarru-uiam in epitome lib. 4. decretaliū par.1.cap.4. §.1.

¶ Vide Dominicū Sotum lib. 4. senten.dist. 27.q. 1. art. 4. Syluestrū in summa verbo sponsalia q. 10. & Couarruuiam in epitome lib. 4. decretaliū, par.1.c.5.

1 De materia huius glossæ vide Alciatū in tract. de p̄sumptionibus, & Ioannē Milleum in practica criminali tractatu de p̄sumptione. & Sanchez in tractatu ... 50.

2 [illegible]

† Præter ... vide ... Franciscum ... c.1.§. de ... lib.6. ...

3 Dicitur ... consensu ... Abb.

postmodum per verba de præsenti [a] contraxit: non primam, cum qua nec fuit verũ matrimonium ex forma contractus: nec præsumptũ [b], cũ conatus [c] non habuisset effectum: sed secundam debet habere vxorem.

a ¶ *De præsenti contraxit.*] & sic soluta fuerunt priora sponsalia. j. c. prox. & j. de spon. duorũ. duobus. & sic remanebit cum secunda, & aget pœnitentiam de fide mentita, vt dicit. cap. duobus. Ber.

b ¶ *Nec præsumptum.*] Verum non fuit, quia ibi non fuit consensus de præsenti: præsumptum non fuit, quia non fuit carnalis copula subsecuta. De præsumpto matrimonio habes j. eo. is qui. §. de re iud. tenor. vbi de hoc. & 27. q. 2. si quis vxorem.

¶ *Glo. seq. nor. effectum ponderandum, non conatum vel verba, allegans plura iura in contrarium.*

c ¶ *Conatus.*] Nota quod conatus siue voluntas sine effectu non nocet, vt hic patet. & de pœn. dist. 1. §. hæc autẽ verba. & §. cogitationis pœnam. & ff. quib. mo. pig. vel hypo. solu. sicut. §. si voluntate. & 17. q. 4. si quis suadente. & ff. qd quisque iu. l. 1. in fi. Et eum condẽnatum accipere debemus tñ, qui tunc condẽnatus est, ita vt snia teneat: & si nulla est snia, nõ dr condemnatus. ff. de re iudi. si iс. §. cõdẽnatum. Item arg. quod verba cum effectu sunt accipienda s. de cleri. non resid. relatũ. & ff. ne quis eum q in ius vo. est vi. exi. l. pen. §. docere. Arg. cõ. quod voluntas seu conatus delinquentis puniri debeat, quis sine effectu. s. de biga. nuper. & c. viri. & 50. dist. si quis post acceptũ. & de pœni. dist. 1. si quis non dicam. si quis cum telo. & quatuor. §§. seq. & ff. de extraor. cri. l. 1. & C. si quacũque præd. po. l. 1. in princ. & s. eo. iuuenis.

TITVLVS II.

De desponsatione impuberum.

¶ Hormisda Eusebio episcopo.

¶ *Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere vero non, nisi consentiat.*

CAP. I.

TVa † fraternitas requisiuit de filio adulto, quẽ pater matrimoniũ vult contrahere, si sine voluntate adulti filij facere potest. Ad quòd dicimus, si aliquo modo non consentit [d] filius, fieri non posse. ¶ Potest autem filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater, cui vult matrimonio tradere: Et postquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino debet [e] hoc adimplere.

† Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. Vide decisionem Tridẽt. Sess. 24. de refor. matr. cap. 9. D. Thomam in quæstionibus additis ad 3 par. q. 47. art. 6. & Scot. lib. 4. sentent. dist. 29. q. 1. art. 4.

DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

¶ *Supra visum est de sponsalibus in genere, nunc de eis submittit in specie: scilicet, de illis quæ cõtrahuntur per impuberes. Vel aliter, & sic: Quia ad sponsalia contrahenda, certa ætas determinata est à iure. ideo subijcitur ista rubrica, in qua tractat de ætate habili ad sponsalia, ideo, &c.*

De hac materia vide 30. q. 2. & facit. 20. q. 2. cap. 3. & repetitur in Sexto. Abbas.

TVa fraternitas.] Habet tria dicta, secũdum: ibi, *Potest.* tertium: ibi, *Et postquam.* Abbas Siculus.

Casvs. Pater vult quod filius eius cõtrahat cum aliqua muliere, filius adultus nõ vult cum illa cõtrahere: Quæritur, an pater filium compellere possit, vt cum illa cõtrahat? Dicitur, quod si filius non cõsentit: hoc fieri nõ potest: Sed filiũ nondum adultum potest pater cui vult in matrimonium tradere, quia ipsius voluntas adhuc discerni non potest: Sed postquam venerit ad legitimam ætatem, debet factum patris ratum habere, si sibi placuerit: sed non compellitur. Nota quod libera debet esse voluntas in matrimonio cõtrahendo: & filius nõ adultus in hoc patri subiacet. Itẽ pater non potest cogere filium adultum ad cõtrahendum. Filium vero non adultum cogere potest, vt videtur, quod verũ est quo ad sponsalia, non quo ad matrimonium: quod patet cum dicitur in litteras dum venerit ad legitimam ætatem: & illud quod postea sequitur, debet exponi de debito honestatis, non necessitatis.

† Pannormitanus in 2. libello aduertit, quod pater posse facere quod quæras pro nuptijs inferri subeẽdas vel parẽ etiam si nuptias non perageret. Aud.

¶ *Glo. seq. noci. per q. quod si filius vel filia coactione patris, &c.*

d ¶ *Consentit.*] Si coactione paterna ductus consentiret in aliquã, quã alias non esset ducturus, eam voluisse vr, & est matrimoniũ. ff. de rit. nup. si patre. cogi tñ non debet. ff. eo. nõ cogitur. & C. de nup. nec filium. nec potest eum cõpellere inuitum. ff. de spon. filio familias. quia inuitæ nuptiæ difficiles exitus consueuerunt habere. s. tit. proxi. requisiuit. & 31. q. 2. §. 1. secus vr de filia secundum leges: nam illa cõdicere non potest, nisi pater dederit ei turpem, vel moribus suis indignum. ff. de spon. sed quæ patris. secus tamen secundum canones 2, s. tit. proxi. cum locum. & 27. q. 2. sufficiat. Ber.

e ¶ *Debet.*] debito honestatis, nõ necessitatis. s. de testi. c. 1.

VBi non est.] Primo ponit dictũ. Secũdo excipit: ibi, *Nisi.* Tertio exẽplificat: ibi, *Vt pote.* Ab.

1 Neque est à sanctione canonũ recedendum, quicquid leges ciuiles iubeant.

¶ Nicolaus Papa.

¶ *Impuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis cõiungi non debent.*

CAP. II.

VBI † non est consensus [f] & infra. ¶ Districtius inhibemus, ne aliqui, quorũ vterque, vel alter ad ætatẽ legibus, vel canonibus [g] determinatam non peruenerit, cõiungantur [h]. Nisi forte aliqua vrgentissima necessitate interueniẽte: vtpote pro bono pacis [i] talis cõiunctio toleretur.

Casvs. Dr hic, quod aliqui quorũ vterque vel alter, ad legitimã ætatẽ ad matrimoniũ nõ peruenerit, cõiũgi nõ debẽt, nisi forte aliqua iusta causa interueniente, vtputa pro bono pacis: cuius contrarium fuit causa huius prohibitionis: puta cõtrahebãt aliqui in minori ætate, cũ ad ætatẽ legitimam perueniebãt, displicebat alteri, & sic non cõtrahebant, propter quod scandalũ & odium inter parentes oriebatur. Nota, quod pro bono pacis reformãdo toleratur matrimonium, qd aliàs fieri interdiceret.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compil. Pannormia lib. 6. tit. 21. c. 3. siue c. 112. Gratianus 30. q. 2. c. vbi non est. vide Sylnestrũ in summa verbo, sponsalia. q. 1.

f ¶ *Consensus.*] verus, vel præsumptus.

g ¶ *Canonibus.*] Aetas ad matrimoniũ cõtrahẽdũ tam secundum leges quam secũdũ canones est xij. annorũ in fœmina. ff. de ritu. nup. minorem. & j. eo. cõtinebat. In viro xiiij. annorũ. j. eo. attestationes. quantũ ad spõsalia ætas vij. ann. ff. de spon. & in sponsalibus. j. eo. litteras. accessit. & c. duo. Bernar.

¶ *Glossa sequens ponit duas lecturas.*

h ¶ *Coniungantur.*] matrimonialiter: quia cõsentire non possunt. j. de frigid. & malefi. quod sedem. Vel intellige quo ad sponsalia: & ideo prohibentur, quia sæpe mutant postea voluntatem: vnde propterea oritur discordia inter ipsos: & diuertentes cõsanguineis copulantur, vt s. tit. prox. iuuenis. quod esse non potest. s. tit. proxi. sponsam. Ber.

i ¶ *Pacis.*] Nota pro bono pacis admittendum, quod aliàs prohibetur. 3. q. 6. hoc quippe. Vnde versus:

Pax vt seruetur, moderamen iuris habetur.

† Lib. 11. Etymologiarum. c. 2. & c. 7. eod. tit. in 1. compilatione. Et vide præ cæteris hic Hostiensem.

¶ Isidorus †.

¶ *Puberes sunt quo ad matrimoniũ, qui ex habitu corporis concipere & generare possunt.*

CAP. III.

PVberes à pube sunt vocati, idest, à pudentia [k] † corporis nuncupati: quia hæc loca primo lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem existimãt: id est, eum esse puberem, qui xiiij. annos [l] impleuit, quãuis tardissime [m] pubescat. Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatẽ ostendit, & generare [n] iam potest. ¶ Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

† Fortassis legendum à pudendis, vt apud Isidorũ: quod & etiam cõuenit, sequitur enim: quia hæc loca primo lanuginẽ ducunt. quod recte obseruant Antoninus Augustinus. sed de his vocibus consule humaniorũ litterarum professores.

PVberes.] Primo narrat dictum. Secundo refert vnam opinionẽ: ibi, *Quidam.* Tertio aliud dictum: ibi, *Certum.* Quarto aliud: ibi, *Et puerpera.* Abbas.

Casvs. Isidorus interpretatur quis dicatur pubes: dr etiam pubes à pudentia corporis, quia loca illa primo lanuginẽ ducunt. Quidã tñ cõputant pubertatẽ ex annis primis, idest, illũ puberẽ dicunt, qui annum xiiij. cõpleuit, quãuis tardius pubescat: Sed verum est, illum puberẽ esse, qui ex habitu corporis pubertatẽ ostendit, & generare possit: & puerperæ dicunt, quæ in puerilibus annis pariunt. Nota quod in matrimonio cõtrahendo non debet considerari tẽpus, sed vtrũ sit talis, qui generare vel concipere possit, tam in masculo quam in fœmina.

k ¶ *Pudentia.*] idest [2], pudore quem patiebantur inspicientes, & inspecti in patribus siue membris pudendis, vt Insti. quib. mod. tu. fi. circa prin.

2 Idem dixit Alanus in c. j. eod. tit. in 1. compilat. quod omisit in hac sua collectiõe Raymundus. hæc tamen glossæ opinio non placet hic Ioanni And. in eo verbo.

l ¶ *Xiiij. annos.*] 20. q. 1. illud. & s. de regular. ad nostram.

¶ *Glossa sequens quærit, op. ponit, contrarium sol.*

m ¶ *Tardissime.*] quid si iste qui iam compleuit xiiij. annos, talis apparet, quod nullo modo possit generare, & cõtrahat, nunquid tenet matrimonium? Dicunt quidã, quod tenet matrimonium: contrarium credo [3], quia nec est pubes, vt j. dicitur: nec in eo reperiuntur tria bona matrimonij, quæ sunt fides, proles, & sacramentum. 27. q. 2. omne itaque. iste non est talis, qui possit habere prolẽ, quod etiam satis patet per litteram sequentem. Arg. contra. j. eod. de illis.

¶ *Glossa sequens distinguit pubertatem matrimonij & tutelæ.*

n ¶ *Ostendit, & generare.*] Ergo pubertas ex vigore naturali, non ex

¶ Alexander tertius Herforden. episcopo.

¶ *Ex sponsalibus contractis cum minore septennio, non oritur impedimentum publicae honestatis; secus, si cum maiore vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissoluit sponsalia praecedentia de futuro.*

Herfor. Herforden.

CAP. IIII.

Litteras † tuae fraternitatis accepimus, ex quarū tenore perpendimus, quód cū quidam esset perfectae aetatis, quandam puellam in cunabulis desponsauit: procedēte vero tempore, matrē puellae cognouit, & eam in vxorem accepit: & infra. ¶ Consultationi tuae taliter respōdemus, quód si praefatus vir matrem puellae antequam septimum annum complesset, in vxorem accepit, matrimonium nō dissoluas a: cum desponsationes huiusmodi nullae sint, quae in cunabulis fiunt †. Verum si postquam puella septimum annum compleuit, praedictus vir matrem eius accepit vxorem, cum sponsalia extunc b placere consueuerint c: inter eos sententiam diuortij non differas promulgare: nec ipsum filiam d, seu matrem habere permittas.

¶ Idem Eboracen. archiepiscopo.

¶ *Sponsalia nulla ex defectu consensus, non creant publicae honestatis iustitiam, sponsalia vero aliqua sint: licet legitimo modo fuerint dissoluta.*

CAP. V.

Accessit † ad praesentiam nostram: & infra. ¶ Fraternitati tuae mandamus, quatenus si tibi constiterit, quód puella non esset septēnis, quando G. † desponsata fuit, & postea in eum non consenserit e, & quod idem G. † ab huiusmodi desponsatione per te fuerit absolutus f †, matrimonium inter eundem G. † & matrem puellae celebratum, praecipias inuiolabiliter obseruari, & eorum prolem g denuncies esse legitimam: quia desponsationes & matrimonia ante septē annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit h. Sane si praefata puella ante desponsationem i septimum annum compleuerat, licet praedictus vir a desponsatione ipsius puellae, ipso iure k fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum l tamen videtur, vt matrem eius habeat, cuius filia fuit † sibi desponsata.

¶ Idem Noruicen. episcopo.

¶ *Si impubes desponsata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir iurat se eam cognouisse: nec auditur, si nondum pubes, sed proxima pubertati probetur*

---

annorū numero cōprobatur: quod verum est, quo ad matrimoniū cōhēdū, vt dixi j. eo. de illis 2. & c. vlt. vbi malitia supplet aetatem. ex quibus etiam probatur, q̄ matrimonium consideratur ex pubertate tm̄, & non ex annorum numero: quo ad tutelam vel curam aetas annorum tm̄ consideratur. C. q̄n tu. vel cu. esse de. indecorum. Insti. qui mo. finitur, §. in prin. sed quo ad matrimonium bene inspicitur mulier, & etiam vir, an sint apti ad matrimoniū. 27. q. 1. nec aliqua. & s. de proba. proposuisti. & c. causam matrimonij. Ber.

Litteras.] Qui desponsauit maiorem septēnio, cum eius matre cōhere potest: secus si tpe spōsaliorum erat maior: quia si tunc fuit minor, & eadem voluntate permanente facta sit maior: quia si cum matre cōhit, & eam cognosci, nec matrē habebit nec filiam. hoc dicit. Cōis diuisio. secūda: ibi, *Consultationi*. Abb.

Casus. Quidam cū esset aetatis legitimae ad matrimoniū cōhēdum, desponsauit quandam puellam in cunabulis: postmodum cognouit matrem, & eam in vxorem accepit: Dubitabatur, an eam in vxorem habere posset? Rn̄det Papa, q̄ si praefatus vir matrem puellae in vxorē accepit, anteq̄ puella septimum annū cōpleret, matrimonium tenet: quia huiusmodi desponsationes, quę infra septimum annum fiunt, nullae sunt. verūtamen, si postq̄ puella vij. annum compleuit, vir ille matrē accepit: q̄a extunc placere consueuerunt spōsalia: matrimonium illud separari debet, & nec matrem, nec filiam habere poterit. Nota q̄ sponsalia ante septimum annum contracta nulla sunt, post septimum annum valent, & tenēt. Item quod ab initio non valuit, tractu tēporis valere incipit.

Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranen. sub Alexan. lib. par. 12. c. 2. Et de impedimento iustitiae publicae honestatis, vide quid nouissime cauerit concilium Trident. sess. 24. de refor. matri. cap. 3. adde citatum supra in praecedenti cap. ad audientiam. & de materia videto Conanum in epitome libri 4. decretalium par. 1. cap. 2.

Vide l. quaesitum. ff. de spōsalib. eam ibi notata.

¶ *Glossa sequens arg. signat contrarium. & ibi remittit.*

a ¶ *Dissoluas.*] arg. q̄ sponsalia contracta de facto nō inducunt publicae honestatis iustitiam. arg. contra. s. tit. prox. ad audientiam. vbi de hoc. & cap. iuuenis.

b ¶ *Extunc.*] scilicet, post septem annos. 30. q. 2. c. vlt.

c ¶ *Placere consueuerint.*] & si placuerint, sola ratihabitione confirmantur, licet ab initio nulla fuissent: & intelliguntur ratū habere, nisi expresse cōdixerint aetate legitima adueniente, vt hic colligitur: sed intelligo q̄ sponsalia debeant placere, cum simul cohabitant: quia tunc intelliguntur consentire, ex quo non cōdicunt. ff. de ritu nup. minorem. secus credo si seorsum habitant: quia tunc non intelligunt consentire, nisi vel verbo vel ipso facto, puta quia vadit ad domum suam, vel dat aliqua munuscula & consimilia, q̄ sponsi facere consueuerūt. arg. ad hoc j. c. prox. in prin. vbi dicit, & postea in eum non consenserit. Item arg. ad ea quę frequentius accidunt iura adaptari debēt. 28. dist. de Syracusanae. & s. de cle. coniuga. diuersis fallaciis. C. de la. li. tol. l. vnica. §. sed & si quis hominis. & 14. q. 5. denique. & Insti. de re. diui. §. illud. & 19. q. 3. duae sunt. & ff. de seruit. rusti. praedi. cum essent. §. per plurium. ff. de vsucap. l. iusto. 2. rn̄so. in fi. ff. de legi. nam ad ea. & 3. q. 5. accusatores. immo q̄nq; ad ea quae nunq̄ vel raro accidunt. ff. si pars here. pe. l. antiqui. 19. dist. in canonicis. in fin. ff. de reg. iur. ea quae raro. de consec. dist. 4. sanctum est baptisma. in fi. C. de. legi. haere. si maior. & 51. dist. qui in aliquo. ver. quicunque. ff. de statu. homi. non sunt. & l. seq. Solregulariter obtinet prima rubrica. Contraria casualia sunt, quae negotiis non cohaerent. ff. de reg. iur. ea quae raro.

Formabitur ibi casus [illegible]

d ¶ *Filiam.*] quam habere non potest propter affinitatem superuenientem. 35. q. 3. nec eam quam. nec matrem propter publicae honestatis iustitiam: vt j. cap. prox. & s. tit. prox. ad audientiā. & j. eod. continebatur. §. vlt. Bernar.

Accessit.] Summariū est s. cap. prox. Distinguit duo membra. secundum ibi, *Sane*. Abbas.

Casus. Quidam G. nomine cōxit sponsalia cum quadam puella in minori aetate, siue infra nubiles annos, & cum ipsa in dictum G. consentire nollet, ab eo fuit per archiepm absoluta: postmodum dictus G. cum matre puellae matrimonium cōtraxit, & ex ea filios suscepit: Dubitauit archiepiscopus, vtrū matrimonium illud teneret, & an filij eorū legitimi sint habendi? Super hoc Papa cōsulens rndet, & mandat archiepiscopo, quatenus si constiterit ei, q̄ puella nō esset vij. annorū, q̄n p̄fato G. desponsata fuit, & q̄ idem G. fuisset absolutus ab ipsa, matrimoniū illud legitimum iudicet, & prolem eorum legitimam denunciet: quia desponsationes infra vij. annū non tenent, si cōsensus postea non accedat: Si vero dicta puella antequā desponsata p̄dicto G. fuisset, vij. annū cōpleuerit, q̄uis ab ipsa absolutus fuisset, q̄a in eū consentire nolebat, matrem puellae habere non potest. Nota q̄ diuortiū dr̄ celebrari inter quos nullum fuit matrimonium. Item sponsalia infra vij. annū cōtracta non tenent, & ita non impedit coniugi, qui cōxit cū matre illius puellae, dummodo post septimum annum adinuicem non consenserint. Item ratihabitio subsequens confirmat contractum praecedentem.

Cap. 6. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateran. sub Alexan. par. 6. c. 7.

Alias. V.

Alias in quantum ab G. desponsata, &c. ante ab V. desponsata.

V.

Vide supra eos cap. praecedentem.

V.

fuerat.

e ¶ *Consenserit.*] dic super hoc vt s. c. proxi.

f ¶ *Absolutus.*] maxime. haec absolutio tactum tantū respicit, cum nulla fuissent sponsalia. s. cap. proxi. Ber.

g ¶ *Prolem.*] quia vbi matrimonium legitimū est, & filij legitimi erunt. 34. dist. si quis viduam. & 32. q. 4. dicat aliquis. & si matrimonium reputatur legitimum, licet non sit, filij tñ erunt legitimi. j. q. filij sint legiti. cum inter. hodie idem obtinet denūciatione praemissa. j. de clande. despon. cum inhibitio.

h ¶ *Accedit.*] tacite vel expresse: vt dictum est s. c. proxi.

i ¶ *Ante desponsationem.*] ipsius puellae. Ber.

¶ *Glossa sequens ponit opinionem, & lecturam, quam reprobat.*

k ¶ *Ipso iure.*] Hoc ideo dicit, quia cum maior cōtraxit sponsalia cum minore, adueniente aetate, si minor noluerit cōsentire in matrimonium, ab ecclesia debet absolui: & quia illa noluit cōsentire, fuit absolutus ab epo. Nec intelligas ipso iure, id est, spōsalia nulla fuerunt ipso iure, vt quidam dixerunt, quia ipsa non consensit in sponsalibus. sed hoc stare nō potest: quia si hoc fuisset, non separaretur matrimonium contractum cum matre, cum nulla fuissent sponsalia, vt patet, per princ. cap. vbi non separantur.

l ¶ *Inhonestum.*] quia nullam de cōsanguinitate illius puellae poterit recipere in vxorem: ergo multo minus matrem. s. tit. prox. ad audientiam. & c. sponsam. &c. iuuenis. cum illa puella fuerit sponsa illius: vt j. c. prox. in fi.

a Cū aliter ignoraret impedimentum, secus cum ambo sciunt, vt ibi. Ioan. And.

Tunc, scilicet, [illegible]

De hoc articulo [illegible]

C onsue-

C *Ontinebatur.*] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Consultationi*. Abbas.

Casus. Quaedam puella infra nubiles annos constituta, tradita fuit in vxorem cuidam iuueni, & ab eo traducta: postmodum cum peruenit ad nubiles annos, postulauit licentiam cum alio contrahendi, dicens, quod in illum non consensit: Iuuenis ille in contrarium allegauit, quod & si forte cum desponsauit eam, nondum annum xij. attigisset, ita erat aetati proxima, quod eam carnaliter cognouit: & parentes ipsius asserebant eam esse aetatis legitimae: Quaesitum fuit a Papa, cui esset potius credendum? Respondet Papa, quod in decretis habetur expressum, vt si vir dicat quod vxorem suam cognouerit, & mulier negauerit, standum est verbo viri: & in casu praemisso standum est verbo viri, qui dicit se eam cognouisse, si illud iuramento firmauerit. Si vero fuit aetati proxima, vt in xj. anno, vel circa xij. & cum assensu suo desponsata, & cognita ab eo, separari non debet: praecipue cum parentes ipsius eam legitimae aetatis faterentur. In fine dicit, quod si puella infra nubiles annos alicui fuerit desponsata, non licet alicui de consanguinitate illius cui desponsata fuerat, eam ducere in vxorem, nec sponsus poterit aliquam accipere de consanguinitate sponsae. Nota quod potius creditur viro quam mulieri, sed hoc est fauore matrimonij. Item ab xj. anno dicitur mulier proxima nuptui & apta. Item sponsalia infra nubiles annos contracta, licet ad matrimonium non perueniant, impediunt matrimonium contrahendum cum omnibus consanguineis alterutrius.

cognita. Et ex sponsalibus contractis cum impubere maiore septennio, oritur publica honestas.

CAP. VI.

C Ontinebatur† in litteris tuis, quòd cum quaedam puella infra nubiles annos, cuidam in vxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta: haec ad nubiles annos perueniens, alij nubendi licentiam postulauit: asserens se in eundem nullatenus consensisse: & infra. ¶ Consultationi tuae taliter respondemus, quòd cum in decretis[a] † habeatur expressum, quòd si vir dixerit, quòd vxorem suam cognouerit†, & mulier negauerit, viri standum est[b] veritati: praefato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognouisse, fides est adhibenda, si id firmauerit iuramento[c]. ¶ Si autem fuerit aetati proxima[d], vt in vndecimo, vel circa duodecimum annum, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet: praesertim[e] cum parentes eius ipsam fuisse aetatis legitimae faterentur. ¶ Si† vero puella infra nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alicui[f] de consanguinitate ipsius†, cui desponsata fuerit†, eam ducere in vxorem, nec fas est eidem sponso, de consanguinitate sponsae sibi aliquam copulare.

a ¶ *In decretis.*] 33. q. 1. si quis acceperit vxorem. §. 1.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Viri standum est veritati.*] Arg. contra 27. q. 2. quod interrogasti. & 33. q. 1. requisisti. Solu. vbi vir se dicit cognouisse vxorem, & illa negat, statur verbo viri, vt hic, & 33. q. 1. si quis acceperit. sed cap. requisisti. intelligitur quando vterque confitetur, quod carnaliter iungi propter frigiditatem non possunt, & vterque septima manu propinquorum debet iurare, quod non possunt carnaliter commisceri. c. quod interrogasti. intelligitur, quando maritus non dicit quod vxorem cognouerit: vnde auditur mulier. praeterea quod dicit hic: fides est adhibenda viro si iurauerit, hoc intelligo quando mulier non probat se virginem per aspectum corporis: quia tunc [illegible] auditur. s. de proba. proposuisti. & cap. causam[1].

c ¶ *Iuramento.*] Sed quare compellitur iste iurare, cum sit reus. 6. q. 5. actor? Ideo compellitur iurare, ne hoc diceret in fraudem, & in praeiudicium mulieris, nec credere tenetur ei mulier sine iuramento, praecipue in causa matrimonij propter periculum animae. Lau. dicit, quod hoc ideo, quia fundata videbatur intentio mulieris, quia traducta mulier fuerat minor: vnde ad tollendam praesumptionem illam debet iurare: secus esset, si mulier omnino nihil probasset, vt s. de iureiur. c. vlt. vbi de hoc. sim. j. eod. attestationes. Et sic est arg. quod in causis matrimonialibus non debet omitti iuramentum, ne in fraudem aliquid tentetur. s. de testi. tuis quaestionibus.

¶ *Glossa sequens quaerit, & soluit.*

d ¶ *Proxima.*] Sed quando dicitur aetati proxima[a]? Potest dici quod cum distat a pubertate per sex menses vel minus. j. eod. attestationes. & ff. de excu. tuto. non tantum. & sic proximus pubertati furti obligatur. Insti. de ob. quae ex delict. nas. §. in summa. & intellige nihilominus quod malitia supplebat aetatem, alias non esset matrimonium etiam post xij. annum, vt dicit s. eo. puberes.

e ¶ *Praesertim.*] idest, maxime. & quod parentes confitebantur illam legitimae aetatis, multum facit pro viro, & contra puellam.

f ¶ *Alicui de consanguinitate.*] sic. s. eo. [j] accessit. in §. s. tit. proxi. ad audientiam. & cap. iuuenis. & cap. sponsam.

D *E illis.*] Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Si vero*. Tertius: ibi, *Mulier*. Abbas.

¶ Idem Bathonien.[†] episcopo.

¶ *Si maiores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resilire potest. hoc primo. Et ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit. hoc secundo. Quod si tempore contractus alter erat pubes, non ille, sed alter factus pubes resilire potest. hoc tertio.*

CAP. VII.

D E† illis[g], qui infra annos aptos matrimonijs sponsalia contrahunt, siue vterque, siue alter reclamet, antequam ad annos matrimonijs aptos peruenerint, & postulent separari, non sunt vllatenus[h] audiendi. ¶ Si vero alteruter istorum, ad annos pubertatis peruenerit, infra eosdem annos altero existente, cum sponsalia[i] contrahuntur: si is qui minoris[k] aetatis est, cum ad annos illos peruenerit, reclamauerit, nec in alterum voluerit consentire: iudicio[l] ecclesiae poterunt ab inuicem separari.

Casus. Aliqui infra nubiles annos constituti maiores vij. annis contrahunt sponsalia, siue vterque siue alter antequam ad legitimos annos perueniant, si postulent separari, non sunt audiendi: Si vero alter eorum perueniat ad legitimos annos, altero in minoribus adhuc existente, maior si petat separari, non est audiendus, nisi cum alter ad aetatem legitimam peruenerit, & petierit separari: quia tunc iudicio ecclesiae possunt separari: Si vero quando contrahunt sponsalia, alter eorum maior fuit, & alter minor: si maior postulet separari, non est audiendus: quia ex quo in eum semel consensit, non potest amplius dissentire: nisi minor cum peruenerit ad aetatem legitimam petierit separari. Nota, quod illi qui in minoribus annis contrahunt, ante legitimam aetatem non possunt resilire. Item maior debet expectare minorem. Item sufficit semel in aliquem consentire.

g ¶ *De illis.*] Tres articuli continentur in hac decretali, Primus est hic in principio *De illis.* vsque, *Si vero*. Secundus est: ibi, *Si vero alteruter*. Tertius: ibi, *Mulier autem*. Bernar.

h ¶ *Vllatenus audiendi.*] propter fragilitatem aetatis: & est arg. quod impubes de eo quod facit ante pubertatem, reclamare non valet. arg. 28. dist. de his. & 20. q. 1. illud. & ff. de neg. gest. Pomponius. & arg. ad hoc ff. de mino. denique. §. 1. Ber.

¶ *Glossa sequens ponit lecturam quam reprobat.*

i ¶ *Cum sponsalia contrahuntur.*] idest, altero existente infra annos pubertatis, sicut existebat quando sponsalia contrahebantur: si alter perueniat ad aetatem, non est audiendus, si petat separari, sed expectabit quousque alter ad aetatem peruenerit. quidam dicebant, quod alter eorum erat maior, & alter minor, quando sponsalia contrahebantur: & secundum hoc non differret a sequenti versu. Ala.

K ¶ *Minoris aetatis.*] vnde quod in optione illius qui vltimo ad aetatem peruenit, sit reclamare, & tu dic quod idem iuris est de alio, quod potest reclamare, etsi minor vellet consentire: aliter non differret a seq. versu.

¶ *Glossa sequens successiue signat duo contraria, & soluit.*

l ¶ *Iudicio ecclesiae.*] sic j c. proxi. Et ita patet, quod sponsalia dissolui debent iudicio ecclesiae tantum, nisi fortius vinculum superueniat, puta matrimonium cum alio, vel votum solenne: quia tunc ipso iure soluta sunt. arg. s. tit. proxi. si inter. & j. de spon. duorum. c. 1. Arg. contra j. eo. ex litteris. vbi soluuntur sponsalia antequam alter perueniat ad aetatem. Sed non est contra: quia ibi non tenuerunt sponsalia, vt patet ex fine, hic vero tenuerunt. Item sim. s. tit. proxi. praeterea. & c. requisiuit. ibi similiter soluuntur sponsalia, ne deterius inde contingat. & ita sponsalia contrahentes, si nolunt vterque vel alter perficere matrimonium, non sunt compellendi: vt colligitur per haec iura. Sed contra est expressum, quod omnino sunt compellendi per ecclesiasticam censuram. s. tit. proxi. ex litteris 2. & cap. sicut. Quid ergo respondebis? Dicas, quod illa decre. ex litteris 2. & cap. sicut. loquitur quando iuramentum interuenit, licet illi etiam essent impuberes, sed erant doli capaces, ita quòd tenuit iuramentum: vnde propter periculum iuramenti compelli debent ad contrahendum. & illa decre. requisiuit, reducitur ad illam ex litteris. vt ibi plene dictum est: & quod dicit illa decre. praeterea: potius est dispensatio: vt ibi dictum est: & quia vterque dissentiebat, ideo fa-

† Haec omnia iuxta a glossa citata, moderata nunc sunt per concilium Trident. paulo ante citatum.

† illum

† sua

† Basil.

† Barthonien. fuit vt plurimum, Bathonien.

† Cap. 9. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 26. cap. 19. Et pro intellectu textus & glossarum vide Couarruuiam in epitome lib. 4. decretalium cap. 5. §. 1.

CASVS. Inter regem Anglorum & filios eius, orta fuit controuersia, propter quod rex Anglorum detinebat vxores filiorũ ipsius, ita q mariti ad eas accedere non valebant: Conquesti sunt dño Papæ filij regis: mandat Papa archiepis & episcopis p Angliam constitutis, quòd cum sit iustũ & æquum, vt viri suas petant vxores, quatenus dictum regẽ moneant, vt filijs suis vxores eorũ restituat: qđ si infra terminũ statutum non fecerit, extunc in quacunque terra vel puincia detineanẽ, vel etiã transferantur, donec ibi fuerit, nulla diuina officia celebrentur, vel pmittitur aliquo modo celebrari, præter baptisma paruulorũ, & pœnitentias morientium. Nota quòd mitius agitur cũ regibus & principibus, q̃ cum alijs. Itẽ p p delictũ dñi tota terra supponitur interdicto. Itẽ in generali interdicto ista sacramẽta excipiunẽ, scilicet baptisma paruulorũ, & pœnitẽtia moriẽtium.

Gl seq. recita. p quæstionem quo iure, &c. soluit distinguendo.

tramur) incognitum, qualiter rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos est suborta, vxores eorum detineat: & infra. ¶ Nos itaque attendentes, iustum & honestum esse, vt viri suas petant vxores: Mandamus, quatenus eundem regem, ad eas restituẽdas sollicite moneatis: & si iuxta commonitionem vestram, filiis suis vxores [a] suas infra certum terminũ non restituerit, extunc in quacunque prouinciarum [b] vestrarum detinentur vel trãsferuntur, donec ibi fuerint [c], nulla diuina officia (præter baptismum [d] paruulorũ, & pœnitentias morientium [e]) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

¶ Idem episcopo sanctæ Agathæ.

¶ *Dictum vnius asserentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non iuratum.*

CAP. XII.

ij PRæterea de muliere, quæ à viro impetitur, cuius cõsanguineus cum ea se deliquisse proponit, sed hoc publice [f] confiteri recusat propter metũ & potentiam mulieris: Taliter respondemus, vt matrimoniũ ipsum fieri (nisi iuramentum [g] interuenisset) districte prohibeas, ne deterius inde cõtingat.

¶ Idem procuratori & canonicis Sotasi.

¶ *Si mulier inuita cum aliquo cõtrahat, nec in eum postea consentiat, tenet matrimonium, si alteri postea nubit. Ita communiter sumimatur. Et secundum hunc intellectum esset hic casus apertus, quòd matrimonium metu cõtractum esset ipso iure nullum. hoc tamen clare non colligitur ex litteris.*

CAP. XIII.

VEniens ad Apostolicã sedem Mariota supplici insinuatione mõstrauit, quòd quẽdam adolescentem adamauit intantum, quòd vterque de matrimonio contrahendo, sub trium personarum testimonio præstitit iuramentum: quod parentes mulieris ipsius ignorantes, eam inuitam & reclamantem [h], in vxorem alij tradiderunt: quem ita exhorruit, quòd se ab eo nullo modo cognosci [i] permisit. Cumque publice fateretur, quòd à priori viro cognita esset atque iurata, episcopus Soranus, cognito, quòd proxima inter [k] eos esset linea consanguinitatis, ipsos abinuicem separauit [l]. Cæterũ cum causa ipsa tractaretur [m], & viro, cui tradita fuerat à pa-

a ¶ *Vxores.*] Possunt enim filij regis petere vxores suas p interdictũ de liberis exhibendis, imo de vxore exhibenda. ff. de liber. exh. imo. & C. eo. tit. si ad instar. & C. de nup. si inuita. Et hoc habet locũ cũ inuita detinetur vxor, sicut hic. Si vero volens, detineẽ tunc p officiũ iudicis vel episcopi loci: Cum enim volens detinetur filius, nõ datur interdictum de lib. exhib. nisi iter duos, q dicũt se esse pr̃es vel dños, & cõtrouersia esset. ff. de lib. exhib. l. vlt.

b ¶ *Prouinciarum*] sic ergo pro delicto vnius, tota prouincia interdicitur: vt s̃. de offi. deleg. lane s. Ber.

¶ *Glossa sequens arg. à contrario allegat 2. iura, & vnam legem in cõtrarium. Secundo quærit, & soluit.*

c ¶ *Donec ibi fuerint.*] Ergo videtur quòd postq̃ inde recesserint possunt celebrare. arg. ff. de postulan. Imperator. C. ex qui. cau. infa. irro. & si leuerior. arg. contra. C. eo. tit. ad tempus. Dico quòd hic est suspensio iuris, & cũ temporis diffinitione, & ideo tẽpore elapso non indiget absolutione, & ita illis recedentibus celebrabũt [1]. sim. 81. dist. si q sunt psbyteri. Vin. Sed nunqd tunc possunt celebrare submissa voce, & ianuis clausis? Nõ: nisi essent priuilegiati. j. de priui. quod nonnullis. vel nisi esset episcopus. j. de priui. quod nõnullis. & singulariter in conuentualibus ecclesijs bini & bini possunt dicere horas suas, vt legere videantur potius quàm cantare. j. de pœn. & re. quod in te. B.

d ¶ *Baptismum paruulorum.*] Ista duo sacramẽta semp excipiunẽ de quolibet interdicto, quia sunt sacramẽta necessitatis. 1. q. 1. cap. remissionẽ. §. sed notandũ est. & cap. si quis hæreticæ. §. ecce si clericus. & melr 32. dist. c. pter. §. verũ. vnde etiã i necessitate possũt recipi ab hæretico. 24. q. 1. si quẽ forte. secus de alijs. 24. q. 1. cœpit.

e ¶ *Pœnitentias morientium.*] & præter cõionem, quæ viaticum appellatur. j. de pœ. & remis. q̃ in te. & etiam suscipientibus signũ crucis, & peregrinis pœnitentia concedit: vt in c. quod in te B.

ij PRæterea.] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Taliter*. Abbas.

CASVS. Quidam vir volebat ↄhere cum quadam muliere: Consanguineus illius viri dicebat, se deliquisse cum ea, sed illud non audebat confiteri propter potentiam mulieris: Quæritur quid iuris? Respondet Papa, quòd matrimonium illud fieri non permittitur, ne deterius inde contingat, nisi iuramẽtum interuenisset. Nota q matrimoniũ ad dictum vnius impedit, ne ↄhatur. sed si iuramentum interuenisset, propter dictum vnius non impeditur.

Glossa sequens recitetur per quæstionem, an publice confitenti credendum sit: & soluit quod non, duplici de causa.

f ¶ *Publice confiteri.*] Quid si publice confitetur? Duplici ratione nõ debet ei credi: Primo quia vnius cõfessio in alieno facto nulla est. 4. q. 4. c. placuit. §. item in criminali. ver. itẽ vnius testimonium. & s. de testi. veniens 1. Secundo quia turpitudinem suã confitetur. s. de dona. inter dilectos. 14. q. 5. non sane. & j. de eo qui dux. in matrimo. c. 1. [2] sed cõsanguineo reuelare tenetur. 35. q. 3. si homo.

g ¶ *Nisi iuramentum.*] & ita si iuramentũ interuenit, nõ debet matrimonium prohiberi p p cõfessionẽ illius secretã, nisi aliter pbaretur nã si legitima affinitas pbaretur, impedireẽ matrimoniũ nõ obstãte iuramẽto illo, qđ habuit cõditionẽ annexã: scilicet, nisi iusta causa phibeat. s. de iureiu. quẽadmodum. immo iam factum separaret. j. de eo q cog. cõs. vxo. suæ. de illo. Si vero iuramẽtũ nõ interuenisset, ad testimoniũ vnius, siue ad famam impediretur matrimonium ↄhendũ. s. de testi. sup eo 2. §. 1. & j. de cõsangui. & affinita. sup eo. & hic.

VEniens.] Primo narrat factum. Secundo diffinitionem committit: ibi, *Mandamus*. Abbas.

CASVS. Quædã iuuenis mulier M. nomine, intantũ adamauit quẽdã iuuenẽ, q vterque illorum in p̃sentia trium testium præstitit iuramentum de matrimonio inuicem cõtrahendo. Parentes mulieris hoc ignorãtes, eam inuitam reclamantẽ cuidã alij tradiderunt: sed illa ipsum ita exhorruit, q nullo modo ab ipso cognosci se pmisit, & cœpit publice confiteri, q à primo viro cognita fuit & iurata: Tandem epĩs diœcesanus cognito, q illi essent cõsanguinei, eos abinuicẽ separauit: Sed dum causa tractabatur, & illa nollet cõsentire viro, cui à parentibus tradita fuerat, ipse vir aliam duxit in vxorẽ, & illa cuidã alij T. nomine fuit publice desponsata: de quo postmodũ filium genuit: pater illius viri ei opposuit, q filium suum in virum habere non poterat, eo q ab alio viro, qui iam defunctus erat, desponsata fuerat: Vnde mulier illa ad dñm Papam accessit, exponens ei omnia supradicta: Mandat Papa quibusdam, quatenus si inueniãt, q prædicta mulier a priori viro iudicio ecclesiæ fuerit separata, & ab illo T. sine ↄdictione ecclesiæ in vxorem traducta, & ille cui à parẽtibus tradita fuerat, de p̃senti vita decessit, moneãt dictũ T. & cõpellant, vt præfatam M. recipiat in vxorẽ, & eam maritali affectione pertractet: quod si non fecerit, eum, & superinductã, & patrem ipsius, si contradixerit, excõicationi subijciant. Nota q coactũ matrimoniũ est nullũ. Item omnes impedientes iurisdictionẽ iudicis, sine exceptione sunt excommunicandi: quia per hoc efficiuntur de iurisdictione ipsius iudicis.

h ¶ *Reclamantem.*] ergo non fuit matrimonium. 31. q. 2. c. 1. & 2. & j. eod. c. proximo.

i ¶ *Cognosci permisit.*] quod si fecisset, amplius reclamare nõ posset. j. de eo qui duxit in matrimo. quam pol. per adulterium. c. 1. & j. qui matrimo. accusa. pos. insuper 3.

k ¶ *Inter eos.*] scilicet, ipsam mulierem, & primum virum.

l ¶ *Separauit.*] 35. q. 3. progeniem. & c. contradicimus.

m ¶ *Tractaretur.*] cum secundo, vel potius cũ primo. Bernard.

a ¶ *Nupsit.*

Alibi iuss ist... | Infert ergo, q matrimonium liberat à patria potestate. concor. l. 1. C. de bo. quæ lib. & l. 1. A. n. st. de li. exhi. | baptisma | Cap. 16. eo. tit. in 1. cõpilat. & post concilium Lateran. par. 50. cap 40. | Et quando dicto vnius creditur, vide ... | 1 Quia non est terra interdicta, sed ecclesia suspensa ad tẽpus: tamen irregulares sunt qui ibi celebrãt, in no. contra ... de offic. ord. ... | 2 Concor. ... | Cap. 17. eod. tit. in 2. compilat. & post concil. Lateran. par. 50. cap. ... | vt | præstitit | Quod fieri non debuit, quia libera à coactione esse debent matrimonia c. de nuptijs & c. si verum. 1. q. 2. Magister senté. & Doctores lib. 4 sentẽt. dist. 29 concilium Trident. sessio. 24. de reformat. matr. cap. 1. | 3 Facit ... l. nuptias cum glo. & Bart. ff. de reg. iur.

a ¶[Nupsit.] quod fieri nō debuit lite pendente: vt arg. j. de spon. duo. tua fraternitas. de hoc habes s. eo. cum in Apostolica.
b ¶[Decessit.] maxime, quia idem esset si viueret: quia si inuita tradita ei fuit, nullum fuit matrimonium s. j. c. proximo.
¶ *Glossa sequens arguit in fine.*
c. ¶[Recipiat.] Ergo propter solum scandalum non separatur matrimoniū: quia iudicium ecclesiæ nō expectauit. j. eo. cū in Apostolica. & j. de matrimo. contrac. contra interdi. eccle. c. 1. & 2. Et est hic argu. quòd non præstat impedimē tū, quod de iure nō sortitur effectum. s. de iure patro. illud. cū suis concor.
d ¶[Restiterint.] Omnes impedientes iurisdictionē iudicis possunt excōicari. s. de offi. delega. c. 1. & s. de testi. tam litteris. Ber.

Cum locum.] Primo ponit regulam. Secūdo infert genus: ibi, *Matrimoniū.* Tertio speciē: ibi, *Quocirca.* Abb.

Casvs. Inter duos ciues Papien. quæstio vertebatur super matrimonio cuiusdā puellæ: vterque dicebat se matrimonium cum illa cōtraxisse: mulier timebat violentiam sibi inferri à prædictis, qui eam petebant: quæsitū fuit à Papa quid fieri deberet. Respōdet, vbi metus vel coactio intercedit, cōsensus locū habere non potest: sed vbi consensus requirit, metus vel coactio debet repelli & matrimonium solo cōsensu cōtrahitur: & sic omnis metus vel coactio debet repelli, ne per timorem dicat sibi placere quod odit: vnde mandat Papa episcopo Papien. vt puellā illam de cuius matrimonio quæritur, ponat in domo aliqua, vbi nullo modo timeat, & faciat eā custodiri honeste, donec causa fuerit per sententiā terminata. Nota, quòd matrimoniū solo consensu contrahitur. Item inuita matrimonia fieri non debent. Item iudex locum securum debet partibus prouidere.

Margin: Secūdum Alia. scribitur quem ideo hoc oppo... nis, quia iam manifestū est impedimentum si subesset, vel factum not. & idē Vinc. Ioan. And. — Aliàs ita: sane cū de illo, &c. — Aliàs ita: eo quòd ab alio, &c. — Aliàs ita: copulata fuerat. — ipsius — restiterint — Cap. 19. eo. ti. in 2. compila. Vide concilium Tridenti. sessio. 24. de reformat. matrimonij. cap. 9. & Couarruuiā in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 3. §. 5. & per Magistrum & Doctores scholasticos lib. 4. senten. dist. 29. vbi sunt plenissime. q. 1. ar. 3.

rentibus, consentire nollet, ipse aliam in vxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine, publice in conspectu ecclesiæ nupsit [a]. Tandem † cum de illo filium genuisset, pater ipsius T. ei opposuit, quòd filium suum non potuit in virū habere, eo † quòd alij, qui defunctus est, prius desponsata fuisset: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si inueneritis, quòd prædicta mulier à priori viro, iudicio ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem T. sine contradictione ecclesiæ in vxorem traducta, & ille cui à parentibus fuit † copulata, de præsenti vita decessit [b], prædictum T. monitione præmissa compellatis, vt præfatam Mariotam recipiat [c], & studeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & superinductam, & patrē eius † (si huic rei restiterint [d] †) excommunicationi subdatis.

¶ Idem Papien. episcopo.

¶ *Si timetur inferri violentia puellæ, de cuius matrimonio agitur, debet iudex sibi prouidere locum tutū & honestum, donec causa terminetur. hoc dicit: Et est textus multū allegabilis.*

CAP. XIIII.

Cum † locū non habeat cōsensus, vbi metus [e] vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi assensus cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo [f] consensu cōtrahitur: & vbi de ipso [g] quæritur, plena [h] debet securitate ille gaudere, cuius est animus indagādus [i], ne per timorem dicat sibi placere quod odit, & sequatur exitus, qui de inuitis solet nuptiis prouenire [k]. ¶ Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cuius matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eā timere [l] oporteat, facias honeste teneri, donec [m] prædicta causa terminata fuerit, & † sententia sine cōtradictione cuiusquā valeat executioni mandari.

¶ Idem.

¶ *Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non soluuntur per sponsalia de præsenti, aliàs tenent sponsalia de præsenti, nisi per metum qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.*

CAP. XV.

Veniens † ad nos G. sua nobis relatione monstrauit, quòd in domo sua mulierem quandā recepit [n], de qua prolem habuit, & cui fidem corā pluribus præstitit [o], quod eam duceret in vxorem: Interim autem cum apud domum vicini sui pernoctauerit [p], eius filia nocte illa secum concubuit: quos pater puellæ simul in vno lecto inueniens, ipsum eā per verba de præsenti desponsare coegit. Ideoque mandamus, quatenus si inueneris, quòd primam post fidem præstitam cognouerit [q], ipsum cum ea facias remanere: alioquin secundæ, (nisi metu coactus, qui posset † in virum [r] † cōstantem cadere, eam desponsauerit) adhærere facias vt vxori [s].

¶ Idem Exonen. † episcopo.

¶ *Qui iurauit cum aliqua contrahere: si vult religionem ingredi, debet primo contrahere, vt iuramentum seruetur, & ante copulam carnalem monasterium ingredi poterit.*

¶ *Glossa sequens distinguit sexum circa metum.*
e ¶[Metus.] qui possit cadere in cōstantem virum. j. c. proxi. & c. cōsultationi. in fi. & ff. quod met. cau. metum. minor tamen metus magis excusat fœminam quam virum. arg. 32. q. 6. indignantur. & arg. j. de homi. sicut dignum. 1. respon.
f ¶[Solo consensu.] 27. q. 2. sufficiat. & ita omnia quæ dicuntur 30. q. 5. aliter. & cap. nostrates. referuntur tantum ad solemnitatem.
g ¶[De ipso.] scilicet consensu. Bernardus.
h ¶[Plena debet.] ille vel illa, qui in aliū vel aliam cōsentire debet.
i ¶[Indagandus.] id est, inquirendus ad consentiendum.
k ¶[Prouenire.] quia quod quis non diligit, facile contemnit. 20. q. 3. præsens. & s. eo. præterea 1. & j. eo. requisiuit. & 31. q. 2. per tot.
¶ *Glossa sequens arguit quòd iudex, &c.*
l ¶[Nihil ea timere.] est ergo hic arg. quòd ad officium iudicis pertinet, locum securum assignare partibus, & honestum. 3. q. 9. hortamur. & 33. q. 2. siue. & ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. alioquin potest appellari si requisitus iudex hoc non fecerit [3]. s. vt lite non contesta. accedens 2. & s. de appella. ex parte 2.
m ¶[Donec.] id est, quousque constet de matrimonio istius puellæ inter eos qui illam petunt [3], & cui ipsa consenserit: sic stabit quasi in sequestro in loco tuto: ista puella timebat sibi inferri violentiam à quibusdam nobilibus ciuibus Papien. & ideo ne raperetur ab illis, ponitur in loco securo: postquam constiterit cui consenserit, tradet ei, vt hic in fine.

Margin: Etiam si iudex damnet se appellatione remota: vt ibi. Io. And. — Consule antiquā decretalem loco præcitato, vbi nominantur ciues Papienses, qui de huius puellæ matrimonio certabant. — Aliàs ita: vt sententia

Veniens ad nos.] Primo ponit casum: Secundo diffiniendum committit: ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casvs. Quidam nomine G. quandam mulierē in domo sua recepit, de qua prolē habuit, & ei postmodum fidem dedit, quòd eam duceret in vxorem: post hoc accessit ad domū vicini sui, & cum nocte illa in domo vicini stetisset, inuentus fuit cum filia vicini dormiuisse: Pater puellæ inueniens illos simul in lecto, compulit eum accipere in vxorem filiam suam, per verba de præsenti: iste G. accessit ad Papam, & exposuit ei prædicta: vnde mandat Papa episcopo loci, quatenus si inuenerit quòd primā mulierem post fidem datā cognouerit, cum illa remaneat: Si vero post fidem datam non cognouerit, maneat cū secunda, nisi per talem metū fuisset cōpulsus eam accipere in vxorē, qui potuisset cadere in constantē virum. Nota quòd si fides data sit de aliqua ducenda, si postea carnalis copula interueniat, inducitur statum matrimoniū præsumptū. Itē matrimonium cōtractum per metū qui cadit in constantē virum, non tenet.
n ¶[Recepit.] vt concubinam.

Margin: Vide capi. 2. eod. tit. in 2. compil. Et de isto lecto textus & glossa praeter Doctores hic vide eosdē citatos in c. præcedenti. — posse — Vide Alexandrū cons. 47. vol. 4. vbi late de metu cadente, aut non cadente in virum constantem. — Exonien. — Exonien. — Geren.

o ¶[Præstitit.] post prolem susceptam: & sic sponsalia de futuro contracta fuerunt: vnde si postea antequam contraheret cum alia, illam cognouit, inductum fuit matrimonium præsumptum: contra quam præsumptionem probatio in contrarium non admittitur. j. eod. is qui. & j. de condit. appo. de illis. Bernard.
p ¶[Pernoctauerit.] Pernoctare, totam noctē significat. ff. de verb. signi. Vrbana. § pernoctare. sic. j. de accusat. si constiterit. Tan.
q ¶[Post fidem præstitam cognouerit.] Quod si ita est, matrimoniū est inter eos, vt dixi: quia non credebat tali tacito consensu cohærere. veluti si quis se filium familias existimauerit, cum sit pater familias, poterit acquirere hæreditatē. ff. de condi. & demon. multum interest.
r ¶[In virum constantem.] quia tūc nullum fuit matrimoniū. j. eo. consultationi. quia libertatem debet habere qui consentit. j. c. prox. Quis metus excuset, & quis nō, dictum est s. de his quæ vi metusve causa fiunt, cum dilectus. & cap. abbas.
¶ *Glo. seq. primo reddit sēsum. Secūdo arg. alleg. duas leges, & vnā alleg. in contrarium.*
s ¶[Vt vxori.] quia fortius vinculum superueniens præiudicat primo. j. de

mo. j. de sponsa duo.c. 1. sicut matrimonium adoptioni. ff. de rit. nup. non solum. §. 2. [1] Et est hic. argu. q̄ licet culpa mea inciderim in metum, nihilominus excusor pp metū. argu. ff. q̄ met. cau. nec timorem. cum l. seq. argu. contra. ff. eod. si mulier. Bernar.

C *Ommissum.*] Communis diuisio. Secūda pars ibi, *Fraternitati.* Abbas.

C A S V S. Quidam dedit fidē cuidā mulieri q̄ eam duceret in vxorem, & q̄ cum ea per verba de præsenti contraheret infra biennīū interposito iuramento: postea vero priuata lege ductus, volebat intrare religionē. Dubitabatur, an posset pp iuramētum: quæritur qd iuris? Respondet Papa, q̄ tutius est illi iuramēti religionē seruare, vt prius contrahat, & postea poterit religionem intrare, dummodo carnalis copula inter eos non interuenerit. Nota, q̄ iuramentum seruandū est, dūmodo sine peccato seruari possit. Itē ante carnalē copulam poterit alter cōiugum religionē intrare, etiam altero inuito.

a ¶ *Lege*] 19. q. 2. duæ sunt. & ī. de regu. licet. & ī. de renun. nisi cum pridem. [4] sed dices.

¶ *Gl. seq. obycit, & soluit, Iterum obycit, & soluit.*

b ¶ *Tutius.*] Sed contra videtur: quia dicit: Qui se dat nuptui, bene facit: q̄ se nō dat nuptui, meli⁹ facit: vt 27. q. 1. nuptiarū. & vtrūque expedit, sed vnum plus, alterū minus. 28. q. 1. sic enim neq;. ver. ideo. & sic tutius esset nō ɔ̄here, saltē pp ꝓnitatē exigendi postea debitū. Non ɔ̄dicit: qa hoc faciendo potest vtrumq; seruare, & iuramentum & ꝓpositum suū, & ideo dicit; tutius: Vel dic, tutius, saltem quo ad opinionē, ne de facto dicat iste venire ɔ̄ iuramentū. præterea nō vr̄ infringere iuramentū, q̄ illud in melius cōmutat. ī. de iureiur. poenit. ī. de vo. & vo. redem. scripturæ. & sic ille intrādo religionem seruat iuramentum, & ita tutius est non ɔ̄here. & qui bona agunt, si meliora deliberata nō faciunt, ceciderunt in cōspectu Dei. 17. q. 1. qui bona. & si ɔ̄hat, videtur facere ɔ̄ conscientiam, & sic peccat: ergo nō est tutius. 28. q. 1. c. omnes. §. ex his. Sed dicas: iste nullum votum emisit, sed ad votum suspirat: vnde non debet dici voti transgressor, etiā si non intret religionē, si amplius non processit. ī. de vot. & vo. redem. litteraturam, & non facit ɔ̄ ꝓpositum suum: quia licet gerat in corde virginitatem, consentire potest in matrimonium. 27. q. 2. Beata Maria. Potest ergo seruare vtrunque, vt dixi, si vult: tamen sine peccato potest intrare religionē, & non contrahere. Bernardus.

C A P. XVI.

C Ommissum †: & infra. ¶ Significauit nobis fraternitas tua, quòd quidā cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidē dedit, & se cum ea infra biennium per verba de præsenti contracturum, præstito iuramento firmauit: nunc autem priuata lege [a] ductus, ad frugem melioris vitæ transire † suspirat: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd tutius [b] est ei (religione iuramenti seruata) prius contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare, si tamē post desponsationem copula non dignoscitur interuenisse carnalis.

¶ Lucius tertius Rapalen. † episcopo.

¶ *Qui iurauit cum aliqua cōtrahere, moneri potius debet quàm compelli, vt contrahat. hoc dicit inhærendo litteræ.*

C A P. XVII.

R Equisiuit † à nobis tua fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, quæ iurisiurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito iuramento firmauit: & infra. ¶ Ad quod breuiter respondemus, quòd cum libera [c] debeāt esse matrimonia, monenda est potius, quàm cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

R *Equisiuit*] Duæ sunt partes. Consultatio & responsio. Secūda: ibi, *Ad quod.* Abbas.

C A S V S. Mulier quędā iuramento interposito ꝓmisit cuidā viro, q̄ cum eo ɔ̄heret: postea vero volūtate mutata nolebat cum eo ɔ̄here: quæritur qua censura sit ad hoc compellenda? Rūdet Papa, q̄ matrimonia libera debent esse, & non coacta: & ideo monenda est potius q̄ cogenda: quia coactiones huiusmodi frequenter solēt difficiles exitus habere: Vel prius est monenda: & nisi acquieuerit, postea compellenda. Nota. q̄ matrimonia libera debent esse, non coacta. Item ſm vnam lecturam videtur, q̄ ecclesia dispenset hic contra iuramentum propter rationem quæ hic redditur. Item coactiones difficiles exitus solent habere.

¶ *Glossa sequens allegat septem concor. obijcit, & soluit, & remittit.*

c ¶ *Cum libera.*] ī. eo. cum locū. & arg. ī. de ꝓcu. accedēs. & ī. eo. præterea 1. & 31. q. 2. §. 1. & c. 1. & 3. 10. q. 3. ꝓsens. Sed nunqd erit minus libera, si compellat ex postfacto, ad qd̄ iureiurando se astrinxerit? Videtur q̄ non, quia nec inuitus crescere ad ordines dr̄, qui pp iam susceptum beneficium ad ordines vrgetur. 60. dist. innouamus. & ī. de æta. & quali. c. 3. & c. quæris. [c] cum sponte susceperit beneficium: & non dr̄ inuitus q̄ propter volūtariā ꝓmissionē vrgetur ad promissi solutionem. 12. q. 2. qcunq; 2. Item pp delictū præcedens quandoque qs cōpellitur ad matrimoniū. j. de eo qui dux. in matri. quā pol. p adulte. c. 1. & ita vr̄ q̄ ista cōpellenda sit. Simi. ī. eo. ex litteris. arg. 22. q. 4. inter cætera. Sed littera ista cōtradicit; potius monenda q̄ cogenda. Sed expone; potius monēda, idest, prius monenda, & postea cogenda pp iuramentum suum. similis expositio. 23. q. 4. non inuenitur. in fin. ɔ̄ Dic sup hoc quod dixi ī. eo. ex litteris. Ber.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Litis pendentia super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi, si primum erat nullum.*

C A P. XVIII.

C Vm † in Apostolica: & infra. ¶ Intelleximus, quòd cum inter villicū de N. & vxorem eius, matrimonij quæstio tractaretur †, ante publicationem testium villicus reuersus ad propria †, publice inter se & vxorem suam proposuit sententiam diuortij, iudicio ecclesiæ promulgatam: & sic falsitate suggesta [d], quandam aliam facti nesciā [e] † sibi copulare præsumpsit. Postmodum vero super prioris matrimonij quæstione litteris impetratis, delegati iudices sentētiam diuortij protulerunt. Verum quia villicum, & mulierem quam superinduxit, pendente lite prioris vxoris, inuicem asseris consensisse: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd imposita [f] viro pœnitentia competenti, & infra pœnitentiæ tempus carnali commercio [g] interdicto, postmodū in maritali copula poterunt remanere [h].

C *Vm in Apostolica.*] Primo cōsultatio. Secūdo responsio: ibi, *Consultationi.* Abbas.

C A S V S. Matrimonialis causa vertebatur inter quēdā virū & vxorē eius corā ordinario: ante publicationē testium ille reuersus domū cœpit publice dicere, q̄ inter ipsum & vxorē suā sentētia diuortij fuerat promulgata, & sic falsitate suggesta, quandā aliam facti nesciā in vxorē accepit: Postmodum vero per quosdā delegatos, quib⁹ causa fuit cōmissa, snīa diuortij fuit lata: Dubitauit diœcesanus, vtrum matrimoniū illud teneat, cum lite pēdente inter virum illum & priorem vxorem cum illa ɔ̄xit: Quæsiuit à Papa, quid iuris esset? & ipse respondet, q̄ bene possunt insimul remanere, imposita illi viro pœnitentia cōpetenti, & infra tēpus pœnitentiæ carnali copula interdicta. Nota q̄ matrimoniū qd̄ de iure nō tenet, licet ꝓ matrimonio ab ecclesia teneat, non ꝑstat īpedimentū scd̄o, dūmodo primū appareat postmodū nō tenuisse.

¶ *Glossa sequens quærit opponendo, & soluit.*

d ¶ *Suggesta.*] Nunquid debuit ei credi? Non, absque litteris iudicis. 8. q. 5. cap. vlt. sim. 8. q. 4. nonne. C. de man. princ. l. vnica. Quare ergo excusatur mulier, cū lite pendente nihil debeat innouari, vt ī. lite penden. cap. 1. Ideo excusatur, quia omnes ita credebant [4], & verius: quia nullum erat matrimonium cum prima.

e ¶ *Nesciam*] Et ideo videtur q̄ marito priuari nō debuit mortua prima: etiā si fuisset matrimoniū cum prima. j. de eo q̄ dux. in mat. quam pol. per adul. cap. 1. & 17. q. 2. nos nouimus. in fi.

¶ *Glossa sequens opponendo quærit, & soluit.*

f ¶ *Imposita viro pœnitentia.*] Sed quare imponitur viro pœnitentia, cum nullum fuerit matrimonium primum? Ideo qa lite pendente contraxit cum secunda, in contemptum ecclesiæ. j. de matrimo. contract. contra inter. ecclesiæ. c. 1. 2. & 3.

¶ *Glossa sequens opponit, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Commercio.*] interim. Sed quare punitur hic mulier in debito suo? Potest dici, q̄ ipsa ex post facto cōsensit, vt præsumitur, quia postea causa tractata fuit: vel punit vir in exigendo, sed non in reddendo, si exigatur debitū ab vxore. sim. j. de sent. excō. inquisitioni & j. de secun. nup. dominus. Si vero illa sciuisset, puniretur, vt dixi j. de matrimo. contracto contra interdict. eccle. c. 2. & 3.

¶ *Glossa sequens distinguit.*

h ¶ *Remanere.*] Sic patet, q̄ si aliquis habens vxorem, licet ea viuente & lite

[1] Ponit tamen: Si filius meus filiā q̄ mea pupilla fuit, duxit vxorem, demū ipsum filiū vel me adoptans, impediunt adoptionem. Jo. An.

[†] Cap. 4. eo. tit. in 2. compilat.

De materia vide Magistrum sententiarum. lib. 4. distin. 27. §. hoc autē ob negatis. & ibi Scoti q. 2. art. 4.

[†] Verbum, transire, deest in antiquis, & in recentioribus impressis magis emendatis. in antiqua tamē compilatione legitur frugē melioris vitæ suspirat consolare.

[†] Rapulen. † Rabulen. † Alaulen. hoc vltimū placet, nisi Capuano, aut Capulē si. legas, vt alij dixissē.

[†] Cap. 12. eo. tit. in 1. compilat. & post concil. Lateranen. sub Alexan. iij. par. 41. c. 6.

[4] Et de inde videte Couaruuiā in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 4. ad de Præsidē de Victoria in relectōe de matrimonio par. 1. & conciliū Tridentinum sess. 24 c. cum locū.

[c] Et supra de electio. cum in cunctis Abb.

[†] Cap. 10. eo. tit. in 2. compil. & post concil. Lateranen. sub Alexan. iij. par. 6. c. 21.

[†] reuersus

[†] idest, ad domū, cum mulierem diffameret, cuius fama, vnde sciebat posuit secundā decipere.

[†] insciam

[†] De veritate autē habita ratio est, quia potuit admonere eum ab errore discedere, quem pro scelere puniret. in 1. Iob. An.

[4] Secundū Vin & suffic ad excusationem adulterij, q̄ non sit in dolo. ff. ad leg. Iul. de adult. l. penult. Io. An.

te & lite etiã pendente contrahat cũ alia, soluto primo matrimonio tenet secundum: sed hoc locum habet cum primũ matrimonium fuit nullum: vt hic, & ĩ. eo. veniens. & etiam sciente secunda vxore. Et qđ dicit ĩ. facti nesciam. dicas maxime, qa non pstat impedimentũ qđ de iure nõ sortitur effectum, vt hic, & ĩ. de iurepa. illud. & ca. cum laici. cũ suis concor. & ĩ. de despõ. impub. litteras. & c. accessit. & tũc primo apparet p sententiã q nullum fuit primum matrimonium. sic ĩ. de frig. & malefi. fraternitatis. in fi. Arg. contra ĩ. eo. ad audientiã [1]. & ĩ. de biga. nup. Si vero contrahat cum secunda, ignorãte prima vxore, cum qua de iure tenuit matrimoniũ, tunc nullum est matrimonium cum secunda: sed mortua prima potest remanere cum secũda, si ipsa voluerit, & vir compellitur eam recipere pp dolum suum. ĩ. de eo q dux. in matr. quam pol. p adult. c. 1. & si post mortem prioris scienter consentiat in illum, tũc primo inducitur matrimoniũ. ĩ. de eo q dux. in matri. veniens. & c. significauit. ĩ. de coniu. ser. proposuit: si vero scienter contraxit cum illo, tunc nullum est matrimonium, nec esse potest etiam post mortem prioris. ĩ. de eo q duxit in matrimon. quam polluit p adulteriũ, ex tuarum. & cap. cum haberet.

[a] Cæsaraugustano

[1] Tenuerūt dicti sponsalia et consensus. qđ dic vt infra de pœn. lib. 6. Ioan. And.

[2] Cap. 1. eo. tit. in 2. cõpilatione. Vide Ancharanũ in fil. 40. & quot in ibi pbet' mortẽ. tradit Marã in repet. I. si potest. ff. de acquir. hæred.

[3] fuerunt

¶ Clemens tertius Cæsaraugustensi † episcopo.

¶ *Vxor non certificata de morte viri, contrahere non potest, quãuis ignoret quid sit de marito, qui longo tempore absuit.*

CAP. XIX.

IN † præsentia nostra quæsiuisti, quid agendũ sit de mulieribus, quæ viros suos causa captiuitatis vel peregrinationis absentes, vltra septennium præstolatæ fuerint †: nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem: & pro iuuenili ætate, seu fragilitate carnis, nequeunt continere, petẽtes aliis matrimonio copulari. ¶ Consultationi ergo tuæ taliter respondemus, quòd quantocunque [a] annorum numero ita remaneant, viuẽtibus viris [b] suis, non possunt ad aliorum consortium canonice conuolare: nec auctoritate ecclesiæ permittas contrahere, donec [c] certum nuncium recipiãt de morte virorum.

¶ Idem.

¶ *Contractus matrimonij cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.*

IN præsentia.] Primo consultatio. Secundo responsio: ibi, *Consultationi*. Abbas.

CASVS. Quidam viri erant in captiuitate, vel aliàs absentes causa peregrinationis: Vxores eorum expectauerunt illos p septenniũ & vltra, nec poterant certificari de vita vel de morte illorum, quãuis super hoc diligentiam adhibuissent, & quia iuuenes erant, non poterant continere: petebant aliis copulari: Quæritur quid iuris? Respondet Papa, q quantocunq; tpe ita remanserint, viuentibus viris suis ad alia matrimonia nõ possunt conuolare, nisi primo certum nuncium receperint de morte virorũ. Nota q in matrimonio non currit præscriptio, licet omnia iura præscriptione tollantur. Item alter coniugum alterum expectare tenetur, quousque sit certus de morte alterius. Item p hanc decretalẽ abrogãtur leges quæ dicunt, mulierẽ p quinquẽnium tantum debere expectare virum.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Quantocunque.*] Argumen. cõtra. ff. de diuor. vxores. vbi dicit, q per quinquennium debet expectari. Sol. Lex illa & consimiles non tenent per Authẽt. C. de repu. l. hodie.

b ¶ *Viris.*] Vbi tamen verisimiliter præsumitur de morte, si mulier nubat, excusatur, & viro reuerso nisi sponte redeat ad virum, statim merito sunt notandæ de adulterio: vt 34. q. 2. cum per bellicam: si vero matrimonio contracto dubitant de morte, nõ exigãt debitum, sed reddant; & si postea certificatæ fuerint de vita, statim recedant. ĩ. de secun. nup. dominus.

¶ *Glos. seq. all. g. tres concor. quærit, & soluit.*

c ¶ *Donec certum nuncium.*] ut ĩ. de secun. nupt. dñs. & C. de repud. Auth. hodie. & in Authẽ. vt lice. ma. & au. §. q autem. coll. 8. Sed pone q fuit aliquis in exercitu Sarracenorũ, vel etiam in alijs, nec est reuersus, nec potest certificari mulier de morte p magistrũ militum, vel p alios. Tunc mittat ad locum si potest, vel ad vicina loca, vt inquirat si potest, alias expectet quandiu certificata fuerit de morte, vt patet hic, & per iura prædicta. Ber.

INter opera.] Licitum & pium opus est cũ meretrice contrahere. hoc dicit. Duo facit: Primo ponit causam statuti. Secũdo statutum: ibi, *Statuimus*. Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic, q inter cætera opera charitatis, magna charitas reputatẽ peccantẽ ad pœnitentiam reuocare: Vnde statuit Clemens Papa, q quicunq; publicas mulieres de lupanari extraxerint, & eas duxerint in vxores, in remissionẽ eis pficiat peccatorũ. Nota, q opus charitatis est errantem ab errore reuocare. Itẽ q meretricẽ ducit in vxorem, meretur. & sic nota, quòd castitas debet esse in matrimonio.

CAP. XX.

INter † opera charitatis non minimum est, errantem ab erroris sui semita reuocare [d]: & infra. ¶ Statuimus, vt omnibus, qui publicas [e] mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in vxores [f], quod agunt, in remissionẽ pficiat peccatorũ.

¶ Idem.

¶ *Matrimonium per vim contractũ, cohabitatione spontanea conualescit. hoc dicit, & quotidie allegatur.*

CAP. XXI.

AD † id quod per tuas litteras intimasti, de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulauit: Taliter respondemus, quòd quãuis vndecim [g] annos habens, ab initio inuita fuisset ei tradita & renitens: tamen quia postmodum per annũ & dimidium [h] sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quòd nõ consenserit in eundem, nominauerit producendos: cum mora tanti temporis huiusmodi

d ¶ *Reuocare*] Hoc est vnum genus eleemosynarũ. 45. dist. tria sunt genera [1]. & hoc quantum in te est. 45. distin. Ephesijs. & primo a te, alias inordinata esset talis eleemosyna: Vnde dicit Augustinus: Qui vult dare eleemosynam, à se debet incipere: vnde scriptũ est: Miserere animæ tuæ placens Deo. de pœni. dist. 3. §. sed si verba. c. q vult. sine hac, eleemosyna nulla valet ad vitã. Ad hoc enim præcipue tenentur prælati. 23. q. 4. ita plane. hic tamen crimen meretricij sub dissimulatione pertransit ecclesia.

e ¶ *Publicas.*] nulla necessitas eas excusat. ff. de ritu nup. palam. §. non est. 32. q. 5. ita ne. argu. ĩ. de puen. & remis. cum infirmitas. in fin. quas etiam vilitas vitæ indignas facit legum obseruatione. C. de adulte. l. quæ adulterij. in fin. Et dicit meretrix quæ multorum libidini patet. 34. dist. vidua. vel quarum publice venalis est turpitudo. 32. q. 4. meretrices [3].

[1] Cap. 3. eo. tit. in 2. cõpilat. Et de materia & intellectu vide Antonium Gometium tom. 3. variarum. resol. c. 13. vers. Quintus casus. Iulium Clarum in pract crim. §. fin. q. 98. & Couarruuiam in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 8. §. 11.

[2] Cap. 7. eo. tit. in 2. compila. Et pro declaratione huius decretalis, vide Oldradũ cõsil. 36.

[2] Prima corporalis, ẽpẽ. si dare qđ poteris. Secũda spiritualis, dimittere ei, à quo læsus fueris. Tertia delinquentes corrigere, & in viam veritatis reducere, vt ibi scriptum est Ecclesiast. 30. Io. And.

[3] Concor. l. palam § ut ff. de ritu nup. Cy. in l. meretricem. C. de condi. ob tur. cau. & Bal. in L. ita. 4. de probat.

¶ *Glossa sequens alleg. vnam concor. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *In vxores.*] 32. q. 1. non est culpandus. Arg. q ea. causa. q. 1. c. 1. Sol. ẽtrium loquitur de illa quæ meretricari nõ desinit: & illa non est retinenda, ne patronus turpitudinis videat. hic de ea quæ continere libẽter vellet, si inuenirẽt q eam ducere vellet in vxorẽ. Ber.

AD id quod.] In prima parte ponitur pars facti. In secunda responsio cum aliquo facto: ibi, *Taliter*. Tertio decidit ipsum factum: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

CASVS. Quædam mulier contraxit matrimonium cũ quodam viro inuita & renitens (vt dicebat) in xj. anno, postea p annũ & dimidium cohabitauit eidem, tandem recessit ab illo, & tam vir q mulier ad illicitos concubitus transiuit: post hæc dicebat mulier, q inuita & renitens cõtraxit cum illo, & hoc volebat pbare: vnde ab illo separari debebat: quærebatur qd iuris? Respondet Papa, quãuis xj. annos ab initio habens inuita & renitens tradita viro fuisset: qa tamen postmodum p annũ & dimidium cohabitans eidem, in eum consensisse videtur, cogi debes ad ipsum redire: nec testes recipiendi sunt, si quos mulier vellet inducere ad probandum, q non consensit in illũ: qa mora tanti tẽporis probationem excludit, cũ illa coactio iam transiuerit in consensum: Vnde mandat ordinario loci, vt pp hoc non dimittat, quin minus compellat vtrunq; ad tractandum alterũ maritali affectu: nisi ambo vellent ad religionẽ transire, cum vterq; fidem alteri non seruauerit. Nota ex illa decretali præsumptionem iuris & de iure. Item quis tacite videtur cõsentire. Item matrimonium qđ ab initio nõ tenet, tractu tẽporis conualescit. Item quæ p metu fiunt, p sequentem consensum valent, nec testes in contrarium sunt amodo recipiendi. Item mutua delicta pari compensatione tolluntur.

g ¶ *Vndecim annor.*] Et hic infra duodecim annos potest esse vxor, & hoc si malitia supplet ætatem. ĩ. tit. proxi. de illis 2. c. vlt. Ber.

¶ *Glossa sequens notat per patientiam, &c.*

h ¶ *Per annũ & dimidium.*] Et ita p patientiam sequentis temporis proxima causa sublata est per consensum sequẽtem, sicut ĩ. tit. proxi.

tit.proxi.de illis 2. & j. de eo q duxit in matri. quam pol.p adulte. significauit.& j.q ma.accus.poss.insuper. Et eo ipso q in domum viri traducta patienter perficit ætatem,& amplius præsumitur cõsensisse.ff.de ritu.nup.minorem. contra quam præsumptionem probatio in contrarium non admittitur.j.eod.is qui.& j.de condi.ap-

di probationem excludat †. ¶ Mandamus igitur, vt propter hoc non omittas, quo minus vtrunque compellas ad alterum maritali affectione tractandum: nisi forte vellent ad religionem pariter conuolare, pœnitentia eis iniuncta, pro eo quòd ad alienos & illicitos cõcubitus vterque transiuit [a].

¶ Innocentius tertius Ferratiẽ. † epo.

¶ *Sponsalia de futuro etiã iurata, soluuntur per secunda sponsalia de præsenti, nõ autem per secunda de futuro.*

CAP. XXII.

SIcut † ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, cũ L. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in coniugem, in manus patris eiusdẽ P. iurantis [b], quòd eam sibi traderet in vxorem, proprio firmauerit iuramento; nec per virum steterit, sed per [c] mulierẽ potius, quominus inter eos matrimonialis solemnitas sit secuta; quatuor postmodũ vel quinque annis [d] elapsis, idem L. E. mulierem per verba de præsenti, (vt eius consanguinei asserunt) despõsauit:& infra. ¶ Postulationi tuæ taliter respondemus, quòd si tibi constiterit, quòd idem L. P. per verba de futuro, E. vero desponsauerit per verba de præ-

pos. de illis. & præcipue, quia hæc non posset probare se virginẽ, si vir dicat q eam cognouit p aspectũ corporis, cum iam sit corrupta: vt dicit in fi. Itẽ est hic argu. ad multa de tacito consensu. 1.q. 1. constat. 50.dist. presbyteros.& ff. de libe. exhi.l.vlt.Vnde versus:

Effuge cum poteris ne consensisse puteris:

Nam si perstiteris, illius vxor eris.

a ¶ *Transiuit.*] Vnde neuter potest obijcere alteri adulteriũ: q2 paria delicta mutua compensatione tolluntur. j. de adult.cap.penul. & vlt. ff. solu. matrimo. viro atq; vxore. & 32. q.6.nihil.Ber.

S *Icut.*] Communis diuisio. Secũda: ibi, *Postulationi tuæ.* Et continet tria dicta, Secundum: ibi, *Quòd si forte.* Tertium: ibi, *Quòd si de his.* Abbas.

Casvs. Quidam nomine Laurentius iurauit se ducturũ mulierem P. nomine in manus patris ipsius mulieris iurantis similiter quòd ei filiã suam traderet in vxorem; nec stetit p virum, sed per mulierem, quominus matrimoniũ contraxissent: postmodum quatuor annis vel quinque elapsis, quandam aliã E.nomine p verba de præsenti desponsauit. Quærebatur, quã de istis habere debeat? Respondet Papa, & mandat epõ loci, si constiterit ei quòd idem Laurentius primam mulierem p verba de futuro,& aliam postmodum p verba de præsenti desponsauerit, matrimonium secundo loco contractum legitimum iudicetur, imposita illi viro pœnitentia competenti, pro eo q primam fidem irritam fecit, nisi iuramento suo certum terminum apposuerit, infra quem illam duceret in vxorem, nec stetit p eum, quin ad statutum terminum matrimoniũ consummaret: & si forte cum vtraq; per verba de futuro contraxerit, primum iuramentum ipsum seruare cõpellat, & de secundo sibi pœnitentiã iniungat. Si vero de his non constiterit ad plenum, tãdiu adhuc de causa cognoscat, donec super his plenius instruatur. Nota q matrimonium præiudicat iuramẽto. Item iuramentum primo factum seruandum est, nisi fortius vinculum superueniat. Item si p me nõ stat, quin minus faciam qd promisi; non est mihi imputandum. Item vbi paria vincula sunt, primum tenet, secundum non obligat. Item quandiu iudex plene instruatur, de causa cognoscere debet.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Iurantis.*] Hic videtur promitti factũ alterius, & quòd alteri possit stipulatio fieri. Sed contra, Instit. de inuti.stip.§.alteri. ff. de verbo.oblig.l. stipulatio ista.§. alteri. & l. stipulatione. & si puella nollet illi nubere, nõ dicitur pater periurus dummodo per patrem non stet: quia hoc solum intelligitur iurare se facturũ & curaturũ, vt illa contrahat cum illo si poterit, alias esset periurus. De hoc dicitur s.eod.ex litteris 2. Ber.

c ¶ *Per mulierem.*] Vnde nõ fuit ei imputandũ, si hoc verũ fuit.arg. s.de obs.ord. pastoralis.& 47. dist.q ad nos.& s.eo.de illis.imo p cõpleta, habenda est conditio.ff.de cond.& demon.iure ciuili.

d ¶ *Quinque annis.*] non teneatur sponsus tandiu expectare, nisi vellet.C.de spõ.l.2.nisi cũ subesset.ff.eo.l.penul.sed hoc verũ est si terminus fuisset appositus: vt j.sequen. vbi iuramentũ interuenit. B.

¶ *Glossa sequens obycit, & soluit.*

e ¶ *Ad statutum terminum.*] Sed videtur, q etiã nihilominus post terminum teneatur.arg.s.de do.& contu.cum dilecti. ff. de arbi l. Celsus. §. 1. Sed aliud est in matrimonio: qa res ipsa nõ capit tantã dilationem, pp periculum fornicationis. s.vt lit.nõ contest. quoniã. §4.& vbi terminus apponit, vltra terminum nõ tenetur ad contrahendũ: alias nihil operaretur appositio termini, vbi terminus nõ apponitur, ei nocet q vltimo est in mora. ff. de peri. & cõm. rei vend. illud sciendũ.& qa nulla est contracta obligatio de præsenti 2 : sed i contrarius obligatio est pura,& de psenti, quare obligatio nõ tollitur pp lapsum terminum, sed solutione eius qd debetur argu.ff.de act. & obl.l. obligationũ 2. §. placet. & ita ista sũt dissimilia,& nõ cõtra.

senti: imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidẽ irritam fecit(nisi forsan in iuramento suo certum terminum, infra quem dictam P. duceret in vxorem, præfixit; nec per eũ stetit, quin ad statutum [e] terminum matrimonium consummauerit) matrimonium secundo loco contractum legitimũ iudices, & ad illud seruandum compellas [f] eundem. ¶ Quòd si forte per verba de futuro spõsalia cum vtraque contraxit, iuramentum primum, sicut licite factum est, ipsum seruare compellas, de secundo ei pœnitentiam iniuncturus. Quòd si de his non constat ad plenũ, tandiu [g] adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficiẽter † instruaris.

¶ Idem Arelatensi archiepiscopo.

¶ *Mutus & surdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.*

CAP. XXIII.

CVm † apud sedẽ Apostolicam: & infra. ¶ Sane consuluisti nos, vtrum mutus & surdus [h] alicui possint matrimonialiter copulari: Ad quòd taliter respõdemus, quòd cum prohibitorium [i] sit edictum de matrimonio contrahendo, vt

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit.*

f ¶ *Seruandum cõpellas.*] s.eod.ex litteris 2. Arg. cõtra.s.eo.requisiuit. Dic vt s.eo.tit. ex litteris 2.

¶ *Glossa sequens argu.*

g ¶ *Tandiu.*] Sic s. de pba.causam matrimonij.& j.de consang. & affini.ex litteris. & 30. q.5. iudicantem. Et ita est hic argu. q in causa matrimoniali secundo indicant testes sup eodem articulo, post publicationem: vt in prædictis capitulis.

C *Vm apud.*] Primo ponit decisum exordiũ. Secundo consultationẽ: ibi, *Sane.* Tertio respõsionẽ: ibi, *Ad quod.* Quæ tria facit. Primo ponit duas rationes: Scdo rñdet: ibi, *Videtur.* Tertio soluit obstaculũ: ibi, *Cum quod.* Abb.

Casvs. Quæsitum fuit a Papa vtrum mutus & surdus possint cõtrahere matrimoniũ: Respondet Papa, edictum de matrimonio contrahẽdo prohibitorium est: qd est dicere, quicunq; non prohibetur p iura, per consequentiã contrahere potest, & solus consensus sufficit ad matrimonium cõtrahendum: Vnde si mutus & surdus velint contrahere, & inueniant cũ quibus, eis non debet denegari: qa qd non possunt verbis, p signa valent declarare. Nota q dictũ de matrimonio prohibitorium est. Item qd non prohibetur, cõcessum intelligitur. Item solus consensus facit matrimoniũ. Item in matrimonio idem faciunt signa q verba: & hoc intellige cum contrahentes voluntatem suam verbis exprimere non possunt. Item nõ refert an verbis vel signis quis declaret voluntatem suam.

¶ *Glossa sequens pria.*[?] *rões.per q secundo quærit de dubitationis causa, quam assignat, illam fortificans: cui respondet.*

h ¶ *Surdus.*] qui prorsus non audit: qa de alio non est dubium, qm potest postulare.ff.de postulan.l.1.§.pp casum.sic ergo surdus & mutus possunt cõtrahere matrimonium.ff.de iure dot. mutum. & j.eo.tuæ. Quæ fuit ergo dubitatio huiusmodi quæstionis? Illa potuit esse dubitatio: qa certa forma est expressa ad cõtrahendum.j.eod. si inter.& j.de sponsa duorum licet. Et qa illi non possunt seruare illam, dubitat qd iuris. & quantum ad ecclesiam verba sunt necessaria.j.eo.tit.tuæ. vnde altero subtracto non videbatur matrimoniũ. arg.1.q.1.detrahe. Sed nõ est ita: qa solus consensus sufficit, vt hic dicit.& 27.q.2.sufficiat. Vnde [4] si nõ potest exprimi p verba, exprimat per nutum vel signum, vt hic patet in fin.& j.cod. tuæ.

i ¶ *Prohibitorium.*] vt 30.q.4.qui spiritualem. vnde omnes admittuntur, qui non expresse prohibentur.ff. de proc. mutus.simile.ff. de testa.l.1.

Vendicatio.

[c] Ferratiẽ-mati.

† Ferens.

† Ferratiẽ.

† Cap. 1.20. tit.in 1. cõpilatione. Et de materia & intellectu vide Doctorum Scotum lib. 4. senten.dist. 27.q 2.art. 4.& Conarruuiam in epitome libri 4. decretalium par. 2.cap.5.

[a] Vnde lege appositus erat terminus ad tollendã obligationẽ, vnde si nõ fuit sol. remanet prima obligatio. hoc pficitur ad obligandũ contrahendũ: vnde si non stetit p virum: non tenetur ei. Ad decr. sponsa q in initio loquuntur, qui redditur in ... ff. de verbo. oblig. tamen stipulanti. Ioan.And.

† sufficienter

† Cap.1.20. tit.in 1. cõpilat. Et de materia, videlicet q matrimonium contrahant per nutus & signa inter nos consensus exprimẽtes, vide Theologos. lib.4. sent. distin.27. & ibi Scot. q. 1.art. 3.

[illegible] Sic pen. [illegible]

[illegible] And.

4 Concor. ... And. de nup. ... de seg. ...

de testi. l. 1. aliter accipitur prohibitorium. ff. de no. ope. nun. prætor. §. hoc enim interdictum.

a ¶ *Non prohibetur.*] Arg. id qđ non prohibetur, concessum videtur. Arg. contra. ff. de colleg. illi. l. 3. & 2. q. 5. consuluisti. De hoc traditur s. de transa. inter corporalia.

D*ilectus*.] Primo decre narrat factum. Secundo causas inferendo rñdet: ibi, *Cum autem.* Abbas Siculus.

Casus. Quidā nomine Robertus filiam suam cuidā iuueni matrimonialiter copulauit, ignotans, q̄ ille iuuenis esset furiosus: vnde petebat filiæ suæ prouideri. Rñdet Papa, q̄ cum mulier illa cum ipso viro qui continuo furore laborat, morari non possit, & pp alienationem furoris legitimus inter eos consensus interuenire nō potuit: mandat Papa epō loci, vt si res taliter se habuerit, pdictos abinuicē studeat separare. Nota, quòd q̄ non potest consentire, non potest matrimonium contrahere.

b ¶ *Copulauit.*] ignorans q̄ ille esset furiosus. Ber.

¶ *Glo. seq. primo distinguit tempus contractus & posterius. Secundo obycit & soluit. Tertio quærit, & arg. proponit duas opi. contrarias, quas concordat.*

c ¶ *Furore.*] Si tpe cōtracti matrimonij taliter laborabat, non fuit matrimonium. 32. q. 7. neq; furiosus. fin. s. de reg. sicut. si tamen tempore sanæ mentis cōtraxit, durat, vt in c. neque furor. quia etiam retinet dignitatem. ff. de statu homin. q furere. & ff. de sponsa. furor. & retinet filios in potestate. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso. sed quomodo potuit hoc esse, quia si quando mulier illa contraxit, laborabat illo furore, stulta fuit. Sed hoc non est verisimile, q̄ aliqua cum tali contraheret. sed si tunc non laborabat furore, tenuit matrimonium: vnde adueniente furore non dissoluitur. ergo nō debent isti separari: q̄a initium cōsiderandum est: vt 32. q. 7. hi qui. & c. neq;. Potest dici quòd ille tēpore cōtractus erat furiosus, & pater iste & filia ignorabant illum furiosum: Sæpe enim furiosi sunt cōstituti in conspectu vmbratæ quietis. ff. de acq. pos. q̄ meo §. si furioso. nec tñ sunt mentis sanæ, licet videant: & si tunc mulier illa cum eo contraxit, non tenuit matrimonium: & si hoc pbauerit, separabuntur. Et qui tali furioso tradit possessionem, non transfert eam in ipsum, nec adipiscitur possessionem, sed tradens eam pdit: sufficit enim si existimat se trāsferre. ff. de acq. poss. q̄ meo. §. si furioso. q̄uis tñ furiosus per dilucida interualla redit ad sanam mentem, & tunc si contrahat, tenet arg. 7. q. 1. quamuis. & 3. q. 9. indicas. & ff. de offi. præsi. diuus. & C. de cu. furi. l. penult. Sed pone q̄ mulier contrahat cum furioso, si consentiat in eum postquam reuersus est ad sanam mentem: nunquid est matrimoniū? Videtur q̄ sic. j. de eo. q dux. in matri. quam pol. p adult. c. 1. & c. veniens. & j. de condi. ap. proposuit. Io. dixit, q̄ non est matrimonium: q̄a ibi non fuit consensus. 30. q. 2. vbi non est. ff. de verb. oblig. l. 1. verum est qđ dixit Ioannes, si referas te ad primum cōsensum. Tan. dixit q̄ est matrimonium, qđ intellige non ex tunc, vt referas te ad primum, sed vt ex nunc ex nouo consensu. Ber.

T*va fraternitati.*] Per legitimum cōsensum contrahitur matrimonium: inter eos tñ qui loqui possunt, debet consensus verbis exprimi. hoc dicit. Primo ponit quæstionem. Secundo eius solutionem, quam probat exemplis. Secunda: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

Casus. Quæsitum fuit à Papa, vtrum per sola verba possit cōtrahi matrimonium: & si p sola verba, quæritur ex qbus. Rñdet Papa, q̄ matrimonium in veritate ɔ̄hitur per legitimū consensum viri & mulieris, sed verba necessaria sunt quantū ad ecclesiam, exprimentia consensum mutuum de præsenti: & p cōsensum re vera ɔ̄hitur matrimonium: quia muti possunt contrahere matrimonium p consensum mutuū sine verbis, dummodo per aliqua signa consensum exprimant: Sed pueri ante legitimos annos p sola verba non contrahunt, cū antea eorum consensus non sit legitimus. Nota q̄ solus consensus facit matrimonium expressis verbis, vel signis. Itē mutus potest contrahere matrimonium, Item pueri non possunt matrimonium contrahere, quia non possunt consentire.

d ¶ *Consensum.*] 27. q. 2. sufficiat. s. eod. cum ad locum.

e ¶ *Verba.*] Licet enim solo cōsensu contrahatur matrimonium sine verbis, vt in mutis. s. eod. cum apud. tñ in his qui loqui possunt, non contrahitur sine verbis, p quæ exprimatur consensus, quæ ad hoc inuenta sunt. 32. q. 2. is autē qui. Vel p aliquod aliud, puta ipso facto per quod intelliguntur consentire, contraherēt matrimoniū, sicut dicit lex de fideicōmisso, qđ nutu relinqui possit, dum tñ possit loqui. C. de fideic. l. & in epistola. ff. de leg. 3. nutu. Si tamen parētes cōtrahant pro filijs præsentibus & scientibus, sufficit nutu eorū taciturnitas. 32. q. 2. honorantur. ff. de spō. sed ea quæ patris. Et idē credo si per alios ɔ̄hatur subsequente annuli subarrhatione: vt not. j. tit. proxi. c. vlti. in prima notula. Et in mutis solus consensus non sufficit, imo signa necessaria sunt cōsensum exprimēntia. Et ita hoc idem faciunt signa in mutis, qđ verba in loquentibus. s. eo. cum apud. Et hoc intellige cum matrimonium contrahitur solis verbis exprimentibus consensum mutuū de præsenti; & hoc expresse apparet ex forma consultationis, dum dicit: vtrum ex solis verbis; & ad hoc respondet: secus in matrimonio præsumpto, vbi ipso facto præsumptiue contrahitur matrimonium. j. eod. is qui. Et secundū quod not. j. tit. proxi. c. vlt. & s. de re iudi. tenor.

Additio. Et idem credo si per alios contrahatur subsequente subarrhatione: vt not. j. eo. c. prox. in prima notula, & melius j. tit. proxi. c. vlti.

f ¶ *Nam.*] Et istud, nam, respicit qđ dixit s. per legitimum viri, & mulieris consensum: quia mutus contrahit per consensum.

g ¶ *Sine verbis.*] sed non sine signis vel nutibus. s. eod. cum apud.

h ¶ *Verba.*] ergo patet, q̄ duo sunt necessaria ad istud sacramentum. scilicet verba, & signa vel cōsensus: altero subtracto nō est matrimonium, sicut dicitur de baptismo. 1. q. 1. detrahe.

i ¶ *Non contrahunt.*] quia nō possunt reddere debitum. j. de frig. & malefi. quod sedem. & consensum non habent, vt hic dicit: q̄a ætas illa ignorat quid videat. C. de sal. mo. l. 1. Bernardus.

T*va nos.*] Generaliter summari sic potest: Non est matrimonium vbi alter ɔ̄hentiū non consentit. hoc dicit. Sed hoc summarium nullam dubitationē habet. Primo ponitur consultatio. Secūdo rñsio: ibi, *Sup quo.* Secunda vero est duplex. Prima quo ad forum iudicialē. Secūda quo ad pœnitentiale: ibi, *Nos autem.* Abbas.

Casus. Quidam iuuenis sæpe requisierat quandam mulierē, vt ei carnaliter cōmisceretur, sed ipsa consentire nolebat, nisi desponsaret eandem: tandē nullo præsente, ac nulla solemnitate adhibita dixit illi mulieri: Ioannes te desponsat: cū non vocaretur Ioannes, sed finxit se sic vocari, non credens p pea matrimoniū contrahere cum eadem, ex eo q̄ ipse nō vocaretur Ioannes, nec habebat propositum

---

quicunque non prohibetur [a], per cōsequentiam admittatur; & sufficiat ad matrimonium solus cōsensus illorum, de quorum quarumque coniunctionibus agitur: Videtur, quòd si talis velit contrahere, sibi nō possit, vel debeat denegari: Cū quod verbis non potest, signis valeat declarare.

¶ Idem Vercel. † episcopo.

¶ *Furiosus matrimonium contrahere non potest.*

CAP. XXIIII.

DIlectus † filius R. proposuit †, quòd filiā suam cuidam matrimonialiter copulauit [b]: & infra. ¶ Cū autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore [c] laborat, morari non possit, & † propter alienationē furoris legitimus non potuerit interuenire consensus: Mandamus, quatenus si rē noueris ita esse, præfatas personas cures abinuicē separare.

¶ Idem Brixieñ. episcopo.

¶ *Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur quo ad probationem: & intellige, vel alia signa æquipollentia. hoc dicit secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.*

CAP. XXV.

TVæ † fraternitati: & infra. ¶ Postulasti vtrū ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum [d]: sed necessaria sunt quātum ad ecclesiam, verba [e] consensum exprimentia de præsenti. Nam [f] surdi † & muti possunt contrahere matrimonium, per consensum mutuū sine verbis [g]: & pueri ante annos legitimos, per verba [h] sola non contrahunt [i], cum intelligantur minime consentire.

¶ Idem.

¶ *Si alter contrahentium vtitur verbis dubijs, animo decipiendi mulierē, & eam postmodum cognoscit carnaliter, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali: secus in pœnitentiali. hoc dicit secundum verum & communem intellectum.*

CAP. XXVI.

TVa † nos duxit fraternitas cōsulendos: & infra. ¶ Cō-

---

† Versellensi.
† Versel'.
† Vercellen.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.
Et de materia & intellectu vide Magistrū & Doctores lib. 4. sentē. distin. 14. & Couarruuiā in epitome lib. 4. decretalium, par. 2. cap. 2.

† Aliàs sua: ppositio coram nobis

† Forte legendum: & ppter alienationem mentis. sed nul' est antiquis codicibus adhibetur.

§ Hoc est verū, vt patet in antiqua compilatione, in qua scriptū est ita: R. nobis proposuit, quòd Opizoni Rufinam filiā suā matrimonialiter copulauit, ignorans, quòd Opizo esset furiosus, &c.

† Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.
Et de materia & intellectu vide plene per Theologos lib. 4. senten. dist. 27. vbi Sotus late q. 1. art. 3. adde Couarruuiā in epitome lib. 4. decretalium, par. 2. cap. 4. in principio.

† Dictio, surdi, deest in omnib' antiquis codicibus.

‡ Nisi mor bus esset el spasimo, ita dicit l. nutu. Ioan. And.

† Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat.
Vide beatum Thomā quodlibeto 5. q. 8. art. 15. Adrianum su per 4. sentē. tract. de matrim. q. 2. & Syluestrum in summa verbo, matrimoniū, 4. q. 8.

1 Concor. glo. infra l. cum nouissimi. C. de pscrip. xxx. annorum.

positum ꝓhendi cum ea, nec consensit in illã: Quæritur, vtrum sit matrimonium inter eos? Respondet Papa, ꝙ cum præfatus vir mulierem illam desponsauerit sub propria psona, & sub nomine alieno quo vocari se finxit, & iter eos sit carnalis copula subsecuta, videtur ꝓ matrimonio præsumendum, nisi expresse dictum fuisset Papæ, ꝙ ille nec proposuit nec cõsensit illã ducere in vxorem. Itẽ dicit Papa, ꝙ si res ita se habet, videlicet ꝙ ille non proposuit eam ducere in vxorẽ, nec consensit in eam, non debet ex illo facto matrimonium iudicari: qa in eo non inuenit substantia coniugalis contractus, nec forma cõtrahendi matrimonium: qa ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnis consensus, sine quo matrimonium non cõtrahitur. Nota, quòd ad hoc vt matrimonium cõtrahatur, necesse est vt vterq; contrahentiũ consentiat in alterum, & ꝙ forma verborum ꝑ quam matrimonium contrahitur, expresse vel tacite exprimatur: & sic substantia & forma necessaria sunt: aliàs non est matrimoniũ. Itẽ destructo principali destruit accessorium.

¶ *Glos. seq. obycit & respondet. Secundo quærit. & soluit.*

a ¶ *Mulierem.*] Si iste desponsauit illã mulierem, quibuscunq; verbis vsus fuerit, potius considerandum est qđ fuerit factum, q̃ quid dictum. arg. ſ. de appel. ad audientiam. & ĵ. de vet. sig. in his. C. plus. val. qđ agi. si qs. Itẽ simulatio siue dolus non impedit matrimonium spũale. 27. dist. qđ interrogasti. ergo nec carnale. Sed hæc nõ procedunt: quia simulatæ nuptiæ nõ sunt nuptię. ff. de rit. nup. simulatæ. & ꝑ rationem, quæ inferius redditur. Sed pone ꝙ aliqs ꝓtestetur coram pluribus, ꝙ omnia quæ dicet vel faciet, nõ faciet animo contrahendi matrimoniũ, & postea publice dicat, consentio in te: nunquid est hic matrimoniũ, vel non? In casu isto dico ꝙ ecclesia iudicare debet ꝓ matrimonio 1: qa recurrẽdum est ad cõem verborum intelligentiam. ſ. eo. ex litteris 1. Talia enim verba nõ possunt seruire suæ intentioni. præterea si ꝓbet ꝙ illa verba ꝓtestatus fuit primo, potuit postea recedere ab illa volũtate, & consentire in illam, & hoc vr̃ per illud quod postea publice facit: & si dicat ꝙ adhuc tẽpore cõtractus erat in eadem volũtate, non creditur ei: qa cõtra eum debet fieri interpretatio, q dolum adhibet, vt dictum est supra eo. ex litteris 1.

b ¶ *Copula subsecuta.*] Per hoc videtur consensisse. ĵ. eo. is qui. & ĵ. de condi. appo. de illis. & c. per tuas.

c ¶ *Videtur forte.*] quibusdam non recte intelligẽtibus est dubiũ, sed recte intelligentibus non est dubium.

d ¶ *Qualiter tibi constiterit.*] immo bene potuit constare: quia vir ille hoc ei cõfitebat: qa hoc dicimur scire, qđ ab aliis audiuimus. 22. q. 5. hoc videtur. Vel quia ille hoc ei confessus fuit in pœnitentiali iudicio, in quo cuilibet est credẽdũ. vt ĵ. de homi. significasti. quia soli sibi fit præiudicium: vnde non est verisimile, quòd sit immemor suæ salutis. 1. q. 7. sancimus. sed in iudicio pro tribunali nõ crederetur ei in præiudicium alterius.

e ¶ *Nec forma.*] Nota, ꝙ ad esse matrimonij duo sunt necessaria, scilicet substantia 2 & forma, sicut ad esse hominis: ꝓ substantia est ibi cõsensus, & ꝓ forma verba ad exprimẽdũ cõsensum deputata: quã formam habes ĵ. eo. si inter. ĵ. de spon. duorum, licet præter. & quia hic defuit substantia & forma, nullum fuit matrimonium. Idem esset, & si alterum deesset. ſ. eod. cum apud. & cap. tuæ. & ĵ. de frigi. & malefi. ꝙ sedem. & matrimonium quamuis duo exigat, res tamen simplex est & indiuidua. 27. q. 2. §. 1. & in matrimonio præsumpto ipsum factum habetur pro substantia, per qđ præsumitur sufficiens cõsensus. infra eodem, is qui.

f ¶ *Sine quo.*] ſ. eo. cũ locum. & 27. q. 2. sufficiat. Ber.

sequenter quæsiuisti: cum quãdam mulierem a quidam aliter inducere nequiuisset, vt sibi cõmisceretur carnaliter, nisi despõsasset eandem: nulla solemnitate adhibita, vel alicuius præsentia, dixit illi: Te Ioannes desponsat: cum ipse Ioannes non vocaretur, sed finxit se vocari Ioannem nõ credens esse coniugium, eo quòd ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exequendi carnalem: vtrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cum mulier consenserit in eundẽ, & † ille dissenserit & dissentiat, nec † aliud quicquam egerit, quàm superius est expressum, nisi quod cognouerit eandem? ¶ Super quo tibi respõdemus, quòd cũ præfatus vir prædictam desponsauerit mulierem in propria persona †, & sub nomine alieno quo tũc vocari se finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta b: videtur † forte c pro coniugio præsumendum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quòd ille nec proposuit, nec cõsensit illã ducere in vxorem: quod qualiter d tibi constiterit, non videmus. ¶ Nos autem quid iuris sit rescribentes: dicimus quòd, si res ita se habuerit, videlicet, quòd ille eam non proposuit ducere in vxorem, nec vnquam consensit in prædictam personam, non debet ex illo facto coniugium iudicari; cum in eo nec substantia coniugalis contractus, nec forma e contrahendi coniugium valeat inueniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo f cætera nequeunt fœdus perficere coniugale.

¶ Idem episcopo Beluacen.

¶ *Ad denuntiationem vnius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama vel scandalo docet: impeditur matrimonium contrahendum.*

CAP. XXVII.

Cum † in tua diœcesi: & infra. ¶ Sane quia contingit interdum, quòd aliquibus volentibus matrimonium cõtrahere, bannis g (vt tuis verbis vtamur) in ecclesiis editis, ac nullo cõtradictore publice cõparente, licet h fama † priuatũ impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium, iuramenta maiorum de sua propinquitate (vt suspicionis tollatur materia) offeruntur †: quid tibi sit faciendum in casibus huiusmodi, quæsiuisti: Ad quod taliter respondemus, quòd si persona i † grauis, cui fides sit adhibenda, tibi de-

Cum in tua.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Ad quod*. Abbas.

Casus. Quidam vir & mulier volebant cõtrahere matrimonium, secundum consuetudinem loci: propositum fuit publice in ecclesia, vt q. sciret impedimentum, illud exponeret: Sed nullus apparuit cõtradicens: fama tamen priuatum impedimentum parentelæ deferebat: vt omnis suspicio tolleretur, ex parte cõtrahentium offerebant iuramẽta maiorũ suorum ex propinquitate sua: qa nulla esset consanguinitas inter eos: Quæritur, quid sit in hoc articulo faciendũ? Respondet Papa, ꝙ si persona grauis, cui merito sit fides adhibẽda, denuntiat, ꝙ illi sunt consanguinei, & de fama ꝓbat vel scandalo, aut etiam ipse iudex de plano certificari ꝑ se possit: iudex nõ solum debet iuramẽta parentum sponte oblata non recipere, sed etiã debet illos compellere, vt à tali contractu desistant, ex quo fama vel scãdalum est probatũ, si moniti induci non possunt, vel contra famam huiusmodi iuramenta exhibeant propinquorũ: alioquin si persona denunnans talis non fuerit, vel si talis fuerit, & de fama vel scandalo non probauerit, monendi sunt ne contrahant, sed non compellendi. Nota, ꝙ qui denunciat, debet esse honesta persona & grauis, aliàs repellit̃ a denuntiando. Item fama vel scandalum impedit matrimonium contrahendum. Item contra famam probatio admittitur.

g ¶ *Bannis.*] idest, denunciationibus 3. & hodie consuetudo ista reducta est ad ius commune. ĵ. de clande. despon. cũ inhibitio.

¶ *Glossa sequens not. rationem. reddit contrarium. & soluit.*

h ¶ *Licet fama priuatum.*] Et sic est fama aliquid qđ dicitur occultum siue priuatum. ſ. de coha. cleri. & mu. tua. & ideo dicitur fama priuatum impedimentum: quia per famam solam non constat de impedimento, nisi alia probatio adsit: vt cap. tua. Sed si fama hæc erat de consanguinitate, quare non interdicitur matrimonium? vt ĵ. de consan. & affi. super eo. quod signatur pro contrario, sed non est contrarium: quia hic non constabat de fama: vt ĵ. dicitur, sed denunciatur fama: vel priuatum impedimentum deferebat, vnde primo debet inquiri de fama: contrarium intelligitur quando constat de fama.

¶ *Glossa sequens signat contrarium. & soluit. arg. & remittit.*

i ¶ *Persona grauis.*] immo & turpis psona videtur admitti ad impediendum. ſ. eo. præterea 2. Sed illud obtinet cum impedimentũ oritur a persona denunciante 4 consanguinitatẽ, quæ tenetur reuelare impedimentum consanguineo. 35. q. 3. si homo. Est ergo hic argu. ꝙ criminosi non admittuntur ad denuntiationem criminum. arg. 35. q. 6. episcopus in synodo. & ſ. de testib. cogen. præterea. §. 1. De hoc no. 2. q. 1. si peccauerit.

¶ *Glossa sequens alleg. duas concor. & signat vnum contrarium.*

a In codice Barbatiæ ita: & ille dissenserit in eandem, & dissentiat.

† nec aliud aliquid egerit.

† De multiplici errore circa matrimonium, & qualis error illud impediat, vide Magistrum & theologos lib. 4. senten. distin. 30.

† videretur

1 Et recte, nam aliter dare ut cum nubat matrimonia cõtrahentibus ma. cesa. lic protestandi, vt postea dissoluerent à cõiugibus si displicerent. Ioan. And.

2 Id est, materia & forma, & quando in sacramento matrimonij, multa à theologis scholasticis sat de hoc articulo vide plene p S. tum lib. 4 sent. dist. 1 q. 1 art. 6. & dist. 26. q 2 art. 1. ad primum argumentum.

† Cap. 1. sess. 24. de refor. matrimo.

Denuntiandum est publice in ecclesia inter quos matrimonium sit cõtrahendũ, quod Concil. Lateranẽ. sub Innocentio iij cap. 51. & cõcilium Tridenti. sess. 24. in decreto de reformat. matrimonij. c. 1.

† Vide Iulium Clarũ in pract. crimi. §. fin. q. 6. vnde intelligas quæ ad hunc locum spectant.

† offerebant

† Vide dictum supra hoc tit. in c. præterea.

3 In forma dicebatur banna quia sub banno, vel sub pœna excommunicationis præcipiebat sacerdos, q. nullus impedimenta celaret. arg. 16. q. 1. statuimus, secundum Host. Ioan. And.

4 De hoc articulo vide latius hic per Hostiensem & Ioan. And.

a ¶ *De fa-*

a ¶ *De fama.*] ergo fama probari potest. s. de testi. tam litteris. & c. cum causam 1. Arg. contra. j. de accusa. inquisitionis. in fin. Item sola denunciatio non impedit matrimonium, nisi adsit fama, & ita sola fama impedit matrimoniũ. j. de cõsang. & affi. sup eo. & vnus testis. s. de testi. super eo 2. sed iste denuncians non testificabatur.

¶ *Glossa sequens elicit vnum notabile.*

b ¶ *Scandalo.* Nota, quod pp scandalum impeditur matrimonium, vt hic patet. sic j. de cog. spi. super eo. in fi. Et ita habes, quod scandalũ sine consuetudo reddit aliquos inhabiles ad contrahendum: secundum quod notatur in illa decre. super eo.

c ¶ *De plano.*] Summaria cognitio sufficit hic. sic j. de accu. sicut olim. & c. olim. sic eodẽ modo vĩ quod iudex possit inquirere de fama alicuius de plano, & sine iudiciorum strepitu: multiplex enim clamor famam inducit, ita vt prælatum moueat ad inquirendum. j. de accu. qualiter & quã 2.

¶ *Glossa sequens elicit vnum notabile.*

d ¶ *Famam.*] Nota hic, quod si probes famam contra aliquem, quod potest probari contrarium ad tollendã famam: & ita si probasti aliquem esse malæ famæ, ipse potest probare se esse bonę famę. 2. q. 5. presbyter. & c. si mala.

e ¶ *Arbitrium.*] quasi dicat, licet multa diximus, & te instruxerimus, & multa dicantur circa hãc materiam, tñ cum ex varijs causis varia præsumantur, nec pp malitiam hominũ, & varietatem tẽporum certa regula dari possit, finaliter arbitrio tuo relinquimus, vt pensatis psonis, causis & tpibus, facias hoc vel illud. arg. j. de homi. sicut. de transac. c. fi. ff. de vsur. mora. ff. de testi. l. 1. ff. de verb oblig. continuus. & not. s. c. præterea 2. & cap. sicut. in fin & j. c. seq. secundum Hostiensem. Ioan. And.

nunciet, quòd hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate cõtingant, & de fama [a] vel scandalo [b] doceat: aut etiã per te ipsum possis certificari de plano [c]: non solum debes iuramenta parẽtum sponte oblata non recipere, verumetiã eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiuerint, cõpellere, vt à tali contractu desistant: vel contra famam [d] huiusmodi, secundum tuæ discretionis arbitrium [e], iuramenta exhibeant propinquorum. Alioquin si persona denunciãs non extiterit talis, vt diximus; vel † de fama, vel de scãdalo nõ poterit edocere: ad desistendũ monere poteris non compellere contrahentes.

¶ Honorius iij. episcopo Berguẽs †.

¶ *Mulieri, quæ negat se in matrimonium consensisse, non creditur, marito probante contrarium: secus si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum.*

CAP. XXVIII.

CONsultationi † tuæ breuiter respõdemus, quòd mulieres, quæ veniunt ad valuas ecclesiæ benedicendæ cũ sponsis, & ibi reclamantes affirmãt, se nunquam in eorum matrimoniũ consensisse, audiri (sponsis legitime probantibus contrarium) non oportet: cum legitimis & idoneis testibus non debeat illarũ simplex assertio [f] præualere. ¶ Sane illis †, quæ benedictione accepta, mox à sponsis aufugiunt ante carnis copulam [g] subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse cõsensus, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda: sed de illato metu est cũ diligentia [h] inquirendum: & si talis metus inueniatur illatus, qui cadere potuit in constantem [i] virum †, erunt non immerito audiendæ.

CONsultationi.] Duos casus determinat. Secũdus: ibi, *Sane*. Abb.

CASVS. Consuetudo est in quibusdam locis, quod sponsos & sponsa cum debeot benedici, veniunt ad valuas ecclesiæ, id est, ad ostia ecclesiæ: sponsa tunc dicit, quòd nunq̃ consensit in sponsum matrimonialiter: sed sponsus vult probare contrarium; scilicet, quòd in matrimonium illius consensit: Quæritur, vtrum sponsa sit audienda: & dr, quod non debet audiri, cum eius simplex assertio nõ debeat legitimis testibus præualere. Secundo ponitur alius casus: Quidam desponsauerunt aliquas in vxores: sponsæ benedictione recepta, statim ante carnalem copulam aufugiunt à sponsis, dicentes se nullatenus in illos consensisse, sed compulsæ p metum, pferebãt verba consensus, sed animo dissentiebant: Quæritur, vtrũ illæ sponsæ sint audiendæ? Rñdet quod sic: & si talis metus probatus fuerit, qui possit cadere in constantem virum, à spõsis merito sunt separãdæ. Nota, quod potius testibus credẽdum est, q̃ simplici assertioni alicuius. Item matrimonium per metum contractum, qui possit credere in constantem virum non valet.

f ¶ *Assertio.*] assertioni illarum non est credẽdũ, sed potius testibus, qui intus probauerunt contrarium, ergo si vellent probare contrarium, videtur quòd sint audiendæ: sed nõ vr quòd possent hoc probare, cum sit negatiua, scilicet, quod nunq̃ consenserunt. s. de ele. bonæ memoriæ. immo possent probare metum, vt dicit in fin.

g ¶ *Ante carnis copulam.*] secus si post: quia tunc consensisse videtur: ita quod postea in contrarium reclamãtes non audiantur. s. eo. ad id quod. & j. qui ma. accu. pos. insuper.

h ¶ *Cum diligentia.*] Nota, quod dicit, cum diligentia: quia vbi maius periculum vertitur, cautius & diligentius agẽdum est. 7. q. 1. c. vlt. & circa maiora maius periculum vertitur. 42. dist. quiescamus. ff. ad Car. l. 1. §. si quis. §. 3. & arg. 61. dist. miramur. vnde causæ matrimoniales non sunt cõmittendę nisi iurisperitis [a], & qui potestatem habeant iudicandi. j. de cõsan. & affi. ex litteris. in fin.

ADDITIO. Nec potest compromitti I matrimoniis. s. de transac. cap. vlt. & s. de testi. in integ. c. penult.

i ¶ *In cõstantem.*] sic s. eod. veniens 2. Et talis metus continet mortis periculum, aut corporis cruciatũ. C. de transact. interpositas. s. de his quę vi metus ve causa fiũ. cum dilecti. & c. perlatum. 31. q. 2. Lotharius. & ead. causa. q. 2. si verum. alias vanus timor non excusat. ff. quod me. causa. metum autẽ 2. ff. de re iudi. si quis ab alio. B.

ADDITIO. Hoc autem arbitrio discutitur iudicanos. ff. quibus ex cau. ma. l. metus.

¶ Gregorius nonus.

¶ *In matrimonijs & sponsalibus debet esse libertas, vnde in eis promissio pœnæ non obligat.*

CAP. XXIX.

GEmma † mulier nobis exposuit, quòd cum T. filia eius cũ C. contraxit † matrimonium. B. de Alferio † ea occasione, quòd inter P filium suũ, & prædictam puellam infra septennium [k] constitutos, sponsalia contracta fuerũt, pœnam soluendam à parte, quæ cõtrauenirent in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera [l] matrimonia esse debeant: & ideo talis stipulatio [m], propter pœnæ interpositionem † sit merito improbanda: Mandamus, quatenus si est ita, eũdẽ B. vt ab extorsione pdictæ pœnæ desistat, ecclesiastica censura cõpellas.

GEmma.] Duo facit. Primo ponit mulieris querelam. Secundo dat iudicẽ: ibi, *Cum itaque.* Abbas Siculus.

CASVS. Teberga filia Gemmæ, dum esset infra vij annum constituta, cõtraxit sponsalia cum Petro filio B. de Alferio, præsentibus ipsa Gemma & B. prædicto: pœna fuit apposita à parentibus, vt pars quæ contrauenirent, pœnam alteri parti psolueret. Postmodum dicta T. contraxit matrimonium cum alio C. nomine: Vnde hac occasione dictus B. à prædicta Gemma pœnam in stipulatione appositam nititur extorquere: vnde conquesta est dño Papæ: Papa dicit, cum matrimonia libera debeant esse, & ideo stipulatio pœnæ in matrimonio, vel sponsalibus apposita, merito sit improbanda: Mandat Papa, quatenus si est ita, iudex dictum C. per excõicationem compellat, vt à petitione dictæ pœnæ desistat. Nota, quod matrimonia siue spõsalia libera debent esse ab omni coactione personæ vel pecuniæ: & si pœna fuerit apposita, non tenet promissio siue stipulatio pœnæ.

¶ *Glossa sequens ponit duas lecturas: secundum primam duplex est causa: iuxta secundam vna tantum.*

K ¶ *Infra septennium.*] Vnde non tenuerunt sponsalia. j. tit. proxi. litteras. accepit. & s. de resti. spol. ex parte. ergo nec pœna etiam si licita fuisset alias, non tenuit: quia si principale non tenuit, nec accessorium. s. de re iudi. cum inter. & C. de legi. non dubium. cum suis concor. sed si post vij. annos, forte consenserunt, & tenuerunt sponsalia: pœna tamen non tenuit. Ber.

l ¶ *Libera debeant.*] ab omni coactione. s. eo. cum locum. & c. requisiuit. & etiam à pœna pecuniaria, vt hic patet.

¶ *Glossa sequens recitatur per q. scilicet, an teneat stipulatio arrharũ. tenet quod sic. arg. contrarium, redit ad primum.*

m ¶ *Stipulatio.*] Stipulatio pœnę in spõsalibus apposita non tenet pp rationem quæ redditur in littera: sed arrhas datas pro sponsalibus pficiendis amittit qui resilit sine iusta causa. C. de spon. l. vlt. & ff. de verb. obli. Titia. vnde hæc decr. sumpta fuit. C. de inuti. stip. l. 2. & hic. Sed vĩ, quod idem sit in arrha qđ dicitur de pœna: quia eadem est

Margin notes:

† de famæ, &c.

† Bergensi.

† Vide præsentem Hostiensis.

† Hec glossula videtur esse lectura Ioan. And.

[a] Nisi appareat eas intus denentas & cognitas, secundum Vincentium. Ioan. And.

† Vide Covarruuiam in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 3. §. 4. & seq. adde etiam supra hoc tit. in c. cum locum.

† Adde quia dicatur talis metus, not. glo. & Doct. in l. qui in aliena. §. h. ff. de acq. hære.

† Vide concilium Tridenti. sessio. 24. de reformat. matri. c. 9. & Covarruuiam in epitome lib. 4. decretalium par. 2. c. 3. §. 7.

† contraxerit.

† de Alfio

† Impositionem

[a] Per iurisperitos non intelligas laicos, sed eos qui habent notitiam vtriusque iuris & theologiæ: nam causæ matrimoniales iudicibus ecclesiasticis sunt committendæ. concilium Tridenti. sessio. 24. de sacramento matrimon. canon. 12.

dem est ratio vtrobiq;: ergo eadem debet esse prohibitio, & idē ius. s. de confir. cum dilecta. cum alijs concord. ibi positis. & s. de transla. inter corporalia. sed secus est secundum leges, vt dicit lex prædicta. de spon. io C.

ADDITIO. Vel dic q arrha est res fauorabilis, & etiam matrimonium, & ideo arrha potest esse in matrimonio, pœna vero non: quia res est odiosa, vt ibi dicitur.

IS qui fidem.] Primo ponit thema, ex quo tacite elicitur quæstio. Secūdo illam soluit, & rationē submittit: ibi, Ad primam. Abbas.

† Præter Hipol. Bosch & Præpositum hic, vide Couarruuiam in epitome lib. 4. decretaliū par. 1. cap. 4. §. 1.

CASVS. Quidam iuuenis dedit fidē cuidā mulieri, q eam duceret in vxorem, & eā postmodum carnaliter cognouit: postea in facie ecclesiæ cū alia matrimonium ɔ̄xit: Quæritur, quam istarum debeat habere? Dicitur, q ad primā redire tenetur: quia licet præsumpti primum matrimoniū videatur: tñ contra talē præsumptionem probatio in ɔ̄trium nō est admittenda: Vnde sequitur, q matrimoniū postea de facto ɔ̄ctum, nullū fit: Nota q hæc est præsumptio iuris & de iure, contra quam probatio non admittitur.

a ¶ Redire tenetur) sic s. eod. veniens. & j. de cond. appo. de illis. & c. per tuas.

* Vide Dominicū Sotum lib. 4. Senten. dist. 27. q. 2. art. 3. Syluestrū in summa verbo, sponsalia. q. 10. & Couarruuiam in epitome lib. 4. decretaliū. par. 1. c. 4.

¶ Glo. seq. distinguit circa præsumptiones. in fin. obiicit. & soluit.

b ¶ Contra præsumptionē.] Nota circa hmōi præsumptiones: q præsumptio alia est iuris & canonis siue legis, alia hominis, alia naturæ, alia facti. Præsumptio iuris & canonis, siue legis, siue iuris, siue de iure, qđ idem est, non recipit probationem in ɔ̄trium, vt lex p̄sumit, mulierem stipulatam dotem sibi reddi, quæ non est stipulata: & si qs vellet probare ɔ̄trium, non auditur. C. de rei vxo. actio. l. 1. §. 1. Idem est in arrogato, qui semp intelligitur stipulatus quartā partem de bonis arrogatoris, si emācipat. ff. de ado. si arrogator. & de tali loquitur hic. Et ita p̄sumptum dr istud matrimonium. similis p̄sumptio est 11. q. 1. si qui clericorū. & j. qui ma. accu. poss. insuper. sim. s. eod. ad id qđ. & 54. dist. fraternitatem. & j. de Iudæ. c. vlt. qđ loquitur in eodem casu cum c. fraternitatē. Præsumptio hoīs est, cū p̄sumitur contra aliquem hoiem pp malam famam: contra hanc p̄sumptionē bene admittitur probatio in contrariū. s. eo. cum in tua. & 2. q. 5. p̄sbyter. & c. si mala fama. j. de pur. ca. cum P. & ff. quod met. causa. non est verisimile. Præsumptio naturæ est, vt cum exhæredo filiū meū, p̄sumitur contra me, q iniuste exhæredauerim eū, & hoc pp naturam: & ideo hæredes mei probare tenentur q iuste exhæredauerim eum. C. de inoffi. test. l. omodo. ver. si tñ. Præsumptio facti alia p̄cedentis circa futura, vt si semel calūniatus es contra me, & iterū velis me accusare, p̄sumitur modo te velle iterū calumniari. ff. de accu. si cui. §. ijsdem. 3. q. 10. placuit. & c. si accusatorum. & s. de p̄sump. mandata. & c. scribam eis. Præsumptio facti subsequentis circa p̄terita est, vt si aliqui fuerint accusati de crimine adulterij, qđ depellebāt p̄textu proximitatis, si postea in matrimonium se coniunxerint, manifeste p̄sumitur facinus, in quo accusati fuerunt. C. de adult. si hi qui adulterij. ff. ad Macedo. item si filius. alias incipit, sed Iulianus. §. interdū. circa fin. & in Authen. vt nulli iudi. §. si quis vero. coll. 9. Et est alia p̄sumptio iuris tm̄, vt si vir diu cohabitauit vxori, p̄sumitur ab eo cognita. 32. q. 1. dixit dñs. & 27. q. 1. nec aliqua. & contra hanc p̄sumptionem probatio admittitur. s. de proba. proposuisti. & ff. de proba. si chirographum [1]. sed hic non fuit substantia & forma coniugalis contractus, de qua dr s. e. [con-]

† De materia huius glossæ vide Alciatū in tract. de præsumptionibus. & Ioannē Milleum in practica criminali tractatu de præsumptione. & Iacobum in scholiis in fine. titulo 30.

* Cancellatione chirographi, præsceptione facta de solutione debitu, recepit probationem in contrarium. Io. And.

ma. vnde non est matrimonium. Satis dr hic fuisse substātia & forma: quia consensus & forma fuit hic, licet p verba de futuro, quæ p carnalem copulam subsequentem fiunt de p̄senti p̄sumptiue: sed p carnalem copulam subsequentem p̄sumitur consensus, p verba p̄cedentia designatur forma, licet illa ab initio fuerint de futuro. Ber.

¶ Idem episcopo Cenomanen.

¶ *Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulam subsecutam, sed non per nisum carnalis copulæ tantum. hoc dicit cum cap. fin. infra eod.*

CAP. XXX.

IS †, qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, & si in facie ecclesiæ ducat aliam & cognoscat, ad primam redire tenetur [a]: quia licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem [b] tamen huiusmodi non est probatio admittenda: Ex quo sequitur, quòd nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

¶ Idem.

¶ *Sponsalia de præsenti non soluuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatū. sed sponsalia de futuro etiam iurata, soluuntur per sequentia de præsenti.*

CAP. XXXI.

SI † inter virum & mulierem legitimus cōsensus interueniat de præsenti, ita quòd vnus alterum mutuo consensu, verbis consuetis expresso, recipiat, vtroq; dicente [c]: ego te in meā accipio: &, ego te accipio in meum: vel alia verba [d] consensum exprimentia de præsenti: siue sit iuramentum [e] interpositum, siue non, non licet alteri ad alia vota [f] transire: quod si fecerit, secundum matrimoniū de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. ¶ Verū si inter ipsos accessit † tantummodo promissio de futuro, vtroq; dicente alteri: ego te recipiam in meam: &, ego te in meū: siue verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti despōsauerit, etiam si inter ipsam & primū, iuramentum interuenerit (sicut diximus) de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu, secūdum matrimonium non poterit separari [g], sed eis est de violatione fidei pœnitentia iniungēda.

¶ Idem.

¶ *Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.*

CAP. XXXII.

ADolescens †, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpe nisus fuerit, carnaliter non cognoscens, cū alia

SI inter virum.] Duo sunt dicta. Secūdū: ibi, Verum. Abbas Sicu.

CASVS. Si inter virum & vxorem consensus de p̄senti interuenerit sub hac forma verborum: ego accipio te in meā: &, ego accipio te in meum: vel p alia verba consensum exprimentia de p̄senti; siue iuramētum interuenerit, siue non, non licet alteri postmodum ad alia vota transire: qđ si fecerit, etiā si carnalis copula sit subsecuta, debent separari, & primum matrimonium in sua firmitate manere: Sed si inter eos verba interuenerint de futuro, vtroque dicente alteri: Ego accipiā te in meā, &, ego accipiam te in meū: vel similia verba: si alter cum altera per verba de p̄senti postmodum contraxerit, non debēt separari, etiam si inter ipsam & primum iuramētum interuenerit, sed de fide mentita ei est pœnitentia iniungēda. Nota q iuramentum non est de substantia matrimonij.

† omnino

¶ Glo seq. arg. alleg. 2. iura. subdit signo sufficere, alleg. contrarium.

c ¶ Dicente.] ergo altero loquente tm̄ non est matrimoniū: quia non loquens suum consensum non exprimit. arg. 30. q. 2. c. 1. Item arg. q qui tacet, non consentit, qa verba sunt necessaria consensum exprimentia. s. eo. tuæ. fim. ff. de pecu. filius familias. §. inuitum [1]. & si consensum exprimat alter aliquo signo vel nutu, licet nihil exprimat ore, satis vr idem. Arg. contra, q nō fit matrimoniū: qa stipulatio non cōtrahitur nisi vtroq; loquente, etiam si annuat sine verbis. ff. de verb. oblig. l. 1. in prin. & §. si quis ita. ergo idem in matrimonio. arg. illius litteræ, vtroq; dicente. muti tñ sine ista forma ɔ̄trahere possunt, dumtñ consensum exprimant signis. s. eo. cū apud. & ff. de iure do. mutis. arg. ff. de tute. muto. & illa signa æquipollēt huic formæ: & ita non refert dummodo cōsensus exprimatur, etiā in loquente subsecuta subarrhatione per immissionem annuli: nā mulier propter verecundiam annuūt potius quàm loquantur, maxime præsentibus parentibus. 32. q. 2. honorantur.

* Præter Dominicum hic, vide Couarruuiam & Francum in c. 1. §. idem. de desponsa. impub. lib. 6. Syluestrū in summa verbo matrimonium. 2. q. 16. & Alciatum tract. de præsumpt. regula 3. præsumpt. 18.

1 Dicitur procurator inuitus, qui expresse nō consentit. Ioan. And.

d ¶ Alia verba.] s. eo. ex parte. & 30. q. 5. §. si quis diuinis.

e ¶ Iuramentum.] & ita iuramētū non est de substātia matrimonij.

f ¶ Ad alia vota.] Ad religionem tamē bene posset ante carnalem copulam transire. s. de conuer. coniug. ex publico.

¶ Glossa sequens dat vnum simile.

g ¶ Non poterit separari.] quia fortius vinculum superuenit, & sic soluuntur sponsalia, non obstante iuramento: sic & votum simplex soluitur superueniente matrimonio. 27. distin. si vir. & 27. q. 1. nuptiarum. & minus punitur propter bonum matrimonij subsequentis, vt cap. si vir. Bernar.

ADolescens.] Ponit dictū, causam inserens: ibi, Cum qua. Abbas.

CASVS. Adolescens quidam cum quadam ɔ̄xit p verba de futuro, nisus fuit sępe illam cognoscere, sed non potuit: postmodū cum alia contraxit per verba de p̄senti: Quæritur, quam illarū debeat habere? Dr q primam habere non potest: quia cum illa non fuit verum matrimonium, nec p̄sumptum: quia conatus nō habuit effectum. & ita scđam habebit vxorem. Nota q conatus siue volūtas sine effectu non nocet: & verba cum effectu accipienda sunt.

3 ¶ De

a ¶ *De præsenti contraxit.*] & sic soluta fuerunt priorá sponsalia.§. c.prox.& j.de spon.duorũ.duobus.& sic remanebit cum secunda, & aget pœnitentiam de fide mentita, vt dicit. cap.duobus.Ber.
b ¶ *Nec præsumptum.*] Verum non fuit, quia ibi non fuit consensus de præsenti: præsumptum non fuit, quia non fuit carnalis copula subsecuta. De præsumpto matrimonio habes §.eo.is qui.§.de re iud. tenor. vbi de hoc. & 27.q.2.si quis vxorem.

postmodum per verba de præsenti [a] contraxit: non primam, cum qua nec fuit verũ matrimonium ex forma contractus: nec præsumptũ [b], cũ conatus [c] non habuisset effectum: sed secundam debet habere vxorem.

¶ *Glo.seq. not. effectum ponderandum, non conatum vel verba, allegans plura iura in contrariũ.*
c ¶ Conatus.] Nota q conatus siue voluntas sine effectu non nocet, vt hic patet. & de pœn.dist.1. §.hæc autẽ verba.& §.cogitationis pœnam.& ff.quib.mo.pig. vel hypo. solu. sicut. §. si voluntate. & 17.q.4. si quis suadente.& ff. qđ quisque iu. l.1.in fi. Et eum condẽnatum accipere debemus tñ, qui iure condẽnatus est, ita vt sñia teneat: & si nulla est sñia, nó dr condemnatus.ff.de re iudi.si te. §. cõdẽnatum. Item arg. q verba cum effectu sunt accipienda §. de cleri.non resid.l. relatũ. & ff.ne quis eum q in ius vo.est vi.ex.l. pen. §.docere. Arg.ɔ, q voluntas seu conatus delinquentis puniri debeat, q̃uis sine effectu, §. de biga. nuper. & c. vlti. & 51. dist. si quis post acceptũ.& de pœni.dist.1. si quis non di cam. si quis cum telo. & quatuor. §§. seq. & ff. de extraor.cri l.1.& C.si quacũq; præd.po.l. t.in princ. [l] & §.eo.iuuenis.

¶ Cap. 2. eod.tit.in 1. compilat. Vide dictum Trident. sess. 24.de refor. matr.cap.9. B.Thomam in quodlibetalibus addi- tis ad 3 par. q.47. art. 6. & Scoti lib. 4. sentent. dist.29. q. 1. art.4.

TITVLVS II.

De desponsatione impuberum.

¶ Hormisda Eusebio episcopo.

¶ *Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere vero non, nisi consentiat.*

CAP. I.

TVa † fraternitas requisiuit de filio adulto, quẽ pater matrimoniũ vult contrahere, si sine voluntate adulti filij facere potest. Ad quòd dicimus, si aliquo modo non consentit [d] filius, fieri non posse. ¶ Potest autem filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater, cui vult matrimonio tradere: Et postquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino debet [e] hoc adimplere.

‡ Punitur in x. libris aut. potestate, q minus pro nuptiis infert subnectit vel parentibus etiam si nuptiis non peregerit.Io. And.

DE DESPONSATIONE IMPVBERVM.

¶ *Supra visum est de sponsalibus in genere, nunc de eis submittit in specie: scilicet, de illis quæ ɔhuntur per impuberes. Vel aliter,& sic: Quia ad sponsalia contrahenda, certa ætas determinata est à iure. ideo subijcitur ista rubrica, in qua tractat de ætate habili ad sponsalia, ideo,&c.*

De hac materia vide 30.q.2.& facit.20.q.1.cap.1.& repetitur in Sexto. Abbat.

T*Va fraternitas.*] Habet tria dicta, secũdum: ibi, *Potest.* tertium: ibi, *Et postquam.* Abbas Siculus.

CASVS. Pater vult q filius eius ɔhat cum aliqua muliere, filius adultus nó vult cum illa ɔhere: Quæritur, an pater filium compellere posset, vt cum illa ɔhat? Dicitur, q si filius non cõsentit: hoc fieri nõ potest: Sed filiũ nondum adultum potest pater cui vult in matrimonium tradere, quia ipsius voluntas adhuc discerni non potest: Sed postq̃ venerit ad legitimam ætatem, debet factum patris ratum habere, si sibi placuerit; sed non compellitur. Nota q libera debet esse voluntas in matrimonio ɔhendo: & filius nó adultus in hoc patri subiacet. Itẽ pater non potest cogere filium adultum ad ɔhendum. Filium vero non adultum cogere potest, vt videtur, quod verũ est quo ad sponsalia, non quo ad matrimonium: quod patet cum dicitur in litteris dum venerit ad legitimam ætatem: & illud quod postea sequitur, debet exponi de debito honestatis, non necessitatis.

¶ *Glo.seq.voci.per q.quid si filius vel filia coactione patris, &c.*
d ¶ *Consentit.*] Si coactione paterna ductus consentiret in aliquã, quã alias non esset ducturus, eam voluisse vr, & est matrimoniũ.ff. de rit.nup.si patre.cogi tñ non debet.ff.eo.nõ cogitur.& C.de nup. nec filium.nec potest eum cõpellere inuitum.ff.de spon.filio familias.quia inuitæ nuptiæ difficiles exitus consueuerunt habere.§.tit. proxi.requisiuit.& 31.q.2.§.1. secus vr de filia sm leges: nam illa sdicere non potest, nisi pater dederit ei turpem, vel moribus suis indignum.ff.de spon.sed quæ patris.secus tamen secundum canones 2. §.tit.proxi.cum locum.& 27.q.2.sufficiat. Ber.
e ¶ *Debet.*] debitũ honestatis, nõ necessitatis.§. de testi.c.1.

V*Bi non est.*] Primo ponit dictũ. Scđo excipit: ibi, *Nisi.* Tertio exẽplificat: ibi, *Vt pote.* Ab.

CASVS. Dr hic, q aliqui quorũ vterq; vel alter, ad legitimã ętatẽ ad matrimoniũ nõ puenerit, cõiũgi nõ debẽt, nisi forte aliqua iusta causa interueniente, vtputa pro bono pacis: cuius ɔtrum fuit causa huius phibitionis: puta ɔhebãt aliqui in minori ætate, cũ ad ætatẽ legitimam puenieбãt, displicebat alteri, & sic non ɔhebant, pp quod scandalũ & odium inter parentes oriebatur. Nota, q pro bono pacis reformãdo toleratur matrimonium, qđ aliàs fieri interdiceret.

‡Neque est à sanctione canonũ recedendum, quicquid leges ciuiles iubeant.

¶ Nicolaus Papa.

¶ *Impuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis cõiungi non debent.*

CAP. II.

VBi † non est consensus [f] & infra. ¶ Districtius inhibemus, ne aliqui, quorũ vterque, vel alter ad ætatẽ legibus, vel canonibus [g] determinatam non peruenerit, cõiungantur [h]. Nisi forte aliqua vrgentissima necessitate interueniẽte: vtpote pro bono pacis [i] talis cõiunctio toleretur.

† Cap.4. eo. tit.in 1. compil. Pannormia lib. 6. tit. 11. c. 3. fine c. 122. Gratianus 30.q.2.c.vbi non est. vide Sylvestrũ in summa verbo, sponsalia. q.1.

¶ Isidorus †.

¶ *Puberes sunt quo ad matrimoniũ, qui ex habitu corporis concipere & generare possunt.*

CAP. III.

PVberes à pube sunt vocati, idest, à pudentia [k] † corporis nuncupati: quia hæc loca primo lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem existimãt: id est, eum esse puberem, qui xiiij. annos [l] impleuit, quãuis tardissime [m] pubescat. Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatẽ ostendit, & generare [n] iam potest. ¶ Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

† Lib. 11. Etymologiarum.c. 2. & c.7.eod. tit. in 1.compilatione. Et vide per cetera hic Hostiensem.

† Fortassis legendum à pudendis, vt apud Isidorũ. quod & vetus cõuenit, sequẽtibus enim: quia hæc loca primo lanuginẽ ducunt. quod recte obseruat Antonius Augustinus. sed de his vocibus consule humaniorũ litterarum professores.

f ¶ *Consensus.*] verus, vel præsumptus.
g ¶ *Canonibus.*] Aetas ad matrimoniũ ɔhẽdũ tam sm leges q̃ secũdũ canones est xij. annorũ in fœmina. ff. de ritu. nup.minorem. & j.eo. cõtinebat. In viro xiiij. annorũ. j.eo.attestationes. quantũ ad spõsalia ętas vij.ann.ff.de spon. & in sponsalibus. j. eo. litteras. accessit. & c. duo.Bernar.

¶ *Glossa sequens ponit duas lecturas.*
h ¶ *Coniungantur.*] matrimonialiter: quia cõsentire non possunt. j. de frigid. & malefi. q sedem. Vel intellige quantum ad sponsalia: & ideo prohibentur, quia sæpe mutant postea voluntatem: vnde propterea oritur discordia inter ipsos: & differentes cõsanguineis copulantur, vt §.tit.prox.iuuenis.quod esse non potest.§.tit.proxi.sponsam.Ber.
i ¶ *Pacis.*] Nota pro bono pacis admittendum, quod aliàs prohibetur.3.q.6.hoc quippe. Vnde versus:

Pax vt seruetur, moderamen iuris habetur.

P*Vberes.*] Primo narrat dictum. Secundo refert vnam opinionẽ: ibi, *Quidam.* Tertio aliud dictum: ibi, *Certum.* Quarto aliud: ibi, *Et puerperæ.* Abbas.

CASVS. Isidorus interpretatur quis dicatur pubes: dr etiam pubes à pudentia corpis, q̃a loca illa primo lanuginẽ ducunt. Quidã tñ cõputant pubertatẽ ex annis primis, idest, illũ puberẽ dicunt, q annum xiiij. cõpleuit, q̃uis tardius pubescat: Sed verum est, illum puberẽ esse, q ex habitu corpis pubertatẽ ostendit, & generare possit: & puerperæ dicunt, quæ in puerilibus annis pariunt. Nota q in matrimonio ɔhendo non debet considerari tẽpus, sed vtrũ sit talis, qui generare vel concipere possit, tam in masculo q̃ in fœmina.
k ¶ *Pudentia.*] idest, pudore quem patiebantur inspicientes, & inspecti in patribus siue membris pudendis: vt Insti.quib.mod.tu. fi. circa prin.
l ¶ *Xiiij. annos.*] 30.q.1.illud.& §.de regular.ad nostram.

¶ *Glossa sequens quærit, opi.ponit, contrarium sol.*
m ¶ *Tardissime.*] quid si iste qui iam compleuit xiiij.annos, talis appareat, q nullo modo possit generare, & ɔhat, nunquid tenet matrimonium? Dicunt quidã, q tenet matrimonium: ɔtrium credo [3], quia nec est pubes, vt j. dicitur: nec in eo reperiuntur tria bona matrimonij, quæ sunt fides, proles, & sacramentum. 27.q.2.omne itaque. iste non est talis, qui possit habere prolẽ, quod etiam satis patet per litteram sequentem. Arg.contra. j.eod.de illis.

3 Idem dixit Alanus in c.3. eod. tit.in 1.compilat. quod omisit in hac sua collectione Raymundus, hæc tamen glossę opinio non placet hic Ioanni And. vt ei videtur.

¶ *Glossa sequens distinguit pubertatem matrimonij & tutelæ.*
n ¶ *Ostendit, & generare.*] Ergo pubertas ex vigore naturali, non ex

anoorũ numero cõprobatur: quod verum est, quo ad matrimoniũ ꝯhẽdũ, vt dixi ĩ.eo.de illis 2.& c.vlt. vbi malitia supplet ætatem. ex quibus etiam probatur, ꝙ matrimonium consideratur ex pubertate tñ, & non ex annorum numero: quo ad tutelam vel curam ætas anoorum tñ consideratur. C.qñ tu.vel cu. esse de.indecorum. Insti.qui mo. finitur tu.in prin. sed quo ad matrimonium bene incipit mulier, & etiam vir, an fine apti ad matrimoniũ. 27.q.1. nec aliqua. & ĩ. de proba. propo-suisti.& c. causam matrimonij. Ber.

¶ Herfor. Herfordensi.

¶ Alexander tertius Herforden. episcopo.

¶ *Ex sponsalibus contractis cum minore septennio, non oritur impedimentum publicæ honestatis; secus, si cum maiore vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissoluit sponsalia præcedentia de futuro.*

CAP IIII.

Litteras tuæ fraternitatis accepimus, ex quarũ tenore perpendimus, quod cũ quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsauit: procedẽte vero tempore, matrẽ puellæ cognouit, & eam in vxorem accepit: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respõdemus, quòd si præfatus vir matrem puellæ antequam septimum annum complesset, in vxorem accepit, matrimonium nõ dissoluas[a]: cum desponsationes huiusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt. Verum si postquam puella septimum annum compleuit, prædictus vir matrem eius accepit vxorem, cum sponsalia extunc[b] placere consueuerint[c]: inter eos sententiam diuortij non differas promulgare: nec ipsum filiam[d], seu matrem habere permittas.

Litteras.] Qui desponsauit minorem septẽnio, cum eius matre ꝯhere potest: secus si tpe spõsaliorum erat maior: quia si tunc fuit minor, & eadem voluntate permanente facta fit maior: quia si cum matre ꝯhit, & eam cognoscit, nec matrẽ habebit nec filiam. hoc di cit. Cõis diuisio. scda: ibi, *Consultationi.* Abb.

Casus. Quidam cũ esset ætatis legitimæ ad matrimoniũ ꝯhẽdum, desponsauit quandam puellam in cunabulis: postmodum cognouit matrem, & eam in vxorem accepit: Dubitabatur, an eam in vxorem habere posset? Rñdet Papa, ꝙ si præfatus vir matrem puellæ in vxorẽ accepit, anteꝗ̃ puella septimum annũ cõpleret, matrimonium tenet: quia huiusmodi desponsationes, quę infra septimum annum fiunt, nullæ sunt. verũtamen, si postꝗ̃ puella vij. annum compleuit, vir ille matrẽ accepit: qa extunc placere consueuerunt spõsalia: matrimonium illud separati debet, & nec matrem, nec filiam habere poterit. Nota ꝙ sponsalia ante septimum annum contracta nulla sunt, post septimum annum valent, & tenẽt. Item quod ab initio non valuit, tractu tẽporis valere incipit.

¶ Cap. 3. eo.tit.in 1. compilat.& post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iii. par. 12. c. 2. Et de impedimento iustitiæ publicæ honestatis, vide q. l nouissime cauerit concilium Trident. sessio. 24. de reformat. matri. cap. 3. adde citatos supra tit. præcedenti cap. ad audientiam. & de tractatu vidẽto Couar ruuiam in epitome libri 4 decretalium par. 2. cap. 2.

¶ Vide l. quãtum. ff. de spõsalib. cum ibi notatis.

¶ Idem Eboracen. archiepiscopo.

¶ *Sponsalia nulla ex defectu consensus, non creant publicæ honestatis iustitiam, sponsalia vero aliqua sic: licet legitimo modo fuerint dissoluta.*

¶ *Glossa sequens arg. signat contrarium, & ibi remittit.*

a ¶ *Dissoluas.*] arg. ꝙ sponsalia contracta de facto nõ inducunt publicæ honestatis iustitiam. arg. contra. ĩ. tit. prox. ad audientiam. vbi de hoc. & cap. iuuenis.

b ¶ *Extunc.*] scilicet, post septem annos. 30.q.2.c.vlt.

c ¶ *Placere consueuerint.*] & si placuerint, sola ratihabitione confirmantur, licet ab initio nulla fuissent: & intelliguntur ratũ habere, nisi expresse ꝯdixerint ætate legitima adueniente, vt hic colligitur: sed intelligo ꝙ sponsalia debeant placere, cum simul cohabitant: quia tunc intelliguntur consentire, ex quo non ꝯdicunt. ff. de ritu nup. minorem. secus credo si seorsum habitant: quia tunc non intelligunt consentire, nisi vel verbo vel ipso facto, puta quia vadit ad domum suam, vel dat aliqua munuscula & consimilia, q̃ sponsi facere consueuerũt. arg. ad hoc ĩ.c. prox. in prin. vbi dicit, & postea in eum non consenserit. Item arg. ad ea quę frequentius accidunt iura adaptari debẽt. 28. dist. de Syracusanæ. & ĩ. de cle. coniuga. diuersis fallaciis. C. de la. li. tol. l. vnica. §. sed & si quis homini. & 14. q.5. denique. & Insti. de re. diui. §. illud. & 19.q.2. duæ sunt. & ff. de testa. milit. prædi. cum eiecot. §. per plurium. ff. de vsucap. l. iusto. 1. cõtra. in fi. ff. de legi. nam ad ea. & 3.q.5. accusatores. imino q̃nq; ad ea quæ nunꝗ̃ vel raro accidunt. ff. si pars hęre. pe. l. antiqui. 19. dist. in canonicis. in fin. ff. de reg. iur. ea quæ raro. de consec. dist. 4. sanctum est baptisma. in fi. C. de legi. hære. si maior. & 51. dist. qui in aliquo. ver. quicunque. ff. de statu. hom. nõ tunc. & l. seq. Sol. regulariter obtinet prima rubrica. Contraria casualia sunt, quæ negotiis non cohærent. ff. de reg. iur. ea quæ raro.

¶ Formabitur ibi casus de ancilla, cui relicta erat libertas, si tres liberos pareret: peperit vnum, & postea tres vno partu, vltimus est liber. Ioan. And.

d ¶ *Filiam.*] quam habere non potest propter affinitatem superuenientem. 35.q.3. nec eam quam. nec matrem propter publicæ honestatis iustitiam: vt ĩ. cap. prox. & ĩ. tit. prox. ad audientiã. & ĩ. eod. continebatur. §. vlt. Bernar.

CAP. V.

Accessit ad præsentiam nostram: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd puella non esset septẽnis, quando G. desponsata fuit, & postea in eum non consenserit[e], & quod idem G. ab huiusmodi desponsatione per te fuerit absolutus[f], matrimonium inter eundem G. & matrem puellæ celebratum, præcipias inuiolabiliter obseruari, & eorum prolem[g] denuncies esse legitimam: quia desponsationes & matrimonia ante septẽ annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit[h]. Sane si præfata puella ante desponsationem[i] septimum annum compleuerat, licet prædictus vir a desponsatione ipsius puellæ, ipso iure[k] fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum[l] tamen videtur, vt matrem eius habeat, cuius filia fuit sibi desponsata.

Accessit.] Summatũ est s. cap. prox. Distinguit duo membra. secundum abb. Sanc. Abbas.

Casus. Quidam G. nomine ꝯxit sponsalia cum quadam puella in minori ætate, siue infra nubiles annos, & cum ipsa in dictum G. consentire nollet, ab eo fuit per archiepm absoluta: postmodum dictus G. cum matre puellæ matrimonium cõtraxit, & ex ea filios suscepit: Dubitauit archiepiscopus, vtrũ matrimonium illud teneret, & an filij eorũ legitimi sint habendi? Super hoc Papa cõsultus rñdet, & mandat archiepiscopo, quatenus si constiterit ei, ꝙ puella nõ esset vij. annorũ, qñ præfato G. desponsata fuit, & ꝙ idem G. fuisset absolutus ab ipsa, matrimoniũ illud legitimum iudicet, & prolem eorum legitimam denunciet: quia desponsationes infra vij. annũ non tenent, si cõsensus postea non accedat: Si vero dicta puella anteꝗ̃ desponsata prædicto G. fuisset, vij. annũ cõpleuerit, ꝗuis ab ipsa absolutus fuisset, qa in eũ consentire nolebat, matrem puellæ habere non potest. Nota ꝙ diuortiũ dr celebrari inter quos nullum fuit matrimonium. Item sponsalia infra vij. annũ ꝯcta non tenent, & ita non impedit coniugi, qui ꝯxit cũ matre illius puellæ, dummodo post septimum annum adinuicem non consenserint. Item ratihabitio subsequens confirmat contractum præcedentem.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 1. cõpilat. & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iii. par. 6. c. 3.

¶ Alias, V.

¶ Alias, quando ab G. desponsata, & ante ab V. despõsata.

¶ V.

¶ Vide similem cap. præcedenti.

¶ V.

¶ Idem Noruicen. episcopo.

¶ *Si impubes desponsatus, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir iurat se eam cognouisse: nec auditur, si nondum pubes, sed proxima pubertati probetur*

e ¶ *Consenserit.*] dic super hoc vt ĩ. c. proxi.

f ¶ *Absolutus.*] maxime. hæc absolutio factum tantũ respicit, cum nulla fuissent sponsalia. s. cap. proxi. Ber.

g ¶ *Prolem.*] quia vbi matrimonium legitimũ est, & filij legitimi erunt. 34. dist. si quis viduam. & 32.q.4. dicat aliquis. & si matrimonium reputatur legitimum, licet non sit, filij tñ erunt legitimi. ĩ. q. filij sint legiti. cum inter. hodie idem obtinet denunciatione præmissa. ĩ. de clande. despon. cum inhibitio.

h ¶ *Accedat.*] tacite vel expresse: vt dictum est ĩ. c. proxi.

i ¶ *Ante desponsationem.*] ipsius puellæ. Ber.

¶ *Glossa sequens ponit opinionem, & lecturam, quam reprobat.*

k ¶ *Ipso iure.*] Hoc ideo dicit, quia cum maior cotraxit sponsalia cum minore, adueniente ætate, si minor noluerit cõsentire in matrimonium, ab ecclesia debet absolui: & quia illa noluit cõsentire, fuit absolutus ab epo. Nec intelligas ipso iure, id est, spõsalia nulla fuerunt ipso iure, vt quidam[3] dixerunt, quia ipsa non consensit in sponsalibus. sed hoc stare nõ potest: quia si hoc fuisset, non separaretur matrimonium contractum cum matre, cum nulla fuissent sponsalia. vt patet, per princ. cap. vbi non separantur.

l ¶ *Inhonestum.*] quia nullam de cõsanguinitate[4] illius puellæ poterit recipere in vxorem: ergo multo minus matrem. s. tit. proxi. ad audientiam. & c. sponsam. & c. iuuenis. cum illa puella fuerit sponsa illius: vt ĩ. c. proxi. in fi.

¶ fuerat.

3 Cũ alter ignoraret impedimentũ, secus cum ambo scirẽ, vt ibi. Ioan. And.

¶ Tam. scilicet, sed mouebatur ex antiqua, vbi præcipit hanc matrimonium simulando fuisse cõtractum cũ matre.

4 De hoc articulo late disputãt Doctores in c. 1. de sponsalib. lib. 6. sed tene qd nouissime diffiniuit cõcilium Trident. sessione 24. de reformat. matri. c. 3. adde citatos supra tit. præcedenti. c. ad audientiam.

C ontinebatur

C*ontinebatur.*] Primu ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Consultationi*. Abbas.

CASVS. Quædam puella infra nubiles annos constituta, tradita fuit in vxorem cuidam iuueni, & ab eo traducta: postmodum cum peruenit ad nubiles annos, postulauit licentiam cum alio ɔtrahendi, dicens, q in illum non cōsensit: Iuuenis ille in ɔtrarium allegauit, quòd & si forte cum desponsauit eam, nondum annum xij. attigisset, ita erat ætati proxima, q eam carnaliter cognouit: & parentes ipsius asserebant eā esse ętatis legitimæ: Quæsitū fuit à Papa, cui esset potius credendū? Rńdet Papa, quòd in decretis habetur expressum, vt si vir dicat quòd vxorem suā cognouerit, & mulier negauerit, standum est verbo viri: & in casu præmissu standum est verbo viri, qui dicit se eam cognouisse, si illud iuramento firmauerit. Si vero fuit ętati proxima, vt in xj. anno, vel circa xij. & cum assensu suo despōsata, & cognita ab eo, separari nō debet: pręcipue cū parentes ipsius eam legitimæ ætatis faterentur. In fine dicit, q si puella infra nubiles annos alicui fuerit despōsata, non licet alicui de consanguinitate illius cui desponsata fuerat, eam ducere in vxorem, nec sponsus poterit aliquā accipere de consanguinitate sponsæ. Nota q potius creditur viro q̄ mulieri, sed hoc est fauore matrimonij. Item ab xj. anno dicitur mulier ꝓxima nuptui & apta. Item sponsalia infra nubiles annos contracta, licet ad matrimonium non perueniant, impediunt matrimonium contrahendū cum omnibus consanguineis alterutrius.

cognita. Et ex sponsalibus contractis cum impubere maiore septennio, oritur publica honestas.

CAP. VI.

CONtinebatur† in litteris tuis, quòd cum quædam puella infra nubiles annos, cuidam in vxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta: hæc ad nubiles annos perueniens, alij nubendi licētiam postulauit: asserens se in eundem nullatenus cōsensisse: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cum in decretis[a]† habeatur expressum, quòd si vir dixerit, quòd vxorem suam cognouerit†, & mulier negauerit, viri standum est[b] veritati: præfato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognouisse, fides est adhibēda, si id firmauerit iuramento[c]. ¶ Si autē fuerit ætati proxima[d], vt in vndecimo, vel circa duodecimum annū, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet: præsertim[e] cū parentes eius ipsam fuisse ætatis legitimæ faterentur. ¶ Si† vero puella infra nubiles annos alicui despōsata fuerit, non licet alicui[f] de cōsanguinitate ipsius†, cui despōsata fuerit†, eam ducere in vxorem, nec fas est eidem sponso, de consanguinitate sponsæ sibi aliquam copulare.

¶ Idem Bathoniensi.† episcopo.

¶ *Si maiores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resilire potest. hoc primo. Et ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit. hoc secundo. Quòd si tempore contractus alter erat pubes, non ille, sed alter factus pubes resilire potest. hoc tertio.*

CAP. VII.

DE† illis[g], qui infra annos aptos matrimoniis spōsalia contrahunt, siue vterq;, siue alter reclamet, antequam ad annos matrimoniis aptos peruenerint, & postulent separari, nō sunt vllatenus[h] audiendi. ¶ Si vero alteruter istorū, ad annos pubertatis peruenerit, infra eosdem annos altero existēte, cum sponsalia[i] contrahuntur: si is qui minoris[k] ætatis est, cum ad annos illos peruenerit, reclamauerit, nec in alterum voluerit consentire: iudicio[l] ecclesiæ poterunt ab inuicem separari.

D*E illis.*] Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Si vero*. Tertius: ibi, *Mulier*. Abbas.

CASVS. Aliqui infra nubiles annos constituti maiores vij. annis contrahunt sponsalia, siue vterq; siue alter anteq̄ ad legitimos annos perueniant, si postulent separari, non sunt audiendi: Si vero alter eorum perueniat ad legitimos annos, altero in minoribus adhuc existente, maior si petat separari, non est audiendus, nisi cum alter ad ætatem legitimam peruenerit, & petierit separari: quia tunc iudicio ecclesiæ possunt separari. Si vero quando contrahunt sponsalia, alter eorum maior fuit, & alter minor: si maior postulet separari, non est audiendus: quia ex quo in eū semel consensit, nō potest amplius dissentire: nisi minor cum peruenerit ad ætatem legitimā petierit separari. Nota, q illi qui in minoribus annis contrahunt, ante legitimam ætatem non possunt resilire. Item maior debet expectare minorem. Item sufficit semel in aliquem consentire.

a ¶ *In decretis.*] 33. q. 1. si quis acceperit vxorem. §. t.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Viri standum est veritati.*] Arg. ɔ̄. 27. q. 2. quod interrogasti. & 33. q. 1. requisisti. Solu: vbi vir se dicit cognouisse vxorem, & ista negat, statur verbo viri, vt hic, & 33. q. 1. si quis acceperit. sed cap. requisisti. intelligitur qñ vterque confitetur, q carnaliter iungi pp frigiditatem uiri non possunt, & vterque septima manu propinquorū debet iurare, q non possunt carnaliter commisceri. c. quod interrogasti. intelligitur, qñ maritus non dicit q vxorem cognouerit: vnde auditur mulier. præterea quod dicit hic: fides est adhibenda viro si iurauerit, hoc intelligo quando mulier non probat se virginē per aspectum corporis; quia tunc [illegible]ne auditur. s. de proba propo-suisti. & cap. causam[1].

c ¶ *Iuramento.*] Sed quare compellitur iste iurare, cum sit reus. 6. q. 5. actor? Ideo compellitur iurare, ne hoc diceret in fraudem, & in præiudicium mulieris, nec credere tenetur ei mulier sine iuramento, ꝓcipue in causa matrimonij pp periculum animæ. Lau. dixit, q hoc ideo, quia fundata videbatur intentio mulieris quia traducta mulier fuerat minor: vnde ad tollendam præsumptionē illā debet iurare: secus esset, si mulier omnino nihil probasset, vt ī. de iureiur. c. vlt. vbi de hoc. fi. ʒ. eod. attestationes. Et sic est arg. q in causis matrimonialibus non debet omitti iuramentum, ne in fraudem aliquid tentetur. ī. de testi. tuis quæstionibus.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

d ¶ *Proxima.*] Sed qñ dicitur ætati proxima[2]? Potest dici q cum distat à pubertate per sex menses vel minus. ʒ. eod. attestationes. & ff. de excu. tuto. non tantum. & sic proximus pubertati furti obligatur. Insti. de ob. quæ ex delict. nas. §. in summa. & intellige nihilominus q malitia supplebat ætatem, alias non esset matrimonium etiam post xij. annum, vt dixi ī. eo. puberes.

e ¶ *Præsertim.*] idest, maxime. & q parentes confitebantur illam legitimæ ætatis, multum facit pro viro, & contra puellam.

f ¶ *Alicui de consanguinitate.*] hic. ʒ. eo.[3] accessit. in fi. ī. tit. proxi. ad audientiam. & cap. iuuenis. & cap. sponsam.

g ¶ *De illis.*] Tres articuli continentur in hac decretali, Primus est hic in principio *De illis.* vsque, *Si vero.* Secundus est: ibi, *Si vero alteruter.* Tertius: ibi, *Mulier autem.* Bernar.

h ¶ *Vllatenus audiendi.*] propter fragilitatē ętatis: & est arg. q impubes de eo quod facit ante pubertatem, reclamare non valet. arg. 28. dist. de his. & 20. q. 1. illud. & ff. de neg. gest. Pomponius. & arg. ad hoc ff. de mino. denique. §. 1. Ber.

¶ *Glossa sequens ponit lecturam quam reprobat.*

i ¶ *Cum sponsalia contrahuntur.*] idest, altero existente infra annos pubertatis, sicut existebat qñ sponsalia cōtrahebantur: si alter perueniat ad ætatem, non est audiendus, si petat separari, sed expectabit quousque alter ad ætatem peruenerit. quidam dicebant, q alter eorum erat maior, & alter minor, quando sponsalia contrahebantur: & secundum hoc non differret à sequenti versu. Ala.

K ¶ *Minoris ætatis.*] vl̄ q in optione illius qui vltimo ad ætatem puenit, sit reclamare, & tu dic q idē iuris est de alio, q potest reclamare, et si minor vellet cōsētire: aliter non differret a seq. versu.

¶ *Glossa sequens successiue signat duo contraria, & soluit.*

l ¶ *Iudicio ecclesiæ.*] hic ʒ c. proxi. Et ita patet, q sponsalia dissolui debent iudicio ecclesiæ tm̄, nisi fortius vinculum superueniat, puta matrimonium cum alio, vel votum solēne: quia tūc ipso iure soluta sunt. arg. ī. tit. prox. si inter. & ʒ. de spon. duorum. c. t. Arg. ɔ̄. ʒ. eo. ex litteris. vbi soluunt sponsalia anteq̄ alter perueniat ad ætatē. Sed nun est contra: quia ibi non tenuerunt sponsalia, vt patet ex fine, hic vero tenuerunt. Item sim. ī. tit. pxi. præterea. & c. requisiuit. ibi similiter soluuntur sponsalia, ne deterius inde contingat. & ita sponsalia ɔtrahentes, si nolunt vterq; vel alter perficere matrimoniū, non sunt compellendi: vt colligitur per hæc iura. Sed cōtra est expressum, q omnino sunt compellendi p ecclesiasticam censuram. ī. tit. prox. ex litteris 2. & cap. sicut. Quid ergo rńdebis? Dicas, q illa decre. ex litteris 2. & cap. sicut. loquuntur qñ iuramentum interuenit, licet illi etiam essent impuberes, sed erant doli capaces, ita quòd tenuit iuramentum: vnde pp periculum iuramenti compelli debent ad contrahendum. & illa decre. requisiuit, reducitur ad illā ex litteris. vt ibi plene dictum est: & quia quod dicit illa decre. præterea. potius est dispensatio: vt ibi dictum est: & quia vterq; dissentiebat, ideo fa-

Cap. 8. eo. est in 1. compilat. & post concilium Lateranen. sub Alexan. 3. par. 6. c. 16.

In concilio apud Cōpendium c. 20. vt est apud Burchardū lib. 9. decret. c. 41. & Iuonē par. 8. c. 180.

cognouit.

Tenens nunc quod diffiniuit concilium Tridentinū sess. 24. de refor. mat. cap. 3.

Facit l. 1. cum not. C. de se ind. & l. 1. C. si aduersus liber.

Pubertati proximus quæ dicatur docet hic prae alias Præpositum. vide Azonum & alios in §. in summa. Insti. de oblig. quæ ex delict. nas. adde glossam, De eād & alios in l. pupillus. ff. de reg. iuris.

Hæc omnia ista à glossa citata, moderata nūc sunt per concilium Tridē. paulo ante citatum.

illius

fuit

Bathoni.

Bathoniensi. sed et plurimum, Bathoniensi.

Cap. 9. eo. est in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 26. cap. 19. Et pro intellectu textus & glossarum vide Couarruuiam in epitome lib. 4. decretalium cap. 5. §. 1.

ideo fa-

ideo facilius toleratur. hic ergo loquitur de sponsalibus minorum. Si ergo iuramentum interueniat, cōpellendi sunt perficere matrimonium, siue sint maiores siue minores, dummō fuerint doli capaces: quia ætas illa plena est periurijs. j. de delict. puer. pueris. Si vero iuramentum non interuenit in sponsalibus, nō sunt inuiti compellendi: quia inuitæ nuptiæ difficiles exitꝰ cōsueuerunt habere 1, & ita planum est: ex causa tñ compelluntur, vt dictum est i. de spon. ex litteris 2.

¶ Mulier autem, quæ postquam annos nubiles attingit, ei qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit [a], cum in eum semel [b] consenserit, amplius non poterit dissentire: nisi ipse cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem peruenerit, in eam suum negauerit præstare consensum †.

¶ Idem eidem †.

¶ *Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus, nisi copula carnalis interuenerit.*

CAP. VIII.

A Nobis † tua discretio requisiuit, vtrum ijs, qui infra annos nubiles matrimonij [c] nomine coniunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos aptos matrimonio perueniant, liceat à matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quòd pro eo quòd ante nubiles annos cōiugalē cōsensum [d] non habent, vsque ad legitimā ætatem expectare tenētur [e]: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (si simul esse noluerint) separentur; nisi carnalis † commixtio ante interuenerit, cum interdum illa tempus anticipare [f] soleat pubertatis.

a ¶ *Nupsit.*] idest, sponsalia contraxit, quia matrimonium ꝯhere non poterat. sic. j. cap. proxi.

¶ *Gl. seq. arg. semel probatum, &c. alleg. 8. intra; et in contrarium vnam l. secundo arg. claudicare contractum alleg. 7 intra, in contrarium alleg. 4. & soluit.*

b ¶ *Semel consenserit.*] Arg. quod semel probatum est, amplius nō possum reprobare. 3. q. 3. offeratur. & 8. q. 2. dilectissimi. & 10. q. 3. eos qui. 32. q. 5. horrendus. & 4. dist. i istis. & s. de causa pos. cum olim. ff. de neg. gest. Pomponius 1. & ff. de adul. si vxor. in fi. Arg. ꝯ. ff. de mu. & ho. vt gradatim. §. reprobari 2. Itē arg. q ꝯctus claudicat. arg. s. de elect. nosti. & 32. q. 5. proposito. & q. 2. aliquā. & 33. q. 5. manifestum. 12. q. 2. si qua de rebus. & Instit. de auctor. tu. §. 1. & C. de procura. nō eo minus. Arg. ꝯ. ff. de arbi. si cum dies. §. sed & si. & l. sed si interpellatur. §. vlt. 21. q. 5. si quis cuiuslibet. & 4. q. 5. quisquis. Solu. verum est, q multi ꝯtus claudicant, & ex vna parte possunt tenere, & ex altera non, vt si pupillus ꝯhat cum minore sine tutoris auctoritate. Insti. de auctor. tu. §. 1. & l. præd. non eo minus. & c. si qua de rebus. secus in matrimonio, quia illud vinculum nō potest constare nisi ex duobus consensibus. s. tit. prox. tua. & qđ dicit hic non obstat, quia ille tenetur expectare non ratione matrimonij, sed ratione suæ pmissionis 3. vnde si contraheret cum alia teneret, etiā si iuramentum interuenisset. s. tit. proxi. si inter.

A *Nobis.*] In effectu idem dicit iste textus q præcedēs, nisi q addit, de copula & consensu tacito, post aduentum pubertatis. Primo ponitur quæstio. Secundo solutio: ibi, *Ad quod.* Abbas.

Casvs. Quidam infra nubiles annos iunguntur noīe matrimonij: si vterq; vel alter anteq̄ ad legitimos annos perueniant, peterint separari: quæritur, vtrum sint audiendi: Rñdet Papa, q cum ante legitimos annos coniugalem consensum non habeant, vsq; ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut cōfirmetur matrimonium, aut infirmetur, nisi carnalis copula antea interuenerit, cū illa tēpus anticipare soleat pubertatis. Nota q ante annos legitimos non possunt aliqui matrimonialiter consentire. Itē matrimonium non semper consideratur sm annos: quia aliqñ carnalis cōmixtio anticipat ætatem, & inducit matrimonium præcedentibus sponsalibus, & malitia etiam supplet ætatem.

c ¶ *Matrimonij nomen.*] scilicet, futuri: quia loquitur de sponsalibus. s. cap proxi.

¶ *Glossa sequens dat simile. quærit, & dupliciter soluit.*

d ¶ *Consensum non habent*] quousq; perueniant ad ætatem legitimam. sic etiam & in voto. 20. q. 1. firma. j. de frigi. & male. q sedē: Sed pone q dicant, accipio te in meum: & ego te in meam, intendentes etiam ꝯhere matrimonium? Rñdeo, matrimoniū nō ꝯhunt ætate prohibēte: sponsalia non ꝯhunt, quia nolunt. ff. de spon. quæsitum. arg. s. de offi. deleg. cum super. & C. si quis alteri vel sibi. multum interest, si in eadem volūtate psistant vsq; ad legitimā ætatem, matrimoniū prius inutile ratihabitione tacita vel expressa confirmatur. arg. j. cap. proxi. & ff. de spon. quæsitum. de rit. nupt. minorem. Posset tñ probabiliter dici, q sponsalia ꝯhunt iuris potestate, licet ea ꝯhere non intendant. j. eo. attestationes. arg. & c. duo. Ala.

e ¶ *Tenentur.*] s. c. proxi. & 20. q. 2. illud. 28. dist. de his.

f ¶ *Anticipare.*] j. eod. cap. proxi. & c. vlt. & s. eo. puberes.

¶ Idem Genueñ. † archiepiscopo.

¶ *Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonij obligantur: nisi violentia intercedat.*

CAP. IX.

ij DE † illis, qui in minori ætate desponsantur [g]: & infra. ¶ Respondemus, quòd si ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint copula [h] carnali cōiungi, minoris ætatis intuitu separari non debent †, si vnus in alium visus fuerit consensisse [i]: cum in eis ætatem suppleuisse malitia [k] videatur: sed cuiuscunq; sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare [l]; nisi post violentiam consensus [m] accedat.

ij DE *illis.*] Primo decisa consultatio. Secundo rñsio: ibi, *Respondemus.* Abbas.

Casvs. Quidam in minori ætate sponsalia ꝯhunt, & traducuntur: postmodum diuortiū petunt minorē allegantes ætatem, aut vim sibi illatam: Quæritur, quid iuris? Rñdet Papa q si ita fuerint ætati pximi, q potuerint carnaliter coniungi, prætextu minoris ætatis non sunt separandi, si vnus in alium visus est consensisse: quia in eis malitia supplet ætatē: sed cuiuscunque sunt ætatis, se possunt p illatam sibi violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat. Nota q malitia supplet ætatem in matrimonio, quod intelligo sapientiam, discretionem, doli capacitatem. Item violētia omni tpe excusat. Item matrimonium per vim contractum, per consensum sequentem fit firmū, quod prius erat infirmum.

g ¶ *Desponsantur.*] & traducuntur in domū: postea allegant minorē ætatem vel violentiam.

h ¶ *Copula carnali coniungi.*] Hoc solū consideratur, vt possint cōiugali vinculo sociari, & non numerus annorum. s. eo. puberes.

i ¶ *Consensisse.*] quod facere potuerunt, licet nondum peruenerint ad ætatem, cum pubertas præuenisset ætatem.

k ¶ *Malitia.*] Alibi appellatur prudentia 4. j. eo. cap. vlt. simile C. si minor se maio. dixe. l. 3.

l ¶ *Excusare.*] sic s. eod. tit. proxi. veniens 2. & c. consultationi.

m ¶ *Consensus.*] expressus vel præsumptus: vt si patienter cohabitet illis, talis violentia transit in consensum. s. tit. proxi. ad id qđ. & j. qui cle. vel vo. insinuante. C. qđ met. cau. l. 2. vel si carnalis copula subsequatur. j. de eo qui dux. in ma. quā pol. per adul. significauit. & j. qui ma. accu. poss. insuper. Ber.

¶ Vrbanus iij. Cenomañ. episcopo.

¶ *Contractus ante pubertatem, etiā cum nisu carnalis copulæ, non facit matrimonium.*

CAP. X.

ATtestationes † super causa matrimonij, quæ inter H. iuuenem & G. mulierem vertitur, accepimus: & ipsis inspectis nobis innotuit, quòd prædictus iuuenis, nondum duodecimum annum attigerat, cum præfatam G. accepit vxorem:

A *Ttestationes.*] Communis [illegible]io. Secunda pars: ibi, *Consultationi.* Abbas.

Casvs. Quædā causa matrimonialis vertebatur inter H. iuuenem, & G. mulierem: sup causa illa coram ordinario testes fuerūt pducti: Dubitauit iudex, qualiter in causa procederet: misit attestationes testium dño Papæ. Attestationibus illis inspectis, constitit dño Papæ, q iuuenis ille nondum attigerat xij. annum qñ dictam G. in vxorem accepit: & licet nisus fuisset eam corrumpere, sm qđ vterq; confitebatur, mulier tñ credit se virginem euasisse: Sed ipse anteq̄ peruenisset ad xiiij. annū, ab ea recessit, & cū postmodum ad annos legitimos peruenisset, petebat illū i virū suū: Rñdet Papa eidē epo, dicens, q si mulier illa p idoneos testes probare nequiuerit, q post xiiij. annum ætatis suæ, vel circa finem xiiij. anni, pdictus iuuenis consensisset in eam, recepto iuramento ab ipso, q postq̄ ad legitimam ætatē peruenit, eam habere non consensit vxorem: dictum iuuenem a prædicta G. debeat separare, & dare vtriq; licētiam cū alio ꝯhendi, vel alia. Nota, q inutilis conatus non facit præiudicium. Item post publicatas attestationes de nouo possunt testes recipi. Item hic defertur iuramentum reo, q̄uis actor nihil probet, cum tamen deberet absolui; quia actore non probante reus absoluitur; sed

1 Adde q pro. hoc facit qđ not. 1. pen. in gl. 2. C. de infideiuss.

Vide l. nuptias. ad si. in tabulis. ff. de reg. iur.

Ver. aliā, desideratur in pluribus antiquis codicibus.

Cap. 10. eo. tit. in 1. compilat. Pro intellectu vide Conseruatū citatum supra eo. cap. de illis.

2 Ibi modicus semel pbatus reprobatur, & est spēale pp hominū rationem Ioan. And.

Aliās, carnis

3 Simile not. supra tit. 1. ex litteris. in h. 2. glo. Ioan. And.

Iacent.

Cap. 11. eod. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 10. cap. 41. & de illis vero.

Vide l. penul. ff. qui das leg. & l. cōmunem. §. cum ra. ff. de verb. oblig.

Cap. 13. eo. tit. in 1. compilat. Et de intellectu per ter Doctores hic, vide Couarruuiā in epitome lib. 4. decretalium par. 1. cap. 4. §. 1. num. 6.

4 Quod intelligit Tancr. sapientiā, discretionē, & doli capacitatem. & secūdū Phi. intendū bonitate supplet ætatem. Cōtr proxi. fac. scri. l. vaticanque. & 77. distin. monachum. Ioan. And.

tiitursed hoc fit propter præsumptiones, quia tētauit eam corrumpere, & etiam fauore matrimonij.

a ¶ *Nisus fuisset*] & ita conatus non præiudicat, cum non habuit effectum. s. tit. proxi. cap. vlti. vbi de hoc. Ber.

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem.*

b ¶ *Euasisse.*] Cui creditur in hoc, quod contra se confitebatur. 14. q. 2. §. 1. & ff. de interro. actio. de ætate. §. 1. alias staretur verbo viri, vt s. eod. continebatur, prout ibi dicitur. Ber.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstionem.*

c ¶ *Per idoneos testes.*] quod facere poterit nō obstante publicatione aliorum testium, cum iste sit alius articulus. de testib. fraternitatis. & cap. tam litteris. & cap. causam 2. c. ex tenore. & c. series.

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem, quando dicatur circa finem: soluit allegans tria iura: allegat unum contrariū: & demum determinat quæ dixit.*

d ¶ *Circa finem*] forte per sex menses. ff. de excu. tuto. non tantum 2. ff. de mu. & ho. ad rem publicam. & s. eo. continebatur. arg. 3. 20. q. 2. illud. hoc intellige si iuuenis ille tunc esset viripotēs, quia malitia præuenit ætatem quandoq. s. eo. c. pxi. aliàs non tenet matrimoniū, etiam si compleuisset xiiij. an. vt s. eod. puberes. dictum est. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit. opponendo, & soluit.*

e ¶ *Ab ipso iuramento.*] Sed quare exigitur iuramentū, cū ipse sit reus. 6. q. vlt. actor? Ideo defertur ei iuramentū, quia præsumptio erat pro muliere: quia constabat, quod cum ipsa contraxerat, & quia aspirauerat ad carnalem copulā: vnde ex hoc erat præsumptio contra illum. sic s. eu. continebatur. Dic vt ibi. Quā debeat iuramentum deferri reo vel actori, quære illud s. de iureiurā. c. vlt. Et ideo iurat quod poterat esse, quod post xiiij. annos consensisset in illam, & timore iuramenti confiteatur veritatem. Ber.

& licet nisus fuisset[a] (sicut vterque confessus est) ipsam corrūpere, mulier tamen credit se virginem euasisse[b]: verum ipse antequam ad annum decimūquartum peruenisset, à memorata muliere recessit: quem † cum xvij. annos habeat, eadem pro viro sibi vendicare contendit: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si mulier per idoneos testes[c] probare nequiuerit, quòd post decimumquartū annum ætatis suæ, vel circa[d] finem decimiquarti anni, prædictus iuuenis consensisset in eam, ab ipso iuramento[e] recepto, quòd postquam ad legitimam ætatem peruenit, ipsam habere nō consensit vxorem: ab impetitione mulieris eum potes & debes absoluere. & ad alia vota vtriq. dare licentiam transeundi.

¶ Idem Pisano archiepiscopo.

¶ *Si maior inuita contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expectare donec veniat ad ætatem adultam.*

C A P. XI.

EX† litteris tuæ fraternitatis accepimus, quòd puella quædam anno. † xij. iurata fuit, & desponsata[f] cuidam puero nouem vel decem annorum: & tempore procedente, de voluntate parentum, potius[g] quàm de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta †: vbi nolens & inuita, minis † parentum impulsa, moram fecit per annum[h] & amplius; & tandē inde recedens, ad domum propriam est regressa: & infra.

¶ Cum autē dictus puer nondum ad decimum quartum annum peruenerit, nec ad eādem carnaliter[i] accessum habuerit: Discretioni tuæ taliter respondemus, quòd si puella commonita, vt donec compleat idem puer annū decimūquartum expectet, non duxerit expectandum, ei secundum ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum, liberam tribuas[k] facultatem †.

¶ Clemens tertius.

¶ *Sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem mutuā post septennium conualescunt, & inducunt publicæ honestatis iustitiam: soluuntur tamen per matrimonium de præsenti.*

C A P. XII.

DVo † pueri Guilielmus & Guilielma matrimonialiter[l] sunt coniuncti, puero sextum, puella vero septimum annum agente: qui simul per tres annos[m] manserunt: tunc pater puellæ subtrahens eam sponso, ipsam alteri M. nomine copulauit: cū quo per septem annos quiete permansit. ipse vero tunc reliquit eandē, quia credebat eā alium virū habere, illū † scilicet, cui prius fuerat desponsata. Prior autem sponsus ad annos discretionis perueniens, à prædecessore tuo contrahendi cū alia licentiā impetrauit: qui quandam nomine S. cōsobrinā prioris in vxorem[n] accepit: & cum ea per aliquod tēpus existens, eā (vt ipse fatetur) carnaliter non cognouit, licet illa † se ab eo cognitā asseueret. cū autē

h ¶ *Per annum.*] si hoc fecisset sponte, sic tenuissent spōsalia ex patientia consequentis tpis. s. tit. prox. ad id qd. & sic non fuisset tibi mulier audita, quousq; alter peruenisset ad ætatem. s. eo. de illis 1.

i ¶ *Carnaliter.*] quod si fecisset, statim pūmeretur consensisse. s. de eo qui dux. in matri. quam pol. per adul. significauit. Ber.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Tribuas.*] arg. s. s. eod. de illis 1. & c. à nobis. Sol. illud verū est, qñ certum est, quod sponsalia tenuerunt: hic nō tenuerunt: & ideo datur ei licentia cum alio contrahendi. Ber.

DVo pueri.] Primo narrat factum. Secundo respondet: ibi, *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Duo pueri, G. sex annos habens, & Guilhelma vij. matrimonialiter sunt coniuncti, qui sic tres annos manserunt: & sic sponsalia tenuerunt, quæ ab initio nō valebat: postmodū pater puellæ, ipsam copulauit cuidā alij M. noīe, cū quo pacifice p septem annos pmansit: Tandem dimisit eandē, qa credebat ipsam aliū virū G. habere: cui sue rat primo despōsata: G. ad annos discretionis pueniens, cū alia ɔhendi licētiam postulauit, qua obtenta, ɔxit cum quandam S. nomine cōsobrina dictæ Guilhelmæ, & cum ea p aliqd tempus cohabitans (vt dicebat) non cognouit eandem: ipsā tñ ab eo se cognitam asserebat: postea vero pater Guilhelmæ, cum vidisset eā a secundo viro dimissam, compulit dictum G. vt S. neptem suam dimitteret, & ad Guilhelmam (quæ postmodum p biennium cohabitauit eidem) rediret: Quæsitum fuit à Papa, qd super his esset agendū? & ipse rñdet, quod inter Guilhelmū & Guilielmā non fuit matrimoniū, puerili ætate impediente: & licet idē (postq̃ illa nupsit alij) potuerit aliam ducere in vxorem, cōsobrinā Guilielmam habere non potuit, pp publicam honestatem, siue eā cognouerit, siue non: nec ad G. potuit redire: qa fuit alteri legitime copulata. Cum ergo Guilhel. dicat se non cognouisse S. consobrinā Guilhelmæ, aliam, si voluerit, poterit ducere in vxorē, & S. alteri viro poterit copulari: & cū fuerint separati, pœnitentia debet vtriq; iniungi ad tēpus, pro vitando scandalo. Si vero cōstaret Guilhel. S. cognouisse, neutri altero viuente dabitur licentia ɔhendi, & G. manebit sine M. imposita ipsi M. pœnitentia cōpetenti ad tempus, qui pro sua voluntate, sine iudicio ecclesiæ, dimisit eādem. Nota, quod publica honestas impedit matrimonium ɔhēdum. & dirimit iam ɔtractum. Item matrimonium superueniens sponsalibus dissoluit ea. Item vir caput est mulieris. Item pp scandalum pœnitentia debet iniungi. Item incestus impedit matrimonium contrahēdum. Item nemo sine iudicio ecclesiæ debet vxorem suam dimittere.

l ¶ *Matrimonialiter.*] idest, vt matrimonialiter iungerentur ætate adueniente: sed sponsalia contrahendo. Ber.

m ¶ *Per tres annos.*] & ita tenuerunt spōsalia ratihabitione sequēti. s. eo. ex litteris. & quæ patri in sponsalibus non contradicit, consentire videtur. ff. de sponsa. sed ea quæ patris. Ber.

n ¶ *In vxorem.*] quam habere non potuit. s. tit. proxi. sponsam.

EX *litteris.*] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Cum autem.*

CASVS. Quædam puella duodecim annorum desponsata fuit cuidam puero ix. vel x. annorum: & postmodum de voluntate patris non de sua, vt dicebat, ad domum patris illius pueri ducta fuit inuita & nolens, & minis parentum compulsa, fecit ibi per annum moram: & tandem ad domū patris est reuersa, dicēs, quod nunq̃ in eum consensit, nec vult consentire, immo petebat licentiam cū alio ɔhendi: Quærebatur quid iuris? Rñdet Papa, cum dictus puer nondum ad xiiij. annū peruenerit, nec ad eam carnaliter accessum habuerit, mandat, quod si puella commonita ipsum noluerit expectare, quousq; ad ætatem legitimam peruenerit, si est ita, vt est propositum, liberam tribuat licentiā cum alio contrahendi. Nota, quod spōsalia per vim contracta, non tenent, & ideo datur huic licentia contrahendi. Item cohabitatio vnius anni non sufficit ad præsumendum consensum matrimonialem: quod verum est, vbi instante quis contradicit, nec vnquam consensit.

f ¶ *Desponsata.*] ea non consentiente.

g ¶ *Potius.*] electiue, & non comparatiue. Ber.

Margin notes:
† Cap. 14. eod. tit. in 1. compil.
† Vide l. si pater. & ibi Bart. C. de sponsal.
† Cocius & alij habent, Alexander. sed in omnib. antiquis, Clemens. in vno aut altero, Celestinus.
† Cap. vnico. eo. tit. in 1. compil. Vide Sylvestrum in summa, verbo, sponsalia. & Scot. lib. 4. sent. dist. 27. q. 2. art. 2. & seq.
† Aliàs non Guilielmū scilicet, &c.
† Immo contraxerunt p verba de præsenti, p quæ intelligitur ... se spōsalia vt infra not. & per quæ matrimonium præsumptū inductum, si post pubertatē interuenit ratio, vt not. sup. ... dum Host. Ioan. And.

a ¶ *Rediret.*] rediit iste pater ad id quod damnauerat. 26. q. 5. nec mirum. Bernar.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem, quam sol. & signat contrarium.*

b ¶ *Matrimonium.*] sed sponsalia fuerunt tũc iuris potestate: quia si non valet qđ ago vt ago, valeat vt valere potest. Intẽdebãt enim obligari adinuicem, & ideo interpretatio fieri debet vt res potius valeat quàm pereat. ꝭ. de fide instru. inter dilectos. §. cæterum. vt dictum est ꝭ. eo. à nobis. & hoc patet per sequẽtia. arg. ff. de action. & oblig. obligationum. §. verborum obligatio.

c ¶ *Publicæ honestatis iustitiam.*] quæ impedit etiam matrimoniũ ꝯhendum, & dirimit iam ꝯtum; quare ille Guilielmus non potest habere aliquam de cõsanguinitate Guilielmæ. ꝭ. tit. prox. ad audientiam. & cap. iuuenis. & cap. sponsam. & ꝭ. eod. accessit. in fi. & cap. literas. In quibusdam tñ sublata est publicæ honestatis iustitia, vt in sobole suscepta ex secundis nuptiis: & in secundo & tertio genere affinitatis. j. de consanguini. & affini. non debet.

d ¶ *Legitime.*] id est, ꝑ matrimoniũ, qđ tamq̃ fortius vinculum soluit sponsalia. ꝭ. tit. proxi. si inter. & j. de sponsa duorum, cap. 1. aliàs non ꝯxit legitime, quia non debuit frangere fidẽ, de qua debet agere pœnitentiam, vt cap. si inter.

e ¶ *Caput.*] sic 33. q. 5. cum caput. vnde sibi potius credit, q̃ vxori. ꝭ. eo. continebat. & 33. q. 1. si quis acceperit.

pater memoratæ Guilielmæ eã vidisset à secundo viro relictã, prænominatum Guilielmum, cui prius eam desponsauerat, compulit, vt S. neptam suam omnino dimitteret, & ad Guilielmam suam despõsatam rediret[a]: qui postmodum per biennium cohabitauit eidem. ¶ Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: Breuiter respondemus; quòd impediente puerili ætate, matrimonium[b] inter G. & G. non fuit: & licet idem, postquam illa nupsit alij, potuerit aliam ducere in vxorem: tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris eiusdem, siue eam cognouerit siue non: non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis[c] iustitiã † remanere, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitime[d] copulata. & infra. ¶ Cum vero vir caput[e] sit mulieris, & Guilielmus dicat[f], se non cognouisse prius S. supra dictam: aliam, si voluerit, poterit ducere in vxorem, & S. viro legitimo copulari: post separationem vero, pro vitando populi scandalo, vtrique ad tempus est pœnitentia iniungenda. Si vero legitime constaret ipsam S. ab eo siue post, siue antea[g] cognitã extitisse, neutri viuente altero dabitur[h] licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M.[i] imposita ipsi M. ad tempus pœnitentia competenti, qui pro sua opinione sola Guilielmam (iudicio ecclesiæ non requisito[k]) dimisit.

¶ Innocentius iij. C. & P. quondam filiis Malebrancæ[†].

¶ *Accusari non potest matrimonium, quod non est: vt si cum minori septennio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.*

CAP. XIII.

AD[†] dissoluendum quod factum fuerat inter I. & S. & infra. ¶ Accusatione[l] pro puella super consanguinitate proposita, præfatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur, vos ab accusatione multipliciter remouere: & infra. ¶ Interloquendo pronunciamus, inter iuuenem & puellam, nec matrimonium[m] nec sponsalia fuisse contracta: cum constet puellam nondum ad septennium peruenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset quod posset legitime accusari[n]. Denunciari[o] † tamen poterat consanguinitas, vt interdiceretur matrimoniũ contrahendum: Vnde Papa statuit terminum ad denunciationẽ probãdam, saluis exceptionibus ꝓpositis, ac etiam proponendis: ne vero in puellam aliqd interim attentetur, pcipit Papa, ne in negotio vlterius procedatur de nouo, donec cesset à denunciatione, vel ea ꝓbata ordine iudiciario procedatur: q̧ si ꝯ hoc mandatum aliqd in præiudicium puellæ fuerit attentatum: illud decernit Papa irritũ & inane. Nota, q̧ infra vij. annos nec matrimoniũ nec sponsalia ꝯhi possunt. Item matrimoniũ quod non est, accusari non potest. Item ꝯ accusationem, quæ nõ tenet, exceptio ꝓponi non potest. Item non solum tenetur quis denunciare crimen quod iam est cõmissum, sed etiam committendum. Item quod fit ꝯ pceptum Papæ, non tenet.

¶ *Gl. seq. inchoat casum.*

l ¶ *Accusatione.*] Hoc intellige ita[5]: Quidã Io. nomine ꝯxit cum quadam puella infra septennium constituta, tandẽ ex parte puellæ accusabatur matrimonium pp cõsanguinitatem. & dum vellent producere testes ad probandam consanguinitatem ꝯ illos accusatores, exceptiones ꝓposi. x fuerunt ex parte viri, vt ab accusatione repellerentur: super hoc pronunciauit Papa secundum quod in littera sequitur. Ber.

f ¶ *Dicat.*] satis fuit de facili credendum, quia nihil iuris acquirebat alteruter[1]: quia siue cognouerit, siue non, eam habere non potest, vt ꝭ. eod. patet. secus si conuus faceret ad probationem obligationis[2], vt ꝭ. de probatio. proposuisti. & j. de frig. & malefi. c. 1.

g ¶ *Siue antea.*] hoc est, postq̃ fuerit compulsus redire ad Guilielmam: siue ante compulsionem siue post cognouit Stephanam.

¶ *Glossa sequens quærit opponendo, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Neutri dabitur licentia.*] Sed quare hoc, cum inter Guilielmũ & Guilielmam non fuit matrimonium? Potest dici, q̧ pp scandalum, vt innuit littera præcedens: vel potius pp delictum vtriusq;, pp sponsalia quæ præcesserant inter eos, & sic orta erat publicæ honestatis iustitia: vnde non poterant Guilielmus & S. vlterius carnaliter coniungi: & ideo prohibentur: quia ex certa scientia contraxerunt, & carnaliter coniuncti fuerunt: tamen si contrahunt matrimonium tenebit[3]. infra de matrimonio contracto contra interdictum ecclesi. cap. 1.

i ¶ *Cum M.*] nisi voluerit eam repellere prætextu adulterij.

k ¶ *Non requisito.*] Nota q̧ sine iudicio ecclesiæ nullus debet dimittere vxorẽ suam, cum hæc sit pœna, quę nulli est inferenda nisi p iudicem[4]. 33. q. 2. seculares. & §. in hoc. & 35. q. 6. multorum. quantumcunq; etiã impedimentũ sit manifestũ. j. de diuor. porro. tunc circa coitum distingue. j. de senten. excom. inquisitioni.

AD dissoluendum.] Tria facit. Primo factum narrat. Secundo interloquitur: ibi, *interloquendo*. Tertio prohibet & decernit: ibi, *Ne vero*. Abbas.

CASVS. Quidam nomine Ioannes contraxit matrimonium cum quadam puella S. nomine infra septennium constituta: tandem ex parte puellę accusabatur matrimonium pp consanguinitatem: & dum testes producerentur ad probandam consanguinitatem, prædictus Io. multas exceptiones proposuit, per quas intendebat accusatores ab accusatione repellere: Cumq; super exceptionibus ipsis fuisset multipliciter disputatum: Papa auditis quæcunq; partes ꝓponere voluerunt, interloquendo pronunciauit, inter prædictum iuuenem & puellam, nec matrimonium, nec sponsalia fuisse ꝯcta: quia puella nondum ad vij. annum peruenerat: vnde accusatio locum habere non poterat: cum non esset quid posset legitime accusari, sed denunciari poterat cõsanguinitas, vt interdiceretur matrimonium ꝯhẽdum:

m ¶ *Matrimonium*] sim. ꝭ. de resti. spo. ex parte. nec consensit post vij. an. quia si post consensisset, tenuissent sponsalia, nisi consanguinitas impediret. ꝭ. eod. litteras. accessit. fin. ꝭ de iudi. examinata. sic isti ineptam proposuerunt accusationem manifeste, & ideo statim debent repelli, vt ibi dicitur: vnde adhuc possunt proponere aptam, scilicet, denunciare.

¶ *Glossæ sequens confirmat tex. per octo similia, & duo inducit ad contrarium, & soluit.*

n ¶ *Legitime accusari.*] bene dicit: q2 primo debet existere in rerũ natura, id de quo agitur, nec ante iuris ratio q̃ persona q̃renda est. ff. de iure codi. quidam referũt. §. 3. sic & collegio qđ nondũ est, nõ datur priuilegium. ꝭ. de ec. ædifi. ad audientiam 26 nec rescriptũ dat ad lites futuras. ꝭ. de rescri. c. vlt. nec potest dici verũ qđ nunq̃ fuit. de pœn. dist. 2. in fi. nec dr̃ mortuum qđ nõdum vixit. 32. q. 2. quod vero non. vbi de hoc. & j. de homi. sicut ex litarum. & testamentum qđ nondum est, rumpi non potest. ff. de iniust. rup. test. nã & sub conditione. arg. ff. de ædil. edi. bouem. §. vlti.[7] sic aquæ, quæ nondum apparet, non potest constitui seruitus aquæductus. ff. si seru. vend. l. vlt. & ei qđ nõdum natum est, non ꝑscribitur. C. de an. excep. l. 1. §. nemo.[8] & ff. quemad. ser. amit. si quis alia. vbi dr̃, q̧ q̃diu paries non est, seruitus non acquirit: arg. ꝯ, quis ædificio qđ nõdũ est, ꝑscribitur. ff. de seru. vrba. prędi. si seruitus. §. futuro. & ff. de seruit. rustic. prædio. Labeo. & vsuris futuris ꝑscribitur. C. de vsur. eos. & arg. s. de consuet. cum olim. Sol. verum est, q̧ rei quæ nondum est, non potest seruitus constitui, vt dicunt primę cõcor. potest tamen obligatio acquiri de ipsa cõstituenda, cum res fuerit in rerum natura: & sic intelliguntur contraria.

o ¶ *Denunciari.*] sic ita denunciari põt crimen nõdum cõmissum. 93. dist.

† Vide concilium Trident. sessione 24. de reform. matri. c. 3. & notatos supra sub præcedẽti cap. ad audientiã. vnde intelliges quam vim hodie habeat sententia glossæ hic in verbo: publicæ honestatis.

[1] Arg. de homi. significa. sñ 2. vltra medium. Ioan. And.

[2] Dicebat Host. vbi ex confessione copulæ firmatur matrimoniũ: creditur cui mulieri. secus vbi per illam non firmatur matrimoniũ, sed tantum peccatum probatur, vt dixi hic super ver. compulit. Ioan. And.

[3] Argu. ad hoc in l. furor. ff. de sponsalib.

[4] Scilicet ecclesiasticũ. cõcilium Tridenti sessio. 24. de sacramento matrimonij. ca. 20. 12.

† Malebrancæ.

† Cap. vnic. de sponsal. Vide Dominicum sancti superioris pœnam.

† Vide concilium Trident. sessio. 24. de reformat. matrimonij cap. 1 & concilium Lateranẽ sub Innocentio iij. c. 51.

[5] Hæc sanè legere aperte, qui antiquam decretalem legunt.

[6] Et p. Gof. supra de electione. cum olim. Ioan. And.

[7] Si homo venditus sub conditione, & restitutione factum non habeas, ad vendit. præfata nõ lit. Ioan. And.

[8] Actione præscribitur ex quo nata sit. Ioan. And.

93. dist. diaconi. & ff. de dam. infect. l. 2. immo vnus solus potest impedire matrimoniū. ĩ. ti. prox. ꝑterea 2. & valet denūciatio in prin. nam statim dicuntur malæfidei possessores. arg. C. de rei ven. si fundum. & in matrimonio ꝯhendo, id qđ certius est, tenendum est. ff. de ritu nup. adoptiuus. §. r. in fi. & ĩ. tit. prox. iuuenis. Ad hanc denunciationem non admittitur nisi grauis & honesta ꝑsona. ĩ. tit. ꝑxi. cum in tua. & quilibet tenetur ad hāc denunciationē. j. de cog. spi. tua nos: & etiā admittunt qui denunciāt famam. ĩ. tit. prox. cum in tua. & de auditu. 2. q. 5. hoc vr̃ sine aliqua admonitione ꝑmissa: quod nō fit in aliis denunciationibus. 2. q. 1. si peccauerit. & ĩ. de iudi. nouit. & est ius cōe, qđ quilibet tenetur & potest denunciare. j. de clande. despon. cum inhibitio.

a illud

¶ *Glossa seq. soluit contrarium. deinde quærit, & soluit.*

a ¶ *Saluis exceptionibus.* Sic patet, ꝙ cum variatur modus agendi, possunt opponi exceptiones omissæ 1 in primo iudicio. sic ĩ. de testi. veniens 2. vnde non obstat. ĩ. de except. pastoralis. Io. Sed quæ fuerūt hmōi exceptiones? Potest esse ꝙ excipiebat vir, ꝙ accusatores erant criminosi, vel malæ famæ; vel forte dicebat, ꝙ admonitio non præcesserat; sed in isto casu nō est necesse admonitionem præcedere. Vel forte dicebat, non sunt admittēdi ad accusandum, tanꝗ̃ suspecti: quia cpe ꝯ̃ctus nihil dixerunt, & erant præsentes qñ denunciatum fuerat matrimonium contrahendum. j. qui ma. accusa. poss. cum in tua.

1 Albertadesi. / 2 Albertadesi. / 3 Albertū. / 4 Abbatadesi.

Cap. 2. contra in 3. cōpilat. Et de intellectu contra Præpositum & alios vide Couar. tuumā in epitome lib. 4. decretaliū, par. 2. cap. 4. §. 2. num. 2.

5 Subaudi, vel non admissæ, vel est hoc speciale ꝑpter periculū animæ, secundum Hostiē. sum. Io. An.

hendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam, terminum assignamus, saluis exceptionibus a non solum propositis, sed etiam proponendis.

¶ Ne vero quicquam in puellam interim attētetur, auctoritate Apostolica interdicimus b, ne in negotio de nouo procedatur vlterius, donec vel à denūciatione cessetur, vel ea probata ordine iudiciario procedatur: Quòd si contra interdictum nostrum in præiudicium ipsius aliquid fuerit attentatū, id † irritum c esse decernimus, & viribus omnino carere.

¶ Idem episcopo Abbaten. †

¶ *Si quis per verba de præsenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiam si subarrhatio intercesserit.*

CAP. XIIII.

TVæ † nobis exhibitæ litteræ continebāt, quòd quidam filiam suam circiter duodecim annos habentem, cuidā nobili despōsauit, qui subarrhauit d eandem, consensu mutuo accedēte: & infra. ¶ Quia vero nobis constare non potuit, cuius ætatis esset puella, cum eidem viro extitit despōsata, cum dicatur, quòd circiter e duodecim annos habebat, vtrum ne prudētia tunc in illa suppleret ætatem: Respondemus, quòd si puella nubilis f nō erat ætatis, cum sæpefatus † vir desponsauit eādem, & ætatem in ea prudentia g non supplebat, proculdubio inter eos non coniugiū, sed sponsalia contracta fuerūt: quamuis ab ipso viro eadem fuerit subarrhata h.

b ¶ *Interdicimus.*] ita ꝙ si per extorsionem vel violentiam quicquam fieret in præiudicium puellæ, siue in iudicio, siue extra, non præiudicaretur ei.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

c ¶ *Irritum.*] quo ad iudiciū, qđ mouet in præiudiciū ipsius. simile ĩ. de ꝑbend. inter cætera secus esset si clausula illa non apponatur: licet mādet Papa aliqđ fieri. ĩ. de pręben. dilectus 1. & c. dilectus 2. Sed quid si ꝯherent matrimonium ꝯ̃ interdictum 2 Papæ, nunquid irritabitur matrimonium? Dico ꝙ non: sed separabitur ad tempus. ĩ. de sponsa. cum in Apostolica. quousq; cognoscatur de impedimento. j. de matri. ꝯ̃ct. contra interdi. ecc. ex litteris. & cap. de muliere. nam fortius est matrimonium quàm interdictum Papæ.

2 Ambigua est quæstio cum multiplicaret intelligi posset Papæ interdictum: pro intellectu ex quo video hic ꝑtę alios Præpositū, & omnino Henricū Boich in cap. quanto. supra de consuetud. vbi late explicat hāc quæstionem.

T *Væ nobis.*] Primo quæstio. secundo distinguens responsio; ibi, *Quia vero.* Abbas.

CASVS. Quidam filiam suam circiter xij. annos habentem, despōsauit cuidam nobili, qui subarrhauit eandē ꝑ annuli immissionem, consensu mutuo accedente; postmodū puella ipsa fuit alteri copulata: Dubitatum fuit, vtrum illa puella deberet remanere cum secundo; an deberet redire ad illū, cui fuit primo desponsata: Consultus Papa rñdet, ꝙ non constitit ei cuius ætatis esset puella, qñ cum primo viro extitit desponsata, cum dicatur ꝙ circiter xij. annos habebat, vel vtrum malitia suppleret ætatem: Dicit, ꝙ si puella nubilis non erat ætatis, cum viro extitit desponsata, & malitia non suppleret ætatem, proculdubio inter eos non matrimonium, sed sponsalia fuerunt ꝯ̃cta, ꝗ̃uis ab ipso viro eadem puella fuerat subarrhata; & ita remanere debet cum secundo viro, cum quo contraxit in ætate legitima. Nota, ꝙ malitia supplet ætatem circa matrimonium contrahendum. Item matrimonium contractum in ætate legitima, soluit sponsalia in minori ætate contracta.

¶ *Glo seq. tractat de multiplici subarrhatione, & ipsius effectu.*

d ¶ *Subarrhauit.*] sic 26. q. 2. si quis vxorē. & c. seq. Et hæc subarrhatio 3 fit qñq; ꝑ immissionē annuli iuxta illud; annulo suo subarrhauit me; qñq; per dationem aliarum rerum, vel aliorum insignium; & qñq; fit talis subarrhatio interueniēte cōsensu expresso, vt hic; qñq; etiam non interueniente; sed siue interueniat siue non, dummodo constet de subarrhatione, præsumitur matrimonium, donec ꝑbetur ꝯ̃rium. arg. 10. q. 5. nostrates. & cap. fœminæ. 27. dist. ꝙ interrogasti. & ĩ. de spon. is qui. quia nihil interest an facto an verbo quis declaret voluntatem suā. 43. dist. cap. 1. ibi, Pastorem recta loq timuisse, qđ aliud est dicere, ꝙ̃ terga tacēdo prębuisse? vel ibi, vestimenta sacerdotis, qđ aliud ꝙ̃ recta opera, &c. vbi de hoc ff. de leg. de qbus. 4 & ĩ. de reg. cap. pen. arg opti. & si fiat à patre, pręsumunt sponsalia: vt cap. nostrates. sed inter spōsos præsumitur matrimonium, vt hic in fin. nisi consuetudo in contrarium esset. arg. ĩ. de præsump. illud.

3 Quid sit arrha, vide per Palaciū Rubium in Rubrica de donat. inter virū & vxo. §. 2.

4 Vide de re iudic. tenor. super 5 glo. Ioan. And.

e ¶ *Circiter.*] Sic ĩ. eo. continebatur. & c. attestationes. Ad modicam quantitatem 5 refertur hæc dictio, circiter, & consimiles. vt ff. de ver. sign. hæc adiectio. B.

f ¶ *Nubilis.*] Nota nubilis ætas in viro est xiiij. an. in fœmina xij. vt dixi. ĩ. eod. cap. vbi. & ita si non fuit talis, non fuit matrimonium inter eos, sed sponsalia tātum, nisi malitia suppleret ætatem, vt j. sequitur.

† sæpepræfatus / † sępedictus

¶ Clandestinas desponsationes & cōiugia nouissime irrita fecit & annullauit cōcilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. matri. cap. 1. vnde cessant de hac re vulgarium altercationes interpretum.

5 Tria fallacet dicerem, secundū Host. sic, Io. An.

¶ *Glo. seq. dat simile in delictis.*

g ¶ *Prudentia.*] idest, carnalis concupiscentia. arg. 32. q. 1. non in sola. alibi appellat malitia. ĩ. eod. cap. de illis 2. sic etiam in delictis doli capacitas supplet ætatē. j. de delict. pu. pueris. & Insti. de obl. quæ ex delic. na. 9. in summa. circa fin. & ff. ad l. Aquiliam, sed & si quæcūq; 3. t. 6 C. si minor se maiorem dixerit. l. 3. fin. 77. dist. monachus nouitios. & C. de his qui ve. æta. impe. l. secunda.

h ¶ *Subarrhata.*] & ita collige, ꝙ per subarrhationē ꝯhitur matrimonium verum vel præsomptū, vt dixi in prin. nisi ætas repugnet, vt hic patet. & est hic arg. 7 manifestū, ꝙ si minor in ꝯhēdo vtatur verbis pertinentibus ad matrimonium ꝯhendum, ꝯhit sponsalia.

6 Sicut impubes tenentur furti, ita & Aquiliæ, si sit capax iniuriæ. Io. And.

7 Immo casus secundū Phi. quod etiam mihi videtur. Ioan. And.

TITVLVS III.

De clandestina † desponsatione.

¶ Ex concilio Arelaten.

¶ *Pro clandestino matrimonio non præsumitur, sed illud allleganti incumbit onus probandi.*

CAP. I.

SI quis clam desponsauerit aliquam, & mulier vel vir negat huiusmodi desponsationem: Viro incumbit probatio i.

DE CLANDESTINA desponsatione.

¶ *Quia matrimonia & sponsalia quandoq; contrahuntur palam, quandoque clandestine: ideo post generales rubricas præcedentes subjecit istam rubricam specialem de clande. despon. Nam quandoque puella subducitur ad contrahendum clam parentibus: & quia de tali matrimonio possit dubitare, ideo, &c.*

De hac materia vide 30. q. 5. per totum. & 3. q. 4. cap. consanguineorum. & non reperitur alibi. Ror.

S *I quis.*] Hoc dicit ſm eūdem intellectum: ei qui asserit matrimonium, incūbit probatio. Primo ponitur thema. Secundo determinatio; ibi, *Viro.* Abbas.

CASVS. Si aliquis occulte desponsauerit aliquam mulierē, & ipse eam petat postmodum in vxorem, & ipsa neget desponsationem, vir debet hoc probare: & econuerso si vir hoc negauerit, mulier ꝓbare debet, alias absoluetur vterque. Nota ꝙ quando negatur matrimonium clandestine contractum, ei qui stat pro matrimonio, incumbit probatio.

¶ *Glo. seq. objicit, dat tres solutiones, & primā reprobat. quæ fuit Ala.*

i ¶ *Viro incumbit probatio.*] quia caput est mulieris. 32. q. 6. nō mœchaberis. 33. q. 5. cum caput. & q. 1. si quis vxorem. hoc dixit R. Ex hac littera innotuit, ꝙ siue vir neget desponsationem siue mulier, semper viro incumbit probatio. sed hoc non videtur, qa negantis factum

factum nulla est probatio. 6.q.5.accusator. §.vlt.& ē.de elec. bonæ r.& ei q dicit, nō qui negat, incumbit probatio. ff.de proba. ei qui. Dixit Ala. q viro incūbet probatio, vbi ipse negat clādestine ductā esse vxorem: quia potius negat ius q̄ factum: & qui ius negat, probare debet. ff.de probatio. ab ea parte. sed ille intellectus nō placet: quia ex quo publice conficetur factum coram ecclesia, approbat matrimonium. j. c.proxi. Dixit Tanc. q legit secundum q dixit Gratianus 32. q 7. c.q proposuisti. §. sed illud Ambrosij. vt vir dicat hic à virtute, vel a virilitate, quia stat p matrimonio, & nō à sexu: & mulier a mollitie mentis. Et dic. viro, idest, q stat p matrimonium. vel dicas q cap. legitur cum reduplicatione litteræ hoc modo: si quis clam desponsauerit aliquam, & mulier negat desponsationē, viro incumbit pbatio: & si vir negat desponsationem, mulieri incumbit pbatio: & ideo non resumpsit expresse: quia idē iudicium est de muliere q de viro. sic 32. q. 7. Apostolus. & hoc verum est, & sic seruatur: si vir negat matrimoniū, mulieri incūbit probatio, & ecōuerso.

¶ Alexander iij. Beluacen. episcopo.

¶ *Qui matrimonium clandestine contraxerunt, altero negāte vel vtroque, non apparente legitima exinde probatione, simul cohabitare ab ecclesia nō compelluntur: & si illud publicauerint, tamquam in conspectu ecclesiæ factum comprobabitur: nisi rationabilis causa subsit, quæ impediat. hoc dicit, littera inhærendo.*

CAP. II.

Quod† nobis: & infra. ¶ Si matrimonia ita occulte contrahuntur, quòd exinde legitima probatio non appareat: ij, qui ea contrahunt, ab ecclesia non sunt aliquatenus compellendi[a]. Verum si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa[b] præpediat, ab ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tamquam à principio[c] in ecclesiæ cōspectu contracta.

¶ Innocentius iij. in cōcilio generali†.

¶ *Cum matrimonia sunt contrahenda, debent per presbyteros in ecclesia edicta proponi, assignato termino, infra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat: & si probabilis coniectura fuerit de impedimento, interdicatur matrimonium, donec de hoc cognoscatur. hoc primo vsque ad §. si quis.*

CAP. III.

Cum † inhibitio copulæ coniugalis sit in vltimis tribus gradibus reuocata[d], eam in alijs volumus districte seruari. Vnde prædecessorum[e] nostrorum vestigijs inhærendo, clandestina[f] † coniugia penitus inhibemus: prohibentes etiam, ne quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum[g] consuetudinem ad alia generaliter prorogando: Statuimus, vt cum matrimonia fuerint cōtrahenda, in ecclesijs per presbyteros publice proponantur†, competēti termino præfinito: vt infra illum qui voluerit[h], & valuerit, legitimum impedimentum opponat: & ipsi presbyteri nihilominus inuestigent, vtrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem apparuerit probabilis[i] coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse donec impedimentū probetur: Si quis aūt huiusmodi matrimonia clandestina, vel aliter prohibita inire præsumpserit in gradu prohibito etiam ignoráter, soboles de tali coniunctione suscepta illegitima sit, nullum habitura subsidium de paterna ignorantia, cum ipsi taliter cōhendo potius affectent ignorantiam, q̄ scientiam impedimē ti: & eodem modo filij illegitimi erūt, si ambo parentes sciant impedimentum, & cōhunt cōtra omne interdictum: Si vero parochialis sacerdos tales coniunctiones prohibere contempserit, aut interesse præsumpserit, per trienniū ab officio suspēdatur, & illis, qui cōhunt contra huiusmodi formā etiam in gradu concesso, pœnitentia imponatur condigna: Et qui malitiose ad impediendam copulam legitimam, impedimentum obiecerit, similiter puniatur. Nota q clandestina matrimonia prohibentur. Item qui contrahunt cōtra formam expressam in ista decretali, filij eorum illegitimi erunt, & paterna ignorantia eos non excusat. Item qui potest scire, & non scit, idem est ac si sciret. Item ecclesiæ opinio non excusat. Item punitur sacerdos qui clandestina matrimonia non prohibet, aut qui eis interest. Item punitur qui facit cōtra canones. Item puniuntur contrahentes contra formam illam, etiā in gradu concesso. Item punitur qui malitiose impedimentum opponit ad impediendum legitimam copulam.

Margin: † Cap. 3. eo. tit. in 1. compil. & post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 50. c. 17. Et quantū sit hodie huic decretali derogatū, vide in concilio Trident. initio eiusdem canoni.

Margin: † Scilicet Lateran. cap. 51.

Margin: † Cap. vnico tit. de clandestina matrimonio in 4. compilatione.

Margin: † Clandestina concilium Trident. sessio. 14. de reformat. matr. cap. 1. cum malo. vbi sit necessarius huius decreti.

Margin: † proponat

Handwritten margin note: Interdicuntur matrimonia clandestina

Quod nobis.] De matrimonio occulto non iudicat ecclesia, approbat tñ illud publicare volentes. Et habet duo dicta. Secundum: ibi, *Verum.* Abbas.

Casus. Aliqui contrahunt matrimonium occultè, ita q aliqua pbatio fieri non potest: Quæritur, quid iuris sit? dicitur, q non sunt ab ecclesia aliquatenus compellēdi, si alter negauerit: verumtamen si illi hoc voluerint publicare, ab ecclesia talia matrimonia recipienda sunt & comprobanda, tamquam si à principio in conspectu ecclesiæ contracta fuissent: nisi aliqua rationabilis causa impediat. Nota q clam contrahentes non sunt compellendi cohabitare. Item viro & mulieri creditur de matrimonio. Item matrimonium quod ab initio ab ecclesia non valebat, ex post facto valet, & tunc filij reputantur legitimi.

a ¶ *Compellendi.*] Si alter vel vterque negauerit se contraxisse, non debent compelli vt simul maneant, ex quo non probatur, quia ecclesia non iudicat de occultis. 32. dist. erubescāt. & 32. q. 5. Christiana. & hic. immo potius sunt abinuicem separandi, quia contubernia, vel stupra præsumuntur. 35. q. 5. c. 1. Ber.

b ¶ *Rationabilis causa.*] puta consanguinitatis. 32. q. 5. horrendus. 35. q 3. contradicimus. vel affinitas, vel aliud. j. de eo qui cognou. consang. vxo. suæ. super eo.

¶ *Glossa sequens argumen. alleg. vnum capitulum. in contrarium allegat duo, & soluit.*

c ¶ *A principio.*] Arg. qđ ab initio nō valebat, tractu tpis conualescit. ē. de elect. cū sicut. §. si autem. Arg. cō. ē. de elect. dudum 2. vbi de hoc. ē. de cens. scientes. sed hoc in principio valebat quo ad Deum, licet non quo ad ecclesiā: sed nunc primo declaratur. sic j. de frigi. & male. fraternitatis, in fi. sim. ff. si serui. vendi. sicut autem. §. sed si quæritur. ff. de acquir. re. domi. adeo. §. cum quis. in fin.

Cum inhibitio copulæ coniugalis.] Habet multa dicta, & diuisio patet per §§. licet possit alijs modis diuidi. Abbas Siculus.

Casus. Prohibitio coniugalis copulæ in tribus gradibus vltimis reuocata est per idem concilium, infra de consanguinitate & affinitate. nō debet. & ideo Papa eam districte præcipit obseruari: Vnde inhærendo vestigijs pdecessorum suorum oīo prohibet cōiugia clandestina siue occulta, pcipiens, vt nullus sacerdos talibus nuptijs interesse præsumat: statuens generaliter, vt cum matrimonia fuerint contrahenda: in ecclesijs publice proponantur per presbyteros, termino competēti statuto: vt infra illum terminum qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat; & ipsi presbyteri per se nihilominus inuestigent, vtrum aliquod impedimentum obsistat: Si autē aliquod rationabile obiectum fuerit cō copulam cōhendam, cōctus interdicatur expresse donec impedimentū probetur.

d ¶ *Reuocata.*] per illam constitutionem. j. de consan. non debet.

e ¶ *Prædecessorum.*] ē. eod. cap. proxi. & 30. q. 5. c. 1. Ber.

f ¶ *Clandestina.*] Dicitur clandestinum matrimonium tribus modis[1]: Vno modo cum non habentur testes. ē. cap. proxi. Secundo cum non fit cum solemnitate. 30. q. 5. aliter. Tertio dicitur clandestinum quod fit contra tenorem huius constitutionis, videlicet non præmissa denunciatione; tenet tamen quo ad ecclesiam[2], sed filij nati inde detecto impedimento illegitimi erunt, vt infra sequitur.

Margin: [1] Adde de hoc glo. in §. tertium quoque. in ver. postea. Instit. de nuptijs. & in glo. in ver. illicitas. ibidem.

Margin: [2] Hodie nō, per concilium Tridentinū sæpe hic citatum.

g ¶ *Quorundam locorum.*] vt j. qui matrimo. accu. possunt, cum in tua. & ē. de sponsalibus. cum in tua.

h ¶ *Voluerit.*] quasi publicum crimen videtur: quia quilibet admittitur, immo quilibet tenetur saltem denunciare. j. de cognatio. spiritu. ita. & ē. de sponsal. cum in tua. vbi etiam de hoc. consanguinei tamen potius admittuntur q̄ extranei. 35. q. 6. cap. 1. Sed pone matrimonium cōtum est nulla præmissa tali denunciatione, aliquibus præsentibus quando contrahitur, & scientibus impedimentum, & nihil obijcientibus; nunquid illi debent admitti postea ad accusandum vel ad testificandum contra illud matrimonium in vita vel etiam post mortem? Videtur q non: quia qui sciuit, certiorari non debuit. ff. de act. emp. & vend. l. 1. in fin. quia denunciatio non fit nisi propter ignorantes: Item licet contrahētes non fuerint in culpa: tñ scientes impedimentum fuerunt in dolo, & dolus præponderat culpæ. ff. ad l. Aquil. item Mela. in princ. & ex quo factum est publice non admittitur contradictor. 8. q. 1. licet. quare isti quibus videntibus & scientibus impedimentum, matrimonium contractum est, non debent amplius admitti: quia non videntur carere suspicione. Qui ergo debeant admitti post denunciationem, dicitur j. qui ma. accu. pos. vel non. cum in tua. post mortem etiam admittitur accusatio, propter bona. j. qui fil. sint legi. causam. C. ne de sta. defun. quamuis.

i ¶ *Probabilis coniectura.*] Nota, q probabilis causa impedit matrimonium

ctura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

¶ *Si in gradu prohibito matrimoniū clandestine, vel contra interdictum de quo supra, contractum fuerit, etiam per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idē est si ambo parentes sciunt impedimentum matrimonij, licet in conspectu ecclesiæ contrahant. hoc dicit vsque ad §. fine. Abbas.*

¶ Si † quis vero huiusmodi clādestina [a], vel interdicta [b] coniugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignorāter, soboles de tali [c] coniunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cū illi taliter contrahendo nō expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo [d] parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictū, etiam in cōspectu ecclesiæ contrahere præsumpserunt.

¶ *Sacerdos, qui contempserit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet clericus etiā regularis, qui interfuit, per triennium à beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit, etiam grauius puniuntur: ipsi etiam contrahētes cōtra hoc cap. etiam aliâs licite, puniendi sunt: & idem in calumniose denunciantibus. hoc dicit vsque ad finem. Abbas.*

¶ Sane si parochialis sacerdos tales [e] coniunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiā regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, grauius puniēdus, si culpæ qualitas postulauerit. Sed his, qui taliter præsumpserint, etiam in gradu concesso copulari, cōdigna pœnitentia [f] iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam, malitiose [g] † impedimentum obiecerit, canonicam non effugiet vltionē.

TITVLVS IIII.

De sponsa duorum.

¶ Augustinus † de fide pactionis & consensus.

¶ *Contrahens successiue per verba de præsenti cum duabus, tenetur adhærere primæ: Si autem primo contraxit per verba de futuro, secundo per verba de præsenti, adhærebit secundæ.*

CAP. I.

DVobus † modis dicitur fides, pactionis [h], & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet [i] aliam † ducere: si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Nō enim rescindi debet tantum sacramentum [k]. Si autem fecerit fidem consensus, non licet ei aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adhærebit priori [l]. ¶ Est autem [m] fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit [n] eum rem secū habere, vel etiā pro consensu. ¶ Fides autem consensus est, quando & si non stringit [o] manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuo se concedunt vnus alij, & mutuo se suscipiunt.

---

trimonium contrahendū. ꝭ. de spon. præterea. & c. cum in tua. & ꝭ. de consan. & affi. super eo.

a ¶ *Clandestina.*] scilicet, non præmissa denunciatione: vt dictum est supra. Ber.

b ¶ *Interdicta.*] post causam probabilem allegatam, nec finitam.

c ¶ *De tali.*] scilicet, clādestina vel iterdicta. ¶ *Glo. seq. quarit, ponit opi. quam reprobat.*

d ¶ *Si ambo parentes.*] Et ideo nō prodest opinio ecclesiæ, si ambo parentes sciāt impedimētum, quin sint filij illegitimi. Sed quid si vnus scit, & alter nescit? dixit Hug. & Lau. [1] q quantum ad scientem sunt illegitimi, quātum ad ignorantē legitimi. arg. C. de incestis nup. qui ꝯ. quod non credo: immo legitimi sunt. ꝭ. q fil. sint legiti. ex tenore. monstrum enim esset si aliquis esset partim legitimus, & partim illegitimus, sicut quia aliquis esset partim seruus & partim liber. ff. de statu lib. si duob' [2]. & hoc innuitur cum dicit, ambo parentes.

e ¶ *Tales.*] scilicet, post allegatū impedimētū. ¶ *Glo. seq. not. causam reddit. & argu.*

f ¶ *Pœnitentia.*] Nota q puniuntur ꝯhentes, & tñ nullum subest impedimentum. sed illud ideo fit, quia ꝯhoot cōtra interdictum ecclesiæ, vnde puniuntur nō ꝑp impedimētum, sed quia mandatum ecclesiæ contemnunt. ꝭ. de mat. ꝯct. ꝯ inter. eccle. c. 1. mādatum enim iudicis contemni nō debet, vt ibi. & ff. ne quid in loc. pub. l. vlt. & ita est arg. q iudex potest punire illū, qui venire ad eius citationē contēnit. ff. si qs in ius vo. nō ierit. l. 2. etiam si ius nō habeat actor.

g ¶ *Malitiose.*] Qui enim calumniose denūciat, punit: vt hic dicit. & hæc pœna arbitrio iudicis committit. ꝭ. de off. deleg. de causis. tñ clericus q calumniose denunciat, ab officio & beneficio suspenditur. ꝭ. de calum. cap. 2.

DE SPONSA DVORVM.

¶ *Supra visum est de duobus speciebus sponsaliorum, scilicet manifestis & clandestinis: sed quia quandoque quis contrahit successiue bina sponsalia cum diuersis mulieribus, & posset dubitari quæ præualeant: ideo post præcedentes subijcit istam. Abbas.*

De hac materia tractatur 27. q. 2. habito. & c. vlt. cætera dic vt supra de sponsalibus.

DVobus.] Habetur hoc capitulum pro palea. 27. q. 2. c. duobus. Et sm Hostiensem, & bene. Illud capitulū idē dicit in effecto cū cap. pen. & c. sicut. ꝭ. de spon. Duæ sunt partes. Secunda; ibi, *Est autem.* & secunda subdiuiditur. Secunda; ibi, *Fides.* Abbas Siculus.

Casus. Augustinus in cap. isto ostendit, q fides coniugalis ꝯctus duplex est: Est enim fides pactionis, & fides cōsensus: Si aliquis dedit alicui mulieri fidem pactionis, non debet aliā ducere: si aūt duxerit, valet: sed agat pœnitentiā de fide mētita. Si aūt fidem consensus, non debet aliam ducere: & si duxerit, dimittat illā, & adhærebit priori. Est aūt fides pactionis, qñ aliquis ꝑmittit alicui mulieri q eam ducet, si ꝑmiserit eum rem secū habere, vel etiam pro cōsensu. Fides aūt consensus, qñ per mutuū consensum de præsenti ad inuicem cōsentiunt: & mutuo se suscipiunt. Nota, q duobus modis dr̃ fides, pactionis scilicet, & consensus. Item adueniente fortiori vinculo rumpitur minus fortius. Item post sponsalia de præsenti non debet quis ꝯhere: & si contrahat, debet redire ad primam.

h ¶ *Pactionis.*] Hoc est dicere: vna est fides desponsationis de futuro, & altera consensus de præsenti.

i ¶ *Non debet.*] Tñ si duxerit, tenet matrimonium, & agat pœnitentiam de fide mentita: vt hic dicitur: & ꝭ. de spōsali. si inter an fin. fortitan trium annorum [3]. 27. dist. si vir.

k ¶ *Sacramentum.*] De isto sacramento habes ꝭ. de biga. debitum. q dissolui non debet per sponsalia, quæ sunt minus vinculū. arg. ff. de fideiuss. si debitori 2.

l ¶ *Priori.*] vxori, non obstante aliqua consuetudine in contrarium. ꝭ. eod. cap. vlt.

m ¶ *Est autē.*] Exponit qd dixerat i principio. ¶ *Glossa sequens fortificat textum per locum à diuisione: deinde ponit veri lecturam.*

n ¶ *Si permiserit.*] Si de fornicario coitu intelligas, conditio turpis est: & ideo pro non adiecta debet haberi. ꝭ. tit. prox. & c. vlt. vnde si postea rem secum habuerit, statim est matrimonium. ꝭ. tit. proxi. de illis. & cap. per tuas. si de legitimo intelligas, multo fortius tenet matrimonium, si coitus subsequatur: ponitur enim vt hortatio, idest, q permittas ei rem secum habere: sim. ff. de tutel. mito. §. sub conditione. Ala. dixit, q illud, si, non tenetur cōditionaliter, sed causatiue: quia in omni matrimonio hæc causa, scilicet carnalis [4] copula, debet interuenire, saltem quo ad propositum. 27. q. 2. c. beata Maria. Et eapone; si permiserit, id est, q a permiserit. sim. ꝭ. de elect. significasti. in verbo, si diligis me. Lau. dixit, q per hoc qđ dicit, si ꝑmiserit, &c. notat conditionalem fidem pactionis. ꝑ hoc quod sequitur; vel etiam pro consenso, notat simplicem & absolutam fidē pactionis, vel per vtrumq; notatur conditio. Vel potest dici, q per hoc notatur, q fides pactionis; id est sponsalia sub cōditione ꝯcta, duobus modis transit in fidem consensus, idest, in matrimonium de præsenti, scilicet per carnalem copulam, vel per consensum de præsenti, vt ꝭ. tit. prox. de illis. & cap. per tuas.

o ¶ *Et si non stringit manum*] Forte per annuli immissionem. 30. q. 5. fœminæ. Cum enim stringit manum, signum dilectionis est. vel forte alludit consuetudini alicuius loci. Ber.

[1] Et Accursius in l. qui eliera. infra alleg. quæ loquitur de ... vide ... Ioan. And.

Vide concilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. matri. cap. 1. & Clemen. vnic. de consang. & affinit.

[2] Antiqui allegabant l. de liber. cau. Azo. duobus. & melius fa... Io. And.

* malitiosum

* In R. Augustinum hæc addendum inuenit Antonius Augustinus.

† Cap. 1. est tit. 19. 1. compilat.

Vide Ioannem Maior. in lib. 4. sen. dist. 27. q. 1. & ibidem Sotum q. 1. art. 4. vers. tertium dubium est.

* Aliâs ita, aliam ducere vxorem.

[3] Vel arbitrandū. 16. q. 7. tēpora. secundū Alanum. Ioan. And.

[4] Caute hoc legas, nec putes non esse verum matrimonium absque carnali copula, quod esset falsum, vt recte explicat Soto lib. 4. senten. dist. 26. q. 2. art. 4.

A recepisti.

A *Cepisti.*] Alteri desponsatam ducens in vxorē, & cognoscens, nunquam in vxorem eam habere potest. hoc dicit secundum vnum intellectum; sed clarius hoc videtur in cap. fi. de eo qui duxit in matrimonium. Abbas Siculus.

CASVS. Si aliquis ɔ̃xerit cum aliqua, quæ sit alteri desponsata per verba de præsenti, illam dimittat: q̃a eius vxor esse non potest, & xl. dies pœniteat. Nota, quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit.

a ¶ *Desponsatam*] per verba de præsenti. vt ī. cap. proxi.

¶ *Glossa sequens arg. al-leg. quatuor iura. & duo in contrarium.*

b ¶ *Nunquā potest sibi.*] Arg. quod ab initio nō valet, tractu tpis non conualescit. sic ī. de elect. auditis. & cap. dudum. & arg. 16. q. 3. placuit. §. potest. versi. ꝙ si priuatus. & ff. de reg. iur. l. penul. Arg. ɔ̃. ī. tit. proxi. c. 2. & ī. de elect. ꝙ sicut.

c ¶ *Carinam.*] Vulgare est Italicorum, & dicitur carina: à carētia hominum, vel etiam cibariorum: nam illis xl. diebus includuntur in aliquo loco secreto iuxta ecclesiam, vbi non habent consortium hominum. Ber.

L *Icet pater.*] Summatur vt in rubro: sed clarius hoc habetur in cap. fin. & penult. ī. de spon. Et diuidit in quatuor partes. Primo ponitur decisa cōsultatio. Secundo responsio: ibi, *Consultationi.* Tertio alteri dubij solutio: ibi, *Et si nupserit.* Quarto obstaculi remotio: ibi, *Quāuis.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ si aliquis ɔ̃-xerit cum aliqua per verba de p̄senti, dicendo sic: recipio te in meam. & illa, recipio te in meum (etiam si non iurauerint) non possunt ad alia matrimonia conuolare: & si fecerent, separari debent à secundis, & ad primum matrimonium redire, q̃uis carnalis copula sit secuta. Idem habes supra de sponsa. si inter. Nota, ꝙ sponsalia de præsenti matrimonia sunt, vnde postea dissolui non possunt.

d ¶ *Præter.*] quod dicitur hic habuisti ī. de spon. si inter.

e ¶ *Iudicatum.*] Consuetudo fuit olim in Mutineñ. ciuitate, sed illa correcta est ī. eod. cap. vlt. Ber.

T *Va.*] Diuiditur. Primo ponitur thema. Secundo præcipit fieri interdictum: ibi, *Hoc arbitramur.* Tertio dicit quid iuris, si violetur: ibi, *Et si contra.* Abbas Siculus.

CASVS. Aliquis coram suo iudice petit aliquam in vxorem: vel aliqua petit aliquem in virum, quem dicit in eam consensisse per consensum mutuum de præsenti: Ille appellat ad sedem Apostolicam: & appellatione pendente ante causæ cognitionem, siue ante sententiam, aliam duxit in vxorem: quæritur quid iuris? Respondet Papa, si aliquis ammodo in tali casu duxerit appellandum, iudex interdicat ei publice, ne ante decisionem causæ cum alia contrahat: qđ si fecerit, matrimonium tam præsumptuose contractum debeat irritare & separare abinuicem vsque ad decisionem causæ. Nota ꝙ pendente appellatione nihil est innouandum. Item qui contraxit contra interdictū ecclesiæ, debet separari ab illa, quousq; cognoscatur de impedimento.

¶ Ex Brocardo † lib. 30.

¶ *Ponit pœnitentiam illius, qui alterius sponsam de præsenti sibi accepit in vxorem: nec vnquam in vxorē eam habere potest. hoc dicit iuxta litterā.*

CAP. II.

A Ccepisti illam in vxorem tibi, quā alter sibi desponsatam[a] habuerat, dimitte illā: quia nūquam[b] potest tibi fieri legitima: & quadraginta dies in pane & aqua (quod carinam[c] † vocant) cum septem sequentibus annis pœniteas.

¶ Alexander tertius Salernitano archiepiscopo.

¶ *Sponsalia de præsenti non soluuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum.*

CAP. III.

L Icet † præter[d] solitū: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si inter virum & mulierē legitimus consensus interueniat de præsenti, ita quidem, quòd vnus alterum in suo mutuo consensu, verbis consuetis expresse † recipiat, vtroque dicente: Ego accipio te in meam: &, ego accipio te in meum: siue sit iuramentū interpositum, siue non: non licet mulieri alij nubere: Et si nupserit, etiam si carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & vt ad primum redeat, ecclesiastica districtione compelli: Quamuis † aliter à quibusdā prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum[e].

f ¶ *Ante decisionem.*] Appellatione enim pendente nihil innouari debet. 2. q. 6. c. post appellationem. §. appellatione. & ff. nihil inno. appellatio. pen. l. 1.

¶ *Glo. seq. alleg. septem concor. in contrarium alleg. rubr. de matrimonio contracto, soluit distinguendo.*

g ¶ *Poteris irritare.*] sim. s. de despon. impub. ad dissoluendum, in fine. Ex quibus colligitur, ꝙ matrimoniū contra interdictum ecclesiæ contractum sit omnino dirimendum, vt 35. q. 3. contradicimus. & 33. quæst. 4. non oportet. 2. & 10. distin. vides. & C. de legi. non dubium. & 25. q. 2. imperiali. & C. qui pro sua iurisdictio. l. vnica. Arg. contra. ī. de ma. ɔ̃ct. ɔ̃ inter. ec. cap. 1. & 2. & 3. Solutio. cum matrimoniū interdicitur ab ecclesia, aut causa prohibitionis est perpetua, aut tēporalis. Si est perpetua, separantur à cohabitatione quousq; cognoscatur de impedimento, quo probato separantur ex toto, lata sententia diuortij inter eos. ī. de matrimo. contractio contra interdict. eccle. de muliere. & sic intelligitur cap. contradicimus. & cap. vides. & l. non dubium. & sic intellige qđ dicit hic. & cap. ad dissoluendū. quo non probato remanebunt simul: Si vero causa p̄hibitionis fuerit temporalis, puta tēpus in quo matrimonium prohibetur contrahi propter reuerentiam dierum: vel consensus de futuro cum alio; tunc non deberent separari, sed pœnitentia debet eis imponi: quia contra interdictū ecclesiæ hoc fecerunt. ī. de matrimo. contra. ɔ̃ inter. eccle. cap. 2. tamē ne mandatum iudicis contemptibile videatur. si vult, potest eos ad tempus separare. & sic intelligitur capitulum, non oportet. & ī. de matri. contract. ɔ̃ inter. ecclesiæ. cap. 1. Interdictum enim ecclesiæ non est tantæ efficaciæ, vt separetur matrimonium contra illud contractum: nisi subsit causa perpetua: tamen pœnitentia debet semper imponi, siue causa sit perpetua siue non, propter contemptum ecclesiæ, vt patet per iura prædicta. ī. de mat. contract. contra interdi. eccle. per totū. & ī. tit. proxi. cap. 3.

¶ Idem Genueñ. † archiepiscopo.

¶ *Ei qui appellat in causa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & si contraxerit, debet separari.*

CAP. IIII.

T Va † fraternitas nos cōsuluit: & infra. ¶ De his vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, cōtrouersiā mouent, & appellatione pendente, quam ante sententiā vel cognitionem causæ, ad sedem Apostolicam interponunt, accipiunt alias in vxores: Hoc arbitramur agendum, vt si ammodo in tali casu duxerint appellādum, eis in ecclesia publice interdicas, ne ante decisionem[f] causæ, aliud contrahant matrimonium. Et si † contra interdictum ecclesiæ publice factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuose contractum poteris[g] irritare.

¶ Innocentius iij. Mutineñ. episcopo.

¶ *Qui duas per verba de præsenti desponsat, primam desponsatā habebit in vxorem, etiam si prius secundam cognouerit: nec valet contraria cōsuetudo: & hoc vltimū additur ad cap. licet. supra eodem.*

CAP. V.

T Vas † dudum: & infra. ¶ De consuetudine, quæ diu in Mutineñ. obtinuit ciuitate, vt † si quis iuraret se aliquā ducturum, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam

T *Va.*] Diuiditur in duas partes. In prima ponitur consultatio. in secunda responsio: ibi, *De vero.* Abbas.

CASVS. Olim obtinuit cōsuetudo in ecclesia Mutineñ. vt si q̃s aliquam desponsasset per verba de præsenti, & ante carnalem copulam aliam accipiat & cognoscat: illa sibi adiudicabitur, quam primo cognouerat: quia vero turpis est omnis pars, quæ suo non congruit vniuerso, & ecclesia Mutiñ. tenere debet humiliter & seruare, quod Romana ecclesia & sua metropolis seruat, præcipit Papa, vt ecclesia Mutiñ. in matrimonijs cōtrahendis illud obseruet, vt postquam inter personas legitimas, consensus legitimus interuenerit de præsenti, si postea cum alijs de facto contrahant, qđ prius de iure factum fuerat, non poterit irritari. Nota, ꝙ turpis est pars, quæ suo nō congruit vniuerso. Item quod Romana ecclesia & sua metropolis seruat, subditi seruare debent. Item carnalis copula, nō facit matrimonium, sed consensus.

¶ Tm in antiquis vt est impressum, sed restituēdum ita: ex Burchardo lib. 19. cap. 5. tit. de fornicatione. §. accepisti illā sibi. & cap. eod. tit. in 1. compilat.

† Carenam. Carentenam. Cōmu. in margine.

Carina vox est corrupta, deducta potius à quadragesima, siue quadragena, q̃ ab hominū vel cibariorū carentia, vt hic putat Ber. & ante ipsum Tan.

† Cap. 3. eo tit. in 1. compilat. & post concilium Lateraneñ. par. 6. cap. 8. Vide Sotū lib. 4. senteñ. dist. 27. q. 1. art. 3.

† expresso

† Vide observantia in Dicasterio Inquisitorū. libro 2. schol. 15. §. iuē multos. adde Melchiorē Canum lib. 6. cap. 8. de locis theologicis.

† In multis, sed idē est.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateraneñ. par. 50. cap. 42. Et cum appellatur in causa matrimoniali, quid obseruari debeat, vide ... tit. 24. de rerum ... cap. ...

† Alias ita: & si contra interdictum ecclesiæ publice factum, &c.

† Cap. vnico. eo. tit. in 1. compilat.

† In omnibus manuscriptis sic: vt si quis iuraret aliq̃, & citra carnis copulā, &c. illa enī duo verba ... se ducturū. aliquis apparēt in antiquis.

† Secundum Tor. & Vin. licet idē decretis videbatur alius verbis, scilicet, ꝙ aut matrimoniū ab ecclesia interdicat sine causa, aut ex causa: & tūc aut causa est temporalis, aut perpetua ... falsa, aut vera, omnia distinctionis versione sunt ex gl. Io. Andr.

¶ Glossa

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

a ¶ *Cognouisset.*] Videbatur, quod secundus ideo esset potior, quia illi tradita esset possessio: sicut est in venditione & donatione. C. de rei ven. quotiens. & in matrimonio spirituali. s. de surrepa. quod autẽ. & cap. pastoralis. & in obligatione pignoris. ff. qui po. in pig. ha. potior. sed non est ita: immo qui prior est tempore, potior est iure. s. de maior. & obedien. cap. 1. quia iam cõtractus perfectus est per solum consensum: licet cum secundo processum sit ad carnalem copulã, quæ matrimonium non facit sine cõsensu: vt j. dicitur. sim. s. de surrepa. cum autẽ. & ff. loca. in operis. licet hic circa matrimonium non stetur consuetudini: aliás tamen seruatur consuetudo: vt qui legitimus est ad matrimonium, consuetudo facit illegitimum. j. de cognatione spiri. super eo.

b ¶ *Ne vero turpis.*] Sic 8. distin. quæ cõtra mores. & 11. dist. nolite. & 12. distin. c. 1. s. de præscrip. cum non liceat.

c ¶ *Beati Petri sedẽ, & suam metropolim.*] Hæc verba sunt c 12. dist. nolite. & c 12. distin. cap. vlt. & s. de postu. prælat. cap. c.

d ¶ *Et si solus.*] Solus consensus facit matrimonium. s. de spon. per totum. & 27. q. 2. sufficiat.

† obseruare

† durabant

† Vide Sotũ lib. 4. sent. dist. 1. q. 2. per tot. & Couarruuiã paulo post citatum.

† In cõcilio Africano hoc nõdum inueni est, refert Gratianus, siue Palea 17. q. 2. c. quicunque. & habetur post cõcilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 6. c. 5. & cap. 1. eo. tit. in 1. cõpil.

cognouisset[a], primo cognitã adiudicaretur viro, non quæ prius extitit despõsata: & infra. ¶ Ne vero turpis[b] sit pars, quæ suo non congruit vniuerso, & ecclesia Mutineñ. tenere debeat humiliter, & seruare†, quod beati Petri[c] sedem, & suã metropolim sequi viderit & docere: In matrimonijs de cætero contrahendis illud te volumus obseruare, vt postquam inter legitimas personas cõsensus legitimus interuenerit de præsenti, qui sufficit in talibus iuxta canonicas sanctiones: & si solus[d] defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur: si personæ iũctæ legitime cum alijs postea de facto cõtrahãt†, quod prius de iure factum fuerat, non poterit irritari.

TITVLVS V.

De conditionibus† appositis in desponsatione, vel in alijs contractibus.

¶ Ex concilio Africano†.

¶ *Defectus turpis cõditionis in contractu matrimonij appositæ, nõ vitiat matrimonium, sed vitiatur.*

CAP. I.

QVicunque sub cõditionis nomine aliquam desponsauerit, & eã relinquere voluerit: dicimus, quòd frangatur[e] conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

¶ Gregorius† episcopo Spoletano.

¶ *Seruus manumissus ea conditione, vt fiat monachus, & monasterio seruiat, aliàs in seruitutem redeat: & si hoc acceptato monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur obseruare.*

CAP. II.

CVm† sit propriũ: & infra. ¶ H. presbyter conquestus est, diaconem quendam manumisisse duo mancipia sub hac cõditione[f], vt monachi fierẽt, & in eo monasterio, vbi ipse fuerat[g], permanerent adijciẽs, vt si quis contra faceret, seruituti[h] iterum subderetur: atque vnum ex his (hac conditione despecta) monasteriũ deseruisse, & se inter clericos sociasse. Tu ergo si ita esse repereris, sic te exhibe, vt nec illi monasterium deserendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

¶ Alexander tertius Panormitañ. archiepiscopo.

¶ *Qui iurauit aliquam in vxorem accipere, si centum sibi donauerit, centum non datis, recipere non tenetur, nisi postea pure consenserit, vel eam cognouerit.*

CAP. III.

DE† illis autẽ: & infra. ¶ Si vero aliquis sub huiusmo-

DE CONDITIOnibus appositis in despõsatione, vel in alijs contractibus.

¶ *Quia quandoque sponsalia contrahuntur pure, de quibus visum est supra; quandoque sub conditione, merito de his post præcedentia submittit. Et quia conditio apponi potest non solum in matrimonio, sed etiam in alijs contractibus, ideo ne auctor haberet materiam geminandi rubricam, subiecit ibi, de conditionibus appositis etiam in alijs contractibus.*

De hac materia tractatur 32. q. 8. & 32. q. 2. solet. & c. aliquando. & q. 5. cap. vlti. 17. q. 4. vxor.

QVicunque.] Primo ponitur thema, ex quo resultat tacita quæstio. Secundo responsio: ibi, *Dicimus.* Abbas.

CASVS. Si aliquis desponsauerit aliquam sub conditione, quæ non sit contra substantiam matrimonij, puta, spo[n]deo tecum, si furtum feceris: si voluerit eam relinquere, quæritur an possit? Rñdetur, quod conditio frangatur, & matrimonium firmiter teneatur. Nota turpem conditionem, quæ non sit contra substantiam matrimonij, non impedire matrimonium.

¶ *Glo. seq. recitari potest per q. de qua conditione.*

e ¶ *Frangatur.*] Intellige, hoc cap. de conditione turpi: quæ tamẽ non sit contra naturam matrimonij: vt j. eod cap. vlt. per quod intellige hoc cap. vt puta, si furtum fecerit, si hominem interfecerit, talis conditio non impedit matrimonium: immo pro non adiecta debet haberi: vt j. eod. cap. vlt. vbi de hoc.

† Hic est dictamen intellect. vt ait Couarruuias in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 3. § 1.

CVm sit.] Pertinet ad secundam partem Rubricæ. Diuiditur: primo ponitur thema. Secundo responsio: ibi, *Tu ergo.* Abbas.

CASVS. Quidam diaconus manumisit duos seruos sub hac cõditione, vt monachi essent, & permanerent in quodam monasterio: adijciens, vt si contra facerent, iterum subijcerentur seruituti: & vnus illorum recessit à conditione, & de monasterio exiuit, & inter clericos seculares conuersatur: Vnde quidam presbyter illius monasterij, de hoc cõquestus est dño Papæ: vnde mandat epo diocesano, vt si ita esse inuenerit, cõpellat eum, vt in monasterio permaneat, nec monasterium deserat, & voluntas manumittentis non valeat præteriri. Nota quod libertas potest sub conditione dari. Item ex quo quis monachus est, oportet quod monachus perseueret. Item voluntas manumittentis seruanda est.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, ponit opinionem, & soluit.*

f ¶ *Hac conditione.*] Argu. s. 1. q. 2. § pio. & ff. de pactis pactiones. Dixerũt quidam, quod libertas est res spiritualis, & ideo potest venire in commutationem cum alio spirituali. arg. s. de ser. nõ ordi. nullus. Vel dic quod non contradicit: quia monachatus hic non datur sub conditione, sed libertas datur si voluerint monachari: aliás non erunt isti liberi, nec possent ad hoc compelli. 32. q. 1. integritas.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

g ¶ *Vbi ipse fuerat.*] Potest intelligi, quod ipse fuerit clericus, vel patronus. 50. q. 3. præsens. & non monachus: quia monachus libertatem donare nõ potest, cum nihil habeat. 54. distin. abbati. nec seruũ propriũ potest habere. 12. q. 1. non dicatis. nisi hoc fecisset in ipso ingressu. Vel qđ dicit, vbi ipse fuerat, scilicet ipse presbyter, & sic planum est.

¶ *Glo seq. recitetur per quæstionem, an hæc verba sint efficacia ad libertatem reuocandam, ponit duas opiniones, & subdit suam.*

h ¶ *Seruituti iterum subderetur.*] Sic ergo vr, quod in seruitutem redigi possunt si inde exierint, ex quo hac conditione liberi facti sunt. arg. s. de ser. non ordinand. de famulis. & cap. nullus. C. de epis & clericis, Authentica, si seruus. quod quidam concedunt. Lauren. & Tancred. dixerunt, quod hæc verba non fuerunt efficacia ad reuocandam libertatem, & sic remanebit liber, & iudicis officio compelli debet iussa testatoris adimplere. ff. de manumissis testam. Mauia. & l. imperatores. & littera cap. coadiuuat ad hoc, scilicet, vt nec illi deserendi, &c. Alia ratio videtur fuisse quare iste non reuocatur in seruitutem: quia iste quando acceptauit conditionem, fuit liber & monachus, & sic monachatum vlterius deserere non potuit, etiam si vellet redire in seruitutẽ; immo Papa cum ipso dispensare non posset, vt monachus non esset. s. de sta. monachorum, cum ad monasterium. in fin. vnde dicitur. j. sic te exhibe, vt nec illi deserendi monasteriũ sit facultas. ex quo enim semel fuit monachus, semper erit monachus: & ideo cõditio apposita nõ potest reuocare illũ in seruitutem, sed compelli debet, vt in monasterio perseueret: secus circa alios contractus, qui reuocari possunt, si pactum siue modus appositus non seruetur. j. cap. proxi. & secus in his qui promouentur ad clericatum. s. de seruis non ordinan. de famulis. & cap. nullus.

DE illis.] Primo ponitur thema: Secundo determinatio; ibi, *Rem.* Abbas.

CASVS. Aliquis iurauit cuidam mulieri sub hac forma verborũ: Ego accipiam te in meam, si tantum mihi donaueris: mulier nolebat soluere illud qđ petijt: Quæritur, vtrum sit periurus, si eam nõ acceperit? Respondet, non erit periurus si noluerit eam accipere in

vxorem

† Lib. 7 epistola 16. indict. 2. regist.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilat. Vide præ alijs hac Pig. potiũ.

† Cap. 4. eo. de sponsalibus in 1. cõpilatione. & post cõcilium Lateran. par. 6. cap. 12. Vide Couarruuiã in epitome lib. 4. decretaliũ par. 2. cap. 3. § 5. & Sotũ lib. 4. sentẽt. dist. 29. q. 1. art. 1.

a Grauis est hæc controuersia, de qua late S. Thomas, & ibidem Caietanus 2. 2. q. 88. art. 11. adde citatos supra. de sta. monacho. cap. cũ ad monasteriũ. in fine.

vxorem, nisi consensus de præsenti postea accesserit, vel carnalis copula fuerit subsecuta. Nota, quod conditio honesta potest interuenire in matrimonio. Item ea quæ sub conditione promittuntur vel iurantur, non obligant, nisi à conditione recedatur.

a ¶ *Huiusmodi verbis.*] statim cōditione adiecta: aliàs ex interuallo admitti nō debet. C. de donat. quę sub mo. fiunt. l. perfectam.

¶ *Glo. seq. distinguit inter conditionem dotalem & pœnalem.*

b ¶ *Si tantum.*] Talis cōditio licita est in spōsalibus, vt hic patet: & hæc, si patri meo placuerit. j. eo. tit. sup eo. & cap. per tuas. si tñ in modum pœnæ adijciatur; vt si tecum non cōtraham, dabo centum; non valet. s. de spon. Gemma. & C. de spon. l. vlti. & ff. de verbo. obl. Titia. & C. de inut. stip. l. 2.

c ¶ *Consensus de præsenti.*] Tūc enim recedit à conditione apposita, & simpliciter intelligitur ꝯsentire. sim. s. de despō. impub. de illis. in fin.

d ¶ *Carnalis.*] Et per hoc videtur recessisse à conditione. j. eo. per tuas. & sic est matrimonium præsumptum, contra quod non admittitur probatio. s. de spon. is qui. & sic duobus modis recedit à conditione. j. eod. cap. super eo. B.

di verbis a iuramentum alicui mulieri præstiterit: ego te in vxorem accipiam, si tantum b mihi donaueris: reus periurij non habebitur, si eam nolentem sibi soluere, quod sibi dari petijt, nō acceperit in vxorem: nisi consensus c de præsenti, aut carnalis d sit inter eos commixtio subsecuta.

¶ Idem.

¶ *Res donata ecclesiæ sub modo, statim est ecclesiæ, nec reuocatur, modo non seruato, nisi hoc in contractu sit expressum. hoc dicit secundum veriorem intellectū. Et est textus multum notabilis, et valde allegabilis. Abbas.*

CAP. IIII.

VErum † cum alicui ecclesiæ, possessio quælibet e in-

VErum.] Diuiditur in duas partes. primo ponitur dictū: secūdo exceptio; ibi, *Nisi.* Abbas.

CASVS. Aliquis donauit aliquam possessionem alicui ecclesiæ sub aliqua conditione, id est, sub modo, vt aliquid fiat; & sic donatio tenuit: ecclesia non seruabat modum in donatione appositum, vnde donator reuocare volebat donationem: quæritur an possit? Rūdet, quod non potest, nisi tali conditione, id est, tali pacto donatum sit, quod ea cessante donatio debeat reuocari: tūc enim si nō fiat quod conuenit, donatio reuocatur. Nota, quod donator in traditione rei suæ potest apponere pactum siue modum, dūmodo non sit cōtra leges.

e ¶ *Qualibet.*] idest, aliqua de quibuslibet. sic. 15. q. 1. mulier. & 1. q. 7. si quis omnem.

¶ *Glo. seq. ponit differentiam inter modum & conditionem.*

f ¶ *Conditione donatur.*] Si aliquis donet aliquod prædium ecclesię sub aliqua conditione, puta vt illud restituatur Titio, si cōsul factus fuerit, vel consimile, statim tenet donatio; vel quod restituatur eidem, qui donauit, vel hæredibus suis, donū reuocari non potest, nisi conditione aduenīente. sic 12. q. 3. pontifices. in fi. quilibet enim in traditione suæ rei potest apponere pactum legibus non improbatum. ff. de pact. in traditionibus. & C. de ꝯhen. emp. l. 3. in fi. & sic donatio statim tenet, licet possit per conditionem resolui sicut vēditio. s. de pigno. illo vos. & ff. de in diem addic. l. 5. sed huic intellectui ꝯdicit verbum qd est in fin. cap. ea cessante. vnde expone, interposita cōditione, idest, modo vel pacto. Vnde nota differentiam 1 inter donationem sub conditione, & donationem sub modo: Donatio enim sub conditione facta non tenet, nisi adueniēte cōditione, siue ea impleta. ff. de cond. & dem. qui hæredi §. vlt. & l. qui sub conditione. sic & venditio. ff. de ꝯhen. empt. hæc venditio. ff. de leg. 3. si tibi legatum. ff. loca. insulā. §. vlt. arg. j. eo. super eo. & cap. per tuas. & de tali non intelligitur hæc decre. Donatio sub modo statim tenet, & non reuocatur, quādiu modus seruatur: modo illo nō extante potest reuocari, prout dictum est ab initio, si hoc dictum sit, vt reuocetur, si modus non seruetur, vt dicit in fi. & C. de donat. quæ sub mo. l. 1 & 2. de tali donatione loquitur decret. ista. & huic donationi concor. quod dicit; ea cessante debeat reuocari. Sic ergo expone, conditione, id est modo vel pacto. hæc expositio probatur. ff. de manu. testamē. l. Mæuia. & fit sic: dono tibi hoc, vt singulis annis hoc facias, vel consimile aliquid, siue vt alimenta mihi præstes, alioquin reuocetur donatio. Donatio sub conditione fit sic: dono vel lego si hoc feceris. Vnde versus:

Sexto quòd, vt, modus est 2 si, conditio: quia, causa.

¶ *Glo. seq. not. legem, &c. alleg. quinque iura in contrarium, alleg. vnam l. & soluit. demum quærit, alleg. pro. & contra, ponit duas opiniones, & secundam approbat.*

g ¶ *Debeat reuocari.*] Sic ergo patet, quod lex in donatione dicta seruari debet, aliàs reuocatur. C. de cōdict. ob cau. da. dictā legem. & l. fi. vt. & C. de reuo. do. l. 1. & C. de do. quæ sub mo. l. 1. & secunda. Arg. ꝯ. C. de rescin. ven. ea conditione. Sed ibi non fuit dictum, quod venditio non valeret, si non satisfecerit respublicæ: vnde ibi agit tñ ad interesse, vt fiat qđ conuenerit. 3 vt ff. de manu. testamen. l. Mæuia. Et ex hoc vr̃, quod res tali modo donata, scilicet, vt non alienetur, alienari non possit: qđ si fiat, reuocabitur. Sed pone causam necessitatis alienādi imminere, puta debitū, vel redemptionem captiuorum, nunquid poterit res ista alienari, vel alia quæ sic tradita est, ne alienetur: aliàs reuocetur? Vr̃ quod sic: quia talis conditio, ne liceat alienare rem meam, reprobatur à iure. ff. de pac. l. penult. & casus illi excipiuntur à iure. 10. q. 2. §. hoc ius. Arg. ꝯ. expressum est quod alienari non potest, ex quo prohibetur à donatore. in Authen. de alie. & emphy. ꝯ. §. sanctissimas. colla. 9. C. de reb. alien. non alie. l. vlt. & C. de pac. inter empto. & ven. l. vlt. T. & alij quidam dicunt, quod in tali casu res tali modo sine conditione donata ecclesiæ, ne alienetur, bene potest alienari, dūmodo alias possessiones non habeat ecclesia; quia si alias haberet, non possit alienari pp inhibitionem testatoris siue donatoris: in quo casu dicunt intelligēdam dictam Authen. §. sanctissimas. coll. 9. quia vt dicit canon, pro captiuorum redemptione res ecclesiæ alienantur. 12. q. 2. aurum. Alij dicunt, qđ verius vr̃, quod res tali modo donata, ne alienetur, alienari non potest etiam pro redemptione captiuorum: vt dicit dicta Authen. §. sanctissimas. quia non inuenitur expressum ꝯtrium in eo casu: ergo illi stabimus. & cap. aurum. non loquitur de talibus rebus, sed de vasis tantum loqui videtur. Ber.

terposita cōditione f, donatur, à donatore donum postea reuocari nō potest: Nisi forte tali sit conditione collatum, quòd ea cessante debeat g reuocari.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Contrahens matrimonium sub conditione non improbata, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis euentum.*

CAP. V.

SVper † eo vero quod postulasti, vtrum ille, qui in quandam mulierem consensit, si pater h eius suum præstaret assensum, sit ad consummandū matrimonium compellendus: Respondemus, quòd cum consensus liber dici non possit, qui in alieno i arbitrio reseruatur, ac conditionē ipsam canonica

SVper eo.] Qui per verba de præsenti cum muliere ꝯhit sub conditione, si pater consentiret: nisi pater consentiat, ad matrimonium non est cogendus. hoc dicit. Communis diuisio, secunda: ibi, *Respondemus* & ibi primo soluit: secūdo remouet obstaculum: ibi, *Nam licet.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam ꝯait matrimonium cum aliqua muliere sub aliqua conditione, vt, si patri eius placeret: Quæritur, vtrum sit cōpellendus ad matrimonium consummandum? Rūdet, quod consensus liber dici non potest qui in alieno arbitrio reseruatur, & conditio talis non improbatur a iure: ideo nisi voluntas patris accedat, non est ad matrimonium ꝯhendum compellendus. Postea rūdet Papa decretali Alexandri, quę vr̃ huic ꝯtrario ꝯdicere: Dicit Alexāder, ipsō talia interposita conditione ꝯcta, licet non sit impleta conditio, si consensus de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, matrimonium illud dissolui non debet: Illa decretalis non contradicit huic; quia talis consensus non est de præsenti habendus, quāuis per verba de præsenti exprimatur, qui in alieno arbitrio habendo consistit. Nota quod matrimonium sub conditione contrahi potest, non tamen tenet nisi conditio extiterit, vel recessum sit à conditione per contrarium factum.

¶ *Glo. seq. no. alleg. vnam concor. soluit contrarium.*

h ¶ *Si pater.*] Sic j. eo. cap. prox. sic ergo matrimonium ꝯhitur sub conditione, sicut & emptio vel alij ꝯctus. ff. de ꝯhen. emp. hæc venditio. nec obstat. ff. de reg. iur. actus legitimi. actus enim illi nō sunt contractus, sed quasi contractus.

¶ *Glo. seq. coadiuuat textum, quærit arg. pro, & soluit.*

i ¶ *Alieno arbitrio.*] Vbi enim substantia ꝯctus confertur in arbitrium expresse psonę, non valet ꝯctus, nisi ille arbitretur. C. de ꝯhen. emp. super rebus. sed testm̃ in alterius volūtate expresse cōmissum non valet. vt si ita dicam: instituo te hæredem, si Titius voluerit. ff. de hære. insti. si quis Sempronium. & ff. de cond. & demon. nonnūquam. sic nec legatum expresse cōmissum in alterius voluntate, vt ipse det: sed vt arbitretur bene. ff. de leg. 2. l. 1. 3 Sed pone, iste significauit hoc patri absenti, sed anteq̄ pater consentiat, mutat voluntatem, & dicit quod nullo modo vult illā, etiā si pater consentiret: pater hoc ignorans consentit, nunquid est matrimonium inter eos? vr̃ quod sic. ff. man. si mandassem. & s. de rescrip. ex parte. & j. de procur. mandat,

Cap. 3. ... compilat. & ... conci ... Late... par. 19. ... & cap. ... de con ...

Vt hęc ... intelli... vide Syl... in ... ver... cōditio...

Interdum ...

Cap. 4. ...

3 De hoc ...

mandato.dico q ex quo pater consensit, compelli debet, vt illam recipiat. arg. š.de despon. impu. de illis.in fi.non est tñ matrimonium inter illos: vnde si ꝯhat cum alia, tenebit: quia non dicitur consensus, nisi sit tempore quo pater consensit: quia nec dicitur habere talem potestatem, nisi cui concessa durat. argu. ff. q cuiusque vniuer. item eorum. §. quod si actor 1. qa vbi deest legitimus consensus, non est matrimonium. Ber.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Non improbent.*] Arg. contra. š. cap. 1. ibi loquitur de conditione inhonesta, quæ tamen non est contra substantiam matrimonij. j. eo. cap. vlt. Io.

b ¶ *Alexander.*] š. eod. de illis. Ber.

c ¶ *Consensus.*] de præsenti. sic š. eod. de illis. & j. cap. proxi. a

d ¶ *Nequaquam.*] Sic hoc facit conditio apposita, quę suspendit ꝯtũ vsq; ad tempus conditionis extantis: vt dictũ est š. eod. verum.

P *Er tuas.*] Communis diuisio. Secunda pars ibi, *Consultationi.* Abbas.

Casvs. Quedã mulier P. nomine, petebat quendam in virum N. nomine, dicens, q mutuus consensus inter eos, & carnalis copula accessit: vir ille nõ negabat sponsalia ꝯcta, & carnalem copulam: dicebat tñ se non teneri illam ducere in vxorẽ: quia spõsalia inter eos tali conditione ꝯcta fuerunt, si pater eius & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quã cito sciuerũt, ꝯdixerũt. Testes super hoc recepti fuerunt; testibus receptis & publicatis, dicebat mulier, quòd licet sponsalia contracta fuissent sub conditione prædicta, non tñ sibi fuerat à patre viri vel patruo ꝯdictum, & ante tempus conditionis expressum à testibus, & post, dicebat inter eos carnalem copulam accessisse: iudex dubitans qualiter esset in hoc negotio procedendum, processum causæ ad dñm Papam remisit: Ipse inspectis attestationibus, rñdet eidem, q cum manifeste constet, q post ꝯcta sponsalia carnalis copula sit inter eos subsecuta, pro matrimonio est præsumendum: quia recessisse videatur à conditione apposita: quia & si constet per testes, q postq̃ pater & patruus viri contradixerunt sponsalibus, idem vir carnaliter cognouit eandem, non est tamen aliquo modo probatum, q antequam ipse cognouisset eandem, pater & patruus eius contradicere curauissent. Nota q dubia probatio non facit fidem; & q aperte & clare debet quis intentionem suã probare, prout hic patet.

e ¶ *Non negaret.*] sed confitebatur se illã pluries diuersis tpibus cognouisse, post sponsalia ꝯcta, ex tali confessione proceditur contra ipsum: quia non probauit ꝯdictionem ante carnalem copulam.

f ¶ *Subsecuta.*] pluries & diuersis tpibus, alias non videretur bene sententiatum, cum probatum fuerit per testes viri, q post ꝯdictionem patris eam cognouisset. sim. š. de fide instru. cum Ioannes, ad fin. & s. de proba. in præsentia. & ita dubia probatio non sufficit.

¶ *Glo seq. obijcit, & soluit. Secundo format quinque quæstiones successiue, & illas soluit.*

g ¶ *Præsumendum.*] Sed quare præsumitur istum recessisse à conditione, q̃ non est præsumendum aliquem recedere à iure suo. š. de renun. super hoc. cum præcedens cõsensus durare intelligatur. arg. š. de cap. maiores. in fi. & ex eo q primo & vltimo ꝯdixit, præsumitur q medio tpe non consensit. 28. dist. quis sunt culpæ. & š. de cele. Miss. cum Marthæ. ver. si tunc igitur in cęlum. & 1. q. 1. iudices. in fi. & pcedens voluntas probatur per sequentem. 34. q. 1. cum per bellicam. Præterea si pendente conditione res tradatur, & postea non existat conditio, res tradita repetitur. ff. de condi. inde. sub conditione. ff. de peri. & commo. rei ven. q si. Præterea conditionalis cõsensus nullus est ante conditionem extantem. ff. de verb. sigo. cedere diẽ. si ergo. nullus præcessit consensus, solus coitus matrimoniũ non facit. j. tit. proxi. c. vlt. Dicas ergo q consensus pcessit de futuro: vt patet in fin. q̃uis per verba de pſenti expressit. š. cap. proxi. & ita carnalis copula subsecuta inducit matrimonium pſumptum. š. de spon. is qui. & š. eo. de illis. & š. c. proxi. & fauore matrimonij inducta est hæc præsumptio: quia per carnalẽ copulam ipso facto vr̃ consensum exprimere de pręsenti, & à conditione recedere: sic p poram conditionem receditur à conditionali. ff. de cõtrah. emp. sed Celsus. §. vlt. Sed qd si ante coitum protestetur se nolle pp hoc recedere à conditione? nec illud prodest. š. de consti. cũ M. & š. de appellat. solicitudinem. Item quid si dicam: ꝯho tecum si te virginem [3] inuenero? Vt q sit matrimonium. š. cod. c. 1. & j. e. proxi. & 32. q. 2. solet. quia nec talis error dirimit matrimonium. 28. q. 2. §. 1. sed nec dirimit emptionem. ff. de ꝯhen. emptio. aliogn. §. 1. Dicas q talis conditio nõ impedit matrimonium. Item quid si ꝯho cum aliqua sub conditione, deinde cum alia purẽ? tenet matrimonium [4]. Sed pone q postea existat conditio? vr̃ q teneat primum: quia perinde vr̃ ac si à principio pure ꝯxisset. ff. qui po in pig. hab. potior. arg. j. de frigi. fraternitatis. in fin. sed secus est in matrimonio: quia non trahitur retro, vbi ab initio non fuit: quantum tñ ad filios legitimandos retrotrahi vr̃. j. qui fi. sint le. tanta. Item quid si ꝯhitur matrimonium sub conditione, quæ omnino extitura est? Videtur idem ac si pure ꝯxisset. ff. de condi. inde. q si. & sm hoc est matrimoniũ antequam existat conditio. Sed dic q ibi non est matrimonium [5], sed expectatur euentus conditionis: & tunc primo erit; & si medio tempore ꝯheret cum alia, teneret matrimonium, licet videatur, q ex futuro euentu pendeat, an sit matrimonium: vt dicit Ioan. per decreta. j. de frigi. fraternitatis.

¶ *Glo. seq. argumentatur à contrario, & rationem reddit.*

h ¶ *Sponsalibus.*] Ergo si ꝯxissent ante carnalem copulam, coitus nihil postea operaretur: quia nihil est ibi purum vel conditionale, quod confirmet vel ducat ad esse talis coitus. š. tit. proxi. cap. vlt. in fi. arg. supra de confirma. examinata. B.

¶ *Glo. seq. notat, allegat concordant. & causam exprimit.*

i ¶ *Probatum.*] Nota, q ꝯ cum sit interpretatio, qui testes produxit, cum expresse non probant id ad qđ inducũtur, sed obscure. sic š. de probation. in præsentia. & quia per confessionem vtriusque constabat, q pluries post sponsalia ꝯcta carnalis copula fuit subsecuta: & ideo quia non expresse constat p testes, q contradictio patris præcessit copulam, sit interpretatio pro matrimonio præsumpto, cum iam esset fundata intentio mulieris.

S *I conditiones.*] Diuiditur: quia sunt duæ partes. In prima tractatur de

---

non improbent [a] instituta: nisi voluntas patris postmodũ intercedat, nequaquam cogẽdus est ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexãder [b] Papa responderit, quòd sponsalia interposita cõditione contracta: ipsa non impleta, si consensus [c] de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolui non debent, sed firmiter obseruari: nequaquam [d] est nostræ diffinitioni aduersum, cum huiusmodi cõsensus non sit de præsenti habendus, licet per verba de præsenti euidentius exprimatur: qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo, consistit.

¶ Innocentius iij. Masicasi. † epo.

¶ *Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante cõditionis euentum desponsatam cognoscit, à conditione recedit.*

CAP. VI.

PEr † tuas litteras intimasti, quòd cum quædam mulier P. nomine N. postularet in virum, asserens inter se mutuum de præsenti consensum interuenisse, & carnalem copulam accessisse: vir ipse quamuis contracta spõnsalia, & carnalem copulam non negaret [e], asserebat se tamen illã in vxorem ducere non teneri: quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerunt conditione contracta, si pater eius & patruus sponsalibus cõsentirent: sed ipsi quamcito nouerunt, & sponso contradixerunt & sponsæ: Verum mulier replicabat, quòd licet fides præstita fuerit ab vtroque sub cõditione præscripta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum: & ante tempus contradictionis expressum a testibus, & post, dicebat inter se carnalem copulã accessisse: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cũ liquido constet, quòd post contracta sponsalia, carnalis est inter eos copula subsecuta [f], pro matrimonio est præsumẽdũ [g]: quia videtur à conditione apposita recessisse. Nam & si probatum sit, quòd postquam pater & patruus viri contradixere sponsalibus [h], idem vir mulierem illã carnali coniunctione † cognouerit, non est tamen aliquo modo probatum [i], quòd antequam ipse cognouisset eandem, pater eius & patruus contradicere curauissent.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Si in contractu matrimonij apponitur conditio turpis vel impossibilis, habetur pro non adiecta, nisi sit cotra substantiam matrimonij: quia tunc vitiat contractum. hoc dicit hoc cap. notabile, & multum allegabi. e.*

CAP. VII.

SI, † conditiones contra sub-

Margin notes:

1 Quod loquitur de actu ... [partly cut off]

1 Adde ad hoc ... [partly cut off]

† Masicasi. † Matisano. † Matisano.

2 Cap. vnl... [partly cut off] Vide B. Bo... summa, verbo, matrimonium. 3. ...

1 De hac quæstione vi de Aretinũ consil. 81. & omnino Syluestrum in summa, verbo, matrimonium. 3. q 8. vbi opti me interpretatur sententiam glossæ & Doctorũ hic.

† cõmixtione.

4 Idem. hic Vin. & Gof. supra c. pxi. qa ex cõditionali obligatione sola spes oritur. Insti. de verbo oblig. ex cõditionali. Ioan. And.

† Illustris est hęc decretalis, de cuius intellectu & materia vide præ alijs Dñm Soto lib. 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum super 4. q. 7. de matrimonio, & Couarruuiã etiam sup glossa. cap. pcepadens in.

5 Hæc opinio glossæ dicitur reprobatur, & pręter Doctores hic, vide omnino Sotum lib. 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 2. vers. hinc colligit. Syluestrum verbo, matrimonium. 3. q. 2. & Couarruuiã in epitome lib. 4. decre. par. 2. cap. 3. §. 2. ver. est & aliud.

tur de conditione turpi, quæ est contra substantiam matrimonij: In secunda de turpi vel impossibili: ibi, *Licet*. Abbas.

CASVS. Aliquis ꝯhit matrimoniũ sub cõditione, quæ est ꝯ substantiam matrimonij, hoc modo: Contraho tecum, si prolẽ euites, vel donec inueniã aliam digniorem honore vel facultatibus, vel si ꝓ quæstu te adulterandam tradas: Quæritur, vtrũ in talibus casibus teneat matrimonium? Rñdet Papa, quantumcunque matrimonialis ꝯctus sit fauorabilis, tñ in casibus ꝓdictis caret effectu; q̃uis aliæ appositæ conditiones in matrimonio, si turpes fuerint, aut impossibiles, debeãt pro nõ adiectis haberi ꝓp fauorẽ matrimonij. Nota ꝙ cõditio apposita i matrimonio ꝯ substantiã ipsius, reddit matrimoniũ nullum. Aliæ vero conditiones pro non adiectis habent, si apponantur.

a ¶ *Contra substantiam coniugij.*] Quod dr̃ hic, sumptũ fuit de illo canone. 22. q. 2. solet. & e. aliqñ. Nota ergo, ꝙ quædã conditiones apponi possunt in matrimonio licitæ, quæ à iure admittuntur, puta si cẽtum mihi dederis, si patri meo placuerit. vt ꝯ. eo. de illis. sup eo. per tuas. hmõi enim cõditiones honestæ sunt, nec sunt ꝯ substantiam matrimonij: q̃a potest esse cum illis & sine illis, vnde non ꝓbat hoc esse, qđ ab hoc cõtingit abesse. ꝯ. de trãsla. inter corporalia. Est & alia conditio honesta, quę est de substã: ia matrimonij, vt cum Christianus dicat Iudeæ vel hæreticæ; ꝯho tecũ si vis fieri Christiana: sine ista non teneret matrimonium. 28. q. 1. non oportet. Sunt & aliæ conditiones inhonestæ, & turpes, de q̃bus hic fit mentio: & illarum quædam sunt ꝯ substantiam matrimonij, ita vt illis appositis non teneat matrimonium, de quibus hic habes in principio, & cap. prædictis, solet. aliqñ. Sunt & aliæ inhonestæ, turpes, aut impossibiles, vt si dicatur; ꝯho tecum si furtum feceris, si homicidium feceris; istæ enim sunt turpes. Idem est si sit impossibilis, vt si dico; ꝯho tecum si dederis mihi imperium, si digito cælum tetigeris. ff. de iniu. rup. testa. l. cum in secundo. huiusmodi cõditiones non sunt ꝯ substantiam matrimonij, & de talibus intelligitur, quod dr̃ in fi. si turpes aut impossibiles: & ideo si apponãtur, pro non adiectis haberi debent; vt dicit in fi. & ꝯ. eod. cap. 1. qđ de huiusmodi cõditionibus intelligitur, & matrimonium tenet. & sic vr̃ ꝙ oĩs conditio quæ est ꝯ naturam ꝯctus, ipsum impediat, si apponatur. Et hæc est ratio, cum tria debeant esse bona matrimonij, saltem quo ad propositum. s. fides, proles, & sacramentum. 27. q. 2. oẽ itaq;. Per illas tres conditiones extinguuntur illa tria bona, quæ in quolibet matrimonio necessario requiruntur, aliter non erit matrimonium, vt hic patet. Sed ꝯ vr̃ 10. q. 1. cap. 2. vbi tenet ꝯctus non obstante conditione ꝯ naturam ꝯctus. Et arg. ꝯ. 28. dist. diaconi. vbi tenet ordinatio, licet dicat se velle habere vxorem, quod est ꝯ ordinis substantiã. Idem quid si dicat; profiteor talem religionem, ita ꝙ possim proprium habere, & vti matrimonio? Videtur ꝙ tenet monachatus. ꝯ. nt. proxi. insinuante. Non credo ꝙ teneat monachatus sub hac conditione: quia illa est contra substantiam monachatus. ꝯ. de statu monac. cum ad monasterium. in fin. & arg. ꝯ. de conuer. coniug. dudum. hæc fuit opinio Hug. quam inuenies 19. q. vlt. cap. si qua mulier. §. nunc autem. Alij contradicunt.

b ¶ *Si generationẽ, etc.*] Ista conditio est contra bonum prolis.

c ¶ *Donec inueniam aliam.*] Hæc conditio est contra sacramentũ, quod debet esse indiuiduum.

d ¶ *Aut si pro quæstu.*] Exemplum est de conditione, quæ est contra bonum fidei.

¶ *Glo. seq. dat simile in vltimis voluntatibus.*

e ¶ *Impossibiles.*] Sim. ꝯ. de pact. c. vlt. & sic in testamẽto turpis conditio ꝓ non adiecta habetur: C. de mili. & subdi. reprehendenda. & ff. de condi. insti. quidam. & C. de his quæ pœ. nomi. in testa. re. l. vnica, in fine. & ff. de leg. 1. turpia. ff. de vsu & habi. sed neque. sic turpis siue impossibilis stipulatio, etiam in aliis ꝯctibus non obligat. ff. de verb. oblig. generaliter. & l. seq. & ff. de actio. & oblig. non solum. Inst. de inuti. stipula. §. impossibilis.

f ¶ *Propter eius fauorem.*] Sic ergo matrimonium res fauorabilis est: vnde ꝓp ipsius fauorem pater & mater in ipsius prærogatiua ad testimonium admittuntur, qui in aliis ꝯctibus repelluntur. ꝯ. q matri. accus. pos. vr̃. in fine. & plura alia specialia ibi obseruantur, vt notatur ꝯ. vt lite non contestata.

Licet aliis

Diuersa ratio est in iudea seu quolibet alia infideli, & in hæretica: nã cum infideli Christianus nullũ cõtrahit matrimoniũ, ob cultus disparitatem: cum hæretica vere cõtrahit, etiã si non conuertatur: licet grauiter pec. cet. B. Thomas lib. 4. sent. dist. 39. q. 1. art. 1. & ibi commentator Theolog. Couar. rumias I epitome lib. 4. decret. par. 2. cap. 6. § 2. adde Simanc. com. cathol. instit. tit. 40. de matrimonio.

Hæc vera secundum Vin. si apponatur in persona legatarij. ff. de leg. 1. ab omnibus. secus si apponat in persona hæredis, vel alterius, & sic intelligitur. Iason de leg. in fi. Io. An.

TITVLVS VI.

Qui clerici vel vouentes matrimonium contrahere possunt.

¶ Alexander iij. Remeñ. archiepo.

¶ *Diaconus vel subdiaconus matrimonium contrahere non possunt: & si contraxerint, etiam si sint facti irregulares, debent separari.*

CAP. I.

DE † diacono, qui in sabbato sancto aliũ diaconem vulnerauit, & vxorem[g] accepit: Hoc tuæ prudentiæ respondemus, quod si contrito & humiliato[h] corde ad ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in vxorem, & absolutione[i] obtenta: iniuncta † sibi pœnitentia de vtroque excessu, post eam peractam, dispensatiue[k] poteris ei diaconatus officium reddere: & si perfectæ vitæ & conuersationis fuerit, eum in presbyterum ordinare. Subdiaconem autem, siue hominem interfecerit[l], siue non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum[m] censura demonstrat.

Cap. 1. concil. in 1. collat. & post concilia Lateranen. sub Alexan. iij. par. 16. c. 11.

Iam qui in sacris ordinibus matrimonium contrahunt, suspecti sunt de hæresi. Simancas cap. ib. instit. tit. 40 de matrimonio.

Aliâs sacramẽta quæ ubicunque.

QVI CLERICI vel vouentes matrimonium contrahere possunt.

¶ *Supra visum est de vno impedimento contra substãtiam matrimonij: nũc restat videre de aliis impedimentis. Et aduerte, ꝙ rubrica ista nihil ponit dispositiue, sed procedit interrogatiue, scilicet, qui clerici vel vouentes matrimoniũ contrahere possunt.*

De hac materia tractatur 27. dist. per totũ. & 17. q. 1. & q. 2. & 27. q. 1. per totum.

DE diacono.] Habet duo dicta. Secũdũ: ibi, *Subdiaconum*. Abbas.

CASVS. Quidam diaconus in sabbato sancto alium diaconem vulnerauit, & vxorem accepit: Quid sit agendum de ipso quæritur. Rñdet Papa, ꝙ si corde contrito & humiliato ad ecclesiam redire voluerit, absolutione obtenta, & imposita sibi pœnitentia de vtroq; excessu, ea peracta poterit eps̃ suus eum ipso dispensare, & officiũ diaconatus sibi reddere, & si bonæ vitæ apparuerit, in presbyterũ ordinare. In fine dicit, ꝙ diaconus qui homicidium fecerat, siue etiã non fecerat, matrimoniũ ꝯhere non potest. Nota ꝙ eps̃ potest dispensare cum his qui in sacris ordinibus ꝯhunt matrimonium.

g ¶ *Vxorem accepit.*] de facto: quia non potuit de iure ꝯ. 32. dist. erubescant. & cap. placuit.

h ¶ *Contrito & humiliato.*] Aliás non est recipiendus: q̃a venia nõ datur nisi correctus. 24. q. 2. legatur. nec potest gaudere se correctũ, nisi prius doleat se fuisse peruersum. 23. q. 7. quemadmodum. Et dicit lex; delicti enim veniam pœnitentibus indulgemus. C. de hære. Manichæos. & C. de summa Trini. & fide catho. l. vlt. & de pœn. dist. 1. neminem. & de consecr. dist. 4. omnis qui. & dixit Salomon: Qui abscondit peccata sua non videbit lumen in æternum.

¶ *Glo. seq. rect. per quæst. s. à quo debeat absolui: & dupliciter soluit.*

i ¶ *Absolutione obtenta.*] Non dicit à quo debet peti, vnde vr̃ ꝙ à Papa tm̃. 17. q. 4. si quis suadẽte. & pręcipue ꝓp atrocitatem facti, vnde etiam si esset monachus, abbas ipsum absoluere non posset. ꝯ. de senten. excom. cum illorum: Vel forte ex ista indulgentia speciali ipsum potuit absoluere, quod est verum: vt patet in antiqua.

¶ *Glo. seq. alleg. concor. signat contrarium, & soluit, secundo signat contrarium, & ibi remittit.*

K ¶ *Dispensatiue.*] Et ita epi possunt etiam dispensare cum clericis constitutis in sacris ordinibus, si contrahant de facto. sic ꝯ. de cleri. coniu. sane 2. Arg. ꝯ. ꝯ. de biga. nuper. sed illud intelligitur de illo, qui in seculari habitu vnam habuit de iure vxorem, & in sacro ꝯxit: cum illo tamquam cum bigamo non potest dispensari. arg. contra. ꝯ. cap. proxi. sol. vt ibi. B.

¶ *Glo. seq. rect. per q. quæ fuit dubitationis causa.*

l ¶ *Interfecerit.*] Putabat enim forte iste archieps̃ ꝓp homicidiũ, ꝙ degradari debeat, & ꝙ amisisset ordinẽ, qđ non est verum: quia character in aĩa impressus non tollitur. vt 1. q. 1. ꝙ quidam. vnde non potest ꝯhere: ꝓp delictum enim non est alicui subueniẽdum. ff qui. ex cau. maio. sed & si ꝑ prætorẽ. §. actio. nec stulti melioris cõditionis debẽt esse q̃ periti. ff. ꝙ vi aut clam. seruus. nemo enim delinquendo fit melior. ff. ad l. Fal. pretia. & 16. q. 1. legi. sic malæ fidei possessor non debet esse melioris conditionis q̃ bonæ fidei. ff. de petitione hereditatis, si a dño, vel à patre. §. si prædo.

m ¶ *Canonum.*] 32. dist. si quis eorum. & cap. de illo. & c. 1. & 84. dist. cum in prætexto. Bcr.

Vide Magistrum lib. 4. sent. dist. 37. & ibidẽ Doctores scholasticos. & B. Thomã in quæstionibus additis ad 3. par. q. 53. art. 3. vnde accipiant lumen hæc decretalis & glossa.

Loquitur de æstimatione serui, q̃ dedit noxam. Io. An.

Ex litte-

EX litterarum] Communis diuisio, consultatio & responsio. Secunda: ibi, *Super quo*. Abbas.

CASVS. Quidam subdiaconus copulauit sibi quandam mulierē in vxorem: Eps suus fecit illum abiurare ipsam, mittens ipsum dño Papæ, petens quid sit de ipso faciendum: Papa commendat ipsum, mādans, quatenus si ad religionem transire voluerit, & dignus apparuerit, poterit illum ad maiores ordines pmouere: q si ad religionē transire noluerit, neq; in subdiaconatu pmittat illum administrare, neq; ad maiores ordines promoueri: Sed in minoribus poterit ministrare. Nota, q hic non permittit Papa dispensare cum illo qui ɔxit in ordine subdiaconatus: Sed in præcedenti capitulo dicit Papa, q eps cum tali dispensare potest: ratio redditur in glossa in capitulo isto signata. Itē fauore religionis mitiꝰ agetur cum aliquo. Itē si subdiaconus ɔhit matrimonium, in ordine subdiaconali ministrare non debet.

¶ *Glo. seq. signat contrariū & soluit dupliciter.*

a ¶ *Abiurare.*] Arg. cōtra. s. de cohab. cle. & mu. clericos. illud intelligendum est vbi suspicio habetur de periurio, vt sæpe faciunt inter se concubinarij: cū non exigitur iuramentum, vt ibi satis colligitur: vel illud circa contubernium, hoc in diuortio cuiuscunq; matrimonij. 35. q. 6. ab isto die.

¶ *Glo. seq. obijcit decretali proximæ: & soluit dupliciter.*

b ¶ *In subdiaconatu ministrare.*] Arg. ɔ. s. c. p. xi. vbi dispensatur cum eo, qui in pluribus deliquerat q̄ iste: Quæ fuit ergo ratio? placuit hoc dño Papæ, vt maiorem gratiam faceret illi quàm isti: Illa potuit esse ratio: quia non videbatur vere pœnitens, & psumptio erat ɔ ipsum de sua incontinentia, & cum talibus non est dispensandū, cum pro reuersionis spe prauæ actionis desideria concipere non formidant. 50. dist. c. 1. & c. vt constitueretur. & ideo Papa phibet, ne cum ipso dispenset, cum aliàs suo iure dispensare posset. vt s. c. proxi. sed si intrare voluerit religionem, tunc fauore religionis poterit circa ordinem dispensare. hc j. de apostat. c. 2. vel de consilio loquitur cum de iure suo eps posset dispensare cum ipso: vt s. cap. proxi. & s. de cleri. coniuga. sane. Ber.

c ¶ *In minoribus.*] sim. 50. dist. placuit. & 15. q. 8. si qs psbyter. Ber.

MEmínimus.] In prima parte ponitur decisa cōsultatio. In scda distinguens ratio. Scdm membrū: ibi, *Verum*. Abbas Siculus.

Aliquis suscepit habitum religionis: quæritur, an possit postea ɔhere matrimonium? Rñdet Papa, q si deuouerit religioni, & pfessionem fecerit, postea matrimonium ɔhere non potest: q si ɔxerit postea compellendus est eam dimittere, & ad monasterium redire: sed si nec habitum suscepit, nec professionem fecit, sed solūmodo votum fecit, si postea ɔxerit, non est cogendus ad religionē trāsire, nec matrimonium debet rescindi. Nota q votum simplex non impedit matrimonium contractum, cum sit fortius vinculum q̄ votum simplex.

¶ *Glossa sequens casum inchoat.*

d ¶ *Meminimus.*] Aliquis promisit trāsire ad religionem, & habitum religionis suscepit, postea ɔxit matrimoniū, quæritur quid iuris? & respondetur prout sequitur in littera.

e ¶ *Professionem.*] quæ etiam sola facit monachum. s. de reg. porrectum. vnde in seculo remanere non debuit, nec ɔhere [1] matrimonium, immo compelli debet redire ad monasterium. s. de regul. sicut. vt hic dicitur. arg. 27. distin. quod interrogasti. & 27. q. 1. quasi per totum.

¶ Idem Cenomañ. episcopo.

¶ *Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.*

CAP. II.

EX † litterarum tuarum tenore accepimus, quòd lator præsentium in subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in coniugem copulauit, quam † eundem abiurare [a] fecisti: Super quo prudētiam tuā in Domino cōmēdamus: Mandantes, quatenus si ad monasticum † ordinem transire voluerit, & tibi post laudabilem conuersationem ipsius visum fuerit, eū ad maiores ordines promoueri concedas, quòd † si ad religionē se trāsferre noluerit, eum neque in subdiaconatu [b] ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoueri: in minoribus [c] tamen ordinibus poterit ministrare.

¶ Idem Vigorieñ. † episcopo.

¶ *Votum solenne impedit & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.*

CAP. III.

MEminimus [d] †. & infra. ¶ Respondemus, quòd si quisquam, qui se religioni deuouit, & habitu suscepto professionem [e] fecit, postmodum sibi aliquam copulauerit, est cogendus ab ea recedere, & ad ecclesiam cui se contulit, sine contradictione transire. Verum si nec habitum [f] suscepit, nec professionem, sed votū solummodo fecit, & se ad religionem trāsiturum [g] promisit, licet postea matrimonium cōtraxerit, non est cogēdus ad religionem transire, & matrimoniale votū rescindere.

¶ Idem Luceñ. episcopo.

¶ *Susceptio habitus professorum extra religionem à non habente potestatē incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. hoc dicit secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.*

CAP. IIII.

COnsuluit † nos tua fraternitas, quid faciēdum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abiectis, mutauit habitum [h], & de manu presbyteri velamen [i] assumpsit: sed non renunciauit [k] propriis, nec intrauit claustrum, nec in manu alicuius episcopi, abbatis, vel abbatissæ, aut super altare [l] professa est, vel obedientiam promisit: postmodū vero elapso anno, abiecto religionis habitu, cuidā nobili nupsit: Consultationi tuæ taliter respōdemus, quòd sicut simplex † votū matrimonium impedit cōtrahendum, & non dirimit [m] iam contractū: ita habitus sine professione susceptus [n], ne contrahatur impedit, sed contractum nequaquam dissoluit.

¶ *Glossa seq. soluit contrarium.*

f ¶ *Nec habitum.*] maxime: quia solus habitus nō facit monachū, sed pfessio regularis: s. de regular. porrectū. nisi gestaret habitum monachalem cū aliis per annum: quia tunc psumitur professionē fecisse, vt postea ei exire non liceat. s. de reg. ex parte. & c. vidua.

g ¶ *Transiturum promisit.*] Et ita votū fuit simplex tm: quod per fortius vinculum tollitur. j. eod. rursus. 27. dist. si vir. 17. q. 2. nos nouimus. æqualiter [3] tñ cum solenni obligat apud Deum, vt dicit illa decretalis, rursus. vbi de hoc dicetur.

COnsuluit.] Susceptio habitus sine professione nō dirimit matrimonium contractum, sed ɔhēdum impedit. hoc dicit. sed hæc summatio est nimis generalis. Primo ponitur cōsultatio. Secundo rñsio: ibi, *Consultationi*. Abbas.

CASVS. Quædā nobilis mulier vestibus ptiosis abiectis mutauit habitum, & de manu presbyteri velum assumpsit, sed non renunciauit propriis, nec intrauit claustrum, nec in manu alicuius professa est, vel obedientiā promisit: postmodum anno elapso matrimonium ɔxit: Quæritur quid iuris? Rñdet Papa, q sicut simplex votum impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum, ita habitus sine professione susceptus impedit ne contrahatur, sed non dissoluit iam contractum. Nota, q votum simplex impedit matrimoniū contrahendum, sed non dirimit iam contractum. Item habitus sine professione monachum non facit.

h ¶ *Mutauit habitum.*] nulla facta professione seu voto, vnde nō impedunt [4] matrimonium. 17. q. 2. Gonsaldus. & s. eo. c. pxi. Ber.

i ¶ *Presbyteri velamē.*] scilicet, pbationis, qui distinctus esse debet ab habitu professorum. s. de reg. c. penult. qui non dirimit matrimonium iam contractum. s. c. proxi. & j. eo. rursus.

k ¶ *Non renunciauit.*] per hæc quæ hic enumerantur, patet, q non assumpsit religionem, nec habuit propositum mutandi seculum [5] vnde libere exire potuit infra annum, & etiam anno cōpleto. s. de regular. c. pen. vbi dicitur, q euidenter debet apparere si seculum mutare voluerit: & ita signa mutationis euidenter debet apparere, ad hoc vt aliquis censeatur monachus, alias exire poterit infra annum, & anno finito. 20. q. 1. illud.

l ¶ *Super altare.*] Vide qualiter quis potest profiteri in manu epi. 27. q. 1. viduitatis. & in manu etiam monachi [6]. j. eod. insinuante. & coram sacerdote per ipsius benedictionem. 27. q. 1. sciendum. & 20. q. 1. vidua & super altare, vt hic dicit.

¶ *Glo. seq. obycit. & soluit.*

m ¶ *Non dirimit.*] 27. dist. c. presbyteris. §. hinc distinguendum. & c. si vir. & j. eod. rursus. s. de regularib. porrectum.

n ¶ *Susceptus.*] sed vr q co ipso q suscepit habitum & velamē, votum

Aaa

[Marginal notes, left:]
† Cap. 3. eo. tit. in 1. cōpilatione & post concilium par. 50. cap. 59.
† Aliàs ita: quem eandem, &c. in altero vetere itaquam eundem P. nomine abiurare, &c.
† Vox, monasticum, deest in omnibus manuscriptis.
† Aliàs ita: qui si ad religionem se afferre, &c.
† Vvigorien. Vvigorn.
† Cap. 6. eo. tit. in 1. cōpil. & post concilium Lateranen. par. 6. cap. 9. Vide omnino magistrum sententiarum, & ibi Doctores libro 4. dist. 37. & 38. & B. Thomam in quæstionibus additis ad 3. par. q. 53. art. 1. & 2.
1 Vincentius ponebat talem versiculum: Hic est ergo minor, ibi dispensatio maior.

[Marginal notes, right:]
1 Immo cōtrahendo sit species de hæresi. Simancas catho. instit. tit. 40. de matrimonio, vbi plena, & recta.
2 Qualiter hoc sit intelligendū, docet pulchrè B. Thomas in d. q. 53. art. 4. ad 1. argumentū.
† Cap. 7. eo. tit. in 1. cōpilatione & post concilium Lateran. par. 49. cap. 4.
† Vide omnino citatos paulo ante in c. meminimus. eo. tit.
4 Secundum Pet. & Abbatem melius dixisset, nō dirimunt: nam bene impedit, vt sit votū simplex: vt patet in fine. Ioan. And.
5 Ad hoc vide supra de regul. ad Apostolicā. Ioan. And.

tum suum solénizauerit, ita vt ad monasteriũ redire cogatur. arg. s. de reg. vidua. 27. dist. quod interrogasti. littera illius cap. satis sol uit 𝔠ria illa: hic constabat, ꝙ absolute habitum non mutauit, ibi ve ro eo animo & proposito habitum & velamen susceperunt, vt mo nachæ essent: vnde postea nõ audiuntur, etiam si 𝔠trium vellent iu rare. Bernar.

V*Eniens*.] Primo narrat casum præmissa causa. Secũdo ponit mandatum: ibi, *Nos itaque*. Abbas.

CASVS. Quædã mulier promisit fide data se nupturam cuidã viro absenti: postmodũ audiuit plura de crudelitate ipsius: noluit cũ eo 𝔠here: & cum timeret ne compelleretur 𝔠here cum ipso, in manu M. eremitæ votum continentiæ ꝑmisit, tñ vestem vel locũ non mutauit: vir hoc audito cũ alia 𝔠xit: dictus eremita ad dñm Papã accessit, proponens ei ꝑdicta: ipse considerãs tutius esse vt prædicta mulier post fidem & votum simplex matrimoniũ 𝔠hat, quàm fornicationem incurrat: mandat, vt si nõ est amplius in facto processum de fide mentita, & de voto violato pœnitentiam imponat, & ei det licentiam contrahendi. Nota, ꝙ post votum continentiæ simplex matrimonium contractum non dissoluitur.

¶ Idem.

¶ *Votum castitatis de præsenti impedit matrimonium contrahendum: ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. hoc dicit inhærenda littera.*

CAP. V.

VEniens ✝ ad præsentiã nostram M. eremita proposuit, quòd I. mulier cuidam viro absenti [a], fide data, se nupturam promisit [b]: sed postmodũ audiens plura de seueritate [c] ipsius, ei noluit copulari. cũ itaq; timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis continentiæ votum [d] promisit: non tamen locum, aut vestem mutauit: quo audito, vir aliam sibi copulauit. ¶ Nos itaque attendẽtes tutius esse, vt præfata mulier post fidem, & votum simpliciter oblatum, matrimonium contrahat, quàm fornicationis [e] reatum incurrat: Mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita & voto violato [f] congruam satisfactionẽ indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas [g].

¶ *Glo. seq. arguit, allegat tria iura.*

a ¶ *Absenti*.] Arg. ꝙ matrimoniũ inter absentes 𝔠hi potest. 32. q. 2. honorantur. & 30. q. 5. nec illud. & s. de conuer. coniu. ex parte 1. & eodem modo sponsalia: vt hic. & ff. de spon. l. 4. & 5. Ber.

b ¶ *Promisit*.] per interpositam personam, quæ mãdatum habebat ad hoc, alias nihil esset.

¶ *Glo. seq. vacatur per quæstionem an ille timor excusaret.*

c ¶ *De seueritate*.] Timor ille vanus erat, vnde non excusatur quo minus debeat compelli ad matrimonium 𝔠hendum ꝑp fidem datam, si ille cum alia non 𝔠xisset, non obstante voto simplici. arg. s. de spon. ex litteris 2. prima enim [1] fides seruari debet s. de sponsa. sicut. nisi fortius vinculum superueniat: vt s. de sponsalib. si inter.

d ¶ *Continentiæ votum*.] Mulier ista vouit continentiam, nec mutauit locum nec vestẽ, nec eoã fecit ꝓfessionem, & tñ post votũ continentiæ de ꝓsenti 3 𝔠here potest. & ita est arg. optu. ꝙ votum nõ solemnizatur per votum continentiæ tm̃. De hoc dicitur j. c. primo.

¶ *Glo. seq. arguit, allegat quatuor iura.*

e ¶ *Fornicationis*.] Arg. minus malum tolerandum, vt maius euitetur. 33. q. 2. si ꝙ verius. 27. q. 1. hi qui. 22. q. 1. considera. & 4. distin. denique.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

f ¶ *Voto violato*.] idest, violãdo. sim. ff. de iniur. admonẽdi. in ver. absolutus. i. absoluẽdus. Vel dic, violato animi destinatione: qa petebat sibi dari licentiam 𝔠hendi [4]. nec intelligo, ꝙ imponatur pœnitentia nisi sub ea conditione, si 𝔠xerit, vel imponetur postq̃ contraxerit, vel etiam de voluntate mutata agitur pœnitentia. argu. 27. q. 4. sunt qui opes.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit.*

g ¶ *Non postponas*.] sed qualiter datur huic licentia 𝔠hendi p̃ votũ cõtinentiæ, licet sit simplex, cum apud Deũ æqualiter [5] obliget cũ solemni. j. c. prox. ergo debuit cõpelli, vt seruet votum, sicut fit in sponsalibus. s. de spon. ex litteris 1. Dicas ꝙ non dat hic ecclesia licentiam 𝔠hendi directe, sed est hic quœdam comparatiua ꝑmissio, ne deterius inde contingat, vt ex littera patet [6]. & quia in perturbatione animi votum emisit. arg. 17. q. 2. Consaldus. vnde datur ei licentia 𝔠hendi, alias non daretur: nam votũ continentiæ seruandum est etiam à coniugatis [7]. 33. q. 5. quod Deo pari.

R*Vrsus*.] Votũ solẽne dirimit matrimoniũ 𝔠ctũ, scilicet sequẽs, simplex vero impedit, sed nõ dirimit. Primo ponit q̃stio Secũdo distinguens solutio: ibi, *Vnde*. & 3m membrũ: ibi, *Quid si*. Abb.

CASVS. Quidam emisit votũ castitatis, & postea iurauit se ducturum quandã in vxorem: Quæsitum fuit, qd istorum potius seruari debeat, votũ, vel iuramentum? R̃ndet Papa, ꝙ simplex votum apud Deum nõ minus obligat, q̃ solemne: Vnde pro eo ꝙ iurauit, agat pœnitẽtiam, & votum suum studeat obseruare: Si vero postq̃ iurauit 𝔠xit, matrimonium tenet & valet: quia votum simplex matrimonium 𝔠hendum impedit, sed non dirimit iam 𝔠ctum. Nota ꝙ votum simplex & solẽne quo ad Deum æqualiter obligant. Itẽ votum simplex impedit matrimoniũ 𝔠hendum, sed non dirimit iam contractum.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solenni.*

CAP. VI.

RVrsus ✝ quidam votum castitatis [h] emittens, iurauit se quandam ducturum postea in vxorem: Vnde à fraternitate tua requisiti arbitramur, quod cum simplex votũ apud Deũ [i] non minus obliget, quàm solemne: pro eo quòd iurauit temere, pœnitentiam agat: & votum, quod Deo fecit, studeat

h ¶ *Castitatis*.] simpliciter. s. eo. c. proximo.

¶ *Glo. seq. vacatur per obiectio. & sol. Secundo quærit de cãs, quod sit votum simplex, & quod solemne. subdit opiniones diuersorum.*

i ¶ *Apud Deum*.] Ergo vr̃ æqualiter obseruandum vt solẽne, qđ falsum est: quia solemne seruatur post 𝔠ctũ matrimonium. j. c. proxi. istud vero nõ. 27. dist. si vir. & hic dicas, ꝙ ab initio sunt æqualiter [8] obseruanda, & vtrumq; in tantũ obligat, ꝙ qui ꝯuenit, peccat mortaliter. Et dico, nõ minus, idest nõ minori tpe: quia vtrũque in ꝑpetuum obligat, & vtriusq; factio est mortale peccatum, licet vnus min⁹ peccet alio: qđ patet ex minori pœnitẽtia. 27. dist. si vir. & 27. q. 1. virginibus. & c. deuotã. Vel hoc contingit ꝑp adiũctum. s. ꝑp bonum matrimonij. arg. 27. q. 1. nuptiarum. & est simile qđ dr̃: inter simplicem loquelam & iuramentum nõ facit Deus differentiam. 22. q. 5. iuramenti. & collige ex hoc qđ hic dr̃, votum ex sui natura non dirimere matrimonium, sed cõstitutio facta sup voto. Quia fit hic mentio de voto simplici & solemni: vide qđ sit vtrũq;. Votũ solẽne [9] est qđ fit interueniente aliqua istarũ solẽnitatum, videlicet ꝑ susceptionẽ sacri ordinis. 28. dist. diaconi. & 84. dist. cum in ꝑterito. Item ꝑ susceptionem sacræ vestis, quæ tm̃ ꝓfitentibus dari debet. s. de reg. statuimus. & maxime si cũ alijs icipiat cantare, & oblationẽ facere in ecclesia. 27. q. 1. vidua. & s. de reg. vidua. & 27. dist. quod interrogasti. Tertio modo cũ ꝑ ꝓfessionẽ deuouet se alicui religioni in manu abbatis vel abbatissæ, vel etiã in manu monachi. s. de reg. statuimus. & s. eo cõsuluit. & j. eo. c. ꝓxi. ꝓsentibus testibus ꝑ quos possit ꝓbari professio, si ille negaret, & ne hoc negari possit, fiat inde publica scriptura. 27. q. 1. oẽs foeminæ. in qua scriptura ꝓfiteatur se velle religiose viuere. 30. q. 1. vidua. & tale votum impedit matrimoniũ 𝔠hendum, & dirimit iam 𝔠ctum. 27. q. 1. ꝑ totum. vsq; ad c. nuptiarum. Alias aũt votũ continentiæ factum, q̃uis coram multis, dr̃ simplex, quasi non vestitũ, siue institutum aliqua solẽnitate: & tale votum impedit matrimonium 𝔠hendum, sed non dirimit iam 𝔠ctum, quasi dicat nõ debet 𝔠here post tale votum: tñ si 𝔠hat, tenet. s. eo. cõsuluit. & c. veniẽs. & 27. q. 1. nuptiarum. cũ seq. cap. & post hoc votum continẽtiæ, cũ quis dicit: voueo continentiam, dat ecclesia licentiã 𝔠hendi. s. eod. cap. proxi. Hæc opinio hodie quasi [10] cõis est, & in hac opinione fuit Gratianus 27. dist. §. vlt. & c. vlt. Hug. vero dixit, ꝙ votum cõtinentiæ perpetuæ inter omnia vota impedit & dirimit matrimonium iam 𝔠ctum, & in nullo casu est matrimonium post votum ꝑpetuæ continentiæ, quo ad Deum: & si postea contrahat, de solo facto contrahit, & mortaliter peccat: & hoc dicit esse verum si votum continentiæ proprie teneatur. Proprie dr̃ votum continentiæ cum dico: voueo ꝑpetuam continentiam. Improprie cum dr̃: voueo siue promitto, ꝙ post annum siue post mortem vxoris meæ, vouebo ꝑpetuam continentiam: quod est dicere, votum de ꝓsenti & de futuro. Et dicit Hug. quòd solemnitates ꝓmissæ, non sunt de substantia voti, sed signa & probationes voti, si votum reuocetur in dubium. Ioannes dixit, ꝙ si aliquis coram tota ecclesia dicat: voueo ꝑpetuam continentiam: nõ solemnizatur votum, nisi aliquid de ꝓmissis interueniat: vnde si postea contrahat, tenet matrimoniũ. Hug. vero contra, vt patet. Sed certe quod dicit Hug. magis videtur tutum: licet enim aliquis non efficiatur monachus, bene potest se obligare ad continentiam ꝑpetuam per votum, sicut potest se obligare ad alia vota: quia votum continentiæ excedit oĩa alia vota, vnde nõ posset cõmutari in maius bonũ. arg. 32. q. 1. nuptiæ.

vnde

vnde & si coniugati continentiam promittant, eam seruare tenentur. 33. q. 5. quod Deo pari. Hugo contradicit Alexandro i. cap. proxi. cui potius standum est.

ADDITIO. Vnde versus: *Votum solenne demonstrant quatuor ista.*
Ordo sacer, scriptum, professio præstita sponte:
Et professorum vestis,
suscepta scienter. Vel sic:
Ordo sacer, vestis, professio religionis:
Quæ sit facta palam, faciunt solemnia vota.

obseruare. Quod si postquam huiusmodi præstitit iuramentum, ad nuptias motu proprio conuolasset: cum votum simplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat iam contractum, nihil ambiguitatis quæstio tua continere videtur.

¶ Innocentius tertius Vlisbonen. & Colimbrien. Episcopis.

¶ *Votum solenne impedit & dirimit matrimonium post contractum.*

CAP. VII.

INsinuante I. nobili muliere, nostro est Apostolatui reseratum, quòd à quibusdam curialibus fuit regi Legionen. pro ipsius copula supplicatum: quòd cum ad consanguineorum eius notitiam peruenisset, vt maritum acciperet, ei sub obtestatione regia suggesserunt: ipsa vero quòd tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis: quod in manibus cuiusdā de fratribus sancti Augustini fecit, eo adiecto tenore, vt in domo propria, cum omni substantia sua remaneret. Sane in eiusdem ordinis habitu, biennio post permansit, licet id se inuitam fecisse asserat & coactam, non tam metu regio, quàm parentum: & infra. ¶ Tandem attendens, quod inuita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaeli publice fuit matrimonialiter copulata: de quo quatuor sustulit filios tempore procedente: & infra. ¶ Nos igitur attendentes, quòd in emissione voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio affuisset, quā patientia & perseuerātia sequētis temporis penitus profugauit: & quòd sequens coniunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: Mādamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, præfatam mulierem ad male dimissum religionis habitum resumendum, & seruandum quod vouit, monere & inducere procuretis, & (si opus fuerit) per censuram ecclesiasticam coercere.

TITVLVS VII.

De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

¶ Alexander iij. Abbati Sancti Albani.

¶ *Si quis viuente vxore contrahit cū secūda hoc ignorāte prima mortua, ad sui petitionē nō separabitur à secunda.*

CAP. I.

PRopositū est nobis, quòd vir quidam vxorē habēs, sibi aliā huiusmodi rei insciam copulauit: sed prima mortua, nititur discedere

a ¶ *Obseruare.*] Quòd si prius iurasset, & postea votū simplex emisisset, tene quod dicitur s. de spon. commissum.

b ¶ *Videtur.*] quia remanebit cum illa s. eo. consuluit.

I*Nsinuante.*]. Primo ponit factum. Secundo diffiniendum committit: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam curiales regis Legionen. supplicauerunt ipsi regi, vt I. nobilem mulierem faceret copulari in matrimonium cuidam viro: Cum istud peruenire ad notitiā consanguineorum, ipsi eidem mulieri consuluerunt, vt virū acciperet: & ipsa respondit, quòd nubere nolebat, cōsilium recipiens ab eisdem, quod votū emitteret castitatis: quod fecit in manibus cuiusdā de fratrib. sancti Augustini, hoc adiecto tenore, quod in domo sua cum omni substātia remaneret, & sic in habito eiusdē ordinis postea per biennū permansit, coactā & inuitā metu regio id asserēs se fecisse: Tandē cōsiderans, quod inuita votū emiserat, eo dimisso matrimonium publice contraxit de parentum consilio: mulier desiderans aīæ suæ saluationē, domino Papæ fecit scribere prædicta: Vnde Papa scribit duobus modis, considerans quod in emissione voti quod præcessit, nulla vel modica coactio interuenit, quam etiam patientia tēporis sequētis profugauit, & coniunctio iniqua fuit: mandat, quatenus si prædicta vera sunt, prædictā mulierem moneant, vt habitū male dimissum reassumat, & seruet quod vouit, & si opus fuerit, per censuram ecclesiasticā compellant eandem. Nota, quod quis potest profiteri in manu monachi. Item votum contractum per metum, per patientiam sequentis temporis fit validum, & postea violentia profugatur. Item qui habitum regularem dimittit, debet compelli ad reassumendum.

c ¶ *Supplicatum*] contra illa iura: nam à principe non est petenda vxor. 36. q. 2. nullus. & pœnam deportationis meretur. C. si nu. ex rescript. petant. l. 1. & quia debent esse libera matrimonia. supra, de sponsalibus Gemma.

Vide concil. Tridē. sess. 24. de reform. matri. cap. 9.

d ¶ *Quòd in manibus.*] Et ita solemnizauit votum continentiæ tradendo se ordini sancti Augustini in manibus illius monachi: vt s. patet, & habitum professorum suscipiendo.

¶ *Glo. seq. obijcit probās per quatuor iura pro textu inducit duo, sed excludit pro absolutione ponit opinionē & remittit, & ad hāc litterā respō.*

e ¶ *Vt in domo propria.*] Ergo nō erat monacha, ex quo potest proprium retinere. arg. s. de statu mona. cum ad monasterium. in fi. cum talis conditio sit contra substantiam monachatus. s. de conditio. appo. c. fi. & 32. q. 2. solet. & arg. ff. de actioni. & obli. non solum. Arg. 10. q. 1. sic quidem. & s. de condi. appo. c. si talis enim conditio est cōtra substantiam monachatus, vnde ea retenta impedit monachatum: Quidam tamen dicunt, quod ea adiecta tenet monachatus, & pro non adiecta haberi debet. arg. huius litteræ. De hoc dixi s. de condi. apposi. c. vlt. verba ista in domo propria, cum omni sua substantia: sic expone, id est, cum vsufructu suæ substantiæ olim ante monachatum; vt de vsufructu illarum rerum victū & vestitum haberet in vita sua: quicquid enim superest, debet esse & est monasterij: & si quid deest ei, suppleatur à monasterio: similis. n. expositio hē. 27. q. 2. si quis rapuerit. & sic ista erit monacha, & potest remanere i domo quōdam sua, cum vsu rerū, quas contulit monasterio. sic 27. q. 1. de viduis.

In antiqua compilatione ista de qua &c.

¶ *Glossa sequens arguit, signat contrarium, & arguendo dat simile.*

f ¶ *Metu regio.*] Arg. quod imperiū regiū nō sufficit ad iustū metum. arg. C. quod met. caus. ad inuidiā. arg. cōtra. C. eod. l. vlt. & 15. q. 8. conuenior. similiter imperiū parentū non sufficit. ff. de ritu nuptia. si patre. 32. q. 7. omnes caulationes.

g ¶ *Vel modica.* Nota, quod leuis metus nō excusat in votis vt hic. & s. quod met. cau. cū dilectū. sed in electione leuis metus sufficit. 1. q. 5. si quis aūt. similiter in matrimonio, vt videt: quia plena debet securitate gaudere: vt s. de spō. cū locū. ff. de ri. nup. si patre. tn̄ talis debet esse, quod possit cadere in cōstantē virū. s. de spon. veniens 2. & c. consultationi.

De materia huius tituli vide Magistrum sententiarum & ibidem Theologos scholasticos lib. 4. dist. 37.

¶ *Glossa sequens not. quod ex tempore, &c. allegat sex iura.*

h ¶ *Patientia.*] Nota, quod duratione temporis euanescit exceptio: quia præsumitur cōsentire. 1. q. 5. constat. s. de spon. ad id quod. i. de frig. c. 5. C. quod met. cau. l. 2. ff. de condi. ob tur. cau. si ob turpem. ff. de rit. nup. si pater. B.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranen. par. 6. c. 1.

Vide Magistrum lib. 4. senten. distin. 35. § solet enim quæri.

DE EO QVI DVXIT IN MAtrimonium, quam polluit per adulterium.

¶ *Supra visum est de quibusdā impedimentis matrimonij, scilicet ordinis, & voti: nunc subijcit de alio impedimento, quod scilicet causatur ex adulterio vel machinatione in morte coniugis. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 31. q. 1. & 32. q. 4. per totum. & q. 7. in multis capitulis.

P*Ropositum.*] Commonis diuisio Secunda: ibi, *Licet autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam habens vxorē, ea ignorante contraxit cū alia: Tandem prima mortua vult recedere à secunda: quæritur quid iuris? Rñdet Papa, quod licet in canonibus habeatur, vt nullus ducat in matrimoniū, quā polluerat prius per adulterium, & præcipue illā cui fidem dedit de ea ducenda viuente vxore, vel quæ machinata est in mortē vxoris: tamē quia mulier fuit nescia, quod ille haberet aliam vxorē viuentem, & ille vir de dolo suo cōmodū non sentiat, dicit Papa, quod nisi mulier illa diuortiū petat, ad petitionē viri non sunt aliquatenus separandi. Nota hic duos casus, in quibus non potest quis contrahere cū ea, cum qua adulteratus est. Item de dolo suo non debet quis commodū habere. Item argumentum, quòd contractus pro parte tenet, & pro parte non tenet.

¶ *Gl. seq. tractat quomodo ignorantia valet ad duo, residuum recitat per quæstionem, an mortua prima incipiat esse matrimonium. soluit, & dat simile, allegat duo iura in contrarium.*

i ¶ *Insciam.*] Hoc excusatur mulierem ab adulterio, quia ignorans

non cōmittit adulterium. 34. q. 2. in lectum. & ff. de adul. l. vlt. alioquin si fuisset conscia, non posset postea cum eo remanere. j. eo. cū haberet immo plus, pdest: qa filij de tali matrimonio legitimi sunt censendi, pp bonam fidem vxoris. j. qui fi. sint legi. ex tenore. &c. cum inter. & tñ non fuit matrimonium inter eos, etiam post mortē primæ vxoris: licet enī ista crederet eum liberum, ligatus tñ erat: & in primo consensu, q nullus fuit, intelligitur pdurare: sicut nec matrimonium ɔ̄hitur cum seruo, licet credatur liber, aliàs non ɔ̄ctura, etiam si postea manumitteretur eo ignorante: quia post manumissionem factā manendo cū eo, approbare semper intelligitur primū consensum, qui erroneus fuit, & non aliū vnde matrimoniū non pcedit. Arg. ɔ̄ ff. de offic. procon. obseruare. §. vlt. immo vr̄ expressum. ff. de iure do. Proculus. prior dictum verum est, tñ si mulier vult, cōpellitur ipsam ducere pp dolum & fraudem illius: vt in fine dicit.

a ¶ *In canonibus.*] 31. q. 1. c. 1. & j. eo. ex tuarum. cum haberet. & c. vlt. in fi.

d ¶ *Fidem dederat.*] vel si de facto eam duxit. j. eod. cum haberet. & supple, & eam cognouit viuente sua vxore: aliàs non impediretur ɔ̄here cū ea. j. eo. c. vlt.

Alibi hæc in canonibus habentur expressum.

Vide Lib. ... de ...

Cap. ... concil. Lateran. ... cap. 13.

à secunda: & infra. ¶ Licet autem in† canonibus[a] habeatur, vt nullus copulet matrimonio, quā prius polluerat adulterio; & illam maxime, cui fidem dederat[b] vxore sua viuente, vel quæ machinata[c] est in mortē vxoris: quia tamen præfata mulier erat inscia, quòd ille aliam haberet vxorem viuentem: nec dignū est, vt prædictus vir, qui scienter cōtra canones venerat, lucrū de suo dolo[d] reportet †: Cōsultationi tuæ taliter respōdemus, quòd nisi mulier[e] diuortiū petat, ad petitionē viri non sunt aliquatenus separādi.

¶ Idem Abbati de Fontibus.

¶ *Si viuente prima vxore, & non cognita, quis contraxit cum secunda scienter, & eam cognouit: etiam mortua prima secundam habere non potest: & secus si prima erat non legitima vxor.*

CAP. II.

SIgnificauit[f] † nobis O. Andegauensis: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si constiterit, quòd eidem O. tanta vis[g] illata fuerit, quòd non sponte in primam consenserit, nec post præstitum iuramentum ipsam carnaliter cognouerit[h], propter hoc non dimittas, quin ad aliā, quam postea in vxorē accepit, reuertendi liberam tribuas facultatem †. Alioquin sibi, ne ad secūdam reuertatur[k], sub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiā ducendi aliam in vxorem.

¶ Idem Baranensi † episcopo.

¶ *Non potest quis cum illa contrahere, quam vxore viuente cognouit, si machinata fuit in mortem vxoris.*

CAP. III.

SVper† hoc vero quod quæsiuisti, an liceat alicui cū ea contrahere matrimonium, quā vxore sua viuente sibi de facto matrimonio copulauit[l]: Taliter respōdemus, quòd si adultera est in mortem vxoris aliquid machinata[m], siue fidem[n] dederit, [siue† non] quòd ea defuncta hanc esset ducturus: secundum canones ab eius consortio prohibetur: & hæc prohibitio perpetuo est seruanda.

c ¶ *Machinata.*] 31. q. 1. si quis viuente. & j. eo. super hoc.

d ¶ *De suo dolo.*] s̄. de rescrip. sedes Apostolica. & 30. q. 1. dictum.

¶ *Glo. seq. arg. q contractus claudicat. allegat 12. iura.*

e ¶ *Nisi mulier.*] Et ita compellit vir remanere cum ea, si voluerit, pp culpam & dolum ipsius viri, sed non econuerso. sim. j. de adul. c. 2. & ita est hic arg. q ɔ̄ctus pro parte tenet, & pro parte nō. s̄. de despon. imp. de illis. ff. man. potest. C. de resc. ven. l. 2. & Insti. de auctor. tu. circa prin. ff. locati. sicut emptio. §. interdū. & ff. de act. emp. & ven. Iulianus. si quis à pupillo. 29. q. 2. si quis ingenuus. 32. q. 5. pposito. & 32. q. 2. aliqñ. & 37. q. 5. §. 1. & 31. q. 2. c. 1. & 2. si tñ cōtraheret cum alia, teneret matrimonium. j. eod. veniens.

ADDITIO. Et hoc est verum, ante primū vel nouū consensum.

SIgnificauit.] In prima parte decisa cōsultatio. In secūda: ibi, *Mandamus.* distinguēs cōmissio. & s̄m membrū: ibi, *Alioquin.* Abb.

CASVS. Quidam O. noīe, Andegauensis coactus fuit iuramento interposito A. mulierem recipere in vxorem: Postmodū aliam in vxorem accepit, pp quam dicta A. eū traxit in causam coram Eboracen. archiepo, qui compulit ipsum O. iurare, q ad illā quā sponte cepit in vxorem, non accederet, donec inter ipsum O. & dictam A. lis esset in ecclesiastico iudicio terminata: Sed anteq̄ de causa cognosceretur, pdicta A. diem clausit extremum, tñ idem O. non audebat redire ad illam, quam spōte acceperat, pp iuramentū: Vnde hoc significauit dño Papæ: vnde mādat Papa cuidam Abbati, quatenus si constiterit, q illi O. tanta vis fuerat illata, q coactus & nō sponte in illam A. consenserit, nec post iuramentum pstitum eā cognouit: ad illam quam postea sponte accepit, libere reuertatur: alioquin eidem pcipiat sub interminatione anathematis, ne ad secundam reuertatur; aliam tñ accipiat, si voluerit, in vxorē. Nota q matrimonium per vim contractum non valet: quia libera debent esse matrimonia. Item licet vis præcesserit, verumtñ per sequentem carnalem copulam consummatur matrimonium. Item quod ab initio non valuit, tractu temporis nō cōualescit.

f ¶ *Significauit.*] Iste O. coactus fuit quandam despōsare in vxorē pstito iuramento: postea vero contraxit cum alia spontanea voluntate cōscia huius facti: prima petit illum in virū coram Eboracen. Archiepo, qui eum compulit recedere à secunda pstito iuramēto, donec lis esset iudicio ecclesiæ terminata inter ipsum & primam: lite pendente mortua est prima: dubitabat iste O. an deberet redire ad secundam, quam sponte duxerat in vxorem: Respondet Papa, prout sequitur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Tanta vis.*] quæ posset cadere in constantē virum. s̄. de spon. veniens 2. & c. consultationi. sim. s̄. qd̄ met. cau. platum. & c. cum dilecti. Arg. contra. 15. q. 1. merito q̄ritur. & s̄. de iureiur. si vero. Iuramentum istud poterat seruari sine interitu aīæ, ergo debuit seruari vt ibi dr̄: & hæc non habent hic locum: qa matrimonia libera debent esse & nō coacta. s̄. de spon. cum locum. & c. pterea. & c. requisisti. & c. Gemma.

¶ *Glos. seq. argumentatur, allegat 5. iura.*

h ¶ *Cognouerit.*] Quod si fecit anteq̄ contraheret cum secunda, cōsensisse vr̄, vnde amplius secundam habere non posset. s̄. de spon. ad id quod. s̄. de despon. impube. de illis. & j. de his qui ma. accusa. possunt, insuper. & est arg. q ratihabitio retrotrahitur. sic s̄. de regu. significatū, ad finem. 1. q. 1. constat. 63. dist. Salonitanæ. de coniug. seruo. proposuit. & s̄. qd̄ metus causa. perlatum.

i ¶ *Ne ad secundam.*] consciam huius facti: alias enim bene posset eam habere. s̄. cap. proxi.

¶ *Glossa sequens ponit brocar. ad nega. alleg. quatuor iura, ad affir. tria, & soluit.*

K ¶ *Reuertatur.*] Arg. est hic: qd̄ ab initio non valet, tractu tpis nō conualescit, licet perueniat ad eum casum, à quo potuit habere initium. Institu. de leg. §. an seruo. 2. q. 1. in primis. circa prin. Insti. qui test. fa. pos. §. vlt. 36. q. 2. cap. vlt. arg. ɔ̄. 30. q. 1. ad limina. ff. de ser. vt pomum. 34. q. 2. in lectum. Prima rubrica locum habet qñ perpetuum subest impedimentum: ɔ̄ria adaptantur ad hanc regulā: Multa impediunt faciēdum, quæ iam factum nō dirimunt: quia qd̄ ab initio legitime factum est, ex superueniente delicto nō mutatur. ff. de in. actu qui pri. nec enim, nisi lege vel canone illud exprimatur, vt patet per ɔ̄ria: qd̄ perpetuo phibetur fieri, quolibet casu superueniente, prohibitio durat: vt in primis concor. & j. c. proxi.

SVper hoc.] Præmittit quæstionem, cui rn̄det: ibi, *Taliter.* Abbas.

CASVS. Aliquis viuente vxore sua de facto aliam sibi matrimonio copulauit. Tandem vxor sua mortua est: q̄ritur, an ipse possit ɔ̄here cum illa, quam sibi matrimonio copulauit viuente sua vxore? Rn̄det Papa, q si adultera in mortem vxoris aliquid machinata fuerit, siue fidem dederit, q eam duceret post mortē vxoris, illam habere non potest: & hæc prohibitio est perpetua. Nota q adulter cum adultera potest ɔ̄here, nisi ei fidem dederit ɔ̄hendi: vel nisi fuerit machinata in mortem vxoris.

l ¶ *De facto matrimonio copulauit.*] & eam viuēte sua vxore cognouit, alias non phiberetur. j. eo. c. vlt. & ea sciente, q haberet vxorē, secus si ignoraret. s̄. eo. c. 1. & 2. & j. eo. ex tuarū. & c. cū haberet.

¶ *Glo. seq. exponit, & ponit opi. quam reprobat. secūdo quærit, & soluit.*

m ¶ *Machinata.*] 31. q. 1. si quis viuente. & s̄. eo. c. 1. & intellige cō effectu, vt dicit. c. si quis viuēte. qd̄ dicit, machinata: qa verba cum effectu sunt accipiēda, s̄. de cle. nō resi. relatū. & s̄. de spon. c. vlt. de poen. dist. 1. §. hæc aūt verba. & ff. qd̄ q̄sq; iur. l. 1. §. hoc aūt. & arg. j. eo. c. vlt. Quidam dicūt q sufficit conatus sine effectu: & sufficit q ita scriptū est; ff. qui & à qbus. pscripsit. & 6. q. 3. scriptū. quod nō est verum. j. eo. c. vlt. Quid si aliquis interficit aliquem in bello, non eo proposito q velit vxorem eius sumere, nunquid potest illā ducere in vxorem? Dicas q sic. s̄. de conuer. infidel. laudabilem.

n ¶ *Fidem dederit.*] 31. q. 1. relatum. & j. eo. significasti. Ber.

Præter ... & alios hic, vide ... Quinto ...

Vide ... de ... & ... sec. ...

Reuerti. Baranensi. Reuerti. ...

Cap. ... concil. Lateranensi. ... c. 16. Vide ... Thom. lib. 4. ...

Hæc duo verba: siue non ... in omnibus manuscriptis.

Hic negotium scripta ... q sola machinatio sufficiat. & c. si quis viuente ... de occisione ... hæc præsup ponit vxorē mortuam. Ioan. And.

Ex litte-

sunt à parentibus, licet hoc fit contra leges.

e ¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Perpetua continentia.*] Hoc sit propter causas, quæ hic ponuntur: & quia ambo processerunt in dies suos: tñ si timeretur de incontinentia ipsorum, puta si essent iuuenes, daretur eis licentia contrahendi. 33. q. 2. in adolescẽtia. & cap. vlt. Sed contra videt s. cap. proxi. vbi datur licẽtia ꝯhendi in simili casu, sed ratio redditur in littera, quòd isti plus peccauerunt q̃ alij, vnde plus puniuntur: & quia senes videbantur.

EX litterarum] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Fraternitati*. Abbas. Casus. Quidam auctoritate prælati sui dimisit vxorẽ suam in adulterio deprehensam, quæ postmodum assumpsit habitũ monachalem: ille maritus aliam superduxit illa viuente: tãdem prima decessit: quæritur, an simul debeãt remanere? Rñdet q abinuicem sunt separandi, & ille, vir pœnitentia sibi iniuncta de adulterio, poterit aliam ducere in vxorem. Nota, q mulier in adulterio deprehensa dimitti potest, sci licet quo ad torum. Item vir viuente vxore aliã habere non potest. Item nota mirabilem casum, q viro nõ præiudicatur quo ad continentiam, si vxor nõ intret religionem: votum viri propter intronium vxoris solemnizatur.

a ¶ *Deprehensam.*] id est, conuinctam, sola enim deprehensio non sufficeret ad hoc vt separaretur. 2. q. 1. c. 1. & 3. licet sufficiat ad infamiã. ff. de ritu nuptia. palam. §. vlt.

¶ *Glo. seq. recitetur per contrarium.*]

b ¶ *Aliam superinduxit.*] in vxorẽ, quæ sibi coniecta, q aliã habeat vxorem, alias non noceret. i. eod. cap. 2. & j. eo. veniens.

c ¶ *Separare.*] j. eod. cap. proxi. & cap. significasti. 31. q. 1. relatum.

d ¶ *Aliam ducere poterit.*] acta pœnitentia. arg. s. de spon. cum in Apostolica. vel etiam parte pœnitentiæ, si timetur de incontinẽtia. 31. q. 2. in adolescentia. Bernardus.

CVm haberet.] Primo ponitur cõsultatio. Secundo responsio: ibi, *Tale*. Abbas. Casus. Quidam I. nomine, habens vxorẽ A. noie, commisit adulterium cum Matilda: & cum super hoc vocatus fuisset in ius, illã adulteram abiurauit. Tandem iuramento contẽpto, viuente vxore sua, matrimonium cum altera ꝯxit, diutius cohabitando eidem: de qua decem filios suscepit: Quæritum fuit a Papa, vtrum tale matrimonium stare possit: Rñdet Papa, q separentur omnino, & imposita eis pœnitẽtia, ppetua continentia indicatur, qui tanto tpe in adulterio & periurio ex certa scientia perdurarunt: Leo enim Papa statuit, vt nullus ducat in matrimonium quam polluit p adulterium: sed hic plus fuit pcessum, q̃ si fides tñ data esset adulteræ, vt mortua vxore eam duceret in vxorem: quia legitima vxore viuente, copulauit sibi adulteram, & iuramentũ violauit: Et si etiam iuramentum non interuenisset, tam Gregorius, quam Triburien. synodus tale connubium detestatur: & q tanto tpe permanserunt insimul, vt simul remaneant, non præstat adminiculum, vel q decem filios susceperunt: quia diuturnitas tpis non minuit peccatũ, sed augmentat: tñ solicitus sit eps, vt vterq; filijs suis ẽm facultatem suam necessaria subministret. Nota q nullus potest habere in matrimoniũ illam, cui fidem dedit de ea ducenda post mortem vxoris, si eam cognouit vxore viuente. Item plus est aliquam facto ducere, q̃ fidem dare. Item hæc impedimenta impediunt & dirimunt matrimonium. Item in casu isto multiplicitas filiorum non inducit dispensationem. Item diuturnitas temporis non minuit peccatũ, sed augmentat. Itẽ filij nati ex illegitimo matrimonio vel coniu. alendi

¶ Clemens tertius.

¶ *Qui viuente vxore etiam ab eo separata quo ad torum, secundam conscius ducit vxorem, prima mortua separabitur à secunda, sed cum alia contrahere poterit.*

CAP. IIII.

EX litterarum tuarum insinuatione accepimus, quòd T. vxorem suam in adulterio deprehensam a, de tui antecessoris assensu abiecit: quæ postmodum accepit habitũ monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet, aliam superinduxit b: & plures suscepit filios ex eadem: & infra. ¶ Fraternitati tuæ igitur respõdemus, quòd illos debes abinuicem separare c. Idem vero vir, indicta ei de adulterio pœnitentia, aliam d ducere poterit in vxorem.

¶ Idem.

¶ *Qui viuente vxore legitima cum secunda contrahit adultera, etiam prima mortua separabitur à secunda, etiam si longo tempore ei cohabitauit, & filios ex ea suscepit.*

CAP. V.

CVm haberet vxorem legitimam A. nomine, I. lator præsentium, cum M. adulterium perpetrauit. Cũque super hoc fuisset in ius vocatus, abiurauit adulteram; & postmodũ iuramento contempto, viuẽte legitima, cum ea matrimoniũ contrahere, & ipsi diu cohabitare præsumpsit: demum prædicta A. de præsenti luce subtracta, memoratus I. cum adultera per decennium est moratus de qua decem filios procreauit.

¶ Tale ergo damus consultationi tuæ responsum: vt separentur omnino, & eis iniuncta pœnitentia, perpetua e cõtinentia indicatur, præsertim cum in dies suos ambo processerint, & tamdiu publice in adulterio & periurio ex certa scientia perdurantes, ecclesiã in graui scandalo perturbauerint. Nosti enim quòd Leo Papa f statuit, vt nullus ducat in matrimoniũ, quã adulterio polluit; & quòd hic plus g processum fuit, quàm si fides præstita dumtaxat fuisset adulteræ, vt defuncta legitima eam duceret in vxorem, cum eadem h etiam prima viuente, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præsumpsit, & sacramentum suum temere violare: quod vtique connubium (vbi etiam nulla intercessit religio iuramẽti i) tam Gregorius Papa, quàm Triburien. k synodus detestatur, & vtrumq; hoc modo coniunctũ, præcipit publicæ pœnitentiæ subijci, ac perpetuo sine vlla spe coniugij permanere. Nec aliquod eisdem I. & M. adminiculum afferunt, vt simul maneant, quòd decennio cohabitauerunt adinuicem, ac decem filios susceperunt: cum multiplicitas l prolis ita susceptæ, magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat m, sed augmentet. Solicitudinis tamẽ tuæ intererit n, vt vterque liberis suis, secundum o quòd eis suppetunt facultates, necessaria subministret.

f ¶ *Leo Papa.*] 31. q. 1. cap. 1.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

g ¶ *Et quod hic plus.*] Sic j. eod. c. vlt. Sed videtur quòd casus iste non sit alius ab alijs duobus, de quibus habes s. eo. super hoc. q si ducit illam, fidem dat, illi: & ita idem est ducere sic eam de facto, quod fidem dare. Saltus potest dici, q iste casus non est diuersus ab illis, & hic non dicitur q sit alius omnino, sed quòd plus est hic, q̃ si fides tñ detur: quia hic primo interuenit fides in desponsatione tali de facto, & postea eam duxit. sed verius est q est tertius, & bene differt ab alijs: quia hic est fides de præsenti, ꝯhendi cũ ea quatenus potest: Sed in alio casu est tãtum fides de futuro: & est similis differẽtia, sicut inter sponsalia & matrimonium. arg. j. c. vlt. & plus est hoc q̃ fidem dare, vt hic dicit, & plus peccat.

h ¶ *Cum eadem*] scilicet, vxore. B.

i ¶ *Iuramenti.*] Iuramentum istud quod fecit iste, vt ei vlterius non adhæreret, non sufficit, q eam habere non possit: quia idem esset si eam abiurasset, cum aliud subsit impedimentum, vt patet per hanc litteram, vnde supple, maxime.

k ¶ *Quam Triburien.*] 31. q. 1. relatum. & c. sequenti.

l ¶ *Multiplicitas.*] quandoque tamen fauor filiorum dispensationem inducit. 35. q. 8. de gradibus. & ff. de rit. nup. qui in prouincia. alias incipit, diuus.

m ¶ *Non minuat.*] j. de simo. non satis. & cap. seq. & s. de consuetudine. cap. vlt.

n ¶ *Intererit.*] Apud quem debeãt demorari filij facto diuortio, habes C. de diuor. facto. l. vnica. & apud talem commorari debent, qui eorum vitæ, vel sanguini non insidietur. s. de conuer. in fi. cap. vlt. vbi de hoc.

¶ *Gl. seq. ponit regulam q secundum facultates, &c. et dat simile, secũdo not. de alimentis filiorum & parentum, ponens quatuor casus, quibus pater nõ tenetur alere filium: vnde de vtis sign. contrariũ ad tex. & sol.*

o ¶ *Secundum facultates.*] hoc est regulare, q ẽm facultates alimẽta ministrentur ff. de lib. agno. si quis a liberis. 1. rñ. & §. si quis ex his. & C. de alen. lib. si competenti. & l. vlt. sic & procuratio exhiberi debet ẽm facultates ecclesiæ. s. de cẽs. lopitæ. & c. cum nuper. Et nota q filius minor triennio, ali debet apud matrẽ, maior triennio apud patrem. C. de pat. pote. nec filium. & s. de conuer. in fin. cap. vlt. & arg. ff. de lib. agno. si qs a liberis. §. non tñ. Illud sciaſ q sicut

Vide Bar. in l. Claudius. ff. de his quibus vt indig.

Ad hoc supra de spō. duo. cap. 1. Ioan. And.

Vbi, primo, dicit in antiquis codicibus. non debet esse. vt constat ex glossa verbo eadem.

Intercessisse.

Videtur Hostiensem hoc inducere tam vacuas Gregorius ad etiamsi in lectione causa.

Cap. 40. & cap. 31.

publice

cohabitauerunt.

susceptos.

Vide Antonium Gabrielẽ lib. 6. commun. conclus. tit. de alimẽtis conclu. 1.

Quare illud intelligunt de illegitimis coniu. & facit quod notatur 11. q. 1. q præcessor. 31. q. 1. illud. 11. q. 9. qd q. 19. Aud.

¶ Innocentius tertius episcopo Spoletano.

¶ *Si quis mortua vxore contrahit cum ea, quam viuente vxore sine fidei datione cognouerat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.*

CAP. VI.

SIgnificasti † nobis, quòd cum P. ciuis Spoletanus, quandam mulierem duxisset legitime in vxorem, ea relicta cuidam meretrici adhæsit a: & infra. ¶ Verum cum vxor ipsius esset viam vniuersæ carnis ingressa, meretricem, cui adhæserat, desponsauit. ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd nisi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fuerit machinatus b: vel ea viuente sibi fidem c dederit † de matrimonio contrahendo, legitimum † iudices matrimonium supradictum: excommunicato munus absolutionis (si petierit d) iuxta formam ecclesiæ impensurus.

¶ Idem Messanen. capitulo.

¶ *Si quis viuente prima, secundam huius rei insciam duxerit vxorem: mortua prima, licite remanet cum secunda, nouo consensu interueniente.*

CAP. VII.

VEniens † ad præsentiam nostram G. laicus humili insinuatione monstrauit, quòd cum in ciuitate Lemouicen. quandam sibi matrimonialiter copulasset, ab ea recedens, Messanam aduenit, vbi M. mulierem insciam e quòd aliam haberet vxorem, sibi solemniter copulauit. verum cum eidem pœnitentia fuisset iniuncta, vt ad legitimam rediret vxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, vxorem suam inueniens carnis debita persoluisse, ad Messanam rediit ciuitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitauit vxori: & infra. ¶ Licet autem viuente vxore legitima, prædictam M. sibi copulare nequiuerit in vxorem †: quia tamen vxore defuncta, vt pote à lege ipsius solutus, in eandem M. de nouo f potuit matrimonialiter consentire: dummodo nõ præstiterit fidem adulteræ g, vel machinatus fuerit in mortem vxoris: Mandamus, quatenus, si est ita, eidem G. vt supradictæ M. affectu adhæreat coniugali licentiam cõcedatis.

¶ Gregorius nonus fratri R.

¶ *Contrahens cum secunda viuente prima, quam tamen non cognouit, nec ante contractum nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.*

CAP. VIII.

SI quis vxore viuente, fide data promisit aliam se ducturum: vel cum ipsa de facto contraxit †; si nec ante nec post

---

Debita tamen eorum non tenent soluere, vt d. l. si quis. §. si vel parens. Ioan. And.

parentes alere debent filios 1. 1. dist. ius naturale. sic & filij parentes, si egeant: vt in l. prædi. si quis à liberis. in princ. & §. si impubes. & C. de alen. lib. l. 1. & 2. & 30. distin. c. 1. & 22. q. 4. inter cætera. tamen recusare potest pater alere filium iusta de causa, si forte eum accusauit: vt l. prædicta. si quis à liberis. §. si quis ex his. in fi. vbi autem pater & filius egent, mater compellitur eos alere, vt ead. l. §. vtrum. & l. pen. & C. de alen. lib. Authen. quemadmodum. & in Authen. vt lic. mat. & auiæ. §. illud. coll. 8. Si autem mater alit filium, dum pater abundat, potest petere expensas, si hoc fuerit protestata. ff. de nego. gest. Nesennius. post triennium tamen. Sed hæc quæ dicta sunt intelliguntur de legitimis: vnde signantur contra. in Authen. quib. mod. natu. effi. legi. §. vlt. coll. 6. & C. de incest. nup. Authen. ex complexu. & C. de natu. libe. Authen. licet patri. & infra. qui fil. sint legi. per venerabilem. in fi. sed illa contra intelliguntur de rigore iuris ciuilis. Quod vero inductum in detestationem criminis: hoc intelligitur de benignitate canonica 2, quæ vigorem sumit à iure naturali: nam educatio filiorum de iure naturali est. 1. dist. ius naturale. & ex instinctu naturæ procedit: vnde ius istud præfertur ciuili, tamen filij non succedent in bonis patris, & illegitimi sunt 3. supra. de clandest. desponsatio. cum inhibitio. §. 1. Bernar.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione.

Vide Romanum cõsil. 13. & Baldum Nouellum tract. de dote par. 6. princ. 9.

dederint

Hinc patet excõmunicatum posse contrahere matrimonium. vide Felinum in c. 1. supra vt lit. non cont.

SIgnificasti.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Nos igitur*, Abbas.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat.

CASVS. Quidam ciuis Spoletanus P. nomine, dimissa vxore legitima cuidam meretrici adhæsit: & quia monitus nõ dimittebat eandem, fuit excõicatus: tandem vxor sua mortua est, ipse vero cum ea matrimonium contraxit: Quæritur, an tale matrimonium teneat? Respondet Papa, quod nisi alter eorum in mortem defunctæ vxoris suæ fuerit machinatus: vel ea viuente sibi adinuicem fidem dederunt de matrimonio contrahendo: matrimonium legitimum censendum est: & si ille absolutionem petierit, absoluatur. Nota quod licet quis adulteretur cum aliqua viuente vxore sua: potest illam habere in vxorem post mortem vxoris, nisi viuente vxore fidem ei dederit de contrahendo, vel alteruter in mortem mulieris machinauerit. Item excõicatus contrahere potest matrimonium, licet alia sacramenta denegantur eidem.

Iam diligenter cautum est, ne aduenis & vagantibus contrahendi matrimonium leuiter facultas concedatur. concil. Trident. sessio. 24. de refor. mat. matri. cap. 7. quod etiam videas.

a ¶ *Adhæsit.*] & quia eam nõ dimittebat, fuit excõicatus 4: & ideo dicit in fine, si petierit absolutionem, ipsum absoluas.

b ¶ *Machinatus.*] 31. q. 1. si quis viuente. & supra. eo. super hoc.

c ¶ *Fidem dederit.*] 31. q. 1. relatum. & infra. eod. cap. vlti. Idem est si de facto eam in vxorem ducat supra. c. proxi. & hoc verum est cum mulier illa scit illum aliam habere: aliàs non noceret, quo minus post mortem vxoris posset secum remanere. supra. e. c. 1. & infra. c. proxi.

1 Casus, in quibus pater non tenetur alere filios ponit Host. in sum. tit. de conuersio. infid. c. 2. aliosque legis ex hac glossa hic Ioan. And. & Panormitanus, quos videto.

¶ *Glossa sequens obijcit contra absolutionem opponit, & sol. ponit opinio. quam obiectione concordat.*

d ¶ *Si petierit.*] immo videtur quod compelli debet. arg. 22. q. 1. prædicandum. & 93. dist. diaconi. Sed qualiter potest compelli, cum iam sit excõicatus? Hoc modo, vt alij compellantur ne ei cõicent. infra. de vsur. post miserabilem. Alij dicunt, quod non est absoluendus nisi petat, vt ista littera satis innuit 5: quia impœnitenti non datur remissio. 24. q. 2. legatur. & 23. q. 7. quemadmodum. sed hæc non est contrarietas. quia vtrumque fieri potest, vt ille indirecte compellatur, & sic etet absolui, & satisfaciet.

4 Vide concilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. matrimonii c. 8.

5 Facit. tt. 1 plerum-

VEniens.] ponit casum, quem decidendum committit ibi, *Licet autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam S. nomine, contraxit matrimonium cum quadam de ciuitate Lemouicen. tandem ab ea recessit, & iuit Messanam, vbi cum M. muliere matrimonium contraxit, ignorante quod ipse haberet aliam vxorem: postmodum pœnitentia fuit sibi iniuncta, vt ad legitimam rediret vxorem: ipse rediit ad primam suam, inuenit eam defunctam, & sic reuersus est ad Messanam ciuitatem, & supradictæ M. cohabitauit tanquam vxori: Dubitatum fuit, vtrum deberet manere cum illa: Respondet Papa, quòd licet vxore sua viuente dictam M. in vxorem sibi nequiuerit copulare, vxore tamen defuncta solutus fuit à lege ipsius, & de nouo potuit in dictam M. matrimonialiter cõsentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem vxoris: Vnde mandat capitulo Messano, quatenus, si est ita, concedat ei licentiam, vt eidem M. affectu adhæreat cõiugali. Nota, quod ignorantia istam excusat, vt cum isto remaneat. Item cõsensus primus istius nullus fuit, & ideo de nouo debet consentire in illam.

qua. & c. 1 aliquas. vide quod scripsi de sponsalibus c. 1. lib. 6. Io. An.

e ¶ *Insciam.*] si hoc fuit verum, legitime poterit remanere cum illo. sim. supra. eod. c. 1.

f ¶ *De nouo.*] Vt sic teneat matrimonium vt ex nunc, si illa voluerit in eum cõsentire; aliàs non compelleretur, sed vir. supra. eod. c. 2. sic & transactio dolo alterius tantum inita, ab eo reuocari non potest. C. de transactioni. transactione. sim. ff. de offi. procon. obseruare. §. vlt. sim. de leg. 3. l. 1. §. 1.

Vide Lud. qui. ad gloss. & alios. ff. ad l. Iul. de adult.

Vide Rot. in l. miles. §. querebatur. ff. de adult.

g ¶ *Fidem adulteræ.*] Hoc ideo dicit: quia & si illa hoc sciuisset, & quod haberet aliam vxorem, adultera diceretur: vnde non posset esse cum illo propter fidem datam: & quia etiam plus fuit hic: quia in vxorem eam duxit. supra. eo. cum haberet: sed quia fuit ignorans, adulterium non commisit. 34. q. 2. in lectum. ff. de adult. l. penult.

SI quis.] Ponit duo membra. Secundum: ibi, *Cæterum.* Abbas.

CASVS. In pluribus capitulis habuisti, quod nullus potest habere in vxorem illam, cui dedit fidem de ea ducenda post mortem vxoris, vel si de facto cum ea contraxit: Ecce, aliquis viuente vxore legitima, dedit fidem alicui de ea ducenda post mortem vxoris, vel cum ea contraxit de facto: mortua est vxor: ipse contrahit cum ea, quæritur, an illam possit habere in vxorem: & videtur quod non, per regulam prædictam: Respondet Papa, quod si nec ante fidem datam, nec post cognouit eandem, sua viuente, nec ante contractum matrimonium de facto eam cognouit, vel post sua viuente, non est dirimendum matrimonium, quod post mortem vxoris cum illa cõtraxit: pœnitentia tamen debet vtrique imponi, pro eo quod grauiter deliquerint: Sed si prius vel post in vtroque casu vxore sua viuente eam cognouit, tale matrimonium tolerari non debet. Nota quod sola fides data, vel quod tantum de facto cum alia cõtraxit vxore viuente, nõ impedit, quo minus post mortem vxoris possit contrahere cum illa, cui fidem dedit, vel cum qua tantum de facto contraxit.

¶ *Glossa sequens argumentatur non nocere, & adlegat tria iura, & sex in contrarium. finis reijcitur per quæstionem.*

2 ¶ Cogno-

a ¶ *Cognouit eandem.*] sic patet, q sola fides data, vel tantum de facto contrahere, non impedit matrimonium, vxore defuncta: nisi ad carnalem copulã sit processum: & sic intellige oia illa iura, quæ dicunt, q nullus ducat in matrimonium, cui dedit fidem de ea ducenda post mortem vxoris, vel cum qua ɔxit de facto. Et ita est argumentũ: q voluntas siue factum, nisi fuerit subsecutus effectus, nõ nocet: quia non obfuit conatus, vbi iniuria nõ habuit effectũ. s. de spõsalib. c. vlt. vbi de hoc. & arg. 35. q. 3. extraordinaria. & ff. quod q̃sque iuris. l. 3. in fi. arg. ɔ. 32. q. 5. qui viderit. & s. de biga. nuper. & c. vlt. & 52. dist. si qs post acceptũ. & de pœni. dist. 1. si quis cum telo. s. de sponsalı. iuuenis. & idẽ intellige de eo vel ea, q̃ machinata est in morte alterius, scilicet cum effectu. vt 31. q. 1. si qs viuente. alias solus conatus non impediret. arg. illius cap. quia eadem ratio videt vtrobique.

(legitima eius superstite) cognouit[a] eãdem: quamuis vtrique ipsorum, pro eo quòd in hoc grauiter deliquerint, sit pœnitentia iniungenda: nõ est tamen matrimonium, quod cũ ea contraxit, post vxoris obitũ dirimendum. Cæterum tolerari non debet, si prius, vel postea dum vixerit † vxor ipsius, illam adulterio polluisset.

Vide hic Hostien. & latius Ioan. And. hoc declarã tem.

† vixit

Vide beatũ Thomã lib. 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. & Sylnestrũ in summa verbo. lepra.

TITVLVS VIII.

De coniugio leprosorũ †.

¶ Alexander tertius Cantuarien. archiepiscopo.

¶ *Lepra superueniens non dissoluit matrimonium, nec matrimonij effectum: ideo adinuicem maritali affectione coniuncti se tractare debẽt: aut ad perpetuam continentiam vouendam induci.*

CAP. I.

PEruenit † ad nos, quòd cum hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine[b] generali, à communione hominum separentur, nec vxores viros, nec viri vxores taliter ægrotantes, sequuntur. ¶ Quoniam igitur cum vir & vxor vna caro[c] sint, non debet alter sine altero[d] esse diutius[e]: Mandamus, quatenus vt vxores viros, & viri vxores, qui lepræ morbũ incurrunt, sequantur[f], & eis coniugali affectione ministrent[g], sollicitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius iniungas, vt vterque altero viuente continentiam seruet. Quòd si mandatum tuum seruare contempserint, vinculo excommunicationis astringas.

DE CONIVGIO leprosorum.

¶ *Viso de quibusdã impedimentis matrimonij: quia morbus lepra dissoluit sponsalia de futuro, & potest dubitari, nunquid impediat contrahendum, vel dirimat contractum: ideo competenti ordine subijcitur hæc rubrica. Abbas.*

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione. & post concilũ Lateranẽ. sub Alex. iij. par. 37. cap. 1.

PEruenit.] Primo narrat casum. Secũdo diffiniẽdum committit: ibi, *Quoniam.* Abbas.

Gen. 2.

CASVS. Consuetudo erat in Cantuarien. prouincia, q si aliqui lepram incurrerent, à cõione hominum separarentur, nec viri vxores, nec vxores viros sequũtur: Consultus Papa quid fieri debeat de hoc, rñdet, q cum vir & vxor vna caro sint, nõ debet alter sine altero esse diutius: vnde mandat archiepo Cantuarien. vt moneat eos, quatenus viri vxores, & vxores viros, q leprã incurrunt, sequantur, & eis seruiant coniugali affectu: & si ad hoc induci non poterunt, præcipiat eis, vt vterq; altero viuente cõtinẽtiam seruet. quod si cõtempserint, excõicentur. Nota, q lepra non separat matrimonium, & adinuicem tenentur sibi reddere debitũ. Item si se adinuicem sequi noluerint, cogendi sunt continere.

b ¶ *De cõsuetudine.*] quæ est iure canonico approbata. s. de eccle. ædificao. cum dicat. q2 (vt ibi patet) cum aliis habitare non debẽt[3] & etiam de iure veteris testamẽti[3]. 33. q. 2. hoc ipsum. sed in hoc quod viri sani non sequuntur vxores, vel econuerso, mala erat cõsuetudo, vt j. sequitur. & j. c. proxi.

3 De leprosis vide Nume. cap. 12. & latissime Leuit. c. 13. & 14.

c ¶ *Vna caro.*] hoc expositum est s. de bigamis. debitum.

d ¶ *Sine altero.*] 34. q. 2. si quis necessitate. & 32. q. 5. si vxorem.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem.*

e ¶ *Diutius.*] Hic non determinatur quantũ extendatur istud, diutius, & ideo in arbitrio boni viri cõsilit. s. de offic. deleg. de causis. & ff. de iure delib. ait prætor. permittuntur tñ mariti q̃nq; ab vxoribus recedere, & abesse per multa tpa, in fauorẽ tñ terræ sanctæ. s. de voto, ex multa. ad finem. Diutius, quandoq; extenditur vsq; ad biennium. ff. locati. cum domini horreorum. quandoque vsque ad quinquennium. ff. de sepa. l. 1. §. quod dicitur.

f ¶ *Sequantur.*] Nota q vir tenetur sequi vxorem, sicut econuerso, cum non ad impacis iudicetur. 32. q. 1. si quis vxorem. in fi. & hoc cum ex iusta causa recedit vxor, alias retineat eã maritali potestate. 33. q. 5. cum caput. & cap. manifestum. & cap. noluit. & mulier semp tenetur sequi virum ex quacunq; causa. 13. q. 2. vnaquæque. nisi ipsam trahere vellet ad infidelitatem. j. de diuor. quæsiuit. vel nisi efficiat vagabundus. 34. q. 2. si quis ineuitabili necessitate. arg. ff. de oper. liber. quod nisi. in fine. Ber.

¶ *Glossa sequens de duobus quærit, & soluit.*

g ¶ *Ministrent.*] Nunquid in eodem lecto & domo morari debent? Non debent ad lectum continue compelli, sed sufficit leproso, q suo debito non fraudetur. Sed quare non compelluntur precise. 33. q. 5. cap. 2. Respõdeo, forte ideo, ne leprosi nimis improbi efficiantur in exactione sui iuris: tñ si sani omnino recusarẽt, bene compellerẽtur[2], sed primo exhortandi sunt, vt hic dicit, vt in fine patet. & j. cap. proxi. in fin. nam illud potest referri ad continentiam, quæ suaderi potest, imperari vero minime. 32. q. 1. integritas. & vnam solam causam excipit dominus. j. cap. proxi. & 32. q. 7. omnes causationes. Bernar.

2 Arg. altera. 2. q. 1. veniat. vbi de hoc. & plenius 32. q. 5. si vxorem quis. M. dicebat, q licet sanus teneatur reddere, non debet cõpelli. arg. canonis. & Leli. in fin. prædi. glo. Ioan. And.

¶ Idem Balonen. † episcopo.

† Baionen.
† Basoen.
† Bazaren. Sed Bellunen. siue Baren. siue Batonien. siue Baionen. agnoscendũ est, etsi ira verbi nihil significantia consulto reticenda.

¶ *Coniuges propter lepram separandi non sunt à coniugio, & contrahere possunt matrimonium: & inuicem sibi reddere debitum tenentur.*

CAP. II.

QVoniam † nemini licet (excepta causa fornicationis[h]) vxorem dimittere: constat, quòd siue mulier lepra percussa fuerit, seu alia † graui[k] infirmitate detẽta: non est à viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem si continere nolunt, & aliquam, quæ sibi nubere velit inuenerint, liberum[l] est eis ad matrimonium conuolare. ¶ Quòd si virum, siue vxorem, leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali[m]

† Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. & post concilũ Lateran. par. 37. cap. 5. Vide omnino Dominicũ Sotum lib. 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. vers. id autẽ quod de leprosis.

† aliqua

QVoniam.] Sunt tria dicta. Secundum: ibi, *Leprosi.* Tertium: ibi, *Quòd si.* Abbas Siculus.

CASVS. Dicitur hic, q pp lepram vel aliã infirmitatem, vir ab vxore separari non debet. Item si leprosi continere nolunt, bene possunt contrahere matrimonium, dummodo inueniant, qui ipsos accipere velint. Item si vir vel vxor fuerit in leprosaria, & infirmus à sano debitum exigat, debitum est soluendum ex generali præcepto Apostolico sine aliqua exceptione. Nota quòd nõ nisi propter fornicationem licet viro vxorem suam dimittere, nec etiam propter lepram. Item leprosi possunt contrahere matrimonium. Item quod generaliter dicitur, generaliter est intelligendum. Item vbi ius non excipit, nec nos excipere debemus.

h ¶ *Excepta causa fornicationis.*] 32. q. 1. dixit dominus. & q. 7. Apostolus. & c. omnes causationes.

¶ *Glossa sequens recitetur per contrarium.*

i ¶ *Lepra.*] Sic propter lepram alter alterum dimittere non potest. s. cap. proximo. & s. de iniuriatur. quemadmodum. sed sponsa de futuro dimitti potest propter lepram superuenientem: vt ibi, cap. proximo.

¶ *Glo. seq. alleg. 7. concordan. signat contrarium, & remittit.*

k ¶ *Graui infirmitate.*] 32. q. 7. hi qui sani. & q. 5. si vxorem quis. sim. s. de cleri. ægrotan. cap. 1. 2. 3. & vlt. & ff. de tuto. & curato. nec ille[4]. & 7. q. 1. pontifices. Argumen. contra. de cleri. ægrotan. tua. sed ibi soluitur.

4 Datur curator in locũ reipublicæ absente, nec ille per hoc desinit esse tutor. Ioan. And.

l ¶ *Liberum.*] cum non sit eis prohibitum: quia edictum de matrimonio prohibitorium est. s. de spon. cum apud.

¶ *Glo. seq. ponit brocar. de generali, & de indefinita ad primum allegat 4. iura. ad secundum 5. demum contra secundum allegat 3. iura, contra primum quinque. soluit vtrumque.*

5 De hoc articulo vide late per Couarruuiã lib. 1. variarum resolu. c. 13.

m ¶ *Generali præcepto.*] Nota qđ generaliter dicitur, generaliter est intelligendum. de consec. dist. 4. vt ostenderet. & ff. de procu. procurator cui. 12. q. 1. dilectissimis. ff. manda. creditor. §. Lucius. immo etiam indefinita[5] generaliter intelligitur. 20. dist. si Romanorum. & 23. q. 5. si nõ licet. & j. de priuileg. quia circa. ff. de ser. vr. pdio. si seruitus. & ff. de accep. l. pluribus[6]. Arg. ɔ. q indefinita nõ æqpollet vni-

6 Vide de feud. excõ. cum p causa super vlt. glo. Io. An.

let vniuersali. ꝯ. de deci. ad audientiam. ff. de lega. 3. non aliter. de consec. dist. 2. liquido. Item ꝯ. ꝙ generale verbum restringitur. 2. q. 2. oēs leges. & dist. 1. oēs leges. & ꝯ. de sentē. excom. si vero. §. si vero. & ff. ad l. Aqui. scientiam. §. qui. ff. de pig. obligatione, generali. Solu. verbum, generali, intelligendum est generaliter, prout hic dr̄ & in primis cōcor. nisi cōstet ꝯhentē vel testatorem aliter intellexisse de quibusdā. C. de trāsa. age cum Geminiano. vel nisi sensus non patiatur: vt in vlci. concor. & qđ dr̄, indefinita æquipollet vniuersali, illud regulariter obtinet in iure, si lege vel canone non determinatur. 31. q. 1. ꝙ si dormierit. Ber.

præcepto Apostoli, quod exigitur, est soluendum: cui præcepto nulla in hoc casu exceptio ᵃ inuenitur.

¶ Vrbanus iij. episcopo Florentino.

¶ *Sponsalia de futuro præcise non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproso, lepra post sponsalia superueniente.*

CAP. III.

Litteras †: & infra. ¶ Quia postulasti, vtrū si post sponsalia de futuro inter legitimas personas contracta, antequam à viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat: Respondemus, quòd ad eam accipiendam cogi non debet ᵇ, cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.

¶ *Glossa sequens alleg. 6. concor. signat vnum contrarium.*

a ¶ *Exceptio.*] & ideo nos ex consensu nostro recipere non debemus. 2. q. 5. cōsuluisti. & 55. distin. si Euangelica. & 61. dist. miramur. 7. q. 1. scripsit. & 31. q. 1. ꝙ si dormierit. & ꝯ. de tran. inter corporalia. arg. ꝯ. de consec. dist. 2. liquido. Ber.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 50. c. 63. Et præter citatos supra. vid. omnino Tabiēsem in summa, verbo matrimonium. 3. §. 6. circa finem. & verbo sponsalia. §. 9. in 3. modo. vbi plenius.

Litteris.] Cōis diuisio. Secunda pars: ibi, *Respondemus*. Abbas Siculus.

Casvs. Aliqui contrahunt sponsalia de futuro. alter ante ꝯctum matrimonium efficitur leprosus: Quæritur, an alius sit compellendus ad matrimonium ꝯhendum? Respondet ꝙ nō debet compelli. Nota, ꝙ lepra superueniens soluit sponsalia solum, non matrimonium.

† Vide Magistrum, & ibidē theologos scholasticos lib. 4. senten. distin. 36.

b ¶ *Cogi non debet.*] sic ergo patet: ꝙ lepra superueniens soluit sponsalia de futuro, & eadem ratione quęlibet alia enormis deformitas: vt ꝯ. de iureiur. quēadmodum. secus in matrimonio de præsenti, vt patet ex proximis cap. ꝯ. eo. & c. quemadmodum. Item arg. ꝙ ea quæ de nouo emergunt, auxilio indigēt. ff. de inter. action. de ætate. §. ex causa. & ꝯ. de offi. deleg. insinuante. & ff. ad Velle. si mulier in iure.

TITVLVS IX.

De coniugio † seruorum.

¶ Adrianus Sancteburgen. † archiepiscopo.

† Salzeburgen. Saltburgen. Salzburgen.

¶ *Seruus contradicente domino matrimonium contrahere potest, sed propter hoc non liberatur à seruitiis domino debitis.*

DE CONIVGIO SERVORVM.

¶ *Visum est supra de impedimento lepræ, an & quando impediat vel dirimat matrimonium, sequitur nunc videre de impedimento conditionis seruilis.*

De hac materia tractatur. 29. q. 2. per totum.

Dignum est.] Primo ponit dictum, & eius rationē. Secundo quandam dubitationem soluit: ibi, *Debita*. Abbas Siculus.

Casvs. Quærebatur, vtrum seruus contradicente dño possit contrahere matrimonium? Rńdet Papa, ꝙ secundum Apostolum sicut a sacramētis ecclesiæ neque seruus neque liber est remouendus, ita inter seruos matrimonium prohiberi non debet: ꝙ si dominis cōtradicentibus contrahunt, non sunt propter hoc separandi: tamen seruitia debita non minus debent dominis suis exhibere. Nota ꝙ quilibet potest matrimonium cōtrahere, qui non prohibetur. Item à sacramentis ecclesiæ nullus fidelis debet excludi. Item si seruus contrahat, nihilominus debet domino seruitia debita exhibere.

c ¶ *In Christo Iesu.*] id est, in fide Christi suscipienda.

¶ *Glossa sequens obiectionem soluit distinguendo.*

d ¶ *A sacramentis.*] quæ suscipientis causa conferuntur: vt baptismus, confirmatio, sacramentum Eucharistiæ, viaticum, pœnitētia: ab istis sacramentis nullus fidelis debet excludi: immo tenetur ea recipere. ꝯ. de pœniten. & remis. omnis vtriusq;. sic à matrimonio nullus debet excludi: quia edictum de matrimonio prohibitorium est. ꝯ. de spon. cum apud. secus de aliis sacramentis, vt ordo, qui ratione aliorum datur, quia nullus seruus debet ordinari præter dñi voluntatem. ꝯ. de ser. non ord. consuluit. & per totum & t. nullus illegitime natus. ꝯ. de fil. presby. cap. 1. & per totum. & hoc ꝓbatur 1. q. 1. c. remissionem. §. si ergo sacramenta. & cap. si quis hæreticæ. §. ecce si clericus.

CAP. I.

Dignum † est: & infra. ¶ Sane iuxta verbum Apostoli †, sicut in Christo Iesu ᶜ, neque liber, neq; seruus est à sacramentis ᵈ ecclesiæ remouēdus ᵉ, ita nec inter seruos ᶠ matrimonia debent vllatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis & inuitis cōtracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissoluēda ᵍ: Debita tamen & consueta seruitia ʰ non minus debent proprijs dominis exhiberi.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compila. & post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 45. c. 7.

† ad Gal. 3.

e ¶ *Remouendus*.] in Authē. de monachis. §. hinc nobis aūt. coll. 1.

f ¶ *Inter seruos*.] nec etiam inter liberum & ancillam si contrahere voluerint scienter. 29. q. 2. si quis ingenuus. & ꝯ. cap. prox.

g ¶ *Dissoluenda*.] Coniunx enim a coniuge separari non debet. C. cōia vtriusq; iudi. possessionem. partus tamē penes dñm ancillæ remanet. ff. de statu ho. l. & seruorum.

† Comment. in l. eā ancillæ. & ibi Bart. C. de trans. nup.

¶ Alexander tertius Præposito † & Priori Mortariensi.

† Alias suo Præposito & Mortariensi Priori.

¶ *Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens, illam cognouit.*

¶ *Glossa sequens voce. per q. ponit opi. Ala. approbat contrarium.*

h ¶ *Seruitia*.] ergo si dñs seruitium exigit & vxor debitum a viro petit eodē tpe, dño est potius obediēdū. Dicūt qdā ꝙ potius est obediēdū dño: nisi piculū fornicationis timeat, vel magnū præiudiciū fiat vxori: sed potius videtur ꝙ vxori ipsius reddat debitum, cum per hoc nullum præiudicium vel saltem modicum fiat dño propter moram modici temporis, nisi forte dñs in auxilium personæ peteret seruum suum. Quid si dñs vellet vendere seruum suum alicui, qui vellet eum ducere ad extraneas partes forte in Græciā? Dixit Ala. ꝙ potest, & vxor tenetur eum sequi. Verius vr̄, vt alij dicunt, ꝙ talis venditio prohibenda est. arg. C. cōia vtri. iu. possessionum. arg. 54. dist. fraternitatem. & arg. ꝯ. de Iudæ. c. vlt. interest enim reipublicæ, ne quis re sua male vtatur. Insti. de his qui sui vel alie. iur. sunt. §. penult. & ff. eod. tit. si dominus. Ber.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compilatione.

† Vox, seruilis, deest in omnib. antiquis codicibus.

CAP. II.

Proposuit † nobis M. mulier, quód cum vir eius cum ea diutius permansisset, notam ei seruilis † conditionis obiecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebat ⁱ, cum eam duxit in vxorem: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si constiterit, quòd idem vir præfatam mulierem, post-

† De quæstionib. huius glossæ vide omnino B. Thomam lib. 4. senten. dist. 36. q. 1. art. 2. & Sotum distin. 35. q. vnica. art. 1. ad. 2. & 3. argumentum.

Proposuit.] Primo ponitur factum. Secundo diffinitionis commissio: ibi, *Mandamus*. & ibi, Distinguit. & secūdum membrū: ibi, *Si vero*. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam vir contraxit matrimonium cū quadam muliere, & cum ea diutius permansit: tandem ei opposuit, ꝙ esset ancilla, credens eam liberam qñ cum ea ꝯxit. Quæritur quid sit agendum? Mandat Papa, quatenus si constiterit quod idem vir præfatam mulierem postquam audiuit & credidit illam esse ancillam, carnaliter cognouit, moneat illum & compellat, vt illā sicut vxorem maritali affectione pertractet: Si vero aliter fuerit, & contigerit diuortij sententiam ferri, mulieri pecuniam restituat, quam viro præfato ꝑ dote concessit. Nota ꝙ si liber ignoranter cum serua contrahat, non est matrimonium. Si vero postea intelligat illam esse ancillam, & illam postea cognoscit, statim est matrimonium, licet ab initio non fuisset. Item quod ab initio non tenet, tractu temporis tenet. Item dos est restituenda seruæ vel ancillæ, si matrimonium dissoluitur.

i ¶ *Liberam esse credebat.*] & sic nullum fuit matrimonium, si erat ancilla quam credebat liberam ʲ. 29. q. 2. per totum. error enim conditionis impedit matrimonium. 29. q. 2. cap. si quis ancillam. §. his ita.

† Vide theologos lib. 4. senten. dist. 36. & ibi B. Thomā q. 1. art. 2.

¶ *Glo. seq. voci. per q. quid de illo qui non credidit. alle. pro eo 6. iura. & duo contra eum. & sol. distinguendo. Secundo quærit. arg. pro. ponit duas opi. & soluit, & hunc litteræ respondet.*

a ¶ *Audiuit.*

quam illam audiuit[a] esse ancillam, carnaliter cognouit, ipsum monitione præmissa compellatis †, vt eam sicut vxorem maritali affectione pertractet. Si vero aliter fuerit, & sententiam diuortij proferri contingat †, mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote[b] concessit, restitui faciatis.

¶ Vrbanus iij. Arimineñ. episcopo.

¶ *Si consuetudo est in loco, quod partus conditionem patris sequatur, natus ex libero & ancilla liber est, & vt liber matrimonium contrahit.*

CAP. III.

Licet †: & infra. ¶ Sane super eo quod fuit propositum, an mulier possit diuortiũ postulare, pro eo quòd vir, cum quo suæ conditionis ignara cõtraxit, seruus monasterij proponatur: cum è contra idem vir patrem suum, cuius conditionem secundum leges † prouinciæ[c] sequeretur, tempore mortis pro libero se gessisse, & iam elapso decennio[d], nec patris, nec suo nomine se status controuersiam passum constanter affirmet: Videtur nobis ratione temporis, & fauore libertatis[e], pro parte viri securius iudicandum.

¶ Innocentius iij. H. † episcopo.

¶ *Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo sciuit non consensit; separatur matrimonium, & cum alia contrahere poterit.*

CAP. IIII.

Ad † nostram noueris audientiã peruenisse, quòd G. presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis legatus R. militẽ, à muliere quadam, propter conditionis[f] separauit errorem. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quòd miles ignoranter contraxit † cum ancilla, ita quòd postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto[g], nec verbo consenserit in eandem, propter quod per Cardinalem eundem ab eius fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia, liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

a ¶ *Audiuit.*] supple, & credidit: nõ enim cuilibet referenti credere tenetur. arg. 23. q. 4. quam magnum. & ff. q cum fal. cu. l. 2. titubans enim pro ignorante habendus est. C. de cond. indeb. l. vlt. ff. de lib. hom. exhib. l. 3. §. is qui. & arg. ĩ. de secun. nup. dñs. & 34. q. 2. cum per bellicam. Arg. ꝯ. 22. q. 4. Innocens. & ff. de puti. here. item veniunt. §. cum anteq partem. Dic q si iste habet conscientiam seruitutis ex probabili causa & discreta: tunc prudicat sibi si carnaliter cognoscat: si ex leui & temeraria, cui credi nõ debet, non vr q ei præiudicet. arg. ĩ. de sentẽ. excom. inquisitioni. & ĩ. eod. cap. vlt. Sed pone q iste mouet ei litem conditionis, ipsa petit q lite pendente reddat ei debitum, cũ lite pendente iure suo priuari no debeat. ĩ. vt lite pen den. cap. 1. & 2. & 16. q. 4. volumus. & 8. q. 4. nonne. nũquid ecclesia debet ei pcipere, vt debitum reddat, quod vr per iura pdicta? Dicunt quidã, q bene tenetur reddere debitũ ad mandatũ ecclesiæ, sed ipse non debet exigere: nec sibi fit præiudicium. T. dixit q non debet exigere, nec exigenti reddere: quia ei fieret præiudicium, quod vr per istam litteram innuere: & si compellatur, non reddat: quia si eam cognoscit vxoris affectu, fit ei præiudicium si habeat conscientiam ex causa probabili & discreta, & sic statim esset matrimonium: si fornicario affectu, peccaret mortaliter; quod facere non debet: immo potius pati debet excõicationem. ĩ. de restitu. spolia. litteras. & hoc dixit arg. illius decret. inquisitioni. sed satis vr, q possit reddere ad mandatum ecclesiæ, vt ex primo consensu ei coniugatur, quandiu constet per sententiam de impedimento conditionis, & hoc vbi nõ est certus, licet aliquas inde habeat præsumptiones: secus si sciret pro certo. Et quod dicit littera ista postquam audiuit illam ancillam, cognouerat eandem, intellige ante litem motam, & sine mandato ecclesiæ: tunc enim intelligitur consentire, non obstante illo impedimento, & ita secus videtur si ad mandatum ecclesiæ eam cognoscat. Ber.

b ¶ *Pro dote.*] idest, vice dotis: non enim fuit dos si fuit ancilla. ff. de iure dot. si mulier. §. vlt. alias l. Proculus. Ber.

Licet.] Primo ponit factum. Secundo determinationem: ibi, *Videtur.* Abbas.

Casus. Quædam mulier ꝯtraxit matrimonium cũ quodam, dicebatur q erat seruus cuiusdam monasterij: volebat ab eo separari. pro eo q dicebat, q ignorabat eum esse seruum ecclesiæ: Respondet, q idem vir conditionem patris debet sequi, secundum legem prouinciæ, q tempore mortis pro libero se gerebat, & iam elapso decennio, nec nomine suo, nec nomine patris status controuersiam passus fuit: Quæritur quid iuris sit? Respondet Papa, q ratione temporis, & fauore libertatis, pro parte viri iudicandum est, & sic remanebit cum illo tamquam cum libero. Nota q pro libero habendus est, qui in statu libertatis per decennium steterit. Item fauor libertatis attendendus est.

c ¶ *Secundum leges prouinciæ.*] Innuit aliter esse de iure communi, quod est verum. C. de rei vendi. partum. ff. de sta. homi. l. & seruorum. & ĩ. de ser. non ordi. c. vlt. vbi de hoc.

d ¶ *Decennio.*] sufficit tamen quinquennium. C. ne de sta. defun. si pater. & l. 1. sed hic ita contingit de facto.

¶ *Glossa sequens soluit contrarium.*

e ¶ *Fauore libertatis.*] Fauore enim libertatis multa cõtra rigorem iuris statuta sunt. ff. de fideicom. liberta. generaliter. §. si quis seruo. C. communia de manumis. l. 1. ĩ. de proba. ex litteris. & ĩ. de iud. cap. vlt. 12. q. 2. cum redemptor. Ber.

Ad nostram.] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casus. Quidam miles ꝯtraxit cum quadam muliere, eãdem ei apposuit corã Cardinali Apostolicæ sedis legato, q esset ancilla: Cardinalis rationibus vtriusq; partis intellectis, eos pp cõditionis errorem abinuicem separauit: lata sñia dicebatur, q postq intellexit illã esse ancillam, in illam cõsenserat: vnde nõ poterat ꝯhere cum alia, sed illam retinere debebat, non obstante sñia Cardinalis: Istud significatũ fuit dño Papæ. Vnde mandat quibusdam, quatenus si cõstiterit, q miles ille ignorãter ꝯtxit cum ancilla, ita q postq intellexit conditionẽ ipsius nec facto nec verbo consensit in illam, pp qd Cardinalis separauit eosdẽ, ipsi militi dare debeant liberam facultatem cum alia ꝯhendi. Nota q error conditionis matrimonium dirimit iam ꝯctum. Item idem est consentire verbo & facto. Itẽ matrimonium qd ab initio non valet, tractu tpis conualescit. Itẽ de sñia lata ꝯ matrimoniũ iniustum cognoscit sine appellatione, & hoc ideo, qa non transit in rem iudicatam: qa qñcunq; potest reuocari, pbato q malo modo lata sit.

f ¶ *Conditionis separauit.*] quod bene potuit. ĩ. eo. proposuit. & 29. q. 2. si qs ingenuus. qa errantis nullus consensus est. ea. causa. q. 1. cap. si quis ancillam. §. his ita. & ff. de iurisd. om. iudi. si per errorem. & C. de iur. & fa. ignoran. non idcircò.

¶ *Glo. seq notat ipso facto matrimonium contrahi & ratificari. ad id obiicit & soluit. demum quærit, & soluit. Item quærit, ponit opinionem Ioannis, quam approbat.*

g ¶ *Nec facto.*] puta carnaliter, cognoscendo eam postquam intellexit illam esse ancillam. ĩ. eod. proposuit. 29. q. 2. si quis ingenuus. ĩ. de condi. ap. de illis. & ĩ. de spon. is qui. & ita ipso facto matrimonium ꝯhitur, sicut & verbo. 32. q. 2. honorantur. & ff. de spon. sed quæ. Item patet hic, q matrimonium quod nullum est, tractu tpis confirmatur. sic ĩ. de despon. impub. litteras. accessit. & ĩ. eod. proposuit. ff. de ri. nup. si quis. Sed ꝯ videtur, q verba necessaria sint. ĩ. de spon. tuæ. & cap. si inter. & de consec. dist. 4. cum pro paruulis. In his qui loqui possunt, necessaria sunt verba. ff. de leg. 3. nam. sicut in soluendo matrimonio requiritur expressus cõsensus. ff. de rit. nup. in eo. præterea prior consensus non facit matrimonium, quia nullus fuit, sed nouus requiritur. de eo qui dux. in mat. quam pol. veniens. & cap. 1. & ita vr antiquus perdurare, nisi nouus exprimatur. simi. ĩ. de bap. maiores. in fi. ff. de preca. sed si manente. ff. de arbit. si cum dies, in prin. & l. Labeo. §. penult. & ff. de verb. oblig. l. 1. §. cum adiicitur. Dicas, q de facto tunc ꝯhitur matrimonium, qñ aliqua verba præcesserunt ad sponsalia vel matrimonium, licet tunc non haberent effectum, postea vero ipso facto ꝯhitur matrimonium siue sponsalia. ĩ. de despon. impu. litteras. accessit. & ff. de spon. sed quæ patris. & tale matrimonium præsumptum appellatur. ĩ. de spon. is qui. Sed pone q aliquis ꝯxit cum ancilla ignoranter, & dñs postea illam etiam manumittat viro ignorante: nunquid est matrimonium? Dico q non: quia adhuc commiscetur ei ex priori consensu, qui nullus fuit. arg. C. ad Velle. quis. & l. si mulier 2. ff. de minor. l. 3. §. scio. Item si dñs ancillę, tamq liberã eã alicui tradat in vxorẽ, qui liber est, eo ipso intelligitur ei dedisse libertatem. in Authen. de nup. §. si vero ab initio. coll. 4. Sed pone, libera contraxit cum eo quem credebat liberum, postea sciuit illũ esse seruum, nihilominus vult esse cum eo, sed ille non vult remanere? Dicit Ioan. q non est matrimonium, tñ illa debet compelli, ex quo vult cum eo esse. sim. ĩ. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. cap. 1. Io. quod verum credo.

a De hoc dubio, vide Ioannem Medinam tract. de restitut. q. 17. & Caramuel libri 4. decretalium par. 2. cap. 7.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. compilatione. Vide S. Thomã lib. 4. sent. dist. 36. q. 1. art. 4. & omnino uertil, & ibi glossam, Azorem & Doctores in §. 1. Instit. de ingenuis.

† legum

† In antiquis libris et plurimum: sed N. episcopo.

† Cap. vnico eo. tit. in 3. compil. Decisionẽ & materiã huius decretalis luculẽter explicat Dominicus Sotus lib. 4. sententiarum dist. 31. q. 1. art. 2.

† obtinuerit

† De magna glossa cõsule Theologos lib. 4. sent. & habe in ante eos qd nouissime sanciuit concilium Tridẽ. sessio. 24. de reform. matrimonij, cap. 1.

† Hoc intellige secundum ea quæ docuit glossa in c. si inter. verbo. dicẽte. supra de sponsalib.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

Quia error conditionis seruilis impedit matrimonium, & ex hoc saepe dubitare contingit, vtrum natus ex libero ventre sit iudicandus seruus vel liber: ideo post rubricam praecedentem congruo ordine ista subijcitur.

TITVLVS X.

De natis ex libero ventre.

¶ Gregorius.

¶ *Natus ex libera vel liberta, liber est.*

CAP. I.

Indecens esse credimus, vt progeniti ex liberta[a], siue libera filij ad seruitium retrahantur. Propterea tibi praecipimus, vt si documenta nulla sint ab ecclesiae parte, quae documentis huiusmodi[b] debeant obuiare, ab eius molestia sine aliqua retractatione compescas eandem: durum est enim, vt si alij pro mercede libertates tribuunt, ab ecclesia[c], à qua tueri[d] debent, reuocentur.

Indecens.] Primo ponit generale dictum, ex quo casum diffiniri mandat: ibi, *Propterea.*

Casvs. Quaedam ecclesia manomisit quandam suam ancillam, postmodum filios suscepit: ecclesia volebat eos reuocare in seruitutem: mulier ista accessit ad Papam, & ostendit ei instrumenta manumissionis suae, conquerendo de ecclesia, quae filios suos vocabat in seruitutem. super hoc dicit Papa: indecens est, vt filij nati ex libera, vel liberta, ad seruitium ecclesiasticum reuocentur: Vnde praecipit, vt si ex parte ecclesiae nulla alia documenta ostendantur, quae obuient instrumentis istius mulieris, compellat iudex ecclesiam ab eius molestatione sine aliqua retractatione: quia durum est, vt ecclesia libertatem debeat reuocare, quae libertatem defendere debet. Nota quod instrumentum potest reprobari per aliud instrumentum. Item non debeo impugnare quod debeo defendere.

a ¶ *Ex liberta.*] Fallit tamen in casibus. 15. q. vlt. cum multae. Item in alio. j. de ind. ita quorundam. Ber.

b ¶ *Huiusmodi documentis.*] quia dicebat mulier ista se habere de manomissione matris suae siue de sua, quaedam instrumenta, quae forte ostendit Papae, quibus instrumentis stabitur, nisi ex parte ecclesiae contraria instrumenta ostendantur. & sic est argumen. quòd instrumentum per aliud instrumentum potest reprobari[a], & per alias etiam probationes poterit ecclesia reprobare huiusmodi documenta.

c ¶ *Ab ecclesia.*] 87. distinct. libertos.

¶ *Glossa sequens allegat 9. iura allegat in contrarium, & soluit.*

d ¶ *A qua tueri.*] arg. quod non debeo id facere, à quo teneor alium prohibere: & qui me defendere tenetur, me non debet impugnare. ff. si ser. ven. l. alius. ff. de cond. inde. frater à fratre. & 36. dist. vna tantum. & 25. dist. c. vlt. & 11. q. 3. Siluester. ff. de fideius. tutor. & 42. dist. §. 1. ff. de administra. tuto. quoties. §. 3. ff. de neg. gest. si pupilli. §. videamus. secus in marito, qui alios ab vxore prohibere debet. & argu. 3. q. 6. quamuis. Sol. in praemisso generali suppletur: nisi sic tale factum, quod sibi soli ex officio competebat. Ber.

In aliquot vetustis codicibus additur, nomine sed modeste, cum sit Gregorius primus. lib. 7. epistola. 53. registri. loco par. 16. cap. 71. & cap. vnico. eod. tit. 1. compilatione.

Ver. autem hoc fragmentum intelligere, nisi fontes, vnde sumantur consulas. & de materia vide de citatione c. vlt. tituli praecedentis.

a Hunc casum sine facti specie, verius & incorruptius effinges, si loca, vbi est integra decretalis, videas.

De materia huius tituli praeter doctores hic vide Theologos schola s. cont. praesertim s. Thomam & Scotum. lib. 4. sent. dist. 42. adde concilium quid nouissime decreuit concilium Tridentinum sess. 24. de reformat. matrim. cap. 2.

a De hoc notant supra de fide instrum. c. 1 reputari. vbi vide per Ioan. And. & alios.

TITVLVS XI.

De cognatione † spirituali.

¶ Alexander tertius Salernitano Archiepiscopo.

¶ *Filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, licite contrahunt, nisi consuetudo repugnet: separantur autem si per eorum alterum vel vtrunque compaternitas est contracta. hoc dicit, cum cap. super eo. infra eod.*

DE COGNATIONE SPIRITVALI.

¶ *Visis de pluribus impedimentis matrimonij, submittit de impedimento cognationis tam spiritualis quàm legalis & carnalis. Et quia spiritualis cognatio inter alias est dignior: ideo tractaturus auctor de triplici cognatione, praemisit de spirituali. Abbas.*

De hac materia tractatur 30. q. 1. & 1. q. 3. & 4. per totum.

Vtrum autem.] Primo dubitatio. Secundo duorum canonum contrariorum inductio: ibi, *Et licet.* Tertio posterioris approbatio: ibi, *Vnde.* Quarto exceptio: ibi, *Nisi.* Abbas.

Casvs. Aliqui contraxerunt adinuicem compaternitatem, quaerit vtrum filij istorum nati ante compaternitatem vel post possint adinuicem copulari: Consultus Papa respondet, quod canones secundum diuersorum locorum consuetudinem contrarij reperiuntur. primus canon super hoc editus, prohibet natos post compaternitatem adinuicem copulari: Alter canon posterius editus, primum videtur corrigere: in quo dicit, quod siue ante, siue post nati sint, simul possunt coniungi, illa persona excepta, mediante qua compaternitas fuit contracta: Vnde secundum posteriorem canonem debet obseruari, nisi consuetudo ecclesiae, quae scandalum generaret, aliter se habeat. Nota quod priora iura trahuntur ad posteriora. Item consuetudo tollit ius, & ei praeiudicat.

CAP. I.

Vtrum † autem si lij[e] [aut filiae †] ante vel post compaternitatem geniti, possint adinuicem copulari, canones secundum diuersorum locorum consuetudines contrarij inueniuntur. Et licet primus canon exinde editus, natos post compaternitatem adinuicem copulari prohibeat: alter tamen canon posterius[f] editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, vt siue ante, siue post compaternitatem geniti sunt, simul possint coniungi, excepta illa persona duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Vnde nobis videtur, vt secundum posteriorem canonem, debeat obseruari: Nisi consuetudo[g] ecclesiae, quae scandalum generet, aliter se habere noscatur.

e ¶ *Filij.*] scilicet duorum compatrum.

f ¶ *Posterius.*] primus canon est. 30. q. 3. post susceptum. & debet esse Paschalis primi, licet in quibusdam libris dicatur Paschalis secundi: canon posterius editus est ead. causa, & q. ea. sunt per quibus. quod corrigit primum, vt hic dicit: sed canon ille ita potest legi quod teneat, prout ibi exponit. sed Alexander aliter illum intellexit[3] vt hic patet.

¶ *Gl. seq. ponit opi. Hug. contra quam alleg. 3. iura. Dat duas solu. & primam approbat.*

g ¶ *Nisi consuetudo quae scandalum.*] Hugo dixit, quod Alexander male dixit hic: quia innuit hic, quod legitime coniuncti debeat separari, quod esse non debet propter aliquam consuetudinem vel scandalum: quia à Deo sunt coniuncti: & quos Deus coniunxit, homo non separet. 33. q. 2. quos Deus, &c. arg. pro eo. j. de spon. duo. c. vlt. vbi non statur consuetudini, sed potius iuri. argu. contra, quod consuetudo personas legitimas ad contrahendum reddit illegitimas. j. eo. super eo. & s. de cle. conin. cum olim. & arg. 32. dist. placuit. Solo. potest dici, quod hoc locum habet in matrimonio contrahendo, vt propter scandalum impediatur matrimonium, quod aliàs legitimum est, sed non dirimitur iam contractum propter scandalum: vt hic satis patet ex consultatione: & non dixit hic Alexander, quod coniuncti separentur, sed respondet quod coniungi non debent si scandalum est: nam multa fieri prohibentur, facta tamen manent. s. de iureiur. quemadmodum. & j. de reg. ad Apostolicam. & 30. q. 5. nec illud. §. sed obijcitur. & 15. q. 1. §. vlt. Vel dic, quod propter scandalum derogatur iuri, vt propter scandalum separentur, licet de iure non deberent separari: vt j. eo. super eo. sed prius verius videtur: quia propter scandalum matrimonium, quod Deo auctore in paradiso institutum fuit, per ecclesiam dissolui non debet. 16 dist. deinde opponitur. & ita remanet contraria illa decre. super eo. sed intellige hoc prout ibi dicitur. Ber.

¶ *Compaternitas scienter vel ignoranter superueniens inter coniuges, coniugium non dissoluit.*

CAP. II.

Si † vir vel mulier scienter, vel ignoranter, filium suum de sacro fonte susceperit, an † propter hoc separari debeant? ¶ Consultationi tuae taliter respondemus, quod quamuis generaliter sit

Si vir.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Consultationi.* & ibi primo recitat canonum antiquorum contrarietatem. Secundo alteram partem approbat, & rationem addit: ibi, *Ideoque.* Abbas Sicu.

Casvs. Aliquis vel aliqua filium suum scienter vel ignoranter de sacro fonte suscepit: Quaeritur an debeant separari? Respondet Papa, quòd in quibusdam canonibus generaliter statutum est, vt debeant separari; alij aliter, & melius statuerunt: Vnde dicit Alexander, siue ex ignorantia, siue ex malitia hoc fecerunt, non sunt separandi: quia ignorantia eos excusat, & ex malitia commodum habere non debent. Nota quòd ignorantia excusat. Item dolus suus nemini debet prodesse.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 1. compil. & post concilium Lateranen. sub Alexan. ibi par. 32. cap. 5.

† Haec duo verba, aut filiae, desunt in antiquis codicibus.

3 Vel forte loquitur de alijs canonibus quos nos habemus secundum Ala. Coll. & Iano. Ioan. And.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compil. & post concilium Lateranen. sub Alexan. ibi par. 32. c. 2.

† In vno codice non est, an propter hoc separari debeat, quam malit.

a ¶ *Instrumentum,*

institutum[a] †, vt debeant separari: quidã tamẽ humanius sentientes, aliter statuerũt[b]. Ideoque nobis videtur, quòd siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt abinuicem separandi: nec alter alteri debitũ[c] debet subtrahere, nisi ad continentiam seruandam possint induci: quia si ex ignorantia[d] id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari[e], vel dolus.

¶ Idem Vigilien. episcopo.

¶ *Filij duorum compatrum per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, licite inuicem contrahunt matrimonium: si tamen subest consuetudo impediens & dirimens talia matrimonia, seruanda est loci consuetudo. hoc dicit secundum intellectum magis communem, attingendo mentem capituli.*

CAP. III.

SVper † eo, quod à nobis tua fraternitas requisiuit, de duorum compatrum filijs: Respondemus, quòd si tales filij fuerint, per quorum alterum[f], vel vtrunque parentes ad compaternitatem venerunt, eos cõiungi nulla ratione sustineas; & coniunctos Pontificali auctoritate non differas separare[g]. Cæterum, si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ metropolitanæ[h] ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari: ita quòd si eiusdem ecclesię cõsuetudo[i] habet, inter eos non sustinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu simili modo in ecclesia tibi commissa, coniugium huiusmodi fieri non permittas: & si quos taliter coniunctos inueneris, iuxta earũdem ecclesiarũ consuetudinem, ipsos separare † abinuicem non omittas †. Verum si de consuetudine habeatur, vt talia coniugia permittantur, id in ecclesia tua dissimulare[k] poteris: ita quòd nec contradicere[l], nec tuum videaris pręstare assensum: quia sicut graue est, antiquam consuetudinẽ circumadiacentiũ[m] ecclesiarum super his contemnere; sic quoque grauius videtur, si propter eam huiusmodi coniugiis tuum indulges assensum, cum posset sic in exemplum assumi[n].

v separari
† dimittas

¶ Clemens tertius.

¶ *Inter patrem baptizati, & vxorẽ leuantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.*

CAP. IIII.

MArtinus † Bertham duxit vxorem, Tebergam sibi

a ¶ *Institutum.*] 30.q.1.c.1.& 5.

b ¶ *Statuerunt.*] 30.q.1.dictum.de eo.ad limina.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

c ¶ *Debitũ debet subtrahere.*] Sed nũquid põt exigere? Potest dici, quòd ille qui hoc fecit ignorãter, potest reddere & exigere: quia nõ peccauit: qui vero scienter, satis videretur quòd nõ deberet exigere, sed reddere tenetur: tamen nõ inuenimus prohibitũ in hoc casu, quòd non exigat, ergo nec nos prohibeamus.

d ¶ *Si ex ignorantia.*] probabili: alias nõ excusaretur à peccato. ſ. de eo qui reciun.epi. c.1. in fi.& j.de cleri. excõ. mini. Apostolicæ.& est arg. hic, quòd ignorantia excusat, vt ibidem, & 1.q.4.§. vlti. & 8. dist. consuetudo.

e ¶ *Patrocinari.*] ſ. de eo qui dux.in mat.c.1.& j.de collu. audiuimus. 30.q.1.dictum.& ſ. de rescr.sedes Apostolica.

SVper eo.] Primo ponitur quæstio. Secundo: ibi, *Respondemus.* distinguens responsio. & secundum membrũ: ibi, *Cæterum* Abbas Sic.

CASVS. Aliqui sunt compatres, quæritur vtrum filij eorum possint cõtrahere matrimoniũ adinuicem? Respondetur, quòd si tales sunt, per quorum alterum vel vtrunque parentes ad compaternitatem peruenerunt, coniungi nõ possunt: & si sint coniuncti, separari debent: si vero per neutrum illorum filiorum compaternitas cõtracta sunt, de his consuetudo metropolitanæ ecclesiæ seruari debet, & aliarum ecclesiarum circumpositarum, ita videlicet, quòd si consuetudo metropolitanæ ecclesiæ habet inter eos matrimoniũ non fieri, nec factum firmitatem habere: & ipse episcopus in sua ecclesia idem obseruet: verùtamen, si de consuetudine habeat, vt talia matrimonia permittantur, ex quo cõtracta sunt: ipse epũs illud in sua ecclesia dissimulare poterit, ita quòd nec contradicere, nec cõsentire videatur: quia sicut graue est super his contemnere consuetudinem circumpositarum ecclesiarum: ita grauius videtur, si propter talem consuetudinẽ huiusmodi coniugiis præstet assensum, cum posset ab alijs in exemplum assumi. Nota, quòd consuetudo ecclesiæ metropolitanæ obseruanda est, & aliarũ circumpositarum. Itẽ consuetudo facit personas legitimas vel illegitimas ad cõtrahendum. Item aliquid admittitur propter exemplum. Ber.

f ¶ *Alterum, vel vtrunque.*] ſ.eo.c.1.& 30.q.3.super quibus.

g ¶ *Separare.*] quia cõtra canones cõiuncti sunt: vnde separandi sunt. 10.dist. vides.& C.de leg.non dubium.& 35.q.3.contradicimus.

¶ *Glo.seq.alleg.concordat.signat contraria, & soluit, & iterum arguit.*

h ¶ *Metropolitanæ.*] sic 11.dist.de his. Sed contra, quòd consuetudo Romanæ ecclesiæ potius sit sequẽda de cõsecra.dist.4.de trina. 11. dist.quis nesciat. in fi. cõtraria intellige de forma sacramentorũ seruanda, quam quilibet tenetur seruare & credere, prout tenet Romana ecclesia. j.de hære.ad abolendã.1.respon. Itẽ est ar. quòd prius recurrendũ est ad cõsuetudinem metropolitanæ ecclesię, quàm aliarũ, ad quarum consuetudinẽ recurrendũ est. ſ. de censi.sup eo. demũ ad Romanã.arg.ff.de leg.de quibus.vel potius ad ius scriptum.

¶ *Glossa seq.sol. quandam obiectionem, cui solutionem dat simile.ponit demum opinionem, quam reprobat.*

i ¶ *Consuetudo.*] Et intellige de tali consuetudine, quæ scãdalũ generaret, nisi fuerit obseruata. ſ.e.c.1. in fi.& surgit consuetudo ista ex quadam affinitate cõtracta ex compaternitate vtrius filiorũ, vt etiã alij coniungi non possint, prout olim obseruabatur secundum intellectum Alexã. vt ſ.eo.c.1.& 30.q.3. post susceptũ. licet illud immutatum fuerit, vt oẽs possint coniungi, præter illas psonas, quibus mediantibus compaternitas cõtracta fuerit. 30.q.3.super quibus. & ſ. eo.cap.1. & sic si scandalum magnum sit in aliquo loco, quòd tales cõiugantur, vel remaneant coniuncti, adhuc propter scandalum seruatur ibi illud ius, non obstãte coniunctione, quæ emanauit postea in cõtrarium. Vnde forte simili modo potest dici: si in aliquo loco esset magnum scandalũ & horror, quòd aliquis cõtraheret in quinto gradu: illud nõ toleraretur, non obstante constitutione illa j. de consan. & affini. nõ debet. quia propter scandalũ multa etiã cõtra ius omittuntur: ergo multo fortius vbi alia ratio subesse videtur: & ita hic.& ſ. eo.c.1.in fi. scandalum impedit matrimonium & dirimit 5.& est simile: quia consuetudo facit aliquem illegitimũ ad eligendũ. ſ.de cle.coniu.cum olim. In prohibitione talis matrimonij nullũ est peccatũ: ergo si scandalum est, quòd coniungatur, propter scandalum prohibendi sunt. arg. j. de no. ope. nun. cum ex iniuncto. sed si nulla prohibitio vnquã fuisset, inter tales personas cõtractum matrimonium non deberet dissolui propter scandalum, quia talis dissolutio sine peccato mortali fieri non posset. arg. prædi. decre. cum ex iniũcto. Quidam tamen volunt intelligere versiculum illum: ita quòd si eiusdẽ ecclesiæ, &c. de primis personis de quib' præmisit, in prin.c. quia inter eas, de quibus secundo dicitur, licitum est matrimonium: vt ſ.eo.c.1. nec de tali matrimonio dixit Alexander quòd sit dissimulandum, ne in exemplum trahatur: cũ ecclesia talia matrimonia approbet: sed verius credo primum dictum. veruntamẽ si consuetudo habet, vt postquam contracta sunt, tolerentur, poterit ille dissimulare: ita quòd nec consentiat, nec contradicere videatur, propter rationem quæ infra sequitur.

K ¶ *Dissimulare.*] Talis dissimulatio loco approbationis tacitæ habetur, & merito, cum nullum subsit impedimentum.

¶ *Glossa sequens de taciturnitate notat tria.*

l ¶ *Nec contradicere.*] Nota: quòd tacet[4], neque consensit neque negat. ff. de reg. iur. qui tacet. Quandoque tamen taciturnitas habetur pro consensu. 54.dist. si seruus. ſ.de pręsump.nonne. & aliquando pro contradictione.de consec.dist.4. cum pro paruulis. ff. de procurato. filius familias. ꝯ. inuitam. 65.dist. si forte.

m ¶ *Circumadiacentium.*] Et ita vicinorum locorum non est contemnenda consuetudo: immo seruanda, ne si contrariũ fieret, sumeretur inde exemplum: quia cum illa consuetudo satis sit honesta, non debet ille videri auctor, vt alij recedant ab illa consuetudine: & ita taceant, si sine scandalo id sustineant.

n ¶ *Assumi.*] ab alijs, qui talia coniugia non contrahunt de consuetudine.

MArtinus.] Duo facit. Primo ponit quæstionem. Secundo eius solutionem: ibi, *Nos autem.* Abbas.

CASVS. Martinus contraxit matrimonium cum Bertha: & Lotharius cũ Teberga: Lotharius filium Martini & Berthæ de sacro fonte leuauit: tandem Lotharius & Bertha mortui sunt, & Martinus contraxit

1 Qualiter sit hoc dictũ accipiendũ, tradit Panormitanus hic, & plenissime Hostiẽ. in summa tit. de cognat. spiritu. § quis sit effectus. circa medium. quod omnino videto. adde glossam. & doctores supra eod. cap. 1.

v Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione.

Est autem illustris diffinitio huius decretalis, de qua vide pręter alios Durandũ lib. 4. sent. dist. 42. q. 1. & ibidẽ Sotũ q. 1. art. 3. respõdendũ est tempore cõcilium Tridentinum, immo tunc cessare.

4 De hac regula vide latè per Felinum in c. nonne. supra de presumpt. & per Bartholomæum Socinũ in fallentiis regula 484. & sequẽ. verbo taciturnitas & tacit.

nus contraxit cum Teberga: Quæritur vtrum tale matrimonium teneat & valeat? Respondet, q cum vir & vxor per connubium efficiantur vna caro, patet q Teberga non potest esse vxor Martini, qui fuit compater Lotharij, cum quo Teberga vna caro noscitur extitisse. Nota q compaternitas contracta per virũ transit ad eius vxorem, & econuerso, cum sint vna caro.

a ¶ *Per cõnubium.*] id est, per carnalẽ copulã. 27. q. 2. Agathosa.

b ¶ *Vna caro.*] 30. q. 4. sciscitatur. & capit. si quis ex vno.

c ¶ *Eius.*] scilicet, Lotharij.

Genes. 2. Matth. 19. 1. Corint. 6. Ephes. 5.

¶ *Glossa seq. ponit versus quos primo exponit.*

d ¶ *Cum quo*] scilicet Lothario. Nota, quod post matrimonium carnali copula consũmatũ (de quo intellige, qđ dicitur hic) si alter coniugum suscipit filium alterius de sacro fonte, amoo coniuges compatres efficiuntur parentibus infantis: & ita si vir suscipiat filiũ alterius de sacro fonte, vxor mediante viro cõmater efficitur parentibus infantis, & mater spiritualis efficitur filius, & econuerso. 30. q. 4. sciscitatur. c. si qs ex vno. si vero compaternitas matrimonium præcessit, sine carnalẽ copulam, puta, suscepisti filiũ Berthæ & Martini de sacro fonte, & postea contraxisti cum Teberga. & cã cognouisti, vel licet ɔ̃traxisti, non sum carnaliter illam cognouisti, quãuis illam postea cognoscas, vxor tua non efficitur commater parentibus illius infantis: quia nõdum eras effectus vna caro cum ea: qa per vnionem carnis sequentem compaternitatem, non transitur ad vnionem spiritus præcedentem matrimonium: vnde te mortuo & mortua vxore Martini, quorum filium antequam haberes Tebergam, de sacro fonte leuaueris, Martinus poterit habere Tebergam in vxorẽ. 30. q. 4. q. spiritualẽ. & c. post vxoris obitũ. & sic Teberga potest habere duos compatres, vnũ post aliũ: Vnde nota versus:

Quæ mihi, vel cuius mea natum fonte leuauit:
Hæc mea commater, fieri mea non valet vxor:
Si qua mea natum non ex me, fonte leuauit:
Hanc post fata mea nõ inde vetabor habere.

Sic quãdoq; facto suo alter coniugum solemnizat votũ alterius, puta vir qui volente vxore ordinem suscepit. 27. dist. quia sunt.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compilatione. Vide etiam notata in c. proximo præcedenti: 1 & 1. 5. verum ibidem art. 2.

¶ quondam

copulauit Lotharius, qui Berthæ & Martini filium de sacro fonte suscepit. L. vero & B. sublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. ¶ Nos autẽ consultationi tuæ duximus respõdendum, quòd cum secundum verbũ Domini, vir & mulier efficiantur per connubiũ a vna caro b, liquidum est, Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compater eius c fuerat, cum quo d vna caro Teberga noscitur extitisse.

¶ Idem.

¶ *Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed contractũ nõ dirimit.*

CAP. V.

Contracto † matrimonio inter P. & A. vxorem suam quidam consanguinei eiusdem A. contra matrimonium obiecerunt, quòd eadem in primo sacrati salis e pabulo, filium quondam † concubinæ f ipsius P. tenuit: & infra. ¶ Verum, si constiterit vera esse quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimoniũ solueretur: quæ res vix contrahendo g matrimonio impedimentum afferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate nostra iniũgas, vt memoratam A. sicut vxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & persoluat; siue ipsam ante matrimonium contractum cum P. siue postea constiterit hoc egisse; dum tamen si in fraudẽ hoc fecerit causa matrimonij separandi, pœnitentiam pro præsumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durãte.

Contracto.] Duo facit. Primo ponit casum. Secundo: ibi, *Verum.* diffiniendum committit: & in commissione prius exprimit diffinitionis causam, vsque; ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casus. Quidam P. nomine cõtraxit matrimonium cum A muliere: Tandem consanguinei eiusdem A. contra matrimoniũ obiecerunt, q non poterat esse vxor ipsius, pro eo q eadem A. tenuit filium concubinæ ipsius P. in primo pabulo sacrati salis: iudex dubitauit: Consultus Papa respondet, q si vera constarent esse prædicta, matrimonium ɔ̃tractum non dissolueretur: quæ res vix præstaret impedimentum matrimonio ɔ̃hendo: Vnde mandat, quatenus præfato P. iudex iniungat, vt dictam A. sicut vxorem pertractet siue hoc fuerit factum ante contractum matrimonij, siue post: sed si fraudulenter hoc fecit causa matrimonij separandi: pœnitentiã inde accipiat, matrimonio in sua firmitate durante. Nota, q per ea quæ præcedunt baptismum, non contrahitur compaternitas.

e ¶ *Sacrati salis pabulo.*] De consecratio. distin. 4. sal cælestis.

f ¶ *Concubinæ.*] Quidam dicunt, q ille filius tantum erat filius cõcubinæ ipsius P. de alio viro: dicentes, q compaternitas ɔ̃hitur p illud sacramentũ sacrati salis, seu secũdũ hoc nulla fuisset quæstio.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem, an per catechismum, &c. & tria allegat. q nona, & duo in contrarium ponit tres opiniones, & tertiam improbat, hanc decre. respondens decretum in f. illam approbat.*

f Pabulum salis sale parentum, ubi ... catechumeni ... sal eis apponitur.

g ¶ *Vix contrahendo.*] Ex hoc a videtur, q per illa quæ præcedunt baptismum, non ɔ̃hitur compaternitas. arg. 32. dist. præter, §. verũ. in fi. vbi dicitur q baptismus est ianua omnium sacramentorum. Item q p catechismum non fit aliquis aptus ɔ̃here matrimonium, 28. q. 1. caue. Item si decederet sine baptismo, non prodesset ei catechismus quin perpetuo damnaretur, de cõse. dist. 4. firmissime. & cap. nulla. & sic est adhuc membrũ diaboli, ergo nõ potest esse spiritualis filius. Arg. ɔ̃, q contrahatur compaternitas p catechismũ, 30. q. 1. c. 1. vbi dicitur q a primo pabulo sacrati salis vsq; ad confirmationẽ ɔ̃hitur cõpaternitas. ea. causa. q. 4. si qs ex vno. de cõse. dist. 4. i catechismo. nã & Christiana dr̃, postquam est catechizata. 28. q. 1. caue. Hug. dixit sup illo cap. peruenit. 30. q. 1. q sicut septem sunt dona spiritus sancti, ita septem dona baptismi: & p quodlibet illorum ɔ̃hitur cõpaternitas, ita q impedit & dirimit matrimonium: Primum est collatio sacrati salis. de consecratio. dist. 4. ex hinc. Secundum aurium & narium linitio cum sputo. distin. ea. postea tanguntur. Tertium in fronte & pectore crucis signatio. distinct. ea. postea signat. Quartum olei sacri perunctio. dist. ea. deinde. Quintum ablutio baptismi. distinct. ea. venit. Sextum in vertice chrismatis perunctio à sacerdote. dist. ea. postquam ascendit. Septimum confirmatio chrismatis in frõte p episcopum. dist. ea. presbyteri. Et illi qui sequũtur Hug. dicunt q ille filius non fuit filius Petri, sed tantũ concubinæ: & dicunt hanc decre. non tenere, dato, q fuerit filius Petri. Alij dicunt, q per tria sacramenta tantum contrahitur compaternitas, scilicet p catechismum b, baptismũ c & confirmationem. de consecra. distinctio. 4. in catechismo. 30. q. 4. si quis ex vno. & hæc mulier non tenuit illum filium ad totum catechismum, sed tantum ad immissionem salis: qd satis apparet p hanc literam. Alij dicunt, q licet compaternitas ɔ̃hatur per catechismum: p illam tamen non dirimitur matrimonium ɔ̃ctum, prout innuitur p hãc litterã, tali ratione, qa baptismus est ianua omnium sacramentorum: vt dictum est in c. præter. §. verum. 32. dist. & §. de presby. non bap. c. 1. & 3. ergo si ianua non est aperta, nullũ sacramentum recipitur. Item alia ratione, qa ante baptismum nõ est filius ecclesiæ, qa sine eo nullus saluatur, vt dictũ est: ergo si nõ est filius ecclesiæ, non est filius spiritualis: & si non est filius spiritualis, nulla per eum est cognatio ɔ̃cta: ergo p hoc non debet matrimoniũ separari. Sed certe ɔ̃ illos q dicunt, q etiam per catechismum nõ dirimat matrimonium, manifeste faciunt illa duo. c. si quis ex vno. & c. in catechismo. qa ibi æquiparantur illa tria, catechismus, baptismus, & confirmatio: Vnde credo, q si qs teneat aliquem in toto catechismo, in quo vnus patrinus debet esse, q ille fit compater effectus parentibus infantis: sed hæc mulier non tenuit illũ filium infantem nisi in primo pabulo sacrati salis: nec expresse dicit littera, q fuerit filius P. & ideo dico, q catechismus impedit & dirimit d. T. dicit, q cõpaternitas per catechismum cõtracta inualida est ad matrimonium dirimendum. quod satis possit tolerari ratione prædicta.

a De materia huius glossæ vide Theologos scholasticos lib. 4. sent. dist. 42. & præ aliis S. Thomam & Sotum q. 1 art. 1. vbi de opinionibus hic relatis iudicium faciunt.

¶ Innocentius tertius episcopo & archidiacono Linconiensi.

¶ *Inter patrem baptizati, & leuantem seu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum & dirimendum matrimonium post contractum.*

CAP. VI.

Veniens † ad Apostolicam sedem C. † Anglicus: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si constiterit H. mulierem præ-

b Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione. Concordat concilium Tridentin. sessio. 24. de reformat. matr. cap. 2. adde citatos in superioribus.

† R.

b Qui ita sentiunt, propter vocabulum ignorant, quia catechismus nõ est sacramentum, sed sacramentale, ita D. Thomas & Sotus dist. 4. q. 1 art. 1. in corpore.

c Hæc opinio glossam olim displicebat theologis lib. 4. sent. dist. 42. vbi D. Thomas & Sotus ambo, q. 1. art. 2. hodie per constitutionem Bonifacij octaui reprobata est in c. 2. de cognat. spirit. lib. 6. vbi catechismus impedit matrimonium contrahendum, non tamen dirimit iam contractum.

Veniens.] Casus. Quidam Anglicus C. nomine, contraxit matrimonium cum H. muliere: dicebatur q H. mulier susceperat filium prædicti C. viri sui de sacro fonte: Quærebatur, an propter hoc deberet separari ab ipso. Mãdat Papa, quatenus si constiterit dictam H. filium viri sui ante contractum matrimonium de sacro fonte leuasse, omnino separetur: secus esset si post matrimonium contractum. Nota quod cognatio spiritualis impedit matrimonium

trimonium & dirimit, sicut copula carnalis.

¶ *Glossa sequens vertit per quæstionem, de qua remittit.*

a ¶ *De sacro fonte.*] Idem si tenuisset eum in catechismo, vel in confirmatione: vt ī c. proxi. dictum est.

b ¶ *Antequam*] Bene dicit, antequā: quia si post ꝯctum matrimonium hoc fecisset, non separaretur matrimonium ꝯctum. ī. eod. si vir. & 30. q. 1. ad limina. dictum est de eo.

T *Va nos.*] Sunt duæ partes. In prima trimēbris consultatio. In secunda cuique responsio: ibi, *Super quo.* Abbas.

Casvs. Aliquis, puta Martinus habebat filium, nato isto filio Martinus suscepit filiā Petri de sacro fonte: quæritur, vtrum filius iste natus ante compaternitatē ꝯctam inter Martinum & Petrum, possit accipere in vxorem filiam Petri, per quā compaternitas illa contracta fuit: & an si contraxerint, debeant separari? & an illi q conscij sunt illius matrimonij, debeant illud accusare? Respondetur, ꝙ huiusmodi personæ non possunt ꝯhere: & si contraxerint, debent separari: & qui contractum sciuerint, debent illud ecclesiæ nunciare. Nota ꝙ persona illa, qua mediante cōpaternitas est contracta, non potest copulari alicui de filijs alterius cōpatris: siue sit natus ante compaternitatem siue post. Item quilibet tenetur denunciare matrimonia illicite contracta.

c ¶ *Filium.*] spiritualem: per quam compaternitas est contracta. ā. eo. c. 1. & cap. super eo. in prin.

d ¶ *Possunt*] idest, debent de iure. s. eodem cap. 1. & cap. super eod. in princ.

¶ *Gl. seq. arg. signat contrarium, & remittit.*

e ¶ *Nunciare.*] Nota arg. ꝙ denunciatio criminum ad omnes spectat, & non tantum ad prælatos. Item personæ illæ quæ sciuerunt contrahi matrimonium, non admittūtur ad accusationem matrimonij, aut etiam ad testificationem. ī. q ma. accus. pos. cum in tua. non tamen repelluntur a denunciatione: vt hic patet. & tamen hic consequitur idem p denunciationē in hoc casu, qđ per accusationem: non enim potest pœnitere ille cui denunciat tale crimē, nisi remota vxore. 14. q. 6. si res. arg. Itē alia via excluditur, & alia admittitur, sic ī. de iureiur. quemadmodum. ī. de despon. impub. ad dissoluendum. Argumen. contra. supra de procurator. tuæ. vbi de hoc. Bernar.

E *X litteris.*] Diuiditur in duas partes. In prima indicū consultatio. In secunda mandatum: ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casvs. Quædam mulier M. nomine, corā officiali Cantuarieñ. archiepiscopi petiit quendam A. nomine in maritum, dicens se affidatam ab ipso, & carnaliter cognitam: Ad hoc probandum induxit testes: publicatis attestationibus testium, p quos mulieris intentio pbata erat, dictus A. excipiendo proposuit, ꝙ eam habere non poterat in vxorem, p eo ꝙ pater eiusdem mulieris, q sacerdos fuerat, ipsum baptizauerit: sed non obstante huiusmodi exceptione, tulit sententiam diffinitiuā p matrimonio ꝯ ipsum: à qua sententia sedē Apostolicā appellauit: Mandat Papa quatenus, si est ita, eundem A. iudex ab impetitione mulieris absoluat, eidem super hoc silentium imponendo. Nota ꝙ filius sacerdotis spiritualis vel filia, non potest copulari in matrimonio filio vel filiæ carnali ipsius sacerdotis.

¶ *Glo. seq. fortificat. tex. quærit, & sol. solutioni respondet, & dat simile. secundo quærit. arg. negatiue. sol. contrarium.*

f. ¶ *Baptizauit.*] sic ita fuit filius spiritualis ipsius sacerdotis. 30. q. 1. omnes quos. vbi de hoc. & c. non debet. & 30. q. 4. si quis ex vno. arg. ergo & [1] filia illius effecta est soror spiritualis viri, ac si ipsum sacerdos de sacro fonte leuasset, qa tunc illam habere in vxorem non posset, qa ea mediante compaternitas esset ꝯcta. s. eo. c. 1. & c. super eo. & 30. q. 3. super quibus. ergo multo fortius cum sit pater spiritualis illius. Sed quid mouit illum officialem ad sententiandū p matrimonio? Hæc potuit esse causa; qa edictum de matrimonio prohibitorū est. ī. de spon. cum apud. sed hoc non inueniebatur prohibitū expressis verbis de his q baptizant, ꝙ filij eorum cum talibus non possent ꝯhere: sed licet expresse non esset prohibitum, satis videbatur esse prohibitum, ex quo pater est ipsius spiritualis: quia in eo qđ minus est, prohibitio inuenitur, scilicet in filio illius, qui aliam de sacro fonte leuauit, simile est quod dicit Vrbanus: nulla ratione p hibitum inuenitur, ꝙ vir & vxor simul non possint filium alterius de sacro fonte suscipere [2]. 30. q. 4. ꝙ autem. hoc est verum verbis expressis: sed in genere prohibitum est, dum prohibetur, ꝙ plures simul nō suscipiāt puerū de sacro fonte. de cōse. dist. 4. non plures. & qa prohibetur commisceri filiæ spirituali; vt c. non debet. Sed nunquid filius sacerdotis potest contrahere cum filia illius, quam recepit ad pœnitentiam [3]? Videtur ꝙ non, quia & illa filia spiritualis est sicut illa, quam baptizat. 30. q. 1. omnes quos. sed nō est ita: quia non contrahitur tanta affinitas in pœnitentia sicut in baptismo: quia per pœnitentiam nō efficiuntur filij sacerdotis affines filiis eorum, quibus pœnitentiam iniungunt, nec vsquequaque inuenitur prohibitum directe vel indirecte. ergo intelligitur esse concessum. ī. de sponsa. cum apud.

dicti viri filium de sacro fonte [a] leuasse, antequam [b] eam despōsasset vxorem, vos inter eos diuortium, appellatione postposita, celebretis.

¶ Idē magistro S. canonico Herfordeñ.

¶ *Si filij duorū compatrum, per quorum alterum deuentum est ad compaternitatem matrimonium contrahant, separantur: & tempore contractus scientes impedimentum, illud denunciare tenentur.*

CAP. VII.

TVa † nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam [c] compatris patris sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare? & si contraxit †, an debeant separari? & an conscij talis matrimonij teneantur illud in publico accusare? Super quo respondemus, quòd huiusmodi personæ non possunt matrimonium cōtrahere: & si contraxerint, possunt [d] abinuicem separari: & qui contractum sciuerint, debent ecclesiæ illud nunciare [e].

¶ Gregorius nonus.

¶ *Inter baptizatum & filium baptizantis, oritur cognatio spiritualis impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. hoc dicit.*

CAP. VIII.

EX † litteris vestris accepimus, quòd cum M. mulier corā officiali Cantuarieñ. Alanum peteret in † virum, & se affidatam ab eo, ac carnaliter cognitam, per testes idoneos probauisset: dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiēdo proposuit, quòd eā habere non poterat in vxorem, pro eo quòd ipsum pater mulieris eiusdem, qui sacerdos extitit †, baptizauit [f]. Sed cum idem officialis exceptione huiusmodi non admissa diffinitiuam tulerit sententiam contra ipsum, & idem ad sedem Apostolicā appellauerit: Mandamus, quatenus, si est ita, eundem A. super hoc, ab impetitione mulieris absoluatis ipsius: eidem mulieri perpetuū silentium imponentes.

TITVLVS XII.

De cognatione legali †.

¶ Nicolaus ad consulta Bulgarorum.

¶ *Inter adoptatum & filiū adoptantis, non potest durante adoptione consistere matrimonium.*

CAP. VNICVM.

SI † qua per adoptionem mihi soror esse cœperit, quādiu [g] durat adoptio, inter me & ipsam nuptiæ cōsistere non possunt.

DE COGNATIONE LEGALI.

¶ *Viso de cognatione spirituali, merito subijcitur de cognatione legali. Et vide ad materia huius tit. textum cum glo. 30. q. 3. c. 1. & in c. per adoptionem. Et dic quòd adoptio legalis est quadam propinquitas, per quam efficitur quis filius, vel nepos, vel deinceps seu frater, vel affinis qui non est naturam imitans. l. adoptiones. ff. de adopt. Abbas.*

S *I qua per.*] Casvs. Pater meus adoptauit aliquam in filiam: quæritur an ego possum illam accipere in vxorem: Dicit Nicolaus, quòd quamdiu durat adoptio inter me & illam, matrimonium tenere non potest. Nota, quòd non possunt contrahere cum sorore adoptiua, quandiu durat adoptio. Item cessante causa cessat effectus.

¶ *Glossa sequens argumentatur à contrario, &c.*

g ¶ *Quandiu*] 30. q. 3. ita diligere. ergo ea finita cum ea possum contrahere. Inst. de nup. §. sed & si qua. Item arg. hic quod causa cessante cessat effectus. ī. de renū. post translationē. ī. de iureiu. & si Christus

Marginal notes:

† Cap. 1. eo. tit. in 1. cōpilatione. De intellectu [illegible] Sont. lib. 4. sent. dist. 42. q. 1. art. 1. vers. secunda conclusio circa finem.

† contrahentias

† Vide c. 1. de cognat. spirit. lib. 6. & Thomā lib. 4. sent. dist. 42. q. 1. art. 1. & Durandum ea. dist. q. 1.

[1] alias fuit in marito.

† Forte legendū [illegible]

† existens

[2] Vide Magistrum lib. 4. sent. dist. 42. & ibi Thomā q. 2. art. 1. 2. & 3. & Durandū q. 1.

† Cap. vnico eo. tit. in 1. cōpilatione.

[2] Quod dic vt infra eo. c. vlt. lib. 6. Ioan. And.

[3] De his filiabus spiritualib[us] vide Magistrū lib. 4. sent. dist. 42. de spiritualibus filijs suis.

& si Christus.ad fin.& 61.dist. cap.statuimus. §.his omnibus.ff.de rit.nup.per adoptionem. Nota ad intelligentiam huius decretalis ꝙ cognatio quædā est spiritualis, de qua dicitur.§.tit.proxi. Quædam etiam legalis, de qua hic dr̃. Legalis cognatio fit duobus modis, vel per adoptionem, vel per arrogationē. Dicimur aũt arrogare illum, qui sui iuris est, & per arrogationē transit in nostram potestatem: & fit arrogatio principis auctoritate: adoptio aũt per quemlibet magistratū. Inst. de adop. §. 2. & 3. nec transit in potestatē adoptantis. C.de ado.l.vlt. & Insti.eod.tit. sed hodie remanet in potestate sui patris. Et tā arrogati q̃ adoptati dicunẽ filij adoptiui siue fratres. Et iter fratres adoptiuos siue naturales et legitimos impedit matrimoniū quamdiu durat adoptio: vt hic, & ff. de rit. nup. per adoptionem. & 30.q.3.ita diligere. Sed inter ascēdentes & descendētes, idest, inter adoptantem & adoptatum semper impedit matrimoniū. ff.de ritu nuptiarum, adoptiuus. licet soluaẽ adoptio.ff.eod. tit.quin etiam. Item posset dici, ꝙ filius adoptatus posset copulari filiæ adoptantis, cum adoptatus non transeat in potestatem adoptãus. Institu.de adopti.§.2.sic etiam potest dici, ꝙ filius illegitimus potest copulari filiæ adoptiuæ: quia illegitimus nō est in potestate patris. Insti.de nup.§.vlt. Illegitimus non potest copulari filiæ spiritualis. Alij dicunt, ꝙ adoptatus nō potest copulari filiæ adoptantis: quia licet adoptatus non transeat in potestatem adoptantis, acquiruntur tñ ei quædam iura p adoptionem, quæ dissoluuntur per emancipationem. C.de adopti.l.penult.§.finautē. & hoc idem vr̃ per decretalem istam, quæ indistinctè loquitur de adoptione, nō distinguendo inter arrogatum & adoptatum. & hoc impedimentum desinit per emācipationem alterutrius.ff.de adopti.in omni. ff.de ritu nuptiarum, per adoptionem. Sed nunquid filij adoptiui possunt ꝯhere inter se? Dici potest ꝙ sic: quia non inuenitur prohibitum. Item quid si adoptiuus durante adoptione ꝯhat cum legitima? Dicunt quidam ꝙ non dissoluitur matrimonium, cum illud impedimentum sit tp̄ale. Hug. dicit, ꝙ non est matrimonium: nec obstat ꝙ temporale sit impedimentū: & inducit simile, hodie non possum ꝯhere cum illa quæ habet virum, tamen cras potero mortuo viro suo, & hæc decretalis facit pro Hug.

Vide q̃ nouissime decreuit concilium Trident. sessio. 24. de refor. matr. cap. 4.

Hæc duo verba: vel sponsæ, desūt in aliquot antiquis codicibus. & in omnibus manuscriptis Vaticanis.

Mod. Mentiam. Meldam. sed in concilijs nondū repertū est sicut pleraque alia.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. Vide Burchardū lib. 29. decret. cap. 5. tit. de fornicatione 2. vers. se cum fornicationem cū filiastra sua.

alijs

De materia huius glossæ quatenus agit de adoptione, & arrogatione, vide plene per Aretinū & Doctores in Insti. de adoptio.

Hoc placet Guil. in Spec. eo. tit. in prin. & omnino vide quod p hoc dicto sit scriptū. Ioan. And.

TITVLVS XIII.

De eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ (vel sponsæ).

Ex concilio apud Metiam.

Affinitas superueniens post matrimonium contractum, non soluit matrimonium, sed exactionem debiti impedit: & crimen incestus inhabilitat quo ad matrimonium contrahendum.

CAP. I.

SI quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit: Nec à matre debitū petere, nec filiam vnquam habere potest vxorem: nec filiastra, nec ille vllo vnquam tempore, alij se poterunt matrimonio copulare.

Alexander iij. Pictauien. episcopo.

Affinitas superueniens etiam per illicitum coitum dissoluit sponsalia de futuro, sed non matrimonium: & incestuosus contrahere non potest.

CAP. II.

VEniens ad nos præsentium lator: & infra. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si matrem sponsæ suæ cognouit, & sponsæ nunquā carnaliter adhæsit, imponēda est ei pœnitētia paulo maior, quàm pro adulterio: qua peracta, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione, cum alia matrimonium contrahere. Cæterum si sponsam cognouit, antequam matrem, vel post, nunquam eam vel aliam potest accipere in vxorem.

Idem.

Non separatur matrimonium ad dictum vnius asserentis affinitatem inter coniuges præcessisse.

CAP. III.

DE illo, qui vxorē fratris, antequam ei matrimonio

DE EO QVI COGNOVIT CONsanguineam vxoris suæ (vel sponsæ.)

Viso de cognatione spirituali & legali, de carnali videndum restat: Sed quia ex copula habita cum consanguinea vxoris, oritur affinitas cognatio, de qua poterat dubitari vtrum dirimeret vel impediret matrimonium, ideo subijcitur hæc rubrica. Et virtus totius tituli consistit in hoc, ꝙ affinitas contracta ex copula consanguineæ vxoris, non dirimit matrimonium prius contractum, sed soluit sponsalia de futuro. Item priuat facultate contrahendi matrimonium, & exactione debiti in vxore habita: vt patebit in prosecutione tituli. Abbas.

De hac materia tractatur 37.q.7.in multis capitulis.

SI quis.] Primo ponitur thema, ex quo triplex elicitur quæstio. Secundo soluit: ibi, *Nec à matre*. Abbas Sicu.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ si quis cognouit filiastram suam, non potest petere debitum ab vxore, nec filiastram habere in vxorem, nec vnquam filiastra vel ille poterunt se alij matrimonialiter copulare. Nota ꝙ incestuosi contrahere non possunt.

a *Filiastra.*] 32.q.7.quædā.& c.q dormierit & c. si qs viduā.

b *Scienter.*] secus si ignoranter.3.q.2.io lectum.

Glossa sequens cum vltima recitari possunt per quæstiones, vel textualiter, si places.

Sed cauti legēdi sunt hi canones, vt optime admonet Soto dū hoc ipsum decernit interpretaf lib. 4. sent. dist. 37. q. 1. art.

c *Petere.*] Exactus tamen reddere tenetur. ĵ. eod. tit. transmissæ. non obstante affinitate inique ex postfacto ɔ̃cta: & sine culpa priuari iure suo nemo debet. ĵ. eo. discretionem. & cap. vlt. & cap. tuæ.

d *Nec ille.*] post mortem vxoris.

e *Copulare.*] propter incestum. 32.q.7. qui dormierit. & ĵ. eod. cap. ex litteris. tamen si ɔherēt, tenet matrimonium: & etiam si essent iuuenes, dispensaretur cum eis. 33.q.2. in adolescentia. Ber.

VEniens.] Primo ponitur decisa consultatio. Secūdo distinguens responsio: ibi, *Inquisitioni*. Secundum mēbrum: ibi, *Cæterum*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam ɔxit sponsalia de futuro cum quadam, & pater ipsius matrem sponsæ accepit in vxorem: Tandem instigante diabolo matrem sponsę cognouit: tam pater q̃ consanguinei sui volebant vt matrimonium de præsenti consummaret: sed ipse noluit donec factū ep̄o proponeret. Ep̄s cōsuluit dñm Papam, & ipse r̄ndet, ꝙ si matrem sponsę cognouit, & sponsæ carnaliter nō adhæsit, imponenda est ei pœnitentia paulo maior, q̃ pro adulterio, & illa peracta vel parte ipsius, ep̄s dispenset cum eo vt aliam recipiat (si voluerit) in vxorem. Si vero sponsam cognouit ante matrem, vel post, aliam nō poterit accipere in vxorem, pp incestum, sed à sponsa non separabitur: & in hoc non tenet quod dicit, nunq̃ eam, scilicet sponsam, potest accipere in vxorem. Nota hic pœnam illius qui matrem sponsæ suæ cognouit.

Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranen. par. 12. cap. 4.

Aliàs in sponsæ, &c.

Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione.

f *Matrem sponsæ.*] de futuro: vnde affinitate superueniente, illam in vxorem habere non poterit solutis sponsalibus. ĵ. de consang. cap. 2. & ĵ. eod. ex litteris.

g *Adhæsit.*] postquam cognouit matrem.

Glo. seq. obijcit, & soluit.

h *Paulo maior quàm pro adulterio.*] Quare maior pœnitētia imponitur q̃ pro adulterio, cum tamen publicæ honestatis iustitiam violauerit, cum illa esset sponsa de futuro? Dicas ꝙ non solū violauit publicæ honestatis iustitiam, sed adulterium commisit cum matre sponsæ suæ, quæ nupta erat patri suo, vt patet in antiqua. alias si mater sponsæ non esset coniugata, non puniretur plus, nec etiam tantum: vnde iste multo plus debet puniri, q̃ pro adulterio, propter tria, videlicet propter honestatis iustitiam, propter adulteriū, & incestum etiam, quod perpetrauit cognoscendo affinem primi generis, & primi gradus.

Antiquā decretalem integrā habes locis citatis in summario huius cap.

i *Vel parte.*] Arg. ꝙ sufficit aliquid inchoare, & si non sit cōpletum. ŝ. de elect. cum in cunctis. §. inferiora.

k *Ex dispensatione.*] Incestuosi enim ɔhere non debent, & ideo dispensatur cum eo, quia iuuenis erat: alias sine peccato ɔhere nō posset. 33.q.2. in adolescentia. tamen si contraheret citra aliquam dispensationem, teneret matrimonium.

l *Cognouit antequam matrem.*] Vnde statim fuit matrimonium præsumptum. ŝ. de spon. is qui. & ŝ. de condi. appo. de illis. vnde matrem vlterius habere non posset, etiam si non esset cognata: & hoc idem esset, etiam si nunquam cognouisset ipsam. ŝ. de spon. sponsam. Bernardus.

m *Eam.*] scilicet matrē, vt dictū est. Vel dic, eam, idest, sponsam suam, & secundum hoc non tenet. ĵ. eo. discretionem. & cap. vlt.

n *Aliam.*] post mortem illius: quia ex quo eam cognouit antequam matrem, non dissoluitur matrimonium, licet postea cognouerit matrem. ĵ. eod. discretionem. & cap. penult. & vlt. sed ea mortua cum alia propter incestum contrahere non debet. ĵ. eod. transmissæ. in fin.

DE illo.] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Respondemus*. Abbas.

Casus.

CASVS. Quidam dicebat, quod cognouerat vxorem fratris sui, antequam cum illa matrimonium contraxisset: quæritur quid iuris? Respondet Papa, quod propter hoc non sunt separandi, nisi hoc esset notorium, aut per idoneos testes legitime probaretur. Nota quod simplici assertioni alicuius non est credendum.

¶*Glo. seq. recitari posset per contrarium.*

a ¶*Occasione*] quia confessio illa sola non præiudicat 1, etiam si rumor viciniæ consentiret. infra eod. super eo. secus esset in matrimonio contrahendo. supra de spon. præter ea 1. & infra tit. proxi. cap. 2. Ber.

Transmissæ] Primo consultatio. Secundo responsio: ibi, *Quia vero*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam habebat vxorem, ea mortua filiam vxoris defunctæ cognouit: postmodum aliam accepit, & nihilominus cum priuigna publice delinquebat: Quæsitum fuit a Papa, qualiter in facto isto esset agendum? Respondet, quod vxori legitimæ cohabitet, & necessaria ei subministret, nec eam cognoscat quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus: & donec cum ea permanserit, pro incestu & adulterio pœnitentiam agat pro arbitrio imponentis: & si superuixerit vxori, sine spe coniugij perseueret. Nota quod pœnitentiæ sunt hodie arbitrariæ. Item incestuosi contrahere non debent; tamen si contraxerint, tenet matrimonium.

¶*Glo seq. dat simile, & tradit regulam.*

b ¶*Illicitam rem.*] Incestus adulterium adiungendo.

c ¶*Legitimæ.*] sic patet quod incestus a non impedit quo minus matrimonium sit legitimum, licet contrahere non debeat, sicut votum simplex. supra qui cle. vel vouentes, rursus: talia enim crimina impediunt matrimonium contrahendum, sed non dirimunt iam contractum, nisi in tribus casibus, si machinatus fuerit in mortem alterius, si dedit fidem adulteræ, si duxit eam de facto. supra de eo qui duxit in matri. cum haberet. & cap. super hoc.

d ¶*Fuerit requisitus.*] Et sic intellige supra eod. cap. 1.

e ¶*Sine spe coniugij.*] 32. q. 7. si quis viduam. & 35. q. 3. de incestis. supra eod. veniens. & infra de pœn. & remis. cap. 2. vbi de hoc.

Super eo.] Primo ponit quæstionem. Secundo solutionem: ibi, *Tua*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam contraxit matrimonium cum aliqua muliere: tandem tam ipse quam vxor confitebatur, quod quandam consanguineam vxoris suæ antequam cum ea contraxisset, carnaliter cognouit: & aliqua pars viciniæ illud clamabat: quæritur an sint separandi: Respondetur, quod propter eorum confessionem tantummodo non sunt separandi, vel propter rumorem viciniæ, quia multi quandoque colluderent adinuicem, & ad confessionem incestus faciliter prosilirent, si per eorum confessionem crederent separari: & rumor viciniæ non est adeo validus, quod bene coniuncti debeant separari, nisi rationes probabiles accedant. Nota quod confessio coniugum contra matrimonium, non præiudicat ipsi matrimonio, propter collusionem. Item rumor viciniæ non facit probationem: secus de fama.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit. distinguendo triplicem confessionis speciem. Iterum obijcit, & soluit.*

f ¶ *Confessionem.*] Sed videtur quod confessioni standum sit: quia confessus in iure, pro iudicato habetur. C. de confes. l. vnica. & ff. eod. tit. l. 1. & l. certum. & supra de censi. olim causam. Dicas quod in casu isto non statur confessioni contra matrimonium, propter rationem quæ hic in littera redditur. Et est ratio: quia contra se quisque testificari potest, pro se vero minime. 14. q. 2. §. 1. & ff. de inter. act. de ætate. §. 1. præterea iste non confitetur contra se, immo pro se: vnde iure cōt non prodest ei talis confessio: Nam iste petit separari ab vxore, quia dicit se cognouisse eius consanguineam: si confiteretur aliquid contra hoc, propter quod ei præiudicaretur, tunc videretur standum suæ confessioni: sed vt dixi, speciale est in matrimonio, vbi non creditur viro vel vxori in præiudicium coniugij, sed si confiteatur pro matrimonio contrahendo, bene statur confessioni: puta si petam aliquam in vxorem, & ipsa confiteatur matrimonium, præiudicatur ei, licet ipsa nollet me habere: quia modo directe confitetur contra se: secus in confessione quæ fit quantum ad tori separationem propter adulterium: quia ibi statur confessioni 1. infra de diuortiis. cap. ex litteris. Arg. contra 35. q. 6. si duo. Solu. ibi confitentur consanguinitatem esse inter eos, & fama publica confessioni coniugum consentit, & tunc statur famæ & confessioni: sed hic tantum est rumor, & aliud est fama, & aliud rumor: vt hic videtur.

g ¶*Concurrendum.*] quod faciendum non est propter rationem hic expressam: immo ex collusio puniri debent. 2. q. 3. si quenquam. & infra de collu. cap. 1. & 3.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

h ¶*Rumor.*] Arg. contra supra de præsumpt. illud. & cap. 3. vt dixi, aliud est rumor quam fama. & illa decre. tertio. loquitur de matrimonio contrahendo, quod ad solam famam impeditur 4. infra in prox. cap. super eo.

iungeretur, se proposuit cognouisse: Respondemus, quòd nisi hoc publicum & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatum: prædictum matrimonium occasione a illa, ipsum impetere non permittas.

¶Celestinus tertius.

¶*Incestuosus matrimonium contrahere non debet: sed si contrahit, tenet: & tunc tenetur reddere, sed non potest debitum exigere, & non minus tenetur vxori necessaria administrare.*

CAP. IIII.

TRansmissæ † nobis tuæ litteræ demonstrarunt, quòd G. vxore sua defuncta, filiam eius, priuignam videlicet propriam, copula carnali cognouit: postmodum aliam accipiens in vxorem; cum priuigna publice tamquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem b committere non expauit. ¶Quia vero super his consilium requisisti, præsenti pagina respondemus, quòd legitimæ c vxori cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscat eam quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit d requisitus: & tunc ad ipsam non sine graui cordis dolore accedat: qui etiam pro incestu & adulterio, donec cum ea permanserit, iuxta moderamen tui arbitrij pœnitentiam agens, postmodum si superuixerit ei, perpetuo sine spe coniugij e permanebit.

¶ Idem.

¶ *Non separatur matrimonium ad confessionem coniugum, qui dicunt affinitatem præcessisse, etiam si rumor viciniæ cōsentiat. Et est casus multum allegabilis & notabilis.*

CAP. V.

SVper † eo quod postulas, vtrum coniugatus, qui ante contractum matrimonium, vxoris suæ consanguineam carnali commixtione cognouit, cum id fateatur vterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, sit ab vxore sua iudicio ecclesiæ separandus: Tuæ fraternitati respondemus † f, quòd propter eorum cōfessionem tantum, vel rumorem viciniæ, separari non debent: cum & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere, & ad confessionem incestus facile prosilirent, si suo iudicio crederent, per iudicium ecclesiæ concurrendum g. Rumor h autem viciniæ non adeo est iudicandus validus, quòd nisi rationabiles † & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari †.

¶Innocentius tertius Præposito Magdeburgensi.

¶*Affinitas superueniens non dissoluit sponsalia de præsenti.*

CAP. VI.

DIscretionem † tuam: & infra. ¶Sane ex parte tua fuit propositum, quòd quidam cum muliere quadam, legitime per verba de præsenti contraxit,

Discretionem tuam.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos igitur*. Et ibi primo dicit, mulierem ad continentiam inducendam. Secundo: ibi, *Quod si*. dicit quid iuris si ad hoc non potest induci. Tertio soluit tria obstacula: ibi, *Nam & si*. Abbas.

CASVS. Quidam contraxit matrimonium cum quadam per verba de præsenti, & antequam eam cognosceret, tradidit illam inquantum potuit renitentem & inuitam cuidam consanguineo suo in vxorem, & ille eam accepit, licet inuitam: Sed mulier quamcito fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & primo viro restitui postulauit: quærebatur, an deberet ei restitui? Respondet Papa, quod viro pro tam turpi facinore grauis pœnitentia debet imponi, & mulier monenda est propter publicæ honestatis iustitiam, vt nec primum repetat, cuius consanguineus eam cognouit, licet inuitam: tedeat ad secundum, cui propter adulterium commisceri non potest: sed in continentia maneat, donec primus vir viam fuerit vniuersæ carnis ingressus. Si autem ad hoc induci non poterit, prior vir cogatur eam recipere, & maritali affectione tractare: nec potest ei adulterium obijcere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim inuitam: & licet dicatur in Euangelio, quod propter fornicationem vir dimittere possit vxorem: non tamen propter eandem causam vir semper potest dimittere, nec vxor virum, cum possit per exceptionem repelli, vel replicationem, & affinitas superueniens matrimonio ei obesse non debet, quæ conscia seu particeps huiusmodi iniquitatis non fuit: cum

Cap. 4. est in 2. compilat. De materia videto præ alijs hic Præpositum.

f refutabimus

Maxima, quia nec remanent obiurgt, vnde nō sic timent colludium. 32. q. 1. dixit. fecundū Gof. Io. An.

Probabiles, legitur in aliquot manuscriptis recentibus libris.

Adde quæ no. Bal. in l. 1. C. de proba. & in l. eo quidem. C. de accusat.

Cap. 1. est in 1. compilat. Vide Conuarruuiam lib. 4. decretalium par. 1. cap. 5. cōlege a principio.

Dicebat Laur. Propter rationem nō dissoluo sociatatem. Io. And.

fuit, cum iure suo sine culpa non debeat defraudari: Alexander tamen in consimili casu dixit distinguendum, prout sequit in littera. Nota ꝙ ei adulterium obijci non potest, quæ ad hoc inuita tracta est. Item non semper pp adulterium vir potest dimittere vxorem. Item affinitas superueniens matrimonio ipsum nō dissoluit. Item nullus debet sine culpa iure suo priuari.

quam postmodum à se incognitam, cuidam consanguineo suo tradidit, inquantum potuit renitentem: Ille vero cum ipsa licet inuita, matrimonij solemnia celebrauit: sed mulier quamcito fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori viro restitui postulauit. ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd & viro pro tam turpi facinore grauis est pœnitentia iniungenda, & mulier propter publicam honestatem, est monenda sollicite, vt nec primum repetat, cuius consanguineus, eam licet inuitam, cognouit: nec redeat ad secundum, cui non potest propter reatū adulterij commisceri. sed in continentia maneat, donec prior fuerit viā vniuersæ carnis ingressus. Quòd si forsan ad id induci nequiuerit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare: cum adulterium ei nō possit obijcere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim inuitam. Nam & si secundum Euangelicam veritatem, nunquam nisi propter fornicationis causam, aut vir vxorem, aut vxor possit dimittere virū; nō tamen semper propter causam eandē vel vxor virū, vel vir dimittere potest vxorem: cum possit exceptione, vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas, quæ post cōtractum legitime matrimoniū inter virum & vxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ huiusmodi iniquitatis particeps non existit; eum suo iure nō debeat sine sua culpa priuari: quamquam à quodam prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, vtrum incestus vel adulterium manifestum fuerit, an occultū: alijs asserentibus inter gradum proximū & remotum esse potius distinguendum.

Glo. seq. distinguit an vir tradiderit, vel occasionem dederit: & ad secundum signat cōtrariū.

a *Tradidit.*] Et ideo nō potest illi opponere adulterium. arg. 32. q. 5. §. 1. & c. 2. & 4. nec adulterium dicitur hic cōmisisse, vt ibi dr, qa non consensit: & hoc patet ex eo, ꝙ quācito potuit, aufugit, vt sequitur. arg. 1. q. 1. constat. secus esset si occasionē adulterandi ei dedisset: qa nihilominus imputaretur ei. arg. 27. q. 2. Agathosa. & cap. si tu abstines. j. de diuor. significasti. ff. solu. matr. cū mulier. ff. de adulte. l. s. Sed ꝫ videtur p cap. prædictū, si tu abstines. & argu. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & i Authen. vt lic. mat. & auiæ. §. qa vero plurimos. in fio. colla. 8. vir enim debet esse mulieri auctor colēdi bonos mores. ff. de adulte. si vxor. §. si iudex. & 32. q. 6. indignanē. alioquin esset detrahēda à viri potestate. C. de episcopa. audien. l. si lenones.

b *Publicam honestatem.*] id est, affinitatem, quæ sic inique ꝯhitur.

Glo. seq. not. cū sponsa, &c. allegat tria iura.

c *Reatum adulterij.*] quia primus est maritus illius, & non secundus. Et est hoc notabile, ꝙ adulterium committitur cū spōsa nondum cognita a viro: vnde si alias commisisset adulterium, posset accusari à sponso. ff. de adulte. miles. §. quærebatur. š. de iureiu. quēadmodum. qa iniuria facta est ei. ff. de iniur. item apud. §. sponsum.

d *Præsertim.*] idest, tantum: quia in talibus quæ sine peccato mortali committi non possunt, mandatum non obligat. 32. q. 5. ita ne. & §. quod metus causa. cap. sacris.

e *Nam & si.*] responsio videtur tacitæ quæstionis.

f *Fornicationis.*] 32. q. 7. omnes causationes.

g *Exceptione.*] puta, ꝙ ipse tradidit eam inuitam, vel quia idem similiter fornicatus est. j. de adul. cap. penult. & vlt. 32. q. 6. nihil.

Glo. seq. notat contra opinionem, &c. allegat pro ea duos §§.

h *Nec affinitas.*] Hic reprobatur illorum opinio, qui dicebant, ꝙ per fornicarium coitum non ꝯhitur affinitas. & j. eo. cap. penult. & vlt. arg. 35. q. 3. nec eam. arg. contra. ff. de gradi. non facile. §. sciendum. & §. affines. sed illa non obstant.

Glossa sequens arg. legitime factum, &c. alleg. 3. iura in contrarium, & vnam legem.

i *Officere.*] arg. qđ legitime factum est, non irritaē, licet deueniat ad eum casum, a quo nō potuit habere principium. ff. de in. actuqꝫ pri. non enim. ff. de postu. l. 1. §. casum. & 30. q. 1. ad limina. arg. contra. ff. de iudic. si a me.

k *Sine sua culpa.*] hoc generale est. sim. j. eod. cap. vlt. si qua contraria sunt, casualia sunt.

l *A prædecessore.*] scilicet Alexandro, sed illa decretalis remota est de hac compilatione.

¶ Idem Bisuntinen. archiepiscopo.

¶ Copula carnalis habita cum puella septem annorum, dirimit matrimoniū postea contractum cum consanguinea. hoc dicit secundum vnum intellectū.

CAP. VII.

FRaternitati tuæ: & infra. ¶ Diuortij sententiam approbamus, quam in eum canonice promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cuius antea sororem adhuc septennem, contractis sponsalibus extraordinaria libidine noscitur polluisse.

¶ Idem episcopo Gerunden.

¶ Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia præcedentia, & priuat facultate contrahendi matrimonium.

CAP. VIII.

EX litteris fraternitatis tuæ accepimus, quòd G. lator earum, matrē puellæ, quam infra nubiles annos desponsauerat in vxorem, carnaliter sæpe cognouit: & post carnali commixtione puellā tractauit adultam: & infra. ¶ Nos autem eidem viro pœnitentiam iniungi fecimus pro peccato: consultationi tuæ respondentes, quòd eis abinuicē separatis, mulier alteri viro non nubat, si postquam nouit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri. Vir etiam & ma-

FRaternitatis.] Ex sponsalibus contractis cum puella, quæ nondū compleuit septēnium, interueniēte copulę attentatu, oritur publica honestas impediēs matrimonium ꝯhendum cum cōsanguinea. hoc dicit secundum alium intellectum. Communis diuisio. Secūda: ibi, *Diuortij*. Abbas.

CASVS. Quidā contraxit spōsalia cū quadam puella septem annorū, quam polluit extraordinaria libidine: Postea ꝯxit matrimonium cū sorore ipsius: postmodum vero archiepiscopus Bisuntinen. cum de hoc ad ipsum quæstio esset delata, diuortij tulit sententiam inter eos, quā dominus Papa approbat. Nota, ꝙ post ꝯcta sponsalia, sponsus nullam de cōsanguinitate sponsæ potest habere vxorem, nec ecōuerso, nullum de consanguinitate sponsi sponsa potest habere.

Glossa sequens soluit contrarium.

m *Contractis sponsalibus.*] Et sic maritali affectu, cum esset sponsa ipsius, eam polluit. sic š. de sponsali. iuuenis; & ita nō est ꝯtrium. 35. q. 3. extraordinaria.

n *Extraordinaria.*] id est, extra naturalia cū nondū esset idonea.

EX litteris.] Affinitas superueniens rumpit spōsalia de futuro. Commonis diuisio. Secunda pars: ibi, *Nos autem*. Abbas.

CASVS. Quidam G. nomine ꝯxit sponsalia cum quadā puella infra nubiles annos, & postmodū matrē puellæ carnaliter sæpe cognouit, & postea puellam ipsam carnaliter tractauit adultam, & hæc notoria erant: petiit eps loci, illi viro prouideri, & vtrum ipsa mulier possit cum alio matrimonium ꝯhere: Dominus Papa fecit illi viro pœnitentiam iniungi, mandās epo, vt illos debeat separare abinuicē. & mulier alteri viro non nubat, si postquam sciuit delictum viri & matris, ei non erubuit cōmisceri: & vir & mater mulieris non debent ad alias nuptias conuolare, sed continenter viuere debent, & suum flere delictum, si de lapsu carnis non timeatur ipsorum. Nota, ꝙ affinitas superueniens soluit sponsalia. Item incestus impedit matrimonium contrahendum. Item cum incestuosis potest dispensari vt contrahant, si timeatur de lapsu carnis.

o *In vxorem.*] futuram, scilicet.

p *Carnali commixtione.*] post contractam affinitatē: vnde illam in vxorem habere non poterat.

q *Pœnitentiam.*] pro incestu; sed maior debet imponi q̄ pro adulterio, qa incestus vincit adulteriū. 32. q. 7. adulterij. & š. eod. cap. 2.

r *Separatis.*] si ita esse constiterit, aliás fiat quod dicitur j. cap. prox. Et nota ꝙ affinitas superueniens sponsalibus de futuro rumpit ea. š. eod. cap. 2. & j. tit. proxi. cap. 1. & 2. secus in matrimonio. š. eod di-

Vide concilium Tridentinum, sessio. 24. de reform. matr. cap. 3.

potest

Ad hoc ff. de ritu nup. post l. § nō est ignotum. Ioan. And.

Et etiam patris & de mani. Ioan. And.

Matth. 19 Mar. 10. Luc. 16.

Vide concilium Trident. sessio. 24. de sacramento matrimonij in principio & cap. 7.

legitimā

causam

Vide S. Thomā in quæstionibus additis ad 3. par. q. 55. art. 3.

Et infra de reg. iur. factum legitime. lib. 6. Ioan. And.

Cap. 2. in tit. in 1. compilatione. Et de isto loco vide Scot. lib. 4. senten. dist. 41. q. vnica. art. 2. vers. quod si obijcias.

Gerunden. Ferinden. Gerunden.

Cap. 3. in tit. in 3. compilat. Vide Tabienam in summa verbo sponsalia. § 9. in quarto modo.

Præter Hostiensem, Ioannē And. & alios veteres interpretes, quid in hoc loco dicatur extraordinaria libido, tu pollutio præter ordinem Præpositus

s. eod. discretionem. & j. eod. cap. penul. & vlt. 34. q. 2. in lectum.
a ¶ *Nunquam debent*] Incestuosi contrahere non debent propter enormitatem delicti: vt dictum est s. en. cap. 2.
b ¶ *De lapsu carnis*.] Si timeretur de hoc, dispensaretur cum eis. s. eod. cap. 1. & 33. q. 2. in adolescentia.

k ¶ *Consulas*.] hoc intellige esse dictum in iudicio animæ, vt ad neutram accedat: & si ppterea excõicetur, sustineat potius excõicationem, quàm veniat ꝯ conscientiam. j. de sent. excom. inquisitioni. & s. de resti. spol. litteras. sed in iudicio ecclesiæ præcipietur, vt ei debitum reddat. & ita aliud est iudicium ecclesiæ, & aliud iudicium aiæ. s. de offi. ordi. si sacerdos. Sed contrarium videtur s. cap. proxi. Non est ꝯtrarium: quia quæritur quid de iure sit ibi faciendum: & rñdetur, q̄ si ita est, separentur: hic vero consulitur in iudicio animæ, quid sit faciendum cum factum esset occultum, & sic non ꝯdicit: & illa clausula: si res ita se habet, debet ibi suppleri, sicut erat in antiqua compilatione.

tet mulieris, nunquã debent[a] ad alias nuptias conuolare: sed semper continentiam seruare tenentur, & enorme deflere delictum, quod pro tam† nefanda libidine contraxerunt: præsertim si circa personas huiusmodi, de lapsu[b] carnis minime timeatur.

¶ Idem archiepiscopo Magdeburgen.

¶ *Idem quo ad titulũ dicit quod decretalis supra proxima.*

CAP. IX.

VEniens† ad Apostolicam sedem E. laicus nobis proposuit, quòd cum tempore infantiæ[c] suæ, quandam puellam se ducturum iurauerit in vxorem, quamcito ad legitimam peruenisset ætatem: pater puellæ confœderatione huiusmodi fideiussorũ obligatione hincinde firmata[d], eum in propria domo recepit, & nutriuit insimul cum puella: deinde ex conuersatione diutina, sorori puellæ carnaliter[e] se cõiunxit: tandem amicorum suorum deuictus instantia, quam iurauerat in vxorem[f] accepit: & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, cognoscebat vtranq;[g]. Verum licet in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, conuinci tamen non potuit, nec suum voluit cõfiteri[h] delictum: nunc autem reuersus ad cor, pœnitens de commissis, salutis suæ consilium requirit impendi. ¶ Cũ igitur non tantum à malo[i], sed ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere: Mãdamus, quatenus prædicto E. pro huiusmodi enormitatis excessu, iniuncta pœnitentia competenti, consulas[k] ei, monẽs illum salubriter & inducẽs, vt de cætero abstineat ab vtraque.

¶ Idem archiepiscopo Strigonien.

¶ *Affinitas superueniens non dissoluit matrimonium.*

CAP. X.

TVæ† fraternitatis deuotio postulauit, vtrum is, qui cum sorore legitimæ coniugis fornicatur, cum vxore possit postmodum cõmorari, & exigere debitum, ac soluere requisitus. ¶ Nos igitur respondemus, quòd vxor, vt à cõmixtione viri abstineat propter publicam honestatẽ[l] †, & in continentia maneat, donec vir viã vniuersæ carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quòd si forte commonitioni parere recusans talis fuerit, vt de lapsu timeatur ipsius, vir eius poterit & debebit cũ Dei timore, debitum ei soluere[m] coniugale: cum affinitas[n] post matrimoniũ iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

¶ Gregorius nonus epõ Pictauien.†

¶ *Summa th est supra cap. proximo.*

CAP. XI.

IOrdanæ † mulieris petitio continebat, quòd I. laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleuerat, per verba de futuro contraxit: & ea infra eiusdem anni spatium carnaliter cognita[o], matrem ipsius si-

VEniens.] Prima pars narrat factũ. Secunda rñdet: ibi, *Cum igitur*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam E. nomine ꝯxit sponsalia cum quadam puella iuramento interposito, q̄ eã duceret in vxorem, quamcito illa ad legitimam peruenires ætatẽ: pater puellæ eum recepit i domo: Deinde ille sorori spõsæ suæ se carnaliter coniunxit: Postmodum ad instantiam amicorum suorũ, puellam illam adultam in vxorẽ accepit: & postmodum q̃n facultas se offerebat, cognoscebat vtranq;: postea vero ad cor rediens, consilium suæ salutis petiit sibi impendi: epũs suus eum misit ad dñm Papam, & ipse scribit eidem dicens, q̄ non solũ à malo, sed ab omni specie mali præcipit Apostol' abstinere: Mandat quatenus pdicto E. pro tanto excessu pœnitentiã imponat: & moneat illum, & consulat ei, vt de cætero se abstineat ab vtraq;: & hoc intellige dictum in iudicio aiæ, sed secus in iudicio ecclesiæ, cũ factum sit occultũ: Aliud esset si posset probari. Nota, q̄ non solum à malo, sed ab omni specie mali abstinendum est. Itẽ pp confessionem coniugum tantum, non separatur matrimonium, nisi aliæ probationes accedant.

¶ *Glo. seq. reci. per obiectionem.*

c ¶ *Infantia*.] Infantia dicitur ante septennium. C. de iure delib. si infans. Sed tales iurare non debent, nec tenet iuramentum eorum, cum ipsi non intelligant. 22. q. 5. paruuli. nam & furtum non cadit in infantem. ff. de fur. impuberem. secus post infantiam, si sit doli capax vt ibi, & j. de delict. puer. pueris. sed hoc potius videtur sumi pro ætate pueri, post septimum annum.
d ¶ *Firmata*.] Obligatio quæ interuenit in matrimonio, nõ recipit pœnæ adiectionem: vt s. de spon. Gemma. & C. eo. tit. l. vlt. & C. de inuti. stipula. libera. & ff. de verb. oblig. Titia. & licet alienũ factũ in matrimonio pmittatur: tñ promittens non tenetur ad aliud, nisi vt det operã quã potest. ff. de verb. obl. stipulatio ista. & l. Titia. i prin.
e ¶ *Carnaliter*] & ideo affinitate interueniente illam quam despõsauerat, habere non potuit de iure, nec illam eandem quam cognouit. s. eo fraternitatis. & s. de spon. sponsam.
f ¶ *In vxorem*.] de facto: quia de iure non potuit, eo sibi viam præcludente.
g ¶ *Vtranque*.] Addens iniquitatem iniquitati. sim. s. eo. trãsmissæ.
h ¶ *Confiteri*.] tñ talis confessio non profuisset, vt matrimonium separaret in facie ecclesiæ ꝯtractum, nisi aliter pbaretur. s. eo. sup eo.
i ¶ *A malo*.] s. de vita & hone. cle. cum ab omni.

TVa.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Nos igitur*. Abbas.

CASVS. Quidam ꝯxit cum quadam matrimonium, post ꝯtractũ matrimonium & consummatum, cognouit sororem vxoris: quæritur, vtrum possit exigere debitũ ab vxore, ac soluere requisitus? Rñdet Papa, q̄ vxor monenda est, vt a commixtione viri abstineat, & in continentia permaneat, donec vir eius mortuus fuerit, pp publicam honestatem: Si aũt parere noluerit, & talis fuerit, vt de lapsu eius timeatur, ipse vir poterit ei debitum soluere, cum affinitas post matrimoniũ inique ꝯta, illi nocere non debeat, quæ in culpa non fuit. Nota q̄ affinitas matrimonio superueniens, ipsum non dissoluit. Item iniquitas vnius, alteri nocere non debet. Item non debet quis puniri sine culpa.

l ¶ *Honestatem*] id est, affinitatem. s. eo. discretionem. sim. j. c. proxi.
m ¶ *Soluere*.] sed non exigere. j. cap. proxi. & s. eod. c. 1. sim. j. de senten. excom. inquisitioni.
n ¶ *Affinitas*.] s. eod. discretionem. & j. cap. proxi.

IOrdana.] Diuiditur. In prima parte ponitur mulieris petitio. In secunda causæ commissio: ibi, *Ea propter*. Abbas.

CASVS. Quædam puella Iordana noie, quæ nondum cõpleuerat decimum annum, ꝯxit cum quodam p verba de futuro, & eam infra spatium eiusdẽ anni carnaliter cognouit, & postmodũ matrẽ ipsius in vxorem accepit, & carnaliter cognouit eandẽ: Vnde petebat dicta Iordana à dño Papa, sibi sup hoc prouideri, cum sine culpa sua iure suo priuari non debeat, nec valeat continere: mandat Papa epõ diœcesis, quatenus si ita res se habeat, vtrunq; ipsorum moneat & inducat ad ppetuam continentiam obseruandum: q̄ si ad hoc induci nequiuerint, iniuncta pœnitentia competenti viro ipsius, per censuram ecclesiasticam compellatur, vt eidem mulieri cohabitet, & coniugale debitum reddat exactus. Nota, q̄ malitia supplet ætatem. Itẽ affinitas superueniens matrimonio ipsum non dissoluit. Item nemo iure suo sine culpa priuari debet.
o ¶ *Carnaliter cognita*.] & sic statim fuit matrimoniũ, malitia supplente ætatem. s. de despon. impube. à nobis. & c. vlt.

¶ *Glo. seq. signis coquorum, & fiuntur.*

bi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expauit: & infra. ¶ Quare præfata I. supplicauit, vt cum carnis stimulis resistere nequeat, sibi (ne iure suo sine sua a propria culpa fraudetur) prouidere salubriter dignaremur. Ea propter mandamus, quatenus (si res ita se habet) vtrunque ipsorum ad vouendam perpetuam continentiam attente moneas & inducas: & si ad eam induci nequiuerint, memoratum I. (iniuncta ei primitus pro commisso incestu pœnitentia b competenti) vt eidē cohabitet, & coniugale debitū reddat exactus c, ecclesiastica censura cōpellas.

TITVLVS XIIII.

De consanguinitate † & affinitate.

¶ Alexander tertius Cassien. † abbati.

¶ *Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradus.*

CAP. I.

EX † litteris tuis accepimus, quod cum quidam secreto quandā viduam subarrhasset d, & carnaliter cognouisset: & infra. ¶ Tandem cum vir paratus esset eam in conspectu ecclesiæ subarrhare, surrexerunt duo proponentes, quòd iste, qui eā subarrhare volebat, priorem virum quarto gradu e consanguinitatis attingit: vnus autem ita se audiuisse iurauit, alius noluit id iuramento f firmare: & infra. ¶ Nunc quæstio prima reuixit, & iurauerūt duo coram g archipresbytero Plumbarolæ †, quod primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis h gradu coniunctus. Quocirca mandamus, quatenus vtranque partem ante tuam præsentiam conuoces, & facias testes coram i te iurare: & infra. ¶ Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circunspectos omni exceptione maiores k inueneris, quòd primus vir superstitem quarto gradu l consanguinitatis attingit †, nō differas diuortij sententiā promulgare: æque enim (vt canones m dicunt) abstinendum est, à † consanguineis n vxoris, vt propriis. ¶ Cæterum tuā prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet †, sed per iudices discretos, qui potestatem o habeant iudicandi, & statuta canonum non ignorent.

¶ Vrbanus iij. Burdegalen. archiepō.

¶ *Affinitas superueniens, de qua saltem constat per famam, soluit sponsalia de futuro.*

CAP. II.

SVper † eo, quòd iuuenem

¶ *Glo. seq. allig. 3. concor. & 3. iura in contrarium, & soluit.*

a ¶ *Sine sua propria culpa.*] Nullus sine sua culpa iure suo debet priuari. sim. ī. eo. discretionē. 56. dist. satis peruersum. 16. q. vlt. inuētū. Arg. J. ī. vt lit. non contest. quia frequenter. §. si vero. in fi. & J. de priuileg. antiqua. ꝯ. 22. dist. renouantes. sed ibi causa subest quare puniuntur sine culpa.

b ¶ *Pœnitentia.*] & maior debet imponi quàm pro adulterio. ī. eod. cap. 2. quia incestus 1 vincit adulterium. 32. q. 7. adulterij.

1 Vide beatū Thomā 2. 2. q. 154. art. 8. & 9.

c ¶ *Exactus.*] sed exigere ipse non debet. simile ī. eod. c. 1. & c. transmissæ & post mortem vxoris iste ꝯhere non debet. ī. eod. cap. 2. & c. ex litteris.

DE CONSANGVInitate & affinitate.

¶ *Viso de cognatione spirituali & legali, & de proximitate quadā, quæ contrahitur ex copula cū consanguinea vxoris, merito restat videre, de cognatione carnali, quæ consistit in consanguinitate & affinitate: ideo post rubricas præcedētes subycitur ista. Abbas.*

De hac materia tractatur 35. q. 1. & q. 2. & q. 4. & q. 5. & q. 8. & 10. per totum.

† De materia huius tituli vide Magistrum & Theologos lib. 4. sentēt. distin. 40. & 41. vbi plenissime Dominicus Sotus. adde videndū concilium Trident. sessio. 24. de reformat. matri. cap. 4. & 5.

EX litteris.] Sunt tres partes. In prima casus narratio, In scdā rñsio: ibi, *Quo circa.* In tertia iudicum instructio: ibi, *Cæterum.* Abbas.

† Cassinen.
† Calān.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cōpilatione. & post concilium Lateranēn. sub Alexan. iij. par. 6. c. 32.

CASVS. Quidā secrete subarrhauit quandā viduam per annuli immissionē, & eam carnaliter cognouit: Tandem cum vellet in cōspectu ecclesiæ cum ea ꝯhere, duo proposuerūt, quod eā habere non poterat in vxorē, ex eo quod priorem virum attingit quarto gradu consanguinitatis: vnus illorū iurauit quod ita audiuit, alius noluit illud iurare: & sic publice ꝯxerunt: Postmodum venerunt alij duo, & iurauerūt, quod primus vir fuit isti superstiti quinto cōsanguinitatis gradu coniunctus: Dubitabatur, quid esset in hoc casu agendū: Consultus Papa mandat cuidā abbati, quatenus vtrāq; partē ante suam p̄sentiam conuocet, & testes iurare faciat corā ipso: & si per testes legitimos cōstiterit, quod primus vir attinet viro superstiti quarto gradu, illos debeat ab inuicem separare: quia (vt dicūt canones) mulier illa non poterit aliquem habere de consanguinitate prioris viri vsque ad quartum gradum: In fine dicit, quod causæ matrimoniales non sunt tractādæ per quoslibet, sed per viros discretos, qui potestatem habeant iudicādi, & qui sciant canones. Nota quod causæ matrimoniales tractari debent tantum per iudices habentes iurisdictionem ordinariam, vel etiam delegatam, & non per arbitros. Item tractari debent per tales, qui sciant canones.

† Et dicit Hostiēsis quod ad dictam vnum non debuit separari, cum iam hic esset contractū de præsenti supra ti. 1. de illo. &c. sug. contineri videtur quod vnus solus testis impediuisset cōtractū secundum, de quo agebatur, sed simpliciter testificabat de auditu. Ioan. And.

d ¶ *Subarrhasset.*] sim. ī. de despon. impub. c. vlt. vbi de hoc.

e ¶ *Quarto gradu consanguinitatis.*] vnde mulier illū habere nō poterat, cum esset ei affinis in primo genere affinitatis, & in quarto gradu. 35. q. 5. porro.

f ¶ *Iuramento.*] & sic matrimonium contraxerunt publice, & in facie ecclesiæ 1.

g ¶ *Coram archipresbytero.*] forte ad hoc delegato, vel de loci consuetudine, quæ tribuit iurisdictionem. ī. de offic. archidia. c. vlt. & C. de emancip. lib. l. 1. & vlt.

h ¶ *Quinto consanguinitatis gradu.*] Primi dixerunt de quarto: non nocet, quia aliud iudicium fuit illud, nec fuit aliquid probatum.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit, arg. & reprobat.*

i ¶ *Coram te iurare.*] Sed quare post publicationē iterum inducunt testes, cū illud in Authen. de testi. § illud. coll. 7. & ī. de testi. fraternitatis? Dicūt quidam, quod hoc est speciale in matrimonio. Vel dicas quod non iurant iterum, quia isti erāt accusatores: vnde necesse habebant testes producere, & nulli testes inducti fuerunt in causa ista. & hic not. arg. quod in causa matrimoniali iterū recipiuntur testes post publicationē. arg. ad hoc. ī. de spon. sicut. in fi. & ī. de coniug. seruor. c. vlt. & ī. de proba. causam matrimonij. sed hoc nō bñ colligit hic.

† Plumbarien.

k ¶ *Maiores.*] illi dicūtur omni exceptione maiores, qui repelli nō possunt aliqua exceptione.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

l ¶ *Quarto gradu.*] sed quare dicit Papa, quod separantur, si sunt in quarto gradu vir iste & maritus primitus? nonne idem esset si essent in quinto vel vlteriori secundum illa tempora? Dic quod dispensatiue tolerabatur in quinto & vlteriori, si ignoranter contraxissent. 35. q. 8. de gradibus. & ideo dicit quod separentur in quarto, & nō in quinto vel vlteriori. Bernar.

† contingit

† In vij. concilio sub Innocentio iij. a consanguineis vxoris, & propriis.

m ¶ *Vt canones.*] 35. q. 3. c. æqualiter. nullū de propinquis. in fin.

† Tractari debent per iudices ecclesiasticos. concilium Trident. sessio. 24. de sacramento matrim. cano. 12.

n ¶ *A consanguineis vxoris.*] Illud dicit: si cōtraxisti sponsalia 1 siue matrimonium cū aliqua, mortua illa nullā poteris postea ducere in vxorē de consanguinitate illius: & ecōuerso illa sponsa vel vxor tua te mortuo, nullum poterit habere de consanguinitate tua. ī. de sponsa. sponsam. sic ergo mulier ista non poterat illum habere, qui fuerat priori viro suo in quarto gradu, siue in quinto, vel vlterioribus coniunctus secundum antiqua iura. hodie vltra quartum non impeditur. J. eod. non debet.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. copilat.

Vide concilium Trident. sessio. 24. de reformat. matr. c. 3. & quæ dicuntur in c. ad audientiam. supra de sponsalib.

¶ *Glo. seq. notat & arg. sterium arguit compromitti non posse, &c. & duas rationes reddit.*

o ¶ *Potestatem.*] Nota quod duo exiguntur ad cognoscendum & iudicandum de causa matrimoniali, scilicet scientia canonum, & quod habeat iurisdictionem ordinariam vel delegatam, arg. 21. dist. §. 1. & arg. quod causa non est deleganda nisi perito & exercitato. arg. 2. q. 2. c. vlt. de pœni. dist. 6. c. 1. in prin. & C. de iudi. certi. Item habet hic arg. quod de causa matrimoniali nō potest in arbitrum cōpromitti, & expressum est de transactio. cap. vlt. & ī. de resti. in integ. cap. penult. in fi. & arg. ff. de arb. nō distinguemus. §. Iulianus & §. seq. 4 & potest esse ratio: arbitrium enim no constringit nisi metu pœnæ, C. de arbit. l. 1. & pœna nō debet apponi in matrimonio. ī. de spon. Gemma. cum libera debeāt esse, & ne alia via fiat, quod alia via prohibetur. ī. de procura. tuæ. cum suis concor. Vel quia matrimoniū Deo auctore fuit institutum. J. tit. prox. c. vlt. & ita non potest dissolui quo ad ecclesiam, nisi per illum qui habet auctoritatem cum iurisdictione, quam non habet arbiter.

4 De famoso delicto vel publico crimine, causa liberalis ingenuitatis vel libertatis nō compromittitur. Ioan. And.

SVper eo.] Cōis diuisio. Secunda. ibi, *Inquisitione.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam iuuenis ꝯxit sponsalia de futuro cū quadā puella, quæ non erat nubilis ætatis: sed facta nubilis petit illum: & ipse excepit dicens, quod illam habere non potest, pro eo quod postquā affidauit

affidauit illam, consanguineam eius carnaliter cognouit: Consultus Papa rñdet, q̃ si manifestum est, q̃ illam cognouit: vel etiam si nõ est notorium, fama tamen loci hoc habet, ille debet ab impetitione ipsius absolui, cum fuerit sponsa tantummodo de futuro. Nota, q̃ affinitas sponsalibus superueniens dissoluit ea. Item fama impedit matrimonium ꝯhẽdũ. alias non tenuisset, quia solus Papa in tali facto dispensat. j. eo. quia circa. & s. de transla. cap. vlt.

k ¶ *Quolibet.*] Hanc regulam habes j. eo. cap. vlt. & intellige vsq; ad lineam æqualitatis, quia in sequentibus gradus adijcitur [z].

l ¶ *Proximiorem.*] id est, propter eum, qui est in gradu proximiori à stipite.

[z] Adijcitur, legitur in antiquis codicibus: & in recentibus pro adijcitur, abijcitur, habet.

asseris puellã quandam [a] nondum nubilem fide [b] interposita desponsasse: quæ iam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidauit [c] eandem, carnaliter propinquam ipsius cognouit. ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si manifestum [d] est, iuuenem cognouisse [e] propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama [f] tamen loci hoc habet: cum esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab eius impetitione debet absolui.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Si dispensatur cum aliquo, vt possit cõtrahere in certo gradu aliàs prohibito, requiritur quòd vterque contrahentium toto gradu distet à stipite, præsertim si hoc habet consuetudo.*

CAP. III.

QVod † dilectio: & infra. ¶ Quæsiuisti, vtrum is, qui à stipite [g] per descẽdentem lineam, sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineã descendentem [h] ab eodem stipite, secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari propter indulgentiam [i] Apostolicæ sedis legati, qua permissum est hominibus terræ illius, in sexto gradu coniungi? Quod videtur posse fieri, secundum regulam, qua dicitur: Quoto gradu quis distat à stipite, & à quolibet [k] per aliam lineã descendentium † ab eodem: cum tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem [l] gradum coniunctos separent, & impediant copulari volẽtes. ¶ Nos itaque respondemus, quòd indulgentia illa sic est intelligenda, quòd vterque coniungendorum [m] distet à stipite sexto gradu. Si vero alter sexto vel septimo gradu distat à stipite, alter autem secundo vel tertio, coniungi non debent [n]: vnde in hac parte consultius duximus multitudini, & obseruatæ [o] consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem & scandalum populi statuẽdum, quadam adhibita nouitate [p].

¶ Innocentius tertius archiepiscopo & capitulo Tiren. [†]

[†] Tiren. Tiren. Turonen.

¶ *Infideles coniuncti in gradu prohibito à lege canonica, post baptismum non separantur.*

CAP. IIII.

DE † infidelibus ad fidem conuersis [q], vtrum si ante conuersionem suam, secundũ legis veteris instituta, circa gradus cõsanguinitatis à canone [r] denotatos coniuncti fuerint, separari debeãt post baptismũ: Consultationi tuæ duximus respondendum, quòd matrimonium sic contractum, non est post baptismi lauacrum separandum: cum à Iudæis Dominus requisitus [s], si liceret vxorẽ ex quacunque causa dimittere, ipsis respondit: Quos Deus cõiunxit, homo non separet, per hoc innuens esse matrimoniũ [t] inter eos.

Gen. 2. Matt. 19. Mar. 10.

a ¶ *Nondum nubilem.*] legitima tamen fuit ad sponsalia.

b ¶ *Fide.*] id est, iuramento. Ex quo mulier fortius ius quæsiuit petendi illum. argu. s. de spon. præterea.

c ¶ *Affidauit.*] [s] per verba de futuro.

[s] Hic glossa non est Bernardi, nec extat in antiquis codicibus.

d ¶ *Manifestum.*] ita q̃ notorium. 2. q. 1. de manifesta.

e ¶ *Cognouisse.*] si cognouit propinquam illius, soluta fuerũt sponsalia. s. tit. proxi. c. 2. & cap. ex litteris.

¶ *Glo. seq. inter famam & dictum vnius ponit vnam differentiam, & vnam conuenientiam.*

f ¶ *Famam.*] Nota, q̃ fama impedit matrimonium ꝯhendum. s. de spon. cũ in tua. & plus facit fama hic q̃ dictum vnius, vbi iuramentum interuenit. s. de spon. præterea. aliàs dictum vnius sicut & fama ꝯpedit matrimonium contrahendum. s. de resti. spoliat. super eo. §. 1.

QVod.] Primo ponit casum. secundo allegat pro, & contra: ibi, *Quod videtur.* tertio rñdet: ibi, *Nos itaque.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam legatus auctoritate dñi Papæ fecit quandã indulgẽtiam hominibus suæ legationis, vt possent ꝯhere matrimoniũ in sexto gradu: Duo, scilicet vir & mulier, volebant ꝯhere matrimonium. vnus distabat à stipite per lineã descendentem in sexto gradu: Mulier ex altera linea distabat, secundo vel tertio gradu: Quæritur, vtrum possint matrimonialiter copulari pp indulgentiam pdictam: quod videbatur posse fieri fm regulam illam qua dicitur: Quoto gradu distat quis à stipite, & à quolibet p aliam lineam descendentium ab eodem: Cõsuetudo tñ illius terræ est, q̃ si aliqñ talis casus emerserit, hoies illi pp proximiorem gradum coniunctos separant, & impediunt copulari volentes: Rñdet Papa, q̃ indulgentia illa sic est intelligenda, q̃ vterq; coniungendorum distet à stipite sexto gradu, & ita in casu premisso coniungi non debent: Vnde in hac parte potius deferendum est multitudini, & obseruatæ consuetudini, q̃ aliud in scandalum populi adhibita nouitate statuendum. Nota, q̃ regulæ arboris sunt authenticæ. Item consuetudo siue scandalum præiudicat iuri in matrimonijs, vt personas legitimas ad contrahendum faciat illegitimas. Item nouitas contra cõsuetudinem ex qua oritur scandalum, est vitanda.

[r] Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione. Nota secundum concilium Lateran. sub Innocentio III. quod decreuit infra. hic tit. cap. non debet. adde quæ dicuntur in tractatu cognationis.

g ¶ *Stipite.*] Stipes [z] appellatur communis parẽs, à quo plures descenderunt: sicut Isaac fuit stipes Esau, & Iacob. & stipes non facit gradum. De hoc stipite habes j. eod. c. vlt.

[z] Aliàs latè stipes vocatur omnis parens, à quo descendunt.

h ¶ *Descendentem.*] Hic ergo habes duas lineas descendentes. sic j. eod. c. vlt. & istæ duæ lineæ descendentes vnam faciũt transuersalẽ.

¶ *Glo. seq. soluit obiectionem.*

i ¶ *Indulgentiam.*] quę de auctoritate speciali dñi Papæ facta fuit.

m ¶ *Vterque coniungendorum.*] Arg. ꝯ. ff. de con stit. prin. l. vlt. & s. de dona. c. cum dilectus. in fin. & j. de verb. sig. olim. & j. eod. c. vlt. Solũ beneficiũ principis latissime interpretandum est ab alijs: sed ab eo à quo indultum est, vel eius auctoritate potest interpretari prout ei placet. ff. de legi. l. & ideo. argu. j. de senten. excom. inter alia. & ratio litteræ interpretatur indulgentiam, quia sic obseruabatur de cõsuetudine, vt vterq; esset in sexto gradu à stipite, aliàs scandalum erat, vt j. eo. cap. vlt. & loquitur de iure cõi. sed hodie non habet locum talis indulgentia. j. eo. non debet.

n ¶ *Non debent.*] quia quãto remotiores sunt à stipite, tanto minor memoria consanguinitatis habetur, quod hic considerabatur. 35. q. 3. de consanguinitate. & c. in copulatione.

o ¶ *Obseruatæ consuetudini.*] Nota, q̃ antiqua consuetudo, quæ tñ nõ sit à iure reprobata, seruanda est præcipue pp scandalum. 9. q. 3. conquestus. & mos fidelissimæ vetustatis seruandus est. C. de testa. testamenta. & ff. de pub. & vectig. licitatio. §. earũ. & s. de consuetu. cũ dilectus. & in matrimonio seruatur consuetudo. s. de cog. spi. cap. 2. in fin. & cap. super eo. Item arg. pro scandalo vitando. s. de regu. cap. vlt. & j. de no. oper. nun. cum ex iniuncto.

Et de materia huius decretalis vide Magistrũ sent. lib. 4. distin. 39. & ibi interpretes Doctores plerum. B. Thomã. 1. art. 2. & seq.

p ¶ *Nouitate.*] Nota, nouitates vitandas. s. de consue. cum consuetudinis. & 11. dist. quis nesciat [q].

[q] Concor. tex. in l. in nouis: & ibi glo. & Bart. ff. de consti. prin.

DE infidelibus.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Aliqui infideles ꝯxerunt matrimoniũ in casu ꝓhibito à canone: postmodum conuersi sunt ad fidem & baptizati: q̃rit, vtrũ post baptismũ debeant separari? Rñdet Papa, q̃ non sunt separandi: quia Dñs à Iudæis requisitus, si liceret ipsis vxorẽ ex quacunq; causa dimittere, respõdit: Quos Deus coniunxit, homo nõ separet. & p hoc dedit intelligere, q̃ matrimoniũ sit apud eos. Nota q̃ baptismus nõ separat legitime cõiũctos. Itẽ matrimoniũ ẽ apud Iudęos.

q ¶ *Conuersis.*] supple, quæsiuisti.

r ¶ *A canone.*] 35. q. 2. cap. 1. & 2. & cap. contradicimus. & in alijs ibidem. & q. 5. ad sedem.

s ¶ *Dominus requisitus*] 26. dist. deinde opponitur.

¶ *Glo. seq. obijcit & soluit. Secundo iterum obijcit. & dupliciter soluit. Tertio iterum obijcit. & soluit. Vel sic: Successiue tres obiectiones soluit, & secundam dupliciter.*

t ¶ *Esse matrimonium inter eos.*] Si matrimoniũ est inter Iudæos [s], ibi est indiuidua cõiũctio. 27. q. 2. §. 1. sed ipsi separant dato libello repudij. 34. q. 2. non satis. ergo non est matrimonium inter eos.

[s] De materia huius glossæ, an videlicet sit matrimonium inter infideles, & quomodo vide late p Magistrum, & Doctores theologos li bro 4. senté. distin. 39. & præter D. Thomã ibi q. 1. art. 1. vide ibidem Dominicũ Soto q. vni. ca. art. 1. vnde intelligere plene hanc glossam: & quales loquuntur.

Sed hoc non fit sine peccato. ʒ. de diuor. gaudemus. Item alter infidelium si conuertatur ad religionem, reliquo nolēte illi cohabitare sine contumelia creatoris, soluitur matrimonium. ʒ. de diuor. gaudemus. in fi. & c. quanto. ergo non est inter eos, indiuidua coniunctio, & sic non est matrimoniū. Sed potest exponi indiuidua, id est, apta non diuidi. Vel intellige illā descriptionē de matrimonio rato & consommato, quod est tm̄ inter fideles. Item alia rōne, non est matrimoniū inter eos. Ipsi enim ꝯhunt eo proposito, vt cum voluerint separentur dato libello repudij: sed hoc est ꝯ substantiam matrimonij. 32. q. 2. solet aliqñ. ʒ. de condi. ap. cap. vlt. Rñdeo, si hoc pactum exprimatur in ipso ꝯtractu, nec inter eos, nec inter Christianos esset matrimonium: sed non copulantur ex pacto, licet postea abijciāt vxores de facto. est ergo matrimoniū inter eos, sed non ratum. ʒ. de diuor. quanto.

Q*Vod super.*] Sunt duo dicta. Secundum: ibi, *Ne autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Pater & filius ꝯhūt matrimoniū cum matre & filia, duo cognati cū duabus cognatis, auūculus & nepos cum duabus sororibus: quæritur quid iuris? Rñdet Papa, ꝙ licet oēs consanguinei vxoris sint affines viri, & econuerso: tñ inter consanguineos viri & consanguineos mulieris, nulla affinitas est ꝯtracta, per quam inter eos matrimonium debeat impediri. Item in fine ꝑcipit, vt infra gradus ꝓhibitos nulli debeant matrimonium contrahere non obstante aliqua consuetudine, quæ est potius corruptela. Nota ꝙ nulla affinitas est inter consanguineos viri & consanguineos mulieris. Item consuetudo non excusat in delictis.

Margin notes: ¶ Ressanch. Rosameb. Pisan. — ¶ Cap. 2. extr. eod. in 3. compilat. — ¶ Aliàs ita: contrahunt matrimonialiter, taliter tibi, &c. — ¶ Vide concilium Trident. sessio. 24. de reformat. matr. cap. 5. — ¶ Vide l. omnem iudi. cum gl. 2. C. de dec. lib. 10.

¶ Idem Rosan. † archiepiscopo.

¶ *Consanguinei mariti cum consanguineis vxoris licite contrahunt. hoc primo. In gradibus prohibitis nō possunt matrimonia cōtrahi, etiam si hoc habeat consuetudo. hoc secundo.*

CAP. V.

Q*Vod* † super his: & infra. ¶ Super eo igitur, quòd pater & filius, cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, auunculus & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia †: Taliter tibi duximus respondendum, quòd licet omnes consanguinei viri sint affines vxoris, & omnes cōsanguinei vxoris sint viri affines: inter cōsanguineos tamen vxoris & viri, ex eorundem, scilicet viri & vxoris coniugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri [a]. ¶ Ne † autem infra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publice inhibere, & præsumptores ecclesiastica districtione punire: non obstante [b] consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela †.

¶ Idem.

¶ *Non valet dispensatio obtenta à Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eam Papa confirmaret. hoc dicit secundum verum & communem intellectum.*

a ¶ *Impediri.*] Affinitas enim ꝯtracta inter cōsanguineos viri & vxorem ipsius, non trāsit ad consanguineos vxoris, nec econuerso: vnde possunt legitime copulari.

b ¶ *Non obstante consuetudine.*] Ergo consuetudo nō excusat in matrimonio. ʒ. de spon. du. c. vlt. Arg. contra ʒ. de cog. spi. c. 1. & c. super eo. 32. q. 4. obijciuntur. sed consuetudo qñq; ꝓp scandalum legitimas ꝑsonas ad ꝯhendum facit illegitimas. & sic loquuntur illæ decre. ʒ. de cog. spi. Et cap. obijciuntur. non ꝯdicit, quia qñ mos ille erat, crimen non erat ꝯhere cum illis ꝑsonis, sed modo est. sed consuetudo quantumlibet longa, non potest personas illegitimas ad ꝯhendum facere legitimas, prout hic intelligitur: nulla cōsuetudo posset facere matrimonia inter cōsanguineos licita: immo quanto plus simul essent, tanto grauius peccarent. ʒ. eo. non debet. sed econuerso bene: vt in cap. super eo. vbicunq; consuetudo rationabilis est, & potest seruari sine mortali peccato, & sine scandalo, iuri præiudicat. Exemplum habes ʒ. eod. quod dilectio. & ʒ. de cog. spi. super eo.

Q*Via circa.*] Primo recitat dispensationem, & eam tacite damnat. Secundo: ibi, *Cum tamen.* tolerat dispensationem ex causa. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam nobilis ꝯxit matrimonium cum quadam muliere, quæ ipsum attingit quinto gradu cōsanguinitatis, de qua filiā vnicam suscepit: tandem mortua fuit ipsa filia: post mortem filiæ supplicauit nobilis dño Papæ, vt fauore filiæ quā de ipsa susceperit, dispensaret, vt insimul possent remanere: & sic allegata falsa causa dispensauit, vt insimul remanere possent: eps loci visa indulgentia, cum obtenta esset ex causa falsa, dubitauit, vtrum possent prætextu huius indulgentiæ sic remanere: Significauit hoc dño Papæ, addēs, ꝙ ex separatione illorum magnum scandalum imminebat: Rñdet Papa, ꝙ ipse poterit dissimulare, vt remaneant in copula sic ꝯtracta, ꝓp scandalū quod imminebat, si separarentur. Nota, ꝙ ꝓp scandalum toleratur dispensatio ex falsa causa cōcessa. Itē fauore filiorum dispensatur in gradu prohibito.

CAP. VI.

Q*Via* † circa: & infra. ¶ Porro de nobili viro N. pro cuius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto [c] cōsanguinitatis gradu contingit, à sede Apostolica [d] obtinenda, falsa [e] nobis causa fuerat allegata, proles videlicet: Cū tamen ante dispēsationem obtentam, vnica filia, quam habebat, viam fuerit vniuersæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat: Dissimulare poteris, vt remaneat in copula sic contracta, cum ex separatione (sicut asseris) graue videas scandalum imminere.

¶ Idem.

¶ *Testes, qui de consanguinitate deponunt, computationem debent à stipite, vel germine incipere.*

CAP. VII.

T*Va* † nos duxit fraternitas consulendos, vtrū illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab auunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis incœperint computare? Nos igi-

c ¶ *Quinto.*] Hodie nō est necesse in isto gradu aliqua indulgentia. ʒ. eo. non debet.

¶ *Glo. seq. not. alleg. 3 iura signat contrarium, & ibi remittit.*

d ¶ *A sede Apostolica.*] Nota ꝙ solus Papa potest dispēsare circa gradus cōsanguinitatis, & non legatus. ʒ. de transac. cap. vlt. & 35. q. 3. quædam lex. & cap. scripsit. 27. q. 2. erat. Et arg. contra. ʒ. eod quod dilectio. ibi soluitur.

¶ *Glo. seq notat ꝙ falsitas causæ, &c. obijcit, & soluit.*

e ¶ *Falsa nobis causa.*] Nota, ꝙ falsa causa allegata non vitiat [1] dispensationē; sic & falsa causa nō īpedit religionem. ʒ. de conuersi. coniuga. ex parte 2. & falsa demonstratio non perimit legatum. C. de fal. cau. adiec. leg. l. 2. & ff. de cond. & demonst. l. falsa demonstratio. & l. cū tale. §. falsum. Institu. de lega. §. huic ꝓxima. & §. longe. & ff. de lega. 1. si sic. §. 1. Itē causa semel probata siue vera siue falsa, concessum ex illa causa nō reuocatur. Institu. quibus ex causis manumittere non licet. §. semel [2]. Sed contra videtur, ꝙ isti ex tali dispensatione non sunt securi: quia tacita veritate, & falso suggesto, dispensatio est obtenta: vnde non debet valere. ʒ. de rescrip. super litteris. & expressum vr̄ ʒ. de senten. excom. m. cum pro causa. vbi de hoc. sic & in voto. & ʒ. de fide instr. quod super. & 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. Arg. est in hoc ꝙ dicit; dissimulare, ꝙ falsa causa non vitiat dispensationē. Item habes hic, ꝙ proles est causa dispensandi in gradu prohibito. sic 35. q. 8. c. 1. & ʒ. de ritu nupt. qui in prouincia. non credo ꝙ valuisset ista dispensatio sic obtēta, nisi hæc decret. postea emanasset: & ita ex ista dissimulatione, ex causa quæ hic subijcitur, licite poterant simul esse: alias non essent tuti.

T*Va nos.*] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Quidam ꝯxerunt matrimonium in gradu ꝓhibito: accusatum fuit matrimonium ꝓp consanguinitatē: inducti fuerūt testes ad matrimonium dirimendum ꝓp cōsanguinitatem: qui incœperunt computare consanguinitatē ab auunculo & filio fratris vel sororis: Quæritur, vtrum talc testimonium sufficiat ad dirimendum matrimonium? Rñdet Papa, ꝙ cum matrimonium sit res fauorabilis, testes inducti ad ꝓbandum consanguinitatem, deberent incipere a stipite, id est, à parentibus vel fratribus, & sic ꝑ ordinem distinguere gradus, noibus, vel æquipollentibus indicijs designādo ꝑsonas ab vtroq; latere: quia cum frequenter ꝑhibeant testimoniū de auditu, & illud sit minus validum, nō est in hoc articulo laxāda facultas: quia qua ratione inciperent a secundo gradu, eadem rōne inciperent ab vlterioribus. Nota, ꝙ matrimoniū res fauorabilis est. Item in computatione consanguinitatis incipiendum est à stipite, vel à duobus fratribus. Item iudicia quædam æquipollent proprijs nominibus. Item testimonium de auditu est minus validum.

a ¶ *Multorum*

Margin notes: ¶ Quidam ad contrahendum vel non non gradus prohibitos … — [1] In hoc articulo hoc videtur conclusio … de qua vide latius hic per Doctores. — ¶ Cap. 3. extr. in 4. compilat. — Et quoniam … de auditu … — [2] In libertate loquitur. Et dicit H. ꝙ omnis ista contraria sunt specialia … quæ sunt favorabilia … fauore … est odiosa.

a ¶ *Multum fauoris.*] ḡ. de conditio. appos. cap. vlt. ǰ. qui mat. accus. possunt, videtur.

b ¶ *Vel germanis.*] & ita non est necesse incipere á stipite, sed sufficit á fratribus. ḡ. de testi. series. & cap. licet. in prin. & 35. q. 5. cap. 1. & ǰ. de diuor. porro ad fi. sic ergo patet, ꝙ omnes gradus & personæ sunt designandæ. 35. q. 6. de parentela. ḡ. de testi. licet.

c ¶ *Aequipollentibus.*] Non refert an proprio nomine, vel per circumlocutionem expressam aliquid exprimatur, quod æquipolleat ꝓprio nomini. ḡ. de testi. licet. & ff. si cer. peta. certum.

tur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd cum coniugium multum fauoris [a] obtineat, testes, qui ad diuortiū celebrandum producti consanguinitatis gradus computant, á stipite debent incipere, id est, á parentibus vel germanis [b], & sic per ordinē distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus [c] indiciis designando personas: præsertim cum sæpius testimonium perhibeant de auditu. quod quia minus est validum, non est in articulo huiusmodi nimiū laxanda facultas: cum qua ratione computationem inciperent á secundo †, eadem ab vlterioribus inchoarent.

¶ Idem in concilio † generali.

¶ *In secundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonio contrahendo: Similiter tollitur prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis, quæ olim non poterat cōtrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio coniugij vltra quartum consanguinitatis & affinitatis gradū non extenditur. hoc dicit iste textus, qui quotidie allegatur, & est singularis in materia sua.*

CAP. VIII.

NOn † debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum [d], statuta quandoq; varientur humana, præsertim cum vrgens necessitas, vel euidens vtilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri testamēto statuerat, nōnulla mutauit [e] in nouo. ¶ Cum ergo prohibitiones de coniugio in secundo [f] & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secūdis nuptiis [g], cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: cum cessante prohibitione, cesset effectus: cōstitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilij re-

NOn debet.] Diuiditur: nam primo excusat correctionē iuris antiqui: Secūdo, ibi, *Cum ergo.* excusationē declarans, in duobus illud tollit. Tertio restringit, restrictionis causam reddens: ibi, *Prohibitio.* Quarto ꝓhibitionem restrictā fortificans, constitutiones contrarias tollit, & causas reddit: ibi, *Cum ergo.* Abbas Siculus.

CASVS. In prima parte huius cōstitutionis præmittit conciliū causam ipsius constitutionis, dicens, ꝙ non debet reprehensibile iudicari, si ſm varietatem temporum, statuta quādoque varientur humana, maxime cum vrgens necessitas vel euidens vtilitas hoc exposcit: & hoc probat exemplo Dñi, qui ex his, quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo: Quia ergo prohibitiones de matrimonio ꝯhendo in secundo & tertio genere affinitatis, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis non copulanda consanguineis viri prioris, difficultatem frequenter inducunt, & aliqñ periculum pariunt aīarum, cum cessante causa cesset effectus, concilium illud huiusmodi prohibitiones reuocat, & statuit, vt sic ꝯhentes de cætero libere copulentur: In secunda parte dicit, ꝙ prohibitio copulæ coniugalis de cætero non extendat vltra quartum gradum consanguinitatis & affinitatis: quia in vlterioribus non potest absq; periculo huiusmodi prohibitio generaliter obseruari, ostendens hoc quasi naturali ratione: Quaternarius enim numerus bene cōpetit prohibitioni corporalis coniugij, de quo dicit Apostolus, ꝙ vir nō habet potestatem sui corporis, sed mulier, & econuerso: quia quatuor humores sunt in corpore, qui constant ex quatuor elementis; & in istis quatuor gradibus ita debet inhibitio matrimonij perpetuo obseruari, non obstantibus antiquis prohibitionibus super hoc ꝓmulgatis; vt si aliquis contra huiusmodi prohibitionē præsumpserit copulari, nullo tractu tp̄is defendatur, cum diuturnitas tp̄is peccatum nō minuit, sed auget. Nota, ꝙ ſm varietatem temporum iura variantur. Item cessante prohibitione cessat effectus. Item prohibitio matrimonij vltra quartum gradum non extenditur. Item nota ius antiquum innouari. Item diuturnitas temporis non excusat á peccato.

d ¶ *Temporum.*] 29. distin. sciendum. 3. dist. erit autem. 32. q. 4. quis ignoret. & c. obijciuntur. & 23. q. 8. occidit. & ḡ. de transac. cap. vlt. & ǰ. de senten. excom. super eo.

e ¶ *Mutauit.*] de poeni. dist. 1. nouit Deus. 15. q. 4. incōmutabilis.

¶ *Glossa sequens declarat quid sit primum, secundum, & tertium genus affinitatis, & quare sic dicatur. Secundo quærit. argumen. pro, & contra, & soluit.*

f ¶ *In secundo & tertio.*] Vt [1] melius intelligas hāc litteram, videas quid sit primum genus affinitatis, quid secūdum & tertium genus. Primum, secūdum & tertium inuenire debes per hanc regulam: Persona addita ꝑsonæ ꝑ carnis copulam mutat genus, & non gradū: genus dico attinentiæ [2]: Verbi gratia: Ego & frater meus sumus consanguinei in primo gradu cōsanguinitatis: frater meus duxit vxorem: illa est ꝑsona addita ꝑsonæ per carnis copulam, illa mutat genus attinentiæ, idest, alio genere attinentiæ attinet mihi, q̄ frater meus: quia ille est mihi consanguineus, & illa est mihi affinis, sed nō mutat gradum: quia sicut frater est mihi consanguineus in primo gradu, sic & illa mediante fratre meo, est mihi affinis in primo gradu primi affinitatis. Ergo si vis habere primum genus affinitatis, adde per carnis copulam alicui de tua consanguinitate aliquam personam, & illa persona est affinis oībus consanguineis viri sui, in primo genere affinitatis: & hoc genus tm̄ hodie prohibitionem habet: vnde mortuo viro illius mulieris, puta fratre tuo, illa non potest habere aliquem de cōsanguinitate viri sui: ergo patet ꝙ oēs consanguinei & cōsanguineæ vxoris meæ, sunt mihi affines in primo genere affinitatis. Si vis habere ſm genus affinitatis, adde personam per carnis copulam primo generi, hoc modo: Vxor fratris mei est mihi in primo genere affinitatis; mortuo fratre meo adde illi alium virum, & ille erit mihi affinis in secundo genere affinitatis: & ille secundum antiqua iura, mortua illa, nō poterat accipere aliquam de consanguinitate prioris mariti, vsque ad quartum gradum. Et de isto secūdo genere habes 35. q. 3. de propinquis. sed hodie non prohibetur: vt hic dr̄. Si vis habere tertium genus, adde personam personę per carnis copulam secundo generi, & sic habes tertiū genus: verbi gratia: Seius fuit maritus relictæ fratris tui, mortua illa relicta, maritus eius, qui est tibi in secundo genere, accipit aliam, illa est tibi in tertio genere, & illa olim mortuo viro suo, non poterat copulari alicui de consanguinitate tua, cum illa esset tibi & consanguineis fratris tui in tertio genere vsq; ad ſm gradum. De hoc genere habes 35. q. 3. porro. & primū genus ꝓhibetur tm̄ ex vna parte, secundum & tertium genus qñq; ex vna parte, vt in ꝑdictis exēplis, qñq; ex vtraq; parte, vt in vxoribus duorū fratrum, quæ sunt inter se in secundo genere ex vtraq; parte apposito altero fratre mortuo, si illa copulatur alteri, ille erit in tertio genere vxori alterius fratris. Primum genus dr̄: quia primo emanat de consanguinitate, vel quia vna ꝑsona mediante ꝯhitur. Secūdum dr̄, quia secundo loco emanat post primum, vel quia duabus personis mediātibus. Tertium, quia in tertio loco, vel quia tribus personis mediantibus emanat; sic intellige quod hic dr̄. Sed nunquid publica honestas [3] est sublata? Videtur ꝙ nō: quia de ea nihil dixit. Sed ꝯ videtur per cap. 35. q. 3. porro. vbi prohibetur ſm genus. & præter illud impedimentum, est ibi publica honestas, vt in vxoribus duorum fratrum, siue consobrinorum; sed ſm genus remotū est: ergo illa publica honestas. potest dici ꝙ vbi publica honestas simul incidit in eundem casum cum secundo vel tertio genere, vt in vxoribus duorum fratrum siue consobrinorum; vno sublato tollitur & aliud per hanc constitutionem: quotiens enim vitium ex vna etiam radice nascitur, consequens est, vt vna lege tollatur. C. de nupt. l. vlt. in fi. & ff. de iureiur. duobus. §. colonus. & ff. arborum fur. cæ. l. si colonus. arg. & alia publica honestas, vt soboles suscepta ex secundis nuptiis non copulāda cognationi viri prioris sublata est, vt statim dicit sequens littera. alias vero publica honestas adhuc est. ḡ de despon. impub. duo pueri.

g ¶ *Secundis nuptiis.*] Hoc ita intellige, frater meus habet vxorem: eo mortuo relicta eius ꝯhebat cum secundo: soboles nata de illis secūdis nuptiis non poterat olim cōpulari alicui de cōsanguinitate prioris mariti, & hoc ꝑꝑ publicæ honestatis [4] iustitiā, quæ hodie sublata est in hoc casu, in alio casu adhuc durat, vt dixi in sponsa de futuro, quia in matrimoniis nō quid liceat, sed quid honestū est cōsideratur. ff. de ritu nupt. semp. & ideo frater impeditur sumere sponsam fratris ꝑꝑ publicā honestatem: quia scriptum est: spōsam fratris frater habere non potest. ḡ. de spon. ad audientiam. & arg. ad hoc. ff. de adop. qui in adoptionem. Ioan. dixit, ꝙ publica honestas in oībus est sublata, nisi in sponsa de futuro. ego intelligo esse tantū sublatam

† secunda, hoc in antiquis codicibus quod magis placet, ... ad ... gradum.

† Idem, scilicet in Lateranensi tertius in concilio generali Lateran. cap. 50. & cap. 1. ... in 4. compilat.

[1] De materia huius glossæ vide late per Hostiensem in summa tit. de affinitate. §. quæ sunt genera. & §. qualiter ipsa genera.

[2] Vnde versus: Mutat nupta genus, sed generata gradum. Ioan. And.

† Vide Dominicū Sotum lib. 4. sent. dist. 40. q. vnica art. 4. vbi late. & Durandū eadem dist. q. 1. adde quæ nota. lib. 2. commentariorū in Directorium Inquisitorū Schol. 33. §. item per multos.

[3] Vide quid hac in re nouissime statuerit concilium Trident. sess. 24. de reform. matri. c. 3. adde citatos in c. ad audientiam ǁ de sponsalib.

[4] Circa hūc articulū de impedimento iustitiæ publicæ honestatis, vide quod decreuit concilium Trident. paulo ante citatū.

sublatam in casibus omnibus, qui hic ponuntur, & non in aliis.

¶ *Glo. seq. obycit, & soluit.*

a ¶ *Reuocantes.*] Gregorius tñ dicit: qui dissoluit hæc genera affinitatis, negat verbũ Dei in ęternũ manere. 35. q. 10. fraternitatis. vltra mediũ, versus fin. qualiter ergo Innocẽtius dissoluit? hoc itellige sine causa, & ab alio q̃ à successore Gregorij.

¶ *Glo. seq. quærit, soluit: solutioni opponit, & in solutione persistit.*

b ¶ *De cætero*] sic ergo vr̃, q̃ matrimonium illorum qui ante constitutionem istam cõtrax erãt in quinto vel in sexto gradu, non confirmetur hic, quia constitutiones matrimonij non trahuntur ad præterita matrimonia. 35. q. 3. de incestis. & 31. dist. ante triennium. & generaliter constitutiones nõ trahuntur ad præterita, nisi hoc ibi dicatur. ſ. de constitutin. cap. vlt. Sed pone, q̃ post istam constitutione publicatam simul steterũt scienter? Dico q̃ hoc ipso intelliguntur ratũ habere matrimonium. arg. ſ. de coniug. seruorum, propositũ. & ſ. de desponsa. impub. litteras. & c. accessit. & ff. de ritu nupt. si quis in senatorio. quia & si prinius consensus nullus fuit, postea potest confirmari. in Authen. de nupt. §. si vero ab initio. coll. 4. Sed vr̃ q̃ verba necessaria sint. ſ. de sponsalib. tuæ. & 29. q. 2. si quis ingenuus. & nouus consensus requiritur. ſ. de eo qui dux. in matri. cap. veniens. nisi expresse cõsentiat, antiquus consensus vr̃ perdurare, qui nullus fuit. ff. de preca. sed si manente. ff. de arbit. si cum dies. in prin. & l. Labeo. §. penult. ff. de verb. oblig. l. 1. §. si quis simpliciter. versi. cum adijcit. Ioan. dicit q̃ pro matrimonio standum est, ex quo ex certa scientia post publicatam constitutionem simul steterunt. ipso enim facto matrimonium inducitur, saltem præsumptum. Ber.

c ¶ *Quatuor sunt humores.*] de quibus habes ſ. de celebr. Mis. in quadam. in fin.

d ¶ *Nulla longinquitate.*] & ita nulla præscriptio currit contra matrimonium, sicut olim currebat. Et sic contra votum nulla currit præscriptio. 33. q. 5. quod Deo pari. & ſ. de reg. sicut nobis. in fi.

¶ *Glo. seq. dat unum simile.*

e ¶ *Infœlicem.*] sic ſ. de consue. cap. vlt. & cap. quanto. & ĩ. de simo. non satis. & cap. seq.

V *Ir qui.*] CASVS. Dum volunt cõtrahere matrimonium; vir distat à stipite quarto gradu, mulier vero ex alio latere distat ab eodem stipite quinto gradu: Quæritur, an possint cõtrahere matrimonium? Rñdet q̃ sic, sm̃ regulam illam qua dicitur: Quoto gradu remotior persona distat à stipite: & a quolibet descẽdentium p aliam lineam ab eodem stipite. Nota, q̃ si vnus coniugum distat à stipite quarto gradu, & alius quinto, licite possunt copulari. Item magis consideratur remotius gradus quàm propinquus. Item regulæ arboris sunt authenticæ.

f ¶ *Quarto.*] idem esset si tertio vel secundo, secundum regulam sequentem: quia nihil attinet ei, qui est ex alia linea in quinto, licet magis appropinquet communi parenti.

g ¶ *Approbatam.*] Nota q̃ regula à magistris tradita, approbatur hic à iure, & sic pro iure seruabimus regulam istam. argu. ſ. eod. quod dilectio.

ADDITIO. Et est simile quod de cõsuetudine dicitur. ſ. de cog. spir. cap. 1. §. fi. & sic ſ. de deci. c. 1. §. fin. & ff. de dam. infect. si ædib⁹. habet autem hoc locũ cum approbatio fit per Papam: alterius enim approbatio parũ prodesset, vt patet, in his quæ not. ſ. eod. de infidelibus. alias autẽ consuetudo approbata interpretatur. ſ. de consue. cum dilectus. §. 2. sm̃ Hostien. Ioan. An.

¶ *Glo seq. docet computare gradus.*

h ¶ *Remotior.*] si vis scire in quo gradu aliquæ duæ personæ diuersarum linearũ sibi attineant, recurre ad cõem stipitem siue parentem, à quo descenderunt: & descende æqualiter computando per ambas lineas, quousque altera illarũ primo occurrat: & si ambæ simul occurrãt, erũt in eodẽ gradu primo, secũdo, tertio vel quarto; & istæ personæ quæ æqualiter descendunt, non dicuntur distare à gradu, sed potius sunt in gradu æquali descendente à cõi stipite æqualiter: & si sunt infra quartum gradum, non possunt matrimonialiter coniungi: Sed si vna primo occurrit quàm altera: descende per lineam alterius vsq; ad illam: & semper post illum gradum, in quo occurrit prima persona, additur gradus pro numero personarum: & sic habebis quoto gradu vna distat ab altera: & istæ personæ non dicuntur esse in gradu, sed distãt gradu, sicut istæ personę, de quibus hic dicitur, cum vna distet quarto gradu, & alia quinto à communi parente, quod planum est videre: & quinto gradu remotior persona distat a cõi parente, toto distat à quolibet alio descendente per aliam lineam: verbi gratia: Cõis parens istorum fuit Petrus, eius filij fuerunt Martinus & Berta, qui sunt in primo gradu. de Martino descẽdit Ioannes: de Berta ex alia parte natus fuit Robertus, qui Ioannes & Robertus sunt in secundo gradu æqualiter descendentes a Petro: de Ioanne natus est Stephanus: de Roberto est Albertus natus, qui sunt in tertio gradu, & æqualiter descendunt à Petro tertio gradu: scilicet, de Stephano natus est vir iste, de quo hic quæritur: de Alberto natus est Titius, qui est in quarto gradu cum viro isto, ęqualiter distãtes à Petro: Primo loco occurrit tibi vir iste, qui quarto gradu distat à Petro, & sic est vltima psona in cõsanguinitate Petri ex vna linea, & Titius ex alia linea: de Titio nata est hæc mulier, de qua hic quæritur: & distat quinto gradu a Petro, & sic exiuit iam consanguinitatẽ Petri: ergo eodem gradu distat à quolibet alio descendente per aliam lineam, & sic distat quĩnto gradu a Martino, Ioanne, Stephano, & ab isto viro, videlicet filio Stephani: ideoque recte potest illum habere in virum; & quemlibet descendentem à Petro per aliam lineam posset accipere, cum omnes illæ personæ huic sint in quinto gradu. Hoc in arbore melius videtur.

Re uocantes a, præsenti constitutione decernimus †, vt sic contrahẽtes de cætero b libere copulentur. ¶ Prohibitio † quoque copulæ coniugalis, quartũ consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero nõ excedat: quoniam in vlterioribus gradibus, iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius vero numerus bene cõgruit prohibitioni coniugij corporalis: de quo dicit Apostolus, quòd vir non habet potestatẽ sui corporis, sed mulier: neq; mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores c in corpore, qui † cõstant ex quatuor elementis. ¶ Cum ergo iam vsq; ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, vt si quis cõtra prohibitionem huiusmodi præsumpserit copulari, nulla d longinquitate defendatur annorum: cum diuturnitas temporum non † minuit peccatum, sed auget: tantoque sunt grauiora crimina, quanto diutius infœlicẽ e animam detinent alligatam.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Distans à stipite quarto gradu vel citeriori, cum distante quinto vel vlteriori cõtrahere potest. hoc dicit cum glossa.*

CAP. IX.

Vir †, qui à stipite quarto f gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulã approbatã g, qua dicitur: Quoto gradu remotior h differt † à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendentium ex eodẽ: licite possunt matrimonialiter copulari.

---

† decernimus

† De hoc vide late per S. Thomam lib. 4. sent. dist. 40. q. 1. art. 4.

1. Cor. 7.

† In concilio, & aliquot veteribus exemplaribus ita: quod constant ex quatuor elementis.

† In cõsilio: non minuunt peccatum, sed augent.

† De materia huius glossæ vide plenissime per Hostien. sum. in sum. tit. de cõsanguin. §. qualiter computentur, & §. seq.

† Vide eundem in ep. præcedent.

† distat

DE FRIGIDIS, ET MALEFICIATIS, & impotentia coeundi.

TITVLVS XV.

De frigidis†, & maleficiatis, & impotentia coeundi.

Ex Brocardico lib. 18.†

¶ *Si marito prouocante ad diuortium, & se impotentem asserente, mulier hoc idem fatetur, seruata solemnitate canonica matrimonium indistincte dirimitur: sed si decipiatur ecclesia, primum matrimonium reparatur: si vero muliere agente, vir asserat se potentem: nisi per aspectum corporis, vel alio indubitato modo conuincatur, mulier non auditur: sed si vir hoc idem confitetur, vel conuincitur, matrimonium separatur, & mulieri contrahendi licentia datur. hoc dicit secundum Hostiensem.*

CAP. I.

Accepisti† mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem, aut per tres, aut per annum: & nunc primum dixisti te esse frigidæ naturæ, ita vt non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia: si illa, quæ vxor tua esse debuit, eadem affirmat, quæ tu dicis, & probari potest per verum iudicium[a]; ita esse vt dicitis, separari potestis: ea tamen ratione, vt si tu post aliam acceperis, reus periurij dijudiceris[b]†: & iterum post peractam pœnitentiam, priora connubia reparare[c] debebis. ¶ Illa autem si prior post† annum, aut dimidium, ad episcopum, aut eius missum[d] proclamauerit, dicens, quòd non cognouisses eam, tu autem contrarium affirmas[e]; tibi credendum est, eo quòd caput[f] es mulieris: quia si proclamare voluit†, cur tamdiu tacuit[g]? cito enim & in paruo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa nouitate, post mensem, aut duos, ad episcopum, aut eius missum proclamauerit, dicens; volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & nõ potest illa facere, propter quæ illum accepi: si probari[h] potest per rectum iudicium, separari potestis: & illa si vult, nubat in Domino.

¶ Alexander tertius Ambianensi.† episcopo.

¶ *Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium. siue sit impedimentum ætatis, siue naturæ.*

CAP. II.

Quod† sedem: & infra. ¶ Sicut puer, qui non potest reddere debitũ, non est aptus[i] coniugio: sic qui impotentes[k] sunt, minime

¶ *Viso de pluribus impedimentis matrimonij, quia frigiditas & maleficium, & generaliter impotentia coeundi sunt impedimenta matrimonij, ideo post rubricas præcedentes subijcitur ista. Abbas.*

De hac materia tractatur 33. q. 1. & q. 2. per totum.

Accepisti.] Diuidit in tres partes, quia habet tria dicta. Secundũ ibi, *Illa autem.* Tertium: ibi, *Si autem.* Abbas.

CASVS. Aliquis accepit aliquam in vxorem, & cum ea mansit per mensem, vel per tres, vel etiam per annum postmodum dicit vir, quòd est frigidæ naturæ, ita quòd cum illa vel alia reio habere non potest: dicitur hic, quòd si illa idem affirmat, quod ille dicit, & potest hoc probari per verum & rectum iudicium, debent separari: ita quòd si postmodum aliam acceperit, reus erit periurij, & acta pœnitentia priora connubia restaurabuntur: Si vero illa prior post annum & dimidium ad episcopum proclamauerit dicens, quòd eam non cognouit, ille autem contrarium affirmat, ei credendum est, cum sit caput mulieris: quia si proclamare voluit, cur tantum tacuit? cito enim potuit scire, si eam cognoscere potuit: Si vero ab initio post mensem vel duos ad episcopum proclamauerit dicens, volo mater esse, sed vir quẽ ego accepi, frigidæ naturæ est; si hoc probari potest per rectum iudicium, separentur, & mulier alteri si voluerit nubat in Domino. Nota quòd non creditur viro vel mulieri confitenti contra matrimonium, sed exigitur probatio. Item vir caput est mulieris. Item ex taciturnitate præsomitur contra aliquem. Item impotentia coeundi impedit matrimonium & dirimit.

a ¶ *Iudicium.*] scilicet, quòd vterque iuret cum septima manu propinquorum. 33. q. 1. cap. 2.

¶ *Glo. seq. not. conuinci mendacium. alleg. tria iura.*

b ¶ *Dijudiceris.*] Nota contrarij operis euidentia mendacium conuinci, supra de præsump. litteras. arg. ff. de maio. & obed. legebatur. & 22. q. 5. cauete.

¶ *Glossa sequens not. quòd sententia, &c. ponit distinctionem circa fraudem mulieris, quam non approbat. in fin. signat contrarium, & soluit, & arguit.*

c ¶ *Reparare.*] Nota quòd sententia contra matrimonium lata, non transit in rem iudicatam, cum appareat ex postfacto ecclesiam fuisse deceptam. sic supra, de re iudi. lator. & cap. consanguinei. & infra eodem fraternitatis. quare priora etiam matrimonia restaurantur, etiam muliere contradicente, si fraudis fuerit conscia. ff. de adult. si vxor. § iudex. & § vlt. vt dicit Ala. Si vero conscia fraudis non fuerit, poterit repellere eum, si voluerit, prætextu adulterij. argumen. trigesimasecunda quæstione prima, de benedicto. & quæstione 6. nihil. sed non credo quod hoc obstet, quia matrimonia priora debeant restaurari. infra eod. laudabilem. & cap. fraternitatis. Item argumen. contra. trigesimatertia quæstione prima, si per sortiarias. sed ibi separantur propter maleficium, non propter frigiditatem.

d ¶ *Missum.*] simile supra, de reg. capitulo secundo. & expone missum, idest, vicarium, qui fungitur vice episcopi. supra, de insti. cap. 3.

e ¶ *Affirmas.*] quòd eam cognouit.

f ¶ *Caput.*] supra de despon. impub. continebatur. trigesimatertia quæstione prima. si quis acceperit. & hoc intellige, nisi ipsa velit se probare virginẽ per aspectum corporis. ff. de proba. proposuisti. & cap. causam matrimonij.

g ¶ *Tacuit.*] ergo videtur, quòd post annum & dimidium reclamare non poterit. Sed contra videtur. C. de repu. in causis. vbi dicitur, quòd vsque ad duos annos poterit reclamare, immo vsq; ad triennium. in Authen. de nupt. § per occasionem. colla. 4. & infra eodem laudabilem. Quod dicitur in istis duabus vltimis cõcor. tenendum est, & non tenet quod hic dicitur de anno & dimidio. Et est argumen. ad præscriptionem, si quis taceat vsque ad completam præscriptionẽ, quia gesta, taciturnitate firmauit. C. de his qui à non dom. ma. l. vlt.

h ¶ *Probari.*] Hoc ideo dicit, quia non est standum eorum confessioni contra matrimonium: & si vterque confiteatur non videtur credendum, ne in fraudem hoc diceretur. supra de eo qui cogno. consan. vxo. suæ, super eo. nisi quod asserunt, probauerint cum septima mano propinquorum. trigesimatertia quæstione prima. capitulo 2. sed pro matrimonio bene creditur eis. ff. de clandesti. desponsatio. cap. 2. & quod dicitur; non creditur eis contra matrimonium, verum est quantum ad hoc, vt contrahendi facultatem acquirant: sed si vellent in continẽtia manere, creditur eis. 33. q. 5. quod Deo pari.

Quod sedem.] CASVS. Dicitur hic, quòd sicut puer nõ est aptus matrimonio, ita nec vir qui coire non potest. Nota quòd impotentia coeundi impedit matrimonium.

i ¶ *Non est aptus.*] ff. de despon. impub. à nobis. arg. eod. tit. puberes. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

K ¶ *Impotentes.*] Hac ratione videtur, quòd senes qui à naturali calore defecerunt, contrahere non possunt; sed contrarium est verum. C. de nupt. sancimus. 27. quæst. 1. nuptiarum. quia in senibus dicitur esse legis obsequium, & humanitatis solatium, vt ibi. & trigesimaprima quæstione prima. aperiant. & cap. quòd si dormierit. sed hic non loquitur de tali impotentia, sed de eo qui so-

Bbb 4 ctus

† De materia huius tit. vide Magistrum sent. lib. 4. dist. 34. vbi Doctores, & per alijs P. Thomã ibidem. q. 1. & 2. quæst.

† Alibi, 10. & 14. & 16. sed refertur ita. Ex Berchardo lib. 19. decret. cap. 5. tit. de discidio non legit. vir. accepisti. & c. 3. eod. tit. in 1. cõpilat.

† Vide Durandum lib. 4. senten. dist. 34. q. 2. & Ricciam ibidẽ. Soci q. 1. art. 2.

† iudiceris

† In aliquo manu scriptis ita: post annũ & dimidiũ, quod secundum videtur plane agnoscere glossa hæc in verbo tacuit.

† voluerit. Burchardus ita. quia si se proclamare voluerat.

† Ambian.

† Cap. potest in 1. compilat. & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 19. c. 8. Et pro intellectu textus & glossæ præter citatos in præcedenti cap. vide Syluestrũ in summa, verbo, matrimonium. q. 16.

ctus est 1. & qui perpetuo impotens est: sed senes aliquando aliquo beneficio mouentur.

E *X litteris.*] Communis diuisio, consultatio & responsio. Secunda: ibi, *Respondemus*. Abbas.

Casus. Quidam contraxit matrimonium cum quadam, qui cum debitum reddere non posset, licet vterque legitimæ fuisset ætatis, mulier tam grauem contraxit infirmitatem, vt omnino inutilis sit facta viro, ita quòd nullo modo eam cognoscere potest: Quæritur, an debeant separari? Respondet Papa, si vitium illud a natura contraxit mulier, nec ope medicorum poterit ei subueniri, vir poterit aliam ducere vxorem. Nota, quod cum inhabilis ad coitum, nullum est matrimonium.

¶ *Glo. seq. soluit obiec. cano. dixit.*

a ¶ *Contraxit*] id est, cótraxisse apparuit, vel in veritate contraxit, ex eo quòd contra naturam vim ei forsan intulit, quia arcta fuit: vnde nullo modo sibi potuit commisceri, vnde magis inhabilis reddita fuit, & sic non fuit matrimonium. infra eodem, fraternitatis. si enim non loqueretur de impedimento præcedente matrimonium, stare non posset quod dicitur in si. trigesimasecunda quæstione prima, dixit. & quæstione quinta, si vxorem. & supra, de coniug. leprosor. c. 1. & 2.

b ¶ *A natura.*] quia erat arcta, vt dixi.

¶ *Glo. seq. signat contrarium.*

apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

¶ Idem.

¶ *Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte medicorum, matrimonium impedit.*

CAP. III.

EX† litteris tuis accepimus, quòd quidam sexdecim annorum quãdam annorum tredecim duxit vxorem: qui cum debitum reddere non posset, mulier tam grauem infirmitatem contraxit[a], vt omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum eius impeditum, ita quòd vir ei commisceri non potest: Respondemus igitur, quòd si vitium illud mulier à natura[b] contraxit, nec ope medicorum[c] poterit adiuuari: viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

¶ Lucius tertius.

¶ *Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.*

CAP. IIII.

COnsultationi † tuæ, qua nos consuluisti, vtrum fœminæ clausæ, impotentes commisceri maribus, matrimoniũ possint contrahere, & si contraxerint, an debeat † rescindi? Taliter respondemus, quòd licet incredibile[d] videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Ecclesia consueuit in consimilibus iudicare[e], vt quas tamquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Si de impotentia coeundi constet, statim matrimonium separatur: aliàs cohabitabunt coniuges per triennium: & si cum septima manu propinquorum iurant, quòd dederint operam carnali copulæ, & non potuerint coniungi, statim separantur. Ita communiter summatur.*

CAP. V.

LAudabilem† : & infra. ¶ Requisisti quãtum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis, ad experientiam copulæ nuptialis: & infra. ¶ Nos vero in præsenti consultatione sentimus, vt à tempore celebrati[f] coniugij, si frigiditas[g] prius probari[h] non possit, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & iuxta decretum Gregorij[i] †, mulier per iustum[k] iudicinm de viro probare potuerit, quòd cũ ea coire non possit, accipiat alium. si autem ille aliam acceperit, separentur[l]: Quòd

c ¶ *Medicorum.*] infra eod. fraternitatis. & ita non fuit matrimonium. & intellige quod dicit: non poterit adiuuari ope medicorum, sine periculo corporali: aliàs non deberent separari, immo modicam violentiam debet sustinere, vt argumen. infra, eo. fraternitatis. & si talis fuit, non habuit propositum reddendi matrimonij debitum exacta, vel exigendi, & sic nullum matrimonium. trigesimasecunda quæstione secunda, solet. & cap. aliquando. & supra de condi. appo. cap. vlti. & secundum leges esset in causa redhibitionis. ff. de ædil. edic. quæritur. §. mulierem. argumen. contra. infra, cap. proxi.

C *Onsultationi.*] Diuiditur: quia primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Taliter*. Abbas Siculus.

Casus. Aliquæ mulieres ita sunt clausæ & impotentes, quòd viris carnaliter commisceri non possunt: quæritur, an possint matrimonium contrahere? Respondet Papa, licet non videatur credibile, quòd aliquis cum talibus contrahat matrimonium: tamen Romana ecclesia consueuit in talibus iudicare, vt si non possunt eas habere vt vxores, habeant eas vt sorores. Nota quod cum arcta matrimonium contrahi non potest. Item de similibus simile iudicium est habendum.

d ¶ *Incredibile.*] quia conditionem corporis sui sciens, non contraheret de leui. Ala.

¶ *Glo. seq. reci. per quæstio. an sit consilium vel præceptum.*

e ¶ *Iudicare.*] Ergo & nos sic iudicare debemus. supra de re iud. in causis. C. de legi. & constu. prin. l. vlt. quod verum est, vbi ipsa sic præcipit iudicandum. arg. 11. q. 3. noli te. alias non permittitur aliter fieri. 11. distin. quis nesciat. sed hic non præcepit eius consuetudinem esse seruandam, sed potius consilium est[1]. tamen intellige quod hic dicitur secundum illam decret. j. eod. fraternitatis, vt dixi. s. cap. proxi.

L *Audabilem.*] Diuiditur in duas partes. Prima loquitur quando vnus coniugum dicit matrimonium cósummatum, & alter diffitetur. Secunda: ibi, *Si autem*. quando vterque fatetur matrimonium non esse consummatum. Et prima pars subdiuiditur. Nam prima loquitur quando simul esse non contendunt. Secunda quando contendunt: ibi, *Quòd si*. Abbas.

Casus. Quidam contraxit matrimoniũ cum quadam: tandem dicitur esse frigidæ naturæ: quæritur, hic quantum tempus dandum sit eis, ad sciendum experientiam copulæ coniugalis: Papa respondet, quòd ab eo tempore quo celebratur coniugium, & incipiunt simul cohabitare, simul cohabitent per triennium dando operam carnali copulæ, si ante triennium non possit probari frigiditas: quo elapso si simul cohabitare noluerint, & mulier per iustum iudicium probare potuerit, quòd cum ea dormire non possit, accipiat alium: & si ille aliam acceperit, separentur: Si vero contendant simul esse, habeat eam vt vxorẽ. Si autem confiteantur quòd nunquam adinuicem se cognouerint, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ, si propinqui deficiant, iureiurãdo dicat vterque, quòd nunquam vna caro effecti sunt: & tunc mulier potest alium accipere: & si ille aliam acceperit, de periurio notantur, & acta pœnitentia cogantur ad priora connubia redire. Nota, quòd triennium dandum est ad probandum frigiditatem, & ita non tenet quod dicitur de anno vel dimidio. s. eod. cap. 1. & idem tempus datur in maleficiato.

f ¶ *Celebrati.*] Et a tempore cohabitationis; nec sufficit cohabitare, nisi dent operam carnali operi. trigesimatertia quæstione prima, requisisti.

¶ *Glo. seq. recitetur per q quid de maleficiato.*

g ¶ *Frigiditas.*] Quod hic dicitur de frigido, idem intelligo & de maleficiato[3], vt vsque ad triennium expectet, maxime quia magis sperandum est, quòd impedimentum remoueri possit, quod non processit à naturalibus. Laurentius.

h ¶ *Prius probari.*] Argumentum, quòd si prius probari possit impedimentum, non expectabunt per triennium. infra, eod. cap. proxi. si vero manifeste non constet: tunc cohabitent simul per triennium continuum: in quo debent dare operam carnali operi: vt hic. & argumen. infra eod. cap. vlti. in Authen. de nup. §. per occasionem. colla. 4.

i ¶ *Gregorij.*] 33. q. 1. quod autem.

k ¶ *Iustum iudicium.*] id est, per testes, vel aspectum corporis. arg. s. de probat. proposuisti. & j. eod. cap. vlt.

l ¶ *Separentur.*] propter naturalem frigiditatem; secus si propter maleficium. 33. q. 1. si per sortiarias.

¶ Glossa

---

[1] De spadone an contrahere possit, notatur 32. q. 7. hi q. adde hic Ioán. And. & alios recẽtiores, & vide omnino notata p Alderbrãdinũ & alios in §. sed & illud, Institut. de adop. adde omnino Syl uestrum in summa verbo matrimonium 8 q. 16. vers. septimo, quantum ad castratonem.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione.

[2] de mate ria vide per me per quæstionem ... in p... de ... capitulo. & omnino p D. Toomam ... dist. 34. q. 1. art. 2.

† Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat.

Vide citatos in præcedentibus capitulis.

† debeant

[1] Sed Lau. exponit iudicare, idest, tenere. Ioá. And.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat.

Et præcitatos in præcedentibus capitulis, vide de Hostiensi summa, tit. de frigidis & maleficiatis. §. qualiter, & quando.

† Gregorij ad Iohann. Rauẽnatem episc. vt refert Burchardus lib. 9. decr. cap. 40. Ivo par. 8. c. 176. & Panormia lib. 6. tit. de impotentia coeundi. ca. 4. sunt c. 11.

[3] De hoc articulo præter Doctores hic, vide Speculat. tit. de teste. § nunc tractandũ.

si ambo [a] consentiant simul esse, vir eam & si non vt vxorem, saltem habeat vt sororem. ¶ Si autem, quòd nunquam se inuicem cognouerint, ambo fatentur, cum septima [b] manu propinquorum vel vicinorum bonæ famæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Euangelijs vterque [c] iureiurando dicat, quòd nunquam per carnis copulam vna caro effecti fuissent: & tunc videtur quòd mulier valeat ad secundas nuptias conuolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc hi [d] qui iurauerant, rei periurij teneantur, & peracta pœnitentia cogantur ad connubia priora redire [e].

¶ Ionocentius tertius Altisiodoreñ. episcopo.

¶ *Propter arctationem mulieris, si apparet, quòd præter diuinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur tamen, si postea appareat ecclesiam fuisse deceptam.*

CAP. VI.

FRaternitatis † tuæ litteras recepimus, cõtinentes quòd O. mulier, cuidam viro matrimonialiter nupsit: cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quasdam matronas [f] suæ parochiæ prouidas & honestas, ad tuam præsentiam euocasti, districte [g] illis iniungens, sub periculo animarum, vt mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, vtrum idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi asseruere constanter, quod eadem nunquam poterat [h] esse mater aut coniunx, tamquam cui naturale deerat [i] instrumentum: vnde inter ipsam & virum diuortium celebrasti, mulierem inducens, vt ad religionem aliquam se transferret, perpetuã continentiam seruatura: & viro licentiam tribuisti, vt vxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quòd mulier inuenit [k], qui seras huiusmodi reserauit: & abijciens continentiã, quam promisit, G. latori præsentium supernupsit. Quamuis igitur semiplene nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam seruatu-

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem, an vir frigidus, &c.*

a ¶ *Quod si ambo.*] vel solummodo mulier. ille enim qui scienter contraxit, non videtur quòd possit contradicere. argumen. supra, de eo qui dux. in matri. cap. 1. ff. de lege com. l. 2. Vel dicas & verius, quòd necesse est vt ambo consentiant, sufficit quòd ita scriptum est. & si perquam durum est. ff. qui & à quibus manu. li. l. prospexit. & sexta quæst. 3. scriptum est. quia cum nullum sit matrimonium. non tenetur alter alteri.

b ¶ *Septima manu.*] sic infra eodem, capitulo vltimo. & trigesimaterria quæstione 1. requisisti.

c ¶ *Vterque iureiurando.*] vterque vir & mulier iurare debẽt, quòd fide bona dederũt operam copulæ carnali p triennium, nec vna caro effici potuerunt: propinqui iurabunt, quod credunt eos verum iurasse. argumen. infra de purga. can. capitu. quotiens.

d ¶ *Hi qui.*] scilicet, vir & vxor: & non alij compurgatores, si bona fide iurauerunt.

e ¶ *Redire.*] cum propter frigiditatem separantur: secus si propter maleficium. trigesimatertia quæst. 1. si per sortiarias.

F *Raternitatis tuæ litteras recepimus.*] Primo ponitur quæstio. Secundo distinguens solutio: ibi, *Quamuis.* Tertio infert ad alias duas quæstiones: ibi, *Per hoc.* Abbas Siculus.

CASVS. Quædam mulier contraxit matrimonium cum quodam viro, & cum eo per plures annos permansit, nec potuit ab eo carnaliter cognosci: Archipresbyter Altisiodoreñ. illud negotium significauit episcopo suo: episcopus volens super hoc veritatem inquirere, quasdam matronas ad præsentiam suam vocauit, districte illis iniungens sub periculo animarum, vt illam visitarent, vtrum esset idonea ad officium coniugale: quæ tandem ea inspecta dixerunt, quòd nunquam poterat esse mater: & ideo inter eos diuortium promulgauit, mulierem inducens, vt religionem intraret, perpetuam continentiam seruatura: Viro autem dedit licentiam contrahendi, qui cum alia contraxit: Postmodum illa mulier fuit ab alio carnaliter cognita, abiecta continentia quam promisit, & cuidam G. nomine nupsit: negotium illud Altisiodoreñ. episcopus significauit domino Papæ, quærens, quid super hoc esset agendum? Rescribit Papa eidem dicens, quòd semiplene ei expressit quomodo mulier promiserit se continentiam seruaturam, vtrum simplici verbo, an per votum solemne, & vtrum transierit ad religionem sicut promisit: nec dixit etiam qualiter cognita fuerit, vtrum artificio medici, aut concubitu viri, aut alio modo: Vnde Papa considerans, quòd impedimentum illius non erat perpetuum, quod remotum fuit sine periculo corporali præter diuinum miraculum, inuenit diuortij sententiam latam fuisse per errorem, licet probabilem: quia ex post facto apparet, quòd mulier illa cognoscibilis erat viro, ex quo eius simili commiscetur. & ideo pronunciauit inter ipsam & ipsum matrimonium extitisse: Vnde inter ipsam & G. prælatum pronunciauit matrimonium non fuisse: & eos præcepit abinuicem separari: Si vero mulier illa transiuit ad religionem, primus vir qui non cognouit eandem, remaneat cum illa cum qua ecclesiæ auctoritate contraxit: Si vero non transiuit ad religionem, dimittat illam, & redeat ad illam, cum qua primo contraxit: nisi ipsa votum solemne fecerit: quia secundum hoc intelligitur fornicata fuisse cum prædicto G. vel etiam si non fecit votum solemne, fornicario modo alij se immiscuit: & sic prætextu fornicationis primus vir eam repellat: Si vero simplici voto promisit seruare continentiam, & postea in facie ecclesiæ prędicto G. nupsit, quamdiu articulus ille dubitabilis erat, præsumi non debet, quod fuerit fornicata, sed amodo non debet remanere cum illo, per ea quæ dicta sunt supra in versiculo illo; absque periculo corporali. Alia quæstio soluitur, quæ talis est: aliqua est ita arcta, quòd non potest commisceri carnaliter, nisi per incisionem, vel alio modo violẽtia inferatur, vt mortis periculũ timeatur: Quæritur de tali, vtrum sit apta ad matrimonium contrahendum? Et dicendum est quòd non. Similiter ex his quę dicta sunt supra, soluitur alia quæstio, quæ talis est: Aliqua nupsit alicui, & ita arcta est illi, quòd non potest ab eo cognosci, si ab eo per iudicium ecclesiæ fuerit separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem vsum secundi reddatur apta primo: quæritur, vtrum debeat redire ad primum. Et dicas quod non, secundum distinctionem superius factam, vbi dicit; absque corporali periculo: De talibus tamen non est facile iudicandum, cum finale iudicium pendeat ex futuro. Nota quòd cum in sententia contra matrimonium lata errat ecclesia, quandocunque de errore constiterit, retractatur sententia. Item votum solemne ante carnalem copulã soluit matrimonium. Item mulier non tenetur subire periculum corporis, vt reddatur apta viro. Item ex futuro euentu pendet verũ matrimonium fuerit quandoque inter aliquos.

¶ *Finis sequentis glossa recit. per quæstionem.*

f ¶ *Matronas*] talibus credendum est, si honestæ sint & peritæ in arte illa. ff. de ven. insp. l. prima. in princ. & supra, de probat. propos. & cap. causam. & infra cap. proximo. oculus enim obstetricum in talibus sæpe fallitur. 27. q. 1. nec aliqua. & in hoc casu non requiritur iuramentum propinquorum, sicut in frigiditate, vt s. cap. proxi.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

g ¶ *Districte.*] per iuramentum [1]. hoc iuramentum non est remittendum istis testibus, ne aliquid in fraudem matrimonij dicerent. supra, de eo qui cognouit con. vxo. suæ. super eo. & infra, cap. proximo.

¶ *Glossa seq. obijcit, soluit & remittit.*

h ¶ *Poterat esse.*] Sed qualiter hoc potuit probari, cum sit negatiua? sic potuit probari: dicendo, quod hæc mulier caret membro apto ad copulam carnalem. Qualiter negatiua [a] probatur, s. de elect. bonæ. dictum est. Bernar.

i ¶ *Deerat.*] Nota, quod non dicitur esse, quod inutile est. s. de transla. inter corporalia. & ff. quod cuiusque vniuer. l. 1. §. & quidam. nec dicitur habere actionem, qui habet inutilem. ff. de dolo, nam is. & s. de resti. spol. olim nobis. arg. s. de solu. cap. penult.

k ¶ *Inuenit.*] Non dicit quod per medicum vel alium.

¶ Glossa

* Cap. vnicum. ut de impotentia coeundi in 3. compilat. Vide B. Thomã lib. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 5. & citatos in præcedentibus capitulis, addẽ omnino Hostiẽsem in summa tit. de frigi. & malefic. §. qualiter & quibus.

[1] Hæ vero matronę ad debẽt de veritate iurare, sed solũ de credulitate, dicẽtes se credere mulierẽ esse aptã, vel non. ita Hostiensis, quẽ sequitur hic Ioãnes An.

[a] Tractatur sicut Frãcisco Herculano, quo plene differitur de modis probãdi negatiuæ, cum videto.

ram, vtrum videlicet simplici verbo, an voto solemni: vtrumve ad religionem transierit, vt promisit, an contra promissionem suam† in domo remanserit: & qualiter seras illas fecerit reserari, vtrum videlicet artificio medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo. Nos tamen perspicaciter attendentes, quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum[a], per opus humanum, absque corporali[b] periculo potuit remoueri: sententiam diuortij per errorem[c], licet probabilem, nouimus esse prolatam: cum pateat ex postfacto, quòd ipsa cognoscibilis erat illi[d], cuius simili[e] commiscetur: & ideo inter ipsam & primum virum, dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam & præfatum G. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab inuicem separari. Et si prædicta mulier ad religionem transiuit [sicut† asserit promisisse] primus vir, qui non cognouit eandem; cum ea remaneat[f], cum qua postmodum ecclesiæ auctoritate contraxit: alioquin[g] ea dimissa, debet ad illam redire, cum qua primo contraxit: nisi se voto[h] mulier illa constrinxerit ad continentiam obseruandam, vt intelligatur per hoc cum præfato G. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario[i] modo alij viro miscuerit, vt primus vir prætextu fornicationis, eius velit consortium declinare. nam si tantum simplici verbo promisit se continentiam seruaturam, & postea in conspectu ecclesiæ nupsit memorato G. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi[k] non debet, quòd fornicaretur cum illo, sed amodo[l] non debet cum illo aliquatenus remanere.

¶ Per hæc† autem quæstionem illam noueris esse solutam[m], qua quæritur, vtrum ea, quæ adeo arcta est, vt nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut† alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo leuis, sed forte tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea[n] perhiberi. ¶ Similiter[o] illa, quæ viro cui nupserat, adeo arcta est, vt nunquam ab eo valeat deflorari: si† ab eo sit per iudicium ecclesiæ separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem vsum secundi, reddatur etiam apta primo: vtrum ad eum redire debeat[p], cum quo prius fœdus inierat coniugale. De talibus[q] autem non est facile[r] iu-

¶ *Glossa seq. arg. pro opi. dicentium cap. si per sortiarias. non tenere: cui dupliciter respondet, subdens de maleficio.*

a ¶ *Diuinum miraculum.*] argumen. quòd nullum maleficium est perpetuum, cum possit remoueri præter diuinum miraculum, saltem per illum qui ipsum induxit: quia quicquid ligatur, dissolubile est. in Authen. de nupt. §. nuptias. colla. 4. & secundum hoc non tenet illud. cap. si per sortiarias. 33. q. 1. vt quidam dicunt. Potest dici quòd aliud est cum allegatur impotentia ex parte mulieris, vt hic; aliud vbi ex parte viri allegatur maleficium, vt in cap. si per sortiarias. & infra, cap. proxi. & hic allegata fuit falsa causa, vt postea apparuit: vnde postea debet restitui viro. argumen. supra, de re iudic. lator. & cap. consanguinei. ad hanc causam refertur hæc ratio: attendentes quòd impedimentum, &c. Vel potest dici quòd maleficium est perpetuum: ex quo enim mulier cohabitauit viro per triennium, & dederũt operam copulæ carnali, nec potuerunt commisceri, præsumitur perpetuũ impedimentum, & possunt separari, & alteri nubere: vt in cap. si per sortiarias. quia potest aliquis maleficiatos esse cum vna, & non cum alia. & hoc intelligo de maleficio quod præcessit matrimoniũ: nam post matrimonium contractum si superueniat impedimentum, non debent separari. trigesimasecunda quæstione septima, hi qui sani. & q. 5. si vxorem. si vero post separationem eam cognosceret, matrimonium debet redintegrari, vt hic patet: quia impedimentum non erat perpetuum.

b ¶ *Corporali periculo.*] Vbi vero graue periculum timeretur, non est matrimoniũ: sed vbi leui periculo potest remoueri, debet illud pati. j. eod. cap. §. per hoc. a contrario sensu.

c ¶ *Per errorem.*] propter quem excusatur iudex. infra de senten. excommuni. sacro. & intellige, quòd error iste interuenit in aspectu corporis, in quo matronæ deceptæ fuerũt: quia manus & oculus obstetricum sæpe fallitur. s. de proba. causam matrimonij. & 27. q. 1. nec aliqua. & sic patet quod sententia per errorem lata, à qua non est appellatum, reuocatur, si error probabilis postea detegatur. j. de purga. vulg. significantibus. & ff. de condi. sine causa. l. 2. Item habes hic, quòd sententia per errorem lata contra matrimonium, non transit in rem iudicatam, quo minus possit reuocari quandocunque apparuerit ecclesiam deceptam fuisse, vt hic patet. & s. de re iudi. lator. & cap. consanguinei. & j. eod. cap. proxi. & s. eod. cap. 1. & cap. proxi.

d ¶ *Erat illi.*] scilicet primo viro, à quo fuerat separata.

e ¶ *Simili.*] Sic 33. q. 1. requisisti. & innuitur hoc, ex eo quod in fi. huius cap. dicitur, quòd si prior vir non possit eam cognoscere sine graui periculo, quod non sit reddenda primo viro, licet ex postfacto per consuetudinem secundi viri reddita sit apta priori; quod bene potest concedi: quia non fuit matrimonium inter eos, vt dixerunt Vinc. Io. & Tanc.

f ¶ *Remaneat.*] quia si ingressa fuit & professa, statim solutum fuit matrimonium, si quod fuit inter eos. s. de conuer. coniugat. ex publico. secus si ingressa fuit causa probationis: quia, si illa tunc ad seculum rediret, compellitur redire ad virum priorem.

g ¶ *Alioquin.*] idest, si non transiuit cum effectu.

h ¶ *Se voto.*] solemni, scilicet, & tunc debet compelli votum seruare, & per hoc intelligitur fornicata cum secundo, cum ipsa contrahere nõ potuit post votum solemne.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit: demum quærit & soluit secundum Ioan. & subdit opi. T.*

i ¶ *Fornicario modo.*] quia si legitime contraxisset cum altero, illud ei obijci nõ posset, nec prætextu talis fornicationis posset repelli à viro. argu. j. de diuor. gaudemus. immo videtur, quod nullam fornicationem ei obijcere posset: nullam enim iniuriam fecit nec intendebat facere viro, quia fornicata fuit tanquam soluta. 15. q. 1. illud. ff. locati. si ignorans quis. nam adulterium non committitur sine dolo. 34. q. 2. in lectum. ff. de adult. l. penul. Item si aliqui sint separati per sententiam ecclesiæ, & post alter eorum fornicetur, minorem iniuriã committit, & minus peccat. 32. q. 7. quemadmodum. Præterea per primam fornicationẽ non fuit apta viro suo, sed forte nec per multas alias, ergo illam solam potest opponere cũ reddita fuerit apta primo viro, quæ postea secuta est: quia tũc primom læditur ius matrimonij. argu. s. de donatio. Apostolicæ. Potest dici, quod sicut ex futuro euentu apparet retro fuisse matrimonium, vt dicitur in fin. sic ex futuro euentu apparet retro fuisse factam iniuriam priori viro. ff. de cad. & postli. reuer. in libello. §. 1. & ff. ad Macedo. l. 1. §. 1. Sed quid si post primum coitum cum secundo, prior petit eam? Dico quod est ei reddenda: & si non inuenerit eam aptam, est restituenda secundo: & sic etiam post secundum vel tertium coitum† secundi, & sic in infinitum, vt dixit Ioan. Tan. dixit, quod vsque ad tertiam vicem tantum, & non vltra debet restitui primo: immo remanere debet cum secundo: quoniam duæ tantum sententiæ post primam sunt ferendæ, quia tertio appellare non licet. 2. q. 6. si quis in quacunque. & j. de appella. sua nobis. Ber.

K ¶ *Præsumi.*] sim. 33. q. 2. cum per bellicam. & infra, de diuor. gaudemus.

l ¶ *Amodo.*] s. veritate reuelata, quod fuerat vxor primi.

m ¶ *Solutam.*] Arg. à contrario sensu sumpto ex illo verbo. s. eod. cap. 1. ibi; absque corporali periculo, &c. & est arg. validum à contrario sensu. s. de his quæ fiunt à prælat. cum Apostolica. in fin. & j. de reg. cum virum.

n ¶ *Idonea perhiberi.*] & certe non.

o ¶ *Similiter.*] Resume: per hæc noueris quæstionem illam esse solutam, qua quæritur, vtrum illa, quæ viro cui, &c.

p ¶ *Debeat.*] quasi dicat, non debet. intellige tamen secundum distinctionem præmissam, an sit graue periculum si reddatur apta, vel non. Vin.

q ¶ *De talibus.*] Simile s. de in integ. restit. cum venissent.

r ¶ *Non est facile.*] quia nescitur an sit apta viro primo: & hoc aliquo

¶ Dictio, fui, deest in antiquis exemplaribus.

¶ De materia huius glossæ, & an maleficium sit impedimentum dirimens impeditiue matrimonium, vide S. Thomam lib. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3. & ibidem late per Scotũ & Doctores. adde Syluestrũ in summa verbo, matrimonium 8. q. 16. & per alios summistas.

¶ Hæc verba sicut asserit promisisse desunt in omnibus Vaticanis codicibus: habentur tamen in alijs paulo recentioribus, & in antiqua separatione.

¶ Alias. Per hoc autem, &c.

¶ Alias aut alio simili modo violentia inferatur.

¶ Vide vt ll te non clar. quoniam. in- per glo. per famam. Io. And.

¶ Hæc periodus in omnibus antiquis exemplaribus habetur: si ab eo per iudicium ecclesiæ separata nubat alteri, cui arcta, &c. sed remota est vulgata, & recepta lectura.

¶ Caue ne quid illicitum vel inhonestum ex opinionibus hic relatis admittatur.

aliquo iure perpendi non potest, sed potius per experiētiam facti. sim. ā. de dona. Apostolicę. cum suis concor.

a ¶ *Ex futuro.*] sic ff. de reb. dub. quædam. & ff. si cert. peta. proinde. & ff. qui pot. in pi. ha. l. potior. ff. ad Macedo. l. 1. §. 1. Nec intellige quòd matrimonium retrotrahatur, sed hoc ideo dicit, quia in dubio est, an sit matrimonium cum primo. nec intelligas, quòd tunc primo incipiat esse matrimonium cum primo, cum incipiat esse apta sibi, sed tunc primo declaratur fuisse matrimoniū. simile ff. si ser. vend. sicut. §. sed si queritur. & ff. de acqui. re. do. adeo. §. cū quis. in fin. & trigesimatertia quæstione prima. requisisti. ff. qui testamen. facere pos. l. hæredes palam. §. primo. Bernar.

palium personarum, quàm septima manu propinquorum.

b ¶ *Adhuc integra.*] & intellige quòd viripotens erat hæc, quæ virum pati poterat: licet esset virgo, dicitur viripotens. ff. de verb. sign. mulieris,[1] in princ.

[1] Verba legis habent ita: mulieris appellatiōe, etiam virgo viripotens continetur.

¶ *Glo. seq. ponit differentiam inter frigidum & maleficiatum.*

dicandum: cum finale iudiciū pendeat ex futuro [a].

¶ Honorius tertius.

¶ *Si vxor dicit virum, cui cohabitauit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc iurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. hoc dicit inhærendo verbis litteræ.*

CAP. VII.

Litteræ † vestræ nobis exhibitæ continebant, quòd cū causa matrimonij, quæ inter M. mulierem, & A. eius virum vertitur: vobis fuisset ab I. Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quòd cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, adhuc integra [b] permanebat: eo quòd prædictus vir eius non habebat potentiam coeundi: quare petebat diuortium celebrari. prædictus vero A. fatebatur, quòd illam nunquam cognouerat: tamen se habere potentiam cognoscendi [c] alias asserebat: Vos vero, ne id confiterentur in fraudem [d], à matronis bonæ opinionis, fide dignis [e], ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per presbyterum, de cuius parochia vir extitit, fecistis inquiri: vtrum ipse aliquam cognouisset: nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente diuortium, & dicente, quòd mater esse volebat, & filios procreare; proponente vero viro, quòd paratus erat stare consilio ecclesiæ, iniunxistis eisdem, vt agerent pœnitentiam de commissis [f], & † sic forte placeret Deo, qui matrimonij fuit institutor [g] & auctor, vt opus matrimonij consummarent: qui post plures terminos ad vestram reuersi præsentiam, consona voce dixerunt, quòd non poterant carnaliter commisceri. ¶ Quocirca mandamus, quatenus, si ita est, & constiterit vobis, præfatum virum & mulierem, infra prædictos octo annos, per continuum triennium [h] insimul habitasse: ipsis cum septima [i] propinquorum manu firmantibus iuramento, se commisceri carnaliter nequiuisse, proferatis diuortij sententiam inter eos.

† Si hæc de eo intelligas iuxta communem sensum, vt loquatur de eo, qui per maleficium ita [illegible] impotens ad cognoscendum cum vxore. vide [illegible] lib. 4. [illegible] & [illegible] magistro [illegible] [illegible] par. 4. q. 1. cap. 16. & eadē parte q. 2. c. 1. & 2. vbi plane de his maleficiis ac remedijs aduersus ea.

Litteræ.] Legitur tribus modis. Primo quòd loquatur in maleficiato: & secundum hunc intellectum summatur sic: Si vir maleficiatus nunquam potuit cognoscere vxorem, cui per triennium cohabitauit, ipsis cum septima propinquorum manu hoc iurantibus, matrimonium separatur, hoc dicit. Secundo modo legitur sic, quòd non loquatur in maleficiato, sed in frigido, vt tenuit Innocentius, cuius lectura communiter non recipitur: sed tamen in se vera est, & dicendum vt habuisti in cap. laudabilem. supra eodem. Tertio modo legitur inhærendo verbis litteræ generaliter, cum vxor dicit virum non habere potentiam secum coeundi: nec exprimit ex qua causa: & sic facit ad tertiam partem rubricæ. Et duo ponuntur hic. primo consultatio: secundo responsio: ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

Casus. Quædam causa matrimonialis vertebatur inter M. mulierem, & A. virum: causa illa fuit commissa quibusdam iudicibus, per sedem Apostolicam, coram quibus ex parte mulieris fuit propositum, quòd iam octo annis fuit dicto viro matrimonialiter copulata, & diu cohabitauit eisdem, & adhuc integra permanebat, quia dictus A. non habebat potestatem coeundi, quare petebat diuortium celebrari: prædictus vir fatebatur quòd nunquam eam cognouerat: tamen dicebat se habere potentiam coeundi, & alias cognoscendi: iudices timentes ne istud confiterentur in fraudem, fecerunt illam inspici per matronas fide dignas, & expertas in opere nuptiali: quæ perhibuerunt testimonium, illam adhuc virginem permanere, & postmodum fecerunt inquirere per parochiam ipsius viri, si aliquam cognouisset, nec ipsi inuenerūt quòd aliquam cognouisset; mulier instanter diuortium postulabat: vir vero dicebat quòd paratus erat stare consilio ecclesiæ: iudices præceperunt eisdem, vt pœnitentiam agerent de commissis, & sic forte Deo volente matrimonium consummarent: Tandem reuersi ad iudices, dicebant se non posse carnaliter commisceri: vnde totum negotium domino Papæ per suas litteras intimauerunt, petentes quid sit super hoc agendum? Mandat Papa, quatenus si est ita: & eis constiterit, quòd infra octo annos per continuum triennium insimul habitassent: si iurauerint cum septima manu propinquorum, quòd non potuerint carnaliter commisceri, sententiam diuortij proferant inter eos. Nota, quòd qui separantur propter frigiditatem, siue propter maleficium, simul debent commorari per triennium continuum, secuto postea iuramento tam principalium personarum, quàm septima manu propinquorum.

c ¶ *Cognoscendi alias.*] & ita allegabat iste maleficium quantum ad istam, & non quantum ad alias. & non frigiditatem: quia si quis est frigidus quo ad vnam, quo ad omnes est frigidus, cum impedimentum à natura procedat. argum. supra eod. ex litteris. secus in maleficiato, vt dictum est supra, cap. proxi. vnde postquam constiterit de maleficiato, post triennium [2] debent separari, & ad alia vota transire. trigesimatertia quęstiōe prima, si per sortiarias. secus in frigido, vt supra eod. cap. 1. & cap. laudabilem. & 33. quæstione prima, de his requisisti.

[2] Vide Sessionem huius capitis vltimum.

d ¶ *In fraudem.*] confessioni coniugum contra matrimonium non est credendum: propter collusionē quam multi facerent. supra, de eo qui cogno. consanguin. vxor. cap. super eo.

e ¶ *Fide dignis.*] supra, eodem cap. proxi. vbi de hoc.

f ¶ *De commissis.*] quia infirmitas corporalis frequenter prouenit ex peccato: & sic causa cessante forte cessabit effectus. infra, de pœni. & remis. cū infirmitas.

¶ In vno vetustiori Vaticano habetur: si forte placeret Deo, qui matrimonij fuit institutor & actor, opus matrimonij consummarent, &c. in alius vt in textu: eo tempore quod in nonnullis pro voce auctor est actor.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem. per quæ verba fuerit matrimonium institutum. & ponit duas opiniones.*

g ¶ *Institutor.*] simile 32. distinct. deinde opponitur. & argumen. supra, tit. proxi. de infidelibus. & trigesimasecunda quæstione secunda, cap. sicut. §. his ita. Et quidam dicunt quòd his verbis [3] fuit institutum matrimonium: Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. sed illa verba prolata sunt ab Adam, vt ī. de biga. debitum. vnde videtur verius quòd per illa verba, Crescite & multiplicamini, ab ipso Domino prolata.

[3] Quādo & quib. verbis fuit matrimoniū institutū, vide Magistrum sentē. lib. 4. dist. 26. §. coniugij autē, & §. seq. & ibi Scot. q. 1. art. 2. vbi latissime. ad de omnino concilii Trident. sessio. 24. tit. de sacramento matrimonij in principio.

h ¶ *Continuum triennium.*] Qui enim separantur propter frigiditatem naturalem, per triennium continuum debent cohabitare simul, & dare operam carnali operi. ī. eod. laudabilem. & in Authentica de nuptiis. §. per occasionem. colla. 4. idem tempus dico dandum maleficiato, & multo fortius, cum sit accidentale illud impedimentum.

i ¶ *Septima manu.*] Sed quare requiruntur iuramenta propinquorum, cum sufficere debeat iuramentum viri & mulieris, cum iuramento illarum, quæ illam virginem asseuerant, vt supra, de proba. proposuisti. & cap. causam matrimonij. vel etiam iuramenta propinquorum sufficiunt, cum vterque id confitetur. trigesimatertia quæstione prima, requisisti. sed hic vterque id confitebatur: sed hoc ideo, quia sæpe falluntur & manus & oculi obstetricum. vigesimaseptima quæstione prima, nec aliqua. ideo iuramenta propinquorum requiruntur: omnis enim cautela, quæ adhiberi potest in talibus, est adhibenda, propter periculum animæ: & ideo circa maiora cautius est agendum. argumen. septima quæstione secunda, cap. vlti. & 42. distin. quiescamus. & ff. ad Carb. l. 1. §. 2. & 61. distin. miramur. tamen si alterum omitteretur, nihilominus valeret sententia, vt cap. requisisti. & cap. proposuisti. & cap. causam matrimonij.

DE MATRIMONIO CONTRACTO contra interdictum ecclesiæ.

¶ *Quia interdictum ecclesiæ super matrimonio contrahendo: quandoque impedit ipsum matrimonium, quandoque impedit & dirimit: ideo post multa impedimenta supra contracta, auctor subijcit hanc rubricam. Et vide ad materiam huius rubricæ quod no. glo. supra de spon. duorum. in cap. sua. Abbas.*

¶ Vide concilium Trident. sessio. 24. tit. de reformat. matrim. cap. 1.

De hac materia habetur 33. q. 4. nō oportet 2. & supra in rubr. de spon. vel. an teneat matrimonium contra.

TITVLVS XVI.

De matrimonio cōtracto contra interdictum† ecclesiæ.

¶ Alexan. iij. Paduañ. episcopo.

¶ *Matrimonium contra interdictum ecclesiæ, vel iudicis factum seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. hoc dicit in effectu totus iste titulus.*

CAP. I.

Litteræ† , quas tua nobis fraternitas destinauit, expresse declarāt, quòd eum quidā sororem suā iam nubilem, cuidam se daturum in vxorē a, ea præsente & consentiente b, præstito iuramento firmasset: & illa non post multos dies, dona c & munera viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsum tamquam proprium virum d sæpe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, à proprio viri e sui fratre, se desponsari permisit f, & quòd ab † illo cognita fuisset, mendaciter asseuerat. Cumque ei prohibuisses g publice, ne cui illorum, vel alicui † se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alij h nubere non expauit. demum cum mulieri præcepisses, vt ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellauit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum i tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu k pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reuerti permittas.

Litteræ.] Sunt duæ partes. In prima facti narratio. In secūda respōsio: ibi, *Mandamus*. Abbas.

CASVS. Quidam iuuenis iurauit sororem suam iam nubilem se daturum cuidā in vxorem ea præsente & consentiente: Postmodum munera & dona secundum morem terræ recepit ab illo, tamquam proprium sponsum sæpius eum amplexando: tandem mortuo fratre suo, à fratre sponsi se desponsari permisit, dicens, quòd ab eo cognita fuerat: episcopus loci præcepit eidem, ne alicui illorum nuberet, aut etiam alij: ipsa spreto mandato episcopi, cum alio contraxit: propter quod episcopus ei præcepit, vt ad domum matris rediret: ipsa vero ad sedem Apostolicam appellauit. episcopus factum significauit domino Papæ: Mandat Papa, quòd si est ita, mulierē præfatam ad domum matris redire compellat, imposita sibi pœnitentia condigna de tanto excessu, ne mandatum iudicis cōtemptibile videatur, & post mensem ad tertium virum reuertatur. Nota, quod mandatum iudicis contemni non debet, aliàs punitur contemptor.

¶ Cap. 2. in tit. in 1. cōpilatione. Vide quod per hūc textum notat Couaruuias li. 4. decretalium, par. 1. c. 4. §. 1. addo omnino Paulum Rabiuum in Rubri. de donat. inter virū & vxo. §. 9. incip. contractis sponsalibus. & seq. & eundem super lege Tantina. §. 2. & ibi Antonium Gomez d. vbi late de donatis inter sponsos.

† ab eo

† alij. in recentioribus, sed in antiquis, alicui, legitur.

a ¶ *Daturum vxorem.*] futuram scilicet, cum sponsalia tantum contraherentur.

b ¶ *Præsente & consentiente.*] expresse; & hoc agebatur, quòd mediante fratre tamquam per procuratorem sponsalia contraherentur, quod fieri potest. ff. de spon. l. vlt. aliàs si per fratrem tantum contraherentur, non valerent, nisi ipsa postea consentiret 1: sed frater tantum ad hoc obligatur, vt sororem inducat, vt cum illo matrimonium cōtrahat. ff. de verb. oblig. in illa stipulatione. & l. quotiens quis alium.

1 Quod dicitur j. de desponsat. impub. cap. vno. in fin. lib. 6. Ioan. And.

c ¶ *Dona & munera.*] differentia est inter donum & munus. 2 ff. de verb. signifi. inter donum.

2 Secundum Alz. munus ex causa, donum sine causa. Io. And.

d ¶ *Tamquam proprium virum.*] spe futuri matrimonij, non rei præsentis: & ita non est matrimonium. & hoc patet per si. & hoc ipso etiam si ea absente contracta fuissent sponsalia, consentire videntur ipso facto.

e ¶ *Viri.*] idest, sponsi. sic 22. q. 2. genuit.

f ¶ *Permisit.*] & male; quod facere non debuit. s. de sponsa. ad audientiam. & cap. sponsam.

g ¶ *Prohibuisses.*] & bene. s. de spon. duorum, tua. & cap. sequenti.

h ¶ *Alij.*] scilicet, tertio.

i ¶ *Mandatum.*] Nota, quod remittitur causa ad eum à quo appellatum est, vel quia non tenuit appellatio, vel quia ipsa non fuit prosecuta suam appellationem, & eps factum significauit Papæ: vnde mandat ei, vt si est ita, ipsam compellat redire ad domum matris: quia ipsa contempsit mandatum ecclesiæ, à tertio viro propterea non separabitur. Et est hic arg. quod mandatum iudicis non est contemnendum 34. dist. cap. 1. arg. 8. q. 1. sciendum. 11. q. 3. si autem vobis. & cap. quando ergo. & ff. ne quid in lo. publ. l. vlt. & puniri debent cōtemptores, vt hic patet. & j. eod. cap. proxi. & l. prædicta. & arg. ff. si quis ius di. non obt. l. vnica. aliàs delusorium videretur edictū iudicis. ff. de re iudi. l. contumacia. §. contumax.

k ¶ *Excessu.*] scilicet, de fide violata prioris sponsi: & quia desponsare se permisit a fratre sponsi, & quia mandatum ecclesiæ cōtempsit: & sic patet, quod iudex potest punire contumacem, vt dictū est.

¶ Idem Vigorieñ. † & Baroneñ. episcopis.

† Vigorn. & Batoñ. † Vigorniēñ. & B. Sed fere in omnibus manuscriptis Vigorñ. & Batoñ. epis.

¶ *Sponsalia de futuro cum vna etiam contra interdictum ecclesiæ cōtracta, non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alia.*

CAP. II

EX †litteris Cantuarieñ. archiepiscopi ad nos peruenit, quòd cū G. de sancto Leodegario M. filiam suam absentem l, cuidam R. nomine desponsasset: & infra. ¶ Postea orta suspicione, quòd præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti archiepiscopi causa perlata: qui sub anathematis intermi natione m prohibuit n, ne antequam de præscripto negotio plene constaret, vir ad secunda vota transiret: sed ipse præscripta prohibitione contempta, filiam V. in facie ecclesiæ sibi solemniter copulauit vxorem: & infra. ¶ Cum archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellationis vocem emisit: cuius appellationi archiepiscopus deferens, eidem

† Cap. 3. in tit. in 1. cōpilat. & post conci. Lateranen. sub Alexan. iij. par 6. c. 18.

Ex litteris.] Summatum est s. cap. proximo. In prima narrat factum. In secunda illud diffiniendum committit: ibi, *Mandamus*. Abbas.

Et quamuis ad ponapalem decisionem etiam, videlicet, quod per subsequens matrimonium dissoluatur sponsalia. vide B. Thomam lib. 4. sent. dist. 27. q. 2. art. 3. & Sotum ibidem art. 5. adde citatos s. de sponsalib. c. de illis. & cap. si inter. & cap. sicut.

CASVS. Quidam filiam suam M. nomine absentem, desponsauit cuidam R. nomine: Postmodum orta suspicione, quòd idem R. vellet aliam ducere in vxorē, delata fuit quæstio super hoc ad archiepiscopum Cātuarieñ. qui sub interminatione anathematis prohibuit, ne antequam de causa ipsa constaret, vir acciperet aliam in vxorem: Sed ipse non obstante prohibitione, quandam aliam sibi solemniter copulauit: Sed cum archiepiscopus vellet cognoscere de primo matrimonio, mulier ad sedem Apostolicam appellauit: archiepiscopus eius appellationi deferens, præcepit eidem mulieri sub pœna excommunicationis, ne alicui nuberet, donec causa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de appellatione confisa alium in virum accepit: Archiepiscopus negotium illud significauit domino Papæ: Vnde mandat eidem, quatenus si nihil cōstiterit, quod impediat præter consensum de futuro, qui inter præfatum R. & M. dicitur interuenisse, secundum matrimonium legitimum iudicet, non obstante appellatione: & quamuis contra mandatum ecclesiæ contrahere non debuisset, non tamen matrimonium debet propter hoc dissolui: pœnitentiam tamen imponat illis, pro eo, quòd contra prohibitionem ecclesiæ contraxerunt. Nota, quòd matrimonium superueniens sponsalibus dissoluit sponsalia. Item qui contrahit contra prohibitionem ecclesiæ, puniri debet.

l ¶ *Absentem.*] quę postea cōsensit, aliàs nō tenuissent sponsalia 3 & ita inter absentes contrahuntur sponsalia & matrimonium ff. de spon. l. vlt. & 32. q. 2. honorantur.

3 Concor. tex. in l. sufficit. ff. de spō. & in l. in potestate. est l. seq. eod. tit. Ioa. And.

m ¶ *Interminatione.*] comminatio tantum fuit, non sententia. arg. contra. j. de eo qui fur. ord. re. cap. 1. & s. de locato. cap. 1.

n ¶ *Prohibuit.*] quod facere debuit. s. cap. prox. & j. cap. prox.

a ¶ Districtius

sub excommunicationis interminatione districtius a interdixit, ne cui nuberet, donec b causa ipsa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alij V. nomine nupsit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus, si nihil constiterit, quod impediat præter consensum de futuro, qui inter præfatos † R. & M. asseritur præcessisse, secunda matrimonia inuiolabiliter obseruanda, sublato appellationis obstaculo, iudicetis. Licet enim contra interdictum ecclesiæ ad secunda vota transire nõ debuerit: non est tamen conueniens, vt ob c id solum, sacramentum coniugij dissoluatur. alia † tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionẽ ecclesiæ hoc fecerũt.

¶ Idem Paduano episcopo.

¶ *Si hi, qui dicebantur consanguinei, contraxerunt contra præceptum iudicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.*

CAP. III.

DE † muliere: & infra. ¶ Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur coniũgi, & post contra interdictum d ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subijcere, donec e tandiu separentur, quousque f legitime cognoscatur, vtrum eorum matrimonium possit, & debeat iure stare.

a ¶ *Districtius interdixit.*] Nota, q licet iudex deferat appellationi: nihilominus mihi potest interdicere, ne faciam id pp quod appellaui, vel qđ ex eo sequitur: nec mirum, cum sit ordinarius [1] potest etiam statuere terminum appellanti. s. de appella. sæpe contingit. de causa tamen inuito appellante, postquam detulit appellationi, cognoscere non possit: qa iam remisit eam ad superiorem. 2. q. 1. nomen. & s. de offic. deleg. licet.

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionẽ, allegat quatuor iura pro, & vnũ contra, & soluit.*

b ¶ *Donec causa ipsa.*] hic fertur sentẽtia ipsa sub conditione. 63. distinctio. Salonitanæ. 5. q. 1. quidã. 17. q. 4. si qs suadente. & s. de appellatio. præterea [2]. arg. ʒ 2. q. 6. biduum. Sententia excommunicationis bene potest ferri sub conditione, vt in c. præterea. aliæ vero sententiæ nõ debent ferri sub conditione. latæ tamẽ tenent, vt in prædicto cap. biduum.

c ¶ *Ob id.*] Sic patet, q interdictum [3] ecclesiæ non dissoluit matrimoniũ, vt s. c. proxi. qa non est perpetuum impedimẽtum, vt dixit s. de spon. du. tua. sed pœnitentia debet ei imponi, qa mandatum ecclesiæ contempsit. s. c. proxi. Ber.

D*E muliere.*] CASVS. Quidã volunt ɔ̃here matrimonium: dicitur, q sunt consanguinei: ecclesia præcipit illis, ne ɔ̃hant, donec de consanguinitate constiterit: ipsi ꝓhibitione contempta, ɔ̃hunt: Quæritur, quid iuris? Respondet Papa, q debent abinuicem se separari, quousq; cognoscatur, an de iure possint simul remanere. Nota, q si suspecti de consanguinitate ɔ̃hunt contra prohibitionẽ ecclesiæ, separandi sunt vsq; ad finem causæ: alias non essent separandi, quousq; de causa plene constaret.

d ¶ *Contra interdictum.*] quod facere non debuit, vt s. c. proxi. & de spon. duorum, tua. vbi de hoc. 33. q. 4. non oportet.

¶ *Glossa sequens voci per quæstionem.*

e ¶ *Donec separentur.*] Hæc sententia est ad tempus: vnde ex tempore tollitur sine aliqua absolutione, vt hic videtur. arg. s. de spon. non est vobis. & 81. dist. si q̃ snot. sed tutius [4] est, q etiam post separationem absoluantur, saltem ad cautelam, licet videantur excommunicati tantum dum simul manent.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.*

f ¶ *Quousque.*] Arg. contra s. de spon. duorum, tua. in fine. sed ibi soluitur qualiter illud, & ea quæ in hoc titulo dicuntur intelligũtur circa huiusmodi separationem.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

¶ *Super visum est de multis impedimẽtis matrimonij, sed quia sæpe filij nascũtur ex matrimonio contracto ɔ̃ impedimẽta ecclesiæ, & dubitari potest, an & quando ipsi filij sint legitimi, ideo subijcitur ista rubrica.*

De hac materia habetur 26. dist. deinde. 34. dist. vidua. 7. q. 2. nuper. 32. q. 4. dicat. 25. q. 7. c. fi. Abbas Siculus.

C*onquestus.*] Primo ponitur impetrantis querela. Secundo causæ commissio: ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus. CASVS. Quidam H. nomine quãdã in vxorem accepit: R. patruus ipsius mulieris volebat eam priuare hæreditate paterna, pro eo q ipsa nata fuit antequam pater suus matrem suam acciperet in vxorem, dicens eam illegitimam fuisse: vnde pdictus H. cõquestus fuit dño Papæ, & ipse mandat, quatenus si est ita, eam iudicet legitimã: prædicto R. ꝓhibẽdo ne hac occasione sup paterna hæreditate eã debeat molestare: qđ si ɔ̃ fecerit, excommunicetur. Nota, q matrimonium sequens, legitimat filios natos ante matrimoniũ. Item legitimationis causa ptinet ad ecclesiã qa est accessoria mr̃imonio.

g ¶ *Acceperit in vxorẽ.*] Et sic legitimata fuit p subsequens matrimonium j. eo. tanta.

h ¶ *Legitimam.*] Insti. de nup. §. vlt. [5] i Auth. q. mo. nat. effi. leg. §. sancitũ. colla. 6. & j. eo. tanta. & 30. q. 5. nullũ.

i ¶ *Hac occasione.*] qa ex quo ꝓnunciata fuerit legitima, cessabit occasio illa: vnde si pp hoc vellet eam molestare, potest & debet ab ecclesia excõmunicari: cum causa matrimonij ad ecclesiam spectet: & p consequens legitimatio, q̃ est accessoria. arg. §. j. eo. causam quæ [6] Non est ɔ̃: ibi principaliter committitur causa super quæstione spoliationis, q̃ ad Papã non pertinet, inter eos, q non sunt suę iurisdictionis, sed ad iudicem secularem: vt ibi patet, & 8. dist. quo iure. hic vero principaliter cõmittebatur causa filiationis, quę ad ecclesiã pertinet: & ea determinata, determinatur p consequens causa inquietationis, quę fiebat huic mulieri, eo q illegitima dicebatur: & ita cessãte illa causa patet q iniusta esset vlterius inquietatio ex illa causa: vnde Papa ratione saltẽ peccati potest se intromittere. s. de iudi. nouit. & arg. 2. q. 1. si peccauerit. vel Papa habebat hic vtrãque iurisdictionem. arg. s. de appella. si duobus. & ita nulla est oppositio.

TITVLVS XVII.

Qui filij sint legitimi.

¶ Alexander tertius.

¶ *Naturalis ex soluto genitus & soluta, legitimatur per subsequẽs parẽtum coniugiũ, etiã quo ad hæreditatẽ.*

CAP. I.

CONQUESTUS † est nobis H. quòd cũ quandam mulierem in vxorem acceperit, R. patruus mulieris ipsam exhæredare conatur, eo quòd ante despõsationem matris suæ nata fuerit, licet postea pater mulieris præfatæ, matrẽ ipsius acceperit g in vxorem. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, eam legitimam h iudicetis, prædicto R. inhibentes, ne dictæ mulieri, hac occasione i, super hæreditate paterna molestiã inferat, vel grauamẽ. Si autem cõtra hoc venire præsumpserit, eum † seueritate ecclesiastica percellatis.

¶ Idem.

¶ *Separato matrimonio in facie ecclesiæ contracto, filij geniti vel concepti ante sententiam, sunt legitimi.*

CAP. II.

CVm † inter I. veterẽ, & T. mulierem diuortij sententia canonice sit prolata, filij eorum non debent exinde sustinere iacturã: cum parẽtes eorũ publice k & sine cõtradictione l

C*Vm inter.*] Primo ponit causam diffinitionis. Secundo diffinit ibi, *Ideoque.* Abbas. CASVS. Ioan. contraxit matrimonium cum Teberga in facie ecclesiæ, de qua filios suscepit: tandem cum grauida esset, accusatũ fuit matrimonium de consanguinitate: lata fuit sententia diuortij inter eos: dubitabatur, an filij nati ante sententiam, & qui conceptus ante fuerat, essent legitimi: Respondet Papa, super hoc consultus, quòd filij non debent inde sustinere iacturam, cum parentes in facie ecclesiæ publice contraxissent: & ideo statuit Papa, vt filij eorum quos habuerunt ante sententiam, & qui conceptus fuerat ante ipsam sententiam, legitimi habeantur, & in bonis paternis hæreditario iure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur. Nota quòd qui in facie ecclesiæ publice contrahunt, quamuis impedimentum subsit: tamen filij de tali matrimonio nati, secundum antiqua iura legitimi erunt, etiam si postea separentur: hodie statur super hoc illi cõstitutioni, scilicet, de clandestina desponsatione, cum inhibitio.

k ¶ *Publice.*] scilicet, denũtiatione pmissa i ecclesia publice: alias hodie dicit clandestinũ. s. de clandestina desponsatio. cũ inhibitio.

l ¶ *Sine contradictione.*] Si quis ɔ̃hat non pmissa denuntiatione, vel ea premissa contingat matrimonium ex iusta causa interdici, & nõ obstante ɔ̃dictione ɔ̃hat: si postea impedimentũ pbet, filij medio tẽpore nati, illegitimi erunt, & ideo publice dicit hic: & sine cõtradictione

[1] Quasi dicat, ex hoc non posset: sed ista dicitur hoc speciale ppter animarum periculum, & in fauorem matrimonij. de hoc dixi supra de appellat. cum teneatur. Ioan. And.

[2] præfatam

[3] Adde de hoc qđ no. per Doct. in l. 2. §. hoc ideo. ff. de verb. oblig.

[3] aliquando in recentioribus, nam in omnibus veteribus, alias legitur

Sed mulieri fieret videre qualis fit id interdictũ.

Cap. 5. tit. de sponsalib. §. illos. in 1. compilatione & post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 6. cap. 19. §. illos. pars cap. de muliere. supra de sponsalib.

[4] Immo necessarium vt à sententia excommunicationis absoluantur, quicquid hic dicat glossa & alij eam defendentes & c. à nobis 2. infra de sent. excom.

[5] Naturalis, q non est in patria potestate, reliqui in illã p matrimonium subsecutũ. Ioan. And.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 33. cap. 1. Et de materia vide Antoniũ Gabrielũ lib. 6. commu. conclusion. tit. de legitimatione, conclusio. 1. & Coua. 4. lib. 4. decretalium par. 2. cap. 8. §. 2.

[6] In vulgatis recentioribus itacõ. tra cum sit veritate ecclesiastica exclusa. sed in omnibus antiquis, vt est impressum.

Cap. 2. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 33. cap. 3.

[a] Cum qua concordat concilium Tridenti. sess. 24. de re forma. matri. c. 1.

dictione. & hoc totum habes in illa constitutione. cũ inhibitio [1].

Glossa sequens de tempore conceptionis spectando allegat pro & contra, & soluit.

a *Concepti fuerant.*] Sic ergo tempus conceptionis spectandum est, cum de cõmodo alicuius tractatur. ff. de statu hominum, Paulus. & quotiens de commodo alicuius tractatur, pro iam nato habetur. ff. eo. qui in vtero est. ff. de senato. emancipatum. ver. si quis conceptus sit. & Institu. de inge. §. ex cõtrario. Arg. cõtra. 15. q. 8. cum multæ. & de conse. dist. 4. firmissime. Arg. 3. ff. de decurio. l. 2. §. i filiis. & §. seque. ꝓ prima parte facit 26. q. 4. igitur, in fine. Solu. quod primo dicitur, verum est ꝓꝑ fauorẽ filiorum, & libertatis, quandoq; tamen consideratur odiũ paternum: vt in cap. cum mulier. ꝯtrium illud igitur locũ habet, vt varietas fatorũ adaptetẽ diuersitati hunarũ.

[b] & qui ꝯceptum fuerant, &c.

ecclesiæ, inter se contraxisse noscantur. Ideoq; sancimus, vt filii eorũ, quos ante diuortium habuerunt, & [†] qui concepti fuerant ante latam sententiã [b], non minus habeãtur legitimi: & quòd in bona paterna hæreditario iure succedant, & de parentũ facultatibus nutriantur [c].

Idem Rothomagen. archiepiscopo.

Statur verbo viri & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi indiciis & testibus probetur contrarium.

CAP. III.

Ransmissæ [†] nobis tuæ litteræ continebant, quòd cum N. vsque ad iuuenturem, quendam puerum nutriuisset, vxore sua M. tũc nõ desponsata sibi cohabitante, postmodum ipsam legitime desponsauit, & filios sustulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus iuuenis cõtradicit [†], gerens se filium & hæredem, quamuis à vicinia [d],

[†] Cap. 3. eo. tit. in 1. cõpilatione. & post concilium Lateran. par. 8. cap. 11.

Gl. seq. sig. contrariũ.

b *Ante latã sententiã.*] Pro iam nato hr̃ cum ante sententiam sit cõceptus, vt dictum est. Arg. contra. C. de liberali causa. l. vlt. sed illi qui nascuntur post litẽ contestatã, conditione matris vtuntur.

[†] contradixit

Glo. sequens alleg. tres concor. & remittit, quærit, & soluit.

c *Nutriantur.*] 30. dist. si quis reliquerit. 1. dist. ius naturale. j. de infan. expo. c. vnico. Qualiter filij alendi sint, dicitur ĩ. de cõuersio. infideliũ. c. vlt. & ĩ. de eo. qui duxit in matrimonium. c. cum haberet. sed quid [2] si moueatur quæstio alicui puero vel infanti, ꝙ non sit filius illius cuius dicitur? Iudex summatim cognoscere debet, vt alatur rebus interdum forsitan alienis [3]. C. de car. edic. l. vlt. & ff. ad car. edic. l. 3. §. causæ cognitio. l. au.

T *Ransmissæ.*] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quidam noie N. nutriuit quendam puerum vsq; ad iuuentutem, cohabitante sibi M. vxore sua tunc non desponsata, sed eam postmodum desponsauit, & filios ab ea suscepit: prædict⁹ iuuenis sic nutritus gerens se filium, & hæredem, hæreditatem N. ꝓdicti poscit, quamuis à vicinia crederet eorum spurius, vt dicebaẽ: Sed prædicti, scilicet vir & vxor negabant illum spurium suũ, aut legitimum filium esse, sed dicebant, ꝙ eum nutriuerant pietatis intuitu: filij istorum petebant hæreditatẽ paternã ab illo, ipse vero ꝯdicebat: Quæstio fuit sup hoc delata corã archiepo Rothomagen. ꝓdictus iuuenis qa corã eo citatus venire noluit, fuit excõmunicatus: Papa sup hoc consultus ab archiepo quid super hoc esset agẽdum, respondet, ꝙ in hoc casu standum est verbo viri & mulieris, nisi certis indiciis & testibus iuuenem prædictum illorum constiterit esse filium. Nota quòd standum est verbo viri & mulieris, an aliquis sit eorum filius, nisi expresse ostendatur.

[2] Comperta ... (marginal note, illegible)

[3] Et si ... (marginal note, illegible)

d *A vicinia.*] Multũ valet in talibus fama viciniæ. ĩ. de ꝓsump. illud. & ĩ. de probatio. per tuas. 3. q. 4. §. item sæpe. 35. q. 6. si duo.

e *Spurius.*] idest, nõ legitimus, vel naturalis: quia forte susceperat eum de alia muliere, vel ante matrimonium, vel durante matrimonio, & ita spurius.

f *Negabant.*] Talis negatio præsumptionem inducit ꝯ illum, sed præiudiciũ non generat: qa licet aliqs negeẽ filius, nihilominus de inofficioso testamẽto agere potest. ff. de inoff. testa. si ĩstituta. §. 1. sicut econuerso licet appelletur filius, nõ tamen succedit cum alijs, si probatur quòd non sit filius. C. de testa. neque professio. & C. de hære. insti. si pater. & C. de proba. non nudis.

Glo. seq. quærit & soluit, et hic obijcit, & tripliciter soluit.

g *Mota.*] Sed qs prouocauit hic ad iudicium? Planum est qa filij legitimi ꝓuocauerunt: vt patet p litteram ĩ. vbi dicit, qbus paternam hæreditatẽ petentibus, & ex eo qd̃ dicit: noluit stare iuri, fuit excõicatus. ipse enim hęreditatẽ possidebat vel partẽ, vnde isti petebant illã dicẽtes, ipsum nõ fuisse legitimũ: sed quomodo isti poterant agere, cum parentes istorũ viuerent, vt vr̃ ex eo qd̃ dicit: stãdũ est verbo viri & mulieris: qa de hr̃ditate viuẽtis agi vel pacisci nõ potest. C. de pact. l. vlt. nec dr̃ hæreditas nisi mortuo eo cuius fuit. ff. de hæredi. vel ac. ven. l. 1. Dicunt quidã, ꝙ illi erant facti monachi: Vel forsitan pater concesserat eis hæreditatẽ totã, retentis aliquib⁹ fructib⁹ ꝓ victu suo & vxoris: Vel potest dici, ꝙ illi iã mortui erãt: & qd̃ dicit; stãdum est verbo viri & mulieris, scilicet qd̃ dicebant illum publice filium suum non esse, dũ viuebant. argu. ĩ. de ꝓba. p tuas. Et merito statur verbo illorũ: qa nõ est verisimile [4] ꝙ paterna pietas ꝯ illum mota fuisset, si filius fuisset ĩ. de præsum. afferte. C. de adop. l. pen. §. si vero. & C. de inoffic. test. si mater. 23. q. 4. ea vindicta. circa prin. & nullus affectus vincit paternum. C. de cura. fu. l. vlt. §. 1. & affectio causam suspicionis remouet. ff. de ritu nup. non solum §. de vno. & ideo eis etiam creditur: qa iste nunꝙ fuit ĩ possessione filiationis, qa viciniæ fama hoc habebat, cui in talibus creditur cũ verbo viri & mulieris. argu. ĩ. de præsump. illud. & 35. q. 6. si duo.

quæ ipsum filium eorum esse credebat, spurius [e] diceretur: prædicti vero N. & vxor eius præfatum iuuenem spurium suum, aut legitimum filiũ esse negabant [f], sed dicebant, quòd eum pietatis intuitu nutriuissent. Cum autem quæstio coram te mota [g] esset, & prædictus iuuenis, pro eo quod iuri stare nolebat, vinculo sit excõmunicationis astrictus: Consultationi tuæ respõdemus, quòd in tali casu standum est verbo viri & mulieris: nisi certis indiciis [h] & testibus [i] tibi cõstiterit, esse [†] filiũ iuuenẽ memoratũ.

Idem Exonien. [†] & Vintonien. epis, & Abbati Herforden.

Illegitima proles est, quam viro viuente vxor ex adulterio concepit; siue cum adultero, siue cum viro moretur.

CAP. IIII.

Ausam [†] quæ: & infra. Si constiterit, quòd Agatha de Anelina muliere [k] tem-

[4] Hæc glos. est valde singularis, & maxime notãda in hoc articulo.

[†] In aliquot vulgatis & magis recentibus: filium esse illorũ, &c. sed in antiquis, vt est impressum.

[†] Exon.

[†] Et Vintoniensis sed rectius vt est impressum.

[†] Cap. 4. eo. tit. in 1. compilatione. Reliquam partem vide infra, docet glossa prima verbo mulierem.

Glo. seq. vocat per q. quæ indicia probent.

h *Indicijs.*] Per indicia enim fit ꝓbatio. C. de rei ven. indicia. & l. cum sup. & C. de fi. instrum. l. 1. & ĩ. de ꝓba. p tuas. & C. fa. ercis. l. in ipsius. & C. de pact. pactum qd̃. ex quo negaẽ filius, cum nõ sit in possessione filiationis, cum oportet ꝓbare. ff. de ꝓba. l. 1. & 2. & vlt. Et viderenẽ sufficere huiusmodi indicia, si probet ꝙ illi tenebant eum ꝓ filio, & ille eos ꝓ parentib⁹, & maxime si fama viciniæ consentiat: vt dicit decre. p tuas. & qa natus est de illorum matrimonio: qa is filius est quẽ nuptiæ demonstrãt [5]. ff. de in ius vo. qa mater, & dicit lex ꝙ debet ꝓbare se filiũ, si negatur filius à patre: vt ff. de lib. & posth. l. si posthumus. §. vlt. ver. si qs ita. & ff. de his qui sui vel alie. iur. sunt. nepotes. l. filium arg. alias est lex.

Glo. seq. arguit & signat contrarium, soluit & remittit.

i *Et testibus.*] quibus ꝓbantur indicia: qa res ista vere ꝓbari nõ põt, nisi p indicia exteriora: vt dictũ est, & hic est arg. ꝙ statur præsumptioni, scilicet dicto patris & matris, donec ꝓbetur ꝯtrariũ 1. q. 1. si qs a simoniacis. & ꝙ ꝓsumptio ꝯtriam admittat probationẽ. ĩ. de præsum. qa verisimile nõ est. & ĩ. de renun. sup hoc. & ff. qd̃ me. cau. non est. Arg. ꝯ, l. qa ꝓsumptio præsumptione rescinditur. 11. q. 3. absit. & 34. dist. quorũdam. & ĩ. de præsump. cũ in iuuentute. & C. de epi. & cleri. cum q. ff. de in integ. resti. diuus. fortiori præsumptioni statur semper. De hac materia dicitur ĩ. de sponsa. is qui.

[5] Vnde per obliuiscitur ... habetur si ... lium dominum quã sunt prolem suum filium, vide causam C. ... tuas. supra de probat. adde omnino Conarru uiam lib. 4. decretal. par. 2. cap. 8. §. 5.

C *Ausam quæ.*] Pone casum ꝓut ponit glo. in cap. causam q̃. j. eo. Vel sic. Dicebatur, ꝙ Agatha de cuius hæreditate agebaẽ, nõ erat nata de legitimo matrimonio: Mãdat Papa inquiri de hoc, & si cõstiterit, ꝙ Agatha nata fuit de Anelina muliere Radulphi Sauarici eo tpe, quo ipsa Anelina publice morabaẽ cũ Alano viro suo; vel si constiterit, ꝙ ꝓdict⁹ Radulph⁹ Anelinã virũ habentẽ publice teneret, & eo tpe nata fuerit, ꝓnunciet illã legitimã non fuisse: qa nõ potuit esse vxor, quæ viuẽte viro suo, alij se copulare ꝓsumpsit. de hoc plene dr̃ j. eo. causam q̃. Nota, ꝙ causa natiuitatis ad ecclesiã spectat. Itẽ si aliqua mulier viuẽte marito, alteri d̃ facto matrimonialiter se cõiũgat, ꝓles ex tali matrimonio nata, illegitima iudicaẽ.

Glossa sequens quærit, & soluit.

k *Muliere.*] & de R. ꝓut sequiẽ in alia clausula. Sed quare q̃riẽ modo de natiuitate Agathæ, vtrũ nata sit de legitimo matrimonio vel nõ? Ideo qa de hæreditate patris ipsius Agathæ, quæ successit sibi in hæreditatem, agebaẽ inter R. filium Agathæ, & F. auũculũ magnũ ipsius R. q F. fuit frater patris Agathæ: & iste F. spoliauit aliũ R. hæreditate aui sui: vt j. eo. causam q̃. & istæ duæ, causã q̃. & illa. ĩ. de dolo & cõtu. causã quę. & ĩ. de offi. deleg. causam quæ. loquunẽ de eodẽ facto. & oĩ hęc & illę duę erãt vna decr. ĩ hoc tit. [6]

[6] Integram adhuc decretalem inuenies cap. 4. eodẽ tit. in 1. cõpilatione.

a *Tempore.*

a ¶ *Tempore Alani.*] vnde post mortem Alani si R. ꝯtraxisset cũ Anselina, legitimari non posset p subsequens matrimonium. ĩ. eo. tanta.
b ¶ *Publice tenente.*] tamquam vxorem.
c ¶ *Viro sui.*] scilicet Alani ₁. Ber.
d ¶ *Alij.*] scilicet R. patri Agathæ scienti, ꝙ illa habebat aliũ virum, scilicet Alanum, vnde non posset esse vxor illius, etiam post mortem Alani viri: q̃a plus est eam ducere de facto, quàm fidẽ dare. ſ. de eo q̃ duxit in ma. cum haberet. secus si ignorasset illam habere alium virum, ex quo bona fide & publice ꝯtraxisset cum illa, filij sic suscepti iudicarent legitimi. ĩ. eo. ex tenore. & cum ea post mortẽ mariti remanere posset ſ. de eo q̃ duxit in matri. cap. 1. & c. veniens.

₁ Vel alter... secundo ... mortem ... Al.

pore Alani a viri sui, ipsa cum eo tamquam cum viro suo morante, vel R. patre dictæ Agathæ, ipsam A. adhuc habente virum, publice tenente b, nata fuit: eam non fuisse legitimam eiusdem R. filiam iudicetis: quia non potuit esse vxor, quæ viri sui c torum maculans, alij d, dum ille viueret, copulari præsumpsit.

¶ Idem Exonieñ. episcopo, & abbati Herfordeñ.

¶ *Quæstio natiuitatis opposita petenti hæreditatem coram iudice seculari, est ad ecclesiasticum iudicem trãsmittenda. hoc dicit, & est textus multum notabilis & allegabilis.*

L *Ator.*] Sunt duæ partes. In prima appellantis quæstio. In secunda causæ commissio: ibi, *Ideoque*. Abbas Siculus.

CAP. V.

Casus. Quidam R. nomine accessit ad Papam coram ipso proponẽs, ꝙ auus ipsius duas habuit vxores, de quarum vna partẽ ipsius, de altera H. patruum suum recepit, q̃ hæreditatem aui sui totam detinebat, nec ei volebat partem debitam exhibere: vnde cum ipse H. patruum suum sup parte hæreditatis paternę coram iudice cõuenisset, idem patruus obiecit, ꝙ pater eius de legitimo matrimonio natus non fuit, & ideo de hæreditate aui sui nihil poterat vendicare successorio iure: tandem fuit tractatũ super quæstione natiuitatis corã epõ Noruiceñ. p̃p tergiuersationem ipsius H. patrui sui ad sedẽ Apostolicam appellauit, vnde Papa mãdat iudicibus, quatenus causam super quęstione natiuitatis ipsius R. infra duos menses appellatione remota debeant terminare: Si vero infra duos menses dictus H. non probauerit legitime qđ obiecit: extunc seculari iudici coram quo hęreditatis quæstio vertitur, debeant intimare, vt p̃ quæstione natiuitatis nõ dimittat, quin causam hæreditatis audiat & decidat. Nota ꝙ certus terminus agere volentibus statui potest, infra quem si intentionem suam non probauerint, vlterius nõ audientur. Itẽ causa natiuitatis præiudicialis est q̃stioni hæreditatis, etiam si quæstio hęreditatis primo sit mota.

Cap. 5. eo. tit. in 1. cõpilatione.

Et quæritur ex hoc colligitur, quod quæstio spiritualis ... dicitur ... ad iudicem ecclesiasticum, si ... incidat coram iudice seculari, vnde latius per Bar. & Alexã. in l. Titia ff. solut. mat.

LAtor † præsentiũ R. & infra. ¶ Cum autẽ idẽ R. H. coram seculari iudice super hæreditate aui eiusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit obijcere, quòd pater eius non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate aui sui, nihil posset iure successorio e vendicare. tandem cum super quæstione natiuitatis f, corã Noruiceñ. episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum g: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus causam, super quæstione natiuitatis patris eiusdem R. infra h duos mẽses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si vero infra duos mẽses præfatus H. non poterit probare legitime i quod obiecit, ex tũc seculari domino, sub cuius iudicio de hæreditate causa vertitur, intimetis, vt pro quæstione natiuitatis nõ k dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decidat.

e ¶ *Iure successorio.*] qđ verum est si esset naturalis, ex quo alia proles ₂ et legitima supererat, aliàs enim filius naturalis succedit patri ab intestato in duab᷒ vnciis. C. de nat. lib. Authen. vt liceat patri: & in Authen. q. mo. nat. effic. legi. §. si q̃s autẽ. coll. 6. de quo loquitur C. eod. titu. l. nec igitur. alias illegitimi in nihilũ succeduot.

₂ Vel confessus legitimus, & est ... casus, in quo ꝙ alij ... & si ... non probaſt. de hoc ... pręsump. ... in si. ... 6. Ioan. And.

f ¶ *Quæstione natiuitatis.*] quæ ad iudiciũ ecclesiæ tantũ pertinet. ĩ. eo. causam quæ. & ſ. e. c. 1. tamq̃ p̃iudicialis primo debet terminari, anteq̃ intentet quæstio hæreditatis. ſ. de ordi. cogni. tuam. B.
g ¶ *Appellatum.*] ex parte ipsius, i. prosequentis appellationem, altera parte eam non prosequente. Ber.

¶ *Glo. seq. no. terminum statui, & c. & alle. 3. concor.*

h ¶ *Infra duos.*] Nota, ꝙ terminus certus statui potest à superiore volenti agere, post quem nõ auditur iusta causa cessante. ſ. de clan. despon. cum inhibitio. ₃ & ĩ. qui ma. ac. poſ. cum in tua. & C. de ingen. ma. l. diffamari. nec illud tempus prorogari potest, præter consensum partium. ſ. de offi. deleg. de causis.

₃ Vide pro... ... R. ... ope. lega... ... & ... de fide ... acco... Ioan. And.

¶ *Glossa sequens obijcit de vno canone, & soluit.*

i ¶ *Probare legitime.*] Sed videt ꝙ ille potius debeat probare patrem suum legitimum: quia præsumitur adulterium, nisi probetur matrimoniũ: vt 30. q. 5. aliter. sed ibi agitur contra clam coniunctos: vnde præsumitur potius adulterium. hic pater ipsius R. erat in possessione filiationis, quia habebatur pro filio, & possidebat bona paterna, & natus fuerat de ea, quæ credebatur vxor: eo mortuo H. iste cœpit totam hæreditatem possidere.

¶ *Glossa sequens obijcit de duabus legibus, & soluit.*

K ¶ *Non dimittat.*] Sed videtur ꝙ iudex secularis possit cognoscere de quæstione natiuitatis. C. de iudi. quotiens. & C. de ordi. iu. l. additæ. quare ergo nõ processit iudex iste? Dic ꝙ cũ causa ista sit mere spiritualis, principaliter spectat ₄ ad ecclesiam. ĩ. de ordi. cog. tuam. vnde secularis iudex non incidẽter nec alio modo potest de ea cognoscere. ĩ. eo. causam. nec de annexo spirituali. ĩ. de iudi. quanto. Ber.

₄ Vide Felinum de Senis consil. 77. & Doctores in l. 2. ff. de offic. eius cui man. est iurisd.

¶ Idem Exoñ. episcopo.

¶ *Naturales legitimantur per subsequens parentum coniugium: spurij vero non. hoc dicit inhærendo verbis litteræ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in vtroque foro.*

T *Anta est vis.*] Sunt duę partes. Secũda ibi, *Si autem.* Abbas.

CAP. VI.

Casus. Aliquis filios suscepit de aliqua muliere, postmodũ ꝯtraxit matrimonium cum eadem; quæsitum fuit, vtrum filij ante matrimonium suscepti legitimi sint habendi? Respondet Papa, ꝙ tanta est vis matrimonij, vt q̃ ante matrimonium sunt geniti, post matrimoniũ legitimi habentur: tamen si vir vxore sua viuente aliã cognouerit, & ex ea prolem susceperit ₁ nihilominus spurius filius est habendus, & repellendus ab hæreditate, licet post mortem vxoris cum ea ꝯtraxerit, & p̃cipue si in mortem vxoris alteruter eorum aliquid machinatus fuerit. Nota arg. quòd qui ab initio nõ fuit legitimus, tractu temporis legitimus reputatur. Item principium considerandum est.

₁ Cap. 6. eo. tit. in 1. cõpilatione, & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 53. cap. 1. vbi est integra clausula.

Celebris est decretalis, de cuius intellectu et materia præ alijs Ferdinandum Vasquius lib. 5. cap. 42. controuersiarũ vsufrequentium. & Antonius Gabrielius lib. 6 communium conclus. tit. de legitimatione, cõclus. 1.

TAnta † est vis matrimonij, vt qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium, legitimi l habeantur. Si autem vir viuente vxore sua, aliã m cognouerit, & ex ea prolem susceperit, licet n post mortem vxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius, & ab hæreditate repellendus o ₃ præsertim si in mortem vxoris prioris, alteruter eorũ, aliquid fuerit machinatus.

¶ *Glo. so. alleg. quinq; concor. quærit. alleg. negatiue. & contra soluit.*

l ¶ *Legitimi.*] Ecce quanta est vis matrimonij, vt illegitimos faciat legitimos. Institu. de nupt. §. vlt. in Authẽ. quomodo natu. effic. sui. §. si q̃s igitur dotalia. coll. 7. & C. de natu. li. l. cum q̃s. Iusti. de hęr. q̃ ab intesta. defe. §. q̃bus. versi. necnon. & ſ. eo. c. 1. sed nũquid dices tales legitimos quo ad ordines & honores ₂? Videtur ꝙ non: quia non sunt nati de legitimo matrimonio. ſ. de elect. cum in cunctis. & argu. 30. q. 5. qualis. sed credo ꝙ legitimi sunt quo ad omnia, q̃a matrimonium omnia præcedentia purgat: & sic proxima, siue etiã p̃cedens causa turpitudinis sublata est. sim. C. quod me. causa. l. 2. ff. de condi. ob tur. cau. si ob turpem.

₂ Vide Corneum Iunioris consil. 316. & Ruinum consil. 2. & consil. 215. volu. 1.

m ¶ *Aliam.*] scilicet conscium adulterij. ſ. eod. causam quæ. secus si ignoranter. arg. ſ. eo. cum inter. arg. ĩ. eo. ex tenore. ſ. de eo q̃ dux. in matri. c. 1. contrarium videtur, s. quòd talis non sit legitimus, q̃a hic non distinguitur. sed primum verius est. Ber.

¶ *Glossa sequens arg. seq. contrarium, & ibi remittit. secundo arg. & signat hic contrarium.*

n ¶ *Licet post mortem.*] arg. ꝙ licet res deueniat ad eũ casum à quo incipere potuit, non tamen valet. Arg. ꝯ. ĩ. de cõuer. coniug. placet. vbi de hoc. Itẽ arg. qđ ab initio nõ tenuit, tractu tẽporis nõ valere. 16. q. 3. c. placuit. 1. potest. versic. qđ si priuatus. Arg. ꝯ hic in prin.

¶ *Glossa sequens tractat de quadruplici filiatione: incidenter signat contrarium, & ibi remittit.*

o ¶ *Repellendus.*] Nota, ꝙ quidã filij dicunt legitimi tantũ, vt adoptiui siue arrogati, de q̃bus habes. ſ. de cog. le. c. vnico. Alij dicuntur legitimi & naturales, vt nati ex legitimo matrimonio vero vel putatiuo, siue ab initio, siue ex postfacto: isti succedũt parẽtib᷒ suis. ſ. eo. cũ inter. & ĩ. eo. ex tenore. & ĩ. eo. c. 1. C. de leg. hær. p̃ totũ. Alij dñr naturales & nõ legitimi, vt nati ex cõcubinis in domo: isti succedũt in duab᷒ vnciis ab intestato. C. de natur. li. Authent. licet patri.
Alij dicuntur

Alij dicuntur spurij, vt nati ex adulterio, vel vulgo concepti. ff. de sta. ho. vulgo. & isti in nullo succedũt, nec institui possunt á patre, vt in prędicta Authen. licet patri. & 32. q. 4. dicat aliquis. nec ali debent de bonis paternis, C. de incest. nup. Authen. ex complexu. Arg. contra ſ. de eo. qui dux. in matrimo. cum haberet. ibi soluitur.

¶ Idem Londoneñ. & Vigorieñ. epis.

¶ *De causa ciuili inter laicos non cognoscit ecclesia: cognoscit tamen, an quis sit de legitimo matrimonio natus.*

CAP. VII.

ij Causam a †, quæ inter R. & F. super eo, quòd mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis cõmisimus terminandam. Verũ quia litteris nostris inseri fecimus, vt sæpefato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando auus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiã spoliatus: Nos attendentes, quod ad regem b pertinet, non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare: ne videamur iuri regis Anglorum detrahere, qui ipsarum iudiciũ ad se asserit pertinere: Fraternitati vestræ mandamus, quatenus regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali videlicet, vtrum mater c prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam huiusmodi terminetis: licet incongruum d videatur, vt matrimonium genitricis e præfati R. impetatur, quod ea viuente non fuit (vt dicitur) impetitum.

ij Causam.] Primo ponit cõmissio. Secundo eius forma & limitatio: ibi, *Verum*. Abbas.

a ¶ *Causam*] Nota ordinẽ huius facti: Radulphus de quo habes ſ. eo. causam quæ. & F. iste de quo habes hic, fuerunt fratres. R. iste suscepit Agatham de Anelina muliere vxore Alani: Agatha ista de legitimo matrimonio suscepit istũ R. de quo habes hic, & sic Radulphus fuit auus illi⁹ R. Radulphus iste, s. auus iuit vltra mare, & dimisit istum R. & Agathã matrem ipsius R. filiã ipsius Radulphi in possessione omnium bonorum ipsius: audito q̃ Radulphus mortuus esset vltra mare, iste F. statim spoliauit ipsum R. possessione omniũ bonorũ Radolphi aui sui, in quorum possessione remansit quando iuit vltra mare: q̃a dicebat Agathã neptem suã matrem ipsius R. non fuisse natã de legitimo matrimonio, vt ſ. eo. causã q̃. & sic nec ipsa nec R. eius filios debebat succedere Radulpho fratri eiusdẽ F. sed ipse F. Vnde iste R. sic spoliatus ab F. auunculo suo impetrauit litteras sup restitutione sua ad istos epos Londoñ. et Vigorieñ. et Exonieñ. sub hac forma, vt ante ingressum principalis causę deberẽt cognoscere sup eo, q̃ mater ipsius R. dicebatur de nõ legitimo matrimonio nata, ita tamen vt ante principalis causæ ingressum, deberẽt ei restituere hęreditatem aui sui: sed q̃a rex turbatus & motus fuit, q̃d Papa iudiciũ possessorium commiserat illis, reuocauit iudiciũ istud de restitutione, quod pertinet ad regẽ, & mandat, vt ꝓcedant sup quæstione natiuitatis ipsius Agathæ, put patet in littera: postea vero q̃a isti epi forsitan nõ ꝓcedebant, iste impetrauit eandẽ causam cõmitti epis Exonieñ. Vigorieñ. & eidem Londoneñ. & quia F. habebat epm Londoneñ. suspectum, fecit illum remoueri, & loco illius substitui abbatem Herfordeñ. vt ſ. de offi. dele. causam quæ. & ſ. eo. causam. & sic habes hic totam continentiã istarum decretaliũ. & hæc decretalis deberet ꝓcedere in titulo isto aliã. Ber. Nota, q̃ iurisdictio temporalis non pertinet ad Papam. Itẽ Papa nõ intendit iuri alicuius detrahere. Itẽ de statu alicuius quęrit post eius decessum.

¶ *Glo seq. pro iurisdictione quod sit distincta alle. 7. iura, in contrarium alle. 4. & ponit opi. Hug & contrariam Ala. & Tanc. quam approbat.*

b ¶ *Ad regem.*] Et sic patet, q̃ iurisdictio spũalis & tẽporalis distincta est & diuisa. de conse. dist. 3. celebritate. in fin. & in Authen. de fid. instr. circa princ. p vnam columnã. & sic Papa nõ habet vtranque iurisdictionem. arg. ſ. eo. lator. & 23. q. 5. regũ. & 8. dist. quo iure. & 33. q. 2. inter hæc. in fi. & 23. q. 4. quæsitũ. arg. q̃ Papa intromittit se de hęreditate. arg. ẽ. ſ. eod. c. 1. & 20. q. 3. pręsens. in fi. 15. q. 6. aliu. & 24. q. 1. loquiĩ. Hug. dixit q̃ Imperator a solo Deo habet potestatẽ in tẽporalibus, Papa vero in spiritualib⁹. & sic diuisa est iurisdictio. pri⁹ enĩ fuit Imperator q̃ coronã reciperet á Papa, & gladiũ ab altari. 93. dist. legimus. q̃a ante fuit imperiũ, q̃ Apostolatus. Sed Ala. & Tan. dixerũt, q̃ Imperator licet iperiũ á solo Deo

a Hæc facti narratio Bernardi est, & in antiquis codicibus reperitur.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateraneñ. par. 33. cap. 4.

a Similis glossa extat supra de iudic. c. nouit. verbo: iurisdictioné. vbi de hoc articulo plenissime scri psit Martinus Nauarrus & Turrecremata l. c. cum ad verũ. 96. dist. & in summa de ecclesia lib. 2. cap. 113. & 114. sed tene quod declarauit Bonifacius octauus l extrauag. vnam sanctam. de maior. & obed.

dicat ꝓcessisse, executionẽ gladij temporalis recepit ab ecclesia: Ecclesia enim est vnũ corpus: ergo vnũ solũ caput debet habere. Itẽ De⁹ vtroq; gladio vsus est: vt not. de iud. nouit. hic adde q̃d ibi dr. Item Moyses vtrumq; gladiũ habuit, cuius successor est Papa. ꝓterea Papa ipsum confirmat, & cõsecrat, & coronat: & eum deponit. ſ. de ele. venerabilẽ. & 15. q. 6. alius. hoc vltimum verius credo.

c ¶ *Mater.*] scilicet, Agatha.

d ¶ *Incongruũ.*] Quia crimina morte extinguor. C. si re⁹ vel accus. mor. fue. l. 1. & 2. & 3. 23. dist. quorũdã. & 33. q. 2. admonere. Et ideo post mortẽ nullus accusari potest nisi in tribus casib⁹: vt de hæresi. 24. q. 2. sane ꝓferẽ. & forte in crimine læsæ maiestatis pp bona & filios. arg. 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & cap. si qs cũ militib⁹. & hic, ratione bonorũ quærẽ de delicto aliquorũ post mortem: scilicet vtrũ Agatha fuerit nata de legitimo matrimonio: dicebat enim nata de Anelina & Radulpho: & modo quæritur, vtrum inter eos fuerit legitimũ matrimoniom. sic ſ. eo. lator. & de statu alicuius quãdoq; quæritur pp bona. C. de liberali causa, principaliter. & C. ne de statu defunctorũ. l. q̃uis. Ber.

e ¶ *Genitricis.*] i. matrimoniũ de quo nata est Agatha genitrix pręfati R. vt dixi, & nõ de matrimonio de quo natus fuit R. quia non agitur de illo.

¶ Idem episcopo & archidiacono Vincentino.

¶ *Si mulier per iudicium ecclesiæ separata á primo, viuente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quã ex illo suscepit.*

CAP. VIII.

Perlatum † est ad audientiã nostram, quòd cum H. ad partes Constantinopolitañ. trãsisset f, & ibi moram per decennium & amplius faciens, ad I. vxorem suam non rediens †, ipsa apud bonæ memoriæ Vincentinum episcopum, aduersus eum querelã deposuit: & quòd eum non posset diutius expectare, nihilominus allegauit. episcopus vero sicut vir prouidus & discretus, parentibus g viri mandauit, vt pro eo mitterent, & ipsum ad propria reuocarent: cumque elapso longi temporis spatio † vir non remearet ad propria, episcopus in conspectu ecclesiæ auditis rationibus mulieris, inter eos sententiã diuortij promulgauit h, & mulieri, vt alium duceret, facultatem indulsit. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quòd episcopus inter eos sententiã diuortij tulerit, filios quos sustulit de alio, ad cuius copulam auctoritate prædicti episcopi migrauit, legitimos iudicetis, eos hac occasione ab hæreditate nõ patiẽtes excludi.

Perlatum est.] Sunt duæ partes. In prima facti narratio. In secunda cõmissio: ibi, *Ideoque*. Abbas.

Casus. Quidam H. nomine habens vxorem, ad partes Constantinopolitanas se transtulit: vbi p decem annos & amplius moram faciens, ad vxorem suam non redijt: vnde ipsa coram diœcesano epo, aduersus eum querelam deposuit: & q̃a ipsum vlterius expectare nolebat, eps mandauit parentibus, vt ipsum ad propria reuocarent: cum ergo diutius expectatus fuisset, nec rediret: eps auditis rationibus mulieris, inter eos sententiã diuortij ꝓmulgauit, & dedit mulieri licentiam ꝯhendi cum alio: & sic auctoritate ecclesiæ ꝯxit cum alio, de quo filios suscepit: Contra filios istos obijciebat, q̃ nõ erant legitimi, & ideo ab hæreditate paterna repellendi: Cõsultus Papa respondet, & mandat quibusdã, quatenus si constiterit, q̃ eps inter eos sententiam diuortij tulerit, filios quos de alio ad cuius copulã auctoritate ecclesiæ trãsiuit, sustulit, legitimos iudicent, & hac occasione non patiantur eos ab hæreditate repelli. Nota, q̃ filij nati de matrimonio auctoritate ecclesiæ ꝯtcto legitimi sunt habendi, licet matrimonium non fuerit legitimum.

f ¶ *Transisset.*] Causa, vagandi, secundũ Innocentiũ vel in odiũ mulieris: vt sic staret impedita: & sic absentia fuit maliciosa: p q̃d nõ obstat, sed concordat. ſ. vt lite nõ cõtestata, quoniam. §. finautẽ. & ſ. de sponsalibus, de illis. secundum Hostien. Ioannes Andr.

g ¶ *Parentibus.*] & amicis similiter mittere debuit. ff. ex q. cau. ma io. in integ. restit. l. ergo. & edictum publice ꝓponi debet. ſ. de dolo & contuma. causam quæ. & c. vlti. sed in hoc casu non est taliter procedendum, nisi se per contumaciam absentasset. ſ. vt lite non contestata, quoniam. §. porro. & §. sequenti. Bernar.

¶ *Glossa sequens querit ar. pro & contra. soluit respondens ad hæc cap.*

h ¶ *Promulgauit.*] Probato impedimẽto ꝑpetuo. Sed nunquid eps ille legitime ꝓcessit lite non contestata. arg. q̃ sic. ſ. tit. pxi. c. 1. & aliud factum

¶ Melius dixisset, Moysen fuisse typum & figuram Papæ.

† Cap. 8. ex tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateraneñ. par. 50. cap. 13.

† audiens

† Adde quod dicatur esse longum tempus. sum. Iustin. de vsucapio. §. 1. & in l. si C. de præscrip. longi tẽp.

† Hinc non ex lectura Ioãnis Andr. perperam irrepsit inter glossas Bernardi cũ Bernardo ab sit.

illud factum vr̃ ex necessitate, ne ius mulieris periret. Sed ꝯ ĩ. vt lite non contest. c. qm̃. §. porro. & §. seq. cui hodie standum vr̃. Sed vtrum eps bene vel male processerit: nõ quærebatur, sed tm̃, verũ filij nati de alio viro cum quo auctoritate epi ꝯxit, legitimi essent: & r̃ndetur ꝙ sic, & non aliud. arg. ff. si quid in frau. pat. l. 1. §. si qd in fraudem. & quia de illo quæsitum non fuit, r̃nsum non extitit. sic ĩ. de elec. innotuit. ad fi. & ideo filij isti legitimi erunt: quia auctoritate ecclesiæ, & publice contraxit. ĩ. eo. c. 2. Ber.

a Hæc latius prosequunt̃ hic, Hostien. & Ioannes And. & com̃ unem.

¶ Idem Beluacen. episcopo.

¶ *Filij nati ex matrimonio clandestino per ecclesiam approbato, sunt legitimi. hoc dicit inhærendo litteræ.*

CAP. IX.

QVod† nobis: & infra. ¶ Si qui autem de clandestino[a] matrimonio, postmodum ab ecclesia cõprobato, generati fuerint[b], eos legitimos iudices filios & hæredes.

¶ Celestinus tertius Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Nati ex matrimonio contracto cõtra publicæ honestatis iustitiam illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi. & tene menti hũc casum. quia sæpe per ignorantiam accidit.*

CAP. X.

REferente† nobis: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd publicæ honestatis iustitia prohibente, matrimonium inter eos contrahi non potuit, & cõtractum debuit separari[d]: ac per hoc cũ filij, nec per ecclesiæ permissionem[e], nec per paternam ignorantiam[f] excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

QVod nobis.] Casus. Dicitur hic, ꝙ nati de clandestino matrimonio postea p ecclesiam approbato, iudicentur legitimi. Nota, qđ ab initio non valuit, ex postfacto conualescit. Item ratihabitio retrotrahitur.

† Cap. 3. tit. de clandesti. desponsa. in 1. compilat. & post concilium Lateranen. par. 50. cap. 17. Vide etiam in cap. cum inhibitio. supra de clandest. despõ.

a ¶ *De clãdestino.*] quot modis matrimoniũ dicatur clandestinum, dicitur ĩ. de cland. despõ. cum inhibitio.

b ¶ *Fuerint.*] post approbatum matrimoniũ ab ecclesia, seruata solẽnitate quæ traditur ĩ. de clandesti. desponsatione, cum inhibitio. qa legitimi erunt, etiam si postea matrimoniũ separetur iusta de causa. secus si ante approbationem generati fuerũt de clãdestino matrimonio ab ecclesia non approbato, vel nõ seruata forma pdicta, ꝯxerunt: quia filij non excusant̃, si ꝯ matrimoniũ aliqd postea probetur, vt in pdicta constitutione. cũ inhibitio. tales ergo filij, scilicet de clandestino matrimonio ante approbationẽ ecclesiæ nati, post approbationem legitimi erunt. 32. q. 4. dicat aliquis. & ĩ. eod. tanta arg. si postea ꝯ matrimonium aliquid non probetur: de quibus hoc intelligitur. ĩ. de clandestina despõsatio. c. 2. cuius pars hæc est. & ĩ. eod. tanta. Bernar.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione. Et de impedimento iustitiæ publicæ honestatis, tene qđ diffinitur concilio Tridentino, sessio. 24. de reformatione matri. c. 3. adde etiam in c. ad audientiam. supra de sponsalib.

REferente.] Si scientes inter se impedimentum, matrimonium contrahant, illegitima est proles eorum. Primo ponitur cõsultatio. Secundo responsio: ibi, *Fraternitati*. Abbas Siculus.

c ¶ *Referente.*] Casum 3 pone p illam. ĩ. de despõsatione impuberum. c. duo pueri. sic: Quidam ꝯxit sponsalia de futuro cum quadã: tandem illa mutata voluntate ꝯxit p verba de præsenti cum alio, & sic soluta fuerunt sponsalia priora: Ille vero qui sponsalia cũ ea ꝯxerat, matrimonium cum quadam consanguinea illius, ex certa scientia vtriusq; ꝯxit: de tali matrimonio nati sunt filij: Quærebatur an essent legitimi? & r̃ndetur ꝙ non: quia publicæ honestatis iustitia impediente, non potuit esse matrimonium inter eos: nec ignorantia excusat eos: qa parentes scienter ꝯxerunt: nec dispẽsatio ecclesiæ fuit secuta. Bernar. Nota ꝙ publicæ honestatis iustitia ipedit & dirimit matrimoniũ. Item paterna ignorantia nõ excusat filios.

3 Hic casus Bernardi est, & in antiquis Gregorij codicibus reperitur.

d ¶ *Separari.*] sic patet, ꝙ impedimentum illud perpetuum est, ex quo impedit & dirimit matrimonium iam contractũ. sic ĩ. de sponsa. ad audientiam. & cap. iuuenis.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

e ¶ *Permissionem.*] idest, ecclesia non approbante tale matrimoniũ. vel permissionem, idest, dispensationem: quia postea ecclesia cum eis non dispensauit, & p dispensationem ecclesiæ approbatur matrimonium causa filiorum. ĩ. de consanguini. & affinita. quia circa. j. eod. per venerabilem. & 35. q. 8. c. 1.

¶ *Glo. seq. ponit tres casus, & primum moderatur.*

f ¶ *Ignorantiã.*] Paterna enim ignorantia vtriusq; vel alterius tñ excusat filios: siue legitimat 3 eos. j. eo. ex tenore. & ĩ. eo. c. 2. Item subsequens matrimoniũ. ĩ. eod. tanta. & c. 1. Itẽ legitimatio principis. j. eod. p venerabilem. hodie vero paterna ignorantia nõ excu-

3 Quot modis illegitime nati legitimentur, vide per eos, quos cito in cap. proximo sequenti super glossa, in verbo: filium appellans.

sat filios omissa illa solẽnitate. ĩ de clãdest. despõ. cũ inhibitio. Ber.

PEruenit.] Primo ponitur mulieris q̃rela, sup qua datur iudex. secundo instruitur sup modo decidẽdi: ibi, *Mandamus*. Abb. Sic.

Casus. Quidam post mortẽ parentũ Luciæ viduæ, nitebant̃ eã remouere ab hæreditate paterna dicẽtes, eã non fuisse de legitimo matrimonio natã: ipsa vero dicebat, ꝙ ĩter G. patrẽ suũ & A. matrem ipsius, matrimoniũ fuit legitime celebratum, & q̃diu vixerunt, quiete insimul pmanserũt sine reclamatione: & ideo legitima debebat iudicari: vnde mulier significauit hoc dño Papæ, & ipse mandat qbusdam, quaten' si est ita, ipsam viduam legitimam debeant iudicare. Nota, ꝙ ex quo matrimoniũ in facie ecclesiæ ꝯctũ est, & simul manent tanq̃ vir & vxor, filij inde nati legitimi debent iudicari.

¶ Idem.

¶ *Ad docendum prolem illegitimã, non sufficit probare impedimentum matrimonij, si fuit in facie ecclesiæ contractum.*

CAP. XI.

PEruenit† sane ad nos ex insinuatione L. viduæ, quòd cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius, matrimoniũ fuisset legitime celebratum, & quamdiu vixerunt, quiete permanserunt†, post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, à paterna hæreditate, tamquam illegitimã amouere conantur: Mãdamus itaque, quatenus si est ita[g], dictam viduam legitimam nuncietis.

† Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat.

† permansi sine

¶ Innocentius tertius.

¶ *Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contrarium.*

CAP. XII.

PEr † tuas litteras intimasti, quòd R. ex muliere, quam secundum opinionem maioris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam post, & aliam ea

¶ *Glo. seq. signat contrariũ: ponit duas opiniones, & soluit: iterũ signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Si est ita.*] Arg. ꝯ ĩ. eo. causam quæ. ibi mãdatur inquiri de matrimonio post mortẽ coniugum: hic aũt vr̃ denegari. Alan' dicit, ꝙ hic lapsum erat quinquennium à morte cõiugũ, ibi non. arg. ff. ne de sta. defun. l. 1. & 2. & C. eo. tit. si is qui. & p totum. Vel hic mater dicebat nata de non legitimo matrimonio ipediente statu: vnde post mortẽ q̃ri non debet. Sed hoc est diuinare[4]. Vnde dicimus, ꝙ ex quo cõstat matrimonium in facie ecclesiæ ꝯctum, & bona fide filij legitimi sunt, vt hic: & ideo dicit, si est ita ꝙ legitime ꝯctum sit: & hæc mulier probare debet. & sic intelligitur quod dicitur: sed ibi non constabat de matrimonio: quia dicebatur, ꝙ Agatha nata fuit eo tpe, quo Anelina mater eius habebat alium virum, & hoc aduersarius probare debebat: vt ĩ. eod. causam quæ. & hic non negatur quin alia pars possit probare ꝯtrium si voluerit: vnde si nihil probat, eo ipso ꝙ parentes istius in facie ecclesiæ ꝯxerunt, & approbante ecclesia simul fuerunt vsq; ad mortem, præsumitur legitimum matrimonium inter eos: quare filij legitimi sunt habendi, quousq; cõtrarium ostendatur. Aliud ꝯtrium fortius signatur. ĩ. eod. lator. & ĩ. de ord. cog. tuam. ibi ille qui opponit aduersus legitime natum, debet hoc probare, hic contra: quod videtur iniquum. Potest dici, ꝙ hic non constabat de matrimonio parentum istius viduæ, nec erat cõis opinio, ꝙ illi fuissent legitime coniuncti: & ideo mulier debet probare narrationem suam. vnde dicit Papa: si est ita. arg. ad prædicta. j. cap. proximo.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Ex de materia textus & glossæ latissime hic ꝑ alios agit Præpositus.

4 Intellectus autem diuinatorij reijciendi sunt à legib', nisi eum valde vrget contrarietas, vt sentit Ripa in l. 1. num. 12. ff. de vulgar. & pupil. substit. ex sententia Bartoli ibi coniunct.

PEr tuas.] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Nos autem*. Abbas Siculus.

Casus. Quidam R. nomine, quandam habebat cõcubinam sm opinionẽ maioris partis viciniæ: de qua filium suscepit, & postmodum ea dimissa, aliam accepit in vxorem: & illa concubina aliũ in maritum: pcessu tpis idem R. in præsentia multorum, firmauit pprio iuramento, ꝙ illam, quam videbat̃ habere pro cõcubina, affidauerat ꝙ eam haberet in vxorẽ, & post fidẽ datam prolem suscepit ex illa: Tandem cum ageret in extremis, illũ quẽ susceperat ex illa, legitimũ filiũ appellans, hæredẽ sibi instituit: Sed cũ dubitaret̃, vtrũ filius sic susceptus esset legitimus hæres ipsius, cõmissum fuit cuidam iudici, vt de hoc cognosceret: iudex ꝑter illud qđ ex quadã decretali Alexandri habetur, vbi dr̃: ꝙ standũ est verbo viri & mulieris, testes recepit à filio pdicti R. inductos: q̃libet pbauit, ꝙ dict' R. matrẽ ipsius affidauerat, anteq̃ illũ suscepisset ex ea: & ita illum pnũciauit legitimũ hæredẽ ipsius R. dubitatũ fuit postea, an dict'

iudex

iudex legitime processisset? Consultus Papa, rñdet eidẽ iudici considerans q plus est, qđ in veritate agitur, quam qđ simulate concipitur, licet R. videatur ipso facto matrimonium denegasse, qđ inter eos fuerat celebratum, cum ad alia vota transiuit: tñ quia despõsatio p testes legitimos probata fuit, siue p verba de p̃senti, siue per verba de futuro carnali copula subsecuta fuerit celebrata: non tam innitentes decretali Alexãdri, quæ in casu dissimili loquitur, quàm inductis probationibus, rñdet Papa, iudicem legitime processisse, eius sñiam confirmans. Nota q veritas opinioni p̃fertur. Itẽ filij de matrimonio p̃sumpto suscepti, legitimi sunt.

a ¶ *Ea.*] scilicet vxore, quam duxit, illa concubina dimissa.

b ¶ *Affidauerat.*] idest, fidem dederat, q eam duceret in vxorem.

c ¶ *Ex ea.*] quam affidauerat.

d ¶ *Filium appellauit.*] eo ipso, q quis filium naturalem in extrema voluntate noiat filium, & heredem instituit, intelligit eũ legitimasse [a]. C. de nat. lib. Authen. item si qs. Et hoc intellige, si alias legitimos non habet. in Authẽ. qb. mo. nat. effi. leg. §. si vero nõ habẽs. coll. 6. Item si pater offerat filium naturalem imperatori, & fiat curialis, legitimus erit. in Auth. qu. mo. nat. effi. sui. §. si quis vero. coll. 7. Itẽ si nullo alio filio existẽte, ipse fili' naturalis patre defuncto, offerat seipsum curiæ, legitimus efficitur. in Auth. eod. tit. §. 1. & §. si quis vero. Item si pater filium naturalem in publico instrumento, vel cum subscriptione testium noiauit filium, nec adiecit naturalem, legitimus est. Io Authẽ. vt lic. ma. & auiæ. §. ad hoc. coll. 8. Item est hic arg. q ex sola noiatione aliquis acquirit ius. 3 2. q. 4. dicat aliquis. & arg. ĩ. de p̃sumpt. illud. & ĩ. de pbat. p tuas. Insti. de adoptio. §. vlt. & ff. de proba. l. vlt. arg. ʒ. 2. q. 1. multi. in fi. 27. q. 2. iouenta. 23. q. 4. forte. C. de probat. neque. & l. non epistolis. & C. de lib. caus. l. iubemus. De hoc dictum fuit ĩ. eod. transmissæ.

e ¶ *Commissum.*] idest, à iudice seculari causa filiationis fuit huic remissa. arg. ĩ. eo. lator. Vel forte à Papa fuit ei causa commissa.

f ¶ *Ex quadam decretali.*] ĩ. eo. transmissæ.

g ¶ *Comprobauit.*] sic videtur, q aliquis possit probare se filium alicuius. ĩ. de fil. presby. Michael. de hoc dicitur ĩ. eo. transmissæ.

h ¶ *Affidasse.*] supple, anteq̃ ipsum suscepisset ex ea: vnde postea p carnalem copulam subsequentem, fuit matrimonium p̃sumptum inductum: ꝯ quam p̃sumptionem nõ admittitur probatio in ꝯrũ. ĩ. de spon. is qui. alias si simpliciter probasset, q eam affidasset, non determinando tempus, insufficiens fuisset talis probatio. ĩ. de probatio. in præsentia. ĩ. de condi. appo. per tuas.

i ¶ *Agitur.*] C. plus val. quod agitur. per totum, in rubro & nigro.

k ¶ *Ipso facto.*] sicut ipso facto negatur matrimonium, sic & ipso facto renunciatur matrimonio spirituali, siue priuilegio clericali. ĩ. de vita & hone. cle. c. vlt. sic opere ꝯrio, vel facto negamus Christum. 22. q. vlt. cauete. & 11. q. 3. existimant. & sic p̃sumitur, q à primo odio recessit. 33. q. 1. requisisti. & q. 2. c. 1.

l ¶ *In casu dissimili.*] Nam ibi parentes testificabantur ꝯ illum, qui dicebat se eorum filium, hic vero pro ipso [3] filio: & ita multum prodest filio dictum parentum. ff. de probat. & ff. de lib. agno. l. 1. §. Iulianus. & ĩ. de præsumpt. afferte. & C. de rei vxo. act. l. vnica. §. si liceat. & ff. de probat. l. vltim. ff. ad Carbo. l. 1. §. si quis. & l. quod Labeo. Io.

¶ *Additio*

[1] Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

[2] Prçter Doctores hic vide Panormitanum in c. fi. de mutuis petitio. & Iasonem in l. neque professio. C. de testamẽ.

[3] Ex hac glossa habes varios modos, quibus illegitime nati legitimantur: & alios recẽset late Cassaneus sup consuetudines ducatus Burgundiæ Rubrica 8. des successions des Bastards. in §. 3. in textu ab intestat. & Sotus lib. 4. senten. distin. 41. q. 1. art. 4.

† transiuit

[3] Hæc dissimilitudo parum valet: nam si creditur negãti, quare nõ confitenti? sed dic, q ibi negabat filiatio, hic qualitas. Itẽ ibi, factũ esse credebat verbo: ibi se gle. Itẽ hic assertio viri tantum: ibi viri & mulieris. Ioan. And.

defuncta, duxit in vxorẽ: & ea [a] de qua prolem susceperat, virũ sibi alium copulauit: processu vero temporis idem R. in præsentia multorum, firmauit proprio iuramento, quòd eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affidauerat [b] in vxorem, quàm ex ea [c] filium genuisset: & postea cum † ageret in extremis, eum, quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellauit [d] †. Cum autem tuæ inquisitioni fuisset cõmissum [e], an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad eius patrimonium admittẽdus: tu præter id, quod ex quadã decretali [f] bonæ memoriæ Alexandri Papæ prædecessoris nostri, standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis testibus à filio eiusdem R. productis, quibus legitime comprobauit [g], prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergij affidasse [h], eum ipsius R. hæredem esse legitimum iudicasti. ¶ Nos autem attendentes, quòd plus est, quod in veritate agitur [i], quàm quod simulate concipitur: licet dictus R. cum ea dimissa, quam vt concubinam habuerat, ad alia vota transiuerit †, videatur ipso facto [k] matrimoniũ, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse coniunctos ostendit: siue desponsatio ipsa fuerit de præsenti, vt per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonij inter eos fuerit celebrata: siue per verba de futuro, carnali copula subsecuta: non tam decretali dicti prædecessoris nostri, quæ in casu dissimili [l] loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, sententiam tuã auctoritate Apostolica confirmantes.

¶ Idem nobili viro G. Montis Pessulani. 3

¶ *In terris ecclesiæ Papa potest libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis non: nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirecte, & per quandã consequentiam intelligitur legitimare, etiã quo ad temporalia: hoc tamen vltimum non est sine scrupulo. hoc dicit secundum intellectum, qui placet Panormitano, & est caput difficile, & multum famosum.*

CAP. XIII.

PEr † venerabilem fratrem nostrum Arelaten. archi-

P*Er venerabilem.*] Post Abbatem Io. And. summat sic: Papa non legitimat in tpalibus alienæ iurisdictioni subiectos. hoc dicit. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima petitio. In secũda rñsio: ibi, *Quod autem.* Secunda subdiuidit in quatuor: In prima pbat qnq; rõnibus, q dispensationẽ petitam facere potest. In secunda: ibi, *Videbatur.* ponit similitudinẽ, quã inducebat petitor, quã qnq; rõnib' improbat: in tertia: ibi, *Rationibus.* pbat auctoritate veteris testamenti & noui, q vbiq; terrarũ certis ex causis inter Christianos potest se Papa de tpalibus intromittere. In quarta: ibi, *Licet.* petitionẽ exaudire noluit, quia omnis lex ꝯdicebat. Abb. Sicu.

CASVS. Nobilis vir G. de Monte Pessulano, legitima sua vxore exclusa, aliã superduxit, de qua filios suscepit: tandem, per archiepm Arelaten. petijt à dño Papa, vt filios suos legitimaret, quaten' eis natalium obiectio, seu exceptio non noceret quo minus sibi succederẽt: q dispẽsare posset, ostẽdit pluribus rõnibus: Primo sic: Apostolica sedes diuersis causis inspectis dispẽsauit cum quibusdam minus legitime genitis, nõ solum naturalibus, sed etiam adulterinis, vt possent in epos pmoueri: multo fortius vr, vt eos ad actus legitimare possit seculares, pcipue vbi superiorẽ alium pter Romanum Pontificem nõ cognoscãt, q legitimandi habeat potestatẽ: q a quod potest in maiori, multo magis potest in minori: Secundo probat idem p simile tale: eo enim ipso, q aliquis ad dignitatem epalem pmouetur, eximitur a patria potestate: Præterea si eps scienter seruum alterius in pbyterum ordinaret, liber efficitur, licet ordinator satisfacere Dño teneat. mõstruosum enim videretur, vt qui ad actus spirituales legitimus fieret, ad actus seculares illegitimus remaneret: Vnde eo ipso q in spũalibus dispensatur, p consequentiam intelligitur in tpalibus dispẽsatum: Sed in patrimonio beati Petri illud potest Apostolica sedes libere facere, in quo summi principis obtinet potestatem. Tertio etiam videbat ex hoc posse trahere audaciam postulandi: quia rex Frãciæ reginã Francorum vxorem suam dimisit, & aliã superduxit, ex qua filios suscepit (sicut & iste nobilis) cum quibus Papa dispensauit, sic cum filiis istius nobilis poterat dispensare: Postmodum rñdet Papa, ad id qđ dictum est, q dispensauit cum filiis regis Franciæ, dicens q res illa non similis, sed valde dissimilis inuenitur: Rex enim Franciæ à regina fuit p legatum sedis Apostolicæ per sñiam separatus, sed iste nobilis temeritate ppria vxorẽ suã derecit, & rex Franciæ anteq̃ ad eum prohibitio perueniret de non ꝯhendo cum alia, superduxit aliam, ex qua filios suscepit: Sed iste nobilis in contẽptum ecclesiæ aliam superduxit: p̃terea rex Franciæ circa matrimonium impedimentũ affinitatis obiecit, & corã legato testes induxit, qui sñiam tulit, quæ reprobata fuit solum pp iudiciarium ordinẽ non seruatum: iste nihil obiecit propter qđ separari deberet: & vtrum filij regis legitimi fuerint, vel illegitimi, potest non immerito dubitari quandiu pendet q̃stio affinitatis oppositæ: q a si affinitas opposita approbata fuerit, apparebit, q illa non fuit vxor regis, & ita per consequẽs alia legitima apparebit, & ita filij legitimi fuerũt. Præterea cum rex superiorẽ in tpalibus nullum habeat, sine iniuria alicuius se poterat sedi Apostolicæ subijcere, in quo videri posset aliquibus, q p seipsum, nõ tanq̃ pater cum filiis, sed tanq̃ princeps cum subditis posset dispensare: Iste vero nobilis alij est subiectus.

† Cap. 1. in ti. in 1 de appellatione. Et de materia textus & glossarum præter Doctores hic vide Commentarium in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 8. §. 8.

Illis ergo

episcopum [a] tua nobis humilitas supplicauit, vt filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quominus tibi succederent, nataliũ obiectio nõ noceret. Quod autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatẽ [b], ex illo videtur, quod diuersis causis inspectis, cum quibusdã minus legitime genitis, non naturalibus [c] † tantum, sed adulterinis [d] etiam dispensauit, sic ad actus spirituales illos legitimans, vt possint in episcopos promoueri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, vt eos ad actus legitimare valeat seculares: præsertim [e] si præter Romanos Põtifices inter homines superiorem [f] aliũ non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia cũ maior in spiritualibus tã prouidentia, quàm auctoritas & idoneitas requiratur [g]: quod in maiori conceditur, licitum esse videtur & † in minori [h]. Per simile quoque id videtur posse probari, cũ eo ipso, quòd aliquis ad apicem episcopalis dignitatis attollitur, eximitur à patria potestate [i]. Præterea etiã si simplex episcopus, scienter seruum alterius in presbyterũ ordinaret [k], licet ordinator satisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen iugum euaderet seruitutis: videretur † siquidem mõstruosum, vt qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. vnde cum in spiritualibus dispensetur †, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri [l] libere potest Apostolica sedes efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi principis exequitur potestatem. ¶ Videbatur autem ex eo trahere maiorem audaciam postulãdi, quòd cum Rex Francorum I. reginam dimiserit, & ex alia postmodũ superducta puerũ susceperit & puellam, & tu similiter exclusa legitima, superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filiis regis eiusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostolicæ sedis dispensandum. Verum si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis inuenitur: nã Rex ipse à Regina per Remẽn. archiepiscopum Apostolicæ sedis legatum, fuit per sentẽtiã [m] separatus: tu vero vxorem tuã à te temeritate propria separasti [n]: Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera peruenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: sed tu in contemptum ecclesiæ, aliam superducere attentasti. Præterea rex ipse contra matrimonium impedimẽtum affinitatis obiecit, & coram præfato archiepiscopo testes induxit: cuius sententia, quia cassata fuit solummodo propter iudiciariũ ordinem non seruatum [o]: Nos

Istis ergo rõnibus cõsideratis Papa dispensauit cũ filiis regis Franciæ, causam trahens tam ex veteri testamento q̃ ex nouo: quia non solum in patrimonio beati Petri, in quo plenam habet potestatẽ in tpalibus, verumetiam in aliis regionibus, certis causis inspectis casualiter iurisdictionem tpalem exerceret, & hoc ostendit p legem veteris testamẽti. Si difficile & ambiguũ apud te iudicium esse pspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, leprã & leprã, & iudiciũ inter portas videris variari, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tpe, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem. Tandem exponit auctoritatẽ Deuteronomij qd intelligẽdum sit per eam: exposita auctoritate veteris testamenti, dicit Papa, licet cum filiis regis de quibus ab initio dubitabatur, an legitimi fuerint, duximus dispẽsandum: quia tñ tam lex Mosaica, q̃ canonica sobolem ex adulterio susceptam detestatur, dicente Dño, q manseres & spurij vsq; ad decimam generationem nõ intrabunt ecclesiam, & canon vetat tales ad sacros ordines promoueri, & s̃m leges a paterna hæreditate repelli debent, & denegari alimenta, etiam petitioni istius nobilis non duximus annuendum. Nota, q in causa matrimoniali vbi agitur de foedere matrimonij, ordo iudiciarius est seruandus, alias non tenet sententia. Item matrimonium quod non tenet, non impedit aliud matrimonium qd de iure potest valere, cum postea cõstiterit q primũ nullum fuit, & filij de secundo nati legitimi sunt. Item aliquis facit aliquid cum filiis non tamq̃ pater, sed tamq̃ rex. Item Papa potest legitimare ad ambos actus spirituales & tpales, vbi habet vtramq; iurisdictionem. Item in certis casibus iurisdictionem tpalem potest exercere in aliena tẽporali iurisdictione. Item excõicatus, mortuus reputatur. Item spurij ad sacros ordines non debent promoueri, & secũdum leges non succedunt, quibus etiam alimenta negantur.

¶ *Glossa sequens soluit contrarium.*

a ¶ *Arelaten. archiepiscopum.*] nunc: olim fuit sedes epalis: vt 8. q. 3. Artaldus. & fuit suffraganeus Narbonensis, vt ibi.

¶ *Glossa sequens tractat per quæstionem, an Papa quo ad successionem legitimet. arg. quòd non. ponit opinionem Ioannis, soluit contrarium, & subdit tertiam opinionem.*

b ¶ *Habeat potestatem.*] ex eo enim q legitimat aliquem in spiritualibus, per consequentiam & in tpalibus, prout ipse Papa argumentatur hic: pp hoc tñ q legitimat aliquem in spiritualibus, non probatur, q habeat iurisdictionem in tpalibus: legitimare enim ptinet ad voluntariam iurisdictionem. ff. de officio procõsulis. l. 2. item quia ad Papam nihil spectat de tpalibus. s. eod. causam quæ. & c. lator. & i. de iud. nouit. nisi in casibus. s. de foro compe. licet. & c. ex tenore, vt ibi dr: & sic vr̃ q Papa quo ad tẽporalia legitimare non possit, vbi non habet tpalem iurisdictionem. Ad hoc dicit Ioannes, q dñs Papa non habet potestatem legitimandi in tpalibus: sed eo ipso, q legitimat aliquem quo ad spiritualia, per consequens legitimat etiam quo ad tpalia; quæ sunt minus digna, & sic legitimat per consequentiam, sed non directe: sæpe enim pmittitur aliquid indirecte, quod non permittitur directe. arg. 4. q. 3. c. si testes. §. seruus. 2. respon. & ff. de aucto. tuto. l. 1. Ioannes adhæsit allegationi, quam ponit hic dñs Papa: sed cõtrarium credo, scilicet q dñs Papa non possit legitimare aliquẽ quantũ ad hoc, vt succedat in hæreditate tamq̃ legitimus hæres, qui non sit: dicta de suæ iurisdictiõe tpalis, sic enim esset mittere falcem in messem alienam, & vsurpare alienam iurisdictionẽ: qd esse non debet. i. de iud. nouit. & 6. q. 3. scriptum est. & priuare aliquem iure succedendi. vnde credo, q non possit legitimare nisi quo ad actus spirituales: & tñ quidam legitimationẽ extendunt ad honores seculares, vt per hoc intelligatur esse legitimatus, vt possit esse iudex, & habere huiusmodi honores tpales, quos alias habere nõ posset: & in hac sententia fuerunt Laurẽtius Vincentius & Tancredus.

c ¶ *Non naturalibus.*] Naturales large oẽs appellantur, præter adoptiuos & spirituales. 30. q. 3. §. 1. plerumque: stricto illi tantum qui ex liberis concubinis nascuntur, vt hic, & 32. q. 4. liberi.

d ¶ *Adulterinis.*] vt puta filiis presbyterorum, qui cum fornicantur, adulterantur, cum sint quasi mariti ecclesiarum: vt 56. distin. Cenomanensem.

e ¶ *Præsertim.*] idest, maxime, secundũ Ioannem. secundum alios præsertim, idest, cantũ.

f ¶ *Superiorem.*] Papa enim super omnes est. 96. distin. duo sunt, & 9. q. 3. cuncta. & i. de maioritate & obedientia. solitæ.

g ¶ *Requiratur.*] supple, quantum ad temporalia.

h ¶ *In minori.*] 95. distin. illud. 16. q. 2. cap. 2. & i. de deci. ex parte. Et econuerso cui interdicitur minus, & maius interdictum esse videtur. j. de sententia excommun. cum illorum. & 74. distin. gesta. & ff. de ser. exportandis. error. §. cui. & ff. de interdict. & relegat. l. relegatorum. §. solet.

i ¶ *A patria potestate.*] 53. dist. cap. si seruus. & in Authen. constit. quæ de dig. lib. fil. a pa. po. §. palam. coll. 6.

k ¶ *Ordinaret.*] 54. dist. si seruus absente. & c. ex antiquis.

l ¶ *Beati Petri.*] Dicebat Ioan. maxime. Sed tu dic tantum, vt dixi s. quia quo ad forum seculare non potest legitimare, nisi princeps ei permitteret. in seruo scienter ordinato secus est, sed ipse tenetur Domino satisfacere, vt hic dicitur.

m ¶ *Per sententiam.*] cui standum erat, donec in c̃rium probaret. s. de re iud. sicut. & i. de renun. in præsentia. licet iniqua. ff. de iust. & iure. l. penult. §. 1. & ff. de reg. iur. res iudicata.

n ¶ *Separasti.*] quod facere non debuit, etiam si causa esset manifesta. j. de diuor. porro. cum talis separatio sit poena, quæ non debet inferri nisi per iudicem 2. 33. q. 2. c. fine. §. in hoc.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

o ¶ *Iudiciarium ordinem non seruatum.*] vt 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. & arg. i. de proba. qñ. & i. de elec. dudum. & i. vt lite nõ contestat. acce-

Adde, & ecclesiast. ... concil. Tridens. sess. 14. de reformat. ma... de sacramento matrimonij ca... no. 1.

testat.accedens.arg.s. ꝟ.vt lite non contest.c.1.& c.quo.§.1.vbi dr, ꝙ ordo iudiciarius nõ vsquequaq; seruatur in causis matrimonialibus,sed hic cassata fuit pp hoc snia. Illa ꝟria intelliguntur qñ altera pars est absens p contumaciam:tunc enim ordo iuris non seruatur p oia, immo testes recipiuntur lite non contestata,& fertur snia pp periculum fornicationis:vt i cap.qm̃. sed vbi altera pars non est absens, sed præsens vtraq; pars, debet ordo iuris seruari: alias non valet snia, vt hic. Et dic cassata; idest, cassa & irrita nunciata: vt c. accedens. s. vt lite non contest.

a ¶ *De tribus bonis coniugij.*] Nota, ꝙ tria sũt bona matrimonij, vt hic dicit, scilicet fides, proles, & sacramentũ. 27.q.2.oẽ itaq;.32.q.1. nõ enim in sola. Fides, quia nullum adulteriũ dr fides tori coniugalis:vt capitulo,non enim. Proles,idest, ipse Deus. Sacramentum,quia nullum debet esse diuortium: vt cap.oẽ. Vbi alterum istorum non seruatur, frangitur lex matrimonij. Ille non seruauit illa tria, scilicet fidem, quia cũ alia adulterium cõmisit, sed rex Franciæ non fecit hoc, pp iniam:& ꝙuis fides non seruetur, matrimonium tamen durat: vt hic dicitur.

b ¶ *Violasset.*] idest, dissoluisset: quia in nullo casu soluitur matrimonium post carnalem copulam,nisi in casibus.ĩ. de diuor.gaudemus.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem.*

c ¶ *Dubitari.*] & sic ex futuro euentu pendet, an sint iudicandi legitimi.arg.s.de frigi.& malefi.c.fraternitatis.in fi. Sed certe ꝓrium vr̃ si scm matrimonium ꝯctũ fuit auctoritate ecclesiæ ex vi sniæ latæ, & toleratum fuit:lite pendente super primo, filij legitimi erunt.ĩ.eod.per latum. & cap. cum inter. & cap. referẽte.arg. & ita sine aliqua dispensatione legitimi erunt.

† Hodie dicit in concilio Viennensi de iudi. c.dispendiosam.

† Vide beatum Augustinum sup Genesim ad literam,lib. 9.c.7 & Petrum Lombard. lib. 4. sent. dist. 31. vbi plenissime de his tribus coniugij bonis.

De materia huius glossæ vide plene p Dominicũ Sotum lib. 4. senten. dist. 31. q.1. art. 6.

Deuter. cap. 17.

Hic Deuteronomij auctori as procedunt vsq; ad illa verba: Sane cum Deuteronomium. In ea impressione (constat sum' antiqua & magis emẽdata Gregorij ead plana,quam tum ad verba tantisper differt a vulgata editione, sed eadẽ est sententia.

post restitutionem reginæ, alios cognitores duximus deputandos: tu vero vxori tuæ, nihil quod diuortiũ induceret obiecisti: cum & si fides tori sit vnũ de tribus† bonis coniugij[a], nõ tamen ipsius violatio coniugale vinculum violasset[b]. De filiis ergo eiusdem Regis, vtrum legitimi vel illegitimi fuerint, quandiu pendet quæstio affinitatis obiectæ, potest non immerito dubitari[c]. Nam si affinitas fuerit comprobata[d], prædictã reginam non esse regis coniugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitime copulata, & filios ei legitimos peperisse. Insuper cum rex superiorem in temporalibus minime recognoscat[e], sine iuris alterius læsione, in eo se iurisdictioni nostræ subijcere potuit[f]: in quo videretur aliquibus, quòd per seipsum (nõ tanquam pater cum filiis, sed tanquam[g] princeps cũ subditis†) potuit dispẽsare: tu autem nosceris aliis subiacere: & infra. ¶ Rationibus igitur his inducti, regi[h] gratiã fecimus requisiti: causam tã ex veteri, quàm ex nouo testamento trahentes: quòd non solum in ecclesiæ patrimonio[i], (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verumetiam in aliis regionibus, certis[k] causis inspectis, temporalem iurisdictionẽ casualiter exercemus; nõ quod alieno iuri præiudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio continetur: Si† difficile & ambiguum apud te iudiciũ esse perspexeris inter sanguinem[l] & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & iudicium inter portas videris variari[m], venies ad sacerdotes[n] Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: qui iudicabunt tibi iudicij veritatẽ: & facies quæcunq; dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisque eorum sententiam. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto iudicis morietur. Sane[o] cum Deuteronomium, lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli[p] comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo testamẽto debeat obseruari. Locus enim quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus vrbem fugiens† exiuisset, volens eum Dominus ad locum quem elegerat reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? respondit, venio Romam iterum crucifigi: quod† intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus[q]. ¶ Sunt autem sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico, in executione sacerdotalis officij coadiutores existũt. Is vero super eos sacerdos siue iudex existit, cui Dominus, inquit, in Petro: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Eius vicarius, qui est sacerdos in æternum secundum ordinẽ Melchisedech, constitutus à Deo iudex viuorum & mortuorũ. Tria quippe distinguit iudicia: Primũ inter sanguinem & sanguinem[r], per quod criminale intelligitur, & ciuile[s]: Vltimum inter lepram & leprã, per quod ecclesiasticũ & criminale[t] notatur: Mediũ[u] inter causam & causam, quod ad vtrumq; refertur, tam ecclesiasticum quàm ciuile: in qui-

Matt. 16.

Psal. 109.

& ĩ.de iure patro.per tuas.Ioan.

h ¶ *Regi gratiam.*] quia non potuit rex legitimare filium suũ, licet posset alienum: vel quia licet eum posset legitimare vt subditum, s. vt succederet alij: non tñ vt succederet sibi.arg.8.q.1. in scripturis. & 24.q.1.didicimus.immo vr̃ ꝙ ipso iure legitimi erant, cum nati fuissent de matrimonio auctoritate ecclesiæ cõtracto.sed non est ita: vt s. dictum est in notula, maxime.

i ¶ *Patrimonio.*] illos tñ de patrimonio suo legitimare potest: vt dictum est supra.

k ¶ *Certis causis.*] scilicet, cum requirimur.& hoc ꝓbatur auctoritate Deuter. scilicet, cum variatum est inter iudices, siue ambiguum, tũc recurritur ad iudiciũ ecclesiæ: vt ĩ. sequitur. & licet ex certis causis, nõ ideo est ordinarius quo ad tpalia. ĩ.de offi.ord. pastoralis.c.rñlo. sed casualiter: vt dicit littera. ĩ. de foro competent. licet. cap. ex tenore. & cap. ex parte. Et ita est hic arg.de iurisdictione distincta. ĩ.eod.causam quæ.vbi de hoc. & ĩ de iudic. nouit.& s.de appellat.si duobus.

l ¶ *Inter sanguinem.*] Hæc verba exponuntur inferius.

m ¶ *Videris variari.*] inter iudices siue sapientes.

n ¶ *Venies ad sacerdotes.*] Arg.qđ ex defectu iudicis secularis recurritur ad ecclesiasticũ. s. de fo. cõpe. licet.& 23. q. 5. administratores.

o ¶ *Sane.*] Hic incipit Papa exponere auctoritatem Deuteronomij.

p ¶ *Ex vi vocabuli.*] interpretatur enim noua lex antiquam.

q ¶ *Reuersus.*] ipse Petrus, & ibi postmodum martyrium subiuit. 2. q. 6. Beati Petrus & Paulus.

r ¶ *Inter sanguinem & sanguinem.*] Hæc est expositio eius quod præmisit i auctoritate Deuteronomij.

s ¶ *Ciuile.*] hoc est seculare iudicium.

† Refert hoc B. Ambros' lib. 5. epistolarum epistola. 32. in cap. Dalmatius me tribunus. ¶ video vos post modum, tom. 3.

† Aliàs nec quod Petr' intelligens pro se, &c.

† Quod dic vt not. infra de elect. sua damnata. lib. 6. Ioan. An.

d ¶ *Comprobata.*] maxime quia & si non fuerit comprobata, & restituatur viro, nihilominus proles legitima erit nata ex secũda vxore, quam auctoritate ecclesiæ recepit post sententiam latam: vt dixi in proxi.not. sed non est verum: quia sententia non tenuit propter ordinem non seruatum, & ideo necessaria esset dispensatio si non probaretur affinitas.

e ¶ *Minime recognoscat.*] de facto, de iure tñ subest Romano imperio.7.q.1.in apibus. De hoc dicitur. ĩ.de elec.per venerabilem.

f ¶ *Subijcere potuit.*] ff.de iurisdict.om.iud.est receptum.

g ¶ *Tamquam princeps.*] Nota, ꝙ facit aliquid non tanq̃ rex: vt ĩ. de elect.ꝙ sicut.l.penult.& cap.cum inter canonicos.& c.cum inter vniuersas.& 23.q.4.si ecclesia.in fine.& ff. de adop.si consul.§. 1.& ff.quod cuiusque vni.inter eorum. §.1.& ita rex erit hic actor & iudex proprij facti.& licet forte rex hoc facere possit, melius tñ facit si abstinet a talibus.ff.de offi. procon.ne quicquam. ne videatur præstare auctoritatem suo proprio facto: vt ĩ.de instit.cap.vlt.

t ¶ *Criminale.*] idest, ecclesiasticum secundum canones.

u ¶ *Medium inter causam.*] Nota, ꝙ ista tria iudicia sic clarissime secundum Hostiensem possunt exponi: Primum, inter sanguinem & sanguinem istud est criminale, ciuile siue seculare, quod idẽ est hic, vt quia accusator dicit esse probatum ꝙ reus sanguinem fudit, id est, aliquid criminale commisit, puta homicidium, adulterium, furtum: vel aliquod aliud simile. Vltimum inter lepram & lepram, quia accusator dicit reum esse infectum lepra hæresis, vel simoniæ siue sacrilegij, vel alterius criminis ecclesiastica, & reus negat. Medium inter causam & causam, quia actor dicit, ꝙ reus tenetur sibi in centum ex mutuo vel cõmodato, vel alia ciuili actione, vel etiã teneris mihi ad decimas præstandas, vel habeo ius patronatus in ecclesia ista, vel alia simili actione ecclesiastica, & reus negat. In his enim omnibus si quid difficultatis emerserit, est ad sedem Apostolicam recurrendum. s. de appel. vt debitus. & s. de baptismo. cap. maiores.

† Hæc glossa non est Bernardi, nec habetur in antiquo codice b'.sed ex lectura Ioannis Andr. ꝑ ꝑpetuũ collecta, hac incepit fuit inserta: non est aũt hinc ablata, quia vulgo extat in omnibus impressis exemplaribus.

a ¶ *Præcipi-*

a ¶ *Praecipitur.*] 11. q. 3. absit.
b ¶ *Mortuus.*] 11. q. 3. nihil. & c. sic debet. & 24. q. 3. corripiantur.
c ¶ *Canonica.*] 56. dist. c. 1. & s. de fil. psby. c. 1. & 15. q. 8. cũ multae.
d ¶ *Detestatur.*] nisi cũ eis fuerit dispẽsatũ. 56. dist. Cenomanẽsem.
e ¶ *Manzeres.*] De his dictum est. s. de renunc. nisi cum pridem. §. personae.

f ¶ *Canone.*] s. de electioni. cum in cunctis.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.*
g ¶ *Etiam alimenta.*] C. de natu. libe. Authẽ. licet patri. & C. de incest. nupt. Authẽ. ex cõplexu. Arg. s. s. de eo q duxit in matri. cum haberet. Solu. ibi.

E *X tenore.*] Sunt duę partes. In prima iudicum consultatio. In secũda rñsio, & eius ratio: ibi, *Intelligentes.* Abbas Siculus.

Casvs. Quędã vidua petebat haereditatẽ quondam R. mariti sui restitui sibi, & filio pupillo: pars aduersa petitionem suam repellere nitebat, pro eo q dictũ R. maritum ipsius de adulterio genitũ assereba, dicens, qd pater dicti R. viuente vxore legitima, aliam M. noie superduxit, ex qua dictum R. maritũ ipsius viduę suscepit: pars viduae rñdebat, qd dicta vidua nesciens q pater dicti R. aliam haberet vxorẽ, cũ eo ɔ̃xit in facie ecclesiae: vnde dict' R. filius ipsius debebat legitimus reputari: cũ illegitimi dici non debeant, qui de adultera conscia non nascũtur: Iudices qui de hac materia cognoscebant, super hoc dubitantes consuluerunt dñm Papã: Vnde ipse intelligẽs, q pater ipsius R. matrem eius in facie ecclesiae ignarã qd sibi aliã matrimonialiter copulasset, duxerit in vxorẽ, & dum legitima putaret vxor, ipsum R. suscepit ex ea, in fauorẽ prolis dictum R. legitimum iudicauit. Nota, q ignorantia alterius parentis facit quod filij de tali matrimonio nati legitimi sunt, & fauor prolis ad hoc coadiuuat.

¶ *Glo. seq. potest recitari per obiectionem.*

h ¶ *Restitui postularet.*] tamq̃ tutrix. C. q̃ñ mu. tut. of. fun. l. 1. & Authen. matri. Olim si mater curã vel tutelam filiorum subire volebat, oportebat eam iurare, q non transiret ad secundas nuptias, hodie vero remittitur illud iuramentum: quia veniebant ɔ̃, sed renunciant beneficio Velleiani. in Authen. vt hinc prohib. ma. debit. & credi. §. quia vero multam. coll. 7. & pdicta Authen. matri. & si ɔ̃xerit, statim expellitur à tutela. C. eod. tit. Authen. sacramentum. & s. de appella. ex parte. vbi de hoc.

i ¶ *Ignaram.*] haec ignorantia facit, q filij sunt legitimi censendi: aliàs non essent legitimi: vt s. eod. referente. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. not. & remittit: quarit, & soluit. allog. in contrarium.*

k ¶ *Legitimum.*] ex hoc patet, q sufficit bona fides alterius parentis, vt filij dicantur legitimi: & si nascantur lite mota legitimi sunt, licet postea separentur, vel si ante sniam sit conceptus. s. eod. cum inter. Circa huiusmodi scientiam vel ignorãtiam tenendum est, vt dr s. de clan. despon. cum inhibitio. Sed nunquid idem esset si aliquis crederetur liber cum esset seruus, vt filius eius propter opinionem ecclesiae iudicetur liber, & legitimus quo ad ordinem? Non: vt C. solut. matrimo. l. 3. Argumen. contra ff. solu. matrimo. l. si cum dotem. §. vltimo.

1. Cor. 6.

Deut. 23.

bus cum aliquid fuerit difficile vel ambiguum, ad iudicium est sedis Apostolicae recurrẽdum: cuius sententiã, qui superbiens contempserit obseruare, mori praecipitur[a], id est, per excommunicationis sentẽtiam velut mortuus[b] à communione fidelium separari. Paulus etiam, vt plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinthios scribens ait: Nescitis quoniam angelos iudicabitis? quãto magis secularia? ¶ Licet igitur cũ filiis saepedicti † regis (de quibus an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus dispensandũ: quia tamen tam lex Mosaica, quàm canonica[c], sobolem susceptã ex adulterio detestatur[d], testãte Domino, quòd manzeres[e] † & spurij, vsque in decimam generationem in ecclesiam non intrabunt: canone[f] vero vetante tales ad sacros ordines promoueri: secularibus quoque legibus non solum repellẽtibus eos à successione paterna, sed negãtibus ipsis etiam[g] alimenta, petitioni † tuae nõ duximus annuendum.

¶ Idem H. † & R. canonicis Beneuentanis.

¶ *Si coniugatus, viuente prima, in facie ecclesiae contrahit cum secunda hoc ignorante; legitima erit eorum proles.*

CAP. XIIII.

EX † tenore litterarum vestrarũ nobis innotuit, quòd cum G. vidua haereditatẽ quondam R. mariti sui sibi & pupillo filio suo restitui[h] postularet, pars aduersa petitionẽ eius nitebatur excludere, pro eo, quòd R. maritum ipsius viduae de adulterio genitũ asserebat: & infra. ¶ Intelligentes, quòd pater praedicti R. matrẽ ipsius in facie ecclesiae ignarã[i], quòd ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in vxorẽ, & dum ipsa coniunx ipsius legitima putaretur, dictum R. susceperit ex eadem: in fauorem prolis potius declinamus, memoratum R. legitimum[k] reputantes.

¶ Idem episcopo Tib. †

¶ *Proles infidelium, qui postea conuertuntur, legitima est: etiã si parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.*

CAP. XV.

GAudemus †: & infra. ¶ Caeterum prolem de infidelium cõiunctionibus[l] natam, qui secundo, tertio, vel vlteriore gradu secũdum opinionẽ[m] illorum † matrimoniali contraxerũt affectu, post fidem receptam (vtilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

TITVLVS XVIII.

Qui † matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

¶ Alexander tertius Parisiensi † epo.

¶ *Cum agitur de foedere matrimonij, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonij recipi testes, dummodo sint legitimi: & ad dicta eorum fertur sententia.*

CAP. I.

RElatum † est, quòd cum pater cuiusdam puellae, eam cuidam ciui Parisien. † nuptui tradidisset, ma-

G *Audemus.*] Casvs. Infideles quidã in secundo vel tertio gradu sm opinionem suã ɔ̃traxerunt matrimoniũ, & filios de tali matrimonio susceperũt, tandem conuersi sunt ad fidem. Quaeritur, an filij eorũ legitimi sint censendi? Rñdet Papa, q vtilitate publica suadente debẽt legitimi reputari. Nota, quòd fauor fidei & publica vtilitas attendẽda sunt.

l ¶ *Coniunctionibus.*] Scilicet, Paganorum siue Iudaeorum ad fidẽ postea conuersorum: vt s. de consangu. & affinit. de infidelibus. & j. de diuor. gaudemus, cuius pars hęc est.

¶ *Glo. seq. quarit, & soluit, et duas solutiones ponit.*

m ¶ *Opinionem.*] talis opinio nõ legitimat, sed pstat occasionem legitimandi. arg. s. cap. pxi. & c. p venerabilem. & ff. de ritu nup. qui in prouincia. Sed nunquid est matrimonium inter tales? Vr q sic. 28 distin. deinde. & s. de cõsang. & affinita. de infidelibus. Solutionẽ collige. j. de diuor. gaudemus. cuius haec est pars, & decisa vr ante illum §. qui aũt, &c. vt pcedat sermo de coniunctis cũ secundis, post diuortiũ factũ adhuc viuentibus repudiatis, in qbus non est matrimoniũ, vt ibi dr. filij tñ eorum reputantur ab ecclesia legitimi vtilitate publica suadente, vt alij facilius conuertantur. Sed si intelligatur de filiis illorum, de quibus dicit in principio illius cap. gaudemus. tunc planũ est: quia inter illos est matrimoniũ, vt ibi patet. & sic deciditur ante §. quia vero. quod potius credo: & filij talium legitimi sunt.

Tyb. Tubu. Tyburt.

Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat.

Et praeter Doctores hic, vide Soc. lib. ... dist. 39. q. vnica. art. 3. ad 4. arg. & per eorum articulum.

Aliàs sunt De his, qui matrimonium accusare, &c. aliàs deficiunt illa verba: vel cõtra illud testificari.

Parmen. Parmonen.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat.

Parmen.

QVI MATRIMONIVM ACCVSARE possunt, vel contra illud testificari.

¶ *Viso de matrimonijs, & de impedimentis eorum, merito sequitur videre de separationibus & diuortiis: sed quia ad diuortia peruenitur accusationibus & testimoniis praecedentibus, ideo tractaturus auctor de diuortijs, praemisit istam rubricam. Qui matrimonium accusare possunt, & contra ipsum testificari. Et sic habet ista rubrica duas partes: Tractat enim qui sunt accusatores idonei, & qui idonei testes contra matrimonium. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 35. q. 6. per totum.

R *Elatum.*] Cõmunis diuisio. Secunda pars: ibi, *Caeterum.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam filiam suam, cuidã tradidit, cum qua per aliquot annos permansit: tandem pp homicidium qd cõmisit, de ciuitate timore mortis recessit: postmodum

¶ *Glossa seq. arg. pro opi. dicentium cap. si per sortiarias. non teneret cui dupliciter respondet, subdens de maleficio.*

a ¶ *Diuinum miraculum.*] argumen. quòd nullum maleficium est perpetuum, cum possit remoueri præter diuinum miraculum, saltem per illum qui ipsum induxit: quia quicquid ligatur, dissolubile est. in Authen. de nupt. §. nuptias. colla. 4. & secundum hoc non tenet illud. cap. si per sortiarias. 33. q. 1. vt quidam dicunt. Potest dici quòd aliud est cum allegatur impotentia ex parte mulieris, vt hic; aliud vbi ex parte viri allegatur maleficium, vt in cap. si per sortiarias. & infra, cap. proxi. & hic allegata fuit falsa causa, vt postea apparuit: vnde postea debet restitui viro. argumen. supra, de re iudic. lator. & cap. consanguinei. ad hanc causam refertur hæc ratio: attendentes quòd impedimentum, &c. Vel potest dici quòd maleficium est perpetuum; ex quo enim mulier cohabitauit viro per triennium, & dederũt operam copulæ carnali, nec potuerunt commisceri, præsumitur perpetuũ impedimentum, & possunt separari, & alteri nubere: vt in cap. si per sortiarias. quia potest aliquis maleficiatus esse cum vna, & non cum alia. & hoc intelligo de maleficio quod præcessit matrimoniũ: nam post matrimonium contractum si superueniat impedimentum, non debent separari. trigesimasecunda quæstione septima, hi qui sani. & q. 5. si vxorem. si vero post separationem eam cognosceret, matrimonium debet redintegrari, vt hic patet: quia impedimentum non erat perpetuum.

ram, vtrum videlicet simplici verbo, an voto solemni: vtrumve ad religionem transierit, vt promisit, an contra promissionem suam† in domo remanserit: & qualiter feras illas fecerit reserari, vtrum videlicet artificio medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo: Nos tamen perspicaciter attendentes, quòd impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum[a], per opus humanum, absque corporali[b] periculo potuit remoueri: sententiam diuortij per errorem[c], licet probabilem, nouimus esse prolatam: cum pateat ex postfacto, quòd ipsa cognoscibilis erat illi[d], cuius simili[e] commiscetur: & ideo inter ipsam & primum virum, dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam & præfatum G. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab inuicem separari. Et si prædicta mulier ad religionem transiuit [sicut† asserit promisisse] primus vir, qui non cognouit eandem; cum ea remaneat[f], cum qua postmodum ecclesiæ auctoritate contraxit: alioquin[g] ea dimissa, debet ad illam redire, cum qua primo contraxit: nisi se voto[h] mulier illa constrinxerit ad continentiam obseruandam, vt intelligatur per hoc cum præfato G. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario[i] modo alij viro miscuerit, vt primus vir prætextu fornicationis, eius velit consortium declinare. nam si tantum simplici verbo promisit se continentiam seruaturam, & postea in conspectu ecclesiæ nupsit memorato G. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi[k] non debet, quòd fornicaretur cum illo, sed amodo[l] non debet cum illo aliquatenus remanere.

¶ Per hæc† autem quæstionem illam noueris esse solutam[m], qua quæritur, vtrum ea, quæ adeo arcta est, vt nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut† alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo leuis, sed forte tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea[n] perhiberi. ¶[o] Similiter illa, quæ viro cui nupserat, adeo arcta est, vt nunquam ab eo valeat deflorari: si† ab eo sit per iudicium ecclesiæ separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem vsum secundi, reddatur etiam apta primo: vtrum ad eum redire debeat[p], cum quo prius fœdus inierat coniugale. De talibus[q] autem non est facile iu-

b ¶ *Corporali periculo.*] Vbi vero graue periculum timeretur, non est matrimoniũ: sed vbi leui periculo potest remoueri, debet illud pati. j. eod. cap. §. per hoc. a contrario sensu.

c ¶ *Per errorem.*] propter quem excusatur iudex. infra de senten. excommuni. sacro. & intellige, quòd error iste interuenit in aspectu corporis, in quo matronæ deceptæ fuerũt; quia manus & oculus obstetricum sæpe fallitur. s. de proba. causam matrimonij. & 27. q. 1. nec aliqua. & sic patet quod sententia per errorem lata, à qua non est appellatum, reuocatur, si error probabilis postea detegatur. j. de purga. vulg. significantibus. & ff. de condi. sine causa. l. 2. Item habes hic, quòd sententia per errorem lata contra matrimonium, non transit in rem iudicatam, quo minus possit reuocari quandocunque apparuerit ecclesiam deceptam fuisse, vt hic patet. & s. de re iudi. lator. & cap. consanguinei. & j. eod. cap. proxi. & s. eod. cap. 1. & cap. proxi.

d ¶ *Erat illi.*] scilicet primo viro, à quo fuerat separata.

e ¶ *Simili.*] Sic 33. q. 1. requisisti. & innuitur hoc, ex eo quod in fi. huius cap. dicitur, quòd si prior vir non possit eam cognoscere sine graui periculo, quod non sit reddenda primo viro, licet ex postfacto per consuetudinem secundi viri reddita sit apta priori: quod bene potest concedi: quia non fuit matrimonium inter eos, vt dixerunt Vinc. Io. & Tanc.

f ¶ *Remaneat.*] quia si ingressa fuit & professa, statim solutum fuit matrimonium, si quod fuit inter eos. s. de conuer. coniugat. ex publico. secus si ingressa fuit causa probationis: quia, si ista tunc ad seculum rediret, compellitur redire ad virum priorem.

g ¶ *Alioquin.*] idest, si non transiuit cum effectu.

h ¶ *Se voto.*] solemni, scilicet, & tunc debet compelli votum seruare, & per hoc intelligitur fornicata cum secundo, cum ipsa contrahere nõ potuit post votum solemne.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit: demum quærit & soluit secundum Ioan. & subdit ops. T.*

i ¶ *Fornicario modo.*] quia si legitime contraxisset cum altero, illud ei obijci nõ posset, nec prætextu talis fornicationis posset repelli à viro. argu. j. de diuor. gaudemus. immo videtur, quod nullam fornicationem ei obijcere possit: nullam enim iniuriam fecit nec intendebat facere viro, quia fornicata fuit tanquam soluta. 15. q. 1. illud. ff. locati. si ignorans quis. nam adulterium non committitur sine dolo. 34. q. 2. in lectum. ff. de adult. l. penul. Item si aliqui sint separati per sententiam ecclesiæ, & post alter eorum fornicetur, minorem iniuriã committit, & minus peccat. 32. q. 7. quemadmodum. Præterea per primam fornicationẽ non fuit apta viro suo, sed forte nec per multas alias, ergo illam solam potest opponere cũ reddita fuerit apta primo viro, quæ postea secuta est: quia tũc primum læditur ius matrimonij. argu. s. de donatio. Apostolicæ. Potest dici, quod sicut ex futuro euentu apparet retro fuisse matrimonium, vt dicitur in fin. sic ex futuro euento apparet retro fuisse factam iniuriam priori viro. ff. de cad. & postli. reuer. in libello. §. 1. & ff. ad Macedo. l. 1. §. 1. Sed quid si post primum coitum cum secundo, prior petit eam? Dico quod est ei reddenda: & si non inuenerit eam aptam, est restituenda secundo: & sic etiam post secundum vel tertium coitum† secundi, & sic in infinitum, vt dixit Ioan. Tan. dixit, quod vsque ad tertiam vicem tantum, & non vltra debet restitui primo: immo remanere debet cum secundo: quoniam duæ tantum sententiæ post primam sunt ferendæ, quia tertio appellare non licet. 2. q. 6. si quis in quacunque. & s. de appella. sua nobis. Ber.

k ¶ *Præsumi.*] sim. 33. q. 2. cum per bellicam. & infra, de diuor. gaudemus.

l ¶ *Amodo.*] s. veritate reuelata, quod fuerat vxor primi.

m ¶ *Solutam.*] Arg. à contrario sensu sumpto ex illo verbo. j. eod. cap. 1. ibi; absque corporali periculo, &c. & est arg. validum à contrario sensu. s. de his quæ fiunt à prælat. cum Apostolica. in fin. & j. de reg. cum virum.

n ¶ *Idonea perhiberi.*] & certe non.

o ¶ *Similiter.*] Resume: per hæc noueris quæstionem illam esse solutam, qua quæritur, vtrum illa, quæ viro cui, &c.

p ¶ *Debeat.*] quasi dicat, non debet. intellige tamen secundum distinctionem præmissam, an sit graue periculum si reddatur apta, vel non. Vin.

q ¶ *De talibus.*] Simile s. de in integ. restit. cum venissent.

r ¶ *Non est facile.*] quia nescitur an sit apta viro primo: & hoc aliquo

¶ Dictio, suam, deest in antiquis exẽplaribus.

¶ De materia huius glossæ, & an maleficium sit impedimentum dirimens impediẽtive matrimonium, vide D. Thomam lib. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3. & ibidem late per Scotũ & Doctores. adde Syluestrũ in summa verbo, matrimonium 8. q. 16. & per alios summistas.

¶ Hæc verba sicut asserit promisisse desunt in omnib. Vaticanis codicibus: habẽtur tamẽ in alijs paulo recẽtioribus, & in antiqua editione.

¶ Alibi, Per hoc autem, &c.

¶ Alibi leui aut alio simili modo violẽtia inferatur.

¶ Vide vt li te non cõce. quondã. in per glo. per famam. in Aut.

¶ Hæc pars deest in omnibus antiquis exẽplaribus habet ita. si ab eo per iudiciũ ecclesiæ separata nubat alteri, cui arcta, &c. sed recepta est vulgata, & recepta lectio.

¶ Caue ne quid illicitũ vel inhonestum ex opinionib. hic relatis admittatur.

aliquo iure perpendi non potest, sed potius per experiẽtiam facti. sim. s. de dona. Apostolicę. cum suis concor.

a ¶ *Ex futuro.*] sic ff. de reb. dub. quædam. & ff. si cert. peta. proinde. & ff. qui pot. io pi. ha. l. potior. ff. ad Macedo. l. 1. §. 1. Nec intellige quòd matrimonium retrotrahatur, sed hoc ideo dicit, quia in dubio est, an sit matrimonium cum primo. nec intelligas, quod tunc primo incipiat esse matrimonium cum primo, cum incipiat esse apud sibi, sed tunc primo declaratur fuisse matrimoniũ. simile ff. si ser. vend. sicut. §. sed si queritur. & ff. de acqui. re. do. adeo. §. cũ quis. in fin. & trigesimatertia quæstione prima, requisisti. ff. qui testamen. facere pos. l. hæredes palam. §. primo. Bernar.

L*ittera.*] Legitur tribus modis. Primo quòd loquatur in maleficiato: & secundum hunc intellectum summatur sic: Si vir maleficiatus nunquam potuit cognoscere vxorem, cui per triennium cohabitauit, ipsis cum septima propinquorum manu hoc iurantibus, matrimonium separatur, hoc dicit. Secundo modo legitur sic, quòd non loquatur in maleficiato, sed in frigido, vt tenuit Innocentius, cuius lectura communiter non recipitur: sed tamen in se vera est, & dicendum vt habuisti in cap. laudabilem. supra eodem. Tertio modo legitur inhærendo verbis litteræ generaliter, cum vxor dicit virum non habere potentiam secum coeundi: nec exprimit ex qua causa: & sic facit ad tertiam partem rubricæ. Et duo ponuntur hic. primo consultatio: secundo responsio: ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

¶ Si hãc decretalẽ intelligas iuxta communẽ sensum vt loquatur de eo, qui per maleficia factus erat impotẽs ad cõgnoscẽdam suam vxorem. vide omnino Dominicũ Sotũ lib. 4. sent. dist. 34. q. art. 3. & Iacobũ Sprẽger in suo malleo maleficarũ par. 2. q. 1. cap. 16. & eadẽ parte q. 2. c. 1. & 2. vbi plene de hoc maleficio, ac remedijs aduersus ea.

dicandum: cum finale iudiciũ pendeat ex futuro [a].

¶ Honorius tertius.

¶ *Si vxor dicit virum, cui cohabitauit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc iurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. hoc dicit inhærendo verbis litteræ.*

CAP. VII.

Litteræ † vestræ nobis exhibitæ continebant, quòd cũ causa matrimonij, quæ inter M. mulierem, & A. eius virum vertitur: vobis fuisset ab I. Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quòd cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, adhuc integra [b] permanebat: eo quòd prædictus vir eius non habebat potentiam coeundi: quare petebat diuortium celebrari. prædictus vero A. fatebatur, quòd illam nunquam cognouerat: tamen se habere potentiam cognoscendi [c] alias asserebat: Vos vero, ne id confiterentur in fraudem [d], à matronis bonæ opinionis, fide dignis [e], ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per presbyterum, de cuius parochia vir extitit, fecistis inquiri: vtrum ipse aliquam cognouisset: nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente diuortium, & dicente, quòd mater esse volebat, & filios procreare; proponente vero viro, quòd paratus erat stare consilio ecclesiæ, iniunxistis eisdem, vt agerent pœnitentiam de commissis [f], & † sic forte placeret Deo, qui matrimonij fuit institutor [g] & auctor, vt opus matrimonij consummarent: qui post plures terminos ad vestram reuersi præsentiam, consona voce dixerunt, quòd non poterant carnaliter commisceri. ¶ Quocirca mandamus, quatenus, si ita est, & constiterit vobis, præfatum virum & mulierem, infra prædictos octo annos, per continuum triennium [h] insimul habitasse: ipsis cum septima [i] propinquorum manu firmantibus iuramento, se commisceri carnaliter nequiuisse, proferatis diuortij sententiam inter eos.

CASVS. Quædam causa matrimonialis vertebatur inter M. mulierem, & A. virum: causa illa fuit commissa quibusdam iudicibus, per sedem Apostolicam, coram quibus ex parte mulieris fuit propositum, quòd iam octo annis fuit dicto viro matrimonialiter copulata, & diu cohabitauit eisdem, & adhuc integra permanebat, quia dictus A. non habebat potestatem coeundi, quare petebat diuortium celebrari: prædictus vir fatebatur quòd nunquam eam cognouerat: tamen dicebat se habere potentiam coeundi, & alias cognoscendi: iudices timentes ne istud confiterentur in fraudem, fecerunt illam inspici per matronas fide dignas, & expertas in opere nuptiali: quæ perhibuerunt testimonium, illam adhuc virginem permanere, & postmodum fecerunt inquirere per parochiam ipsius viri, si aliquam cognouisset, nec ipsi inuenerũt quòd aliquam cognouisset; mulier instanter diuortium postulabat: vir vero dicebat quòd paratus erat stare consilio ecclesiæ: iudices præceperunt eisdem, vt pœnitentiam agerent de commissis, & sic forte Deo volente matrimonium consummarent: Tandem reuersi ad iudices, dicebant se non posse carnaliter commisceri: vnde totum negotium domino Papæ per suas litteras intimauerunt, petentes quid sit super hoc agendum? Mandat Papa, quatenus si est ita; & eis constiterit, quòd infra octo annos per continuum triennium insimul habitassent; si iurauerint cum septima manu propinquorum, quòd non potuerint carnaliter commisceri, sententiam diuortij proferant inter eos. Nota, quòd qui separantur propter frigiditatem, siue propter maleficium, simul debent commorari per triennium continuum, secuto postea iuramento tam principalium personarum, quàm septima manu propinquorum.

b ¶ *Adhuc integra.*] & intellige quod viripotens erat hæc, quæ virum pati poterat: licet esset virgo, dicitur viripotens. ff. de verb. sign. mulieris [1], in princ.

[1] Verba legis habent ita: mulieris appellatiõe, etiam virgo viripotẽs cõtinetur.

¶ *Glo. seq. ponit differentiam inter frigidum & maleficiatum.*

c ¶ *Cognoscendi alias.*] & ita allegabat iste maleficium quantum ad istam, & non quantum ad alias, & non frigiditatem: quia si quis est frigidus quo ad vnam, quo ad omnes est frigidus, cum impedimentum à natura procedat. argum. supra eod. ex litteris. secus in maleficiato, vt dictum est supra, cap. proxi. vnde postquam constiterit de maleficiato, post triennium [2] debent separari, & ad alia vota transire. trigesimatertia quæstiõe prima, si per sortiarias. secus in frigido, vt supra eod. cap. 1. & cap. laudabilem. & 33. quæstione prima, de his requisisti.

[2] Vide Sotũ in fine huius capitis citatum.

d ¶ *In fraudem.*] confessioni coniugum contra matrimonium non est credendum [†] propter collusionẽ quam multi facerent. supra, de eo qui cogno. consanguin. vxor. cap. super eo.

† In vno vetustiori Vaticano ita: & si forte placeret Deo, qui matrimonij fuit institutor & auctor, opus matrimonij consummarent, &c. in alijs vt in textu: excepto quod in nonnullis pro voce, auctor, est, actor.

e ¶ *Fide dignis.*] supra, eodem cap. proxi. vbi de hoc.

f ¶ *De commissis.*] quia infirmitas corporalis frequenter prouenit ex peccato: & sic causa cessante forte cessabit effectus. infra, de pœni. & remis. cũ infirmitas.

¶ *Glo. seq. recitatur per quæstionem. per quæ verba fuerit matrimonium institutum. & ponit duas opiniones.*

g ¶ *Institutor.*] simile 32. distinct. deinde opponitur. & argumen. supra, tit. proxi. de infidelibus. & trigesimasecunda quæstione secunda, cap. sicut. §. his ita. Et quidam dicunt quòd his verbis [3] fuit institutum matrimonium: Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. sed illa verba prolata sunt ab Adam, vt s. de biga. debitum. vnde videtur verius quòd per illa verba, Crescite & multiplicamini, ab ipso Domino prolata.

[3] Quibus & quib. verbis fuit matrimoniũ institutũ, vide Magistrum senté. lib. 4. dist. 26. §. cõsequẽter, & §. seq. & ibi Sotũ q. 1. art. 2. vbi latissime, ad de omnino concilij Tridenti. sessio. 24. tit. de sacramento matrimonij. in principio.

h ¶ *Continuum triennium.*] Qui enim separantur propter frigiditatem naturalem, per triennium continuum debent cohabitare simul, & dare operam carnali operi. s. eod. laudabilem. & in Authentica de nuptiis. §. per occasionem. colla. 4. idem tempus dico dandum maleficiato, & multo fortius, cum sit accidentale illud impedimentum.

i ¶ *Septima manu.*] Sed quare requiruntur iuramenta propinquorum, cum sufficere debeat iuramentum viri & mulieris, cum iuramento illarum, quæ illam virginem asseuerant, vt supra, de proba. proposuisti. & cap. causam matrimonij. vel etiam iuramenta propinquorum sufficiunt, cum vterque id confitetur. trigesimatertia quæstione prima, requisisti. sed hic vterque id confitebatur; sed hoc ideo, quia sæpe fallitur & manus & oculus obstetricum. vigesimaseptima quæstione prima, nec aliqua. ideo iuramenta propinquorum requiruntur: omnis enim cautela, quæ adhiberi potest in talibus, est adhibenda, propter periculum animæ: & ideo circa maiora cautius est agendum. argumen. septima quæstione secunda, cap. vlt. & 42. distin. quiescamus. & ff. ad Treb. l. 1. §. 2. & 61. distin. miramur. tamen si alterum omitteretur, nihilominus valeret sententia, vt cap. requisisti. & cap. proposuisti. & cap. causam matrimonij.

DE MATRIMONIO CONTRACTO contra interdictum ecclesiæ.

¶ Quia interdictum ecclesiæ super matrimonio contrahendo: quandoque impedit ipsum matrimonium, quandoque impedit & dirimit: ideo post multa impedimenta supra contracta, auctor subijcit hanc rubricam. Et vide ad materiam huius rubricæ quod no. glo. supra de spon. duorum. in cap. tua. Abbas.

De hac materia habetur 33. q. 4. nō oportet 2. & supra in rubr. de spon. vet. an teneat matrimonium contra.

¶ Vide concilium Triden. sessio. 24. tit. de reformat. matri. cap. 1.

TITVLVS XVI.

De matrimonio cōtracto contra interdictum† ecclesiæ.

¶ Alexan. iij. Paduañ. episcopo.

¶ *Matrimonium contra interdictum ecclesiæ, vel iudicis factum seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. hoc dicit in effectu totus iste titulus.*

Litteræ.] Sunt duæ partes. In prima facti narratio. In secūda respōsio: ibi, *Mandamus*. Abbas.

CASVS. Quidam iuuenis iurauit sororem suam iam nubilem se daturum cuidā in vxorem ea præsente & consentiente: Postmodum munera & dona secundum morem terræ recepit ab illo, tamquam proprium sponsum sæpius cum amplexando: tandem mortuo fratre suo, à fratre sponsi se desponsari permisit, dicens, quòd ab eo cognita fuerat: episcopus loci præcepit eidem, ne alicui illorum nuberet, aut etiam alij: ipsa spreto mandato episcopi, cum alio contraxit: propter quod episcopus ei præcepit, vt ad domum matris rediret: ipsa vero ad sedem Apostolicam appellauit. episcopus factum significauit domino Papæ: Mandat Papa, quod si est ita, mulierē præfatam ad domum matris redire compellat, imposita sibi pœnitentia condigna de tanto excessu, ne mandatum iudicis cōtemptibile videatur, & post mensem ad tertium virum reuertatur. Nota, quòd mandatum iudicis contemni non debet, alias punitur contemptor.

¶ Capit. en. rt. in 1. obseruatione. Vide quod per huiusmodi sextū notat Couarruuias li. 4. decretal. 2. par. 1. c. 4. §. 1. adde omnino Palacium Rubium in Rubri. de donatione inter virū & vxo. §. 3. incip. contractis sponsalibus. & seq. & eundem sup lege Taurina 52. & ibi Antonium Gomezium. vbi late de donatis inter sponsos.

† ab eo

† alij. In recentioribus, sed in antiquis, alicui, legitur.

CAP. I.

Litteræ†, quas tua nobis fraternitas destinauit, expresse declarāt, quòd cum quidā sororem suā iam nubilem, cuidam se daturum in vxorē ª, ea præsente & consentiente ᵇ, præstito iuramento firmasset: & illa non post multos dies, dona ᶜ & munera viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsum tamquam proprium virum ᵈ sæpe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, à proprio viri ᵉ sui fratre, se desponsari permisit ᶠ, & quòd ab † illo cognita fuisset, mendaciter asseuerat. Cumque ei prohibuisses ᵍ publice, ne cui illorum, vel alicui † se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alij ʰ nubere non expauit. demum cum mulieri præcepisses, vt ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellauit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum ⁱ tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu ᵏ pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reuerti permittas.

¶ Idem Vigorieñ. † & Baroneñ. episcopis.

¶ *Sponsalia de futuro cum vna etiam contra interdictum ecclesiæ cōtracta, non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alia.*

† Vrigorieñ. & Roneñ. † Vigorniēñ. & B. Sed fere in omnibus manuscriptis Vigol. & Batoñ. episc.

CAP. II

Ex †litteris Cantuarieñ. archiepiscopi ad nos peruenit, quòd cū G. de sancto Leodegario M. filiam suam absentem ˡ, cuidam R. nomine desponsasset: & infra. ¶ Postea orta suspicione, quòd præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti archiepiscopi causa perlata: qui sub anathematis interminatione ᵐ prohibuit ⁿ, ne antequam de præscripto negotio plene constaret, vir ad secunda vota transiret: sed ipse præscripta prohibitione contempta, filiam V. in facie ecclesiæ sibi solemniter copulauit vxorem: & infra. ¶ Cum archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M appellationis vocem emisit: cuius appellationi archiepiscopus deferens, eidem

Ex litteris.] Summatum est ī. cap. proximo. In prima narrat factum. In secunda illud diffiniendum committit: ibi, *Mandamus*. Abbas.

CASVS. Quidam filiam suam M. nomine absentem, desponsauit cuidam R. nomine: Postmodum orta suspicione, quòd idem R. vellet aliam ducere in vxorē, delata fuit quæstio super hoc ad archiepiscopum Cātuarieñ. qui sub interminatione anathematis ꝓhibuit, ne antequam de causa ipsa constaret, vir acciperet aliam in vxorem: Sed ipse non obstante prohibitione, quandam aliam sibi solemniter copulauit: Sed cum archiepiscopus vellet cognoscere de primo matrimonio, mulier ad sedem Apostolicam appellauit: archiepiscopus eius appellationi deferens, præcepit eidem mulieri sub pœna excommunicationis, ne alicui nuberet, donec causa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de appellatione confisa alium in virum accepit: Archiepiscopus negotium illud significauit domino Papæ: Vnde mandat eidem, quatenus si nihil cōstiterit, quod impediat præter consensum de futuro, qui inter præfatum R. & M. dicitur interuenisse, secundum matrimonium legitimum iudicet, non obstante appellatione: & quamuis contra mandatum ecclesiæ contrahere non debuisset, non tamen matrimonium debet propter hoc dissolui: pœnitentiam tamen imponat illis, pro eo, quòd contra prohibitionem ecclesiæ contraxerunt. Nota, quòd matrimonium superueniens sponsalibus dissoluit sponsalia. Item qui contrahit contra prohibitionem ecclesiæ, puniri debet.

† Cap. 1. en. tit. in 1. obseruat. & post concil. Lateranen. sub Alexan. 3. par 6. c. 18. Et quamuis ad principalem decisionem attinet, videlicet, quod per subsequens matrimonium dirimuntur sponsalia, vide D. Thomam lib. 4. sent. dist. 27. q. 2. art. 1. & Sotum ibidem art. 5. adde citatos ī. de sponsal. h. c. de illis. & cap. si inter. & cap. sicut.

a ¶ *Daturum vxorem.*] futuram scilicet, cum sponsalia tantum contraherentur.

b ¶ *Præsente & consentiente.*] expresse; & hoc agebatur, quòd mediante fratre tamq̄ per procuratorem sponsalia contraherentur, quod fieri potest. ff. de spon. l. vlt. aliàs si per fratrem tantum contraherentur, non valerent, nisi ipsa postea consentiret 1: sed frater tantum ad hoc obligatur, vt sororem inducat, vt cum illo matrimonium cōtrahat. ff. de verb. oblig. in illa stipulatione. & l. quotiens quis alium.

1 Quod dic vt ī. de desponsa. impu. cap. vno. in fi. lib. 6. Ioan. And.

c ¶ *Dona & munera.*] differentia est inter donum & munus. 2 ff. de verb. signifi. inter donum.

2 Secundum Alz. munus ex causa, donū sine causa & fine causa. Io. And.

d ¶ *Tamquam proprium virum.*] spe futuri matrimonij, non rei præsentis: & ita non est matrimonium. & hoc patet per si. & hoc ipso etiam si ea absente contracta fuissent sponsalia, consentire videntur ipso facto.

e ¶ *Viri.*] id est, sponsi. sic 22. q. 2. genuit.

f ¶ *Permisit.*] & male; quod facere non debuit. ī. de sponsa. ad audientiam. & cap. sponsam.

g ¶ *Prohibuisses.*] & bene. ī. de spon. duorum, tua. & cap. sequenti.

h ¶ *Alij.*] scilicet, tertio.

i ¶ *Mandatum.*] Nota, quòd remittitur causa ad eum à quo appellatum est, vel quia non tenuit appellatio, vel quia ipsa non fuit prosecuta suam appellationem, & eps factum significauit Papæ; vnde mandat ei, vt si est ita, ipsam compellat redire ad domum matris: quia ipsa contempsit mandatum ecclesiæ, à tertio viro ꝓpterea non separabitur. Et est hic arg. quòd mandatum iudicis non est contemnendum 34. dist. cap. 1. arg. 8. q. 1. sciendum. 11. q. 3. si autem vobis. & cap. quando ergo. & ff. ne quid in lo. publ. l. vlt. & puniri debent cōtemptores, vt hic patet. & ī. eod. cap. proxi. & l. prædicta. & arg. ff. si quis ius di. non ob. l. vnica. alias delusorium videretur edictū iudicis. ff. de re iudi. l. contumacia. §. contumax.

k ¶ *Excessu.*] scilicet, de fide violata prioris sponsi: & quia desponsare se permisit a fratre sponsi, & quia mandatum ecclesiæ cōtempsit: & sic patet, quòd iudex potest punire contumacem, vt dictū est.

l ¶ *Absentem.*] quę postea cōsensit, aliàs nō tenuissent sponsalia 3 & ita inter absentes contrahuntur sponsalia & matrimonium ff. de spon. l. vlt. & 32. q. 2. honorantur.

3 Concor. tex. in l. sufficit. ff. de spō. & in l. in potestate. cū l. seq. eod. tit. Ioan. And.

m ¶ *Interminatione.*] comminatio tantum fuit, non sententia. arg. contra. ī. de eo qui fur. ord. re. cap. 1. & ī. de locato. cap. 1.

n ¶ *Prohibuit.*] quod facere debuit. ī. cap. prox. & ī. cap. prox.

sub excommunicationis interminatione districtius a interdixit, ne cui nuberet, donec b causa ipsa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alij V. nomine nupsit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus, si nihil constiterit, quod impediat præter consensum de futuro, qui inter præfatos † R. & M. asseritur præcessisse, secunda matrimonia inuiolabiliter obseruanda, sublato appellationis obstaculo, iudicetis. Licet enim contra interdictum ecclesiæ ad secunda vota transire nõ debuerit: non est tamen conueniens, vt ob c id solum, sacramentum coniugij dissoluatur. alia † tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionẽ ecclesiæ hoc fecerũt.

¶ Idem Paduano episcopo.

¶ *Si hi, qui dicebantur consanguinei, contraxerint contra præceptum iudicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.*

CAP. III.

De † muliere: & infra. ¶ Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur coniũgi, & post contra interdictum d ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subijcere, donec e tandiu separentur, quousque f legitime cognoscatur, vtrum eorum matrimonium possit, & debeat iure stare.

TITVLVS XVII.

Qui filij sint legitimi.

¶ Alexander tertius.

¶ *Naturalis ex soluto genitus & soluta, legitimatur per subsequẽs parẽtum coniugiũ, etiã quo ad hæreditatẽ.*

CAP. I.

Conquestus † est nobis H. quòd cũ quandam mulierem in vxorem acceperit, R. patruus mulieris ipsam exhæredare conatur, eo quòd ante despõsationem matris suæ nata fuerit, licet postea pater mulieris præfatæ, matrẽ ipsius acceperit g in vxorem. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, eam legitimam h iudicetis, prædicto R. inhibentes, ne dictæ mulieri, hac occasione i, super hæreditate paterna molestiã inferat, vel grauamẽ. Si autem cõtra hoc venire præsumpserit, eum † seueritate ecclesiastica percellatis.

¶ Idem.

¶ *Separato matrimonio in facie ecclesiæ contracto, filij geniti vel concepti ante sententiam, sunt legitimi.*

CAP. II.

Cum † inter I. veterẽ, & T. mulierem diuortij sententia canonice sit prolata, filij eorum non debent exinde sustinere iacturã: cum parẽtes eorũ publice k & sine cõtradictione l

a ¶ *Districtius interdixit.*] Nota, q licet iudex deferat appellationi: nihilominus mihi potest interdicere, ne faciam id pp quod appellaui, vel qđ ex eo sequitur: nec mirum, cum sit ordinarius 1 potest etiam statuere terminum appellanti. s. de appella. sæpe contingit. de causa tamen inuito appellante, postquam detulit appellationi, cognoscere non posset: q̃a iam remisit eam ad superiorem. 2. q. 1. nomen. & s. de offic. deleg. licet.

1 Quasi delegatus hoc non posset: sed Inn. dixit hoc speciale ppter animarum periculum: & in fauorem matrimonij. de hoc dixi supra de appellat. cum teneamur. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionẽ, allegat quatuor iura pro, & vnũ contra, & soluit.*

b ¶ *Donec causa ipsa.*] hic fertur sententia ipsa sub conditione. 63. distinctio. Salonitanæ. 5. q. 1. quidã. 17. q. 4. si qs suadente. & s. de appellatio. præterea 2. arg. ꝫ 2. q. 6. biduum. Sententia excommunicationis bene potest ferri sub conditione, vt in c. præterea. aliæ vero sententiæ nõ debent ferri sub conditione. latæ tamẽ tenent, vt in prædicto cap. biduum.

præfatum

2 Adde de hoc qđ no. per Doct. in l. 2. §. biduũ. ff. de verb. oblig.

c ¶ *Ob id.*] Sic patet, q interdictum 3 ecclesiæ non dissoluit matrimoniũ, vt s. c. proxi. q̃a non est perpetuum impedimẽtum, vt dixit s. de spon. du. tua. sed pœnitentia debet ei imponi, q̃a mandatum ecclesiæ contempsit. s. c. proxi. Ber.

aliqua, in recentioribus, nam in omnibus veteribus, alia, legitur

3 Sed multũ refert videre quale sit id interdictũ.

De muliere.] Casus. Quidã volunt ꝯhere matrimonium: dicitur, q sunt consanguinei: ecclesia præcipit illis, ne ꝯhant, donec de consanguinitate constiterit: ipsi phibitione contempta, ꝯhunt: Quæritur, quid iuris? Respondet Papa, q debent abinuicem separari, quousq; cognoscatur, an de iure possint simul remanere. Nota, q si suspecti de consanguinitate ꝯhunt contra prohibitionẽ ecclesiæ, separandi sunt vsq; ad finem causæ: alias non essent separandi, quousq; de causa plene constaret.

Cap. 5. tit. de sponsalib. § illos. in 1. compilatione & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 6. cap. 19. § illos. part cap. de muliere. supra de spõsalib.

d ¶ *Contra interdictum.*] quod facere non debuit, vt s c. proxi. & de spon. duorum, tua. vbi de hoc. 33. q. 4. non oportet.

¶ *Glossa sequens reci. per quæstionem.*

e ¶ *Donec separentur.*] Hæc sententia est ad tempus: vnde ex tempore tollitur sine aliqua absolutione, vt hic videtur. arg. s. de spon. non est vobis. & 81. dist. si q sunt. sed tutius 4 est, q etiam post separationem absoluantur, saltem ad cautelam, licet videantur excommunicati tantum dum simul manent.

4 Immo necessariũ vt à sententia excommunicationis absoluantur, quicquid hic dicat glossa & alij, cum declaratis. & c. à nobis 2. infra de sent. excom.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.*

f ¶ *Quousque.*] Arg. contra s. de spon. duorum, tua. in fine. sed ibi soluitur qualiter illud, & ea quæ in hoc titulo dicuntur intelliguntur circa huiusmodi separationem.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

¶ *Super visum est de multis impedimẽtis matrimonij, sed quia sæpe filij nascũtur ex matrimonio contracto ꝫ impedimẽta ecclesiæ, & dubitari potest, an & quando ipsi filij sint legitimi, ideo subijcitur ista rubrica.*

De hac materia habetur 26. dist. deinde. 34. dist. viduã. 7. q. 2. super. 32. q. 4. dicat. 25. q. 7. c. si. Abbas Siculus.

Conquestus.] Primo ponitur impetrantis querela. Secundo causæ commissio: ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam H. nomine quãdã in vxorem accepit: R. patruus ipsius mulieris volebat eam priuare hæreditate paterna, pro eo q ipsa nata fuit antequam pater suus matrem suam acciperet in vxorem, dicens eam illegitimam fuisse: vnde pdictus H. cõquestus fuit dño Papæ, & ipse mandat, quatenus si est ita, eam iudicet legitimã: prædicto R. phibẽdo ne hac occasione sup paterna hæreditate eã debeat molestare: qđ si ꝯ fecerit, excommunicetur. Nota, q matrimonium sequens, legitimat filios natos ante matrimoniũ. Item legitimationis causa ptinet ad ecclesiã q̃a est accessoria mr̃imonio.

g ¶ *Acceperit in vxorẽ.*] Et sic legitimata fuit p subsequens matrimonium j. eo. tanta.

5 Naturalis, q non est in patris potestate, redigitur in illã p matrimonium subsecutũ. Ioan. And.

h ¶ *Legitimam.*] Insti. de nup. §. vlt. 5 i Auth. q. mo. nat. effi. leg. §. sancitũ. colla. 6. & j. eo. tanta. & 30. q. 5. nullũ.

i ¶ *Hac occasione.*] q̃a ex quo pnunciata fuerit legitima, cessabit occasio ista: vnde si pp hoc vellet eam molestare, potest & debet ab ecclesia excõmunicari: cum causa matrimonij ad ecclesiam spectet: & p cõsequens legitimatio, q̃ est accessoria. arg. ṡ. j. eo. causam quæ 6 Non est ꝫ: ibi principaliter committitur causa super quæstione spoliationis, q̃ ad Papã non pertinet, inter eos, q non sunt suę iurisdictionis, sed ad iudicem secularem; vt ibi patet, & 8. dist. quo iure. hic vero principaliter cõmittebatur causa filiationis, quę ad ecclesiã pertinet: & ea determinata, determinatur p consequens causa inquietationis, quę fiebat huic mulieri, eo q illegitima dicebatur: & ita cessãte illa causa patet q iniusta esset vlterius inquietatio ex illa causa: vnde Papa ratione saltẽ peccati potest se intromittere. s. de iudi. nouit. & arg. 2. q. 1. si peccauerit. vel Papa habebat hic vtrãque iurisdictionem. arg. s. de appella. si duobus. & ita nulla est oppositio.

6 Cap. 1. eo. tit. in 1. cõpilatione & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 33. cap. 5. Et de materia vide Antoniũ Gabrieliũ lib. 6. commu. conclusionum. de legitimatione, cõclusio. 1. & Couarruuiã lib. 4. decretalium par. 2. cap. 8. §. 2.

7 In vulgatis recentioribus ita: obera cum seueritate ecclesiastica percellatis. sed in omnibus antiquis, vt est impressum.

Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpilatione & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 33. cap. 5.

Cum inter.] Primo ponit causam diffinitionis. Secundo diffinit ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casus. Ioan. contraxit matrimonium cum Teberga in facie ecclesiæ, de qua filios suscepit: tandem cum grauida esset, accusatũ fuit matrimonium de consanguinitate: lata fuit sententia diuortij inter eos: dubitabatur, an filij nati ante sententiam, & qui conceptus ante fuerat, essent legitimi: Respondet Papa, super hoc consultus, quòd filij non debent inde sustinere iacturam, cum parentes in facie ecclesiæ publice contraxissent: & ideo statuit Papa, vt filij eorum quos habuerunt ante sententiam, & qui conceptus fuerat ante ipsam sententiam, legitimi habeantur, & in bonis paternis hæreditario iure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur. Nota quòd qui in facie ecclesiæ publice contrahunt, quamuis impedimentum subsit: tamen filij de tali matrimonio nati, secundum antiqua iura legitimi erunt, etiam si postea separentur: hodie statur super hoc illi cõstitutioni, scilicet, de clandestina desponsatione, cum inhibitio.

k ¶ *Publice.*] scilicet, denũtiatione pmissa i ecclesia publice: alias hodie dicit clandestinũ. s. de clandestina desponsatio. cũ inhibitio.

l ¶ *Sine contradictione.*] Si quis ꝯhat non pmissa denunciatione, vel ea præmissa contingat matrimonium ex iusta causa interdici, & nõ obstante ꝯdictione ꝯhat: si postea impedimentũ pbet, filij medio tẽpore nati, illegitimi erunt, & ideo publice dicit hic, & sine cõtradictione

dictione

ecclesiæ, inter se contraxisse noscantur. Ideoq; sancimus, vt filii eorũ, quos ante diuortium habuerunt, & qui concepti fuerant ante latam sententiã, non minus habeãtur legitimi: & quòd in bona paterna hæreditario iure succedant, & de parentũ facultatibus nutriantur:

Idem Rothomageñ. archiepiscopo.

Statur verbo viri & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi indiciis & testibus probetur contrarium.

CAP. III.

Transmissæ nobis tuæ litteræ continebant; quòd cum N. vsque ad iuuentutem, quendam puerum nutriuisset, vxore sua M. tũc nõ desponsata sibi cohabitante, postmodum ipsam legitime desponsauit, & filios sustulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus iuuenis cõtradicit, gerens se filium & hæredem, quamuis à vicinia quæ ipsum filium eorum esse credebat, spurius diceretur: prædicti vero N. & vxor eius præfatum iuuenem spurium suum, aut legitimum filiũ esse negabant, sed dicebant, quòd eum pietatis intuitu nutriuissent. Cum autem quæstio coram te mota esset, & prædictus iuuenis, pro eo quod iuri stare nolebat, vinculo sit excõmunicationis astrictus: Consultationi tuæ respõdemus, quòd in tali casu standum est verbo viri & mulieris: nisi certis indiciis & testibus tibi cõstiterit, esse filiũ iuuenẽ memoratũ.

Idem Exonieñ. & Vintonieñ. epis, & Abbati Herfordeñ.

Illegitima proles est, quam viro viuente vxor ex adulterio concepit; siue cum adultero, siue cum viro moretur.

CAP. IIII.

Causam quæ: & infra. Si constiterit, quòd Agatha de Anelina muliere tem-

---

diction.& hoc totum habes in illa constitutione. cũ inhibitio

Glossa sequens de tempore conceptionis spectando allegat pro & contra, & soluit.

a *Concepti fuerant.*] Sic ergo tempus conceptionis spectandum est, cum de cõmodo alicuius tractatur. ff. de statu hominum, Paulus. & quotiens de commodo alicuius tractatur, pro iam nato habetur. ff. eo. qui in vtero est. ff. de senato. emancipatum. ver. si quis conceptus sit. & Institu. de inge. §. ex contrario. Arg. contra. 15. q. 8. cum multæ. & de conse. dist. 4. firmissime. Arg. 3. ff. de decurio. l. 2. §. i filiis. & §. seque. pro prima parte facit 26. q. 4. igitur, in fine. Solu. quod primo dicitur, verum est propter fauorẽ filiorum, & libertatis, quandoq; tamen consideratur odiũ paternum: vt in cap. cum multæ. contrarium illud igitur locũ habet, vt varietas fatorũ adaptetur diuersitati horarũ.

Gl. seq. sig. contrariũ.

b *Ante latã sententiã.*] Pro iam nato habetur cum ante sententiam fit cõceptus, vt dictum est. Arg. contra. C. de liberali causa. l. vlt. sed illi qui nascuntur post litẽ contestatã, conditione matris vtuntur.

Glo. sequens alleg. tres concor. & remittit, quærit, & soluit.

c *Nutriantur.*] 30. dist. si quis reliquerit. 1. dist. ius naturale. i. de infan. expo. c. vnico. Qualiter filij alendi sint, dicitur s. de cõuersio. infideliũ. c. vlt. & i. de eo qui duxit in matrimonium. c. cum haberet. sed quid si moueatur quæstio alicui puero vel infanti, quod non sit filius illius cuius dicitur? Iudex summatim cognoscere debet, vt alatur rebus interdum forsitan alienis. C. de car. edic. l. vlt. & ff. ad car. edic. l. 3. §. causæ cognitio. Lau.

Transmissæ.] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio: ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quidam noie N. nutriuit quendam puerum vsq; ad iuuentutem, cohabitante sibi M. vxore sua tunc non desponsata, sed eam postmodum desponsauit, & filios ab ea suscepit: prædict⁹ iuuenis sic nutritus gerens se filium, & hæredem, hæreditatem N. prædicti poscit, quamuis à vicinia crederet eorum spurius, vt dicebatur: Sed prædicti, scilicet vir & vxor negabant illum spurium suũ, aut legitimum filium esse, sed dicebant, quod eum nutriuerant pietatis intuitu: filij istorum petebant hæreditatẽ paternã ab illo, ipse vero contradicebat: Quæstio fuit sup hoc delata corã archiepo Rothomageñ. prædictus iuuenis quia corã eo citatus venire noluit, fuit excõmunicatus: Papa sup hoc consultus ab archiepo quid super hoc esset agẽdum, respondet, quod in hoc casu standum est verbo viri & mulieris, nisi certis indiciis & testibus iuuenem prædictum illorum constiterit esse filium. Nota quòd standum est verbo viri & mulieris, an aliquis sit eorum filius, nisi expresse ostendatur.

d *A vicinia.*] Multũ valet in talibus fama viciniæ. s. de psump. illud. & i. de probatio. per tuas. 3. q. 4. §. item sæpe. 35. q. 6. si duo.

e *Spurius.*] id est, nõ legitimus, vel naturalis: quia forte susceperat eum de alia muliere, vel ante matrimonium, vel durante matrimonio, & ita spurius.

f *Negabant.*] Talis negatio præsumptionem inducit contra illum, sed præiudiciũ non generat: quia licet aliquis negetur filius, nihilominus de inofficioso testamẽto agere potest. ff. de inoff. testa. si instituta. §. 1. sicut econuerso licet appelletur filius, nõ tamen succedit cum alijs, si probatur quòd non sit filius. C. de testa. neque professio. & C. de hære. insti. si pater. & C. de proba. non nudis.

Glo. seq. quærit & soluit, et bis obyect. & tripliciter soluit.

g *Mota.*] Sed quis prouocauit hic ad iudicium? Planum est quia filij legitimi prouocauerunt: vt patet per litteram s. vbi dicit, quibus paternam hæreditatẽ petentibus, & ex eo quod dicit: noluit stare iuri, fuit excõicatus. ipse enim hæreditatẽ possidebat vel partẽ, vnde isti petebant illã dicẽtes, ipsum nõ fuisse legitimũ: sed quomodo isti poterant agere, cum parentes istorũ viuerent, vt vr ex eo quod dicit: stãdũ est verbo viri & mulieris: quia de hæreditate viuẽtis agi vel pacisci nõ potest. C. de pact. l. vlt. nec dr hæreditas nisi mortuo eo cuius fuit. ff. de hæredi. vel ac. ven. l. 1. Dicunt quidã, quod illi erant facti monachi. Vel forsitan pater concesserat eis hæreditatẽ totã, retentis aliquib⁹ fructib⁹ pro victu suo & vxoris? Vel potest dici, quod isti iã mortui erãt: & quod dicit, stãdum est verbo viri & mulieris, scilicet quod dicebant illum publice filium suum non esse, dũ viuebant. argu. i. de proba. p tuas. Et merito statur verbo illorũ: quia nõ est verisimile quod paterna pietas illum mota fuisset, si filius fuisset s. de præsum. afferte. C. de adop. l. pen. §. si vero. & C. de inoffic. test. si mater. 23. q. 4. quia vindicta. circa prin. & nullus affectus vincit paternum. C. de cura. fu. l. vlt. §. 1. & affectio causam suspicionis remouet. ff. de ritu nup. non solum §. de vno. & ideo eis etiam creditur: quia iste nunquam fuit i possessione filiationis, quia viciniæ fama hoc habebat, cui in talibus creditur cũ verbo viri & mulieris. argu. s. de præsump. illud. & 35. q. 6. si duo.

Glo. seq. reci. per q. quæ indicia probent.

h *Indicijs.*] Per indicia eum fit probatio. C. de rei ven. indicia. & l. cum sup. & C. de fi. instrum. l. 1. & s. de pba. p tuas. & C. fa. ercis. l. in ipsius. & C. de pact. pactum quod. ca quo negat filius, cum nõ sit in possessione filiationis, cum oportet pbare. ff. de pba. l. 1. & 2. & vlt. Et viderent sufficere huiusmodi indicia, si probet quod illi tenebant eum pro filio, & ille eos pro parentib⁹, & maxime si fama viciniæ consentiat: vt dicit decre. p tuas. & quia natus est de illorum matrimonio: quia is filius est quẽ nuptiæ demonstrãt. ff. de in ius vo. quia mater. & dicit lex quod debet pbare se filiũ, si negatur filius à patre: vt ff. de lib. & posth. l. si posthumus. §. vlt. ver. si quis ita. & ff. de his qui sui vel alie. iur. sunt. nepotes. §. filium arg. alias est lex.

Glo. seq. arguit & signat contrarium, soluit & remittit.

i *Et testibus.*] quibus pbantur indicia: quia res ista vere pbari nõ pot, nisi p indicia exteriora: vt dictũ est, & hic est arg. quod statur præsumptioni, scilicet dicto patris & matris, donec pbetur contrariũ 1. q. 1. si quis a simoniacis. & quod psumptio contrariam admittat probationẽ. s. de præsum. quia verisimile nõ est. & s. de renun. sup hoc. & ff. quod me. cau. non est. Arg. contra, s. quia psumptio præsumptione rescinditur. 11. q. 3. absit. & 34. dist. quorundam. & s. de præsump. cũ in iuuentute. & C. de epi. & cleri. eum q. ff. de in integ. resti. diuus. fortiori præsumptioni statur semper. De hac materia dicitur s. de sponsa. is qui.

Causam quæ.] Pone casum put ponit glo. in cap. causam q. j. eo. Vel sic. Dicebatur, quod Agatha de cuius hæreditate agebat, nõ erat nata de legitimo matrimonio: Mãdat Papa inquiri de hoc, & si cõstiterit, quod Agatha nata fuit de Anelina muliere Radulphi Sauarici eo tpe, quo ipsa Anelina publice morabatur cũ Alano viro suo; vel si constiterit, quod pdict⁹ Radulph⁹ Anelinã virũ habentẽ publice teneret, & eo tpe nata fuerit, pnunciet illã legitimã non fuisse: quia nõ potuit esse vxor, quæ viuẽte viro suo, alij se copulare psumpsit. de hoc plene dr j. eo. causam q. Nota, quod causa natiuitatis ad ecclesiã spectat. Itẽ si aliqua mulier viuẽte marito, alteri de facto mrimonialiter se cõiũgat, ples ea tali mrimonio nata, illegitima iudicat.

Glossa sequens quærit, & soluit.

k *Muliere.*] & de R. put sequit in alia clausula. Sed quare quærit modo de natiuitate Agathæ, vtrũ nata sit de legitimo matrimonio vel nõ? Ideo quia de hæreditate patris ipsius Agathæ, quæ successit sibi in hæreditatem, agebat inter R. filium Agathæ, & F. auũculũ magnũ ipsius R. quia F. fuit frater patris Agathæ: & iste F. spoliauit istũ R. hæreditate aui sui: vt j. eo. causam q. & istæ duæ, causã q. & illa. s. de dolo & cõtu. causã quæ. & j. de offi. deleg. causam quæ. loquunt de eodẽ facto. & olĩ hæ & illæ duæ erãt vna decr. i hoc tit.

a *Tempore.*

Cum qua concordat concilium Trident. sess. 24. de reforma. matri. c. 1.

Et qui est conceptus fuerant, &c.

Cap. 3. in tit. in 1. cõpilatione. & post concilium Lateran. par. 8. cap. 11.

contradicit

Compertent eius formæ hæc quæstio. infra eo. prox. Ioan. And.

Et si est modica præsumptio facit pro puero nutriens in possessione. ff. ad carbo. l. vlt. ff. de lib. agnos. l. si quis à liberis. §. si vel parens. hoc no. VI. infra c. prox. Io. And.

Hæc glos. est valde singularis. & multum notãda in hoc articulo.

In aliquibus vulgatis & magis correctis ita: filium esse illorũ, &c. sed in antiquis, vt est impressum.

Exon.

Et Vintonien. sed sic correctus vt est impressum.

Cap. 4. in tit. in 1. cõpilatione.

Reliquæ partes vbi sunt, docet glossa prima verbo muliere.

Vnde per obliterans probatur filium dominæ. iam quã liber probet filiatũ, vide quos cit. cas i c. per tuas. supra de probat. adde omnino Cottarruuiam lib. 4. decretal. par. 2. cap. 8. §. 5.

Integra est adhuc decretalem inuenies cap. 4. eod. tit. in 1. cõpilatione.

a ¶ *Tempore Alani.*] vnde post mortem Alani si R. ɔtraxisset cũ Anselina, legitimari non posset p subsequens matrimonium. ⁊. eo. tanta.
b ¶ *Publice tenente.*] tamquam vxorem.
c ¶ *Viri sui.*] scilicet Alani 1. Ber.
d ¶ *Alij.*] scilicet R. patri Agathæ scienti, q illa habebat aliũ virum, scilicet Alanum, vnde non posset esse vxor illius, etiam post mortem Alani viri: qa plus est eam ducere de facto, quàm fidẽ dare. s. de eo q duxit in ma. cum haberet. secus si ignorasset illam habere alium virum, ex quo bona fide & publice ɔtraxisset cum illa, filij sic suscepti iudicarent legitimi. ⁊. eo. ex tenore. & cum ea post mortẽ mariti remanere posset. s. de eo q duxit in matri. cap. 1. & c. veniens.

1 Vel alium aliũ scienter secundo nupsit mortuo Alano.

L*ator.*] Sunt duæ partes. In prima appellantis quæstio. in secunda causæ commissio: ibi, *Ideoque.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam R. nomine accesit ad Papam coram ipso proponẽs, q auus ipsius duas habuit vxores, de quarum vna partẽ ipsius, de altera H. patruum suum recepit, q hæreditatem aui sui totam detinebat, nec ei volebat partem debitam exhibere: vnde cum ipse H. patruum suum super parte hæreditatis paternę coram iudice conuenisset, idem patruus obiecit, q pater eius de legitimo matrimonio natus non fuit, & ideo de hæreditate aui sui nihil poterat vendicare successorio iure: tandem fuit tractatũ super quæstione natiuitatis corã epo Noruicen. pp tergiuersationem ipsius H. patrui sui ad sedẽ Apostolicam appellauit, vnde Papa mãdat iudicibus, quatenus causam super quęstione natiuitatis ipsius R. infra duos menses appellatione remota debeant terminare: Si vero infra duos menses dictus H. non probauerit legitime qđ obiecit: extunc seculari iudici coram quo hęreditatis quæstio vertitur, debeant intimare, vt p quæstione natiuitatis nõ dimittat, quin causam hæreditatis audiat & decidat. Nota q certus terminus agere volentibus statui potest, infra quem si intentionem suam non probauerint, vlterius nõ audientur. Itẽ causa natiuitatis præiudicialis est q̃stioni hæreditatis, etiam si quæstio hęreditatis primo sit mota.

Cap. 5. eo. titu. 1. cõpilatione. Et quamuis ex hoc colligitur, quod quæstio spurium ... ad iudicem ecclesiasticum, si ... iudice seculari, vide latè per Bar. & Alex. in l. Titia ff. solut. mat.

e ¶ *Iure successorio.*] qđ verum est si esset naturalis, ex quo alia ples 2 et legitima supererat, aliás enim filius naturalis succedit patri ab intestato in duab' vnciis. C. de nat. lib. Authen. vt liceat patri: & in Authen. q. mo. nat. effic. legi. §. si q s autẽ. coll. 6. de quo loquitur C. eod. titu. l. nec igitur. alias illegitimi in nihilũ succedunt.
f ¶ *Quæstione natiuitatis.*] quæ ad iudiciũ ecclesiæ tantũ pertinet. ⁊. eo. causam quæ. & s. e. c. 1. tamẽ pjudicialis primo debet terminari, anteq̃ intentetur quæstio hæreditatis. s. de ordi. cogni. tuam. B.
g ¶ *Appellatum.*] ex parte ipsius, 1. prosequentis appellationem, altera parte eam non prosequente. Ber.

2 Vel confessam legitimam, & est ille casus, in quo q aliq ..., & filij non ... de hoc ... Ioan. And.

¶ *Glo. seq. in terminum statui, &c. & alle. 3. concor.*
h ¶ *Infra duos.*] Nota, q terminus certus statui potest à superiore volenti agere, post quem nõ audiatur iusta causa cessante. s. de clan. despon. cum inhibitio. 3 & ⁊. qui ma. ac. poi. cum in tua. & C. de ingen. ma. l. diffamari. nec illud tempus prorogari potest, præter consensum partium. s. de offi. deleg. de causis.

3 Et de prorogatione ... de ope. lega. ... & super ... de fide instru. accepimus. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens obijcit de vno canone, & soluit.*
i ¶ *Probare legitime.*] Sed videt q ille potius debeat probare patrem suum legitimum: quia præsumitur adulterium, nisi probetur matrimonium: vt 30. q. 5. aliter. sed ibi agitur contra clam coniunctos: vnde præsumitur potius adulterium. hic pater ipsius R. erat in possessione filiationis, quia habebatur pro filio, & possidebat bona paterna, & natus fuerat de ea, quæ credebatur vxor: eo mortuo H. iste cœpit totam hæreditatem possidere.

¶ *Glossa sequens obijcit de duabus legibus, & soluit.*

pore Alani a viri sui, ipsa cum eo tamquam cum viro suo morante, vel R. patre dictæ Agathæ, ipsam A. adhuc habente virum, publice tenente b, nata fuit: eam non fuisse legitimam eiusdem R. filiam iudicetis: quia non potuit esse vxor, quæ viri sui c torum maculans, alij d, dum ille viueret, copulari præsumpsit.

¶ Idem Exonien. episcopo, & abbati Herforden.

¶ *Quæstio natiuitatis opposita petenti hæreditatem coram iudice seculari, est ad ecclesiasticum iudicem trãsmittenda. hoc dicit, & est textus multum notabilis & allegabilis.*

CAP. V.

LAtor † præsentiũ R. & infra. ¶ Cum autẽ idẽ R. H. coram seculari iudice super hæreditate aui eiusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit obijcere, quòd pater eius non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate aui sui, nihil posset iure successorio e vendicare. tandem cum super quæstione natiuitatis f, corã Noruicen. episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum g: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus causam, super quæstione natiuitatis patris eiusdem R. infra h duos mẽses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si vero infra duos mẽses præfatus H. non poterit probare legitime i quod obiecit, ex tũc seculari domino, sub cuius iudicio de hæreditate causa vertitur, intimetis, vt pro quæstione natiuitatis nõ k dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decidat.

¶ Idem Exoñ. episcopo.

¶ *Naturales legitimantur per subsequens parentum coniugium: spurij vero non. hoc dicit inhærendo verbis litteræ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in vtroque foro.*

CAP. VI.

TAnta † est vis matrimonij, vt qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium, legitimi l habeantur. Si autem vir viuente vxore sua, aliã m cognouerit, & ex ea prolem susceperit, licet n post mortem vxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius, & ab hæreditate repellendus o, præsertim si in mortem vxoris prioris, alteruter eorũ, aliquid fuerit machinatus.

k ¶ *Non dimittat.*] Sed videtur q iudex secularis possit cognoscere de quæstione natiuitatis. C. de iudi. quotiens. & C. de ordi. iu. l. aditæ. quare ergo nõ procedit iudex iste? Dic q cũ causa ista sit mere spiritualis, principaliter spectat ad ecclesiam. s. de ordi. cog. tuam. vnde secularis iudex non incidẽter nec alio modo potest de ea cognoscere. ⁊. eo. causam. nec de anoexo spirituali. s. de iudi. quanto. Ber.

Vide Federicum de Senis consil. 77. & Doctores in l. 2. ff. de offic. eius cui man. est iurisd.

T*anta est vis.*] Sunt duę partes. Secũda ibi, *Si autem.* Abbas.

Casus. Aliquis filios suscepit de aliqua muliere, postmodũ ɔtraxit matrimonium cum eadem; quæsitum fuit, vtrum filij ante matrimonium suscepti legitimi sint habendi? Respondet Papa, q tanta est vis matrimonij, vt q ante matrimonium sunt geniti, post matrimoniũ legitimi habeãtur: tamen si vir vxore sua viuente aliã cognouerit, & ex ea prolem susceperit 1 nihilominus spurius filius est habendus, & repellendus ab hęreditate, licet post mortem vxoris cum ea ɔtraxerit, & pcipue si in mortem vxoris alteruter eorum aliquid machinatus fuerit, Nota arg. quòd qui ab initio nõ fuit legitimus, tractu temporis legitimus reputatur. Item principium considerandum est.

Cap. 6. eo. tit. in 1. cõpilatione. & post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 33. cap. 1. vbi est integra clausula.

Celebris est decretalis, de cuius intellectu et materia præ alijs Ferdinandus Vasquius lib. 1. cap. 41. controuersiarũ vsufrequentium, & Antonius Gabrielius lib. 6 communium concl. tit. de legitimatione, conclus. 1.

¶ *Glo. se. alleg. quinq. concor. quærit. alleg. negatiue. & contra soluit.*
l ¶ *Legitimi.*] Ecce quanta est vis matrimonij, vt illegitimos faciat legitimos. Institu. de nupt. §. vlt. in Authẽ. quomodo nati. effic. sui. §. si qs igitur dotalia. coll. 7. & C. de natu. li. l. cum qs. Instit. de hęr. q̃ ab intesta. defe. §. qbus. versi. necnon. & s. eo. c. 1. sed nũquid dices tales legitimos quo ad ordines & honores 4 Videtur q non: quia non sunt nati de legitimo matrimonio. s. de elect. cum in cunctis. & argo. 30. q. 5. qualis. sed credo q legitimi sunt quo ad omnia, qa matrimonium omnia præcedentia purgat: & sic proxima, siue etiá pcedens causa turpitudinis sublata est. sim. C. quod me. causa. l. 2. ff. de condi. ob tur. cau. si ob turpem.

Vide Cornelium iuniorem consil. 336. & Ruinam consil. 2. & consil. 211. volu. 1.

m ¶ *Aliam.*] scilicet consciam adulterij. s. eod. causam quæ. secus si ignoranter. arg. s. eo. cum inter. arg. ⁊. eo. ex tenore. s. de eo q dux. in matri. c. 1. contrarium videtur, 1. quòd talis non sit legitimus, qa hic non distinguitur. sed primum verius est. Ber.

¶ *Glossa sequens arg. sig. contrarium, & ibi remittit. secundo arg. & signat hoc contrarium.*
n ¶ *Licet post mortem.*] arg. q licet res deueniat ad eũ casum à quo incipere potuit, non tamen valet. Arg. ɔ. s. de cõuer. coniug. placet. vbi de hoc. Itẽ arg. qđ ab initio nõ tenuit, tractu tẽporis nõ valere. 56. q. 3. c. placuit. 3. potest. versic. qđ si priuatus. Arg. ɔ hic in prin.
¶ *Glossa sequens tractat de quadruplici filiatione: incidenter signat contrarium, & ibi remittit.*
o ¶ *Repellendus.*] Nota, q quidã filij dicunt legitimi tantũ, vt adoptiui siue arrogati, de qbus habes. s. de cog. le. c. vnico. Alij dicũtur legitimi & naturales, vt nati ex legitimo matrimonio vero vel putatiuo, siue ab initio, siue ex postfacto: isti succedũt parẽtib' suis. s. eo. cũ inter. & ⁊. eo. ex tenore. & s. eo. c. 1. C. de leg. hær. p totũ. Alij dñr naturales & nõ legitimi, vt nati ex cõcubinis in domo: isti succedũt in duab' vnciis ab intestato. C. de natur. li. Authent. licet patri.
Alij dicuntur

Alij dicuntur spurij, vt nati ex adulterio, vel vulgo concepti. ff. de sta. ho. vulgo. & isti in nullo succedũt, nec institui possunt à patre, vt in prædicta Authen. licet patri. & 32. q. 4. dicat aliquis. nec ali debent de bonis paternis, C. de incest. nup. Authen. ex complexu. Arg. contra ȷ. de eo. qui dux. in matrimo. cum haberet. ibi solutus.

¶ Idem Londonen. & Vigorien. epis.

¶ *De causa ciuili inter laicos non cognoscit ecclesia: cognoscit tamen, an quis sit de legitimo matrimonio natus.*

CAP. VII.

ij CAusam [a] †, quæ inter R. & F. super eo, quòd mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis cõmisimus terminandam. Verũ quia litteris nostris inseri fecimus, vt sæpefato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando auus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiã spoliatus: Nos attendentes, quod ad regem [b] pertinet, non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare: ne videamur iuri regis Anglorum detrahere, qui ipsarum iudiciũ ad se asserit pertinere: Fraternitati vestræ mandamus, quatenus regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali videlicet, vtrum mater [c] prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam huiusmodi terminetis: licet incongruum [d] videatur, vt matrimonium genitricis [e] præfati R. impetatur, quod ea viuente non fuit (vt dicitur) impetitum.

ij C *Ausam.*] Primo ponit cõmissio. Secundo eius forma & limitatio: ibi, *Verum*. Abbas.

a ¶ *Causam.*] Nota ordinẽ huius facti: Radulphus de quo habes ȷ. eo. causam quæ. & F. iste de quo habes hic, fuerunt fratres. R. iste suscepit Agatham de Anelina muliere vxore Alani: Agatha ista de legitimo matrimonio suscepit istũ R. de quo habes hic, & sic Radulphus fuit auus isti' R. Radulphus iste, s. auus iuit vltra mare, & dimisit istum R. & Agathã matrem ipsius R. filiã ipsius Radulphi in possessione omnium bonorum ipsius: audito ꝙ Radulphus mortuus esset vltra mare, iste F. statim spoliauit ipsum R. possessione omniũ bonorũ Radulphi aui sui, in quorum possessione remansit quando iuit vltra mare: q̃a dicebat Agathã neptem suã matrem ipsius R. non fuisse natã de legitimo matrimonio, vt ȷ. eo. causã q̃. & sic nec ipsa nec R. eius filius debebat succedere Radulpho fratri eiusdẽ F. sed ipse F. Vnde iste R. sic spoliatus ab F. auunculo suo impetrauit litteras sup restitutione sua ad illos epos Londoñ. et Vigorieñ. et Exonieñ. sub hac forma, vt ante ingressum principalis causę deberẽt cognoscere sup eo, ꝙ mater ipsius R. dicebatur de nõ legitimo matrimonio nata, ita tamen vt ante principalis causæ ingressum, deberẽt ei restituere hereditatem aui sui: sed q̃a rex turbatus & motus fuit, q̃d Papa iudiciũ possessorium commiserat illis, reuocauit iudiciũ istud de restitutione, quod pertinet ad regẽ, & mandat, vt pcedant sup quæstione originitatis ipsius Agathæ, put patet in littera: postea vero q̃a isti epi forsitan nõ pcedebant, iste impetrauit eandẽ causam cõmitti epis Exonieñ. Vigorieñ. & eidem Londoneñ. & quia F. habebat epm Londoneñ. suspectum, fecit illum remoueri, & loco illius substitui abbatem Herfordeñ. vt ȷ. de offi. dele. causam quæ. & ȷ. eo. causam. & sic habes hic totam continentiã istarum decretaliũ. & hæc decretalis deberet pcedere in titulo isto aliã. Ber. Nota, ꝙ iurisdictio temporalis non pertinet ad Papam. Itẽ Papa nõ intendit iuri alicuius detrahere. Itẽ de statu alicuius quærit post eius decessum.

¶ *Glo. seq. pro iurisdictione quod sit distincta alle. 7. iura, in contrarium alle. 4. & ponit opi. Hug. & contrariam Ala. & Tanc. quam approbat.*

b ¶ *Ad regem.*] Et sic patet, ꝙ iurisdictio spũalis & tẽporalis distincta est & diuisa. de conse. dist. 3. celebritatẽ. in fin. & in Authen. de fid. instr. circa princ. p vnam columnã. & sic Papa nõ habet vtranque iurisdictionem. arg. ȷ. eo. lator. & 23. q. 1. regũ. & 8. dist. quo iure. & 33. q. 2. inter hæc. in fi. & 23. q. 4. quæsitũ. arg. ꝙ Papa intromittit se de hereditate. arg. ɔ̃. ȷ. eod. c. 1. & 20 q. 3. pręsens. in fi. 15. q. 6. alius. & 24. q. 1. loquit. Hug. dixit ꝙ Imperator ẽ solo Deo habet potestatẽ in tẽporalibus, Papa vero in spiritualib'. & sic diuisa est iurisdictio. pri' enĩ fuit Imperator q̃ coronã reciperet á Papa, & gladiũ ab altari. 93. dist. legimus. q̃a ante fuit imperiũ, q̃ Apostolatus. Sed Ala. & Tan. dixerũt, ꝙ Imperator licet iperiũ a solo Deo dicat pcessisse, executionẽ gladij temporalis recepit ab ecclesia: Ecclesia enim est vnũ corpus: ergo vnũ solũ caput debet habere. Itẽ De' vtroq; gladio vsus est: vt not. de iud. nouit. hic adde q̃d ibi df. Item Moyses vtrumq; gladiũ habuit, cuius successor [f] est Papa. ppterea Papa ipsum confirmat, & cõsecrat, & coronat: & eum deponit. ȷ. de ele. venerabilẽ. & 15. q. 6. alius. hoc vltimum verius credo.

c ¶ *Mater.*] scilicet, Agatha.

d ¶ *Incongruũ.*] Quia crimina morte extinguntur. C. si re' vel accus. mor. fue. l. 1. & 2. & 3. 23. dist. quorũdã. & 33. q. 2. admonere. Et ideo post mortẽ nullus accusari potest nisi in tribus casib': vt de hæresi. 24. q. 2. sane pfert. & forte in crimine læsæ maiestatis pp bona & filios. arg. 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & cap. si q̃s cũ militib'. & hic, ratione bonorũ quærit de delicto aliquorũ post mortem: scilicet vtrũ Agatha fuerit nata de legitimo matrimonio: dicebat enim nata de Anelina & Radulpho: & modo quæritur, vtrum inter eos fuerit legitimũ matrimonium. sic ȷ. eo. lator. & de statu alicuius quãdoq; quæritur pp bona. C. de liberali causa, principaliter. & C. ne de statu defunctorũ. l. q̃uis. Ber.

e ¶ *Genitricis.*] i. matrimoniũ de quo nata est Agatha genitrix pręfati R. vt dicit, & nõ de matrimonio de quo natus fuit R. quia non agitur de illo.

Margin notes: [1] Hæc facti narratio Bernardi est, & in antiquis codicibus reperitur. — [2] Cap. 9. eo. tit. in 1. compilatione & post concilium Lateranen. par. 33. cap. 4. — [3] Similis glossa extat supra de iudic. c. nouit. verbo: de iurisdictione. vbi de hoc articulo plenissime scripsit Martinus Nauarrus & Turrecremata l. c. cum ad verũ. 96. dist. & in summa de ecclesia lib. 2. cap. 113. & 114. sed sene q[ue] et declarat Bonifac. extrauag. vnam sanctam. de maior. & obed. — [4] Melius dixisset, Moysen fuisse typum & figuram Papæ.

¶ Idem episcopo & archidiacono Vincentino.

¶ *Si mulier per iudicium ecclesiæ separata à primo, viuente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quã ex illo suscepit.*

CAP. VIII.

PErlatum † est ad audientiã nostram, quòd cum H. ad partes Constantinopolitañ. trãsisset [f], & ibi moram per decennium & amplius faciens, ad I. vxorem suam non rediens †, ipsa apud bonæ memoriæ Vincentinum episcopum, aduersus eum querelã deposuit: & quòd cum non posset diutius expectare, nihilominus allegauit. episcopus vero sicut vir prouidus & discretus, parentibus [g] viri mandauit, vt pro eo mitterent, & ipsum ad propria reuocarent: cumque elapso longi temporis spatio † vir non remearet ad propria, episcopus in conspectu ecclesiæ auditis rationibus mulieris, inter eos sententiã diuortij promulgauit [h]; & mulieri, vt alium duceret, facultatem indulsit. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quòd episcopus inter eos sententiã diuortij tulerit, filios quos sustulit de alio, ad cuius copulam auctoritate prædicti episcopi migrauit, legitimos iudicetis, eos hac occasione ab hæreditate nõ patiẽtes excludi.

P *Erlatum est.*] Sunt duæ partes. In prima facti narratio. In secunda cõmissio: ibi, *Ideoque*. Abbas.

CASVS. Quidam H. nomine habens vxorem, ad partes Constantinopolitanas se transtulit: vbi p decem annos & amplius moram faciens, ad vxorem suam non rediit: vnde ipsa coram diœcesano epo, aduersus eum querelam deposuit: & q̃a ipsum vlterius expectare nolebat, eps mandauit parentibus, vt ipsum ad propria reuocarent: cum ergo diutius expectatus fuisset, nec rediret: eps auditis rationibus mulieris, inter eos sententiã diuortij pmulgauit, & dedit mulieri licentiam contrahendi cum alio: & sic auctoritate ecclesiæ contraxit cum alio, de quo filios suscepit: Contra filios istos obijcebat, ꝙ nõ erant legitimi, & ideo ab hæreditate paterna repellendi: Cõsultus Papa respondet, & mandat quibusdã, quatenus si constiterit, ꝙ eps inter eos sententiam diuortij tulerit, filios quos de alio ad cuius copulã auctoritate ecclesiæ trãsiuit, sustulit, legitimos iudicent, & hac occasione non patiantur eos ab hæreditate repelli. Nota, ꝙ filij nati de matrimonio auctoritate ecclesiæ contracto legitimi sunt habendi, licet matrimonium non fuerit legitimum.

f ¶ *Transisset.*] Causa [4] vagandi, secundũ Innocentiũ vel in odiũ mulieris: vt sic staret impedita: & sic absentia fuit maliciosa: p q̃d nõ obstat, sed concordat. ȷ. vt lite nõ cõtestata, quoniam. §. finaurẽ. & ȷ. de sponsalibus, de illis. secundum Hostien. Ioannes Andr.

g ¶ *Parentibus.*] & amicis similiter mittere debuit. ff. ex q. cau. maio. in integ. restit. l. ergo. & edictum publice ppont debet. ȷ. de dolo & contuma. causam quæ. & c. vlti. sed in hoc casu non est taliter procedendum, nisi se per contumaciam absentasset. ȷ. vt lite non contestata, quoniam. §. porro. & §. sequenti. Bernar.

¶ *Glossa sequens quærit arg. pro & contra. solvit respondens ad hoc cap.*

h ¶ *Promulgauit.*] Probato impedimẽto pperuo. Sed nunquid eps ille legitime pcessit lite non contestata. arg. ꝙ sic, ȷ. eo. pn. c. 1. & aliud factum

Margin notes: [5] Cap. 8. eo. tit. in 1. compilatione & post concilium Lateranen. par. 10. cap. 23. — [6] audiens. — [7] Adde quod dicamus esse longum tempus. not. Iulij. de vsu capio. §. 1. & in l. fi. C. de præscrip. longi temp. — [8] Hæc nota ex lectura Ioann. Andr. perperam irrepsit inter glossas Bernardi vel Bernardo ad fin.

illud factum vr̃ ex necessitate, ne ius mulieris periret. Sed ꝯ ſ. vt li te non contest. c. qm̃. §. porro. & §. seq. cui hodie standum vr̃. Sed vtrum ep̃s bene vel male processerit: nõ quærebatur, sed tm̃, vtrũ filij nati de alio viro cum quo auctoritate epi ꝯxit, legitimi essent: & rñdetur ꝙ sic, & non aliud. arg. ff. si quid in frau. pat. l. 1. §. si qd in fraudem. & quia de illo quæsitum non fuit, rñsum non extitit. sic ſ. de elec. innotuit. ad fi. & ideo filij isti legitimi erunt: quia auctoritate ecclesiæ, & publice con traxit. ſ. eo. c. 2. Ber.

Q *Vod nobis.*] Casvs. Dicitur hic, ꝙ nati de clandestino matrimonio postea ꝑ ecclesiam approbato, iudicentur legitimi. Nota, qđ ab initio non valoit, ex postfacto conualescit. Item ratihabitio retrotrahitur.

a ¶ *De clãdestino.*] quot modis matrimoniũ dicatur clandestinum, dicitur ſ. de cland. despõ. cum inhibitio.

b ¶ *Fuerint.*] post approbatum matrimoniũ ab ecclesia, seruata solẽnitate quæ traditur ſ. de clandesti. desponsatione, cum inhibitio. q̃a legitimi erunt, etiam si postea matrimoniũ separetur iusta de causa. secus si ante approbationem generati fuerũt de clãdestino matrimonio ab ecclesia non approbato, vel nõ seruata forma ꝓdicta, ꝯxerunt: quia filij non excusant, si ꝯ matrimoniũ aliqd postea probetur, vt in ꝓdicta constitutione cũ inhibitio. tales ergo filij, scilicet de clandestino matrimonio ante approbationẽ ecclesiæ nati, post approbationem legitimi erunt. 32. q. 4. dicat aliquis. & ĩ. eod. tanta arg. si postea ꝯ matrimonium aliquid non probetur: de quibus hoc intelligitur. ſ. de clandestina despõsatio. c. 2. cuius pars hæc est. & ĩ. eod. tanta. Bernar.

¶ Idem Beluaceñ. episcopo.

¶ *Filij nati ex matrimonio clandestino per ecclesiam approbato, sunt legitimi. hoc dicit inhærendo litteræ.*

C A P. IX.

QVod† nobis: & infra. ¶ Si qui autem de clandestino[a] matrimonio, postmodum ab ecclesia cõprobato, generati fuerint[b], eos legitimos iudices filios & hæredes.

¶ Celestinus tertius Eboraceñ. archiepiscopo.

¶ *Nati ex matrimonio contracto cõtra publicæ honestatis iustitiam illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi. & tene menti hũc casum. quia sæpe per ignorantiam accidit.*

C A P. X.

REferente[c]† nobis: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd publicæ honestatis iustitia prohibente, matrimonium inter eos contrahi non potuit, & cõtractum debuit separari[d]: ac per hoc cũ filij, nec per ecclesiæ permissionem[e], nec per paternam ignorantiam[f] excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

R *Eferente.*] Si scientes inter se impedimentum, matrimonium contrahant, illegitima est proles eorum. Primo ponitur cõsultatio. Secundo responsio: ibi, *Fraternitati*. Abbas Siculus.

c ¶ *Referente.*] Casum[a] pone ꝑ illam. ĩ. de despõsatione impuberum. c. duo pueri. sic: Quidam ꝯxit sponsalia de futuro cum quadã: tandem illa mutata voluntate ꝯxit ꝑ verba de præsenti cum alio, & sic soluta fuerunt sponsalia priora: Ille vero qui sponsalia cũ ea ꝯxerat, matrimonium cum quadam consanguinea illius, ex certa scientia vtriusq; ꝯxit: de tali matrimonio nati sunt filij: Quærebatur an essent legitimi? & rñdetur ꝙ non: quia publicæ honestatis iustitia impediente, non potuit esse matrimonium inter eos: nec ignorantia excusat eos: q̃a parentes scienter ꝯxerunt: nec dispẽsatio ecclesiæ fuit secuta. Bernar. Nota ꝙ publicæ honestatis iustitia ĩpedit & dirimit matrimoniũ. Item paterna ignorantia nõ excusat filios.

d ¶ *Separari.*] sic patet, ꝙ impedimentum illud perpetuum est, ex quo impedit & dirimit matrimonium iam contractũ. sic ſ. de sponsa. ad audientiam. & cap. iuuenis.

¶ *Glo seq ponit duas lecturas.*

e ¶ *Permissionem.*] idest, ecclesia non approbante tale matrimoniũ. vel permissionem, idest, dispensationem: quia postea ecclesia cum eis non dispensauit, & ꝑ dispensationem ecclesiæ approbatur matrimonium causa filiorum. ĩ. de consanguini. & affinita. quia circa. ĩ. eod. per venerabilem. & 35. q. 8. c. 1.

¶ *Glo seq ponit tres casus, & primum moderatur.*

f ¶ *Ignorantiã.*] Paterna enim ignorantia vtriusq; vel alterius tñ excusat filios: siue legitimat[i] eos. ĩ. eo. ex tenore. & ĩ. eo. c. 2. Item subsequens matrimoniũ. ĩ. eod. tanta. & c. 1. Itẽ legitimatio principis. ĩ. eod. ꝑ venerabilem. hodie vero paterna ignorantia nõ excu-

sat filios omissa illa solẽnitate. ſ de clãdest. despõ. cũ inhibitio. Ber.

P *Eruenit.*] Primo ponitur mulieris q̃rela, sup qua datur iudex. secundo instruitur sup modo decidẽdi: ibi, *Mandamus*. Abb. Sic.

Casvs. Quidam post mortẽ parentũ Luciæ viduæ, nitebant eã remouere ab hæreditate paterna dicẽtes, eã non fuisse de legitimo matrimonio natã: ipsa vero dicebat, ꝙ ĩter G. patrẽ suũ & A. matrem ipsius, matrimoniũ fuit legitime celebratum, & q̃diu vixerunt, quiete insimul ꝑmanserũt sine reclamatione: & ideo legitima debebat iudicari: vnde mulier significauit hoc dño Papæ, & ipse mandat q̃buidam, quaten⁹ si est ita, ipsam viduam legitimam debeant iudicare. Nota, ꝙ ex quo matrimoniũ in facie ecclesiæ ꝯtctũ est, & simul manent tanq̃ vir & vxor, filij inde nati legitimi debent iudicari.

¶ Idem.

¶ *Ad docendum prolem illegitimã, non sufficit probare impedimentum matrimonij, si fuit in facie ecclesiæ contractum.*

C A P. XI.

PEruenit† sane ad nos ex insinuatione L. viduæ, quòd cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius, matrimoniũ fuisset legitime celebratum, & quamdiu vixerunt, quiete permanserunt†, post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, à paterna hæreditate, tamquam illegitimã amouere conantur: Mãdamus itaque, quatenus si est ita[g], dictam viduam legitimam nuncietis.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contrarium.*

C A P. XII.

PEr† tuas litteras intimasti, quòd R. ex muliere, quam secundum opinionem maioris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam post, & aliam ea

¶ *Glo seq signat contrariũ: ponit duas opiniones, & solui: tertiũ signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Si est ita.*] Arg. ꝯ ĩ. eo. causam quæ. ibi mãdatur inquiri de matrimonio post mortẽ coniugum: hic aũt vr̃ denegari. Alan⁹ dicit, ꝙ hic lapsum erat q̃nquennium à morte cõiugũ, ibi non. arg. ff. ne de sta. defun. l. 1. & 2. & C. eo. tit. si is qui. & ꝑ totum. Vel hic mater dicebat nata de non legitimo matrimonio ĩpediente statu: vnde post mortẽ q̃ri non debet. Sed hoc est diuinare[4]. Vnde dicimus, ꝙ ex quo cõstat matrimonium in facie ecclesiæ ꝯctum, & bona fide filij legitimi sunt, vt hic: & ideo dicit, si est ita ꝙ legitime ꝯtctum sit: & hæc mulier probare debet. & sic intelligitur quod dicitur: sed ibi non constabat de matrimonio: quia dicebatur, ꝙ Agatha nata fuit eo tpe, quo Anelina mater eius habebat alium virum, & hoc aduersarius probare debebat: vt ĩ. eod. causam quæ. & hic non negatur quin alia pars possit probare ꝯtrium si voluerit: vnde si nihil probat, eo ipso ꝙ parentes istius in facie ecclesiæ ꝯxerunt, & approbante ecclesia simul fuerunt vsq; ad mortem, præsumitur legitimum matrimonium inter eos: quare filij legitimi sunt habendi, quousq; cõtrarium ostendatur. Aliud ꝯtrium fortius signatur. ĩ. eod. lator. & ſ. de ord. cog. tuam. ibi ille qui opponit aduersus legitime natum, debet hoc probare, hic contra; quod videtur iniquum. Potest dici, ꝙ hic non constabat de matrimonio parentum istius viduæ, nec erat cõis opinio, ꝙ illi fuissent legitime coniuncti: & ideo mulier debet probare narrationem suam. vnde dicit Papa: si est ita. arg. ad prædicta. ĩ. cap. proximo.

P *Er tuas.*] In prima ponitur consultatio. In secunda responsio: ibi, *Nos autem*. Abbas Siculus.

Casvs. Quidam R. nomine, quandam habebat cõcubinam sm̃ opinionẽ maioris partis viciniæ: de qua filium suscepit, & postmodum ea dimissa, aliam accepit in vxorem: & illa concubina aliũ in maritum: ꝓcessu tpis idem R. in præsentia multorum, firmauit ꝓprio iuramento, ꝙ illam, quam videbat habere pro cõcubina, affidauerat ꝙ eam haberet in vxorẽ, & post fidẽ datam prolem suscepit ex illa: Tandem cum ageret in extremis, illũ quẽ susceperat ex illa, legitimũ filiũ appellans, hæredẽ sibi instituit: Sed cũ dubitaret, vtrũ filius sic susceptus esset legitimus hæres ipsius, cõmissum fuit cuidam iudici, vt de hoc cognosceret: iudex ꝓter illud qđ ex quadã decretali Alexandri habetur, vbi dr̃: ꝙ standũ est verbo viri & mulieris, testes recepit à filio ꝓdicti R. inductos: q̃libet ꝓbauit, ꝙ dict⁹ R. matrẽ ipsius affidauerat, anteq̃ illũ suscepisset ex ea: & ita illum ꝓnũciauit legitimũ hæredẽ ipsius R. dubitatũ fuit postea, an dict⁹

Ccc iudex

Margin notes (left): ¹ Hic lectura ... Hostien. & Ioannes And. & secũ ... — ¶ Cap. 3. tit. de clandestina despon. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 50. cap. 17. Vide etiam in cap. cum inhibitio. supra de clandest. despõ. — ¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione. Et de impedimento iustitiæ publicæ honestatis, tene quod diffinitum est in concilio Tridentino, sessio. 24. de reforma. matri. c. 3. adde quæ notantur in c. ad audientiam. supra de sponsalib. — ² Hic casus Bernardi est, & in antiqua Gregorij codicibus reperitur. — ¹ Quot modis illegitimi nati legitimentur, vide per eos, quos cito in cap. primo sequenti super glossa, in verbo: filium appellauit.

Margin notes (right): ¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat. — ¶ permanserint — ¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Et de materia textus & glossæ latissime hic ꝑ alios agit Præpositus. — ⁴ Intellectus autem diuinatorius repudiandi sunt à legib⁹, nisi cum valde vrgeat contrarietas, vt sentit Ripa in l. 1. num. 22. ff. de vulgar. & pupil. subst. ex sensu Bartoli ibi, et ... tati.

iudex legitime processisset? Consultus Papa, rñdet eidē iudici con siderans q plus est, qđ in veritate agitur, quàm qđ simulate concipitur, licet R. videatur ipso facto matrimonium denegasse, qđ inter eos fuerat celebratum, cum ad alia vota transiuit: tñ quia despõsatio p testes legitimos probata fuit, siue p verba de pñti, siue per verba de futuro carnali copula subsecuta fuerit celebrata: non tam inni tentes decretali Alexãdri, quæ in casu dissimili loquitur, quam inductis probationibus, rñdet Papa, iudicem legitime processisse, eius sñiam confirmans. Nota q veritas opinioni pfertur. Itē filij de matrimonio psumpto suscepti, legitimi sunt.

a ¶ *Ea.*] scilicet vxore, quam duxit, illa con cubina dimissa.

b ¶ *Affidauerat.*] idest, fidem dederat, q eam duceret in vxorem.

c ¶ *Ex ea.*] quam affidauerat.

d ¶ *Filium appellauit.*] eo ipso, q quis filium naturalem in extrema voluntate noiat filium, & heredem instituit, intelligit eũ legitimasse [2]. C. de nat. lib. Authen. item si qs. Et hoc intellige, si aliás legitimos non habet. in Authé. qb. mo. nat. effi. leg. §. si vero nó habés. coll. 6. Item si pater offerat filium naturalem imperatori, & fiat curialis, legitimus erit. in Auth. qui. mo. nat. effi. sui. §. si quis vero. coll. 7. Itē si nullo alio filio existēte, ipse filius naturalis patre defuncto, offerat seipsum curiæ, legitimus efficitur. in Auth. eod. tit. §. 1. & §. si quis vero. Item si pater filium naturalem in publico instrumento, vel cum subscriptione testium noiauit filium, nec adiecit naturalem, legitimus est. In Authē. vt lic. ma. & auiæ. §. ad hoc. coll. 8. Item est hic arg. q ex sola noiatione aliquis acquirit ius. 32. q. 4. dicat aliquis. & arg. ī. de psumpt. illud. & ī. de probat. p tuas. Insti. de adoptio. §. vlt. & ff. de proba. l. vlt. arg. ȝ. 2. q. 1. multi. in fi. 27. q. 2. inuenta. 23. q. 4. forte. C. de probat. neque. & l. non epistolis. & C. de lib. caus. l. iubemus. De hoc dictum fuit. ī. eod. transmissæ.

e ¶ *Commissum.*] idest, á iudice seculari causa filiationis fuit huic remissa. arg. ī. eo. lator. Vel forte á Papa fuit ei causa commissa.

f ¶ *Ex quadam decretali.*] ī. eo. transmissæ.

g ¶ *Comprobauit.*] sic videtur, q aliquis possit probare se filium alicuius. ī. de fil. presby. Michael. de hoc dicitur ī. eo. transmissæ.

h ¶ *Affidasse.*] supple, anteq̃ ipsum suscepisset ex ea: vnde postea p carnalem copulam subsequentem, fuit matrimonium psumptum inductum: ȝ quam psumptionem nó admittitur probatio in ȝrıũ. ī. de spon. is qui. alias si simpliciter probasset, q eam affidasset, non determinando tempus, insufficiens fuisset talis probatio. ī. de probatio. in præsentia. ī. de condi. appo. per tuas.

i ¶ *Agitur.*] C. plus val. quod agitur. per totum, in rubro & nigro.

k ¶ *Ipso facto.*] sicut ipso facto negatur matrimonium, sic & ipso facto renuntiatur matrimonio spirituali, siue priuilegio clericali. ī. de vita & hone. cle. c. vlt. sic opere ȝrio, vel facto negamus Christum. 22. q. vlt. cauete. & 15. q. 3. existimant. & sic psumitur, q á primo odio recessit. 33. q. 1. requisiti. & q. 2. c. r.

l ¶ *In casu dissimili.*] Nam ibi parentes testificabantur ȝ illum, qui dicebat se eorum filium, hic vero pro ipso ȝ filio: & ita multum prodest filio dictum parentum. ff. de probat. & ff. de lib. agno. l. 1. §. Iulianus. & ī. de præsump. afferte. & C. de rei vxo. act. l. vnica. §. si liceat. & ff. de probat. l. vltim. ff. ad Carbo. l. 1. §. si quis. & l. quod Labeo. Io.

¶ alias

[1] Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

¶ Præter Doctores hic vide Panormitanum in c. fi. de mutuis petitio. & Iasonem in l. neque professio. C. de testamē.

[2] Ex hac glossa habes varios modos, quibus illegitime nati legitimantur. hos & alios recẽset late Cassaneus sup consuetudines ducatus Burgundiæ Rubrica des successions des Bastards. in §. 3. in verbo: ab intestat. & Sotus lib. 4. senten. distin. 41. q. 1. art. 4.

¶ transiuit

defuncta, duxit in vxorē: & ea [a] de qua prolem susceperat, virũ sibi alium copulauit: processu vero temporis idem R. in præsentia multorum, firmauit proprio iuramento, quód eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affidauerat [b] in vxorem, quàm ex ea [c] filium genuisset: & postea cum † ageret in extremis, eum, quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellauit [d] †. Cum autem tuæ inquisitioni fuisset cõmissum [e], an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad eius patrimonium admittēdus: tu præter id, quod ex quadã decretali [f] bonæ memoriæ Alexandri Papæ prædecessoris nostri, standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis testibus à filio eiusdem R. productis, quibus legitime comprobauit [g], prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergij affidasse [h], cum ipsius R. hæredem esse legitimum iudicasti. ¶ Nos autem attendentes, quòd plus est, quod in veritate agitur [i], quàm quod simulate concipitur: licet dictus R. cum ea dimissa, quam vt concubinam habuerat, ad alia vota transiuerit †, videatur ipso facto [k] matrimoniũ, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse coniunctos ostendit: siue desponsatio ipsa fuerit de præsenti, vt per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonij inter eos fuerit celebrata: siue per verba de futuro, carnali copula subsecuta: non tam decretali dicti prædecessoris nostri, quæ in casu dissimili [l] loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, sententiam tuã auctoritate Apostolica confirmantes.

¶ Idem nobili viro G. Montis Pessulani.

¶ *In terris ecclesiæ Papa potest libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis non: nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirecte, & per quandã consequentiam intelligitur legitimare, etiã quo ad temporalia: hoc tamen vltimum non est sine scrupulo. hoc dicit secundum intellectum, qui placet Panormitano, & est caput difficile, & multum famosum.*

CAP. XIII.

PEr † venerabilem fratrem nostrum Arelateñ. archi-

PEr venerabilem.] Post Abbatem Io. And. summat sic: Papa non legitimat in tpalibus alienæ iurisdictioni subiectos. hoc dicit. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima petitio. In secunda rñsio: ibi, *Quod autem.* Secunda subdiuidit in quatuor: In prima pbat gnq; ronibus, q dispensationẽ petitam facere potest. In secunda: ibi, *Videbatur.* ponit similitudinẽ, quã inducebat petitor, quã gnq; rónib' improbat. in tertia: ibi, *Rationibus.* pbat auctoritate veteris testamenti & noui, q vbiq; terrarũ certis ex causis inter Christianos potest se Papa de tpalibus intromittere. In quarta: ibi, *Licet.* petitionẽ exaudire noluit, quia omnia lex ȝdicebat. Abb. Sicu.

CASVS. Nobilis vir G. de Monte Pessulano, legitima sua vxore exclusa, aliã superduxit, de qua filios suscepit; tandem per archiepm Arelateñ. petijt à dño Papa, vt filios suos legitimaret, quaten' eis natalium obiectio, seu exceptio non noceret quo minus sibi succederet: q dispẽsare possit, ostẽdit pluribus rónibus: Primo sic: Apostolica sedes diuersis causis inspectis dispẽsauit cum quibusdam minus legitime genitis, nó solum naturalibus, sed etiam adulterinis, vt possent in epos pmoueri: multo fortius vř, vt eos ad actus legitimare possit seculares, pcipue vbi superiorẽ alium pter Romanum Pontificem nõ cognoscãt, q legitimandi habeat potestatẽ: qa quod potest in maiori, multo magis potest in minori: Secundo probat idem p simile tale: eo enim ipso, q aliquis ad dignitatem epalem pmouetur, eximitur à patria potestate: Præterea si eps scienter seruum alterius in pñbyterum ordinaret, liber efficitur, licet ordinator satisfacere Dño teneat. mõstruosum enim videretur, vt qui ad actus spirituales legitimus fieret, ad actus seculares illegitimus remaneret: Vnde eoipso q in spũalibus dispensatur, p consequentiam intelligitur in tpalibus dispẽsatum: Sed in patrimonio beati Petri illud potest Apostolica sedes libere facere, in quo summi principis obtinet potestatem. Tertio etiam videbat ex hoc posse trahere audaciam postulandi: quia rex Frãciæ reginã Francorum vxorem suam dimisit, & aliã superduxit, ex qua filios suscepit (sicut & iste nobilis) cum quibus Papa dispensauit, sic cum filiis istius nobilis poterat dispensare: Postmodum rñdet Papa, ad id qđ dictum est, q dispensauit cum filiis regis Franciæ, dicens q res illa non similis, sed valde dissimilis inuenitur: Rex enim Franciæ à regina fuit p legatum sedis Apostolicæ per sñiam separatus, sed iste nobilis temeritate ppria vxorẽ suã deiecit, & rex Franciæ anteq̃ ad eum prohibitio perueniret de non ӡhendo cum alia, superduxit aliam, ex qua filios suscepit: Sed iste nobilis in contẽptum ecclesiæ aliam superduxit: pterea rex Franciæ circa matrimonium impedimentũ affinitatis obiecit, & corã legato testes induxit, qui sñiam tulit, quæ reprobata fuit solum pp iudiciarium ordinẽ non seruatum: iste nihil obiecit propter qđ separari deberet: & vtrum filij regis legitimi fuerint, vel illegitimi, potest non immerito dubitari quandiu pendet qstio affinitatis oppositæ: qa si affinitas opposita approbata fuerit, apparebit, q illa non fuit vxor regis, & ita per consequẽs alia legitima apparebit, & ita filij legitimi fuerũt. Præterea cum rex superiorẽ in tpalibus nullum habeat, sine iniuria alicuius se poterat sedi Apostolicæ subijcere, in quo videri posset aliquibus, q p seipsum, nó tamq̃ pater cum filiis, sed tamq̃ princeps cum subditis posset dispensare: Iste vero nobilis alij est subiectus.

Ilus ergo

¶ Cap. 2. extit. in 3. compilatione.

Et de materia textus & glossarũ præter Doctores hic vi de Couarruuiam in epitome lib. 4. decretalium par. 2. cap. 8. §. 8.

episcopum [a] tua nobis humilitas supplicauit, vt filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quominus tibi succederent, nataliũ obiectio nõ noceret. Quod autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatẽ [b], ex illo videtur, quòd diuersis causis inspectis, cum quibusdã minus legitime genitis, non naturalibus [c] † tantum, sed adulterinis [d] etiam dispensauit, sic ad actus spirituales illos legitimans, vt possint in episcopos promoueri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, vt eos ad actus legitimare valeat seculares: præsertim [e] si præter Romanos Põtifices inter homines superiorem [f] aliũ non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia cũ maior in spiritualibus tã prouidentia, quàm auctoritas & idoneitas requiratur [g]: quod in maiori conceditur, licitum esse videtur & † in minori [h]. Per simile quoque id videtur posse probari, cũ eo ipso, quòd aliquis ad apicem episcopalis dignitatis attollitur, eximitur à patria potestate [i]. Præterea etiã si simplex episcopus, scienter seruum alterius in presbyterũ ordinaret [k], licet ordinator satisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen iugum euaderet seruitutis: videretur † siquidem mõstruosum, vt qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. vnde cum in spiritualibus dispensetur †, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri [l] libere potest Apostolica sedes efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi principis exequitur potestatem. ¶ Videbatur autem ex eo trahere maiorem audaciam postulãdi, quòd cum Rex Francorum I. reginam dimiserit, & ex alia postmodũ superducta puerũ susceperit & puellam, & tu similiter exclusa legitima, superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filiis regis eiusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostolicæ sedis dispensandum. Verum si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis inuenitur: nã Rex ipse à Regina per Remenũ archiepiscopum Apostolicæ sedis legatum, fuit per sententiã [m] separatus: tu vero vxorem tuã à te temeritate propria separasti [n]: Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera peruenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: sed tu in contemptum ecclesiæ, aliam superducere attentasti. Præterea rex ipse contra matrimonium impedimẽtum affinitatis obiecit, & coram præfato archiepiscopo testes induxit: cuius sententia, quia cassata fuit solummodo propter iudiciariũ ordinem non seruatum [o]: Nos

Istis ergo rõnibus cõsideratis Papa dispensauit cũ filiis regis Franciæ, causam trahens tam ex veteri testamento q̃ ex nouo: quia non solum in patrimonio beati Petri, in quo plenam habet potestatẽ in tpalibus, verumetiam in aliis regionibus, certis causis inspectis casualiter iurisdictionem tpalem exerceret, & hoc ostendit p legem veteris testamẽti. Si difficile & ambiguũ apud te iudicium esse pspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, leprã & leprã, & iudiciũ inter portas videris variari, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tpe, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Tandem exponit auctoritatẽ Deuteronomij qd intelligẽdum sit per eam: exposita auctoritate veteris testamenti, dicit Papa, licet cum filiis regis de quibus ab initio dubitabatur, an legitimi fuerint, duximus dispẽsandum: quia tñ tam lex Mosaica, q̃ canonica sobolem ex adulterio susceptam detestatur, dicente Dño, q mamseres & spurij vsq; ad decimam generationem nõ intrabunt ecclesiam, & canon vetat tales ad sacros ordines promoueri, & sm leges à paterna hæreditate repelli debent, & denegari alimenta, etiam petitioni istius nobilis non duximus annuendum. Nota, q in causa matrimoniali vbi agitur de fœdere matrimonij, ordo iudiciarius est seruandus, alias non tenet sententia. Item matrimonium quod non tenet, non impedit aliud matrimonium qd de iure potest valere, cum postea cõstiterit q primũ nullum fuit, & filij de secundo nati legitimi sunt. Item aliquis facit aliquid cum filiis non tamq̃ pater, sed tamq̃ rex. Item Papa potest legitimare ad ambos actus spirituales & tpales, vbi habet vtramq; iurisdictionem. Item in certis casibus iurisdictionem tpalem potest exercere in aliena tẽporali iurisdictione. Item excõicatus, mortuus reputatur. Item spurij ad sacros ordines non debent promoueri, & secũdum leges non succedunt, quibus etiam alimenta denegantur.

¶ *Glossa sequens soluit contrarium.*

a ¶ *Arelaten. archiepiscopum.*] nunc: olim fuit sedes epalis: vt 8. q. 3. Artaldus. & fuit suffraganeus Narbonensis, vt ibi.

¶ *Glossa sequens recitetur per quæstionem, an Papa quo ad successionem legitimet. arg. quòd non. ponit opinionem Ioannis, soluit contrarium, & subdit tertiam opinionem.*

b ¶ *Habeat potestatem.*] ex eo enim q legitimat aliquem in spiritualibus, per consequentiam & in tpalibus, prout ipse Papa argumentatur hic: p hoc tñ q legitimat aliquem in spiritualibus, non probatur, q habeat iurisdictionem in tpalibus: legitimare enim ptinet ad voluntariam iurisdictionem. ff. de officio procõsulis. l. 2. item quia ad Papam nihil spectat de tpalibus. s. eod. causam quæ. & c. lator. & s. de iud. nouit. nisi in casibus. s. de foro compe. licet. & c. ex tenore, vt ibi dr: & sic vr q Papa quo ad tẽporalia legitimare non possit, vbi non habet tpalem iurisdictionem. Ad hoc dixit Ioannes, q dñs Papa non habet potestatem legitimandi in tpalibus: sed eo ipso, q legitimat aliquem quo ad spiritualia, per consequens legitimat etiam quo ad tpalia, quæ sunt minus digna, & sic legitimat per consequentiam, sed non directe: sæpe enim permittitur aliquid indirecte, quod non permittitur directe. arg. 4. q. 3. c. si testes. §. seruus. 2. respon. & ff. de auctoritate tuto. l. 1. Ioannes adhæsit allegationi, quam ponit hic dñs Papa: sed cõtrarium credo, scilicet q dñs Papa non possit legitimare aliquẽ quantũ ad hoc, vt succedat in hæreditate tamq̃ legitimus hæres, qui non sit: dico de sua iurisdictiõe tpali, sic enim esset mittere falcem in messem alienam, & vsurpare alienam iurisdictionẽ. qd esse non debet: s. de iud. nouit. & 6. q. 3. scriptum est. & priuare aliquem iure succedendi. Vnde credo, q non possit legitimare nisi quo ad actus spirituales: tñ quidam legitimationẽ extendunt ad honores seculares, vt per hoc intelligatur esse legitimatus, vt possit esse iudex, & habere huiusmodi honores tpales, quos alias habere nõ posset: & in hac sententia fuerunt Laurẽtius Vincentius & Tancredus.

c ¶ *Non naturalibus.*] Naturales large oẽs appellantur, præter adoptiuos & spirituales: 30. q. 3. §. 1. plerumque enim illi tantum qui ex liberis concubinis nascuntur, vt hic, & 32. q. 4. liberi.

d ¶ *Adulterinis.*] vt puta filiis presbyterorum, qui cum fornicantur, adulterantur, cum sint quasi mariti ecclesiarum: vt 56. distin. Cenomanensem.

e ¶ *Præsertim.*] idest, maxime, secundũ Ioannem. secundum alios præsertim, idest, tantũ.

f ¶ *Superiorem.*] Papa enim super omnes est. 96. distin. duo sunt. & 9. q. 3. cuncta. & s. de maioritate & obedientia. solitæ.

g ¶ *Requiratur.*] supple, quantum ad temporalia.

h ¶ *In minori.*] 95. distin. illud. 16. q. 2. cap. 1. & s. de deci. ex parte. Et econuerso cui interdicitur minus, & maius interdictum esse videtur. j. de sententia excommun. cum illorum. & 74. distin. gesta. & ff. de ser. exportandis. error. §. cui. & ff. de interdict. & relegat. l. relegatorum. §. solet.

i ¶ *A patria potestate.*] 53. dist. cap. si seruus. & in Authen. constit. quæ de dig. lib. fil. à pa. po. §. palam. coll. 6.

k ¶ *Ordinaret.*] 54. dist. si seruus absente. & c. ex antiquis.

l ¶ *Beati Petri.*] Dicebat Ioan. maxime. Sed tu dic tantum, vt dixi s. quia quo ad forum seculare non potest legitimare, nisi princeps ei permitteret. in seruo scienter ordinato secus est, sed ipse tenetur Domino satisfacere, vt hic dicitur.

m ¶ *Per sententiam.*] cui standum erat, donec in contrarium probaret. s. de re iud. sicut. & s. de renun. in præsentia. licet iniqua. ff. de iust. & iure. l. penult. §. 1. & ff. de reg. iur. res iudicata.

n ¶ *Separasti.*] quod facere non debuit, etiam si causa esset manifesta. j. de diuor. porro. cum talis separatio sit pœna, quæ non debet inferri nisi per iudicem 2. 33. q. 2. c. fine. §. in hoc.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

o ¶ *Iudiciarium ordinem non seruatum.*] vt 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. & arg. s. de proba. qm. & s. de elec. dudum. & j. vt lite nõ contestat. acce-

Qui dicuntur filij naturales, adulterini, spurij, & alij illegitime nati, & quomodo nunc appellantur, vide plene per Illustrissimũ Cardinalem Paleotũ in libro de nothis & spuriis filiis.

Aliàs, etiã in minori.

videtur

De materia huius glos. in simili dispensatione vide Praepositum, Turrecrematã, & alios in cap. si quis, 6. q. 1. & Hieronymũ Gigantem in tract. de crimine læsæ maiestatis, lib. 3. tit. de pœnis quas hic incurrunt. c. 1.

dispensatur

Adde, & ecclesiastici. concilij Trident. sess. 24. de reformat. matri. de sacramento matrimonij cano. 12.

testes accedens.arg.§. ꝭ.vt lite non contest.c.1.& c.quo.§.1.vbi dr, ꝙ ordo iudiciarius nõ vsquequaq; seruatur in causis matrimonialibus, sed hic cassata fuit pp hoc snia. Illa õria intelliguntur qñ altera pars est absens p contumaciam:tunc enim ordo iuris non seruatur p oia, immo testes recipiuntur lite non contestata,& fertur snia pp periculum fornicationis:vt s cap.qm. sed vbi altera pars non est absens, sed præsens vtraq; pars, debet ordo iuris seruari: alias non valet snia, vt hic. Et dic cassata, idest, cassa & irrita nunciata: vt c. accedens. s. vt lite non contest.

a ¶ *De tribus bonis coniugij.*] Nota, ꝙ tria sũt bona matrimonij, vt hic dicit, scilicet fides, proles, & sacramentũ. 27.q.2.oẽ itaq;.32.q.1. nõ enim in sola. Fides, quia nullum adulteriũ dr̃ fides tori coniugalis:vt capitulo,non enĩ. Proles, idest, ipse Deus. Sacramentum, quia nullum debet esse diuortium: vt cap.oẽ. Vbi alterum istorum non seruatur, frangitur lex matrimonij. Iste non seruauit ista tria, scilicet fidem, quia cũ alia adulterium cõmisit, sed rex Franciæ non fecit hoc, pp sniam:& q̃uis fides non seruetur, matrimonium tamen durat: vt hic dicitur.

b ¶ *Violasset.*] idest, dissoluisset: quia in nullo casu soluitur matrimonium post carnalem copulam, nisi in casibus. ĩ. de diuor.gaudemus.

¶ *Glo. seq. vocitatur per quæstionem.*

c ¶ *Dubitari.*] & sic ex futuro euentu pendet, an sint iudicandi legitimi.arg.s.de frigi.& male.fi. c.fraternitatis.in fi. Sed certe õrium vr̃ si scm matrimonium õctũ fuit auctoritate ecclesiæ ex vi sniæ latæ, & toleratum fuit:lite pendente super primo, filij legitimi erunt.ĩ.eod per latum. & cap. cum inter. & cap. referẽte.arg. & ita sine aliqua dispensatione legitimi erunt.

post restitutionem reginæ, alios cognitores duximus deputandos: tu vero vxori tuæ, nihil quod diuortiũ induceret obiecisti: cum & si fides tori sit vnũ de tribus † bonis coniugij[a], nõ tamen ipsius violatio coniugale vinculum violasset[b]. De filiis ergo eiusdem Regis, vtrum legitimi vel illegitimi fuerint, quandiu pendet quæstio affinitatis obiectæ, potest non immerito dubitari[c]. Nam si affinitas fuerit comprobata[d], prædictã reginam non esse regis coniugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitime copulata, & filios ei legitimos peperisse. Insuper cum rex superiorem in temporalibus minime recognoscat[e], sine iuris alterius læsione, in eo se iurisdictioni nostræ subijcere potuit[f]: in quo videretur aliquibus, quòd per seipsum (nõ tanquam pater cum filiis, sed tanquam[g] princeps cũ subditis †) potuit dispẽsare: tu autem nosceris aliis subiacere: & infra.

¶ Rationibus igitur his inducti, regi[h] gratiã fecimus requisiti: causam tã ex veteri, quàm ex nouo testamento trahentes: quòd non solum in ecclesiæ patrimonio[i], (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verumetiam in aliis regionibus, certis[k] causis inspectis, temporalem iurisdictionẽ casualiter exercemus; nõ quòd alieno iuri præiudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio continetur: Si † difficile & ambiguum apud te iudiciũ esse perspexeris inter sanguinem[l] & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & iudicium inter portas videris variari[m], venies ad sacerdotes[n] Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: qui iudicabunt tibi iudicij veritatẽ: & facies quæcunq; dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisque eorum sententiam. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto iudicis morietur. Sane[o] cum Deuteronomium, lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli[p] comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo testamẽto debeat obseruari. Locus enim quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus vrbem fugiens † exiuisset, volens eum Dominus ad locum quem elegerat reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? respondit, venio Romam iterum crucifigi: quod † intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus[q]. ¶ Sunt autem sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico, in executione sacerdotalis officij coadiutores existũt. Is vero super eos sacerdos siue iudex existit, cui Dominus, inquit, in Petro: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Eius vicarius, qui est sacerdos in æternum secundum ordinẽ Melchisedech, constitutus à Deo iudex viuorum & mortuorũ. Tria quippe distinguit iudicia: Primũ inter sanguinem & sanguinem[r], per quod criminale intelligitur, & ciuile[s]: Vltimum inter lepram & leprã, per quod ecclesiasticũ & criminale[t] notatur: Mediũ[u] inter causam & causam, quod ad vtrumq; refertur, tam ecclesiasticum quàm ciuile: in qui-

& ĩ. de iure patro. per nras. Ioan.

h ¶ *Regi gratiam.*] quia non potuit rex legitimare filium suũ, licet posset alienum: vel quia licet eum posset legitimare vt subditum, tñ vt succederet alij: non tñ vt succederet sibi.arg.8.q.1. in scripturis. & 24.q.1.didicimus.immo vr̃ ꝙ ipso iure legitimi erant, cum nati fuissent de matrimonio auctoritate ecclesiæ cõtracto.sed non est ita: vt s. dictum est in nocula, maxime.

i ¶ *Patrimonio.*] illos tñ de patrimonio suo legitimare potest: vt dictum est supra.

k ¶ *Certis causis.*] scilicet, cum requirimur. & hoc pbatur auctoritate Deuter. scilicet, cum variatum est inter iudices, siue ambiguum, tũc recurritur ad iudiciũ ecclesiæ: vt ĩ. sequitur. & licet ex certis causis, nõ ideo est ordinarius quo ad tpalia. ĩ. de offi.ord. pastoralis.§.rñio. sed casualiter: vt dicit littera. ĩ. de foro competent. licet. cap. ex tenore. & cap. ex parte. Et ita est hic arg. de iurisdictione distincta. ĩ.eod.causam quæ.vbi de hoc. & ĩ de iudic. nouit.& s.de appellat.si duobus.

l ¶ *Inter sanguinem.*] Hæc verba exponuntur inferius.

m ¶ *Videris variari.*] inter iudices siue sapientes.

n ¶ *Venies ad sacerdotes.*] Arg.qd̃ ex defectu iudicis secularis recurritur ad ecclesiasticũ. ĩ. de fo. cõpe licet.& 23. q. 5. administratores.

o ¶ *Sane.*] Hic incipit Papa exponere auctoritatem Deuteronomij.

p ¶ *Ex vi vocabuli.*] interpretatur enim noua lex antiquam.

q ¶ *Reuersus.*] ipse Petrus, & ibi postmodum martyrium sustinuit 3. 2. q. 6. Beati Petrus & Paulus.

r ¶ *Inter sanguinem & sanguinem.*] Hæc est expositio eius quod præmisit i auctoritate Deuteronomij.

s ¶ *Ciuile.*] hoc est seculare iudicium.

d ¶ *Comprobata.*] maxime: quia & si non fuerit comprobata, & restituatur viro, nihilominus proles legitima erit nata ex secũda vxore, quam auctoritate ecclesiæ recepit post sententiam latam: vt dixi in proxi. not. sed non est verum: quia sententia non tenuit propter ordinem non seruatum, & ideo necessaria esset dispensatio si non probaretur affinitas.

e ¶ *Minime recognoscat.*] de facto, de iure tñ subest Romano imperio. 7.q.1. in apibus. De hoc dicitur. s. de elec. per venerabilem.

f ¶ *Subijcere potuit.*] ff. de iurisdict.om.iud.est receptum.

g ¶ *Tamquam princeps.*] Nota, ꝙ facit aliquid non tamq̃ rex: vt ĩ. de elect. ꝙ sicut.§.penult.& cap.cum inter canonicos.& c.cum inter vniuersas.& 23.q.4.si ecclesia.in fine.& ff. de adop.si consul.§.1.& ff. quod cuiusque vni.inter eorum. §.1.& ita rex erit hic actor & iudex proprij facti.& licet forte rex hoc facere posset, melius tñ facit si abstinet a talibus.ff.de offi. procon.ne quicquam. ne videatur præstare auctoritatem suo proprio facto: vt s. de instit.cap.vlt.

t ¶ *Criminale.*] idest, ecclesiasticum secundum canones.

u ¶ *Medium inter causam.*] Nota, ꝙ ista tria iudicia sic clarissime secundum Hostiensem possunt exponi: Primum, inter sanguinem & sanguinem istud est criminale, ciuile siue seculare, quod idẽ est hic, vt quia accusator dicit esse probatum ꝙ reus sanguinem fudit, id est, aliquid criminale commisit, puta homicidium, adulterium, furtum: vel aliquod aliud simile. Vltimum inter lepram & lepram, quia accusator dicit reum esse infectum lepra hæresis, vel simoniæ siue sacrilegij, vel alterius criminis ecclesiastici, & reus negat. Medium inter causam & causam, quia actor dicit, ꝙ reus tenetur sibi in centum ex mutuo vel cõmodato, vel alia ciuili actione, vel etiã teneris mihi ad decimas præstandas, vel habeo ius patronatus in ecclesia ista, vel alia simili actione ecclesiastica, & reus negat. In his enim omnibus si quid difficultatis emerserit, est ad sedem Apostolicam recurrendum. s. de appel. vt debitus. & s. de baptismo. cap. maiores.

x ¶ Præcipi-

Hodie dic vt in concilio Viennensi de iudi. c.dispendiosam.

Vide beatum Augustinum sup Genesim ad literam.lib. 9.c.7.& Petrum Lombardũ lib. 4. sent. dist. 31. vbi plenissime de his tribus coniugij bonis.

De materia huius glossæ vide plene p Dominicũ Sotum lib. 4. senten. dist. 31. q. 1. art. 2.

Refert hoc B. Ambros. lib. 5. epistolarum epistola 32. in cap. Dalmatinus me tribunus.

Alias stat quod Petr. intelligens pro se.

Matt. 16.

Psal. 109.

Quod dic vt not. infra de elect. fundamẽta. lib. 6. Ioan. An.

Hæc glossa non est Bernardi, nec habetur in antiquis codic. b', sed est lectura Ioannis Andr. perperã collecta, hic tamen fuit inserta...

a ¶ *Præcipitur.*] 11.q.3.absit.
b ¶ *Mortuus.*] 11.q.3.nihil.& c.sic debet.& 24.q.3.corripiantur.
c ¶ *Canonica.*] 56.dist.c.1.& ĩ.de fil.psby.c.1.& 15.q.8.cũ multæ.
d ¶ *Detestatur.*] nisi cũ eis fuerit dispẽsatũ.56.dist.Cenomanẽsem.
e ¶ *Manzeres.*] De his dictum est.ĩ.de renunc.nisi cum pridem.§. personæ.

dr ĩ.de clan.despon.cum inhibitio. Sed nunquid idem esset si aliquis crederetur liber cum esset seruus, vt filius eius propter opinionem ecclesiæ iudicetur liber, & legitimus quo ad ordinem? Non: vt C.solut.matrimo.l.3. Argumen.contra.ff.solu.matrimo.l.si cum dotem.§.vltimo.

f ¶ *Canone*] ĩ. de electioni.cum in cunctis.

¶ *Glo.seq.signat contrarium,& ibi remittit.*

g ¶ *Etiam alimenta.*] C.de natu.libe. Authẽ. licet patri. & C. de incest.nupt.Authẽ.ex cõplexu.Arg. ʒ.ĩ.de eo q duxit in matri.cum haberet.Solu.ibi.

EX *tenore.*] Sunt duę partes. In prima iudicum consultatio. In secũda rñsio, & eius ratio:ibi, *Intelligentes.* Abbas Siculus.

CASVS. Quædã vidua petebat hæreditatẽ quondam R.mariti sui restitui sibi,& filio pupillo:pars aduersa petitionem suam repellere nitebat,pro eo q dictũ R. maritum ipsius de adulterio genitũ assere bat,dicens, qđ pater dicti R.viuente vxore legitima, aliam M. noĩe superduxit, ex qua dictum R. maritũ ipsius viduę suscepit:pars viduæ rñdebat, qđ dicta vidua nesciens q pater dicti R. aliam haberet vxorẽ,cũ eo ɔ̃xit in facie ecclesiæ:vnde dict⁹ R.filius ipsius debebat legitimus reputari: cũ illegitimi dici non debeant, qui de adultera conscia non nascũtur: Iudices qui de hac materia cognoscebant,super hoc dubitantes consuluerunt dñm Papã: Vnde ipse intelligẽs,q pater ipsius R.matrem eius in facie ecclesiæ ignarã qđ sibi aliã matrimonialiter copulasset,duxerit in vxorẽ,& dum legitima putaret vxor,ipsum R.suscepit ex ea, in fauorẽ prolis dictum R. legitimum iudicauit. Nota,q ignorancia alterius parentis facit quod filij de tali matrimonio nati legitimi sunt,& fauor prolis ad hoc coadiuuat.

1. Cor. 6.

† perfidi

Deut. 23.

† manzeres qui dicantur, vide Couarruuias libro 4. decretal. par.2. c. 6.§.1.

† Aliàs secundum petitionem tuam non duxim⁹ admittendam.

† Aliàs H. & F.

† Cap.3. eo. tit.in 3.compilatione. Et vide Baldum in l.qui obera. C. de incestis nupt.

bus cum aliquid fuerit difficile vel ambiguum,ad iudicium est sedis Apostolicæ recurrẽdum: cuius sententiã,qui superbiens contempserit obseruare, mori præcipitur[a] ,id est, per excommunicationis sentẽtiam velut mortuus[b] à communione fidelium separari. Paulus etiam, vt plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinthios scribens ait: Nescitis quoniam angelos iudicabitis? quãto magis secularia? ¶ Licet igitur cũ filiis sæpedicti † regis (de quibus an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus dispensandũ: q tamen tam lex Mosaica, quàm canonica[c], sobolem susceptã ex adulterio detestatur[d], testãte Domino, quòd manzeres[e] † & spurij, vsque in decimam generationem in ecclesiam non intrabunt: canone[f] vero vetante tales ad sacros ordines promoueri: secularibus quoque legibus non solum repellẽtibus eos à successione paterna, sed negãtibus ipsis etiam[g] alimenta, petitioni † tuæ nõ duximus annuendum.

¶ Idem H. † & R. canonicis Beneuentanis.

¶ *Si coniugatus, viuente prima, in facie ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante; legitima erit eorum proles.*

CAP. XIIII.

EX † tenore litterarum vestrarũ nobis innotuit,quòd cum G.vidua hæreditatẽ quondam R. mariti sui sibi & pupillo filio suo restitui[h] postularet, pars aduersa petitionẽ eius nitebatur excludere, pro eo, quòd R.maritum ipsius viduæ de adulterio genitũ asserebat: & infra. ¶ Intelligentes, quòd pater prædicti R. matrẽ ipsius in facie ecclesiæ ignarã[i], quòd ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset,duxerit in vxorẽ, & dum ipsa coniunx ipsius legitima putaretur,dictum R.susceperit ex eadem: in fauorem prolis potius declinamus, memoratum R. legitimum[k] reputantes.

¶ Idem episcopo Tib. †

¶ *Proles infidelium, qui postea conuertuntur, legitima est: etiã si parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.*

CAP. XV.

GAudemus † :& infra. ¶ Cæterum prolem de infidelium cõiunctionibus[l] natam, qui secundo, tertio, vel vlteriore gradu secũdum opinionẽ[m] illorum † matrimoniali contraxerũt affectu, post fidem receptam (vtilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

TITVLVS XVIII.

Qui † matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

¶ Alexander tertius Parisiensi † epo.

¶ *Cum agitur de fœdere matrimonij, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonij recipi testes, dummodo sint legitimi: & ad dicta eorum fertur sententia.*

CAP. I.

RElatum † est, quòd cum pater cuiusdam puellæ, eam cuidam ciui Parisień. † nuptui tradidisset, ma-

GAudemus.] CASVS. Infideles quidã in secundo vel tertio gradu sẽm opinionem suã ɔ̃xerunt matrimoniũ, & filios de tali matrimonio susceperũt, tandem conuersi sunt ad fidem. Quæritur, an filij eorũ legitimi sint censendi. Rñdet Papa,q vtilitate publica suadente debẽt legitimi reputari. Nota, quòd fauor fidei & publica vtilitas attendẽda sunt.

l ¶ *Coniunctionibus.*] scilicet, Paganorum siue Iudæorum ad fidẽ postea conuersorum: vt ĩ. de consangui. & affini. de infidelibus. & j. de diuor.gaudemus. cuius pars hæc est.

¶ *Glo seq.quærit: & soluit,et duas lecturas ponit.*

m ¶ *Opinionem.*] talis opinio nõ legitimat,sed pstat occasionem legitimandi.arg.ĩ.cap. pxi. & c.p venerabilem. & ff.de ritu nup.qui in prouincia. Sed nunquid est matrimonium inter tales? Vr q sic.26 distin. deinde. & ĩ.de cõsang. & affinita. de infidelibus. Solutionẽ collige. j. de diuor.gaudemus. cuius hæc est pars, & decisa vr ante illum §. qui aũt, &c. vt pcedat sermo de coniunctis cũ secundis, post diuortiũ factũ adhuc viuentibus repudiatis,in qbus non est matrimoniũ, vt ibi dr: filij tñ eorum reputantur ab ecclesia legitimi vtilitate publica suadente,vt alij facilius conuertantur. Sed si intelligatur de filiis illorum, de quibus dicit in principio illius cap.gaudemus, tunc planũ est: quia inter illos est matrimoniõ, vt ibi patet. & sic deciditur ante §.quia vero.quod potius credo: & filij talium legitimi sunt.

† Tyb⁹. † Tuba. † Tyberẽ.

† Cap.4. eo. tit.in 3.compilat. Et præter Doctores hic,vide Sotum lib. 4. sentẽt. dist. 39.q. vnica. art. 3. ad 4. arg. & per totum articulum.

† eorum

† Aliàs sunt De his, qui matrimonium accusare,&c. aliàs desunt illa verba: vel contra illud testificari.

† Parmeñ. † Parrisieñ.

† Cap.1. eo. tit.in 1.compilat.

† Parmeñ.

¶ *Glo seq.potest recitari per obiectionem.*

h ¶ *Restitui postularet.*] eamq̃ tutrix.C.qñ mu.tut.of.fun.l.2.& Authen.matri. Olim si mater curã vel tutelam filiorum subire volebat,oportebat eam iurare,q non transiret ad secundas nuptias, hodie vero remittitur illud iuramentum:quia veniebant ɔ̃,sed renunciant beneficio Velleiani.in Authen.vt fine prohib.ma.debit.& credi.§.quia vero multam.coll.7.& pdicta Authen. matri.& si ɔ̃xerit, statim expellitur à tutela.C.eod.tit. Authen.sacramentum.& ĩ. de appella.ex parte.vbi de hoc.

i ¶ *Ignaram*] hæc ignorantia facit, q filij sunt legitimi censendi: aliàs non essent legitimi: vt ĩ.cod.referente.vbi de hoc.

¶ *Glo.seq.not.& remittit: quærit,& soluit.alleg.in contrarium.*

k ¶ *Legitimum.*] ex hoc patet,q sufficit bona fides alterius parentis,vt filij dicantur legitimi:& si nascantur lite mota legitimi sunt, licet postea separentur,vel si ante litem sit conceptus. ĩ.eod. cum inter. Circa huiusmodi scientiam vel ignorãtiam tenendum est, vt

QVI MATRIMONIVM ACCVSARE possunt, vel contra illud testificari.

¶ *Viso de matrimonijs, & de impedimentis eorum, merito sequitur videre de separationibus & diuortiis: sed quia ad diuortia peruenitur accusationibus & testimoniis præcedentibus, ideo tractaturus auctor de diuortijs,præmisit istam rubricam. Qui matrimonium accusare possunt, & contra ipsum testificari. Et sic habet ista rubrica duas partes: Tractat enim qui sunt accusatores idonei, & qui idonei testes contra matrimonium. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 35.q.6.per totum.

R*Elatum.*] Cõmunis diuisio. Secunda pars: ibi, *Cæterum.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam filiam suam, cuidã tradidit,cum qua per aliquot annos permansit: tandem pp homicidium qđ cõmisit,de ciuitate timore mortis recessit:

 postmodum

postmodum dicebatur, q pater puellæ illū de sacro fonte leuauit: eps loci fecit illum p litteras requiri, & per quinquennium expectatus non potuit inueniri: Consultus Papa rñdet, q si manifestum est qđ asseritur, aut legitimi accusatores & testes appareant, postq̃ iuuenis ille fuerit cum omni diligentia requisitus, etiam si nõ potuerit inueniri, poterũt recipi testes, & sine canonico negotium terminari. Nota q in causa matrimoniali lite nõ contestata, recipiuntur testes altera parte absente.

¶ *Glossa sequens quærit & soluit.*

a ¶ *Aliquot annos.*] sed de quot annis intelligas? Potest dici, q de duobus: quia pluralis locutio duorũ numero contenta est. 4.q.3.c.si testes. ver. vbi numer⁹. ff. de verb. sig. inter illam in fin. & ff. de manu. testa. libertas. §. vlt. ff. de testi. vbi numer⁹.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Exiuit.*] nonne illa sequi eum tenebatur? quod vr 13. q. 2. vnaquæque. & 34. q. 2. si qs necessitate ineuitabili. Et potest dici, q tenebatur: quia ibi remanere non poterat iusta de causa, nisi forte vagabundus discurreret: quia tunc non posset ipsum sequi. arg. ff. de ope. lib. quod nisi. §. ex prouincia.

c ¶ *Manifestum.*] ita q notorium: aliàs non

¶ Vide concilium Tridunt. sessio. 24. de reformat. matri. cap. 2.

Nõ video quare se an hoc glo. singula. And.

Vbi de hoc se tenet hic Gof. qđ ibi Ioan. & nõ id alleg. Host. de vo. quod super. §. fin. & cap. seq. §. quod autem. Ioan. And.

Cap. 4. eo. tit. in 2. compilatione.

deponẽtes

situs post aliquot ᵃ annos, quibus cum vxore permansit, propter homicidium quod cõmisit, de ciuitate timore mortis exiuit ᵇ: nunc autem dicitur posse probari, quòd pater puellæ cum de sacro fonte leuauit †; sed litteris tuis quæsitus nondum potuit inueniri, licet quinquennium sit transactum; & infra. ¶ Cæterum consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si manifestum ᶜ est quod asseritur, aut legitimi ᵈ accusatores & testes ᵉ appareãt: postquam iuuenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiam si nequiuerit inueniri, testes recipere poteris, & fine canonico iudicium terminare.

¶ Clemens tertius.

¶ *Accusatio & testimonium in causa matrimoniali personaliter & non per litteras fieri debent.*

CAP. II.

A †Nobis est quæsitum, vtrũ aliqui super accusatione matrimonij, nihil voce propria depromentes †, debeant

bene sequeretur: aut legitimi, &c. quia quod manifestum est probatur 11. q. 3, corum qui. in fin.

d ¶ *Legitimi.*] secundum quod traditur ĩ. eo. cap. cum in tua.

¶ *Glo. seq. signat contrarium & soluit, solutioni obijcit & respondet, opinio. ponit. & inducit simile.*

e ¶ *Testes.*] Ergo altera parte absente, & non p contumaciã testes recipiuntur lite non contestata: & snia fertur vt dicit. Nam ordo iuris in casu isto non est vsquequaque seruandus. ĩ. vt lit. non cõtest. c. 1. Sed ɔ̃. ĩ. vt lite non contest. qm. §. 2. cum iste non sit absens per contumaciam, vt ibi. Posset dici, q cum iste pp culpã suam absens fuerit, nec posset inueniri ³, illa culpa loco contumaciæ hr, vt ɔ̃ eum procedatur: nec debeat mulieri obesse, quæ in eo culpa non fuit: iniquum est enim aliũ alterius odio prægrauari. C. de inoffic. testa. si qs suo. ad finem. nec pp hoc ius mulieris debet perire, maxime cum habeat legitimos testes & accusatores, & tanto tpe fuerit expectatus, & cum diligentia requisitus, vnde pcedi potuit ɔ̃ illum. Et illa decretalis, qm. non ɔ̃dicit, si tu bene videas illam: quia ibi dr cum sine culpa sit absens, & non malitiosa voluntate: hic ergo culpa & malitia facientibus est absens. Sed psumptio in hoc vr ɔ̃ mulierem, q eo præsente tanto tpe tacuit. Sed præsumptio tollitur si testes & accusatores legitimi sunt, prout dr ĩ. eod. cum in tua. Quidam dicunt, q corrigitur per illam decretalem, qm. & ei standum est. Item sic ɔ̃ videtur. ĩ. ne. proxi. perlatum. Sed ibi non agitur, an sententia tenuerit vel non, sed an filij legitimi essent.

³ Dixit Tantum q iste impediebatur ne ad eum posset peruenire citatio. Ioan. And.

A *Nobis.*] In prima parte ponitur quæstio. in secunda responsio: ibi, *Ad hoc.* Abbas.

Casus. Aliquis vult accusare matrimoniũ, vel etiam testificari contra illud p chartulam, in qua scribit accusationem siue testimonium suum, nihil dicens voce propria: Quæritur, vtrum talis accusatio vel testimonium sit admittendum? Rñdet Papa, q in talibus nullius est momenti tale testimonium quo ad sententiã proferendam, nisi solum quo ad præsumptionem: nisi alia legitima suffragentur: & hoc quod dicitur hic, melius intelligitur de testibus, quam de accusatoribus: sed de vtroq; verum est. Nota q per scripturam nullus debet accusari.

¶ *Glo. seq. ponit duas lecturas.*

f ¶ *Accusatione.*] Licet littera ista videatur intelligenda de accusatore, tñ de teste potius intelligitur, de vtroq; tñ est verum. De accusatore habemus 2. q. vlt. per scripta. qđ est de teste verum similiter. testibus enim & non testimonijs est credendum. 3. q. 9. testes. & ĩ. de coha. cle. & mulie. tua nos. & q debeat intelligi de teste, colligitur ex illa littera, nisi quantum ad præsumptionem, &c. quia snia ad dicta testium profertur, non ad dicta accusatoris.

per † solam chartulæ conscriptionẽ admitti. ¶ Ad hoc respondemus, quòd in talibus, nisi quantum ad præsumptionem ᵍ, nullius momenti est conscriptio, quo ad sententiam proferendam: nisi alia legitima adminicula suffragentur.

¶ Clemens Filij. Papa Florentino epo.

¶ *In causa matrimoniali super consanguinitate & contractu testificari possunt consanguinei & parentes.*

CAP. IIII.

V Idetur † nobis: & infra. ¶ Quòd parentes, fratres, & cognati vtriusque sexus, in testificatione suorum, ad matrimonium cõiungendum vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine ʰ, quàm legibus ⁱ approbatur. Ideo enim maxime parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniã vnusquisque suam genealogiam ᵏ, cum testibus & chartis, tum etiam ex recitatione maiorum scire laborat: qui enim melius recipi debent, quàm illi, qui melius sciunt ˡ, & quorum est

¶ *Glo. seq. notat præsumptionem non probare.*

g ¶ *Ad præsumptionem.*] Nota, q psumptio non probat nisi sit violenta. 32. q. 1. dixit. & 2. q. 1. primo. & hoc est regulare. ff. de test. l. 4. §. item diuos. & 3. q. 9. testes. & ĩ. de cohab. cle. & mulie. tua. tñ psumptio coadiuuat, si adsint alia suffragia. ĩ. de succes. ab inte. cum dilectus. & ĩ. de testi. præterea. & ĩ. de præsump. illud. & cap. 3. & pp psumptionem defertur iuramentum qñq; actori, qñq; reo: vt ĩ. de iureiu. cap. vlt. hic vero contra matrimonium non defertur iuramentum. ĩ. de eo qui cog. cõsan. vxo. suæ, super eo.

V *Idetur nobis.*] Tria facit. Primo ponit dictum. Secunda: ibi, *Ideo.* ipsius rõnes. Tertia: ibi, *Quod vero.* soluit ɔ̃rium quoddam. Et incipe sic ponere casum: Titi⁹ petebat quandam in vxorem, & ad probandum ɔ̃tractum inducebat parentes suos: Ipsa vero mulier conuenta excipiebat de consanguinitate, ad quã probandam inducebat suos consanguineos, quærebatur an isti essent admittendi, & respondetur vt in littera.

Casus. Quærebatur, vtrum parentes & cognati vtriusq; sexus admitti debeant in testimoniũ suorũ consanguineorũ ad matrimonium coniũgendũ vel dirimendũ? Rñdet Papa, q bene admittunt: & hoc pbat tam antiqua consuetudine quàm legibus: & ideo maxime admittunt parentes: & si parentes defuerint, admittũtur pximiores: qa vnusquisq; cõsanguinitatẽ suã scire laborat, testibus & chartis, & recitatione maiorũ: & illi recipi debẽt, qui melius sciũt, & quorum interest: Quod aũt dicitur, pater non recipiatur pro filio, nec filius pro patre in causa, illud verũ est in criminalibus causis, vel ɔ̃ctibus: sed in matrimonio cõiungendo vel disiungẽdo, admittitur fauore matrimonij. Nota, q in causa matrimoniali pater admittitur p filio, sed nõ in alijs. Itẽ matrimoniũ res fauorabilis est.

¶ *Glo. seq. secunda quarta & penultima tractant vacillando an ad probandum contractum parentes admittantur.*

h ¶ *Antiqua consuetudine.*] Nota q antiqua consuetudo pro lege seruanda est. 11. dist. in his. & 12. dist. diuturni. & 9. q. 3. cõquestus. & mos fidelissimæ vetustatis seruandus est. C. de test. testamẽta. & hæc consuetudo seruatur quo ad parentes, tñ in matrimonio coniungẽdo fallit, cum alter est superior nobilitate, potentia vel diuitijs: quia parentes inferiores non admittuntur pro matrimonio cõiungendo. ĩ. de test. super eo. quia suspectum est tunc testimonium illorum. sed hæc decretalis non vr loqui in eo casu, vt dr infra.

i ¶ *Legibus.*] idest, canonibus. ³ sic 31. dist. Nicæna. & loquitur de illis canonibus. 35. q. 6. c. 1. & 2. & sic tam de consuetudine approbata, quàm sm canones admittuntur. Si vis intelligere de legibus ciuilibus, dicas, q ad probandum q matrimonium ɔ̃hi possit non obstante cõsanguinitate, vel ad dirimendum matrimoniũ pp consanguinitatem, est arg. q parentes & cõsanguinei sint admittendi: quia melius sciunt suam proximitatẽ, quàm extranei. C. de in inte. rest. mi. de tutela. & C. de lib. cau. si filium. & ff. de prob. etiam. & q alijs præferantur, est arg. ff. de adult. si maritus.

k ¶ *Genealogiam.*] Hæc est ratio, quare huiusmodi personæ admittantur, & alijs præferantur. 35. q. 6. c. 1. & 2.

l ¶ *Sciunt.*] Consanguinitatem, scilicet, & per hoc videtur q non loquitur

† pro sola chartulæ conscriptione admitti.

† Clemẽs Papa Florentino episcopo † Celest. pp. Flo. epo. in omnibus manuscriptis. aliàs Celestin⁹ tertius, &c.

† Cap. 1. de matrimonio contra interdictum ecclesiæ celebrato in 1. compilatione. refert Gratian⁹ sub Palea 35. q. 6. cap. 2. Vide Marianum Socinum consil. 35. incip. circa primum. versi. cum igitur. in 1. par. ad de communi notas nostras in hac decretalem.

Forte sumpta secundũ Ala. & Vin. qui allegit eadem iura. Ioan. And.

³ Similiter enim lex p canone, pro consuetudine, pro regula, pro ratione, vt no. 1. q. 1. venerabi. ad h. lo. An.

loquitur de testimonio ferendo pro ipso cōsensu, quia si extraneus interesset, æque bene sciret sicut pater & mater, an cōsensissent tūc adinuicem: sed littera sequens bene innuit de ipso contractu ª.

ª Alijs, confessa.

a ¶ *Nullum.*] 30. q. 5. aliter. & ff. de ritu nup. l. 2.
b ¶ *Non recipiatur.*] 4. q. 3. cap. si testes. §. item testis idoneus. & ff. de testibus. l. testis idoneus.

interesse; ita vt si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum ª fiat matrimonium?

¶ Quod † vero legitur: pater non recipiatur ᵇ in causa filij, nec filius in causa patris, in criminalibus causis, & contractibus verum est: In matrimonio vero coniungendo ᶜ & disiungendo, ex ipsius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis ᵈ res est, congrue admittuntur.

¶ Idem.

¶ *Inuita desponsata, postea sponte cognita, contra matrimonium non auditur.*

CAP. IIII.

INsuper † adiecisti, quòd aliquis cum quadam innubili puella cōtraxit, quæ tandē ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita, cōtra matrimoniū proclamauit, asserēs se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat ᵉ, fama ᶠ & conuersatione præclaros: In hoc itaque casu sentimus, quòd aduersus matrimoniū audiri non debet, quæ ante cognitionem sui, legitimum annū attingens, cum potuit ᵍ minime reclamauit: sicut enim ante legitimum consensum (qui in duodecimo anno ʰ spectatur) potuit dissentire: sic postquam legitimo tempore accedente, semel etiam copulæ carnali ⁱ consensit, ex ratihabitione, sibi super hoc silen-

c ¶ *Coniungendo.*] ex hoc videtur, quod ad probādum matrimonium esse cōtractum, admittuntur parentes, & inducitur ad hoc à pluribus. sim. ī. de testi. super eo. sed non loquitur in eo casu: sed quod dicit, in coniungendo, intellige si diceretur quod essent consanguinei, qui cōtrahere volunt: vel fama esset de hoc, pater & mater & cōsanguinei admittuntur ad probandum cōsanguinitatē ᵇ. ī. de spon. cum in tua. Intellige loqui hanc decretalem quando propter consanguinitatem tantum dicitur, quod non possunt cōiungi, & quando propter consanguinitatem debent separari: & hoc etiam satis colligitur ex rub. Consueuit tamen induci, quod pater & mater admittuntur ad probandum ipsum contractum matrimonij, quod verum est secundum distinctionem illius decretalis, super eo.

ª Vide Lanfranchum de Oriano in cap. quoniam contra. super glo. de probatio. & Spec. in tit. de teste. §. 1.

ᵇ Vide Franciscum de Aretio consil. 14.

ᶜ Cap. 3. eo. tit. in 1. compilatione.

d ¶ *Fauorabilis.*] ī. de condi. appo. cap. vlt. vbi de hoc. & argumen. ff. de reg. iur. in ambiguis ᵈ vt ī. de app. directe. in fine. Ber.

ᵈ Ibi: pro dotibus respōdere melius est. Io. And.

INsuper.] In prima parte ponitur cōsultatio. In secunda respōsio: ibi, *In hoc.* Abbas Siculus.

Casus. Quidā contraxit cum quadam puella infra nubilē ætatem: tandem facta maior, & ab illo pluries cognita, contra matrimonium proclamauit, dicens, quod ab initio semper dissensit. & hoc probare volebat per testes: Quæritur, an sit audienda? Rñdet Papa, quod amplius audiri non debet contra matrimonium: quia reclamare debuit anteq̄ cognosceretur ab ipso. sicut enim ante duodecimum annum potuit dissentire, ita postquam carnaliter cognouit eandem, non poterit reclamare ratihabitione sequenti. Nota, quod ipso facto confirmatur quod non valebat. Item quod ab initio non tenuit, ratihabitione sequenti valet.

e ¶ *Probat.*] idest, probare intendit ᵉ, iuxta illud:
Est mihi pro facto sæpe quod esse potest. Lau.

ᵉ Ad idem de consecra. dist. 1. cap. peruenit. Io. And.

f ¶ *Fama.*] Tales enim debent testes esse sine omni suspicione infamiæ. 2. q. 7. testes.
g ¶ *Cum potuit.*] si enim semper inuita detenta fuisset, & verbo & facto cōdixisset, audiretur quandocunq; postea. arg. 16. q. 3. prima. sed ex tempore præsumitur contra illam. sic ī. de sponsa. ad id quod. & argu. 1. q. 1. constat.
h ¶ *Duodecimo anno.*] in muliere. ff. de ritu nup. minorē. & xiiij. in viro. ī. de desponsa. impub. attestationes.
¶ *Glo. seq. arg. quid ratihabitio, &c.*
i ¶ *Copula carnali.*] Ex quo enim carnali copulæ consensit, omnis violentia sublata intelligitur, & matrimonium tenet. ī. de despon. impub. de illis. ī. de eo qui du. in matr. quam pol. cap. 2. & ī. de spon. veniens. & ita ratihabitio ᶠ confirmat, siue validum facit, quod ab initio non valebat. ī. de regularib. cum virum.

ᶠ Vide in ratihabitionem. de regul. iur. lib. 6.

SIgnificante.] In prima parte ponitur facti narratio. In secunda causæ commissio: ibi, *Cum igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam duxit quandam in vxorem, mater mulieris nititur matrimonium accusare, vt ab illo pecuniam extorqueret. & licet voluntati suæ praua non possint opera rñdere, nihilominus vult habere pecuniam, vt ab accusatione desistat. Cum igitur malitiis hominum sit obuiandum, mandat Papa, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonij repellant. Nota quod mater potest accusare matrimoniū filiæ, si non malitiose moueatur. Item malitiis hominum non est indulgendū. Item non auditur ille qui tantum vult nocere.

tium nō ambigitur indixisse ᵍ.

ᵍ induxisse

¶ Innocentius tertius archiepiscopo, Præposito, & Priori sanctæ Mariæ de ʰ Albaneñ. Genneñ.

ʰ de Albaⁿ. Ianuañ.

¶ *Repellitur accusans matrimonium propter quæstum.*

CAP. V.

SIgnificante † M. de Canula ⁱ nostro est Apostolatui declaratum, quòd cum N. duxisset legitime in vxorem, S. mater ipsius nisa est matrimoniū accusare, vt ab eo pecuniā extorqueret: & licet intellectui suo praua non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam, vt ab accusatione desistat. Cum igitur non sit malitiis ᵏ hominum indulgendum: mandamus, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonij repellentes ˡ, eidem super hoc silentium imponatis.

ⁱ Cap. 2. eo. tit. in 3. compilat.

ⁱ Canolla
Camilla
Casula

¶ Idem.

¶ *Repellitur ab accusatione matrimonij, qui denuntiationis tempore tacuit, nisi denuntiationem probabiliter ignorauit, vel iuret de nouo didicisse, & quòd non obijcit illam malitiose.*

CAP. VI.

CVm † in tua diœcesi: & infra. ¶ Si vero post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum, quando banna, secundum consuetudinem ᵐ in ecclesijs edebātur,

ᵏ Cap. vnico eod. tit. in 4. compil. alia pars huius decretalis supra de sponsalib. cap. cum in tua.

¶ *Glo. seq. ponit duos casus, quibus, &c.*
k ¶ *Malitiis.*] ff. de rei ven. in fundo. & ff. de recep. arb. ita demum. & ī. de rescri. sedes Apostolica. quia quanto non auditur qui non facit nisi vt noceat: vt dicit Lau. argu. inducit. C. de nat. libe. Authen. licet. sicut & prior pœnitentia facta non prodest, & tamen aufert vsum posterioris. de pœn. distin. 3. in falsitatibus.
¶ *Glo. seq. alleg. 1. concor. simile argum. & ponit contrarium.*
l ¶ *Repellentes.*] Nota, quod repellitur accusator propter turpem quæstum. simile 2. q. 1. prohibentur. Item repellitur si infra tempus statutum non accusauerit. ī. eod. cap. prox. nisi iusta de causa: vt ibi. Et est arg. quod simonia committi possit in matrimonio, cum sit spirituale. Sed contradici consueuit, quia ibi gratia ˡ non confertur.

ˡ Hæc est hæresis damnata in concilio Tridentino damnata, sessio. 24. de sacramento matrimonij. can. 1. cuius hæc sunt verba: si quis dixerit, matrimonium non esse vere & proprie vnum ex septem legis Euangelicæ sacramentis à Christo domino institutum, sed ab hominibus in ecclesia inuentum, neque gratiam conferre, anathema sit.

CVm in tua.] Primo ponitur quæstio. Secundo distinguēs solutio: ibi, *Super quo.* Et secundum membrum: ibi, *Alioquin.* Tertio excipit: ibi, *Nisi.* Abbas.

Casus. Cōsuetudo est in aliquo loco, vt quando aliqui volunt cōtrahere matrimonium, publice proponatur in ecclesijs, vt quicunq; scit aliquod impedimentum, exhibeat & dicat: nullus apparet contradictor, & sic cōtrahunt: postea apparet accusator: Quæritur, an sit admittendus? Rñdet, quod si tempore præmissæ denuntiationis extra diœcesim existebat ille, qui nunc matrimonium accusat, vel ad eum denuntiatio non potuit peruenire, puta quia infirmitate nimia laborabat, vel in tali erat ætate, quod ad hoc eius ætas non sufficiebat, vel alia legitima causa erat impeditus, eius accusatio debet audiri: alioqn tanq̄ suspectus debet repelli: quia præsumptio est contra ipsum, quod denuntiationē publice factam non ignorauerit, dum in diœcesi existebat, nisi proprio firmauerit iuramento, quod post ea didicerit, quæ obijcit, & quod ad hoc ex malitia non procedit: & tunc etiam si didicisset ab illis, qui denuntiationis tempore tacuerunt, et tñ non debet claudi aditus accusandi ga. & si illi ab accusatione repellantur propter culpam silentij, iste tñ repelli non debet, cum culpabilis non existat. Nota primo, quod contra ea quæ publice fiunt, habet quis accusationē. Item qui est in diœcesi, non habet accusationem circa ea quæ publice fiunt. Item iuramentum eludit præsumptionem. Item aliquis admittitur ad accusandū, cuius actor repellitur: secus in testimonio. Item propter culpam alienam non repellitur quis ab accusando.
m ¶ *Consuetudinem.*] hæc consuetudo cū bona fuit iuri, vnde hodie pro iure cōi statuitur: qua omissa si postea impedimentum appareat, filij non erunt legitimi. ī. de clande. despō. cū inhibitio. & sim. ī. de spon. cum in tua. quæ est pars illius, & ei continuat in integra.

a ¶ *Non potuit.*] quia erat in remotis partibus. simile 17.q.2.si quis incognitus.

b ¶ *Feruore.*] 15.q.1.illa.& 27.q.2.Gōsald⁹.& s̄.de reg.sicut tenor.

¶ *Glo.seq.obijcit,& soluit.*

vtrum vox suæ debeat accusationis admitti, merito quæri potest. ¶ Super quo sic duximus distinguendū, quòd si tempore denuntiationis præmissæ, is qui iam coniunctos impetit, extra diœcesim existebat, vel aliàs denuntiatio non potuit [a] ad eius notitiam peruenire, vt puta si nimiæ infirmitatis feruore [b] laborans, sanæ mētis patiebatur exilium: vel in annis [c] tam teneris constitutus, quòd ad comprehensionem talium eius ætas sufficere nō valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, eius accusatio debet audiri. Alioquin cū rationabiliter præsumatur, quòd denuntiationem publice [d] factā, idē existens in ipsa diœcesi minime ignorauit, tamquā suspectus est proculdubio repellendus [e]: Nisi proprio firmauerit iuramento [f], quòd postea didicerit ea, quæ obiecerit, & † ad hoc ex malitia non procedat †: quia tunc etiam si didicisset ab illis, qui denuntiationis tēpore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi: quoniā & si ab impetitione huiusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet [g], iste tamē amoueri nequiret, cum culpabilis non existat.

c ¶ *In annis.*] Sed quō potest hoc esse, q̄ iste in talibus annis denūtiationē factam non cōprehendat, & habilis vī ad impedimentum comprehendendum [1]: quia vī, q̄ impedimentum debeat scire tpe ꝯtcti matrimonij; sed potest esse q̄ tunc nesciebat, nec sufficiebat ætas ad hoc: sicut nec ad comprehensionem denūtiationis, & tñ postea potuit scire impedimentum, vt j. sequitur. tñ tpe denuntiationis eius ætas sufficere non valebat: qa ætas illa nescit quid videat. C. de fal.mo.l.1.& arg. s̄. de spon.tuæ fraternitatis.

d ¶ *Publice.*] & ideo nullus potest ignorare. 26.dist.quod dicitis. & 12.q.1.q & humanis. & s̄. de postu. c.1.arg. 82.dist.proposuisti.

¶ *Glossa sequens alle.3. concor. quærit. arg. pro. sol.contrarium. finis recitetur per q.*

e ¶ *Repellendus.*] & ita qui infra tempus cōstitutum nō proponit ius suum, postea repellit & ab accusatiōe & à testimonio. arg. s̄. de clan. despon. cum inhibitio. à ꝯrio. & C.de inge.dif famari. & s̄. de proba. licet. Sed nunqd admittuntur ad denūtiandū? vī q̄ sic, cū & iuramentum ei non obstaret. s̄. de iureiu. quēadmodū. & arg. s̄. de cog.spi.tua. Dicas q̄ non est admittendus, cum sit suspectus, vt hic dicit, & suspectæ ꝑsonæ remouentur a denūtiatione, sicut ab accusatione. j. de acc.cum dilectus filius. & s̄. de spon.cum in tua. nam cui vna via aliquid prohibetur, alia via ad idē nō debet admitti. s̄. de procu.tuæ. cū suis concor. ibi positis. & ita taciturnitas nocet accusare volenti, nisi forte tacuit, qa non habuit tūc ꝓbationem. 2.q.7.plerique. & ideo dixi, forte, q̄ licet tunc non haberet testes, ipsemet potuit impedire matrimonium ꝯhendum, vnde non prodest, q̄ ꝑ hoc tacuit. s̄. de spon. ꝑterea. & s̄. de testib. sup eo. & sola fama impedit matrimoniū. s̄. de cōsan. & affi. c.2. taciturnitas vero ipsorum ꝯhentium nō ꝑiudicat eis. arg. s̄. de rest.spo.ex cōquestione. & s̄. de clan. despō. cū inhibitio. & j. de sen. excō. inq̄sitioni.

¶ *Glo.seq.inducit duas concordantias,& elicit vnum notabile.*

f ¶ *Iuramento.*] sic s̄. de testib. ꝑienuū. & s̄. de excep. pastoralis. Itē nota hic. q̄ plus valet iuramentū vnius q̄ ꝑsumptio iuris: quia per istud iuramentum eliditur iuris ꝑsumptio. 35.q.3. extraordinaria.

¶ *Glo.seq.ponit diuersitatem: quærit de ratione ipsius,& soluit, iterum quærit, arg.pro,& contra.ponit opinionem Ioan.& sol.*

g ¶ *Excluderet.*] Hic habes, q̄ aliquis admittit ad accusandū cuius auctor repellit; secus est in testibus. s̄. de testi. licet. & j. de hæreti. fraternitatis. arg. Sed quæ est rō diuersitatis? Dic q̄ aliud est in accusatore, & aliud in teste: modicum ꝑiudicium fit si accusator admittatur, cuius auctor repellitur ꝑ culpam ꝓpriam: & iste culpabilis non existit: & ad dictū accusatoris nulla fit condēnatio, nisi adsint legitimi testes: sed ad dictū testis qs condēnatur: & ideo debēt esse tales auctores, vt ipsorum facta sufficerent, ad hoc vt illi admittantur, qui causam habuerunt ab eis. arg. C. de acq.pos. vtilia. Sed nunquid statim elapso termino [a] obstabat talis taciturnitas? Vī q̄ incontinenti, nisi infra terminū accuset. 32.q.2. mulier. arg. s̄. de offi. deleg. cum olim. ff. de leg.2. cum quidā. in fi. & ff. ad Mace. si filius. Arg. ꝯ. 20.q.2. puella. vbi vsque ad annum & diem tutores & parētes puellæ, quæ sacrum velamen assumpsit, ꝯdicere possunt, vltra non, vt ibi: vel saltem vsque ad x. dies. ff. de consti.pec. promissor. & C. quō & qñ iud. ab eo. Ioan. dixit, q̄ taciturnitas ista cū quodam temperamento intelligi debet. arg. ff. de solu. q̄ dicimus. & ff. ex quib.cau. maio. ab hostibus. §. vlt. & bene facit ad hoc s̄. de loca. c.penult. & vlt. Ego credo, q̄ q̄diu res est integra, q̄ potest & debet admitti. ꝯtcto vero matrimonio de præsenti, non vī audiendus tamq̄ suspect⁹, si potuit infra tempus procedere & denuntiare impedimentum.

Margin notes: [1] Depranata est hæc glossula vt plurimū in vulgatis codicibus, quā restituimus ex Vaticanis. — † Alias ita: & quòd ad hoc.&c. — † procedit — [a] Quid si nullū tempus fuisset præfinitū veniat tūc infra modicū tempus: sicut quodā ꝯpetamento est hoc intelligendū: ꝑ extra quæ ista ad hoc alle. glo. secundū Ian. & Hostien. Ioan. And.

TITVLVS XIX.

De diuortiis †.

¶ Ex concilio apud Vuormaciam †.

¶ *Homicidium necessarium non priuat spe coniugij, sed machinatio in mortem coniugis sic.*

CAP. I.

SI † qua mulier in mortem mariti sui cū alijs consiliata est, & ipse aliquē illorum se defendendo occiderit: potest ipse post mortem vxoris, si voluerit [h], aliam ducere: ipsa autem insidiatrix [i], pœnitentiæ absque spe coniugij stet subiecta.

¶ Alexander tertius.

¶ *Coniuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur, & tunc durat coniugium eis etiam separatis.*

CAP. II.

QVæsiuit † à nobis: & infra. ¶ Nos itaque taliter respōdemus, quòd mulier pro furto, vel alio [k] crimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrūpere velit) ab eo separari non debet. ¶ Verū si coniugē

DE DIVORTIIS.

¶ *Cōtinua vt in præcedē ti. tit. vel potest sic continuari. Supra in præcedentibus visum est, qualiter matrimonia coniungantur, & qualiter accusentur, merito restat videre, qualiter diuidantur: & sciās q̄ diuortiū fit dupliciter. Primo quo ad substātiā vinculi matrimonialis, vt quando separatur matrimoniū propter impedimētum perpetuū, quandoque fit quo ad torum & mutuam seruitutem, vel propter adulterium coniugum. Abbas.*

De hac materia tratur 28.q.1.& 2.32.q.2.& q.6.& q.7.35.q.6.ab isto primo vsque ad si.quæstio. & q.9. quasi ꝑ totā.

[1] qua.] CASVS. SI Dicit hic, q̄ si aliqua mulier fuerit machinata i mortem viri, & vir se defendendo aliquē de insidiatoribus occiderit, si voluerit post mortem vxoris, ꝯhere potest: mulier aūt sine spe coniugij pœnitere debet. Nota q̄ conatus sine effectu punitur.

h ¶ *Voluerit.*] quia quantum ad hoc non impeditur, quo minus ꝯhere possit post mortem vxoris, cum tale homicidium directe nō fuerit voluntarium: & homicidium non impedit matrimonium ꝯhendum, nisi in casibus. 33.q.2. interfectores. & c. admonere. & j. de pœn. & re. c.2. nisi sint iuuenes. vt c. interfectores. & ead. causa in c. adolescentia. & tunc dispensatiue.

¶ *Glo.seq.arg.alle.4.iura, signat vnum ꝯtrarium, & ibi remittit.& sol. q.*

i ¶ *Insidiatrix.*] Licet ista mulier non fuerit consecuta effectum, nihilominus punitur quo ad legem coniugij. & est arg. q̄ conatus sine effectu punitur. sim 51. dist. si quis post. & de pœn. dist.1. si qs cum telo. & s̄. de biga. nuper. & c. vlt. arg. ꝯ. s̄. de spon. cap. vlt. cum suis concord. ibi positis, vbi de hoc [3] tñ si contraheret, teneret.

QVæsiuit.] Sunt tria dicta. Secundum: ibi, *Verum.* Tertium: ibi, *In viris.* Abbas.

CASVS. Quærebatur in cap. isto, vtrum mulier pro furto vel alio crimine à viro suo separari debeat? Rn̄det Papa, q̄ mulier pro furto vel alio crimine viri sui separari non debet, nisi velit religionem fidei suæ corrūpere: Sed si vir vxorē suā ad infidelitatē traxerit, à viro poterit separari quo ad mutuam seruitutē, ita tñ q̄ alij nubere non liceat: qa licet separenť, tñ manent coniuges etiam separati: & idem intelligiť in viris. Nota q̄ vir pro nullo crimine potest vxorem dimittere, nisi pro spirituali fornicatione, vel etiam carnali, & econuerso, quia vir & mulier ad imparia non iudicanť.

K ¶ *Vel alio crimine.*] Pro nullo crimine potest vir dimittere vxorem, vel vxor virum, vel pro alio quod ei contingat. 32.q.1. in coniugio. & q.5. si quis vxorem. præcepit. præceptum. & q.7. omnes causationes. nisi pro crimine fornicationis; vt in cap. prædictis, vel pro spirituali fornicatione. 28.q.1. idololatria. & hoc etiam si viro suo mortem machinetur. s̄. cap. proximo. & si talis turpis conditio in matrimonio apponatur, si furtum feceris, pro non adiecta habetur. s̄. de condi. appo. cap. vlt.

Margin notes: † De materia huius tituli vide latè per theologos scholasticos lib. 4. sent. dist. 35. & ꝑ Sylvestrum in summa verbo, diuortium. — † Vuormaciam. — † Vuormaciam. — † Cap.1. est. tit.in 1. compilatione. Burchardus lib. 6. decret. cap. 41. Iuo par. 10. cap. 169. Gratianus hon Palea. 31. q.1. cap. 6. incip. si qua mulier. — † Cap.2. est. tit.in 1. compilatione & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 50. cap. 12. & quod aūt. Vide Scot. lib. 4. sent. distin. 37. q. vnica. — [3] Idem Hostien. qui cetera crimina q̄ dirimunt, remittit ad ea quæ not. in sum. de ma. § qualiter impedir. versi. mixta & alia quædam. & seq. & de spon. § h. versi. vndecimo. Ioan. And.

a ¶ *Non*

a ¶ *Non licebit.*] cum matrimoniũ eorũ sit ratum & consummatũ: secus est de matrimonio infideliũ. ĩ. eo. quanto. & c. gaudemus.
b ¶ *Coniuges erunt.*] quia vinculum coniugij semel habitum nunquam amittitur viuentibus cõiugibus, etiam separatis. 32. q. 7. cap. 2. & 3. sicut nec baptisma vel ordo. 1. q. 1. quod quidam. versi. cum videamus.

suam ad infidelitatis maleficiũ traxerit, à viro poterit separari †, ita quòd ei nubere alij non licebit a: quia licet separentur, semper tamen coniuges b erũt. In viris c quoq; præsentis sententiæ forma seruetur.

¶ Idem Ambianen. † episcopo.

¶ *Vir non potest dimittere vxorem sine iudicio ecclesiæ, etiam propter impedimentum parentelæ notorium. Si fama refert impedimentum coniugij, etiam nemine opponente, episcopus ex officio suo potest de eo inquirere. Si vero impedimentum est notorium, potest episcopus ex officio suo matrimonium separare. hoc secundo.*

CAP. III.

PORro † de Comite Pontini, qui B. vxorem suam absque iudicio ecclesiæ dimisit, quia eam cognatã fuisse vxoris defunctæ proponit, prudẽtia tua cognoscat, quòd si etiam parẽtela esset publica & notoria d, absque iudicio ecclesiæ ab ea separari e non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem f ipsius, districtè compellas: quam si recipere noluerit, eum & superinductam g vinculo excommunicationis astringas. ¶ Præterea de H. qui cognatam suam duxit vxorẽ: Respondemus, quòd non apparentibus accusatoribus, & parentela manifesta seu publica h existente (quod credibile nõ est, nisi essent in primo gradu vel secundo i) tui officij interest k, matrimonia illa, adhibita grauitate, dissoluere, quę illicite contracta noscuntur.

c ¶ *In viris.*] quia vir & vxor non ad imparia iudicãtur. 32. q. 1. si qa vxorẽ. & q. 5. præcepit. & quæst. 7. Apostolus. Lau.

PORro.] Sunt duo dicta. Secundum: ibi, *Præterea.* Abbas.

CASVS. Quidã Comes auctoritate sua absq; iudicio ecclesiæ, dimisit vxorem suã, qa eam dicebat fuisse cognatam vxoris suæ defunctæ: mulier petebat eum sibi restitui: Quæritur, an potuerit eam sic dimittere? Respondet Papa, q̃ si etiam parentela publica & notoria esset: sine iudicio ecclesiæ vxorem dimittere non potest: vnde Comes compelli potest, vt eam recipiat, quæ restitutionem eius petebat: quod si facere contempserit, excommunicetur. Nota quòd in notoriis ordo iuris seruandus est. Item nullus debet auctoritate propria vxorem dimittere.

¶ *Glos. se. ar. all. 3. iura & 4. in 9rium & soluit.*
d ¶ *Notoria.*] arg. q̃ i notoriis seruãd' est ordo iuris. arg. 11. q. 3. eorũ. & 24. q. 1. pudẽda. in fi. & 3. q. 5. qa suspecti. arg. 9. 2. q. 1. de manifesta. & ĩ. de accusat. euidentia. & ĩ. de iureiuran. ad nostram 3. & ff. ad leg. Aquil. pinde. in fin. Solu. quo ad sententiam semper seruandus est ordo iuris, quantũ ad alia non.

¶ *Glossa sequens reddit duplicem rationem.*
e ¶ *Separari.*] 33. q. 2. seculares. 35. q. 6. multorum. Et est ratio quare, qa sentẽtia diuortij pœna est, & pœna nõ est inferenda nisi per iudicem. 33. q. 2. c. interfectores. ℣. in hoc. & C. vt nemo ius sibi di. per totum. & C. de Iudæ. nullus.

¶ *Glo. seq. alle. 3. concor. signat vnum contrarium, & soluit.*
f ¶ *Petit restitutionem.*] restitutio enim facienda est. ĩ. de offi. dele. causam matrimonij. & ĩ. de resti. spo. ex cõquestione. & ĩ. vt lit. nõ contest. accedens 2. in fi. arg 9. ĩ. de rest. spo. litteras. Vbi dicit, q̃ si pbationes incontinenti sunt paratę, nõ est facienda restitutio, ergo multo minus est faciẽda, vbi notoriũ est ipedimentũ, vt hic. Dic q̃ faciẽda est pterq̃ ad carnalẽ copulã, vt intelligas istã decr. sm illã.
g ¶ *Super inductam.*] sic ĩ. de spon. veniens.

PRAETEREA. Quidã H. noie, quãdã cognatã suã duxit ĩ vxorẽ: Quærit, qd fieri debeat? Rñdet Papa, q̃ si nõ appareãt accusatores, & parẽtela manifesta & publica existit (qd credibile nõ ẽ, nisi essẽt cõsanguinei in j. gradu vel ij.) illud mrĩmoniũ dissoluat, qd illicite est 9ctũ. Nota qd notoriũ & manifestũ est, accusatiõe nõ indiget.
h ¶ *Seu publica.*] & si manifesta nõ esset vel publica, dũmodo fama esset, q̃ essent consanguinei in gradu phibito, ex officio suo a posset eps inquirere & compellere, vt qcunque veritatem sciret, phibent testimoniũ. 35. q. 6. eps in synodo. & ĩ. de testi. cog. præterea. & ĩ. de offi. ordi. c. 1. & 2. q. 1. Deus omnipotens. Immo quilibet tenetur denunciare ecclesiæ. ĩ. de cog. spirituali, tua.
i ¶ *Vel secundo.*] & ita videtur, q̃ consanguinitas vltra sm gradũ non posset esse notoria, sed fama esse publica potest. 35. q. 6. si duo.

k ¶ *Interest.*] id est, ad ecclesiam pertinet.

SIgnificasti.] Cõis diuisio. Secunda pars: ibi. *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quidam sine iudicio ecclesiæ dimisit vxorẽ suã, p eo qd suggestũ fuit ei cũ quodã cõsanguineo suo eã incestũ commisisse, p q̃ qd etiã fuit excõicatus. Sed mulier illa de alio sobolem suscepit, nihilominus petebat viro suo restitui, dicens, q̃ iniuste eã dimiserat: & sibi materiam adulterãdi dedisset: Quæritur, qd iuris sit? Respondet Papa, q̃ si notoriũ sit mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiẽdam vir compelli non debeat, nisi constaret ipsum cum altera adulterium commisisse. Nota q̃ adulterium notoriũ impedit restitutionem. Item paria delicta mutua cõpẽsatiõe tolluntur.

¶ Idem.

¶ *Repellitur vxor petens restitutionem mariti, si notorie fornicata est, & maritus continuit.*

CAP. IIII.

SIgnificasti †, quòd quidam vxore sua sine iudicio ecclesiæ dimissã, pro eo quòd suggestum sibi fuerat, ipsam incestũ cum quodã consanguineo suo cõmisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis astrictus: verum mulier non continuit, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minus postulat viro restitui, asserens se ab ipso iniuste dimissam, & eundem sibi materiam l adulterandi dedisse. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si notorium m est †, mulierẽ ipsam adulterium cõmisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet: nisi cõstaret n ipsum cum alia adulterium cõmisisse.

¶ Idem.

¶ *Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir postea fornicetur, redintegratur. & est bonus casus, & multum allegabilis.*

CAP. V.

EX † litteris tuis accepimus, quòd V. quandam duxit

¶ *Glo. seq. obycit, & de eo opi. ponit, quam reprobat. quærit. arg. negatiue. sol. contrarium. Iterum quærit, & soluit.*
l ¶ *Materiam adulterandi.*] quod videi, qa ipse dedit ei materiam adulterandi, quare sibi imputet vir. arg. 27. q. 2. si tu abstines. & ff. de mino. cum mandato. in fi. ff. sol. ma. si mulier. qd magister Io. Fauentinus concedebat, qa q̃ occasionẽ dãni dat, damnum dedisse videt. 50. dist. studeat. sæpe. & ff. ad leg. Aquil. qui occidit. ℣. in hac. & ĩ. de iniu. & dam. da. c. vlt. in fi. & arg. ad hoc. ĩ. de eo q cog. consan. vxo. suæ. super eo. & c. discretionem. Sed 9rium est verum, quia mulier ad hoc nulla cõditione debet adduci. 32. q. 5. ita ne. Nec est ignoscendum ei, quæ prætextu paupertatis turpissimam vitam ducit. ff. de rit. nup. palam. §. nõ est. nec obstat si replicaret etiam illa. ff. de adulte. l. 1. ℣. si publico. nisi eam inuitã tradidisset adulterandã, qa tunc nõ posset ei obiicere adulteriũ, vt in decret. discretionẽ. Sed pone, q̃ mulier recessit a viro auctoritate ppria & nihilominus petit restitui. Videt q̃ nõ sit audiẽda: qa ipsa nõ fuit eiecta, sed ipsa se eiecit: Dicas, q̃ est audienda, qa eo ipso q̃ rediens non admittit, spoliata intelligitur. ff. de acqu. pos. clam possidere. §. vlt. & l. si id qd. §. vlt. & ff. de vi & vi ar. l. 1. ℣. siue autem. Sed nunquid potest à viro petere expensas, quas fecit postquam ipsa recessit ab ipso? Non credo, cum maritus ipsam nõ expulerit: sed si eam reuertentem non admittat, postea tenetur.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*
m ¶ *Si notorium.*] qd si occultum est, & in modũ exceptionis obiiciat ei illud adulterium petẽti restitutionẽ? Dico, q̃ nõ audit quousque fuerit restituta ĩ. de resti. spo. item cum quis. & c. 2. & 3. & c. in litteris. secus in petitorio. 27. q. 2. Agathosa.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & remittit.*
n ¶ *Nisi constaret.*] Ita q̃ esset notoriũ adulteriũ viri, aliàs ipsam oporteret prius pbare adulterium viri, & sic crimina mutua, pari compensatione tollũt. 32. q. 6. nihil. & ĩ. de adul. c. pen. & vlt. ff. sol. matr. viro. 25. dist. primum. & 26. dist. vna tantũ. & 6. q. 1. q̃ crimen. ff. de eo. p quem fac. erit. l. vlt. §. sed & si. & ff. de adul. si vxor. §. iudex. ar. contra. ff. de do. exce. apud Celsum. §. Marcellus. Hoc contrarium soluitur ĩ. de excep. dilecti.

EX litteris.] Hic est bonus casus, & multum allegabilis. Et duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Vnde* Abbas.

CASVS. Quidam nomine V, duxit quandam in vxorẽ. tandem orta di-

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. cõpilatione & post concilium Lateranẽ. par. 6. cap. 14.

Et præter citatos in c. porro. vide Couarruuiã lib. 4. decretal. par. 2. cap. 7. §. 4. & § 5. Sotum lib. 4. sent. dist. 36. q. 1. art. 3. & seq.

¶ Vt not. in cap. si tu abstines. & ibi Hu. & Bar. Ioan. And.

¶ Cap. 5. tit. de clandestina desponsatione in 2. compilatione.

Vide beatũ Thomã in quodlibetis additis ad 5. par. q. 62. art. 6. & de intellectu huius decretalis Sotum lib. 4. sent. dist. 36. q. 1. art. 6.

vxorem, qui paucis tẽporibus fuere concordes: proponebat enim idem V. quòd illam per violentiam sibi illatam, metu etiam mediante duxisset: & infra. ¶ Tandem vir vxorem suã super crimine fornicationis in iure conuenit, quæ nescitur quo ducta spiritu, cœpit publice confiteri, quòd cum vir negaret ei in necessariis † prouidere, crimen compulsa [a] est incurrere memoratum: cumque diligentius à te fuisset admonita [b], ne ad suggestionem alicuius illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius asserebat. Sane tu conuocato capitulo tuo, cum ex eorundem † consilio vtrique priuatim continentiam iniunxeris obseruandam, ita quòd caste viuerent abinuicem [c] segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia & nuptias temere celebrauit: verum cum factum inquirere laborares, supradictus V. rei seriem explicans & exponens, ad audientiã nostrã dicitur appellasse. Vnde fraternitati tuæ mãdamus, quatenus si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimã vxorem redire [d] compellas.

¶ Vrbanus tertius Florentino epo.

¶ *Si vxor à viro lapso in hæresim propria auctoritate diuertit, ad eum reuersum redire cõpellitur: secus si per iudiciũ ecclesiæ ab eo fuisset separata.*

CAP. VI.

DE † illa, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio ecclesiæ declinauit, videtur nobis, quòd mulier (maxime si ea intentione discessit, vt lapsus in hæresim tædio pariter & confusione [e] affectus, se ab errore suo conuerteret) ei cum reuersus fuerit est reddenda [f]: quæ etiã si reuerti noluerit, cõpellatur. Si vero iudicio ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendũ eum nullatenus dicimus cõpellendã [g].

¶ Innocentius tertius Ferrarien. episcopo.

¶ *Vinculum coniugale nõ dissoluitur altero coniugum fidelium in hæresim lapso: Sed si vnus infidelium coniugũ conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, soluitur coniugium, & conuersus contrahere poterit.*

CAP. VII.

QVãto † te nouimus in canonico iure peritum: & infra. ¶ Sane tua fraternitas intimauit, quòd altero con-

orta discordia inter eos, dicebat V. ꝙ eam ꝑ violentiam sibi illatã, & metum etiam duxisset: Postmodũ accusauit eã sup crimine fornicationis: q̃ cœpit publice ꝓfiteri, ꝙ cum vir ei negaret ĩ necessarijs ꝓuidere, crimen cõpulsa fuit incurrere supradictũ: Sed cũ admonita fuisset, ne ad suggestionẽ alicuius illud turpe ꝯ̃ se ꝓfiteret, ipsa illud manifestius asserebat: eps cõuocato capitulo suo, de consilio capituli sui, vtriq; eorum priuatum continentiam indixit obseruandã, ita ꝙ caste viuerent abinuicẽ separati: Sed dictus V. statim cũ alia ꝯ̃xit s Eps hoc audiens, ab ipso V. veritatem inquirens, ipse rei seriẽ explicauit, & ad sedem Apostolicam appellauit: Eps ordinem hui⁹ negotij dño Papæ significauit: Vnde mãdat Papa, quatenus si est ita, virum ꝓdictũ ad vxorem legitimam redire cõpellat. Nota ꝙ ex sola cõfessione adulterij separat vxor à viro, quantũ ad mutuam seruitutem. Itẽ de consilio capituli eps huiusmodi sentẽtias ferre debet. Item separati viuere debẽt cõtinenter: alioquin nõ obstãte sententia, debent adinuicem redire: quia paria delicta mutua cõpensatione tolluntur. Itẽ delictũ superueniens, rei iudicatæ tollit sentẽtiã.

¶ *Glo seq sig. contrariũ.*

a ¶ *Compulsa.*] Non ideo tamen excusanda est: qa non est ignoscẽdum ei, qui prætextu paupertatis turpiter degit. ff. de rit. nup. palã. §. non est. & potius debuit omnia mala pati, quàm malo consentire. 32. q. 5. itane. arg. contra. C. de patr. qui fi. distra. l. vlt. & C. de inoffi. test. Auth. sed si post. & 27 q. 2. si tu abstines.

¶ *Glossa sequens quærit, & aliam quæstionem infert, quam soluit per Lau respondet. ponit opi. & soluit.*

b ¶ *Admonita.*] Sed nũquid debuit iudex hoc fecisse, cum hoc ipsum factũ respicere videat? Sed pone de hoc ꝙ de cõsilio alicuius hoc dixisset, nunquid poterit reuocare huiusmodi confessionem, cũ in tali facto non possit dici ignorãs? Potest dici ꝙ sic, cum hæc causa quasi criminalis sit vel mixta. s. de proc. tuæ. confessio enim in crimine non ꝓiudicat, nisi perseueret. ff. de quæ. l. 1. §. diuus. & §. si quis vltro. sed illa lex loquitur de confessione, quæ extorquetur per tormentum. Laur. dicit, ꝙ potest reuocari. sed si fiat ex deliberatione, & non ex calore iracundiæ, non videtur quòd reuocari possit: quia non posset probare errorem.

c ¶ *Abinuicem segregati.*] Ex hoc vr̃ ꝙ sẽtẽtia diuortij lata fuit, cũ de cõsilio capituli videat fecisse: qa sine cõsilio capituli fieri nõ debet. 15. q. 7. eps nulli⁹. & 86. dist. si qd̃ vero. Et est notãdũ, ꝙ delictum superueniẽs rei iudicatæ, præiudicat ei pro quo lata est sententia: quod verum est, etiam si iurassent se vlterius non repetituros. arg. s. de iureiuran. tua nos.

¶ *Glossa sequens quæ. arg. pro. & contra. sol. ponit opi. Hu. quam reprobat in fi. nec. & remittit, & sig. contrarium.*

d ¶ *Redire compellas.*] qa nõ continuit sm̃ qd̃ ei fuit iniunctũ, & ideo eã recipere cõpellitur. s. c. px. & 32. q. 6. nihil. sed sn̄ia lata fuit hic vt vr̃ ꝓp adulteriũ. Nũqd poterat vir eã sibi recõciliare inuitã? vr̃ ꝙ sic. arg. C. de leg. qd̃ fauore. Inocẽs enim nõ priuat seruitute, quã habet in eo q peccauit. C. de adult. Auth. sed hodie. vnde vir põt etiã illã adulteram sibi recõciliare si vult. s. de conuer. cõiuga. gaudemus. & arg. ff. de exce. rei iudi. euidẽter. pœna enim nõ ꝓstat immunitatẽ. ff. de interdi. & releg. l. relegatorũ. §. vlt. pterea vir solũmodo fuit absolutus a seruitute, quã ipsa prius habebat in ipsum & nõ ecõuerso: vnde adhuc remãsit salua viro seruitus, quã habuit in muliere, cũ tantũ ipsa fuerit cõdemnata. arg. s. de cõuer. coniu. qdã intrauit. & 27. q. 2. q dormierit. Item si hoc verũ esset, ꝙ non posset, sic dareĩ mulierib⁹ occasio delinquẽdi, vt à viris separarent. sic s. de consue. ex parte. vnde reprobata fuit illa cõsuetudo. j. eo. quãto. in fi. & ff. de reg. iur. non fraudat. argu. 33. q. 5. hæc imago. Argu. ꝯ̃. ꝙ non possit, qa sententia statim est ꝓ muliere. argu. 6. q. 4. quod bene semel. sæpe enim condemnatus ex sentẽtia commodũ sentit, vt in duobus reis debendi condemnatis. ff. de re iudi. Paulus. Dicas, ꝙ vir bene potest sibi illam recõciliare [a] inuitam: vt Lauren. dixit. Hug. dixit, quòd si vxor publice sit fornicata, ante iudicium ecclesiæ, potest illam sibi reconciliare etiam inuitã, nec potest intrare religionẽ eo inuito: sed postquam sententia diuortij auctoritate ecclesiæ lata est, neuter tenetur alteri, & vterq; altero inuito monasteriũ intrare potest: qa vterque in separatione cessit iuri suo. arg. 7. q. 1. q̃ periculosum est. nec vir poterit vxorem inuitam reconciliare. sed hæc decretalis videĩ ꝯ̃ sententiam Hug. vnde standũ est prout dicit Lau. Vnde nota hic, ꝙ delictum superueniens rei iudicatæ, præiudicat sententiæ, vt sententia non obstãte reuertatur in idem. j. de adulte. ca. vlti. vbi de hoc. argu. contrã. quia ea quæ legitime facta sunt, ex superuenienti delicto non retractantur. ff. de itine. actuque pri. nec enim.

DE illa.] Sunt duæ partes. Secunda: ibi, *Si vero*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam vir lapsus fuit in hæresim: vxor eius statim sine iudicio ecclesiæ, ipsius consortium declinauit: tandẽ ille reuersus est: ipse petebat vxorem suã: ipsa nolebat ad eũ redire: q̃rit, quid iuris sit? Rñdet Papa, ꝙ si mulier maxime ea intẽtione discessit à viro, vt ille in hæresim lapsus, tædio & cõfusione affectus, ab errore suo se conuerteret, ei reuerso est reddenda: & si ad eum redire noluerit, compellenda est. Sed hoc qd̃ in fine dr̃, corrigitur per capitulum sequens. Nota, ꝙ cessante causa, cessat effectus. Itẽ exceptio semel acquisita ex sententia semper durat.

e ¶ *Confusione affectus.*] ad similitudinem contumacis, qui possessione priuatur, vt tædio affectus veniat responsurus. s. vt lite non contesta. quoniam. §. in alijs. C. de præscri. xxx. vel xl. annorum, l. si quis emptionis. §. sed & si quis non per vim.

¶ *Glossa sequens reddit rationem.*

f ¶ *Reddenda.*] & merito: quia per pœnitentiam est sanatus. 32. q. 5. quod autem. & etiam est compellenda.

g ¶ *Compellendam.*] in alio casu cõpellit: & sic est aliud ante iudiciũ ecclesiæ, & aliud post. eandem diuersitatẽ dixit Hug. in carnali fornicatione: vt dicit s. c. prox. Sed ꝯ̃. j. cap. prox. in fine, vbi de hoc. & potest dici ꝙ ei standum est: vt in vtroque casu compellatur redire ad virum, nisi cũ iudicio ecclesiæ separata voluerit religionẽ intrare. s. de conuersione coniuga. c. vlt. Ber.

QVanto te.] Cõmunis diuisio. Secũda: ibi, *Nos igitur*. q̃ distinguit, & sm̃ mẽbrum prosequit: ibi, *Si vero*. rationem diuersitatis ponens: ibi, *Nam & si*. obstaculũ soluens: ibi, *Non obstat*. submittens duplicem solutionis effectũ: ibi, *Per hanc*. Abbas Siculus.

CASVS. Duo erant coniugati, alter eorum transiuit ad hæresim: qui remansit in fide volebat ad secunda vota transire: Episcopus Ferrarien. quærit vtrũ posset? Rñdet Papa distinguẽdo inter fideles &

§ Vide Bartolum, Angelum, & alios in l. diuortio ff. solu. mat.

a Cõtrariũ videtur ex illo verbo, scilicet, priuatim: nam si fuisset sententia non fecisset id priuatim, sed publicem & fuit qdã industrialis prouisio vt verum proberet, an ex collusiõe id factũ esset, secũdũ Go. & Hostien. Ioan. And.

¶Cap. 5. eo. tit. in 2. compilatione & post concilium Lateranẽ. sub Alexã. iij. par. 10. cap. 65. & de illo vero.

Vide Magistrum sententiarum & alios theologos scholasticos lib. 4. dist. 39. adde concilium Tridentinum sequẽte capite citatum.

¶Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione.

De materia huius decretalis consule theologos scholasticos lib. 4. sentẽt. dist. 39. & præ alijs ibi D. Thomã & Scotum. adde Couarruuiã in epitome lib. 4. decretal. par. 2. cap. 7. §. 5.

a Et ratio optima esse potest illa, quam affert D. Thomas loco citato in solutione ad 3. argu. vbi ait iudicium diuortium sic inductũ in fauorem viri, non auferre ei ius petendi debiti, vel reuocandi vxorem: vnde vxor tenetur reddere, & ad eũ redire, si fuerit reuocata. & si de licetua vocum contineat consiliis. habet D. Thomas, qui breuiter longam quæstionem gladio decidit.

fideles & infideles: si duo sunt coniuges infideles: & alter ad fidē cōuertatur, altero nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum trahat ad peccatum mortale, alteri cohabitare volenti, alter ad secunda vota (si voluerit) poterit pertransire: & in hoc casu intelligitur quod dicit Apostolus: Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror, non est huic seruituti subiectus: & canon eodē modo intelligitur, q dicit: Contumelia creatoris soluit ius matrimonij, cōtra eum qui relinquitur: Si vero alter fidelium coniugū labatur in hæresim, vel transeat in gentilitatis errorem, in hoc casu, is qui relinquitur, non potest ad secunda vota transire: licet in hoc casu maior videat cōtumelia creatoris: Licet enim inter infideles sit matrimonium, non tamen ratū: & verum est matrimoniū, vt illis viuentibus coniugum ipsum perduret: nec obstat quod à quibusdā forsan posset opponi, q fidelis relictus non debeat iure suo priuari sine culpa, cum in multis casibus id contingat, vt si alter coniugum incidatur. Per hanc responsionē quorundā malitiæ obuiatur, qui in odium coniugum quando sibi inuicem displicerent, si possent eas dimittere, simularent hæresim, vt altero, qui remansit in fide, matrimonium contrahente reuerteretur ab hæresi: & p hanc respōsionem soluitur q̄stio alia, qua quæritur, verū ille qui remāsit in fide, cogatur redire ad illū, qui ab hæresi vel infidelitate reuertit. Nota q matrimonium infidelium illis viuentibus potest separari altero ad fidem conuerso, altero remanēte in fidelitate in tribus casibus hic cōtentis: Sed matrimonium fideliū carnali copula consummatum, viuentibus coniugibus, nunquam separatur. Item priuatur quis iure suo sine culpa sua item malitiis hominum est obuiandum:

1. Cor. 7.

Hoc dixit B. Ambrosius epistola 1. ad Corinth. cap. 7.

Immo q diceret perit nacter per hæresim sol ui matrimonij vinculū, hæreticus ei fere... concilium Trident. sessio. 24. de sacramento matrimonij cano. 5.

Tutius est hæc omnia cum ... ecclesiastico peragere ... transigere.

iugum ad hæresim transeuntes, qui relinquitur, ad secūda vota desiderat conuolare: quod verū possit fieri, per tuas nos duxisti litteras consulendos. Nos igitur cōsultationi tuæ respondētes distinguimus [a], licet quidam prædecessor [b] noster sensisse aliter videatur: an ex duobus infidelibus, alter ad fidem catholicam conuertatur: vel ex duobus fidelibus, alter labatur in hæresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium coniugum ad fidem catholicam cōuertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda si voluerit vota transibit: & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus [c]: Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror, non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem [d] etiam, in quo dicitur †: Contumelia [e] creatoris soluit ius matrimonij, circa eū qui [f] relinquitur. ¶ Si vero alter fidelium coniugum, vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, nō credimus †, quòd in hoc casu, is qui relinquitur, viuente altero possit ad secundas nuptias cōuolare, licet in hoc casu maior [g] appareat contumelia creatoris. Nam & si matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum [h]; inter fideles autem verum † & ratū existit: quia † sacramentum fidei quod semel est admissum, nunquam amittitur [i], sed ratū efficit coniugij sacramentum, vt ipsum in coniugibus illo durāte perduret. Nec obstat quod à quibusdam forsan obiicitur; quòd fidelis relictus non debeat iure suo sine culpa [k] priuari: cum in multis casibus [l] hoc contingat, vt si alter coniugum incidatur [m]. ¶ Per hanc responsionem quorundam malitiæ obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando sibi inuicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent [n] hæresim, vt ab ipsa (nubentibus coniugibus) resilirēt. Per hanc ipsam responsionem, illa soluitur quæstio, qua quæritur, vtrum ad eum, qui ab hæresi vel infidelitate reuertitur, is qui permansit in fide, redire [o] cogatur.

¶ Idem Tiberiadensi † episcopo.

¶ *Pagani iuncti in gradu prohibito lege canonica tantum, conuersi ad fidem, non separantur. hoc primo. Si paganus prius plures vxores habebat, post fidem susceptam adhærebit primæ. hoc secundo. Et si repudiata vxore cum secunda contraxerit, etiā post baptismum dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ, etiam si repudiata cum alio contraxisset: secus si fornicata fuisset. hoc tertio.*

CAP. VIII.

GAudemus † in Domino: & infra. ¶ Vtrū Pagani vxo-

fideles i infidelitate remanēdo. 32. q. 4. ī eo fornicator. & nemo respiciēs retro, aptus est regno Dei. ī. de voto. magnæ. sim. de pœni. dist. 4. si refugientes. Sic magis delinquit, qui interruptam iterum litem deserit, q̄ q semel acceptā derelinquit. in Authen. de litig. §. edicta. in fi. coll. 8. C. quomodo & quando iudex, Authen. q semel.

h ¶ *Ratum.*] quia potest dissolui: vt hic, & 28. q. 1. c. si quis iudaicæ. §. item illud.

i ¶ *Nunquam amittitur.*] 33. q. 7. c. 1. & 2. & 1. q. 1. quod quidā.

k ¶ *Sine culpa.*] Nemo sine culpa iure suo priuari debet. 16. q. vlt. inuenti. 56. distin. satis peruersum. ī. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. discretionem. & c. vlt. & ī. de cōstitu. c. 2. Sed si causa subest, priuatī qs quādoque iure suo. ī. vt lite nō cōtest. quoniā. §. 3. & ī. de priuileg. antiqua. & 22. dist. renouantes. & hic subest causa, quæ subiicitur inferius.

l ¶ *Multis casibus.*] in quibus quis priuatur iure suo. 14. q. 6. comperimus. & 54. dist. frequens. 34. dist. si cuius. 16. q. 7. decernimus. 70. dist. neminem. 18. q. 2. diffinimus. & de cle. ægro. tua.

m ¶ *Incidatur.*] 32. q. 7. illi.

n ¶ *Simularent hæresim.*] Hæc est causa, quare priuatur qs iure suo sine culpa. sim. 32. q. 1. dixit Dominus.

¶ *Glossa sequens ponit, qui Lau. quam reprobat.*

o ¶ *Redire cogatur.*] & reuera cogi debet, nisi velit religionem intrare, cum iudicio ecclesiæ separati fuerint. ī. de conuer. coniug. c. vlt. Lau. dixit, eam non cogendam redire ad eum, cū distinctione illius decre. ī. eod. de illa. sed verius est q indistinctè debet compelli, nisi cum vult intrare religionem secundum illam decre. ī. de conuer. coniu. c. vlti.

In vno autem altero veteri codice stat tantum & sequitur.

In codice Barbatiæ & 5 multis Vaticanis ita: quia sacramentum fidei quod semel admissum, nunquam amittitur, ratum efficit coniugij sacramentum, vt ipsum &c. in vno vetustissimo Vaticano itē: quia sacramentum fidei, quod semel est admissum nunquam amittitur, ratum efficit.

Tiberiadensi. Tiberiadē. Tiberiadensi. Tiberiadē.

Aliās incipit: Hi qui.

De hoc dubio vide plenius per Doctores supra cap. proximo, & hic.

Cap. tertio. tit. in 1. compilatione. Et circa decisionem primæ partis, vide quæ dicuntur in c. de infidelibus. supra de consang. & affinit. & adde omnino notas nostras in hanc decretalem.

G ¶ *Audemus.*] Hoc cap. principaliter habet tria dicta. Et secundū dictum: ibi, *Quia vero*. Tertium: ibi, *Qui autem*. Abbas Siculus.

CASVS. Pagani accipiūt vxores in secūdo vel in tertio gradu, vel vlteriori: Pagani taliter cōiuncti cōuertunt ad fidem: Quæsitū fuit à dño Papa, vtrū post baptismū debeāt simul remanere, vel abinuicē separari? Rñdet Papa, q sacramentū cōiugij apud fideles & infideles existit: Vnde dicit Apostolus: Si qs fidelis infidelē habet vxorem, & hæc cōsentit habitare cū illo, nō dimittat illam: & in prædictis casibus pagani licite ɔhūt matrimonium qa constitutionibus canonicis non arctantur. & ideo fideles huiusmodi fauore fidei Christianæ matrimonialiter copulari libere possunt, & licite remanere coniuncti, cū p sacramentū baptismi non soluantur coniugia.

QVIA VERO. Pagani simul habent plures vxores: si conuertantur ad fidem: quæritur vtrum omnes, vel quā illarum habere debeant post baptismum? Rñdet Papa ostendens, q vnam tantum debent habere, cum ab initio vna costa in vnam fœminam est cōuersa, & scriptura sacra testatur: Propter hoc relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: non dixit tres vel plures, sed duo: nec dicit, adhærebit vxoribus, sed vxori: nec alicui vnquam licuit insimul plures habere vxores, nisi diuina reuelatione alicui fuerit concessum: per quam Iacob à mēdacio, Israelitæ a furto, Samson ab homicidio excusati fuerunt.

Sic patri-

a ¶ *Distinguimus.*] hanc distinctionem ponit Gratianus. 28. q. 2. §. hic distinguendum.

b ¶ *Prædecessor.*] scilicet, Celestinus: dictum cuius habuisti olim in decretali s. de conuer. infide. laudabilē. & male dixit Celestinus.

c ¶ *Apostolus.*] 28. q. 1. si infidelis.

d ¶ *Canonem.*] 28. q. 2. si infidelis.

e ¶ *Cōtumelia.*] iuxta illud, *Desere spernentē vel blasphemare volentē;*
Vel te credentem scelus ad mortale trahentem:
Nam sunt absque mora, sic vincula rupta priora. Viocen.

f ¶ *Qui relinquitur.*] scilicet q conuertitur circa eum q relinquit: quia non potest claudicare matrimonium: sed potius dixit de eo qui relinquitur, quia ille solus potest ɔhere sine peccato: ille qui relinquit transeuntem ad fidem, peccat: & sola contumelia creatoris soluitur, & non per ecclesiam: & statim soluitur quācito non vult cohabitare secundum modum qui traditur ī. eo. c. proxi. ad fi. & peruenit ad notitiam alterius, tamen debet adhibere, testes, q illa non vult ei cohabitare, ne impediatur postea ɔhens: si autem antequam ɔhat cum alia, cōuertatur ad fidem: vir ipsam recipere tenet. ī. c. proxi. §. vlt. & videtur nouū matrimoniū, vt ibi dicetur.

g ¶ *Casu maior.*] Magis enim delinquūt fideles apostatando, q̄ in-

Sic patriarchæ & alij iusti viri, q plures habuerunt vxores, ab adulterio excusantur: & hæc sententia in Euangelio approbaẽ: Quicunque dimiserit vxorem suam excepta fornicationis causa, & aliã acceperit, mœchaẽ: ergo si vxore dimissa, alia duci non potest, multo fortius nec ea retenta: p quod euidenter apparet, q nullus simul plures põt habere vxores, nec aliqua plures maritos: ergo sequitur q post baptismum primam debet habere.

QVI AVTEM. Pagani siue infideles dãe vxoribus quãdo volũt libellum repudij: Quæriẽ, vtrum illis viuentibus possint accipere alias ad fidem cõuersi, vel ante conuersionem? Rñdet q in Euangelio tale repudiũ reprobaẽ: & ideo viuente vxore, etiam conuersus ad fidem, aliam habere nõ potest: nisi post conuersionẽ ipsius illa renuat habitare cum illo: vel si consentiat, vult Christum blasphemare, vel illũ trahere ad mortale peccatum: in q̃bus casibus mulier restitutionem petere nõ posset, etiam si de iniusta spoliatione constaret: q̃a sm̃ Apostolum, alter alteri non est huiusmodi seruituti subiectus.

1. Cor. 7.

1. Cor. 5.

QVOD SI. Aliqs conuersus ad fidem dimisit vxorem pp præmissas causas: antequã ꝯhat cum alia, vxor cõuertitur ad fidẽ: Quæriẽ, an cõpellaẽ eã recipere? Rñdetur q sic.

QVAMVIS QVOQVE. Aliquis paganus dedit libellum repudij vxori: illa nupsit alij secundũ ritum suũ: vir conuersus est ad fidem, & vxor sua, q̃ nupsit alij post repudiũ similiter cõuersa est ad fidem, petit illũ: Quæritur, vtrum possit illum petere nõ obstante hoc quòd alteri nupsit? Rñdetur, licet sm̃ Euangelicam veritatẽ, qui duxerit dimissam, mœchatur, non tamen dimissor poterit obiicere fornicationem dimissæ post baptismum, pro eo q nupsit alij post repudium, & sic eam tenetur recipere, nisi aliàs fuerit fornicata. Nota in prima parte, q in baptismo soluunẽ crimina, & non coniugia: & ita infideles in gradu prohibito coniuncti, post baptismum non separanẽ. Nota in scd̃a parte, q nullus põt simul habere plures vxores, nisi diuina reuelatione fuerit cõcessum: quæ excusauit à mendacio, furto, & homicidio pdictos patres. In 3. parte nota casus, in q̃bus denegatur restitutio iniustè spoliato. In 4. parte nota q maritus non potest obiicere fornicationẽ vxori, pro eo q nupsit alij, licet non tenuerit matrimonium.

Gene. 2. & 3.
Esdra 4.
Math. 19.
Marc. 10.
Ephes. 5.

res accipientes in secundo a, vel tertio, vel vlteriore gradu sibi coniunctas, sic cõiuncti debeant post conuersionem suã insimul remanere, vel abinuicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo taliter respõdemus, quòd cum sacramentum coniugij apud fideles & infideles existat b, quemadmodum ostẽdit Apostolus dicens: Si quis frater infidelem habet vxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat: & in præmissis gradibus à Paganis quo ad eos matrimonium licitè sit contractum, qui constitutionibus c canonicis non arctãtur: (quid enim d ad nos, secundum Apostolũ eundẽ, de his quæ foris sunt iudicare?) in fauorem præsertim Christianæ religionis & fidei, à cuius perceptione per vxores se deseri timentes viri, possunt facile reuocari: fideles huiusmodi matrimonialiter copulati liberè possunt & licitè remanere e cõiuncti, cum per sacramentum baptismi non soluantur coniugia, sed crimina dimittãtur f. ¶ Quia vero Pagani circa plures insimul fœminas affectum diuidunt coniugalem, vtrum post conuersionem omnes, vel quam g ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur: & infra. Verum absonũ h hoc videtur, & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio vna costa, in vnam fœminam sit conuersa: & scriptura diuina testetur, quòd propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna i: non dixit tres, vel plures, sed duo k: nec dixit, adhærebit vxoribus, sed vxori: & infra. ¶ Nec vlli vnquã licuit insimul plures vxores l habere: nisi cui fuit diuina m reuelatione concessum: quæ n, mos quandoque, interdum etiam fas censetur; per quam sicut Iacob à mẽdacio o, Israelitæ à furto p, & Samson ab homicidio q, sic & Patriarchæ & alij viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse vxores, ab adulterio excusantur. Sane veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Euangelio: Quicunque dimiserit vxorem suam ob fornicationem, & aliã duxerit, mœchatur. Si ergo vxore dimissa, duci alia de iure non potest, fortius & ipsa retenta: per quod euidenter apparet, pluralitatem r in vtroque sexu, cum nõ ad imparia s iudicentur, circa matrimoniũ, reprobandam. ¶ Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiauit vxorem: cum tale repudium veritas in Euangelio t reprobauerit, nunquam ea viuente licitè poterit, aliam etiam ad fidem Christi conuersus habere: nisi post conuersionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso: aut etiam si cõsentiat, non tamen absque cõtumelia u creatoris, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatũ: in quo casu x restitutionem petenti, quãuis de iniusta spoliatione constaret, restitutio negaretur y: quia secundũ Apostolum z, frater aut soror non est in huiusmodi subiectus seruituti. ¶ Quòd si conuersum ad fidẽ, & illa conuersa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat vxorẽ, eam recipere compelletur a. Quamuis quoque secun-

a ¶ *In secundo.*] non prohibito: q̃a secũdos gradus erat prohibitus, sed nõ omnis: istę enim erant personę phibitæ in lege, mater, nouerca, soror, neptis, amita & matertera, & vxor patrui, & vxor fratris, filia, & priuigna. De hoc dicitur ĩ. de resti. spol. litteras.

b ¶ *Existat.*] 26. dist. deinde. & ĩ. de cõsang. & affi. de infidelibus.

c ¶ *Constitutionibus.*] quæ non arctant nisi illos, qui subsunt ecclesiæ directè: sed indirectè bene compelluntur. j. de vsur. post miserabilem. & c. quanto. & j. de Iudæ. & si Iudæos.

d ¶ *Quid enim.*] 2. q. 1. multi. interpositio est.

e ¶ *Remanere coniuncti.*] ĩ. de consang. de infidelibus.

f ¶ *Sed crimina dimittantur.*] 26. dist. deinde.

g ¶ *Vel quam.*] Ad istam q̃stionem non rñdet directe, sed indirecte satis rñdeẽ, q prima sit vxor, ex eo q dicit pluralitẽ in vtroq; sexu reprobãdã, in fi. ...

h ¶ *Verum absonum.*] Hic ostendit, q vnam tantũ debeat habere.

i ¶ *In carne vna.*] ĩ. de bigamis, debitum.

¶ *Glossa sequens signat contrarium.*

Gene. 27.

k ¶ *Duo.*] Hic pluralis numerus ponẽ ad exclusionẽ maioris pluralis. arg. ꝯ. 31. q. 1. q si dormierit. quandoque ponitur ad exclusionẽ minoris numeri, vt cũ dr̃, vnus nõ stet ꝯ aliũ, sed in ore duorum stet omne verbum: vt ĩ. de testibus, licet. in fine.

Exod. 12.
Iudicũ 16.
Math. 19.
Luc. 16.

l ¶ *Vxores.*] vnde etiã lex plura coniugia phibet Iudęis. C. de Iudæ. nemo Iudæorum. in fi. & C. de incest. nupt. l. 2. C. de donatio. ante nup. ea quæ.

m ¶ *Diuina.*] Nõ ergo sunt sufficiẽtes excusationes, quas habes. 32. q. 4. dixit Sara. & c. obiiciunt. sed illud fuit ante legẽ, & talis mos fuit diuinitus inspiratus.

n ¶ *Quæ.*] scilicet [1] diuina reuelatio censetur quandoque mos, &c.

[1] Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in vetustis codicibus.

o ¶ *Mendacio.*] 22. q. 2. cap. item ponitur.

p ¶ *Furto.*] 14. q. 5. dixit Dominus.

q ¶ *Homicidio.*] 23. q. 5. si non licet. circa fi. & q. 8. occidit.

r ¶ *Pluralitatem.*] Hic innuit solutionẽ q̃stiõis, quasi diceret, prima tãtum est vxor: vt dixi ĩ.

1. Corint. cap. 7.

s ¶ *Non ad imparia.*] idest, quo ad mutuam seruitutẽ & debitũ carnis & fidem seruandã. 32. q. 2. si quis vxorẽ. & q. 5. præcepit. alias pene famula vxor est. 33. q. 5. hæc imago.

t ¶ *In Euangelio.*] dicẽdo, excepta causa fornicationis vxorem nõ esse dimittendam. 32. q. 1. dixit Dñs in Euangelio. & q. 7. Apostolus. & c. oẽs causationes. & 28. q. 2. si infidelis.

u ¶ *Absque contumelia.*] ĩ. cap. proximo.

x ¶ *In quo casu.*] id est, in quolibet casu præmissorum trium [2].

[2] Melius diceret, id est in duobus vltimis casibus, secundũ Hostien. & Io. And.

¶ *Glossa sequens addit tres similes casus, & remittit.*

y ¶ *Negaretur.*] Hic habes casum, in quo denegat restitutio [3] quãuis cõstet de iniusta spoliatione. Aliũ habes ĩ. eo. significasti. Itẽ vbi excipiẽ de alia spoliatione. ĩ. de ordi. cogn. sup spoliatione. Itẽ vbi timetur de sæuitia viri. 33. q. 2. sine de coniugij. & ĩ. de resti. spo. ex transmissa. & cap. litteras. vbi de hoc. & 32. q. 1. de benedicto.

[3] Dicit Vin. hic nullum speciale: quia ipsa sibi dat impedimentum blasphemando. Io. And.

z ¶ *Apostolum.*] 28. q. 1. si infidelis.

¶ *Gl. seq. voci. per q. an ipso iure, an per sententiam dissoluantur. ponit duas opinio. & secundam approbat. Iterum quærit, & soluit.*

a ¶ *Compelletur.*] Ex hoc videtur, q cõtumelia creatoris non soluit ius matrimonij ipso iure: aliàs si solutum fuisset ius matrimonij, non compelleret eam recipere. Ioannes dicit, q ipso iure solutum est matrimo-

est matrimonium contumelia creatoris, ea nolēte viro cohabitare, vt ī. eo. c. prox. licet matrimoniū sit solutū, tñ restituitur quasi iure postliminij. arg. 34. q. 1. cum p bellicam. sicut hæretico reuerso restituuntur alia bona. C. de hæret. Authen. item est de Nestorianis. & licet non sit matrimoniū inter eos, tñ eam recipere compellitur ex consequētia prioris matrimonij, in fauorem fidei. Alij dicunt, q matrimoniū ipso iure nō soluitur, sed ius matrimonij soluitur, id est ius petendi debitū: & hoc satis vr̄ dicere litera. ī. c. prox. ibi: contumelia creatoris soluit ius matrimonij. & tunc vere primo soluitur matrimoniū, quando ɔ̄hit cum secunda, & nō ante: qa si esset ex toto solutū, non cōpelleretur eam recipere. Et est argu. ad hoc qđ dicit in fine, q potes ei obiicere fornicationē: qa si ex toto & omnino solutū esset matrimoniū, nō posset ei obiicere fornicationem pcedentē. ī. de iureiur. quemadmodum. Sed quid etiam posset intrare religionē ea inuita, antequam ɔ̄hat cū alia? Dico q sic, cum iudicio ecclesiæ fuit a viro separata. arg. ī. de conuersio. coniugat. cap. vltimo, in fine.

¶ Glo. seq. rationem reddit, quare opponendo, & dupliciter soluit.

a ¶ Poterit obiicere.] qa intelligitur legitime ɔ̄traxisse, q auctoritate legis ɔ̄xit. 23. q. 4. q peccat. & arg. ī. de frig. & malef. fraternitatis. circa fi. & ff. de acq. possess. iuste possidet. Sed illud quæritur, qualiter posset ei obiicere fornicationē ante baptismū cōmissam, cū omne peccatū & sequela peccati in baptismo deleatur. 26. dist. deinde. & 32. q. 1. qđ autem. cū dona baptismi sint sine omni luctu. de conse. dist. 4. c. 2. & cap. sine poenitentia? Dicas, q omne crimen tollitur in baptismo quo ad Deū, & quodcūq; & qualitercunq; ɔ̄xit ante, vel adulterādo seu fornicādo: sed quatenus illa fornicatio respiciebat virū, non tollitur in baptismo, qa illud crimē nō tam virum q vxorem cōmaculat. 32. dist. 1. in coniugio. & sic ius qđ cōpetebat viro ex sola fornicatione, remanet ei saluū: & sic potest excipere ɔ̄ illā. Sic etiā p pœnitentiā tollitur crimen, qđ mulier ɔ̄xit fornicādo quo ad Deū: & tñ post quantacunq; pœnitentiā potest maritus illā accusare. 33. q. 2. admonere. nec eam etiā recipere cōpellitur post pœnitentiam. ī. de conuer. cōiug. gaudemus. iniquū enim esset, q baptismus tolleret beneficiū alicui competēs, sicut in libertate. delictū enim qđ cōmisit qs in se, p libertatem tollitur: sed delictū qđ cōmisit in aliū non tollitur. ff. de his q no. infa. l. pen. & l. athletas, §. Pomponius. Vel expone quod dr̄: nisi alias fuerit fornicata: scilicet alias, idest, in alio tempore post baptismum. sed prius verius est. Io.

dum Euangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur: non tamen dimissor poterit obiicere[a] fornicationem dimissæ, pro eo, quod nupsit alij post repudiū, nisi aliàs fuerit fornicata.

¶ Idem Liuonien. episcopo, & eis, qui cum ipso sunt fratribus.

¶ *Non licet relictam fratris in vxorē accipere: & de facto ducta separāda est, nisi aliter ecclesia dispenset.*

CAP. IX.

DEus † qui ecclesiam suam: & infra. ¶ Quia † dispar est ritus Liuonien. de nouo ad fidem catholicam conuersorū à nostris: propter infirmitatem gentis eiusdem concedimus[b], vt matrimoniis contractis cum relictis fratrū, vtantur: si tamen fratribus decedētibus sine prole, vt semen[c] defuncti iuxta legem Mosaicam suscitarent, cū talibus cōtraxerūt: ne tales sibi de cætero, postquam ad fidem venerint, copulent, prohibētes.

TITVLVS XX. De donationibus † inter virum & vxorem, & dote post diuortium restituenda.

DEus qui.] Ponit dispensationem ecclesiæ cum nouiter conuersis ad fidem, vt vtantur matrimonio cum relictis fratrum ɔ̄cto secundum legem Mosaicam. Abbas.

CASVS. Quidam infideles, scilicet Liuoñ. ɔ̄hebant matrimoniū cum relictis fratrū suorum: Liuonienses isti de nouo conuersi sunt ad fidem: Quærebatur, vtrum debeāt remanere cum relictis fratrum suorum? Dñs Papa concedit eis pp infirmitatem eorum vt matrimonijs ɔ̄ctis cum vxoribus fratrum, vtantur: dummodo fratribus decedentibus sine prole cū talibus ɔ̄xerint, vt iuxta legem Mosaicā semen defuncti suscitarent: prohibendo ne tales de cætero sibi copulent, post fidem receptam. Nota, q propter nouitatem fidei, dispensatur cum aliquibus vbi aliàs non dispensaretur.

b ¶ Concedimus.] propter nouitatē fidei dispensatur circa gradus prohibitos: sic 35. q. 3. quædam. & c. quod scripsi. ī. de cōsangui. & affinit. de infidelibus. simi. ī. qui fil. sint legiti. c. vlti. sed post fidem receptam contrahere non debent, vt dicit in fine.

c ¶ Vt semen defuncti.] Hac de causa tantum olim concessum fuit, vt frater vxorem fratris sumeret in vxorem. 8. q. 1. olim. aliàs non.

Math. 19.

Cap. 5. eo. tit. in 1. compilatione.

Aliàs sic: Quia dispar est ritus in Liuonien. ecclesia de nouo, &c. sed in vetustioribus exemplaribus separ ut est impressum.

In hanc Rubricam integrā scripsit volumē Palacius Rubius.

Vide Soto lib. 4. sent. dist. 39. q. vnica art. 3. & 4. argumentum.

DE DONATIONIBVS INTER VIRVM ET VXOREM, & dote post diuortium restituenda.

¶ Ex concilio habito apud Vuormaciam.

¶ *Separato licite matrimonio dos restituenda est.*

CAP. I.

MVlieres † cum pro aliqua licita[d] causa, à propriis viris fuerint separatæ, totam[e] dotem præcipimus sibi reddi.

¶ Vrbanus tertius decano, cantori & capitulo Lexoñ †.

¶ *Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & bona diuidere, quæ communiter eis obuenerunt.*

CAP. II.

SIgnificauit † P. mulier, quòd H. quem loco viri tenebat, diuortio inter eos solemniter celebrato[f], dotem suam illicite detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quæ ipsis dum simul viuerent, cuiuscunque contractus titulo cōmuniter obuenerūt, ea prorsus exclusa, sibi nititur vendicare[g]. Ideoque mādamus, quatenus si ita est, & nō est aliud[h] quod obsistat, ipsum ad restituendum ...

¶ *Supra visum est de diuortijs: Sed quia diuortio facto dos repeti solet, & ostenditur plerunq; de donatione facta constāte matrimonio, ideo subijcitur ista Rubrica, in qua tractatur tam de donatione facta inter virū & vxorē, q de dote post diuortiū restituenda. Abbas.*

MVlieres cū. CASVS. Dicitur hic, q si mulier ex causa iusta separetur à viro, dos tota sibi debet restitui. Nota q vbi principale non tenet, nec accessorium.

¶ Glo. seq. distinguit inter scientem & ignorantem: ſigura contrarium, & ibi remittit.

d ¶ Licita.] puta consanguinitatis, vel alia legitima, & ignorāter ɔ̄xit, tunc restitui debet qđ alter ab altero habuit. ī. de cōiu. ser. p posuit. qa nullum fuit matrimonium. aliàs si scienter ɔ̄xissent, perdere debent quicquid alter alteri dederit, & fisco applicatur, nisi errore aut minori ætate excusentur. C. de incest. nup. q ɔ̄. arg. ɔ̄. ī. eo. & si necesse. vbi de hoc.

¶ Glo. seq. primo declarat tex. secūdo quærit, an p soluit distinguēdo. tertia pars recit. p q. quod de expensis, quā etiam soluit distinguendo. Fmus recitatur p contrarium.

e ¶ Totam.] si totam reddere potest, aliàs in quantū facere potest. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. cum autē. & ff. de re iudi. nō tantum. nisi dolo diminuerit suam substātiā: vt in eod. §. cū autem. & si peruenerit ad pinguiorem fortunā, totum restituet, vt ibidē. ī. de sol. Odoardus. Et si maritus paciscatur vt totum restituat, tale pactum nō valet, cū sit ɔ̄ bonos mores. ff. sol. ma. alia causa, §. 1. si tamē soluerit, repetere non potest. ff. de condi. inde. nam & si maritus. Sed nunqd fructus restitui debent? qđ vr̄. ff. de reg. iu. in condēnatione. sed nō restituuntur nisi illi, q ante matrimoniū obuenerunt, qa illi ipso iure augent dotem, sed post matrimoniū obueniētes non augent dotē, & non restituuntur, sed fiunt mariti pp onera matrimonij supportanda. ff. de iure doti. dotis fructus[a]. & ī. de vsur. salubriter. & expensæ necessariæ minuūt dotē ipso iure: vtiles vero nō, sed petuntur actione mandati vel negotiorū gestorū. Voluntariæ expensæ pmittūtur abradi sine læsione prioris stat⁹. C. de rei vxo. actione. l. vnica. §. sileat. & ff. de impen. in reb. dotal. fact. l. 1. & l. qđ dicitur. & hoc verum est, cū sit separatio quo ad fœdus matrimonij: secus si quo ad torum propter adulterium. ī. eod. plerunque. vbi de hoc.

SIgnificauit.] Primo ponit duplicem mulieris querelā; Secundo causæ cognitionem: ibi, *Ideoque*. Abbas.

CASVS. Inter P. mulierē & H. virū suū fuit diuortiū celebratū: Sed dictus H. dotē suā illicite detinet, & reddere ɔ̄dicit, & possessiones quasdā quas habebant cōmunes, & villas similiter retinere contendit: Vnde mulier illa conquesta est domino Papæ: Papa mādat, quatenus si est ita, nec est aliud quod impediat virum, iudices illum compellant ad restitutionē dotis, & ad diuisionē eorum quæ communiter habuerunt. Nota q soluto matrimonio vir omnia vxori, quæ habuit ab ea, restituere tenetur.

f ¶ Celebrato.] ex licita causa. ī. eo. c. proxi.

g ¶ Vendicare.] id est, retinere.

h ¶ Non est aliud.] puta pactū vel consuetudo, qđ restitui nō debeat. ī. eo. c. vlt. ff. ad calu. in hac actione. ɔ̄ abutiem, & C. de pac. cōuen. l. ex

Vuormaciam.

Quartadecima. sed in concilio Vuormaciensi est cap.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione, & post concil. Lateran. sub Alexan. 3. par. 50. cap. 46.

Et de fidelissima vide repetentia in Rubrica. & solus Mart.

Lexoñ. Lixoñ. Lexouien.

Cap. 3. eo. tit. 10. 1. compilatione.

De materia vide Palacium Rubium in repet. c. per vestras. hoc tit. §. 12. & sequens.

Et ibi not. nunqd impubes q dedit fundum in dotem & resilit, cōpetens fundus & fruct⁹ restituatur p rata alimentorū, & in Spec. a. tit. §. 1. ver. qđ si mulier. Ioh. And.

uen. l. ex morte. Vel si propter adulteriū quo ad mutuā seruitutem diuortium fit factum. j. eo. plerumque. vel si sententia lata esset super hoc, à qua non esset appellatum. 2. q. 6. c. ei qui. ff. diffinitiua. ff. fam. ercis. cum putarem. Vin.

¶ *Glossa sequens reci. pro obiec. cui dat simile.*

a ¶ *Diuisionem.*] Hoc intelligitur de his quæ cōmuniter empta fuerunt de bonis propriis vxoris & viri. & hoc constat [f]: alias enim præsumuntur oia esse de bonis mariti. ff. de donat. inter vi. & vxo. Quintus Mutius. & C. eo. tit. etiam. Et est simile: quicquid prælatus ecclesiæ acquirit, totum intuitu ecclesiæ acquisitum videtur, nisi appareat contrarium. 12. q. 4. sacerdotes. & s. de pecu. cle. c. 1. & 2. arg. 12. q. 1. sint manifesta. Ber.

[f] Ideo notatur de rest. in integ. obseruari vel respectu lom consecutiuum. T. V. Ian. qualis est in francia secundum Host. vbi generaliter alter coniugū acquirit constante matrimonio, est eor. & celebrato diuortio p modum diuidunt. Ioan. And.

[g] Cap. 1. tit. de dote post diuortiū restituenda, in 2. compilatione.

tutionem dotis, & diuisionē [a] eorum, quæ olim communiter habuerunt, districtione ecclesiastica compellatis.

¶ Clemens tertius.

¶ *Delegatus ad causam matrimonii, si ferat sententiam diuortij, pronunciare debet dotem restitui. Et est casus multum allegabilis.*

CAP. III.

DE [†] prudentia vestra miramur, quòd cum vobis causam matrimonij, quæ vertebatur inter H. & M. commisissemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos inuenientes, sententiam diuortij tulissetis: de dote, quam à viro mulier repetebat [b], quicquam statuere distulistis: Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognouistis, & de dote (quæ est causa incidens) accessorie [c] cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: Mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissa cogatis, vt prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum [d] fuerit) restituere non moretur.

DE prudentia.] Duo facit. Primo ponit delegatorū reprehensibile factum. Secūdo illud emēdari præcipit: ibi, *Quia igitur.* Abbas.

CASVS. Causa matrimonij q̄ vertebatur inter H. & M. cōmissa fuit quibusdam iudicibus: iudices consanguinitate probata, protulerunt sententiam diuortij inter eos: sed de dote, quam mulier repetebat à viro nihil dixerunt: Vnde mulier hoc significauit dño Papæ: Rescribit Papa eisdē iudicib⁹, dicens q̄ qa principaliter de matrimonio cognouerūt, & de dote, q̄ est causa incidēs, accessorie cognoscere debuerunt & diffinire: vnde mandat, quatenus p̄dictum H. compellant, vt p̄dictæ mulieri totam dotem, sicut iustum fuerit, restituat. Nota quòd causa dotis accessoria siue incidens est, ad causam matrimonij: & qui cognoscit de matrimonio, cognoscere potest & de dote.

¶ *Glossa sequens quærit & soluit. Secundo dicit quando restituatur dos secundum vetera & noua iura.*

b ¶ *Repetebat.*] Sed qua actione agebat mulier p dote sua? actione de dote non: qa nullum fuit matrimoniū. ergo nulla dos. ff. de iur. do. l. 3. & sic agit cōdictione sine causa. ff. de cond. sine causa. l. vlt. & C. de cond. ob caus. dat. l. 1. quia causa secuta non fuit, pp quam dos dabatur. olim recipiebat mulier dotem annua [a], bima, trima die: hodie vero illico restituuntur immobilia, mobilia vsq; ad annum. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. cum autem.

[a] Aliàs in aliquo temporibus sit: annua, bima trima die.

¶ *Glossa sequens primo probat dotem, & eius causam accessoriam, &c. secundo quærit. & soluit.*

c ¶ *Incidens accessorie.*] Bene dicit, accessorie, qa si nō est matrimonium, neq; dos. ff. de iu. do. l. 3. & sic accedit matrimonio dos: vnde & dos promissa p vim vel metum, non tenet. ff. qđ met. caus. si mulier. §. si dos. sicut nec matrimoniū. s. de spō. veniens 2. & c. cum locum. & c. cōsultationi. Et sic q cognouit de principali, cognoscere debet de accessorio: vt hic dicit, & j. de offi. dele. præterea. & c. prudentiam. §. Sexta. in fi. & c. suspicionis. ff. de iurisd. om. iud. l. 2. et si aliàs cognoscere nō posset, incidenter tñ posset. C. de iud. quoties. & C. vbi & apud quos. l. vlti. s. de in integrum restit. c. penul. & sic causa dotis ad iudicem ecclesiasticum spectat. s. eo. c. 1. & 2. & hoc vbi iudex ecclesiasticus de matrimonio cognoscit. Si vero constāte matrimonio agat mulier de dote, qa forte maritus labit facultatibus [3], vel dissipat bona sua, vel qa mortuus est: tunc causa illa agi debet corā iudice seculari, qa modo causa dotis principalis est. C. de iu. dot. vbi. & l. sequenti. & ff. de iu. do. mutus. §. 1. & l. quemadmodum. §. 1. aliàs constante matrimonio dos peti nō potest. C. si constante matrimonio dos soluta non fit. l. vnica. & sic q cognouit de principali, cognoscere debet de accessorio, etiam lata sententia sup principali: vt hic innuit, & s. eo. c. 2. Sed nunqd pcedent isti auctoritate primi mandati? non vr: qa functi sunt semel officio suo, siue bene siue male. j. de offi. deleg. in litteris. & c. significasti. & ff. de re iudi. iudex. pcedent enim ex isto secundo mandato. Ecclesia enim fauore dotis semper ipsam causam delegat, quia reipublicæ vtile est mulieres dotes saluas habere, pp quas nubere possint. ff. de iu. do. l. 2. & ff. sol. matr. l. 1. & etiam Papa simpliciter causam dotis cōmittit s̄m consuetudinem ecclesiæ [4]. j. eod. c. penulti. Sed hic petebat mulier dotem sibi restitui tanquam accessorium principali quæstioni, & ideo debuerunt pronunciare sup dote: vnde vr q̄ p auctoritate primi rescripti procedere possunt: sed melius est, dicere, quòd auctoritate istarum literarum procedant: quia functi sunt officio suo super principali: vnde cum tunc nihil dixerint super accessorio, vlterius non vr quòd p primas literas procedere possunt sup accessorio.

[3] Hoc late persequitur Palacius Rubius omnino supra eo tit. c. significatur.

[4] Etiā principaliter secundum Innocentiū supra. de pig. c. ex litteris. & est facilius & melius mulieribus litigare coram iudice ecclesiastico. ut hoc de foro cōpet. cum sit. & c. ex tenore secundū Hostiensem. Ioan. And.

d ¶ *Sicut canonicū fuerit.*] hoc est, si nihil obsistat, quod impediat: & si totum restituere potest, habita ratione ne egeat, vt dixi. s. c. 1. & 2.

[e] Aliàs, Clemens tertius.

¶ Clemens [†] tertius.

¶ *Mulier propter adulterium à viro separata, perdit dotem.*

CAP. IIII.

PLerumque [†] : & infra. ¶ Si mulier ob causam fornicationis, iudicio [e] ecclesiæ, aut propria [f] voluntate à viro recesserit, nec reconciliata [g] postea sit eidem, dotem: vel dotalitium [h] repetere non valebit.

PLerumque.] Casus de se patet. Nota q̄ vxor pp adulteriū cōmissum, dotem suam amittit: Nota q̄ culpa vnius cedit lucro alterius.

e ¶ *Iudicio ecclesiæ.*] aliàs non licet, etiam si nota esset fornicatio. s. tit. pxi. c. porro. vt ibi dicitur, & c. ex litteris.

f ¶ *Propria voluntate.*] Resume, ob hanc causam fornicationis, alias non noceret.

ADDITIO. Vt puta si recederet, qa consciētiam haberet de impedimēto ppetuo, quo pbato dote recuperaret.

[†] Cap. 2. tit. de dote post diuortiū restituenda in 2. cōpila. Vide Couarruuiam lib. 4. decre. par. 2. cap. 7. §. 6. & Palacium Rubium in repet. huius Rubricæ. §. 78.

g ¶ *Nec reconciliata.*] ad qđ cōpelli non potest, etiā post pœnitentiam. s. de conuer. coniug. gaudemus. 32. q. 2. admonere. sed si reconciliata fuerit, postea illam fornicationem obiicere non poterit: qa ei remisit hoc. qđ ei licet secundum Euangelicam veritatem. j. de iureiu. quemadmodū, & 32. q. 1. quod autē. & c. nō erit, & qa moges illius iā cōprobauit. ff. de adult. si vxor. in. fi. & 32. q. 5. horrendus. nisi postea fornicetur.

¶ *Glossa sequens obiicit, & dupliciter soluit.*

h ¶ *Dotalitiū.*] idest, donationē pp nuptias: sed hæc expositio nō vr bona: qa donatio pp nuptias debet redire ad virū, sicut dos ad mulierē. j. eo. c. vlt. in fi. & ita nō posset repetere dotalitium, etiam alias post separationem. sed potest hoc intelligi, cū mulier lucratur donationem vel partem ex pacto. j. eod. c. vlt. & sic illam donationem quam ex pacto habuisset, perdere debet. Vel appellatur hic dotalitiū res paraphernales, ad quarum restitutionem tenetur [5] maritus. C. de pact. conuen. l. vltima. & l. hac lege.

[5] Vxori nō adulteræ, de adultera vero dic vt in auth. vt lic. ma. & aui. §. si adulterio & C. de adul. auth. sed hodie. Ioan. And.

¶ *Gl. se. quæ. al. pro & j. & iterum pro op. T. & prā Lau. qu. l. appro.*

i ¶ *Repetere non valebit.*] Sed pone sententiā latā esse quo ad tori separationē pp fornicationē, & sic amisit dotē mulier, demū pbat cōsanguinitas iter eos, & pnūciat mřimoniū nullū fuisse iter eos: mulier repetit dotē, tanq̄ nō cōmiserit adulteriū: q̄rit, an possit repetere cū effectu. Qđ possit, pbat: qa ex futuro euētu patet, q̄ nō fuit matrimoniū: & si nō fuit matrimoniū, non fuit adulteriū. s. de frigi. & malefi. fraternitatis. in fi. & veritate manifesta nō obstat res iudicata. j. de pur. vul. c. 2. & 8. di. veritate. & ff. de cōdi. sine causa [6]. si fullo. & Lanūculo. ff. de re iudi. l. 1. & ff. d vsufr. leg. l. vxori 2. ex quo enī fuit nullū mřimoniū, nulla fuit dos. C. de cod. ob cau. da. l. 1. Itē ex noua causa tollit prima sentētia. s. ti. pxi. ex litteris. & arg. j. eo. c. pxi. ergo quicqd datum fuit noīe dotis, potest repeti: qa patet nullū fuisse adulteriū: & sic ecclesia decepta fuit in illa sentētia: ergo reuocari debet. j. de frig. & male. fraternitatis. Itē p secundā sniam tollitur prima. s. de re iudi. inter monasteriū. & c. seq. Sed ꝯ, res iudicata p veritate accipit. ff. de re iudi. res iudicata. & ff. fam. ercisc. cum putarē. & ex sentētia ius factū est inter partes. s. de re iudi. cum inter vos. & ff. de liber. agno. siue. in prin. & secunda sententia ꝯ res prius iudicatas à qbus appellatū non fuit, nulla est. 2. q. 6. c. ei q. §. diffinitiua. Præterea adulteria sicut & alia crimina, s̄m intentionē iudicant, & ex corde pcedunt. 15. q. 6. §. 1. & 34. q. 2. lectum. & de pœ. distin. 1. sup tribus. ff. de fur. q iniuriæ. & j. de senten. excom. cū volūtate. & iniuria ex affectu mētis fit. 15. q. 1. illud peræq. & negari nō potest, q̄ mulier ista ex affectu mētis iniuriā faceret ei que p vero marito tenebat: & ita dolū cōmisit, sine quo non fit adulterium. ff. ad l. Iul. de adul. l. penult. In ꝯrium pro prima parte allegari potest illud, quid obfuit iniuria, vbi conatus nō habuit effectū. s. de spon. adolescens. vbi de hoc. Super hoc dicūt quidā, vt T. q̄ mulier illa dotem siue dotalitiū suum repetere potest. Alij dicūt, vt Lauren. q̄ non est vlterius audienda, licet modo appareat, q̄ non fuerit matrimonium: quia nihilominus puniri debet propter

[6] Vt dicit Innocen. p condictione sine cā dos talis repeti non potest. subest enim cā dotis retinendæ. s. sententia lata, vel adulterium falsò mēte commissum. Io. And.

¶ Inno.iij. Compostel'. archiepiscopo, & vniuersis episcopis in regno Legionen. constitutis.

¶ Cogitur mulier ex officio iudicis donata sibi à viro propter nuptias pro conseruatione illiciti matrimonij relaxare, si talis donatio præstet impedimentum dissolutioni talis matrimonij. hoc dicit secundum intellectum, qui plus placet Panormitano.

CAP. V.

ET † si necesse sit: & infra. ¶ Quia vero castra quædā, quæ rex Legion. filiæ regis Castellæ in dotem [a] tradidisse proponitur, ita vt si eam [b] aliqua occasione relinqueret, ipsa cederēt in ius eius, impedimentū præstare videntur huiusmodi copulæ dissoluendæ: Cum castra ipsa non tam ob turpem, quàm ob nullā [c] causam sint data: vt pote cum inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias: Ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam [d] eius potius retorqueri: castra ipsa restitui [e] volumus, & ad id puellam per excommunicationis sententiam coarctari.

¶ Idem Archidiacono Sancti Andreæ de Scotia.

¶ Vsufructuarius donans sine consensu domini rē ipsam vxori propter nuptias, non transfert in eam plus iuris, quàm ipse habebat: idem de eo, qui sub cōditione adimente habet rem in hæreditatem vel in feudum.

CAP. VI.

NVper † à nobis tua discretio requisiuit, si aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem vel feudum, sed tantum quoad vixerit [f] possidēda: & ipse postmodum tertiam [g] partem vxori suæ in dotem [h] concesserit, vtrum eo defuncto præfatā dotem, vxor (dum vixerit) habere debeat & tenere: cum ecclesia dotes protegere teneatur viduarum [i]? ¶ Postulasti præterea, si qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de vxore legitima procrearet, in hæreditatem vel feudum: & ipse vxori suæ quadam parte ipsius in dotem concessa, decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de iure posset † habere? Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cum regulariter nullus plus iuris [k] in alium transferre possit, quàm eum cōstet habere: vir, † cui terra prædicto modo conceditur, nō potest vxori relinquere,

bet pp iotentionem cum opere subsecuto: fecit enim qđ potuit. s. de big. nup. & c. vlti. & ff. de adul. si vxor. §. 1. & arg. huius c. & eo ipso qđ vxor cōdemnata est de adulterio, vir debet habere ante nuptias donationē & dotē. in Auth. vt lic. ma. & aui. §. si de adulterio. alias est versi. sob illo §. q vero plurimas. coll. 8. Et istud verius credo 1. Pricipiū enim debet considerari in talibus, & non exitus, vt p hoc cæteris delinquēdi audacia auferat: sed si vnq esset falsum, possic: continuiti io pbatione impedimēti. Prima opinio magis benigna apparet, sed non est extedenda licentia.

† Hanc glos. & sententiā cōmuniter sequuntur Doctores, vt patet hic do ct. Panormitanus cu ea tenent huius decretalis per casum de quibus hic Hostiensis, Ioannes And. & alij.

ET si necesse.] Propter varietatē lecturæ non solet summari. Diuidit. Nam primo ponit mandatū pmittis triplici ipsius causa: quarum prima consistit in facto, reliquæ in iure. Secunda: ibi, *Cum castra.* Tertia: ibi, *Ne ad.* Abbas.

† [illegible] Cap. 1. [illegible] hoc anni [illegible] in 3. compilatione.

CASVS. Rex Legionensis accepit in vxorē filiā regis Castellæ, & ei dedit io donationē pp nuptias castra quędam, ita videlicet, q si aliquo casu ipsam relinqueret, castra ipsa cederent i ius eius: Sed ipsi pp consanguinitatem insimul nō poterāt remanere: Vnde mandauit Papa, quatenus deberent abinuicem separari: sed Rex Legionen. nolebat eā dimittere, nisi castra sibi restituerent, & ita castra illa p stabant impedimentū copulæ dissoluendæ: Vnde mandat Papa Archiepiscopo Cōpostellano, & vniuersis epis in regno Legion. cōstitutis, q cum castra, q impedimentum pstant copulæ dissoluendæ, non tā ob turpem causam, q̄ ob nullā sint data, cum inter eos matrimoniū esse noo possit, & ideo nec dos, nec donatio pp nuptias esse potest; oe ad cōmodum ei cedat, qđ debet potius ad pœnam retorqueri, quatenus viro castra ipsa restitui faciant, & ad id per excommunicationis sententiam filiam prędictā coarctent. Nota, q si principale non tenet, nec accessorium: & ita vbi matrimoniū esse noo potest, nec donatio propter nuptias.

a ¶ *In dotem.*] idest, in donationem propter nuptias: quam fecit maritus vxori, prout fecit iste. i. c. proxi. in fin.

b ¶ *Vt si eam.*] Sub tali forma phibet ɔhi matrimoniū. ff. de verb. obli. si ista stipulatio. & C. de inutili stipu. liber. & s. de spon. Gemma. vbi de hoc. & istud pactū perinde haberi debet, ac si nō fuisset appositū. C. de condi. ob cau. da. l. 1. pactū enim ɔ̄ bonos mores nō valet. ff. solu. mat. alia. §. 1. & C. đ pact. pacta q. & 8. dist. q ɔ̄ mores.

c ¶ *Ob nullam.*] ff. de cōdi. sine causa. auunculo. & C. de condi. ob cau. da. l. 1.

d ¶ *In pœnam*] sim. 16. q. 1. legi. & ff. de nego. gest. siue. & ex improbitate nemo consequitur actionem. ff. de furtis. itaque fullo.

¶ Glos. seq. arg. alleg. 3. leges. in ɔ̄trum alias 3. ponit. oppo. cui obycit per hoc. c. 2. ponit. Ioan. tres obiectio. Tancre. vltim. dat aliam solutionem.

e ¶ *Restitui.*] Ex hoc vř, q si ɔ̄ canones vel ɔ̄ præcepta legum, vel cōstitutiones principum ɔ̄hitur matrimoniū: soluto matrimonio, licite repetitur quicqd dotis nomine, vel donationis datum est: vt ff. de condi. sine cau. auūculo. & ff. de ritu nuptia. pfectus. & C. de condi. ob cau. da. l. 1. Sed ɔ̄ vř: q enim scienter ɔ̄ præcepta legum, vel constitutiones principū nuptias ɔ̄hunt, quicqd alteri datū est, debet ei auferri, & fisco applicat. C. de incest. nup. q ɔ̄. ff. de dona. iter vi. & vxo. cū hic stat'. §. vlt. & Instit. de nup. §. si aduersus. Quidam dicunt, q si ignorabant se esse consanguineos, tunc reuertitur qđ datū est, alias nō. C. solu. matri. si ignorans & l. prædicta. C. de incest. nup. q ɔ̄. Istud satis vř: sed obuiat hoc exemplum, quia isti bene sciebant se esse consanguineos, nec hoc ignorare poterant, q in tali gradu erant. arg. C. de lib. cau. si filium. & C. de in inte. restit. mi. de tutela. Dixit Ioan. q si aliqui sciunt se esse cōsanguineos, sed credunt q liceat sibi inuicem ɔhere matrimoniū: tunc competit repetitio. ff. de adulteriis. si adulteriū. §. stuprū. & §. fratres. & §. incestū. & in eo casu potest intelligi qđ hic dř: si autem sciebant se non posse ɔhere: tunc non repetunt qđ dederunt, sed fisco applicatur. C. de incestis nuptiis. Authē. incestas. & l. qui ɔ̄. Tancre. dicit, q hæc nō est accusatio: quia isti sciebant se esse tales: q noo poterant ɔhere, vt dictum est: vnde debebant perdere quicquid hinc inde datum est. Et prouidit hic dominus Papa pp bonum pacis: qa nisi castra restituerentur, nō poterat pax inter eos reformari. Et alia ratio est: hic non poterat seruari pœna statuta. qa nō erat cui applicarent bona illa, cum nullum habeant illi regem superiorem seu fiscū: vnde merito & iure restitui debuerunt illa castra, & alia quæ data sunt, ne alter i lucro remaneat: vnde potius puniri debuit si superiorem habuisset. & hoc satis colligitur per litteram: ne ad cōmodum ei cedat, &c. & sic cessant ɔ̄ria. Tancre. & qa Rex aliter ab illa cōiunctione nō recedebat, vt dicit illa littera.

† Cap. 2. tit. de dote post diuortium restituenda, vel post diuortium restituenda in 3. compilatione. Et de materia istarum & glossarum praua doctores hic, vide Iulium Clarū tract. de feudis.

a Quæ etiā erant regni secundum Vinc. vnde alienari nō poterant, supra de iure iur. intellecto. Ioan. And.

NVper à nobis.] Diuiditur. Primo ponitur duplex quæstio. Secūdo vtriusq; solutio: ibi, *Nos autem.* Tertio q̄dam instructio: ibi, *Illud.* Prima & secūda pars subdiuiditur in duas, qa quælibet ponit quæstionem & solutionem: vt patet in littera. Abbas Siculus.

† posse

† Alias sine vir, cui prædicta terra, dicto modo conceditur.

CASVS. Aliqs dedit alicui aliquā terrā, nō vt in feudū vel hæreditatem, sed quandiu viueret possidendā: Ille postmodū partem illius terræ dedit vxori suæ in donationem pp dotem: decessit vir: Quærit, vtrum vxor eius præfatam donationem habere debeat, dū vixerit, & tenere. Secūdo ponit q̄stio: Aliqs dedit hæredi suo de legitimo mřimonio pcreato i hřditatē vel feudū, aliquā terrā: Postmodū ipse partem ipsius terræ dedit vxori suæ i donationē: tandē decessit sine ple: Quærit, vtrū de iure mulier possit habere donationē illā? Consultus Papa rńdet, q cū regulariter nullꝰ possit plus iuris trāsferre in aliū, q̄ habeat: vir pdictus nō potuit vxori pdictę reliquere qđ ei nō licuit, nisi quo ad viueret possidere: & ideo mulier illa, terrā illā habere nō potest, nisi ille ad quē illa spectat, donationi voluerit cōsentire: & idē est in secūda q̄stione dicendū. Licet aūt i causis viduarū ecclesia fauorabilis debeat esse, tā ɔ̄ iustitiā nō est fauor ecclesię cōcedēdꝰ. In fine dicit, q vxor dř dotē dare viro, vir aūtē mulieri donationē pp nuptias. Nota, q nullus potest plus iuris in aliū transferre, q̄ ipse habeat. Itē ecclesia nullis, etiā pꝑsonis miserabilibus, dř ɔ̄ iustitiā pudiciū facere. Itē mulier dat dotem marito, maritus aūt vxori donationem propter nuptias

f ¶ *Vixerit.*] simile 10. q. 2. hoc ius porrectum. §. si œconomus. C. de vsu & habi. si patri.

g ¶ *Tertiam.*] idem esset, si totam.

h ¶ *In dotem.*] idest, donationem.

i ¶ *Viduarum*] tanquam miserabilium personarum. 87. dist. §. 1. & c. 1. De hoc dicitur s. de for. compet. ex tenore 3.

¶ Gl. se. circa brocar. alle. quatuor. concor. duo contraria. & soluit.

K ¶ *Nullus plus iuris.*] vt, 1. q. 7. Daibertū. ff. de reg. iur. nemo plus. ff. de acq. rerum domi. traditio. & s. de iure pat. qđ autē. in fi. & c. cura. Argu. ɔ̄. ff. de vsufruct. quod nostrum non est. ff. de acquiren. re. domi. non est nouum. contraria casualia sunt.

| Concor. l. 1. C. quando impera. inter pu. & vi. Rel in l. 1. C. de bo. mater.

a ¶ *Quoad vixerit.*

quod ei non licuit, nisi quo ad vixerit [a] possidere: nec licet vxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi donationi, ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit consentire [b]. ¶ Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda: nam licet ecclesia in causis viduarum se fauorabilem [c] debeat exhibere, cōtra iustitiam tamen non est eis fauor ecclesiasticus concedēdus. ¶ Illud vero te nolumus ignorare, quòd vxor dare dicitur viro dotem: vir autem vxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctiones [d].

¶ Idem Archiepiscopo & archidiacono Genuensi †.

† Ianuensi

¶ *Vir agens pro dote, non omnino excluditur ex eo quòd vergat ad inopiā, nec præcise cogitur satisdare vltra facultatem propriam: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest: Et si per illam cautionem non esset sufficienter prouisum cōsumptioni dotis, deponetur dos apud mercatorem, vt de honesto lucro vir sustineat onera matrimonij. hoc dicit secundum intellectum, quem tenet Panormitanus inhærendo verbis litteræ. Et est casus notabilis & quotidianus.*

CAP. VII.

PEr† vestras litteras intimastis, quòd cum magistrum R. super quadam summa pecuniæ pro H. paupere, auctoritate nostra curaueritis conuenire [e], quam idem H. pro dote vxoris suæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quòd vxorē suam à se repulerat [f], & tacita veritate [g] super hoc litteras impetrauerat †: quia cum super eadem dote, alia vice, coram vestræ ciuitatis consulibus quæstio mota esset, ipsi pronunciauerunt, vt quoniam idem H. ad inopiam [h] vergere videbatur, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem [i] idoneā de ipsa non peritura præstaret: vnde vos ei, vt de saluanda dote caueret, & vxorem suam reciperet, præcepistis: & infra [k]. ¶ Cum ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditū est corpus vxoris: Mandamus, quatenus dotem assignari faciatis eidem, sub † ea quam [l] potest, cautione præstare: vel saltē alicui mercatori cōmitti, vt de parte honesti [m] lucri, dictus vir onera [n] possit matrimonij sustentare: ne occasione dotis detentæ, vxor à viro dimissa, seu vir, qui dimisit vxorē, adulterij reatum incurrat.

† impetrauit.

† Aliàs sub ea quā potest, cautionem præstare.

a Cap. 3. tit. de dote amittenda vel post diuortium restituenda, in 3. compilatione.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Hæc decretalis, satis seipsam summat.*

CAP. VIII.

DOnatio †, quæ con-

† De materia huius decretalis & glossarū vide latissime per Palaciū Rubeum in repetitione huius Rubricæ. §. 28. cū multis sequentibus. addit Antonium Gabrielē lib. 3. communium conclusion. tit. de donatio. coniug. 5. & 6.

a ¶ *Quoad vixerit.*] Et sic habes, q feudum potest alienari ad tempus. aliàs non potest alienari. ī. de feudis. c. secūdo. vbi de hoc.
b ¶ *Consentire.*] ex quo alienationi consentit, rē postea reuocare nō potest. arg. ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. sicut re corporali. §. si voluntate. & §. sed & si pmiserit. & l. si debitor. §. si in venditione.
c ¶ *Fauorabilem.*] 87. dist. c. 1. & 2. C. quādo imp. inter pupil. & vi. l. vnica. & ī. de fo. cōp. ex tenore. vbi de hoc.
d ¶ *Sanctiones.*] C. de dona. ante nup. l. 1. & vlt. §. sancimus. & dos ad vxorem, & donatio ad virum soluto matrimonio reuertiē: nisi ex pacto lucrei. ī. eo. c. vlt.

PEr *vestras.*] Marito vergente ad inopiā, pro dote satisdatio potest peti. ita summat Abbas. Et sm hunc intellectū esset hic casus singularis, q non est alibi. Diuiditur: Nam in prima ponitur consultatio. In secunda rñsio cum mādato: ibi, *Cum ergo.* Prima pars ponit causæ delegationem, actoris petitionē, rei exceptionē, & iudicis interlocutionē. Scda ponit duas causas mādati alternatiui, qđ inter illas interserit. Abbas Siculus.

CASVS. Inter H. virum & vxorem suam coram consulibus ciuitatis Genueñ. sup dote ipsius mulieris quæstio vertebatur, coram quibus dictus H. petebat dotem vxoris sibi assignari: mulier ꝯdicebat q sibi assignari nō deberet, cum ad inopiam vergeret, nisi cautionē præstaret de dote soluenda: & qa eam à se expulerat: iudices, quia ad inopiam vergere videbatur, pronunciarūt, q dos illa non assignaretur eidem, nisi præstaret cautionem idoneam, de ipsa nō peritura: & sic dos ipsa remansit penes quendam magistrum R. postmodū vero dictus H. impetrauit litteras ad archiepiscopū & archidiaconum Genueñ. ꝯ illum R. super dote prædicta: iudices dictum magistrum R. ad suam præsentiam citauerunt: coram quibus dictus H. petebat à dicto magistro R. dotem vxoris suæ: sed dictus R. exceptionem opposuit ꝯ ipsum, videlicet, q vxorem suam à se repulerat, & tacita veritate super hoc litteras impetrauit, videlicet, q alia vice super eadem dote quæstio mota fuit coram consulibus ciuitatis, & pronunciatum, sm quod superius est præmissum: Iudices, cum de hoc constitisset eisdem, præceperūt eidē, vt sic de dote saluanda caueret, & vxorem reciperet: sed cum ipse cautionē præstare non posset, ad ipsius instantiam dño Papæ hoc rescribere curauerunt: Vnde dñs Papa his præmissis mandat eisdem, quatenus dotem faciant assignari eidem, sub ea cautione, quā potest præstare; vel saltem alicui mercatori committant, vt de parte honesti lucri valeat sustentari: ne occasione dotis detētæ, vxor à viro dimissa, vel vir, adulterij reatū incurrat: Satis enim potest ei credi modicum dotis, cui creditur totum corpus vxoris. Nota, q cautio de dote saluanda præstari debet à viro, cum ad inopiam vergit. Item cautio quæ præstari potest, exigenda est. Item cui conceditur maius, & minus multo fortius concedi videtur.

In hanc decretalē ex lebras extat & copiosa repetitio Palacij Rubij eum videto.

e ¶ *Conuenire.*] id est, ad iudicium euocare ad petitionem H.
f ¶ *Repulerat.*] Et ideo audiri non debuit, nisi primo ipsam restitueret. ī. de restitu. spolia. ex conquestione. & ī. de ord. cog. super spoliatione. & c. cum dilectus.
g ¶ *Tacita veritate.*] De processu negotij: vt sequitur. sic ī. de re indi. inter monasterium.

¶ *Glossa sequens obijcit & soluit.*

h ¶ *Ad inopiam vergere.*] & bona videbatur illa pronunciatio: qa ex quo maritus incipiebat labi facultatibus, & re sua male vti, cogendus erat eam restituere. C. de iu. do. vbi. & in Authen. de æqualitate do. §. vlt. colla. 7. immo etiam sequestranda est, cum præsumitur vir eam dilapidaturus. ff. solu. matri. si cum dotem. §. si vero dotem. Si ergo tenetur eam reddere, ergo nō potest eam repetere. ī. de iureiur. quemadmodū. quia turpius eicitur, &c. & dolo petit, q restituere statim debet, ff. de reg. iur. in condemnatione. in fi. Sed hæc non habent locum in casu illo, vt hic dicitur: Cum enim corpus suum vxor ei commiserit, multo fortius & dotem sibi committere debet, sub ea, quā potest cautione præstare, vt sequitur. C. de pact. conuen. hac lege & est simile 12. q. 2. præcipimus. immo vxor tenetur alere virum suum egentem de dote. ff. de iure dotium. mutus. §. manente. & præmissa locum habent, cum maritus suspectus est de dilapidatione: qa male versatur in re sua: & non cum paupertate laborat, vt hic faciebat, & ita restituetur huic dos, prout hic dicitur in fine. Laur.
i ¶ *Nisi cautionē.*] Lex enim prohibet fideiussorem dari pro dote. C. ne fideiussores dotium dentur. l. 1. & 2. Sed in alio casu illud intelligitur.
k ¶ *Et infra.*] sed cum ipse cautionē præstare non posset, ad instantiā ipsius dño Papæ hæc rescribere curauerūt.
l ¶ *Quam potest.*] iuratoriam scilicet, in Auth. vt nulli iud. liceat habere loci curatorem. §. si vero crimen. coll. 9. vbi dicitur, q si mulier accusatur de crimine, pro quo debeat custodiri, debet dare fideiussorē: si fideiussorē dare nō potest, iuratoriam cautionē præstet: & sufficit. C. de episc. & cler. Auth. generaliter 1. & i Auth. de litig. §. ad excludendas. vnde sumpta est hæc Authen. generaliter. coll. 8.
m ¶ *Honesti lucri.*] Non enim tenetur fœnerari dotem, & de vsuris alere vxorem. arg. C. de admi. tu. Auth. nouissime. sed conuertat eam in societatem honestam, vel aliquod cōmercium: & ex lucro honesto eam alat. arg. in Auth. vt hi q. obligatas se habere phibent res minorum. §. quoniam autem videmus. colla. 6. ibi tamē dicitur, q si minor non habet vnde viuat, sed tantum pecuniam, tunc curator cogitur fœnerari s. Lau.
n ¶ *Onera.*] ff. de iure dot. si is qui Stichum. §. ibi dos. & infra, de vsuris, salubriter. Tancre.

l Sed illud nō tenet secundum canones: non enim debet quis crimen suum commodis alienis impendere, 46. dist. sicut nō suo. secūdū Gof. & Hostiensem Ioan. And.

DOnatio.] Prima pars demonstrat, quando & qualiter donatio facta inter coniuges valeat, vel reuocanda intelligaē. Secunda docet, an reddenda sit dos & donatio pp nuptias soluto matrimonio. Secunda: ibi, *Sane.* sit hæc diuisio sufficit p summario. Abbas.

CASVS. Quæsitum fuit a Papa vtrum inter virum & vxorem durante matrimonio donatio hinc & inde facta teneat? Respondet Papa, quòd donatio durante matrimonio inter coniuges facta, ex qua alter fiat locupletior, & alter pauperior, non habet firmitatē, nisi donatio confirmeē obitu donatoris: & donatore viuente penitus euanescit, si reuocetur ab eo tacite vel expresse, vel si prius moriatur, qui donationem accepit.

SANE.

stante[a] matrimonio inter coniuges dicitur esse facta: ex qua alter locupletior[b], & pauperior alter efficitur: firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus euanescit, si reuocetur ab eo tacite[c] vel expresse, vel qui donatum[d] accepit, prius debitum naturæ persoluat. ¶ Sane soluto matrimonio, sicut dos[e] ad mulierē, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de cōsuetudine secus obtineat, vel ex pacto de lucranda dote, vel donatione propter nuptias; quod †æquale sit, cum hincinde contrarium inducatur.

TITVLVS XXI.

De secundis nuptiis †.

¶ Alexander tertius.

¶ *Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus est.*

CAP. I.

CApellanū† (quē benedictionē cū secunda[f] constiterit celebrasse) ab officio beneficioque suspensum, cum litterarum tuarum testimonio, ad sedem Apostolicam nullatenus destinare postponas.

¶ Lucius tertius vniuersis Christianis in captiuitate Sarracenorum positis.

¶ *Dubitans de morte coniugis nisi prius certificetur, contrahere non debet: & si contraxit, reddat, sed non exigat debitum: & si postmodum sciat primam viuere, dimittat secundam. Abb. Sic.*

CAP. II.

DOminus†, ac redemptor noster: & infra. ¶ Sane super matrimonijs, quæ quidam

SANE. Dicitur in §. isto, q soluto matrimonio dos redire debeat ad mulierem, & donatio ad virum: nisi de consuetudine 3riō obtineat, vel nisi ex pacto facto inter virum & vxorem de lucranda dote vel donatione pp nuptias, 3rium inducatur: & pactum istud æquale debet esse ex vtraque parte. Not. q donatio inter virum & vxoré non valet nisi in casibus. Item dos ad mulierē redire debet, & donatio ad virū ꝑm leges: consuetudo tamē vel pactum in hoc derogat legi.

a ¶ *Constante matrimonio.*] Nota quòd donatio inter virum & vxorem moribus prohibita est: ne mutuo amore inuicem spolientur, non tēperādo à donationibus, sed profusa erga se facilitate vtentes. Maiores enim nostri hoc prohibuerunt, amorem honestum solis animis existimantes, & ne alter in paupertatem incideret, & alter ditior fieret, nec esset illis studium filios educandi. ff. de donationibus inter virum & vxoré. l. 1. 2. & 3. & in Authent. quib. mod. na tu. effi. legitimi. §. illud quoque, ad finé. collatione 6. & nulla est donatio vbi matrimonium tenet. Si vero matrimonium non tenet, donatio de iuris rigore valet: sed fas non est tales donationes esse ratas, ne melioris conditionis videantur delinquentes, q̄ qui non deliquerunt 3hendo. ff. eod. l. 3. §. 1. & C. eod. si ex voluntate. Sed inter sponsum & sponsam tenet donatio. ff. eod. inter eos. & l. cum hic status. §. si quia sponsam. Tñ si donator in eadem voluntate vsq; ad supremum vitæ exitum perdurauerit, valet donatio. C. eod. l. 1, & 3. & hic, vbi dr: nisi donatoris obitu confirmetur. Et si donatio legitimum modum excedat, & non fuit insinuata vsque ad legitimum modum, valebit, si permansit in ea voluntate, vsque ad mortem. C. eod. l. donationes.

† Vide notas nostras in hunc locum.

† Vide Magistrum & theologos lib. 4. sententiarum dist. 42.

s Sequitur: q matrimonio consummato, & fiunt ante nuptias donatio facta iure consistit, etiam si eodē die nuptiæ fuerunt subsecutæ. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens exemplificat quomodo donatarius potest esse locupletior, &c. & econtra ponit duos casus, in quibus id fallit. in fine dicit quatenus fiat reuocatio.*

b ¶ *Locupletior.*] Donatio ex qua hoc contingit, nulla est. ff. eod. l. 3. § respon. & ex eo quod dicit; ex qua alter locupletior, & alter pauperior: à 3rio sensu datur intelligi, q donatio teneat his cessantibus: quod verum est. Si ergo maritus non fit pauperior, tenet donatio, vt si maritus sit institutus hæres, & repudiet hæreditatē donationis causa, vt deferatur vxori sibi substitutæ, vel si repudiet legatum, vt remaneat penes vxorem oneratam pro legato prꝯstādo: vel si rogatus esset restituere hæreditatem vxori, ne detrahat quartā causa donationis: tunc tenet donatio. ff. eod. si sponsus. §. si maritus. & §. si quis. vel si donauerit vxori rem alienam. ff. eod. sed & si constāte. Item licet pauperior fiat donator, & accipiens non fiat locupletior, tenet donatio: vt si emerit inde vnguenta. ff. eod. quod autē. §. 13 Item valet quandoque donatio licet donator fiat pauperior, & accipiens locupletior, si in tempus finiti matrimonij sit collata, sed ante tēpus illud non efficitur res donata donatarij, sed differtur in tempus, in quo mulier à lege viri soluta est. ff. eodem, si seruum vxori. §. vltimo. & l. quia. & l. si inter. Item in alio casu valet donatio, licet alter fiat pauperior, & alter ditior. ff. eod. quod si vir. Fit autem donationis reuocatio, quatenus donator pauperior, & accipiens locupletior factus est. ff. eod. si sponsus. §. vltimo.

a Et habet id locū etiā si pecuniā data pro vnguentis mulier soluat creditori suo; & non de sua pecunia emit vnguenta. Idē est pro illis emendis lancem dedit, quam illa remisit: & d sua pecunia vnguenta emit. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens exemplificat quomodo tacite, & quomodo expresse reuocetur.*

c ¶ *Tacite vel expresse.*] Tacite autē fit reuocatio per diuortiū, nisi in diuortio voluerit donationem valere. ff. eo. sed interim. §. si maritus. & l. cum hic status. §. si diuortium. & C. eod. l. à marito. Item tacite fit reuocatio, si prius, qui libertatem acceperit, decesserit, q̄ is qui contulit: vt in l. prædicta. à marito. Si vero prius decedat is qui donauit, nec reuocauit donationem, confirmatur morte per silentium. C. eod. donationes. & l. 1. & 3. Si autē simul moriantur, puta naufragio vel ruina, valet donatio. ff. eod. cū hic status. §. si ambo, expresse reuocatur donatio cū donator eam reuocat. C. eo. à marito. nisi pœniteat eum reuocasse donationem: vt supremum iudiciū eius siue voluntatem spectemus. ff. eod. cum hic status. §. pœnitentiam. Item expresse fit reuocatio, si maritus ea quæ donauit, postea pignori dedit, vel alij donauit, vel alio modo alienauit. C. eod. si maritus tuus. ff. ī. de procura. non iniuste. Et hæc quæ dicta sunt de dona. inter virum & vxo. inter parentes & liberos pene intelligi debent, inter quos prohibita est donatio, cum vna persona intelligantur. C. de impu. & alijs substi. l. vlt. & 35. q. 3. §. hac auctoritate. nisi in casibus.

d ¶ *Qui donatum.*] vt C. eod. l. à marito. & ff. eod. cum hic status. §. si ambo. & ista verba tacite vel expresse, vel q donatum accepit, &c. sumpta sunt ex illis duabus legibus.

e ¶ *Sicut dos.*] Dos. n. datur viro à muliere, & donatio datur vxori à viro. ī. eod. nuper. in fine. C. de donationib. ante nuptias. l. 1. & vltima. Et ideo redire debent ad eos: vt hic dicitur, & dos & donatio pp nuptias debent esse æquales hincinde. C. de pactis conuent. Authentica æqualitas. & in Authentica. de æqualitate dotis. §. hæc igitur. & §. decętero. coll. 8. Et verū est, q ista debēt redire ad mulierē & virū, nisi consuetudo sit in 3rium: vt dr hic, nisi pactum de dote vel donatione lucranda vel parte, sit factum inter eos: vt hic dicit, & C. de pactis conuent. l. ex morte. Authentica æqualitas. & in Authenti. de æqualit. do. §. hoc igitur. collatione octaua. C. de rei vxor. actio. lege vnica. § illo proculdubio. Et istud pactum debet esse æquale hincinde: & si non sit æquale, maior pars lucri ad minorē debet reduci, vt legibus prædictis, ex morte. & Authentica, æqualitas. & l. lege leonis. C. de pactis conuent.

† Cap. vnico. eod. tit. in 1. compilatione. Et vide notas nostras in hoc cap. vbi contra hæc ... vlteriores nuptias licere esse ... illustratus.

‡ Cap. 1. eod. tit. in 1. compilatione. huc spectant ea dicta supra de sponsa. lib. cap. in præsentia.

DE SECVNDIS NVPTIIS.

¶ *Quia diuortio facto solent homines transire ad secundas nuptias, ideo post de diuortiis, merito subiicitur de secundis nuptiis. Et scias, quòd necdum secundæ nuptiæ approbantur ab ecclesia, sed etiam tertia & vlteriores: vnde non solum quis bigamus & trigamus, sed etiam octogamus esse potest: vt dicit textus in cap. aperiant. 31. q. 1. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 34. q. 2. & 31. q. 1. in multis cap. 2. q. 2. §. hinc colligitur. 3. q. 7. §. tria. prope finem.

CApellanum.]Casvs. Quædam mulier mortuo viro suo transiuit ad secunda vota: quidam capellanus benedixit mulierem istam transeuntem ad secundum matrimonium: Quia nuptiæ secundæ benedici non debent, quæsitum fuit qualiter capellanus iste puniri debeat? Mandat Papa episcopo suo, quatenus capellanū illum ab officio & beneficio suo suspēdat, & sic suspēsum ad Apostolicā sedē trāsmittat. Nota q sc̄dæ nuptiæ benedici nō debēt: & q eas benedicit, punit.

¶ *Glossa sequens reddit tres rationes, sed primam reprobat.*

f ¶ *Cum secunda.*] Secundæ nuptiæ benedicendæ non sunt. ī. eod. vir autem. & secundam accipere secundum veritatis rationē, vere fornicatio est. 30. q. 1. hac ratione. Sed illud intelligitur primo viuente; & non debent benedici secundæ nuptiæ, ad exhortationem continentiæ: sic & sacerdos interesse nō debet nuptijs clandestine 3ctis. ī. de clandest. matrimo. cum inhibitio. §. sane. multo minus debet illas benedicere, & alia ratio est: quia sacramentū[z] iterari non debet. ī. eod. vir autem. vbi hæc ratio notatur.

DOminus.] Tria sunt dicta. Secundum: ibi, *Si vero.* Tertium: ibi, *Quod si.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam Christiani erant in captiuitate Sarracenorū, quidam de his cōiugati nulla certitudine habita de morte vxoris, 3hebant secunda matrimonia: Quærebatur, an deberent sic remanere? Rñdet Papa, vt nullus præsumat amodo ad secundas nuptias conuolare, donec ei constet, quòd vxor sua de hac luce decessit. Si vero aliquis vel aliqua hoc non seruauerit, & dubitet adhuc de morte prioris coniugis: ei cui nupsit, debitum non deneget postulanti: sed nullatenus exigat ab eadem: Si vero postea constiterit de vita prioris cōiugis, statim eam relinquat, & ad priorē reuertatur.

z Neque hoc dictum illa est sacramentum, aut pars sacramenti, neque matrimonium est ex ijs sacramentis, quæ nequeunt iterari. Vide S. Tho. 4. senten. dist. 42. q. 3. art. 2.

Nota, q vir vel mulier cõtrahere secunda matrimonia non debet, nisi de morte coniugis certus existat.

a ¶ *Ei constet.*] ĩ. de sponsa. in præsentia. vbi notatur quid iuris sit de hac materia. C. de repudi. authen. hodie. & in Authen. vt liceat ma. & auiæ. §. q autem. coll. 8.

ex vobis (nondum habita obeuntis coniugis certitudine) contraxerunt: id vobis respondemus: vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet [a], quòd ab hac vita migrauerit coniunx eius. ¶ Si vero aliquis vel aliqua, id hactenus nõ seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitãdũ, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget [b] postulanti: quod à se tamen nouerit nullatenus [c] exigendum. Quòd si post hoc de prioris cõiugis vita cõstiterit, relictis adulterinis [d] complexibus, ad priorem coniugem reuertatur.

¶ Vrbanus tertius Vigiliẽs. † episcopo.

¶ *Si vnus ex coniugibus fuit aliàs benedictus, non debent coniuges de nouo benedici.*

b ¶ *Non deneget.*] Et ita propter dubium præsumitur pro matrimonio: quod fieri debet. ĩ. de spon. iuuenis. & arg. ĩ. de matrimonio. cõtrac. ꝫ interdic. eccle. c. 1. & ff. de regu. iur. in ambiguis. & ff. de iure do. in ambiguis. nisi quãdo dubitatur, an ꝯtractum sit matrimoniũ: quia clandestinum est: quo casu potius præsumitur adulterium, quàm matrimonium. 30. q. 5. aliter. & arg. ĩ. de clandesti. despon. c. 2.

c ¶ *Nullatenus exigendum.*] Hoc est propter conscientiam dubiam ex probabili causa. Simile. ĩ. de sentent. excommu. inquisitioni, in fine.

¶ Vigo.
¶ Vig. sed in vatica nis vt est impressum.

¶ *Glos. seq. exponit. arg. soluit, & dat simile per modum conuersum.*

d ¶ *Adulterinis.*] Hoc intellige, si postquam intellexerit pro certo de vita prioris mariti, cum secũdo remanexit: quia statim est adulterium. & non ante. 34. q. 2. cum per bellicam. & est argu. q matrimoniũ quod ab initio valuit, tractu temporis infirmatur. ff. de iudi. si alter. & l. si à me. Sed non fuit matrimonium ab initio in veritate: sed nunc primo declaratur matrimoniũ nõ fuisse, sicut econuerso, & ex futuro euentu apparet matrimoniũ ab initio fuisse. ĩ. de frigi. & malefi. fraternitatis. in fi.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compila. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 9. c. 1.

1 Hoc verum de sacramentis imprimẽtibus characterem.

CAP. III.

VIr. † antẽ vel mulier ad bigamiam transiens, non debet à presbytero benedici [e]: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari [f] non debet.

¶ Idem Exoneñ. episcopo.

¶ *Mulier nubens infra annum lugubrem, infamiam non incurrit. hoc dicit cum sequenti. Abbas Siculus.*

VIr autem.] Casvs. Dicitur hic, q bigamus vel bigama non debent aliquo modo à sacerdote benedici, cum aliàs fuerint benedicti. hoc habes 31. q. 1. quemadmodum. Nota mulieres secundo nubentes, non esse à presbytero benedicendas.

e ¶ *Benedici.*] ĩ. eod. c. 1. vbi de hoc.

¶ *Glos. seq. ponit rationem prohibitæ iterationis, et duo sacramenta, quæ iterantur, & de pœnitentia solemni subdit consuetudinem quorundam locorum, dicens quo casu excuset.*

f ¶ *Iterari.*] Sacramenta enim iterari [1] non debent. 1. q. 1. hanc regulam. & c. hi qui. ne fiat eis iniuria. 1. q. 1. quod quidã. & de conse. dist. 4. ostenditur. 33. q. 7. quemadmodum. & C. ne sanc. bap. ite. l. 1. & 2. Videretur enim, q sacramentum huiusmodi non fuisset collatum, vel q inefficax fuisset omnino, & sic fieret iniuria ei. 1. q. 1. sacramenta. Tamen pœnitentia bene iteratur, de pœni. dist. 3. adhuc instant. fallit etiam secundum quosdam in extrema vnctione. Quid enim impediret hanc iterari, cum non [2] sit sacramentum, sed oratio super hominem. 1. q. 1. manus. & solẽnis pœnitentia non iteratur. 50. distinct. quamuis. &c. in capite. Gratianus tamen dicit, q iteratur secundum consuetudinem quorundam. de pœni. dist. 3. §. ex persona. & benedictio ista cum aliquis secundam duxit virginem, iteratur secundum consuetudinem quorundam locorũ, & hoc si Papa sciat talem cõsuetudinẽ, aliàs nõ licet.

2 Immo est vnũ de septem ecclesiæ sacramẽtis, & cõtrarium asserere est hæresis demum damnata in concilio Tridẽt. sessio 7. de sacramentis. cano. 1. & sessio. 14 de sacramento extremæ vnctionis cap. 2. & ibidẽ eod. tit. canon. 1. adde Sotum lib. 4. sent. dist. 23. q. 1. art. 2. vbi plenissime. adde Lindanum lib. 4. c. 28. Panopliæ Euangelicæ.

SVper illa.] Ponit quæstionẽ cui rñdet: ibi, *Respondemus.* Abb. Sic. Casvs. Secundum leges, si mulier mortuo viro infra annum nubat, efficitur infamis: Quæritur, an secundum canones ita sit? Respondet Papa, q cum dicat Apostolus: mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri: nubat in Domino cui vult: ex licentia Apostoli omnis infamia abolet: nec debet legalis infamiæ sustinere iacturã: quoniã in his sacræ leges nõ dedignant sacros canones imitari.

g ¶ *In Domino nubat.*] j. c. proxi. ergo cum Apostolus nullum tempus adiciat, nec nos adiicere debemus. 31. q. 1. q si dormierit. & 2. q. 5. consuluisti. & ĩ. de transla. inter corporalia soli ergo honestati suæ consulat mulier, quia statim licet, ex quo tempus nõ adiicitur. Insti. de verborũ obli. §. pure.

CAP. IIII.

SVper † illa quæstione, qua quæsitum est, an mulier possit sine infamia, nubere infra tempus luctus secundum leges diffinitum †: Respondemus, quod cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo, soluta est à lege viri sui: in Domino nubat [g], cui voluerit: per licentiam [h] & auctoritatem Apostoli, eius infamia [i] aboletur.

¶ Innocen. iij. P. nobili mulieri.

¶ *Summatur vt præcedens.*

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compila. & post concilium Lateran. par. 9. cap. 2.

h ¶ *Per licentiam.*] quæ intelligitur interuenire, eo ipso, q non prohibetur: vt 11. q. 1. sunt nonnulli.

¶ Habetur in l. 1. ff. de his qui not. infa. & in l. 1. C. de secũ. nup.

i ¶ *Infamia.*] j. c. proxi.

CVm secundum.] Præmissa ratione ponit dictum, & soluit obstaculum. Abbas Siculus.

1. Cor. 7. & ad Roman. c. 7.

CAP. V.

CVm † (secundum Apostolum [k]) mulier mortuo viro suo, ab eius sit lege soluta, & nubendi cui vult [k] tantum in Domino liberam habeat facultatem: nõ debet legalis infamiæ [l] sustinere iacturã, quæ licet post viri obitum, infra tempus luctus (scilicet vnius anni spatiũ) nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo [m] vtitur potestate: cum [n] in his præsertim seculares leges, non dedignentur sacros canones imitari.

¶ Cap. vnico. eo. tit. in 3. compila.

Roman. 1. 7. & 1. Corinth. c. 7.

k ¶ *Cui vult.*] sic. 7. q. 2. sicut alterius. & ĩ. c. proximo.

¶ *Glos. seq. inducit legem, & eius causam: secundo tractat, an canon liberet illa etiam à pœna legali: & primo dicit quòd sic: secundo ponit opinionem contrariam.*

l ¶ *Legalis infamia.*] quã indixit lex ei, quæ nubit infra annum, ne turbaretur sanguis, & de prole dubitaretur [3]. C. de repu. consensu. §. si vero. ff. de his qui not. infa. l. liberorum. §. 1. Et nota q canones isti nõ solum talem mulierem liberant ab infamia, sed omni pœna quam exprimit lex. C. de secun. nup. l. 1. & in Authen. iisdem pœnis. & in Authẽ. de resti. & ex quæ pa. §. vlt. coll. 4. Nec debet dici infamis in foro ciuili, ex quo per ecclesiam & licentiã Apostoli remissa est. arg. ĩ. qui filij sint legi. per venerabilem. & 2. q. 3. §. hinc colligitur. Quidam tamen dicunt, q propterea non euadit pœnam illam, qua priuatur ante nuptiali donatione. Authen. prædic. de restit. & ex quæ pat. §. vlti. coll. 4. quæ virũ suum ita velociter dehonestauit, vt appareat etiam eo viuente, eam non caste vixisse: vt ibi dicitur: & ideo perdere debet quicquid ex liberalitate viri ad eam potuit peruenire, nec ecclesia in hoc potuit [4] pœnam illam tollere: quia quandam ingratitudinem videtur mulier commisisse. argu. ĩ. de dona. propter nup. nec est hoc contra Apostolum. ĩ. de diuor. gaudemus.

3 Plures alias causas notamus in §. item in lexicon. 27. q. 2.

m ¶ *Concessa sibi tamen ab Apostolo.*] quã alicui auferre non possumus. 28. dist. de his. beneficium enim iuris, nemini est auferendũ. 5. dist. ad eius vero. ff. de re iudi. l. 4. §. si quis cõdemnatus. & beneficium principis latissime interpretandum est. ff. de consti. prin. beneficium. & sic ad omnes mulieres hoc beneficium extenditur.

4 Immo potuit, quicquid hic dicat Bernardus cum sequentibus.

n ¶ *Cum in his.*] scilicet matrimonijs contrahendis, in quibus sacræ leges sacros canones imitantur. in Authen. quomodo oportet episco. §. vltimo. coll. 1. & in Authẽ. vt cleri. apud proprios episcopos. §. vlt. coll. 6. & ĩ. de iudicijs. at si clerici. & in Auth. de ecclesi. tit. circa princip. colla. 9.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS, &c.

¶ *Duobus modis potest continuari: Primo ad praecedentia: Secundo ad sequentia: Primo sic: Supra visum est de accusationibus ciuilibus, sequitur videre de criminalibus, & poenis eorum. Vel sic, & secundo ad sequentia: Tractaturus auctor in quinto de criminibus & poenis eorum: quia super eis quandoque proceditur per accusationem, quandoque per inquisitionem, quandoque per denuntiationem: ideo primo de his praemittit. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur. 2.q.7.& q.8.& 3.q.4.& q.5.& q.9.& q.10.& q.11.& 4.q.1.& q.4.& q.5.& q.6.& 15.q.3.per totum.

LIBER QVINTVS.

TITVLVS I.

De accusationibus, inquisitionibus, & denuntiationibus.

¶ Felix Papa†.

¶ *De persona accusatoris prius quaerendum est in iudicio.*

CAP. I.

SI† legitimus[a] non fuerit accusator, non fatigetur[b] accusatus.

¶ Idem episcopis per Galliam constitutis.

¶ *A denuntiatione repellitur is, qui nō praemonuit.*

CAP. II.

SI† quis episcopus ab illis accusatoribus[c], qui recipiēdi sunt, accusatus[d] fuerit, postquā ab eis charitatiue[e] conuentus[f] fuerit, vt causam emēdet, & eā corrigere noluerit: non olim[g], sed nunc[h] ad primates causae eius canonice deferantur.

¶ Gregorius† duci Campaniae.

¶ *Criminatio praelati debet tractari coram illis, quorum interest.*

CAP. III.

ILla† praepositorum: & infra. ¶ Si vero aliquis est de monasterio[i] praedicti abbatis, qui possit dicere[k], quòd ad culpam reatumque eius pertineat: Nos cum eis, quorum[l] interest, causam districte volumus perscrutari: vt vel condemnetur[m], vel absoluatur.

¶ Idem† Constantiae Augustae.

¶ *Qui de aliquo crimine accusatur vel denuntiatur, interim promoueri non potest.*

CAP. IIII.

OMnipotēs† Deus: & infra. ¶ Valde graue est, vt vir, de quo tanta & talia nuntiantur[n] (cum ante requiri & discuti debeant) honoretur[o].

¶ Paschalis Papa.

¶ *Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem ante à sua familiaritate neglexerit separare.*

CAP. V.

NVlli† episcoporū ab accusatione sua repellere[p] liceat, quos antequam se ab eis impetendum cognosceret, à sua communi familiaritate[q] neglexerit separare.

¶ Vide notas nostras hic.

[S]I legitimus.] Ad petitionem illegitimi accusatoris reus non est ad iudicium trahēdus. hoc dicit. Et non diuiditur. Abbas. Casus patet. Nota, q criminosus nō potest alium accusare.

¶ Cap. 2. eo.tit. in 1. compilat. Et vide Bal. dum in l. damnal. §. si alieno. ff. de damno infecto.

¶ *Glo seq. ponit & repetit tria, quae faciūt accusatorem non legitimum.*

a ¶ *Legitimus.*] Illegitimus ideo dicit: quia si sit criminosus, non potest alium accusare. 3.q.7. qui sine. & ca. postulatus. & qui trabem gestat in oculo, festucā de oculo fratris non potest eruere. ea. causa, & q.ea.§.tria. vers. porro. in fin. & 1. q. 1. multi. & 6.q.1. qui crimen. qui enim alium accusat, debet esse bonae famae, non suspectus, per iura praedicta: si enim ad denuntiandū viles personae non admittuntur, vt ĩ. de spon. cum in tua. multo fortius nec ad accusandum. item nec debent esse inimici. j. eo. cum oportet. & c. cū P. Manconella. & c. meminimus: Debet enim esse sine crimine, non inimicus, bonae famae & opinionis qui alium accusat, aliàs non est legitimus accusator: Criminosus enim criminosum accusare non potest, aut etiam denuntiare.

¶ Cap. 8. eo.tit. in 1. compilat. Vide notas nostras in hanc decretalem & de materia S. Thomam 2. 2. q. 33. art. 7. vnde etiam intelliges glossam hanc.

¶ Lib. 8. epistola. 32 regulae.

ADDITIO. Multae aliae sunt personae, quae accusare non possunt: Vnde versus. *Hi non accusant, quos metra sequentia signant:*

Foemina, pupillus, delatus, crimine tentus.
Suspectus, quaestu corruptus, sortilegusque:
Infamis, seruus, pauper cum milite princeps:
Libertus, socius socium, neque non inimicus:
Clericus ecclesiam nullus deferre valebit.

¶ *Glos. seq. exponit litteram: ponit exceptionem & congruentiā rubricae.*

b ¶ *Non fatigetur.*] sed repellatur accusator, & absoluatur reus ab obseruatiōe iudicij. 7. q.vlt.c. accusator. nisi fuerit infamatus: quia tunc debet indici ei purgatio: 2. q. 5. presbyter 2. & j. de purg. cano. c. cum P. Et haec decre. pertinet ad primam partem rubricae.

¶ Vel ex officio suo iudex inquiret j. e. qualiter. & j. de collu. detec. cap. 1. Als. Ioan. And.

[S]I quis episcopus.] CASVS. Dicitur in capitulo isto, q si aliquis qui dignus sit, voluerit denuntiare episcopum suum, super aliquibus excessibus suis, debet illum charitatiue admonere, vt se emendet: Si autem se corrigere noluerit, postmodū causam eius deferat ad primates, alioquin charitatiua & legitima admonitione omissa, à denuntiando repellitur. Nota q ad denuntiandum non debet admitti, qui legitime non praemonuit, & charitatiue.

¶ Id q; obdicunt, siue agatur de correctione inferiorum, vt in canonibus hic allegatis siue de correctione patrum vt hic. vi. de Io. And.

c ¶ *Accusatoribus.*] id est, denuntiatoribus.

d ¶ *Accusatus.*] id est, denuntiatus.

¶ *Glossa sequens arg. quod accusant, &c. soluit.*

e ¶ *Charitatiue.*] Arg. q admonitio semper est praemittenda ante accusationem, & ante vindictā 2. 12.q.2. indigne. & 16.q.1. quidam monachi. & q.7. omnes decimae. & 24.q.3. de illicita. & j. de sen. excom. sacro. Cum agitur in modum denuntiationis ad poenitentiam, tunc necessaria est admonitio secundum Euangelicam veritatem. ĩ. de iud. nouit & 2.q.1. si peccauerit. & ĩ. de simo. licet Hely. & j. eod. c. cū dilectus. in quo casu loquitur hoc cap. & ita pertinet ad vltimam partem rubricae. & vbi dicit, accusatoribus, expone id est, denuntiatoribus: Accusatus, id est, denūtiatus: vt dictū est.

f ¶ *Conuentus.*] id est, admonitus, vt sequens littera indicat.

g ¶ *Non olim.*] id est, nō ante admonitionē admittatur ad denūtiandū.

h ¶ *Nunc.*] id est, post admonitionē debet admitti, vt dictum est.

¶ Cap. 4. eo.tit. in 1. compilat. Vide omnino S. Thomam 2. 2. q. 33. art. 4.

[I]Lla praepositorum.] Illi debent accusare, quorum interest; aliàs accusatio est nulla. hoc dicit. Et primo ponitur decisum factū. Secundo dispositio: ibi, Si vero. Ab. CASVS. Quidam abbas infamatus erat apud Papam: vnde mandat duci Campaniae, q si aliquis est de monasterio ipsius abbatis, qui velit aliquid dicere cōtra ipsum abbatē accusando, vel denuntiādo, Papa paratus est audire ipsum, cū illis quorū interest, & causam districte perscrutari, condēnando ipsum vel absoluēdo. Nota q monachi possunt abbatē suū accusare vel denūtiare. Itē eps hanc causā debet inquirere cū canonicis suis. Itē sniā debet continere cōdēnationē vel absolutionē.

¶ Scilicet Gregorius lib. 4. epistola 14. c. 78. indict. 13. registri.

¶ Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat. Vide Archid. in c. meminimus. j. eod.

¶ *Gl. seq cum vlt. duo notant ex textu, quae patent.*

i ¶ *De monasterio.*] Not. q nō debēt admitti ad denuntiandum, nisi illi quorum interest, vt monachi: vt hic; aut etiam patroni. 16.q. vlt. filiis, aut etiam parochiani. 63. dist. vota ciuiū. & 7.q.1. factus est.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. refert Gratianus hic pa ca 5. q. 3. cap. nullū episcoporū.

k ¶ *Dicere.*] i. accusare. j. e. ex parte. & 2.q.4. Euphemiū. Sed potius loquitur in modū inquisitionis siue denūtiatiōis: in quo casu tenentur ad denūtiādū: vt 2.q.6. quapp. & ar. ĩ. de cogn. spi. tua. ad hoc. n. quilibet tenetur, etiā si iurasset se nō denūtiare. ĩ. de iureiu. quemadmodū.

l ¶ *Quorum interest.*] scilicet, fratrum suorum. 86. dist. si quid.

m ¶ *Condemnetur.*] Hoc semp debet cōtinere diffinitiua snia, cōdēnationē vel absolutionē: aliàs nō tenet. 2.q.6.§. diffinitiua. & 23. q. 4. illud etiā. vel aequipollens. j. de verbor. significatio. in his. & ff. de arbitr. quid tñ. §. si arbiter. sic & snia quae sine certa quantitate profertur, nulla est, nec in aliqua parte actorū hoc reperitur. C. de sentent. quae sine cer. quantit. prolata est. l. penult. & vlt. Tan.

¶ Faciunt quae tradit D. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. argum.

[O]Mnipotēs.] CASVS. Dr hic, q si aliqs infamatur, nō debet ad honores pmoueri, donec de hoc inquiratur, vel inde se purgauerit. Nota q opinio promouendi ad honores vacillare nō debet: & sic pendente accusatione promoueri non debet.

n ¶ *Nuntiantur.*] Et sic ad vltimam partem tituli pertinet, cum etiā aliquis accusatur, aut denuntiatur, vel etiam inquiritur, grauata est fama eius opinio, vt interim non debeat promoueri. 81. dist. tantis Daniel. & ĩ. de testi. c. vlti. C. de procur. reum. & ff. de mu. & honor. l. reus. 1. respon. nisi post annum: vt ea. l. reus. §. eum.

o ¶ *Honoretur.*] id est, ad honorem promoueatur.

[N]Vlli episcoporum.] CASVS. Quidā familiaris epi volebat ipsum epm accusare: opponebatur sibi q erat vilis opinionis, & malae famae. quaeritur, vtrū sit admittēdus? Rñdet Papa, q nō licet epo illū à sua accusatiōe repellere, quē à se separare neglexit, antequā accusaret eūdē. Not. q semel approbauit, iterū reprobare nō possumus.

p ¶ *Repellere.*] Iudex tñ ex officio suo pōt repellere accusatorē, si nō fuerit idone9. ar. 2.q.7. alienus. & c. si q sūt. & e. q̃rēdū. ff. d postulādo, quos phibet. & ĩ. de exce. exceptionē. i. ñ. & ff. d pe. here. l. vlt.

q ¶ *Familiaritate.*] Non enim mundi potest reprobare etiam mores quos prius approbauit. ff. de adulter. si vxor. in fine. & 32. q. 5. hor-

rendus. & ℥. de filiis presby. veniens. ff. de negotiis gestis. Pomponius. Sed ℥. 2. q. 7. alieni. & 3. q. vlt. §. ii qui sunt ex familiaribus. & C. qui accusare non possunt. iniquum. Immo vr̄ ꝙ criminosus criminosum accusare possit. 2. q. 7. §. in hoc. & C. de hæreti. quoniam. & C. de inofficio. testa. in arena. ar. ꝙ nullus criminosus reputatur legitima persona ad accusandum, vel ad denunciandum: vt dixi ℥. c. 1. arg. C. de adul. quoniã. 32. q. 6. nihil iniquius. & C. de liber. cau. si filiũ. vel forsitan iste eṗs accusabatur de crimine excepto: quia & erat malæ famæ. 2. q. 1. in primis. vñ admittebantur viles personæ ℥ eũ. Sed dic ꝙ speciale est in eṗis, & in odium ipsorum statutum: quia debent secum habere honestas personas, quæ perhibeant testimoniũ de vita eorum. 2. q. 7. cum pastoris. Et ideo si prauos & viles habent secum, sibi imputent. aliàs vilis persona non est audienda: vt dixi ℥. eo. c. 1. Vel forte superior ex officio suo posset tales repellere, vt dr̃ in princ. cap. & in præcedenti notula.

¶ Sed in eõ ẽdẽ editio nendũ hoc est inuentũ. refert tamẽ Burchard. li. 16. decre. c. 9. & c. 40 eo. tit. in 1. compilat.

¶ Scilicet. primus in epistola. 2. omnibus episcopus & c. 7 eo. tit. in 1. compilatione. sed vide notas nostras hic, vt melius percipias hoc fragmẽtum.

¶ Aliàs in Brocardico lib. & c. sed restituendũ est ius. ex Burcardo. lib. 19. c. 5. & vide notas huius cap.

¶ Ex concilio Maguntino †.

¶ Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non potest.

CAP. VI.

DE his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari[a].

¶ Stephanus Papa †.

¶ Cohabitantes inimicis accusati, ab accusatione repellantur.

CAP. VII.

REpellantur ab accusatione cohabitantes[b] inimicis: Quia infestationes blasphemiæ, affectio solet amicitiæ[c] incitare.

¶ Ex Brocardico † libro xliiij.

¶ Ponit pœnitentiam accusatoris calumniosi, cum sequitur inde mors vel membri debilitatio.

CAP. VIII.

ACcusasti aliquem, & per tuam[d] accusationem occisus est: nisi pro pace[e] [hoc feceris,] quadraginta dies in pane & aqua (quod carina[f] vocatur) cum septem sequentibus annis pœniteas. Si autem per tuam delaturam debilitatus[g] est, per tres debes quadragesimas pœnitere.

¶ Augustinus † super Genesi de morte Abel.

¶ Super notorio procedit iudex, nemine accusante.

CAP. IX.

EVidentia patrati sceleris[h], non indiget clamore[i] accusatoris.

¶ Alexander iij. Gaif. † electo.

¶ Laici vel inimici clericos accusare non possunt.

CAP. X.

CVm † P. Manconella presbyter ex vna parte, & Bonus presbyter, & I. Bonus Cocti laicus[k] frater eius ex altera, in nostra essent præsentia constituti: eundẽ I. quia laicus erat, in dicti P. accusationẽ non duximus admittendum. Cumque

DE his.] Non diuiditur: quia cõtinet vnũ dictum. Abbas.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ si aliquis est absolutus de crimine, de quo fuit accusatus, non debet iterum accusari de eodem. Not. ꝙ crimina semel dimissa, iterum vindicari non debent.

¶ id est. in pœnam episcoporum, parum curãtium honorem suum. vt mox sub dit glossa.

¶ Glo. sequens tractat de triplici absolutione criminis. Prima per dispensationem. Secunda per sententiam crimine non probato. Tertia per pœnitentiam. prima impedit accusationem, & secunda regulariter fallit in duobus casibus, tertia non.

a ¶ *Replicari.*] quia si probato crimine iudex cum illo dispensauit, si fuit tale crimen quod potuit dispensare, crimina semel dimissa, iterum in vltionem diuina clemẽtia venire non patitur. de pœnit. dist. 4. diuina clementia. ad finẽ dist. & 25. q. 4. si illic. vbi de hoc. & 1. q. 3. §. notandum. Si vero absolutus est, quia accusator nõ ꝓbauit, tutus est: quia de delicto vnius hominis sæpius quæri non debet. ff. nau. cau. licet. §. vlt. & 35. q. 9. veniam. & hoc verum est. nisi in duobus casibus, puta si secundus accusator primum doceat præuaricatum fuisse. ff. de præuari. l. 3. C. de accu. si quis homicidij. & de collu. c. 1. Item si suum dolorem prosequatur ignorans accusationem ab alio institutam. ff. de accusatio. si cui. §. iisdem. Et hoc intellige, cum actum est in forma iudicij: Si autẽ pœnitentiã egisset occulte, quo ad Deũ absolutus[a] est, sed accusatio in iudicio facienda, non cessat propter hoc. 13. q. 2. admonere. Vin.

¶ Hoc est, licet quo ad Deum absolutus sit, in foro tamen exteriori potest accusari & puniri. & hæc sententia glossæ est communis. vt late dixi lib. 2. comment. in Dl. recitatione quæstionũ, Scho. 39. §. Rursus altera.

REpellatur.] Primo ponit statutũ. Scdo rationẽ: ibi, Quia. Ab. Si.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ illi qui morantur cum inimicis meis, à mea debent accusatione repelli, cum mei inimici præsumantur: quia affectio amicitiæ solet incitare huiusmodi accusationes. Nota ꝙ cum inimicis meis habitantes, inimici mei præsumuntur. Item aliquid ex cohabitatione præsumitur, qđ aliàs non præsumeretur.

¶ Glos. seq. continuat tex. per. 4. iura. signat contrarium de duobus iuribus. & arg. ex cohabitatione præsum.

b ¶ *Cohabitantes.*] non solum inimici, sed eis cohabitantes repelluntur; quia ex hoc inimici præsumuntur. 4. q. 3. §. item testes. & ℥. eod. cum oporteat. C. de inof. testa. liberi. 93. dist. si inimicus. ar. ℥. ff pro soc. Nam socius socij mei, non est socius meus. & 81. dist. legitur. & est argum. ex cohabitatione præsumendum pro aliquo, vel contra aliquem. 16. q. 2. diffinimus. & ℥. eo. nulli. & ℥. de offic. delega. insinuante. 3. q. 5. accusatores.

c ¶ *Amicitiæ.*] 3. q. 5. accusatores. propter amicitiam vel odium humanum, iudicium sæpe peruertitur. 11. q. 3. quatuor.

ADDITIO. Vnde versus: *Quatuor ista, timor, odium dilectio, census, Sæpe solent hominum rectos peruertere sensus.*

ACcusasti. CASVS.] Dicitur hic, ꝙ si accusasti aliquem maliciose, & per tuam accusationem mortuus fuerit, septem annis pœnitere debes in pane & aqua, & xl. diebus: Si autem per tuã accusationem membrũ amiserit, per tres quadragesimas pœnitere debes. Nota ꝙ qui occasionem damni dat, damnum dedisse vr̃.

d ¶ *Per tuam.*] tantum accusationem calumniosam, & non culpa sua: nam si quis iuste accuset criminosum, & crimine probato interficiatur reus, immunis est accusator. 23. q. 4. illud. & iudex, & minister. 23. q. 5. cum homo qui malos. & c. iudex. & c. homicidas. & c. miles. in fine.

e ¶ *Nisi pro pace.*] non tenetur proprie illud, nisi, q. a si proprie; sequeretur, ꝙ pro pace posset quis accusare alium iniuste. quod nõ est verum: quasi simile habes 2. q. 1. notum: sed pro pace seruanda licitum est accusare, vt boni quiete viuant. 23. q. 5. non frustra. aliàs accusare mortale peccatum est, scilicet calumniose. Ber.

f ¶ *Carina.*] vulgare est Lombardorũ, & dr̃ à carentia hominum: quia tales recluduntur solitarij per xl. dies ad agendum pœnitentiã: de qua pœnitentia habes 50. dist. in capite. B.

g ¶ *Debilitatus.*] id est, mutilatus in membris.

EVidentia.] Casus per se patet. Nota, ꝙ in notoriis iuris ordo non requiritur.

h ¶ *Sceleris.*] id est, scelus quod notorium est per operis euidentiam, & est vnus modus notorij: quem & alios habes ℥. de coha. cle. & mulie. cap. vlti.

i ¶ *Non indiget clamore.*] id est, non indiget aliquo proponente accusationem: quia factum se ostendit. arg. ff. de in integ. restit. l. 1. in confessum enim nullæ sunt partes iudicis. ff. ad legem Aquil. proinde. nisi quo ad sententiam tantum. & quæ in iudicio publicantur, non requirunt accusationem aut etiam probationẽ. ff. de adul. l. 2. §. si publico. & C. de testib. nullum. sic in quocunq; notorio[4], tantum sententia semper est necessaria. Vin.

¶ Hoc habet glossa interlinealis. Genesis c. 4. super illis verbis; Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

¶ Gaietã. ¶ Garel. sed fortassis legendũ Gaietanũ. & est parua vrbs in Campania.

¶ Cap. 11. eod. tit. in 1. compila. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 10. c. 4.

¶ Vide notas hic, & quod dixi supra c. 2. de sponsa duorum.

4 Vide tollium Clerũ in practicum. § Ac. 9 p.

CVm P.] Facit tria: Primo repellit vnum accusatorem: quia laicus: Secundo repellit alium; quia inimicus: Tertio repugnationem inducit. Secunda; ibi, *Cumque.* Tertia: ibi, *Sed vterque.* Abbas Siculus.

CASVS. P. Manconella presbyter ex vna parte, & presbyter Bonus, & Ioãnes laicus eius frater ex altera, erant in præsentia Papæ: Ioannes laicus cœpit accusare P. Manconellam de simonia: Papa (quia laicus erat) non admisit eum ad accusandũ dictum P. Manconellam: quo repulso presbyter Bonus frater eius, cœpit illum statim accusare super crimine simoniæ, & Papa eũ repulit, pro eo ꝙ cum idem Ioan. accusasset dictum P. presbyterum Bonum fratrẽ suum duxit in testimonium ℥ ipsum P. Et quia etiã frater P. dictũ Bonum presbyterum de causa consimili accusauit: ideo neutrum illorum admisit in accusationem dicti P. Sed quia vterq; super obiectis erat infamatus, vtriq; ꝓp infamiã purgationem indixit: vnde mandat Papa, ꝙ vterq; illorum cum tribus sacerdotibus debeat se purgare. Nota ꝙ laici clericos accusare non possunt. Item mutua accusatio repellitur: quia præsumitur odiosa. Item qui tulit testimonium ℥ aliquem in causa criminali, non potest illum accusare postea. Item si quis accusauit aliquem, & fuit repulsus; eius germanus repellitur ab illius accusatione: quia præsumitur inimicus.

¶ Glossa sequens notat laicos non admittendos, &c. in fine obiicit ad testimonium, & soluit.

k ¶ *Laicus.*] Nota quòd laici in accusationem vel testimonium clericorum non sunt admittendi: & hoc regulare est, nisi suorum vel suam iniuriã prosequãtur. 4. q. 6. omnibus. nec tunc ad testimonium: q. a in facto suo nemo testis idoneus est. ℥. de testi. decætero. & 2. q. 1. ꝓhibẽtur. & 4. q. 3. §. item omnibus. & hoc verũ est, nisi in criminibus exceptis, vt est crimẽ simoniæ, hæresis, & læsæ maiestatis. ℥. de simo. tãta. & 2. q. 7. sacerdotes. & cap. oues. 15. q. 3. sane. C. de eṗis & clericis, si quenquã. & in his casibus & cõsimilibus admittũtur, si bono zelo & nõ ex odio ꝓcedãt: q. a tũc nec ad accusandum, nec ad testificandũ admittuntur. ℥. de simo. licet Hely. & cap. per tuas.

præfatus B. eundem P. super crimine simoniæ constantius accusaret: nos eũ, quia in testimonium illius a causæ adductus fuerat: & quia prædictus I. frater eius, ipsum P. corã te prius accusauerat, ab accusatione repulimus: præsertim † cum frater P. memoratum B. antea de causa consimili accusasset. vnde quoniam vnus post alterũ prædictum P. instanti vicissitudine accusabant: neutrum ad eius accusationẽ admisimus. Sed vtrique presbytero de obiectis criminibus, purgationẽ b † duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus vterque illorum cum tribus c sacerdotibus faciat se purgare †.

¶ Idem Vigoriēs. episcopo.

¶ *Monachus accusare potest abbatem, & de bonis monasterij expensas litis necessarias habebit.*

CAP. XI.

EX † parte tua: & infra. ¶ Prudentiæ tuæ taliter respondemus, quòd monachi (nisi alia rationabilis d causa impediat) eo quòd de obedientia & subiectione abbatis esse noscuntur, ab † eius accusatione sunt nullatenus repellendi: Licet e alios accusare non possint. ¶ Quibus siquidem, cum proprium non habeant, de rebus monasterii expensæ f debent necessariæ, donec causa debitum finem accipiat, ministrari.

¶ Idem †.

¶ *Presbyter ebriosus Missam celebrans, non præmissa digestione, ecclesia priuari debet. hoc dicit, vt conueniat omnibus lecturis.*

CAP. XII.

SI † constiterit g, quòd D. ecclesia non perpetuo concessa, sed ad tempus fuerit cõmendata h: & de vinolentia i †, & quòd in taberna k pernoctauerit l, ita quòd altera die nulla præmissa dormitione m † Missam cantasset: & infra. ¶ Si de hoc rationabiliter cõuictus fue

per tuas. & j. eodem. meminimus. & capit. cum oporteat. Inimici in nullo casu admittuntur 1. Laici enim bonæ famæ admittuntur in hmõi exceptis criminibus: sed si laici sint malæ famæ, & viles personæ, tunc distinguitur: Si clericus super illo crimine sit infamatus & malæ opinionis, admittuntur laici & viles personæ: Si vero sit bonæ famæ & opinionis, non admittuntur, & hoc bene colligitur. 1. q. 2. in primis. ad finem. & j. de simo. tanta. & cap. per tuas. & hoc exceptis cõspiratoribus & inimicis, vt dixi, & excipitur particeps criminis. supra de testib. veniens. Et testibus vilibus sine corporali tormento 2 credi non debet: vt 2. q. 1. 10 primis. ad finem. sed accusator non torquetur. 4. q. 3. §. si autē ea rei. Et sic Io. iste (qa laicus erat) non admittitur ꝯ clericum. Sed quare repellitur, cũ accusaret illũ de simonia, quæ est crimen exceptum, & quia etiã erat infamatus, vt patet ex eo qđ indicit purgatio illi? Rñ. ideo quia erat inimici: qđ bene colligit pp mutuas accusationes, & officia pmista, vt patet ex ipsa litera.

a ¶ *Illius causæ.*] scilicet Ioannis laici fratris B. Iste enim Ioã. prius accusauerat forte ipsum P. corã epo, & B. fratrē suum induxit in testē, vt hic vr̃: & ideo ipse repellitur tãquã inimicus. j. eo. meminimus.

b ¶ *Purgationem.*] quia vterq; fuerat infamatus. j. de simo. de hoc. &c. insinuatũ. aliàs nõ esset indicẽda purgatio. 15. q. 5. de crimine.

¶ *Glossa sequens quærit & soluit, iterum quærit & distinguit.*

c ¶ *Cum tribus.*] Arbitrarius enim est numerus purgatorũ. sm arbitriũ p̃sidẽtis, & qualitatẽ infamationis. ar. 2. q. 5. c. oĩbus. c. pr̃sbyter. sim. j. de pur. can. inter sollicitudines. Nunquid eps potest diminuere de hoc numero, ex quo præfigitur à Papa? ex quo est arbitrarius? Dicas ꝙ non, postquam Papa statuit. ar. ĩ. de offic. delegat. de causis. §. vlt. Quid si non potest habere compurgatores? Distingue: si hoc contingat ex eo, ꝙ est taliter infamatus, tunc puniri debet tamquam conuictus. j. de simo. insinuatum. & j. de purgat. ca. cũ P. quæ est pars huius. Si vero non põt habere, quia est aduena, põt credi suo iuramẽto, cessante probatione. arg. ĩ. de iureiu. c. vlt. & ff. de his qui no. infa. furti. accipe. §. qui iussu. ver. sed & si iure. in Authen. vt nolli liceat habere loci seruatorē. §. necessariũ. ver. si vero crimen. coll. 9. C. de custod. & exhib. re. Authent. nouo iure. Quid si habet bonos laicos? admittunt. ar. 2. q. 1. in primis. Vin.

EX *parte tua.*] Tres sunt partes. Secunda: ibi, *Licet.* Tertia: ibi, *Quibus.* Abbas.

CASUS. Monachi debent abbati obedientiã & reuerentiã: Dubitabatur, vtrũ hoc nõ obstãte, possint ipsum abbatē accusare: Rñdet Papa ꝙ monachi nõ sunt repellẽdi ab accusatione abbatis, p eo ꝙ de obediẽtia & subiectione ipsius noscunt esse, nisi alia rationabilis causa impediat, qbus debẽt de bonis monasterij expensæ necessariæ ministrari, vsque ad finē causæ, cũ propriũ nõ habeant. Nota ꝙ subditus põt accusare suũ prælatum, non obstante obedientia.

d ¶ *Alia rationabilis causa.*] puta ꝙ essent excommunicati. ĩ. de excep. exceptionē. Vel si essent inimici vel conspiratores j. eo. meminimus. & j. de simo. per tuas. & j. eo. cum oporteat. & in casu. j. eo. veniens. vt dixi ĩ. eo. c. 1. Sed pro eo ꝙ obedientiam promisit, non repellitur ab eius accusatione: in hoc enim ꝙ malus est, non tenetur obedire ei, immo potius tenetur illum denuntiare siue accusare, cum eorum intersit. ĩ. eo. illa. & 11. q. 3. non semper. & c. Iulianus. ar. ĩ. de maio. & obed. dilecti. in fi. & 2. q. 7. qua pp. 10. q. 2. eps. 17. q. 4. questi aũt. & qa vtilitatē ecclesię procurant, debent eia expẽsæ ab ecclesia ministrari: vt hic dicit, & j. eo. olim. & ipse abbas debet habere expensas 3, vt se defendat vsque ad finē causæ.

¶ *Glos. seq. ponit casum exceptum: rationem reddit tex. dicit quòd determinare possunt. signat huic contrarium. format quæstionem de monacho, qui est in scholis, & soluit.*

e ¶ *Licet alios.*] Alios vero accusare non possunt, nisi intersit monasterij, de licentia tñ abbatis. 16. q. 1. monachi. cũ mortui sint mũdo. ead. causa. q. 1. placuit. & non tantũ humanis vocibus, sed diuinis mortui sunt. 2. q. 7. placuit. Funesta est eorum vox: vt ibi dr̃, id est, semp flere debet. & tristes esse. 16. q. 1. placuit. Denũtiare autē possunt ad pœnitentiã quemlibet Christianũ: quia cuilibet dictum vr̃, si peccauerit in te, &c. nulla facta exceptione; maxime si dr̃ esse præceptum. arg. ĩ. de iureiur. quemadmodũ. Sed ꝯ vr̃ dicere prædictũ ca. placuit. vbi dr̃, ꝙ monasteriũ exire nõ debet monachus, sed tamquam mortuus ibi esse. Sed pone, monachus est in scholis 4 de licẽtia abbatis: nũquid põt accusare vel aliter agere? Rñdetur, põt, si eius interest: quia eo ipso ꝙ monachus de licentia abbatis est in scholis, per consequens omnia ei concessa intelligũtur, sine quibus commode non possit viuere. arg. ĩ. de offic. delega. præterea. c. prudentiam. §. sexta. & c. suspicionis, tñ pro alienis debitis intercedere nõ posset, vt per hoc monasterium obligaret, cũ hoc non intellexerit abbas. arg. ĩ. de fideiuss. quod quibusdam. & ĩ. de sol. si quorundam. nisi quantum pertinet ad propriam necessitatem. & hoc si abbas ei concedat. T.

f ¶ *Expensæ necessariæ.*] Arg. aduersarium aduersario compellendũ in expensis prouidere ꝯ se. arg. ff. de inoffi. testa. si instituta. §. 3. C. de carbo. edicto l. vlt. C. de ordi. cog. l. vlt. §. 1. ver. nam si tales. & istæ expensæ necessariæ tantum erunt, sine quibus causa explicari nõ põt. De expensis satis habeã ĩ. de dolo & contu. finē litibus.

SI *constiterit.*] Potest multipliciter intelligi. Diuiditur. Nam primo instruit iudicem quando contra actorem pronuntiandum sit. Secundo quando contra reum: ibi, *Cæterum.* Abbas.

¶ *Glossa sequens ponit casum.*

g ¶ *Si constiterit.*] CASUS. Sacerdos iste petebat ecclesiam sibi restitui, qua dicebat se iniuste spoliatum fuisse: Dicebatur in ꝯtrãũ, ꝙ non erat audiendus: quia non fuerat spoliatus, cum nõ intitulatam, sed commendatam habebat tantum ecclesiam. Item ꝙ quasi ebrius in taberna pernoctauerat, & nulla dormitione facta illa nocte, in sequenti die mane Missam celebrauit ipse, & ideo iuste priuatus fuit per iudicem suum, coram quo super his fuerat accusatus: & ipse hæc omnia negabat, dicens, ꝙ canonice in ea fuerat institutus, & iniuste spoliatus, & post appellationem: Mandat Papa primo inquiri de præmissis: quæ si vera sunt, imponatur ei silentiũ super ipsa ecclesia: Si vero ipsam habuerit canonice, & non fuerit conuictus de crimine, vel post appellationem fuerit spoliatus, restituatur ei ecclesia. Ber. Nota, ꝙ qui ecclesiam habet commendatã, non dicitur eam proprie possidere, quare non dr̃ spoliatus, si inde remoueatur vel expellatur per commendatorem.

h ¶ *Commẽdata.*] sic ĩ. de elec. dudum. & 21. q. 1. qui plures. Commendare enim est idem quod deponere. ff. depos. Lucius Titius Sempronio. & ĩ. de depo. c. 1. Qui enim deponit rem penes alium, possessionem intelligitur retinere. ff. depos. licet. & quandocunque vult, potest depositum siue rem commendatam reuocare. ĩ. de depos. bona fides. §. 1. vbi de hoc. & ff. depo. l. 1. §. penul. & ita licite huic presbytero potuit auferri ecclesia, cum ipse non possideret, & sic non fuit spoliatus.

i ¶ *De vinolentia.*] id est ebrietate. aliàs est de violentia: quia forte quandam stuprauerat.

k ¶ *In taberna.*] 44. dist. non oportet.

l ¶ *Pernoctauerit.*] pernoctare, noctem totam significat. ff. de verb. signi. vrbane. §. pernoctare. & ĩ. de spon. veniens 2.

m ¶ *Dormitione.*] vnde non videtur ieiunus propter indigestionem, sed pransus celebrasse: quod fieri non debet. de conse. dis. 1. sacramenta. & de conse. dist. 2. liquido.

1 Hoc verum si sint capitales, de quo dixi latissime lib. 3. in Directorium inquisitorum schol. 143.

† Præsertim cũ frater eiusdē P. memoratum B. &c.

2 Vide latissimum Clarum in pract. cri. §. fin. q. 51. & quæ scripsi lib. 3. in Directorium Schol. 121.

† Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. canon. c. 140. & Hostiensem in sum. tit. de pur. ca. canonica. vnde sumitur hic textus & glossa.

† purgati.

† Cap. vj. eo tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 50. c. 14.

3 Secundũ Ala. & Vin. etiam si sit ab administratione remotus. al legat ff. de inoffic. testa. l. si instituta. And.

4 De hoc articulo vide in tractatus per Honorium Lauten. tract. de priuilegiis scholarium in priuilegio 64. adde in Decision. capellæ Tholosanæ. q. 10. & q. 88.

† Aliàs item ab eius accusatione non sunt vllatenus repellendi.

† Idem. id est Alexan. iij. sed in 1. compilat. c. 1. eo. titu. Celestino. [illegible]

† Vide an sit hanc capitula, vbi de vero agitur intellectu.

† violentia.

† dormitione.

5 Hic casus Bernardi est, & in antiquis codicibus reperitur.

† Hæc glossula nec est Bernardi, nec habetur in antiquis codicibus.

a ¶ *Ante episcopum.*] ī. de confes. cum super. & præsente aduersario. ff. de confes. certum. §. 2. ergo si coram alio non suo iudice, non noceret talis confessio. ī. de iudi. at si clerici.

b ¶ *Sine coactione.*] talis confessio sic per coactionem extorta non præiudicat. 31. q. 1. Lotharius. 15. q. 6. c. 1. C. quorum appel. non rec. l. 2. & 2. q. 6. §. sunt etiam quorum. ver. nullus etiam homicidarū.

c ¶ *Conuictus.*] vnde priuari non debuit sine culpa. 56. dist. satis peruersum. & 16. q. 7. inuentum.

d ¶ *Post appellationem.*] quod enim post appellationem legitime interpositam fit, debet in irritum reuocari. ī. de offic. deleg. super quæstionum. in fi. & ī. de appel. bonæ.

e ¶ *Restitui.*] cum fructibus perceptis. ī. de resti. spolia. grauis. vbi de hoc.

M *Eminimus.*] Primo ponit mandatum non executum, & eius causam: Secundo causam probat, & illud exequi mandat: ibi, *Quia vero.* Abbas.

Casus. Quædam monacha C. nomine, fuit electa in abbatissam cuiusdam monasterij: cuius electionem Papa confirmauit, mandans diœcesano epō, vt ei munus benedictionis cōferret: Dum eam benedicere vellet, quidā H. nomine, pposuit ex aduerso dicens, q eandem de simonia accusare vellet, appellās, ne ipsam benediceret: ppter quod eam non benedixit: proponebatur, q ille non deberet audiri: quia inductus fuerat in testem ꝫ ipsam in causa electionis, quam Papa confirmauit: Significatum fuit hoc dño Papæ: vnde mandat eidē epō, q propter appellationem prædicti H. eā benedicere non postponat, cum fuerit requisitus, quia cum testimonium tulerit ꝫ ipsam, eius præsumitur inimicus. Nota, q inimicus non admittitur ad accusandum etiam in crimine excepto.

¶ cl.

¶ Aliàs legitur Cæterum si eidem fuerit ecclesia ipsa canonice, &c.

¶ fuerit

¶ debuit

¶ Idem scilicet Alexander iij. & est etiam in veteri compilatione. c. 1. eod. tit.

¶ Vide Antonium Gomezium tom. 3. variar. resolut. c. 12. versi. Tertio repellitur inimicus.

¶ impertiri

...rit in iudicio ante episcopum[a] suū: siue accusatus: vel ad rationē positus sine coactione[b] fuerit confessus: ei super eadē ecclesia perpetuum silentiū imponatis, ipsum ab impetitione B.† desistere compellentes. ¶ Cæterū † si eidem fuit ecclesia canonice concessa & tradita, & postea de crimine aliquo non fuit † conuictus[c], propter quod de iure debeat † spoliari: vel post appellationem[d] (sicut aliquando allegauit) ecclesia illa fuerit spoliatus, ipsam ei faciatis restitui[e], & in pace dimitti.

¶ Idem †.

¶ *Inimicus etiam à voluntaria exceptione repellitur.*

CAP. XIII.

MEminimus tibi mādasse, vt C. Abbatissæ, cuius electionem confirmauimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia H. pro altera[f] parte à te ad nostram audientiam appellauit, proponēs quòd de simonia accusaret[g] eandem, mandatum nostrum distulisti effectui mancipare. ¶ Quia vero te nō decet in hac parte, appellationi eiusdem H. deferre, cum idem illius manifestus fuerit inimicus[h] †, & cōtra eam testimonium tulerit[i]: Mandamus, quatenus (cū inde fueris requisitus) præfatæ abbatissæ munus benedictionis non differas impartiri †.

¶ Innocentius iij. archiepiscopo Bisuntino.

¶ *Dicens se aliquem accusaturum coram iudice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, & non accusare: sed ei desistenti silentium imponitur in perpetuum. Et secundum hoc summarium iste textus est notabilis. Abbas.*

CAP. XIIII.

LIcet† in beato Petro: & infra. ¶ Sane cum ex litteris B. Decani sancti Stephani, & T. I. & M. canonicorum ecclesiæ Bisuntinæ ad Apostolicæ sedis audientiam peruenisset, te varia crimina commisisse: ac ab eis fuisses per easdem litteras super periurio, crimine simoniæ, & incestus † delatus: Clemēs † Papa prædecessor noster, seruata iudiciaria grauitate tibi certū terminum assignauit: quo responsurus obiectis, Apostolico te conspectui præsentares. Cum autem iuxta tenorem citationis ad sedem Apostolicam accessisses, nec † vllus appareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. archid. in nostra præsentia constitutis quæsiuimus[k] diligenter, si quid super præmissis aduersus te, pro se, vel pro aliis proponere vellent; & quod scripserant, legitime demonstrarent: ipsi autem, quòd non proposito accusandi hæc scripserant, responderūt. Sed quia super quibusdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apostolicæ sedi duxerant intimanda: sed nuntius, qui pro litteris accesserat impetrandis, mandati formam excessit[l].

f ¶ *Pro altera parte.*] id est, pro seipso ex aduerso,

¶ *Glossa sequens reciari potest per obiectionem.*

g ¶ *Accusaret.*] sed non videtur q locum haberet adhuc accusatio, cùm nondum habuisset plenum ius, sed potius debuisset excipere contra eam: quod posset concedi: sed quia repellitur ab obiecto, potest admitti accusatio. De hoc dicitur. j. eod. super his.

h ¶ *Inimicus.*] ergo si nō fuisset manifestus inimicus, deferendum fuisset appellationi: quia tunc cū crimen simoniæ exceptum sit, eam poterit accusare, vt plene dictum est. De hoc ī. eo. cum P.

i ¶ *Testimonium tulerit.*] Et forsitan super eadem causa, vel alia consimili alio ipsam accusante, & ob hoc solum præsumeretur inimicus. simi. ī. eod. cum P. & simi. 4. q. 3. §. item in criminali. in princ. vbi de hoc. Bernardus.

L *Icet.*] Ante inscriptionem potest accusator ab accusatione sine pœna desistere: & si ad terminum non venerit, ei silentium imponitur. hoc dicit. Diuiditur: Nam primo narrat factum. Secundo: ibi, *Nos igitur*: duo diffinit, & tertium committit. secundum: ibi, *Quia vero*. tertium: ibi, *Ne autem*. Pars huius ca. habetur. j. de purg. can. c. fi. Abbas Siculus.

Casus. Quidam canonici Bisuntini per suas litteras super crimine periurij, simoniæ, & incestus archiepiscopum suum denuntiauerunt dño Papæ C. Ipse iuris ordine obseruato, archiepiscopo Bisuntino mandauit, vt ad certum terminum ad præsentiam suam accederet responsurus obiectis: archiepiscopus ad terminum sibi præfixum accessit. Innocentius C. interim sublato de medio, cum nullus apparuisset, qui diceret aliquid contra ipsum. quæsiuit ab I. & O. archidiaconis cōstitutis in præsentia sua, si aliquid contra ipsum super præmissis vellent proponere: & legitime ostēdere quod scripserant contra ipsum: ipsi responderunt, q non proposito accusandi illa scripserant: sed quia super quibusdam incorrigibilis videbatur, denunciauerūt illa domino Papæ: & nūtius qui pro litteris accesserat impetrandis, mandati formam excessit: Vnde Papa illis silentium imposuit, ne decætero super his accusarent vel infamarēt eundē: & quia citra inscriptionem desistere voluerunt, non imputatur eisdem: ne igitur Papa minus canonice in ipsius archiepiscopi absolutione procedere videatur, inquisitionem super fama ipsius committit faciendam. Nota, quòd licitum est desistere ab accusatione sine pœna ante inscriptionem. Item contra infamatum debet fieri inquisitio, deficiente accusatore. Item prælatus potius debet delectari in bona fama subditorum, quàm in infamia eorundem.

¶ *Glos. seq. obiicit & soluit, iterum obiicit. & sol.*

k ¶ *Quæsiuimus.*] Sed quare Papa quæsiuit ab istis, vtrum vellent aliquid proponere contra ipsum? Si enim accusator non compareret in termino præfixo, amplius non auditur, nisi probet iustam absentiā. 4. q. 5. quisquis. & C. qui accu. non pos. si ea quę. & ī. de fi. instru. accepimus? Respondeo, nō statim debet iudex absoluere præsentem, licet accusator sit absens: qa potest esse q habeat iustam causam absentiæ: vt ī. vt lit. non conte. quoniam. Iudex habere debet rationem viarum & temporis, & alterius etiam impedimenti. ff. de vaca. mune. tempus. ff. quib. ex cau. ma. si cui. §. 1. ff. de dam. infect. l. si finita. §. si forte. ff. de iudi. si prętor. in fi. & ī. de re iudic. cum Bertholdus. Et ideo Papa istos requisiuit: quia forte non credebat, q iusta causa impediti tacerent. arg. 2. q. 7. plerunque. Et nota q licet absenti restituatur accusatio sua. ff. qui. ex cau. ma. si cui. §. 1. tamen minor non restituitur ad accusandum. ff. de mi. auxilium. Vel ideo non imponitur silentium accusatori, quia accusator prius monendus est, vt procedat. C. qui accu. non poss. qui crimen. & ideo isti requisiti fuerunt, si vellent aliquid proponere: quia si requisitus accusator non procedat, amodo non auditur, vt hic patet, & per iura prædicta. Sed videtur q isti debuerunt puniri in expensis, quia fecerunt illum citari ad curiam malitiose. ar. prædictæ l. qui crimen. & ff. de iudi. eum quē temere. sed excusantur propter nūtium qui formam mandati excessit, vnde non tenebantur. Idem videbatur dicendum, vbi etiam de crimine agitur ciuiliter. ff. de iure fis. l. 2. §. senatus. sed in negotiis ciuilibus aliter pceditur ꝫ absentē actorem. C. de iud. properandum. §o. De hoc dictū est ī. de dolo. prout.

l ¶ *Excessit.*] Et ideo non valuit, nec præiudicat eis, ex quo non habent ratum. ī. de offi. dele. cum olim 1. & ī. de rescrip. cum dilecta.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 4. compila. alias pars huius capitulo (?) citra ... vide Archidiaconum in c. Epiphaniam. 5. q. 6. circa finem.

¶ incestus

¶ In antiquis (?) ... N. ... Papa prædecessor noster.

¶ Aliàs ... nec vllus apparet, qui te impeteret de prædictis.

¶ Vel requirantur, qa nondū inscripserant; nec in modum accusationis hoc proposuerant secundum Hostiensem Ioan. And.

a ¶ *Decætero.*

a ¶ *De cætero.*]ſ. eo. de his. 4. q. 5. c. 1. & 5. q. 5. illi qui. C. qui accu. non poſ. ſi ea. ff. ad Turpil. qui deſtitit. niſi iterato crimen committeret. arg. 6. q. 1. imitare. nam exceptio rei iudicatæ non obſtat, niſi de præteritis cōmiſſis. ff. de excep. rei iudi. ſi rem meam. & l. ſeq. & C. ad exhi. neq;. & l. nō ignorabit. & ſ. de excep. ca. penult.

¶ *Gl. ſeq. diſtinguit criminales & ciuiles actiones.*

¶ Nos igitur dictis canonicis, ſuper prædictis ſilentiū duximus imponendum, ne te de cætero [a] eis ſuper his accuſare liceat, vel etiā infamare. Quia vero prædicti canonici citra vinculum inſcriptionis [b] deſiſtere voluerunt, eis de iuris permiſſione id non duximus imputandum. ¶ Ne autem in abſolutione tua minus canonice procedere videamur: quamuis potius in odore bonæ opinionis coepiſcoporum noſtrorum, quàm eorum infamia delectemur [c]: Cabiloneñ. epiſcopo, & abbati de Firmitate, inquiſitionem famæ tuæ duximus cōmittendā.

¶ Idem Sanctebur geñ †. archiepiſcopo.

¶ *Ad proſequendam accuſationem criminalem non admittitur procurator, licet poſſet allegare cauſam abſentiæ, ſeu alias exceptiones non tangentes crimen propoſitum: & qui iurauit ſtare mandato alicuius, non admittitur ad accuſandum illum, ſi virtute iuramenti ſibi fuit iniunctum, vt non accuſaret. hoc dicit, & ad hoc ſolet allegari: & in hoc eſt valde vulgatum.*

CAP. XV.

VEniens † ad ſedem Apoſtolicā A. Prageñ. canonicus contra Prageñ. epiſcopum inter alia propoſuit corā nobis, quòd cū eſſet filius ſacerdotis, in eccleſiam fuerat Prageñ. intruſus: & contra eiuſdem eccleſiæ priuilegium, homagium duci † Boemiæ præſtitiſſet, ſic ſubiiciens Prageñ. eccleſiam ſeruituti: & infra. ¶ Vnde prædictum epiſcopum ad feſtum Reſurrectionis dominicæ, peremptoriè nos meminimus citauiſſe. Idē vero ad ſuam excuſationem, viarum diſcrimina, conſecrationē chriſmatis imminentē, & quòd filius Boemiæ principis eſſet per ipſum baptizādus tunc temporis, per nuntios & litteras allegauit. Licet autem excuſationes huiuſmodi (ſicut erant) friuolas æſtimantes †, ipſum reputauimus contumacē: nec procuratores eius in cauſa poſſemus recipere criminali [d]: eis tamen conceſſimus auditores, vt ſi poſſent, illum aliquatenus excuſarent. Cumque prædictus A. corā eis repetiiſſet obiecta, fuit ex aduerſo reſponſum, quòd cum olim ſuper hoc ad Magdeburgeñ. archiepiſcopū litteræ fuerint impetratæ: idē A. in obiectorum ſe videns probatione deficere, ad pedes eius ſe humiliter proſternens, veniā poſtulauit: & quòd aduerſus eum calumnioſe proceſſerat, eſt confeſſus. Cæterum cum ſuper hoc, mandato ſtare eiuſdē archiepiſcopi iurauiſſet: ipſe præcepit eidem, ſub debito præſtiti iuramenti, vt contra eundem epiſcopum de cætero proponere talia non auderet. ¶ Cum igitur nobis ex ipſius A. confeſſione conſtaret, ipſum iuramentum huiuſmodi præſtitiſſe, ac tale recepiſſe mandatum [e]: ſuper impetitione dicti epiſcopi, ſilentium ei duximus imponendum: propter [f] † contumaciam tamen eidem epiſcopo citationem, & purgationē propter infamiā indicentes.

¶ Idem Priori ſancti Fridiani, & magiſtro B. canonico Piſano.

¶ *Denuntiator criminis non ſe inſcribis, quia ad correctionē tendit: accuſaſic ſol. contrarium. Item quærit & remittit.*

b ¶ *Citra vinculum inſcriptionis.*] Et quia ante inſcriptionem deſtiterunt, eis nō imputat: quia nemo cōpellitur accuſare. 5. q. 3. ſi quem. & ca. ſi quis iratus. poſt libelli oblationem ſine pœna deſiſtere licet. ff. ad Turpil. quæſitum. ff. de in ius vo. libertus. tñ ille qui infamauit, tenet iniuriarū. ff. de iniur. itē apud. §. ſi quis libello. In ciuilibus tñ actionibus bene cōpellit agere, poſt libellū oblatum reo inſtante. C. quomodo & quādo iudex. Authen. qui ſemel. Io.

c ¶ *Delectemur.*] Arg. quòd præſtantius eſt priuilegiū bonæ famæ quàm malæ opinionis. ar. ī. de purga. ca. cū in iuuentute.

VEniens.] Qui iurat aliquem non accuſare, repellitur ab eius accuſatione. hoc dicit. Diuiditur. Nam prima pars narrat factum. Secunda pronuntiationē, citationem & purgationem. Secunda: ibi, Cum igitur. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam canonicus Prageñ. A. nomine, in præſentia Papæ propoſuit cōtra epiſcopum Pragenſem, quòd cū eſſet filius ſacerdotis in Prageñ. eccleſiam non fuerat canonice ingreſſus, & contra priuilegium eccleſiæ Prageñ. duci Boemiæ homagiū præſtitiſſet, ſic ſubiiciendo eccleſiā ſeruituti: vnde Papa citauit eum, vt ad certum terminum comparetet coram ipſo: ipſe vero in ſuam excuſationem per nuntios allegauit viarum diſcrimina, conſecrationem chriſmatis imminentē, & quòd filius ducis baptizandus erat tunc temporis per eundem: Papa audiens huius allegationes, eas friuolas reputauit, & ipſum habuit cōtumacem: & licet procuratores eius in cauſa criminali recipi non poſſent, tñ eis conceſſit auditores, vt ſi poſſent, ipſum aliquatenus excuſarent: Coram quibus prædictus A. obiecit prædicta cōtra epiſcopum: ſed ex aduerſo fuit ei reſponſum, quòd cū olim ſuper hoc litteræ fuiſſent impetratæ ad archiepiſcopum Magdeburgeñ. idem A. in probatione deficiens, ad pedes epiſcopi humiliter ſe proſtrauit, veniam poſtulans ab eodem: & confeſſus fuit, quòd calumnioſe proceſſerat contra ipſum: propter quod iurauit ſtare mandatis ipſius, & ipſe præcepit ei ſub debito iuramenti, vt cōtra ipſum de cætero talia proponere non auderet: quod totum in præſentia domini Papæ fuit confeſſus: vnde ipſe impoſuit ei ſilentium ſuper impetitione epiſcopi: tñ quia contumax fuit, citat ipſum ad præſentiam ſuam: & propter infamiam indicit ei purgationem. Nota, quòd in criminali non admittitur procurator. Item in cauſa criminali auditur quis allegans excuſationem. Item qui ſemel calumniatus eſt cōtra aliquem, non auditur amplius cōtra eundem. Item licet quis ad iudicium malitioſe vocetur, venire debet, aliàs contumax reputatur.

¶ *Gloſſa ſequens ponit regulam, & 9. caſus exceptos. Secundo ponit opinionem, quam reprobat.*

d ¶ *Criminali.*] Habes ergo hic expreſſe, quòd in cauſa criminali nō interuenit procurator [f], nec ad agendum, nec ad defendendum. 5. q. 3. in criminalibus. & 3. q. 9. abſens per alium. ff. de public. iudic. l. pe. §. 1. & hoc eſt generale. Fallit tñ in certis caſibus: In crimine iniuriarū, vt 3. q. 9. c. abſens. §. niſi. & C. de iniu. l. vlt. ſed ad excuſandum vel excipiendū admittitur procurator, vt hic, & 23. q. 5. reos. & ſupra de dol. cum dilecti. Item cum agitur de crimine non criminaliter, interuenit procurator. ī. de procu. ex tuæ. & ī. c. proxi. in fi. Item in leuibus criminibus. ff. de accuſ. leuia. arg. Item ſi crimen non excedit pœnam relegationis. ff. an per alium cau. app. reddi poſſint. l. 1. Item in crimine ſuſpecti tutoris. ff. de procu. non ſolū. §. vlt. Item cum quis accuſat aliquem de ingratitudine. ff. de procur. ſed & hæ perſonæ. §. 1. Itē in actione [a] populari interuenit procurator ad agendum pro priuato damno. ff. de procu. l. licet. ſed pro publico non interuenit procurator ad agendū, ſed ad defendēdum. ff. de popu. actio. qui populari. Itē dominus defendit ſeruum in crimine. ff. de accu. ſi cui. §. pe. Melendus dixit, quòd ex parte rei poſt litem conteſtatam ſemper poteſt procurator interuenire. 23. q. 5. reos. Sed illud loquitur in procuratore ad allegādas cauſas abſentiæ [b] quia reipublicæ vtile eſt abſentes à quibuſcunque defendi, & quemlibet pro eo verba facientem audiri. ff. de procu. ſeruum quoque. §. publice. & hic iſti admittuntur ad excuſandum, & ſic intelligitur. 23. q. 5. reos.

e ¶ *Tale recepiſſe mandatum.*] quod de iure fieri potuit. ī. c. proxi.

¶ *Gloſſa ſequens no. quòd qui iurauit, &c. quærit an denuntiet. arg. quòd*

f ¶ *Silentium.*] Nota quòd qui iurauit ſe nō accuſaturū aliquem, amplius nō auditur cōtra illū. ī. de iureiu. quemadmodū. & maxime vbi primo calumnioſe accuſauerit, vt hic: quia præſumitur poſtea quòd malo animo moueatur: vnde non eſt vlterius audiendus. arg. 3. q. 11. placuit. vel etiam ſi ſimpliciter remiſit accuſationem. 23. q. 4. ſi illic. & de pœnit. diſt. 4. diuina. & eo ipſo quòd quis dixit ſe nolle accuſare illum, amplius non auditur. ff. de adul. ſi maritus 2. §. ſi negauerit. Sed nunquid talis poteſt ipſum denuntiare non obſtante iuramento? quod videtur per decret. prædictam, quemadmodū. quod non eſt verum, cum primo calumniatus fuerit; quia calumnioſe denuntians non auditur, immo punitur de calumnia. ī. tit. proxi. c. 2. Sed numquid alius poteſt illum accuſare de crimine, de quo abſolutus eſt? De hoc dic vt ſ. eo. de his. & quod habes 2. q. 1. prohibentur. Io.

¶ *Gloſſa ſequens not. etiam iniuſte citatum, &c. quod declarat diſtinguendo: ponit etiam quomodo citatio non tenet ratione temporis, perſonæ citantis, perſonæ citatæ, & loci.*

g ¶ *Propter contumaciam.*] Sic patet, quòd ſemper debet quis venire ad iudicem ſiue iuſte ſiue iniuſte [4] vocetur, aliàs punitur vt cōtumax; vt hic patet, & ff. ne quis eū qui in ius voc. eſt vi eximat. l. antepe.

¶ Salzburgeñ. ¶ Saltzburgeñ. ¶ Salzburgeñ.

¶ Cap. 2. eo tit. in 3. compila. Et de materia & intell. huius vide latè per Antonium Rubeū tract. de poteſtate procur. I cauſis criminalibus.

¶ In codice Barbaug deleta eſt vox. duci, & alterius manu ſuperſcripta dictio, regi. Sed nomen Vaticani habens, duci. in vno ſuper verbo, duci, habentes hæc: olim, hodie rex.

[f] Si tamē interuenerit, & non fuerit obiectum: valet quòd fit ex c. vt no. ſ. de iud. c. 1. lib. 6. & tacit quod not. C. de adulte. quamuis. I dubitatio. Ioan. And.

¶ exuimentes

[a] Aliàs, accuſatione.

[b] Vel ad exceptiones obiiciēdas, & ibi not. Io. per hāc decre. & hic idem. dicit Ioan. And.

¶ Secundum veniam & emēdata eſt planta hunc locum reſtituimus vt eſt impreſſus, cū perperā in vulgatis legatur ita: propter contumaciam tamen eidem epiſcopo canonicā purgationē ꝓpter infamiā indicentes.

[4] Licet idem dicat, quia epiſcopus iure calumnioſo videbatur accuſati, & per conſequens calumnioſiam.

antepe.§.item si quis.ff.iudi.sol.si reus. Quod verum est cū dubitatur, an citatio teneat. ī.de app.si duobus. & ca. cum parati. & ff.de iudi.si quis ex aliena. Sed si euidens est, q̃ citatio nō tenet: nō tenetur venire citatus, puta si citerit aliquis tēpore feriato. arg. 5.q. 2. c. 1. & est expressum. ī. de fer. c. vlt. ff. de fer. l. 1. nisi esset iusta causa, vt ibidē dr. putares pericula vel ratione criminis: vel nisi pietas, vel necessitas hoc suadeat. quandoq; non valet ratione personæ. vt 4.q. 3.§. liberti. q̄sque rōne loci inhonesti. ff.de arbi. si cum dies.§. si arbiter. vel si esset nimis remotus forte ire non teneretur, si constaret, q̃ in litteris nō con tineret illa clausula: nō obstāte constitutione de duabus dietis. ī. de rescri. nōnulli. si euidēs sit ipsum nō esse iudicē qui citat. ī. de offi. delega. ex litteris. vel si ordinarius citat illum qui nō est d̄ sua iurisdictione, nec ratiōe criminis, seu ɔ̄ctus. ī. de for. compe. c. vlt. vbicunque dubitatur de iurisdictione debet quis ire & allegare priuilegium suum, aliàs tamquam contumax potest puniri, vt hic patet. lo.

a Vel notorie periculosi: vt in cle. de re iu. dic. pastoralis. ver. Psa pa. 10. An.

tor autem inscribit, quia tendit ad pœnam: excipiens vero inscribit ad pœnā extraordinariam, si per exceptionem drïicitur ab obtēto: aliàs secus. hoc primo. Secundo dicitur, quòd dum discutitur de crimine per modum exceptionis, potest interuenire procurator.

CAP. XVI.

SVper† his, de quibus nos cōsulere voluistis, inquisitioni vestræ breuiter respondemus, quòd tribus[a] modis valet crimen opponi, denuntiando, excipiendo, & accusando. Quando crimen in modū denuntiationis opponitur, non est inscriptio necessaria; sed cum in modum accusationis, oportet[b] † inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio: sed ad correctionem est denuntiatio[c] facienda. Cum autem excipiendo fuerit crimen obiectum, distinguendum est quare opponatur, & quando. Si autē obiicitur, vt† ab accusatione, vel testificatione[e] aliquis repellatur, non est inscribi necesse: sed cum opponitur, vt quis à promotione officij, vel beneficij excludatur: si ante confirmationem obiicitur, non cogitur quisquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum, impedit[f] promouendum: sed non deicit[g] iam promotum. Post confirmationem[h] vero, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiā consecrandus: quia etiam ab obtinendo repellit, & deiicit ab obtento, ad extraordinariam pœnam secundum arbitrium[i] iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, est excipiēs astringendus[k], si defecerit in probādo: pro eo quòd crimine sic probato, perdit quod per electionem & confirmationem ei fuerat acquisitum: sed ob hoc prius habita non amittit. Licet enim agatur de crimine, non est tamen huiusmodi quæstio criminalis[l] vnde per procuratorem[m] potest rite tractari.

† Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Vide B. Thomam 2. 2. q. 68. art. 4. & Bernardinum Diaz in pract. crim. canon. cap. 6.

† Sed an hodie inscriptio seu obligatio ad pœnam talionis fieri debeat, tradunt præter doctores hic, Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 12. Couarruuias lib. 2. varia. resol. c. 9 & Petrus Duenas regula 17 incip. accusās aliquem.

† Aliàs legitur, vt ab accusatione & testificatione, &c.

S Vper his.] Diuiditur in duas partes principales. secunda: ibi, *Licet*. Et prima subdiuiditur: q̃a primo ponit tres modos opponendi crimen. Secundo illos psequit: ibi, *Quando*. Abb.

Casvs. Quidam electus fuit in epm Lucan. quidam canonici opponebant se illi electo q̃dam impedimenta ɔ̄ ipsum proponentes, scilicet, q̃ erat malæ famæ & opinionis, & q̃ ɔ̄xerat matrimonium cū vidua, vt sic repelleretur tamquam indignus: super his mandat Papa inquiri: Opponebatur ɔ̄ illos qui se opponebant, & impetrauerant de his inqri: q̃ debebāt se obligare ad pœnam, si deficerēt in pbatione: vñ iudices illi super hoc consuluerunt dñm Papā: & ipse respondit, q̃ tribus modis pôt crimen opponi, denuntiando, excipiendo, & accusando: qñ crimen in modum denuntiationis opponitur, non est necessaria inscriptio: sed cum opponitur in modū accusationis, tunc debet inscribi, cum talis accusatio fiat ad depositionem: cum vero crimen opponitur in modum exceptionis, distinguendū est, quare opponitur & qñ: Si obiiciatur vt aliquis repellatur ab accusatione vel testimonio, non est necesse inscribi; Sed cū opponitur vt aliqs repellatur à promotione officij & beneficij, si ante confirmationē opponitur, sm̄ q̃ hic opponebatur: non debet quisquam inscribere quia crimen hoc modo probatum impedit promouendum, sed nō deiicit iam promotum: Si vero obiicitur post confirmationem, cū electus debet consecrari, debet obiiciens se obligare ad pœnā extraordinariam ad arbitrium iudicis: quia deiicit ab obtento, & repellit ab obtinendo: quia crimine sic probato, perdit quod per electionē & cōfirmationē fuerat consecutus; & in casu isto licet agat de crimine, nō tñ est qō criminalis: vñ p pcuratorē pôt tractari. Nota tres modos obiiciendi crimen qui in littera dr. Item cū agitur de crimine non criminaliter, pôt eam tractare per pcuratorē.

a ¶ *Tribus modis.*] Quartum modum habes scilicet per inquisitionē. j. eo. inquisitionis. & c. qualiter & quādo. & j. de simo. licet. excepto notoriis: vt in c. licet. Et lex etiam dicit: q̃ quattuor sunt genera cognitionum: quia aut agitur de capitali crimine, aut de fama, aut de pecuniaria re, aut de honoribus, vel muneribus agēdis, ff. de varijs & extraord. cog. l. penult.

a Alios etiam modos Aegidius Bossius i pract. crim. & refert etiam Camillus Campegius apud Zanchinū c. 9.

¶ *Gl. seq. ponit quinque casus, quibus non inscribitur, & subdit quid sit inscribere.*

b ¶ *Oportet inscribi.*] Sic. j. de simo. licet Hely. nisi in casibus, primo in crimine abigeatus. C. de abige. l. vnica. Item in leuibus & paruis criminibus. arg. ff. de ac. leuia. Item in his quæ apparitores referunt. C. de accu. ea quidem. Item in crimine apostasiæ. C. de aposta. apostatarum. Item cum accusatur Christianus, qui contraxit cum Iudæa: vel econuerso. C. de Iudæ. ne quis. Inscribere est obligare se ad eandem pœnam si non probauerit, quā reus debuit pati, si pbasset ipse accusator: vt 2.q.8. q̃squis. & capit. qui crimē.

c ¶ *Denuntiatio.*] Præcedente legitima admonitione, aliàs repellitur. j. eo. cum dilectus. nisi in casibus. j. eod. inquisitionis. 1. respon.

d ¶ *Accusatione.*] Pôt accusator repelli, obiecto sibi maiori crimine pari, vel etiā minori in modū exceptionis: quia criminosus criminosū accusare non debet, vt dixi. s. eo. c. 1. & c. nulli. & 2.q.7. si qs. & c. quærendū. Sed ab excipiendo nō repellit quis propter crimen, seu pp excommunicationem. ī. de excep. cum inter. & ca. dilecti filij. quia cuilibet seruatur legitima defensio, vt ibi dr.

e ¶ *Testificatione.*] j. ī. de ordi. cogni. cum dilectus. & s. de testi. super eo. 1. & c. testimonium. & ī. de excep. denique.

f ¶ *Impedit promouendum.*] Et obstat etiam in dignitatibus postmodū acquirendis. ī. de elect. super eo. & arg. 2.q. 1. prohibentur. & ī. eod. omnipotens.

g ¶ *Non deicit.*] id est, propter hoc non priuatur aliis dignitatibus, seu beneficiis: quia nō agebatur ad hoc. ī. de ord. cog. cum dilectus. ff. de lib. agno. l. 1. in fi. Sed si ex tali probatione grauata sit eius opinio, non promouebitur. ī. de testib. testimonium. & 81. di. tantus. Daniel. & ī. eod. omnipotens. nisi se purgaret.

h ¶ *Post confirmationem.*] Tunc enim spirituale vinculum est contractum. ī. de transla. inter corporalia.

i ¶ *Arbitrium.*] Hoc generale est, q̃ vbi certa pœna expressa non est in iure, arbitrio iudicis relinquitur. ī. de of. dele. de causis. ff. de iure delib. l. 1. in fi. & à tali pœna imposita pôt appellari: secus à pœna expressa in iure. ff. de verb. signi. l. antepenul. Sic & vbi ius expressum non est, sm̄ æquitatē est pcedendū. ī. de transla. c. vlt.

k ¶ *Astringendus.*] Licet enim nō inscribat, obligabit se ad extraordinariam pœnam, ad arbitrium iudicis: vt hic patet, & arbitrium iudicis æquū esse debet: vñ si excederet, reducenda esset illa pœna ad arbitriū boni viri. ī. de iureiur. Quintauallis. & c. veniens. ad fi.

l ¶ *Criminalis.*] Et tñ requiritur in tali causa psentia pluriū3 epo rū, ac si esset criminalis. 23. di. illud. & 3.q. 6. hęc quippe. & in hac cā testes cōpellendos credo. De hoc dixi. ī. d̄ test. cog. c. pe. in fi. gl.

m ¶ *Per procuratorem.*] sic ī. de procu. tuæ. Sed vbi de crimine agitur criminaliter, nō interuenit procurator. ī. eo. c. prox. vbi de hoc.

¶ Idem Versellen. episcopo, & abbati de Tileto.

¶ *Generales inquisitores, si non seruauerunt debitum inquisitionis ordinem, prudenter & caute se corrigere debent. hoc primo. Secundo ponit formam iuramenti, quam inquisitores exigunt ab inquisitis.*

† de Cilito † de Ciliceo † de Tileto

CAP. XVII.

QValiter† & quando: & infra.‡ Si circa Nouarien.

† Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat. vbi est integra, quæ vt dictū est, vt melius hoc fragmentū intelligatur, absolutum tamen est infra eod. in c. qualiter & qñ. à principio vsque ad §. debet igitur.

Q Valiter.] Diuiditur in duas partes secundum quod continet duo dicta. Secunda: ibi, *Formā vero*. Prima subdiuiditur. Nā in principio & in fine commendat & confirmat inquisitores si bene processerunt, in medio vero. s. in ver. *si vero*. instruit, si male processerunt. Abbas.

† Vide plenius hoc Panormitanū declarantē hanc glossam.

Casvs. Inquisitores quidā legati Apostolicæ sedis cœperūt facere inquisitionē ɔ̄ epm Nouarien. significatū fuit dño Papæ, q̃ inquisitores ipsi non seruauerūt debitū ordinē inquisitionis ɔ̄ epm Nouarien. vnde Papa super hoc scribit inquisitoribus illis, dicēs, q̃ si ordinē inquisitionis debitum seruauerint, commendat eos: Si vero non seruauerunt debitū ordinē inquisitionis, vult q̃ ipsum tempore opportuno debeāt obseruare, ne inde nascantur iniuriæ, vnde iura nascuntur: Si autē tamquam homines excesserunt, non pudeat eos ex toto suū corrigere: q̃a qua mēsura mēsi fuerint, remetietur eis; & aliquā occasionē inueniāt congruētē, ne sua vilescat auctoritas: q̃a ex his q̃ inordinate sunt acta, nō pôt aliqd ordinabiliter agi: Si vero ordinem debitū seruauerunt, via regia incedētes, Deum solū habētes præ-

tes præ oculis, in negotio ipso sine personarũ acceptiõe procedãt. Formã vero iuramẽti, quã à clericis Nouarieñ. in hoc negotio recepistis, in similibus debeãt obseruare, hoc modo, vt iurẽt clerici, q̃ sup his q̃ sciũt vel credũt in sua ecclesia reformãda, tã in capite q̃ in mẽbris, exceptis criminib⁹ occultis, plenã & merã dicãt inquisitoribus veritatem. Not. q̃ in inquisitione ordo iuris seruandus est. Itẽ vnde iura procedũt, nõ debẽt iniuriæ nasci. Itẽ iudex errorem suũ reuocare debet. Item ex his quæ inordinate sũt acta, non potest aliquid ordinabiliter agi. Item in inquisitionibus faciendis, de occultis nec quærendum est, nec dicendum, sed de his tantum de quibus infamia præcessit.

episcopũ debitũ inquisitionis[a] ordinẽ obseruastis, discretionẽ vestram in Domino commendamus. Si vero qualibet occasione prætermisistis eundẽ, adhuc ipsum† tẽpore opportuno volumus obseruari[b]: ne inde nascãtur iniuriæ[c], vnde iura nascũtur: ideoq; mãdamus, quatenus ad conscientiæ vestræ iudicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tamquã homines excessistis: nõ pudeat vos errorẽ vestrum corrigere[d], qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores: quoniam apud iudicem districtum, in qua mẽsura mensi fueritis, remetietur vobis: ita videlicet, vt inueniatis occasionem aliquam congruentem, per quam, ne vestra vilescat auctoritas, quanto cautius, & prudentius poteritis, supersedeatis ad præsens: quoniam ex his, quæ inordinate[e] sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Si vero præscriptum ordinem custodistis: omni gratia & timore postpositis, Deũ solum habentes præ oculis, via regia[f] incedentes, sine personarum[g] acceptione† in negotio procedatis. ¶ Formam vero iuramenti, quam à clericis Nouarieñ. super inquisitione faciẽda in hoc negotio recepistis, in similibus[h] volumus obseruari: vt videlicet iurent clerici, quòd super his, quę sciunt, vel credũt esse† in sua ecclesia reformanda, tam in capite, quàm in mẽbris (exceptis[i] occultis criminibus) meram & plenam[k] dicant inquisitoribus veritatem.

¶ Idem archiepiscopo Arelateñ. & Vallis magnæ abbati.

¶ *Si is contra quem inquiritur, iurauit respondere tantũ ad interrogata, post confessionem auditur volens probare excusationes, quæ confessionem nõ perimunt, sed exponunt: secus si iurauerit plenam & meram veritatem dicere.*

C A P. XVIII.

CVm† dilecti[l] filii Cistercieñ abbas, & P. & R. monachi Fõtis frigidi Apostolicæ sedis legati ad ecclesiam Agathen. accessissent, vt in ea legationis officium exercerẽt: quia de Agatheñ. episcopo per frequentẽ clamorem[m] multa sibi fuerant insinuata sinistra, voluerunt descendere, ac videre, si clamorẽ opere compleuisset: & infra. ¶ Quia vero nobis nõ constitit, sub qua forma episcopus cum canonicis Agatheñ. corã dictis legatis præstiterit† iuramentum; vtrum videlicet ita iurauerit, vt super statu ecclesiæ plenam[n] & meram[o] diceret veritatem; an vt ad inquisita veraciter responderet: Mãdamus, quatenus eisdem legatis ex parte nostra mandetis, vt sub qua forma iuramentum præstiterit, studeant fideliter intimare. Et si secundum responsionem[p] eorum, sub secunda forma iurauerit: aut† ipse sufficienter probauerit, se sub illa forma iurasse, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cum depo-

a ¶ *Inquisitionis ordinem.*] qui[a] continet duo: Primum, q̃ regulariter nõ fit inquisitio nisi ꝯ infamatum. Secundum, q̃ ex quo constat de infamia, inquiri debet de veritate. Hostiensis.

¶ *Glo. seq. arguit quòd nõ sit functus, & e. alleg. 3. in fra in contrariũ, et soluit.*

b ¶ *Obseruari.*] Ar. q̃ iudex qui male iudicauit, non dr̃ functus officio suo, sed iterũ debet procedere, & bene iudicare. arg. ff. de arbi. dicere autem. §. sed si de pluribus. Arg. contra: quia siue bene siue male sententiam dixit, vlterius se intromittere non potest. ff. de arbi. quia arbiter. ff. de re iudi. iudex. & s. de offic. deleg. in litteris: secus in casu isto: quia isti erant generales legati ad inquirendum, vnde poterãt mutare si errassent. & nõdum tulerant eo am sententiam, sed errauerũt in processu. Additio. Vel punit ad arbitriũ iudicis. ar. j. eo. inquisitiõis. 1. rñlo, § fi. j. eo. c. vlt. arg. j. tit. px. c. vlt. arg. à ꝯrio sensu. & s. tit. proxi. c. vlti. vbi ponitur q̃ excipit.

c ¶ *Nascantur iniuriæ.*] C. vnde vi, meminerint. & 21. q. 3. peruenit. & s. de rescrip. nonnulli.

¶ *Glo. seq. not. quod iudex corrigit interlocutoriam, adducit tres concor. & tria similia.*

d ¶ *Corrigere.*] Not. q̃ iudex potest corrigere errorem suum si male interlocutus sit: vt hic patet, & s. de app. cũ cessante. & j. de senten. excom. sacro. ff. de re iudi. quod iussit. & ecclesia[a] cum errat, mutat sententiam. s. de frig. & malefi. fraternitatis. & 35. q. 9. c. loca. § his ita. & c. sentẽtiam. & c. graue. & 22. q. 4. magnæ. & testis potest corrigere suum errorem. s. de testib. cogen. præterea. ff. s. de vsu pal. ossis. Et dicit Imperator: Non enim erubescimus, si quid melius horum, quæ prius ipsi diximus, adinueniamus, competentem prioribus imponere correctionem: ne ab aliis corrigi expectemus[q]. in Authen. de nup. circa prio. per vnam collinam, collat. 4.

e ¶ *Inordinate.*] 14. q. 5. neque enim fragris. & c. forte. & 1. q. 1. non est putanda.

f ¶ *Via regia incedentes.*] hoc est, à iustitia non declinantes.

g ¶ *Personarum acceptione.*] sic s. de iud. nouit. & s. de sta. reg. ea q̃.

h ¶ *In similibus.*] vt s. de transla. inter corporalia. & s. de re iud. in causis. & ff. de legi. l. non possunt.

i ¶ *Exceptis occultis.*] quia super his inquisitio fieri non debet, sed super illis tantum, de quibus infamia præcessit. j. eo. inquisitionis. §. 1. & c. qualiter. & si testes de occultis dicant, non puniuntur: vt ...

c. inquisitionis. quia super his non iurauerunt.

k ¶ *Plenam.*] cum iurant secundum hanc formam, secus si iurant respondere ad interrogata tantum. j. c. proxi.

CVm dilecti.] Primo ponitur legatorum inquisitio. Secundo: ibi, *Quia*, eorum dubium, propter quod fuit facta commissio. Tertio: ibi, *Mandamus*, commissionis forma bimẽbris. Abbas Siculus.

¶ *Glo. seq. ponit casum, quem etiam prosequitur.*

l ¶ *Cũ dilecti.*] Casus. Abbas Cistercieñ. & P. & R. legati erant Apostolicæ sedis cum audiuissent per frequentem clamorem multa sinistra de epõ Agatheñ. volentes inquirere veritatẽ, accesserunt ad ecclesiam Agatheñ. & receperunt iuramẽta epi & canonicorũ, & in illa inquisitione confessus fuit eps̃, q̃ commiserat simoniam, dilapidationem, & q̃ habuerat res naufragii: eps̃ timens illas cõfessiones, voluit se excusare postea ꝯ illas, dicens, q̃ iurauerat rñdere tantum ad interrogata: legati dicebant, q̃ sub alia forma iurauit, scilicet q̃ plenam & meram diceret veritatem; & quia tunc se non excusauit, postea non debebat audiri: vnde negotium illud delatum est ad Papam: & q̃ iurauit rñdere tantum ad interrogata, apud sedem Apostolicam quosdã testes produxit: sed quia non constitit Papæ, sub qua forma iurauit, cum depositiones illæ nõ fuerint publicatæ, nec ipse renũciauerat testibus producendis: mãdat Papa super hoc inquiri ab illis inquisitoribus, sub qua forma iurauit; & si ꝓm illorum inquisitorũ cõfessionem constiterit, q̃ iurauit sub secunda forma: aut si eps̃ ille hoc probauit per depositiones testiũ quos produxit, aut etiam aliorum: quia ꝓm illam formã non tenebatur rñdere nisi ad interrogata, admittant excusationes epi super confessionibus suis: quia excusationes illæ exponẽt illas confessiones, & si excusationes probauerit, absoluant illũ: Si vero excusationes nõ probauerit, vel si iurauerit plenã & merã veritatẽ dicere, remoueant illum ab ecclesia Agatheñ. nõ obstantibus illis excusationibus. Ber. Not. q̃ in inquisitione q̃ examinãtur, veritatẽ plene, quam sciunt debent dicere, & nullum falsum commiscere; idem est in aliis iudiciis. Item ad causam dicti recurrendum est potius, q̃ ad ipsum dictum. Item testis singularis siue solus non valet.

m ¶ *Clamorem.*] 2. q. 1. Deus omnipotens. & j. eo. qualiter & quãdo. & 86. dist. si quid.

n ¶ *Plenã.*] i. q̃ nullum verum tacere debet. 3. q. 9. hortamur.

o ¶ *Meram.*] scilicet à falsitate. 2. q. 4. nullã. & 3. q. 9. pura. & hoc idem debẽt facere testes: vt notatur s. de testibus, fraternitatis. & c. licet. & s. c. proxi. in fi.

p ¶ *Responsionem eorum.*] simile s. de elec. cum dilecti, creditur ergo istis si confiteantur, q̃ iurauit, vt ad inquisita responderet: sed si contrarium dixerint, poterit probare contra dictum illorum[6], vt hic patet. & s. de testi. cũ à nobis. q̃ nõ creditur iudici in præiudicium alterius, nisi quatenus constat per legitima documenta. s. de proba. quoniam. Sed ꝯ s. de elect. cum dilecti. sed ibi de necessitate statur dicto illorum: quia illa inquisitio per alios probari non poterat: quia soli interrogati fuerunt, prout hic inferius dicetur.

a ¶ Valeant.

¶ Alias in: Me ipsum

Matth. 7.

¶ Hæc glos sola nõ est Bernardi, sed ex lectu. in Hostien. collecta. vi & sic in nãdem.

¶ exceptione

¶ Verbum, est, deest in an iquis compilationibus.

¶ Videlicet, iudex ecclesia sancta.

¶ Adde an & quando procedit per Bar. in l. si postulauerit. ff. de adulter.

¶ Ad hoc l. q. fil. teri legi. causa 2. in. And.

¶ Hic casus Bernardi est, & in aliquibus codicibus reperitur.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat.

¶ præstitisset

¶ Hæc periodus in antiquis codicibus legitur vt est impressa, in recentioribus additur aut ipse sufficienter probauerit, se sub illa forma iurasse per depositiones testiũ, quos produxit, aut etiã aliorũ, &c. hæc lectio planior est, quam probat vetus compilatio.

¶ Per dicta testium, qui iudicibus præsentes causæ cognitioni de præuaricatione iuramenti, quod solue aut publice exigi, & præsentium. And.

a ¶ *Valeant retorqueri.*] Vnde in humaniorem partem sunt intelligendæ sua interpretandæ. ĵ. de reg. iur. estote. & da mania. c. vlt. ff. de reg. iur. semper in dubiis. & ff. de re. dubi. quotiens 2. Tan.
b ¶ *Ex causa.*] Causa enim semper consideranda est: ex qua causa aliquid sit factũ, & etiã tẽpus. ŝ. de transa. c. vlti. & 5. q. 5. nõ ois. & ĵ. de verb. sig. intelligẽtia. & 23. q. 8. occidit. & ff. de iur. verum. Ber.
¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*
c ¶ *Dilapidatione.*] Eps iste pp formam iuramẽti, tria confessus est ꝫ se, simoniam, dilapidationem, & ꝙ habuerat res naufragii: & ꝫ ista admittuntur eius excusationes. Potuit se excusare de dilapidatione interrogatus vtrũ alienasset bona ecclesiæ, vel vtrum obligasset ecclesiam? Rñdet, ꝙ sic. pp formam iuramenti. ꝫ istam confessionẽ bene poterat se excusare. s. ꝙ debitũ imminebat, nec aliunde soluere poterat. 10. q. 2. hoc ius. & ita si pp hanc causam alienauit vel obligauit ecclesiã, non peccauit: & sic iudicari debet cõfessiõ sua ea causa, quæ bona & licita fuit, & ad malum & ad bonum poterat se habere. Vel aliter etiã si alienauit ꝫ vtilitatem ecclesiæ, & ipse postea reddidit ecclesiam indemnem, sufficere videbatur. ŝ. de elec. ꝙ sicut. vbi de hoc: sed illud nõ sufficit, vt ibi notat. vnde prima excusatio verior est. Interrogatus fuit, an habuerit res naufragii? rñdit ꝙ sic. vnde videbat propterea excõicatus. ĵ. de rap. excõicationi. & nihilominus furtũ committit. ff. de acquir. re. do. quia ratione. §. vlti. in fine. pp hoc erat puniẽdus. hæc confessio poterat se habere ad bonũ: vt scilicet recolligeret res naufragii, vt saluas faceret: & restitueret illis, qui passi fuerant naufragium: & hoc probare volebat, cum intentio sua fuisset honesta: quia ad alios peruenissent, qui non restituissent illas: sed si illas habuisset, vt sibi retineret, hoc malum erat. Interrogatus etiam fuerat, vtrum ordinasset aliquem per simoniam? Rñdit ꝙ sic: ꝫ hoc se excusare volebat: quia aliquos ordinauit per simoniam eo ignorante: sed ex postfacto hoc sciuit, puta præsentator receperat pecuniam, vt aliquem faceret ordinari. ĵ. de simo. ex tuæ. in hoc non peccauit; vel potes ponere exẽplum. ĵ. de simo. sicut. Ber.

Aliàs ita: vt ad bonũ vel malum &c.

Et cum dubia, ad bonũ & malum possunt retorqueri, in meliorẽ sunt interpretãda. B. Thomas 2. 2. q. 60. art. 4. ibi ple ne Caietanus. & vide plenissime de hoc articulo Ioannem Rojã tract. de hæret. par. 1. num. 199. & multis sequentibus.

sitiones illæ non fuerint publicatæ; nec productioni testium renunciare curauerit: quoniã secundum eandem non tenetur ex debito iuramenti nisi ad quæsita solũmodo respõdere: vos excusationes suas audire curetis. & si eas probauerit, cum excusationes huiusmodi confessiones eius non perimãt, sed exponant, quæ tales sunt, vt † ad bonum & malum valeant retorqueri [a] †, & adeo iudicari debent ex causa [b], cum sublato appellationis obstaculo absoluatis: cum etsi repertus sit culpabilis in quibusdã, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc causam incurrit, huiusmodi leuis culpa leuiter ei valeat indulgeri. ¶ Quòd si excusationes illas super dilapidatione [c], naufragio, & simonia probare nequiuerit: aut sub prima forma [d] iurauerit: cum secundũ eandem, nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de nouo proposuit, cũ in confessionibus suis nullã omnino de illis fecerit mentionem: quamuis firmiter asseruerit, quòd plures ex illis, legatis prædictis exposuit, cũ hoc per se probare non posset [e], tamquam qui solus examinabatur ab illis) eũ ab administratione Agatheñ. ecclesiæ remouere curetis.

¶ Idem archiepiscopo Terraconeñ. & abbati sanctæ Mariæ de Populeto, & archidiacono Barchinoñ.

¶ *De veritate criminum non inquiritur, nisi prius constet de infamia: & tunc non inimici vel periuri, sed idonei viri ad prosequendum inquisitionem, & ad testimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio.*

CAP. XIX.

CVm † oporteat episcopũ: & infra. ¶ Sane venientibus ad Apostolicam sedem G. & H. canonicis Viceñ. & multa enormia contra Viceñ. episcopum proponentibus coram nobis: quia illa non debebamus sub dissimulatione transire †: vobis inquisitionem illorũ duximus committendam. Verum dictus episcopus, antequã ad ipsum † vestra citatio peruenisset, ad præsentiam nostram accedens proposuit, quod illi, qui enormia de ipso suggesserant †, typo malitiæ potius, quàm iustitiæ zelo ducti, nobis huiusmodi intimarunt: cũ ipsi eius sint inimici manifesti, & cum eius hostibus [f] conuersentur; consanguineosque [g] suos, ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum: qui ad denunciandum [h] seu testificandum admitti non debent, vt pote iuramenti præstiti transgressores; & aliis criminibus irretiti: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quòd † nisi super prædictis famam ipsius [i] † læsam esse noueritis: vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Quòd si ad inquisitionem fuerit procedendum: prædictos vel alios, quos ipsius esse

Casvs. Quidam canonici Viceñ. ad sedem Apostolicam accedentes multa enormia corã Papa ꝫ epm suum proposuerunt: vnde Papa super his inquisitionẽ cõmisit faciendã: Eps hoc intelligẽs, antequam à iudicibus citaretur, ad Apostolicã sedem accessit, proponens, ꝙ illi, qui enormia illa proposuerant ꝫ ipsum, odio & nõ bono zelo duxerũt dño Papæ intimanda: cum sint eius inimici manifesti, & cum eius hostibus conuersentur: & cõsanguineos suos & cõplices intendant ad testificandũ producere ꝫ ipsum, quia non debẽt ad testificandũ admitti, cũ sint periuri, & aliis criminibus irretiti: quo audito mandat Papa iudicibus ipsis, quatenus ad inquisitionẽ nõ procedant, nisi super prædictis criminib⁹ dictus eps fuerit infamatus. Si vero ad inquisitionem fuerit procedendũ: prædictos vel alios, quos ipsius epi constiterit esse inimicos, nec ad prosequendum inquisitionem, nec ad testimoniũ perhibendũ admittant: sed p viros idoneos veritatem inquirant: & si nihil probatum fuerit ꝫ ipsum, purgationem canonicã indicãt eidẽ. Not. ꝙ inimici non admittunt ad denuntiandum vel testificandũ. Item non est facienda inquisitio nisi ꝫ infamatum. Itẽ pp infamiam indicenda est purgatio, deficiente probatione.

¶ *Gl. seq. alleg. concor. & duo iura in contrarium; & in fi. arg.*

f ¶ *Hostibus conuersentur.*] vnde sunt repellẽdi: quia conuersantur cum inimicis [1] & sunt ipsi inimici. De hoc dr. ŝ. eo. c. 1. arg. ad hoc. C. de inoffi. testa. liberi. & ŝ. eo. repellãtur. & arg. ff. de offi. præsec. vrb. l. 2. §. cum patronus. & 9. q. 5. c. 3. & ff. de leg. 9. l. 1. §. 1. arg. ꝫ. ff. pro socio. nam socij. & 81. distin. legitur. & 3. q. 5. c. 3. Et est arg. hic contra aliquẽ ex inhonesta conuersatione.

g ¶ *Consanguineosque.*] qui in casu criminali non admittuntur: vt consueuit notari. 3. q. 5. c. 1.

¶ *Gl. seq. quærit, arg. ad partẽ vtranq; soluit. vari. opi. lo. quã reprobat.*

h ¶ *Ad denunciandum.*] Sed nunquid criminosi [1] & infames repelluntur à denunciando? Non vr: quia quilibet tenetur ad hoc. 2. q. 7. quapropter. & ŝ. de cogna. spi. tua nos. Item hæreticus admittitur. 24. q. 1. quisquis. & viles personæ admittuntur. ã. de spon. præterea. & qualecunque testimoniũ vr sufficere. 22. q. 5. hoc vr. Sed ꝫ vr, ꝙ tantum honestæ personæ admittuntur. 35. q. 6. eps in synodo. & ŝ. de testi. cog. præterea. & ŝ. de spon. cum in tua. & ad populares actiones non admittuntur personæ non integri status. ff. de popu. action. l. popularis. Credo ꝙ honestæ personæ tantũ debeant admitti ad denuntiandum, prout hic infra dr. Io. dixit ꝙ infamis persona admittitur, dum tamen non sit criminosa & irregularis: sed hoc nõ credo de infami. De hoc not. 2. q. 1. si peccauerit. & ŝ. de sponsa. cum in tua. & ĵ. c. proxi. & 3. q. 5. c. 2. Ber.

i ¶ *Famam ipsius.*] hoc ideo dicit: quia non est procedendum ad inquisitionem ꝫ aliquem, nisi ꝫ infamatum. ĵ. eo. inquisitionis. & c. qualiter. vbi de hac materia apertius explicatur.

¶ *Glo. seq. recitatur per q. qua inimicitia, & c. & arg. quòd capitales & conspiratione tantum. alleg. in contrarium, & soluit.*

d ¶ *Prima forma.*] quæ fuit ꝙ meram & plenam diceret veritatẽ: & nunc non prosunt illæ excusationes: quia tunc se debuit excusare, prout sequitur. Ber.

e ¶ *Posset.*] Et si verum fuisset, ꝙ illas exposuisset coram illis. non valet: cum eas probare non posset: deficit ergo sibi nõ ius: sed probatio iuris. 32. q. 5. Christiana. & ff. de testa. tute. dum sum Titii. & ff. de reb. dub. si fuerit legatum. ff. de adi. leg. l. 3. §. si duobus. & ff. de hæred. insti. in tempus. §. 1. Et est simile ŝ. de elec. bone. 1. Et est arg. ꝙ testis, qui est singularis in dicto suo non probat: vt dicit de cre. bonæ 1. & ŝ. de prob. licet. Ber.

CVm oporteat.] In prima parte ponitur denuntiatio epi. & inquisitorum datio. In secunda: ibi, *Verum.* comparitio & allegatio epi ꝫ denuntiantes & testes. In tertia: ibi, *Discretioni.* inquisitorũ triplex instructio, secunda; ibi, *Quod si.* tertia; ibi, *Et si nihil.* Abb. Sicu-

† Cap. 6. eo. tit. in 3. compilat. De materia vide Iulium Clarũ in practica crimi. fine §. q. 6.

† præterea.

† enim

† subsecutant

† quamuis

† eius

† Vide Ptr positum in c. accusatores. 3. q. 5. & Bald. in l. liberi. C. de inoff. testa.

1 De materia vide Iulium Clarum in practica crimi. q. 24. & q. 25.

a ¶ *Inimicos.*] Patet hic quod inimici s, nec ad prosequendam inquisitionem vel testimonium admittantur, vel ad denuntiandum siue accusandum: vt ĩ. eo. c. s. & ĵ. c. proxi. sed non determinatur quales inimicitiæ repellant hic ab inquisitione vel testimonio: & vr quod capitales, & conspirationes tantum. ĵ. de simo. per tuas s. & ĵ. c. proxi. & Insti. de excu. tu. inimicitiæ. & §. item si pp inimicitias. & ff. d arbi. l. licet. quia non quilibet inimicus repellitur, sed ille tm qui nimia familiaritate coniunctus est. ff. de verbo. sig. latæ. §. amicos. Item pp leues inimicitias non extinguitur legatum. ff. de adi. lega. l. 3. §. nõ solũ. in fin. Sed ȝ vr, quod propter leues etiam repellantur: quia propter ciuilem controuersiã repellitur quis ab accusatione. ĩ. de testi. spo. itẽ cum quis. Illæ dicuntur graues inimicitiæ, quæ sunt de statu hominis, vel de bonis eius. 3. q. 5. accusatores. & argu. opti. ĩ. de dona. propter eius ingratitudinem. & C. de reuocan. do. l. vlt. ff. de excusa. tuto. pp litem. Sol. arbitrio iudicis relinquitur, quæ inimicitiæ repellant in talibus. arg. in Auth. de testib. §. si vero dicatur. coll. 7. & ĩ. eo. sup his. & ĩ. de offi. dele. c. causam. Et dicit lex, quod non semp repellit testis propter inimicitias: sed iudex æstimabit, an sit ei credendum vel non. ff. de quæstioni. l. 1. §. præterea inimicorum. & §. quæstionem. Io.

¶ *Glo. seq. vers. per q. an repulso illo qui impetrauit & c. arg. quod sic, ponit opin. Ioan. quam approbat. & contrariam Tan. quam reprobat.*

constiterit inimicos [a], nec ad prosequendam inquisitionem, nec ad perhibendũ testimoniũ contra ipsum episcopum admittatis: sed per viros idoneos [b] super his, quæ gesta sunt, inquiratis diligentius veritatem: Et si nihil graue probatum fuerit contra ipsum: vos purgationẽ canonicam indicatis [c] eidem.

¶ Idem,

¶ *A denuntiatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus, & cõspirator, & is qui nõ præmonuit.*

CAP. XX.

Cvm † dilectus filius: & infra. ¶ Si vobis constiterit prædictos, quorũ nomine sunt excessus huiusmodi de episcopo nuntiati, publice concubinarios [d] tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sentẽtia promulgata: vel præfatum episcopum de iã dictis excessibus, non fuisse præmonitum [e] ab eisdem: vel ipsos conspirasse [f] in eũ, à denuntiatione repellatis eosdem: Alioquin audiatis, quæ fuerunt † hincinde proposita. Eidem episcopo auctoritate nostra nihilo minus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiã nostram fuerit † legitime appellatum, præfatos clericos indebite grauare præsumat: donec causa supradicta [g] iuxta formam mãdati nostri fuerit terminata.

¶ Idem † epõ Gebeñ. & N. Valentiñ.

¶ *Crimen probatum per modum inquisitionis, regulariter pœna ordinaria nõ punitur: sed si impedit ordinis executionem, fit depositio, sicut in accusatione: & si impedit tantum beneficij retentionem, fit priuatio à beneficio, nec poterit iudex hanc pœnam moderari. hoc dicit vsq; ad §. tertiæ. secundũ verum intellectum non bene declaratum per scribentes.*

CAP. XXI.

INquisitionis † negotiũ, quã de episcopo & canonicis Valentin. vobis commisimus terminandam †: & infra.

¶ Secundo quæsistis, quid vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret accusatum criminaliter & conuictum. In quo quidem duximus distinguendum, vtrum sit tale crimen, quod ordinis executionẽ suscepti, aut retentionem beneficii, etiam post peractam pœnitentiam impediret: puta

d ¶ *Concubinarios.*] Sed isti prosequebãtur suam iniuriam vel suorũ, quare nõ admittuntur ad denuntiandũ cũ admitterentur ad accusandum, quantumcunq; criminosi sint. 4. q. 6. omnibus? Rñdeo, non prosequebantur iniuriã propriã, vnde cũ essent publici concubinarii, non erant admittẽdi ad aliorum peccata denuntianda [1], cum suspensi etiam sint, 32. distin. c. præter §. verũ. sed viles personæ non admittuntur ad denuntiandum, vt sæpius dictũ est. sie ĩ. eo. c. 1. & ĩ. de sponcum in sua.

e ¶ *Præmonitũ.*] Qui l. n. non admonuit, repellitur à denuntiatione. ĩ. eo. c. 2. & ĵ. eo. qualiter. §. ad corrigendos. & ĵ. de simo. licet Hely.

f ¶ *Conspirasse.*] Isti nullatenus sunt admittẽdi. ĵ. de simo. per tuas. & ĩ. de re iud. cũ. I. & A.

g ¶ *Donec causa supradicta.*] quia tunc præsumitur, quod ex odio procederet, & merito possent eũ recusare tamquam suspectum. arg. ĩ. de app. proposuit. & c. ad hoc. & c. sicut. Ber.

INquisitionis.] Si crimẽ in modũ inquisitiõis probatũ impedit, etiam post peractã pœnitentiã ordinis executionem, vel beneficij retentionẽ, punitur quis sicut in accusationis iudicio: aliàs pœna erit arbitraria: hoc dicit sm cõem summationẽ vsque ad §. *Tertia.* Diuiditur: quia in prima consultatio. In secunda responsio: ibi, *In quo.* Abbas.

Fuit

Aduertas ergo iudex, ne prętextu pietatis quorumlibet denuntiationum facile admittat, sed per denuntiationum qualitatem explores. vide Bernardinũ Diaz in pract. crim. cano. cap. 6.

Vide notas in i. suo locum.

Cap. 20. eo. tit. in 4. compilat. & præter doctores tit. vide illum L. landi in pract. crim. q. 6.

faciendam.

b ¶ *Per viros idoneos.*] Ex hoc vr, quod si ille impetrauit inquisitionẽ, remotus sit propter aliquam causam: quod alter possit prosequi eandẽ inquisitionem. arg. ff. de inoff. test. posthumus. §. 1. non enim refert per quem preces sint oblatæ. C. de preci. impe. offe. l. 1. & l. vniuersis. nec refert vndecunq; crimina claruerint. 2. q. 3. ecce. Itẽ quia iudex hic ex officio suo procedit: vnde pp inhabilitatẽ agentis nõ impeditur eius officium; quod posset concedi forte vbi ex officio procedit: sed aliter non audiretur: sed verius vr, vt dicit Ioan. quod nõ possit: quia Papa litteras non dedisset ad petitionem illius, si talem se dixisset: & eadem ratio etiam delegatum mouere debet. ĩ. de rescrip. super litteris. in fi. Tan. dixit, quod bene poterat iudex procedere. Ioan. melius dicit, vt mihi videtur: quod hic procedere possunt non ex vi primarum litterarum, sed secundarum. Bernar.

c ¶ *Indicatis.*] & ita leuia potest leuiter indulgere. ĩ. c. proxi. & ff. de pœ. l. respiciendum [s]. in prin.

CVm dilectus.] Primo instruit iudicem super declinatoriis, & eis deficientibus super principali. Secundo inhibitionẽ fieri mandat: ibi, *Eidem.* Abbas.

CASVS. Quidam clerici super quibusdã excessibus denunciauerunt epm suum impetrantes ȝ ipsum inquisitionem corã inquisitoribus, proponebatur ex parte epi, quod clerici illi audiendi non erãt; q a erãt publici cõcubinarii, & sic indigni ad denuntiandũ, pp qđ fuerant excõicati: Itẽ non præmonuerant epm: Itẽ erant conspiratores ȝ ipsum: Iudices super hoc consuluerunt dñm Papam, & ipse rñdet, quod si constiterit eos publice cõcubinarios, vel eos nõ præmonuisse ipsum epm de iam dictis excessibus, vel eos conspiratores fuisse ȝ eũ, à denuntiatione repellantur: Alioquin audiant, q̃ hincinde proposita fuerint, & eidem epo prohibeat, ne super his, super quibus ad sedẽ Apostolicã appellatũ fuit ab illis, clericos ipsos aggrauare p̃sumat, donec causa sm mandatũ Apostolicũ fuerit terminata. Not. quod criminosus aliũ denuntiare non põt. Itẽ qui nõ præmonuit, itẽ conspirator, itẽ iudex à quo legitime appellatũ est, de causa illa, se intromittere nõ debet, donec appellatiõis causa sit finita.

¶ *Glo. seq. obiecit & respondet.*

CASVS. Quæ iam relata fuerant dño Papæ de epo & canonicis Valentiñ. quæ non debuerunt sub silentio præteriri: Vnde Papa super his commisit inquisitionẽ faciendã: Inquisitores super quibusdam articulis dubitantes consuluerunt Papam. Secunda qõ illorũ hæc fuit: ecce per inquisitionem tale crimen probatũ est, quod si criminaliter accusatus fuisset, deponeret: Quæsitũ fuit, qualiter esset puniendus: Super hoc Papa distinguit: vtrum sit tale crimen quod impediat executionẽ ordinis, aut etiã retentionẽ beneficii, etiam post peractã pœnitentiã, puta si homicidium commisisset, vel adeptus esset ordinem vel beneficium vitio simoniæ: In istis casibus est ita procedendum, sicut in iudició accusationis: In aliis vero criminibus, discretus iudex poterit pœnam moderari sm meritũ personæ, & qualitatem excessus. Tertio quæsiuerunt: si duo vel plures iurati affirmant aliquem eis videntibus crimen cõmisisse, de quo alia infamia nõ laborat, vtrum illi pœnã debeant infligere: Itẽ, ecce aliquis occulte tradit inquisitori cedulã, vel chartã, infamationẽ epi continentem: quæritur, vtrum sit procedendum ad inquisitionem corũ quæ ibi continentur. Itẽ aliqui iurauerunt, vt deponant ȝ illũ de quo fit inquisitio, in secreto examinantur & interrogantur, vtrum diligant illos, ȝ quos inquiritur: vel sint eorum inimici & ipsi rñdent, quod non diligunt illos, vel expresse dicunt se inimicos illorum: aut etiam ante iuramentum publice confitentur, se inimicos eorum: sed nõ ostendunt aliquas inimicitias probabiles: & ad hæc tria rñdet Papa, quod nullus debet puniri propter dicta paucorũ super quo aliqua non laborat infamia, vel clamosa insinuatio non præcesserit: nec super hoc testes sunt recipiendi: cum inquisitio solummodo fieri debeat de quibus infamia præcessit. Itẽ ad petitionem illorũ, qui cedulas infamationis porrigunt in oculto, ad inquisitionem eorum quæ continentur ibidem, non est procedendum. Item non est adhibenda fides dictis illorum, qui post iuramentũ vel ante, tacite vel expresse asserunt se inimicos eorum: nisi forsitan ante iuramentum in fraudem hoc dicere præsumant.

QVAESIVISTI. Aliqui inquiruntur super excessibus aliquorum: sed

si homicidium [a] commisisset: vel adeptus esset ordinem aut beneficium, vitio simoniæ: quo casu erit sicut in accusationis [b] iudicio procedendum: alioquin [c] secundum personæ merita, & qualitatem excessus, pœnam poterit iudicantis discretio moderari.

¶ *Contra non infamatum, super veritate criminum inquiri non debet, etiam si libellus famosus contra eum oblatus fuerit in secreto: nec super principali creditur testi, qui iuratus dicit, se illius contra quem inquiritur inimicum. idē si hoc dicit ante iuramentum: nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. hoc dicit usque ad §. quæsiuisti.*

¶ Tertiæ dubitationis articulus continebat: vtrum cū duo vel plures iurati, affirmant aliquē crimen aliquod eisdem videntibus cōmisisse, de quo aliqua infamia non laborat: aliquam illi pœnam infligere debeatis. Et vtrum ad petitionem quorundam, quasdam cedulas † vobis occulte tradentium, infamationem episcopi continentes, sit ad inquisitionem eorū, quæ in ipsis † continentur cedulis procedendū. Et an fides eorū dictis debeat adhiberi, qui post iuramentum interrogati secreto [d], vtrum sint eorum, de quibus inquiritur, inimici: respondent, quód non diligunt illos, vel directe inimicos se asserunt eorundem: aut etiam ante iuramentum id publice confitentur: nullas tamen † inimicitiarū causas probabiles ostendentes. ¶ Ad † hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non processerit, propter dicta huiusmodi puniēdum: quinimo super hoc depositiones contra eum recipi non debere: cum inquisitio fieri debeat solummodo [e] super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorū qui libellum infamationis porrigunt in occulto [f], procedendum est ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam. Aut † etiam adversus eos, contra quos fit inquisitio, fides adhibenda est dictis eorum, qui post iuramentū vel ante, tacite vel expresse, inimicos † se asserunt [g] eorundē: nisi forsan ante iuramentū in fraudē id facere præsumātur [h].

¶ *Non punitur quis de crimine, de quo non constat nisi per famam & testium credulitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud iudicem infamatus reputari. hoc dicit vsque ad finem.*

¶ Quæsiuisti etiam, quid statui debeat, si nihil per certam sciētiam, sed tantum per famam, & eorum qui fuerunt inquisiti credulitatem iuratam, contigerit inueniri: Et vtrum aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo vel tres, vel etiam plures dixerint infamatū: licet de ipso nihil sinistri in publico audiatur. Ad quod est nostra responsio, quód propter famam & deponentiū credulitatē dūtaxat, nō erit ad depositionis [i] sententiā, procedendū: sed infamato canonica poterit indici purgatio, secundum arbitriū iudicantis: Qui propter dicta paucorum [k] eum infamatum reputare non debet, cuius apud bonos & graues læsa opinio non existit.

¶ Idem epo & Decano Syluanecten †.

¶ *Si is, de cuius crimine in iudicio constat, petit restitutionē propter iudiciarium ordinē non seruatum: non est audiendus, sed eū tanquam notoriū criminosum debet superior de nouo priuare. hoc dicit. & est casus valde notabilis secundum hunc intellectum.*

rum: sed dicunt se nihil scire per certā scientiam: sed tantum per famam & credulitatem: quæritur, quid statui debeat ꝯ illos. Itē duo vel tres vel etiam plures dicunt aliquem infamatū de aliquo crimine: sed in publico nihil sinistrum refertur: quæritur, vtrū de crimine illo debeat reputari infamatus? Ad primum rīdet Papa, ꝙ propter famam & credulitatē deponentiū solūmodo nō est deponendus: sed infamato purgatio canonica poterit indici, secundum arbitrium iudicantis. Ad 2m rīdet, ꝙ propter dicta paucorum infamatus dici nō debet, cuius opinio apud bonos & graues læsa non existit. Not. primo duos casus, in quibus acta pœnitētia executionem ordinis exercere quis non potest: in quibus æq; punitur aliquis siue denuntietur siue accusetur. Item nullus debet inquiri nec puniri pro crimine, de quo non laborat infamia, nec testis recipi. Itē occulte infamantes non sunt audiendi. Item inimicis testibus non est credendū. Item propter famam & credulitatem probatam nullus debet puniri, sed purgatio pp infamiam debet indici. Item dicta paucorū non infamant. Item purgationes arbitrariæ sunt.

a ¶ *Si homicidium.*] Hic confirmatur, quod dici consueuit: ꝙ in nullo occulto crimine impeditur executio post peractam pœnitentiā præterquam in homicidio: & hoc idē probatur de temp. ordi. quæsitum. & in simonia: [s] De hoc notari consueuit. 50. dist. de his. Ber.

¶ *Glo. seq. tractat, an in homicidio & simonia denuncians inscribat vel præmoneat, postea signat contrarium de decr. dilectus. & dupliciter soluit.*

b ¶ *In accusationis.*] vr̄ ꝙ in casibus istis denūtians debeat se obligare ad pœnam talionis [x], cū æque puniantur ac si accusarētur. ext. eo. super his. arg. sed nō credo ꝙ se debeat obligare ad pœnam talionis, sed ad extraordinariam pœnā, sicut excipiens. ext. eo. ot. super his. Item non vr̄ hic habere locum admonitio: quia non potest se corrigere retento beneficio, si quis vellet denuntiare in his casibus. ꝫ. j. de simo. licet Hely. vbi admonitio probata fuit. Itē idē est si quis p simoniā adeptus est beneficiū sicut & ordinē: vt hic dicit. Signat ꝫ. j. de simo. dilectus 2. vbi dr̄ ꝙ si ī modū accusationis conuincitur qs de simonia, deponit. Si in modū inquisitionis conuincitur, remouetur ab illis ecclesiis, & in arctioribus ponit ad peragendā pœnitentiā. j. de simo. & de regularibus. & hic puniūtur sicut si directe accusarent. Quod dicit: ita pcedendū esse sicut in accusationis iudicio. pōt dici verū esse quantū ad hoc vt priuentur officio & bñficio: nō tñ q̄tum ad depositionē: quia depositio nō est effectus inquisitionis: sed priuatio administrationis vel beneficij. j. eo. qualiter. j. de simo. p tuas 1. vnde illud, sicut, nō notat omnimodam similitudinē: q a nullus debet puniri certa pœna, nisi ad hoc actū sit, ext. de ord. cog. cū dilectus. & ſm formā iudicij formari debet snīa. j. de simo. licet. & hoc intellige qd̄ hic dr̄. de secularibus: ꝯtria loquunt de regularibus: circa quos seruatur qd̄ hic dr̄. j. de simo. qm̄ simoniaca. vel posset dici, ꝙ etiā p inquisitionē deponunt seculares pp enormitatē criminis: vt hæc littera velle vr̄. ext. de do. & ꝯtuma. veritatis. vbi depositur eps in modū inquisitionis, cui pbatū fuit homicidiū in modū denūtiationis. De regularibus fiat put dr̄ in illa constitutione vbi dicetur de hoc. Ber.

c ¶ *Alioquin.*] idest, si aliud crimē ab istis duobus sit pbatū in modū inquisitionis, qd̄ nō impediat ordinis executionē, etiā post peractā pœnitentiā, [t] sūc pcedat iudex ſm ꝙ sibi videbit: sed non in officio vel beneficio, cū in aliis duobus casibus non puniātur in plus: vt dixit ſo. in prox. notula. regulares tñ plati bñ remouerent: q p modicis causis remouent ab administratione. j. d̄ sim. p tuas. B.

TERTIAE. Primo ponit tres qōnes, scd̄o soluit: ibi, *Ad hæc.* Et potest subdiuidi prima pars: similiter secūda ſm tres qōnes & totidē rationes ad easdem. Abb. Sicul.

d ¶ *Secreto.*] exēplo Danielis. arg. ad hoc. C. de testa. nullū. & si. ī. de electio. quia pp. Et est expressū ꝙ sigillatim sunt testes examinandi. ext. de testi. venerabili. Ber.

e ¶ *Solūmodo super illis.*] Ex hoc habes, ꝙ de occultis nō est inquirēdū, nec sup illis iurat. ext. eo. qualiter. vñ si dicit testes sup his, nō valēt talia dicta, vt pote nō iurati: vt ext. de testi. cap. de testibus. q a ad hoc non inducuntur. simile. ff. de iureiur. si duo. §. itē Iulianus. fama ergo alicuius prius læsa debet esse. ext. eo. cū oporteat. & j. eo. qualiter. Ber.

f ¶ *In occulto.*] Immo tales sunt puniendi. 5. q. 1. quidam. & deteriores aūt tales, q̄ illi q subitā tias & pdia aliorū diripiūt. 6. q. 1. deteriores. & c. ex merito. & illud: Detrahentē secreto proximo suo, hūc persequebar. 23. q. 4. nimiū sunt. & cap. qui peccat. Ber.

¶ *Gl. seq. q̄rit et remittit.*

g ¶ *Inimicos se asserunt.*] Iudex enim debet interrogare testē, an sit inimicus alteri parti: vt 4. q. 3. c. si testes. §. itē testiū. q a inimici testes esse non debent. ext. eo. cū oporteat. vbi d̄ hoc. Sed nunqd debet inquiri an aliàs sit criminosus? De hoc not. ext. de testi. cū causam. B.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit.*

h ¶ *Præsumātur.*] Quia forte nollent ferre testimonium, & ideo ante iuramentum dicunt se esse inimicos illorum. Quid si post iuramentum dicat se esse criminosum: vel aliàs inimicum, credetur ei? Certe non: immo remouebitur, sicut ordinandus qui confitetur crimen in scrutinio. ext. de æta. & quali. quæris. Ber.

QVAESIVISTI. Diuiditur, nam primo format duas quæstiones. secundo soluit: ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

i ¶ *Depositionis.*] id est remotionis ab officio & beneficio.

¶ *Glo. seq. not. quod paucorum dicta, &c. demum quærit & soluit.*

k ¶ *Dicta paucorum.*] Not. ꝙ dicta paucorum non infamant [3] siue non-

[a] Schedulas, legitur in vulgatis, sed nos veteres codices secuti, cedulas, reposuimus.

[b] his

[c] Innocentius alios casus excipit. de tempor. ord. ex tenore. & nos plures. ext. de renun. nisi. §. propter conscientiā. secundum Hostiēsem. Ioan. And.

[d] distin. tamen, deest in pluribus antiquis.

[e] Aliàs ita: Ad hæc autem respondemus.

[f] De materia huius glossæ vide etiam quos citaui in c. super his. in principio. & vers. oportet inscribi, supra eod.

[g] Aliàs, muniuntur.

[h] Vide notata p Bartolum in l. eos. ff. ad l. Cornel. de falsis.

[i] Saluanecten.

[k] Siluanecten.

[l] Siluanecten.

[m] De materia huius glossæ vide late p Bartolū & Hyppolitū Marsiliū in l. de minore. §. plurimū. ff. de quæst. & ... clarum in pract. crim. sua §. fin. q 6. vers. debent etiam dicere.

non inducunt famam: vnde prælatus pp hoc non mouebitur ad inquirendum: fama enim debet esse per villã siue parochiã: ad hoc vt fiat inquisitio. j. eo. qualiter. & 2. q. 1. Deus oipotens. Sed quot appellabis paucos, vt non dicatur infamatus? Pauci dicuntur, xl. j. de cleri. excõ. minist. latores. & xxiij. millia dicuntur pauci. 45. dist. disciplina. Credo q maior pars viciniæ requiratur: q fama loci requiritur, nõ fama aliquorum. s. de præsum. illod. & s. de consang. c. 2. vt ex hoc scandalũ generetur, & hoc innuitur bñ. j. eo. qualiter. In.

Cap. j. eod. tit. in 1. compila. Et de intelligentia vide Archidiaconum in c. si quis abbas. 18. q. 2.

A D petitionem.] Si qua inquisitio per Papam specialiter delegetur, legatus etiam de latere de ea se intromittere non potest. ita cõiter summatur. Sed licet summatio ista sit vera generaliter intellecta, nõ tñ vr cõgruere huic literæ. Diuidit in duas partes, in prima facti narratio, in secunda diffinitio: ibi, Cum igitur. Abbas.

Casus. Ad petitionem Galterij abbatis Corbieñ. Papa commisit inquisitionem super statu ipsius monasterij, tã in capite q̃ in mẽbris: inquisitione commissa legatus Apostolicæ sedis ad monasterium accedens prædictũ, ipso abbate præsente nec reclamãte, incœpit inquirere diligenter super statu monasterii: inquisitiõe finita legatus dictum abbatem Parisius euocauit, vt ꝯ inquisitionẽ proponeret, si qd posset rationabiliter: abbas ad ipsum accedens, allegauit, q in correctione monasterij procedere non valebat, cum prædictis iudicibus inquisitio prius fuisset commissa, allegans Cardinalẽ ipsum ex iustis causis sibi esse suspectũ: vnde ad sedem Apostolicã appellauit: Cardinalis non obstante ipsius appellatione, inspectis quæ probata fuerant ꝯ ipsum, à regimine abbatiæ amouit eundẽ: dando monachis suis licentiã alium eligendi: qui concorditer elegerũt Priorem de Argentolio in abbatẽ: Super hoc delata est quæstio ad Papam: Ipse vero auditis hincinde propositis, dicit, q de talibus facta fuit fides, pp quæ dictus G. debuit amoueri à regimine abbatiæ, quamuis restituendus esset propter ordinem iudiciariũ non seruatum: Papa nihilominus voluit ipsum manere priuatũ officio abbatiæ, & amouit dictũ Priorem à regimine abbatiæ, qui nõ legitime fuit dicto G. substitutus: pro eo q ipse G. pp ordinem iudiciariũ non seruatũ fuit inordinate remotus; sed quia dictus Prior non fuit remotus propter vitiũ personæ vel defectũ scientiæ, sed propter iuris solemnitatẽ omissam, Papa ipsum restituit in abbatem. Not. q sententia quæ nulla est, fit aliqua per approbationẽ principis. Item si aliquis est iniuste remotus, per consequentiã patet, q alius in locũ prioris est iniuste substitutus: ita ista sunt connexa. Item ordo iuris non seruatus, & processum & sententiam reddit nullam.

CAP. XXII.

AD[†] petitionem Galterii quondam Corbieñ. abbatis, R. & P. canonicis Noniomeñ. à nobis dudum correctione commissa: & infra. ¶ Verum dilectus filius G. sanctæ Mariæ in porticu diaconus Cardinalis tunc Apostolicæ sedis legatus dicto G. præsente nec reclamante[a], super statu monasterii cœpit inquirere diligenter: & cũ inquisitione finita eũ Parisius euocasset, propositurum contra inquisitionẽ eãdem si quid rationabiliter duceret proponendum: idem præsentiã eius adiens, allegauit, quòd in monasterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis iudicibus prius fuerat auctoritate nostra commissa: & Cardinalem ipsum ex iustis causis se asserens habere suspectum, vocẽ ad nos appellationis emisit: quem Cardinalis inspectis quæ probata fuerant contra eum, amouit à regimine Abbatiæ, dando fratribus eiusdem loci liberam facultatem alium eligendi: qui Priorem de Argẽtolio elegerunt concorditer in abbatem: & infra. ¶ Cum igitur nobis de talibus fuerit facta fides[b], propter quæ præfatus G. erat merito amouendus: & si restituendus[c] foret propter iudiciarium ordinem non seruatum[d], ipsum prouidimus[e] manere priuatum regimine abbatiæ: supradictum Priorem (quẽ pro eo quod præfato G. propter iuris ordinem non seruatum, inordinate[f] remoto, intelleximus ob eandẽ causam, per consequentiam[g] minus legitime substitutum) per sententiã amouentes: quẽ, quia non propter personæ vitium, vel scientiæ[†] defectum, sed propter iuris solemnitatẽ prætermissam amouimus[h]: ipsum postmodũ restituimus in Abbatem.

¶ Glo. seq. not. non reclamantem litteris renunciare. alleg. 6. iura. in contrarium alleg. 3. & stat contrario. secundo arg. tacentem non consentire, alleg. 2. leges, & ad contrarium duos canones.

a ¶ Nec reclamante.] Per hoc videbatur recessisse à beneficio litterarum, consentiendo inquisitioni legati tacite renunciando. s. de offi. deleg. gratũ. & s. de app. sollicitudinẽ 2. ff. de arbi. sed si in seruum. in fi. cũ. l. seq. & l. si quis rem. C. cõia vtriusq; iudi. l. s. & C. de his qui à non dño ma. l. vlt. in fi. Sed ꝯ vr. q non consentit in iudicẽ, q petit inducias, vel causam absentiæ allegat corã ipso. s. vt lite non contesta. c. 1. & cap. accedens 2. vel qui postulat sibi edi genus actionis. ff. de iudi. non vr. Et præterea legatus generalis non potest se intromittere generaliter de causa specialiter alteri cõmissa. s. de officio. leg. studuisti. vnde non valuit quod fecit iste legatus; quare cassatur electus auctoritate ipsius. Et est hic arg. q qui tacet, nõ cõsentit. ff. de serui. vrba. prædio. inuitum. & ff. de procurator. filiusfamilias. §. inuitum. arg. ꝯ. 54. dist. si seruus. & 27. dist. diaconus. & 28. dist. diaconi. Ioan.

a In his in ipso textu q dicitur Innocentius appellatur in figura iudiciorum ordinariis, hic non, vel illa in causis mere ciuilibus. vbi præter voluntatem partium non procedunt iudices. hic in causis in quibus non de vbi parte inuita procedunt iudices.

¶ Gl. seq. not. quod probationes, &c. signat contrariũ, & dupliciter soluit.

b ¶ Facta fides.] Not. q probationes factæ corã eo qui non est iudex: faciunt fidem in alio iudicio; vt hic patet. 2. q. 1. in primis. & 3. q. 6. hæc quippe. & s. de testi. cap. præsentata. ꝯ illud s. de iudiciis. at si clerici. Item habes hic, q sententia quæ nulla est ipso iure, rata potest haberi à principe: vt hic patet, & in cap. pdictis: sed hoc pp plenitudinem potestatis: quia ipse mutat[z] substantiã rei. C. de rei vxo. act. l. vna, in princip. alias talis sententia nulla erat. Io. vel dic, q non propter acta q̃ habita sunt coram legato, voluit Papa ipsum manere priuatũ: quia nulla erant: sed Papæ fuit facta fides de talibus, propter quę sententiam legati voluit ratam habere: vt hæc litera innuit. Ber.

s Hoc dictum intellige iuxta declarationem quam fecimus supra de testi. & attes. c. quoniam super glossa in verbo veri Dei ei com.

¶ Dictio, scienter, deest in omnibus quidem exemplaribus in quibusdam erat expositio sit per voce, defectum, inde inepte in textum.

¶ Glo. seq. soluit ꝯrium.

c ¶ Et si restituendus.] Hic enim de iure fuerat restituendus propter iudiciarium ordinem nõ seruatum, sed Papa de officio suę potestatis voluit eum manere priuatũ: & forte propter scãdalum restitutio quandoque differtur: vt dici consueuit. 3. q. 6. hæc quippe. & vt factum legati palliaret[3]. ꝯrium tñ signatur s. eod. qualiter. dicit Papa q ordo iuris qui seruatus non fuit, corrigatur. Io.

¶ Cap. 1. tit. de concessione præbẽdæ in 4. compilat. Vide Innocentium in c. sciant. supra de elec. vbi multipliciter limitat hanc decretalem. adde ibi Antonium But.

d ¶ Non seruatum.] Not. q in inquisitionibus seruandus est ordo iuris. j. eo. qualiter. §. debet. sicut in aliis iudiciis ordinariis: sed hoc est verũ circa seculares: secus in regularibus, vbi non vsquequaque seruatur. j. eo. qualiter. in fi. quia de plano & sine strepitu iudiciorũ debet cum eis procedi. j. eo. c. penult. sed hic peccatũ fuit in alio ordine, s. in iudice qui cognoscere nõ debuit. s. de of. leg. studuisti. B.

e ¶ Prouidimus.] de plenitudine potestatis, sed non de iure. Ber.

f ¶ Inordinate.] idest, per eum, ad quem non spectabat. cum dictus G. non consenserit in legatum.

¶ Verius crederem ideo Papã decreuisse, vt abbas remaneret priuatus, & si ordo iudiciarius seruatus nõ fuerit, quia Papæ innotuit abbatẽ talia commisisse, vnde erat merito remouendus, vt indicat textus ibi cum igitur nobis, &c.

¶ Glo. seq. not. propter connexitatem, &c. alle. vnum contrarium.

g ¶ Per consequentiam.] sic ergo sententia lata ꝯ vnum, præiudicat alii cõsorcio, pp connexitatem negotiorum. simile 81. dist. tantis. & 3. q. 6. hæc quippe. & simi. 59. dist. ordinatos. & 7. q. 1. præsentiũ. arg. s. de appella. vna. sim. s. de proba. per tuas. vbi per primũ præsumitur consequens. arg. ꝯ. s. de praeben. dilecto.

h ¶ Amouimus.] quasi quadam breui manu. sim. s. de cau. pos. cũ ecclesia. & ff. de iure dot. licet. §. quotiens. eo prius citato: alias non procederetur contra absentem. Bernar.

¶ Idem.

¶ Agenti possessorio adipiscendæ in beneficialibus, non obstat exceptio criminis, nisi de eo sit infamatus: & infamato, accusatore non probante vel non apparente, indicitur purgatio: in qua si defecerit, punitur vt conuictus.

CAP. XXIII.

ACcedens[†] ad præsentiam nostram G. nepos quondã H. subdiaconi nostri, sua nobis cõquestione monstrauit, quòd cum idem H. apud sedem Apostolicam viam vniuersæ carnis ingressus fuisset, præbendam, quam decedens habuerat in ecclesia Cremoneñ. ei duximus

A Ccedens.] Exceptio criminum possessionem prælati non retardat, nisi fuerit de his publice diffamatus. sic cõiter summat. Et sunt duæ partes. In prima narrat factum. In secũda sub certa forma diffiniendum committit: ibi. Mandamus quatenus. Abbas.

Casus. Quidam subdiaconus dñi Papæ, H. nomine, canonicus Cremoneñ. Apud sedem Apostolicam decessit: Papa præbendam, quam obtinuerat in ecclesia Cremoneñ. G. nepoti ipsius H. concessit: super hoc executoribus sibi datis. qui concessionem prædictam executioni mandarent: & dũ executores vellent mãdatũ Apostolicum adimplere: ex parte capituli Cremoneñ. in modum exceptionis propositum fuit corã eis, q dictus G. de periorio & homicidio erat infamatus publice: vnde præbenda non erat sibi conferenda, sed potius auferenda: pp quod executores in negotio non processerunt: vnde idem G. ad sedem Apostolicam accedens, prædicta in præsentia

præsentia dñi Papę allegauit: petens, vt concessionē sibi factam faceret executioni mandari, ꝯdictores in expensis puniendo: vnde mandat Papa executoribus, quatenus concessionē factam dicto G. debeant executioni mandare, nisi prius super obiectis criminibus in modum exceptionis publice fuerit infamatus: quo facto si legitimus apparuerit accusator, audiant quæ fuerint hincinde proposita: & si crimina illa, vel alterum eorū probatū fuerit contra ipsum, super eadē præbenda silētium imponant eidem: Si vero nullus ꝯ ipsum apparuerit accusator, & ipse super dictis criminibus fuerit infamatus, purgationem canonicam indicant eidem, ī qua si defecerit, imponant ei silentium: Si autem purgationē præstiterit, ꝯdictores ab eius molestia cōpescant, eos qui nisi sunt eum impedire, in expensis legitimis cōdemnando. Not. ꝙ executio sententiæ siue collationis beneficij debet differri, si electus vel ille cui est iā facta collatio, sit sup criminalibus publice infamatus. Itē deficiēs ī purgatione habetur pro cōuicto, & punit. Itē q deficit in exceptione ꝓbāda, punit in expensis, & hoc ideo fit, quia iā ꝯstabat de iure istius, cū esset ꝓbenda collata.

¶ Quatenus hic agitur de purgatione indicenda diffamato, vide late per Marianum in repetit. quam ... proxime sequen. ... q. 16. & per Bernardinū Diaz in pract. crim. c. 140. & 141.

¶ Ver. pur gationem, dicit 1 ... vaticanis ... dicibus. & multis nostris: verus tamen cum ... habet ... si autem præstiterit ipsam. &c.

¶ Glo. seq. not. ex texto. alleg. 3. iura pro, & tria contra, & soluit.

a ¶ Publice.] Hic vr, ꝙ si aliqua exceptio obiiciatur electo, ꝙ differēda sit donec electus admissus fuerit, nisi ipse sit de ea publice infamatus. arg. ī. de appel. constitutus. in fine. C. de fal. l. 2. & C. de edict. diui. Hadri. tol. l. 2. arg. 5. ī. eo. omnipotens. 81. dist. tantis. & C. de procur. reum. Solu. sed in electo si obiiciatur exceptio, statim est audienda antequam confirmetur. Sed hic alia ratio est, quia iā fuerat institutus per dñm Papam, nec deerat sibi nisi sola possessio: vnde mitti debet in possessionem, nisi esset publice infamatus, pp quod differtur: quia etiam si iā esset in possessione, ppter tantam infamiam & scandalum, deberet suspendi vsq; ad purgationē. 2. q. 5. presbyter. & cap. si mala fama: sed vbi non est infamatus, nō debet differri executio, secus in his qui adhuc non habent plenum ius.

b ¶ Indicatis.] vt infamia expurgetur.

c ¶ In expensis.] Qui enim exceptionem opponit, fundata intētione actoris, & eam non probat, punitur in expensis, vt hic. & ī. de dolo & conti. finem. vbi de hoc. & ī. de maio. & obed. c. vlt. quia malitiose eam vr opponere. Ber.

d ¶ Qualiter & quādo.] Quatuor habet partes. In prima dicit qñ est facienda inquisitio. In secūda dicit qualiter. In tertia ꝯ quē. In quarta quid contineatur, & per sa patet quid intendat. Secunda: ibi, Debet. tertia: ibi, Ad corrigendas. quarta: ibi, Hanc tamen. Abbas Siculus.

Casus. In concilio præsenti ostendit Papa, qñ prælati debeant inquirere de subditorum excessibus, & qualiter eos debeant punire cū in culpa fuerint inuenti: quod euidenter colligitur ex auctoritatibus noui & veteris testamenti: ex quibus auctoritatibus processerunt postea canonicæ sanctiones: legitur enim in Euāgelio, ꝙ villicus ille qui diffamatus erat apud dñm suum, quoniam dissipasset bona ipsius, quæsiuit ab illo, Quid est quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris amplius villicare. & in Genesi Dñs ait: descendā, & videbo vtrū clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Ex istis auctoritatibus manifeste probatur, ꝙ non solum cum subditus, sed etiam cum prælatus excedit, si per clamorem & famā ad aures superioris peruenerit, non à maleuolis, sed honestis, nec semel, sed sæpe, debet prælatus descēdere, & coram canonicis senioribus ecclesiæ suæ, veritatem diligēter inquirere: & si culpam inuenerit, illā puniat, non tamquā ipse sit accusator & iudex, sed quasi fama denuntiante suū officiū exequatur: illud quidem obseruandū est in subditis, & diligentius in prælatis: quia ipsi sunt quasi signum posita ad sagittam: & quia non possunt omnibus complacere pp officium suū, odium multorum incurrunt: Vnde prouide statuerunt sancti patres, vt accusatio prælatorum facile non admittatur, ne scilicet concussis columnis corruat ædificium, nisi diligens adhibeatur cautela: videlicet, vt accusatio, quæ ad degradationem intenditur, nullatenus admittatur, nisi legitima præcedat inscriptio: sed cū aliquis fuerit infamatus, ita ꝙ sine scādalo dissimulari nō possit, tūc ad inquirēdū & puniendū prælatus ꝓcedat, nō ex odio, sed ex charitate, quaten' si grauis fuerit excessus, quāuis non degradetur ab ordine, tñ ab administratione remoueatur omnino: quod est ꝭm Euangelicam veritatem à villicatione villicum amoueri. Not. ꝙ cum infamia procedit à maleuolis, nō debet procedi ad inquirendū: quia ex odio præsumitur famam illā processisse. Item prælati quasi signum dicuntur positi ad sagittā. Itē prælatus non debet ꝓcedere ad inquirendum ex odio, sed ex charitate. Itē prælatus per inquisitionem, non deponitur, sed ab administratione remouetur, nisi in duobus casibus. ī. eod. inquisitionis. 1. respon.

¶ Glo. seq. arg. quod nemo sit functus, &c. alleg. iura in cōtrariū, et soluit.

d ¶ Ad inquirendum.] Videamus 3 qualiter & qñ prælatus procedere debeat ad inquisitionē faciendam, & quali pœna sit puniendus qui eō uincitur in modum inquisitionis. Tunc aūt debet prælatus procedere ad inquirendum, cum famam & frequentem clamorem intelligit de excessibus alicuius seu etiam aliquorū, prout patet ex tenore istius constitutionis, & ꝙ sit infamatus non à maleuolis & inimicis, sed à bonis & discretis, vt hic dicit, & j. de purga. can. cū in iuuentute. & 11. q. 3. in cūctis. Et tunc distingue: quia aut procedit ex officio suo, aut aliquo postulante inquisitionē: Si ex officio suo, tunc prælatus cum aliquibus de canonicis suis debet descēdere ad locum. 2. q. 1. Deus omnipotens. & 86. dist. si quid. quia ibi potest melius inquiri. 24. q. 1. pudēda. 23. dist. illud. & ā. de elec. postquā. & 23. q. 1. paratus. ver. eum proculdubio qui in eodē populo creuetat, &c. & recipere iuramenta prælati & clericorum super statu ecclesiæ, cū ecclesia est infamata, vel etiam cū prælatus: vt ī. eo. cum dilecti. ꝭm illam formam. ī. eo. qualiter. §. formam. & sic recipiat dicta illorum: & ille ꝯ quē sit inquisitio, debet esse præsens, & omnes ꝯ quos proceditur, nisi per contumaciā se absentent: & ea quæ obiiciuntur, & nomina testium sunt illi exponenda: vt j. eod. ca. §. debet. & 5. q. 2. si primates. Item si ille ꝯ quem sit inquisitio, habet iudicem suspectū, potest illū recusare, vt ā. de appella. cū speciali. & j. eo. c. versi. non ex odii fomite. vel ꝙ iudex sit criminosus. arg. 3. q. 7. iudicet. & 25. dist. c. vlt. & 26. dist. vna tantum. & ꝯ testes excipere potest: vt in §. debet. & nomina, & dicta, & depositiones testium sunt publicanda, vt ille possit se defendere. j. eo. olim. & j. eod. cap. §. debet. & si testes dicant super his de quibus infamia nō præcessit, non valent. ī. eo. inquisitionis. §. 1. Crimine vero sic probato si prælatus est, debet remoueri ab administratione. ꝭm ꝙ villicus à villicatione remouetur, vt j. dr. Alij vero puniuntur ꝭm arbitrium iudicis, ꝭm personæ meritū, & qualitatem excessus: nisi tale crimen probatū fuerit, quod post pœnitentiam peractā impediat ordinis executionem: vt homicidiū, & simonia. tunc procedendum est ac si in modū accusationis directe probatum fuisset crimen: vt ī. eo. inquisitionis. 1. respō. & ibi dr. Qualiter puniuntur de homicidio, habes ā. de temp. ord. c. vlt. De pœna regularium pp simoniā commissam ab eis, dic vt j. de simo. dilectus 2. & c. quoniam simoniaca. vbi dr qualiter ꝯ eos procedatur. Si vero probatū nō fuerit: & mala fama perdurat, purgationem indicat iudex infamato ꝭm qualitatem personæ: & quantitatem infamiæ: in quasi defecerit, puniatur. j. de simo. de hoc. & c. insinuatum. & j. de pur. can. cū P. Si vero infamatus contumax fuerit, & non comparet, iudex nihilominus ꝯ eum testes recipiat lite non contestata, & eum puniat: vt ī. vt lite non contesta. quoniam. §. sunt & alii. & j. eo. c. ver. debet. Quales testes recipi debeant, dictum est ī. c. cum oporteat. Quales debeant esse qui recipiuntur in simonia contra regulares, dicitur. j. de simo. per tuas. Si vero procedat iudex ad petitionē alicuius procuratus inquisitionem: siue sit ordinarius siue delegatus, ad locum accedat

¶ Idem, sed licet Innocentius tit. in concilio generali Lateranen. c. 8. & c. 4. ... in 4. compilatione.

Inutil ha... decret. vsque ad §. Debet igitur. habet etiam in 4. compilatione. eo. tit. c. 4.

¶ Aliās, veteris & noui, &c.

¶ De materia huius glossæ vide Hostiensem in summa tit. de denū ... Clarum in pract. crim. ... §. ... q. 6 & 7 & Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. cap. 6.

conferendam: & infra. ¶ Mandamus, quatenus nisi præfatus G. super obiectis eidem in modum exceptionis, criminibus, videlicet, periurio, & homicidio publice[a] fuerit infamatus, concessionem nostram sibi factam executioni mandetis. ¶ Deinde si legitimus accusator apparuerit, audiatis quæ fuerint hincinde proposita: & si prædicta crimina, vel eorum aliquod legitime probatū fuerit contra eum, ipsi super eadē præbenda silentium imponatis. Si † vero contra eum legitimus nō apparuerit accusator, & ipse super prædictis criminibus dignoscitur respersus infamia, purgationem ei canonicā indicatis[b]; in qua si defecerit, imponatis ei silentium. Si autē purgationem † præstiterit: contradictores ab eius molestia cōpescentes, eos, qui eū nisi sunt impedire, in expēsis[c] legitimis condemnetis.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Superior contra subditum, maxime prælatū, de his tantū inquiret, super quibus præcessit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula & nomina, & testium dicta publicabit, et ipsius legitimas exceptiones admittet, & probato graui crimine, eum ab administratione remouebit. In regularibus vero prælatis ad vnguem seruandus non est hic ordo. Et quamquam in hac summatione modica videatur agi differentia inter prælatos & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, vt patet in littera.*

CAP. XXIIII.

d) Qualiter & quādo debeat prælatus procedere ad inquirendum[d], & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus noui † & veteris testamenti colligitur euidenter: ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones: sicut olim

accedat si potest: & vocet illum ꝫ quem procedere debet: & tunc recipiat testes, quos ille producet, qui impetrauit inquisitionem, tū si ille negaret infamiam præcessisse, cognoscet primo iudex vtrū sit infamatus, & postea procedet super his, quæ denuntiata sunt: aliàs non procedat nisi primo constet q infamatus sit. ʒ. eod. cum oporteat. & c. qualiter. & si actor probet illum esse infamatū, reus potest probare q sit bonæ famæ. argu. j. de purga. ca. cum in iuuentute. cum potius sit priuilegiū bonæ famæ, quàm infamiæ. arg. ʒ. eod. licet. in fi. Si vero crimē probetur, puniatur: vt ʒ. dictum est. Si autem non probauit, puniri debet, qui impetrauit inquisitionē: vi j. tit. proxi. c. 2. Et ita idem est quantū ad pœnā quādo proceditur ad petitionem alicuius prosequentis inquisitionem: sicut quando proceditur per officium iudicis ad famam vel clamorē. Et cum proceditur ad denuntiationem alicuius prosequentis inquisitionem, non credo necessariā admonitionē: quia non agitur ad pœnitentiam: in quo casu necessaria est admonitio ꝑm formā Euāgelii: sed i ꝑdictis duobus casibus agiť ad pœnā: vt ꝑdictū est, & aliter formatur petitio denūtiationis cum agitur ad pœnam, & aliter cum denuntiatur ad pœnitentiam: quia tunc agitur ad pœnitentiā peragendā nō ad pœnā imponendā officii vel beneficii: & sic intelligitur finis illius glossæ. j. quæ incipit sic. j. de simo. licet Hely. de hoc notatur in glo. prædic. Item nunquid reus posset petere à iudice, vt reinquireret ꝫ illum, q impetrauit inquisitionem, sicut contingit in aliis iudiciis, vbi admititur reconuentio. ʒ. de mutu. pet. per totū? Dicas q non: quia inquisitio iudicis officio expeditur, nō iure actionis: sic nec renuntiatio aut reaccusatio: quia tunc præsumitur q ex odio hoc fiat: vt ʒ. eod. cum P. & 3. q. 5. c. 2. & nō relatione criminis: sed innocentia reus purgatur. ff. de pub. iudi. is qui. Item testes compelli possunt ad probandum inquisitionem: ʒ. de test. cog. super his: licet in iudiciis ordinariis compelli nō debeant in criminibus, si qua principaliter vel incidenter obiiciantur: vt eo. tit. dilectorum. vbi de hoc. Dic vt ibi notatur in fine notulæ. Item & illud potest facere prælatus, cum infamia contra aliquem ad ipsum peruenit: vt præfigat terminum volentibus accusare, vt si aliquis apparuerit accusator, audiat illum: & procedat legitime in accusatione. ʒ. c. proxi. & 15. q. 5. c. 1. j. de pur. ca. ex tuarū. si autem non apparuerit, tunc potest procedere ad inquirendum, vt ʒ. di: vel indicere purgationem, in qua si defecerit, puniatur: vt ʒ. c. proximo. sed melius est q inquirat: quia periculosum est accusare: qa de facili nullus accusaret. Quid si aliquis alterius diœcesis, vel de alia parochia hoc tacito impetret inquisitionem, vel denuntiet: nunquid debet audiri, cum ipsius non intersit? præsumitur q non charitatiue denuntiet, vel impetret inquisitionem: vnde credo illum repellendum. arg. ʒ. de testib. ex parte A. in verbo illo, tacito q miles fuerit, & c. Ber.

a ¶ *Distinximus.*] In parte decisa ab illa decret. ʒ. eo. qualiter. cuius verba hic ponuntur vsque ad §. debet. Ber.

¶ *Glo. seq. Not. quòd iudex corrigat interlocutoriam. adducit tres concor. & tria similia.*

aperte distinximus [a], & nunc sacri approbatione concilii confirmamus: Legitur enim in Euangelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominū suum quasi dissipasset bona ipsius †, audiuit ab illo, Quid hoc audio de te? redde [b] rationē villicationis tuæ: iam enim nō poteris amplius † villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quòd non solum cū subditus, verumetiam cū prælatus excedit, si per clamorem & famā [c] ad aures superioris peruenerit, non quidem à maleuolis [d] & maledicis †, sed à prouidis & honestis, nec † semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, vt (si rei poposcerit qualitas) canonica districtio culpam feriat delinquentis: nō tamquam † idem sit accusator & iudex, sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit obseruandum in subditis, diligentius tamen est obseruandum in prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia nō possunt omnibus complacere, cū ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quinetiam interdum suspendere, nonnumquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres † prouide statuerunt, vt accusatio Prælatorum non facile admittatur: ne concussis [e] columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed † etiam malignæ criminationi ianua præcludatur. Verum ita voluerunt prouidere Prælatis, ne criminarentur iniuste, vt tamen cauerent, ne delinquerent insolenter: contra morbum [f] vtrumq; inuenientes congruā medicinam: videlicet, vt criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur: nisi legitima præcedat [g] inscriptio †, nullatenus admittatur. Sed cū super excessibus suis quisquā fuerit infamatus, vt iā clamor ascēdat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum & puniendum eius excessus, non ex odii fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit grauis excessus, & si non degradetur ab ordine, ab administratione tamē amoueatur omnino: quod est secūdum sententiam Euangelicā, à villicatione villicum amoueri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationē.

¶ Debet igitur esse præsens is, contra quem [h] facienda est inquisitio, nisi se per cōtumaciā absentauerit: & exponēda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi seipsum: & non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, vt quid, & à quo sit dictum appareat, publicanda †: nec non exceptiones, & replicationes legitimæ admittēdæ, ne per suppressionem nominum, infamādi, per exceptionum vero exclusionem deponendi falsum, au-

b ¶ *Redde rationē.*] Sed qualiter debet rationem reddere prælatus administrationis suæ? prælatus enim debet reddere rationem suæ administrationis tamquā tutor. C. de iud. l. 2. quia comparatur tutori: & procurator est, non dn̄s. ʒ. de dolo. c. 2. & 12. q. 1. c. 2. potest dici q stetur suo iuramento, si aliter non potest reddere rationem. arg. C. de do. l. pe. & C. vnde vi. si qn̄. 2. q. 1. i primis. versi. gloriosus vero. & ʒ. d his quæ vi metusve cau. fiunt. c. vlti. Ber.

ADDITIO. Ex hac auctoritate redde rationem, & c. nota duo. Primo q ipse inquirendus, est prius interrogādus, & non testes: quia si cōfiteretur, non esset opus testibus: Secūdo, q suæ excusationes sunt admittendæ. Hostien.

c ¶ *Et famam.*] Argumentum, famam nihil per se probare. 35. q. 6. si duo. ʒ. de eo qui cog. consang. vxo. suæ. super eo. argu. ꝫ. ʒ. de præsump. c. illud. & ʒ. de consang. & affi. c. 2. & 4. q. 3. c. si testes. §. itē sæpe.

d ¶ *A maleuolis.*] 11. q. 3. in cunctis. si hoc constaret, q à talibus esset orta: aliàs difficile est probare famam ortam esse à talibus: cum fama ab incerto auctore procedat. de conse. dist. 4. sanctum est. vnde satis potest dici, q indicēda est purgatio vndecunque procedat infamia. saltem propter scādalum. argu. j. de purg. ca. accedens. Ber.

e ¶ *Concussis columnis.*] 22. q. 2. gloria epi. & 2. q. 7. accusatio r.

f ¶ *Morbum vtrumque.*] Vnus ꝫ morbus est, qui falso vel malitiose accusantur: ꝫ hunc remedium medicinale est inscriptio. j. eod. ver. 1. Alter morbus est qui deliquunt insolenter: ꝫ hunc remedium medicinale est inquisitio. j. eo. ver. 2. Hostien.

g ¶ *Præcedat inscriptio.*] sic. ʒ. eo. super his. & j. de simo. licet Hely.

DEBET. In hoc §. dr̄. q ille ꝫ quē fit inquisitio, debet esse præsens, nisi per contumaciam se absentet, & illi sunt exponenda capitula, de quibus fuerit inquirendū: & dicta testiū, & nomina ipsorum sunt ei publicanda, & exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum detur audacia infamandi, & per exclusionem exceptionum, deponendi falsum securitas ꝑbeatur. Not. q ille, ꝫ quem fit inquisitio, debet esse præsens: nisi contumaciter se absentet. Item ea de quibus ꝫ aliquem aliqs inquirit, debent ei manifestari, & omnis defensio sibi reseruatur.

h ¶ *Præsens is, contra quem.*] ex hoc §. colligitur manifeste, q ordo iuris seruandus est in inquisitione facienda. ʒ. eo. ad petitionē. sed hoc verum est circa seculares, circa regulares non est vsquequaque seruandus, vt dicit in fi.

Luc. 16.

† aliàs

• Dicito, amplius, deest in antiquis codicibus. deest etiam in editione vulgā in sacrorū Bibliorum. Genes. c. 18.

† maledicis

† non semel, &c.

† Aliàs sunt: non tamquā idē sit actor, &c. aliàs sunt: nō tamquam idem sit auctor & iudex, &c. & vox auctor, est in concilio, & in veteri compilatione.

† Vide epistolā 2. Stephani Papæ primi de accusationib⁹ episcoporū, vbi plenissime de hac materia habes in primo tomo conciliorū Surianæ editionis.

† Adde q nonnunquam etiā torquentur. not. Bart. in l. 1. §. qui quæstionē. ff. de quæst.

† sed &

† De hoc articulo vide omnino quæ citantur supra eod. c. super his. vbi o, oportet inscribi.

† Adde an & quando probat per se vel non. Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. & ibi late Hippolytus Marsilius & Iulius Clarus citatus supra eod. super glossa magna.

† Hoc fallit in crimine hæresis. Eymericus in Directorio inquisit. par. 3. q. 71. vbi dixi plenissime.

† Hæc glossula non est Bernardi, sed Hostien. sic, vt nunc indicat.

AD COR-

AD CORRIGENDOS In hoc §. dr, q prælatus tanto dili gentius debet ad corrigendos excessus prælatorum descendere, quanto damnabilius eos dimitteret incorrectos: 5 quos exceptis notoriis, tribus modis potest procedi: per accusationem videlicet, denuntiationem, & inquisitionem ipsorum: ita vt diligens in omnibus adhibeatur cautela, vt accusatio nullatenus admittatur, nisi legitima præcedat inscriptio, & denuntiationé charitatiua admonitio: & inquisitioné clamosa debet insinuatio præuenire: hoc moderamine semper adhibito, vt secundum iudicij formam, sententiæ quoq; forma dictetur. Hunc ordinem circa regulares personas non credit Papa vsquequaque seruandum, quæ cũ causa requirit, de facili possunt à suis administrationibus amoueri. Not. q accusationé inscriptio semper præcedere debet, admonitio denuntiationem, & inquisitionem fama siue clamosa insinuatio. Item sententia semper formãda est ꝑm modum agendi. Itẽ regulares de facili remouentur à suis administrationibus.

dacia præbeatur. ¶ Ad corrigẽdos itaque subditorum excessus, tanto diligẽtius debet prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos, vt de notoriis excessibus taceatur, & si tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denuntiationem, & inquisitionẽ ipsorum: vt† tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leue[a] compendium, ad graue[b] dispendiũ veniatur: sicur accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denuntiationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire: illo semper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicii, sententiæ quoq; forma[c] dictetur.[¶] Hunc tamen ordinẽ circa† regulares personas non credimus vsquequaque seruandum†: quæ, cum causa requirit, facilius[d] & liberius à suis possunt administrationibus amoueri.

¶ Idem† in eodem.

¶ *Metropolitani ad correctionem excessuum, & reformationem morũ, singulis annis facere debent prouinciale concilium: in quo statuere debent personas idoneas per singulas diœceses, quæ sollicite inuestigent, & in sequenti concilio referant corrigenda: & episcopi debent facere synodos episcopales singulis annis, et publicare agitata in prouinciali concilio: & hac negligentes, ab executione officij suspẽduntur. hoc dicit.*

CAP. XXV.

SIcut† olim à sanctis Patribus noscitur institutum[e]: metropolitani singulis annis, cum suis suffraganeis, Prouincialia non omittant concilia celebrare[f]: in quibus de corrigẽdis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum: canonicas† regulas, maxime quæ statutæ sunt in hoc generali concilio, relegentes, vt eas faciant obseruari, debitã pœnã transgressoribus infligendo. Vt autẽ id valeat efficacius adimpleri, per singulas diœceses statuãt[g] personas idoneas, prouidas videlicet & honestas, quæ per totũ annũ, simpliciter & de plano, absque vlla iurisdictione[h], sollicite inuestigẽt, quæ correctione vel reformatione sunt† digna: & ea fideliter perferant ad metropolitanum & suffraganeos, & alios in concilio subsequenti: vt super his & aliis, prout vtilitati & honestati congruerit, prouida deliberatione procedant: &† quæ statuerint, faciant obseruari: publicaturi ea in episcopalibus synodis annuatim per singulas diœceses celebrãdis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, à sui executione officii suspendatur.

Sicut olim.] Diuiditur in tres partes. In prima prouidet de prouinciali concilio, & de agendis in illo. In secunda de testibus synodalibus, & eorũ officiis. In tertia de pœna hoc nõ seruãtiũ: & tacite intelligit de ep̃alibus synodis. scd'a: ibi, *Vt aute*, tertia ibi, *Quisquis*. Ab.

CASVS. Statuit conciliũ gñale, sicut olim à sanctis patribus fuit statutũ, vt metropolitani singulis annis non omittant concilia celebrare, in quibus diligẽter intendant circa correctioné & reformationé clericorũ, & mores eorum, relegentes regulas canonicas: & præter tim hmõi concilij, pœnã debitã transgressoribus infligendo: Vt autẽ id valeat melius adimpleri, per singulas diœceses ꝯstituãt personas idoneas & honestas, q de plano & sine aliqua iurisdictione diligẽter inquirant q correctione & reformatione sũt digna, vt ea fideliter referant in concilio subsequenti, vt super his & aliis prouida deliberatione procedant, & ea quæ statuerint, faciant obseruari, & in ep̃alib' synodis annuatim celebrandis ea debeãt publicare per singulas diœceses: quisquis autẽ hoc statutũ neglexerit adimplere, ab executione sui officij suspendatur. No. q ꝓuincialia ꝯcilia celebrãda sũt singulis annis. Itẽ statui debẽt i cõcilijs tales, q statuta ꝯcilij faciãt obseruari. Itẽ executores nullã habẽt iurisdictionem.

a ¶ *Leue compendium.*] id est, peruersum & præcipitatum iudiciũ leuis iudicis: quia forte vult breuiare lites.

b ¶ *Ad graue dispendium.*] id est, ad pœnã auctoritate talia ꝓcessua inflictam.

¶ *Glo. seq. tractat de triplici modo procedendi super criminibus, & eorum pœnis: circa secundum signat duo iura in contrariũ, & vtrobiq; remittit.*

c ¶ *Forma.*] Sic j. de simo. licet Hely. Forma ista triplex est, cũ proceditur accusando, denuntiando, & inquirendo, vt si agatur in modum accusationis, & probatur crimen, deponatur reus: quia hic est effectus accusationis: vt s. dicit in verbo, & criminalis accusatio: quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur. Cum agitur per inquisitionem, alia pœna imponitur, vt dictum est in illa notula magna: ibi, crimine vero probato. vnde vr scilicet per hanc litteram, q si per inquisitionem probetur simonia vel homicidium, q non deponatur, quia ad hoc non est actum. s. de ordi. cog. cum dilectus. Arg. 5. s. eod. inquisitionis 1. rñsio. vbi de hoc. & s. de dol. & contu. veritatis. Die vt ibi. Cum vero proceditur per denuntiationem, nisi in prædictis duobus casibus, ad pœnitentiam agitur peragendã, tũc in prædictis duobus casibus etiam punitur: sicut cũ agitur per accusationem vel inquisitionem: vt dicto cap. veritatis. sed cum agitur per denuntiationem, tunc in prædictis casibus non est necessaria admonitio. s. eo. cum dilectus. In aliis vero casibus cum agitur per inquisitionem vel accusationem, punitur ad arbitriũ iudicis. arg. s. eo. inquisitionis. 1. rñ. in fi. & j. eo. c. vlti. & arg. j. tit. proxi. c. vlti. Denũtiatio vero regulariter fit ad pœnitentiam peragendã. & eius effectus siue finis est pœnitentiæ impositio; & tunc necessaria est charitatiua admonitio. vt hic dicit: & s. eod. cum dilectus. & cap. 2. aliàs repellitur denuntiator, vt ibi dr.

ADDITIO. Pro supradictorũ faciliori notitia nota versus sequẽtes:

Quatuor ecce modis agitur de crimine, cum quis
Nuntiat, accusat, inquirit, & excipit, ante
Admonet, inscribit, infamat, & obligat extrat
Sic tenet, & deponit, & amouet, atque repellit.

d ¶ *Facilius.*] j. d' statu. ꝓ tuas. circa fi. Notare potes hic ar. q dignior est cœtus clericorum, q̃ cœtus monachorũ: vt 16. q. 1. legi. Bor.

e ¶ *Institutum.*] 18. dist. quoniam quidem.

f ¶ *Celebrare*] sic & abbates, & Priores abbates proprios non habentes d' triẽnio in triennũ celebrant Capitula sua. s. de sta. reg. in singulis. & cap. seq.

¶ *Glo. seq. tractat de testibus synodalibus vnde esse debeat, et quales: quid agant, & quòd procurantur per loca quæ visitant. ad hoc vltimum signat contrarium, sed tenet primum.*

g ¶ *Statuant.*] Isti erunt quasi testes synodales. sic s. de testi. cog. ꝓterea. fi. 35. q. 6. ep̃s in synodo. & debent esse de eodẽ ep̃atu, honesti & discreti: quia tales melius possunt inuestigare veritatẽ q̃ extranei. arg. s. de testi. venerena 2. in fi. & 35. q. 6. c. 1. & 2. s. qui ma. accusa. pos. vr. Et isti appellantur visitatores, q debẽt circuire totã parochiã de villa in villã: vt 80. dist. non debere. vnde hoc sumptũ vr. & illi ꝓcurabuntur per parochias, ad quas accedũt: q a suis stipẽdiis hoc facere nõ debẽt. s. de ꝓscrip. cũ ex officij. & 28. q. 1. iã nunc. in fi. & 12. q. 2. charitatẽ. & officiũ suũ non debet eis esse dãnosum. arg. 4. q. 3. c. si testes. §. venturis. Arg. 5 q ep̃s debeat eos ꝓcurare, habes s. de offi. or. inter cætera. & 23. q. 1. militare. Prioribus concordantijs credo standũ: moderatos tñ sumptus petẽt. lo.

¶ *Glo. seq. infert dubium & soluit. quærit obiiciendo; respondet et infert, quòd diminuta sit hodie, etc. docens, quòd istis minus quam aliis officialibus creditur, & causam reddit. subdit quòd propter diligentiam prælatorum isti suum officium non omittunt.*

h ¶ *Absque vlla iurisdictione.*] Si isti non habent iurisdictioné: ergo non possunt aliquos cogere vel citare, vt veniãt vel rñdeant: immo possunt eis dicere: ingressus es vt aduena, numquid vt iudices nos? 3. q. 6 leges. Itẽ vr q debeant esse iurati. 35. q. 6. ep̃s in synodo. Sed sufficit q sint honestæ personæ, quibus merito sit credendũ, super his quæ referunt in concilio prouinciali. Item quare prius denuntiatur hoc metropolitano, q̃ epo, cum prius deberet denuntiari episcopo quàm archidiacono. 25. dist. perlectis demum si ep̃s esset negligens, archiepo. 9. q. 3. cũ simus. & c. conquestus. & ꝑ hoc ecclesiasticus

¶ Alias tamen vt diligẽs omnibus adhibeatur cautela, &c. absque voce, insolito ex cilio, & in aliis extrauagantibus Gregorij liber, legit vt est impressum. in vno. pro. adhibeatur. adimplicaß sepenio.

¶ omnia.

¶ obseruandum

¶ Scilicet Innocẽtius iij. in concilio generali Lateran. c. 6. & cap. 5. eo. tit. in 4. compilat.

¶ Hæ duæ glossulæ nec sũt Bernardi, nec reperiuntur in antiquis exemplaribus.

¶ Qualis sit effectus accusationis, denunciationis, & inquisitionis, plene Hostiensis in summa, tit. de accusat. denuntiat. & inq. §. cum vi- deo, vbi hæc glossam tangit.

¶ Vide Specular. tit. de denuntiatione. §. 2. & Hostiensem paulo ante citatũ.

¶ Vide B. Thomam 2. 2. q. 84. per totum. & q. 186. art. 1.

¶ Vide ad concilium Tridenti sess. 24. de refor. ma. c. 2. & concilium Lateran. sub Leone. 2. sess. 14.

¶ In codice Barbing. ita: canonicas regulas, & maxime quæ statutæ sunt, &c. in concilio ita: canonicas regulas, & maxime quæ statutæ sunt, &c.

¶ sint

¶ Aliàs hæc & quod sit iniurium, ta- citam obseruari.

¶ Quia talis possunt episcopi pe- nas & non grauem, vide pas de con- fib. c. cum Apostolus.

¶ De hac re late in plenitudine, et aliis nonnullis, etc. dicitur est ex plurare debita, quæ confluere sui & refer re superbium, etc., etc. 1. ea quidẽ. de accusation. vbi Balsamo & alij.

siasticus ordo confunditur, si sua iurisdictio epo non seruatur. 11. q. 1. peruenit. in fi. Dicas, q̃ isti inquisitores solam famam referunt metropolitano sm̃ q̃ intelligunt, & inquirunt sine aliqua iurisdictione, vt per alios ad denuntiationem ipsorum possit visitare prouinciam: quia ex hoc apparet eps negligens: tñ si eps vellet corrigere illos excessus, non perderet suam iurisdictionem: nisi tunc demum cum negligens apparet. 9. q. 3. cum simus. §. vlt. & eo ipso q̃ hæc referuntur metropolitano, apparet, q̃ multa sunt apud eos epos, quæ egent correctione. 18. dist. peruenit. vnde vr̃ esse diminuta iurisdictio metropolitanorum in hoc, q̃ olim poterãt descendere & inquirere an epi essent negligentes: non vt statim inquirerent de criminibus, nisi postquam constaret de negligentia. Sic potest intelligi. ꝫ. de censi. sopitæ. & c. Romana [eod. in 6.] & ꝫ. de præscript. cum ex officij. hodie vero non possunt, nisi primo eis per alios referatur, sm̃ q̃ hic innuitur: aliàs superflua & onerosa fuisset ista constitutio, & istis inquisitoribus minus creditur, q̃ alijs officialibus: q2 alijs credit quãdiu 9riũ pbetur. 4. q. 4. c. nullus. §. aliqñ. ff. de offi. pfec. vrb. l. 1. §. quies. ꝫ. da appel. cũ parati. arg. ff. de re. eorũ q̃ sub tuto. vel cura. l. magis. §. illud. ff. de custo. & exhi. reo. l. diuus. Hoc ideo. q2 illi famam solã referunt, nec sunt iurati: sed illi iurati sunt, & famam non referunt, sed ipsum factũ: & isti inquisitores non debent amittere officium suum, quamuis prælati inquirant, corrigant, & reforment: vt referant metropolitano an oporteat, ipsum supplere negligentiam episcoporum: aliàs nesciret: & ita non impediretur eorum inquisitio propter factum episcoporum. Io.

Olim.] Partes patẽt. Scd̃a: ibi, *Si vero*. Tertia: ibi, *Prædictis*. Abb.

Casus. Inquisitio super statu cuiusdam monasterij, ordinis Tyronen. tam in capite quàm in membris commissa fuit quibusdam inquisitoribus: Ad petitionem I. V. & P. monachorum dicti monasterij: pendente inquisitione coram ipsis, abbas quasdam sententias suspensionis & excommunicationis tulit in quosdam monachos ipsius monasterij prosequentes inquisitionem, & adhærentes eis etiam, & per quosdam iudices delegatos fecerat promulgari: quosdam etiam spoliauit contra iustitiam, ipso negotio pendente, & quosdam induxit ad iurandum, q̃ veritatem non dicerent ꝫ ipsam: & quia propter huiusmodi impedimenta retardabatur reformatio monasterij, significata fuerunt hæc domino Papæ: petierunt insuper dicti monachi à Papa, vt faceret eis expensas factas & faciendas sibi ministrari de bonis monasterij: Super hoc mandat Papa inquisitoribus, quatenus, ne reformatio monasterij valeat retardari, debeant relaxare sententias suspensionum & excõicationũ, quas abbas protulit, vel per quosdam iudices fecit promulgari post inceptum negotium in eos, & in adhærentes eisdem: ac eis restitutis, quos abbas pendente negotio ꝫ iustitiã spoliauit, & relaxatis iuramentis, si qua de tacenda veritate abbas extorserat, pcedant in negotio de plano & absque iudiciorũ strepitu, inquirentes, quæ circa personas & obseruãtias regulares viderint inquirẽda, & corrigant, quæ fuerint corrigenda tam in capite, quàm in mẽbris; prouiso, vt negotio pendente abbati obediant, & intendãt, ita q̃ p hoc reformatio monasterij nõ valeat impediri: Si vero testes ꝫ abbatem producti fuerint, copiam faciant et dictorũ ipsorũ, & faciãt fieri prædictis monachis tribus vel quatuor, vel alijs quos assumpserint ad dictum negotium prosequendum, expensas necessarias factas & faciendas ad negotiũ prosequendũ de bonis monasterij, cõputatis, si qua receperint de bonis monasterij. Nota iurisdictio-

Gregorius nonus archiepo & Priori sanctæ Mariæ Rothomageñ.

Sententiæ excommunicationum, suspensionum, vel interdicti lata post denuntiationem per abbatem denuntiatum vel alium pro ipso in monachos denuntiantes vel adhærentes eisdem, relaxantur: spoliati restituuntur, & iuramenta de tacenda veritate relaxantur: dicta testium denuntiato traduntur: & expensæ de bonis monasterij monachis denuntiantibus ministrantur: & propter hoc ab obedientia abbatis non eximuntur, sine tamen litis præiudicio.

CAP. XXVI.

Olim I. V. & P. ordinis Tyroñ. & infra. Ne igitur reformatio monasterij valeat retardari: Mãdamus, quatenus relaxatis[a] excommunicationũ seu suspensionum sententiis, si quas idem abbas protulerit, vel per quoscunq; iudices promulgari fecit, post inceptum[b] negotium in eos, & adhærentes[c] eisdem, ac eis restitutis, quos idem abbas negotio ipso pendente, contra iustitiam spoliauit: in negotio de plano & absque iudiciorum[d] strepitu procedentes, (cum talibus, maxime in hoc casu, non deceat Dei seruos inuolui) inquiratis, quæ circa personas & obseruantias regulares videritis inquirenda: corrigentes & reformantes tam in capite quàm in membris, quæ correctionis & reformationis officio noueritis indigere: iuramentis, si qua de tacenda veritate[e] abbas extorserat, relaxatis: prouiso, vt negotio ipso pendente præfati monachi, eidem abbati obediant, & intendant; ita tamen quod per hoc prosecutio negotij non valeat impediri. Si vero testes contra eundem abbatẽ producti fuerint, dictorum ipsorum ei copiã[f] faciatis. Prædictis autem monachis, expensas factas propter hoc, & tribus vel quatuor ex istis, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium prosequendum duxeritis assumendos, faciatis de bonis eiusdem monasterij: & faciendas expensas ad prosecutionẽ ipsius negotij necessarias, computatis, si qua propter hoc receperunt, de bonis[g] monasterij, cum proprium non habeant, ministrari. Contradictores: & cetera.

nem inquisitorum extendi ad ea, sine quibus eorum officium non potest expediri. Item iuramentum de veritate tacenda non valet, nec est seruandũ. Itẽ pendente accusatione vel inquisitione ꝫ plalatũ subditi debent obedire eidẽ. Itẽ prælatus pendente inquisitione vel accusatione ꝫ ipsum, non debet aliquid facere, pp qd̃ impediatur officiũ iudicis: quod si fecerit, iudex vel inquisitor totum reuocet. Item copia attestationum facienda est abbati, ꝫ quẽ proceditur. Itẽ monachi in expensis monasterij prosequũtur inquisitionẽ, cum nihil habeant.

a ¶ *Relaxatis.*] vt si oportuerit, possint ferre testimoniũ in negotio inquisitionis, cum per eos melius q̃ per alios possit inquiri veritas. ꝫ. de testi. veniẽs 2. dũ tñ ex alia causa repelli nõ possint. ĩ. de simo. p tuas & ꝫ. de renũ. cũ. 1 & A.

a *Glo. seq. arg. quod causa cœpta, &c. signat ꝫo rium decre. nonne. & sol.*

b ¶ *Post inceptum negotium.*] Nota, q̃ lite pendente nõ est aliquid innouandũ. ꝫ. vt lit. pend. à memoria. & per totũ. & ꝫ. de iure pat. ex literis. arg. 16. q. 4. volumus. Itẽ est arg. q̃ causa cœpta inter prælatũ & subditũ, suspensa est iurisdictio prælati ac si esset appellatũ ab eo. ꝫ. eo. cum dilectis. & totũ iudicium suum ad maiorem delatum est iudicem. vnde facit iniuriã iudici sub quo eorum cõe negotiũ pendet. ar. 2. q. 1. nomen. & iudex totũ debet reuocare, si quid faciat in eis, vt hic vr̃, cum ex odio videatur procedere negotio cœpto. Arg. ꝫ 8. q. 4. nonne. vbi dicit, q̃ vsq; ad finẽ causæ nõ possunt recedere à sua iurisdictione, vt ibi dicit. ar. 15. q. vlt. c. vlt. in fi. & obedientiam exhibere, vt dr̃: & si nõ faciant, p iudicẽ cõpellantur: vt ĩ. dr̃. versi. prouiso, & c. Ipse autẽ cõpellere eos nõ debet. si tñ iudices in hoc essent negligẽtes, ipsemet prælatus põt excõicare si non obedirent, vel aliàs excederent. arg. ꝫ. de offi. ord. significauit. & ꝫ. de offi. deleg. prudentiã. §. sexta. in fi. aliàs solueretur obedientia: quod esse nõ debet. Ex eo quod dicit ĩ. cõtra iustitiã spoliauit, vr̃ à ꝫrio, q̃ si iusta causa subsit, q̃ eos punire possit: quod credo. Honestũ tñ esset, si per iudices hoc fieret, & quod dicit, relaxatis. & cætera: præmisit causam, ne reformatio monasterij retardetur, vt possint ferre testimoniũ. ꝫ. de testi. veniẽs 2.

c ¶ *Adhærẽtes.*] Ar. q̃ idẽ iuris est ĩ accessorio qd̃ ĩ pricipali. vt ꝫ. de off. dele. c. prudẽtiã. versi. fi. vbi d̃ hoc. & sublato principali, & accessoriũ. & q̃ adhærẽt religiosis, religiosa sũt. ff. d̃. rei vẽd. q̃ religiosis.

d ¶ *De plano & absque iudiciorum.*] sic ꝫ. de sta. mo. c. ea quæ. & ita ordo iudiciarius non vr̃ vsquequaque seruandus circa regulares: vt ꝫ. eod. qualiter 2. in fi. quia de facili remouentur ab administrationibus; vt ibi, & ĩ. de simo. per tuas 1. quasi summaria cognitio videtur sufficere. ex eo quod dicit, de plano.

Sed[a] in aliis non de plano, sed magis iudice sedente pro tribunali. 2. q. 3. c. si quem. §. præuaricator. versicu. abolitio. & 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. versic. à iudice. & manifestis probationibus. 5. q. 6. Epiphanium. C. de probatio. l. vlt.

e ¶ *De tacenda veritate.*] Hoc ipso q̃ hoc fecerat suspectus erat abbas, & talia iuramenta non tenent. ꝫ. de testibus, constitutis 1. & merito talia iuramenta relaxanda sunt, vt veritas reueleť. sm. ꝫ. de testi. cog. c. vlt. & sine peccato seruari non possunt, quia celare veritatem mortale est peccatum. 11. q. 3. quisquis. & ĩ. de crimi. fal. c. 5. expedit enim peccata nocentiũ nota esse. ff. de iureiur. eũ qui. §. 1.

f ¶ *Copiã dari faciatis.*] ꝫ. eo. qualiter 2. §. debet. & est hoc notabile ꝫ quosdã, qui nõ faciunt copiã dictorũ, & supprimunt testium nomina, à quibus iuste posset appellari: licet dicatur, q̃ non vsquequaque seruari debet ordo iuris, tñ in hoc bene seruari debet. Ber.

g ¶ *De bonis.*] ꝫ. eod. ex parte. vbi de hoc Ber.

Cister.
Turonẽ.
Caenomã.

prorulit

Qui dicũtur adhærẽtes declarat Angelus in Authen. de here. & Falcid. & Anchatanus in repet. c. canonum statuta. supra de consti. ver. vidi dubitari.

ĩ. [illegible]

Aliàs iu[illegible] etiã vi &c.

Dilecti, et fecit in nostra antiquis codicibus, & in omnibus Vaticanis.

a Quæ sunt ab hoc loco vsque ad finem glossæ, desunt in vetustioribus codicibus, nec Bernardi esse creduntur.

Prælatorum excessus.] Contra prælatum infamatum de dilapidatione, inquiritur de veritate, & interim interdicatur sibi omne genus alienandi. hoc dicit. Diuiditur, nam in prima ponitur epi denuntiatio: in secunda ipsius cōmissio: ibi, *Discretioni*, quæ dum fa cit. Primo mandat inquisitionem fieri & remitti. Secundo inquisitionis terminum assignari, & alienationem interdici: ibi, *Potestate*. Abbas Siculus.

Cist. & de Alm & Salbien. abbatibus.

Cisterc.

CASVS. Quidam canonici Frisigień. denuntiauerūt domino Papæ, quod eorum eps minus canonice episcopatum adeptus, bona ipsius episcopatus adeo grauiter dilapidat & consumit, quod nisi celeriter adhibeatur remedium, ad dissolutionis opprobriū deducetur, & non solum rerum prodigus, sed etiam famæ suæ prodigus est & salutis, vt pote qui vitam ducit nimium dissolutam: propter quod mandat Papa quibusdam iudicibus, quatenus personaliter accedentes ad locum, veritatem inquirant, & eam ad Papam sub sigillis suis transmittant inclusam, eidē epo terminum assignantes, quo in conspectus domini Papæ se præsentet, pro meritis recepturus: Interim si potestate vendendi, dandi, infeudandi, seu quocumque modo alienandi bona episcopatus eidem penitus interdicta. Nota, quod inquisitores personaliter accedere debent ad locum in quo morantur illi, contra quos fit inquisitio: & non alibi facienda est. Item cum aliquis denuntiatur suspectus de dilapidatione, interdicenda est potestas quocumq; modo alienādi bona ecclesię.

Frisigeń.

Frigisień.

Frigisień.

Aliàs ita: ad irreparabilis dissolutionis, &c.

Aliàs ita: sub sigillis vestris veritatē nobis, &c.

Aliàs ita: seu quolibet modo, &c.

Idem episcopo Cister. † de Alde. & de Salen. abbatibus.

Contra prælatum denuntiatum de dilapidatione, fit commissio super veritate inquirenda: & pendente negotio debet sibi interdici potestas alienandi.

CAP. XXVII.

PRælatorū excessus: & infra. Sane dilecti filij C. & quatuor alij canonici Frisigień. † denuntiādo monstrarūt, quòd Frisigień. † episcopus bona sui episcopatus, quem (vt dicunt) fuit minus canonice assecutus, adeo grauiter dilapidat & consumit, quòd nisi celeriter adhibeatur [a] remedium, episcopatus idem per eum ad † irreparabile dissolutionis opprobrium deducetur: nec solummodo rerum, verumetiā famæ suæ prodigus [b] & salutis vitam ducit enormiter dissolutam: & infra. Discretioni vestræ mandamus, quatenus personaliter [c] accedētes ad locum, inquiratis sollicite veritatem: & eā fideliter conscribentes, sub † sigillis vestris nobis trāsmittatis inclusam: Eidem episcopo terminū assignantes, quo nostro se conspectui repræsentet, pro meritis [d] recepturus. Potestate vendendi [e], dandi, infeudādi, seu † quomodolibet alienandi bona ipsius ecclesiæ, interim eidem penitus interdicta.

a Adhibeatur remedium.] simile: quia nisi iustitia conatus cupiditatis reprimeret, ius litigatorum extingueretur. ī. in princ. in constitutione Gregorij.

b Prodigus.] simile in prædicta constitutione.

c Personaliter.] In casu isto inquisitores non possent aliis committere vices suas [f]. De hoc habes. ī. de offi. deleg. c. vlt. §. 2.

Nec extra locū inquirere nisi in casu. co. tit. statuimus 2. lib. 6. Io. An.

d Pro meritis recepturus.] vt pœna docente agnoscat qualiter ipse excesserat in pmissis. sim. 57. q. 1. si homo esses. & cap. si custos. & ī. de officio lega. nisi specialis. vt sapiens fit in pœna, qui stultus fuit in culpa. 38. dist. qui ea. Et quos Dei timor à malo non reuocat, &c. ī. de electio. cum in cunctis. & ī. de vi. & hone. cleri. vt clericorum mores. & necesse est vt ferro abscindantur, &c. 82. dist. plurimos. Ber.

e Vendendi.] Nota quod licet aliquis denuntietur siue accusetur vt suspectus de dilapidatione, non debet statim remoueri. ī. de simo. licet. sed interdici debet eidē omne genus alienandi: vt hic patet, & ī. de offic. deleg. venerabili. vbi de hoc. immo ei dabit interim coadiutor, sine cuius consilio nihil faciet si suspectus est: vt ibi dī. B.

DE CALVMNIATORIBVS.

Supra visum est de accusatoribus & delatoribus criminum: Veruntamen quia isti quandoque calumniantur, ideo de his subdit. Abbas.

De hac materia tractatur. 2. q. 8. per totum. et 5. q. 5. per totum. & infra, in Rubr. de pœnis, ver. quæ sit pœna calumniato & prauar.

Cum fortius.] Duo facit. Primo punit & aggrauat culpam iudicis. Secundo, ponit calumniatoris pœnam: ibi, *Quia*. Abbas Siculus.

CASVS. Hilarius subdiaconus accusauit Ioannē diaconū: causa huius accusationis cōmissa fuit Anthemio subdiacono, & quibusdam aliis: iudices in negotio procedentes, cum ille Hilarius nihil probasset contra Ioannem diaconum, absoluerunt eundē, nullam pœnā imponentes Hilario subdiacono pro calumnia: Peruenit hoc ad notitiam dñi Papæ: vnde ipse scribit Anthemio subdiacono, dicens quod illa crimina fortius sunt puniēda, quæ obiiciuntur illis, qui culpabiles non fuerunt, & præcipue sacratis hominibus: vnde reprehendit iudices illos, qui in causa illius Ioannis diaconi resederunt, pro eo quod nullam pœnam dicto Hilario calumniatori imposuerunt: vnde mādat dicto Anthemio, quatenus cū tantū malum transire non debeat impunitū, H. pdictū priuet officio subdiaconi, & verberibus castigatum publice in exiliū faciat deportari. Nota, quod qui nō probat quod intendit contra alium, puniri debet pœna talionis. Item vbi quis nō pōt puniri pœna, qua debuit accusatus, alia pœna addat priori pœnæ, vt hic patet: quia. n. non poterat H. priuari diaconatu, loco illius, verberibus castigatus mittitur in exilium.

Lib. 9. regestri epistola 66 refert Borchard. lib. 1. decre. c. 201. Iuo par. 6. cap. 374. & c. 2. tit. de accusatio. in 1. compilat.

Vide D. Thomam 2. 2. q. 68. art. 3. Soti lib. 5. de iustitia & iure q. 5. art. 3. & pro maleficiis vide omnino Bernardi nom Dei in pract. crimin. cano. cap. 59.

TITVLVS II.

De calumniatoribus.

Gregorius † Anthemio subdiacono.

Subdiaconus calumniose accusans diaconum, subdiaconatu priuatur: & publice verberibus castigatur, & in exilium mittitur.

CAP. I.

CVm fortius punienda sint crimina, quæ insontibus [f], & maxime [g] sacratis hominibus inferūtur: quàm sitis culpabiles [h], qui in causa Ioannis diaconi resedistis [i], attendite, vt Hilarium criminatorem ipsius nulla ex diffinitione vestra pœna conueniēs castigaret: & infra. Quia ergo tantæ nequitiæ malū sine digna non debet vltione transire: iubemus eundem H. prius subdiaconatus, quo indignus fungitur, priuari [k] officio, & verberibus [l] publice castigatum, in exilium [m] deportari.

Innocentius † iij. Zamoreń. † Segobień. & Abulen. Episcopis.

Denuntiator in probatione criminis deficiens, ab officio & beneficia suspenditur, donec innocentiam suam purget.

CAP. II.

CVm † dilectus filius magister scholarum Palentinus

f Insontibus.] 23. q. 5. si non licet. & 17. q. 4. sicut qui.

g Maxime sacratis.] Ar. quod ex persona aggrauatur iniuria. Instit. de iniuriis §. atrox. ff. de iniuriis. l. prætor. & ī. de sententia excōmunica. cū illorum. Et qui præposito suo manus intulerit, capite punitur: & auget crimen dignitate præpositi. ff. de re mil. omne delictum. §. 1. & ius publicum offendit. 1. dist. ius publicum. vnde qui lædunt sacerdotes, tamquam pro publico crimine puniuntur. 2. q. 1. in primis. circa finem.

Honorē tertium.

Vide insuper Vaſeū in Annalibus Hispaniæ cap. 20. & c. 21. vbi de his episcopatibus.

Cap. 7. tit. de accusa. n. 3. in 3. compilatione.

Vide contra in c. grauiter prædentu. adde D. Thomā 2. 2. q. 33. art. 4. & Hostiensem in summa tit. de calumniatore. §. qualis pœna.

h Culpabiles.] ergo iudex qui nō punit deficientem in accusatione peccat, & culpam contrahit, cū puniri debeat pœna talionis 2. 2. q. 3. c. 1. & 2. & 3. Hæc decre. competentius poneretur in præcedenti titulo, sicut erat in antiqua compilatione.

i Resedistis.] vt iudices.

Glos. seq. obiicit de l. 3. & c. & dat tres solutiones.

k Priuari officio.] sed vī hoc contra ius factū esse, ex quo. n. statim nō fuit de calūnia condēnatus, nō debet postea condēnari, nisi contra eū iterū inscribat. C. de calum. l. 3. Pōt dici, quod speciale est, & factū pricipis ad consequētiā trahi nō debet. Institut. de iure nat. §. plane. Vel forte iudices condēnarūt eū, sed pœnā nō imposuerūt. Vel verius vī quod causa exēpli hoc factū sit, ne alij inde sumant exemplū: & pterea negligētia iudicū nō debet ei pdesse, vt remaneat calūnia impunita.

Vide Couarruuiam lib. 2. cap. 9. variar. resolut. & quæ dicimus supra de accusat. cap. super his. ver. oportet intelligi.

ADDITIO. Vel dic quod hoc fuit dimissum propter culpam iudicis: licet coram eo petitum fuisset, & ideo ita per superiorem imponitur. argu. C. quando prouo. non est neces. l. omnem honorem. quia siue recepta fuerit siue non, nihil oberit appellanti: vel dic quod Papa fecit hoc ex plenitudine potestatis.

l Verberibus.] in supplementum pœnæ. 5. q. 6. quia iuxta.

m In exilium.] quam pœnam ecclesia imponit. 50. dist. accedēs. arg. 63. dist. in synodo. & 17. q. 4. attendendum. Bernard.

Cum dilectus.] In prima denūtiatio & causæ commissio: In scda processus examinatio, & absolutio denūtiati. In tertia pœna calūniose denūtiantis. scda: ibi, *Cū autem*. Tertia: ibi, *Vobis*. Abb. Sic.

CASVS. Magister scholarum Palentin. ad Apostolicam sedem accedens, de suo epo excessus varios nuntiauit: Papa examinationem

nem ipsorum commisit quibusdam inquisitoribus faciendam, vt examinationem factam sub sigillis suis destinarent inclusam: quo facto Papa examinauit processum negotij diligenter: nec inuenit aliquid de prædictis sufficienter esse probatum: vnde absoluit episcopum ab obiectis: mandans quibusdam, quatenus dictum magistrum suspendant ab officio & beneficio, donec se purgauerit, quod nō calumniandi animo processit ad huiusmodi crimina proponenda: vt cæteri simili pœna perterriti, ad infamiam prælatorum suorum de facili procedere non præsumant. Nota quod qui deficit in probando in causa denuntiationis, punitur, vt hic dicitur. Item nemo debet alium, & præcipue prælatum suū infamare.

ad sedem Apostolicam accessisset, & de suo episcopo excessus varios nuntiasset[a], examinationem commisimus excessuum obiectorū: & infra. ¶ Cū autem processum negotij examinauerimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum esse sufficienter aliquid de prædictis: eundem episcopum absoluendum decernimus ab obiectis: Vobis mādantes, quatenus memoratum magistrum scholatum, donec canonice suam purgauerit innocētiam, scilicet quod nō calumniādi[b] animo ad huiusmodi crimina proponenda processit, ab officio & beneficio suspendatis: vt cæteri simili[c] pœna perterriti, ad infamiam suorum facile non prosiliant prælatorum.

TITVLVS. III.

De simonia †, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, [vel promittatur †.]

¶ Gregorius generali synodo præsidens.

¶ *Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel ministri, vel notarij nihil temporale exigere debent.*

CAP. I.

IN† ordinando: & infra. ¶ Sicut nō debet episcopus manū, quam imponit[d]: ita nec minister[e], vel notarius in ordinatione eius, vocem vel calamū vendere[f]. Pro ordinatione igitur vel vsū pallij, seu chartis atq; pastellis[g], eum qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.

¶ Ex concilio Maguntiñ †.

¶ *Deponendus est, qui per pecuniam aliquem eiecit de ecclesia sua, se postea intrudendo.*

CAP. II.

QVi alium in ecclesia ordinatum, per pecuniam expulerit[h], eamque sibi taliter vendicauerit: omnimodo deponatur.

¶ Deodatus† Papa.

¶ *Quilibet catholicus admittitur ad accusandum de crimine simoniæ.*

CAP. III.

SI † Dominus & Magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam vni[i] dedit: & infra. ¶ Non igitur[k] quilibet catholicus[l] est respuendus, sed vt veritatem asserat ad propalandam † simoniacam rabiem, magnis est precibus exorandus†[m].

¶ Idem.

¶ *Simoniacus pendente accusatione, ab administratione diuinorum prohibetur.*

a ¶ *Nuntiasset.*] Cum ad denuntiationem alicuius Papa committit inquisitionem, non procedit iudex nisi denuntiās probet legitimam admonitionem præcessisse. j. titu. proxi. licet Heli.

¶ *Glo. seq. notat similitudinem, &c. & quare.*

b ¶ *Calumniandi.*] sic patet, quòd si denuntians non probat quod intendit, calumniari præsumitur: sicut in accusatore. 2. q. 3. qui non probauerit. C. de aduo. diuer. iudi. l. 2. Sed qualiter probabitur, quòd non calumniose denuntiauit? Videtur quòd per iuramentum probari posset, vt hic colligitur. arg. j. de testi. præsentium. & j. de except. pastoralis. Et impropriè hic dicitur, calumnia: quia calumniator punitur similitudine supplicij. 2. q. 8. quisquis. & cap. qui crimen. & j. tit. proxi. super his. & cap. qualiter 2. Pœna ergo illius qui denuntiat, si non probat, erit suspensio officij & beneficij, vt hic patet, donec se purgauerit: & huiusmodi purgatio præstabitur ad arbitrium iudicis, ex quo hic non determinatur. j. de offic. delegat. de causis. §. illis etiam. & præterea cum purgationes hodie arbitrariæ sint. j. tit. proxim. inquisitionis. in fine.

c ¶ *Simili pœna.*] Hæc etiam est causa quare puniatur, vt alij non sumant inde exemplum infamandi prælatos suos: & ita pœna vnius est metus alterius. 2. q. 7. quapropter. ff. de pœ. l. capitalium. §. famosos. j. de offi. ordi. irrefragabilis. Ber.

DE SIMONIA, ET NE ALIQVID, &c.

¶ *Supra visum est de accusatoribus & calumniatoribus, nunc restat videre de his criminibus, ex quibus possunt accusari: sed quia inter cætera, simonia obtinet primum locum, quia cætera respectu huius pro nihilo reputantur. 1. q. vlt. c. fi. ideo tractaturus auctor de criminibus, præmisit de simonia. Est autem simonia studiosa voluntas vel cupiditas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum.*

De hac materia tractatur prima causa per omnes quæstiones suas. 1. q. 2. præsentium. & cap. sanctum. 1. q. 3. sane. 6. q. 1. si quis cum. §. porro.

IN *ordinando.*] Duo sunt dicta. secundum: ibi, *Pro ordinatione.* Abbas Sicul.

Casvs. Statuit Gregorius in synodo generali, quod pro ordinatione nullus aliquid accipiat, nec ordinatus aliquid dare debeat. Nota, quod pro quolibet obsequio in ordinatione impenso, quicquid collaturum fuerit, simoniam inducit.

d ¶ *Imponit.*] Hoc sumptum fuit ex illo canone. 1. q. 2. sicut episcopus.

e ¶ *Minister.*] id est, archidiaconus, qui examinat promouendos. j. de offic. archidia. ad hæc. circa finem.

¶ *Glos. seq. post princ. obiicit, & duas ops. ponit.*

f ¶ *Vendere.*] Verbum, vendere, non continet gratuitum contractum: quia venditio non procedit sine pretio. ff. de contrahenda emp. l. 2. §. sine pretio. & C. eo. ti. empt. fides. Insti. eo. tit. §. pretium. Sed quare notarius non potest vendere operas suas vel chartam, cum de suo nemo beneficium facere compellatur. 10. q. 2. precariæ 2. Dicunt quidam, quòd hoc obtinet vbi notarius percipit salarium de publico. Lau. dicit, quod etiam si nihil percipiat de publico, nihil potest recipere pro tali scriptura: quia simoniā cōmitteret. Et est speciale in odium simoniæ, ne fraus posset procurari. ex pacto enim nihil accipere debet, sed si gratis & sponte aliquid offeratur, & sine omni intentione ab initio ad hoc accessit, non credo quod peccaret notarius laicus. arg. j. eo. cum sit Romana. & est expressum. 1. q. 2. sicut episcopum.

g ¶ *Pastellus.*] 1. q. 3. si quis obiecerit. ne in fraudem aliquid fiat, non obstante aliqua consuetudine. 1. q. 1. emēdari. & j. eo. Iacobus. Vin.

QVi alium.] Dicitur hic: qui per pecuniā expulerit in ecclesia legitime institutum, & eam sic retinuerit, omnino deponatur. Nota quod aliquis pro duplici peccato tantum punitur quantum pro simplici, hic tantum spoliauit, & commisit simoniam.

h ¶ *Expulerit.*] Dupliciter enim peccat, in dando pecuniam: & quia locum viuentis occupat. argu. j. eod. nemo. 7. quæstio. 1. cum. & supra de concess. præben. c. 1. Bernard.

SI *dominus.*] Duæ sunt partes. secunda: ibi, *Non igitur.* Abbas.

Casvs. Quærebatur, vtrum quilibet catholicus admittendus sit in accusationem simoniacorum? Respondet Papa, quod quilibet admittendus est, argumento à maiori: Si enim Dominus, qui fuit sine peccato, licentiam accusandi dedit vni, scilicet Iudæo sceleratissimo, multo fortius nullus catholicus expellendus, immo potius exorandus est, vt veritatem asseueret, ad repellendam simoniacam prauitatem. Nota quemlibet admittendum ad accusationem simoniacorum.

i ¶ *Vni.*] scilicet Iudæo sceleratissimo, cum dixit: Si enim male locutus sum, &c. 2. q. 7. c. nos si. §. ecce.

¶ *Glossa sequens cum 3. & vlt. intra arg. elicit.*

k ¶ *Non igitur.*] Argumen. hic à minori: quasi diceret, si Iudæus, qui malus est, admittitur ad testimonium contra Dominum, multo fortius catholicus admittitur, vt veritatem afferat contra simoniacam prauitatem. Simile argu. j. de elect. cum in cunctis. in princ. Bernard.

l ¶ *Catholicus.*] Arg. quod quilibet catholicus admittitur ad testimonium contra simoniacum, nulla distinctione facta. arg. j. eod. tanta. Dic vt j. de accu. cum P. ergo à contrario sensu hæreticus vel Paganus non admittitur: quod verum est.

m ¶ *Exorandus.*] Sim. 79. dist. si quis Papa. ex eo quod dicit, exorādus est. arg. quod testes in criminalibus non compelluntur. j. de test. cog. dilectorum. vbi de hoc. Bernar.

Marginal notes:

† An autē admonitio secreta ex necessitate præcepti debeat denūtiationem præcedere tradit eleganter B. Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. quē tu inuenies.

† De materia huius tituli, multa canonistis valde necessaria tradit B. Thomas & Caietanus 2. 2. q. 100.

† Duo hæc verba: vel promittatur, desunt in tribus codicibus Vaticanis.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. refert Gratianum sine palea 1. q. 1. cap. nullus abbas. sed video notas nostras in hoc cap.

† Adde sub Rabano archiepiscopo c. 12. teste Burchard. lib. 1 decre. c. 110. huius par. 1. cap. 86. & c. 1. eo. tit. in 1. compilat. adde notas huius cap.

† Adeodatus.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. † Vide Marc. cap. 14. & Ioannem 8. & 18.

† pellendā † repellandam

† exhortandus

† Video hic latius per Ioannem And. & alios recentiores.

† Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. c. 83. adde Iulium Clarū lib. 5. receptarū sentē. §. simonia. cū multis.

A Ccusatum.] Casus. In isto capitulo & in sequenti dr, ꝙ si aliquis accusatus fuerit de simonia, de qua sit publice infamatus, debet prohiberi à celebratione Missarũ, donec de veritate constiterit. Nota hic arg. ꝙ accusatus simoniace, debet suspendi à celebratione Missarum: & idem dicitur in c. sequenti.

¶ Glossa sequens obscurat glos. de capitulo, &c.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. compilatione, refert Gratianus siue Palea 2. q. 4. c. accusatum. sed videto nouus hatus cap. de intellectu Corsetum singu. 6. litera A. ver. appellatio.

a ¶ Solemnia.] Capitulum hoc & sequens intellige de eo, qui erat publice infamatus: aliàs non deberet suspendi. 2. q. 5. presbyter. & ca. si mala. Sed nonne erãt isti suspensi ipso iure? quare suspenduntur. j. eo. tanta. & 35. dist. c. præter hoc. §. verum. in fin. & 1. q. 1. quibusdã. & c. reperiuntur? Rñdetur, de facto suspenduntur, cum ipso iure sint suspensi: simoniacus. n. in ordine, quantumcunque sit occultus, est ipso iure suspensus, nec põt Missam cantare. j. eod. tanta. quoniam ipsum characterem habet vitiosum: in quo casu loquuntur hæc duo capitula: vnde, cum essent isti super hoc infamati, merito ipso facto debuerunt suspendi: si vero occultum esset, licet sit suspensus quo ad se, sicut quilibet in peccato mortali constitutus. j. de cohabi. cler. & mulier. c. vlt. & 1. q. 1. sacerdotes. non tamẽ quo ad alios est suspensus: arg. j. eo. Matthæus. & cap. ex tuæ. Bernard.

¶ Cap. 5. eod. tit. in 1. compila. Et vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. ca. 23.

¶ Aliàs ius & propter ea.

¶ Cap. 6. eod. tit. in 1. compila. & de intellectu vide Alexandrũ de Neuo consil. 64. & Iulium Clarum. §. simonia. in fine.

CAP. IIII.

Accusatum † simoniacum, necesse habuimus prohibere, ne Missarum solemnia [a] celebraret, donec quid esset, verius constitisset.

¶ Idem.

¶ Idem dicit quod præcedens, nisi quòd illud capitulum loquitur in accusatione, istud in inquisitione: & illud loquitur de simoniaco in genere: istud declarat de ordine.

CAP. V.

Quotiens † : & infra. ¶ Peruenit [b] ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus: propterea † necesse habuimus te prohibere, ne Missarũ solemnia celebrare debuisses, donec quid sit, verius discerneremus.

¶ Lucius Papa.

¶ Simoniacus est deponendus.

CAP. VI.

Sicut † simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit [c] : ita sine dilatione [d] mox, vt eius signa per aliquam personam [e] claruerint [f], de ecclesia Dei debet eliminari atque repelli †.

¶ Deodatus †.

¶ Simoniacum accusare potest seruus, meretrix, & criminosi.

CAP. VII.

Tanta † est labes huius criminis, quòd etiã serui aduersus dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem [g]. ¶ Item omnis peccator [h] Missam cãtare potest, præter simoniacum: quẽ quilibet (vt ab ordine male accepto remoueatur) accusare potest: vel etiam [i] meretrix.

¶ Alexander. iij. in concilio Turonensi †.

¶ Simoniacum est pretium recipere pro ingressu religionis, pro Prioratibus vel capellis concedendis, & pro Prælatis instituendis, pro concedenda sepultura, pro chrismate, pro oleo sancto, pro benedictionibus nubentium, vel alijs sacramentis: nec valet consuetudo in contrarium. hoc dicit cum seq.

CAP. VIII.

Non satis: & infra. ¶ Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religionẽ transire volunt, aliqua pecunia requiratur [k]. Nec Prioratus [l] vel † capellaniæ

Q Votiens.] b Peruenit.] per famam scilicet, & ideo de hoc voluit inquirere: quia prælatorum est inquirere de excessibus subditorum. j. de off. ord. c. 1. j. de collu. crimina. 11. q. 3. præcipue. alioquin eis imputatur. 43. dist. Ephesijs. B.

S Icut.] Casus. Quærebatur de pœna iniungenda simoniaco: & rñdet Papa, ꝙ sicut simoniaca pestis sua magnitudine alios morbos vincit: ita sine aliqua dilatione, cum de ipsa constiterit, de ecclesia debet eliminari atque expelli. Nota, ꝙ dr hic, ꝙ si per aliquod signũ cõstiterit aliquẽ fore simoniacum, iudex debet ipsum punire.

¶ Glossa sequens signat contrarium de canone.

c ¶ Vincit.] quia respectu eius cætera crimina pro nihilo reputantur. 1. q. vlt. cap. vlt. & arg. j. cap. proxi. Arg. cõ. 32. q. 7. quid in omnibus. sed ibi soluitur, quod dicit ibi, grauius. id est cõmunius. & j. de accus. inquisitionis. vbi æquiparantur homicidium & simonia, quo ad pœnam [1]: horribilius est tamen homicidium, cum quo nunquam dispensatur. 50. dist. miror.

1 De pœna simoniacorum vide B. Thomã. 2. 2. q. 100. art. 6. adde Bernardinum Diaz in pract. crimi. cano. cap. 23. & cap. 85.

d ¶ Sine dilatione.] 1. q. 1. quisquis. & c. reperiuntur. 23. q. 4. si ea. 35. q. 9. loci.

e ¶ Per aliquam personam.] quæ de iure admitti debeat: vt s. dixi de accus. c. 1. & c. cum P. & c. cum oporteat.

f ¶ Claruerint.] 24. q. 3. c. ecce.

T Anta est.] Duas habet partes, sicut duas reddit rationes: Secunda: ibi, Item omnis. Abbas.

Casus. Propter magnitudinem criminis simoniæ, serui aduersos dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationẽ contra simoniacos. Item omnis peccator põt cantare Missam præter simoniacũ: & quilibet põt eum accusare, etiam meretrix, vt ab ordine male accepto remoueatur. Nota ꝙ ab accusatione simoniæ nec seruilis conditionis homines, nec infamati repelluntur.

g ¶ Ad accusationem.] si accusatus fuerit infamatus, de hoc dictum est. s. de accu. cum P. & c. 1.

¶ Glos. seq. textũ obscurando: vt super eandẽ dict. & dantur 4. solutiones.

h ¶ Omnis peccator.] non præcisus ab ecclesia per sententiam canonis, vel iudicis toleratus & pœnitens; & sic non est obiectio de excommunicatis & suspensis: vt notorij fornicarij. 32. dist. nullus. nec de suspensis quo ad se: Nam quilibet constitutus in mortali peccato, suspensus est quo ad se. j. de coh. cle. & mul. c. vlt. & 1. q. 1. sacerdotes. & c. sacrosancta. & sic omnes alij possunt cantare Missam præter simoniacum. Vel quod dicit: omnis peccator potest cantare Missam: potest referri ad facilitatem etiam dispensandi, quasi diceret, facilius dispensatur cum omnibus alijs criminosis præter homicidium, quàm cum simoniaco. Vel hoc dictum est in detestationem criminis. Vel sic, dato, ꝙ omnis peccator possit celebrare, simoniacus tamen non potest, considerato initio, quia simoniacus in ipso sui initio commissionis suspensus est: vt 1. q. 1. reperiuntur. & intus ortus occidit, & in ipsa sui radice vitiatus. 1. q. 1. quibusdam. sic ex eo tempore quo simoniæ crimen committit, damnatus est: vnde postea celebrare nõ põt etiam post peractam pœnitentiam, nisi dispensetur cum eo, quod non contingit in alijs criminibus. & ita plana est littera ista considerato initio cuiuscunque peccatoris. sic C. ad leg. Iuliam maiestat. quisquis. vers. donationes & quarumlibet postremo alienationes ex omni tempore, &c. & ita simoniacus celebrare nõ potest nisi cum eo dispensetur. Quis posset dispensare, dictum est s. de renun. c. post translationem. nec potest agere pœnitentiam nisi renunciet beneficio & executioni. s. de accu. inquisitionis. Postquã vero renunciauerit, & pœnitentiam egerit, poterit cum eo dispensari, si placuerit superiori, & sic licite poterit postea exercere officium. arg. ff. de preca. cum te. §. Iulianus. quia iam possidet ex noua concessione. arg. j. eo. ex insinuatione. vt ff. de euic. si seruus. §. 1. in fi.

¶ Propelli

¶ Adeodatus

¶ Deusdedit.

¶ Cap. 16. eo. tit. in 1. compilat. De materia videto nunc per doctores. & præcipue per Franciscum Aretinum in c. veniens el. 2. supra de testib. & attestat.

¶ In editis concilijs hoc non reperio. extat quædam verba huius decreti in synodo Turonica sub data circa 15 post Pelagij Papæ primo ca. 2. sed habet integrum decretum post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 1. c. 10. & c. 7. in 1. compilatione. & vide quæ in c. sequenti. & in c. venient. j. eo.

i ¶ Etiam meretrix.] quæ alias non est admittenda ad accusationem vel ad testimonium, propter vilitatem eius, vt C. de adult. quæ adulterium. & ff. de testi. l. 3. §. lege Iulia. Eadem ratione nec ad alium legitimum actum. Bern.

¶ Aliàs neque capellaniæ &c.

N On satis.] Diuiditur. Nam primo ponit concilium, triplex prohibitum diuisim: trãsgressores huius & contemptores dicit simoniacos. Secundo coniunctim ponit aliam triplicem prohibitionem, damnãs contrariam consuetudinem: & causam reddit. secunda: ibi, Pro sepultura. Abbas.

Casus. In isto cap. & seq. prohibetur, ne ab his qui trãseunt ad religionẽ, aliqua pecunia requiratur, nec Prioratus vel capellania pro aliquo pretio alicui committatur: & qui contra fecerit, tam ille qui dedit, quàm ille qui recepit vel recipit, simoniã committit: nec pro aliquo spirituali, non obstante aliqua consuetudine: quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget. & in seq. c. idem dr. Nota regulã, ꝙ diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.

k ¶ Requiratur.] Aliquo pacto. j. eo. veniens. & c. tua nos. tamen si sponte sine aliqua cõditione & pura intentione aliquid dare voluerit, nõ prohibetur. c. tua nos. j. eo. sed si monasterium esset ita tenue, ꝙ non posset sufficere, argumentũ est ꝙ tunc posset exigere. hoc modo: frater scias, ꝙ nos non possumus tibi prouidere: si vis intrare, porta tecum vnde viuere possis. vt 1. q. 2. si quis pro hoc. In simonia enim & vsura amor lucri prohibetur. 14. q. 4. si quis oblitus. Vin.

1 De hoc attitulo vide Baldum in l. si quemquam. C. de episco. & cler. & Gelasium Papæ decretione. 20.

Addit. Ab. Ex hac glo. nota duas bonas theoricas & practicas cõficiendi instrumentum, quando aliqua puella recipitur in monialem, vt non detur aliquid ex pacto, sed pure pro deuotione sua ipsa puella, vel eius pater offerat monasterio aliquid. Scđa practica est, vt si hoc contingat ex defectu facultatis reddituũ monasterij, ꝙ per viam cuiusdã protestationis siue intimationis dicatur volenti intrare, vt secũ aliquid portet vnde possit viuere, non autem debet deduci in pactum: & ita intelligo Innocentiũ in c. tua. j. eo. vbi vide sentire contra istã glossam, de quo etiã per Io. And. in c. quoniam. j. eo. Abb. Sic.

l ¶ Prioratus.] 1. q. 3. si quis eps. & q. 3. saluator. & s. de sta. regu. c. 2.

a ¶ Pro

e Pro sepultura.] Quot modis dicatur sepultura, dictum est j. de sepul. c. vlt. Ber.

Glossa sequens signat contrarium de casibus, &c.

b Diuturnitas.] Simile. j. c. proxi. & s. de cōsue. quarto. & c. vlt. ad idem. 1. q. 3. c. vlt. diuturnitas temporis peccatum non excusat. 24. q. 1. schisma. & 1. q. 1. nullus epũ grauamẽ. ff. de act. & obliga. obligatione. §. 1. Argu. §. vbicumque habet locũ pscriptio. 32. q. 4. obiiciuntur. Sol. de hoc dictum est s. de consue. c. vlt. & s. de tempo. ord. c. 2. Bernard.

CVm in ecclesiae.] Diuiditur. Primo ponit factum horribile, & excusationem consuetudinis improbat: secundo illam reprobat, quia simoniacam: ibi, Ne igitur. Abbas Siculus.

c Introducendis.] 1. q. 3. si quis obiecerit.

Glos. seq. tract. per modũ quaestionis, quare aliud in benedictione coniugum quam in coniugio.

d Benedictionibus nubentium.] Sic j. eo. suã. p benedictionibus nubentium aliquid accipi prohibetur, quia per eas gratia confertur, licet pro matrimonio aliquid dare vel recipere non est peccatum. 1. q. 1. quicquid. & 32. q. 2. honoratur. quia licet sit sacramentum, per ipsum tamen gratia non confertur. 27. q. 2. nuptiarum. 32. q. 2. connubia. Vnde est arg. q nõ idem iuris est in accessorio, quod in principali. An pro exequiis mortuorũ licitũ sit recipere, dr̃ j. eod. tit. suam. Ala.

e Consuetudine.] Vĩ q talis consuetudo non sit reprobanda, vt pro receptiõe canonica vel introductione personae in ecclesiam, aliquid recipiatur. in Authen. de san. epis. coll. 9. §. pro consuetudinibus. dum tñ non detur ex pacto, aut exigatur, sed sponte ex post facto offeratur. Et est opt. arg. 1. q. 2. sicut episcopum. & 18. dist. de eulogiis. & j. eo. dilectus 2. sed hic requirebatur ex consuetudine: quod est penitus reprobandum. j. eo. Iacobus. Ber.

quaelibet monachorũ aut clericorũ, annua distractione vendatur: Nec ab eo cui regimen ipsarum committitur, pro earũ commissione vllum pretium exigatur. Vnde quisquis contra hoc decretum attentare praesumpserit: tam ille qui dederit, quàm ille qui receperit, vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoq;, & chrismatis, & olei receptione, nulla cuiusquam pretij exactio attentetur: nec sub obtentu cuiusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur: quia diuturnitas b temporis non diminuit peccata, sed auget.

Ex concilio Lateraň.

Summatum est supra in capitulo praecedenti.

CAP. IX.

CVm in ecclesiae corpore, & infra. Horribile nimis est, quòd in quibusdam ecclesiis locum venalitas perhibetur habere: ita vt pro episcopis, vel abbatibus, seu quibuscumque personis ecclesiasticis ponendis in sedem, seu introducẽdis c presbyteris in ecclesiam, necnon & pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus d nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa inualuisse consuetudine e arbitrantur: non attendentes, quòd tanto grauiora sunt crimina, quãto diutius infoelicem f animam tenuerunt alligatam. Ne igitur haec decaetero fiant, vel pro personis ecclesiasticis deducendis in sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis [conferendis seu collatis] aliquid exigatur, districtius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire praesumpserit, portionem cum Giezi g se nouerit habiturum.

f Infoelicem.] s. de cõsuetu. c. vlt. vbi de hoc. & male adinuentae cõsuetudines nullo tẽpore cõfirmanť. in Auth. vt nul. iu. §. 1. coll. 9.

g Giezi.] qui primo in veteri testamento simoniam inuenit, vnde fuit lepra percussus. 1. q. 1. qui studet. & c. cito turpem. Simoniaci dicuntur à Simone Mago.

CVm sit.] CASVS. Quaeritur si pro consuetudine ecclesiarum aliquid potest exigi praeter procurationem? & respondetur q non. hoc habes. 1. q. 2. placuit. Nota episcopum in consecratione ecclesiarum procurationem petere posse.

h Procurationem.] hanc procurationem recipit episcopus non p aliquo sacramento: quia hoc est simoniacum: vt 1. q. 1. statuimus. sed potius pro labore. immo nec pro labore: sed ista procuratio permissa est à iure, sicut & aliae procurationes, quae fiunt ratione visitationis: vnde nullam simoniam committit: quia qui peccat legis auctoritate, non peccat. 23. q. 4. qui peccat. & ista procuratio praestari debet secũdum facultates ecclesiae: sicut & aliae. s. de cen. sopite. & c. cum nuper. Immo si ecclesia procurare nõ posset epm, ipse suis sumptibus consecrabit ecclesiam. 10. q. 3. cauendum. & 10. q. 2. placuit. argu. in Authen. de mãd. princ. §. sit tibi. coll. 3. Ber.

Idem Vigilien. episcopo.

Pro ecclesiarum consecratione, nihil est praeter procurationem exigendum.

CAP. X.

CVm sit Romana: & infra. Consultationi tuae taliter respondemus, quod nihil pro ecclesiarum consecratione potes vel debes, praeter procurationem h exigere.

Idem Toletano archiepiscopo.

Conuictus de simonia, deponendus est. idem in infamato, qui se purgare non potest.

CAP. XI.

D hoc autem.] Duae sunt partes: secunda: ibi, Regem autem.

DCASVS. Episcopus Oxomeñ. ante suam electionẽ promisit archidiacono quoddã beneficium, & cuidam clerico quendam Prioratũ, vt vterq; electioni consentiret: item rex & alij principes pecuniam receperunt, vt electioni consentirent: q. fuit archiepis. quid ei esset sibi agendum super praedictis? Rñdet Papa, q si manifestum est dictum archidiaconum & clericum recepisse promissa, ob causam illam, vel exinde cõfessi fuerint vel cõuicti, sunt deponendi: Si vero non est notorium, nec conuicti sunt vel confessi, sed publica laborant infamia, indicenda est illis purgatio: in qua si defecerint, sunt puniendi. Rex autem & principes inducendi sunt, vt si qua receperint à dicto epo, vt electioni pstarent assensum, ecclesiae restituãt Oxomeñ. cum illa sine periculo animae non possint retinere. Nota, q deponendi sunt qui simoniam committũt. Item pecunia recepta restituenda est ecclesiae, in cuius iniuriam data est.

DE hoc autem, quòd episcopus Oxomeñ. archidiacono beneficium, & cuidam clerico antẽ electionem suam Prioratum dicitur promisisse, vt vterque consentiret eidem: Tuae prudentiae respondemus, quod si manifestum i est, eundem archidiaconum & clericum, ob causam illam, promissa recepisse k: aut exinde confessi fuerunt in iure l, vel legitime cõuicti, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponẽdi m. Si vero id manifestũ n est, nec tamen conuicti vel confessi fuerint, sed tantum publica laborant infamia, eis canonica purgatio o debet indici: in qua si defecerint, tamquam auctores tanti sunt sceleris puniendi. Regem autem & principes, eius debes inducere,

i Manifestum.] id est notoriũ: alias secus. 11. q. 3. eorum qui accusantur. & 3. q. 5. quia suspecti.

k Recepisse.] maxime. arg. s. de confess. c. 2. & j. eo. nobis.

Glos. sequens arg. quod non minus, &c. in cõtrarium alleg. quatuor canones, & soluit.

l Confessi fuerint in iure.] Alias confessio extra iudicium non praeiudicat. De hoc not. s. de confes. c. vlt. Item arg. hic, q non minus agitur cum confesso, q̃ cũ conuicto. 2. q. 1. nos. s. de confes. cum super. & ff. de confes. l. 2. Arg. contra. 50. dist. presbyterum. 12. q. 1. non dicatis. & argu. 50. dist. si quis praepostera. 2. q. 1. in primis. in princip. Sol. cum sponte confesso mitius agitur: sed non parcitur sponte confessis in iure timore probationum: non enim est beneficium quod fit ex necessitate. ff. de rit. nupt. l. proxime. sed ea sunt in nostris officiis gratiora, q̃ cũ impendere non teneamur, causa tamen liberalitatis impendimus. 28. q. 1. iam nunc. ergo qui inuitus confitetur, non remuneratur.

m Deponendi.] haec est poena simoniacorum. Sic s. de confes. cũ super. cum agitur in modum accusationis. immo idem videtur si agatur in modũ inquisitionis. s. de accus. inquisitionis. 1. responso.

n Manifestum est.] non tamen notorium: quoniam tunc secus: vt patet s. eo. capitulo, vbi ponitur manifestum pro notorio. alia littera habet, non.

o Canonica purgatio.] propter infamiam. j. eod. insinuatum. s. de accus. cum P.

p Regem autem & principes.] hic rex & princeps ius habebant in electione tamquã patroni: quorũ assensus debet requiri. s. de electio. sacrosancta. & ita videlicet, q si nõ pstitissent cõsensum, nõ cõfirmabitur

Haec tria verba: conferendis seu collatis, desunt in concilio, & in antiquis compilationibus, Gregoriano, & omnibus Vaticanis.

Lib. 4. Regum cap. 5.

Cap. 9. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 1. c. 4.

In codice, Barnatus ita: nec potest, nec debet, &c.

Cap. 10. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. par. 2. cap. 19.

Alias iste: Si vero id manifestũ non est, &c.

fuerint

remouendi

bitur electio: & sic ius habebant. vnde nec ante nec post electionem licitum fuit redimere consensum illorum. 8. q. 3. talia. & 1. q. 3. siquis præbendas. & 1. q. 1. eos. & j. eo. Matthæus.

Glos. seq. not. pecuniam simoniacam, &c. signat contrarium de decret. veniens. ponit solo. Ala. postea suam.

vt si qua receperint † à præfato episcopo, vt eius electioni præstarent assensum, ecclesiæ Oxomen. sine diminutione restituant[a], cū ea sine graui suæ salutis periculo retinere non possint.

Idem Eboracen. archiepiscopo.

Simoniacum est pro temporali obsequio, beneficium ecclesiasticum promittere.

CAP. XII.

CVm † essent in nostra præsentia cōstituti R. clericus, & nobilis vir V. quia idem V. moram diutius facere non poterat, pro se in causa illa sufficiētem constituit responsalem: Cumque ab ore præfati R. intellexerimus, quòd memoratus miles † promiserat[b] ei dare ecclesiam, si quoddam negotium eiusdem in nostra posset præsentia promouere: ac per hoc promissionem ipsam cōtinere simoinacam prauitatem: eidē R. super eadem ecclesia, silentium[c] duximus imponendum.

Idem Cistren. episcopo.

Notorius simoniacus in beneficio, ab

a *Restituant.*] quia sine periculo eā retinere non possunt, vt hic patet: & cum pœna dupli debent restituere illā. in Auth. de san. episc. in 2. coll. §. si vero laicus. & §. si autem secularis. coll. 9. & j. eo. audiuimus. & s. de immu. eccl. quia plerique. Hic not. q ecclesiæ restitui debet, cui facta fuit iniuria. arg. 17. q. 4. siquis in atrio. & 27. q. 1. si qs rapuerit. & in Auth. de sanc. epi. §. si qs autē. in 2. coll. & ecclia pōt vēdicare illā pecuniā. in Auth. eo. tit. §. si veru laicus. & §. sed neq; xenodochiū. arg. s. j. eo. veniēs. vbi restituitur ei q dedit. Ala. dixit, q i decr. veniēs. restituta fuit ei q dedit de misericordia: & hoc qd hic dicit, est ius cōe. Tu dicas aliter: illa, veniens. loquit d monacho, q pecuniā dedit pro sua receptione, & illud est ius, & hoc similiter. si ergo aliquis det pecuniam monasterio vt recipiat, simonia committitur. s. eo. quoniā simoniaca. ei ergo qui dedit, debet restitui pecunia tam indigne à monachis accepta: vt cū ea in aliud monasterium intret, ne sit onerosus secūdo monasterio. ar. 16. q. 6. de lapsis. & 27. q. 1. si quis rapuerit. & vbicumque siue monasterio siue ecclesiæ seculari pecunia taliter data & accepta fuerit prout dicit decre. veniens. restituenda est pecunia ei, qui dedit: nec ecclesia vel monasterium debet cum tali fraude esse in lucro, cum ipsi clerici vel monachi in hac ita cōiter delinquunt, cum ipsi clerici de hoc sint puniendi, & ex eodem facto pœnam & præmium consequi non debeant, vt ff. de neg. gest. siue hæreditaria. & ex hoc contingeret viam fraudibus aperiri: quod esse non debet. 93. dist. peruenit 2. & 35. q. 9. loci. in fi. & tale lucrum ecclesia non debet habere, nec possent clerici, vel monachi pœnitere, nisi restituerent quod simoniace receperunt. Vel posset dici, q si clerici seculares sic cōiter delinquunt, ecclesiæ debet applicari. & clerici sunt omnes ab ecclesia remouendi. cum vero pecunia datur alicui, puta prælato soli, vel alij cuicumque, ita q ecclesia non sit in culpa: tunc locum habet, quod prius dī, q ille qui pecuniam receperit, debet illam restituere ecclesiæ in cuius ignominiam data fuit: nec debet ei restitui, qui dedit, & præcipue si sit secularis, in quo casu intelliguntur authenticæ prædictæ. De regulari posset dici, q & tunc nō debet ei restitui simpliciter, sed assignanda est secundo monasterio ad quod transit: vt eo viuente habeat vsum illius. arg. prædictorum capitulorum de lapsis. siquis rapuerit. & hoc cum ecclesia fuit in culpa. Bernar.

CVm essent.] Primo ponit decisæ controuersiam & procuratoris dationem. Scdo diffinitionē, & eius causam: ibi, Cumq;. Abb.

CASVS. R. clericus & V. nobilis erant in præsentia dñi Papæ, pro controuersia, quam inter se habebant: sed quia nobilis ille in curia domini Papæ moram diutius trahere non poterat, pro se in causa illa constituit procuratorem: partibus in præsentia Papæ constitutis, clericus ille confessus est, q miles ille pmiserat ei dare ecclesiā illam super qua litigabant, si quoddam negotium ipsius militis posset in præsentia Papæ promouere: & quia promissio illa continebat simoniacā prauitatē, eidem R. Papa imposuit silentium super ecclesia ipsa. Nota q sola promissio super re spirituali simoniam inducit.

Glossa sequens dicit, quòd vitium fuit ex pacto, &c.

b *Promiserat.*] hæc promissio sine pactio illicita fuerat & simoniaca. s. de pact. c. vlt. & j. eod. tua. & 1. q. 2. quam pio. vnde miles per talem promissionem non obligatur: quare ipsi R. imponitur silentium. Si vero sine aliqua pactione promouisset negotiū illius, vel aliàs seruiuisset eidem, bene poterat eum remunerare, siue præsentando ipsum ad aliquod beneficium, siue etiam alio modo. arg. 61. dist. quid proderit. immo etiam naturaliter erat ei obligatus. ff. de peti. hære. sed & si lege. §. consuluit. & arg. 12. q. 2. hæc huius placiti. Potest ergo licite quilibet seruire episcopo, vel alij spe futuræ remunerationis. nec simonia cōmittitur in tali spe, cū sine omni pactione vel conditione seruiat; dūmodo principaliter hac intentione non seruiat, nec episcopus directe pro hoc seruitio ei prouidere in beneficio intendat: quia sic esset immunis ab officio & obsequio. 1. q. 1. ordinationes. & cap. sunt nonulli. aliàs nisi speraret inde remunerationem, quare seruiret ei, cum ex debito ei non teneatur, immo qui dignus est, potest sperare episcopatum & alios honores. 59. dis. si officia. 74. dist. consuluit.

c *Silentium.*] & bene. quia si ecclesiam tali modo adeptus fuisset: eam renuntiare teneretur: vt 1. q. 1. si quis neque. & in aspera pœna vel pœnitentia semper esset, vt ibi: quam etiā agere non posset ea retenta. s. de accusa. inquisitionis.

illo deponitur. idem in infamato, qui se purgare non potest.

CAP. XIII.

INsinuatū † est, quòd in ecclesiis tui episcopatus, plurimi clerici per simoniam habere dicuntur ingressum[d], & infamia inde respergi. Vnde mandamus, quatenus si qui fuerint, quos in prædictis ecclesiis publicum & notorium[e] est † simoniace intrasse: eos amoueas ab ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum & notorium, si † publica laborant infamia, cum quinta vel sexta manu[f] sui ordinis, purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis † huiusmodi ecclesiarum perpetuo priues[g] eosdem.

Idem.

Simoniacum est pretio vel fauore celare peccatorem, vel reconciliare non pœnitentem, vel digne pœnitentem à reconciliatione remouere.

CAP. XIIII.

NEmo † presbyterorum xenium, vel emolumentum

INsinuatum.] Primo ponit Papa narrationem sibi factam: secundo q eam prouideri mandat: ibi, Vnde. Abbas.

CASVS. In ecclesiis Castrenen. episcopatus, complures clerici per simoniam dicuntur habere ingressum: de quo sunt infamia notati: vnde mandat Papa diœcesano episcopo, quatenus si notorium fuerit aliquos in ecclesiis illis per simoniam intrasse, inde eos remoueat: illis autem quorum crimen notorium non est, si tamen laborant infamia publica, indicat cum v. vel vj. manu sui ordinis purgationem, in qua si defecerint, beneficiis illis perpetuo priuet eosdem. Nota q infamatus de simonia, si non potest se purgare, punitur tamquam conuictus.

d *Ingressum.*] vnde fures sunt & latrones: quia non intrant per ostium. s. de iure patro. relatum. & 33. q. 4. tres personas. & 1. q. 1. ordinationes. 7. q. 1. non furem.

e *Notorium.*] dicimr tribus modis notorium. s. de cohabi. cleri. & mu. ca. vlt. & ideo nulla probatio est necessaria. s. de accusa. euidenter. & 2. q. 1. de manifesta.

Glossa sequens signat contrarium de Canon. cap.

f *Quinta vel sexta manu.*] Arg. contra. 2. q. 5. presbyter si. & c. si mala. & ca. omnib⁹. Sol. regulare est q ipse episcopus debet se purgare cū 12. presbyteris, presbyter cū quinq;, diaconus cū tribus: Vnde versus:

Pontificem parium manus expurgat duodena:
Quinta sacerdotem: leuitam tertia: pœna
Maior maiore, minor est adhibenda minori.

Quandoque tñ sunt pauciores: vt s. de accu. cum P. 2. q. 5. omnibus. Qñque plures. j. de purga. can. inter sollicitudines. hodie vero numerus compurgatorum arbitrarius est, secundum arbitrium iudicis. s. tit. proxi. inquisitionis. in fi.

Glossa sequens obuiat, concludendo per duo, &c.

g *Perpetuo priues.*] Nota, q deficiens in purgatione punitur: vt hic patet. & s. eo. de hoc. & j. de purg. ca. cum P. sed purgatio indicitur propter probabilem præsumptionem ortā ex fama: ergo vī q ex probabili præsumptione possit diffinitiua sententia ferri: quod non est verum. Sed ista probabilis præsumptio transit in violentiam, ex eo q non habet testes suæ honestatis. B.

NEmo.] Sūt duæ partes principales. Scda: ibi, Nec quoquā. Abb.

CASVS. Statuit Alexāder q nullus presbyter aliqd emolumētū tēporale recipiat à quoquā, publice peccāte, vt epo vel eius ministris celet

Vide B. Thomam 2. 2. q. 100. art. 4. ad vltimum argumentū.

recuperādi

Cap. 11. eod. tit. in 1. compila. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 2. c. 14. Vide B. Thomam 2. 2. q. 100. art. 5. & Sotum lib. 9. de iustit. & iure q. 7. art. 3. & Turrecrematam in c. ordinationes. 1. q. 1.

nobilis

Exomen. Castrensi Castren. Sed vt plurimū vt est impressum.

Num autem soluta per simoniā tepore possint, vide Guidonem Papæ decisione. 381.

De hoc articulo præter Hostiensem, vide hic late per Panormitanum.

De hoc articulo per ter doctores hic, vide B. Thomam in suo cap. citatum & Sylvestrū in summa verbo simonia. q. 16.

Cap. 12. eo. tit. in 1. compila. & post concilium Lateran. par. 2. c. 13. Et Cassiodo rū domini ne. 3. tit. de inquisitione possessionis, & traditum.

fit

sed publica, &c.

Aliàs inea ab huiusmodi beneficiis, &c.

Cap. 13. eo. tit. in 1. compila. Ad intelligentiam præter doctores hic, vide B. Thomam 2. 2. q. 100. ar. 1. vnde intelligas qualiter in his exēplis possit committi simonia. adde Sylvestrum in summa verbo simonia. q. 9.

stris celet peccatum illius, nec pro respectu alicuius personæ, consanguinitatis, vel familiaritatis dimittat, quin peccatum illud epo innotescat. Secundo dicit, q nullum digne pœnitentem, vel etiam minus digne pœnitentem, pp gratiam vel fauorem ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis ferat eidem, vel pp aliquem liuorem siue odium remoueat à reconciliatione, quia vtrumq; simoniacũ est. Nota q qui dat temporale pro spirituali, simoniam committit: & qui pp consanguinitatem vel amicitiam non denuntiat epo peccatum alicuius, simoniam cõmittit. Item quicunque pœnitentem pp gratiã vel fauorem ad pœnitentiam adducit, vel pp odium remouet à reconciliatione, simoniam committit, & sic fauor, vel gratia, siue odium succedit loco pretij.

quodlibet [a] temporale, immo spirituale detrimentum, à quocumque publice peccante acci piat, vt episcopo vel ministris eius peccatũ illius celet [b]: nec pro respectu cuiusque personæ consanguinitatis [c], aut familiaritatis alienis communicans [d] peccatis, hoc episcopo innotescere detracter: Nec quẽquam pœnitentem, vel minus digne pœnitentem, gratia vel fauore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis [e] ferat eidem: vel quocumq; liuore, digne pœnitentem à reconciliatione remouear: quia simoniacum est vtrumque [f].

Idem Vigor. † episcopo & † Priori de Acra.

Ecclesia emi vel redimi non potest, hoc dicit quo ad litteram.

CAP. XV.

Querelam † monachorum de Acra recepimus, quòd cum ipsi quoddam manerium cum pertinentiis suis, & ecclesiã de Geneñ. à monachis de Cardonio †, sub annuo censu quindecim librarũ fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis monachis habuissent: Prior eorum capitulo inconsulto [g], præscriptum † manerium, &

a Quodlibet.] id est, aliquod de quibuslibet. sim. 15. q. 1. mulier. & ẽ. de condi. apposit. vetum. & 1. q. 7. si quis omnem. in primo versi.

Glos. seq. notat quod celare sit simoniacum, & sit aliquid facere. signat contrarium, & soluit.

b Celet.] Nota q simoniam committit, q pro aliquo temporali celat peccatũ alicuius, quod peccatum corrigere vel denuntiare tenetur epo: sicut simoniacum est aliquid recipere, vt q ordinãdus est, nõ ordinetur: vel vt electioni quis non consentiat. 1. q. 1. §. q autẽ. & c. seq. ad si. q. Et est hic arg. q celare est aliqd facere. sim. 36. dist. si qs vult. Arg. ẽ. ff. de præscrip. ver. solent. & ff. de condic. ob tur, causam. l. 3. §. vlt. Sol. illa non tangunt istam materiam, hic loquitur de iudicio, quod fit ad pœnitentiam: ad quod tenetur quilibet, vnde nihil potest quis propter hoc accipere: cum sit spirituale: illud de iudicio, quod fit ad furem capiendum vel seruum fugitiuũ, pro quo potest recipi merces laboris. Ber.

c Consanguinitatis.] Ergo videtur q consanguinitas simoniam inducat, quia non refert an iniustus cordis amor, an sordidæ preces interueniant. 1. q. 1. si quis neque.

d *Alienis communicans.*] 78. dist. quid est. 86. dist. c. 2.

e Reconciliationis.] pro recõciliatione, vel absolutione pretium exigi non debet. j. eo. ad aures.

f Vtrumque.] primum scilicet digne pœnitentem, vel minus digne, gratia vel fauore adducere ad reconciliationẽ: aliud est digne pœnitentem remouere à reconciliatione aliquo liuore: vtrumque enim istorum simoniacum est, & ita respicit istos duos modos tñ: & quod primo dixit, simoniacum est: similiter vt dr ibi: vel pñt respicere omnia præcedentia, vt illa duo vltima quasi pro vno reputentur: & quod primo dixit, celet, & innotescere detracter: quasi idẽ sunt: & sic illud vtrumque potest respicere illa sic coniuncta. Ber.

Querelam.] Primo ponit querelã monachorum: Scdo cõmittit causam, instruendo iudicẽ in principali: ibi, *Vnde quia*. Abb.

CASVS. Monachi de Acra quoddam manerium cum pertinentiis suis, & ecclesiam quandam adepti fuerunt à monachis de Cardonio, sub annuo censu xv. librarum, & super hoc chartam ab ipsis monachis habuerunt: Postmodum vero Prior monachorũ de Acra, capitulo suo inconsulto, chartam prædictam, accepta inde pecunia, dictis monachis de Cardonio resignauit: vnde monachi illi de Acra conquerebantur se iniuste grauatos: quare mandat Papa quibusdam, quatenus partibus conuocatis, causam concordia vel iudicio terminare procurent, scientes, q sicut ecclesia prædicta emi non potuit, ita nec redimi. Si vero monachi de Cardonio legitime citati, fuerint cõtumaces, iudices monachos de Acra inducant in possessionem eorum, de quibus controuersia vertitur inter eos, nec permittant eos exinde absq; iuris ordine molestari. Nota q ecclesia non potest emi nec redimi, aliàs simonia committeretur. Item pp contumaciam rei ante litem contestatam actor mitti debet in possessionem rei petitæ, & iudex inductum in possessionẽ defendere debet. Itẽ delictũ Prælati capitulo inconsulto nõ præiudicat ecclesiæ.

Ad intelligentiam huius glossæ, vide per Palu. hoc Panorm. ibi ver. sed oppono contra glossam.

Vigorien.

Vigorniensi.

Et in omnibus manuscriptis legitur ita: & Priori de patria: nec possit eiici ... Priori de Acra, cum ... monachi conquerantur, vt iudicat ... in alio ... & Priori de Perna.

Cap. 14. eo. tit. in 1. compilatio. & post concilium Lateran. par. 1. c. 2.

Cadomo.

Cardonio. eadem varietas est paulo post.

Aliàs ita: prædictum manerium. Est autem manerium seu mansus apud Italos, patrio sermone, q lathers duobus bobus ad arandum per totum annũ: sed Galli manerium vocant domum extra ciuitates cũ iudicia & terris adiacentibus. quò sæpe pontifices & nobiles delectationis gratia ... Hostiensis. & c. supra de censu.

chartam monachis de Cardonio, accepta pecunia resignauit. Vnde quia præfati monachi de Acra se cõqueruntur iniuste grauatos: Mãdamus, quatenus partibus conuocatis, præscriptam causam, concordia [h]; vel iudicio terminetis: scituri, quòd sicut emi non potuit [i], ita nec redimi ecclesia memorata: Si vero monachi de Cardonio legitime citati, ad vestram præsentiam accedere, & iudicio vestro stare contempserint: vos ipsos monachos de Acra, in possessionem [k] eorum, de quibus controuersia vertitur, inducatis: nec permittatis eos exinde absque ordine iudiciario molestari.

Idem.

Pro chrismate ab ecclesiis pecunia exigi non debet, etiam si hoc habeat consuetudo.

CAP. XVI.

Ea † quæ de auaritiæ: & infra. Audiuimus, quòd nũmos p chrismate [l] ab ecclesiis extorqueatis: quos nunc cathedraticum, aliquando Paschalẽ præstationem, interdum episcopalem consuetudinẽ appellatis † [m]: Quia vero hoc simoniacum esse cognoscitur: Man-

g Inconsulto.] vnde nõ valet resignatio. 12. q. 2. sine exceptione. ẽ. de empt. & ven. cũ dilecti.

h Concordia.] 5. q. 2. si primates. & ẽ. de trãsactio. cap. vlt. vbi plures concordantias inuenies de hoc.

Glos. seq. obiicit ad rationem dupliciter. primo quid cũ vniuersitate, &c: soluit. secundo quod non est sufficiens quo ad manerium fatetur, dicens, &c.

i Emi non potuit.] q nullum spirituale vel spirituali annexum potest vendi vel emi. ẽ. de iure patron. de iure. & ẽ. de pact. cum pridem. & c. vlt. & ẽ. de trãsact. sup eo. & 16. q. 7. decimas. ergo nec redimi. sed hæc ratio non vr habere locum: quis ecclesia vel spirituali annexum, potest vendi cum vniuersitate & obligari. ẽ. de iure pat. ex litteris. & cap. cum seculũ. sed manerium fuit, vt vr, principale, in quo erat ecclesia: & ita potuit redimi tamquã accessorium. Dicas q manerium cum pertinentiis suis & ecclesia fuerunt monachis concessa: ita q neutrum fuit accessorium alteri: & hoc colligitur bene ex littera: vt ibi dicit in princ. quoddam manerium cum pertinentiis suis, & ecclesiam. & ita ecclesia non fuit pertinens manerij, quia separata fuit à pertinentiis: & ita redemptio quantum ad ecclesiam nulla fuit ipso iure. sed hæc ratio non habet locum in manerio, quod bene potest vendi & redimi, & ita hac via non possunt reuocare manerũ. Qualiter ergo agent pro manerio? Dicas, q 3ctus siue redemptio quo ad manerium nullus fuit ipso iure ex alia causa: quia hoc factũ fuit irrequisito capitolo. sim. ẽ. de emp. & vend. cũ dilecti. & 12. q. 2. sine exceptione. & hac eadem ratione non tenuit redemptio ecclesiæ: & ita etiã si ecclesia fuisset accessoria ad manerium, idem esset.

k In possessionem.] causa rei seruandæ, si lis non fuerit contestata. ẽ. vt lis non contest. quoniam. §. in aliis. & si lis contestata esset, & non liqueret de causa, adiudicaret eis possessio, salua quæstione proprietatis absentibus. ẽ. de dolo & contuma. prout. vbi de hoc: quam possessionem debent eis defendere iudices, vt dicit in fine: cum remaneant adhuc iudices de illa re, vsque ad diffinitiuam sententiam. ẽ. de testi. ex parte A. vbi de hoc. Bern.

Ea quæ.] Primo factum reprehensibile narratur: Secundo illud fieri prohibetur: ibi, *Quia vero*. Tertio pœnam cõminatur: ibi, *Pro certo*. Abbas.

CASVS. Quidam epi extorquebant nummos à clericis pro chrismate, & illos denarios aliquando appellant cathedraticum, aliquãdo Paschalem præstationem, aliquando appellant illos consuetudinem episcopalem: Sed quia simoniacum est, mandat Papa, quatenus prætextu alicuius consuetudinis & prælationis, denarios prædictos nullatenus exigant: quod si fecerint, periculum sui ordinis poterunt formidare. Nota, q in delictis non excusat consuetudo, & variatio nominis non prodest.

l Chrismate.] pro chrismate nummos accipere non conceditur, immo simoniacum est, vt 1. q. 3. c. vlt. & j. eo. in tantum. & ẽ. eod. non satis. & c cum in ecclesiæ. & j. eod. ad nostram.

m *Appellatis.*] similis variatio nominis habetur j. eo. in tantũ. Sed

Cap. 15. eo. tit. in 1. compilat. De materia & intellectu vide plene per S. Thomã 2.2.q. 100. art. 2. Soul lib. 9. de iustitia & iure. q. 6. art. 1. & Turrecremata in c. vlt. 1. q. 1.

Facit ad hoc gl. in l. si quis in fundi vocabulo. ff. de lega. 1. & l. emtio. C. de muta. no.

bona denominatio non excusat malum: quia quodcunque nomen imponas, simonia est, sicut in vsura 14. q. 3. plerique. & c. cisca. Ber.

¶ Glossa sequens vetteetur per quæstionem tyrannis, vel per abroli.

a ¶ *Consuetudinis.*] Consuetudo ista quantumcunque longa, non excusat malum, immo magis accusat. s. eod. non satis. & c. cum in ecclesiæ. & s. de consuetu. cap. vlt. cum sit contra ea quæ in veteri testamento prohibita sunt, & in sui natura mala: vt vendere sacramenta. 1. q. 1. qui studet. & cap. sicut eunuchus. secus de illa consuetudine, quæ inducta est contra iura positiuum. s. de consuetu. c. vlt. vbi de hoc.

b ¶ *Periculum ordinis.*] scilicet depositionem, quia pœna simoniacorum est depositio: vt s. eo. de hoc. & c. insinuatum. & s. de accu. inquisitionis. 1. respon. Ber.

damus, quatenus prætextu alicuius consuetudinis[a] vel prælationis, præscriptos denarios nullatenus exigatis: Pro certo scituri, quòd si hoc præsumpseritis, periculū ordinis[b] & dignitatis poteritis non immerito formidare.

¶ Idem.

¶ *Pro habendis spiritualibus homagium facere, simoniacum est.*

CAP. XVII.

EX † diligenti tua relatione innotuit, quod H. Cant. archidiaconus te induxit, vt ei homagium faceres, & fidelitatem præstares: ita quod ipse tibi beneficium ecclesiasticum annis singulis exhiberet. Vnde † quoniam huiusmodi obligatio[c] illicita, & cōtra tuæ salutis[d], necnon & suæ profectū existit, absolui à nobis instantius postulasti: adiiciens, quod ab eo deinceps nihil omnino[e] de beneficio acciperes constituto. Quocirca nos tuā petitionē honestam, & fauorabilem attendentes: te à præfati archidiaconi homagio † & fidelitate (præsertim cum hæc taliter præstita, diuinis[f] & humanis[g] legibus contraire noscantur) absoluimus[h]: ita quòd ab episcopo vel sacerdote discreto,[i] pœnitētiam inde condignā recipias. ¶ Verum ne aliqua propter hoc

¶ Cap. 19. eo. tit. in 1. compila.

EX *diligenti.*] In prima parte ponitur supplicantis narratio, petitio, & obligatio. In secūda petitionis exauditio cum determinatione, & litterarum datio: ibi, *Quocirca.* Abb.

¶ Hæc periodus in codice Barbaturæ habetur ita: Vnde quoniā huiusmodi obligatio illicita est, & cōtra salutē animæ tuæ, nec non & suæ profectū existit, &c.

CASVS. Archidiaconus Cantuariensis induxit quendam clericum, vt faceret ei fidelitatem; ita quod ipse illi clerico beneficium ecclesiasticum annis singulis exhiberet: clericus iste videns quod huiusmodi obligatio illicita erat, petiit instanter à domino Papa absolui, dicēs, quod de prædicto beneficio nil amplius acciperet: Papa videns petitionem huiusmodi honestā & fauorabilem, ipsum ab illa fidelitate absoluit, cum illud contrarium fuerit diuinis legibus & humanis, ita quod à sacerdote discreto pœnitentiam accipiat: & ne nota infamiæ possit respergi, concedit sibi has litteras, quas possit ostendere in testimonium suæ indulgentiæ contra infamantes eundem. Nota quod fidelitas pro re spirituali acquirenda fieri non debet: quia simonia esset.

¶ hominio

¶ Glossa sequens vetteetur per quæstionem, an obligatio, &c.

c ¶ *Obligatio.*] Obligatio ista turpis fuit & illicita, ideo neque de iure neque de facto ligat. s. de pact. c. vlt. & est illud munus ab obsequio indebite impenso, vnde simoniam inducit. 1. q. 1. sunt nonnulli. & pro spiritualibus homagiū exigi nō debet. j. de reg. iur. c. vlt.

d ¶ *Contra tuæ salutis.*] Iuramentū istud vergit in dispendiū salutis æternæ: quia præstitum est pro re spirituali, pro ecclesiastico beneficio scilicet, vnde non potest seruari. s. de condi. app. c. fi. & s. de iureiur. si vero. & s. quod met. cau. cum dilectus. & 22. q. 4. si aliquid. Alanus.

¶ De hoc plene B. Thomas 2. 2. q. 100. art. 5 & Sotus lib. 9. de iust. & iure q. 7. art. 3.

e ¶ *Nihil omnino.*] aliàs certe pœnitentiam agere non posset. s. de accusatio. inquisitionis, quia venia non datur nisi correcto. 24. q. 2. legatur. 23. q. 7. quemadmodum. sed pœnitere non potest nisi renunciet illud beneficium: vt dixi in prædicta decreta inquisitionis.

f ¶ *Diuinis.*] id est [a], canonicis: sic exponitur 3. q. 5. quod suspecti. & 1. q. 2. quàm pio. & q. 3. si quis obiecerit. & cap. saluator. vel proprie, quia hoc est contra vetus & nouum testamentum. 1. q. 1. qui studet.

¶ Quo iure simonia sit prohibita, vide plenissime explicatum per Dominicū Sotum lib. 9. de iust. & iure q. 1. art. 2.

g ¶ *Humanis.*] C. de epis. & cleri. si quenquam. & in Authen. de sanc. episco. circa prin. §. sed neque. coll. 9. Nota ergo quod crimen simoniæ grauissimum reputatur, ex quo diuinis, & canonicis, & humanis legibus condemnatur. arg. 1. q. vlt. c. vlt. Ber.

h ¶ *Absoluimus.*] ipso iure tamen absolutus erat: vnde expone, absoluimus, id est, absolutum ostendimus, & potius factum respicit talis absolutio. Tan.

i ¶ *Discreto.*] Nota verbum illud, quod discretus pœnitentiarius est quærendus, qui sciat soluere ac ligare. de pœni. dis. 6. qui vult. petita & obtenta licentia prius proprij sacerdotis: alias non debet fieri. j. de pœnit. & remiss. omnis. §. 1. Bern.

k ¶ *Infamia.*] Simoniaci enim infames sunt. 1. q. 3. c. vlt. Et hæc est talis infamia, quod nisi cum eo dispensetur per principem, ad aliquod ecclesiasticum beneficium admitti nō [l] debet, quoad Deum actā pœnitentia tollitur. arg. 2. q. 3. §. hinc colligit.

nota vel infamia[k] possis † respergi, absolutionis nostræ litteras tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morsus tutus, & præmunitus existas; & quas in testimonium indulgentiæ nostræ valeas demonstrare[l].

¶ Alias possis in posterum respergi.

l ¶ *Demonstrare.*] Aliàs non crederetur secum fuisse dispensatum, nisi ostēderet indulgentiā. j. de schisma. c. 2. Bern.

¶ Hæc Bernardi opinio non placet his: hic Hostiensi, qui laudat hanc Andr.

¶ Idem Strigon. archiepiscopo.

¶ *Ordinatio vel consecratio non censetur simoniaca, licet ordinatori aliquid donatum fuerit non ex pacto.*

CAP. XVIII.

ETsi † quæstiones tuas de feruore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, nō tamē tibi est in his vltraquam oporteat, dubitandum: cum leges humanæ dicant, quòd quidam tenui religione[m] sacramē ta † etiam necessaria[n], & legitima exhibere contemnunt: tenuē religionē vocantes, quæ † in talibus hæsitat[o], vbi non est aliquatenus hæsitandum. ¶ In hoc itaque quòd P. presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis legatus pro electione tua, & vt pallium tibi traderet, ad partes illas accessit, & frater tuus eius præsciens necessitatem, ei equū vnum te ignorante transmisit: quoniā per mare veniēs, nullas aut paucas secum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet: Cum in accipiendis

ETsi.] Diuiditur. In prima quærēus conscientiā à puritate commendat, & scrupulosam curiositatem reprehendit: In secunda: ibi, In hoc. factum narrat: distinguendo soluit, & concludit soluendo. Secundum: ibi, *Cum in.* Tertium: ibi, *Si ergo.* In tertia principali ibi, *Quod autem*, respondet auctoritati, ex qua dubitatio insurgebat. Abbas Siculus.

¶ Cap. 10. eod. tit. in 1. compila. & post concilium Lateran. sub Alexan. 3. par. 50. c. 12. Vide Turrecrematā in cap. sunt nonnulli. 1. q. 1.

CASVS. Quidam electus fuit in archiepiscopum Strigon. & confirmatus: Papa per quendam Cardinalem per mare euntem trāsmisit ei pallium: Frater illius electi occurrit obuiam Cardinali: & Cardinales cū paucas equitaturas haberet, obtulit ei Palefredum, epo electo ignorante, & recipiēte postmodum pallium ab eodem: postea archiepiscopus hoc intelligens dubitauit, an esset sibi in aliquo imputandum: consuluit Papam super hoc: & ipse respondet, quod in his vltra quam oporteat dubitare non debet: cū dicant humanæ leges, quod quidam contemnunt sacramenta etiam necessaria exhibere, quadam tenui religione, dicentes tenuem religionem, quæ dubitat vbi dubitandum non est: & ideo pro eo quod frater eius Cardinali equum vnum illo ignorante transmisit, nullo modo ipsum dubitare oportet: cum paucas equitaturas veniens per mare secum haberet: quia in accipiendis muneribus vel dandis, tria sunt consideranda, scilicet qualitas dantis & accipientis, quantitas muneris, & tempus donationis. qualitas personarum, vt à quo, & cui, an à paupere diuiti: vel econuerso. quantitas muneris, scilicet an magnum vel paruum sit donum. tēpus, an instante necessitate, vel alio tempore donetur. Si prædicta considerentur, non fuit magnum si frater ille equum vnum Cardinali donauit, quem histrioni etiam non petenti donaret: & potius hoc fecit necessitate inspecta, quàm alia intentione: quod autem dr: Beatus qui excutit manus suas ab omni munere: de donis illis dictum est, quæ solent accipientes vel accipientis animum allicere: in aliis, quæ accipientis animum non immutarent, Romana ecclesia interpretari consueuit, accipientem non delinquere vel donantem. Nota, quod non debet eps dubitare, vbi dubitandum non est. Item in donis dandis tria considerantur, vt littera dicit. Item modica non præsumuntur aliquem immutare.

¶ Vide Hostiensem in cap. excommunicamus. 1. §. adiicimus. infra. de hæret.

¶ In tribus Vaticanis ita: quæ in talibus hæsitant, &c.

m ¶ *Tenui religione.*] In lege dr [q], quod quidam subtili reuerentia tenti: vt nec verum iuramentum præstare velint. C. de fide instru. l. vlt. ad fin. quandoque dr verecundia vel timiditas. ff. de constit. pecu. illud. in fi. ff. de condi. instit. quæ sub conditione.

¶ Alij alia afferunt in Iurisconsultis verba, sed nemo hactenus ea, quibus hic Glo. vtitur, vidit.

n ¶ *Necessaria.*] Hæretici [r] etiam veritatem nolunt iurare: vnde eoipso tamquam hæretici reputantur. j. de hære. excommunicamus. §. adiicimus. vers. si quis vero.

¶ Hic error fuit Waldēsium et refert Eymericus in Directorio inquisitorum. par. 2. q. 14.

o ¶ *Hæsitat.*] Simile 24. q. 2. sane quod super. in princip. & s. de rescrip. cum contingat. Bern.

¶ Glos.

Glo. seq. quatuor facit: ponit differentiam muneris ad donum, ponit per versus quatuor in muneribus attendenda: prosequitur demum septem, & vertitur apophtegma.

a *Dandis muneribus.*] Aliud est munus, & aliud donum. ff. de verb. sig. inter donum. Muneribus dandis attendas quatuor ista:

Quid, cui, quis, vel petiti, quo tempore, qua causa petiti. Lau. Considerari debet quid offeratur. 19. dist. c. sin. Quale. 49. dist. c. penu. & vlt. A quo etiam arg. 3. q. 7. in grauibus. & pro quo. 1. q. 1. dictum est. 2. Itē ad quid offeratur. de conse. dist. 2. & dixit. Qua intentione. 8. q. 1. in scripturis. Quantum. 17. q. 1. Ananias. Et hic consideratur quantitas ex persona dantis & recipientis: Vnde Seneca: Quidam cynicus petiit a rege Antigono talentū, rīdit rex, quod plus est quàm cynicus petere debeat, & sic fuit repulsus: petiit denariū cynicus, rīdit rex, quod minus esset quàm deceret regē dare: & ita turpissimam cauillationem inuenit, qua neutrum daret, cū posset dare talentum tāquam rex: & denarium tamquam cynico.

b *Equum.*] Quandoque tā sex solidi simoniam inducunt. j. eo. ex tuæ.

c *Non petenti.*] Et ideo gratius: vnde Seneca: Nō gratis accipitur munus, quod petenti donatur. vnde illud Apollo: Beatius est dare quàm accipere. 16. q. 1. prædicator. qui enim donat, aliū sibi naturaliter obligat. ff. de peti. hæred. sed & si. §. consuluit. & ille cui donatur, exhibere reuerentiam donatori compellitur, & obedire. 8. q. 2. illud quidā. vnde versus:

Gratius est donū quod venit ante preces. Vinc.

d *Donaret.*] Quod dicare fieri non debet, quia quod ioculatoribus donatur, arti nequissimæ donatur. 86. dist. donare.

Vide Cabanum apud S. Thomam 2. 2. q. 115. art. 2.

Efsiue cu. 33. refert Burchard. lib. 1. c. 113. Ion. par. 5. c. 86. Ansel mus lib. 6. c. 75. Gratianus in c. sunt non nulli. 1. q. 7.

In vno manuscr. Vaticano ita: quoniā etiam si ipsa persona, &c.

Alias ita: quæ modici pretij fuerit, ex quo voluntatē, &c.

Vel † dandis muneribus a, tria sūnt maxime attendenda † persone scilicet dantis, & accipientis qualitas: quātitas muneris: & donationis tempus. Qualitas personarū, vt à quo, & cui, videlicet, an à paupere diuiti, vel econuerso, siue à diuite locupleti datum fuerit: æstimatio muneris & donationis tempus, si magni vel minoris pretij res data existat, & an instante necessitate, seu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum Cardinalis & fratris tui personā & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo, Cardinali equum b vnum transmitti, quem etiam ioculatori † non petenti c, vir tantus & tam abundans forte donaret d. verum si temporis necessitatem perpendimus, non alia intentione e hoc constat factū f fuisse, quàm vt Cardinali subueniretur in articulo prænotato: & infra. Quod autem scriptum † est: Beatus qui excutit g manus suas ab omni munere: de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel peruertere solent: quoniā † si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori vel consecratori suo electuarium, aut de vino, siue de alijs huiusmodi, quæ † modici pretij h fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel mouere non debeant: nō tamen ecclesia Romana interpretari consueuit, accipientem in his delinquere vel donantē.

Idem.

Abbas & maiores de conuentu, si pro receptione monachi receperunt pecuniam ex pacto: ab officio & beneficio suspenduntur: & taliter recepta pecunia restituitur, & in aliud monasterium ita receptus transfertur.

CAP. XIX.

VEniens † ad nos F. presbyter proposuit, quod Abbas & fratres sancti R. noluerūt eum in monachum recipere, quousque triginta solidos dare conuenit: conuentione autem facta, sequenti die eum monasticum † habitum induerunt. & iidem monachi triginta solidos, Abbas vero decem, & familia duodecim pro pastu, (asserentes hoc esse de consuetudine i monasterij) postularunt. Quoniam ergo factum huiusmodi perniciosum videtur: Mandamus, quatenus si ita esse inueneris, Abbatem & monachos ad restituendam k † pecuniam præfato F. tam indigne l acceptam, compellas: & Abbatem, & maiores m personas monasterij, pro tātæ prauitatis excessu, ab officij executione suspendēs n, præcipias o dicto F. vt in alio monasterio, in habitu monastico, Domino studeat deseruire.

Idem.

Si ordinandus præsentatori suo aliquid dedit ex pacto, simoniacum est: nō tamen deponitur, si est occultum.

CAP. XX.

EX † tuæ fraternitatis litteris, & ex confessione sacerdotis præsentium latoris accepimus, quod cum ad sacerdotij ordinem non † aliter voluisset eū eius archidiaconus præ-

e *Glo. seq. arg. per exteriora, et c. secundo a contrario litera arg. quòd sic, et c. duos casus excipit.*

e *Intentione.*] Hic interpretatur Papa intentionem alterius partis per exteriora, aliter non posset diuinare de intentione alieni cordis: quia nec etiam Paulus, licet spiritu Dei plenus fuerit, potuit diuinare. 2. 2. q. 5. beatus. & j. vt ecc. benef. vt nostrum. & ff. ad l. Aq. l. si putator. 10 si. & quod dicit hic.

f *Constat factum fuisse.*] id est, præsumitur. & est arg. quod per exteriora præsumitur de interioribus. j. de præsump. c. 2. & 3. & ita vsque per literam istam à contrario, quod si alia intentione equum Cardinali dedisset, aliàs non daturus, nisi vt posset facilius expediri negotiū fratris, licet eo ignorante, præiudicasset ei. 1. q. 5. præsentium. nisi in odium eius hoc fecisset. j. eod. nobis. vel nisi eo prohibēte hoc fecisset. j. eo. sicut. & recurrendū est in talibus ad intētionē, & ex intētione ista cōsiderentur, & in incertis locus est coniecturis. & non in his quæ certa sunt. ff. de verbo. obliga. continuus. §. cum ita. in fi. cū enim res certa est, secus fit. ff. lo. sed addes. §. 1. Ber.

g *Qui excutit.*] 2. q. 1. sunt nonnulli.

h *Modici pretij.*] quæ videlicet ad magnam quantitatē non producantur. ff. de offi. procon. solent. in fi. & ff. de offi. præsi. plebiscito. in his enim interpretatur ecclesia simoniam non cōmitti: quia non est verisimile, quod propter huiusmodi modica, aliquis mouere-

tur ad aliquod iniquum faciendum. Bernard.

VEniens.] Prima pars ponit querelam presbyteri: Secunda dat iudicem, cui tria mandat ibi, Quoniam. Abb. Sicu.

Casus. Quidam presbyter F. nomine, voluit fieri monachus in quodam monasterio: abbas & fratres noluerunt eum recipere in monachum, quousque conuenit eis dare triginta solidos: facta conuentione, sequenti die receptus fuit in monachū: monachi postulauerunt ab ipso xxx. solidos abbas x. familia xij. pro pastu, dicentes hoc esse de consuetudine monasterij: monachus ille accessit ad Papam proponens prædicta corā Papa: vnde mandat cuidā, quatenus si est ita, compellat abbatem & monachos ad restituendā pecuniā presbytero indigne acceptā: & eidē præcipiat, vt in alio monasterio in habitu monachali Dño studeat seruire. abbatem & maiores personas monasterij ab executione ordinis sui suspendens, pro tantæ prauitatis excessu. Nota pecuniam restituit monacho, quam dedit monasterio suo pro sua receptione.

i *De consuetudine.*] In hoc non valet consuetudo. j. c. Iacobus. & 1. q. 3. c. vlti. & talis consuetudo dicenda est potius corruptela. j. eo. sicut pro certo.

k *Restituendam.*] Arg. j. eo. contra hoc. vbi habes quid iuris sit super tali restitutione facienda.

l *Indigne.*] simoniace. simile j. eo. tua. & j. de pac. c. vlt. Ber.

m *Maiores.*] Quorum consilio abbas regitur. arg. 10. q. 2. eps habeat. vnde grauius puniūtur. quia fuerunt auctores facti, qui debebant hoc prohibere. arg. j. de cleri. excom. min. latores. 24. q. 3. qui aliorum. sim. j. eo. dilectus. vbi de hoc.

n *Suspendens.*] De pœna istorum regularium, qui per simoniam recipiuntur, & qui recipiunt, habes j. eo. quoniam. Bernar.

o *Præcipias.*] Ex eo quod dicit, præcipias, apparet, quod monachus fuit, aliàs non præciperet: sed vr quod non deberet esse monachus, quia istud esset contra substantiam monachatus. arg. j. de condi. appo. c. vlti. in tex. & in glo. quæ incipit: quod dē. ad fi. Ber.

EX tuæ.] Primo ponitur consultatio. Secundo responsio ibi, Vnde. Abbas.

Casus. Quidam cum vellet ad sacerdotii ordinem ascendere, accessit ad archidiaconū, vt eū præsentaret ad ordinē sacerdotis: qui noluit eum ad ordinem præsentare, nisi prius sex solidos soluisset eidem: & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit. Episcopus diœcesanus, cui sacerdos hoc in secreto fuerat confessus, quæsiuit à domino Papa quid de ipso presbytero esset agendum? Respōdet Papa: si hoc est secretum, eundem sacerdotem moneat & inducat, vt ordinem alicuius religionis assumat: & perpetuo abstineat ab officio sacerdotis: alioquin non debet ipsum ab officio sacerdotis coercere, cum sit secretus eius excessus, pœnitentiam tamen secretam sibi iniungat. Not. quod crimen occultum prælatus punire nō debet: quia illud scit vt Deus, non vt iudex.

Gl. seq. not. quod quàuitas, &c. et. dat simile. signat cōtrariū. & soluit.

a *Sex solidos.*

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. Vide Turrecrematā in c. statuimus decreto. 1. q. 1. & D. Thomā 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. argumentum. & plene per Syluestrum in summa verbo simonia. q. 15. & de scandalis Cuarruuiam in regula peccatum. par. 2. relectio. §. 1. in fine.

monachalem

De pœna simoniacorum, vide plene per Turrecrematā loco præcitato. adde S. Thomā 2. 2. q. 100. art. 6.

Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat.

In codice Barbatum ita, non aliter voluisset eū suus archidiaconus præsentare, nisi sex solidos soluisset eidē: & sic ordinem ab ipso præsentatus accepit.

a ¶ *Sex solidos.*] Not. quod quantitas muneris diuersitatem iuris nõ inducit. 14. q. vlt. c. vlt. & 1. q. 1. iudices. & ca. placuit. & 1. q. 3. si quis præbendas. sicut in vsura quicquid sorti accedit, vsura est. 14. q. 3. plerique. & c. esca. alias est sub cap. plerique. j. de vsur. cõsuluit. Arg. contra s. eo. & si quæstiones. Sol. intentio consideranda est: furtũ enim sine affectu furandi non committitur. 14. q. vlt. cap. vlt. sic etiam est in simonia, vt dictum est s. eod. & si quæstiones. B.

¶ *Glo. seq. signat. contrarium de decret. &c. & sol.*

b ¶ *Secreto.*] 2. q. 1. si peccauerit. & 6. q. 2. si tantum. & s. de tempor. ordi. ex tenore. & cap. vlt. & j. eo. Matthæus. aliàs prohiberi non posset, vt dicunt iura prædicta, & hic. Sed contra arg. quod coerceri possit. s. de tempo. ordi. ad aures. vbi dicitur, quod contra voluntatem prælatorum suorũ subditi promoueri non debent: ergo eadem ratione debent abstinere: illud loquitur de regularibus, qui contra obedientiã sui Prælati promoueri non debent, nec habent titulum ratione cuius promoueri debeant: hic loquitur de executione ordinis iam suscepti, à qua sine manifesta causa aliquis remoueri nõ debet.

¶ *Glo. seq. arg. in contrarium, & remittit.*

c ¶ *Coercere.*] Arg. quod simoniacus non est ipso iure suspensus: arg. contra s. eo. tanta. & 1. q. 1. reperiuntur. De hoc dictum est s. eo. accusatũ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Secretam pœnitentiam.*] Arg. contra 24. q. 2. legatur. & 23. q. 7. quemadmodum. & arg. s. de accus. inquisitionis. & j. eo. Matthæus. in fi. Sol. pœnitentia quantũ ad vitam æternam sibi dari non potest, nisi recedat à peccato: vt dicunt iura prædicta: & de pœni. dist. 3. pœnitentes. & dist. 5. falsas. tñ danda est ei, ne indurescat in peccato suo. j. de pœni. & remis. quod quidam. & 90. dist. si quis contristatus. arg. quia forsitan timore pœnitentiæ citius renuntiabit ad quod tenetur. 1. q. 1. si quis neque. Ber.

sentare, sex solidos[a] soluit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit. Vnde tibi sic duximus respondendum, vt si hoc nõ est publicũ, sed secretum, eundem sacerdotem secreto[b] conuenias, monens sine vlla coactione propẽsius, & inducens, vt ordinem alicuius religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, quod illicite acquisiuit: Alioquin non erit tutum (cum sit secretus eius excessus) ipsum inuitum ab eodem officio coercere[c]: cui tamen secretam pœnitentiam[d], secundum quod tibi visum fuerit, iniungere non postponas.

¶ Idem.

¶ *Breue est, nec potest breuius summari.*

CAP. XXI.

AD nostrã: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus pro ministerio ecclesiastico[e] exercendo, siue pro vicariis assignãdis, seu pro chrismate, nullatenus pecuniã exigatis.

¶ Lucius tertius.

¶ *Cum simoniace ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.*

CAP. XXII.

DE simoniace ordinatis certum tibi nõ possumus dare responsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati: cũ quidã licet secũdũ quandam speciem simoniæ, vt pote ipsis ignorantibus, simoniace ordinentur, possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere[f].

AD nostram.] CASVS. In hoc capitulo dicitur, quod pro ministerio ecclesiastico, & pro vicariis & chrismate, nihil omnino accipiatur. Not. quod pro officiis ecclesiasticis nihil dari debet.

e ¶ *Ecclesiastico.*] s. eo. non satis. cum in ecclesiæ. ea quæ. & j. eod. in tantum. in quibus habes plene de his quæ hic prohibentur.

DE simoniace.] Non diuiditur. CASVS. Quidam ordinati fuerant simoniace: quæsitum fuit de his quid esset agendum? Papa rñdet, super hoc certum non possumus dare rñsum, nisi primo sciamus qualiter fuerint ordinati: quia sm quandã speciẽ simoniæ quidam licet simoniace sint ordinati, vtpote ipsis ignorantibus, simoniaci non sunt, & illi dispensatiue possunt in suis ordinibus remanere. Not. quod qui simoniace ordinati sunt ipsis ignorantibus, nõ sunt simoniaci, cum quibus possunt episcopi dispensare.

f ¶ *Remanere.*] Dispensatiue contra: quia de iure renuntiare tenentur, postquam hoc sciuerint: vt 1. q. 5. præsentium. & j. eod. de regularibus. & c. ex insinuatione. & c. nobis. & s. de elect. c. pe. Et etiã post liberam resignationem potest eps cum talibus dispensare, vt in eisdem ecclesiis recipiantur, vt dicit c. præsentium. & j. eo. ex insinuatione. Cum illis vero qui simoniam commiserunt, vel eis scientibus est commissa, epi dispensare nõ possunt, sed solus Papa. j. eo. nobis. i si. & c. pe. De hoc plene no. s. de renũ. post trãslationẽ. B.

MAtthæus.] Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Quia igitur.* Abbas.

¶ Idem.

¶ *Si contradicens electo, pro pecunia de voluntate electi tradita à contradictione cessat, electus postea confirmatus, est simoniacus, & beneficio renuntiare tenetur.*

CAP. XXIII.

MAtthæus Cardinalis secreta nobis insinuatione monstrauit, quòd cum fuisses ad ecclesiæ tuæ regimen de voluntate maioris[g] partis fratrũ electus, paucis[h] tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exsoluit, & sic cõtradictio conquieuit: nunc autem dubitas, quòd non sis à labe simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. ¶ Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum: respondemus, quòd multum tibi consulis[i] si administrationem celeriter[k] ac sponte[l] dimittas, illius verbi memor existens: Nihil prodest homini si vniuersum mũdum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur. Matt. 16. Luc. 9.

CASVS. Quidam electus fuit ad regimen cuiusdam ecclesiæ de voluntate maioris partis, paucis contradicentibus: quidã amicus illius de voluntate electi turbata, quandam pecuniã soluit illi, qui discordiam faciebat: & sic contradictio quieuit: postea dubitãs quod simoniã cõmisisset, per Cardinalem istum factum secrete dño Papæ intimauit, petens super hoc consilium salutare: & Papa rñdet ei dicens, quod multum consulit sibi, si administrationẽ sponte dimittat, memor existens illius verbi: Nihil prodest homini si vniuersum mundũ lucret, animæ vero suæ detrimentum patiatur. Not. quod turbata volũtas non excusat.

g ¶ *Maioris.*] Vnde valere debebat electio sua non obstante aliorum contradictione, nisi aliquod rationabile opponeretur. s. de his quæ fiunt à maio. par. cap. c. cũ in cunctis. de hoc not. s. de elect. ecclesia vestra 2.

¶ *Glo. seq. vocat per obiect. si contradictores erãt pauci, ergo iniuste vexabant; licuit igitur redimere, licet pauci, &c.*

h ¶ *Paucis.*] Licet pauci essent, poterant tñ se opponere, quia forte erãt contempti. s. de elect. quod sicut. & ca. venerabilẽ. vel aliam exceptionem poterant opponere electo: forte quod erat maritus corruptæ, & ita ius habebãt contradicendi: vnde nihil eis dare debuit: & quia eo sciente & non contradicente pecunia data est, simoniacus est, non obstante voluntate turbata siue coacta, quia voluntas turbata siue coacta, voluntas est. s. de elect. cum inter R. nisi ex toto esset mente alienatus. 15. q. 1. merito. & ei est imputandum. 24. dist. quod ait. quia malorum mores infirmitas animi non excusat. C. si aduersus delictum. l. 1. si vero prohibuisset: quamcito hoc intellexerit, non imputaretur ei. j. eod. sicut. Et est arg. quod turbata voluntas, voluntas est sicut coacta. s. de elect. cum inter R.

¶ *Glo. seq. vos. per q. quare Papa non prohibet, &c.*

i ¶ *Consulis.*] Hoc ideo dicit, quia etiam peccatum occultum erat, vnde illum expresse non poterat prohibere, nisi consulendo. s. de tempo. ord. ex tenore. & c. vlt. & s. eo. ex tuæ. vbi de hoc. & licet dicatur, consulis: necessitatem tñ importat, si vult saluari: quia nisi renuntiet, saluari non potest: vt dixi. s. eod. ex tuæ. in fin. & hoc idẽ dicit littera in fi. & illud est salubre seu salutare consilium.

k ¶ *Celeriter.*] id est, incontinenti: quia quanto rem amplius contrectat, tanto grauius peccat. s. eod. cum in ecclesiæ. sicut fur, qui semper est in mora. ff. de condi. fur. iure furtiua. §. 1. & l. vlt. Ber.

l ¶ *Sponte.*] 1. q. 1. si quis neque.

CAP. XXIIII.

¶ Idem.

¶ *Pro absoluendo excommunicatum, pretium aliquod exigi non debet.*

AD aures nostras peruenisse noueris, quòd cum C. de Seneuilla propter pecuniã, quam debebat, vinculo fuisset excõmunicationis astrictus, creditoribus satisfecit: sed ab excommunicatoribus decem libras pro absolutione quærenti-

AD aures.] Primo ponitur querela. Secundo iudicis datio: ibi, *Quoniam.* Abbas.

CASVS. Quidam C. nomine propter pecuniam quam debebat excommu-

excommunicatus fuit, quia eam ad terminum non persoluit: & tādem creditoribus satisfecit: Sed absolutionis beneficium habere non potuit excommunicatoribus quærentibus x. lib. pro absolutione: conquestus fuit ille Papæ, vnde mandat quibusdam, quatenus si prædictus C. debitum soluit, ipsum gratis absoluant, si excómunicatores requisiti ipsum nō duxerint absoluendum. Not. q̄ absolutio gratis est impendenda, cū sit spirituale.

Glo. seq. primo reddit causam: secundo quærit et soluit, tertio declarat interesse partis vel iudicis hoc non prohiberi.

a *Absolutionis.*] Beneficium absolutionis, cū sit ecclesiasticum ministerium & spirituale, nihil est exigendum pro ipso præstando. ī. eo. ad nostram. & c. nemo. & c. cum in ecclesiæ. & ideo qui pretiū pro ipso recipit, simoniacus est. 1. q. 3. non solū. & c. quæsitum. Sed illud potest dubitari, verū si dedisset aliquid pro absolutione, simoniam committat? Et potest dici q̄ non, quia iniuste absolutio denegatur sibi ex quo satisfecit, cum vexationem suā redimat: ī. eod. ca. dilectus. vbi de hoc. vnde non posset ab eo legitime appellari: cū graue immineat animæ periculum. arg. ī. de appel. vt debitus. Nihil ergo directe iudici pro absolutione dari debet, secus si aduersarius propter illius contumaciā fecit sumptus: quia illos soluere debet antequam absoluatur. ī. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis. & idem credo si propter hoc iudex fecisset sumptus propter contumaciam excōicati; illos refundere debet antequam absoluatur: quia non dantur intuitu absolutionis. arg. ī. de sent. excō. sacro. vt puta cum iudex procedit ex officio suo. s. de appel. cum speciali. sed si iniuste illū excōicasset, sine omni difficultate absolui debet absque grauamine. ī. de senten. excom. sacro. Bernard.

Cap. 7. ... in 2. compilat. Vide omnino Turrecrematā in c. statuimus decretū. 1. q. 1. & alios quos citaui in c. veniens. supra eod.

Vide in simili Turrecrematā in c. quæsitum. 1. q. 1.

bus, non valuit absolutionis[a] beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum est, & ecclesiasticæ rationi contrariū, vt absolutionis beneficium redimatur: Discretioni vestræ mandamus, quatenus si præfatus C. debitum soluit, ipsum gratis faciatis absolui, si excōmunicatores id non fecerint requisiti.

Clemens tertius.

Monachi per simoniā recepti, si sunt simoniaci, ad arctiora monasteria transferuntur: aliàs post renuntiationem in eisdem, vel in alijs monasterijs eiusdem ordinis poterunt collocari.

CAP. XXV.

De† regularibus canonicis seu monachis nos consulere voluisti, qui per simoniam ingressum ipsis scientibus habuerunt. Vnde cum super hoc auctoritates[b] multæ reperiantur expressæ, nō aliud, quàm statutum est, respondemus: vt locū, quem taliter[c] adepti sunt, omnino dimittant[d], & solitudines, seu alia monasteria districtiora adeant: in quibus tā execrabilem excessum, sine intermissione deplorent. Si autē ignorantibus[e] ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renuntiandum[f] loco eidem: & postmodum in ipsum[g] reducere †, (si ibi absque scandalo potuerint remanere) vel in alio, qui sit de ordine ipso, ad seruiendū Deo, poteris collocare.

De *regularibus.*] Primo ponitur consultatio. Secundo respōsio: ibi. *Vnde.* Abbas.

Casus. Quidā regulares canonici & monachi, ipsis scientibus, per simoniā ingressum in monasteriis & ecclesiis regularibus habuerunt: quæritur quid de ipsis sit agendū? Rādet Papa, q̄ cū multæ super hoc auctoritates reperiantur expressæ, nihil aliud est statuendum, nisi vt locum quem taliter adepti sunt, omnino dimittat; & alia monasteria districtiora adeant, in quibus pœnitentiā agāt. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuit, compellendi sunt, vt eidem loco renuntient, & postmodum reducantur in eundem; si absque scandalo ibi poterunt remanere: vel in aliis eiusdem ordinis collocentur. Not. q̄ illi, quibus scientibus simonia est commissa, in arctioribus monasteriis sunt ponendi: alii ignorantes simoniam in eisdem, vel in aliis locis eiusdem ordinis dispensatiue possunt remanere.

b *Auctoritates.*] 1. q. 1. si quis neque. & ca. qui studet. & in multis cap. eiusdem quæstionis: & per totam illam causam.

c *Taliter.*] simoniace, scilicet.

Glo. seq. quærit, arguit ad negatiuam, & soluit.

d *Dimittant.*] Nunquid licet simoniaco dimittere ecclesiam sine licentia superioris? Arg. q̄ non. ī. de renuntia. nisi cum pridem. §. 1. & c. post translationem. §. rursus. sed illa loquuntur tantū in epis. circa regulares tene quod dr̄ ī. eo. quoniam. de aliis vero dic q̄ epi non possunt renuntiare in manibus prælatorū, sine licentia dñi Papæ inferiores renuntiant in manibus prælatorum suorum. arg. ī. de renun. admonet. qui si nollent recipere resignationē, nihilominus cedant: quia nō dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. 14. q. 6. si res. quia furtiuum est beneficium. 1. q. 1. ordinationes. & semper est in mora, sicut fur. ff. de condi. fur. in re furtiua. §. 1. & l. vlt.

e *Ignorantibus.*] Isti non sunt simoniaci, licet simoniace promoti: vt ī. eo. de simoniace. & ideo possunt in suis ordinibus remanere: & post renuntiationem seu resignationem ad beneficia restitui dispensatiue, vt ibi dicitur. & hoc idem dicit Tan.

f *Ad renuntiandum.*] quia aliter agere pœnitentiam non potest. de pœnitent. dist. 5. falsas. arg. ī. de renuntia. nisi cum pridem. §. 1.

g *In ipsum.*] ī. eod. quoniam. Ber.

Redire legitur in plerisque vulgatis, sed in omnibus antiquis, reducere: quod agnouit Hostiensis, dū ait: reducere potest: quod est ī. in fine, stulti est dispensatiue. hac ille. verbū ergo, reducere, respicit verbum, poteris.

Idem.

Si quis canonicatui renuntians, ad quem per simoniam ignoranter assumptus fuerat, postea de nouo assumatur ad illum: non potest ex prima receptione sibi aliquid vendicare.

CAP. XXVI.

Ex† insinuatione tua nobis innotuit, quod pater tuus interueniente[h] pecunia, olim tibi[i] præbendæ beneficium acquisiuit: Cumque ad annos discretionis perueniens, accepisses Dominicæ Crucis signum: dictam præbendam in manu Præpositi & fratrum libere resignasti[k]: Sed iidem tibi compatientes, de nouo te in suum canonicum elegerunt[l]; ita videlicet, quod per electionem istam, postremum locū in choro, & in aliis obtineres: & infra. Respondemus† vt indulgentia[m], quā fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione primæ[n]

Ex *insinuatione.*] Renuntians beneficio simplici, ad quod per simoniam eo ignorante fuerat assumptus, potest ex dispensatione in ea vacatione denuo ad illud assumi, nihil tñ ex prima receptione sibi vendicabit. Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.* Abb. Sicu.

Casus. Quidam paterna cupiditate, ipso tamen ignorante, in canonicum cuiusdam ecclesiæ fuit receptus: postmodum ad annos discretionis veniens, signū Crucis assumpsit, & præbendā, quam taliter adeptus fuerat, in manu Præpositi & fratrum sponte resignauit: sed idem Præpositus & fratres sibi compatientes, ipsum de nouo in canonicum elegerunt; ita videlicet q̄ post istā electionem postremū locum in choro & in aliis obtineret: iste quæsiuit à Papa, vtrū primū locum, quem habuerat secundum primam electionem valeat recuperare? Rādet ei Papa, vt indulgentia, quam fratres illi misericorditer sibi fecerunt, contentus existat, & ratione primæ receptionis nihil audeat in ipsa ecclesia vendicare. Not. q̄ capitulum potest dispensare cum eo qui ignoranter in ecclesia beneficiū est adeptus, vt in eadē ecclesia in canonicum admittatur. Item actio semel extincta amplius non reuiuiscit.

Cap. 2. tit. de renuntiatione in 2. compilat. Et vide S. Thomā 2. 2. q. 100. art. 6. ad. 4. argumentum, & Turrecrematam in c. statuimus decretum. 1. q. 1.

Aliàs item Mādamus quatenus, &c.

h *Interueniente pecunia.*] ex pactiōe. ī. eo. de hoc. quod esse nō debet. ī. eo. tua. 1. q. 2. quàm pio. & ī. de pact. c. vlt.

i *Tibi.*] ignoranti: aliter capitulum vel eps cum eo dispensare non potuisset. ī. c. proxi. in fi.

k *Resignasti.*] postquam intellexit simoniam fuisse commissam, quia ad hoc tenebatur: vt ī. cap. proxi. & sic factū alterius ei præiudicat, & sic punitur sine culpa: quod est contra illud generale: rē quæ culpa caret, & c. ī. de consti. ca. 2. Sed hoc est speciale in casu, in odium simoniacorum: quia si non punirentur, nimis frequentaretur illud crimen.

l *Elegerunt.*] dispensatiue; & ita habes hic arg. q̄ capitulū dispēsat cum simoniaco. Sed potest dici, q̄ capitulum non dispensat, sed ipsum eligit per dispensationē eptumā eps de consilio capituli cum talibus dispensat. 1. q. 5. præsentiom. & ī. de elec. c. penul. obseruata distinctione ibi. circa prælationes. arg. ī. c. prox. in fi. & ī. de aud. at si clerici. & 1. q. vlti. c. vlti. & 1. q. 1. erga simoniacos. Contra intelliguntur quando ipsimet simoniaco committunt, vel consentiunt: sed iste simoniacus non fuit. ī. eo. de simoniace, & ideo non fuit indignus misericordia, quia alieno vitio laborauit. C. de nat. lib. legem. & ideo propter vitium alienum dispensatur cum eo.

m *Indulgentia.*] Ex hoc notatur quòd capitulum dispensauit cū isto, sed potest intelligi vt dictum est in prox. notula. & expone, indulgentia, id est gratia: quia non tenebantur eum eligere, nisi vellent, & ita gratiam fecerunt ei.

n *Primæ.*] simile ff. de pac. do. inter socerum. in fi. ff. de statu homi. l. liber homo. C. de re. pig. l. vlti. in fi. & ī. de renun. cum inter R. & ita habes hic, q̄ actio semel extincta, amplius non reuiuiscit. de conse. dist. 4. quæris. ff. de sol. qui res. §. areā. & C. de remis. pig. cum ex causa. arg. contra. ī. de appellat. cum cessante. Ber.

electionis.

a ¶ *Sex solidos.*]Not. quod quantitas muneris diuersitatem iuris nõ inducit. 14. q. vlt. c. vlt. & 1. q. 1. iudices. & ca. placuit. & 1. q. 3. si quis præbendas. sicut in vsura quicquid sorti accedit, vsura est. 14. q. 3. plerique. & c. vsca. aliàs est sub cap. pleriq. j. de vsur. cõsuluit. Arg. contra. s. eo. & si quæstiones. Sol. intentio consideranda est: furtũ enim sine affectu furandi non committitur. 14. q. vlt. cap. vlt. sic etiam est in simonia, vt dictum est s. eod. & si q̃stiones. B.

¶ *Glo. seq. signat. contrarium de decre. &c. & sol.*

b ¶ *Secreto.*] 2. q. 1. si peccauerit. & 6. q. 2. si tantum. & s. de tempor. ordi. ex tenore. & cap. vlti. & j. eo. Matthæus. aliàs prohiberi non potest, vt dicunt iura prædicta, & hic. Sed contra arg. quod coerceri possit. s. de tempo. ordi. ad aures. vbi dicitur, quod contra voluntatem prælatorum suorũ subditi promoueri non debent: ergo eadem ratione debent abstinere: illud loquitur de regularibus, qui contra obedientiã sui Prælati promoueri non debent, nec habent titulum ratione cuius promoueri debeant: hic loquitur de executione ordinis iam suscepti, à qua sine manifesta causa aliquis remoueri nõ debet.

¶ *Glo. seq. arg. in contrarium, & remittit.*

c ¶ *Coercere.*] Arg. quod simoniacus non est ipso iure suspensus: arg. cõtra s. eo. tanta. & 1. q. 1. reperiuntur. De hoc dictum est s. eo. accusatũ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Secretam pœnitentiam.*]Arg. contra 24. q. 2. legatur. & 23. q. 7. quemadmodum. & arg. s. de accus. inquisitionis. & j. eo. Matthæus. in fi. Sol. pœnitentia quantũ ad vitam æternam sibi dari non potest, nisi recedat à peccato: vt dicunt iura prædicta: & de pœni. dist. 3. pœnitentes. & dist. 5. falsas. tñ danda est ei, ne induretcat in peccato suo. j. de pœni. & remis. quod quidam. & 90. dist. si quis contristatus. arg. quia forsitan timore pœnitentiæ citius renuntiabit ad quod tenetur. 1. q. 1. si quis neque. Ber.

sentate, sex solidos[a] soluit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit. Vnde tibi sic duximus respondendum, vt si hoc nõ est publicũ, sed secretum, eundem sacerdotem secreto[b] conuenias; monens sine vlla coactione propẽ sius, & inducens †, vt ordinem alicuius religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, quod illicite acquisiuit: Alioquin non erit tutum (cum sit secretus eius excessus) ipsum inuitum ab eodem officio coercere[c]: cui tamen secretam pœnitentiam[d], secundum quod tibi visum fuerit, iniungere non postponas.

¶ Idem.

¶ *Breue est, nec potest breuius summari.*

CAP. XXI.

AD nostrã: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus pro ministerio ecclesiastico[e] exercendo, siue pro vicariis assignãdis, seu pro chrismate, nullatenus pecuniã exigatis.

¶ Lucius tertius.

¶ *Cum simoniace ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.*

CAP. XXII.

DE † simoniace ordinatis certum tibi nõ possumus dare responsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati: cũ quidã licet secũdũ quandam speciem simoniæ, vtpote ipsis ignorantibus, simoniace ordinentur, possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere[f].

dem ecclesiis recipiantur, vt dicit c. præsentium. & j. eo. ex insinuatione. Cum illis vero qui simoniam commiserunt, vel eis scientibus est cõmissa, epi dispensare nõ possunt, sed solus Papa. j. eo. nobis. i. si. & c. pe. De hoc plene no. s. de renũ. post trãslationẽ. B.

¶ Idem.

¶ *Si contradicens electo, pro pecunia de voluntate electi tradita à contradictione cessat, electus postea confirmatus, est simoniacus, & beneficio renuntiare tenetur.*

CAP. XXIII.

MAtthæus † Cardinalis secreta nobis insinuatione monstrauit, quòd cum fuisses ad ecclesiæ tuæ regimen de voluntate maioris[g] partis fratrũ electus, paucis[h] tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exsoluit, & sic cõtradictio conquieuit: nunc autem dubitas, quòd non sis à labe simoniæ prorsus immunis; donec in administratione volueris remanere. ¶ Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum: respondemus, quòd multum tibi consulis[i] si administrationem celeriter[k] ac sponte[l] dimittas, illius verbi memor existens: Nihil prodest homini si vniuersum mũdum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.

¶ Idem.

¶ *Pro absoluendo excommunicatum, pretium aliquod exigi non debet.*

CAP. XXIIII.

AD † aures nostras peruenisse noueris, quòd cum C. de Seneuilla propter pecuniã, quam debebat, vinculo fuisset excõmunicationis astrictus, creditoribus satisfecit: sed ab excommunicatoribus decem libras pro absolutione quærenti-

MAtthæus.]Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Quia igitur*. Abbas.

CASVS. Quidam electus fuit ad regimen cuiusdam ecclesiæ de voluntate maioris partis, paucis contradicentibus: quidã amicus illius de voluntate electi turbata, quandam pecuniã soluit illi, qui discordiam faciebat: & sic contradictio quieuit: postea dubitãs quod simoniã cõmisisset, per Cardinalem istum factum secrete dño Papæ intimauit, petens sibi per hoc consilium salutare: & Papa rñdet ei dicens, quod multum consulit sibi, si administrationẽ sponte dimittat, memor existens illius verbi: Nihil prodest homini si vniuersum mundũ lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur. Not. quod turbata volũtas non excusat.

g ¶ *Maioris.*] Vnde valere debebat electio sua non obstante aliorum contradictione, nisi aliquod rationabile opponeretur. s. de his quæ fiunt à maio. par. cap. c. cũ in cunctis. de hoc not. s. de elect. ecclesia vestra 2.

¶ *Glo. seq. vent. per hoc. si contradictores erãt pauci, ergo iniuste vexabant: licuit igitur redimere, licet pauci, &c.*

h ¶ *Paucis.*] Licet pauci essent, poterant tñ se opponere, quia forte erãt contempti. s. de elect. quod sicut. & ca. venerabile. vel aliam exceptionem poterant opponere electo: forte quia erat maritus corruptæ, & ita ius habebãt contradicendi: vnde nihil eis dare debuit: & quia eo sciente & non contradicente pecunia data est, simoniacus est, non obstante voluntate turbata siue coacta, quia voluntas turbata siue coacta, voluntas est. s. de elect. cum inter R. nisi ex toto esset mente alienatus. 15. q. 1. merito. & ei est imputandum. 34. dist. quod ait. quia malorum mores infirmitas animi non excusat. C. si aduersus delictum. l. 1. si vero prohibuisset: quamcito hoc intellexerit, non imputaretur ei. j. eod. sicut. Et est arg. quod turbata voluntas, voluntas est sicut coacta. s. de elect. cum inter R.

¶ *Glo. seq. vos. per q. quare Papa non prohibet, &c.*

i ¶ *Consulis.*]Hoc ideo dicit, quia etiam peccatum occultum erat, vnde illum expresse non poterat prohibere, nisi consulendo. s. de tempo. ord. ex tenore. & c. vlti. & s. eo. ex tuę. vbi de hoc. & licet dicatur, consulis: necessitatem tñ importat, si vult saluari: quia nisi renuntiet, saluari non potest: vt dixi. s. eod. ex tuæ. in fin. & hoc idẽ dicit litera in fi. & illud est salubre seu salutare consilium.

k ¶ *Celeriter.*] id est, incontinenti: quia quanto rem amplius contrectat, tanto grauius peccat. s. eod. cum in ecclesiæ. sicut fur, qui semper est in mora. ff. de condi. fur. inre furtiua. §. 1. & l. vlti. Ber.

l ¶ *Sponte.*] 1. q. 1. si quis neque.

AD nostram.] CASVS. In hoc capitulo dicitur, quod pro ministerio ecclesiastico, & pro vicariis & chrismate, nihil omnino accipiatur. Not. quod pro officiis ecclesiasticis nihil dari debet.

e ¶ *Ecclesiastico.*] s. eo. non satis. cum in ecclesię. ea quæ. & j. eod. in tantum. in quibus habes plene de his quæ hic prohibentur.

DE simoniace.]Non diuiditur. CASVS. Quidam ordinati fuerant simoniace: quæsitum fuit de his quid esset agendum? Papa rñdet, super hoc certum non possumus dare rñsum, nisi primo sciamus qualiter fuerint ordinati: quia secundum quandã speciẽ simoniæ quidam licet simoniace sint ordinati, vtpote ipsis ignorantibus, simoniaci non sunt, & illi dispensatiue possunt in suis ordinibus remanere. Not. quod qui simoniace ordinati sunt ipsis ignorantibus, nõ sunt simoniaci, cum quibus possunt episcopi dispensare.

f ¶ *Remanere.*] Dispensatiue: quia de iure renuntiare tenentur, postquam hoc sciuerint: vt 1. q. 5. præsentium. & j. eod. de regularibus. & c. ex insinuatione. & c. nobis. & s. de elect. c. pe. Et etiã post liberam resignationem potest eps cum talibus dispensare, vt in eis-

AD aures.]Primo ponitur querela. Secundo iudicis datio: ibi, *Quoniam*. Abbas.

CASVS. Quidam C. nomine propter pecuniam quam debebat excommu-

excommunicatus fuit, quia eam ad terminum non persoluit: & tandem creditoribus satisfecit: Sed absolutionis beneficium habere non potuit excommunicatoribus quærentibus x. lib. pro absolutione: conquestus fuit ille Papæ, vnde mandat quibusdam, quatenus si prædictus C. debitum soluit, ipsum gratis absoluant, si excõmunicatores requisiti ipsum nõ duxerint absoluendum. Not. q absolutio gratis est impendenda, cũ sit spirituale.

¶ *Glo. seq. primo reddit causam: secundo quærit et soluit, tertio declarat interesse partis vel iudicis hic non prohiberi.*

a ¶ *Absolutionis.*] Beneficium absolutionis, cũ sit ecclesiasticum ministerium & spirituale, nihil est exigendum pro ipso præstando. s. eo. ad nostram. & c. nemo. & c. cum in ecclesiæ. & ideo qui pretiũ pro ipso recipit, simoniacus est. 1. q. 3. non solũ. & c. quæsiuimus. Sed illud potest dubitari, vtrũ si dedisset aliquid pro absolutione, simoniam committat? Et potest dici q non, quia iniuste absolutio denegatur sibi ex quo satisfecit, cum vexationem suã redimat: j. eod. ca. dilectus. vbi de hoc. vnde non posset ab eo legitime appellari: cũ graue immineat animæ periculum. arg. s. de appel. vt debitus. Nihil ergo directe iudici pro absolutione dari debet, secus si aduersarius propter illius contumaciã fecit sumptus: quia illos soluere debet antequam absoluatur. s. vt lit. non contest. quoniam. §. in aliis. & idem credo si propter hoc iudex fecisset sumptus propter contumaciam excõicati, illos refundere debet antequam absoluatur: quia non dantur intuitu absolutionis. arg. j. de sent. excõi. sacro. vt puta cum iudex procedit ex officio suo. s. de appel. cum speciali. sed si iniuste illũ excõicasset, sine omni difficultate absolui debet absque grauamine. j. de senten. excom. sacro. Bernard.

¶ Cap. 7. coniũ. in 2. compilat. Vide omnino Turrecrematã in c. statuimus decretorũ 1. q. 1. & alios quos citant in c. veniens. supra eod.

¶ Vide in simili Turrecrematã in c. quæsitum. 1. q. 3.

bus, non valuit absolutionis[a] beneficium obtinere. ¶ Quoniam igitur indignum est, & ecclesiasticæ rationi contrariũ, vt absolutionis beneficium redimatur: Discretioni vestræ mandamus, quatenus si præfatus C. debitum soluit, ipsum gratis faciatis absolui, si excõmunicatores id non fecerint requisiti.

¶ Clemens tertius.

¶ *Monachi per simoniã recepti, si sunt simoniaci, ad arctiora monasteria transferuntur: aliàs post renuntiationem in eisdem, vel in aliis monasteriis eiusdem ordinis poterunt collocari.*

CAP. XXV.

DE† regularibus canonicis seu monachis nos consulere voluisti, qui per simoniam ingressum ipsis scientibus habuerunt. Vnde cum super hoc auctoritates[b] multæ reperiantur expressæ, nõ aliud, quàm statutum est, respondemus: vt locũ, quem taliter[c] adepti sunt, omnino dimittant[d], & solitudines, seu alia monasteria districtiora adeant: in quibus tã execrabilem excessum, sine intermissione deplorent. Si autẽ ignorantibus[e] ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renuntiandum[f] loco eidem: & postmodum in ipsum[g] reducere †, (si ibi absque scandalo potuerint remanere) vel in alio, qui sit de ordine ipso, ad seruiendũ Deo, poteris collocare.

De *regularibus.*] Primo ponitur consultatio. Secundo respõsio: ibi, *Vnde.* Abbas.

Casvs. Quidã regulares canonici & monachi, ipsis scientibus, per simoniã ingressum in monasteriis & ecclesiis regularibus habuerunt: quæritur quid de ipsis sit agendũ? Rñdet Papa, q cũ multæ super hoc auctoritates reperiantur expressæ, nihil aliud est statuendum, nisi vt locum quem taliter adepti sunt, omnino dimittãt, & alia monasteria districtiora adeant, in quibus pœnitentiã agãt. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuit: compellendi sunt, vt eidem loco renuntient, & postmodum reducantur in eundem, si absque scandalo ibi poterunt remanere: vel in aliis eiusdem ordinis collocentur. Not. q illi, quibus scientibus simonia est commissa, in arctioribus monasteriis sunt ponendi: alii ignorantes simoniam in eisdem, vel in aliis locis eiusdem ordinis dispensatiue possunt remanere.

b ¶ *Auctoritates.*] 1. q. 1. si quis neque. & ca. qui studet. & in multis cap. eiusdem quæstionis: & per totam illam causam.

c ¶ *Taliter.*] simoniace, scilicet.

¶ *Glo. seq. quærit, arguit ad negatiuam, & soluit.*

d ¶ *Dimittant.*] Nunquid licet simoniaco dimittere ecclesiam sine licentia superioris? Arg. q non. s. de renuntia. nisi cum pridem. §. 1. & c. post translationem. §. rursus. sed illa loquuntur tantũ in epõs: circa regulares tene quod dr̃ j. eo. quoniam. de aliis vero dic q epi non possunt renuntiare in manibus prælatorũ, sine licentia dñi Papæ inferiores renuntiant in manibus prælatorum suorum. arg. s. de renun. admonet. qui si nollent recipere resignationẽ, nihilominus cedant: quia nõ dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. 14. q. 6. si res. quia furtiuum est beneficium. 1. q. 1. ordinationes. & semper est in mora, sicut fur. ff. de condi. fur. in re furtiua. §. 1. & l. vlt.

e ¶ *Ignorantibus.*] Isti non sunt simoniaci, licet simoniace promoti: vt s. eo. de simoniace. & ideo possunt in suis ordinibus remanere: & post renuntiationem seu resignationem ad beneficia restitui dispensatiue, vt ibi dicitur. & hoc idem dicit Tan.

f ¶ *Ad renuntiandum.*] quia aliter agere pœnitentiam non potest. de pœnitent. dist. 5. falsas. arg. s. de renuntia. nisi cum pridem. §. 1.

g ¶ *In ipsum.*] j. eod. quoniam. Ber.

¶ Redire, legitur in plerisque vulgatis, sed in omnibus antiquis, reducere: quod agnouit Hostiensis, dũ ait: reducere potest: quod est j. in fine, scilicet dispensatiue. hac ille. verbũ ergo, reducere, respicit verbum, poteris.

¶ Idem.

¶ *Si quis canonicatui renuntians, ad quem per simoniam ignoranter assumptus fuerat, postea de nouo assumatur ad illum: non potest ex prima receptione sibi aliquid vendicare.*

CAP. XXVI.

EX† insinuatione tua nobis innotuit, quod pater tuus interueniente[h] pecunia, olim tibi[i] præbendæ beneficium acquisiuit: Cumque ad annos discretionis perueniens, accepisses Dominicæ Crucis signum: dictam præbendam in manu Præpositi & fratrum libere resignasti[k]: Sed iidem tibi compatientes, de nouo te in suum canonicum elegerunt[l]; ita videlicet, quòd per electionem istam, postremum locũ in choro, & in aliis obtineres: & infra. ¶ Respondemus† vt indulgentia[m], quã fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contẽtus existens, ratione primæ[n]

Ex *insinuatione.*] Renuntians beneficio simplici, ad quod per simoniam eo ignorante fuerat assumptus, potest ex dispensatione in ea vacatione denuo ad illud assumi, nihil tñ ex prima receptione sibi vendicabit. Cõis diuisio. Secunda: ibi, *Respondemus.* Abb. Sicu.

Casvs. Quidam paterna cupiditate, ipso tamen ignorante, in canonicum cuiusdam ecclesiæ fuit receptus: postmodum ad annos discretionis veniens, signũ Crucis assumpsit, & præbendã, quam taliter adeptus fuerat, in manu Præpositi & fratrum sponte resignauit: sed idem Præpositus & fratres sibi compatientes, ipsum de nouo in canonicum elegerunt: ita videlicet q post istã electionem postremũ locum in choro & in aliis obtineret: iste q̃siuit à Papa, vtrũ primũ locum, quem habuerat secundum primam electionem valeat recuperare? Rñdet ei Papa, vt indulgentia, quam fratres illi misericorditer sibi fecerunt, contentus existat, & ratione primæ receptionis nihil audeat in ipsa ecclesia vendicare. Not. q capitulum potest dispensare cum eo qui ignoranter in ecclesia beneficiũ est adeptus, vt in eadẽ ecclesia in canonicum admittatur. Item actio semel extincta amplius non reuiuiscit.

¶ Cap. 2. de renunciatione in 2. compilat. hic vide s. Thomã 2. 2. q. 100. art. 6. ad. 5. argumentũ, & Turrecrematam in c. statutum decretorum. 1. q. 2.

¶ Aliás ita: Mandamus quatenus, &c.

h ¶ *Interueniente pecunia.*] ex pacto. s. eo. de hoc. quod esse nõ debet. j. eo. ma. 1. q. 2. quàm pio. & s. de pact. c. vlt.

i ¶ *Tibi.*] ignoranti: aliter capitulum vel eps cum eo dispensare non potuisset. j. c. proxi. in fi.

k ¶ *Resignasti.*] postquam intellexit simoniam fuisse commissam, quia ad hoc tenebatur: vt s. cap. proxi. & sic factũ alterius ei præiudicat, & sic punitur sine culpa: quod est ꝯ illud generale: rẽ quæ culpa caret, & c. s. de consti. ca. 2. Sed hoc est speciale in casu in odium simoniacorum: quia si non punirentur, nimis frequentaretur illud crimen.

l ¶ *Elegerunt.*] dispensatiue: & ita habes hic arg. q capitulũ dispẽsat cum simoniaco. Sed potest dici, q capitulum non dispensat, sed ipsum eligit per dispensationẽ epi: nã eps de consilio capituli cum talibus dispensat. 1. q. 5. præsentium. & s. de elec. c. penul. obseruata distinctione ibi, circa prælationes. arg. j. c. prox. in fi. & s. de iud. at si clerici. & 1. q. vlt. c. vlt. & 1. q. 1. erga simoniacos. ꝯtra intelligunt quando ipsimet simoniaco committunt, vel consentiunt: sed iste simoniacus non fuit. s. eo. de simoniace, & ideo non fuit indignus misericordia, quia alieno vitio laborauit. C. de nat. lib. legem. & ideo propter vitium alienum dispensatus cum eo.

m ¶ *Indulgentia.*] Ex hoc notatur quòd capitulum dispensauit cũ isto, sed potest intelligi vt dictum est in prox. notula. & capone, indulgentia, id est gratia: quia non tenebantur eum eligere, nisi vellent, & ita gratiam fecerunt ei.

n ¶ *Primæ.*] simile ff. de pac. do. inter socerum. in fi. ff. de statu homi. l. liber homo. C. de re. pig. l. vlt. in fi. & s. de renun. cum inter P. & ita habes hic, q actio semel extincta, amplius non reuiuiscit. de conse. dist. 4. quæris. ff. de sol. qui res. §. areã. & C. de remiss. pig. cum ex causa. arg. contra. s. de appellat. cum cessante. Ber.

nobis,

NObis.] Duæ sunt partes principales: Secunda: ibi, *Ad vltimum.* Abbas.

CASVS. Vacante quodam Plebanatu, capitulum eiusdem plebis dedit potestatem eligendi quatuor, qui eligerent Plebanũ: amici illius, de cuius electione sperabatur, promiserũt vni de prædictis quatuor, vel etiã omnib' pecuniã se soluturos, eo tñ ignorante: & sic interueniente huiusmodi promissione electus fuit: quærit, an talis electio ꝓpterea sit improbanda? Rñdet Papa, q̃ quãuis illius promissionis conscius non fuit: hmõi electio, si de hoc constiterit, est reprobanda, nisi constaret illos qui promissionem fecerunt, fraudulẽter id fecisse, in dispendium illius, qui fuerat eligẽdus. Secundo alia quæstio ponitur: Ecce aliquis est electus in Prælatum alicuius ecclesiæ, illa electio reprobata est propter simoniacam prauitatẽ, vt dictũ est: Quæritur, vtrum eps cum talibus valeat dispensare? & respondetur q̃ non. Not. q̃ simonia ab alio commissa, alij nocet qui culpabilis non fuit: nisi illud factum fuerit in dispẽdium electi, quia ei nõ nocet, cũ fraus alicui ꝓdesse non debeat.

a ¶ *Tamen ignorante.*] nec ratum postmodum habente, quia tũc ei noceret. j. eo. sicut. Ala.

¶ *Glo. seq. arg. à contrario, & id condemnat per 3. iura. sed tenet contrarium. alleg. duos canones.*

b ¶ *Interueniente.*] Innuitur ex hac littera, q̃ licet pecunia ꝓmissa vel data interueniat: si propter hoc ad eum eligendum non fuerunt moti, quẽ aliàs electuri erant, non pp hoc est electio vitiosa. arg. C. si ex fal. instru. l. 3. & ȝ. de re iud. cum I. & A. & 1. q. 6. c. viii. sed verius est, q̃ simonia commissa est: quia constat promissionem interuenisse ante electionem: qualiscunq; fuerit intentio eligentiũ: nulla promissio vel pactio debuit tunc interuenire. arg. 100. dist. nouit. quod habetur ibi pro Palea. & 1. q. 1. placuit. Tan.

c ¶ *Malitiose fecisse.*] Not. q̃ malitiis hominum non est indulgendũ. sic j. eo. sicut. & ȝ. qui mat. accus. pos. significante. & ȝ. de rescri. super litteris. & cap. sedes Apostolica. & ff. de rei ven. in fundo. & alterius odio alius prægrauari nõ debet. C. de inoff. test. siqs in suo.

d ¶ *Reprobanda.*] Et ita alienum factum alii obest: sic alienum factum impedit vsucapionem bonæ fidei possessoris. C. de vsuca. ꝓ emp. l. 1. licet enim iste non peccauerit, electio tñ vitiosa est propter eligentes, id est cum peccant electores in forma; licet electus non sit in culpa. ȝ. de elec. Cumana. & c. ecclesia vestra. & quamuis ignorauerit iste de illa simonia: eps hac vice cum illo non potest dispensare, secus in simplici beneficio post liberam resignationem. ȝ. de elect. c. penulti.

e ¶ *Cuiuslibet.*] id est alicuius. simile ȝ. eo. tit. nemo. in princip.

¶ *Glo. seq. ponit duas lectu. quæ patent.*

f ¶ *Ab episcopo suo dispensationem.*] potest hoc intelligi qñ electus simoniam cõmisit, vel alius eo sciente & ratum habẽte: vnde eps cũ tali dispensare nõ potest: quia erga tales nulla misericordia est adhibenda. 1. q. 1. erga simoniacos. & ȝ. de iud. at si clerici. vt sic differas casus iste à præcedenti: cum eo qui simoniam committit solus Papa dispensare potest: cum ignorantibus dispensant epi: vt dš ȝ. eo. de simoniace. & plenius ȝ. de renun. post translationem ª. Vel intellige §. istum in eodẽ casu cum prin. & prima quæstio fuit quid iuris esset super electione taliter facta: vt ponitur in prin. Vltimo adiecit, si talem electionem contingeret reprobari, vtrũ eps posset cum eo dispensare, vt iterum eligeretur: & ad eandem prælationem? Et rñdet q̃ non, & intellige q̃ non potest illa vicei quia

receptionis, nihil audeas in ipsa ecclesia vendicare.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electoribus promissa fuit pecunia, quamuis electus ignoret: nisi hoc factum fuerit in fraudem electi. hoc dicit primo. Cum electo reprobato per vitium simoniæ non dispensat episcopus. hoc dicit secundo. Abbas.*

CAP. XXVII.

NObis † fuit ex parte tua intimatum, quod cum quatuor essent à capitulo constituti, qui debebant quendam eligere in Plebanum, amici eius, de cuius electione spes habebatur, vni vel omnibus eligentiũ promiserunt, se pecuniam soluturos; eo tamẽ ignorante ª, qui huiusmodi promissione interueniente ᵇ postmodum est electus: & infra. ¶ Quia igitur super hoc consulere nos voluisti: Cõsultationi tuæ breuiter † respondemus, quòd nisi constaret illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse ᶜ: quamuis ipse † promissionis conscius nõ fuerit, eius tamen electio, tamquã simoniaca prauitate præsumpta, est penitus reprobanda ᵈ: & infra. ¶ Ad vltimũ, quod in fine consultationis tuæ inuenimus, hoc duximus respondẽdum: Quod aliquis † in ecclesiæ cuiuslibet ᵉ prælatum electus, & vt dictum est, per prauitatẽ simoniacam reprobatus, ab episcopo suo dispensationem ᶠ aliquã obtinere de iure nõ potest.

¶ Idem Linconien. † episcopo, & Priori de Pontefracto.

¶ *Qui dat Prælato pecuniam ne ipsum in iure suo de facto molestet, illam repetit, si Prælatus promissa non seruat. hoc dicit inhærendo litteræ.*

CAP. XXVIII.

DIlectus † filius R. Præpositus nobis exposuit, quòd cũ Eboracen. archidiaconus ⁱ eum multis grauaminibus afficere nõ cessaret, promisit ei certam quantitatem pecuniæ se daturum, vt ab ipsius desisteret læsione: verum dictus archidiaconus post receptionem pecuniæ, super dignitatibus & beneficiis eius, ab eius molestia non quieuit. ¶ Ideoque discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, archidiaconũ restituere quod accepit ᵍ, (si eũ contra promissionẽ ʰ suam venisse constiterit) compellatis.

hoc quærebatur, vt dixi ȝ. in princ. tñ in fi. & hoc vr velle illa littera: vt dictũ est per prauitatem simoniacã, &c. & sic refert se ad primum casum, s. qñ eo ignorante simonia commissa fuit. Ber.

DIlectus.] Dans pecuniam alicui, ne in iure suo de facto molestetur, potest illã repetere. hoc dicit secundum generalem intellectum. Diuiditur. In prima, querela: In secũda, dat iudicem: ibi, *Ideoq;.* Abb. Sic.

CASVS. Archidiaconus Eboracen. R. Præpositum multis grauaminibus & iniuriis affligebat, vt archidiaconus ab iniuriis desisteret: Præpositus promisit ei certam pecuniæ quantitatem se daturũ: & persoluit: sed post receptionem pecuniæ archidiaconus super dignitatibus & bñficiis ab eius molestia non quieuit. Vnde Præpositus dño Papæ fuit conquestus: mãdat Papa quibusdã, quatenus si est ita, compellant archidiaconum restituere qđ accepit, si ipsum ȝ promissionem suã venisse constiterit. Not. per hanc decre. q̃ licitum est alicui redimere vexationem suã.

¶ *Glossa seq. notat ex eo quod restituitur datũ, etc. distinguit demum, aut vero ius habet, etc. tenet contrarium, & solet, docomas. qđ videtur obstare.*

g ¶ *Restituere quod accepit.*] cum indebite & iniuste receperit. 1. q. 1. nullus eps. Not. ex eo q̃ præcipit ei restituere quod accepit, et qui dedit, innuitur nõ esse turpitudinem ex parte dantis sua suum redimere volentis. argu. j. de magi. prohibens. & argu. 1. q. 3. quæsitũ. & j. de vsur. c. 2. & ȝ. de feudis. insinuatione. Dicas q̃ ius suum nulli redimere ˡ licet in re spirituali: vbi ille q̃ petit ius habet in re illa: q̃a simoniam cõmitteret: vt ȝ. eo. Matthæus. sed agere debet per superiorem. arg. ȝ. eod. ad aures. sed cum ille qui vexat, nullum ius habet, nisi quia illum vexat de facto, malitiose, & iniuste: Dicunt quidam, q̃ nullo modo potest redimere: Sed verius & æquius vr, q̃ cum iniuste vexatur ⁴, q̃ possit redimere suam vexationẽ sine peccato, iuxta illud Apostoli: Redimentes tempus, qm dies mali sunt. & hic est arg. Cõtrariũ tñ arg. est 16. q. 7. decimas. vbi dš. q̃ epi decimas redimere nõ debẽt ⁵ à populo: & tñ populus nõ habet ius retinendi. sol. prohibetur ibi q̃ episcopi decimas non redimant à rusticis, ne alij inde sumant exemplũ: & ne propterea credant se habere ius in decimas, vnde compellant rusticos. & ita intelligitur c. decimas. sed non committeret eps simoniam, si qñq; redimeret decimas. Idem dicendum est de beneficio vel officio iniuste interdicto. & excõicatione iniusta: scilicet, q̃ nõ committit simoniam, qui dat pro sua restitutione officii vel beneficij, vel absolutione excõicationis, vel interdicti: sed ille qui recipit, simoniam committit: qui dat, nullum ius acquirit: sed dat vt ius acquisitũ retineat vel redimat, quod licitum est. arg. 1. q. 3. quæsitum est. & j. de vsur. c. 1. si vero iuste sit suspensus vel excõicatus, si pretium dat, vt restituatur, vel absoluatur, simonia ex vtraque parte committitur. ȝ. eo. nemo. 1. q. 1. nullus episcopus. & §. præcedenti. & ȝ. eo. ad aures. & 1. q. 3. non solum.

¶ *Glo. seq. not. à contrario, quòd si seruasset, etc. tenet contrarium. in fin. arg. quod non seruauit, etc. alleg. contrarium.*

h ¶ *Promissionem.*] ergo vr, q̃ si ȝ promissionem nõ venisset, q̃ nõ compelleretur restituere quod taliter recepit: quod non est verũ: vnde supple, maxime ⁶; quia si constiterit q̃ iniuste acceperit: compelleretur ad restituendum: & crimine concussionis puniretur. C. de condi. ob tur. cau. quod euitandi. Crimen vero concussionis ⁷ est, cum quis minatur alicui nisi ita vel ita faciat: vt 23. q. 1. militare. & ff. de concus. l. 1. & 2. præterea nõ dimittitur peccatum nisi resti-

Marginal notes:

ª Cap. 9. q. 1. eit. in 2. compilat. Inde pro aliis hoc Hẽ gratur Bouic. & Turrecremata in cap. sunt nonnulli. 1. q. 1.

ᵇ Aliàs, taliter.

ᶜ In aliquot textibus ibi stat quamuis ipse tempore promissionis cõscius non fuerit, sed in antiquis, vt est impressum.

ⁱ Hæc etiã videtur sententia D. Thomæ. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. argumentum.

ª Et 1. q. 1. ex multis. & q. 3. c. vlt. Ioan. And.

† Aliàs ita: Qđ aliquis in ecclesia qualibet p. latus electus.

† Linconien.

ⁱ Cap. 10. eo. tit. in 2. compila. Et intellige hanc decretalem iuxta distinctionẽ D. Thomæ 2. 2. q. 100. art 1. ad 5. argu.

ˡ Archidiaconus, habent veteres Gregorij exemplaria vsum hic, & in sequentibus: sed in recentioribus. & in veteri compilatione, ꝑ archidiaconus, est, archiepis.

³ De hoc articulo præter doctores hic vide B. Thomam initio capitis citatum, & Turrecrematam in c. quæsitum 1. q. 3.

⁴ Io iure acquisito siue acquirendo. ȝ. eo. sicut. ȝ. eo. Matthæus. per quæ patet. Ioan. And.

⁵ De hoc articulo vide plene per Turrecrematam in c. altare. 1. q. 3.

⁶ Secundũ Alanum, Tancredũ, & Vincentium, idem Philip. Innocentius & Hostiensis, quos videtis. adde hic. Io. An.

⁷ Præter doctores & Hostiensem hic, vide Turrecrematã in c. iubemus. 1. q. 1.

restituatur ablatum. 14. quæstio. 6. si res. & de pœniten. distinctio. 5. falsas. & quòd possit repetere, est argum. 14. quæstio. 5. non sane. Item argum. ex hac littera, quòd non seruanti fidem, fides non est seruanda. lic. ī. de iureiur. peruenit. Argum. contra. 33. q. 5. quod Deo pari. Ber.

ter recipi poterit. Not. pœnam regularium, qui per simoniam sunt recepti: vt qui cōuictus est in modum accusationis, debeat deponi: qui in modum inquisitionis, in aliud monasterium arctioris religionis debet detrudi ad pœnitentiam peragendam. hodie standum vr̄ illi constitutioni. j. eo. quoniam. Item si gratis aliquid detur sine aliqua taxatione: illud recipi potest.

S Vam.] Primo ponitur querela: Secundo iudicis datio. secūda: ibi, *Discretioni*. Abb.

Casus. Capellanus de villa Franca pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubētium exigebat pecuniā à parochianis suis iniuste, & extorquebat: Parochiani illi conquesti sunt Papæ: vnde mandat quibusdam, quatenus capellanum illum moneant, vt à tanta præsumptione desistat, & pro excessu satisfaciat competenter: Si autem obedire noluerit, ipsum puniāt pœna canonica.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 3. compila. Vide etiam supra eod. in c. cū in ecclesia. & in c. veniens.

¶ Aliàs ita quòd Capellanus eorum exequijs mortuorū, &c.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, et distinguit.*

a ¶ *Pro exequiis.*] Sed nunquid licitum est sacerdoti recipere pro exequiis? Dico quod sic, si ei sumptus desunt. 1. q. 1. iudices. & tamen gratis dē celebrare, sicut testis qui recipit sumptus. 4. q. 3. c. si testes. §. venturis. & eps recipit procurationem pro consecratione ecclesiæ. ī. eo. cū sit Romana. & iudex gratis iudicat, & tñ recipit sumptus. ff. de off. præsi. plebiscito. & ī. de vita & hone. cle. cū ab omni. Nec est inconueniens quod clericus locet operas suas, cum non habeat vnde viuat. 91. dist. c. 1. & 3. sed sacerdos qui ex officio suo ad hoc tenetur: & qui habet victū suum: suis sumptibus tenetur spiritualia ministrare. de conse. dist. 1. sufficit. Si tñ consuetudo est, quod aliquid detur in exequiis mortuorū, & consimilibus: licet sacerdoti nō detur actio ad hoc petendum, tñ potest cogi populus ad obseruandam honestá consuetudinem. j. eo. ad Apostolicam. consuetudo enim attenditur in recipiendis muneribus circa spiritualia. arg. 1. q. 3. quæsitum. & 63. dist. Agathosa. 9. q. 3. conquestus. & in Auth. de san. epis. §. pro consuetudinibus. coll. 9. Ioan.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. cō. pilatione. Vide Hostiensem in summa tit. de simonia §. qua pœna feriatur. & de variis pœnis simoniacorum vide Bernardinum Diaz prac. crim. cano. c. 83.

¶ Innocentius iij. abbati de Iugo-Dei, & Priori de Silla.

¶ *Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nihil exigi debet.*

CAP. XXIX.

S Vam † nobis parochiani de Villa Franca querimoniam destinarunt, quòd † capellanus eorum pro exequijs[a] mortuorū, & benedictionibus nubentium[b], minus licite pecuniam ab eis exigit & extorquet: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus dictum capellanum, vt à tanta præsumptione desistat, & etiam pro excessu satisfaciat competenter[c], moneatis: sibi (si obedire noluerit) pœnam canonicam infligentes.

¶ Idem Cantuarieñ. archiepiscopo.

¶ *Si per accusationem constat monachum simoniace fuisse receptum, receptus & recipiens deponuntur: Si vero per inquisitionem, receptus in arctius monasterium detruditur: recipienti vero & maioribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinū sacrorum suspenduntur.*

CAP. XXX.

ij D Ilectus † filius A. nuntius tuus pro parte tua proposuit, quòd cum Cantuarieñ. diœcesim visitans, in monasteriis & religiosis locis pullulasse repereris simoniacam prauitatem; ita quòd in eis multi pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, immo etiā ad religionis obseruantiam inuitari[d]: Dubitas igitur, an quia multitudo[e] reperitur in causa, seueritati sit aliquid detrahendum? ¶ Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si aduersus eos, qui labe fuerint huiusmodi maculati, accusatio coram te fuerit canonice instituta, postquam † crimen ordine fuerit iudiciario comprobatum †, tam in dantes[f], quàm in recipientes canonicæ seueritatis[g] exerceas vltionē. Quòd si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit: eos, qui per simoniacam prauitatem in locis talibus sunt recepti ab illis amotos[h], ad agendam pœnitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & Abbatissis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & officialibus[i] eorundem iniūgas pœnitentiā competentem: & donec illam peregerint, eos à sacrorum or-

¶ *Glossa sequens not. quòd vbi, &c.*

d ¶ *Inuitari.*] ex hoc vr̄ quod in talibus non potest interuenire pecunia[1], vbi quis est inuitādus. ī. de pact. c. vlti. & j. eo. tua. & 1. q. 3. quam pio. Ad hoc enim vt ad fidē aliquis conuertatur, bene potest dari pecunia 23. q. 4. c. pe. & q. 7. qđ autem. 45. dist. qui syncera. & sub tali conditione possumus aliquā ducere in vxorem. 28. q. 1. caue. & durioti pensione possum aliquem onerare, vt conuertatur ad fidem. 23. q. 6. iam vero. Talis enim conditio bona est.

[1] Præter decisione. hic, vide Guidonem Papæ decisione. 80. vbi de simili materia.

¶ Aliàs sua postquam crimen eorum, &c.

e ¶ *Multitudo.*] propter multitudinem detrahēdum est seueritati. 50. dist. vt constitueretur. & 44. dist. comessationes. & 23. q. 4. non potest. & ī. de temp. ord. c. 2. vbi de hoc.

¶ paucitas

¶ *Glo seq. arg. quod propter connexitatem, &c. alleg. duo iura in contrarium; ponit op. Ioan. solnt cum Vinc. & Tan.*

f ¶ *Dantes.*] arg. quod ratione connexitatis sententia lata ʒ dantē præiudicat recipienti. arg. 81. dist. tantis Daniel. 3. q. 6. hæc quippe. 59. dist. ordinatos. & ī. de accusat. ad petitionem. arg. ʒ j. de adul. significasti. & 2. q. 5. interrogatum. dixit Io.[2] quod tunc præiudicat qñ sunt præsentes, & sciant causam agi: aliter non. ff. de re iudi. sæpe. ī. de re iud. c. pro. Dic vt dixit Vin. & Tan. quod præiudicat qñ tam accipiētes quàm dantes de hoc accusantur & conuincuntur: aliàs non. ff. de adult. denuntiasse. §. quæritur. nisi quo ad præsumptionē: vt si ob hoc esset orta infamia, indiceretur purgatio. arg. illius decre. significasti. Ber.

[2] Qui hoc etiam not. in præ. ca. 70. 81. dist. tantis, & 2. q. 6. hæc quippe. 10. And.

g ¶ *Seueritatis.*] scilicet depositionis. ī. eo. de hoc. & c. insinuatum. & ī. de accu. c. inquisitionis.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & ibi remittit.*

h ¶ *Amotos.*] hic patet, quod conuictus de crimine simoniæ in modū inquisitionis, non deponitur: sed tantū remouetur ab administratione siue beneficio, sicut in aliis criminibus fit: vt ī. de accusa. qualiter. & c. cum dilecti. & ī. eo. de regularibus. contrarium tñ habes ī. de accu. inquisitionis. vbi de hoc. Hodie vr̄ standum illi constitutioni. j. eo. quoniam. circa regulares simoniacos.

¶ *Glo. seq. primo obiicit, & sol. Secundo quærit an collegium, &c. argum. quod sic, per quatuor iura, alleg. quatuor in contrarium & rationem. ponit op. Io. & tenet cum Tan.*

i ¶ *Officialibus.*] sic. ī. eo. veniens. Sed quare tantum prælati & officiales puniuntur, & non totum capitulum, cum omnes in hoc deliquerint, & omnes de capitulo intelliguntur scire quæ sciunt eorum maiores vel administratores: vt ff. ad municip. l. municeps? Potest dici, quod ideo prælati & officiales puniuntur, quia eorum consilio & auctoritate omnia fiunt. 10. q. 2. eps. C. de ap. iudicibus. & l. quoniam 2. vbi officiales puniuntur: quia non restiterunt iudicibus perperam procedentibus. & arg. 2. q. 7. quapropter. Sed nunquid collegium[3] ipsum potest accusari aut inquiri de crimine ipsius? Vr̄ quod sic. 12. q. 2. q manumittitur. & ī. eo. veniēs. nā vniuersitas cō uenitur ratione metus. ff. quod met. cau. metū. §. 2. ecclesiā enim delinquere potest. 7. q. 1. sicut. Sed ʒ vr̄, quod vniuersitas nō potest excōicari: vt arg. 24. q. 3. si habes. j. de sen. excō. Romana. §. vlti. [lib. 6.] nec dolum cōmittere potest. ff. de dolo. sed si ex dolo. §. sed an nec vniuersitas dr̄ aliquid possidere. ff. de acquirē. pos. l. 1. §. penult. Item vniuersitas per actorem vel procuratorem syndicum debet se defendere, sed in crimine non interuenit procurator. 5. q. 3. in criminalibus.

[3] De hoc articulo Angelus cons. 217. Franciscus Aretinus consil. 164. Ancharanus consil. 157 Oldradus consil. 64. Iason in l. ii quæ maior. C. de transact. & Felinus in c. dilecto. supra si interpreta.

b ¶ *Benedictionibus nubentium.*] quæ sacramēta sunt, vnde non reiterātur. ī. de secun. nup. c. 1. & 3. sic. ī. eo. cū in ecclesia. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. reci. per obiec. de decoe. de hoc.*

c ¶ *Satisfaciat cōpetenter.*] restituēdo ablata. 14. q. 6. si res. & ita si satisfacere vult, & se emendare, non punitur: vnde non vr̄ simoniā commisisse directe: quod si esset, deponeretur. ī. eo. de hoc. & c. insinuatum. si nō destiterit, punietur canonica pœna: quia poterit ab ecclesia remoueri: ideo noluit Papa eū punire si se correxerit, quasi cum eo dispensando.

ij D Ilectos.] Diuiditur: Nā in prima ponitur consultatio: In secūda distinguēs respondit: ibi, *Nos*. In tertia mādat: ibi, *Iniungens*. In quarta instruit: ibi, *Illud tamen*. Abb.

Casus. Archieps Cantuarieñ. dum ipse diœcesim suam visitaret, in monasteriis & aliis locis religiosis inuenit pullulasse simoniacam prauitatem: ita quod in eis multi pretio sunt recepti, qui gratis recipi debuerunt: Sed quia multitudo erat in causa, quæsiuit à Papa, an seueritati sit aliquid detrahēdum? Et ipse rñdet, quod si prædicti coram ipso fuerunt accusati, postquam crimē ordine iudiciario fuerit comprobatum: tam dantes, q̄ recipientes canonica pœna puniat: Si autem per solam inquisitionem de hoc sibi constiterit: illos, qui per simoniam in locis talibus sunt recepti, inde remoueat, & ad monasteria dirigat arctiora ad pœnitētiam peragendā, & abbatibus, Prioribus, & prælatis quibuslibet & officialibus eorundem iniungat pœnitentiam competentem: & donec illam peregerint, ab executione sacrorum ordinum suspendat eosdē: iniungens epis suis, vt hanc formam per suas diœceses faciant obseruari: tñ si gratis sine aliqua taxatione fuerit eis oblatum, illud gratis

minalibus. & ī. de ac. veniens. Io. dicit q vniuersitas non potest accusari vel puniri: sed maiores de vniuersitate, vt hic di. & ī. eo. veniens. T. dixit & bene. q licet vniuersitas siue collegium nō possit accusari: potest tñ inquisitio fieri de excessibus collegij, & canonice puniri possunt: sed illi plus, quos magis delicti causam esse constiterit. j. de cle. excom. mini. latores. & hic. & ī. eo. veniēs. & 44. dist. comessationes. & 25. q. 2. ita nos. & ff. de cōdi. & demonst. municipibus.

¶ *Glo. seq. opponit, & remittit.*

a ¶ *Suspendas.*] sed nōne sunt ipso iure suspensi? Sic. de hoc dictū est ī. eo. accusati. acta vero pœnitentia restituuntur executioni auctoritate Papæ. Ber.

b ¶ *Taxatione.*] hoc ideo dicit: quia taxatio est quædam venditio. ff. de iure do. plerumque. §. si ante. & quasi quædam pactio vt.

c ¶ *Gratis.*] j. eo. nia. simile 18. distio. de eulogiis.

L ¶ *Icet.*] Diuiditur in tres partes: In prima ponit exordium: In secunda narrationem, & factum & ordinē processus, & allegat pro & ꝫ. In tertia interloquitur. Secunda: ibi, *Cum igitur.* Tertia: ibi, *Ne vero.* & clarius declaratur hoc ca. per cap. sequēs. qđ venit ad declarationem huius. Abbas.

CASVS. Ostendit Papa in decretali præsenti q prælati tanto diligentius subditorū excessus corrigere debent: quanto eorum offensas dānabilius deserunt incorrectas: quod ostendit exēplo Heli, qui licet in se bonus existeret, quia tñ filiorū excessus non corripuit, & in se & in ipsis vindictam accepit: Prælatus enim ꝫ subditos tribus modis (exceptis notoriis) procedere potest, per accusationem, denūtiationem, & inquisitionem ipsorum, ita videlicet, q accusationē præcedat inscriptio, denuntiationem admonitio, & inquisitionem clamosa insinuatio. & hoc probatur auctoritate Dñi dicētis: Descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: Cum clamor peruenit ad Prælatum, descēdere debet, & inquirere, & videre, an veritas sic se habeat: & hoc idem ostendit per canonē antiquū: siquid de quocunq; clerico ad aures Prælati peruenerit, qđ iuste offendere possit, nō statim credat, sed prius cum canonicis suis veritatem inquirat: vt si culpam inuenerit, ipsam puniat, non tamquam ipse sit accusator & iudex: sed fama deferente, suum officium exequatur, ita videlicet vt iuxta iudicij formam, sententia formetur: his præmissis descendit ad casum, cuius occasione præmisit prædicta. Nota q ille qui venit ad denuntiandum, admittitur ad testificandū. Item nota q admonitio præcedere debet denuntiationem: aliàs denuntians repellitur.

d ¶ *Excepit.*] id est, recepit sic. 23. q. 5. non est nostrum. ī. vt lit. nō contest. quoniam. §. penult.

e ¶ *Filijs.*] scilicet Ophni & Phinees.

f ¶ *In bello.*] quod habuerunt filij Israel cum Philisthæis, Tan.

g ¶ *Expirauit.*] 37. dist. legant.

ADDITIO. Vnde de eo dicitur:

Vulnere crudelis fractis ceruicibus Heli
Corruit à sella, tristi veniente nouella.

h ¶ *Damnabilius.*] 81. distinct. dictum est. & supra de offic. ordin. irrefragabili.

i ¶ *Notorijs.*] in notoriis nō est necessarius accusator vel testis, vel inquisitio, vel denuntiatio. ī. de accu. euidentia. & 2. q. 1. de manifesta. & ca. scelus. sic ī. de accusa. qualiter 2. nec est purgatio indicenda. j. de purg. c. cum dilectus. T.

¶ *Glo. se. ponit duos casus, in quibus monitio est necessaria, & tres in quibus non est necessaria: primus in accusatione duplicitur soluens quædam contraria: secundus in inquisitione: tertius in pecuniaria causa, hunc opponit de l. debitores. & soluit.*

• Cap. 1. eo. tit. in 6. compila. & libro 2. registri Innocē. 3. ep. circa huē. vbi ex integra epistola clarius intelliges, quæ ad hāc lectionem spectant.

† Lib. 1. Reg. c. 4.

• Quia in notoriis nō vtquequaq; seruatur iuris ordo: In tius Clarus in prac. cri. mi. fen §. fin. q. 9.

• Hanc Historiam habes in veteri testamento lib. 1. Regum cap. 4. & cur filii Heli fuerit percussi tradit Chrysostomus super Matthæū Homel. 17. & quid ista historia significet, docet D. Augustinus li. 17 de ciuitate Dei c. 5.

dinum executione suspēdas[a]. Iniungens episcopis tuis, vt hāc formam per suas diœceses studeāt obseruare. Illud tamē gratāter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione[b] gratis[c] oblatū.

¶ Idem Priori sancti Victoris, magistris I. Bonon. & L. Modicen. canonicis.

¶ *Abbas contra testes, qui deposuerint contra eum de simonia in iudicio inquisitionis, excipere potest, quòd sunt inimici & conspiratores: alias vero exceptiones criminum opponere non potest.*

CAP. XXXI.

Licet † Heli summus sacerdos in se bonus existeret: quia tamen filiorū excessus efficaciter nō corripuit, & in se pariter, & in ipsis animaduersiōis diuinæ vindictam excepit[d]: dū filiis[e] eius in bello[f] peremptis, ipse de sella corruens fractis ceruicibus expirauit[g] †. Ad corrigendos igitur subditorum excessus, tanto diligentius debet prælatus assurgere, quanto dānabilius[h] eorum offensas deseret incorrectas. Contra quos (vt de notoriis[i] excessibus † taceatur) & si tribus modis procedi possit, per accusationem videlicet, denuntiationem, & inquisitionem ipsorum: vt tamē in omnibus diligens adhibeatur cautela; sicut accusationē legitima præcedere debet inscriptio †[k], sic & denūtiationē charitatiua correctio, & inquisitionē clamosa debet insinuatio præuenire. ¶ Descendam[l] (inquit Dominus) & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Tunc enim clamor peruenit ad Prælatum, cùm per publicam famam, aut insinuationem frequentem, subditorum sibi referuntur excessus: & tunc debet descendere & videre, id est, mittere & inquirere, vtrum † clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam iuxta canonicas sanctiones[m] siquid de quocunque clerico ad aures Prælati peruenerit, quod eum iuste possit offendere, non facile credere debet, nec ad vindictam eum tes accendere debet incognita; sed coram ecclesiæ senioribus diligenter est veritas perscrutādā: vt si rei popoſcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis: non tamquā sit idem accusator & iudex[n], sed quasi fama deferente, vel denūtiante clamore, sui officii debitum exequatur: eo semper adhibito moderamine, vt iuxta iudicii formā[o], sententiæ quoq; forma dictetur. ¶ Cum igitur

k ¶ *Inscriptio.*] Ex hoc patet, q vbi agitur in modum accusationis, non debet præcedere admonitio: ad quid enim fieret admonitio. cū etiā post pœnitentiā posset accusari 2 & deponi, si esset conuictus. arg. 33. q. 2. admonere. & 25. dist. primum. Sed vbi de crimine ciuiliter agitur ad pœnitētiam, præcedere debet admonitio: & sic loquuntur illę decre. 2. q. 7. accusatio. & c. seq. & ī. de accu. c. 2. Itē vbi agitur ad pœnam excōicationis, præcedere debet admonitio. 16. q. 7. omnes decimæ. 17. q. 4. de presbyterorum. 12. q. 3. indigne. & j. de sentē. excom. sacro. sed in pecuniariis causis non est necessaria admonitio: licet sit arg. ꝫ. C. de pig. debitoris. sed illud intelligitur ex honestate, & sic possent intelligi prædicta capitula. 2. q. 7. accusatio. & cā. seq. sed cū agitur i modū inquisitionis, non est necessaria admonitio: sed sufficit sola fama vel clamor, vt hic patet. Ioan.

l ¶ *Descendam.*] 2. q. 1. Deus omnipotens.

m ¶ *Canonicas sanctiones.*] 86. distin. siquid vero.

n ¶ *Iudex.*] non enim potest quis esse accusator & iudex simul: vel accusator & testis. 2. q. 2. in primis. & c. multi. & 4. q. 4. c. 1. & 2. nisi in causa denūtiationis. 11. q. 3. præcipue. & ī. de testi. in omni negotio. & idē vr in causa matrimonii. 35. q. 6. eps in synodo. sed ille talis accusator siue testis, non sufficit, nisi testes inducantur. Io.

o ¶ *Iudicij formam.*] sic ī. de accu. qualiter. versi. fi. & ibi expositū est. Et ita iudex semper sm finem ad quem quis agit, formabit sententiam: hoc est depositionis in accusatione: remotionis ab administratione in inquisitione: pœnitentię peragendæ in denuntiatione. ī. de ord. cog. cum dilectus. & ī. de except. c. 7. & ī. de accusa. super his. & ff. d neg. gest. Pōponius 2. in fi. ff. cōi diui. vt fundus. Ar. ꝫ. ī. de conc. præben. ex parte. vbi iudex aliter sententiat, quàm allegaretur. ī. de accu. inquisitionis. 1. rñ. ibi soluitur. Itē ꝫ. ff. de ædil. edict. bouem. §. aliqñ. ibi dr, q licet sit actum quanto minoris: iudex tñ potest condemnare ac si esset actum redhibitoria.

CVM IGITVR. Abbas Pamposianus erat infamatus apud dominum Papam de simonia, dilapidatione, periurio, & insufficientia: quidam monachi Pomposiani super his denuntiauerunt ipsum abbatem dño Papæ: ꝫ quos abbas excepit, q denuntiationem huiusmodi fraterna correctio non præcessit secundum regulam Euangelii: sed monachi asserebant se illum præmonuisse, & ad hoc probandum induxerunt duos monachos: Sed quia super hoc contendere non desistebant, Papa ex officio suo voluit inquirere de præmissis: Vnde super prædictis criminibus recepit iuramenta monachorum, tam qui ꝫ ipsum quàm qui pro ipso venerant quorū depositionibus publicatis, cœperunt disputare super illis: sed quia per dicta illorū, & confessionē abbatis constitit Papæ, q abbas quādam summam pecuniæ ab antecessore suo dimissam expenderat, & in alia maiori monasterium obligauerat: propter hoc Papa ipsum tamquam de dilapidatione suspectum, suspendit ab administratione: sed quia simonia multis modis videbatur esse probata, abbas cōtra testes multas exceptiones opposuit, videlicet conspirationes, & inimicitias capitales, furtum & adulterium, vt eos à testimonio remoueret; super quibus satis fuit disputatum; quidam dicebant, quòd omnes indifferenter erant admittendi, cum accusatio simoniæ ad instar criminis læsæ maiestatis procedat: Alii vero contrarium

• Nisi probaretur dispensatum de schismat. c. 2. vbi de hoc. Ioan. And.

• De hoc articulo vide quæ notaui in c. super his. verbo oportet inscribi. supra de accusat. Gen. c. 18.

• In iudicijs quæ ordinibus & in quo inquisitio innocentia: vtrum clamorem veritas comitetur ab duo illa verba: q venit, non habentur.

Adde hoc idem sentire Bar. in l. diuus. ff. de custo. reo.

trarium dicebant: quia licet crimina ista quantum ad accusationẽ paria iudicentur, differunt tñ in multis, & præterea distinguendũ est inter accusatores & testes: Papa vero æquitate pensata, ne innocẽs succumberet: vel prauitas simoniæ effugeret impunita: illas exceptiones tñ admisit: quæ si probentur, testes ipsi non zelo iustitiæ, sed ex odio procedere viderentur. Nota q suspectus de dilapidatione suspenditur ab administratione. Item conspiratores & inimici capitales repelluntur à testimonio: quia ex odio deponere videntur.

a ❡ *Detulerunt.*] id est, denuntiauerunt, vt sequentia probant ibi.

b ❡ *Euangelicam.*] ĩ. de iudi. nouit. & 2. q. 1. si peccauerit.

❡ *Glos seq. ad id quod dicitur 3 denuntiatores testificari, signat duo contraria, primum sol.*

c ❡ *Ex officio nostro.*] quo prælatus debet purgare prouinciam. ĩ. de offi. ordi. c. 1. & ĩ. de accusat. qualiter 2. & 3. 5. q. 6. eps. in synodo. & ĩ. de accusat. sicut olim. ff. de offic. præsi. l. 3. ff. de suspec. tut. l. 3. § præterea. Et not. q dicit, q illi qui venerant ad denuntiandum inquisitionẽ, testes admissi sunt, sic. ĩ. de elect. in causis. & ĩ. de renun. post translationem. Argu. 3. ĩ. de accusa. cum P. & ĩ. de elect. innotuit. ad fi. sed hoc non nocet: quia in illa, cum P. repelluntur pp inimicitias & mutuas accusationes: hic secus: quia hic non erãt inimici denuntiatores, aliàs nõ admitterentur: vñ possũt phibere testimoniũ in inquisitiõe. q a ex quo admittuntur ad vnum, & ad aliud. Vin.

d ❡ *Propositis.*] scilicet criminibus prædictis, de quib' denũtiatus fuerat: & clamor ad Papã peruenerat: plenam & meram debent dicere veritatem. ĩ. de accu. qualiter 1. §. forma. B.

❡ De hoc articulo vide omnino B. Thomã 2. 2. q. 11. art. 7. adde Martinum Nauarr. in Manua li consiliariorũ c. 24. nu. de correctione fra terna.

❡ super hoc ipso in regi stro, & in pluribus antiquis codicibus.

❡ In codice Barbariæ sic: Quia vero ex assertione monachorum, quàm ex abbatis cõfessione, &c.

❡ Quasi dilapidatio dicitur cum sumptio rerum mobilium ... dilapidatio vero proprie obsistit circa immobilia.

de Abbate Pomposiano ea nobis frequenter insinuata fuissent, quæ ab honestate regulari nimium dissonabãt, monachis ad præsentiam nostram accedẽtibus: quidam ex ipsis nobis ipsum Abbatem de simonia, periurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt [a]. Contra quos cum idem Abbas exciperet, quòd denuntiationem huiusmodi fraterna † correctio, secundum regulam Euangelicã [b] non præcesserat: & iidem constanter assererent, quod correctionem huiusmodi præmisissent: Licet ad probandum hæc duorũ monachorum iuramẽta fuissent exhibita: quia tamen super † hoc ipsi nondum contendere desistebant: Nos, vt prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio [c] nostro voluimus inquirere de præmissis: omnes monachos, qui vel cum ipso, vel contra ipsum accesserant, iuramenti vinculo astringentes, vt de propositis [d] plenam, quam scirent, exponerent veritatem: quorum depositiones in scripturis redactæ, cũ publicatæ fuissent, super illis cœperunt multipliciter disputare Quia † vero tum ex assertione monachorum, tum ex ipsius abbatis confessione cognouimus, quòd idem non modicam summam pecuniæ relictã à prædecessore suo expenderat, & in alia summa maiori monasteriũ obligarat: Nos eũ, quasi de dilapidatione [e] † suspectum, ab administratione abbatię duximus suspendendum: & quia simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuit multipliciter disputatum: aliis asserentibus [f] in crimine † simoniæ, sicut in crimine læsæ maiestatis omnes indifferenter [f], iam infames, quàm criminosos, non solum ad accusandum, sed etiam ad testificandũ admittendos: cũ ad instar publici criminis, & læsæ maiestatis procedat accusatio simoniæ: aliis econtrario respondentibus, quòd licet hæc duo crimina quantũ ad accusationẽ, quasi paria iudicentur, differũt tamen in multis: cum alia pœna [g] pro vno, & alia pro altero inferatur: & inter personas accusatorum & testium sit vtique distinguendum [h]: cũ non per accusatores, sed per testes crimina comprobentur. ❡ Ne vero vel innocentiæ puritas confusa succumberet, vel simoniæ prauitas effugeret impunita: Nos æquitate pẽsata, illas dumtaxat exceptiões oppositas probandas [i] admisimus, quæ probatæ [k] non de zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite † procedere viderentur [l].

❡ Idem.

❡ *Hoc capitulum est glossa præcedentis capituli: nam tẽdit ad declarationẽ illius, an & quando testes criminosi admittantur in crimine simoniæ: & in effectu idem dicit quod præcedens.*

CAP. XXXII.

PEr † tuas nobis litteras intimasti, te dubitare super quadam epistola decretali, quam

Papa. & C. de episc. & cle. si quenquam. De hac materia dicitur plene ĩ. de accu. cum. P.

g ❡ *Alia pœna.*] quia in crimine læsæ maiestatis capite quis punitur. 6. q. 1. §. verum. ver. si quis cum. Itẽ iura paternorum sepulchrorum adimuntur. ff. de suis & legi. hære. l. 1. §. interdum. Item non sunt lugendi. ff. de reli. & sumpt. fu. minime. quæ pœna non spectat ad simoniacum, sed deponitur cum nota infamiæ. 1. q. 1. reperiuntur. & eadem causa. q. 3. c. vlt. & C. de episco. & cleri. si quenquam. Vincen.

h ❡ *Distinguendum.*] hoc ideo dicit: quia per testes crimina probãtur, & non per accusatores: vnde non omnes qui admittũtur ad accusandum, debent admitti ad testificandum. ĩ. de testi. de cætero.

Additio. & ĩ. qui ma. accu. pos. cũ in tua. vbi de hoc tangitur.

i ❡ *Probandas.*] scilicet conspirationes, & inimicitias capitales. ĩ. c. proxim. vbi hæc exponuntur.

k ❡ *Quæ probatæ.*] id est [a], quibus probatis. ĩ. ca. proxim. aliàs non habent verbũ. Sim. 7. quæstio. 1. qualiter. & illud Euangelij: Illis tacitis, cesset murmuratio eorum.

l ❡ *Viderentur.*] In fine huius ca. remotæ sũt illæ exceptiones: scilicet conspirationes & inimicitiæ, furtum & adulteriũ, &c. vt in cap. sequentibus. Ber.

❡ An simonia sit de criminibus exceptis, vide solum Clarũ lib. 5. receptarũ sentent. §. simonia. vbi ex Acostino tradit... communẽ esse opinionẽ inter crimina excepta numerandum.

[a] Hæc glossa dicitur in aliquo manuscripto codice.

❡ sancte

PEr tuas.] Diuiditur in duas partes principales: In prima ponitur consultatio: In secũda responsio: ibi, *Noueris.* Et hæc secunda pars subdiuiditur in quattuor: Nam primo distinguit circa quinque: Secũdo coaptat illa quinq; proposita, repetens factũ, & declarans interlocutoriam præcedentis decretalis: Tertio transeundo cõcludit: Quarto recitat cessionem. Secũda: ibi, *Hæc omnia.* Tertia: ibi, *Tales.* Quarta: ibi, *Vnde.* Abbas.

❡ Cap. 4. eod. tit. in 3. compila. habet insuper lectio Gabriel Saraynæ in annotatio. ad singulare Matthæi Mattesila nu. 70. tractat, nota, quòd si ... dicat. adde Bartolum in l. quæstionibus. ff. ad l. Iuliam maiest.

❡ *Glos seq. præmisso de forma processus contra dilapidatorem, quærit an si reddat ecclesiam indemnem, &c. arg. quod sic, & remittit.*

e ❡ *De dilapidatione.*] Qui enim denuntiatur de dilapidatione suspectus, interim dum cognoscitur de dilapidatione, debet interdici ei omne genus alienatiõis: & si merito est de dilapidatione suspectus, dandus est ei coadiutor, sine cuius consilio nihil faciat de his quæ pertinent etiam ad administrationem temporalem. ĩ. de accu. c. vlt. & ĩ. de offic. delega. venerabilis. vbi plene habes qualiter procedatur in causa huiusmodi. hoc tñ scias, q talis qui remouetur ob dolum, infamis efficitur: secus si ob culpam. C. de suspec. tu. l. vlt. Item quid si alia crimina non probarentur contra istũ abbatem, nunquid si vellet reddere ecclesiam indemnem, remaneret in administratione abbatiæ? Videtur q sic. ĩ. de re. eccle. nõ alie. si quis presbyterorum. & ĩ. de elec. q sicut. vbi hæc quæstio expeditur. Dic vt ibi.

f ❡ *Indifferenter.*] vñ, q hæc duo crimina parificentur quantum ad accusationem & testimonium. 15. q. 3. fine. Item quia simonia est maius crimen, q̃ [1] hæresis. 1. q. 1. eos. & infamis efficitur: vt 1. q. 3. si quis præbẽdas. immo maius est omnibus aliis criminibus. ĩ. cap. proxi. & 1. q. vlt. in c. vlt. sed in hæresi quilibet admittitur: ergo multo fortius in simonia quilibet admittetur. ĩ. eod. tanta. 79. dist. si qua

[1] Qualiter sit intelligendum Simoniã maius esse crimen quàm hæresim, late & vere docet Turrecremata in c. eos. 1. q. 1. adde B. Thomam 2. 2. q. 100. art. 1. ad primum argu.

Casus.] In præcedẽti decretali dr, q abbas Pomposianus plures exceptiones opposuit cõ testes inductos cõ ipsum super crimine simoniæ, & Papa quasdam admisit, quasdam vero nõ: vnde videbatur, q testes criminosi admitterenĩ in crimine simoniæ: Quæsitum fuit à Papa, qualiter decretalis illa esset intelligenda? Rñdet Papa dicens, q illam decretalem licet Heli. edidit: ad cuius intelligentiam sic distinguit: Primo circa modum agendi: vtrum agatur de crimine simoniæ criminaliter, aut ciuiliter: & si ciuiliter agatur: vtrum de rigore, aut æquitate. Secundo distinguit circa personam, cõ quam proceditur, vtrum sit regularis an secularis; & si sit regularis, vtrũ sit inferioris gradus, aut excellentioris dignitatis: & an ille idem sit bonæ opinionis, vel malæ famæ: & vtrum etiam possit puniri de facili, an sine scandalo non possit condemnari. Tertio distinguit circa personas testium, vtrum sint honesti vel criminosi: vel emendati de crimine, an adhuc perseuerent in ipso, & an ipsi testificentur ex charitate, vel odio. Quarto, quæ crimina obiiciantur testibus: vtrum eadem vel minora: an paria vel maiora. Quinto, an adsint alia adminicula, quæ adiuuent testes. Recollige illos quinque modos quantum ad alteram partem. Si ergo agatur ciuiliter de crimine simoniæ secundum æquitatem, & persona cõ quam

❡ Hic casus Bernardi est, & in antiquis etiam pluribus habetur.

quã agatur, sit regularis, & inferioris gradus, & malæ famæ: & de facili possit puniri, & adsint alia adminicula, vt contingit in abbate Pomposiano, qui est persona regularis, & grauiter infamatus: & qui de facili potuit remoueri: contra talem personam secundum Lau. testes, qui emendati sunt de crimine, vel secundum alios, qui adhuc in crimine perseuerāt, cum aliis adminiculis, vt puta furti, adulterij, quæ sunt minora crimina: & qui ex charitate deponunt, & habēt alia adminicula, admittūtur in crimine simoniæ, propter criminis enormitatem: & testes tales admissi fuerunt contra illū abbatem Pomposianū, non obstantibus exceptionibus furti & adulterij. alias vero exceptiones: idest conspirationes & inimicitias capitales, Papa probādas admisit: quia eis probatis patet, quod ex odio testificantur: & sic debet intelligi decretalis præmissa, licet Heli. quātū ad testium receptionē contra simoniacam prauitatē: quia ille Abbas grauiter infamatus denuntiabatur simpliciter sm æquitatē: vt remoueretur solummodo ab abbatiæ administratione, & de facili poterat remoueri: vnde ipse non expectata sñia cessit: Ergo intellige à contrario, si persona contra quam taliter agit de simonia, nō sit talis: tales testes nullo modo admittūtur. Ber. Nota quod criminosi testes recipiuntur in crimine simoniæ de æquitate ciuiliter, cum agit non simpliciter, sed cū aliis adminiculis. Item cōspiratores & inimici capitales in nullo casu recipiuntur.

nos asseris edidisse, de testibus admittendis contra simoniacam prauitatem: ¶ Noueris igitur, quód nos illam epistolam quæ sic incipit: Quamuis ad abolendam [a]. nequaquam † edidimus: sed aliam quæ sic incipit: Licet Heli. nos edidisse fatemur: ad cuius intelligentiam credimus distinguendum, vtrum is, cōtra quem agitur de simoniaca prauitate [b], denūtietur simpliciter [c] †, aut † criminaliter accusetur: & vtrū agatur secundum iuris rigorē, an secundum temperantiam æquitatis. Item vtrum ipse sit regularis, qui iam renuntiauerit mundo, an secularis, qui adhuc in mundo existit: & an inferioris gradus, an excellentioris [d] sit dignitatis. Ad hæc, vtrū ante fuisset claræ opinionis, & bonæ famæ, an grauiter infamatus [e], & valde suspectus: & vtrum de facili possit puniri, an sine scandalo [f] nequeat condēnari. Præterea vtrum testes sint honesti, an criminosi: & an sint emēdati de crimine, an adhuc in crimine perseuerent. Rursus si crimina sint eadem vel minora [g], an paria [h] vel maiora: vtrū ve testes ex zelo iustitiæ, an ex malignitatis fomite [i] deposuisse credantur. Deniq; vtrum ad prauitatem simoniacam detegendam sola dicta testium inducantur, an alia etiam adminicula [k] suffragentur. Hæc omnia sunt ad intelligētiam illius epistolæ distinguenda [l]. Ille quidem Pomposianus Abbas, qui iam pridem renuntiauit mundo, erat de simonia, periurio, dilapidatione, ac insufficiētia [m] grauiter infamatus. Cumque per monachos, qui iurauerant perhibere testimonium veritati, simonia multis modis videretur esse probata: ipse cōtra testes multas exceptiones opposuit, conspirationes [n] videlicet, inimicitias capitales, furtum, & adulterium, vt eos à testimonio remoueret. Nos vero (ne innocentiæ puritas confusa succumberet: vel simoniæ prauitas effugeret impunita) illas dūtaxat exceptiones probandas admisimus, quibus forte probatis testes non zelo iustitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret: vt conspirationes, & inimicitias capitales [o]: cæteras autem exceptiones, vt furti, & adulterij [p] propter immanitatem hæresis simoniacæ (ad cuius comparationem cætera crimina quasi pro nihilo [q] † reputantur) duximus repellendas: quoniā & si probatę fidē testiū debilitarēt [r] in aliquo, nō tamē euacuarent

quæst.l.1. & j. de reg. iur. cùm in contemplatione. Tan.

l ¶ *Distinguenda.*] hæc est intentio præcedentium distinctionū: aut enim agitur criminaliter, aut ciuiliter: Si criminaliter, tunc testes criminosi etiam in exceptis criminibus contra neminem audiuntur, siue accusatus sit bonæ famæ, siue malæ. Si vero agitur ciuiliter, tunc contra secularem prælatum non sunt audiendi vel admittendi criminosi testes: nisi sint emendati de crimine: & tunc admittuntur de æquitate, non de rigore: nec etiā tunc audiuntur, nisi adsint alia adminicula; sed contra regulares Prælatos infamatos inferioris gradus, admittuntur criminosi, si ciuiliter agitur de æquitate, sed nō de rigore, & cum aliis adminiculis. & hoc intellige in testibus. ad accusandum vero bene admittuntur infames contra illum, qui est malæ famę: vt j. eod. tanta. Io.

m ¶ *Insufficientia.*] Propter insufficientiam remouetur Prælatus ab administratione. j. de ætate & qualita. c. vlti. & 18. q. 2. si quis. Abb.

n ¶ *Conspirationes.*] cōspiratio enim grauissimum crimen est: ita quod meretur deponi. 11. q. 1. coniurationum. & c. cōspirationum. & ibi in subuersionem status alterius conspirant. vnde tamquam inimici repellendi sunt, & eis cōsentientes: vt capitulis prædictis & j. de re iudi. cum I. & A.

¶ *Gl. seq. tractat quòd inimicitiæ non capitales non repellunt à testimonio, sed fidem minuunt. Et quid si facta fuerit reconciliatio.*

a ¶ *Quāuis ad abolendā.*] quā habebas olim eo. tit. in scda † cōpil.

b ¶ *Simoniaca prauitate.*] Præterea idem videretur de alio crimine excepto, vt hic distinguitur circa modum agendi. Ber.

c ¶ *Simpliciter.*] id est, in modū denuntiationis & inquisitionis. B.

¶ *Glos. seq. opponit quòd in iudiciis, &c. soluit.*

d ¶ *Excellentioris.*] puta epīs regularis, cum quo non est taliter procedendum pp maius scandalum. Sed quare hoc dicit, cum in iudiciis non debeat attendi dignitas alterius. 3. q. 9. c. vlt. & æqualitas seruanda est in iudiciis. C. de proxi. sacro. scri. in sacris. lib. 12? Respondeo hoc ideo dicit, propter maius scandalum, & reuerentiam ordinis excellentioris: & absurdum videretur, si taliter remoueret epīs, sicut abbas: & non ita de facili proceditur contra maiorem sicut contra minorē. arg. j. de accu. qualiter & qn 2. & vbi maius scandalū seu periculū vertitur, cautius est agendū. 42. dist. quiescamus. 7. q. 2. c. vlt. & ff. ad Carb. l. 1. §. sed & si q.s. & aliter puniunt maiores, aliter minores, 24. q. 1. qui contra ecclesiæ pacem. & 45. dist. cum beatus. Io.

e ¶ *Infamatus.*] simile 2. q. 1. in primis.

f ¶ *Sine scandalo.*] vt ex hoc facilius admittantur vel repellantur. arg. 23. q. 4. non potest.

g ¶ *Vel minora.*] hoc ideo dicit, quia si sint eadem crimina, vt puta simonia eadem de qua agitur, non admittitur, quia socius non admittitur. j. de testi. veniens. Ber.

h ¶ *An paria.*] hoc ideo forte dicit, quia licet repelli omnino non possint, cū sint emendati: quanto maiora crimina eis obiiciuntur, tanto minor fides eis adhibetur. Tan.

i ¶ *Ex malignitatis fomite.*] hoc dicit propter inimicos capitales, & conspiratores, qui non debent admitti: vt j. dicetur. Ber.

k ¶ *Adminicula.*] quia sine aliis adminiculis & præsumptionibus viles testes in crimine simoniæ non sunt audiendi, quia vilibus sine tormentis credi nō debet. 4. q. 3. c. si testes. §. si autē ea rei. & 2. q. 1. in primis. & quia à tormentis non est incipiendum. ff. de quæst. l. 1.

o ¶ *Inimicitias capitales* ‡.] Propter alias vero non remouetur quis à testimonio. 4. q. 3. §. item in criminali. ibi tñ non determinatur de qua inimicitia, & ff. de arb. licet. Instit. de excus. tu. § inimicitię. & leuis offensa nō adimit legatum. ff. de adi. leg. l. 3. §. nō solū. in fi. sed minor fides eis adhibetur. in Auth. de testi. §. si vero quis dicat. colla. 7. C. de testi. Auth. si testis productus. Tñ si inimici & cōspiratores redeant in amicitiam, post reconciliationem vī quod possint admitti: quia & legatum per capitales inimicitias vel alias grauissimas interuenientes adimitur: sed si redeant in amicitiam, redintegratur legatum. ff. de adi. leg. l. 3. §. nō solum. in fi. & l. seq. ita tñ quod non in eo negotio vel causa pro qua conspirauerunt, & reconciliatio non sit recens. arg. 3. q. 5. accusatores. Ber.

¶ *Glos. seq. quærit de periuro an admittitur, sol. quòd non.*

p ¶ *Furti & adulterij.*] Et sic opponebantur minora crimina. Sed nunquid periurus admitteretur? Dicendum est quod non, quantumcunq; sit emendatus: quia qui semel est periurus, ad iuramentum amplius non auditur. 22. q. 5. paruuli. & j. de præsumptio. litteras. 2. q. 7. non potest. quia præsumimus quod iterum deieraret. arg. ff. de acc. si cui. §. iisdem. & 6. q. 1. quicunque, & est expressum j. de testi. testimonium. Bern.

q ¶ *Pro nihilo.*] vt 1. q. vlt. c. vlt. & j. eod. tanta. Bernard.

r ¶ *Debilitarent.*] & ita testis qui fuerit criminosus, licet sit emendatus, non facit plenam probationem ‡, nisi adsint alia adminicula: criminosus enim semper habet caput vulneratum. 1. q. 1. ventū. quia & si pœniteat, quædam tñ irregularitas manet, quæ non aboletur per pœnitentiam 50. dist. illud. 1. q. 7. si quis omnem. & 2. q. 3. c. Enthemium. §. hinc colligitur. Lau. Debilitarentur dicta taliū testium si hæc probarentur, sed hæc non probantur, quia alia adminicula aderāt: aliàs si nulla fuissent adminicula, nō sufficerēt dicta eorū. & est arg. quod nō debet quis admitti ad probandū quod probato nō prodest. C. de pœna. ad probationē. simile j. de ol. dele. cū contingat.

a ¶ F.x

† Id est verissimā: nā illa decretalis Quamuis ad abolendā. Clementis tertij est, quā Raymundus nō posuit in hac compilat.

† In antiqua cōpilatione, ciuiliter, legendum Gregoriana exēplaria, simpliciter, habent: quod agnoscunt hic glossa, Hostiensis, & alij interpretes.

† Aliàs ita: an criminaliter attentetur.

† Extat adhuc in 2. cōpilat. tit. de simonia, ca. 4. in qua ita scriptū est: Tu sedem Apostolicā duxisti consulendam, vtrum mediatores, & internuntios, per quos scelus illud plerumque cōmittitur, ad testimonium possint contra sceleris auctores admitti? quod in odiū criminis admitti debere respondemus.

‡ Vide Iulium Clarū in pract. crim. q. 24. vers. tertio etiā. & Simā cam in catho. instit. tit. 64. de testibus.

† De grauitate simoniæ in comparatione ad hæresim, & alia crimina, vide latè per Turrecrematā in c. eos. 1. q. 1. adde B. Thomā 2. 2. q. 100. art. 1. ad primū argumētū.

‡ De materia huius glossæ, vide plenissime per Antoniū Gomezium tom. 3. variar. resolut. cap. 12. & quæ dixi in tertio lib. 3. commēt. in Directoriū Inquisitor. schol. 13. & schol. 123.

‡ Dicit Hostiens hanc glo. intelligendam quā de aliis criminibus agitur: vel de crimine simoniæ eius nō tractatū. aliàs talem admitt testēs: vt ipse quitur. Io. And.

a ¶ *Ex toto.*] Cum iam essent emēdati de crimine: & dic, prefertim, idest, tantum. non enim crederem testem infamem esse admittendum ꝯ infamatum, nisi alia indicia præcederent: cum à tormentis non sit incipiendū. ī. de reg. iur. cum in contēplatione. nec tales admittuntur sine q̄stione. 2. q. 1. in primis. ad fi. & 5. q. 5. illi qui. Lau.

b ¶ *Præsertim.*] idest, tantum ¹. ſm alios tenetur proprie.

¹ De hac expositione vi de plures cō. cap. 2. dist. illud. Ioan. And.

c ¶ *Emendati.*] si enim testis emendatus est de crimine, admitti debet si ciuiliter agitur: vt hic patet. & arg. 50. dist. q̄a sanctitas. & c. domino sancto. & hoc verū intellige, si cum ex illo crimine nō cōmitetur infamia, & nisi in crimine periurij, qui etiam si sit emendatus, non admittitur. ī. de testi. testimoniū. sed si criminaliter agit, non admittitur etiā si sit emēdatus: vt in decre. testimoniū. & 6. q. 1. qui crimen. Itē ex hoc vī, q̄ si testis cui obijcitur crimen, vt repellatur, vult probare se emendatum, q̄ debeat audiri, cum iam nō sit criminosus. ſ. de excep. deniq;. vbi de hoc. & arg. 3. q. 7. qui sine.

ex toto ª, aliis adminiculis suffragantibus, præsertim ᵇ cum testes de crimine fuerint emendati ᶜ. ¶ Tales igitur contra talem ᵈ taliter ᵉ duximus admittendos ᶠ: non secundum rigorem iuris, sed secundum temperantiam æquitatis: cum ageretur non criminaliter, vt deponeretur ab ordine: sed ciuiliter ᵍ, vt ab administratione amoueretur ʰ, tamquam immeritus & damnosus. Et vtique tales Prælati ex leuioribus ⁱ causis possunt ab administrationibus amoueri ᵏ, sicut quorundam religiosorum approbata consuetudo deposcit. Vnde prædictus Abbas non expectata sententia, quasi male conscius sibi cessit ˡ.

d ¶ *Tales contra talem.*] scilicet, regularem inferioris gradus & malæ opinionis, qui de facili potest puniri: qualis fuit abbas iste: & respicit secundam distinctionem. ſ. ver. item vtrum ipse regularis. & cap. pro altera parte tantum.

e ¶ *Taliter*] scilicet, ciuiliter, cum agitur in modum inquisitionis ſm temperantiā æquitatis prout sequitur in littera: & respicit primam distinctionem. ſ. circa prin. ver. vtrum is, &c. & ita tales testes ꝯ talem p̄latum admittuntur, cum ciuiliter agitur ſm ęquitatem: ergo à ꝯrio sensu colligitur, q̄ si agatur criminaliter, aut etiam ciuiliter, ſm rigorem ꝯ regularem & infamatum, vt dictum est, non admittuntur tales testes qui non sunt emēdati, etiam cum aliis adminiculis in crimine excepto, & multo minus si agitur ꝯ secularē etiam ciuiliter, & ſm ęq̄tatem, quia tunc tales testes nō admittunt: & sic maius est priuilegium clericorum q̄ monachorū: quia in eodem modo agendi alij testes admittunt ꝯ clericos, & alij ꝯ monachos. arg. 16. q. 1. c. legi. & c. alia est causa. & 93. dist. à subdiacono. Sed arg. ꝯ. 2. q. 1. in primis. vbi indistinctè dicit non distinguēdo inter regularem & secularem: sed illud loquitur in accusatione. Et sic patet, q̄ si agatur criminaliter ꝯ secularem, aut etiam regularē infamatum de crimine simoniæ, siue de crimine excepto: tm̄ honesti testes admittuntur, & sufficit si sint emendati, & hoc de æquitate. vr̄ tm̄ per decre. Greg. q̄ de iure & non de æquitate admittendi sunt testes emendati, etiam sine aliis adminiculis cum agitur ciuiliter de crimine, sine aliqua distinctione. ī. de testi. testimonium ². ergo in simonia multo fortius, cum sit crimen exceptum, q̄ñ in aliis sunt admittendi testes emēdati nisi in piurio, vel nisi eos infamia comitetur, vt ibi dr̄, nisi tu velles eam reducere ad æquitatem ſm istam. Sed ꝯ potius vr̄, vt scilicet ipsa reducatur ad illā tamq̄ ad posteriorem. ff. de leg. non est nouum: & sic non habent locū p̄missæ distinctiones. Vltima pars primæ distinctionis tollit: scilicet, vtrum agat ſm iuris rigorem, &c. & sic remanet vtrum agatur criminaliter an ciuiliter: vt si ciuiliter, admittant testes emendati ſm tenorē illius decre. p̄dictæ. Secunda distin. tollitur ex toto, scilicet, vtrum ipse sit regularis, &c. & illa distinctio quæ sit, circa personas testium remanet. Ergo hoc remanet inquirendū, vtrum agatur criminaliter vel ciuiliter de crimine, & vtrū testes sint honesti, q̄bus crimina obijci non possunt, vt illi tm̄ admittantur, si criminaliter agit, aut fuerint criminosi & emendati: vt si agitur de crimine ciuiliter, illi bene admitti possunt ſm decretalem p̄dictā. & sic difficultas huius decre. parum valet. Vel dic ³ q̄ illa decre. testimonium. intelligitur cum agitur ciuiliter, & de crimine non excepto: & tunc de iure cōi tm̄ testes emendati de crimine recipiuntur: hoc intelligitur cum agit̄ de crimine excepto, simoniæ. s. ciuiliter; & tunc recipiuntur testes viles & infames ꝯ infamatos, de æquitate, & non de rigore: qualis fuit iste abbas, ꝯ quem tales testes recepti fuerunt de æquitate tm̄ cum aliis adminiculis: vt hic patet. arg. opt. ī. de testi. c. vlt. Et hoc dicit. Tan. & In. Lau. ꝯ, vt ī. in no. cum iam essent, &c. & istud, p̄sertim, ſm Io. & Tan. ponitur cōparatiue. Lau. exponit, p̄sertim, idest, tm̄: & sic vtraq; decre. remanet in suo loco. & hoc innuunt ista verba; tales ꝯ talē taliter duximus, &c. & dic tales, scilicet viles & criminosos: ꝯ talem, infamatum & irregularem; taliter, scilicet ciuiliter, de æquitate & non de rigore.

² Argumentum ad hoc in l. qd Labeo. ff. ad Carbo. & ibi Doctores.

³ Intellectus cap. testimonium. supra de testibus.

f ¶ *Duximus admittendos.*] Verba ista sic expone ſm Lau. tales, scilicet testes emendatos de crimine furti, adulterij, & consimiliū criminum, q̄ ex charitate testificantur sine aliis adminiculis, ſm Lau. vel si non sunt emendati, admittunt cum alijs adminiculis: vt dr̄ in ſ. glo. ſm alios: & respicit distinctionē. ſ. ver. præterea. & ver. vtrum ne testes pro altera parte, & sequentem ver. denique.

g ¶ *Ciuiliter.*] quo casu admittuntur mulieres. ī. de testi. qm̄. & c. tam litteris. Ber.

h ¶ *Ab administratione amoueretur.*] ſm Euangelicam veritatem. ī. de accu. qualiter.

i ¶ *Leuioribus.*] sic ī. de accu. qualiter. in fine: quia nō ita pingue ius habent regulares sicut seculares. arg. ī. de statu mona. cum ad monasterium. arg. eod. tit. c. 2. in fi. vel potius quia oō est tantum scandalum pro remotione regularis, sicut secularis: & hoc est de consuetudine approbata: vt dicit in fi. cap. Tan.

k ¶ *Amoueri.*] vbi quis remouetur p̄p fraudē, infamis est ⁴: secus si p̄p simplicitatem. ff. de suspe. tut. l. 3. ꝯ. qui ob segnitiem. & C. eo. tit. l. vlt. nisi sit patronus. Instit. de suspec. tut. in prin. si vero non exprimatur an per fraudem vel per simplicitatem aliquis amoueatur, non est infamis. ff. eod. hæ enim causæ. Vin.

¶ *Glo. seq. quæris an propter cessionem inquisiti desistat iudex, &c.*

l ¶ *Cessit.*] & ita q̄ timore probationis cessit, non habebit aliquod priuilegium. arg. 24. dist. c. vlt. Sed nunquid iudex debet desistere ab inquisitione p̄p ipsius cessionem? arg. q̄ non. ff. de iudi. si q̄s postea. Arg. ꝯ. ff. de suspec. tut. l. post finitam. quia nec dolum facit, qui rem deserit, vt litem effugiat. ff. de alie. iu. mu. causa fac. l. item si res. §. 1. & qui diffidit de iure suo, licite cedit liti. ī. de postu. præla. bone. & iam finem inquisitionis consecuti sunt inquisitores: quare non debent amplius procedere inquisitores, nisi vt habeant ratam cessionem ⁵, sic ī. de elect. dudum. in fi. Ber.

⁴ Hoc verū secundū Hostiensem nisi auctorandō idest, degradando sit amotus: tunc enim infamis est, etiā causa ignominiæ non addatur. ff. de his q̄ no. infa. l. 2. §. ignominiæ. Ioan. And.

⁵ De hoc articulo vide amplius hic per Hostiensem Ioannē An. & alios.

¶ Idem abbati Iemblacen. †

¶ *Non imputatur electo confirmato, si eo prohibente, pro ipsius confirmatione pecunia data fuit.*

CAP. XXXIII.

Sicut † tuis litteris intimasti, cum in Iemblacen. ecclesia fueris monachus; fuisti tandem promotus ad regimen ecclesiæ Floren. † verum Abbate Iemblacen. post sublato de medio: ipsa, quæ te prius filium habuerat, in patrem per

† Iemblacen. † Temblacen. † Gerablacen.

† Cap. 5. eo. tit. in 3. compilatione. Et vide præterea hic Henricum Boich. & extrauagātem Pauli secundi, incip. Cū detestabile. & Cassadori decisio. 2. tit. de simonia.

† Florinen.

Sicut tuis.] In prima ponitur consultatio: In secunda responsio: ibi, *Quoniam.* In tertia parte ponitur quædam determinatio: ibi, *Illos.* Abbas.

Casvs. Vacante ecclesia Iemblacen. quendam monachum suū virum prouidum & discretum elegerunt in abbatem: & quia Leodien. ecclesia cathedralis pastore carebat, ad Colonien. ecclesiā metropolitanam ipsius accessit, & de licentia ipsius interim ministrauit: & in monasterio Iemblacen. postmodum in Leodien. ecclesia fuit institutus eṗs, qui requisitus ab ipso electo electionē ipsius noluit confirmare: sed comperto, q̄ hoc fiebat pro extorquenda pecunia, protulit excōicationem, ne pro facto hmōi aliqua pecunia persoluatur: & qui ꝯ faceret, esset excōicatus: Sed quidam de fratribus eius eo ignorante promiserunt pecuniam, & persoluerunt, & sic ab eṗo inuitatus confirmationem & institutionem accepit: postmodū puenit hoc ad notitiam abbatis ipsius: dubitauit, an posset licite ministrare in officio abbatiæ: quæsiuit à dn̄o Papa q̄d facere deberet? Rn̄det Papa: licet ſm canones etiā paruuli, qui cupiditate parentū ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneant: tm̄ quia aliud est & longe diuersum non p̄bere consensum, & aliud est expresse p̄hibere, nihil debet sibi ad pœnam & culpam imputari, ex eo q̄ ꝯ prohibitionē & volūtatem suam, à qua postmodum nō recessit, alius pecuniam soluit eo ignorante: p̄sertim cum ille non sit ei aliqua consanguinitate cōiunctus: nisi postea consenserit soluendo pecuniam p̄missam, aut reddendo solutam: Alioquin contingeret, q̄ factū alicuius parantis insidias inimico suo, ei dānosum existeret, cui omnino displiceret; & sic aliquis de dolo suo commodū reportaret. Illi vero qui pecuniam dederūt, aut eam receperunt: intantum culpabiles sunt, q̄ si eorum excessus manifestus esset ecclesiæ, pœna essent canonica feriendi. Nota primo arg. q̄ ecclesia vacante potestas confirmandi electiones p̄latorum nō pertinet ad capitulum, sed consuetudini statur. Item electus in abbatem & cōfirmatus potest excōicare. Item si pecunia soluatur ꝯ prohibitionem electi, ei non obest: nisi postea consentiat ipsam soluendo. Item q̄d ab initio non nocebat, tractu tp̄is p̄ consensum sequentē imputat: & sic ratihabitio retrotrahit̄ in maleficiis, & mandato comparatur. Item dolus vnius, alteri obesse non debet, nec sibi prodesse.

 a ¶ Canoni-

electionem canonicam[a] te vocauit: & quia pastore carebat Leodień. ecclesia cathedralis, ad Colonień.[b] ecclesiam (quæ tua est metropolis) proficiscēs, ipsius auctoritate in Iemblaceń. ecclesia interim ministrasti. Cæterum postquam in Leodień. ecclesia fuit episcopus institutus, is à te requisitus, electionem de te factam noluit confirmare. Verum cum hæc fieri pro extorquenda pecunia comperisses: sub interminatione anathematis[c] vetuisti, ne pro facto huiusmodi aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de fratribus te inconsulto & ignorante, contra excommunicationis à te factæ sententiā venientes, promiserunt pecuniam, & etiam exoluerunt[d]: & sic ab episcopo inuitatus, institutionem ab eo accepisti libere quemadmodum postulabas: & infra. ¶ Quamuis autem secundum sacrorum canonum[e] instituta, etiam paruuli, qui cupiditate parentum ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longe diuersum est non præbere[f] consensum, & expresse aliquid prohibere: taliter duximus respondendum, quoniam[g] ex eo, quòd contra prohibitionem & voluntatem tuam (à qua postmodum minime recessisti) aliquis te penitus ignorante, promisit pecuniam & exoluit: præsertim cum is nulla sit tibi consanguinitate[h] coniunctus, nihil debet tibi ad pœnam vel culpam (sicut credimus) imputari[i]: nisi postea consenseris[k], pecuniam soluendo promissam, aut reddendo solutam: alioquin contingeret, quòd alicuius factum, insidias inimico parantis[l], ei damnosum[m] existeret, cui penitus displiceret: & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret[n]. ¶ Illos † autem qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt: intantum constat esse culpabiles, quòd si excessus eorum esset ecclesiæ manifestus: (quæ non indicat de occultis[o]) pœna essent canonica feriendi.

¶ Idem decano Beluaceń.

¶ Si clericus cum pacto confert ecclesiæ bona sua, vt in ipsa recipiatur in canonicum, & illa sibi retineat pro præbenda, simonia committitur: secus si hoc fiat sine pacto.

CAP. XXXIIII.

Tua † nos duxit discretio consulēdos: & infra. ¶ Deuotioni tuæ taliter respondemus, quòd si quis clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, vt illa postmodum pro præbenda retineat, & in canonicum admittatur: huiusmodi oblatio vel receptio fieri non poterit sine

a ¶ *Canonicam.*] Hic habes expresse, quod electio potest fieri de aliena ecclesia. De hoc not. s. de elect. cum inter canonicos.

¶ *Glossa sequens obycit & contra obiec. arguit. secundo fatetur obiect. & illi respondet.*

b ¶ *Ad Coloniensem.*] Sed quare hoc? nonne capitulum ecclesiæ cathedralis potuit eius electionem confirmare: & ei dare licentiam ministrandi? Arg. quod non. 71. dist. fraternitatem. 24. distin. presbyteri. sed verum est quod vacante ecclesia, capitulum potest huiusmodi electiones confirmare. s. de maio. & obed. cum olim. vbi de hoc: sed hoc potest esse de cōsuetudine metropolis ecclesiæ, quod ad metropolitanum accedant. Ber.

¶ *Glo. seq. arg. quod confirmatus, &c. secundo quod per hoc verbum, sub interminatione, &c. exponit & remittit.*

c ¶ *Sub interminatione anathematis.*] Arg. quod abbas confirmatus possit excōicare: quod verum est: & Prior etiam. s. de maio. & obed. cum in ecclesijs. Et hæc fuit sentētia excōicationis, & non commi-natio, vt sequentia probant. & sic est arg. quod per talia verba: prohibeo sub interminatione anathematis, vel sub excōicatione, feratur sententia. arg. ad hoc s. de locato. cap. 1. & i. de eo q. fur. ord. rece. cap. 1. Sed dicas, quod excōicatio non fuit facta sub hac forma verborū, sed expresse excōicauit qui cōtra facerēt, sub hac forma: quicunque soluerit aliquid, illum excōico: & ita sub interminatione excōicationis factæ sub cōditione lata fuit hæc sententia: & sententia excōicationis sub conditione potest ferri, & qui contra facit, est excōicatus. i. de senten. excom. à nobis. & s. de appellat. præterea. & Papa refert hoc factum per istam formam: vnde si dicatur: sub interminatione; vel, sub pœna excōicationis præcipio: non est excōicatus qui contra facit, & sic est comminatio tantum. & hoc probatur s. de iure patro. relatum. §. 1. & s. ne cler. vel monach. clericis. & sic intellige omnia illa iura. 63. distin. Salonitanæ. & prædictas decre. s. de loca. cap. 1. & i. de eo qui fur. ordi. rece. cap. 1. & alia consimilia. De hoc etiam dicitur i. de sagit. cap. vnico. Bernardus.

Præter Panormitanū, & alios hic, vide Geminianum in cap. Salonitanæ. 63. distin. & Innocentium in cap. 1. infra de sagittar.

d ¶ *Exoluerunt.*] forte bono zelo, sed non secundum scientiam, & ita errauerunt.

e ¶ *Canonum.*] 1. q. 5. præsentium. & s. eod. de regularibus. & cap. ex insinuatione.

¶ *Glo. seq ponit duo genera de tacente: quòd consentit, & quòd contradicit: ad vtrunque signat contrarium de regula, qui tacet.*

f ¶ *Præbere.*] quia sæpe qui tacet, consentire videtur. 54. dist. si seruus sciente. C. de nup. si vt proponis. & sic iste abbas cōsensisse ipsu meretur, si postq intellexerit, non contradixisset: sicut econuerso videtur contradicere, qui expresse non consentit. de consec. distin. 4. cum pro paruulis. ff. de procur. filius familias. §. inuitus. ff. de serui. vrba. prædi. inuitum. s. de bap. maiores. ver. fin. Arg. contra. ff. de reg. iur. qui tacet. Vincen.

g ¶ *Quoniam.*] pro, quòd: sic & econuerso, quia, ponitur pro quòd. 3. q. 5. quòd suspecti.

h ¶ *Consanguinitate.*] s. de æta. & qualita. tuam.

¶ *Glossa sequens ponit lecturam Vinc. distinguentis inter electionem confirmationem.*

i ¶ *Imputari.*] Dicit Vin. quod hoc intelligitur cū iam aliquis est electus: & eo ignorante & reclamante datur pecunia confirmatori. Si autem nondum esset electus: licet eo reclamante daretur pecunia electoribus, obesset electo, quia per pecuniam eligitur, nisi dantes hoc facerent in odium eius: vt hic, & s. eod. nobis.

K ¶ *Consenseris.*] Nam si consensisset, simoniā commisisset, quia consentire est quandocunque consentire, & ante & post. 1. q. 1. eos. in fi. & q. 3. si quis præbendas. & cap. si quis obiecerit: quia in maleficiis ratihabitio retrotrahit, & mandato comparatur. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quotiens. & s. de restitu. spol. cum ad sedē. in fin. & 2. q. 1. notum. & ita secundum canones possum habere ratum quod non meo nomine gestum est. 9. q. 2. Lugduneń. & secundum leges. ff. de nego. gest. si pupilli. §. item quæritur. Quidam dicunt, vt Tanc. quod aliquis potest habere ratū: sed simoniam non cōmittit, quis grauiter peccet. arg. i. cap. proxi. Et i hoc qd dicit, pecuniā soluendo, potest esse arg. quòd non sit simoniacus per solam ratihabitionem.

¶ Nota qualis sit quorundam ber simonia eorum pœna, vide extrauagant. Cum detestabile. ... cap. ... eam.

l ¶ *Parantis.*] sic. ff. si quis cau. l. 2. §. vlt.

¶ Cap. cum tit. in 1. ... palam.

m ¶ *Damnosum.*] quod esset iniquum: cum peccata tātum tenere suos auctores debeant. C. de pœn. sancimus. & s. de his quę fiunt à ma. par. cap. quę fuit. & non debuit alius alterius odio prægrauari. C. de inoffi. testa. si quis suo. §. legis autem.

n ¶ *Reportaret.*] quod esse non debet: immo qnq; punitur in eo in quo deliquit. s. de surepat. pastoralis. & s. de immu. eccle. c. vlt. Ber.

o ¶ *De occultis.*] 32. dist. erubescant. 6. q. 1. si omnia. & 32. q. 5. Christiana. i. cap. proxi. Ber.

Tua nos.] Sunt duæ partes. In prima ponitur decisa consultatio: In secunda responsio: ibi, *Deuotioni tuæ.* quæ distinguēdo prosequitur duo membra: Secundum ibi, *Si vtrocuius determinationē* submittit: ibi, *Licet.* Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis clericus aliqua de bonis suis obtulit ... ecclesiæ, petens, vt idem clericus in canonicum admittatur, & eadem bona sibi retinere liceat pro pbenda in vita sua: quęrit, vtrum bona illa recipi liceat, & idem clericus in canonicum assumi absq; vitio simoniæ? Rńdet Papa, quod si clericus conditione vel pacto offerat bona sua, vt ea retineat pro pbenda, & in canonicum admittatur: hmōi oblatio nō potest fieri absq; simonia, quia in talibus oīs pactio cessare debet: Si vero pure & sine pacto & conditione, bona sua offerat, rogans humiliter, vt in canonicum admittatur, & bona sibi retinere liceat pro præbenda: & clerici pure consentiant, talis receptio poterit fieri absq; simonia. In fine dicit Papa, quis taliter duxerimus rńdendum: si tń ille qui talem facit donationem, ea intentione ducatur, vt per tpalia spūalia valeat adipisci; & clerici eum aliter nō reciperent: sine dubio tam iste, q illi apud Deum (quem nullū latet secretum) culpabiles iudicantur. Nota quod in spiritualibus adipiscendis nulla conditio vel pactum debet interuenire. Item aliquis potest rogare, vt in canonicum admittatur. Item ecclesia de manifestis tantum, & non de occultis debet iudicare. Item arg. quod intentio facit hominem simoniacum.

a ¶ Omnis

vitio simoniæ: cum in talibus omnis pactio [a] aut cõuentio [b] cessare debeat, iuxta canonicas sanctiones. ¶ Si vero pure ac sine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans [c] † humiliter, vt in canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro præbenda, & clerici eiusdem ecclesiæ pure consentiant [d]: huiusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ prauitatis. ¶ Licet autem taliter duximus respondendum: quia nobis datum est de manifestis [e] tantummodo iudicare: si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci: & clerici, qui eum in fratrẽ admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri: sine dubio tam ille, quàm isti apud districtum iudicem (qui scrutator est cordiũ, & cognitor secretorum) culpabiles [f] iudicãtur.

¶ Idem Priori Cantuarieñ. †

¶ *Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit simoniacum: sed ministrare potest in illis, quos prius ab isto recepit.*

CAP. XXXV.

ij PEr † tuas litteras intimasti, quòd cum B. in quadam domo Cartusieñ. ordinis suscepisset habitum monachalem: à diœcesano episcopo fuit in subdiaconum ordinatus: sed postmodum didicit ex relatione quorundam [g], quòd episcopus multotiẽs commiserat vitium simoniæ: propter quod idem monachus, in suscepto formidat ordine ministrare, nolens ab eodem episcopo ad superiores ordines promoueri: & infra. ¶ Nos † igitur respondemus, vt idem in ordine sic suscepto secure ministret [h]: sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam: licet ex eo, quod conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem huiusmodi sit collapsus: quam vtique nõ euadet, nisi deponat errorem.

¶ Idem Cantuarieñ. archiepiscopo.

¶ *Pro chrismate vel inuestitura ecclesiarum, nil exigi debet: nec excusat consuetudo, vel nominis variatio.*

CAP. XXXVI.

INtantum † peccatis exigentibus, corda quorundam simoniaca prauitas deprauauit: & infra. ¶ Sane peruenit ad audientiam nostram, quòd cũ

a ¶ *Omnis pactio.*] 1.q.2. quàm pio. & ĩ. de pact. c. vlt.
b ¶ *Conuentio.*] & modus etiam. ĩ. vt eccle. bene. c. vno. Ber.
c ¶ *Rogans.*] Nota, q aliquis potest rogare vt in canonicum admittatur. De huiusmodi precibus not. ĩ. de æta. & qua. cum. Ber.
d ¶ *Pure consentiant.*] idest, sine aliqua pactione, vel mala intentione. Hic enim patet, q eo tempore, quo quis recipitur, potest aliqd offerre cessante omni cõditione & pacto. Sed contra, videtur q non liceat tpe receptionis. arg. 1.q.1. emendari. ne quod gratis fieri debet, pro pretio fieri videatur: & sic videatur habere speciem mali, à qua etiam abstinendum est. ĩ. eod. audiuimus. ĩ. de vita & honesta. cleri. cũ ab omni. & est arg. ad hoc. 1.q.2. q̃ pio. in fi. vbi dicitur: ac postmodum, &c. Sed verũ est, vt hic dicitur, q tempore ĩgressus potest dari aliquid: & licitum est: dum tamen cesset pactio & conditio, vt hic dicitur, & ŝ. de proba. cap. in præsentia. & ĩ. de succes. ab intest. cũ dilectus. & ŝ. eod. dilectus 2. in fin. nec ideo minus donatio gratuita dicitur. arg. ff. manda. si remunerandi. arg. 1.q.1. iudices. 18. dist. de eulogiis. & arg. ff. de offi. procon. solent. §. vlt. & ĩ. eo. dilectus 2. in fi. aliàs dare siue ante siue post, simonia est. 1.q.2. eos. in fi. Sed caueat ille, qui recipit & q dat, ne sub specie taliũ munerum fraus committatur. 1.q.1. si quis neque. & ĩ. sequitur. Io.
e ¶ *De manifestis.*] ŝ. c. proxi. in fi.
f ¶ *Culpabiles.*] non dicit simoniaci: ad parẽ tñ pœnã tenentur pp intentionẽ, cum opere subsecuto. ĩ. de biga. nuper. isti simoniaci nõ dicunt quantũ ad ecclesiã: nisi velis dicere, q sola intentio facit hominem simoniacũ. arg. 1.q.1. qui studet. & c. reperiũtur. & 1.q.3. nõ solũ. sicut sola spes lucri facit hoiem vsurarium. 14.q.3. c. 1. arg. ĩ. de vsuris consuluit. Tanc. dicit, q sola pactio facit aliquem simoniacum. arg huius decret. & ŝ. vt eccle. bene. vt nostrum. Io.

ij ¶ *Per tuas.*] Communis diuisio: Secunda pars: ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam [illegible] nomine monachus ordinis Carthusiensis à diœcesano epo [illegible] cepit ordinem subdiaconatus: postmodum monachus intellexit, q eps ille multotiens commiserat vitium simoniæ: vnde monachus timebat in suscepto ordine ministrare, nolens etiam ab eodem promoueri ad maiores: quærebatur, quid facere debeat ille monachus? Rñdet Papa, vt secure in ordine suscepto ministret, sed p conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam: & licet in huiusmodi difficultatẽ sit collapsus ex eo, q conscientiam nimis habuit scrupulosam: eam tamen non euadet, nisi deponat errorem. Nota, q contra conscientiam nullus debet venire. alias peccat mortaliter. Item conscientia erronea deponenda est.

¶ *Glo. seq. dicit asserentibus credi non debere: & signat contrarium.*

g ¶ *Ex relatione quorundam.*] quibus credere non debuit. 33. dist. habuisse. arg. 81. dist. si quid vero. arg. contra, q illud dicimur scire, quod ab aliis audiuimus. 22.q.5. hoc videtur.

ADDITIO. Verum est quando loquitur de proprio facto, non de alieno. Bernard.

¶ *Glo. seq. primo ponit opinionem Io. demum ponit contrariam, quam approbat. secundo obycit, & sol. tertio quærit & soluit.*

h ¶ *Secure ministret.*] cum nõ constet ei illum simoniacũ esse: aliàs si sciret illum simoniacum, stultus esset: quia simoniacus non habet executionem: vt ĩ. eo. tanta. vnde eam dare non potest. Præterea dixit Io. q licet quis committat simoniam, non perdit eoipso executionem: nisi sit simoniacus in ordine. Alij dicunt cõtrarium, q omnis simoniacus ipso iure suspensus est: vt 1.q.1. reperiuntur. & cap. quibusdam. Illud vẽ verum, q siue ordinem siue beneficiũ adeptus est per simoniam: impedit ordinis executionẽ, etiam post peractã pœnitentiam. ŝ. de accu. inquisitionis. 2. rñso. Præterea si iste nescit pro vero illũ esse simoniacum, quare Papa non dicit ei expresse, q recipiat ordines ab eodem vt auferat ab eo errorẽ suum? vñ q ei laqueum iniiciat, q esse non debet. 27.q.1. cap. vlt. Sol. Papa non debet ei dicere, q recipiat ordines ab ipso, si habet super hoc conscientiã læsam, nec Papa eius conscientiam posset mutare, nisi ipsemet eam mutaret: quia vis animo fieri nõ potest. 32.q.5. proposito. & cap. 1. & 2. vnde dicit Papa consulendo potius, q̃ præcipiendo, vt contra conscientiam non promoueatur ab illo epo: nisi primo illam deponat: quia qui facit contra conscientiã, ædificat ad gehennam. 28. q. 1. omnes. §. ex his. & ĩ. de restitu. spolia. litteras. & ŝ. de pscript. qm oẽ. Sed nunquid potest aliqs recipere ordines ab eo, quem scit simoniacum in ordine? Dico q non: & recipiendo ordines ab eo, non recipit executionem: cum ordinator non habeat executionem. ĩ. eo. tanta. & 1.q.1. reperiuntur. & potius debet pati excõicationem, q̃ recipere ordines ab ipso. ĩ. de senten. excom. inquisitioni. arg. si vero aliquis ignoranter etiam recipiat ordines à tali simoniaco in ordine, non recipit executionem: nisi cum eo dispensetur. 1.q.1. si quis a simoniacis. & ĩ. de ord. ab epo qui renun. epi. c. 1. & 2. quia si eam non habent, aliis eam dare non possunt. 1.q.1. c. 1. & cap. qui perfectionem. & q.7. Daibertum. Ber.

INtantum.] Prouidet circa duo: Secũda: ibi, *Prauam.* Et prima subdiuiditur: Nam prima narrat factum: Secunda corrigi mãdat, & puniri: ibi, *Cum vero.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam suffraganei Cantuarieñ. archiepiscopi recipere consueuerunt certam quantitatem pecuniæ pro chrismate, metuentes, pœnam canonicã & correctionem pp hoc, anticipant tẽpus solutionis, recipiendo in media quadragesima, quod recipere consueuerunt in Pascha: & nomen denariorum variabãt, denarios, quos prius dicebant chrismales, secundo appellabant paschales, cõsuetudinem mediæ Quadragesimæ nuncupantes: peruenit hoc ad notitiam dñi Papæ: qui Rñdet: cum gratia sit gratis conferenda, & qui primo recipit pretium quàm rem conferat pretiosam, expressius speciem exprimat venditionis: Mandat Papa archiepo, quatenus huiusmodi excessus corrigat, & suffraganeos suos & officiales eorum taliter puniat, q aliorum culpa sibi ob suam negligentiam non imputetur ad pœnam: In fine dicit, q quandam prauam consuetudinem de sua prouincia studeat extirpare, sm quam pro inuestitura ecclesiarum archidiaconi marcham argenti exigebant: alij Prælati, scilicet decani rurales vaccam albam, vel certam pecuniæ quantitatẽ pro vacca. Nota ꝯ vsurarios & simoniacos, q mutatio nominis pctus eius substantiam non mutat. Item honestas nominis, criminis malitiam non palliat. Item celebrata intelligitur venditio, si pretium recipiatur, quis traditio rei differatur. Item gratia

Humiles ergo preces i digno e... pro ... non ... fi ...

Vide Guidonem Papam decisione ... in illa ... loco in ... aduerte.

Carthusi. Carthusien. Carthusien.

Cap. 7. eo. tit. in 1. compilatione. Vide Archidiaconũ & Geminianum in cap. pastor. 1.q.3. eo.

Hoc speciat elegans decisio Cassadoris tit. de consilio ... simoniaci sint ipso iure priuati, vel priuari debeant per sententiam.

Alias ita. Nos itaque respondemus.

Cap. 1. tit. de excessib. Prælator. in 3. cõpil. Vide nonnos in cap. ea quæ. supra eod. tit.

Per quæ supra & infra de cler. excom. mini. Apostolicus pastor. secundũ Hostiensem, q haberi debet probabilis ignorantia excusans, q̃ intelligas quo ad dispensationẽ. Ioan. And.

gratis est conferenda. Item nihil dandum est pro aliquo spirituali, quodcunq; sit illud. Item delictum subditorum imputatur negligentiæ prælati. Item consuetudo non excusat in delictis.

a ¶ *Chrismate.*]sic s. eo. ea quæ. Vbi habes similem variationē nominis. Pro chrismate vero vel oleo nil est accipiendum. s. eod. non satis. & qui contra fecerit, pœna canonica punitur, vt hic dicit: quæ est pœna depositionis cum nota infamiæ. 1. q. 3. c. vlt. Ber.

b ¶ *Anticipant*]excogitata fraude de tempore ad tempus.

c ¶ *Variant.*] talis variatio nominis nō prodest; quia quodcunq; nomen imponant, simoniam committunt: sicut in vsura. 14. q. 3. plerique. sic enim faciunt vsurarij, nunc appellant lucrum, nunc emolumentum: q̄si que pœnam in fraudem. arg. ff. si cer. pet. lecta est. sic C. de libe. cau. iubemus. Ber.

d ¶ *Qui prius.*]Emptor enim prius tenetur offerre pretium, q̄ venditor ei rem tradat. ff. de act. emp. & vend. Iulianus. §. offerri. Sed si neuter habet fidem alteri, pretium & res deponat apud sequestrū 2. ff. de solu. si soluturus. Io.

e ¶ *Gratis sit gratia.*] 1. q. 1. cap. 1.

f ¶ *Aliorū culpa.*] Arg. q̄ delictum subditorū imputatur p̄lato. Sim. s. de offi. ord. irrefragabili. vbi de hoc. Ber.

g ¶ *Consuetudinem.*]In talibus enim non excusat consuetudo, sed potius accusat. s. eod. non satis. & cap. cū in ecclesiæ. quia malæ consuetudines tempore non confirmant. in Authen. vt nulli iud. §. 1. ver. neque vero ab angariis. coll. 9. Bernar.

h ¶ *Inuestitura.*] p̄ qua nihil est dandum. s. eo. cum in ecclesiæ. nec pro aliquo sacramento spirituali, vt ibi dicitur: nec pastum, nec pastellum quis dare debet. 3 1. q. 3. si quis præbendas. Ber.

† In nouem codicib. Vaticanis, & aliquot nostris inscerit: eo (?) ... rint accipere pecuniæ quātitatem, metuentes pœnam, &c. absque distinctione, non. In codice Barbatus ita: nunc metuentes pœnam, &c.

1 Aliqui procedit. supra. de sponsa. etc. secundū Gof. Io. An.

† Sed nominum variatio non excusat: nā vt ait Lactātius lib. 1. cap. 5. diuinarum Instituti. nō obstat appellationū diuersitas, cū ipsa significatione, ad vnum omnia reuoluātur.

2 Vel caueatur de re tradenda si pretium intra certum tempus fuerit numeratum. ff. de rediubi. act. ædiles. §. fin. & l. seq. Ioā. And.

olim quidam suffraganei tui, pro chrismate[a] certā† consueuerint accipere pecuniæ quantitatem, non metuētes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ solutionis anticipant[b], recipientes in media Quadragesima, quod recipere consueuere post Pascha: & vt causam recipiendi dissimulēt, nomen denariorum variant[c], denarios, quos prius chrismales, secūdo Paschales dicebant, cōsuetudinē† mediæ Quadragesimæ nuncupantes: & infra. ¶ Cum vero expressius exprimat venditionis speciem, qui prius[d] recipit pretium, quam rem conferat pretiosam, & gratis[e] sit gratia conferenda: Mandamus, quatenus taliter excessus corrigas supradictos, suffraganeos tuos, & officiales eorū, à tam illicita exactione compescens, quòd aliorum culpa[f] tibi ob tuam negligentiam nō imputetur ad pœnam. ¶ Prauam etiam illam consuetudinem[g] de tua prouincia studeas abolere, per quam pro ecclesiarum Inuestitura[h], archidiaconi marcham argenti, minores vero decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certam solui pecuniæ quantitatem.

¶ Idem.

¶ *Ordinatus in subdiaconum, qui prius præsentatori suo promisit, quòd nil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest; etiam si peccare non crediderit.*

CAP. XXXVII.

iij PEr† tuas nobis litteras intimasti, quòd cum D. lator præsentium vellet in subdiaconum ordinari, & certum

iij P*Er tuas.*]Duæ sūt partes, cōsultatio & responsio. Secunda: ibi, *Nos.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clericus cum vellet in subdiaconū ordinari, & certum titulum non haberet, rogauit quendam presbyterum, vt ipsum ad titulum ecclesiæ suæ præsentaret: Sed cum presbyter hoc facere nollet, promisit eidem, q̄ nunq̄ portionem aliquam peteret in ecclesia sua; si præsentaret eundem: & sic ad eius præsentationē fuit ordinatus: quærebatur quid iuris esset de ipso clerico? R̄ndet Papa, q̄ nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec in eo ordine debet ministrare, nec ad superiores ordines poterit promoueri. Nota, q̄ qui ordinem scienter recipit per simoniā, non habet executionem nisi cum eo dispensetur.

i ¶ *Intellexit.*]propter hoc non excusatur, vt bene sequentia nutāt: quia potuit consulere peritiores. 37. dist. c. non omnis. §. vlt. ff. de iuris & facti igno. l. regula. §. sed iuris. Ber.

¶ *Glo. seq. signat contrarium. soluit, & remittit.*

† Cap. 1. en. tit. in 4. compilatione. Ex hoc cap. collige necessario ordinandum, nisi habeat vnde viuat. Concilium Trident. sessio. 21. de reformat. cap. 2.

3 Vt not. supra cap. 1 & cap. veniens. Ioan. And.

k ¶ *Dispensatum.*]sic j. eo. cap. penult. vbi etiam imponitur pœna ordinatori, p̄sentatori, & p̄sentato: & ita dispensari potest cū simoniaco in ordine. Arg. ↄ 1. q. 1. erga simoniacos. & c. si quis neq;. sed illa capitula loquuntur in dignitate: & non negatur quin possit cū talibus dispensari: sed nulla misericordia est adhibēda in dignitate seruanda, quin oporteat eos renūuare, quia pœnitētiam (ordine vel beneficio retēto) agere nō possunt. 1. q. 7. requiritis. & s. de accu. inquisitionis. 1. respon. Quis possit cū talibus dispensare dictum est s. eo. de simoniace. & melius s. de renuntia. post trāslationem. De pœna istorum dicitur j. eod. cap. penul. & quis cum talibus possit dispensare.

l ¶ *Ministrare.*] triplici de causa, tum quia fuit hic mun' à lingua. 1. q. 1. sunt nonnulli. tū quia nulla conditio debet interuenire, vt s. eo. tua. & s. de pact. c. vlt. & 1. q. 2. q̄ pro. tum q̄a p̄ surreptionem voluit ordinem adipisci. arg. 24. dist. quando. & s. de elec. cum dilectis. Io.

C*Onsulere.*] Nō eget summario: q̄a breue, nec diuidit. Abbas.

CASVS. Quicunq; p̄ pecuniam aliquā administrationē obtinuerit, tam dantes quàm accipiētes, cū Simone percelluntur, & ab illa ecclesia repelluntur, in cuius ignominiā dare pecuniam voluerunt. Nota q̄ tā ementes, quam vendentes ecclesiarum administrationes, sunt simoniaci.

m ¶ *Administrationē.*] quod hic dicitur, intellige per id quod habes 1. q. 3. saluator. circa medū capituli, vbi habes, q̄ nulla administratio ecclesiastica potest vēdi vel emi, Præpositura, œconomi officium, vicedominatus, aduocatia, siue castaldionatus, & iudicatura, aut quælibet alia administratio, vt cap. si q̄s episcopus. in prin. causæ.

¶ *Glo. seq. arg. & argumentum determinat.*

n ¶ *Voluerunt.*] Arg. q̄ sola voluntas facit hominem simoniacum. 1. q. 1. qui studet 4. Sed hoc non credo, q̄ sola voluntas facit hominem simoniacū, dummodo contenta sit suis terminis. j. eo. c. vlt. licet alias peccet, vt ibi. Sed hic nō fuit cōtēta suis finib', immo processum fuit ad actū 5. & hoc notatur p̄ hoc q̄ dicit: tam ementes q̄ vendentes, vel ad studia emendi processerunt, quantū in eis fuit: vnde tanq̄ simoniaci iudicandi sunt 1. q. 1. q̄ studet. & sic intellige qđ dicit in fine, voluerūt.

titulum nō haberet: quendam presbyterū exorauit, vt ipsum ad ecclesiæ suæ titulum præsentaret: quòd cum ille facere recusaret, ipse illi firmiter repromisit, quòd nūquam si præsentaret eundem, in ecclesia sua aliquam peteret portionem: & sic ad præsentationem eius† extitit ordinatus; nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexit[i]: & infra. ¶ Nos inquisitioni tuæ taliter respōdemus: quòd nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatū[k], nec† ad superiores ascendere, nec in suscepto debet ordine ministrare[l].

¶ Idem.

¶ *Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium, seu ecclesiasticarū habēda: & dantes et recipiētes ab illa ecclesia sunt eijciendi. hoc dicit hoc cap. per alia verba, licet sit breue.*

CAP. XXXVIII.

COnsulere†: & infra. ¶ Quicunq; vicedominatum, vel aliam ecclesiasticarum rerum administrationem[m] per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cū† Simone percelluntur, & ab illa ecclesia, in cuius contumeliam dare pecuniam & accipere voluerunt[n], iuste excluduntur.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Simoniacum est aliquid exigere pro consecratione episcoporum, & benedictionibus abbatum, & ordinationibus clericorum, nec excusat consuetudo.*

CAP. XXXIX.

SIcut pro certo didicimus, in plerisque locis à plerisque personis, quasi colūbas in

S*Icut.*]Primo narrat excessum, & ipsius excusationem: Secundo ipsius excusationem reprobat, & excessum prohibet, & pœnam adijcit; ibi, *Tantum.* Abbas Siculus.

CASVS. In plerisq; locis à multis prælatis fiunt turpes exactiones, pro consecrationibus ep̄orum, benedictionibus abbatum, & consimilibus: & est taxatum, quantum debeat dari isti vel illi, huiusmodi prauitatem per consuetudinem defendentes: Concilium huiusmodi consuetudinē, quæ dicenda est potius corruptela, penitus reprobat, prohibendo

† Ipsum

† Alibi ... nec ad superiores ... mo ...

† Cap. 2. eo. tit. in 4. compilatione.

† In codice Barbatus ita. cum Simoniacis percelluntur.

† Idem ... Innocentium ... in concilio generali Lateran. ... cap. 63. & cap. 5. eo. tit. in 4. compilatione.

4 Et cap. ... vbi de hoc. Ioan. And.

5 Et si ... Interuenit ... est ... in ... dixi supra eod. ... super glo. ... Ioan. And.

templo vendentibus, fiunt exactiones & extorsiones turpes & prauæ, pro consecrationibus Episcoporũ, benedictionibus Abbatum, & ordinibus clericorum: estque taxatum quantũ sit isti vel illi, quantumve alteri vel † alij persoluendum: & ad cumulum damnationis maioris, quidam cupiditatem, & prauitatem huiusmodi nituntur defendere, per consuetudinem[a] longo tempore obseruatam. ¶ Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem huiusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, vt pro his siue conferendis, siue collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, aut extorquere præsumat: alioquin & qui receperit, & qui dederit huiusmodi pretiũ omnino damnatum, cum Giezi[b] & Simone condemnetur.

¶ Idem † in eodem.

¶ Religiosi pretio recepti, vnà cum recipientibus de monasterio expelluntur, & in arctioribus monasteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur: Sed recepti ante istud concilium, ponebantur sic recepti in alijs locis eiusdem ordinis, nisi multitudo sit in causa: ita tamen quòd renuntient primæ receptioni: & de nouo recipiuntur.

CAP. XL.

QVoniam † simoniaca labes adeo plerasq; moniales infecit, vt vix aliquas sine pretio recipiant in sorores; paupertatis[c] prætextu volentes huiusmodi vitiũ palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: Statuentes, vt quæcunq; de cætero talem cõmiserint † prauitatem, tam recipiens quàm recepta, siue sit subdita siue prælata, sine spe restitutionis de suo monasterio expellatur[d] †, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam[e] pœnitentiam retrudenda. ¶ De his autem, quæ ante hoc synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus prouidendum, vt remotæ de monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis eiusdem ordinis collocentur. Quòd si forte propter nimiam multitudinem[f] alibi nequiuerint commode collocari: ne damnabiliter in seculo euagentur, recipiantur in eisdem monasteriis dispensatiue de nouo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa monachos, & alios regulares decernimus obseruandum. ¶ Verum ne per simplicitatem vel ignorantiã[g] se valeãt excusare: Præcipimus, vt diœcesani episcopi singulis annis hoc faciant per suas diœceses publicari.

¶ Idem † in eodem.

¶ Episcopi nil exigere debent, vt permittant in ecclesiis sibi subiectis clericos institui, monachos profiteri, vel mortuos sepeliri: alioquin exacta restituentur duplicata.

CAP. XLI.

AVdiuimus de quibusdam episcopis, quòd decedentibus ecclesiarum rectoribus, ipsas interdicto subiiciunt, nec patiuntur alios in eisdem institui, donec ipsis certa summa

---

prohibendu expresse, ne pro talibus quocunq; prætextu aliquis extorquere præsumat aliquid vel exigere: Alioquin & qui dederit, & qui receperit, cum Giezi & Simone condemnetur. Nota q; praua consuetudo abolenda est. Item pro consecrationibus epũorum, & benedictionibus abbatum, & ordinibus clericorum, nihil est dandum vel accipiendum.

a ¶ *Per cõsuetudinem.*] Fingunt enim tales, q; in cõsecratione aliquid licite petitur, non pro consecratione, sed pro consuetudine. arg. 63. distin. quia sancta. & c. Agatho. & 1. q. 3. quæsitum. & in Authen. de sanc. epis. §. pro consuetudinibus. coll. 9. sed hoc non est verum: nec excusat consuetudo in huiusmodi spiritualib⁹ vendendis, immo magis accusat. s. eod. non satis. & cap. cum in ecclesiæ. vbi talia reprobantur. Io.

b ¶ *Cum Giezi & Simone.*] Gieзitæ dicuntur à Giezi seruo Helisei, q primo in veteri testamẽto vendidit gratiam sanitatis Naaman principi Assyriorũ: vnde venditores spiritualium ꝓprie dicuntur Giezitæ. Simoniaci dicuntur à Simone mago: qui postea in nouo testamẽto voluit emere gratiam Spiritus sancti. 1. q. 1. q. studet. & cap. cito turpem. Ber.

Q*Voniam.*] Sunt iiij. partes. Prima prouidet circa futura: Secunda circa præterita: ibi, *De his.* Tertia prorogat: ibi, *Hoc etiam.* Quarta publicationem fieri mãdat: ibi, *Verum.* Abbas Siculus.

Casvs. Simoniaca prauitas apud multas moniales intantum inualuit, q; vix recipere volunt aliquas in sorores sine pretio, paupertatis prætextu: Præcipit concilium ne de cætero istud fiat, statuens, vt quæcunq; de cætero talem commiserit prauitatem, & recipiẽs & recepta, siue subdita fuerit siue prælata, sine spe restitutionis de monasterio expellatur, in arctius monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudenda: De his vero, quæ ante istud concilium taliter sunt receptæ, statuit, vt de illis monasteriis, in quibus perperam sunt ingressæ, remoueãtur, & in aliis eiusdem ordinis collocentur: Si autem propter multitudinem hoc fieri non poterit: ne damnabiliter in seculo euagentur, de nouo dispensatiue in eisdem monasteriis recipiantur, mutatis locis prioribus, & inferioribus assignatis. Et hoc quod dictum est de monialibus, obseruandum est de monachis & aliis regularibus; & ne per simplicitatem vel ignorantiam aliqui se valeant excusare, præcepit, vt episcopi per suas diœceses hoc faciant publicari. Nota q; secundum istud concilium monachi & omnes regulares, qui scienter vel ignoranter sunt recepti per simoniam, sunt puniendi. Item constitutio extenditur ad præterita. Item propter multitudinem detrahendum est speritati. Item propter multitudinem dispensatur, vbi aliàs non dispensaretur.

¶ *Glo. seq. textum adiuuat per canones & decre. & l. demum determinat. vlti. consulit.*

c ¶ *Paupertatis.*] Prætextu enim paupertatis non debet quis operari peccatum mortale, sed potius quælibet mala pati. 32. q. 5. ita ne & s. de his quæ vi metuve cau. fi. sacris. nec eo prætextu ignoscendum est illis. ff. de ritu nup. palam. §. non est. Posset dici, q; si ita pauperes sunt, q; non possunt ibi alias aliquo modo aliquem recipere, quia non haberent ibi victum, sub hac forma possent recipi: Non habemus quid demus tibi pro victu, nisi tu portes tecum vnde viuas: dum tamen hoc non dicatur in fraudẽ, & sine aliquo pacto. arg. 1. q. 2. si quis ꝓpter hoc. 3. Io. sed tutius est vt nullo casu taliter aliquis vel aliqua recipiatur. Ber.

¶ *Glossa sequens obiicit de decre. dilectus. & inquisitionis, & soluit. deinum ponit quæstionem, quam soluit & remittit. Item aliam quæstionem, quam dupliciter soluit.*

d ¶ *Expellatur.*] Videtur hoc esse intelligendum cum distinctione illius decre. s. eod. dilectus. vt si directe actũ sit cõtra tales in modũ accusationis, quòd deponantur: Si in modum inquisitionis, fiat vt hic dicitur. sic distinguit illa decret. dilectus. Item argu. contra. s. de accusatio. inquisitionis. vbi deponitur simoniacus in modum inquisitionis. Credo quòd hodie standum sit huic constitutioni circa regulares simoniacos: vt pœna ista solummodo imponatur qualitercumque constet de crimine, vt in arctiori monasterio ad agendum perpetuã pœnitentiam detrudatur sine ordinis sui executione: cum alias pœnitentiam agere non possunt. 1. quæst. 7. requiritis. argumen. s. de accusat. inquisitionis. & satis intelliguntur depositi. nam extra claustrum morari non debent, ne damnabiliter euagentur: vt j. dicitur. & argumen. s. de regula. & transeun. cap. vltim. Sed nunquid restituitur ei pecunia? Potest dici quòd sic. s. eodem veniens. De hoc dictum est. s. eod. de hoc. Quid si non inueniuntur arctiora monasteria? Nihilominus mutabunt ea. argumen. 81. distin. valet. vel si visum fuerit, renuntiabunt locis suis, & denuo restituentur in illis dispensatiue, prout sequitur infra, de aliis qui ante hoc statutum sunt recepti, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.

e ¶ *Perpetuam.*] sic 1. q. 1. reperiuntur. & cap. si quis neque. sic hæretici cum redierint ad agendum pœnitentiam, in perpetuum carcerem detruduntur. j. de hære. cap. penult. quia & simonia dicitur hæresis. 6. q. 1. sed licet. Ber.

f ¶ *Multitudinem.*] vt propter hoc detrahatur seueritati. sic infra, de cleri. excommu. ministran. latores. & supra, de temp. ord. cap. 2. Bernard.

g ¶ *Vel ignorantiam.*] sic s. de loca. cap. 1. sic 82. dist. proposuisti.

A*Vdiuimus.*] Sunt tres partes principales: In prima narrat factum: In secunda inhibitionem facit: ibi, *Cum igitur.* In tertia puniri mandat: ibi, *Quòd si quis.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam epi decedentibus ecclesiarum rectoribus, ecclesias ipsas subiiciunt interdicto, nec permittunt aliquos in eisdẽ institui,

---

¶ Aliàs ista vel illi alij

¶ Vide supra eod. ca. in ecclesiæ. super glo. 2. Ioan. And.

¶ De Giezi, vnde Giezitæ vide lib. 4. Regum. cap. 5. & de Simone Mago, vnde Simoniaci seu Simoniani vide late per Gabrielem Prateolum lib. 17. de sectis hæreticorum. c. 15.

¶ Idem Innocent⁹ tertius in eodẽ concilio Lateranẽ. cap. 64. & cap. 4. eod. tit. in 4. compilat.

¶ Vide Guidonem Papæ decisione 80. & late per Syluestrũ in summa verbo simonia. q. 15.

¶ commiserit

¶ expellatur

¶ Et idẽ notatur supra eod. non satis in 1. glo. & de hoc 1. q. 2. in sum. Ioan. And.

¶ Idem Innocent⁹ tertius in concilio Lateranen. cap. 65. & c. 3. eo. tit. in 4. compil.

Et de materia vide etiã in c. cum in ecclesiæ. & in cap. veniens. & in c. dilectus. supra eod. tit.

Et quo detentionẽ non habẽt sed ad hoc respondet Hostiẽs. q cum de potest non sic de facili dispẽsabitur. de hoc supra de elec. non roi. cap. Io. An.

¶ De Iudæis quorundam. in tit. de pœniten. & remiss. oẽnis secundũ Hostiẽsem. Ioan. And.

institui,

instituí donec pecunia persoluatur. Item cum miles aliquis vel clericus domum religionis ingreditur, vel apud religiosos elegit sepulturam, si nihil reliquerit loco religioso, difficultates ingerũt, donec aliquid muneris recipiant: peruenit hoc ad notitiam Papæ, qui rñdet. Cum ergo non solum a malo, sed ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere, concilium huiusmodi exactiones duxit inhibendas: & qui contra hoc fecerit, exacta, duplicata restituat, in vtilitatem locorum, in quorum fuerant soluta dispendium, fideliter conuertenda. Nota, q non solum à malo abstinendum est, sed ab eo quod speciem mali habere videtur. Itẽ ecclesia potest suum recipere in duplum. Item ecclesiæ debet reddi pecunia, quæ in eius iniuriam data est, vel soluta.

superiorem cogi possunt officio iudicis implorato ad illam seruãdam, quæ ex pietate introducta est. Vel potest intelligi quod hic dicitur, vt Io. dixit, q laici abutuntur consuetudinibus, quæ illis pietatis causa permissæ sunt: vt cum permittitur eis præsentare clericum, ipsi volunt eum instituere: vel cum ipsi requirunt, vt consentiant, ipsi volũt eligere. De quibus habes s. de iure patrona. cap. præterea. & in plurib9 aliis: quod non credo. Sed dic vt prius dictum est. Bernard.

pecuniæ persoluatur a. Præterea eum miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religiosos eligit sepulturam, etiam si nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. ¶ Cum igitur non solum à malo, sed ab omni specie b mali sit, (secundum Apostolum) abstinendum: exactiones huiusmodi penitus inhibemus. Quòd si quis transgressor extiterit, exacta, duplicata c restituat, in vtilitatem locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter conuertenda.

¶ Idem † in eodem.

¶ Sacramenta sunt libere conferenda: cogit tamen ordinarius laicos obseruare laudabiles consuetudines.

CAP. XLII.

AD Apostolicam audientiam frequenti relatione peruenit, quòd quidam clerici pro exequiis mortuorum †, & benedictionibus nubẽtium, & similibus, pecuniam exigunt & extorquent: & si forte eorum cupiditati non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra vero quidam laici, laudabilem consuetudinem, erga sanctam Ecclesiam pia deuotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ prauitatis nituntur infringere, sub prætextu canonicæ pietatis d. ¶ Quapropter super his, prauas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus obseruari: Statuentes, vt libere conferantur e ecclesiastica sacramenta: Sed per episcopum loci veritate cognita, compescantur, qui malitiose nituntur laudabilẽ f consuetudinem immutare.

¶ Honorius tertius vniuersis Abbatibus & fratribus Cisterciẽ. ordinis.

¶ Prohibet abbates Cistercienses solemniter installari: & ponit formam obedientia, quã præstãt suis episcopis.

CAP. XLIII.

NE † Dei g ecclesiam: & infra. ¶ Installationis † solemnitates h in electis Abbatibus ordinis vestri fieri prohibentes: Adijcimus, vt archiepiscopi & episcopi ea sint forma professionis i contenti, quæ ab origine vestri ordinis noscitur instituta, quæ talis est: Ego frater Abbas Cistercieñ. ordinis subiectionem, & reuerentiam, & obedientiam à sanctis Patribus constitutam, secundum regulam sancti Benedicti, tibi domine Episcope, tuisque successoribus k canonice l substituendis, & sanctæ sedi Apostolicæ saluo ordine m meo, perpetuo me exhibiturum promitto.

¶ Gregorius nonus Priori sancti Thomæ Esculañ.

¶ Recepto in canonicũ debetur præbenda & redditus, consuetudine non obstante, quòd non seruaueris prauam consuetudinem de aliquo temporali dando ipsis canonicis.

CAP. XLIIII.

IAcobus † canonicus Esculanus exposuit, quod cum ipse in ecclesia Aprutiñ. sit re-

¶ Glo seq. soluit, quærit & remittit.

a ¶ *Persoluatur.*] Nunquid talis dicitur simoniacus, qui sic soluit pecuniã? Videtur q non, quia redimit ius suum. vt s. eod. dilectus. vbi plene de hoc. sicut licitum est alicui corrumpere accusatorem suũ: vt 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. Io.

b ¶ *Sed ab omni specie.*] Arg. 1. q. 1. emendari. & s. de vita & hone. cleri. cum ab omni.

c ¶ *Duplicata.*] sic s de cen. pcurationes. in fine. & s. de immuni. eccle. quia plerique. & in Authen. de san. epis. in 2. colum. §. si vero laicus. coll. 9. Ber.

AD *Apostolicam.*] Primo ponit clericorum & laicorum excessum: Secundo contra vtrumq; prouidet: ibi, *Quapropter.* Abbas Sicu.

CASVS. Quidam clerici pro benedictionibus nubentium & exequiis mortuorum, & similibus pecuniam exigunt, & extorquent: & nisi eis fuerit satisfactum, fraudulenter impedimenta opponunt: E conuerso sunt quidam laici, qui laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam deuotione fidelium introductam infringere nituntur sub prætextu pietatis: vnde concilium super his prauas exactiones prohibet fieri, & pias consuetudines præcipit obseruari: statuit, vt libere conferantur ecclesiastica sacramenta: & per epm loci compescantur, qui laudabilem consuetudinem mutare nituntur. Nota, q laudabilis consuetudo seruanda est: & episcopus loci per officium suum illam faciat obseruari.

d ¶ *Pietatis.*] Prætextu impietatis non est impietas committenda. 1. q. 1. non est putãda. & 14. q. 5. neq; enim si agris. & 30. q. 1. nosse.

e ¶ *Libere conferantur.*] sacramenta enim ecclesiastica gratis sine aliqua exactione sunt conferenda. s. eodem, cum in ecclesię. & cap. ea quæ.

¶ Glo. seq. dupliciter legit finem cap. sed primam lecturam approbat.

f ¶ *Nituntur laudabilem.*] Ergo laudabilis consuetudo seruãda est, cuius transgressor vt iuris punitur. 11. distin. in his. Et videtur ex hac littera, q clerici, licet nihil petere possint pro talibus sacramentis, si consuetudo laudabilis super his seruari consueuit, q per

NE Dei.] Duæ sunt partes: Secunda: ibi, *Adijcimus.* Abbas Siculus.

¶ Glo. seq. ponit casum litteralem.

g ¶ *Ne Dei.*] CASVS. Abbates Cistercieñ. ordinis consueuerãt dare archidiaconis palafredum in sua installatione, vel aliud æquipollens: quod prohibuit Honorius Abbatibus: & ne de cætero taliter installẽtur: sed obedientiam faciant suis episcopis prout dicitur in litera. B. Nota q episcopus diœcesanus abbatem Cistercieñ. ordinis installare non debet: Licet in aliquo instrumẽto fiat metio de aliquo alio, non ideo debet illud exhiberi. Item si nõ exhibetur statutum ordinis contrarium, adstringitur regularis mãdato episcopi. Item cõtra statuta regulæ non debet monachus diœcesano obedire.

h ¶ *Solemnitates.*] Installare Abbates, & Abbatissas in sede ponere, pertinet ad officium archidiaconi. s. de offic. archidiaco. cap. vt nostrum. & talis installationis solemnitas non requiritur i Abbatibus ordinis Cistercieñ. vt hic patet.

i ¶ *Forma professionis.*] qua profitentur se præstaturos suis epis subiectionem, & cætera quæ sequuntur. sic & archiepiscopi debent esse cõtenti forma professionis à canonibus constituta. s. de maio. & obed. dilecti. qua & Papa contentus est, vt ibi dicitur.

k ¶ *Successoribus.*] & ita postq̃ fecit obedientiam prædecessoribus, amplius eam facere successoribus compelli non debet: vt s. de iureiu. veritatis. & idem in vasallo, vt ibi dicitur.

l ¶ *Canonice.*] Aliàs non teneretur: puta si esset intrusus sine consensu clericorum. 12. q. 2. alienationes. Ber.

m ¶ *Saluo ordine.*] Nam contra regulam obedire non tenentur, vt hic dicitur, in his quæ contra regulam: vel quæ illicita sunt, nullus obedire tenetur. 11. q. 3. si quis episcopus. & cap. non semper. & cap. si dominus. & cap. Iulianus. sed bonum quod agitur, qnq; pp obedientiam intermittitur. 11. q. 3. quid ergo. & est simile huic loco. s. de iureiur. ego enim. Ber.

IAcobus.] Prætextu consuetudinis non debet exigi prandium à canonico de nouo recepto. hoc dicit. Diuiditur: nam prima pars ponit querelam: secunda dat iudicem: ibi, *Quo circa.* Abbas Siculus.

CASVS. Iacobus iste canonicus Esculanus receptus erat in fratrem & canonicum in ecclesia Aprutiñ. canonici illius ecclesiæ partem be-

1. Thess. cap. 5.

Idem Innocentius tertius in concilio Lateran. cap. 66. & cap. 6. con. tit. in 4. compilat.

Et pro intellectu prætor Doctores hic, vide B. Thomam 2. 2. q. 100. art. 2. ad 4. argumentum. & Syluestrũ in summa verbo, simonia q. 8. vbi plenissime.

Vide Paulum de Castro consil. 401. incip. viso processu. & consil. 342. incip. circa primum. & Bellamerã consil. 32. incip. quod minister.

Immo vere est simoniacus, cum non det pecuniam pro redimenda vexatione in qua sit, sed quæ cidit B. Thomas 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. arg. adde Panormitanũ hic.

Hunc Canonem inuenio in antiquis & manuscriptis Gregorij collectionibus.

Qualiter hoc cap. spectet ad titulum, vel liquet ex casu, & clarius hic ex Panormitano, & aliis.

Installatio suisquam de electis & abbatibus instituta circa in sellam, idest, in sedem suæ locationis in choro, & Abbatis deputatum ad sedendum.

Vide Doctores in c. 1. supra eod. tit. B. Thomam 2. 2. q. 100. art. 3. & Syluestrum in summa verbo, simonia. q. 8. & 9. & 25.

tem beneficij sui sibi assignare nolebant, nisi primo reciperēt prandium ab eodem, consuetudinem prætendentes, vt à canonico de nouo recepto prandium recipiant: Mandat Papa cuidam priori, quatenus si est ita, consuetudine illa nequaquam obstante, compellat canonicos illos, vt præbendam sicut vni ex aliis isti conferant & assignent. Nota, quòd pro spiritualibus nihil dari debet, etiam obtentu alicuius consuetudinis.

a ¶ *Tali consuetudine.*] quæ non excusat. sic s. veniens. immo potius simoniam inducit, quia pro pastu vel pastello exigi aliquid non debet pro huiusmodi spiritualibus. s. eod. cap. 1. & 1. q. 3. si quis præbēdas, non obstāte aliqua consuetudine: vt ibi s. eod. in pluribus cap. Ber.

S *i quis.*] CASVS. Quia frequenter ordinantur aliqui sine certo titulo, propter quod fiunt promissiones illicitæ: statuit Gregorius, quòd si aliquis ordinauerit, seu ad ordinem præsentauerit aliquem, recipiens ab eodem promissionem vel iuramētum, quòd super sua prouisione non inquietabit eundem: ordinator à collatione, & præsentator ab executione ordinum per trienniū nouerint se suspensos: & ordinatus ab ordine sic suscepto nouerit se suspensum, donec dispensationem, per sedem Apostolicam meruerint obtinere. Nota quòd quis punitur in eo, in quo deliquit. Itē solus Papa dispensat cum illis qui scienter p simoniam ordinant, vel præsentant, vel ordinantur.

ceptus in canonicum & in fratrem, canonici eiusdem ecclesiæ partem prouentuum, ac præbendam sibi assignare recusant: quandam consuetudinem a prætendentes, quòd prandium habere debeant à canonico recepto de nouo. ¶ Quo circa mandamus, quatenus si est ita: dictos canonicos, vt tali consuetudine a non obstante, sibi sicut vni ex aliis, in prouentibus & præbenda prouideant, appellatione remota, compellas.

¶ Idem.

¶ *Qui ordinauit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso prouisionem: ordinator per triennium à collatione, præsentator vero ab executione ordinum etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus vero ab ordine perpetuo sit suspensus: & solum per sedem Apostolicam cum eis dispensatur.*

CAP. XLV.

SI † quis ordinauerit, seu ad ordinem præsentauerit aliquem, promissionem vel iuramentum b ab illo recipiens, quòd super prouisione sua nō inquietet † eundem: ordinator à collatione, præsentator vero ab executione ordinum per triennium c, & ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem d super hoc per sedem Apostolicam e obtinere meruerint, nouerint se suspensos f.

¶ Idem.

¶ *Habet duo dicta, secundum ibi 2. & ad resignationes. Et propter breuitatem & varietatem lecturarum aliter non summatur.*

CAP. XLVI.

MAndato ¶ nostro recepto, vt cum monachis, qui per simoniam dato aliquo, locū in monasterijs sunt adepti, secundum constitutionem generalis concilij g dispensares: & infra. ¶ Consultationi tuæ breuiter respondentes, dicimus mandatum Apostolicum, etiam ad Abbates h extendi: Et ad resignationes spiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi i præcedente, vtrinque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori) eos pro simonia huiusmodi nō teneri.

farentur & conuincerentur, deponerentur ex tali promissione vel iuramento. Bernar.

d ¶ *Dispensationem.*] sic s. eod. per tuas nobis.

e ¶ *Per sedem Apostolicam.*] hic patet, quòd cum simoniaco scienter in ordine, solus Papa dispensat. idem intelligo in dignitate & beneficio: vt dixi s. eod. de simoniace. & s. de renū. post translationem.

f ¶ *Suspensos.*] ipso iure.

M *Andato.*] CASVS. Quidam recepit in mandatis à Papa, vt secundum constitutionem generalis concilij. s. eod. quoniam. dispēsaret cum monachis, qui per simoniā aliquo dato in monasterijs sunt recepti, nulla de Abbatibus in mādato Papæ habita mentione: consuluit iste Papam, vtrum auctoritate illius mandati posset dispensare cū abbatibus: Item aliqui sunt adepti spiritualia nullo dato pretio, nullo pacto dandi vel recipiendi præcedente, sed solo affectu animi antecedente hinc inde: quæritur, vtrū isti propter istum affectum teneātur ad resignationem huiusmodi spiritualium? Ad primū rñdet Papa, quòd mandatum Apostolicum ad abbates extēditur: & sic constitutio illa, quæ simoniaca continet dispensationem per Papam exhibendam. Ad secundum rñdet, quòd isti p huiusmodi simonia nō tenentur ad resignationem spiritualium vel temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente ex vtraque parte taliter acquiruntur; sed sufficit delinquentibus per solam pœnitentiam in hoc casu suo satisfacere creatori. Nota, quòd beneficium principis latissime interpretandum est. Item simonia solo affectu animi non committitur: nec renunciare quis tenetur spiritualia vel temporalia pro tali simonia: licet aliàs peccet. Item affectus siue voluntas punitur.

¶ *Glossa sequens quod hic de iuramento dicitur condimnat: demum signat contrarium.*

b ¶ *Promissionem vel iuramentum.*] Pactum tale siue iuramentum turpe est, ideo nullam obligationē inducit. s. de pac. cap. vlt. & ff. de verb. oblig. ff. eod. si stipuler vt id. Et ita habes, quòd si principale non tenet, nec iuramentum super hoc factum. sim. s. de foro compe. si diligenti. in fi. C. de legi. non dubium. Arg. s. de iureiu. debitores. & licet talis obligatio non tenuerit, : punitur ordinator à collatione ordinum: vt in eo puniatur in quo peccauit. s. de iure pat. pastoralis. cum suis similibus.

¶ *Glo seq recipit per obiect. quòd deponi debebant, ex quo, &c. soluit. solutionis obycit, & respondet. In fine qua fuit additio, dat verum intellectū.*

c ¶ *Ab executione per triennium.*] & ita simoniaci iudicantur, nec tñ deponuntur, nisi quia ad tempus suspenduntur: sed hoc forte ideo est, quia nihil datur vel recipitur pro ordinatione vel præsentatione, quia simonia est, studiosa voluntas emendi, vel vendendi spūalia. arg. 1. q. 1. q studet. sed emptio vel venditio sine pretio nō consistit. Instit. de emp. & vend. §. pretium aūt. & ff. eod. l. s. S. fine. sed hic nullum pretium datum est. Sed contra: iste remisit ius, quod sibi competeret ex tali præsentatione contra psentatorem, vel ordinatorem, qui tenebatur sibi ad prouisionem. s. de præbend. cū secundum Apostolum. sed idem est remittere quod dare. s. de testi. veniens 1. & ff. de calum. quinetiam. & ita debent deponi. Hic nihil remittit, quia nihil adhuc debetur, sed renunciatur iuri, quod in futurū posset acquiri si præsentetur debito modo: sed in contrarijs remittitur quod in præsenti debetur. sed si hic fieret talis remissio, deponeretur tam dans, quàm recipiens, si conuinceretur. s. eod. de hoc. & c. insinuanim. & ideo minor pœna imponitur propter affectum cum opere subsecuto. s. de biga. nuper. & c. vlt. & hoc intellige si crimen sit occultum: si vero esset manifestum, semper essent suspensi. & si accu-

g ¶ *Concilij*] s. eo. quoniam.

h ¶ *Abbates.*] Mandatum fuit alicui, vt dispēsaret cum monachis, qui per simoniam monasterium suot ingressi, nulla mentione habita de abbatibus, & tamen hoc extenditur ad abbates, & ita habes hic arg. quòd beneficium principis largissime interpretandum est. j. de verb. sign. olim. & ff. de consti. princ. beneficium. & s. de dona. cū dilectus. in fi. arg. quia in beneficiis, vt ibi dicitur, plena est interpretatio facienda. Item arg. cui cōceditur minus, & maius concessum videtur: vt 16. q. 2. visis, sed potius contrarium dici consueuit. s. de deci. ex parte. sic quod de monachis dicitur, ad regulares extenditur. s. de postulan. ex parte. Ber.

i ¶ *Affectu animi.*] Ergo sola voluntas, siue affectus animi non facit aliquem simoniacum, licet aliter peccet: vt dixi. s. eod. consulere. & est simile s. eod. tua. ad hoc. & simile. j. de vsur. in ciuitate. sed secus videtur in vsura, vbi sola spes vsurarij vsuram inducere videtur: vt 14. q. 3. cap. 1. & j. de vsur. cōsuluit. Item habes hic, quòd affectus siue voluntas punitur, & merito; quia non ambitione, sed labore ad honorem conuenit peruenire. C. de re mil. contra publicam. lib. 12. & 61. distin. miramur. in fi. & talibus honor est auferendus. 8. q. 1. in scripturis. & 1. q. 6. sicut is. & hic. & hæc ambitio sola pœnitentia purgatur sine renuntiatione, & huiusmodi leuis simonia potest leuiter indulgeri. sic 68. distin. sicut. & s. de accusa. cum dilectus. & ita collige, quòd aliquis promouetur cum mortali, nec deponitur, nec dicitur proprie simonia talis affectus animi. Bernar.

Notabilis est & difficilis huius cap. diffinitio de eadem materia & intellectu vi de Dominicum Sotum lib. 9. de iustitia & iure. q. 8. art. 1. ad 6. argumentū. Martinum Nauarrum in Manuali cōfessariorum cap. 23. tit. de simonia. adde Conarruuiam in regula peccatum. de reg. iur. lib. 6. in 2. part. Relect. 1 inano. & Romanū consil. 158.

Concor. l. ad rem mobilem. & l. legatum. ff. de procurat. & l. iurisgentium. § adeo. C. de pact.

Vide Tur recremata in cap. statuimus. & in cap. ordinationes. 1. q. 1. & Sylvestrum ... in verbo præcedenti.

Adde quæ not. de præben. in epi. ... lib. 6. in vle. glo.

Vide beatum Thomam 2. 2. q. 100. art. 2.

NE PRAELATI VICES SVAS, vel ecclesias, sub annuo censu concedant.

¶ *Supra visum est de simonia in genere, nunc submittit de quadam ipsius specie, scilicet ne prælati vices suas, &c. Abbas Siculus.*
De hac materia tractatur 89. distin. & 1. q. 4. per totum. 21. q. 2. præcipimus.

TITVLVS IIII.

Ne Prælati vices suas, vel ecclesias, sub annuo censu concedant.

¶ Alexander iij. in concilio Lateran.

¶ *Qui dat pecuniam, vt episcopalem vel spiritualem iurisdictionem exerceat, officio suo priuatur: & sic conferens illud amplius conferre non poterit, & canonice punietur. hoc dicit cum sequentibus.*

CAP. I.

Præterea, quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani[a] vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate[b] episcopalem iurisdictionem exercent: Præsenti decreto statuimus, vt qui † de cætero hoc præsumpserit, officio suo priuetur: & episcopus cõferendi hoc officiũ, potestatẽ amittat[c].

¶ Idem in concilio Turon.

¶ *Summatum est supra capitulo proximo.*

CAP. II.

Quoniam † in quibusdam partibus decani quidam, vel archipresbyteri, ad agendas vices episcoporum, seu archidiaconorum, & terminandas causas ecclesiasticas, sub annuo pretio[d] statuuntur[e]: quod ad sacerdotum grauamen, & subuersionem iudiciorum non est dubium redundare: id vlterius fieri prohibemus. Quod si quis de cætero fecerit, remoueatur à clero. Episcopus autem, qui hoc sustinuerit, & † ecclesiasticam iurisdictionem sua patitur dissimulatione peruerti, districtione canonica percellatur[f].

¶ Idem.

¶ *Regimen ecclesiæ sub annuo censu committi non debet.*

CAP. III.

Quoniã † enormis quædã cõsuetudo in quibusdam locis, contra sanctorum Patrum institutiones inualuit, vt sub annuo pretio sacerdotes ad ecclesiarum regimen statuantur[g]: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus[h]: Quia dum sacerdotiũ[i] sub huiusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

¶ Idem Exon. episcopo.

¶ *Fructus ecclesiarũ sub annuo censu concedi possunt.*

CAP. IIII.

Querelam † magistri G. recepimus, quod cum ecclesiam de Chephalai †, à G. persona eiusdem ad annuũ censum tenendam, per septennium suscepisset: ipse antequã

¶ *Præterea.*] Primo ponit excessum, quẽ secũdo punit. ibi, *Præsenti.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam epi pro certa quantitate pecuniæ vendebant episcopalem iurisdictionẽ quibusdam, qui Decani vocabantur: statuit concilium Lateranẽ. q qui de cætero iurisdictionẽ episcopalem taliter receperint, officio suo priuentur: & epi conferendi hoc officium potestatẽ amittant. Nota q iurisdictio episcopalis vendi non debet, sed gratis cõferri, aliàs puniuntur, vt hic dicitur. Item punitur quis in eo in quo deliquit.

a ¶ *Decani.*] id est, archipresbyteri rurales, q spiritualẽ habent iurisdictionẽ. 50. dist. in capite. sic appellantur ꝫ. de censib. cum Apostolus. & ꝫ. de offi. archidiaco. ad hæc. §. vlt. Ber.

¶ *Glo. seq. principium recti per distinctionem, aut vicarius dato episcopo. &c. secundo arg. signat contrarium, & ibi remittit. tertio dicit de pertinentibus ad titulum.*

b ¶ *Quantitate.*] data epo pro sua iurisdictione, quam emũt isti Decani; quod non licet, vt hic patet, sed econuerso eps si committat vices suas alicui, potest & debet ei constituere salarium de camera sua, cum ille ad hoc non teneatur. arg. 12. q. 2. charitatem. & cap. quicunq; 2. † Item est hic arg. q plebani siue archipresbyteri non habent iurisdictionem, & hoc satis videtur, nisi habeant ex consuetudine. j. de exces. pla. ad hoc. arg. contra ꝫ. de offi. ordi. cum ab ecclesiarum. vbi de hoc. & hæc decret. & sequens pertinet ad primam partem tituli: & expone, vices, idest, iurisdictiones. vnde consueuit dici; committo tibi vices meas: idest, iurisdictionem meam.

c ¶ *Conferendi.*] vt in eo puniatur in quo peccauit. sic ꝫ. tit. proxi. c. penult. & ꝫ. de elec. cum in cunctis. & c. nihil est. 1. q. 1. si qui epi. & ꝫ. de tempo. ordi. litteras. & in pluribus aliis capitulis ibi, & qui recipit, officio suo priuabitur. sic ergo patet q iurisdictio vendi nõ potest. j. cap. prox. & 21. q. 2. præcipimus. arg. ꝯ. j. eod. cap. vlt. non est contra, quia ibi non loquitur de iurisdictione, sed de fructibus, qui conceduntur ad firmam. Bernar.

¶ *Quoniam.*] Diuiditur: quia primo ponit excessum, quem expressa causa finaliter prohibet: Secũdo pœnam addit: ibi, *Quod si quis.* Abbas Siculus.

Casus. Epi & archidiaconi ad agendas vices suas, & causas ecclesiasticas terminandas quibusdam Decanis seu archipresbyteris sub annuo pretio committebant, qđ in subuersionem iudiciorum & grauamen sacerdotum redundabat: statuit concilium Turon. q istud de cætero non fiat: qđ qui fecerit, remoueatur à clero: & eps q hoc sustinuerit, & iudicia ecclesiastica dissimulat, puerti, canonice puniatur. Nota, q eps gratis iurisdictionẽ suã impẽdere debet.

d ¶ *Pretio.*] quod non licet. ꝫ. c. proxi. immo simoniacum est: & ne subditi hac occasione vltra debitum aggrauentur. arg. 23. q. 1. militare. & vbicunq; eps aliquid gratis facere debet rõne officij, si aliquid exigat, simoniam committere videtur: maxime cum iurisdictio sit spiritualis: vt 1. q. 3. ex multis. & c. vendentes. & c. non solum. T.

e ¶ *Statuantur.*] nunquid eps potest dare ordinarium iudicem? Non, sed tãtum princeps, vel lex. arg. 2. q. 6. cap. à iudicibus. §. quod de arbitris. ff. de iuri. om. iud. & quia. sed ab vniuersitate eligendus est: & tũc lex dat ei iurisdictionẽ ordinariam. arg. 63. dist. si in plebibus. in Authen. de defen. ciuita. §. nos igitur. colla. 3. Si tñ consuetudo est, q eps dat ordinariam, admittẽda est, ita tñ vt perpetuo instituatur, & non sub censu certo. arg. C. de emanc. l. 1. Lau.

f ¶ *Canonica percellatur.*] vt dictum est ꝫ. c. proxi. qñq; tñ deponitur. 81. dist. dictum. qñque vero ad tẽpus suspendit. 1. q. 1. quicquid. & 21. q. 4. præcipimus. epi. presbyteri. arg.

¶ *Quoniam.*] Primo narrat cõsuetudinẽ, quã secũdo prohibet: ibi, *Ne id.* Tertio causam reddit: ibi, *Quia.* Abbas Sicul.

Casus. Consuetudo erat in quibusdam locis ꝯ institutiones sanctorũ Patrum introducta, vt sacerdotes sub annuo pretio ad regimẽ ecclesiarum constituantur: pcipit cõcilium Turonẽ. ne id de cætero fiat: q dum sacerdotium taliter venale disponitur, ad pmium retributionis æternę consideratio non habetur. Nota, q cura animarum sub annuo censu constitui nõ debet.

g ¶ *Regimen statuantur.*] tamẽ prælati: quia simoniacum est, si pro pretio ecclesiarum regimen committatur. 1. q. 3. saluator. sed si iusta causa absens esset, vel aliàs intendere eps non posset, cõstituere potest sibi vicarium, cui de suo prouideat[a]: vt dixi. ꝫ. eo. c. 1. & talis vicarius habebit curam animarum delegatam. ꝫ. de offi. vica. c. vlt. Lau.

h ¶ *Prohibemus.*] 1a. 1. q. 2. præcipimus. & 1. q. 3. si quis dator.

i ¶ *Sacerdotium*] idest, prælatura, & pertinet ad secundam partem tituli. Vel ecclesias, idest, prælationes, quæ pretio dari non debent, nec esse debent censuales: sed ecclesia bene posset constitui ab initio censualis. ꝫ. de censi. scientes. & c. prohibemus.

¶ *Querelam.*] Primo ponit conductoris querelam; Secundo dat ei iudicem: ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casus. G. rector ecclesiæ de Cephalai, prouẽtus ipsius ecclesiæ cõcessit ad firmam, seu locauit magistro G. vsq; ad septenniũ, certum censum eidẽ rectori annuatim reddẽdo, pstita fide ab ipso rectore dicto magistro, q vsq; ad dictũ tẽpus nullam iniuriã vel grauamen sup ipsa ecclesia inferret eidẽ: sed ipse ꝯ fidem pstitam veniens, ante vnius anni spatium ecclesiam ipsi G. auferre psumpsit: vnde idem magister conquestus est dño Papæ: ideoq; mandat Papa epo Exon. quatenus si ita est, rectorem illum compellat, vt pfatam ecclesiam dicto G. restituat, & vsq; ad tempus constitutum sm q inter eos conuenit, ipsum eandem ecclesiã permittat pacifice possidere. Nota q ecclesia, idest, obuentiones ecclesiæ possunt ad tẽpus locari, siue concedi pro certo censu annuatim reddendo.

a ¶ Prælati.

---

† Cap. 15. incip. Cum in officijs. §. præterea quibusdam. & cap. 1. tit. de prælatis ne vices suas. in 1. compil.

Et de materia huius cap. & seq. præter alias nunc paulopost, vide Sylnestr. in sum. verbo: simonia. §. 84.

† In codice Barbanæ legitur: vt qui talia de cætero præsumpserit. officio suo priuetur.

† Post concilium Lateranen. sub Alexan. iij. par. 2. cap. 1. & cap. 2. tit. de Prælatis ne vices suas. in 1. compilat.

Et de intellectu & materia vide Turrecrematam in cap. præcipimus. 21. q. 2.

† Et supra de offi. ord. cum ab ecclesiarum. & idem innocentius Gof. & Hostiens. Ioh. And.

† Alias ius & ecclesiasticam iudicia, fua. &c.

† Post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 2. cap. 1. & cap. 4. eod. tit. in 1. compilatione.

Et vide Turrecremata in præcedenti cap. citatum.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compilatione & post concilium Lateran. par. 28. cap. 1.

Et de materia textus & glossæ plene Turrecremata apud Gratianum 1. q. 3. in principio.

† Cephalai. † Capelly.

† Ad hoc supra de appel. c. peruenit. de cle. ægro. de rescriptis. de cle. non residẽ. cap. pen. & infra de cle. ai. ex eo. §. porro. lib. 6. per quod videtur, q epe hoc locare debeat. Ioan. And.

eam, per vnius anni spatium tenuisset, auferre præsumpsit: quamquam præstita [a] fide firmauerit, quòd vsque ad statutum terminum [b] nullam ei exinde molestiam vel grauamen inferret. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si constiterit ita esse, eum districte compellas, vt præfatam ecclesiam [c] dicto G. restituat: & vsq; ad terminū constitutū (secundum quod inter se conuenerint †,) ipsum eādē permittat pacifice possidere.

TITVLVS V.

De magistris †, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

¶ Ex concilio Lateranen. †.

¶ Ecclesia cathedralis prouidere debet magistro de beneficio, qui clericos eiusdem ecclesiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio priuatur.

CAP. I.

QVoniā ecclesia Dei, sicut pia mater prouidere tenetur, ne pauperibus, q parentum opibus iuuari non possunt, legendi, & proficiendi opportunitas subtrahatur, per vnamquamque [d] cathedralem ecclesiam magistro [e] qui clericos eiusdem & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium [f] præbeatur: & infra. ¶ Pro † licentia vero docendi nullus pretium exigat [g], vel sub obtentu alicuius cōsuetudinis [h], ab eis †, qui docent aliquid quærat: nec docere quemquam qui sit idoneus [i], petita licentia interdicat. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur, vt in ecclesia fructum † sui laboris [k] non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, ecclesiasticum profectū nititur impedire.

¶ Alexander tertius Vinton. † epo.

¶ Pro licentia docēdi nihil exigi debet vel promitti, & exactum restitui, & promissum remitti debet, & negligente inferiore Prælato ad magistrū constituendū, supplebit hoc superior.

CAP II.

PRohibeas †, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur [l]. Si quid vero postea solutum fuerit vel promissum,

a ¶ *Præstita fide.*] Si enim contra fidē vel iuramentū nulla venisset necessitate cōpulsus, priuari poterat ecclesia. ī. de iureiuran. querelam. & ī. de fideius. peruenit.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

b ¶ *Statutum terminum.*] Sed pone q interim moriatur G. persona ecclesiæ, quæ locauit, nunquid successor † tenetur stare ɔ̄ctui? Potest dici, si nomine ecclesiæ p vtilitate ecclesiæ ɔ̄traxisset, & pecunia inde recepta in vtilitatem ecclesiæ conuersa fuisset, teneretur successor stare ɔ̄ctui. ī. de solu. c. f. 12. q. 2. cap. hæc huius præcisi. & cap. quicunque suffragio. & 10. q. 2. hoc ius. §. & his creditor. & ī. de deposit. c. 1. 35. dist. ecclesiæ principes. in fi. Si vero non p vtilitate ecclesiæ, sed vt ipse tamquam Prælatus perciperet redditus ad firmam, successor stare non tenetur. ī. de pre. c. 2. q2 vltra tēpus suum ecclesiam locare nō potuit. & si soluit aliquid vltra, sibi imputet, quia hoc præuidere debuit. ff. loca. si quis domum. §. 1.

† De materia huius glossæ vide plene q Antonium Gomezium tom. 2. variarum resol. cap. 3. de locatione & conductione.

† conuealit

† Vide omnino concil. Tridentin. sessio. 5. de reformat. c. 1. & sessio 23. de reform. cap. 18.

† Lateran. sub Alexandro iij. cap. 18. & cap. 1. eo. tit. in 1. cōpilatione. Et præter concil. Tridenti. proxime citatum concordat concilium Lateranen. sub Innocētio iij. c. 11. relatū in c. quia infra eod. vbi hoc statuta roboratur.

¶ *Glos. seq. obijcit & soluit ponendo sex significationes huius verbi, ecclesia Secūdo ɔ̄rit opponendo, & soluit. Tertio ɔ̄rit de ratione & respondet.*

c ¶ *Præfatam ecclesiā.*] Hæc decretalis videtur ɔ̄tra rubricæ, & ī. cap. proxi. vbi ecclesia sub annuo censu concedi prohibetur, & hic promittitur: vnde nō facit ad titulū istum: Solue per hanc distinctionē: Ecclesia [a] multis modis dicitur: q2 dr̄ ecclesia malignātium: vnde Psalmista: In ecclesiā malignantium non introibo. Et dicitur ecclesia collectio fidelium. de conse. dist. 1. ecclesia. Et dr̄ ecclesia murorum ambitus. de cōse. dist. 1. de fabrica. Et dr̄ ecclesia corp' Christi. 1. q. 1. in ecclesia. & 16. q. 2. sed & illud. Et dr̄ etiā ecclesia plātura ipsius ecclesiæ: vt ī. c. p. xi. Itē dicitur ecclesia ipsæ obuētiones ecclesiasticæ puenietes occasione ecclesiæ: vt hic. & in hac significatione, ecclesia cōcedit ad firmam sub annuo censu reddendo: qđ licet: q2 nullū spirituale locat: & ideo non ɔ̄dicit c. pxi. neque rubricæ. Sed quare ponit in titulo isto? melius poneret ī. de iureiur. vbi similis decretalis ponit. q̄relam. Sed ideo ponit, ne videret phibita talis locatio, eo q simpliciter vr̄ prohiberi, q ecclesia sub annuo censu nō cōcedat in titulo istu. Sed quare potius prohibet iurisdictio sub annuu cēsu cōcedi? Rñdeo q illi qui iudicant, nihil debent accipere. in Authē. vt iudi. sine quoquo suffra. coll. 2. cū ex officio suo ad hoc teneant, & ex administratione: cum epatus ad hoc eis sint deputati: sed hic lucantur ipsi fructus, qui etiam aliàs possunt vendi & distrahi.

a De varia significatione huius nominis, ecclesia, vide plenissime per Turrecremata in summa de ecclesia lib. 1. cap. 2. vbi plures alias affert significationes.

DE MAGISTRIS ET NE ALIQVID exigatur pro licentia docendi.

¶ Supra visum est qualiter spiritualia pretio concedi non debent: nunc submittit de quibusdam habentibus instar spiritualium: vt de magistris, & licentia docendi: vt in nigro. Abbas.

De hac materia tractatur 37. & 86. dist. p totū. 61. dist. statuimus. & 6 miserā. 8 q 1. oportet. 92. dist. qs dubitet. extra de elec. cū in magistrū.

QVoniam] Diuidit in tres partes: In prima puideri mādat de magistro: In secūda factū reprehensibile inhibet: In tertia pœnā imponit, reddens causam. Secūda ibi, *Pro licentia.* Tertia: ibi, *Qui autem.* Abbas Siculus.

CASVS. Volēs ecclesia tamq pia mater pauperibus & scholaribus, q parentū opibus sustētari non possunt, puidere, ne legendi opportunitas subtrahaf eisdē: Statuit cōciliū Lateranen. q p vnamquamq; cathedralē ecclesiā, vni magistro cōpetens beneficiū assignef: q clericos & scholares eiusdē gratis doceat. Secundo dicit, q p licentia docendi nullus pretium exigat: vel sub obtentu alicuius consuetudinis ab his, q docent aliqd petat: nec aliquē q sit idoneus, petita licentia impediat: q autē ɔ̄ hoc venire præsumpserit, ab ecclesiastico beneficio fiat alienus, q2 dignum est, vt in ecclesia fructum sui laboris non habeat, qui ecclesiasticum profectū nititur impedire. Nota q p licentia docendi nihil debet exigi. Item q est idoneus, admitti debet ad docendū. Itē punit qs in eo in quo deliquit, vt in fi. dicit.

† De hoc articulo vide quos citabo in cap. seq.

† In aliquot Gregorianis sit: ab eis, quos docent &c.

d ¶ *Per vnamquamq.*] vt 37. dist. de quibusdā. & ī. eo. quia.

u ¶ *Magistro.*] nomen hoc dr̄ à monēdo, siue à monstrādo. ff. de verbo. signi. quibus.

† fructus

f ¶ *Cōpetens aliqđ beneficium.*] sic ī. e. q2. debet ergo doctor beneficiū habere sui laboris: sic & tutor dat alimēta p̄ceptorib' pupilli, quoniam non tantū præest rebus, sed moribus. ff. de administ. tut. cū plures. §. cū tutor. & beneficium ei cōstitui debet sm dignitatem, & sciētiam suam, sicut aduocatis. ff. de var. & extraordi. cogni. l. 1. §. in honorariis. arg. ī. de præben. de multa. Vin.

† Vincon.
† Vintoniē. quod est aquin.

† Cap. 2. eodē tit. in 1. cōpilatione & post concil. Lateran. sub Alexan. iij. par. 2. cap. 17.

g ¶ *Pretium exigat.*]. quod si exactū fuerit, restituat. ī. cap. proxi. quia gratis est danda docendi licentia cum donum Dei sit. ī. cap. proxi. Ber.

h ¶ *Consuetudinis.*] quasi simoniacum reputat hoc: q2 consuetudo hic non habet locum, sicut nec in sacramentis ecclesiasticis. ī. de simo. cum in ecclesiæ. & in pluribus alijs cap. Ber.

i ¶ *Qui sit idoneus.*] Nota, q ei q idoneus est, non est deneganda licentia docendi, q2 per consequens denegat doctrinam ignorātibus: vt dr̄ in fi. quā dispēsare aliis tenet. arg. 16. q. 1. reuertimini [3] ergo si non est idoneus, potest iuste denegari, q2 malorum Doctorū doctrina mala est. 1. q. 7. cōuenientibus. & imperitus mathefeos risui patebit. 37. dist. q de mensa. q alios docet, ab aliis tūc edoceri nō debet. in Authen. de san. epi. §. damus. coll. 9. pœna vero huius est priuatio ecclesiastici beneficij: vt hic dicit. Ber.

3 Adde quæ requiruntur vt dicatur idoneus notat in l. vnica. C. de profes. qui in vrbe Cōst. li. 9. iuncta. l. magistros. C. de profes. li. 10.

k ¶ *Sui laboris.*] furorē & pietatē ex eodē facto vēdicare nō licet: vt hic. & 17. q. 4. miror. c. frater & cœpi. & ff. de minor. auxilium.

PRohibeas.] Sunt duo dicta: Secundum: ibi, *Si vero* Abbas Siculus.

CASVS. Quia quidā p licentia docendi pecuniā exigebant, p̄cipit Papa Vinton. epo, vt phibeat, ne p licētia docēdi in parochia sua aliqd exigat, aut etiā pmittat: & si postea solutū aliqd fuerit, illud faciat restitui: & si aliqd pmissum fuerit, faciat remitti pmissum: q2 scriptū est: gratis accepistis, gratis date. Secūdo dicit, q si aliqs distulerit instituere magistros i locis cōgruis, liceat huic epo appellatione postposita, ad instructionē aliorū, ibi p̄ficere viros ad huc idoneos. Nota, q exactū vel pmissum p licētia docēdi, potest repeti: & pmissum facere remitti. Itē negligentiā subditorū eps supplere debet. Itē p negligentiā amittit ius suū. Sed hic nō est appositum tempus: sed posset dici, q hoc potest referri ad arbitriū superioris: vel tantū tempus posset dari, quantū dat p beneficiis vacātibus, scilicet vt p sex mēses expectetur ille q debet instituere magistros, quia in tanto tempore non est magnum damnum.

¶ Glossa sequens obijcit, dat solu. Vin. & aliam subdit.

l ¶ *Exigatur aliqd, aut etiā pmittatur.*] Ex hoc videt q turpitudo ex vtraque

vtraque parte versatur tamē in spiritualibus: vt 1. q. 1. quos constiterit. Quid est ergo qđ dicit solutum restitui, cum in pari causa turpitudinis potior sit conditio possidentis. ff. de cōdit. ob tur. cau. l. 3. & l. si ob turpem causam? Dixit Vin. q subuenit huic nō in fauorem sui, sed in odium exigentis. simile s. de simo. veniens. Sed qualiter illud intelligatur, dictum fuit eod. titu. de hoc. Vel potest dici, q qui soluit, licet nihil dare debuerit, qa tamē quasi coactus redimit ius suum, non delinquit: vnde sibi potius restitui debet, q̄ remanere penes illū, q plus peccauit: vt 1. q. 3. si qs dator.

¶ *Glo. seq. dat duplicem lecturā, eius quod de remissione hic dicitur.*

a ¶ *Remitti.*] hoc bene notabile est, q auctoritate huius canonis non solum habet qs exceptionem, sed etiam liberationis conditionē, simile ff. de neg. gest. si quis mandato. ff. de cōtrahend. emp. pactum. ff. de lib. leg. si ei cui fundum. & ff. de cōdi. cau. da. causa non secuta. qui se. ff. de condi. sine cau. q sine causa. ff. qđ me. cau. metum. §. sed quod prætor. & s. de iureiuran. ex administrationis. j. de viu. tua. vel qđ dicit remitti, intellige de facto, quoniā turpes promissiones nullæ sunt. s. de pact. c. vlt. ff. de verb. oblig. generaliter. Lau.

h ¶ *Gratis accepistis.*] 1. q. 3. si qs episcopus. & c. res ecclesiæ.

c ¶ *Liceat.*] Negligentiam subditorū eps supplere debet. 9. q. 3. cum simus. & s. de cōcess. pb. nulla. s. de supplend. neglig. præla. sicut nobis. & c. dilecto. Ala.

Vanto.] Primo ponit factum damnabile: Secūdo pœnam apponit: ibi, *Si qui vero*. Abbas.

remitti a promissum facias, & restitui appellatione cessante solutum, sciens quòd scriptum est: Gratis accepistis b, gratis date. ¶ Sane si quis distulerit magistros in locis congruis instituere, tibi liceat c appellatione postposita, ibi † aliorum instructioni præficere viros prouidos, honestos, & discretos.

¶ Idem.

¶ *Pro licentia docēdi pecunia exigi nō debet, etiā si hoc habeat cōsuetudo.*

CAP. III.

Qvanto † Gallicana ecclesia: & infra. ¶ Dignos esse animaduersione cēsemus, qui nomē magistri scholarum, & dignitatem assumūt, & sine certo pretio ecclesiasticis viris docēdi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc praua consuetudo à cupiditatis d radice processerit, & decorem admodum ecclesiasticæ honestatis confundat: Mandamus, quatenus (consuetudine ipsa de vestris ecclesiis extirpata) sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis: districte præcipientes, vt quicunque viri idonei e & litterati voluerint regere studia litterarum: sine molestia & exactione qualibet, scholas regere permittantur f. ¶ Si qui vero huiusmodi prohibitionis vel præcepti extiterint transgressores, eos officiis g & dignitatibus spolietis.

Casus. Statuitur in Lateran. concilio, q in vnaquaq; cathedrali ecclesia institueret magister, q pauperes clericos gratis doceret: sed qa illud male obseruabat, conciliū generale illud pcipit obseruari, adiiciens, vt nō solū in cathedrali ecclesia, sed etiā in qualibet alia vbi facultates sufficiūt, cōstituat magister idoneus, & in metropolitana ecclesia theologus constituat, q sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in aliis, q ad curā pertinēt animarum; & cuilibet magistrorū à capitulo assignent puēt vnius præbendæ: & pro theologo à metropolitano tantundem: non tñ pp hoc efficit canonicus: Quòd si forte metropolitana de duobus grauetur, theologo pudeat, & grāmatico faciat in alia ecclesia prouideri. Nota q magister idoneus debet institui in ecclesia, in qua sufficiunt facultates. Itē magister iuxta posse suum debet instruere discipulos suos. Itē à capitulo debent assignari magistro prouentus vnius præbendæ. Item aliqs potest habere præbendam sine canonia.

¶ Innocentius iij. in cōcilio generali †.

¶ *In qualibet cathedrali ecclesia, vel alia in facultatibus sufficienti, debet à Prælato vel capitulo vnus magister eligi, cui redditus vnius prabēda debet assignari. in Metropolitana vero ecclesia etiā eligi debet theologus; & si ad grammaticum & theologum non sufficit, prouideat ipsi theologo ex redditibus sua ecclesia, & grammatico faciat prouideri in aliqua ecclesiarum sua ciuitatis vel diœcesis.*

CAP. IIII.

Qvia nōnullis propter inopiam, & legendi studium, & opportunitas proficiendi subtrahitur h, in Lateran. i cōcilio pia fuit constitutione † prouisum, vt per vnamquamq; cathedralem ecclesiam, magistro, qui eiusdem ecclesiæ clericos, aliosque scholares pauperes k gratis † instrueret, aliquod competens beneficium præberetur: quo & docentis releuaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. ¶ Verum quoniam in multis ecclesiis id minime obseruatur l, Nos prædictum roborantes statutum: adiicimus, vt non solum in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, à Prælato cum capitulo, seu maiori & saniori parte capituli eligendus, qui clericos ecclesiarū ipsarum gratis in grammatica † facultate, ac alios instruat iuxta posse.

h ¶ *Subtrahitur.*] qa nō habent a quo discat vnde habent excusationem: aliàs nō. 37. dist. §. vlt. & ff. de iur. & fact. igno. l. regula. §. 1. ff. de bo. pos. in bonorum. & quia quidam expensas nō habent, vnde statuitur, vt beneficia habeant, prout sequitur.

i ¶ *In Latera.*] s. eo. c. 1.

¶ *Glo. seq. quærit ad negatiuam alleg. trna: soluit distinguendo.*

K ¶ *Pauperes.*] Sed nū quid a diuitibus potest petere collectam? Videtur q non, qa si vult dici philosophus, proiiciat pecuniam exemplo Socratis. 12. q. 2. Socrates. aliàs est sub illo cap. gloria epi. Item scientia donum Dei est, ergo vendi nō potest. 1. q. 3. non solum. Item professores iuris licite recipiunt pecuniam, sed non licite petūt. ff. de var. & extraordin. cogni. l. 1. §. est enim quidā. Potest dici, q iste cū competens beneficiū constitutū nō est, à diuitibus potest petere collectā: & hoc nō phibeat ex illa litera, sed à clericis eiusdem ecclesiæ, & pauperibus nihil exigere debet, sed gratis docere, quia pp alios statuit beneficiū, & nō pp diuites. sed si ex honestate gratis omnibus seruiret, honeste faceret, & laudandus esset, alias diuitibus gratis laborē suū impendere non tenet. si vero beneficiū nullū sup hoc constitutū est, sicut Bonon. doctoribus, licite exigunt collectam: quia suis sumptibus hoc facere non coguntur, s. de præscrip. cum ex officij. 12. q. 2. charitatem. & c. quicunq;. & c. ecclesiasticis. & 18. q. 1. iam nunc. in fine. sicut iurisperitus consilium vendere potest. 14. q. 5. non sane. Nec obstat si dicas, quòd gratis debent docere: quia nihilominus potest petere laboris sui mercedem: sicut testis, qui gratis testificatur, licite petit sumptus. 4. q. 4. cap. si testes. §. venturis. & s. de simo. cū sit Romana. & iudex petit sumptus qui gratis debet iudicare. s. de vi. & hone. cle. cum ab omni. licite ergo potest petere collectam, cui beneficium constitutum non est. Io.

l ¶ *Minime obseruatur.*] Vnde instaurandum est & procurandum, vt fiat: vt 8. dist. quæ contra.

¶ *Glossa sequens quærit & soluit: iterum quærit. alleg. pro & contra. & soluit, tertio quærit & soluit.*

Casus. Consuetudo erat in ecclesia Gallicana, q magistri scholarum sine certo pretio alicui docendi licentiam nō concedebant. Papa volens illam prauam consuetudinē extirpare, q̄ de radice cupiditatis pcedit, phibet sub anathematis interminatione, vt qcūqz idonei fuerint regere scholas, sine molestia vel extractione aliqua permittant: & si q huiusmodi phibitionis fuerit trāsgressores, officiis & dignitatibus suis spolient. Nota pp dignitatē delinquentis crimen grauius puniendum esse. Item Prælatis ascribit qđ in subditis laudabile reperitur, & eis imputatur qđ in eis reprehensibile probatur. Item nota magistros scholarum dignitatem habere.

d ¶ *A cupiditatis.*] quæ est radix omnium malorum. 47. distin. bonorum.

e ¶ *Idonei.*] sic s. eo. c. 1. huiusmodi autem magistri primum moribus, demum facundia excellere debent. C. de profes. & medi. magistros. lib. 10. bonam enim conuersationem debet habere testem doctrinæ. 63. dist. Valentinianus.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

f ¶ *Permittantur.*] Quid si vult regere in sua persona, nec licentiat alium, nunquid debet compelli? Arg. q nō. 93. dist. allud. credo quod nihilominus tenetur dare alijs licentiam.

g ¶ *Officijs.*] sic s. eo. c. 1. Ber.

Qvia nonnullis.] Primo ponit antiquum concilium, quod secūdo innouat & supplet: ibi, *Verum*. Abbas Siculus.

8 ¶ *Vnius præ-*

Matt. 10.

¶ In codice Barbarico: ibi ad aliorum instructionem ...

¶ Cap. 1. ... tit. in 1. compilatione & post constitutionem concilii Lateran. sub Alexan. iij. par. 1. cap. 18. Hoc cap. vt ait Vulgatus ... fuit temporali ... contra Cantores ecclesiæ Parisiensem ...

¶ Sollicite ... cap. 18. & cap. ... Alexan. iij. cap. 18. ...

¶ infra ... dons

¶ De materia textus & glossæ, vide B. Thomam 2. 2. q. 100. art. 3 ...

¶ grammatica.

¶ Hanc glossam ...

¶ Sane Metropolis ecclesia theologũ nihilominus habeat, qui sacerdotes & alios in sacra pagina doceat:& in his praeser tim informet, quae ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet ma gistrorũ à capitulo vnius praebendae [a] prouentus [b]: & pro theologo à Metropolitano tan tũdem: Non quòd propter hoc efficiatur canonicus, sed tãdiu redditus ipsos percipiat, quãdiu perstiterit in docendo. Quòd si forte de † duobus ecclesia Metropolis grauetur, theologo iuxta modũ praedictum ipsa prouideat: grãmatico vero in alia ecclesia suae ciuitatis siue dioecesis, quae sufficere valeat, faciat prouideri.

¶ Honorius tertius.

¶ *Praelati & capitula ad studia theologiae scholares dociles transmittere tenentur: qui in absentia redditus praebendarum suarum, & beneficiorum, per quinquennium integraliter percipient: & si proprij redditus ad sustẽtationẽ studij eis nõ sufficiunt, debet Praelatus cũ capitulo eis prouidere: magistri vero donec docuerint, integre percipiunt fructus beneficiorũ suorum.*

CAP. V.

SVper † specula:& ĩfra. ¶ Volumus & mandamus, vt statutum in concilio generali [c] de magistris theologis per singulas metropoles statuendis, inuiolabiliter obseruetur [d]: Statuẽtes, vt quia super hoc propter raritatẽ [e] magistrorũ se possent aliqui forsitan excusare, ab ecclesiarum Praelatis & capitulis, ad theologicae † professionis studium aliqui docibiles [f] destinentur: qui cũ docti fuerint, in Dei ecclesia velut splendor † fulgeant firmamenti: ex quibus postmodum copia possit haberi doctorũ: qui velut stellae in perpetuas aeternitates mansuri, ad iustitiã valeant plurimos erudire: quibus si proprij prouentus ecclesiastici nõ sufficiunt, praedicti [g] necessaria subministrent. ¶ Docentes † vero in theologica facultate, dum in scholis docuerint: & studẽtes in ipsa, integre [h] per annos [i] quinque percipiãt de licentia [k] sedis Apostolicae prouentus praebendarum, & beneficiorum suorũ: non obstante aliqua alia cõsuetudine, vel statuto: cum denario [l] fraudari non debeant, in vinea Domini operantes.

TITVLVS VI.

De Iudaeis & Sarracenis, & eorum seruis.

¶ Ex concilio Mateñ. †

¶ *Si seruus à Iudaeo emptus causa mercimonij, factus est, vel fieri desiderat Christianus, pro xij. solidis redimitur.*

CAP. I.

PRaesenti concilio sancimus, vt nullũ Christianum mancipium Iudaeo

---

a ¶ *Vnius praebendae.*] Quid si non vacat aliqua praebenda? Expectet quousq; vacat. Numquid canonici tenent aliũ eligere, vt numerus sit plenus, cum ille magister non sit canonicus? Vr quòd sic, ĩ. de insti. in ecclesia. ff. de decur. l. generaliter. §. penul. & sic canonici ad tẽpus iusta de causa retineant fructus pbendae: nihilominus eligere debent: aliàs curreret tempus, ĩ. vt eccl. benefic. vt nostrũ. maxime si numerus certus est & iuratus. Sed hoc nõ vr, quia iste electus nihil perciperet: sed spiritualia sine temporalibus diu esse non possunt, sicut nec anima sine corpore. 1. q. 3. si quis obiecerit [1]. Et: dic, quod canonici eligere nõ debent alium auctoritate huius concilij, nec dicuntur facere contra numerum vel iuramentum, nec curritcis tẽpus ad eligendũ beneficio huius constitutionis, quãdiu fuit ibi magister, qui doceat & percipiat illud beneficium, quia nec dr beneficiũ illud vacare, nisi ab eo tẽpore, quo magister ibi non fuerit. secus tamen cũ ex causa retinerentur prouentus ad tempus: quia tunc curreret tempus: vt in pdic. decre. vt nostrum. quia tunc electus modicum tempus põt expectare. Item numquid aliquis magister posset eligi in canonicum sub illa conditione, vt doceret [2]? Non credo: quia cessare debet omnis conditio. sed si vacante aliqua praebenda, statuerint, quod illud onus esset annexũ illi pbendae, non credo quod tunc esset simonia. arg. ĩ. de praebend. significatum. immo satis licitum. Ber.

b ¶ *Prouentus.*] [3] Non tamen percipient quotidianas distributiões, quae tantum residentibus dari consueuerunt. ĩ. de praeb. licet. Ber.

[1] Et ideo canonicatus conferetur duplici iure: vno habente spiritualia: & alio habente temporalia: quod nec debet esse, xij. q. 3. ⁓ ouimus secundum Gof. Ioan. And.

[†] Alias etiam de duobus magistris.

[2] De hoc articulo vide amplius his per Hostiensem. Ioannem And. Panormitanum & doctores.

[3] Pars huius cap. supra tit. non eleri. vel monach & intra de priuileg. capitul. super specula.

[4] Haec glossa fuit dicta secundum antiquioribus codicibus.

SVper specula] Primo ponit statutum antiquum, quod secundo addendo corroborat: ibi, *Statuentes.* Abbas.

CASVS. Quod statutum fuit per cõcilium generale in capitulo praecedenti de magistris theologis, pcipit Honorius inuiolabiliter obseruari, statuens, ne pp raritatẽ magistrorũ se forsan possent aliqui excusare, vt ab ecclesiarũ Praelatis & capitulis ad theologiae studiũ aliqui dociles destinentur: qui cũ docti fuerint, alios postmodũ instruant & informẽt, quibus si prouentus ecclesiastici non sufficiunt, Praelati & capitula necessaria subministrent. Io si. dicit, quod docentes in theologica facultate, & studentes in ipsa, integre p annos v. de licẽtia sedis Apostolicae, percipiant beneficiorũ & pbendarum suarũ prouentus, non obstante cõtraria consuetudine vel statuto: cum pmio fraudari non debeant in vinea Domini operantes. Nota quod vna cõstitutio confirmat aliam. Item docentes & studentes in theologia debent p quinquennium prouentus beneficiorũ suorũ percipere. Item colligitur consuetudo inducta contra illud statutum.

c ¶ *In concilio generali.*] ĩ. c. proxi. Ber.

d ¶ *Obseruetur.*] nec tamen seruatur, & ita nullus est fructus illius statuti & aliorum.

e ¶ *Propter raritatem.*] Qui non habent à quo discant, bene habẽt excusationẽ: aliàs nõ. 37. dist. §. vlt. & ff. de iur. & fact. igno. l. regula. §. 1. & ff. de bo. posses. in bonorũ. & quia quidam expensas non habent, vnde statuitur quòd beneficia habeant, prout sequitur.

¶ *Glossa sequens tria dicit. principium & finis de missione & supplementione, medium de superfluitate.*

f ¶ *Docibiles.*] id est, habiles ad docẽdum [4]: & isti à capitulis possunt eligi, vt mittantur, vt postmodum doceant: & si propria beneficia illis non sufficiant, de bonis capituli suppleatur, prout sequitur. Sed vt quid etiam membranas occupant? 19. dist. si Romanorum. cũ illius constitutionis, quo ad hunc articulũ nullus sit effectus, sicut nec praecedentis: leges enim istae ipositae sunt verbis, & nõ rebus, cũ potius contrarium sit verũ C. communia de lega. l. 3. in fi. Sed nũquid qui docibiles sunt, possunt petere, vt suppleatur quod eis deficit? arg. quod sic ex hac cõstitutiõe. Ber.

g ¶ *Praedicti.*] scilicet, praelati & capitula. ex hoc est arg. quod possunt ad hoc compelli.

h ¶ *Integre.*] Non tñ percipiant quotidianas distributiones, quae tãtum residentibus dari consueuerunt. ĩ. de pbend. licet. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. quaerit, respondet alleg. contrarium.*

i ¶ *Per annos quinq.*] Numquid determinatio ista determinat omnia praecedentia? nõ videt, quod primis aliquod tempus adiiciatur: sed docentibus, & aliis, qui à capitulis non eliguntur, & quia illi maius tempus requirunt ad hoc vt doceant. quod satis vr circa hoc §. quia hic non fit mentio de illis. Sed contra. ĩ. de appel. inquisitioni. argu. in fi. quia haec determinatio in fine ponitur, vt ibi dicitur.

k ¶ *De licentia.*] scilicet generali, concessa auctoritate huius constitutionis, vnde nõ est necesse aliam indulgentiam impetrare. sic 80. dist. non debere. & 16. q. 1. cũctis. & 100. dist. quoniam. & ĩ. de translatio. inter corporalia. & ff. de. condi. instit. quae sub conditione. §. vlti. sed executio sola impetrari debet, si capitula hoc non faciant [5], quia parum valeret esse iura in ciuitate, nisi esset qui ea exequatur. ff. de orig. iur. l. 2. §. post originem. Ber.

l ¶ *Denariis.*] idest, praemio. immo qui venit extremus, dispensatore vocante tantundem recipit, quantum qui venerat ante. arg. ĩ. de constitu. cum omnes. Io.

[4] theologiae.

[†] Vide in Authent. habita. C. ne filius pro patre.

[†] Vide concilium Trident. sessio. 5. de reformat. cap. 1. circa finem. §. docentes vero. & Hostiand Laud tract. de priuileg. scholarium priuilegio. 98. vbi plenissime de materia huius. §.

[†] Matiscon.
[†] Matiscñ.
[†] Maticñ.

Sed extat in cõcilijs editis in concilio Matisconensi primo cap. 16. refert Burchardus lib. 4. decret. & Iuo par. 1. cap. 281. Gratianus siue Palea 54. dist. cap. 18 & cap. 1. eod. tit. in 1. compilatione. & vide notas in hoc cap.

[5] Vnde melius dixisset, dociles quia homo docilis, scientia docibilis quidoque tamen sumitur vnum pro alio. Vide Ioan. 6. Et erunt omnes docibiles Dei. & simile verbũ 32. di. qui epis. secũdũ Gof. Ioan. And.

DE IVDAEIS ET SARRACENIS, & eorum seruis.

¶ *Supra visum est de his, qui spiritum sanctum per simoniam vendẽdo blasphemant, consequenter submittit de his, qui Deũ dehonorant male credẽdo, vt sunt Iudaei et Sarraceni, & de his auctor tractaturus submittit etiã de eorũ seruis: Et aduerte quia seruus dicitur stricto modo carẽtes libertate, sed largo modo, etiã seruientes pro mercede, vt famuli dicũtur etiã serui à seruiẽdo. & de vtrisq; tractatur in hoc tit. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 23. q. 4. & q. 5. & q. 6. & q. 8. in cap. dispar & 28. q. 1. & q. 2. per totum. & 56 dist. Ismael. 45. dist. cap. 2. & cap. 4. 11. q. 3. ad mensam.

PRaesenti.] Primo ponit constitutionẽ de baptizato vel baptizari volente: Secũdo eius causam: ibi, *Quia*. Abbas Siculus.

CASVS. Iudęi retinebãt seruos Christianos, statuit concilium illud, quod decaetero Iudaei seruos Christianos non retineant, sed liceat Christiano, vel liceat Christiano cuilibet datis

libet datis xij. solidis pro quolibet mancipio, ipsum redimere siue ad libertatem siue ad seruiendum sibi: & si seruus Iudæi Christianus fieri desiderat, & non permittit, idem fiat, quia nefas est Iudæum in seruitutis vinculis retinere illũ, quẽ Christus sanguine suo redemit. Nota, quod Iudæi vel Pagani Christianos seruos habere non possunt, sed hoc ipso in libertatem scribuntur.

a ¶ *Seruiat.*] Nec cum Iudæis Christiani morentur. 28. q. 1. Iudæi. & c. sæpe. & c. nullos. Sed in agro, vbi cũ Iudæo nõ moratur, bene potest seruire. j. c. proxi.

b ¶ *Datis.*] Sic j. c. proxi. vbi de hoc. Et intellige hoc cap. secundũ illud de mancipio empto causa mercimonij: aliàs nullo pretio dato eripitur in libertatẽ. Vel si venalis infra tres mẽses nõ fuerit expositus, vt ibi. Ber.

¶ *Glo. seq. declarat de quo seruitio intelligatur, & quid si pretiũ habere non potest: subdit & soluit duas quæstiones.*

c ¶ *Seruitium.*] non tamẽ erit seruus illius, sed restituet ei pretiũ, & erit omnino liberatus. arg. Instit. de noxa. ac. §. dñs. Vel si non potest habere statim prætium, seruiat ei tantũ, quod seruitium cõpenset cum pretio, & postea eat liber quò vult. C. de capti. & postlimi. reuer. l. vlti. 36. q. 1. de raptoribus. Quid si plures emptores simul cõcurrant? Locus erit gratificationi. s. de iure patro. cum autem. ff. ad Sylla. si quis in graui. §. si cum omnes. Quid si nullus emptor appareat? nihilominus erit liber, & ostiatim quærat pretium. ff. de manumis. l. 4. §. suis autem aut pro pecunia operas præstet, vt dicitur in l. prædicta. C. de capt. l. vlt. scilicet quinque annis, vt ibi dicitur.

d ¶ *Fiat.*] prout dictum est. & eo. c. vlt.

e ¶ *Blasphemum.*] id est, Iudæum blasphemãtem Christum. arg. j. eo. cum sit.

M *Vltorum.*] Diuiditur, quia duo sunt dicta: Secundum: ibi, *Hi vero.* Abbas.

Casus. Dicitur hic, quod nullus Iudæus Christianum mancipiũ debeat in suo dominio retinere: sed qui apud eos inueniuntur, libertate donentur. Secundo dicitur, quod originarij, qui in possessionibus Iudæorum sunt, qui diu iis adhæserunt, quamuis liberi sint, remaneant ad colenda rura illorũ, & iura sua eis exhibeãt, & nihil aliud ab eis exigant: Tertio dicitur, quod si aliquis Iudæorum aliquem de originariis suis ad alium locum transferre voluerit, vel in seruitio suo secum retinere: ius colonarium quod habet in eo, amittat. Nota quòd Christiani cum Iudæis habitare non debent. Item originarij liberi sunt, quamuis glebæ sint astricti. Idem arg. quòd ex tempore seruus acquiritur. Item Iudæus, qui Christianũ liberum contra ius retinere voluerit hoc ipso ius illud amittit. Idem arg. quòd iuris seueritas siue rigor seruandus est.

f ¶ *Libertas.*] 54. dist. mancipia.

g ¶ *Sunt liberi.*] Nota, originarios siue ascripititios liberos esse. C. de agricolis & cẽsi. l. diffinimus. lib. 11. ergo nõ repelluntur à legitimis actibus. arg. ff. de testi. l. 1. C. de postu. l. vlt. quod verum est, tamen ad ordines non admittuntur, nisi de licentia dominorum. 54. dist. si quis obligatus. & cap. admittuntur. Arg. contra. dist. ea. si seruus. ieu ibi nihilominus tenetur seruire domino. Ala.

¶ *Glossa sequens arg. & signat contrarium, & remittit, secundo arg. & soluit contrarium.*

seruiat [a], sed datis [b] duodecim solidis pro quolibet bono mancipio, ipsum quicunque Christianorum, seu ad ingenuitatẽ, seu ad seruitium [c], licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, idem fiat [d]: Quia nefas est, quem Christus redemit, blasphemum [e] Christi in seruitutis vinculis detinere.

¶ Gregorius episcopo Luceñ. †

¶ *Iudæus Christianũ in seruũ habere non potest, in ascriptitiũ vero potest.*

CAP. II.

MVltorũ † ad nos: & infra. ¶ Nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in suo dominio retinere. sed si qui apud eos inueniũtur, libertas [f] eis seruetur. ¶ Hi vero, qui in possessionibus eorũ sunt, licet legum districtione sint liberi [g]: tamẽ quia colendis terris eorũ diutius adhæserunt [h], vt pote conditione † loci debentes [i], ad colenda rura remaneant, consuetas pensiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis vel originariis iura præcipiunt, peragant: & nihil eis extra hoc oneris indicatur. ¶ Quòd † si quisquam Iudæorũ aliquem de his [k], vel ad alium transferre locum, vel ad aliud obsequium retinere [l] voluerit, ipse sibi imputet [m], qui ius colonarium, & ius dominij [n] sibi iuris seueritate [o] damnauit [p].

¶ Idem Gen. † episcopo.

¶ *Iudæi antiquas synagogas retinere possunt, nouas erigere non possunt.*

CAP. III.

IVdæi † de ciuitate: & infra. ¶ Sicut legalis [q] diffinitio Iudæos nouas non patitur erigere synagogas, ita eos sine inquietudine veteres habere permittit [r].

¶ Alexander tertius.

¶ *In die veneris sancto, nõ licet Iudæis tenere ostia vel fenestras apertas.*

CAP. IIII.

QVia † super his: & infra. ¶ Generaliter interdicas, vt Iudæi ostia vel fenestras, in die Parasceues aperta † non habeant [s], sed clausa teneant tota die.

¶ Idem in concilio Lateran. †

¶ *Excommunicari debent Christiani, qui in domo seruiunt Iudæis vel Saracenis, siue Paganis: Et principes seculares excommunicari debent, qui Iudæos baptizatos suis bonis spoliare præsumunt.*

h ¶ *Diutius adhæserunt.*] Arg. quod ex tempore seruitus acquiritur, & seruitia consueta præstari debent. 18. q. 2. seruitiũ. ff. de aqua plu. arcend. l. 1. §. sicut. ff. si ser. ven. si quis diuturno. C. de ser. l. 1. & 2. Arg. contra. 1. q. 1. nullus episcopus. de hoc dictum est s. de consue. c. vlt. supra de censib. peruenit. Et ita habes hic, quòd ex tempore aliquis efficitur originarius, scilicet xxx. annorum. C. de agri. & censi. iubemus. cum satis lib. 11. Arg. contra. C. de præscript. quæ pro libertate opponitur. l. vlt.

i ¶ *Debentes.*] id est, obligati, & astricti ad colenda rura. Ber.

k ¶ *De his.*] scilicet, originariis vel colonis.

l ¶ *Retinere.*] forte in domo ad seruiendum sibi: quod esse non debet, vt dicitur ĩ prin. cap. & s. eo. c. 1. j. eo. Iudæi siue.

m ¶ *Ipse sibi imputet.*] scilicet, Iudæus, qui transtulit colonum ad aliũ locum, vel ad aliud seruitium, imputet sibi, quia hoc ipso amisit ius colonarium, quod habebat in colono, & colonus liber erit ab illo iure: sic & in colono liberi hominis: vt si dominus velit vendere fundum, & transferre colonum ad aliũ locum: non potest eo inuito. C. de agri. & cẽsi. quis prædium lib. 11. vel si velit diuidere aliquam agnationem colonorum, vel affinitatem, transferendo eos ad aliam colonariam, redintegrandi sunt. C. cõmunia vtriusque iud. possessionẽ. & de agri. & censi. diffinimus. lib. 11. & sic Iudæus sibi imputet.

n ¶ *Ius dominij.*] scilicet, quod habuit in gleba, quò ab ea recedere non poterat dominus enim personæ non fuit, quia homo est: vt s. eo. cap.

o ¶ *Iuris seueritate.*] Arg. quòd iuris seueritas siue rigor seruandus est, sed hoc est in odium illorum Iudæorum. Ber.

p ¶ *Damnauit.*] id est, abstulit sibi ius colonarium ipso facto. Vel expone, damnauit, id est, fecit id, propter quod damnatur & aufertur eis ius colonarium; vel ipse colonus sibi imputet, qui non vult agere contra Iudæum, qui transtulit ipsum. sed primum verius quantum ad alteram partem disiunctæ, vt si vellet retinere Christianum colonum secum in domo, illud non est permittendum, immo excommunicandi sunt infra eodem, Iudæi. 2. responso. & cap. ad hoc. vbi redditur causa quare. Ber.

I *Vdæi de.*] Casus. Iudæi secũdum leges nouas synagogas erigere non debent, sed veteres permittuntur habere. Nota, quòd Iudæi non possunt facere nouas synagogas, licet possunt veteres retinere.

q ¶ *Legalis diffinitio.*] C. de Iudæ. l. vlt. Ber.

r ¶ *Habere permittit.*] Etsi corruerint, de nouo possunt illas reædificare in pristinũ statum, non tamen vt ampliores faciant. j. eod. cõsuluit. arg. ff. de no. ope. nun. l. 1. §. opus nouum. & j. si quis ædificium. Ber.

Q *Via super.*] Casus. Dicitur, quod in die Parasceues nullus Iudæus aperiat fenestras suas, nec exeat in publicum, sed teneat eas clausas. Nota Iudæos in die Parasceues ostia vel fenestras aperire non debere, nec in publicum exire.

s ¶ *Aperta non habeant.*] Consueuerunt enim tunc deridere Christianos in contumeliam creatoris. j. eo. in nonnullis. cũ enim fidẽ nostram contemnãt, nec ritus suos eis permittimus. C. de Iudæ. Iudæos. vnde in publicum exire non debent. j. eo. in nõnullis. Ber.

Iudæi siue.

† Aliàs ita: Luciñ. sed ex registro B. Gregorij lib. 3. indict. 12. epistola. 21. videtur legendum: episcopo Lunensi.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. compilatione. Et vide Marquardũ tract. de Iudæis par. 2. cap. 5. & notas nostras in 1. cap. huius tit. adde extrauagantẽ Pauli iiij. in cap. Cum nimis absurdũ. & extrauagantẽ Pij v. in cap. Romanus Pontifex. quas omnino videas.

† conditional. † conditionem.

† Aliàs ita: Verũ si quisquam.

† Primo episcopus loci eligat magis idoneũ. ff. de accu. l. in pluribus. Gof. [illegible] de [illegible] lib. 6. Dico, quod si alter melior [illegible] ferr. vt redimat ad libertatẽ. tal. [illegible] obligatur. Ioan. And.

† Qui diuturno vsu & longa quasi possessione ius aquæ ducẽdæ nactus est non habet docere quo iure constitutum sit. Ioan. And.

† Genueñ.

† Ian. Sed in registro B. Gregorij lib. 7. epistola 5. indict. 2. vnde hoc est tempore habetur Ianuario episcopo Caralitano.

† Cap. 4. eo. tit. in 1. compilatione. Vide extrauagantem Pauli iiij. cap. cum nimis, & Marquardum tract. de Iudæis par. 1. cap. 5.

† Cap. 7. eo. tit. in 1. compilatione. Vide Repertorium inquisitorum verbo Iudæus. §. vlt.

† Aliàs ita: apertas nõ habeant, sed clausas. Ber.

† In concilio Lateran. cap. 26. & cap. 5. eo tit. in 1. compilatione. Vide notas nostras in hoc decretum.

1 Et [illegible] est originarius [illegible] annis [illegible] tenet. vt in l. [illegible]. Ioan. And.

ij *Iudæi siue.*] Duo sunt dicta. Secundū: ibi, *Si qui*. Abbas Siculus.

I CASVS Primo dicitur, quod Iudæi siue Sarraceni Christianas mulieres vel Christiana mancipia nulla de causa secum debent habere, & quicunq; Christianos cum his habitare præsumpserint, excommunicent. Secundo dicitur, quod si aliqui Iudæi vel Sarraceni, Deo inspirante, ad fidem Christianam se cōuerterint, a possessionibus suis nullatenus expellant: cum propter hoc melioris debeant esse conditionis quam ante fidem receptam: Si autem secus factum fuerit, præcipit Papa Potestatibus locorum, vt partem hæreditatis, & omniū bonorum suorum ex integro eis faciāt exhiberi. Nota, quod Iudæi Christiana mancipia habere non debēt. Item Christiani cum Iudæis vel Sarracenis habitare nō debēt. Itē ecclesia iudicat de his qui foris sunt. Item Iudæus ad fidem conuersus, à possessionibus suis excludi non debet. Item fidelis melioris conditionis est, quam infidelis. Item arg. quod iudices seculares compelli possunt per excommunicationis sententiā ad iustitiam faciendā. Itē Papa ratione fidei de hæreditate iudicat.

CAP. V.

ij IVdæi siue Sarraceni [a], neque sub alendorū puerorū suorum obtentu, nec pro seruitio [b], vel alia qualibet causa, Christiana mancipia in domibus suis permittātur [c] habere: Excommunicentur autem, qui cū eis præsumpserint habitare: & infra. ¶ Si qui † præterea Deo inspirante ad fidem se cōuerterint Christianam, à possessionibus [d] suis nullatenus excludantur: cum melioris cōditionis ad fidem cōuersos esse oporteat, quàm antequam fidem susceperint, habebantur. Si autem secus factum fuerit, Principibus seu Potestatibus eorundem locorum iniungimus sub pœna excommunicationis [e], vt portionē hæreditatis suæ, & bonorum suorum ex integro [f], eis faciāt exhiberi.

¶ Idem † in eodem.

¶ *Christiani deferentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ipsorum nauibus nauigātes, excōmunicandi sunt, & rebus eorum priuandi, & efficiuntur capientium serui.*

CAP. VI.

ITa quorūdam animos occupauit sæua cupiditas, vt qui gloriantur [g] nomine Christiano, Sarracenis arma, ferrum [h], & ligamina † deferant galearum: & pares aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos, arma eis, & necessaria subministrant [i]. Sunt etiam, qui pro cupiditate sua, in galeis & piraticis Sarracenorum nauibus, regimen & curam gubernationis exerceant. ¶ Tales igitur ab ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationi subiectos [k], rerum suarum per Principes catholicos & consules ciuitatū, priuatione [l] mulctari †, & capientium fieri seruos [m] censemus. Præcipimus etiam, vt per ecclesias maritimarū vrbium, crebra & solemnis in eos excommunicatio [n] proferatur.

¶ Idem.

¶ *Iudæi veteres synagogas in priorē statum reformare possunt: de nouo erigere non possunt.*

CAP. VII.

COnsuluit †: & infra. ¶ Iudæos de nouo cōstruere synagogas, vbi non habuerunt,

a ¶ *Iudæi siue Sarraceni.*] & ita cum Sarraceno morari [1] non licet, sicut nec cum Iudæo: nisi aliquis spiritualis vellet ire, vt eis prædicaret: quod licet, vt infra eo quod sit. & sic intellige. 11. q. 3. ad mensam.

b ¶ *Seruitio.*] supra eo. c. 1. & 5.

¶ *Glo. seq. obijcit & sol. ponendo x. casus quibus ecclesia coercet Iudæos.*

c ¶ *Permittantur.*] Sed quid ad nos de his qui foris sunt: vt 2. q. 5. multi. & 45. distin. qui syncera? Sol. de his qui foris sunt nō iudicat ecclesia: vt pœnā spirituale infligat. In casibus tñ iudicat [2] de eis: quia repellit Iudæos à communione Christianorū. 28. q. 1. sæpe. ne ab eis corrumpant, vt ibi. & infra eod. ad hoc. & hic. repellit enim eos à legitimis actibus. 2. q. 7. alieni. & ab officiis publicis. 54. dist. nulla officia. & infra eo. cum sit. & cap. pen. & ne possint emere Christiana mancipia. infra eod. c. vlt. & 54. dist. fraternitatem. Item nō permittit eos facere nouas synagogas. infra eo. consuluit. Item quod in diebus lamentationū non exeant in publicum. supra eo. c. proxi. & infra eo. in nōnullis. Item quod soluant decimas de terris quas colunt. supra de deci. de terris. & ne Christiana mancipia circuncidant. 54. dist. nulla. ne ex testamento Christiani aliquid capiāt, & ille Christianus est excommunicandus etiam post mortem. 5. q. 2. sane profert. & excedentes verberibus subiiciuntur. infra de rapt. in archiepatu. hic ergo ecclesia excōicat tātum illos Christianos, qui cum eis habitare præsumunt. quandoq; tñ indirecte excommunicat eos, quia excōmunicat Christianos, ne cum eis aliquod commercium habeant. infra de vsu. post miserabilem. & infra eo. etsi. in fi. & cap. postulasti. R.

d ¶ *A possessionibus.*] nisi fuerint cōparatæ de vsuris: quas tenētur vendere, & pecuniam restituere. infra de vsur. cum tu.

¶ *Glo. seq. arg. & rect. potest obijciendo de dec. causam.*

e ¶ *Excōicationis.*] Argu. quod iudex secularis compelli potest ad iustitiam seruandā. 23. q. 5. administratores. Et hoc vr̃ facere ratione fidei, quod intromittit se de hæreditate, alias nō debet. supra qui fi. sint legi. causam. sed illud intellige in quocūq; casu, vbi iudex secularis negligēs est facere iustitiā, quod ecclesia se intromittere debet, & compellere ipsum. 23. q. 5. administratores. & q. 2. dominus. & infra de maledic. c. 5. Ber.

f ¶ *Ex integro.*] præter seruos, qui eos præuenerint in fide. C. de epis. & cler. Deo nobis. §. his ita. Ala.

I *Ta quorundam.*] primo ponit duplicem Christianorū excessum: Secundo triplicem punitionem, *Tales*. Abbas.

CASVS. Quidam Christiani cæca ducti cupiditate deferunt Sarracenis arma, ferrum, & ligamina galearum: & dum ad impugnādum Christianos prædicta eis ministrant, superiores illis fiunt in malitia. Item sunt & alij, qui in galeis & nauibus Sarracenorū curam gubernationis assumunt: omnes prædictos Lateraneñ. concilium excōmunicauit, & præcipit illos per Potestates locorum bonis suis priuari, & capientium seruos fieri: & præcipit, vt per ciuitates maritimas crebra & solemnis excōmunicatio proferatur. Nota quod Christiani qui cum Sarracenis impugnant Christianos auxilio vel facto, deteriores sunt quam Sarraceni. Item seruitus hic inducit iure canonico. Item excōicatus potest iterū excommunicari.

g ¶ *Qui gloriātur.*] sim. 18. q. 2. perniciosam. & 86. distin. tanta.

h ¶ *Ferrum.*] vt infra eo. ad liberandam. vbi hoc totum habes, quod hic dicitur. de quibus hic habetur, ad hostes transferri nō debeat. C. quæ res expor. non debeāt. l. 1. & illi sunt decapitandi [3], vt ibi, & C. de cōmer. mercatores. ff. de pub. & vecti. cotem ferro. si enim non habent ferrū, nec arma s. Nam causatū perimit, causa perempta, suum. & appellatione armorum intelliguntur fustes & lapides. ff. de ver. sig. armorum appellatio. Lau.

¶ *Glossa sequens arg. quòd clericus ministrans, &c.*

i ¶ *Subministrant.*] Arg. clericum pro homicida haberi, qui pugnantibus arma ministrat, dūmodo ibi fiāt homicidia. arg. 50 di. si quis viduā. 24. q. vlt. c. vlt. infra de homi. sicut dignū. §. illi etiā. & §. his quoq;

K ¶ *Subiectos*] & sic ipso iure sunt excōmunicati. infra eo. ita quorundam.

l ¶ *Priuatione.*] Hoc potuit Papa facere contra laicos, ratione criminis commissi. Ber.

¶ *Glo. seq. no. triplici iure seruitutem inductam.*

m ¶ *Seruos.*] Nota seruitutem de iure naturali inductam. 35. dis. sexto die. Item de iure gentiū. dist. 1. ius gentium. Item de iure canonico. 15. q. vlt. cum multæ. & hic. & infra eo. ad liberandam. Vin.

¶ *Glo. seq. no. excommunicatum iterum excommunicari. alleg. concor. & demum contrariam ponit opp. dat solutionem.*

n ¶ *Crebra & solemnis in eos excōicatio.*] & tñ isti ipso iure sunt excōmunicati, & sic excōicatus potest iterum excōicari. 3. q. 4. Engeltrudā. & arg. 11. q. 3. excellentissimus. 15. q. 2. de viro. & 87. dist. eos qui. & qui in sordibus est, adhuc sordescat. 47. dist. quātumlibet. in fi. Arg. contra 2. q. 1. multi. quia de his qui foris sunt, nihil ad nos. 24. q. c. 1. §. 3. & 4. & supra de iudi. cum non ab homine. Item qui est extra ecclesiam, nō potest esse magis extra ecclesiā. 11. q. 3. omnis Christianus. Item arg. contra ff. de verb. obl. qui bis idem. M. dixit, quod excōicatus amplius excōicari non potest, sed denuntiari potest excōicatus, & sic intelligit omnia iura vbi sæpius vr̃ aliqs excōicari. & sic intelligit hic. sed tu dicas quod excōicatus potest iterū excōicari. Et sunt duo effectus excōicationis, vt dicūt quidā: Primus effectus est eiiciendi extra ecclesiā: Secūdus est detinēdi extra: sicut qui est ligatus vno vinculo, potest iterū ligari [4], nō est dubiū quin excōicatus possit adhuc excōicari: sicut qui est in vno peccato, potest aliud cōmittere: & sic plus punit, & sic potest pluries excōmunicari, & magis ex hoc punietur, & secunda excōicatio tunc primo incipit habere suū effectū, cum absolutus à prima, & tñ prima absolutio non habuit suū effectū propter secundam excōicationē. & ita finaliter non prodest prima absolutio, nisi cum absolutus fuerit a secunda. De hoc dixi supra de offi. ordi. ex parte. & infra de sent. excom. cum pro causa. Ber.

C *Onsuluit.*] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Verum*. Abbas.

CASVS. Iudæi nouas synagogas erigere nō debēt, sed antiquas, si

¶ Concordat extrauagans Pauli pp. tertij, quæ incipit. Cupientes Iudæos. vbi multa Iudæis conuersis priuilegia concedūtur.

¶ Idem similiter Alexan. iij. in concilio Lateran. cap. 24. & cap. 6. eo. tit. in 1. compilatione.

Et vide notas nostras in hoc decretum.

1 De hoc articulo vide omnino D. Thomam 2. 2. q. 10. art. 9.

2 Qualiter iudex ecclesiasticus aduersus Iudæos, & quibus casibus procedere debeat, vide late Eymericum in Directorio inquisitorū par. 2. q. 46. Reperiorū

¶ ligamina

¶ Addé quod de iure aut si puniuntur capite cum cōnsca. bonorum. l. 2. C. quæ res expor. non debeant.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. par. 5. c. consuluit 1. supra de appellat.

3 Et de materia & intellectu præter doctores hic, vide Merquardi tract. de Iudæis par. 2. cap. 3.

Idem in his, qui docent eos naues facere, cum prius illius rei peritiā nō haberent. C. de pœ. l. fina. Ioan. And.

4 Et bannitus iterum banniri causæ solum facta vbi habitare consueuerat. De hoc in Spe. de accusa. ad finem. Ioan. And.

pati non debes. ¶ Verum si antiquæ[a] corruerint, vel ruinam minantur, vt eas reædificent[b], potest æquanimiter tolerari: non autem, vt eas exaltent[c], aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quàm antea fuisse noscuntur: qui vtique hoc pro magno debent habere, quòd in veteribus synagogis, & suis obseruantiis tolerantur.

¶ Idem.

¶ *In familiari seruitio Iudæorū Christiani esse non debent.*

CAP. VIII.

AD † hæc omnibus Christianis, qui sunt in iurisdictione vestra penitus interdicatis, & si necesse fuerit, districtione ecclesiastica cōpellatis eosdem †, ne Iudæorum seruitio se assidue[d], pro aliqua mercede exponant: quod etiam obstetricibus, & nutricibus eorū prohibere curetis, ne infantes Iudæorum in eorundem domibus[e] nutrire præsumant: Quoniam Iudæorum mores, & nostri in nullo concordant[f]: & ipsi de facili ob continuam conuersationem, & assiduam familiaritatem, ad suam superstitionem & perfidiam simplicium[g] animos inclinarent.

¶ Clemens tertius.

¶ *Iudæi inuiti non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine iudicio puniendi, aut rebus suis spoliandi, vel in suis festiuitatibus molestandi, nec ipsorum cœmeteria violanda, aut eorū corpora exhumanda.*

CAP. IX.

SIcut † Iudæi: & infra. ¶ Statuimus, vt nullus inuitos[h] vel nolentes Iudæos ad baptismum venire compellat. Si quis autem ad Christianos causa fidei confugerit, postquam voluntas eius fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur: quippe Christi fidem habere[i] non creditur, qui ad Christianorum baptismum † non spontaneus, sed inuitus cogitur † peruenire. ¶ Nullus etiam Christianus eorum quōlibet sine iudicio terrenæ potestatis[k] vel occidere †, vel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat, aut bonas[l] †, quas hactenus habuerunt cōsuetudines immutare: præsertim in festiuitatum suarum celebratione quisquam fustibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet: neque aliquis ab eis coacta seruitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueuerunt. ¶ Ad hoc malorum hominum prauitati, & auaritiæ obuiantes: Decernimus, vt nemo cœmeterium[m] Iudæorum mutilare aut inuadere audeat; siue obtentu pecuniæ[n] corpora humata effodere[o]. Si quis autem huiusmodi decreti tenore cognito (quod absit) contraire præsumpserit, honoris & officij sui periculum patiatur; aut excōmunicationis[p] sententia plectatur †, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

¶ Idem.

¶ *Ponit duas indulgentias illorum,*

quas, si corruerint, possunt reædificare in pristinam formam suæ status, & nō amplius exaltare quam fuerunt: & hoc pro magno beneficio habere debent. Nota quod aliud est de nouo facere, aliud est reficere. Item licitum est consummare, quod non est licitum incipere. Item ecclesia sustinet Iudæos in suis obseruantijs.

De factis & iure enim hoc fecit motus Christ. in. infra eo. & si Iudæos. in princ. & §. Hostien. Ioan. And.

Puto glossam respexisse ad illud Iulianus, qui Iudæos cohortatus est, vt templum Hierosolymis in odiū Christianorum reficerent, vt refert Nicephorus lib. 10. histori. ecclesi. c. 32. & Cassiodorus in tripartita lib. 6. cap. 43.

a ¶ *Antiquæ.*] Constantinus imperator contulit libertatē ecclesijs: & Iudæos seruituti subiecit, postea vero Iulianus imperator apostata dedit licentiā Iudæis nouas construere synagogas, vt legitur in chronicis. Tan.

b ¶ *Reædificent.*] sic ī. eo. Iudæi. C. de Iudæ. l. vlt. quia aliud est tueri quod positum est, & aliud nouum facere. ff. de vsufruct. vsufructuarius nouum.

c ¶ *Exaltent.*] nō enim licet cuilibet possessori trāsformare possessionem, puta vsufructuario. ff. de vsufru. æquissimum. §. sed & colores. B.

Cap. 2. tot. tit. in 2. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 10. cap. 2. & ad hæc. Vide notas cap. 1. & 3. huc tit. ad de Abbate in c. post miserabilē infra de vsur.

Dictio, eosdem, deest in antiquis.

AD *hæc.*] Primo prohibet: Secundo prohibitionis causam reddit: ibi, *Quoniam.* Abbas Siculus.

CASUS. Præcipit hic Papa Prælatis ecclesiarum, quod ipsi prohibeant omnib⁹ Christianis, & cōpellant si necesse fuerit per censuram ecclesiasticam, ne in seruitio Iudæorum morentur, nec infantes Iudæorum nutrices mulieres in domibus eorum nutrire præsumant, quoniam Iudæorum mores moribus Christianorum non concordant: & per assiduam conuersationem simplices ad suam perfidiam inclinarent. Nota quòd familiaritas malorū vitanda est, ne boni corrumpantur ab eis.

¶ *Glossa sequens arguit à cōtrario, quod statim determinat.*

d ¶ *Assidue.*] sic ī. eo. c. 1. & 2. & c. Iudei 2. & est arg. ex eo quod dicit, assidue, quod interpolatim possunt seruire: quod intellige secundum tenorē illius c. ī. eo. multorum. §. 1. sed in domibus nullo modo, prout j. sequitur. & prædic. concor. 28. q. 1. Iudæorum. sæpe. & j. eo. etsi Iudæos.

e ¶ *In eorundem domibus.*] Et ita videtur quod extra domum Iudæorum possint. eadem prohibitio est j. eo. etsi.

f ¶ *Concordant.*] 23. q. 8. dispar. & in habitu etiam differre debent à Christianis, ut possint melius euitari. j. eo. in nonnullis.

g ¶ *Simplicium.*] quia innocēs credit omni verbo. 22. q. 4. innocēs. simile 28. q. 1. c. sæpe.

SIcut *Iudæi.*] Diuiditur, quia continet multa dicta, quæ patent. Abbas.

CASUS. Statuit Clemens Papa, quòd nullus Iudæus compellatur ad fidem venire inuitus: & si aliquis ad fidem confugerit Christianam, postquam voluntas eius patefacta fuerit, absque impedimento Christianus efficiatur: fidem enim habere non creditur, qui non spontaneus ad fidem accedit. Secundo dicit, quòd nullus Christianus sine iudicio secularis potestatis Iudæum occidere vel mutilare, vel pecunias suas auferre præsumat, vel bonas consuetudines Iudæorum immutet, nec in festiuitatibus suis perturbet, vel coacta seruitia exigat. Tertio statuit, vt nullus cœmeterium Iudæorum mutilare, aut inuadere, siue obtentu pecuniæ humata corpora effodere præsumat. & si quis contra hoc fecerit, honoris & officij sui periculum patiatur, aut excommunicetur, nisi satisfecerit. Nota quòd Iudæus non est compellendus inuitus recipere baptismum. Item coacta seruitia non sunt à Iudæis extorquenda. Item Iudæi possunt habere cœmeterium.

h ¶ *Inuitos.*] hoc ideo dicit, quia nullus ad fidem cogendus est. 23. q. 5. ad fidē. 45. dist. de Iudæis. quia si simpliciter & absolute compellantur, non recipere characterem: sed si conditionaliter compellantur, bene recipiunt, & compellendi sunt, vt fidem sic susceptam obseruēt, vt j. de bap. maiores. §. itē quæritur. 45. distin. de Iudæis. & ff. de ritu nupt. si patre. & C. eo. tit. nullus. Ber.

i ¶ *Christi fidem habere.*] probatio eius quod nullus compelli debet ad fidem: quia fides ex necessitate esse non debet. 45. distin. quid autem. & cap. qui syncera. & 23. quæst. 5. ad fidem.

K ¶ *Sine iudicio terrenæ potestatis.*] Nulli enim permissum est occidere, vel pœnā infligere, nisi cui ex officio permittitur. 23. q. 5. qui malos. & c. miles. & cap. cum minister. & pœna non est inferenda, nisi per iudicem. 33. q. 2. c. interfectores. §. in hoc. Ber.

l ¶ *Bonas.*] secus si malas, ne deludant Christianis prætēdentibus signa lamētationis, & non prorumpant in contumeliam creatoris. j. eo. in nonnullis. & ne annuatim simulatam speciem crucis exurant j. C. eo. Iudæos. sed suas festiuitates more solito celebrent. 45. distin. qui syncera. vt hic dicitur. & C. eod. tit. nemo. A.

Cap. 3 eo. tit. in 2. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 10. cap. 1.

Et de prima conclusionis parte vide D. Thomam 2. 2. q. 10. art. 8. & ibi Caietanum & Tol. sacramentum in cap. de Iudæis. dist. 45.

baptismus

cognoscitur

Vide D. Thomā 2. 2. q. 64. art. 1. & 3. & Dominicum Sotum lib. 5. de iust. & iure. q. 1. art. 2. & 3.

plectatur

Huc spectat horrendum illud facinus, quod narrat Nicephorus lib. 4. histor. ecclesiast. cap. 16. vbi Iudæi in Christi contumeliam, infantem in cruce excarnificant.

¶ *Glossa sequens signat contrarium & soluit.*

m ¶ *Cœmeterium.*] arg. contra. ff. de sepul. vio. sepulchra. Sol. sepulchra hostium religiosa non sunt, vt ibi dicitur: nec illud infringens incidit in edictum. Iudæi vero non reputantur hostes. 23. q. 8. dispar. licet sint hostes fidei nostræ. j. eo. & si Iudæos.

n ¶ *Pecuniæ.*] quę in sepulchris ponenda non est. argum. ff. de reli. & sum. fu. si quis impediat. §. funeris causa. & 13. q. 2. non æstimemus. circa medium. Tan.

o ¶ *Effodere.*] quod qui fecerit, sepulchri violati tenetur. ff. de sepul. vio. l. 3. §. si quis. & secundum quosdam hæc actio infamat. ff. de sepul. vio. l. 1. Alij dicunt, quòd non infamat, cum sit actio in factum, & in l. illa impropriè ponitur actio. Ala.

p ¶ *Aut excommunicationis.*] & ita videtur in optione iudicis quòd illorum pro pœna imponat, si non satisfecerit, & si ille vult satisfacere, non punitur. sim. 35. distin. episcopus aut presbyter. & 47. distinct. 1. & 92. distinct. cap. vlt. ita est argum. quòd pro quolibet peccato non debet episcopus sententiā in aliquem fulminare, vel excommunicare vel deponere. Ber.

Quàm sit.

Quàm sit.] Duo sunt dicta. Secunda pars: ibi, *Insuper*. Abbas.

Casvs. Quidam eps qui volebat prædicare fidem catholicam Paganis, quæsiuit à Papa, vtrum deberet vti cibis illorũ: concedit ei dñs Papa & socijs eius, vt cũ exibunt ad prædicãdam fidem Paganis, liceat eis vti his cibis cum gratiarum actione, q sibi ab ipsis infidelibus apponentur, dummodo abstineãt ab esu carnium his diebus, quibus carnibus vti non licet, iuxta canonicas sanctiones. Insuper concedit eidem, vt quicunq; religiosi aut clerici idonei ad prædicandam fidem sibi adhærere voluerint, liberam habeãt facultatẽ, petita & obtenta Prælatorum suorum licentia. Nota, q à carnibus abstinendum est diebus à canonibus constitutis. Item nemo potest prædicare sine licentia sui prælati. Item non sufficit petere licentiam nisi sit obtẽta.

a ¶ *Temporum qualitate.*] vt abstineant his diebus & temporibus, quibus à carne est abstinendum secundum canones. 4. dist. denique. & de cons. dist. 3. de esu carnium. & cap. sabbato. de quibus canonibus hic fit mentio.

¶ *Glo. seq. signat contrarium et soluit, ex solutione quæstionem infert, & respondet. Iterum quærit & soluit.*

b ¶ *Vti liceat.*] Aliter enim non possent illos lucrari, & sic licet eis loqui, & comedere cũ eis exemplo Domini. 23. q. 4. infideles. & 11. q. 3 ad mensam, dummodo & alijs non coinquinẽtur. Arg. cõ. 28. q. 1. nullus. & cap. oẽs. Sol. contraria intelligũtur de Iudæis, qui discernunt cibos. hoc, & c. ad mensam. & c. infideles. de Paganis intelligitur. Sed quare potius vitamus conuiuium Iudæorum, quàm Paganorum? Ratio illa est, quia illi scilicet Iudæi discernunt cibos nostros, vnde non debemus cibos eorum vti, ne videamur inferiores illis: ut dicit prædictum c. omnes. Pagani vero non discernunt cibos: sed hodie & isti & illi discernunt: vnde non debemus comedere apud eos, nec ipsi apud nos, licet hoc non contineatur in verbis edicti, vt patet hic, & c. ad mensam. sed quantum ad sententiam eos vitare debemus. argu. ff. de pet. hæred. item veniunt. §. ait senatus. Sed quare potius vitamus conuiuium q̃ colloquium? Ideo loquimur eis vt eos possimus lucrari, quod alias facere non possemus, vt in cap. infideles.

c ¶ *Apponuntur.*] Quæcunque ergo apponuntur, vti possunt, nisi dictum fuerit q sit idolis immolatum: vt 1. q. 4. §. vlt. & 26. q. 2. si de area. tunc enim sanctius est mori fame, q̃ idolothytis vesci. 32. q. 4. sicut sanctius. Ber.

¶ *Glossa sequens mixtim signat duo contraria.*

d ¶ *Requisita & habita.*] quia nullus potest prædicare, nisi ex officio sibi commisso, vel nisi habeat auctoritatem à suo prælato. j. de hære. cum ex iniuncto. & cap. excommunicamus. §. quia vero. nec sufficit petere licentiã, nisi sit obtenta, ut hic patet. & sim. de conse. distin. 5. non oportet. 11. q. 3. quid ergo. 19. q. 3. duæ. Argu. contra. s. de regular. licet & s. de arbit. cum olim.

Significauit.] Habet tria, Secundum: ibi, *Illi quoque*. Tertium: ibi, *Ad vltimum*. Abbas.

Casvs. Quidam erant in captiuitatem Sarracenorum: amici siue consanguinei illorum volebant illuc ire pro ipsis recuperãdis:

qui Paganis prædicant.

CAP. X.

Quàm † sit laudabile: & infra. ¶ Tuis frater episcope petitionibus annuentes, tibi tuisque socijs, cũ ad prædicandam Christi fidem Paganis † exibitis, Apostolica auctoritate concedimus: vt vobis his cibis cum modestia & gratiarum actione, seruata temporum qualitate [a], iuxta canonicas sanctiones, vti liceat [b], qui vobis ab ipsis infidelibus apponuntur [c]. ¶ Insuper indulgemus, vt quicunque religiosi seu clerici idonei ad annuntiãdum gentibus Euangelicam veritatem, requisita & habita [d] Prælatorum suorũ licentia, tibi voluerint adhærere, id absque contradictione qualibet, liberã exequendi habeant auctoritate Apostolica facultatem.

¶ Idem.

¶ *Pro redimendis captiuis licet ire Alexandriam, iurantibus, quòd nihil deferent auxilij seu subsidij extra redemptionis articulũ. Portans vel mittens etiam post treugas merces prohibitas, excommunicatus est, & pacis appellatione non veniunt treugæ.*

CAP. XI.

Significauit † nobis tua fraternitas, quomodo aliqui ciuium tuorum in Alexandriam valeant proficisci, pro recuperandis conciuibus suis, qui illic in captiuitate tenentur: Hoc arbitramur licite posse fieri, dummodo nihil in mercibus suis, vel alio modo secum illuc deferant, vnde possit Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodũ [e], aut subsidium prouenire: quod etiam corã te prius iuramẽto [f] firmabunt. ¶ Illi quoque, qui post treugam in transmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiuerint, si detulerint merces prohibitas causa lucrandi, excommunicationis [g] vinculum non euadunt †: sicut nec illi, qui in personis proprijs non euntes, merces eis per nuntios [h] destinarunt. ¶ Ad vltimum illos, qui iurauerunt se amplius in terram Sarracenorũ cum mercibus non ituros, nisi pax esset inter Christianos & ipsos, & post treugam [i] factam venerũt illuc: conditio illa de pace, aut treuga habenda, ab excommunicationis vinculo non absoluit [k].

¶ Idem.

¶ *Excommunicati sunt qui cum Sarracenis tempore guerræ aliquod habẽt commerciũ, vel eis præstant subsidiũ.*

CAP. XII.

Qvuod † olim præceptum fuit: & infra. ¶ Sane licet hoc fuerit in conci-

quæritur, qualiter valeant illuc proficisci? Respondet Papa, quòd bene possunt ire, dummodo nihil in mercibus portent, vel alio modo, vnde possit Sarracenis aliquod subsidium prouenire; excepto redemptionis articulo: ita tñ q hoc prius firment proprio iuramento. Secũdo dicit, q illi, q post treugam factã inter Christianos & Sarracenos portãt illuc merces prohibitas, ab excõicatione nullatenus excusantur, sicut nec illi excusantur, qui per alios merces phibitas illuc trãsmittunt. Tertio dicit, aliqui iurauerũt in terram Sarracenorũ cum mercibus phibitis se amplius nõ ituros, nisi pax esset iter Christianos reformata: & post factã treugã iuerunt illuc cũ mercibus phibitis: quæritur, an excusent ab excõicatione? Rñdet Papa, q cõditio illa de pace vel treuga eos ab excõmunicationis vinculo nõ absoluit, nec etiã à periurio. Nota q q portãt merces phibitas Sarracenis, sunt ipso iure excõicati: & nullo tempore pacis vel treugæ excusantur.

e ¶ *Aliquod cõmodum.*] sm quod dr s. eo. ita quorũdã. vbi de hoc. & j. eo. ad liberãdã. nihil ergo in mercib' portãdũ est nisi illud, vnde possunt redimere captiuos, vt hic dicit. Sed qd si nõ possunt redimere captiuos, nisi portẽt eis arma vel ferrum, nunquid hoc facere possũt sine pœna excõicationis? Arg. q sic, ex eo q hic dicit, excepto redemptionis articulo: sed nõ credo, nisi primo requiratur auctoritas Papæ, ne aliqd fraudis fiat. Ber.

¶ *Glo. seq. obijcit, & dupliciter soluit.*

f ¶ *Iuramento.*] Sed nonne sufficit pœna excommunicationis? Potest dici, quòd hoc exigitur à suspecto. arg. 28. distin. de Syracusanæ. & 10. q. vlt. c. vlt. quoniam eorum ruinæ debent occurrere Prælati. 93. dist. diacoñi. & 22. q. 5. hoc uidetur. & ad maiorem cautelam exigitur iuramentum etiam à quocunque. Lau.

g ¶ *Excõicationis.*] de qua habes s. eo. ita quorũdam. & ideo, quia licet treuga sit facta, non tñ pax perpetua: vt j. §. proxi. unde phibitio non intelligitur propterea relaxata de mercibus phibitis. Ber.

h ¶ *Per nuntios.*] sic j. c. proxi. qui per alium facit, per se facere videtur: vt hic, & j. de sen. excom. mulieres. 46. dist. sicut nõ suo. ff. de admini. tuto. ita tamen. §. gessisse. Ber.

i ¶ *Post treugam.*] Treuga est securitas personis & rebus ad tempus concessa. s. de treuga. c. 1. & qui facit treugam, non facit pacem, nec desistit a guerra, nisi ad tempus: quia qui distulit, non in totum destitit. 2. q. 3. §. notandum. & ff. de iud. detulisse.

K ¶ *Non absoluit.*] nec etiam a periurio: quia licet treuga sit facta, non tamen pax, & ita non extitit conditio, unde incidit in sententiam excommunicationis, & in periurium, & sic treuga nõ est pax.

Qvod olim.] Primo excommunicat: Secundo hortatur illos, quibus scribit ibi, *Vestra igitur*. Abbas Siculus.

Casvs. In Lateranẽ. concilio prohibitum fuit, quòd nullus merces prohibitas Sarracenis portaret per se vel alium, & Clemens Papa omnes illos excommunicationi supponit, qui amplius cum Sarracenis mercimonium habuerint per se vel per alios: aut quocunque modo aliqua rerum subsidia, dum guerra durauerit, duxerint impendenda: vnde mandat quibusdam, quatenus nullo modo,

Cap. 4. eo. tit. in 1. cõpilatione. Et vide Marquardũ tract. de Iudæis par. 1. cap. 4. vbi plene. adde S. Thomam 2. 2. q. 10. art. 9.

Scriptores Christiani Paganos vocant omnes idolorũ cultores, qui nunquam fidem catholicam agnouerunt.

Cap. 5. eo. tit. in 2. cõpilatione. Vide Martinum Nauarrum in Manuali cõfessariorum cap. 27. nu. de excõmunicationib' à iure latis à, pecud de reseruatis Papæ p bullam cœnæ. §. excõmunicamus omnes illos. adde notas in c. ita quorũdã. hoc tit.

Vide concilium Tridenti. sessio. 5. de reformat. cap. 2. & sessio. 14. de reform. cap. 4.

Cap. 6. eo. tit. in 2. cõpilatione. Vide Martinum Nauarrum superiori cap. quorum.

Et vbi pax requiritur, treuga non sufficit. vide Paulum de Castro. Angelũ, & plerosque in l. conuentionem. ff. de pactis. adde Baldũ in tit. de pace Constant. §. vassalli. vbi ait, quòd treuga magis accedit ad naturã belli, quam pacis.

modo, aut quocunque ingenio eis mercimonia, consilia, vel alia subsidia transmittant: & si qui contra fecerint, non solum sint ipso iure excommunicati: verum etiam iram Dei viuentis incurrant. Nota, quòd quicunque cum Sarracenis mercimonia habuerint, ipso iure sunt excommunicati.

tia sibi concessa. j. de do. c. vlt. & 12. q. 2. octaua discussio. & C. de reuo. do. l. vlt. Bernardus.

f ¶ *Pro gratia.*] j. de fideiuss. peruenit. & j. de renunt. sane. Ber.

g ¶ *De familiaritate.*] Nimia familiaritas parit contemptum: vt ff. de offi. procon. nec quicquam. §. circa 2. 86. dist. quādo. & ff. de offic. præfi. obseruandū.

...lio Lateranẽ. [a] † districte inhibitum, Nos tamen omnes illos excommunicationi supponimus [b], qui iam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerint, vel per se, vel per alios, nauibus, seu quocunque alio ingenio, eis aliqua rerum subsidia [c] seu consilia, quandiu inter nos & illos guerra durauerit, duxerint impendenda. ¶ Vestræ igitur discretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per vestras naues, nec alio quocunque modo, aut ingenio eis mercimonia, consilia, vel alia subsidia transmittatis: ne si aliqui in sua malitia indurati, secus agere præsumpserint, non solum ipso iure incidant in excommunicationem illam, verum etiam iram [d] Dei viuentis incurrant.

¶ Innocentius iij. archiepiscopo Senonẽ. & episcopo Parisiẽ.

¶ *Iudæi nutrices vel seruientes Christianos habere non debent, contra facientibus interdicitur Christianorum commercium.*

CAP. XIII.

ET si † Iudæos, quos propria culpa submisit perpetuæ seruituti, pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum: ingrati [e] tamẽ nobis esse non debent, vt reddãt Christianis pro gratia [f] cõtumeliam, & de familiaritate [g] contemptum: qui † tamquam misericorditer in nostram familiaritatem admissi, nobis illam retributionem impendũt, quam (iuxta vulgare prouerbium) mus [h] in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu suis consueuerunt hospitibus exhibere. ¶ Accepimus autem, quòd Iudæi faciunt Christianas filiorum suorum † nutrices [i]: & (quod non tantum dicere, sed etiam nefandum est cogitare) cum in die Resurrectionis Dominicæ illas recipere corpus & sanguinẽ Iesu Christi contingit, per triduum antequam eos lactẽt lac effundere [k] faciunt in latrinam. Alia insuper contra fidem catholicam detestabilia †, & inaudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne diuinam indignationem incurrant: cum eos perpetrare patiuntur [l] indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducũt: & infra. ¶ Inhibemus ergo districte, ne de cætero nutrices, vel seruientes habeant Christianos: ne filij liberæ [m], filijs famulentur ancillæ [n]: sed tamquam serui à Domino reprobati, in cuius mortem nequiter coniurarunt, se † saltem per effectum operis recognoscant seruos illorũ, quos Christi mors liberos, & illos seruos effecit: & infra. ¶ Si vero nutrices & seruientes non dimiserint Christianos, sub excommunicationis [o] pœna inhibeatis † districte omnibus Christianis, ne cum eis cõmercium aliquod audeãt exercere.

¶ Idem.

¶ *Iudæus, qui percusserit clericum, temporaliter punitur: & si de facto puniri non potest, interdicitur sibi Christianorum commercium, donec satisfecerit iniuriam passo.*

CAP. XIIII.

POstulasti † qualiter contra Iudæum procedere debeas, qui manus iniecit in quendam clericum violentas? Ad quod breuiter respondemus, quòd si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existit, ipsum pœna pecuniaria [p] punias, vel alia (secundum quòd conuenit) temporali, faciens læso satisfactionẽ [q] congruam exhiberi: alioquin

a ¶ *In concilio Lateranensi.*] j. eo. ita quorundam. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit, & sol.*

b ¶ *Supponimus.*] Et iam suppositi erant per Alexan. in concilio Lateranẽ. ita quorundã. & sic est cano latæ sententiæ, vt patet in fine. & ita vr. quod qui contra faciunt, duplici excõicatione sunt ligati. Sed quis absoluet tales? Potest dici quod epi ipsorum, quia ex quo Papa sibi hoc non retinuit, alijs indulsisse vr. j. de sen. excom. nup. quia sibi reseruasset, si hoc non intendebat. j. de sponsa. graue. in fi. & j. de cri. fal. dura. in fi. Ber.

c ¶ *Subsidia.*] j. eo. ita. & j. eo. ad liberandã. & C. quæ res expor. nõ pos. per totum. & C. quæ res vend. non pos. per totũ.

d ¶ *Iram Dei.*] Ratũ habentis, quod ab ecclesia iuste factũ est. 24. q. 1. quodcunque.

ET si.] Primo ponit exordium. Secũdo facti narrationẽ. Tertio prohibet. Quarto pœnã imponi mãdat. Secũda ibi, *Accepimus.* Tertia ibi, *Inhibemus.* Quarta ibi, *Si vero.* Abbas Sicu. CASVS. Quamuis Christiani pro sola humanitate recipiant Iudæos, & sustineant cohabitationem illorum, tñ ingrati Christianis esse non debẽt, vt reddant Christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate cõtẽptũ: & illam retributionem impendũt de qua dicitũ iuxta vulgare prouerbiũ, Mus in pera, serpẽs in gremio, & ignis in sinu hospites suos male remunerare consueuerunt: ipsi enim faciunt Christianas mulieres nutrire filios suos: & cum in die Resurrectionis illas recipere corpus & sanguinem Domini cõtingit, per triduum antequam lactent filios suos, lac effundere faciunt in latrinam, quod horrendũ est dicere: & alia turpia contra fidem catholicam committunt, propter quod timendum est ne fideles diuinam indignationem incurrant, cum eos patiant talia perpetrare, vnde prohibet Papa districte, ne de cætero nutrices vel seruientes habeant Christianos: ne filij liberæ filijs famulent ancillæ. Si vero nutrices & seruientes non dimiserint Christianos, præcipiat omnibus Christianis sub pœna excommunicationis, ne cum eis commercium audeant exercere. Nota quod nullos debet esse ingratus acceptæ beneficij. Item nota prouerbium illud vulgare, mus in pera, &c. Item Christianus Iudæo seruire non debet. Item Iudæi serui sunt Christianorum.

e ¶ *Ingrati.*] si enim Iudæi isti ingrati sunt, possunt priuari gra-

h ¶ *Mus in pera.*] vt 13. q. 1. c. ecclesias. §. hĩc præcepit dominus.

i ¶ *Nutrices.*] quod esse non debet. j. eo. Iudæi. & c. ad hoc. Ber.

k ¶ *Effundere.*] credebãt forsan corpus Christi descendere in stomachũ & incorporari, quod est falsum. de cõse. dist. 2. tribus gradibus. non est ille panis. cibus enim animæ est. distin. ea. credere. Lau.

l ¶ *Patiuntur.*] Arg. quod qui potest prohibere & non prohibet, sibi imputat. 86. dist. c. 3. j. de reg. iur. c. pen. & j. ne præ. c. 2. & 23. q. 3. præterea. arg. j. de sent. excõ. quãtæ præsumptionis.

m ¶ *Liberæ.*] id est, ecclesiæ. nõ enim erit hæres filius ancillæ cũ filio liberæ. 22. q. 4. dicat aliquis. Ber.

n ¶ *Ancillæ.*] id est, Agar, quæ significat synagogam. Libera, idest, Sara, quæ significat ecclesiã, de Agar ancilla Saræ descenderunt isti quod debent esse serui illorum qui descẽderunt à Sara: in quibus ecclesia fundata est. Ber.

o ¶ *Sub excommunicationis pœna.*] Immo excõicari possunt, si cõijcẽt eis postea. j. de vsur. post miserabilẽ. & j. cap. prox. & sic indirecte iudicat ecclesia de Iudæis. & quod hoc dixi. j. eo. ita. & c. Iudæi 2. Ber.

POstulasti.] Cõmunis diuisio: Secũda ibi, *Ad q.* Abbas Siculus. CASVS. Quidam Iudæus manus in quendã clericũ iniecit violẽtas: quæritur qualiter contra illum sit procedendum? Rñdet Papa, quod ille cuius iurisdictionis existit, pœna pecuniaria ipsum puniat, vel alia tpali, secundum quod sibi visum fuerit, & faciat læso cõgrue satisfieri: Alioquin dñs eius monẽdus est, vt passo iniuriam & ecclesiæ faciat satisfieri cõpetenter: quod si dñs eius hoc neglexerit, prælatus loci præcipiat Christianis per censurã ecclesiasticam, ne cum ipso Iudæo cõmercium habeant donec satisfaciat. Nota quod pro iniuria illata potest quis pecuniaria pœna puniri. Item ante absolutionẽ debet læso satisfieri. Item propter negligentiam iudicis secularis deuoluitur iurisdictio ad iudicem ecclesiasticum. Item indirecte excommunicantur Iudæi.

p ¶ *Pœna pecuniaria.*] Ad arbitriũ iudicis. j. de off. leg. de causis. §. fi. quia spirituali pœna ipsum punire nõ potest, cũ sit extra ecclesiã: quia nihil ad nos de his qui foris sunt. 2. q. 1. multi. j. quãdo ecclesia possit punire Iudæos, dictũ est j. c. ita. & melius j. c. Iudæi. Ber.

q ¶ *Læso satisfactionem.*] hoc regulare est, vt semper ante absolutionem satisfaciat læso. & j. de senten. excommu. porro parochianos.

† Lateranẽ. sub Alexandro iij. cap. 24.

† Hodie solus Papa absoluit, cum sit casus Papæ reseruatus per Bullam Cænæ Domini. §. excerum à prædictis sententijs.

† Cap. 2. eo. de in 3. compilatione. Vide nostros cap. primo. & 3. hoc eo. tit.

† In codice Barbatiæ ita: qui tam misericorditer, &c. quod magis placet.

† Vide Marquardum tract. de Iudæis par. 1. cap. 3. nu. 15. & cap. 4. nu. 58.

1 Sequitur adiuncta, patiuntur esse possessionem operis sed cum ingeniis ne committantur clericis dens. l. Ab.

† Vide Nicephorum lib. 4. cap. 6. & lib. 14. cap. 36. historiæ ecclesiasticæ & B. Clementi lib. 2. const. Apostolicarum, cap. 44. vnde cum per omnes Iudæos in Christianos.

† In codice Barbatiæ ita: saltem per effectum operis recognoscant se esse seruos illorũ, &c.

† vide B. Thomam 2. 2. q. 10. art. 9.

3 De iurisdictione cerniti vide Nicolaum Eymericum in Directorio inquisitorum par. 2. q. 46. nu. & 3.

1 Et supra de donat. gaudemus. per quæ ... ... non ... ... Ioan. And.

chianos.conquesti.& pluribus aliis cap. & Ecclesiæ satisfacere debet, cui fuit facta iniuria in personam eius ministri, vt 3.q.1.obliin fin.& 2.q.7.accusatio.Ber.

a ¶ *Christianis.*]Et ita indirecte excommunicantur Iudæi. De hoc dic vt dictum est s.eod.ita quorundam.

e ¶ *Prodeant.*]s.eod.quia.

f ¶ *Illudere.*]sic reddunt nobis pro gratia contumeliam & contemptum: vt s.eod.& si Iudæos.

g ¶ *Animaduersionis.*]scilicet, pecuniaria pœna, vel alia temporali, prout visum fuerit iudici.s.c.proxi.Ber.

IN *nonnullis.*] Tria sūt dicta: Secundum: ibi, *In diebus.* Tertium: ibi, *Illud autē.* Abbas Sicu.

Casvs. In quibusdam prouinciis Iudæi seu Sarraceni p habitū distinguunt à Christianis, in quibusdam vero nō: vnde ptingit aliqñ, q Christiani Iudæis, & Iudæi Christianis mulieribus p errorem carnaliter cōmiscētur: Ne igitur tam dānatųs excessus p talē errorē vlterius committatur, statuit conciliū generale, vt Iudæi siue Sarraceni vtriusq; sexus in qualibet prouincia Christianorum, p habitū publice distinguātur à Christianis. Secundo dr̄, q in diebus lamentationum, Iudæi siue Sarraceni non exeant in publicum: quia vt dicitur, tunc ornatius incedere non erubescūt, & Christianis, qui Passionis sacratissimæ memoriam exhibentes, lamentationis signa ptendunt, illudere nō formidant. Tertio prohibetur, ne in cōtumeliam creatoris psilire psumant. & quia cōtumelia creatoris dissimulari non debet: pcipit concilium huiusmodi præsumptores p Potestates locorum condignè compesci, ne crucifixū pro nobis blasphemare præsumant. Nota q Iudæi & Sarraceni à Christianis per habitū discerni debēt. Item Iudęi siue Sarraceni Christianis mulieribus non sunt commiscendi. Itē in die lamentationū in publicum exire nō debent. Item iudex ecclesiasticus potest compellere Principes, vt cōpescāt Iudæos à suis præsumptionibus.

¶ *Dictio, omnibus, deest in antiquis codicibus.*

† *Idem, scilicet Innocentius iij. in concilio generali Lateran. cap. 68. & cap. 1. eod. tit. in 4. compilat.*

† *Vide Marquardū tract. de Iudæis par. 1. cap. 4. & extrauagantes citatas supra eod. tit. cap. 3. & de medicis Eymericum in Directorio Inquisit. par. 2. q. 46. nu. 10.*

† *discernantur*

† *velamentum*

† *vlterius*

† *Post verbum, distinguantur, in concilio, & in antiqua compilatione additur hæc verba: Cum etiam per Mosen hoc ipsum legatur eis iniunctum.*

† *redduntur, vox est in concilio & in veteri compilatione.*

¶ *Glo. seq. circa distinctionē habitus ponit quæstionem similem.*

b ¶ *Distinguit.*] sic per habitum debent distingui nouitij à professis. s. de stat. regulari.cap. penult. & meretrix à matrona.j.de senten.excom.in audiētia & ff. de iniuriis. itē apud. §.si quis virgines.& masculi à fœminis per crines & vestes. 30.dist.in.si qua mulier.sic & liber distinguitur à seruo per pileum. C.de lat.liber.tollen.l.1.§.sed & qui pileati. Io.

c ¶ *Commixtionis.*] quia nec matrimoniū inter Iudæum & Christianam esse potest. 28.q.1.caue.Ber.

d ¶ *Erroris.*]ergo si ignoranter commisceatur Christianus Iudeæ: dummodo non sit crassa siue affectata ignorātia, excusatur in eo q Iudæa.arg.34.q.2.in lectum.& j.de cleric.excom.Apostolica.

eius dominum moneas & inducas, vt passo iniuriam, & ecclesiæ ab eo satisfieri faciat cōpetenter: quod si dominus eius neglexerit adimplere, tu Christianis [a] omnibus † per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cum ipso Iudæo antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Iudæi & Sarraceni vtriusque sexus, debent in terris Christianorū vel habitu, per quem à Christianis discernantur: & in die Passionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris prosilire.*

CAP. XV.

IN† nonnullis prouinciis à Christianis Iudæos seu Sarracenos habitus distinguit [b] diuersitas: sed in quibusdam sic quædam inoleuit confusio, vt nulla differentia discernātur †: Vnde cōtingit interdum, quòd per errorem Christiani Iudæorum seu Sarracenorum, & Iudæi seu Sarraceni Christianorum mulieribus commiscentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis [c] excessus, per velamen † erroris [d] huiusmodi vlterioris † excusationis possint habere diffugium: Statuimus, vt tales vtriusque sexus in omni Christianorum prouincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur †. ¶ In diebus autem lamentationis, & Dominicæ Passionis in publicum minime prodeant [e]; eo quòd nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) & ornatius non erubescunt incedere, ac Christianis, qui sacratissimæ Passionis memoriā exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere [f] non formidant. ¶ Illud autem districtissime inhibemus, ne in contumeliam creatoris † prosilire præsumant. Et quoniam illius dissimulare nō debemus opprobrium, qui probra nostra deleuit: Præcipimus præsumptores huiusmodi per principes seculares, condignæ animaduersionis [g] adiectione cōpesci, ne crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare [h] præsumant.

¶ Idem † in eodem.

¶ *Præponens Iudæum vel Paganum publicis officijs, per concilium prouinciale corripitur, & præposito denegatur Christianorum commerciū, donec deposuerit officium: & in vsus Christianorum pauperum restituet inde quæsita, secundum episcopi prouidentiam.*

CAP. XVI.

CVm † sit nimis absurdum, vt blasphemus [i] Christi in Christianos, vim potestatis exerceat: quod super hoc Toletanum † concilium [k] prouide statuit, nos propter transgressorum audaciam in hoc generali concilio innouamus: Prohibentes, ne Iudæi publicis officiis præferantur: quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. ¶ Si quis autem eis officium tale commiserit: per prouinciale [l] concilium, quod singulis annis præcipimus celebrari: monitione præmissa, districtione, qua conuenit, compescatur. ¶ Officiali vero huiusmodi, tandiu Christianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in vsus pauperum [m] Christianorum, secundum prouidētiam diœcesani episcopi conuertatur, quicquid fuerit à Christianis adeptus occasione officij sic suscepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreuerēter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

¶ Idem in eodem.

¶ *Concilium generale repetit concilium Lateranēn. supra eod. ita. & addit pœnam satisfactionis tempore absolutionis impendendam.*

h ¶ *Blasphemare.*]s.eo. cap.1. & j. cap. proxi. Bernar.

CVm *sit.*] Prima pars constitutionem innouans, olim inhibitam prohibet: & omnes causas reddit. Secunda punit præponentem. Tertia præpositum. Quarta prorogat. Secunda: ibi, *Si quis.* Tertia: ibi, *Officialis.* Quarta: ibi, *Hoc idem.*

Casvs. Statuit concilium Toletanum, q nulli[9] Iudæus sup Christianos vllū officiū vel potestatē exerceat: Sed quia illud nō bene seruabatur, conciliū generale innouauit conciliū Toletanum, prohibens, ne Iudæi publicis præferantur officiis: q2 sub tali prætextu Christianos infestant plurimū & molestant: & si eis tale fuerit officium cōmissum, p prouinciale conciliū annuatim celebrandum, monitione præmissa cōpescatur, & tali officiali cōtra Christianorum in cōmerciis & aliis deneget, donec restituerit qcq̄d ex tali officio habuit à Christianis, conuertendum in vsus pauperū Christianorum sm̄ epi diœcesani prouidentiam: & officium ipsum cū pudore amittat, qđ irreuerenter assumpsit: & qđ de Iudæis dicitur, extēditur ad Paganos. Nota, q infideles fidelibus præponi non debēt, nec publicis officiis pferri. Item quod percipitur ex officio quod habere nō licet, restitui debet: quia si principale non licet, nec ei' accessoriū.

† *Idem Innocentius tertius in concilio Lateranen. cap. 69. & cap. 2. eo. tit. in 4. compilat.*

† *Videns notas nostras in hoc decretum.*

† *Hostiensis Toletanum concilium est tit. cap. 14. in eo dicitur editus. quod apud Gratianū in cap. nulla. 54. dist. tribuitur concilio Toletano quarto.*

i ¶ *Blasphemus Christi.*] idest, Iudæus blasphemans Christum. s. eod.cap.1.

k ¶ *Toletanū concilium.*] 54.dist.nulla. & j.eod. ex speciali.

l ¶ *Prouinciale concilium.*] s.de accusa.sicut olim.

¶ *Glossa sequens obijcit, & soluit.*

m ¶ *In vsus pauperum.*]Sic ergo pauperibus restituitur, quod iniuste extortum est: vt s.de immuni.eccle.quia.si vero officium licitū esset, nec si vellet, posset dare pauperibus quod iniuste extortū est, 14.q.5.non sane.Sed dic vt vr̄, q restituendum sit illis, à quibus est extortum, & non pauperibus, j.de homi.sicut dignum. 9.eos. & j.de vsu.cum tu.& s.de iureiuran.cum te.& s.de deci.cum 1. 18. distin. quoniam.hoc ideo fit in hoc casu: quia nescitur à quibus extortum sit.maior pœna ponitur in sequēti cap.illis, qui merces prohibitas portant ad Sarracenos. Io.

AD liberandam.] Duæ sunt partes: Secūda: ibi, *Et talibus*. Abbas.
CASVS. In concilio isto dicitur illud quod legitur ŝ. eo. ita quorundam. hoc adiecto, ꝙ illis qui prædicto modo delinquunt, gremium non aperiatur ecclesiæ, nisi totum quod ex tam damnato commercio perceperunt, & tantundem de suo in terræ Sanctæ subsidiū destinauerint: vt in eo puniantur in quo peccauerūt: Quòd si soluendo nō fuerint, sic alias delictum istorum taliter puniatur, ꝙ alij attentare similia pertimescant. Nota ꝙ qui contra ecclesiam delinquit, in eo punitur, vt ab ea non recipiatur donec satisfaciat. Item punitur quis in eo, in quo deliquit: Item pœna vnius debet esse metus alterius.

Vide Martinum Navarrum eiusd. supra hoc tit. in cap. significauit, & notas nostras in hoc decretum.

CAP. XVII.

AD † liberandam terram Sanctam: & infra. ¶ Excōmunicamus [a] præterea & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum, & populum Christianum, Sarracenis arma, ferrum, & ligamina † deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt, vel † naues: quique in piraticis Sarracenorum nauibus, curam gubernationis exercent: vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt consilium vel auxilium, in dispendium terræ Sanctæ: ipsosque rerū suarum priuatione [b] mulctari, & capientium seruos fore censemus: Præcipientes, vt per omnes vrbes maritimas diebus Dominicis & festiuis, huiusmodi sententia publice innouetur. ¶ Et talibus gremium non aperiatur ecclesiæ, nisi † totum, quod ex commercio [c] tam damnato perceperint, & tantundem de suo in subsidium terræ Sanctæ transmiserint, vt æquo iudicio, in quo deliquerint [d], puniantur. Quòd si forte soluendo nō fuerint, sic aliàs [e] reatus talium castigetur, quòd in pœna ipsorum aliis interdicatur [f] audacia similia præsumendi.

ligamina

† &

a ¶ *Excommunicamus & anathematizamus.*] sicut ŝ. eod. ita. & cap. quod olim.

b ¶ *Priuatione.*] hoc totum habes ŝ. eod. ita.

¶ *Glo. seq. dat simile de vsura, concludit tamen hoc grauius.*

c ¶ *Totum quod ex commercio.*] Totum ergo lucrum, quod ad eos peruenit ex hoc commercio, debent dare in subsidium terræ Sanctæ, in cuius detrimētum hoc fecerunt: & simile est crimini vsurarū: in quo quicquid sorti accedit, vsura est: vnde totum debet restitui. J. de vsur. consuluit. & 14. q. 3. putaui. & cap. seq. immo videtur ꝙ maius, quia isti videntur fidē Christianā impugnare, vnde plus puniuntur, quia tantundem pro pœna dare coguntur in subsidium terræ Sanctæ: & nemo dubitat grauius esse commissum, qđ est grauius vindicatū. 24. q. 1. non afferamus. & in Authen. vt fra. fi. coll. 9. in fi. vbi dicit: In delicto enim ęquali proximas eis imminere pœnas iustum putamus.

In concilio ita: nisi totū, quod ex subsidio tam damnato percepe- runt, &c.

Episcopatus sunt Hispaniæ, de quibus Vasæus in Annalibus Hispaniæ. cap. 30.

d ¶ *In quo deliquerunt.*] sic ŝ. de immu. eccle. cap. vlt. & de iure pat. pastoralis. & ŝ. de temp. ord. litteras. & ŝ. de foro cōpe. nullus. sim. 12. q. 2. de viro. & 17. q. 4. frater & coepiscopus.

e ¶ *Sic aliàs.*] quia poterunt subijci verberibus loco pœnæ. 14. q. 6. si res. & 12. q. 2. fraternitas. & 5. q. 6. quia iuxta.

f ¶ *Alijs interdicatur.*] sic ergo pœna vnius est metus alterius: vt 2. q. 7. quapropter. & ŝ. de offic. ordi. irrefragabili. & ŝ. de transla. cap. 1. in fi. & ŝ. de sta. reg. ea quæ. ŝ. de calum. c. 2. ff. de pœn. l. capitalium. §. famosos. ff. de deposi. bona fides. 1. responso. in fi.

¶ Gregorius nonus Astoricen. & Lucen. episcopis.

¶ *Iudæi vel Pagani publicis officijs præficiendi non sunt: & si eis regalia iura vendantur, ad ea colligenda præficiendus est Christianus non suspectus.*

EX speciali.] In prima parte ponitur culpa regis, & excusatio: In secunda contra vtrunque prouidetur: ibi, *Mandamus*. Abbas Siculus.

CASVS. Rex Portugalliæ in officiis publicis, Christianis præferebat Iudæos ꝓ concilium generale. ŝ. eod. cum sit. vnde mandat Papa duobus epis, quatenus regem ipsum moneant & inducant, ne in publicis officiis Iudæos præficiat Christianis contra conciliū generale: ꝙ si forte redditus suos Iudæis vendere voluerit, vel Paganis, aliquem Christianum deputet non suspectum de grauaminibus clericis & ecclesijs inferendis, & per illum Iudæi & Sarraceni, sine Christianorum iniuria, iura regalia consequantur. Nota Iudæos Christianis non esse præferendos. Item officiales suspecti non debent præponi clericis.

g ¶ *Generali concilio.*] ŝ. eod. cum sit. & 54. dist. nulla.

h ¶ *Non suspectum.*] qui fideliter & sine fraude officium suum exequatur, ne per hoc fraus fiat Christianis clericis aut ecclesijs: qualis fuit Ioseph: de quo habes 22. q. 2. quod autem ait. qui fuit dispēsator Pharaonis [1]. Ber.

1 Gen. 41.

CAP. XVIII.

EX † speciali, quem erga illustrem regem Portugalliæ gerimus, charitatis affectu: & infra. ¶ Mandamus, quatenus regem ipsum sollicite inducatis, ne in officiis publicis Iudæos Christianis præficiat, sicut in generali concilio [g] † continetur: Et si forte redditus suos Iudæis vendiderit, vel Paganis, Christianum tunc deputet de grauaminibus inferendis clericis, & ecclesijs non suspectum [h], per quem Iudæi siue Sarraceni, sine Christianorum iniuria, iura regalia consequantur.

† In generali concilio Lateran. sub Innocentio iij. cap. 69.

¶ Idem.

¶ *Se ipsum summat.*

NVlli.] Diuiditur: Nam tria facit: Primo ponit dictum: Secundo mercatori prouidet: Tertio prouisionem determinat: Secunda ibi, *Quòd si*. Tertia: ibi, *Si autem*. Abbas Sicul.

CASVS. Iudæi emebāt seruos Christianos, & eos in suo seruitio retinebant: quod fieri non debet: vnde statuit concilium generale, ꝙ non liceat Iudęo baptizatum vel baptizari volentē emere, vel in suo seruitio retinere: Secundo dicit, ꝙ si aliquis Iudæus causa mercimonij emerit aliquem nōdum ad fidem conuersum, & postmodum factus fuerit Christianus, vel desideret fieri, dentur ab aliquo xij. solidi, & ille ab illius seruitio subtrahatur: Si vero infra tres menses ipsum venalem non exposuit, si emit eundem ad seruiendum sibi, ipse nec eum postea vēdere, nec alius ipsum audeat cōparare, sed nullo dato pretio ad libertatē perducatur. Nota ꝙ si Iudæus aliquis seruū emerit causa mercimonij, & factus sit Christianus, infra tres menses illum venalē exponat; Alioquin pſomitur ꝙ illum emerit causa seruiendi sibi: contra quam præsumptionem non inducitur probatio: & ita est præsumptio iuris & de iure. Item fauor fidei priuat aliquem seruo suo.

Vide Martinum quædam spect. de Iudæis. par. 2. cap. 6. & 7. & notas in cap. cum sit nimis. hoc eod. tit.

CAP. XIX.

NVlli † Iudæo, baptizatum vel baptizari volentem, emere liceat, vel in suo seruitio [i] retinere. Quòd † si quem nondum ad fidem conuersum causa mercimonij [k] emerit, & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus: datis pro eo duodecim solidis [l], ab illius seruitio protinus subtrahatur. ¶ Si autem infra tres menses [m] ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi seruiendum emerit eundem: nec ipse vendere, nec alius audeat cōparare: sed nullo dato pretio, perducatur ad præmia libertatis.

† Vide notas huius decretalis. & notas cap. 5. eod. tit.

† Qualiter ecclesia ipse potuerit hæc statuere de rebus Iudæorū, videt luculenter B. Thomas 2. 2. q. 10. art. 10.

i ¶ *Seruitio.*] ŝ. eod. cap. 1. & cap. Iudæi s. immo quamcito voluntas ipsius fuerit patefacta, ꝙ velit fieri Christianus, in libertatem modis omnibus vendicetur. 54. distin. fraternitatem. nisi emptus sit causa mercimonij: vt ibi dicitur, & hic inferius. Ber.

K ¶ *Causa mercimonij.*] In quo casu non fraudabit ex toto Iudæus siue Paganus, dummodo infra tres mēses illum venalem exponat, vt cap. fraternitatem. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit. Iterum quærit & remittit.*

l ¶ *Duodecim solidis.*] Sed de qua moneta dabuntur? Rñdetur, de illa, quæ est in vsu in loco illo. arg. ff. de leg. 3. nummis. ff. de leg. 1. si seruus plurium. §. si numerus. Quid si non sit qui soluat illos xij. solidos? De hoc dictum est ŝ. cap. 1.

m ¶ *Si autem infra tres menses.*] Eoipso ꝙ non exposuit ipsum infra tres menses venalem, præsumitur ꝙ nō causa mercimonij emerit, sed ad seruiendum sibi, vnde nullo pretio dato perducetur ad prēmium libertatis, nec admitteretur probatio in contrarium, cum hic sit præsumptio iuris, ex qua ius statuitur: vt 54. dist. fraternitatem. quod cap. intellige per illud. & istud est quasi glo. & expositio illius, si præsumptio est. ŝ. de spon. is qui. vbi habes præsumptionē iuris. & si alius eum compararet, talis emptio non valeret, & nihilominus erit liber nullo pretio dato, si scienter emit illum: si ignoranter, agat ad precium siue ad interesse contra Iudæum, qui ipsum decepit. ff. de contrahen. empt. liberi hominis. arg. Et nota quod fauor fidei priuat aliquem seruo suo, vt hic patet. Item priuat aliquem filio suo. supra, de conuer. in fin. cap. vlti. Item priuat aliquem vxore sua. supra, de diuor. gaudemus. & 28. quæst. 1. si infidelis. Ber.

DE HAERETICIS.

¶ *Visum est de his, qui non baptizati Deum blasphemant male colendo, merito videndũ est de illis, qui iam baptizati incidũt in hæresim. Abbas.*

De hac materia tractatur 24. q. 1. per totum. & q. 3. §. quia vero. vsq; ad fin. q. & q. 7. & 12. q. 1. & 23. q. 7. per totum. & distin. quo iure. 1. q. 1. in multis capitulis.

Dubius.] Casus. Dicit in hoc capitulo, q̃ q in fide dubitat, infidelis est; nec est credendum testimonio eorum, qui fidem veritatis ignorat. Nota q̃ dubius in fide, infidelis est. Item infidelis testis esse non potest.

De materia tituli in genere vide D. Thomam 2. 2. q. 11. & quos per totum titulũ citabimus.

Vide notas in hunc locum. & in cap. 1.

a ¶ *Dubius.*] de fide enim nullus debet dubitare, sed firmiter credere articulos fidei. ĩ. de sum. Tri. cap. 1. in prin. aliter saluus esse nõ poterit, vt in Psal. Quicunque vult. & 24. dist. quã eps. & 24. q. 1. aperte. nullus enim titubare debet in fide, vt ibi dicitur. Ber.

De intellectu vide Palaciũ Rubium in allegandę de hæresi. §. 5. incip. Et per ista. & Melchiorem Canũ lib. 12. de locis theol. cap. 9. circa medium.

b ¶ *In fide.*] etiam in tenui articulo. C. de hæret. l. 2. in fin. sic ex leui offensa reuocatur libertus in seruitutẽ. C. de liber. & eorum lib. si manumissus, & hoc quo ad articulos fidei, qui continentur in symbolo; Credo in Deum. quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia fides est de re non visa de pœn. dist. 4. in domo. C. de sum. Tri. l. vlt. non per signa, sed per fidẽ veritas est colenda. de consec. dist. 4. venit sacerdos. Lan.

Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpilatione. & vide notas huius capitis.

De intellectu l. 2. C. de hæret. quam hęc citat glossa, vide per Doctores ibi. Petrum Godoffredũ in d. l. 2. C. de hæret.

c ¶ *Credendum est.*] ergo dubius in fide, testis esse non potest. 23. q. 4. ipsa pietas.

Cap. 3. eo. tit. in 1. cõpilatione. & vide notas huius capitis.

TITVLVS VII.

De hæreticis †.

¶ Stephanus † Papa omnibus epis.

¶ *Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: & infideli non est credendum in præiudicium alterius.*

CAP. I.

Dubius [a] † in fide [b], infidelis est. Nec eis omnino credendũ est [c], qui fidem veritatis ignorant.

¶ Leo Papa.

¶ *Errare in fide conuincitur, qui alios errantes, cum potest, ab errore non reuocat.*

CAP. II.

Qui † alios, cum potest, ab errore nõ reuocat [d], seipsum errare demõstrat.

¶ Augustinus de fide catholica.

¶ *Hæreticus perseuerans, æternaliter damnatur: cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quo ad hoc, vt consequatur vitam æternam.*

CAP. III.

Firmissime † tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum [e] vel schismaticum, cũ diabolo & angelis eius, æterni ignis incendio participãdũ † [f]: nisi ante finem vitæ, catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Ecclesiæ. [& post pauca.] Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ nõ tenet vnitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quamtumlibet copiosa, neq; mors [f] pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem [g].

† mancipandum

Qui alios.] Casus patet. Nota q̃ qui alium ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat: & est arg. q̃ qui tacet, consentire videtur.

¶ *Glo. seq. quærit. & soluit distinguendo.*

d ¶ *Non reuocat.*] cum potest. ff. ad leg. Aquil. scientiam. 83. distin. error. & arg. ĩ. tit. proxi. & si Iudæos. & 2. q. 7. negligere. Sed nunqd istud pertinet ad oẽs? Rñdeo de crimine iam commisso soli Prælati tenẽtur corripere [a]. 23. q. 4. duo ista. & cap. ita plane. à peccato autem committendo quilibet tenetur alium corripere occulte. ĩ. eod. cum ex iniuncto. vbi de hoc. & argumen. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. & 93. distin. diaconi. & ĩ. de cog. spi. tua. & 2. q. 7. quapropter. sed istæ duæ vltimæ concordantiæ intelliguntur in denuntiatione. Tanc.

De materia huius glossæ vide plene per D. Thomã 2. 2. q. 33. art. 3. & sequentibus.

Firmissime.] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Omni homini.* Abbas Siculus.

Casus. Quæsitum fuit ab Augustino, vtrũ hæreticus, vel schismaticus saluari possit? Rñdet Augustinus: firmiter teneas, & nullatenus dubites, q̃ omnis hæreticus & schismaticus, cum diabolo & angelis eius, æterni ignis incẽdio punietur: nisi ante finem vitæ, catholicæ Ecclesiæ fuerit recõciliatus, quia nulli homini de mundo, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet vnitatem, baptismus vel eleemosyna quantumcunque copiosa, aut mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem. Nota q̃ extra Ecclesiam catholicã nullus saluatur, quantumcunq; bona opera fecerit.

¶ *Glo. seq. ponit septem modos quibus dicitur hæreticus.*

e ¶ *Hæreticum.*] hæreticus multis modis dicitur: ille dr̃ hæreticus, qui peruertit sacramenta Ecclesiæ, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. & 6. q. 1. cap. nos sequentes. §. sed licet. Item ille, qui scindit se ab vnitate Ecclesiæ. 7. q. 1. denique. Item omnis excõicatus. 4. q. 1. quòd autem hi. Item qui errat in expositione sacræ scripturæ. 24. q. 3. hæresis. Item qui confingit nouam sectam, vel confictam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Item qui aliter sentit de articulis fidei, q̃ Romana Ecclesia. 24. q. 1. hęc est fides. & cap. quoniam. Vel qui male sentiunt de sacramentis Ecclesiæ. ĩ. eod. ad abolendã. in prin. Tanc.

f ¶ *Neque mors.*] vnde Apostolus: Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem aũt non habeam, nihil mihi prodest. de pœni. dist. 3. circa fi. cap. si qs. & de conse. distin. 4. nolet. & 1. q. 1. vide quantum bonum. Ber.

g ¶ *Ad salutem.*] æternam 3, scilicet: valent tñ ad bona tpalia promerenda. arg. 22. q. 2. si quælibet. in fi. & ad minus supplicũ subeundum. de pœni. distin. 4. ad finẽ. §. post etiã. Ber.

In multis editis, Gregorius non legitur, sed mendose. id habet Gregorius primus in registro lib. 7. epistola 47. indic. 2. & cap. 4. eo. tit. in 1. compilat. & vide omnino notas huius cap.

¶ Gregorius Anastasio Antiocheno.

¶ *Damnato auctore, damnantur eius scripturæ, & libri, & opera.*

CAP. IIII.

Fraternitatis tuæ: & infra. ¶ Cum Celestinus, atq; Pelagius [h] in Ephesina synodo sint damnati, quomodo poterunt illa capitula recipi, quorũ damnantur auctores.

Fraternitatis.] Scripta per hæreticos non habent fidem authenticam. Communis diuisio. Secũda: ibi, *Cum Celestinus.* Abbas.

Casus. Celestinus & Pelagius condemnati fuerunt de hæresi in synodo Ephesina: Antiochenus patriarcha dubitauit, an scripta ipsorum recipi debeant? Rñdet Papa q̃ non: q̃a ex quo auctores damnati sunt, scripta illorũ quomodo admitti possunt? quasi diceret, non possunt. Nota ratione auctoris aliquid dãnari vel reprobari: qualis enim auctor fuerit, talia eius opera præsumũtur. Item arg. q̃ destructo prinipali destruitur accessorium.

Adde cap. 48. in concilio latino & in synodo Carthaginensi cap. 14. apud Theodorũ Balsamonẽ. & c. 8. eo. tit. in 1. compilat. sed vide notas huius capitis.

¶ Ex concilio Africano. †

¶ *Episcopus hæredem instituens hæreticum consanguineum, vel extraneum, vel Paganum, etiam post mortem excommunicatus nuntiatur. hoc dicit secundum communem & veriorem intellectum: & vt faciat ad titulum, potest intelligi, q̃ ex hoc præsumatur hæreticus.*

CAP. V.

Si quis episcopus [i] hæredes instituerit extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut

De articulo huius glossæ vide omnino D. Thomam 1. par. q. 89. art. 6. ad 1. argumentũ.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, quod duplici ter fortificat. & soluit.*

h ¶ *Celestinus atq; Pelagius.*] Isti duo dãnati erant in synodo Ephesina de hæresi; dubitabat Patriarcha Antiochenus, an scripta eorũ essent recipienda: Et dr̃ q̃ non, quia ex quo condemnatus est auctor: & scripta illius admitti nõ debent, vt 3. q. 4. nullus. & 16. dist. canones. q̃uis aliqua vtilia sint ibi. arg. ĩ. de test. licet. Arg. tñ q̃ ratione etiam bonæ sententiæ recipi possent. 8. q. 1. Dñs declarauit. 37. dist. si quid veri. sicut & notitia legis abrogatæ necessaria est. distin. 7. Moyses. & Papa etiam argumentatur ex lege Theodosiana abrogata. s. de iud. nouis. Sed verum est q̃ scripta illorum non valent, etiam si alias bona sint, nec sunt recipienda. ĩ. eo. excõicamus. §. credentes. arg. ad hoc. 96. dist. bene quidem. tñ ratione bonę sniæ scripta Origenis approbata fuerunt. 16. q. 7. & hoc diximus. qui damnatus fuit post mortem. 24. q. 2. sane profertur. & si approbarentur, valerent: alias non. arg. ĩ. de sum. Trinit. cap. 2. in fin. Item argumen. quòd destructo principali, destruitur accessorium sicut in cap. prędicto. & hoc diximus. Ber.

De materia huius glossæ, quatenus agit de libris hæreticorum recipiendis, vel non, vide quę dixi plenissime lib. 2. comment. in Directorium Inquisit. schol. 1.

Si quis episcopus.] Casus. Quęsitum fuit in concilio Africano, vtrum hęretici possint institui hæredes ab epo? Rñdet cõcilium, q̃ si eps instituerit sibi hęredes extraneos a cõsanguinitate sua, vel etiam instituerit consanguineos hæreticos, vel Paganos, post mortem debet excõicari: & nomen eius inter sacerdotes Dei nullatenus recitetur. Et idem intellige de oĩbus clericis. & hoc dr̃ in sequenti capitulo. Nota, q̃ hęreticus iure hæreditario catholico succedere non debet. Item aliquis potest post mortem excommunicari.

¶ *Glo. seq. rect. per abreuiationem, & soluit.*

i ¶ *Si quis episcopus.*] Sic ordina istam litteram: si quis eps instituerit hę-

rit hæreticos hæredes extraneos à consanguinitate sua, vel etiam si instituerit consanguineos hæreticos hæredes, aut Paganos pertulerit: saltem post mortem, &c. & sic repete illam dictionem, hæreticos. Et ita nullus debet instituere hæreticum, siue sit cõsanguineus, siue non; vt hic patet, & j. cap. prox. eps ergo instituat ecclesiam, ex quo non habet consanguineos catholicos. 12. q. 2. eps qui filios. & ca. cognouimus. & in Authen. vt cum. de appel. cog. §. dicimus. & §. si quis. coll. 8. quia isti hæretici iam non dicuntur filij vel consanguinei, vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus tuus, & vxor tua deprauare voluerint veritatem, sit manus tua super illos. 23. q. 8. legi. & vxor est expellenda. 28. q. 1. vxor. in fin. Hoc intellige nisi pœnituerint isti cõsanguinei: delicti enim veniam pœnitentibus non negamus. C. eod. Manichæos. Ber.

cati. j. eod. ad abolendam. & cap. excõicamus. & quod Christus verus sit homo ex humana carne subsistens, habes s. de sum. Trini. cap. 1. & est articulus fidei nostræ: de quo habetur in prædicta constitutione, & de aliis, quos scire quilibet Christianus tenetur per fidẽ. arg. ad hoc de consec. distin. 4. ante xx. & cap. baptizandos. & cap. prima. ad illos articulos de quibus tractatur in illa constitutione, firmiter credimus. omnes indistincte tenentur, tã clerici quàm laici: sed clerici magis, qui legẽ perscrutabiliter scire tenentur. 38. dist. omnes psallentes. 24. dist. quãdo eps. Quilibet ergo tenetur credere secundũ quod catholica tenet Ecclesia, & hoc sufficit in talib' articulis, dummodo nil in contrariũ sentiat. j. eod. ad abolendam. Ber.

Paganos [a] pertulerit †: saltem post mortem [b] ei † anathema dicatur: atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.

¶ Ex eodem. †

¶ *Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur quod ibi dictum fuit de episcopis ad presbyteros, & alios clericos.*

CAP. VI.

IN eos, qui catholici non sunt, etiamsi consanguinei [c] fuerint, episcopi vel presbyteri nihil conferant [d]. denique hoc, quod de episcopis & presbyteris dictũ est, debet de reliquis [e] clericis exaudiri.

¶ Alexander iij. Remeñ. archiepo.

¶ *Christus fuit verus Deus & verus homo: sentiens oppositum, hæreticus est, & excommunicatus.*

CAP. VII.

CVm † Christus perfectus Deus & perfectus sit homo: Mandamus, quatenus sub anathemate [f] interdicas, ne quis de cætero audeat dicere, Christum non esse aliquid secũdum quòd homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo, ex anima rationali & humana carne subsistẽs.

¶ Ex concilio Lateraň. †

¶ *Hæretici, receptatores, & fautores eorum, excommunicati sunt: & decedentes in hoc peccato, in cœmeterio ecclesiæ sepeliri non debent, nec pro eis orari.*

CAP. VIII.

SIcut ait beatus Leo [g]: & infra. ¶ Quia in partibus Tholosanis, hæreticorum, quos alij Catharos, alij Patarenos, & alij aliis nominibus vocant, inualuit damnanda peruersitas: eos, & defensores [h], & receptatores eorum, anathemati decernimus subiacere: Et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub priuilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum obtẽtu [i], neque sub alia quacunque occasione, oblatio [k] pro eo fiat: aut inter Christianos accipiat sepulturam †.

¶ Lucius tertius.

¶ *Hæreticus male sentiens, vel male docens de sacramentis Ecclesiæ, excommunicatus est: & conuictus, nisi se[...] & errorem abiurauerit [...] degradetur, & curiæ secularis tradatur: per quam etiam laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se non correxerint: & relapsis omnino audientia denegatur. Seculares Principes, qui iurare nolunt de Ecclesia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terra eorum supponuntur interdicto: ciuitates vero ipsorum resistentes, aliarum commercio, & episcopali dignitate priuantur: exempti vero subsunt ordinariis, super his, quæ contra hæreticos instituuntur.*

CAP. IX.

AD † abolendam: & infra. ¶ Vniuersos, qui de sa-

a ¶ *Paganos.*] & ita idẽ iuris est in Paganis qđ de hæreticis. Et idẽ est de omnibus, qui catholici nõ sunt. j. c. prox. B.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Post mortem.*] sic 24. q. 2. sane profertur. & arg. C. eod. l. Manichæos. arg. contra, quia crimina morte extinguuntur. 23. dist. quorundã. 23. q. 2. cap. 1. & crimen cum pœna sit extinctũ. C. si reus vel accu. mor. fue. l. 2. hoc tñ speciale est in crimine hæresis, in criminis detestationem, vt post mortem possit accusari & excommunicari, & ne ecclesia oret pro eo, quia non fuit accusatus in vita. Ber.

IN eos.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, quod nullus eps vel presbyter trãsferre debet bona sua in eos, qui catholici non sunt, etiã si cõsanguinei fuerint: & quod de episcopis & presbyteris dicitur, ad alios clericos extenditur. Nota quod vbi eadem causa iuris est, idem ius est statuendum.

c ¶ *Etiam si consanguinei.*] dic vt s. c. proxi.

d ¶ *Nihil conferant.*] Non distinguitur in morte vel in vita, ergo nec nos distinguamus: quia nihil capere possunt ex testamento. j. eod. excõicamus. §. credentes. cauta pietatis forte posset eis dari ne perirent fame. 86. dist. pasce fame. quia adhuc possunt conuerti ad fidem: quia de nemine desperandum est. de pœn. dist. 7. nemo. & 32. q. 2. ancillam. & arg. etiam ad hoc 42. distin. quiescamus. & 12. q. 3. quoniam multos. Ber.

e ¶ *De reliquis.*] In hoc omnes pares sunt. arg. 16. q. 1. prædicator. in prin. 24. q. 2. sane profertur. Ber.

CVm Christus.] CASVS. Quidam theologi vltra quàm oporteret subtiliter intelligentes dicebant, Christum non esse aliqđ secundum quod homo: Cum igitur Christus perfectus Deus, & perfectus homo sit, mandat Papa Remeñ. archiepo, quatenus sub anathemate interdicat, ne aliquis de cætero audeat dicere Christum non esse aliquid secundum quod homo, quia sicut est verus Deus, ita est verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. Nota quod Christus est verus Deus & verus homo.

f ¶ *Sub anathemate.*] Quicunque ergo contrarium dixerit, est excõicatus, quia hoc dicere hæreticum est. & hæretici omnes sunt excõi-

SIcut.] CASVS. In capitulo isto Lateraneñ. concilium excõicat oẽs hæreticos, quibuscũque nominibus censeantur, & oẽs defensores & receptatores eorũ, & præcipit sub interminatione anathematis, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fouere præsumat, aut cum eis negotiationẽ habere. Si quis aũt in hoc peccato decesserit, oblatio pro eo non fiat: nec inter Christianos accipiat sepulturam, nõ obstãte aliquo priuilegio quibuscunque indulto. Nota quod fautores hæreticorũ cũ hæreticis æqualiter puniuntur. Itẽ priuilegiũ non excusat aliquẽ a peccato. Itẽ rõne delicti perditur priuilegiũ: quia priuilegium non extendit ad illicitum casum, nec tuetur aliquem in malo.

g ¶ *Leo.*] 23. q. 5. res oẽs.

h ¶ *Defensores.*] j. eod. excõicamus. §. credẽtes. & 79. distin. si quis Papa. arg.

i ¶ *Obtentu.*] sic ergo ratione delicti perditur priuilegium. j. cap. proxi. in fi. quia priuilegiũ non extenditur ad illicitum casum, nec tuetur aliquem in malo. j. de senten. excom. nulli. & omni priuilegio cessante mali puniendi sunt. C. vbi de cri. agi opor. Authen. qua in prouincia. Ber.

k ¶ *Oblatio.*] quia constat eum decessisse in mortali peccato. 23. q. 5. placuit. & est simile j. de vsur. quia in omnibus.

AD abolendam.] CASVS. Lucius Papa in cap. isto excõicat oẽs illos, qui de sacramento corporis & sanguinis Dñi nostri Iesu Christi, & de aliis ecclesiasticis sacramentis aliter sentiunt vel docẽt, quàm sancta Romana Ecclesia prædicet, & obseruet: & oẽs illos, quos Romana Ecclesia vel singuli epi vel clerici, vacante ecclesia, cum concilio vicinorũ eporum hæreticos iudicauerint. Secũdo statuit, vt quicũque deprehẽsi fuerint manifeste in hæresi: si clerici fuerint, eis prius degradatis seculari potestati relinquantur aĩaduersione debita puniendi: nisi statim post deprehensionem erroris sponte ad catholicã vnitatẽ redierint, & ad arbitriũ epi satisfecerint. Si vero laici fuerint, nisi (vt dictum est) abiurata hæresi ad arbitrium epi satisfecerint, secularis iudicis arbitrio relinquantur. Tertio dr̃, quod qui post abiuratam hæresim, vel postquã ad arbitrium episcopi se purgauerint, deprehensi fuerint in hæresim recidisse; sine vlla audientia seculari iudicio relinquantur: Quarto statuit, vt omnes rectores cuiuslibet loci, iuxta commonitionem episcoporum iuramento proprio

[a] perrulerit

[b] eius

[c] In concilio Africano hoc nõdum reperi: sed habetur in concilio Carthaginẽ. 3. c. 13. & apud Theodorum Palsamonẽ in synodo Carthaginensi cap. 15. & c. 9. eod. tit. in 1. compilat. vide notas capitis proxime præcedentis.

[d] Cap. 5. eo. tit. in 1. cõpilat. & post concilium Lateraneñ. sub Alexan. iij. par. 49. cap. 20. vnde facilius intelliges hoc fragmentum.

[e] Lateraň. sub Alexandro iij. cap. 27. & cap. 6. eod. tit. in 1. compilat. Et vide notas huius cap.

[f] De materia huius glossæ plures Doctores, vide Antonium Gomezium tomo 3. variarum resolut. cap. 1. num. 80. & Ioannem Rojam singulari 134.

De hoc dubio vide glossam, & ibidem Archidiaconũ. & Turrecrematam 24. dist. cap. 1. & in legibus Septempartitis Hispaniæ 1. partit. tit. 24. l. 8.

[g] De materia huius glossæ vide beatũ Thomã 2. 2. q. 1. art. 5. & 6. & Eymericum in Directorio Inquisit. par. 2. q. 7. & q. 12.

[h] Vide Alfonsum Castrum lib. 2. de iusta hæreticorũ punitione. c. 18. & quæ dixi lib. 3. commentar. in Directorium Inquisitor. schol. 120. supra. q. 40.

[i] Cap. 11. eod. tit. in 1. compilat. & vide notas in hanc decretalem.

cramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuunt, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prædicat & obseruat a: & generaliter quoscunque eadem Romana Ecclesia vel singuli episcopi per diœceses suas cū consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante b cum consilio (si oportuerit) vicinorū episcoporum, hæreticos iudicauerint: vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. ¶ Præsenti † nihilominus ordinatione sancimus †, vt quicunque manifeste fuerint † in hæresi deprehensi c: si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua d nudetur: & sic omni officio, & beneficio spoliatus ecclesiastico, secularis relinquatur e arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniendus: nisi continuo † post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem sponte recurrere f, & errorem suum ad arbitrium g episcopi regionis publice consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. ¶ Laicus h autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionē: & infra. ¶ Qui † vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi ad arbitrium episcopi, iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, simili sententiæ subiacebunt. ¶ Illos quoque, qui post † abiurationem erroris: vel postquam se (vt diximus) proprij antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio, sine vlla penitus audientia i decernimus relinquēdos †: & infra. ¶ Statuimus insuper, vt comites, barones, rectores, & consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem episcoporum, præstito corporaliter iuramento k † promittant, quòd fideliter & efficaciter cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices, adiuuabunt bona fide iuxta officium & posse suum. Si vero id obseruare noluerint, honore l, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excōmunicatione ligandis m, & terris ipsorum interdicto Ecclesiæ supponendis. ¶ Ciuitas autē, quæ his institutis duxerit resistendum: vel contra commonitionem episcopi punire neglexerit resistentes: aliarum careat commercio ciuitatum: & episcopali n se nouerit dignitate priuandam: & infra. ¶ Si qui † vero fuerint, qui à lege diœcesanæ iurisdictionis exempti, soli subiaceant sedis Apostolicæ potestati: nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, episcoporum subeāt iudicium: & eis in hac parte tamquam à sede Apostolica delegatis o, (non obstantibus libertatis suæ priuilegiis) obsequantur.

proprio promittant, quod cum ab eis fuerint requisiti, ecclesiam contra hæreticos adiuuabūt bona fide. Si vero id obseruare noluerint, honore priuentur, & ad alios nullatenus assumantur: & ipsi excōicentur: & terræ illorum interdicātur: & ciuitas quæ his institutis duxerit resistendum, vel punire neglexerit resistentes, epāli dignitate priuetur, & aliarū careat commercio ciuitatum. Quinto dicit, quod si aliqui fuerint exempti a iurisdictione epōrum, & soli ecclesiæ Romanæ subiecti, nihilominus in his quæ contra hæreticos sunt instituta, subeant iudicium epōrum: & eis tamquam super hoc à sede Apostolica delegatis, obsequātur, nō obstantibus aliquibus priuilegiis libertatis. Nota primo quod vacante sede, capitulum obtinet vicem epi in his, quæ ptinent ad iurisdictionem. Item oēs qui male sentiunt de sacramentis ecclesiæ, sunt excōicati. Item arg. quod clericus depositus, non gaudet clericali priuilegio. Item ab errore reuersus, errorem suū publice abiurare debet. Item iterata delicta grauius puniuntur. Item lapsis in hæresim appellatio est deneganda. Itē ratione delicti amittit quis priuilegium libertatis, sed epi tunc tamquam delegati a Papa eos puniunt, & non tamquam ordinarij.

a ¶ *Prædicat & obseruat.*] sim. 24. q. 3. hæresis. hoc ergo quod Romana ecclesia seruat, & mandat ab aliis obseruari, generaliter est obseruandum. 11. dist. quis nesciat. quicunq; ergo male sentit de sacramētis ecclesiæ, hæreticus est habendus: vt hic patet.

¶ *Glossa sequens arg. & remittit.*

b ¶ *Clerici ipsi sede vacante.*] habes hic arg. quod vacante ecclesia, iurisdictio remanet penes capitulum. arg. 65. distin. c. vlt. 23. distin. in noie Dñi. 7. q. 1. pontifices. De hac materia plene dictū est s. de maio. & obed. cap. his quæ. & cap. cum olim.

c ¶ *Deprehensi.*] facti euidentia: puta quia publice prædicat hæresim. arg. ff. de rit. nup. palam. §. vlt. vel legitima ꝓbatione, puta per testes; vel ex sua confessione. Ala.

¶ *Glo. seq. arg. pro opi. Ala. sed tenet contrarium Vg.*

d ¶ *Prærogatiua.*] arg. quod clericus depositus non habet priuilegium clericale: & hoc concedit Ala. arg. 54. dist. ex antiquis. in fi. quod nō est verum, quia tenetur viuere clericaliter, quamuis sit depositus; vnde si hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali. 81. dist. dictum. Et hoc dixit Hug. Si vero incorrigibilis esset: tunc non solum pderet priuilegium clericale: verum etiam seculari curiæ traderetur. s. de iudi. cum non ab homine. sed in casu isto perdit omne priuilegiū nisi reuertatur, vt sequitur.

¶ *Glo. seq. ponit casus, quibus, &c.*

e ¶ *Relinquatur.*] Tribus enim casibus relinquitur aliquis curiæ seculari statim post depositionem. In crimine hæresis, vt hic, & j. eo. excōicamus. Item in crimine falsi. j. de cri. fal. ad falsariorum. Et in alio, cum pp calumniam vel contumeliam, quam contulit epo suo aliquis depositus est. 11. q. 1. si quis sacerdotū. aliàs aūt licet clericus sit depositus, non traditur statim curiæ seculari: immo adhuc tenetur viuere clericaliter, & Ecclesia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictū est in prima notula. Si vero sit incorrigibilis, postea traditur, sm quod dr s. de iud. cum non ab homine. Qualiter debeat tradi, dr j. de verb. sign. nouimus. Qualiter puniri debeant hæretici, dr j. eod. excōicamus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Sponte recurrere.*] Sed vr quod etiam compelli debeat seruare fidem. 45. distin. de Iudæis. postquam condemnatus est hæreticus, non cōpelletur: sed si vult sponte redire, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dicit Apostolus & in perpetuū carcerē ad agendam pœnitentiā intrudi. j. eo. cap. penul. Ber.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Arbitrium episcopi.*] arg. ꝯ. 1. q. 7. si quis eps. illud olim obtinuit, vt in cōcilio tamen reciperetur, sed hodie sufficit quod hic dicit. Tan.

h ¶ *Laicus.*] Laici enim p ecclesiam condēnandi sunt de hæresi: sed iudex secularis illos punire debet, nec traditur laicus curiæ seculari, sed clericus solummodo. j. de verb. sig. nouimus. quia laicus semp est de foro seculari, sed in casu isto sntia debet ferri p ecclesiam: executio fit solūmodo p iudicem secularē. Qualiter tales puniri debeant, dicetur j. eod. excōicamus. Ber.

¶ *Glossa seq. obijcit, & soluit.*

i ¶ *Audientia.*] sim. 23. dist. in nomine Dñi. Sed si volunt redire, nonne debent audiri & recipi? quia ecclesia non claudit gremium volētibus redire ad ipsam. C. de sum. Trin. inter claras. circa fin. & delicti veniam petentibus non negamus, dicit Imperator. C. eod. tit. Manichæos. de pœn. dist. 3. adhuc instāt. Vr quod debeant recipi, quia Dñs non vult mortem peccatoris, &c. 26. q. 6. agnouimus: sed vt conuertatur: & in carcerem perpetuum detrudatur. j. eod. cap. penult. sed audiētia denegatur quo ad bona, etiam si alias vellet se defendere, tamen littera ista contradicit Tanc. Hodie seruandum est prout traditur. j. eod. c. penult. §. si qui. Ber.

k ¶ *Iuramento.*] hoc idem dr j. eo. excōicamus. §. moneantur. Ber.

l ¶ *Honore.*] quia hoc ipso contra ecclesiam esse videntur: vnde dignitate debent priuari. 24. q. 1. qui contra Ecclesiæ pacem. & sim. 32. q. 5. præceptum. Ber.

m ¶ *Ligandis.*] sim. j. eo. excommunicamus. §. moneantur.

n ¶ *Episcopali.*] propter delictum suum. sim. 35. q. 2. ita nos.

¶ *Glo. seq. docet hoc allegari, quod ratione delicti, &c. & respondet.*

o ¶ *Delegatis.*] auctoritate generali huius decre. sim s. de offi. ord. irrefragabili. §. cæterum. & sic ratione delicti perdunt priuilegium

† Vide Eymericum in Directorio Inquisito. 3. par. q. 51.

† Sacramentis.

† In vulgatis ita fuerit i hæresi deprehensi sunt, &c. sed in antiquis codd. vt est expressum.

† Qualiter hæ voces, &c.

† Hic §. vt plerumque desideratur in manuscriptis codicibus vsq; ad illa verba: Illos quoque, sed videntur notæ hinc lectoris.

† De materia huius glossæ vide Bernardinum Diaz in pra. crimina. canon. cap. 105 & 130.

† In vulgatis codicibus: post abiurationem persentiati erroris, & verbis tamen vox, post, quam apparet in antiquis exemplaribus.

† Vide beatum Thomam 2. 2. q. 11. art. 4.

† Vide Repertorium Inquisitorum verbo: iuramentum. & Eymericum in Directorio 3. par. q. 52.

† Vide Simancam catholic. instit. tit. 1. de abiuratione.

† De materia huius vide eundem Eymericum in Directorio inquisitorum par. 3. q. 16 & seq. vbi late dixit in commentariis.

quia priuilegium nõ dat causam delinquendi. C. de priuileg. scho. l. 2. lib. 12. nec permittas nocentes aliquibus priuilegiis vti: vt in Authen. de man. princ. §. quod si delinquentes. coll. 3. & s. cap. prox. sic & remissio peccati non dat licentiam delinquendi. 1. q. 7. exigãt. Consueuit hic allegari, quod ratione delicti perditur priuilegium: quod non est verum: quia si aliqui exempti sunt & delinquant, non perdunt priuilegium propter hoc: sed puniri debent. Nec dicuntur proprie recidere in iurisdictionem episcoporum: quia non cognoscunt episcopi iure ordinario, sed auctoritate sibi delegata: vt hic patet, & s. de offi. or. irrefragabili. & perinde est ac si ipse Papa cognosceret, vel specialiter alius delegaret: per abusum enim vel per negligentiam perditur priuilegium. i. de priuile. accedentibus. & cap. si de terra. & 11. q. 3. priuilegium. De hoc dicitur i. de priuileg. ex tuarum. Bernar.

V *Ergentis*] Diuiditur: Nam primo premittit decisum exordium: Secũdo ponit statutum de publicatione: quod probat per argumentum à maiori: Tertio soluit obstaculum. Secunda: ibi, *In terris*. Tertia: ibi, *Nec*. Abbas.

Casus. Statuit dñs Papa, quod in terris suę tẽporali iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum publicentur: & in aliis idem præcipit obseruari per rectores locorũ: & si ad hoc negligentes extiterint, per cẽsuram ecclesiasticam compellantur: nec ad eos bona illa vlterius reuertãtur: nisi redierint & abnegauerint hæreticam prauitatem: nisi ex sola misericordia aliquis eis voluerit misereri: vt tẽporalis saltem poena corripiat, quem spũalis non corrigit disciplina: cum enim secundum leges reis læsæ maiestatis capite punitis bona publicentur, eorum filiis vita solummodo ex misericordia reseruata; multo fortius isti qui aberrantes à fide, filium Dei Iesum Christũ offendunt, a capite nostro, quod est Christus, debent præscindi, & bonis temporalibus spoliari: quia grauius est æternam quam temporalem lædere maiestatem: nec exhæredatio filiorum catholicorum, debet impedire censuram huius seueritatis prætextu alicuius misericordiæ: cum in multis casibus filij pro patribus temporaliter puniantur: & secundum canones quandoq; non solum puniuntur auctores scelerum, sed etiã progenies damnatorum. Nota, quod iudex ecclesiasticus potest compellere iudicem secularem ad iustitiam faciẽdam. Item grauius est æternam quam temporalem lædere maiestatem. Item in crimine hæresis non parcitur filiis circa bona paterna, sed in totum priuantur bonis paternis.

¶ *Glo. seq. voci. per q. an Papa possit principare.*

a ¶ *Præcipimus.*] quod facere potest Papa ratione peccati. s. de iud. nouit. & potest eos dignitate priuare: vt i. cap. prox. §. statuimus. & propter alias iniquitates potest etiam Papa remouere eos a dignitate. 15. q. 6. alius. & imperium ipse transtulit de loco ad locum: propterea quia non defendebant ecclesiam. s. de elect. venerabilem. vt ibi notatur. & iudex secularis potest excommunicari, si negligat facere iustitiam. 23. q. 5. administratores. & hic expresse dicitur, & i. cap. prox. §. penult. & i. de maledic. cap. 2.

b ¶ *Misereri.*] De sola ergo misericordia restituuntur bona, vt hic dicitur: & etiam episcopatus: vt 23. q. 4. ipsa pietas. ver. item si inquiunt. in fin. & q. 7. quod autem. & 1. q. 7. conuenientibus.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Bona hæreticorum confiscantur, & in terris ecclesiæ applicantur fisco ecclesiæ: in terris imperij iudicis secularis fisco, & procedit etiam si catholicos habeat filios.*

CAP. X.

VErgentis † in senium seculi corruptelam: & infra. ¶ In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari: & in aliis idem præcipimus [a] fieri, per Potestates & Principes seculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticã appellatione remota compelli volumus & mandamus: Nec ad eos bona eorũ vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortiũ, misereri [b] aliquis voluerit: vt temporalis saltem poena corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina [c]. Cum enim secundum legitimas sanctiones, reis læsæ maiestatis punitis capite, bona confiscentur [d] eorũ, filiis suis vita solummodo ex misericordia conseruata: quanto † magis qui aberrantes in fide Domini Dei filium Iesum Christum offendunt: à capite nostro, quod est Christus, ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cũ longe sit grauius [e] æternam, quàm temporalẽ lædere maiestatem. ¶ Nec huiusmodi seueritatis censuram, orthodoxorum † exhæredatio [f] filiorum, quasi cuiusdã miserationis prætextu, debet vllatenus impedire: cũ in multis casibus (etiam secũdum diuinum † iudicium) filij pro patribus temporaliter puniantur: & iuxta canonicas [g] sanctiones, quandoq; feratur vltio, non solum in auctores † scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

¶ Idem.

¶ *Aduocati vel notarij hæreticis vel eorum defensoribus fauentes, aut sub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi.*

CAP. XI.

SI † aduersus nos terra consurgeret: & infra. ¶ Quia plus timeri solet, quod specialiter [h] iniungitur, quàm quòd generaliter imperatur: vobis aduocatis & scriniariis [i] firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem, in aliquo præstetis auxilium [k], consiliũ, vel fauorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine, vestrum patrocinium præbeatis: & pro ipsis publica instru-

b ¶ *Disciplina.*] s. de elec. cum in cunctis. 82. dist. plurimos. in fi. & C. de emen. propin. l. vnica. & arg. 50. dist. vt constitueretur. Ber.

d ¶ *Bona eorum confiscentur.*] quod dicit hic, habes. 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. si quis cum militibus. & C. ad l. Iul. ma. quisquis.

e ¶ *Longe sit grauius.*] 17. q. 4. sicut qui ecclesiã. & 23. q. 5. si apud. & quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam: & publicum crimen committitur. C. eod. tit. Manichęos. vnde grauius est.

¶ *Glossa ista signat contrarium, & soluit.*

f ¶ *Exhæredatio.*] hic expresse habes, quod bona hæreticorum confiscantur etc: siue habeant filios, siue non: nec catholicis filiis hæreticorum aliquid relinquendum est, vt hic dicitur. Sed contra dicit l. C. eod. tit. Manichęos. & l. cognouimus. & Authen. idem est de Nestorianis. vbi dicitur: quod filij catholici propter hoc hæreditate paterna non priuantur: statur enim hodie huic decret. io odium criminis: sicut in crimine læsæ maiestatis: vbi filij puniuntur quo ad bona, vt hic dicit, & 6. q. 1. cap. quæro. §. verum. & cap. si quis cum militibus. multo fortius in isto crimine. vt hic dicitur. & hoc est expressum in constitutione Frederici, hac edictali. quæ olim erat in quinta cõpilatione eodem tit. & in alio casu etiam filij pro delicto parentũ puniuntur temporaliter vsq; ad quartam generationem, secundum quod habes. i. de poen. in quibusdam. & in hac opinione fuerũt Ioan. & Lao.

¶ Vide Paulum Grillandum tract. de hæret. q. 4. & Iulium Clarum lib. 5. sent. recept. §. hæresis. vers. & scias.

¶ De hoc articulo latissime scribit Alfonsus a Castro lib. 2. cap. 11. de iusta hæret. punitione. & Ioannes Rojas in singularibus hæres. singul. 66.

g ¶ *Canonicas.*] 15. q. 8. cum multæ. & 1. q. 4. cum ecclesia. §. item peccato Israelitarum. & i. de fil. presb. per totum.

S *I aduersus.*] Primo ponit decisum exordium: Secundo prohibitionem: Tertio poenam. Secunda: ibi, *Quia*. Tertia: ibi, *Quod si*. Abbas.

Casus. Quamuis generaliter prohibitum sit, vt nullus consiliũ, vel auxilium, vel fauorem præstet hæreticis: quia tñ solet plus timeri quod specialiter iniungitur, quam quod generaliter præcipitur, prohibet Papa aduocatis & notariis, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem, in aliquo præstent consilium, auxilium vel fauorem: nec eis in aliquibus factis vel causis, vel aliquibus litigantibus sub eis præbeãt patrocinium, nec pro ipsis publica conficiant instrumenta, vel scripta: quod si cõ fecerint, ab officio suo nouerint se suspensos: & perpetuæ infamiæ subiacere. Nota regulam, quod plus timetur quod specialiter præcipitur, quam quod generaliter imperatur. Nota, aduocatos & notarios esse infames, qui aduocant, vel instrumenta conscribunt pro hæreticis, & nihilominus sunt excommunicati. Item Papa potest infamiam irrogare.

h ¶ *Quod specialiter.*] hoc sumptum est ex illo canone 23. distin. quamuis. ea enim quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur neglecta. ff. de iniur. item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. i. de confir. vti. bonæ. & s. de dolo. cap. 2.

i ¶ *Scriniarijs.*] idest, tabellionibus. sic 25. q. 2. c. dicenti. §. vniuersa.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Auxilium.*] cum sint excõicati. i. eod. excõicamus 1. §. credentes. & i. eod. sicut. Sed videtur saltem si conueniantur, quod non sit auxilium denegandum, aut etiam iusta sententia. s. de excep. cum inter. & in pluribus. cap. ibidem. Hoc potest habere locum infra annum postquam

alium postquam vero constiterit eos esse tales, anno elapso inter hæreticos computantur: nisi infra annum se correxerint. j.eod. excõicamus' r.§. credentes. & sicut hæretici puniuntur. j.eod. cap. penult. vnde non admittuntur ad aliquam defensionem, cum ipsorum bona debeant confiscari, sicut aliorum hæreticorum: immo licite eis auferuntur sua: vt 8. distin. quo iure. 23. q. 5. non vos. & q. 7. cap. 1. 2. & 3. sed melius est si auctoritate [1] iudicis hoc fiat. 23. q. 5. sita sũt. & C. de pig. l. 3.

[1] Idem tenet Archidiaconus in d. si vos. 23. q. 1.

¶ Glo. sequens not. probat, & signat contrariũ.

a ¶ *Infamia.*] & ita Papa potest infamiam irrogare, quo ad forum ciuile: quia & tollere eã potest. argu. j. qui filij sint legit. per venerabilem. Argumen. contra. 2. q. 3. §. hinc colligitur. Ber.

† Extat integrè lib. 2. registri Innocentij iij. & cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione.

ADDITIO. Sol. hoc verum est de infamia facti, non iuris.

Et videto notas in hãc decretalem.

CVm ex.] Primo ponit triplicem reprehensionem laicorum, quam secundo prosequitur: Primo primam: ibi, *Deus*. Secundo secũdam: ibi, *Sicut enim*. Tertio tertiam: ibi, *Licet*. Abbas.

† Vox Christi, nec in registro, nec in antiquis codicib' reperiuntur.

CASVS. Quidã laici in vrbe Metensi præcipue delinquebant in quibusdam articulis, faciebãt sibi diuinas scripturas exponi, vt sm eas sibi assumerent officiũ prædicandi: Item occulta conuenticula faciebant, vsurpantes sibi officium prædicãdi, sacerdotum simplicitatem eludunt, & aspernantur eorum consortium, qui sibi in talibus nõ inhærent: Primo improbat Papa occulta cõuenticula: Deus enim intantum odit opera tenebrarum: vt Apostolos suos prædicaturos Euangelium missurus, præceperit eis dicens: Quod dico vobis i aure, prædicate super tecta. Secundo impugnat eorũ officium prædicandi: sicut enim multa membra sunt corporis, sed non habent eundem actum: ita sunt plures ordines in ecclesia, sed non habent omnes idem officium: quia, vt dicit Apostolus, Dñs alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Doctores: sed ordo Doctorum præcipuus est in ecclesia, & ideo non debet quis indifferenter officium prædicationis assumere: quia vt dicit Apostolus: Non prædicabũt, nisi mittantur: & Dñs etiam dixit Apostolis: Rogate dñm messis, vt mittat operarios in messem suam: Sed si forte aliquis illorum diceret, quod tales inuisibiliter mittuntur à Deo: potest ei rñderi, quod cũ illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam dicere, quod sit missus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseuerct: sed oportet, quod illam inuisibilem missionem astruat per operationem miraculi: quod ostẽdit duobus exemplis, scilicet Moysi, & Ioannis Baptistæ.

Ioan. 1. Mar. vlt. Matt. 10. † luce 1. Cor. 12.

LICET AVTEM. Hic tertio dicit, quod nullus eludere debet simplicitatem sacerdotum: licet enim necessaria sit scientia sacerdotibus ad doctrinam: nõ est tñ simplicibus sacerdotibus detrahendum, etiam à scholasticis, nedum à laicis, cum in eis debeat sacerdotale officium honorari: vnde præcipit Dñs: Dijs tuis non detrahes: de sacerdotibus intelligens: qui propter excellentiam ordinis Deorum nomine nuncupantur: nec aliquis illorum defendat audaciã suam illo exemplo, quod asina reprehendit Prophetam Balaam: vel quia Dñs ait: Quis ex vobis arguet me de peccato? quia aliud est, cum quis occulte reprehendit fratrem suum in se peccantem (ad quod quilibet tenetur sm Euangelicam veritatem, in quo casu potest intelligi quòd asina reprehendit Prophetam) & aliud est, patrẽ suum delinquentẽ manifeste reprehẽdere: quod nulli licet. Aliud est, cũ Prælatus de sua innocẽtia confidens, supponit se accusationibus subditorũ: in quo casu potest intelligi verbũ Domini: Quis ex vobis, &c. & aliud est quãdo subditus animo reprehendendi surgit in Prælatũ suum, cũ potius ei debeat obsequi. Sed si tãquã inutilis debeat remoueri, tunc agendum est ordinate apud epm suum, ad cuius officiũ ptinet Institutio & destitutio sacerdotũ. Nota, quod qui male agit, odit lucem. Item laici, quantumcunq; idonei, prædicare non debent, nec etiam clerici, nisi quibus ex officio cõcessum est. Item non sufficit alicui dicere, quod sit missus à Deo, nisi hoc ostendat. Item sacerdotibus nullus detrahere debet. Itẽ quilibet tenetur illũ in se peccantem corrigere secreto. Item quilibet tenetur ad denũtiandũ. Item sicut institutio sacerdotum pertinet ad epos, ita eorum destitutio.

Ephe. 4. Rom. 10. Matth. 9. Luc. 10.

† Post hæc verba sequitur in registro exẽplũ de Ioanne Baptista, quod hic omisit Raymũdus, affert autem locum hunc locum.

menta, vel scripta facere nullatenus attentetis. Quòd si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos, perpetuæ vos decernimus infamiæ [a] subiacere.

¶ Idem vniuersis Christifidelibus, tam in vrbe Metensi, quàm in eius diœcesi constitutis.

¶ *Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciant, nec sacerdotes reprehendant.*

CAP. XII.

CVm † ex iniuncto: & infra. ¶ Licet autem desiderium intelligendi diuinas scripturas, & secundum eas studium adhortandi, reprehendendũ non sit, sed potius commẽdandum: in eo tamen apparent quidam laici merito arguendi, quòd occulta conuenticula [b] celebrant, officium prædicationis Christi † sibi vsurpant, sacerdotum simplicitatem [c] eludunt, & eorum cõsortium aspernantur, qui talibus non inhærent. ¶ Deus [d] enim lux vera, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, intantum odit opera tenebrarum, vt Apostolos suos in mundum vniuersum prædicaturos Euangeliũ omni creaturæ missurus, eis præceperit aperte dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine [e] †: & quod in aure auditis, prædicate super tecta: & infra. ¶ Sicut enim [f] multa sunt membra corporis, omnia vero non eundem actum habẽt: ita multi sunt ordines in ecclesia, sed non omnes [g] idem habent officium: quia secundum Apostolum: alios [h] Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores: & cætera. Cum igitur Doctorum ordo sit quasi præcipuus [i] in ecclesia, non debet sibi quisquam indifferẽter prædicationis officium vsurpare: Nam secundum Apostolum, Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Et veritas ipsa præcepit Apostolis: Rogate [k] dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Quòd si forte [l] quis argute respondeat, quia tales inuisibiliter mittuntur à Deo, & si non visibiliter mittantur ab homine: cum inuisibilis missio multo sit dignior, quàm visibilis: & diuina longe melior, quàm humana †: potest rationabiliter responderi, quòd cum interior illa missio sit occulta, non sufficit [m] cuiquam nude tantum asserere, quòd ipse sit missus à Deo: cum hoc quilibet hæreticus asseueret: sed oportet, quòd astruat illam inuisibilem missionem, per operationem miraculi [n], vel scripturæ testimonium speciale. Vnde cum Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad filios Israel, vt crederent ei, quòd mitteretur ab ipso, dedit ei signũ, vt cõuerteret virgam [o] in colubrum, & virgam iterũ reformaret. Ioannes quoq; Baptista, speciale suæ missionis testimoniũ protulit de scriptura, dicens: Ego vox clamantis in deserto: dirigite viam Domino, sicut ait Esaias propheta: & infra.

Exodi. 7. Ioan. 1. Esa. 40. Matth. 3.

b ¶ *Occulta conuenticula.*] sicut conspiratores. 11. q. 1. conspirationũ. 79. dist. si quis Papa. Isti enim conspirant cõtra Deũ: vnde fortius sunt puniendi, quàm si conspirarent contra hominẽ. j. eod. vergentis. ad fin.

c ¶ *Simplicitatem.*] & male. 38. dist. sedulo.

d ¶ *Deus enim.*] hic incipit improbare factũ istorum.

e ¶ *In lumine.*] hæc est improbatio contra occulta conuenticula.

f ¶ *Sicut enim.*] hic improbat, quòd assumebant officium prædicandi.

g ¶ *Non omnes.*] immo singula officia singulis debent esse commissa. 89. dist. singula.

h ¶ *Alios.*] sic j. eod. tit. cap. sicut. & 16. q. 1. adijcimus. quia nullus audet prædicare nisi sacerdos: vt ibi dicitur: & j. eod. excommunicamus. §. qui vero. vel nisi esset missus: vt ibi. 23. q. 4. displicet. arg. ibi, missus est, vt qualia, &c.

i ¶ *Præcipuus.*] & priuilegiatus. j. de statu reg. quod Dei timorẽ [1].

k ¶ *Rogate.*] 21. dist. in nouo. ergo quia isti non erant missi, nec sacerdotes, prædicare non debebant.

l ¶ *Quid si forte.*] hic opponit, quia posset ei opponi ab alio: & ita statim respondet.

m ¶ *Non sufficit.*] bene dicit: quia & si martyres etiam aliqua mandant fieri, statim non sunt facienda: sed ante est, vt sciamus illos impetrare a Deo quæ postulant. 50. distin. si quis præpostera. & 42. distin. quiescamus. Ber.

n ¶ *Miraculi.*] nec istud statim credendum est: quia quandoq; miracula fiunt per malos [2] 1. q. 1. teneamus.

o ¶ *Virgam.*] de consecra. dist. 2. reuera.

[1] Adde de eorum priuilegiis in iure ciuili habetur in l. medicos. & l. fin. C. de professo. & mu. lib. 10. & in l. 1. C. de profes. qui in vr. Cõstan. lib. 12.

[2] Vide beatum Thomam 2. 2. q. 178. art. 2.

SI QVI VERO. Dicitur in §. isto, quod si qui de prædictis iurare noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur: Mandat Papa, & in virtute obedientiæ districte præcipit, vt ad hæc efficaciter exequenda episcopi diligenter inuigilent: si canonicam voluerint effugere vltionem, & si quis super hoc negligens vel remissus fuerit, cum de hoc constiterit, ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alius instituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere prauitatem. Nota, quod diuersitas nominum rei substantiam non immutat. Item sola suspicio siue præsumptio purgationem inducit in crimine hæreseos. Item transcursus temporis probat crimen. Item iudices seculares tenentur hæreticos de prouincijs sibi subiectis exterminare. Item si iudex secularis in exterminatione hæreticorum negligens fuerit, potest excommunicari. Item dominus Papa principem secularem deponere potest propter hæresim. Item arg. quòd propter delictum vnius, alius puniri non debet. Item auctoritate ecclesiæ bellum fieri potest. Item pari priuilegio & indulgentia gaudent cruce signati contra hæreticos, cum illis qui vadunt contra Sarracenos. Item consentientes & agentes pari pœna puniuntur. Item nota hic multas pœnas editas contra fautores & defensores hæreticorum. Item hæreticus cuilibet respondere tenetur, & nemo sibi. Item sententia vel scriptura publice excommunicati non valet. Item in similibus simile iudicium est habendum. Item quod in maiori dignitate, est plus punitur, & sic circumstantiæ aggrauant peccatum, & vindictam. Item absolutio & restitutio excommunicati participantis cum hæretico excommunicato, pertinet ad solum Papam. Item arg. quòd vniuersitas præstare potest iuramentum calumniæ. Item deficiens in purgatione, punitur. Item qui iurare non vult, pro condemnato habetur. Item per indicia probatur crimen. Item propter negligentiam deponitur vel remouetur prælatus.

quam superius[a] exposuimus: condemnantes hæreticos vniuersos, quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem diuersas habentes, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate † conueniunt in idipsum.

¶ *Damnati de hæresi, per secularem iudicem puniuntur, & bona laicorum hæreticorum confiscantur, & clericorum bona applicantur ecclesijs, vbi beneficiati erant. hoc dicit vsque ad §. qui autem. Abbas Siculus.*

¶ Damnati[b] † vero, præsentibus secularibus Potestatibus[c], aut eorum balliuis relinquantur[d] animaduersione debita puniendi: clericis prius à suis ordinibus degradatis[e]: ita quòd bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur[f]; si vero clerici, applicentur ecclesijs, à quibus stipendia[g] receperunt †.

¶ *Si suspectus de hæresi se non purgat ad arbitrium superioris, excommunicatur: & existens per annum in excommunicatione, vt hæreticus damnatur. hoc dicit vsque ad §. moneantur. Abbas Siculus.*

¶ Qui † autem inuenti fuerint sola suspicione[h] notabiles: nisi iuxta considerationem suspicionis[i], qualitatemque personæ, propriam innocentiam, congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur[k].

¶ *Potestates seculares perpetui vel temporales, iurare tenentur, vniuersos hæreticos ab ecclesia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles eius à iuramento absoluet, & eius terram fidelibus exponet, saluo iure principalis dominii nisi & ipse sit in culpa. hoc dicit vsque ad §. catholici. Abbas Siculus.*

¶ Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur seculares † Potestates quibuscunque fungantur officijs: vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice iuramentum, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide, pro viribus exterminare studebunt: ita quòd amodo quandocunque quis fuerit in Potestatem, siue † perpetuam siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare[l]. Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit[m] ab hæretica fœditate, per Metropolitanum & cæteros comprouinciales episcopos, excommunicationis vinculo innodetur: Et si satisfacere contempserit infra annum, significetur hoc summo Pontifici: vt extunc ipse vasallos ab eius fidelitate denunciet absolutos[n], & terram exponat catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini[o] † principalis: dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege seruata circa eos, qui non habent dominos principales.

& sic non obstat. 2. q. 1. primo. & ita hic respicitur infamia.

i ¶ *Suspicionis.*] Hoc semper est attendendum, vt secundum qualitatem infamiæ & personæ indicatur purgatio. 2. q. 5. omnibus, & infra de purgat. cano. inter.

¶ *Glossa sequens signat contrarium de decre. litteras. & soluit. iterum signat contrarium de cap. conuenientibus. & soluit.*

k ¶ *Condemnentur.*] Videtur hic, quod aliquis sit condemnandus de hæresi, licet non videatur violenta præsumptio contra ipsum. Arg. contra infra de præsump. litteras. ibi dicit: quod licet sit vehemens præsumptio, non vult Papa illum condemnare de tam graui crimine. hæc violentissima est præsumptio, cum primo probabilis fuerit propter infamiam: & quia noluit se purgare, fuit excommunicatus: & quia per annum stetit in excommunicatione pro conuicto habetur. 11. q. 3. rursus. & cap. quicunque. secus in alijs criminibus: quia si bona alicuius contumacis propter crimen annotata sunt, si infra annum non venit, bona deuoluuntur ad fiscum: sed quo ad crimen non obest quin post annum possit probare innocentiam suam. ff. de requiren. reis. annus. Sed quid est quod dicit, quod statim est condemnandus, cum sæpius est admonendus vt redeat. 1. q. 7. conuenientibus? Respondeo non contra dicit: quia licet sit condemnandus, monendus est, vt redeat: vt 3. q. 1. quæ dignior. in fi. vbi dicitur quod post admonitionem est vitandus. hoc est verum in hoc, quod non sunt ei secreta nostræ fidei exponenda. 43. dist. in mandatis. vt impugnet nos: vt ibi. Nec intelligas, quod si pro alio crimine seu contumacia steterit per annum in excommunicatione, quod habendus sit hæreticus, sed tantum excommunicatur per suspicionem hæresis.

l ¶ *Iuramento firmare.*] sic infra eod. ad abolendam. §. statuimus. & non solum hoc iurare tenentur, sed hoc iurare debet, quòd ipse idem catholicus sit. in Authen. iusiuran. quod præsta. ab his qui admini. acci. circa princ. colla. 2.

m ¶ *Neglexerit.*] iudex, qui negligit facere iustitiam, excommunicatur. 23. q. 5. administratores. & facit litem suam. cap. causa. & q. 2. dominus. & 3. q. 7. qui fine. argu. & in Authent. vt diffe. iud. §. penult. & vlti. coll. 9. & 2. q. 7. sicut.

n ¶ *Absolutos.*] infra eod. cap. vlti. & ita Papa potest propter hæresim deponere omnes tam laicos quam clericos à dignitatibus suis: vt infra eod. ad abolendam. §. statuimus. & infra eod. vergentis. vbi de hoc.

o ¶ *Saluo iure domini.*] Argu. quòd propter delictum vnius, alius puniri non debet: quoniam pœna debet tenere suos auctores. ff. de his quæ fiunt à maio. par. cap. quæsiuit. C. de pœn. sancimus. & iniquum est aliquem alterius odio prægrauari. C. de inoffi. testa. si quis in suo. Arg. contra infra eo. vergentis.

a ¶ *Superius.*] infra de sum. Tri. c. 1. & 2.

b ¶ *Damnati*] scilicet, de hæresi.

c ¶ *Potestatibus.*] sic infra de verbo. significa. nouimus. tamen si voluerint redire, in perpetuum carcerem teneantur. infra eo. excommunicamus.

d ¶ *Relinquantur.*] Qualiter hoc intelligitur, dicitur infra eo. ad abolendam. Ber.

e ¶ *Degradatis.*] infra c. proxi. & c. penult.

f ¶ *Confiscentur.*] De hoc dictum est. infra eo. vergentis.

g ¶ *Stipendia.*] si plura stipendia habuerint, inter ecclesias diuidantur pro rata. ff. de test. relatum.

h ¶ *Suspicione.*] idest, præsumptione. Et nota quod sola suspicio siue præsumptio purgationem inducit: quod si non fiat, punitur, vt hic patet. arg. de coha. cle. & mulie. tua nos. & intellige quòd sit probabilis præsumptio siue suspicio: aliàs non indiceretur purgatio.

Alibi, varietatur. quod etiam agnouit hic Hostiensis.

De materia, Eymericum in directorio inquisitorum, 3. par. q. 101. & q. 112. vbi dat plene.

perceperunt, in alio.

Eymericus in Directorio Inquisitorum par. 3. q. 87. & q. 114. & Simancas catho. institu. tit. 1. de obtestatione. & tit. 36. de purgatione canonica.

Vide quæ plenissime scripsi in ob memoriam ad Directo. lib. 3. Schol. 154.

seculi

De gradibus præsumptionum in crimine hæresis, vide Eymericum in Directorio inquisitorum par. 3. q. 55. & Simancas cathol. institut. tit. 50. de præsumptione.

In concilio rec. tiue spiritualem siue temporalem assumptus, &c. quasi non solum principes seculares, sed etiam ecclesiastici, quos per potestatem spiritualem possumus intelligere, hoc teneantur præstare iuramentum.

domini

a ¶ *Acceperint.*]

¶ *Cruce signati ad exterminationem hæreticorum gaudent priuilegio concesso cruce signatis in subsidium terræ Sanctæ. hoc dicit vsque ad §. credentes. Abbas.*

¶ Catholici † vero, qui crucis assumpto charactere, ad hæreticorum exterminium se accinxerint [a], illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ Sanctæ subsidium conceduntur.

¶ *Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum, & defendentium hæreticos: primo laicorum: secundo clericorum, vsque ad §. quia. Abbas.*

¶ Credentes † præterea, receptatores [b], defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subiacere: Firmiter statuentes, vt postquam quis † talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus infamis †, nec ad publica officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: Sit etiam intestabilis [c], vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta † confecta per ipsum nullius sint momenti, sed cum auctore † damnato damnentur [d]: Et in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior est culpa, grauior exerceatur [e] vindicta. Si qui autem tales postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint: excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionem idoneam percellantur [f]. ¶ Sane clerici † non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta: nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ: nec eleemosynas, aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali [g]. Similiter quilibet regulares [h], quibus etiam hoc infligatur, vt eorum priuilegia [i] in illa diœcesi non seruentur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

¶ *Nullus debet sibi officium prædicandi assumere, nisi super hoc sibi de iure, vel à sede Apostolica, vel à diœcesano episcopo licentia concedatur: aliàs excommunicatur: & nisi resipuerit, alia pœna imponitur. hoc dicit vsque ad §. adiicimus. Abbas.*

¶ Quia † vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi: cum idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur [k]? omnes, qui prohibiti, vel non missi præter auctoritatem ab Apostolica sede vel catholico episcopo loci susceptam, publice vel priuatim, prædicationis officium vsurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: & nisi quam † citius resipuerint, alia competenti [l] pœna plectentur †.

¶ *Archiepiscopi & episcopi inferiorum suorum prouincias & diœceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se, vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos hæreticos, & occulta conuenticula celebrantes: quos reuelatos, relapsos canonice punient: & renitentes iurare, vt hæretici condemnentur. hoc dicit vsque ad §. volumus. Abbas.*

¶ Adiicimus † insuper, vt quilibet archiepiscopus vel episcopus per se, aut per archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis, aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam [m] iurare compellat: quòd † si quos ibidem hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus [n] dissidentes, eos episcopo studeat indicare [o]. Ipse autem episcopus ad præsentiam suam conuocet accusatos: qui, nisi se ab obiecto reatu purgauerint [p], vel si post purgationem exhibitam, in pristinam fuerint

a ¶ *Accinxerint.*] Arg. quod auctoritate ecclesiæ bellum † fieri potest. 23. q. 8. igitur. & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem. 53. dist. Hadrianus. quod verum est contra inimicos fidei, & contra illos, qui ecclesiam impugnant.

b ¶ *Receptatores, defensores.*] sine quibus hæretici manere diu non possunt. argu. ff. de offic. præs. congruit. ff. de recepta. l. 1. vnde merito isti sunt puniendi: immo grauius delinquunt, qui aliorum errores defendunt, & acrius puniri debent. 24. q. 3. qui aliorum. & ideo simili pœna cum hæreticis puniuntur. 11. q. 3. qui consentit. & j. eo. c. penult. in fin. & C. de his qui latro. occul. l. 1. etiam si essent consanguinei. arg. 27. q. 1. de filia. & ∫. eo. si quis episcopus. vbi de hoc. Ber.

c ¶ *Sit etiam intestabilis.*] Isti enim (vt hic patet) à quolibet actu legitimo repelluntur, nec donare, nec vendere, nec emere possunt: aput hæc omnia traduntur. C. eo. Manichæos.

d ¶ *Cum auctore damnato damnentur.*] Sic ∫. eo. fraternitatis. vbi de hoc. sim. ∫. de testib. licet. sic etiam scriptura vel sententia publice excommunicati non valet. ∫. de re iud. ad probandum. & ∫. de excep. exceptionem. nec rescriptum. ∫. de rescript. dilectus 1. & hoc est quod sequitur: idem in similibus præcipimus obseruari. Tamen de rescripto impetrato ab excommunicato secus est: quia rescriptum non sumit auctoritatem ab impetrante, sed à concedente. De quo dic vt ∫. de excep. pia. in notula, sed mirum. Ber.

ADDITIO. Hodie rescriptum ab excommunicato impetratum, suppressa excommunicatione, est ipso iure nullum, nisi in certis casibus. cap. 1. de rescriptis. lib. 6.

e ¶ *Grauior exerceatur.*] vt 50. dist. quia tua. hic habes arg. quod qui maiori dignitate est, plus punitur, & ita circunstantiæ aggrauant vindictam. arg. 32. q. 5. qui viderit. & 25. q. 1. nulli fas. & 40. dist. homo Christianus. Crimen enim augetur per dignitatem. ff. de re mili. omne delictum. §. 1. 19. dist. nulli. & qui magnus sine comparatione creatus fuit, sine venia damnatus est. de pœnit. dist. 2. cap. principium enim. & ∫. de iniuriis. cum quidam. ibi hoc soluitur. Ber.

f ¶ *Percellantur.*] qui participat excommunicato scienter, & non se corrigit, excommunicandus est. j. de senten. excom. quod in dubiis. 11. q. 3. qui communicauerit.

g ¶ *Apostolicæ specialis.*] Hic reseruat sibi Papa absolutionem siue restitutionem talium: ergo per hoc aliis prohibuisse videtur. sim. ∫. de præben. de multa. in fi. & c. graue. in fin. & sic econuerso, ex quo sibi non reseruat, aliis indulgere videtur. j. de sentent. excommuni. nuper. & est ad hoc arg. quod episcopi dispensare possunt, vbi Papa non reseruat sibi dispensationem. Quare ergo Papa sibi specialiter reseruauit talem restitutionem, nisi vt aliis prohiberet? Et licet episcopus ipsum restituere ad officium suum non possit, tamen reconciliare potest ipsum ecclesiæ. ∫. eo. ad abolendam. §. 1. vbi de hoc.

h ¶ *Quilibet regulares.*] Recipere si non exhibeant ecclesiastica sacramenta: alioquin, &c.

i ¶ *Eorum priuilegia.*] prætextu priuilegiorum participare excommunicatis non possunt. j. de sentent. excom. nulli. & in hoc casu possunt ab episcopo loci tam à delegato à Papa puniri. ∫. eod. ad abolendam. in fi. vbi de hoc.

k ¶ *Nisi mittantur.*] ∫. eod. cap. prox. vbi de hoc.

l ¶ *Alia competenti.*] prout visum fuerit superiori. ∫. de offi. delega. de causis.

m ¶ *Totam viciniam.*] Arg. quod vniuersitas potest præstare iuramentum calumniæ. sic. 30. q. 6. eps in synodo. sic ∫. de accu. sicut olim.

n ¶ *Vita & moribus.*] Hæc omnia suspicionem inducunt. 41. dist. quisquis. 86. dist. inferiorum. 23. q. 8. præterea. ff. ad l. Aquil. scientiam. ff. de his qui no. infa. quid ergo. §. 1.

o ¶ *Indicare.*] 2. q. 7. quapropter. & arg. 22. q. 1. si quis per capillum.

p ¶ *Purgauerint.*] Nota deficientem in purgatione

† De hoc articulo vide D. Thomã 2. 2. q. 40. art. 1 & Alfonsũ Castrũ lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 14.

† De materia huius §. vide citatos in c. ex multis. supra de voto & voti redempt. & Eymericum in Directorio Inquisitorum par. 3. q. 129.

† De his late Eymericus in Directorio inquisitorũ par. 2. q. 50. 51. 52. 53. & Archidiaconus in c. quicunque. de hæret. lib. 6.

† quilibet

† Eadẽ pœnæ quæ hic traduntur cõtra hæc hominum mõstra, continẽtur in extrauagantẽ Gregorij Noni. incip. excõmunicamus & in l. Federici, incip. Cathari. habentur in litteris Apostolicis post Directoriũ Inquisitorũ.

† In concilio tacetur instrumẽta confecta per ipsum, &c.

† Aliis, aliter

† Vide Bernardinum Diaz in practica crimi. canon. cap. 107.

† De materia vide Concilium Trident. sessio. 5. de refor. c. 2. & sessio. 14. de refor. cap. 4. adde citatos in cap. seq.

2. Timo. 3. Roma. 10.

† quanto citius

† plectantur

† Hæc glossula non est Bernar. nec habetur in antiquis libris.

† De materia vide Lyranum in Directorio Inquisitorũ par. 3. q. 61. & 88. & Simancam cathol. instit. tit. 25. de episcopis. & Bernardum lib. 2. decret. cap. 83. & 87.

† In concilio, & non fidoribus Gregorij ex dictibus: rat quod siquis ibidem hæreticos, &c.

gatione puniendum. s. de simo. de hoc. & cap. insinuatum.

a ¶ *Relapsi.*] Isti magis puniẽdi sunt. deterior nanq; dolus eius cognoscitur, q interruptam iterum litem deseruit, q̃ qui semel cœptam dereliquit. in Authen. de litig. §. edita in fi. coll. 8.

b ¶ *Iurare.*] per iuramentum debet qs purgare conscientiã suam de hr̃si. de cõse. dist. 2. ego Berengarius. & 1. q. 7. quotiens. vnde si iurare non vult, p cõdennato debet haberi, sicut q de calumnia iurare nõ vult, actor cadit à causa, & reus pro condemnato habetur. s. de iuramen. calum. c. vlt. & C. eod. tit. cum & iudices. §. q si actor. Et est similis illi, q neque defendit neque exhibet, & condemnat̃, vt contumax. ff. de noxa. quotiẽs. §. in potestate. Tenui enim religione iuramenta etiam necessaria contẽnunt. s. de simo. & si q̃stiones. & C. de fide instr. l. vlt. Ber.

c ¶ *Indiciis.*] Nota q per indicia pbatur crimen. s. eo. c. 9. pen. ibi, q si qs, &c. & 2. q. 8. sciant. & 32. q. 1. dixit Dominus. & s. de priuile. cũ olim 1. & C. de rei vend. indicia. Item habes hic q pp negligentiam remouet platus. arg. s. c. pxi. in fin. & 1. q. 1. cap. si q episcopi. §. ecce cum. Ber.

¶ De relapsis & eorũ pœna vide Symericum in Directorio par. 2. q. 58. & Zanchinũ tract. de hæret. cap. 16.

¶ Præter citatos in præcedenti §. vide Cõrradum Brunũ. lib. 6. de heret. cap. 1.

¶ volunt ¶ voluerint

relapsi a † perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione dãnabili respuentes, iurare b forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hæretici reputẽtur.

¶ *Episcopus negligens in hæresi persequenda, à dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus est surrogandus. hoc dicit vsque ad finem. Abbas Siculus.*

¶ Volumus † igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, vt ad hæc efficaciter exequenda, episcopi per diœceses suas diligenter inuigilent, si canonicam velint † effugere vltionẽ. Si quis enim episcopus super expurgãdo de sua diœcesi hæreticæ prauitatis fermento, negligens fuerit, vel remissus: cũ id certis indicijs c apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locũ ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere prauitatem.

¶ Gregorius nonus archiepiscopo Mediolanẽ.

¶ *Laici cuiuscunque professionis sint, prædicare non debent.*

CAP. XIIII.

SIcut † in vno corpore: & infra. ¶ Cum igitur nonnulli laici prædicare præsumãt, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum d occulte subintrent: Nos attendentes, quòd doctorum ordo est in ecclesia Dei quasi præcipuus: Mãdamus, quatenus cum alios Dominus Apostolos e dederit, alios Prophetas, alios vero Doctores, interdicas laicis vniuersis, cuiuscunque ordinis censeantur, [vsurpare] officium prædicandi.

Sicut.] CASVS. Dicitur i isto capitulo, q timẽdum est, ne sub specie pietatis impietas pallietur: & ideo phibet Papa, ne laici cuiuscunq; sint ordinis, officium prædicandi assumant: Et hoc quod hic dr̃, habetur. s. c. prox. §. quia vero. & s. eo. cum ex iniuncto. Nota, q sub specie pietatis non est committẽda impietas. Itẽ omnibus laicis officium prædicãdi est interdictum.

d ¶ *Sub specie virtutũ.*] s. eo. c. px. §. quia vero. 41. dist. sæpe vitia. qnia ptextu pietatis non est impietas committẽda. 30. q. 1. nosse. & ita nullus potest pdicare, nisi mittat̃: vnde Dñs ait discipulis suis: Euntes pdicate Euangeliũ omni creaturæ. & iubente Dño in toto orbe disp si sunt. 21. dist. in nouo. vnde Esaias: Ecce ego, mitte me. 8. q. 1. in scripturis. & 16. q. 1. §. hoc idẽ. arg. ff. de tuto. & cura. vbi. & l. ptor.

¶ De materia vide plene Symanchã cathol. institut. tit. 45. de prædicatoribus. adde quæ dixit lib. 1. commen. in Directoriũ schol. 8. ad- ... no ... hanc decretalem. Ephes. cap. 4.

e ¶ *Alios Dominus Apostolos.*] sic s. eod. cũ ex iniuncto. Nec vniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. 89. dist. ad hoc. laici ergo cuiuscunq; ordinis sint vel meriti, pdicandi officium non debent assumere.

ij *Excõicamus.*] Istud cap. habet quatuor dicta: Secũdũ: ibi, *Dãnati.* Tertiũ: ibi, *Si qui.* Quartũ: ibi, *Credentes.* Abbas Siculus.

CASVS. Primo dr̃ idem qd̃ dictum est. s. eod. excõicamus 1. respõso. Vltimo adiicit, q si qs de prædictis postq̃ fuerit deprehensus, redire voluerit ad agẽdam condignã pœnitentiã, in perpetuo carcere detrudat̃. Et credentes eorum erroribus, hæreticos iudicat. Nota hic qualiter recipiunt̃ de hæresi cõdẽnati ad ppetuũ carcerẽ.

f ¶ *Conueniunt.*] s. eod. excommunicamus. quia ad eundem finẽ tendunt, scilicet deceptionis.

¶ *Glossa sequens quærit, soluit, solutioni obijcit, & respondet.*

g ¶ *Puniendi.*] & hoc totum habes s. eo. excõicamus. Sed qualiter isti hæretici puniri debent s̃m leges, postq̃ per ecclesiam sunt condemnati, vt hic dicit? Vltimo supplicio puniunt per iudices seculares, cũ distinctione: vt videt̃, vt docentes vltimo supplicio, addiscentes vero decem libris auri: vt C. eo. titu. quicunque. ad fi. Sed cõ. C. de malef. & mathe. culpa. vbi dr̃, culpa similis est, tam phibita discere, q̃ docere; non est cõ: quia lex quicunque. intelligit de illis, qui nondũ didicerunt, sed causa addiscẽdi ad hæreticos accesserunt: si autem ad actum puenissent, simili pœna punirent̃, vt docẽtes s̃m legẽ illam, culpa. Ber.

¶ Hodie sublata est talis distinctio: nam magistratus secularis quẽcunque hæreticum sibi à iudicibus fidei traditũ debet vltimo supplicio afficere. c. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6.

¶ Idem.

¶ *Hoc cap. vsque ad §. si qui autem. habetur in cap. excommunicamus. supra eod. titul. in princip. vnde summa & declara prout ibi fuit dictum.*

CAP. XV.

ij EXcommunicamus † & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscũque nominibus censeãtur: facies quidem habẽtes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt f in idipsum. ¶ Damnati vero per ecclesiã, seculari iudicio relinquantur, animaduersione debita puniendi g: clericis prius, à suis ordinibus, degradatis.

¶ Vide notas in hanc decretalem, vbi plurima huc spectantia traduntur, adde Petrũ Gotofredũ in Authent. Gazaros. C. de hæret.

¶ *Si in hæresi deprehensi voluerint redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt. hoc dicit.*

¶ Si h qui autem de prædictis postquam fuerint deprehẽsi i, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam: in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus.

h ¶ *Si qui autem.*] ab hoc loco vsq; ad finẽ additum est. aliud totũ habes s. eo. excõicamus. & cap. ad abolendam, §. 1. & 2. Ber.

i ¶ *Deprehensi.*] publice, ita q notorium; vel etiam condemnati. Si vero postea redire voluerint, recipiẽdi sunt: qa ecclesia non claudit gremiũ redeũtibus ad ipsam. C. de sum. Trini. inter claras. circa finẽ. & delicti veniã pœnitentibus damus. C. eo. tit. Manichæos. ita tamen, vt in perpetuum carcerem permaneant: vt hic patet. Sic & simoniaci in monasterio sub perenni pœna detrudantur. 1. q. 1. reperiunt. & s. de simo. quoniã. qa & ipsi hæretici censentur. 1. q. 1. eos q. & 6. q. 1. cap. nos sequẽtes. §. sed licet. Ber.

ADDITIO. Et idem iudiciũ est de credentibus eorũ erroribus habendum, sicut de ipsis: vt hic 10 fi.

¶ Idem.

¶ *Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur astricti.*

CAP. XVI.

ABsolutos k † se nouerint à debito fidelitatis hominij †, & totius obsequij, quicunque lapsis manifeste in hæresim, aliquo pacto l, quacunque firmitate vallato, tenebantur astricti.

¶ Vide D. Thomã 2. 2. q. 12. ar. 2. & Alfonsum Castrũ lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 7. & Simancam catho. institu. tit. 46. de pœnis.

¶ Vox, hominij, manata est à vocem, dominij, vel domini, fere in omnibus recentioribus, quã non in antiquis codicibus reperitur.

Absolutos.] CASVS. Dicitur hic, q qcunq; obligati sunt lapsis manifeste in hæresim, nouerint se absolutos ab omni debito fidelitatis, & totius obsequij, & omni pacto quacunque firmitate vallato. Nota, quòd ipso iure absolutus est quicunque aliquo genere obligationis tenetur astrictus hæreticis, vt interim ei nihil facere teneatur. Et sic nota quod Papa potest laicum absoluere a iuramento fidelitatis.

K ¶ *Absolutos.*] ipso iure: ex quo manifeste lapsi sunt. sim. 15. q. 6. iuratos. & c. nos sanctorũ. & est arg. quòd Papa potest absoluere laicum a iuramento fidelitatis. arg. prædictorum cap. qa ad ipsum spectat interpretatio iuramenti. s. de elec. venerabilem.

¶ *Glossa sequens recitatur per quæstionem.*

l ¶ *Aliquo pacto.*] Ergo si sub pœna aliqs tenet̃ eis aliqd soluere certa die, licet non soluat, nõ incidit in pœnã: & eodẽ modo, si p iuramentum: qd̃ est verum: qa in illa obligatione & iuramento tacite subintelligitur: si talis permanserit, cui cõicare liceat. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de solut. cum quis. 1. respon. s. de iureiurando. quemadmodum. & s. eo. excommunicamus. §. credentes. Ber.

DE SCHISMATICIS
[& ordinatis ab eis.]

¶ *Quia schismatici incidūt in hæresim diuidēdo se ab vnitate ecclesiæ, & constituendo sibi sacerdotes & reliquos clericos. 24.q.1.loquitur.ideo subijcitur ista rubrica. Abbas.*

De hac materia habetur 24.q.1.i multis cap. & q.3.in §.quia vero. & 7.q.1.denique. de consecra.dist.2. primo inquit. & 23.q.3.in multis cap. 12.q.2.alienationes. 1.q.7 quis in qualibet.de consecra.dist.4.hi qui apud. & cap.seq. & cap. ostenditur. & in pluribus capitu. eiusdem distinctio.

† Haec verba, & ordinatis ab eis, desunt in omnibus manuscriptis.

† Lateranēsi, sub Alexan. iij.cap.2. & cap. 2. eod. tit. in 1. compilatione.& vide notata in hoc decretum.

TITVLVS VIII.
De schismaticis (& † ordinatis ab eis.)

¶ Ex concilio Lateranēsi. †

¶ *Irrita sunt ordinationes, beneficiorum collationes, & ecclesiasticarum rerum alienationes per schismaticos facta: & à dignitate & ordine suspēduntur, qui schisma tenere iurant.*

CAP. I.

Vod à prædecessore nostro: & infra ¶ Ordinationes ab Octauiano [a] & Guidone hæresiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas [b] esse censemus: Adiicientes, vt qui dignitates ecclesiasticas, seu beneficia per dictos schismaticos acceperunt, careant impetratis. Alienationes [c] quoque, quæ per eosdē schismaticos, seu per laicos factæ sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate [d], & ad ecclesias sine omni onere reuertātur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se nouerit subiacere. ¶ Illos vero, qui sponte iuramentum de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere suspensos.

Vod à prædecessore.] Ponit quatuor dicta, quæ patent ꝑ §§ Abbas.

CASVS. Tempore Alexandri Papæ fuit schisma in Romana ecclesia, & tunc iste Octauianus ordinatus est ꝑ schisma in Papam, & post illum Guido: Isti schismatici plures ordinauerunt in epos, qui adhæserant eis: quidam etiam sponte iurauerūt de schismate tenendo: per illos schismaticos alienationes de bonis ecclesiarum factæ fuerunt: isti etiam dignitates & beneficia contulerūt: Super his omnibus statuit Lateranēs. concilium, ordinationes ab istis duobus factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse. Item q dignitates ecclesiasticas seu beneficia ꝑ dictos schismaticos acceperunt, careant impetratis; & alienationes, q ꝑ dictos schismaticos seu ꝑ laicos factę sunt de reb' ecclesiasticis, omni careāt firmitate, etiam ad ecclesias libere reuertant. & si qs ꝯtre præsumpserit, excōicatum se nouerit: & illi, qui sponte iurauerunt de tenendo schismate, à suis ordinibus & dignitatibus nouerint se suspensos. Nota, q ordinationes schismaticorum carent executione, & alienationes ab eis factæ nullæ sunt.

a ¶ *Octauiano.*] Hic Octauianus Ioannis maledicti, vocatus fuit Victor, & vixit annis nouē, & mēsibus septem: eo mortuo successit ei Guido iste qui vocatus est Paschalis. Isti duo schismatici fuerūt, quorum facta hic damnantur. Ber.

b ¶ *Irritas.*] vt 9.q.1.ordinationes. Et intellige quantum ad executionem, nisi cum eis fuerit dispensatum. j. cap.proxi. vel nisi ordinatus ꝓbaret se nesciuisse illum fuisse schismaticū q ordinauit: vt 9.q.1.ordinationes.sim.1.q.1.si qs à simoniacis. qa tunc dispensatur cum eis quis conferunt sacramenta, dūmodo in forma ecclesiæ, sed non executionem: quia eam non habent.

De materia huius glossæ vide Magistrum & de Soreis lib. 4. sent. dist. 13. & D. Thomam 2. 2. q. 39. art. 7.

c ¶ *Alienationes.*] sic 12.q.2. alienationes.

d ¶ *Firmitate.*] quia dum ecclesia habet pastorem hæreticum vel schismaticum, vacare intelligit. 3. de præscrip. c. 1. vnde nō valent q à tali Prælato fiunt in ꝓiudicium ecclesiæ. 12.q.2.si qua de rebus. Sed pone q talis Prælatus acquisiuit aliqua ecclesiæ: vr similiter q non teneat: cōmodum enim cū incommodo compensari debet. ff. de neg.gest.si negotia. Credo tñ q illud in fauorem ecclesiæ introductum est. q si acquirit, teneat, nec cassabitur: quia qđ fauore alicuius introductum est, non conuenit in eius læsionē retorqueri. C. de legat.quod fauore. & ff.de mino.si index. Vin.

Fraternitati.] In prima ponitur decisa consultatio: In secunda responsio: ibi, *Priorem.* Abbas.

CASVS. Quidam Prior ordinatus fuit à schismatico: quæsitum fuit à Papa, quid agendum sit de ipso? Rñdet dñs Papa, q poterit ab officio repelli, nisi probauerit secum misericorditer dispensatū fuisse, & ab illa persona, quæ dispensandi habuit potestatem. Nota

quòd qui dicit secum fuisse dispensatum, dispensationem probare tenetur, & per talem qui potuerit dispensare.

¶ *Glossa sequens voc. per q. an scienter promouens, &c. & tenet quid non submittit de probatione dispensationis, & distinguit inter crimen publicum & occultum.*

¶ Innocentius iij. Bisuntiñ. archiepo.

¶ *Ordinatus à schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispē satum per habentem potestatem.*

CAP. II.

Fraternitati † tuæ: & infra. ¶ Priorem, quem à schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctāter: nisi legitime probauerit secum fuisse misericorditer dispensatum [e]: & ab ea persona, quæ super hoc potestatem [f] habuerit dispensandi.

e ¶ *Dispensatum.*] Nota 1, q non sufficit ad ꝓbandum dispensationem cum aliquo factā, q à tali ordinatus est, q sciebat eum indignū, & q cū eo poterat dispensare. s. de cle.coniuga. diuersis fallacijs. & 51.dist. q in aliquo. in fi. 81.dist.quicunq. in fin. vbi deponit cōcubinarius ordinatus ab eo, qui secum poterat dispensare: Exigit ergo vt intendat dispēsare: qđ expressa causa præsumitur. 50.dist.clerico faciente. 16.q.1.cū ꝓ vtilitate. 55.dist.præfecis poterit autem probari dispensatio ꝑ testes: vel si occultum est peccatum, confiteatur epo in secreto, & petat dispensationem, & obtineat litteras sup hoc. Si vero publicum fuerit crimen, & publice dispensatū est, postea accusari non poterit. j. de fil.presbyter.ex tua. & j. de accus. de his. Si vero dispenset in occulto, adhuc potest accusari: qa etiā post pœnitentiam potest qs accusari. 33.q.2.admonere. Vio.

¶ *Glossa sequens voci. ꝑ q. quis dispēset cum tali, &c. ponit opin. & tenet contrarium.*

1 Ad declarationē huius glossæ vide Henricum Boich in c. veniens. supra de fil. presbyter.

† Cap. vnico eod. tit. in 3. cōpilatione. Et de materia textus & glossæ prout cōcessit hic, vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. c. 24. & seq.

TITVLVS IX.
De apostatis †, & reiterantibus baptisma.

¶ Alexander iij.

¶ *Clericus, qui dimisso habitu & tōsura immiscet se enormitatibus: perdit priuilegium canonis, Si quis suadente. vnde eum deprehendentes non incidunt in canonem, scilicet excommunicationem.*

CAP. I.

Præterea † clerici, qui relicto ordine clericali † & habitu suo, in apo-

† Vide B. Thomam 2. 2. q. [illegible] art. 1. [illegible] in Durando in qu. [illegible] autem [illegible] 2. q. 49. ibi dixi, & Hostiensis in summa tit. de Apostatis & concilio Trident. sessio.24. de reform. cap.12.

† Cap. 2. eod. tit. in 1. cōpilatione. & post concilium Lateran. par. 16. cap.16. Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. cap. 104.

† Vox. clericali, deest in vetustioribus exemplaribus.

f ¶ *Potestatem.*] aliàs nisi haberet potestatē, nil esset actū. s. de consue. ad nostram. & C. si à nō cōpe. iudi. l. vlti. & hoc forte ideo dicit qa ipse quidem schismaticus conuersus ad vnitatē ecclesiæ, & receptus in ordine suo, cū ordinato à se dispensare non posset, sicut nec eps simoniacus cum ordinato à se dispēsare non potest. 1. q. 5. præsentium. ibi, non epo. quasi dicat, si pecunia esset data epo, ipse non posset dispensare cū eo, q dedit: & quia hic Papa non retinet sibi dispensationem, aliis pmittere vr: si enim ipse tantum dispensare posset, sibi hoc reseruasset: vt s. tit. prox. excōicamus. §. sane. sed potius credo q solus Papa possit dispensare cum eo, q scient̄er ordinem à schismatico recepit. argu. s. de elect. qa diligentia. sicut Papa solus dispensat cū eo, q in apostasia ordinem recepit. j. titu. proxi. cap. vlt. & hoc satis innuit ex eo qđ dicit: ab ea persona, quæ potestatem, &c. Io. tamen dicit, q eps dispensat cum schismatico. arg. 50. dist. vt constitueretur. Ber.

DE APOSTATIS ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

¶ *Quia hæretici & schismatici incidūt in apostasiā, ideo cōgruo ordine subijcitur ista rubrica. Et quoniā reiterātes baptismū videtur apostatare dū recedunt à priori baptismate, ideo subdit de reiterantibus baptismū. Et aduerte quia secunda decretalis facit tantū ad secundā partē rubricæ, aliæ vero faciunt ad primam partem. Abbas Siculus.*

De hac materia tractatur 6.q.1. in multis cap. & 11.q.3. Iulianus. & cap.seq.50. distin.cap. vlti. 6.q.1.legi. 20.q.3.cap.1. & 2. & 3.q.3. cap.1.2. & 3.de conse. dist.4. non licet fieri. vsque ad cap.presbyteris. 2.q.7.alieni.26.q. vlti. non obseruetis.

Præterea.] Non summatur per Ioan. And. & forte pp breuitatem & varietatē lectionū: sed dñs Antonius sic summat: Clericus sine habitu & tōsura deprehēsus in crimine, non gaudet priuilegio clericali. Sed certe hæc summatio est nimis generalis, & ꝑ multos canones, & maxime cōtra cap. si iudex laicus. de senten. excōic. lib. 6. & contra

contra.cap.contingit.& cap.in audientia.j.de sent.excõi.vnde aliter summo:& primo secundũ vnum intellectum sic. Per censuram ecclesiasticã non liberant clerici à manibus laicorum, si sine habitu & tonsura sunt deprehensi, si prius se habebant per omnia vt laici. hoc dicit. Vel sic, secundum alium intellectum, vt in rubro: & nõ recipit congruam diuisionem. Abbas Siculus.

Casvs. Dicitur in capitulo isto, q clerici, q habitum clericalem & tonsuram dimittunt, & in apostasia tamq̃ laici conuersantur, si in criminibus deprehensi teneantur, præcipit Papa per cẽsurã ecclesiasticã illos non liberari. Nota q ecclesia nõ defendit clericos in criminibus cõprehẽsos & detẽtos.

¶ *Glossa sequens distinguit triplicem apostasiã.*

a ¶ *Apostasia.*] Est autẽ triplex apostasia[1], scilicet pfidiæ, quando qs recedit à fide. 2.q.7.nõ potest. Inobedientiæ, quando qs transgredit præceptum. s.de ma.& obe. si quis venerit. & c.illud. Irregularitatis, cũ quis recedit ab ordine suo, siue sumptæ religionis: vt hic, & 50. dist.c.vlt.& dicit apostata.i.retro stãs.q. vlt. cap.potest.3. q. 4. si qs vero.& c. beatus. Vin.

¶ *Glo.seq.signat contrariã & trupliciter soluit.*

b ¶ *Liberari.*] Arg.3. j. de senten. excõ. si vero aliquis.illud intelligit, quando clericus licet tonsurã nõ portat, aliàs clericaliter se habet:isti vero tamq̃ laici p omnia se habebant. Vel sic, nõ denegat hoc, quin capientes tales sint excõicati, sed ecclesia nõ pcipit illos liberari. sic s.ne cleri.vel mona. c. 2. Si vero tertio essent admonito, & se nõ correxerint, nullo priuilegio postea gauderent. j. de sentent. excommu. in audientia. & c. contingit. & si de talibus vis intelligere, quod hic dicit, planum est.

* Cap. 3. eodem in 1. cõpilatione, & post concilium Lateran. par. 26. cap. 1.
Et quam sit grauem scelus rebaptizare docet B. Clemens lib. 6 cap. 15. constitut. Apostolicarum.

* videntur

1 De materia huius glossæ vide citatos in principio tituli. adde Simancam cathol. institut. tit. 7. & summistas verbo, Apostasia. & Alfonsum Castrum lib. 1. cap. 7 de iusta hæret. punit.

stasia[a] tamquam laici conuersantur: si in criminibus comprehensi teneantur, per censuram ecclesiasticam non præcipimus liberari[b].

¶ Idem abbati sanctæ Genouefæ.

¶ *Si crimen acolythi, qui rebaptizãti præbuit ministerium, est occultum, promoueri potest: si publicum, nõ, nisi cum eo religionem intrãte dispẽsetur.*

CAP. II.

Ex † litterarum tuarum tenore perpedimus, quòd quidam ægritudine longa confectus, insano[c] sortilegarũ mulierum credens consilio, vt sanaretur, per iterationem fecit iniuriam[d] baptismatis sacramento: & infra. ¶ Quia ergo tua nos duxit prudentia consulendos, qualiter puniri debeat acolythus[e], quẽ minor ætas[f], & intentio[g] fraternæ salutis excusare videtur †: Discretioni tuæ præsentibus litteris respondemus, quòd ad superiores ordines promoueri (si publicum est quod proponitur) non[h] valebit: nisi ad religionem transire voluerit, vt fauore religionis[i] ipsius, circa eum valeat dispensari. Si vero occultum est, promoueri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

Ex litterarum.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Quia ergo.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam ægritudine longa cõfectus, de consilio quarundam mulierũ, vt citius sanari posset, se fecit iterum baptizari: quidam acolythus frater illius infirmi, ministerium pstitit scienter psbytero baptizanti: quæsitum fuit, qualiter puniri debeat acolythus ille, q minoris erat ætatis, & vt frater eius saluari posset, hoc fecit: vnde excusandus videbat: Rñdet Papa, q ad superiores ordines nõ potest, si publicũ est factũ eius, pmoueri, nisi ad religionẽ transire voluerit, vt fauore religionis dispensetur cũ ipso: si vero occultum est, poterit promoueri, & de commisso pœnitentiã agat. Nota argu. q ætati minori parcendum est. Item baptisma iterari non debet. Item fauore religionis dispensatur cum aliquo.

c ¶ *Insano.*] & vere insano. de cõsecratione dist. 4. qui bis. 51. dist. qui in aliquo. 24.q. 1.c.miramur. §.his auctoritatibus.

¶ *Glossa sequens quærit, & soluit.*

d ¶ *Iniuriam.*] quod fieri non debet. 1.q. 1. qđ quidã. de consecr. dist. 4. ostendit. & 34.q. 1. miramur. §.his auctoritatibus. Sed qđ est facere iniuriam sacramento? Dixit Vin. animæ 1 infigit qđã imago siue pictura, vel character: vnde si alia imago supponeret, illa prima pictura obscuraret: & ita videret obfuscari primũ sacramentũ.

e ¶ *Acolythus.*] supple, qui ministerium suũ præstitit rei nefandæ.

Addisio. Et sic erat in antiqua compilatione: quã si videris, facilius intelliges hoc cap.

¶ *Glossa sequens arguit, declarat & remittit.*

f ¶ *Minor ætas.*] Arg. q ætati minori 3 subuenitur. de conse. dist. 4. eos. & c. q bis. & 15.q. 1.c.illud. §.itaq; in fin. & ff. de minor. auxiliũ. §.in delictis. ibi, nisi quatenus miseratio, &c. arg. ff. eo. si ex causa. §. nunc videndum. sed illud verum est, q minor ætas non excusat in totum: sed miseratione ætatis mitius punitur. ff. eod. auxilium. §. in delictis. & j. de delic.pue. pueris. vbi de hoc.

g ¶ *Intentio.*] vnde facile abstergitur hæc culpa, propter fraternã pietatem. 22.q. 2. si qualibet.

h ¶ *Non valebit.*] Nam delicti manifestatio dispensationem prohibet, pp scandalum qđ non est in occulto: immo post actam pœnitentiam & in susceptis remanere, & ad alios pmoueri potest præter reos homicidij. s. de tempo. ord. c. vlt.

¶ *Glo. seq. not. signat contrarium, soluit distinguendo, & opi. ponit.*

i ¶ *Religionis.*] Ex hoc videtur, q ingressus religionis non tollit irregularitatem, ex quo sine dispensatione pmoueri non potest. Arg. 3. s. de fil. presby. cap. 1. & 56. dist. cap. 1. & in Auth. de mo. in princip. coll. 1. vbi dicit, q ingressus religionis omnem tollit irregularitatem, tollit etiã ingratitudinem. 19.q. vlt. non licet. Sol. irregularitas illa q consurgit ex proprio delicto, non tollit p ingressum religionis, sed fauore religionis cum eo dispensatur: vt hic, & infra. de eo qui fur. ord. re. cap. 1. cum vero non surgit ex delicto proprio: vt j. de pur. cano. accedens. tũc p ingressum religionis tollit illa irregularitas, ita q sine dispẽsatione potest ad ordines promoueri, vt in pmis, sed non ad dignitatem sine dispensatione. j. de pœn. io quibusdam. de fil. presbyt. cap. 1. Quidam dicunt, quòd in neutro casu tollit, sed defertur tantum ad facilitatem dispensandi. Ber.

a Plures & peiores causæ cur baptismus nõ debeat iterari tradit B. Thomas 3. par. q. 66. art. 9. quem omnino videas.

1 De materia huius gloss. vide late per Tiraquellum tract. de pœnis temperandis aut remittendis causa 7. & quæ dixi lib. 2. commentar. in Directorium inquisit. Schol. 38.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Infamatus de apostasia, compellitur se purgare.*

CAP. III.

Tvæ † fraternitati: & infra. ¶ Super secundo articulo inquisitioni tuæ duximus respondendum: Quòd clerici, qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abiecerunt habitum clericalem[k], nõ sunt in seculari habitu tolerandi[l]: sed per districtionem ecclesiasticam coercendi, donec deficiente probatione, ad infamiã abolendam, purgationẽ canonicam curauerint exhibere.

* Caput vnicum eod. tit. in 3. compilatione.
Et vide Hostiensem in summa tit. de apostatis. §. qualiter puniantur.

Tva] Primo ponitur decisa consultatio: Secundo responsio: ibi, *Super secundo.* Abbas.

Casvs. Quidam clerici infamati erant de apostasia, q abiecerãt habitum clericalem: quæsitum fuit verũ deberent taliter tolerari, vel compelli, vt habitum reassumãt? Rñdet Papa, q clerici qui taliter sunt infamati, tolerãdi nõ sunt in habitu seculari, sed p censurã ecclesiasticam coercendi, vt habitum reassumant, donec se purgauerint deficiente pbatione. Nota, clericos cõpellẽdos vt habitũ clericalẽ dimissum reassumãt. Itẽ infamatus ad purgationẽ cogi debet.

k ¶ *Habitum clericalem.*] Qui habitum clericalẽ abiecit, nisi trina monitione præmissa etiam ipsum reassumat, perdit priuilegiũ clericale. j. de sent. excomm. in audientia. & cap. contingit 2.

¶ *Glossa sequens quærit obiciendo, & soluit.*

l ¶ *Tolerandi.*] Sed quare nõ sunt tolerãdi in habitu seculari, cum liceat illis q sunt in minoribus ordinibus, vxorẽ recipere, & cũ ea morari. s. de cler. coniug. c. 1. 32. dist. si q vero. & cap. lectores. & c. seriatim. apostata enim excõicatus nõ est. Vt cesset omnis obiectio, intellige qđ hic dr, de eo qui infamatus est in ordine sacro, vel in aliqua pfessione, cui nõ licet vltra ad seculũ redire, vnde tolerãdi non sunt in habitu seculari, sed per censuram ecclesiasticam compellendi, nisi se purgauerint, accusatore deficiente redire ad ordinem vel religionem, arg. s. de reg. cap. penult. & 20.q. 3. eos qui semel. Immo incarcerari possunt. j. eod. cap. 1. ne damnabiliter euagent. De alijs in inferioribus ordinibus constitutis intelligi nõ potest: q possunt renuntiare in totũ ordini clericali. s. de vi. & ho. cler. c. vlt. & s. de cle. coniug. Ioannes. & c. pen. & vlt. Ber.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Baptizati, alterius sectæ vel fidei ritus dimittere compelluntur.*

* Idem scilicet Innocentius iij. in concilio generali Lateran. cap. 70.
Et vide notas nostras in hoc decretum.

CAP. IIII.

Qvidam (sicut accepimus) qui ad sacri vndã baptismatis voluntarij † accesserunt, veterem hominem om-

* volũtarie

Qvidam.] Iudæi baptizati ritus iudaicos cõpelluntur dimittere. Primo ponit Iudæorũ baptizatorũ excessum, p quem secundo pcidens duas auctoritates præmittit, & duas rationes subiungit. Secunda: ibi, *Cum autem.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam Iudæi seu infideles voluntarij baptizati fuerũt, veruntamen reliquias prioris ritus non relinquunt: vnde Christianæ religionis

nino non exuunt, vt nouo [a] perfectius induantur: cũ prioris titus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem maledictus sit homo, qui terram duabus [b] vijs ingreditur, & indui veste non debeat, lino lanaque [c] cõtexta. Statuimus, vt per Prælatos ecclesiarum talis obseruantia veteris ritus omnimode compescatur: vt quos Christianæ religioni liberæ voluntatis [d] arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas, in eius obseruatione conseruet: cum minus malum existat viam Domini non agnoscere, quàm post agnitam retroire [e].

¶ Honorius iij. archiepiscopo Turonen.

¶ *Apostatæ incarcerari & affligi possunt, vt habitum reassumant.*

CAP. V.

A Nobis † expetiit tua fraternitas edoceri, quid de apostatis sit agendum cum in custodia detinentur, qui minis [f] vel blanditiis [g] nullatenus possunt induci, vt abiectum habitum reassumant. Ad quod tibi breuiter respondemus, quòd tales (si volueris) poteris † sub graui custodia carcerare: ita quòd solummodo vita sibi misera reseruetur [h], donec à suæ præsumptionis nequitia resipiscant [i].

¶ Idem archiepiscopo Lugdunen. †

¶ *Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papæ in suscepto ordine ministrare.*

CAP. VI.

COnsultationi † tuæ breuiter respõdemus, quòd monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus abbati, & receperit pœnitentiam, absque dispensatione [k] Romani Pontificis ministrare non poterit in ordine sic suscepto.

TITVLVS X.

De his, qui filios occiderunt.

¶ Alexand. iij. Tornacen. episcopo.

¶ *Mulier occidens sponte filium, debet perpetuo in monasterio pœnitere: si tamen timetur de incontinentia, datur, vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.*

CAP. I.

VEniẽs † ad nos M. mulier lachrymabili nobis confessione monstrauit, quòd cum de quodam filium genuisset, & ille sibi sæpe turgido vultu improperasset, quod filius eius non esset, ipsa iracundiæ [l] calore ducta, eundem filium interfecit [m]: & infra.

---

religionis decorem confundant: quæsitum fuit in concilio, quid de talibus sit agendum: Cum maledictus sit homo, q duabus vijs terram ingreditur, & indui non debeat veste de lana & lino cõtexta, statuit concilium, vt p Prælatos ecclesiarum tales obseruantiæ veteris ritus compescant: vt sicut libero arbitrio ad baptismum accesserunt, ita necessitas coactionis eos in eius obseruatione cõseruet: cum minus malũ existat viam Domini non agnoscere, q̃ post agnitam retroire. Nota, q qui baptismum recipiunt sponte, compellẽdi sunt, vt fidem obseruẽt. Itẽ duabus vijs homo ire non debet. Item plus peccat Christianus aberrans à fide, q̃ ille q fidẽ non agnouit.

Ecclesiastici cap. 3. Exod. cap. 22.

a ¶ *Vt nouo.*] illud, vt, non tenet consecutiue, sed ironice hic dr: quia non induunt nouũ hominem, ex quo reliquias prioris hominis retinent.

2. Pet. 2.

b ¶ *Duabus vijs.*] Nisi quandoq; ratione officij. 3.q.7.§.tria. in fin. & ꝫ. de præsump. litteras. & ff. de rei vendic. inter officiũ. sed illud ignorauit, q præstaret patrocinium in re sua.

c ¶ *Lanaque.*] 16.q.7. in noua. & ꝫ. de electio. & electi pot. cum causam. & nemo debet claudicare in duas partes. 49. dist. c. vlti. & nemo potest duobus dñis seruire. 26. dist. acutius. & ꝫ. de cle. cõiugat. diuersis fallaciis. nemo autem filius Dei, & diaboli simul esse potest. de pœniten. dist. 1. cap. resuscitatus. §. item vt Christus ait. Nec duobus dñis seruire, vt ibi.

Vide Hostiensem in summa tit. de apostatis. §. qualiter puniantur. & Bernardum Diaz in pract. crim. cano. cap. 104.

† pona.

d ¶ *Voluntatis.*] Sicut enim libero arbitrio homo obediens serpẽti periit, sic se gratia Dei vocante propriæ mentis conuersione saluef: sed tamen si conditionali conditione coacti fidem suscipiunt, eam seruare coguntur. 45. dist. de Iudæis. & c. 1. & 2. & 23. q. 5. ad fidem. & hic.

† Lugdun.

e ¶ *Retroire.*] quia qui posuerit manum ad aratrum, & respexerit retro, non est aptus regno Dei. ꝫ. de voto, magnæ. sic 12. q. 5. scimus. in fin. de pœni. dist. 4. si refugientes. versus fin. Ber.

A *Nobis.*] Cõmunis diuisio. Secũda: ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.

ACasvs. Quidam clerici apostatæ in custodia detinentur, nec induci possunt minis vel terroribus, vt habitum reassumant: quæritur quid de his sit agendum? Rñdet Papa, q tales sub graui possunt custodia detineri & carcerari, ita quod solũmodo misera sibi vita reseruetur donec à malitia sua resipiscant. Nota clericos apostatas posse in carcere detineri, donec à sua nequitia resipiscant.

f ¶ *Minis.*] comminando diuinũ iudicium. 2. q. 1. si peccauerit. 14. q. vlti. si res. 27. q. 1. cap. vlti. & ꝫ. de tempo. ord. c. vlti.

g ¶ *Blanditijs.*] Blanditiis enim & non asperitatibus ad fidem est aliquis inuitandus. 45. dist. qui syncera. immo & præmiis quandoque 23. q. 4. debet homo. tamen si isti apostatæ p huiusmodi non proficiunt, fiat quod hic dicitur, quod intelligo de his, qui sunt in sacris ordinibus, aut in aliqua professione: vt ꝫ. eo. tuæ.

h ¶ *Reseruetur.*] sicut reseruatur vita de misericordia filiis eorum, qui crimen læsæ maiestatis committunt. 6. q. 1. cap quæro. §. verũ. ver. fin. C. ad l. Iul. ma. si quis cum militibus. vt vitã sibi pœnam existiment. 74. dist. quorundam. sic clericus potest vxorẽ suam ligare. 33. q. 2. placuit. vt sic pœna docente humiliter debeat obedire. ꝫ. de electio. cum in cunctis. & 27. q. 1. si homo esses.

i ¶ *Resipiscant.*] Tunc cum venia poterit recipi: quia ecclesiã non claudit gremium redeuntibus. C. de sum. Trini. inter claras. in fin. & est arg. 1. q. 7. si quis omnem.

COnsultationi.] Casvs. Quidam monachus sacrum ordinẽ in apostasia recepit: tãdem pœnitentiã agẽs, abbati suo reconciliatus fuit: quæritur, vtrũ ministrare possit in ordine sic incepto? Rñdet Papa, q quantumcunque reconciliatus fuerit, & pœnitentiã egerit, absq; dispensatione sedis Apostolicæ in ordine sic suscepto ministrare nõ potest. Nota, q solus Papa dispensare potest cum eo, qui in apostasia ordines suscepit, vt in ordinibus sic susceptis ministret.

† Vide per alijs hic Henricum Bosch, & Hostiensem præcedenti cap. citati.

K ¶ *Dispensatione Romani Pontificis.*] Hic ergo Papa reseruat sibi dispensationem. sic ꝫ. de hæret. excõicamus. §. sane. sic ꝫ. de filiis presbyt. cap. penult. & vlti. Item si iterata vnctiõe fuerit maculatus. 1. q. vlt. cap. saluberrimum. in fi. Item qui rebaptizati sunt. de consec. dist. 4. qui bis. & cap. eos quos. Item & q in subuersionem fidei, ordinationem recipiunt ab hæreticis. 1. q. 7. conuenientibus. in fin. in quibus casibus solus Papa potest dispensare: tamen si ad aliam religionem transisset, & ordinem ibi suscepisset, sine dispensatione posset in suscepto ordine ministrare. supra, de tempo. ordi. ex parte. quia ordinem non suscepisset in apostasia. Ber.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. par. 30. cap. 11. Et præter doctores hic vide late p Hostiensem in summa hoc eo. tit.

DE HIS QVI FILIOS occiderunt.

¶ *Supra in quatuor proximis titulis visum est de his qui peccant principaliter in Deum, consequenter restat videre de his, qui peccant in hominem & in Deum etiam, vt de committentibus homicidium. sed quia inter homicidiorum genera, homicidium filiorum est grauius, ideo primo de hoc præmittitur. Abbas Siculus.*

VEniens.] Loquitur ista decretalis in foro animæ: & duæ sunt partes, consultatio & responsio. Secunda: ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casvs. Quædam mulier filium de quodam suscepit: ille vero improperabat eidem, quòd eius filius non fuisset: vnde ipsa diabolico furore accensa, filium interfecit: vnde ipsa lachrymabiliter ad Papam accedens, petiit sibi impendi consilium salutare: Mandat Papa episcopo loci, vt laboret eam inducere, vt ad aliquod monasterium transeat; in quo pœnitentiam agat de commisso: Si autem ad hoc induci non poterit, det ei licẽtiam, vt in Domino nubat. quia tutius videtur vt nubat vni, quàm inhoneste multos admittat. Nota, quod dominus Papa votum reuocat & commutat, etiam si de iure naturali debeatur.

l ¶ *Iracundiæ calore.*] 15. q. 3. ira sæpe. & c. cum apud. Ber.

m ¶ *Interfecit.*] Sic j. c. pr. De pœna illius habes C. eod. tit. l. vnica. [a] sm canones non ita puniunt: qa Deus nõ vult mortẽ peccatoris, sed vt conuertatur, &c. 26. q. 6. agnouimus. & 23. q. vlt. his à quibus.

a Præter doctores hic vide legistas in d. l. vnica C. de his q parentes vel liber. occide. & in §. alia deinde Institu. c. de publicis iud.

quibus. De hac poena secundum canones dicitur j. eo. cap. vlti.
a ¶ *Multos.*] sim. 31. q. 1. quomodo virginibus. & sim. s. q. cleri. vel vouen. veniens. si autem non esset præsumptio de ipsius incontinentia, non daretur sibi licentia contrahendi propter crimen suum. 33. q. 2. io adolescentia.

I *Ntelleximus.*] Non diuiditur: Et loquitur in foro animæ, vt dixi in præcedenti cap. Abbas. Casus. Quedā mulier diabolo instigāte filiam suam occidit, pp quod dñs terræ maritū ipsius ipsam compulit abiurare: Significatum fuit hoc domino Papę, vnde mandat ep̄o diœcesis quatenus sup hoc ita prouideat, q̄ de cōmisso excessu pœnitētiam agat, & saluti suæ & filiorum consulat: & non obstante iuramento prædicto, eam viro suo restituat, ita q̄ filios suos possit libere gubernare. Nota q̄ iuramentum illicitū non est seruandum. Itē nullum maleficiū separat matrimoniū legitime ɔ̄ctum, quo minus alter alteri adhærere teneatur: nisi esset crimē idololatriæ [1].

b ¶ *Abiurare.*] Et male: qa quos Deus cōiunxit, homo nō separet. 33. q. 2. cap. 2. & ob hāc causam eam maritus dimittere non posset. 32. q. 2. quicquid. & q. 7. omnes caosationes.

c ¶ *Iuramento.*] Tale iuramentum illicitum fuit s. de iureiur. tua nos. tñ in hoc nō multum peccauit: qa compulsus hoc fecit, sed potius debuit q̄libet mala pati, q̄ male cōsentire. 32. q. 5. ita ne. vnde iurare non debuit: quia sine periculo salutis æternæ seruare non potuit iuramentum: mitius tñ agetur cum ea, propter filios, quos debet nutrire.

† Cap. 2. eo. tit. in 1. cōpilatione. & post concilium Lateran. par. 50. cap. 25.

1 Id est, hæresis, aut cuiuslibet alterius infidelitatis, nō tamen dissoluit matrimonium legitime cōtractum, cōcilium Trident. sess. 24. de sacramento matrimonij canon. 5.

† Cap. vnico eod. tit. in 2. cōpilatione. Et vide notas in hanc decretalem. & Syluestrū in summa, verbo, homicidium 2. q. 6.

¶ Mandamus, quatenus eam labores inducere, vt ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnāte carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, vt in Domino nubat vni soli, quàm inhoneste multos [a] admittat.

¶ Lucius iij. Parisień. episcopo.

¶ *Mulier occidens filium, propter hoc à viro separari non debet, sed alia pœnitentia sibi imponitur.*

CAP. II.

INtelleximus †, quòd M. mulier filiam paruam furore accensa diabolico iugulauit: propter quod dominus terræ, maritum eius & ipsam cōpulit abiurare [b]. Quia vero illā alios habere filios intimasti: Mandamus, quatenus ita super hoc prouideas, quòd sui sceleris pœnam luat, & saluti eius ac filiorum per tuam prouidentiam consulatur: & non obstante iuramento [c], quòd à viro dictus dominus proponitur extorsisse, eam (sicut expedire videris) eidem viro restituas: ita quòd filios suos libere possit, & pacifice gubernare.

¶ Idem.

¶ *Se summat, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppressi.*

CAP. III.

DE † infantibus autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre: & non apparet, vtrū à patre vel à matre oppressus sit ipse, vel suffocatus, vel propria morte defunctus: non debent inde securi esse parentes, nec etiā sine pœna [d] sed tamen cōsideratio debet esse pietatis, vbi non voluntas, sed euentus [e] mortis causa fuerit. Si autem eos † non latet, ipsos interfectores esse, scire debēt se grauiter deliquisse. Quidā autem pœnitentiam trium annorum iudicant esse debere, quorum vnum peragant in pane & aqua.

† Vox, eo, deest in quibusdam exēplaribus.

TITVLVS XI.

De infantibus † & languidis expositis.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Infans expositus à patre vel alio eo consentiente vel ratum habente, hoc ipso à patria potestate liberatur. Idē in seruo & liberto, qui ob prædictam causam liberantur à dominica potestate. Et idem iuris est in prædictis lāguidis cuiuscunque ætatis sic expositis, vel si eis alimenta denegantur. hi tamen qui prædictis alimenta præstiterint, nullum ius in eis acquirunt.*

† In codice Barbatus ita: De infantibus lāguidis vel expositis.

CAP. I.

SI † à patre, siue ab alio sciente [f] ipso, aut ratum habente [g] (relegato pietatis [h] officio) infans expositus extitit: hoc ipso à potestate fuit patria liberatus [i].

DE *infantibus.*] Casus. Infantes aliquādo reperiuntur mortui cum patre & matre in lecto, nec apparet, vtrum à patre vel à matre oppressus sit, vel ꝓpria morte defunctus: quærit, quid sit in hoc casu agendū patri vel matri? Rńdet Papa, q̄ parentes nō debent esse inde securi, nec sine pœna: veruntamen discretio pietatis debet adhiberi, vbi non fuit volūtas, sed euētus mortis causa: Si vero eos interfecerint, scire debent se grauiter deliquisse: quidā dicunt q̄ pœnitentia trium annorum agere debent, quorum vnū peragant in pane & aqua. Nota, q̄ in pœnitentia imponenda, volūtas, euentus, & aliæ circūstantiæ considerandæ sunt.

¶. *Glossa sequens obijcit & soluit, determinans demum, q̄ si sponte vel casu, ex graui vel leui culpa vel ex nulla.*

d ¶ *Nec etiam sine pœna.*] Sed si non constat eos interfectos à patre vel matre, sed euentus fuit causa mortis, non debet eis pœnitētia imponi: qa non peccauerunt: licet hoc non constet, tñ ad cautelam tutius est, q̄ inde pœnitentiā agant, qa forsitan minorē diligentiam illis adhibuerunt. argu. 23. q. 5. excōicatorum. & 34. q. 2. in lectum mariti. quia bonarum mentium est, ibi culpam timere, vbi culpa non est. s. de obser. ieiu. consiliū. §. 2. & j. 5. dist. ad eius vero. & j. de pœnit. & remis. q̄situ. Et arg. s. de spon. iuuenis. & hoc s̄m discretionem pietatis, vt hic dicit, ad arbitrium imponentis: vt in c. quæsitum. de pœn. & remis. Si vero sponte hoc fecerunt, tunc grauissima pœnitentia debet eis imponi, aliquantulum maior, q̄ pro alio homicidio: qa magis peccare videt proprium filium occidendo. Argu. j. de homi. cum iuramento. & de pœni. dist. 1. cap. aut facta. & sic leges fortiori pœna puniuntur. C. eo. tit. l. vnica. & ff. ad leg. Pompe. de parricidijs. l. 1. Si non casu, sed culpa graui p̄cedēte, tunc pœnitentia, vij. vel v. annorum est eis imponenda. arg. 50. dist. si qua fœmina. si qs sponte. & j. de pœnit. & remis. quæsitum. Si vero leuis culpa p̄cessit, poster imponi pœnitentia trium annorum: vt hic dicit. Si autem nulla præcessit culpa vel negligentia, de iure i nullo sunt puniendi. Argu. j. de homi. ex litteris 1. sed ad cautelam (vt dictum est) debet imponi pp ambiguū duplicitatis, consideratis omnibus circūstantijs. de pœnitent. dist. 5. consideret. & j. de pœnit. & remis. is qui. Ian.

e ¶ *Euentus.*] 50. distin. studeat.

DE INFANTIbus & languidis expositis.

¶ *Quia exponentes infantes & languidos, eos quasi occidunt, ideo post rubricam præcedentē subijcit istam. Abbas.*

De hac materia tractatur. 87. dist. c. vlti. & infra in rubrica de homicidio. ver. quid iuris de infantibus.

SI *à patre.*] Casus. Si à patre aut ab alio (patre sciente, aut ratum habente) infans expositus fuerit ɔ̄ officium pietatis, hoc ipso filius à potestate patria est liberatus: & in hoc casu libertus efficitur ingenuus, & seruus in libertatem eripitur. Et hoc idē intellige de languidis prædictis expositis, cuiuscunque ætatis fuerint, vel si alimenta alicui de prædictis personis, scilicet filiis libertis & seruis languidis negari contigerit: verumtamen qui hos susceperint, propter hoc in eorum personis ius aliquod vendicare nō possunt. Nota, q̄ ratihabitio in maleficiis retrotrahitur, & mandato comparatur.

† De materia & intellectu præter doctores hic vide Turrecrematā in c. si expositi. 87. dist. Syluestrū in summa verbo. expositus & Iuliū Clarum in pract. crim. q. 83.

f ¶ *Sciente.*] ipso. sim. 54. dist. si seruus sciente. & s. de his quæ fi. à præla. si. conſen. capituli. cap. 2. & ita est hic arg. q̄ qui tacet, cōsentire videtur: vt 63. dist. si forte. & 27. dist. diaconus. vbi de hoc.

g ¶ *Ratum habente.*] Rati enim habitio in maleficijs retrotrahit, & mandato comparatur. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. sed & si cū qs. & s. de resti. spol. cum ad sedem. in fin. & generaliter dicit lex, q̄ omnis ratihabitio retrotrahitur. C. ad Maced. l. si filius familias. Ber.

h ¶ *Pietatis officio.*] & reuera relegato: qa debuerunt viscera eius commoueri super filio suo. s. de præsump. afferte. & paternus affectus omnem vincit affectum. C. de cura. fu. l. vlti.

¶ *Glo. se distinguit, & reca. potest signando contrarium de cap. si. 87. dist.*

i ¶ *Liberatus.*] de istis expositis habes 87. dist. cap. vlt. & intelligas illud secundum istud. Nota ergo super hoc, aut exponitur infans sciente patre, vel dño seu patrono, aut ignorante: Si sciente & non ɔ̄dicente, vel ratum habente expositus sit, filij sic expositi sui iuris existant, liberti in ingenuitatem, serui in libertatem eripiantur: & multo magis si ipsemet ipsum exposuit: qa nec dicere suum postea poterit:

poterit, qui pereuntem contempsit. C. eod. tit. l. 2. & 3. tenor quarũ hic comprehendit: si enim ipsum alere non poterat, eum in Xenonẽ mittere debuit, vel quo poterat modo eum adiuuare. C. de latі. lib tol. l. vnica. §. sed scimus. & videt ꝙ tãq̃ homicidæ damnent: vt 87. dist. cap. vlt. & ff. de libe. agno. necare. vnde expositi, languinolenti dñr. C. eo. in rub. Si vero ignorante vel inuito, non præiudicat ei, quin possit illum repetere, sed restituat expensas: nisi a fure vendicetur. C. eo. l. 1. & hic in prin. vbi dicitũ sciẽte: eo, aut ratum habente ergo si ignorante vel ꝯdicente, non nocet patri vel dño c. illud, si expositus. itelligit Hug. quando infans expositus est ab alio, q̃ a patre vel dño, vt tũc posset repeti post contestationem publice factam infra decẽ dies, & hoc cap. non ꝯ dicit. Ber.

¶ *Glos. sequens inducit simile de monacho.*

a ¶ *Languidis.*] Idem iuris est circa prædictas ꝑsonas cuiuscũq; ætatis sint, si languidæ fuerint, siue alimenta eis impie negent, vt tam filij sui iuris efficiant, q̃ serui & liberti in libertatem & ingenuitatem eripiant: qa habẽt hos pro derelictis. ff. ꝓ dereli. l. vlt. & C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. sed scim⁹. nec ad eorũ bona vlterius aspirabũt: vt §. sed scimus. Sic & abbas debet recolligere monachũ suum, ne dãnabiliter euagetᷓ, ne pereat. ĩ. de relig. & trã se. ad reli. c. vlt. qd si nõ fecerit, & ille in seculo remanens aliqua acgrat, & sic moriatur, monasterium qd neglexerit illum, ab ipsius bonis maneat segregatum. arg. prædicti §. & est hic arg. ad hoc ꝙ crederem si monasterium ipsum expulit, vel etiã si redire voluit salua ordinis disciplina, & non fuit admissus: quia sic impie alimenta negauit. Ber.

b ¶ *Vendicare.*] immo liberi erũt, & sibi acqrũt: vt C. eo. tit. l. vlt.

Nam † & hoc casu in ingenuitatem libertus, & seruus in libertatem eripitur. quod & de prædictis cuiuscunque ætatis languidis a, si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impie denegari contigerit, est dicendum. Sane qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis ius aliquod vendicare b,

TITVLVS XII.

De homicidio † voluntario vel casuali.

¶ In Exodo †.

¶ *Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ seculari, vt moriatur.*

CAP. I.

SI † quis per industriam c occiderit proximũ suum, & per insidias d, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.

¶ Ex pœnitentiali Romano †.

¶ *Ponit pœnitentiam occidentis latronem, cum se poterat aliter liberare: si vero aliter liberare se non poterat, non tenetur agere pœnitentiã,*

nisi ad cautelam.

CAP. II.

INterfecisti † furem aut latronem e, vbi comprehendi poterat absque occisione: quia ad imaginem f Dei creatus est, per quadraginta dies non intres ecclesiam, & lanea veste g indutus, ab escis h & potibus, qui interdicti sunt, & à toro, i gladio k, & æquitatu, illos supradictos dies abstineas. In tertia autem, & quinta feria, & sabbato, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & paruis pisciculis cum mediocri ceruisia l vtere temperate m.

¶ Si autem sine odij meditatione, te tuaque liberando, huiusmodi diaboli membra interfecisti (secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei) si aliquid ieiunare volueris, bonum n est tibi: & eleemosynam fac largiter. Si † presbyter eadem fecerit, non deponatur o: tamen quãdiu viuit †, pœnitentiam agat.

¶ Augustinus super Exodo †.

¶ *Non occiditur fur diurnus sine culpa, sed nocturnus sic.*

CAP. III.

SI perfodiens p inuentus fuerit fur, & percussus mortuus

DE HOMICIDIO VOLVNtario vel casuali.

¶ *Viso de homicidio in specie, merito subijcit rubricã generalem de homicidio: & quia homicidiũ quoddam est necessarium, quoddam volũtarium: vt infra eo. sicut dignum. ideo subijcit de vtroque. Abbas.*

De hac materia tractatur 50. dist. §. quod vero. vsq; ad §. sed exemplo. 23 q. 5. & q. vlt. si quis. & de pœni. distin. 1. periculose. vsq; ad cap. si propterea. & c. si quis cum velo. & c. seq. & praced. 15. q. 1. & 32 q. 2. quod non est. & duobus cap sequent. & 33. q. 2. latorem.

SI *quis.*] Non potest congrue summari ꝓꝑ breuitatem, & lecturarum varietatem: sed ẽm intellectũ glossæ hoc dicit. Homicida ex ꝓposito, non gaudet immunitatibus ecclesiasticis. hoc dicit: sed iste intellectus non procedit de iure: vt in c. fi. de immu. ec. vt dicit Panor. immo potius debebat in illo titulo collocari. Ideo ad alium intellectum sic summari potest: Homicida ex proposito, debet deponi ab altaris ministerio. Abbas.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ si aliquis per industriam vel insidias hominem interfecerit, euellatur ab altari, & interficiaẽ. Nota ꝙ publicus latro ab ecclesia extrahi potest immunitate non cassata.

c ¶ *Per industriam.*] secus si casu. arg. 15. q. 1. si quis non iratus. & ĩ. in pluribus capitulis.

¶ *Glossa sequens huic casui addit duos similes casus.*

d ¶ *Per insidias.*] Sm. 14. dist. §. de his. iste q ꝑ aggressionis insidias occidit, ab ecclesia immunitatem non habet. de tali loquiẽ hic: nec publicus latro. ĩ. de immuni. eccle. inter alia. & C. quando li. vni. fine iudi. se vin. l. 1. & 2. & 17. q. 4. sicut antiquitus. Item qui ea spe in ecclesia vel cœmeteriis delinquunt, vt ibi liberentur, non defenduntur ibidem. ĩ. de immuni. eccle. c. vlti. & ita iste euelletur ab altari, si confugerit illuc. Ber.

INterfecisti.] Duæ sunt partes. Secunda ibi, *Si autem.* Abbas.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ si aliquis interfecit furem vel latronẽ, quẽ capere poterat absque occisione, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat: & alia facere debet, quæ i littera sequuntur: Si vero sine odio liberãdo se & sua, huiusmodi hominem interfecit (ẽm indulgẽtiam dicit: quia ad imaginem Dei factus erat) si aliquis ieiunare voluerit, bonum erit, & eleemosynam faciat: Si autem presbyter hæc eadem fecerit, nõ deponatur: tamen quandiu viuit, pœnitentiã agat. Nota, ꝙ quãdiu aliqs se defendere, vel sibi cõsulere aliter potest, neminem (etiam se defendendo) occidere debet.

e ¶ *Latronem.*] non intelligas de publico nocturno depopulatore agrorum: qa licitũ est occidere illũ. C. quando li. vni. sine iud l. 1. & 2. sed nõ clericis. Ber.

f ¶ *Ad imaginẽ.*] 33. q. 5. hæc imago. vnde facies hoĩs quæ facta est ad imaginem cælestis pulchritudinis, minime maculeẽ. C. de pœni. si quis in metallũ. Ber.

g ¶ *Lanea veste.*] id est, cilicio. 50. distin. in capite. Ber.

h ¶ *Ab escis.*] 4. dist. denique.

i ¶ *A toro.*] quantum in ipso est, vt non exigat: sed reddat exactus. 33. q. 4. c. vlti. & q. 5. si dicat. sic ĩ. de sent. excõ. inquisitiõi. Ber.

k ¶ *Gladio.*] hoc prohibetur omni pœnitenti. 34. q. 2. admonere. & de pœni. dist. 5. falsas. ibi dicitur, ꝙ ab omnibus illicitis est abstinendum, non quòd militare sit malum. 23. q. 1. militare. sed propter pronitatem peccandi prohibentur pœnitentes.

l ¶ *Ceruisia.*] de Anglia fuit, vbi fit ceruisia.

m ¶ *Temperate.*] id est, non vltra tertiam vicem, vt in illa palea. 44. dist. quando presbyteri.

n ¶ *Bonum est tibi.*] saltem ad cautelam: quia bonarum mentium, &c. ĩ. de obser. ieiu. consilium. 9. 2. & c. 5. dist. ad eius.

¶ *Glossa sequens voti. per q.*

o ¶ *Non deponatur.*] quia non diciẽ directe homicidium fecisse, tñ irregularis 2 (vt credo) factus est: qa potius debuit dimittere sua, q̃ ipsum interficere ĩ. eo. suscepimus. sed dispensatur cũ eo vt beneficium habeat ex misericordia sine ordinis executione. arg. 28. dist. presbyterum. Vel intellige vt dicitur. ĩ. eo. sicut in glos. quæ incipit, not. in si. quando non potuit euitare.

SI *perfodiens.*] Primo ponũtur verba Exodi: Secundo verba Augustini exponentis. Secunda: ibi, *Intelligitur.* Abbas.

CASVS. In Exodo legitur: Si perfodiens domum inuentus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non imputabitur illi homicidium: Si autem oriaẽ sup eum sol, reus erit. Augustinus exponens verba illa dicit, ꝙ si nocturnus fur occidiẽ, non reputaẽ homicidium: Si autem diurnus, ad homicidium pertinet: quia poterat discernere ꝙ ad furandum venisset, non ad occidendum: vnde non debuit occidi: hoc etiam in secularibus legibus inuenitur, scilicet nocturnum furem impune occidi (quibus ista est antiquior) diurnum non: ꝙ si defendat se telo, iam plus est quàm fur. Nota, ꝙ magis causa facti quàm ipsum factum considerari debet. Item nocturnus fur impune interfici potest: diurnus autem non.

p ¶ *Si perfodiens.*] de nocte scilicet, per ad quod sequitur. Ber.

a ¶ *Intel-*

¶ In codice barbaræ lita ¶ Nam cum in hoc casu, &c.

¶ Vide concilium Trident. se ssio. 14. de refor mat. cap. 7.

¶ Exod. cap. 21. & cap. 5. eod. tit. in 3. compilatione.

¶ De multiplici intellectu partes Antonium Butrium & alios hic vide Guidonẽ Papæ decisione 121. ancip. in camera.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 2. compilatione. Burchardus lib. 11. cap. 60. & lib. 19. cap. 5. Ivo par. 13. cap. 46. Gratianus sine palea 13. q. 2. cap. vlt. & vide notas in hoc cap.

¶ Vide S. Thomã 2. 2. q. 64. art. 2. & seq & Dominicũ Sotum lib. 5. de iustitia & iure q. 1. per multos articulos.

¶ Vide Bernardinum Diaz i prax. crim. canõ. cap. 88.

¶ viuat.

¶ Exod. c. 22. Augustinus quæstionum in Exodo q. 84. vt refert Ivo par. 10. cap. 53. refertur cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione. & videto notas in hoc cap.

¶ Vide D. Thomam 2. 2. q. 64. art. 4. & Sotum lib. 5. de iust. & iure q. 1. art. 4.

2 De hoc articulo vide omnino Covarruuiam super Clement. si furiosus. de homicidio. in 3 relectionis parte. & vnicos adde Syluestrum in summa verbo, homicidium. 2. q. 16.

a ¶ *Intelligitur.*] Hucusq; sunt verba Exodi: postea sunt verba Augustini exponentis prædictam auctoritatem. Ber.

b ¶ *Legibus secularibus.*] ff. ad l. Aquil. itaq; §. lex. & ff. ad leg. Cor. de sica. furem. Sed pone q vult me interficere: nunquid possum eũ præuenire? Dicũt quidam q sic. arg. C. ad leg. Cor. de sica. l. 2. & 3. & 4. de iusti. & iure, vt vim. & l. prędicta, itaq; in principio. Sed pone q percussit me, & recessit: nunquid possum eũ insequi vt percutiam? Hug. dicit q non; quia sic iniuriam vellet vlcisci, & non repellere eã: quod non licet. 46. dist. seditionarios. quia incõtinẽti & sine interuallo licet vim vi repellere. j. de sentẽ. excom. si vero 1. & j. eo. significasti 2. vbi de hoc.

fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur sol super eum, reus erit. ¶ Intelligitur a ergo non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus † occidatur: si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim quod ait: si oriatur sol super eum, & cætera: quia poterat discernere quòd ad furandũ, non ad occidẽdum venisset: & ideo non debet occidi. Hoc etiam in antiquis legibus secularibus b (quibus ista est antiquior c) inuenitur, impune scilicet occidi nocturnum furem, quoquo modo: diurnum autem, si se telo d defenderit: iam enim plus est e quàm fur.

¶ Hieronymus †.

¶ *Sub generali pollicitatione, seu promissione etiam iurata, non venit illicitum.*

CAP. IIII.

CVm iuramento pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulasset ab eo: si ob iusiurandum f fecisse g se dicat: si patris matrisve interitum postulasset, facturus h esset, an non i? quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit k in Propheta.

c ¶ *Antiquior.*] quia à lege diuina omnis sciẽtia sumpsit exordium. 38. dist. cap. legimus. §. hunc etiam. & ita primo fuit lex diuina q̃ secularis.

d ¶ *Telo.*] armorũ nomine fustes & lapides intelliguntur. ff. de fur. si pignore. §. furem. & ferrum, & oẽ quod arcu & manu mittitur. Insti. de publi. iud. §. item lex Cornelia. Vm.

e ¶ *Plus est.*] & ita videtur, q liceat se vindicare. C. quando liceat vnicuique se vin. l. 1. & 1. dist. ius naturale. Ber.

CVm.] Iuramentum generale non extenditur, vt quis teneatur ad homicidium, hoc dicit. Abbas.

CASVS. Herodes cum iuramento promisit puellæ saltanti dare quicquid peteret: etiam si dimidiũ regni sui postulasset: puella illa de consilio matris pet͞ijt caput Ioannis Baptistæ, & accepit: dicit Hieronymus: Si pp iusiurandum hoc fecisse se dicat, nũquid si patris, vel matris postulasset interitũ, facturus esset hoc vel non? quasi dicat, non fecisset: ergo qđ non fecisset in suis, contemnere debuit in Propheta. Nota, q iuramentum non extenditur ad illicita. Item qđ quis non faceret in suis, non debet in alijs attentare. Item qualem diligentiã adhibet quis in suis rebus, talẽ adhibere debet in alienis.

f ¶ *Si ob iusiurandum.*] verba sunt Hieronymi exponentis prædicta verba.

g ¶ *Fecisse.*] homicidium scilicet.

¶ *Glo. seq. vers. per q. an in suis facere debuisset.*

h ¶ *Facturus esset.*] Certe nõ debuit facere: quia in generali sermone siue promissione multa excipiũtur. ff. de serui. si cui. quia omnia illicita intelliguntur excepta. De hoc habes plura. arg. j. de iureiur. quemadmodum. & ea etiam non veniunt quæ specialiter non dedisset. ff. de pig. l. obligatione. vnde Herodes non fuit obligatus suo iuramento vt daret caput Ioannis mulieri saltanti, p illa verba generalia, quodcunq; postulasset, &c. quia si specialiter petijsset, non dedisset. & ideo tale iuramentum ipsum non excusauit i.

¶ *Glo. seq. vers. per q. an excusetur si de facto in suis, &c.*

i ¶ *An non.*] quasi dicat, non: immo & fecisset in suis, non ideo debuisset facere in alijs: Nam in proprijs sæuitia culpanda, in alienis coercenda est. ff. solu. matri. si constante. §. si maritus. non enim ad maiorem diligentiam tenetur in rebus alienis, q̃ in suis. C. man. in re mandata. Institu. quib. mo. re con. obli. §. at is qui. ff. commo. si vt certo. & bona fides abesse præsumitur, si rebus suis existentibus falsus, res depositas amisisti. j. de deposi. bona fides.

k ¶ *Debuit.*] 1. dist. humanum genus. 50. dist. ponderet. 2. q. 1. primo semper. Ber.

SI aliquis.] CASVS. Si aliquis causa libidinis explendæ, vel odio, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel dederit ad potandum, vt non possit generare vel concipere, vel quòd soboles non nascatur, vt homicida tenetur. Nota quòd aliquis occasionaliter est homicida.

¶ *Glo. seq. distinguit pœnam legalem, spiritualem, & irregularitatis: distinguit etiam an conceptum sit animatum, necne.*

¶ De hoc articulo vide plene p. Iulium Clarũ lib. 5. sent. §. homicidium. vers. vltima est defensio. Anto. nel Gomezium tom. 3. variar. resolut. cap. 3. de homicidio. & Couarruuiã in Clement. si furiosus. de homicid. in 3. par. relectionis. §. vn.

¶ B. Hieronymus sup Mattheum cap. 14. refert Burchardus lib. 12. decret. cap. 16. Iuo par. 12. cap. 71. & cap. 6. eod. tit. in 2. compilat. Et de materia plurima huc spectantia tradit Lasso in Litt. sapulanus, Lagide. ff. de verb. oblig. vbi Alexander.

¶ Considerationẽ dignã facit de fine beati Hieronymi verba percol. nullo loco dicunt ia... Ergo nõ excuso Herodem, quòd iurauit & non sit propter iuramentum homicidii fecerit: qui ad hoc forte iurauit, vt finxit occisionem machinas præpara ret. hæc ille. sequuntur mox reliqua huius capitis verba.

l ¶ *Vt homicida.*] quantum ad pœnam legalem. ff. de poen. si quis aliquid. §. qui abortionis. & ff. ad l. Cor. de sica. si mulierem. & quãtum ad pœnam spiritualem, sed non est irregularis, ac si hominem interfecisset. Illa enim irregularitas non c͞ohtur nisi actu homo interficiatur iam aiatus. j. eod. sicut. & 32. q. 2. quod vero. quia nõ vr homicidium fecisse, vt ibi dicitur, & §. seq. Vnde si quis pcusserit mulierem, & abortum fecerit, si informatum erat conceptum, punitur pecunia, vt ead. causa & quæstio. Moyses. vnde talis dr homicida occasionaliter. 86. dist. pasce fame. & 87. dist. si expositus. & C. de infan. expos. l. vlt. & ff. de liber. agno. necare. & 55. distin. si quis abscinderit. Bernar.

¶ Ex concilio Guarmacieñ. †

¶ *Homicida est, qui facit, vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.*

CAP. V.

SI † aliquis causa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, vt homicida l teneatur †.

¶ Alexander iij. Exonieñ. † episcopo.

¶ *In pœnitentia imponenda, iudex debet attendere circumstãtias, ex quibus augetur vel minuitur delictum. hoc dicit vsque ad §. illi autem.*

CAP. VI.

SIcut † dignũ: & infra. ¶ Sane cum vir discretus existas:

SIcut.] Præmitte pro intellectu huius capitis, q Papa mandauit epo Exonieñ. quatenus absolueret oẽs occisores beati Thomæ, & alios, q fuerant eius morte culpabiles: Eps vero cõmissarius reperit varios varijs culpis adstrictos: vnde dubitauit de pœnitentia iniungenda tempore absolutionis, & ad hoc consuluit Papam: qui sibi respõdit, vt habetur in littera: & aliter non summat. Ioan. And. propter prolixitaté literæ. Abbas Siculus.

CASVS. Rex Angliæ ad suggestionem quorundam fecit occidi archiepm. Cantuarieñ. quorum quidam venerunt ad confessionẽ ad epm Exonieñ. Eps Exonieñ. quæsiuit à Papa qualiter cum illis esset agendum? Rñdet ei Papa, cum ipse sit vir prouidus & discretus, plene nouit q in excessibus singulorum quædam sunt consideranda, videlicet quantitas & qualitas delicti, ætas, scientia, sexus & conditio delinquentis, & locus & tempus quo delictum committitur: illis consideratis pœnitentia debet imponi: quia idem excessus plus in vno q̃ in alio punitur: Tandem respondet ad quemlibet articulum de quo quæsiuit: Secundo dicit, q illi qui venerunt animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum virum, tñ manus non iniecerũt in illum, si de captione illa mors subsecuta fuisset, pari pœnitentia, vel fere pari sunt puniendi cũ occisoribus: Tertio dicit, q illi qui non venerunt vt ferirent, sed vt ferrẽt opem pcussoribus, si ab alijs impedirentur: paulo minori pœnitentia debent puniri: quia scriptum est: Qui potuit hoiem liberare à morte, & non liberauit, eum occidit: quia constat eos immunes non esse à reatu homicidij, qui venerunt, vt occisoribus opem ferrent: Quarto dicit, q illi qui se asserunt animum regis inflammasse ad odiũ, vnde homicidium secutum fuit, dure & aspere sunt puniendi, sed non ita seuere, nisi forte ipsum regem ad homicidiũ puocassent, cum alias id non fecisset: Quinto dicit, q illi nõ fuerunt immunes à culpa, nec debent esse immunes à pœna, qui licet ignari fuissent homicidij, in custodiendis tñ rebus suis ministerium præbuerunt: Sexto dicit, q illi qui occupauerũt bona illius sancti viri post mortem ipsius, si nihil aliud fecerunt, à pœna mortis sunt immunes, sed illa quæ occupauerunt, restituere tenentur illis, quorum fuerunt, si habent vnde reddere possint: & licet quidam dicant se illa pauperibus erogasse: non sufficit eis, si potuerunt illa eis, quorum fuerunt, restituere.

ILLIS PRAETEREA. Dicitur hic, q illis, qui participauerunt illis excommunicatis, pœnitentia debet indici si scienter participauerunt eisdem, considerata mora temporis, & vtrum affectione vel timore participauerunt.

CLERICOS AVTEM. In isto vltimo §. dicitur, q clerici qui armati tanto facinori interfuerunt, vel consilium dederunt, vt sanctus vir caperetur, perpetuo ab altaris ministerio sunt deponendi, & in ecclesijs nullo tpe lectiones legant vel rñsoria, in choro separatim stantes, & in claustro monachorum vel canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi, ita quòd vsque ad te-

¶ Guarmacieñ. sed Burchardus lib. 17. decret. cap. 57. tribuit concilio Vvormacien. cap. 10. habes cap. 13. eod. tit. in 2. cõpil.

¶ Vide Sylvestrum in summa verbo, homicidiũ 2. q. 19. & Antoniũ Gomezium tom. 3. varia. resolut. cap. 3. num. 32. & 33.

¶ teneatur

¶ Exonieñ.

¶ Cap. 7. eo. titulo 1. compilatione, & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 35. cap. 1. Et de materia & intellectu huius illustris decretalis præter Doctores hic vide Iuliũ Clarum in §. homicidii. & Antonium Gomezium tom. 3. varia. resolut. cap. 3. & Couarruuiã in Clement. si furiosus. de homic. par. 2. relectionis. §. 2.

plenius nosti [a], quòd in excessibus singulorum, non solum quantitas [b] & qualitas [c] delicti, sed ætas [d], scientia [e], sexus [f], atque conditio [g] delinquentis sunt attendenda: & non solum secundum prædicta, sed secundum locū & tempus, quo delictum committitur, vnicuique pœnitentia debet indici: cum idem excessus, magis sit in vno quàm in alio puniendus [h].

¶ *Socians homicidam animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur fere pari pœna cum homicida. hoc dicit vsq; ad §. illi etiā. Abbas Siculus.*

¶ Illi † autem, qui animo occidendi [i], feriendi, aut capiendi illum sanctum & reuerendum virum quondam Cantuarieñ. archiepiscopum, citra manuū iniectionem se fatentur venisse [k]: si de illa captione mors [l] eius secuta fuisset: pari pœnitentia †, vel fere pari existerent puniendi.

¶ *Qui sociat homicidam tantum animo prohibendi, ne impediatur: tenetur paulo minori pœna. hoc dicit vsque ad §. qui vero.*

¶ Illi etiam, qui non vt ferirēt, sed vt percussoribus opem ferrent, si forte per aliorum violentiam impedirentur, paulo minori debent pœna mulctari: quia cum scriptum † sit: Qui potuit [m] hominem liberare à morte, & nō liberauit, eum occidit: constat ab homicidij reatu immunes non esse, qui occisoribus opem [n] contra alios præstare venerunt: nec caret scrupulo [o] societatis occultæ [p], qui manifesto facinori † desinit obuiare.

¶ *Incitans alium ad homicidium, minus punitur quàm homicida: secus autem si incitauit ad certum homicidium: nam eo secuto, tenetur vt homicida. hoc dicit vsque ad §. hi quoque.*

¶ Qui vero se asserunt animū regis inflammasse [q] ad odium, vnde homicidium fuit secutū, dure & aspere, sed non ita seuere sunt puniendi: nisi forte regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus prouocassent [r].

¶ *Custodientes sarcinas occidentiū, scientes eos esse sicarios, non sunt immunes à pœna homicidij. hoc dicit vsque ad §. eos insuper. Abbas.*

¶ Hi quoque non sunt † à culpa liberi, nec à pœna debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios [s] esse sciebant, in sarcinis custodiēdis ministerium [t] præbuerunt.

¶ *Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupanti quòd eroget illa pauperibus, cum poterit restituere eis, quorum constat fuisse. hoc dicit vsque ad §. illis præterea. Abbas.*

¶ Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri, & suorum post mortem eius spolia occupasse: si nihil aliud in tanto facinore commiserunt, à pœna mortis eius arbitramur esse immunes [u]: sed quæ occuparunt, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrū restituere [x], si habent [y] in facultatibus, vnde possint ea reddere: & ipsis ex hoc moderata est pœnitentia iniungenda: quia licet quædam ex his, quæ occupauerunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena [z], (cum ipsa potuissent eis, quorum fuerint † restituere) debuerunt pauperibus erogare.

¶ *Participantes interfectoribus in excōmunicatione, diuersimode puniuntur, iuxta modum participationis. hoc dicit vsque ad §. clericos. Abbas.*

¶ Illis præterea, qui sola excōmunicatorum participatione se reos esse cognoscunt: considerata temporis mora [a], quo in eadem nequitia perdurarūt, & Inquisito, si eis timore [b] vel

triennium vel quinquennium debeant ab introitu ecclesiarū coerceri. Nota in principio capituli, q; in pœnitentiis imponendis consideranda sunt quantitas & qualitas delicti, ætas, scientia, sexus, atq; conditio delinquentis, locus & tempus, quo delictū committitur. Item dignitas personæ aggrauat vindictam. Item volūtas punitur, licet non processerit ad factum. Item cōsentientes, & agentes, & opem dantes, pari pœna puniuntur. Item de persuasu tenetur quis. Item in debito facultas debitoris cōsiderari debet. Item argumen. de rebus alienis & male acquisitis eleemosynas fieri non posse. Item nō remittitur debitum, sed augetur, si alij soluatur, quod alij ex debito debetur. Item mora tēporis aggrauat peccatum. Item timor attenuat culpā. Item ignorantia excusat participantem cum excōicatis. Item consilio committitur homicidium.

a ¶ *Plenius nosti.*] simile 11. dist. cap. vlt.

b ¶ *Quantitas.*] an sit enorme vel mediocre: adulteriū vel incestus.

c ¶ *Qualitas.*] an sit occultum, an manifestū.

d ¶ *Aetas.*] 15. q. 1. illud relatum peræque. Bernar.

e ¶ *Scientia.*] an sit discretus, vel non sanæ mentis. 3. q. 9. indicas. vel minus discretus.

f ¶ *Sexus.*] 32. q. 6. indignantur.

g ¶ *Conditio.*] 22. q. 5. qui compulsus. & de pœni. distin. 1. cap. aut facta. Hæc quæ hic tanguntur, & alia ex præcise habentur de pœni. dist. 6. cōsideret. & j. de pœni. & remis. is qui.

h ¶ *Puniendus.*] 32. q. 5. qui viderit. s. de hæret. excommunicamus. §. credentes. in fi. & s. de iureiuran. cum quidam. vbi de hoc.

i ¶ *Animo occidendi.*] ex corde enim procedūt homicidia & adulteria. 23. q. 8. occidit. 15. q. 6. cap. 1. ad finem.

k ¶ *Venisse.*] 50. distin. illudeat.

l ¶ *Mors.*] Nota q; voluntas punitur, licet nō processerit ad effectū, & ita propter propositum puniuntur: consenserunt enim cooperando. 17. q. 4. oēs. ideoque puniendi sunt eadem pœna, vt ibi dr.

m ¶ *Qui potuit.*] vnde tenetur si non prohibuit. 83. dist. §. 1. & cap. error. & s. de hæret. cap. 2. aliàs culpa caret, & si prohibere non potuit. ff. de reg. iur. culpa caret.

n ¶ *Opem.*] 23. q. vlt. si quatuor.

o. ¶ *Scrupulo.*] s. de testi. cap. constitutus 2.

p ¶ *Occulta.*] 86. dist. facientis.

q ¶ *Inflammasse.*] de persuasu tenetur quis. ff. ad leg. Aquil. item si obstetrix. 3. 2. 86. distin. tanta. ff. de ser. cor. l. 1. §. vlt.

r ¶ *Prouocassent.*] forte aliàs non facturum; vnde æque tenentur quia dolo ad hoc induxerunt regem, qui aliàs forte non fecisset: vt ff. de dolo. & eleganter.

s ¶ *Sicarios.*] sicarij dicuntur à sica: quod significat ferrum siue cultrum. Insti. de publi. iudi. §. sicarij. & sicarij etiam possunt dici, qui armis vitæ alicuius insidiant. de pœn. dist. 1. c. si qs cū telo. Vnde tenētur lege Corn. de sicarijs. C. ad leg. Corn. de sica. l. 1. Ber.

t ¶ *Ministerium.*] vnde quodam modo consentire videbantur.

u ¶ *Immunes.*] q; a pœna suos tm̄ debet tenere auctores. C. de pœn. sancimus. & s. de his q̄ fi. à ma. par. cap. q̄suit.

x ¶ *Restituere.*] quia nō dimittit peccatū, nisi restituat ablatū, si restitui pōt: vt hic dicit, & 14. q. 6. si res. 12. q. 2. in legibus. de pœ. dist. 5. falsas.

¶ *Glo. seq. alleg. contraria, & soluit.*

y ¶ *Si habēt.*] aliàs inanis est actio. ff. de dol. nā is. & s. de resti. spol. olim vobis 2. sic j. de vsur. cum in. & ff. de furt. itaq; fullo. Arg. cō. 12. q. 2. fraternitas. ff. q. bon. ce. pos. p totum. & C. eod. tit. l. 1. Sol. hoc regulare est, q; si nō habent, nō tenent postea: nā actio non tollitur cū effectu: imo si peruenīat ad pinguiorē fortunā, reddere tenent. s. de solut. Odoardus. ff. de cess. bo. is qui bonis. arg. 16. q. 6. is qui. & j. de sente. excō. quis. in fi. & c. de cætero. in fi. nisi p eo iam sustinuisset pœnas corporales: vt 24. q. 6. si res. arg. 12. q. 2. fraternitas. non enim consurget triplex tribulatio. 23. q. 5. qd ergo. ff. de iniu. vo. l. vlt. & s. de iudi. at si clerici. in fi. Lau.

z ¶ *Non tamen aliena.*] quia non remittitur debitū, sed augetur, si alij soluatur, quod alij ex debito est soluendum. s. de iureiur. cum te. & s. de deci. tua 2. & 1. q. 1. non est putanda. 90. dist. oblationes. 14. q. 5. c. 1. 2. & 3. & cap. eleemosyna. & cap. neq;. & C. de sol. inuito 1. & hoc intellige si illos quorum fuerant, poterant inuenire: aliàs sufficit, immo tenent pauperibus erogare: & nihilominus est talibus pœna imponenda, vt hic dicit, pp peccatum quod ipsi contraxerunt contrectando res alienas inuitis dominis.

a ¶ *Temporis mora.*] quia in hoc magis grauantur, quia longo tpe talibus participauerunt. s. de simo. non satis. & in c. cū in ecclesiæ.

b ¶ *Timore.*] hoc ideo dicit: quia si timore participauerunt, minus punientur, licet in totum non absoluantur: quia potius debebant omnia mala pati, q̄ malo consentire. 32. q. 5. ita ne. sed si essent violenter attracti, absolute non punirētur, vt hic patet, & s. quod met. caus. factis.

a ¶ *Asso-*

a ¶ *Affectione.*] ex hoc magis puniuntur. quædam sunt tñ personæ, quæ sine pœna possunt excommunicatis participare. 11. q. 3. quoniã multos. & j. de senten. excom. inter alia.

b ¶ *Ignoranter.*] in hoc casu non tenentur, si ignorabant illos talia perpetrasse: quia si ignoras illum excõicatum esse, non peccas illi participando, nisi illa ignorantia crassa fuerit & supina. s. de eo qui renun. epi. cap. 1. & j. de cler. excommu. cap. penult.

¶ *Glo. seq. distinguit homicidium voluntarium, casuale, & necessarium, & in secundo & in tertio subdistinguit.*

c ¶ *Consilium.*] Nota ꝙ homicidium † committitur facto, cõsilio, præcepto, & defensione. 50. dist. si quis viduam. & 23 q. vlt. cap. vlt. & j. de cle. pug. in duello. cap. 2. & j. eod. significasti 2. Et sic distingue circa hanc materiã, aut cõmittitur homicidiũ voluntate, aut casu, aut necessitate: Si voluntate, qđ fit tribus modis, facto, præcepto, & consilio, vt cap. prędic. si qs viduam. & lingua siue adhortatione. s. eod. §. q vero. & j. de pœn. qđ in dubiis. & de pœn. distin. 1. periculose. In quocunq; istorũ casuũ quis cõmittit homicidium, non solum non debet ꝓmoueri, sed in perpetuum debet deponi, vt hic dicit. & cap. si quis viduam. & etiã si Paganũ interficiat, irregularis efficitur: † siue Sarracenum. 50. distin. clericum. & ead. dist. de his clericis. & j. eo. cap. penul. & cum tali nunquam dispensatur. 50. dist. miror. & si etiã sit occultũ ministrare in suo ordine non potest, cum oẽs alij possint. s. de temp. ord. cap. vlt. iuxta illud: Non ædificabis mihi templum: quia vir sanguinum es. 2. q. 7. si quis oẽm. Si vero casu committitur homicidium, aut dabat operam rei licitæ, aut non: si dabat operam rei licitæ, & adhibuit diligentiam quam potuit & debuit, in nullo imputatẽ sibi, ac si nõ fecisset. j. eo. ex litteris 2. & cap. significasti 1. & cap. dilectus. 50. dist. si duo fratres. & c. hi qui. in prin. & c. sæpe. ad fi. & j. eo. cap. vlt. nisi scandalum graue esset, vel tanta laboraret ĩfamia, ꝙ purgatio esset indicẽda. j. eo. ex litteris 2. Si vero nõ adhibuit diligentiam quam debuit, imputatur ei ꝑꝑ negligentiam, quæ culpæ annumerari vr in hoc, ita quòd nec promouetur ad ordines superiores, nec vtitur ordine iam suscepto. j. eo. c. proxi. & cap. ad audientiam. nisi cum eo ꝑ dñm Papam fuerit dispensatum. 50. dist. clerico iaciente. & j. po. tua nos. Si vero dabat operam illicitæ rei, siue adhibuit diligentiam, siue non, semꝑ imputatur. 50. dist. clerico. & si qs voluntate. & j. eo. continebatur. & c. dilectus. in fi. & arg. 15. q. 1. c. illud. §. vt itaq; ff. de reg. iuris. culpa est. Si vero necessitate, sub quo continetur qđ primo dixi de defensione, aut necessitas illa fuit euitabilis, aut ineuitabilis: si euitabilis, imputatẽ ita ꝙ ad superiores ordines nõ potest ꝓmoueri: sed in susceptis de misericordia tolerat. 50. dist. de his clericis. Si fuerit ineuitabilis: sine omni dispẽsatione potest in ordine suscepto ministrare. 50. dist. quia te. qđ intelligitur de ineuitabili necessitate: vt puta clericus habebat gladiũ in manu sua ad defensionem Paganorum, Paganus irruit in eũ, ita ꝙ clericus nullo modo potuit euitare, & ille Paganus mortuus est cum gladio, quem clericus tenebat, ꝑter propositum ipsius clerici. arg. j. eo. lator. in quo potest intelligi. s. eo. cap. 2. sed ad superiores non ascendet sine dispensatione, vt dicit Io. sed Hug. dicit ꝯ. arg. j. eo. lator. sed Io. intelligit illam, lator. de dispensatione.

† Pro intelligentia huius §. & gloss. & in verbo, consilium, vide Bernardinum Diaz in pract. crimi. can. cap. 88.

† dictum

† De materia huius glossæ præter Doctores hic vide Couarruuiam in Clement. si furiosus. de homicid. in 2. par. relectionis. §. 2. & 4.

† Cap. 8. eodem in 1. cõpilatione. & post concilium Lateranẽ. par. 26. cap. 7.

Et de intellectu vide Syluestrũ in summa verbo, homicidium, 2. q. 2. & Couarruuiam in Clement. si furiosus. in 2. par. relectionis. §. 4. vers. ad candem partẽ.

affectione[a] communicauerint scienter vel ignorãter[b], est pœnitentia indicenda.

¶ *In isto §. vsque ad finem ponitur pœnitentia clericorum præstantium prædictæ morti auxilium, consilium, vel fauorẽ. hoc dicit. Abbas Siculus.*

¶ Clericos † autem, quos constat armatos interfuisse tanto facinori: & illos, qui consiliũ[c] dederunt, vt sanctus † vir caperetur, perpetuo non solum ab altaris ministerio deponendos esse censemus, sed etiam quòd in ecclesijs nullo vnquam tempore lectiones legant, vel respõsoria in choro separatim cantent: sed in psalmis apud Deũ de commisso satagant veniam impetrare: Insuper in districto claustro monachorum, vel canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi: ita quòd vsque ad septennium vel quinquennium[d], debeant ab ecclesiarum introitu coerceri.

¶ Idem.

¶ *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.*

CAP. VII.

PResbyterum †, qui quendam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, cum post paucos dies expirasset[e], tam ab omni altaris ministerio debes[f] perpetuo remouere, quàm ab officio sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interijt, vel aliam infirmitatẽ[g] incurrerit, de qua noscitur expirasse.

¶ Idem Cusentineñ. † archiepiscopo.

¶ *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ secundum alium intellectum, si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.*

CAP. VIII.

COntinebatur † in litteris tuis, quòd cum diaconus præsentium lator, & quidam alij clerici à vineis ecclesiæ opere consummato redirent, leuiandi laboris gratia, quendam ludum[h] imitati viatorũ, baculos suos studebant iacere in directum, & alter alterius fustem ferire: cuius ludi solet esse conditio, vt qui alterius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio vteretur: sed præfati clerici equitandi licentia non vtentes, sola erant iactione † contenti. Quidam autem laicus, dum baculum eiusdem[i] diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit: & sic à falce illius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expirauit.

d ¶ *Quinquennium.*] hæc est amplectenda tanq̃ benignior, in quã omnes conuenerint. ff. de arbi. diem proferre. §. si plures.

P *Resbyterum.*] A sacerdotio deponitur percutiens causa disciplinæ, si modum excedat, & mors inde sequatur. Abbas Siculus.

CASVS. Quidã ꝓsbyter causa disciplinæ ꝑcussit quendam puerũ in capite, q post paucos dies mortuus est: quẽrit qd sit agẽdum de ipso ꝓsbytero? Rñdet Papa, ꝙ ab omni ministerio altaris debet perpetuo remoueri, & ab officio sacerdotali deponi, si ex ꝑcussiõe illa iterijt, vel aliam infirmitatem incurrit vnde mortuus est. Nota ꝙ q fines disciplinę excedit, i culpa est. Itẽ q causam homicidij ꝑstat, & q homicidium cõmittit, æqualiter puniunẽ. Itẽ arg. ꝙ ita puniri debet qui occasionem causæ ꝑstat, sicut & qui causam.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Expirasset.*] & ita excessit fines disciplinæ: vnde in culpa fuit. ff. ad legem Aql. præceptoris. leuis enim castigatio magistris ꝑmissa est. ff. eo. sed & si. §. vlt. & l. seq. & 23. q. 5. c. 8. circa fin. & j. de senten. exc. cũ volũtate. & c. 1. arg. ꝯ. 15. q. 1. si qs non iratus. sed ibi dicit, quãtum ad gratiã innocẽs est, sed non quantũ ad legem promotionis: & ita non ꝯdicit: quia iste quantum ad gratiã innocens erit, quæ voluntatẽ requirit, non opus, vt ibi.

f ¶ *Debes.*] ff. ad leg. Cor. de sica. l. 4. Ber.

¶ *Glo. seq. arg. obijcit & soluit, demum quærit. & soluit.*

† Aliàs, Cusentino. sed videtur scribendũ Consentino. est autem Consentia vrbs apud Plinuũ in Italia.

† Cap. 9. eodẽ in 1. cõpilatione. & post concilium Lateraneñ. sub Alexan. 111. par. 16. cap. 12.

Et pro intellectu vide Couarruuiam & Syluestrum in locis præcedenti cap. citatis, illum enim §. huic vero q. 3.

† iactatione

g ¶ *Aliam infirmitatem.*] vnde mortuus fuerit. 50. dist. studeat. qa occasionem dedit. j. c. de cætero. Et est arg. ꝙ ita punitur q causam causæ ꝑstat, sicut & qui ꝓximam causam ꝑstat j. eo. de cætero. arg. ꝯ. ff. si quadru. paupe. fec. dica. l. vlt. Sed illud locum habet, cũ alias ꝯ naturam mouetur. Sed nunquid si postq̃ conualuit, recidiuauit, tenetur magister? ita: nam semꝑ causa sufficit. de pœn. dist. 1. si qs semel. & j. eo. ad audientiam. saltem propter dubium.

C *Ontinebatur.*] Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Ideoq.* Abbas.

CASVS. Cum quidã diaconus & alij qdam clerici à vineis suis opere cõpleto redirent, causa leuiãdi laboris, imitati sunt quẽdam ludum viatorũ, projiciendo baculos suos in directũ, vt alter alterius fustem feriret: cuius ludi conditio talis est, vt ille qui ꝑcutit baculum alterius, quasi victor pro equo vtatur alio: sed clerici equitandi licentia non vtentes, sola iactione contenti erant: Quidã laicus superueniens, & ꝑcussit baculũ diaconi ꝑdictũ: ipse statim indiscrete dorsum ipsius diaconi insiliit, & à falce ipsius diaconi, quam ad cingulũ habebat, mortale vulnus accepit, de quo infra octo dies expirauit: post hæc diaconus cum litteris archiepi sui negotiũ continentibus ad Papam accessit: vnde mandat Papa eidem archiepo, quatenus si res ita se habuit, eundem diaconũ sine licentia Romani Pontificis ad superiorem ordinẽ non ascendere, nec in officio diaconatus ministrare ꝑmittat, sed eũ dispẽsatiue ꝑmittat in subdiaconatus officio ministrare. Nota ꝙ clericus cũ laico ludere non debet. Item qui non adhibet diligentiam, quam debet, in culpa est.

h ¶ *Ludum.*] Iste ludus clericis non congruebat: & ideo si ludẽdo fecit, fuit in aliquantula culpa. ff. ad legem Aquil. Nam ludus.

i ¶ *Eiusdem diacon.*] In hoc similiter fuit clericus in culpa, ꝙ ludũ miscuit cũ laico. arg. 2. q. 7. laicos. 22. dist. his igit. in prin. cũ ludus ꝑniciosus nõ debeat esse ipunitus. ff. de fur. in furti actiõe. §. cũ eo.

¶ Ideoque mandamus, quatenus eundem diaconum † sine licentia Romani Pontificis [a] ad superiorem gradum non † ascendere, vel in diaconatus officio nullo vnquam tempore ministrare permittas: sed eum dispensatiue ministrare in subdiaconatus officio patiaris.

¶ Idem Exoñ. episcopo.

¶ *Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.*

CAP. IX.

LAtor† præsentium P. clericus nobis proposuit, quòd cum quadam die casu, cũ quodam clerico luderet [b], contigit, quòd ille proiecit istum ad terram [c]: cuius cultellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si ita res se habuit, & alia iusta causa non impedit, prædictum P. libere [d] permittas ad sacros ordines promoueri.

¶ Idem abbati sancti Benedicti de Vebia †.

¶ *Is, ex cuius opera illicita sequitur homicidium, irregularis efficitur.*

CAP. X.

SVscepimus† litteras tuas, per quas cognouimus, quòd cum lator præsentium in custodia cuiusdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & denudare vestimentis propriis præsumpserũt: in quos isti resumptis viribus insurgentes, ligauerunt [e] illos, & detinere [f] vsque ad notitiam capituli voluerũt: Cum autem iste rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se soluere niterentur, frater illos (ne ipse ab eis interimeretur [g]) occidit. ¶ Verum quoniam expediebat† potius post tunicam relinquere pallium, & rerum substinere iacturam [h], quàm pro conseruandis vilibus rebus & transitoriis tam acriter in alios exardescere, abstineat iste humiliter ab altaris ministerio: & vterque peccatum suum ad arbitrium [i] tuum studeat expiare: Constat enim eos contra mansuetudinem ecclesiasticã, ex vtriusq; [k] ope interemptos.

¶ Idem Luceñ. episcopo.

¶ *Dans causam homicidio, irregularis est.*

CAP. XI.

DE† cætero noueris, quòd diaconus, qui homicidio causam dedisse [l] videtur, non videtur ad sacerdotium promouendus.

---

a ¶ *Romani Pontificis.*] J. cap. proxi. contra. ibi libere promouetur ad ordines superiores; hic nõ, sine licentia Papæ. Et idem casus videtur. Quid ergo sines fecit esse diuersos? Solu. hic dabat operã illicitæ rei ludendo cum laico: qđ non licet. Vel si etiam licitum fuisset, non adhibuit diligentiam quã debuit: quia cum sciret ludi consuetudinem, non remouit falcem à se, vnde fuit in culpa, quare promoueri ad superiores ordines non debet sine licentia Papæ, vt hic dicit, & in c. seq. ludebat cum clerico, & licito ludo: & de illo cultello non sperabatur aliquod mortale, & ille potius ingessit se, proijciendo alium ad terram: & sic nõ fuit in culpa. sic 12. q. 4. inter cætera. in fin. sed ille qui ipsum proiecit, fuit in culpa. arg. ff. si quadr. pau. fe. dica. l. 1. §. cum arietes. Io. vero intelligit seq. cap. similiter de dispẽsatione, & cum eo dispensauit: sed hic reseruauit sibi dispensationem: & non negatur quin cum eo dispensetur, sed ex littera hoc non colligitur. Vel posset dici, q quadã ineuitabili etiam necessitate hoc contigit, quod non impedit promouendum: vt dictum est ĩ. eod. sicut dignum. in penult. notu. sed idem videt in cap. proxi. sed ibi ludebat cum laico, vt dictum est: quod non licet clericis. 10 cap. seq. cũ clerico. Ber.

LAtor.] Communis diuisio: Cõsultatio & responsio: Secunda ibi, *Ideoque*. Abbas Sic. CASVS. Quidã clericus P. nomine, cum quadam die casu cum quodã clerico luderet, contigit, q ille clericus proiecit istum P. ad terram: cuius Petri cultellus, quem ad latus habebat, incidit in illum clericum proijcientem, & occubuit vulneratus: vnde ille P. accessit ad Papam, hæc sibi exponens: mandat Papa epo diœcesano quatenus si est ita, & alia iusta causa non impediat; permittat illum P. ad sacros ordines libere promoueri. Nota q homicidium casu commissum, culpa nõ præcedente, non est imputandum.

¶ *Glo. seq. recitetur per quæstionem.*

b ¶ *Luderet.*] Licet enim q̃nq; ludere, sicut Isaac. 32. q. 4. recurrat. Lusit etiam Ioseph cum fratribus suis. 22. q. 2. quod autem. & sic ludus iste licitus fuit, & quia cum clerico: vt dixi in proxi. cap.

c ¶ *Proiecit istum ad terram.*] & sic passus est tantum, & nihil fecit illi: vnde huic non est imputandum. De hac materia dictum est ĩ eodem, sicut.

¶ *Glo. seq ponet duas opiniones contrarias.*

d ¶ *Libere*] de iure cõi, vt dicunt quidam, quod satis vr: alij dicũt libere, per dispensationem Papæ, scilicet vt dicitur ĩ. cap. prox. Ber.

SVscepimus.] Homicidium imputatur ei, qui fuit in culpa. hoc dicit. Communis diuisio: Secunda pars: ibi, *Verum*. Abbas.

CASVS. Duo monachi erãt in custodia cuiusdam domus de mãdato abbatis: & dum in custodia essent, quidam latrones de nocte ingredientes ad eos, cœperunt illos in psonis affligere, & vestimẽtis etiam denudare: monachi illi resumptis viribus ligauerunt eos, & illos retinere voluerunt quousque capitulo nuntiarent: dum vnus illorum ad notitiam abbatis rem perferret, dimittens illos in custodia fratris, & cum latrones illi se soluere niterentur, frater ille timens ne occideretur ab illis, illos occidit: Iste qui rem ad notitiã abbatis deferebat, dubitauit q factũ illud sibi imputaretur: ad dñm Papam cum litteris abbatis sui accessit: vnde scribit Papa ipsi abbati dicens, q potius expediebat relinquere tunicam & pallium, & rerum sustinere iacturam, q̃ pro rebus vilibus & transitoriis cõseruandis taliter in aliquos exardescere: vnde iste abstineat à ministerio altaris, & vterq; illorum ad arbitrium abbatis peccatum suum studeat expiare; quia cõstat eos ex studio vtriusque esse interemptos. Nota, q qui licitæ defensionis fines excedit, in culpa est. Item pro amissione rerum temporalium nullus debet homicidium incurrere. Item arg. q pœnitẽtiæ sunt arbitrariæ. Itẽ arg. q ita punitur, qui causam præstat, sicut ipse faciens. Ber.

¶ *Glo seq. distinguit inter clericum & laicum, et signat contrarium.*

e ¶ *Ligauerunt.*] In hoc excesserunt fines licitæ defensionis, cum possent aliter euadere: vnde homicidiũ subsecutum imputatur vtriq;, q̃a licet clericus latronem capere possit, vt res suas recuperet. arg. 14. q. 6. si res & ĩ. de depo. cap. 1. isti tamen ad hoc procedere non debuerũt: cum res suas saluas haberent: clericus vero sua defendendo non debet armis resistere, nec aliquem pp res. interficere. arg. 23. q. 8. c. 1. & cap. conuenior. & arg. 36. dist. si quis vult. Argu. ĩ. ĩ. eod. cap. 2. Laicus vero potest res suas & patriam armis tueri: & præuenire hostem. arg. C. vnde vi. l. 1. & 23. q. 2. Dominus. sed clericus cum armis pugnare non debet etiam contra Sarracenos. ĩ. de vo. ex multa. & 50. dist. clericum qui Paganum. Ber.

¶ *Glo. seq. obijcit, & soluit.*

f ¶ *Detinere.*] immo vr q licitum erat occidere, cũ essent nocturni latrones. ĩ. eo. si pfodiens. sed nõ est verũ: vt ff. ad l. Cor. de sic. furẽ.

¶ *Glo. seq. reci. per obiect. & solu.*

g ¶ *Interimeretur.*] quia tutius est ante tempus occurrere, q̃ post causam vulneratam remediũ quærere. C. in qui. cau. in integ. resti. non est necess. l. vlt. in fin. & C. qñ liceat vnicui. sine iudi. se vin. l. 1. sed hoc non fuit licitum ei: immo potius debuit fugere [3] dum soluere se nitebantur: sicut Dominus fugit in Aegyptum cum ab Herode ad interficiendum quæreretur. 23. q. 3. §. 1. Ber.

h ¶ *Substinere iacturam.*] 23. q. 3. §. 1. Et dicit Apostolus: Nõ vos defendentes, sed date locum iræ. ead. causa. & q. 1. sed magis fraudem patimini. ead. causa. q. ea. nisi bella.

i ¶ *Arbitrium tuum.*] Et ita est arg. q pœnitentiæ arbitrariæ sunt. 26. q. 7. tempora pœnitudinis. Ber.

k ¶ *Vtriusque ope.*] alter facto, iste ope, s. ligando. ĩ. eod. sicut. §. 2. Et ita est arg. q ita punitur qui causam præstat, sicut & ipse faciẽs. arg. ĩ. eod. presbyterum. & j. eod. cap. proxi.

DE cætero.] CASVS. Quidam diaconus pstitit causam homicidio; quæritur vtrum possit ad sacerdotium promoueri? Et r̃ndet q non. Nota, q qui causam damni dat, dãnũ dedisse videtur.

¶ *Glo. seq. arg. & distinguit causam remotam & propinquam.*

l ¶ *Causam dedisse.*] Forte consilio, præcepto vel ope. 50. dist. si qs viduam. & ĩ. eod. sicut. §. 2. & §. vlt. vel suggestione: vt cap. sicut. §. q vero. & ĩ. eo. cap. prox. in fi. Et est arg. q qui causam damni dat, dãnum dedisse videt 50. dist. studeat. & ff. ad leg. Aquil. qui occidit. §. pen. & ff. ad legẽ Cor. de Sica. nihil. & j. de iniur. c. vlt. maxime cũ propinquam

---

a Rationem ducit istam plene tradit C. ... [illegible]

e diacond. in antiquis.

• Dictio, non, deest in antiquis codicibus, eam habent recentiores, sed videtur apposita opor...

† Cap. 10. ...tit. in 1. cõpilatione, & ... cõcilium Lateran. par. 26. cap. 14. Vide Couarruuiã & Syluestrum citatos supra cap. 7. ... & Syluestrum ...q. 4.

† Vebeia. † Nebia.

† Cap. 11. eod. tit. in 1. cõpilatione, & post concilium Lateran. par. 50. cap. 7.

† Et hoc §. colligit ... licere clerico occidere latronem pro rebus ...

3 Vide bene ... Thomã 2. 2. q. 64. art. 4. & Dominicũ Sotum lib. 5 de iust. & iure q. 1. art. 8.

† Cap. 12. eo tit. in 1. cõpilatione. De materia summas & glossas vide ... Syluestrum in summa verbo, homicidium. ...

3 De hoc dubio ... Sotum ... & alios ...

propinquam causam dedit. secus vr in remota. arg. ff. loca. qui domum habebat. in fin. & ǰ. eo. tit. exhibita. Idem vr in remota, si animo nocendi hoc faciat, vel minori diligentia. ǐ. eo. presbyterum in fin. [1] C. ad leg. Corn. de Sica. si quis necandi.

A *D audientiam.*] Communis diuisio: secunda pars: ibi, *Quia vero.* Abbas.

CASVS. Quidā presbyter volens corrigere quendā de familia sua, corrigia, qua cingi solebat, ipsum verberare tētauit: contigit, ꝙ cultellus de vagina, q̄ cingulo adhærebat, elapsus, in dorso aliquantulum eum vulnerauit: postmodum cū ille vulneratus conualuisset à vulnere grauiori infirmitate percussus decessit: q̄situm fuit à Papa, quid de ipso sit agēdū? Rñdet Papa, qa dubitatē vtrū occasione vulneris decesserit, & in dubiis via sit tutior eligenda: pdictus sacerdos in sacris ordinibus non ministret: tñ iniuncta sibi pœnitentia competenti concedi potest eidē, vt minoribus ordinibus sit contentus. Si vero ille ex alia infirmitate decessit, vt prius suum officiū exequatur. Nota, ꝙ qui non adhibet diligentiam, quā debet, imputat ei, licet det operā rei licitæ. Itē in dubiis via tutior eligenda est. Item verbū dispēsationis ius cōe continet.

¶ *Glo. seq. reci. per q. & sol. secundo signat contrarium, & soluit.*

a ¶ *Corrigere quendam de familia.*] quod bene licet leuiter, etiam si sit clericus. ǰ. de senten. excom. volūtate: quia ius emendationis concessæ nemo transgredi debet. C. de emend. propin. l. vnica. in fi. sed iste indiscerte correxit. arg. ǐ. ǐ. eod. lator. iste non adhibuit diligentiam remouendo cultellū: ille non tenebatur ad hoc: quia nec per se aliquid fecit: sed sibi factum fuit.

b ¶ *In dubijs.*] Sic ǐ. de spon. iuuenis. & ǰ. eod. significasti 2. & cap. penult. ǰ. de cler. excom. minist. illud. ergo tene certum, & dimitte incertum. de pœni. dist. 7. si quis positus in fi. ff. de reg. iur. in ambiguis. & in re dubia certa non potest ferri sententia. 11. q. 3. graue. & 30. q. vlt. §. vlt. in eo enim facto, quod finitum est, non est locus coniecturis. ff. de verb. oblig. continuus. §. cū ita. in fin. [2] vnde quandoque propter ambiguum duplicitatis imponitur pœnitentia. ǐ. de his qui fi. occi. cap. vlt.

c ¶ *Vt minoribus.*] dispensatiue tamen. ǐ. eod. continebatur. Ber.

D *ilectus.*] Communis diuisio: Secunda pars: ibi, *Ideoque.* Abbas.

CASVS. Quidā capellanus A. noīe, dum infirmitate corporis grauaret, vt comedendi appetitū excitaret, equum, quē nutrierat, ascēdit: sed cum non bene pareret habenis, pter voluntatem sedentis cœpit saltibus lasciuire: capellanus (vt eius impetū refrænaret) vim intulit fręno, & equū calcaribus stimulauit, & fręno fracto dū curreret festinanter arbitrio pprio, q̄dam mulier infantem portans, veniens ex obliquo, obuiauit: equus in eam ruens, puerum interfecit, pcul abiecto sessore: Capellanus ad Papā accedēs, eidem pdicta exposuit: vnde mandat diœcesano epō, quatenus si est ita, ipsum non impediat, quo minus suū officiū exequat, cum ipse nec voluntate, nec actu homicidium ppetrauit, nec dabat operā illicitę rei, & adhibuit diligentiā, quā debuit adhibere. Nota ꝙ duob' modis cōmittitur homicidiū, actu, scilicet & voluntate. Itē volūtas & ppositum distinguunt maleficia. Item nota distinctionem, an qs det operā rei licitæ, vel illicitæ. Itē si homicidium casu cōmittat, & culpa nō pcedat, nō imputat.

¶ Clemens tertius.

¶ *Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.*

CAP. XII.

AD [†] audientiā Apostolatus nostri peruenit, quòd cum quidam presbyter volens corrigere quēdam de familia [a] sua, cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare tentasset: contigit, quòd cultellus de vagina quæ cingulo adhærebat, elapsus, eum in dorso aliquantulum vulnerauit: Postmodum vero cum ille vulneratus aliquandiu vixisset, & conualuisset à vulnere, alia [†] grauiori (vt dicitur) infirmitate percussus, viam est vniuersæ carnis ingressus. Quia vero vtrum occasione vulneris decessisset, dubium habetur: vestræ discretioni duximus respōdendū, quòd cum in dubiis [b] semitā debeamus eligere tutiorem, vos conuenit iniūgere presbytero memorato, vt in sacris ordinibus non ministret: iniuncta tamen pœnitentia congruenti, sibi poteritis cōcedere, vt minoribus [c] ordinibus sit contentus. Si vero ille ex alia infirmitate obierit, poterit (sicut erat solitus) diuina officia ministrare.

¶ Innocentius iij. episcopo Lingun. [†]

¶ *Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.*

CAP. XIII.

DIlectus [†] filius A. capellanus proposuit, quòd cum quadam corporis molestia grauaretur, vt comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutriebat, ascendit: qui cum bene non pareret habenis, sed præter sessoris arbitrium saltibus lasciuiret, ipse (vt eius refrænaret impetum) fræno [d] vim intulit, equumque calcaribus stimulauit: cumque fracto fræno equus proprio arbitrio relictus curreret festinanter, quædam mulier veniens ex obliquo infantulum baiulans obuiauit: in quam equus irruens (procul abiecto sessore) puerum prædictū oppressit. Ideoq; mandamus, quatenus si est ita: cum idem capellanus nec voluntate [e], nec actu [f], homicidiū perpetrauit: nec dedit operam illicitæ [g] rei: nō impedias, quo minus diuina possit officia celebrare.

¶ Idem Meten. [†] episcopo.

¶ *Summatur vt supra cap. proxi.*

CAP. XIIII.

EX [†] litteris tuæ fraternitatis accepimus, quòd cū H. presbyter fœnum vellet de curru deponere, perticam superius alligatam proiecit in terram: & cum fœno insisteret deponendo, quidam [†] puerum quendā iuxta currum reperit semiuiuum, in quo præter modicum liuoris in fronte, nihil inueniri potuit læsionis. ¶ Nos autem ab eodem quæsiuimus sacerdote, si priusquam iaceret perticam, circunspexisset [h] solicite, an esset aliquis circa currum: qui quòd diligenter circunspexit [†], asseruit: sed quòd vidisset aliquem denegauit. Ad te igitur remittentes eundem: Mandamus, quatenus si res ita se habet, nisi contra eundem graue scandalum [i] sit exortum: vel tanta [k] laboret infamia,

d ¶ *Fræno.*] qđ de leui frāgi nō credebat: alias in culpa esset. arg. ǰ. eo. significasti 1. & ff. ad leg. Aql. idē iuris. §. 1. vel si pp ipentiā suā equ' taliter lasciuisset. Insti. ad leg. Aql. §. ipetu quoq;.

e ¶ *Voluntate.*] & ideo nō imputat: qui voluntas & ppositum distinguūt maleficiū. ff. d fur. q iniuriæ. & ǰ. de sentē. excom. cū voluntate. ad cor enim respicit De'. vt 24. q. 5. si quid inuenisti. & 15. q. 6. cap. 1. ad fin. Tanc.

f ¶ *Nec actu.*] qui tñ solus non sufficit, vt reddat hoiem irregularē, nisi adsit voluntas vel culpa. 50. dist. hi qui. & ǰ. eo. c. proxi. nisi scādalum aliud induceret, vt ibi. in pmouendo tñ secus est, qa solo actu reddit irregularis [3], 15. q. 8. c. vlt. De hac tñ materia dicitur ǐ. eod. sicut.

g ¶ *Nec dedit operā illicitæ rei.*] quod si esset, imputaretur: vt plene dictum est in cap. sicut.

E *X litteris.*] Primo ponitur cōsultatio: Scdo Papę indagatio: ibi, *Nos.* Tertio decisio: ibi, *Ad te.* Abbas Sicul'.

CASVS. Quidā pbyter dum fœnū vellet de curru deponere, pticā, qua fœnū ligabat, piecit in terrā: & dū fœnū in terrā pijceret, quēdā puerum iuxta currū q̄dam inuenit semiuiuū: q modicum liuoris in fronte habebat, & nihil aliud lęsionis: dubitauit sacerdos an hoc esset ei imputādum: accessit ad Papam cum litteris epi sui: Papa quæsiuit ab eo, vtrum circa currū solicite circunspexit priusquam perticā proijceret in terrā, an esset aliquis circa currū: qui dixit, ꝙ diligenter circunspexit: sed neminē vidit: vnde Papa ipsum ad epm suum remisit, mandans, quatenus si est ita, ipsum libere pmittat exequi officium sacerdotis, nisi ꝫ eū graue scandalum sit obortum, vel tanta laboret infamia, quod inde debeat se purgare. Nota ꝙ qui diligentiā adhibet, quam debet, dando operam licitæ rei, si inde homicidium contingat, non imputat. Item scandalum reddit hoiem irregularem, & indicit purgationē, licet veritas aliter se habeat: & sic punitur quis sine culpa.

h ¶ *Circunspexisset.*] & sic diligentiam adhibuit dando operam licitæ rei: vnde non imputatur, vt 50. dist. si duo. Ber.

i ¶ *Graue scandalum.*] Nota ergo ꝙ solum scādalum reddit hominem irregularem, siue punitur innocens propter scandalum. ǐ. de cleri. ægro. tua. & ǐ. de præbend. cum teneamur.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Vel tanta.*] & ita aliud est infamia, q̄ scandalum, & plus impor-

[1] Ibi nō est causa remota, immo ppinqua & coherēs, vnde idem iuris est. arg. ff. de rei vē. quę religiosi. secūdum Hostiensem Ioan. And.

[a] Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat. Et de materia præ alia video Melansurne Marianum Socinū, adde Couarruuiam in Clement. si furiosus. in 2. par. relectionis §. 4. & in 1. par. in eius. nu. 3.

[b] Dictio, alia deest in antiquioribus exēplaribus, & in veteri compilatione.

[†] Lugonen.
[†] Lugdunen.

[†] Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Vide Couarruuiā in Clement. si furiosus. de homicid. in 2. par. relectionis §. 4. versi. Tertio asi idē cōdu . . . & Martinum Nauarrum in Manuali cōfessariorū cap. 27. nu. de qua specie irregularitatis.

[2] Qui promisit Ephesi dare ex quo ibi peruenit, etiam si eū ploraret sit visus, tamen obligat' est. Ioan. And.

[†] Meten.
[†] daten.

[†] Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Vide citatos in cap. proxime praecedenti.

[†] Vox, quidam, in plerisque codicibus desiderarur: est tamen in antiquioribus, & veteris cōpilatio docet adesse oportere.

[3] Hunc articulū latius pertractant hic Doctores, quos videto.

[†] circumspexisset

tat graue

tat graue scandalum, q̃ infamia: quia infamia tollitur per purgationem, vt hic, sed vbi graue scandalum est, non indicitur purgatio: vt hic patet. Arg. contra. s. de cohabi. cler. & muli. tua vbi propter scandalum indicitur purgatio. non est contra: quia purgatio ad vtrunque refertur. Ber.

ij ¶ EX litteris.] Diuide vt s. eo. dilectus. Abbas Siculus.

CASVS. Quidã monachus dum deponeret de campanili cãpanã, quoddã lignũ corruit, & quendam puerũ occidit, quæritur quid iuris sit? Rñdet Papa: si monachus rem necessariam & vtilem agebat, & in loco per quẽ non crederet aliquẽ trãsire, vel ibi esse, vel aliquem illuc de consuetudine venire, qñ lignum mouebat; bene poterit ad maiores ordines, præsertim i monasterio promoueri. Nota, q homicidium casuale nõ imputatur alicui, si dat operã rei licitæ, & adhibet diligentiam, quã debet.

a ¶ Si monachus.] sim. j. eo. tua. nã rem necessariam agebat & vtilẽ. j. eo. cap. vlt.

b ¶ Transire non crederet.] Vel si credebat aliquem transire: vel ibi aliquem esse, & ante casum clamauit, caue casue. j. eo. c. vlt. & 50. dist. si duo. & ff. ad l. Aquil. si putator. & Insti. eo. §. si putator. vbi ponitur tenor verborũ, quæ hic sunt. alias imputaretur. 50. dist. n. ſcpe. in princ. quia non adhibuit diligentiam, quam debuit. s. eod. ad audientiam.

c ¶ Præsertim.] idest, maxime: qm alibi posset sine dispensatione: quia sibi imputari non debet: quia fortuitos casus, qui præuideri non possunt, non præuidit. j. eod. c. vlt.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat. Vide Syluestrum verbo. homicidium. 2. q. 10. & Cosar ... in Clement. si furiosus. in 2. par. selectionis. ¶ 4. vers. Tertio eadem posse ... pata.

¶ Vel, quod dam, deest in antiquis codicibus.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat. Vide clarius in cap. dilectus. supra eod. tit.

¶ Alias suas mulierem quandã obuiã habuit, quam ex improuiso, &c. sed lectio, quam sequimur, pla...

quòd deficiẽte accusatore oporteat eidem † canonicam purgationem indici, ipsum libere permittas exequi officium sacerdotis.

¶ Idem Bisuntiñ. archiepiscopo.

¶ *Summatur etiam, vt supra eod. dilectus.*

CAP. XV.

ij EX † litteris tuæ fraternitatis accepimus, quòd quidã monachus ad deponendam de campanili campanam subseruiens: quia quoddam † lignum corruit ipso mouente, quendam puerum oppressit, & occidit. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si monachus [a] ipse rem necessariam agebat & vtilem, & in loco, per quem aliquem transire [b] non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quãdo lignum mouisse dignoscitur, satis poterit, præsertim [c] in monasterio, ad altiores ordines promoueri.

¶ Idem episcopo Paduano.

¶ *Summatur vt supra eod. dilectus.*

CAP. XVI.

SIgnificasti † nobis, quòd cũ F. clericus equitaret, equus cui insidebat, tam se, quàm ipsum proiecit in aquam: vnde clericus ipsum grauiter calcaribus stimulauit: equus vero cũ existeret bucca durus, præter voluntatem sessoris raptus in cursum, quandam † mulierem, quam obuiã habuit ex improuiso [d] pedibus interfecit. Cumque nos ab eodem clerico fecissemus inquiri, vtrum equi vitium prius sciuisset [e], illud asseruit se ignorasse. ¶ Ideoq; mandamus, quatenus si ita [f] est, ad

SIgnificasti.] Cõis diuisio: Secunda: ibi, Ideoque. Abbas Siculus.

CASVS. Quidã clericus cum equitaret, equus tam se q̃ ipsum proiecit in aquam, pp quod clericus equũ grauiter calcaribus stimulauit: equus vero (cũ esset bucca durus) præter voluntatem sessoris raptus est in cursum, & quandam mulierem, quam obuiam habuit, interfecit: clericus ad Papam accessit: & ipse fecit inquiri ab ipso, vtrum equi vitium prius sciret: & ille asseruit se ignorasse: mandat Papa epõ suo, quatenus si est ita, ad cautelam iniungat ei pœnitentiam competentem: qua peracta, nõ impediat ipsum, quo minus in suscepto ordine ministret, & ad maiores valeat promoueri. Nota, q quis tenetur probare ignorantiam suam. Itẽm quandoq; pœna indicitur ad cautelam.

d ¶ Improuiso.] & sic non affuit occidendi voluntas.

e ¶ Prius sciuisset.] quia si sciret, non fuisset absq; culpa, cum sciret se non sufficere ad eius retentionem. ff. ad leg. Aquil. idem iuris. §. 1. cum affectare quisque non debeat, in quo intelligit vel intelligere debet infirmitatem suam alijs periculosam futuram, vt ibi dicitur. Institu. eod. §. impetu quoque. ver. sed & si. & s. eod. dilectus. argumen. hic enim leuissima culpa facit hominem irregularem 1. s. eod. continebatur.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

¶ Secundum ... Vnde dicebat Goffredus, q. ab ... & ... in ... quando ... fuisset ... cap. vl. Ioan. And.

f ¶ *Si ita est.*] Sed qualiter cõstabit de hoc? Quia forsitã solus erat. ob defectum probationis p iuramentum proprium faciet fidem: quia solum Deum habet vltorem. C. de rebus credi. l. 2. & pcipue cum de conscientia alicuius quæritur, statur iuramento ipsius. s. de senten. excom. si vero 2. & s. de testi. p̃lennium. & s. de excep. pastoralis. & s. qui matri. accu. pos. cum in tua. & 31. q. 2. si verum esse. & præcipue si est bonæ famæ: vt ff. de re mili. nõ oẽs. §. a barbaris. Et sup hoc poterit adiungere compurgatores [a] pp excellentiam ordinis. j. de purga. cano. ex tuarum. quia circa maiora cautius est agendum. 7. q. vlt. c. vlt. & ff. de carbo. edic. l. 1. §. 2. & 42. dist. quiescamus.

cautelam [g] iniungas eidem pœnitentiam competẽtem [h]: qua peracta, non impedias, quo minus in susceptis ministret ordinibus, & ad maiores valeat promoueri.

¶ Idem.

¶ *Non cẽsetur homicida is, quo prohibente, & causam non dante, à consanguineis homicidium committitur.*

CAP. XVII.

PEtrus † diaconus & monachus sancti Ioannis de Puna, sua nobis insinuatione mõstrauit, quòd cum ipsum quõdam in seculari habitu in ecclesia de Rigelo † beneficium obtinentem, abbas illius ecclesiæ eodem beneficio spoliasset: cognati & amici eius irati plurimum & commoti, nocte quadam in domo diaconi conuenerunt, & cœna facta dicebant, quòd vindictam volebant sumere de abbate: Inhibiti autẽ expresse ab eodem diacono, ne abbatem occiderẽt, aut aliquid sibi facerent, vnde ordinis sui discrimen incurreret, & animæ detrimentum: nihilominus irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto: qui post dies aliquot † expirauit: & infra. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si præmissa noueris [i] veritate subnixa, sæpedicto diacono, non solũ in diaconatus officio ministrare, sed etiam ad ordinẽ presbyteratus ascendere (si aliud canonicum non obstiterit) liberam concedas auctoritate Apostolica facultatem: præsertim [k] si super hoc non fuerit respersus infamia: cum ei non debeat impu-

g ¶ *Ad cautelam.*] j. eo. significasti, pp ambiguum duplicitatis. 23. q. 5. excõicatorũ. Sicut ad cautelam qñq; aliqs absoluitur. j. de senten. excom. venerabili. & s. de appel. ad præsentiã. & s. de testi. veniens 2. in fin.

h ¶ *Competentem.*] Arbitrio superioris. Et leuis debet esse, cũ in culpa non fuerit.

PEtrus.] Primo facti narratio: Secundo prouisio. Secunda: ibi, Quocirca. Abbas.

CASVS. Petrus diaconus & monachus, dũ olim esset in habitu seculari, quoddam beneficium obtinens in ecclesia de Rigelo, abbas illius ecclesiæ ipsum eodem beneficio spoliauit: pp qđ amici illius commoti, nocte quadã in domo diaconi conuenerunt: & cœna facta dicebant, q volebãt vindictã sumere de abbate: sed diaconus illis expresse inhibuit, ne abbatem occiderent: aut aliquid facerent, vnde posset periculum sui ordinis incurrere: ipsi nihilominus irruerũt in eũ: & plagis impositis, post aliquot dies expirauit: monachus iste dño Papæ rem per ordinem explicauit: vnde mandat Papa epõ diœcesano quatenus si præmissa vera sunt: diaconus pdictus non solũ in diaconatus officio poterit ministrare, sed etiam ad superiores ordines poterit promoueri: nisi aliud canonicum impediat: psertim si super hoc non fuerit infamatus: cum sibi obesse non debeat quod p̃ prohibitionem ipsius expressam, eo causam vel occasionem nõ donante, fuit ab ipsius consanguineis attentatum. Nota q infamia respersus promoueri non potest. Item non est imputandum alicui quod contra prohibitionem eius expressam actum est: alioquin dolus alterius ei obesset, qui culpabilis non fuisset. Itẽ qui causam vel occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

¶ *Glo. seq. quærit, & remittit.*

i ¶ *Noueris veritate.*] & qualiter poterit ei de hoc constare? Dic vt dixi s. eo. cap. proxi. & si infamatus esset, se expurget. j. de purg. ca. ex tua. nisi graue scandalũ esset. s. eod. ex litteris. & j. c. pxi. arg.

K ¶ *Præsertim.*] id est, tantum: quia si esset infamatus, debet se purgare, vt dixi.

¶ *Glossa seq. recipit quæstio. quid si non prohibuisset. arg. pro, & contra. & soluit.*

[a] Non ... Hostiensis hoc necessariũ nisi laboret infamia. supra cap. 2. & infra tit. 2. Io. And.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 4. compilat. Vide Cardinalem ... de irregular. cap. de persone ... Clemen. si furiosus. in 2. par. selectionis ... nono ...

¶ Rigelo

¶ aliquos

¶ Et sibi dicit q per iuramentum Putat Hostiensis hoc probari posse p testes. si qui fuerũt prohibitioni presentes: & in defectũ eorũ per illos, quibus prohibitio facta fuit. de testi. cap. fin. Ioan. And.

¶ Contra

tari, quod contra prohibitionem [a] eius expressam, eo causam vel occasionē [b] non dante, ausu sacrilego fuit ab ipsius cōsanguineis attentatum.

¶ Idem abbati sanctæ Trinitatis de Meldemberg. †

¶ Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licet ab alijs fuerit extinctus: idē si nō apparet an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obijt, & non apparet ex cuius vulnere decesserit: idem est si percusserit non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorū vulneribus pcussus expirauit. hoc dicit notabiliter. Abbas.

CAP. XVIII.

ij SIgnificasti † nobis, quòd cū quidā maleficus ingressus ecclesiam, Eucharistiam cum altarium ornamentis, & libris ecclesiasticis extra ecclesiā asportasset: L. presbyter ecclesiæ canonicus regularis, præfatum iniquitatis filium, fossorio arrepto percussit: sed si ad mortem fuit ictus huiusmodi, tu & ipse penitus ignoratis: quem parochiani ecclesiæ videntes ornamenta ecclesiæ asportantem, arreptis gladijs & fustibus, in eodem loco protinus occiderunt: & infra. ¶ Nos in præmisso casu credimus distinguendū, vtrum constare possit, quòd præfatus sacerdos nō influxit † percussionē lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minime interijsset, & si percussor voluntatem non habuerit [c] occidēdi, neque ipsius studio [d], consilio, vel mandato [e] processerint alij contra illum. ¶ Et quidem si hoc ita se habet, (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa apparuisset percussio ab eodem inflicta tam modica & tam leuis, in ea parte corporis, in qua quis de leui percuti non solet ad mortem, vt peritorum iudicio medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis) cum de cæteris credendum [f] sit ipsi, qui non accusatur vel denuntiatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare, post pœnitentiam ad cautelam iniunctam, in sacerdotali poterit officio ministrare: maxime religionis accedente fauore, cùm sit canonicus regularis, & sine omni scandalo possit sacerdotale officium celebrare. ¶ Quòd si discernis [g] nō possit, ex cuius ictu † percussus interijt, in hoc dubio [h] tamquā homicida debet haberi sacerdos: & si forte homicida non sit, à sacerdotali officio abstinere debet: cum in hoc casu cessare sit tutius, quàm temere celebrare: pro eo quòd in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur: & infra. ¶ Si vero (quemadmodum perhibetur) sacerdos iste, prius ab illo percussus sacrilego, mox eum cum ligone in capite repercussit: quamuis vim vi repellere [i], omnes leges & omnia iura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine † inculpatæ tutelæ [k] non ad sumendam vindictam,

a ¶ *Contra prohibitionem.*] sic ī. de simo. sicut 2. immo etiam si nō prohibuisset: dummodo tamen non dedisset consilium, non tenet. 1. q. 4. quia præsulatus. vbi est similis casus. Nec de voluntate debet aliquis se purgare. Arg. ꝯ in præced. cap. quia præsulatus. ibi: ꝙ absq; sua voluntate. & ī. c. proxi. C. de fide instr. l. vlt. C. de his qui ad ecclesiā cōfu. præsenti. circa princi. quod videt potius consentire: qa si eo audiente, & non ꝯdicēte, & tacente talia dicebant, cōsentire præsumeretur, vnde imputaretur ei. Vin.

b ¶ *Causam vel occasionem.*] non intelligas istud ita large, ne sit ꝯ. 23. q. 5. cum homo. & cap. de occidendis. sed de causa vel occasione propinqua. arg. ī. eod. ad audientiam. & cap. de cætero. quia in veritate propter eum fuit occisus. Ber.

ij S *Ignificasti nobis.*] Illud ca. est multū allegabile, & ita cōiter solet summari: Quo ad legem promotionis cēseatur irregularis & ꝓ homicida, qui vulnerauit, licet non posset sciri an vulnus fuerit lethale, ex quo vulneratus ab alijs obijt. Diuiditur: In prima ponitur consultatio: In secunda responsio distinguens. ibi, *Nos*. Primum membrū ꝓsequit: ibi, *Et quidē*. Secundū: ibi, *Quod si*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam maleficus intrauit ecclesiam, vt ornamenta altaris, & libros ecclesiasticos, & Eucharistiam asportaret: Laurentius presbyter eiusdem ecclesiæ canonicus regularis, accepto ligone maleficum illum percussit, sed si ad mortē fuerit ictus huiusmodi, penitus ignorauit: parochiani illius ecclesiæ videntes illū ornamenta ecclesiæ asportantem: acceptis fustibus & gladijs interfecerunt eundē: presbyter iste de sua salute cogitans, confessus est abbati suo prædicta, vnde abbas domino Papæ supplicauit, vt cū eo misericorditer agere dignaretur: dominus Papa in casu præmisso dicit distinguendū, vtrū constare possit, ꝙ præfatus sacerdos non influxit mortalē percussionem, de qua mortuus non fuisset, si aliorum vulnera non fuissent subsecuta: & si ille percussor voluntatem non habuerit occidendi, nec studio, consilio vel mandato illius processerunt alij ꝯ illum: & si hoc ita est, post pœnitentiam ad cautelam iniunctam, in officio suo poterit ministrare religionis fauore: & sine scandalo sacerdotale officium potest exercere cum regularis existat: cum de his sit ei credendū, q nō accusatur vel denunciatur: sed p seipsum consiliū appetit salutare: ꝙ si discerni non possit ex cuius ictu mortuus fuerit, in hoc dubio tamq̄ homicida debet haberi sacerdos: & si homicida nō sit, à sacerdotali debet officio abstinere: qa i hoc casu tutius est abstinere, q̄ celebrare, pro eo ꝙ in abstinendo nullum, in celebrando vero magnū periculū timeat: Si vero sacerdos prius percussus ab illo malefico vt dicebat, cum ligone illum repercussit in capite: licet vim vi repellere liceat: qa tñ id fieri debuit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendā vindictā, sed ad repellendam iniuriam: non videt sacerdos ab homicidio excusari, tum ratione instrumenti, cum quo ipse percussit, quod non solet leuem plagam inferre, cum graue sit: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu mortaliter quis solet lædi. Nota argum. ꝙ voluntas imputatur in homicidio. Item consilio, mandato, studio committitur homicidiū. Item in pœnitentia cuilibet est credendū: qa non est verisimile, ꝙ aliqs sit immemor suæ salutis. Item pœnitentia iniungit alicui ad cautelam. Item fauore religionis fit, qđ alias non fieret. Item nihil cum scandalo est faciendū. Item in dubijs via certior est tenēda. Item punitur quis sine culpa. Item vim vi repellere licet, sed cum moderamine inculpatæ tutelæ, scilicet cum æquali repulsione. Itē vindicta non est sumēda, sed iniuria propulsanda. Item ratione instrumenti, cū quo qs percutitur, & ratione partis, in qua quis percutitur, iudicatur homicidium.

c ¶ *Habuerit.*] arg. ꝙ voluntas imputatur in homicidio, licet ex suo vulnere mortuus non fuerit. argu. 1. q. 4. qa præsulatus.

d ¶ *Studio.*] id est, suggestione vel adhortatione. ī. eod. sicut. §. q vero eadē. ī. de excel. præla. ex litteris. Ber.

e ¶ *Consilio vel mandato.*] de hoc dictum est ꝯ. eo. sicut.

f ¶ *Credendum sit.*] arg. quòd in iudicio animæ cuilibet est credendum: quia non est verisimile, quòd sit immemor suæ salutis. 1. q. 7. sancimus.

¶ *Glossa sequens alleg. concor. ponit diuersitatem inter legem & canonem.*

g ¶ *Quòd si discerni.*] eandem distinctionem ponit lex. ff. ad l. Aquil. item Mela. §. sed si plures, vnde hoc sumptum fuit: sed in hoc est diuersitas, quòd si vnus primo percusserit, & alter postea occiderit, primus non tenetur nisi de vulnerato, secundus tenetur tāquam de occiso. ff. eo. huic scripturæ. §. 1. & l. item Mela. §. Celsus. secus secundum canones hic, & 23. q. vlti. cap. vlti.

h ¶ *In hoc dubio.*] in dubiis enim viā debemus eligere tutiorē, vt hic dr, & ī. de reg. iur. c. 2. & ī. eo. c. pe. & ꝯ. eo. ad audiētiā. vbi de hoc.

i ¶ *Vim vi repellere.*] ī. de senten. excomm. si vero. 1. dist. ius naturale. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. vim vi. ff. ad l. Aquil. scientiā. §. q cū aliter.

¶ *Glossa sequens alleg. 4 concor. & litteram exponit. Secundo alleg. 7. contraria. Tertio soluit pro prima parte si tria concurrant. Quarto ponit distinctionem. Ala. & Ioan.*

K ¶ *Moderamine inculpatæ tutelæ.*] C. vnde vi. l. 1. & ī. de sen. excō. vt famę. §. vlt. tñ si defendens ex ꝓposito, non excedat modū, non tenetur. 23. q. 3. non inferenda. & ff. ad l. Aquil. si ex plagis §. tabernarius. nec dicitur excōicatus qui excedendo modum non ex proposito, repercutit clericū. arg. ꝯ. de restit. spo. olim 1. in fi. & ī. de sen. excom. perpendimus. arg. ꝯ ꝙ non liceat vim vi repellere. 46. dist. seditionarios. 23. q. 1. & c. 1. & q. 3. §. 1. & ꝯ. eo. c. suscepimus. & 23. q. 4. inter querelas. & C. de episcop. & cleri. si quis in hoc genus. Ad hoc dicas, ꝙ vim vi repellere licet, vt hic dicit, & in concord. primis. tñ quædam consideranda sunt in repulsione tali: vt incōtinenti fiat, & non ex interuallo. ff. de vi & vi ar. idē est. §. eum igit qui. & ī. de senten. excōica. si vero. Item si causa defensionis, & non vlciscendi: vt ff. ad leg. Aquiliam, scientiam. §. vlti. & 23. q. 1. quid

Marginal notes:

† Mald°.
† Malelcon.
† Malebrost.

† Cap. 2. concer in 4. compilatione. Et de materia & intellectu huius decretalis latissime Couarruuias 1 Clemēt. si furiosus. de homicid. in 2. par. relectionis. §. 2. vers. sed primo hac eadem ratione & Antonius Gomezius to. 3. variar. resolut. cap. 3. de homicidio, nu. 36. adde omnino concilij Trident. sessio. 14. de reformat. cap. 7.

† influxerit

† Præter dictam in isto decretali, vide Iulium Clarum lib. 5. sentent. §. homicidium. vers. Alia etiam est defensio.

† De articulo huius textus & glossæ in verbo, moderamine inculpatæ tutelæ. vide plene per D. Thomam, & ibi Caietanum 2. 2. q. 64. art. 7. & per Sotum lib. 5. de iustit. & iure q. 1. art. 8. & per doctores in l. vt vim. ff. de iust. & iure.

culpatur. & cum moderamine inculpatę tutelæ, tñ si quis modum excedat, & non ex proposito, non tenetur, vt dictum est in prædictis concord. Ala. & Io. distinguunt, an fiat vis personæ, an rebus. Si personæ, tunc anteq̃ sit vis illata, repellenda est: & si aliquis vim factam repellat, potius p̃sumi debeat, q̃ defendendi, non vlciscendi causa hoc fiat, dummodo in ipso negotio fiat. ff. ad l. Aquil. si ex plagis. §. tabernarius. & hoc si primus pcussor denuo volebat pcutere: alioquin si nolebat ipsum repercutere, & alter pcussit, potius dr̃ esse vindicta, quam repulsio iniuriæ, & hoc æquum videt̃. Seruatur enim moderamen, si illud tñ fiat, quo omisso violentia repelli nõ posset. Si ergo violentum interficis, sic q̃ periculũ mortis ab eo vitare non poteris, cum sine pœna interficis. ff. ad leg. Aquil. l. 4. C. ad l. Cor. de sic. l. 1. & 3. arg. 3. eo. c. 1. Si aũt vis infertur rebus, licitũ est repellere illatam vim incontinenti, & inferendam, vel quã citius sciuerit & poterit collectis amicis. ff. de acqui. poss. qd̃ meo. §. vlt. & l. clam possidere. §. q ad nundinas. & 3. de resti. spo. olim. Iniuriã vero iam illatã p̃sonæ ex interuallo repellere non licet: quia sic esset vindicta: & ita intelliguntur contraria hic signata.

† Ipsum

† In codice Barbarinia. Idẽ episcopo Pisano.

sed ad iniuriam propulsandam: non videtur idem sacerdos à pœna homicidij penitus excusari: tum ratione instrumẽti, cũ quo ipse † percussit, quod cum graue sit, non solet leuem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet lædi.

¶ Idem †.

¶ *Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est, etiam si sit peritus & diligens, & hoc fecerit causa pietatis: sed cum eo post satisfactionem misericorditer dispensari potest. hoc dicit vsque ad §. Ad vltimum.*

CAP. XIX.

TVa† nos duxit fraternitas consulendos: & infra. ¶ Quæsiuisti quid sit de quodã monacho sentiendum, qui credens se quandam mulierem à gutturis tumore curare, vt chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit: & cum tumor aliquantulũ resedisset, ipse mulieri præcepit, ne se vento exponeret vllo modo; ne forte ventus subintrãs gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret: sed mulier (eius mandato contempto) dum messes colligeret, vento se exposuit incaute; & sic per apertionem gutturis sanguis multus effluxit, & mulier diem vltimum sic finiuit: vtrum videlicet cum prædictus monachus sit sacerdos, liceat ei sacerdotale officiũ exercere? ¶ Nos igitur fraternitati tuæ respondemus, quòd licet ipse monachus multum † deliquerit alienum officium vsurpando, quod sibi minime congruebat [a]: si tamen causa pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque studuit, quam debuit, diligentiã [b] adhibere, non est ex eo, quòd per culpã mulieris contra consilium eius accidit, adeo † reprobandus, quòd non post satisfactionem [c] condignam cũ eo misericorditer agi possit, vt diuina valeat celebrare: alioquin [d] † interdicenda est ei sacerdotalis ordinis executio de rigore.

† Cap. 3. eo. tit. in 4. compilatione. De materia & intellectu Martinus Nauarrus in Manuali cõfessariorũ cap. 27. nu. de qua in specie irregularitatis. Sylu. in verbo homicidium. 2. q. 11. & Conus in Clemen. si furiosus. in 2. par. relectionis. §. 4.

TVa nos.] Diuiditur: q̃a duo sunt q̃sita: Secundum: ibi, *Ad vltimum*. & quælibet pars potest subdiuidi in consultationem & r̃nsionẽ, q̃ patent in littera. Abbas.

CASVS. Quidã monachus credens se quãdam mulierẽ à gutturis tumore liberare, tumorem illum aperuit, p̃cipiẽs illi mulieri, ne vento se exponeret vllo modo: ne forte si vẽtus subintraret causã mortis inferret: sed mulier contẽpto eius mandato dum messes colligeret, vento se exposuit incaute: & sic p apertionem gutturis: sanguis mult' effluxit. & sic mulier diem clausit extremum: q̃situm fuit, quid de isto monacho sit agendum? R̃ndet Papa, q̃ licet ipse monachus multũ deliquerit alienũ officium vsurpando qđ sibi non conueniebat; si tñ causa pietatis hoc fecit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, & adhibuit diligentiam, quã debuit: ex eo q̃ p culpam mulieris ɜ illius cõsilium hoc ei contigit, non est repellendus, quin post satisfactionem condignã cum eo misericorditer agi possit, vt valeat celebrare diuina: alioq̃n interdicenda est ei sacerdotalis ordinis executio de rigore.

† Dictio, multũ, deest in manuscriptis exẽplaribus.

AD VLTIMVM. Alia q̃stio facta fuit dño Papæ, & ecclesiæ: Quidã scholaris timens, ne latrones essent in domo, surrexit de lecto, & inuenit ibi furem, q̃ scholarẽ vulnerauit, & recessit: mane facto, scholares q̃sierunt eundem latronẽ, & inuẽtus est vulneratus, & traditus Potestati: corã quo asseruit, q̃ p̃dicta nullatenus perpetrasset: Potestas ad scholarẽ illũ nuntios misit, vt diceret q̃cq̃d sciret de fure illo, vel traderet intersignia: q̃ cultrũ, quem ipsi latroni abstulit, & sotulares, quos ibi dimiserat, nuntiis tradidit: nil ampli' de ipso facto se intromittens: Potestas his receptis latronẽ ipsum apparitoribus suis tradidit puniendũ: qui sibi amputauerũt virilia, & oculos eruerunt: latro ira & dolore cõmotus, nec cibũ sumere voluit, nec potũ, & sic mortuus est: q̃ritur, vtrum scholaris ille possit ad sacros ordines p̃moueri? R̃ndet Papa, q̃ si p̃fatus scholaris alias dignus est, p p̃dictum euentum à sacris ordinibus non est p̃hibendus. Nota, q̃ nullus debet vsurpare officiũ, qđ ad ipsum nõ p̃tinet. Itẽ qui diligẽtiam adhibet in factis suis, licet aliqđ sinistrũ eueniat, ei non est imputandũ. Item q̃ non est in culpa: nõ est ab ordinib' p̃hibẽdus.

a ¶ *Congruebat.*] 3. ne cler. vel mona. cap. 3. & c. sniam sanguinis. vnde in culpa fuit alienũ officium vsurpando. ff. de reg. iur. culpa est.

b ¶ *Diligentiam.*] quia si p imperitiam accidisset, ei imputaretur. Insti. ad leg. Aql. §. imperitia quoq̃. sed euentus mortalitatis non imputatur medico. ff. de offic. p̃si. illicitas. §. sicuti. Prætextu enim humanæ fragilitatis delictũ decipientis in periculo hominis innoxiũ esse nõ debet, vt ibi dicit. simile 3. de ætã & qualita. ad aures.

ADDITIO. Vnde versus:

Non est in medico semper releuetur vt æger.

c ¶ *Post satisfactionem.*] ex hoc patet, q̃ fuit in culpa, & ex eo qđ sequit; misericorditer alienũ officiũ vsurpãdo: & sic q̃nq; imputat̃ alicui aliqđ delictũ: ea tñ q̃ sequuntur ex eo, non imputantur. 15. q. 1. inebriauerũt Loth. Culpa enim mulieris huic imputari nõ debet, q̃ cõtigit ɜ consilium ipsius. sim. 50. dist. sæpe.

d ¶ *Alioquin.*] idest, si nõ erat peritus: & si nõ adhibuisset diligẽtiam, quam debuit: aut ex cupiditate fecit. Ber.

¶ *Glo. seq. obycit. alleg. 4. & soluit dupliciter.*

e ¶ *Nuntiis tradidit.*] Sed vr̃, q̃ iste scholaris potius tacere debuisset. 22. q. 2. ne q̃s. Item nonne dictum eius est occasio mortis illius. 23. q. 5. vnũ solum. in fi. & 3. de exces. præla. ex litteris. Item promouẽdus abstinere debet ab oi eo, p quod possit ad effusionem sanguinis p̃uenire. 50. dist. clericum qui. Item iste quasi testis inductus fuit, qđ non licet clerico in causa sanguinis. 15. q. 1. testimonium. & 3. ne cleri. vel mona. sniam. Ad hoc dico, q̃ non fuit inductus tamq̃ testis, quia nec ad p̃sentiã iudicis accessit, qđ fit in criminalibus. in Auth. de testib. §. qm̃. in fi. colla. 7. Cum ergo iste nec facto, nec p̃cepto, nec consilio, nec defensione, nec lingua, nec adhortatione homicidiũ fecerit, nõ debet ab ordinib' ĩpediri: q̃bus modis homicidiũ cõmittit̃ & imputatur, vt dictũ est. 3. eod. sicut dignũ. & p̃terea iste seipsum occidit.

f ¶ *Tradidit puniendum.*] tamen per illud non fuit cõuictus de furto: non enim eo ipso est fur, qui animo furandi domum intrauit. ff. de fur. vulgaris. §. qui furtum.

¶ *Qui iudici seculari dedit intersignia furis à quo fuit vulneratus, irregularis non est, licet ille postmodum occidatur. Abbas Siculus.*

¶ Ad † vltimum fuit ex parte tua propositum, quòd quidam scholaris metuens, ne latrones in hospitio suo essent, de strato consurgens, reperit ibi furem: qui non solum ipsum scholarẽ prostrauit ad terram, sed pene ad mortem vulnerauit eundẽ: & infra. ¶ Mane itaque scholares latronẽ quæsiuerunt eundem, quem vulneratum inuentum, Potestati Vincentiæ † tradiderunt: coram quo constanter negauit, quòd præmissa minime perpetrauit: vnde præfatus Potestas ad eundem scholarem nuntios destinauit, vt exponeret si qua sciret de fure prædicto, vel traderet intersignia †: qui cultrum, quem ipsi latroni abstulerat, & sotulares ab eodẽ in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat, ne pedũ strepitus audiretur, nuntiis tradidit [e] memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas igitur receptis talibus intersigniis †, latronẽ ipsum apparitoribus suis tradidit puniendum [f]: qui sibi amputauerũt virilia, & oculos eruerunt: Latro vero ira & dolore commotus, nec potum

† In codice Barbarinia: adeo reprobandus, quia post satisfactionẽ condignam cum eo misericorditer agi possit, &c.

† Alias tamen alioqn interdicta est, &c.

† De materia homicidij vide Syluestrũ verbo: homicidiũ. 3. q. 4. & 5. & Couarruuias in Clement. si furiosus. in 1. pa. relectionis §. 1.

† Vicentia

† intersigna

† interfigniis

Sume.] Communis diuisio, consultatio, & responsio: Secunda: ibi, *Nos vero*. Abbas Siculus.

Casus. Quidam monachus Cartusien. ordinis, quandam mulierem asserētem se concepisse ex eo, traxit per zonam quasi ludēs cum ea: ipsa per hoc sic se asseruit esse læsam, quod huiusmodi occasione fecit abortum: propter quod dictus sacerdos de cōsilio quorundam, ab altaris ministerio se suspendit: quæsitum fuit, quid esset de eo agēdum? Rñdet Papa, quod si non erat viuificatus conceptus, poterit ministrare: alioquin debet ab altaris ministerio abstinere. Nota, quod antequam cōceptus sit animatus, non dicitur committi homicidium per abortum.

¶ *Glo. seq. inducit duo similia alleg. in contrariū duo iura. Primum soluit. Secundum remouet.*

a ¶ *Viuificatus.*] sic 32. q. 2. quod vero. & c. Moyses. quod pro vtraque parte potest induci. arg. supra 2. q. 5. consuluisti. & supra eo. si aliquis. c. illud, consuluisti. intelligitur quando puerperium iam erat animatum. & c. Moyses. & cap. illud, si aliquis. supra eo. ibi exponitur istud, & c. quod vero. intelligitur quando nondum habet animā. Similiter distinguit lex. ff. de pœnis, si quis aliquid. §. qui abortionis. tamen licet non teneatur lege canonica, vt hic patet, nec lege Mosaica, tamen tenetur lege Cornelia de sica. ff. ad leg. Corn. de sica. si mulierē. & etiā lege Aquil. vt ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si mulier. De eo qui procurat venena sterilitatis, dictum est supra eo. si aliquis. vbi etiā de hoc.

Postulasti.] Consultatio & risio: Secunda: ibi, *Ad quod*. Abbas Siculus.

sumpsit, nec cibum: & sic de medio est sublatus. Vnde per nostrum oraculū postulas edoceri, vtrum præfatus scholaris ad sacros valeat ordines promoueri? ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si præfatus scholaris dignis meritis adiuuatur, propter præscriptum euentum, à susceptione sacrorum ordinum nullatenus est arcendus.

¶ Idem Priori & fratribus Cartusien. †

¶ *Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptum erat viuificatum animal rationale: aliàs secus.*

CAP. XX.

Sicut † ex litterarum vestrarum tenore accepimus, cum quidam presbyter vestri ordinis, qui prius fuerat niger monachus, quandam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat consuetudinem inhonestam, & quæ asserebat se concepisse ex † eo, per zonam arripuerit quasi ludens, ipsa per hoc sic se asseruit esse læsam, quòd occasione huiusmodi † abortiuit: propter quod idem presbyter proborum virorum visus consilio, seipsum duxit ab altaris ministerio sequestrādū: & infra. ¶ Nos vero deuotioni vestræ insinuatione præsentiū respondemus, quòd si nondum erat viuificatus a conceptus, ministrare poterit: alioquin debet ab altaris officio abstinere.

¶ Idem S. episcopo.

¶ *Non imputatur clerico ciuiliter in*

Casus. Quidā (quia decimas debitas ecclesiis non soluebant) excōicati fuerunt: ipsi excōicatione contempta, decimas soluere nō curabant: quæsiuit eps, vtrum licitum esset illi potestatem regiam implorare, cū ad solutionē ipsarum absque sanguinis effusione vix possent cōpelli? Rñdet Papa, quod si de huiusmodi querimonia simpliciter deponat apud regem, & ipse in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatē, eorum erit duritiæ imputandū. Nota quod si clericus simpliciter conqueratur de laico coram Potestate seculari, si propter inobedientiam ipsius ipsum durius puniat, quam natura querimoniæ requirat, clerico non imputatur. Item gladius est commissus regi ad vindictam malorum, laudem vero bonorum.

b ¶ *Bonorum laudem.*] supra de maio. & obed. solitæ.

¶ *Glossa seq. vocat. per q. & sol. contra quam alle. 4. iura.*

c ¶ *Imputandum.*] Nota, quod clericus potest agere ciuiliter contra laicum coram suo iudice de crimine, ad hoc vt sit in perpetuum carcerem, vel vt puniatur pecuniariter. 23. q. 5. nō vos. ad fin. & argu. supra de Iudæis. ita quorundam. & si iudex secularis per talē querelā durius puniat, quia ille non vult aliter obedire iudici, vt hic dicit, nō imputatur clerico. 23. q. 3. Maximianus. & q. 5. non vos. ad fin. & c. relegātes. ad fin. ff. de bon. lib. l. cum maior. §. 1. versi. si tamen. & arg. ff. de euict. si per imprudentiam. & arg. supra eod. c. qua nos. & absit, vt ea quæ propter bonū facimus, nobis imputentur, si præter voluntatem nostrā cuiquā ma-

lum contingat. 23. q. 5. de occidendis. alioquin Paulus in effusione sanguinis, suum crimen agnosceret, vt ibi dicit, quod nefas esset dicere: vt ibi. Argu. contra. 23. q. 5. cap. 2. & c. vnum solum. in fine. de pœni. dist. 1. periculose. & infra de exces. præla. ex litteris.

Additio. Hodie dicendum est vt habetur in c. 2. eod. tit. lib. 6.

stitiam petenti de laico, si iudex in Lai. cum exercet vindictam sanguinis.

CAP. XXI.

Postulasti †: & infra. ¶ Quæsiuisti præterea, vtrum contra quosdam contempta excōmunicationis sententia debitas ecclesiis decimas subtrahentes, tibi regiā implorare liceat potestatem: cū ad solutionē ipsarū vix absque sanguinis effusione valeant coarctari? Ad † quòd respondemus, quòd si te huiusmodi querimoniam simpliciter deponente, rex (cui ad bonorum laudem b, vindictam vero malorum, gladius est cōmissus) in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatē, eorum erit duritiæ [aut † malitiæ] imputandum c.

¶ Honorius iij. episcopo Eboracen. †

¶ *Homicidium casuale nō imputatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiā si ad cautelam veniā postulauerit.*

CAP. XXII.

Exhibita † nobis I. clerici cōfessio patefecit, quòd cum in puerili d esset cōstitutus ætate, cum quibusdam coætaneis suis ludens e, & insequens vnū ex illis, lapidem post eum non animo f lædendi, sed timorem incutiēdi proiecit g: qui licet † ex proiecto lapide percussus non fuerit, neque tactus, ad alium tamen lapidem corruens h, & caput offendens, tum propter imperitiam medicātis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & sudoribus ipsum exposuit, expirauit. Quia

vt præmittatur protestatio. Abbas.

Exhibita] In prima parte ponitur petitio: In secunda exhibitio: ibi, *Quocirca*. Abbas Siculus.

Casus. Quidā clericus I. noīe, cum esset in puerili ætate cōstitutus, & cū quibusdā aliis pueris luderet, & insequeretur vnū ex illis, lapidem post illū proiecit nō animo lædendi, sed timorem incutiendi: quod lapide proiecto non fuit tactus, sed cadens ad alium lapidem, caput læsit, & tum propter imperitiam medici, tum propter patris incuriam, qui laboribus ipsum exposuit, expirauit: dictus I. veniā postulauit à patre illius, vt mitigaret dolor ipsius: propter quod eps illū à sacris ordinibus repellebat, quamuis pater defunctus laborans in extremis confessus fuerit epo, quod nihil dictus clericus in mortē filij sui cōmisisset: vnde petebat clericus ille à Papa vt cum læsam conscientiam de morte illius nō haberet, cum eo misericorditer agere dignaretur: vnde mandat, quatenus si constiterit ita esse, à sacris ordinibus propter hoc nullatenus repellatur. Nota, quod ætas excusat à delicto. Item si percussus ab alio culpa sua in maiorē infirmitatem inciderit, nō tenetur percussor.

d ¶ *In puerili.*] Vnde beneficio talis ætatis excusatus vr. de conse. dist. 4. eos. & infra de senten. excom. c. 1. quia illa

ætas ignorat, quid videat. C. de fal. mo. l. 1. in fi. ff. quib. & à quibus, pupill.

e ¶ *Ludens.*] quod ei licebat, quia lusit & Isaac, vt dictū est supra eo. lator. & pueris permissum est ludere. 1. q. 1. cap. Spiritus sanctus. §. ecce. quando erat tamen doli capax: quod patet ex eo quod dicitur, non animo lædendi: alias nihil esset: quia talis furioso comparatur. 15. q. 1. illud. & ff. de acquir. poss. l. 1. §. 1. Doli capax dicitur qui est proximus pubertati: vt ff. de reg. iur. pupillum.

f ¶ *Non animo.*] ex hoc probatur quod erat doli capax, nec tamen in culpa propter hoc esse vr, quia nec voluntate, nec actu homicidium perpetrauit. supra eo. dilectus. & c. significasti. 2. quia voluntas in maleficiis spectatur, non exitus. ff. ad leg. Corn. de sica. diuus. & C. eod. tit. l. 1. & infra de senten. excom. cum voluntate. secundum talem legem promotionis vr quod opus potius spectetur, non exitus. 15. q. 1. si quis non iratus.

g ¶ *Timorem incutiendi proiecit.*] In hoc vr culpa: nā ludus noxius in culpa est. ff. de ad leg. Aquil. nā ludus. & arg. supra de præsumpt. c. 2. Vnde versus: *Non lusisse pudet, sed non incidere ludum.*

¶ *Glossa sequens voca. per obiec.*

h ¶ *Corruens.*] ipse puer qui fugiebat propter timorem illius: vnde culpam cōmisisse vr, ex eo quod dedit occasionē: quare damnū dedisse vr, vt ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. §. penult. supra eo. de cætero. & c. presbyterū. sed excusatur propter imperitiam medicantis. & propter incuriam patris. arg. supra eo. tua. & propter ætatem: quia causa multum fuit remota.

¶ Glossa

Side notes: † Cartusia. † Cartusien. ordinis. in codice Barbatum. † Cap. 4. eo. tit. in 4. cōpilatione. Vide Antonium Gomezium tom. 3. variar. resolut. cap. 3. nu. 32. Albertum Triuium lib. 2. de perfectio clerico, cap. 14. & Couarruuiam in Clement. si furiosus. de homicid. par. 2. relectionis. §. 3. † Aliàs, ab eo. † huius. † Præter Io. anné Ananiā & alios doctores hic vide Syluestrum verbo, homicidium. 1. q. 5. & Couarruuiam in d. Clement. si furiosus. de homicid. in 2. par. relectionis. §. 5. † Aliàs sua Ad quod breuiter respōdemus. Rom. c. 13. † Hæc duo verba: aut malitiæ, desunt in antiquis exemplaribus. † Ebriacen. † Eboracen. † Vide Tabienfem verbo, irregularitas 3. §. 4. Syluestrum verbo, homicidiū. 2. q. 10. & de Imola, Couarruuia in Clemēt. si furiosus. in 2. par. relectionis. §. 4. nu. 6. † eo proiecto, in recētioribus, contra veterum fidem. † De materia huius glossæ vide Tiraquellū tract. de pœnis tēperandis aut remittendis causa. 7.

remordet conscientia, à ministerio altaris abstinere debet.

vero dictus clericus, vt mitigaretur dolor patris defuncti, veniam super hoc postulauit ab ipso, tu eum à sacrorum ordinum susceptione repellis: quamquam idem defuncti pater in extremis laborans, tibi & presbytero, cui suam aperuit conscientiam, confessus fuerit, & præstito firmauerit iuramento, nihil ipsum in morte filij sui (prout sibi constiterat) commisisse: Quare idem clericus postulauit [a] à nobis, vt cum de illius obitu læsam non habeat conscientiam, dignaremur agere misericorditer [b] cum eodem. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si constiterit ita esse, ipsum propter hoc à receptione sacrorum ordinum non repellas.

¶. Idem episcopo & capitulo Veneten.

¶ *Homicidium casuale non imputatur ei qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.*

CAP. XXIII.

IOannes † sacerdos humili nobis insinuatione monstrauit, quòd cum pulsaret campanas, vt signo [c] dato conueniret populus fidelium ad diuina, cadens tintinnabulum percussit quendam puerum coram eo: qui (cum vulnus esset mortale) decessit. ¶ Nos igitur attendentes, quòd dicto sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ [d], nihil potuit imputari si casus omnes fortuitos [e] non præuidit: Discretioni vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum sacerdotem, sacerdotale officium exequi permittatis [f].

¶ Idem Pelagio † presbytero.

¶ *Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei catholicæ, si quemquam percussit, & de interfectione ipsum*

CAP. XXIIII.

PEtitio † tua nobis exhibita continebat, quòd cum inimici Dominicæ Crucis, ac blasphemi nominis Christiani, castrum quoddam in quo morabaris, grauiter inuasissent: exeũtibus inde habitatoribus, tam clericis, quàm laicis contra eos, ac † inuicem confligẽtibus, hincinde occisi quàmplurimi extiterunt: Vnde cum pro eo quòd aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cuiusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet [g], à ministerio altaris abstineas reuerenter: cum sit consultius in huiusmodi dubio [h] abstinere, quàm temere celebrare.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Idem dicit quod cap. Ioannes. supra eodem, & tantum ponit diuersitatem in facto.*

CAP. XXV.

QVidam † (vt asseris) ad ædificationem Ecclesiæ in adiutoriũ à presbytero euocatus, ruens cum laqueari, quod idem presbyter soluere nitebatur, hac occasione, rebus est humanis exemptus: & infra. ¶ Attendentes igitur, quòd sacerdos ipse dabat operam licitæ rei [i]: studuit etiam, quam debuit diligentiam adhibere: circunstantibus, quibus periculum imminebat, ita tempestiue & alta voce præmonitis [k], quòd & intelligere, & fugere potuerunt: Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd ob hanc causam: vel quia omnes casus fortuitos (qui præuideri non possunt [l]) forsitan non præuidit: non debet quo ad officium, vel beneficium impediri.

¶ *Glo. seq. recitetur per obiectionem.*

a ¶ *Postulauit à nobis.*] Per hoc videbatur culpabilis, sed non est verum: quia hoc fecit ex benignitate & humilitate: vnde episcopus non debuit ipsum propter hoc repellere, maxime cum pater defuncti hoc iurasset, & quia ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cum liceret nobis non impendere, causa tñ dilectionis impendimus. 28. q. 1. iam nunc.

¶ *Glo. seq. arg. & tenet contrarium.*

b ¶ *Misericorditer.*] Argum. quòd hæc decre. contineat dispensationem, sed non credo: nam quicquid facit Ecclesia, totũ est misericordia & veritas: q̃a vbi iustitia obseruatur, misericordia adhibetur. 45. distin. disciplina. quod patet ex rñsione. Ber.

IOannes.] Prima pars narrat factum: Secunda diffinit: ibi, *Nos igitur.* Abbas Siculus.

CASVS. Sacerdos iste dum pulsaret campanam, vt populus fidelium ad diuina officia conueniret, campana cecidit, & occidit quendam puerum coram ipso: vnde ipse hoc domino Papæ humiliter intimauit: Papa considerans, q̃ dictus sacerdos dabat operam licitæ rei, non debet sibi imputari si casus omnes fortuitos non præuidit: vnde mandat, quatenus si constiterit ita esse, dictus sacerdos libere suum officium exequatur. Nota q̃ de casu fortuito nullus tenetur, cum præuideri non possit.

c ¶ *Signo.*] 1. distin. ius militare. & s. de offi. custo. cap. 1. & 2.

d ¶ *Rei licitæ.*] s. eod. ex litteris. & j. eod. cap. vlti. Ber.

e ¶ *Fortuitos.*] j. eod. cap. vlt. vbi de hoc.

f ¶ *Permittatis.*] de iure cõmuni. Absit enim quòd ea quæ propter bonum facimus, nobis imputentur, si præter voluntatem nostrã alicui quicquam mali contingat. 23. q. 5. de occidendis. Ber.

PEtitio.] Communis diuisio: Secunda: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Sarraceni inuaserunt quoddam castrum in quo Pelagius presbyter morabatur: tandem Christiani tam laici quàm clerici exiuerunt contra illos: & inuicem confligentes hinc & inde multi occisi sunt vel fuerunt: vnde cum sacerdos iste aliquos percussisset, timebat ne irregularitatem incurrisset: propter hoc exposuit hoc domino Papæ: & ipse mandat eidem, quatenus si de interfectione cuiusquam in illo conflictu ipsum conscientia sua remordet, a ministerio altaris abstineat reuerenter, cum in hoc casu tutius sit abstinere, quàm temere celebrare. Nota, q̃ clerici pugnare non debent etiam contra Sarracenos. Item in dubiis via tutior eligenda est.

g ¶ *Remordet.*] scilicet q̃ aliquem interfeceris: licet enim clerici alios possint hortari ad pugnam in iusto bello ꝫ hostes, quale fuit istud: vt 23. q. vlt. igitur. hortatu. omni timore. vt pridẽ. & q. 2. dñs. & 63. dist. Hadrianus. in propria tñ persona pugnare nõ possunt, vt 23. q. vlti. quicunque. & cap. clerici. & 50. distin. clericum qui. & cap. de his clericis. quia eorum officiũ reddit eos inhabiles ad pugnandum, vt s. de voto. ex multa. ad finem.

h ¶ *In huiusmodi dubio.*] sic s. eo. significasti. & cap. ad audientiã. vbi de hoc. fin. j. de cleri. excom. mi. illud. Et sanctius est in hac vita Domino sub inferiori habitu famulari, q̃ alta indebite appetendo damnabiliter ministrare. 50. dist. de his. in fi. & s. de tempo. ordi. ad aures.

QVidam.] CASVS. Quidã presbyter euocauit quendam in adiutorium ad ædificationem ecclesię: & dum p̃sbyter quoddam lignũ dissolueret, ille homo cum ligno ruit in terram, & mortuus fuit: dubitabatur, an illi presbytero esset hoc imputandũ: significatum fuit hoc dño Papæ: ipse vero considerans, q̃ sacerdos dabat operam licitæ rei, & etiam adhibuit diligentiam, quam debuit adhibere, circunstantibus p̃monitis ita alta voce, q̃ intelligere potuerunt: Rñdet, q̃ propter hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos non præuidit, qui præuideri non possunt, non debet idem quo ad officium vel beneficium impediri. Nota, q̃ casus fortuitos nemo potest prouidere: & ideo ille presbyter non tenetur de homicidio.

i ¶ *Licitæ rei.*] sic s. eod. cap. ex litteris. vbi similis casus ponitur. & s. eod. Ioannes.

k ¶ *Præmonitis.*] dicendo, caue caue. 50. distin. si duo. vnde si socq; ria illius mortuus est, huic q̃ ipsum monuit, non imputatur. 50. dist. sæpe. ad fi.

l ¶ *Præuideri nõ possunt.*] Fortuitos enim casus nullum hominum consilium p̃uidere potest. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. 2. §. si eo tpe. quare nemini sunt imputandi. ff. qui & à quib. ma. li. nõ fi. Iulianus. Casus enim fortuiti nõ imputantur, nisi culpa quis incidat in casum, vel pacto vel mora p̃cedentibus casum. j. de cõmo. cap. vnico. & s. de depo. bona fides. vbi de hoc. quia nemo tenetur diuinare. s. vt eccl. bene. vt nostrum. ff. ad leg. Aquil. si putator. & ff. man. si fideiussor. §. si cũ debitor. & Paulus spiritu Dei plenus diuinare nõ potuit. 22. q. 2. beatus. Ber.

¶ De materia huius glossæ vide omnino S. Thomam & ibi Caietanum 2. 2. q. 40. art. 2. & q. 64. art. 4. vnde intelliges quantum liceat clericos in bello. adde planissime per Tabiesen verbo, irregularitas 3. §. 20.

¶ Vide bonum Thomam super glossa huius cap. quas. & S. Antoninum 3. par. tit. 28. cap. 2. §. 6 Syluestrũ verbo, homicidiũ. 3. q. 6. & Couarruuiã in Clement. si furiosus. in 2. par. relectionis. §. 3.

¶ Vide per alius hic Ioannem de Anania, & citatos supra eod. tit. in cap. ex litteris. [illegible]

¶ Alias. P. presbytero.

¶ Alias. & ita inuicem &c.

¶ Præter Doctores hic et de citatos in cap. ex litteris. il. 2. supra eod. tit.

DE TORNEAMENTIS.

Viso de homicidio in genere & in specie, videndū restat de quibusdam actibus per quos licet quandoque, non semper tamen deuenitur ad homicidium, ideo subijcit hanc rubricam & duas sequentes. Abbas.

De hac materia & de clericis in duello pugnantibus, & de sagittarijs habetur. 2. q. 5. §. sed & libet. vsque ad §. q. & supra in rubrica de homicidio. versi. quid turis.

TITVLVS XIII.

De torneamentis.

Ex concilio Lateran. †

Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitētia: sed si moritur, denegatur ei sepultura ecclesiastica, si accessit animo pugnādi: secus si accessit alia causa, vt puta, vt debita sibi exigeret. hoc dicit cum cap. seq.

CAP. I.

Felicis †memoriæ Innocentij & Eugenij prædecessorum nostrorum vestigijs inhærētes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto cōuenire solent, & ad ostentationem [a] virium suarum, & audaciæ temere [b] cōgredi, vnde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proueniūt [c], fieri prohibemus. Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamuis ei poscenti pœnitentia non negetur [d], ecclesiastica tamen careat sepultura [e].

Alexander iij. Anateñ. episcopo.

Idem dicit quod in superiori cap.

CAP. II.

Ad †audientiam nostram noueris peruenisse, quòd cum quidam ad locum deputatum torneamentis causa requirēdi debita accessisset: & infra. Nos attendentes, quòd his tantum ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi [f] tantum accedentes, decedunt ibidem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita peruenisset, licet ibi fortuito casu [g] obierit, corpus eius dispēsatione [h] †ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ: maxime [i] si Dominicum corpus susceperit, & sacri olei fuerit vnctione perunctus.

Felicis memoriæ.] Primo prohibet: Secūdo pœnam imponit. Secunda: ibi, Quòd si. Abbas Sic.

Casus. Lateranī. cōcilium [a] inhærendo vestigijs Innocentij & Eugenij, phibet detestabiles nundinas illas vel ferias, quæ vulgo torneamenta vocant, in qbus milites ad ostentationem virium suarum conueniunt, vnde mortes & animarum pericula sæpe proueniunt. Quòd si aliquis eorum ibi mortuus fuerit, careat ecclesiastica sepultura: pœnitentia tamē ei non denegaẽ. Nota q aliquid prohibetur pp malum quod inde seq potest. Item nota hic casum vbi maius conceditur, & minus denegatur. Item nota arg. cū aliquo cōicandū viuo, non tamen mortuo.

a [Ostentationem.] secundum leges nō licet aliquid facere ad ostentationem virium: vt ff. de alea. solent [b] aliàs non licet: vt l. seq. nec huiusmodi tenent lege Aquilia. ff. ad. l. Aquil. qua actione. §. si quis.

b [Temere.] Et ideo talis ludus tamq̄ noxius prohibetur hic, & ff. ad leg. Aquil. nā ludus.

c [Proueniunt.] arg. aliquid prohiberi propter consequens. 22. q. 1. in nono. & ĩ. de iureiur. & si Christus. & de conse. dist. 3. peruenit.

d [Non negetur.] nec etiam viaticū. 26. q. 6. si qs de corpore. 50. dist. pœnitētes. qa & per pœnitentiam viaticum intelligit, qđ decedentibus pœnitentibus non negaẽ. ĩ. de pœni. & remis. quod in te.

Gl. seq. inuocat alleg. 7 similia. secundo & tertio soluit contraria.

e [Careat sepultura] simile ĩ. de rap. cap. 2. & sic conceditur qđ est maius, & quod minus est prohibetur. arg. 88. distin. eps gubernationem. ff. de ritu nup. oratione. & 1. q. 1. si qui epi. & 33. q. 2. latorem. C. quando impe. inter pu. & vid. l. vnica. & 80. dist. epi non in castellis. arg. contra. 44. dist. nulli clerico. 13. q. vlt. c. vlt. & ff. de sena. qui indignus. ff. de ser. exportan. cui pacto. 32. q. 7. Apostolus. in fine. 24. q. 1. miramur. & ĩ. de deci. ex parte. Sol. generale est q cui licet maius, & minus: nisi ab illo minore prohibeatur ex causa: ne vilipendatur honor personæ, vt patet per primas cōcordantias. Hic vero alia ratio est, vt potius cōsulatur viuis quàm defunctis, vt alij terreantur & abstineāt à talibus cū viderint illos sepeliri in campis: quia vilis sepultura illis defunctis non nocet [k]. ĩ. de sepul. sacris. 13. q. 2. animæ defunctorū. sic intelligitur. ĩ. de rap. c. 2. ber.

Ad audientiam.] Casus. Quidam causa requirendi quædā debita, accessit ad locum torneamentorum: contigit, q casu de equo cadens mortuus fuit, non in torneamento: sed quia ibi mortuus fuit, denegabatur ei sepultura: quæsitū fuit à Papa, quid iuris esset. Papa vero considerās, q illis tantum qui ad torneamēta animo ludendi accedentes, decedunt ibidem, ecclesiastica sepultura debet interdici, mandat, quatenus si constiterit, q ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita accessisset, licet ibi casu obierit, non debet carere ecclesiastica sepultura: maxime cum dominicum corpus acceperit, & fuerit oleo sacro perunctus. Nota q voluntas & propositum distinguunt maleficia. Item quæ fortuito casu accidunt, imputari non debent.

f [Animo id faciendi.] Ergo ad animū recurrēdum est: & qa iste mortuus fuerat ad locum torneamenti, denegabatur ei sepultura: & male: quia non ludebat in torneamento, sed casu sub equo mortuus est, nec ex ea causa accesserat, sed alia, vt dicit littera: Volūtas enī & propositum distinguunt maleficium: vt ff. de fur. qui iniuriæ. & ĩ. de sent. excom. cum voluntate. & ad animū recurrendum est. 22. q. 2. is autem. & c. homines. in fin. & ideo non debet ei denegari sepultura, vt dicit in fi.

g [Fortuito casu.] quoniam præuidere non potuit. ĩ. titu. proxi. Ioannes. & cap. vlt. vnde sibi non debet obesse. 23. q. 5. de occidendis.

h [Dispensatione.] Non intelligas, quòd dispensetur cum illo, vt sepeliatur in cœmeterio ecclesiæ, sed ex dispensatione secundū quam ecclesia disponit vt corpora Christianorum sepeliantur in cœmeterijs [l], quoniam olim in campis sepeliebantur [m]. ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus.

i [Maxime.] quia idem est, etiam si hæc duo sacramenta nō recepisset, dummodo pœnitentiam receperit. & iste illa tria percepit: vt patet in integra. Ber.

TITVLVS XIIII.

De clericis pugnantibus in duello.

Alexander tertius.

Clericus iniens duellum, siue obtulerit, siue susceperit, deponendus est: poterit tamen episcopus cum eo dispensare, si mors vel mutilatio membri non sit inde secuta.

CAP. I.

Porro †si clericus alicui spōte duellum obtulerit, vel oblatū susceperit [k]: siue victor, siue victus fuerit, de rigore iuris est merito deponēdus [l]. Sed quantūcunque eius

DE CLERICIS PVGNANTIBUS IN DUELLO.

Visum est supra de torneamentis, vbi plures pugnant: nunc subijcit de duello, vbi duntaxat duo pugnant. Abbas Siculus.

Porro.] Diuiditur, quia in prima ponitur excessus punitio: In secunda dispensatio: ibi, *Sed quantumcunque.* Abbas Siculus.

Casus. Quæsitū fuit à Papa qualiter puniri deberet clericus, qui duellum alicui sponte obtulit, vel suscepit oblatum? Respōdet Papa, quòd siue victor fuerit, siue victus fuerit clericus qui duellum obtulerit vel susceperit, de rigore iuris est deponendus: veruntamen quantumcunq; excesserit, eps suus cum eo poterit dispensare, dummodo ex ipso duello homicidium vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta. Nota, q non licet clerico in duello pugnare. Item episcopus cū clerico in duello pugnante dispensare potest. Item arg. q episcopus cum clerico homicida vel membri detruncatore dispensare non potest.

k [Oblatum susceperit.] Nec offerre, nec oblatum suscipere debuit aliquo modo, quia hoc prohibitum est 2. q. 5. monomachiam. & ĩ. de purga. vulg. per totum. sed potius debet omnia mala pati, quàm huic malo vel alij consentire. 32. q. 5. ita ne. quia facere debemus quod fieri debet de iure. 22. q. 2. faciat homo.

l [Deponendus.] quia huiusmodi pugiles homicidæ existunt. ĩ. cap. prox. vnde cum ad hoc accesserit, non potest quis promoueri. 51. distin. si quis post. nec dispensatur [n] cum tali, si mors vel membrorum mutilatio fuerit subsecuta. ĩ. cap. prox. alias potest cum tali epi-

[a] Cōcilium Lateran. sub Alexan. iij. cap. 20. refertur in Panormia lib. 8. tit. 11. cap. 81. siue cap. 142. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

[b] Vide concilium Trident. sessio. 25. de reformat. cap. 19. & post Doctores hic cō sule S. Thomam, & illius Caietanum 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg. ad d. notas in hoc decretal.

[b] Licet pecunia ludere, & sponsione facere virtutis causa: vt hastam vel pilum iaciendo, saliendo, currendo, luctando, aliàs non licet: vt in l. seq. Ioā. And.

[c] Cap. vnico eod. tit. in 2. cōpilatione. Adde etiam notata in praecedenti cap. & in c. 1 supra de corpore viciatis. & notas in hāc decretalem.

[k] Hoc dictū Glossæ indistincte non est verum. Quare vide S. Thom. & Sotū 4. sent. dist. 45. qst. 2. art. 3. quæstiuncula 3.

[l] Aliās, dispensatione, aliās ita, dispensatione ecclesiæ, tradi facias, & cap. & hanc lectionem agnoscit hic Hostiensis, quam etiā habent vetustiores aliquot codicum manuscripti.

[l] Ratione spe. 13. q. 2. cū grauia. Ioan. And.

[m] Cap. 1. eodē tit. in 1. cōpilatione. & post concilium Lateraneñ. sub Alexan. iij. pat. 26. c. 5. & de sortilegio hoc duellorum genere sine quod nouissime sancitū concilio Tridenti. sessio. 25. de reformat. cap. 19.

[n] Ne ciuitas eorum pereunt sepore. C. de relig. l. mortuorū. Ioan. And.

Vide concilio Trident. sessio. 14. de reformat. cap. 7. vbi de dispensatione cum homicida.

in hoc grauis sit & enormis excessus, euadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus episcopus duxerit misericorditer dispensandum: dummodo ex ipso duello homicidium, vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta.

Celestinus tertius.

¶ *Irregularis est clericus non solum si ipse interficit per se, sed etiam si pugil ab eo datus aduersarium occidat: nec excusat consuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficiũ habendum dispensari.*

CAP. II.

HEnricus† presbyter nobis humiliter intimauit, quòd cum laicum quendam super furto in seculari placito conuenisset: quia testes sui defecerunt, pugilem secundum prauam[a] terræ cõsuetudinem introduxit, qui reum vsque adeo ictibus† vulnerauit, quòd coactus est expirare. ¶ Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem tuam respõsione huiusmodi remouemus: quòd tales pugiles homicidæ[b] veri † existunt: nec prædictus sacerdos, licet nõ ipse, sed alius pro eo in duello pugnauerit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta†. Homicidium autem tam facto[c], quàm præcepto, siue consilio, aut defensione non est dubium perpetrari: poterit tamen cum eo, circa habendum beneficium[d], misericorditer dispensari.

tali episcopus dispensare, vt infra sequitur. Ber.

H*Enricus.*] Prima pars narrat factum: Secunda prouidet: ibi, *Quia igitur.* Abbas Siculus.

Casus. Quidã nomine H. cõuenit quendã sup furto coram seculari iudice: & q̃a intentionẽ suam nõ potuit probare p testes, sm cõsuetudinẽ terræ, pugilem obtulit, q̃ aduersarium adeo vulnerauit, q̃ exinde mortuus fuit: sacerdos ille significauit hoc dño Papæ: & diœcesanus eps consuluit dominũ Papam, quid de eo sit agendum. Rñdet Papa q̃ tales pugiles veri homicidæ sunt: & pdictus sacerdos non debet in sacris ordinibus ministrare: quis non pugnauerit i duello, sed alius p ipso: homicidium enim committit tam facto, q̃ præcepto, consilio, aut defensione: tñ circa beneficium habẽdum cum dicto presbytero poterit dispensari. Nota, q̃ cõsuetudo nõ excusat aliquem à delicto. Item quatuor modis cõmittitur homicidiũ, facto, pcepto, consilio, & defensione. Itẽ nota casum, vbi eps potest dispensare in beneficio, & non in executione ordinis.

a ¶ *Prauam.*] & reprobatam. j. de purga. vulga. per totum. & 2. q. 5. monomachiam. quia Deũ tentare videntur.

b ¶ *Homicidæ.*] Vere quantum ad propositũ vel occasionaliter, vel vere quandoque, vt hic patet: & sententia lata per talem probationẽ non transit in rem iudicatam. j. de purg. vulg. c. 2. Ber.

c ¶ *Facto.*] Istis quatuor modis siue lingua siue adhortatione committitur directum homicidium. De hoc dicitur s. de homi. sicut.

d ¶ *Beneficiũ.*] 50. dist. studeat. 28. dist. presbyterum. scilicet ne cogaẽ in cleri opprobrium mendicare. 93. dist. diaconi. ibi, mẽdicat infelix clericus, & cętera.

† Aliàs Clericum verum.

† Cap. 2. eo. tit. in 2. cõpilatione. Et de materia huius decretalis, & quod non possit dispensari, vide concilium Tridentinum sessio. 21. de reformat. cap. 19.

† Dicto ictibus, decest in antiquioribus Gregorij exemplaribus, & in omnibus vetustis.

† Aliàs, vere, sed in recentioribus.

† Cap. miror. & cap. si quis viuiglium. 50. dist. & cap. qui in aliquo. 51. dist.

DE SAGITTARIIS.

¶ *Continuata est supra de torneamentis. Abbas Siculus.*

A*Rtem.*] Casus. Præcipit Papa sub interminatione anathematis, q̃ nullus debeat exercere aduersus Christianos & catholicos artem illam mortiferã & odibilem ballistariorum & sagittariorum. Nota, quòd cõtra catholicos pugnare non licet: & intellige de bello iniusto, secus de iusto.

e ¶ *Christianos.*] secus de Sarracenis, à ɜrio sensu. & intellige de bello iniusto. arg. s. de iureiur. sicut si cõstiterit 3. quoniã si iustũ esset, licitum esset pugnare. 23. q. 2. dominus. & q. vlt. vt pridem.

¶ *Gl. seq. reci. per q an per hæc verba, & ad affirmatiuã alle. duo iura. Secundo distinguit inter sententiam iuris & hominis. Tertio soluit.*

f ¶ *Sub anathemate.*] Videtur q̃ sit canon latæ sententiæ. argu. 63. dist. Salonitanæ. & j. eo qui fur. ordi. rece. cap. 2. sed secus est. Nam multũ interest, an a lege aliquid phibeaẽ sub anathemate. 30. dist. per totũ, an ab homine, & tunc vẽ q̃ sit excõicatus: vt in c. Salonitanæ. arg. ad hoc. ff. de arbit. Celsus. & l. si cũ dies. §. vlti. ff. de ɜhen. emp. l. si sciens. vt sic mitius agatur cũ lege, q̃ cum ministro legis.

† Idem sentiẽs de aliis infidelibus, & quatenus agit de bello iusto & iniusto quod illud sit, tradit B. Thomas 2. 2. q. quæst. 1. & Alfonsus Castrum lib. 2 cap. 1 de iusta hæresum punitione.

Dicas: q̃ si iudex dicat: pcipio sub pœna excõicationis, siue præcipio sub interminatione excõicationis, siue anathematis, siue sub excõicatione, vt hoc facias, non est excõicatus ptrium faciens, sed excõicandus: & c. illud, Salonitanæ. & s. de loca. c. 1. & j. de eo qui fur. ordi. rece. cap. 1. & omnia consimilia intelligunẽ cum sub conditione excõicatio lata fuit sic: Excõico quẽcũq; furtiue ad ordines accesserit: & tunc ptriũ faciens est excõicatus. De hoc dixi. s. de simo. sicut a. Ber.

TITVLVS XV.

De sagittariis†.

¶ Innocentius tertius†.

¶ *Excõicandus est sagittarius & ballistarius contra Christianos. hoc dicit.*

CAP. I.

ARtem † illam mortiferam & odibilem ballistariorum & sagittariorũ aduersus Christianos[e] & catholicos exerceri decætero sub anathemate[f] prohibemus.

TITVLVS XVI.

De adulterijs, & stupro.

¶ In Exodo†.

¶ *Stuprans virginem, tenetur eam dotare, & ducere in vxorem: & si non vult cum ea contrahere, vltra dotem corporaliter castigabitur. hoc dicit cũ cap. sequenti.*

CAP. I.

SI seduxerit quis virginem, nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit[g] eam, & habebit vxorem[h]. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta[i] modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt.

¶ Gregorius† Sipon. episcopo.

¶ *Summatũ est supra cap. proximo.*

CAP. II.

PEruenit ad nos, quòd Fe-

DE ADVLTERIJS, & stupro.

¶ *Supra visum est de homicidio, & de quibusdã artibus, ex quibus prouenit homicidium quandoque, sed quia secundũ ordinem decalogi, id est, legis antiquæ continentis decem præcepta, post homicidium sequitur adulteriũ seu mœchia, vt patet ibi, non occides, non mœchaberis: ideo post homicidiũ sumitur hic de adulterio: sed quia nomine mœchia omnis illicitus coitus censetur, ideo subijcit de stupro. 32. q. 4. meretrices.*

De hac materia habetur 36. q. 1. cap. 2. & §. cum ergo.

S*I seduxerit.*] Hoc ca. & seq. ponũt pœnã stuprãtis virginem. Abbas.

Casus. Legiẽ in Exodo, q̃ si quis virginem seduxerit nondum desponsatã, & dormierit cum illa, dotabit eam, & habebit in vxorẽ: Si vero pater puellæ eam sibi dare noluerit, dabit ei pecuniam sm modũ dotis, quam virgines recipere consueuerunt. Nota hic pœnam stupri sm antiqua tẽpora.

g ¶ *Dotabit eam.*] id est, donationem pp nuptias assignabit ei. Vel propriè ponimus, quia dabit pecuniam mulieri, quam retinebit sibi pro dote: qđ fieri potest. ff. de dona. inter vi. & vxo. si quis vxori. C. de do. cau. nõ un. l. 2. & si cum ea non contrahat, nihilominus habebit illam pecuniam, vt sequitur in littera: Si vero ante matrimonium donet ei, tenebit donatio. ff. de public. in rem act. cum sponsus. si in tempus matrimonii porrigatur donatio, non tenet. C. de donat. inter vir & vxor. quod sponsæ. s. eo. c. vlti. vbi de hoc.

h ¶ *Vxorem.*] si pater eam dare sibi voluerit, & ipsa in eum consensit, & etiam si ipse eam accipere voluerit: alias punietur. infra capitu. proxi.

i ¶ *Iuxta modum.*] qui æstimabiẽ iuxta facultates illius, & dignitatẽ puellæ. C. de epis. audi. l. penul. C. de rei vxo. act. Auth. sed q̃uis & ff. de iure do. siue generalis. 35. q. 5. nullũ. hæc olim fuit pœna in Exodo. hodie alia secundum leges, vt not. j. c. proxi.

P*Eruenit.*] Casus. Quidam Felix nomine, decepit quandã virginem stupro: quæritur, qualiter sit puniẽdus? Rñdet Papa: Si verum est, secundum legem deberet puniri: tamen aliquantulũ temperat pœnam legis, statuens, vt aut illam in vxorem accipiat: aut si noluerit, corporaliter castigatus, & communione sacramentorum priuatus, in monasterio detrudatur ad pœnitentiam peragẽdam: nec inde recedat sine licentia. Nota, q̃ pœnæ restringẽdæ sunt, non ampliandæ. Item mitius agit canon quàm lex. Item nota hic

a De hoc articulo vide hic p aliqs latissime Ioannem Annaniam.

† Sagittarijs & Ballistarijs, in ordine Barbosæ.

† Secundum in veteri cõpilatione.

† Cap. vnico eod. tit. in 1. cõpilatione.

† Exodi cap. 22. & cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione loo par. 16. cap. 292. & cap. 295. Vide B. Thomam. 2. 2. q. 154. art. 6. & Iulium Clarum lib. 5. sent. § stuprum. & de Inmidicta Ferdinandũ Vasquium lib. 1. cap. 7. controuer. vsufrequentium. & citatos in c. seq.

† Gregorius Sipontino epo lib. 2. registri epistola 41. cap. 8. indict. 11. & cap. 2. eo. tit. in 1. compilatione. Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cann. cap. 77. & Couarruuiã lib. 4. decretalium par. 2 cap. 6. §. 8 nu. 15.

1 Obseruandum est qđ adnotauit Bernardus Papiensis in c. 1. de cõmodato. in 1. cõpilatione, dicens se mirari ex textu Pentateuchi addidisse. nõ vt obseruaretur, sed vt intelligeremus, quid de hoc esset veteri lege statutũ. sed forassis voluit Raymundus, vt hic obseruet glossa.

nota hic pœnam canonicam pro stupro impositam, scilicet in monasterio detrusionem.

a ¶ *Plectendus*] scilicet vt relegetur, vel si vilis persona fuerit, verberetur. Insti. de pub. iudi. §. 2. si autem per vim hoc fecerit, capite plectetur. Insti eo. § in autem.

† Vide B. Thom. 2. 2. q. 154. art. 6. vbi late de hoc.

b ¶ *Stuprauit.*] Stuprū proprie committitur in virgine. 36. q. 1. §. 2.

c ¶ *Vxorem habeat.*] si ipsa & pater voluerit. s. c. proxi. Ber.

d ¶ *Castigatus.*] secūdū qd visum fuerit iudici: aliter s̄m leges, vt dictum est.

e ¶ *Excõicatusque.*] quo ad cōionē sacramētorū, quousq; visum fuerit superiori. finaliter tñ non compelletur eam recipere, sed quia illam decepit, ad tempos punietur.

† monasterium

† præceptio

S *I vir.*] Distinguitur. Secundum membrū: ibi, *Quòd si mulier.* Abbas Siculus.

† Alias, Arelaten. Vide cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione, & no. tis huius capitis.

Casvs. Dicit in isto cap. q̄ si vir scit vxorē suā deliquisse, quæ nō egit pœnitētiā, sed p̄manet in fornicatione, & tenuerit cū illa, reus erit peccati illius: Si vero mulier pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum reuerti: q̄ eā pp peccatum suum dimiserat, debet eam recipere, sed non sæpe. Nota, q̄ qui vxorē p̄priam adulteram detinet, seipsum adulterū reddit. Item nota arg. delicta sæpius cōmissa grauius punienda.

† Burchardus lib. 16. decret. cap. vltimo, citā tribuit concilio Parisien. cap. 3. quod non- dū inueni, refert cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione.

f ¶ *Deliquisse.*] adulterando cum alio.

¶ *Gl. seq. obycit & soluit. & ar. q̄ crimen lenocinij contrahitur.*

g ¶ *Reus erit.*] 32. q. 1. si quis vxorem. quia patronus est turpitudinis: q̄ crimen celat vxoris. 32. q. 1. c. 1. ẽ. de iureiur. quemadmodum. & C. de adul. l. 2. Vel crimē lenocinij cōmittit: & nisi denuntiet eā ad pœnitentiam, mortaliter peccat. 2. q. 1. si peccauerit. & ĩ. de iureiur. quemadmodum.

Vide Antonium Gomezium & Palaciū Rubeum super lege Tauri. 80. incip. El marido.

...lix quandam virginem stupro decepit: quod si verū est, quamuis esset de lege pœna plectendus [a], nos aliquatenus legis duritiam mollientes, hoc modo disponimus: Vt aut quam stuprauit [b] vxorem habeat [c], aut si renuendum putauerit, corporaliter castigatus [d], excommunicatusque [e], in monasterio †, in quo agat pœnitentiā, retrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione † licentia.

¶ Ex concilio Arelateñ. †

¶ *Maritus retinens adulteram coniugem non peracta pœnitentia, particeps est delicti: secus si egit pœnitentiam: non tamen debet eam sæpe recipere.*

CAP. III.

SI vir sciens vxorem suā deliquisse [f], quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit [g], & eius peccati particeps. Quòd si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virū suum reuerti, debet [h], sed non sæpe [i] recipere peccatricē.

¶ Ex concilio Parisieñ. †

¶ *Maritus propter suspicionem potest accusare vxorem de adulterio, & in accusando præfertur cæteris.*

CAP. IIII.

MAritis etiam ex suspicione [k] vxores accusare permissum est: & ipsi plus cæteris [l] de adulterio & accusare possunt, & defendere.

¶ Alexander tertius.

¶ *Ad solam mulieris confessionem, asserentis se commisisse adulterium cū sacerdote, nō debet sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio: quam si præstiterit, absoluitur; deficiens vero suspenditur ab officio.*

CAP. V.

SIgnificasti † nobis quendam presbyterum cum alterius coniuge infra ecclesiā dormiuisse, quæ se & illum cuidam sacerdoti huiusmodi delictum confessos fuisse, publice tibi detexit: & hoc ipsum idem sacerdos nomen adulteri celans [m], in præsentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cum negante adultero mulier in confessione persistat, consilium requisisti. ¶ Ideoque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens [n] adulteræ, ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ recōciliare [o] procures: Prædicto autem sacerdoti, ne (contra Apostolum) infirmorum corda mala fama ipsius percutiantur, & & ne vituperetur [p] ministeriū nostrum, neque securiores presbyteri existentes, in peccatum licentius prolabantur, cum vicinis quinque presbyteris, quos se nolle peierare cognoueris, juxta arbitrium [q] tuum purgationem indicas: quem, si purgare se poterit, in officio suo ministrare permittas: alioquin [r] ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

¶ Innocentius tertius Turoñ. † archiepiscopo.

¶ *Coniux coniugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulteriū commisisse conuincatur.*

q̄d dicit, plus cæteris, q̄a maritus īfra xl. dies potest accusare vxorem iure mariti sine metu calumniæ, postea vero non, nisi iure extranei. C. de adul. iure mariti. sed hoc hodie non videtur habere locum. ẽ. de procu. tuæ.

S *Ignificasti.*] Sacerdoti de adulterio infamato indicit̃ purgatio: quam si præstiterit, in officio dimittitur, alias ab ipso suspenditur. sic cōiter summatur. Sed ista summatio non cōtinet in se dubitationē. Secunda pars: ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casvs. Quidā presbyter infra ecclesiam dormiuit cū quadam coniugata: tandē tam mulier, q̄ presbyter ille confessi fuerūt huiusmodi peccatū cuidā sacerdoti, q̄ postmodū publice hoc detexit epō diœcesano: & hoc ipsum idē sacerdos in p̄sentia epi dixit, nomē adulteri celās: sed sacerdos ille hoc negabat, muliere ī sua cōfessione p̄seuerāte: quæsiuit eps, quid super isto negotio fieri debeat: & mandat Papa, quatenus condignam pœnitentiam mulieri iniūgat, & ecclesiam p̄ aspersionē aquæ benedictæ recōciliare procuret: & q̄a presbyter ille sup hoc non famatus, sed infamatus erat, ei purgationem indicat, s̄m qd̄ sibi visum fuerit cum vicinis presbyteris, de q̄bus non sit verisimile q̄ debeant peierare, ne populus in eo scandalū patiatur, & ne alij ad similia prolabantur: si autē se purgare non poterit, ab officio suo suspēdat eundē. Nota, q̄ confessio vnius sup eodem crimine, alteri non nocet, quāuis illa sint cōnexa, sed purgatio debet indici pp infamiā inde ortā. Item ad dictum vnius, licet alter hoc neget, ecclesia debet recōciliari. Item purgationes arbitrariæ sunt. Item deficiens in purgatione punitur.

† Cap. 6 eo. tit. in 1. cōpilatione. & post concilium Lateran. par. 50. cap. 11. Et de materia plene agit Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 73. & Paulus Grillus tract. de pœnis omnitariam. contus q. 9.

1. Cor. 8. & 2. 6. 6.

† Tullen. episcopo.

h ¶ *Debet.*] debito honestatis, & nō necessitatis, q̄a etiā post pœnitentiam posset eam accusare de adulterio. 33. q. 2. admonere.

i ¶ *Sed non sæpe.*] immo vr̄ q̄ non solum semel, sed septuagies septies. de pœnit. dist. 3. adhuc instant. ĩ. de iureiu. quemadmodū. ad fi. quare ergo dicit; sed non sæpe? Dico q̄ si mulier delinquat sæpius, maritus semper potest ei parcere si vult, & eā post pœnitētiā recipere s̄m Euangelicam doctrinā, sed ecclesia nō intercedet pro ea, ex quo aliquotiēs ei pepercit: & ideo dicit hic, nō sæpe, ne ecclesia videat̃ ei dare licentiā peccandi: & ad terrorem dr̄ etiam hoc. Item arg. delicta sæpius commissa grauius puniri. C. de epi. audi. l. 3. & ff. de re milit. l. 3. §. si tyronibus. & ff. de pœnis. l. aut damnum. §. quisquis. 25. q. 2. ita nos. & arg. 35. q. 3. extraordinaria.

M *Aritis.*] Casvs. Dicit hic, q̄ maritus ex sola suspicione accusare potest vxorē de adulterio, & plus ceteris de adulterio accusare & defendere potest. Nota, q̄ maritus p̄fertur aliis in accusatione adulterij ꝯ̈ vxorem. Item crimen adulterij est publicum.

† Vide Alciatū post Bartol. in l. 2. §. fin. ff. eod. & Panormitanū in cex literis supra de præsumpon.

k ¶ *Ex suspicione.*] violēta: scilicet. 32. q. 1. dixit Dñs. ex temeraria enim non licet: de qua intelligitur. 2. q. 1. primo semper.

l ¶ *Plus cæteris.*] 32. q. 1. apud misericordē. §. publico. Vel intellige

m ¶ *Celans.*] & bene. ĩ. de of. ordi. si sacerdos 3. & ff. de quæstio. l. 1. §. qui quæstionem.

† Et infra de pœn. omnis. de cessi. penia. diletus. in an. And.

¶ *Glossa sequens arg. & signat contrarium.*

n ¶ *Præfata imponens.*] arg. q̄ licet aliqua duo sint cōnexa, q̄uis cōstet de vno, nō tñ de alijs. 2. q. 5. interrogatū. ff. ad leg. Iul. de adult. denūtiasse. §. q̄rit. & ff. de libe. can. duobus. & l. liberis. §. si duo. arg. contra. ĩ. de offic. delega. præterea. & cap. prudentiā. ad fin. Ber.

o ¶ *Reconciliare.*] Quis debeat reconciliare ecclesiam & qualiter, dicitur ĩ. de conse. eccl. vel alta. aqua.

p ¶ *Ne vituperetur.*] sic 2. q. 5. si mala fama.

¶ *Glossa sequens obycit & soluit.*

q ¶ *Iuxta arbitrium.*] & sic huiusmodi compurgationes arbitrariæ sunt. 2. q. 5. omnibus vobis. & ĩ. de purga. can. ex tuarū. Sed quare compellit iste ad purgationem pp confessionem mulieris, ꝯ̈ illud. C. de adult. & si crimine. cum no infamet apud bonos: nam leues sunt q̄ mala credunt, q̄ probari non possunt. 11. q. 3. in cunctis. Di cas, q̄ iste infamatus erat de muliere illa, aliàs non indiceret̃ illi purgatio propter dictum illius, quia etiam dicta paucorum non infamant. ĩ. de accusa. inquisitionis. ad fi. Lau.

r ¶ *Alioquin.*] Nota deficientem in purgatione puniri. ĩ. de simo

de hoc

de hoc.& c. insinuatum.& j.de purga.cano.cum P.

I *Ntelleximus.*] Mulier petens restitutionem mariti, repellitur p exceptionem adulterij manifesti:nisi & ipse vir adulteratus fuerit,& probetur.hoc dicit.Diuiditur.Primo facti narratio: Secundo iudicis datio: ibi, *Quocirca.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidā S. nomine vxorem suam nomine Elizabeth à se remouit: illa cū alio adulterium cōmisit:dioecesanus epūs hoc audiens, eam & adulterū excōicauit: quæ tandē adultero abiurato absolutione recepta virū suū sibi restitui postulauit: ille obiecit sibi adulterium, & q ab eo spōte recesserat.& ideo restitutionem petere nō valebat: quod mulier negans replicauit, q & ipse fuerat fornicatus: ad hæc probanda testes fuerunt inducti: & vir testes induxit ad reprobādos testes mulieris, p quos adulterium viri probare volebat:quæsitum fuit à Papa quid in hoc negotio sit agēdū: mandat Papa dioecesano epō, quatenus ipsum recipere cōpellat eandem,nisi constiterit mulierem prædictam adulterā esse, vel p euidentiam rei,vel p cōfessionem mulieris, cessante etiam probatione adulterij, qd vir dr commisisse: Si autē de fornicatione constiterit mulieris,cum cōstet virum adulterium cōmisisse,& paria delicta mutua compensatione tollant,nihilominus cōpellat eundē,vt eam recipiat, & maritali affectu pertractet: nisi testes mulieris p quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobati: alioquin mulieri silentium imponat. Nota hic q ꝯ exceptionem doli dať doli replicatio.Itē aliquid dr constare rei euidentia, vel confessione legitima. Item confessioni mulieri statur, cum agiť ad tori separationem. Item ius matrimonij in vtroque scilicet viro & muliere pari modo cōsistit. Item compensatio admittitur in criminibus, quia paria delicta, & cetera.

[a] Cap. 2. eo. tit in 3. cōpilatione. Et præter Ioannē Andream hic, vide Couarruuiam in epytome lib. 4 decretalium par. 2. cap. 7. §. 1.

CAP. VI.

INtelleximus†, quòd cum S. laicus H. vxorem suam à maritali consortio depulisset, dioecesanus eorum audiens eandē cum quodam adultero fornicari, eam & illum vinculo excōmunicationis astrinxit: quæ tandem adulterum abiurans, absolutione recepta, corā episcopo memorato, prædictū virū sibi restitui postulauit: at ille, obiiciens ei adulteriū, & quòd ab ipso non expulsa, sed spontanea[a] recessisset, restitutionē sui proposuit minime faciendam: quod mulier inficians, replicauit in ipsum, quòd fuerat fornicatus[b]: & infra. ¶ Quocirca mādamus, quatenus (nisi tibi constiterit, vel per euidentiam[c] rei, vel per confessionē[d] legitimam mulieris, quòd adulterata sponte† fuisset) adulterij etiam quod vir dicitur commisisse, probatione cessante[e], ipsum recipere compellas eandē. Quòd si prædicto modo de mulieris fornicatione constiterit, (nisi testes, per quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobati, cum matrimonij ius in vtroque læsum† consistat, & paria delicta mutua compēsatione[f] tollantur) nihilominus eum cogas, vt eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin[g] mulieri silentiū imponere non postponas.

† Dicti o. sponte, desūt in nonnullis codicibus Vaticanis, & in plerisque alijs.

† Dictio, læsum, deest in nonnullis exemplaribus Vaticanis, & in multis alijs.

¶ Idem episcopo Ambianeñ†.

† Ambiañ.

¶ *Non debet separari matrimoniū, quo ad torū, propter adulteriū, quādo ambo coniuges fuerunt adulterati.*

CAP. VII.

TVa† fraternitas requisiuit, vtrum aliquo denegante vxori suæ in adulterio deprehēsæ debitū coniugale, si postmodum ipse cū alia perpetret adulteriū manifeste, cogi debeat, vt eandē maritali affectione pertractet: [& infra†]. ¶ Super quo tibi respondemus, quòd comparia crimina compensatione mutua deleantur, vir huiusmodi fornicationis[h] obtentu, suæ vxoris nequit consortium declinare.

T *Va fraternitas.*] Adulteria coniugum mutua cōpensatione tolluntur. *Hoc dicit.* Vel sic. Non potest maritus consortium vel cohabitationē vxoris declinare propter adulterium, si & ipse fuit adulteratus. Secunda pars; ibi, *Super quo.* Abbas.

CASVS. Si aliquis deprehendit vxorem suam in adulterio, pp qd negauit ei debitum coniugale, postmodum cum alia cōmisit adulterium manifeste: quæritř, vtrum vir cogi debeat eandē recipere in vxorē? Rñdet Papa q cum paria crimina mutua cōpensatione deleanť, vir pretextu fornicationis huius, neqꝫ vxoris cōsortiū declinare. Nota, q delictum superueniens rei iudicatę affert præiudiciū. Itē paria delicta mutua cōpensatione deleni. Et sic nota, q cōpensatio admittiť in delictis; & hoc intelligunt qdam quo ad exceptionē & replicationem, aliter nunquam.

† Cap. 2. eo. tit. in 3. cōpilatione. Præter Couarruuiā præcedenti cap. citatum, vide Dominicum Sotum lib. 4. sent. distin. 36. q. vnica art. 3. & 4. ex quibus intelligentur etiā glossam hic.

¶ *Glo. seq. voci. per duas quæstiones. alleg. 6. iura. voci. ops. Io. Zriā, & quatuor ipsius motiua: tenet primum, & remittit.*

[h] ¶ *Fornicationis.*] in hoc fuit dubitatio, an delictum superueniens rei iudicatę de iure vel facto afferat pīudiciū: Videtur q sic, vt hic patet. Et ex hac decretali vř, q eo ipso q alter coniugum fornicať, reliquus possit ei debitū denegare: qđ verū est si publice forniceť, & si postmodum alter publice forniceť, alter recuperet seruitutem amissam ex delicto alterius: vt hic patet, & ŝ.de diuor.ex litteris.& sic paria delicta mutua compensatione tolluntř, vt ŝ.c. proxi. Et ita solo facto, licet nō sit lata sentētia de adulterio, adulteriū priuat iure petēdi debitū, nec alter ei teneť reddere debitū: qa vbi nulla petitio, nulla mora.ff. de verbo.oblig. si pupillus. & si tunc reddit debitū, sibi pīudicat, vt eā postea accusare nō possit. 32. q. 1. c. 1. 2. 3. & 4. ff. de adul. si vxor. §. vlt. Sed si ad mādatum ecclesię reddat debitū, tunc non vř obstare, quin possit postea eam accusare de adulterio, arg. ŝ. de resti. spolia. litteras. §. pen. & licet vxori adulterę vir debitum reddere nō teneať, expellere eā de sua domo auctoritate ppria nō debet, etiā si sit notoriū crimen eius. ŝ. de diuor. porro. arg. Sed ꝯtriū puto, q possit eā repellere a se: qa ex quo notoriū est crimen suū, priuata est iure qđ habebat in viro. ŝ. de diuor. significasti. & dotē suā amisit. ŝ. de dona. inter virū & vxo. plerunqꝫ. Hug. dixit, q nunq̄ adulteriū priuat aliquem iure petendi debitum, sed tantū sententia ecclesiæ, vnde pendēte lite teneť debitū reddere alter alteri. arg. ŝ. vt lite pen. laudabilē. & 8. q. 4. nonne. 15. q. vlt. c. vlt. 33. q. 2. seculares. qa pœna non est inferenda nisi per iudicem. 33. q. 2. cap. fine. §. in hoc. sed hoc intelligo qñ crimen non est notoriū: qđ patet p concor. Item vt dixi, ex hac decre. habeť, q pp superueniens delictum renascatur seruitus amissa, etiam si sententia lata sit pp adulterium. ff. de adul. l. adulterium. ŝ. de iureiur. tua 2. & ŝ. de diuor. ex litteris. nam iniuria remissa renascič ex delicto. 15. q. 7. c. 1. de pœni. dist. 3. c. nihil. §. ex psona. In quibusdā libris est verbū illud in sequenti. §. hac auctoritate. & sentētia à qua nō est appellatū, reuocač. ŝ. de frigi. & malefi. fraternitatis. j. de purg. vulga. c. 2. Io. dixit[a], q sentētia nō retractač pp delictū superueniēs. arg. ff. de itine. actuqꝫ priua. nec enim. qa actio semel extincta amplius non renascitur. de consecra. dist. 4. quæris. ff. de solu. q res. §. arcā. nec ꝑtextu noui auxilij retractač sententia. ŝ. de re iudi. inter monasteriū. vnde cum seruitus sit sublata, nō fit iniuria alteri per fornicationē alterius. 32. q. 7. quemadmodū. sed si sententia nō sit lata, tunc renascitur. Et iura prædicta intelligenda sunt; q iudex ex officio suo eos adinuicem restituat. Quod prius dictū est allegando, verius credo, scilicet q illa possit petere virū non obstante sententia: quia vir illi sententiæ renuntiauit adulterando post sententiam. De hoc dictum est in c. ex litteris. de diuor. Ber.

† Hæc duo verba & infra: desunt in omnibus antiquioribus codicibus, & in veteri cōpilatione, vnde cōstat nihil. hæc omissa Raymūdū.

[a] Casus fuit hæc glo. & Goffr. loco an. And.

[a] ¶ *Spontanea.*] Licet mulier de domo viri sui sponte recedat, si tamen volens redire non fuerit admissa, intelligitur spoliata ff. de acquir. possess. clam possidere. §. qui ad nundinas. Insti. de interdi. §. quinetiam. & ideo audienda est.

[b] ¶ *Fornicatus.*] Et ad hoc testes induxit: ad quos reprobandos maritus alios induxit: vt ſ. sequitur.

[c] ¶ *Euidentiam.*] puta, quia publice fuit fornicata, vel filium inde habet testem. 28. dist. priusquam. & ŝ. de diuor. significasti. & ŝ. de accusa. euidentia. & ŝ. de cohabi. cler. & mulie. c. vlt. & j. c. proxi.

[d] ¶ *Confessionem.*] factā in iure: vt ŝ. de coha. cle. & mulie. c. vlti. & sponte: quia si compulsa, nō obesset. 31. q. 2. Lotharius. & sic cōfessio sola sufficit ad tori separationē: vt hic, & ŝ. de diuor. ex litteris.

[e] ¶ *Cessante.*] eo enim probato, dolus dolo compensabitur, vt sequitur hic: & infra. c. proxi. & ŝ. de diuor. significasti.

¶ *Glo. seq. alleg. 5. concor. signat contrarium. & remittit. demum subdit sex casus, in quibus coniunx coniugi non opponit adulterium.*

[f] ¶ *Mutua compensatione.*] sic ff. solu. ma. viro atqꝫ vxore. ff. de cōpensa. si ambo. ff. de do. si duo dolo malo. & ŝ. de exce. cū ecclesia. ilicę. & 32. q. 6. nihil. arg. ꝯ. ff. de doli except. apud Celsum. §. Marcellus. Qualiter ꝯtrium illud sit intelligendum, dr. ŝ. de except. dilecti. vir enim vxori obiicere adulterium nō potest, si ipse est in simili delicto: vt hic patet. Item si eam tradidit adulterandā. ŝ. de eo qui cogno. consang. vxo. suæ. discretionem. Item si violenter fuerit oppressa. l. ff. ad leg. Iul. de adul. vim passam. Itē si ignoranter cognita fuisset ab alio, quē crederet virū suum fraudulenter. arg. 34. q. 2. in lectum. Itē si credens virum absentē mortuū esse, alij nupserit. 34. q. 2. cū per bellicam. Item si post adulterium reconciliauerit eam sibi. ŝ. de iureiu. quemadmodum. & 23. q. 4. si illic.

Etiā si opprimitur, quia mādante viro, cum vir mandasset, vt fugeret, vt notat ex Bartolo Ioānes Andr. hic.

[g] ¶ *Alioquin.*] id est, si constiterit de adulterio mulieris, & nō viri.

DE RAPTORIBVS ET INCENDIArijs, & violatoribus ecclesiarum.

¶ *Quia inter cætera præcepta decalogi scribitur: Non occides: non mœchaberis, non furtum facies, &c. sic post mœchiam sequitur prohibitio furti, merito subdit de furto: Sed quia rapina partim se habet ad mœchiam, cũ scilicet rapitur mulier, partim se habet ad furtũ, cum committitur in alijs rebus, merito interserit hanc rubricam de raptoribus: & quia frequenter committuntur in hoc delicto incẽdia, & violationes ecclesiarum, ideo de his subijcit in eadem rubrica. Abbas. De hac materia, habetur 14.q.5. & q.6. & 16.q.1. in multis. cap. de pœni. dist. 1. vulgaris. & 50. dist. aut facta. de conse. dist. 5. discipulos. De crimine raptus tractatur 36.q.1. per totũ. 26.q.2. 3. sed conceditur. vsque ad finem quæstionis.*

TITVLVS XVII.

De raptoribus & incẽdiarijs, & violatoribus ecclesiarum.

¶ Ex concilio Meldeñ. †

¶ *Ratione rapinæ sortitur quis forũ non sui iudicis, & ab eo poterit puniri, proprio iudice suffragante.*

CAP. I.

De illis autem, qui de loco ad locum iter faciũt, & ibi rapinas, & deprædationes peragunt: Placuit, vt ab illius loci prælato excommunicentur [a]: nec ante ex parochia illa exeant, quàm digne, quæ perpetrarunt, emendent: quorũ excommunicatio proprio episcopo significanda est, ne eos recipiat antequam illuc redeant, vbi rapinã fecerint †, & omnia plene emendent.

¶ Eugenius tertius.

¶ *Manifestus raptor vel ecclesiæ violator si restituit, vel de restituendo cauet, in vita & in morte ad pœnitẽtiam & ad sepulturam admittitur: si vero noluit cauere cum posset, & in morte non potest, clerici eius sepulturæ interesse non debent: & clerici interessentes vel iniungentes pœnitentiã contra hanc dispositionem, deponuntur ab officio & beneficio.*

CAP. II.

Svper †eo vero: & infra. ¶ Statuimus, vt quicunque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, siue in ecclesiarũ violatione, manifeste fuerit deprehensus: nisi prius ablata restituat, si poterit [b]: vel emendandi firmã & plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur [c]. Si vero vsque ad obitũ in contumacia sua durauerit, & in extremis positus remedium pœnitentiæ humiliter postulauerit: si emendationem [d], vel emendandi securitatem præstiterit, ei pœnitentia & sepultura ecclesiastica concedantur. ¶ Qui autem in sanitate obstinata mente non pœnituerit, vel emendauerit, & in morte securitatem præstare nequiuerit, solemnitas pœnitentiæ parum prodesse [e] videtur, sicut credimus: sed †de peccato cõ-

De illis.] Raptor ab illo epo punitur, in cuius diœcesi rapinam commisit, & iudex domicilij suffragatur. Primo ponitur excessus: Secundo pœna: ibi, *Placuit*. Abbas Siculus.

Casvs. Cõtingit aliquando, quod aliqui de vno loco ad alium iter faciũt, & ibi rapinas & deprædationes cõmittunt: quæsitum fuit in concilio, à quo puniri debeant: placuit cõcilio, vt à Prælato illius loci in quo delinquũt, excommunicentur, nec antea de parochia exeant, quàm satisfaciant, & eorũ excõicatio proprio epo intimanda est, ne illos recipiat, anteq̃ redeant illuc, vbi rapinam commiserunt, & omnia emendent. Nota quod ibi crimen puniri debet, vbi quis deliquit. Item ratione delicti sortitur quis forum.

¶ *Glo. seq. pro foro delicti inducit quinq; iura, ponit opi. quã reprobat, & dat generalem doctrinã, à qua casum vnũ excipit. & subdit op. Hug.*

a ¶ *Excõicentur.*] quia ratione [1] delicti facti sunt de foro illius, & ibi possunt conueniri. 3.q.6.c.1. & 6.q.3. placuit 2. & ĩ. de foro compet. postulasti. & cap. vlti. vbi de hoc. & C. vbi de cri. agi opor. Authẽ. qua in prouincia. Dicebãt quidam, quod vbi quis crimen cõmittit, ibi debet conueniri, sed causa terminabitur per suum iudicem. arg. ff. de custo. & exhi. re. de militibus. sed hoc non est verũ, immo iudex illius loci vbi deliquit, potest clericum condemnare, sententiã tñ executioni mandabit per epm proprium. ĩ. de foro compe. postulasti. nisi velit iudici illius deferre, vel ipsum remittat ad illũ condemnandum, sicut dr̃ de metropolitano, quod potest absoluere excõicatum à suo epo, nisi velit ei deferre. ĩ. de sent. excom. per tuas. Nec dr̃ ferre sententiam in alienũ subditũ, sed in suum ratione criminis, vt dicunt plures concordantiæ. & hæc sententia bene probatur per hanc decre. quia etiã debent redire illuc, vbi delinquunt. Et est arg. ad hoc in Auth. vt nulli iudic. §. si vero quis cõprehensorũ. coll. 9 q. de hoc optime dicit, & concor. cũ hac decre. Tamẽ si crimẽ facile fuerit, potest de illo cognoscere suus iudex: Si vero graue fuerit crimẽ, remittitur [2] vbi deliq. ff. de re mili. desertorẽ. in princip. ab hac tñ generalitate excipit quilibet superior: quia vbicunq; crimen cõmittit, non potest iudicari nisi à Papa, si agat ad depositionẽ. Quid si crimen tale est quod non inducat depositionẽ? Dicit Hug. quod potest iudicari à suo maiori, & nõ ab inferiori, si crimen cõmittat in sua parochia. Sed si archieps cõmittat tale crimen in parochia alterius archiepi, vel epi suffraganei alterius archiepi: dixit Hug. quod possit tunc iudicari ab illo archiepiscopo vel epo. argu. ad hoc. 96. dist. duo. vbi [3] Ambrosius ratione criminis commissi in sua parochia excommunicauit Imperatorem: quod aliàs non auderet.

Svper eo.] Quattuor sunt partes: Secunda: ibi, *Si vero*. Tertia: ibi, *Qui autem*. Quarta: ibi, *Quid si*. Prima tractat de satisfactione in vita vel in morte: Secunda de satisfactione in morte: Tertia de volente satisfacere in morte, sed non valente: Quarta de pœna imponenda transgressoribus. Abbas Siculus.

Casvs. Statuit Eugenius Papa in hac decretali, vt quicunq; rapinam fecerit violẽter: siue in ecclesiarũ violatione manifeste fuerit deprehensus, pœnitẽtia sibi denegetur, nisi prius ablata restituat, si poterit, vel saltẽ emendandi securitatẽ præstiterit: Si vero in cõtumacia sua vsq; ad obitum durauerit, & in extremis positus pœnitẽtiã postulauerit, si satisfecerit, vel emendãdi securitatẽ præstiterit, ei pœnitẽtia & sepultura ecclesiastica concedatur. Tertio dicit, quod qui in sanitate obstinata mẽte nõ pœnituerit, vel emẽdauerit, & in morte securitatẽ emẽdãdi præstare nequiuerit, pœnitentia parum sibi prodesse vr̃: Sed si de peccato contritus fuerit, viaticum non negetur, ita tamẽ quod nullus clericorum sepulturæ suæ intersit, nec eius eleemosynam quisquam accipiat: Quarto refert se ad primum casum, vt si aliquis clericorũ contra hæc in vita vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturę interesse, vel eorũ eleemosynas accipere præsumpserit, vel particeps huius rapinæ fuerit periculũ sui ordinis patiatur, & careat ecclesiastico beneficio. Nota casum in quo pœnitentia denegatur. Item non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si restitui possit. Item ad terrorem clerici non debent interesse sepulturæ violenti raptoris, vel violatoris ecclesiarum, nec illorum eleemosynas accipere debent. Item clerici nõ debent interesse sepulturæ illius, qui in mortali decedit, nec eleemosynas illius accipere.

¶ *Glos. seq. primo obijcit textui: secundo ipsum condemnat: tertio dat duas solutiones, & secundam approbat.*

b ¶ *Si poterit.*] Bene dixit, si poterit, quia inanis est actio, &c. ff. de dolo, nam is. & ĩ. de restitu. spolia. olim 2. & ĩ. de solu. Odoardus. ĩ. de homicid. sicut dignum. & ĩ. de vsu. cum tu. & 14.q.6. si res. & impossibilium nulla est obligatio. ff. de reg. iur. impossibiliũ. & 23.q.4. Nabuchodonosor.

c ¶ *Denegetur.*] arg. contra: quia si aliquis pœnitentiam petat de aliquibus criminibus, & non de quibusdã, pœnitentia tñ non est ei deneganda 3. ĩ. de pœnit. & remis. quod quidam. & 26.q.6. cognouimus. & de pœni. dist. 3. §. vlti. arg. contra 24. q.2. legatur. & de pœni. dist. 3. sunt plures. Quidam dicũt, quod hoc statutum fuit ad terrorẽ, vt denegetur pœnitentia de omnibus, nisi de illo satisfaciat, quia talis pœnitentia non est fructuosa. Alij dicunt, quod melius vr̃, quod super illo crimine tãtum denegabitur pœnitentia, sed sup alijs imponetur: & licet non sit fructuosa quo ad vitam æternã, valebit ad minus supplicium subeundum. de pœni. dist. 3. §. vlti. cap. vlt.

d ¶ *Emẽdationem.*] 14.q.6. si res. 17.q.4. si quis clericus. & 23.q. vlti. si quis membrorum. & cap. pessimam. & de pœni. dist. 5. falsas.

e ¶ *Parum prodesse.*] Hoc quantũ ad pœnam temporalẽ, quæ pro peccato debet. Duplex enim pœna [4] pro quolibet peccato debetur, æterna, & tẽporalis: & hæc æterna sola cordis cõtritione remittit. de pœ. dist. 1. § prin. & 26.q.6 cognouimus. & tẽporalis, quæ exteriori satisfactione remittit: quæ satisfactio si in hac vita nõ fuerit cõpleta, in purgatorio cõplet. arg. 23.q.5. quid ergo. & ita solemnitas pœnitentiæ parum prodest quo ad pœnam purgatorij, valebit tamen quo ad vitam æternam, si de peccato contritus fuerit.

a ¶ Via-

† Concilii Meldensis cap. 2. si referat Burchardus lib. 11. decret. cap. 45. & Iuo par. 14. cap. 109. habetur cap. 1. eod. tit. in 1. cõpilatione, & apud Gratianũ sine palcam 6.q. 3. cap. vlt.

Vide citatos super glossa.

¶ fecerunt

[1] De materia huius glossę præter doctores in c. postulasti. & l. c. vlt. sit per. de foro compet. & in Authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. vide Couarruuiã in practicis quęstionib. cap. 11.

[2] Vbi & quando locum habeat remissio in delictis præter Couarruuiã paulo ante citatũ, vide Guidonem Papæ decisione 201. incip. in remissione. & Iulium Clarũ in pract. crim. q. 38. vbi latissimo.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. cõpilatione, & post concilium Lateraň. sub Alexandro iij. par. 34. cap. 1.

Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. cap. 8. & 99.

¶ In recentioribus non sed de peccato contrito corde viaticum, & c. verũ in omnibus manuscriptis habetur vt est impressum absque voce, corde.

[3] De hic errore vide R. Thom. 3. par. q. 86. art. 3. Sotũ 4. sent. dist. 15. q. 1. art. 1.

[4] De materia huius glossæ consule theologos lib. 4. sent. dist. 15. & ibi præ alijs Sotum q. 1. art. 4.

a ¶ *Viaticum.*] quod omnibus pœnitentibus est dandũ. ĩ. de pœni. & remis. qđ in te. & 26. q. 6. si qs de corpore. 50. dist. pœnitentes.
¶ *Glossa sequens veri. potest per modum obiec. & remissionis.*
b ¶ *Pœnitentias dare.*] Hoc referas ad primam partem capituli de illis, q nec in vita nec in morte satisfacere volunt, & possunt: istis deneganda est pœnitẽtia in fine, & alia ecclesiastica sacramenta, cũ in mortali decedant: eo saluo, qđ dixi primo, cum petunt in vita pœnitentiã de alijs criminibus: & oblationes taliũ non sunt accipiẽdę. ĩ. de vsu. quia in omnibus. & 17. q. 4. miror. 90. dist. cap. 1. & 33. q. 2. latorem. Ber.
c ¶ *Sepulturæ.*] Hoc referas ad vltimam partem capituli de illis, q in morte pœnitent, sed satisfacere nõ possunt: illis ergo denegatur sepultura, id est, clerici non debẽt interesse, sed cœmeteriũ eis nõ denegat: ad terrorem potius aliorũ, vt alij cum possint satisfaciant timore huiusmodi pœnæ: sed eis nõ nocet. sic ĩ. de tornea. c. 1. vbi de hoc. & arg. q cui concedit qđ est maius, non concedit qđ est minus: vt ibi dictũ est. Ber.

trito viaticum[a] non negetur: ita tamen, vt nullus clericorũ sepulturæ illius intersit, nec eius eleemosynam præsumat accipere. ¶ Quòd si qui presbyterorum vel clericorũ contra hoc in vita vel in morte pœnitẽtias dare[b], aut sepulturæ[c] interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentauerint, seu huiusmodi rapinæ participes inuenti fuerint: ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & ecclesiastico beneficio careant.

¶ Ex concilio Lateran.†

¶ *Excõmunicari debent, qui capiunt vel spoliant fideles ex iusta causa nauigantes. hoc dicit primo. Excommunicati sunt spoliãtes naufragium patiẽtes, nisi ablata restituant. hoc secũdo.*

CAP. III.

Excommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, vel aliis honestis[d] causis nauigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. ¶ Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes, (quibus secundum regulam fidei[e], auxilio esse tenentur) damnata † cupiditate spoliant rebus suis: nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint[f] subiacere[g].

† Ex concilio Lateran. sub Alexandro iij. cap. 24. §. excommunicationis quoque. & c. 2. eo tit. in 1. compilatione. concordat processus Bullę In Cœna Domini, q singulis annis legitur.

‡ Vide clarius in c. 1 supra de torneamentis.

† damnãda in concilio.

E ¶ *Xcõicationi.*] Duæ sunt partes, prout duo sunt dicta: secũda: ibi, *Illi etiam.* Abbas.

Casus. Statuit Lateranẽ. cõcilium, q illi qui spoliare præsumũt Romanos, vel alios nauigio vectos pro negotiatione, vel aliis iustis causis, excõicentur: Secũdo dicit, q illi, q spoliant Christianos naufragium patientes (quibus potius auxiliũ pręstare deberent) nisi ablata restituerint, excõicationi ipso facto se nouerint subiacere. Nota q qui spoliant patientes naufragium, sunt excõicati, cũ nõ sit afflictis addẽda afflictio.
d ¶ *Honestis.*] vt 24. q. 3. si qs Romipetas. ĩ. de treu. & pa. c. 2. Ber.
e ¶ *Regulam fidei.*] illã scilicet, diliges ꝓximũ tuũ sicut teipsum. de pœn. dis. 2. charitas. & 1. dist. humanũ genus. & 50. dist. pŏderet.
f ¶ *Nouerint.*] & hic qui ꝫ hoc faciunt, sunt ipso iure excõicati, & tenentur infra annum in quadruplũ. C. de fur. in eum. ff. de incen. rui. nau. l. 1. & furtum isti committũt. ff. de acquir. rerum do. qua ratione. §. vlti. Nec fiscus etiam sibi aliquid vendicet in calamitate alterius. C. de naufra. l. 1. lib. 11. communiter tamẽ damnum nauis resarciet. ff. de incen. rui. nau. l. ratis. Lau.
g ¶ *Subiacere.*] post admonitionẽ, vel postquam fuerint in mora, cum possunt restituere, & non restituunt.

¶ Alexander iij. Panormitano archiepiscopo.

¶ *Ex principis delegatione possunt Prælati de raptu, & alijs criminibus iudicare, pœnam tamen sanguinis infligere non possunt.*

CAP. IIII.

In † archiepiscopatu tuo quandoq; Sarraceni, mulieres Christianas & pueros rapiunt, & eis abuti[h] præsumunt: & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cum autem excessus huiusmodi rex Siciliæ tibi, & aliis episcopis commiserit[i] puniendos: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd tales in iurisdictione tua existentes, pecuniaria poteris[k] pœna mulctare, & etiam flagellis[l] afficere: ea moderatione adhibita, quòd flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. Si vero ita fuerit grauis excessus, quòd mortem, vel detruncationem mẽbrorũ debeant sustinere, vindictã reserues[m] regiæ potestati.

I ¶ *N archiepiscopatu.*] Cõis diuisio: Secunda: ibi, *Consultationi.* quæ distinguit: & ẽm membrũ prosequitur: ibi, *Si vero.* Abbas Siculus.

Casus. Rex Sicilię commiserat archiepõ Panormitano, & aliis epĩs, excessus Sarracenorũ puniendos: contingebat enim aliquãdo, q Sarraceni mulieres Christianas & pueros rapiebãt, & eis abutebant: & quosdã occidere nõ verebant: quæsiuit archieps, qualiter huiusmodi excessus puniret? Rñdet Papa, q tales existentes in iurisdictione illius, pecuniaria pœna poterit punire, & etiam flagellis afficere, ita tamen q flagella in vindictam sanguinis non transeant: Si vero ita fuerit grauis & enormis excessus, q mortem vel truncationem membrorum debeant sustinere, vindictam illam regi reseruet. Nota, q princeps Prælatus ecclesiarum causas criminales delegare potest, vbi pœna sanguinis non sequitur. Et sic nota quòd clerici pœnam sanguinis inferre non debeant.
h ¶ *Abuti.*] Propter illud vitium ira Dei venit in filios diffidentiæ. ĩ. de excess. pla. clerici. sic 56. dist. si gens Anglorũ. q a non sic homines fecit Deus, vt se illo vterentur modo. 32. q. 7. flagitia.
i ¶ *Cõmiserit puniendos.*] Delegare potest princeps prælatis ecclesiarũ causas criminales, vbi causa sanguinis nõ sequit: vt hic. 23. q. 8. sæpe. Iudices vero in causis, vbi etiã pœna sanguinis infertur, clerici[‡] institui nõ debent. ĩ. ne cle. vel mona. sed nec. & cap. clericis. & cap. sententiam.
k ¶ *Pecuniaria poteris.*] Cõmutando pœnã statutam, q est pœna capitis. ff. ad legẽ Cor. de sica. l. 3. §. penult. & C. de adul. cum vir. C. de rap. virg. l. 1. & in Authen. vt non lux. ꝯ na. colla. 6. Quòd iudex vnam pœnã in aliam mutare possit, est ad hoc arg. ff. de his q not. infa. quid ergo. §. pœna. & C. eo. tit. eti seuerior.
l ¶ *Flagellis.*] 14. q. 6. c. 1. 12. q. 2. fraternitas. & 5. q. 5. illi qui. ita q flagella ad sanguinem non ꝓcedant. 23. q. vlt. his à quibus. & c. seq.
m ¶ *Reserues.*] cum sis delegatus. Si vero habes iurisdictionẽ tẽporalem, demandes eam alicui, cui hoc cõpetat: quod licet ẽm canones. 23. q. 4. illud. sed non ẽm leges, nisi quando proficiscit. ff. de offic. proconsul. solent. & ff. de offi. eius cui man. est iurisd. l. 1. Omnia vero hodie cõmitti possunt præter vltimũ supplicium, aut membri abscisionem. in Auth. de colla. §. ad hoc adhibemus. coll. 9. Lau.

‡ Vide S. Thomã 2. 2. q. 154. art. 11. & 12. ibidem glosse per Caietanum.

‡ Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione & post concilium Lateran. par. 10. cap. 48.

De intellectu Eymericus in Directorio inquisit. par. 2. q. 46. nu. 11. & Couarruuias lib. 3 variar. resolut. cap. 32.

‡ Vide Petrum Duazi pract. crim. canon. cap. 56.

¶ Idem Claremonten.† episcopo.

¶ *Incendiarius ecclesiæ in morte pœnitens & absolutus, in cœmeterio sepelietur: & hæredes compelluntur ad satisfaciendum iuxta facultates defuncti. hoc dicit.*

† Claromõtẽ. sed vt plurimũ legitur, Claromon.

CAP. V.

In † litteris tuis cõtinebatur, quòd cũ H. multis fuisset criminibus irretitus, qui ecclesiarũ incendiũ diabolo[n] instigante commiserat: tandem in ægritudine constitutus, accepta pœnitentia de commissis, per manum capellani sui fuit à sententia anathematis[o] absolutus: sed moriens ecclesiasticam sepulturam habere nequiuit.

‡ Cap. 6. eo. tit. in 1. compilatione & post concilium Lateran. par. 14. cap. 1.

Vide Bernardinum Diaz i pract. crim. canon. cap. 98. addit. Iulii Clari pract. crim. sue §. finali q. 48. & q. 77.

I ¶ *N litteris.*] Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Quapropter.* Abbas.

Casus. Quidã H. nomine multis criminibus fuerat irretitus, qui ecclesiarum incendiũ diabolo instigante cõmiserat: vnde fuerat excõicatus: tandem in ægritudine constitutus, accepta pœnitẽtia de commissis, ꝑ capellanũ suum fuit ab excõicatione absolutus, sed eo mortuo sepulturam ecclesiasticam habere non potuit: quæritur quid iuris sit? Mandat Papa, quatenus si est ita, corpus illius in cœmeterio sepeliatur, & hæredes eius monendi sunt & cõpellendi, vt illis quibus ille dãnum dedit ꝯ iustitiam per incendiũ vel alio modo, secundum facultates defuncti satisfaciant, vt sic à peccato valeat liberari. Nota q simplex sacerdos in necessitate potest absoluere à maiori excommunicatione, de qua alias absoluere non posset. Item hæredes tenentur ex delicto defuncti, etiam si ex illo delicto ad eos nihil peruenerit. Item nota hic arg. ex delicto defuncti hæredes non teneri vltra facultates, vel vires hæreditatis defuncti.
n ¶ *Diabolo instigante*] 17. q. 4. si quis suadente.
o ¶ *Anathematis.*] Quod bene potuit in extrema necessitate[‡], 17. q. 4. si quis suadente. & 26. q. 6. presbyter inconsulto. de conse. dist. 4. sanctum est. alias absolui non potuisset, nisi à solo Papa. Incendiarij enim postquam sunt ab ecclesia publicati, ab alio absolui non possunt. ĩ. de sent. excom. tua nos. incendiarij & effractores ecclesiarum sunt ipso iure excommunicati, vt hic colligitur: vt ĩ. de sent. excom. conquesti. prout ibi notari consueuit. Ber.

‡ Recte loquitur glossa, quia in articulo mortis nulla est casuũ reseruatio. concilium Tridẽt. sessio. 14. cap. 7. de casuum reseruatione.

a ¶ *Sepeliri.*]

¶ Quapropter, si ita res se habet: Mandamus, vt corpus eiusdem appellatione cessante facias in cœmeterio sepeliri[a]: & hæredes[b] eius moneas & compellas, vt his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra iustitiam irrogauerat, iuxta facultates[c] suas condigne satisfaciant, vt sic à peccato valeat† liberari[d].

¶ Lucius iij. Burgen. † episcopo.

¶ Raptus non dicitur, vbi volens pro matrimonio adducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonij, alter sine consensu alterius religionem ingredi non potest. hoc dicit cum capitulo sequenti.

CAP. VI.

Cum† causam[e], quæ inter E. militem, & vxorem eius vertitur: & infra. ¶ Respondemus, quòd cum ibi raptus dicatur admitti[f] †, vbi nil ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsauerit, quàm cognouerit: licet parentes reclamarent[g] †; à quibus eam dicitur rapuisse. Præterea cum post matrimonium carnis commixtione perfectum (teste Apostolo) vxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus[h], & econuerso: si præcessisse matrimonium, vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione[i] claruerit, postmodum † sine assensu viri non potuit ipsa monasteriũ ingredi, aut aliter continentiã profiteri. Nõ ergo pro eo, quòd post matrimoniũ consummatum rapta per vim in monasterio fuerit, viri poterit consortium declinare, maxime si probari nequeat, virum, vt mulier profiteretur continentiam, assensisse[k] †.

¶ Innocentius iij. episcopo Saronen. †

¶ Rapta potest matrimonium cõtrahere cum raptore, vbi datur libera facultas in contrahendo.

CAP. VII.

Accedens† ad Apostolicã sedem: & infra. ¶ Rapta puella legitime contrahet cum raptore[l], si prior dissensio transeat postmodũ in cõsensum[m] †: & quod ante displicuit, tãdem incipiat complacere: dummodo ad contrahendum legitimæ sint personæ.

TITVLVS XVIII.

De furtis.

¶ In Exodo †.

CAP. I.

Qui furatur hominẽ[n], & vendiderit: conuictus morte moriatur.

¶ Ex concilio Triburien. †

¶ Furibus & latronibus in peccato obeũtibus, sacramenta ecclesiastica deneganda sunt: secus si in morte eos pœnituit.

CAP. II.

Fures, & latrones, si in furando, vel deprædando occiduntur, visum est pro eis non

a ¶ *Sepeliri.*] arg. contra. ꝫ. eod. super eo. sed ibi denegatur sepultura ad terrorem aliorum, nec poterat satisfacere, hic poterat satisfacere. Ber.

b ¶ *Hæredes.*] Hic habes ꝙ hæredes tenentur pro delicto defuncti. Super hoc dicas vt dixi ꝫ. de sepul. c. vlt. quæ ponit similem casum, & idem quasi dicitur in vtraque.

c ¶ *Iuxta facultates suas.*] defuncti scilicet, vltra vires hæreditatis nõ tenentur, si fecerint inuentarium. C. de iure delib. sancimus. §. sin autem. & §. sequen.

d ¶ *Liberari.*] arg. 5. 25. dist. qualis. Sol. à venialibus, & à temporali satisfactione liberatur qui in alio seculo, sed à pœna æterna nunquam, vt ibi.

Cum causam.] Diuiditur: Nam in prima parte ponitur decisa cõsultatio: In secunda responsio: ibi, *Respondemus*, quę responsio tria facit: Nam primo respondet de rapto cum redditione causæ: Secundo: ibi, *Præterea*, de ingressu, & causam reddit: Tertio de vtroque concludit: ibi, *Non ergo*. Abbas Sicul. ¶ *Glossa sequens ponit casum.*

e ¶ *Cũ causã.*] Casus. Quidam miles volebat contrahere cum quadã: parentes eam sibi dare nolebant: tandẽ de consensu puellæ eã rapuit, & cum ea contraxit, & carnaliter eam cognouit: deinde illa monasterium intrauit: vnde miles eam tamquam vxorem suam petebat: quia sine licentia sua monasterium post carnalẽ copulam intrare non potuit: dicebat mulier, ꝙ non tenebatur ei tamquã uiro adhærere, quia eam rapuit: & raptor cũ rapta non potest contrahere: Ad hoc respondet Papa, quòd non fuit raptus, cum ipsa consenserit. Et post matrimonium consummatũ religionem intrare non potuit inuito uiro, licet rapta fuerit: quia si hoc cõstiterit, debet ei restitui: quia sine ipsius consensu monasterium intrare non potuit. B. Nota, ꝙ vbi mulier consentit, raptus non dicitur. Item post matrimonium carnali copula consummatum, vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & econuerso. Itẽ confessioni alterius coniugũ statur in præiudiciũ spiritualis matrimonij. Itẽ ar. ꝙ solus cõsensus sufficit ad hoc ꝙ alter coniugum possit religionem intrare.

f ¶ *Dicatur admitti.*] secundum leges etiã in sponsa propria raptus committitur. C. de rapt. virgi. l. vnica. ad medium. sed canon præiudicat: vt hic, & 27. q. 2. §. 1. & c. lex illa. qualitercunque aliqua sit rapta, bene potest contrahere cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum j. c. proxi. & 36. q. 2. tria. sed raptus non est, vbi puella consentit, vt hic patet.

g ¶ *Reclamarent.*] Talis reclamatio non impedit matrimonium, quia solo consensu contrahitur. 27. q. 2. sufficiat.

h ¶ *Sed maritus.*] ꝫ. de conuer. coniug. quidam intrauit. T.

¶ *Glos. seq. verb. obstitendo de decr. super eo.*

i ¶ *Mulieris confessione.*] Ergo creditur mulieris cõfessioni in præiudiciũ matrimonij spiritualis: quod non fit in carnali. ꝫ. de eo qui cogno. consang. vxo. suę, super eo. Sed aliud est in matrimonio carnali, & aliud in spirituali: In matrimonio carnali non statur confessioni viri & vxoris, si contra matrimonium confiteantur: quia sæpe adinuicem colluderent vt separarentur, vt dicit prædicta decre. super eo. Sed in spirituali matrimonio, si aliqua de qua constat ꝙ fuerit primo vxor ante ingressum monasterij, postea cõfiteatur in iudicio, ꝙ ante ingressum cognita fuerit à viro, debet sibi restitui, quia eo inuito monasterium intrare nõ potuit, vt hic dicit: immo si aliter confiteretur, falsari non posset, nisi ad virũ rediret: Nõ est enim credendum ꝙ illa sit immemor suæ salutis. 1. q. 7. sancimus. Arg. ad hoc. ꝫ. de homici. significasti 2. vnde reddenda est viro suo, vbicunque cõfitentur vir & vxor. Ad dissolutionem matrimonij carnalis nõ creditur illis, nisi saltem adsit fama publica. 35. q. 6. si duo. sed vbi confitentur ad dissolutionẽ mutuæ seruitutis propter adulterium, bene creditur eis. ꝫ. tit. proxi. c. penul. & ꝫ. de diuor. ex litteris. Vin.

k ¶ *Assensisse.*] Arg. ꝙ solus consensus sufficit, ad hoc vt alter coniugũ possit monasterium ingredi. 27. q. 2. Agatho sa. vbi de hoc. & c. si q. s. & 33. q. 5. qui vxorem. De hoc dictum est satis ꝫ. de conuer. coniug. in c. vxoratus. & c. sequẽti.

Accedens.] Casus. Quærebatur, vtrũ raptor possit cõtrahere cum rapta? & respondet Papa ꝙ sic, si prior dissensus transeat postmodum in consensum, & quod prius displicuit, postea incipiat complacere: dũmodo aliàs sint legitimæ psonæ ad contrahendum. Nota ꝙ raptor potest contrahere cum rapta, dummodo consentiat.

l ¶ *Cum raptore.*] Secũdum antiquos canones, & secundum leges non poterat raptor cõtrahere cum rapta. 36. q. 2. dẽ puellis. & c. si autem †. & c. placuit. & C. de rap. virg. l. vnica. §. sin autẽ. hodie secus: vt hic, & 36. q. 2. denique. & c. tria. Ber.

m ¶ *Consensum.*] ꝫ. de spon. ad id quod. & ꝫ. de despon. impube. de illis. arg. C. quod met. cau. l. 2. ff. de condi. ob turp. cau. si ob turpẽ.

DE FVRTIS.

¶ Continuata est ista rubrica supra in proxi. tit. dic vt ibi. Abb. Sic.

Qui furatur.] Casus planus est. Nota hic pœnam eius qui hominem furatur, & eum vendiderit. Bernard.

n ¶ *Qui furatur hominem.*] scilicet liberum: quia si furatur seruum, hac pœna non tenetur. ff. ad leg. Flaui. de plag. l. vlti. sed secundum canones hæc pœna non imponitur. ꝫ. tit. proxi. in archiepiscopatu. 33. q. 2. inter hæc. Tan.

Fures.] Casus. Dicitur, ꝙ si fures & latrones in furando fuerint interfecti, non est orandum pro illis: Sed si comprehensi, aut vulnerati confessi fuerint, cõio eis negari non debet. Nota in furto occisos ab ecclesia non recipiendos, nec pro eis orandum esse. Et nota, quòd non est orandum pro decedentibus in mortali peccato.

Et volebat, vel ibi de manifesto, hic de occulto: vel ibi de obstinato, hic de non obstinato. Ioan. And.

Aliàs valeant, scilicet hæredes, vt obseruat hic Ioannes And.

Aliàs Iter. M. Burgen. episcopo.

Cap. 4. eod. tit. in 2. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. par. 5. c. 14. Vide etiam cap. sequens.

absolui.

reclamauerunt.

1. Cor. 7.

Hic casus, prout est iustitutus in nouissimis, & pluribus repetitur.

In plerisque exemplaribus ita: post matrimonij sine assensu, &c. sed in veteribus codicibus legitur vt est est impressum.

Aliàs, raptor.

consensisse.

Lateranen.

Glaconich.

Cap. vnico eod. tit. in 3. cõpila. Vide concilium Chalcedonense can. 27.

Exod. c. 21. & cap. 5. eod. tit. in 1. compilatione.

Addi potest c. 31. sed nõ eisdem ad. fuerunt.

Et ꝫ. de hære. cũ secundũ. lib. 6. in. And.

esse orandum a, Sed si comprehensi, aut vulnerati, presbytero vel diacono b confessi fuerint, cõmunionẽ c eis nõ negamus.

¶ Ex pœnitentiali Theodori.

¶ *Committens furtum ex necessitate nõ multum vrgente, peccat, sed non grauiter: vnde imponenda est ei leuis pœnitentia. hoc dicit secundum communem intellectum.*

CAP. III.

SI † quis propter necessitatem famis, aut nuditatis, furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat d hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur ieiunare.

¶ Hieronymus super Parabolas †:

¶ *Non indicans furem propter lucrũ, quod ab eo cõsequitur, reus peccati est.*

CAP. IIII.

QVi cum fure partitur e, occidit animam suam.] Non f fur solum †, sed ille reus tenetur, qui furti conscius, quærente possessore g, non indicat h.

¶ Alexander iij. Cremonen. episcopo.

¶ *Fur occultus potest post restitutionem & pœnitentiam, ad sacros ordines promoueri.*

CAP. V.

EX † litteris tuis innotuit, quòd B. calicem quendam in ecclesia minus caute dimissum rapiens, longo tempore detinere præsumpsit: & infra. ¶ Mandamus, quatenus si sponte i cõfessus fuerit, & exinde ecclesiæ, cuius calix fuerat, satisfecerit k, nec est sup hoc nota, vel infamia l manifesta respersus: post peractam m pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ n (dummodo aliàs idoneũ ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promouere o.

TITVLVS XIX.

De vsuris †.

¶ Alexander iij. in concilio Turon.

¶ *Vsura est lucrifacere fructus rei pignoratæ: fallit in casu hic excepto.*

CAP. I.

PLures † clericorũ: & infra. ¶ Generalis cõcilij p decreuit auctoritas, vt nullus constitutus in clero q, vel hoc, vel aliud genus r vsuræ exercere præsumat. Et si quis alicuius possessionem data pecunia sub hac specie [vel † conditione] in pignus acceperit, si sortem suam

a ¶ *Non esse orandum.*] quia in mortali eos decessisse constat. 53. q. 5. placuit.

b ¶ *Diacono.*] In necessitate etiam laico 2. de conse. dist. 4. sanctũ est. de pœni. dist. 1. quẽ pœnitet. versus fi. & dist. 6. c. 1. circa prin.

c ¶ *Communionem.*] id est, Eucharistiam. simile. 50. dist. pœnitentes. & sepulturam etiã, ex quo confessi sunt. 13. q. vlt. c. vlt.

¶ De materia huius glossæ, vide Nauarrũ de pœnit. dist. 6. c. 1. num. 72. & seq. Sotum. 4. dist. 18. q. 4. art. 4.

SI quis.] Breue est, nec recipit congruã summationẽ, maxime propter varietatem intellectuum. Abbas.

Casus patet. Nota ꝙ necessitas omnino non excusat à furto, & intelligunt quidam de modica necessitate, secus de magna.

¶ *Glos. seq. no. quòd modica, &c. quærit demum obiiciendo de duobus. sol.*

d ¶ *Pœniteat.*] ex eo enim ꝙ pœnitentia imponitur, colligiꝭ ꝙ modica fuerit necessitas; si enim magna fuisset, nõ imponeretur pœnitentia. arg. ℥. de conse. dist. 5. discipulos. quia in necessitate omnia sunt cõmunia. arg. 42. dist. c. 1. & 12. q. 1. c. 2. 53. q. 7. qd autẽ. & 47. dist. sicut hi. debuit enim credere dñm permissurũ. insti. de obli. quæ ex delicto nascũtur. §. placuit. modica pœnitentia imponitur, quia modicũ peccauit. Sed quare non excusatur mulier à fornicatione propter necessitatẽ famis. ff. de ritu. nup. palam. §. non est. sicut à furto? Rñdeo pp necessitatem res facta est cõis, quam furatur, sed in fornicatione nõ est ita, immo potius debet qualibet mala pati, quàm malo consentire: vt 35. q. 5. ita ne. Item quare excusor ab homicidio, si ex necessitate me defendendo aliquem occido, & non à fornicatione? Respondeo, non interficio, immo potius ipse se interficit, qui me aggreditur. arg. ff. si quadr. pau. fe. di. l. 1. §. cum arietes. & arg. ℥. de homici. c. lator.

¶ Cap. 5. eod. tit. in 1. compilatione.

¶ Prouerbiorum c. 29 & cap 6. eod. tit. in 2. compilatione.

¶ Aliàs, tantummodo.

¶ Cap. 7. eod. tit. in 3. compilatione.

De materia præter doctores hic, vide Iuliũ Clarũ lib. 5. sent. §. sacrilegium. & Antoniũ Gomezium tomo. 3. variarum resolut. c. 5. de furto, tract. secundum casus est. nu. 11.

QVi cum fure.] Breue est, & vario modo intelligitur, & potest summari secundum vnum intellectum, vt in rub. & potest aliter summari: vt ℥. patet ex varietate intellectuum. Abb.

CASVS. Qui furtum cum fure partitur, occidit animam suam. Item non solum fur tenetur furti, sed ille etiam, qui conscius furti non indicat domino ipsum quærenti. No. ꝙ consentientes & agentes pari pœna puniri debent. Item quilibet tenetur furem indicare, aliàs furti tenetur.

e ¶ *Partitur.*] per cõsensum etiã accipiendo vel occultando: tales enim tenentꝭ de furto. insti. de obli. quæ ex delic. nas. §. si vero ope.

f ¶ *Non fur.*] Hæc sunt verba Hieronymi exponentis præcedentia verba Salomonis.

g ¶ *Possessore.*] id est, domino, vel quocunque cuius interest ff. de verb. signi. interdum.

¶ *Glos. seq. alleg. 6. concor. signat contrarium, & soluit.*

h ¶ *Indicat.*] Et ita habes hic, ꝙ quis tenetur indicare furem. ff. de recepta. l. 1. & 2. C. de fur. ciuile est. arg. ff. de iure fisci, ex quibusdam. §. diuus. C. ad l. Cor. de fal. maiorem. C. de his qui ad eccle. confu. præsenti. & §. ꝙ si in fundo. arg. ℥. ff. de præscrip. verb. non solent. ff. de condi. ob tur. cau. l. 4. §. vlt. vbi non peccat, qui aliquid accipit, vt indicet: secus vero secundum canones, vt hic patet: quia consentire videtur: vnde dicit ꝙ vterque reus est.

EX litteris.] Diuisio. Secunda: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

CASVS. Quidam clericus B. nomine quendã calicẽ surripuit ecclesiæ sibi minus caute dimissum, & lõgo tẽpore ipsum tenuit, sed postmodũ restituit ipsum: volebat ad sacros ordines promoueri: quæritur quid iuris sit? Rñdet Papa: si sponte confessus fuerit, & exinde ecclesiæ, cuius erat calix, satisfecit, nec est sup hoc infamatus, post peractã pœnitentiã, aut partẽ ipsius, dummodo aliàs idoneus sit, ad sacros poterit ordines promoueri. Nota mitius agendũ cum sponte confesso, quàm cũ conuicto. Itẽ nõ dimittitur peccatũ, nisi restituatur ablatũ, si restitui potest. Item infamatus de furto, non debet promoueri. Item licet q's satisfaciat de furto, nihilominus est illi pœnitentia imponẽda. Item nota, partem pœnitentiæ peractam sufficere, vt cum criminoso dispensetur.

i ¶ *Sponte.*] Arg. ꝙ mitius agitur cum sponte confesso, q̃ cum conuicto. 50. dist. presbyterũ. 12. q. 1. non dicatis.

k ¶ *Satisfecerit.*] aliter pœnitere non potest, dummodo possit satisfacere. 14. q. 6. c. 1. & ℥. de homici. sicut. §. eos. & ℥. proxi. cum tu.

l ¶ *Infamia.*] facti, quæ grauat opinionem. ff. de obse. à libe. præstandis, l. 2. & à promotione repellit. 81. dist. tantis Daniel. & 33. dist. laici. & ℥. de accus. omnipotens.

m ¶ *Post peractam.*] q a iam incipit esse, quod nõ fuit. 50. dist. ferrum. &c. cum exaudiero.

n ¶ *Pœnitentia.*] ℥. de tem. ord. ex tenore.

o ¶ *Promouere.*] etiam de iure communi: cum peccatum sit occultum. ℥. de temp. ord. c. vlt. & præcipue secundum illos qui dicunt, ꝙ peccatum occultum non reddit hominem irregularem: secundum alios, q. dicunt contrarium, loquitur cap. istud de dispensatione.

¶ De materia huius & tituli plurima canonistis valde necessaria tradit B. Thomas 2. 2. q. 78.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. par. 16. c. 9.

De intellectu Constantinus lib. 3. variar. resolut. c. 1. nu. 4. & de pœna clerici vsurarij Bernardinus Diaz. pract. crim. canon. c. 82.

¶ Hæc duo verba: vel conditione, desunt in omnib. antiquis codicibus Gregorianis.

DE VSVRIS.

¶ *Quia vsuram exercens, rapinam & quodammodo furtum committit. 14. q. 4. siquis vsuram. & subiacet restitutioni, sicut furtum committens seu rapinam: vt in c. cum tu. infra eod. ideo competenti ordine subiunxit de vsuris. Abbas.*

De hac materia tractatur. 46. dist. & 14. q. 4. et q. 5. & q. 6. per totũ. 46. dist. c. penul. & vlt. 88. dist. in Palea, eiciens.

PLures.] Si creditor percipit sortem ex fructibus pignoris, deductis expẽsis, tenetur pignus restituere debitori, & vnũ casum excipit. hoc dicit. Diuidiꝭ in tres partes: Nam primo, prohibet clericis vsurã generaliter, & inde nominatim certam speciem: Secũdo: ibi, *Quod si.* pœnam addit: Tertio à prædicta specie vnum casum excipit: ibi. *Nisi.* Abbas.

CASVS. Quia plures clerici data pecunia possessiones recipiebant in pignus, dicentes nõ esse vsuram: statuit concilium Turon. vt nullus constitutus in clero, hoc vel aliud genus vsuræ exercere præsumat: ꝙ si aliquis possessiones alicuius data pecunia recepit in pignus, si sortem suam receperit deductis expensis, possessionem libere restituat debitori: si minus aliqd habet, eo recepto possessio ad dñm reuertatur: Si vero post illud statutum aliquis clericus vsurarum crimen commiserit, officij sui periculũ patiatur: nisi fuerit beneficiũ ecclesiæ, quod redimendũ sibi hoc modo videatur. Nota fructus pignoris computandos in sortem. Item clericus vsurarius de rigore iuris ab officio ecclesiastico debet repelli. Itẽ habes hic casum, in quo fauore ecclesiæ fructus non computantur in sortem.

p ¶ *Generalis concilij.*] scilicet Turon. cuius est hoc capitulum.

q ¶ *In clero.*] maxime: quia idem est de laicis.

r ¶ *Aliud genus.*] Multa. n. sũt genera vsurarũ. ar. 14. q. 3. c. 1. 2. & 3.

¶ *Glos. seq. tractat de expensis deducendis, & quærit, & soluit.*

¶ Si legeris tenorẽ cum glosa, apertissime intelligentis specꝭ quæ ex frag. mẽto omissa est à Raymundo ...

a ¶ Dedu-

(deductis expensis [a]) de fructibus iam perceperit: absolute possessionẽ restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio libere ad dominum reuertatur. ¶ Quod si post huiusmodi [b] constitutũ in clero quisquam extiterit, qui detestandis vsurarum lucris insistat, ecclesiastici officij periculum patiatur. Nisi forte ecclesiæ beneficium [c] fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.

¶ Idem Cantuariẽs. archiepiscopo & eius suffraganeis.

¶ Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. sed addit tacite idem esse in laicis: nam in præcedenti cap. tantum fuit facta mentio de clericis.

CAP. II.

Quoniam † nõ solum viris ecclesiasticis, sed etiã quibuslibet aliis periculosum est, vsurarum lucris intendere: Auctoritate præsentium duximus iniungendum, vt eos, qui de possessionibus, vel arboribus [d], quas tenere in pignore noscuntur, sortem (deductis expensis) receperunt: ad eadem pignora restituenda, sine vsurarum exactione, ecclesiastica districtione compellas †.

¶ Idem † in concilio Lateranẽ.

¶ Manifesti vsurarij ad communionem altaris & ecclesiasticam sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt: & clerici contra hoc facientes, puniuntur, vt hic dicitur.

CAP. III.

Quia in omnibus fere locis ita crimen vsurarum inualuit, vt multi [e] (aliis negotiis prætermissis) quasi licite vsuras exerceãt, & qualiter vtriusque † testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque constituimus, vt vsurarij manifesti †, nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant [f] sepulturam: sed nec oblationes [g] eorum quisquam accipiat. Qui autẽ acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ: & quæ acceperit, reddere [h] compellatur: & donec ad arbitrium episcopi satisfaciat, ab officij sui maneat executione suspensus.

¶ Idem Panormitano archiepiscopo.

¶ Potest intelligi dupliciter. Primo in mutuante: Secũdo in recipiente vsuras: & secundum primum intellectum hoc dicit: Etiam pro opere pio non licet vsuras recipere, quando per receptionem datur causa vsuræ committendę. hoc dicit. Vel sic & clarius: Non licet inducere quem ad exercendum vsuras, etiam pro pio opere: & ista lectura colligitur ex decisa.

CAP. IIII.

Super † eo vero: & infra. ¶ Respondemus, quòd cum vsurarum crimen vtriusque testamenti pagina detestetur: super hoc dispensationem [i] aliquam posse fieri non videmus: quia cum scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mẽtiri [k]: multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captiui, vsurarum crimine inuoluatur.

a ¶ *Deductis expensis.*] Deducendæ sunt expensæ: & quod superest, est fructus. ff. sol. mat. fructus. ff. de petit. hæred. si à dño. §. fructus. in fi. & 12. q. 2. vobis. & C. de fruc. & li. expẽ. l. 1. & ipso iure p fructus pceptos liberatꝰ pignus. C. d̃ distrac. pig. l. 1. & C. de pig. act. l. 2. & 3. fructus. n. semper cõputantꝰ in sortẽ. j. c. prox. & c. cũquestus. & hic. expẽsæ istæ non debent esse superfluæ. arg. ff. de rei ven. in fundo. & illæ tantum sunt deducendæ, q̃ in ipsam rẽ necessario factę sunt, & pro fructibus colligẽdis. C. de pig. in somma. Potest ergo rem retinere, donec deducat expensas. Sed quid si restituit rem nondum deductis expensis? Petat p condictionem indebiti. ff. de impẽ. in re. do. fac. l. quod dñ. §. si dos. vel p contrariã actionem pignoratitiam. ff. de pign. act. si necessarias.

b ¶ *Post huiusmodi.*] maxime: quoniam idẽ erat ante. 14. q. 4. si quis obliitus. & j. eo. cum tu.

c ¶ *Beneficium.*] hoc ita potest intelligi, puta laicus aliquis iniuste detinet possessionem aliquam, quæ fuerat clerico in beneficium assignata: licitum est clerico de manu laici taliter eam redimere, vt ecclesia vel ipse clericus fructus taliter pceptos retineat: nec est vsura, cũ tantum suũ recipiat: quia sic forte possessio ad ecclesiam reuerteretꝰ hoc modo: quia forte aliàs non poterat recuperari. Et idẽ est, si esset feodũ ecclesię, quia fructus ecclesiæ non computabit in sortem. j. eo. conquestus. sed ecclesia interim seruitia à vasallo recipere nõ debet. j. d̃ feu. c. 2. Idẽ intelligo de laico, q hoc modo sibi licet redimere possessionem d̃ manu iniusti detentoris. alienam tñ possessionẽ taliter redimere non posset, quia fructus illi non sunt sui, vñ si illos retineret, vsura esset. Idem esset de clerico, si possessionem ecclesiæ, quæ non fuit sibi pro beneficio assignata, taliter in pignus reciperet: nisi de licentia ecclesiæ hoc faceret, quasi percipiendo eos nomine ecclesiæ. Ber.

Quoniam.] Casus. Dicitur hic, q non solum viris ecclesiasticis, sed etiam laicis periculosum est vsuris intendere, & ideo mandatur, q postquam de possessionibus vel fructibus arborum, quas in pignore tenent, receperint sortem suam deductis expensis, restituantur possessiones suis dominis. Nota q vsuræ reprobantur in laicis sicut in clericis. Item fructus pignoris computari debent in sortem, prius inde deductis expensis.

d ¶ *De possessionibus vel arboribus.*] Sic š. c. proxi. & j. eo. cõquestus. & š. de emp. & vendi. ad nostram. & š. de pigno. cum ꝫ. C. de pig. act. l. 1. & 2. C. de pact. pig. l. 2. & vlt. & ff. d̃ pig. act. l. si cõuenerit.

Quia in omnibus.] Iste textus est multũ allegabilis, & multa iura faciunt mentionẽ de isto cõcilio Laterañ. & tria facit: Primo ponit factũ dãnabile per cõstitutiõis causam: Scd̃o tripliciter punit vsurarios manifestos: Tertio punit dupliciter clericos transgressores. Scd̃a: ibi, *Ideoque.* Tertia: ibi, *Qui autem* Abb. Sic.

Casus. In multis locis tantũ inualuit vsurarũ consuetudo, vt multi aliis negotiis prætermissis, vsuras exerceant tamquã licitas: non considerantes qualiter crimen istud vtriusque testamenti pagina condemnetur: & ideo statuit Lateraũ. concilium, vt vsurarij manifesti ad cõionem non admittantur altaris: nec Christianam accipiat sepulturam, qui in hoc peccato decesserint: nec oblationes eorum quisquam accipiat: qui autem acceperit: aut Christianæ tradiderit sepulturæ: quod acceperit, restituat: & ab officio suo suspensus maneat, donec ad arbitriũ epi satisfaciat. Not. q hæc est pœna, q̃ primo imponi debet, de qua fit mentio in rescriptis ꝫ vsurarios impetratis.

¶ *Glos. seq. ostendit glo. istam etiã iure ciuili, &c.*

e ¶ *Multi.*] propterea quia multi sunt, non excusantur. 2. q. 1. multi. in fi. & etiam si omnes homines essent vsurarij. simile 35. q. 7. flagitia. cum in veteri testamento & nouo prohibitæ sont vsuræ. j. cap. proxi. immo etiam iure ciuili vsuræ prohibitæ sunt: vnde nullo iure peti possunt: in Authen. de eccl. tit. in princ. coll. 9. licet non obseruetur: quia ibi dicit Iustinianus, se quatuor synodos generales obseruare: sed Nicæna synodus est vna de quatuor principalibus, quæ ita obseruari debet, sicut quatuor Euangelia. 15. dist. sicut. & in Nicæna synodo phibẽtur vsuræ 47. distin. quoniam multi.

f ¶ *Accipiant sepulturã.*] Idem est de quolibet, quem constat decessisse in mortali. 13. q. 2. pro obeuntibus. 13. q. 5. placuit. 11. q. 3. Cyprianus. & š. de sta. reg. monachi. cum similibus.

g ¶ *Oblationes.*] sic 90. dist. oblationes. & 17. q. 4. miror. š. de rap. super eo. ad fi. & nihilominus excommunicãdi sunt, si non satisfaciant. j. eod. pręterea. & š. de iureiur. debitores. &c. sequen.

¶ *Glossa sequens quærit, & arg.*

h ¶ *Reddere.*] Sed cui debet restitui? danti? non vt. 17. q. 4. suos qui. 12. q. 2. nulli liceat. Ala. dixit quòd episcopo loci: sed potius credo, q illi qui dedit, & ille postea restituat ei à quo recepit. argum. j. eod. cum tu. & š. de homi. sicut dignum §. eos.

Super eo.] Diuiditur: Nam primo ponitur decisa consultatio: Secundo responsio: ibi, *Respondemus.* & responsionem probat per argumentum à maiori. Abbas Siculus.

Casus. Quidam exercebant vsuras, vt inde captiui redimerentur: quæritur an liceat? Respondet Papa, quòd cum vsurarum crimen vtroque testamento condemnetur, super hoc non est aliqua dispensatio adhibenda: quia etiam dicit scriptura, pro alterius vita mentiri non licet, multo magis prohibendus est aliquis, ne vsurarum crimen exerceat pro redimenda vita captiui. Nota circa crimen vsurarum dispensari non posse. Item prætextu pietatis non est impietas cõmittenda. Itẽ nõ debet quis mẽtiri pro vita alterius saluanda. Itẽ arg. q vsura est maius peccatum, quàm mendacium.

¶ *Glossa sequens arguit & remittit.*

i ¶ *Dispensationem.*] Arg. q prætextu boni, malum fieri non debet. 1. q. 1. non est putanda. 33. q. 5. si dicat. & 14. q. 5. c. 1. 2. & 3. & c. neque. Arg. ꝫ. 18. q. 2. non oportet. Dic vt plene dictum est š. ne cle. vel mona. nõ magno. in magna notula.

k ¶ *Mentiri.*] 22. q. 2. ne quis arbitretur. vbi de hoc.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateraũ. par. 16. c. 5.

Et Couarru. in pm. oddit. cap. quamuis. ut de Sotũ de iustit. & iure lib. 6. q. 1. artl. 2. & Syluestrum uerbo. vsura. 5.

¶ compellatur.

¶ Idem. scribit Alexander III. in concilio Lateraũ. c. 25. & cap. 2. eo. tit. in 1. compilatione. Et pro intellectu uide Archidiaconum in c. inter. 17. q. 4.

¶ De hoc articulo plene Couarru. uiar. lib. 1. uariar. resolut. c. 1. nu. 5. et uideus & Marquar dum tract. de Iudæis par. 2. c. 12.

¶ Vsurarij manifesti q dicantur tradit Iulius Clarus lib. 5. sent. §. vsura. uers. sed hic quæ. Syluester uerbo, vsura. 9. q. 1. & Couarruuias lib. 3. uariar. resolut. c. 3.

¶ Cap. 5. eod. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateraũ. sub Alexan. III. par. 16. c. 1. Vide Romanũ cõsil. 400. & præ ceteris Ioannem Ananiam.

CVm iam.] Diuiditur: nam in prima ponitur consultatio tres articulos continens, quorum duo sunt decisi: Secundo ordinate ad illos respondet: ibi, *Super his*. Abbas.

CASVS. Archi episcopus Salernitanus secundum prædictum concilium. s. eod. quoniam. præcepit vsurarios manifestos cõmunione altaris & ecclesiastica sepultura priuandos, donec restituant vsuras: quidam ad excusandas excusationes in peccatis, dicebãt, illas vsuras tantum restituendas, quæ post prædictum cõcilium sunt receptæ: Alij dicebant, quod non habebant vnde restituere possint vsuras: Alij dicebant, quod de pecunia vsuraria possessiones fuerant comparatę, quas dederant filiis & parentibus suis: vnde pecuniam illam restituere non poterant: quæsiuit archiepiscopus, quid super his sit agendum? Respondet Papa ad primum, quod siue ante siue post concilium prædictum vsuræ sint extortæ, cogendi sunt per pœnam illius concilij ad eas restituendas his, à quibus extortæ fuerunt, vel eorum hæredibus: vel si non extant aliqui hæredes, pauperibus dentur, dummodo habeãt in facultatibus vnde reddere possint: quia vt dicit Augustinus: Nõ dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatũ: illi vero, qui non habẽt, vñ reddere possint, non debent illa pœna puniri, quia paupertas eos excusat: Possessiones autem de vsuris comparatę, debent vẽdi, & pretia inde recepta restitui his, à quibus extortæ sunt vsuræ: vt sic à peccato, & à pœna prædicta possint liberari, Nota, constitutionem extendi ad præterita. Item non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Item paupertas excusat. Item res emptæ de vsuris, succedunt loco pecuniæ de vsuris receptæ. Itẽ quandiu inuenitur cuius est res restituenda, vel eius hæredes, non debet dari pauperibus.

Cap. 5. sũ. tit. in 1. cõpilat. & post concilium Later. sub Alexan. iij. par. 16. c. 3. Vide B. Thomã. 2. 2. q. 78. art. 1. & Sotum li. 6. de iust. & iure, q. 1. art. 4.

Sumũtur hæc ex psal. 140.

Aliàs excertis omissis: vnde possint restituere.

¶ Idem Salernitano archiepiscopo.

¶ *Vsurarij, qui sunt soluendo, coguntur per pœnas Laterañ. concilij vsuras restituere: etiam quas ante concilium receperunt: & facultatibus non extantibus, debent possessiones emptæ ex pecunia fœnebri vendi, & debentibus recipere, satisfieri.*

CAP. V.

CVm† tu manifestos vsurarios iuxta decretum[a] nostrum, quod nuper in concilio promulgatum est, communione altaris, & ecclesiastica præceperis sepultura priuandos[b], donec[c] reddant, quod tam praue receperant: quidam eorũ, ad† excusandas[d] excusationes in peccatis, impudẽter affirmant, illas dũtaxat vsuras restituẽdas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ: & infra. ¶ Super his fraternitati tuæ taliter respondemus, quód siue ante, siue post[e] interdictum nostrum vsuras extorserint, cogendi sunt per pœnam[f], quam statuimus in concilio, eas his, à quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere: vel his non superstitibus[g], pauperibus erogare: dummodo in facultatibus habeant, vnde† ipsis possint eas restituere: cum iuxta verbum beati Augustini†: Non remittatur peccatum, nisi restituatur[h] ablatum. ¶ Illi autem, qui non habent in facultatibus[i], vnde vsuras valeant restituere, nõ debent vlla† pœna mulctari: cum eos nota paupertatis euidenter[k] excuset. ¶ Possessiones verò, quæ de vsuris comparatæ sunt, debent vẽdi[l], & ipsarum pretia his, à quibus vsuræ sunt extortæ, restitui: vt sic nõ solum† à pœna, sed etiã à peccato possint (quod per vsurarum extorsionem incurrerant) liberari.

Augustinus epistola 54. ad Macedonianum, refert hoc par. 13. cap. 4. & par. 15. c. 25.

Aliàs illa pœna in plerisque antiquis.

alias hac non solum à pęna illa.

¶ Idem Genuen.† archiepiscopo.

Ianuen.

¶ *Vendens rem plus quàm valeat, quia solutionẽ differt, peccat: nisi dubiũ sit, an tẽpore solutionis eius valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore quo vendidit. hoc dicit secundum communem intellectum.*

CAP. VI.

IN† ciuitate tua dicis sæpe contingere, quód quidam piper, seu cinamomum, seu alias merces comparant[m], quæ tũc vltra quinque libras non valent[n], & promittunt se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos: Licet autẽ contractus huiusmodi ex tali forma[o] nõ pos-

Cap. 8. eo. tit. in 1. cõpilatione. & post concilium Lateran. par. 16. c. 2. De ratione huius decretalis vide plenissima per Caietanum apud B. Thomã 2. 2. q. 78. ad 7. argumentum. & per Syluestrum verbo, vsura 2. q. 2. & Sotum citatũ. s. eod. in c. nauiganti.

a ¶ *Decretum.*] supra eo. quia in omnibus.

b ¶ *Priuandos.*] Et ita canon ille, Quia in omnibus. non est latæ sententiæ, sed ferendæ. Ber.

c ¶ *Donec.*] Ergo quam cito restituunt, sunt ipso iure restituti communioni. arg. 81. dist. si qui sunt. tamen post satisfactionem relaxandum est interdictum.

d ¶ *Ad excusandas.*] Hæc verba sunt. 16. q. 1. prædicator.

e ¶ *Siue post.*] arg. quod cõstitutio retrotrahitur, & hoc ideo dicit, quia crimẽ istud ante illã constitutionẽ prohibitũ erat vtroq; testamento. s. c. proxi. hoc enim diuinũ fuit præceptum. 14. q. 4. quoniam multi. Quãdo constitutio retrotrahatur, dictũ fuit. s. de consti. c. vlt.

¶ *Glossa sequens cum se. formant & soluunt duas quæstiones.*

f ¶ *Per pœnam.*] statutam s. eo. quia. & etiam per excommunicationem j. eo. præterea. Sed quare fit mentio in omnibus cõmissionibus de pœna illius canonis, quia. & non de excommunicatione? Respondeo, quia ab illa semper incipiendum est, tanquam à minori, & postea infligenda est maior, si hoc meruit proteruitas contumacis. s. vt lite non contest. c. quoniam. in fi.

g ¶ *Non superstitibus.*] Sed pone quod ille, cui debet restitui vsura, longe sit absens: nunquid tenetur vsurarius mittere ad eum vsuras? Tenetur quidem, sed sumptibus illius absentis. arg. ff. de ope. li. opere enim. Si autem sumptus itineris rei summam excedant, det pauperibus. arg. huius cap. 2. q. 6. anteriorũ. Et hoc intellige si vsurarius nouit, vbi habitet: quia si ignoret, non tenetur inquirendo vagari. arg. ff. de ope. lib. quod tusi. in fi. & quousque fieri potest restitutio illi qui soluit, nunquam illa pecunia debet dari pauperibus. s. de homici. sicut dignum. §. eos. & s. de iureiu. etsi te.

h ¶ *Restituatur.*] 14. q. 6. c. 1.

¶ *Glos. ista cum seq. recitari possunt per tres quæstiones.*

i ¶ *In facultatibus.*] & licet amiserint vsuras, nihilominus tñ tenentur propter moram, quæ illis nocere debet: vnde omnia refundere debent, si aliàs facere possunt. arg. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. recussime. & ff. de leg. 1. cum res legata. sed si nihil habent, liberantur ex toto, vt hic. Si tñ ad pinguiorẽ fortunam peruenerint, tenẽtur vt prius. s. de sol. Odoardus. & ff. de ces. bo. si debitoris. ar. 26. q. 6. si quis de corpore. & c. de his vero. & insolidũ: nec habet ratio ne egeat: licet aliàs dicat lex, quod qui bonis cedit, non conuenitur postea, nisi inquantum facere potest. ff. de ces. bo. is qui. Ala.

k ¶ *Euidenter.*] si enim credatur habere, verberibus veritas eruatur. 5. q. 5. illi qui. 13. q. 6. c. 1. vel iuret se non habere vnde reddat: quod potius vr: quia nõ debet vlla pęna puniri, vt hic dicit, quia inanis est actio, & c. ff. de dolo, nam is. & s. de restitu. spolia. olim.

l ¶ *Debent vẽdi.*] Ex hoc vr, quod ad quemcunque perueniat res empta de pecunia vsuraria, tenetur illam restituere: licet enim res emptæ ex tali pecunia peruenerant ad filios vel cõsanguineos vsurariorum, nihilominus venduntur: vt hic dicit: quia res illa succedit loco alterius pecuniæ. ff. de lega. 2. Imperator. in fi. & ff. de lega. 3. fideicommissa. §. si rẽ suam. & s. vt lite pen. ecclesia. vbi de hoc. quod verum est, vbi ex causa lucratiua res peruenit ad ipsum. Si vero ex alia causa, puta quia emit ignoranter, secus esset forte. Et speciale est hoc ĩ re empta ex pecunia fœnebri: aliàs regulare est quod in re empta ex pecunia tua, non nomine tuo, nihil iuris habes. C. de rei ven. si ea pecunia. & C. de proba. ad probationem. & ff. de fur. qui vas. in fi. alium casum habes. C. de rei vendi. si vt proponis. tertium C. arbi. tute. l. 3. & s. de pecu. cle. inquirendum. Ala.

IN ciuitate.] Communis diuisio. Secunda pars: ibi, *Licet*. Abb. Sic.

CASVS. Quidam mercatores emunt piper, cinamomum, seu alias merces, quæ tempore venditionis non valent vltra quinque libras, & promittunt se soluturos in termino constituto sex libras: quærebatur, vtrum talis cõtractus esset vsurarius? Rñdet Papa, licet talis cõtractus ex forma vsurarius non possit iudicari, tñ venditores nihilominus peccatum incurrũt, nisi dubium esset merces illas plus vel minus valituras tempore solutionis faciendæ: & ideo qui sic cõtrahunt, melius facerent, & bene sibi consulerent, si à tali cõtractu abstinerent, quia hominum cogitationes Deo occultari non possunt. Not. aliquem excusari à peccato vsuræ propter dubium.

¶ *Glos. seq. reci. per modum obiect. de eo quod licet contrahentibus, etc. secundo obiect. & soluit in fine.*

m ¶ *Comparant.*] non decepti in iusto pretio, sed scienter plus emerunt propter dilationem solutionis: si enim decepti essent, quia darent vltra pretium iustum, non haberent speciem vsuræ: quia licet contrahentibus sese adinuicem decipere. ff. de mino. in causę. §. in pretio vsque ad dimidium iusti pretii. s. de emp. & ven. cum dilecti. & c. penul. C. de rescin. ven. l. 2. Ala.

Hoc lege ciuili permittit, sed lege diuina non licet: & totũ de hoc dicto vide plene p B. Thomam 2. 2. q. 77. art. 1. ad primum argumentum. & Dominicũ Sotum lib. 6. de iust. & iure q. 3. ar. 1. ad 1. arg.

n ¶ *Non valent.*] immo vr quod tãtum valeat: res enim tantum valet, quantum vẽdi potest. ff. ad Treb. l. 1. §. si hæres. & ff. ad l. Fal. quærebatur. & ff. de fur. si quis vxori. §. vlt. & ff. de dona. cau. mor. l. mortis causa. §. vlt. & ff. ad l. Rhod. de iac. l. 2. §. portio. pretia enim rerũ nõ ex affectu singulorũ, sed cõiter æstimãtur. ff. ad l. Fal. pretia. arg. s. ff. mã. cũ seruus. sed hic nõ fuit emptio facta æstimatione cõi. B.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & remittit.*

o ¶ *Ex tali forma.*] Sim. s. de pig. illo vos. & ita forma cõtractus inspici-

ſpici debet, ad hoc vt vſurarius cēſeatur: quia omne eſſe eſt ex forma: ſed non eſt ſemper verum in caſu iſto: vt j. dicetur. Ber.

a ¶ *Vſurarum.*] arg. contra. ſ. eo. conſuluit. ibi ſoluitur. Ber.

b ¶ *Venditores.*] Iſti venditores propter dubium excuſantur à peccato: aliàs non venditur. j. eo. c. vlt. in fi. vnde propter dubium excuſantur à peccato vſurarum: & expone, peccatum, ſ. vſurarum. j. eo. cap. vlt. & ſecundum illam intellige iſtam: licet enim ex forma non ſit contractus vſurarius, poteſt tamen fieri in fraudē vſurarum: vnde æque tenet. ar. ſ. de pig. illo vos. & quodcunque nomen imponas, vſura eſt. 14. q. 3. c. 1. & 2.

c ¶ *Niſi dubium.*] j. eod. c. vlt. vini de hoc: in tali dubio potius eſſet abſtinendum: quia quandoque dicunt aliqui ſe dubitare, vbi non eſt dubitandum, & econuerſo: & tutior via eſt eligenda j. de cler. excom. mi. illud. vñ dicit: ſaluti ſuæ bene cōſulerēt, &c. q. periculū eſt in his. Ber.

d ¶ *Occultari.*] quia ſecretorū Deus cognitor eſt. 32. diſt. erubeſcat. & 2. q. 5. cōſuluiſti. quē nō latet peccati qualitas, neq; peccantis affectus. 24. q. 3. Deus qui. Tan.

P*Raeterea.*] Duæ ſunt partes. ſecunda: ibi, *Si laici*. Abbas Siculus.

Casvs. Mandat Papa cuidam epō, quatenus omnibus parochianis ſuis vſuras recipere interdicat: quod ſi facere contempſerint, ſi clerici fuerint, illos ab officio & beneficio ſuſpendat: Si laici, eos excōmunicet vſq; ad debitā ſatisfactionem. Not. qualiter puniri debent vſurarij, tam clerici q̃ laici.

ſit cenſeri nomine vſurarum[a], nihilominus tamē venditores[b] peccatū incurrunt: niſi dubiū[c] ſit merces illas plus minusve ſolutionis tempore valituras: Et ideo ciues tui ſaluti ſuæ bene conſulerent, ſi a tali contractu ceſſarent: cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari[d].

¶ Idem.

¶ *Vſurarius monitus non deſiſtens, ſi clericus eſt, ab officio & beneficio ſuſpenditur: ſi laicus, excommunicatur.*

CAP. VII.

PRæterea† parochianis tuis vſuras recipere interdicas[e]: Qui ſi parere contempſerint, ſi clerici ſint, eos ab officio beneficioque ſuſpendas[f]: Si laici, vſque ad dignam ſatisfactionē ipſos vinculo excōmunicationis[g] aſtringas.

¶ Idem abbati & fratribus ſancti Laurentij.

¶ *Fructus rei pigneratæ computari debeat in ſortem, & excipit vnū caſum.*

CAP. VIII.

COnqueſtus† eſt nobis C: clericus: & infra. ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi terram ipſam titulo pignoris detineris, & de fructibus eius ſortem recepiſtis[h]: prædictam terrā clerico memorato reddatis: Niſi terra ipſa de feudo[i] ſit monaſterij veſtri.

¶ Idem epiſcopo Placentino.

¶ *Hæres vſurarij filius, vel extraneus, vſuras extortas per defunctum reſtituere compellitur.*

CAP. IX.

TVa† nos duxit fraternitas conſulendos, quid ſit de vſurariorum filiis obſeruandū, qui eis in crimine vſurarū defunctis ſuccedunt: aut de extraneis, ad quos bona vſurariorū aſſeris deuoluta? Tuæ igitur quæſtioni litteris præſentibus reſpondemus, quod filij ad reſtituendas vſuras, ea ſunt diſtrictione cogendi[k], qua parentes ſui† ſi viuerent, cogerentur. Id ipſum etiā contra hæredes extraneos credimus exercendū.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Mutuans ea mente, vt vltra ſortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud reſtituendum, ſi ex hoc aliquid conſecutus eſt: Idem in non dante parabolam iuramenti, niſi aliquid inde recipiat: Et idem in vendente rem plus quàm valeat, quia differt ſolutionem.*

CAP. X.

COnſuluit† nos tua deuotio, an ille ī iudicio animarū quaſi vſurarius debeat iudi-

e ¶ *Interdicas.*] 14. q. 3. & q. 4. per totum. & 47. diſt. quoniam multi.

¶ *Glo. ſeq. quærit, & ſoluit.*

f ¶ *Suſpendas.*] Talis enim repellitur ab obtento: vt hic dicit. & 14. q. 4. ſi quis oblitus. & cap. quoniam multi. & repellitur ab obtinendo multo fortius. j. de excel. præla. inter dilectos. Sed nunquid epiſcopus poteſt cum tali diſpenſare? Dico q̃ ſic, poſt ſatisfactionem & pœnitentiā, quia hoc nō prohibetur: & hoc probatur per hanc decre. In antiqua dicebatur, q̃ ad præſentiam Papæ tales mittantur: vnde collige, q̃ epi cum talibus miſericorditer agere poſſunt. De hac materia traditur. ſ. de iudic. at ſi clerici.

g ¶ *Excommunicationis.*] primo inflicta pœna illius conſtitutionis. ſ. eo. quia in omnibus.

C*Onqueſtus.*] Primo ponit deciſam quæſtionem: Secundo prouiſionem: ibi, *Diſcretioni*. Tertio exceptionem: ibi, *Niſi*. Abb. Sic.

Casvs. Idem dr̃ hic quod dictum eſt ſ. eo. c. 1. fructus enim pignoris ſemper computandi ſunt in ſortē: niſi terra fuerit de feudo monaſterij. Nota q̃ fructus pignoris computari debēt in ſortem. Item nota hic caſum, vbi fructus non computantur in ſortem.

h ¶ *Sortem recepiſtis.*] deductis etiā expēſis. vt ſ. c. 1. & 2. vbi de hoc.

i ¶ *De feudo.*] In iſto caſu fructus nō cōputantur in ſortē: interim tñ nō debent ſeruitiū recipere à vaſallo: nec eſt vſura. ſic ſ. de feudis. c. 2. in quo caſu pōt etiā intelligi ſ. eo. c. 1. ſed ibi illud exponit. dic vt ibi. Habes ergo vnū caſum in quo nō committitur vſura vltra ſortē recipiēdo: vt ſ. eo. c. 1. & hoc fauore eccleſiæ. Itē & in alio. j. eo. ſalubriter. aliàs etiā poſſet attentari, q̃ vſuræ poſſunt peti etiam ſm canones. vt cū vēdo tibi prædium, & trado, & percipis fructus, nec ſoluis mihi pretiū ad terminum. arg. C. de vſur. l. 2. quia huiuſmōi vſuræ nō quaſi vſuræ, ſed quaſi intereſſe petunt. arg. 14. q. 4. quoniā multi. ibi, ad quæſtū. & c. ſi quis oblitus. ibi, aliqua incremēta. & ff. pro ſo. ſociū qui. damna vero & intereſſe ſm canones peti poſſunt. 12. q. 2. ſi qs de clericis. & ſ. de lo. cōpe. dilecti. & ſ. de fideiuſ. peruenit. & c. cōſtitutis. & ar. ff. de eo qd cer. lo. l. 2. §. vlt. & maxime in cōtractibus bonæ fidei, vbi vſuræ veniūt ex mora. ff. de vſu. mora. §. in bonæ. & ff. de peri. & cōmo. rei ven. l. vlt. & C. de act. emp. & vend. fructus. quia non dr̃ vſura, ſed potius intereſſe: quia nō dr̃ recipere vltra ſortē. Et qd̃ dicit, quidquid ſorti accedit, vſura eſt: illud pōt intelligi in mutuo, vel vbi aliquid excogitatur in fraudem vſurarum. Illud nota, q̃ duo ſunt cōtractus, qui de ſui natura volunt eſſe gratuiti: vt mutuum & commodatum: mutuū enim niſi ſit gratuitū, ſtatim vſura eſt: vnde illud, Mutuum dantes, nihil inde ſperantes. j. eo. conſuluit. Item commodatum ſi nō ſit gratuitū, & pecunia recipiatur pro re commodata, deſinit eſſe cōmodatum: & in locationem tranſire vr: non tamen eſt vſura. Itē ſi vendo tibi fundum iuſto pretio, ea lege, vt quandocunque tibi ſoluero pretium quod mihi das, fundus ad me reuertatur. C. de pact. inter emp. & vend. l. 2. in caſu iſto lucratur fructus. aliàs ſi modicum eſſet pretium, præſumitur contractus in fraudē vſurarum. ſ. de empt. & ven. ad noſtram. & præcipue ſi emptor conſueuit exercere vſuras. ſ. de pigno. illo vos. Item vbi pecunia datur ad pompam, poſſum inde recipere mercedem, quia non eſt mutuum, ſed potius commodatum ſiue locatio. ff. commo. ſed mihi. §. non poteſt. & l. ſeq. Item vbi aliquid apponitur nomine pœnæ, dum tamen non in fraudem vſurarum 12. q. 2. fraternitas. tñ in omnibus prædictis caſibus non dicimus vſuræ: ſed potius intereſſe videtur. Laur.

T*Va nos.*] Communis diuiſio. ſcda pars: ibi, *Tuæ igitur*. Abb. Sic.

Casvs. Quæſitum fuit à Papa, quid ſit obſeruandū de filiis vſurariorū, qui eis ſuccedunt in crimine vſurarū, aut etiā de extraneis hæredibus, ad quos bona illorū peruenſſūt? Rñdet Papa, q̃ filij eadē diſtrictione cogendi ſunt vſuras reſtituere, qua parentes eorū cogerentur, ſi viuerent: & idem eſt faciendum de hæredibus extraneis. Not. q̃ res tranſit ad ſucceſſorem cum ſuo onere vel cauſa.

¶ *Gl. ſe. quærit. alle. ad negatiuā vnā legē, & ad affirmatiuā tres, & ſol.*

k ¶ *Cogendi.*] Tenent filij pro parentibus pro hęreditaria portione, & illi ad quos bona vſurariorū peruenerunt: vt hic dr̃. & ff. de reg. iur. ex qua perſona. Sed pone, q̃ alter hæredum efficitur non ſoluendo ante reſtitutionē vſurarū: nunquid alter cōuenitur inſolidū? non vr̃. ff. de fideiuſ. inter eos. §. cum inter. arg. ſ. ff. commoda. ſed mihi. §. hæres. & ff. de fideiuſ. inter fideiuſſores. ff. de fideiuſ. tu. & ſi fideiuſſores. Satis poteſt dici, q̃ inſolidum conueniri poſſunt, quia omnia bona defuncti erant illi obligata. ar. ſ. eo. cū tu. & præcipue cum ſuccedit in crimen: hæredis enim ſuccedentis in vitiū, par fortuna habenda eſt. C. de fru. & lit. expen. l. 2. & etiā hæredis ignorātia, defuncti vitiū nō excludit. ff. de diuer. & temp. præſcri. cū hæres. Si ergo hæres ſuccedat in bonis defuncti, ſiue hæres idē crimē cōmittat, ſiue non: ſemper tenetur reſtituere vſuras, quas defunctus extorſit, inquantum ſe extendit illius hæreditas, vt hic patet. & ecōuerſo hæres pōt repetere vſuras extortas à patre. j. eo. Michael. Vin.

C*Onſuluit.*] In prima ponitur conſultatio tria continens: In ſecunda ſimul ad omnia reſpondet: ibi, *Verum*. Abbas Siculus.

Casvs. Tres qōnes hic formant: Prima eſt talis: Aliquis mutuat pecuniā ſine aliquo pacto vel cōuētiōe, eo tñ animo, vt aliqd vltra ſortē recipiat, aliàs nō mutuaret, ſi nihil crederet habere vltra ſortē: qritur, an talis talē in iudicio animæ vſurarius ſit cēſendus: Secūda qō eſt: Aliquis mutuauit pecuniā ad certū terminū: termino adueniente creditor nō vult dare parabolam iuramenti, donec aliqd emolumentū percipiat: non tñ aliquid petit vel exigit à debitore:

cati, qui nō aliàs mutuo traditurus, eo proposito mutuā pecuniā credit, vt licet omni conuentione cessante, plus tamen sorte recipiat: Et vtrū eodē reatu criminis inuoluatur, qui (vt vulgo dicitur) non aliter parabolam iuramenti concedit[a], donec, quamuis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat: Et an † negotiator pœna consimili debeat condēnari, qui merces suas longe maiori pretio distrahit, si ad solutionem faciēdam prolixioris † temporis dilatio prorogetur, quàm si ei incontinenti pretiū persoluatur. ¶ Verū quia quid in his casibus tenendum sit, ex Euangelio Lucæ manifeste cognoscitur, in quo dicitur: Date mutuū, nihil inde sperantes[b]: huiusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis † vsura, & superabundantia prohibeatur in lege[c]) iudicandi sunt male agere[d]: & ad ea, quæ taliter sunt accepta restituenda, in animarum iudicio efficaciter inducendi.

¶ Innocentius tertius Prælatis in regno Franciæ constitutis.

¶ *Manifestus vsurarius appellans ad subterfugiendam restitutionem, audiendus non est.*

CAP. XI.

QVam † perniciosum: & infra. ¶ Mandamus, quatenus manifestos vsurarios (maxime quos vsuris publice renuntiasse constiterit) cum aliquis eos conuenerit de vsuris, nullius permittatis appella-

quæritur, vtrum iste eodem crimine cum primo inuoluatur. Tertia quæstio est: aliquis negociator vendit merces suas longe maiori pretio, vt alio tempore pretium persoluatur, quàm si ei incontinenti pretium persolueretur: quæritur de isto, an pœna simili debeat condemnari: ad hoc respondet Papa, q ex Euangelio Lucæ colligitur, quid in his casibus sit tenendum: in quo dr: Mutuum dantes, nihil inde sperantes: homines isti pro intentione lucri quam habent, cum omnis vsura & superabundantia prohibeatur in lege, iudicandi sunt male agere: & ideo in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi, vt taliter accepta restituant. Nota q quicquid recipitur vltra sortem: licet ex forma cōtus non sit vsurarius quo ad ecclesiam iudicandus, pp intentionē tñ, quo ad Deū tamquam vsurarius punietur nisi restituerit, & sic aliquis non est vsurarius quo ad ecclesiam, sed quo ad Deum.

a ¶ *Concedit.*] ff. quod met. cau. l. vlti. §. si fœnerator.

b ¶ *Sperantes.*] supple: causa mutui, in spe lucri principaliter posita. secundario tamen aliquid sperare non puto malū, vt & ipse seruiat illi. ar. 61. dis. quid proderit. & 59. dist. si officia. nec etiā recipere ex tali spe, ar. 1. q. 2. quā pio. immo naturaliter debitor est illi obligatus ad antidora. ff. de pet. hære. sed si lege. §. consuluit. & ī. de test. cū in officiis. Ala.

c ¶ *In lege.*] 14. q. 3. c. 2. & 3. Ber.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & soluit.*

d ¶ *Male agere.*] arg. ꝫ ī. eod. in ciuitate. illud intelligitur quantum ad iudiciū ecclesiæ: & pōt excusari illud, propter dubium istud d iudicio animæ, vt hic patet: & ita non est ꝫ. ibi quoad formam ꝯtus vsurarij nō dicuntur: sed isti pp intentionem quā habuerūt, iudicandi sunt in iudicio animæ male agere: & inducendi sunt, sed non compellendi, vt sic recepta restituant: nec tāquā vsurarij puniendi sunt, sed reuera quo ad Deū vsurarij vident., qa restituere tenentur sic accepta. Et hic habes manifeste, q intentio facit hominē vsurariū: intellige cū effectu. sic & expectatio. 14. q. 3. c. 1. & q. 4. si qs clericus. B.

QVam.] Communis diuisio. Secunda: ibi, *Mandamus.* Abb. Sic.

CASVS. Aliqui sunt manifesti vsurarij: quorum quidā publice renuntiauerunt vsuris: cum isti vsurarij manifeste conueniebantur super vsuris, appellabant: quæritur, an appellationibus eorum sit deferendum: mandat Papa prælatis, quatenus manifestos vsurarios, & præcipue illos, quos constiterit publice renuntiasse vsuris, cū aliquis eos cōuenerit, nō permittāt appellationis beneficio se tueri. Not. q nō tenet appellatio, vt in crimina qs remaneat.

e ¶ *Se tueri.*] Idē est in quolibet crimine manifesto. ī. de app. cū sit Romana. aliàs si iniuste grauaretur, non est appellatio deneganda: sic multoties condemnaretur iniuste qui foret absoluendus. ī. de except. cum inter. & ita intellige de his qui appellant existendo in crimine. & hoc constat quia non exprimit iustam causam appellandi: alias non audiretur ante sententiam appellans. ī. de appel. vt debitus honor.

POst.] Ponit duplicem prouisionem contra Iudæos vsurarios: Secunda: ibi, *Et donec.* Abbas.

¶ De hoc articulo vi de plene Sotum lib. 6. de iust. & iure. q. 4. art. 1. & Syl uestrū verbo, vsura. 2. q. 1.

¶ Prolixi. In antiquis codicibus. Lucæ. 6.

¶ Verba sunt Ezechielis c. 18. vnde B. Hieronymum ea exponentem lib. & apud Iuonē par. 13. c. 18. & apud Gratianum. 14. q. 3. c. putāt.

¶ De intellectu huius glossæ vide Couarruuiā lib. 1. variar. resolu. c. 10. nu. 4. ad de Caietanū apud D. Thomā. 2. 2. q. 78. art. 1. ad 4. argumentum.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. cōpilatione. Et vt scias quis dicatur vsurarius manifestus, vnde citatos in c. quia in om nib. supra eod. tit.

tionis subterfugio se tueri[e].

¶ Idem Narbon. archiepiscopo.

¶ *Per subtractionē communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Iudæi ad vsuras restituendas.*

CAP. XII.

POst † miserabilem: & infra. ¶ Iudæos, ad remittendas Christianis vsuras, per principes[f] & Potestates cōpelli præcipimus seculares. Et donec eis remiserint, ab vniuersis Christi fidelibus, tam in mercimoniis, quàm in aliis, per excommunicationis sententiam, eis iubemus communionem[g] omnimodam denegari[h].

¶ Idem Mutinen. episcopo.

¶ *Non obstante iuramento de non repetendis vsuris, per debitorem præstito, potest iudex ex officio suo vsurarium ad restituendas vsuras compellere.*

CAP. XIII.

TVas † dudum recepimus quæstiones, quòd quidam vsurarij, eos, quibus dant pecuniā ad vsurā, præstare faciūt iuramentum, quòd vsuras non repetant: & super his quas soluerint, nullam moueant quæstionem. Nos igitur respondemus, vt vsurarios ipsos monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione remota compellas, ante vsurarū solutionem ab earum exactione desistere[i]: vel restituere[k] ipsas, postquam fuerint persolutæ: ne de dolo & fraude contingat eos commodū reportare.

CASVS. Quærebatur qualiter Iudæi compellendi sunt ad vsuras restituendas, vel remittēdas: præcipit Papa Iudæos compelli ad remittendas vsuras Christianis per principes & potestates seculares: & donec eis remiserint vel restituerint, ab vniuersis fidelibus in mercimoniis & aliis iubet Papa per excommunicationem omnē communionem denegari. Nota Iudæos indirecte compellendos ad vsuras remittendas. licet ecclesia iudicat de his, qui foris sunt.

f ¶ *Principes.*] quorum legibus in temporalibus subiiciuntur Iudæi. 8. di. quo iure. & C. de Iu. Iudæi. l. q a si ad nos veniūt, proteguntur. ī. de Iudæ. sicut. & C. de Iudæ. nullus. pari ratione alios ꝫ eos protegamus. arg. ī. de mutu. peti. per totū. maxime in his, in quibus legem suā offendunt. ī. eo. consuluit. & 14. q. 4. quoniā. & c. vlt. Vin.

g ¶ *Communionem.*] Sic ī. eo. quanto.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & dupliciter soluit, & remouet.*

h ¶ *Denegari.*] Non est dubium quin pœna corporali puniātur Iudæi per ecclesiam, & etiam pecuniaria. 28. q. 1. sæpe. in fi. 17. q. 4. constituit. ita tñ q vsque ad vindictā sanguinis non pcedat. ī. eod. de rap. in archiepiscopatu. Sed ꝫ quia nihil ad nos de his qui foris sūt. 2. q. 1. multi. & ī. de diuor. gaudemus. Sol. quod dr ibi, nihil ad nos, &c. illud intelligitur inquantū Deū offendunt: sed inquantū hominem offendunt, secus est. Vel potest intelligi illud de directa coertione, quam in eos nō exercemus: secus de indirecta: vt hic, & ī. de deci. c. de terris. cū etiā propter delictum efficiuntur de foro nostro. ī. de iudi. nouit. & ī. de for. compe. cum sit generale. & 6. q. 3. placuit. & ī. de rap. c. 1. & de hoc dictum est. ī. de Iudæ. ita quorundam. B.

TVas.] Vsurarius q fecit debitorē iurare d soluēdis, vel d nōrepetēdis vsuris, ecclesiastica cēsura cōpellit ab exactiōe desistere, & exactas restituere. hoc dicit Cōis diuisio. scda: ibi, *Nos.* Abb. Sic.

CASVS. Quidā vsurarij faciūt iurare illos, qbus mutuāt pecuniā, q vsuras nō repetāt ab eis, & sup soluta nullā moueāt qōnem: qsitū fuit à Papa qd sup hoc sit agēdū? Rñdet Papa epō diœcesano, vt vsurarios ipsos monitione pmissa ecclesiastica cēsura cōpellat, ante solutionē vsurarū desistere ab earum exactione, vel restituere ipsas postquā fuerint psolutæ: ne d dolo suo videant cōmodū reportare. Not. hāc decretalē ꝫ vsurarios, p quā possunt cōpelli, vt relaxēt debitoribus iuramentū præstitum pro vsuris soluendis, vel repetendis solutis. Item de dolo & fraude non debet quis cōmodū reportare.

¶ *Glo. seq. posset voc. per duas q. & obiect. ad solutionem secunda.*

i ¶ *Desistere.*] Relaxato prius sacramento. ī. de iureiur. ex administrationis. & hanc relaxationem potest petere, qui iurauit, cū huic petitioni non renuntiauerit. vt ī. de renun. cum inter P. & ī. quod met. cau. ad audientiam. immo etsi iurauit non petere absolutionē, potest illud denuntiare. ī. de iureiur. quemadmodum. Et licet ob priuatum commodum denuntiet, non tñ repellitur ab ea, quia proderit vsurario cum pœnituerit: argu. 8. q. 1. sunt in ecclesia. Ber.

k ¶ *Vel restituere.*] Sic ī. de iureiuran. debitores. & ī. de emp. & vendi. ad nostram.

a De hoc articulo vide late p Marquardum tract. de Iudæis. par. 2. cap. 1.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione, erat integra in registro Innocētii lib. 1. epistola incipiente post multa tabula. De materia vnde extrāgan. & Pau. li. 111. inop. Copientes Iudæos. & Marquardum tract. de Iudæis par. 2. c. 11.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 3. cōpilatione. De materia huius decretalis præter doctores hic, vide late per Syluestrū verbo, vsura 6. ad se. quar tuosā citatum in c. una nos. supra eod. & B. Thomā 2. 2. q. 78. art. 3.

¶ Quibus pœnis possint Iudæi per ecclesiam coerceri, vide Zanchium tract. de hæret. c. 16. & ibi late Campegium.

QVia.] Præmissa causa statuti ponit ipsum statutum: ibi, *Statuimus*. Abbas.

Casvs. Quia frustra legis auxilium implorat, qui committit in legē, statuit Papa, vt si aliquis vsurarius litteras impetrauerit super restituēdis sibi vsuris, vel fructibus computandis in sortem, auctoritate illarum litterarum nullatenus audiatur, nisi prius restituerit vsuras, quas ab alijs noscitur extorsisse. No. regulam, Frustra auxilium legis inuocat, qui committit in legem. Itē vsurarius repetens vsuras non audit, nisi prius receptas restituat: & sic not. quod qui morbo consimili laborat, contra alium non est audiendus. Item obiectu criminis ciuilis actio retardatur.

a ¶ In legem.] eandē scilicet, ff. quod met. cau. isti quidem. & ī. de appellat. an sit. & c. constitutis. & C. de iur. delib. scimus. §. si vero postquā. Arg. contra ī. de appe. dilectis filiis. vbi decanus qui non detulit appellationi, auditur appellans in eodem negotio: & idem videtur si in aliū delinquat. ff. de ri. nup. filio patroni. §. 1. vbi patronus qui contra vnam legem venit, beneficium alterius amisit. ff. de mino. l. auxilium. in fi. vbi minor delinquēs beneficiū restitutionis amittit. Vin. & Io. reliquerūt hoc disputationi, vtrum delinquens contra legē vnam, aliarū perdat beneficiū. Ego nō credo quod propterea perdat bñficiū alterius, quia sic puniretur in eo in quo non deliquit: sufficit ergo quod amittat legis beneficiū, quā cōtempsit: vt dicūt primæ cōcor. & illa lex, auxiliū. loquit in crimine, vbi nō restituit minor: nec illa, filio patroni. obstare vr.

¶ *Glo. seq. quærit & soluit duos casus excipiendo, secundo quærit. ponit op. Io. & Tan. & sol. in fi. elicit arg. quod statim determinat.*

b ¶ *Restituerit.*] Nunquid sufficit cautio de restituendo? Respōdeo quod non. arg. ī. de re iud. cum aliquibus. ff. de pig. act. quod si non soluerit. nisi forte magna causa interuenerit. arg. ff. de re iudi. l. 4. §. ait prætor. puta si non sit soluendo: tunc sufficit præstare cautionem, quod ipse restituet: & audiri debet, vt postea alij restituatur. ar. ī. de resti. spo. olim 2. & ī. de solut. Odoardus. & ff. de ces. bo. l. si debitoris. vel si ille cui debet consentiat, quia satisfactum intelligitur. ff. de pig. act. si rem. §. omnis. arg. ī. de re iudi. quod ad consultationem. Item quid si nullus agit contra istum pro vsuris? Dixit Ioan. & Tan. quod facta denuntiatione in publico si nullus appareat qui petit, debet ille audiri per litteras: sicut facit qui rem inuenit alienam, ad euadendū poenam furti, denuntiet publice, vt cuius est res veniat. ff. de fur. falsus. §. qui alienum. Hoc non credo sufficere: non enim excusatur vsurari⁹ si nullus repetat ab eo, vel si denūtiet: immo etiā tenet vsurā restituere saltē pauperibus, si nullus apparet cui restituat: aliter nō liberat à peccato, vt ī. eo. cū tu. vñ cū nō sit adhuc emēdatus, si in crimine perseueret retinēdo alienū, nō est audiēdus. & hoc patet per litterā istā. quia nisi restituerit vel adhuc restituat cū effectu, ergo beneficiū legis habere nō debet, cū adhuc contra illā in crimine perseueret: vñ pōt ei dici, eiice primo trabē de oculo tuo, quam festucā de oculo fratris tui. 1. q. 1. multi. & 3. q. 7. c. infames. §. porro. in fi. & ita iudex nō procedat per litteras tales, nisi postquā constiterit, quod plene purgatus fuerit: & hoc intellige cū est manifestus vsurarius, aliàs iudex nō denegaret ei audientiam: & sic iudex ex officio suo potest eum repellere exemplo Domini. 3. q. 7. qui sine. c. postulatus. & ī. de excep. exceptionem. & j. ca. proxi. & ī. eo. quam perniciosum. arg. idem erit, si non sit manifestus vsurarius, & reus excipiat quod non debet audiri, cum eodem reatu criminis inuoluatur, probatione recepta non auditur nisi restituat, vt dixi. Item quid si aliquis contendat in iure cum ipso impetrāte, & appelletur ante causam, nunquid expedietur ante causam appellationis? arg. est hic quod sic, ex eo quod dicit: nisi prius restituerit, &c. si vsurarius impetrator appellet, non audirē illū interim per litteras illas. Itē habes hic, quod litteræ, quæ ab initio nō valēt, postea cōualescūt. ī. de so. cōpet. verū. licet. & ex tenore. & hoc verum est quā ab initio non sunt nullæ ipso iure. Ber.

¶ Idem.

¶ *Non auditur vsurarius repetens vsuras, nisi prius restituat extortas.*

CAP. XIIII.

QVia † frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legē a: Statuimus, vt siquis vsurarius à nobis litteras impetrauerit, super restituendis vsuris, vel † fructibus computādis in sortē: nisi prius ipse restituerit b vsuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctoritate litterarum ipsarum nullatenus audiatur.

¶ Idem Altissiodoreñ. episcopo.

¶ *Conuictus de vsuraria prauitate per famam & alia argumenta, potest manifestari vsurarius, & tanquam manifestus vsurarius compesci secundum dispositionem Lateraū. concilij.*

CAP. XV.

CVm † in diœcesi tua sint quamplurimi vsurarij, de quibus minime dubitatur, quin sint vsurarij manifesti; cōtra quos propter timorem potentum c, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Fraternitati tuæ taliter respōdemus, quòd licet contra eos nō appareat accusator: si tamen aliis argumentis illos constiterit esse vsurarios manifestos d, in eos pœnam in Lateraū. † concilio contra vsurarios editā, libere poteris e exercere.

CVm in.] Manifesti vsurarij, etiam nullo accusante possunt compelli per pœnā Lateraū. concilij. hoc dicit. vel aliter, & sic vt in rubrica nota sm verum intellectum. cap. nam primū summarium In. And. putum habet dubij. Secunda pars: ibi, *Fraternitati*. Abbas.

Casvs. In diœcesi Altissiodoreñ. plures erant vsurarij manifesti, sed propter timorem potentum, qui defendunt eosdē, nullus accusator contra eos apparet, nec sūt per sniam cōdemnati: quæsitum fuit quid de illis sit agendum? Rñdet Papa epō diœcesano, quod quāuis contra eos non appareat accusator, tñ si aliis argumentis cōstiterit illos esse vsurarios manifestos, pœnā Lateraū. concilij contra illos poterit exercere. Not. quod iudex ex officio suo pōt procedere contra criminosos manifestos, quāuis non accusentur.

c ¶ *Potentum.*] vnde excommunicari possent, si præstent impedimentum volentibus agere contra illos. ī. de offi. deleg. c. 2. & 11. q. 3. iniustum.

¶ *Glos. seq. obiicit per locum à diuisione, & dupliciter respondet.*

d ¶ *Manifestos.*] Si intelligas manifestos, i. notorios, non est opus aliis argumentis. ī. de accusat. euidentia. ī. de iureiu. ad nostram. & 2. q. 1. de manifesta. Si autem loquitur de manifestis nō notoriis, sm hoc euidēs probatio requiritur sm iuris ordinem. 11. q. 3. eorum. in fin. Ad hoc posset dici, quod illud notoriū nō habet facti perseuerantiam, vnde aliqua requiruntur argumenta. Vel dic quod solemnis fama docet ipsos esse vsurarios. & ideo per famā & alia argumēta puniunt, quia sola fama nō sufficit ad cōdēnationē. arg. 35. q. 6. si duo. & 3. q. 3. §. itē sæpe fit. & ī. de iureiu. ex litteris.

e ¶ *Poteris.*] Ex officio tuo, vt dixi ī. eō. c. proxi. licet nullus appareat accusator.

¶ Idem.

¶ *Maritus recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare. hoc dicit, & est casus singularis: & alibi non probatur.*

CAP. XVI.

SAlubriter †: & infra. ¶ Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortē f, non credimus compellendum: Cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera g matrimonij supportanda.

SAlubriter.] Maritus fructus rei dotalis, vel oblatæ pro dote non tenetur in sortem computare. hoc dicit. Primo ponit dictum: Secundo eius causam assignat: ibi, *Cum frequenter*. Abbas Siculus.

Casvs. Aliquis accepit aliquam in vxorē certa dote sibi à socero constituta: sed quia socer ille pecuniā tunc temporis non dedit, cū genero sponsam daret, tradidit ei quasdā possessiones pro dote, quas dedit sibi in pignus, quousque dos ei fuerit persoluta: quæritur vtrū fructus percepti de istis possessionibus pignori obligatis, debeant commutari in sortem: & respōdet Papa, quod non; cum frequēter fructus dotis non sufficiant ad onera matrimonij supportanda. Nota hic casum, in quo fructus non computantur in sortem.

f ¶ *In sortem.*] hic est casus, in quo fructus non computantur in sortem. alios habes notatos ī. eo. conquestus.

¶ *Glossa sequens tractat de fructibus dotalibus, quando cedant marito, & quando non: secundo tractat de periculo euictionis, vel deteriorationis rei dotalis, ad quem spectat.*

g ¶ *Onera.*] hoc ideo dicit, quia fructus dotis cedunt lucro marito propter onera matrimonij. C. de iur. dot. pro oneribus. ad hoc autē vt maritus lucretur fructus rei dotalis, requiritur vt sustineat onera matrimonij. ff. de doli excep. l. pater. in prin. Itē oportet quod possessio rei dotalis tradita sit. ff. solu. matri. de diuisione. fructus vero percepti ante matrimonium restituuntur mulieri, nec cedunt lucro marito. ff. de vsur. videamus. §. antepenul. similiter fructus & fœtus pecudū dotaliū lucratur maritus. ff. de iur. dot. plerunque. §. si serui. Idē est in fundo cretifodino, vel argentifodino. ff. sol. ma. diuortio. §. si vir in fundo. secus tñ est in fœtu ancillarū dotalium 3, qui non cedit lucro ipsi marito. ff. de iur. do. l. plerunq. §. si serui. Itē secus est in lapifodinis, vbi lapis nō renascit, & in arboribus nō cædēdis 4. ff. so. ma. diuortio. §. si fundū. & duob⁹ §§. seq. Itē fallit hic illa regula, Cuius est emolumētū, eius dē esse periculū: licet. n. ad illos spectet emolumētū rei dotalis, non tñ rei periculū, vel euictionis vel deteriorationis. ff. de iur. dot. plerūq. in prin. & §. 1. & C. eo. ti. l. 1. tñ cū distinctiōe, an res datę in doté sint æstimatæ, vel nō, vt ibi distinguit: sed hoc est verū, nisi res dotalis cōsistat in numero, pōdere, vel mēsura: nā periculū taliū spectat ad virū. ff. de iure do. res i doté. Io.

Cap. 4. eod. tit. in 3. compilatione.

Cap. 5. eod. tit. in 3. compilatione.

In Lateran. concilio sub Alexandro iij. cap. 25. quod refertur in c. quia in omnibus. supra eod. tit.

Cap. 1. eod. tit. in 4. compilatione.

M*ichael.*] Primo ponit partis querelam: Secundò clausulam, quam stylus curiæ apponit in litteris, quæ impetrantur ad recuperandas vsuras. Abbas.

C*asvs.* Michael laicus conquestus fuit domino Papæ, q̀ M. & quidam alij ciues Bonoñ. multa extorserũt ab ipso, & à patre suo, cuius hæres extitit per vsurariam prauitatem: vnde mandat Papa epõ Bonoñ. vt in causa procedat, ſm q̀ de iure fuerit procedendum: prouideat tñ attentius, ne in negotio ꝓcedat eodem auctoritate illarũ literarum, nisi dictus Michael restituerit, vel adhuc restituat, si quas ipse aliquando, vel pater eius extorsit vsuras. Nota q̀ frustra legis auxilium inuocat, qui cõmittit in legem. Item q̀ morbo consimili laborat, ꝫ alium non est audiendus. Item ex qua persona quis lucrum capit, de eius facto tenetur. Item filius tenetur ex facto patris.

a ¶ *Extitit.*] aliàs nõ teneretur, nisi esset hæres. ſ. eod. tua nos.

b ¶ *Adhuc.*] hoc expositũ est. ſ. eo. q̀ a frustra.

¶ *Glossa seq. primo not. quòd filius ex facto patris conuenit & conuenitur. secundo quærit & soluit. tertio quærit & fortificat. all. ad negatiuã. contraquã allegationem inducit decre. tua, & sol. arg. ad affirmatiuam, & hanc partem tenet, licet vacillando. quarto iterum quærit, arg. affirmatiue. sed contrarium soluit.*

c ¶ *Pater.*] Hic habes q̀ filius tenetur ex delicto patris. sic ſ. eo. tua nos. & agit ex facto patris, vt hic patet. & sic repetitio vsurarum datur hæredi & contra hæredem, vt hic patet: cum enim iste agat ex persona patris, ipsum tenetur defendere. ff. de reg. tot. ex qua persona. & ff. de procu. seruorum quoque. §. po. aliàs denegatur ei actio: vt ibi dr. Sed pone q̀ iste non agat ex persona patris, nunquid obest ei si excipiat ꝫ ipsum, q̀ pater vel auus receperunt vsuras? Vĩ q̀ sic, quia vsuræ repetuntur ab hærede. & à quocunque etiam extraneo. ſ. eod. tua. immo hæres tenetur ex delicto defuncti, & si nihil peruenerit ad ipsum, ſm canonẽ. ſ. de rap. in litteris. & ſ. de sepul. c. vlt. vbi de hoc. & 16. q. 6. si epũs. in fi. 1 a. q. 2. epũs qui filios. ergo si agi põt, multo fortius excipi. & hoc concedit Io. quia hæres nõ conuenitur hic ex maleficio, sed potius ex quasi ꝫctu ratione indebiti soluti. Insti. de obli. quæ ex quasi ꝫctu. §. item is cui quis per errorem. & q̀ possit sic excipi de facto patris eo agente, satis probatur per hanc literam. Sed si non fecisset iste mentionem in litteris de patre, nunquid eo agente ex facto suo põt excipi ꝫ ipsum, q̀ pater fuerit vsurarius nec restituerit vsuras? Vĩ q̀ non; quia per tales litteras non põt agere de facto patris: ergo nec excipi põt ꝫ ipsum, aliàs iniquum vĩ. arg. ꝫ. ſ. eo. tua. sed ille loquitur in ordinario; immo alia ratione vĩ, q̀ possit excipi; q̀a in vitium successit patri: vt ſ. eod. tua. & sic culpam alienam fecit suam, retinẽdo scienter alienum: ergo antequam alium impetat, debet esse illo crimine purgatus: vt dictum est ſ. eod. quia frustra. Satis vĩ q̀ non possit excipi. arg. huius c. ex querimonia & commissione. numquam enim clausula illa ponitur in litteris, nisi qñ de patre fit mentio in litteris, sicut hic factum fuit: sed ita vĩ q̀ possit excipi. tenetur enim restituere vsuras, quas pater extorsit, cum ei succedat in bonis: quod potius credo. Sed nunquid repelli põt ab agendo qui nomine alieno repetit vsuras? Vĩ q̀ sic: arg. 45. dist. sicut non suo. sed hoc non vĩ, quia nihil in suam vtilitatem versum est: nec secundum istum ageretur ad vsuras repetẽdas: immo contra illum, qui habuit illam vtilitatem.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 4. compilatione. Præter doctores hic vide citatos in c. q̀a frustra, supra eo. & Syluestrum verbo, vsura. 6. vbi plenissime. adde Couarruuiam citatũ super glossa.

¶ Idem felicior tunc ceterius iij. in concilio generali lateran. c. 67. & c. 1. eod. tit. in 4. compilatione. Eadem materia vide citatum. in c. post miserabilem. supra eod. tit. & præcipue Marquardum.

¶ Insolescit in codice Barbaræ, adest, crescit.

¶ Hæc opinio glossæ communis est, vt testatur Couarruuias lib. 3. variar. resolut. c. 3. num. Tertio inquiunt damnũ, vbi late agit, de materia huius decretalis, & glossa.

¶ Idem episcopo Bonoñ.

¶ *Repetens vsuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per aliũ, à quocumque causam habeat.*

CAP. XVII.

M Ichael† laicus suam nobis querimoniam destinauit, quòd M. & quidam alij Bonoñ. ciues multa extorserũt ab eo, & à patre suo, cuius hæres extitit[a], nomine vsurarum: & infra[b]. ¶ Attẽtius prouisurus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem: nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc[*] restituat, si quas aliquando ipse, vel pater[c] eius extorsit vsuras.

¶ Idem† in concilio generali.

¶ *Etiam Iudæi compellendi sunt ad restituendas vsuras extortas à Christianis, & ad soluendas decimas, vel oblationes, de eorum possessionibus.*

CAP. XVIII.

Q Vanto amplius Christiana religio ab exactione compescitur vsurarum, tanto grauius super his Iudæorum perfidia insolescit†, ita quòd breui tempore Christianorum exhauriunt facultates. ¶ Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne à Iudæis immaniter aggrauentur, synodali decreto statuimus: vt si decætero quocunque prætextu, Iudæi à Christianis graues immoderatasve[d] vsuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato grauamine satisfecerint cõpetenter. vnde Christiani (si opus fuerit) per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compellãtur, ab eorum commerciis[e] abstinere. Principibus autem iniungimus, vt propter hoc non sint Christianis infesti, sed potius à tanto grauamine studeant cohibere Iudæos. ¶ Hac eadem pœna Iudæos decernimus cõpellendos, ad satisfaciendum ecclesiis, pro decimis & oblationibus debitis, quas à Christianis de domibus & possessionibus† aliis percipere cõsueuerant, antequã ad Iudæos quocunque titulo deuenissent[f]: vt sic ecclesiæ conseruentur indemnes.

¶ Gregorius nonus fratri R.

¶ *Vsurarius est, qui à debitore recipit aliquid vltra sortem, etiam si suscipiat in se periculum. hoc dicit primo: Non est vsurarius emptor rei minus iusto pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus sit res valitura. hoc dicit secundo. Propter dubium excusatur is, qui ex eo, q̀ differt solutionem pretij, vendit rem plus quàm valeat, si non erat eam aliàs venditurus. hoc dicit tertio.*

CAP. XIX.

N Auiganti†, vel eunti ad nundinas, certã mutuans

Q*uanto.*] Iudæi, qui extorquẽt graues vsuras à Christianis, vel de possessionibus decimas, vel oblationes solitas percipi p̀ ecclesias, eis non soluunt, priuantur Christianorum cõmunióe. hoc dicit. Vel sic, vt in rubro. Duo sũt dicta: Secundum: ibi, *Hac eadem.* primũ dictũ facit tria: Primo ponit causam statuti: Secundo statutum: ibi, *Volentes.* Tertio prouidet ꝫ grauamẽ inspicatis: ibi, *Principibus.* Abb. Sic.

C*asvs.* Quanto amplius Christiani compescuntur ab exactione vsurarum, tãto grauius Iudæi super his Christianos infestant, grauiores & immoderatas extorquendo ab eis vsuras: vnde statuit concilium generale, vt decætero si Iudæi quacũque occasione graues & immoderatas à Christianis vsuras extorserint, Christianorum eis participiũ subtrahatur, donec de immoderato grauamine satisfecerint: & si opus fuerit, Christiani per censuram ecclesiasticam compellãtur ab eorum commerciis abstinere. Præcipit insuper concilium Principibus, vt propter hoc non sint Christianis infesti, sed Iudæos compescant à tanto grauamine. in fine dicit, q̀ eadẽ pœna compellantur Iudæi ad satisfaciendum ecclesiis, pro decimis & oblationibus, quas à Christianis d̃ domibus & possessionibus aliis percipere consueuerũt, antequam ad Iudæos peruenissent: vt sic ecclesiæ conseruentur indemnes. Nota Iudæos compescendos ab exactione vsurarum indirecte, & vt satisfaciant ecclesiis de domibus & possessionibus, pro decimis & oblationibus sibi debitis. Et sic nota, q̀ Iudæi tenẽtur soluere decimas tam personales quàm prædiales. Item res transit cum onere suo.

d ¶ *Immoderatasve.*] Ergo moderatas vĩ permittere, à contrario sensu. 25. dist. qualis. ff. de iudi. cum prætor. quod non est verum. ſ. eo. post miserabilem. & ita cessat hoc arg. à contrario sensu. C. de epi. & cle. conuenticulam. & graues vsuræ dicuntur, quę excedunt legitimum modum lege statutum s. C. de vsur. eos.

e ¶ *Commerciis.*] sic ſ. eod. post miserabilem.

f ¶ *Deuenissent.*] & ita res transit cum suo onere. ſ. de deci. cum non sit. & supra de pigno. ex litteris. & 16. q. 1. si quis laicus. ff. de pigno. actio. si conuenerit. §. si fundus. Ber.

N*auiganti.*] Tria dicta hic continentur: Secundum: ibi, *Ille quoque.* Tertium: ibi, *Ratione huius.* Abbas.

C*asvs.* Aliquis mutuauit certam pecuniæ quantitatem alicui nauiganti vltra mare, vel eunti ad nundinas: & pro eo q̀ creditor recipit in se periculũ pecuniæ, recipit aliquid vltra sortem: quærit vtrum vsurarius sit censendus? Et respondet Papa, quòd sic. Secundo ponit aliam quæstionem: Ecce aliquis dat decem solidos, vt alio tempore recipiat totidẽ mensuras vini, olei, vel frumenti, quæ tunc plus valent: quæritur, vtrum iste sit vsurarius censendus: r̃ndet Papa. si dubium sit vtrum plus vel minus sint valituræ tempore solutionis, non debet propter hoc vsurarius reputari: & ita propter dubium excusatur. Tertio ponitur alia quæstio. Ecce aliquis vendit pannos, granum, vinum, vel alias merces, vt amplius recipiat termino constituto, q̃ valeant tempore venditionis: quæritur, vtrũ iste vsurarius sit cẽsendus? R̃ndet Papa q̀ iste etiam ratione dubij excu-

¶ Hodie Iudæis nõ permissũ habere bona immobilia per extrauagantẽ Pauli iiij. & Pij V. Pont. Max. quæ citantur in c. multorum. supra de Iudæis.

¶ Vide citatos in c. in ciuitate. supra eod. tit. & [illegible] lib. 6. [illegible] & 14. q. 4. cap. 2. vbi plene expedit intellectum huius decretalis, adde Angelum Clauasium in summa verbo, vsura 1. num. [illegible] vers. vsura in mutuante pecuniam, & S. Antoninum 3. par. tit. 1. c. 7. §. 22.

g Vel fuit hoc dictũ, quia qualẽ bet vsuras censetur

excusatur ab vsura, dummodo merces suas tempore contractus non fuerat venditurus. Not. q mutuans pecuniam mercatori, vt aliquid vltra sortem recipiat, pro vsurario habetur: licet periculum pecuniæ in se suscipiat: Et sic nota, q non admittitur compensatio in vsuris. Item non solum abstinendum est à malo: immo à specie mali. Itē dubia in meliorem partem sunt interpretanda. Item ratione dubij excusatur quis ab vsura. Item non quodcunque dubiū excusat ab vsura, sed qn probabiliter dubitari potest.

pecuniæ quantitatem, pro eo, quòd suscipit in se periculū[a], recepturus aliquid vltra sortē, vsurarius est censendus. ¶ Ille quoque, qui dat decē solidos, vt alio tempore totidē sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddātur: quæ licet tunc plus valeāt, vtrum plus vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur[b]: non debet ex hoc vsurarius reputari. ¶ Ratione huius dubii etiā excusatur, qui pannos, granū, vinum, oleum, vel alias merces vendit, vt amplius, quàm tunc valeant in certo termino recipiat pro eisdem: si tamen ea tempore contractus non fuerat[c] venditurus.

¶ *Glo. seq. recitatur per obiectionem, et solutionē.*

a ¶ *Periculum.*] quia iste recipiebat in se periculum, videbatur q quasi quadam compensatione licite aliquid vltra sortem recipere posset: quia periculum pecuniæ mutuatæ pertinebat ad debitorem, cū sua facta fuisset: sed nihilominus est vsurarius, cum excedat naturam mutui: vt dictū est ꝫ. eod. conquestus. quia si nullum periculum sequutum fuit, & aliquid vltra sortē recepit, illud fuit vsura: quia cum sit hincinde mutuum, nihil inde sperare debet, iuxta illud: date mutuum, nihil inde sperātes. ꝫ. eo. consuluit. 14. q. 3. per totum. & nulla compensatio siue di[illegible]o admitti debet [illegible] exigatur ꝫ. eo. [illegible]o. ergo siue recipiat in se periculum, siue non, nihil vltra sortem recipere debet.

¶ *Glo. seq. in principio & fine argum. quòd propter dubium aliquid excusatur & permittitur. in medio argu. dubia in melius interpretanda. allegat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Verisimiliter dubitatur.*] Ergo si certum esset, q tempore solutionis plus valerent, vsurarius est censendus. ꝫ. eod. in ciuitate. argu. ĵ. c. proxi. & ita propter dubium excusatur: quia tam emptor quam venditor æqualiter commodum & incommodum ex dilatione expectat. & est si. C. de solu. l. penul. Item argu. est hic, q dubia in meliorem[t] partem interpretari debent. ĵ. de regu. iur. c. 2. quia promptiores debemus esse ad absoluendum, quàm ad condemnandū. ꝫ. de proba. ex litteris. ff. de actionib' & obliga. l. Arrianus. Sed cōtra videtur, q potius in tali dubio abstinendum esset à talibus contractibus propter periculum. argu. ĵ. de cleri. excommu. minist. illud. Quandoque enim aliqui fingunt se dubitare, vbi dubitatio non est: tamen relinquendi sunt in talibus conscientiæ suæ. Item argu. q ratione dubii aliquid permittitur, quod aliàs non licet. 13. quæstio. 2. non æstimemus ff. de ven. inspi. l. 1. §. 1. ff. de iudic. si quis ex aliena. C. de vsur. si ex lege. & ratione huius dubij excusatur, vt in §. sequenti.

c ¶ *Tempore non fuerat venditurus.*] aliàs non excusatur: quia si tūc fuerat venditurus pro minori, & ex certa scientia plus recipiat alio termino, vsura est. & sic intellige ꝫ. eo. in ciuitate. vt ibi etiā dixi.

¶ In quodā veteri manuscripto: De falsitate & crimine falsi.

¶ Hæc non sunt Augustini, sed Isidori lib. 2. de summo bono cap. 19. refert Burchardus li. 16. c. 12. decreti. & habetur c. 2. eo. tit. in 1. compilat. Vide Felinum in c. si cut. supra de re iudi. & Simancā catho. instit. tit. 64. de testibus.

t De arduo vide plene per D. Thomam 2. 2. q. 60. art. 4.

TITVLVS XX.

De † crimine falsi.

¶ Augustinus†.

¶ *Testis falsidicus tres lædit, Deum, iudicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.*

DE CRIMINE FALSI.

¶ *Quia inter cætera præcepta legis diuinæ continetur, Non furtum facies, non falsum testimonium dices, & supra visum est de furto, & vsura, quæ est species furti: ideo annectit de crimine falsi.*

De hac materia habetur in decret. in capitu. in memoriam. 19. distin. & 11. q. 2. quisquis. 4. q. 3. qui falso. Abb. Sicul.

F *Alsidicus.*] Duæ sunt partes: secunda: ibi, *Vterque.* Abbas.

Casvs. Testis qui falsum testimonium dicit, tribus personis obnoxius est, Deo, cuius præsentiam contemnit: iudici, quem fallit: & illi contra quem falsum testimonium dicit. Itē ille reus est, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: primus non vult prodesse, secundus vero nocere desiderat. Not. q testis falsus tribus personis obnoxius est, scilicet Deo, iudici, & proximo: & in tribus debet puniri. Item qui veritatem celat, peccat: & ideo testis compellitur ferre testimonium.

d ¶ *Obnoxius.*] idest, obligatus.

¶ *Glo. seq. ponit duplicem modum puniendi falsum testem, & quòd sententia ad eius dictum lata retractatur: nec fit eius executio: & duplicem ponit opinionē de ipsius nullitate.*

CAP. I.

FAlsidicus testis trib' personis est obnoxius[d]: primū Deo, cuius præsentiā contēnit: deinde iudici[e], quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit[f]. ¶ Vterque reus[g] est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

e ¶ *Iudici.*] qui [a] eum extraordinarie punire potest causa durante. C. de testib. nullum. sed causa finita potest accusari lege Cornelia de falsis. ff. ad l. Cor. de fal. l. 1. & etiam l. Cornelia de sic. ff. ad l. Cor. de sica. l. 2. §. fi. & §. 1. Punitur enim falsus testis, & si conatus non habuit effectū: sententia tamen per falsum testimonium dicta, vel instrumenta falsa retractari debet falsitate reperta vsq; ad 20. annos. ꝫ. de excep. cum venerabilis. nec est mādāda executioni, si hoc obiiciatur. ĵ. cap. prox. vbi de hoc. & nulla est secundū quosdam: quia ex ea non datur exceptio. ff. de exceptioni. qui agnitis. dñs Azo dicebat q est aliqua: sed nō datur ex ea exceptio cū effectu. ff. de re iudi. diuus. quousq; enim cōstet de falsitate, habetur interim pro sententia.

a De materia huius glossæ præter doctores hic videto Zanchum tract. de hæres. cap. 14.

¶ Lucius tertius Vigorien. † episcopo.

¶ *Sententia lata per falsas litteras, non debet executioni mandari.*

CAP. II.

SVper † eo, quòd sententiam auctoritate litterarum falsarum[h] latam noluisti executioni[i] mandare, tuam prudentiā commendamus: Mandantes, vt quotiens aliqua scripta sub

† Vigorn.

† Cap. 4. tit. de re iudicata in 2. compilatione: quod etiā hic admonet Ioannes And.

ꝫ. de fide instru. accepimus. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. triplici culpa triplicem ponit pœnam.*

f ¶ *Lædit.*] Quia in tribus offendit, triplex pœna ei debetur. Primo quia Deum offendit, septennis pœnitentia sibi iniūgitur pro periurio. 6. q. 1. quicunque. quia iudicē delusit, infamabitur. 22. q. 5. quisquis conuictus. & verberibus castigabitur. 5. q. 5. illi qui. vel extraordinarie punietur, vt dictum est in proxima notula: & quia proximum lædit, iuxta modum læsionis punietur. arg. 3. q. 9. nihilominus. licet ibi non loquatur de tali pœna.

g ¶ *Reus.*] De hoc habes 11. q. 3. quisquis.

S *Vper.*] Primo commendat eum cui scribit de præterito: Secundo instruit eum de futuro: ibi, *Mandantes.* Abbas.

Casvs. Quædam sententia lata fuit auctoritate falsarum litterarum: ille pro quo lata fuit sententia, impetrauit executionem faciendam per episcopum Vigorien. ille citatis partibus, vt sententiam executioni mandaret, oppositum fuit coram illo, q cum sententia illa lata esset auctoritate falsarum litterarum, non debebat executioni mandari, cum nulla esset: episcopus litteris illis visis, noluit eam executioni mādare, cum essent falsæ: consuluit Papam, & Papa commendat ipsum: quia noluit sententiam illam latam per falsas litteras mandare executioni, præcipiens ei, vt quotiens aliqua scripta sub nomine Papæ destinata, redarguenda viderit falsitatis, nullam eis fidem exhibeat, nec obseruet quod per ipsas mandatur, sed eū, qui præsentauerit illas, faciat detineri. Not. q falsæ litteræ non conferunt iurisdictionem: & ideo nullo tempore conualescit, quod per eas iudicatum est. Item iudex non debet sententiam mandare executioni, vbi videt eam nullam, secus si esset iusta. Item falsarius debet detineri.

¶ *Glo. seq. distinguit duplicem falsitatem.*

h ¶ *Falsarum.*] Hic dicebat Lau. q sine temporis præfinitione semper tractanda est sententia de falso: quia ipso iure nulla est[t]: quia defectus est in iurisdictione: quia falsæ litteræ nullam attribuunt iurisdictionem, sed vbi aliàs ageretur de falso, retractatur vsque ad 20. ann. vt dixi ꝫ. c. proxi.

t Adde quę not. Cy. in L. 1. C. si ex fal. instru. idem in l. querelam. in 4. oppo. C. de fal.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remittit.*

i ¶ *Executioni.*] Et ita patet, q executor subsistere debet, vel sustinere, si obiiciatur, q sententia lata sit per falsas litteras. sic ff. de iudicijs. si prætor. Arg. ĵ: de off. dele. cap. pastoralis. & ibi soluitur hoc: vbi plene habes qñ fieri debeat executio, vel quando non. supra, de re iudi. de cætero.

a ¶ Non

a ¶ *Non obseruet.*]Et si per errorem per talem sententiam solutum est, potest reuocari. C. si ex falsis instrumen. l. prima & secunda. & ff. de exceptio. l. qui agnitis. Bern.

A D *audientiam.*] Cōis diuisio: Secunda ibi, *Fraternitati.*

Casvs. Quidam clerici falsauerūt sigillum regis Franciæ: eps quidam posuit eos in carcere, & significauit hoc dño Papæ, & quęsiuit qualiter essent puniendi? Rńdet Papa q̄ nec membrum eis auferri faciat, nec pœnam infligi corporalē, per quam mortis periculum incurrere possint: sed eis à suis ordinibus degradatis, in signum maleficij aliquē characterem imprimi faciat, p̄ q̄d inter alios homines cognoscātur & prouinciam eos abiurare compellat. Not. q̄ sigilla regū sunt authentica. Item ecclesia pœnam sanguinis non infert. Item aliter puniuntur falsarii clerici litterarum dñi Papæ, quàm sigillorum regū: sed illud est speciale in litteris domini Papæ.

b ¶ *Mortis.*] Hanc pœnam ecclesia non imponit. 23. q. vlti. his à quibus. & c. sæpe. & ī. ne cleri. vel mona. sententiam sanguinis.

¶ *Glo. seq. cum seq. signat duo contraria, & soluit.*

c ¶ *Degradatis.*] sic ī. de iudi. cum non ab homine. Sed ꝯ. vš ī. eod. ad falsariorum. vbi traditur seculari potestati puniēdus: sed illud speciale est in falsariis litterarum dñi Papæ a vt statim tradantur seculari potestati.

d ¶ *Characterem.*] arg. contra supra de rap. in archiepatu. & supra, ne cleri. vel mona. sententiam. Sol. character iste nō ita profunde debet infligi vt sanguinem eliciat: sed cutis superficies deformetur in signum maleficij, & hoc propter odiū criminis: quia facies hominis ad instar cælestis pulchritudinis facta, fœdari non debet. C. de pœnis. si quis in metallum. sed illa pœna aliàs infligi non debet à iudice ecclesiastico: quia periculum imminet in ipsa infligenda: & huiusmodi adustio clericis est prohibita. supra, ne cleri. vel monachi, sententiam.

a Melius l. quæ est vlti. vbi dicitur q̄ cautio rei iudicatæ suspenditur & soluitur per talem sententiam repetitur. Io. An.

a Cap. 2. eo. tit. in 2. compilatione. Vide Iulia. Clerum in §. falsum. ver. sunt autem alij eius. & in pract. crimi. q. 36. & Guidonem Papæ decisio. 451.

a Cap. 1. tit. de falsariis in 3. cōpila.

a Addequa pœna puniatur falsificans priuatam scripturam. no. in l. penulo. C. de fal. Bar. in l. si quis. ff. ad legem Cornel. de fal.

nominę nostro destinàta, redarguenda videris falsitatis, nullā eis adhibeas fidem: & quod per ipsas mandatum fuerit, nō obserues a: sed eum, qui præsentauerit, retineri facias diligenter.

¶ Vrbanus tertius.

¶ *Clericus falsans sigillum principis, deponitur. Item ei character imprimitur, & in exilium mittitur.*

CAP. III.

AD † audientiam nostrā te significāte peruenit, quòd cum quosdam clericos, qui falsauerant sigillum regis Francorum, carcerali custodiæ mancipaueris: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, vt eis nec membrum auferri, nec pœnā infligi facias corporalē, per quā periculum possint mortis b incurrere: sed eis à suis ordinibus degradatis c, in signū maleficii characterē d aliquē imprimi facias, quo inter alios cognoscātur: & prouinciā ipsā eos abiurare cōpellēs, abire permittas.

¶ Innocentius tertius.

¶ *Existens in curia litteras Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papæ, vel officialium ab ipso deputatorum: personæ tamen solemnes per nuntios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contrafaciens si laicus est, excommunicationi subiacet; si clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit vsque ad §. adiicientes.*

CAP. IIII.

DVra † sæpe mandata: & infra. ¶ Statuimus, & sub excommunicationis pœna, & suspēsionis ordinis & beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sedem Apostolicam litteras nostras nisi à nobis, vel de manibus illorum † recipiat, qui de mādato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona tātæ auctoritatis extiterit, vt ipsam deceat per nuntium e litteras nostras recipere: nuntium ad cancellariam nostrā, vel ad nosipsos mittat idoneū f, per quem litteras Apostolicas iuxta formam præscriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si laicus fuerit, excommunicationi subiaceat g: si clericus, officij & beneficij suspensione damnetur: & infra.

¶ *Per excommunicationis pœnam prouidet contra non resignātes, nec destruētes litteras falsas infra viginti dies: & absolutio Papæ reseruatur, & contra factum non tenet. hoc dicit. Abb.*

¶ Adiicientes statuimus, vt generalem excōmunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequentius innouari h: quòd si quis falsas litteras se habere cognoscit, infra viginti dies i litteras illas aut destruat k, aut resignet l, si pœnam excōmunicatiōis voluerit euadere m: quam (nisi forsā in mortis articulo n) sine speciali mandato nostro, à quoquam nolumus relaxari o:

Papæ, vel illius qui ad hoc officium per Papam deputatus est. debent recipi; aliàs præsumptio est ꝯ eas. Item qui ꝯ hoc fecerit, si laicus est, excōicationi subiaceat; si clericus, debet officio & beneficio damnari. Item arg. q̄ litteræ per excōicatum impetratæ non valent. Item qui habet falsas litteras, infra viginti dies illas destruat, aliàs cum sententia super hoc lata est, erit excommunicatus. Itē excōicatio in diem lata non ligat, nisi post diē elapsum. Itē falsarius litterarum dñi Papæ, non pōt ab alio, quàm à dño Papa absolui, nisi in articulo mortis. Item in casu isto qui excommunicat, nō potest absoluere, & hoc est, quia Papa hoc prohibuit, & si fiat, non tenet absolutio, quia & hoc præcipit.

e ¶ *Per nuntium.*] specialiter cum mandato ad hoc destinatum. supra, de rescrip. nonnulli. Io.

¶ *Glo. seq. arguit, & remittit.*

f ¶ *Idoneum.*] Arg. q̄ non valent literæ per excōmunicatum a impetratæ: alias enim per quamcunque personā, etiam si per seruū impetrentur, valent. C. de preci. impe. offe. vniuersis. quod forte posset intelligi. cum princeps ex certa scientia et cōcessit litteras. arg. ff. de bo. pos. seruus. instrumentum enim suspectum est ex persona. arg. ī. de rescrip. ad audientiam. ff. de edē. si quis. similiter non valet rescriptum ab hæretico a impetratum. C. de sum. tri. l. a. 10.

g ¶ *Subiaceat.*] Ex hoc videtur, q̄ qui ꝯ facit, sit ipso iure excōicatus: sed non credo q̄ sit excommunicatus ipso iure: quia nec seruatur hoc, immo indifferenter videmus, q̄ quilibet per nuntium litteras impetrat. & hoc Papa scit, & tolerat, nec aliquem repellit, nisi esset excōmunicatus: sed hoc intelligitur cū litteræ de manibus dñi Papę, vel bullatoris tantum sunt recipiendæ. quia aliàs falsæ sunt. infra, cap. proxi. & ille qui litteras recipit, est excommunicatus, vt hic dicit.

a corum

a Vide Panormitanū in c. significasti. supra de except. & Speculat. tit. de actore.

a Quomodo hæreticus careat omni legum auxilio. l. Manichæos. C. de hæret.

DVra.] Prima pars punit non recipientes litteras de manibus Papæ vel officialium: Secunda punit non destruentes litteras falsas: ibi, *Adiicientes*. Abb. Sicul.

Casvs. Quia clerici & alii recipiebant litteras in curia à quibuscūque, propter quod falsitatis periculum imminebat, statuit Innocētius, & sub pœna excōicationis & suspensionis ordinis & beneficii districtius inhibet, ne aliquis apud sedē Apostolicam litteras Papæ recipiat, nisi de manibus dñi Papæ, vel de manibus illorum, qui ad hoc officium de mandato Papæ sunt deputati: Si vero persona tantæ fuerit auctoritatis, vt ipsum deceat per nuntium litteras recipere, nuntium ad cancellarium vel ad Papā mittat idoneum, per quem litteras recipiat iuxta modum prædictū. Si vero aliquis huius mandati transgressor extiterit, si laicus fuerit, excōicationi subiaceat; si clericus, officij & beneficij sui suspensione dānetur. Statuit etiam, vt Prælati ecclesiarum generalem ferant sententiam, quam per singulas parochias frequentius faciant innouari: q̄ si quis falsas litteras se habere cognoscat, infra viginti dies illas destruat, aut resignet, si pœnam illam voluerit euadere: quam sententiam nullus relaxare præsumat sine speciali mandato dñi Papæ, nisi in mortis articulo; & si absolutio ꝯ hoc præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem. Not. q̄ litteræ Apostolicæ de manu

h ¶ *Innouari.*] vt supra, de iudic. ita quorundam. in fi. vbi de hoc.

i ¶ *Dies.*] in quibus deliberet super litteris. sic 3. quæst. 3. cap. induciæ. §. offeratur. & ī. de cleri. excom. ministr. illud. & ff. ex qui. cau. maio. l. ab hostibus. §. vlti.

k ¶ *Destruat.*] sim. 5. q. 1. quidam. & l. si quis famosum. C. de famo. lib.

l ¶ *Resignet.*] tali q̄ possit p̄desse, & nō obesse. ar. 22. q. 5. hoc vī.

¶ *Glo. seq. duas quæstiones format, & sol.*

m ¶ *Euadere.*] si super hoc lata est per diœcesanum, vt hic præcipitur: tamen aliam sententiam dñi Papæ siue canonis incurrit. infra eod. falsariorum. Quid si aliquis simplex vtitur litteris talibus ignoranter? non excusatur: quia per alios debet hoc inquirere. arg. 37. dist. §. vlti. Quid si falsitas fuit ita latens, quòd non potuit videri etiam à perito? Rńdeo, q̄ si fecerit diligentiam, quam potuit, per se & per alios, non credo ipsum teneri, alioquin nō excusatur. argum. supra, de homi. c. Ioannes. & c. vltim. & in aliis pluribus cap. & 50. dist. si duo. B.

n ¶ *Mortis articulo.*] Casus iste semper excipitur. 17. q. 4. si quis suadente. ī. de sententia excommu. à nobis & supra de offi. ordi. pastoralis.

o ¶ *Relaxari.*] Arg. ex quo Papa sibi aliquid specialiter reseruat, aliis denegat facultatem disponendi aliquid super illo: sed vbi absolutionem

Idem archiepiscopo & canonicis Mediolanensibus.

Ponit nouem modos falsandi litteras Papales.

CAP. V.

Licet ad regimen: & infra. Vt autē varietates falsitatis[a] circa nostras litteras deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus litteris duximus exprimendas.

Prima species falsitatis hæc est, vt falsa bulla falsis litteris apponatur[b].

Secunda, vt filum de vera bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum, falsis litteris inseratur.

Tertia, vt filū ab ea parte, in qua charta plicatur incisum, cū vera bulla falsis litteris immittatur, sub eadem plicatura cū filo similis canapis, restauratū.

Quarta, cum à superiori parte bullæ, altera pars fili sub plūbo rescinditur, & per idem filum litteris falsis inserta, reducitur infra plumbum.

Quinta, cum litteris bullatis & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem[c] immutatur.

Sexta, cū scriptura litterarū, quib' fuerat apposita vera bulla, cū aqua vel vino vniuersaliter abolita, seu deleta, eadem charta cum calce & aliis iuxta consuetum artificium dealbata de nouo rescribitur.

Septima, cū chartæ, cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolitæ vel abrasæ, alia subtilissima charta eiusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino coniungitur. Eos etiam à crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostrā, scienter litteras non de nostra vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullā, falsas litteras caute proiiciunt, vt de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ[d], vel qualitate chartæ, falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adiunctione filorū, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si bulla nō sit æqualis, sed alicubi magis tumida, & alibi magis depressa.

Idem Attinacēsi episcopo.

Falsæ sunt litteræ Papales, in quibus episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel vni scribitur in plurali.

CAP. VI.

Quam graui pœnæ subiaceat: & infra. Nos vero litteras, quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt, diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quam

---

solutionem non reseruat, aliis intelligitur esse concessum. ſ. de sententia excommunicatio. super.

Licet. Casus. In decretali præsenti distinguit Papa septem species falsitatis, per quas litteræ Apostolicæ cognosci debent vtrū sint falsæ, quas quilibet diligens, qui per litteras Apostolicas cōuenitur, debet aduertere diligēter, quas per singulos §§. videas per teipsum. In §. Eos etiam dicit Papa q illi nō sūt immunes a crimine falsitatis, quī litteras Apostolicas recipiunt ꝯ tenorē constitutionis proxime prædictæ. Itē quidam sunt qui accedunt ad bullam, & falsas litteras proiiciunt, vt de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed istæ duæ species falsitatis nō possunt de facili comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel ī qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In aliis autē diligens indagator consideret vel ī coniūctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, si bulla non sit æqualis. Nota diligenter hanc decret. & in eo est i ca multos modos falsitatis litterarum dñi Papæ, q qualiter deprehendantur, satis patet in littera.

Glo. seq. vltra nouē species falsitatis, quas ponit textus, ponit 7.

a Falsitatis.] Circa huiusmodi vitium falsitatis nota, q præter hos modos, qui hic exprimuntur, sunt alii casus falsitatis: Ex dicto enim vel tacito dicuntur litteræ falsæ. ī. de rescrip. super litteris. & in tali falso distinguitur prout ibi dř, & pro tali falso non punitur, nisi quia non habet commodum litterarum. Et est arg. ad idem. ff. de fal. si quis obrepserit. Itē charta dř falsa scripto, vt cum scriptum est in ea, omnes canonicos fuisse præsentes, qui non fuerunt omnes præsentes. & talis vt falsarius punitur, vt ī. de his quæ fi. a præla. si, consen. ca. quanto. & ab officio & beneficio talis suspenditur. ī. de testi. tam litteris. Itē dř charta falsa si appareat rasa vel mutata ī loco suspecto. ī. de priuil. cum olim. & ī. de fi. instru. inter dilectos. & ī. de reli. domib. cū venerabilis. immo & qui litteras iudicū tali modo falsat, puniri debet in beneficio suo. ī. de rescript. olim. de hac rasura dř ī. eod. §. quinta. Item præsumitur falsum rescriptum, licet forsitan non sit, ita q per ipsum non procedatur, si habet in se vitium latinitatis. supra de rescrip. ad audientiam. Item si instrumentum suspectū inducitur, & ei non imponitur fides, dř falsum, C. de proba. iubemus[a]. Item dicuntur litteræ falsæ, si eps appellatur filius. Vel si Papa vni loquitur in plurali. ī. eo. cap. proxi. Item rescriptū dř falsum, si est impetratum sine mandato. supra de rescrip. nonnulli. Itē alios nouem modos falsitatis habes hic expressos. Et quicunque tali modo vel alio quocunque litteras dñi Papæ falsauerit, vel vsus fuerit illis sciēter, excōicatus est, vt ī. eod. ad falsariorum. & debet tradi curiæ seculari conuictus & degradatus: vt ibi dř. in aliis autem falsitatibus prædictis, licet puniri debeant, non sunt ipso iure excōicati, nec curiæ seculari tradendi, nisi forte eps diœcesanus generalem tulerit excōicationem, sicut Bonon. fecit, qui excōicauit omnes illos qui falsum instrumentum fecerunt vel fieri fecerunt: vel qui testimonium falsum tulerit, vel procurauerit fieri: vel qui ignem apposuerit.

Additio. Modi falsitatis bullarum Apostolicarum comprehenduntur his versibus:

Forma, stylus, filum, membrana, litura, sigillum.
Hæc sex falsata dant scripta valere pusillum.

b Apponatur.] Apponens secundum leges aqua & igne interdicetur. ff. ad le. Cornel. de fal. l. vltima.

Glo. se. tractat de rasura duplici, scilicet litterarum Apostolicarum, & aliorum instrumentorum, & vtrasque dicit fore contrariam.

c Tenuem.] Quicunque radit vel immutat rescriptum dñi Papæ sibi assignatum, excōicatus est, & falsarius, vt dixi in proxima nocula. & in hoc nullam distinctionem adhibeo, licet sit arg. ꝯ. ī. de fi. instr. ex litteris. quia intelligo illam rasuram factā per illum qui litteras ipsas scripsit, & non per illū, qui vtebatur illis. Si vero litteræ clausæ essent, non nocet rasura in quocunque loco fuerit: quia nō est præsumptio ꝯ impetrantem. In aliis autē litteris vel instrumentis potest distingui, vtrum sint rasuræ in loco suspecto, vt tūc obsit. supra de religi. domi. cum venerabilis. vel nō suspecto, vbi nulla vis est, & tunc nō obest argu. illius decre. supra de fid. instr. ex litteris. & c. cum venerabilis. & hoc intelligitur qū rasura est in loco suspecto. & sic non ꝯdicit, h. eo. c. vlti. quæ intelligitur qū rasura non est in loco etiam suspecto, & modica est rasura, scilicet paucarum litterarum.

d In forma scripturæ.] Quia per comparationem litterarum probatur falsitas. C. de fi. instr. l. comparationes, & ex stylo dictandi fit cōparatio, vt hic dicit. in aliis autē litteris nō attēditur solis cōparatio.

Glo. seq. ponit quandam exportanā doctrinam.

e Chartæ.] & in hoc est alia comparatio notanda, scilicet q rasura chartæ quantumcunque sit subtiliter rasa, siue incisa, si aliter discerni non possit, eleuari debet ad solem, & interponi debet inter solem & oculos, & statim apparebit rasura.

Quam graui.] Primo ponit admirationem. Secundo: ibi, *Conspicere.* in tribus, quæ sunt de stylo curiæ informat, & primo reducit ad propositum. Tertio: ibi, *Propter quod*, generaliter concludit. Abbas.

Casus. Quidam eps coram legato Apostolicæ sedis super quibusdam criminibus accusatus, renuntiauit epatui: postmodum ad Apostolicam sedem accedens, quasdam litteras sub nomine Apostolicæ sedis ad archiepm suū Attinacensem reportauit, in quibus cōtinebatur, q ipsum restitueret ad ecclesiam suam, altero substituto inde remoto: quod & fecit. Rex illius loci, nō credens litteras illas à sede Apostolica emanasse, pcepit litteras illas & ipsum impetrantem ad sedem Apost. præsentari: dñs Papa visis litteris, quæ ipsi archiepo fuerant præsentatæ, rescribit eidem, dicens, q in eis tam in continentia, q̄ in dictamine falsitatem inuenit, & in hoc fuit admiratus, q litteras illas à sede Apostolica credidit emanasse, cū ipse scire debeat consuetudinem Apostolicæ sedis talem esse, vt Patriarchas, Archiepos, Epos, fratres appellet, cæteros oēs dilectos filios in suis litteris nominando: & qū vni personæ scribit, nunquā ei loquitur in plurali, vos vel vester appellando, sed in litteris præsentatis

---

Cap. 2. eo. tit. in 4. compilatione. De materia simili vide Archidiaconū & Turrecrematā in c. in memoriā. 19. dist. adde omnino Rebuffum in praxi beneficio. tit. de his quæ opponi contra bullam possunt, vbi de materia huius cap.

ex vera bulla.

a In codice Barbatiæ hoc glossæ dictum legitur ita: Ex dicto enim vel tacito, vel facto dicuntur litteræ falsæ, &c. illa autem verba: vel tacito. recte habēt, vt cōstat ex d. c. sup litteris. de rescrip. his citato.

a Illa lex dicit producentem vt falsariū detinendum. Io. And.

Vide citatos infra in d. c. ad falsariorum.

Loquitur in illo, qui vtitur falso rescripto, vel falsa cōstitutione, nullo auctore habito. Ioan. And.

Argumentum ad hoc in l. cum precatur C. de fi. instr. & in l. si non …

Anonimus.

Anonimus.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione. & quæ circa hic tractant Doctores de stylo Romanæ curiæ vide late per Felinū in c. 1. supra de rescrip. ad … de Romanorum cons. 176. incip. quæstio est.

sentatis huic, dilectus filius vocabatur: vnde mandat quatenus litteras Apostolicas taliter studeat intueri tam in filo, bulla, charta, quàm stylo, quòd veras pro falsis, & falsas pro veris nullo modo admittat. Not. quòd Papa omnes episcopos & superiores, fratres appellat, inferiores autẽ oẽs dilectos filios: & si aliter appelleatur, litterę sunt falsę. Item vni non loquitur in plurali, cuiuscunq; dignitatis sit. Itẽ falsitas præcipue deprehenditur in bulla, filo, charta, & stylo.

a ¶ *Dictamine.*] supra, cap. prox. in fine. Ber.

¶ *Glo. seq. versari potest per contrarium.*

b ¶ *In plurali.*] In his ergo potest deprehendi falsitas, & de facili, quia facile est videre qualiter appellet aliquem, vel inferiores; & cui loquitur in plurali. Secundum antiqua tempora hoc nõ seruabatur: Gregorius enim loquebatur vni in plurali, & de se quandoq; singulariter, quandoq; pluraliter, supra, de præscriptio. nihil. 23. dist. cõis filius. & 99. dist. ecce. sed hoc faciebat ex magna humilitate, & tunc erat talis consuetudo, sed illa immutata est. alij episcopi appellant suos subditos fratres vel socios. 8. q. 1. quid autẽ. & 10. q. 3. cauendum. & infra de excessibus plato. c. 11.

c ¶ *Tam in bulla.*] vt supra cap. proxi.

AD *falsariorum.*] Primo punit falsantes litteras Papæ per se vel per alios: Secundo punit vtentes litteris falsis: ibi, *Qui vero.* Abbas.

CASVS. Ad cõfusionem falsariorũ statuit Inno. iij. de consilio fratrum suorum, vt qui litteris Apostolicis vti voluerint, eas prius diligẽter examinent, quia si falsis litteris vti se dixerint ignoranter, pœnas euitare nõ poterunt inferius positas: ipse enim excommunicationi supposuit omnes falsarios litterarum Apostolicæ sedis, qui per se vel per alios vitiũ falsitatis exercent, cũ omnibus fautoribus & defensoribus suis, statuens vt clerici, qui falsarij deprehensi fuerint, omnibus beneficiis & officijs perpetuo sint priuati, ita quòd qui per se vitium falsitatis exercuerint, à suis officijs degradati, seculari Potestati tradantur secundum leges puniendi. & si laici fuerint, per easdem leges puniatur legitime: illi vero qui sub nomine Papæ falsis litteris per alios impetratis vtũtur, si clerici fuerint, officijs & beneficiis spolientur: si laici fuerint, tandiu maneãt excõicati, donec satisfaciant competenter, ita videlicet quòd & in clericis & in laicis malitia grauius puniatur quàm negligẽtia: & idẽ obseruandum est de his, qui falsas litteras impetrant. Not. quòd omnes falsarii litterarum Apostolicæ sedis cum fautoribus & defensoribus suis ipso facto sunt excõicati. Itẽ clerici degradari propter hoc vitium puniendi sunt secundum leges. Et not. hic vnũ casum, in quo clericus statim post degradationem traditur curiæ seculari. Item vbi clericus deponitur vel spoliatur officio & beneficio pro aliquo delicto, laicus pro consimili potest excõicari. Item malitia grauius punienda est quàm negligentia.

d ¶ *Examinent.*] Quod si non fecerint, in dolo esse videntur: sine dolo enim falsum non committitur. C. ad l. Cor. de fal. nec exemplum. & affectatores ignorantiæ dici possunt. de clan. despon. cum inhibitio. vnde talis ignorantia crassa & supina potest dici. j. de cle. excomm. mi. Apostolicæ.

e ¶ *Dixerint.*] Potest suppleri, quòd non probauerint, quia qui ignorantiam allegat, eam probare tenetur, supra de elect. innotuit. maxime cũ hoc inquirere teneantur auctoritate huius constitutionis: aliàs si probaret se diligentiam, quam potuit & debuit, adhibuisse, nõ esset ei imputandũ, vt dixi supra eo. dura. quia iusta ignorãtia excusat eum: quia non vr tenetur nisi postquã scit hoc. supra eod. dura. & j. eod. c. pxi. Ex quo enim inquisiuit à peritioribus, nõ est ei imputãdũ. 56. dist. §. vlti. ff. de iud. & fac. igno. l. regula. §. 1. in fi. fecit enim quod potuit. & 44. dist. Ephesin. & diuinare non tenebatur: sic j. de exces. præ. inter dilectos. vbi excusatur ignorantia.

f ¶ *Falsarios.*] de quibus habuisti supra in c. proxi. vt ibi dixi. oẽs enim tam principales, quàm fautores sunt ipso iure excommunicati, vt hic patet.

g ¶ *Deprehensi.*] & criminaliter conuicti. ibi enim, vt dicit lex, indagatio fiet acerrima, vbi pœna est grauissima. C. ad legẽ Cor. de fal. l. maiorẽ. & vbi ciuiliter agitur, minus est agendum. C. eod. l. penult.

h ¶ *Tradantur.*] Qualiter tradi debeant, habes infra de verborum significatio. nouimus. in tribus enim casibus traditur aliquis statim post degradationem curiæ seculari, vt hic, & est vnus, vt dixi supra, de hæreticis, ad abolendam. 11. quæst. 1. si quis sacerdotum.

i ¶ *Legitimas.*] Pœna enim falsi in libero homine est deportatio, & omnium bonorum publicatio, in seruo vltimum supplicium. sic distinguit lex. ff. ad l. Cor. de fal. l. 1. §. vlti. & C. eod. titul. vbi falsi. & ibi vltimo supplicio punitur crimen falsi. Et hoc est verum de his, qui falsant rescriptum principis, de quibus hic intelligitur: qui vero falsant litteras aliorum, aliter puniuntur, sed leuius, supra eodem, ad audientiam. & hæc pœna imponitur illis, qui per se vel per alios vitium falsitatis exercent, vt patet per istam litteram, vbi loquitur de his, qui litteris falsis ab aliis impetratis vtuntur.

k ¶ *Sub nomine nostro.*] id est, qui litteris falsis vtuntur per alios impetratis sub nomine nostro: isti minus puniũtur, quàm illi, qui per se hoc faciunt, vel per alios, vt patet per hanc litteram & superiorem. C. ad l. Cor. de fal. maiorem.

l ¶ *In istis.*] de quibus hic dicitur, qui vtuntur litteris per alios impetratis.

m ¶ *In illis.*] scilicet qui per se hoc procurant, de quibus præmisit. vel dic, in illis, id est, laicis: in illis, id est, clericis.

n ¶ *Negligentia.*] Hæc tamen quandoq; dolo comparatur, cum scilicet dissoluta est, crassa & supina. ff. manda. si fideiussor.

ACcedens.] Primo ponit decisam conquestionem: Secundo prouisionem: ibi, *Fraternitati.* Abbas.

CASVS.

in dictamine[a], deprehendimus falsitatẽ: ac in hoc fuimus admirati; quia tu tales litteras à nobis crediderae emanasse: Cum scire debeas Apostolicam sedẽ consuetudinem in suis litteris hanc tenere; vt Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres †: cæteros autem Reges, Principes, vel alios cuiuscunque ordinis, filios in nostris litteris appellemus. Et cum vni tantũ personæ nostræ litteræ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali[b], vt vos siue vester, & his similia in ipsis litteris apponamus. In falsis autem litteris tibi præsentatis in salutatione, dilectus † in Christo filius vocabaris: cum in litteris, quas aliquãdo tibi trãsmittimus, te videre potueris à nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic litteras Apostolicas studeas intueri tam in bulla[c], filo, & charta, quàm in stylo, quòd veras pro falsis, vel falsas pro veris litteris † modo aliquo non admittas.

¶ Idem.

¶ Qui per se vel per alios litteras Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus: & clerici officiis & beneficiis priuati sunt, & degradandi, & tradendi curiæ seculari, per quam laicus legitime punitur: Qui vero falsis litteris vtitur, si clericus est, officio & beneficio priuatur: si laicus, excommunicatus est. hoc dicit.

CAP. VII.

AD † falsariorum confundendam malitiam: & infra. ¶ De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, vt qui litteris nostris vti voluerint, eas primo diligenter examinent[d]: quoniam si falsis litteris se vsos dixerint[e] ignoranter, eorũ sera pœnitentia euitare nequibit pœnas inferius adnotatas. Nos enim omnes falsarios[f] litterarũ nostrarum, qui per se vel alios vitium falsitatis exercent, cum fautoribus & defensoribus suis, anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes, vt clerici, qui falsarij fuerint deprehẽsi[g], omnibus officiis & beneficiis ecclesiasticis perpetuo sint priuati: ita quòd qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquã per ecclesiasticum iudicem fuerint degradati, seculari Potestati tradantur[h], secundum constitutiones legitimas[i] puniẽdi: per quã & laici, qui fuerint de falsitate conuicti, legitime puniantur. ¶ Qui vero sub nomine nostro[k] litteris falsis vtũtur, si clerici fuerint, officiis & beneficiis ecclesiasticis spolientur: si laici, tandiu maneant excommunicationi subiecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen; vt in istis[l] & in illis[m], malitia grauius, quàm negligẽtia[n] puniatur. quod & de his, qui falsas litteras impetrãt, statuimus obseruandum.

¶ Idem.

¶ Non præsumitur quis falsare litteras de simplici iustitia, nec punitur si hoc comperto destiterit illis vti.

CAP. VIII.

ACcedens †: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si litteræ Apostolicæ, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici iustitia formã habeant (cum præsumi nõ

¶ Dictio, litteris, deest in antiquis codicibus.

¶ Et ſ. de temp. or. eos qui. lib. 6. in Add.

¶ Cap. 4. eod. tit. de falsariis, in 3. compilatione.

¶ Vide 10. litera ... in præf. crim. seu §. fin. q. 56 ...

Casus. Quidam impetrauit litteras ℥ aduersarium suum de simplici iustitia, in quibus litteris falsitas fuit deprehensa: Imperator hoc intelligens, amplius noluit vti eis: propter quod dioecesanus eps ipsum ab officio & beneficio suspendit: Vnde accessit ad dominum Papam rem sibi exponens. mandat Papa episcopo, si litteræ Apostolicæ in quibus falsitas fuit deprehensa, formam habeant de simplici iustitia, officium & beneficium illi restituat, & ipsum super hoc vlterius non molestet: quia non est præsumendū ꝙ pro talibus litteris, quæ de facili habentur, quis cōmittat vitium falsitatis, & ille non fuit vsus illis, postquam eas falsas esse cognouit. Not. ꝙ in his quę de iure competunt alicui, & quæ de facili habentur, non est ꝓsumēdū falsum cōmitti. & no. ꝙ circa modica non præsumitur dolus committi. Item qui abiurat malum, quam cito scit malum. nō debet dici culpabilis.

debeat[a], quòd pro talibus litteris, quæ possunt facile obtineri, fraudem quis cōmiserit falsitatis) nec litteris vsus[b] est, postquam eas falsas esse cognouit, tu ei officium beneficiumque restituens, ipsum super hoc vlterius non molestes.

¶ Idem.

¶ Propter paucarum litterarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum nō probatur falsum.

CAP. IX.

EX † conscientia ⁝ & infra. ¶ Verum litteras ipsas, quæ redargutæ fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis inuenimus, nisi paucarū litterarum rasuras[c], quæ nequaquam sapientis[d] animum in dubitationē vertere debuerunt: Vnde si vobis constiterit prædictum R. obligasse se sub periculo causæ[e], quòd litteras illas falsas esse probaret (cum quilibet ad renuntiandum[f] iuri suo liberam habeat facultatem) ipsi R. super dicta ecclesia silentium imponatis[g].

TITVLVS XXI.

De sortilegijs †.

¶ Ex pœnitentiali Theodori ⁑.

¶ Sortilegia pro furtis inueniendis vel diuinationibus faciendis prohibentur, & contrafacientibus pœna imponitur.

CAP. I.

IN talibus, vel codicibus, aut alijs, sorte[h] furta non sunt requirenda: nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus quis obseruare præsumat: Qui autem contra fecerit, quadraginta dies[i] pœniteat.

¶ Alexander tertius Grandesi. ⁑ Patriarchæ.

¶ Presbyter, qui per inspectionem astrolabij furta requirit, ad tempus suspēditur ab altaris ministerio. Ita communiter summatur: sed in veritate hæc summatio non est indistinctè vera, quia acrius potest puniri.

CAP. II.

EX † tuarum tenore litterarum accepimus, quòd V. presbyter cum quodam infami, ad priuatum locum accessit, non ea intentione vt vocaret dæmoniū: sed vt inspectione astrolabii furtum cuiusdam ecclesiæ posset recuperari. Verum licet hoc ex bono zelo, &

¶ Glo. seq. not. quòd litteræ. & c. quærit & soluit. signat contrarium.

a ¶ *Præsum non debeat.*] Not. ꝙ non præsumuntur litteræ falsæ, quæ sunt de simplici iustitia, & quæ de facili possunt haberi. sicut non præsumitur ꝙ in re modica dolose agatur. ff. de dolo. si oleum. §. vlt. cum l. sequenti. vnde si quis suggessit falsum in litteris, quæ sūt de simplici iustitia, non statim præsumēdæ sunt falsæ, nisi probetur ꝙ ex certa scientia falsum suggessit: quia qui dicit ꝙ falsum ex certa sciētia suggessit, dolum allegat, sed dolus ex perspicuis indicijs probari debet. C. de dolo, dolum. si tamen alter vult probare ignorantiam, auditur. Sed qualiter eam probabit? Dico ꝙ per iuramentum ĵ. de sent. excom. si vero 2. & 34. q. 2. l lectū. Sed pone ꝙ falsum affirmet circa rem propriam, cuius notitiam habuit? præsumitur primo ℥ ipsum, quia non præsumitur quis ignorare factum propriæ rei. C. de rescin. vē. quisquis. quod verum est. sed illam præsumptionē elidit hæc præsumptio: quia non præsumitur dolum cōmisisse circa litteras, quæ de facili habentur, vt hic dī, & sic vna præsumptio elidit aliā circa idem factum. ff. de in inte. resti. diuus. supra de præsumptioni. litteras. argu. ℥. ī. de electionib. cum inter. R.

¶ Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

b ¶ *Vsus est.*] Sim. ĵ. de exces. prała. inter. arg. ℥. ī. c. pri. vbi nō excusatur qui vsus est falsis litteris ignoranter. Sed illud intelligendū est de his quæ non sunt de simplici iustitia, quæ non possunt haberi de facili, vnde illa præsumptio eos condemnat, hic excusatur à ℥ria præsumptione, in litteris de simplici iustitia non est præsumptio ℥ impetrantem: vnde per ignorantiam excusatur, si statim desistat, quando scit eas falsas. Io.

EX *conscientia.*] Primo diffinit obiectum dubiū: Secundo obijcientem puniri mandat: ibi. *Verum.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam impetrauit litteras ℥ aduersarium suū super quadam ecclesia: aduersarius ille in iudicium euocatus postulauit sibi fieri copiam rescripti, quo viso cœpit illas litteras arguere de vitio falsitatis, obligando se sub periculo causæ suæ, ad probandū ꝙ litteræ falsę essent: iudex litteras illas misit ad dñm Papā, vt per eum sciret veritatem huius falsitatis: Papa litteras illas diligenter inspiciens nullum signum falsitatis vel suspicionis in eis inuenit, nisi rasuras paucarum litterarum, quæ sapientis animum in dubitationem inducere non debuerunt: vnde mandat Papa quatenus si constiterit prædictum R. se obligasse sub periculo causæ suæ, ꝙ litteras illas falsas esse probaret, sibi super dicta ecclesia silentium imponatur: quia quilibet liberam habet potestatem ad renunciandū iuri suo. No. ꝙ rasura paucarū litterarū nō reddit falsum rescriptū, nisi esset in loco suspecto, prout hic intelligitur. Et sic not. ꝙ modica suspicio non vitiat rescriptum. Item modica suspicio non debet animum sapientis immutare. Itē aliquis potest se obligare sub periculo beneficij sui. Itē licitum est vnicuique renunciare iuri suo.

¶ Glo. seq. signat contrarium, & remittit.

c ¶ *Rasuras.*] Non in narratione facti, quia ex hoc nulla suspicio esset. ī. de fide instru. ex litteris. nec per talem rasuram facta fuit ambiguitas in nomine. ī. de fide instru. inter dilectos. Contra habes ꝙ rasura inducit suspicionem. supra de relig. domib. cum venerabilis. & ĵ. de priui. cū olim. a. & ī. eo. licet. §. quinta. vbi de hac materia.

d ¶ *Sapientis.*] Modica suspicio non debet sapientis animum immutare. ī. de simo. & si q̄stiones. & 1. q. 1. iudices. Ioan.

e ¶ *Causæ.*] Quod fieri potest. ī. de elect. cū dilectu. vbi de hoc. in fine. & sub pœna ordinis & beneficii potest se aliquis obligare. 1. q. 8. quotiens. & de cō se. dist. 2. ego Berengarius. Ber.

f ¶ *Renuntiandum.*] Supra, de regu. ad Apostolicam. & ī. de foro cōpe. dilecti. & c. si diligenti. & C. de pact. si q̄s in conscribendo. & de episc. & cleri. si quis in conscribendo.

g ¶ *Imponatis.*] Sed nūquid propterea est ecclesia illa aduersario assignanda? Rñdeo, nō, nisi probet primo se habere ius in illa 1. ī. de rescript. olim, in fine.

¶ De sortilegijs. Quia sortilegia continent in se falsitatem, merito de his subijcitur.

De hac materia glossa est optima 26. q. 2. in summa. Abbas Siculus.

De hac materia tractatur 26. q. 1. & q. 2. & q. 3. & q. 4. & q. 5. & q. 6. non licet iniquas. vsque in fine q.

IN *tabulis.*] Primo ponit prohibitionem: Secundo ponit pœnā trāsgressoribus: ibi, *Qui autē.* Abb.

Casus. In cap. isto dī, ꝙ furta non sunt requirenda sorte in tabulis vel codicibus aut alijs: nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus quis obseruare præsumat: & qui ℥ fecerit, xl. dies pœniteat. Nota hic pœnam illorum, qui sortem & diuinationes exercent.

¶ Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

h ¶ *Sorte.*] Sic electio per sortem 2 non est faciēda. ĵ. eo. c. vlt. Arg. ℥. 26. q. 2. sors. & c. 2. qui. quia licet sors in sui natura non sit mala, tñ ꝓhibetur, ne ꝑ assiduitatē labātur in idololatriā. sicut est in iuramēto. 22. q. 1. ꝯsidera. & hoc cap. hi q. loquit̄ de cōparatiua permissione: ibi, potius permittunt̄ sortes, q̄ ad dæmonia consulēda concurrant: sic ꝑ diuinationes futuras sortes ꝓhibētur, vt hic patet, & 26. q. 5. illud. & q. 5. cap. sortes. & cap. peruenit. q̄nq; tñ permittitur per sortem aliquid fieri, vt dī ĵ. eo. cap. vltim.

¶ Glo. seq. signat contrarium.

i ¶ *Quadraginta dies.*] Si laicus fuerit, cōione ecclesiæ priuetur: si vero clericus, officio & beneficio potest priuari. 26. q. 5. non oportet. & duobus cap. seq. Et arg. contra. ĵ. cap. proxi. argum. ℥. ĵ. cod. cap. vlti. vbi non puniuntur.

EX *tuarum.*] Primo ponitur consultatio: secundo responsio: ibi, *Verum.* Abbas.

Casus

¶ Cap. 1. eo. tit. in 4. cōpilatione. Vide Matthæum de Afflictis de cisiōe 404. & lib. 3. Rubrica 19. tit. de falsarijs super constitut. Neapol. adde doctores in l. fin. C. de edicto diui Hadri. tollen.

¶ Vide Consilij i tract. de minimis, & Iason in l. si. ff. qui satisda. cogan tur.

¶ Aliās sortilegia, non male. & de materia huius tituli, tractatus extat Pauli Grillandi. adde Alfonsum Castrē lib. 1. c. 13. de iusta hæreti. puni. &c.

¶ Sic & Burchardus li. 11. decret. cap. 16. & Ivo par. 11. c. 32. iterū Burchard. lib. 19. c. 5. tit. de arte magica. & c. 1. eo. titu. in 1. cōpila.

¶ Aliās, Grandes.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. par. 10. c. 6. De pœna sortilegorū facerdotū, vide concilium Lateran. sub Leone x. sess. 9. & Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. c. 100.

2 Hæc Bernardi sententia non placet hic Hostiensi sed vide in. And. qui ambos verum dicere putat, diuersis tñ modis.

3 De materia huius glossæ vide B. Thomā. 2. 2. q. 95. art. 8. ex quo intelliges quando & quibus sortibus vti liceat.

Casvs. Quidam presbyter V. nomine accessit cū quodā infami ad locū priuatum, non illa intentione vt dæmonium inuocaret, sed vt posset inuenire furtū cuiusdam ecclesiæ per inspectionem astrolabii: Patriarcha Grāden. significauit hoc Dño Papæ: vñ ipse scribit eidē dicens, q̄ licet ex bono zelo & simplicitate presbyter ille hoc se fecisse pponat, tñ non modicam maculam peccati ɔ̄xit; quare mandat, quatenus per annum & amplius, si ei visum fuerit, eum ab altaris ministerio pcipiat abstinere: & extunc officium suum poterit exercere. Nota q̄ simplicitati parcēdū est. Itē pœnæ sunt arbitrariæ. Itē nota hic pœnam illorum, qui huiusmodi inspectiões vel diuinationes exercent.

simplicitate [a] se fecisse proponat: id tamē grauissimum fuit, & non modicam inde maculā peccati cōtraxit: & infra. Mādamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam † imponas, quod per annū & amplius, si tibi visum [b] fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere: & extunc liberum [c] sit ei exercere officium sacerdotis.

a Simplicitate.] quia bono zelo hoc fecit, aliquātulū excusatur. arg. s. d apost.a.c. 1. & q̄ a p simplicitatem hoc fecit, dignus fuit misericordia: nam simplicitati parcēdum est. supra de rer. permuta. cap. cum vniuersorum. vbi de hoc. Ber.

b Si tibi visum.] Et ita tempus pœnitentiæ arbitrariū est. 26. q. 7. tempora pœnitudinis. sed minorem pœnitentiam anno non posset imponere, ex quo Papa sibi annū præfixit, sed supra est ad arbitrium epi.

c Liberum.] Hoc intellige dictum ex dispensatione: nā de iure cōi debuit remanere priuatus, & eps de iure ɔ̄ illum processit. 26. q. 5. nō oportet. & c. si quis eps. & c. aliquātu. sed quia bono zelo per simplicitatem deliquit, Papa mandat ipsum restitui, & eps auctoritate sua cum isto potuit si voluisset, dispensare, cum in casu isto ei hoc non sit prohibitum, & dispenset etiam in maioribus. 50. dist. presbyteros. & s. de iudi. at si clerici. vbi de hoc. Ber.

¶ pœnam, habens vetustiores codices, & plerisq; manuscripti.

¶ Lucan.

¶ De materia huius decretalis vide Felinum in c. capitulum. supra de rescript. & D. Thomā 2. 2. q. 9. art. 5. & ibi Caietanū, ex quo intelliges cur fortes repellantur in electionibus spiritualibus.

¶ Concor. tex. in l. 2. ff. de dol. & in l. antep. eius vulg. ff. de excu. tuto.

¶ Honorius tertius capitulo Lucan †.

¶ *Non solum electio per sortes fieri nō debet, sed etiā electiones cōpromissariarum per sortes assumi non debent.*

CAP. III.

Ecclesia † vestra episcopo destituta, vos conuenientes in vnū, vt de futuri tractaretis electione pontificis, vnum elegistis ex vobis per sortem: qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucañ. prouideretur ecclesiæ de pastore: quorum duo tertium, magistrum R. scilicet elegerūt: quod expresse licebat eisdem, secundū traditam à vobis omnibus potestatem [d]. Procuratoribus igitur vestris super his, in nostra præsentia constitutis, Nos tali examinato [e] processu, licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignū, quòd sors in talibus interuenit: & infra. Electionem celebratā de ipso, ad gratiam [f] confirmationis admittimus: sortis vsum in electionibus [g] perpetua prohibitione damnantes.

Ecclesia.] In prima ponitur electio: In secunda electionis prosecutio, examinatio, & reprehensio: In tertia, gratiosa cōfirmatio, & sortis prohibitio. Secunda: ibi, *Procuratoribus.* Tertia: ibi, *Electionem.* Abbas.

Casvs. Vacante Locana ecclesia canonici conuenientes in vnū, de futuri pastoris electione tractaturi, vnum elegerunt ex se per sortem, qui vice capituli tres eligeret electores, per quos vice omniū prouideretur ecclesiæ de pastore: quibus ab ipso electis, duo ex illis tertium ex se magistrū R. elegerunt: quia sub hac forma eis data fuerat eligēdi potestas, vt vel ex se, vel aliis eligere possent. electionem istā per nuntios suos pśentauerunt dño Papę, petentes eā cōfirmari: dñs Papa examinato tali processu, dignū multa reprehēsione inuenit, p eo q̄ sors in talibus interuenit: electionē celebratā de pdicto magistro ad gratiā confirmationis admisit, sortis vsum in electionibus perpetua condemnans prohibitione. Nota, q̄ cū sub hac forma datur aliquibus eligēdi potestas, vt vel ex se, vel ex aliis eligere possint, tunc possunt eligere vnū de se, aliàs non, vt hic colligitur. Item ad quem pertinet confirmatio, ad ipsum pertinet examinatio processus & personæ. Itē sortes in electione prohibitæ sunt.

¶ *Glos. seq. alleg. ɔ̄tor. ponit opi. quam reprobat per locum à diuisione, & per simile, & per decret. Cumana. & respondet rationi contrariæ.*

d Potestatem.] Sim. habes supra de elect. cū in iure. dicunt tñ quidā, q̄ idem esset si aliqua forma nō fuisset expressa, q̄ possent vnū de se eligere, vt dr̄ in cap. cum in iure. quod nō credo, quia vbi simpliciter dat potestas eligendi tribus, nulla forma adiecta, ita habēt potestatem eligendi omnes, q̄ vnus vel duo sine tertia eligere non possunt: vñ si duo eligant tertium, non valet quod faciūt, q̄a hanc potestatē nō habent: si ille eligat se cū aliis, nō valet: q̄a nemo seipsum eligere pōt. supra de instit. cum ad nostrā. q̄a alius debet esse electus, & alij eligentes, vt ibi dr̄, sicut est inter baptizantem & baptizatū. supra d bapt. debitū. & supra d iure patro. p nostras. 24. q. 1. didicimus. & ff. de tu. & cur. da. ab his. l. pen. & ff. de test. iu. ex sententia. ff. ad Trebe. ille à quo. §. tempestiuum. quia duplici officio fungi non pōt. vt ibidem dr̄, sicut si tres iudices vel arbitrarij sint dati simpliciter sine illa clausula, q̄ si non omnes, &c. duo sine tertio procedere non possunt, quia potestas iudicandi ita data est omnibus, q̄ duo sine tertio, vel alter sine altero procedere non potest. supra de offi. dele. ca. vnico delegatorum. c. causam matrimonij. De hoc etiam dixi in c. cum in iure. sed cum datur aliquibus potestas eligendi de se vel aliis, si voluntaliquem eligere de se, tūc potestas eligendi remanet penes illos tantū, & eis solis data intelligit, sicut quando committit causa cum illa clausula, q̄ si nō omnes, &c. sed si simpliciter datur aliquibus potestas eligēdi, tunc non possunt aliquē eligere de se, sicut est in iudicibus, vt dictū est, & psona electa nullo modo debet computari inter eligentes, vt probat s. de elect. Cumana. & ideo dicit hic, q̄ eis licebat secūdum traditā, &c. Et hoc arg. non valet. Capitulū pōt eligere vnū d se: sed isti q̄bus data est simpliciter eligendi potestas, funguntur vice capituli. ergo possunt eligere vnum d se. Capitulum enim eligit iure cōi, siue ordinario, sed isti non eligunt iure cōmuni, sed potestate sibi concessa per capitulum. Ber.

e Examinato.] & merito: ad quem enim pertinet cōfirmatio, & examinatio processus & psonæ. s. de elect. nihil est. & c. cum nobis. & c. venerabilem. & supra de transla. c. vlt. & supra de hære. cap. cum ex iniuncto in fin.

f Ad gratiam.] Hoc ideo dicit, quia de iure debuit cassari, sed ipsum da gratia confirmauit.

¶ *Glos seq. no. à ɔ̄trio. & illud coadunat, secundo obiicit & soluit.*

g In electionibus.] Per hoc q̄d dicit, in electionib', vr, q̄ in aliis [a] vsum sortis non reprobet. arg. 25. dist. qualis. & ff. de iudic. cum pretor. ff. de test. ex eo. & 15. q. 3. de crimine. pterea in multis casibus vsum sortis admittimus. ff. de indic. sed cum ambo. ff. fa. ercisc. si q̄ sunt. C. cōia de le. si duobus. circa prin. Sed quare prohibet vsus talis in electionibus? nonne Matthias sorte electus fuit. 31. dist. cleros. in prin. & sors non est aliquid mali. 26. q. 2. sors? Dicas q̄ licet Matthias & Ioannes sorte electi fuissent. non tñ eorū exemplo eligendus est aliquis per sortem, vt 26. q. 2. non statim. & c. non exēplo: quia illud factū fuit diuina inspiratiōe. sic. 14. q. 5. dixit. Quod autem dr̄, sors non est aliquid mali, verum est considerata in se, sed ex causa prohibet, vt dixi s. eo. c. 1. & præterea hic non fuit seruata forma concilij. s. de elect. quia pp. vt vr. pp dissensiones vero & lites dirimendas sors admittitur circa iudicia, vt dicunt prædictæ leges, in quo casu potest intelligi capi. illud, sors. sed in electionibus licet ibi sit discordia, non licet per iura prædicta. Ber.

¶ De collusionibus nonnulla vetus Gregorianæ. & i. ce teris manuscriptis, De collusione, absq; voce, detegenda.

¶ Gregorius lib. 2. registri indict. 11. epistola 58. cap. 77. apud Ioannem Diaconum lib. 4. c. 92. de vita B. Gregorij. referunt post cōcilio Lateran. sub Alexan. in par. 48. c. 8 & c. 1. eo. tit. in 1. cōpilatione.

¶ a Vt plene intelligas hanc glossam, purget Henricum Boich, Ioā. Anani. & alios doctores hic, vide omnino D. Thomā, & Caietanum in citato cap. eiusm.

TITVLVS XXII.

De collusione detegēda †.

¶ Gregorius † vniuersis epis de Corin.

¶ *Accusatore desistente ab accusatione potest iudex ex officio suo inquirere super crimine illato.*

CAP. I.

Scripta fraternitatis vestræ relegentes, agnonim',

DE COLLVSIONE DETEGENDA.

¶ *Quia in collusione inest falsitas, ideo subiicitur hæc rubrica de collusione. De hac materia rubrica respectu quo colludens præuaricatur, habetur 2. q. 3. § si facti teni in c. 2. in §. de procu. lib. 6. & in clo. constitutionem, §. sane. de elect. Et collusio est inter actorem & reum latens & fraudulenta conuentio, vt voluit glo in c. 3. infra eod. in ver. collusione. & vide glos. 2. q. 3. cap. si quem. §. notandum. Et dicitur colludens falsum committere, quia aliud agit, & aliud simulat. 3.*

De hoc materia habetur 9. q. 3. c. 1. in rubri. de pœnis. versicu. quæ sit pœna collusionis. & supra in rubrica, de accusatio.

Scripta.] Si accusator ab accusatiōe desistat, debet iudex inquirere an per collusionem hoc fecit. ita summatur cōiter. Primo ponit factum. Scdo decidit qōnem circa factum: ibi, *Quia.* Abbas Siculus.

Casvs. Quidam accusauerunt Hadrianū epm; tñ accusatores cum H. in amicitiam conuenerūt, desistēdo ab accusatione, significatū fuit hoc dño Papæ, q̄ per collusionem desisteret ab accusatione: vnde scribit Papa epis d Corin. sup hoc dicēs, q̄ qualitas facinoris nūiati ipsum inducit

¶ Concor. ff. in l. post abstractum. & ibi dat. ff. de dum habes tum lern ii. aus C. eod.

inducit, vt talia dissimulare nõ debeat, cũ gratiã inter se fecisse dicant: vñ mãdat hoc diligẽter inquiri, ne forte huiusmodi cõcordia nõ ex charitata, sed ex pmio sit cõparata. Not. q qualitas facti cõsideranda est. Item non licet recedere ab accusatione ex præmio.
a ¶ *Quod hi.*] Arg. q plures accusatores possunt admitti ꝫ vnũ super eodem crimine. ṡ. de accu. licet. & 2. q. 1. imprimis. & plures procuratores admittuntur. ṡ. de testi. insuper. hic enim admissi fuerũt plures accusatores. & in c. in primis. quod fieri nõ debet: immo iudex debet eligere magis idoneum. ff. de accu. si plures.

quòd hi [a], qui cõtra Hadrianũ episcopũ aliqua dixerãt, modo cũ eodem in amicitiam conuenissent: & infra. ¶ Quia vero nũtiati facinoris qualitas [b] nos vehementer impellit, vt ea, quæ audiuimus, dissimulare [c] nullatenus debeamus: præsertim cum accusatores, & accusatum inter se fecisse gratiam [d] indicaueritis: hoc necesse est subtilius perscrutari: ne forte non ex charitate [e], sed ex præmio, eorum sit concordia comparata.

¶ Idem.

¶ *Desistente accusatore & accusato iudex prosequitur.*

CAP. II.

CRimina † semel audita, Gregorius [f] indiscussa nullo modo præteribat [g]: etiam si accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

¶ Alexander tertius Noruicen. epõ.

¶ *Colludens in causa beneficiali, priuari debet beneficio.*

CAP. III.

AVdiuimus † vsque adeo clericorum malitiam excreuisse, vt interdum inter se collusione [h] facta super benefi-

¶ *Glo. seq. not. modũ præponderandum facto.*
b ¶ *Qualitas.*] De amicitia lætatur, & non de modo illo, quo in amicitiam conuenerunt, & ideo præcipit inquiri de collusione: vnde dixit Io. quidam sapiens phantasma: Deus nõ est remunerator nominũ, sed aduerbiorum. hoc est dicere, non remunerat Deus bonum quod fit, sed qđ bene fit: vnde nõ remunerat Iudęos q crucifixerũt [ſ] Christũ, licet mors Christi bona fuerit: quia pp hoc de pœnis inferni nos redemit, & ideo non remunerauit eos, quia nõ bene fecerunt: Deus enim cor interrogat, & non manũ. xxiiij. q. 5. siquid inuenisti. nec considerat q fiunt. sed quo animo fiũt. 15. q. 7. c. 1. ĩ fi.
c ¶ *Dissimulare.*] j. ca. proxi. & c. pe. & vlt. per hoc enim consentire vr. arg. 44. dist. Ephesiis, in fin. & 83. dist. error. & ṡ. de hære. c. 2.
¶ *Glo. seq. distinguit & prosequitur dupliciter modum recedendi à lite in triplici genere causarum.*
d ¶ *Gratiam.*] Arg. q nõ liceat recedere à lite. vnde not. q tria sunt genera causarum, scilicet ciuilis, criminalis, & spiritualis. Dupliciter enim potest quis à lite recedere: per gratiam, & per transactionem. In causa ciuili qñq; potest quis à lite recedere per gratiam: & per transactionem sine aliqua pœna vel nota: nisi in actione famosa [2], in qua non licet transigere sine iudicis auctoritate, aliàs notatur infamia. ff. de his qui not. infa. l. furti. §. pactus. In causa vero criminali ante inchoatam litem licitum est desistere per gratiam. ff. ad Turpil. mulier. & l. quæsitum. post inchoatam litẽ non licet sine iudicis auctoritate, & sine consensu rei, si fuit suppositus tormento. C. de abo. l. 3. vel si ex hoc remaneret infamatus, vt argu. 5. q. 1. quidam. Et si destiterit, incidit in Turpillia. si publicum crimẽ intendit. C. ad Turpil. l. 1. & fideiussor punitur in quãtitate promissa, & accusator notatur infamia. & extraordinarie pro motu iudicis punitur. ff. eod. l. 2. ff. de custo. & exhi. reo. l. 4. & ff. de præua. l. 3. in fin. & l. si is. si vero priuatum [3], extraordinarie punitur. ff. ad Turpilla. si quis repetere. in fi. Pro motu iudicis ſm canones omne crimen quasi publicum censetur, vnde per transactionẽ seu gratiam à lite recedere non licet. arg. hic, & j. c. proxi. & c. vlti. Quòd si fecerint inter se gratiam vel aliquam collusionem, iterum inquiretur de crimine, vt hic patet, & j. c. proxi. & vlti. iudex tamen si in crimine illo posset dispensare, præstare potest auctoritatẽ, si voluerint inter se gratiam facere. arg. 5. q. 2. si primates. & 15. dist. c. 1. & c. studendũ. In causa spirituali bene licet à causa recedere per gratiam, per transactionem vero non, vt proprie intelligas transactionem. ṡ. de re. permu. c. vlti. ṡ. de transa. super eo. In causa vero criminali vel matrimoniali neque per transactionem, neque per gratiam seu compositionem licet discedere. ṡ. de transac. c. vlti. Ergo si aliqui gratiam faciant inter se indebito modo, iudicis est inquirere, vt hic patet per totũ. C. de generali abo. indulgẽtia. & l. s. vbi autem ex iusta causa vult discedere, iudex debet indulgere abolitionem. 2. q. 3. si quem pœnituerit. & §. præuaricator. C. de aboli. l. 1. & 2. In causa mixta, puta cum agitur ad tori separationem, potest

† Cap. 2. eo. tit. in 1. compilat. verba autẽ huius cap. sunt Ioãnis Diaconi in vita B. Gregorij lib. 4. c. 32. quare illud, idẽ, non possit ad Gregorium referri, & hinc observatio glossæ 1. huius.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateranẽ. sub Alexan. iij. par. 28. ca. 22.

[1] Vide B. Thomam. par. 1 q. 47. art. 6. & ibi Caietanũ.

[2] Super hoc vide quod not. 5. q. 7. §. tria. ad fi. in glo. fa. mo. lo. An.

[3] De publicis & priuatis vide in Spec. de accu. §. 2. in princi. Ioã. And.

quasi vult, discedere. arg. ṡ. de diuor. ex litteris. quia nõ solum septies, sed etiam septuagesies, &c. [4] ṡ. de iureiur. quemadmodum, Ala.
e ¶ *Charitate.*] Si enim ex charitate hoc fecerunt accusatores, possent tolerari, sed ex præmio non, vt hic dicit. & j. c. proxi.
CRimina.] Casus de se patet. Not. q crimina semel audita, indiscussa remanere non debent: quia crimina vndecunq; claruerint, punienda sunt.
f ¶ *Gregorius.*] Gregorius iste secundus fuit, vel tertius forte: & loquitur de primo.
g ¶ *Præteribat.*] quia vndecunq; crimina claruerit, puniẽda sũt. 24. q. 3. ecce. & ṡ. c. pxi. & 86. dist. siqd. & 2. q. 3. cap. si quẽ. §. notandũ.
AVdiuimus.] Beneficio suo priuatur, q per collusionẽ illud cõstituit censuale. hoc dicit. Primo refert collusionẽ: Scđo illũ priuari mandat: ibi, *Vnde.* Ab.
CASVS. Quidã clerici super beneficiis, quę possident, se permittũt & sustinent ab aliis molestari, & postmodum, vt quæstioni cedant, & illi qete possideãt, quasi nomine transactionis soluunt illis, qui eos molestabant de ipsis beneficiis, annuã pensionem, vt post mortem illorum sibi succedant in beneficiis illis, sup quibus facta est collusio: peruenit hoc ad notitiã Dñi Papæ, vnde mãdat diœcesano epõ, quatenus si constiterit ei clericos suæ iurisdictionis per collusionẽ fraudẽ hmõi cõmisisse, eos beneficiis illis, sup quibus collusum est, nõ differat spoliare, cũ satis esset indignũ, si fraus & dolus, quæ in aliorũ præiudiciũ nitũtur cõmittere, in eorũ incõmodum non redundent. Not. q prælatus potest ecclesiã constituere pensionariam. Item fraus & dolus non debent alicui prodesse.
h ¶ *Collusione.*] Collusio est inter actorem & reum latens & fraudulenta conuentio. Colludium enim nõ debet remanere impunitum. 2. q. 3. si quem pœnituerit.
i ¶ *Pensionem.*] Hæc pẽsio constitui nõ potest sine auctoritate epi: vnde vitã eius qui soluit nõ excedat, etiã si p collusionẽ facta non fuerit. ṡ. de transa. decætero. & est simile ṡ. de pactis, cũ clerici. B.
¶ *Glo. seq. recitatur per q. rationes.*
k ¶ *Spoliare.*] Per talem collusionẽ præiudiciũ fit huic epõ, q a sic præcluditur via super ordinatione ecclesiæ suæ, vt hic dr: vnde non tenet eo absente facta: etiam si sententia lata fuisset. ff. de re iudi. de vnoquoque. & ff. de collu. cum non iusto. & l. vlti. vnde merito spoliandi sunt illis ecclesijs propter dolum & fraudẽ taliter perpetratam: dolus tñ talis impunitus remanere non debet, ne malitia sit illis lucrosa. ff. de do. l. 1. in prin. & l. ne ex dolo. nec est æquum quẽquam suum dolum releuare. ff. pro socio, verum. §. tempus. & ff. de reg. iur. nõ fraudantur. in fin. 16. q. 1. legi. & ex eo q deliquerũt non debent esse melioris conditionis. ff. de do. inter vi. & vxo. l. 3. §. 2. & ff. de furt. itaque fullo. §. sed nemo. ff. qđ vi aut clã. l. seruus.
IN tantum.] Iterum contra illum inquiritur de crimine, qui per collusionem fuit absolutus. hoc dicit. Diuiditur, nam primo ponit cõmissam inquisitionẽ, relatã collusionẽ, & ipsius exitũ: Scđo ponit bimembrem commissionẽ. Secunda: ibi, *Discretioni.* Abb.
CASVS. Archieps Archerontinus super simonia & aliis criminibus intantum fuerat diffamatus, q sine scandalo & periculo nõ poterat amplius dissimulari; vnde Papa multorũ clamoribꝰ excitatus, horum inquisitionẽ commisit, sed propter tergiuersationes ipsius & calliditates cũ ipsis inquisitoribus & examinatoribus (vt dicebatur) collusionem fecerat, & testes duxerat corrumpendos, ita q non solum prædicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verumetiam peiora prioribus committere non expauit: vnde mãdat Papa quibusdam, quatenus si de huiusmodi collusione & corruptione constiterit, ex integro super præmissis excessibus & alijs inqui-

cijs, quę possident, se sustineant ab aliis molestari: & postea, vt quæstioni cedatur; & iidem † clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis soluunt aliis de beneficiis annuam pensionem [i], vt post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, ius sibi valeant vendicare. Vnde tibi mãdamus, quatenus si quos clericos tuæ iurisdictionis, per collusionem huiusmodi fraudem legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non differas perpetuo spoliare [k]: quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quæ in præiudicium tui iuris, & aliorũ nitũtur cõmittere, in eorũ nõ redũdarent incommodũ & iacturã.

¶ Gregorius ix. Baren. † Archiepiscopo, & fratri Ioseph monacho Floren.

¶ *Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi, & inquirendi de illis criminibus.*

CAP. IIII.

IN tantum clamor, qui ascẽ-

[4] De hoc per Io. 2. q. 5. §. vlti. in glossa. scias. vbi etiã notat in quibus liceat transigere, & in quibꝰ nõ, de quo vide p Innocentium infra. e. proximo. Ioã. And.

[5] Hic locus in vulgatis libris legitur ita: & iidem clerici, qui beneficia quiete possideãt, & sic in omnibus manuscriptis restitutũ est vt est impressum.

† Baren.

inquirat, quæ viderint inquirenda: alioquin super nouis tm̃ inquirant. Nota q̃ non licet alicui corrumpere iudices, vel inquisitores, vel testes: vnde puniri debet ex collusione, & iterum inquiri. Item crimina semel dimissa, iterum puniri non debent.

dit contra Acherontinum † archiepiscopum inualescit, quòd dissimulare a ipsum vlterius sine scandalo b nõ valemus, nec sine periculo c tolerare: & infra. Licet † autem sedes Apostolica frequentibus clamoribus excitata, inquisitionẽ quorũdam excessuum suorum duxerit committendam: propter tergiuersationes d tamen ipsius (vt dicitur) eodem cum inquisitoribus, & examinatoribus colludente e: necnon corruptis testibus, & inquisitoribus ac examinatoribus supra dictis; non solum prædicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verumetiam peiora prioribus committere non expauit: & infra. Discretioni uestræ mandamus, quatenus si de huiusmodi collusione ac corruptione constiterit, ex integro super præmissis & aliis, alioquin super nouis f dũtaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

TITVLVS XXIII.

De delictis puerorum †.

Gregorius †.

Impuberes præter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius quàm adulti.

CAP. I.

Pveris grãdiusculis g peccatum nolũt attribuere quidã, nisi ab annis xiiij. cum pubescere h cœperint: Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mẽdacia, & periuria non esse i peccata? At his plena est puerilis ætas: quãuis in eis non ita k vt in maioribus punienda videantur.

Alexander tertius Hermoñ. episcopo.

Puer non debet ita seuere puniri sicut maior, nec pater ex delicto filij impuberis tenetur.

CAP. II.

Referente † nobis H. intelleximus, quòd cũ filius eius decennis, cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos eiusdẽ H. sagitta percussus, interiit: quod idem filius eius cum inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregisse: propter quod abbas Sancti Remigii à præfato H. secundum consuetudinem illius terræ, centum solidos instantius requirebat l: & infra. Vnde † quoniã in pueris relinqui solet inultum m, quod in aliis

a Dissimulare.] sic supra, eodem capitulo primo.

b Scãdalo.] Tũc vere debet Prælatus ingrere de excessibus subditorum, cũ per famam, q̃ scandalum generat, ad ipsum peruenerit. ȝ. de accu. qualiter. & 86. dis. si quid.

c Periculo.] quaod si ad exemplum: quia q̃d agitur à Prælatis, facile trahitur à subditis in exemplum. ȝ. de voto, magnæ. & 11. q. 3. præcipue. vel quo ad dilapidationem, si in hoc laborat. Ber.

d Tergiuersationes.] Tergiuersari est in vniuersum ab accusatione desistere, vt 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. vñ potest exponi tergiuersationes, id est, versutias siue calliditates, de quibus induxit inquisitores, vt desisterent ab inquisitione.

Glos. seq. tractat de pœna collu. dicens, quòd sicut calũniosi extra ordinẽ, etc.

e Colludente.] De colludio puniri debet pœna legibus constituta. 2. q. 3. si quem pœnituerit. & nihilominus inquiretur iterum de criminibus illis, vt hic dr̃, & ȝ. eod. c. 1. Omnes. n. calumniosi pro qualitate cõmissi criminis extra ordinem puniuntur. ff. ad Turp. l. & in priuatis. vt si priuatum sit crimen, officio iudicis culpa cius coercetur. ff. eo. si quis. §. vlt. ff. d̃ præua. l. 2. Si vero publicum, infamis efficitur. ff. eo. si is qui. §. vlt. ff. de præua. l. 2. Ad similitudinem istorũ vr̃ q̃ iste esset puniendus, licet non dicatur præuaricator seu calumniator proprie, quia non licet taliter corrumpere iudicem, aut etiam testes. ȝ. c. proxi. si de hoc constiterit, tñ ille q̃ examinatores, siue inquisitores & testes puniri possent officio iudicis extraordinaria pœna: tñ non dicit q̃ puniatur, sed iterum inquiratur de his & aliis, vt in fine puniatur. Ber.

f Nouis.] Bene dicit, super nouis, quia de delicto vnius hominis sæpius quæri nõ debet. ff. naut. cau. sta. licet. i fine. & supra, d̃ accu. de his. & c. licet. quia crimina semel dimissa, iterum in vltionem venire non patimur. 23. q. 4. si illic. & de pœn. distinctio. 4. diuina clementia. & 3. q. 1. §. prohibentur. & §. ab alio delatum.

DE DELICTIS PVERORVM.

Supra visum est de quibusdam delictis, verum quia dubitatur, an in talibus pueris ætas implicetur, merito annectitur hæc rubrica.

De hac materia habetur. 15. q. 1. per totum. & 4. q. 3. c. 1. & 22. q. 6. cap. paruuli. cum duobus capitulis sequentibus.

Pverie.] Primo ponit dictum, quod secundo reprobat: ibi, *Quod merito*. Abbas.

Casvs. Quidam nolebant pueris etiã grandiusculis peccatum attribuere, nisi post xiiii. annos, cum incipiunt pubescere: Dicit Gregorius, istud merito crederemus, si non essent alia peccata, nisi quæ membris genitalibus committũtur; sed furta, mendacia, periuria sunt peccata, & puerilis ætas plena est his, verumtamen non ita punienda sunt in his, vt in maioribus puniũtur. Not. q̃ pueri doli capaces peccare possunt in multis, & puniri debent: sed non intantum sicut maiores, & ita peierare possunt. Item omne delictum cadit in puerum, præter delictum carnis. Item ratione ætatis mitius agitur.

g Grandiusculis.] i. est, doli capacibus, videlicet vij. ann. tales. n. & mentiri & verum dicere, & confiteri & negare possunt, vt dicit Augu. in epistola ad Renatum episcopum; vt habetur in gl. Aug. super cap. de conse. dist. 4. paruuli.

Additio. Legitur in dialogo Gregorii de puero quinque annorum, qui iurans, & detestans, & blasphemans, à diabolo raptus fuit: secundũ Hostien. Io. And.

h Pubescere.] Ante. n. pubertatem, quæ in anno xiiii. solet euenire, nõ præsumitur de quoquam, nisi etiam malitia suppleat ætatem. ȝ. de despon. impub. de illis. & c. vlt.

i Non esse peccata.] Quasi diceret, nulla: cum iuramentum pupilli valeat. ff. de lib. caũ. l. vlt. ergo potest peierare. Item potest committere furtum cum est doli capax. ff. de fur. impuberem. Ar. ȝ. ff. de iureiur. qui iurasse. Sed ibi non fuit doli capax. Tenent ergo tales pueri ex delictis. C. si aduer. delict. l. 1. & C. de pœ. impunitas. Arg. ȝ. d̃ cõsec. dist. 4. eos. & C. de fal. mo. l. 1. & ff. de ædil. edi. cum autem. §. excipitur. Sed hoc intellige cum non sint doli capaces, vel quo ad minorem pœnam. Lau.

k Non ita.] Sic ergo ratiõe ætatis mitius agitur. ff. de minor. auxiliũ. §. etiam. & l. si ex causa. iudicati. Itẽ not. q̃ omne delictũ cadit in puerum, postquam est doli capax, præter delictum carnis. ff. ad Sill. l. 1. §. impubes. & l. excipiuntur. Arg. ȝ. j. cap. prox. sed ibi soluitur.

Referente.] impubes percutiens alium, non debet puniri pœna pecuniaria secundum consuetudinẽ terræ, nec ob hoc quid potest exigi à patre. hoc dicit. Vel sic, Pater ex delicto filij impuberis nõ tenetur. Primo ponitur appellantis querela. Secundo iudicis datio: ibi, *Vnde*. Abbas.

Casvs. Quidã puer x. anno. dũ cũ aliis pueris sagittaret, quẽdã alium puerum fortuito casu sagitta percussit, & mortuus fuit: propter quod abbas Sancti Remigii à patre ipsius pueri centum solidos requirebat s̃m consuetudinem terræ illius, vnde dictus H. pater pueri appellauit ad Papam: super hoc scribit Papa Hermoñ. epo dicens: quia pueri non ita puniuntur secundum leges, sicut illi qui sunt maioris ætatis; mandat, quatenus si constiterit filium prædicti H. infra xiiii. an. eundem excessum cõmisisse, prædictum abbatem moneat, & compellat, vt ab eodẽ H. prædictos centum solidos pp aliquam consuetudinem non exigat, nec requirat pro temporali pœna. Nota q̃ ætas excusat à tanto, sed non à toto. Item pro delicto filii minoris xiiii. anno. pœna pecuniaria pater puniri non debet.

l Requirebat.] Vnde dictus H. ad sedem Apostolicam appellauit.

Glos. seq. recit. per obiect. duplicem, scilicet ad tex. & ad casum. prima soluitur per expositionem litteræ. secunda dupliciter.

m Inultum.] 15. q. 1. illud. sed illud intellige de eo, qui non est doli capax. vnde, expone, inultum, id est, nõ perfecte vltum, vt ȝ. c. proxi. ff. de min. auxilium. §. 1. & l. si ex causa. §. 2. & C. de pœn. impunitas. C. si aduer. delict. l. 1. & 2. & ff. de dam. infec. l. damni. §. si pupillus. & 21. q. 5. si quis cuiuslibet. verumtamen non punitur. Sed vnde hoc, q̃ nõ punitur propter talem excessum? Non dicit q̃ non punitur secundum iura, maxime cum daret operam licitæ rei, & esset x. ann. sed dicit q̃ propter illam consuetudinem pecuniam illam pro tẽporali pœna non exigat, si erat infra xiiii. annos: cum ille puer nihil habeat, & pater pro filio non est conueniendus. C. ne fil. pro pa. l. 1. nec dominus pro seruo. ff. de pec. licet. §. ex furtiua.

Margin notes: Acheronph. — Acherontinum. — Pro intellectu huius decretalis vide Archidiaconum, Præpositũ, & Tortorem maiorem in c. si quem pœnituerit. 2. q. 1. — Vide dictatum in c. 1. supra eo. — In plerisque uulgatis ita. Gregorius nouus, in manuscriptis vt plurimũ ut est impossum in ueteri compilatione c. 1. eod. titu. Augustino tribuit, verum unde sit sumptũ, nondũ est inuentum. — Cap. 1. eod. tit. in 1. compilatione. De materia huius decretalis plene doctores hic unde plene per Andreã Tiraquellum tract. de pœnis temperan. aut remitten. causa 9. & Angeliũ tract. de malefic. verbo sciente. — Alibi. Verum quoniam, &c. — Alibi incipit, si ferunt, & ibi dicitur, q̃ ex iusto facto per seruum contra dominum agitur in quantum factum eã locupletior. Io. And.

tiua. maxime ratione ætatis. & quia delictũ extra venit, non ex animo. licet in culpa fuerit, & ideo noxam non commisit: vnde habes in integrũ restitutionem, si volueris. C. si adver. delict. l. 1. & pater eius nomine petere posset, si pecuniaris pœna esset sibi imposita ff. de mino. pater pro filio. 1. responso. Irregularis tñ fuit effectus. & pœna spiritusli debet puniri, siue canonica. & ex eo q̃ dicit, pro temporali pœna: mitius tñ agitur cum eo pp ætatem. ĩ. cap. proxi.

Glo. seq. duo arg. signat contrarium, & remittit.

a *Infra decimũquartũ annum.*] ex hoc vr. q̃ si fuisset ĩ xiiij. annũ, q̃ Abbas illi pœnã posset exigere, forte quia habebat ibi temporalem iurisdictionem. Et potest sumi arg. ex hoc, q̃ ab epõ habente regalia à principe, pro regalibus illis appellandum sit ad dominum Papã, & non ad principẽ, qđ verum est, nisi consuetudo aut priuilegium ɔtrariũ inducat. j. de app. Romana. §. debet [in 6.] Vel forte abbas hoc habuit ex consuetudine iã præscripta, vt pro homicidio pœnam pecuniariam exigat. Arg. ɔ. j. de pœnis licet. sed illud ibi etiam soluitur.

Aliàs ita: propter illam, &c.

prouectioris ætatis humanæ leges dicunt seuerius corrigẽdũ: Mandamus, quatenus si constiterit, filium prædicti H. infra decimũquartũ a ætatis suæ annum, eundem excessum commisisse, memoratum abbatem moneas & compellas, vt ab eodem H. prædictos centum solidos, propter †illam consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat.

TITVLVS XXIIII.

De clerico venatore †.

Ex concilio Aurelianen. †

Clerico prohibetur venatio, & contra facienti pœna imponitur. hoc dicit cum sequenti.

CAP. I.

Episcopũ, presbyterũ, aut diaconum, canes, aut accipitres, aut huiusmodi ad venãdum habere non licet b Quod siquis talium personarum in hac voluptate c sæpius detentus fuerit: si episcopus est, tribus mensibus à communione: si presbyter, duobus: si diaconus, ab omni officio d suspendatur.

Vide concilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. c. 12. §. vestitu insuper. & Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. c. 61.

Est in concilio Agatensi c. 55. & in concilio Epaunensi c. 4. refertur Burchard. lib. 2. decret. c. 213. & Iuo par. 6. cap. 128. vbi ceterum concilio Meldensi refert iterum Iuo par. 5. cap. 166. & par. 13. c. 30. & Gratianus siue palea dist. 34. c. 2. & cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione.

DE CLERICO venatore.

Supra visum est de quibusdam delictis tam clericorum quàm laicorum, nunc submittit de quibusdam delictis clericorum tantum, scilicet de clerico venatore.

De hac materia habetur 86. dist. in c. quo venatoribus. cũ 5. cap. seq. & 34. dist. c. 1. in principio. Abbas.

Ex eodem †.

Summatum est supra cap. proximo.

Episcopum.] In prima ponitur prohibitio: In secunda pœna: ibi, *Quod si quis.* Abbas Siculus.

Scilicet concilio Aurelian. sed habetur in synodo Frãcica sub Zacharia, refert Burchardus li. 2. c. 214. Iuo par. 6. cap. 289. & par. 13. cap. 29. & cap. 2. eo. tit. in 1. compilatione.

CASVS. Dr̃ in capitulo isto, q̃ epũs, presbyter, & diaconus aues ad venandum, aut canes habere non debent: q̃ si aliquis eorum in hac voluptate sæpe inuentus fuerit, epũs tribus mensibus à cõione, presbyter duobus, diaconus ab omni officio suspendatur. Nota, q̃ clericis auium & canum venationes causa voluptatis prohibentur. Et sic est arg. q̃ hæc eadem causa necessitatis exercere possunt. Item nota hic pœnam clericorum qui venationes exercent.

b *Non licet.*] ĩ. ne cleri. vel mo. c. 1. 34. dist. quorundam. 86. dist. an putatis. & ĩ. de censi. cum Apostolus. & j. c. proxi.

Glos. seq. arg. à contrario, & illud concedit, si tria concurrant. demum distinguit quadruplicem venationem. & quartam scilicet quæ fit ad aues vel bestias, subdistinguit in clamosam & quietam.

c *Voluptate.*] Ergo vr̃ q̃ causa necessitatis vel recreationis licitũ sit: q̃ posset concedi aliis clericis, excepto epõ, cui omnino non licet. 34. dist. c. 1. dummodo clamosam venationem euitent. 86. dist. an putatis. & non sæpius, vt hic dicit, ne in consuetudinem perducatur. Quædam enim venatio dr̃ oppressiua hominum. & hæc omnino illicita est. 6. dist. cap. non est peccatum. §. his itaque. Et est adulatoria, quæ fit per verba, & hæc est illicita. 86. dist. qui venatoribus. & 46. dist. sunt nonnulli. & 6. q. 1. sunt plurimi. & est arenaria, quæ fit in arena. & mala. 3. q. 6. c. infamis. §. tria. saltuosa & clamosa licita est laicis, de qua dr̃ in c. an putatis. sed clericis omnino non licet talis venatio. sed quieta, vt dictum est, causa necessitatis vel recreationis. Episcopo, presbytero, diacono, & subdiacono, qui cum diacono eodem gaudet priuilegio, vt ĩ. de ser. non ord. miramur. ex toto prohibetur: quia de illis fit hic tantum prohibitio.

d

Glossa sequens obiicit, & soluit.

d *Officio.*] Plus punitur hic minor, q̃ maior, quod est ɔ illud. 40. dist. homo Christianus. & 19. dist. nulli. Solu. plus punitur hic epũs & pbyter, quàm diaconus: maior enim reputatur in epõ ista pœna vel presbytero, q̃ suspensio ab omni officio in diacono, pp maius scandalum, & magis imputatur illa pœna epõ vel presbytero, quàm suspensio à beneficio in diacono, vel subdiacono, ex persona enim cõsideratur iniuria. Instit. de iniur. §. atrox. sic & pœna ex persona iudicatur parua vel magna. Ber.

CAP. II.

Omnibus seruis e Dei venationes & syluaticas vagationes cũ canibus, & accipitres, aut falcones interdicimus.

TITVLVS XXV.

De clerico percussore.

Ex concilio Agathen. †.

Clericus sæpe alium percutiens, & monitus non desistens, deponendus est.

CAP. I.

Siquis in aliquo gradu sacro percussor extiterit f, corripiatur à crimine: & si non emẽdauerit g, deponatur.

Gregorius Tarentin. episcopo.

Duobus mensibus à Missarum administratione suspenditur episcopus, qui crudeliter aliquem fustigari facit.

CAP. II.

Præterea, quoniam mulierem propter delictum suum contra ordinem sacerdotij cædi crudeliter h fustibus deputasti: Quam licet exinde (cum post octo i menses decesserit) minime arbitramur fuisse defunctam: Tamen quia ad ordinem tuũ noluisti habere respe-

Omnibus seruis.] CASVS. In hoc cap. prohibentur omnibus clericis venationes & syluaticas vagationes cum canibus exercere, & accipitres, & falcones interdicuntur eisdem. Nota q̃ omnes venationes cũ canibus, & auibus clericis prohibentur.

Addi potest cap. 3. vt refert Burchardus lib. 2. decret. c. 190. & Iuo par. 6. cap. 235. sed an eo concilio nondum reperiã est.

e *Omnibus seruis.*] id est clericis, qui specialiter dicuntur serui Dei, qui in sortẽ domini ad eius obsequium specialiter sunt assumpti. s. de præben. cum secundũ Apostolum. & 21. dist. cleros. & clericos.

Gregorius lib. 2. registri epistola 44. & 83. indict. 11. refert Burchardus lib. 1. decret. ca. 195 & Iuo par. 5. cap. 310. & cap. 2. eod. tit. in 1. compilatione.

DE CLERICO percussore.

Cõtinuata est in prĩc. tĩ.

De hac materia habetur. 45. dist. & 2. q. vlt. siquis omnem. & 86. dist. in §. similiter. et in c. se. & §. pe. & c. nõ liceat. Abbas.

Siquis.] CASVS Si Aliquis in sacro gradu percussor extiterit, corripiatur, & si se non emendauerit, deponatur. Nota q̃ clerici percussores esse non debent.

f *Percussor extiterit.*] Tales enim percussores esse non debent. 45. dist. c. 1. & c. epũm. vbi isti in sacro ordine cõstituti percussores esse prohibentur. & quasi per totum. & 86. dist. non licet. & in Authent. de san. epi. §. sed neque. coll. 9. quam habes C. de epis. & cler. Authen. sed neque.

Glo. seq. arg. à ɔrio specialiter & generaliter. secundo declarat. textũ.

g *Si non emendauerit.*] ergo si se emendauerit, non deponitur. sic 35. dist. c. 1. & est arg. q̃ nõ quodlibet mortale semel commissum sufficit ad damnationem. arg. ea. dist. c. 1. & vlt. & intelligo de eo qui in vsu habuit percutere in ludo noxio, qui non caret culpa. ff. ad leg. Aquil. nam ludus. alioquin crimen percussionis semel commissum non sufficit ad depositionem, vt hic patet: ita tñ q̃ ex tali percussione non procedatur ad enormem læsionem, quia sic deponeretur. 55. dist. si Euangelica. & j. c. proxi. arg.

Præterea.] Summatur sic: Non potest episcopus grauem verberũ pœnam imponere. Et primo ponit episcopi sæuitiam: Secundo ibi, *Quam licet.*] excusat illũ à morte. Tertio illum punit: ibi, *Tamen quia.* Abb. Sicul.

CASVS. Epũs Tarentinus fecit cædi fustibus quandam mulierẽ, ɔ ordinẽ sacerdotij, quæ post viij. menses decessit, sed non propter illam percussionem: peruenit hoc ad notitiã Papæ, vnde ipse præcipit illum duobus mensibus ab administratione Missarum abstinere, quia ad ordinem suum noluit habere respectum. Not. q̃ epũs non debet esse percussor nec per se nec per alium indebito modo.

h *Crudeliter.*] quod facere non debuit, sed moderate. argu. ĩ. de rapt. in archiepatu. & 45. dist. cum beatus. & ff. ad l. Aquil. præceptoris. & j. de sen. excõ. cũ voluntate. & 23. q. 5. c. 1. versus fi. B.

i *Post octo menses.*] Ex tẽporis prolixitate præsumitur, q̃ nõ ex illa

 percussio-

percussione defuncta sit: & econuerso ex temporis breuitate contrarium præsumatur. 50. dist. si qua fœmina. si. n. occasionẽ mortis dedisset, in perpetuũ deberet abstinere. s. de homi. decætero. & 50. dist. studeat. Et hic est arg. contra Bar. qui dixit in c. studeat. illũ presbyterum nõ teneri de occiso, sed de vulnerato, si de casu intereat, & casus ex percussione processit. ff. ad legem Aquil. qui occidit. §. vlt. Ber.

ctum, duobus [a] te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere.

Alexan. iii. Lucen. episcopo.

Non punitur clericus vt homicida, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides proiecit, ex quo nullum ipse percussit.

CAP. III.

PRæsentium † lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamẽ illorum, qui violentiã repellebant [b]: in quo lapides ipse proiecit [c], sed aliquem nõ percussit: Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occisi) à celebratione Missarum per biennium præcipimus abstinere [d]. Mandamus itaque, vt si alia non impedierint, decurso huiusmodi temporis spatio, ad sui † eum officij executionem admittas.

Celestinus tertius.

Clericus qui fuit in conflictu vbi aliqui fuerunt occisi sine eius facto vel consilio, de iure communi promoueri potest. h. d. secundum intellectum qui plus placet Panor.

CAP. IIII.

COntinentia † litterarum: & infra. Cum P. acolythus cum quibusdam ad resistendum [e] prædonibus arma sumpsisset, in conflictu illo, tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem: ita tamen, quòd illa homicidia neque facto [f] eius, neque consilio perpetrata fuerunt: & infra. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cũ prædictum acolythum ad frugem melioris vitæ trãsiuisse dicatis, poterit ipse ad subdiaconatus [g] ordinem promoueri, & altaris ministerium exercere.

TITVLVS XXVI.

De maledicis †.

Clemens tertius.

Maledicẽs Papæ puniẽdus est, vt alij deinceps deterreãtur, & ipse arceatur.

CAP. I.

INnotuit † nobis: & infra. Quia nobis p litteras retulisti, quòd I. clericus multis coram astantibus, verba quædam in depressionem [h] officij & beneficij nostri protulit, ipsum à temeritate [i] sua compescas: Vt pœna illius, aliis terrorem [k] incutiat: ne decætero cõtra Romanã ecclesiã in talia verba prorumpant.

Gregorius nonus.

Hic ponitur pœna blasphemantis Deum, vel aliquem sanctum, & maxime Virginem gloriosissimam.

---

a Duobus.] s. tit. proxi. c. 1. si enim percuteret, vt p hoc timeri vellet, ab officio suo debet repelli. 45. dist. epm. Ber.

PRæsentium.] Duobus annis à Missarũ celebratione suspenditur presbyter, qui associat repellentes violentiam in conflictu, vbi aliqui mortui sunt, & lapides proiecit, licet nullum percusserit. hoc dicit iuxta litteram. Primo narrat factum: Secũdo: ibi, *Quem nos.* temporaliter punit: Tertio post tempus admittit: ibi, *Mandamus*, Abbas.

Cap. 1. eod. tit. in 3. compila. libe. & post concilium Lateran. par. 36. & 34.

CASVS. Quidam presbyter fuit in quodam conflictu pro parte illorum, qui violentiam repellebant, in quo conflictu lapides proiecit, sed aliquem non percussit: aliqui occisi fuerũt illic per alios: dubitauit sacerdos, an esset ei imputandum: accessit ad Papam: ipse intellecta eius confessione præcipit illum abstinere à celebratione Missarũ per biennium, ita q si aliud non impediat, extũc sui officiũ exequatur. No. q in dubiis tutior via eligenda est. Item clerici conflictibus interesse non debent: vnde punitur ad cautelam, & sic est arg. q aliquis punitur ex alterius culpa.

In codice Barbaris vt est impressum, in alio vetere ita: ad suam officij executionem admittas. Cũ alius & alij ita: ad suam officij executionem eum admittas.

Cap. 2. tit. de cleri. pugnante in duello in 2. compilatione.

b Repellebant.] ideo rei licitæ operam dedisse vr, quia licitum est se defendere. j. de sen. excom. ex tenore. & violentiam repellere. 23. q. 3. fortitudo. & c. si quis. & c. non inferenda. sed vlcisci non licet. 46. dist. seditionarios. De hoc dixi s. de homi. significasti [a].

Vide citatos in d. c. significasti. s. de homic. vnde hæc plenius intelligas.

Glossa sequens signat contrarium, & soluit.

c Proiecit.] Vnde dubium videri poterat, an fuisset in culpa vel nõ. Cõtra. arg. 23. q. vlt. c. vlt. 50. dist. si qs viduã. & s. de cler. pu. in duel. c. vlt. sed iste aliquem non percussit, vt supra dictu, & hoc constabat. Intellige aliàs si dubiũ esset, repelleretur, vt dicũt contraria prædicta. arg. ad hoc. ff. de testa. tu. duo sunt. & ff. de manu. testa. cũ ex pluribus. 24. dist. quando. & c. nullus. & 2. q. 5. omnibus. B.

d Abstinere.] ad cautelã saltẽ, & vt clerici tales conflictus euitent [a]. & est arg. q aliquis punitur ex alterius facto, vel culpa.

De hoc videtur latius hic Hostiensem, Ioannem And. & alios.

COntinentia.] Hoc c. legitur duobus modis sicut. c. præcedens: Vno modo, q dispensatiue iste possit promoueri: Alio modo, q de iure communi: & secũdum hunc intellectum, qui mihi plus placet, hoc dicit, vt in rubrica. Communis diuisio: Secunda: ibi, *Consultationi.* Abbas.

CASVS. Quidam acolythus P. nomine arma sumpsit ad resistendum prædonibus, & in illo conflictu tres fuerunt vulnerati ad mortem, tñ homicidia illa neque facto, neque cõsilio eius perpetrata fuerunt: tandem acolythus ille ad religionem trãsiuit: volebat promoueri ad sacros ordines; quæsitum fuit à Papa an posset? Rñdet q cum ad frugem melioris vitæ transiuerit, poterit ad subdiaconatus ordinem promoueri, & altaris ministerium exercere. Nota q non debent clerici interesse talibus conflictionibus: vnde iste punitus fuit, licet culpabilis non fuerit, sed ad cautelam potius.

e Ad resistendũ.] qd licet. s. eo. c. px. vbi de hoc cũ suis cõcordãtiis.

f Neq; facto.] Sic 50. dist. si qs viduã. & s. de cle. pug. in duel. c. vlt.

Glossa sequens voce per quæst. rationis.

g Ad subdiaconatus.] & non vltra: licet ergo dispensetur cum isto in subdiaconatu, nõ tñ poterit promoueri ad superiores ordines: Iste enim fuit in culpa assumendo arma, qđ ei nõ licuit. 16. q. 3. porro. & 23. q. vlt. c. quicunq;. nam lachrymæ & orationes sunt arma clericorum. 23. q. 8. cõuenior. etiam contra hostes. s. de voto, ex multa. vnde punitur: quia sine dispensatione non promouetur, etiam fauore religionis cum eo facilius dispensatur. s. de aposta. c. 2.

DE MALEDICIS.

Quia alia percussio fit, puta manu, alia lingua, cũ maledici & detractores quodam modo percutiant, vt supra visum est de percutientibus manu, merito subdit de percutientibus lingua. Abbas.

De hac materia habetur. 46. dist. & 24. q. 3. per totum. 25. dist. §. alias ea demum, in fi. et infra. in rub. de pœ. versi. qualiter maledico.

In codice Barbarum, & in alter manuscripto Vaticano: De clericis maledicis.

INnotuit.] Primo ponit culpã: Secundo illũ puniri mandat: Tertio ponit causam: Secunda: ibi, *Ipsum.* Tertia: ibi, *Vt pœna.* Abbas Siculus.

Cap. vn. eo. tit. de clericis maledicis in 2. compilatione.

Et præter doctores hic, vide Baldum & alios in l. C. hæc pœna. maledictor. & Bernardinum Duo. in pract. crim. cap. 60.

CASVS. Quidam clericus in præsentia multorum quædam verba protulit in contemptũ, & depressionem officij & beneficij domini Papæ: hoc significatũ fuit ei: & mandat cuidam, vt illum clericum à sua temeritate compescat, sic q pœna illius sit aliis in terrorẽ, ne de cætero contra Romanam ecclesiam in verba talia prorumpant. Nota q principi suo seu prælato suo nemo maledicere debet. Item pœna vnius debet esse metus multorum.

h In depressionem.] & male: quia principi nemo maledicere debet. 23. q. 1. paratus. & nonsolum principi detrahi nõ debet. immo nec fratribus. 6. q. 1. summa. & detrahentem secreto proximo suo. hunc persequebar. 23. q. 4. minimũ. & c. qui peccat. & de pœ. dist. 1. homicidiorum. arg. j. de excess. præla. quàm sit graue.

Glos. seq. obuiat, & dupliciter sol. respondens ad contraria.

i A temeritate.] id est, pertinacia. 11. q. 1. si quis sacerdotum. Arg. contra. quod enim ex temeritate siue calore iracundiæ fit, veniam meretur. 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. & §. si quis iratus. C. de iureiuran. l. 2. Et dicit Imperator; si quis putauerit nostra nomina lacessenda, si hoc ex leuitate, contemnendum est; si ab insania, miseratione dignum; si ab iniuria, remittendum. C. si quis impera. maledi. l. vnica. & 23. q. 4. inter querelas. & C. de epis. & cle. si qs in hoc. Quare ergo mandat Papa q cõpescat, contra iura prædicta? Sed Papa nõ mandat hic puniri propriam iniuriam ratione personæ, sed quatenus contingit Romanam ecclesiam, quam etiam iniuriã remittere non posset. 63. dist. Salonitanæ. in quo casu loquit 23. q. 4. Guilisarius. & c. si is q. Vel potest dici, q aliquis bene potest punire iniuriam sibi factam à subdito suo, maxime cum nullum habeat superiorẽ, vt hic, & arg. 45. dist. & qui emẽdat. & prædicta iura loquũtur de benignitate seu de mãsuetudine, quia nullus tenetur remittere iniuriam sine satisfactione, nisi velit, sed rancorem sic: de pœnit. dis. 5. c. vlt. & 23. q. 4. si illic. 90. dist. si quis contristatus.

k Terrorem.] Sic. n. pœna vnius debet esse metus alterius. 2. q. 7. qua ppter. & s. de Iudæ. ad liberãdã. vbi de hoc, & s. de calũ. c. 2.

Statuimus

Statuimus.] Primò ponit pœnam ecclesiastici iudicis: Secundo secularis: ibi, *Per temporalem.* Abbas.

CASVS. Statuitur in capitulo isto, qualiter puniri debeant, q publice blasphemiam dicere præsumpserint ꝫ Deum, & aliquem Sanctorum eius, & præcipue ꝫ beatam Virginem: & per epm suum pœna ista est imponenda, prout inferius adnotatur. Si vero aliqs pœnam istam recipere noluerit, ecclesiæ sibi interdicatur ingressus: & in obitu careat ecclesiastica sepultura. Itē si blasphemus diues fuerit, per temporalem Potestatem mulctetur pœna quadraginta solidorum, alioquin .xxx. siue .xx. & si ad hoc non sufficit, v. solidorum vsualis monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus: & si Potestas hoc non fecerit, per epm cōpellatur, & hoc statutum ponatur inter alia statuta cōmunium. Nota q ꝫ Deum & alios Sanctos, & præcipue beatā Virginem in blasphemiam nemo prorumpere debet, aliàs punitur prout hic dr. Item arg. q pœnæ possunt commutari. Item arguitur, q vna iurisdictio iuuatur p aliā. Item vbi iudex secularis negligit facere iustitiam, per epm debet ad hoc compelli.

De materia huius decretalis vide Aenar dicti Dus in prax. crim. cano. c. 105. Albertinum tract. de agnoscassert. q. 27. & Couarruuiam in c. quam uis pactum. de pactis. in 1. par. relectionis. §. 7.

Alias leg. septemque præcedentibus sex feriis vel subsequentibus, in pane, &c.

CAP. II.

STatuimus †, vt si quis contra Deum vel aliquem sanctorum suorum, & maxime beatā Virginem, linguam in blasphemiam ᵃ publice relaxare præsumpserit, per episcopum suū pœnæ subdatur inferius adnotatæ: videlicet, vt septē diebus Dominicis, præ foribus ecclesiæ in manifesto, dum aguntur Missarum solemnia, blasphemus existens, vltimo illorū die Dominico, palliis & calciamenta non habeat: ligatus corrigia circa collum: septemque præcedentibus sextis feriis in pane ieiunet & aqua, ecclesiam nullatenus ingressurus ᵇ: Quolibet quoque prædictorum dierum tres si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, siue vnum: Et si nec ad hoc eius suppetant facultates ᶜ, id in pœnam aliam commutetur ᵈ: cui etiam, si renuerit recipere, ac peragere pœnitentiam supradictam, ecclesiæ interdicatur ingressus: & in obitu ecclesiastica careat sepultura. ¶ Per temporalem prætérea Potestatem ᵉ, coactione (si necesse fuerit) episcopi diœcesani adhibita contra ᶠ eū: blasphemus si diues fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta, siue viginti: & si ad id nō sufficiat, quinque solidorum vsualis monetæ ᵍ pœna mulctetur: nullam in hoc misericordiam habiturus: quód etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

Glos. seq. aggrauat blasphemiam per text. cano. & per rationem, subdens pœnam legis & canonis.

a ¶ *Blasphemiam.*] Qui blasphemiam dicit in Deum, siue in Spiritū sanctū, neq; in hoc seculo neque in futuro remittet ¹ ei. 25. dist. qualis. supple nisi pœnituerit. & longe grauius est æternam q temporalem lædere maiestatem. ꝫ. de hær. vergentis. Sed q ꝫ tēporalē maiestatē delinquit, punitur. ꝫ. eod. c. proximo. & 6. q. 1. c. quarto. §. rerum. C. ad le. Iul. maie. l. si qs cū militibus. ergo multo fortius isti puniēdi sunt & grauius. q a maiora delicta maioribus pœnis sunt puniēda. & in delicto æquali decet proximas esse pœnas. in Authent. vt fra. fil. coll. 9. versus fi. & q a hoc est grauius q̄ in c. prox. punit grauiꝰ: quia grauius commissum intelligitur. 24. q. 1. non afferamus. in fi. & secundum leges vltimo supplicio punitur, in Authen. vt nō lux. con. na. coll. 6. §. 1. sed sm canones olim laicus excommunicabatur, clericus deponebatur. 25. q. 1. si quis per capillum.

¹ Hoc dictum quali ter sit intelligendum, plenissime docet S. Thomas 2. 2. q. 14. art. 3. & Dominicus Soto lib. 4. sent. dist. 15. q. 1. art. 1.

b ¶ *Ingressurus.*] quia qui peccat in Deum, peccat in eius ecclesiam, & econuerso, vnde priuatur eius ² ingressu. sic 12. q. 2. de viro. & 17. q. 4. frater. nec debet eis pœna remitti, qui in Deum peccant. 63. dist. Salonitanæ. & 23. q. 3. si is qui.

² Adde ad hoc quod no. Bar. in l. item apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniur. Ange. in l. quoniam §. tandem. ff. de hære. insti.

c ¶ *Facultates.*] sic ꝫ. de voto, capitulo secundo.

d ¶ *Commutetur.*] Arg. de commutatione pœnæ. 82. dist. presbyter. & 32. q. 4. innocens. De hoc dixi ꝫ. de vo. cap. 1. Ber.

e ¶ *Potestatem.*] Arg. q vna iurisdictio per aliam iuuatur. 10. dist. quoniam idem. & 96. dist. cum ad verum. & 17. dist. nec licuit. ꝫ. de off. ordi. quoniam in plerisque. in fine.

f ¶ *Contra eum.*] id est, Potestatem. & ita habes hic, q si iudex secularis negligit facere iustitiam, potest compelli per ecclesiam. 23. q. 5. administratores. & 96. dist. cum ad verum.

g ¶ *Vsualis monetæ.*] Idem esset si hoc nō fuisset adiectū, vt de moneta ³, quæ in vsu habetur soluatur secundū cōsuetudinē loci. ff. de lega. 1. si seruus. §. si numerus. & ff. de leg. 3. l. nummis. & ff. de fun. instru. cum de lanionis. §. asinam. in fi. Ber.

³ De moneta in qua glossa vide doctores in l. Paulus. ff. de solution.

DE CLERICO EXCOMMV. &c.

¶ *Supra visum est de variis delictis, propter quæ interdum clerici suspenduntur, & interdum deponuntur, & interdū excommunicantur: sed quia quandoque clerici depositi excommunicati vel suspensi celebrant, & ingerunt se diuinis sicut prius, & posset dubitari de pœna eis inferenda ex hoc nouo delicto, ideo &c.*

De hac materia habetur, 11. q. 3. placuit, & in c. penult. 50. dist. accedēs. Abbas.

TITVLVS XXVII.

De clerico excōmunicato, deposito †, vel interdicto ministrante.

¶ Ex canone Apostolorum †.

¶ *Clericus depositus celebrans excommunicatur.*

CAP. I.

SI quis episcopꝰ, presbyter, vel diaconus ʰ depositus iuste ⁱ pro certis criminibus, ausus fuerit attractare ministerium sibi dudum commissum, hic ab ecclesia ᵏ abscindatur.

¶ Ex concilio Antiocheñ.

¶ *Degradatus vel suspensus celebrans, & monitus non desistens excommunicatur: & si nec sic desistat, per secularem Potestatem ad requisitionem ecclesiæ exilio damnatur.*

CAP. II.

SI ¹ quis presbyter, aut alius clericus fuerit degradatus ˡ, aut ab officio pro certis criminibus suspensus; & ipse per contemptū & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit ᵐ: & postea ab episcopo suo correptus, in incœpta præsumptione perdurauerit, modis omnibus excommunicetur: & quicunq; cū eo cōicauerit, similiter se sciat esse

Si quis.] Dictio, deposito, deest in aliquot codicibus.

CASVS. Statutū est in canone Apostolorū, q si quis eps, presbyter, diaconus iuste depositus fuerit pro certis criminibus, & postea ausus fuerit attractare ministerium sibi ante depositionem cōmissum, ab ecclesia abscindatur. Nota, q depositus diuinum ministerium vlterius attractare nō debet, aliàs punitur, vt hic dicitur.

† Addi potest c. 28 ex Theodoro Balsamone. refertur e. 1. eod. tit. in 1. compilatione.

¶ *Glossa sequens vocis, per quæstionem.*

h ¶ *Diaconus.*] idem est de omnibus aliis. j. c. prox. & 11. q. 3. eps.

i ¶ *Iuste.*] idem esset si iniuste, nisi prius restitutus fuisset. 11. q. 3. eps. dummodo sententia nō sit lata ꝫ ordinem iuris: quia tunc nulla est sententia. 2. q. 6. cap. ei qui: §. diffinimus. ꝫ. vt li. non conte. accedens 2.

¹ Cap. 4. eo. tit. in 1. compilat.

¶ *Glo. seq. signat cōtrariū.*

K ¶ *Ab ecclesia.*] Arg. ꝫ. 2. q. 5. qua de causa. sed ibi dispensatū fuit, 63. dist. Salonitanę.

SI quis.] In prima ponit pœnam: In secunda aggrauat: ibi, *Quod si.* Abbas.

CASVS. Statutū fuit in concilio Antiocheno q si presbyter aut alius clericus degradatus fuerit, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, & ipse postmodū per contēptū & p superbiā aliquid de ministerio sibi prohibito agere psumpserit, si ab epo suo admonitus nō destiterit, excōicet, & q ei participauerint, erunt excōicati: & similiter q participauerint clericis vel laicis vel fœminis excōicatis, excōicati sunt. Si vero aliquis ista cōtempserit, & eps illū corrigere nō poterit, inuocet auxiliū regis, & exilio dānet. Not. q clericus depositus vel suspēsus ab episcopo suo ministerium diuinum agere non debet. Item qui per ecclesiam non corrigitur, per secularem Potestatem ad requisitionem episcopi corrigatur.

¹ Vide concilium Trident. sessio. 13. de schismat. cap. 4. incip. Cum vero.

l ¶ *Degradatus.*] à suo epo, adiunctis sibi aliis ¹ sex epis in degradatione presbyteri. 15. q. 7. felix. & c. si autē. Sed pone degradatum celebrare, nunquid cōficit? Videtur q sic: quia ordinem nō amisit. 20. q. 3. eos qui. 1. q. 1. quod quidam. & de conse. dist. 4. ostenditur. 22. q. 7. licite. Arg. ꝫ. 50. dist. accedens. 11. q. 3. eps. 81. dist. dictum. 23. q. vlt. clerici. 54. dist. c. 2. R. dixit q talis non ² conficit: potuit enim ecclesia ei auferre illam potestatem, quam contulit, quamuis non possit character auferri, sicut nec insignia militi. Lau. Ala. & T. dicunt (& melius) q bene conficit depositus, sicut hæreticus. arg. 1. q. 1. neque. & ea. quod quidam. nec Papa potuit auferre illam virtutem: & hoc verum credo: vnde talis excommunicatur, vt j. dicitur, quia facit rem sibi prohibitam.

¹ Hic est error, & sententia, quam sequitur paulopost Bernardus, est vera & catholica, quam sequuntur Theologi vno consensu lib. 4. sententiarum dist. 13. & D. Thomas 3. par. q. 82. art. 8.

m ¶ *Præsumpserit.*] quasi in officio suo vt prius: quod non licet. 11. q. 3. si quis eps in concilio. & 58. dist. presbyterum. In modum enim priuati suffragij potest dicere horas ² suas, quod etiam potest laicus. arg. bo. j. de pœni. & remissio. quod in te.

² De horas seculo nido citatio in e. illud. infra eod. super glossa in verbo, ecclesia.

a ¶ *Excommunicatum.*] ipso iure. 11. q. 3. cum excommunicato. & intellige de minori.
b ¶ *Obseruandum est.*] vt talibus nullus cõmunicet. aliàs similiter sunt excõican minori excõicatione. 11. q. 3. excõicatos. & nisi destiterint, sunt excõicandi. ſ. de sent. excom. quod in dubiis. §. a. & j. eod. si celebrat. in fi.

pellari. Item qui excommunicati vel interdicti celebrant, sunt deponendi. Item vbi maior est culpa, maior debet exerceri vindicta. Item multitudini parcendum est. Vnde versus.
Ob populum multum crimen pertransit inultum.
Item pœnitentia est arbitraria.

excõmunicatum[a]. ¶ Similiter de clericis, laicis, vel fœminis excommunicatis obseruãdũ[b] est. Quòd si aliquis ista omnia contempserit, & episcopus minime emendare potuerit, regis iudicio[c] ad requisitionem ecclesiæ, exilio damnetur.

¶ Alexander iij. Londoñ. episcopo.

¶ *Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus nõ desistẽs, deponitur.*

CAP. III.

Clerici †autem, si qui à suis, aut etiam de mandato Romani pontificis ab alienis episcopis interdicti, vel excommunicati, ante absolutionem diuina officia celebrauerint: nisi moniti[d] sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam, pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

¶ Idem Toletano archiepiscopo.

¶ *Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent: nisi propter multitudinem mitigetur pœna.*

CAP. IIII.

Latores †præsentium nobis intimarunt, quòd tam ipsi, quàm multi alij, postquam interdicti vel excommunicati fuerunt, diuina præsumpserũt officia celebrare: & infra. ¶ Fraternitati tuæ mãdamus, quatenus si quadraginta solummodo vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuũ ab officio sacerdotali deponas[e]. Si vero multitudinem[f] magnã in hoc peccasse cognoueris, eos, quos magis[g] causam delicti esse constiterit, perpetua depositione condemnes: & alios, qui non tantum deliquerunt, ab officio[h] ad tempus suspendas: & omnibus pœnitentiam, secundum discretionem[i] tibi à Deo datam, iniungas.

¶ Innocentius iij. Herbipoleñ. capitulo.

¶ *Si habens notitiam excommunicationis per solam famam celebrat, debet de rigore deponi, licet cum eo possit misericorditer dispensari. hoc dicit, & est casus notabilis.*

CAP. V.

Illud †Dominus in beato Pe

c ¶ *Regis iudicio.*] Vbi enim ecclesia per se pficere non potest, inuocandum est auxiliũ seculare, vt hic dicit, & ſ. de off. ord. c. 1. & c. quoniã in plerisque. in fine. & 17. dist. nec licuit. 11. q. 1. petimus. & ita vtraque potestas per alterã iuuari debet. ſ. tit. prox. c. 2. vbi de hoc. & potest per ecclesiam compelli, vt ibi dicitur.

Clerici autẽ si.] Casvs. Dicitur hic, q si aliqui clerici ab epis suis, aut etiam de mandato Papæ ab alienis epis interdicti vel excommunicati fuerint, & ante absolutionem diuina officia celebrauerint, nisi moniti incontinenti redierint, perpetuo pro ausu tantæ præsumptionis deponãtur. Nota q monitio semper debet præcedere vindictam. Item nota hic pœnam illorum, q excommunicati vel interdicti celebrant: scilicet, perpetuam depositionem.

¶ *Glos. seq. tria facit. arg. à contrario, & contra id obiicit, & soluit. Secundo quærit, arg. ad affirmatiuam, soluit negatiue. Tertio iterum quærit. ponit opinionem Hug. cui obiicit decre. episcopus. & respondet.*

d ¶ *Moniti.*] Ergo vr, q si emendare se volunt, nõ deponentur, sed hoc intellige dictum dispensatiue, & ita nõ contradicit j. cap. proxi. & alia cap. seq. & sic patet, q quicunq; celebrat excõicatus vel ab officio suspensus, priuari debet de iure officio & beneficio, & deponi etiam. Sed nunquid eps potest cum talibus dispensare, siue legatus de latere domini Papę missus. arg. q legatus possit: quia vicem gerit delegantis: & absoluit excõicatos, quorum absolutio sedi Apostolicæ reseruatur. ſ. de offi. leg. quod traslationem. & j. de sen. excom. quamuis. & c. ad eminentiam. dicas ergo, q nec eps, nec etiam synodus in hoc dispensare potest. 11. q. 3. si quis eps damnatur. & c. seq. arg. infra, de eo qui fur. ord. re. c. 1. & 2. q. 5. qua de causa. j. nec etiam legatus: licet possit absoluere excõicatũ, & sic solus Papa hic dispensat. Et hoc hodie expressum est in duabus decreta. Inno. iiij. ſ. de sen. & re iudi. cum æterni. & j. de sen. excom. cum medicinalis. [lib. 6.] Sed põt quæri, vtrum idem sit in deposito, vt solus Papa ipsum restituat? Hug. dicit, q solus Papa hoc põt: & probatur 7. q. 1. si quis presbyter. tñ cũ distinctione, si eps ipsum deposuit tñ cum aliis epis à sacerdotio, potest eũ recipere in inferioribus ordinibus, & sic de aliis ordinibus. arg. 15. q. 8. qui admissi. & c. si quis presbyter. Si vero depositus est ab omnibus ordinibus, solus Papa ipsum restituit. Sed ꝯ arg. habes 11. q. 3. eps. ibi dr. q si in secunda synodo innocens inueniatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat de manu eporum. Sed illud intelligitur cum iniuste depositus fuit, puta, per falsos testes, vel falsa instrumenta, vnde dr ibi, si innocens inueniatur. Sed vbi iuste pro crimine depositus est, solus Papa tales restituit.

Latores.] In prima ponitur narratio, & decisa supplicatio: In secunda: ibi, *Fraternitati tuæ*. distinguens commissio. Secundum membrum: ibi: *Si vero*.

Casus. Quidam presbyteri accedentes ad Papam, intimauerũt ei, q tam ipsi q̃ multi alii postquam interdicti & excommunicati fuerunt, diuina officia celebrarunt: vnde mandat Papa archiepo Toletano, q si quadraginta solummodo, vel pauciores in hoc deliquerunt, omnes in perpetuum ab officio sacerdotali deponat: Si vero multitudinem magnam in hoc peccasse ꝯstiterit, illos deponat, qui causam delicti dederunt: alios, qui non tantum deliquerũt, ab officio suspendat ad tempus, & omnibus s̃m quod sibi visum fuerit, pœnitentiam iniungat. Nota vltra quadraginta multitudinẽ ap

e ¶ *Deponas.*] Ecce pœna illorũ, qui excõicati, suspẽsi, vel interdicti diuina officia celebrãt, vt dictum est ſ. cap. proxi.
f ¶ *Multitudinem.*] Hic ergo non parcitur multitudini[a]. Argu. ꝯ 50. dist. vt cõstitueretur. & 44. dist. cõmessationes. 9. q. 1. ordinatiões. & ſ. de temp. or. c. 2. vbi de hoc. & 23. q. 4. si põt. & c. ipsa pietas. 1. q. 7. quotiẽs. sed illa ꝯria locum habẽt vbi scãdalũ timetur, & multorũ strages iacet, si seruet rigor: aliàs si nõ ꝯtẽnatur disciplina ecclesiæ in populis, sed vt patienter sustineat, tunc seriẽda est multitudo. 23. q. 3. non potest. in fi. & de pœni. dist. 6. in fin. Item habes hic, q vltra 40. dicũtur multi. sic ſ. de testi. cũ causam. Et secundum hac decre. interpretamur illam ſ. de rescrip. sedes. & ff. de testi. l. 1. in fi. Aliquando etiam duo dicũtur multi, Inst. de iur. persona. in fin. arg. Aliquando etiam xxiij. milia pauci dicuntur. 45. dist. disciplina. 23. q. 4. quod autem. Multa igitur & pauca in respectu dicuntur.
g ¶ *Magis.* Hi enim magis peccant, & ideo magis puniendi sunt. 86. dist. tanta. & 24. q. 3. qui aliorum. & in quo maior est culpa, maior debet exerceri vindicta. ſ. de hære. excommunicamus. §. credentes. vbi de hoc plures inuenies concordantias.

¶ *Glos. seq. tres quæstiones format, & vlt. sol. & contra vlt. sol. arguit.*

h ¶ *Ab officio.*] & etiam à beneficio, quia vbi vnum pp alterum, vtrobique tantum vnum. 86. dist. eos. Quid si eps dicat, suspẽdo te à beneficio, nunquid põt celebrare? Ita quidem, si suspendit ipsum tãtum à beneficio. Item poterit ne beneficium acquirere? ita, quia non intelligitur illum à beneficio suspendisse, nisi quo ad se, nisi specialiter feratur sententia vel remoueatur ab officio: tunc enim bñficium sequela est, & ideo remouetur ab illo, vt ſ. de appellatio. pastoralis. arg. prædicti capituli. eos. & capituli præcedentis, nisi specialiter ei conseruaretur. 28. dist. c. presbyterum. & 50. dist. c. studeat. & c. accedens. Quid si eps ita dicat, suspendo te ab officio vel beneficio: nunquid debeo abstinere ab vtroque? Ita credo saltem propter dubium. arg. j. eod. c. proxi. C. de verb. sig. cum quidã. & de conse. dist. 2. in calice. arg. ff. de reb. dub. si ia qui ducenta. §. cum ita. arg. q à neutro suspẽsus est, pp dubium. ff. de testa. tu. duo sunt. & ff. de manumis. test. cum ex pluribus.

i ¶ *Secundum discretionem.*] Et ita pœnitentia arbitraria est. 26. q. 7. tempora pœnitudinis. & fit hæc dispensatio auctoritate domini Papæ, quia per se non posset, vt dictum est in proximo capitulo.

Illud dominus.] Excommunicatus celebrans deponendus est, nisi cum eo misericorditer dispensetur. hoc dicit. sed secundum hoc nihil affert istud cap. de nouo. Diuiditur, nam in prima ponit Hildesemeñ. episcopi transitũ: In secunda: ibi, *Vnde*. ponit mandatum delegato factum, & eius executionem: In tertia: ibi, *Ipse*. comparitionem episcopi & recognitionem & excusationem: In quarta: ibi, *Licet*. excusatio impugnatur. In quinta: ibi, *Cum eo*. pœnæ remissionem. Abbas Siculus.

Casvs. Eps Hildesemeñ. non petita nec obtenta licentia domini Papæ, ecclesia Hildesemeñ. relicta, Herbipoleñ. ecclesiã auctoritate propria occupauit: pp quod Papa mandat epo Magdeburgeñ. vt cum factum illud notorium esset in partibus illis, nisi infra xx. dies ab administratione Herbipoleñ. ecclesiæ cessaret, ipsum excõicatum publice nuntiaret, quod idem eps non distulit adimplere: ipse vero nihilominus diuina postmodum officia celebrauit, & fecit sibi ab aliis celebrari, & se ingessit celebrationi diuinorum: ipse vero postmodum in præsentia dñi Papæ constitutus, suum recogno-

Cap. 3. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateraň. sub Alexandro. iij. par. 26. c. 10.

Cap. 4. eod. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateraň. par. 50. c. 51. Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. c. 58.

Illud cu. & c. quamuis. videtur facere contra: quia ibi dispensat inferior: sed illud fit auctoritate Papæ. Ioã. And.

a De memoria huius glossæ latius hic præ aliis Henricus Boich, quẽ videas.

Cap. 1 eo. tit. in 1. compilatione. alia pars huius decretalis est in c. Illud Dominus. ſ. de maiorit. & obedient.

cognoscens errorem, misericordiã & non iudicium postulauit: tñ in suam excusationem proposuit, q cum Magdeburgeñ. eps nõ esset ordinarius iudex eius, non credebat q monitione nõ præmissa, auctoritate delegata posset procedere ꝯ ipsum: vnde cum nec ante factum nec post, litteras ab eo monitorias accepisset, peccare non credebat, si diuina officia celebraret: maxime cũ sibi nõ cõstaret, nisi per famam de sententia ꝯ eum lata: dominus Papa, his auditis scribit capitulo Herbipoleñ. dicens, q licet in hoc nõ videat omnino culpabilis extitisse, quia tñ in dubiis via tutior est eligenda, quamuis dubitaret de sententia ꝯ ipsum lata, debuit potius abstinere, quàm sacramenta ecclesiastica pertractare: Illud vero quod allegabat, q sub spe veniæ postquam nouerat se excõicatum à Papa, sibi secit diuina officia celebrari, & aliorum cõioni se ingessit, ipsum non excusat, sed potius ꝯ eũ facit, cum sub spe veniç nullus debeat delinquere: & grauius est excõicato nõ vitare alios, q̃ ab aliis non vitari: quia excõicatus potest vitare alios, sed non potest ab aliis vitari: Papa tñ facit ei gratiam: quia non imponit ei pœnam, quã canon illis imponit, qui post excõicationẽ præsumunt celebrare diuina, vel celebrationi se ingerunt diuinorũ. Nota q eps sine licentia Papç ecclesiã dimittere non potest. Item qui dubitat de sententia ꝯ eum lata, cum per famã hoc intelligit, potiꝰ abstineat quàm celebret: quia illud est tutius. Itẽ sub spe pœnitentiæ nullus peccare potest vel debet: quia posset contingere, q tempus non habeat etiam ad confitendum. Item sicut excommunicatos vitare debemus, sic excommunicati non excommunicatos vitare debent, aliàs peccant. Item post excommunicationem nullus debet celebrare, vel celebrationi se ingerere diuinorũ, aliàs debet deponi.

¶ In veteri compilatione legitur, archiepiscopo, sed in Gregoriana episcopo, habetur.

a ¶ *Et infra.*] De isto episcopo habes ꝰ. de transla. quanto. & c. licet. & ꝰ. de maiori. & obed. illud.

¶ *Glos. seq. recit. per modum obiectionis, & solu.*

b ¶ *Non esse notorium.*] Hoc erat tale factũ, quod exhibebat se oculis omnium: vnde non poterat non esse notoriũ, si trãnsiuit ad ecclesiam illam [1]: sed vtrum licite poterat vel illicite, hoc non erat notoriũ, saltẽ quo ad alios: quia potuit esse q habuit licẽtiã transeundi à Dño Papa p litteras suas. ar. 76. dist. dilectionis. vñ in meliorẽ partẽ debemus hoc interpretari. ĵ. de reg. iur. c. 2. quia Papa potuit de hoc obliuisci: quia ipsum quandoque fallit obliuio. 23. dist. præterea. & omnium habere memoriam, potius est diuinitatis q̃ humanitatis. C. de vete. iu. enuclean. l. 2. §. siquid. ꝯtrium est verũ quia ex quo Papa hoc diffitetur, ei incumbit probatio, q de ipsius licentia transiisset. 100. dist. ꝯ morem. 93. dist. illud.

[1] Similis glossa saepca eod. tit. in c. 1. de hoc articulo an excommunicatus teneatur dicere homi[...] canonicas, vnde Hostiensis in summa tit. de sent. excom. circa finem. §. officium & illud quae n. & Couarruuiam in c. alma mater. de sent. excó. lib. 6. par. 2. §. 2. vbi concludit [...]

c ¶ *Viginti dies.*] hic. ꝰ. de crimi. fal. dura.

d ¶ *Misericordiam.*] Sic ꝰ. de transla. inter corporalia, versus finem.

e ¶ *Officia.*] In hoc deliquit, quia nec excõicatus nec suspensus publice vel priuatim celebrare debet, nec sacramenta alij dare. 18. dist. presbyterum. sed alia officia præter Missam potest a occulte dicere nõ officiando, sed quasi priuata persona. ĵ. de pœn. & remiss. quod in te. & 11. q. 3. siquis eps damnatur. & c. seq. lo.

¶ *Glossa sequens signat contrarium & respondet.*

f ¶ *In hoc.*] Scilicet quia non constabat ei, nisi per famam de illa excommunicatione, sed fama per se non probatur. 4. q. 3. c. si. versum sæpe. Arg. ꝯ. ꝰ. de consang. & affi. super eod. vbi ad solam famam matrimonium ꝯtrahendum impeditur, ergo iste propter famam debuit abstinere. ĵ. de sen. excõ. cũ desideres. §. 1. sed non in tantum culpabilis fuit, quantũ si hoc p certo sciuisset, & ideo dicit: licet in hoc nõ videatur omnino culpabilis extitisse, sed dicta paucorum ad hoc non sufficerent, qꝛ non faciunt famam. ꝰ. d accusa. inquisitiõis. nec tenebatur credere, licet diceretur ei ab aliquibus. 11. q. 3. non solum. & cap. in cunctis. & 23. q. 4. q̃ magnum. & ff. quod cum tal. tuto. l. 2. & 3. nisi fama super hoc peruenisset ad eum, p quod ot sequitur. Arg. contra. ff. de admini. tut. quidã decedens. §. ex quo. & C. de rei vendi. si fundũ. & ꝰ. de rescrip. cum contingat.

¶ Vide Martinum Nauarrum in Manuali de horis cano. c. 21. uers. 14. inter ambos.

g ¶ *In dubiis.*] sic ꝰ. de spon. iuuenis. & de homici. significasti. 2. & c. penultimo. & c. ad audientiam. vbi de hoc. & arg. 23. q. 1. quid culpatur. in fine.

h ¶ *Veniæ.*] Sub spe veniæ nullus debet peccare. de consecra. dist. 4. quando quis. Arg. contra. ĵ. de senten. excommu. si vero.

¶ Vide Bernardinum Diaz in pra. crim. cano. c. 28.

i ¶ *Vitari.*] In hoc quasi patit: in alio, scilicet in non vitare, agit: quod est in eius potestate; & ideo in vno peccat, in altero non peccat, quandoque tñ non multum differunt agere & pati. post. 16. q. 1. si cupis.

k ¶ *Canon.*] 11. q. 3. si quia episcopus damnatur. & c. seq. & ĵ. e. proxi. ꝰ. eo. latores. hanc misericordiã solus Papa potest facere. ĵ. eod. clerici.

¶ Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. compilatione. Vide Couarruuiam in c. alma mater. de sent. excom. 1. 6. in 1. parte relect. §. 7. a 1. de Ioanne de Imola & aliis in c. post electionem supra de concess. præben.

tro: & infra [a] ¶ Venerabilis frater noster quondã Hildesemeñ. episcopus licentia non solum non obtenta, sed nec etiam postulata, ecclesia Hildesemeñ. relicta, Herbipoleñ. ecclesiam occupauit: & infra. ¶ Vnde Magdeburgeñ. episcopo † dedimus in mandatis, vt (cum factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium [b]) nisi dictus episcopus infra viginti dies [c] ab Herbipoleñ. ecclesiæ administratione cessaret, eum excommunicatum publice nuntiaret: quod idem Magdeburgeñ. studuit adimplere: & infra. ¶ Ipse vero episcopus in nostra postmodum præsentia constitutus, & si suum recognosceret, & cõfiteretur excessum, & non iudicium, sed misericordiam [d] postularet: hoc tamen inter alia in sua excusatione proposuit, quòd cũ dictus Magdeburgeñ. non esset ordinarius iudex eius, non crediderat, quòd monitione nõ præmissa, auctoritate delegata posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Vnde cũ nec ante factum monitorias, nec post litteras ab eo aliquas accepisset, peccare nõ credidit, si diuina officia [e] quantuncunque solemniter celebrauit: præsertim cum ei non nisi per famã, de sententia contra eũ pro lata constaret: & infra. ¶ Licet autem in hoc [f] nõ videatur omnino culpabilis extitisse: quia tamen in dubiis [g] via est tutior eligenda, etsi de lata in eũ sententia dubitaret: debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramẽta ecclesiastica pertractare. ¶ Illud autẽ quod sub spe veniæ [h] diuina sibi fecit (postquam se à nobis excommunicatum nouerat) celebrari, & communioni fidelium se ingessit, potius contra eum facere credimus, quàm pro eo: cũ sub fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquisse. & excommunicato non vitare, multo magis †, quàm non vitari [i] periculosum existat. non vitare siquidem, cũ in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cum ex aliis pendeat, sine suo delicto poterit non vitari: & infra. ¶ Cũ eo misericordiã facientes, pœnam †, quam canon [k] infligit his, qui post excommunicationem diuina præsumpserint officia celebrare, vel se celebrationi ingesserint diuinorum, ei nõ duximus infligendam.

¶ Idem Bisuntiñ. Archiepiscopo.

¶ *Excommunicatus celebrans, à beneficio deponitur.*

CAP. VI.

FRaternitati † tuæ: & infra. ¶ Presbyteros autẽ, & alios clericos, qui pro suis excessibus à te, nexibus anathematis canonice innodati, præsumpserunt vel præsumũt officia celebrare diuina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis ecclesiasticis spoliare [l].

¶ Idem Decano & Priori Coloniẽñ.

¶ *Collatio beneficij excommunicato facta non tenet: & scienter talibus conferẽs, à beneficiorũ collatione suspẽditur.*

CAP. VII.

POstulastis † per sedem Apostolicam edoceri: & infra.

FRaternitati.] Primò decisa consultatio: Secundo responsio: ibi, *Presbyteros*. Abbas.

CASVS. Archiepiscopus Bisuntiñ. excommunicauit quosdã presbyteros & clericos pro suis excessibus, qui nihilominus excõicati celebrarunt diuina: quæsiuit archieps à Papa, vtrum posset eos à suis beneficiis spoliare? Rñdet Papa, q si canonice sunt excõicationis sententia innodati, & postea p̃sumpserunt celebrare diuina, poterit eos omnibus beneficiis ecclesiasticis spoliare. Nota, qualiter puniuntur, qui celebrant excommunicati: quia omnibus beneficiis ecclesiasticis spoliantur.

l ¶ *Spoliare.*] immo posset eos perpetuo deponere. ꝰ. eo. latores. dispensare tñ cum eis non potest, vt dictum est. ꝰ. eodem, clerici. Ber.

POstulastis.] Primo ponitur decisa consultatio: Secundo responsio: ibi, *Consultationi*. Quæ subdiuiditur, vt patet in textu, & per §. Abbas.

CASVS. Quidã clerici erant excõicati, tẽpore suæ excõicationis ecclesiastica beneficia sunt adepti: quærit vtrũ ea possint retinere? Rñdet Papa q cum excõicatus cõicari nõ debeat, excõicatis clericis beneficia conferri non possunt, nec possunt illa retineri, nisi cũ eis fuerit dispensatum, cum ipsa canonice non fuerint consecuti.

¶ Cōsultationi uestræ respōdemus, quòd cum excommunicatis cōmunicari nō debeat[a]: clericis excōmunicationis vinculo innodatis ecclesiastica beneficia conferri nō possunt: nec illi valent ea licite retinere[b]: nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum[c]: cū ea non fuerint canonice[d] consecuti. ¶ Illi vero qui scienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent à beneficiorum collatione[e] suspendi, donec super hoc veniam consequi mereantur[f]: vt puniantur in hoc, in quo delinquere præsumpserunt.

¶ *Celebrans in loco interdicto, si est clericus secularis, beneficiis priuatur: si monachus, in arctius monasterium detruditur. hoc dicit.*

¶ Quæsiuistis† præterea qualiter puniri debeāt clerici, monachi, vel moniales ecclesiarum conuentualium, qui post latā interdicti sententiam in locis suppositis interdicto, præsumpseruut hactenus, & adhuc etiā non verentur diuina officia celebrare[g], quamuis propter hoc sint excōmuncationis vinculo innodari. Ad hoc breuiter respoudemus, quòd clerici, qui talia præsumpserunt, sunt ecclesiasticis beneficiis spoliandi[h]: monachi vero vel moniales, in arctioribꝰ[i] monasteriis ad peragendā poenitentiā detrudēdi.

¶ Idem Decano & subdiacono† Pictaueñ. & magistro P. canonico Petragoriceñ.

¶ *Valet collatio beneficij ei facta, qui prius fuit excommunicatus, sed absolutus tempore collationis.*

CAP. VIII.

PRoposuit† corā nobis magister P. clericus episcopi Tusculañ. quòd G. sanctæ Mariæ in porticu diacono Cardinali in partibꝰ illis Apostolicæ sedis legatiōis fungēte officio: quidam de Lemouiceñ. ei humiliter supplicarunt, vt eorum ecclesiam, quæ debito fraudabatur clericorum seruitio, ordinaret: pro se ac magistro eodē preces specialiter porrigentes. Ipse vero Lemouiceñ. ciuitatē ingressus, canonicos monuit, vt illos reciperent in socios & in fratres: maxime cum præbendæ quinque vel quatuor, ab vltima ipsius ecclesiæ ordinatione vacassent: quibus, post petitas & concessas deliberationis inducias, nō curantibus respondere, de† præbenda Lemouiceñ. Cardinalis prædictus, eosdē clericos inuestiuit: & infra. ¶ Cum autem dictus magister, & Lemouiceñ. poenitentiarius in nostra fuissent præseutia constituti, & acta iudicij inspici fecerimus diligenter: per† poenitentiarij testes intelleximus, quòd Lemouiceñ. episcopus plutibus annis, anteqnam idē magister inuestitus fuerit, clericos, & burgenses† castri Lemouiceñ. & eūdem P. nominatim (quem eorum dicebant consiliarium & fautorem) vinculo excommunicationis astrinxit. Per testes vero magistri P. probabatur, quòd & si dictus episcopus in burgenses & eorum fautores tam clericos, quàm laicos Lemouiceñ. excommunicationis sentētiam protulisset, eos tamen per tres annos absoluit, antequam dictus magister fuerit inuestitus: & infra. ¶ Et quod idem episcopus dicto magistro communicauit postea in ecclesia, & in mensa: & infra. ¶ Quia vero sæpe dictum magistrum inuestituræ suæ tempore[k], à præfato episcopo extitisse excommunicatum, dictus poenitentiarius (sicut oòtulerat) non probauit: cum ex aduerso de absolutione[l] & cō-

& illi, q scienter talibus illa bñficia cōtulerunt, tādiu debēt à collatione beneficiorū suspēdi, donec super hoc veniā cōsequi mereanſ: vt in eo puniātur, in quo delinquere præsumpserunt. Scdo ponitur alia qō: Clerici quidā, & monachi, & moniales celebrarūt in locis suppositis interdicto tēpore ipsius interdicti, & adhuc celebrare diuina non cessant, pp quod etiam sunt excōicationis sñia innodati: quærit qualiter illi sunt puniendi? Rñdet Papa q clerici, qui talia præsumpserunt, sunt ecclesiasticis beneficiis spoliandi, monachi, & moniales in arctioribus monasteriis sunt ad agendā poenitentiā detrudendi. Nota q excōicatis bñficia conferri nō possunt; & si cōferantur, nō possunt ea retinere, nisi cū eis dispensetur. Itē conferētes excōicatis beneficia puniuntur in collationibus beneficiorum: vñ puniunſ in quo peccauerunt. Item in locis interdictis non est celebrandū, aliter facientes puniuntur, vt hic dī: q clerici bñficiis suis sunt spoliādi; monachi & moniales ī arctioribus monasteriis sunt detrudēdi.

a ¶ *Non debeat.*] 11. q. 3. cap. cum excōicato.

b ¶ *Retinere.*] Immo si prius alia beneficia habebant, eis sunt priuandi. ī. de æta. & quali. ordi. cum bonæ.

c ¶ *Dispensatum.*] Non dicit à quo: ergo vr̄ relicta potestas dispensandi epīs. ar. j. d̄ sen. excō. nuper. Dic vt ī. eo. clerici.

¶ *Glo seq. reci. per q. quos dispensat, sol. & remittit.*

d ¶ *Canonice.*] si nō sunt illa canonice cōsecuti, perdere debent illa. sic ī. de æta. & quali. cum bonæ cū essēt excōicati, indigni erant & inhabiles ad aliqua bñficia pcipiēda, quia tales nec eligere nec eligi possunt. ī. d̄ elect. cū inter R. & ī. de cōsue. cū dilectus. nec impetrare litteras. ī. d̄ resc. dilectus 1.

e ¶ *A collatione.*] vt puniatur in quo deliquit. ī. de temp. ordi. ex litteris. immo & à pceptiōe pprij beneficij suspendat: q scienter indigno beneficium cōtulit. ī. d̄ elect. nihil est. B.

f ¶ *Mereantur.*] per suum superiorem.

g ¶ *Celebrare.*] pp quod suspensi sunt, & irregulares. vt noc. j. de excess. prælat. c. vlt. vnde possent deponi. ī. eod. latores.

h ¶ *Spoliandi*] nec auditur si dicat, q sit iniuste excommunicatus, arg. ī. eod. illud. sicut etiam non auditur, cui opus nouum nunciatur, nec obtemperat. ff. de no. oper. nuntia. l. 1. §. in operis.

i ¶ *Arctioribus.*] ī. de simo. de regularibus. & c. quoniā simoniaca.

P ¶ *Roposuit.*] Primo narrat rem, & collationem vtriusque partis: Secundo diffiniuit: ibi, *Quia*. Abbas.

CASVS Episcopus Tusculanus erat legatus in partibus Lemouiceñ. quidā de Lemouiceñ. supplicarūt legato pro se & magistro P. vt eisdē in Lemouiceñ. ecclesia prouideret, & eos faceret recipi in canonicos & in fratres: & pcipue cū quinq; vel quatuor pbendæ ab vltima ordinatione ipsius ecclesiæ vacarēt ibidem: legatus ciuitatē Lemouiceñ. ingressus, canonicos monuit diligenter, vt illos in socios reciperent & in fratres ad pdictas pbendas vacantes: q cū post petitas inducias facere non curassent, legatus de prædictis pbēdis inuestiuit eosdē: postmodū vero poenitētiarius Lemouiceñ. ꝯ prædictū magistrū P. litteras impetrauit ad quosdā iudices delegatos, corā quibꝰ petiit institutionē factā de ipso cassari, & ipsū remoueri ab ecclesia Lemouiceñ. p eo q tpe suæ institutiōis erat excōicatus p epm Lemouiceñ. pluribꝰ annis ante suā inuestiturā: sup hoc testes ab vtraq; parte producti fuerūt: iudices causam instructā remiserūt ad Apost. sedē: partibꝰ in psentia Papæ cōstitutis, ex parte pdicti magistri quædam pposita fuerūt: Papa vero auditis, q partes pponere voluerūt, acta iudicū fecit inspici diligēter, & inuenit esse pbatū p testes poenitētiarij, q epīs Lemouiceñ. pdictū magistrū P. & quosdā alios excōicauerat pluribus annis, ante inuestiturā dicti magistri: Per testes vero magistri P. pbabat, q epīs prædictū magistrū, & alios clericos, & etiā laicos p tres annos absoluit, antequā dictus magister fuerat inuestitus: & q epīs dicto magistro cōicauit postea in ecclesia & in mēsa: Sed quia poenitētiarius nō pbauit dictū magistrū tempore inuestituræ suæ excōmunicatum extitisse ab epo suo, sicut obtulerat se probaturum, cū ex parte ipsius magistri fuerit facta fides de absolutione & cōione epi, dñs Papa qd̄ de pdicto magistro per legatum prædictum factum est, per diffinitiuam sentētiam approbauit. Nota, q qui fuit publice excōicatus, adhuc psumiſ excōicatus, nisi probetur absolutus. Vnde not. q qui absoluitur, litteras suæ absolutionis obtineat ad cautelam futurorum, vt hic patet. Item dū quis est excōicatus, nullum beneficium ecclesiasticū obtinere potest. Itē cui epūs cōicat, præsumitur non excommunicatus: tñ præsumptio talis non sufficit, nec propterea est absolutus.

¶ *Glos. seq. notat tempus inuestituræ, &c. inducit duo similia.*

k ¶ *Tempore.*] Tempus ergo inuestituræ cōsiderari debet, vtrū tūc fuerit excōicatus, vel non. ī. eod. cap. prox. & ī. de æta. & quali. cū bonæ. sicut in impetratione rescripti tempus datæ ꝯsiderandū est, an tunc fuerit excōicatus. ī. de rescrip. dilectus 1. quia si postea excōicetur, nō perditur rescriptū, sed suspēditur quādiu absoluatur: sic intelligitur ī. de off. deleg. prudētiam. §. sexta. sic & tempus electionis consideratur, an tunc sit idoneus, ī. de elect. cap. dudum 1. vbi habes similiter, q initium spectandum est.

¶ *Glo. seq. recit. per quem, an cūe probet absolutionē. solu. alleg. contrarium.*

l ¶ *De absolutione.*] & sic probauit ille poenitentiarius, q magister P. fuit excōicatus, & ipse P. probauit postea, q fuit absolutus ante suam institutionē, & ita intelligitur hic, q quia fuit excōmunicatus, præ-

¶ De materia huius §. vide quæ sancita sūt in c. 18 quæ. § 11 vero. & in c. vlt. de sentent. excommun. lib. 6.

Vide hic Panormitanum vt intelligas dictum huius glossæ, quod videtur nimis seuerū.

¶ sub decano.

¶ Cap. variatum eod. tit. in 4. compilatione. Vide citatum in cap. proxime præcedenti.

¶ Alias, de præbendis.

¶ Ex [illegible] plaribus re positum est vt est impressum.

¶ Per burgenses castri Lemouiceñ. intellige, ciues Lemouicenses ciuitatis: quia dicit burgensis tradit Bonauia decisione [illegible].

fus præsumitur q adhuc sit excõicatus, nisi probauerit se absolutũ, prout ipse P. fecit[1]. Et ita quicunq; absoluitur saltem ad cautelã, semper obtineat litteras absolutionis, & ita cũ aliquis dicit aliquẽ excõicatum, & ille dicit se non esse excõicatum, vtriusque refert fore admittendi in tali dubio. argum. j. de sententia excõicationis, pertinas. & supra, de testibus, cum tu. & supra, de officio delega. cũ cõtingat. sic & j. de præscri. illud. & c. auditis.

1 Arg. ad hoc in l. si. ue præside. nd. non cõpar. C. de proba.

a ¶ *Communione.*] hæc non fuit sufficiens ratio ad probandum absolutionem. j. de sent. excõicationis, cum desideres. sed est præsumptio quædam. 11. q. 3. quibus epi. 93. distin. si inimicus. arg. j. de sent. excõicationis. in præsentia[a]. & j. de priuilegiis. cum olim.

¶ Hic titulus in plurimis manuscriptis codicibus & vulgati differentiis alias est: Gregorius ix. I. & A. canonicis Pragen.

munione[a] dicti episcopi fuerit facta fides: Quod per dictum legatum de memorato magistro factum est, per diffinitiuã sententiam duximus approbandum.

¶ Gregorius nonus † I. & J. canonicis Pragen.

¶ *Suspensus vel excõmunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget dispẽsatione respectu irregularitatis, aliàs secus.*

CAP. IX.

A Postolicæ[b] sedis: & infra. ¶ Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis diuina, vos reddit ignorãtia probabilis[c] † excusatos. Cæterum si forte ignorantia crassa & su-

e De hoc no. ut. si aliquando & expeditur per de. eo. tit. si summus Pontifex. lo. An.

A ¶ *Apostolica.*] Qui probabiliter ignorat se suspensum, & celebrat, non efficitur irregularis: secus si nõ probabiliter. hoc dicit. Scda pars: ibi, *Cæterum.* Abb.

¶ Pro intellectu textus & glossæ de multiplici ignorantia, cuius ope ... vide D. Thom. 1. 2. q. 76. & quodlibeto 1. art. 19. & hæc repetit Sylvester verbo, ignorantia, & vide Couarru. in c. alma mater. in priori parte relectio. §. 7. & §. 10.

CASUS. Duo canonici Pragensis ecclesiæ, pro ecclesiæ Pragensis ordinatione accesserunt ad Apostolicam sedem: obiectũ fuit eis, q erant suspensi, vt sic repellerentur: ipsi volebant probare sententias illas nullas esse, & eis ignorantibus latas fuisse, Papa relaxauit illas sententias ad cautelam, ne ordinatio ecclesiæ differretur. Sed quia tempore suspensionis ignari celebrarunt diuina, eos probabilis excusat ignorantia: Si vero crassa & supina aut erronea ignorãtia fuerit, propter quod indigent dispensatione, Papa dispensabit cum eis. Nota q si suspensus ignoranter diuina celebrat, non incurrit irregularitatem: nisi ignorantia crassa fuerit & supina.

b ¶ *Apostolicæ.*] hæc decretalis pars est illius s. de excep. Apostolicæ.

¶ *Glos. seq. præmittit duos effectus probabilis ignorantiæ, & remittit: secundo tractat, an absens & ignorans excommunicari possit, & quid de his, quæ interim agit. argu. allegat, pro & contra, soluit, demum format tres quæstiones, & illas soluit, & tertiam distinguendo.*

c ¶ *Probabilis.*] Sic ergo probabilis ignorantia tantum excusat, & non crassa & supina, vt hic patet. sic s. de cog. spi. si vir. vnde dicit Apostolus: Misericordiã merui, quia ignorans feci. 8. dist. consuetudo. & inducit dispensationem s. de ord. ab epi. qui renun. c. 1. & 2. vbi de hoc. & 1. q. 1. si quis à simoniacis. sed hic non est aliqua dispensatio necessaria, quia nesciebant se suspensos, vnde non peccauerũt. Item habes hic, q absens & ignorans potest excommunicari & suspendi, vt 2. q. 1. de manifesta. & supra, de appel. cũ sit Romana. in fin. & quandiu ignorat se excommunicatum, nõ peccat celebrando, vt hic patet. Idem ergo erit si litteras obtinuerit pro beneficio vel alio negotio. posset etiam interim eligi ab ipsis, qui hoc ignorant, & sic in isto casu suspenditur effectus excommunicationis, vt quamuis sit excõmunicatus, non tñ obest. arg. opti. de cõse. dist. 4. c. 2. & Insti. de excep. §. ꝑterea. & arg. s. de app. dilectis filiis. vbi suspenditur interdictum. sic & sententia absolutionis suspẽditur. 2. q. 5. quanto. arg. j. s. de appellat. pastoralis. vbi excommunicatio statim trahit secum executionẽ, & ff. si cer. pe. eius qui. vbi dicit: status sui ignarus. Credo q quicquid facit antequã sciat se excommunicatum, non imputetur ei, tñ postquam nouerit se excommunicatum debet abstinere; aliàs non audietur p tales litteras, nisi post absolutionem. Non credo q electio de ipso facta teneat, licet ignoret se excommunicatum vel suspensum. Item quid si talis moriatur antequã sciat? Liber erit quo ad Deũ, & excõicator debet eũ absoluere post mortem. Item nunquid ille qui sciens[3] illũ excõicatum participat illi, excõicatus erit: Credo q sic. Item quid si absens excõicatur per epistolam, quando dicemus illum excommunicatum; vtrum quando scribitur, vel quando recipit epistolam? Potest hic distingui, vt si excommunicator voluit q statim esset excommunicatus, tunc statim erit excommunicatus, sed non obest ei donec sciat, vt dictum est. arg. 4. q. 5. c. 1. vbi dicit, ex quo litteras accepisse constiterit. & ff. man. si mandassem. alias tunc demum erit excõmunicatus cum receperit litteras. Sic distinguit lex in seruo manumisso per litteras. ff. de acqui. pos. qui absenti. & l. si quis vi. §. 1. & ideo non imputatur sententia ignoranti: quia nulla sententia ligat efficaciter nisi postquam scitur. 2. q. 6. biduum. nec aliqua constitutio. 82. dist. proposuisti. & ff. de decre. ab. or. fac. l. vlt. Et sic excõicatio nõ semper trahit secum suã executionem, & si proferatur sub conditione. s. de app. præterea 2. & hæc vera sunt, cum probabilis est ignorantia, secus si crassa & supina. ar. s. eo. illud. ibi enim cras-

3 In hoc articulo tenens quod statutum est in concilio Lateranen. sub Leone. x. sessi. 11. paulo post principium in bulla incipien. pri... §. statuimus. ... ad Felicium in c. Rodulphus de rescriptis. & Martinum Nauarrum in Manuali consiliarium c. 27. nu. de excom. minore.

sa: videbatur ignorantia, cum per famam sciret se excõmunicatũ.

d ¶ *Indulgemus.* In quo casu nullus alius potest indulgere, vt dixi s. eod. clerici.

S[i] *celebrat.*] Hæc decretalis quo ad materiam suam est celebrior & famosior qualibet alia, nã infinita iura sunt loquentia de excõmunicatiõe maiori, quæ infertur ab homine, vt in c. si quẽ. de sen. excom. sed de minori q̃ infertur à iure, vt in c. nuper. de sen. excõ. sunt iura paucissima: & aperte non prouidentia sicut hoc cap. Et potest sic diuidi: Primo tractat de validitate gestorum circa spiritualia per excommunicatum excõicatione minori: Secũdo: ibi, *Si tamen.* tractat de his, quæ geruntur ad commodum eius passiue: Tertio tractat de gestis ab eo actiue in alio sacramẽto: ibi, *Peccat aũt.* Vltimo quandam limitationem submittit: ibi, *Dummodo.* Abbas Sicul.

¶ De materia huius decretalis, quæ valde frequẽs est, præter doctores hîc, vide Couar ... in c. alma mater. de sent. excom. lib. 6. in priori parte relectio. § 6. & 8. Theolog. in 4. dist. 18 & seq. & summistas verbo, excommunicatio.

pina aut erronea fuerit, propter quod dispẽsationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostolica indulgemus[d].

¶ Idem.

¶ *Excommunicatus minori celebrans, non est irregularis, sed peccat: & potest eligere, & ea quæ sunt iurisdictionis exercere, licet non eligi: & si confert sacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, & suum habet effectum.*

CAP. X.

S I † celebrat minori excõicatione legatus, licet grauiter peccet[e], nullius tamẽ notã irregularitatis[f] incurrit: nec eligere[g] prohibetur, vel ea, q̃ ratiõe

CASUS. Aliquis participauit excommunicato in locutione vel oratione, & sic incidit in minorem excommunicationem: consueuit dubitari de tali, vtrũ si celebret tempore talis excommunicationis, esset irregularis? Respondet Papa, q licet grauiter peccet celebrando, non tñ est irregularis, & eligere potest, & alia quæ iurisdictionis existunt, exercere: tñ si talis scienter electus fuerit, talis electio est reprobanda. pro eo, quod eligitur ad susceptionem eorum, à quorum perceptione priuatus est per sanctos patres.

¶ PECCAT AUTEM CONFERENDO. Dixit supra q talis excommunicatus peccat celebrando, vnde poterat forte aliquis dubitare, vtrum sacramenta ab eo collata habeant effectum: dicit Papa, q sacramenta illa non carent effectu, licet ille peccet conferendo, & redditur ratio, cum ille non videatur remotus à collatione sacramentorum, sed à participatione, quæ consistit in sola perceptione: & hæc vera sunt, dũmodo non ingerat se pertinaciter communioni excommunicatorum in contemptum ecclesiæ vel prohibitionem sui superioris: quod si post admonitionem legitimam fecerit, debet excommunicari, & sic postea celebrando sacramẽta ab eo collata virtutis carebunt effectu, & priuatus erit & electione & iurisdictione. Nota, q ligatus minori excommunicatione, irregularitatem non incurrit. & potest eligere, & alia facere, quæ sibi competunt ratione iurisdictionis, eligi tamen non potest.

e ¶ *Peccet.*] De hoc autem punitur ad arbitrium sui prælati, cum certa poena hic nõ statuatur. arg. s. de offi. delega. de causis. §. fina. & 26. q. 7. tempora.

f ¶ *Irregularitatis.*] quia propterea non impediretur ab aliqua promotione eo absolutus: secus si maiori sententia sit ligatus: tunc debet deponi, nisi cum eo fuerit dispensatũ. s. eod. latores, postulastis. & quasi per totũ. Hic ergo determinatur, quod olim dubitabatur, scilicet vtrum talis irregularitatem contraheret.

¶ *Glos. seq. signat contrarium. sol. ex solutione infert q. rationis, cui responsione opponit, & soluit.*

g ¶ *Nec eligere prohibetur.*] Sed contra. s. de elect. cum inter R. & s. de consue. cum dilectus. vbi dicitur q suspensus nec eligere, nec eligi potest. s. de concess. præben. quia diuersitatem. hic vero dicit, q talis suspensus eligere potest, sed nõ eligi: sed illa, & omnia consimilia, vt s. eo. c. 2. intelliguntur de suspensis ab homine: illi enim eligere non possunt, & irregularitatem incurrunt diuina officia præsumendo. s. eo. latores. s. de æta. & quali. cum bonæ. hic vero loquitur de excommunicatis siue suspensis à canone, propter solã participationem: quia secundum canones, qui participat cum excommunicatis, excommunicatus est, siue suspensus à sacramentis ecclesiæ: quæ suspẽsio siue excommunicatio appellatur minor excommunicatio, vt 3. q. 4. Engeltrudam. Sed eadem poena est in suspenso ab homine & à canone, aliàs quàm per participationem: quia vtroque casu priuatus est communione sacramentorum, & diuinis officiis. s. de re iudi. cum æterni. & j. de sen. excom. cum medicinalis. [lib. 6.] & qui suspẽsus celebrat, est irregularis, vt ibi dicitur. Quæ est ergo ratio, q in vno eligere possunt, in altero non? Potest dici, q ideo, quia plus contempsit qui fecit contra legem animatam, q̃ qui fecit contra legem mortuam: quia contemnẽdo iudicis præceptum, quod est factum legis auctoritate, & ipsam legẽ offendit, & ideo plus punitur: & ideo dicitur q mitius agitur cum lege, q̃ cum ministro legis. arg. ff. de arbi. l. Celsus. & vox viua magis timenda est

iurisdictionis[a] sibi competunt, exercere: Si tamen scienter[b] talis electus fuerit, eius electio est irritãda: pro eo quòd ad susceptionem eorũ eligitur, à quorũ perceptione à sanctis Patribus[c] est priuatus[d]. ¶ Peccat autem conferendo ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, virtutis non carent[e] effectu: cũ non videatur à collatione, sed participatione sacramẽtorum (quæ in sola cõsistit perceptione) remotus. Dũmodo[f] non in cõtẽptũ ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionẽ superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter[g] se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

TITVLVS XXVIII.

De clerico † non ordinato ministrante.

¶ Hormisda † Papa.

¶ Clericus ministrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus est, & amplius non ordinandus.

CAP. I.

Si † quis baptizauerit[h], aut aliquod diuinum officiũ exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abijciatur de ecclesia, & nunquam ordinetur.

¶ Vrbanus iij. Legionen. † episcopo.

¶ Diaconus Missam celebrans, ad sacerdotium non promouetur: & à diaconatu suspenditur ad tempus: sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

CAP. II.

Ex † litteris tuæ fraternitatis innotuit nobis, quòd l. diaconus, cum non imposuisses ei manum[i], Missarum celebrationem vsurpare præsumpsit[k]: & infra. ¶ Consultationi tuæ respondemus, quòd ad sacerdotis officium non poterit pro-

q vox mortua, & ei potius credi debet. in Authen. de instru. cau. & fi. §. si vero aliquid. colla. 6. & ita in casu huius capituli non est irregularis q celebrat: suspensus autẽ ab homine & canone si celebrat, est irregularis i cõsti. Inno. iiij. ℥. de sen. & re iud. cũ æterni. & j. de sen. excom. cum medicinalis [lib. 6.] Sed quę est ratio, q suspensi per participationem excõicatorum possunt eligere, alij suspẽsi non possunt? Ratio est, quia suspensi per participationẽ nõ sunt suspensi vel interdicti à diuinis officijs, sed priuati sunt cõione sacramentorum per canones, & etiam pp peccatum, sicut & alij in mortali; constituti non sunt exclusi ab electione. ℥. de elect. illa. & ideo possunt eligere: Nec sunt irregulares si celebrant, vt hic dr. Et eadem ratione debẽt posse eligi, cũ non sint suspensi à diuinis: ratio redditur in littera, vbi dr, eius electio est irritanda, pro eo, q eligitur ad susceptionem eorum, scilicet sacramentorum, à quibus est priuatus à sãctis patribus: quicunque enim eligit, ea suscipere tenetur. & quilibet fidelis. j. d pœ. & remi. omnia vtriusq; & q a illis priuatus est, non potest eligi ad ea, etiam si pœnitentiam egisset de peccato, nisi prius absoluatur ab illa suspensione, quæ inflicta est p canones. 11. q. 3. excõicatus. & c. cũ excõicato. quod nõ est de alijs criminosis, q per pœnitentiã restituti sunt ad pceptionẽ sacramẽtorum, à quorũ perceptione priuati erant pp peccatũ. Ber.

a ¶ *Iurisdictionis.*] Minor ergo excõicatio non repellit à iudicio ab agendo, sed ab illis tantũ prohibet, quæ pertinent ad officium: idẽ dico in suspenso ab homine, nisi sit suspensus tam ab officio q̃ à iurisdictione: quia tunc priuatus est spirituali & temporali iurisdictione. sic ℥. de elec. transmissam. vbi electus. & confirmatus potest facere ea, quæ sunt iurisdictionis, & non ordinis. Ber.

¶ Glos seq. quærit, & arguit, & soluit, secundo quærit & arguit.

b ¶ *Scienter.*] Sed quid si electores eligant aliquem excõicatũ minori excõicatione, quem ipsi ignorant excõicatum: nunquid valet electio? arg. est q sic, ex eo q dicit, scienter: sed non credo: q a ignorantia eorum non facit eum habilem. ℥. de elec. innotuit. & causa prohibitionis hic signata, nihilominus remanet: vnde supple maxime: vel potius quod dicit, scienter, referas ad ipsum excõicatũ minori excõicatione: puta quia scienter participauit excõicatis. Sed nunquid priuati sunt iure eligendi qui talem scienter eligunt? arg. q sic. §. de elect. cum in cunctis. & c. scriptum. in fi.

c ¶ *Sanctis Patribus.*] 11. q. 3. excommunicatos. & c. cum excommunicato. 3. q. 4. Engeltrudam.

d ¶ *Priuatus.*] Hæc est causa prohibitionis, quia cum sit priuatus sacramentis, ad ea eligi non potest[z]: & est similis illi, qui non est capax, qui non potest ex testamento aliquid percipere. arg. ff. d probationi. qui testamentum. & ff. de iure fisci, non intelligitur. §. si quis palam. & l. ita fidei. hoc enim esset circunuenire legem: vt ibi dr. & sic est arg. q si aliquis prohibetur vna via, non est admittendus ad id alia via. ℥. de procur. iuæ. cum suis concordantijs.

e ¶ *Non carent.*] benedicit, quia sacramenta à quocunque, licet criminoso, recipienda[3] sunt, & valẽt. 15. q. vlt. c. vlt. dum tñ toleretur. 28. dist. consulendum. & ℥. de coha. cleri. & mulierum. cap. vestra. quia licet sit suspensus à perceptione sacramentorum. non tñ quo ad collationem: vt hic dicit: quia licet sit suspensus quo ad se, non tñ quo ad alios. argu. ℥. de coha. cle. & mulier. c. fin. quia excõicati etiam conferunt ordines. ℥. de ord. ab epo qui renun. epis. c. 2. licet non conferant executionem. sed isti participantes conferunt executionem: & ideo dicit, virtutis non carent effectu: quicunque enim habent executionem, eam conferre possunt. & sic est arg. q excommunicatio non transit in tertiam personam. Ber.

¶ Glos seq ponit tres lectoras illius versic. dummodo.

f ¶ *Dummodo non in contemptum.*] Hæc determinatio, dummodo, respicit qd dicit: non vr amotus à collatione, & c. quasi dicat, si ex cõtemptu, & ℥ prohibitionem superioris ingerit se cõioni excõicatorum, hoc ipso intelligitur remotus à collatione sacramentorũ propter suam pertinaciam & contemptũ. arg. ℥. eo. c. 2. & ita ex ppria culpa incipit esse suspensus, sicut q nõ est excõicatus, ex cõtemptu est excõicatus. 11. q. 3. c. non solum. §. cũ ergo. in fin. & 24. q. 1. notandũ. in fi. & j. de senten. excom. per tuas. & est arg. bo. ad hoc. j. de excel. prælat. c. vlt. de illo excõicato, qui violauit interdictum, hoc ipso suspẽsus fuit, & ideo alios excõicare vel suspendere non potuit, vt ibi dr, vnde tamquam suspensus cõferendo ecclesiastica sacramenta nõ cõfert effectum virtutis sacramentorũ, scilicet executionem ordinis, quæ est effectus ordinis: licet conferat characterem. si in forma ecclesiæ cõferatur: præterquã in baptismo[4] q a à quocũq; detur in forma ecclesię, proficit ad salutem, quo ad omnem suum effectum. ℥. de sum. tri. c. 1. ad fi. quia illud est sacramentum necessitatis, quod non contingit in alijs sacramentis. ℥. de conse. quanto. & ita pp contemptum superioris debet excõicari: vt hic dr. Quidam hoc intelligunt, cum superior in præcepto facto participantibus excõicato hoc interdicit: suspẽdo[5] eos si ℥ fecerint. sed de hoc nemo dubitat. Vel posset dici, q tũc primo remotus est à collatione, cum fuerit excõicatus pp contemptum, & sic planum est.

g ¶ *Pertinaciter.*] quasi ex contẽptu & studiose participat: vñ pp hoc est anathemate puniendus. sic. j. d sen. excom. quod in dubijs.

DE CLERICO NON ORDINATO, &c.

Supra visum est de ordinatis celebrãtibus post officiũ interdictũ: nũc merito subnectitur de non ordinatis ministrantibus ordine non collato. Abb.

S *I quis baptizauerit.*] Casvs. Statuit Hormisda Papa, q si al: quia nõ ordinatus ita præsumptuosus fuerit, vt nulla necessitate instante, tamquam esset ordinatus, baptizauerit, aut aliquod diuinũ officiũ exercuerit: pp suam præsumptionem abijciatur ab ecclesia, & nunquam ordinetur. Nota q in necessitate quilibet baptizare potest. Item nota hic pœnam non ordinati ministrantis.

h ¶ *Si quis baptizauerit.*] intellige ac si esset ordinatus, & ei liceret ex officio: tunc punit prout hic dr: secus si in necessitate: quia tunc licitum est cuilibet. 30. q. 1. ad limina. & 93. dist. diaconos. etiã ab hæretico potest recipi baptismus tempore necessitatis. de conse. dist. 4. à quodam. dummodo in forma ecclesiæ. 24. q. 1. si quẽ forte. & ℥. de sum. tri. c. 1. §. sacramentum.

E *X litteris.*] Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Consultationi.* Abb.

Casvs. Quidam diaconus L. nomine, antequã esset in presbyterum ordinatus, Missarum solẽnia vsurpare præsumpsit: quæritur, q d iuris sit d illo? Rñdet Papa, q ad officiũ sacerdotis si poterit promoueri, sed à diaconatu biennio vel triennio, sm q diœcesano visum fuerit, suspensus maneat: d beneficio autem poterit cum eo misericorditer agi, ne sustentatione priuatus ad seculi negotia in cleri opprobrium reuertatur: sed vt cũ eo securius dispensetur, sibi condigna pœnitentia imponatur: salubrius tñ faceret, si ad vitã regularem se transferret. Nota hic pœnã illorũ, q celebrãt nõ ordinati. puniunt enim in eo, in quo peccauerũt. Itẽ pœnæ sunt arbitrariæ.

i ¶ *Manum.*] de qua tu habes ℥. de sacra. non iteran. cap. presbyter. vbi de hoc, & 23. dist. presbyter cum. quæ si omissa fuerit, non est ordo reiterandus, sed statuto tempore etiam supplendum: vt dr in decre. prædicta, presbyter, sed hic nec ordinem, nec manus impositionem recipit, prout sequitur, vbi dicit; ad sacerdotis officiũ, & c.

¶ Glossa sequens rect. per q. an conferret.

k ¶ *Vsurpare præsumpsit.*] bñ dicit, vsurpare: q a nõ pfecit, cũ virtutẽ illam

[Marginal notes: ¶ Forte parcat gl. Inn. Host. ponẽdo hæc verba in fine primæ glo. ... Io. And. — ¶ In sepem manuscri ... De nõ ordinato ministrante. — ¶ Honorius. — ¶ Cap. 1. eod. tit. in 1. compilatione. Vide Bernardinum ... — ¶ Legio. ¶ Longa. — ¶ De hoc ... — ¶ Cap. 2. eod. tit. ... — ¶ Vnde nec ad d gratiam, nec ad simplicẽ clericatum eligi potest. — ¶ Hoc dictũ intellige prout docet Theologi lib. 4. sen. dist. 13. & S. Thomas ... art. 3.]

illam non haberet: quia solus ille conficit, qui rite fuerit ordinatus. s. de sum. tri. c. 1. §. vna. argu. ad hoc 68. dist. presbyteri. & 8. q. 7. Daibertum. & s. de iure patron. quid autem. in fi. & de consecra. dist. 1. c. 1. in fi. secus in deposito: vt s. c. prox. & c. siquis dictū est.

a ¶ *Promoueri.*] sine dispensatione, & sic punitur in eo in quo delinquit: vt s. de immu. eccl. c. vlt. cum suis concor. & ff. de fur. l. q vas. §. qui furem. Ber.

b ¶ *De beneficio.*] sic 50. dist. studeat. 28. distin. presbyterum.

c ¶ *Negotia.*] quia hoc redūdaret in opprobriū clericorum, cū ipse clericaliter viuere teneatur, sicut depositus. 81. dist. dictum. & arg. 93. dist. diaconi. ibi: mendicat infelix, &c. & ne cogatur i cleri opprobriū mendicare. s. de renun. ad supplicationē, &c.

¶ *Gl. se. quærit & soluit.*

d ¶ *Misericordiam.*] vt ipse possit ad diaconatū redire post tempus statutum, & ad beneficiū si digne pœnituerit. Sed nunquid eps posset dispensare cum eo, vt saltem ad sacerdotiū promoueretur post pœnitentiam? Non credo: q Papa hoc ei prohibere vf hic. Sed dic q pōt, quia Papa hoc expresse non prohibet.

e ¶ *Salubrius.*] vt s. de simon. Matthæus. in fi.

DE CLERICO PER saltum promoto.

¶ *Quia interdum non ordinate ministrant, interdum prepostere & per saltum promouentur, merito de his subdit.*

De hac materia plene habetur. 52. dist. c. solicitudo. & ibi optima glos. Abbas.

T *Væ.*] Cōis diuisio: Secunda pars: ibi, *Mandamus.* Abbas.

CASVS. Quidam subdiaconus P. nomine, diaconatus ordine prætermisso, se fecit in presbyterum ordinari: postmodum confessus fuit in secreto epo suo, se nescire si res taliter se haberet: sed ex quo boni viri hoc asserebant, inter quos fuerat conuersatus, credebat assertioni eorum: cū tunc temporis quo inferiores ordines susceperat, constitutus esset infra annos discretionis: quæsiuit eps à Papa, quid esset de eo agendum: vnde mandat ei, quatenus condignam pœnitentiam pro huiusmodi negligentia ei imponat: qua peracta, ipsum in diaconum ordinare procuret: quia non intelligitur iteratum, quod nescitur esse factum: & ita de misericordia permittat eum ministrare in ordine sacerdotis. Not. q non debet quis ministrare in maiori ordine, olsi habeat inferiores. Item non df iteratum, qd nescitur esse factū.

f ¶ *Nescire.*] & sic crassa & supina fuit ignorantia.

¶ *Gloss. seq. ponit differentiam matrimonij carnalis ad ordinem. Secundo quærit an impubes ordinatus, & c. argu. quòd non solum contrarium vacillando.*

g ¶ *Discretionis.*] Infra annos discretionis bene recipit quis sacros ordines, licet conferri non debeant 1: & qui ordinauerit, puniri debet, & ordinato interdicenda est executio vsq; ad ætatem legitimam. s. de temp. ord. vel non est compos sui. licet secus sit in matrimonio carnali, nisi malitia supplcat ætatem. s. de despon. impuberum. & c. vlt. & sic non est semper similitudo inter carnale matrimonium & spirituale. Sed nunquid isti taliter ordinati tenentur continere, cum venerint ad legitimam ætatem? Arg. q non: quia continentia res est voti, & non præcepti. 27. q. 1. integritas. nō credo q possit 3here, maxime si dicatur q ordo habeat votum continentiæ annexum: sic ergo compellitur continere: & ita facit ordo, quod votum facere non posset: quia in tali ætate non tenet votum. s. de reg. ad nostram. & c. significatū. cū suis similibus. Sed æquius vf q 3here possit, si 3dicat ante xiij. annum. Sed quod prius dixi, verum est, quia statim antequam ordinaretur, debuit 3dicere, & nullo modo consentire: & si simpliciter coactus ordinatus fuisset, non recepisset characterem. s. de bap. maiores. §. vl. versus finem.

h ¶ *Pro huiusmodi negligentia.*] quæ crassa est, & supina: & ideo ipsū non excusat. s. de ordi. ab epo qui renū. episc. c. 1. & s. de cler. excō. minist. c. penult. Ber.

i ¶ *Iteratum.*] De consecra. dist. 1. ecclesiæ. & c. solemnitates. & de conse. dist. 4. placuit.

¶ *Glo. seq. quærit, ponit opi. Hug. demum opinio. Vinc. quam approbat. secundo quærit & soluit.*

k ¶ *De misericordia ministrare.*] In casu isto eps suo iure dispensare potest, vt satis colligitur ex hac littera. sic 52. di. solicitudo. & s. d sacra. non iteran. pastoralis. Sed quid si nullū minorē ordinem habuit, & promoueatur ad sacerdotium, vel ad aliū ordinem sacrum, nunquid recipit ordinem? Hug. dixit q non: quia si laicus ordinetur in sacrum ordinem, nihil recipit. arg. 40. dist. sicut. vbi df, sicut viri & mulieris coniunctio vnum facit corpus, ita clericatus & sacerdotium vnū faciunt ordinem, sed si aliquem de minori habeat, recipit sacrū. Vincen. dicit 3, q bene recipit quis sacrum ordinem, etiā si nullum habeat de minoribus, præter episcopalem, quem nemo recipere potest nisi sit saltem sacerdos. argumen. j. de excel. præla. ex litteris. ibi: num igitur pontificale officium sine altaris, &c. & illud verius videtur. Sed quid si ordinatur in episcopum, prætermisso diaconatu, vel subdiaconatu? Eps est, dū tñ fuerit sacerdos: sed illū ordinem quem non habuit, alijs cōferre non potuit. arg. 1. q. 1. gratia. & c. ventum. & q. 7. Daibertum. de consc. dist. 4. quomodo.

moueri [a] à diaconatu quoq; biennio vel triēnio pro tua maneat prouisione suspensus. De beneficio [b] autem misericorditer agatur cum eo: ne sustentatione priuatus, ad seculi negotia [c] reuertatur. Vt autem securius ei possis hanc misericordiam [d] facere, de agenda pœnitentia diligentem † circa eum curam non desinas exhibere. Salubrius [e] autem sibi absque dubio prouidebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

TITVLVS XXIX.

De clerico per saltum promoto.

¶ Innocentius tertius Bonon. † epo.

¶ *Qui ignoranter per saltum de subdiacono sit presbyter, post pœnitentiam in diaconum ordinatur, & postea potest secum in sacerdotio dispensari.*

CAP. I.

TVæ † litteræ continebāt, quòd (sicut ex relatiōe quorūdā receperas) P. presbyter diaconatus ordine prætermisso, se fecit ad sacerdotij ordinem promoueri: Ipse tibi quoque secreto confessus est, se pro certo nescire [f], si res taliter se haberet: sed ex quo boni viri hoc asserebāt, inter quos fuerat conuersatus, credebat assertioni eorum: eo quòd tempore, quo ordines inferiores susceperat, infra annos discretionis [g] fuerat constitutus: & infra. ¶ Mādamus, quatenus condignam pœnitentiā, pro huiusmodi negligentia [h] iniungas eidem: qua peracta (quia non intelligitur iteratū [i], quod factum esse nescitur) ipsum in diaconū ordinare procures: & sic de misericordia eūdem ministrare [k] permittas in ordine sacerdotis.

TITVLVS XXX.

De eo qui furtiue † ordinem suscepit.

¶ Alexander tertius Lingonień. † epo.

¶ *Qui furtiue recipit ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, sine dispensatione Papæ, in sic suscepto ministrare, vel ad superiorem ascendere non potest: sed si excōmunicatio lata non erat, episcopus & abbas poterunt dispensare. hoc dicit cum duobus sequētibus.*

CAP. I.

VEniens † ad nos P. nobis exposuit, se

DE EO QVI FVRTIVE ORDINEM SVSCEPIT.

¶ *Interdum etiam reperiuntur aliqui, non solum qui per saltū, vt supra; sed qui furtiue ordines recipiunt, id est, qui sine ordinatione & licentia superioris, & sine examinatione, qui ingerunt se cum multis ordine ordinādorum ignorante ordinatore: vnde merito de his subdit.*

Ad hāc materiā faciunt c. Salonitana. 63. dist. & 9. q. 2. Lugdun. Abb.

V *Eniens.*] Prima pars narrat factum. Secunda: ibi, *Vnde.* ponitur instio distinguens: & secunda subdiuiditur. Tertia: ibi, *Si vero.* Abbas.

CASVS. Clericus quidam P. nomine, accessit ad Papam exponens eidem se furtiue diaconatus ordinem suscepisse: vnde mandat Papa epo diœcesano, q si non fuit ab ipso vel ab aliquo archidiaconorum suorum vel prælatorum sub interminatione anathematis prohibitus, condigna pœnitentia sibi imposita, promouere ipsum ad officium sacerdotis dispensatiōe pro arbitrio suo, nisi alia impediāt: Si vero excōicatio super hoc facta fuit, ipsum moneat, vt in aliquo monasterio seu canonia, habitum suscipiat regularem: & postquam fuerit ibi aliquo tempore laudabiliter conuersatus, poterit cum illo misericorditer prouidere: alioquin nulla ratione Papa permittit

Margin notes: ¶ Diligentem. — ¶ Elonensi. — ¶ Olomiensi. — ¶ Lemouiensi. — ¶ Coloniēs. — ¶ Cap. vnicum eo. tit. in 3. compilatione. Pipiur doctores hic, vide Bernardinum Diaz i pra. crimi. cano. cap. 20. D. Thomam in quæstio. additis ad 3 par. q. 39. art. 2. — 1 Ideo obstrui non debet, quia canonum decreta certum tēpus constituūt. c. generali. de ætate & qualit. in Clementi. concilium Trident. sess. 23. de reformat. c. 12. — ¶ Quid et ... — ¶ Lingoń. ¶ Lingonēn. — ¶ Cap. vnico, eod. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. par. 16. c. 9.

furtiue[a] diaconatus ordinē suscepisse. Vnde fraternitati tuæ respondemus, quòd si non fuit à te, vel ab aliquo archidiaconorū[b] vel Prælatorum tuorū, sub anathematis interminatione prohibitus: tu ipse in promotione ipsius, ad sacerdotale officium, condigna satisfactione imposita (nisi alia impediāt) pro arbitrio tuo dispenses[c]. Si vero interminatio[d] anathematis super hoc facta est, moneas eū, vt in † aliquo monasterio, seu canonia, habitum suscipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter cōuersatus, potens misericorditer[e] prouidere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad sacerdotalem ordinem promoueri.

¶ Celestinus tertius.

¶ Summatū est supra, capitulo proxi.

CAP. II.

Cum † H. lator præsentium, sicut nobis sua quæstione monstrauit, ad tuam, ordinationis causa, præsentiam accessisset, iuxta consuetudinem patriæ sibi quatuor † minores[f] ordines contulisti: quibus non cōtentus, subdiaconatum etiam temerario ausu recepit. Quia vero idem clericus in hoc facto multum excessit: Mandamus, quatenus eū in minoribus dūtaxat ordinibus celebrare permittas[g]. Si vero domum religionis intrauerit, & vita & mores eius exegerint, abbas (si voluerit[h]) in aliis poterit ordinibus dispensare.

¶ Idem.

¶ Summatum est supra, cap. I.

CAP. III.

Innotuit † nobis, quòd G. clericus, & alij duo de diœcesi tua ad G. quondam Seguntinū episcopum, vt ordines ab eo reciperent, accesserunt. Cumq; ab eodem episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibitum, ne quis se ad duos ordines[i] suscipiendos ingereret: prædicti clerici nihilominus subdiaconatus & diaconatus ordinem clandestine susceperunt: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respōdemus, quod † ordinati in susceptis ordinibus de iuris rigore ministrare non debent[k]. Veruntamen si ad religionem aliquam voluerūt se transferre, & peracta pœnitentia pro arbitrio tuo eis iniūcta, ibidem laudabiliter fuerint cōuersati, processu temporis † eū eis poteris de nostra licētia[l] dispēsare, vt postmodū suscepto, rū ordinū executione lætētur.

TITVLVS XXXI.

De excessibus † Prælatorū, & subditorum.

¶ Alexander tertius.

¶ Monet Prælatos abstinere à grauaminibus subditorum, & aliqua enumerat: & geminatam pœnam imponit contrafacientibus.

CAP. I.

Peruenit † ad audientiā nostrā: & infra. ¶ Cum autem presbyteros, quasi filios & fratres,

permittit eum ad sacerdotium promoueri. Not. quod archidiaconi & alij Prælati possunt excōicare. item cum eo, qui post excōicationē furtiue ordinatur, non potest eps dispensare, alias potest: quia excōicatus diuinum præsumitur officium exercere. Itē argum. quod ingressus religionis non tollit irregularitatem.

a ¶ *Furtiue.*] Furtiue promouetur, qui citra conscientiā sui epi. & sine examinatione promouetur. 64. dist. extra conscientiā. & 24. dist. quando.

b ¶ *Archidiaconorum.*] argu. quod archidiaconus potest excōicare, & quod habet iurisdictionem. s. de off. ordi. cum ab ecclesiarum. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. arg. ad id approbat, & remittit, ponit lecturam lanam.*

c ¶ *Dispenses.*] hic est optimum arg. quod epi nō possunt dispensare cum illis, qui excōicati diuinū officiū exercere præsumūt. & j. eo. c. vlt. vbi dr idem, quod eo ipso, quod dicit, tu ipse pro tuo arbitrio dispenses. h. excōicatio lata non fuerit, intelligitur prohibere cū lata fuerit: quia sic excōicatus recipit ordinem. arg. 25. di. qualis. quod est verum. j. de cle. excō. mi. clerici. Papa Innocē. iiij. tñ dicit, quod ille non erat excōicatus, & tñ pp interminationem excōicationis solus Papa hic dispensat.

¶ *Gl. so arg. & reprobat.*

d ¶ *Si vero interminatio.*] Arg. quod si iudex dicet; præcipio sub interminatiōe anathematis, quod contra faciens sit excōicatus. sic s. de loca. c. 1. quod non est verum. Expono ergo verba illa, & intellige, vt dixi s. de simo. sicut tuis. & intransitiue intellige ista verba, interminatio anathematis, idest, interminatio, quæ fuit anathema sub conditione facta, vt exponitur in decre. sicut, & ita nulla contrarietas vel dubitatio est.

¶ *Gl. seq. exponit, arguit, & remittit.*

e ¶ *Poteris misericorditer.*] non tuo iure, sed de auctoritate Papæ vt sequitur: alioquin nulla ratione concedimus. & j. eo. c. vlt. Item est hic arg. quod ingressus religionis non tollit irregularitatem. j. eod. c. vlt. De hoc dixi s. de eposit. cap. 2.

C*Vm H.*] Primo narrat factum, cui secundo respondendo distinguit ibi, *Quia vero.* Abbas.

Casvs. Quidam H. nomine accessit ad epm tempore ordinationis. & iuxta consuetudinem patriæ contulit ei quatuor minores ordines, quibus non contentus, furtiue præter conscientiā epi, ordinem subdiaconatus accepit: postmodum videns quod male fecerat, ad Papam accessit, rem sibi exponens: quia ipse multum excessit, mandet diœcesano epo, vt eum in minoribus ordinibus ministrare permittat. Si vero domum religionis intrare voluerit, si aliàs dignus fuerit, abbas suus, si voluerit, in aliis ordinibus cum eo poterit dispensare. Not. quod omnes minores ordines vna die possunt cōferri. Item eodem die non debet quis accipere minores ordines, cū ordine sacro. Item fauore religionis fit, quod aliàs non fieret. Item cum tali si religionem intrauerit, potest abbas dispensare.

f ¶ *Minores.*] Hic ergo habes expressum, quod omnes minores ordines vna die conferri possunt. arg. ad hoc. s. de tempo. ordi. cap. 1.

vbi indiffinite loquitur de hoc.

g ¶ *Permittas.*] Hanc permissionem intellige secūdum tenorē. s. eo. cap. prox. & j. cap. prox. si excōicatio lata fuit, vel nō fuit, quia tunc non potest, aliàs suo iure poterit dispensare.

h ¶ *Si voluerit.*] j. de sent. excō. cū illorum, tñ si excōicatus ex certa scientia ordinē recepisset, nō posset, vt ibi dr.

I*Nnotuit.*] Cōis diuisio. Secūda pars ibi, *Consultationi.* Abb.

Casvs. Quidā clericus G. nomine, & duo alij cū literis epi sui accesserunt ad epm Seguntin. vt ordines reciperent ab eodē: eps dum accederet ad ordinationem, excōicauit quicunq; se ad duos sacros ordines ingereret; prædicti clerici nihilominus subdiaconatus & diaconatus ordines susceperūt furtiue: quæritur quid iuris sit de illis? rñdet Papa, quod illi de iuris rigore non debent in susceptis ordinib. ministrare: sed si ad religionem voluerint se transferre, peracta pœnitentia, si laudabiliter ibi fuerint cōuersati, diœcesanus illorū de licētia Papæ, cū eis poterit dispensare, vt in susceptis ordinibus ministrēt. Not. quod nullus duos sacros ordines eodē die recipere debet. Itē fauore religionis facilius cū aliquo dispensatur. Itē qui post excōicationem latā, ne aliquis recipiat simul duos sacros ordines, eodē die hos susceperit, eps cū illo dispēsare non pōt, tāquam cū eo quod excōicatus diuina præsūpsit. Itē arg. quod ingressus religionis non tollit irregularitatem.

i ¶ *Ordines.*] scilicet sacros, qui simul eodē die cōferri nō debent. s. de tēp. ord. litteras. & c. dilectus. ad duos vero minores, vel etiā quatuor potest aliquis promoueri. s. c. prox. sed idē esset de minoribus, si prohibitio excōicationis facta fuisset de minorib. licet possit conferre minores: quia si non vult aliquem promouere ad duos minores vel plures, non compellitur: immo de iure interstitia etiam temporum seruanda sunt. 77. dist. in singulis.

k ¶ *Ministrare nō debent.*] immo de rigore sunt deponēdi. j. de sen. excō. cū illorū. quia contra sententiam excōicationis recipiunt ordines. arg. s. de cleri. excōicato minist. latores.

¶ *Glo. seq. soluit quæstionem, & arg.*

l ¶ *De nostra licentia.*] sic s. eo. c. 1. sed ad sacerdotiū per hanc licētiam non poterit dispensare, cum de susceptis ordinibus hoc dicat. Et est arg. quod ingressus religionis non tollit irregularitatem. s. eod. c. 1. & 1. q. 7. si quis omnem.

DE EXCESSIBVS PRÆLATORVM, &c.

Supra visum est de variis excessibus subditorum: sed ne Prælati subditorum superbirent, subiicit de eorum excessibus. Vel aliter et melius: Supra visum est generaliter de variis excessibus, tam Prælatorum, quam subditorū, nunc subiicit rubricam specialem de Prælatorū excessibus. Abb. De hac materia habetur. 86. dist. per totā. 2. q. 1. per totā.

P*eruenit.*] Duæ sunt partes. Secūda ibi, *Cum autem.* Abb.

Casvs. Epi presbyteros & alios clericos, quasi filios

¶ In plerisque manuscriptis ita: vt in aliquo monasterio seu canonica in altero, itaut in aliquo monasterio, seu canonica regularis habitum suscipiat regularem.

¶ aliàs, Clemens iij.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compila. Vide citationes supra in ipso titulo.

¶ Vide concilium Trident. sess. 23. de reformat. c. 11. vbi in minoribus ordinibus per tempora interstitia, nulla consuetudine admonet.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat. Vide allegata in præcedentibus capitulis hoc eo. tit. & omnino concilium Trident. sess. 23. de reformat. c. 11. & 13. & 14.

¶ Hodie vide concilium Trident. et tacitè in textu.

¶ Hæc glossa in quibusdam codicibus non habetur. Hanc permissionem intellige secundum tenorem s. e. prox. & infra c. prox. si excommunicatio lata fuit, aliàs suo iure poterit.

¶ Veruntamen

¶ temporis

¶ In codice Barberino ... ordinibus ... de ... prælatis ...

¶ Cap. eo. tit. in 1. compilatione ... Alexander iij. post hoc cap.

filios & fratres fraterna debent charitate tractare: sed ipsi 9trium faciebant, & nisi ad voluntatem suam eis pecuniam soluerent, diuinum officium interdicebant eisdem: vnde mandat Papa epis, quatenus in eos tallias & exactiones indebitas exercere nõ præsumãt, nec decætero illos grauent indebite, vel tractent inhoneste, & sine consensu capituli sui ipsos suspẽdere, vel eorum ecclesias interdicere non præsumant, neque duas ecclesias, quarum vna sufficiat, eos habere permittant, nec aliquos excõicent sine ordine iudiciario: scituri quòd si 9fecerint, Papa eos taliter puniet, q timore pœnæ suæ, alij à similibus abstinebũt. Not. q epi subditos aggrauare indebite non debent. Item sine consilio capituli non debent suspendere clericos, vel ecclesias interdicere, nec excõicare sine ordine iudiciario ꝫ Et sic not. q ordo iudicarius seruari debet in sententia excõicationis siue suspenstonis. Item pœna vnius debet aliis timorem inferre.

benigna ac fraterna debeatis charitate a fouere: Mandamus, quatenus in eos tallias & exactiões b indebitas exercere nullatenus præsumatis c: nec decætero irrationabiliter grauetis, vel inhoneste tractetis eosdem: aut sine iudicio capituli d suspendere, vel eorum ecclesias interdicto subiicere attentetis: neque duas † ecclesias e, quarum vnam sufficere videbitis, permittatis illos tenere: nec aliquem excommunicare † sine ordine iudiciario f præsumatis. Scituri pro certo, quòd si huiusmodi rumores de vobis iterum ad aures nostras peruenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus g, quod timore pœnæ vestræ, cæteri h à similibus abstinebunt †.

¶ Idem Cantuariens. archiepo.

¶ Non potest episcopus sine causa, ecclesiam alteri subiectam, ab illius subiectione & obsequio liberare.

CAP. II.

AD † hæc, quoniam episcopus plures ecclesias à consuetudine & obsequio archidiaconorum liberas constituit & immunes, per quod redditus diminuit i eorundem: Mandamus, quatenus factum episcopi super hoc corrigas & emendes: & ita prouideas, quòd præfatis archidiaconis consuetudines k, quas presbyteri in ecclesiis suorum archidiaconatuũ debent, plenarie conseruentur: & illis debitam reuerentiã exhibeant, & honorem.

¶ Idem Exonieñ. episcopo.

¶ Habens subiectionem seu collationẽ beneficij, illud pro suo vsu retinere non potest, seu sibi conferre.

CAP. III.

AD † aures nostras peruenit, quòd quidam archidiaconi tui se in ecclesias, quę in suis archidiaconatibus vacant, auctoritate propria intrudere l † non verentur: & infra. ¶ Mãdamus quatenus eos, qui tali modo ecclesias occupant, vel occupatas detinent, ad eas dimittendas censura ecclesiastica compellas: & easdem ecclesias de personis idoneis ordinãs m, præfatos archidiaconos pro tanta præsumptione, debita cures animaduersionẽ punire n.

¶ Idem † in concilio Lateraŋ.

¶ Contra naturã incontinentes, si sunt clerici, deponuntur, & in monasterio detruduntur: si laici, excõmunicantur.

CAP. IIII.

CLerici: & infra. ¶ Quicũq; illa incõtinẽtia, quæ cõtra

a ¶ *Charitate.*] 16. q. 1. prædicator. ꝫ. de cẽsib. cum Apostolus. 18. q. 2. hoc tantum. 93. dist. dictum.
b ¶ *Tallias & exactiones.*] Sic ꝫ. de immu. ecclesiarum aduersus.
c ¶ *Præsumatis.*] Debẽt enim seruare manus suas innoxias Deo, & legi, & principi, nullũque pertingere lucrum, in Auth. de mand. princ. §. 1. colla. 3. & C. de superindic. l. vnica. lib. 10. ff. de dam. infec. l. ex damni. 1. rñ. & in Authen. de colla. §. & hoc quoque. coll. 9. nisi ex magna & graui causa. 16. q. 1. generaliter. §. nouellarum. & ꝫ. de cens. cum Apostolus.
d ¶ *Capituli.*] Sic ꝫ. de his quæ fiunt à maio. par. cap. quæsiuit. & ita eps sententiam excõicationis siue suspensionis sine capituli cõsensu ferre non debet. arg. 15. q. 7. eps nullius. cũ hæc pœna maior sit in ecclesia. 24. q. 3. corripiantur. ideo merito requirit consensum capituli.
e ¶ *Neque duas ecclesias.*] quarum vna non dependeat ex altera. ꝫ. de æta. & quali. eam te. vel nisi sint ita pauperes, q proprium nequeant sustentare rectorem, vt ibidem. & 10. q. 3. vnio.
ADDITIO. Vel vnam habeat intitulatam, aliam commendatam. 21. q. 1. qui plures.
f ¶ *Sine ordine iudiciario.*] Et ita habes hic, q ordo iudiciarius seruari debet in sentẽtia excõicationis siue suspẽsionis, vt 2. q. 1. Deus omnipotens. & ꝫ. de appel. reprehensibilis. & seruatur & attenditur ordo iste, si legitima admonitio fiat: vel si nõ fiat, per vnũ mensem ingressum ecclesiæ sibi nouerit interdictum. j. de sent. excõi. sacro. & c. cũ medicinalis [in 6.] lata tñ tenet. 11. q. 3. si eps forte.
g ¶ *Puniemus.*] extraordinarie. in Authent. de sanct. episc. §. omnibus autem ꝫ.
h ¶ *Cæteri à similibus.*] Sic ꝫ. de male. c. 1. & ꝫ. de Iudæ. ad liberandam. & ꝫ. de off. ord. irrefragabili. & 2. q. 7. quapropter. Ber.

AD hæc.] Epi ecclesias archidiaconis subiectas, ab eis liberare non possunt. hoc dicit. Secunda pars: ibi, Mandamus. Abbas.
CASVS. Quidam eps suffraganeus Cantuarieñ. archiepi plures ecclesias constituit immunes à consuetudine & obsequio archidiaconorum, propter quod redditus eorũ diminuit: peruenit hoc ad Papam; vnde mandat archiepo prædicto, quatenus præfatũ epm super hoc corrigat & emendet: & ita prouideat, q archidiaconis sua iura seruentur illæsa in eorum ecclesiis: & presbyteri illis debitam exhibeant reuerentiam, & honorem. Not. q epi iura archidiaconorum, & etiam aliorum Prælatorũ diminuere non possunt, nec eorum iurisdictionem eis auferre.
i ¶ *Diminuit.*] & male: quia non debent epi ius suum alicui diminuere citra eius consensum. C. de iur. reipub. l. 1. lib. 11. & C. de emã. l. nec auus. & ꝫ. de eccl. ædi. ad audiẽtiã 2. & C. de omni agro deserto, quicũq;. in fine, lib. 11. Et est arg. q eps in alterius pjudiciũ non potest dare priuilegium. arg. 9. q. 3. cõquestus. & c. per principalẽ. & c. nunc vero. Lau. Sed quid si mortuus sit archidiaconus? nũquid eps cũ capitulo potest præiudicare futuro archidiacono in aliquibus obsequiis, liberãdo clericos, vel subtrahendo iuri archidiaconatus à Vincen. dixit q sic. arg. ad hoc. 12. q. 3. c. vltim. quod parũ facit. & 16. q. 1. præcipimus. §. sicut duo. & c. statuimus. & de conse. dist. 1. omnes. & j. eo. sicut. & argu. ꝫ. de consti. cum accessissent. vbi ex toto suppressa fuit dignitas. Arg. 9. ꝫ. ne se. vac. per totũ. & ꝫ. de constit. c. penul. & c. cum accessissent. vbi de hoc. quod verius vr.
ADDITIO. Hodie tñ hæc quæstio est de archid. determinata per decreta. Inno. iiij. de rebus eccle. alie. dudum.
¶ Glo. seq. arg. allег. contra & vbi remittit secũdo arg. & remittit. tertio litteram exponit.
k ¶ *Consuetudines.*] arg. q iurisdictio archidiaconi potius ex consuetudine q ex iure iuuatur. ꝫ. de elect. dudum 2. §. tandẽ. arg. ꝫ. de of. arch. c. vlt. arg. 9 j. eo. cũ satis. vbi de hoc. licẽ argu. quòd seruitium ex consuetudine præstitũ peti potest 2. 11. dist. catholica. & 18. q. 2. seruitium. de hoc plene dr ꝫ. de consuetud. c. vlt. & ꝫ. de censib. peruenit. & intellige quod hic dicit, de consuetudine præscripta.

AD aures.] Archidiaconi ecclesias sibi subiectas ad suum vsum retinere non possunt. hoc dicit. Prima pars narrat factum: Secunda prouidet: ibi, *Mandamus.* Abb.
CASVS. Quidam archidiaconi Exonieñ. epi in ecclesias, quæ in suis archidiaconatibus vacabant, se auctoritate propria intrudere non verebantur. & eas suis vsibus deputabant, cum personas deberent instituere in eisdem: peruenit hoc ad Papam. vnde mandat epo Exonieñ. quatenus illos, qui tali modo ecclesias occupant, vel detinent occupatas, ecclesiastica cẽsura compellat, vt eas dimittãt, & eas ordinet de personis idoneis: præfatos vero archidiaconos pro tanta præsumptione punias animaduersione condigna. Not. q non debet aliquis sibi retinere, quod alii necesse habet dare. Item nemo debet seipsum ingerere ad id quod debetur.
l ¶ *Intrudere.*] vt ad opus suũ illas retineant: quod facere non possunt: sed si causa custodiæ hoc facerent, hoc liceret. 63. dist. si in plebibus. & ꝫ. de app. bonæ. & si etiam ad eos pertineat institutio, nõ sibi debent retinere, sed alios instituere, vt inter dantem & recipiẽtem sit differentia. ꝫ. de instit. cap. vlti. nec credat q ipse possit omnibus sufficere. ꝫ. de off. archipresbyteri. c. vlt.
m ¶ *Ordinãs.*] ad eorũ psentationẽ, nisi aliter se habeat cõsuetudo.
n ¶ *Punire.*] aliqua extraordinaria pœna.

CLerici.] Diuidit, q a duo sunt dicta. Secũdũ: ibi, *Si laici.* Abb. Si.
CASVS. Quia clerici & laici laborant illo vitio Sodomitarũ, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque ciuitates igne consumpsit; statuit Lateran. concilium, vt quicunq; in illo vitio deprehensi fuerint, deiiciantur à clero, vel ad agendum pœnitentiam in monasterijs detrudantur: si laici fuerint, excõicentur, & a cœtu fidelium excludantur. Nota, q clerici laborantes vitio Sodomitico, à clero eiici debent, vel in monasteriis detrudi. Item

¶ Vide concilium Trident. sessio. 7. de reformat. cap. 2. §. 4. & 5. & sessio 24. de reformat. cap. 7.

¶ Vide concilium Lateran. sub Innocentio iij c. 47. & concilium Trident. sessio 25. de reformat. c. 3.

¶ Vide l. 2. in princ. C. ad legẽ Iul. repet. & iuncti. de cens. § hodie autem in hn.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. compilatio. & post concilium Lateran. par. 24. c. 4.

¶ Intuste prius sub dictum communione, per iudi superiorem quamdiu sibi iudicium visum fuerit, communione priuabitur. io. An.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 1. Compilat. & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. par. 24. ca. 3.

¶ Intrusus qs & quot modis dicatur, studiosus lector in c. in nostra. supra de rescrip. & Dominicus in c. propter. 19. dist.

¶ Idem fuit Alexander iii. in concilio Lateran. c. 11. & c. 12. vel de cohabitat. cler. & mulier. in 1. cõpilat. Vide extra vagantem Pij V incip. cũ primũ. & aliã incip. Horrendum illud. quibus clerici huius criminis rei degradantur & curiæ tradi eos iubentur.

a Adde ad hoc quod not. Bal. in l. 2. C. de serui. & aqua.

Item laici laborantes eodem vitio, excommunicari debent, & à cõsortio fidelium excludi.

a ¶ *Naturam.*] 32. q. 2. flagitia. & C. de adul. cum vir.

b ¶ *Diffidentiæ.*] id est, de quorum salute diffidendum est. Ala.

c ¶ *Quinque.*] scilicet Sodomam 1, & Gommorram, Seboim, Segor, & Eleale: quarum duæ perierunt ex vicinitate, tres ex proprio delicto. de pœnit. dist. 2. sed & continuo. hic loquitur de ciuitatibus ibi nomeratis.

d ¶ *Subdantur.*] & capite puniri 2 debent s'm leges in Auth. vt non luxu. contra natu. circa fi. coll. 6.

1 De hac re vide in Genesi ca. 19. & ibi doctores.

2 Vide Matthæum de Afflictis in constitut. Neapoli. libro 3. Rubrica. 42. de adulteriis. Iuliũ Clarum lib. 4. sent. §. Sodomia. & Bernardinum Diaz in pract. cri mi. cano. c. 80.

naturam a est (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ b, & quinq; c ciuitates igne consumpsit) deprehẽsi fuerint laborare: si clerici fuerint, deiiciantur à clero, vel ad agendã pœnitentiã in monasteriis detrudantur: si laici, excommunicationi subdantur d, & à cœtu fideliũ fiant penitus alieni.

¶ Idem.

¶ *Subditus non tenetur parere superiori aliquid exigenti vel præcipienti contra tenorem sui priuilegij.*

CAP. V.

SAne † si episcopi aliquid ab Abbatibus, præter debitam obedientiam e contra libertatẽ ordinis à prædecessoribus nostris & à nobis indultã, exigũt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apostolica quod petitur, denegare f.

¶ Idem Noruicen. episcopo.

¶ *Vicarius ecclesiæ vsurpans sibi ipsius ecclesiæ personatum contra præstitum iuramentum, ad officij sui executionem admitti non debet.*

CAP. VI.

ILlud † etiam de vicariis, qui personis fide & sacramento obligati sunt, duximus statuendum: Quòd si personatum sibi falso g assumentes, contra personas se erexerint, & super hoc

SAne.] Si à priuilegiatis aliquid petitur ꝯ tenorem priuilegij, licite denegatur. hoc dicit. Abbas.

Casus. Statuitur in capitulo isto, ꝙ epi aliquid ab abbatibus præter debitam obedientiã ꝯ libertatem huic ordini concessam, non exigant: Si autem amplius exegerint, liberum sit abbatibus huius ordinis, auctoritate Apostolica denegare qd' petitur. Not. ꝙ abbates debent epis obedientiã. Item non licet epis aliquid petere ꝯ libertatẽ à dño Papa alicui concessam, alioquin licite denegatur qd' petitur.

¶ *Glo. seq. exponit de qua libertate, et de qua obediẽtia intelligatur littera.*

e ¶ *Obedientiam.*] Et sic nõ loquitur capitulum illud de exemptis: Omnis enim iurisdictio tã in monasteriis, quàm in aliis pertinet ad epm, nisi exempti sint. 9. q. 4. c. 2. & 93. dist. nulla. & in eporum potestate abbates esse debent. 18. q. 2. abbates. loquitur ergo hic non de libertate exemptionis plene, sed de alia libertate concessa illi ordini, ꝙ nihil ab eis exigatur, præter debitam obedientiam, & intelligo in ista debita obedientia, ꝙ episcopus possit illos visitare & corrigere corrigenda. & confirmationem abbatis habere, sed nullum temporale debet percipere, vt hic vr, licet non plene cõstet de libertate concessa, sed obseruabitur prout cõtinetur in libertatis priuilegio illis concesso.

f ¶ *Denegare.*] Auctoritate huius canonis. arg. 10. q. 3. quia cognouimus. sic j. c. 2. & excõicatio ꝯ hoc lata non tenet, vt ibi dr, & j. eod. ad quorundam.

Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione.

Abbatiã nõ nulla priuilegia quando essent vide in concilio Trident. sessio. 24. de refor mat. c. 18. c. 10. & sess. 24. de refor mat.

Cap. 1. tit. de iureiurãdo in 2. cõpilatione & post concilium Lateranen. sub Alexandro iij par. 35. c. 4.

ILlud.] Ponit pœnam vicariorũ, qui ad vendicandas prælaturas se erigunt ꝯ Prælatos. hoc dicit. Abb. Sicul.

Casus. Aliqui sunt cõstituti vicarij in ecclesiis auctoritate eporũ, qui obligati sunt personis ecclesiarum fide & sacramẽto: vicarij isti se in superbiam erigentes, falso assumebant sibi nomen personatus ꝯ fidem & iuramentum: Statuit Alexãder Papa, ꝙ si super hoc in iure confessi fuerint vel conuicti, decætero in eodem epatu ad executionem sui officij nullatenus admittantur. Not. ꝙ confessus in iure, pro conuicto habetur. Item confessio in iure & conuictio æquiparantur. Item qui ꝯ fidem & iuramentum venit, tamquã falsarius & periurus debet expelli de toto epatu.

g ¶ *Falso.*] & ita etiam quasi falsarij & periuri puniri possunt, qui ꝯ iuramentum veniunt: vnde tamquam indigni priuandi sunt. 3. de iureiur. querelã. & personis vilibus & indignis beneficia sunt deneganda & subtrahenda. j. eod. inter.

h ¶ *Confessi fuerint, vel conuicti.*] aliàs puniri non debent 1. 2. q. 1. nos in quemquam. & c. iudex. & 3. de maio. & obe. inter quatuor. & 3. de constit. ecclesia.

i ¶ *Eodem episcopatu.*] sic j. de priuile. tuarum.

1 Adde ꝙ statuit pu niunt ni cõ uicti, quasi ei sess. non in l. 2. c. quo appel. non recip.

CVm ad.] Sententia excõicationis lata ꝯ subditum denegantem procurationem exactam vltra numerum concilij Lateranen. non tenet. hoc dicit. Vel generalius sic, vt in rubro. Secunda pars ibi, *Ideoque*. Abb. Sicul.

Casus. Statutum fuit in Lateranen. concilio, ꝙ Prælati ecclesiarum cum visitant ecclesias suas, certum numerum equorũ & personarum debent habere, sed quidam Prælati hoc non seruant: vnde quidam Prælati quarũdam ecclesiarum, petierunt à dño Papa sibi super hoc prouideri: vnde Papa auctoritate Apostolica indulget istis, vt si ecclesiarum Prælati numerũ euectionis & personarum in Lateranen. concilio constitutũ excesserint cum eorũ ecclesias visitauerint, liberũ sit eis auctoritate Apostolica denegare, si procurationẽ pro pluribus postulauerint, & si Prælati pp hoc in ecclesias illorum clericorũ, vel clericos, aliquã sententiam promulgauerint, Papa decreuit ipsam nõ valere. Not. ꝙ sententia lata ꝯ priuilegium vel indulgentiam Papæ ab aliquo inferiori, non tenet: vnde vr p hanc litterã, ꝙ hoc omnibus sit concessum.

in iure confessi fuerint, vel conuicti h, decætero in eodẽ i episcopatu ad officij sui executionem nullatenus admittantur.

¶ Clemens tertius.

¶ *Excommunicatio lata contra subditum, quia non paret cõtra priuilegium sibi à superiore concessum, non tenet.*

CAP. VII.

CVm † ad quorundam: & infra. ¶ Ideoque discretioni vestræ Apostolica auctoritate concedimus, vt si ecclesiarũ Prælati numerũ euectionis & personarũ in Lateranen. † concilio k constitutum, cum ecclesias visitãt, excedere forte præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit vobis auctoritate l Apostolica denegare: Et si propter hoc in ecclesias vestras, vel clericos aliquam sentẽtiam promulgauerint, ipsam decernimus non tenere m.

¶ Celestinus tertius Faustino † epo.

¶ *Prælatus inferior citra episcopum, non potest suã ecclesiam, vel sibi subiectam alteri vnire sine episcopi consensu, etiam Metropolitani auctoritate interueniente. hoc dicit. Et est casus multum allegabilis.*

CAP. VIII.

SIcut † vnire episcopatus, atque potestati subiicere

k ¶ *Concilio.*] 3. de cen si. cum Apostolus.

l ¶ *Auctoritate Aposto.*] speciali. idẽ tñ possent iure cõi, vt vr, sicut signa rebus meis impressa propria auctoritate depona. C. vt nemo pri. ut. præ. su. vel alie. impo. l. 1. & 2. & melius. ff. q' aqua quoti. & æsti. l. 1. §. Trebatius. & §. item quæsitum. & 10. q. 3. quia cognouimus. & 3. eo. sane. & q' eps iniuste abstulit, in quadruplum restituat. 18. dist. quoniam. in hu. argu. C. ad l. Iul. repe. l. 1. & in Authen. vt litigan. in exor. lit. in. §. & hoc quoque. coll. 9.

¶ *Glo seq signat contrarium. sol. op. ponit quam reprobat.*

m ¶ *Non tenere.*] Arg. ꝯ 11. q. 3. c. 1. & 2. & ff. de no. ope. nun. l. 1. in prin. Sol. quod hic dr, verum est, quia sententia talis non tenet auctoritate priuilegij illis concessi super hoc, & in hoc exempti sunt à iurisdictione eporum: vnde sententia lata ꝯ priuilegium Papæ, nulla est, tamquam à non suo iudice lata: & temerarium est & indignum sua auctoritate præsumere, quod alteri specialiter est concessum. j. de priui. sane. & ita inquantum isti exempti sunt, seruanda sunt sua priuilegia. j. tit. 2. cũ capella. & sic intellige. 3. eod. sane. Aliàs vero si priuilegium tale non haberent, & eps prædictũ numerum excederet, vel aliàs vltra tenorem concilij eos grauaret, licite possunt denegare de iure. 10. q. 3. quia cognouimus. & auctoritate concilij Lateranen. cum Apostolus. tñ si excõicaret eosdem, tunc teneret excõicatio, licet ipse male faceret. & ipsi possent agere ꝯ epm ad interesse: quia iniuste illos excõicauit. j. de sen. excõ. sacro. Alij 4 dicunt, ꝙ hoc est ius cõe, sed hoc non credo.

SIcut.] Abbas subiectus epo, monasterium suum alteri subiicere vel vnire non potest, sine consensu diœcesani, etiam cum cõsensu metropolitani. hoc dicit. Diuiditur. Nam primo ponit quandam consuetudinem: Secundo narrat factum, quod infirmari mandat: ibi, *Cum itaque*. Tertio sol. obstaculũ: ibi, *Non obstante*. Abb. Sic.

Casus. Prior Granden. monasteriũ suum, quod est in diœcesi Faustini epi subiecit, siue vniuit monasterio de Accato sine assensu diœcesani epi pdicti, de cuius auctoritate id fieri debuisset, assẽsu tñ archiepi interueniente: eps significauit hoc dño Papæ petẽs, vt sibi liceat reuocare. quod eo inconsulto factum fuit: Rñdet ei Papa, vt

Cap. 10 eod. tit. in 2. compila. Et de materia huius cap. vide concilium Lateran. I c. 4 ex ultimis supra de præsump.

Lateran. concilium. sub Alexã. iii. c. 4. adde concilium Lateran. sub Innocent. iii c. 34. & concilium Tridentin. sessio. 24. de reformat. cap. 3.

Potentiã habet verus cõpilatum.

Cap. 4. eo. tit. in 2. cõpilatione. Et de materia vnionis vide nouissime sanctum concilio Tridentinum sessio. 7. de refor mat c. 6. & 7. & sessio. 14. de refor. c. 9. & sessio. 21. de refor. c. 5. & plenissime sessio. 24. de refor c. 13. & c. 15.

4 Scilicet Goffr. & in summa tit. de tene. excom. ad fuerit, & alij quos refert hoc Ioan. And. quem in sententia et datur ampliat.

pa, vt liceat ei reuocare qđ ille Prior Grādeñ. fecit eo inconsulto, non obstante assensu vel confirmatione archiepi, quā interposuisse proponitur: quia archieps in diœcesi sui suffraganei sine ipsius assensu, nihil disponere potest ɔ canonicas sanctiones, Papa id decernit irritandum: & quòd eps id in irritum reuocare possit, primo illud ostēdit: sicut enim ad Papā pertinet vnire epatus, & alienæ potestati subiicere, ita ad epm pertinet vnio, & subiectio ecclesiarū suæ diœcesis. Not. ꝙ vnio epatuū ad solum Papā pertinet. Itē ordinatio ecclesiarū, vnio & subiectio earum ad epm pertinēt in sua diœcesi. Item omnia monasteria, nisi sint exēpta, spectant ad epm loci. Item archieps in diœcesi suffraganei sui nihil habet disponere, sine assēsu ipsius. Itē arg. ꝙ archieps nō est iudex ordinarius totius prouinciæ suæ.

Accato. Attento.

Valde vtilis & elegās est hæc glosa, cui habes aliā similem in c. qd translationem. verbo: referuntur. supra de offic. legat.

Glo. seq. numerat 11. specialia de reseruatis Papæ, & illa prosequitur. & quatuor versus ponit.

a Pertinere.] Not. ꝙ quædam sibi intantū sedes Apostolica reseruauit, quæ ab aliis impune præsumi non possūt. 17. dist. huic. Solus Papa restituit depositos epos. 2. q. 6. ideo. Et deponit eosdem. 3. q. 6. accusatus. quāuis. dudū. & ī. de trāsla. inter corporalia. Diuidit epatū in duos. 16. q. 1. præcipimus. §. sicut. Vnit duos in vnū, vt hic, & 16. q. 1. & temporis qualitas. Eximit epos & abbates. 16. q. 1. frater noster. Probat scripta aliorū & ɔcilia ī. de sum. tri. c. 2. in fi. & 16. dist. sancta Romana. & 17. dist. regula. & 2. q. 6. ideo. Articulos fidei soluit. 24. q. 1. quotiens. quoniam vetus. Et cum dubitatur de aliquo articulo. ī. de hære. cū Christus. Synodum facit generalem, vt 17. dist. c. 1. 2. & 3. Trāsfert sedem epalem de loco ad locum. 7. q. 1. & temporis qualitas. Mutat epos. 7. q. 1. mutationes. & ī. de transla. per totum. Appellat nullus ab ipso. 9. q. 3. cuncta. vnde versus:

Pallia. Pollens.

Cap. 2. eo. tit. in 2. compilat. Et de materia vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. c. 111. adde Abbatem in ca. olim ex litteris. supra de rescrip.

Restituit Papa solus deponit & ipse:
Diuidit at vnit, eximit atque probat.
Articulos soluit, synodumque facit generalem:
Transfert & mutat, appellat nullus ab ipso.

b In sua diœcesi.] Vnde ipso iure ad curam ipsius pertinet & potestatem. ī. de rescrip. cum non liceat. & 18. q. 2. abbates. & c. seq. & c. 1. ī. de relig. do. de xenodochiis. nisi sint exempta. 16. q. 2. cap. 1. vbi priuilegium exemptionis ostenditur. 100. dist. ɔ morem.

c Minime requisito.] quod fieri non debet in alienationibus. 15. q. 4. in venditionibus. 12. q. 2. abbatibus. Ber.

Glo. seq. vocat. per quæst. an suo iure posset eps reuocare, & distinguit.

d Auctoritate nostra.] Nam auctoritate sua facere non posset, vt vr, maxime si aliud monasterium sit subiectum alii: quia non posset esse iudex in causa sua. C. ne quis in causa sua ius si. di. l. vnica. si autem vtrumque esset de sua iurisdictione, satis credo ꝙ sua auctoritate hoc facere posset. arg. huius ca. quia vt hic dicit, sine suo consensu fieri non debuit.

e Attentare.] Arg. ex hoc, ꝙ archiepiscopus non est iudex ordinarius totius prouinciæ: archieps enim omnium eporum suæ diœcesis est ordinarius, sed non subditorum. ī. de offi. ord. pastoralis. nisi in casibus ibi notatis. aliàs enim nisi in casibus illis nihil potest disponere in diœcesi suffraganei, vt dicunt constitutiōes, de quib' hic fit mentio. 9. q. 3. c. 1. & 2. & cap. archieps. & duobus capitulis sequentibus, & ī. de officio ordinarii. Romana [in libro 6.] Ber.

Qvam sit.] Clericus qui de crimine publice gloriatur, propter quod scandalum sequutū est, ab officio & beneficio suspēditur hoc dicit. & per hoc cōe summarium nimis restringitur

alienæ, ad summum Pontificē pertinere a dignoscitur: ita episcopi est ecclesiarum suæ diœcesis vnio, & subiectio earundē. Cum itaque Prior Grādeñ. monasteriū suum, quod est in tua diœcesi b, & de tuo debet ordinari consensu, monasterio de Accato † (tuo assensu minime requisito c) subiecerit siue vnierit: quod fecit te inconsulto, tibi liceat auctoritate d nostra (sicut iustū fuerit) infirmare: Non obstante assensu vel confirmatione, quam Metropolitanus interposuisse proponitur: cum in diœcesi sui suffraganei absq; ipsius assensu, non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare e. Nos quoq; id decernimus irritandum.

Innocentius tertius archipresbytero sancti Andreæ de Pall. †

Suspendi debet clericus, qui de suo crimine publice gloriatur.

CAP. IX.

Qvàm † sit graue crimen in clericis cum malefecerint gloriari, nullus sanæ mentis ignorat. Accepimus sane, quòd cum R. Desetieñ. P. filiam suam cuidam I. nomine tradiderit in vxorem, P. diaconus non erubuit publice f cōfiteri †, se mulierem prædictam carnaliter cognouisse: vnde factum est, quòd vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoq; mandamus, quatenus si tibi cōstiterit de præmissis, appellatione cessante præfatum clericū ab officio & beneficio suspendere non postponas: compellens virum, vt vxorem suam recipiat, eique (sicut iustum est) officium g exhibeat maritale.

Idem episcopo Hiponeñ. † & abbati de Tileto visitatoribus Lombardiæ.

Clericus auctoritatem vel consilium directe vel indirecte homicidio præstans, irregularis efficitur.

CAP. X.

Ex † litteris vestris accepimus, quòd cum ad Albiganensem ecclesiā, vnà cū Pisano archiepiscopo, tunc episcopo Vercelleñ. accessissetis, visitationis officium impleturi: Albiganeñ. episcop' inter cætera, quæ proposita fuerant cōtra ipsum, ore proprio est confessus, quòd cum quidam in villa quadam ad eius † iurisdictionē spectāte infamaretur de furto, & idē illud inficiaretur omnino, offe-

sensus litteræ: quia vr exposcere scandalum, quod vr ɔ princ. cap. Secunda pars: ibi, *Ideoque*. Abb. Sicul.

Casus. Quidam diaconus P. nomine, publice confitebatur, se carnaliter cognouisse vxorem cuiusdam sui conuicini siue parochiani, pp quod ille vir vxorē suam remisit ad propria: Significatū fuit hoc dño Papæ: vnde mandat cuidam archipresbytero, quatenus si cōstiterit de præmissis, præfatum clericum appellatione cessante ab officio & beneficio suspendat: & virū illum compellat, vt vxorem suam recipiat, & maritali affectu pertractet eandem. Not. ꝙ cōfessio in scandalum alterius extra ius facta, clerico præiudicat. Itē nemo de improbitate sua debet cōmodū habere.

præfatum

Glo. seq. arg. allegat contrarium & soluit, & de duobus remittit.

P. ypon. & abbati de Tileto.

f Publice confiteri.] arg. ꝙ cōfessio extra ius facta præiudicat: quia non refert vndecunque crimina clarent, vt puniantur. 23. q. 3. ecce crimina 2. ff. ff. de admi. tu. pater. §. vlti. aliàs est §. sub illa l. quidā decedens. §. vlti. qualitercunque enim innotuerit tutori, ꝙ sit tutor, stātim periculū ad ipsum ptinet, vt ibi dr. ff. 22. q. 5. hoc vr. Sed ɔ. ī. de iudi. at si clerici. & nemo sine accusatore dānari debet. 2. q. 1. si qs potestatem. & ff. d mu. & hono. rescripto. §. si qs quod verū est, vnde iste non deponitur, sed suspēditur, & ex illa cōfessione nō puoitur nisi occasionaliter, sed pp scandalum & infamiam ortam inter mulierem & virum: qui propter hoc eam expulit, suspēditur, aliàs nō fuisset suspensus propter talem confessionem. Quando quis puniri possit sine accusatore, notatur ī. vt ecclesiastica benefi. sine diminu. conferan. vt nostrum. & de confessionibus in aliis casibus. not. ī. de confes. cap. vltim.

Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. præter citatos paulo post, vide notata in c. fi. ne cler. vel mona. cha. lib. 6.

Illius

Vide circa hoc cap. quod not. de eod. magis. c. 2. ad fi. penult. glo. & de l. seq. vide qd not. de re. scri. cū contingat in 2. glo. ad fine ternis, de c. hoc videtur. vide qd ibi not. in glo. 2. Io. And.

g Officium.] id est, debitum carnale, & alia consueta. Ber.

Ex litteris.] Eps, cuius auctoritate homicidium commissum est, à ministerio altaris, & officio pontificali, & epatus administratione deponitur. hoc dicit. Vel sic: Eps præstans causam directe vel indirecte homicidio committendo, eo commisso priuari debet officio pontificali & sacerdotali, & ab administratione episcopatus remoueri. Prima pars narrat factum: Secunda diffiniendo committit: ibi, *Nos autem*. Abb. Sicul.

Casus. Quidam visitatores in Lombardia accesserunt ad ecclesiam Albiganeñ. vt in ea visitationis officium exercerent: eps Albiganeñ. inter cætera, quæ proposita fuerunt ɔ ipsum, confessus fuit, ꝙ cum quidam in villa quadam, quæ ad eius iurisdictionem spectabat, infamaretur de furto, & ipse fur illud negaret, obtulit purgationem ferri cadentis: & si deficeret, suspenderetur: eps quæsiuit à Iudice deputato ab ipso ad maleficia punienda, quid sibi super hoc videretur? iudex rñdit vt fieret sicut fur dixerat: tandem ferrum cadens in ipsius præsentia est allatum, quod cum fur ille accepisset, combustus est: iudex pauefactus, consuluit epm, quid sibi super hoc esset agendum: & ipse rñdet ꝙ si fur euaderet, malū esset: & sic eps & iudex villam illā exeuntes in eorum præsentia ille fur est suspensus: tñ eps ipse dicebat in eius excusationem, se talibus verbis vsum fuisse: Audiris quantus est clamor populi? omnes dicunt, malum est, si sic euaserit impunitus: His auditis & redactis in scriptis, inquisitores ipsum epm cum litteris suis confessionē prædictam continentibus, remiserunt ad Papā: sed ipse nihil super his proposuit coram Papa, nec litteras inquisitorum ostendit: ipse tñ dicebat litteras illas Papæ præsentasse: immo statim cum alter de prædictis inquisitoribus ad Apostolicam sedem accessit, qui rem per ordi-

per ordinē dño Papæ exposuit, idem eps de curia recessit, & perquisitus non potuit inueniri: dñs Papa his auditis per dictum inquisitorē, & per litteras inquisitorum: quia idē eps non solū in iudicio ferri candentis, verumetiā in suspendio multum excessit, cū his non tantum auctoritatem præstitit, sed etiam præsentiam suam exhibuit corporalem, ipsum reputauit indignum ministerio altaris; & quia pontificale officium sine ministerio altaris exerceri non potest, mādat dictis inquisitoribus, quatenus moneant eundem, vt epatui cedat: alioquin ipsum remoueāt ab ecclesia Albiganeñ. & eidem ecclesiæ faciāt de persona idonea prouideri. Not. hic arg. ꝙ sufficit absentem requiri, licet peremptorium ad eius notitiam non peruenerit. Item clerici vel epi iudicium ferri candentis indicere, nec recipere talem purgationem debent. Item nec interesse debēt, nec auctoritatem præstare debent specialiter, vt pœna corporalis infligatur: qd̄ si fecerint, hic est pœna expressa i ꝑlatos. Itē officiū epale sine altaris ministerio exerceri non potest. Et sic est hic arg. ꝙ nō potest esse eps, nisi primo fuerit sacerdos. Item in locum epi depositi vel irregularis facti ex culpa sua, alius substitui debet.

Examinatio per ferrū candēs, & feruentē aquam illicita est. de quo te elegans doctrina vid. cit. consuluit. 2. q. 4. vide B. Thomam. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. argu.

Episcopi habētes temporalem iurisdictionē committere possunt causam criminalem cognitionem alijs absq; irregularitate, dicēs ei vt iustitiā debitā exequatur. cap. vlt. ne cleri. vel mona. edi. lib. 6.

Aliâs iuramento flatum ed. &c.

rens, quòd candentis [a] ferri iudicio se purgaret, & vt suspēdio puniretur, si deficeret in eodē: dictus episcopus requisiuit à iudice, quid super hoc videretur eidem: & cum iudex respondisset, vt fieret sicut fur ipse dixerat: ferrum candens in ipsius præsentia episcopi est allatum: quod cum accepisset fur ille, combustus est: vnde iudex pauefactus, quid sibi super hoc videretur consuluit [b] episcopum memoratum: Qui respondit, quòd si fur sic euaderet, malū esset: quamquam affirmet se verbis [c] talibus vsum fuisse: Auditis quantus est clamor populi, omnes dicunt, malum est, si sic euaserit impunitus. & sic episcopus & iudex villā ipsam cum multitudine sunt egressi: in quorū præsentia prædictus fur est suspensus: propter quod ipsum cum litteris vestris ad sedem Apostolicam destinastis: sed idem nihil super his proposuit coram nobis, nec litteras vestras vidimus, licet idem se nobis illas asserat præsentasse. quinimo cum dictus archiepiscopus ad sedem Apostolicā accessit, qui nobis huiusmodi rei seriem plenarie indicauit, idem episcopus à nostra discessit [d] præsentia, & perquisitus [e] non potuit inueniri. Nos autem, quia idem episcopus non solum in iudicio candentis † ferri, verumetiam in furis suspēdio grauiter noscitur deliquisse [f]: cum his non tantum auctoritatem præstiterit, verumetiā præsentiam exhibuerit corporalem [g], ipsum indignum altaris ministerio [h] reputamus. Cū igitur pontificale officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri: Mandamus, quatenus vt episcopatui cedat [i], moneatis eūdem: alioquin ipsum ab Albiganeñ. ecclesia amouētes, faciatis eidem per electionem canonicam de persona idonea prouideri.

Idem archiepo, & Maioris monasterij & sancti Iuliani abbatibus Turoneñ.

Collatio beneficij facta indigno occulta cassari debet: & conferens secundo ante cassationem primæ collationis, priuari debet ea vice potestate cōferendi.

CAP. XI.

INter dilectos filios. B. & P. canonicos Pictaueñ. super succentoria Pictaueñ. ecclesiæ quæstione suborta, vtroq; asserente succentoriā ipsam, se per Pictaueñ. cantorē, ad quē eius donatio pertinebat, canonice assecutū: & infra. Nos igitur attestationib' vtriusq; partis inspectis, inuenimus esse ꝓbatū,

h *Ministerio.*] Arg. ꝙ non potest quis esse eps nisi primo fuerit sacerdos. De hoc dixi s. de cleri. per saltum ꝓmo. c. vnico.

i *Cedat.*] cū propter culpam suam factus sit irregularis: alias enim si esset impotens, daretur ei coadiutor 7. q. 1. quāuis sit triste. Vinc.

INter.] Ab obtinenda dignitate repellit vsurarius & publicus aleator, hoc dicit. Diuidit: Nam primo narrat decisū factum: Secundo diffinit: ibi, *Nos igitur.* quæ subdiuiditur: Nam prima diffinit de P. Secunda de B. Tertia de cantore. Secunda: ibi, *Praeterea.* Tertia: ibi, *Quia vero.* Abbas Siculus.

Cas. vs. Vacante succentoria Pictaueñ. cantor ipsius ecclesiæ, ad quem pertinet collatio succentoriæ, eam contulit P. canonico Pictaueñ. postmodum dicta collatione non cassata, eandem succentoriam contulit B. canonico Pictaueñ. vnde orta quæstione inter eos, causa commissa fuit super ipsa succentoria quibusdā iudicibus delegatis, corā quibus petiit vtraq; pars electionē de se factam confirmari, & alterius cassari: lite contestata, & testib' hincinde receptis, causa delata est ad dominū Papā: ꝓterea iudices quadā litteras cōcesserunt partibus, in quibus quædā clausula vltimo in litteris illis fuit apposita: proponebatur ꝣ dictū B. ꝙ illa non fuerat apposita de conscientia iudicū, & sic falsauerat litteras illas, & ꝙ vsus fuerat litteris sic falsatis: super hoc deposuerunt iudices, qui litteras illas concesserant: dñs Papa attestationibus vtriusq; partis inspectis, inuenit esse probatū, dictū P. publicum aleatorem esse, ac manifestum vsurarium, qui 11. pro 12. mutuauit in ludo: Ipse vero in sui excusationem allegabat cōsuetudinem Gallicorū, qua clerici mutuant sic frequenter & ludunt: Sed Papa illā consuetudinē penitus reprobauit, cū in illis sit magis puniēda offensa, ꝑ quos delinquendi auctoritas vsurpatur: vnde qd̄ circa dictū P. de succentoria ipsa factū est, ꝑꝑ indignitatē & vilitatē ipsius, decreuit dñs Papa irritandum: cum personis vilibus & indignis portæ dignitatū patere non debeant. Præterea ꝣ præfatū B. fuit probatū, ꝙ de cōsciētia iudicū vltima clausula nō fuerat inserta in litteris eorundē, sicut per ipsorum depositiones constitit euidenter: ꝑꝑ qd̄ pars altera ꝓponebat, ꝙ prædictus B. vsus fuerat litteris sic falsatis, & ideo tāquam falsarius debebat repelli: Papa tñ considerauit, ꝙ licet constaret, ꝙ dicta clausula in litteris illis fuisset apposita ꝑter conscientiā iudicū, tñ fides facta non fuit, ꝙ dictus B. illam clausulā apposuerit, vel procurauerit vt ab alio poneret, vel etiā ꝙ sciēter vsus fuerit litteris sic falsatis: vnde Papa ab huiōi falsitatis obiectu dictum B. absoluit, præcipue, cum postquam hoc sibi obiectū fuit, eis vti noluit: Sed quia per depositiones duorum testium constitit, ꝙ concessio facta P. prædicto, præcessit concessionem factam postmodum B. Papa decreuit ipsam irritam & inanem. Et quia cantor ita inconstanter se habuit in hoc facto, vt prima donatione non cassata, secundam facere attentauit, vt puniatur in quo peccauit, dominus Papa priuat ipsum potestate conferendi hac vice succētoriam ipsam: Mādans iudicibus, quatenus eandē, auctoritate Apostolica, personæ idoneæ assignare ꝓcurent. Not. ꝙ aleator publicus & vsurarius public' repellit à dignitate obtinēda, nō obstāte ꝯsuetudine aliqua. Itē praua ꝯsuetudo potius dicēda est corruptela, q̄ cōsuetudo. Item

Cur iudicium ferri candentis sit illicitū, vide latius B. Thomas 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. argu.

Ita prob. dic. vl. 5. de cle. agro. c. vno. lib. 6.

Cap. 6. tit. 1. p. compila. Vide infra constitutionem de confirmatione de com. de confir. preb. 3. ... ne de iuis. ... ad Sinodum ... in prae. ... c. ... & capitulo ... per ... de.

a *Candētis.*] Hæc purgatio ꝓhibita est s. de cler. vel mona. sentētiā. & j. de pur. vulg. ꝑ totū. vnde hoc solo, ꝙ in hoc cōsensit, fuit puniēdus.

Glo seq. tect. per q. an episcopi vel clerici principibus in criminalibus consulere possunt.

b *Consuluit.*] Non prohibetur hic quin epi possint dare consiliū principibus in criminibus. 23. q. vlt. pessimam. in fin. nam clericus potest dare consiliū ita in genere dicendo, Fures taliter puniendi sunt. arg. 5. q. 6. delatori. dum tñ potius opera cōsulentis, quàm suggerentis fungatur. vt ff. de quæstio. l. 1. §. qui quæstionem. Item licite possunt clerici querelam iudicibus deferre de furibus ciuiliter. arg. 23. q. 5. non vos. & s. de homi. postulasti. & licet aliquis rñdeat de facto furis extra iudicium, licet ille fur puniatur, non imputatur illi. s. de homi. tua. hic enim excessit fines cōsilij, dicendo: malum est, si fur sic euadat, & præsens fuit in suspendio.

De hoc articulo vide doctorem in c. clerici. s. ne clerici vel monachi. Felinum in c. sicut dignū. supra de homicid. & Nicolaum Plouanum tract. de irregularitate, in regula vlti. §. ...

c *Verbis talibus*] quæ sequuntur: auditis, & cetera.

d *A nostra discessit.*] vnde perinde est ac si non venisset. s. de iud. cap. 1. & 11. q. 3. certum est. aut etiam si latitaret post columnas. ff. ex qui. cau. in pos. ea Fulcinius. §. illud sciendum. & s. vt lit. non contest. quoniam. §. 1.

Glo seq. not. quod sufficit absentem requiri, licet, &c. alleg. in contrarium, & soluit.

e *Perquisitus.*] Not. ꝙ sufficit absentem requiri, licet perēptoriū ad eius notitiam non peruenerit. s. de dol. & contu. causam quæ. c. vlt. & supra de cleri. non resi. ex tuæ. C. de iud. properandum. §. & si quidem. ff. de euict. si vero. & l. si dictum. §. præsente. & ff. locati. item quæritur. §. exercitu. Arg. ꝣ. s. vt lit. non contest. quoniā 1. & ff. quæ sent. sine app. rescin. l. 1. §. cum ex eo. non enim statim contumax vr, qui vocem præconis non exaudit. ff. de in integ. resti. l. penulti. quæ incipit, diuus, & C. quomodo & qñ iud. ea quæ. & 3. q. 9. caueant. sed certe ibi non tenuit sententia. quia ibi reus nō fuit citatus: hic enim citatus venit ad præceptum inquisitorum, & contumaciter recessit, & adhuc Papa mandat vt moneatur. Ber.

Vide de ea indic. cū Bartholdus in 4. glos. Ioan. And.

f *Noscitur deliquisse.*] relatione iudicū, quibus creditur. 18. dist. de concilijs. donec probetur ꝯtrium. s. de testi. cum à nobis. Ber.

g *Corporalem.*] Vnde incidit in illam constitutionem, supra ne cler. vel mona. sentētiam. & auctoritatem præstando & præsentiā: vnde merito deponi debuit: quia fuit homicida. s. de homi. significasti. 2. & s. de cle. pug. in duello. c. 2. 50. dist. si quis viduā. quia non refert an facto vel cōsilio seu auctoritate fiat homicidiū, vt ibi dī.

eundem P. publicum aleatorem[a] esse, ac vsurarium † manifestũ: vt pote, qui vndecim[b] denarios pro duodecim mutuauerat in ludo. vnde licet ad palliãdum tantæ præsumptionis excessum proposuerit, quòd hoc fecerat iuxta consuetudinem Gallicorum clericorum, quà fere vniuersi clerici mutuant sic frequenter, & ludunt: Nos tamen, qui ex officii nostri debito pestes huiusmodi extirpare proponimus: atque ludos voluptuosos[c] (occasione quorum sub quadam curialitatis imagine, ad dissolutionis materiam deuenitur[d]) penitus improbamus, excusationem prædictam, quæ per prauam consuetudinem (quæ corruptela dicenda est †) palliatur, friuolam reputantes: cum in illis magis plectibilis sit offensa, per quos ad excusandas[e] excusationes in culpis delinquendi auctoritas[f] vsurpatur: quod circa eundem P. de succentoria factum esse dignoscitur, propter indignitatem & vilitatem ipsius duximus irritandum: cum personis vilibus & indignis portæ dignitatis[g] patere non debeat, iuxra legitimas sanctiones[h]. ¶ Præterea contra præfatum B. fuit manifeste [per † testes] probatum, quòd de conscientia iudicum vltima clausula inserta non fuerat in litteris eorundẽ, sicut in ipsorũ depositionibus[i] exprimitur euidenter: & infra. ¶ Vnde pars altera ꝓponebat, quòd cum prædictus B. sciẽter vsus fuerit litteris sic falsatis, debebat tãquam falsarius omnino repelli. Verum nos attendentes, quòd & si constaret, quòd dicta clausula litteris illis fuisset apposita præter consciẽtiam iudicum prædictorum †, quia tamen fides nobis facta non fuit, quòd dictus B. illam clausulam apposuerit, vel procurauerit[k], vt ab alio poneretur: vel etiã, quòd scienter vsus fuerit litteris sic falsatis: ab huiusmodi falsitatis obiectu eundem duximus absoluendum: maxime cũ postquam sibi hoc obiectũ fuit, prætermiserit vti eis: & infra. ¶ Cum igitur per depositiones duorum testium nobis constiterit †, quòd concessio P. facta præcesserit, quã quã propter indignitatẽ eiusdẽ meruerit reprobari, concessionem postmodum[l] B. factam irritam[m] decernimus, & inanẽ. ¶ Quia vero cantor adeo incõstanter se habuit in hoc facto, vt prima donatione non reprobata, secundam facere attentauerit: & dignũ sit, vt in eo quis puniatur, in quo[n] visus est deliquisse: in hoc eius duximus varietatis incõstantiã puniendã, vt concedendi succentoriã ipsam hac vice[o] nullam habeat facultatem: præsentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eandem, auctoritate nostra suffulti, personæ idoneæ assigneris.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ Cognoscere de causa matrimoniali, item pœnitentias publicas & indulgentias concedere, spectat ad dignitatem episcopalem: Vnde inferior Prælatus de his se intromittere non debet, nisi ei competat de iure speciali.

CAP XII.

Accedentibus ad nos de diuersis mundi partibus episcoporũ querelis, intelleximus graues & grandes quorundam abbatum excessus, qui suis fini-

do. Item nemo auctoritate vel consuetudine debet vsurpare delinquendi licentiam: quia propter hoc magis punitur. Item vilibus personis & indignis dignitates non sunt concedendæ. Item arg. ꝙ succentoria est dignitas. Item iudices possunt ferre testimoniũ de his, quæ coram eis acta sunt, & per eos. Item non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse: & sic dubia ꝓbatio non nocet. Itẽ nõ punitur qui falsis litteris non vtitur, postquã sibi opponitur. Itẽ duo testes sufficiunt. Itẽ prima electione nõ cassata, attentari non debet secunda, cum fiat de re non vacante, & ita nulla, vt hic. Item punitur elector, qui prima sua electione non cassata, secundam attentat. Item puniri debet quis in eo in quo peccauit.

a ¶ *Aleatorem.*] quod hodie prohibetur. ꝭ. de vi. & hon. cle. clerici. tñ vĩ ꝙ propter hoc nõ debet priuari iure suo, si vellet se corrigere. 35. dist. c. 1. idem vĩ de vsura. 47. dist. c. 1. sed aliud est in obtento aliud in obtinendo. propter vsuram indistincte repellitur ab obtinẽdo. 47. dis. de Petro. & sic. sed in obtento beneficio potest episcopus facere gratiam, si se libenter corrigat: de iure tñ potest deponi. 14. q. 4. si quis oblitus. & cap. quoniam multi. B.

b ¶ *Vndecim denarios pro duodecim.*] hæc vsura centesimam[†] excedit, quoniam illa in anno sorti adæquatur. C. de vsuris. eos. ff. de condi. inde. si non sortem hæc vsura vna die posset excedere sortem.

c ¶ *Voluptuosos.*] conuiuij tñ causa ludere licet. ff. de aleato. quod in conuiuio.

d ¶ *Deuenitur.*] Est ergo ludus noxius cũ affectu in culpa. ff. ad leg. Aquil. nam ludus.

e ¶ *Excusandas.*] hæc verba posita sunt 16. q. 1. prædicator. & ꝭ. de consuetudine, quanto.

f ¶ *Auctoritas vsurpatur.*] Qui peccatũ suũ defendit auctoritate, seu consuetudine, magis peccat, & ideo magis puniri debet. 33. q. 4. oemo. & hic. de pœni. dist. 6. c. 1. in fin. B.

g ¶ *Dignitatis.*] Arg. ꝙ succentoria est dignitas.

h ¶ *Sanctiones.*] C. de dig. neque famosis. lib. 12. C. de infa. l. vnica. lib. 10. sim. ꝭ. de iureiuran. querelam.

i ¶ *Depositionibus.*] vi ꝭ. de elect. cũ dilectus. Nota ergo ꝙ iudex de eo quod fit coram eo, potest in testem duci.

¶ *Glo. seq. alleg. simile signat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Vel procurauerit.*] sim. ꝭ. de rest. spo. cum ad sedem. licet enim iste obtinuerit litteras, & vsus fuerit eis, non tñ præsumitur, ꝙ eas falsauerit, sicut nec ibi præsumitur vi deiecisse, licet ipse possideret, & aduersarij ꝓbassent se expulsos: dolus enim non ex præsumptionibus, sed ex perspicuis indiciis probari debet. C. de dolo, dolum. vnde qui dolum allegat, dolum probare tenetur. ff. de proba. quotiens. §. qui dolo. Sed ꝯ arg. habes ꝭ. de cri. fal. ad falsariorũ. vbi dr̃, ꝙ postquam litteris falsis vsus fuerit, non poterit prætẽdere excusationem, & hic vsus est falsis litteris, nec tñ in hoc punitur. Sol. illud speciale est in litteris dñi Papæ, quæ prius diligenter examinandæ sunt, nec pœna illa ad litteras aliorum prælatorum extendit[a], immo & aliud speciale est in illis, quod nõ in aliis: quia ibi traditur curiæ seculari statim, sed alii non traduntur.

¶ *Glo. seq. quarto, arg. pro, soluit contrarium.*

l ¶ *Postmodum.*] vnde nõ valuit, prima nõ cassata. sic ꝭ. de conces. præbend. post electionem. in fin. Sed quid si prima nulla fuisset ipso iure, puta, qa persona fuit indigna & sciẽter electa, nũqd valuisset secũda? Vĩ ꝙ sic. ꝭ. de elect. bonæ 1. & ꝭ. de appel. constitutis. & ꝭ. de iure pat. illud. & c. cũ laici. Sed ꝯrium est verũ, ꝙ non valet secunda: qa ipso iure priuatus fuit eligendi potestate, illa vice: vnde secunda non valet. ꝭ. de elect. cum in cunctis. & c. cũ Vintoniẽ. & c. scriptũ. in fi. ꝭ. de sup. neg. præla. licet. & c. vlt. Sed. cap. illa, illud. & c. cũ laici. ꝯ dicere videntur: qa ibi ab eadem persona facta fuit prima concessio & secunda, & tñ tenuit secunda: Sed illa concessio prima facta fuit de re non vacante: quare nulla: præterea laicis variare licet, sed non clericis: sed hic si fuit priuatus ipso iure: qa nõ fuit notoriũ primã nõ tenuisse: & ideo priuat ꝑ sententiã: qa forte ignorauit ipsũ talem fuisse, & nõ licuit ei variare. Ber.

¶ *Glo. seq. not. quod secunda sit nulla, signat contrarium, dat solutionẽ incertam, secundo signat aliud contrarium, & soluit.*

m ¶ *Irritam.*] Ergo fuit hæc secunda electio irrita ipso iure, vt vĩ per hanc litteram. qđ est verum: quia prima nõ cassata secunda non potuit nec debuit attẽtari, etiã si prima ipso iure nulla fuisset, vt dictum est in ꝓxi. notula: qa functus erat officio suo eligẽdo illũ P. & sic succentoria ñ vacabat. Vnde ille B. elect⁹ fuit ad dignitatẽ nõ vacantem: quare nulla fuit electio. arg. ꝯ. ff. de verb. obl. si dari stipuler. ibi: pendente prima stipulatione. quæ elidi poterat, tenet secunda stipulatio. sed valde sunt ista dissimilia. Item signatur ꝯrium huic verbo, irritam. ꝭ. de elec. desideramus. & c. auditis. & ibi vtraque cassatur. hic vero diuersus est casus. ibi factæ fuerũt electiones à diuersis partibus, hic ab vna & eadem persona, quæ variare non potuit, vt dictum est.

n ¶ *Puniatur in quo.*] sic ꝭ. de tempo. ordi. litteras. & ꝭ. de iurepatr. pastoralis. & ꝭ de cleri. excom. mini. postulastis.

o ¶ *Hac vice.*] tantum. ꝭ. de elect. cum in cunctis. & c. cum Vintoñ. vnde si istorum electio, quibus scribitur, non haberet effectũ, statim posset iste eligere. Ber.

A *Ccedentibus.*] Abbates de matrimoniis cognoscere, & publicas pœnitentias iniungere, & litteras indulgentiarum concedere non possunt, nisi eis cõpetat de iure speciali. hoc dicit. Primo ponit eꝑorum querelam, coi secundo prouidet, ibi: *Volentes.* Abb.

CASVS. Epi in concilio generali cõstituti conquesti sunt de abbatibus, ꝙ ipsi suis terminis non contenti, manus extendũt ad ea, quæ ad

¶ Vide clementinas i c. quoniam in omnibus. ꝭ. de vsuris. ex quibus intelligas quis sit manifestus vsurarius. adde Bernardinum Diaz in pract. crimi. cano. cap. 81.

¶ Vide l. omnes iudices. cum gl. 1. C. de decu. lib. 10. ad ibi not. & in Auth. habita. C. ne fi. ꝓ pat.

¶ Hæ duæ voces, per testes, desunt in antiquis exemplaribus. absunt etiam a veteri compilatione. & omnibus Vaticanis.

[†] Vsura cẽtesima quæ dicatur, tradit Alciatus lib. 3. dispunctionũ c. 1. & antiquos nõ solum dixisse vsuras centesimas, sed etiam centesimã quartum, docet Budæus in l. nihil interest. ff. de cuiction.

[a] Secundũ Io. & Vincent. Ioan. And.

¶ Vox, prædictorum, deest in antiquioribus codicibus. adest tñ in magis recentibus.

¶ Vide l. vbi numerus. cum cõ. C. de testi.

¶ Idem, sic licet Innocentius tertius in concilio generali Lateran. c. 60. & cap. vnico ext. tit. in 4. compilat.

bus non contenti [a], manus ad ea, quæ sunt episcopalis dignitatis [b], extendũt: de causis matrimonialibus † cognoscendo: iniungendo publicas pœnitentias [c]; concedendo † etiam indulgentiarũ litteras, & similia præsumendo: vnde contingit interdum, quòd vilescit episcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his, & episcoporum dignitati, & abbatum prouidere saluti: Præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum euitare: nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima [d] causa, super huiusmodi valeat se tueri.

Honorius iij. P. tituli sanctæ Pudentianæ † presbytero cardinali vicario nostro.

Ad reuelandum peccatorē, siue peccatum in pœnitentia confessum, sacerdos compelli non potest.

CAP. XIII.

Dilectus filius Ioannes presbyter exposuit conquerendo †, quòd rectores fraternitatis vrbis ipsum ad reuelandum fures, & quod super quodã furto sibi tamquàm sacerdoti fuerat reuelatum, vel ad satisfaciē dum exinde damnum passo, arctate nitentes, in eum (nisi alterum præmissorum efficeret) tulerunt sententiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset prædictum presbyterum sibi taliter credita reuelare [e], ac cogi ad id quod non rapuit [f], exoluendum. Discretioni tuæ mandamus, quatenus præfatos rectores coram te conueniens, iniungas eisdem, vt à memorati presbyteri grauamine penitus conquiescant.

Idem Præposito R. & I. archidiacono Suessioneñ.

Priuati homines regulariter nequeũt constituere collegium, & habere signa collegij, nisi eis aliter concedatur.

CAP. XIIII.

Dilecta † in Christo filia abbatissa Iotreñ. nobis insinuare curauit, quòd cum presbyteri & clerici Iotreñ. ecclesiæ Meldeñ. diœcesis, non consueuerint proprium habere sigillum, nec sint vnum corpus [g], ita quòd capitulum appellaretur †: nihilominus contra volũtatem ipsius (quæ ipsorum caput est, & patrona) sigillum habere contendunt: & infra. Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis cõstiterit ita esse, dictis presbyteris & cleri-

quæ ad epos pertinere noscuntur, videlicet cognoscendo de causis matrimonialibus, iniungendo pœnitentias publicas, concedendo litteras indulgentiarum, & similia præsumendo: propter quæ auctoritas epalis vilescit interdum apud multos: volens concilium eporum dignitati, & abbatum saluti in his prouidere, ꝓhibuit, ne decętero aliquis abbatum ad talia se extẽdat, si proprium periculum voluerit euitare: nisi forte aliquis ipsorum spetiali cõcessione, vel alia legitima causa super huiusmodi valeat se tueri. Not. ꝙ ista quæ hic ꝓhibentur abbatibus, de iure cõi pertinẽt ad episcopos. Itẽ abbates ista præscribere possunt.

a *Suis finibus non contenti.*] Cũ quilibet suis finibus contentus esse debeat, nec terminos patrum transgredi debeat. s. de sepultu. c. 1. & 9. q. 2. c. 1. & c. seq. Ad idem æque possunt induci. 13. q. 1. c. 1. & s. d̄ statu. mon. secolẽtes.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

b *Episcopalis dignitatis.*] quæ enumerantur 67. dist. quãuis corepiscopis. & c. corepi. & sic vr̄ per hanc cõstitutionem, ꝙ cognitio causarum matrimonialiũ ad epm d̄ iure cõi spectat, arg. 35. q. 6. multorum. arg. ꝯ s. de ꝯsang. & affi. ex litteris. Dicas ꝙ alii prælati, qui cognoscunt de causis matrimonialibus, siue sint abbates siue alii, faciunt ex consuetudine præscripta siue speciali cõcessione, ꝑ'm ꝙ hic in fine dicit. arg. s. de præscriptio. auditis. alias de iure cõi ad solũ epm hoc spectat, vt hic patet, & 50. dist. in capite. & s. de offi. ordi. c. 1. Ber.

c *Publicas pœnitentias.*] Hoc ad solũ epm pertinet 1. 50. dis. l. cap.

d *Legitima.*] puta consuetudo præscripta, quæ dat iurisdictionē. s. de offi. archi. cap. vlti. & s. de præscrip. auditis. s. de fo. compe. cũ contingat. s. de offi. ordi. irrefragabili. 2.

Dilectus.] Primo ponitur querela presbyteri, cui secundo prouidet expressa causa: ibi, *Quia igitur*. Abb. Sicul.

Casus. Quidam fecerant quoddam furtum, qui (vt dicebatur) confessi fuerant super furto Ioanni presbytero in pœnitentiali iudicio: rectores fraternitatis vrbis compellebãt dictum presbyterũ Ioannem ad reuelandum fures, & id quod super furto sibi fuerat reuelatum, vel ad satisfaciendũ exinde damno passo, & nisi alterũ prædictorũ faceret, tulerunt in ipsum sententiam interdicti: pp qđ dictus sacerdos conquestus est dño Papæ: quia perniciosum esset dictum presbyterũ reuelare taliter sibi credita, & cogi ad soluēdũ id quod non rapuit: mandat Papa Cardinali sanctæ Pudentianæ presbytero vicario suo, quatenus præfatos rectores coram se conueniens, iniungat eisdem, vt à grauamine presbyteri memorati supersedeant, & per hoc penitus conquiescant. No. ꝙ sacerdos compelli non debet, vt reuelet sibi in pœnitentia credita. Item non debet quis puniri in eo in quo non peccauit.

Glo. seq. probat dupliciter hunc cogi non potuisse, signat contrarium, & remittit, in secundo quærit, arg. soluit dupliciter legendo.

e *Reuelare.*] Ad hoc cogi nõ poterat: quia s'm leges nemo põt cõpelli ad furem indicandũ. ff. de præscrip. ver. solent. & ff. de condi. ob tur. cau idem. §. si tibi. arg. s. de fur. qui cũ fure. sed ibi soluitur. Sed alia ratione non debuit compelli: quia, 1 qui peccatorē in pœnitentia confessum publicat, per mundũ cõpellitus peregrinari, vt dicit decre. de pœ. dist. 6. sacerdos. hodie vero deponi debet & in monasteriũ detrudi, j. de pœni. & remil. omnis. Sed nũquid ille sacerdos fuit suspensus; quia non faciebat alterum quod præcipiebatur? Vr̄ ꝙ sic. 11. q. 4. sententia. sed non vr̄ duplici de causa: quia ipse non sciebat furtum illud vt homo, & de tali potest intelligi contrariũ signatũ s. de fur. qui cũ fure. sed vt Deus. s. de offi. ord. si sacerdos. & in hoc maior erat ipsis rectoribus. arg. 93. dis. c. vlt. & 94. dis. c. 1. q̃a Dei legatione fungitur: ergo ipsũ interdicere vel excõicare non poterant. s. de maio. & obed. cum inferior. & 21. dist. inferior. Item quia ista sententia continebat intolerabilem errorem, vnde non tenuit. infra de sent. excõ. per tuas. vnde Papa nõ dicit ꝙ absoluatur, sed ꝙ illi desistant à grauamine, qđ de facto inferebant: & quia iniquum erat, vt teneatur reddere quod non rapuit; & ita quãtũ ad vtranq; partē disiunctæ non valuit interdictum. vel quia sub conditione tulerunt interdictũ, & ipse sacerdos pendente ꝯditione conquestus fuit Papæ, perinde fuit ac si appellasset, vnde suspēsum fuit interdictum. s. de app. dilectis 2. & Papa mãdat ipsum vlterius non molestari: sic excõicatio sub cõditione suspēditur per appellationē. s. de app. præterea 2. B.

f *Quod nõ rapuit.*] Nisi illud à raptore scienter suscepisset: tunc. n. compelleretur: quia tenetus illud restituere, cum succedat in vitiũ. s. de resti. spolia. sæpe. & s. de iudi. quia V. & ff. de iureiuran. si duo. §. idem Iulianus. & ff. de cond. fur. l. 2. & l. ex causa furtiua. & C. de fur. l. 2. & l. ciuile est. Ber.

Dilecta.] Nõ possunt subditi singulares in præiudiciũ Prælati erigere signa collegij. hoc dicit. prima pars ponit querelam: Secunda dat iudices: ibi. *Discretioni*. Abbas.

Casus. Presbyteri & clerici Iotreñ. ecclesiæ Meldeñ. diœcesis cum non consueuerint habere sigillum, nec sint vnum corpus, ita ꝙ capitulum appellaretur, nihilominus ꝯ voluntatē abbatissæ Iotreñ. ecclesiæ (quæ est ipsorum caput & patrona) propriũ sigillum habere contendunt: vnde abbatissa significauit hoc dño Papæ, mãdat Papa quibusdam, quatenus si eis cõstiterit ita esse, dictis presbyteris & clericis auctoritate dñi Papæ præcipiant expresse, ne ꝑsumant vel de nouo fabricare sigillum, vel vti eo, si forte nouiter fuerit fabricatum Not. ꝙ qui non sunt vnum corpus, nec faciunt vnum collegium, non debent habere cõe sigillum.

Glo. seq. tractat quinque modos quibus dicitur corpus, ponens differentiam inter corpus, &c.

g *Nec sint vnũ corpus.*] Not. ꝙ q̃ non sunt de vno collegio, vel etiã de vna societate, non dicuntur vnum corpus, vt hic patet: quia clerici isti erant clerici Iotrensis ecclesiæ deseruientes ibidem, qui nõ dicuntur facere collegium, sed sunt ibi beneficiati, licet oẽs subessent abbatissæ: vnde non sunt vnum collegium, siue vnum corpus, nec possunt constituere vnum procuratorem siue actorem pro aliqua causa. ff. quod cuiusque vniuersita. l. 1. §. 1. illi ergo soli faciunt vnum corpus, qui sunt in vno collegio, vel societate, vt l. prædicta. Vnde not. ꝙ corpus multis modis dr̄: oẽs enim fideles possunt appellari vnum corpus siue vna ecclesia per fidē & charitatē, siue perfectionē gratiæ. s. de sum. tri. c. 2. cuius caput est Christus. 3. q. 4. Engeltrudam. ita ꝙ alter alterius onera portet. 50. dist. ponderet. Item collegium siue vniuersitas dr̄ vnum corpus, cuius Prælatus dr̄ caput. s. de his quæ fi. à pla. sine consen. cap. nouit. & tale corpus potest habere sigillum. s. de appella. significauit. & 73. dist. in nomine. in fi. & actorem & arcam cõem, vt ff. quid cuiusq; vniuer. l. 1. sed cum isti clerici taliter non fuerint vnum corpus. sigillum co. n.

Vide concilium Trident. sessio. 24. de sacramento matrimonij sano. 12.

De articulo ad quẽ spectet concedere indulgentias, vide S. Thomam in quæstionib. addit. ad 4. par. q. 26. per totũ & Sotum lib. 4 sent. dist. 21. q. 1. art. 4.

Pro Prudentiana, Pudentianæ repositum est, vt supra in c. 31 de electione.

vide paulo post citatam sup gloss. & nota. in c. omnis. infra d pœ. & remissio.

Hoc verũ de illa forte, de qua loquitur canon allegatus in glossa. Ioã. And.

adde ꝙ dicatur cõsuetudo ꝑscripta: & qualiter ꝑbeatur. not. Barto. in l. hoc iure §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æstiua.

Vera ratio est, cur sacerdos non possit nec debeat cõpelli ad reuelandum, quod in cõfessione sacramentali audiuit, illa est, quã tradunt Theologi: quoniam sigillum secreti est de iure diuino. vide ꝑ aliis Sotum lib. 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 5. & 6.

Vide Hostiensem in summa tit. de excessib. prælatorum. §. sub illis verbis & de materia sigilli constitutionis speculat. tit. de notatione. §. Cassianus in consue. ind. durante argumentis in concilii sessione operis. & Guidonem Papæ decisione 48.

vappellatur.

lum commune habere non debeant, vt hîc patet. Item vnũ dr̃ corpus quod vno clauditur spiritu, vt homo, lignum, animal: Aliud dr̃ corpus qđ habet partes integrales seu cohærẽtes, vt domus: Aliud qđ habet partes distantes, vt grex, populus, collegiũ. ff. de vsu cap. l. rerum mixtura. Si enim petiisti in iudicio corpus, quod habet partes integrales, vt domum, & succubuisti, si postea petas aliquid de domo, puta cœmẽta vel lignum, puta cũ fuerit dissolutum à domo, non obstat exceptio rei iudicatæ. ff. de excep. rei iudi. si quis cum totum. §. item si quia fundum. Si vero petas totũ corpus quod habet partes distantes, puta gregem, & succubuisti, si postea petas aliquod caput de grege, quod fuit ibi, obstat exceptio. si vero nõ erat ibi, non obstat. ff. de excep. rei iudic. si cum argentum. §. 1. Item eps̃ cum capitulo suo facit vnũ corpus, cuius ipse est caput, sed cum clero ciuitatis vel diœcesis non dr̃ facere vnum corpus. ʒ. de testa. requisisti. §. secus. & j. de verb. sig. cum clericis. Sic abbatissa ista cum clericis ecclesiæ Iotrensis, licet ipsa sit caput, non facit vnum corpus.

Gl. se obiicit & soluit.

a *Inhibeatis.*] Sed quare prohibetur istis habere sigillum, cum quilibet possit habere sigillum? Ratio quare, iam reddita est superius: q̃a cum isti non essent vnũ corpus, volebant facere sigillum commune, tanquam essent vnum corpus siue collegiũ, & per hoc vr̃ fieri præiudiciũ abbatissæ cui suberant: quasi q̃ per se forte expedirent negotia, q̃ sub ipsa, vel auctoritate ipsius tractari debebant: quia & hoc præmisso aliud attentarent in p̃iudicium monasterij. sed si quilibet rector per se vel cum collegio suo vellet habere sigillum, non prohiberetur.

cis auctoritate nostra inhibeatis[a] expresse, ne præsumant, vel de nouo fabricato sigillum, vel vti eo, si forte noniter fuerit fabricatum.

Idẽ sancti Auberti archidiacono, abbati de Annone, & Præposito Cameracẽ.

Qui contra iuramentum negat Prælatum dominum suum, vel coram iudice seculari de ipso conqueritur, vel ipsum inuadit, deponi debet.

CAP. XV.

Grauem & dolore non vacuam: & infra. Discretioni uestræ mãdamus, quatenus si vobis constiterit archidiaconum[b] semel & secundo, contra fidem homagij[c] præstiti, ac debitam reuerentiam, episcopũ suum esse dominũ negasse[d]: vel in foro seculari deposuisse[e]: contra eum super rebus spiritualibus quæstionem: aut tam inuasoribus episcopi & sociorũ eius, quàm fratri eius uel cõplicibus suis causam vel consilium[f] præbuisse: ipsum tamquam membrum putridum[g] ab Ambianen. ecclesia perpetuo abscindatis[h]: beneficia sua facientes personis idoneis, per illos, ad quos donatio pertinet, assignari.

Gregorius ix. vniuersis ecclesiarum Prælatis.

Ponit xv. grauamina illata religiosis, à quibus præcipit Prælatos abstinere.

CAP. XVI.

Nimis iniqua[i]: & infra. Cum religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in paupertate, Christo pauperi ad placitum famulari, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam ecclesiarũ Prælati, quàm alij, qui cæca cupiditate seducti, propriæ auiditati subtrahi reputantes quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietẽ ipsorum multipliciter inquietant. Volunt namque contra regulam à sede Apostolica approbatam, & sui ordinis instituta, ipsis inuitis eorum confessiones audire, ac eis iniungere pœnitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, vt corpus Christi in eorũ oratorijs reseruetur: & fratres ipsorum defunctos, apud ecclesias suas compellunt sepeliri, & eorum exequias celebrari: & si quis decedentium fratrũ alibi, quàm in suis ecclesijs eligat sepulturam, funus primo ad ecclesias suas deferri cogunt, vt oblatio suis vsibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam vel cœmeterium benedictum, certis tantũ temporibus permittunt ipsos celebrare diuina. Volunt quoque in domibus eorum certum numerum fratrum, sacerdotum, clericorum, & laicorũ, nec non cereorum, lampadarum, & ornamẽtorum, pro voluntate sua taxare: ac residuum cereorum quando noniter apponuntur, exigũt ab eisdẽ. Nec permittũt, quòd noui sacerdotes eorum alibi, quàm in ecclesiis suis celebrent primas Missas: eos nihilominus compellentes, vt in quoti-

membra inficiat. Itẽ clericus qui negat epm̃ dñm suũ esse, vel ipsum trahit ad iudiciũ seculare, vel dat ɔsiliũ aduersariis suis ʒ ipsum, p̃ sniam perdit bñficia sua, nõ ipso iure, sicut fecit archidiacon⁹ iste.

b *Archidiaconum.*] Ambianen. scilicet.

Gl. seq. recitari potest signãdo & soluendo ɔtrã de regula vltima, &c.

c *Homagij.*] Homagiũ hic appellant fidelitatẽ & obedientiam, quam ratiõe archidiaconatus p̃stitit epo, quod licet. 23. dist. quamquam. ʒ. de iureiu. nullus. aliàs non licet exigere homagium. j. de reg. iur. indignum. & ʒ. de simo. ex diligenti. & sic iste archidiaconus fidelitatem & debitam reuerentiã violauit multipliciter prout sequitur, merito ergo punitus fuit.

d *Negasse.*] ipso facto veniendo ʒ fidelitatem & debitam obedientiã, dando consilium inuasori epi, & fratri eiusdẽ archidiaconi ʒ ipsũ episcopũ, qui traxit ipsum ad iudicem secularem & ibi forte publice ipsum dominum suum esse negauit, & ita semel & secundo venit ʒ fidem, vnde puniri debuit.

e *In foro seculari deposuisse.*] Arg. est hic manifestum, q̃ sola conuentio sufficiat ad hoc, vt cadat à iure suo, licet nõ fuerit litẽ ɔtestatus. De hoc dictũ est ʒ. de foro compe. si diligẽti. sed forte hoc est, quia deliquit ʒ dominũ suũ, vnde fortius puniri debet. arg. ff. de re milit. omne delictũ. 1. respon. §. 1. quia omnis cõtumacia aduersus præsidẽ, capita punienda est, vt ibi dr̃: vñ iste ab omni officio & bñficio priuat.

f *Causam vel consiliũ.*] Si dedit consilium ʒ dominum suum, cui fidelitatem suã debet seruare, venit ʒ fidem promissam, & iuramentum fidelitatis. ʒ. de iureiu. ego N. & c. querelam. vnde indignus est beneficio quod habet ab eo. 22. q. vlt. de forma. & ideo priuari debet beneficio. arg. 96. dist. si Imperator. & ʒ. de postu. c. vlt. Sic enim iste ingratus fuit ʒ epm̃ suum à quo beneficium habuit, quare ipso priuari debuit. l. de dona. propter eius ingratitudinem. C. de reuo. don. l. vlt. Ber.

g *Membrum putridum.*] Ergo abiiciendum est ab ouili, ne inficiat sanas oues. ʒ. de sta. mo. ea quæ. 1. respon. in fi. & 45. dist. sed illud. & 24. q. 3. resecãdæ. Ex tribus causis archidiaconus iste reddidit se indignum: Primo quia negauit epm̃ dominum suum esse: Secũdo quia traxit illum ad iudicium seculare: Tertio quia dedit causam siue consilium contra dominum suum, & sic venit ʒ fidelitatem.

h *Abscindatis.*] Et ita per sententiam perdit beneficia, non ipso iure. sic q̃ trahit aliũ ad vetitũ examen, perdit causam per sniam, nõ ipso iure, put not. ʒ. de for. cõpe. si diligẽti. in gl. sed nũquid. B.

Grauem.] Primo decise narrat factum, quod sub triplici disiunctiua puniri mandat: ibi, *Discretioni.* Abbas.

Casus. Archidiaconus Ambian. veniens ʒ fidem præstitam & debitam reuerentiã semel, & secundo epm̃ proprium suum dñm esse denegauit: Item in foro seculari deposuit ʒ eum super rebus spiritualibus quæstionem: Item causam & cõsilium præbuit fratri ipsius archidiaconi, & complicibus suis aduersariis epi, & inuasoribus epi & sociorum eius, & ita ʒ fidelitatem in tribus peccauit: Eps̃ Ambian. grauem de ipso archidiacono coram Papa deposuit quæstionem: vnde mãdat Papa quibusdam, quatenus si constiterit ipsum archidiaconum semel & secundo ʒ fidem & reuerentiã p̃stitam, epm̃ prædictum dominum suum denegasse, vel in foro seculari ʒ ipsum super rebus spiritualibus quæstionem deposuisse, vel causam & consilium præbuisse aduersariis epi ʒ ipsum, eundẽ archidiaconum tamquam putridum mẽbrum (ne sana inficiat) ab Ambian. ecclesia perpetuo abscindãt, & beneficia sua per eos, ad quos donatio pertinet, personis idoneis faciant assignari. Nota qualiter punitur clericus, qui negat Prælatum suum dominum suũ esse. Item qui trahit ipsum in foro seculari pro re spirituali, vel qui facit ʒ fidelitatem, perdere debet feudũ. Item vbi plura narrantur, quorum alterum per se sufficit ad priuationem beneficij, alterum probari sufficit. Item membrum putridum abscindi debet, ne sana

Nimis.] Duæ sunt partes: Prima narrat grauamina; in secunda: ibi, *quo circa.* mandat abstinere. Abbas.

Casus. In capitulo isto reprehẽditur auaritia siue auiditas Prælatorum, quam exercent ʒ viros religiosos, qui dimiserunt omnia propter Deum: & enumerantur multa, vt in ipsa littera continent: In fine mãdat dominus Papa quatenus vniuersi & singuli Prælati à p̃dictis grauaminibus desistãt, subditos suos ab huiõi actibus cõpescendo. Nota hanc decre. ʒ auaritiam & cupiditatem Prælatorũ.

i *Nimis iniqua.*] In capite isto reprehenditur auaritia siue auiditas

ditas prælatorum, quam exercent ꝗ viros religiosos, qui omnia renuntiauerunt propter Deum, in pluribus, vt in littera patet.

a ¶ *Donatur.*]Hoc nullo modo debent Prælati ecclesiarū sibi vsurpare, quod pia deuotione fidelium cōfertur religiosis in vita. ī. de sepult. de his. & ī. de sta. mo. c. 1. & hoc solum debent ibi habere, quod canones permittunt. 18. q. 2. hoc tantū. quàm sit. luminoso.

b ¶ *In ornamentis.*] De his enim relictis & aliis quæ ad diuinum cultū pertinēt, nihil percipere debēt [1], quamuis de aliis reb⁹ relictis in testamento possunt percipere suam partem. ī. de testamen. c. vlt. & ideo ab his præcipue & ab aliis grauaminibus debent humiliter abstinere, cum omnia dimiserint propter Deum, & elegerint in paupertate domino deseruire. j. c. proxi. in prin.

ij ¶ *Nimis.*] Duæ sunt partes, vt in præcedenti. Secunda: ibi, *Quocirca.* Abbas.

CASVS. Quidam viri religiosi, scilicet fratres Prædicatores & Minores, quorum ordinem & regulam sedes Apostolica noscitur approbasse, in arctissima paupertate Christo pauperi famulari elegerunt: sed Prælati ecclesiarum & alij, in multis articulis aggrauare nituntur eosdem: & enumerantur in littera: vnde mandat Papa vniuersis Prælatis ecclesiarum, quatenus vniuersi & singuli à prædictis grauaminibus omnino desistant, & subditos suos compescant arctius ab hmōi. Nota q fratres Prædicatores & Minores ad synodū ire non debent. Itē iuramētum fidelitatis epis facere non debent. Item de fructibus hortorū suorū decimas soluere non tenentur: exempti enim sunt ab omnibus prænotatis grauaminibus.

dianis Missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiāt, & reseruent: quicquid etiam eis, dum celebrant Missarum solēnia, intra domorum suarum ambitum pia fideliū deuotione donatur [a], ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes: quod eisdem tam in ornamentis [b] altaris, quàm in libris Ecclesiasticis absolute confertur, vendicant perperam iuri suo. Quocirca mandamus, quatenus vniuersi & singuli à prænotatis grauaminibus desistatis, subditos vestros ab huiusmodi arctius compescendo.

¶ Idem vniuersis ecclesiarum Prælatis.

¶ *Ponit xij. grauamina Prædicatorum & Minorum, à quibus præcipit Prælatos abstinere.*

CAP. XVII.

ij NImis [1] praua: & infra. ¶ Cū quidā viri religiosi, vt puta, fratres Prædicatores & Minores (quorū ordinē & regulam sedes Apostolica noscitur approbasse) in arctissima [1] paupertate Christo pauperi famulentur: plerique Prælati, & alij eos ad synodos [c] suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subiacere: nec his contenti, capitula & scrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem iuramento [d] firmatam, ab eorum ministris & custodibus exigentes: eis quoque vt tā extra ciuitates, quàm intra cū eis processionaliter [1] veniant, ex leui causa mādantes: excōicationis sententiam fulminant in benefactores ipsorum, & idipsum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulātur, satagunt amouere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hoc [1] ne fratres ad honorabiliores [1] ciuitates & villas, vbi religiose ac honeste valeant commorari, à populis deuote vocati accedere audeāt inhibentes: tam in accedentes fratres, quàm in receptatores [1] eorum præsumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorū fructibus [e] decimas, necnon de habitaculis fratrum (sicut de Iudæorum domibus [f]) contendunt redditus extorquere: asserendo, quòd nisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus prouentus aliqui soluerentur: & vt ipsos suæ subdant totaliter ditioni, eisdem ministros & custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus vniuersi & singuli à prænotatis [g] grauaminibus desistatis, subditos vestros ab huiusmodi arctius compescendo.

¶ Idem archiepiscopo Bracaren.

¶ *Non seruans interdictum, suspensus est ab officio & beneficio, & omni iurisdictione. hoc dicit secundum vnum intellectum.*

CAP. XVIII.

TAnta est clauis Petri: & infra. ¶ Ad confusionem P. episcopi, quōdā Colubrieñ. nō potest in memoriā non venire quātū in nos & ecclesiā Romanā [h] deliquerit, despexerit Petri claues [1], & ecclesiasticā læserit

illud seruātes oppresserūt, & eos citari mādāt ad curiā. Abb. Sic.

CASVS. Dominus Papa propter quosdam excessus quorundā, cōmissos in quosdam canonicos, & Prælatos, & clericos, & res presbyterorum regnum Portugalliæ supposuit interdicto. P. eps Colubrien. ab initio cœpit seruare interdictum, tādem mutato consilio violauit temere interdictum, delinquendo in dominū Papā, q tulerat ipsum, & in ecclesiam Romanā, contemnēdo Petri claues, & lædēdo ecclesiasticam potestatē. & alios induxit, immo compulit nō seruare interdictum, & quos ad hoc inducere nō potuit, post multas iniurias, spoliauit eos dignitatibus, præbendis, & beneficiis suis, & eos coegit exulare, interdicēdo & excōicādo eosdem, & conferendo prædicta fautoribus suis: q oīa idē eps in præsentia Papæ & fratrum ipsius publice recognouit, renuntians episcopatui in manibus dñi Papæ, spontanea voluntate: & licet ille renūtiauerit, volens tamen dñs Papa vt illi, qui sententiam interdicti violauerant, & receperāt beneficia aliorum, qui sine causa rationabili nō debuerant spoliari, nō effugiant impuniti, ne facti peruersitas transeat præsumptoribus in exēplū: decreuit irritas & inanes omnem institutionem, destitutionem, collationem beneficiorum & dignitatum, præsumptas per dictum epum, & excōicationis & interdictī sentētias i quoscunque prolatas ab eo hac occasione post violationē interdicti: Et q a vbi magis excedit, grauius est vindicandum, mandat Papa archiepō Bracareñ. quatenus omnes illos, quos eps iotru sit in beneficia & dignitates aliorum, non solū à beneficiis ipsis, verū etiam ab aliis, si qua obtinent, debeat remouere, tā præsumptores prædictos, q̄ omnes alios qui violauerunt damnabiliter interdictū ab officio & beneficio suspendendo: & illos, quos cōstiterit manus temerarias extendisse in personas & res prædictorum canonicorū, prælatorum, & clericorum, ad præsentiam Papæ venire cōpellat, pro meritis recepturos, inuocato ad hoc si opus fuerit brachio seculari. Nota q qui violat interdictū, in duo vr̄ delinquere, scilicet in principem & ecclesiam: quia lædit ecclesiasticam potestatem, & contemnit claues Petri. Item post talem violationem & cōtemptum sentētia lata ab ipso violatore & institutio & destitutio irrita est. Itē violatores interdicti ab officio & beneficio sunt suspendendi. Item qui grauius excedit, grauius est puniēdus: quia vbi maior est culpa, maior debet exerceri vindicta. Item qui violentas manus mittit in clericū, ad sedē Apostlicā ire cōpellitur. Item vbi ecclesia per se non sufficit, inuocare debet auxilium brachij secularis. Ber.

c ¶ *Ad synodos.*]Omnes enim religiosi, qui populum non habent, ad synodum ire non tenentur. arg. j. de priuile. ex ore. in fi. & 18. q. 2. §. vlt. & 18. dist. in illa palea. eps. quæ cōcilium Turonen. est. De hoc dictum est ī. de off. ord. c. dilectus.

d ¶ *Fidelitatem iuramento.*]Ab aliis enim ministris siue rectoribus ecclesiarum, quibus animarū cura cōmissa est, hoc requiritur. 23. dist. quāquā. & ī. de iureiur. nullus. ab hoiusmodi fratres Prædicatores & Minores sunt exempti. Et illud vr̄ intelligi de perpetuis rectoribus. sed isti nō sunt perpetui, immo quasi annuatim mutātur.

e ¶ *De hortorum fructibus.*] De his enim nullas religiosi decimas soluere tenētur. ī. de deci. ex parte. & leprosi etiā licet nō sint professi, de hortis decimas nō soluūt. ī. de eccles. ædi. cū dicat Apostolus. de hortis ergo & d̄ domib⁹ decimas nulli religiosi soluere debēt.

f ¶ *De Iudæorū domibus.*]Iudæi. n. d̄ domib⁹ & aliis possessionib⁹ si quas colāt, decimas soluant. ī. de deci. de terris. & ī. de vsur. quātò.

g ¶ *A prænotatis.*] in omnibus enim supradictis Prædicatores & Minores fratres exempti sunt, nec possunt compelli ad aliqua supradicta facienda.

TAnta est.]Violans interdictū, iurisdictiōe & clauiū potestate se priuat. hoc dicit. Primo ponit & aggrauat culpas epi. Scd̄o: ibi, *Licet autē.* recitat cessionē ipsius, & culpas aliorū fautorū, & irritos decernit actus post interdicti iniam violatā. Tertio: ibi, *Quia vero.* punit fautores, qui bñficia receperunt, & q interdictū violarūt, &

h ¶ *In nos & ecclesiam Romanam.*] Vnde magis puniendus fuit qui deliquit in principem, & sine restitutione damnandus. 21. dist. in tantum. immo culpam & offensam, quam in Deum & Romanam ecclesiam commisit, remittere non posset. 23. q. 4. si is qui. & 63. dist. Salonitanæ.

j ¶ *Petri claues.*] de quibus habes 21. dist. in nouo. vnde habet potestatem ligandi & soluendi. 24. q. 1. quodcunque. Iste enim contempsit Petri claues violando sententiam interdicti tam per se, q̄ per alios,

[1] Hodie sit in Prædicatoribus & Minoribus, per decretalē Bonifa. super cathedram. innouatam per Clement. Vich. de sepult. dudū. Ioan. And.

[1] De cogendis synodis, & qui sint vocandi, vide sancita demum in concilio Trident. sessio. 24. de reformat. c. 2. & de materia vide Iacobatium tract. de cōcilio lib. 2. art. 2. adde quod super his cū ibi notatis supra de maior. & obedient.

[1] altissima

[1] Hodie quicunque regulares etiam monachi ad publicas processiōes vocati, accedere compelluntur: his tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo viuunt. ita concilium Triden. sessio 25. de regularibus, cap. 13.

[1] Ad hoc.

[1] honorabiliores in.

[1] receptatores

[1] Bracarensis & Colubriensis seu Colubriensis episcopatus siti sunt in Portugallia, de quibus videre Ioannem Vasæum in annalibus Hispaniæ. c. 20. 21 de materia textus & glossæ vide Couarru. in relect. ... de sent. excom. lib. 6. in 1. parte relectionis §. 1. & 2.

potestatem : cum nō solum interdicti sententiam, quam seruauerat ab initio, temere violauit, verumetiam induxit alios, immo compulit non seruare[a]: & quos inducere monitis, & flectere minis ac terroribus, ad violandam interdicti sententiam nulla potuit ratione, post atroces iniurias, amissionē bonorū, spoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis spolians coegit miserabiliter exulare: ea suis in hac parte fautoribus, non absque præsumptione temeraria conferendo: quæ omnia idem episcopus in nostra, & fratrum nostrorum præsentia publice recognouit. ¶ Licet autem memoratus episcopus in manibus nostris sponte cesserit voluntate: nolentes tamen, vt hi, qui huiusmodi sententiam interdicti non sunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, præbendas ac beneficia aliorum, qui absque culpa & sine causa rationabili eis fuerant spoliati, seueritatem effugiant canonicæ vltionis: ne facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum[b]: auctoritate Dei omnipotentis, omnem institutionem, destitutionem, collationem præbendarum, beneficiorum ac dignitatum præsumptas per eundem episcopum, & excommunicationis seu interdicti sententias, in quoscunque hac occasione prolatas ab eo, post interdicti violationē eiusdem, decernimus irritas & inanes[c] ¶ Quia vero vbi magis exceditur, ibi est seuerius vindicandum[d]: Mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus episcopus in supradicta beneficia, præbendas & dignitates intrusit†, non solum a beneficiis ipsis, præbendis & dignitatibus, verumetiam ab aliis beneficiis (si qua obtinent) & ecclesiis prorsus amotis[e], tam præsumptores eosdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictū damnabiliter violarunt†, suspendas [auctoritate† Apostolica] ab officio & beneficio. ¶ Illos quoque, quos in personas & res prædictorum canonicorum, Prælatorum, & clericorum manus temerarias constiterit extendisse, ad nostram venire compellas præsentiā, pro meritis sententiā† recepturos; Inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis[f].

TITVLVS XXXII.

De noui operis nunciatione.

¶ Lucius iij. Paduano episcopo.

¶ *Etiam ecclesia ædificata post nunciationē noui operis, destruenda est expensis construentis. hoc dicit cum sequenti.*

CAP. I.

INtelleximus† ex litteris tuis, quód cum causa, quæ vertitur inter Priorem sancti Cypriani, & clericos de Rodigio super capella, quæ in præiudicium baptismalis ecclesiæ de

per alios, quos ad hoc compulit, & tunc suspensus fuit violando interdictum: vt dicitur infra. Ber.

a ¶ *Compulit non seruare.*] Propter hoc non excusantur, cum pro nulla pœna temporali debuerant interdicti sententiā violare. 32. q. 5. ita ne. licet culpam eorum attenuet; . supra quod metus causa. factis. arg.

b ¶ *In exemplum.*] Vt per hoc etiam fiat cæteris interdictio delinquendi. 2. q. 7. quapropter. ſ. eo. c. 1. & ſ. de Iudæ. ad liberandā. in fi. qa facilitas veniæ incētiuū tribuit delinquendi. 23. q. 4. est iniusta. Ber.

¶ *Glos. seq. nota, volentē interdictum non posse beneficia conferre vel excommunicare: ponit op. Ioan. cui opponit, & pro illa alleg. contrarium decret. si celebrat, cui respon. Secundo ponit secundam causam nullitatis ex parte recipientis collationem, ponens etiam quorundam lecturam, cui resistit. Tertio ponit tertiam causam ex parte destitutorum. Quarto prosequitur primum dictum, interferens an interdicto loco, homines loci sint interdicti.*

c ¶ *Irritas & inanes* .] Nota, q̄ qui non seruat sententiam interdicti, beneficia vel dignitates conferre non potest tāquā suspensus. ſ. de conces. præben. quia diuersitatem. & hic patet manifeste. Itē nec talis pōt aliquem excōicare, cū quantum ad sacramenta ecclesiæ excōicatus reputetur: quia ex eo q̄ dicit, irritas, patet q̄ institutiones & excōicationes sententiæ nullæ fuerunt. 24. q. 1. audiuimus. tn̄ Ioan. dicit ibi, quòd suspensus tantum ab officio potest excōicare: sed hoc non vr̄, qa cū ipse sit officio priuatus, alium priuare non potest, vt hic vr̄; si sententia talis tenuisset, illos absoluisset, vt in sententiis excōicationis fieri consueuit: sed hic sententias illas decernit irritas. & inanes. Arg. ℨ. ſ. de cle. excom. mi. si celebrat. sed hic longe magis excessit, q̄ ibi: & est diuersus casus; ibi loquitur de suspensione canonis per participationem, hic de suspensione hominis. Item collatio prædictorum nulla fuit: quia illi, quibus collatio facta fuit, non seruauerunt interdictum. nec excōicatis conferri possunt multo fortius. ſ. de cle. excom. mini. postulastis. §. 2. & ſ. de. æta. & qua. cum bonæ. Quidam dicunt, q̄ hic plus fuit processum, scilicet, q̄ executores qui posuerunt interdictū, excōicauerūt violatores interdicti: & sic recte dicit, irritas & inanes: sed ex littera huius decre. non colligitur hoc, sic etiam excōicati fuerunt violatores Interdicti. ſ. de cle. excom. mi. postulastis. §. 2. de institutionibus & destitutionibus nulla dubitatio est, quia sine culpa & absque ordine iuris fuerunt destituti, & ita si nulla fuit destituno, nulla fuit institutio. 3. q. 6. hæc quippe. & ſ. de accusat. ad petitionē. & j. de pur. can. c. penul. & ita dubitatio tantū remanet circa snias excōicationis & interdicti, & de illis idē credo, vt dictū est. ex eo. n. q̄ tantū excessit, vt patet in prin. decre. suspensus fuit à iurisdictione: contemnendo enim claues ecclesiæ, amisit potestatē clauium, sicut qui non est ligatus, ex contemptu ligatur. 11. q. 3. c. si is qui. §. cum ergo. & 24. q. 3. notandum. in fi. locus enim a interdicitur propter homines, & ita homines sunt interdicti & suspensi, & non locus: quia cum locus sit res inanimata, nec suspendi nec interdici potest, & ita cum dr̄, interdico locum talem: hoc est dicere; interdico homines illius loci, & celebrantes ibidem: & ita celebrantes in loco interdicto, interdicti sunt & suspensi & irregulares: & ita nec eligere nec eligi, nec etiam postulari possunt. ſ. de postu. c. 1. & ſ. de elec. cum inter R. & ſ. de consue. cum dilectus. ſ. de cler. excō. mi. Apostolicæ. & sic iste eps qui violauit interdictū qd ab initio cœperat obseruare, suspēsus fuit & irregularis: vn̄ postea in alios snias excōicationis, seu interdicti, aut suspensionis ferre non potuit, & solus Papa cum talibus dispensare potest. ſ. de re iudi. cum æterni. & j. de sen. excom. cū medicinalis. [lib. 6.] arg. contra. scilicet quòd nō sit irregularis vel suspensus. ſ. de cle. excom. mi. postulastis. §. vlt. & hic vbi dicit; suspendas oēs, & c. sed istud ad factum refertur, cum etiam isti essent suspensi violando interdictum: sed qui cōmunicat aut etiam celebrat excommunicatus, non est suspensus proprie, nisi à perceptione sacramentorum, aut irregularis: licet aliàs sit puniendus, dūmodo nō in cōtemptum & cōtra prohibitiones superioris. ſ. de cle. excom. mi. si celebrat. cum hoc in iure nō inueniatur statutum; : & ideo non debet extendi hæc pœna. Ber.

d ¶ *Seuerius vindicandum.*] quia vbi maior est culpa, maior exerceri debet vindicta. j. de hęre. excōicamus. §. credentes. vbi inuenies cōcordātias plures. de hoc sim. ſ. de æta. & quali. cum bonæ.

e ¶ *Amotis.*] Hæc est pœna illorum, qui non seruant interdictum. ſ. de cle. excom. mini. postulastis. §. quæsiuistis.

f ¶ *Brachij secularis.*] vr̄ ſ. de offi. ord. c. 1. & c. quoniam in plerisque. in fi. & ſ. de iudi. cū non ab homine. vbi enim ecclesia amplius facere non potest, implorare debet auxilium seculare, & compellere, & econuerso. ſ. de maledi. c. 2. arg.

DE NOVI OPERIS NVNTIATIONE.

¶ *Supra visum est de excessibus Prælatorum in genere, nunc restat videre in specie de excessu, qui fit in ædificando. Abbas.*

INtelleximus.] Ædificium post nunciationem noui operis demoliri debet expensis construentis. hoc dicit In prima consultatio: In secunda responsio: ibi, *Quia vero.* Abbas.

Casus. Clerici de Rodigio cœperunt ædificare quandam capellam in præiudicium ecclesiæ baptismalis de Costa pertinentis ad Priorem sancti Cypriani de Venetiis: ex parte ecclesiæ baptismalis denuntiatum fuit nouum opus clericis de Rodigio, ne in præiudicium ipsius ecclesiæ illam capellam ædificarent: Ipsi spreta denuntiatione processerunt in opere: vnde super hoc ad petitionem Prioris sancti Cypriani de Venetiis commissa fuit causa Paduano epo: Eps quia de noui operis nūtiatione in canonibus nō reperitur, quæsiuit à Papa qualiter sup hoc esset ꝓcedēdū: q̄s vero sicut leges nō dedignātur sacros canones imitari, ita & sacri canones principū cōstitutionib' adiuuant: mādat Papa eidē epo, quatenus diligēter cōside

† Dicebat Glos. q̄ compellens peccauit grauius quàm compulsus. 86. dist. non tn̄. 24. q. 1. qui aliorū. 11. q. 3. qui scribit. Ioā. And.

† Aliàs intrusit.

† Aliàs intruserit, & quia dicatur intrusus tradunt citatio in c. ad aures, supra eod. tit.

† violarunt

† Hæc duo verba: auctoritate Apostolica. desunt in aliquot manuscriptis, & in impressis paulo veteribus.

† Vox, sententiā, deest in antiquis exemplaribus.

† Aliàs prohibitum.

† Cap. 1. tit. de ecclesiis ædifican. in 2. compilatione. Sed doctores hic videntur sensum in summa contrahere, vbi plenissime adde repertentes in Rubrica & l. 1. ff. de noui oper. nunciat.

† Quod sequitur fuit additio à tēpore Innocentii ut hic obseruat Ioānes And. Iam hæc opinio glos. sit communiter reprobatur, vt docet Couarruuias in c. alma mater. de sent. excommunic. lib. 6. in 2. par. relectio. §. 1. nu. 8.

ret, q si post denũtiationẽ noui operis siue iure, siue iniuria aliqd cõstruatur, s̃m leges debet demoliri. & s̃m canones nulla ecclesia in præiudicium alterius est construenda: vnde negotium ipsum tã s̃m leges, quàm s̃m canones non differat terminare. Not. q leges non dedignantur canones imitari, & econuerso canones legibus adiuuantur. Item post denuntiationẽ noui operis nihil est faciendum, aliàs totũ debet destrui. Itẽ nulla ecclesia in p̃iudiciũ alterius est construenda. Item in causis ecclesiasticis s̃m leges potest iudicari.

a ¶ *Non dedignantur.*] In Auth. vt cleri. apud proprios epõs. ad fi. coll. 6. & in Auth. de ec. tit. in prin. coll. 9. & 2. q. 3. c. Enthemiũ. §. hinc colligitur.

b ¶ *Adiuuantur.*] Et ita in causa ecclesiastica leges possumus allegare, vt etiam si canones deficiant, possit iudicari s̃m leges. 10. dist. lege. &c. si in adiutorium. 23. q. 5. historia. 54. distin. ex antiquis. arg. ꝯ. 33. q. 2. inter hæc. 32. q. 4. nemo 1 ? Dicas quòd legibus vtẽdum est in ecclesiasticis causis, nisi canonibus ꝯdicant: q a tunc non. 10. dist. c. 1. & bic in fi. dr. & facit ad hoc. C. de no. co. compo. hæc q̃. ibi, præterquam si iuris diuisione aliqua adiuuẽtur. ĩ. de mal. c. 2. vbi de hoc.

¶ Alias ita: quia vero sicut leges non dedignantur, &c.

¶ constituenda.

1 Adde an ius canonicum vel ciuile præualeat, not. in Authẽ. cassa. per Cy. C. de sacrosanc. eccl. gl. no. insti tut. de nup. in gl. 1.

Costa, ab eisdem clericis est cõstructa, fraternitati tuæ delegata fuisset: & infra. ¶ Quia † vero sicut leges non dedignantur[a] sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum, principum constitutionibus adiuuantur[b]: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus diligẽter considerans, quòd post denuntiationem noui operis, siue iure, siue iniuria[c] aliquid construatur, legalibus debet cõstitutionibus demoliri: & quia nulla ecclesia in præiudicium[d] est alterius construenda †, negotium ipsum secundum legum & canonum statuta nõ differas terminare.

¶ Innocentius iij. Cantuarieñ. archiepõ.

¶ *Summatur vt supra, cap. proximo.*

CAP. II.

CVm † ex iniuncto: & infra.

c ¶ *Siue iure, siue iniuria.*] Hoc sumptũ est ff. de no. ope. nun. l. prætor. §. ait prætor. & l. 2. & est simile in excõicatione, quæ tenet semper, siue iusta siue iniusta. 11. q. 3. c. 1. tãta est. n. vis denuntiationis, vt si aliquid fiat post denuntiationem ante remissionem vel satisdationẽ de opere demoliendo, etiam si ius habeat ædificandi, in totũ debet demoliri. l. p̃dic. p̃tor. §. 1. & hic. & j. c. proxi. & hæc denũtiatio facienda est in re præsenti, & in ipso opere. & nõ tñ dño, sed illis qui ibi sunt. ff. eod. de pupillo. §. nuntiare. de hoc dr̃. j. c. proxi. & hoc ideo, quia nũtiatio ista in rẽ est. & nõ in personã. ff. eo. operis noui nũtiatio. vnde cuicunq; fiat, tenet. ff. eo. cuilibet. alibi facta q̃ in re, nõ tenet. ff. eo. de. pupillo. §. si qs forte. quod põt intelligi[g] q non tenebit quo ad hoc, vt non teneatur demoliri opus factũ, cum ius habeat ædificandi, quod fieret si esset factum in re, vt hic dicit. Et not. q tot debent esse denũtiationes & tot remissiones, quot sunt loca in quibus ædificat. ff. eo. tit. d̃ pupillo. & §. si in pluribus. Lau.

d ¶ *In præiudicium.*] Hæc est alia causa demoliendi ædificium. in præiudiciũ enim ecclesiæ parochialis alia fieri non debet. 16. q. 1. ecclesiæ. & c. quicũque. & ĩ. de eccl. ædi. ad audientiã 1. nisi iusta causa subsit, vt ibi dr̃. & tunc id fieri debet auctoritate episcopi.

¶ Cap. vnico. tit. de noui operis nuntiat. in 3. compilatione. Cõsule Hostiensem in præcedenti ca. citatum.

g Secundũ Hostien. de hoc plene in sum. eo. tit. §. cui fiat. & §. pen. & vlt. & vide in ape. eod. tit. l. 1. in fi.

CVm ex.] Primo mandat opus demoliri, & irritat quicquid ex illo secutum fuit: Secundo reprehendit archiepiscopum, qui non curauit scandalum subditorum: ibi, *Super eo.* Tertio orat eum, vt pareat: ibi, *Fratres.* Abbas. Et nota q cap. dilecti 2. ĩ. de appel. loquitur de eodem facto.

CASVS. Archieps Cantuarieñ. cœpit ædificare quãdam capellã de Lamech, in loco pertinente ad ecclesiam Cantuarieñ. monachi Cantuarieñ. ecclesiæ denuntiauerunt ei nouũ opus: ipse archieps spreta denũciatione ædificauit ecclesiam, & canonicos instituit in eadem, redditus assignando eisdem, recepit etiam iuramenta fidelitatis ab ipsis: vnde monachi Cantuarieñ. ecclesiæ dño Papæ grauiter sunt conquesti: Mandat Papa Cantuarieñ. archiepõ, quatenus quicquid ædificatum est in ecclesia de Lamech post noui operis nunciationẽ suis expensis faciat penitus demoliri, eo non obstante si absens fuerit, cum in lege sit cautum, vt si ille cui opus nouum fuerit nuntiatum, ædificauerit ante remissionẽ, & postmodũ agere cœperit ius sibi esse ita ædificatum habere, debet sibi actio denegari, & in irritũ reducat quicquid de instituendis canonicis ibidem, & alijs ad ipsam ecclesiam pertinẽtibus ordinatũ est ab ipso, vel ab eius antecessore; & canonicos ab obligatione præstiti iuramenti denuntiet absolutos auctoritate Papæ, quia ex quo principale non tenet, quicquid ex eo, vel ob id secutũ est, debet irritari. ¶ SVPER EO QVOQVE In §. isto dicit Papa, q multum miratur, q monachi Cantuarieñ. cum omnia dimiserint propter Deum, tot laboribus & periculis personas & res non dubitauerunt frequenter exponere: quod nullo modo fecissent nisi cognoscerent præmissa in præiudicium Cantuarieñ. ecclesiæ redundare: archiepiscopus pro vitando scandalo ipsorum ab huiusmodi iniurijs non cessauit, cum scriptura dicat, q illa quæ sine mortali peccato omitti non possunt, nõ sunt pro scandalo vitando dimittenda, nec illa debent pro scandalo vitando committi, quæ sine peccato mortali committi non possunt, tñ ab illis quæ sine mortali peccato cõmitti possunt & dimitti, pro vitando scandalo cessandum est, & eis etiam insistẽdũ est: vnde Apostolus: Si scandalizatur frater, non comedam carnes in æternum: & Dominus in Euangelio ꝯ eos, qui scandali præstant materiam: Væ, inquit, homini illi, per quem scandalum venit. & licet scandalum maiorum sit vitandum, vitandum est etiam & minorum. In fine dicit, q ꝯdictioni suæ taliter finem imponat, q ꝯdictio præterita per virtutem obedientiæ valeat expiari. Nota q quicquid factum est post denuntiationẽ noui operis, expensis eius cui denũtiatũ est, demoliri debet: nec debet q s audiri, si dicat ius sibi esse. Itẽ destructo principali, & accessoria destructa sunt. Item arg. pro religiosis, q semper præsumuntur iustam causam habere. Item arg. q pro vitando scandalo quandoque detrahendum est seueritati. Item propter scandalum peccatum mortale committi non debet. Item scandalum minorum vitandum est, sicut maiorum.

¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quicquid ædificatum est in ecclesia de Lamech, post noui operis nũtiationem, expensis[e] tuis facias penitus demoliri, eo non obstante, si etiã absens extiteris: cum cautum[f] sit legitima sanctione, vt si is, cui opus nouum fuerat † nuntiatum[g], ante remissionem[h] † ædificauerit, deinde agere cœperit ius sibi esse ita ædificatũ habere, sibi debeat actio denegari: reducens prorsus in irritũ, quicquid de instituendis ibi canonicis, & alijs ad ipsam ecclesiam pertinentibus, à te vel prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum redditibus ad statum pristinũ reuocatis: quos ab obligatione præstiti iuramẽti, pro eo quòd ibidem instituti fuerũt, auctoritate nostra, per te denuntiari præcipi-

¶ Fueris.

¶ De hac remissione, q & tacite. & expresse heri pot. dicit Hostiens. in summa tit. de noui oper. nunciatio. §. qualiter tollatur.

¶ *Glossa sequens obiicit & soluit, & de summatione ipsius, & duarum quæ sequuntur proxi. dixi supra c. 1.*

e ¶ *Expensis.*] Sed quare suis expensis debet destruere, cum nõ fuit ei denuntiatum nouum opus? quia absens fuit, vt hic sequitur in littera: immo sufficit q præstet patientiam, vt monachi destruãt. ar. ff. de alien. iu. mu. causa fa. l. 3. §. item si. & hæres in pœnã non succedit: vnde sufficit patientiã præstare. ff. eo. l. pen. ¶ Sed dic q denuntiatio fuit facta prædecessori, vñ tenetur iste sicut ille, cum ei succellerit in vitiũ. ĩ. d̃ iudi. q a V. & ĩ. d resti. spo. sæpe. & hoc edictũ datur heredi & in hæredẽ, cũ in vitium succedit. & etiam post annũ. ff. eo. l. p̃tor. in fi. ĩ. de testib. significauerũt. & sic suis expẽsis debet demoliri. ĩ. c. proxi. & C. eo. l. vnica. si vero ædificatũ sit dño inuito, tũc sufficit præstare patientiam: Vel si seruus sine iussu dñi hoc fecit. ff. quod vi aut clam. si alius. l. responso. & l. deniq; §. vlt.

f ¶ *Cautum sit.*] ff. eod. l. 1. §. in operis. denegatur huic actio: quia fecit contra denuntiationem ante remissionem.

g ¶ *Nuntiatum.*] Denũtiatio noui operis ad ea tantũ pertinet, q̃ solo cõiuncta sunt, vel in solo fiunt, nõ ad alia. ff. eo. l. 1. §. hoc autẽ edictum. opus autẽ nouum facit, qui ædificãdo vel detrahendo pristinã operis faciẽ immutat. ff. eo. l. 1. §. opus nouũ. nõ autẽ si q s reficit antiquũ. ff. eo. l. 1. §. si q s ædificiũ. & ĩ. de Iudæis, cõsuluit. Illud p̃terea scias, q qui denũtiat nouũ opus, primo iurare debet, q nõ calũniæ causa denũtiat. ff. eo. de pupillo. §. qui opus. & hoc iuramentũ auctore p̃tore exigit antequã iuret, vt ibi dicit. Et q simplici verbo nũtiat, hoc ipso cõstituit ipsum, q ædificat, possessorẽ. secus si p iactũ lapilli. ff. eo. l. 1. §. in operis. & l. d̃ pupillo. §. meminisse. Et ideo melius est hoc facere p lapillũ. & hæc denũtiatio locũ habet siue fiat ipsi dño. siue procuratori, seruo vel puero, vel ipsi fabro, q ædificat. ff. eo. d̃ pupillo. §. nuntiare. dummõ in præsenti re, vt ibi dr̃, vt dixi. ã. c. proxi. Cõpetit autẽ denuntiatio nõ tantum dño, sed etiam emphyteutæ & creditori. ff. eo. in prouinciali. §. vlt. & §. si ego. & l. creditori. Et si ædificet in publico, q libet ciuis admittit ad denũtiãdũ, vt l. prædicta, in prouinciali. §. vlt. Item competit vsufructuario, sed non ꝯ dominum, ita tñ q vsusfructus non sit deterior. ff. de remis. l. 1. §. 2. Item seruus nuntiare non põt. sed ei põt denuntiari. ff. eo. d̃ pupillo. §. 2. nisi nomine alterius nũtiet. ff. quod vi aut clã. l. 3. Itẽ si antequã ædificatum esset, aliq s ageret cũ vicino, ne altius tolleret ædes. nec res defendatur, hoc facere debet p̃tor, vt ille præstet cautionem non prius ædificare, q̃ vltro agat ius sibi esse. ff. eo. si prius.

h ¶ *Remissionem.*] Remissio q̃nque fit expresse[4]. ff. eo. non solum. §. sciendum. & tacite, scilicet morte, vt ea. l. §. morte. Si autẽ q denũtiauit, nõ vult remittere renũtiationẽ; cautione eiã sibi oblata, debet pera-

¶ Illud verũ nisi heres eorum habeat ædificium corpum. vel nisi ædificet. ff. eo. l. prætor. §. hoc interdictum. & l. fi. secundũ Hosti. Ioh. And.

Hanc glossulam apertius intelliges, si legas Hostiensem citatum supra textu.

bet peragere causam, si potest, vsq; ad tres menses, & alter tenetur expectare non obstante cautione oblata, si nõ compleuerit causam vsq; ad tres menses iusta causa impediente, caueat postea de opere demoliendo, & ædificet. C. eod. l. de operis. quidam non habẽt ibi hanc rubricam, sed est in tit. de ædi. pri. & sic intellige. j. eod. c. vlt. & c. proxi. qui enim ita tim vult docere de iure suo, nõ tenetur recipere cautionem, vt ibi, nisi post tres menses, vt ibi dictum est.

a ¶ *Non teneat principale.*] Destructa .n. re, destruuntur priuilegia. ar. j. de verbo. sig. abbate. in fi. & 16. q. 7. & hæc diximus. & s. d fi. instr. inter dilectos. §. cum igitur. C. de legi. non dubiũ. ff. de colle. illicitis. l. 3. & 18. q. 2. in nullo. ff. de re. iur. nihil dolo. in fi. ff. de fideius. fideiussor obligari.

b ¶ *Non fecissent.*] Nota arg. p monachis, q semper præsumuntur iustã litem mouere, cum ipsi sua dimiserint propter Deũ. s. tit. proxi. nimis iniqua. in princ. vñ non est præsumendum q appetant aliena. arg. 12. q. 1. expedit. in fi. & est simile. 9. q. 2. Lugdunẽsi.

c ¶ *Pro vitando scandalo dimittenda.*] Not. q p aliquo scandalo vitando non debet quis mortale peccatum committere: quia vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. j. de reg. iu. qui scãdalizauerit. & illud: Sinite illos, qa cæci sunt. 11. q. 3. inter verba. s. de his q vi metusve cau. c. sacris. & 32. q. 5. ita ne. & 1. q. 7. & si illa. Aliàs si aliqua possint fieri vel omitti sine mortali, detrahendum est iuri, vt hic dicit. & sic possunt intelligi illa iura 50. di. vt constitueretur. & omnia cõsimilia, prout hic sequitur in littera.

d ¶ *Pro scandalo tollendo.*] Propter quod detrahendum est qñq; seueritati. 50. dist. vt constitueretur. & ius relaxatur pp scandalum siue multitudinem. s. de tempo. ord. c. 2. vbi de hoc. & propter scandalum etiam matrimonium impeditur. s. de spon. cum in tua. & s. de cog. spi. super eo. s. de cle. con. cum olim.

e ¶ *Licet maiorum*] id est, diuitum & potentum, qui sociam habẽt multitudinem. 23. q. 4. non potest. Ber.

[Margin notes: dubitauerint. — debeat. — sint. — Vide B. Thomam 2.2.q.43.& totam quæstionem, ex quo intelligas plene hunc locũ. — Pro intellectu huius glossæ vide D. Thomã 2.2.q.43. art.7. — 1. Cor. 8. — Matt. 18. — Matt. 18.]

mus absolutos. cum enim amodo nõ teneat principale[a], quicquid ex eo, vel ob id secutum est, sub præmissa districtione decernimus irritandum: & infra. ¶ Super eo quoque non sufficimus admirari, quòd cum viri religiosi monachi Cantuarieñ. qui omnia dimiserũt pro Christo, tot laboribus & periculis personas & res non dubitauerũt † frequẽter exponere (quod non[b] fecissent, nisi cognoscerẽt præmissa respicere in graue Cantuarieñ. ecclesiæ detrimentum) tu saltem pro vitando tam graui scandalo proximorum, ab huiusmodi etiam tibi prohibitis non cessasti: cum sacræ scripturæ testimonio debueras † didicisse, quòd licet opera illa, quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt † pro vitando scandalo † dimittenda[c]; nec ea debeant pro scandalo vitando cõmitti, quæ sine mortali peccato committi non possunt; ab his tamẽ, quæ sine mortali peccato committi possunt pariter & dimitti, sit pro scandalo tollendo[d] cessandum, & eis etiam pro vitando scandalo insistendum: vnde Apostolus: Si scandalizatur frater, nõ comedam carnes in æternũ. Et Dominus in Euangelio contra eos, qui scandali præstant materiã: Væ (inquit) homini illi, per quem scãdalũ venit, & cætera ¶. Et licet maiorum[e] scandalum sit vitandum, vitandũ est etiã scandalũ pusillorum, iuxta testimoniũ veritatis: Qui scandalizauerit (inquit) vnum de pusillis istis, qui in me credunt, & cætera. Finis ergo his taliter à te imponatur, quòd prætetitæ cõtradictionis rebellio, per virtutẽ sequẽtis obediẽtiæ valeat expiari.

¶ Honorius tertius.

¶ *In optione est nuntiantis nouũ opus, an intra tres menses de præiudicio suo debeat ostendere, & interim cessetur ab opere: an vero recepta cautione de opere demoliendo, statim ædificari permittat. hoc dicit cum seq.*

CAP. III.

Significantibus † canonicis sanctæ Oportunæ, innotuit nobis, quòd cũ super eo, quod N. ciuis Parisieñ. in quadam platea ecclesiæ suæ, eis prohibentibus in suum ædificabat præiudicium & grauamen, deposuerunt coram officiali Parisieñ. archidiaconi quæstionẽ: eis offerentibus incontinenti[f] probare præiudicium & plateã ad suam ecclesiam pertinere: ac petentibus, vt non obstante quod dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem officialis interloquendo decreuit[g] probationes eorum admittendas esse, ac ab opere interim quiescendum, idem N. ad Senoñ. ecclesiã † prouocauit[h]. Sed cum Senoñ. officialis eadem interlocutoria reuocata decreuerit, ad opus sub cautione de demoliendo ipso † nõ admissis eorum probationibus procedendum, prædicti canonici nostram audientiam appellarunt: & infra. ¶ Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum quicquid post appellationẽ huiusmodi interueneritis attẽtatum, & cætera.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Summatum est supra cap. proximo.*

CAP. IIII.

Is, cui opus nouum te nũtiasse † proponis, non obstante[i] cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si nõ iure

Significantibus.] In prima narrat factum appellationis remedio relatum: In secunda dat iudicem: ibi, *Ideoque.* Abbas.

¶ Casus. Quidã ciuis Parisieñ. N. nomine cœpit ædificare in platea sanctæ Oportunæ Parisieñ. in præiudicium ipsius ecclesiæ: canonici ipsi⁹ ecclesiæ denũtiauerũt ei nouũ opus, deponẽtes de ipso super hoc corã officiali Parisieñ. Archidiaconi qõnem, & offerentes se probaturos incõtinenti, plateam illã ad suã ecclesiã pertinere, & illũ in suum præiudiciũ ædificare: Vñ petebãt illũ prohiberi ne ædificaret, nõ obstante q dictus N. offerebat cautionẽ de opere demoliendo, si appareret ipsum N. ius ædificandi non habere: officialis interloquẽdo decreuit, probationes canonicorũ admittẽdas, & ab opere interim quiescẽdũ: à qua interlocutoria idẽ N. ad Senoneñ. curiã appellauit: officialis curiæ Senoneñ. interlocutoriã illã cassauit, decernens prædictum N. procedere in opere construẽdo, præstita prius cautione de ipso demoliendo, si ius nõ habuerit, nõ admissis pbationibus clericorũ: pdicti canonici ad sedẽ Apostolicam appellauerũt: Mandat Papa, quatenus si est ita, qcqd factũ est post huiusmodi appellationem, in statũ pristinũ reuocetur, & post, &c.

Nota q quicquid factũ est post denũtiationẽ noui operis, debet demoliri, non obstãte cautione oblata de opere demoliẽdo, si ius nõ haberet.

f ¶ *Incontinenti.*] maxime, quia idẽ est si vsq; ad tres menses. j. c. pxi. & C. eo. l. vnica. vt plene dictũ est in c. proxi. sed multo fortius[a] si hoc incontinenti pbare volebãt: quia restitutio etiam differtur si incontinenti offerant probationes. s. d restitu. spoli. litteras. & ff. vi in poss. le. si is à quo. in prin. & ff. ad exhib. l. 3. §. ibidẽ. sim. s. de ord. cog. cum dilectus.

g ¶ *Interloquendo decreuit.*] & bene, quia non obstante cautione illa oblata, tenebatur expectare vsque ad tres menses aduersarios volentes probare de iure suo. j. c. prox. & C. eod. l. vnica. prout dictum est in cap. proxi. quæ determinat p hãc decre. & seqnẽtẽ.

¶ *Glos. sequens signat contrarium, & remittit.*

h ¶ *Ad Senon. ecclesiam prouocauit.*] Hic omisso e̅po appellatum est ad metropolitanum. & ideo s. s. de appella. dilecti 2. vbi hæc materia plene expeditur.

I Is cui.] Casus. Quidã denũtiauit nouũ opus alicui, qui in suum præiudicium ædificare volebat: ille volebat præstare cautionem d opere destruendo, denuntians nolebat cautionẽ illam recipere, immo volebat probare præiudicium suum, vel saltẽ vsque ad tres menses: q̃ritur iste denuntians an deberet audiri? Rñdet ei Papa dicens, q ille, cui ipse nouũ opus denuntiauit, tenet ipsum expectare vsque ad tres menses volentem probare præiudicium sui iuris, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non iure ædificatũ appareat. Nota hic & in præcedenti capitulo, q nõ prodest offerre cautionẽ de opere destruẽdo, si aduersarius eam recipere noluerit. Item nuntians nouum opus expectari debet ab aduersario p tres menses volente pbare pıudiciũ sui iuris, nõ obstãte cautiõe de opere demoliendo.

¶ *Glossa sequens obiicit & soluit, ponit opi. quam reprobat.*

i ¶ *Non obstante.*] Sed s vñ, quia si ille cui nouũ opus denuntiatur, satisdederit de opere demoliendo, si apparuerit eum iniuste ædificasse, vel per eum non steterit, quo minus satisdederit, licite potest ædificare. ff. eo. non solum. § si cum possem. & §. sciendũ. & l. prætor. §. 1. & §. hoc interdictum. & §. deinde. & l. stipulatio. aliàs incipit, de noui operis. §. 1. sed hæc intelligenda sunt secundum ea quæ hic, & in c. proxi. dicũtur. & C. de ædifi. priua. l. vlt.[4] & si statim vult probare præiudicium suum, vel vsq; ad tres menses, auditur, nõ obstãte cautiõe, q̃ sibi offert, vt hic dr: aliàs recepta cautiõe ædificat, vel statim, vel post tres mẽses. & sic intelligunt s. ita; & ita est

[Margin notes: a Præsumitur enim de iure illius qui nõ quærit diffugia. ff. de præsum. nullus. Ioã. And. — Vide plene p doctores in l. 1. ff. de noui operis nunciatio. ad de Hostiensem citatum in præcedentibus cap. — Appellatur enim de officiali archidiaconi, q de speciali mãdato cognoscebat hãc causã. Ioan. And. — Aliàs, curiam, atque in recentioribus, nam officialis curiæ ecclesiã habent. — Aliàs, opere. — denũtiasse. — 4 aliàs sub tit. de noui ope. nun.]

in optione denuntiantis, an velit statim docere de iure suo, vel vsq; ad tres menses, an statim recipere cautionem de opere demoliendo, & postea procedatur in opere. Alij[1] dicunt, quod est in potestate illius qui ædificat, dare statim cautionē, vel expectare, vt incōtinenti vel vsque ad tres mēses probet. Sed cōtrium verum est, vt hic patet.

1 Vt Ioa. & Hugolin.

a *Trium mensium.*] Hoc sumptum est de illa l. C. de ædi. pri. l. vlt. Ber.

ædificatū existat, tenetur te per trium[a] mensium spatium expectare, iuris tui præiudicium probare volentem.

DE PRIVILEGIJS, &c.

Supra visum est de excessibus Prælatorum, sed quia quandoq; delinquūt subditi excedendo terminos priuilegiorum suorū, & dubitari posset de intellectu priuilegiorum, ideo hic de priuilegijs & excessibus eorum posuit.

De hac materia tractatur. 25. q. 2. per totum. facit quod habetur 3. dist. priuilegia. 9. q. 3. c. episcopo. §. sola, vsque ad §. 55. q. 3. c. priuilegiū. 12. q. 2. c. qui & diuinis & humanis. & repetitur in Sexto & Clem. Abbas.

TITVLVS XXXIII.

De priuilegijs, & excessibus priuilegiatorum.

Leo Papa†.

Episcopalis dignitas non debet tribui, nisi locis insignibus, & populosis.

CAP. I.

† Leo Papa primus epistola 83. in cap. cum in ordinationibus. c. 2. refert Burchardus lib. 1. decret. c. 12. & Iuo. par. 5. cap. 143.

Episcopalia gubernacula, non nisi maioribus[b] populis, & frequentioribus ciuitatibus præsidere oportet: ne honor, cui debent excellentiora cōmitti, sui numerositate vilescat[c].

Episcopalia.] Maiores ciuitates duntaxat priuilegio epatus sunt honorandæ. Abbas Sicul.

Casvs. Epi non nisi maioribus populis & frequentioribus ciuitatibus præsidere debēt, ne honor epalis propterea vilescat. Nota, quod ne vilescat dignitas epi, nō in minoribus villis, sed in ciuitatibus residere debet.

† Gregorius primus lib. 2. epistola 5. c. 44. regi stri indict. 11. & cap. 2. eo. tit. in 1. compilatione.

Glossa sequens signat contrarium, & soluit.

b *Maioribus.*] 30. dist. epi. vbi idem dicit. arg. cōtra 93. dist. legimus. ibi, si auctoritas quæritur. col. 5. post medium cap. in Auth. de referendarijs. §. 1. & 5. coll. 5. Sed hoc intellige quantū ad vulgi opinionē: quia vbicunque est, nomen episcopi habet, vt in c. legimus. & sic referas ad factum quod hic dicit.

c *Vilescat.*] Simile est quod sponsa non est statim tradenda, ne sponsus habeat eam minus charam. 27. q. 2. institutum. Ber.

Gregorius† P. subdiacono.

Non obstante priuilegio fori, potest laicus ecclesiæ malefactor per ecclesiam puniri.

CAP. II.

Sicut in iudiciis laicorum priuilegia turbare nolumus, ita eis præiudicantibus[d] nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaque laicos coercere[e], non contra legē est agere, sed legi facere† subsidiū.

† Forte subsidium, in regestro.

Sicut.] Casvs. Dicit Gregorius, quod sicut ipse nō vult in iudiciis turbare priuilegia laicorū, ita non vult quod ipsi laici debeant sibi præiudiciū aliquod inferre: quod si fecerint auctoritate Apostolica vult eis resistere: & ipsos laicos violentos coercere, non est contra legē agere, sed legi facere subsidium. Nota quod ecclesia non vult ius alterius sibi arrogare, quia distincta debet esse iurisdictio. Item violentos coercere non est contra legem agere, sed legi subsidium facere.

Glossa sequens arguit & remittit.

d *Præiudicantibus.*] id est, præiudicium facere volentibus ecclesiæ: quia etiam si peteretur auxilium eorum, non propter hoc præiudicaret ecclesiæ. infra de off. ord. c. 1. Et sic est arg. quod ecclesia nō vult ius alterius sibi arrogare[a], quia iurisdictio distincta esse debet. sic infra de iudi. nouit. vbi de hoc. & infra qui fil. sint legi. causam. q. 2. vbi de hoc.

a Sed quod ius suum vult, & debet defendere. supra de sup. negli. prælat. licet. infra de immu. eccle. quoniam. lib. 6. Io. And.

e *Coercere.*] Si aliquid de iure ecclesiæ sibi vsurpare præsumpserint. infra de immu. eccle. nō minus. & c. aduersus. supra de fo. cōpe. cū sit generale. & quod malos coercet, minister Dei est. 23. q. 5. qui malos. & ministeriū præbet legi, vt ea. causa & q. c. homicidas. & hic. Ad hoc enim facta sunt iura, vt mali puniantur. vt 4. dist. factæ sunt. per leges enim nemo bñ facere cogitur[3], sed male agere prohibet. 23. q. 5. ad idē. B.

3 Fallit in asta l. vulgarē. C. de iure. & l. hac lege. C. de pactis conuen.

Cvm.] Ioan. And. diuidit totam decretalem in tres partes: nam in prima ponit exordium, & querelam episcoporum decisam, in secunda parte prouidet, in tertia prorogat, & pœnam imponit. Secunda: ibi, *Ecclesias.* Tertia: ibi, *Quod autem.* Et secunda principalis subdiuiditur in quinque, quæ omnia patent ex summario & intellectu. Et ista diuisio est bona. Abbas Siculus.

Alexander iij. in concilio Lateran.

Religiosi etiam exempti ecclesias, & decimas non debent à laicis recipere sine consensu diœcesanorum. hoc dicit vsque ad §. excommunicatos.

CAP. III.

Cvm† & plantare sacrā religionem, & plantatam fouere modis omnibus debeamus, nusquā† hoc melius exequimur, quàm si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum virtutis† impediūt, cōmissa nobis auctoritate curemus. Fratrum autē & coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quód fratres Tēpli† & Hospitalis, & alij religiosi indulta sibi ab Apostolica sede priuilegia excedentes[f], contra episcopalem auctoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt, & graue pariunt periculum animarum: & infra. Ecclesias igitur & decimas[g] de manu laicorum, sine consensu episcoporū, tam illos, quàm etiam quoscūque alios religiosos recipere prohibemus, dimissis quascunque contra tenorem istum aliquo tempore[h] receperunt.

Casvs. Fratres Templi & Hospitalis excedebant in pluribus contra epalem auctoritatē, qui etiam scandalum faciebant, & inducebāt periculum animarum: propter quæ epi in Lateran. concilio de ipsis grauiter sunt conquesti: Super his primo dicit Papa: cū & plantare sacrā religionē, & plātatā fouere modis omnibus debeamus, nusquam illud melius exequimur, quā si ea nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum virtutis impediunt, cōmissa nobis auctoritate curemus: Demum descendit ad articulos, in quibus prædicti fratres excedebant: recipiebāt enim ecclesias & decimas de manibus laicorum, sine consensu eporum: prohibet Papa prædictis fratribus & aliis quibuscunque religiosis, ne de cætero prædicta recipiant sine consensu eporum, dimissis illis, quas contra tenorem istum aliquo tempore receperūt. Itē excōicatos & nominatim interdictos ab epis recipiebant ad diuina: præcipit concilium tā his, quàm aliis religiosis, prædictos euitandos iuxta sententias eporum. Item in ecclesijs suis, quæ ad eos pleno iure nō pertinēt, presbyteros instituēdos in eis cum vacauerint epis repræsentent, vt de cura plebis epis respondeant, & ipsis fratribus de rebus temporalibus rationem exhibeant, & institutos inconsultis epis non audeant remouere. Item si Templarij vel Hospitalarij ad ecclesiam venerint interdictam, semel in anno ad ecclesiasticum officium admittātur, exclusis ex cōicatis & interdictis: nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum. Item de confratribus prædictorum statuit concilium, vt si omnino se nō reddiderint fratribus ipsis, sed in proprietatibus suis remanserint, propter hoc ab eporum suorum sententia & iurisdictione nullatenus eximantur, sed potestatē suam in eos sicut in alios parochianos suos exerceāt cum delinquunt. Quod autē dictum est de prædictis fratribus, idē præcipit ab aliis omnibus obseruandum. Si enim contra hoc institutum venerint, ecclesiæ in quibus ista præsumpserint, subiaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur. Nota quod ecclesiæ vel decimæ de manu laici sine consensu eporum recipi nō debent. Itē constitutio extenditur ad præterita. Item excōicati & interdicti obtentu alicuius priuilegij ad diuina recipi non debent. Item institutio & destitutio presbyterorum ad epm pertinet, nisi ecclesiæ vtroque iure, id est, quo ad spiritualia & tēporalia ad religiosos pertineant. Item Templarij & Hospitalarij semel in anno in ecclesiis interdictis celebrare possunt. Item qui in fraternitate priuilegiatorum recipiuntur, si in propriis possessionibus remanserint, propter hoc à subiectione diœcesani epi non eximuntur. Item quod de Templarijs & Hospitalariis hic dr, ad alios omnes religiosos extenditur. Item per abusum siue delictum perditur priuilegium. Et sic nota, quod priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

† In concilio Lateran. sub Alexandro iij. cap. 9. & cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione.

† nunquā

† virtutē, in cōcilio.

† De Templarijs & Hospitalarijs vide Cassaneum in catalogo gloriæ mundi par. 4. consideratione. 64. & 65. & par. 9. consideratione. 4.

f *Excedentes.*] Vnde illa perdere debēt. 11. q. 3. priuilegiū. 74. dist. vbi.

g *Ecclesias igitur & decimas.*] Sic 16. q. 7. decimas 4. & infra de iurepa. quod autem. de cōsensu episcoporū possunt ecclesias recipere. infra de iurepa. cura[4], decimas quas habent laici in feudum, & non aliàs possunt recipere de consensu episcoporum. infra de his quæ fi. à prælat. cum Apostolica. in fi. decimas tamen de laboribus suis non soluunt. infra de deci. ex parte.

4 Et de dono pastorali. Io. An.

Glossa sequens recitetur per contrarium.

h *Aliquo tempore.*] nisi præscriptione muniti fuerint, vel postea consensum episcopi habuerint. infra de iurepa. cura.

a ¶ *Excommunicatos.*] quos vitare tenentur, non obstante aliquo priuilegio. ĩ. de senten. excom. nulli. & de iure communi quilibet tenetur. 11. q. 3. excommunicatos. quod ius per priuilegium nõ tollitur, vt in decre. prædicta, nulli.

¶ *Glossa sequens reci. per quæstionem.*

b ¶ *Nominatim interdictos.*] Nominatim aliqs dr̃ interdictus siue excommunicatus, quando proprio nomine expressio interdicitur, vel alijs circũstantijs. Institu. de exhæredat. liberorũ. §. nominatim. B.

¶ *Glossa sequens exponit, & arg. à contrario. Secundo quærit & soluit.*

c ¶ *Pleno iure.*] id est, vtroque iure quo ad spiritualia & temporalia. ĩ. eod. quoniam. sed à ꝯrio vi, ꝙ si vtroque iure pertineat ad illos, ꝙ eps nihil possit attentare in illos: quod verum est: & ita institutio & destitutio quo ad temporalia & spiritualia ad ipsos pertinet. 16. q. 2. c. 1. & ĩ. eod. quoniam. & sic ecclesiæ istæ eodẽ gaudent priuilegio, quo & isti priuilegiati: aliàs vero si pleno iure ad eos non pertineant, seruabitur quod hic dicit. Sed cum pleno iure istæ ecclesiæ pertinent ad illos religiosos ex priuilegio Papæ: quis deponet presbyteros? Potest dici ꝙ illi primo vocabunt epm diœcesanũ, & per eum adiunctis sibi alijs epis depositio fiat, sicut faciunt in alijs sacramentis. & hoc collige secundum tenorem priuilegiorũ, vt si primo debent recipere sacramenta ab epo diœcesano, secundum quod in priuilegio ponitur, vel etiam à quocunque, & secundũ hoc vocabunt isti priuilegiati quoscunque epos voluerint: aliàs possunt priuari officio & beneficio per abbates iusta causa interueniente, sed deponere non possunt, cum ad officiũ abbatũ hoc non pertineat. Ber.

d ¶ *Semel in anno.*] De hoc habes. ĩ. eod. vt priuilegia. §. illud.

Vt not. ĩ. de ele. excom. mini. propositi. Io. And.

¶ Vide Calixtum Papam 2. epistola. 2. ad episcopos Galliæ. refertur Burchardus li. 11. decret. c. 58. & Iuo par. 14. cap. 101.

a Ad idem de sta. excom. constitutione. in lib. 6. vide quod dixi ĩ. d præben. in Lateranen. in princ. Ioan. And.

¶ Præter Panormitanum & alios hic uide Marianum Sozinum & alios in c. 1. supra de foro compet. & glossam & Geminianum in c. quisquis. 7. q. 4.

¶ *Excommunicati & interdicti omnino non debẽt admitti ad diuina, etiam per religiosos exemptos. hoc dicit vsq; ad §. in ecclesiis. Abbas Siculus.*

¶ Excommunicatos [a] † quoque & nominatim [b] interdictos, tã ab illis, quàm ab aliis omnibus iuxta episcoporum sententiam statuimus euitandos.

¶ *Religiosi etiam exempti in ecclesiis non pertinentibus ad eos pleno iure, nõ instituunt, nec destituunt inconsultis episcopis: sed rationem non exigunt in temporalibus ab institutis. hoc dicit vsque ad §. quòd si.*

¶ In ecclesiis vero suis, quæ ad eos pleno iure [c] non pertinent, instituendos presbyteros episcopis repræsentent, vt eis de plebis cura respondeant. Ipsis vero pro rebus temporalibus rationẽ exhibeãt competentẽ. Institutos etiam inconsultis episcopis non audeant remouere.

¶ *Hospitalarij & Templarij semel in anno celebrant in ecclesia posita in loco interdicto; ibi tamen non sepeliuntur corpora mortuorum. hoc dicit. vsque ad §. de confratribus. Abbas.*

¶ Quòd si Templarij vel Hospitalarij ad ecclesiã venerint interdictam, non nisi semel in anno [d] ad ecclesiasticum officium admittantur: nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorũ [e].

¶ *Confratres exemptorum seu ipsorum oblati, qui in totum non se transtulerũt, iudicari possunt ab ordinarijs locorum. hoc dicit, vsque ad fi. Abb. Sic.*

¶ De confratribus † hoc constituimus: vt si nõ se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodo duxerint remanendum, propter hoc ab episcoporum suorum sententia nullatenus [f] eximantur: sed potestatem suam in eos sicut in alios parochianos suos exerceãt, cum pro suis fuerint excessibus corrigendi.

¶ Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoq; religiosis †, qui præsumptione sua episcoporum percipiunt iura, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem priuilegiorum [g] nostrorũ venire præsumunt, præcipimus obseruari. Si enim contra institutum hoc venerint, & ecclesiæ in quibus ista præsumpserint, subiaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

ADDITIO. Hodie an & quando possit celebrari in ecclesia sua in loco interdicto, vide bonũ textum in c. si. de sen. excõ. in vj. in fi. & quod ibi not. Abb.

e ¶ *Defunctorum.*] Nisi [*] fuerint fratres eorum: quia tunc possunt illi sepeliri in ecclesia interdicta, dummodo illi fratres nõ sint excõicati, vel nominatim interdicti: vt ĩ. eod. vt priuilegia.

f ¶ *Nullatenus eximantur.*] Sic ĩ. eod. tuarum. & cap. pen. & hoc ideo quia per confraternitatem talem non sunt conuersi illorum, nec oblati, sed aliquam remissionem consequuntur. ĩ. eod. vt priuilegia. vnde dixit, omnino non reddiderint. & ita remanent de iurisdictione episcoporum: aliàs pro tribus vel quatuor denarijs posset quis eximi à iurisdictione sui episcopi, quod esset iniquum. ĩ. eod. vt priuilegia. §. hoc autem.

g ¶ *Tenorem priuilegiorum.*] Sic ĩ. eod. porro. in fine. & ideo nõ debent habere fructum illorum, ex quo ea non seruant. ĩ. eod. tuarũ. & cap. penultis. & c. vt priuilegia. 11. q. 3. priuilegium. & ita per abusum siue per delictum perditur priuilegium, quare subiacebũt propter hoc interdicto episcoporũ: vt in fine sequitur. sim. ĩ. de hære. ad abolendam. in fine, vbi de hoc.

DIlecti.] In prima ponit querelam: In secunda: ibi, *Pro certo.* prouidet. Abbas.

¶ Idem archiepiscopis [& † episcopis,] ad quos literæ istæ peruenerint.

¶ *Suis priuilegijs priuandus est, qui alienis derogat.*

CAP. IIII.

DIlecti † filij fratres Hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis cõquestione monstrarunt, quòd vos eis de malefactoribus suis iustitiam facere non vultis [h], priuilegia ipsorũ recipere contẽnentes [i]: & infra. ¶ Pro certo sciatis, quòd nos cõcessa vobis priuilegia decurtabimus [k], cum ecclesiæ Romanæ scriptis authenticis obuiare minime timeatis.

¶ Idem Cantuarieñ. archiepiscopo.

¶ *Etiam priuilegiati non possunt admittere excommunicatos ad sepulturam: & si admiserint, debẽt inde eos eiicere; & si non fecerint, episcopus supplebit.*

CAP. V.

AD † hæc: & infra. ¶ Mãdamus, quatenus Hospitalarijs præcipias, vt si quos in excõmunicatione defunctos in cœmiterijs ecclesiarũ sepelierint [l], eos extra cœmiteria eiiciãt [m]: quod si facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos esse constiterit, exequaris.

CASVS. Fratres Hospitalis Hierosolymitani conquesti fuerunt domino Papę, ꝙ archiepi & Epi eis de suis malefactoribus iustitiã facere nolũt, priuilegia ipsorum non recipientes: vnde Papa scribit Prælatis prædictis, ꝙ ipsi pro certo sciant, ꝙ ipse priuilegia ipsorum Prælatorum decurtabit, cum ipsi obuiare non timeãt scriptis authenticis Romanæ ecclesiæ. No. arg. ꝯ iudices, qui iustitiam querelantibus non exhibent, & partium probationes nõ attendunt. Item not. ꝙ ei iustitia non est seruanda, qui aliis iustitiam denegat exhibere.

h ¶ *Non vultis.*] Vnde possunt conueniri, quia iustitiam facere nolunt. 23. q. 2. Dominus. & in Authen. vt di. iu. §. pen. & vlt. coll. 8. & 23. q. 5. administratores. & sic iudex facit litem suam pp dolũ suũ. & etiã pp alias culpas, vt ff. de iu di. filiusfamilias.

i ¶ *Contemnentes.*] arg. ꝯ iudices, qui probationes diligenter non attendunt. arg. 30. q. 5. iudicantem.

k ¶ *Decurtabimus.*] Nõ enim sunt ei sua iura seruanda, qui ius alienum violare non metuit. 73. dist. vbi. & 25. q. 2. sic decet. & de mu. pe. c. 1. & 2. & arg. 95. dist. esto subiectus. & qđ quisq; iuris in alterum statuit, vti debet eo. ĩ. de cõsti. cũ omnes. & ecclesiastieus ordo confunditur, si cuilibet ius suum non seruatur. 11. q. 1. peruenit. Inspiciantur ergo priuilegia istorum, & secundum quod ibi cõtinetur, ita obseruetur. ĩ. eod. porro. & ita eiquã contemptores & negligentes puniuntur. B.

¶ Vide concilium Trident. sessio. 6. de refor. cap. 3. & sessio. 25. tit. de regularibus cap. 14. vbi habes, quando episcopi corrigant religiosos, & puniant.

¶ Hæ duæ voces, & episcopis, desunt in aliquot & uetustis & recentioribus codicibus.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 44. cap. 6.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 1. compilatione & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. par. 31. cap. 1.

AD *hæc.*] Etiã priuilegiati, qui sepeliunt mortuos excõicatos, eos exhumulare tenentur. hoc dicit. Abbas.

CASVS. Hospitalarij defunctos in excõicatione sepeliebant in cœmiterijs ecclesiarum: mandat Papa Cantuarieñ. archiepiscopo, quatenus pcipiat ipsis Hospitalarijs, vt corpora illorũ defunctorũ in excõicatione, extra cœmiteria eiiciant, & si nõ fecerint, archiepiscopus illud exequi non omittat. Nota, ꝙ corpora defunctorum in excommunicatione, non sunt in cœmiterijs sepelienda.

¶ *Glossa sequens reci. per quæstionem.*

l ¶ *Sepelierint.*] ita communicando eis in morte, inciderunt in excõicationem, quia cui non communicamus viuo, non communicemus & mortuo. 23. q. 2. c. 1. 2. & 3. & supra de sepul. sacris.

¶ *Glossa sequens excipit duos casus.*

m ¶ *Eiiciant.*] si potuerint discerni ossa eorũ ab ossibus fideliũ; aliàs nõ. ĩ. đ sepul. sacris. & nisi forte tales fuerint, q petierunt absolui, & p eos nõ steterit, quo minus fuerint absoluti: & quia post mortẽ

sunt absoluen. li. j. de senten. excom. à nobis 2. & factum suum isti emendare tenent. sim. 55. dist. pœnitẽtes. alioquin archiepiscopus hoc faciet in eorum opprobrium. Ala.

S I de terra.] Casus. Monachi sancti Andreæ ordinis Cisterciẽ. habent priuilegiũ de non dandis decimis de laboribus suis: monachi isti habent terras ĩ parochia canonicorũ de Plautio, de quibus decimas persoluerũt per xxx. annos dictis canonicis. nunc excitati nolunt soluere decimas dictis canonicis: vnde mãdat Papa monachis illis, quatenus si de terra illa, quam habent in parochia illorũ canonicorum, per xxx. annos decimas persoluerunt eisdẽ, eas de cætero integre sibi soluant: quia licet eis sit concessum, vt de laboribus suis decimas nõ persoluant, de priuilegio tñ indulto tanto tempore detrahere voluerũt: vnde nõ possunt per priuilegium se in hac parte tueri, cum liberũ sit vnicuiq; iuri suo renuntiare. Not. quòd qui nõ vtitur priuilegio sibi cõcesso legitimo tempore, amittit illud. Item triginta annorum spatium beneficia priuilegij excludit. Item liberum est cuilibet iuri suo renuntiare.

¶ Cap. 9. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexandro. iij. par. 18. c. 4. Vide glossam in c. ult. 17. q. 4.

¶ Dictio vor dium, deest in antiquis omnibus codicibus.

¶ Albien.

¶ Abian.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & remittit.*

a ¶ *Triginta annos.*] ar. ȝ. ĩ. de pscr. de quarta 16. q. 3. cap. placuit. §. quas actiones. & est expressum. j. eodem, accedenbus. vbi tãtum xl. annorum spatio perdit priuilegiũ, vbi de hoc.

¶ Cap. 10. eo. tit. in 1. compilat.

¶ donati.

¶ *Glo. se. fortificat textũ.*

b ¶ *Tanto tempore.*] sic patet, quòd priuilegiũ perdit, nisi quis vtat eo. j. eo. accedentibus. sic etiã leges per dissuetudinem abrogantur. ff. de legibus. de quibus multo fortius priuilegium 1: quia res de facili ad suam naturam reuertitur. ff. de pact. si vnus. §. quòd si nõ totum. sed propter hæc quantum ad alios non perditur.

¶ Quod fecissent per diuit. q̃ in commune. C. ad Velle. antiqua. se cũdum Phi lip. Ioan. Andr.

¶ *Glossa sequens alle. & concor. signat contrarium, & remittit.*

c ¶ *Renuntiare.*] sic j. eo. accedentibus. & ĩ. de regu. ad Apostolicã. & c. statuimus. & 7. q. 1. quã periculosum. & remittẽtibus actiones suas, non est vlterius regressus ad eas. ff. de ędili. edic. l. quæritur. §. si venditor. arg. ȝ. ĩ. de so. cõpe. si diligẽti. vbi plene de hoc tractat.

P Orro.] Priuilegiorũ tenor inspiciẽdus est & seruãdus. hoc dicit Et potest exemplari text. per cap. nuper. ĩ. de decimis. Abbas.

Casus. Templarii & Hospitalarij multa prærogatiua libertatis sunt munio: veruntñ aliã libertatem habere videntur in locis illis in quibus fuerant habitatores antequam ad eos peruenissent, q̃ in alijs suis possessionibus: & si habuerunt eandem vel aliam, hoc ex inspectione priuilegiorum suorum valet cognosci: & sm quod inuenitur in priuilegiis, ita est obseruandum. In fine dicit Papa sic: volum⁹ eos tenorẽ suorũ priuilegiorũ seruare, & fines eorũ nõ trãsgrediantur. Nota, quòd priuilegia seruãda sunt sm quòd cõtinetur in eis: Et sic arg. quòd priuilegia stricti iuris sunt. Itẽ arg. quòd nulli priuilegiato credendũ est, nisi priuilegiũ suum inspiciendũ concedat. Itẽ à forma verborũ non est recedẽdum. Itẽ fines priuilegij nemo excedere debet, & sic est argu. quòd fines mãdati diligenter sunt obseruandi.

¶ Debitor priuat, qui minorem q̃ fecisset p̃stabat vsuras, factus debitor h fisci, soluat fecisset. Ioan. Andr.

d ¶ *Quamuis.*] id est, quia. in antiqua erat, quoniã, & melius. simile quamuis ĩ. de iureior. quemadmodum. ibi; quamuis interdum, &c. vel quamuis, id est, cum, sed proprie non videtur stare posse.

e ¶ *Libertatem.*] supple, q̃ in alijs, immo habent eandem in his quã in alijs possessionibus: hoc tñ deprehenditur ex eorũ priuilegio: vt infra dicit. & ita res ad eos deuoluta censet eodẽ priuilegio cũ alijs. ff. d vsuris, cũ q. dã. §. si debitores 2. & ff. de iure fisci. fiscus.

¶ Idem Abbati & monachis sancti Andreæ Cisterciẽ. ordinis.

¶ *Contra priuilegium ecclesiæ præscribitur spatio triginta annorũ: hodie vero quadraginta vt infra, eod. accedẽtibus.*

CAP. VI.

S I † de terra, quam habetis in parochia canonicorum de Plautio, per triginta annos [a] eis decimas persoluistis, eas sibi de cætero integre persoluatis. Licet enim priuilegiorũ Romanæ ecclesiæ beneficio fratribus Cisterciẽ. ordinis † indultum fuerit, quòd de laboribus suis nullas decimas persoluere debeant; de priuilegio tamen indulto tãto temporo [b] vobis detrahere voluistis: cum liberum sit vnicuique suo iuri renuntiare [c]: eoque modo non potestis vos in hac parte tueri.

¶ Idem Ambiañ. † episcopo.

¶ *De priuilegijs non est iudicandum, nisi eorum tenore inspecto; & secũdum continentiam eorum ab omnibus subditis sunt seruanda.*

CAP. VII.

P Orro † quamuis [d] Templarij & Hospitalarij multa sint libertatis prærogatiua donati †, non dubitamus, quin aliam libertatem [e] habeant in locis, in quibus antequam peruenissent ad eos, fuerant habitatores: qđ totum ex inspectione [f] priuilegiorum suorum † plenius aduertere potes: & secundũ quod inueneris, ita obserues. Sic enim eos volumus priuilegiorũ suorum seruare † tenorem [g], quòd eorum metas transgredi minime videantur.

¶ Idem I. Apostolicę sedis legato.

¶ *Per solutionem census, quę fit Romanæ ecclesiæ, non probatur exemptio à iurisdictione episcoporum.*

CAP. VIII.

R Ecepimus † litteras, quas de ecclesijs censualibus direxisti. Cæterum diligentiã tuã volumus non latere, quòd sicut non omnes, qui specialiter beati Petri iuris existunt, annuatim Apostolicæ sedi censum exoluunt; ita non omnes [h] censuales ab episcoporum subiectione habentur immunes. ¶ Inspicienda [i] sunt ergo ecclesiarum priuilegia, & ipsorum tenor est diligẽtius attendẽdus, vt si fuerit deprehẽsum, quòd ecclesia, quæ censum soluit, specialiter beati Petri iuris existat, & ad indicium † perceptæ libertatis [k] cẽsus annuus cõferatur, nõ immerito poterit speciali prærogatiua gaudere. Si vero ad indicium † perceptæ protectionis [l] census persoluitur, non ex hoc iuri diœcesani episcopi aliquid videtur esse subtractum.

¶ *Glossa sequens elicit quatuor notanda.*

f ¶ *Ex inspectione.*] & ita inspiciẽda sunt priuilegia, ad hoc vt sciatur quid contineatur in eis, j. eod. recipimus. & ĩ. de fide instrumẽtorum. accipimus. & in Authen. de mand. principum. §. si quis autem. colla. 3. Et est arg. quòd iudex debet facere copiã rescripti partibus ad inspiciendũ, nec sufficit sola recitatio rescripti: quia falsitas posset ibi esse, quæ ex sola lectione deprehendi nõ posset. Et ex eo quod dicit; ita obserues: nota nõ esse recedendũ à forma verborum. ĩ. de decim. ad audientiam. & ĩ. de translatio. inter corporalia. & ff. de legatis tertio. non aliter 1. Item arg. fines mandati diligenter seruandos. ĩ. de rescript. cum dilecta. Itẽ arg. nulli esse credendũ, qui dicit se habere priuilegium, nisi illud ostẽdat. ĩ. de offi. deleg. cum in iure. & argu. ad hoc 42. dist. quiescamus. & 100. dist. ȝ morem. & j. eo. cum capella. Ber.

¶ Dictio suorũ, deest in textibus impressis, sed eam habẽt veteres codices.

¶ conseruare.

¶ Vide de verb. signi. propterea. in gl. 1. Ioh. And.

g ¶ *Tenorem.*] sic. ĩ. eo. cum & plãtare. in fine. & j. eod. petistis. & ita priuilegiũ in sua forma tantum seruari debet, & non vltra extendi: aliàs priuilegium non defenditur in alijs. Ber.

¶ Cap. 8. eo. tit. in 2. compilatione. Vide etiam ea super vltima glossa.

R Ecepimus.] Solutio census non probat quem exemptum, nisi ex alio deprehendatur, vt quia soluitur ad indicium perceptæ libertatis. hoc dicit: Primo ponitur consultatio: Secũdo responsio: ibi, *Cæterum.* Abbas Siculus.

¶ Aliàs, indicium, in aliquot antiquis.

¶ Aliàs, indicium, in eisdem antiquis.

Casus. Quidam legatus Apostolicæ sedis inuenit plures ecclesias in sua legatione censuales: dubitauit vtrũ hoc ipso essent exemptæ à iurisdictione episcoporũ: quæsiuit à Papa quid iuris sit super hoc. & ipse respondet commendans in hoc diligentiam suam, dicẽs, quòd sicut nõ omnes illi, qui specialiter existunt de iure beati Petri Apostolicæ sedi annuatim censum exoluunt: ita non omnes censuales subtrahuntur à iurisdictione eporum: veruntñ inspicienda sunt priuilegia ecclesiarum, & si fuerit deprehẽsum in eis, quòd ecclesia quæ soluit censum, specialiter beati Petri iuris extitit, & ad indicium perceptæ libertatis annuatim census soluatur, ecclesia illa libera est & exẽpta. Si vero ad indiciũ perceptæ protectionis census persoluitur, propterea à iurisdictione epi non est subtracta. Not. quòd per hanc decretalem debet & potest cognosci ex inspectione priuilegiorũ, an sit ecclesia exempta vel nõ: quia si dicatur in priuilegiis, quòd datur census in signum libertatis, tunc est exempta ecclesia: Si autem datur in signum protectionis, non est exempta. Item priuilegia inspicienda sunt cum de eorum tenore dubitatur. Item exemptio in protectione parum vel nihil commoditatis affert.

h ¶ *Omnes.*] sicut Templarij, & Hospitalarij, & Cisterciẽ. cẽsum non soluunt Romanæ ecclesiæ, sicut credo.

i ¶ *Inspicienda.*] De hoc dictum est ĩ. c. proxi.

K ¶ *Perceptæ libertatis.*] Vbicunque inueneris hæc verba, in priuilegiis, statim intelligas illos esse in toto exemptos à iurisdictione episcoporum, vt hic patet.

¶ *Glossa sequens dat simile, quærit & soluit.*

l ¶ *Ad indiciũ perceptæ protectionis.*] Licet Papa recipiat aliquos sub sua protectione 4, nõ ali propterea subtracti à iurisdictiõe epõrũ, j. eo. ex parte 2. & sic per cõfirmationẽ in forma cõi, nõ præiudicatur epo loci. ĩ. de confir. vo. c. vlt. & quasi per totũ. ar. ĩ. de maior. & obedien. per tuas. Arg. ȝ. ĩ. de cleri. peregri. c. vlt. Quid ergo valet talis protectio? certe parum, sicut parum valet cõfirmatio in forma communi. tñ aliqua reuerẽtia plus debetur illis, quàm alijs. argu. decret. prædi.

¶ Vide Angelum in l. 1. C. de excus. mun. lib. 10. & Bartolum in 1. cõstitutiõe digestorũ.

prædi. per tuas. & forte citius Papa mouetur pro eis, cum iniuste grauatur, ad litteras concedendas.

S Ane.] Priuilegium non extenditur ad personas in eo non expressas. boc dicit.

Casvs. Nullus debet auctoritate sua sibi præsumere, quod alij certa ratione inspecta, à Romana ecclesia singulari priuilegio est cōcessum. Not. q nullus debet propria auctoritate aliquid sibi præsumere. Item priuilegiũ non debet concedi nisi certa ratione inspecta. item speciale nõ debet trahi ad generale.

¶ De materia Baldus in l. nõ tantum §. nõ omnia. ff. de excus. tut. Achatianus consil. 109. incip. prima facie. Angelus consil. 272. incip. quando dictum priuilegium. Decius consil. 45. & Geminianus in c. ne aliqu. de priuile. lib. 6.

¶ Glo. seq. alleg. 7. cōtra. signat cōtrariũ, & soluit.

a ¶ Temerarium.] Hoc ideo dicit, qa q per priuilegium cōceduntur, nõ debent trahi ab alijs auctoritate propria in exēplum, vt hic, & 16. q. 5. hinc etiã. quia priuilegia cōem legē non faciunt. 16. q. 5. non exēplo. ĩ. de concess. præbē. constitutus. in fi. ff. de pacti. prin. l. s. C. de legi. l. leges. in fi. & 7. q. 1. petisti. arg. 100. dist. ꝫ. morem. Arg. ꝫ, quia qd vni personæ cōceditur, cæteris denegari non debet. 5. dist. ad eius vero. & 4. dist. deniq;. nũ sunt ꝫ, quia loquuntur de cõi iure: quod eo im de iure cõi conceditur, omnibus cōcessum intelligitur: secus de iure speciali, in quo casu loquuntur primæ concordantiæ.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compilat. de materia & intellectu vide Albericum in Dictionario, verbo, campanis vers. audiui ꝙ magna.

¶ Aliàs ita: quintimo potius per te, &c.

b ¶ Certa ratione.] Not. q priuilegium non est dandum nisi certa ratione inspecta 1. vt 7. q. 1. petisti. & non subito, sed cũ magna deliberatiõe. 23. dist. cõis filius. & 16. q. 1. in parochiæ.

1 Facit ad hoc quod not. Bart. in l. 1. C. de colli. lib. 10.

c ¶ Singularibus beneficiis.] id est, priuilegiis, quæ singularia sunt & priuata à lege communi. 3. dist. priuilegia. Ber.

¶ Idem.

¶ *Priuilegium vni concessum, non potest ad alium extendi, propter identitatem rationis. hoc dicit. & solet quotidie allegari.*

CAP. IX.

S Ane†: & infra. ¶ Temerariũ a est, & indignũ, aliquē sibi sua auctoritate præsumere, quod Romana ecclesia alicui, certa ratione b inspecta, singularibus c voluit beneficiis indulgere.

¶ Celestinus tertius Abulen. episcopo.

¶ *In oratoriis priuatis campanæ publica teneri non possunt, etiam per religiosos. hoc dicit. & tene menti hunc textum, quia quotidie allegatur, & est in vsu.*

CAP. X.

P Atentibus † litteris certificari desideras, vtrum Templariis, Hospitalariis, & aliis oratoria in domibus suis habentibus liceat campanas in eis ponere, publiceque pulsare: Respondemus autem consultationi tuæ, quòd non licet d eis hoc agere: quin† potius e per te, per censuram ecclesiasticã, appellatione remota, coercendi sunt, vt ita sint suo iure contenti, quòd iustitiam non impediant f aliorum.

¶ Innocentius tertius archiepo Lugdun.

¶ *In tota prouincia exhortationis officio priuantur Hospitalarij, qui mittunt pro eleemosynis cruce falso signatos; & si missi sunt laici, excommunicantur; si sunt clerici, ab officio & beneficio suspenduntur; & eadem suspensione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta ecclesia celebrãt, & suspensi per episcopos exemptos absolui non possunt, & fratres priuilegiatorũ, qui ad eos se omnino non transferunt, priuilegiati non sunt.*

P Atentibus.] Duæ sunt partes, consultatio & responsio: Secunda ibi, Respondemus. Abbas.

Casvs. Hospitalarii, & Templarij, & alii etiam habent oratoria in domibus suis: quæsiuit eps Abuleñ. vtrum liceat prædictis ponere ibi campanas, & publice pulsare? & respondet Papa, q non licet eis hoc agere, immo compellendi sunt, vt ita iure suo sint contenti, q iustitiam non impediant aliorum. Not. q in oratorijs Templariorum & aliorum, non licet habere campanam. Item argu. q exēmpti si excedant metas priuilegiorũ suorũ, siue publice delinquant, q possunt ab epis coerceri. Item priuilegiũ sic est intelligendum & seruandum, vt non lædat vel impediat iustitiam aliorum.

d ¶ Non licet.] nec etiam Missas ibi celebrare. de cõse. dist. 1. vnicuique. & c. clericos. & c. si quis.

¶ Glo. seq. arg. & remittit.

e ¶ Potius per te.] arg. q exempti si excedant metas priuilegiorũ, siue publice deliquerint, q possint ab epis coerceri a. arg. j. eod. c. proxi. vbi de hoc. arg. opt. ĩ. de statu regu. cap. recolentes.

a Dicit Innoc. & Abbas ꝙ hoc ideo, quia licet personæ sint exēptæ, ipsorũ oratoria vel ecclesiæ non. vide ĩ. eod. exempti. & super glo. Ioan. And.

f ¶ Non impediant.] arg. q Papa sic indulget priuilegium, vt nõ lædat siue impediat iustitiam aliorum. ff. ne quid in loc. publi. l. 2. §. si quis à principe. & ĩ. de vsu pal. ex tuarum. 9. q. 3. si quis vero nõ obediat. 52. q. 2. primum. & ff. de condi. indebi. nam hoc. & ĩ. de consuetu. cum olim. & ĩ. de eccle. ædi. ad audientiam 5.

T Varum nos.] In prima ponitur querela & consultatio: in secunda responsio: ibi, Verum. & in prima ponũtur quatuor excessus istorum Hospitalariorum. Abbas.

Casvs. Fratres hospitalis sancti Ioannis cum pro eleemosynis colligendis mittere debeant clericos. & fratres de ordine suo cruce signatos, ipsi mittunt laicos & illiteratos, qui in superbiã elati in multis excedere præsumunt: In quadam ecclesia baptismali sibi ab archiepo Lugdunen. concessa, quidã eorum percussit vicariũ sacerdotem, ipsam ecclesiam sanguinis effusione fœdando, pp qd archieps prohibuit ibi celebrari diuina, donec fuerit reconciliata: ipsi nihilominus ibi diuina officia celebrauerunt: Item quosdã presbyteros ab epis suis ab officio suspensos, ijdē quamuis laici sint, restituunt ad diuina officia exequenda: Item quosdam laicos, qui cũ vxoribus suis in domibus propriis commorãtur, pro eo q sibi soluũt aliquid annuatim, ita eximere contendunt, vt alijs sm legem terræ de sibi obiectis rñdere nõ teneãtur: Consultus Papa rñdet, cũ priuilegiũ mereatur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, mãdat archiepõ Lugdun. quatenus si aliquos clericos aut laicos inuenerit missos à prædictis fratribus p eleemosynis colligẽdis falso cruce signatos, interdicat illis, q eos miserunt, officium prædicationis in tota prouincia sua: & missos, si laici fuerint, excōmunicationis mucrone percellat; Si clerici, ab officio & beneficio suspendat, nõ obstante aliquo priuilegio vel appellatione. Illos, vero, qui post interdictũ suũ in ecclesia pdicta celebrauerunt diuina, eadem pœna suspensionis inuoluat, & in eadem diuina officia celebrari non permittat, donec fuerit reconciliata: presbyteros ab epis suis suspensos, & per fratres illos ad officia sua temere restitutos, in eandem sententiam reducat. Alios vero, quos propter præmissam causam ad rñdendum aliis secundum legem terræ asserũt non teneri, compellat aliis rñdere, non obstante appellatione. Not. q priuilegium meretur amittere, qui abutitur ipso. Itẽ illi, qui mittuntur ad colligendas eleemosynas à fratribus hospitalis sancti Ioannis, debent esse de ipsis fratribus cruce signati vere & non falso; alioquin repelluntur cum pœna hic statuta. Item argu. q licet aliquis portet habitum regularem, non obligatur, dummodo constet, q animo obligandi hoc non facit: Et sic est hic arg. q habitus nõ facit monachũ. Itẽ priuilegiũ non excusat in delictis. Itẽ appellatio nõ tuet aliquē in delicto. Itẽ arg. q ordinarius possit punire exēptos, cũ publice delinquũt. Itẽ in ecclesia sanguinis effusiõe pollutã celebrari nõ debet, donec reconcilietur. Itẽ absolutio vel restitutio facta ab illo, q nõ habet ius absoluẽdi vel restituendi, non valet. Itẽ priuilegio conuersorũ gaudere non debet, qui nõ sunt cõuersi.

CAP. XI.

T Vatũ † nos tenor edocuit litterarum, quòd fratres hospitalis sancti Ioannis, laicos & illiteratos mittunt pro eleemosynis colligendis: & infra. ¶ Cum in quadam ecclesia baptismali eis à prædecessore tuo collata g, quidam eorũ percutiens vicarium sacerdotem, ipsam ecclesiam sanguinis effusione fœdasset, vsque ad reconciliationem h diuina ibidē interdixisti officia celebrari: sed nihilominus ipsi† in ea diuina officia celebrarunt. Alios vero presbyteros ab officio suspẽsos per episcopos suos iidem cum sint laici, ad diuina † officia restituũt exequenda. Quosdã præterea, qui cum vxoribus suis in domibus propriis commorantur, eo quòd eis de suis aliquid cõferunt annuatim, ita emãcipare i contendunt, vt aliquibus secundum legem terræ de sibi obiectis respõdere minime teneantur. ¶ Verum, quia priuilegium meretur amittere k, qui permissa sibi abutitur potesta-

¶ Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Et de fratribus Hospitalis sancti Ioannis vide etiam in c. cum & plantare. supra eod. tit.

¶ Aliàs ita: ipsi tñ in ea, &c.

¶ Dictio, diuina, deest in antiquioribus exēplaribus.

g ¶ Collata.] non pleno iure, vt infra patet.

¶ Glo. seq. exponit, obiicit, & soluit

h ¶ Ad reconciliationem.] per aquam benedictam cum vino & cinere, & per simplicem sacerdotem. ĩ. de conse. eccle. vel alta. proposuisti. & c. aqua. Sed nõne ex priuilegio saltē semel in anno possent ibi celebrare sine reconciliationem: vt ĩ. eo. cum & plantare. §. qd si. & j. eo. vt priuilegis? Dicas, q priuilegiũ non extenditur ad hũc casum quãdiu fuerit sic execrata: vt j. eo. cap. ibi, donec recõciliatã fuerit, &c. & q a hoc est interdictũ iuris, & nõ hominis: q celebrat in tali ecclesia, non est suspensus nec irregularis 1. hic tñ ecclesiã fuit interdicta à iure, & ab homine, & sic diuersa est hæc pœna, arg. ĩ. de cler. excõ. mi. si celebrat. & c. postulastis. §. quæsiuisti. B.

1 De hoc articulo vide c. 11 q. 3. d. sententi. excommunicat. lib. 6. vbi hoc distinguitur.

i ¶ Emancipare.] id est, liberare de potestate episcoporum 2.

2 Recte dicit glo. quia emancipare, proprie est à patria potestate liberare.

k ¶ Amittere.] 55. q. 3. priuilegium.

Glo. seq.

te: fraternitati tuæ mandamus, quatenus si quos clericos, aut laicos à dictis fratribus pro colligendis eleemosynis cruce falso signatos [a] inueneris, his, à quibus ipsos missos esse constiterit, per totã prouinciam tuã † exhortationis [b] officium interdicas: missos, si laici fuerint, excõmunicationis mucrone percellas: si clerici, ab officio beneficioque [c] suspẽdas: nullo prorsus priuilegij [d] beneficio, vel appellationis remedio præualente. Eos vero quos in prædicta ecclesia, lege tibi diœcesana subiecta, post interdictum tuũ diuina celebrare † cognoueris, eadem pœna suspensionis [e] inuoluens, in ea, donec reconciliata fuerit, officia non permittas celebrari diuina: presbyteros etiam suspensos ab episcopis suis, & † per prædictos fratres ad officia sua temere restitutos, in eãdem sententiam suspensionis reducas [f]. Illos vero, quos ad respondẽdum aliis secundũ legem terræ, pro præmissa causa asserunt non teneri, nolumus excusari [g], quin eos ad respondendũ, sublato appellationis impedimẽto, cõpellas.

Idem Abbati & conuentui sancti Petri Eugubiñ.

Contenta in instrumẽto perdito probari possunt per testes, qui illud perlegerunt, si deponunt de tenore, & quòd erat sine vitio. hoc dicit. Et non est alibi casus ita clarus.

CAP. XII.

CVm † olim essemus apud Perusiũ constituti, & tu fili

Glo. seq. not. signat contrarium, & soluit. Iterum soluit obiect. de tribus iuribus, vlti. dicit hic soluit quæstionem.

a *Signatos.*] per hoc patet, q licet portet aliquis habitum regularem, non obligatur, dummodo constet, q non animo obligandi hoc faciat, vt isti faciebant: quia in tali casu habitus non facit monachum, ĩ. de reg. porrectum. arg. ȝ. ĩ. eo. nt. statuimus. Sed illud verũ est, cum constat q animo vouendi habitũ recepit professorum. Nec obstat 27. dist. quod interrogasti. & ĩ. de regula. vidua. 20. q. 1. quem progenitores. quia illa intelligebãtur olim qsi ab initio factũ erat ambiguum. Et per hoc vr solui quæstio de eo qui simulãdo se monachũ, corrupit monialem, q a nõ est compellendus [1] ad monachatum, aliàs tñ puniẽdus est exilio, etiam si iocose schemate monachæ vsus est. in Authen. de sanct. episc. §. vlti. collat. 9. Lau.

b *Exhortationis.*] id est, prædicationis.

c *De officio beneficioque.*] Puniuntur enim isti tamquam falsarii. ĩ. de crim. fal. c. 2. laici enim excommunicantur. eo. tit. ad falsariorum.

Glo. seq. alleg. quòd ordinarii puniant exemptos delinquentes. Secundo alleg. contrarium. Tertio ponit opi. Vinc. et Tan. cui signat contrarium, & soluit. Quarto ponit aliam opi. Quinto opi. Ioan. dist. vlti. soluit per ius nouum.

d *Priuilegij beneficio.*] sic ergo vr q ordinarius possit punire exẽptos, cum publice delinquunt: quia hic priuantur officio & beneficio nuntii istorum, & ipsis interdr officium exhortationis ab ordinario. & ĩ. de hære. ad abolendam. in fin. Sed ibi dr tamquam à sede Apostolica delegatus. vnde non vr q iure suo & ratione delicti sortitur quis forum. 6. q. 3. placuit. & ĩ. eo. cum & plãtare. in fi. & ĩ. c. prox. ratione delicti perditur priuilegium, vt hic dr, & 11. q. 3. priuilegium. Item reatus omnem honorem excludit. C. vbi sena. vel clarissimi. l. 1. & qua in prouincia quis deliquerit, illic iuri subiaceat, omni priuilegio cessante. C. vbi de crimi. agi oporteat. Authen. qua in prouin. nec enim prætextu priuilegii flagitiorũ crescit auctoritas. C. de priuile. schola. l. 2. lib. 12. & remissio peccatorum non dat licentiam delinquendi. 1. q. 7. exiguot. de pœn. distin. 3. sane. Et dicit Imperator: non permittas delinquentes aliquibus priuilegiis vti. in Auth. de man. prin. §. quod si delinquentes. coll. 3. Sed ȝ vr, q non possint illos punire. 16. q. 1. frater noster. & ĩ. de supplenda neglig. præla. sicut nobis. & j. eo. cũ capella. si enim tales possent puniri vt alij, inutile esset eorum priuilegium. Itẽ proconsul non potest se intromittere de causis fiscalibus, q est maior omnibus post principẽ. ff. de offi. procons. si in aliquã. §. 2. aliàs est lex. & incipit, nec quicquam. Vinc. dixit q ordinarius non potest interdicere eorum ecclesias, qsi totam terram subiicit generali interdicto. Sed ȝ hoc est ĩ. de consue. cum inter vos. & j. de verbo. signi. cum in partibus. Sed verius dicas, q licet nõ possit interdicere illorum ecclesias, ipsi tñ de iure cõi tenentur seruare interdictum generale, vt dicunt iura duo proxima, aliàs posset illos punire. ĩ. c. prox. cum publice delinquunt. Item proleuibus & minimis causis non possunt epi se intromittere, nec excõicare eos, vel si aliquis illorum esset infamatus, non potest cõpelli vt se purget. Nam Papa nihil aliud eis concessit, nisi q eos filios suos fecit [2], sed in aliis cum publice delinquunt, non abstulit eis iurisdictionẽ, aliàs nihil aliud esset nisi dare materiam delinquendi. Et q possint puniri qñ publice delinquunt, hic patet, & ĩ. c. proxi. & hoc idem dixit Tan. Alij dicunt, q nullo modo potest eos punire. & Papa sibi hoc reseruauit, & hoc volunt sic probare: Papa bene scit, q Templarii & Hospitalarii, & alii exempti semper sunt in aliena parochia, & scit q delinquunt. & dicit q non puniantur, vt per iura patet in ȝrium allegata: & quia si aliqui dicuntur curiales, puniuntur vbi inueniuntur, nisi sint in armata militia: quia tunc conueniuntur sub magistro militum, nisi habeant priuilegium imperiale. C. vbi quis de curiali vel cohortali, aliave condi. conuen. l. 2. & illustres non puniuntur, nisi sub iudicibus à principe specialiter deputatis. C. vbi sena. vel clarissimi. l. 2. circa medium. Ioan. distinxit [3] ita, si priuilegiatus deliquit circa rem non exemptã, vt in ȝtu vel maleficio occidendo hominem, vel adulterando, tale delictum potest punire eps loci: quia si persona sit exempta, res tamẽ in quam deliquit, non est exempta: & ita quasi ratione rei in qua deliquit, sortitur quis forum, & c. ĩ. de foro competen. cap. vlti. si vero deliquit circa rem exemptam, puta male gerendo se in officio suo, vel alienando res ecclesiæ, tunc à solo Papa punitur: quia in his exemptus est: vbi enim factũ eorũ præiudiciũ affert non exemptis, ibi bene punit eps eos: secus si non tangit, & hoc probatur satis. j. eod. cum capella. Si vero aliquod specialius in priuilegiis suis inuenitur, illud seruetur. ĩ. eod. porro. Innocentius Papa statuit, q exempti subsint ordinariis ratione delicti siue contractus, aut ratione rei. de qua ȝ ipsos quæstio mouetur, & coram eis possunt conueniri, sed delictum commissum sit in loco exẽpto siue contractus initus, aut res litigiosa sit in loco exempto, tunc non possunt conueniri coram ordinarijs [4], vt dr in quadam constitutione Innocen. quarti, eod. tit. volentes [lib. 6.]

e *Pœna suspensionis.*] scilicet officii & beneficij, & potest hoc referri ad factum. cum de iure sint suspensi, violando temere interdictum, prout notatur ĩ. de excessibus præla. c. vlti. in magna not. sed si scienter celebrarent post interdictum iuris, debent suspendi, & tunc proprie dr suspendi. Ber.

f *Reducas.*] id est, ostendas illos ab eis non fuisse absolutos, hoc est, sicut de facto fuerunt absoluti. ita de facto reducas illos in eandem sententiam.

g *Nolumus excusari.*] sic. ĩ. eod. cum & plantare. §. penulti. & ĩ. eod. cap. penulti.

CVm olim.] Priuilegium deperditũ, docto de perditione & eius tenore per testes, innouatur. hoc dicit. Vel aliter, & sic: Priuilegium perditum de cuius veritate, & tenore. & perditione constat per testes, potest innouari. hoc dicit. & est casus nota. In prima parte ponitur processus narratio: In secunda definitio: ibi, Nos. Abb.

CASVS. Abbas monasterii Eugubiñ. olim priuilegiũ Lucij præsentauit domino Papæ, petens illud innouari, episcopus Eugubinus contradixit, asserens hoc in eius præiudicium redundare, propter quod priuilegium non extitit innouatum: tempore procedente abbas iterum constitutus coram Papa procuratoribus episcopi præsentibus allegans se prædictum priuilegium Lucij Papæ amisisse, petiit vt dñs Papa faceret recipi testes super amissione ipsius priuilegij & tenore: dominus Papa commisit hoc Cardinali xij. Apostolorum, qui fideliter redegit in scriptis depositiones x. testium iuratorum: eis publicatis, procuratores episcopi petierunt inducias ad reprobandos testes abbatis: Papa illas eis concessit, vt apud sedem Apostolicam probarent quæ vellent, vbi pars altera suos testes produxerat: post hæc dominus Papa manifeste cognoscens, tam per depositiones testium, quàm assertionem quorundã Cardinalium tenorem dicti priuilegij talem fuisse, quòd cœnobium illud nullo mediante ad Romanam ecclesiam pertinebat, & quòd non liceret alicui episcopo cõtra monasterium illud, & eius capellas excommunicationes proferre, cum soli Romano Pontifici sit subiectum. & quòd nulla in eo diœcesani episcopi mentio habeatur: & præterea Abbas tempore Celestini ad præsentiam eius accedens. ipse inspectis priuilegiis ipsius Abbatis ipsum (licet excommunicatus diceretur ab episcopo Eugubino) tamquàm non ligatum admisit ad osculum pacis, quod non fecisset nisi esset exẽptus: istis omnibus consideratis dominus Papa decreuit priuilegium illud Lucij Papæ, quod sine reprehensione bullæ. chartæ, vel literæ apparebat, quando fuit ei ostensum, illius fuisse tenoris cuius dicitur esse per depositiones testium, & Cardinalium assertionem. Not. q innouatio priuilegij fieri non debet, si contradictio sequatur, licet per illam innouationem nihil noui iuris acquirat. Itẽ amissio priuilegii potest probari & tenor ipsius. Item æqualitas in iudiciis seruanda est, vt vtraq; pars in eodẽ loco suas offerat probationes. Itẽ post publicatas attestationes testes possunt induci ad reprobationem testium inductorum. Item si Prælatus excommunicatum

Suam, legitur I vulgatis libris, ex antiquis veram repositum est.

† celebrasse

De hoc articulo præter Panormitanum & alios hic, vide Archidiaconum in c. quod interrogasti. 27. dist. vbi plene. Vide Specul. tit. de statu monachor. hæc glossa corrupte legitur in vulgatis, restituta est ex manuscriptis codicibus.

[1] Non est verũ: quia per hoc nõ essent exempti, sed priuilegiati. j. eo. ĉ Papa. §. similiter. & de verb. sig. venien. 2. ch. lib. 6. Ioan. And.

[3] Hic & c. q. 1. c. vlti. & Gof. hic, & Vinc. in secunda parte. & Phil. Ioan. And.

† Aliàs itas & prædictos fratres. &c. emendatum ex veteribus exemplaribus lectio impressa reposita est. & inscriptio iuris ostendit ita legi oportere.

[4] Cap. 1. eo. tit. in 3. compilat. Vide Baldum in l. fi. C. de eden. Bart. tract. de teste. Speculat. tit. de legato. §. nunc porro. nu. 17. adde dictorum in l. vlt. C. de edicto diui Hadriani tol.

[2] Hostien. remittit ad summã eo. tit. §. fi. Io. And.

nicatum recipit ad osculum, per hoc præsumitur quòd non est excõicatus. Item snia à non suo iudice lata non tenet. Item instrumentũ in tribus præcipue reprehenditur, in bulla, charta, & littera.

a ¶ *Lucij.*] quod postea fuit amissum, vt infra sequitur.

b ¶ *Onus.*] Ideo enim isti apud sedem Apostolicã testes suos producere debẽt, quia pars altera suos etiã ibi produxit, vt sic hincinde seruetur æqualitas.

¶ *Glo. seq. vers. per quæstionem & solutionem.*

c ¶ *Fratrum.*] Istis non creditur tanquam testibus, cum iurati nõ fuerint: quia inducti non fuerunt in testes, sed q̃a ipsi viderãt priuilegiũ, credit eis Papa tamquã fratribus suis & honestis viris: sed non probationẽ, sed præsumptionem inducunt, & coadiuuãt testes inductos.

¶ *Glo. seq. in fin. argu. & remissiue.*

d ¶ *Diœcesani.*] & ideo nullum ius reseruauit ipsi epo in monasterio illo, ex quo verba plenæ exemptionis continebantur in priuilegio illo, vt ǯ. patet. & argu. ǯ. eo. recepimus.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & remissiue.*

e ¶ *Non ligatum.*] cum non esset iudex suus. ǯ. de consue. ad nostrã. & 2. q. 1. in primis. & sic ipso facto denuntiauit ipsum non ligatũ, & sic sententia à nõ suo iudice lata, seruari non debet. ǯ. de iudi. at si clerici. arg. ǯ. j. de sentent. excommu. cum desideres. §. 1. & c. vlti. & c. si aliquãdo. vbi de hoc.

¶ *Glo. seq. not. quòd volẽs probare, & c. soluit contrarium de l. si de possessione. & ponit dictum l. vlt. de fi. instru. in prin. & medio post princip. quærit de legato an possit, & c. soluit: quærit de legato quomodo probetur perditio, & soluit. vlt. argu. ad q. de legato.*

f ¶ *Sine reprehensione.*] hoc est notatu dignum, q̃ si aliquis volt probare amissionem instrumenti, oportet q̃ plura[1] probet, videlicet tenorem instrumenti, & præterea q̃ fit sine aliquo vitio, quo posset argui falsitatis, vt hic patet. & arg. C. de fide instru. l. vlti. Sed nunquid legatus potest probare pari ratione amissionem instrumenti suæ legationis[a]? Dico q̃ non, ǯ. de offic. delega. cum in iure. arg. C. de man. prin. l. vnica. quia non est aliquis ibi superior, corã quo fieret probatio: aliàs m̃ si honestus & notus esset, potest & debet ei credi. arg. 97. dist. nobilissimus. Item q̃ñq; sufficit probare tantum amissionem instrumenti, licet alia ratio nõ p̃betur. C. de proba. l. si de possessione. sed hoc est in odium illius, qui fuit instrumentum furatus: aliàs non sufficit probare solã amissionem, vt hic patet, & C. de testi. l. testium. in fi. Item si instrumentũ fuit exhibitum in iudicio, & ei fides est imposita: si postea perdatur, adhuc potest aduersarius instrumentum reprobare, præstito tñ iuramento, q̃ malitiose hoc non opponat. C. de fid. instru. l. vlti. Si quæras qualiter probatur perditio instrumenti: Dic q̃ per iuramentum[g] illius, qui perdidit. argu. prædic. l. proxim. sic & amissio aliarum rerũ probatur per sacramentũ. C. vnde vi. si quando. & ǯ. quod metus cau. c. vlti. & 2. q. 1. in primis. & hac eadẽ ratione vr̃, q̃ si impetrasti litteras ad delegatos, & eas amiseris, si p̃bas amissionem & tenorem litterarũ q̃ fuerint sine aliqua falsitate, & sine vitio suspicionis, per legitimos testes q̃ discreti essent cognoscere litteras de vitio falsitatis, posset dici quòd postea possunt procedere. arg. huius decre. Ber.

Abbas priuilegium Lucij[a] Papæ nobis præsentans postulaueris innouari, propter contradictionem Eugubini episcopi asserentis hoc in suum præiudicium redundare, non fuit effectui mãcipatum: & infra. ¶ Te igitur & præfati episcopi procuratoribus in nostra præsentia constitutis, B.† basilicæ duodecim Apostolorum presbytero Cardinali dedimus in mandatis, vt super amissione, ac tenore priuilegiorũ† testes reciperet, quos duceres producẽdos: qui fideliter redegit in scriptis depositiones decem testium iuratorum, quorum depositionibus publicatis, dicti procuratores ad producendos testes, per quos inductos à parte aduersa repellerent, inducias postularunt: quas sub eo tenore illis duximus concedẽdas, vt apud sedem Apostolicam probarẽt, quæ vellent, vbi onus[b] probationis pars altera subiisset: & infra.† ¶ Nos vero tam per depositiones testium, quàm assertiones quorundam fratrum[c] nostrorum liquido cognoscentes, talem dicti priuilegii fuisse tenorem: quòd videlicet cœnobium vestrum nullo mediante ad Romanam ecclesiam pertineret: & quod non liceret alicui episcopo, eidem monasterio, & eius ecclesiis excommunicationem indicere, vt fratres illic Domino seruieutes ab omnium potestate liberi, Romanæ ecclesiæ libertatis gratia potirentur: & quòd nulla in eis mẽtio diœcesaui[d] episcopi habebatur: illud etiam attendentes, quòd cum tu fili Abbas tẽpore Celestini† p̃decess. nr̃i ad ipsius p̃sentiã accessisses, ipse inspectis ecclesiæ tuæ priuilegiis, te (licet excõicatus ab Eugubiñ. epõ dicereris) tamquã non ligatum[e] admisit ad osculum, (quod præsumitur non fecisse, nisi monasterium vestrum cognouisset ad Romanam ecclesiam specialiter pertinere) Decernimus priuilegium illud Lucii Papæ, quod sine reprehensione[f] bullæ, chartæ vel litteræ apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenoris, cuius per depositiones testiũ, & assertiones fratrum nostrorum noscitur extitisse.

¶ Idem Cathalaũ.† electo & abbatitrium Fontium.

Innouatio priuilegiorum nouum ius non tribuit, sed antiquum conseruat. hoc dicit quo ad titulum.

CAP. XIII.

Ex † parte Abbatissæ ac sororum Iotreñ. ecclesiæ extitit intimatum, quòd Meldeñ. episcopus commissionis occasione cuiusdam [per litteras†] ad iudices delegatos obtentæ, (in qua nulla mentio[g] habebatur de ipsarum priuilegiis, quæ illas & earum ecclesias, clerum & populum Iotreñ. ad Apostolicam sedem nullo mediante spectare declarant, quorum ipse non erat ignarus[h]) eas incepit grauiter molestare, obediẽtiam ab ipsis, ac à clero & populo Iotreñ. subiectionem omnimodam requirẽdo: & infra. ¶ Verum cum iudices ipsas valde grauarent, ad appellationis beneficium conuolarunt: & infra. ¶ Sed iudices appellationi non deferentes, nec fragilitati sexus compatientes earum, in Abbatissam excommunicationis, & in clerũ & in populũ Iotreñ. interdicti sententias protulerunt. Sane cum ñutij Iotreñ. ecclesiæ prædicta & alia in nostra præsentia retulissent, priuilegium uobis Apostolicũ ostẽderunt, per quod ecclesiam Iotreñ. constabat ad Romanam

Ex *parte.*] Primo ponitur appellantium conquestio, priuilegii productio, & de ipsius innouatione decisa petitio: Secunda: ibi, *Nos autem.* ipsius innouatio, & præstatio. Abbas.

Casus. Eṗs Meldensis impetrauit quasdam litteras ǯ Abbatissam & conuentum Iotreñ. ecclesiæ ad quosdã delegatos, in quibus nulla mentio fiebat de priuilegiis monasterij, q̃ ipsum monasterium & eius ecclesias, clerũ & populum Iotreñ. declarant ad Romanam ecclesiã nullo medio pertinere, quorum priuilegiorũ eṗs non erat ignarus, coram quibus petebat eṗs obedientiã ab abbatissa & monialibus, & à clero & populo Iotreñ. subiectionem omnimodam requirebat: Sed cum iudices abbatissam & moniales valde grauarent, ad sedem Apostolicam appellarunt: iudices nihilominus in abbatissam excõicationis, & in clerũ & populum Iotreñ. interdicti sentẽtias p̃tulerunt. post hæc nuntii monasterii prædicta & alia coram dño Papa retulerũt, ostendẽtes eidẽ priuilegiũ libertatis, & petentes illud priuilegium innouari: Dñs Papa propter appellationem prædictam, nũtios prædictos diutius detinuit: tandem cũ pro altera parte nullus appareret, qui defensaret eandem, priuilegium ecclesiæ Iotreñ. concessum innouauit, ita tñ, q̃ per talẽ innouationẽ ecclesię illi non plus iuris accrescat, quam per priuilegia suorum antecessorum obtinuit, sed ius antiquum conseruetur. Not. q̃ à grauamine iudicum potest appellari. Item fragilitati sexus cõpatiendũ est. Item sententia lata ǯ priuilegium Papæ non tenet, vt hic patet, & in præcedenti cap. Item sententia lata post appellationem non ligat: vnde Papa istas sententias omittit tamquam nullas. Item differentia est inter excõicationem & interdictũ, quia excõicatio in personas debet proferri, interdictum in communitatem. Item pendente causa potest peti innouatio priuilegii. Item innouatio priuilegii nihil noui iuris tribuit, sed ius conseruat antiquum.

g ¶ *Nulla mentio.*] Vñ vr̃ q̃ litteræ nõ valebãt. ǯ. de resc. cũ ordinẽ.

h ¶ *Non erat ignarus.*] Vnde non videbantur valere litteræ, cũ ex certa scientia veritas sit suppressa: & talis, qua expressa litteras nõ habuisset. ǯ. de rescrip. super litteris. Vin.

a ¶ *Specialiter*

¶ aliàs P.

¶ aliàs, priuilegii

¶ Sub hoc infra. paucula hæc cõtinentur, videlicet: Cęterum quoniã infra datum terminum, & receptũ in producẽdis testibus defecerunt, non tñ, &c.

[1] Præter Panormitanũ & alios hic vide Alexãdrum consil. 196. incip. viso testamento. in 2. volu. Felinum in c. sicut. ǯ. de iureiur. & recentiores doctores in Authen. si quis in a'liquo. C. de eden.

¶ In plerisq; manu scriptis ita: C. pp̃. p. n. idest, Celestini Papę prædecessoris nostri.

[a] De hoc articulo vide in termi nis per Speculatorem in loco ini. tio capitis citato.

[1] De hoc articulo vide omnino Guidonem Papæ decisione. 144. incip. quispiã in causa sua.

† Cathalaneñ.

† Cap. 30. eo. tit. in 1. compilat.

† Hæ duæ voces, per litteras, desũt in antiquioribus codicibus, & in omnibus Vaticanis.

a ❡ *Specialiter pertinere.*]Et ita sententiæ non tenuerunt, tum quia post appellationem, tum quia specialiter sedi Apostolicæ subiectæ sunt: sic s.c.proxi.de relig.dom.cum dilectus. vnde Papa omittit alias sententias tamquam nullas, vt s.cap.proxi.

b ❡ *Innouandum.*] Si ꝯdictum fuisset tali innouationi, Papa nõ statim innouasset. s. eod. cap.proxim.

c ❡ *Sed antiquum ius.*] Not. ergo, ꝙ per innouationẽ nihil iuris acquiritur, sed antiquum reseruatur.arg.12. dist. præceptis.& s. de consti.vti.vel inut.dilecta. & j.eo. qa intentionis.

ij CVm olim.] Habet multa dicta: Prima pars narrat factũ: Secũda ponit diffinitionem: ibi, *Iudices.* Tertia petitionem monasterij ꝯ sententiam: ibi, *Tandem.* Quarta ponit sententiam Papæ, & primo interlocutoriã: ibi, *Nos igitur.* Secundo diffinitiuam: ibi, *Distinguentes.* Abb.

CASVS.] Eps Colubrieñ. mouit quæstionẽ ꝯ monasterium sanctæ Crucis super subiectione ipsius monasterii, & quibusdam aliis articulis, super quibus impetrauit litteras ꝯ monasterium ad iudices delegatos, coram quibus petiit eps subiectionem monasterij, & duo milia Marabatinorum sibi restitui, quæ duo milia Colubrieñ. eps qui fuerat canonicus regularis ipsius, dederat ipsi monasterio: petiit etiã quasdam ecclesias cum fructibus medio tempore perceptis, quas monasteriũ auctoritate propria fundauerat, præter assensum Colubrieñ. epi, & expensas factas & faciendas in lite interim inter partes super prædictis: tandem ex parte monasterij extitit appellatum: propter quod eps Colubrieñ. ad sedem Apostolicam accedens moram fecit ibidem longiorem: Sed quia pro parte altera nullus comparuit rñsalis, fratribus ipsius monasterii, mandauit certum terminum præfigendũ, in quo venirent ad præsentiã suam vel mitterẽt, diffinitiuam sentẽtiam recepturi super priuilegijs & libertatibus, quæ à Romana ecclesia, & ab M. quondam Colubrieñ. epo se habere dicebant, & super aliis quæstionibus intentatis ꝯ eos ab ecclesia Colubrieñ. Interim autem liceret vtrique parti corã abbate de Alcobacia, & eius coniudicibus (quibus causa prius fuerat delegata) proponere ac probare quicquid vellent, & si de partiũ procederet voluntate, diffinitiuã sententiam promulgarent: Iudices auditis hinc & inde quicquid partes proponere voluerunt, credentes sufficienter actum esse de causa, condemnarunt monasteriũ in expensis, quas eps occasione ipsius negotii taxatione præmissa iurauit se fecisse, infirmando libertatem, quã dictus M. eps Colubrieñ. contulerat monasterio Sanctæ Crucis, canonicorũ assensu extorto per nuntium regis: Item condemnauerunt monasterium ad restitutionẽ duorum milium Marabatinorũ, quæ M. quõdam Colubrieñ. eps dederat monasterio: Itẽ iudicauerunt prædictas ecclesias, quas monasterium fundauerat sine assensu epi, cum fructibus medii tẽporis in ius Colubrieñ. ecclesiæ reuocari, cum pars Sanctæ Crucis nec præscriptione, nec alia defensione super hoc poterit se tueri: Tandem procurator monasterij ad sedem Apostolicam accedens proposuit, præfatam sententiam non tenere, & si etiam teneret, dicebat monasteriũ indefensum: quia priuilegia libertatis exhibita iudicibus non fuerunt, & delictum personæ non debet in damnũ monasterij redundare, vnde petebat ad exhibitionem priuilegiorum de benignitate Apostolicæ sedis admitti: Papa vero considerans, ꝙ priuilegia illa nõ solum pro libertate monasterii faciebãt, sed ius Romanæ ecclesiæ tuebantur, ne in Romanam ecclesiam læsio monasterii redundaret, ad exhibenda priuilegia procuratorem admisit: consideratis priuilegiis & aliis causæ meritis, distinguendo inter libertatem per M. Colubrieñ. epm monasterio cõcessam, & libertatem eidem monasterio à Romana ecclesia concessam: q a consensus capituli extortus fuit in concessione epi, & paginam cõ

[Marginal notes: ꝓ Sed nõ tenuaret à sententia ꝓ legatorum Papæ. vnde primum tenuit secundum Host. Ioan. And. — ꝓ defendores — ꝓ Vide Lex his. ol sua gla. & not. per Cyn. C. de dona. inter virũ & vxo. — ꝓ Aliàs, Colombrieñ. vide Ioannem Vasæũ in annalibus Hispaniæ, c. 10. — ꝓ Cap. 4. eo. tit. in 3. compilatione.]

ecclesiam specialiter[a] pertinere. ❡ Nos autem eosdem nuntios propter appellationẽ prædictam diutius detinẽres: quia tandẽ nullus apparuit idoneus responsalis, qui partem defensaret † aduersam, priuilegium Apostolicæ sedis ecclesiæ Iotreñ. concessum duximus innouandum[b]: ita tamen, vt per innouationem ipsius, eidem ecclesiæ non plus iuris accrescat, quàm ꝑ priuilegia prædecessorum nostrorum obtinuit: cum per hoc non nouum ei concedere, sed antiquum[c] ius conseruare velimus †.

❡ Idem Colubrieñ. † episcopo.

❡ *Ecclesia vtens duplici priuilegio exẽptionis, licet succumbat ex vno, potest nihilominus ex alio se iuuare, & obtinere; nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœcesano: vigore tamen exemptionis nõ potest sine licentia diœcesani ecclesiam construere in loco non exempto; & si exemptus de facto in loco non exempto construit ecclesiam, cedit iuri episcopi.*

CAP. XIIII.

ij CVm † olim propter quæstiones, quas aduersus Priorem & canonicos monasterij Sanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam nostrã fuerat appellatum[d], moram feceris longiorem: quia pro parte altera nullus comparuit respõsalis, eisdem certum terminum duximus præfigẽdum[e], in quo venirent vel mitterent, super priuilegiis omnibus & libertatibus, quæ à Romanis Pontificibus, vel ab M. quondam Colubrieñ. episcopo se habere dicebant; & super aliis quæstionibus aduersus eos, à Colubrieñ. ecclesia intentatis, diffinitiuã sententiam[f] recepturi: & infra. ❡ Interim autem vtrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobacia, & de Serra † abbatibus, & F. monacho[g] Alcobaciæ, quibus[h] causa prius fuerat delegata, proponere ac probare, si quid aliud proponendũ duceret †, ac probandum[i]: & infra. ❡ Iudices autem sufficienter actum esse de causa credentes, monasteriũ sanctæ Crucis in expẽsis[k], quas per quadriẽ

cessiõis in aliquot lineis rasuras habebat suspectas, & subscriptiones singulis manibus subscribentiũ adnotatas: aliud scriptũ, quod exhibitum fuit, nullam rasurã habebat, & eadem manu scriptum erat, libertatem ab ipso epo concessam dñs Papa iudicauit irritã & inanem, quantũ ad hoc sententiam iudicũ confirmando: Verum quia per priuilegia ante dicta constitit monasterium liberũ & exemptum, & ꝙ tanto tempore fuerat in possessione libertatis, ꝙ aliis cessantibus eã præscripsisset, libertatẽ illam monasterio concessam dñs Papa confirmauit, epo super hoc silentium imponẽdo: Per hoc tñ nõ derogatur sentẽtiæ Priorum iudicũ, cũ ipsi de hac non cognouerint libertate: pronuntiauit etiam monasteriũ non teneri ad ius professionis, quod est ꝯtrium libertati, non derogando iudicibus delegatis, quibus priuilegia libertatis non fuerunt præsentata: in cæteris vero articulis sententiam pro Colubrieñ. ecclesia ꝓmulgatam cõfirmauit. Not. ꝙ causa potest monacho delegari. Item ꝙ non prosequitur appellationem, & in causa succumbit, in expensis punitur. Item ꝓbatio expensarum per iuramentum fieri debet. Itẽ confessus seu confessio per metũ extorta non valet. Item eps regularis donare bona ecclesiæ non potest, nec etiam secularis. Itẽ nullus potest ædificare ecclesias sine consensu epi, in cuius territorio ædificantur: vnde eps illas potest reuocare. Item delictum personæ in damnũ ecclesiæ redũdare non debet. Itẽ cũ ecclesia læsa est in iudicio, restituitur in his, quæ omisit. Item instrumentũ debet esse sine aliqua rasura suspecta. Item libertas potest præscribi ꝯ epm nomine alterius allegata. Item licet sententia iudicis reuocetur ex noua causa, iudex qui eam tulit, propterea non notatur. Item sententia pro parte tenet, & pro parte non tenet.

d ❡ *Appellatum.*] ex parte canonicorum.

e ❡ *Præfigendum.*] ad instantiam episcopi.

f ❡ *Diffinitiuam.*] Hoc ideo dicit, quia iã processum fuerat in causa ad plenum per iudices, à quibus fuit appellatum, aliàs hæc non haberent locum.

❡ *Glo. seq. resistetur. per quæstionem vel obiectionem.*

g ❡ *Et F. monacho.*] Not. ꝙ causa delegatur a monacho. s. de foro compet. conquestus. quod est verũ expresso nomine monachatus, quo tacito non valerent, quia per surreptionem essent obtẽtæ, quoniam monachi à strepitu causarum remoti esse debẽt. s. de syndic. c. vnico. vnde oportet ꝙ in litteris fiat mentio de monachatu. s. de præscrip. cum ordinem. & s. de confir. vti. porrecta. similiter nec procurator esse potest etiam pro vtilitate monasterii sine licentia abbatis. 16. q. 1. monachi. & cap. de præsentiũ. abbas tñ potest esse procurator. s. de censi. sopitæ. & s. de transact. contingit. hodie non committitur causa à Papa, vel ab eius legatis nisi personis in dignitate constitutis, vel canonicis in cathedralibus ecclesiis, vel aliis collegiis venerabilibus, vt in decre. Innocentij. iiij. in cõcilio Lugdunen. præsenti decreto, ❡ nec debẽt committi nisi in ciuitatibus vel alibi, vbi possit haberi copia peritorum, vt ibi dicitur.

❡ *Glo seq. obiicit, & soluit.*

h ❡ *Quibus.*]Sed cum appellatũ fuerit ab istis iudicibus, quomodo debent se amplius intromittere? Dic ꝙ hoc fuit de volũtate partium, aliàs non compellerentur, & poterunt canonici appellationi renuntiare: sic s. de excap. significauerunt, & quia Papa hoc mandat, & quia non fuerunt prosecuti appellationem, perinde est ac si non appellassent.

i ❡ *Ac probandum.*]& hoc additum erat in litteris, vt si de partium procederet voluntate, diffinitiuam sententiam promulgarent: vt probant sequentia.

k ❡ *In expensis.*] quia pars monasterii non fuit prosecuta appellationem,

[Marginal notes: ꝓ De Serra — ꝓ De Serra — ꝓ De Serra De Alcobaciensi monasterio, qđ est in Portugalia, vide Ioannẽ Vasæũ in annalibus Hispaniæ, cap. 6. non longe ab Alcobaciensi est illud de Serra. — ꝓ Aliàs item proponendam duceret ad probandum. — ꝓ Delegatio quibus fieri debeat, vide c. statutum de rescrip. lib. 6. & concil. Trident. sess. 25 de reformat. c. 10. — ꝓ tit. de rescrip.]

lationem, vnde debuit condemnari in expensis. ī. de appella. sæpe. & cap. reprehensibilis. De hac materia dr̄ ī. de dol. finē. certa quantitate expressa, & taxatione præmissa.

a ¶ *Iuraueras.*] Probatio ista expensarum per iuramentum solum fit, vt hic patet, & C. de iudicijs, sancimus. taxatione præmissa, vt eadem l. & 3. q. 4. nſſeratur. & ī. de procu. cō stitutis. & ī. quod me. cau. e. vlti.

b ¶ *Extorto.*] Consensus seu confessio [per metum ¹] extorta non valet. 15. q. 6. c. 1. & 2. & C. de his quæ vi metusve causa fiunt. l. 3. & ī. eod. tit. perlatum. & 31. q. 2. Lotharius. Ber.

c ¶ *Restitutionē.*] quia quicquid post suam cō secrationem acquisiuit, ep̄atui acquisiuit, quare donare illa non potuit, quia q̄ nihil habet, nihil donare pōt. 18. q. 1. statutū. 54. dist. abbati. & ī. de iurepat. quod autem. in fi. Ber.

d ¶ *Reuocari.*] Not. q̄ ecclesia sine auctoritate ep̄i ædificari non debet, etiam si sit aliquis exemptus. de consecratio. dist. 1. nemo. & 1. q. 2. placuit. & in Auth. de eccle. tit. §. si q̄s aūt. coll. 9. quod si fecerit ep̄s. ecclesiam ad suum dn̄iū reuocabit, vt hic patet; nisi abbas illam p̄scripsisset, vt ī. dicit.

e ¶ *Nec tenere.*] Forte dicebat sententiam latā ƺ absentem non cōtumacē, vnde nulla erat. 3. q. 9. omnia. & ff. de re iud. ƺ pupillū. sed hoc non erat verum, vt hic patet per finem, vbi cō firmatur sententia pro parte.

f ¶ *In damnum ecclesiæ.*] 16. q. 6. si ep̄m. & ff. q̄ ex fact. tutor. l. ob dolū vel culpam.

¶ *Gl. se. recitat per obiect. quòd propter noua iura sine restitutione, &c.*

g ¶ *De gratia duximus.*] Et sic beneficio restitutionis admissū fuit monasterium ad exhibenda priuilegia, quæ omiserat. ī. de in integ. rest. auditis. & aliis plurib⁹ capitulis. sed iure cōi non admitteretur prætextu illorum instrumētorum. & sibi imputet, q̄ omisit illa. ī. de re iu. inter monasteriū. & c. suborta. Tñ in causa appellatiōis bene audiretur de iure cōi ad exhibitionem priuilegiorū: quia tunc possunt induci noua instrumenta, & noua exceptio opponi. ī. de fide instru. cū Ioānes. & C. sen. rescin. non pos. l. 2. & C. de temp. app. per hāc. & hic non fuit appellatū à sententia ²: quia si appellatū fuisset, non fuisset admissum monasteriū hac via: quādiu enim cōpetit ordinariū auxilium, nō datur extraordinariū. ff. de mino. in causæ 2. in princi.

h ¶ *Rasuras.*] in loco suspecto, alias non obesset. ī. de fide instru. ex literis. ī. de reli. dom. cum venerabilis.

i ¶ *Subscriptiones.*] Ex hoc non deberet esse suspectum: quia quot sunt subscriptiones subscribentium, tot diuersitates scripturarum debent esse, & dissimilitudo debet esse, vt patet ipso facto per subscriptiones: vix enim possent esse similes. Quòd singuli subscribere debeant, probat C. qui testa. face. pos. hac cōsultissima ³. Sed reprobatum fuit hoc instrumentum ex eo, q̄ habebat rasuras in loco suspecto, & q̄ falsum videbatur: quia scriptū aliud fuit exhibitū, q̄d fuit eadem manu confectum & conscriptū, & ideo non fuit illi instrumento habita fides. sic ī. de excep. cum venerabilis.

¹ Hæc duo verba: per metum, desunt in antiquis omnibus codicibus.

² Alias, Marabatinorū. Alias, Morabatinorū. Marabatinus vero hic, genus est antiquæ monetæ in Portugallia, de quo plenissime Couarruuias lib. 1. variarum resolut. cap. 11.

³ In antiquis codicibus legitur, positum est tantum nō tenere, & abest illa duo verba: non valere.

⁴ Dictio, & desunt in antiquis omnibus codicibus.

⁵ Hæc verba, licet Ioan. Vinc. Gof. & Phi. dicerint, q̄ hic erat per anum aliud ... [illegible] Ioan. And.

nium occasione huiusmodi negotii iuraueras ᵃ te fecisse, dānarunt: infirmantes sua sententia libertatem, quam dictus M. Colubrieñ. episcopus contulerat monasterio sanctæ Crucis, canonicorum assensu per portatinm regis extorto ᵇ. ¶ Præterea quia idem M. prædecessor tuus fuerat canonicus regularis: & duo milia Marabatinorum †, quæ acquisierat, in ep̄m iam promotus, monasterio dederat memorato: ipsum ad restitutionem ᶜ eorū iudices condemnarunt. Insuper ecclesias omnes, quas monasteriū præter episcopi Colubrieñ. assensnm, propria auctoritate fundarat, (quia pars sanctæ Crucis nec præscriptione, nec defensione alia, probationibus contra se factis obstiterat) iudicarunt in ius Colubrieñ. ecclesiæ cum fructibus medij temporis reuocari ᵈ: & infra. ¶ Tandem procurator monasterij proposuit † sententiā non valere, nec tenere ᵉ. Quòd si aliàs etiā sententia memorata teneret, quia tamen monasterium fuit indefensum, nec exhibita fuerāt coram eis priuilegia libertatis (ne delictum personæ in damnum ecclesiæ ᶠ redundaret) debebat ad exhibitionem priuilegiorum suorum admitti: quod sibi concedi de solita benignitate sedis Apostolicæ postulauit. ¶ Nos igitur attendentes, quòd eadem priuilegia non solummodo pro libertate monasterij faciebant, sed etiam † exprimebant ius nostrum, & Ecclesiæ Romanæ iustitiam tuebantur: ne in nos monasterij læsio redundaret, ad priuilegia exhibenda, partem eius de gratia ᵍ duximus admittendam: & infra. ¶ Distinguentes itaq; inter libertatem per prædictum episcopum ecclesiæ ipsi concessam, & libertatem, quam ei lōge ante tempus ipsius episcopi Apostolica sedes indulsit: quia nobis constitit extortum fuisse in episcopi concessione canonicorum assensum, & concessionis paginā in aliquot lineis habuisse rasuras ʰ, & subscriptiones ⁱ singulas fuisse singulis subscribentium manibus adnotatas: scriptum autem quod nobis exhibitum fuerat, nec rasuram prætendere, nec esse varius subscriptionum manibus variatum, sed à primo ad vltimū eadem manu cōscriptum, libertatem ab ipso episcopo cōcessam [per extorsionē †] irritam ᵏ decernimus & inanem: super hoc sententiam delegatorum iudicum confirmantes. ¶ Quia vero euidenter agnouimus ex † priuilegiis, antedictos prædecessores nostros ecclesiæ sanctæ Crucis libertatis priuilegium indulsisse, & quòd ea in possessione tandiu fuerat libertatis, quòd aliis etiam cessantibus præscripsisset ˡ: libertatem ei à prædecessoribus nostris indultam, auctoritate Apostolica confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes: super † hoc autem in nullo sententiæ delegatorum iudicum derogamus: cum ipsi de hac ᵐ non cognouerint libertate: & infra. ¶ Cūq; libertatem à prædecessoribus nostris indultam monasterio confirmemus, ad ius professionis ⁿ (quod est contrariū libertati) monasterium decernimus non teneri: non derogātes iudicibus delegatis, quibus libertatis priuilegia non fuerāt præsentata: in cæteris ᵒ autem latam à prædictis iudicibus sententiam pro Colubrieñ. ecclesia confirmamus.

¶ Idem ep̄o, & Magistro G. Lemouiceñ.

¶ *Contra priuilegia ecclesia minori spatio quadraginta annorum non præscribitur, hoc dicit secundum verum intellectum.*

CAP. XV

ACcedētibus † ad præsentiā nostram abbatis & conuētus Naugiaceñ. ex vna parte, & Templariorū de Toceñ. ex altera procuratoribus: procurator monachorū proposuit, quòd cum decimas terrarum de Sarcole diu quiete possederint, antequam ad Templario-

k ¶ *Irritam & inanem.*] Ex hoc patet, q̄ licet sentētia per falsa instrumenta lata nulla est, interim tñ quamdiu non constat, de hoc habetur aliqua. ī. de fide instru. accepimus. vbi de hoc.

l ¶ *Præscripsisset.*] si allegasset præscriptionē nomine Romanæ ecclesiæ. ī. de præscript. cū ex officij.

m ¶ *Cum ipsi de hac.*] Sed tantum de libertate ab ep̄o concessa, quę non valuit; & ita patet, q̄ licet sententia iudicis retractetur, non est præsumendum propterea ƺ ipsum, q̄ aliquid fecerit fraudulenter, nisi in ƺrium probaretur ⁴ 2. q. 6. hoc ēt placuit.

n ¶ *Ad ius professionis.*] id est, ad ius obedientiæ vel fidelitatis, quod est ƺrium libertati. ī. de simo. ne Dei.

o ¶ *In cæteris.*] scilicet quo ad expensas, & in restitutione Marabatinorum, & in restitutione ecclesiarum: & sic sententia pro parte tenet, & pro parte reuocat, sic. ī. d̄ test. Raynutius. & cap. Raynaldus.

A *Ccedentibus.*] Primo ponitur partiū comparatio, & actoris narratio: Secundo iudicum datio, seu causæ commissio: ibi, *Discretioni*. Abb. Sicul.

Casvs. Monachi Naugiaceñ. in p̄sentia dñi Papæ petebāt decimas terrarum cuiusdam loci à Templariis, quas diu quiete possederant ante quam ad Templarios peruenissēt, & post quam Templarij terras illas acquisierunt, decimas earum per xl. annos & amplius pacifice perceperunt; sed modo de nouo Templarii eas subtrahere moliuntur: Ea parte Templariorum allegabatur priuilegium, q̄ de laboribus suis decimas soluere non tenentur: Mandat Papa iudicibus, quatenus si abbates & monachi probauerint, q̄ à templariis decimas de terris prædictis per xl. annos continue perceperint sine lite, compellāt Templarios ad præsta-

¹ Singuli testes subscribere debent in testamento. Ioan. And.

† Hæc duo verba: per extorsionē, desunt in omnibus vetustis codicibus. apparet ex margine, & ideo sublata.

† Aliàs: ius ex priuilegiis antedictis, prædecessores nostros, &c.

† In vetustioribus codicibus: per. ... autem in nullo, &c.

⁴ Vt supra de fi. instr. cū Ioannes. Ioan. And.

† Cap. 5. eo. tit. in 1. compilat.

ad præstationē ipsarum, quia cum tanto tpe ꝫ priuilegia sibi concessa decimas ipsas soluerint, eis tacite renunciasse videntur: Si vero in probatione defecerint, absoluāt Templarios ab eisdem. Not. ꝙ qui non vtitur priuilegio suo per xl. annos, amittit illud. Et sic not. ꝙ ꝫ priuilegium pſcribitur. Itē tacite renunciat quis iuri suo per ꝯtrium actum. Item deficiente actore reus absoluitur.

Glo. seq. signat tria contraria. Primum quod contra priuilegia ecclesiarū nullo tempore præscribat, & soluit. Secundum, quod perdatur vnico actu, & remittit. Tertium quod perdatur xxx. ann. & ponit duas opi. vlti. soluit.

a *Per xl annos.*] Et sic patet, ꝙ ꝫ priuilegium præscribitur. arg. ꝫ. 25. q. 2. c. 1. & 2. vbi dr̄, ꝙ priuilegia ecclesiarum & monasteriorum cunctis temporibus inuiolata permaneant. Sed illud loquitur de alio priuilegio, qd̄ potius pertinet ad libertatē & immunitatē ecclesiarū de generalibus statutis, quibus ecclesia regitur, & illa intemerata semper erunt. Itē vr̄ ꝙ vnico actu perdatur priuilegium. C. de pactis inter emp. & vendi l. cómissoriæ. & C. de iur. dom. impe. l. 2. De hoc plene dictum est ꝫ. de cōsti. cum accessissent. Præterea ad hoc vt perdatur priuilegium, sufficit ꝙ per xxx. annos non sit vsus priuilegio. ꝫ. eod. si de terra. & hic dicit d̄ quadraginta. Ad hoc dixerunt quidam, ꝙ etiam vnico actu perditur hoc priuilegium, sed r̄ſidetur de quadraginta, & ibi d̄ triginta, q̄a sic de facto accidit. sim. ff. de peti. hære. item veniūt. §. adoptanda. & hoc probare voluerunt, vnde audiēdi erant. ſ. de resti. spo. c. 1. & ff. de proba. circa eum. & sic vnico actu perdit priuilegiū, & redit res ad ius cōe. sim. ff. de pac. si vnus. §. ꝙ si non vt totū. & ff. de adi. leg. l. 4. quæ continuatur præcedenti. & 35. dist. ab exordio. Ad hanc solutionē cōsueuit sic distinguit Priuilegiū, aut datur ad agendū, aut ad excipiendū, &c. Quære hāc distinctionē, de consti. cum accessissent. sed hoc non credo, ꝙ hoc priuilegiū vnico actu tollatur. arg. ad hoc. C. de excu. tu. voluntarie. & C. de epis. & cle. Authen. presbyteros. & credo standū huic decre. & valebit priuilegiū istud, nisi probetur ꝙ xl. annis nō sunt vsi priuilegio, soluendo decimas quiete. arg. opt. ſ. de præscrip. cū nobis. & ita perditur priuilegiū eodem tempore quo & præscribitur, ꝫ ius cōe: vnde continue debent isti probare perceptionē decimarum quolibet anno, vt dicit littera. vnde isti si vellent probare interruptionē, & possent, admitterentur, vel per retentionem decimarum vel etiam per lit. contesta. factam: & hoc indicant verba illa; continue perceperint sine lite: & ita quod dr̄ ſ. eo. si de terra. de xxx. annis, non tenet, vt ꝫ. de præscrip. ad audientiam. & cap. illud.

Glo. seq. alleg. concordan. querit. arg. pro, soluit contrarium.

b *Renūtiasse tacite.*] ſ. eo. si de terra. vbi de hoc ſ. de his quæ fiūt à maio. par. cap. ex ore. ſ. de offi. dele. gratum. Sed nunquid talis renūtiatio possit ei obiici ab aliis, quibus decimas nō soluunt? Arg. ꝙ sic, ꝫ. de consti. cum accessissent. ꝫ. de præben. pro illorum. sed hoc non credo, ꝙ propter hoc perdat priuilegium quoad alios, sed de priuilegio tantum detrahitur. ſ. eod. si de terra.

Quibus renuntiari non posset: quale de foro compet. si diligenti, de sent. excom. contingit. sed hic loquitur de particulari & singulari priuilegio concesso ratione loci vel personæ. Joan. And.

Dictum, perpetuum, deest in antiquis codicibus.

Cap. 6. est in 3. compilat.

In veteri compilat. ita est regis Bohemiæ: sed Vaticana exemplaria & alia constanter habent, Burgundiæ.

rum dominium peruenissent: & postquam Templarii terras acquisiere prædictas, decimas earūdem per quadraginta annos[a] & amplius pacifice possedissent, nunc eis ipsas subtrahere non verentur: & infra. Discretioni vestræ mandamus, quatenus si Abbas & monachi sufficienter ostenderint, quòd à Templariis decimas de terris prædictis per quadraginta annos continue perceperint sine lite, vos ad præstationem ipsarum Templarios compellatis. Cum enim tanto tempore contra indulta priuilegia decimas soluerint, eis renuntiasse[b] tacite præsumūtur. Quòd si in probatione defecerint, ab ipsorum impetitione Templarios absoluatis, ipsis super hoc silentium perpetuum† imponentes.

Idem episcopo Lingoñ.

Exemptus ratione certæ rei vel loci, non censetur exemptus respectu alterius rei vel loci. hoc dicit, & est textus notabilis, & multum allegabilis.

CAP. XVI.

CVm† capella ducis† Burgūdiæ gaudere dicatur huiusmodi priuilegio, quòd nullus archiepiscopus vel episcopus in personas canonicorum eiusdem capellæ, suspensionis vel excommunicationis, aut interdicti sentētias audeat promulgare: quidam capellæ supradictæ canonici, qui parochiales ecclesias à te tenent, occasione priuilegii prælibati, in his etiam, quarum iurisdictio ad te pertinet, ita se dicunt exēptos, vt quantuncunque grauiter interdum excedant, tuæ correctioni recusant & sententiæ subiacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantū exempti[c] sunt eiusdem ratione capellæ, Apostolicis priuilegiis deferas reuerenter: sed in quantū ratione parochialium ecclesiarum, vel aliàs iurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eosdem libere prosequaris.

Idem Abbati & fratribus Euasheñ. † cœnobij.

Per exemptionem concessam monasterio, capellæ sibi subiectæ non censentur exemptæ.

CAP. XVII.

EX † ore sedentis in throno procedit gladius bis acutus:

CVm.] Ratione vnius beneficii dr̄ ille subiectus, qui ratione alterius est exemptus. hoc dicit. In prima parte ponitur querela: in secunda prouisio: ibi, Quocirca. Abbas.

Casus. Capella ducis Burgundiæ gaudet priuilegio speciali sibi à sede Apostolica concesso, videlicet, ꝙ nullus archiepūs vel epūs in personas canonicorū ipsius capellæ sententias suspensionis vel interdicti, aut etiam excōicationis audeat promulgare: quidam canonici ipsius capellæ habent ecclesias parochiales, quæ subsunt epo Lingoneñ. occasione dicti priuilegii dicunt se exēptos in omnibus, ita vt quantuncunque grauiter excedant, nolunt correctioni & sentētiæ ipsius epī subiacere: epūs significauit hoc dn̄o Papæ, vnde mandat eidem, quatenus in quantum exempti sunt ratione ipsius capellæ, priuilegiis Apostolicis deferat reuerenter, sed ratione aliarum ecclesiarum, quas ab ipso epo habēt, vel aliàs ad epi pertinent iurisdictionē, officii sui debitum in eosdē libere prosequatur. Not. ꝙ in capellis possunt esse canonici. Item canonici possunt habere ecclesias parochiales. Item aliquis est partim liber quo ad aliquē, & partim alij subest. Item aliquis potest habere plures dn̄os. Itē eadem res duplici iure potest censeri.

Glo. seq. dicit q. hic soluit, in qua distinguit. secūdo obiicit, & soluit.

c *In quantū exempti.*] quod colligitur ex forma ipsius priuilegij. ꝫ. eo. porro. & c. recepimus. Ex hac decre. soluitur quæstio de abbate, qui acquisiuit priuilegium, ꝙ monasteriū suum esset exemptum cum omnibus capellis: tempore succedente acquisiuit capellas, quas contendit eodem priuilegio retinere, epo loci ꝯdicente: & est distinguendū per hanc decr. vtrum acquirat nouas capellas prioribus accessorias, an q̄ habeant se principaliter ab illis omnino segregatæ: In primo casu participāt eidem priuilegio: In secundo casu non. arg. ff. de lib. leg. l. vlt. §. Caio. ff. de leg. 3. vxori. 1. rñ. & l. cum quis. in fi. arg. ꝫ. ff. de verbo. obli. cum stipulamur. Huic decre. ꝫ vr̄ 16. q. 1. frater noster. & 12. q. 2. cognouimus, quia vna & eadem res non debet duplici iure censeri, & ꝫ. de deci. cum in tua. sic enim vr̄, ꝙ isti sint partim liberi, partim serui, quod est ꝫ illud. ff. de sta. lib. si duobus. Sed non obstat: quia quantum ad capellam istam sunt liberi ab epo, & in his quæ spectant ad ipsam; in his in quibus subsunt epo, non sunt exempti, & diuerso iure censentur quo ad diuersa, non ad idem: sicut potest habere quis plura domicilia. ſ. de so. cōpe. ex parte. & quo ad vnū eorum potest censeri vno iure, & quo ad aliud alio, & sic tenetur vtrique, & est si. ſ. de ma. & obe. per tuas. & ꝫ. c. proxi. in fin. & sic exemptus seu priuilegiatus potest iudicari ab epo loci, sed non in his in quibus exemptus vel priuilegiatus est, nisi prout dicitur ꝫ. eod. tuarum. in fin.

De simili quæstione vide elegantem decisionem Guidonis Papæ 489. ... Cynum in l. placet C. de sacros. eccles. & Bartolum in l. diui, §. si. quis ... de damn. infect.

Euesh.

Euesh.

Cap. 7. est in 3. compilat. Sumitur autem ex Apoca. c. 1. & c. 19.

EX ore.] Abbas monasterij exempti, pro membris non exemptis ad synodum epalem accedere, & epo parere tenetur. hoc dicit. Primo præmittit exordium: Secundo narrat factum, & partium allegationes: ibi, cū igitur. Tertio diffinit: ibi, Nos. Abb.

Casus. Inter epm Vigorieñ. ex vna parte, & monasterium Euasheñ. ex altera, quæstio vertebatur super electiōe ac libertate ipsius monasterii: procurator monasterii proposuit, ꝙ monasteriū ipsum ab ipsa sui fundatione liberum extitit & exemptum cum capellis suis: ad hoc probandum induxit priuilegia Romanorum Pontificū Constantini vnum, & alterum Alexandri, & indulgentias Clementis & Celestini, quorū vsum continuū per testes ostendere nitebatur: ex parte r̄ſidebatur aduersa: ꝙ in priuilegio Constantini quidā perspicuē cōtineri, per quod monasterium vr̄ ad iurisdictionem epi pertinere, videlicet, ꝙ abbas eiusdē monasterii primū locū post Vigorieñ. epm semp obtineat: sed hoc locū habere nō posset in generali cōcilio, neque in prouinciali, & sic relinquitur, ꝙ illud intelligitur in synodo episcopali: qualiter ad eius synodum venire tenetur. In priuilegio Alexandri quiddam aliud cōtinetur, per quod diœcesanum epūs in eodem monasterio iurisdictionem suam vr̄ in aliquibus retinere: quia ibi dr̄, Epi Vigorieñ. à fratribus eiusdem monasterii aliquid iniuste non exigant, sed his contenti sint, quæ fratres eiusdem monasterii Vigorieñ. epūs præstare rationabiliter consue-

quoniam ex ore Romani Pōtificis rectissima [a] debet exire sententia, quæ cōtra iustitiam nulli parcat [b], sed reddat vnicuiq; quod suum [c] est. Cum igitur inter vos & Vigorieñ. † episcopū, super monasterij vestri subiectione ac libertate, controuersia verteretur, monasterij vestri proposuit procurator, quòd idē monasterium ab ipsa sui fundatione liberum extitit & exemptum: ad hoc probandum priuilegia prædecessorum nostrorum inducens, vnum Constantini, & alterum Alexandri, nec non indulgentias Clementis & Celestini, quorum vsum continuum à longis retro temporibus, per depositiones testium ostendere nitebatur: & infra. ¶ Porro in priuilegio Constantini quiddam † cōtineri perspicitur, per quod idem cœnobiū videtur ad iurisdictionem episcopi pertinere: videlicet, quòd abbas eiusdem primum locum post Vigorieñ. præsulem semper obtineat. Vnde cum locum ipsum obtinere non possit in generali concilio neque in prouinciali: quoniam absonum esset, vt abbas primus post illum, super alios episcopos resideret, relinquitur ergo †, quòd locū illū in episcopali synodo intelligatur habere: quare tenetur ad synodum [d] episcopalem accedere, ac per hoc ipsius statuta recipere [e] ac seruare ¶ In priuilegio vero Alexandri Papæ quiddam † aliud continetur, per quod diœcesanus episcopus in eodem cœnobio iurisdictionem suam (& si non in omnibus, in quibusdam tamen) retinuisse videtur: cum in illo dicatur, quòd Vigorienses episcopi ab eiusdem loci fratribus aliquid iniuste non exigant, sed his tantū contenti permaneāt, quæ prædecessores eorum antecessoribus suis constat rationabiliter impendisse: vnde constat, quòd abbates episcopis aliqua [f] de suis exhibere tenentur. ¶ Nos igitur his & aliis diligenter auditis, cū à neutra parte sit probata præscriptio [g]: sententialiter diffinimus, quòd Euaseñ. † cœnobium liberum est in capite, tamquam ab episcopali iurisdictione prorsus exēptum, & soli Romanæ Ecclesiæ subiectum; tutela tamen ipsius Cantuarieñ. archiepiscopo reseruata: in membris autē, quæ non probantur [h] exempta, diœcesano episcopo ipsum subiacere decernimus: propter quod abbas ad synodum † eius debet accedere, primumque locum post Vigorieñ. episcopum obtinere. pro ipsis quoque mēbris non exemptis, idem abbas tenetur [i] Vigorieñ. episcopo exhibere reuerentiam, obsequium, & honorem: quibus Vigorieñ. episcopus sibi competenter exhibitis, debet manere contentus.

¶ Idem Ausoneñ. episcopo.

¶ Receptus sub protectione Papæ, per hoc non censetur exemptus. hoc dicit.

CAP. XVIII.

EX † parte tua fuit quæsitū, vtrum clerici & laici, qui litteras protectionis ostendunt, in quibus personæ suæ expresso nomine, cū omnibus rebus suis sub Apostolica protectione consistere declarantur [k], à iurisdictione episcopi diœcesani sint exempti. Nos autē tibi † respondemus, quòd per litteras huiusmodi, ab episcoporū suorum potestate minime subtrahuntur [l].

¶ Idem Elideñ. † episcopo.

¶ Religiosi quibus à Papa concessum est, vt ecclesias ei subiectas possint in proprios vsus conuertere, non auctoritate propria, sed à diœcesano loci possessionem illarū ecclesiarū recipere debēt; nisi in priuilegio aliud exprimatur.

CAP. XIX.

PAstoralis † officij: & infra. ¶ Interrogasti, vtrum viris religiosis, quibus à sede Apostolica est indultum, vt ecclesias suas in proprios vsus possint cōuertere, decedentibus personis earum, liceat auctoritate propria possessionem earundē intrare, vel per diœcesanum episcopum † in ipsa † sint potius inducendi. Ad quod respondemus, quòd nisi forte in indulgentia summi Pontificis id con licet eis in possessionem earum intrare: quia per huiusmodi indulgentiam episcopali iuri nihil intelligitur derogari: nisi forte in ipsa indulgentia contineatur expresse, quòd epis inconsulto id facere possint.

consueuerunt: per hoc vs. quòd aliqua de bonis suis abbates ab epis exhibere tenentur: Dñs Papa his & aliis intellectis, cum à neutra parte sit probata præscriptio, sententialiter diffiniuit, quòd monasteriū Euaseñ. liberū est in capite, & prorsus ab epali iurisdictione exemptum, tutela ipsius monasterii archiepo Cantuarieñ. reseruata: in membris vero, quę non probantur exēpta, diœcesano epo sit subiectū, pp quod abbas ad synodum epi venire tenetur, & primū locū post Vigorieñ. epm obtinere, & idem abbas pro ipsis membris nō exemptis tenetur Vigorieñ. epo exhibere reuerentiam, & honorem: quibus exhibitis, Vigorieñ. eps debet manere cōtentus. Not. quòd iudex debet rectam ferre sententiam, nulli contra iustitiā parcere. ius suum vnicuique tribuere. Itē aliqua pro parte subest alicui, & pro parte liber est. Item licet monasterium liberum sit in capite, membra propterea non sunt exēpta, nisi expresse de mēbris contineatur in priuilegio. Itē arg. quòd aliquis pōt esse vasallus plurium dominorum.

a ¶ *Rectissima.*] cum ius faciat quod ad omnes, qui similiter iudicare tenentur. ī. de re iud. in causis. & ideo cum multa prouidentia & deliberatione est promulganda. 35. q. 9. Apostolicæ. & cap. sententiam. in fine.

b ¶ *Nulli parcat.*] Vbi scandalum nō timetur, aliàs detrahere debet seueritati. 50. dist. vt cōstitueretur. & 44. dist. comessationes. & 23. q. 4. non potest 1. & s. de ope. nou. nunciatio. cū ex iniuncto.

c ¶ *Quod suum est.*] Sic s. in constitutione Gregorii in princip. libri huius, & Instit. de iusti. & iu. in princ. & summum bonum est in rebus iustitiā colere. 12. q. 2. cū deuotissimam.

d ¶ *Ad synodum episcopalem.*] cum iusta causa extiterit. 17. di. eps s.

e ¶ *Recipere ac seruare.*] 17. dist. decernimus.

¶ *Glo. seq. not. quòd dictio, qua, vel sicuti, & c. alleg. contrarium.*

f ¶ *Aliqua de suis.*] Arg. quòd quando hæc dictio, quia, vel hæc dictio, sicuti, ponitur in priuilegio, quòd per hoc ponitur aliqd, aliàs nihil esset. Arg. ī. de ver. sig. c. abbate. & ī. eod. in his. & ff. de condi. & demon. quibus diebus. §. dominus. ff. de lega. 1. si seruus. §. si seruus. & §. qui quinq;. & l. si sit. §. 1. & C. de sal. cau. adiecta. l. 2. arg. contra quòd potius intelligitur conditionaliter. ff. de contrahenda emptio. si quis fundum. & l. si debitor. in fine. Io.

g ¶ *Sit probata præscriptio.*] in his scilicet, quæ per priuilegiū non erāt exempta, in quibus obtinet eps, vt ī. sequitur. & sic est arg. quòd abbas potest præscribere ius cōe in capellis contra epm, in his quæ potest possidere. s. de præscri. auditis.

¶ *Glo. seq. not. quòd licet caput, & c. alleg. contrarium.*

h ¶ *Quæ non probātur.*] Ergo licet quis probet exemptionem capitis, non ideo probauit exēptionem membrorum, arg. s. cap. proxi. arg. cōtra: quia totum & pars debent eodem iure censeri. 12. dist. c. 1. & 2. & 12. q. 2. cognouimus. & 2. q. 7. si quis eps. & ff. pro derelicto, an pars.

i ¶ *Idem abbas tenetur.*] Et sic est arg. quòd aliquis potest esse vasallus multorum: sicut iste abbas subest Papæ, & epo pro capellis. vt s. c. proxi. ff. de ope. liberto. l. duorū.

EX parte.] Cōis diuisio: Secūda: ibi, *Nos autem.* Abbas.

CASVS. Clerici vel laici impetrant litteras à Dño Papa, per quas recipit eos cum personis & rebus suis sub ipsius protectione: quæritur, vtrum per talē protectionem exempti sint à iurisdictione eporum suorum? Respondet Papa, quòd huiusmodi litteræ à potestate suorum eporum non subtrahuntur. No. quòd per verbum, protectionis, non datur exemptio: secus cum dicitur; ad indicium libertatis perceptæ.

k ¶ *Declarantur.*] Sic s. eo. recipimus. & s. de maio. & obe. per mas.

¶ *Glo. seq. obiicit. & sol.*

l ¶ *Subtrahuntur.*] Sic ergo talis protectio inutilis est. sicut confirmatio in forma cōi, de qua dicit s. de conces. præben. quia diuersitatē [a]. Ad quid ergo impetrantur? quia solet plus timeri quod specialiter pollicetur, quàm quod generaliter impetratur. s. de hæreti. si aduersus. & 23. dist. c. quisnquā.

PAstoralis.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, *Ad quod.* Abb.

CASVS. Quidam religiosi litteras obtinent à sede Apostolica, in quibus indulgetur eisdem, vt ecclesias suas in proprios vsus conuertere possint, decedētibus personis illarum: quæritur, vtrū liceat eis auctoritate ppris possessionē illarū ecclesiarū intrare, vel p diœcesanū epm in illa sint potius inducendi? Ad hoc rñdet Papa, quòd suo epo incōsulto, nō

¶ Vigoreñ. ... sunt ... vasallum.

¶ In antiquioribus codicibus ita: quoddā contineri perspicitur.

¶ Dictio, ergo, non est in manu scriptis codicibus.

¶ De hoc s. de tempor. ordi. c. 1.

¶ quoddā, in antiq.

¶ Iustā.

¶ Vide de hac materia qđ sanciuerit nouissime concilium Trident. sessio. 24. de refor mat. cap. 2. adde Iacobatiū tract. de concilio lib. 2. art. 2.

¶ Cap. 8. eo. tit. in 1. compilat. De materia huius decretalis vide latè per doctores in c. recepimus. supra eo. tit.

¶ Aliàs, taliter

¶ Helieñ.

¶ Belueñ.

[a] Et 17. q. 4. frater. Ioan. And.

¶ Cap. 9. eo. tit. in 1. compilat. Ad quid allegetur hic textus, vide per Innocētium & Felinum in c. 1. s. de consti.

¶ Dictio, episcopum, deest in plerisque exemplaribus.

¶ Aliàs, in ipsas, sed vt plurimum habetur vt est impressum.

possint. Not. hic arg. q vbi conceditur maius, non tñ id quod minus est. Item priuilegium vel indulgentia intelligitur esse concessa sine alterius iniuria. Item vbi duo sunt impedimenta, non sufficit alterum tolli, nisi & vtrumque remoueatur. Item priuilegia cũ sint odiosa, non debent extendi, nisi quatenus in eis continetur.

itẽ tẽporali. ff. si ser. vendi. l. altius. & ſ. de nat. ex libe. ven. c. vnico.

ADDITIO. Versus. *Me non impugnat, qui me defendere debet.*

Quoniam per confessionem.] CASVS. Eps Nepesinus petebat ius epalem in ecclesia beati Blasii de Flageno, pertinente ad quoddam monasterium in diœcesi dicti epi constitutum: ex parte aduersa allegabatur quoddã capitulum, qđ continetur in priuilegio monasterio concesso, videlicet, vt nullus episcopus ecclesias vtroque iure illi subiectas interdicto supponere, vel monachum seu clericum eiusdem monasterii synodare vel excõicare præsumat: sed procurator monasterij fuit confessus in iure, q eps Nepesinus ius epale percipit in ecclesia prædicta: dubitabatur, vtrum capitulum prædicti priuilegii obstaret, quominus eps ius epale possit exercere in dictam ecclesiã, vel capellanum ipsius? Rñdet Papa: cum per confessioné procuratoris monasterii constet, quòd eps percipit ius epale in ecclesia prędicta, idẽ eps non obstante capitulo istius priuilegii, potest dictam ecclesia interdicere, & excõicare monachum seu clericum monasterii ad regimen ipsius ecclesiæ deputatum, cũ alterutrum de iure fuerit faciendũ; quia illud capitulum intelligitur de monachis vel clericis in ipso monasterio permanentibus, vel in destinatis ad ecclesias vtroque iure sibi subiectas. Not. q confessio procuratoris in iure facta, dño præiudicat. Item priuilegiũ non tuetur aliquem in delicto. Item ecclesia tunc subiecta est abbati vtroque iure, quando eps nullum ius epale exercet in illa. Item licet persona sit exempta, tamen ratione rei, quam possidet, non exemptæ est subiecta. Ber.

---

tineatur [a] expressum, suo episcopo inconsulto [b], in possessionem [c] ipsarum eis non est licitum introire: quia per indulgentiam [d] huiusmodi, episcopali iuri nõ credimus derogari.

Idem episcopo & capitulo Tripol. †

Si is propter cuius delictum positum est interdictũ, illud nõ seruat, alij nihilominus seruare tenentur: secus si ille non seruat in cuius fauorem latũ fuit.

CAP. XX.

PEtistis † per sedem Apostolicam edoceri, vtrum cum propter Hospitalarios, vel Templarios ciuitas vestra generali † supponitur interdicto, eisdẽ nõ seruãtibus, vos illud teneamini obseruare? Ad quod duximus respondendum, quod illorum excessus vobis non præbet licẽtiam excedendi. Sed si præfati Hospitalarij, vel Templarii priuilegiorum suorũ fines excesserint, violando temere interdictũ, qđ pro eis fuerat promulgatũ: ne videantur de aliorum fletu ridere [e], vos in pœnam præsumptionis eorũ, quãdiu [f] ipsi violauerint interdictum, de nostra licentia celebretis [g].

Idem.

Priuilegium concessum monasterio, vt eius monachi excommunicari non possint, intelligitur de monachis existẽtibus in monasterio, vel in ecclesiis sibi subiectis vtroque iure. hoc dicit. Et est casus quotidianus.

CAP. XXI.

QVoniam † per cõfessionẽ constat partis aduersæ, q Nepesinus † episcopus ius episcopale percipit in ecclesia Sancti Blasij † de Flageñ. credimus, quòd non obstãte illo capitulo priuilegii, quod monasterio est indultũ, vt nullus episcopus ecclesias vtroq; iure [h] illi subiectas interdicto supponere, vel monachum seu clericum eiusdem monasterij synodare [i] vel excommunicare præsumat, prefatus episcopus possit interdicere dictam ecclesiam, & excommunicare monachum, seu clericum vestrum ad eius regimen deputatum, cum alterutrum de iure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum intelligendum esse videtur de monachis aut clericis in ipso monasterio permanentibus [k], vel ad ecclesias destinatis, vtroque [l] iure sibi subiectas.

Idem Londoneñ. † archiepiscopo Apostolicæ sedis legato.

Episcopus remittens alicui ecclesię decimas episcopales indefinite, remisisse videtur non solum præteritas, sed & futuras. Et est casus notabilis.

CAP. XXII.

QVia † circa: & infra. Quæsiuisti, vtrum monachi

---

a Contineatur expressum.] Arg. q priuilegiũ semper intelligitur concessum sine læsione alterius. ſ. de of. ord. licet. & ſ. de vsu pal. ex tuarum. & ſ. de eccle. ædi. cum dicat Apostolus. & cap. ad audientiam 2. & C. de inoffi. testa. si quando. argu. ſ. eodem. patentibus.

b Inconsulto.] Sic licet lex concedat libertatem seruo vindicãti necem dñi, à iudice tñ danda est. C. pro qui. cau. ser. accip. præmi. li. l. 1.

Glo. seq. recte. signando contrarium decre. cum venissent.

c In possessionẽ.] quã numquam habuerunt: & hoc ideo, quia nemo sua auctoritate rẽ suam accipere debet. C. vnde vi. si qs in tantã. & 16. q. 6. placuit. & C. de acquiren. pos. improba possessio. ff. de acquiren. pos. si ex stipulatione. secus si possessionẽ habuisset ſ. de restitu. spol. cum venissent.

d Indulgentiam.] Si de duabus seruitutibus altera remittatur, alia remanet in suo statu. ff. de ser. vrb. prædio. si dom⁹ tua. & supra, de vso palli. ex tuarum. ita hic. Nec huiusmodi generali concessione conceditur quod specialiter nõ fuisset concessurus. ff. de pecul. qui peculii. ff. de pig. denique. & l. obligatione. & s. de elect. ecclesia vestra, ibi: neq; enim, & c. C. de inoff. testa. si quando. Ber.

PEtistis.] Quandiu Templarii vel Hospitalarij non seruãt interdictum pro eis in loco prolatum, alii seruare non tenentur. hoc dicit. Et secunda pars: ibi, *Ad quod*. Abbas.

CASVS. Aliquando contingebat, q ciuitas Tripolitana propter Hospitalarios vel Templarios generali supponitur interdicto, isti io quorum fauore positum fuerat interdictum, non seruabãt illud: quæsiuit eps Tripolitanus, vtrum ipse cũ capitulo suo illud debeãt obseruare? Rñdet Papa, q excessus illorum illis non præbet licentiam delinquendi, sed si prædicti fines priuilegiorum suorũ non seruauerint, violando interdictum, qđ pro eis fuerat promulgatũ, eps & capitulum prædicti in pœnam præsumptionis illorum quãdiu ipsi non seruauerint interdictum, de licentia dñi Papæ celebrent, ne videantur de aliorum fletu ridere. Not. q non debet quis illud facere, à quo impetrauit alios prohiberi, nec debet alii legem imponere, quam ipse negligit obseruare. Item eo iure, quo quis contra alium vtitur, ipse debet vti eodem. Item nullus debet excedere fines priuilegii sui. Item nullus debet de alterius fletu ridere.

e Ridere.] Simi. j. de sent. excõi. si vere. simi. dicit imperator: Iudices iubemos esse solicitos, ne turpi colludio quæratur ex miseria pretium gaudiorum. C. eodem. lib. 12. in fine libri.

f Quamdiu.] Sic 6. q. 2. si tantum. & capitulo placuit.

g Celebretis.] Non enim debent aliis legem imponere, quam ipsi negligunt obseruare. ſ. de præben. pro illorum. nec tenetur alius seruare priuilegium, quod ille non seruat, cui concessum est. j. de sen. ex com. in audientia. & qui priuilegiũ alterius non seruat, eius priuilegium non est seruandum. ſ. de appellat. an sit deferendum. ſ. de elec. bonæ. & quod ab illis exigere debet, multo fortius à seipso. ff. de nego. gest. si pupilli. §. vlti. & ff. de admini. tu. quotiens. §.

h Vtroque iure.] scilicet in spiritualibus & temporalibus. ſ. eod. cum & plantare. §. in ecclesiis. & 15. q. 2. cap. 1. Illud intelligitur cũ traditur ecclesia pleno iure. vide qualiter interpretatur hoc verbum, vtroque iure, cum tñ vtroque iure posset ecclesia aliqua monasterio esse subiecta, licet episcopus aliqua temporalia ibi recipiat. j. de censi. cum venerabilis.

i Synodare.] id est, ad synodum vocare [t].

K Permanentibus.] Similis interpretatio est 16. q. 1. generaliter. & sim. j. de verb. sig. abbate. in fine. & ita licet persona sit exẽpta, tñ ratione rei quam possidet, non exemptæ est subiecta. ſ. eo. cum capella. & cap. ex ore. in fine. & ſ. de maiori. & obed. per tuas.

l Vtroque iure.] idest in spiritualibus & tpalibus. vt ſ. patet. B.

QVia.] cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Super quo* Abbas.

CASVS. Archieps Londoñ. concessit monachis omnium sanctorum priuilegium super decimis episcopalibus retinẽdis, sic forte dicendo: Remittimus monasterio omnium sanctorum decimas possessionum ipsius monasterij, pertinẽtes ad archiepiscopatum. archieps Londoneñ. successor cõcedentis priuilegiũ, quæsiuit, vtrum monachi prædicti priuilegium illud extendere valeant ad possessiones acquisitas tempore priuilegii, & postmodum acquirendas? Rñdet Papa, q si remissio decimarum illarũ facta fuit secundum canones, prædecessor illius indefinite remittendo decimas episcopales monasterio, cum nihil exceperit, & potuerit excepisse, intellexisse vr non solum de decimis possessionum illius tẽporis, sed etiam futuri: quia in beneficiis plenissima debet interpretatio adhiberi, & vna & eadem res non debet diuerso iure censeri.

Not. q

Tripolitan.

Cap. 3. eo. tit. in 4. compilatione.

Cap. 4. eo. tit. in 4. compilatione.

Londoñ.

Cap. 5. eo. tit. in 4. compilatione.

Omnium sanctorum, priuilegium prædecessoris tui super episcopalibus[a] decimis retinēdis indultum, extendere valeāt ad possessiones acquisitas, & postmodum acquirendas? ¶ Super quo tale damus respōsum, quòd si decimarum illarum remissio facta extitit secundum canonicas[b] sanctiones, prædecessor tuus indefinite[c] † decimas episcopales monasterio remittendo (cum nihil exceperit[d], & poterit excepisse: ac in beneficiis[e] plenissima sit interpretatio adhibēda: nec debeat vna eademq; substantia diuerso iure censeri) intellexisse videtur non solum de decimis possessionum illius temporis, sed futuri[f].

¶ Idem † in concilio generali.

¶ Ponit concilium ordinem quatuor parochialium sedium, vsque ibi: Seruata. vbi ponit tria priuilegia ipsarum. Primum quia dant pallium. Secundum ibi: Dominicæ, quia ante se crucem deferri faciunt, præterquam in casibus hic exceptis. Tertium ibi: in omnibus, quia ad ipsos appellatur, & in hoc protestatur ibi: saluis.

CAP. XXIII.

ANtiqua † Patriarchalium sedium priuilegia renouantes[g], sancta vniuersali synodo approbāte sancimus, vt post Romanam Ecclesiam (quæ disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, vtpote mater vniuersorum Christi fidelium & magistra) Constantinopolitana primum, Alexandrina[h] secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant: Seruata cuilibet propria dignitate: ita quod postquam antistites earum à Romano Pontifice receperint pallium (quod est plenitudinis † officij pontificalis insigne) præstito sibi fidelitatis & obedientiæ[i] iuramento, licenter & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur: recipientes pro se professionem[k] canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. ¶ Dominicæ † vero Crucis vexillum ante se faciant vbique deferri: nisi in vrbe[l] Romana: & vbicūque summus Pontifex præsens extiterit: aut eius legatus vtens insigniis Apostolicæ dignitatis. ¶ In omnibus autem prouinciis eorundem iurisdictioni subiectis, ad eos, cum necesse fuerit, prouocetur: Saluis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis: quibus est ab omnibus[m] humiliter deferendum.

¶ Idem † in eodem.

¶ Priuilegiū religiosis cōcessum, vt possint sepelire confratres suos tempore interdicti, intelligitur de illis cōfratribus, qui licet maneāt in seculo, obtulerūt

---

Nota q concessio simpliciter & indefinite facta respicit etiā tempora futura, & generaliter intelligitur: Et sic est hic arg. q indefinita æquipollet vniuersali. Item qui nihil excepit & potuit, totum ius suū intelligitur alienasse. Item in beneficiis plenissima debet fieri interpretatio. Item vna res nō debet diuerso iure censeri. Item arg. q priuilegium extenditur ad futurum.

a ¶ *Episcopalibus.*] de quibus loquuntur canones. 12. q. 2. vobis. & cap. concesso.

b ¶ *Secundum canonicas sanctiones.*] puta, de consensu capituli. 12. q. 2. vobis. sine exceptione. & supra. de his quæ fiunt à præla. sine cōsensu cap. cum nos. nec in enorme detrimentum facta fuerit, quia per hoc posset reuocari. ī. de dona. Apostolicæ.

c ¶ *Indefinite.*] Arg. q indefinita æquipollet vniuersali. 19. distin. si Romanorum.

d ¶ *Nihil exceperit.*] sic ī. de iure patron. ex literis.

e ¶ *Beneficijs.*] Simi. ī. de don. pastoralis. & c. cum dilectus. in fi. & ī. de verbo. signi. olim. ff. de cōstit. prin. l. vltima.

¶ *Glos. seq. arg. in brocar. alle. 4. sed 2. in contrarium alleg. 6. & soluit.*

f ¶ *Sed futuri.*] Arg. q in priuilegiis verbum generale & indefinite prolatum ad futurum extenditur. 12. q. 2. cognouimus. & ī. de deci. ex parte. & C. quæ res pig. obl. poss. l. vlt. ff. de seruit. vrb. præd. si seruus i. Arg. ī. ī. de cen. quanto. & ī. de deci. cū in tua. & ī. eod. cum capella. ff. de contrahen. emp. in lege. & l. Rutilia Polla. ff. de dam. infec. dāni. §. si is qui. Sed ideo contra dantem fit interpretatio, ne excogitata fraude suæ obuiet libertati. 16. q. 2. c. 1. C. de don. si quis argentum. §. vlt. secus vbi certa verba ponuntur, in eo casu non extenditur ad alia: sed ita seruandum est priuilegium, quatenus tenor priuilegij se extendit. ī. eo. porro. &c. recepimus. sed vbi verbum generale ponitur, ad omnia appellatiua extenditur. sic ī. de deci. ex multiplici. Si autem æque potest retorqueri ad ius commune sicut ad priuilegium, potius vr interpretatio facienda secūdum ius, quàm secundum priuilegium. ī. de consue. cum dilectus. & vt nemini sit onerosa. arg. ī. de testi. cum tu. vt non sit captiosa. ff. de regul. iur. quotiens. & contra illum potius interpretatio debet fieri, qui potuit legem apertius dicere. ff. de pact. veteribus. & ff. de contrahen. emp. Labeo. & vt fiat secundum communem modum loquendi. ī. de spon. ex litteris. nam consuetudo interpretatur vocem. ī. de verb. sig. abbate. & semper in tutiorem partem fit interpretatio. ī. de spon. iuuenis. ī. de reg. iur. c. 2. si enim neutra esset tutior, in benigniorem. 9. dist. c. vlti. ff. de reb. dub. cum in testamento. Ioan.

ANtiqua.] Huius cap. diuisio clare patet in summario. Abbas.

CASVS. Concilium generale renouat priuilegia quatuor patriarchalium sedium, statuendo, vt post Romanam ecclesiam, quæ inter alias obtinet principatum, Constantinopolitana primum locum obtineat, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum: seruata cuilibet propria dignitate, ita q postquam Prælati illarum à Romano pontifice palliū acceperint, præstito sibi fidelitatis & obedientiæ iuramento, & ipsi postmodum pallium suis suffraganeis largiantur, recipientes pro se obedientiā canonicam, & pro Romana ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Secundo dicit, q ante se faciant crucem vbique deferri, nisi in vrbe Romana, & vbicunque summus Pontifex præsens fuerit, aut etiam legatus vtens insigniis Apostolicæ dignitatis. Vltimo dicit, q in omnibus prouinciis eorum iurisdictioni subiectis, ad eos, cum necesse fuerit, appelletur: saluis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis: quibus est ab omnibus deferendū.

Nota q dominus Papa est iudex ordinarius singulorū. Item palliū est signum plenitudinis potestatis pastoralis officij. Item suffraganei tenentur præstare iuramentū obedientiæ & reuerentiæ Patriarchæ. Item minor iudex non potest exercere iurisdictionē suam præsente maiori. Item ad Patriarcham potest appellari omissis mediis, & hoc intellige de his, qui sunt eius iurisdictioni subiecti. Item omissis omnibus mediis potest appellari ad Papam.

g ¶ *Renouantes.*] 22. dist. renouantes.

¶ *Glos. seq. recitatur per contrariū de decr. cognoscibus, &c. soluit, quod illud regulare casualiter fallit, & ponit & exponit versus, per quos sex casus comprehendit.*

h ¶ *Alexandrina secundum.*] scilicet post Constantinopolitanam, & Cōstantinopolitana primum, scilicet post Romanam. olim vero Alexādrina fuit prima post Romanam: vt 22. dist. renouantes. & sic priuata fuit iure suo sine culpa, quod esse nō debet regulariter. ī. de consti. cognoscentes. & ī. de eo qui cogno. consan. vxo. suæ. discretionem. & c. vlt. & 16. q. vlti. inuentum. & 56. dist. satis peruersum. hoc tamen non fit sine causa. ī. vt lite nō conte. quoniam. §. 2. quod fit pluribus modis. Vnde versus.

Paupertas, odium, vitium, fauor, & scelus, ordo,
Personas spoliant, & loca iure suo.

Vnde pp paupertatē vniuntur[a] duæ ecclesiæ, vt vnus sit sacerdos vtriusq;. 10. q. 3. vnico. cū vtraq; consueuit suū habere proprium. Propter odium, vt 70. dist. neminem. 16. q. 7. decernimus. Propter vitium, vt ī. de cle. ægro. tua. Propter fauorem, vt hic, & 22. dist. renouantes. Et pp vim seu fauorē cōsecrationis. 14. q. 6. cōperimus. Quandoq; etiā fauore religionis. ī. d eccles. ædifi. ad audiētiā. Propter scelus etiā puniunt alii, q nō peccauerūt. 25. q. 2. ita nos. Propter ordinē priuatur dñs seruo suo. 54. dist. ex antiqs. &c. frequēs. Quandoq; pp defectum sacramenti. 34. dist. si cuius. & c. lector.

i ¶ *Fidelitatis & obedientiæ.*] Sic ergo Patriarchæ, & illi q nullo medio subsunt domino Papæ, iurant ei fidelitatem & obedientiā: vt hic dr, & ī. d iureiu. ego N. sic & suffraganei suo metropolitano obedientiam & reuerentiam præstare debent. secundum q isti præstant Papæ ī. de ma. & obe. c. dilecti.

k ¶ *Professionem.*] i. obedientiam & reuerentiam. ī. de simo. ne Dei ecclesia. ad quam non tenentur exempti episcopo diœcesano, cum illud sit contrarium libertati. ī. eod. cum olim. 2. in fi. Ber.

¶ *Glos. seq. argu. & signat contrarium.*

l ¶ *Nisi in vrbe.*] Arg. q minor non potest exercere iurisdictionem præsente maiore. 21. dist. denique. & 95. dist. presbyter. ff. de offi. proconsl. l. vlt.[1] & ī. de offi. lega. volentes. Arg. ī 95. dist. ecce. & 11. q. 1. peruenit. C. de dona. in hac sacratissima.

m ¶ *Ab omnibus.*] hoc est priuilegium Apostolicæ sedis, vt omissis omnibus possit appellari ad ipsum: vt hic innuit, & 2. q. 6. ad Romanā. Sic etiā intelligitur qd dicit imperator. & habet similia priuilegia

† De indefinita locutione seu propositione, an & quando æquipolleat vniuersali præter dd. hic, vide plene per Couarruuiam li. 1. variar. resolut. c. 13.

† Idem habet Innocentius iij. in concilio generali Lateran. cap. 5. & cap. 6. extat in 4. compilat.

† Si ciuitas ... de hoc ... Ioan. And.

† De patriarcharū prærogatiua, dignitate, & numero ... de plene p Barth. Cassaneum in catal. gloriæ mundi par. 4. consider. 9. adde Nicolaum Boerium in tract. de auctorit. magni consilij, num. 30. & seq. vers. secundum locum.

† Vide c. cum sa. supra de auctorit. & vsu pallij.

† Vide clemen. i. vlt. de priuileg.

† Idem, sed licet Innocentius iij. in eodem concilio Lateran. c. 57. & cap. 7. eo. tit. in 4. compilat.

a De hoc articulo vide concilium Trident. ... in c. ... supra de excessib. prælat. & late ibidem per doctores.

1 Proconsul ... Romæ ingressus deponit insignia. Ioan. And.

uilegia cum Romana ecclesia: .in Auth. de eccles. ti. in prin. coll. 9. & 65. dist. mos antiquus.

i Tamē infi priuilegio non vti tur impera tor. ff. de appell. imperatores. Ioan. And.

VT priuilegia.] Diuiditur vt in rubro. Scḋa pars: ibi, *Illud*. Abb.

VCasvs. Romana ecclesia quibusdam regularibus concessit quædam priuilegia, sed quia ipsi fines priuilegiorū suorū excedebant, ea minus bene intelligentes, Papa ea in concilio generali declarat qualiter sint intelligenda, ne illa pertrahāt ad abusum: quia priuilegiū meretur amittere, q permissa sibi abutitur potestate. Secūdo ponit verba priuilegiorum. Concessum est ab ecclesia Romana quibusdam regularibus, scilicet Tēplarijs, & Hospitalarijs, vt his, qui fraternitatem eorum assumpserint, nō negetur ecclesiastica sepultura, nisi sint excōicati, vel nominatim interdicti: Si forte ecclesiæ ad quas pertinēt, fuerint interdictæ, ipsos quoque confratres quos ecclesiarū Prælati apud ecclesias suas non permiserint sepeliri, ipsi ad ecclesias suas deferant tumulandos, nisi excōicati vel nominatim fuerint interdicti: Declarat hic Papa de quibus con fratribus sit intelligendum: scilicet de illis, q adhuc morantur in seculo, & eorum ordini sunt oblati mutato habitu seculari, vel de his, q sua bona eis dederūt inter viuos, retento sibi quamdiu vixerint vsufructu: isti quidem sepeliantur apud ecclesias ipsorum regularium, vel apud ecclesias aliorū nō interdictas, si ibi elegerint sepeliri: Si enim de quibuslibet confratrib' ipsorū fraternitatē assumentibus intelligeret, pro duobus aut tribus denarijs annuatim sibi collatis, nimiū vilesceret ecclesiastica disciplina: tñ & ipsi certā obtinent remissionē ab Apostolica sede concessam. Vltimo ponit alium articulum, in quo excedebant fines priuilegiorū suorum: Continetur. n. in priuilegio ipsorū, vt si qui fratrū ipsorū pro colligēdis eleemosynis ad aliquam ciuitatem, castellum vel vicū aduenerint, si forte locus ille à diuinis fuerit interdictus, in eorum aduentu semel in anno aperiantur ecclesiæ, vt exclusis excōicatis & interdictis, diuina officia celebrentur: Verba illa, aperiantur ecclesiæ semel in anno, sic debent intelligi, vt vna tantū ecclesia eiusdem loci semel in anno aperiatur: quia licet dictum sit pluraliter, aperiantur ecclesiæ, non tñ de qualibet ecclesia eiusdem loci intelligendū est: ne si hoc modo intelligeretur, nimium vilipendi contingeret sententiā interdicti: qui vero ↄ istas declarationes quicquam sibi vsurpare præsumpserint, graui subiaceant vltioni. Nota q priuilegiū meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Item aliquis habet habitū monachalem, non tñ est monachus. Item vilescere non debet ecclesiastica disciplina. Item pluralis locutio exponitur de vno.

† Oblati, q dicuntur, tradit copiose Couarruuias in c. alma mater. de sent. excom. lib. 6. in 1. par. relection. §. 2. circa finē.

a In intellecta.] Qui maliciose priuilegium principis interpretatur, infamis efficitur. C. de legi. & consti. l. 2.

Se tamen ordini mutato habitu seculari: vel de illis, qui bona sua eis dederunt vsufructu retento. hoc primo. Priuilegiū religiosis concessum, quo eis venientibus ad locum interdictū semel in anno aperiantur ecclesiæ, vt celebrentur in eis diuina, intelligitur, quòd vna tantum sola ecclesia aperiatur in loco. hoc secundo.

CAP. XXIIII.

VT priuilegia, quæ quibusdā religiosis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconcussa, quædam in eisdem duximus declaranda, ne minus sane intellecta[a] pertrahantur ad abusum propter quem possint merito reuocari: quia priuilegiū meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. ¶ Sane quibusdam regularibus Apostolica sedes indulsit, vt his, qui fraternitatem eorum assumpserint, si forsan ecclesiæ ad quas pertinent, à diuinis officiis fuerint interdictæ, ipsosq; mori contigerit, sepultura ecclesiastica non negetur[b], nisi excōmunicati vel nominatim fuerint interdicti: Suos quoque cōfratres, quos ecclesiarū Prælati apud ecclesias suas nō permiserint sepeliri, nisi excommunicati, vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in seculo eorum ordini sunt oblati †, mutato[c] habitu seculari: vel eis, qui bona sua dederant inter viuos, retēto sibi (quandiu in hoc seculo vixerint) vsufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum regularium, vel aliorum non interdictas ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne si de quibuslibet ipsorum fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus[d], aut tribus denariis annuatim sibi collaris, dissoluatur pariter & vilescat ecclesiastica disciplina: certam tamen & ipsi remissionem obtineāt ab Apostolica sibi sede concessam. ¶ Illud etiā, quod huiusmodi regularibus est indultum, vt si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas fraternitates siue collectas, in quamlibet ciuitatem, castellum vel vicum aduenerint, si forte locus ille à diuinis officiis sit interdictus, in eorum iucundo aduentu semel in anno[e] aperiantur ecclesiæ, vt exclusis excommunicatis, diuina ibi officia celebrentur: Sic intelligi volumus, quòd in eadem ciuitate, aut castro, aut villa vna tantum ecclesia eiusdē ordinis, fratribus semel (vt dictū est) aperiatur in anno: Quia licet pluraliter[f] dictū sit, quòd in eorum iucundo aduentu ecclesiæ aperiantur, nō tamen ad ecclesias eiusdem loci diuisim, sed prædictorum locorum coniunctim sano referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas eiusdem loci visitarent ecclesias, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui vero contra declarationes prædictas quicquam sibi vsurpare præsumpserint, graui subiaceant vltioni.

¶ Idem in eodem.

¶ *Tempore generalis interdicti, episcopi non prohibiti, qui non fuerunt culpabiles interdicti, clam celebrare possunt: & hodie istud non est priuilegium episcoporum, sed ius commune, vt in c. si. de sen. excom. in 6. & ibi plene habetur, an & quando, & qualiter possit celebrari tempore interdicti.*

CAP. XXV.

QVod† nōnullis est religiosis indultum, in fauorē

b ¶ Non negetur.] Ex hoc loco patet, q tempore interdicti denegatur ecclesiastica sepultura, ex quo per priuilegium istis conceditur. ī. eod. cum & plantare. §. quòd si. Bernar.

c ¶ Mutato habitu seculari.] Ita q habitus illos distinguat ab habitu seculari, licet ex toto non habeant habitum monachalem. arg. 33. q. 5. quod Deo pari. & talis largo modo ecclesiastica persona censetur. 18. q. 2. vt lex. & 12. q. 1. duo.

¶ Glossa sequens quærit, arguit, & soluit.

d ¶ Pro duobus.] Quid si medietatem bonorū darent, ouoquid dicēdi sunt fratres? non, nisi maiorem partem. arg. ff. de contrah. emp. in modicis. quod non credo. etiā si darent totum, dum tñ nō se reddant: quia res, & non persona, sunt accessoriæ. Ber.

¶ Glo. seq. recit. per q. non relaxetur interdictū, &c. & ponit duas opi. Secundo quærit, arg. pro, soluit contrarium. Tertio quærit, arg. pro, & remittit.

e ¶ Semel in anno.] Sic patet, q in ecclesia interdicta celebratur, & canonice: quia tunc de speciali priuilegio relaxatum est interdictū, non sublatum: vnde idē interdictum manet, non nouum creatur. arg. ff. de preca. sed si manente. & 24. q. 1. Achatius. & 12. dist. præceptis. Sed vf potius vt dicit Vincent. q interdictum non relaxetur, sed in ecclesia interdicta celebretur de licentia Papæ. ī. eod. peristis. infi. nec tunc committitur contra interdictum. Sic aliquis potest prædicare & loqui excommunicatis, de his quæ pertinent ad correctionem eorum, nec incidit in excommunicationem, j. de sen. excō. c. responso. & c. cum voluntate. in princ. & semel tantū in anno hoc eis licet, & non plures, vt hic patet. Sed si centum annos stetissent, q non venissent ad ecclesiam istam, quæ sæpe fuit interdicta, nunquid præscribitur contra illos? Videtur q sic. supra eodem, accedentibus, vbi isti Tēplarij perduot istud priuilegium, quia non sunt vsi isto spatio xl. ann. arg. ff. de nuodi. l. 1. Sed contra credo in caso isto, quia non nocet eis. Sed nunquid de auctoritate episcopi posset aliquis celebrare in ecclesia interdicta ab episcopo: Videtur quòd sic, eadem ratione. De hoc dixi supra, de appellat. ad hæc.

¶ Glo. seq. not. quòd non semper plura, &c. signat contrariū, & remittit.

f ¶ Pluraliter.] Not. q pluralis locutio non semper infert suas singulares, sic 1. dist. omnes leges. sic ī. de appell. significauit. ī. de præben. cum iamdudum. sic. 2. q. 1. in primis. ibi, alij accusatores. ff. de condi. & demonstrationib. falsa. §. si quis legauerit. & ff. de statu homi. summa. Arg ↄ. ī. de rescrip. olim. De hoc plura argumenta inuenies ī. de rescrip. cap. secundo.

QVod nonnullis.] Diuiditur, quia primo ponit priuilegium: Secundo ponit exceptionem: ibi, *Nisi* Tertio denuntiationem: ibi: *Verum*. & hoc cap. nihil hodie habet.

Casvs.

Casus. Quibusdam regularibus concessum est, vt cum commune terrae fuerit interdictum, diuina possint officia celebrare ianuis clausis, & voce suppressa, & nō pulsatis campanis, exclusis excōicatis & interdictis, in fauore pontificalis officij concilium extendit hoc ad epos, nisi eis expresse fuerit inhibitū: verumtamen hoc illis cōceditur, qui causam aliquam non praestiterint interdicto, nec aliquam fraudem ingesserint, cū tale compendiū ad iniquum dispendium trahi non debeat. Nota, quòd occasio iuris ad iniquū dispendiū trahi nō debet.

a ¶ *Commune terrae interdictum.*] Interpretationem huius verbi habes. j. de verb. sig. cum in partibus.

¶ *Glos. seq. in prin. & fi. dupliciter expo. illud, quandoque, i medio quaest. et sol.*

b ¶ *Quandoque.*] Per hoc vř quòd saepius possint quàm semel in anno, vt sit priuilegium epōrum maius quàm priuilegium praecedens esp. sed diuersa sunt priuilegia episcoporū & illorum: hoc enim intelligitur de ecclesiis sibi subiectis. sed praecedens in ecclesia vna tantum semel in anno celebrare possunt. & expone, quandoque, idest, qōcunque. Vel dic, quòd cum illud priuilegium generale sit in parochia alterius epi, poterit eps celebrare sicut in sua, si alius eps hoc permiserit. Sed nunquid canonici possunt interesse cū epo? nōtita quòd celebrent principaliter cum ipso more solito, licet intersint vt audiant, sicut alij extranei, qui non sunt interdicti: cum ipsi canonici non habeant priuilegium, ne per hoc vilescat rigor. s. cap. prox. vel potest exponi, quandoque, id est, non semper, quia si ex tali celebratione oriretur scandalum, non deberent semper celebrare, sed aliquando ita quòd non esset scandalum.

¶ Haec duo verba: doli vel, desunt in antiquioribus codicibus Gregorianis, & in omnibus Vaticanis: sunt tamen in rubro, & in recentioribus codicibus.

¶ De ordine Cluniacen. eius origine & antiquitate, vide Cassaneū in catalogo gloriae mūdi par. 4. consideratione 31. & Oldradū cons. 304. & Bellamerā consil. 32.

pontificalis officij ad episcopos extendentes: concedimus, vt cū commune [a] terrae interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis exclusis, possint quandoque [b] ianuis clausis, suppressa voce, & non pulsatis campanis, diuina celebrare officia: Nisi & hoc ipsum eis expresse fuerit interdictum. ¶ Verū hoc illis concedimus, qui causam [c] aliquam non praestiterint interdicto, nec quicquam [doli vel] fraudis ingesserint, tale cōpendium ad iniquum [d] dispendium pertrahentes.

¶ Honorius tertius archiepiscopis & episcopis, in quorum dioec. monasteria & Prioratus Cluniacen. monasterio subiecta consistunt.

¶ *Priuilegia non sunt violanda etiam indirectè. hoc dicit generaliter.*

CAP. XXVI.

QVanto amplius: & infra. ¶ Sane dilecti filij abbas & conuentus Cluniacen. grauem nobis querimoniam obtulerunt, quòd quidam vestrum & vestrorum officiales, cum in eos & sui ordinis monachos non possint excōmunicationis & interdicti proferre sententias, eo quòd super hoc Apostolicae sedis priuilegijs sunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo seu emendo, aut aliàs eis communicant, sententias proferūt memoratas: & sic Apostolicorum priuilegiorum non vim & potestatem, sed sola verba [e] seruantes, dicti ordinis monachos quodammodo [f] excommunicant, dum eis alios communicare non sinunt. Ex quo illud etiam euenit inconueniens, vt ipsi monachi quantum ad hoc iudicentur iudicio Iudaeorū [g]; & qui eis communicāt in praedictis, maiorem excommunicationem [h] incurrant, quàm etiā excommunicatis communicando fuerint incursuri. ¶ Nolentes igitur haec crebris ad nos clamoribus iam perlata vlterius sub dissimulatione transire; vobis vniuersis & singulis mandamus, quatenus huiusmodi sententias in fraudem [i] priuilegiorum nostrorum decaetero non feratis: quia si super hoc ad nos denuo clamor ascenderit, non poterimus conniuentibus oculis per-

nenerit, promulgatores talium sententiarum seueritate debita castigabit. Nota quòd nō tantū verba, sed vim & potestatem priuilegiorum legis & canonis, seruare debemus. Item fraus legi vel canoni fieri non debet: quia nihilominus incidit in legem.

¶ *Glos. seq. alleg. multa iura, quod mens praeponderat verbis, exponit litteram. & arg. contra statuta, &c. et si ipsius, & glo. vlt. reci. per q.*

e ¶ *Sola verba.*] Et male certè: quia consideranda est mens, potius quàm verba: nam verba deseruiunt intentioni, & non econuerso. j. de ver. sig. intelligentia. & 1. q. 1. Marcion. & ff. de legi. & senatuscon. scire leges. & potior est mens quàm verbum docentis. ff. de supel. leg. l. Labeo. in fi. & arg. ff. de fun. instr. l. cum de lanionis. §. asinam. in fi. Et in testamento consideratur potius mens testantis quàm verba. ff. de leg. 1. l. penult. Et in contractibus potius inspicitur voluntas quàm verba. C. quae res pig. obli. non pos. l. penul. & vlt. & nō tm verba edicti seruāda sunt, immo sententia potius. ff. de legi. & sena. cō leges. Hic non seruabāt vim & potestatem verborum, vt vī: quia indirectè videbantur excōicari, ex quo subtrahebatur cōso aliorum, sic Iudaei excōicant. s. de vsur. post miserabilem. & c. quanto. & s. de Iudae. Iudaei. & c. ad haec. & c. si Iudaeos. in fi. & sic indirectè faciebant contra priuilegia Papae: vñ praecipitur, quòd decaetero hoc nō faciant: vbi autem res dubia esset, potius seruanda sunt verba edicti. ff. de exerci. l. 1. §. si is qui. Et est decre. ista contra ciuitates, quae quandoque consimilia faciunt contra ecclesiasticas personas: & sic violant ecclesiasticam libertatem. & tales sententiae non valebant, nec timendae erant, sed quo ad factum vtrum refertur. quia contra priuilegia Papae. s. de excess. Praela. cum ad quorundam.

¶ Pro intellectu huius textus vide tradita per Bartolum & alios in l. non dubium. C. de legibus, vbi declarat quando sit fraus contra legem, & fraus in lege, & quando sit contra legem.

f ¶ *Quodammodo.*] quasi diceret non vere excōicabant illos, sed subtrahebant alios ab eorum cōione: & ideo excōicati videbātur, quia excōicatio [1] est à fraterna societate separatio. 3. q. 4. Engeltrudam, & sic quodammodo excōmunicabant eos. Ber.

g ¶ *Iudicio Iudaeorum.*] In hoc videtur iudicari Iudaeorum iudicio, quia cum ecclesia excōicare Iudaeos [2] non possit, quia nihil ad nōs de his qui foris sunt. 2. q. 1. multi. ideo excōicātur Christiani cōicantes eis, vt s. dictum est. ita isti cum non possent istos excōicare propter priuilegium, excommunicabant communicantes eis.

h ¶ *Maiorem excommunicationem.*] Qui enim participat excōicatis, excōicatus est minori excōicatione. 11. q. 3. cum excōicato. & s. de excep. à nobis. Sed isti qui participant istis monachis in praedictis, erant excōicati excōicatione maiori: & ita maiorem excōicationem incurrebant, quàm aliàs participando excommunicatis.

¶ *Gl. se. fortificat tex. & ponit et exponit quatuor modos fraudādi legē.*

i ¶ *In fraudem.*] Et sic patet, quòd si non possunt illos excōicare, nihil facere debent, per qđ ad idē redeant: quia si denegatur eis vna via, denegata intelligit̄ & alia. s. de pecu. tuae. Sic ergo isti ī fraudē priuilegiorū nō sunt excōicandi: sicut nec in fraudē canonis aliquid faciendū est. s. de cōces. praeben. cōstitutus. nec in fraudē legis. ff. ad Maced. l. 4. §. is autē. Vñ nota, quòd quatuor [3] modis fit fraus legi, siue canoni: De psona ad psonā: vt si vxor velit donare viro, vel econuerso, cū nō possit. s. de dona. inter vir. & vxo. c. vlt. & supponit aliā personā cui donat, nō valet donatio. ff. de dona. inter vir. & vxo. haec ratio. §. non tm. 46. dist. sicut non suo. De re ad rem: prohibitū est ne filiosfamilias pecunia mutuetur, si tm aliquid in fraudem factū fuerit, puta, dedisti frumentū, vel aliud cōsimile, quod venderet, vt pecuniā haberet, fraus fit legi. ff. ad senatuscon. Macedo. sed Iulianus. §. mutui. aliàs incipit, Iiē si filius. & l. 4. §. 1. & ī vsura. 14. q. 3. plerique. & 2. q. 2. sunt nonnulli. De cōtu ad cōtum: vt puta vxor

1 Vide B. Thomā in quaestio. addit. ad 3. par. q. 21. art. 1. vbi agit de excommunicationis definitione.

2 Vide Zanchinū tract. de haeret. c. 36 & Marquardum tract. de Iudaeis par. 2. c. 15.

3 Quot modis fiat fraus legi, praeter glossam & doctores hic, vide Bald. in l. non dubium. C. de legibus. & late per Anchar. in repetitione c. canonum statuta. supra de constit.

¶ *Glos. seq. recit. per q. & ponit op. quam reprobat.*

c ¶ *Causam.*] per hoc dicunt quidam, quòd illi qui non deliquerunt, nec aliquam causam dederunt, vt poneretur interdictū, licet forte in loco interdicto interesse nō debeant diuinis cum illis, qui priuilegium habent, tm extra terram illā bene possunt audire diuina, & percipere sacramenta. Credo quòd non debeant admitti ad aliqua officia vel sacramenta, vt ipsi per hoc citius inducant ad satisfaciendum, & vt sententia magis timeatur: quia qui suspensus vel interdictus est in vna ecclesia, in omnibus est interdictus vel suspēsus. hoc expresse dī in tex. & in gl. 4. q. 5. quisquis. & arg. bonū ad hoc j. de poenit. & remis. quod in te. vbi de hoc not. in fi. Ber.

d ¶ *Iniquum.*] Nota occasionem iuris ad iniquum dispendium trahi non debere. C. de vsucap. pro empto. cum qui. sic de translat. inter corporalia. à contrario sensu. & 45. dist. licet. 2.

QVanto.] Priuilegiati, quòd excōicari non possint ab ordinariis, nō debent excōicari etiam indirectè. hoc dicit specialiter. In prima ponitur quaestio: In secunda prouisio: ibi, *Nolentes.* Abb.

Casus. Abbas & conuentus ordinis Cluniacen. sunt exempti: vñ cum epi & archiepi in quorum dioece. commorantur, eos excōicare vel interdicere non possint, in eos, qui molūt in molendinis eorum, vel coquunt panem in furnis ipsorum; & qui vendendo vel emendo, aut aliàs eis cōicant, excōicationis & interdicti sentētias proferunt, & sic non vim & potestatem priuilegiorum Apostolicae sedis, sed sola verba seruantes, monachos dicti ordinis quodāmodo excōicant, dum eis alios cōicare nō sinunt: & sic quantum ad hoc Iudaeorum iudicio iudicantur: & qui cōicant illis, maiorem excōicationem incurrunt, quàm qui excommunicatis participant: propter quod monachi Cluniacen. de praedictis Praelatis grauiter Domino Papae sunt conquesti: vnde mandat vniuersis & singulis praedictorum, quatenus sententias in fraudem priuilegiorum Apostolicae sedis decaetero non ferant: quia si super hoc ad ipsum querela per-

non poteſt donare viro, vt dictum eſt, vult ei vendere, vt ſic hoc modo poſſit donare: nõ valet. ff. de dona. inter vir. & vxo. ſi ſpõſus. §. circa. ſic 16. q. 3. ſi ſacerdotes. Item de contractu ad cõtractũ, alio tñ modo quàm ſupra, vt cũ mulier pro alio fideiubere non poſſit, principalem ſe facit debitricem: hoc non valet: quia facit in fraudem legis. ff. ad ſenatuſcon. Velle. quamuis. §. ſi cum eſſem. Et ſic patet, ꝙ qui facit in fraudem legis, contra ipſam legem vĩ facere. ff. de legi. contra legem. & l. ſeq. vnde tales ſententiæ in veritate non tenebant: vt hic patet. quia Papa non mandauit eos abſolui. Ber.

nulla poterat fieri admonitio: ideoque de fraude vel de malitia ſua commodum reportare non debent, nec incurrunt excommunicationem, qui tales puniunt, vt hic patet: quia in delictis deprehendebantur; vnde hoc ipſo amittebant priuilegium. j. de ſen. excom. cum non ab homine. & c. perpendimus. Contraria intelliguntur qñ contempto habitu incedũt vt laici, nec deprehenduntur in delictis.

Ex parte.] Illud cap. habet varios intellectus: & poteſt ſic ſummari: Sola aſſumptio vel reaſſumptio tonſuræ poſt delictum commiſſum, non facit delinquentem haberi pro clerico. vel ſic: Si poſt clericatum aſſumptum immiſcuit ſe clericus enormitatibus, & diu in illis perſeuerauerit dimiſſis habitu & tonſura, & in delicto deprehenditur, non poterit ſe defendere pro clerico, quo minus puniatur per ſecularem iudicem. & iſte intellectus eſt aliquantulum periculoſus, ſed poteſt procedere ſecundũ vnam opinionem, de qua in c. perpendimus. de ſent. excom. Diuiditur. In prima enim parte ponitur querela. In ſecunda prouiſio. Secunda: ibi, Ne igitur. Abb.

Casus. In diſtrictu reginæ Anglorum erant quidam litterati, quos nec habitus nec tonſura clericos oſtendit: ſed cum ipſi deprehendunt in aliquibus maleficiis, vt iuriſdictionem reginæ deludant, & pœnam debitã pro delictis euadant, reſumunt tonſuram abiectam, & habitum clericalem, qui antea pro laicis ab omnibus habebantur: Regina ſignificauit hoc dño Papæ: Rñdet ei Papa, ꝙ ſi ſuam iuriſdictionem in huiuſmodi delinquentes exercuerit, qui ſine tonſura & habitu in delictis fuerint deprehenſi, æquanimiter ſuſtinebit: cum malitiis hominum non ſit indulgendum, nec tonſura nec habitu ſic reſumpto, ipſorum malitia foueri debeat. Nota, ꝙ qui tonſura & habitu dimiſſis in delictis deprehenduntur, amittunt priuilegium clericale, & poſſunt puniri ſine pœna excommunicationis. Item malitiis hominum non eſt indulgendum, ſed potius obuiandum.

De materia huius cap. vide latè per Io. quæſtionum in practicis quæſtionibus §. 3. 4.

De materia tacta, eiuſque ſignificatione per glossam hic: vide notata in c. ad audientiam. de præſcriptio.

Reliquæ partes huius decretalis ſupra de magiſtris. & ne clerici vel monachi, c. ſuper ſpecula.

nota de iure civili

transire, quin promulgatores talium ſententiarum ſeueritate debita caſtigemus.

Idem V. quondam Anglorum reginæ illuſtri.

Qui in habitu & tonſura & cæteris, vt laici conuerſantur, deprehenſi in maleficijs ſe pro clericis non defendunt. Ita communiter ſummatur.

CAP. XXVII.

Ex † parte tua fuit propoſitum, quòd nonnulli litterati, qnos nec habitus nec tonſura clericos profitetur, in terra tuæ iuriſdictioni ſubiecta degentes, cum deprehẽduntur in aliquibus forisfactis a †, vt iuriſdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis vltionem euadant, aſſumunt, ſeu etiam reſumunt tonſuram abiectam, ſeu habitum clericalem, licet ante pro laicis ab omnibus haberentur, Ne igitur tonſnra, vel habitu ſic reſumpto, malitia foueatur: ſi tuam iuriſdictionem exerceas in huiuſmodi deliquentes, qui ſine tonſura & habitu in delicto b fuerint deprehenſi, æquanimiter duximus tolerandũ: cum malitiis hominum indulgeri non debeat, ſed potius obuiari.

Idem.

Pariſiis, & in locis vicinis, ius ciuile legi non debet.

CAP. XXVIII.

Super † ſpecula: & infra, Sane licet ſancta Eccleſia legũ ſecularium nõ reſpuat famulatũ d, quæ æquitatis & iuſtitiæ veſtigia imitantur: quia tamen in Frãcia, & nonnullis prouinciis, laici Romanorum Imperatorum legibus non vtuntur e †: & occurrunt raro eccleſiaſticæ cauſæ tales, quæ non poſſint ſtatutis canonicis expediri: vt plenius ſacræ paginæ inſiſtatur: & infra. Firmiter interdicimus, & diſtrictius inhibemus, ne Pariſius, vel in ciuitatib⁹, ſeu aliis locis vicinis f † quiſquã docere vel audire ius ciuile præſumat: Et qui contra fecerit, non ſolum à cauſarum patrociniis interim excludatur, verumetiã per epiſcopum loci excommunicationis vinculo innodetur.

Idem epiſcopo Baioceñ. †

Innouatio priuilegij ius nouum non inducit, ſed vetus conſeruat.

CAP. XXIX.

Quia intentionis noſtræ: & infra. Cum innouatio †, nec ius nouum g conferat, nec etiam tollat vetus: te in eo ſtatu eſſe volumus, in quo tempore impetratæ innouationis dinoſceris extitiſſe. Cæterum nullum per hoc intendimus iuri aliàs eidem monaſterio competenti, præiudicium generari.

Idem.

Priuilegiati vt vbique poſſint cum altari viatico celebrare, hoc poſſunt ſine licentia Prælatorum.

c Malitiis.] Sic ff. de rei. ven. in fundo. ſ. de reſcrip. plerunque. & c. ſedes. & ſ. qui matri. ac eu. poſſ. ſignificante. B.

Super ſpecula.] Primo ponit prohibitionis rationem; Secundo prohibitionem: Tertio pœnam cõtrafacientibus. Secunda: ibi, Firmiter. Tertia: ibi, Et qui. Abb.

Casus. Quamuis eccleſia ſecularium legũ non reſpuat famulatũ, quæ imitantur veſtigia æquitatis: tñ quia in Francia, & in multis prouinciis, laici non vtuntur legibus Romanorum Imperatorũ, & raro eccleſiaſticæ occurrunt cauſæ, quæ nõ poſſint per canones expediri: vt plenius ſacræ paginæ inſiſtatur, firmiter prohibet dominus Papa, ne Pariſius, vel in ciuitatibus ſeu alijs locis vicinis, aliquis docere vel audire ius ciuile præſumat: & qui contra fecerit, à cauſarũ patrociniis interim excludatur, & per epiſcopum loci excommunicetur. Nota, ꝙ eccleſia approbat leges, & eis vtitur. Item magis eſt inſiſtendum ſacræ paginæ, q̃ aliis ſcientiis. Item. arg. ꝙ ratione vicinitatis ſentit quis cõmodũ vel incõmodũ.

d Nõ reſpuat famulatũ.] ſ. de no. ope. nun. c. 2. & 10. diſt. lege Imperatorum. & cap. ſi in adiutorium.

1 Secundũ illam decretalẽ poſſet hoc intelligi ſecundũ Philip. Ioh. And.

Quamuis gloſa & doctores hic quærãt an eccleſiaſticis Imperatoriis legibus vti ... (marginal note, partly illegible)

Quæ legum ... vide gloſſam ... in c. ſuper ſpecula. de priuileg. lib. 6. ... Alexandri conſil. ... lib. 4.

Bald.

Doctores in c. ſi ... de ... & in c. Alexander. & in c. ... de collis.

a Forisfactis.] id eſt maleficiis. ſimile verbum habes ſ. de præſcrip. ad audientiam.

forisfactis hoc est maleficiis

Gloſſa ſequens ſignat contraria: quia delictum vel ſecularis habitus non tollit priuilegium. ſoluit.

b In delicto fuerint deprehenſi.] Sed vĩ contra, ꝙ licet clerici in delictis fuerint deprehenſi, non tñ capi vel detineri poſſunt ſine licentia Prælatorum ſuorum, nec puniri præter pœnam excommunicationis. j. de ſent. excom. vt famæ. Item contra vĩ j. de ſen. excõ. ſi vero. & c. in audientia. vbi clericus habet priuilegium, & ſi ſeculariter viuat. ſ. de vi. & hone. cle. c. vlt. Dicas, ꝙ non ꝯdicunt illa, quia loquuntur in eo caſu, cum certum erat illos eſſe clericos, vnde ſemper retinent priuilegium, niſi poſt trinam admonitionem fuerint incorrigibiles: vt dicit illa decre. in audientia. hic autem loquitur de his, qui per omnia tamquã laici in omnibus & ab omnibus habebantur, vt hic dr, & malitioſe aſſumebãt tonſuram: vel ſi aliquando fuerant clerici, non conſtabat, & ſic ipſo facto priuilegio renunciauerunt clericali: ſic ſ. de cle. coniug. c. penult. vnde hic

e Non vtuntur.] cum tamen ab omnibus debeant obſeruari. C. de legib. leges. & l. leges ſacratiſſimæ. & licet ab omnib⁹ de facto non ſeruentur: quia non ſubſunt Imperatori: de iure tñ debent ſubeſſe, & præcipue iſti, quibus prohibentur. 11. q. 1. volumus. & dominus totius mundi eſt. ff. ad legem. Rho. de precario. & 7. q. 1. in apibus.

Gloſ. ſeq. notat quòd ratione vicinitatis, &c. ſignat contrarium.

f Locis vicinis.] & ita ratione vicinitatis ſentit quis commodum vel incommodum. de pœni. diſt. 1. ſed & continuo. & 44. diſt. §. 1. & ff. de ꝯ. emp. quod ſæpe. §. vlt. & 17. q. 4. ſi quis cõtumax. arg. ꝯ quia lupanaria non infamant caſtitatem. 32. q. 5. tolerabilius. Ber.

Quia intentionis.] Casus. Dominus Papa innouauerat priuilegium cuiuſdam monaſterij conſtituti in diœceſi Baioceñ. epĩs Baioceñ. dubitauit, vtrũ p talẽ innouationẽ iuri epãli ſit derogatũ: quæſiuit à dño Papa, an ei ꝑiudicaret? Rñdet ei Papa, ꝙ innouatio ius nouũ nõ cõfert, nec tollit vetus: vñ vult eũ eſſe in eo ſtatu, in quo erat tẽpore innouationis impetratæ, ſed p hoc nõ intẽdit Papa iuri aliàs cõpetẽti eidẽ monaſterio ꝑiudiciũ generari. Nota, ꝙ innouatio priuilegij nihil noui iuris tribuit, nec ius vetus tollit. Itẽ Papa nõ intendit p literas ſuas alicui præiudicium generare.

Glo. ſeq. ponit duo ſimilia, & cauſam quæ per cõfirmationẽ accreſcit.

g Nouum.] Sic patet, ꝙ innouatio priuilegij nihil noui confert, ſic ſ. de confir. vti. vel inuti. cũ dilecta. & ſ. eo. ex parte abbatiſſæ. 12. diſt. præceptis. ſic 24. q. 1. Achatius. ſic per protectionem non diminuitur ius epi. ſ. eo. ex parte tua. ſic & confirmatio in forma communi obtenta. ſ. de conceſ. præben. quia diuerſitatẽ. Quandoque tñ per confirmationem aliquid iuris accreſcit, quia tranſactio,

quæ

quæ erat personalis, per confirmationem fit realis & perpetua: vt ʒ. de transact. veniẽs. & c. 1.

IN *his.*] Primo ponit exordium, & facti narrationem: Secundo prouidet, & rationem reddit: ibi, *Cum autem*.

CASVS. Fratres Prædicatores & Minores impetrauerunt indulgentiam à dño Papa, vt vbicunque fuerint cum altari viatico valeãt celebrare sine præiudicio iuris parochialis: quidã Prælati oĩmis stricte illam indulgentiã interpretantes dicebant, ꝙ per illam indulgentiam prædicti fratres præter assensum Prælatorũ hoc facere non possunt: vñ nõ permittunt eos celebrare sm illã indulgentiam: Cum autẽ sine indulgentia fratres prædicti possint de Prælatorũ licentia celebrare, nihil eis cõferret: Mandat dñs Papa cuidam epõ, quatenus interpretatione huiusmodi reprobata, dummodo abstineãt ab iniuriis aliorum, datã licẽtiã prædictis fratribus debeat publicare: ita ꝙ dicti fratres ex indulgentia ipsa aliquam videãtur gratiam consecuti. Not. ꝙ ea quæ cultum diuinum respiciunt, benigne sunt interpretanda. Item beneficiũ principis late est interpretandum. Item indulgentia, siue priuilegiũ, sine alterius iniuria concedi debet. Item indulgẽtia, siue priuilegium sic debet intelligi, vt aliquid conferat: aliàs delusorium esset.

¶ Glossa & doctores in c. quoniam de priuileg. lib. 6. & syl. insum. ma verbo elimo. q. 6.

CAP. XXX.

IN his †, quæ ad cultũ[a] diuinũ facere dinoscuntur, nõ maligna, sed benigna esset potius interpretatio facienda. Vnde mirari compellimur, quòd cũ fratribus Prædicatoribus, & Minoribus duximus indulgendũ, vt vbicunque fuerint, sine parochialis iuris præiudicio[b], cum altari valeant viatico celebrare: quidam nimis stricte[c] interpretando indulgentiam nostrã, nituntur asserere, quòd per eã prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possint: propter quod eos celebrare iuxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. ¶ Cũ autem nihil eis cõferret memorata indulgentia, sine qua id Prælatis annuẽtibus liceret eisdem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione huiusmodi reprobata, dum tamẽ ab aliis, quæ iure parochiali proueniũt, prorsus abstineãt, datam eis sic licentiam celebrandi, auctoritate nostra non differas publicare[d]: ita quòd dicti fratres aliquam ex indulgentia[e] nostra videantur in hoc gratiam consecuti.

¶ Gregorius nonus maioris ecclesiæ & Christianitatis Decano, & archidiac. Lincoñ.

¶ Priuilegium de decimis noualiũ nõ soluendis, non comprehendit decimas tempore priuilegij impetrati possessas ab aliis: nisi de possessione alterius in priuilegio fiat mentio.

a ¶ *Ad cultum diuinum.*] De his, quæ ad cultum diuinum relinquuntur in testamento, ipsius fauore nõ detrahitur quarta[s]. ʒ. de testa. c. vlt.

b ¶ *Sine præiudicio.*] & ita in præiudicium alterius non datur priuilegium graue. sic ʒ. de vsu pal. ex tuarum. ʒ. de ec. ædifi. ad audientiã 2. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. si quis à principe. & ff. de admi. tut. impuberi a. & C. de eman. libe. nec auus. & C. de preci. imper. offer. quoties. & j. c. proximo.

¶ Episcopalis vel parochialis. vt ibi. Ioan. And.

¶ Priuilegium quo miles testari põt quomodo vult respicit bonum, non iniustus filio suum: quia illi sunt in sæ patria potestatis, nõ præmio militari. & priuilegia militum ad alienã iniuriam porrigi nõ oportet. Ioan. And.

c ¶ *Nimis stricte.*] quod esse non debet, quia principis priuilegiũ latissime interpretandum est. j. de ver. sig. olim. & ff. de cõsti. prin. l. vlt. & 2. q. 3. c. si quem. §. notandum. in fi. nec nimis large interpretari debet. ʒ. eo. vt priuilegia. ibi, aperiantur ecclesiæ. & illud verbum non ita large accipitur, vt ibi dicitur.

d ¶ *Publicare.*] vt nullus possit se per ignorantiam excusare. ʒ. de postu. c. 1. & 16. dist. quod dicitis. & 12. q. 2. qui & humanis. ff. de instit. sed & si. §. præscribere.

e ¶ *Ex indulgentia.*] Indulgẽtia enim semper debet aliqd cõferre: vt hic patet. & C. de thesau. l. 1. lib. 10. & ff. ad municip. l. 1. & ff. de lega. 1. si qs. & ff. de vsu & habi. diuus. & potius laborãdũ est, vt res valeat, q̃ vt pereat. ʒ. de fide instr. inter dilectos. & j. de verb. sig. abbate. ff. de reb. dub. quotiẽs 2. & ff. de act. & obli. quotiens. & ff. de reg. iur. in 𝔷henda. aliàs delusoria esset indulgẽtia principis. B.

DVdum.] In prima ponitur facti narratio: In secunda decisio: ibi, *De consilio*. Abbas.

CASVS. Inter Priorem & conuentum de Butele ex parte vna, & Priorissam & moniales de Campesse ex parte alia, corã iudicibus qð super decimis noualium vertebatur: Lite pendente corã iudicibus, moniales impetrauerunt indulgentiã super decimis noualium non soluendis, nullam de lite mota in indulgentia mentionem facientem, per quam indulgentiam volebant repellere Priorem & cõuentum à lite: dubitabant iudices, quid iuris esset: Papa de consilio fratrum suorum decreuit iuri prædictorum fratrum per indulgentiam illam non facientem mentionem de lite mota, nullũ præiudicium generari super decimis noualiũ non soluendis, quas possidebant tempore indulgentiæ à parte altera impetratæ. Not. ꝙ litteræ siue indulgentia super re litigiosa impetratæ de lite mota non facientes mentionem, non valent, nec impediunt processum iudicis: quia tacita veritate sunt obtentæ. Et sic nota, ꝙ Papa concedendo alicui indulgentiã seu priuilegium, non intendit alium lædere.

CAP. XXXI.

DVdum inter Priorẽ & conuentũ de Butele † ex parte vna, & Priorissam & moniales de Campesse ex alia, super decimis lite mota: & infra. ¶ De consilio fratrum nostrorum decernimus, iuri prædictorum Prioris & conuentus super decimis noualium †, in quarum erant possessione tempore illo[f], quo indulgentiæ Apostolicæ impetratæ fuerunt à parte altera de decimis noualium non soluendis, non debere per eas non facientes[g] de hoc aliquam mentionem, præiudicium generari.

¶ Idem.

¶ Confratres priuilegiatorum, nisi se ad eos in totum transtulerint, ad episcopalia iura tenentur.

CAP. XXXII.

QVidam † (sicut asseris) in priuilegiatorum fraternitate recepti, nolunt tibi de iuribus episcopalibus respondere: Verum quandiu huiusmodi fratres moram[h] in domibus suis fecerint, eos compellere poteris ad dicta iura tibi integre persoluenda[i].

¶ Idem Arelaten. capitulo.

¶ Quo ad priuilegium retentionis decimæ semel nouale semper est nouale.

CAP XXXIII.

COnsultationi vestræ breuiter respondemus, ꝙ terra, de qua

¶ *Glos. seq. reddit rationẽ litteræ, & ar. à cõtrario.*

¶ Aliàs de Buteh.

f ¶ *In quarũ erant possessione tempore illo.*] Si. n. possidebant decimas illas iure suo tamquã sibi debitas, priuilegium super his obtentum, siue indulgentia non valet, quæ absorbet ius alterius. C. de precibus Imperatori offerẽdis. quotiens 3. quia ꝫ ius est, C. eo. ti. rescripta. 25. q. 2. rescripta. ac si lit. pẽdente fuissent impetrata: quare non valent. sic ʒ. de testibus, causam quæ. in Authent. ne in medio litis fiant sacræ formæ, aut sacræ iussio. §. si vero, colla. 8. & ʒ. vt lite pendente. cap. vlt. sic priuilegium obtentum tacita compositione non valet. ʒ. de decimis, ex multiplici. sed super illis de qbus nõdum fuerant in possessione, valebant, à contrario sensu, vt sic aliquem fructum habeant ex talibus indulgentiis: aliàs inutiles essẽt: vt ʒ. cap. proximo.

¶ Nouale ager est nũc primũ præcisus. c. innouate. infra de verbo. signif. & ibi late doctores.

¶ Vide in c. causam. statim alle. sup. glo. vlt. Ioan. And.

g ¶ *Non facientes.*] Vnde ꝑ surreptionem obtentæ fuerunt. & talem videlicet, quæ si expressa fuisset, eas non habuissent, & maxime si læderetur Prior & conuentus. ʒ. de rescrip. super litteris. j. de ver. sig. siquid per nouale. & ita indulgentia non valet tacita veritate, sicut nec rescriptum: vt in c. super litteris. sic & priuilegium non valet, nisi faciat mentionem alterius priuilegij. ʒ. de præscri. veniens. Et sic patet, quòd Papa concedendo indulgentiam seu priuilegium, non intendit alium lædere: vt ʒ. cap. proxi. vbi de hoc inuenies concordantias.

¶ Hinc nota, quòd qui pleno iure non sunt oblati, non gaudent priuilegio illorum, in quorũ societate sunt recepti.

QVidam.] Communis diuisio: Secunda pars: ibi, *Verum*. Abbas.

CASVS. Quidam priuilegiati, vt Templarij & Hospitalarij, quosdã receperunt in fraternitatem ipsorum, propter quod nolunt diœcesano epõ de iuribus episcopalibus respõdere: dicit Papa, ꝙ quamdiu fratres isti morã faciũt in domibus suis, diœcesanus eos compellat ad iura sibi integraliter persoluenda. Nota ꝙ non sufficit receptio priuilegiatorum ad euitanda iura episcopalia, nisi recepti ad priuilegiatos transeant.

a *Glossa sequens inducit tria similia, ad primum & vltimum inducit contrarium.*

h ¶ *Moram.*] Et ita nõ sufficit sola receptio, nisi sequatur translatio plena. sic 21. q. 2. si quis iam translatus. Sicut non dr̃ quis esse de numero militum, priusquã sit inter eos numeratus. ff. de mili. test. ex eo tẽpore. Et sola ratio possessionis nõ est idonea ad munera iniungẽda. ff. ad munici. libertus. §. sola. sic & miles commeatu accepto si remaneat in domo sua, non habet priuilegiũ. ff. ex qui. cau. maio. l. miles. Arg. ꝫ. ff de bon. pos. ex test. mili. l. vnica. in fi. vbi dr̃, ꝙ priuilegium militis habet, qui nondum peruenit ad milites.

i ¶ *Persoluenda.*] Sic ʒ. eod. cum & plantare. §. penul. sic ʒ. eod. ex parte. & ʒ. de maio. & obe. per tuas.

COnsultationi.] Primo ponit dictum. Secundo rationem. Secunda: ibi, *Cum aliàs*. Abbas.

C a s v s. Aliqua terra de nouo redacta est ad culturã per aliquos religiosos de noualibus decimas non soluentes, de qua non extat memoria. ꝙ culta fuisset: dubitat an perpetuo illa dici debeat noualis, quo ad decimas non soluendas? Respondet Papa, ꝙ perpetuo terra illa debeat censeri noualis, quo ad immunitatem de decimis non soluendis, aliàs contingere posset aliquãdo indulgentiam de noualibus plus eis dispendij, q̃ vtilitatis afferre. Not. qd͛ semel est nouale, sẽper erit nouale quo ad immunitatẽ de decimis non soluendis. Et sic nota hic arg. ꝙ principiũ considerandum est. Itẽ arg. quòd ex quo res semel est priuilegiata, sẽper erit priuilegiata, quia priuilegia perpetua sunt.

non extat[a] memoria, quòd aliquãdo culta fuisset, redacta per religiosos viros nouiter ad culturam, perpetuo[b] debet quoad immunitatem de non soluendis decimis noualium † iure censeri: Cum aliàs nonnunquã contingeret indulgentiam[c] de noualibus plus eis dispendij, quàm vtilitatis afferre.

TITVLVS XXXIIII.

De purgatione canonica.

Ex concilio Triburiesi.

Infamatus fide dignus per iuramentum se purgat: aliàs secus, & censetur non idoneus enormiter peccans.

CAP. I.

NObilis † homo, vel ingenuus[d], si in synodo accusatus crimen negauerit, si fidelē[e] eũ esse sciuerit[f], cum duodecim[g] ingenuis se expurget[h]. Si autem antea deprehensus fuerit in furto[i], aut periurio[k] aut falso testimonio, non admittatur ad iusiurãdũ: sed ei (sicut qui ingenuus[l] non est) purgatio indicatur.

Ex concilio Agathesi. †

Infamatus tertio monitus se non corrigens, vsque ad purgationem ab officio suspenditur.

CAP. II.

SI quis presbyter negligens[m] vitæ suæ, prauis exemplis mala de se suspicari permiserit: & populus ab episcopo iuramẽto[n] seu banno Christianitatis[o] astrictus infamiam eius patefecerit, certique accusatores criminis eius defuerint: admoneatur[p] † primo seorsum ab episcopo: deinde sub duobus vel tribus testibus: & si nõ emẽdauerit[q], episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero nec sic se correxerit, ab officio suspendatur[r] vsque ad condignam satisfactionem: ne populus fidelium in eo scandalum patiatur.

Ex concilio Meldesi. †

Etiam regulares purgant se de delicto secundum regulam canonicam.

CAP. III.

MOniales si libidinibus inseruire accusentur, & manifeste detegi non valuerint[s], erga regulam[t], suæ opinionis malam famam canonice purgare cogantur.

Ex eodem †.

Si delictũ est probabile, non indicitur purgatio: aliàs secus. h. d. quo ad titulũ.

Aliàs, noualis, vt hic ... Hostiensis.

a Nõ extat memoria.] j. de verb. signi. quid p nouale.

Glo. seq. aperit dubitationem, & elicit duo argumenta.

b Perpetuo debet.] Sic ergo patet, ꝙ ex quo fuit semel nouale, semper erit nouale, quantũ ad hoc, ꝙ decimæ nõ soluantur de tali terra. Hæc videbatur forte dubitatio, si post longa tempora, quæ sufficerent ad præsumptionẽ canonicã, debet talis terra dici nouale, vt postea censeretur iure cõi cum aliis, vt decimæ postea soluerentur, quod hic determinatur. Et est arg. ꝙ principiũ considerandũ est. ꝫ. de cẽsi. scientes. ꝫ. de elect. dudum. in quibus de hoc. Item arg. ꝙ ex quo res est semel priuilegiata, semper erit priuilegiata: Priuilegia enim ꝑpetua sũt. 25. q. 2. c. 1. & 2. nisi perdantur: quia illi, quibus cõcessa sunt, eis non vtuntur. s. ꝫ. eo. accedentibus. & c. si de terra.

Referunt Burchardus lib. 16. decret. cap. 19 & Gratianus hunc palea 2. q. 4. c. 15. & habetur c. 1. tit. de purgatione vulgari, in 1. compilatione.

In concilijs impressis ex Iuone additur hoc decretũ concilio Agathensi.

Vel abutitur. l. eo. ... idem in alijs casibus not. de deci. suggestũ. in 1. gl. Io. And.

e Indulgentiam.] Isti enim habebant priuilegium de non dandis decimis noualium, vnde dubitabant, vtrum lapsu temporis rediret illa noualia ad ius commune cum aliis terris: quod si esset, contingere posset, ꝙ plus dispendij consequerentur ex illo nouali, quàm vtilitatis: puta per magnas expensas, quas facerent in reducendo terram illam inutilem ad culturam.

DE PVRGATIONE CANONICA.

Supra visum est de varijs delictis tam Prælatorum, quàm subditorum, verum quia infamati ex delictis, qui conuinci non possunt, debent compelli ad se purgandum, ideo subiectitur ista rubrica.

De hac materia tractatur. 2. q. 5. per totum, & 15. q. 5. De secunda parte tractatur. 2. q. 5. consuluisti. §. hoc autem. vsque ad §. quæstionis.

NObilis.] Duæ sunt partes: Scda: ibi, *Si antẽ.* Ab. Sic.

C a s v s. Statuit concilium Triburiesi. ꝙ si nobilis homo, vel etiam ingenuus accusatus fuerit in synodo, & crimen negauerit, deficiente accusatore, cum xii. hominibus ingenuis se expurget, si de hoc fuit infamatus. Secũdo dicit, ꝙ si ante fuit deprehensus aut in furto, aut in periurio, aut falso testimonio, vlterius ad iusiurandum non admittatur, sed ei sicut qui ingenuus non est, purgatio indicatur. Nota, ꝙ deprehensus in furto, periurio, aũt falsu testimonio, ad iurandum vlterius non admittitur. Et sic est arg. ꝙ præsumitur ꝫ aliquem ex antecedenti vita. Item arg. ꝙ propter crimen perditur nomen dignitatis.

d Ingenuus.] Ingenuus est, qui statim vt nascitur liber est. Inst. de inge. in prin. & dicitur hic ingenuus, qui aliàs non est nobilis, vt differat sic ab eo quod dicit, nobilis.

e Fidelem.] id est, fide dignum, qui de facili non peieraret.

f Sciuerit.] ipsa synodus, vel alias extra synodum iudex.

g Duodecim.] Hoc intellige, si visum fuerit iudici quòd tot habeat, quia numerus compurgatorum arbitrarius est. arg. j. eod. cap. tuarum. & 2. q. 5. omnibus.

h Expurget.] intellige de eo, q. infamatus est.

i In furto.] Qui enim condemnatus est vel pact' d furto, infamis est. ff. de his qui not. infam. furti. §. pactus. & l. 1. quare vlterius ad iuramentum non admittit.

k Periurio.] Periurus non admittitus amplius ad iurandum, vt 6. q. 1. quicunque. & 22. q. 5. paruuli. quia præsumitur ꝫ ipsum ex antecedenti vita. arg. 2. q. 1. in primis. ad fi. ff. de accu. si cui. & ff. de re mili. nõ omnes. §. à barbaris. Idem est de eo qui falsum tulit testimonium, qui periurus est, & in tribus peccat. supra de crimi. fal. c. 5.

l Ingenuus non est.] Arg. ꝙ propter crimen perditur nomen dignitatis, sicut p monachatũ amittit a quis nobilitatẽ. 27. q. 2. scripsit. vnde priuilegio ingenui gaudere non debet, qui ingenui mores abijcit. j. de sen. excom. in audientia. & supra, de vi. & hone. cle. c. vlt. & ꝫ. de cle. coniu. c. penult. & ꝫ. de aposta. cap. 1. & ꝫ. ne cle. vel mona. cap. 2. expurgabit ergo se quasi seruus siue libertinus ad arbitrium iudicis t & alter quàm ingenuus.

SI quis.] Suspectus qui tertio monitus se nõ corrigit, cum possit, ab officio suspẽditur. Abb.

Obiurgans hic ... plene B. Thomas 2. 2. q. 11 ...

Cap. 70. in concilio ... Burchardus lib. 8. decret. c. 30.

Hunc articulum ... Andreas Tiraquellus tract. de nobilitate c. 36. ... Romanum ... gradum.

Concilio Meldensi c. 68. ... 9. ... 32.

C a s v s. Statuit concilium Agathesi. vt si presbyter fuerit infamatus negligens famam suam, episcopus populum iuramento seu banno Christianitatis astringat, vt eius infamiam patefaciat: qua patefacta si accusator defuerit, episcopus illũ seorsum admoneat: & si non correxerit, adhibeat duos vel tres: & si se non emendauerit, episcopus eum publice admoneat: & si sic non curauerit se corrigere, ab officio suspendatur vsque ad debitam satisfactionẽ, ne populus in eo scandalum patiatur. Nota ordinem per istam decretalem, qualiter Prælatus procedere debeat contra subditum infamatum, antequam eum ab officio suspendat.

m Negligens.] Qui negligit famam, crudelis est. s 2. q. 1. nolo. & 21. q. 3. non sunt.

n Iuramento.] 35. q. 6. eps in synodo. & ꝫ. de testib. cogen. pterea.

o Christianitatis.] id est, sub pœna fidei suæ.

p Admoneatur.] 2. q. 1. si peccauerit.

q Emendauerit.] negligentiam scilicet, reddens se operibus bonorum actuum, vt sic suspicionem prauam depellat. Lau.

r Suspendatur.] Hic est ordo qualiter procedatur ꝫ infamatum: non enim incipiendum est à suspensione, sed ordo capituli est inspiciendus. argu. 2. q. 1. nomen. & 74. dist. honoratus. & 23. q. 4. forte. hic ordo seruandus est, vt plene dr̃: vt j. eo. inter. Ber.

MOniales.] Potest sic summari secundum intellectum glo. Purgatio indicenda est regularibus secundum tenorem regulæ. hoc dicit. Nam regulares iudicantur non solum secundum regulã, sed etiam secundum canones: vt in c. fi. de sta. se. Abbas.

C a s v s. Si moniales accusentur libidinibus inseruire, vel etiam denuntientur, cessante accusatore secundum regulam suam se expurgent. Nota, ꝙ monialis suspecta de incestu, tenetur se purgare.

s Valuerint.] p testes vel p aspectũ corporis. 27. q. 1. nec aliqua.

t Erga regulam.] id est, secundum tenorem regulæ. Ber.

S I quis de gradu.] CASVS. Si aliquis clericus conuictus fuerit in iudicio, vel confessus se consensisse raptoribus alienarum spõsarũ, vel mediatorẽ esse, à proprio gradu repellatur. Et si de hoc vere similiter infamatus fuerit, canonice se expurget. Nota quòd cõfessus in iure pro conuicto habetur. Item consentiẽs & agens pari pœna puniuntur. Quod verũ est de consensu cooperationis. Itẽ pœna raptoris alienæ spõsæ, est depositio. Itẽ verisimilis suspicio inducit purgationẽ.

a Consensorem.] Qui enim cõsentit, quãdoque vt faciens punitur. j. de sent. excom. quante. & 17. q. 4. omnes ecclesiæ. & 86. dist. facientis. & quia crimina quæ corrigere põt nõ corrigit, ipse cõmittit. 23. q. 3. præterea.

Aliàs Innocentius Papa. iij.

b Prodiderit.] In iudicio timore probationis: aliàs si occulte cõfiteretur sacerdoti, non repellere tur, dũmodo esset occultum. s. de simo. ex tuæ.

Glossa sequens tractat de triplici suspicione.

c Verisimilibus.] Suspicio temeraria semper repellitur. 5. q. 1. primo. & 6. q. 1. oues. Verisimilis, inducit purgationem, vt hic. Violẽta sufficit ad sententiam. 32. q. 1. dixit dominus.

Cap. 4. eo. titulo 1. compilatione refert Gratianus siue palea. 2. q. 4. cap. quotiens.

De multiplici suspicione vide Ioannem Milleum in praxi. crim. tract. de præsumptione. adde Alciatũ tract. de præsumptionibus.

ADDITIO. Vnde versus: Tu suspenderis si causa probabilis extet. Si violenta, tenet sed: non temeraria tanget.

CAP. IIII.

SI quis de gradu ecclesiastico raptoribus alienarum sponsarum se consensorem a, vel interuentorem manifeste prodiderit b, à proprio gradu repellatur: Et si verisimilibus c exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonice se expurget.

Innocentius Papa Aquilegien. Patriarchæ & Mantuan. episcopo.

Infamatus contra quem crimen probari non potest, debet se purgare iuramento de veritate: cõpurgatores vero de credulitate.

CAP. V.

QVotiens Tridentinus episcopus de simonia impetitus sit, vos latere nõ credimus: sed accusatores d scriptum afferentes, testes secundũ formam canonicam producere nequiuerunt: scilicet, quòd ecclesiam sancti Petri presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti: & infra. Communi fratrum nostrorum consilio iudicamus, vt tertia manu sui ordinis e, & quarta abbatũ & religiosorum f sacerdotum, de supradicta simonia debeat se purgare. Porro purgationis tenor erit huiusmodi: Episcopus iurabit primum super sancta Dei Euangelia, quòd pro ecclesia sancti Petri presbytero P. danda, nec ipse per se, nec per submissam g personam, nec aliquis pro eo, se sciente pretium recepit: deinde compurgatores super sancta Dei Euangelia iurabunt, quòd ipsi credunt h eum verum iurasse.

Q Votiẽs.] Diuiditur: Nam primo narrat factum: scdo purgationẽ indicit: ibi, Communi: Tertio ponit purgationis formam: ibi, Porro. Abbas.

CASVS. Episcopus Tridentinus accusatus fuit quòd per simoniã ecclesiã beati Petri dederat P. presbytero: sed accusatores hoc secundum formam canonicam probare non potuerunt: quæsiuit patriarcha Aquilegien. quid esset agẽdum? Rñdet Papa, vt tertia manu sui ordinis, & quarta abbatũ & religiosorum sacerdotum, de illa simonia se expurget: & si de hoc est infamatus, tenor purgationis talis debet esse: Iurabit eps super sancta Dei Euangelia, quòd pro ecclesia sancti Petri danda presbytero P. nec per se, nec per aliam submissam personã, nec aliquis pro eo se sciente, pretium recepit: Compurgatores iurabunt, quòd credũt eũ verũ iurasse. Nota quòd cessante accusatore, si accusatus remanet infamatus, debet se purgare. Item per homines sui ordinis debet quis se purgare. Item arbitratius est numerus compurgatorũ. Item compurgatores illius opinionis esse debent, quod non sit verisimile eos velle peierare. Item nota hic formam purgationis faciendã: Purgandus iurabit se non fecisse quod obiicitur ei, nec per se, nec per aliũ: Compurgatores vero iurabunt se credere illum dicere verum. Item nota, quòd non licet mihi per alium quod per me non licet.

Glos. seq. recit. signando contra. de l. si plures, & dupliciter soluitur.

d Accusatores.] Et sic vr quòd plures possunt simul accusare de eodem crimine 2. s. de collu. c. 1. & 2. q. 1. in primis. sed hoc ita contingit de facto: sed iudex debet eligere magis idoneũ. ff. de accus. si plures. Vel intellige, accusatores, id est delatores, vel denũtiatores. s. de accusa. cũ oporteat. & hoc satis vr, quia si fuissent accusatores, si non probauerint, puniri debent pœna talionis 3, ad quam se inscribere debuerunt. s. de simo. licet Hely. aliter non admittitur accusator, vt ibi. tñ denuntians si non probat, puniri debet extraordinaria pœna ad arbitrium iudicis. s. de calum. c. 2. Ber.

Sed nunquid econtra vnus plures accusare possit. not. 82. dist. Maximianus. & plenius 2. q. 1. pro hẽbent & in. Spec. de accu. à prin. Io. And.

An hodie locum habeat pœna talionis. quæstio est, de qua plene Petrus Duẽnas regula 27. ubi, ac cuſans aliquem, & Couarru. lib. 2. var. resol. cap. 4.

e Sui ordinis.] s. episcoporum. & ita est arg. quòd episcopalis dignitas sit ordo. 21. dist. cleros. 89. dist. ad hoc.

f Religiosorum.] Nota, quòd compurgatores debent esse bonæ opinionis, ita quòd nõ sit verisimile eos velle peierare, & ab ecclesia tolerentur. j. eod. cum P. & c. constitutus. & qui eius conuersationem agnoscant. j. eo. c. inter.

g Submissam.] Non enim licet mihi per alium, quod per me non licet. 1. q. 7. sancimus. ff. de admi. rer. ad ci. perti. l. 2. in prin. & ff. ad senatus cõ. Maced. filiũ habeo. & qui per alium facit, per seipsum facere vr. j. de sent. excom. mulieres. & ff. de admi. tu. ita tñ. §. gessisse.

h Credunt eum verũ.] Sic j. eo. c. vlt. in fi. & s. de testib. quotiens. aliàs enim subirent anceps periurium, si præcise iurarent de alieno facto. ff. de in lit. iur. videamus. ff. rer. amot. l. Marcellus. §. qui rerũ. Qualiter iurare debeãt qui purgant, dic j. eo. c. vlt. in fi.

Alexander tertius.

Episcopus parochianum suum infamatum compellit ad se purgãdum: nisi ab eo legitime apellauerit.

CAP. VI.

NOs inter alios: & infra. Quia nos tua fraternitas consulere voluit, vtrum episcopus parochianum suum ad purgationem cogere possit: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusatore & testibus deficiẽtibus i, ad purgationem est per ipsum episcopum compellendus: nisi forte super ipso ad superiorem iudicem duxerit appellandum. Sane si appellauerit k, eius parebit iudicio, ad cuius examen causam voluerit per appellationem transferre.

N Os.] Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, Consultationi. Abbas.

CASVS. Aliquis parochianus epi infamatus est de aliquo crimine ecclesiastico: quæritur vtrum eps deficiẽtibus accusatoribus & testibus, possit illum compellere ad purgationem præstandam? Rñdet. Papa, quòd si de aliquo crimine publica laborat infamia, deficientibus prædictis personis eps põt ipsum cõpellere ad purgationem, nisi ad superiorem duxerit appellãdum: & si appellauerit, eius parebit iudicio, ad quẽ appellauit. Not. quòd eps parochianũ suũ infamatum põt cõpellere ad purgationem. Item à tali compulsione appellatur iusta de causa.

Cap. 4. tit. de officio & potest. præsul. & iudic. ordin. in 1. compila tione. & c. 7. eod. tit. de purgat. cano. tit. 3. compilatione.

Idem Gaietanen. electo.

Compurgatores debent esse honesti, & notum habere eum, quem purgant, nec debent à iudice vel ab alio impediri: & deficiens in purgatione punitur vt conuictus.

Aliàs Caiet. loci huius sunt verius si legat Gaietan. vt post concilium Lateran. sub Alexan. iij par. 50. c. 4. est huius hodie patria vrbe huius nominis in Campania.

Glos. seq. addit casum, quærit, soluit. solutione ad leges contrarium.

i Deficientibus.] Vel etiam nullis apparentibus: ex quo enim infamatus est apud bonos & graues, & si nullus appareat accusator, cõpellendus est ad purgationem. 2. q. 5. si mala. & j. eo. inter. Sed nũquid eps põt de quolibet 4 crimine parochianum suũ taliter procedere? Non credo. & hoc intellige in criminibus, quæ specialiter pertinẽt ad ecclesiam, puta de hæresi. sic s. de hære. excõicamus. §. adiicimus. vel de adulterio, si cõsanguineus teneat cõsanguineã, & vxorem alterius: vel nisi habeat iurisdictionem temporalem: aliàs non vr quòd de quolibet crimine hoc possit. arg. contra s. de iudi. nouit.

Cap. 10. tit. de accusat. in 2. compilatione. pars huius supra de accusat. cum P. & ad finẽ illius continuatur hæc pars.

k Appellauerit.] Dũ tñ iustã habeat causam appellandi, puta quia excedit modũ eps in purgatiõe: vel aliàs est grauat. s. de offi. ord. irrefragabili. & c. licet. aliàs nõ admittitur appellatio, & præcipue in huiusmodi crimine vel infamia. s. de app. cũ sit Romana. in fi. & c. vt debitus.

De quæstione, nota à glossa, pro aliis ag. hic latissime Henricus Boich.

CAP. VII.

CVm P. Mãconella presbyter: & infra. Purgatores illius

C Vm P.] Secũda pars: ibi, Vt autem. Tertia: ibi, Deficientem. Quarta: ibi, Prætereà. Et est pars cap. cum P. s. de accusa. Abbas.

CASVS. Presbyter P. Manconella infamatus erat de simonia: pro qua fuit sibi indicta purgatio: quærebatur, quales testes debeat habere ad ipsum cõpurgandum? Respõdet Papa, quòd compurgatores illi debent esse talis honestatis & opinionis, quòd non sit verisimile eos odio vel amore, aut obtentu pecuniæ velle deierare; & necesse est, vt vitam & conuersationem eius agnoscant, quem purgare debent. In fine dicit, quòd qui deficit in purgatione, ab officio & beneficio est priuandus: Dicit etiam, quòd qui recipit purgationem, nullã maliuolentiam vel indignationem compurgatoribus ostẽdere debet, nec impediat eos; nec ab aliis impediri permittat. Nota, quòd compurgatores debent esse bonæ famæ & opinionis, & vitam & conuersationem compurgandi agnoscere debent. Item qui deficit in purgatione, punitur tamquam præsumptiue cõuictus. Itẽ pœna deficientis in purgatione, est depositio ab officio & beneficio. Itẽ

iudex nullam maliuolentiam vel indignationem ostendere debet. Item compurgatores non sunt impediendi.

a ¶ *Opinionis.*] sic s. eod. quotiens. & j. eod. constitutus. & qui vitam eius præteritam & modernam agnoscant, j. eod. inter.

b ¶ *Priuare.*] Qui deficit in probatione, pro conuicto habetur, & punitur tamquam probatum sit crimen. sic s. de simo. de hoc. & c. insinuatum. & j. eo. inter.

c ¶ *Maliuolentiam.*] Ar. 95. dist. esto subiectus. 86. dist. qm. & ff. de offi. præsi. obseruandum.

EX tuarum.] Cōis diuisio. Scda pars: ibi, *Quia vero.* Abbas.

CASVS. Quidam presbyter H. nomine infamabatur de homicidio, pp quod eps suus ab officio sacerdotali eum suspendit: ipse quasdā litteras exhibuit antecessoris ipsius epi, in quibus continebatur, q iudicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgauisset, & eps ipsum absoluisset: quæsitum fuit à Papa vtrū talis purgatio sufficiat: quia vero peregrina iudicia sunt inhibita, dicit Papa q pdicta purgatio insufficiēs fuit: vnde mandat Papa epo, quatenus si accusatores idonei non apparuerit, cū septima manu aut quinta sui ordinis debeat se purgare; qua præstita suspēsionē sine difficultate relaxet: & eū boni testimonij annuntians, ab infamia homicidij absoluat. Not. q sententia quæ nulla est, non absoluit aliquē nec condemnat, & iterū sententiandū est. Itē huiusmodi purgatio, scilicet aquæ frigidæ vel ferri candentis, inhibita est, & ideo pro nō præstita debet haberi.

d ¶ *Suspendisses.*] Propter enormitatem delicti suspēditur statim qa ab officio & bñficio. j. eo. inter. vbi de hoc dr.

honestatis & opinionis[a] esse volumus, quòd verisimile sit eos nolle amore, vel odio, seu obtentu pecuniæ deierare. Vt autem idonei appareant, necesse est, vt eius, quem purgare debent, vitam & conuersationem agnoscant. ¶ Deficientem vero in purgatione, omni officio, & beneficio ecclesiastico priuare[b] procures: Præcauens, quòd si qui purgādo in sua voluerint purgatione assistere, nullam eis maliuolentiam[c], vel indignationem ostendas: nec eos impedias, vel ab alijs, quantum in te est, impediri permittas.

¶ Lucius tertius.

¶ *Absolutio facta secundum purgationem vulgarem non tenet: & ea non obstante, potest indici de nouo purgatio; & admittitur accusatio.*

CAP. VIII.

EX † tuarū intelleximus continentia litterarum, quòd cum H. presbyterum (quia infamabatur de homicidio) à sacerdotali officio suspendisses[d], prædecessoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ suā innocentiā purgauisse[e], & episcopum suis eum litteris absoluisse. ¶ Quia vero peregrina[f] iudicia sunt inhibita †, purgationem, quam præstitit, sufficere non putantes[g]: Mandamus, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, vt cum septima aut quinta manu sui ordinis (sicut expedire cognoueris)

post talē purgationē de eodē crimine accusari nō pōt: qa iusiurādū maiorē auctoritatē habet, q̃ res iudicata. ff. de iureiurā. l. 2. Idē. n. p iusiurādū ɔsequimur quod p sniam. ff. de iureiur. sed & si. §. si cū d hæreditate. qm prætor iusiurādū tuet. ff. eo. l. 3. §. 1. & publica actio scilicet popularis, cōsumit p iusiurādū, nisi p collusionē sit actū. ff. eo. eū qui. §. in popularibus. solū. n. Deū habet vltorē. C. d iureiur. l. 2. & pœnam à Deo expectat. C. d arbi. Auth. decernit. Ar. j. ff. d iureiu. si duo patroni. in fi. sed ibi ɔstabat de periurio.

penpurgationē canonicā innocentiam suam ostendat, sibi iniungas: quam cum præstiterit, suspensionem sine difficultate relaxes, & eum testimonij boni virum † annuntians[h], ab infamia homicidij, nullius cōtradictione vel appellatione obstante, absoluas[i].

¶ Idem Vintonien. episcopo.

¶ *Sufficit quòd compurgator sit toleratus ab ecclesia bona fama, nec de crimine suspectus condemnatus.*

CAP. IX.

COnstitutus † in præsentia nostra P. diaconus: & infra. ¶ Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quòd purgationem oblatā recipere noluisti, nisi prius commendasses[k] nomina singulorū, qui dictum P. purgare volebāt, & de nationibus, & cæteris circunstantijs prius inquireres[l] diligenter, tamquam esses ordinationes facturus, vtinam sic discuteres ordinandos[m]. ¶ Sane in purgationibus faciendis, cū satis sit illis, qui pro purgando exhibent iuramentum, secundum propriam conscientiam & opinionem iurare, quòd purgādus à crimine sit immunis[n]: vel quòd bonum exhibuit iuramentum[o]: si purgatores † ab ecclesia tolerentur[p], & sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati[q], procul dubio sunt absque vllius indagine admittendi.

C Constitutus.] In prima ponitur facti narratio, & reprehēsio: In secunda prouisio: ibi, Sane. Abbas.

CASVS. Quidam diaconus P. nomine infamatus erat d aliquo crimine: eps indixit ei purgationē: obtulit purgatores siue cōpurgatores epo: ipse cœpit eos ita diligēter examinare, ac si esset ordinationē facturus, nolens eos recipere, vñ pdictus diaconus accessit ad Dñm Papam sibi exponens prædicta: scribit Papa epo dicēs, q multū mirat q purgationē oblatā recipere noluit, nisi prius cōmēdasset, idest pbasset nomina singulorū, vtiná sic discuteret ordinandos: Satis. n. sufficit in huiusmodi purgationibus, si purgatores sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, & ab ecclesia tolerati, nec sint in iudicio de crimine cōdemnati, vñ sunt admittendi. Not. q sufficit si cōpurgatores sint bonæ famæ, & nō cōdēnati d crimine, nec sunt examinandi ita districte sicut alij testes.

k ¶ *Commendasses.*] idest, pbasses & examinasses personas & famam ipsorum. arg. 2. q. 1. multi.

¶ *Glossa sequens alleg. & concor. vnum contrarium, & vnum simile.*

e ¶ *Purgauisse.*] Hæc purgatio est inhibita, siue ferri candentis vel duelli[a]: qa tales Deū tētare videntur. j. tit. proxi. per totū. & 2. q. 5. Mennam. & clerici tales purgationes benedicere non debent. s. ne cleri. vel mona. sententiā. & ideo hic pro non præstita habetur.

f ¶ *Peregrina.*] idest, extranea & reprobata. aliter accipitur iudiciū peregrinum pro iudicio non sui iudicis. 3. q. 6. peregrina. & c. seq.

¶ *Glossa sequens not. vnum ad quod inducit simile, & arg. duo.*

g ¶ *Non putantes.*] Idē esset si corā iudice nō suo se purgasset. j. eo. c. pe. in fi. Vnde nota reprobatā purgationē non facere fidē. fi. ff. de prg. act. elegāter. §. q reprobos. & C. ne de sta. defun. si pater tuus. & qui iurat aliter q̃ debeat, ex integro est iurandū. ff. de iureiur. non erit. §. duos. Et est hic arg. q si aliquis vocetur ad extraordinariū iudicem, per hoc quod fit ibi, nō interrumpitur præscriptio. vt l. pdicta, si pater. Item arg. q sententia, quæ nulla est, nō liberat aliquē.

h ¶ *Annuntians.*] sim. 2. q. 5. habet hoc. & de consecra. dist. 2. ego Berengarius. ad finem.

¶ *Glo. seq. querit, & duas opiniones ponit, & vltimam allég. contrariū, & sol.*

i ¶ *Absoluas.*] quātum in se est: quia infamiā facti omnino remouere, solius Dei est. arg. ff. de obse. à lib. & li. præst. l. 2. Sed nunqd post cōpurgationē pōt accusari?[3] Dicūt quidā q si accusatore pñte se purgauit, nō accusabit eū postea, sicut in absolutione seu abolitiōe, nisi in casu. ff. de præuari. l. 3. & ff. de accu. si cui. secus si non accusatus purgetur, nisi publice dictū esset q quicunq; vellet ipsū accusare exiret infra certū terminū. 2. q. 1. multi. Lau. dixit, q

l ¶ *Inquireres.*] Nimia examinatio vel indagatio quandoq; vitāda est. ff. de noua. doli mali. in fine. ff. māda. si fideiussor. §. si cum debitor. ff. q. mod. pig. vel hypo. sol. sicut in re corporali. §. si debitori. 34. dist. fraternitatis. & s. de dolo. c. 1. & 45. dis. sunt nāque. Arg. j. ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. in fine. Item similis inquisitio reprobatur s. de iudi. cum deputati.

m ¶ *Ordinandos.*] Ergo ordinādi ita subtiliter sunt examinādi, & inquirēdū est de natione in qua nati sunt. scilicet an sint de illa diœcesi. s. de cler. peregri. c. vlt. Et d oratione, scilicet an legitime nati. s. de fil. presbyte. c. 1. An sint bonæ famæ, quia in nullo debet eorū opinio vacillare. 35. dist. laici. Et an sint criminosi. 24. dist. c. vlt.

n ¶ *Immunis.*] idest, q illa crimina de quibus infamatus fuit, non commisit, sicut credunt. sic debet suppleri, aliàs hæc forma reprobari videtur. j. eod. c. vlti.

o ¶ *Iuramentum.*] sicut credunt, aliàs temere iurarent.

p ¶ *Tolerentur.*] Et q sint bonę famę, vt hic dicit. j. c. & pxi. & s. eo. cum P. Sed crimen ei obijci non potest postquam ab ecclesia toleratur, vt à purgatione repellat. secus est in illis testibus, qui ad testimonium inducuntur. s. de testi. testimonium. cum suis concordātijs.

¶ *Glossa sequens querit & soluit.*

q ¶ *Condemnati.*] Ex quo. n. condemnati sunt de crimine, factū est crimen notoriū, nō tolerantur. s. de coha. cle. & mu. c. vlt. vñ tāquā criminosi à iuramēto repellēdi sunt. vt s. de testi. testimoniū. Quid si in modū exceptionis crimen fuerit probatū à compurgatoribus, nunquid

1 Confideratio modo agendi de accu. accedens. secun dum Goff. Io. And.

Cap. 1. eo. tit. in 1. cū peltione. & post concilium Lateran. sub Alexan. iij. pat. 50. c. 50.

Vide Berdind. Diaz in pract. crim. cano. c. 140.

Vide d. Thomam 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. argumenta & ... pag. 10. c. 15.

Vel potius & casus. Io. And.

1 De hoc articulo vide glossam in c. Mennam & Ar chidiacon in c. habet hoc propinium. 2. q. 5.

Desideratam, dicit in ... ...

Cap. 5. eod. ... ... Lateran. par 5 c. 11.

Quæ vero ... ...

nunquid possunt repelli eo prætextu, si ex eo infamati erāt, siue eorum opinio grauata est? Repellantur, vt in decret. prædicta. testimonium. in fin. quia debent esse bonæ opinionis, vt hic dicitur.

Inter.] Diuidit in quatuor partes, vt patet i summario: Scda pars: ibi, *Attendentes*: Tertia ibi, *Purgatione*: Quarta ibi, *Quod si*. Abb.

CASVS. Decanus Senonen. erat grauiter infamatus de hæresi, ex eo quod cum hæreticis nimiam familiaritatem habebat in quadā villa: pp qd archieps Senon. suspendit ipsum ab officio & bñficio: & quāuis ꝯ ipsum nullus apparuerit accusator, tñ ex officio suo fama publica deferente voluit de hoc inquirere veritatem: testes super hoc ꝯ ipsum Decanum recepit: postmodum, Decanum ipsum cū attestationibus misit ad dñm Papā: Ipse vero intellecto negotio & visis attestationibus, scribit archiepo dicens: Quāuis constitutio ecclesiastica doceat tales ab officio tantū vsque ad purgationem canonica suspendendos, quia tñ ipsum à bñficio pp enormitatem criminis suspēdit, nō vult improbare: nec etiam illud improbat, ꝙ testes ex officio suo ꝯ ipsum Decanum recepit, licet nullus cōparuerit accusator: Papa vero cōsiderans vulgatam infamiā, & graue scandalum, & vehementem suspicionē ex dictis testiū ꝯ ipsū obortā, cū pp eorū quodlibet ei esset purgatio indicenda, purgationem xiiij. man⁹ sui ordinis indixit eidem, remittēdo ipsum ad archiepm, vt ibi purgetur, vbi noscitur infamatus: Mandans archiepo, quatenus adiunctis sibi duobus epis purgationē ei indictam recipiat: & qui ad ipsum purgandum accesserint, sint catholici, & vita probati, qui conuersationē eius & vitā agnouerint præteritam & præsentem: qua recepta beneficiū sibi restituat, ab officio tñ maneat suspensus pp familiaritatem, quam habuit cum hæreticis, donec scandalū sopiatur, hæreticorum familiaritate publice abiurata: & iniungat eidē, vt in prædicta villa & alia circūpositis, profiteatur & prædicet fidem catholicā, & detestetur hæreticam prauitatē, & taliter deinceps vitam suā bonis informet operibus, vt infamia conuertatur in bonā famā, & omne scandalū tollatur: ꝙ si forte in purgatione defecerit, ab officio & beneficio depositus, ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium detrudatur. Not. ꝙ cum aliquis est infamatus, non debet statim suspendi ab officio, & beneficio, sed ab officio tantū, vbi multum sit infamatus. Item ex officio suo iudex procedere potest ꝯ infamatum ad inquirendum super quo est infamatus. Item numerus cōpurgatorum est arbitrarius. Item vbi quis est infamatus, ibi debet purgare se. Itē qui alium cōpurgat, debet esse bonæ famæ, & agnoscere debet vitam & conuersationē compurgandi præteritā & præsentē. Itē qui deficit in purgatione hæresis, depositus ab officio & beneficio detrudi debet in monasterium ad pœnitētiam peragendā.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compila.

Vix poteris hunc textum intelligere, nisi videas integram, in lib. 2. registri Innocentii tertii.

¶ Innocentius iij. Senon. archiepiscopo.

¶ *Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, nedum ab officio: sed etiam à beneficio, donec se purgauerit. hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc secundo. Ex causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tēpus. hoc tertio. Et deficiēs in purgatione, punitur vt cōuictus. hoc quarto.*

CAP. X.

Inter† sollicitudines nostras debet esse præcipua, vt capiamus vulpeculas: & infra. ¶ Licet ergo ecclesiastica constitutio [a], tales †ab officio tantum vsque ad purgationem canonicam doceat suspendēdos: quia tamen eum etiam à beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare. Nec illud etiam improbamus, quòd licet contra eū nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. ¶ Attendentes autem vulgatā infamiam, graue scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam [b], quæ contra Decanum facere videbantur, cū propter eorū quodlibet ei esset purgatio indicenda, & seruantes iustitiam, & mollientes [c] rigorem, purgationē ei quartæ decimæ manus [d] sui ordinis duximus indicendā. Ipsum igitur ad te remittentes, vt ibi purgetur, vbi noscitur [e] infamatus: Mandamus quatenus accitis† tecum Niuernen. & Parisien. episcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen, vt qui ad eius purgationē processerint comprobandam, sint fide catholici, & vita probati: qui conuersationem, & vitā ipsius, non tam moderno [f] tempore nouerint, quàm trāsacto. Purgatione vero recepta, beneficium ei restituere non postponas. ¶ In pœnam autem familiaritatis [g] illius, quam cū hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scādalum sopiatur: ita tamen, vt publice familiaritatem hæreticorum abiuret [h]. Præcipias insuper ei districte, vt in prædicta, & aliis villis circūpositis profiteatur, & prædicet fidem catholicam: ac confundat & detestetur hæreticam prauitatem: sic deinceps vitā suam bonis adornans operibus, vt infamia conuertatur in bonā † famam, & omne scandalum, & suspicio de catholicorum mentibus deleatur. Quòd si forsan in purgatione defecerit, eum ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas: & ab officio & beneficio depositū, ad agendā pœnitentiam in arctum monasterium [i] detrudere non omittas.

tur: vt ibi dr. & 23. q. 4. forte. & 74. dist. honoratus. & sic intelligitur qd dr hic; tales ab officio tantum, &c. & sic intelligit Ioan. illud cap. 2. q. 5. pñbyter. tñ si mala fama illius crebrescit, potest eps inquisitionem ex officio suo ꝯ illum facere. ⁊. de accusat. qualiter & qñ. vbi plene dr de inquisitione. & 86. dis. si quid vero. & ita cum à contumacia incipit, taliter procedere debet prælatus, vt ⁊. eo. c. 2. Qñq; tñ pp enormitatem delicti, & scandalum, & infamiā magnam tode ortā, statim potest eps ipsum suspēdere ab officio & beneficio: vt hic factum fuit 2. q. 5. sup causa. & sic potest etia intelligi cap. illud. pñbyter si. & hoc mouit bñ littera illius; & Hug. sic intelligit illud. cū vero incipit eps à crimine procedere ꝯ aliquem, seruabit illud qd dr ⁊. de iudi. cū non ab homine.

Etiam si vellet se purgare, vt hoc. 2. q. 4. habet hoc, pptfi. in 2. glo. Ioan. Andr.

Aliter, asci tis.

accersitis, sed in registro & antiquis, vt est impressum.

¶ *Glo. seq. arg. conuictū in modum exceptionis, &c.*

b ¶ *Obortam.*] Arg. ꝙ ille cui probatur crimē in modū exceptionis, debeat se purgare, si inde remaneat infamat [a], vnde nō poterat promoueri ante purgationē. ⁊. de test. testimoniū. arg. licet enim exceptio nō infamat. ⁊. de ordi. cog. cū dilectus. in fi. tñ suggillat opinionē infamatiu. ff. de doli excep. apud Cellum. §. aduersus [b]. & opinio ordinandi in nullo vacillare debet. 33. dist. laici. argu. ⁊. de excep. denique. Ioan.

Contra patentes vel patronos non competit exceptio doli, vel alia. q. apud bonos mores opinionem alleg. suggillet. Ioan. And.

Dictum bonam, deest in registro, & in plerisque antiquis exemplaribus.

c ¶ *Mollientes.*] Iudex enim debet habere misericordiam & rigorē. 45. dist. in. disciplina. & ca. sūt nāq. &c. vera [i].

¶ *Glo. seq. ponit versus de numero compurgatorum.*

d ¶ *Quarta decimæ manus.*] hic exceditur numerus cōpurgatorum pp immanitatē criminis. Arbitrarius enim est talis numerus. 2. q. 5. presbyter si. & diminuitur qñq; in epo. ⁊. eo. cum in iuuentute. ad fi. & habito respectu ad criminis enormitatem, indicenda est purgatio qñq; cū pluribus, qñq; cū paucioribus, sm quod visum fuerit imponenti. Ordinaria purgatio ꝯsuetis notari quibusdā versibus: *Pontificē parium manus expurget duodena;*

Quinta sacerdotem, leuitam tertia; pœna.

Maior maiori, minor est adhibenda minori.

Quem plebs accusat, purgabitur in manifesto:

Quem chorus, ante chorum sua sit purgatio præsto. Lau.

e ¶ *Noscitur.*] 5. q. 1. si peccauerit. & q. 5. Mennam. 53. dist. illud. & ⁊. de elec. postquam. 15. q. 5. de crimine. & C. vbi de crimi. agi opor. Authen. qua in prouincia.

f ¶ *Moderno.*] quia debent esse vicini & noti. ⁊. c. proxi. & ⁊. eod. ex tuarum. constitutus. & c. cum P.

Facit ad hoc tex. in l. interpretatione, & in l. non dubium. ff. de pura.

g ¶ *Familiaritatis.*] ex qua orta fuit infamia ꝯ eum. si. 34. dist. quorundam. & ⁊. de acc. nolu. & ⁊. eo. cum in iuuentute. Et est arg. ꝙ præsumitur contra aliquem, vel de aliquo, ex societate [a].

Concordat textus l. l. id. not. ff. de testib. & l. etiam. C. eod.

¶ *Glo. seq. ponit quatuor similia.*

h ¶ *Abiuret.*] Qui enim est infamatus de hoc crimine, purgare se debet iuxta considerationem epi. ⁊. de hære. excōicatus. §. qui autē, merito iste debet abiurare familiaritatē, ex qua fuit infamatus. In quibusdam enim casibus tenetur quis iurare se similia nō facturū, sicut quilibet absoluendus. 11. q. 3. cū aliquis. & ⁊. de sen. excom. ex tenore. Item incendiarius 23. q. vlt. pessimam. & hæreticus: prout hic dr, & 1. q. 7. quotiens. & de conse. dist. 2. ego Berengarius. & in quolibet nefando crimine. 12. q. 2. de viro. lo.

¶ *Glo. seq. obuiat & soluit.*

i ¶ *In arctum monasterium.*] Immo vr ꝙ depositus tradi debet curiæ secu-

a ¶ *Ecclesiastica constitutio.*] quæ dicit, ꝙ infamati deficiente accusatore admonitione præmissa, si se non corrigant, ab officio suspendantur. 2. q. 5. presbyter si. ⁊. eo. c. 2. Vnde nota qs sit modus procedendi in purgatione indicenda: Si qs clericus apud iudicē sit infamatus, præfigat eps terminū accusare volentibus: & si aliquis comparuerit, audiatur. 2. q. 5. omnibus. & 15. q. 5. c. 1. & si conuincatur, canonice puniatur, vt ibi. Si non appareat accusator, moneat ipsum, sm quod dr ⁊. eod. c. 2. & si se non corrigit, tunc suspenda-

tiæ feculari. ff. de hære. ad abolendã. §. 1. t. rñ. & c. excõicamus. §. dãnati. Quare ergo iste non traditur curiæ degradatus, cum deficiens in purgatione ꝓ condemnato habeatur? Rñdeo: ꝓsumptio enim ista licet sufficiens sit ad priuationẽ officij. & beneficij. & ẽt depositionẽ, non debet propterea tradi curiæ feculari, quia directe condẽnatus non est, sed ꝓsumptiue: Et ɔ̃ria loquuntur cũ aliquis condemnatus est vere, non ꝓsumptiue: huic enim non fuit probatũ ꝙ sit hæreticus verus. sed ꝙ habeat familiaritatẽ cũ eis: vnde ꝓp huiõi præsumptiones non debuit taliter damnari. arg. ff. de præsum. litteras. Et dãnati vere de hæresi, si redire volunt, in perpetuũ carcerẽ detrudũtur. ff. de hære. cap. penul. §. penult. quibus iste cõparatur, quo ad pœnã quodam modo.

De materia huius glossæ vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. cap. 141.

Cap. 1. eo. tit. in 1. compilat.

C *Vm dilectus.*] Casus patet. Not. ꝙ personæ cõpurgatorũ debẽt esse vicinæ & honestæ.

a *Vicinæ.*] Ex hoc ꝓsumitur, ꝙ eius vitã & cõuersationẽ agnoscãt. ff. de præsum. quosdam & cap. quãto. nõ enim idoneus est qui factum ignorat. ff. de iura. calũ. in pertractandis.

Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat. pars alia huius decretalis est supra in c. cum in iuuentute. de præsum. vt optime hic admonet glossa.

b *Honestæ.*] Et sufficit ꝙ ab ecclesia tolerẽtur, nec sint de crimine ɔ̃dẽnati. ff. eod. constitutus.

C *Vm in iuuentute.*] Nõ semper ꝓp infamiã est indicẽda purgatio, potest tñ qñq; indici etiã vbi nõ est indicenda, ad instantiã purgandi hoc dicit. Vel aliter & melius, & sic vt in rubro. Et est casus notabilis ſm istũ intellectum. Diuiditur: prima pars narrat factũ, & petitionẽ ꝓcuratoris: Secũda petitionẽ improbat: Tertia petitionẽ cũ quadã protestatione admittit. Secũda: ibi, *Vnde* Tertia: ibi, *Cæterũ.* Ab.

Dictio, venius, deest in vetustis exemplaribus Gregorianis, & in antiqua cõpilatione.

CASVS. Eps Quinqueccleſieñ. dicebatur habere immoderatã familiaritatẽ cum quadam nepte sua, ꝓp qđ rex Hungariæ sæpe scripserat dño Papæ vt illũ de Hungarica ecclesia remoueret: vnde Papa scripsit cuidam epo, vt super hoc caute inquireret à coepis Hungariæ, & ipsi postmodũ rescripserunt dño Papæ, ꝙ bonũ virũ & honestæ conuersationis eum esse credebant, personam ipsius multipliciter cõmendantes: sed quia pater filiũ, quẽ diligit, corripit, ad maiorem cautelã Dñs Papa mãdauit eidẽ epo, vt ab illius familiaritate taliter cessaret, ꝙ sinistra suspicio de ipso haberi non posset: Sed quidã malus homo rescriptũ illarũ literarũ surripuit, & apud regẽ & alios magnates ipsum nequiter publicauit, vt magis infamaretur: Sed Papa licet pulsatus fuerit multotiens ɔ̃ ipsũ, tñ aduersus eũ noluit cõmoueri, sciẽs ꝙ facile dictũ vnius sequitur multitudo: postea vero cum dictus epa ad Strigonieñ. metropolim extitit postulatus, quidã qui aduersabantur eidem, vt promotionẽ impedirent, ipsius, cœperũt ipsum iterũ infamare: vnde ipse de quorundã amicorũ suorũ cõsilio, quendã ꝓcuratorẽ ad curiã destinauit, postulans à dño Papa, quatenus purgationẽ canonicã faceret et indici, ad suã innocentiã ostendendã: Papa postulationẽ aliã reputãs minus prouidã, ab ea ipsum sæpe reuocare voluit: Sed quia procurator instabat, Papa mandauit purgationẽ eidem indici, cũ duobus abbatibus, quamuis protestatus fuerit, ꝙ ex alia causa talis petitio improuida tunc fiebat, quia suffraganei Strigonieñ. ecclesiæ vix eo

¶ Idem abbati sancti Dionysij, & presbytero sancti Martini.

¶ *Breue est, nec potest aliter summari.*

CAP. XI.

CVm † dilectus: & infra. ¶ Illud autem vos attẽdere volumus & mandamus, vt tales ad purgationem admittantur personæ, quæ vicinæ [a] sint & honestæ [b].

¶ Idem.

¶ *Si infamia ortum non habet ex probabilibus coniecturis, non est de necessitate indicenda purgatio: potest tamẽ indici ad instantiam purgandi.*

CAP. XII.

CVm † in iuuentute sua: & infra. ¶ Quia vero pater filium, quem diligit, corripit [c]: nos Quinqueccleſieñ. episcopo per litteras nostras ad maiorem cautelam iniunximus, vt ab illius [d] familiaritate cessando taliter se haberet, quòd sinistra de ipso suspicio nõ possit haberi: sed inimicus homo rescriptum litterarũ surripiẽs, apud regem, & regni magnates ipsum nequiter publicauit, vt sic deberet amplius infamari.

Vnde nos tantã æmulorũ nequitiam attendentes, licet pulsati fuerimus multotiens contra eum, nunquam tamen aduersus ipsum potuimus commoueri: scientes, quòd dictum vnius † facile sequitur [e] multitudo. vbi [f] vero idem episcopus ad Strigoñ. metropolim extitit postulatus, quidam, qui super ipsa postulatione aduersabantur eidem, vt promotionem ipsius facilius impedirent, illius criminationis carbones reaccẽdere sunt moliti: vnde quidam procurator ipsius de consilio amicorum suorum, qui super hoc bonum zelum habebant, sed non secundum scientiam, cœpit cum instantia postulare [g], quatenus eidem episcopo purgationem canonicam faceremus indici, vt suam innocentiam demonstraret. Nos autem postulationem huiusmodi minus prouidam reputantes, procuratorem ipsum ab ea sæpe † voluimus reuocare: & infra.

¶ Cæterum quia procurator instabat, compulsi fuimus (non iuris necessitate, sed importunitate [h] petentis) vt per vos ei purgationem canonicam, cũ duobus abbatibus mãdaremus indici: quãuis fuerimus protestati, quòd ex alia causa talis petitio minus prouide tunc fiebat: quia Strigoñ. ecclesiæ suffraganei, vix eo tempore purgarent eundem, qui in facto postulationis contradicebant eidem: & suffraganei Coloceñ. ecclesiæ ipsum minime tũc purgarẽt [i], quia inter eum & Coloceñ. archiepiscopum de Strigoñ. metropoli contentio vertebatur: vnde cum non sint [k] alij pontifices in Hungaria, merito videbatur, quòd per episcopos regni sui non posset in illo articulo se purgare.

¶ Idem Tyroneñ. † Archiepiscopo.

¶ *Compurgator iurat de credulitate.*

CAP. XIII.

DE † testibus: & infra. ¶ Illi vero qui ad purgãdã alicu-

† Alias semper. Ibi in antiquis est impossibile.

† Tironen.

† Treu.

† Tyrõ.

tempore purgarent eundem, qui in facto postulationis ɔ̃dicebant eidẽ, & suffraganei Coloceñ. ecclesiæ ipsum tunc nõ purgarẽt, cũ inter ipsum & Coloceñ. archiepm de Strigoñ. metropoli quæstio verteretur: vnde cum non sint alii pontifices in Hũgaria, merito videbatur, ꝙ per epos regni sui super illo articulo se purgare nõ posset. Not. ꝙ pater diligit filiũ, quẽ corripit. Item non debet quis habere immoderatã familiaritatẽ cum aliqua etiã cõsanguinea, vnde suspicio possit haberi. Itẽ facile dictũ siue leue sequitur multitudo: quia ꝓnior est natura humana ad malum, q̃ ad bonum. Itẽ per importunitatẽ etiã nõ cõcedenda conceduntur. Itẽ qui aliũ compurgãt debent esse vicini illi⁹, & eiusdem diœcesis siue prouinciæ, vt eum cognoscãt. Itẽ ex causa admittuntur ad purgationem alicuius inferioris ordinis, cũ aliàs de iure eiusdẽ ordinis esse debeãt.

c *Corripit.*] 5. q. 5. nõ osculatur. 23. q. 5. non putes.

d *Ab illius.*] scilicet neptis suæ, cum qua dicebatur dormiuisse. ff. de præsum. cũ in iuuentute. quæ est pars istius & hæc continuatur ad finem illius. Ber.

e *Facile sequitur.*] quia pronior est ad malum, q̃ ad bonũ omnis ætas ab adolescẽtia. 12. q. 1. omnis. & humana natura facile prolabitur ad delictũ, in Auth. de monac. §. sancimus circa finẽ. collatione 1.

f *Vbi.*] id est, postquam.

¶ *Glo. seq. obiicit & implicater respondet,*

g *Postulare.*] Sed qualiter potuit hoc postulare, cũ ei hoc non fuerit iniunctũ, & procurator non possit deferre iuramentũ, nisi specialiter sit ei hoc mandatum. ff. de iureiuran. iusiurandum. §. vlt. Dñs non tenebatur ratum habere factum procuratoris, ſm quod Papa hic innuit ex eo qđ dicit, nõ iuris necessitate: Vel potest dici, ꝙ nõ excedit mandatũ, si facit qđ est vicinũ mandato. ff. de elect. in causis. ff. iudica. solui, iam tñ. §. in hac stipulatione. in fine. Vel dicas, ꝙ procurator ad hoc mandatum habebat, prout satis colligitur ex ipsa littera.

† Coront. de elect. vbi periculum. § pe. lib. 6. & ff. de fi. ex. vnc. c. vnc. verũ. vnde lmo. Aud.

† Cap. 6. eo. tit. in 6. compila.

h *Importunitate.*] Simile de pœ. dist. 1. importuna. C. de peti. bo no. subla. l. 1. lib. 10.

i *Tunc purgarent.*] Præsumitur ergo quòd sufraganei partem sui metropolitani foueant, quo ad ea quæ spectant ad honorem ipsius, vnde possunt recusari in factis ipsius. ff. vt lite non contestata. accedens.

¶ *Glo. seq. notat casum quo sine sociis, &c.*

k *Non sint.*] Notabile est ꝙ aliquis per seipsum possit purgari sine aliquibus sui ordinis, si omnes alii sunt inimici eius, qui sunt sui ordinis. arg. 2. q. 5. si legitimi. & tunc cũ aliis inferioris ordinis potest se purgare, & etiam cum laicis si clerici deficerent ex eadem causa. arg. 2. q. 5. omnibus. & etiam cum fœminis. argum. 18. q. 2. in decima. Ioan.

D *E testibus.*] CASVS. Quæritur hic, quid compurgatores debent iurare? Et rñdet ꝙ hoc solum credebant, scilicet ꝙ credant eum veritatem dicere, qui purgatur. Nota, quòd compurgatores iurare debent de credulitate, & ita iuramentum compurgatorum,

ius infamiam inducuntur, id solum tenentur iuramento firmare, quòd veritatem credũt[a] eum dicere, qui purgatur.

¶ Idem Florentin. episcopo.

¶ Infamatus super defectu natalium non debet promoueri, nisi prius se purget.

CAP. XIIII.

ACcedens† ad præsentiam nostram T. diaconus humili nobis insinuatione monstrauit, quòd cũ à suis æmulis diceretur, quod esset filius sacerdotis, tu eũ nec promouere voluisti[b], nec permisisti ab alio promoueri. ¶ Quocirca mandamus, quatenus si publice fuerit nota respersus, & de ipsa tibi legitime constare non poterit, purgatione[c] ab ipso recepta, ipsum non differas propter hoc ad sacerdotis officiũ promouere: quia & si non sit nota delicti[d], est tamen nota defectus impedientis ad sacros ordines promouendum.

¶ Idem Abbati Eugen. & scholastico Mutin.

¶ Super notorio crimine non est indicenda purgatio, & pendente causa super criminibus, coram Papa delegato, purgatio ab ordinario super eis recepta non tenet.

CAP. XV.

CVm† dilectis filiis H. presbytero, & G. procuratori O. clerici, T. capellanũ nostrũ concesserimus auditorem, idẽ procurator proposuit, quòd cũ dictus presbyter super incestus crimine fuisset publice infamatus, Constantien. episcopus ordinarius iudex ei purgationem indixit: qui cũ se purgare nequiuisset, ab ipso fuit suis ecclesiis sententialiter destitutus[e], quas ipse nihilominus detinuit per violẽtiam occupatas. Cumque idem presbyter cuiusdam consanguinei sui vxorem publice detineret, ad petitionẽ plebani de Heniso†, & quorũdam aliorum clericorum Constantieñ. diœcesis, iudicibus dicimur litteras destinasse, vt si dictus presbyter super crimine adulterii, & incestus coram ipsis se purgare non posset, ipsum pœna[f] debita castigarent: qui cum constitisset eisdem, quod idem presbyter pro eo quod in purgatione defecerat, ab episcopo memorato fuerat condemnatus, ipsum vt pote contumacem[g] prædictis ecclesiis

purgatorum, & iuramentum calumniæ videntur similia. Item non debet quis compelli subire anceps iuramentum.

a ¶ *Credunt.*] Sic i. eo. c. vlt. in fin. s. eod. quotiens. & s. de testi. quotiens. alias anceps si, bisent periurium, ad quod nemo compellitur. ff. de in lit. iur. videamus. & ff. re. amo. Marcellus. §. qui iurã. quod esset si de facto alterius præcise iurarent, vt ibi & sic iuratur de credulitate in iuramento calumniæ. C. de iura. calum. l. 2. §. quod obseruari. in fin. sic & alibi, vbi fertur testimonium de auditu. ff. de proba. si arbiter.

ACcedens.] Primo ponitur quæstio: Secundo prouisio: ibi, *Quocirca*. Abb. Siculus.

Cap. 5. exist. in 1. compilat.

CASVS. Quidam diaconus T. nomine, dum vellet in presbyterum promoueri, quidam æmuli sui dixerunt illum esse filium sacerdotis, propterquod diœcesanus ipsum noluit promouere, nec permisit illum ab alio promoueri: vnde ille diaconus ad dñm Papam accedens prædicta eidẽ exposuit: mãdat Papa episcopo, quaten' si de hoc est publice infamatus, & de ipsa infamia constare non poterit, purgationẽ ab ipso recipiat, & ipsum promoueat ad officium sacerdotis, quia & si nõ sit nota delicti, tñ est nota defectus impedientia ad sacros ordines promouendum. Not. quod infamatus qui non sit legitimus, non debet ad sacros ordines promoueri, nisi prius se purgauerit. Itẽ non legitime nati de iure cõi non debent ad sacros ordines promoueri: quia & si irregularitas illa non sit nota delicti, est tamen nota defectus.

b ¶ *Voluisti.*] Sic s. de testi. super eo. & s. de spon. præterea. ff. de rit. nup. adoptiuus. §. serulles. in fi.

¶ Glo. seq. obiicit. & soluit.

c ¶ *Purgatione.*] Et quomodo purgabit se quod non sit filius sacerdotis, quia negatiua probari non potest directe: & præterea tale est factum, quod probari non potest. ff. de condi. & demon. l. Lucius. Rñdeo, hoc indirecte probabit, scilicet quod fuerit filius talis laici, & vxoris eiusdem, quam pro legitima tenebat, & hoc notum & publicum erat. & sic probabit se nõ fuisse filiũ sacerdotis. Itẽ eo ipso quod probat se filium vxoris tuæ, quam tu tenes pro vxore, probabit se filium tuum esse. arg. ff. de in ius vo. quia mater. Et sic purgatur aliquis non solum à crimine, sed etiam ab irregularitate, vt patet hic, & laici etiam se purgant. s. eod. nos inter. & etiam fœminæ. s. eod. moniales. bene potest etiam iurari super conditione personæ. ff. de iureiur. l. 3. §. 1.

Quo pacto negatiua probetur vide Felinum in c. tertio loco. supra de probat. adde Francis. Herculanũ tract. de probat. negati.

d ¶ *Dilecti.*] quia non est culpa eius qui gignitur, sed qui generat. 56. dist. nasci de adulterio.

CVm dilectis filiis.] In prima parte ponitur auditoris datio: In secunda actoris petitio: In tertia rei rñsio: In quarta diffinitio. Secunda ibi, *Cumque idem*. Tertia ibi, *Dictus vero*. Quarta ibi, *His igitur*. Abbas Siculus.

CASVS. Inter H. presbyterum ex vna parte, & O. clericum ex altera, super quibusdam ecclesiis quæstio vertebatur, pro qua dictus H. presbyter, & G. procurator O. Clerici ad sedem Apostolicã accesserunt: procurator ipsius O. proposuit, quod cum dictus presbyter esset publice infamatus super crimine incestus, eps Constantieñ. ordinarius eius, ei purgationem indixit, qui cum se purgare non posset, ecclesiis suis fuit per sententiam destitutus: sed ipse nihilominus eas per violentiam detinebat: postmodũ cũ idẽ presbyter vxorem cuiusdam consanguinei sui publice detineret, quidam clerici contra ipsum super hoc ad quosdam iudices litteras impetrarũt, continentes, vt si dictus presbyter super crimine adulterii & incestus se purgare non posset, ipsum pœna debita castigarent: & cum eis constitisset, quod idem presbyter pro eo quod in purgatione defecerat, ab epo fuerat condemnatus, ipsum tamquam contumacẽ prædictis ecclesiis priuauerunt: maxime cum de crimine adulterii & incestus tamquam de notorio constitisset eisdem: mandantes abbati sancti Galli (ad quem beneficiorum collatio pertinebat) vt beneficia illa cõferret, qui contulit illa O. clerico supradicto: vnde petebat super illis dicto presbytero imponi silentium, & ipsi O. tradi possessionẽ illorum beneficiorum. Ex aduerso dictus presbyter rñdit, quod processus iudicum prædictorũ debebat merito retractari, cum hic nõ cõtestata processerunt contra ipsum: adiiciens etiam, quod purgationem indictã sibi ab electo Constantieñ. curauerit exhibere: sed ei rñdebatur, quod talis purgatio non valebat, cum iudicio pendente coram delegatis ordinarius non debebat indicere purgationem infamato: & ita tamquã coram non suo iudice facta. His igitur & aliis diligenter auditis & intellectis, licet litteræ delegatorũ iudicũ dño Papæ ostensæ non fuerint, vel transcriptũ ipsarũ, tamẽ ex tenore relationis ipsorum iudicum, quam procurator prædictus exhibuit dño Papæ, constitit euidenter, quod iudices illi processerunt iuris ordine prætermisso: vnde Papa processum illorum & concessionẽ ecclesiarum à prædicto abbate factam retractauit, præcipue quia relatio iudicum continebat repugnãtia & aduersa: dicebatur enim quod crimen eiusdem presbyteri adeo notorium erat, quod nullus locus inficiationi erat: & tñ præmittitur ibidem, quod eidẽ presbytero terminum peremptorium assignarunt, in quo se purgaret, si posset. Si enim crimen erat notorium, non erat illi purgatio indicenda, sed in eum sententia proferenda: Si vero nullus apparuerit accusator, & super prædictis criminibus apud bonos & graues fuerit infamatus, purgatio canonica indicatur eidem, non obstãte, quod corã prædicto electo dr̃ se purgasse: quia pendente iudicio coram delegatis, non debuit ordinarius purgationem indicere infamato. Not. quod lite non contestata non tenet processus. Item si non valet destitutio, nec institutio facta in locum destitutorum. Item si non valet principale, nec accessorium. Item scripturæ contraria continenti non adhibetur fides, & ita contraria allegans non est audiendus. Item cum crimen notorium est, non est indicenda purgatio, sed condemnationis ferenda sententia, & ita in notoriis necessaria est sententia. Item si aliquis est infamatus apud bonos & graues, deficiente accusatore debet se purgare. Item purgatio coram non suo iudice præstita, nõ tenet, vnde iterum debet se purgare. Et ita causa commissa alicui delegato exempta est ab ordinario, ita quod de illa vlterius ea pendente coram delegato intromittere se non potest.

Cap. 6. eo. tit. in 3. compilatione.

Alias de Henuco.

Alias de Poste. sed in vetustioribus vt est in preflatu.

¶ Glo. seq. rec. per quæstionem, an bene fecerit episcopus, &c.

e ¶ *Destitutus.*] Qui deficit in purgatione, deponitur, vt s. eo. cum inter. & c. cum P. & s. de simo. de hoc insinuatum. & 30. dist. c. vlt. sed in casu isto non debuit priuari, sed suspendi ab officio, nisi tu velles æquiparare crimen incestus crimini simoniæ & hæresis. s. eod. inter. in princ. Tamen Papa non improbat factum epi Constantien. quia de hoc non agebatur: sed credo quod bene fecit eps, quia præsumptiue conuictus est, & talis præsumptio transit in violentã.

f ¶ *Pœna.*] vt priuaretur officiis suis, vt dictũ est in prima notula.

g ¶ *Contumacem.*] & male, vt patet per consequentiam: quia non seruauerunt ordinem iuris: debebant enim inquirere ad petitionẽ eorum, qui impetrauerunt inquisitionem vocato presbytero, vt haberet facultatem se defendendi. s. de accu. qualiter & quãdo. §. debet. non

bet. non obstante facto Constantieñ. epi: cum de illo nihil eis cõmissum fuisset: Et sic ordo iuris in inquisitione seruari debet, præcipue circa clericos seculares. Ber.

a ¶ *Iuris ordine.*] si iuris ordo, qui est de substantia iudiciorum, nõ seruetur, nihil agitur. 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. Alius ordo qui non est de substantia iudiciorum, licet non seruetur, sententia tenet, nisi p appellationẽ releuetur. C. de appellat. l. 2. Io. Et hic habes, q cassato principali cassatur accessorium, vt s. de no. ope. nun. cum ex iniuncto. & s. de accusat. ad petitionem.

¶ Concor. l. 2. & ibi Bart. C. de cond. & pr. prædic. lib. glo. ord. & idem in l. probata. C. de fen. & iur. om. iu.

¶ De hoc 2. q. 1. in fum. Ioan. And.

per sententiam priuauerunt: maxime cũ de incestu & adulterii crimine, tamquam de notorio liqueret eisdem: Abbati sancti Galli (ad quem illarum ecclesiarum donatio pertinebat) potestatem liberam concedentes, ecclesias illas personis aliis conferendi: qui eas postea supradicto O. clerico assignauit: & infra. ¶ Dictus vero presbyter inter cætera respondit, quòd processus iudicum prædictorum debebat merito retractari, cum lite non contestata procedere præsumpserint † cõtra eum: adiiciens, quòd purgationem indictam ab electo Cõstantieñ. curauerit exhibere: & infra. ¶ His igitur & aliis plenius intellectis, licet litteræ illę, quæ ad prædictos iudices impetratæ dicuntur, vel ipsarum trãscriptum ostensum non fuerit coram nobis: quia tamen ex tenore relationis ipsorum, quã dictus procurator exhibuit, ac si litteræ ipsæ ostensæ fuissent, nobis constitit euidenter, iudices ipsos prætermisso iuris [a] ordine processisse: tã processum eorum, quàm concessionem ecclesiarum à predicto Abbate de mandato ipsorum factam, auctoritate Apostolica retractamus: præsertim cũ relationis ipsius series, repugnantia [b] contineat, & aduersa. Dicitur enim, quòd crimen eiusdẽ presbyteri vsque adeo publicum † fuerat & notorium, quòd nullus inficiatiõi locus penitus existebat: vt pote cuius vniuersæ viciniæ populus testis erat & tamen ibidem præmittitur, quòd eidem presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo (si posset) super infamia prędictorum criminum canonice se purgaret: cum nimirũ, si crimen notorium [c] existebat, non erat illi indicenda [d] purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda: & infra. ¶ Si vero nullus apparuerit legitimus accusator, & ipsũ inueneritis apud bonos & graues [e] super prædictis criminibus, vel ipsorum altero infamatum: purgationem ei canonicã indicatis: non obstante, quòd coram prædicto electo dicitur se purgasse: cum iudicio pendẽte coram iudicibus delegatis, non debuerit ordinarius [f] purgationem indicere infamato.

b ¶ *Repugnantia.*] vnde non sunt audiendi. s. de appel. sollicitudinẽ. & 23. q. 7. quod autem. Et imputandum est illis, qui aliter retulerunt, cũ possent relationem suã diligẽtius aduertisse. s. de fi. instru. imputari. & C. eod. tit. scripturæ. & ideo processus illorum & quicquid occasione illius processus factum est, irritatur, scilicet cõcessio ecclesiarum. sim. s. de fide instru. inter.

¶ Præsumpserunt in vulgatis, sed in antiquioribus manuscriptis, præsumpserunt.

c ¶ *Notorium.*] Qualiter qd dicat notoriũ [3], habes supra de cohabitatione clericorũ & mulierum cap. vlti.

¶ Aliàs, ipsarum.

d ¶ *Non erat illi indicenda.*] quia nec probatione opus erat. 2. q. 1. de manifesta. s. d accu. euidentia. citatio tñ facienda est. 24. q. 4. de illicita. & 2. q. 1. Deus omnipotẽs. & sententia proferenda: vt hic dr. & s. de appe. cum sit Romana. c. de manifesta. Nec requiritur purgatio, vt hic, quia illa non habet locum nisi cum factum dubium est deficientibus accusatoribus & testibus, vt supra patet in multis cap. nec probatio, vt 2. q. 1. Deus omnipotens. & cap. scelus. de manifesta. Et sic patet, q in notoriis quantum ad sententiam tantum aliquæ sunt partes iudicis: Qñq; tñ recipiũtur probationes ex abũdanti. s. de elec. bonæ 1. 24. q. 1. pudenda. in fine. & ff. de manumiss. vind. in principio: nihil enim indubitatũ est, qd nõ recipiat quãdã sollicitam dubitationem [4]. in Authen. de tabel. in medio. colla. 4.

¶ De materia notorii quid sit, & qualiter in delictis notoriis sit procedendum, vide plene per Cynum, Salicetum & alios in l. ea quidem. C. de accusat. & per Iulium Clarum in pract. crim. §. fi. q. 9.

¶ publicatum

¶ Glo. seq. notat, signat contrarium, ponit opin. & solutionem.

e ¶ *Apud bonos & graues.*] Not. q dicit, apud bonos & graues fuerit infamatus: per hoc vr q non refert vndecunque orta fuerit infamia, ex quo apud tales iam laborat, sufficit ad purgationem indicendam. 24. q. 3. ecce. & s. eod. accedens. Arg. cõ. s. de accusatione, qualiter & qñ. & 11. q. 3. in cunctis. 2. qõ. 5. omnibus. Per hæc iura secundo inducta dicunt quidam, q si infamia orta sit à vilibus & æmulis, non compellitur ad purgationem. Alii dicunt (quod vr verius) q ex quo aliquis infamatus est apud bonos & graues, compelli debet ad purgationem, ne apud illos incredibilis remaneat per iura primo inducta. & 2. q. 5. omnibus. & c. qualiter & quando. non contradicit.

¶ Et ea nete debet iudex, ne dubium pro notorio recipiat. de app. consuluit. 1. secũdum Host. Ioan. And.

f. ¶ *Non debuerit ordinarius.*] cum causa illa delegatis iudicibus commissa fuisset: & sic epũs nullam habebat iurisdictionem quantum ad causam ea pendente, verum purgatio tamquam à non suo iudice indicta non valet. s. de consue. ad audientiam. cum suis cõcor. & s. de offi. leg. licet. & ita purgatio minus iusta non facit fidem [5]. s. eo. ex tuarum. nec etiam delegatus ipsam tenetur audire, quia eo omisso accessit ad ordinarium. ff. de arb. sed & si. §. vlt. & l. seq. immo vr, q talis causam perdere debet. C. de asser. tollen. l. 1. §. vlti. & arg. s. de præscrip. ex tenore.

¶ Nec interest quoniam alia sit præstanda, et si nulla præstita fuisset secundum Ian. & Ho. Ioan. And.

¶ Idem.

¶ Non sufficit prælato de criminibus infamato, iurare cum se purgat, quòd sit immunis ab illis criminibus, sed iurare debet, quòd post suam promotionem illa crimina non commisit.

CAP. XVI.

ACcepimus † litteras, quibus nobis intimare curastis [g], quòd Apostolico mandato super indicenda purgationẽ archiepiscopo Bisuntiñ. recepto, ipsum citastis, vt decuit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis †, iuramentum purgationis offerens sub hac forma: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat & infra. ¶ Ipse vero ad præsentiam nostram accedẽs, humiliter supplicauit, vt saltẽ super purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem: quia nõ deberet asserere, quòd a natiuitate [h] sua nunquam

A ¶ *Accepimus.*] Quatuor sunt partes: In prima iudicum consultatio super forma purgationis, quam purgãdus offerebat. In secũda: ibi, *Ipse vero*. ipsius purgandi supplicatio. In tertia ibi, *Porro*. ipsius formæ reprobatio. In quarta: ibi, *Ideoque*. causæ commissio cum expressione debitæ formæ. Abb.

Casus. Archieps Bisuntinus infamatus erat de simonia, de incontinentia, & q iustitiã vẽdebat: Papa mandauit quibusdam, vt super pdictis se purgaret coram ipsis: recepto mandato ipsum citarunt ad præsentiam suam, ipse ad diem comparens, purgationẽ obtulit sub hac forma, videlicet, q erat immunis ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat: sed iudices talem purgationem admittere noluerunt, significãtes hoc Dño Papæ: ipse vero ad Apostolicã sedẽ accedens, proposuit, q ipsi volebant, vt assereret, q nunquã à natiuitate sua passus fuerit lapsum carnis: vnde petebat quatenus saltẽ super purgatione incontinentiæ mitigaret rigorem: sed Papa non credidit, q sub illa forma exactum fuisset iuramentum ab ipso, sed potius præsumit, q alia de causa sub illa forma se purgare volebat: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, tamquam dimissis per pœnitẽtiam iã esset immunis ab illis: Sed hoc iurare temerarium erat, cum etiam beatus Iob dicat: Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea: vnde Papa præscriptam formã secundum quam iurare volebat, reprobat, vt pote indiscretam & ineptam, mandans pdictis iudicibus, vt si voluerit & potuerit se purgare, secundũ hanc formam se purget, videlicet, q illa crimina grauiora, scilicet simoniam, venditionem iustitiæ, & incontinentiam, de quibus extitit infamatus, iuret se nõ commisisse, postquã fuit in archiepm assumptus: & compurgatores iurent, q credunt illum verũ iurasse: quo facto illum dimittant in pace: alioquin ipsum ab ecclesia Bisuntina debeant remouere. Not. formam, secundũ quam infamatus de criminibus debet se purgare. Item licet quis pœnitentiam de commissis receperit, adhuc nescit verũ peccata sint ei dimissa: & in hoc est argumentum, q licet quis habeat remissionẽ vnius anni, aut etiam totius temporis pœnitentiæ sibi impositæ, nihilominus se iuuare tenetur. Item non licet vendere iustitiam.

¶ Vide Bartolum in l. 1. §. accusatorẽ. ff. ad Senatusc. Turpillian. vbi ponit hanc textum in pulchro casu.

¶ Coram nobis, legitur in plerisque codicibus, sed tamen in dicta lege deest, quia vobis.

g ¶ *Curastis.*] De isto Bisuntiñ. habuisti, vt credo s. de accu. licet. & ibi commisit Papa inquisitionem cõ ipsum, & eisdem iudicibus scribit hic. Ber.

h ¶ *A natiuitate.*] Immo sufficeret, q post baptismum illud vitiũ non commiserit, etiam si taliter se purgare deberet. 25. dist. c. vlt. sed hodie rigor illius canonis non seruatur, quia defectus nostri corporis districtionis illius non patitur manere censurã. 3. dist. frater: ni-

fraternitatis. Et sine vitio carnis pauci inueniūt. 50. di. q̄a sanctitas tua. q̄a difficile est ꝯtinere. 33. q. 5. q. fitit. quare dicit Papa, ꝙ non creditur ab eo taliter iuramentū exactū, quia nec debuit, vt patet. j.

Glossa sequens arguit.

a Præsumimus.] Ar. ꝙ ea q̄ dubia sunt quo animo fiant, in tutiorē partem facienda est interpretatio j. de regul. iur. c. 2. ff. eod. titu. semper in dubiis. & l. ea quæ. Verbum illud, ꝙ erat immunis, dubium erat, vt patet, & ideo Papa interpretatur illud in securiorem partem, quia sic iurare fatuum esset, vt sequitur. Ber.

De hoc ar ticulo vide S. Thomā. & ibi plene Caietanum in 2. 2. q. 40. art. 4.

quam passus fuerit lapsum carnis. Porro cum ab eo non crederetur exactum fuisse huiusmodi iuramentum, potius forte præsumimus a, quòd alia de causa volebat sub præscripta forma iurare: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tamquā dimissis per pœnitentiā iā esset immunis ab illis: sed hoc iurare non paruç temeritatis existeret: cū beatus Iob dicat: Etiā si simplex fuero, hoc ipsum ignotat b † anima mea: & infra. Ideoque præscriptam purgationis formam, secundum quā idem archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus: vtpote indiscretam, temerariā, & ineptam: iniungentes eidem, vt si voluerit & potuerit, secundum hanc formam se purgare, secūdum sanum intellectum, quem ei duximus exprimendum: videlicet, quòd illa crimina grauiora c, idest, simoniam, venditionem d iustitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus existit e †, iuret se minime f commisisse, postquam g ad archiepiscopalem promotus est dignitatem: & compurgatores sic iurent, quòd credunt h eum verum iurasse: quo facto vos illum dimittatis in pace: alioquin, & cætera.

Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

b Ignorat animā meā.] Et ideo semper debet timere: quia bonarū mētium est, ibi culpam timere, vbi etiam culpa nō est. j. de obseruatio. ieiu. consilium. §. 2. & §. dist. ad eius vero. q̄a si dixerimus ꝙ peccatum non habemus, veritas in nobis non est. de pœnit. dist. 2. si enim inquit. vbi sunt verba Iob continentia hanc sententiam. Et sæpe dimisso peccato alicuius punitur ille post peccatum dimissum. de pœnit. distinctio. 1. si peccatum. & sic iste temerariam & dubiam purgationem volebat subire, quasi anceps periurium: quod fieri non debet. ff. de in lit. iuran. videamus. & ideo Papa talem reprobat purgationem tamquā ineptā & dolosam. Contra, j. eod. cōstituimus. huic statim dum est, & expone ibi; à crimine immunis, id est, non commisit illa crimina, de quibus infamatus erat eps, vt credūt: & ita debet intelligi illa litera, vt ibi notatur. & sic pōt p̄stare.

Iob. c. 9.

Ignorat, habent omnia Gregoriana exemplaria, sed in vulgata editione legitur, ignotabit.

Exstitit, legit. in vulgatis, sed in antiquis ob stantes habetur, extitit.

De materia huius tituli, & qualiter sit illicita vulgaris purgatio, vide S. Thomam. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. argumentū

TITVLVS XXXV.

De purgatione † vulgari.

Celestinus tertius.

Duella, & alia purgationes vulgares prohibitæ sunt: quia per eas multotiens condemnatur absoluendus, & Deus tētari videtur. hoc dicit totus titulus.

CAP. I.

CVra † susceptı regiminis: & infra. Cum tua fraternitas duxerit sedem Apostolicā consulēdam, vtrum super ecclesiarum possessionibus duella debeant sustineri: Tuæ duximus sollicitudini respondendum, quòd in eo casu, vel aliis etiam hoc non debes aliqnatenus i tolerare.

Innocentius tertius Priori sancti Sergij Spoletañ.

Summatum est supra cap. proximo.

CAP. II.

SIgnificantibus † V. laico & fratribus eius ad nostram noueris audientiam peruenisse, quod cū quidam eos super furti crimine accusaret, cū eo coacti sunt inire duellū: in quo aliis peccatis suis præpedientibus ceciderunt: propter quod per consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc vero furtum apud alios est inuentum, & quòd ipsi fuerint innocentes, est (faciente † Domino) reuelatum: Vnde consulibus ipsis dedimus in mādatis, vt ablata restituant k vniuersa.

c Grauiora, id est, simoniam.] cuius comparatione cetera crimina pro nihilo reputantur. 1. q. vlti. c. vlti. Et ita simonia inter grauiora peccata reputatur, & homicidio qńq; comparatur. j. de accusa. inquisitionis.

d Venditionem iustitiæ.] Iustitia enim vendi non debet. 14. q. 5. non sane. & 11. q. 3. non licet. & j. de vita & honest. cle. cū ab omni specie. & intantum reprobata est, ꝙ venalis etiā sententia nulla est. 2. q. 6. c. ei qui. §. venales. ita ꝙ non est appellare necesse. C. q̄ñ prouo. non est neces. venales. & non solū iustitia, immo iurisdictio non debet vendi. j. ne præla. vi. suas. cap. 1. & 2.

e De quibus infamatus existit.] super his tantū & super aliis debet se purgare, nec inquisitio nec exceptio testium super aliis fieri debet: quod si fiat, non valet. j. de accu. inquisitionis. §. 1. & c. qualiter & quando 2. Ber.

f Minime commisisse.] hæc est ergo debita forma purgandi sine aliquo scrupulo duplicitatis: quia & si egisset sic de illo crimine pœnitentiam, adhuc infamia remaneret de facto, quæ per pœnitentiam non tollitur. 2. q. 3. c. Enthemium. §. hinc colligitur. ff. de obse. ali. & li. præstan. l. 2. vnde purgatio dicta nō sufficiebat directe, ergo debuit se purgare secundum hanc formam. sic j. eo. quotiens.

g Postquam.] ergo de præterito se non purgabit: quia cum tempore suæ promotionis non fuit infamatus: quoniam aliàs non debuit promoueri. 81. dist. tantis. & j. de accus. Omnipotens. & tali modo purgabitur, quia approbauerunt mores ipsius: vnde ipsum postea reprobare non possunt. 8. q. 2. dilectissimi. & 35. q. 5 horrendus. & j. de iureiuran. quemadmodum. ff. de adult. l. si vxor. in fin.

h Credunt.] simile j. eod. quotiens.

DE PVRGATIONE VVLGARI.

Quia duplex est purgatio, quadam canonica, quia canon inuenit eā, de qua supra dictum est: quadam vero est vulgaris: quia vulgus introduxit eam: ideo sequitur videre de ea. Abbas.

CVra.] Duæ sunt partes huius capituli, ꝯsultatio, & respōsio. Secunda: ibi, Tuæ. Abb.

Cap. vnic. eod. tit. in 2. compilatione.

CASVS. Quærebatur vtrum super possessionibus ecclesiarum possint fieri duella? Rñdet Papa, ꝙ nec super illis nec super aliis debent fieri. Not. ꝙ duella secūdum canones sunt prohibita.

Glo. seq. recitatur per obiectionem, cui respōdet, & responsioni dat duo similia.

i Aliquatenus tolerare.] In nullo enim casu talis purgatio debet tolerari. Nec obstat quòd possit obiici de Goliath, qui pugnauit cum Dauid. 2. q. 5. monomachiā. quia illud fuit factum instinctu Spiritus sancti: sicut Petrus excusatur, qui geminum fecit homicidium. 23. q. vlt. occidit. Et patriarchç excusantur ab adulterio. j. de diuor. gaudemus. Hæc purgatio ab ecclesia reprobatur, cū Deum potius tentare videatur. j. eo. c. vlti. & fabricante diabolo facta est vulgaris purgatio. 2. q. 5. Mennam. & cap. consuluisti. vnde qui in culpa nō est, punitur. j. c. proxi. nam quamdio habet homo quid faciat, non debet Deum tentare. 22. q. 2. quæsit cur patriarcha. & athletæ secundum leges non habent locum. C. de gladia. l. vnica. lib. 11.

Cap. vnic. eo. tit. in 3. compilatione eidē omnino q. d. de pugnantibus in duello sanctiuit nouissime Concilium Tridenti. sessio. 24. de refor mat. ca. 19.

In aliquot recentioribus legitur, faciente, sed faciente, habent omnes codi. qui codices & emendatores impressi.

SIgnificantibus.] In prima ponitur quæstio: In secunda prouisio; ibi, Vnde. Abbas.

CASVS. Quidam accusauit V. laicum, & fratres super quodam furto: cum quo coacti sunt subire duellum: in quo peccatis aliis ꝓpedientibus ceciderunt: propter quod fuerunt per consules Spoletanæ ciuitatis bonis propriis spoliati: sed postmodum furtū illud apud alios est inuentum, & reuelatum ꝙ fuerant innocentes: isti fratres significauerunt hoc dño Papç petentes sibi super hoc prouideri: vnde mandat consulibus illis, vt ablata restituant vniuersa. Not. ꝙ sententia quæ nulla est, lata contra canones non liberat aliquem, nec condemnat, nec transit in rem iudicatam, nec necesse est appellare ab ipsa.

Glo. seq. obiicit, & soluit.

k Restituant.] Sed qualiter hoc esse potest, ꝙ retractetur sententia, à qua non fuit appellatum, cum iā transiuerit in rem iudicatā, licet veritas aliter se habeat, & iam ex ipsa sententia ius factū est quantum ad litigantes. j. de re iudic. cum inter vos. & per ea quæ postea emergunt, sententia non retractatur. j. de re iud. inter monasterium. & cap. fin. talis error detectus sententiam non retractat. ff. fa. erc. cum putarem s. C. de condi. indeb. l. 1. ad hoc dicas, ꝙ propter probabilem errorem bene retractatur sententia. j. de frig. fraternitatis. 23. q. 1. c. 2. ff. quando ac. de pecu. est an. l. 2. aliàs est ꝓ. primç legis, & incipit quçsitum. & plerumque veritate cōperta retractatur

s Hæc aliter ostendit hic tran ses And. ex Vincentio, cum videto

tractatur sententia. ff. de condi. sine causa. si fullo. & etiam propter delictum aduersarij. j. de diuor. ex litteris. & ff. de iureiur. admonendi. C. de transact. si ex falsis. Sic ergo modo apparet, q sententia falso lata nullius fuit auctoritatis & reprobatæ probationis de vtroque iure, ergo debuit merito retractari. Io.

Dilecti.] In prima parte ponit querelam: in secunda dat iudicem: ibi, Cum igitur, Abbas.

Casvs. Liuonien. de nouo ad fidem conuersi grauem querimoniā ad sedem Apostolicam transmiserūt, q fratres Templi & alij, qui sup eos temporalem habet potestatem, si aliquando de aliquo crimine infamantur, compellūt eos subire iudicium ferri cādentis: & si aliqua exinde sequitur adustio, pœnam legalem infligunt: Cum igitur iudicium istud sit interdictum, in quo Deus tentari videtur: mandat Papa cuidam iudici, quatenus dictos fratres, & alios per censuram ecclesiasticam cōpellat, vt ab huiusmodi conuersorū grauamine omnino desistant. Not. q iudicium ferri candentis prohibitum est.

Vide Ioan. par. 10. cap. 19. & D. Thomā citatum super taulo, hanc decretalem.

Dictio, a fio, quasi fiat in omnibus manifesta.

a Nouiter.] propter quod cum eis mitius esset agendum. j. de pœnit. & remis. Deus qui, & j. de diuor. Deus qui. quousq; fuerint in firma radice plantati. 35. q. 3. quod scripsi.

b Interdictum.] vt 2. q. 4. Mennam. & c. consuluisti. & j. tit. prox. ex tuarum. & j. ne cle. vel mona. sentētiam. & C. de gladia. l. vnica. li. 11.

c Tentari.] quod fieri nō debet, iuxta illud: Non tentabis dñm Deū tuum, & c. 22. q. 2. quæritur cur patriarcha. & 23. q. vlti. si nulla 1. B.

Exodi c. 21. & c. 5. tit. de damno dato in 1. compila. refert Ioan. par. 16. cap. 398.

Et 2. q. 5. monomachiam. Ioli. And.

Honorius tertius.

Summatum est supra cap. primo.

CAP. III.

Dilecti filij nouiter a in Liuonia baptizati, grauē ad nos querimoniam destinarūt, quòd fratres Templariorum & alij, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio crimine infamantur, eos ferri candentis iudicium subire compellūt: quibus si qua exinde sequatur adustio, ciuilem pœnam infligunt. Cum igitur huiusmodi iudicium sit penitus interdictum b, vt pote in quo Deus tentari c videtur: Mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, vt ab huiusmodi conuersorum grauamine omnino desistant, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellas.

TITVLVS XXXVI.

De iniurijs, & damno dato.

In Exodo.

Propter eius breuitatem non summatur.

CAP. I.

Si rixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suū lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, si iacuerit in lecto: qui percusserit, operas eius, & impēsas d in medicos restituat.

DE INIVRIIS, & damno dato.

Supra de varijs excessibus dictum est, tam Prælatorum, quam subditorum: Verū quia ex eis frequenter iniuriæ & damna inferuntur, merito de his subiecit. Abbas.

De hac materia tractatur. 23. q. 2. & 15. q. 1. illud.

Si rixati.] Casvs. Ista quinq; cap. primo posita, sunt veteris legis: i primo dr, q si homines rixati sunt adinuicem, & alter alterum percusserit, nec mortuus fuerit, sed iacuerit in lecto, percussor soluat illi operas deperditas, & impēsas in medicos. Not. hic pœnam percutientis hominem secundū veterem legem, quia percussor præstabit operas amissas, & impensas factas in curatione.

d Operas eius & impensas.] Operas autem amissas, & impensas in curatione præstabit: vt hic dicit, & ff. si quadru. pau. fe. di. l. ex hac. & ff. de his qui deiec. vel effu. l. vlt. & ff. ad l. Aquil. qua actione. in principio. Deformitatis autē ratio non habebitur, quia liberum corpus non recipit æstimationem. vt in primis duabus legibus. & ff. ad leg. Rho. de iac. l. 2. §. corporum. & ff. de his qui deiec. vel effu. l. 1. §. sed cum liber homo. Tamen si liber homo petiit, 50. aureorum fit condemnatio: vt d. §. sed cum liber homo. Illud fit pro pœna, non pro æstimatione.

Aliàs itas sed tamen.

Si quis.] Casvs. Si aliquis effoderit cisternam, & nō cooperuit eam, & bos alterius vel asinus in eā ceciderit, dominus cisternæ det pretium animalis, & illud quod mortuum est, illius erit. Not. q qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.

e Reddet pretium.] si hoc fecit in publico: si vero in priuato loco, vbi consueuerunt fieri, non tenetur, ff. ad leg. Aqui. qui foueas. quia qui occasionem damni dedit, tenetur. ff. ad le. Cor. de sic. nihil interest. & ff. ad legē Aquil. qui occidit. §. penult. infra eodem cap. vlti.

In eodem.

Breue est, & ideo non summatur.

CAP. II.

Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam: dominus cisternæ reddet e pretium iumētorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

Idem.

Breue est, & ideo non summatur.

CAP. III.

Si bos alienus cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodiuit f eū dominus suus: reddet bouem g pro boue, & cadauer integrum accipiet.

Idem.

CAP. IIII.

Si læserit quispiam agrum, vel vineam, & dimiserit iumentum suum, vt depascat aliena: pro damno æstimationē h restituet.

Idem.

Breue est, & non summatur.

CAP. V.

Si egressus ignis comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris: reddet i damnū, qui ignē succenderit.

Ex pœnitentiali Romano.

Breue est, & quasi idem cum præcedenti.

CAP. VI.

Si quis domum, vel aream cuiuiquam incenderit voluntarie k: sublata, & incensa omnia restituat l, & tres annos pœniteat.

Si bos.] Casvs. Si bos alicuius ab heri & nudiustertius cornupeta est, & dominus illum non custodierit, si alium bouem occiderit, reddet bouem pro boue, & mortuum bouem recipiet. Not. quòd quis tenetur ex negligentia.

f Non custodiuit.] supple, & alterius bouē occiderit: vnde tenetur, quia culpa siue negligētia ipsius, damnum datum est, qui debuit diligentiam adhibere: vt j. c. vlti.

g Reddet bouem.] hoc intellige cum bos ille, qui damnum dedit, aggressus est alium, & occidit, sed econuerso non tenet. ff. si quadru. pau. fe. dic. l. 1. §. cum arietes. ff. ad leg. Aql. l. itaque. seu cum dubiū est, quis bos primo aggressus est. ff. ad leg. Aquil. scientiā. §. cum stramenta. Et si aliàs animal tuum mihi damnum dedit, tu teneris. j. eod. c. vltim. ver. q si. & j. eo. proxim.

Si læserit.] Casvs. Si iumentum alicuius læserit agrum vel vineā alterius, restituet æstimationem damni. Not. q quis tenetur de pastu pecoris sui: quia tenetur soluere æstimationē damni.

h Aestimationem restituet.] nisi dādo animal velis liberare teipsum. j. eo. c. vltim. vltra enim æstimationem non tenetur conuentus de pastu pecoris, & actione in factū cōuenitur. ff. de præscri. ver. qui seruandarum. §. si glans. & expellere debet animal, quod damnum dedit: & tamquam suum non includere illud: cum dominus illius teneatur ad damnum. ff. ad leg. Aquil. Quintus Mutius. §. Pomponius a. Bernar.

Si egressus.] Casvs. Si aliquis apposuerit ignem in agro suo, & damnum dederit in segetes vicini sui, damnum restituet. No. qui occasionem damni dat, &c.

i Reddet damnum.] Si fuerit in culpa 3 dum apposuit istū ignē, nec adhibuit diligentiam, quam debuit. ff. ad leg. Aquil. qui occidit. §. in hac. & j. eo. c. vlti. aliàs si nihil de cōtingentibus omisisset, non tenetur. j. eo. c. vlt.

Si quis.] Casvs. Si aliquis voluntarie incenderit domum alicuius, totum damnum restituet, & tres annos pœniteat. Not. q in damnis illatis attenditur voluntas.

k Voluntarie.] secus si contra voluntatem, dum tamen nihil de contingentibus omiserit. j. eo. c. vlt. in fi.

l Restituat.] in quadruplum infra annū, post annū in simplum. ff. de incend. l. 1. Sed si negligentia, in simplum: sed si dolo fecerit, secundum leges concremabitur. ff. eo. qui ædes.

Exodi c. 21. & c. 3. tit. de damno dato in 1. compila. refert Ioan. par. 16. cap. 149.

Id est, in eodē Exodo c. 21. refertur c. 4. tit. de damno dato in 1. compilatione. & apud Iuonē par. 16. cap. 150.

Id est, in eodem Exodo c. 22. & cap. 5. tit. de damno dato in 1. cōpilatione. refert Ioan. par. 16. cap. 313.

Id est, in eodem Exodo cap. 22. & cap. 6. tit. de damno dato in 1. compilat. refert Ioan. par. 16. cap. 134.

Similis sententia reperitur apud Burchardum lib. 19. decret. cap. 5. tit. de sacrilegio. §. qui cremauit domum. & c. 7. tit. de damno dato, in 1. cōpilatione.

Aliàs est fer: & incipit quamuis contrarium seruatur apud nos: & de hoc in Spe. de actio. §. 3. ver. sed pone in veneno. & dic vt ibi. Ioan. And.

Vel si posuit in stipulam sui ignem tempore venti. Io. And.

Olim.

OLim.] Diuiditur quia primo recitat processum delegati, quem secundo reuocat, & causam diffinit: ibi, *Quare*. Abbas.

CASVS. Florentini olim posuerunt in banno epm Fesulanum, damna & iniurias ei alias plurimas irrogantes: Super his commisit Papa causam epo Mutineñ. vt eos compelleret ad satisfaciendũ super prædictis epo prædicto: Eps vocatis partibus cœpit io causa procedere, & recepit testes lite non contestata: deinde causa delata est ad dñm Papam: ipse examinato processu, quia lis contestata non fuit, processum illum reuocauit: quia & cõmune Florentiæ banniuerat epm Fesulanũ contra Deum & ecclesiasticam libertatem, propter iniuriã banni, & propter expẽsas & alia dãna pp hoc subsecuta, condemnauit cõe Florentiñ. in mille libris vsualis monetę, præmissa taxatione, & præstito iuramẽto epo Fesulano. Not. q non tenet processus lite non contestata. Itẽ non tenet bannum datum in ecclesiasticam personam, contra ecclesiasticam libertatem. Item condemnatio expensarũ semper facienda est taxatione præmissa, & iuramento secuto.

De materia huius decretalis vide plenissime quod notatur est in Clemen. 1. de pœnis. adde c. grauis. supra de resti. spolia.

¶ Honorius tertius episcopo Bononieñ.

¶ *Secularis potestas, qui clericum banniuit, condemnari debet per iudicem ecclesiasticum, secundum æstimationem iniuriæ in expensis & damnis. Et hodie adde pœnã in Clemen. prima de pœnis.*

CAP. VII.

OLim † scribentibus nobis episcopo Mutineñ. vt Potestatem, Consiliarios, & populum ciuitatis Florentiñ. ad satisfaciẽdum de damnis & iniuriis irrogatis episcopo, & ecclesiis Fesulañ. censura ecclesiastica coarctaret: idem testes lite non contestata recepit. Quare nos eius processu penitus reuocato [a], cõmune Florentiñ. quia banniuerat [b] episcopum Fesulaneñ. cõtra Deum & ecclesiasticam libertatem, propter iniuriam banni, expensas, & damna tali occasione secuta: taxatione [c] iuramento præmissa, in mille libris vsualis [d] monetæ, prædicto episcopo sententialiter duximus condemnandum.

¶ Gregorius nonus.

¶ *Qui iurat statutum super non repetendis damnis, hoc non obstante, expensas repetere poterit: hoc dicit. Vel sic: Statutum super damnis non repetendis, ad expensas non extenditur.*

a ¶ *Reuocato.*] lite vero non contestata, non valet processus: vt hic patet. & I. vt lit. non cõtestat. accedens. & I. de elec. dudum 2. & I. de purg. cano. cũ dilectus.

b ¶ *Banniuerat.*] Tale bannum nullum fuit: quia nullã habet iurisdictionẽ in ipsum: Laico [1] enim non licet de clerico legẽ dare. 96. dist. bene quidem. & 16. q. 7. non placuit. Immo tamquam sacrilegus fuerat puniendus. eadem causa & q. ea. si quis principum. & quia in eo offendit ecclesiasticam libertatem, & pp hanc iniuriam punitur ad expẽsas. quas pp hoc fecit, & damna quæ pertulit tali occasione: vt patet.

[1] De hoc articulo vide plene per Franciscum de Victoria in relectione prima de potestate ecclesiastica. par. vlti.

c ¶ *Taxatione.*] debet iudex primo taxare de expensis & damnis io iudicio petitis. 3. q. 3. offeratur, versi. quod fieri. & postea debet iurare, & tali iuramento stabitur, tamquam legitimæ probationi. C. vnde vi. siquando. & 2. q. 1. in primis. I. de his quæ vi metusve cau. fiunt. c. vlt. vbi de hoc. Ber.

d ¶ *Vsualis monetæ.*] Et si de hac non fuisset dictũ, de illa tñ intelligeretur. ff. de legat. 1. si seruus plurium. §. vlti. & ff. de contrahen. emp. imperatores. & si plures essent vsuales monetæ, vř de minori intelligendum. ff. de leg. 3. nummis. & I. de censi. ex parte.

IN *nostra.*] Diuiditur, quia in prima parte ponitur decisa consultatio: In secunda responsio: ibi, *Cum igitur*. Abb. Sicul.

CASVS. Brixienses multas discordias olim habuerunt inter se, quarum occatione multa damna sustinuerũt illata adinuicem: pp quod cõiter statutum fecerunt de non petendo vel recipiendo vlterius restaurationes damnorũ à cõi, & statutũ huiusmodi firmauerunt etiam iuramento: sed præter damna occasione huius discordiæ multas fecerunt expensas, quas petebant sibi refici à cõi: dubitatum fuit, an obstaret eis iuramentum super damnis non repetendis: pp quod eps Brixieñ. proposuit hoc in præsentia Papæ. Cũ ergo aliud sit damnorum restauratio, & aliud satisfactio expensarum, iuramentum præstitum super articulo damnorum, non debet intelligi factum expensarum: vnde mandat Papa, quatenus iuramento prædicto non obstante, eps prouideat auctoritate Papæ, q dictũ cõe pro bono pacis & concordiæ contribuat ad expensarum satisfactionem ad arbitrium ipsius, sicut viderit expedire. Not. q iuramentum non extenditur ad aliud, quàm iuratum sit. Item aliud est damnum, & aliud expensæ, & ideo iuramentum præstitum super vno, non extenditur ad aliud. Item propter bonũ pacis multa fiunt, quæ aliàs fieri non debent.

¶ *Glo. seq. distinguit damnum & expensas, & damnum subdistinguit circa rem, & extra rem, concludens expensas hic non includi, quia de his non agebatur.*

c ¶ *Damnorum.*] Not. ergo, q differentia est inter damnum & expensas, vt hic patet, & I. c. proxi. arg. vnde iuramentum super vno factum non extenditur ad aliud, cũ sint diuersa, puta, si propter discordiã domus, aliqua destructa fuerat possessio, aliqua sterilis remãsit vel quia negotiari non potuit, huiusmodi dãna remissa sunt, & iuramẽto firmata. Quoddam enim damnũ siue interesse dř circa rem: puta, subtraxisti instrumenta, quibus possessio ecclesiæ firmatur, vel alicrius, teneris ad illud damnũ, quod contingit propter absẽmiã instrumentorum. 1 a. q. 2. si quis de clericis. & ff. de actio. empt. & vend. Iulianus. in prin. Quoddam dř extra rẽ: puta, debui tibi frumẽtum, & quia non dedi suo tẽpore, familia tua fame periit: illud damnum non cõsequeris, sed pretiũ frumenti vel vini. ff. cod. si sterilis. §. cum per vẽditorem. Expensæ dicuntur quas qs facit circa sumptus litis, & circa aduocatos. C. de iudi. sancimus. De istis expensis fit mentio. I. vt lit. non contest. quoniã. §. in aliis. & I. de dolo, finem. Et consimiles expensæ fuerunt hic, quas faciebant eundo & redeundo. Vel expendendo pecuniam suam faciendo maiores expensas, quàm consueuerunt: ad istas expensas iuramentum non extenditur: tñ si intellexisset de huiusmodi expensis, & de his intenderunt iurare, & hoc constaret, super his fieret interpretatio, sicut credo. Sed hic simpliciter dictum fuit de dãnis, quare ad ea tantum restringitur iuramentum. Et sic est aliud damnum, & aliud expensæ, sicut dř aliud pœna, & aliud mulcta, & aliud fraus, & aliud dolus. ff. de verbor. signifi. aliud fraus.

Vide glossam in c. si canonici. verbo, dãnis & iniuriis, de offi. ord. lib. 6.

CAP. VIII.

IN † nostra & fratrum nostrorum præsentia proposuistis, quòd olim ciues Brixieñ. pro † restaurationibus damnorum illatorum adinuicem, quæ propter multas ciuiles discordias incurrerant, plurimum aggrauati: statutum editum, de non petendo vel recipiendo in posterum restaurationes huiusmodi à communi generaliter approbarunt, & firmarũt etiã iuramento: & infra. ¶ Cum igitur aliud sit damnorum [c] restauratio, quàm satisfactio expensarum: & ideo in iuramento exhibito super damnorum articulo intelligi non debeat, quòd factum expensarum fuerit cõprehensum: Mandamus, quatenus iuramẽto non obstãte prædicto, auctoritate nostra prouideas, quòd dictũ cõmune pro bono concordiæ, ad expensarum satisfactionem aliquid † contribuat [f], iuxta tuæ discretionis arbitrium, à te sicur expedierit moderandum.

Dictio, pro, deest in vetustioribus codicibus.

Dictio, aliquid, deest in antiquioribus exemplaribus.

¶ Idem.

¶ *Habet plura dicta: & se summat.*

CAP. IX.

SI culpa [g] tua datum est damnũ, vel iniuria irrogata, seu

f ¶ *Contribuat.*] pro bono concordiæ: vt hic dicit. sic fit contributio qsi iactus mercium factus est. ff. ad l. Rho. de iac. l. 1. & 2. §. cũ in eadem. & l. amissæ. Sic ergo io casu isto, æquum est fieri contributionem propter bonum pacis & concordiæ, ne forte hac occasione concordia non seruetur.

SI *culpa.*] CASVS. Aliquis culpa sua damnum dedit alicui, aut iniuriam irrogauit, seu aliis irrogantibus iniuriam opem tulit, aut hæc imperitia vel negligentia euenerunt: dř. q super his satisfacere tenetur, nec ignorantia ipsum excusat, quia scire debuit ex facto suo iniuriam posse contingere, vel iacturam.

¶ QVOD SI ANIMALIA. Ecce si animalia tua damnũ dederunt, nihilominus satisfacere te oportet, nisi tu velis liberare te ipsum dando animalia tua damnum passo: sed si animalia tua fera fuerunt, & quæ consueuerunt nocere, non sufficit ad liberationẽ ea dando, quia non curasti, quam debueras diligẽtiam adhibere: In fine dř, q licet ille qui occasionem dedit, damnum dedisse videatur, tñ secus est in illo dicendum, qui diligentiam, quã debuerat adhibuit, ne dãnum contingeret. Not. q quis tenetur si culpa sua damnum dedit. Item tenetur qui iniuriam irrogauit, vel aliis opem tulit: & ignorantia in talibus non excusat. Item sufficit dare animal pro damno dato ab ipso, sed in feris animalibus hoc nõ sufficit. Item qui occasionem damni dat, damnum dedisse vř, cum diligentiam non adhibuit quam debuit. Item non est ei imputandũ qui de contingentibus nihil omisit.

g ¶ *Si culpa.*] Not. q ad hoc vt teneatur qui damnũ dedit, seu iniuriam irrogauit, necesse est culpam interuenire, alioquio non tenetur. vnde infantes & furiosi non tenentur si damnum dederunt: quia

quia iudicium animi nõ habent. ff. ad l. Aquil. sed & si. §. iniuriã. & §. igitur. & 15. q. 1. illud. impubes tñ doli capax tenetur, vt hic. & in c. illud 1. & §. igitur. & ille non tenetur de culpa, qui ad sui defensionem, & incontinenti, & eodem modo damnum dedit. ff. eo. scientiam. §. qui cũ aliter. & de leuissima culpa quis tenetur in casu isto. ff. eo. l. 2. & ille excusatur à culpa, qui alterius impulsu vel violentia ventorum damnum dedit. ff. eo. l. quẽadmodum. §. si nauis. & §. item Labeo.

1 Et in clement. de homicid. c. si furiosus. Io. And.

aliis irrogantibus opem forte tulisti[a], aut hæc imperitia[b] tua siue negligentia euenerũt, iure super his satisfacere te oportet: nec ignorantia[c] te excusat, si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere, vel iacturam. ¶ Quòd si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem teneris: nisi ea dãdo passis damnum, velis liberare te ipsum: quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia[d], vel quæ consueuerunt nocere, fuissent; & quam debueras non curasti[e] diligentiam adhibere. ¶ Sane licet qui occasionem[f] damni dat, damnum videatur dedisse: secus est tamen in illo dicendum, qui vt non accideret, de contingentibus nil omisit[g].

TITVLVS XXXVII.

De pœnis.

¶ Ex concilio Toletano †.

¶ *Totiens puniendus est criminosus, quotiens delictum iterat.*

a ¶ *Tulisti.*] Not. q nõ solum qui damnũ dedit, seu iniuriam irrogauit, sed qui opem tulit tenetur, puta si vnus tenuit, & alius interemit, ille q tenuit, quasi causam mortis dedit, ideoque actione in factum tenetur. ff. eo. Item Mela. §. si alius. & §. itẽ cũ eodem. & ff. de iniur. non solum. in prin. & §. si mandato. sic & ope & consilio furtum cõmittitur. Insti. de ob. q ex delicto nas. §. ope. & homicidium ope & cõsilio committitur. ĩ. de homi. sicut dignum. §. illi qui. & §. vlti. & §. hi qui. simile. ff. de adul. is cuius. §. vlti.

2 Aliàs. 6 quis domũ. vide ne prælati vni. suæ c. vlti. super glo. 2. Ioan. And.

b ¶ *Imperitia.*] quæ annumeratur culpæ. Insti. ad leg. Aquil. §. imperitia. & ff. de reg. iur. imperitia. & ff. loca. si qs fundum 1 §. Celsus. itẽ intellige de negligentia prout hic dicit. ergo siue culpa siue imperitia vel negligentia damnũ dederis, vel si iniuriam irrogaueris. vel dantibus opem dedisti, teneris. si negligentia tua aliquid minus benefecisti 1. & ob hoc damnum datũ sit, teneris. ff. ad leg. Aquil. si seruus 2. §. si ex plaustro. & l. qui occidit. §. in hac. & negligentia imputatur. ĩ. de pœn. & re. quæsitum. vbi de hoc.

† Ex quo Toletano cõcilio hoc sumptum sit, nondũ inuẽtũ est, refert Burchardus li. 19. decret. cap. 118 & Iuo par. 15. c. 166. & c. 1. eo. tit. in 1. compilat.

c ¶ *Ignorantia.*] hic non excusat ignorantia à culpa, si potuit scire ex facto suo contingere iacturã vel iniuriam: puta, mihi licet percutere 3 percutientem me, si cum vellem eũ percutere, alium percussi, imputatur mihi. ff. ad leg. Aquil. scientiam. §. pen. & ff. de iniur. eum qui. §. si iniuria. arg. ʒ. ff. eo. si cum seruo. debuit ergo adhibuisse diligentiam in facto suo, vt dicit in fi. & sic nõ imputaretur. Et illud scias, q iniuria fit aut re, aut verbis. Re, quotiens manus infertur: verbis, quotiens conuitium dr. ff. de iniur. l. 1. & ĩ. de re iudi. cum te. & iniuria per dissimulationem aboletur. ff. eo. non solum. §. 1. Et illud scias, q conuentus de damno dato, si negauerit & probatum fuerit, condemnatur in duplum. ff. ad leg. Aquil. 2. & C. eo. tit. contra negantem.

3 Hoc intelligas sano modo, videlicet, q licet percutere percutientem legitime se defendendo. vide doctores in l. vt vim. ff. de iust. & iure.

d ¶ *Animalia tua.*] sic ergo si quadrupes tua, siue animal damnum dedit, ad æstimationẽ teneris: quia non custodiuisti animalia tua: tñ si velis dare animal pro damno, liberare te potes, vt hic dicit. & ff. si quadru. pau. fe. di. l. 1. circa princip. & Instit. eo. tit. in prin. vnde sumpta fuerunt hæc verba. Et hoc habet locũ in his animalib[a], quæ ʒ naturam mouentur, vt pote si bos cornupetere solitus fuit, vel equus calcitrosus, vt dr in prædictis legibus. In feris autẽ animalibus, quæ naturali sua feritate damnum dederunt, hoc non habet locũ: quia illud animal dando, non liberaberis: quia non adhibuisti diligentiam quã debuisti, vt hic dr, saltẽ directa actione vel vtili potius. Si vero aufugit & nocuit, non potest dñs quondam cõueniri, quia desinit dñs esse: vt ff. eo. l. 1. §. in bestiis. & Insti. eo. §. 1. Feræ bestiæ sunt, vt vrsus, & cerui 4. quæ sint animalia siue volatilia fera, dr instit. de re. diu. §. feræ. & in aliis §. sequentibus. Cum enim liber homo damnũ dat, locum habet actio legis Aquil. dum vero quadrupes siue animal, locum habet actio de pauperie: cũ vero seruus, tunc locũ habet actio noxalis, & tunc licitũ est seruum dare pro damno dato. Instit. de nox. circa prin.

4 De ceruo deposito q aufugit, quem, post tempus depositarius cepit: tenẽt Pile[a] q. 15. & Bar. in domi. 11. q. si nomine deponentis id fecit: & restituere tenetur: secus si proprio nomine id quod hic dicit. gl. Ioan. And.

e ¶ *Non curasti.*] quia huiusmodi animalia non debẽt teneri in publico, vbi publicum iter est. Insti. si quadru. pau. fe. dic. §. hic quoque. aliàs §. cęterũ. si vero teneãtur in publico, & damnũ dederint, tenetur dñs in duplum, & nihilominus actio de pauperie locũ habet: quia cum plures actiones concurrunt pœnales in eadẽ re, vna non tollit aliam. Insti. eod. §. fi.

f ¶ *Occasionem.*] ff. ad l. Aquil. q occidit. §. in hac. & ĩ. de homici. decætero. vbi de hoc. ĩ. de testi. sicut. in glo. quæ incipit, arg. q qui.

g ¶ *Nil omisit.*] Not. q non est imputandũ ei, qui de contingentibus nihil omisit. ff. ad l. Aquil. q occidit. §. ĩ hac. & l. qui foueas. & l. si putator. & 50. distin. si duo. & ĩ. de hom. c. vlt. & antepe. Ber.

CAP. I.

EA, quæ frequẽti præuaricatione iterantur, frequẽti sententia condemnentur[h].

¶ Ex concilio Triburiensi †.

¶ *Interficiens presbyterum, puniendus est: & pœna pars ecclesiæ cui præfuit, alia pars pro eius anima distribuitur.*

CAP. II.

PResbyteri interfecti compositio[i], episcopo ad cuius parochiam pertinet, soluatur: ita vt medietatem vtilitatibus[k] ecclesiæ, cui[l] præfuit, tribuat: & alteram in eius eleemosynam iuste dispertiat: Quia nullus eius hæres proximior videtur, quàm qui ipsum Domino sociauit[m].

¶ Alexander iij. Cantuariẽsi archiepõ.

¶ *Non debent prælati pro criminosis sustinendis pecuniam exigere; nec etiã correctionis causa ex cupiditate pœnã pecuniariam imponere.*

CAP. III.

LIcet † iuxta Apostolum: &

DE POENIS.

¶ *Supra visum est de variis excessibus, propter quos pœna debentur, merito subiicitur sede rubrica de pœnis.*

De hac materia tractatur 23. q. 4. & q. 5. per totum. 23. dist quamquã. 12. q. 2. in antiquis. vsq; ad §. verum id. 16. q. 1. et 6. quasi per totum. 81. di. in multis capitulis.

† Ex in concilio Thebatiẽ. sub Ascanipho in pastore c. 4. sed alia verba referunt Borchardus li. 6. decim. cap. 11. Iuo par 10 cap. 140. & Gratianus sub Palea 17. q. 4. c. omnes presbyteri.

EA q.] Pone exemplũ in capit. pia. de excep. lib. 6. vbi excõicationis exceptio potest ʒ actorem plures opponi, & ibi dr, q quotiens deficit in probando, totiẽs debet puniri in expensis. Abbas.

Casus. Quærebatur vtrũ vna satisfactio plura peccata comprehenderet: Consultus Papa rñdet, q quotiens quis peccat, totiens puniri debet. Not. q frequens delictum frequenter puniri debet.

† Cap. 3. eo. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexan. iii. par. 2. c. 3.

¶ *Glo. seq. alleg. duas concor. & duo similia, & argum.*

h ¶ *Condemnentur.*] sic 6. q. 1. imitare 5. & de pœni. dist. 1. mensuram. Et ita quotiens quis deliquerit, totiens puniri debet: sicut in ʒctibus consueuit dici: vt pœna soluta ʒctus maneat in sua firmitate. ff. de transactio. qui fidem. Sed etiam arbitrio quis stare non cogitur pœna soluta, nisi id expresse dicatur. ff. de arbit. si duo. in fine. Et sic est argum. quotiens clericus in delicto repertus fuerit, totiens exigatur ab eo pœna. arg. 23. dist. quamquam. in fi. & ff. de verb. obli. si sic stipulatus.

5 Vide quæ notat Speculat. tit. de sentent. pro lat. §. 2 ad finem. & e. de oblat. §. sin. vet. sed pœna, tantum

PResbyteri.] Dicit quid faciendum sit de pœna, quam soluit interfector presbyteri. hoc dicit. Primo ponitur vnum dictum: Secundo ratio: ibi, Quia. Abb.

Casus. Si aliquis interfecerit presbyterũ, & compositio inde fiat: accepta pecunia soluatur illi epõ, ad cuius parochiã pertinet, ita q medietatem tribuat in vtilitatem illius ecclesiæ cui præfuit, & alteram pro anima defuncti pauperibus eroget: quia nullus hæres eius proximior est, quàm ille, qui ipsum dño sociauit. Not. q pœnam pecuniariam, quam recipit eps ab aliquo, sibimet appropriare non debet, sed in vtilitatem ecclesiæ distribuere. Item ecclesia est hæres clericorum, vnde in rebus eorum succedere debet.

i ¶ *Compositio.*] hæc compositio per legem Lombardam est sexcẽtorum solidorum. 17. q. 4. qui subdiaconum.

¶ *Glossa sequens argum.*

k ¶ *Vtilitatibus ecclesiæ.*] hoc ideo, quia & sic ecclesiæ iniuria facta fuit, & in suum ministrum, iuxta illud: Qui vos tangit, me tangit. 2. q. 7. accusatio. Et est arg. q pœnas pecuniarias, quas recipit eps, non lucratur ipse 6. sed in vtilitatem ecclesiæ conuerti debent, vel diuidet illas. arg. 1. dist. ius militare. & 16. q. 6. c. 1.

6 Et ideo non videt q possit illas remittere. de hoc not. & dicit de off. leg. ad vl. in 1 gl. Ioan. And.

l ¶ *Cui.*] scilicet ecclesiæ.

m ¶ *Sociauit.*] baptizando & ordinando illum.

LIcet.] Archidiaconi, & alii Prælati, qui in criminibus dispensare nequeunt: pœnam pecuniariam imponere non possunt, vbi à iure alia statuitur. Primo ponitur archidiaconorum actus reprehensibilis: Secundo mandat illos inhiberi & compesci: ibi, *Mandamus.* Abbas Siculus.

Casus. Archidiaconi Conuẽtreñ. epatus pro corrigendis excessibus à

ſibus à clericis & laicis pœnam pecuniariam exigebant: Item pro annua exactione quique rectores ecclesiarum suspendunt, & ecclesias interdicunt, à vicariis denarios exigũt, vt eos in ecclesijs celebrare permittãt: hæc & alia cõmittebant ꝯ canonũ instituta: Mandat Papa Cantuarieñ. archiepõ, quatenus hæc prædicta archidiaconis districtius interdicat: Si autem ꝯ venire præsumpserint, eos ecclesiastica cen. compellat. Not. ꝙ excessus clericorũ sunt puniẽdi pœna spirituali ſm canones, & non pecuniaria.

¶Glos. seq. quartit, & duplicater soluit.

a ¶Laicis.] sed quare à laicis? quia forte sunt de sua iurisdictione temporali, vel de consuetudine hoc habent.

¶Glos. seq. notat pœnas pecuniarias, &c. signat cõtrarium soluit distinguendo. ponit opi. Hug. quam determinat.

b ¶Pœnam pecuniariã.] Ex hac decre. vr, ꝙ pro criminibus pœna pecuniaria exigi non debet, cum Papa hic eam prohibeat. arg. 16. q. 6. cognouim'. & c. de lapsis. & c. epõ. & illud. 1. q. 1. nullus eps. & j. d simo. nemo. & 83. dist. si quis eps. argu. ꝯ. 23. q. 5. si vos. Vnde nota, ꝙ cum ius statuit pœnam pecuniariam infligẽdam, quicunque cognoscit d illo crimine, illam potest infligere. ff. de iudic. l. 2. §. vlt. & j. d cap. in archiepiscopatu. & 13. q. 2. cum deuotissimam. 18. dist. quoniã. Si vero ius solam pœnam spiritualẽ vel corporalem super crimine statuit, iudex nec debet nec potest illam in aliã commutare, sed ille tantum qui de illo crimine potest dispensare. Et cũ de pœna criminis nihil de iure cautum est, an pecuniariam vel aliam infligat, iudicis arbitrio committitur. j. de offic. deleg. de causis. Cum iudex super crimine dispensare potest, bene potest infligere pœnam pecuniariam, vel aliam. Sed archidiaconi isti super his criminibus dispensare non poterant: vnde non debebant pœnã pecuniariam infligere, sed imponere spiritualem, ſm ꝙ qualitas criminis exigebat. arg. j. de iudi. at si clerici. Hug. dicit, ꝙ illa pœna est infligenda, quæ magis timeatur. arg. 23. q. 4. ea vindicta. & q. 5. prodest. & j. vt lit. non contest. quoniam. in fi. Sed hoc intellige habere locum cum iudex talis est, qui possit dispensare, & cõmutare pœnas, sed isti archidiaconi hoc non possunt. Ala.

c ¶A vicarijs.] Hoc erat simoniacum, cum ordo sit sacramentum, cui adhæret executio. si ergo vnum vendunt: & reliquum. 1. q. 3. si quis obiecerit. & c. saluator.

Calumniam.] Primo legem recitat, quam secundo approbat: ibi, Quoniam. Abbas.

Casus. Qui calumniose litigant, condemnandi sunt in expensis, & de calumnia puniuntur, ſm ꝙ leges præcipiunt: & quia istud sacris ꝯsonat institutis, præcipit Papa vt decætero in pecuniariis causis victus, victori in expensis cõdemnetur: nisi feratur sñia pro absente. Not. ꝙ q calũniose litẽ agit, in expẽsis alteri parti cõdẽnari debet.

d ¶Alio.] ita vt præter expensas de calumnia puniatur. C. de calũ. l. 3. & inst. de pœ. te. lit. §. aduersus. quia infamis efficitur, vt ibi dr. de quibus legibus hic facit mentionem.

¶Glo. seq. ponit opi. suam, & contrariam, & remittit.

e ¶Victori.] victus victori in expensis condemnari debet, si per ca-

infra. ¶Accepimus, quòd archidiaconi Conuentren. episcopatus, pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, à clericis & laicis [a] pœnam [b] pecuniariam exigũt, & pro annua exactione pecuniæ † personas quandoque suspendunt, ecclesias interdicunt, à vicariis [c] denarios, vt eos in ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant; & alia agunt, quæ canonum obuiant institutis, & de radice cupiditatis & auaritiæ prodire vidẽtur: & infra. ¶Mandamus, quatenus archidiaconis prædicti episcopatus hoc districtius interdicas: si autẽ contrauenire præsumpserint, eos appellatione cessante, ecclesiastica censura compellas.

¶Idem in concilio Turonen.

¶Victus condemnatur victori præsenti in expensis, etiam in causis pecuniarijs: & vnum casum excipit.

CAP. IIII.

Calumniam † & audaciam temere litigantium condẽnando in expensis, & alio [d] multiplici remedio sanctio imperialis compescit. ¶Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur: Præcipimus, vt decætero in causis pecuniariis victus, victori [e] in † expensis condemnetur: nisi sententia [f] pro absente feratur.

¶Innocentius iij. Midrosien. archiepo.

¶Clericus causam seu operam præbens bello, deponendus est.

CAP. V.

Quod † in dubiis: & infra. ¶Quia vero tam sacerdotes, qui gubernant naues ad pugnam, quam qui personaliter exercent cõflictũ, & hi, qui alios incitant [g] ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

¶Idem Londoñ. † episcopo.

¶Clericus pro magno scelere ab eo commisso deponi debet, & in monasterio detrudi ad agendam pœnitentiam.

CAP. VI.

Tuæ † discretionis prudentiam: & infra. ¶Ad illud quod a nobis tertio requisisti, qualiter clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi [h] puniti debeant: Respõdemus, quòd a suis ordinibus degradari, detrudi debeant in arctis monasteriis [i], ad pœnitentiam peragendam.

¶Idem Abbati & fratribus Cryptæ ferratæ.

¶Si vterque contrahentiũ venit contra contractum, vterque potest exigere pœnã adinuicẽ promissam ex conuentione.

CAP. VII.

Constitutus † in præsentia nostra: & infra. ¶Licet autem in instrumento episcopi Lauitani expressa fuerit certa pœna, quam pars contractum non seruans, solueret obseruanti: cum tamen vtraque pars venisse contra illum, ex confessione [k] propria conuincatur: cum & pars vestra subtraxerit episcopo pensionem, & episcopus procurationem exegerit ab eadem ecclesia, sicut œconomus proposuit memoratus,

lumniam & malam fidem appareat eum mouisse litem [a], vt hic expresse dicit litera in prin. & in Auth. de iu. §. oportet. coll. 6. & ff. de iudic. eum quem temere. Alij dicunt, ꝙ eo ipso ꝙ succumbit, præsumitur calumniari: vnde condemnari debet in expensis. De hac materia plene dictum est. j. de do. & contu. finem.

f ¶Nisi sententia pro absente.] Sicut cauetur C. de iud. properandum. §. & si quidem. ibi dicitur, ꝙ victus præsens sumptus suos de condemnatione deducat.

Quod in dubiis.] Casus. Sacerdotes, qui gubernãt naues ad pugnam: & qui personaliter conflictum exercent: & alios incitant ad pugnandum, omnes sunt deponendi. Not. ꝙ non solum ille est homicida qui interficit, sed etiam ille, qui incitat ad interficiendum.

g ¶Incitant.] in bello iniusto. arg. j. de homi. sicut dignum. §. qui vero. & ff. ad leg. Aquil. itẽ Mela. §. item cum eo. secus si esset iustum, quia tunc licitum est hortari. 23. q. vlt. hortatu. & c. igitur. & c. vt pridẽ. & interesse bellis. ea. causa. q. 3. Maximian'.

Tuæ.] Abbas & clericus in magnis criminibus deprehẽsi, post depositionem detrudi debent in monasterium ad agendum pœnitentiã. Et diuiditur: Primo ponitur consultatio: secundo responsio: ibi, Respondemus. Abbas.

Casus. Clerici aliqui deprehenduntur in latrociniis & aliis magnis sceleribus: quærit, qualiter sint puniendi? Rñdet Papa ꝙ à suis sũt ordinibus degradãdi: & ĩ arctis monasteriis detrudẽdi ad agẽdũ pœnitẽtiã. No. ꝙ clerici deprehẽsi in latrociniis & magnis criminibus, degradari debent, & in arctis monasteriis detrudi.

¶Glo. seq. ponit duas lect. & secundam declarat.

h ¶Deprehensi.] & conuicti. sola enim deprehẽsio non sufficit. j. de iud. cum non ab homine. Vel intellige, deprehensi, ita ꝙ factũ sit notorium per euidentiam facti: tales enim statim condemnari possunt. C. de defen. ci. l. defensores. Et arg. j. de coh. cle. & mu. c. vlt. & 5. q. 1. d manifesta. & talis deprehẽsio auctoritate sui plati fieri debet, ne vltra se extẽdat violẽtia, quàm exegerit defensio clericorũ. j. d sent. excõ. vt famæ. aliàs capiẽtes essent excõicati, vt ibi.

i ¶Monasteriis.] sim. 16. q. 6. de lapsis. & 50. dist. si ille. & si incorrigibiles fuerint, per secularẽ iudicem postea deprehendantur. j. de iudic. cum non ab homine.

Constitutus.] Primo ponit diffinitionem: Secundo causam interserit: ibi, Et cum. Abbas.

Casus. Eps Lauitanus cõcessit monasterio Cryptæ ferratæ omnes ecclesias in eius diœcesi sitas pertinentes ad monasterium illud, & quicquid iuris habebat in illis in emphyteusim sub annua pensione reddenda, ita ꝙ sola pensione contentus esset, sub certa pœna apposita instrumento inde confecto: postmodum orta fuit super his contentio inter eos: per confessionem vtriusq; partis constitit, ꝙ pars monasterij subtraxit epõ pensionem: & eps exegit à monasterio pensionem: & sic vtraque pars commisit in pœnã: vñ dñs Papa vtramq; partem à pœna illa reddit absolutam. Not. ꝙ cõfessio in iure facta præiudicat. Item pœna cum pœna cõpensatur.

K ¶Ex confessione.] confessio enim in iure facta præiudicat. j. de

Nnn trans-

Margin notes (left): ¶Dicit, pe… est… | ¶Cap. 5. … Alexander … | ¶Alibi … in expensis … | ¶Cap. vnl. … compilatione. | Et non clerico pugnare … 2. Thomas … | ¶Vide glos. …

Margin notes (right): Adde ꝙ nec iuramentum calumniæ excusat à cõdemnatione expensarum. con. cos. l. 2. C. de iura. calum. | ¶Londoñ. archiepiscopo ¶Londoñ. archiepõ. | ¶Cap. 3. tit. de vita & honest. clericorum in 3. compilatione. Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. cano. c. 84. | Vide T. … Ioan. And. | ¶Pars c. Constitutus … | ¶Quod intellige … de iudic. cum nõ ab homine … per … glo. Ioan. And.

vtramque ᵃpartem ab ea reddimus absolutam ᵇ.

¶ Idem Priori sancti Fridiani, & magistro B. canonico Pisano.

¶ *Si testis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.*

CAP. VIII.

SVper † his, de quibns nos consulere voluistis: & infra. ¶ Clericus autem, qui pro eo quód variauerat ᶜ & vacillauerat coram vobis †, de mandato nostro † captus est & detentus, infamiam non incurrit ᵈ.

¶ Idem Spoletano episcopo.

¶ *Obligatus ad certam quantitatem, certa die sub pœna soluendam, si partē intra terminum soluit, ad pœnam integram non tenetur.*

CAP. IX.

SVam † ad nos rectores clericorum sancti Fortunati que rimoniā transmiserunt, quod cum tibi essent in quadraginta libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna triginta librarū apposita, nisi eas soluerent in termino constituto: tandem triginta tribus libris in termino persolutis ᵉ, occasione septem residuarum, per quasdam nostras † litteras veritate tacita impetratas, obtinuisti eos in præfatis triginta libris tibi per delegatum iudicē condemnari. ¶ Quia igitur te non decet intantum pontificalis modestiæ ᶠ obliuisci, vt inhonestis quæstibus anhelando, desideres cū aliena iactura ditari: Mandamus, quatenus septem librarum solutione contentus, super pœna ᵍ triginta librarū, memoratos rectores decætero non molestes.

¶ Idem.

¶ *Occidentes Prælatum, priuantur beneficiis & feudis, quæ habent ab ecclesia, cui præerat Prælatus ille; nec eis vel hæredibus restituentur, nec alia de nouo cōcedi debēt. Et hodie in occidente, capiente, vel banniente episcopum auctæ sunt similes pœnæ: de quibus in Cle. si quis suadente. eod. titu.*

CAP. X.

AD † aures nostri Apostolatus peruenit, quòd cū quidam parochiani tui ausu diabolico [bonæ † memoriæ] I. Vincentinum episcopum prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda & beneficia, quæ illi à Vincentina ecclesia obtinebant, ipsis per sententiā fuerant cum multa deliberatione sublata. ¶ Quia igitur maiori sunt animaduersione plectēdi, Nos tam tibi, quàm successoribus tuis, auctoritare Apostolica prohibemus, ne ipsis, aut hæredibus eorū beneficia prædicta restituātur ʰ: seu de nouo eis alia quælibet conferantur.

¶ Idem.

¶ *Prorumpens contra iudicem, arbitrio superioris punitur.*

---

transactio. præterea 3. & 3. de confes. cum super. & cap. vlt. vbi de hoc. & C. eo. l. vnica. & ff. eod. l. 3.

¶ *Glossa sequens opponit dupliciter: & soluit.*

a ¶ *Vtramq;.*] Sed vr̄ ꝙ ep̄s non inciderit in pœnam: nam cum altera pars ei subtraxit pensionē, licite potuit petere ꝓcurationē: q̄a fidē non seruanti, fides nō est seruanda. 3. de iuireiuran. peruenit 2. nā licitū est redire ad priorem actionē, cū ex parte altera nō paretur pacto. arg. 3. de pact. cū pridem. De hoc dictū fuit 3. de electio. cū inter R. Eꝫ vr̄, ꝙ illi potius præiudicet, qui vltimo incidit in pœnā: nā si vterque est in mora, semper vltima mora nocet. ff. ď peri. & cōmo. rei ven. illud. R̄ndeo, hic ꝑꝑ par delictum neuter incidit in pœnā. ff. de reg. iur. cum par. & in delictis mutua fit compensatio. 3. de adul. c. pe. & vlt. 32. q. 6. nihil. & ff. sol. mat. viro. Io. compensatio mutua fit. ff. de compen. si ambo. & ff. de dolo. si duo. Hæc decre. decisa fuit in fine huius decre. 3. de reli. do. constitutus. & ꝑ illā poteris ītelligere istā. B.

b ¶ *Absolutam.*] ᵃ præferenda est enim opinio æstimationis pecuniario commodo. ff. de sol. cum ex pluribus. & ff. ď vsur. in pecudum. §. vlt.

SVper his.] CASVS. Quidam clericus coram Papa in testimonio vacillauit, & variauit in dicto suo: Papa fecit illū capi & detineri: quæritur, vtrū ꝑꝑ hoc incurrerit infamiā? R̄ndet ꝙ nō. Not. ꝙ vacillans vel variās in testimonio, nō est ipso iure infamis.

c ¶ *Variauerat.*] & ideo non fuerat ei credendū. 4. q. 3. ca. si testes. §. qui falso. & 3. vt eccle. benefi. vt nostrum. Ber.

d ¶ *Non incurrit.*] quia genus pœnæ ᵇ per se non infamat: nisi sententia præcedat. C. qui. ex cau. infa. irro. l. 1. & l. nullam. licet Gratianus aliter senserit. 3. q. 7. c. infamis. §. tria. in fi. Vincen.

SVam.] Diuidit: Io prima q̄stio: In ij. ꝑuisio: ibi, *Quia igitur.* Abb. CASVS. Clerici sancti Fortunati cōdemnati fuerunt ep̄o Spoletano in. xl. lib. per quoddam arbitriū sub certa pœna, nisi eas persoluerint in termino constituto: ep̄s impetrauit quasdam litteras ꝯ eos tacita veritate, per quas fecit eos sibi cōdemnari in xxx. lib. nomine pœnæ, quia non soluerant totam summā in termino cōstituto: vnde dicti clerici domino Papæ querimoniā trāsmiserunt: Mandat Papa ep̄o Spoletano, quatenus vij. lib. solutione contentus existat, & super pœna xxx. lib. clericos illos decætero non molestet, cum non deceat ipsum inhonestis quæstibus, cum aliena iactura ditari. Nota, ꝙ pœna non debet exigi nisi pro parte non soluta in termino constituto, licet de rigore iuris sit commissa in totum, & secundum quosdam in totum exigi possit, in qua sententia fuit iudex, qui clericos istos condemnauit. Item cum alterius iactura nemo debet ditari, & præcipue clerici.

¶ *Glos. seq. signat contrarium, & soluit distinguendo.*

e ¶ *Persolutis.*] eo ipso ꝙ sortem recipit, pœnæ renuntiasse vr̄. ff. de eo quod cert. loc. l. vlt. in fi. & ff. de leg. commis. post diē. & ita vr̄ ꝙ eam vlterius petere nō possit per hoc quod hic dr̄, nisi aliter conuenerit inter eos cum sortem recepit, scilicet ꝙ sors & pœna peti possit. arg. ff. de transact. qui fidē. C. de transact. cum ꝓponas. ff. si quis cau. l. 2. 1. rn̄. Et sic vr̄ ex hac decre. ꝙ non committatur pœna in totum cum effectu, licet sors in totum soluta non sit: Vnde habes ꝯria plura. ff. de verbo. obliga. stipulationum. §. si sortem. Super hoc consueuit distingui: Aut enim illud quod promittitur sub pœna, ꝯsistit in dando, aut in faciendo: si consistit in dando, in totum committitur pœna, licet in parte sit satisfactum. ff. famil. ercisc. hæredes. §. in illa. in fi. & ff. de verb. obl. stipulationum. §. si sortem. & l. in executione. §. item si ita. & ff. de pig. sed an vlæ. arg. Si vero consistit in faciēdo, & illud qđ ꝓmissum est sub pœna, sit indiuiduū, tunc idē est quod in primo casu, q̄a in totum committit pœna. ff. famil. ercisc. hæredes. §. an ea stipulatio. & ff. de verb. oblig. eadē. §. cato. in princ. ibi, ab omnibꝰ factū, &c. & l. in executione. §. lcďa. Sed in primo casu cum consistit in dando, dixit Azo, ꝙ opposita exceptione repelleret à pœna ꝓ rata solutæ partis. arg. ff. si q̄s cau. si seruꝰ. §. 1. & ff. de verb. obl. l. 2. §. vlt. ad fi. & arg. ff. deposi. si duo hæredes. & ff. ď verb. obli. in executione. §. insolidum. & hāc æquitatē seruat hic Innocētius: Nec est seruandus ille rigor, vt in totū pœna exigatur, q̄a non debet quis cū aliena iactura ditari, vt hic dr̄. & 22. q. 2. primū. & ff. ď ꝯdi. indebi. nā hoc. quia non interest illius pœnam recipere pro soluta sorte: & ideo, quia placuit æquitatē præferri stricto iuri. C. de iud. placuit. vnde litteræ sup hoc impetratæ non valuerunt, quod patet ex eo, ꝙ dicit, veritate tacita. Alij doctores legum seruant illum rigorem. Si vero factum sit diuiduum ᶜ, pro parte tantum committitur. ff. rē ra. habe. si procurator. §. si quis à procuratore. & arg. ff. de verbo. obliga. eadē. §. Cato. ibi, at si de eo cautū, &c. Sed ꝯrium vr̄ in l. prædi. ff. si quis cau. si seruus. vbi committitur pœna in totū, licet detur exceptio pro alia parte, & factum vr̄ diuiduum. Sed dici consueuit ꝙ illud est speciale in iudicio: quia & ibi mora purgatur. ff. si quis cau. & si post tres. sed in pœnali stipulatione nō purgatur. C. de ꝯhend. & commit. stipu. magnam. quia tempus ibi interpellat. 3. de loca. c. vlt.

f ¶ *Modestiæ obliuisci.*] ꝑferēda est. n. existimatiōis opinio pecuniario cōmodo. ff. ď solo. cū ex pluribus causis. ff. ď vsur. in pecudō. §. vlt.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & remittit.*

g ¶ *Pœna.*] vr̄ ergo ex hoc ꝙ ecclesiastica persona non possit exigere pœnam, nec ab ea exigi. arg. 2. q. 2. fraternitatis. arg. ꝯ. 3. eod. constitutus. De hac materia dictum est 3. de arbi. dilecti filij.

AD aures.] Diuiditur hæc decre. Nam primo pœnalem sententiam recitat: Secundo aggrauat: ibi, *Quia igitur.* Abbas Sicul. CASVS. Quidam ciues Vincentini ep̄m suū interfecerūt, ꝑꝑ qđ fuerunt feudis & beneficiis, quæ à Vincētina ecclesia detinebant, per sententiā spoliati: quæsiuit ep̄s Vincentinus, vtrū ipsis vel eorū hæredibus illa beneficia sint restituenda? R̄ndet Papa, ꝙ nec ipsis, nec eorū hæredibus sunt illa beneficia restituēda, seu de nouo alia conferenda: cum maiori sint etiā animaduersione plectēdi. Not. ꝙ omnia bn̄ficia debet quis amittere, q̄ obtinet ab ecclesia, q̄ Prælatū ipsius interfecit, nec alia sibi vel eius hæredibꝰ cōferēda sunt de nouo. Itē pœna non solū tenet auctorem, sed extendit ad hæredes.

h ¶ *Restituantur.*] Immo videtur, ꝙ maiori pœna puniendi sunt, vt̄ nō solum ea restituantur, sed omnia alia bona sua ecclesiæ, cui iniuria facta est, tradantur perpetuo. 17. q. 4. si quis deinceps. & anathematizentur, vt ibi dicitur: licet ipso iure sint excommunicati. ea. causa, & q. ea. si quis suadente. Itē alia pœna imponitur ꝯ. eod. c. proxi. & si iterum aliqui suum episcopum interficiant, priuantur episcopō ᵈ. 25. q. 2. ita nos.

Dile-

ᵃ Cap. 3. eit. de accusat. in 3. compilatione.

ᵇ Aliàs, nobis

ᶜ Aliàs vestro.

ᵈ Cap 2. tit. ne clerici uel monachi in 3. compilatione.

ᵉ Dictio, nostras, deest in plerisque antiquis codicibus.

ᶠ An careat sit pœna? dic vt J. eo. quisnis. lib. 6. dicunt hic Innoc. Host. & Ab. quòd est custodia, non pœna, ff. de pœ. aut facta. §. solet. Ioan. And.

ᵍ Cap. 1. eo. tit. in 4. compilatione.

ʰ Hæc duo verba bonæ memoriæ desunt in emendat. Vaticanis.

ⁱ Addit q̄s si obligatio diuidua & quæ indiuidua. Vide in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. oblig.

ʲ Idem in c. To. j. eod. lib. 6. Io. And.

Dilectus.] Qui iudici iniuriantur, per superioris arbitrium puniri debent. hoc dicit. Abbas.

Casus. Dicit hic, quod si aliquis temere prorupit contra iudicis assertionem, secundum arbitrium superioris debet puniri, cum de ipsius litigatoris improbitate constiterit, ne vilescat iudicialis auctoritas. Nota quod litigator, qui temere contradicit iudici coram quo litigat, arbitrio superioris puniri debet, quia non est vilipendenda iudicialis auctoritas.

¶ Glos. seq. arg. signat contrarium, & soluit.

a ¶ Assertionem.] Arg. quod verbo iudicis est credendum, nisi contrarium probetur: vt hic dicit. arg. ĩ. de proba. post cessionem. Arg. contra ĩ. de testi. cum à nobis. & ĩ. de probatio. quoniam contra falsam. cui standum est. Sed quod dicis hic, quod puniri debet litigator, verum est cum temere contradicit iudicis assertioni, puta, cum iudex hoc quod dicit ostendit per acta, vel cum litigator nihil ostendit contra excõicationis sententiam: tunc puniatur in sumptibus. j. de sent. excom. sacro. arg. ĩ. eo. calumniã. Vel aliàs secundum arbitrium superioris, vt hic dicit. & ĩ. de offi. deleg. de causis.

¶Cap. 1. de eo pro... in 4. com pilatione.

¶Idem fi... in concilio generali ... & ĩ. eo. ti. in 4. compilatione.

¶Misericordiam... non admittuntur ... quòd non ... habere ...

CAP. XI.

Dilectus † filius electus sancti P. ad montes: & infra. ¶ Ne iudicialis euanescat auctoritas, cum de litigatoris improbitate constiterit, aduersus assertionem [a] iudicis temere prorumpentis: iuxta superioris arbitriũ digna poterit animaduersione puniri.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ Patroni, aduocati, vel vicedomini vendicantes sibi in ecclesiis plusquam iura permittant, per censuram ecclesiasticam compescuntur; & si occidunt Prælatum vel clericum ecclesiæ per se, vel per alios, perdunt quod habent ab ecclesia, & eorum posteri vsque ad quartam generationem non admittuntur ad clerum; nec in religionibus præficiuntur.

CAP. XII.

In quibusdam prouinciis ecclesiarum patroni, & aduocati seu vicedomini, se in tantam insolentiã erexerunt, quòd non solum, cum vacãtibus debet ecclesiis de pastoribus idoneis prouideri, difficultates ingerunt & malitias, verumetiã de possessionibus aliisque bonis ecclesiasticis pro sua voluntate ordinare præsumunt: & (quod horrendum est dicere) in necẽ Prælatorum prorumpere non formidant. ¶ Cum igitur quod ad defensionis [b] subsidium est inuentum, ad depressionis dispendium nõ debeat retorqueri: Prohibemus expresse, ne patroni vel aduocati seu vicedomini, super præmissis decætero plus vsurpent, quàm reperiatur in iure permissum [c]: & si cõtra præsumpserint [d], per seueritatem canonicam districtissime compescantur. ¶ Sacri nihilominus cõcilij approbatione statuimus, quatenus si patroni, vel aduocati, aut feudatarij seu vicedomini, aut alij beneficiati alicuius ecclesiæ, rectorẽ vel clericum alium ipsius ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint: patroni iuspatronatus, aduocati aduocatiã, feudatarij feudũ, vicedomini vicedominatũ, & beneficiati beneficiũ prorsus [e] amittant. ¶ Et ne minus vindictæ, quàm excessus memoria prorogetur, nõ solum de præmissis nihil perueniat ad hæredes [f], sed etiam vsque ad quartam generationẽ posteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittantur: neque in domibus regularibus alicuius prælationis [g] assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum [h].

¶ Honorius tertius Præposito, archidiacono, & H. canonico Suession.

¶ Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea persliterit, & monitus non paruerit ecclesiæ, ab eius debito absoluuntur.

CAP. XIII.

Grauem † capituli Lund. † recepimus quæstionem, quòd cum Comes Registren. †

In quibusdam.] Diuiditur: Nam primo recitat triplex patronorum delictum: Secundo: ibi, Cum igitur. prouidet, & contra primum & contra secundum, vtrumque prohibẽdo: Tertio: ibi, Sacri. contra tertium, illud primũ puniẽdo in factoribus: secundo aggrauando poenã in posteros: ibi, Et ne minus. Abb. Sicul.

Casus. Patroni ecclesiarum aduocati, seu vicedomini in tanta præsumptione se extollunt, quod cũ vacantibus ecclesiis de personis idoneis prouideri debet, non solum difficultates ingerũt & malitias, verumetiam de possessionibus & aliis bonis ecclesiarum pro sua volunt disponere voluntate: & quod deterius est, in necem Prælatorum præsumunt erumpere: prohibet generale concilium expresse, quòd decætero nec patroni, vice domini vel aduocati super prædictis plus vsurpent, quàm reperiatur in iure permissum: & si contra fecerint, per seueritatem canonicam compescantur: ne quod ad defensionẽ est inuentum, ad depressionis dispẽdium valeat retorqueri. Statuit insuper concilium, quatenus si patroni, aduocati, feudatarij seu vicedñi, aut alij beneficiati, clericũ vel rectorẽ alicuius ecclesiæ per se vel per alios occidere vel mutilare præsumpserint, amittãt quicquid iuris in ecclesia habent, vel ab ipsa tenent, & vsque in quartam generationem posteritas talium in clericorum collegium nullatenus admittatur, neque in domibus regularibus Prælationẽ aliquã assequantur, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum. Nota quod prouisum est ad defensionem, non debet ad grauamen extendi. Item nota poenam illorum qui contra ecclesiam delinquunt. scilicet quòd amittere debent quicquid ab ecclesia tenent. Item poena extenditur ad hæredes. Item monachatus omnem maculam non abstergit.

b ¶ Defensionis.] Patroni enim ecclesiam defendere debent. 16. q. vlt. filiis. hanc defensionem non debent extendere ad grauamẽ: vt hic dicit. sic ĩ. de appel. c. 3. & c. cum speciali. §. porro. & ĩ. de iureiuran. quanto. & 22. q. 4. inter cætera.

¶ Glos. seq. recte, per q. & solutionem, & dat simile.

¶Expensis tamen ecclesiæ ... Gof. ... in 4. de ... Ioan. And.

c ¶ Iure permissum.] Permissum patronis est præsentare rectorem, & habere ius professionis: & si ad inopiam vergat, ei ab ecclesia succurritur. ĩ. de iurepat. nobis. & 16. q. 7. quicunque. sic episcopus nõ debet plus petere à subditis, quàm sit permissum à iure. 18. q. 2. hoc tantum. & 10. q. 3. quia cognouimus. & ĩ. de censi. cum Apostolus. aliàs restitueret duplum. ĩ. de immu. eccles. quia plerique. & ĩ. de censi. procurationes. in fi.

d ¶ Præsumpserint.] nisi forte in casu quem habes. j. de senten. excom. si vero. cum moderamine inculpatæ tutelæ, aliàs non.

¶ Glos. seq. recte, per quæstionem & solutionem, & dat duo similia.

e ¶ Prorsus amittant.] Et deuoluantur ad ecclesiam cui facta est iniuria. 17. q. 4. si quis deinceps. & c. quisquis. vt dictum est ĩ. eo. ad aures. & 27. q. 1. si quis rapuerit. Sic ergo ecclesia non habebit patronũ; sic & vasallus amittit feudum (vt hic patet) si nõ seruat fidelitatem dño. 22. q. vlt. de forma. & in libro de feudis, quemadmodum feudum amittatur. & 96. dist. si Imperator. si. ĩ. de postu. cap. vlt. sic & donatio reuocatur propter talem ingratitudinem, & propter alias etiam. ĩ. de don. c. vlt. vbi de hoc. C. de reuoca. dona. l. vlt.

¶Ad idem de iure patron. cap. vlt. eo. lib. 6.

f ¶ Ad hæredes.] & descendentes per lineam directam vsque ad quartam generationem: vt hic dicitur: quia vsque ad quartam generationem extenditur consanguinitas. ĩ. de consang. non debet. Et est speciale hic, quod filius puniatur pro delicto patris, sicut in crimine læsæ maiestatis. 6. q. 1. c. quoniam. §. verum. ver. si quis cum mulieribus. & in hæresi. ĩ. de hære. vergẽtis. aliàs bona dãnatorũ deuoluũtur ad hæredes. C. de bo. dã. Auth. bona.

¶Dicto, vt hic misericorditer dicitur in pluribus casibus.

¶De intellectu vide Eymericũ in Directorio inquisitorum par. 2. q. 47. nu. 6.

¶ Glos. seq. signat contrarium, & remittit.

g ¶ Prælationis.] sed contra videtur, cum ingressus religionis tollat irregularitatem. ĩ. de fil. presby. c. 1. & in Auth. de mo. in prin. coll. 1. Dic vt ĩ. de aposta. [4] c. 2. Ber.

¶Landensis.

¶Registren.

¶ Glo. seq. recte, per q. ponit op. & solutionem.

h ¶ Dispensatum.] Cum non determinetur à quo possit dispensari. Dicit Ioã. [5] quod episcopus potest dispensare, ex quo Papa specialiter non retinuit sibi dispensationem. arg. j. de sentent. excom. nuper. Honestum esset quod nullus episcopus sine licentia Papæ dispensaret cum talibus, vt alij saltem timerent, cum viderent illos vsque ad vltimam generationem puniri.

[4] Vide B. Thomam 2. 2. q. 189. art. 3. ad 3. arg.

Grauem.] Primo ponitur querela: Secundo prouisio: ibi, Licet igitur. Abbas.

Casus. Comes Registren. multas iniurias & grauamina irrogauit capitulo Lund. propter quod per iudices delegatos ab Apost. sede fuit excommunicatus, & per duos annos & amplius in excommunicatione persistens, noluit parere iuri. claues ecclesiæ contemnendo: vnde capitulum Lund. iterum significauit hoc domino Papæ: quamuis huiusmodi pertinacia non careat scrupulo hæreticæ prauitatis, mandat Papa quibusdam, quatenus si comes ille commonitus iuri parere noluerit, absoluant ecclesias, in quibus ius habet, ab eius obligatione: & fideles ipsius ab obligatione ipsius, quãdiu in excõicatione persliterit, denũtiet absolutos.

[5] Idẽ Vin. Go. & Pet. pro his facit, quia illi laborant vsu. C. de na. lib. l. legem. vide l. Spec. de leg. §. nunc de episcoporum. vers. 51. Ioan. And.

Not. q excõicatus, qui contemnit claues ecclesiæ, iterum puniendus est, prout hic dr: q a crescẽte cõtumacia, crescere debet pœna. Item arg. q nobilitati parcendum est circa pœnas imponendas.

a ¶ *Claues.*] datas Petro. 22. dist. c. 1. & 21. dist. in nouo. & in Petro datæ sunt ecclesiæ claues. 24. q. 1. quodcunque. & cuilibet eius successori. ar. s. de transla. quanto. Ber.

b ¶ *Contemnendo.*] & si aliàs ligatus non fuisset, ex contemptu ligaretur. 11. q. 3. cap. non solum. §. cum ergo sententia. in fin. & 24. q. 3. notandum. non enim debet contemni, cum sit medicinalis. 2. q. 1. multi.

¶ Aliàs, eidem, sed in antiquioribus, eisdem legitur.

c ¶ *Hæreticæ prauitatis.*] hoc ideo dicit: quia qui propter suspicionem hæresis excommunicatur, si per annum steterit in excõicatione, postea tanquam hæreticus habetur. s. de hære. excõicamus. §. 1. sed si pro contumacia excõmunicetur, siue per annum, siue per plures in excommunicatione steterit, non habetur vt hæreticus: sed aliàs contra eum proceditur, vt hic dicit.

¶ Vide concilium Tridenti. sessio. 25. de reforma. cap. 3. circa finē.

d ¶ *Nobilitati.*] Nota, q parcit nobilitati circa pœnas, vt aliter puniatur nobilis, quàm ignobilis. 24. q. 1. qui contra pacē. & 50. dist. contumaces. & in beneficijs etiã magis prouidendum est nobilitati. 86. dist. non satis. ven. Item si consideranda est. Arg. contra, q æque puniatur. s. de stat. reg. ea quæ. vbi de hoc.

¶ In omnibus codicibus Vaticanis, & plerisque aliis ita: ab eiusdem fidelitate denunciatis penitus absolutos.

e ¶ *Ecclesias, in quibus aliquod ius.*] Forte ius patronatus, vel quicquid aliud possit ab ecclesia percipere, vt si ecclesia aliquo debito tenetur eidem, vt interim ecclesia ei respondere non teneatur: vt s. de hære. excõmunicamus. §. credentes. & c. vlt. & 15. q. 6. nos sanctorum. & ipso iure absoluti sunt tales: & hic præcipitur, q denuncientur solummodo absoluti: vt in fi. dicit. Et est arg. q crescente contumacia crescere debet pœna. s. vt lit. non contest. quoniam. in fin. & ff. de pœnis. l. relegati.

¶ Aliàs, Calixtus, ut in omnibus Vaticanis: sed reperitur hæc apud Gregorium lib. 11. epistola. 50. ad Felicē Siculum episcopum.

pro multis iniurijs, quas irrogarat eisdem, per iudices à sede Apostolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus: idem per duos annos & amplius in excommunicatione persistens, iuri parere pertinaciter renuit, claues[a] ecclesiæ contemnendo[b]. ¶ Licet igitur huiusmodi pertinacia non careat scrupulo hæreticæ[c] prauitatis: volentes tamē nobilitati[d] parcere comitis supradicti: Discretioni uestræ mandamus, quatenus si comes prædictus post commonitionem vestram non paruerit plene iuri, vos ecclesias[e], in quib⁹ aliquod ius habere dignoscitur, ab eius debito absoluentes, fideles ipsius (quamdiu in excommunicatione perstiterit) ab eius fidelitatis iuramento denuntietis penitus absolutos.

TITVLVS XXXVIII.

De pœnitentijs & remissionibus.

¶ Alexander Papa.

¶ *Pro manifesto peccato pœnitentia publica imponi debet.*

CAP. I.

MAnifesta peccata, nõ sunt occulta[f] correctione purganda.

DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBVS.

¶ *Supra visum est de pœnis, quæ imponuntur in foro iudiciali. Nunc competenti ordine subnectitur de his, quæ imponuntur in foro pœnitentiali: verum quia huiusmodi pœnæ seu pœnitentiæ quandoque relaxantur per indulgentias seu remissiones, ideo hic subijcit de remissionibus.*

De hac materia tractatur 50. dist. c. hi qui altario. §. sed exemplo. vsque ad fi. dist. & 26. q. 6. & q. 6. et q. 7. c. si aliquis. § este quod, vsque ad fi. q. & 33. q. 2. §. sed quia tenore. vsque ad fi. q. & quasi per totã. & plenius in tractato de pœnitẽtia, qui ad instar sparsas septiformis. p. 7. de expositione.

Anifesta peccata.] Casus de se patet. Not. q qui publice peccat, publice puniendus est.

f ¶ *Occulta.*] Immo qui publice peccant, publicè corripiantur. 2. q. 1. si peccauerit. & de conse. dist. 2. ego Berengarios. in fi. & hoc siue sint grauia, siue sint leuia, vt vitetur scandalum: solemnis tñ pœnitentia clerico imponi nõ debet, nec etiam publica, nisi depositio. arg. 50. dist. alienum. & ca. confirmandum. j. eod. quæsitum. vbi de hoc. & 26. q. 6. c. vlt. Lau.

¶ Ad hunc § pertinet q presbyter. in fi. to.

Qui presbyterum.] Statutũ fuit in concilio Maguntiñ. vt si aliquis presbyterum occiderit. xij. ann. pœniteat: & si conuictus inde fuerit, vsque ad tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & inde non contrahat. Not. q interficiens presbyterũ xij. an. pœnitere debet. Item si miles presbyterum occiderit, cingulo militiæ perpetuo careat, & postea non contrahat.

¶ Palea sed malabetur 50. dist. in capite.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

g ¶ *Xij. annorum.*] arg. s. 33. q. 2. hoc ipsum. & c. admonere. Sol. ordinarium est, q pro mortali crimine septennis pœnitentia iniungatur, vt ibi: sed propter enormitatem maior: vt hic. Ala. & sacerdoti imponitur quandoq; pœnitentia. xij. ann. 50. q. 1. non debet.

h ¶ *Canones.*] pœnitentiales.

i ¶ *Cingulo.*] Deponit iste à dignitate sua. vt clericus, ne arma vlterius ferat, de pœ. dist. 5. falsas. & 33. q. 2. admonere.

¶ Habetur in synodo Maguntina sub Rabano Archiepiscopo ca. 24. refert Burchard⁹ lib. 6. cap. 7. Iuo par. 10. cap. 136. & Gratianus sine palea 17. q. 4. cap. qui presbyterum.

¶ Ex concilio Maguntineñ.

¶ *Ponit pœnitentiam occidentis presbyterum.*

CAP. II.

QVi presbyterũ occiderit, xij. annorum[g] pœnitentia ei secũdum canones[h] imponatur: & infra. ¶ Conuictus vsque ad vltimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo[i] careat, & absque spe[k] coniugij maneat.

¶ *Glos seq. ponit 6. casus in quibus crimen impedit matrimonium, sed non dirimit.*

k ¶ *Absque spe coniugij.*] Quædam crimina impediunt matrimonium contrahendum, vt incestus. s. de eo qui cog. cõsanguinis vxo. suæ, c. 1. & 2. & ca. transmissæ. in fin. 32. q. 7. si quis viduam. Itē raptor ipsius alterius. 27. q. 3. statutum. Itē si quis vxorem suã interficiat. 33. q. 2. admonere. Itē si quis baptizauerit filiũ suũ, vt separetur sic ab vxore. 30. q. 1. de eo. Itē qui monialem scienter in matrimonio accepit. 27. q. 1. hi ergo qui. & in casu pñti. Hæc impediũt, sed nõ dirimũt. Alia sunt quæ impediũt & dirimunt, de quibus habuisti s. de eo q dux. in matri. quam pol. cum haberet. & in alijs pluribus cap. ibidem.

¶ Hæc duo nomina, & suffraganeis, desunt in omnibus Vaticanis, & plerisque aliis.

¶ Alexander iij. Mediolaneñ. archiepiscopo [& suffraganeis.]

¶ *Consideratis circũstantijs, arbitraria pœnitentia indicenda est ei, qui modum excessit se defendendo.*

CAP. III.

SIgnificauit nobis vir nobilis P. quod F. dicto Imperatori cum olim rediret ab vrbe[l] castrum Vernicæ negauit: & infra. ¶ Vnde contigit, quòd quatuor castris destructis plusquã duo milia domorum destructa fuerunt, & multi homines interfecti, & alia mala ibi commissa, quæ longum esset per singula enarrare. ¶ Quoniã igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari desiderat: Mandamus, quatenus ipsi pœnitentiam (secundum quod visum fuerit[m]) misericorditer[n] imponatis: attendentes; quòd pro libertate[o] sua, & ecclesiæ deuotione[p] hoc fecit. Quare in his

¶ Cap. 1. eod. tit. in 1. compilatione.

¶ Vernicæ ¶ Verrucæ

¶ imponas ¶ attendẽs

ADDITIO. Vnde vers.

Incestus, raptus, sponsæ sic mors mulieris:
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis:
Vel si pœniteat solenniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.

SIgnificauit.] Primo ponitur petitio: Secundo prouisio: ibi, Quoniam. Abbas.

CASVS. Quidã nobilis, P. noĩe, cũ Friderichus dictus Imperator rediret ab vrbe Romana, tempore quo habuit guerrã cum Alexandro, denegauit ei quoddam castrum: vnde contigit, q quatuor castra destructa fuerunt, & multi homines interfecti, & alia multa mala commissa: dictus P. significauit hoc dño Papæ, petens super hoc animæ suæ prouideri: vnde mãdat archiepõ Mediolañ. quatenus fm q sibi visum fuerit, pœnitentiam imponat eidē: considerans, q pro libertate sua & ecclesiæ deuotione hoc fecit: vñ talem discretionem adhibeat, vt tã ipse q̃ alij timore pœnitentiæ à seruitio ecclesiæ nõ retardẽtur, nec saluus periculũ debeant formidare. Not. q pœnitentiæ sunt arbitrariæ. Item misericorditer agendũ est cum peccatore. Item licitum est pro libertate sua pugnare. Item mitius agitur cum his, qui pro seruitio ecclesiæ peccatum incurrunt.

l ¶ *Vrbe.*] id est, Roma. Appellatione enim vrbis Roma intelligitur. ff. de verbo. signifi. vrbis. & l. qui in cõtinentibus. sicut cum dr Apostolus, Paulum intelligimus antonomatice. Ber.

m ¶ *Visum fuerit.*] Et sic pœnitentiæ arbitrariæ sunt. 26. q. 7. tempora. de pœni. dist. 1. mensuram. & j. eod. quæsitum.

n ¶ *Misericorditer.*] Arg. pro misericordia impendenda 50. dist. ponderet. 45. dist. hoc. 26. q. 7. alligant. Lau.

o ¶ *Pro libertate.*] Hæc est iusta causa pugnandi, si modus seruetur. 23. q. vlt. omni timore. & c. hortatu.

p ¶ *Deuotione.*] Quamuis bona intentione fecerit, modum tamen excessit.

¶ Conque. [illegible] quidam glo. in vers. [illegible] & pen. [illegible] de iur. [illegible] gen. & cons.

excessu, quod patet ex eo, quod pœnitentia imponitur. arg. 33. q. 4. qui peccat. & s. de restit. spol. cum olim 1. in fi.

a ¶ *Retardentur.*] Arg. minus agendum cum aliquibus, ne à seruitio ecclesiæ retrahantur. arg. 12. q. 1. certe. C. de pœnis. honor.

Quod autem.] In prima ponitur consultatio: In secunda responsio: ibi, *Hoc volumus.* Abbas.

Casus. Quæsitū fuit à dño Papa, vtrum remissiones, quæ fiunt in dedicationibus ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, prosint alijs quàm his, qui subsunt illis, qui has remissiones faciūt: Rñdet Papa, quod cum à nō suo iudice ligari nullus valeat vel absolui, huiusmodi remissiones illis solūmodo prosunt, quibus proprij iudices hoc concesserunt. Not. quod sententia à non suo iudice lata nō tenet. Itē arg. quod clericus sine licentia sui epi in aliū iudicem etiam ecclesiasticum consentire nō pōt. Item remissiones vel indulgentiæ illis tantum prosunt, qui remittenti vel indulgenti subsunt.

b ¶ *In dedicationibus.*] Hodie indulgentia, quæ in consecrationibus ecclesiæ fit, non debet excedere annum, siue fiat ab vno, siue à pluribus epis in anniuersario cōsecrationis: & in aliis casibus vltra xl. dies huiusmodi indulgentiæ hodie non excedunt. j. eod. cum ex eo. §. vlt.

c ¶ *A non suo iudice.*] j. eo. omnis. §. 1. s. de iudic. at si clerici. & s. de consue. ad nostram. & C. si à non compet. iu. l. 1. potest exponi, id est, à non suo iudice factas.

¶ *Glos. seq. quærit quid valeant remissiones. ponit. 4. opi. & sol. demum quærit & soluit.*

d ¶ *Vt prosint.*] Quid valeant tales [1] remissiōes, uetus est querela, adhuc tñ satis dubia. Quidam dicunt quod valent tm̃ quo ad Deū, nō quo ad ecclesiam: quo ad Deū, qm̃ si quis sine mortali decedat, nō tñ acta cōdigna pœnitentia de peccatis, pœnam purgatorij minus sentiet pro modo [2] remissionis sibi factæ in vita ista: ecclesia tñ viuenti ob hoc debitā satisfactionē non relaxat. Alij dicūt, quod valent quo ad ecclesiam, sed tunc tantum cum peccatum per contritionē, vel per satisfactionem sufficiēter punitum est: tunc enim qđ ex superabundanti ecclesia imposuit & quo ad Deum, & quo ad ecclesiam oīno per tales remissiones remittitur. Alij etiam dixerunt, quod omnino prout dantur, proficiunt & quo ad Deum, & quo ad ecclesiam: sed qui eas faciunt, se onerāt, tenentur enim eleemosynis suis & orationibus eas supplere: alioquin grauiter in purgatorio puniētur. Alij dicunt, quod valent tantum ad remissionem illius pœnitentiæ, quæ negligenter est omissa. Sed ex hoc c. verius colligitur, quod qui iniungit pœnitentiam sicut sibi vi, imponit & concedit, vt eā per has remissiones vel in totum, vel in partem redimat: quod si fecerit, vt hic dr̃, valent remissiones ad relaxationem iniunctæ pœnitentiæ: alioquin non. Hoc tñ verum est, quod licet non valeant ad relaxationē iniunctæ pœnitentiæ quo ad ecclesiam, valent tñ ad minorem pœnam peccati quo ad Deum, sicut alia bona. Sic ergo si iudex iniungit alicui septennē pœnitentiā, & non concedit, vt possit redimere: licet ipse vel alius pro eo generalem faciat remissionē ad pontem vel ad alium locū, qui ponti confert de suo, quantitatē pœnitentiæ sibi iniūctæ quo ad ecclesiā non diminuit. Ala. Et hoc quod dr̃ in hac litera, intellige verū cū peccatū p contritionem omnino dimissum est. Nam pro omni peccato duplex pœna debetur, tēporalis & æterna. đ pœ. dist. 1. si peccatū Dauid. & c. sicut primi. sed p cōtritionē pœna æterna dimittitur. đ pœ. dist. 1. verbū Dei. Temporalis vero, scilicet per satisfactionē, vt in prædicto ca. si peccatum. Et pro ista pœna qualitercunque satisfaciat ecclesiæ, dummodo non decipiatur ecclesia, sufficit, & absolutus est quem absoluit, & ligatus quē ligat. 24. q. 1. quodcunq;. Sed imposita alicui septenni pœnitentia, datis vij. denariis, habet vij. ann. remissionis

[Margin: ¶ Cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione. & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. par. 11. c. 4. Vide Specul. tit. de pœnit. & remiss. & de materia plenissime Turrecrematam de pœnit. dist. 1. § item Leuiticum.]

[Margin: [1] De materia huius glossæ præter doctores hic vide Theologos lib. 4. sent. dist. 20. & 21 & summistas in uerbo: indulgentia. & Felinum in sermone de indulgentia.]

[Margin: [2] Id est, si habuit annum indulgentiæ, tanto minus erit in purgatorio, quanto minus fuisset, si per annum in vita pœnituisset, secundū Innocent. Ioan. And.]

debetis †talem discretionem habere, vt alij & ipse idem pro austeritate pœnitentiæ à seruitio Ecclesiæ nullatenus retardentur [a], nec aliquod salutis periculum debeant formidare.

¶ Idem archiepiscopo Cantuariens.

¶ *Indulgentiæ, quæ conceduntur per Prælatos non subditis, non prosunt, nisi proprij iudices hoc concedant.*

CAP. IIII.

Quod †autem consuluisti, vtrum remissiones, quæ fiunt in dedicationibus [b] ecclesiarū, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint, quàm his, qui remittentibus subsunt: Hoc volumus tuā fraternitatem tenere, quòd cū à non suo iudice [c] ligari nullus valeat, vel absolui: remissiones prædictas prodesse illis tātummodo arbitramur, quibus vt prosint [d] proprij iudices [e] specialiter indulserunt [f].

¶ Idem Beluacens. episcopo.

¶ *Non est vere pœnitens, qui peccandi animum non deponit, tamen recipitur eius confessio.*

CAP. V.

Quòd †quidam ad confessionem de criminibus veniunt, & quamuis cōfiteri velint, se tamē asserunt abstinere non posse: Consultationi tuæ taliter respōdemus, quòd eorum confessionem recipere debes, & eis de criminibus consilium exhibere: quia licet non sit vera huiusmodi pœnitentia [g], admittenda est [h] tamen eorum confessio, & crebris & salubribus monitis pœnitentia indicenda.

¶ Idem Tribunens. archiepiscopo.

¶ *Qui ex pœnitentia debet certa die in pane & aqua ieiunare, potest deficiente pane alijs cibarijs vti.*

CAP. VI.

Licet †tam veteris, quàm noui testamenti pagina: & infra. ¶ Si autem illi, qui aliquos dies in pane & aqua ex iniuncta sibi pœnitentia tenentur peragere, panem, quo vescantur non habent, leguminibus [i], aut piscibus, aut aliis

valituros sibi præcepto imponenis sibi pœnitentiam: Nunquid vltra ieiunare tenetur? Respōdetur, si in veritate satisfecerit ecclesiæ, non tenetur ex necessitate ieiunare, sed ex honestate: & si contemnat, peccat mortaliter [1] pro contemptu. Debet enim semper dolere de peccato. de pœn. dist. 3. productior. quia nescit an dimissa sint ei peccata. ar. s. đ purg. cano. c. vlt. ibi: & si simplex fuero, &c. cū suis concor. & si commode potest adæquari pœna cum præcedenti culpa, saltem debet. ar. de pœ. dist. 5. vide benignum. Vnde Apostolus: sicut exhibuistis membra vestra, &c. 47. dist. omnes huius seculi. & punire in se quod deliquit. de pœ. dist. 1. si peccatum. & de pœ. dist. 3. pœnitentia est. T.

¶ *Glos. seq. dupliciter exponit quod de iudicibus dicit textus.*

e ¶ *Iudices.*] id est, episcopi: quia alij inferiores [1] Prælati hmōi remissiones facere non possunt. s. de excess. præla. accedentibus. Vel dic iudices, id est, proprij sacerdotes cum iniungūt pœnitentias suis parochianis, possunt eis concedere, quod tales remissiones sibi prosint, si de bonis suis cōtulerint prædictis locis: & hoc fauore pœnitentiæ: vt sic diuersis modis possint liberari à peccatis.

f ¶ *Indulserunt.*] Ar. quod clericus sine licētia epi sui alium iudicem etiam ecclesiasticum eligere non pōt. j. eo. omnis vtriusq;. §. 1. & s. de fo. cōpe. significasti. vbi est hoc capitulum.

Quid quidam.] Non est respuenda confessio non valentis abstinere à peccato, sed debet recipi, & sibi exhiberi prouidum consilium. hoc dicit. Primo ponitur consultatio, Secundo responsio. Secunda: ibi, *Consultationi.* Abbas Siculus.

Casus. Aliqui quandoque veniunt ad confessionem de criminibus suis, & petunt sibi pœnitētiam impon, tñ nolunt de omnibus conteri, dicunt se continere nō posse: quæritur quid de his sit agendū: Rñdet Papa, quod eorū cōfessio audiēda est, & eis est đ criminib' alius cōsiliū impēdēdū: qa licet hmōi penitētia nō sit vera quo ad vitā æternā, admitti tñ debet eorū cōfessio: & pœnitētia est illis imponēda. Not. quod cōfessio nō vere pœnitētis debet recipi ab ecclesia.

g ¶ *Non sit vera huiusmodi pœnitentia.*] Talis penitentia nō est vera, idest fructuosa [1] quo ad vitā æternā, tñ valet ei, qa senoet fructum eius cū de alio crimine pœnitētiā egerit. de pœ. dist. 3. §. pen. & vlt. & ideo talis confessio admitti debet, put hic dicit. Sed pone quod non pœniteat de aliis, valebit ei pœnitentia? vtique: Nam omnia bona, quæ quisque facit in vita, illa psunt ei ad vitā æternam pmerendam, vel saltem ad minus supplicium subeundū. de pœ. dist. 3. §. pe. & incipit, si qs autē. Itē ad bonū tēporale obtinendū. de pœ. dist. 3. cauendum. & 32. q. 2. si qualibet culpa. aut ad hoc vt Deus citius illustret cor eius ad verā pœnitentiā. de pœ. dist. 5. falsas. T.

Additio. Vnde versus. *Quæ cū mortali bona fiunt, dant bona terræ. Cor faciunt humile, minuunt tormenta gehennæ.*

¶ *Glos. seq. inducit sex iura in contrarium, & soluit.*

h ¶ *Admittēda est.*] Arg. s. 24. q. 2. legat. 90. dist. si qs cōtristatus. & certe si adhuc facit, nō pœnitet. de pœ. dist. 3. pœnitētes. & De' nūquā aliquē sanauit, quē nō omnino liberaret. di. ca. sūt plures [2]. Itē arg. s. 27. q. 1. quæ Christo. & c. deuotā. Sol. prima 3tia. s. legat. pœnitētes. sūt plures. intelligunt đ vera & fructuosa pœnitētia. in c. ptristatus. cōpellit qs recipere satisfactionē. illa duo c. deuotā. quæ Christo intelligunt nō đ pnia, sed đ fructu pœnitētiæ. i. Eucharistia.

Licet.] Primo ponit dictum: Secundo eius determinationē: ibi, *Discretione.* Abbas.

Casus. Dr̃ hic, quod si qs ieiunare debet in pane & aqua, & nō habet panē, leguminibus, & piscib', vel aliis reficiat, si necessitas id exposcat: adhibita tñ discretione, vt nō ad delicias, sed tm̃ ad sustentationem vtatur. Not. arg. quod necessitas licitū facit quod aliàs nō licet.

i ¶ *Leguminibus.*] Arg. quod si alicui est iniunctū, vt pane ieiunet & aquā,

[Margin: [1] Talis enim ac tantus potest esse cōtemptus, vt hoc dictū glossæ sit verum.]

[Margin: ¶ Cap. 4. eod. tit. in 2. compilatione. De materia Alexander de Ales par. 4. membro. 9 & 8. Thomas 3. par. q. 85. art. 5. & q. 90. art. 4. Quem uideto.]

[Margin: [1] Ad quem spectet concedere indulgentias tradit theologi paulo ante citati.]

[Margin: ¶ Cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione. alia pars supra de sepult. cap. licet.]

[Margin: [1] Ne quis fallatur ex doctrina huius glossæ, uidēdum est Couarruuias in c. alma mater. de sent. excom. lib. 6. in prior. par. relect. §. 4. nu. 13 et de R. Thomā in quæst. addit. ad 1. par. q. 14. art. 4.]

[Margin: [2] Et j. de bapti. maiores. vers. ad hoc. & ibi fatua. dictionem, vt remittat iniuriam. Ioan. And.]

aqua, noo debet aliud sumere, quia iam non staret in finibus pœnitentiæ. & hoc est verum nisi necessitas, eum arctaret. arg. 82. dist. presbyter. Necessitas enim semper intelligitur excepta, quæ legem non habet. de consecra. dist. 1. sicut. & j. de regu. iur. quod non est. & s. de consue. quanto.

Inopia, vt hic, vel infirmitas. de obser. ieiu. consilium. §. fin. lo. An.

a Non ad delicias.] prohibetur enim sæpe nõ cibus, sed abusus: vt 41. dist. c. 1. 2. & 3. & est ar. ad hoc 4. dist. deniq;.

expediat

Qvæsitum.] Sacerdotes Græci procurantes vel studiose negligentes oppressionem filiorum suorum, deponũtur, & si est publicũ, publice puniuntur. hoc dicit. Primo ponit quæstio: Secũdo responsio: ibi, Huic. Abbas Sicul.

Casvs. Presbyteri Græci, qui vtuntur matrimonio io minoribus ordinibus cõtracto, quandoque cootingit, q oppriment filios suos in lecto: quæritur, vtrum publica pœnitentia sit eis imponenda pro filiis oppressis, si eam sibi petant iniungi? Respondet Papa, q si ipsis procurantibus vel studiose negligentibus, filij oppressi reperiũtur, ab officio altaris debent ppetuo abstinere, & grauior pœnitentia q̃ laicis est eis imponenda: nõ tñ publica, nisi ĩ publicũ id veniat: sed si ex incuria ipsorũ mortui sunt ĩ cunis, & illud est occultũ, pœnitentia eis imponatur pro arbitrio sacerdotis, & ad terrorem aliorum ad tempus abstineãt ab officio Missæ. Not. q procurare mortem, & studiose negligere, parificantur. Item clerico maior pœnitentia q̃ laico debet imponi: quia quanto gradus altior, tanto casus grauior siue lapsus. Itẽ clericis nõ est pœnitentia publica imponẽda, nisi crimẽ illud p quo imponitẽ, publicũ esset. Itẽ

Cap. 2. eod. tit. in 2. compilatione.

Argu. ad hoc in l. aut facta. §. fin. ff. de pæ. & l. eum qui. ff. de iniur.

cibariis reficiantur, si necessitas id expoicat†: Discretione tamen adhibita, quòd his non ad deliciasa, sed ad sustentationem vtantur.

Clemens tertius.

Sacerdoti Græco procuranti vel studiose negligenti oppressionem filiorum, non imponitur pœnitentia publica, sed debet abstinere ab altaris officio, & aliter in secreto agere pœnitentiam: sed si delictum est publicum, debet publice agere pœnitentiam.

CAP. VII.

Qvæsitum† est, vtrum sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimoniob licet vti, pœnitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis iniungi? Huic igitur cõsultationi tuæ taliter respondemus, quòd si ipsis procurantibus, vel studiose negligentibusc, filij in lectis reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere: & eis grauior quàm laicis, non tamen publica (nisi in publicumd id veniat) pœnitentia debete imponi. Verum si ex incuriaf ipsorum mortui inueniantur in cunis, & illud fuerit occultum, eis pœnitentia pro arbitriog pœnitentiarij imponatur: & in terrorem aliorum† ad tempus abstineant à celebratione Missarum.

Innocentius iij. Liuon. episcopo, & eis qui cum ipso sunt fratribus.

Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet secundum quantitatem excessus pœnitentis, & contritionem, & alias circumstantias. hoc dicit quo ad titulum.

q occulte peccat, occulte puniri debet. Itẽ pœnitẽtiæ sũt arbitrariæ.

b Matrimonio.] contracto in laicali habitu, vel dum erant in minoribus ordinibus. s. de cleri. coniug. cum olim.

c Negligentibus.] Negligentia enim imputatur. s. de iniur. & dã. c. vlt. quia dissoluta negligentia ppe dolũ est. ff. man. si fideiussori. s. respon. 50. dist. sæpe. & dissoluta negligentia habetur p conscientia. ff. de ædil. edic. cum sex a, qualis est ignorantia Iudæorum, q nolunt intelligere, vt bene agant. 1. q. 4. §. vlt. sic 37. dist. c. vlt. B.

Glos. seq. voc. per q. & signat contrarium.

a Tempus redhibitoriæ per haã non currit empori ignorandi latens vitiũ fugitiuũ seu si dissoluta esset emptoris ignorantia. Io. n. And.

d Nisi in publicum.] Tunc enim sacerdos publicam potest facere pœnitentiam. 82. dist. presbyter. vbi de hoc. & 50. dist. siquis presbyter. sed non solemnem, de qua habes 50. dist. in capite. de qua etiam intelliguntur illa cap. 50. dist. cõfirmandũ. illud alienũ. quã clerici facere non debent. sed depositus solemniter publicæ pœnitere põt. de pœ. dist. 6. sacerdos. & 30. q. 1. si quis sacerdos. Itẽ arg. cõ id qđ dixi de publica pœnitẽtia. 82. dist. presbyter si. vbi dr, presbyter publice pœnitere non debet. sed exponitur, publice, id est, solemniter. Si autẽ occultũ est peccatum, nec publicã sacerdos facere debet pœnitentiam, vt hic patet: & sic potest intelligi illud 82. dist. presbyter si. vt non pœniteat publice cum peccatũ est occultũ. Sed in casu isto posset agere pœnitentiam etiã solemnem, cũ sine spe restitutionis de tali crimine priuatus sit. s. de tem. ord. c. vlt. ergo multo fortius publicã, ex quo crimen venit ita in publicũ. Ber.

e Pœnitentia debet imponi.] De hoc dictum est s. de his qui fil. occi. de infantibus.

f Incuria.] quod prima facie præsumendum est. arg. s. de præsump. afferte. Vnde etiam dicit lex, q repentini casus iniquitas per iacturã paternæ pietatis emendanda est. C. de inoffi. testa. si mater.

g Arbitrio.] 26. q. 7. tempora pœnitudinis. & j. c. proxi.

CAP. VIII.

Deus† qui ecclesiam suam: & infra. Cæterum cum pœnitentia nõ tam secundum quantitatẽ excessus, quàm pœnitentis contritionem, per discreti sacerdotis arbitriumh sit moderanda, pensata qualitate personæ, super fornicatione, adulterio, homicidio, periurio†, & aliis criminibus, consideratis circunstantiisi omnibus, & præsertim nouitatek Liuonien. ecclesiæ, competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, proutl saluti eorũ videritis expedire. Apostoli autem vestigiis inhærentes, dicentis: Lac vobis potum dedi, nõ escam: paulatimm eos instruatis in fide: confessionis formamn, orationemo Dominicam†, & symbolump illos sollicite edocentes. Interim tamen corporis & sanguinis Domini sacramentum renatis fonte baptismatis, consuetisq festiuitatibus, & in mortisr articulo tribuatis.

Idem sancti Laur. in Lucina presbytero Card. Apo. se. legato.

Auditur mulieris confessio, quæ sibi partum alienum supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit, nec illud marito vult detegere.

CAP. IX.

Officij†: & infra. Significasti quandam mulierem in pœnitentia tibi fuisse confessam, quod timens ne viri possessio deuolueretur ad alios, quarũdam herbarũ succũ potauit, & sic venter eius intumuit, &

Deus qui.] Casvs. Liuonien. de nouo couersi erant ad fidem. nihilominus tñ aliquando committebãt excessus: quæsiuit eps Liuonien. & quidam fratres qui cum eo erant, qualiter esset eis pœnitentia imponenda: Respondet Papa, q pœnitẽtia nõ tã secundũ quantitatem excessus, quàm secundum pœnitentis contritionem est moderanda, pensata qualitate personæ, super fornicatione, adulterio, homicidio, & aliis criminibus: consideratis etiã circũstantiis omnibus, & præcipue nouitate Liuonien. ecclesiæ, pœnitentia delinquentibus est imponenda. put saluti eorum viderint expedire, sequentes Apostoli vestigia dicentis: Lac dedi vobis potum, nõ escam: eos paulatim instruendo in fide, confessionis formã, orationem Dominicã, & symbolum illos sollicite edocentes: interim tñ sacramentum corporis & sanguinis Domini consuetis festiuitatibus, & in mortis articulo tribuant eisdem. Nota hanc decretalem pro illis, qui iniungunt pœnitentias quid attendere debeãt, scilicet, quãtitatem excessus, pœnitentis contritione, qualitatem personæ. Item nouitas fidei in hoc debet attendi. Item à leuioribus debet quis incipere, quando nouus est quis non solum in fide, sed etiam in doctrina.

Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione. parte habetur supra de vita & honest. cler. & de diuort. c. Deus qui. Vide Tertullianũ l. c. ... de præsc. dist. 1. & Sylvestri verbo confessor. 4.

Vel, periurio. deest in antiquis codicibus.

1. Cor. 3.

Vide concilium Maguntiacum sub Carolo Magno. ca. 45. & synodum Rhemensem sub Carolo Magno ca. 2. & 8. Augustinũ lib. 1. de symbolo c. 1. refert Ivo par. 1. c. 89. adde Baldum in Rubrica C. de sum. trinit.

Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione. parte habetur supra de testam. & infra de sent. ex. c. cap. ... De incidentia & vide Adrianum lib. 4. sent. tract. de testam. Conuersus ... & Sylvestri verba adulterium q. 1.

h Arbitrium.] s. c. proxi. de pœni. dist. 1. mensuram.

i Circunstantiis.] j. eod. omnis. arg. q circunstantiæ aggrauant peccatum. s. de homi. sicut dignum. 1. responso. 40. dist. homo christianus. de pœni. dist. 5. c. 1. 23. q. 8. occidit.

k Nouitate.] propter nouitatem detrahendum est iuri: vt 35. q. 3. quod scripsi. & s. de diuortiis. Deus qui.

l Prout saluti.] quia hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. 23. q. 5. prodest.

m Paulatim.] 12. dist. nouit. quia paulatim lupus comedit agnũ. 53. q. 1. §. is ita. vltra vnam columnam.

n Confessionis formam.] id est, Confiteor Deo 3.

o Orationem Dominicam.] scilicet, Pater noster.

p Symbolum.] scilicet, Credo in Deum.

q Consuetis.] j. eo. omnis vtriusq;. & de cõsecra. dist. 2. seculares.

r Mortis.] j. eod. quod in te. & 50. dist. ex pœnitentibus. & s. de spon. non est.

Officij.] Primo ponitur consultatio: Secundo responsio: ibi, Quoniam. Abbas.

Casvs. Mulier quædam cum prolem non haberet, nec speraret habere, timens ne viri possessio deuolueretur ad alios, succũ quarundam herbarũ potauit, & sic venter eius intumuit, & grauidã se ostendens, partũ supposuit alienũ: illa omens maritũ, qui prolẽ suã esse

3 A pcms ... fur ... confessionis formam intelligenda ... let ... bet in conficiendo ... de pœnit. & remissio ... qual. ... ceteros.

esse credidit, non audet ei facinus reuelare, sed animæ suæ desiderans prouidere, confessa fuit hoc Cardinali sancti Laurentij presbytero in iudicio pœnitentiæ: Cardinalis significauit hoc Domino Papæ, petens ab eo, vtrũ fraude ista durante sit ei pœnitentia iniungenda: Rñdet Papa, q̃ sicut mulieri, quę ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quãuis illa viro non audeat confiteri, nõ est pœnitentia denegãda, ita nec isti mulieri est pœnitentia deneganda, & præcipue si p alios, intelligás, alienos, ad quos timeat possessionem viri deuolui: Sed competens sibi satisfactio est iniungẽda. Not. q̃ pœnitentia iudĩ alicui, licet adhuc in peccato moretur. Item in iudicio animæ creditur cuilibet.

inde grauidam se ostendens, sibi partum supposuit[a] alienũ; timensque maritum, non vult facinus ipsi† detegere: qui prolẽ credit sine dubitatione qualibet esse suam. ¶ Quoniam igitur postulas edoceri, vtrum ei hac fraude durante sit pœnitentia iniungenda: Respondemus, quod sicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamuis id viro suo timeat cõfiteri, non est pœnitentia deneganda[b]: ita nec illi debet pœnitentia[c] denegari, maxime si per alios, intelligas alienos[d], ad quos timeat possessionem viri deuolui: sed cõpetens satisfactio per discretũ sacerdotẽ ei debet iniungi.

¶ Idem Valent†. & Burgeñ. episcopis, & abbati de N. Cistercieñ. ordinis.

¶ *Abbatissa moniales benedicere, confessiones audire, & publice prædicare non potest.*

CAP. X.

Noua† quædã nostris sunt auribus intimata, quod abbatissæ moniales proprias benedicunt: ipsarum quoque confessiones in criminibus audiũt: & legentes Euangelium[e], præsumunt publice prædicare[f]. Cum igitur id absonum sit, pariter & absurdum: Mandamus, quatenus ne id decetero fiat,

¶ *Glos. seq. circa partus suppositionem notat duo, scilicet tempus, & eos cõpetat accusatio.*

a ¶ *Supposuit.*] Criminis suppositi partus accusatio nullo tempore clauditur, etiã post mortẽ. ff. ad leg. Cor. de fal. qui falsam. licet alia crimina claudantur. C. eo. querelam. & C. si reus vel ac. mor. fu. l. 2. & 23. dist. quorundam. Et nota, q̃ hæc accusatio non datur cuilibet de populo, sed propinquis, aut his, quibus ea res pertinet. ff. ad le. Cor. lege Cornelia. Vin.

¶ In antiquis autem habetur ita: Palentiñ. & Burgeñ. episcopis & abbati Aumeñ. &c.

¶ *Glos. seq. obiicit, & sol.*

b ¶ *Deneganda.*] Hoc mirum est, q̃ durante suppositione, per qua fraudant cõsanguinei debita successione, hæc mulier pœnitere pôt, cõ illud. 14. q. 6. si res. & de pœni. dist. 3. pœnitentes. sed ipsa non pôt detegere suppositionem, quia ei non crederetur obstante præsumptione, quæ habetur ex matrimonio, q̃ filius natus sit ex nuptiis. ff. de his q sui vel alieni iuris sunt. filiũ. & etiã periculosum esset mulieri illud detegere. Lau.

¶ Cap. 1. eo. titu. in 4. compilatione. Vide consilium Carthaginense 4. c. 99. 100. & c. 324.

¶ Vide legem septi. partita par. 7. tit. 7. l. 3. vbi de accusatione, & pœna supponentis partum.

¶ Sequitur, eum dissentimus, qui ex viro & vxore nascitur. Io. And.

c ¶ *Pœnitentia.*] Hoc tñ scias, q̃ quandiu est in mortali, nec deponit animum peccandi, non valet ei talis pœnitentia. 14. q. 6. si res. tñ ad pœnitentiam admitti debet, sed est et dicendum, q̃ non est ei fructuosa quo ad vitam æternam. s. eo. q̃ quidam. de pœni. dist. 3. §. penult. & vlt. & de pœni. dist. 5. falsas. Ioan.

d ¶ *Alienos.*] ad quos ab intestato deuolueret hæreditas: si. n. aliq tales sint ad quos ab intestato deuolueret, exhæredari nõ debẽt. Sed pone q̃ tales nõ sunt, adhuc tñ peccat impediẽdo liberã testamẽti factionẽ. C. si qs aliũ test. prohi. l. 1. & 2. & ideo dicit, maxime. Vin.

Noua.] Primo ponit excessus, quos secundo prohibet: ibi, *Cum igitur*. Tertio causam reddit: ibi, *Quia licet*. Abbas Siculus.

Casus. In quibusdã partibus abbatissæ moniales proprias benedicebant, & ipsarũ confessiones audiebant, & Euangeliũ legere ac prædicare p̃sumebant: ista noua & inaudita peruenerũt ad notitiã dñi Papæ; vñ super hoc scribit epis in quorum diœcesibus hæc fiebant, mandans eisdẽ, quatenus eum hoc sit absonũ & absurdũ, ne decætero id fiat, firmiter inhibere procurẽt: q̃a licet beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit Apostolis vniuersis, nõ tñ illi, sed istis dñs claues regni cælorũ cõmisit. Not. q̃ abbatissa moniales bñdicere nõ pôt, nec cõfessiones audire, nec prædicare publice, nec Euangeliũ legere. Itẽ beata virgo dignior est & excellẽtior omnibus Apostolis. Itẽ officiũ clauiũ non cadit in sexũ fœmininũ.

e ¶ *Euangelium.*] In matutinis forte poterant legere Euangelium: vnde etiam diaconissę appellantur. 27. q. 1. diaconissam.

¶ *Glos. seq. enumerat, 8. quæ non licent fœminis, submittens regulam generalem. in §. quarti, & remittit.*

f ¶ *Prædicare.*] Mulier enim nec prædicare, nec docere pôt: q̃a hoc officiũ extraneũ est à mulieribus; nec sacra vasa cõtingere. 23. dist. sacratas. & c. mulier. & 33. q. 5. mulierem. immo nec laici p̃dicare vel docere debẽt. s. de hære. cũ ex iniũcto. nec possunt velare moniales. 20. q. 2. statuimus. nec absoluere eas. j. tit. proxi. de monialib. nec iudicare. 33. q. 5. mulierẽ. nisi forte aliqua nobilis hoc habeat ex consuetudine. s. de arbi. dilecti filij nec arbitrium. in se suscipere, vt ibidem. & C. de arbi. l. vlt. Nec procuratrix esse potest in iudicio. C. de proc. q̃d de absente. & l. aliena. nisi forte pro patre morboso aut ætate impedito ageret. ff. de procur. fœminas. Nec aduocare pôt in iudicio. 3. q. 7. infamis. §. tria. & generaliter viri officium mulieribus est interdictũ. ff. de regu. iur. l. 2. Sed nunquid abbatissa pôt instituere vel suspendere? De hoc dictum est s. d maio. & obe. dilecta.

¶ Adde quæ interdicta sunt no. in l. ... & 2. ff ad Velle. & glo. in l. fœminæ ff. de reg. iur.

curetis firmiter inhibere: Quia licet beatissima virgo Maria dignior & excellẽtior fuerit Apostolis vniuersis, non tamen illi, sed istis Dominus claues regni cælorum commisit.

¶ Idem.

¶ *Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia & viaticum morientibus. hoc primo. Clerici, qui seruarunt interdictum, possunt cum silentio in cœmeterio sepeliri. hoc secundo. In conuentualibus ecclesiis clerici bini vel trini possunt horas submissa voce dicere. hoc tertio. Cruce signatis & peregrinis tempore interdicti pœnitentia concedi potest. hoc quarto.*

CAP. XI.

Quod† in te: & infra. ¶ In illo verbo per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, vt nec ipsum decedentibus denegetur[g]. ¶ Licet autẽ p generale interdictũ denegetur omnibus, tã vnctio, quàm ecclesiastica sepultura: concedimus[h] tamẽ ex gratia[i], vt clerici decedentes, qui tamen seruauerint interdictum, in cœmeterio ecclesiæ, sine cãpanarũ pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus, cũ silentio tumulentur. Et in cõuentualibus ecclesiis bini & bini, vel simul tres, horas canonicas

Quod in te.] Quatuor sunt partes, prout quatuor sunt dicta: Secunda: ibi, *Licet.* Tertia: ibi, *Et in conuentualibus.* Quarta: ibi, *Et pœnitentibus.* Abbas.

¶ Cap. 5. eod. tit. in 4. compilatione. Et de materia huius decretalis tene id q̃d statutum est in c. vlt. de sent. excom. lib. 6.

Casus. Contingit aliquando, q̃ terra supponitur interdicto, & prohibentur diuina officia celebrari, præter baptisma paruulorum, & pœnitentias morientiũ: q̃situm fuit à Papa, vtrum tunc viaticũ, id est, corpus Domini dandũ sit decedentibus? Rñdet Papa, q̃ in verbo illo p quod pœnitentia morientibus non negatur: scilicet, cũ dicitur, præter pœnitentias morientium, viaticum etiã, id est, Eucharistia intelligitur, quod decedentibus conceditur: Secundo dr̃, q̃ tempore generalis interdicti omnibus tam vnctio, quàm ecclesiastica sepultura denegatur: Tñ Papa ex gratia concedit, vt clerici decedentes, qui tñ interdictum seruauerunt, in cœmeterio ecclesiæ sepeliantur sine cãpanarũ pulsatione: cessantibus omnibus solemnitatibus: Tertio dr̃, q̃ tempore interdicti clerici in conuentualibus ecclesiis bini & bini, vel simul tres possunt dicere horas canonicas, ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, vt potius videant̃ legere quàm cantare, ita q̃ exterius audiri non possint: quia & quibusdam regularibus simile priuilegium à sede Apostolica est concessum. In fine dicit, q̃ recipientibus signum crucis pœnitentia, si eam postulauerint, non est deneganda, quod alijs peregrinis pôt de gratia concedi. Nota, q̃ pœnitentibus viaticum denegari non debet. Item nomine pœnitentiæ viaticum intelligitur. Item clerici interdicti possunt sepeliri in cœmeterio. Item interdicti potius debent legere horas canonicas, quàm cantare. Item cruce signati & peregrini tempore interdicti, possunt accipere pœnitentias.

g ¶ *Denegetur.*] tempore interdicti. j. tit. proxi. permittimus.

h ¶ *Concedimus.*] Ista enim duo sacramenta siue tria semper excipiuntur in quolibet interdicto, scilicet baptisma paruulorũ, & pœnitentia morientium, in quo intelligitur viaticum prout hic patet: Et dr̃ viaticum quasi à via: quia sunt in via recedendi de hac vita. Nec q̃ est illud sacramentum necessitatis, tñ concedendum est decedentibus etiam tempore interdicti, vt patet hic.

¶ Vide B. Thomã 3. par. q. 61. ar. vlt.

¶ *Glo. seq. arg. quod si ex gratia, &c.*

i ¶ *Ex gratia*] si ex gratia conceditur clericis, q seruauerunt interdictum, ergo vr̃ q̃ ius non sit commune, ergo non competit nisi impetretur, cũ nemo sit exẽptus ab illa generalitate interdicti, nisi qui per priuilegiũ exemptus est. Vel pôt dici, q̃ p istud ius clerici

canonicis regularibus æq parētur. sim. ſ. de priui. q̄d nonnullis. Io.

a ¶ *Audiri.*] patet ergo, q̄ cum excōicato non licet stare extra ecclesiam, cum etiam interdicto prohibeatur audire exterius. Io.

¶ *Glos. seq. reddit rationem specialitatis, quam etiam ampliat. Secundo quærit & sol. Ponit op. contrariam, quam reprobat.*

b ¶ *Pœnitentia.*] hoc est speciale in istis personis, vt sine necessitate vel periculo mortis admittantur ad pœnitentiam. Sed hoc facit necessitas, quia hoc eis nō conceditur, nisi cū proficiscuntur, & ita quasi in via dicūtur, sicut illi quibus datur viaticum. Item potest dici: si aliq proficiscuntur ad iustū bellum, quia ibi est iusta causa timoris. Item idē esset si aliqui essent excōicati, vt in iusto bello, quia possunt absolui à quocūq; alio quàm ab excōicatore. ar. j. tit. p. xi. decætero. de conse. di. 4. sanctum est baptisma. & 33. q. 2. c. in adolescentia. Sed quid si in ciuitate interdicta aliq vellent satisfacere, nunquid tn eis relaxādū est interdictum? Non: quia aliqui sine culpa sua interdicuntur. ſ. de spō. nō est vobis. & q̄a sic rigor ecclīæ dissolueret. arg. ſ. d̄ priui. vt priuilegia. Io. T. dixit, q̄ si aliq vellent iurare stare mādato ecclesiæ, q̄ essent admittēdi. Sed finis iste vr ꝯtradicere: quia hic specialiter hoc concedit recipiētibus signū crucis & peregrinis, ergo aliis intelligitur prohibere, sicut q̄d d̄ vno negat, d̄ alio cōcedit. 1. 25. dis. qualis. q̄d verius puto. licet inuenias ꝯtrū dictū.

¶ In omnibus Vaticanis, & plerisque aliis ita: valeant legere potiusquam cantare.

¶ ad reuerentiam.

¶ Idem scilicet Innocentius iij. in concilio generali Lateranēs. c. 21. & cap. 3. eod. tit. in 4. compilatione.

¶ Vide omnino concilium Tridentinum, sessio. 14. c. 5. de cōfessione. & cano. 8. de sanctissimo pœnitentiæ sacramento.

¶ Video hic lacunam per Ioannē And. & doctorem notationem.

valeant † legere, non cantare, ianuis clausis, interdictis & excōmunicatis exclusis, & voce ita demissa, quòd exterius audiri[a] non possint: cum & regularibus secundum priuilegium sedis Apostolicæ sit indultum, vt cū generale interdictum terræ fuerit, liceat eis ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa voce celebrare diuina. ¶ Recipientibus autem signum crucis nō negamus, quo minus eis ob † reuerentiā crucifixi pœnitentia[b] cum postulauerint, iniungatur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Famosum est, & multum allegabile; & hoc dicit: Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio sacerdoti, vel de eius licentia alteri, & Eucharistiæ sacramentum ad minus in Pascha recipere. Et sacerdos reuelans confessionem deponendus est, & in monasterio ad agendum perpetuam pœnitentiam detrudendus.*

CAP. XII.

OMnis † vtriusq; sexus fidelis, postquam ad annos discretionis[c] peruenerit, omnia[d] sua solus peccata saltem semel in anno fideliter cōfiteatur proprio[e] sacerdoti: & iniunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus[f] in Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi forte de proprij sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab huiusmodi † perceptione duxerit abstinendum: alioquin & viuens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura[g]. Vnde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur: ne quisquam † ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. ¶ Si quis autem alieno sacerdoti[h] voluerit iusta de causa, sua confiteri peccata, licentiā prius postulet & obtineat[i] a proprio sacerdote: cum aliter ipse illū non possit absoluere † vel ligare[k]. ¶ Sacerdos autem sit discretus † & cautus, vt more periti medici superfundat vinum & oleū[l] vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunstantias[m], & peccati: quibus † prudenter intelligat, quale debeat ei præbere cōsilium, & cuiusmodi remediū adhibere, diuersis experimentis[n] vtendo ad saluandū † ægrotum. ¶ Caueat autem omnino, ne verbo, aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodat † peccatorem: sed si prudētiori consilio indiguerit, illud absque vlla expressione personæ, caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solum à sacerdotali officio de-

O ¶ *Mnis.*] Tria sunt dicta principalia: Secundum: ibi, *Si quis.* Tertium: ibi, *Sacerdos.* Abb.

CASVS. Statuit concilium generale, q̄ quilibet fidelis vtriusq; sexus postquam discretionem habuerit, saltem semel in anno sua solus confiteatur peccata proprio sacerdoti, & ad minus in Pascha sacramentum Eucharistiæ suscipiat reuerenter, nisi de consilio sacerdotis duxerit abstinendum: Alioquin ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens careat ecclesiastica sepultura: Secundo dī, q̄ si aliquis alieno confiteri voluerit sacerdoti, licentiam prius obtineat à proprio sacerdote, cū aliter ipse illū ligare nō possit vel soluere. Sacerdos aūt sit discretus, vt diligēter inquirat circunstātias peccatoris & peccati: quibus prudenter intelligat, quale cōsiliū sibi debeat adhibere, p̄cauens diligenter, ne verbo vel signo p̄dat aliquatenus peccatorē, & si cōsilio prudentiori indiguerit, illud requirat sine alicuius expressione personæ: qui enim peccatum in pœnitentia sibi detectū manifestare præsumpserit, ab oī officio sacerdotali deponatur, & in arctum monasteriū ad agendam pœnitentiam detrudatur. Not. q̄ quilibet fidelis semel in anno pœnitentiam accipere debet, & cōionem. Itē fallit hic regula illa: Cui cōicamus viuo, & mortuo cōicare debemus. Item ab alieno sacerdote nemo pōt absolui vel ligari sine obtenta licentia proprij sacerdotis. Itē sacerdos tenetur inquirere circunstantias peccati & peccatoris. Itē signis loquimur. Item aliquid licet in genere, quod non licet in specie. Itē sacerdos qui peccatum in pœnitentia sibi detectum reuelauerit, debet deponi, & in monasterium detrudi ad pœnitentiam peragendam.

¶ *Glos. seq. exponit, & signat contrarium.*

c ¶ *Discretionis.*] id est, cum est doli capax: quia tunc potest peccare. ſ. de delict. pue. pueris. C. si aduer. delic. l. 1. & C. si minor se ma. dix. l. 3. arg. de conse. dist. 4. eos. & C. de fal. mo. l. 1.

¶ *Glossa sequens recitetur per duas quæstiones.*

d ¶ *Omnia sua peccata.*] aliàs non esset fructuosa pœnitentia: vt dictum est ſ. eo. quod quidam. vbi de hoc. Non tñ venialia, quia illa tolluntur per orationem Dñicam, vel per aquā benedictā. de pœ. dist. 3. de quotidianis. dist. 6. qui vult. tñ si recolit, confiteatur illa.

e ¶ *Proprio sacerdoti.*] nisi ille sit imperitus: tunc de ipsius licentia (vt hic dicit) quærat discretum. de pœ. dist. 6. placuit. Ber.

f ¶ *Ad minus in Pascha.*] de conse. dist. 2. & si non frequentius.

g ¶ *Sepultura.*] hoc est ꝯ regulam illam, cui cōicamus viuo, cōicare debem⁹ & mortuo. Fallit etiā in alio casu. 23. q. 5. placuit. & ſ. de sta. mona. monachi. & ſ. de tornea. c. 1. & ſ. de vsuris. quia in omnibus. & ſ. de rapt. super eo.

¶ *Glos. seq. exponit, quæris, & soluit.*

h ¶ *Alieno sacerdoti.*] executionem habenti. hoc dico pp illos sacerdotes siue seculares siue regulares, qui non habent ordinis executionē sacerdotalis, vt sunt illi qui non sunt à populo electi, vel qui ab epo populo non præficiuntur. 16. q. 1. c. adiicimus. §. ecce. in hoc. & c. generaliter. §. ecce sufficiētes. Sed ecce si Prædicatores & fratres Minores vel alij religiosi non habentes populum habēt priuilegiū, vt alienos parochianos possint recipere ad pœnitentiam, nunquid sufficit priuilegium, vt parochianū alterius possint recipere ad pœnitentiā sine licentia proprij sacerdotis? Dicas q̄ non sufficit priuilegiū sine licentia proprij sacerdotis: priuilegium. n. æquiparat eos illis, qui à populo sunt electi, vel illis, q ab epis populo præficiuntur, & dat eis solam executionem, & ita necessaria est adhuc licentia proprij sacerdotis, vt hic dī. Si enim de duabus seruitutibus vna tollitur, remanet altera: quod bene probatur. ſ. de vsu pal. ex tuarū. ſ. de priuileg. pastoralis. ff. de seruit. vrb. p̄d. si dom⁹ tua. & ideo dicit, alieno, & non alij. Nec Papa per talē indulgentiā intendit præiudicare proprio sacerdoti: vt e. prædi. ex tuarū. cū suis similibus. & j. tit. proxi. cū desideres. in fi. & hoc idē dixit Hug. 16. q. 1. & in p̄dictis §§. B.

¶ *Glossa sequens quærit, arg. & soluit.*

i ¶ *Obtineat.*] Quid si ille malitiose recusat? Arg. q̄ potest ire ad alium. ſ. d̄ regu. licet. Vel vadat ad eius superiorem si potest, vt illū compellat: vel ille dabit licentiam. arg. ſ. de iure patro. nullus. Arg. C. de temp. ap. l. vlt. §. vlt. arg. j. eod. c. vlt. ad fi. Ber.

¶ *Glossa sequens arg. & remittit.*

k ¶ *Vel ligare.*] ſ. eod. quod autē. 9. q. 2. c. 3. & 2. & ſ. de parochia. nullus. Et est arg. q̄ clericus sine licentia sui epi non potest in non suum iudicem consentire. ſ. eod. quod autem. & ſ. de fo. comp. si diligenti. & cap. significasti. vbi de hoc. & j. eod. c. vlt. Ber.

l ¶ *Vinum & oleum.*] id est, misericordiam & disciplinā. 45. dist. disciplina. & c. omnis q. & cap. sont nanq;. & ca. vera iustitia. B.

m ¶ *Circunstantias.*] Sic ſ. eod. Deus qui. & ſ. de homici. sicut. in princ. de pœ. dist. 5. consideret. Ber.

n ¶ *Diuersis experimentis.*] Non tñ sicut imperitus medicus. 29. dist. necesse. Sed diligenter experiatur vires ipsius, qualem pœnitentiam possit portare. arg. 26. q. vlt. alligant. sic vt potius reddat rationem de misericordia, quàm de crudelitate. vt ibi. 86. dist. non satis. vltra medium. & 11. q. 3. nemo peritorum. Ber.

¶ Aliàs ius ab eodem, &c.

¶ In nonnullis quibusdam libris ita: ne quisquā ex ignorantiæ cæcitate.

¶ Aliàs, soluere.

¶ Qualis debeat esse confessor, tradit Magister sent. lib. 4. dist. 19. §. quale.

¶ Aliàs iure ex quibus in concilio: p quas.

¶ Aliàs, sanandum.

¶ Vide B. Thomā in quæstionibus additis ad 3. par. q. 11. art. & Theologos lib. 4. sent.

¶ Vt sibi di... per vinum mordantur putrida, per oleum sananda fomentur, ... Ioan. And.

a ¶ Dro-

a ¶ *Deponendum.*] Olim etiam alia pœna imponebatur. de pœni. dist. 6. sacerdos. hodie hæc imponitur.

CVm infirmitas.] Diuiditur: Nam primo ponit vnam constitutionis causam: Secundo constitutionem: Tertio aliam causam: Quarto pœnam trangressionis: Quinto quandam prohibitionem. Secunda: ibi, *Præsenti.* Tertia: ibi, *Hoc quidem.* Quarta: ibi, *Si quis.* Quinta: ibi, *Cæterum.* Abbas Siculus.

CASVS. Dr hic, quod infirmitas corporis aliquando accidit ex peccato: ideo prohibetur in hoc capitulo, ne medici infirmos in suã curam recipiãt, nisi prius infirmi per medicũ animæ se curauerint emendare: quia remota causa remouetur effectus: Secundo dr, quod hoc dedit causam huius constitutionis, quia quãdo infirmatur aliquis, & dr ei à medico, vt de salute animæ disponat, cadit in desperationẽ, & facilius mortis periculum incurrit: Tertio dr, quod si medicus fecerit contra istam cõstitutionem, postquàm per Prælatos locorum fuerit publicata, excõicetur vsq; ad satisfactionem condignam: Quarto dr, quod cũ anima sit multo pretiosior corpore, nullus medicus suadeat ægroto quod in periculum animæ conuertatur. Not. quod infirmitas corporis aliquãdo prouenit ex peccato. Item cessante causa cessat effectus. Item transgressores constitutionũ dñi Papæ excõicari debent. Item anima multo pretiosior est corpore.

¶ Idem, scilicet Innocentius iij. in concilio generali Lateran. c. 22. & c. 4. eod. tit in 4. cõpilatione.

Ioan. 5.

b ¶ *Causa cessante.*]ff. de iureiur. & si Christus. ad fi. & ẽ. de renun. post trãslationẽ. vbi de hoc.

c ¶ *Arceatur.*] per sententiam, non ipso iure: quod male, vel nullo modo seruatur.

d ¶ *Multo pretiosior.*] 12. q. 1. præcipimus. 24. q. 3. si habes. C. de sac. sanct. ecc. l. sancimus. in fin. & ideo potius & prius est consulendum animæ quàm corpori: quia vbi maius est periculum, cautius est prouidendum. 42. dist. quiescamus. & 7. q. 7. c. vlt. vt ff. ad Carbo. l. 1. §. 2. Bernar.

¶ Idem, scilicet Innocentius iij. in eodem concilio generali Lateran. cap. 62. & cap. 1. eo. tit. in 4. compilatione.

CVm ex eo.] Quatuor sunt partes principales: Secunda: ibi, *Formam*: Tertia: ibi, *Qui autem*: Quarta ibi, *Ad hæc.* Abb. Sic.

CASVS. In hoc capitulo dr, quod quæstores eleemosynarum per prouincias admitti non debẽt, nisi litteris Apostolicis, vel loci epi muniantur

ponendum [a] decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

¶ Idem ‡ in eodem.

¶ *Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis tendens in animarũ periculum.*

CAP. XIII.

CVm infirmitas corporalis nonnumquam ex peccato proueniat, dicente Domino lãguido, quem sanauerat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat: Præsenti decreto statuimus, & districte præcipimus medicis corporum, vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducãt, vt medicos aduocent animarum: vt postquam fuerit infirmo de spirituali salute prouisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur: cum causa cessante [b], cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causã dedit edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto iacentes, cum eis à medicis suadetur, vt de animarum salute disponãt, in desperationis articulum incidũt, vnde facilius mortis periculum incurrunt. ¶ Si quis autem medicorum huius nostræ cõstitutionis, postquàm per prælatos locorum fuerit publicata, trãsgressor extiterit, tãdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur [c], donec pro transgressione huiusmodi satisfecerit competenter. ¶ Cæterum cum anima sit multo pretiosior [d] corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute, aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ cõuertatur.

¶ Idem ‡ in eodem.

¶ *Eleemosynarum quæstores siue Apostolicis vel diœcesanorum litteris admitti non debent, nec tunc proponant vltra id, quod in ipsis litteris continetur. hoc primo. Et debent esse modesti: & à locis & expensis incongruis abstinere. hoc secundo. In dedicatione basilicæ vltra annum, & in anniuersario dedicationis, & in litteris indulgentiarum concessis ab alio quàm à Papa,*

nec aliud prædicare debent, quàm in forma continetur litterarũ: forma vero litterarum in hoc capitulo inferius continetur expresse. Secũdo dr, quod quæstores eleemosynarũ in tabernis vel aliis inhonestis locis hospitari nec debent, nec magnos sumptus facere, nec falsum religionis habitum simulare. Tertio dicit, quod cum basilica dedicatur, siue ab vno siue à pluribus episcopis, vltra annũ non extendatur indulgẽtia, nec in anniuersario dedicationis tẽpore, xl. dies excedat remissio, ea maxime ratione, quia Romanus Pontifex consueuit hoc moderamen in talibus obseruare. Not. quod creditur literis episcopi. Item iurisdictio nõ extenditur vltra illud, quod in litteris cõtinetur. Itẽ quæstores eleemosynarum in inhonestis locis morari non debent. Itẽ indulgentia non debet annum excedere. Item Papa obtinet plenitudinem potestatis. Item minores prælati exemplũ accipere debent à maioribus.

e ¶ *Litteras.*] Sic ergo credetur literis epi si vere sint. ẽ. de proba. post cessionem. & 11. q. 3. curæ.

f ¶ *Proponere.*] quia in talibus diligẽs inquisitio facienda est. 42. dist. quiescamus.

g ¶ *In tabernis.*] Si enim ibi publice deliquerit, possit à diœcesano puniri, licet sint exempti. ẽ. de priuil. tuarũ. vbi de hoc.

h ¶ *Claues ecclesiæ contemnuntur.*] quod esse nõ debet. ff. ẽ. tit. pro. c. vlt. de priuil. vt priuilegia.

¶ *Glo. seq. quærit arg. negatiue, soluit affirmatiue, solutionem signat contrariũ.*

i ¶ *A pluribus.*] quid si quilibet indulgeat annum: nonquid valet & huiusmodi indulgentia contra statutum istud? Vr quod

vltra quadraginta dies remissio excedere non debet. hoc dicit vsq; ad finem.

CAP. XIIII.

CVm ex eo: & infra †. ¶ Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti (nisi Apostolicas vel diœcesani episcopi litteras [e] veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipsis continebitur litteris, nihil populo proponere [f] permittantur. ¶ Formam vero, quam cõmuniter talibus Apostolica sedes indulget, duximus exprimendam, vt secundum eã diœcesani episcopi suas litteras moderentur. Ea si quidem talis est: Quoniam (vt ait Apostolus) omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, siue bonum fuerit, siue malũ: oportet nos diẽ messionis extremæ misericordiæ operibus præuenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cælis: firmam † spem, fiduciamq; rectã tenentes: quoniã qui parce seminãt, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitã æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorũ ad tale confluentium hospitale, propriæ non suppetant facultates, vniuersitatem vestrã monemus, & exhortamur in Domino, atque in remissionẽ vobis iniũgimus peccatorum, quatenus de bonis vobis à Deo collatis, pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis: vt per subuentionem vestram ipsorum inopiæ consulatur: & † vos per hæc bona & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia peruenire. ¶ Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint, & discreti, nec in tabernis [g] aut in aliis locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciãt aut sumptuosas expensas, cauentes omnino ne falsæ religionis habitum gestent. ¶ Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claues [h] ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio eneruatur: Decernimus †, vt cum dedicatur basilica, non extẽdatur indulgentia vltra annum, siue ab vno solo, siue à pluribus [i] episcopis dedicetur: ac deinde in anniuersario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat: & infra †. ¶ Hunc quoque † dierum numerum non

† Quod latet sub hoc infra. habes in c. 2. supra dere liquiis & veneratione sanc. iam quæcumque attinet ad hos quæstores, eorũ nomen & visum, penitus sustulit concilium Trident. sessio 5. de reformat. c. 2. in fine. & sessio. 21. de reformat. c. 9.

Rom. c. 14. 2. Cor. c. 5.

† In codi. Barbaug & in concilio in: firmam spem fiduciamq; tenentes, &c. 2. Cor. 9.

† Aliàs habet & vos per hæc, & alia bona, &c.

† Vide alitãs in c. quod autẽ. supra eo. tit.

† Quod latet sub hoc, infra non apparet.

† In plerisque vaticanis iam: vide quoque dierum numerum indulgentiarum litteras, præcipimus, &c.

indulgentiarum litteris præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquotiens conceduntur: cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc † in talibus moderamen consueuerit obseruare.

¶ Honorius tertius.

¶ Archiepiscopus intra prouinciã suã potest concedere indulgentias secundũ formam concilij generalis. hoc dicit, & loquitur de cap. praece. in fi.

CAP. XV.

NOstro † postulasti certificari responso, vtrum per tuam prouinciam[a] possis concedere remissionis litteras generales. Nos igitur tuæ fraternitati breuiter respõdemus, quòd per prouinciam tuam libere potes huiusmodi concedere litteras: ita tamen, quòd statutum generalis. concilij[b] non excedas.

¶ Gregorius nonus.

¶ Episcopus & alij, de quibus in littera, possunt sine licentia superiorum sibi eligere prouidum confessorem.

CAP XVI.

NE † pro dilatione pœnitentiæ periculum[c] immineat animarum: Permittimus[d] episcopis & aliis superiorib⁹, necnon minoribus Prælatis exemptis, vt etiam præter sui superioris licentiam, prouidum[e] & discretum sibi possint eligere confessorem.

TITVLVS XXXIX.

De † sententia excommunicationis.

¶ Alexander iij. Senoñ. archiepõ.

¶ Impubes, qui clericum percussit, ab episcopo absolui potest: & qui ioco vel causa disciplinæ percutit clericum, etiã si sit maior, excommunicatus non est: qui vero ex odio, sic: & per Papam absoluitur.

CAP. I.

SVper † eo vero, quòd consilium postulasti: & infra. ¶ Respondemus, q̃ si clerici infra † puberes annos se adinuicem, aut vnus alterum percusserint[f], non sunt ad Apostolicam sedẽ mittẽdi, quia eos ætas excusat[g]. Nec clerici[h], si sunt plenæ ætatis, & nõ odio, vel inuidia, vel indignatione, sed leuitate iocosa se adinuicem percutere contingat: neque magister, si scholarem clericum intuitu disciplinæ[i], vel correctionis percusse-

non. ȝ. de excef. præla. cũ ad quorundam. & c. fane. & c. proxi. Credo q̃ teneat, licet ibi faciant ȝ mandatũ istud, quia non adiicit hic q̃ si secus fecerint, decernimus non valere: put dr̃ in illa decre. cũ ad quorundam. arg. ad hoc. ȝ. de præben. inter cætera. vbi enim huiusmodi clausula non apponitur in mandato, licet fiat ȝ mandatum, tñ tenet quod factum est. ȝ. de præben. dilectus. 2. Arg. ȝ. j. eo. c. proxi. in fin.

ADDITIO. Hodie per c. si. eo. tit. lib. 6. disponitur, q̃ indulgentia concessa à prælato vltra nomerum hic taxatũ, est ipso iure nulla, & vide ibi glossam, quæ disputat numquid excedendo hunc numerũ, corruat indulgentia in totum, an vero teneat vsq; ad facultatem concessam? & intelligit q̃ vsque ad concessum numerũ inclusiue tenet. arg. in regula vtile per inutile. lib. 6. & l. sancimus. C. de dona.

NOstro.] Diuiditur: primo ponitur cõsultatio: Secundo respõsio. secunda: ibi, Nos igitur. Abb. Siculus.

CASVS. Quæsiuit quidam prælatus, vtrum p suam prouinciam possit concedere remissionis litteras generales? Rñdet Papa, q̃ hoc libere potest facere, ita tñ q̃ statutũ generalis cõcilii non excedat, quod est ȝ. c. prox. Not. q̃ epi possunt concedere litteras remissiõis vel indulgẽtiæ in suis pũinciis.

¶ Glo. seq. rect. per obser. de decre. pastoralis.

a ¶ *Per suã prouinciã.*] No. q̃ archieps per totã pũinciã suam potest facere remissiones, prout hic colligitur, & eps in sua diœcesi, licet archieps non sit iudex ordinarius omnium de prouincia sua. ȝ. de officio ordi. pastoralis. & iurisdictionem contentiosam non habet in sua prouincia, nisi in certis casibus, vt dr̃ in decre. pastoralis. sed voluntariam: sicut proconsul cum vrbem egressus fuerit, iurisdictionem habet non contentiosam, sed voluntariam. ff. de offi. procon. l. 1. s. Et legatus potest in sua prouincia facere remissiones, quia & statuta perpetua facere potest. ȝ. de offi. leg. c. vlt. Et est hoc epõrum & archiepõrum, scilicet facere remissiones, nisi ex speciali cõcessione vel alia legitima causa competat aliis inferioribus prælatis. ȝ. de excef. prælat. accedentibus. Et priuilegia possunt concedere epi & archiepi. ȝ. de his quæ fi. à præla. sine consensu capituli, quanto. & arg. ȝ. de iure pat. nullus.

b ¶ *Concilii.*] ȝ. eo. cap. proxi.

NE pro dilatione.] CASVS. Cum nullus possit ligari vel solui nisi à suo pprio Prælato, & periculosum sit epis & aliis superioribus, & minoribus Prælatis exẽptis suos pp hoc Prælatos adire, vel licentiã petere ab eisdem: ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittit Papa prædictis omnibus, vt etiam præter sui superioris licentiam prouidum & discretũ sibi eligant confessorem. Not. q̃ propter periculum animarũ multa licent, quæ aliàs non licerent. Itẽ epi & alii Prælati inferiores exẽpti possunt sibi eligere confessorem sine licentia superioris. Item discretus debet eligi confessor.

¶ Gl. se. dat duo similia de absolutiõe et baptismo: et subdit genus. vlt. no.

c ¶ *Periculum immineat.*] Sic pp periculum moræ datur absolutio statim, quæ aliàs non daretur. j. tit. proxi. nuper. in fi. & c. sacro. & ȝ. de off. ord. ad reprimendũ. & pp periculum animæ statim infans baptizatur. 5. dist. baptizari. & de consecra. dist. 4. ne qđ absit. & dilatio pp periculũ tollitur, ne interim aliquod contingat periculũ. de conse. dist. 4. Iudæi. Et est arg. q̃ vbicunque periculũ timetur, dilatio sine mora vitanda est. 28. dist. de Syracusanæ. Item arg. q̃ sacerdos statim debet currere ad infirmum, qñ vocatur: quia vitam adimit quisquis morienti pœnitentiam denegauit. 26. q. 6. si presbyter. & c. seq. & reus erit animarum, vt ibi dr̃.

d ¶ *Permittimus.*] Sic ergo vr̃. q̃ epi vel alii inferiores prælati exẽpti ante istã permissionem nõ poterant se subiicere alicui confessori sine licentia sui superioris. ȝ. eod. cap. omnis vtriusq;. quia nullus clericus sine licẽtia sui epĩ potest eligere iudicium non sui iudicis, personæ vel rerum. ȝ. de foro cõpe. si diligenti. & c. significasti. & 3. q. 6. non liceat. ergo multo minus iudicium animæ, quod maius est.

¶ Glo. seq. recitatur per quæstionem.

e ¶ *Prouidũ.*] qui sciat ligare ac soluere. de pœ. dist. 6. qui vult. & ȝ. eo. omnis §. sacerdos. & q̃ diligẽter inuestiget qualitatem criminis & personæ, de pœnitent. dist. 5. consideret.

DE SENTENTIA excõicationis.

¶ Supra visum est de pœnis, quæ imponuntur tam in foro contentioso quàm pœnali: Veruntamen quia excõicatio est pœna delicti, cum fertur a iudice: cũ vero ab homine, est pœna contumaciæ: merito post rubricam præcedentes subiicitur ista. Abbas.

De hac materia tractatur. 33. q. 1. & q. 2. et q. 3. & 9. q. 1. & 15. q. 3. per totum.

SVper.] Tres sũt partes: Secunda ibi, Nec clerici: Tertia ibi, Cæterũ. Abb. Sicul.

CASVS. Quæsitum fuit à Papa si clerici infra minores annos cõstituti se adinuicem percusserint, vtrum sint ad Apost. sedẽ mittẽdi pro absolutione? Rñdet Papa, q̃ si infra dictam ætatẽ clerici se ad inuicem percusserint, siue vnus alterum, non sunt ad sedẽ Apostolicam mittendi: quia ætas excusat. Item nec clerici si sint plenæ ætatis, & adinuicem se percusserint, nõ ex odio, vel inuidia, sed ex leuitate iocosa, sunt excõicati. Itẽ nec magister, si clericum causa disciplinæ percusserit, vel correctionis: quia nõ potest in ipsis iniectio manuum violẽta notari. Secus vero si ex odio dicti clerici se percusserint: tunc enim ad Apost. sedẽ ire debent absoluendi. Not. q̃ clerici impuberes si se adinuicem percusserint, possunt à suis epis absolui. Item est arg. ætatẽ excusare nõ à ioco, sed à tanto. Itẽ q̃ ludendo clericũ percutit, vel magister, qui causa correctionis discipulum verberat, non est excommunicatus.

f ¶ *Percusserint.*] irato animo: aliàs non inciderent in canonem, prout sequentia verbã declarant. & 17. q. 4. si quis suadente.

¶ Glo seq exponit arg. alle. tria iura. & duo alle. in contrarium.

g ¶ *Excusat.*] non ab excõicatione[1], sed quo ad hoc q̃ non sunt mittendi ad curiam pro absolutione, vt j. eo. quamuis. c. vlti. Et ita est arg. q̃ ætas excusat. de cõse. dist. 4. eos. C. de fal. mo. l. 1. in fi. & 33. q. 2. in adolescentia. Arg. ȝ. q. a malorũ mores infirmitas animi nõ excusat. C. si aduer. deli. l. 2. & ff. de mino. auxiliũ. §. i delictis. B.

h ¶ *Nec clerici.*] supple, sunt excommunicati, quoniam sola temeritas in hoc casu reprehenditur sine violentia, prout sequitur, & o patet ex illo canone. 17. q. 4. si quis suadente.

i ¶ *Disciplinæ.*] Vel ratione prælationis, Idem est etiam de patre, q̃ filium in minoribus ordinibus potest corripere sine pœna ista: vel de propinquo. j. eo. ex tenore. & c. cum voluntate. vbi de hoc. argu. de pœni. dist. 1. §. aut facta. & 14. q. 5. circumcelliones. Ber.

a ¶ *Violenta*

† Alias in, & in tabb.

† Vide Speculat. tit. de pœnit. & remiss. vbi plene de hac materia. ad de S. Thom. in quarto [illegible] q. 36.

† Vide latius Paludanũ lib. 4. sent. & Syluestrũ verbo, confessor, 1. q. 8. adde Turrecrematam in c. quoniam per [illegible] dist. 1.

† In duobus manuscriptis sic: De sententia excommunicationis & absolutionis.

† Cap. 1. eo. tit. in 1. compilatione & post concilium Lateran. sub Alexandro iij. pat. 14. cap. 7.

† In recentioribus libris, intra, legitur: sed in [illegible] contrario [illegible] tamen, infra, rectius [illegible] est.

† Hoc innuit [illegible] capo [illegible] excommunicatio [illegible] Abd.

a ¶ *Violenta notari.*] Hæc est ratio, quare non incidunt in canonē.

M*Onachi.*] Casus. Monachi & regulares canonici si se adinuicem percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittē di, sed per abbatem suū sunt absoluendi: & si abbas non sufficit, eps diœcesanus est adhibendus. Not. q regulares sese adinuicem percutientes, per abbatē suū possunt absolui.

b ¶ *Quocunque modo.*] dū tñ non enormiter: aut in epm, aut in abbatem, aut in clericum secularē, manus iniiciant violentas. j. eo. cū illorum.

Adde q dicitur infectio manuum violenta. per Bar. in l. licitatio. §. quod illicite, de publi.

c ¶ *Sui abbatis.*] Si vero monachum alterius Claustri percusserit, per abbatem vtriusque monasterii debet absolui. j. eo. cum illorum. & j. eo. canonica. sed si monialis monialē vel conuersam vel conuersum aut clericum percusserit, per epm absoluatur. j. eo. de monialibus.

Quod dic vt j. e. religioso. lib. 6. Ioan. And.

Cap. 3. eo tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 14. c. 8.

S*I vero.*] Quatuor sūt partes: Secunda ibi, *Officialis*. Tertia ibi, *Nec ille*: Quarta ibi, *Ceterum*. Abbas.

¶ sufficiat

Casus. Primo dr q si ostiarius alicuius Potestatis prætextu officij sui malignatus vel maliciose clericū læserit, ab epo suo potest absolui, nisi grauiter eum vulnerauerit: Secundo dr, q si officialis clericum vulnerauerit, non potest sine mandato Romani Pontificis absolui: quia laico nō datur tanta potestas, nisi forte turbā arcendo casu fortuito clericū lędat: Tertio dr, q si clericus vel laicus vim vi repellendo, clericum percutiat, non est excōicandus, nec est excōicatus: quia vim vi (fm q iura permittunt) repellere licet: Vltimo dr, q si aliquis in clericum turpiter inuentum cum matre, filia, sorore, vel vxore manus iniecerit violentas, non est excōicatus: Si

Cap. 4. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 14. cap. 9. Et de intellectu vide Couarr. tiam super 4. decretal. par. 2. c. 7. §. 7.

rit: quia non potest in ipsis iniectio manuum violenta † notari a: Cæterum si ex odio iidem scholares, vel seculares clerici sese percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostolicā sedem venire.

¶ Idem.

¶ *Monachos se adinuicem percutiētes, absoluit abbas. idem in canonicis regularibus: & abbatis discretione deficiente, recurritur ad episcopum.*

CAP. II.

MOnachi † vero & canonici regulares, quocunque modo b se in claustro percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi: sed secundum prouidentiam sui abbatis c, disciplinæ subdantur: & si discretio abbatis non sufficit † ad eorū correctionē est prouidentia diœcesani episcopi adhibēda.

¶ Idem.

¶ *Ostiarius, qui clericum percussit non grauiter, ab episcopo absolui potest. hoc primo. Officialis deliberate iniciens manum in clericum, per Papam absoluitur. hoc secundo. Qui repellendo vim vi clericum percutit, excommunicatus non est. hoc tertio. Qui percutit clericum turpiter inuentum cum propinqua, excommunicatus non est, secus cū remota: & dicitur propinqua, vt in littera.*

CAP. III.

SI † vero alicuius Potestatis ostiarius, sub prætextu sui officii malignatus clericum læserit, ab epo suo potest absolui d: nisi forte eūdē clericū grauiter e vulnerauerit. Officialis f vero pro iniectione manuum in clericū nō potest sine mādato Romani Pōtificis absolutionis beneficium promereri: quia nulli laico g super clericum tāta † datur auctoritas: nisi forte turbam arcendo, irruentem non ex deliberatione, sed fortuito h casu clericum lædat. ¶ Si vero clericum vim sibi inferentem vi quis repellat, vel lædat: non debet propter hoc ad sedem Apostolicam transmitti: si incontinenti vim i vi repellat. cū vim vi repellere k omnes leges l omniaq; iura permittāt. ¶ Nec ille compellēdus est ad sedem Apostolicam venire, qui in clericū cum vxore m, matre n, sorore, vel filia propria turpiter o inuentum, manus iniecerit violentas. Cæterum si in stupro vel adulterio, quod committit cū ea, quæ ipsum ita proxima consanguinitatis linea non contingit p, ceperit, aut in eum violentas manus iniecerit, nō erit à sententia illius excommunicationis immunis.

¶ Idem.

¶ *Qui percutit clericum ignorans probabiliter eum clericum, excommunicatus non est, ignorantiam tamen probare debet per iuramentum: & si hoc præstare recusat, pro excommunicato haberi debet.*

CAP. IIII.

SI † vero aliquis in clericū nutrientem comā manus iniecerit violētas, propter hoc non debet † Apostolico præsentari conspectui: nec etiam excōmunicatione notari †, dummodo ipsum esse clericū ignorauerit q: Vel si hoc dubiū fuerit

autem inuenias eum in stupro vel adulterio cum alia, quæ ipsū taliter non attingat, & in eum violentas manus iniecerit, est excōicatus. Not. q qui prætextu officii sui clericum percutit, ab epo potest absolui. Itē quod casu fortuito fit, nemini est imputandū. Item vim vi repellendo clericum percutiens, non est excōicatus. Item percutiens clericum turpiter coeuntem cum vxore, matre, sorore vel filia, non est excōicatus: in vlterioribus autē personis secus est.

d ¶ *Absolui.*] ergo est excommunicatus: quare intelligendum est de eo, q animo iniuriandi hoc fecit. & hoc nota q dicit, malignatus: alioquin non esset excōicatus, cum canon dolosos & violentos tantum teneat: vt s. eod. c. 1. & 17. q. 4. si quis suadente.

e ¶ *Grauiter vulnerauerit.*] Casus iste semper excipitur. j. eod. cum illorum.

f. ¶ *Officialis.*] idest iudex vel apparitor alicuius Potestatis vel principis.

g ¶ *Laico.*] supple, etiam qui de mandato sui prælati hoc faceret, nihilominus incidit in canonem. j. eod. vniuersitatis. nisi clerici deliquerint: nec aliter possint ad iudicium trahi. tunc enim de mādato Prælatorum capi possunt: vt traditur. j. eo. vt famæ.

h. ¶ *Fortuito.*] Tunc enim non imputantur, quia casus fortuiti præuideri non possunt. s. de homi. Ioannes. & c. vlti. & s. de commo. c. vnico. & ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. 2. §. si eo tempore a. & ff. de custo. & exhi. reo. non est. & l. milites. in fi. quia nulla temeritas

a Si tempore nominationis idoneum formi et facultatibus lapsum dānā reipublicæ dederit: procurator rei publicæ non tenetur: quia casus fortuitos, &c. Ioh. And.

vel violentia in eo notari potest, sed excusatur ratione officij: aliàs nō excusaretur: quia debuit præuidere, an ex facto suo posset iniuria irrogari. arg. s. de iniur. c. vlt.

i ¶ *Vim vi.*] Tunc enim excōicatus non est, cum licitum sit se defendere. j. eo. ex tenore. seruato moderamine inculpatæ tutelæ. s. de homi. significasti. 2.

k ¶ *Repellere.*] ff. de iusti. & iur. vt vim. & ff. ad leg. Aquil. scientiā. §. qui cum aliter. & s. d homi. significasti. vbi de hoc.

An autē aliquā omnino habeant laici in clericos potestatem, tradit Franciscus Victoria in priori relectione de potestate ecclesiæ q. vlt.

l ¶ *Omnes leges.*] De hac materia loquentes & ita vniuersalis restringitur. sic 1. dist. omnes leges. sic & indefinita. s. d priui. vt priuilegia.

m ¶ *Cum vxore.*] Idem est in sponsa de præsenti: quia & lex permittit illam accusare iure mariti 3. ff. de adult. si vxor. §. 1.

Quid si in veritate nō sit vxor, putatur tñ vxor, & loco vxoris habeatur? Idem credo vt ibi docetur secundum Vinc. & Gof. tacite quod not. de dona. in ter vir. & vxo. plerūq; in vltim. gl. Ioan. And.

¶ *Glo. seq. quærit argum. pro. soluit contrarium.*

n ¶ *Matre.*] Nunquid nomine matris intelligimus omnes ascendentes fm legem? Vr q sic: ff de verb. sig. appellatione. & nomine filii omnes etiam descendētes: vt lex dicit. ff. eo. liberorū. per leges istas vr q sic. in casu isto non credo hoc extendēdum ad ascendētes, vel descendentes. cū minor fiat iniuria, vnde nō est extendenda licentia. s. de deci. c. tuæ. Ber.

Et hoc tenet Inn. dicens in ceteris talibus vel alibi non extendendum. Ioan. And.

o ¶ *Turpiter.*] Huic. n. parcit canon, quia tam iustum dolorem compescere non posset. C. ad l. Iul. de adul. Gracchus. & lex permittit illum occidere sic inuentum. ff. de adul. qd ait lex. §. quod ait. aliàs ex interuallo non liceret.

p ¶ *Nō contingit.*] quia tūc nihil interest eius, immo culpa est se immiscere rei ad se non pertinenti. ff. de regu. iur. culpa. Ber.

Cap. 5. eo. tit. in 1. compilatio. & post concilium Lateran. par. 14. c. 1. Et de intellectu vide citatos super glossā

S*I vero.*] Tres sunt partes: Secūda ibi, *Vel si*. Tertia: ibi, *Ab illo*. Abbas.

Aliàs itaq non debet se Apostolico præsentare conspectui.

Casus. Si aliquis manus violentas iniecerit in clericum nutriētem comam, ignorans, q clericus fuerit, non erit excōicatus: vel si hoc dubium fuerit, & propria manu iurauerit, q eū clericū ignorauerit. Si autem non iurauerit, sicut ab excōicato conuenit abstineri: quia constat eum violentas manus in clericum iniecisse. No. q ignorantia excusat ab excōicatione. Item per iuramentū purgatur conscientia alicuius. Et sic ignorantia per iuramentum probatur. Item qui ignorantiam allegat, eā probare debet. Item iuramēto alicuius statur in præiudicium alterius, sed hoc facit præsumptio habitus laicalis.

notari, in vetustioribus libris.

¶ *Glo. seq. exponit litterā, alleg. duo iura: quærit & soluit, secundo quærit & soluit, tertio quærit, ponit opi. Ala. quam dicit iuniorem, & contrariam Tan. quam approbat.*

De actionis huius glossæ præter doctores hic, vide Federicum cō si. 19. Syluestrum verbo, excommunicatio. 6. verb. sedū est quar. & Couarruuiam in c. alma mater, de sent. excom. lib. 6 par. 1. §. 10. n. 5.

q ¶ *Ignorauerit.*] Ita q ignorantia probabilis fuerit. aliàs non excusaretur. s. de cleri. excom. mi. Apostolicæ. & s. de eo qui renun. episcopa. c. 1. & 2. Quid r si tonsuram vidit, & eum clericum non credidit? Rñdeo, incidit in sententiam, dū tñ ille clericus sit. Quid si in veritate non erat clericus, licet tonsuram deferret, & illū percussisti credens illum clericum? Propter conscientiam teneris, nisi postea certus efficiaris. arg. 11. q. 3. quoniam multos. fm vnom catum. Quid si credidit percutere Titium laicū, & in persona errans percussit Martinum clericum? Ala. dixit, q in sententiam incidit, quia

quia iniuriari voluit. ff. de iniu. eum qui. §. si iniuria. & ỹ. de iniur. cap. vlti. Tan. dixit ꝙ non incidit in canonẽ, quod probat per hanc litteram, quia dicit hic, si percutiat clericum quẽ credebat laicũ, nõ est excõicatus, vt hic dicit: Sola enim temeritas & violentia in hoc cõsideratur. arg. ỹ. eo. c. 1. & ĩ. eo. veniẽs. & ff. de inio. illud. §. vlt. & l. seq. iniuriam tñ fecit, vt dicit Ala. & per eadẽ iura potius credo opi. Ala. tutiorem.

rit, propria [a] manu duntaxat præstiterit iuramentum, quòd eum esse clericum ignorasset. Ab illo autem (si præstare noluerit [b] iuramentum) quia violentas manus constat eum in clericum iniecisse, sicut ab excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absoluatur, conuenit abstineri.

¶Idem.

¶Percutiens clericum vel religiosum, excommunicatus est, nec ab alio, quàm à Papa absoluitur, præterquam in mortis articulo.

CAP. V.

NOn [†] dubium est, quòd hi, qui violẽtas manus in clericos vel canonicos, aut cuiuslibet religionis conuersos [c] iniiciunt, ex constitutione [d] concilii sententiam excommunicationis incurrunt: nec nisi in articulo mortis [e] sine Romano Pontifice absolutionis possunt beneficium impetrare.

¶Idem.

¶Mulieres, quæ inciderunt in canonẽ, si quis suadente. absoluuntur ab episcopo. Idem in personis, quæ non sunt sui iuris, vel sunt delicatæ, de quibus dubitabatur, quòd non possent commode accedere ad curiam. & hoc dicit vsque ad §. illi.

a ¶*Propria manu.*] Soli sacramento credimr, qñ de conscientia alicuius dubitatur vel quæritur, vt hic patet. & 33. q. 2. in lectum. 31. q. 2. si verum. ff. de re mili. non omnes §. à barbaris. 16. q. 3. dilectio. & 35. q. 3. extraordinaria. & ỹ. de except. pastoralis. arg. ỹ. quod me. causa. c. vlt. cum suis concordantiis positis ibi.

¶*Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶*Noluerit.*] Hoc ipso ꝙ iurare non vult, præsumptio est contra eũ in tantum, ꝙ tamquam excõicatus vitabitur. ff. ỹ. de hære. excõicamus. §. qui vero. cum constet ꝙ violẽtas manus in illum iniecit. sic enim pro cõuicto habetur qui se nõ purgat. ỹ. de simo. de hoc. & ỹ. d purg. cano. c. cũ P. & c. inter. in fi. Itẽ hic habes, ꝙ licet clericus nõ seruet habitum suũ, adhuc retinet priuilegium suum. vnde ĩ. ĩ. eod. in audientia. hoc intellige ante trinã admonitionem, illud eum suis consimilibus post: quia tunc perdit priuilegium.

¶Cap. 6. eo. tit. in 1. cõpilatione, Iam qui di cantur conuersi, tradunt ciuati in c. vt priuilegia. supra de priuileg. & Pa. normitan. hoc.

NOn dubium est.] Casvs. Dicitur hic, ꝙ quicunque violentas manus in clericos, aut cuiuslibet religionis cõuersos iniiciunt, sententiam excõicationis incurrunt, & à solo Papa possunt absolui, nisi in articulo mortis. Not. ꝙ percutiens clericum, aut alicuius religionis conuersum, à solo Papa potest absolui. Item propter periculum mortis multa fiunt, quę aliàs non fierent.

¶*Glo. seq. vers. per q. an conuersi secularium, & c. arg. quod non à contrario sensu litteræ: tenet contrarium dicens, quòd quidam tenent primum.*

c ¶*Religionis conuersos.*] ĩ. eo. ex tenore. ex eo ꝙ dicit religionis, vr ꝙ conuersi secularium ecclesiarum non habeant hoc priuilegiũ. arg. 27. q. 1. vt lex continentiæ. Sed dicendum est, ꝙ ex quo tradiderunt se & sua diuino obsequio, siue in seculari ecclesia siue in regulari, iam censentur ecclesiasticæ personæ, & ex toto trãslati sunt in forum ecclesiæ: vnde habent immunitatem ecclesiasticam. 17. q. 4. quisquis. Et dicit decretum, ꝙ tantum duo sunt genera Christianorum: Vnum quod dedicatum est diuino obsequio, vt clerici & conuersi: Aliud genus, vt laici. 12. q. 1. duo sunt. Quidã tñ volunt dicere ꝯ, sed benignius est dicere ꝙ sic, vt eorũ gaudeãt priuilegio, quorum vitam & religionem assumsit: vt ỹ. de sta. mo. recolentes.

d ¶*Ex constitutione concilii.*] 17. q. 4. si. quis suadente. in qua constitutione nulla fit mentio de conuersis, sed per hoc & ĩ. eod. ex tenore. extenditur ad conuersos; sic quod dr̃ de monachis, extenditur ad regulares. ỹ. de postu. ex parte. & ita per consequens ad omnes conuersos, vt dictum est. Ber.

e ¶*In articulo mortis.*] & in alijs casibus, qui habentur. ĩ. eo. quãuis. vbi de hoc.

MVlieres.] Tria sont dicta: Secundum ibi, *De his vero*: Tertium ibi, *Illi*. Abbas.

Casvs. Dicitur hic in primo resp., ꝙ si mulieres & serui, qui sui iuris non sunt, manus in clericum violentas iniecerint, ab epõ diœcesano possunt absolui. Secundo dicit: aliqui delicati & magnæ potentiæ violentas manus in clericos iniecerunt: sed dicunt, ꝙ laborem veniendi ad Apostolicam sedem sustinere nõ possunt: quæritur, quid iuris sit? R̃idet Papa, ꝙ status personæ & veritas negotii prius est intimanda Romano Pontifici, & secundũ eius consilium erit procedendum. Tertio dicit: Aliqui non iniiciunt violẽtas manus in clericum, sed alii de ipsorum mandato hoc faciunt; quæritur an isti, qui hoc mandãt sint excõicati? R̃idet Papa, ꝙ sũt excõicati, & sunt ad Apostolicam sedem mittẽdi: cum ille vere delinquat, cuius mandato delictum committitur. Not. ꝙ mulieres & serui ab episcopo diœcesano pro iniectione manuum in clericum possunt absolui: & sic not. ꝙ parcitur sexui & conditioni. Item status personæ & veritas facti vel negotii attendenda est: Item qui mandat, tenetur vt faciens hoc edicto. Item idem est mandare quod facere.

CAP. VI.

MVlieres [†] vel aliæ personæ, quæ sui iuris [f] nõ sũt, ab episcopo diœcesano absolui possunt, si manus in clericũ iniecerint violentas. De his vero qui magnæ sunt potentiæ, & ita delicati, quòd laborem [g] veniendi ad sedem Apostolicam nequeunt sustinere: Respondemus, quòd status personę prius, & veritas negotii est intimanda Romano Pontifici, & secundum consilium eius tales erunt de commisso scelere corrigẽdi.

¶Mandans clericum percuti, excõmunicatus est, sicut percutiẽs. hoc dicit.

¶Illi vero, qui non per seipsos, sed eorum auctoritate vel mandato, alij violẽter iniiciunt manus in clericos, ad sedem Apostolicam sunt mittendi: cum is committat vere, cuius auctoritate [h] vel mandato delictum committi probatur.

¶Idem.

¶Excommunicatus per iniectionẽ manuum in clericum, licet occultus, absoluitur per solum Papam.

Cap. 7 eo. tit. in 1. cõpilatione. & post concilium Lateran. par. 14. c. 12. Et de intel. lectu vide Decium consil. cap. volum. 2.

¶*Glo. seq. vertitur per quæstionem.*

f ¶*Sui iuris.*] Vt sunt serui, sed hoc intellige secundum distinctionẽ illius decre. ĩ. eo. relatũ. Nec intelligas hoc verbum de filiisfamilias, qui dum sunt in patria potestate, non dicuntur sui iuris, quia tales debent ad curiam mitti: nisi sint infra pubertatem. ĩ. eod. quamuis. & c. vlti. Ber.

g ¶*Laborem veniendi.*] Hoc referas ad arbitriũ episcopi. argum. ff. de verb. obli. continuus. §. cum ita. Et si videbitur epõ ꝙ laborem eundi nequeat sustinere, propter pericula morę, illũ absoluere potest, recepta sufficienti cautione, ꝙ parebit cõsilio siue mandato Papæ. argu. optimum. ỹ. tit. pxi. c. vlt. & ĩ. eo. de cætero. & c. sacro. Si vero periculũ nõ timetur, consulatur Papa antequam absoluatur: & hoc vr̃ dicere littera ista.

¶*Glo. seq. obiicit, sol. quarit. & sol. iterum quærit, & sol. vlti. quærit, ponit opi. contra quam alleg. unam l. & q. & soluit.*

h ¶*Auctoritate vel mandato.*] Sic ỹ. de resti. spo. cum ad sedem. ad fin. & ille dr̃ facere, qui per alium facit. ff. de admi. tu. ita tñ. §. gessisse. & 16. q. 6. consuetudo. in fi. & ĩ. eo. vt famæ. §. vlti. & C. de accu. non ideo. & ff. ad l. Aquil. liber homo. in princ. ff. de iurisdic. om. iudi. siquis id. §. vltĩ. & qui causam præbuit vel opem, tenetur. ff. vi bo. raptorum. l. 4. §. si cum seruum. & ỹ. de homi. sicut dignũ. §. 2. & ỹ. de iniur. c. vlti. Sed vr̃ ꝙ ille, qui mandato alterius hoc facit, non teneatur, maxime si habeat in illum potestatẽ, vel ei subiectus sit. arg. ff. de reg. iur. non vr̃. & l. prædicta. ff. ad l. Aquil. liber homo 2. Sed ꝯrium verum est: quia præceptum iniustũ fuit, cui non debuit obedire, sed Deo potius q̃ hominĩ. ĩ. eo. relatum. & 11. q. 3. Iulianus. & c. nõ semp. & 23. q. 1. quid culpatur. i fi. & ff. de vi & vi arm. l. 1. §. quotiens. & ĩ. eo. vniuersitatis. q̃a nec illa potestas data est laico super clericũ. ỹ. eo. si vero. §. 1. Sed pone ꝙ mandauit, sed ante manuũ iniectionem pœnituit: quid erit? R̃ndeo nihilominus in canonem incidit etiã si reuocauerit mandatum, ita ꝙ reuocatio ad ipsum peruenerit. arg. ff. man. si mandassem. & ff. ad Mace. si tñ. & l. si filius. & ff. quod iussu. l. 1. rñ. 2. & ỹ. de procu. mandato. & c. ex insinuatione. & ỹ. de rescrip. ex parte 3. Sed pone ꝙ mandator ante iniectionem manuum moriatur: tunc non erit excõicatus [i]: quia mandatũ morte extinguitur. ff. de man. inter causas. §. 1. & ỹ. de offi. deleg. relatum. & c. licet. & ecclesia non ligat sub terra. arg. ĩ. eod. à nobis. & 24. q. 2. legatur. arg. à ꝯrio. Item pone ꝙ non mandat, sed ratum habet ex postfacto: nunquid incidit in canonem? Quidam dicunt sic: quoniam ratihabitio locũ habet in maleficiis. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. quotiens. ff. de his qui no. infa. quid ergo. arg. C. de incest. nup. l. 3. & ỹ. de resti. spo. cũ ad sedem. in fi. Arg. ꝯ. ff. manda. si vero. §. si post. non credo ꝙ in casu isto incidat in sententiam, licet ex postfacto ratum habeat: cũ hoc fecerit causa sui, & eius nomine; secus si potuit prohibere, & non prohibuit. De hoc dicetur. ĩ. eo. quantæ præsumptionis. Ber.

i Idem In. & Host. sed Tan. & Go. contra hoc cum intelligatur in hoc voluntate decessisse. arg. de hoc & similibus. si non pœnituit, largo sensu est, cum mulier decessisse in mortali intelligendũ Gof. Ioan. And.

Porro

CAP. VII.

Porro † si aliqui ᵃ violentas manus in fratres suos iniiciunt, & ducti poenitentia non conuicti, sed priuatim à te veniam postulant: eos monere debes & inducere, vt his, quos laeserunt congrue satisfaciant ᵇ, & Apostolico se conspectui repraesentent: cum à te vel alio sine speciali mandato Romani Pontificis absolui non possint.

¶ Idem.

¶ Etiam priuilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per iniectionem manuum in clericum excõicati sunt.

CAP. VIII.

Nulli † se possunt priuilegio Apostolicae sedis tueri, quo minus excõmunicatos vitare ᶜ debeant: & pro violenta manuum iniectione in clericos, sicut excõmunicati, vitari.

¶ Idem episcopis & aliis Praelatis per Galliam constitutis.

¶ Percutiens monachum, vel conuersum religiosum, debet denuntiari excõmunicatus, & vitari, donec fuerit per Papam absolutus.

CAP. IX.

Parochianos † vestros, si q. in monachos ᵈ vel conuersos ᵉ praefati ordinis violentas manus iniecerint: sublato appellationis remedio, secũdum tenorem generalis decreti ᶠ, excommunicatos publice nuntietis: ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctius euitari, donec laesis cõgrue satisfaciãt ᵍ, & cum litteris vestris Apostolico se conspectui repraesentent.

¶ Idem Genuen. archiepiscopo.

¶ Ponitur forma praecepti, quod sub virtute iuramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum iniectione in clericum excommunicatus absoluitur.

CAP. X.

Ex † tenore litterarum tuarum nobis innotuit, quòd B. canonicus in quendam subdiaconum manus iniecit violentas: & infra. ¶ Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo iuramento, q tuo debeat ʰ mandato parere, ipsum vice nostra, à sententia, qua tenetur, absoluas: sibique in virtute iuramenti praecipias, ne decaetero ⁱ in clericum, monachũ, vel alicuius religionis conuersum, manus iniiciat violentas: nisi se defendendo ᵏ, aut de mãdato ˡ suorum fecerit Praelatorũ: vel nisi super eũ praelationis ᵐ ministerium, aut magisterium habeat, aut cum ipso in eadem ecclesia socius ⁿ esse noscatur.

Porro si aliqui.] Casus. Si aliqui violentas manus iniiciunt in fratres suos, & poenitentia ducti, non conuicti, sed priuatim postulant veniam, quia forte occulta fuit offensa, monendi sunt, vt satisfaciant, & pro absolutione Apostolico cõspectui se praesentẽt, sine quo absolui non possunt. Not. q non debet quis absolui pro iniectione violenta in clericum, nisi prius satisfecerit laeso. Et est hic arg. q non valet poenitẽtia sine satisfactione.

¶ Cap. 9 eo. tit. in 1. cõpilatione. Et post concilium Lateran. par. 14. cap. 3.

¶ Glo. seq. voc. per oblec. quam tripliciter soluit.

a ¶ *Porro si aliqui.*] quã non sunt fratres illorũ quos laeserũt: quoniam si fratres essent, & se ad inuicem percussissent, abbas eos absoluere potest. s. eo. monachi. & j. eo. cũ illorũ. Vel potest intelligi de aliis, quàm de monachis: qd verius vi. & loquitur epo. Alia littera habet suos ⁵, & planior est littera. & sic est in antiqua. Ber.

¶ Bandem etiam lectionem agnoscunt hic Hispanienses, quã vocat planiorem & meliorem litteram.

b ¶ *Satisfaciant.*] argu. q non valet poenitentia sine satisfactione. s. de vsuris. cum tu. & 14. q. 6. si res. & 14. q. 2. legatur. de poeniten. dist. 1. neminem. Laur.

¶ Cap. 10. eod. tit. in 1. cõpilatio. & post concilium Lateran. par. 14. cap. 4.

Nulli.] Casus. Aliqui sunt priuilegiati: quaeritur an per priuilegium suum excusentur, quo minus excõicatos vitare teneantur? Rẽspondet Papa, q praetextu priuilegij non excusantur, quo minus excommunicatos vitare debeãt: & si clericos laeserint, sicut excõicati debent vitari. Not. q priuilegium non extenditur ad iniquum compendium, nec tuetur aliquẽ in delicto.

¶ Cap. 14. eo. tit. in 1. compilatio. & post concilium Lateran. par. 14. c. 25.

c ¶ *Vitare.*] s. de priuile. cum & plantare. & cap. vt priuilegia. ad hunc etiam casum priuilegium non extenditur. Sed nunquid Papa cõicando excõicato incidit in canonem? Dic q non, licet alias male faciat. De hoc dr̃ j. eo. si qñ. quoniam princeps legibus solutus est. ff. de legi. princeps. & C. eod. digna vox. ipse enim solus interpretatur leges. j. eod. inter alia, vbi de hoc Ber.

¶ Aliàs iniecerit violentas, & c. soli in antiquioribus vt est supressum.

Parochianos.] Casus. Dicitur hic, q qui violẽtas manus mittunt in monachos vel cõuersos, tamquam excõmunicati sunt denuntiandi & euitandi, donec laesis cõgrue satisfecerint, & se Apostolicae sedis conspectui praesentauerint pro absolutione. Not. q cõuersi eodem priuilegio gaudent cum monachis, quorum sunt conuersi. Itẽ satisfacere debet quis laeso, anteq̃ absoluat. Itẽ absoluẽdi à Papa litteras super satisfactione praemissa secum portare debent.

¶ Intellige quo ad vim excõicationis, legem tamẽ seruare debet, similis glossa supra de consue. c. 1. verbo: ab omnibus. vide ibi ...

d ¶ *In monachos.*] Sed nunquid monachus poterit agere actione iniuriarum? Dic q non, sed actio competit monasterio, & aget syndicus monasterii, sicut actio iniuriarum competit dño, si iniuria fit seruo, etiam aget dñs & non seruus. Insti. de iniu. §. seruus autem. Quid si remittit monachus iniuriam? Nihil agit quin possit agere monasterium. sic licet filiusfamilias remittat iniuriam factã sibi, pater nihilominus agere potest p iniuria filio irrogata. ff. de pact. in personam. immo & si iniuria fieret filio volenti, pater agere posset. ff. de iniur. l. 1. §. vsque. monasterium vero iniuriam factã monacho potest remittere: secus in ecclesia seculari: quia non posset remittere iniuriam factam clerico. arg. 17. q. 4. quisquis. Vin.

e ¶ *Conuersos.*] Sic j. eo. c. prop. & s. eo. non dubiũ. vbi de hoc.

f ¶ *Decreti.*] 17. q. 4. siquis suadente.

¶ Glossa sequens quaerit, alleg. pro & contra, & solu. iterum quaerit, ponit duas opi. & sol.

g ¶ *Satisfaciant.*] Sed dabitur satisfactio? Per litteram istam videtur q ipsi monacho vel cõuerso laeso: vt dicit haec littera. Sed ꝫ vi. 12. q. 1. non dicatis. & ff. pro socio. l. si inter fratres. §. vlti. De iniuria facta seruo dic vt Insti. de iniur. §. q si vsufructus. & §. seq. In monacho vero vel conuerso, qui proprium non habet, satisfactio dabitur monasterio. & quod dicit hic, laesis, si datur laeso. satisdatur monasterio: quia qcquid monacho datur, monasterio acquiritur. s. de sta. mo. cum ad monasterium. Clerico autem seculari debet dari qui laesus est. Si clericus inde decedat, dic vt s. de poenit. presbyteri. & ex iniuria plures oriũtur actiones. ff. de iniur. l. 1. §. vlt. Sed coram quo aestimabitur haec iniuria? Respondent quidam, q coram iudice percussoris. Inst. de iniur. §. sed postea. & sic interdum in foro seculari. Vin. dixit, q ratione accessionis aestimabitur coram iudice ecclesiastico, sicut dr̃ in dote. arg. s. de conuer. coniu. propo. in si. & s. de dote post diuor. restitu. cap. 1. 2. & 3. Sed hoc intellige cum querela excõicationis defertur ad ecclesiasticum iudicem: tũc enim aestimabitur iniuria coram ipso: quia aliter nõ absoluitur: vt hic dr̃. Si vero clericus simpliciter vult conqueri de iniuria sibi irrogata, satis vr̃ q debeat sequi forum rei. Papa tñ quotidie dat litteras clericis cõtra laicos nomine etiã suo: & de hoc 11. q. 1. c. vlti. Ber.

¶ Quid autem sit sentiendum de clerico beneficiato in diuersis ecclesiis, cui fiat iniuria. latius prosequitur hic Hostiensis, Ioannes And. & recentiores.

¶ Cap. 15. eo. tit. in 1. compilatio. De materia huius decretalis & pendentis praeter doctores hoc, vide Syluestrum verbo, absolutio 3.

Ex tenore.] Primo ponitur forma praecepti: Secundo correctio delicti. Secunda ibi, *Mandamus.* Abbas.

Casus. Quidam canonicus B. nomine, violentas manus misit in quendam subdiaconũ, quia forte. pro absolutione ad sedem Apostolicam ire nõ poterat: Genuen. archiepiscopus significauit hoc dño Papae, vnde mandat eidem, quatenus recepto iuramento ab ipso B. q suo debeat stare mandato, auctoritate Papae ipsum absoluat, & sibi in virtute iuramenti praecipiat, ne decaetero in clericum monachũ vel alicuius religionis conuersum manus violentas iniiciat: nisi se defendendo, aut de mandato suorũ Praelatorũ hoc fecerit, vel nisi super eum habeat praelationis officium aut magisterium, aut cum ipso in eadẽ ecclesia socius esse noscatur. Not. q excõicatus pro violenta iniectione iurare debet stare mandato ecclesiae. Itẽ hic est forma ecclesiae expressa, secundum quã excõicati propter manus violentas in clericum vel conuersum debent absolui. Item nota quatuor casus, in quibus percutiens clericum non est excõicatus: scilicet defendendo se, aut si de mandato Praelati hoc faciat, vel super eum habeat praelationem, vel magisterium.

¶ Glo. seq. vers. per q. ad quid, &c. & an sit idem, &c.

h ¶ *Debeat.*] qui sic iurat, non est astrictus nisi ad iustum mandatũ. arg. s. de elec. causam quae. & s. de iureiur. veniens. & c. Quintauallis. & ff. pro socio, si societatem. & ff. de ope. lib. si libertus. & idem est sic iurare, ac si iuraret stare ᵉ mãdatis ecclesiae, & illa est recta forma: vt s. de appel. ad hoc. & per hoc iuramentum hoc tãtum praecipere potest, prout hic sequitur in littera: & quòd satisfaciat laeso. s. c. prox. & j. eod. ea noscitur.

¶ Verũ dicit: hoc iẽ. potuerunt contrarium. 19. q. 7. si qs voluerit. lege. And.

i ¶ *Ne decaetero.*] sic j. eo. grauem.

k ¶ *Defendendo.*] s. eo. si vero 1. Ber.

l ¶ *Mandato suorum.*] dummodo mandatum sit iustum, vel saltem si dubitetur. 23. q. 1. quid culpatur. in fi. si autem sit iniustum, non est obediendum. 11. q. 3. non enim. & c. Iulianus. & c. si Dñs. Exemplum de mandato habes j. eo. vniuersitatis. & c. vt fame. §. 1. aliàs non excusatur. s. eod. mulieres. & j. eod. vniuersitatis. Ber.

m ¶ *Praelationis.*] idem est si habeat officium in ecclesia, ratione cuius corrigere potest inferiores clericos, vel monasteriũ, vt hic, & j. eod. cum voluntate. vbi de hoc. & s. eo. c. 1.

¶ Glo. seq. rationem reddit quare socius excipitur.

n ¶ *Socius.*] hoc dictum est propter assiduam conuersationem. vnde prae-

de præsumitur quod facilius manus iniiciant in seipsos: quandoque venitur ad verba, & sic ad factum: & ratione præsumptionis non præcipitur de socio. sic propter præsumptionem iuramentum quandoque non indicitur clericis. s. de coha cle. & mulie. c. clericos. & l. de præsump. litteras.

Decætero.] Duæ sunt partes: Secunda ibi, *Sed est*. Abbas.

Casus. Dicitur in hac decretali, quod si quis manus violentas mittit in clericum, est excommunicatus: & si habeat inimicitias capitales propter quas ad Apostolicam sedem sine periculo ire non possit, vel propter alias iustas causas, diœcesanus suus ipsum absoluat iuramento recepto secundum formam ecclesiæ, & ipsi præcipiat sub debito iuramenti, vt quàm cito poterit Romanum Pontificem adeat, mandatum Apostolicum recepturus.

a ¶ *Iustas excusationes.*] Not. quod in omni edicto intelligitur rationabilis excusatio: vt hic patet: quantumcumque præcise scribatur, exceptiones legitimæ excipiuntur, vt s. de offi. dele. ex parte 2. & s. de rescript. si quando. In quibus casibus quis ab itinere excusetur, habes j. eo. quamuis. & in littera. & in glossa. Ber.

¶ *Glo. seq. quærit. & sol.*

b ¶ *Licet diœcesano.*] nunquid & presbytero? Rndeo. in summa necessitate licet. arg. 17. q. 4. si quis suadente. & s. eo. non dubium. aliàs non, nisi hoc faceret de mandato episcopi. 26. q. 6. c. vlti. quia episcopus hanc absolutionem bene potest committere. s. de offi. ordi. c. v[l]ti. Ber.

c ¶ *Recepto iuramento.*] vt dictum est s. eod. c. proxi. sim. j. eo. quamuis. in fine.

d ¶ *Suscepturus.*] Non dicit absoluendus, quia iam erat absolutus, quia obligatio semel extincta non reuiuiscit. de cons. dist. 4. quæris. & 23. q. 4. si illic. de pœ. dist. 4. diuina clementia. ff. de solu. qui res. §. aream. C. de remis. pig. cum ex causa. Quidam dicunt quod opportunitate recepta recidunt in excommunicationem. arg. 16. q. 6. qui recedunt. & c. de his vero. & C. de his qui bo. ce. pos. l. pe. & s. de sol. c. penul. quod non placet. libertas enim quamuis indebite obtenta non retractatur. C. si aduer. li. l. 1. & s. quod si non fecerit, tamquam periurus habebitur, & posset compelli vt iuramentum seruet. argum. j. de iudi. nouit. Ber.

¶ Cap. 26. eo. tit. in 1. compilat. & post concilium Lateran. par. 24. cap. 13.

¶ Inimicitiæ capitales quæ dicantur, & vnde orian tur tradit plene Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiest. lib. 2. titul. quomodo & per quos crimen læs. maiest. probatur, q. 2.

¶ Cap. 8. ti. de rescript. in 1. compilatione, & post concilium Lateran. sub Alexandro. iii. par. 50. cap. 61.

¶ In multis manuscriptis reperitur in litteris commissionis expresso, de sufficienti, &c.

¶ Idem Cenomanen. episcopo.

Excommunicatum pro percussione clerici absoluit episcopus, si sine periculo Papam adire nequit: debet tamen sibi mandare, quòd adeat Papam impedimento cessante.

CAP. XI.

Decætero † noueris, quòd si quis pro violenta manuum iniectione in clericum, est vinculo excommunicationis astrictus, si habens capitales † inimicitias, vel alias iustas [a] excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita quòd sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui præsentare: licet diœcesano [b] episcopo, recepto iuramento [c] secundum morem ecclesiæ, sibi absolutionis gratiam impertiri. Sed est illi sub iuramenti debito iniungendum, vt quàmcitius opportunitatem habuerit, Romanum Pontificem adeat, mandatum Apostolicum suscepturus [d].

¶ Vrbanus tertius Senon. archiepiscopo.

Cum Papa absolutionem excommunicati delegat: mandat recipi cautionem de parendo mandatis ecclesiæ.

CAP. XII.

Ad hæc cum inter parochianos tuos: & infra. ¶ Romana ecclesia absolutionem sententiæ delegatorum iudicum nequaquam consueuit aliis [f] delegare: nisi † in litteris commissionis contineatur expresse de sufficienti [g] cautione præstanda ab his, qui absolui debent, quòd iudicio ecclesiæ debeant obedire.

¶ Clemens tertius.

Excommunicatus per canonem, si quis suadente. sit diues vel pauper, per Papam absoluendus est, vel eius legatum: fallit in muliere, sene, infirmo, vel mutilato: qui per episcopum absolui possunt.

CAP. XIII.

Ea † noscitur: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quòd mulieres [h], senes, & valetudinarii [i], seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apostolicam sedem non veniant, ab episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto iuxta facultates [k] his, quibus per eos constiterit iniurias irrogatas. Alios autem siue pauperes [l], siue diuites, sedi Apostolicæ vel legato eius [m], vt beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsentari. ¶ Si vero infirmitatis tempore, timore mortis beneficium fuerit absolutionis indultum, iuramento † præstito iniungatur eisdem, vt postquam sanitati fuerint restituti, ad Romanam ecclesiam, vel eius legatum accedant, mandatum Apostolicum † super talibus recepturi [n].

¶ Idem.

Ante denuntiationem vitandus est excommunicatus pro violenta manuum iniectione in clericos, nisi sit occultus. hoc primo. Interficiens clericum, qui cum tempore clericali habitu se enormitatibus immiscuit, excommunicatus non est. hoc secundo.

Ad hæc.] Casus. Iudex delegatus ex causa rationabili excommunicauit aliquem, ille excommunicatus litteras impetrauit ad alium delegatum: iste secundus delegatus mandat ordinario, vt illum habeat absolutum quem prius denuntiauerat excommunicatum ad mandatum prioris delegati: dubitat ordinarius quid facere debeat: rndet Papa, quod si in litteris secundis continetur, vt recepta sufficienti cautione ipsum excommunicatum absoluat, ordinarius ipsum debet habere absolutum: quia Romana ecclesia absolutionem sententiæ aliorum iudicum delegatorum non consueuit aliis demandare, nisi in litteris commissionis sit expressum de sufficienti cautione præstanda ab his, qui debent absolui, quod mandato ecclesiæ debeant obedire. Casus iste colligitur per antiquam decretalem. Not. quod rescriptum impetratum præter Romanæ ecclesiæ consuetudinarium stylum, non valet. Item excommunicati pro iniectione violenta, cautionem præstare debent mandato ecclesiæ obedire antequam absoluantur.

e ¶ *Ad hæc.*] hæc decretalis olim erat de rescrip.

¶ *Glo. seq. arguit duo.*

f ¶ *Nequaquam consueuit aliis.*] immo primo loco remittitur absolutio suo excommunicatori. s. de rescrip. ab excommunicato. & hoc cum sententia lata est contra formam concilii, vt ibi dicitur: quod habes j. eo. sacro. Et est arg. quod semper rescriptum debet esse obtentum secundum stylum Romanæ curiæ, aliàs suspectum habetur. s. de cri. fal. quàm graui. in fin. Item est arg. ex eo quod fieri consueuit. 38. dist. de Syracusanæ. & s. de cle. coniu. diuersis. & ff. ad sena. consul. Mace. l. 3. & l. sed Iulianus. § quod dicitur.

¶ *Glo. seq. distinguit inter excommunicatum pro iniectione, & contumacia vel crimine manifesto.*

g ¶ *Sufficienti.*] Cùm quis est excommunicatus pro iniectione manuum in clericos, sola cautio iuratoria sufficit. s. eo. ex tenore. & j. eo. cum desideres. Cùm vero pro contumacia vel crimine manifesto, sufficiens debet cautio præstari. j. tit. proxi. ex parte. vbi de hoc. sic etiam cum data est possessio causa rei seruandæ. s. de sequestra. ad hoc. in fi.

Ea noscitur.] Primo exceptionem ponit: Secundo regulam: ibi, *Alios*: Tertio quandam determinationem: ibi, *Si vero*. Abbas.

Casus. In principio huius decret. dicitur, quod episcopus quatuor personas absoluere potest ab excommunicatione propter violentam manuum iniectionem in ecclesiasticam personam, satisfactione præstita, iuxta facultates ipsarum: Alii vero omnes siue pauperes siue diuites, ad Apostolicam sedem vel eius legatum pro absolutione sua se præsentent: Si vero tempore infirmitatis timore mortis à suo prælato fuerit absolutus, per iuramentum præcipiatur eidem, vt sanitate recepta, ad Romanam ecclesiam vel eius legatum accedat, mandatum Apostolicum recepturus. Not. quod mulieres, senes, valetudinarii, & membrorum destitutionibus impediti, ab episcopis possunt absolui. Item facultates in satisfactione semper considerandæ sunt. Item delictum semel punitum, iterum puniri debet.

¶ Cap. 1. eo. tit. in 2. compilatione. vnde fortius hæc intellige.

¶ Cum non stat de iniectione manuum, non sufficit cautio iuratoria. vnde et forma [illegible] duci hoc debet [illegible] loquuntur ista verba: non reperiuntur, quod præmo satisfaciat. j. cap. proxi. secundum Hosti. concor. s. de appella. per tuas. in vlti. glo. & j. de iudi. postulasti. & sum. s. eod. parochianos. Io. An.

¶ Aliàs legitur: iuramento sic iniungatur eisdem, vt &c. aliàs iuramento iniungatur eidem, vt &c.

¶ Dubia. Apostolicum. deest in vetustioribus codicibus.

h ¶ *Mulieres.*] s. eod. mulieres. & j. eod. quamuis. vbi multæ tales personæ excipiuntur.

i ¶ *Valetudinarii.*] Isti propter infirmitatem absoluuntur, ita tamen quod si conualuerint, sedem Apostolicam visitabunt, mandatum Apostolicum recepturi. s. eo. decætero. & j. eod. quod de his. & c. quamuis. in fin. & hic in fin.

k ¶ *Iuxta facultates.*] Hoc semper intelligendum est secundum quod satisfacere potest, satisfaciat: quod si non potest, in pœnam aliam potest commutari. arg. l. de maledi. c. 2. Vel expectet quàmdiu facere possit cautione recepta. s. de sol. c. pe. vbi de hoc. nam inanis est actio, quam excludit inopia debitoris. s. de restit. spo. olim 2. ff. de dolo. l. nam is. B.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Pauperes.*] j. eo. quod de his. & cap. quamuis contra. Sol. ibi loquitur de his, qui tanta paupertate laborant, quod ad curiam ire non possunt, hic de his qui possunt ire licet pauperes sint.

m ¶ *Legato eius.*] j. eo. ad eminentiam. & c. quàntis. quod ex officio legationis licet. s. de offi. leg. quod translationem. Alii vero legati, qui de latere Papæ non mittuntur, seruent quod dicitur s. de offi. leg. c. penult.

n ¶ *Recepturi.*] s. eo. decætero. vbi de hoc.

C am

CVm.] Duo sunt dicta: Secundum ibi, *In articulo*. Abb.
CASVS. Aliquis est excõicatus ꝓ violenta manuũ iniectione in clericũ, sed nondũ est denuntiatus: quæritur, vtrũ ab aliis sit vitandus? Rñdet Papa, licet nondũ sit denuntiatus, debes illũ euitare: nisi forte id tibi soli cõstet: in quo casu ipsum priuatim tantũmodo debes euitare, vt rubore cõfusus, ꝓ latẽti excessu satisfaciat, quãdiu ab ecclesia tolerat. Scd̃o quæritur: Aliqui occidũt clericos, q̃ contẽpto habitu clericali tyrãnidi & enormitatibus se immiscent: q̃ritur, an occisores ꝓdictorũ clericorũ sint excõicati? Rñdet Papa, q̃ in odiũ clericalis excessus, & terrorẽ & correctionẽ similiũ, excõicationis sententiã nõ incurrunt, tñ pœnitentia aliquantulũ asperior est illis imponẽda, quàm si in laicos talia cõmisissent. Not. q̃ excõicatus debet euitari antequam denuntietur in publico. Item clerici, qui habitũ contemnũt, & enormitatibus se immiscent, amittunt priuilegiũ suũ post trinam admonitionem: & taliũ occisores nõ incidunt in canonẽ. Itẽ ex persona augeł crimen: qa quãto gradus altior, tanto lapsus grauior.

¶ *Glo. seq. tribus rationibus adiuuat tex. & ponit contrariam opinionem.*

a ¶ *Denuntiatus nõ sit.*] Et sic quamcito scio aliquem excõicatũ, statim debeo ipsũ vitare, quãuis non sit denuntiatus: nisi sol⁹ hoc sciã, vt hic dicit, & 6. q. 2. si tantũ. & c. placuit. arg. 2. q. 7. plerique. qui enim scit, certiorari nõ debuit. ff. de act. emp. & ven. l. 1. in fi. & 93. dist. si inimicus. quia excõicatio execution̄em secũ trahit. ȝ. de appel. pastoralis. & denuntiatio non fit nisi ꝓp ignorantes. Deus enim ligat & nõ homo. 11. q. 3. nemo contẽnat. In. Fauen. ȝ dixit, & male, q̃ ante denuntiationẽ 1 nõ est vitandus.

b ¶ *Contempto clericali.*] Propter hoc solũ non perdunt priuilegiũ. ȝ. eo. si vero aliquis. nisi post trinã admonitionẽ. j. eo. in audientia. & c. contingit 2. & ȝ. de aposta. c. 1.

¶ *Glo. seq. alleg. duas concor. & duo iura in contrarium, & soluit.*

c ¶ *Minime coerceantur.*] Sic j. eo. perpendimus. & ȝ. de aposta. c. 1. arg. ȝ. j. eo. in audientia. & c. cõtingit 2. vbi expectatur admonitio. hoc intelligitur de his, qui non sunt cõtenti arma portare, sed sæuis enormitatibus se immiscent: vt hic patet. & ȝ. de aposta. c. 1. & j. eo. perpendimus. ȝria intelliguntur de his, qui taliter nõ excedũt, licet portent arma: vnde illi vsque ad trinã admonitionem gaudent priuilegio suo: vt dicitur simi. ȝ. de vita & hone. cleri. c. vlti.

d ¶ *Asperior.*] Not. q̃ ex persona augetur crimen. 40. dist. homo. ff. de re mili. omne delictũ. §. 1. de pœn. dist. 1. §. aut facta. & ȝ. titu. proxi. quæsitum. Ber.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 2. compilatione. pars huius decretalis in c. ol. non ab homine, supra de iudic. Et vide Felinum in c. Rodulphus ȝ. de rescri. Couarruuiã in c. alma mater. de sent. excom. lib. 6. par. 1. §. 1. & Nauarrũ in Manuale confess. nouum. c. 27. nu. de excom. minori, &c.

¶ Cap. 4. eo. tit. in 2. compilatione. Et pro intellectu textus & glossæ, an & q̃n liceat cõicare cum excõicato vide D. Thomã in quæstionibus additis ad 3 par. q. 23. art. 2. & seq. adde latissime per Sylnestrũ verbo excõicatio 5. & 6.

¹ De hoc articulo quid nunc sit tenendum vide extrauagantẽ Martini. V. in concilio Cõstantiẽ. de qua doctorum supra citati. adde concilium Lateran. sub Leone. x. sessio. 12. in bulla incipit primitiue illa. §. statuimus insuper.

CAP. XIIII.

CVm † non ab homine: & infra. ᵃ Cõsultationi tuæ taliter respondemus, quòd à cõmunione illius, qui pro sacrilega manuum iniectione in clericum, in edictum excommunicationis incidit, licet denuntiatus ᵃ non sit, debes abstinere: nisi forte id tibi soli pateret: in quo casu ipsum priuatim tantummodo euitabis, quamdiu ab ecclesia toleratur: vt saltem verecundiæ rubore suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur. ¶ In articulo vero secundæ quæstionis respondemus, quòd occisores clericorum aut presbyterorũ, qui contempto ᵇ clericali habitu tyrannidi & enormitati se inuerecũde immiscent: in odium clericalis excessus, & terrorem atq; correctionem similium, canone latæ sentẽtiæ minime ᶜ coerceantur: iniungatur tamen eis pœnitentia competens, aliquãtulum asperior ᵈ, quam si in laicos talia commisissent.

¶ Idem.

¶ *Ante absolutionem communicandũ non est excommunicato, licet iurauerit parere mandatis ecclesiæ, vel composuerit cum offenso. hoc dicit. Infamato de excommunicatione communicandũ non est, nisi se purget, vel ad cautelam absoluatur. hoc dicit secundo.*

CAP. XV.

CVm † desideres: & infra. ¶ Fuit autem primæ quæstionis tenor huiusmodi: vtrũ alicui excommunicato, qui mãdato ecclesiæ stare iurauit, & ante absolutionem episcopus ei communionem ᵉ reddidit, sit communicandum ab aliis; & an episcopus id facere debeat? ¶ Cui quæstioni taliter respondemus, quòd cum cautio iuratoria, quã hodie qui excommunicati sunt, præstant, potius ad cautelam ᶠ ex † consuetudine ecclesiæ, quàm rigore canonũ sit inducta: neque momenti tã validi reputetur, quòd nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille, qui excommunicatur, debeat communioni aliorum restitui, præsertim cum ex eo iuramento absolutionẽ consecutus non sit, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutũ non esse: nec episcopus, nec alii debent communicare eidem, nisi fuerit secundum formã ecclesiæ, post iuramentum præstitum ᵍ absolutus: quia qui cum excommunicato scienter cõmunicauerit, excommunicationis pœnam contrahit ʰ cum eodẽ. ¶ Secundæ quæstioni hunc finẽ duximus imponendum, quòd si publica † fama ⁱ est, aliquem verberasse clericum: nec episcopus, nec alius communicare sibi debet: nisi ad arbitrium episcopi de hoc se purgauerit: vel ad cautelam ᵏ absolutionis beneficium consequatur. ¶ Tertio loco tua discretio requisiuit: si clericus verberatus episcopo mediante, cum suo verberatore composuerit, & ille reconciliatus sibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Super quo

CVm desideres.] Quatuor sunt dicta, ꝑm ibi, *Cui quæstioni*: Tertiũ ibi, *Secundæ quæstioni*. Quartum: ibi, *Tertio loco*. Abbas.

CASVS. Primo talis quæstio hic ponitur: Aliquis erat excõicatus, iurauit stare mandatis ecclesiæ: eps ante absolutionẽ reddidit ei cõionem: quæritur, vtrũ sit ei ab aliis cõicandũ: & an eps ei cõicare debuerit? Rñdet Papa, q̃ iuratoria cautio, quam præstant excõicati potius ad cautelã ex consuetudine ecclesiæ introducta est; q̃ ex rigore canonũ: nec ꝓp iuramẽtum debet quis dici absolutus, nisi absolutio sit secuta, nec debet ad cõionẽ restitui aliorũ: cũ cõstet ipsum excõicatũ fuisse, & verũ sit eũ absolutũ non esse. nec eps nec alii debent ei cõicare, nisi ꝑm formã ecclesiæ post iuramentũ fuerit absolutus: quia q̃ excõicato cõicat, est excõicatus. Scd̃a qõ talis est: publica fama est aliquẽ esse excõicatũ ꝓp violentã manuũ iniectionẽ in clericũ: q̃ritur, an ꝓp famã illã debeat euitari? Rñdet Papa q̃ nec eps, nec alii debet ei cõicare, nisi de hoc ad arbitriũ epi se purgauerit, vel saltẽ ad cautelã fuerit absolut⁹. Tertia qõ est: Aliquis verberauit clericũ epo mediãte: clericus cũ suo verberatore ꝯposuit, & ille sibi recõciliat⁹ fuit: q̃ritur, an sit ei cõicandũ ab aliis? Rñdet Papa, q̃ licet ille clerico satisfecerit, ecclĩæ tñ quã offendit ꝓp hoc nõ satisfecit: & nisi ꝑm formã ecclesiæ fuerit absolutus, non est ei ab aliis cõicandũ. No. primo q̃ iuramẽtũ nõ est đ substãtia absolutiõis: vnde si omittatur in absolutione, nihilominus absolutus est, qui sic absoluit. Itẽ fama ĩ hoc casu ꝓbat. Itẽ ꝓp famã indicitur purgatio. Itẽ excõicatus duos offendit, ꝑsonã quã læsit, & ecclesiã, & vtriq; satisfacere debet. aliàs nõ dẽt absolui. Itẽ forma ecclĩæ ĩ absolutiõe est necessaria.

e ¶ *Cõionẽ reddidit.*] & c. male, qa cũ ipse debeat alios ꝓhibere, ipse hoc facere nõ debet. ff. si seruit. ven. l. altius. ȝ. đ nat. ex li. vẽ. c. vnico. vbi de hoc in Auth. vt dif. iud. §. hæc aũt nĩa. ĩ fi. coll. 9. & 16. q. 1. ĩ canonib⁹.

f ¶ *Ad cautelã.*] Vt post absolutionẽ timore iuramẽti similia pertimescant. 23. q. vlti. pessimã. & sic iuramentũ nõ est đ substãtia absolutiõis, vt j. dicã. Itẽ arg. q̃ aliq̃d faciendũ est ad cautelã futurorũ. 23. dist. in nomine dñi. & ȝ. de elect. licet. & 63. dist. cũ Hadrianus. & exẽpla ꝑsentia nos ꝑcauere faciũt ĩ futurũ. 82. dis. plurimos. ad fi. & ff. loca. si qs domũ. §. 1. B.

g ¶ *Præstitũ.*] Secundũ quod dictũ est ȝ. eo. ex tenore 2. sed forma ecclesiæ obseruari generaliter debet, nec omittitur nisi ex causa. j. eo. sup eo. sed si iuramẽtũ omittatur, nihilominus tenet absolutio.

¶ *Gl. se. ponet quinq; casus quib⁹ participãs excõicato nõ incurrit minorẽ.*

h ¶ *Excõicationis pœnã contrahit.*] nisi in casibus q̃ continent in his Versibus: *Hæc anathema quidem faciunt ne possit obesse:*
Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vtile: ꝓp vtilitatem meã: & ne ille cõmodũ habeat, possum cõicare excõicato. j. eo. si vere. Itẽ ꝓp vtilitatẽ excõicati possum ei cõicare in his, quæ pertinent ad eius salutẽ. j. eo. cũ sĩo. & c. cũ voluntate. in prin. & 11. q. 3. antecessor. & c. seq. & c. cũ excommunicato. lex: ꝓp eandẽ legem quæ est viro & vxori, vxor põt cõicare viro. 11. q. 3. q̃m multos. & j. eo. inter alia. Humile: sicut est in filiis, seruis, ancillis, mercenariis, & in proximis concor. Res ignorata: vt hic ex eo q̃ dicit, scienter. & in c. q̃m. & ȝ. de homic. necut. §. illi ꝑterea. ita q̃ ignorantia nõ sit crassa. ȝ. de cler. excõ. mi. Apostolicæ. & 12. q. 2. q̃ & humanis. Necesse: vt ĩ c. q̃m multos. ar. j. eo. inter. T.

i ¶ *Si publica fama.*] Not. q̃ si fama est aliquẽ esse excõicatũ, vitandus est 3. sim. ȝ. đ cler. excõ. mi. illud. Et ita fama facit probationẽ, & fama impedit matrimoniũ ꝯhendũ. ȝ. de cõsan. & affi. c. sup eo.

k ¶ *Ad cautelam.*] j. eo. venerabilis. & ȝ. de appell. ad præsentia. & de con-

¶ de consuetudine.

¶ Vide Dominicũ in c. pro humani. §. 3. tu. de homicid. li. 6.

ᵃ Quæ sequitur ab hoc loco vsq; ad finem huius glossulæ desunt in pluribus manuscriptis exemplaribus.

Licet fortassis non sit excommunicatus. ad idem, c. licet. eo. tit. lib. 6. vbi vide omnino D. Thomã quodlibeto 4. art. 14. & lib. 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 4. q. 1. & 3.

de conſecratio. diſt. 4. ſi nulla. arg. vt ſic fama tollatur.
a ¶ *Quam offendit.*] Quam ille dimittere non potuit. 23. q. 4. ſi is qui. & 73. diſt. Salonitanæ. & eſt arg. q́ hæc iniuria non ſolum ſit iniuriato, ſed toti ordini clericali. j. eo. contingit. ſi. ſ. de fo. compe. ſi diligenti. vnde iſte non potuit paciſci ſuper iniuria, quatenus eccleſiã contingebat, niſi forma eccleſiæ fuerit obſeruata: vt hic dicit.
¶ *Glo. ſeq. quarit arg. negatiue, & ſol. contrariũ.*
b ¶ *Niſi forma eccleſiæ.*] Vt ſcilicet iuramento præſtito q́ ſtabit mandato eccleſiæ, abſoluatur: vt ſ. eod. c. 1. 2. rñ. in fin. & ſ. eo. ex tenore. & c. decreto. Sed q̃d ſi iuraméto omiſſo fuerit abſolutus. argu. eſt hic q́ non teneat abſolutio, & hoc quidã concedunt: ſed hoc non credo: quia iuramentũ nõ eſt de ſubſtantia abſolutionis, ſed recipitur potius ad cautelam, ne decætero talia præſumant: vt j. eo. c. in prin. & aliqui abſoluuntur ſine iuramento, qđ non fieret ſi eſſet de ſubſtantia. j. eod. ſuper eo. & j. eo. à nobis, in fi. & ſic tenet abſolutio, licet nõ debeat ſine iuramento abſolui: quia libertas vbicunque obtenta fuerit, non reuocatur. C. ſi aduer. li. l. 1. & 2. & ſic licet cõpoſuerit, neceſſaria eſt abſolutio. ſecus eſt in cautione facta pp nouũ opus nunciatum, vbi nõ eſt opus vt poſt cautionẽ remittat. ff. de remiſ. l. 1. §. 1. ibi, plane. & quod dicit, niſi forma, & c. intelligẽdũ eſt principaliter de abſolutione cũ iuraméto: q̃ tñ quãtum ad veritatẽ eadẽ eſt cũ illa, quæ fit ſine iuramento: ſed forma eccleſiæ generaliter debet obſeruari, nec debet remitti niſi ex cauſa. j. eo. ſup eo: ſed ſi iuramentũ omittat, nihilomin' tenet abſolutio.

¶ Cap. 5. eod. tit. in 2. compila.

¶ Alias extrahendo. aliàs, vt trahendo.

¶ Aliàs in. intra eccleſiam reſidere.

tibi breuiter reſpondemus, q́ licet ille, qui violentas manus iniecit ei, quẽ læſit, ſatisfeciſſe taliter videatur: eccleſiæ tamẽ quam offendit [a], ex hoc non ſatisfeciſſe dignoſcitur: & niſi forma eccleſiæ [b], quæ pro abſolutione talium introducta eſt, obſeruetur, non eſt communicandum eidem.

¶ Idem.

¶ *Sacerdos eiiciens regularem de eccleſia, officia diuina turbantem, excommunicatus non eſt.*

CAP. XVI.

VEniens † ad ſedem Apoſtolicam I. lator præſentium, ſua nobis aſſertione mõſtrauit, quòd cum matutina officia celebraret, quædam monialis eccleſiam ingrediens, cum alio clerico ludendo, impedimentũ præſtabat, quo minus Deo diuinũ poſſet obſequiũ exhibere, vnde memoratus ſacerdos cõmotus, vt liberius poſſet circa diuinorum celebrationem [c] vacare, manibus in eam appoſitis, vt extra eccleſiam poneret, cum nollet exire, in † trahendo ipſam, coegit eãdem extra † eccleſiam reſidere: ſed tu illum propter hoc tamquam excommunicatum euitaſti, & facis ab aliis euitari. ¶ Ideoque mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, eum de cætero non euites: cum ex hoc [d] ipſum excommunicatum nullatenus videamus.

¶ Idem.

¶ *Excommunicati pro leui manuũ iniectione in clericum, poſſunt per epiſcopum abſolui. hoc dicit ſecundum communẽ lecturã: & eſt textus ſingularis.*

CAP. XVII.

PEruenit † ad nos: & infra. ¶ De his abſoluẽdis, qui clericis non enormem, ſed modicam & leuem iniuriam irrogarunt, tuæ fraternitatis arbitrio [e] duximus committendum.

¶ Idem.

¶ *Clericus, qui ſcienter & ſponte participat excommunicato in diuinis officiis, excommunicatus eſt excommunicatione maiori: & tantum abſoluendus per Papam. hoc dicit ſecundum Panormitanum.*

CAP. XVIII.

SIgnificauit † nobis: & infra. ¶ Verum clericos, qui ſcienter & ſponte participauerũt excommunicatis a nobis, & ipſos in officiis receperunt, eadem [f] excommunicationis ſententia cũ ipſis non dubitamus inuolui: quos etiam pro beneficio abſolutionis habendo, ad nos volumus cum litterarũ tuarũ inſinuatione remitti.

¶ Idem.

¶ *Excommunicatus pro iniectione manuum in clericum, vel incendiarius poſt publicationem à ſolo Papa abſoluitur.*

CAP. XIX.

TVa † nos duxit fraternitas cõſulendos: & infra. ¶ Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quòd † non ſolum qui in

PEruenit.] Casvs. Aliqui leuem & modicam iniuriã inferunt clericis (vt dicunt) pp quã ſunt excõicati. Dñs Papa cõmittit arbitrio epi, vt videat an leuis ſit iniuria, vel non: & ſi iniuria leuis fuerit, eos abſoluat, aliàs ad Papam remittat eoſdẽ. Quidã volunt dicere, q́ hæc decretalis continet gratiam, & nõ eſt ius, qđ hic dr. Not. q́ epi poſſunt abſoluere de leui iniuria clericis irrogata.
e ¶ *Arbitrio.*] Alanus dixit, q́ hæc decre. continet ſpecialem indulgentiam. Alii dicũt, q́ ius cõe continet. ad qđ ergo poſita eſſet. 19. di. ſi Romanorum. vt officeret potius quàm prodeſſet, & in errorem duceret: q́ contineat ius cõe, eſt arg. ſ. in conſti. Gregorii in princ. libri. & ſic per hoc licitũ eſt epis tales abſoluere pro modica iniuria & leui irrogata. & huiuſmodi leuis iniuria poteſt leuiter emẽdari. ſ. de accuſ. cum dilecti f. quæ etiam non infamat. ſ. de re iud. cum te. vnde ſatis poſſunt epi beneficio huius decret. abſoluere tales ex generali cõceſſione. Vel dicas vt Ala. qđ eſt ſecurius.
SIgnificauit.] Cõicans in diuinis excõicatus per Papam quia diuina celebrat, excõicatus eſt excõicatione maiori, & per ſolum Papam abſoluendus. hoc dicit ſecundum vnum intellectum. Abbas.
Casvs. Aliqui erant excõicati à Papa pp̃ter ſuos exceſſus: quidam clerici ſcienter & ſponte participauerunt illis excõicatis, & ipſos in officiis receperunt: q̃ritur à quo iſti clerici ſint abſoluendi? Rñdet Papa q́ iſti clerici eadẽ ſententia ſunt ligati cũ illis excõicatis, & ab ipſo Papa ſunt abſoluẽdi, vel iſti erant excõicati cũ omnibus ſuis participantibus vel participauerunt clerici iſti illis in crimine. No. q́ cõicantes excõicatis à Papa, ab eo tantum ſunt abſoluendi.

¶ Cap. 6. eo. tit. in 2. compilatione. pars c. peruenit. ſupra de reſtitu. ſpolia. Vide Card. conſ. 41. in cap. Romanã diſtinc pœ. & §. Anonimũ par. 3. ar. 24. in c. §. & Hoſtienſem in ſum. ma. hoc eo. tit. l. ad & dicunt quidam.

¶ Cap. 7. eo. tit. in 2. compilatione. Et de ſenſu vide Conſtitutionem in c. alma mater. de ſent. excom. lib. 6. par. 1. l. p.

¶ Cap. 8. eo. tit. in 2. compilatione.

¶ Alias iniectione. qđ no ſolũ, ho qui. &c.

¶ *Gl. ſeq. ponit tres lect. & vei. poteſt obiiciendo de decreta, nuper. j. eo.*
f ¶ *Eadem.*] Scilicet quo ad priuationem ſacramentorũ, & ſic intelligitur. 11. q. 3. excõicatos. & c. ſeq. vel forte hi fuerunt excõicati cum omnibus participantibus eis. 11. q. 3. excellentiſſimus. j. eo. quod in dubiis. in fin. & ita expone, eadem ſententia, ſcilicet maiori. vel iſti participauerunt excommunicatis in eodem crimine criminoſis: & ita eadem ſententia cum illis ligantur: vnde remitti debent ad ſuum excommunicatorem abſoluendi. j. eod. nuper. & c. ſi concubinæ. Et hoc verius credo. Ber.

VEniens.] In prima ponitur conqueſtio: In ſecũda prouiſio: ibi, *Ideoque.* abbas.
Casvs. Quędam monialis dum ſacerdos matutinum officium celebraret, intrauit eccleſiam, & cœpit ludere cũ alio clerico, præſtando impedimentum diuino officio, pp quod ſacerdos aliquãtulum commotus, vt diuinũ officium liberius celebraret, manus in eã appoſuit, vt ipſam extra eccleſiã poneret, ſed cũ nollet exire, cõpulit ipſã extra eccleſiã reſidere, pp qđ eps ſacerdotẽ illũ tãquã excõicatũ vitabat, & faciebat ab aliis euitari, vnde ipſe ad Papã accedẽs, factũ ſibi expoſuit: mãdat Papa epo, quatenus ſi res ita ſe habet, ipſum nõ euitet, cũ nõ ſit excõicatus. No. q́ clerici turbãtes diuinũ officiũ, poſſunt corrigi, & eiici de eccleſia p̃ter excõicationẽ.
c ¶ *Celebrationem.*] Ex hoc præſumitur q́ bono zelo, & nõ animo iniuriandi manus in eam appoſuit: ſola enim temeritas & violẽtia notatur ſ. eo. c. 1. & 17. q. 4. ſi quis ſuadente. Et ita patet, q́ ſacerdos turbantem [1] officiũ diuinũ, ſine pœna excõicationis poteſt expellere de eccleſia, & quilibet alius ratione officii, quod obtinet in eccleſia, & etiam ſeniores de ipſa eccleſia. j. eo. cum voluntate. §. 2. vbi notatur in quibus caſibus excommunicatus non eſt, qui manus mittit in clericum.
d ¶ *Ex hoc ipſum.*] id eſt, ex hac tali & leui caſtigatione non incidit in canonẽ, & maxime quam in propria perſona voluit exercere. arg. j. eo. vniuerſitatis. ff. locati, item quæritur. §. Iulianus. ff. ad leg. Aquil. ſed & ſi quemcunque. §. vlti. Ala.

¶ Hoc verũ etiam ſi magiſterium non habent ſuper illos, vt optime poſt Hoſtienſem dicit hic Ioannes Andr. & alii notatores.

TVa nos.] Primo ponitur deciſa conſultatio: Secundo rñſio: ibi, *Fraternitati.* Abbas.
Casvs. Quæſitum fuit à dño Papa, vtrum illi tãtum ab ipſo ſint abſoluendi, qui manus violentas in clericos iniecerunt: Rñdet Papa, q́ non ſolũ q violentas manus mittunt in clericos: ſed etiam incendiarii pro incendio ſunt excõicati, poſtquam ſunt per ſententiam eccleſiæ publicati, à ſede Apoſtolica ſunt abſoluendi: & hoc ſtatutum fuit propter enorme delictum: quibus præcipiendum eſt præſtito iuramento, vt decætero talia non committant, & iuxta facultates ſuas ſatisfaciant, ſicut præcipitur excõmunicatis pro iniectione manuum violenta. vt 24. q. viii. peſſimam. Not. q́ non ſolũ verberantes clericos à dño Papa ſunt abſoluendi, ſed etiam incendiarii poſtquam ſunt per ſententiam eccleſiæ denotati.

a ¶ Temera.

a ¶ *Temerarias.*] Largius est hoc intelligẽdũ, quàm si violẽtas dixisset: qdã. n. manus dicunt temerariæ, sed nõ violẽtæ. j. eo. cõtingit.
b ¶ *Incendiarij.*] Incendiarij enim excommunicandi sunt. 23. q. vlt. pessimam. & sm leges igni traduntur. ff. de incen. rui. nau. qui ædes. vel capite puniuntur. ff. d poe. l. capitalium. §. nonnunquã cum distinctione illius §. nonnonquam. Ber.

clericos temerarias[a] manus iniiciunt, sed etiã incendiarij[b] †, ex quo sunt per ecclesiæ sententiam publicati[c], pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sedem sunt mittendi.

¶ Idem.

¶ *Legati de latere absoluere possunt excommunicatos pro iniectione manuum in clericos.*

CAP. XX.

AD† eminentiã sedis Apostolicæ: & infra. ¶ Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extat dubium, vtrum absolutionis beneficiũ assequantur qui pro iniectione manuum in clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerũt, & à legatis Cardinalibus, qui à latere[d] Romani Pontificis destinãtur pro tempore[e], absoluuntur: cum iidem legati mandatũ super hoc non ostendant expressum. Super quo id à te volumus obseruari, vt eos † habeas absque omni hæsitationis scrupulo absolutos, quos constiterit à talibus beneficium absolutionis adeptos.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. sol. opponit, & oppositum respon.*
c ¶ *Publicati.*] Ergo videtur ex hoc. q ipso facto sint excõicati, aliàs non videtur q haberet locum publicatio. & sic est arg. j. 23. q. vlt. pessimam. vbi præcipiuntur excõicari: vnde quidam restringunt hoc ad incendiarios ecclesiarũ & religiosorum locorũ. j. eo. conquesti. & 11. q. 3. canonica. & 17. q. 4. oẽs ecclesiæ. vnde post publicationẽ à Papa tñ sunt absoluendi: & hoc in odiũ eorũ statutum fuit. hic ad terrorẽ aliorũ. Sic qñq; priuantẽ ali qui ecclesiastica sepultura ad terrorẽ aliorũ. j. de torne. c. 1. & j. de rap. super eo. sed quia hic non distinguitur, de omnibus intelligas. Tñ non credo q omnes incendiarij generaliter ipso iure sunt excõicati, nisi de incendiariis ecclesiarum: cum de aliis non inueniam. Et per hanc decret. non probatur q ipso iure sint excommunicati: sed illis primo excõmunicatis ab episcopis subsecuta publicatione, ac denuntiatione. Papa per hanc decreta. reseruat sibi eorum absolutionem, ad terrorem, vt dixi: aliàs episcopi possent absoluere omnes incendiarios. j. eodem, nuper.

AD *eminentiam.*] Primo ponitur dubitatio: Secundo dubitationis decisio: Secunda: ibi, *Super quo.* Abbas Siculus.
CASVS. Quidam dubitabat, vtrũ illi sint pro absolutis habendi, q à Cardinalibus de latere Papæ missis absoluũtur ab excõicatione, quã incurrunt pro violẽta manuũ iniectione in clericos, vel in alias religiosas personas, cũ ipsi Cardinales nullũ super hoc mãdatũ expressum ostẽdant: quæsiuit à Papa q d iuris sit: & ipse rñdet q illos debet habere absolutos, quos cõstiterit à talibus bñficiũ absolutionis adeptos. Not. q legati qui mittunt à latere Papæ, licet nõ habeant mandatum speciale, absoluere tñ possunt excõicatos.
d ¶ *A latere.*] Qui dicantur missi à latere domini Papæ, habes j. de offi. leg. c. pen. & vlt. & in consti. Inno. iiij. eo. tit. officij nostri.
e ¶ *Pro tempore.*] id est, postquam egressus est vrbem, quousq; reuersus est, licet iurisdictionem nõ habeat nisi in ea prouincia, quæ sibi decreta est. ff. de offi. proconsul. l. 1. & vlt. & hoc ex officio legationis licet eis, quamuis de hoc non habeant speciale mandatum: vt hic dicis, & j. de offi. leg. quod translationẽ. & j. eo. quamuis. & j. eo. ea noscitur. de aliis q non sunt missi de latere Papæ, an possint tales absoluere, habes j. de offi. lega. c. penul. & vlt.

A *Nobis.*] Primo ponitur quæstio: Secundo solutio: ibi, *Ad quod.* Abbas Siculus.
CASVS. Quidam eps protulit sententiam excõicationis sub hac forma: Qui furtum fecerit, sit excõicatus: quæritur, vtrum hæc generalis sñia referatur ad subditos excõicatoris tantum, an extendatur ad omnes, qui non sunt de iurisdictione illius? Ad hoc rñdet Papa, q hæc sententia non ligãtur nisi subditi ipsius excõicatoris: nisi forte plus contulerit maior auctoritas delegantis. Nota q sententia iudicis non ligat vel absoluit illos, qui non sunt de sua iurisdictione. Itẽ sñia quæ certas personas cõprehendit, auctoritate maioris extẽditur & prorogatur ad alios, qui nõ sunt de iurisdictione proferentis. Itẽ sñia quæ nulla est, potest rata haberi, & erit aliqua.
f ¶ *Quisquis furtum.*] Hac forma verborum omnes nominatim intelliguntur excommunicati, qui furtum committunt, tanquam expressis propriis nominibus. ff. de libe. & posthu. nominatim. & Insti. de exhære. libe. §. masculos.

¶ *Glossa sequens obiicit & soluit, contra solutionem obiicit et respondet, demum quærit, arguit pro & contra, & soluit.*
g ¶ *Non nisi subditi.*] Sed contra videtur, quia ratione delicti efficitur quis de iurisdictione illius, qui tulit sententiam. 6. q. 2. placuit, & 3. q. 6. ibi enim causa. C. vbi de cri. agi opor. Authent. qua in prouincia. & j. d priuil. ex tuarum. vbi de hoc. ergo vniuersi ligantur, cum quantum ad hoc sint eius subditi. Respondeo si generaliter intellexit, quisquis furtum fecerit vbicunque, clausula ista non refertur nisi ad subditos, vt dicit hic: quoniam extra parochiã suam nullam habet iurisdictionem: vnde illa sententia non extenditur vltra terminos suæ iurisdictionis[a]. ff. d iuris. om. iu. l. vlt. & j. de offic. leg. nouit. Comprehendit ergo tantum subditos suos etiam delinquentes in sua parochia, cum ex hoc ipsi subditi sint: nam ratione delicti sortitur quis forum. j. de fo. compet. c. vlt. & in prædi. coocor. nam & præses prouinciæ aduersus extraneos homines habet imperium, cum malum commiserint. ff. de offi. præsi. l. 3. nec distinguitur vnde sint, vt ibi. Sed videtur q per talem sententiam non sint ligati alij de alia prouincia: cum ipsi ignorent talem sentẽtiam, licet ibi delinquant, & efficiantur de foro illius. vt per hoc illos possit punire: sententia enim non ligat ignorantes, & præcipue illos quibus publicata non est. 82. dist. proposuisti. 16. dist. quid dicitis. Dicas q bene sunt excõicati, quia incidunt in factum damnatum. & quicunque facit factum istud per sententiam excõicationis damnatũ, iudicatur excõicatus quasi à canone. arg. 24. q. 1. c. 1. 2. & 3. & propter delictum ibi commissum intelliguntur esse de parochia sua. & sic excõicati sunt. nec excusantur eo q dicunt se ignorasse sententiam, quia ipsi cum rem illicitam & prohibitam faciant, statim sunt in culpa[a]. & potuerunt quærere de hoc. Quid si moriatur vel transferatur ad aliam ecclesiam, qui tulit illam sententiam, nũquid tenet post mortem vel recessum, vt qui contra faciant sint excõicati? Vf q sic, quia scripta episcoporum anathematizant etiam post mortem, & facere possunt decretum, ita vt qui contra facit, puniatur. 3. q. 4. nullus. & j. de maio. & obed. c. 2. & j. de of. leg. c. vlt. arg. contra: dicit lex, q interdictum non durat vltra iurisdictionem interdicentis. ff. de poe. l. vlt. dici potest, q interdictum siue sententia excõicationis simpliciter lata non durat vltra tempus proferentis, nisi successor eam confirmet, & ratam habeat. Sed cum diffiniendo statutũ siue decretum aliquod facit, ligat etiam post recessum: quia statuta talia perpetua sunt. j. de of. leg. c. vlt. ff. de of. præfe. vrb. l. 1. §. vlt. C. de postul. l. 1. nisi expressim per successorem reuocetur. Ber.
h ¶ *Nisi forte plus.*] Arg. q sententia quæ nulla est, potest rata haberi, & erit aliqua. 2. q. 1. in primis. Ber.

¶ Idem.

¶ *Generalis excommunicatio non ligat nisi subditos proferentis.*

CAP. XXI.

A Nobis† fuit ex parte tua quæsitum, vtrũ siquis ita pronuntiauerit: Quisquis[f] furtum fecerit, excommunicatus sit: hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de iurisdictione illius? Ad quod dicimus, quòd hac sententia non nisi subditi[g] obligantur: nisi forte plus[h] contulerit maior & largior auctoritas delegantis.

¶ Idem.

¶ *Qui cum effractione spoliant ecclesias, excommunicati sunt, & per Papã tantum post denũtiationẽ absoluuntur.*

CAP. XXII.

COnquesti† sunt nobis Regiñ. canonici, quòd I. de Malafrena, & eius sequaces, quasdam ecclesias Regiñ. episcopatus violenter cõfregerũt, easq; spoliare minime dubitarũt. ¶ Quoniã igitur grauia sũt, nec clausis debẽt oculis præteriri: Mandamus, quatenus si est

COnquesti.] Primo ponitur querela: Secundo iudicum datio: Secunda: ibi, *Quoniam igitur.* Abbas.
CASVS. Canonici Regiñ. conquesti sunt Domino Papæ, q I. de Malafrena, & quidam alij sequaces illius, quasdam ecclesias Regiñ. episcopatus fregerunt, spoliantes easdem: Mandat Papa quibusdam, quatenus si est ita, prædictos sacrilegos excommunicatos denuntient, & faciant arctius euitari, donec passis iniuriam congrue satisfaciant, & cum literis veritatem continentibus ad Apostolicam sedem accedant. Nota q effractores ecclesiarum ipso facto sunt excommunicati, & post denuntiationem excommunicationis eorum à solo Papa sunt absoluendi, vt hic videtur.

† Alias. §. Incendiarij.
† De pœna clerici incendiarii vide per Bonar. dn̄ Dua in prast. cri mi. cano. c. 99. iure ciuili qualiter puniantur incendiarii, vide j. dicta opera & ibi glossam & Salicetum C. qui accus. nõ pos. adde Bart. in l. 1. ff. de off. præfect. vigil.
† Cap. 9. eod. tit. in 2. compilatione. Præter doctores hic vide Panormitanum & alios in c. quamuis. infra eo. tit.
† Aliàs, omnes, vt hic obseruat Mostiensis: sed in Vaticanis vt est impressum.
† Cap. 10. eod. tit. in 2. compilatione. Intellige hanc decretalem secundum illam c. 2. de constit. lib. 6. & de intellectu aide Couarruuiam in c. alma mater. de senten. excõ. lib. 6. par. 1. §. 10.
[a] Neq; extenditur ad subditos extra diœcesim suam furtum cõmittentes, prout declarauit Bonifacius VIII. in c. 2. de cõst. lib. 6. & testis hoc admonet glossa.
† Cap. 11. eod. tit. in 2. compilatione.
[a] Non sequitur secundum Hostiensem, si obligari sit ad culpam & ad pœnã, inducit quid maior. ... [illegible]

¶ *Glossa sequens arg. & distinguit ponit opi. Hug. quam determinat.*

a ¶ *Excommunicatos nuntietis.*] Ergo vt ex hoc q ipso iure sunt excommunicati huiusmodi sacrilegi: quod verum est de huiusmodi violatoribus & effractoribus ecclesiarum siue incendiariis. 11. q. 3. canonica. & 17. q. 4. omnes ecclesiæ. de quibus intelliguntur illa duo capitula. Alij vero nō sunt excōicati ipso iure, sed excōicandi: vt dictum est s. eo. tua. Hug. tñ dixit, q illa canō sunt latæ sententiæ, sed hæc decre. 3tium ostendit, & ita eum seruatur. sed Hug. intellexit. illa nō d effractorj bus ecclesiarū 1, sed d his qui aliunde aliqua rapiūt pter effractionē.

b ¶ *Repræsentent.*] Ex quo enim incendiarij vel effractores ecclesiarum publice denuntiati sunt, non possunt absolui nisi à Papa: sed ante bene si satisfacere volunt, quia conditor canonis ante denūtiationem eorum non retinuit sibi eorum absolutionem. j. eo. nuper. & hoc ad terrorem omnium statutum fuit pp enormitatem excessus. s. eod. tua. Ber.

¶ Hæc duo verba: pro eis, desunt in constitutionibus & emendationibus exemplaribus, & in omnib' Vaticanis.

1 Adde q sit effractor, in l. 1. §. effractores. & ibi no. ff. de offi. præfe. vig.

ita, memoratos sacrilegos excommunicatos [a] nuntietis, & faciatis sicut excommunicatos arctius euitari, donec passis iniuriam congrue satisfaciāt, & damna [pro † eis] data resarciant, & cum litteris vestris rei veritatē continentibus Apostolico se cōspectui repræsentēt [b].

¶ Idem.

¶ *Percutiens, vel etiam interficiens clericum, se dimisso clericali habitu suis enormitatibus immiscentem, nō tenetur ire pro absolutione ad sedē Apostolicā. Ita generaliter summari potest.*

CAP. XXIII.

PErpēdimus † ex litteris tuis, quòd quidam sacerdos pro eo, quòd se filiū regis falso nominare præsumpsit, & armis acceptis seditionem fecit & guerram, à B. comite iussus est fustigari: qui postea eius mandato traditus patibulo expirauit: & infra. ¶ Fraternitati tuæ duximus respondendum, quod si memoratus sacerdos tali modo excessit, & non propulsando [c], sed inferendo iniuriā fuit occisus: nō videtur nobis quòd interfectores eius propter hoc ad obtinendam absolutionē [d], Apostolicam sedem adire cogātur [e]. Tu vero qui merita personarum bene nosti, pœnitētiā eis competentem [f] iniungas.

¶ Cap. 11. eo. tit. in 2. compilat. Et de multiplicatione post doctores hic vide Albertum in repetitione c. quoniam. de hæret. lib. 6 q. 14. circa fin. & de materia Syluestrum verbo excommunicatio 6.

PErpendimus.] Primo ponitur consultatio: Secundo responsio: ibi, *Fraternitati tuæ*. Abbas.

CASVS. Quidam sacerdos qui nominabat se filium regis, acceptis armis seditionem fecit & guerram, propter qd Comes quidam iussit illum fustigari, qui postea de mandato eiusdē fuit suspensus: quæsitū fuit, vtrum occisores illius sint excōicati? Rñdet Papa, q si sacerdos tali modo excessit, & non propulsando iniuriam fuit occisus, sed alias inferendo, interfectores illius non sunt excommunicati, pœnitentiam tñ iudex iniungat eis competētem, secundum merita personarum. Nota, q vim vi repellere licet. Item clericus immiscendo se enormitatibus amittit priuilegium canonis, si quis suadente.

c ¶ *Non propulsando.*] Nam vim vi repellere licet. s. eod. si vero. §. 2. & s. de homic. significasti. vbi de hoc.

¶ *Glossa sequens signat contrarium, & remittit.*

d ¶ *Absolutionem.*] sic s. eo. cū nō ab homine. & s. de apost. c. 1. j. eo. in audientia. 3. sed illud solutū est s. eod. cum non ab homine.

¶ *Glossa sequens obiicit & soluit.*

e ¶ *Cogantur.*] Sed 3 vř: clericus non potest renuntiare priuilegio suo. j. eod. contingit 1. s. de fo. compe. si diligenti. Dic q manendo clericus non potest renuntiare, vt in 3tis, sed apostatando ab habitu suo post trinam admonitionem, vel immiscendo se enormitatibus priuilegium amittit, vt hic patet. & s. eod. cum non ab homine. & j. eo. in audientia. & c. contingit. ipso enim facto se priuāt talia faciēdo. s. de vi. & ho. cle. c. vlt. & s. de cle. cōiu. c. penult. arg.

¶ *Glossa sequens exponit, & quærendo obiicit, & soluit.*

f ¶ *Competentem.*] paulo maiorē q si in laicos talia commisissent. s. eo. cum non ab homine. in fi. Sed quare imponitur ei pœnitentia? quia qui auctoritate iudicis malos interfecit, minister Dei est. 23. q. 5. miles. & c. qui malos. Satis potest dici ad cautelam imponi ibi pœnitentia. si comes ille habeat potestatem hoc faciendi: alias secus est 2: vt hic, & in c. cum non ab homine. in fine. Ber.

2 Vel excessum fuerunt suspendendo nulla condēnatione præmissa. Hoc huic lectura conuenit, quod s. dixit eum mandato: sed forte fuit mandatum generale de captis suspendendis; vel speciale, tamen præter sententiā, nec data defensionis copia. Ioan. And.

VNiuersitatis.] Abbas qui facit per alium monachum verberari, ipse & verberans sunt excommunicati, & non absoluuntur nisi à Papa. In prima parte ponitur consultatio: In secunda responsio: ibi, *Nobis*. Abbas Siculus.

CASVS. Quidam laicus existens in seruitio eiusdem abbatis, de mandato ipsius in clericum, monachum, vel conuersum manus iniicit temerarias, maxime vbi causa non subest propter quam debeat verberari: quæritur, vtrum laicus ille incidat in excōicationem? Rñdet Papa, q nisi abbas in propria persona hoc faciat causa regularis disciplinæ, vel si necessitas immineat, per clericum vel per monachos hoc faciat, tam ille qui tales verberari facit, quàm qui verberat, excōicatus est, etiam si causa subesset propter quam debeat verberari. Nota, q disciplina regularis per laicum imponi nō debet, sed per abbatem, vel per monachum, vel clericum.

¶ Idem.

¶ *Idem.*

verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.

CAP. XXIIII.

VNiuersitatis † vestræ consultationem accepimus, qua nos requisistis, vtrū laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad iussionem † abbatis in cuius seruitio commoratur, in clericum, monachum, aut cōuersum, temerarias manus præsumit iniicere, maxime vbi causa non subest [g], propter quam debeat verberari. ¶ Nobis autē videtur, quòd nisi causa regularis disciplinæ hoc faciat abbas in propria persona [h], vel (si necessitas vrget) per clericum, vel monachum fieri iubeat [i]: tam qui tales verberari præcipit, quàm illi, qui verberant (etiam si causa subesset [k]) excommunicationis sententiā, donec ad Apostolicam sedem veniant, nequaquam euadūt [l].

¶ Idem.

¶ *Clericus vt laicus incedens, tertio monitus non resipiscens, perdit priuilegium clericale.*

CAP. XXV.

IN † audiētia nostra talis fuit ex parte tua proposita consultatio, vtrum clerici, qui arma militaria, relicto habitu clericali, gestare nullatenus erubescunt: si eis fuerit iniuria corporalis illata, vel se à captione redemerint: illa clericorum debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum iniectione facta in cleri-

¶ Cap. 13. eo. tit. in 2. compilat. Et vide hic p alijs Hostien. Butch.

¶ Ergo in illicitis non est Domino obtemperandum. facit quod notat Baldus in l. fin. C. ad l. Iuliam de ui publi.

g ¶ *Maxime vbi causa non subest.*] Ideo dicit, maxime, quia idem est etiam si causa subesset: vt j. sequitur, sed hoc executor non considerat, qui exequi debet siue sentētia sit iusta siue iniusta. s. de offi. deleg. pastoralis. §. quia vero.

¶ *Glo. seq. alleg. vnam con con. & duo iura in contrarium, & soluit.*

h ¶ *Persona.*] sic 5. q. 5. illi qui. arg. 3. 86. dist. non liceat. & C. de epis. & cleri. Auth. sed neque. Sol. aliud est in episcopo & speciale, qui suis manibus nullū percutere debet, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. C. de episcop. & cleri. si quis in hoc. sed abbas hoc facere potest: vt hic, & 45. dist. cum beatus.

i ¶ *Fieri iubeat.*] moderate, ita q non excedat debitam correctionem, aliàs potest appellari ab ipso. s. de offic. or. irrefragabili. & puniri etiā debet. s. de app. de priore. & incideret in canoné, q 2 leuis & moderata castigatio pmissa est. j. eo. cū voluntate. §. 2. vbi d hoc.

¶ *Glossa sequens signat contrarium.*

k ¶ *Etiam si causa subesset.*] Licet iusta causa subsit, qui aliter q debeat facit, non excusatur. j. eod. facto. & sic neque in facto neque in modo faciendi debet esse peccatum. sic s. de restitu. spo. Pisanis. arg. 3 q potius causa facti: quàm ipsum factum considerari debet. 23. q. vlt. occidit. & s. de accu. cum dilecti 1. ff. de fur. verum. nec refert vndecunq; crimina clarueriut, vt corrigantur. 23. q. 4. ecce.

¶ *Glo. seq. textum fortificat, secundo signat contrarium, & soluit.*

l ¶ *Nequaquam euadunt.*] Etiam si monachus consentiret. j. eo. contingit. arg. 3 j. eod. vt famę. vbi clerici per laicos capiuntur. Non est contra, quia in alio casu diuerso loquitur ibi de clerico, qui aliter capi & corrigi 3 non potest, nisi de mandato Prælatorum capiatur, & ad iudicium adducatur.

¶ Cap. 14. eo. tit. in 2. compilat. Vide Syluestrum super textu capitulorum.

INaudientia.] Clericus qui à Prælato tertio monitus arma militaria non deponit, perdit omne priuilegium clericale. hoc dicit. Primo ponitur consultatio: Secundo responsio: ibi, *Ad hæc*. Abbas.

CASVS. Clerici aliqñ relicto habitu clericali assumunt arma militaria: quæritur, vtrum illi qui iniuriam corporalem talibus clericis inferunt, sint excōicati, & an illi clerici adhuc priuilegio gaudeant clericali? Rñdet Papa, q huiusmodi clerici si à Prælatis suis tertio commoniti noluerint arma militaria deponere: de priuilegio clericorum subsidium aliquod habere non debent, cum frustra legis imploret auxilium, qui committit in legem: & lex huic responso præstat

3 Idem si nondum appareat incorrigibilis. j. eod. si clericos. lib. 6. & ibi d hoc in 1. gl. Io. And.

præstat optimum arg. quo dicitur, q si matrona cuius pudicitia attentatur, in veste meretriciali fuerit deprehensa, iniuriarum agere non poterit. Nota, q clerici qui arma sumunt, dummodo se enormibus non immisceant, retinent priuilegium clericale vsque ad tertiam admonitionem. Item qui legem vel canonem offendit, illius auxilium amittit, & sic punitur in eo, in quo peccauit. Item leges in subsidium canonū inducuntur.

cum, excommunicatus quis ipso iure notatur? Ad hæc tibi breuiter respondemus, quòd cum frustra [a] ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex [b] secularium Principum huic responso satis efficax afferat argumentum, qua manifeste cautum habetur, matronam, cuius pudicitia attentata fuerit, non posse iniuriarum [c] agere, si in veste meretricali [d] fuerit deprehensa: huiusmodi clerici si à Prælatis suis tertio [e] commoniti, militaria noluerint arma deponere, de priuilegio clericorū subsidium aliquod habere non debent.

¶ Idem.

¶ *Excommunicatus propter iniectionē manuum in clericum, impediens ire ad curiam, potest ab inferiore absolui: sed impedimento cessante, tenetur curiam visitare, suscepturus mandatum Apostolicum.*

CAP. XXVI.

Quod † de his: & infra. ¶ Fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd is, qui asserit se in canonem latæ sententiæ incidisse, nō aliter quàm per sedem Apostolicam, vel eius legatum absolutionis potest beneficium obtinere: Nisi forte sit in mortis articulo †: vel paupertate [f], aut infirmitate, vel senectute tāta grauetur †, quod ad ecclesiam Romanā laborem subire non valeat veniendi: vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

a ¶ *Frustra ecclesiæ.*] s. de immuni. eccle. c. vlt. & s. ne cleri. vel mona. c. 2. & 17. q. 4. frater. s. de vsur. quia frustra. & ff. de mino. auxilium. in fine. & ff. quod met. cau. isti quidem.

b ¶ *Lex.*] ff. de iniur. item apud. §. siquis virgines.

¶ *Glo. seq. alle. concor. & simi. secundo quærit, arg. pro & contra, & sol.*

c ¶ *Iniuriarum.*] Non enim iniuriatur matrimonio, qui ipsum ignorauit. C. de adul. si ex 1. Sic nec militiæ aut etiā clericali qui militiam ignorat. ff. de loc. si ignorans. s. eod. si vero aliquis. Quid si percussi laicum credens: & volēs percutere clericū: numquid incidi in canonē? arg. q sic. s. de biga. nup. & c. vlt. ff. ad l. Aql. scientiam. §. 2. arg. contra. ff. ad l. Cor. de sic. l. 1. §. diuus. vbi iudicatur secundum quod fit, & non secundum quod faciens intendit. ff. de iniur. si cum seruo. & l. prece. in fine. sed in veritate non est excommunicatus: licet de iniuria teneatur.

d ¶ *Meretricali.*] & sic perdit priuilegium. ff. de ri. nu. senatoris filia.

¶ *Glossa sequens allegat duas concor. & 3. tacta est contrarium, & remittit. Iterum signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Tertio.*] s. s. de vi. & ho. cle. c. vlt. & j. eo. contingit. arg. § de sponsa. c. 2. & s. eo. perpendimus. & s. eod. cum non ab homine. sed ibi soluitur. Item ar. § s. ne cle. vel mo. c. 1. Sol. ibi non loquitur de tali captione, sed de illis qui deprehenduntur in administratione, nec ibi fit mentio de manu iniuriosa; & ecclesia nō defendit illos, qui in fraude deprehenduntur quo minus teneantur, & sic non tangit hoc.

Quod.] Enumerat quædam impedimenta, propter quæ excōicati propter iniectionem manuum in clericos absoluuntur ab epō, ita tñ vt cessante impedimēto visitent Papam. hoc dicit. primo ponit regulam: secundo casus exceptos: tertio quandam determinationē submittit. secunda: ibi, *Nisi*. tertia: ibi, *Cæterum*. Abbas.

CASVS. Quicunque violentas manus mittit in ecclesiasticā personam, est excōmunicatus, nec potest absolui nisi à Papa, vel eius legato, exceptis quibusdam casibus, qui in ipsa littera continētur. Nota q in mortis articulo constituti, pauperes, senes, & debiles, vel alio iusto impedimento impediti, si in canonem latæ sententiæ inciderint, possunt ab episcopo loci absolui.

¶ *Glossa sequens obiicit, & remittit.*

f ¶ *Paupertate.*] s. j. eo. quamuis. § s. eo. ex noscitur. sed ibi soluit.

g ¶ *Visitare.*] sic s. eo. de cætero. & c. ex noscit. & j. eo. quāuis. in fi.

Cum.] Excōicatus ex pluribus causis, si in absolutione omnes non expressit, non habetur pro absoluto. hoc dicit. Prima pars narrat casum: Secunda dat indicem: ibi, *Discretioni*. Abbas.

CASVS. Inter G. & F. archidiaconos Cabilon. ecclesiæ, qō vertebatur occasione cuiusdam excōicationis: ppter quod procuratores eorum ad sedem Apostolicam accesserunt: procurator G. archidiaconi allegauit, q F. archidiaconus in succentorem manus iniecit temere violentas, trahendo ipsum per claustrum: propter quod archiepiscopus ob violentam manuum iniectionem & violationem immunitatis ecclesiæ, fecit eum excommunicatum publice nuntiari: sed cū ipse in absolutione sua quam obtinuerat à sede Apostolica, alteram de prædictis causis non expresserit, nō debet haberi absolutus, sed tamquam excommunicatus pro altera euitari: vnde mādat Papa iudicibus, quatenus si eis constiterit dictum F. archidiaconum propter duplicem causam excōicatum fuisse, & alteram tantum expressisse in litteris, quas super absolutione sua impetrauit, ipsum tamquam excommunicatum compellant satisfacere ecclesiæ suæ pro altera. Nota q violans immunitatē ecclesiæ excommunicatus est. Item absolutio tacita veritate vel falsa de causa obtenta, non valet. Item qui pro pluribus causis est excommunicatus, omnes illas causas in absolutione sua exprimere debet, alias non est absolutus.

¶ Cæterum ab his in forma sacramenti exigi consueuit, vt resumptis viribus, & opportunitate concessa, Romanam ecclesiam in propria persona debeant visitare [g].

¶ Innocentius tertius archiepiscopo, Decano, & Præcentori Lugdunen.

¶ *Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodē facto, obtinens absolutionem, expressa vna causa seu vna excommunicatione, non habetur pro absoluto quo ad aliam.*

CAP. XXVII.

Cum † pro causa, quæ inter G. & F. Cabilonen. ecclesię archidiaconos vertebatur, eis concesserimus auditorem: procurator G. allegauit, quòd cū F. archidiaconus in succentorem in communi dormitorio manus iniecisset temere violētas, & eum traxisset verberando per claustrum: tu frater archiepiscope eum, ob violētam manuum iniectionem, & violationem immunitatis ecclesiæ, fecisti excommunicatum publice nuntiari: & infra. ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum F. archidiaconum ob duplicem causam [h] excommunicatum fuisse, & expressisse tātum alteram in litteris, quas super absolutione sua impetrauit: ipsum tāquam excommunicatum [i] satisfacere ecclesiæ suæ pro altera, monitione præmissa, cogatis.

h ¶ *Ob duplicē causam.*] scilicet q a manus violentas iniecit in fratrē, & quia immunitatem ecclesiæ violauit. Et sic colligitur hic arg. q sacrilegi qui immunitatē ecclesiæ violant, sunt excōicati: & ita idem esset si laicum verberasset in claustro. arg. 17. q. 4. omnes. Dic q incidit in minorem [3] excommunicatiōem, quia priuatus est cōione ecclesiæ, ex eo q immunitatem ecclesiæ violauit. 17. q. 4. siquis domum. & si nō satisfecerit post tertiam admonitionē, maiori excommunicatione notabitur, vt ibi dr. & ita non sunt omnes sacrilegi excōicati ipso iure maiori excōicatione: & quia iste non satisfaciebat, fuit excommunicatus à suo Prælato, & ita ob duplicem causam nodatus fuit maiori sententia: vt j. dicit. & illud c. omnes. restringitur ad suum casum, ad violatores ecclesiarum, vt dixi s. eo. tua. & c. conquesti. vel forte lata erat sententia, vt quicunque violaret immunitatem ecclesiæ, esset excommunicatus.

¶ *Glossa sequens tractatur per quæstionem, an pluribus de causis excommunicatus, si in absolutione tacet alteram, adhuc sit excommunicatus. arg. pro & contra, ponit quatuor opiniones, & soluit.*

i ¶ *Tamquam excommunicatum.*] Illud, tamquam, expressiuum est veritatis, vt dictum est. Ex hoc patet, q si aliquis pluribus [4] de causis fuit excommunicatus, & vnam expressit in absolutione, & aliam tacuit, adhuc remanet excommunicatus. arg. s. de nfi. ordin. ex parte. ibi etiam tangitur de hoc, quia per subreptionem absolutio est obtenta. j. eod. officij. Quot enim sunt excommunicationes, tot debent esse absolutiones: sicut quot sunt accusationes, tot & absolutiones. 2. q. 3. §. notandum. ver. si plura. & de pœ. dist. 5. c. 1. vbi dicitur, q de omnibus erit indulgentia petenda. Sicut & in denuntiatione noui operis, quot sunt denuntiationes, tot erunt remissiones. ff. de no. oper. nunt. de pupillo. §. si ex pluribus. Sic & in libertate si per obreptionem obtenta fuerit, non valet, licet sit fauorabilis. ff. de fideicomm. liber. cum vero. §. subuentum. E contra vr, q non sit excōicatus, quia libertas semel data competit: siue ex iusta, siue ex iniusta causa data sit, non reuocatur. Instit. quib. ex

[1] Cessat adulterium in illa, quæ venali forma & meretricio more se vulgo prebuit. Ioan. And.

[2] De hoc articulo per doctores hic, unde cetera in c. si vero 2. supra hoc eo. tit. sup. glos. si in verbis ignorantie.

[3] Cap. 15. eod. tit. in 1. compilatione.

[4] Alias, periculo, vt in eadem Barbatus.

[5] Adde quod dicatur tenens, vt possit excusari, in l. si paterfamil. l. in interrogationibus ff. de adop. & in l. 2. in gl. 1. C. de his qui non impie. Ripon. lib. 10.

[6] Cap. c. eo. tit. in 1. compilatione. Et de intellectu huius textus super glossa.

[7] Dictū huius glossæ sequitur Collectarius in c. conquestus. supra de foro compet. contra sentit hic Hostiensis, quē vide antequam in hac glossa opinionem facile defendas. adde etiam rectantiore.

[8] De quæstione huius glossæ. præter Hostiensem Bod. ch & alios hic, vide S. Thomam in quæstionibus adeditis ad 4. par. q. 24. art. 3. Paludanum lib. 4. sent. dist. 18. q. 3. & plene Couarruuiam in c. alma mater. de sent. excō. lib. 4. par. 1. §. 11. nerf. quid autem dicimus.

can. manu. non licet. §. semel. & ī. de consang. quia circa. arg. ī. de conuer. coniug. ex parte. & ff. de ma. vin. iusta. §. 1. & l. si pater. §. 1. item siquis per dolū est liberatus, tenet liberatio, sed agitur de dolo. ff. d dolo, seruus. & l. se. Item pignus liberatꝰ non obstante. dolo. ff. de pign. ac. si rem. §. omnis. Sol. si dicatꝰ, ꝙ semel excōicatus amplius excōicatione durante excōicari nō possit, tunc tenet absolutio, licet alias causas non expresserit, si expresserit illam causam, pro qua primo fuit excōicatus. sed hoc nō est verum [z]. Si autem dicatur, ꝙ excōicatus posset iterum excōicari, quod verum est, refert, an expressa sit causa absolutionis, an non sit: si nō est expressa, sed indeterminate absoluitur, tunc ab omnibus est absolutus: sed si vna causa tantum fuit expressa, tunc absolutio non extenditur ad ea, quæ non fuerunt expressa. arg. ff. de acceptilat. pluribus. C. de procu. maritus. Vel distinguit, an per ignorantiā omiserit, an scienter. arg. ī. de rescri. sup litteris. ita dixit Io. Sed ego in hoc casu nō admitto illam distinctionem. Alij dicunt illum absolutum indistinctè, sed cogitur redire ad curiam, & satisfacere iniuriato. Tan. [a] dixit, ꝙ si aliquis est excōicatus pp plures causas, sed vnica tm̄ snia: quamuis aliquas causas taceat dum absoluitur, absolutus est: sed debet cōpelli satisfacere p alia iniuriam passo: & sm̄ hoc istud, tamquam, est similitudinariū. Si vero pluribus & diuersis excōicationibus sit ligatus ex causis diuersis: si aliquas supprimit, non est absolutus, sed remanet excōmunicatus pro aliis: & sm̄ hoc istud, tamquam, est expressiuum veritatis. Ego credo, ꝙ qualitercunque sit aliquis excōicatus, siue vna snia, siue pluribus sentētiis, ex pluribus & diuersis causis, qui vere vult absolui, omnē causam p qua vel p qbus fuit excōicatus, debet exprimere in absolutione sua: qa p vnaquaque sola fuit excōicatus, & vna snia sufficit ad excōicationem, & sic vna snia absolutiōis sufficit ad plures excōicationes, dūmodo exprimantur omnes causæ prioris excōicatiōis, aliàs nō tenet absolutio p surreptionē obtēta: vt bn̄ colligitur j. eo. officij. licet quidā dicāt, ꝙ Innocentius non asidit ad hoc in c. officij. & præmissas solutiōes nō multū approbo.

[z] Quod dic vt no. ī. de Iudæis, ita quorundā. & 3. q. 4. Engeltrudam. Io. Andr.

Cap. 2. eo. tit. in 3. cōpilatione. Vide Conatum in c. alma mater. de sent. excommu. lib. 6. par. 1. §. 11. nu. 8.

[a] Et Vin. idē in. hoc addito, ꝙ primū membrum locū habeat, quando ī adem excōicaret & causa suppressa non est vasa, p. quam expressam fuisset dene gata absolutio. Secundum membrum intelligit vt statim addā. Io. Andr.

Idem abbati sancti Andreæ.

Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcumque contritus decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licet sit quo ad Deum absolutus: sed si constaret ecclesia de contritione præcedenti, absoluetur etiam post mortem ab eo, à quo viuus fuerat absoluendus: & hæredes eius compelluntur per ecclesiam ad satisfaciendum pro eo.

CAP. XXVIII.

A Nobis † est sæpe quæsitū, vtrum si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit, quo minus reconciliaretur ecclesiasticæ vnitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, p absoluto ab ecclesia sit habēdus: & vtrum pro tali recipiēda sit eleemosyna, & à fidelibus [a] sit orandum: & infra. ¶ Nos igitur consultationi tuæ breuiter respondemus, quòd iudiciū Dei veritati, quæ nō fallit nec fallitur [b], semper innititur: iudicium [c] autem ecclesiæ nonnunquam opinionem [d] sequitur, quam & fallere sæpe cōtingit, & falli: propter quod contingit interdum, vt qui ligatus est apud Deum, apud ecclesiā sit solutus: & qui liber est apud Deum, ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deū, in culpæ remissione dissoluitur: illud autem, quo ligatus est apud ecclesiam, cum sententia remittitur, relaxatur [e]: Quod in suscitatione Lazari [f] sermo Euangelicus manifestat: quem prius Dominus suscitauit. & Apostolis præcepit postmodum soluere suscitatum. ¶ Vnde quantūcumque se quis iuramento præstito, quòd ecclesiæ mandato pareret, humiliare curauerit, quantumcumque † pœnitentiæ signa præcesserint, si tamen morte præuentus absolutionis non potuerit [g] beneficium obtinere, quāuis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habēdus est apud ecclesiam absolutus: Potest tamen & debet ei ecclesiæ beneficio subueniri, vt si de ipsius viuētis pœnitentia per euidētia signa constiterit, defuncto, etiam absolutionis beneficium impendatur. ¶ Nec obstat, quòd ecclesiæ legitur attributa potēstas ligandi atque soluendi homines super terram [h], tamquam non possit soluere & ligare sub terra sepultos: & quod legitur; nō communicetur mortuo, cui nō est communicatum & viuo: cum & si communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis [i], sed neces-

Ioan. 11.

Aliàs in quantumcunque pœnitentiæ signa præcesserint.

Deū, apud ecclesiā sit absolutus: & q liber est apud Deū, apud ecclesiā sit ligatus: vn̄ quātūcunq; se qs iuramento astrinxerit ecclesiæ mādato parere, quātūcūq; pœnitētiæ signa pcesserint, si morte pꝑuentus absolutus nō extitit: quāuis apud Deū absolutus credatꝰ, tn̄ apud ecclesiā nō est habendus absolutus, tn̄ pōt & debet ei beneficio ecclesiæ subueniri, vt bn̄ficiū absolutionis impendatur defuncto, ex quo de. ipsius viuentis pœnitentia per euidentia signa cōstiterit: non obstante quod dr̄, ecclesia habet potestatē ligandi & soluendi homines sup terrā, tāquā non possit absoluere & ligare sub terra sepultos: nec illud obstat, cui nō cōicauimus viuo, nec mortuo cōicare debemus, cum in certis casibus legatur ecclesiā ligasse mortuos & soluisse, vn̄ statuit Papa, vt illius mortui absolutio à sede Apostolica requiratur, qui dum viuebat ab eadem fuerat absoluendus, absolutionem vero aliorū ex causa præmissa illis Papa indulget, à quibus dū viuerent, fuerant absoluendi: absolutionis forma fiat cum psalmo pœnitentiali & oratione Dominica, & aliis consuetis: & hæredes defuncti compellantur ad satisfaciēdum p ipso: & si monitione pmissa noluerint, per districtionem ecclesiasticam cōpellantur. Nota, ꝙ iudicium Dei nō fallitur, sed iudicium ecclesiæ sæpe fallitur. Itē apud Deum aliquis absolutus est, & apud ecclesiam ligatus, & econuerso. Item per signa constat de pœnitentia alicuius. Item ecclesia ligat: & soluit sub terra, sed in certis casibus. Item post mortem absoluitur excōicatus. Item hæredes tenentur & compelluntur satisfacere pro defuncto.

a ¶ *A fidelibus sit orandum.*] Et est dicendum ꝙ non: nisi prius fuerit absolutus. j. eo. sacris.

b ¶ *Nec fallitur.*] 24. q. 3. Deus qui [3]. de conse. dist. 2. panem.

c ¶ *Iudicium autem ecclesiæ.*] Iudicium enim ecclesiæ diuinum debet imitari iudicium inquantum potest. 11. q. 3. tunc vera est.

d ¶ *Opinionem sequitur.*] Et ideo sæpe fallitur. s. de re iudi. lator. & c. consanguinei. & ī. de frig. fraternitatis. & 24. q. 3. siquis non recto. & cum de errore constiterit, reuocatur quod factum est: vt tribus primis concordantiis. & 35. q. 9. c. loci. §. his ita.

¶ *Glossa sequens vtitur per quæstionem.*

e ¶ *Relaxatur.*] Hic surgit ratio quare quis potest absolui ab excōicatione post mortem, & non baptizari post mortem: quia snia ecclesiæ ligat corpus, & etiam animam: & licet sit iniusta, aufert sepulturam: baptismus vero character est animæ: vnde post mortē non est quod valeat baptizari. arg. 32. q. 7. licite. Vincen.

f ¶ *Lazari.*] 11. q. 3. tunc vera est.

¶ *Glossa sequens quærit, & arguit.*

g ¶ *Non potuerit.*] Si talis in extremis positus habuisset copiam sacerdotis, ab eo potuisset absolui. ī. eo. non dubium. & ca. quod de his. & j. eo. quamuis. sed ex quo iam mortuus est, nō potest absolui nisi per Papam vel eius legatum, vel à quo debuit viuus absolui. Nunquid [a] à laico potest absolui in articulo mortis? arg. ꝙ sic. de pœni. dist. 1. quē pœnitet. de consecra. dist. 4. sanctum est. vbi laicus absoluit per extremam necessitatem, quem episcopus absoluere debuit. 50. dist. in capite. Lau.

h ¶ *Super terram.*] 24. q. 1. quodcunque. Ber.

i ¶ *Non contemptus religionis.*] Hæc verba habes ī. de consecra. dist. 4. baptismi vicem.

[b] Et 1. q. 1. Spiritus sanctus. Io. Andr.

[a] Similis glossa in c. pastoralis. de offic. ord. verbo, pertinquam & in c. fere, de sente. excōmu. vbi notatum est nullo tempore licere laico absolui vere sacramentaliter, prout exatur ibi inde B. Thomā in quæstionibus additis ad 3. par. q. 8. art. 2. & 3. & Turrecremata de pœnit. dist. 1. c. quem pœnitet.

h ¶ Mor-

C A S V S. Aliquis erat excōicatus pro violenta manuum iniectione in clericū: iste iurauit stare mādatis ecclesiæ, & quātū in eo fuit volebat absolui, nec p eū stetit, quo minus absolueretꝰ, sed morte pꝑuentus absolui nō potuit: quæritur, vtrū iste vel alius, in quibus manifesta pœnitētiæ signa apparuerūt, debeat haberi ab ecclesia absolutus. & vtrū p talibus eleemosyna sit recipiēda, & à fidelib' sit orandū? Rn̄det Papa, ꝙ iudiciū Dei veritati, quæ nec fallit nec fallitur semp innititur, iudiciū autē ecclesiæ aliqn̄ sequitꝰ opinionē, quæ sæpe fallit & fallitur: vn̄ cōtingit aliqn̄, vt qui ligatus est apud

A Nobis.] Excōicatus in quo apparuerunt euidentia signa cōtritionis, absoluitꝰ post mortē ab eo, à quo viuus fuerat absoluendus, & ad satisfaciendū p eo cōpelluntur hæredes. Duæ sunt partes principales: In prima ponitur bimembris qō: in scd̄a solutio: ibi, *Nos igitur*. Scd̄a subdiuiditꝰ in vij. partes: Primo distinguitꝰ duplex vinculū peccatoris: Scd̄o ex distinctiōe solutionē qōnis infert: ibi, *Vnde quātūcunq;*. Tertio prouisionē annectit: ibi, *Potest*. Quarto soluit duo obstātia: ibi, *Nec obstat*. Quinto subnectit quādā determinationē: ibi, *Vt autē*. Sexto tractat d forma absolutiōis: ibi, *Absolutionis*; Septimo d satisfactiōe & cōpulsiōe hæredis: ibi, *Hæredes*. Abb. Sic.

sitatis articulus impediuit, & in certis casibus à canonibus denotatis, ligasse legatur ecclesia mortuos[a], & soluisse. ¶ Vt autẽ in vno pariter & eodem negotio, & seruemus rigorem[b], & mansuetudinem ostendamus: statuimus, vt illius mortui absolutio à sede Apostolica requiratur, qui cum viueret, ab ea fuerat absoluendus: aliorum autem absolutionem ex præmissa causa cæteris[c] indulgemus, à quibus dum viuerent, fuerant absoluendi. ¶ Absolutionis autẽ forma † [d] seruetur, vt fiat cũ pœnitentiali psalmo, & tã oratione Dominica, quàm alia cõsueta. ¶ Hæredes[e] quoque ipsius ad satisfaciendum pro ipso si monitione præmissa noluerint, per districtionem ecclesiasticam compellantur.

¶ Idem Vuratislauiẽsi. † episcopo.

¶ *Detinens clericum in custodia vel vinculis sine læsione, excommunicatus est. hoc dicit primo. Communicans excõmunicato scienter in crimine, excommunicatus est: & nisi difficultas impediat, absolui debet ab excommunicatore cum iuramento. Communicans vero extra crimen reconciliari potest per simplicem sacerdotem sine iuramẽto. hoc dicit vsque ad finem.*

CAP. XXIX.

NVper † à nobis tua discretio requisiuit, quid de illis laicis sit faciendũ, qui clericos (sine læsione tamen) in custodia detinent publica vel priuata, vel etiam detrudunt in vincula? Et vtrum, qui nominatim excommunicatis scienter communicant, absolui ab excommunicatione possint per confessionem à simplici sacerdote, vel episcopi seu archiepiscopi sit ab eis absolutio expetenda? ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ ex ordine respondemus, quòd in primo consultationis articulo non credimus laicos pœnam excommunicationis euadere, quamuis per † eorum factum corporalis læsio[f] non fuerit subsecuta, citra quam violentia sæpius circa clericos nequiter perpetratur. ¶ In † secũda vero quæstione credimus distinguendum, an is, † qui nominatim excommunicato communicat, scienter in crimine communicet criminoso, ei cõsiliũ[g] impendendo, auxilium vel fauorem: aut aliàs in oratione, vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo[h]. ¶ In primo quidem articulo, cum talis communicet[i] crimini, & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnauit: ab eo, vel eius superiore, merito delicti, tunc erit absolutio[k]

a ¶ *Mortuos.*] puta in hæresi. 24. q. 2. sane profertur. Not. q si agatur ꝯ personam vel de persona tantũ, post mortẽ quæri non debet, quia crimina morte extinguuntur. 23. dist. quorundam. C. si reus vel ac. mor. fue. l. 1. & 2. nisi in hæresi: vt c. sane. & hic. vbi vero agit pp bona, vel ꝯ personã & bona, post mortẽ agi pôt. C. si pend. app. mors interue. l. quáuis. & sic post mortẽ agitur de matrimonio pp bona. ꝫ. qui fil. sint legiti. causam quæ.

b ¶ *Rigorem.*] 45. dist. disciplina. & c. sunt nãq. & ꝫ. de pur. cano. inter.

c ¶ *Cæteris indulgemus.*] idest indultũ esse ostendimus: quia cũ eos absoluere possent viuos iure cõi, ita etiã absoluere possunt post mortẽ ex causa præmissa, id est, si de ipsorũ pœnitentia p euidẽtia signa ꝯstiterit.

¶ *Gl. seq. ar. vt remittit. duplicitur quarit, & sol.*

d ¶. *Forma seruetur.*] sed forma nõ potest seruari ex toto: qa hic non potest amodo iurare, & tñ absoluitur. & sic est arg. q sacramentum nõ est de substantia absolutionis: vt dixi. ꝫ. eod. cũ desideres. in fin. Sed nũquid hæredes cõpellẽdi sunt ad iurandum antequam absoluatur? Satis credo q possent compelli: sed si nollent, propterea non differretur absolutio, sed postea indistinctè compellun tur satisfacere iniuriam passo, vel aliàs facere qđ ille viuus debuit & voluit: Sed nunqd exhumabitur corpus, si sepultum fuit in cœmeterio ecclesiæ? Non credo q debeat exhumari: si alibi sepultum fuerit, tunc debet exhumari, & absolui quo ad ecclesiã, cũ iã sit quo ad Deũ absolutus. arg. 11. q. 3. tunc vera. & postea in cœmeterio sepeliri.

e ¶ *Hæredes quoque.*] Hic habes expresse, q hæredes tenẽtur ex delicto defuncti, licet ad eos nihil peruenerit. ꝫ. de rap. in litteris. & ꝫ. de sepul. c. vlt. vbi de hoc. quia cum iste pœnituerit, & contritus fuerit, quantum in se fuit, satisfecit, & per eum non stetit, vnde hæredes ad quos bona peruenerunt ipsius, cõpellendi sunt satisfacere pro ipso: & sic intellige illud c. ꝫ. đ sepul. c. vlt. ꝫ. de rap. in litteris.

NVper.] In prima parte ponitur consultatio: in secunda respõsio: ibi, Nos. Et vtraque potest subdiuidi, vt patet in textu. Abbas.

CASVS. Duæ quæstiones proponuntur hic: Prima talis est, Laici aliquando detinent clericos in custodia publica vel priuata, vel etiam detrudũt illos in vincula sine corporis læsione: quæritur an isti laici sint excõicati. Secunda quæst. est talis: Aliqui sciẽter cõicant excõicatis nominatim: quæritur, vtrum isti participantes possint absolui ab excõicatione à simplici sacerdote, vel ab epo, vel archiepo? Ad primã qõnem rñdet Papa, q nõ credit laicos illos pœnam excõicationis euadere, quamuis nulla corporalis læsio fuerit subsecuta, citra quã violentia sæpius circa clericos perpetratur. In secunda qõne distinguitur, vtrum ille qui nominatim excõicatis scienter cõicat, in crimine cõicet criminoso, eis consiliũ impendendo, auxiliũ vel fauorẽ: aut aliàs in oratione vel osculo, aut orando aut comedẽdo: In primo casu cũ talis cõicet crimini, & participet criminoso, & sic ratione criminis in eum videatur delinquere qui damnauit, ab excõicatore vel eius superiore debet absolui: cũ faciẽtes & cõsentientes par pœna constringat. In scđo vero casu à suo epo vel simplici sacerdote pôt absolui: quãuis. n. tunc sit ligatus snia canonis & non iudicis, tñ quia conditor canonis eius absolutionem sibi non retinuit, alijs indulsisse vr: Ille vero qui participat crimini & criminoso, cum iuramento debet absolui: qui vero extra sm modum participat, sine iuramento pôt absolui. In fine dicit, q si difficile sit ex aliqua iusta causa, q ad ipsum excõicatorẽ absoluendus possit accedere, cõcedit Papa vt præstita cautione sm formam ecclesiæ, q suo excõicatori parebit, à suo absoluatur epo vel proprio sacerdote. Nota primũ casum, q aliquis est excõicatus, licet nullam læsionem clericis intulerit detrudendo ipsos in vincula, vt sæpe faciunt iudices seculares. Item snia excõicationis per solã participationem criminis transit ad illum, in quem lata nõ fuit. Item consentiens dr qui consilium, auxilium & fauorem præstat alicui in crimine, & eadem snia cum illo ligatur: quia facientes & consentiẽtes par pœna constringit. Item vbi conditor canonis absolutionẽ sibi specialiter nõ retinuit, alijs intelligitur indulsisse. Item nota hic formam absolutiõis maioris excõicationis & minoris. Item vltimo nota, q excõicatus ex iusta causa potest absolui ab alio quàm à suo excõicatore. sed hoc est propter periculum animæ.

f ¶ *Corporalis læsio.*] Hic sola violentia attenditur. si. ꝫ. eo. contingit. nec refert an aliquis in compedibus an parietibus teneatur. ff. ex qui. cau. ma. succurrit. in fi.

g ¶ *Consilium impendendo.*] quod aliter nõ erat facturus. arg. ff. de his qui not. infa. l. 1. in fi. & ꝫ. de homi. sicut. §. qui vero. nõ refert enim an de bono malum, vel de malo deteriorẽ fecerit. ff. de seruo cor. l. 1. §. qui igitur. aliàs non tenetur quis de consilio, nisi ille aliter non fuisset facturus. ff. mand. si remunerandi. §. si tibi. in fi. vel nisi sit fraudulentum. ff. de reg. iur. consilij. Lauren.

h ¶ *Comedendo.*] Tunc in istis casibus non cõicat illi in crimine, sed extra: vnde pp hoc nõ est ligatus eadem snia cũ illo: qui si ꝯ ipsum in accusationem prosiliret, excipere poterit ꝯ illum: nec habebit locum replicatio communionis. ꝫ. de excep. à nobis.

i ¶ *Communicent crimini.*] Pone casum per illam decre. ꝫ. eod. significauit. vel per illam. ĩ. eo. si concubinæ.

¶ *Glo. seq. prim. rect. per q. an communicans in crimine damnato ligetur sententia canonis vel hominis, Secundo quærit, op. ponit, & soluit.*

k ¶ *Tunc erit absolutio.*] Colligitur hic, q si ego excõico parochianum meum propter crimen, & parochianus alterius ei cõicat fauorem impartiendo in delicto suo, in me vr delinquere, & eadem snia ligatur, & non snia canonis: quia tunc à suo epo vel etiam proprio sacerdote absolueretur, vt ĩ. sequitur. & sic iste propter delictum ligatur snia mea, & à me debet absolui, & cum iuramẽto: vt ĩ. dicit. & est si. ꝫ. eo. à nobis 1. vbi large appellatur subditus ratione delicti. Sed quæri potest cum excõicationis snia extendatur ad alienum parochianum, quare non extendatur similiter indulgentia vel remissio, vt ꝫ. de pœnit. & remis. quod autem? Vin. dixit q vtrobique animæ consulitur: & ideo in indulgentiis illud obtinet, vt diutius affligatur qs p peccatis: & similiter in excõicatione, vt diutius affligatur: nec excõicatio est mortalis, sed medicinalis. 2. q. 1. multi. & 23. q. 3. corripiantur. Vel dic aliã rationẽ: indulgentia non transit ad alienum parochianũ: quia eps in eũ nullã habet iurisdictionem: vñ sua indulgentia vel remissio nõ pôt illum absoluere, qa ipsum nõ ligauit: quia qui nõ pôt ligare, nõ pôt absoluere: & ecõuerso. 21. dis. inferior. & 9. q. 2. c. 1. & ꝫ. đ pœ. & re. omnis vtriusq;. sed in snia excõicationis secus est: qa ille pp delictũ siue ratione delicti efficit de foro excõicãtis. ꝫ. de fo. comp. c. vlt. vñ pp hoc pôt illum ligare & absoluere: & ille incidit propter delictũ in

¶ Vide Burchardum lib. 9. decretorum cap. 8. & Eymericũ in Directorio inquisitorum par. 3. nu. 18.

¶ Wratislauiẽsi. ¶ Vratislauẽsi. ¶ Vuratislauẽsi. ¶ Vestratislauẽsi.

¶ Cap. 9. eod. tit. in 1. compilatione parte sopra de bigamis. c. nuper de his, in quo me huius cap. ut de Abbate in c. inquisitionis. infra eod. tit. & de intellectu vide citatos in c. si concubinæ. eod.

¶ Dilecto. per, deest in antiquioribus exemplaribus.

¶ Vide D. Thomã in quæstionibus additis ad 3 par. q. 23. art. 2.

¶ Aliàs ita: an is, qui nominatim excommunicato scienter cõmunicat, in crimine cõmunicet criminoso.

¶ Quid sibi velit hoc loco glossa vide Ioannẽ And. hic, adde etiam & sequentes.

requirenda : cū facientem [a] & consentientē par pœna cōstringat. ¶ In secundo vero casu à suo episcopo, vel à proprio sacerdote poterit absolutionis beneficiū obtinere : quāuis enim & tunc nō iudicis, sed iuris sententia excōicato cōicans sit ligatus: quia tamen conditor canonis eius absolutionē sibi specialiter non retinuit [b], eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi. ¶ Is autem, qui iuxta primum modum excōicato cōicat, cum iuramēto debet absolui : qui vero iuxta secundum modum, reconciliari poterit sine iuratoria cautione. Verum si difficile sit ex aliqua iusta causa [c], quòd ad ipsum excōmunicatorē absoluendus accedat: concedimus indulgendo, vt præstita iuxta formā ecclesiæ, cautione, quòd excōmunicatoris mandato [d] parebit, à suo absoluatur episcopo, vel proprio sacerdote [e].

¶ Idem Strigon. archiepiscopo.

¶ *Iuramentum excommunicati de stādo mandatis ecclesiæ, non habet vim absolutionis. hoc dicit primo. Excommunicato nullus communicare tenetur præter personas exceptas, aliàs communicans excommunicato incurrit minorem, & est excōmunicandus maiori; nisi ille sit excommunicatus cum participibus suis : quia tunc esset excommunicatus maiori.*

CAP. XXX.

QVod † in dubijs : & infra. ¶ Respondemus, quòd excommunicato, licet quòd stet mandato ecclesiæ iuramēto firmauerit, cōmunicari non debet, donec [f] per ecclesiā fuerit absolutus. alioquin post iuramentum non esset absolutio necessaria. Nullus autem sciēter nominatim excommunicato communicare tenetur : nisi quædam personæ quæ per illud Gregorij † Papæ capitulū, Quoniam multos [g] specialiter excusantur. ¶ Illi autem, qui nominatim excōmunicatis præsumptuosè participāt, præter personas à dicto canone annotatas: nisi ab eorum participatione [h] commoniti [i] forte destiterint, excōmunicationis vinculo sūt innodādi [k] : secus autem si scienter ei communicant, qui cū participibus [l] suis est vinculo excōicationis sententialiter innodatus: tunc enim & ipsi sentētiam excommunicationis incurrunt [m].

¶ Idem doctoribus decretorū Bonon.

¶ *Excommunicato communicare tenētur, qui prius erant ei obligati ad obsequium familiare: alij vero non tenētur de necessitate, licet interdum possint necessitate vigente.*

CAP. XXXI.

INter † alia, quæ Strigon. archiepiscopus proponi fecit,

suā sniam, & sic ligatus est ab eo, vnde ab eo debet absolui: & qđ ꝓpulsū fuit ad pœnā, trahi nō debet ad gratiā. ī. de trāsla. inter corporalia. Sed etiā mirū vř, qualiter snia excōicationis liget illos, de quibus nō fuit dictū vel cogitatū, & res iudicata solū illis nocet, ꝯ quos iudicatur. ī. de fi. instr. inter dilectos. & c. pe. & ff. de exce. rei iud. cū quærit. & l. rei iudic. nec ex postfacto pōt augeri obligatio. ff. đ dā. in fe. dāni. §. is q & ex quo post sniam aliqđ accidit, noua interpellatione opus est. ff. đ iudi. non pōt. Itē incōueniēs est, q aliquis excōicetur, qui nō est admonitus nec citatus. j. eo. sacro. Itē ꝑm hoc talis snia nō differt à canone latæ sniæ, cū tñ hæc snia nō sit generalis: sed tantum vnam personam cōprehendit. Io. dixit q hęc distinctio, quę fit hic in litera, habet locum in eo casu, cū sub hac forma fit excōicatio; excōico te cum omnibus cōicantibus tibi, & tunc distinguaƒ ibi qualiter ei cōicet : vt j. eo. c. ꝓxi. ad fi. & sic nō obstant ꝓmissa: sed hoc non credo, immo credo illum esse excōicatū eadem snia, ex eo q in crimine inuoluitur: q a incidit in factū quasi damnatū, & snia transit ad eū per talem participationem. j. eo. si concubinæ. & est si. de immu. ec. aduersus. vbi succedit in vitiū, & hic accedit ad crimē: ergo eadē lepra qua ille puniƒ, & iste eius accedēs teneri debet. arg. 1. q. 1. cito turpem, sicut per participatione solam in locutione ꝯhiƒ excōicatio minor, ita per cōionem in crimine ꝯ ꝯhitur maior excōicatiō: q a tūc plus delinquit, vnde non est necesse vt noua ꝯ tales snia procedat, qui alieno facinori suam cōionem commiscent. 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.

Vide de prius. quia circa. super vi. gl. Ioan. And.

a Et etiam Gof. hic.

Adde quia dicatur cū alio cōmunicare. no. 1 l. item apud Labeonem. § frequenter. ff. d iniur.

a ¶ *Facientem & consentientem.*] Hæc est probatio, q eadem snia inuoluatur. sic j. eod. quantæ. 17. q. 3. omnes. & ī. de offi. dele. c. 1.

b ¶ *Non retinuit.*] similiter prætor magistratibus quædam cōmittit. s. cautionē, & in possessionē ex primo decreto mittere ex causa damni infecti. ff. de dam. infe. dies cautioni : sed missionem ex secundo decreto sibi reseruauit. ff. de iuris. om. iud. inhibere [4]. Et est hic arg. ep̄os posse dispensare, vbi specialiter dispēsatio nō est inhibita. ar. ī. de spon. cū apud. & 16. q. 1. sunt nōnulli. & concessum vř qđ nō est prohibitū. ff. ex quib. cau. ma. l. necnon. §. quod eis. Lau.

4 Arg. contra ī. de voto. ex multa vbi ius commune non exequitur aliquis nisi ei specialiter delegetur, secundum Lau. Io. An.

c ¶ *Iusta causa.*] Sic j. eod. sacro. & fi. ī. tit. proxi. c. vlt.

d ¶ *Excommunicatoris mandato.*] sic. ī. eo. decætero. & j. eo. quāuis.

e ¶ *Sacerdote.*] Sic ergo simplex sacerdos potest absoluere. 26. q. 6. c. vlt. sic & ligare. 2. q. 1. nemo. Ber.

QVod.] Tria sūt dicta: Secūdū: ibi, *Nullus autē.* Tertiū: ibi, *Illi autē.*

CASVS. Aliquis erat excōicatus, iurauit stare mandatis ecclesiæ: quæritur, an sit ei cōicandum antequam fuerit absolutus? Rñdet Papa, q non est ei cōicandum, donec per ecclesiā fuerit absolutus; alioquin post iuramētū nō esset absolutio necessaria. Scđo quæritur, vtrum aliquis scienter tenetur cōicare nominatim excōicatis? Rñdet Papa, q nullus teneƒ participare excōicatis, nisi quędā personæ quæ ꝑ illud capitulū, qm multos. specialiter excusantur. c. illud est. 11. q. 3. qm multos. Tertio quæritur, quæ pœna imponi debeat illis, q participāt nominatim excōicatis. Rñdet Papa, q illi q noiatim excōicatis scienter siue ꝓsumptuose participāt, ꝓter ꝑsonas in dicto canone annotatas, sunt excōicationis vinculo innodādi, nisi cōmoniti ab earū participatiōe destiterint. Secus autem est de illis, qui scienter cōicant ei, qui cū participibus suis est excōicatus: tunc enim ipsi sniam excōicationis incurrunt. Nota q nullus tenetur cōicare excōicato, q iurauit stare mādato ecclesiæ, nisi prius per ecclesiā fuerit absolutus. Itē qui sciēter participat excōicatis, nisi cōmonitus destiterit, est excōicandus. Item cū excōicato cum participibus suis cōicans, ipso iure est excōmunicatus.

¶ *Glossa sequens alleg. duas concor. & obiicit.*

f ¶ *Donec per ecclesiam.*] sic. ī. eod. cum desideres. & c. à nobis. nec etiam per Prælatum suum debet ei cōicari, vt ibi: q a quod alijs ꝓhibet, ipse facere non debet, vt ibi notatur. Item permittiƒ alicui tangere sacra. qui non permittitur ingredi ad ipsa: & sic ꝯ illud qđ dř 5. di. ad eius vero. & ꝯ id 95. dist. illud. vbi dř : Quibus reliqua sacramenta negant, quomodo vnum genus sacramenti conceditur? quasi diceret, non.

Cap. 9. en. tit. in 5. compilatione. pars supra de pœnis. c. quod in dubiis. præter doctores hoc vide S. Thomam in quæstionibus additis ad 3. par. q. 23. art. 1.

g ¶ *Quoniam multos.*] hoc habes. 11. q. 3. qm multos. & j. c. proxi.

Hoc vitebit Gregorio septimo pannormia lib. 5. tit. de licita & illicita excōmunicatione. cap. 1. & lxxv. 121. & Gratianus 11. q. 3. cap. quoniam multos.

h ¶ *Participatione.*] q a hic non distinguitur, an in crimine, an in alijs cōicent eis : videbaƒ quibusdā, q si in crimine cōicent, incidāt solummodo in minorē excōicationem: quod non est verum, vt patet. ī. eo. c. proxi. cum talis absoluatur cum iuratoria cautione, vt ibi dicitur.

i ¶ *Commoniti.*] Iudex nō debet excōicare participantes cum excōicatis ab ipso, nisi canonica monitione præmissa: aliàs excōicatio non tenet, vt in decre. noua. j. eod. statuimus. ita habetis tertium casum in quo excommunicatio non tenet citra aliquam appellationem 5.

Idem in suspensione & interdicto. eod. tit. statuitū. lib. 6. Ioh. And.

k ¶ *Innodandi.*] Qui. n. ꝓsumptuose participat excōicato, excōicādus est maiori excōicatione, vt hic dicit. & 11. q. 3. q cōicauerit. & est hic notabile, q a & ipse claues ecclīæ cōtēnit, quare puniri debet. ar. ī. đ pœ. c. vlt. & ī. đ excel. pla. c. vlt. vbi đ hoc ī notula magna.

Cap. 4. eo. tit. in 5. compilatione. Et de materia huius decretalis, & superiorum, vide plene per doctores, sum. in summa de sent. excom. §. & quæ sit 3 ....

l ¶ *Participibus.*] scilicet in crimine.

m ¶ *Incurrunt.*] Eandē. s. quā & principales. 11. q. 3. excellentissimus. & hi nominatim dicunƒ excōicati. ff. de li. & posth. nominatum. & ff. si cert. pet. certū. sic etiā excōicanƒ Christiani, ne participēt Iudæis etiā extra crimē. ī. de vsu. post miserabilē. & c. quāto. Tñ hoc intellexit Ioā. vbi participāt ī crimine: in quo casu intellexit ī. c. ꝓxi. aliàs nō essēt excōicati, sed post admonitionē excōicarenƒ: vt hic dř. Sed q d si alterius parochianus participat tali post talē sniam, nunquid erit excōicatus maiori excōicatiōe? Dic vt ī. c. ꝓxi. Si participat ī crimine, sic: aliter nō est excōicatus nisi minori: vt hic patet.

INter alia.] Primo ponit dubium, & vnde fuit ortum: Secundo solutionem: ibi, *Vt igitur.* Abbas.

CASVS. Archiep̄s Strigon. in decretali prædicta quæsiuit, vtrum aliqui teneantur participare excōicatis: & Papa rñdet, q nullus tenetur participare excōicatis, nisi quædam personæ, quæ per illud Gregorij Papæ capitulum, quoniam multos. specialiter excusantur. Ex hac rñsione orta fuit occasio disputandi: quidam dicebant, q excōicato cōicare tenentur personæ in prædicto capitulo nominatæ, ꝓsertim quæ prius. s. ante excōicationē ex debito eis cōicare tenebanƒ: Alij dicebant, q prædictæ personæ licet possint excōicatis cōicare si velint, non tñ ad hoc tenentur ex necessitate: ꝗsiuit archiep̄s qualiter decretalis illa sit intelligēda: Vt igitur vñ ius prodijt, interpretatio quoq; ꝓcedat: Papa sic rñdet, q quædā personæ in capitulo ꝓdicto annotatæ, tenebātur ad obsequiū illis, in quos lata est excōicatio, ante prolationē ipsius excōicationis, & post excōicationē ad ꝯtrium non tenentur, beneficio canonis id agēte: vñ non sunt à priori obligatione solutæ, & ita per consequēs teneanƒ illis ad

lis ad cõionem, sine qua obsequiũ exhibere nõ possunt. Sed hoc nõ pertinet ad omnes personas in dicto capitulo notatas (cũ mercatores, peregrini, & viatores à cõione taliũ debeãt abstinere: nisi articulus necessitatis immineat, fm q in fine capituli colligitur manifeste) sed ad illas solummodo, quæ ipsis excõicatis sunt astrictæ, sed non debent eis cõicare seu participare in criminibus, pro quibus ipsi sunt excõicati: quod si facerent, eadẽ sñia tenerentur. Nota, q ad illum pertinet iuris interpretatio, ad quem pertinet constitutio iuris. Item quidam benefi cio canonis tenẽtur participare excõicatis. Itẽ necessitas excusat ab excommunicatione.

a Quoniam multos.] 11. q. 3. quoniam multos. & i. c. proxi.

b Occasio disputandi.] Si. s. de vo. ex multa.

c Præsertim.] Si istud, præsertim, ponitur pro tantum, verum dicunt, prout sequitur de quibusdã personis: si pro, maxime, nõ dicunt verũ: vt sequentia dicunt: quia oẽs viatores debẽt talibus cõicare, nisi necessitate instante.

d Interpretatio.] Ad quem pertinet iuris cõstitutio, ad ipsum pertinet interpretatio. C. de leg. l. vlt. 11. q. 1. c. clericum. §. ex his omnibus.

e Duret.] ex sui natura.

f Canonis.] 11. q. 3. quoniam multos.

g Agente.] per declarationem. In quibusdã enĩ casib' illud c. est declarano, vt in filiis, seruis, ancillis, & vxore: in quibusdã est cõstitutio iuris, vt in rusticis & mercenariis: & q i hoc ius nouũ constituatur p illud cap. circa personas mercenariorum rusticorũ, satis vr: quia p priora iura eos vitare tenebantur. 15. q. 6. nos sanctorum. iuratos. 11. q. 3. excõicatos quoscunq.

Divit Hostien. hoc verum si specialiter prohibentur: vt in dicto cap. sed idẽ etiam hodie. s. de sẽ. c. si. p quod dicit hoc non esse ius nouum: imo ipsu suffici & sententias in c quoniam multos, specialiter cõmunicare. põ detare debuiet Ho. & Tan. & Goffr. non dicunt hoc ius nouum constitui p illud cap. sed per illud. Ioan. And.

nos recolimus respõdisse, quòd nullus nominatim excõmunicato scienter communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Gregorij Papæ capitulum, Quoniam multos a, specialiter excusantur. Verum ex hac responsione orta est occasio b disputandi, alijs concedentibus, quòd excõmunicato communicare tenentur personæ in prædicto capitulo nominatæ: præsertim c quæ prius ad communionem eorum ex debito tenebantur: alijs asserentibus eos cõmunicare licite posse, si velint: non tamen ad hoc ex necessitate teneri. Vt igitur vnde ius prodijt, interpretatio d quoq; procedat, ambiguitatem huiusmodi taliter duximus absoluendam: quòd cũ quædam personæ in præmisso capitulo denotatæ, illis, in quos lata fuerat excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio tenerentur familiariter adhærere, neque postmodum ad contrarium teneantur (cum adhuc debitũ duret e) beneficio canonis f id agente g, à priore non sunt obnoxietate solutæ, sed ad familiare tenentur obsequiũ: & ita per consequẽs ad communionem tenentur, sine qua illud nequeũt exhibere. Illud autem nõ ad omnes personas capituli credimus referendum: vt videlicet obnoxietati huiusmodi sint subiectæ, cum viatores, peregrini, & mercatores à communione talium personarum (nisi articulus necessitatis h immineat) debeant abstinere: vt in fine colligitur manifeste: sed ad illas dũtaxat, quæ talibus arctiori tenentur i obnoxietate constrictæ: quibus tamen in his, pro quibus sunt excommunicatione notatæ, vt in criminibus k, communicare non debent, sed ab eis penitus abstinere.

Idem.

Si excommunicatus pro manuum iniectione, scienter recipit ordines, si est clericus secularis, deponendus est: si regularis, ab executione ordinis est suspensus. Qui ignorans ius vel factum sic excommunicatus recipit ordines, si est clericus secularis, dispensat cum eo solus Papa: si regularis, dispensat abbas: si ignorantia est probabilis, & factum non est graue.

CAP. XXXII.

Cvm illorum l absolutio, qui pro violenta manuũ iniectione in clericos, labem excommunicationis incurrunt (quibusdam casibus à prædecessore m nostro exceptis) sedi duntaxat Apostolicæ reseruetur n: nõnulli ecclesiasticã sententiam negligentes, in excommunicatione positi, ecclesiasticos ordines accipere non formidant: quid autem de his fieri debeat, Apostolicum sæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus distinguẽdum, quòd tales vel sciunt o excommunicationis se vinculo irretitos, vel non recolũt factum, pro quo in latæ sententiæ canonem inciderunt: vel factum quidem scientes, iuris ignari nesciunt p exinde se teneri. Primos si fuerint secula-

sunt factũ, p quo in sñiam inciderũt. vel factũ sciũt, sed iuris ignari nesciunt exinde se teneri: In primo casu si fuerint seculares, sunt in perpetuũ deponẽdi: In aliis duob' casibus, nec epi nec archiepi sine speciali mãdato Papę dispẽsare possunt: cũ ab excõicatiõe eos absoluere nõ possint: q̃a maiora illis sunt phibita, q̃b' vetita sunt minora: poterunt tñ ista summo põtifici intimari: vt circa eos fm q mãdauerit, pcedatur. Si vero pdicti q sciũt se excõicatione ligatos, fuerint claustrales, & ordines susceperint, circa ipsorũ absolutionẽ statuit Alexander Papa, q monachi & canonici quocunq; modo se in claustro percusserint, p suũ abbatem absoluantur: Statuit etiam, q de seculo fugiẽtes, qui habitum monasticũ acceperunt: & inter cętera cõfitent se excõicatos esse pro violenta manuum iniectiõe in clericos ante ingressum, sine licentia Romani Pontificis abbas eos absoluere nõ potest. Inn. tñ concedit abbatibus istorũ in fauorẽ religionis, vt eos absoluere possint, nisi exces' enormis fuerit, vt si in epm vel abbatẽ manus iniecta fuerit. Si vero aliq̃s claustralis in religiosam personam altenus claustri, manus iniecerit violentas, per abbatem vtriusq; debet absolui: Si vero hmõi regulares sic excõicati ad ordines accesserint, fm primam distinctionem, qui sciẽter ordinẽ susceperint, Papa statuit illos ab executione ordinis manere suspensos. Circa alios, q nõ habent memoriã factũ, vel iuris peritiã, abbates ipsorũ monasteriorũ vtilitate pensata poterũt dispensare, nisi graue fuerit factũ, aut ille q fecit adultus fuerit & discretus, vt ꝯ ignorantiã vel obliuionem pręsumat. In fine pcipit Papa abbatibus, vt formã istam diligenter obseruent, ne priuilegiũ mereaẽ amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Not. q secularis excõicatus ordinẽ scienter suscipiens, deponitur. Item qui non potest absoluere excõicatum, cum eo dispensare non potest. Item quibus prohibita sunt minora, sunt multo fortius & maiora. Item ex persona augetur crimen. & per consequens pœna. Item regularis excõicatus sciẽter ordinẽ recipiens, suspensus est ab executione ordinis. Item mitius agitur cum ignorante ius positiuũ, secus in iure naturali. Item in eodem genere delicti dispensant abbates cum monachis, in quo non potest dispensare eps cum suis clericis. Item arg. q nõ semper credendũ est cõfitenti peccatũ in pœnitentia. Itẽ priuilegiũ meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

Cap. 5. eo. tit. in 5. com. pilatio. &c.

In reconitionib' suis primo, sed in antiquis, primos.

Glossa sequens querit, & soluit.

h Necessitatis.] Nunqd magnæ, an cuiuslibet tñ? nã aliqua sustinenda est incommoditas, vt ecclesiastica iustitia seruetur. 19. dist. in memoriã. & s. de os. dele. dilectus. Si tñ magnæ, cuius arbitrio spectabit? Vr q superioris. arg. s. de vo. qd super his. & c. ex multa. Sol. in transeuntibus res ista dilationem non capit: quisque suo relinquat iudicio. de cõsuetudine. 11. q. 3. qd prædecessor. In peregrinis autẽ q vltra mare aliquãdiu, & Romæ p quadragesimã cõmorari solent, superioris iudiciũ requiratur: q̃a nemo sibi regulariter iudex esse põt. ff. de iud. si aliter. & arg. s. de elect. venerabilẽ.

i Tenentur.] vt sunt domestici, filij, serui, mercenarij & vxor.

k In criminibus.] In talibus nulli consentiendũ nec obediendum est. 11. q. 3. q resistit. Iulianus. & 32. q. 5. ita ne. aliàs si cõicarẽt illis i criminib', eadẽ sñia tenerenẽ. s. eo. nuper 2. & j. eo. si cõcubinæ.

Cvm.] In prima parte ponit qõ: In secunda rñsio: ibi, *Circa quos*. Et ibi ponit distinctio bimẽbris: Et primũ mẽbrũ prosequit: ibi, *Primo*. Secũdũ: ibi, *Qui si claustrales*. Et ibi primo tractat de taliũ absolutiõe vsq; ibi, *Si autem*. & ibi qõnẽ principalẽ soluit. Abb.

Casvs. Absolutio illorũ, qui violentas manus iniecerũt in clericos sedi Apo. reseruatur, exceptis quibusdã casibus: quidã tali excõicatione ligati sñiam ecclesiasticam negligentes ordines susceperũt: quæritur, quod de his fieri debeat? In hac qõne distinguit Papa, pdicti, qui sic recipiunt ordines, vel se sciunt excõicatos, vel nõ reco-

l Cum illorum.] Hic patet expresse, q edictum illius canonis, si quis suadente, prohibitorium est, quia omnes debent ad sedem Apostolicam mitti, nisi quorum absolutio inferioribus Prælatis in certis casibus reseruatur.

m A prædecessore nostro.] s. eod. de cætero. mulieres. ea noscitur. quod de his. & s. eod. quamuis. Ber.

n Reseruetur.] per canonem illum. 17. q. 4. si quis suadente.

o Vel sciunt.] quia aliud est quod studio delinquitur: aliud quod ignorantia. 15. q. 1. excellentissimus.

p Nesciunt.] pone exemplum vbi quis non crederet se teneri. s. eo. nuper. 2. responso. & c. mulieres.

Ne dum superioris iudiciũ expectatur, vt viator fame pereat. 5. dist. baptizandi. Ioã. And.

Secundũ... quod quẽ... notitia, potius ... dicere ... magis propter ... quod de quod dici ... de hoc & spon. circa apud. Ioan. And.

res clerici †, à susceptis ordinibus ᵃcensemus in perpetuũ deponendos: in reliquis casibus tam archiepiscopi, quàm episcopi, absq; mandato sedis Apostolicæ speciali, dispensandi facultatẽ se nouerint nõ habere: quibus etiã est absolutio taliũ interdicta ᵇ: cum † maiora intelligãtur illis prohibita, quibus vetita sunt minora ᶜ. Poterunt tamẽ huiusmodi Romani pontificis auribus intimari, vt ab eo secũdum rigorem ᵈ vel æquitatẽ responsum prodeat, prout discretio sua viderit faciendum. ¶ Qui si claustrales ᵉ huiusmodi fuerint, licet ab Alexandro ᶠ Papa fuerit cõstitutũ, quòd monachi & canonici regulares, quocũq; modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apostolicã sedẽ mittendi, sed secundũ prouidẽtiã sui abbatis, disciplinæ subdantur; & si abbatis discretio ad eorum correctionem nõ sufficit, prouidentia est dioecesani episcopi adhibẽda: & alibi ᵍdicatur, quòd de seculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt, & inter cætera postmodum confitẽtur, se tale commisisse ʰ delictum, per † quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerũt, sine licentia Romani pontificis abbas non potest nec debet eos absoluere, quãuis præsumptionẽ delinquentium debita possit animaduersione punire: Nos tamẽ in religionis ⁱ fauorem, & vt euagandi materia subtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volentes: eorum Prælatis, quòd etiam talibus ᵏabsolutionis beneficium impertiri valeant, indulgemus: nisi excessus ipsorum extiterit difficilis & enormis: vt pote si ad mutilationem membri ˡ, vel effusionem ᵐ sanguinis est processum: aut in episcopũ ⁿ, aut abbatem ᵒ violenta manus iniecta: cum excessus tales & similes nequeant sine scandalo præteriri. ¶ Si vero claustralis aliquis in religiosam personam alterius claustri manus iniecerit violentas, per abbatem proprium, & eius, qui passus ᵖ est iniuriam, absoluatur. Quòd si clericum percusserit secularẽ, non nisi per Apostolicam sedẽ (vt scandalum euitetur) absolutionis gratiam poterit promereri ᑫ. ¶ Si autem hos ad ordines promoueri cõtingat, iuxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum ʳ ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinari, ab executione suscepti ordinis, & officii decernimus manere suspensos. Circa reliquos vero facti memoriam, vel iuris peritiam ˢ non habentes, monasteriorũ vtilitate pensata, post iniunctam regularem pœnitentiam & peractam, abbates ipsorum poterunt dispensare ᵗ: nisi graue fuerit & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit & discretus ᵘ, vt violenter contra obliuionem vel ignorãtiam præsumatur ˣ. Præcipimus autem abbatibus, vt formam istam diligenter obseruent, ne priuilegium mereatur amittere, qui sibi permissa abutitur potestate.

¶ Idem Pistoriensi episcopo.

¶ *Monialis percutiens monialem seu conuersum, vel clericum secularem, incidit in excommunicationem, & ab episcopo loci absolui potest.*

a ¶ *Ordinibus.*] Similiter & de bñficiis. ĩ. de cler. excõ. mi. postulastis. & ca. latores. sic excommunicati recipiunt ordines, & excommunicatus confert ordines. ĩ. de eo qui renun. epis. c. 2.

¶ *Glo. seq. querit, & soluit.*

b ¶ *Interdicta.*] 17. q. 4. si quis suadente. Sed nunquid poterunt dispensare post impetratam absolutionem. Vi. q non, per id quod sequitur: sed si non esset interdicta dispensatio, possent. arg. ĩ. eo. nuper. Et est arg. q dispensare possunt vbi non est prohibitum. ff. ex qui. cau. ma. nec nõ. §. quod eis.

c ¶ *Minora.*] Minora vocat absolutionem, maiora dispensationem. & ita cui prohibetur minus, & maius prohibitũ intelligit. 74. dist. gesta. 95. dis. illud. & ff. de sena. q indignus. & econuerso cui cocediitur maius, & minus. ĩ. de deci. ex parte. 3. Ber.

d ¶ *Rigorem.*] Equitas rigorem mitigat: vnde æquitas intelligitur iuris relaxatio, & æquitas rigori præfertur. C. de iud. placuit. 34. dist. fraternitatis. & ĩ. de transactio. c. vlt.

e ¶ *Claustrales.*] Hoc respicit quod ĩ. dixit seculares.

f ¶ *Alexandro.*] ĩ. eod. monachi. Ber.

g ¶ *Alibi dicatur.*] Non habes hodie illam, sed in antiqua compilatione consuluit. iii. eod.

h ¶ *Commisisse.*] ante ingressum, supple.

¶ *Glo. seq. obiicit.*

i ¶ *In religionis fauorẽ.*] immo vr q de iure communi: non est enim illis necessaria certa delicti satisfactio, cuius totum vitæ tempus obedientiæ impenditur sui conditoris. 2. de pœ. dist. 1. §. his auctoritatibus. post illud. cap. mẽsurã. sed ĩ. de vo. scripturæ. 33. q. 2. admonere. Lau.

k ¶ *Talibus absolutionis.*] Hoc intellige de illis q inciderunt in canonem ante ingressum: quia de his qui inciduni post ingressum, concessum erat per Alex. ĩ. eod. monachi. vnde quo ad alios dicit, indulgemus. Ber.

l ¶ *Mutilationem membri.*] Hoc intellige simpliciter de omnibus monachis, qui hoc cõmiserint siue ante ingressum siue post. ĩ. eo. canonica. nec est distinguendum inter membrum & membrum. ĩ. de cle. ægro. c. 2. & ĩ. de cor. viti. exposuisti. aliàs excessus difficilis vel enormis relinquit arbitrio iudicis: cũ excessus notorius est, tunc abbas ipsum absoluere non potest pp scãdalum, vt hic dicit.

¶ *Glo. seq. querit. & soluit.*

m ¶ *Effusionem sanguinis.*] Quid si modicũ valde læsit cum sanguinis effusione. quia de facili sanguis effunditur quandoque; nunquid idem erit ac si enormiter læderet? Satis crederem committendum arbitrio iudicis, puta epi & abbatis, licet litera ista simpliciter loquatur: verbũ. n. effusionis, abundantiã significat. q. r. reuertimini. & 41. dist. sæpe. ai. sed ibi nomẽ effusionis significat vitiũ. B.

¶ *Glo. seq. ponit tres modos, quibus aggrauatur offensa.*

n ¶ *In episcopum.*] Ex persona augetur crimen. de poe. dist. 1. §. aut facta Insti. de iniu. §. atrox. & ff. de re mi. omne delictum. §. qui manus. & ff. de iniur. item apud. §. quod ait prætor. sicut ex atrocitate facti 17. q. 4. qui subdiaconum. & ex persona eius qui fecit, crescit iniuria. ff. eod. sed si. §. quædam. & 40. dist. homo Christianus.

¶ *Glo. seq. alleg. 2. concor. querit, soluit, & prorogat.*

o ¶ *Abbatem.*] proprium. Multa enim permittuntur nobis in homine nostræ religionis, quæ non permittuntur in aliis. 16. q. 1. & 2. q. 7. si hæreticus. Quid si abbatem non habet, sed Priorem aut Prælatum alio nomine designatum? Rñdeo, beneficiũ illud ad omnes monachos & regulares canonicos extenditur. vt ĩ. c. monachi. & ad Hospitalarios Hierosolymitanos, qui per suũ Priorẽ absolui possunt. ĩ. eod. canonica. idem crederẽ de Templariis, dummodo consimilem Priorem habeant. vt habent Hospitalarij ad oẽs claustrales hoc bñficiũ extendit, cũ eadẽ causa subsit in omnibus. Ber.

p ¶ *Passus est.*] quia ille vr iniuriam passus. arg. Inst. de iniur. §. 2. sicut iniuria facta filio patrem cõtingit, & agere potest: tñ si pater remittit iniuriam, filius agere nõ potest: nisi pater vilis persona fuerit, & filius honesta 4. ff. de iniu. sed & si. §. filiofamilias. sic & si abbas remittit iniuriam factã monacho, monachus agere non potest aliquo casu, vr sñ q. Fm forum rei hoc debet fieri. 3. q. 6. c. 1. & 6. q. 3. placuit. sed nõ est ita i casu isto, & sufficit q ita hic cauet. 8. q. 3. scriptũ est. & ff. q. & 2. q. 1. prospexit.

¶ *Glo. seq. obiicit, & sol.*

q ¶ *Promereri.*] Sed oũne datur hic euagandi materia: Quare in hoc casu non absoluit eum abbas sicut absoluit illũ qui ante monachatum deliquit? Sed ratio est: q ante ingressum erãt eiusdem conditionis, & per ingressum facile tollitur obligatio. 19. q. 3. non liceat. & q. 2. duæ sunt. 40. Sed ratio vera redditur in litera, scilicet propter scandalum: scandalum enim est q monachus iniiciat manum in maiorem: quia vix bonus monachus facit bonum clericum. 16. q. 1. c. legi.

r ¶ *In contemptum.*] Quod semper præsumitur, nec admittitur debet probatio in contrarium. sic 54. dist. fraternitatem. ĩ. de iud. c. vlt. & cum istis non dispensabit. Abbas.

s ¶ *Iuris peritiam.*] Not. q mitius agitur cum ignorante ius positiuum: secus in iure naturali, vbi nec rusticitati etiam parcitur. C. de in ius voc. l. 2. sicut nec parcitur mulieri contra matrimonium suum, est enim de iure naturali: vt ĩ. de diuor. gaudemus. Vin.

t ¶ *Dispensare.*] Potest ergo Abbas dispensare cum monacho circa ordines: vt hic, & ĩ. de eo qui furti. ords. re c. 2.

u ¶ *Et discretus.*] Et ita non sufficit q sit adultus, nisi sit discretus. quia contra discretum de facili præsumitur. C. qui & aduer. quor. l. 1. ff. de proba. cum de indebito. Et indiscretus iniuriam facere non potest: pati vero potest. 15. q. 1. illud. & ff. de iniur. l. illud. & ff. ad l. cor. de sica. infans. sed de talibus non intelligitur hoc: quia tales non indigent dispensatione.

¶ *Glo. seq. arg. & signat contrarium.*

x ¶ *Præsumatur.*] Arg. q non semper credendũ est confitenti peccatum in pœnitentia. Arg. ĩ. ĩ. de homi. significasti 6. 2. quia nõ est verisimile q aliqs sit immemor suæ salutis. 1. q. vlt. sancimus.

De mo-

De monialibus.] Moniales excõicatas pro iniectione manuum absoluit eps. hoc dicit vel aliter & sic, vt in rubro. Primo ponitur consultatio. Secundo, responsio: ibi, *Super hoc.* Abbas

Casus. Dicitur hic, q̃ si moniales se adinuicem percusserint, vel cõuersos suos, vel conuersas aut etiã clericos, ab epo loci possunt absolui. Not. q̃ moniales pro violenta manuum iniectione in ecclesiasticam personã excõicatæ, ab epo loci debent absolui.

¶ *Glo. seq. excitatur per duas quæstiones, scilicet quæ sit ratio, quare, abbatissa non absoluit, & quid de exẽptis. finis quæ vis, & solui.*

a ¶ *Per episcopum.*] Impedit enim sexus muliebris, ne abbatissa possit absouere moniales, sicut hic patet, nec cõfessionem earum audire, nec eas benedicere, vel Euangelium legere, q̃a sexui fœmineo claues ecclesiæ commissæ non fuerunt. s. tit. proxi. nouã. & argu. s. de ma. & obe. dilecta. vbi d̃ hoc. Sed eps illas absoluit auctoritate Papæ sibi per hanc decre. indulta, tamquam delegatus a ad hoc: & sic absoluat omnes tam exemptas quàm non exemptas. & est sim. s. de hære. ad abolẽdam. in fi. s. de of. ord. irrefragabili. §. cæterum. & eo iure quo absoluit alias mulieres. s. eo. mulieres. Sed quid si monasteria essent in diuersis epatib⁹, & vna monacha percutiat monachum vel monachã, vel ɔuersũ vel clericũ alterius epatus: Conueniat vterque eps, vel alter deleget alteri vicẽ suã. s. c. proxi. Ber.

¶ Cap. 8. eo. tit. in 3. compilatione.

¶ Poshale glossator antiquam glossam, nõ aduertens, quòd litera erat sublata propter quam ponebatur narr in antiqua compilatione dicebatur ita: Respondemus, vt auctoritate nostra, per episcopũ, &c. quæ cum sint ablata decendum quòd hoc facit episcopus sui iure vt eodẽ ad monet hic. Ioan. And.

¶ Cap. 7. eo. tit. in 3. compilat. vix poteris hanc decretalem intelligere, nisi integram videas.

¶ Naulum est, precium quod soluitur nauta pro vectura.

¶ Argu. ad hoc in l. sancimus. C. de pœ. in l. in quia. §. 1e gis. C. de com. cl. sciss.

CAP. XXXIII.

De † monialibus tua à nobis fraternitas requisiuit, per quem eis sit beneficiũ absolutionis impendendum, si vel in se inuicem, vel cõuersos, vel conuersas suas, aut clericos etiam manus iniecerint temere violentas? Super hoc igitur tuæ cõsultationi taliter respondemus, vt per episcopũ [a] in cuius diœcesi monasteria fuerint, absoluantur.

¶ Idem vniuersis Cruce signatis.

¶ *Contractus etiam, qui sine communione explicari non potest, non dissoluitur seu impeditur per excommunicationem superuenientem in eum, qui tenetur aliquid præstare non excommunicato.*

CAP. XXXIIII.

SI † vere: & infra. ¶ Quòd si Veneti forte nec satisfacere voluerint, nec absolui, vobis permittimus, vt cum ipsis vsq; in terram Sarracenorum, vel prouinciam (iuxta quod inter vos conuenit & ipsos, vel honeste conuenerit) nauigio transeatis, quanto minus poteritis, cũ dolore tamen & amaritudine cordis, & sub spe veniæ [b] communicantes eisdẽ. ¶ Cũ enim iam à vobis maiorem nauli † receperint quãtitatem, nec ad eam possint restituẽdam induci, aut etiam coarctari: si aliter fieret, videremini vos damnũ ex pœnitentia, ipsi vero præmium ex contumacia reportare † : cum ad hoc debitum exoluendum ipsi vobis maneãt obligati, & ab excõmunicatis exigi [d] possit & recipi, quod debetur. ¶ Est autem cautum in iure, quòd si quisquam per terram hæreticorũ, aut quorumlibet excommunicatorũ transierit, necessaria [e] emere ac recipere poterit ab eisdem. Præterea si paterfamilias domus excommunicationis sententia fuerit innodatus, à participatione illius familia excusatur. ¶ Licet ergo dux Venetorum dominus nauium tamquã paterfamilias domus in excommunicatione persistat; vos tamen tamquam ipsius familiã, dum in nauibus eius fueritis, ipsius excõmunicatio non continget: & excusabiles eritis apud Deum, si in excõmunicatorũ [f] nauibus existentes, cum dolore cordis, sub spe pœnitentiæ communicaueritis ipsis, in quibus eorum communionem nõ potueritis † euitare [g].

SI vere.] Si locasti operam personalem soluisti pretium, vel eius partem, & postea fuit excõicatus, vel etiam prius, sed ignorabas: si ad satisfaciendũ non potest induci, in opera sic locata sibi poteris cõicare. hoc dicit Et primo ponit permissionem, quã secundo probat tribus rationibus. Prima: ibi, *Cum enim.* Secunda: ibi, *Est autem.* Tertia: ibi, *Præterea.* Abbas.

Casus. Quidam Cruce signati conuenerant, cum Venetis, vt ipsi Veneti ducerent eos nauigio suo vsque in terram Sarracenorum pro certa mercede: maiore parte nauli recepta, Veneti fuerunt excõicati: isti Crucesignati dubitabant, vtrum deberent trãsire in nauibus illorum, cũ illi essent excõicati, quæsitum fuit à Papa quid facere deberent, cum illi Veneti nollent eis restituere mercedem receptam: R̃ndet Papa Cruce signatis, q̃ si Veneti noluerint absolui, nec satisfacere sibi de mercede, permittit illis, vt cum ipsis transeãt vsque in terram Sarracenorum, secundũ q̃ cum ipsis conuenerũt, vel etiã conuenerint, cõmunicantes illis cum dolore cordis, & sub spe veniæ: quia cũ maiorem partem mercedis receperint, nec eam velint restituere, nec possint ad hoc cõpelli, ne lucrum de sua malitia reportarent, & isti damnũ. & ab excõicatis possit peti & recipi quod debetur, & in iure cauetur, q̃ si quis transierit per terrã hæreticorum aut excõicatorũ, necessaria emere poterit ab eisdem: Præterea si paterfamilias domus excõicatus sit, eius familia excusatur à participatione ipsius, & dux Venetorum tamquam dñs nauium sit excõicatus, ipsius excõicatio istos non cõtinget tamquã familiã ipsius dñi, dum in nauibus eius fuerint: & excusabiles erunt apud Deum, si in illis communicauerint ipsis, in quibus eorum communionem non potuerint euitare. Not. q̃ ab excõicatis potest exigi & recipi quod debent. Item tempore necessitatis possunt necessaria emi ab excommunicatis & hæreticis. Item familia potest participare dño sine pœna excommunicationis.

¶ *Glo seq. signat contrarium, & soluit.*

b ¶ *Sub spe veniæ.*] arg. ꝯ quia sub spe veniæ nemo peccare debet. s. de cle. excom. mi. illud. & de conse. dist. 4. q̃ñ quis. sed tñ hic non credo eos ex hoc peccare, cum Papa hoc permittat, & ne ipsi ex suo dolo cõmodum habeãt sed hoc ideo dictũ: quia bonarum mentium est, ibi culpam timere, vbi etiam culpa non est s. de obser. ieiu. consiliũ. §. 2. 5. dist. ad eius. argu. bonũ ad hoc. s. de pur. ca. c. 2. Ber.

c ¶ *Reportare.*] Quod esse non debet. 16. q. 1. legi. & s. de rescr. ex tenore. nec ipsi debent ridere de fletibus aliorũ. s. de priui. petullis. quia nemo de improbitate sua consequitur actionem. ff. de furt. itaq; fullo. §. 1. versi. sed nemo, nec sta[l]ti debẽt esse melioris cõditionis, quàm periti. ff. qd̃ vi aut clã. Seruius. & quia delinquunt, non debet esse eorum conditio melior. ff. d̃ do. inter vi. & vxo. l. 3. §. 1.

d ¶ *Exigi.*] s. de excep. cum inter. & s. de hær. excõicamus. §. credẽtes. conuenire tñ alios aut reconuenire nõ possũt, sed excipere bene: vt in prox. concor. appellare, & prosequi appellationem. s. de excep. c. vlti.

e ¶ *Necessaria emere.*] Hic habes duos casus in quibus excommunicatis licite participas: alii notantur s. eo. cum desideres.

¶ *Glo. seq. arg. & illud determinat, & contra se. signat contrarium.*

f ¶ *In excõicatorũ.*] arg. est hic q̃ si soci⁹ meus incidit in excõicationẽ, non statim teneor ipsum deserere, nec ipse tenetur statim diuidere societatem: hoc intellige si sine magno damno hoc fieri non possit arg. 11. q. 3. antecessor. 23. q. 4. c. 1. 41. dist. quisquis. 12. dist. illa. & 8. dist. qui ꝯ mores. Arg. ꝯ s. de majo. & obe. illud. & 34. q. 1. omnes qui.

g ¶ *Non potueritis euitare.*] supple cõmode: q̃a illud dicimus posse, qd̃ sine incõmodo possumus. ff. de verb. sig. nepos. in fi. ff. de cõdi. insti. filius qui, in fi. 22. q. 1. faciat homo. Ber.

¶ poenitentia.

¶ Cap. 8. eo. tit. in 3. compilat. Vide Bernardinum Diaz in pract. crim. canon. c. 119. & cap. 131.

¶ Non solum in domo, sed etiã in cameras dummodo non habitent cum illo eodem vel eo modo, secundum Inn. & Host. s. eod. super. nec secundum eos dicitur communio vbi in domo aliquo ob excommunicationes pro suis rebus & eo pro mercede.

¶ Idem Londoñ. episcopo.

¶ *Prælatus potest, & debet clericum subiectum incorrigibilem incarcerare: & laici citra metum excommunicationis de Prælatorum licentia capere possunt clericos: & ad iudicium ducere.*

CAP. XXXV.

VT † famæ tuæ: & infra. ¶ Sane consuluisti nos, vtrum clerici grauiter excedentes, qui tute non possunt monasteriis ad agendam pœnitentiã deputari, quoniam cum nõ pœniteant de commissis opportu-

VT fama.] Ponit duo dicta quæ patent, ſm: ibi, *Laici.* Abbas.

Casus. Clerici aliqñ grauiter excedunt, nec possunt ad agendam pœnitentiam in monasteriis deputari, sed opportunitate capta inde aufugiunt, & prioribus sceleribus se immiscent: vnde quæsiuit Londoneñ. eps, vtrum possint ab epo vel ab aliis prælatis arctæ custodiæ mancipari? R̃ndet Papa, q̃ cum Prælati excessus teneantur corrigere clericorum, & publicæ vtilitatis intersit, ne crimina remaneant impunita, & illi clerici fiant deteriores, debent illos sub arcta custodia detinere, postquam fuerint de crimine condemnati. Secundo quæsitum fuit, vtrum laici incidant in excõicationem, si clericos in magnis sceleribus comprehendant, cum eos ad iudices trahere non possint, nisi manus in eos iniecerint violentas? R̃ndet Papa, q̃ laici citra excõicationem possunt capere clericos, & ad iudicium trahere, si oporteat etiam violenter, dum tñ id de mandato suorum faciant Prælatorum: cum hoc non ipsi, sed illi quorum auctoritate hoc faciunt, facere videantur; & non amplius laicorum violentia se extendat, quàm exigat defensio clericorum.

Not. q̃

Not. q Prælati excessus subditorũ corrigere debent. Item ad publi cam vtilitatem pertinet ne crimina remaneant impunita. Item clerici de criminibus condemnati qui nolunt corrigi, possunt incarcerari. Item laici de mandato Prælatorũ possunt capere clericos, & ad iudicium trahere illos cum moderamine inculpatæ tutelæ. Item is facere intelligitur cu jus auctoritate fit.

a Carcerem.] id est, ipsum claustrum, quod eis est carcer.

b Mãcipari.] sine pœna excõmunicationis.

c Corrigere.] s. de ass. ord. c. 1. & s. de ac. qualiter & qñ 2. ne sanguis eorum de suis manib' requiraf. s. de off. or. irrefragabili. vbi d̃ hoc. & s. de sta. mo. ex quæ. & c. cum ad monasterium. ad fi.

d Impunita.] Ad publicam vtilitatem respicit, vt crimina puniant: vt ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. 1. rñ. i fi. & ff. d̃ sol. Stichum. §. tametsi. & ff. de iudi. si longius. §. 1. & ff. de fideiuss. si à reo. §. illud qd̃. & C. de pœn. si operis. ne ad maleficia quisquã psiliat: vt l. si opera. & 23. q. 4. est iniusta. ff. d̃ pœ. l. capitaliũ. §. famosos.

Agit filius lege absens sine patris assensu: ne dum expectat pater, remaneat maleficium impunitũ. Ioan. And.

e Incorrigibiles.] Hi deponi possunt, & tradi curiæ seculari. s. de iud. cum nõ ab homine. 17. dist. nec licuit. sed non ad sanguinis effusionẽ. & sic intelligitur s. de iudi. at si clerici.

Quod de capiente clericum suũ debitorem suspectũ de fuga, not. Bart. in l. si quis in seruitute. ff. de furtis.

f Trahere possunt.] Sic C. de his qui ad eccle. confu. l. 3. vbi seruus absq; sacrilegio ab ecclesia extrahitur.

nitate fugiendi captata, carcerem a fugerent claustri, & prioribus se sceleribus scelestius immiscerent: à te vel aliis Prælatis suis arctæ possint custodiæ mãcipari b: & infra. Respondemus, quòd cum Prælati excessus corrigere c debeant subditorum, & publicæ vtilitatis intersit, ne crimina remaneant impunita d, & per impunitatis audaciã fiant, qui nequam fuerant, nequiores: non solum possunt, sed debent etiam clericos, postquam fuerint de crimine canonice condẽnati, sub arcta custodia detinere: q cũ sint incorrigibiles e, nec in monasteriis valeãt custodiri, ad similia vel peiora facile laberentur. Laici vero citra excommunicationis sententiam capere clericos, & ad iudicium trahere f possunt†, si oporteat etiã violenter g: dũ tamẽ id de mãdato h faciant Prælatorũ, quorũ illi sunt iurisdictioni subiecti, & quorum est corrigere criminosos: cum hoc nõ ipsi, sed illi, quorum auctoritate i id faciũt, facere videantur: dum tamen non amplius k eorum violentia se extendat, quàm defensio vel rebellio exigit clericorum.

iniuria, si in eo lædatur ius alterius.

Glo. seq. alleg. duas concor. obiicit, & soluit. Secundo quærit, & alleg. pro, & contra: Tertio quærit, & soluit.

l Iniuriosa.] Qsiq; sit iniuria siue violentia, & tunc incidit in canonem. s. eo. nuper. 1. rñ. & c. vniuersitatis. Sed quare hic dr̃ iniuriosa, cum volenti non fiat iniuria. 33. q. 5. noluit. & ff. de iniur. l. 1. §. vsq; adeo. C. de transact. cũ donationis. ff. de reg. iur. nemo vi? Sed dic, q iniuria illa dr̃ fieri ecclesiæ, quia ea quæ in nos delinquũtur, possumus remittere, sed non quantũ ad ecclesiã. 23. q. 4. si is qui. & s. eo cũ desideres. & sic fili' potest remittere iniuriam quantum ad se, sed non quantũ ad patrẽ. ff. de iniu. l. 1. §. vsq; adeo. & quantum tangit cõmodum nostrũ, & nõ quãtum tangit cõmodum aliorum. ff. de pact. iurisgentiũ. §. si paciscar. 63. dist. Salonitanæ. Sed nunquid potest eps solus remittere iniuriã factam ecclesiæ sine capitulo? Vr̃ q sic: q a actio iniuriarũ non est in bonis nostris ante luẽ contestatam. ff. de iniur. iniuriarũ. ergo solus epa potest eã remittere. arg. s. de his quæ fi. à prælatis sine cõsen. cap. cũ Apostolica. cum enim eps sit pater. 95. distin. esto subiectus. & pater possit remittere iniuriã factam filio. ff. de iniu. l. sed si vnius. §. filiifamilias. ergo sol' hoc facere potest. Sed nõ vr̃, cũ eps sit procurator, & nõ

Episcopo, sequitur in, re... bus, ... quia ... est archiepiscopo. vide Vaseũ in annalibus Hispaniæ c. 10.

Cap. 10. ... in 3. compilat. Et de materia contextus glossæ vide præ aliis hos Henricum Bonh. ad. de Syluestrum verbo. excommunicatio 6. circa fin.

Idem Bracharẽ. archiepiscopo†.

Excommunicatus est, qui in clericum etiam volentem manus iniecerit violentas, etiam si hoc faciat in satisfactionẽ præcedentis iniuriæ. hoc dicit, & est casus notabilis.

CAP. XXXVI.

Contingit† interdum, quòd clerici si quem offendant, & satisfacere velint offenso: secundum morem patriæ, quem inter se laici obseruant, corpora sua sponte supponunt triginta seu pluribus aut paucioribus percussionibus fustium: & infra. Nos autem fraternitati tuæ super hoc respondemus, quòd huiusmodi manus iniectio, & si non violenta, tñ iniuriosa l videtur: cum ille canon non tam in fauorem clerici ordinati m, quàm in fauorem n ordinis clericalis fuerit promulgatus: ideo & volumus & mandamus, vt id decætero prohibeas o attentari. Si quis autem clericus post prohibitionẽ huiusmodi, sponte se subiecerit, excommunicetur: Prouiso, vt clericus iniuriã passo sine iniuria clericali satisfaciat cõpetenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

Glo. seq. arg. contra: signat contrarium, & soluit.

g Violenter.] Arg. s. s. eo. vniuersitatis. Hoc intelligendum est de incorrigibili, illud de eo qui corrigitur & verberatur à laicò d̃ mandato abbatis: quod non licet, vt ibi dr̃, & ita non se tangunt.

Glo. seq. obiicit, & soluit.

h De mandato.] & nonne sufficit generale mandatũ, qd̃ continetur. 23. q. 5. c. principes seculi? Sol. speciale mandatũ hic expectãdũ est: Quandiu enim non est notũ ipsos esse incorrigibiles, & traditos curiæ seculari, nõ licet sine mãdato Prælatorũ, q a adhuc sub regula clericali tenentur etiã depositi. 81. dist. dictũ. vel nisi se immisceant enormitatibus. s. eo. cũ non ab homine. & c. perpendimus.

Et sic est intelligendum quod not. Ioan. in præalle. c. principes. secundum Host. qui ét hic dicit, q casus vbi notati ponius sunt casus, quibus innocat ecclesia brachium seculare, quàm quibus iudex secularis potestatem habeat in clericos. Ioan. And.

i Quorum auctoritate.] Qui enim per aliũ facit, per se ipsum facere intelligitur. s. eo. mulieres. ff. de admi. tut. ita tñ. §. gessisse. B.

k Non amplius.] quia cum moderamine inculpatæ tutelæ: aliàs si excederent modum, tenerentur. arg. s. de resti. spo. olim. in fi. vbi d̃ hoc. Sim. ff. ad leg. Aql. si ex plagis. §. tabernarius. & ita patet, q clericus depositus adhuc gaudet priuilegio clericali.

Ontingit.] Cõis diuisio: Secunda ibi, *Nos autem*. Abb. Sic.

Casus. Consuetudo est in archiepatu Bracharẽ. q siquis laicus aliquem offendat, corpus suũ supponit sponte xxx. seu pluribus aut paucioribus fustium percussionibus: clerici eandem consuetudinem obseruabant. si clericus aliũ clericum offendebat, aut etiam laicum, in satisfactione iniuriæ: quæsiuit Bracharẽ. archiepiscopus, vtrum huiusmodi percussores clericorum incidant in excõicationem? Rñdet Papa, q huiusmodi manus iniectio, & si non violenta, iniuriosa tñ vr̃, cum ille canon non tam in fauorẽ clerici ordinati, quàm in fauorẽ ordinis clericalis fuerit promulgatus: & adeo mandat Papa, vt illud decætero prohibeat attentari: vnde sequitur, q tales sunt excõicati: Si q̃s clericus post huiusmodi prohibitionem sponte se subiecerit, excõicatur, ita tñ q clericus satisfaciat iniuriã passo, sine iniuria ordinis clericalis. No. q in iniectione manuum non solum violentia attenditur, sed etiã temeritas & iniuria. Item iuri publico nemo potest renunciare, quale est istud q clericus sponte se subiiciat percussionibus, cum id respiciat iniuriam totius ordinis clericalis. Item volenti & scienti ac patienti fit

dñs. 12. q. 2. c. vlti. & s. de do. fraternitatem. quia conditionem ecclesiæ facere deteriorem non potest: vt ibi dr̃. Sed quare excusatur qui ioco percutit clericum, licet inuitum. s. eod. c. 1. & non ille qui percutit volentem? Ratio est: quia iste temerarias manus iniicit. s. eo. vniuersitatis. sed ille non: & causa vlciscendi iniuriam suã hoc facere vr̃. Item quia huius manus seuit, licet non iniuriando. arg. 14. q. 6. si res. sed non illius qui ioco. Io.

Idem no. 1. q. 4. ... quis. nos ... ... hic Io. & Hos. ... & s. eod. cũ desideres. in fi. Ioan. And.

Glo. seq. primo tractat de psalmista, de bigamo, de coniugato, & de deposito: Secundo quærit de excommunicato, arg. negatiue, ponit ops.

m Ordinati.] in quouis ordine. 21. dist. cleros. dũmodo nõ contrahat secũdas nuptias. 83. dist. quisq; 1. etiã si sit clericus cõiugatus. arg. s. de vita & hone. cle. clericus. & hoc intellige si vult deferre coronã, & gaudere priuilegio clericali: aliàs si non vult habere priuilegiũ clericale, potest deponere. s. de cleri. coniuga. Ioannes. vbi de hoc. Itẽ & clericus depositus habet hoc priuilegiũ, quãdiu vult viuere sub regula clericali. 81. dist. dictũ. & c. prox. ff. de decu. l. fi. Itẽ nisi immiscuerit se enormitatibus. s. eo. cũ non ab homine. & cap. perpendimus. vel vsq; ad trinã admonitionẽ contẽpta habitu clericali. s. eo. i audiẽtia. & j. eo. cõtingit. Itẽ qd de excõicato deposito si verberetur: an incidit in canonẽ? Vr̃ q non: q a nihil ad nos de his q foris sunt. 2. q. 1. multi. qui iã est membrũ diaboli, & extra ecclesiam eiectus. 11. q. 3. oĩs Christianus. & cap. seq. & quia non posset aliũ excõicare. 24. q. 1. audiuimus. eadẽ ratione nõ erit excõicatus, q clericũ excõicatũ etiã depositũ verberat, qd̃ quidã cõcedũt. Vin. distinxit, an excõicatio pcedat depositionem, & tũc adhuc retinet priuilegiũ clericale: si vero sequitur, & incorrigibilis fuerit eo tradito curiæ seculari, amittit priuilegiũ. s. de iud. cũ non ab homine. qui aũt aliũ clericum excõicatum verberat, vr̃ sm hoc excõicatus multo fortius, quàm qui verberat excõicatum clericũ ante depositionem, secundum quod distinguit Vincen.

Quod dic j. de cle. coniu. cap. vno. lib. 6. Ioan. And.

De hoc ... de of. ord. c. quod sedem. & ... præcip. c. ... Innocentium ... vero. ... ord. & ... And.

n Fauorem ordinis.] cui renuntiare non potest. s. de fo. compe. si diligenti. & c. significasti. Ber.

Glo. seq. obiicit, & soluit.

o Prohibeas attentari.] Non videtur responderi ad quæstionem quæ fuit, an huiusmodi percussores incidant in canonem. Sed dic q bene

ꝙ bene sunt excōicati: quia iniuriosas & temerarias manus iniiciunt, & satis innuitur, dum dicit: tam in fauorem clerici, quā ordinis, &c. ex eo qđ dicit, prouiso vt clericus sine iniuria clericali &c. clericus qui ad hoc consentit, excōicetur, vt j. sequitur.

Relatum.] Cōis diuisio. Secunda: ibi, Quocirca. Abb. Siculus.

Casus. Serui propter iniectioné manuū in clericos in excōicationem incidūt: dñi sui allegant ꝙ nolūt carere seruis suis: & ita nō curant venire ad sedē Apostolicam absoluendi, eludentes canonicā disciplinam: significatū est hoc Dño Papę: vnde mandat archiepō Lugdun. quatenus compellat eos venire ad Apostolicā sedem absoluēdos, cum potius Deo quàm homini sit deferēdum. nisi serui illi hoc faciāt in fraudē: vt se subtrahant obsequio dñorū, aut ipsi dñi propter eorum absentiā grauiter læderentur sine culpa dñorum, & tūc in vtroque casu ab ipso archiepiscopo ex indulgentia Papæ poterunt absolui; & in recompensationē laboris alia eis satisfactio iniungatur: dummodo non sit enormis excessus, vt ꝑpter scandalum tollendum ad seruum seruorū Dei venire debeant absoluendi. Not. ꝙ plus est Deo quàm homini deferendū. Itē serui à sede Apostol. pro iniectione manuum in clericos sunt absoluendi: nisi in duobus casibus hic positis, scilicet, si faciāt hoc in fraudem, vt subtrahant dñis seruitium debitū, vel si dñi graue damnū incurrerent de eorū absentia. Item pro vna satisfactione alia iniungitur.

¶ Idem Lugdun. archiepiscopo.

¶ Seruus excommunicatus pro iniectione manuum in clericum tenetur pro absolutione ire ad sedem Apostolicam: sed si ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, graue damnum patiatur, vel seruus hoc faciat in eius fraudem, absolui potest ab epō, si læsio non fuit enormis.

CAP. XXXVII.

Cap. 12. eo. tit. in 3. compilat.

Relatum † est nobis, quòd cum aliqui serui propter iniectionem manuum in clericum violētam, in canonem incidunt sententiæ promulgatæ; allegantibus dominis eorundē, quod carere mancipiis suis nolunt, venire ad sedem Apostolicam absoluendi non curant; per occasionem huiusmodi eludentes ecclesiasticam disciplinam. ¶ Quocirca mandamus, quatenus eos venire compellas ad sedem Apostolicam absoluendos: cū plus sit Deo, quàm homini [a] deferendum: nisi fecerint hoc in fraudem, vt subtrahant se obsequio dominorum: aut ipsi domini propter hoc sine culpa [b] sua graue damnū incurrant: tūc enim † in vtrolibet casu [c] poteris eos ex indulgentia nostræ prouisionis absoluere, cum nimis sint ab Apostolica sede remoti: sed in recompensationem [d] laborum, quem in itinere sustinerent, alia eis satisfactio iniungatur: dummodo non sit tam grauis & enormis [e] excessus, vt propter vitandum scandalum, & tollendum exemplum huiusmodi serui ad seruum seruorum Dei venire debeant absoluendi.

Dictio, enim, nō est in vetustioribus codicibus.

In vaticanis vno aut altero exceptis ita: Idē Nidrosien. archiepo.

¶ Idem Strigonien. † archiepiscopo.

¶ Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licet eum postea impugnet, ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

CAP. XXXVIII.

Cap. 11. eo. tit. in 3. compilat.

Sacris † est canonibus institutum: & infra. ¶ Licet is, qui voluntarius [f] excommunicatis illis communicauerat, qui cū omnibus fautoribus & participibus suis excommunicationis sententia sunt astricti, ad cor rediens de mandato ecclesiæ excommunicatos, quos prius fouerat, expugnauerit †: nō tamē priusquam absolutionis gratiā perceperit, habēdus est absolutus: nec si occūbat in huiusmodi bello, sunt [absolutiones † vel] oblationes recipiēdæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ [g], nisi cum de ipsius viuentis pœnitentia per euidentia signa constiterit: & iuxta cuiusdam constitutionis [h] nostræ tenorem, defuncto etiam absolutionis beneficiū impēdatur.

Expugnaret.

Hæc duo verba absolutiones vel, desunt in omnibus Vaticanis & plerisque aliis.

¶ Idem Assuntinen. † episcopo.

¶ Semel excommunicatus debet vitari semper vt excommunicatus: nisi legitime probet se fuisse absolutum.

CAP. XXXIX.

Aliàs ita: Assunen. episcopo.

Sicut † nobis: & infra. ¶ Fraternitati tuæ respondemus, quod nisi excommunicati à te, super absolutione sua litteras nostras [i], vel illius, cui vices nostras in hac parte cōmisimus, reportauerint, aut alio [k] modo legitime de illorum absolutione tibi constiterit: tu ipsos pro excommunicatis vt prius habeas, & facias euitari.

Cap. 13. eo. tit. in 3. compilat.

¶ Idem Senonen. archiepiscopo.

¶ Si excommunicatus ab episcopo ad metropolitanum appellat, ab eo absolui potest: metropolitanus tamen volens suo suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere absoluendum: & tenetur etiam remittere, quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus: & ante absolutionem non auditur volens probare se iniuste excommunicatum: secus si probare vult sententiam esse nullam.

CAP. XL.

Per † tuas litteras: & infra.

Cap. 14. eo. tit. in 3. compilat.

a ¶ *Plus Deo quàm homini.*] 11.q.3.quis moti. & c. Iulianus. & ī. de voto, ex multa. ver. in tanta. & c. 22.q.5.c.2. & 3. aggrauatur enim culpa ex persona iniuriati. ī. eo. cum illorum. vbi de hoc.

b ¶ *Sine culpa.*] Tunc enim possunt absolui per epm, vt hic dicit: & ī. eo. mulieres. & j. eo. quamuis. quæ intelligi debent secundum hanc distinctionē: vnde sine culpa priuari non debent. ī. de eo qui cogno. consangui. vxo. suæ, discretionē. & c. vlti. & ī. vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. 2. & ī. de consti. cognoscentes: aliàs si essent dñi in culpa, tā ipsi quàm serui sont excōicati: puta si mandassent; quia q per aliū facit, per seipsum facere videtur. ī. eo. mulieres. & c. vt famæ 1. 2.

Cap. 11. eo. tit. in 3. compilat. pars supra de sepult. c. sacris. & de his quæ vi metusve cau. fiunt. c.

c ¶ *In vtrolibet casu.*] scilicet, cum serui hoc faciunt fraudulenter, vel cū dñs nullam culpam commisit. ergo vr idem dicendum in viro, si in fraudem vxoris suæ faciat. & in liberto qui operas præstare tenetur. arg. 29.q.2. perlatum. Sed hoc non credo, cum non inueniam: quia hoc edictum, vt omnes ad curiam mittantur, qui expresse nō excipiuntur, prohibitoriū est. arg. ī. eo. cū illorū, in prin.

d ¶ *Recompensationē.*] sic ī. de vo. qđ sup his. & ca. magnæ. ad finē.

e ¶ *Enormis.*] ī. eo. cum illorum. vbi de hoc.

Sacris.] Casus. Aliqui sunt excōicati cum omnibus fautoribus & participibus suis: aliquis sponte cōicauit talibus, tandem ad cor rediens, de mandato ecclesiæ illos excōicatos, quos fouerat, expugnauit: quæritur an iste debeat haberi absolutus? Rñdet Papa, ꝙ nō est habendus absolutus, nisi gratiam absolutionis perceperit: & si occumbat in huiusmodi bello, non sunt oblationes recipiendæ pro illo, nec orationes Dño porrigendæ, nisi cum de ipsius viuentis pœnitentia per euidentia signa constiterit, & fuerit absolutus secūdū tenorem cōstitutionis. Innocentij. Not. ꝙ licet quis excōicatus iuret stare mandatis ecclesiæ, vel expugnet excōicatos, nō habetur pro absoluto, nisi beneficium absolutionis fuerit subsecutum.

f ¶ *Voluntarius.*] Secus si absolute fuerit attractus. ī. de his quę vi metusve causa, sacris. & 50. dist. presbyteros. & ī. de bapt. maiores. ad fin. vers. ille vero qui nunquam.

g ¶ *Porrigendæ.*] 24.q.2.c.2. & 3.

h ¶ *Constitutionis.*] ī. eod. à nobis. cum fuerit absolutus, tunc orabit ecclesia pro eo, & recipiet oblationē pro eo, sicut ꝓ aliis defunctis.

Sicut.] Excōicato, qui dicit se absolutū, nō creditur nisi ꝓbet. hoc dicit. In prima ponitur decisa consultatio: In secūda responsio: ibi, Fraternitati. Abb. Sic.

Casus. Aliqui excōmunicātur aliqñ ab episcopo suo: Illi accedunt ad curiam Dñi Papæ, redeuntes dicunt se absolutos, non ostendunt literas suæ absolutionis: quæsiuit episcopus Assuntinen. vtrū debeat illos habere pro absolutis? Rñdet Papa, ꝙ nisi super absolutiōe sua literas Apostolicas, vel illius cui vices suas in hac parte commitit, reportauerit, aut alio modo legitime constiterit de absolutiōe ipsorum, ipsos pro excommunicatis sicut prius faciat euitari. Not. ꝙ non est credendum alicui, qui dicit se absolutum, nisi de hoc fidem faciat.

¶ *Gl. seq. obiicit et soluit.*

i ¶ *Litteras nostras.*] Sed videtur, ꝙ eia credendum sit, quia de nemine præsumendum est ꝙ sit immemor suæ salutis. 1.q. vlti. sancimus, & arg. contra de consecra. dist. 4. cum itaque. & cap. si nulla extant sed non est verum 2. ī. de offi. or. ex parte. & 8.q.5.c. vnico. & C. de manda. prin. l. vnica.

¶ *Glo. seq. voci, por q, an vnius testis indicia, vel honestas personæ sufficiat, & tenet quòd non: allegat contrarium, & soluit.*

k ¶ *Alio modo.*] Non tamen vno teste, quia fieret actori præiudiciū; nec etiam sufficiunt talia indicia, quæ sufficiunt ī. de cle. peregri. c. inter. & c. tuæ. nec sufficit hic honestas personæ, vt ei credi debeat. arg. 50. dist. si quis præpostera. & dist. 8. si solus. Arg. ī. 97. di. nobilissimus Sed illud cum nulli sit præiudicium. Ioan.

Per tuas.] Diuiditur: Nam in prima parte ponitur falsa opinio: In secunda allegatio pro archiepiscopo: In tertia allegatur contra ipsum: In quarta soluit distinguendo. Secunda: ibi, Verum. Tertia: ibi,

ibi, *In Sardicensi*. Quarta: ibi, *Nos igitur*. Abb. Sicul.

Casus. Eps Altissiodoren. excõicauit archipresbyterum suum: archipresbyter ad Senonen. archiepm accedens obtulit cautionẽ standi iuri, petens absolui: archieps volens epo deferre, ipsum monuit vt eum absolueret: & quia eum absoluere noluit, archieps eũ absoluit, quem eps non habebat absolutum, dicens, q eius absolutio ad archiepm non pertinebat: vnde archieps quæsiuit à Papa qd in similibus sit tenendum super hoc? Rñdet Papa, q quidam dicebant, q cum quæstio nõ defert ad archiepm, per appellationem, de illa quæstione se intromittere non potest, & excõicatus vocem non habet appellandi, vt pote ab ecclesia separatus: & siue appellauerit siue nõ, metropolitanus eũ non debet nec potest absoluere: præmissa opinione reiecta, primo ostendit Papa per quandam decretalem Alexandri, q archieps eum absoluere possit: dicit enim Alexander, q si ante appellationem episcopus aliquem excõicauerit, metropolitanus ante litis ingressum iuramẽto recepto, q stabit mandatis ecclesiæ, debet ipsum absoluere, nisi epo duxerit deferendũ: & ipsum ad eum remittere absoluendum: & subsequitur ibidem, q nec excõicati sunt audiendi, nisi prius fuerint absoluti, nec sunt ad illos, à quibus appellauerant, remittendi: Secundo in ꝯtrium pro epo allegat Papa concilium Sardicen. in quo dĩ. q ille qui ab epo est excõicatus, vicinos epos interpellet, & causa eius audiatur, & eps qui iuste vel iniuste excõicauit, patienter accipiat, vt negotiũ discutiatur, quousq; ipsius sententia approbetur vel emendetur: & ante finem causæ nullus eum cõioni restituat: Papa vero his præmissis dicit distinguendum, vtrũ quis proponat se post appellationem legitimam excõicatũ fuisse, vel intolerabilem errorẽ in sententia fuisse expressum: in quibus casibus ad probationẽ eorum debet admitti, etiam si absolutionẽ non petat: sed in aliis debet euitari: quamuis tales Apostolica sedes absoluere consueuit ad cautelã: sed in aliis non debet audiri, nisi fuerit absolutus, ne sententiam cõtemnere videatur, & per hoc amplius ligatur: & in casibus istis intelligitur conciliũ Sardicen. q si absolutionis beneficium postulauerit, metropolitanus debet illũ absoluere, nisi suo duxerit suffraganeo deferendũ. & si suffraganeus ipsum non absoluerit, metropolitanus cautione recepta, q suo debeat parere mandato, ipsum absoluat, & causam audiat: & sic archieps recte processit: Sed si forte epa subditum suum propter manifestum excessum excõicasset, metropolitanus non debet ipsum absoluere, nisi eps requisitus maliciose ipsum absoluere noluisset. Not. hic duos casus, in quibus nõ tenet excõicatio cũ de his constiterit, & ideo pp dubium interim auditur ad probationem eorũ, scilicet q appellauerit ante excõicationem, vel error intolerabilis in sententia sit expressus, aliàs non est quis audiendus ante absolutionẽ. Item in dubio absoluitur quis ad cautelã. Item ligatur quis ex contemptu, licet nõ sit excõicatus. Item negligentia suffraganei per metropolitanum suppleri debet.

¶ Videtur aliquibus [a], quòd cum ad Metropolitanum per appellationem quæstio nõ defertur, excõmunicatus autem vocem non habeat appellandi [b], vt pote ab ecclesia separatus, siue appellauerit siue non, Metropolitanus ei non debet absolutionis beneficium exhibere. Verum ex verbis cuiusdã epistolæ [c], quam scholastici ab Alexandro Papa emanasse proponunt, habetur, quòd si ante appellationem, in aliquem excõmunicationis sententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingressum ab eo iuramento recepto secundum ecclesiæ consuetudinem, debet ipsum absoluere, nisi voluerit episcopo diœcesano deferre, ipsumque ad eum remittere absoluendum: vbi etiam consequenter infertur, quòd nec excommunicati sunt audiendi [d], priusquã fuerint absoluti; nec sunt ad illos, à quibus appellauerant, remittendi [e]. ¶ In Sardicen. [f] autem concilio repperitur: vt is, qui ab episcopo est abiectus, finitimos episcopos interpellet, & causa eius audiatur, & diligentius pertractetur: episcopus autem, qui iuste vel iniuste abiecit eundem, patienter accipiat, vt discutiatur negotium, quatenus vel probetur eius à pluribus sententia, vel etiam emendetur: prius tamen quàm omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante [g] causæ cognitionem communioni eum sociare præsumat, qui fuerat cõmunione priuatus. ¶ Nos igitur credimus distinguẽdũ [h], vtrum quis proponat se post appellationem legitimã interpositam, excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excõicationis intolerabilem [i] er-

a ¶ *Videtur aliquibus.*] & male, quia & si non appellatur ad metropolitanum, tamẽ potest excõicatum absoluere, si eps ipsum absoluere nolit. ꝫ. de offi. ord. ad reprimendam. Ber.

b ¶ *Appellandi.*] vt per hoc ab excõicationis sentẽtia releuetur, vt ꝫ. de app. pastoralis. nec interdictũ: vt ꝫ. eo. tit. ad hæc qm [1]. sed vt causam trãsferãt ad superiorẽ, bene tenet appellatio. 3. q. 9. reuera.

1 Nec suspensio ab officio vel ingressu ecclesiæ. j. eo. si cui. in fi. lib. 6. Ioan. And.

c ¶ *Cuiusdam epistola.*] quã habuistis olim in antiqua cõpilatione. ꝫ. de offi. ordi. quæsitum. cuius sententia & etiam verba pro maiori parte ponuntur hic, & incipiunt hic, quod si ante. &c.

d ¶ *Sunt audiendi.*] si agant. ꝫ. de hære. excommunicamus. §. credẽtes. ꝫ. de excep. cum inter. conueniri tamen bene potest. ꝫ. eod. si vere. & §. prædi. credentes.

¶ *Glo. seq. ponit tres casus, quibus remittitur appellans.*

e ¶ *Remittendi.*] Remittitur qñq; aliquis ad eum à quo appellauit, si malitiose appellauit. ꝫ. de appel. cum in ecclesia. & c. vt debitus. Vel si non fuerit prosecutus appellationem in termino constituto: vt eo. tit. personas. Vel si appellans hoc petierit. ꝫ. de app. interposita. §. ille. aliàs obtinet quod hic dĩ. & C. de app. eos. & 2. q. 6. §. vlt.

¶ *Glo. seq. ponit ius antiquum & modernum, & distinguit.*

f ¶ *In Sardicen. autem concilio.*] 11. q. 3. si eps forte, quod inducitur hic ꝯ decre. Alexandri. Vnde not. q secundum antiquos canones quilibet excõicatus audiebatur, qui ante absolutionem volebat probare se iniuste excõicatum. 11. q. 3. si eps forte. cuius tenor hic ponit. Hodie vero non auditur nisi in duob[9] casibus [2]; si dicat sententiam latã post appellationem fuisse, vel si dicat intolerabilem errorẽ in ea fuisse expressum [3]: vt hic dĩ. Sic ergo distinguas, si aliquis conqueritur superiori de iniusta excõicatione, aut appellauit ad eum, aut non: Si appellauit, primo præstabit cautionem, q stabit mandatis ecclesiæ, tunc est in optione ipsius superioris an velit eum absoluere: an remittere eum absoluendũ ei à quo appellauit, vt hic sequitur in decre. alleg. Si vero nõ appellauit, sed per simplicem querelã adiuit ipsum, debet eum remittere ad inferiorẽ, vt ipsum absoluat: & si inferior ipsũ absoluere nolit, archieps ipsum absoluat. ꝫ. de offi. ordi. ad reprimendam. si tñ periculum esset in mora pp huiusmodi remissionem, ipsum statim absoluat. j. eo. sacro. arg. ad hoc ꝫ. sit. prox. c. vlt. Et si viderit sententiã excõicationis ab epo latam esse iniustam, euidenter poterit archieps declarare subditum irrationabiliter fuisse ligatũ, licet non sit appellatum ad ipsum. ꝫ. de appe. sollicitudinem. similiter & econuerso, si viderit eã iustã, tenetur remittere ipsum absoluendum ad inferiorẽ, vt hic in fi. Io.

2 In concilio Sardicen. [illegible] cap. 17. cuius verba hic referuntur [illegible]

3 Et in aliis qui not. j. c. præsenti. lib. 6. Ioan.

4 Adde q ad defensionem [illegible]

g ¶ *Nullus ante.*] Ergo nec archiepiscopus. arg. ꝫ. eo. cum desideres. & c. quod in dubiis. in principio.

h ¶ *Distinguendum.*] ad soluendam contrarietatem concilij & decret. Alexand.

¶ *Glo. seq. vult per q. quis sit error intolerabilis. alleg. contrarium. ponit opi. Vin. subdit quod si erratur in facto: quia causa propter quam excommunicatur, non est vera.*

i ¶ *Intolerabilem errorem.*] Error intolerabilis potest dici quodlibet peccatum, vt si excõicet ideo quia non furatur: vel quia nõ ducit ei aliquam meretricem, vel quia non est inobediens suo Prælato, vel si præcipiat aliquod impossibile vel turpe, vt dictũ est, talis sententia nulla est nec aliquam obligationẽ inducit de facto vel de iure. simi. ꝫ. de pact. c. vlt. arg. ꝯ. ꝫ. de cõdi. appo. c. vlti. in fi. Vin. hæc intelligit tantũ de errore iuris: vnde in prædictis exẽplis tenet excõicatio [5], vt si dicat sic; excõico illum, quia non adulteratur, quia non interfecit illum, tenet excõicatio. Item intolerabilis potest dici error, si expresse pronuntiatur ꝯ ius scriptum, vt si dicat; pronuntio excõicationem valere, quia est lata post appellationem legitimam: & à tali sententia non est necesse appellare. 2. q. 6. c. et qui. §. diffinitiua. ff. quæ senten. sine app. rescin. l. 1. §. 1. & idem est dicendum vbicunq; ponitur iudiciũ retro nullum fuisse: nisi velit quis ad cautelam appellare. C. de procu. licet. & ꝫ. de procu. in præsentia. in fi. & ꝫ. de cri. fal. super eo. & ꝫ. de re iud. c. 1. secus est si errorem non exprimit in sententia, & tñ pronuntiaret ꝯ ius: tenet quidem tunc sententia, nisi fuerit appellatione suspensa ꝫ. de re iudi. cum inter vos. & ff. eo. cum prolatis. sed si error est in facto, vt si hoc modo dicatur, excõico te, quia expoliasti talẽ: licet manifeste sit falsum, tenet sententia: quia talis causa possibilis est, licet sit falsa, nec continet errorem, & sententia siue iusta siue iniusta timenda est. 11. q. 3. c. 1. & 2. arg. ꝯ q talis error facit eam nullam, sicut error calculi. ff. quæ sen. sine app. resc. l. 1. §. & talis error facit exhæredationem nullam. ff. de lib. & posthu. l. si posthumus. §. vlti. & l. seq. sicut nec valet decretum de datione tutoris. vbi error facti est expressus. ff. de tut. & cura. l. tutor. & l. Seia. sic & obligatio per errorẽ facti nõ tenet. ff. si quis cau. sed & si. §. vlt. & ff. de fideiusso. si quis. postquam. Io. Quid ergo dices? Credo q in sententia excommunicationis lata per errorem facti (vt dictum est) tutius sit dicere q teneat, & q absoluatur quo ad ecclesiam, vel saltem ad cautelã, quia quo

5 Et hoc ideo secundum Vin. quia talia mortalia non tenet expresse [illegible]

quia quo ad Deum non est ligatus, nisi contemneret eam: vt j. sequitur. & 24. q. 3. notandum. in fine. s. de testi. veniens.

a ¶ *In quibus casibus.*] duobus scilicet præmissis, cũ dr̃, sententiam latam post appellationem legitimam; & cum dr̃, contineret intolerabilem errorem, & in casibus istis intelligitur cap. concilii Sardicensis, cuius tenor hic ponitur. sic s. de offi. dele. cum contingat. in casibus istis primo admittitur probatio, vt appareat an absolui debeat, an denuntiari non ligatus, vt ibi in cap. cum contingat.

b ¶ *In aliis.*] Sic intellige quod dicit, i aliis, scilicet, quia non audiatur in aliis negotiis vel factis iudicialibus, vt actor tamquam excõicatus, sed extra iudiciũ non debet vitari: vt j. eo. tit. solet. nisi in hoc. vt probet errorem vel sententiam latam post appellationem legitimam. & in hoc concordat concilium Sardicen. & interpretatur Papa concilium vsq; ibi, q si absolutionis beneficium humiliter postulauerit, & c. abinde vsque ibi. q si forsan. interpretatur decre. Alexandri. Et sic distinctio Innocentii concordat conciliũ Sardicen. & decretalem Alexandri, quæ videbat̃ ɔ̃ria, sed non est: quia in diuersis casibus loquuntur: vt patet per interpretationẽ Innocentii.

c ¶ *Ad cautelam.*] Sic j. eod. venerabilis. & s. eo. cum desideres. §. secundæ. & s. de app. ad præsentiam. & s. de testib. veniens. non obstante ɔ̃dictione excõicatoris vel aduersarii: vt in prædicta decretali, solet. nisi diceretur excommunicatus pro manifesta offensa, in quo casu debet habere terminum octo dierum ad probandum manifestã offensam: vt in decretali prædicta. solet. Ber.

¶ Aliàs, debet.

¶ Aliàs, tamen.

¶ Pro intelligentia huius glossæ præter Panormitanũ hic, vide Dd. in c. solet. de sen. excom. lib. 6.

torem fuisse patenter expressum: in quibus ᵃ casibus ad probationem eorum, etiam si absolutionem nõ petat, debet admitti: sed donec de ipsis constiterit, in aliis ᵇ euitari debet †: quamquam Apostolica sedes etiam tales † consueuerit absoluere ad cautelam ᶜ. Verum in aliis ᵈ, nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri: ne sententiam ecclesiasticam contemnere ᵉ videatur, & per hoc amplius ex suo contẽptu ligetur. Quòd si ᶠ absolutionis beneficium humiliter postulauerit, Metropolitanus eum debet absoluere, nisi suo duxerit suffraganeo deferendum: cui tamen si suffraganeus absolutionis beneficium iuxta formã ecclesiæ noluerit exhibere, ipse nihilominus illum absoluat, cautione recepta, quòd suo debeat parere mandato; ac deinde causam audiat, & quod canonicum fuerit (iustitia mediante) decernat. Quòd si forsan episcopus subditum suum, propter manifestum excõmunicasset excessum, Metropolitanus non debet ipsum absoluere, nisi suffraganeus requisitus malitiose sibi absolutionis beneficium denegaret.

d ¶ *Verum in aliis.*] Dixit In. in aliis dubiis, scilicet habendus est pro excõicato. s. eo. cum desideres. §. secundæ. Et ita dic, in aliis, scilicet excõmunicationibus, cum quis dicit se excõmunicatum iniuste, vel quocunque modo apparet ipsum esse excõmunicatum maiori excõmunicatione; quia tunc non debet audiri vt actor, nisi gratiam, & c. vt s. vbi dicit, nec excommunicati sunt audiendi, & c. exceptis duobus prædictis casibus: & hoc dicit litera sequens: nec sententiam contemnere, & c. quia hoc ipso ligaretur ex contemptu: secus in eo qui petitur in seruum, qui pendente causa auditur contra alios, sed contra illum qui dicit se dñm illius, non. ff. de lib. cau. ordinata. Ber.

e ¶ *Contemnere videatur.*] Nota causam quare hic tenet sententia, licet iniusta. 24. q. 3. notandum. in fin. & 6. q. 3. c. audi. §. cũ ergo. alia etiã recitatur s. de appel. pastoralis. vbi de hac materia in notula, q̃ incipit, hæc ratio. & s. de cleri. excõ. mini. si celebrat. in fi.

f ¶ *Quod si absolutionis.*] Hic interpretatur decr. Alexandri, quæ intelligitur in eo casu, cum excõicatio præcessit appellationẽ, quã dicit iniustã; cõciliũ in eo casu, qñ excõicatio ɔ̃cessit, vel qñ intolerabilis error expressus est in sententia: & sic plenũ est. Quæ fuit ergo dubitatio illius diuersitatis? Altissiodoren. eps̃ excõicauit archipresbyterũ suum: archipresbyter coram archiepo Senon. obtulit cautionẽ standi iuri, humiliter petens absolui: archieps̃ deferẽs epo sæpe monuit ipsum, vt eum absolueret: qđ cum facere nollet, archieps̃ ipsum absoluit, quem eps̃ non habebat pro absoluto, dicens q eius absolutio non pertinebat ad archiepm̃, pro quo videbatur facere decreta. Alexandri, pro epo concilium Sardicen. vnde archieps̃ quæsiuit à Papa qđ iuris esset, & ipse respondet vt patet ex littera. & hic resume casum.

¶ Vt hanc glossã aperte intelligas, lege & decretalem Alexandri, & conciliũ ipsum Sardicense vnde & textus & glossa apertiora erunt. vide etiam antiquum compilationem ... nostra.

S *I aliquando.*] Primo ponit dictum: Secundo causam reddit: ibi, *Cum per ignorantiam.* Abb.

Casus. Contingit aliqñ q Papa excõicat aliquos: postmodũ eisdem litteras suas mittit cum salutationis alloquio: quæritur an pp hoc sint absoluendi? Rñdet Papa, q non pp hoc credatur excõicationis sententiam relaxatam, cũ per ignorantiam, vel negligentiã, aut occupationem nimiam, vel per subreptionẽ hmõi litteræ impetrentur. Not. q ex certa scientia debet absolutio impetrari, nõ per subreptionem.

¶ Idem.

¶ *Si Papa suis litteris excõicatum salutat: non propter hoc eum absoluit.*

CAP. XLI.

SI † aliquando forte contigerit, quòd eis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subiecti, nostræ litteræ cũ salutationis ᵍ alloquio destinẽtur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata: Cum per ignorantiã, vel negligentiam, aut occupationem ʰ nimiam, vel etiã per subreptionem ⁱ contingat huiusmodi litteras impetrari.

¶ Idem C. sancti Laurentij in Lucina presbytero Cardinali Aposto. sedis legato.

¶ *Excommunicatus à pluribus Prælatis ob plures causas, non est cõmunioni restituendus, licet de vna causa velit satisfacere: & si impetratur absolutio tacitis aliis causis, non valet absolutio.*

CAP. XLII.

OFficii †: & infra. ¶ Postremo quæsiuisti, vtrũ is, qui propter plures excessus à pluribus Prælatis ius in ipsum habẽ-

¶ *Glo. seq. ponit duplicẽ causam quare non salutamus excommunicatos: secundo quærit, arg. pro, et contra, ponit opin. & sol. tertio quærit, & soluit.*

g ¶ *Salutationis.*] Excõicati enim salutandi non sunt. 11. q. 3. excõicatos. 24. q. 1. omnis q, ne per salutationem videatur eis aliquis cõsentire. arg. 63. dist. cũ Hadrianus. vt facilius resipiscant, cum viderint se contemni. s. de excep. pia. [lib. 6.] quia grauis pœna est inter homines esse, & eorum carere suffragio. C. đ apost. hi qui. sed quamuis eos non debeamus salutare, possumus tñ eis loqui de his, quæ pertinent ad eorum salutẽ: & licet alia verba incidenter proponantur, nõ nocet. j. eo. tñ. & ca. cũ voluntate. 1. rñ. & 11. q. 3. cum excõicato. Sed pone q Papa ex certa scientia salutet excõicatum, nunquid habebitur pro absoluto? argu. est q non, quia certa forma traditur, præter quam excõicatus non vr̃ absolutus. s. eo. cum desideres. ad fi. & c. qđ in dubiis. in prin. & c. sacris. argu. ad hoc C. de libera. causa. iubemus. & C. de proba. non epistolis. arg. ɔ̃ s. de priuil. cũ olim essemus. & Papa non subiacet legibus. C. de leg. digna vox. & ff. eo. tit. princeps. Ergo vr̃ q eo ipso fit absolutus, q Papa scienter tali cõicat. & Papa dat auctoritatẽ canonibus, & ab eo vigorẽ sumũt, & non econuerso. s. de elect. significasti. Dicunt quidã, q pp hoc hic non est absolutus, nisi dicat; absoluo te: sed de plenitudine potestatis satis vr̃, q fit absolutus, dũ tñ Papa voluerit ipsum pp hoc absolutum esse, vt hic constat, & est hic arg. q sic, ex eo q dicit, p ignorantiam: ergo à ɔ̃rio, aliud si per scientiam, aliàs non esset maior potestas ipsius, quàm aliorum iudicum, quantum ad hoc. Sed nunquid incideret in canonem, si per talem participationem nolit ipsum esse absolutum, vt dictum est? Non, quia legibus est solutus.

h ¶ *Occupationem.*] Vnde non valent. sic s. de capel. mona. ex parte. & s. de rescri. c. 2. & c. si qñ. arg. idem esset, & si per importunitatẽ petentis: quia dicit Imperator, Sæpe enim per importunitatem petentis nõ ɔ̃cedenda ɔ̃cedimus. C. de peti. bono. subl. l. 1. li. 10. B.

i ¶ *Per subreptionem.*] scilicet, hoc tacito q esset excõicationis vinculo innodatus, qui dicto litteras non dedisset. s. de rescrip. super litteris. vbi de hoc satis dictum est.

¶ Cap. 1. vt. de rescr. in 3. compilatione. & de articulo huius decretalis vide qđ tantum est in Clemen. si summus. de senten. excommu.

¶ Cap. 24. eo. tit. in 3. compilat. pars huius in c. officii, supra de pœnis, & remissio.

¶ Quoad vim cõcilii nam, similis glossa in c. 1. versus ab omnibus supra de cõsti. vbi vide citatos.

OFfici.] Excommunicatus à pluribus Prælatis non est communioni restituendus, si ab vno tantum absoluitur. hoc dicit. Et secunda pars: ibi, *Super hoc.* Abb.

Casus. Aliquis habet plures Prælatos ius in ipsum habentes, excõicantur ab illis pp plures excessus: tandem de vno excessu satisfacere vult vni Prælatorum: quæritur vtrum ipsum debeat absoluere pro excessu, de quo satisfacere vult eidem, & cũ de aliis non satisfecerit alii, vtrum absolutus valeat nuntiari? Rñdet Papa, q supprimẽti veritatem absolutio subrepta non prodest: & cum Prælatus intellexerit veritatem, absolutionem exhibere non debet: non vr̃ rñdere ad quæstionem, sed potest dici rñsum esse dum dicit; absolutio subrepta non prodest; quia absolui debet, sed ei nõ prodest quo ad effectum, nisi ab alia fuerit absolutus. Not. q absolutio per subreptionem obtenta non valet.

¶ *Glo. seq. not. excõicatum iterũ. & c. Secũdo quærit, et tripliciter solu.*

a ¶ Excom-

a ¶ *Excommunicationis vinculo.*] Sic patet, quod excõicatus iterum potest excõicari. 3. q. 4. Engeltrudam. vbi tractatur de hac materia. & j. de iudæ. ita quorundam. & ff. de ri. nup. palá. §. vlti. Et sunt duo effectus excõicationis expellendi extra ecclesiam, & eiectum confirmandi; quantum ad primũ excõicari non potest: quantũ ad finem bene, quia triplex funiculus difficile rũpitur. j. de treu. & pa. cap. 1. sed qualiter talis absoluetur? Potest dici, quod vna absolutione omnes excõicationes tollantur, sicut vna acceptilatione plures obligationes tolluntur. C. de transactioni. transactionem. & ff. de accep. plurib°. vel vnus committat alteri vices suas, & illod competentius fiet: vel quilibet absoluat à sua excõicatione: & vltima confirmabit præcedentes. ff. de ser. rust. prædi. per fundum. sed qui primo absoluit, nõ denunciabit ipsum absolutũ, nec est ei cõicandũ donec absolutus fuerit ab aliis: quia qui est excõicatus in vna ecclesia, excõicatus est quo ad oẽs; vt 4. q. 5. quisquis.

¶ Alibi ita pâlis hæc distinguuntur, & cum de alio nõ satisfecerit alio absolutus, &c.

b ¶ *Subrepta non prodest.*] De hoc etiã dictum est j. eo. cum pro causa. & dic quod non prodest quantum ad saluationem. j. tit. proxi. quod quidam: valebit tñ quãtum ad mitius supplicium subeundum: vt de pœ. dist. 3. ad fin. & c. si quis autem. & §. seq. in fin. dist. Ber.

¶ Cap. 26. eo. tit. in 3. compilat. Vide Ioannem Calderinũ tract. de interdicto, mẽbro 6. q. 4. & latè Couarruuiã in c. alma mater. de sent. excom. lib. 6. par. 2. §. 2. & 3.

c ¶ *Exhibere nõ debet.*] Arg. j. titu. proxi. quod quidam. & de pœ. dist. 3. ad fi. c. si quis autem. & §. seq. Dici potest, nõ debet exhibere, cũ effectu, vt eum denunciet absolutum, vt dictũ est, donec ab alio fuerit absolutus: vel non debet, nisi caueat quod absoluatur ab alio, delata denũtiatione: & interim ei non cõicetur, nisi tunc demũ cum ab alio fuerit absolutus: sed ipsum simpliciter non debet absoluere, vt hic dr.

RESPONSO.] Sũt duæ partes principales: Secunda: ibi, *Præterea*. Et quælibet subdiuiditur in consultationẽ, & responsionem, & partes patent. Abbas Siculus.

CASVS. Litera ista plana est. Licitum est Prælato prædicare interdictis vel excõicatis, de his quæ pertinent ad ipsorũ correctionem, dummodo cõtra formam interdicti nullum eis diuinum officium celebretur. Secundo quæsiuit episcopus Ferrarieñ. vtrum tempore interdicti, cũ diuina officia sint tunc interdicta præter baptisma paruulorum, & pœnitentias morientium, liceat pueros baptizatos consignare in fronte? Rñdet Papa, quod sicut possunt baptizari, sic possunt in frontibus ab epõ sacro chrismate deliniri. Not. quod excõicatis & interdictis potest prædicari de his, quæ pertinent ad eorum correctionem. Item in generali interdicto semper excipiuntur baptisma paruulorum, & pœnitentia morientium.

d ¶ *Cum videris expedire.*] 11. q. 3. antecessor. j. eo. cum voluntate.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *Interdicto supposita.*] Sic ergo ciuitas subiicitur interdicto: & sic puniuntur quandoque qui non peccauerunt. sic j. de spon. non est vobis. & j. de offic. deleg. sane 2. Arg. contra. 24. q. 3. si habes. sed id de excommunicatione dicitur, non de interdicto 1.

f ¶ *Præter baptisma.*] Hæc duo sacramenta semper excipiuntur de interdicto: vt j. de spon. non est vobis. & viaticum etiam decedentibus conceditur: quod per pœnitentiam intelligitur. j. titu. proxi. quod in te. sed, vnctio denegatur, vt ibi.

1 Et dic vt in summa ipsius q. & 1. q. 4. in summa. Io.

tibus, excõmunicationis [a] est vinculo innodatus, & vni Prælatorum de vno tantum satisfacere vult excessu, ab eo sit absoluendus, de quo satisfacere vult eidem: & † cum de alio non satisfecerit: alii absolutus valeat nuntiari: & infra. ¶ Super hoc articulo respondemus, quòd supprimenti veritatem, absolutio subrecta [b] non prodest: & veritatem intelligens, absolutionem huiusmodi exhibere [c] nõ debet.

¶ Idem Ferarieñ. episcopo.

¶ *Excommunicatis & interdictis prædicari potest licite verbum Dei. hoc primo. & tempore generalis interdicti cõcedi potest baptismus & chrismatio in fronte, & pœnitentia morientium. hoc dicit secundo.*

CAP. XLIII.

RESPONSO † nostro postulas edoceri, an cũ Ferrarieñ. ciues excommunicationis & interdicti sententiis sint ligati, liceat tibi viros & mulieres semel in hebdomada, vel in mense, apud aliquam ecclesiam cõuocare, quibus prædices verbũ Dei, & eosdem ad correctionẽ inducas. Super quo respondemus, quòd sine scrupulo conscientiæ hoc facere poteris, cũ videris [d] expedire: dummodo contra formã interdicti nullũ eis diuinum officium celebretur. ¶ Præterea quæsiuisti, cum Ferrarieñ. ciuitas sit interdicto [e] supposita, & ideo sint ibidem (præter baptisma [f] paruulorum, & pœnitentias morientium) vniuersa sacramenta ecclesiastica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus consignare. Super quo respondemus, quòd sicut baptizari possunt pueri, sic & baptizati ad confirmationem [g] in frontibus à te possunt sacro chrismate deliniri.

¶ Idem.

¶ *Si coniunx scit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, sed potius excommunicationem pati: si autem hoc credat ex causa probabili & discreta, potest reddere debitum, non autem exigere: sed si ex leui & temeraria causa, deposita conscientia potest reddere & exigere.*

CAP. XLIIII.

INQVISITIONI † tuæ respondentes, credimus distinguendũ, vtrum alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugii, propter quod sine mortali peccato non valeat carnale cõmercium exercere, quamuis illud apud ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat †. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere [h], quàm per carnale commercium peccatũ operari mortale. In secundo distinguimus, vtrũ habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate leui [i] & temeraria, an probabili & discreta: & quidem ad sui pastoris consilium (conscientia leuis & temerariæ credulitatis explosa [k]) licite potest non solũ reddere [l], sed exigere debitum coniugale. ¶ Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili [m] & discreta, quãuis non euidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne in alterutro vel contra legem coniugii, vel contra iudicium consciẽtiæ cõmittat offensam.

g ¶ *Ad confirmationem.*] sine qua nõ est plene christianus qui eam cõtemnit. de conse. dist. 5. omnes. & c. de his. in fi.

¶ Vide Turrecremata c. omnes. de consec. dist. 5.

INQVISITIONI.] Diuiditur: Nam primo casũ de quo quæritur, distinguit, & primum membrum prosequitur: ibi, *In primo*. Circa secundũ distinguit: ibi, *In secundo*. Tertium membrum prosequitur: ibi, *Verum*. Abbas.

CASVS. Duo sunt cõiuges vir & vxor, alter dicit quod impedimentũ est inter eos, ita quod non possunt sibi carnaliter commisceri sine peccato: quæritur quid iuris sit? Dñs Papa dicit esse distinguendum, vtrum alter coniugum sciat impedimentum coniugij pro certo, propter quod non potest carnale commerciũ sine mortali peccato exercere, quamuis illud probare non possit, aut non sciat pro certo, sed credat: In primo casu debet potius excommunicationem sustinere, quàm per carnalem copulam vel commercium mortaliter peccare: In secundo casu distinguitur, vtrũ habeat conscientiã huiusmodi ex credulitate temeraria & leui, an probabili & discreta: Si ex leui & temeraria credulitate huiusmodi conscientiam habeat, eam omnino dimittat ad cõsilium sui pastoris, & debitum reddat & exigat: Si conscientiam habeat huius impedimenti ex causa probabili & discreta, debitũ reddat, sed non exigat contra huiusmodi conscientiam: ne contra legem coniugii vel contra iudicium consciẽtiæ cõmittat offensam. Not. quod quis debet potius excõicationem sustinere, quàm mortaliter peccare. Item nullus contra conscientiam facere debet: & potius debet sequi cõscientiam, quàm sententiam ecclesiæ, cum quis certus est in hoc casu.

¶ Cap. 29. eod. tit. in 3. compilat. De materia vide late doctores theologos lib. 4. sent. dist. 32.

¶ Adde quod testis deponens per hæc verba, credo, aut simile in significato nõ probat, vide Bar. in l. admonendi. ff. de iureiurando.

h ¶ *Humiliter sustinere.*] sic j. de resti. spo. litteras. versus fi. sed potius debet omnia mala pati, quàm contra conscientiam peccatũ operari mortale. 32. q. 5. ita ne. & j. de his quæ vi metusve causa fiũt. sacris.

¶ *Glo. seq. quærit, & soluit.*

i ¶ *Leui & temeraria.*] Quam dicit leuem? puta, si audiuit impedimẽtum à leuibus, & forte à paucis, quibus credere non tenetur, talem credulitatem, vel consimilem debet remouere: quã non euadet, nisi deponat errorem, supra de simo. per tuas 2. & 11. q. 3. cui est illata.

k ¶ *Explosa.*] id est expulsa.

l ¶ *Reddere, sed exigere.*] Arg. 23. q. 1. quid culpatur. in fin. & j. de spon. inuenis.

¶ *Glo. seq. quærit. & soluit.*

m ¶ *Probabili & discreta.*] Sed quam dicis probabilem? puta, quia vidit virũ cũ cõsanguinea sua in locis suspectis. & hora suspecta. so-

lum

¶ Idem.

¶ *Per dimissionem habitus et tonsuræ, non perdit clericus ante trinam monitionem privilegium clericale.*

CAP. XLV.

Contingit † interdum: & infra. ¶ Sane sicut accepimus insinuante comite Flandren. in diœcesi tua quidam existūt, qui nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de clerico † quicquam ostendunt, ad pœnæ subterfugium se clericos exhibentes: cum enim † super excessibus, quos seculari luxu committunt, ad publica iudicia pertrahuntur, circuncisis crinibus, vt possint circunuenire vindictam, se pro clericis repræsentant: clericalis fori priuilegium labiis allegantes, qui factis [a] paulo ante negauerāt clericatum: & infra. ¶ Verū quia priuilegium [b] meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, ac frustra [c] legis auxilium inuocat, qui committit in legem: Volumus & mandamus, vt tales si tertio [d] à te commoniti seipsos contempserint emendare, illius efficiantur † immunitatis extorres †, quæ pro clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda [e] dignoscitur instituta.

¶ Idem.

¶ *Ab excommunicati denuntiatione repellitur, qui non præmonuit, & ei cōmunicauit.*

CAP. XLVI.

In † præsentia dilecti filii: & & infra. ¶ Nec canonici suo Decano excommunicationem possunt obiicere: Cum super hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: neque ipsi propter hoc eum duxerint euitandum [f], sed episcopus in mēsa [g], & canonici communicauerint ei etiam in diuinis [h].

¶ Idem.

¶ *Excommunicatus est dolose permittens clericum percuti, ex quo poterat prohibere, & non prohibuit.*

CAP. XLVII.

Quantæ † præsumptionis [& temeritatis †] existat in rectores ecclesiæ manus iniicere violentas: & infra. ¶ Ne autem solos violentiæ huiusmodi auctores aliquorum præsumptio existimet punien-

lum est sala. ante matrimoniū: ; huiusmodi psumptiones probabilē inducunt credulitatē, vel quia publice dr̄ ab hominibus. ad hoc facit ī. de præsum. tertio. & cap. literis. & idē intellige de viro, si vidit consanguineum suum cum vxore sua ante matrimonium.

Contingit.] Clericus qui nec in tonsura, nec in vestimentis, nec in negotiorū qualitate de clericatu quicquam ostendit, & tertio monitus se non emēdat, perdit priuilegium clericale. hoc dicit. In prima ponitur comitis querela: in secūda prouisio: ibi, *Verum*. Abb.

Casvs. Comes Flandren. significauit dño Papæ, q̄ i diœcesi epi sui erant quidam, qui nec in tōsura, nec in forma vestimentorum, nec in qualitate negotiorū aliquid de clerico ostendebant, sed et pœnā possent aliqñ euitare, se p clericis exhibebāt, cum super excessibus conueniebantur, circuncisis crinibus allegantes fori priuilegium, qui facto antea negauerant clericatū: Super hoc scribit Dñs Papa diœcesano epo dicens, q̄ priuilegiū meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, & frustra implorat legis auxiliū, qui committit in legē: vnde mandat eidem, vt si prædicti clerici tertio ab epo commoniti seipsos contempserint emendare, non habeāt priuilegium clericale. Not. q̄ ipso facto negat quis clericatū. Itē priuilegium meretur amittere, q permissa sibi abutitur potestate. Item frustra legis implorat auxilium, qui cōmittit in legē. Itē clericus vsq; ad trinā admonitionē retinet priuilegiū.

a ¶ *Factis.*] ipso enim facto renuntiat quis suo priuilegio. ī. de vita & honest. cleri. c. vlti. ipso enim facto quis negat Deum. 11. q. 3. æstimant. & ipso facto mētimur. 22. q. 5. cauete. & ipso facto q̄s appellat. ī. de app. dilectis 2. vbi d̄ hoc habes plures cōcordātias. B.

b ¶ *Priuilegium.*] 11. q. 3. priuilegium. ī. de priuileg. tuarum.

c ¶ *Frustra legis.*] Supra de vsur. quia frustra. & ī. eo. in audientia. & ī. de immuni. eccle. c. vlti. cum suis concordantiis.

¶ *Gl. seq. allē. ad trinam monitionem tres concor. & ad causam dicat. all. 2. iura in contrarium, & soluit. iterum alia 2. & soluit.*

d ¶ *Tertio.*] Hæc est legitima admonitio. j. eo. sacro. & 17. q. 4. de presbyterorū. & 16. q. 7. omnes decimæ. & ita isti non perdunt priuilegium suum vsq; ad tertiam admonitionem. ī. eo. in audientia. & ī. de vi. & ho. cleri. c. vlti. Arg. ȝ. ī. eo. cum non ab homine. & c. perpendimus. ibi soluitur. Illa enim intelliguntur de his qui grauiter excedunt: vt ex ipsa littera patet hic: & illa decre. in audientia. loquitur de his, qui in modicis excedunt: vnde habet hic locū admonitio: sed non in ȝtris. Itē arg. ȝ. ī. de cleri. coniu. c. pen. & c. Ioannes. ibi; statim perdunt priuilegium: sed ibi loquitur de coniugatis, qui non possunt nec debent priuilegio clericali gaudere, vt ibi dr̄. & pterea de alio priuilegio dr̄ ibi, q hic; vt dr̄ in c. Ioannes.

¶ *Glo. seq. notat, argui, & dat simile.*

e ¶ *Coercenda.*] Not. q̄ non solum in fauorem clericorū, sed etiā in odium laicorū hoc fuit institutū, cū laici oppido sint clericis infesti. 2. q. 7. laicos. vnde est arg. q̄ clericus huic priuilegio renunciare non potest. ī. eo. contingit 1. sicut nec illi, de foro compe. si diligenti. vbi de hoc. simile ff. de iniur. l. 1. §. vsque adeo. & l. si quis seruum [a]. ea enim quæ tantum nos contingunt, & non alios, possumus renuntiare. ī. de arb. cum tempore. idem est vbi pactum in odium criminis statutum est. arg. C. si manci. ita fue. aliena. ne prostitua. l. 1. secus si non in detestationem criminis. arg. C. si manci. ita fue. alie. vt manumit. l. 2. [b] hæc decre. olim. non fuit in compilatione Innocentii.

In *præsentia.*] Ponit dictū, rationē subdens: ibi, *Cū super*. Abbas.

Casvs: Quidam obiiciebant contra Decanum suum in modū denuntiationis excōicationem: ipse in excipiēdo proponebat ȝ ipsos, q̄ nō erant audiendi: cū super hoc ipsum non præmonuerint, nec ab eis fuerit impetitus, & eidem Decano cōicauerint tā eps q̄ ipsi in mēsa & ī diuinis; nec ipsū euitauerint: q̄ritur an sint audiēdi ȝ ipsum Decanū? Et rñdet Papa, q̄ non, propter prædicta. Not. q̄ qui non præmonuit, nō admittitur ad denuntiādū. Item qui participauit excōicam, non admittitur ad denunciandum ipsum, cū eum debuerit euitare: vnde nō potest reprobare mores, quos prius probauit.

¶ *Glo. seq. signat contrarium, & soluit. Secundo elicit argumentum, quod reprobat.*

f ¶ *Euitandum.*] Supra de excep. à nobis. ȝ. Solu. excipi potest ȝ excōicatum accusantem vel agentem: quia nullū crimen obstat volenti excipere. ī. de excep. cū inter. & cap. dilecti filii. sed sec° est vbi denuntiatur excōicatio alicuius, vbi repellit denuntians vel agēs ratione cōionis: vt hic [a]. qui enim alium denuntiat, debuit illū præmonuisse, aliter repellitur. ī. de accusa. cum dilectus 2. eps enim excipere non potest ȝ clericū ipsum accusantem, cui prius cōicauit, & hoc in odiū eius. ī. de accu. nulli. cū debeat habere secū honestos viros. 2. q. 7. cum pastoris. & sic per patientiam perdit quis beneficium exceptionis. sic ff. de adulte. si vxor. in fi. ff. de aqua pluuia arcen. Labeo. ff. de pub. in rem act. si ego. §. 1. 32. q. 5. horrendus. & ī. de æta. & quali. accepimus. Item potest hic sumi arg. q̄ si passus sum excōicatum luē contestari, q̄ amodo nō possum excipere ȝ ipsum. Sed hoc nō est verū, quia exceptio excōicationis in qualibet parte litis potest opponi, etiam si omissa fuerit à reo malitiose: sed ipse tunc in expēsis punitur, & iudex ex officio suo, & si reus nihil dicat, repellere debet excōicatum: vt ī. de excep. exceptionem. & extrauag. Innoc. iiij. c. pia consideratione. in fi. Sed hodie per illam decre. pia. si in parte aliqua litis excōicationis exceptio obiiciatur, & probetur, non condemnatur in expensis, sed ea quæ acta sunt, valent, & in sequentibus non auditur, donec fuerit absolutus. De hoc no. in c. prædicto, exceptionē. in glossa quæ incipit, etiā si excōicatio. ff. de postu. quos phibet. ff. de peti. hære. l. vlt. i fi. & ī. d̄ elec. nihil est. Io.

g ¶ *In mensa.*] simile ī. de cleri. excom. mini. proposuit. in fi.

h ¶ *In diuinis.*] quod facere non debuerunt. ī. eo. significauit.

Quanta.] Legitur duobus modis in glo. & tertio modo extra glo. Et secundum primum modum hoc dicit: Excōicatus est quilibet permittens clericum percuti, si prohibere potest: Fm alium intellectum hoc dicit. Excōicatus est permittēs clericū percuti, si ratione officii poterat prohibere, & non prohibuit: secundū tertiam & veram lecturam hoc dicit. vt in rubro. Diuiditur: quia præmittit culpam, quam secundo aggrauat: ibi, *Ne autem*. Tertio aggrauationem declarat: ibi, *Eos*. Abb.

Casvs. Quidam dicebant, q̄ illi solummodo erant excommunicati, qui manus violentas mittebant in rectores ecclesiarum siue clericos: Dicit Papa, q̄ magnæ præsumptionis existit in rectores ecclesiarum manus iniicere violentas: & q̄ auctoritas catholica non solum punit auctores huiusmodi sceleris, sed omnes facientes & consentientes pari pœna condemnat, interpretans eos fauere delinquentibus, qui manifesto facinori desinunt obuiare. Not. q̄ qui cl[illegible] verberat, & [illegible] verberari facit. vel consensu cooperat[illegible] vel qui auctoritatem habet ex officio, & non prohibet, si potest, est vere excommunicatus. Et sic not. q̄ facientes & consentientes par pœna constringit.

a ¶ *Conseno*

[a] In hunc locum vide quid scribat Ioannes And. qui & Hostiensem & glossam deducit.

[b] Vide de hums. 1. & 2. ne d. vita & honest. clericor. & Bernardinum Diaz in practi. criminal. canonica. cap. 69. & 70.

[c] Alias, clericatum.

[d] Dictio, enim, non est in plerisq; antiquis codicibus.

[e] Alias, fuas.

[f] Alias, exortes. sed legendum, extorres, ex omnibus codicibus antiquis. id est, exules, vel alieni.

[a] Vide ī. eod. parochianos. in 3. glo. & l. si quis seruum. sit mihi iniuria cum habetur ludibrio filius sui seruus meus, licet volens.

[b] Donaui seruum ve postquam sibi xv. an. fuit vtilis libet. Liber esset, postulat causam volunt. Ioā. Andr.

[c] Cap. 2. eo. tit. in 4. compilat. Vide quod notat Ioannes Calderinus tract. de ecclesiastico interd. membro. 6. q. 4.

[d] Quasi dicat glossa: exceptio communionis admitti sui, replicatio repellitur, & hic ratio, secundum Vin. quia prima datur reo, secunda actori, vt ibi: sed est fauorabilior.

[e] Cap. 3. eo. tit. in 4. compilatione. Et de ostiel lectio Nauarrus in Manuali confessariorum c. 24. num. 20 & seq.

[f] Hæc duo verba: & temeritatis, desunt in antiquioribus codicibus Gregorianis, & in omnibus Vaticanis.

a ¶ *Consentientes.*] Hoc intellige per cooperationẽ, præstando auctoritatem, quia tunc eadem pœna puniuntur facientes & consentientes [1]. & sic intelliguntur verba ista, vbi inueniuntur ea. & ʒ. de of. deleg. c. 1. vbi de hoc. & 2. q. 1. notum. & 17. q. 4. omnes. sic ʒ. eod. mulieres. & c. nuper.

dos, facientes & cõsentientes [a] pari pœna plectendos, catholica condemnat auctoritas: Eos delinquentibus fauere † interpretans [b], qui cũ possint, manifesto facinori desinũt obuiarẽ.

¶ Idem † in concilio generali.

¶ *Prælatus excommunicare non debet subditum, nisi competenti monitione præmissa, & ex causa manifesta & rationabili: & contra facienti imponitur pœna hic expressa. Item punitur subditus qui falso conqueritur se excommunicatum iniuste: & subiicit quid iuris, si prælatus dicens se errasse vult excommunicatum absoluere, & aduersarius appellat ne absoluatur.*

¶ *Glo. seq. alleg. concor. obiicit. ponit duplicẽ opi. & responsionem. Io. & aliorum, contra secundam allegat canonem & respõ.*

b ¶ *Interpretans.*] sic 83. dist. §. 1. ver. non est grandis. & c. seq. & 86. dist. pasce. ff. de lib. agno. necare. & ita vr̃ peccare omnis qui non defendit aliũ si potest. 23. q. 3. non inferenda. & c. vlti. & si non possit aliter defendere, saltem defendat clamore. ff. ad Silla. l. 1. §. hoc autem. Sed non vr̃ ꝙ teneatur defendere, quia licitum est recipere pecuniam [2] pro defensione alicuius. ff. quod me. cau. metum. §. sed licet. nec repetitur si data fuerit, vt ibi dr̃. ff. de dona. si pater. §. 1. ergo vnus alterum defendere non tenetur: quia si ad hoc teneretur, pecunia repeti posset. ff. de condi. ob tur. cau. l. vlt. Dicit In. ꝙ quilibet tenetur defendere aliũ per capitula prædicta. vt 90. dist. præcipimus. & 3. q. 1. nulli. & cap. seq. nec obstat qđ dr̃, ꝙ potest dari pecunia pro defensione, nã & officiali datur pecunia, qui tñ gratis tenetur impendere officium suũ. 14. q. 5. non sane. & ad defensionem clericorũ, quicquid dicas de laicis, quilibet tenetur, quia hoc pertinet ad publicũ ius 1. dist. ius publicum. vnde pp publicam vtilitatem amplianda sunt verba edicti: quia fauore religionis multa ꝯ rationem instituuntur. ff. de relig. & sump. fu. sunt personæ. Hoc dicit Io. Sed hęc ita generaliter dicere graue est, quoniam posset aliquis periculum incurrere. Vnde alii dicunt, ꝙ ad solos prælatos siue iudices, vel alios qui habent aliquam potestatẽ in alios, hoc pertinet, & ad hoc tenentur ratione potestatis [4], & non alii. 23. q. 4. forte. & c. duo ista nomina. vnde si ego qui non habeo aliquam potestatẽ, video ꝙ aliquis vult verberare clericum siue percutere, sine meo consilio vel auxilio, non credo ꝙ sim excõicatus, si nõ prohibeo illum, licet aliàs forte peccem, quia ipsum non defendo cũ possim [5]: pœna enim nõ debet amplius egredi, quàm delictum reperiatur. ʒ. de his q̃ fi. à ma. par. cap. quæsiuit. & C. de pœ. sancimus. Et qđ dicit, qui cum possint, intelligo de his qui ratione potestatis quam habẽt in illos, ad hoc tenentur, aliàs consentire videntur, & præstare auctoritatem si vident illum, & non prohibent. Alia est prohibitio sociorum & aliorum, quia illi solũmodo admonendi sunt verbis, sed nõ factis: vt dicit Hug. 83. dist. error. arg. ꝯ. 23. q. 3. non inferenda. vbi dr̃ ꝙ tenemur iniuriã propulsare à socio. sed ibi exponitur si potest, id est, si est in potestate constitutus. & si etiã teneat iniuriam propulsare, non tñ propter hoc sum excõicatus, vt dixi. nam nullus est excõicatus ex facto alterius nisi participando vel in locutione, vel in oratione, aut in crimine. ʒ. eo. nuper. vel nisi mandatum vel auctoritatem præstiterit. ʒ. eo. mulieres. sed hic nullo tali modo participat. capitula quæ inducit Ioan. pro se, de Prælatis loquuntur.

Sacro.] Tria sunt dicta: Secundum ibi, *Verum.* Tertium: ibi, *Si vero.* Abbas.

Casus: Qoidã Prælati ecclesiarum nimis erant faciles ad excõicandum: voluit conciliũ generale ꝯ ipsos adhibere medelam: statuit, ne quis in aliquem excõicationis sententiam promulgare præsumat, nisi competenti monitione præmissa, & præsentibus personis p quas possit probari monitio, si necesse fuerit: & si ꝯ præsumpserit, etiam si iusta fuerit excõicationis sententia, ingressum ecclesiæ per mensem vnũ sibi nouerit interdictũ, alia etiã pœna mulctandus, si visum fuerit expedire. Secundo dicit, ꝙ si etiam admonitio legitima præcesserit: Prælatus caueat diligenter, ne aliquẽ excõicet absque manifesta & rationabili causa: quod si fecerit, & humiliter requisitus non curauerit reuocare processum absq; grauamine, grauatus deponat apud superiorẽ de iniusta excõicatione querela: & superior si absq; periculo moræ potest, ad excõicatorem, illũ absoluendũ remittat infra terminũ competentẽ: Alioquin superior ipsum absoluat cautione recepta: quo absoluto, de iniusta excõicatione cognoscat: quæ si iniusta esse constiterit, excõicator condemnetur ad interesse: aliàs etiam puniendus arbitrio superioris, si culpæ qualitas postulauerit: quia non est leuis culpa, tantam pœnam infligere iniuste, nisi forsitã ex causa probabili errauerit. Sed si ꝯ excõicatorem nihil probatum fuerit à conquerente, & ipse simili modo ad interesse condemnetur, vel aliàs pro superioris arbitrium: nisi forsitan & ipsum probabilis error excuset: & super eo pro quo fuit excõicatus, cautione recepta satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam vsque ad satisfactionẽ, obseruandã. Tertio dicit, ꝙ si iudex suũ cognoscens errorẽ, paratus sit talem reuocare sententiam: & ille pro quo lata fuerit, appellet ne absque satisfactione reuocet illã, appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo merito valeat dubitari, & tunc sufficiẽti cautione recepta, ꝙ coram illo, iuri parebit ad quem extitit appellatum, vel corã delegato ab ipso, ipsum absoluat, & sic pœnã euitabit prædictã: caueat tñ omnino, ne malitiose in alterius præiudiciũ mentiatur errorem, si pœnã canonicã voluerit euitare. Not. primo pœnã illorũ qui excõicant admonitione non præmissa, qđ valde cauẽdum est, quia punitur etiam si excõicatio fit ex causa. Item nullus debet excõicare sine manifesta & rationabili causa, alioquin condemnatur ad interesse excõicato. Item probabilis error excusat à pœna interesse. Itẽ cum iniuste quis excõicatur, sine grauamine debet absolui. Itẽ mora periculosa est in excõicatione. Itẽ propter appellationem non debet quis remanere excõicatus, sed iudex ea non obstante illum absoluat, & causam ad superiorẽ transmittat, si appellatio valet. Item nullus debet fingere errorem in præiudiciũ alterius, aliàs punietur.

CAP. XLVIII.

SAcro † approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti [c] admonitione præmissa, & personis præsentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari [d] monitio, promulgare præsumat: quòd si contra præsumpserit, etiam si iusta [e] fuerit excommunicationis sententia, ingressum ecclesiæ per mensem [f] vnum sibi nouerit

c ¶ *Competenti.*] trina videlicet. ʒ. eo. contingit 2. cum suis concor. ibi positis. & 24. q. 3. de illicita.

Additio. Quæ dicatur competens admonitio, dic vt habetur in c. constitutionem. & c. statuimus. eo. tit. lib. 6.

d ¶ *Possit probari.*] aliàs enim soli non crederetur in præiudicium alterius. ʒ. de probat. quoniam contra falsam. Et sic est arg. ꝙ ordo iuris obseruandus est in sententia excommunicationis. 2. q. 1. nemo. & 24. q. 3. de illicita. & ʒ. de exces. prælat. c. 1. sicut in aliis causis: tamen si non seruetur, tenet sententia: sed ille punitur, qui eam tulit, prout sequitur: quia sententia pastoris siue iusta siue iniusta tenet. 11. q. 3. c. 1. & c. 2. nisi in duobus casibus. ʒ. eo. per tuas. Item in tertio casu non tenet sententia, si admonitio non præcedat, vt in concilio Lugdunẽ. eo. tit. c. statuimus. Ber.

¶ *Glo. seq. tractat quomodo tripliciter excommunicatio est iniusta, & quando dicatur continere intolerabilẽ errorem, ponens opi. Hug. & Vin. & contrariam Tan. & Io. vltimo obiicit & soluit.*

e ¶ *Iusta fuerit.*] ex causa scilicet. Not. ꝙ sententia excõicationis tribus modis dr̃ iniusta, ex causa, ex animo, & ex ordine: hæc enim est sententia iniusta ex ordine, & iusta ex causa, quia causa subest quare sit excõicatus, & nihilominus punitur, quia ordinem non seruauit, & tñ tenet sententia. De istis tribus modis habes plene 11. q. 3. c. eps. §. si ergo. & c. non debet. §. eñ ergo. Sic etiam stipulatio dr̃ iniusta ex causa. ff. de do. exce. l. 2. §. si quis sine [6]. Item nouatio. ff. de noua. l. 1. Sed quid si iudex ita dicat: excõico te quia Padus currit. quia eleemosynam fecisti, Deum coluisti, vel aliud bonum fecisti? Hug. dicit ꝙ talis sententia ex quacunq; causa tenet sed vr̃ continere intolerabilem errorem, dũ dicit, excõico te quia Deum colis: cum enim sententia iniusta est ex causa, apud Deũ nõ est ligatus nisi contemnatur. 11. q. 3. §. cũ ergo. Et sic vr̃ consentire Hug. vt dixi. ʒ. eod. per tuas. Gandulfus dixit ꝯ, & Io. vt ʒ. eod. per tuas. quod magis placet. Sed illud vr̃ mirum, ꝙ iniusta excõicatio ex ordine priuat aliquem ingressu ecclesiæ: quia post latam sententiã iniuste excõicans, statim priuatus est ingressu ecclesiæ, nec aliter excõicatus est, nisi post latam sententiã; qualiter ergo priuatus põt aliũ priuare ingressu ecclesiæ, & insimul incipiũt esse priuati excõicans & excõicatus, & sic eadẽ sñia priuat excõicantẽ, & excõicatum, & ita quis potest seipsum priuare ingressu ecclesiæ: qđ absurdum vr̃ Io. Tu verũ dicas, ꝙ licet Io. nihil dixerit, ꝙ per eandem sententiam non priuantur excõicans & excõicatus ingressu ecclesiæ, subditus eñ priuatus per sententiam sui prælati: ipse prælatus priuatur ingressu ecclesiæ auctoritate huius canonis, eo ꝙ facit ꝯ istum canonem, & ita vnus punitur à iure, & alter à iudice: & sic non est verum ꝙ eadem sententia pariat contrarios effectus. B.

¶ *Glo. seq. ponit multiplicem pœnam male excommunicantis.*

f ¶ *Per mensem.*] hæc pœna ipso iure inflicta est, & mense elapso restitutus est. 81. dist. si qui sunt. carebit insuper hominum cõione inquantum visum fuerit suo superiori. 24. q. 3. de illicita. Multiplicem enim pœnam patitur qui iniuste excõicat alium: Primo quidem quia

[1] Concor. Lib. ... §. œconomus. cum vul. C. de fac. sup. ec.

[2] In conciliis Vaticanis ... interpretantur. sed in vetustioribus & manuscriptis Vaticanæ ... interpretans.

[3] Idem, & licet Innocentius ... in concilio generali Lateran. cap. 47. & c. 3. eod. ... compilat.

Simil. qđ not. l. de furt. ... glo. & cap. seq. & supra de homicid. ... secundum Hostien.

[4] Sano modo hoc intellige, id est contra ius commune, vel contra leges ciuiles.

Id est, ratione officii vel administrationis. alias est, ratione potestatis. sed minus bene.

[5] Vt 23. di. ... 24. q. 3. cum facerdos. secundum Vinc. & Abbatem Ioan. And.

Quæ caute ... excommunicationis sententia ... Romana ...

[6] Sine causa, stipulatio ... Ioan. Andr.

Excommunicans ... multiplicem pœnam ...

dem, quia priuatus est vno mense ingressu ecclesiæ, quia punitur in cōtone aliorum superioris arbitrio. Itē tenetur excōicato ad interesse, vt hic infra dī. tenetur etiā actione iniuriarum. 11. q. 3. illud & c. temerarium. Item tenetur pœna sacrilegij. 24. q. 3. non in perpetuum. Io. Hodie vero qui excōicat, in scriptis excōicationem pferat, & causam excōicationis expresse conscribat: & qui ꝯ fecerit, per mensem vnum ab ingressu ecclesiæ & diuinis officiis se nouerit suspēsum, & si suspēsus diuina præsumpserit officia celebrare sicut prius, irregularis efficitur: super quo per Papā tantum poterit dispensari: & hæc omnia probātur per decre. Inn. iiij. eo. tit. cū medicinalis. [lib. 6.] & ita pœna augmentata est. Ber.

pore Christi, qđ est ecclesia. j. eo. c. penult. & 3. q. 4. Engeltrudam.

[Ex causa probabili.] quia forsan credidit citationem peruenisse ad ipsum, credens eum contumacem, cum non esset, vel credebat causam excommunicationis sufficienter probatam, errans in probationibus dubiis. arg. ī. de re iudic. cum Bertholdus.

interdictum[a], alia nihilominus pœna mulctandus, si visum fuerit expedire. Caueat etiam[b] diligēter, ne ad excōmunicationem cuiusquam absque manifesta, & rationabili[c] causa procedat: ad quam si taliter[d] forte processerit, & requisitus humiliter processum huiusmodi non curauerit absque[e] grauamine reuocare: grauatus, apud superiorem deponat de iniusta excōmunicatione querelā[f]: qui si absque periculo[g] moræ potest, ad excommunicatorem, illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absoluendum: alioquin ipse per se vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat. Cumq; aduersus excōicatorem de iniusta excōicatione cōstiterit[h], excōicator condemnetur ad interesse[i] excōicato: aliàs nihilominus, si culpæ qualitas postulauerit, superioris arbitrio puniendus: cum nō leuis sit culpa, tantam infligere pœnam[k] insonti: nisi forsitā errauerit ex causa[l] probabili, maxime si laudabilis[m] opinionis existat. Verū si cōtra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum, idem † & super iniusta excommunicationis molestia per pœnā ad interesse, vel aliàs secundum superioris arbitrium condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis[n] error excuset: & super eo, pro quo fuerit iusta excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere[o] compellatur, vel in pristinam reducatur sentētiam, vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiter obseruandam. Si vero iudex suum recognoscens errorem, paratus sit talem reuocare sententiam; & is, pro quo lata fuerat, ne absq; satisfactione reuocet illam, appellet: appellationi nō deferat in hac parte[p]: nisi talis sit error, de quo

† In Constan. libro & alijs recentioribus itandem iu per iusto excommunicat. Bis molestia, p pœnam ad interesse, vel alias sec. sed. &c. sed in concilio & in Vaticano constanter legitur ita: & super iniusta.

[Glos. seq. quærit, arg. pro, & contra, ponit opi. & soluit.

a [Interdictum.] Sed pone q iniuste excōicatus statim ab ipso excōicatore suspenso ab ingressu ecclesiæ, petat absolui? Vī q ipsum nō possit absoluere: quia cum ipse careat ingressu ecclesiæ, ergo alium non potest reconciliare ecclesiæ. Sed vī q sic, quia dicit inferius; ad excōicatorē ipsum remittat. Quidam dixerūt q à superiore tempore suspensionis excōicatus non debet absolui[1]: quia cum ipse sit suspensus, alium reconciliare nō pōt. arg. de cōse. dist. 4. sanctū est. & sequēs littera caueat, &c. intelligitur, qñ admonitio præcessit, & excōicatio iniusta fuit: principium c. qñ admonitio non præcessit. Vel dic, q licet per mēsem sit priuatus ingressu ecclesiæ, nihilominus iurisdictionem suā retinet, quia nō est propterea priuatus iurisdictione, nec est excōicatus: vnde ipsum absoluere potest. ī. de rescript. ab excōicato. & de cleric. excom. mini. si celebrat. & j. eo. duobus.

[1] Ad hoc de sup. ord. eos qui. lib. 6. Io. An.

b [Caueat etiam.] Dixit q nullus excōicet sine admonitione præmissa: Et forte videretur q admonitione præmissa posset etiam excōicare sine iusta causa: sed hoc non est verum, & ideo dicit, caueat &c. & ita ordo & causa in hac sententia seruanda sunt.

c [Rationabili causa.] coram ipso probata 3. q. 1. nemo.

d [Taliter forte processerit.] i. sine manifesta & rationabili causa.

[Glossa sequens exponit litteram, & alleg. contrarium.

e [Absque grauamine.] quia nullas expensas debet pp hoc facere, nec iurare: si constat q est iniusta. nec aliud sibi præcipere, cū sñia fuerit iniusta. ī. de offi. ordi. ad reprimendā. arg. ꝯ. j. eo. venerabili.

f [Querelam.] de hoc dictum est ī. eod. per tuas.

g [Periculo moræ.] Mora enim quandoque ad se trahit periculum. 5. dist. baptizari. & propter periculum moræ quis subiicitur iudici non suo. ī. tit. proxi. c. vlt. vbi de hoc.

h [Constiterit.] excōicatore præsente, quia causarum merita partium assertione panduntur. C. si per vim, vel alio modo. l. vltim. & ī. de restit. in integ. tum ex literis. ad fin. aut etiam eo absente p contumaciam, & lite non contest. ī. de ap. interposita. §. vlt. si tñ pure ageretur ad reuocandam sñiam, non vt iudex puniretur, tunc non esset necesse ipsum reuocari[2]: vt 2. q. 6. hoc etiā placuit. Io.

[2] Sed illa pro quo lata fuit: qđ dic vt j. eo. venerabilibus §. 2. & 3. lib. 6. Io. And.

[Glo. seq. exponit, quærit, ponit opi. & soluit.

i [Ad interesse[3].] id est, ad damna quæ sustinuit siue circa sumptus litis, siue in aliis. & illa declarabit suo iuramento. 2. q. 1. in primis. C. vnde vi, si quando taxatione iudicis præmissa. ī. de his quæ vi metusve cau. fiunt. c. vlt. & ī. de procu. constituuns. Sed nunquid æstimabitur illud interesse, q eo electo cassata fuit electio pp illā excōicationem: & q beneficia adeptus esset? Dicit Io. q sic: quia illud interesse est circa rem. 12. q. 2. si quis de clericis. & 2. q. 5. super causa. & ff. de act. emp. & vend. Iulianus. in princ. secus si interesse est extra rem. ff. eo. si sterilis. §. cum per venditorem. Sed non credo q tale interesse debeat æstimari, nec venire in conditionē, q a ecclesia pp hoc puniri nō debet: si pprīū haberet, forte puniret.

[3] Vide Specul. tit. de fru. & interesse. & Dynum in c. mora. de regul. iur. lib. 6.

k [Tantam infligere pœnam.] quia nulla est maior in ecclesia. 24. q. 3. corripiantur. & q. 1. nō afferamus. in fin. quia illa separat à corpore Christi, qđ est ecclesia. j. eo. c. penult. & 3. q. 4. Engeltrudam.

m [Si laudabilis.] quasi diceret, non sufficit probabilis causa, nisi iudex sit laudabilis opinionis, vt præsumatur q hoc non fecisset nisi errauerit: aliàs ꝯ diligentem quandoq; præsumitur q non errauerit. ff. de probat. cum de indebito. C. qui & aduer. quos. l. 1. sed illud, maxime, tenetur comparatiue: vnde idem esset, & si non esset ita laudabilis opinionis, dum tñ errasset: sed tunc magis pŝumitur p errore.

[Glo. seq. quærit & sol.

n [Probabilis error.] Sed qualiter probabilis error potest excusare appellantem? quia forte credidit non sufficienter probatum illud pro quo excōicabatur, qđ tñ erat de quo aliquis bene poterat dubitare in ordine iuris, qui seruandus est in hac sententia. non posset ita errare reus: sed tantum in causa excōicationis. Et est hic arg. bonum, q si aliquis habet probabilem causam litigandi, non punitur in sumptibus litis[4]. ff. de leg. 2. qui solidum. §. etiam. De hoc traditur ī. de dolo. c. finem.

[4] Hoc verū facta... de errore: & sic tacit contra opi. Ber. secundū Hostien. Ioan. And.

[Glo seq. notat excommunicatorem post absolutionem cognoscere de iusta vel iniusta excommunicatione: ad id obiicit, & soluit; demum quærit obiiciendo. alleg. pro, & soluit.

o [Satisfacere compellatur.] sic patet, q si excōicatus petat absolutionem à suo excōicatore, & iurauit stare mandatis suis eo absoluto: q primo inquirere debet an excōicatio iusta fuerit, antequam aliquid ei præcipiat. ī. de restit. spol. litteras. in fin. ī. de of. ord. ad reprimendam. si fuerit excōicatio iniusta, nihil præcipiat et per iuramentū: quia in nullo tenet satisfacere, cū nō deliquerit: sed si fuerit iusta, tunc primo recipiet mandatum, vt hic. Contra hoc vī qđ legitur ī. de rescrip. ab excōicato. quia (vt ibi dī) excōicator de suo facto certus esse debet: sed hoc intellige cum dubitat an iuste vel iniuste excōicauerit præmissa admonitione, ibi quando non præmisit admonitionem, & sic ꝯ formam concilij tulit sñiam: & sic non ꝯdicit, cum de facto suo certus esse debeat. Idem est faciendum cum aliquis corā superiore deponit de iniusta excōicatione querelam, sm quod hic fit. ī. de of. ord. ad reprimendam. sed hoc debet inquiri, an excōicatio fuerit iusta vel iniusta coram arbitris ab excōicatore & excōicato electis, vel apud synodum potius. 11. q. 1. si clericus. vel coram superiore per querelam, vt ibi dī. ī. de of. ord. ad reprimendam. Sed nonne eoipso q excōicatus petit absolui, & iurat, intelligitur acquiescere sententiæ, vt eam postea impugnare non possit? Vī q postea nihil dicere possit ꝯ ipsam. ī. de offic. delega. gratum. & ī. de his quæ fi. à maio. par. cap. ex ore. & ī. de ap. sollicitudinem. & ff. de inoff. testa. l. vlt. Item si non appellat à sñia excōicationis vsque ad decem dies, intelligitur acquieuisse sententiæ: quod vī ī. de re iudic. quod ad consultationem. & C. eo. tit. ad solutionem. Dicas q non: non enim ex eo q petit absolui, acquieuit sententiæ, q sit iusta: similiter nec ex eo q non appellat infra decem dies, acquiescit sententiæ. Et ratio satis euidēs est, quare in sententia excōicationis non sit necessaria appellatio, q a appellatio suspendit pronuntiatū. ff. ad Turpil. l. 1. in fi. sed effectus excōicationis non potest suspendi per appellationē. ī. de appel. pastoralis. vnde nec pdest, nec est necessaria appellatio, q a p cursum decem dierū non transit in rem iudicatam, nā absolui pōt etiā post decē dies. vñ per lapsum tēporis nō sumit aliquā firmitatē: & ideo de iniusta excōicatione quādocunq; pōt quis cōqueri, cū voluerit.

p [Non deferas in hac parte.] quia cessante causa cessat effectus. sic ī. de ap. cum cessante. & ita iudex pōt suam interlocutoriam reuocare, vt ibi dī. & ff. đ re iud. quod iussit. vel errorē suū corrige-

re. ꝫ. de secuſ. qualiter & quando 1. & palliare perperam actum. ꝫ. de vſu psl. c. niſi.

a ¶ *Dubitari.*] Ergo admittitur hodie appellatio, non ſolũ ſi cauſa ſit probabilis: ſed etiã ſi eſt dubia. De hoc dr̃ ꝫ. ď app. vt debitus. in dubiis. n. potius deferendũ eſt appellationi, quia illud certius eſt, ideoq; tenendum. ꝫ. de ſpon. iuuenis. cũ ſuis ꝓcor. ſic ſeruanda eſt ſnĩa excõicationis, ď qua dubitatur merito. ꝫ. ď cle. excõ. mini. illud.

b ¶ *Abſoluat.*] Appellatio enĩ non tenet quãtum ad hoc quin poſſit abſolui excõicatus ꝓpter periculũ moræ, ſed quantũ ad hoc ꝙ transfertur iudicium ab ipſo, cautione recepta, ꝙ iuri parebit coram illo ad quem appellauit, vt hic dr̃ 1, & ꝫ. de appel. qua fronte. Io.

c ¶ *Mentiatur.*] Iudices enĩm ſæpe falſa ſcribũt. 2. q. 6. c. biduum. in fin. & C. de arbi. l. ne in arbitris. ff. de cuſto. & exhi. re. diuus 2. & ꝫ. de ꝓba. quoniã ꝯ. q̃ tñ ipſorũ malitias refrænat.

merito debeat dubitari [a]: & tunc ſufficienti cautione recepta, quòd coram eo ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipſo, iuri parebit, excõmunicatum abſoluat [b]; ſicque pœnæ præſcriptæ minime ſubiacebit: Cauens omnino, ne voluntate peruerſa in alterius præiudicium mentiatur [c] errorem: ſi diſtrictionis canonicæ vult effugere vltionem.

¶ Honorius tertius epiſcopo Bonon.

¶ *Excõmunicat hæreticos, & quoſcũq; violatores eccleſiaſticæ libertatis.*

CAP. XLIX.

Nouerit † fraternitas tua: & infra. ¶ Excõmunicamus [d] omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeantur: & fautores, & receptatores, & defenſores eorũ: Necnon & qui decætero ſeruari fecerint ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra eccleſiæ [e] libertatem: niſi ea de capitularibus [f] ſuis infra [g] duos menſes poſt huiuſmodi publicationem ſententiæ fecerint amoueri. ¶ Item excommunicamus ſtatutarios, & ſcriptores [h] ſtatutorum ipſorum: necnon Poteſtates, conſules, rectores, & conſiliarios locorum, vbi decætero huiuſmodi ſtatuta & cõſuetudines editæ fuerint vel ſeruatæ [i]: necnon & illos, qui ſecundum [k] ea præſumpſerint iudicare, vel in publicam formam ſcribere iudicata.

Nouerit.] Duas habet partes principales: Secunda: ibi, *Necnon*. Abbas.

Casvs. Honorius in iſto capitulo excõicat omnes hæreticos vtriuſque ſexus quocunq; nomine cenſeãtur: & fautores, & defenſores eorũ, & receptatores, & illos qui decætero ſeruari fecerint ſtatuta edita ꝯ eccleſiaſticam libertatem: niſi ea deleri fecerint infra duos menſes de libris ſuis poſt publicationẽ huius ſniæ. Itẽ excõicat ſtatutarios & ſcriptores ſtatutorũ ipſorum: necnon Poteſtates, conſules, rectores, conſiliarios locorũ, vbi decætero huiuſmodi ſtatuta & conſuetudines editæ fuerint vel ſeruatæ: & illos qui ſm ea præſumpſerint iudicare, vel ſcribere iudicata. Not. ꝙ omnes hæretici ipſo iure ſunt excõicati. Item fautores & defenſores hæreticorum, hæreticis æquiparantur. Item arg. ꝙ illa ſcripta ſunt reprobata, quorum damnantur auctores.

d ¶ *Excommunicamus.*] Omnes hæretici & fautores, receptatores & defenſores hæreticorum, ipſo iure excõicati ſunt, vt hic patet. & ꝫ. de hære. excõicamus 1. in prin. & §. credentes. & c. penulti.

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium, & remittit.*

e ¶ *Eccleſiæ libertatem.*] ſic ĩ. eo. grauem 2, qui enim ꝯ eccleſiæ libertatem venire nitũtur, ſunt ipſo iure excõicati: vt hic dr̃. ſed qui iura eccleſię auferre conantur, vel onera ei imponere: niſi admoniti deſtiterint, ipſo iure ſunt excõicati. ꝫ. de immu. eccle. non minus. & c. aduerſus. arg. ꝯ. ĩ. eo. grauem. vbi dicit tales excõicandos, niſi ſtatuta deleri fecerint. ibi ſoluitur.

f ¶ *Capitularibus.*] id eſt, libris in quibus ſtatuta ſua conſcribunt. ſimile verbum habes. 11. q. 1. c. omnes. §. hæc ſi quis antiquata.

g ¶ *Infra duos menſes.*] Sic ꝫ. ne cleri. vel mona. nõ magno. & cap. ſuper ſpecula. à tempore enim publicationis currunt illi duo menſes, poſtea vero conſtitutio omnes ligat. in Auth. vt factæ not. conſtitu. circa princ. colla. 5.

h ¶ *Scriptores.*] ſic ꝫ. ne cle. vel mo. ſententiam. vbi prohibetur clericis ſniam ſanguinis ꝓferre, & ſcribere eo modo. omnes, n. qui cõſiliũ vel auxiliũ in his pſtiterint, ſunt excõicati, vt hic patet. & iſti ſtatutarij priuãdi ſunt feudo, qđ habẽt ab eccleſia. ĩ. eo. grauẽ.

i ¶ *Vel ſeruata.*] reſume, vt infra duos menſes, &c.

k ¶ *Qui ſecundum ea.*] arg. ꝙ illa ſcripta ſunt reprobata, quorum damnatur auctores. ꝫ. de hæret. fraternitatis. vbi de hoc. & c. excommunicamus. §. credentes.

¶ Idem magiſtro & fratribus hoſpitalis Hieroſolymitani.

¶ *Fratres hoſpitalis Hieroſolymitani excommunicati pro iniectione manuum in clericum ſeu confratrem, abſolui poſſunt per eorum Priorem: niſi exceſſus fuerit difficilis & enormis.*

CAP. L.

Canonica † conſtitutione [l] cauetur, quòd monachi & canonici regulares quocunq; modo ſe percuſſerint, non ſunt ad Apoſtolicam ſedem mittendi, ſed ſecundum diſcretionem & prouidentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: quòd ſi abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficiat, prouidentia eſt diœceſani epiſcopi adhibenda: niſi exceſſus difficilis fuerit & enormis [m], propter quem merito ad Eccleſiam Romanam ſit recurſus habendus. ¶ Nos ergo ad vos ſtatutum huiuſmodi duximus [n] extendendũ: auctoritate prædicta ſtatuẽtes, vt in tali caſu (niſi maioris [o] ſit prouidentia requirenda) per Priorem veſtrum, qui (ſicut audiuimus) presbyter [p] eſſe debet, fratribus veſtris [q] abſolutionis beneficium impendatur.

Canonica.] Statutum de regularibus excõicatis pro iniectione manuũ abſoluendis per ſuos Prælatos, ad Hoſpitalarios extenditur: vt ipſorum Prior eos abſoluat. hoc dicit. Diuiditur: nam primo ponit canonem antiquũ: Secundo illum prorogat: ibi, *Nos*. Abbas Siculus.

Casvs. Statuit Alexãder Papa, ꝙ monachi & canonici regulares quocunq; modo ſe percuſſerint, ꝓ abbatẽ ſuũ abſoluantur, cuius ſtatutũ ponit ꝫ. eo. c. 2. & c. cum illorum. conſtitutionem illam extendit Papa Honorius ad Hoſpitalarios Hieroſolymitanos, vt ꝓ Priorem ſuum, qui ſacerdos debet eſſe, in eodem caſu fratribus eiuſdem ordinis abſolutionis beneficium impendatur, niſi forſitan maioris eſſet prouidentia requirẽda. No. ꝙ monachi & canonici regulares & Hoſpitalarij Hieroſolymitani ſi ſe ꝑcuſſerint, ab abbatibus vel Prioribus ſuis poſſunt abſolui.

l ¶ *Conſtitutione.*] quã habes. ꝫ. eod. c. 2. & c. cum illorum.

m ¶ *Enormis.*] ꝫ. eod. cum illorum.

¶ *Gloſſa ſequens ad hanc extenſionem allo. quatuor ſimilia.*

n ¶ *Duximus extendendum.*] Quod enim conceſſum fuit monachis & canonicis regularibus, extenditur ad Hoſpitalarios fauore religionis: ſic quod dictum erat de monachis, extenditur ad regulares. ꝫ. de poſtu. ex parte. ſic quod conceſſum fuit religioſis, extenditur ad epiſcopos. ꝫ. de priuilegiis, quod nonnullis. & quod dictum fuit de epiſcopis intelligendum eſt de electis & confirmatis. ꝫ. de tranſla. inter. & quod dictũ eſt de vxore, intelligendum eſt de ſponſa. ff. de iure do. ſi ſponſa & ff. de ſponſalibus, oratio. & ff. de fun. do. l. Iulia.

o ¶ *Niſi maioris.*] propter enormitatem exceſſus, vel ꝑꝑ maiorẽ perſonã cui manus intuliſſent. ꝫ. eo. cum illorũ. & c. monachi. Ber.

p ¶ *Presbyter.*] Niſi eſſet presbyter, non concederetur ita de facili: vel ſaltem clericus: quia laicis hoc officium licet religioſis non committeretur. 96. diſt. bene quidem. ſic nec officium prædicandi. ꝫ. de hære. cum ex iniuncto. & Petro claues eccleſiæ commiſſæ ſunt, qui fuit ſacerdos, & non laico. 24. q. 1. quodcunq;. & 21. diſt. in nouo. & 96. diſt. bene quidem.

q ¶ *Fratribus veſtris.*] Ergo non aliis: quod eſt verum. & idem intellige de abbate, ꝙ non poſſet alterius abbatis monachum vel alium abſoluere. ex eo ꝙ dicit, veſtris, de aliis prohibitum intelligitur. ſimile 2. q. 1. vnus ex vobis. 45. diſt. diſciplina ibi, peccauerit populus tuus, & c. priuilegium hoc locale eſt, ita ꝙ ipſi extendere ad alios non poſſunt.

¶ Idem tit. ſanctæ Praxedis presbytero cardi. Apo. ſe. leg.

¶ *Excommunicatus vel ſuſpenſus abſolui non debet, niſi prius iuramento præſtito: ſi tamen ſine ſcandalo iuramentum haberi non poteſt, poterit fieri abſolutio per manualem promiſſionem.*

CAP. LI.

Super † eo quòd monachi Græci & eremitæ propter inobedientiam, ſententia ſu-

Super eo.] Communis diuiſio: Secunda: ibi, *Hoc tibi*. Abbas.

Casvs. Monachi Græci & eremitæ ꝑꝑ inobediẽtia ſuſpendũtur & excõicantur, tñ ad mandatum eccleſiæ redire nolunt, niſi ꝑ manualem promiſſionem: Conſultus Papa an eſſent recipiẽdi ſine iuramento: ridet ꝙ ſi non poſſunt induci ad præſtandum iuramẽtum

† Vide in hunc locũ, quę plenius hic ſcribit Ioan. And. poſt Innocentium.

† Vide 2. & 20 ohind tract. de hæret. c. 17 & 18 & Alfonſum Caſtrũ lib. 2. cap. 18. de iuſta hæret. puniũne.

† Adde omnino cõſili ... Federici ... peratoris, ... incipit, ... & irrita. C. de ſacroſan. eccleſ.

† Vide Henricũ Boich in c. 1. nobis 2. & in c. cũ illorum ſupra eod. tit.

† Vide Panormitanũ in c. cũ deſideres ſupra eod. tit. & Henricũ Boich diũ.

† Prindeg ... quod habet ... in dec. ... ſa quę ... non ... vel ... Ioan. And.

... de quod ... not. ... ſa. ... gl. ... non ... Ioan. And.

tum ſm formã eccleſiæ, recipiantur hac vice cũ manuali promiſſione: cũ interdũ ſeueritati conſideratis locorũ & temporũ qualitatibus ſit aliquid detrahendũ. Not. q iuramentũ nõ eſt de ſubſtantia abſolutionis de rigore, ſed potius ad cautelam præſtatur. Item detrahendũ eſt iuri quandoque ex tempore, ex loco, & alis cauſis.

ſpẽſionis & excommunicationis ligati, noluint ad mandatũ eccleſiæ niſi per manualẽ promiſſionem redire: Hoc tibi duximus reſpondendum, quòd ſi nullatenus poſſunt induci ad præſtandum iuxta formam[a] eccleſiæ iuramentum[b], ipſos hac vice cum promiſſione[c] poteris recipere manuali: cum interdum conſideratis locorum & temporum qualitatibus, ſeueritati ſit aliquid detrahendum[d].

a ¶ *Formam.*] quam habes ſ. eo. ex tenore. quæ obſeruãda eſt in abſolutione cuiuslibet, q incidit in canonẽ. ſ. eod. cũ deſideres. 1. reſp. in fi.

b ¶ *Iuramentum.*] tñ ad cautelam potius introductum fuit: vt ibi dr, vt decætero non cõmittat talia. ſimile 23. q. vlt. peſſimã. & j. eo. grauem. & ſ. eo. ex tenore.

¶ *Gloſſa ſequens arg. pro ops ſua, &c. & remittit.*

c ¶ *Cum promiſſione.*] Hic euidenter reprobatur opinio illorum, qui dicunt, q ſi iuramentũ non interueniat in tali abſolutione, non eſt abſolutus: iuramentum. n. non eſt de ſubſtantia abſolutionis, vt hic patet. De hoc dictũ eſt ſ. eo. cum deſideres. in fi.

d ¶ *Detrahendum.*] ratione loci & tẽporis detrahẽdum eſt ſeueritati: vt hic dicit. 50. di. vt cõſtitueret. 44. diſt. conſeſſationes. 9. q. 1. ordinationes. 23. q. 4. non põt. & ſ. de tranſa. c. vlt. vbi habes de hoc ſatis.

¶ Idem Bituricẽ. & Carnotẽ. Decanis, & ſubdiacono Arelateñ.

¶ *Cum de viribus ſententiæ dubitatur, poteſt quis abſolui ad cautelam iuramento præſtito.*

CAP. LII.

VEnerabili fratre noſtro Cenomanẽ. epiſcopo & procuratore Turonẽ. archiepiſcopi, in noſtra præſentia conſtitutis, pro quadam ſuſpenſionis ſententia, in præfatum epiſcopum ab eodem archiepiſcopo promulgata. Nos ſententiam ipſam relaxauimus ad cautelã[e], ipſo epiſcopo in præſentia dicti procuratoris præſtante corporaliter iuramentum, quòd parebit mandatis, quæ idem archiepiſcopus ſibi propter hoc fecerit, ſi conſtiterit[f] ipſum in eo pro quo fuit lata prædicta ſententia, culpabilem extitiſſe.

VEnerabili.] Caſus. Archieps Toroñ. tulit ſñiam ſuſpenſionis in epm Cenomanẽ. propter quam ſuſpenſionem eps & procurator archiepi acceſſerũt ad pœnitentiam domini Papæ: ipſe vero auditis allegationibus partium, ſententiam ipſam relaxauit ad cautelam, præſtito iuramento ab ipſo epo præſente procuratore archiepiſcopi, quòd parebit mandato archiepiſcopi, ſi conſtiterit ipſum culpabilem extitiſſe ſuper eo, pro quo fuit ſuſpenſus. Nota, quòd iuramentum præſtari debet, cum quis abſoluitur à ſuſpenſione, ſicut fit in excommunicatione.

¶ *Gloſſa ſequens cauſam reddit, obiicit, & ſoluit.*

e ¶ *Ad cautelam.*] quia lata erat poſt appellationem, vt dicebatur. ſic. ſ. eo. per tuas. & ſ. de appel. ad præſentiam. & ſ. de teſti. veniẽs. 2. in fi. & tñ licet ad cautelam abſoluatur, iuramentum præſtat: vt hic patet: ſed ex quo ad cautelam abſoluitur, non deberet iurare: hoc fit propter dubium: quia non conſtabat de ipſa ſuſpenſione an rite lata fuerit: & ideo præſtauit iuramentum, vt ſi conſtiterit ipſum culpabilẽ extitiſſe ſuper eo, p quo ſententia lata fuit, ſtabit mãdato archiepiſcopi. & eſt notabile, q pro ſuſpenſione iuratur, ſicut pro abſolutione excommunicationis. Ber.

¶ *Gloſſa ſequens quærit, & tripliciter ſoluit.*

f ¶ *Conſtiterit.*] Coram quo conſtare debet? Forte coram Papa, ſi voluerit, vel corã eius delegato, vel ſi arbitros eligere voluerint. ipſe enim archieps non debet cognoſcere, vt vr. arg. ſ. eo. per tuas. & 11. q. 1. ſi clericus. De hoc dr ſ. eo. ſacro. & eſt arg. ex hac decre. q ſemper iuramentum exigendum eſt in abſolutione, vbi non conſtat excõicationem vel ſuſpenſionem iniuſtam, ſed mandatum differtur in euentum cognitionis, vt dictum eſt ſ. eodem ſacro. Vel dic q iſti quibus ſcribitur, cognoſcent de hac ſuſpenſione.

GRauem.] Prima pars ponit querelam: Secunda dat iudices ibi, *Ideoque.* Abbas.

Casus. Quidam Piſani fecerunt duo ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem. & in derogationem Apoſtolicæ ſedis: primum videlicet, q ſi quis clericus vel laicus ꝯ quemcunque laicum Piſani diſtrictus ad iudicem eccleſiaſticum literas Apoſtolicas impetraret, in mille ſol. condemnaretur, niſi renuntiauerit literis: neq; redditus poſſeſſionum ſuarum reddatur eiſdem, nec agri colantur ipſorum, ſed banno ſubiaceant Poteſtatis. Item ſtatuerunt, vt clerici ſuis ſumptibus quoddã caſtrum Piſanorum facerent cuſtodiri: quod ſi non fecerint, Poteſtas ꝯ eos procedere teneatur. Super his cõqueſtus fuit archieps Piſanus dño Papæ: vnde mãdat epo Senẽ. quatenus in conſiliarios & officiales ciuitatis Piſanorum excõicationis ſententiam proferat, niſi ſtatuta ipſa de capitularibus ſuis fecerint amoueri; & caueri q decætero ſimilia non attentent. ſed cum iidem ſtatutarij multa de bonis eccleſiaſticis dicantur habere in feudum, denuntiet illos huiuſmodi feudis fore priuatos. Not. q laici ꝯ eccleſiã nihil ſtatuere poſſum, vel ꝯ eccleſiaſticã libertatem: & qui ꝯ faciunt, ſunt excõicati.

¶ Idem epiſcopo Senẽ.

¶ *Excommunicantur officiales locorũ, in quibus ſunt ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem, niſi ea deleri fecerint: & ſtatutarij feudis eccleſiæ ſunt priuati.*

CAP. LIII.

GRauem† venerabilis fratris noſtri Piſani archiepiſcopi recepimus queſtionem, quòd quidam ciues Piſani deputati à Poteſtate ac populo ad ſtatuta ciuitatis edenda: in derogationem Apoſtolicæ ſedis, & ſubuerſionem eccleſiaſticæ libertatis[g] edere præſumpſerunt, quòd ſi quis clericus vel laicus contra quemcunque laicum Piſani diſtrictus, ad iudicem eccleſiaſticũ litteras Apoſtolicas impetrauerit, in mille ſolidis, niſi renuntiauerit litteris, condemnetur: nec redditus poſſeſſionum ſuarum reddantur eidem, vel agri excolantur[h] illius, ſed banno potius ſubiaceãt† Poteſtatis: & infra. Statuerunt illi præterea, vt clerici ſuis ſumptibus[i] caſtrum Ripæ fractæ faciant cuſtodiri: quod ſi renuerint, contra eos Poteſtas procedere teneatur: & infra. ¶ Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus in cõſiliarios & officiales ciuitatis ipſius, niſi ſtatuta ipſa de capitularibus ſuis deleri fecerint, & idonee ſicut exigit res caueri, quòd ſimilia[k] decætero non debeant attentare, excommunicationis ſententiam promulgare[l] procures. ¶ Cæterum† cum iidem ſtatutarij multa de bonis eccleſiaſticis tenere dicantur in feudum, ipſos fore nihilominus priuatos[m] feudis,

Præter do ctores hic, & in e. nouerit. ſupra eod. tit. modo de legit. in conſtitution. Caſſa & irrita C. de ſacroſan. eccleſ.

† ſubiaceat

g ¶ *Libertatis.*] ſic. ſ. eo. nouerit.

h ¶ *Excolantur.*] Similem pœnam habes ſ. de priui. quanto. ſic excõicantur Iudæi. ſ. de vſu. poſt miſerabilem. & c. quanto. Ber.

i ¶ *Sumptibus.*] Volentes eccleſiam ſubiicere ſeruituti, & publicis functionibus, à quibus ſunt omnino immunes. ſ. de immu. eccle. non minus. & 16. q. 1. c. generaliter. §. nouarũ. C. de ſacroſan. eccle. placet.

k ¶ *Similia decætero.*] ſ. eod. ex tenore. 24. q. vlt. peſſimam. & 11. q. 3. de viro. 11. q. 3. cum aliquis. ſicut & de hæretico. 1. q. 7. quotiens. 1. & de conſe. diſt. 2. ego Berengarius.

† In codice Barbatiæ. Cæterum cum iidem ſtatutarij & poteſtas maleſ. &c.

¶ *Glo. ſeq. ſignat contrarium, & quadrupliciter ſoluit.*

l ¶ *Promulgare procures.*] arg. contra. ſ. eod. nouerit. vbi excommunicati videñt ipſo iure cõſiliarij. ſicut ipſi ſtatutarij. rectores & cõſules: ſed illud intelligi poteſt niſi infra duos menſes ea deleri fecerint. & hoc intelligitur ſecundum illud: vt niſi ea deleri fecerint, excommunicentur. & ſic videntur excommunicati ipſo iure, niſi ea deleri fecerint infra terminum dictum; & poſtea per ſententiam. ſed ſtatutarij & ſcriptores ipſo iure ſunt excommunicati, vt ſ. eo. nouerit. Vel dic q hic loquitur de alijs conſiliarijs & officialibus, qui poſtea ſucceſſerunt, & non de illis quorum conſilio vel auctoritate ſtatuta illa edita fuerunt, & niſi iſti ea deleri fecerint, excommunicentur, vt hic dicit: & ſi ea fecerint obſeruari: niſi infra duos menſes ea deleri fecerint, ipſo iure ſunt excommunicati. ſ. eod. nouerit. ſic ſ. de immu. eccle. aduerſus. antiqua decret.[t] concordat illi decreta. nouerit. & ideo videtur male deciſa. Vt non contradicat, ſic expone, promulgare procures, id eſt, promulgatã eſſe oſtendas, vel denunties, vel iterum excommunicantur à iudice: alias non videtur ceſſare contrarium. Ber.

m ¶ *Priuatos.*] Ex hoc vr. q ipſo iure ſunt excõicati ipſi ſtatutarij, ex eo q dicit, priuatos denunties, p decreta. ſ. eo. nouerit. & quia ꝯ fidelitatem veniunt, amittere debent feudum. 22. q. vlt. de forma. & eccleſia poteſt illos priuare: cũ in hoc ſint de foro illius. ſic dñs priuat vaſallum, qñ facit feloniam dño de ſuo feudo, in cõſtitutio. Frideri. de feu. hac edictali. §. præterea. quia dñs inter vaſallos de

[t] Antiquæ decretalis verba, quorum hic meminit gloſſa ad tollendam contrarietatem decretalis nouerit. ita habent: & tam ſtatutarios, q conſiliarios eorundem nõ ſit dubium, ipſo iure excommunicationis ſententiam pro..., ...

feudo cognosci.ĩ.de fo.compet.verũ. & c.ex trãsmissa.simile ĩ.de hære.cap.vlt.arg.15.q.6.cap.penulti.& vlt. sic & clericus qui ꝯ ecclesiam suã aduocat, perdere debet beneficiũ.ĩ.de postu.c.vlt.

& ĩ.de testi.cap.tam litteris.Immo & si non habeat officium.
g ❡ *Alij.*] Iicilicet seniores de ecclesia possunt inferiores in minoribus ordinibus constitutos coercere, etiam turbantes diuinum officium, vt hic dicitur.
❡ *Glossa sequens arg. à contrario, & causam reddit.*

huiusmodi nuntiare procures.

❡ Gregorius nonus.

❡ *Alloquens excommunicatum in tendentibus ad salutem animæ, etiam si alia verba interponat, excommunicatus non est.*

CAP. LIIII.

CVm † voluntate ac proposito ᵃmaleficia distinguantur: excommunicationis sententiam non incurrit, qui excõmunicato, in his quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem ᵇ animæ pertinent, in locutione participat: licet etiam alia verba incidenter (vt apud eum magis proficiat) interponat.

❡ *Prædicatores præsertim, qui aliàs sustentari non possunt, ab excommunicatis & detinentibus bona aliena eleemosynam recipere possunt. hoc dicit.*

❡ Prædicatores quoque, qui penes excõmunicatos, vel ᶜ alios alienarum rerum detentores, in prædicationibus & confessionibus quasi gerunt causam ᵈ [vel † curam] eorum, ad quos res ipsæ spectare noscuntur, eleemosynas licite possunt ab illis recipere †: præsertim ᵉ si aliàs non valeant in illo loco sustentationem habere.

❡ *Ponit quosdam casus, in quibus percutiens clericum excommunicatus nõ est.*

❡ Si qui vero ratione ᶠ officij, quod in ecclesia obtinent, aut etiam alij ᵍ clerici seniores zelo deuotionis, pueros vel adolescentes in minoribus ʰ ordinibus constitutos turbantes ⁱ diuinum officium, & hi qui obtentu prælationis ᵏ vel magisterij ˡ, subditos & scholares correctionis causa leuiter forte percusserint, excommunicationis sententiam non incurrunt. Quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia ᵐ sua, vel propinquos inferiorum ⁿ graduum simili modo, vt cohibeantur à suis insolentiis, & scientia bonisq; moribus informentur, duxerint corrigendos.

❡ Idem Astoricen. episcopo.

❡ *Communicans excõmunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem maiorem.*

CAP. LV.

SI † concubinæ publicæ clericorum ecclesiasticæ cen-

CVm.] Tres sunt partes: Secunda: ibi, *Prædicatores.* Tertia: ibi, *Si qui vero.* Abbas.

Casus. In primo responso dr̃, q̃ si aliquis participat excõicatus in his quæ ad salutem vel correctionem eorũ pertinent, in locutione: licet alia verba eis incidenter interponat, vt apud eos magis proficiat, nõ est excõicatus. Scd̃o dr̃, q̃ prædicatores dũ prædicant excõicatis & aliis detentoribus alienarũ rerũ: & audiunt confessiones eorum, licite possunt recipere ab eis eleemosynas: cũ ipsi quasi gerant causam eorum ad quos res ipsę ptinere noscuntur: pcipue si aliàs in loco illo nõ possint sustẽtationẽ habere. Tertio dr̃, q̃ clericus ratiõe officij qd̃ in ecclesia obtinet: & alij clerici seniores zelo deuotionis possunt percutere pueros, vel adolescentes constitutos in minoribᵘ ordinibus, turbantes diuinũ officiũ, nec incurrũt excõicationẽ. Itẽ Prælati & magistri subditos & scholares suos causa correctionis leuiter possunt percutere sine pœna excõicationis: & idẽ dicendum est de his q̃ aliquos de familia sua vel propinquos suos inferiorũ graduum similis modo corrigũt, vt eos cohibeãt à vitiis, bonisq; moribus informent. In omnibus præmissis casibus excõicatiõis sñiam non incurrunt, cũ huiusmodi participatio & correctio bono animo, & nõ diabolo suggerente fiat. Not. q̃ voluntas & propositũ alicuius inspicienda est ad hoc vt de facto suo iudicetur. Item necessitas facit licitum quod aliàs est illicitum. Item ratione officij licet quod aliàs non liceret. Item nota hic plures casus, in quibus licet corrigere & percutere clericum sine pœna excommunicationis.

a ❡ *Voluntate ac proposito maleficia.*] Hæc verba sumpta sunt ex illa lege. ff. de furt. qui iniuriæ. in princip. ad cor enim & spontaneas voluntates respicit Deus, & nõ ad actus. 15.q.6.c.1.& 14.q.5.siquid. sola enim temeritas hic attenditur. ĩ. eod. c.1. & 17. q. 4. si quis suadente. & quia animus punitur, non opus. 50. dist. contra animum. & duobus cap. seq.

b ❡ *Ad salutem.*] ĩ.eo.1.rñio. & 11.q.3.cũ excõicato. vbi permittit participare in his quę ad salutem pertinent, vt hic dicit, & quæcunque verba ad hoc pficere possunt, excõicato dici possunt. aliàs nõ.

c ❡ *Vel alios.*] id est, vsurarios, quorum eleemosyna ¹ recipi non debet. ĩ.eod. de vsur. quia in omnibus.

d ❡ *Quasi gerunt causam eorum.*] quasi negotiorũ gestores; & ideo possunt eorum eleemosynas recipere, vt hic dr̃: quia ipsi quorum res aguntur, ab illis sua recipere possunt: & sic isti prædicatores licite ea recipiũt p eleemosynis: & licet res nõ habeat effectũ, sufficit q̃ ab initio negotium sit vtiliter cœptum. ff. de nego. gest. sed an vltro. §. is autem qui. & negotiorũ gestor præterea potest agere ad sumptus quos fecerit, vt ibi dr̃. & est arg. q̃ ille qui gerit vicem alterius, honorandus est sicut ille cuius vicem gerit. 93. dist. c. vlt. & 94. dist. c. 1. & ĩ. de offic. delega. cum olim 2.

e ❡ *Præsertim.*] potest exponi p maxime ²: quia aliàs tẽpore necessitatis ab excõicatis possunt recipi necessaria, & etiã. 11. q. 3. qm̃ multos. aliàs vero prædicatores non debent recipere eleemosynas ab excommunicatis, vel vsurarijs, vel consimilibus. 90. dist. oblationes. & c. eorum. & 17. q. 4. miror.

f ❡ *Ratione offi.ij.*] Nota, q̃ ratione officij licet quod aliàs non liceret ³: & hoc ideo, quia ex quo commissum est ei officiũ, & talia sine quibus officium commode expediri non potest: sicut iudex potest compescere omnes impedientes iurisdictionem suam. ĩ. de offic. delega. c. 1. & cap. præterea. & c. prudentiã. & c. suspicionis,

h ❡ *In minoribus ordinibus.*] Ergo non possunt sic compescere cõstitutos in sacris ordinibus, licet turbent officium: quia ex eo q̃ permittit specialiter de istis, de alijs prohibet: sicut quod de vno negatur, de alio cõceditur. 25. dist. qualis. & ĩ. de præsum. nõne. & quia honorabilia membra exceptis grauioribus culpis verberibus subijci nõ debent. 45. dist. cum beatus. puniantur ergo aliàs admonitionibus: & si se nõ correxerint, possunt suspendi. ĩ. de cele. miss. dolentes. arg.

i ❡ *Turbantes.*] ĩ. eod. veniens. & ĩ. de appel. dilectis filijs. arg.

k ❡ *Prælationis.*] Sic ergo Prælati possunt corrigere subditos, & pcutere leuiter sine metu excõicatiõis, causa correctionis, & nõ ex odio. ĩ. eod. ex tenore. leuiter enim hoc facere debẽt q̃ a leuiter castigatus reuerentiã exhibet castigãti. 45. dist. cũ beatus.

l ❡ *Magisterij.*] Sic ĩ. eo. c. 1. modica, enim & leuis castigatio pmissa est doctori. ff. ad l. Aql. l. 5. in fi. & l. seq. & humilis debet esse doctrina magistra. ĩ. de ma. & obe. humilis. vbi plures concor. inuenies. ad hoc nimia seuitia culpæ annumeratur. ff. ad l. Aquil. præceptoris.

❡ *Glos. seq. prosequitur quod dicitur de correctione familiæ, notans in texto. 6. casus, & quatuor addit.*

m ❡ *De familia.*] Not. q̃ quis familiã suam corrigere debet, cum ei cõpetat iure patriæ potestatis. 23. q. 4. duo ista. & 45. dist. c. cũ beatus §. Salomon. & c. disciplina. & q̃ domesticorũ suorũ cura nõ habet, fidẽ negauit. 47. dist. c. sicut. §. necesse. ad fi. ver. hinc etiã Paulus. & C. de pa. po. si filius. & nõ solũ pater, sed etiã ppinqui domesticos suos corrigere debent. C. de emen. propin. l. vnica. & hic idẽ dicit, omnes prædictæ personæ clericos inferiorũ graduũ corrigere poterũt sine pœna excõicatiõis, vt hic patet ᵈ magistris & Prælatis ⁴, & nõ distinguit in gradu. Hic habes sex casus in quibus licet corrigere & percutere clericum sine excõicatione, q̃ habẽt officiũ in ecclesia, seniores, & prælatus, magister, dñs domus, & consanguinei. sunt & alij casus vbi quis nõ incidit in canonẽ, si iocosa leuitate clericũ percutit. ĩ. eo. c. 1. Itẽ si inueniat eũ cũ matre, filia, vxore, vel sorore. Itẽ si vim vi repellat incontinenti. ĩ. eo. si vero aliquis 1. §. 2. & 3. Item si clericus post trinã admonitionẽ nõ se corrigat, perdit hoc beneficiũ. ĩ. eo. contingit 2. & c. in audientia.

❡ *Glos. seq. no. à contrario aliud in sacris, secundo quærit & soluit.*

n ❡ *Inferiorum graduum.*] Secus si sint in superioribus, puta subdiaconatu, vel aliis superioribus: quia per sacros ordines liberati sunt à patria potestate: vnde nullum ius habẽt in eis: sacer enim ordo liberat à patria potestate, q̃ a liberat à seruitute quod plus est. 54. dist. ex antiquis. & cap. frequens. & c. si seruus sciente. & subdiaconus eodem gaudet priuilegio cũ diacono. ĩ. de seru. non ordi. miramur. Et ita habes hic q̃ clericus quandiu est in minoribus ordinibus, est in patria potestate, nisi expresse emãcipetur. & ita nota dignitatem sacrorum ordinum ⁵. Quid si personæ superius in littera nominatæ excedant modũ, nũquid incidũt in canonẽ? Rñdeo, nisi irato animo hæc faciãt, & ex proposito, nõ credo q̃ incidant in canonẽ, qui solũmodo dolũ psequitur, qd̃ colligitur ex verbis canonis. 17. q. 4. si quis suadente ibi, manus violentas iniecerit. & ĩ. eo. c. 1. violentia nõ cõmittitur sine dolo: sed huiusmodi manus prædictarũ personarũ nõ sunt dolosæ sed charitatiuæ, licet fortuito casu excedant modũ disciplinæ, quod probatur ex princ. huius c.

SI concubinæ.] Casus. Publicæ concubinæ clericorum: quia nolue-

❡ Vide B. Thomã in quodlibet. in additis ad 3. par. q. 21. art. 1. & citatos in c. à nobis. 2. de excom.

❡ Hæc duo verba: vel curam, desunt in antiquioribus codicibus & in omnibus Vaticanis.

❡ Adde in contrario an debeat eis dari. no. Albe. d. Rosate, & Bar. in l. 1. C. de men. vali. lib. 11.

❡ Sano modo hoc accipias: quia vtrũque respicit Deus, magis th cor, vt in c. 3. 16 q. 6.

❡ Melius dicerent oblatio & tunc, demum cũ sunt manifesti. est enim differentia inter hæc duo, vt dixi in tex. Io. And.

❡ In. expo. nit pro tantum: quod est verius, secũdũ Host. alib. in ar. ĩ. eod. inter alia. in fi. Io. And.

❡ Concor. sus in l. 1. §. sed est quædam, cum gl. in ver. obed. ĩ. de postu.

❡ Conmo[…] clericos con[…] cubinarios vide Concilium in concilio Tridẽt. sessio. 25. de reformat. c. 14. & de modo […] cap. […] eod. […] de fons. excom. lib. 6. par. 1. §. 30.

❡ Adde not. 33. q. 4. c. […] ad h. in gl. magistri.

❡ De hoc vide in c. in decorum. supra […] qualiter & quando […]

noluerunt ab eis recedere, excõicatæ fuerunt: clerici isti concubinarij post latam sententiã carnaliter ad eas habuerunt accessum: quæritur vtrum illi sint eadem sententia ligati? Rñdet Papa, q eadem sententia inuoluuntur: quia participant in eodem crimine criminosis. No. q participans in crimine, eadem sententia notatur eũ nominatim excõicato-

suræ districtione notentur, eosdem concubinarios non est dubium sententia maioris excommunicationis inuolui, qui post latam sententiam cõmunicant in eodem crimine [a] criminosis.

Idem.

Excommunicatus minori, potest ab excommunicatione aliquem absoluere.

CAP. LVI.

DVobus † collata potestas, vt à minori excommunicatiõe, si in ipsam inciderint †, inuicem se absoluant, vtroque ligato vinculo excommunicationis huiusmodi nõ expirat [b].

Idem.

Permittitur ministris ecclesiarum semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

CAP. LVII.

PErmittimus † ecclesiarum ministris semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, ianuis clausis, excommunicatis [c] & interdictis exclusis, Missarum solemnia celebrare causa cõficiendi corpus Domini, quod decedentibus [d] in pœnitentia non negatur.

Idem.

Satisfaciens clerico, quem verberauit, non põt propter hoc ab episcopo absolui, nisi in certis casibus hic expressis.

a *In eodem crimine.*] Secus si aliàs participarent in locutione, vel aliàs quàm in crimine: quia tunc nõ essent excõicati maiori, sed minori. s. s. eo. nuper. vbi satis de hac materia: & ea quæ ibi dicta sunt, hic posses repetere. & sic sententia per participationem criminis extenditur ad personas ꝯ quas lata non fuit. simile s. de immu. ec. aduersus. in fin. & s. eod. nouerit. Ber.

† Vide Henricũ Boich in c. si vere. supra eod. dist. vlt.

† Inciderint.

DVobus.] Casus. Duobus fuit collata potestas, vt ab excõicatione minori, si eam incurrãt, se vicissim absoluant: vterque incidit in huiusmodi sententiam: quæritur vtrũ ista potestas eis collata expiret: Rñdet Papa, q propterea non expirat quo minus vnus alium absoluat: tñ ꝯdicunt quidam, q alter alium absoluere non potest: nisi ab alio non suspenso primo fuerit absolutus.

† Vide quæ postea dixit Bonifacius octauus in c. vlt. de sent. excom lib. 6. §. adiicimus. & § seq.

Glossa sequens obiicit, & dupliciter soluit.

b *Non expirat.*] Si potestas ista absoluendi non expirat: ergo vnus potest absoluere aliũ [1]. Sed ꝯ vẽ, q cum vnus sit priuatus à sacramentis, alium restituere nõ potest. de conse. dist. 4. sanctum. quod enim nõ habet, dare non potest. 1. q. 1. c. 1. & q. 7. Daibertum. & argumen. s. de cle. excommuni. mi. cap. vltim. Quid ergo dicit q talis potestas non expirat? Rñdeo [2] bene dicit, q i veritate potestas collata non expirat propter hoc cum effectu, sed dormit. i. potestas illa, cum vterque sit excõicatus, non põt habere effectum: quia alter alterum non potest absoluere, nisi primo alter eorũ ab alio q̃ à socio fuerit absolutus, tunc demũ habet effectũ. s. s. de offic. deleg. prudentiã. §. sexta. & s. de cõces. præben. & ec. nõ va. q a diuersitaté. 15. q. 6. c. pe. & vlt. s. C. de cura. fu. l. pe. Vel dic q bene põt alter alterũ absoluere, licet sit ligatus minori excõicatione: & ita nullo modo expirat potestas, sed durat cũ effectu. arg. decre. prędi. s. celebrat. quia minor excõicatio priuat solummodo à perceptione sacramentorum, sed non à collatione, vt ibi dr. arg. ad hoc. s. eod. sacro. & s. de rescript. ab excommunicato.

1 Adde de hac q. Car. Flo. in cle. 1. de relig. do. vers. prædicta. in 7. q.

2 Primam istã responsionem reprehẽdebat Hostien. dicens, q secundum eã nihil esset speciale in minori, qd tamen vult ponderare tex. tenebat ergo secundam: postea dicens se audiuisse, q B. illam tenebat in additioni. dicit se additiones eius nõ vidisse. Ioan. And.

PErmittimus.] Hodie hoc c. seruit de nihilo: quia hodie permittitur singulis clericis celebrare ianuis clausis, excommunicatis vel interdictis exclusis: vt habetur in c. si. §. adiicimus. & §. seq. eod. tit. lib. 6. Abbas.

Casus. Permittit Papa rectoribus ecclesiarum, q tempore interdicti semel in septimana causa conficiendi corpus Dñi ad opus infirmorum (quod decedentibus in pœnitentia tempore interdicti non negatur) possunt Missarum solemnia celebrare, exclusis excommunicatis & interdictis. Nota q tempore interdicti conceditur corpus Chři decedentibus in pœnitentia.

Glossa sequens duplicem causam ponit, quare tempore interdicti celebrare permittitur quandoque fauore celebrantium, quandoque aliorum. ver. sed quando. vers. per contrarium.

c *Excommunicatis & interdictis.*] & hoc idem facere debent religiosi & alij qui priuilegium habent celebrandi tempore interdicti. s. de priui. quod nonnullis. & j. tit. proxi. cum in partibus. illud priuilegium per hoc c. extenditur ad omnes alios Prælatos ecclesiarum, qui prius illud non habebant, q semel tantum in hebdomada celebrent causa conficiendi corpus Christi: & hic non attenditur fauor personarum. sed sanctitas ipsius corporis. & principaliter necessitas decendentiũ, siue infirmorũ. Presbyter enim semper debet habere Eucharistiam paratam: sed qñ consecratur pro populo, nihil in crastino seruandum est. de conse. distin. 2. tribus. Itẽ aliis conceditur fauore religionis siue personarũ, vt patet in c. quod nonnullis. s. de priuileg.

d *Quod decedentibus.*] sic. s. tit. pxi. qđ in te. B.

CAP. LVIII.

QVamuis incidens in canonem latæ sententiæ propter violentam manuum iniectionem, iuxta proprias facultates eis satisfaciat [e], quibus iniurias irrogauit, non tamen aliter, quàm per sedem Apostolicam vel eius legatum absolutionis potest beneficium obtinere: Nisi imminente mortis [f] articulo, infirmitate, inimicitia [g], aut inopia [h], puerili [i] vel senili ætate, fragilitate sexus [k], seu alia corporis impotentia [l], siue quolibet impedimento canonico [m] retrahatur, quo minus Romanũ Pontificẽ possit adire: vel nisi iuris beneficio [n] à labore huiusmodi excusetur. Cæterum quibusdam [o] prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris, sub debito iuramenti (quod secundum ecclesiæ formam præstare tenentur) consueuit iniungi, vt impedimento cessante, ad Apostolicam sedẽ accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.

Idem.

Excommunicatio simpliciter lata intelligitur de maiori. hoc dicit. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

CAP. LIX.

SI QVEM sub hac forma

QVamuis.] Diuidit in duas partes: Secunda: ibi, Nisi. Abbas.

Casus. Si aliquis incidens in excõicationẽ propter violentã manuum iniectionẽ satisfecerit iniuriam passo, non tñ potest aliter q̃ per sedem Apostolicam vel eius legatũ beneficium absolutionis obtinere, nisi in quibusdam casibus, qui in ipsa littera continentur: Sed quibusdam de pdictis, qui videlicet temporali laborant impedimẽto, exceptis pueris, præcipiendum est sub debito iuramenti, vt impedimento cessante ad Apostolicam sedẽ accedant mandatum Apostolicũ suscepturi. Not. q licet quis satisfecerit iniuriã passo, non tñ est absolutus. Item nota hic plures casus, in quibus excõicati propter violentam manuum iniectionem, Romanum Pontificem adire nõ debent. Item cessante causa, cessare debet effectus.

e *Satisfaciat.*] licet quis satisfecerit iniuriã passo: nondum tñ haberi debet absolutus, nec est ei cõicandũ nisi primo absoluatur. s. eo. cum desideres. 1. respõ. & vlt. omnis enim res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. j. de reg. iur. c. 1. sic enim excõicatio quandoque solo verbo contrahitur, & solo verbo tollitur: sed in hoc casu ipso facto inducitur, sed solo verbo tollitur: & sic satisfactio vel iuramentum non sunt de substantia absolutionis. De hoc dictum est s. eod. cum desideres. in fi.

f *Mortis.*] s. eod. non dubium. & 17. q. 4. si quis suadente. & s. eod. quod de his.

g *Inimicitia.*] s. eo. de cætero. de infirmitate, inopia, senili ætate, habes s. eod. quod de his.

Glossa sequens signat contrarium, & ibi remittit.

h *Inopia.*] s. s. de testi. si qui testium. ꝯ. s. eo. ea noscitur. sol. ibi.

i *Puerili.*] pueri infra pubertatem non mittuntur ad curiam: quia ætas eos excusat ab itinere. s. eo. c. 1. & §. proxi. & j. eo. c. vlt.

k *Fragilitate sexus.*] s. eo. mulieres. & e. de monialibus.

l *Corporis impotentia.*] quia scilicet sit mutilatus in pede, q ire non possit. vel contractus.

m *Impedimento canonico.*] s. eod. quod de his. Ber.

n *Iuris beneficio.*] Vt serui. s. eo. mulieres. & hoc intellige secundum distinctionem huius cap. s. eo relatum.

o *Quibusdam prædictorum.*] scilicet qui timore mortis, infirmitate, inimicitia, senili ætate confracti, vel impotẽtia perpetua, inopia, omnes isti possibilitate recepta sedem Apostolicam visitabunt pro mandato recipiẽdo: vt j. sequitur, & s. eo. de cætero. & e. de his.

SI quem.] Non diuiditur.

Casus. Si aliquis sub hac forma verborum dixerit, excõico illum, vel similia verba protulerit, dicendum est eum non solum minori excõicatione (quæ à perceptione sacramentorum separat) ligatum esse: verumetiam maiori, quæ à fidelium excludit communione.

nione. Nota q idem est dicere, excommunico & anathematizo.
n ¶ *Simile.*] puta nisi hoc feceris, noueris te excommunicatum. ĩ. de ap. c. præterea 2. & ĩ. de test. cogen. c. 2. & ĩ. de rap. c. 3.
b ¶ *A iudice suo.*] sententia iudicis sui siue iusta siue iniusta tenet. 11. q. 3. c. 1. & 2. sed à non suo iudice lata est nulla. arg. ĩ. de priui. cum olim essemus. & ĩ. de consuetu. ad audientiam. & ĩ. de iudi. at si clerici. & ĩ. de offi. ordi. c. penulti.

¶ Dictio, suo, deest in plerisq; recentioribus: ea ex antiquis codicibus & omnibus Vaticanis est restituta: quã etiam agnouit glossa hic, & Hostiensis.

¶ *Glo. seq. tractat de maiori et minori excõicatione.*
c ¶ *Non tantum minori.*] sic ergo patet, cum dico, excõico illũ, de maiori intelligi, minor enim excõicatio remouet à cõione sacramentorum, vt hic dr: maior excõicatio à corpore Christi, quod est ecclesia, scilicet cõione fidelium. 3. q. 4. Engeltrudã. Est ergo maior excõicatio à qualibet licita cõione & legitimo actu separatio: vñ Adam excõicatus fuit ex eiu ligni. 11. q. 4. c. ad mẽsam. §. euidenter. Excõicatio quæ dr anathema, infligit tã ab homine q̃ à iure, & pro cõtumacia & p crimine. ĩ. tit. pxi. ex parte. & 17. q. 4. si quis suadente. & 24. q. 1. c. 1. 2. & 3. & ĩ titulo isto p violẽtã manuũ iniectionẽ. Minor autẽ excõicatio infligitur quandoq; poenitenti & impoenitenti. Poenitenti quandoque à seipso, quandoque à sacerdote de poe. dist. 1. facilius. Sed melius facit si auctoritate sacerdotis hoc faciat, de poe. di. 1. ĩ actione.

¶ Præterea nonnulla hic, vide Theologos lib. 4. sent. dist. 22. & Couarruuiam in c. alma mater. de sent. excom. lib. 6. par. 1. in initio.

verborum, illum excommunico, vel simili [a], à iudice suo [b] † excõmunicari contingat: dicendum est eum non tantum [c] minori, quæ à perceptione sacramentorum, sed etiam maiori excommunicatione (quæ à cõmunione fidelium separat) esse ligatum.

¶ Idem.

¶ *Beneficium indultum ratione minoris ætatis postquam cœpit habere locum, non extinguitur, licet minor peruenerit ad maiorem ætatem.*

CAP. LX.

PVeris [d], qui in canonem inciderunt sententiæ promulgatæ, siue ante siue post pubertatem postulent se absolui, potest diœcesanus episcopus absolutionis beneficium impertiri: Cum propter defectũ ætatis [e], in qua fuit commissus excessus, rigor [f] sit mansuetudine temperandus.

TITVLVS XL.

De verborum significatione.

¶ Hieronymus super Osee. †

¶ *Nouale est terra nouiter ad culturam redacta.*

¶ Osee. cap. 10. sunt verba glossæ interlinearis. Vide l. ad per nouale. ff. l. sylua. §. nouale. ff. de verb. signif.

Impoenitenti quandoque à Deo imponitur excõicatio minor, cum propter mortale peccatum Deus tradit aliquem satanæ, & discedit à mente eius. 11. q. 3. audi deniq;. Quandoq; ipsemet se suspẽdit à sacramentis cum non vult poenitere, & putat sibi sufficere: & male hoc fit. de poenit. dist. 1. sunt qui arbitrantur. sed si reputat se indignum, & abstinet, bene facit. de conse. dist. 2. qui scelerate. Quandoque imponitur à sacerdote loco poenæ: quia non vult poenitere. 17. q. 4. miror. quandoque per sñiam canonis. 11. q. 3. cũ excõicato. & 81. dist. si qui sunt. Cum inflicta est excõicatio à se vel à Deo, agat poenitentiam, & sequitur recõciliatio: Si vero à sacerdote inflicta fuerit, per eum recõcilietur: Cum vero à canone infligitur minor excõicatio, per simplicem sacerdotem potest absolui, & sine iuramẽto vel aliquo mandato, nisi participet in crimine. ĩ. eo. nuper. & c. si concubinæ. Qui maiori excõicatione est notatus: si ab homine, semper ab eodem vel eius superiore debet absolui. ĩ. eod. per tuas. nisi incendiarij post publicationem. ĩ. eod. tua. Si à canone est notatus, à suo epo potest absolui, nisi conditor canonum sibi absolutionem retinuerit. ĩ. eo. nuper. sicut in his qui violentas manus mittunt in clericum. 17. q. 4. si quis suadente. & ĩ. eo. c. proxi.

PVeris.] Pueri excõicati pro iniectione manuum, ab epo absolui possunt: etiam si ante absolutionem effecti sunt puberes. hoc dicit. Et duæ sunt partes. secũda: ibi, *Cum propter*. Abbas.

Casus. Aliqui pueri infra xiiij. annos constituti violentas manus miserunt in clericum: facti sunt maiores ante absolutionem: quæritur à quo debeant absolui? Rñdet Papa, q siue ante siue post pubertatem postulent se absolui, diœcesanus eps illos absoluere potest: cum propter defectum ætatis, in qua commissus fuit excessus, rigor ecclesiæ sit mansuetudine temperandus. Nota q ratione ætatis rigor iuris aliquando temperatur: & sic nota q ætati parcitur.
d ¶ *Pueris.*] Intellige doli capacibus. ĩ. de delic. pue. pueris. aliàs iniuriam facere non possunt, pati vero sic. 15. q. 1. illud.
e ¶ *Aetatis.*] sic ergo parcitur ætati, licet non in totum, sed quo ad minorem poenã, vt in delictis. ff. de mino. auxilium. §. in delictis 2. In delictis enim nõ parcitur nisi quo ad minorem poenam, vt ibi.

¶ Vide de delic. pue. c. 1. super vlt. gl. Io. And.

¶ *Glossa sequens ponit quatuor casus, quibus temperatur rigor.*

f ¶ *Rigor.*] Iuris rigor temperatur quandoq; ratione ætatis, vt hic. & 86. dist. tanta. & de consecr. dist. 3. eos qui. 35. q. 9. sententiam. quandoque ratione locorum & temporum. ĩ. eo. super eo. & quandoque ratione personæ & causæ, & loci, & temporis. ĩ. de transac. c. vlt. & 23. q. 8. occidit. & 29. dist. sciendum. quandoque ratione multitudinis & scandali. 50. dist. vt constitueretur. cum suis cõcordantiis.

CAP. I.

INnouate [g] nouale. ¶ Nouale [h] est ager nunc primum præcisus [i].

¶ Idem super Danielem †.

¶ *Appellatione patris, veniunt in lata significatione omnes ascendentes.*

CAP. II.

NAm [k] & rex Nabuchodonosor pater tuus. ¶ Id est, proauus [l], more scripturæ, quæ auos & deinceps patres [m] appellat.

¶ Idem in parabolis †.

¶ *Nõ dicitur natus, qui statim decessit.*

CAP. III.

NAm [n] & ego vnigenitus fui coram matre mea. ¶ Quare vnigenitũ [o] se nominat, quem fratrem vterinum [p] præcessisse scriptura testatur? nisi quia ille mox natus sine nomine quasi numquam [q] esset, de vita decessit.

¶ Idem super Matthæum †.

¶ *Dictio, antequã, non semper implicat.*

DE VERBORVM significatione.

¶ *Supra visum est de diuersis constitutionibus circa iudices, iudicia, clericos, matrimonia, & crimina: Veruntamen quia in eis & alijs dispositionibus dubitari potest de significatione verborum: ideo in fine operis annectit hanc Rubricam. Abbas.*

¶ Daniel. ca. 5. & cap. 2. in. ... in ...

INnouate.] Exponit hic Hieronym. verbũ nouale quod scribitur Osee. 10. c. Abbas.

Casus. In Osee propheta verba ista. Innouate nouale, reperiunt: Hieronymus exponit hic quid sit nouale. & melius exponitur. j. eo. quid per no. ale.
g ¶ *Innouate.*] verba sunt Osee prophetæ.
h ¶ *Nouale.*] Verba aũt Hieronymi exponentis verba prophetæ.
i ¶ *Præcisus.*] dr in lege terra. s. præcisa, quæ anno cessat. ff. de ver. signifi. sylua. §. 2. Dr nouale terra de nouo ad culturam redacta: cuius non extat memoria q culta fuisset [s]. j. eod. quid per nouale. & quod semel fuit nouale semper erit nouale quo ad decimarum retentionem, vel solutionem. ĩ. de priuileg. c. vlt.

¶ Prouerb. cap. 4. & cap. ... in ...

¶ Math. cap. 1. & cap. ... in ...

NAm & rex.] In prima parte ponuntur verba Danielis: In secũda verba Hieronymi exponentis illa: Secũda: ibi, *Id est proauus*. & vide historiã de cõse. dist. 1. in c. vestimẽta. aliàs incipit, vasa. Abb.

Casus. In Daniele Nabuchodonosor appellatur pater cuiusdã. qui pater illi non fuit: exponit hic Hieronymus quare dicatur pater: hic enim pater appellatur proauus, more scripturæ, quæ auos & omnes superiores patres appellat.
k ¶ *Nam & rex.*] verba sunt Danielis.
l ¶ *Proauus.*] Verba sunt Hieronymi exponentis verba prophetæ.
m ¶ *Patres.*] oẽs ascẽdẽtes parẽtis nomine cõtinent. ff. de ver. sig. appellatiõe. & appellatiõe filij oẽs descẽdẽtes. ff. e. liberorũ. & ff. de gradi. cog. l. iurisconsultus. §. parẽtes. Vsq; ad tritauũ patres dicunt, vltra vero maiores appellant. liberi vsq; ad trinepotẽ: vlterius inferiores vocantur, vt ibi dr: vnde Christus dici põt filius Dauid. Ala.

¶ Sic est simile quod de loco ... j. eod. c. ... Host. Io. And.

NAm & ego.] In prima parte ponuntur verba Salomonis: In secunda verba Hieronymi exponentis illa: ibi, *Quare*. Abbas.

Casus. Salomõ protulit hæc verba: Nã & ego vnigenitus fui corã matre mea: & tñ aliũ habuit fratrẽ, q pcessit ipsum: Exponit hic Hieronymus quare vocat se vnigenitũ, scilicet quia ille mox natus sine nomine quasi nõ fuisset, vita decessit: & ita dr nõ fuisse: ideo primogenitum se vocauit. Nota, non vr factũ quod nõ durat factũ.
n ¶ *Nam & ego.*] verba sunt Salomonis.
o ¶ *Vnigenitũ.*] Verba sunt Hieronymi exponẽtis verba Salomonis.
p ¶ *Fratrem vterinum.*] Fratres vterini dicuntur, qui ex eodem vtero nati sunt: viuente enim Vria concepit Bersabee ex Dauid: & peperit filium qui mortuus est: postea concepit ex eodem Salomonem: vnde ipse dicit, nam & ego vnigenitus, &c.
q ¶ *Quasi numquam esset.*] & ita non vr fuisse qui non durauit. arg. ĩ. de reg. ad nostrã. dist. 63. quanto. ff. de 10 rẽ. ver. si pro patre. §. in rem autem versum. sic non dr esse qui minus idoneus est. 3. de transla. inter. & ff. qd cuiusque vniuer. l. 1. ad fi. & C. de epi. audien. de creationibus. & 19. dist. propter totius. & 23. q. 2. paratus.

¶ Secundũ Ala. ad ... in ... non habet ... qui ... Io. And.

Quod

Quod dicitur.] Casus. In euangelio Matthæi sunt hæc verba: antequam conuenirent: ex hoc verbo volebant arguere quasi à contrario, quod postea conuenissent Maria & Ioseph: dicit Hieronymus, non tamen sequitur, quod postea conuenissent: sed scriptura ostendit quod nunquam conuenerunt. Nota quod licet frequentissimum sit genus argumentandi à contrario sensu, fallit tamen hic: non enim sequitur, antequam conuenirent, ergo postea conuenerunt: scriptura enim non innuit quod conuenerunt.

a ¶ Antequam conuenirent.] verba sunt Euangelij Matthæi, quæ Hieronymus hic exponit. 27. q. 2. priusquam. nec valet hic arg. à contrario sensu: & est quidam modus loquendi, sicut ibi: sede à dextris meis donec ponam, &c. non tamen sequitur quod postea posuerit. R. & illud: Coruus non fuit reuersus ad arcam donec aquæ siccarentur. sic. j. c. proxi. immo ostenditur quod non conuenerunt. contrarium innuitur eius quod verba sonare videntur, vt hic dicit in fine, &c.

CAP. IIII.

Quod dicitur, antequam [a] conuenirent, non sequitur, vt postea conuenirent: sed scriptura quod factum non sit ostendit.

¶ Idem in eodem †.

¶ *Primogenitus dicitur, qui primo nascitur, etiam si nullus sequatur eum.*

CAP. V.

Ioseph non cognouit Mariam †, donec [b] † peperit filium suum primogenitum. ¶ Ex hoc loco quidam peruersissime suspicantur & alios filios Mariam habuisse: cum mos [c] diuinarum scripturarum sit, vt primogenitum non vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primo natus fuit.

¶ Hilarius †.

¶ *Verba sunt intelligenda, non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis.*

CAP. VI.

Intelligentia [d] dictorum [e] ex causis [f] est assumenda dicendi: quia non sermoni res [g], sed rei est [h] sermo subiectus.

¶ Augustinus † super Matthæum.

¶ *Non vitiatur factum vario modo narratum, vbi idem in substantia concluditur.*

Ioseph.] Primo ponuntur verba Euangelij: Secundo verba Hieronymi exponentis illa: ibi, Ex hoc loco. Abbas. Casus. In eodem Matthæo dicitur: Ioseph non cognouit Mariam, donec peperit filium suum primogenitum: ex hac auctoritate quidam pessime suspicabantur Mariam alios filios habuisse: dicit Hieronymus: mos est diuinarum scripturarum, vt primogenitus vocetur, qui primo natus est, non ille quem fratres sequuntur. Nota in loquendo vsus intelligendi verba attendi debet. Item primogenitus appellatur, qui primo natus est, quamuis nullus sequatur.

b ¶ Donec.] simile. s. eo. c. proxi.

c ¶ Mos.] idem dicit lex quod proximus est, quem nemo antecedit: ergo & primogenitus est ante quem nemo nascitur, quicquid sequatur. ff. eo. tit. proximus. & l. proximi.

Additio. Primus enim non solum is intelligitur, qui ante aliquem est, sed etiam is, ante quem nemo fit: vt ff. de vulga. & pupil. sub. l. ex duobus. in principio.

Intelligentia.] Casus. Cum aliquis audit aliqua verba, considerare debet causam dicendi: & non ipsam significationem verborum tantum: quia verba deseruiunt intentioni: & non intentio verbis: verba enim inuenta sunt, vt per ea intentionem suam quis exprimat. Nota, quod causa dictorum considerari debet.

d ¶ Intelligentia.] sic. ff. de reg. iu. in ambiguis. & 22. q. 5. humanæ.

e ¶ Dictorum.] id est, verborum quæ prolata sunt.

f ¶ Ex causis.] non statim debemus intelligere, vt verba prima facie sonare videntur: maxime vbi ambigua sunt, sed debemus recurrere ad intentionem loquentis, vt hic dicit. arg. bo. s. de præben. c. vlt. & c. cum causam. & ff. eo. tit. nepos Proculo [1]. & ff. de reg. iur. semper in stipulationibus. ad causam dicti recurrendum est. s. de accu. cum dilectus. sicut ad causam facti. 23. q. vlt. occidit. ff. de furt. verum.

g ¶ Res.] id est, intellectus. ff. de supel. legat. l. Labeo. 31. q. 1. quomodo virginibus. vbi dicitur sex maritos habuisse, quæ (domino testante) quinque tantum habuit: ibi enim Hieronymus respexit intentionem, & non verba Samaritanæ. Lau.

h ¶ Res est sermo subiectus.] id est, intentioni seu intellectui sermo seruire debet: quia non in foliis, sed in radice rationis & in sensu consistit Euangelium. 1. q. 1. Marcion. & j. eo. c. 2. & c. in his. verba enim instituta sunt vt per ea quis in alterius notitiam cogitationes suas proferat. 22. q. 2. is autem. quia sicut animus præfertur corpori, ita sententia verbis. 38. dist. sedulo. & 22. q. 5. humanæ. & ff. de leg. scire. Item arg. est quod verba ad extraneum sensum sunt trahenda vbi res aliter salua esse non potest. arg. C. de ver. sig. cum quidam. & C. de lega. cum quæstio.

Nihil.] Diuersitas verborum non vitiat, si idem in substantia concludatur. hoc dicit. Abbas Siculus.

Casus. Euangelistæ diuerso modo narrauerunt passionem Domini: dicit Augustinus, quod nihil nocet narrandi diuersitas vbi eadem dicuntur: quia quilibet euangelistarum narrauit eo ordine quo Deus voluit. Not. pro testibus qui diuerso modo ferunt testimonium: quia non nocet dummodo eadem dicant: secus si contraria dicerent. ¶ *Glossa sequens arg. ad leg. contrarium, & solut.*

i ¶ Diuersitas.] quoniam nomina & verba transposita idem significant, vt dicit Aristoteles in Perihermeniis. & est arg. ad hoc. C. de testa. quoniam indignum. & hic vbi eadem dicunt, prout sequitur in littera, & hoc certum sit. & est arg. bonum pro testibus diuerso modo narrantibus. arg. s. de testi. c. cum tu. & 8. q. 1. in scripturis. de conse. dist. 2. quotidie. & de pœni. dist. 1. periculose [3]. Ar. 35. q. 6. de parentela [s]. sed illud intelligitur de varietate sententiæ. T.

CAP. VII.

Nihil obstat narrandi diuersitas [i], vbi eadem dicuntur: maxime cum quisque Euangelistarum eo ordine credat se dicere, quo Deus voluit.

¶ Gregorius †.

¶ *Sensum, non verba considerare debemus.*

CAP. VIII.

Propterea [k] si prolixam epistolam meam ad interpretandum [l] accipere te fortasse contigerit: rogo non verbum ex verbo, sed sensum [m] ex sensu transferri: quia plerunque dum proprietas [n] verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

¶ Isidorus †.

¶ *Dicit, quis proprie sit præpositus.*

CAP. IX.

Quamuis omnes qui præsunt, præpositi rite [o] vocentur, vsus tamen obtinuit eos vocari præpositos, qui quandam prioratus [p] curam super alios gerunt.

¶ Idem † in libro Etymologiarum.

¶ *Non recipit congruam summationem.*

CAP. X.

Forus est exercendarum litium locus à fando dictus,

Propterea.] Casus. Gregorius scribebat cuidam amico suo aliquid, quod forte male interpretabatur dicta sua: Greg. scribit ei dicens: Si epistolam meam prolixam ad interpretandum te recipere contigerit, rogo non verbum ex verbo transferri, sed sensum ex sensu: quia aliquando dum proprietas verborum attenditur, veritas amittitur. Not. quod non debemus considerare verba, sed intentionem.

k ¶ Propterea.] Alias, præterea.

l ¶ Ad interpretandum.] id est, ad exponendum.

m ¶ Sensum.] s. eod. intelligentia.

n ¶ Proprietas.] Non. n. semper ad proprietatem verborum recurrendum est, sed videndum est quid testator senserit: in qua præsumptione sunt qui morantur in eo loco. ff. de fun. instru. & instru. leg. cum de lanionis. §. asinam: quia potior est mens dicentis quam vox. ff. de supel. leg. l. Labeo. nec plus verbum quam voluntas inspici debet. C. quæ res pig. ob. pol. l. vlt. 22. q. 5. humanæ aures. 1. q. 1. Marcion. Item arg. quod verba à sua significatione cadunt, cum res aliter salua esse non potest de qua agitur. Insti. de inuti. stip. §. quotiens. & 2. q. 2. omnes. C. an seruus pro facto suo. l. vlt. ff. si quis cau. si cum. §. qui iniuriarum. 55. dist. quod parte. & 50. dist. Domino sancto [4]. à proprietate verborum non est recedendum, nisi quando constat voluntatem loquentis aliter voluisse. ff. de leg. 3. non aliter. & improprietates non sunt trahendæ ad consequentiam: sed sunt excusandæ. Ala.

Quamuis.] Casus. Hoc nomen, præpositus, generale nomen est ad omnes qui præsunt: vsus tamen obtinuit eos præpositos vocari, qui quandam curam prioratus gerunt super alios. Not. quod vsus loquendi considerari debet.

o ¶ Rite.] id est, secundum originariam verbi significationem.

p ¶ Prioratus curam.] Sic ponitur. 1. q. 3. Saluator [5]. & est dignitas per se sic dicta.

Forus.] Casus. Primo ostendit Isidorus quid sit forus, & vnde dicatur. Secundo ostendit ex quibus constet: constat enim ex causa, lege, & iudicio: ostendit etiam quare dicatur causa: dicitur enim causa à casu quo venit: quæ dum proponitur, causa est: dum discutitur, iudicium: dum finitur, dicitur iustitia: ostendit etiam vnde dicatur iudicium & iustitia. Tertio dicit, quid sit negotium, ex eo quod supra dixit, materia & origo negotij, &c. ostendit etiam quid sit iurgium: & vnde dicatur lis: dicit insuper: Causa aut argumento, aut probationibus constat: & ostendit qualiter: Postquam ostendit quid sit negotium, dicit Isidorus, quòd in omni

negotio quatuor personæ sunt requirendæ, iudex, accusator, reus, & tres testes: ostendendo vnde dicatur iudex, & vnde dicatur accusator, & reus, & testis. Vltimo dicit, ꝙ in teste tria sunt requirenda, conditio, natura, & vita: Conditio, vtrum sit seruus vel liber: natura, si sit vir vel mulier: vita, si innocens sit & integer actu. ostendit etiam causam quare ista tria consideremus in teste. Not. arg. ꝙ possumus inducere pro nobis libros gentilium. Itẽ testes & instrumenta æquiparantur. Item in omni negotio quatuor personæ requiruntur, iudex, accusator, reus, & testis. Item tria considerantur in teste, natura, vita, & cõditio. Itẽ nota ꝙ mulieres, ꝙ variũ & mutabile semp pducũt.

r ¶ Negotio.] non notorio, quod exercetur in forma iudicij.

¶ Glossa sequens signat contrarium, & dupliciter soluit.

s ¶ Tres testes.] Arg. ꝫ 4. q. 3. ca. si testes. §. vbi numerus. & 2. q. 4. c. 1. & ĩ. de testi. licet vniuersis. vbi dr̃, in ore duorum vel trium testium stat omne verbum. sed potest dici, ꝙ hic dicit tres testes propter triplicẽ modum probandi, scilicet per testes, instrumenta, & argumẽta: de quibus præmisit 3. vel potius dicas confessionem, quia quodlibet istorum triũ legitimam facit probationem, siue per testes, instrumenta, & confessionem. ĩ. de testi. spo. cum ad sedem. in fi.

siue à Foroneo rege, qui primus Græcis legem dedit. Constat autem forus causa, lege, & iudicio. Causa à casu quo venit, dicitur. est enim materia & origo negotij, nec dũ discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur, causa est: dũ discutitur, iudicium: dũ finitur, iustitia. Vocatur autem iudicium quasi iurisdictio, & iustitia quasi iuris status. Iudicium autem prius inquisitio vocabatur: vnde & auctores iudiciorum, præpositos, quæstores, vel quæsitores vocamus. ¶ Negotium multa significat, modo actum alicuius rei, cuius contrarium est otium: modo actionem causæ, quod est iurgium litis: & dictum est negotium, id est, sine otio. Negotiũ autem in causis, negotiatio in cõmerciis dicitur, vbi aliquid datur, vt maiora lucrentur. ¶ Iurgiũ dicitur quasi iuris garrium: eo quòd hi qui causam dicũt, iure disceptant. Lis autem à cõtẽtione limitis prius nomen sumpsit, de qua Vergilius: Limes erat positus, litẽ vt discerneret agris. Causa, aut argumento, aut probatione cõstat. Argumentum numquam testibus, numquam tabulis dat probationem, sed sola inuestigatione inuenit veritatem: vnde dictum est argumẽtũ quasi argute inuentum. Probatio aũt testibus, & fide tabularum cõstat. ¶ In omni quoq; negotio hæ personæ quæruntur, iudex, accusator, reus, & tres testes. Iudex dictus quasi ius dicens populo, siue ꝙ iure disceptet. Iure autẽ disceptare, est iuste iudicare: Nõ est ergo iudex, si non est in eo iustitia. Accusator vocatus est, quasi causator, quia ad causam vocat eũ, quẽ appellat. Reus à re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamuis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in iudiciũ pro re aliqua petitur. ¶ Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quòd super causæ statu proferebantur: nunc parte ablata nominis, testes vocãtur. Testes autẽ considerantur conditione, natura, & vita. Conditione, si liber, non seruus: nam sæpe seruus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non fœmina: nam varium & mutabile testimonium semper fœmina producit. Vita, si innocens & integer actu: nam si vita bona defuerit, fide carebit.

a ¶ Primus.] 7. dist. Moyses. Ber.

b ¶ Constat.] ex tribus, vt hic dicit: non tamquã ex suis partibus cõpetentibus, sed ornantibus pot': & improprie dr̃ locus cõstare ex his: sicut dicũtur vestes partes hominis adornatiue. vñ illud.

Culta gemmisque teguntur

Omnia: pars quoq; minima est ipsa puella sui. La.

c ¶ Causa à casu.] Et ita est causa antequam respondeat pars altera. est ergo causa res in dicendo posita cum interpositione certarum personarum, scilicet actoris & rei, iudicis & testis. Et ideo dr̃ à casu: quia frequenter casualiter occurrunt præter voluntatem hominis.

d ¶ Dum discutitur, iudiciũ.] & sic vr̃ processu tẽporis mutare nomẽ. & exẽplificat de iudicio de tertia parte fori.

e ¶ Dum finitur iustitia.] Hic exemplificat secundam partem fori. & ita ex istis tribus partibus constat forus, vt dictum est, & idem esse videntur ista tria in substantia, sed aliam denominationem assumunt diuerso tempore.

f ¶ Iudicium.] Iudicium est legitimus actus duarũ personarũ actoris & rei super eadem quæstione sub eodem iudice contracta. Lau.

g ¶ Iustitia.] Iustitia est constans & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuens. Insti. de iusti. & iur. in prin. & supra in principio libri, in constitu. Gregorij.

h ¶ Iuris status.] Lex. n. dr̃ stat' iuris, & vere, quia p sñiam ius nõ cõstituit, sed status iuris declarat. ff. si ser. ven. sicut. §. sed si quærit.

i ¶ Negotium.] Quia supra mentionem fecit de negotio ibi, origo negotij, &c. ostendit quid sit negotium: quasi negans otium.

k ¶ Actionem causæ.] In hac significatione sumitur ĩ. vbi dicit, origo negotij.

l ¶ Iurgium.] Hic exponit quod dixit supra quod est iurgium litis.

m ¶ Iure disceptant.] Arg. ꝙ iurgia non pertinent ad presbyteros, quia non tenentur esse iurisperiti. 38. dist. quæ ipsis. nec aduocare possunt nisi in certis casibus. ĩ. de postu. c. vlt. secus de archidiacono. 25. dist. c. 1. R.

n ¶ Lis autem.] Quia fecit mentionem litis ĩ. vbi dixit, iurgium litis, exponit modo quid sit lis. lis enim ciuilem causam ostendit tantum, & non criminalem. ff. eo. tit. litis.

o ¶ De qua Vergilius.] Ar. habes hic ꝙ possumus inducere pro nobis libros gentilium siue paganorum. 37. dist. siquid veri. & 1. q. 1. Dominus declarauit. ibi: Si ergo, &c.

p ¶ Argumento.] Argumentum vocat naturalem probationem, quæ fit p localẽ argumẽtationẽ. & ita arg. ꝙ in iudicio valet naturalis probatio. arg. ꝫ. 1. dist. consuetudo. & ĩ. de elect. bonæ 1. ibi; negãtis factũ per rerum naturã, &c. à ꝯtro. & non per testes vel instrumenta, vt littera sequens dicit: vnde dic tabulis, id est, instrumẽtis.

q ¶ Testibus & fide tabularum.] Hic æquiparãtur testes & instrumẽta, quia parẽ vim habẽt in liub' exercẽdis. C. d̃ fi. instr. in exercẽdis.

t ¶ Non est ergo iudex.] Sic 23. q. 2. c. 1. & supple hic, bonus, quia quãque malus est iudex. 3. q. 7. c. iudices. §. vlt. quia & pro meritis subditorũ disponitur à Deo vita rectorum. 2. q. 7. c. 1. & 6. q. 1. ex merito. & 8. q. 1. audacter. Ber.

u ¶ Reus à re.] & non à reatu. 15. q. 3. c. vlt. 3. q. 11. non est. Ber.

x ¶ Parte ablata.] Est hic figura quæ dr̃ Aphæresis, cum principium dictionis aufertur: sm quod patet hic. Est & figura alia, quæ dr̃ Prosopopeia. i. confirmatio nouæ personæ. de conse. dist. 4. quæris à me. versi. si. Item Antonomasia, cum per excellentiam aliquid alicui attribuit, quod cõmune est plurium: vt cũ dico Apostolus, intelligitur Paulus. 32. q. 7. c. Apostolus. & cũ dico, vrbs, intelligitur Roma. ĩ. de poen. & remiss. significauit. Synecdoche, cum pars ponitur pro toto. 32. q. 4. meretrices. 14. q. 5. pœnale. Antiptosis, cum ponitur casus pro casu. 75. dist. ordinationes. 18. q. 2. quidam. Liptote, cum plus dr̃, & minus significatur. 32. q. 7. quid in omnibus. Pleonasmos, cum superabundat dictio: vt iste videt oculo monachum regularem. 20. q. 3. præsens. Tmesis, cum eadem dictio intercidĩtur. ff. de mino. l. quod si de specialis. ff. de rei ven. si post acceptum. Syncopa, cũ q̃d aufertur de medio dictionis. 7. q. 1. audacter. pro audaciter. Ironia, cum quid per derisionem, id est, per contrarium dr̃. O quanta integritas. 11. q. 3. ad mensam. in fin. Ephexegesis, id est, expositio præcedentis sermonis. 47. dist. quoniam. Item Anthropopathos, cum aliquid attribuitur Deo q̃d conuenit homini. 24. q. 1. odi & proieci. & ĩ. de re. eccle. ali. vel non. si quia presbyterorum. Ala.

y ¶ Si liber.] quia seruus testis esse non potest. 4. q. 3. ca. si testes. §. vbi. §. item serui. sed liberi, vbi dicitur. versic. item liberi. & C. de testi. Authen. si dicatur.

z ¶ Dominantis.] 4. q. 3. c. si testes. §. itẽ idonei. & 11. q. 3. quatuor.

¶ Glo. seq. signat contrarium, & soluit.

a ¶ Non fœmina.] Hoc intellige in criminali: in quo casu mulier testis esse non potest sm canones. 33. q. 5. mulierem. sed in ciuilibus & matrimonialibus bene ferunt testimoniũ. ĩ. de testi. tã litteris. & c. super eo. arg. ꝫ. ꝙ possunt in criminali. 15. q. 3. ex eo. sed aliud sm leges, nã in crimine excepto admittitur mulier etiam malæ famæ ad accusationem. ĩ. de simo. tanta. & in inquisitione admittitur ad testimoniũ siue denuntiationem. ĩ. de testi. tam litteris. &c. quoniã. licẽ i testamẽtis mulier nõ admittitur. Insti. d̃ testa. §. testes. Bernar.

b ¶ Varium.] C. de inoffic. testa. filia. & arg. C. de instit. & substitu. reprehendenda.

ADDITIO. Vnde versus. *Quid leuius fumo? flamẽ. quid flamine? vẽtus. Quid vento? mulier. quid muliere? nihil.*

c ¶ Integer.] quia debet esse testis bonæ famæ, & sine omni suspicione. 2. q. 7. testes. infamis repellitur. ĩ. de testi. cogen. præterea.

d ¶ Fide carebit.] idest, non credetur iuramento suo. arg. 2. q. 7. non potest. Bernar.

a ¶ Iusti.

Vide l. vlt. clericis C. de episc. & cler.

Vergilius lib. 12.

¶ De hoc 4. q. 4. c. 2. vel quod dicit um, supple vel duo, et in cõtrarijs secundum Hostiẽsem. Ioan And.

¶ Alibi ius vnde dictũ est argumẽtum, arguti inuentum.

¶ Vide epistolam 1. Fabiani Papæ & Ioannis pat. 4. c. 3.

¶ Alibi, Reus autẽ à re, quæ petitus, nuncupatur.

¶ Alibi, conformatio, sed videtur legendum conglobatio.

¶ Vide L. testium. & ibi glossam C. de testib.

¶ In antiquibus Varium est & mutabile semper fœmina producit, absque dictione testimonium.

non enim potest iustitia [a] cum scelerato homine habere commercium.

¶ Idem †.

¶ *Dicit quid sit pactũ, et vnde dicatur.*

CAP. XI.

PActum [b] dicitur inter partes, ex pace conueniens scriptura [c] legibus [d] ac moribus cõprobata: dictum pactum [e], quasi ex pace factum.

¶ Idem † in eodem.

¶ *Hic Isidorus ponit etymologiam iuris, prout habetur in re, non prout est generale nomen.*

CAP. XII.

IVs dictum [f] est à iure possidẽdo. hoc enim iure [g] possidetur, quod iuste [h]: hoc iuste, qđ bene: quod autem male possidetur, alienum [i] est. male [k] autem possidet, qui vel suis male vtitur, vel aliena præsumit [l].

¶ Paschalis canonicis sancti Martini.

¶ *Quicquid fidelis offert ecclesiæ, oblationis nomine continetur, & à secularibus possideri non debet.*

CAP. XIII.

CAnsa † Carpensis plebis: & infra. ¶ Cæterũ primitiæ [m], decimæ, & oblationes, in solis [n] ecclesiarũ bonis præcipue numerantur. Oblationes vero dicimus quæcunque de propriis & licitis [o] rebus ecclesiæ à fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per Potestatem [p] secularem obtinet, proculdubio contra Deum & sanctorum patrum nititur sanctiones: quinimo & qui accipit & qui tradit, raptor & sacrilegus [q] iudicatur.

¶ Alexander tertius.

¶ *Solus sacerdos potest sacramentum extremæ vnctionis infirmo conferre. hoc dicit.*

CAP. XIIII.

QVæsiuit † fraternitas tua: & infra. ¶ Nos itaque tibi taliter duximus respondendum, quòd sacerdos vno præsente clerico, & etiam solus [r] potest infirmũ vngere.

¶ *In anno bissextili seruari debet loci consuetudo circa diem sancti Mathiæ festandum, dum tamen vigilia continuetur festo. hoc dicit.*

¶ Festũ vero beati Mathiæ iuxta consuetudinem ecclesiasticã vigilia eatenus præcedat, vt nec pro bissexto, nec pro quolibet alio modo inter se & solemnitatem, aliam diem admittat: in qua vtique vigilia (nisi venerit in Dominica. [a]) ieiunium celebretur. ipsum autem festũ siue fiat in præcedenti die [s], siue in sequenti (qui duo quasi [v] pro vno reputantur) nullus error est: sed consuetudo ecclesiæ seruetur.

a ¶ *Iustitia enim scelerato.*] cum sit virtus. 32.q.1. cum renuntiare. & est summũ bonũ in vita colere iustitiã. 12.q.2. cũ deuotissimã.

PActum.] CASVS. Pactum dicitur, quæ fit inter partes scriptura conueniens legibus, & moribus approbata: & dicitur pactũ quasi pro pace factum.

b ¶ *Pactum.*] ius ciuile aliter diffinit in l.1. ff. de pac. Abbas.

c ¶ *Scriptura.*] & etiã sine scriptura pactum fit. sed hoc ideo dicit, quia sæpe interueniens scriptura, & ad probationẽ pacti interponitur.

d ¶ *Legibus.*] Aliter nõ valeret nisi secundũ leges fieret. ff. de pac. iurisgentiũ. §. prætor ait. & C. eo. tit. pacta. Ber.

e ¶ *Pactum.*] Dr pactũ duorum vel plurium consensus in idẽ. ff. de pac. l.1.§.1.

IVs dictum.] CASVS. Ostendit hic Isidorus vnde dicatur ius: scilicet à iure possidendo. hoc enim iure possidetur, quod iuste: & hoc iuste, quod bene. male autem possidet qui suis male vtitur, vel vsurpat aliena.

f ¶ *Ius dictum.*] Diffinitur [a] hic ius non prout est generale nomẽ, sed prout applicatur ad certam rem, qñ dr: habeo ius in tali re. tunc enim dr ius à iure possidendo, & ita intelligẽdũ text. Sed capiendo ius gñaliter, dr à iustitia, & est ars boni & æqui: vt l.1. ff. de iusti. & iur. vide glo. fi. super rubrica de reg. iur. lib. 6. & istud generale nomen habet multas species sub se, naturale, ciuile, & gentium. 1. dist. ius. & §. seq. Abbas.

g ¶ *Hoc enim iure.*] Hæc verba habes 14. q. 4. quid dicam. in fi.

h ¶ *Quod iuste.*] Non tñ econuerso secundum leges: quia iure possidet qui mala fide præscripsit, non tñ iuste. ĩ. de præscrip. vigilanti. secus secundum canones: quia qui malam fidẽ habet, non præscribit. eo. tit. quoniam omne.

i ¶ *Alienum.*] id est, alius debitum.

k ¶ *Male autem.*] vt auari [2]. 47. dist. sicut hi. & 14. q. 4. quid dicã.

ADDITIO. Vnde versus: *Qui sunt qui rebus nunquã potiũtur? auari.*
Qui sunt qui manus sua non patiuntur? auari.

l ¶ *Præsumit.*] id est, inuadit. Ber.

CAnsa.] Primo decise narrat factum: Secundò diffinit ibi, *Cæterum.* Abb.

CASVS. Quærebatur đ decimis, primitiis, & oblationibus in quorum bonis dicerentur esse, & quid appellentur oblationes? Rñdet Papa q decimæ, & primitiæ, & oblationes connumerantur in solis bonis ecclesiarũ. oblationes vero dicuntur, quæcunque de propriis & licitis rebus offerũtur ecclesiæ à fidelibus: & quicunq; per secularem eas obtinet potestatẽ, proculdubio ꝯ Deum facit: & qui accipit & qui tradit, raptor & sacrilegus iudicatur. Not. q oblationes de propriis & licitis rebus fieri debent. Item qui bona ecclesiarum rapiunt & inuadunt, sacrilegi iudicantur.

m ¶ *Primitiæ.*] Quid sint primitiæ, dr ĩ. de deci. c. 1.

¶ *Glo. seq. quarit, & tres opiniones ponit.*

n ¶ *Solis ecclesiarum.*] Sed quid appellatur hic ecclesia? dñs Albericus dixit, q bona ipsa sunt loci conclusi muro ad instar vacantis hæreditatis, quæ vicem personæ obtinet. ff. de acquir. re. do. hæreditas. Alii dicunt q sunt vniuersitatis illius loci. arg. 12. q. 2. nulli. Hug. dixit q res istæ sunt Dei: & cũ oĩa eius sint, ista tñ specialius. arg. 1. q. 3. saluator. 16. q. 1. in canonibus. 23. q. 8. cõuenior. 16. q. 7. omnes decimæ. ĩ. đ deci. tua [3]. vbi dr, q Deus in signũ vniuersalis dñij decimas sibi retinuit, quarũ rerũ vsus dñs clericis concessit. B.

o ¶ *Licitis.*] & etiam de illicitis [3] potest fieri eleemosyna, dummodo transferatur dñiũ, & non competat repetitio. 14. q. 5. non sane. & c. qui habetis. & §. seq. Et de hoc plene tractatur ĩ. de deci. ex transmissa. Ber.

p ¶ *Potestatem.*] 12. q. 2. nulli. & c. quicunq. 16. q. 7. decimas oẽs. B.

q ¶ *Sacrilegus.*] Qui bona ecclesiarũ rapiunt & inuadunt, sacrilegi iudicantur, & ab ecclesia sunt puniendi. 12. q. 2. nulli liceat. ĩ. de foro compet. conquestus. & non solũ sacrilegis, sed etiam iudæ furi comparantur. 23. q. 4. quid ergo. Ber.

QVæsiuit.] Duo sunt dicta: Secundum ibi, *Festum.* Abb.

CASVS: Quæsitũ fuit à Papa, vtrum sacerdos vno tantum clerico pñsentem infirmum vngere possit: Secundo fuit quæsitum, qñ festũ beati Mathiæ Apostoli in anno bissextili debeat obseruari. cum quidam inter vigiliam & festũ velint interponere diẽ. Rñdet Papa, q sacerdos vno clerico præsente, & etiam solus si necesse fuerit, potest vngere infirmum: De festo beati Mathiæ Apostoli dicit Papa, q vigilia secũdũ cõsuetudinem ecclesiasticam præcedat ipsum festum, ita videlicet, q nec pro bissexto nec alio modo inter vigiliam & solemnitatẽ alia dies interueniat: in qua vtique vigilia ieiunium celebretur, nisi venerit die Dominico: & ipsum festũ siue fiat in die bissextili siue in sequenti, quia duo dies pro vno reputantur, nullus error est: sed consuetudo ecclesiæ seruetur. Not. q solus sacerdos infirmum vngere potest. Item die Dñica non est ieiunandum. Item consuetudo ecclesiæ seruari debet.

¶ *Gla. seq. signat contrarium, & soluit.*

r ¶ *Etiam solus.*] Arg. ꝯ in Apostolo vbi dr: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, qui orent super eũ. ĩ. de sac. vnc. c. vnico. & sic vr q debeant esse plures: quia pluralis locutio duorum numero ad minus contenta est. 4. q. 3. c. si testes. ver. vbi numerus. hoc intellige in necessitate, quæ legem non habet. de consecr. dist. 1. sicut. & ĩ. de consue. quanto.

a ¶ *Dominica.*] Quoniam in Dominica propter reuerentiam nõ est ieiunium celebrandum. 30. dist. c. vlti. sed in sabbato præcedenti ieiunandum est. ĩ. de obser. ieiu. c. 1.

s ¶ *Die.*] scilicet bissextili.

¶ *Glo. seq. signat contrarium; instruit negatiue in cognitionem bissexti, quarit arg. negatiue ponit contrariam opin. Lau. quam approbat.*

v ¶ *Qui duo quasi pro vno reputantur.*] Et ideo quia pro vno reputantur, non computantur in tempore restitutionis, licet de momento ad momentum fiat computatio. ff. de minori. denique. §. minorem. & ff. de verb. sig. cum bissextus. & propter hoc facit ad iit. [4] Et arg. ꝯ hoc ff. de sta. li. l. 4. §. Stichus. Not. q annus solaris habet 365. dies & sex horas: sic quatuor anni habent vltra præfatũ numerum dierum 24. horas, quę coadunatę faciunt vnum diem, qui superabundat oĩ quarto anno: & dr bissextus, q͂a bis sedetur & statur in vna littera calendarii: & hi duo dies pro vno computantur, & interseritur quinto die exeunte Februario, hoc est sexto calendas Martii [5]: & sequenti die debent [6] vigiliæ beati Mathiæ celebrari: Vnde versus: *Bissextum sexta Martis tenuere Calendæ;*
Posteriori die celebrantur festa Mathiæ;

Sed pone

¶ Idem sic legit Isidorus lib. 5. c. 24.

¶ Lib. 5. etymolog. cap. 3. & c. 12. eo. tit. in 2. compilat.

[a] Hæc glossula ex Panormitani lectura huc transfusa fuit.

¶ Cap. 13. eo. tit. in 2. compilat. Vide citatum in c. ex transmissa. ĩ. de decimis.

[2] Vel prodigi: & de vtrisq; not. ĩ. de cõsue. c. pen. col. 3. And.

[3] De hoc vide etiam in c. ex trãsmissa. ĩ. de decimis.

¶ Cap. 9. eo. tit. in 1. compila. & post concilium Lateranense sub Alexandro iij. par. 30. cap. 22. Vide concilium Tridenti. sessio. 14. de sacramento extremæ vnctionis. c. 3.

[4] Vide glossam in l. 2. ff. de diuer. & temp. præscrip. & in l. 1. §. minorem. ff. de min. & ibi doctores.

[5] De his plene notatur in fi. li. 6. super datis. 10. And.

[6] In antiquioribus codicibus erat: debet festum beati Mathiæ celebrari.

Sed pone aliquem suspensum per annum, & est ille annus bissextilis, nunquid in vltima die posset celebrare? Videtur quòd non: quia hi duo dies quasi pro vno reputantur. arg. hic, & ff. eo. cũ bissextus. & ff. de mino. denique. §. minorem. l. su. diau 5. arg. l. dicentis quod si libertas tibi relicta est, si anno serueris, dies illa nõ computatur in annum, sed tñ ccclxv. dies. ff. de sta. libe. cum hæres. §. Stichus. & satis vtr: quia cum sit poena, non debet ampliari, sed potius restringi. de poe. dist. 1. poenæ. Tan.

a ¶ *Consuetudo.*] 3. de obser. ieiu. consilium. 76. dist. vtinam. 11. dist. catholica. Ber.

IN *his.*] Duæ sunt partes. Secunda: ibi, *Attendentes.* Abb. Siculus.

CASVS. Inter magistrum & conuersos sancti Simpliciani coram archiepiscopo Mediolañ. super eodẽ hospitali quæstio vertebatur: archiepiscopus tulit sententiã sub hac forma verborum: statuo & præcipio quod ita fiat: quia non fuit vsus his verbis; talem partem condemno, vel absoluo: dicebatur quod talis sententia non tenebat: quæstio super hoc delata est ad dñm Papam: vnde ipse considerans quod hoc verbum, statuo, rem perfectam significat. Item secundũ Greg. quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri: & aliquãdo si non fiat, poenam habet; & non debet quis considerare verba, sed voluntatem. procuratorib' vtriusq; partis præsentibus interpretatur & diffinit, quod sententia prædicta perpetuam obtineat firmitatem. Not. quod intentio loquentis consideranda est, & non verba. Item nõ refert per quæ verba fiat condemnatio vel absolutio, dũ tñ de intentione iudicis constet per illa verba.

ror, sed consuetudo [a] ecclesiæ teneatur.

¶ Celestinus tertius.

¶ *Per verbum, statuo & præcipio, diffinitiua sententia ferri potest.*

CAP. XV.

IN † his, quæ ambiguitatem cõtinent: & infra. ¶ Innotuit Apostolatui nostro, quòd cum inter magistrum M. & Conuersos hospitalis sancti Simpliciani super eodem hospitali in præsentia Mediolañ. archiepiscopi quæstio verteretur, ipse archiepiscopus post cognitionem causæ in prolatione sententiæ his verbis non fuit vsus: talẽ partem [b] condemno, vel talẽ absoluo: sed pronuntiauit ita: statuo & præcipio: & infra. ¶ Attendẽtes igitur, quòd hoc verbum, statuo, rem perfectã [c] significat, & cum effectu non verbotenus accipitur. Item secundum Gregorium quod præcipitur [d] imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri: & aliquando si non fiat, poenam habet. Considerantes nihilominus, quòd non debet aliquis cõsiderare verba, sed volũtatem; cum non intentio verbis, sed verba intẽtioni [e] debeant deseruire: Interpretamur [f] procuratoribus vtriusque partis præsentibus, & diffinimus, quòd præfati archiepiscopi verba tali forma prolata, perpetuo valituræ sententiæ obtineant firmitatem.

¶ *Glo. seq. rect. per obiect. & notat, et remittit.*

b ¶ *Partem condemno.*] Huiusmodi verbis non fuit vsus, vel æquipollentibus, quia illud sufficeret. ff. de arbi. quid tñ. §. 1. 3. de app. ad audientiam. Ala. Vnde videbatur non valere sententia: quia nõ continebat absolutionem vel condemnationẽ. 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. C. de sen. & interlo. om. iud. præses. Item nota, quod pars si præsens est, condemnanda est. Quis debeat cõdemnari, dominus, an procurator? De hoc plene dictum est 3. de elec. querelam. Ber.

c ¶ *Rem perfectam.*] Sic ff. quod quisque iur. l. 1. §. vlti. de poeni. dist. 1. c. hæc autem verba. ff. de vsur. videamus. §. infamia [1]. C. de sen. pas. l. vlti. & 1. q. 3. c. si quem. §. notandum. in fi.

[1] Verbum, condemno, plenam habet significationem, etiã quoad fructus. Io. And.

d ¶ *Quod præcipitur.*] 14. q. 2. quod præcipitur. Ber.

e ¶ *Verba intentioni.*] Sic 3. eo. intelligentia. & c. propterea. vbi de hoc. & 1. q. 1. Marcion. Ber.

f ¶ *Interpretamur.*] quæ interpretatio generalis est, & ius facit, & ab omnibus obseruãda est. 3. tit. proxi. inter alia. & C. de leg. l. 1. [2] & interpretari debuit potius vt res valeret quàm periret, ex quo in dubium reuocabatur. ff. de re. du. quotiens 2. ff. de verb. oblig. quotiens. & j. eo. abbate. Ber.

[2] Ibi de hoc. & 11. q. 1. sententia. §. ex his. & de pastul. c. 1. adde hic amplius per Ioan. And.

OLim *tibi.*] Verba priuilegiorum sunt interpretanda latissime. hoc dicit. Et primo ponit mandatum: Secundo ipsius interpretationem, & eius causam: ibi, *Quia vero.* Abbas.

CASVS. Dñs Papa mandauit capitulo Paduano, quatenus magistro G. canonico Paduano præbendam, quæ tantũ residentibus de cõi confertur, sicut vni ex aliis residentibus, & beneficia manualia conferrent: quod si canonici hoc non facerent, patriarcha Grãdeñ. super hoc executor eos ad id appellatione cessante compelleret: canonici mandatum Apostolicũ malitiose aliter quàm debeat interpretantes, dicebant quod non tenebantur ad hoc, cũ ipse non resideret, ex eo quod dr, sicut vni ex residẽtib' et sed ipse non residebat, vnde non tenebantur: vnde patriarcha petiit à dño Papa qualiter mandatum suum esset intelligendum? Rñdet Papa, quòd cum beneficia principis latissime sint interpretanda, iniunxit capitulo Paduano præbendam, quæ tantũ residentibus in victu & vestitu confertur, de cõi dicto magistro G. plene conferendam sicut vni ex aliis residẽtibus, malitiosa interpretatione reiecta. Not. quod beneficium principis largissime est interpretandũ.

¶ *Glo. seq. rect. per q. quia re concessum fuerat, & 6. & respondet triplicitur.*

g ¶ *Canonico Paduano.*] absens. aliàs non esset op' interpretatiõe, nec haberent causam subtrahendi beneficiũ suũ, vel male interpretandi mandatum Papæ: forte erat in seruitio episcopi. & sic seruire intelligebatur ecclesiæ: vnde debebat beneficiũ suũ percipere integre præter victualia. 3. de cler. non resi. de cætero. & cap. ad audientiam [3]. Vel forte in seruitio domini Papæ in curia stabat, qui plus quàm præsentes seruire intelliguntur: ideo voluit Papa, quod omnia haberet sicut præsentes. supra de cleri. non resi. cum dilectus. Vel non refert vbi esset: quia Papa sic voluit, ergo sic seruandũ est, licet durum. 19. dist. in memoriam. Ber.

[3] Vide ad hoc in Nouellis Hostiensis cap. eo.

¶ Innocentius tertius patriarchæ Grandeñ.

¶ *Beneficium principis latissime interpretari debet.*

CAP. XVI.

OLim † tibi scripsisse recolimus, vt si canonici Paduani, magistro G. canonico [g] Paduano, præbendam, quæ tantum residentibus de communi confertur, sicut vni ex aliis de communibus prouentibus, & manualia [h] beneficia non conferrent, tu eos ad id appellatione cessante compellere procurares. Quia vero quidam mandatum nostrum interpretari aliter [i], quàm deceat moliũtur, (cum beneficia principũ sint interpretanda largissime [k]) nostrum aperiendum duximus intellectum, videlicet, quòd præbendam, quæ tantum residentibus in victu & vestitu de communi confertur, ipsi magistro G. plene sicut vni ex aliis residẽtibus iniunximus conferendã.

¶ Idem Colubrieñ. † & aliis epis in regno Portugalliæ constitutis.

¶ *Generale dicitur interdictum, quod fertur nedum in prouinciã, sed in villã vel castrum.*

CAP. XVII.

CVm † in partibus vestris sæpe contingat diuersa loca interdicto supponi, quando generale vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium reuocari: cum illi, qui ab ecclesia Romana decorari priuilegio meruerunt, videlicet, vt cum generale

h ¶ *Manualia.*] forte quæ dantur singulis diebus illis tantum, qui intersunt diuinis: sicut fit in pluribus locis. Ber.

i ¶ *Aliter quàm deceat.*] Not. quod qui rescriptũ principis malitiose vel astute interpretat, infamis est. C. de legi. l. 5. solus princeps ipsum debet interpretari. 3. ti. pxi. inter alia. vbi de hoc. & ff. de pto. stipu. in prætermis. tñ legatus quoq; ipsum interpretat. 3. de postu. c. 1. versus fi. & consuetudo legẽ interpretatur. 3. de cõsue. cũ dilectus. Io.

¶ *Glo. seq. alleg. 5. concor. & 6. contraria, quærit & soluit. Io.*

k ¶ *Largissime.*] ff. de cõsti. prin. l. vlti. & 2. q. 3. c. si quẽ. §. præuaricator. in fi. & 16. q. 1. frater noster. & 3. de vsu pal. c. 1. fi. 3. de dona. cũ dilectus. argu. 5. C. de inoffic. testa. si qñ. C. de preci. impe. nisi. quotiens. ff. ne quid in lo. publi. l. 1. §. merito. & 35. q. 3. quod scripsi. 3. de consan. qđ dilectio. & 3. de præben. c. vlti. Sed nunquid in rescriptis facienda est larga interpretatio, cũ secundum intellectũ illius qui concessit, sint intelligenda? arg. quod sic. ff. de verb. obligatio. inter stipulantẽ. Dicas quod non: quia lites potius restringendæ sunt quàm ampliandæ. 3. de rescrip. nonnulli. & c. vlti. arg. immo nec illud quod indulget beneficiũ est ita interpretandum, vt multum lędat aliũ [4]. 3. de præben. relatum. & 85. dist. archidiaconum Florentinum. Io.

[4] Concor. l. nec auus. C. de emã. libe. & l. 2. §. si quis à princ. impe. ff. ne quis in lo. pub.

CVm *in partibus.*] Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Cũ autem.* Abb.

CASVS. In regno Portugalliæ diuersa loca supponuntur aliquando interdicto: quidam habentes priuilegia, vt liceat eis celebrare diuina ianuis clausis, & exclusis excõicatis & interdictis, cũ gñale interdictũ terræ fuerit, asserebant se nõ teneri particulari interdicto, dicentes interdictũ gñale solũmodo, cũ regnũ vel prouincia

tota subiicitur interdicto: eps Colubrieñ. consuluit Papã qñ generale vel particulare dici debeat interdictũ: rñdet Papa, Cum in priuilegiis illorũ de regno vel prouincia nil dicatur per hoc verbũ, terræ, non solum regnum vel prouincia intelligitur, sed etiam villa vel castrum, vt in his locum habeat qđ de generali dr̃ interdicto. Not. q nomine terræ cõtinetur regnũ, prouincia, castrũ & villa.

a ¶ *Ianuis clausis.*] si. ĩ. tit. proxi. permittimus. & ĩ. de priuileg. quod nonnullis.

b ¶ *In priuilegiis.*] quibus permittitur, vt possint celebrare diuina suppressa voce, ianuis clausis, &c.

c ¶ *Nil expresse dicatur.*] ergo nec aliquis debet interdictũ, ad regnũ vel prouinciã restringere: q si Papa de hoc cogitasset, illud in priuilegiis expressisset ĩ. đ deci. ad audientiã. & ĩ. de transla. inter. Ber.

d ¶ *Nomine terræ.*] Vide qualiter verbũ simpliciter positum intelligitur generaliter đ quacunq; terra parua vel magna. si. 19. dist. si Romanorum. & ĩ. đ priui. quia circa. & sic generale dr̃ interdictum ex quo tota terra subiicitur interdicto, siue sit ciuitas, prouincia vel villa, quia generale dr̃ quantũ ad locũ illũ, cũ nullus excipiatur. Ber.

¶ *Glo. seq. arguit, signat contrarium, & soluit.*

e ¶ *In his locũ habeat.*] Not. hic appellationem nominis ampliari p interpretationẽ. si. 28. q. 1. idololatria. & est arg. odiũ ampliari, & fauorẽ restringi. ff. de his q not. infa. l. 2. §. exercitũ 2. Arg. ӡ. ff. de libe. & posth. cum quidam. sed in veritate nulla est ampliatio: vt dixi in proxi. not.

¶ Contra. ver. in c. in præsenti. de sen. excom. lib. 6. & ibi not.

¶ Cap. 2. eo. tit. in 1. cõpilatione. para huius supra de in stan. c. cũ tibi.

¶ Erit autẽ particulare cum inter dicerentur certæ ecclesiæ vel oratoria secundum Lau. & Vinc. Ioan. And.

interdictum terræ fuerit, liceat eis ianuis [a] clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis & interdictis, suppressa voce diuina officia celebrare: interdicto particulari se asserant non arctari, dicentes interdictum generale duntaxat, cũ regnum, vel saltem prouincia tota subiicitur interdicto: & infra. ¶ Cũ autem in priuilegiis [b] de regno vel prouincia nil expresse [c] dicatur, nomine [d] terræ non solũ regnum vel prouinciã intelligi volumus, verum etiã villam & castrũ †, vt & in his [e] locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

¶ Idem Altissiodoreñ. episcopo.

¶ *Priuilegium contra consuetudinem iuri communi obuiantem large est interpretandum. hoc dicit secundum intellectum abbatis antiqui. Et est casus not. secundum hunc intellectum.*

CAP. XVIII.

CVm † tibi de benignitate sedis Apostolicæ sit indultum, quòd ordinatio [f] rerum clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat: Nos consulere voluisti, an appellatio [g] vocabuli clericorum tam ad canonicos, quàm ad non canonicos extendatur: & infra. ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd appellatio clericorum non solum alios, sed etiam canonicos comprehendit.

¶ Idem Præposito & capitulo Placentino.

¶ *Iurans obedire prælato & ecclesiæ, non clero diœcesano, sed capitulo ecclesiæ cathedralis obedire tenetur.*

CAP. XIX.

CVm † clerici Placentini iuramentum præstant † sub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis [h] ero & obediens Placentinæ ecclesiæ, & domino meo episcopo Placentino: Nos consulere voluistis, vtrũ intelligi debeat clerus totius diœcesis, an capitulum tantum ecclesiæ cathedralis? Nos igitur taliter respondemus, quòd per ecclesiæ Placeñ. vocabulum [i] in forma iuramenti præscripti non debeat † intelligi totius diœcesis clerus: & si capitulum [k] intelligatur ecclesiæ cathedralis: is tamen, qui præstat huiusmodi iuramẽtum, episcopo tamquam capiti principaliter [l] obligatur.

¶ Idem Priori sancti Fridiani Lucañ.

¶ *Appellatione ecclesiastica censuræ comprehenditur excommunicatio, suspensio, & interdictum.*

CAP. XX.

QVærenti †, quid per censuram ecclesiasticã debeat intelligi, cum huiusmodi clausulam in nostris litteris ap

CVm tibi.] Verbũ, clericorum, etiam canonicos comprehendit. hoc dicit. Communis diuisio: secunda ibi, *Consultationi.*

¶ Pone sic casum fm intellectũ abbatis antiqui: In quibusdã partibus Franciæ erat consuetudo, q propinqui succederent clericis intestatis, etiã in bonis acquisitis intuitu ecclesiæ: ӡ hanc cõsuetudinẽ Papa concessit priuilegium cuidam epo, q ordinatio rerum clericorum ab intestato decedentiũ esset in sua dispositione: dubitabatur, an appellatione clericorũ venirent canonici? Rñdetur q sic, vt in littera. Vel sic, fm B. Altissiodoreñ. eps obtinuit indulgentiam à dño Papa, vt ordinatio rerũ clericorũ decedentiũ ab intestato, in epi dispositione consisteret: orta est cõtentio inter epm & canonicos super verbo illo, rerũ clericorũ: dicebãt canonici q appellatione clericorũ non intelligebantur canonici: Cõsultus Papa sup hoc, rñdet q appellatione clericorũ & canonici & alii oẽs, cõprehenduntur. Not. q appellatione clericorũ canonici cõprehendunt.

¶ *Glo. seq. ponit duas lectu. & primam approbat.*

f ¶ *Ordinatio rerum.*] Non intelligas de rebus clericorũ patrimonialibus, vel quas intuitu psonæ acquisierint: in illis enim proximiores succedunt clericis intestatis: si non habẽt consanguineos, ecclesia succedit eis. 12. q. vlt. c. vlt. in quo casu potest intelligi qđ hic dr̃ de rebus ecclesiarũ, de quibus aliqua in vita sua in ęgritudine poterant elargiri. ĩ. de testa. sed hæc, & c. relatum. & fm q ipsi poterant concessum fuit huic epo per hanc indulgentiam, aliàs iniqua fuisset hæc indulgentia, quæ in totum tolleret ius alterius. C. de preci. impe. offe. quotiẽs. arg. ĩ. de nf. ord. licet. cum suis cõcor. Vel põt intelligi vbi clericus bona ppria in pias causas erogari præcepit, nõ designãdo personã p quã hoc fieret: vel si designauit personam, negligẽs erat: in his casibus pertinet hoc ad epm diœcesanum. C. de epis. & cle. nulli. & in Auth. de eccl. tit. §. siquis autẽ p redẽptione. coll. 9. & ĩ. de test. tua. & c. Ioannes. prior expositio melior est [z], cũ littera dicat, ab intestato decedentiũ: q a nõ dr̃ decedere intestatus q alii cõmisit dispositionẽ rerũ suarũ. ĩ. đ testa. cũ tibi.

¶ *Glo. seq. dat simile, & signat contrarium.*

g ¶ *Appellatio vocabuli clericorũ.*] Largissime sumiĩ hoc vocabulũ, clericorũ, p omnib' clericis subditis ipsi epo, vt cõprehẽdat canonicos & oẽs alios: quia ex quo simpliciter & indefinite concessa fuit ei ordinatio rerũ clericorũ decedentiũ ab intestato, de omnibus intelligendũ fuit. si. ĩ. tit. pxi. vbi habes concordatias de hoc: sic appellatione beneficiorũ tã maiora q minora beneficia intelligũtur. ĩ. eo. c. pen. strictius tñ sumit. ĩ. ca. proxi. p clero tñ cathedralis ecclesiæ. indulgẽtia enim large est interpretanda. ĩ. eo. c. cũ olim. Arg. ӡ. ĩ. đ trãsla. c. vlt.

CVm clerici.] Cõis diuisio: Secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas.

CASVS. Clerici Placentini iuramentũ præstãt epo Placẽtino sub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora ĩ antea fidelis ero & obediens Placẽtinæ ecclesię, & dño meo epo Placentino: capitulũ Placẽtinũ consuluit dñm Papã, vtrũ per vocabulũ, illud, ecclesiæ Placentinæ, intelligi debeat clerus totius diœcesis, an capitulũ tantũ ecclesiæ Placentinæ? Rñdet Papa, q p vocabulũ illud non debet intelligi totius diœcesis clerus: licet capitulũ intelligat ecclesiæ cathedralis: ille tñ qui præstat huiusmodi iuramentum, epo tamquam capiti principaliter obligatur. No. q cum dico, ecclesia cathedralis, nomine ecclesiæ intelligitur episcopus & capitulum, & non alii clerici: quia episcopus est in ecclesia, & ecclesia in episcopo.

h ¶ *Fidelis ero.*] De hac forma, & quæ in ea continentur, habes ĩ. de iureiur. ego N. & 22. q. vlt. de forma. & si. 23. dist. quamquam.

¶ *Glo. seq. ponit sex modos quibus dicitur ecclesia.*

i ¶ *Ecclesia Placentinæ vocabulum.*] Strictè sumitur hic hoc nomen, ecclesiæ Placẽtinæ, tantũ pro epo principaliter & canonicis ecclesiæ cathedralis, & nõ pro clero diœce. & merito: quia aliud est dicere, clerus ciuitatis, & aliud, clerus diœc. ĩ. de rescr. Rodulphus. Hoc nomen ecclesia [3] varias habet significationes. qñq; designat tantũ epm. 7. q. 1. scire. qñq; viros ecclesiasticos. 63. dist. in si. qñq; ponitur pro maiori parte capituli. 66. dist. Apostolica. qñq; restringitur ad canonicos matricis ecclesiæ. 63. dist. §. vlti. & 10. q. 1. antiquos. & 12. q. 1. vidẽtes. & hic. qñq; designat quãlibet ecclesiã prouinciæ. ĩ. de vsu pal. cũ sup. sic appellatiõe clericorũ oẽs intelligũtur. ĩ. c. pxi. qñq; designat cõgregationẽ fideliũ. de cõse. di. 1. ecclesia. & sic sumit. 3. q. 4. Engeltrudã. qđ pbat. ĩ. tit. proxi. c. penul. B.

¶ *Glo. seq. reddit rationem.*

k ¶ *Et si capitulum.*] & merito: quia non est tanta cõio inter epm & alias ecclesias, quanta inter epm & ecclesiam cathedralẽ. ĩ. de testam. requisisti. vltra medium, cum qua ipse efficitur vnum corpus, & ipsi membra. ĩ. de his quæ fi. à præla. si. con. cap. nouit.

l ¶ *Principaliter.*] Ergo secundario tenetur ecclesiæ: quod vr̃ per hoc quod hic dicitur: quia si tenetur episcopos, tenetur ecclesiæ. 7. q. 1. scire. ergo videtur q habeat plures dominos: quod non est verum: quia non censentur diuersi.

QVærenti.] Cõis diuisio: Secunda ibi, *Respondemus.* Abbas. [z]

CASVS.

[z] Quia illud de iure communi competit episcopo, vt probatum est, nisi intelligas secundũ In. q ibi de cõsuetudine hoc spectabat ad alios, puta archidiaconum: vel quia cõ cedebatur dispositio, vt ex illis soluerent debita ecclesię sue ĩ. c. pen. Ioan.

¶ Cap. 3. eo. tit. in 3. compilat.

† præstent

† debet

¶ Cap. 4. eo. tit. in 3. compilat.

[3] De variis significationibus huius nominis, ecclesia, vide Turrecrematam in summa de ecclesia li. 1. c. 2.

CASVS. In litteris Apostolicis frequenter apponitur ista clausula, Per censuram ecclesiasticam: quæritur, quid per illam clausulam debeat intelligi? Respondet Papa, quod per eã intelligitur interdicti, suspensionis & excõicationis sententia, vt iudex illam imponat quam magis viderit expedire, rerum & personarum circũstantiis indagatis. Not. quod nomine censuræ ecclesiasticæ interdicti, suspensionis & excõicationis sententia intelligitur. Item iudex in pœnis inferendis circunstantias rerũ & personarum considerare debet. Itẽ pœnæ sunt arbitrariæ.

Glo. seq. arg. contrariũ, dissolute tamen.

ponimus: Respondemus, quòd per eam [a] nõ solum interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia valet intelligi: nisi † iudex discretus, rerũ & personarum [b] circunstantiis indagatis, ferat, quam magis [c] viderit expedire.

Idem Cæsaraug. † episcopo.

In priuilegiis de decimis noualium non soluendis, illud appellatur nouale, de cuius cultura non est memoria, & quod prius modicum, vel nullum fructũ afferebat.

CAP. XXI.

QVid † per nouale vocabulum intelligi debeat, tua fraternitas requisiuit. Licet autem quidam dixerint [d], quod nouale sit terra præcisa, quæ anno cessat: aliis asserentibus [e], quod ex sylua, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri nouale dicatur, quarum vtraque interpretatio ex ciuilibus legib[us] [f] colligitur. Nos † igitur inquisitioni tuæ respondemus, quod eam credimus prædecessorum nostrorum intentionem fuisse, cum piis locis indulgentiam de noualibus [g] concesserunt, vt nouale intellexerint agrum de nouo [h] ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quòd

a Cen.] scilicet censuram: quod est nomen generale ad ea quæ sequũtur: sicut & verbũ, correctionis, depositionẽ etiam continet. arg. 50. dist. contumaces. ff. de offi. præsi. legatus. & l. ex omnibus. ꝭ. de sta. mon. ea quæ. §. quod si abbas. argu. ↄ: nam & verbum coercendi maiorem animaduersionẽ continet. ff. de offi. procon. meminisse. in fi. Arg. tñ ↄriũ vr̃, quia si index ita pronuntiat, vim fecisti, nec distinguit, d[icitur] priuata intelligitur. ff. de pœ. si præses. & cũ quid incertum mandatur, & si aliis præstationib[us] causa mãdati exsoluta sit quàm quæ inhæret mãdato, dum tñ expediat, erit actio mandati. ff. mand. siquis pro eo. Vin. sic cum dico, illum excõico, vtramque sententiam, scilicet minorem & maiorem intelligere debes. ꝭ. titu. proxi. c. penulti.

b Personarum.] hoc ideo dicit, quia in pœnis imponendis dignitati deferendum est & personæ. ꝭ. de offi. deleg. sane. & c. pastoralis. arg. contra 50. dist. contumaces.

c Magis.] quia & plectendo & ignoscendo hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. 23. q. 5. prodest. sic ꝭ. vi lit. nõ contesta. quoniam. in fi. & vt crescente cõtumacia crescat & pœna. ff. de pœ. relegati. Ber.

QVid.] Primo ponitur quæstio: Secundo rñsio: ibi, *Licet*. In qua primo ponit duas opi. Secundo soluit: ibi, *Nos*. Tertio modeꝛatur: ibi, *Sed nec de quolibet*. Abbas Siculus.

CASVS. Religiosi quidam habent indulgentiam, vt de noualibus suis decimas non soluant: quæsitum fuit à Papa, quid intelligi debet per vocabulum nouale: quidã dixerunt, quod nouale est terra quæ anno cessat: Alii dixerunt, quod nouale fit ex sylua, quæ arborib[us] extirpatis ad cultum redigitur: & vtraq; interpretatio ex legibus ciuilibus habetur: Papa tñ dicit, quod illa fuit intentio antecessorum, eũ indulgentiam de noualibus concesserunt, quod nouale sit terra de nouo ad cultum redacta, de qua non extat memoria quod culta fuisset: verumtñ non credit Papa de quolibet tali nouali indulgentiã fuisse concessam, nisi de illo solummodo, de quo religiosus locus decimam percipere potest sine graui detrimento parochialis ecclesiæ: cũ sæpe de tali loco inculto parochialis ecclesia magnos percipit decimarum ratione prouentus. Nota quod nouale dr̃ dupliciter s[ecundu]m leges, scilicet terra præcisa, quæ anno cessat: Item sylua quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur. Itẽ secundum canones dr̃ nouale ager de nouo ad cultum redactus, de quo non extat memoria, quod aliqñ fuerit cultus. Item indulgentia siue priuilegiũ non datur in graue detrimentum alterius. Item de loco inculto dantur ecclesiæ prouentus ratione decimarum.

d Dixerunt.] per legem illam, ff. de verb. signific. sylua cædua. §. penultimo.

e Alii asserẽtibus.] per l. illã. ff. de termino amoto. l. vlti. §. antepe.

aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali nouali credimus eis indulgentiam [i] fore concessam, nisi de illo duntaxat, cuius decimã religiosus potest conuentus absque graui detrimento parochialis ecclesiæ detinere: cum talis sit sæpe locus incultus, de quo parochialis ecclesia magnos [k] percipit decimarum ratione prouentus.

Idem abbati F. & P. monachis Alcobaciæ †.

Si ecclesia subiecta episcopo vnitur alteri, vel gubernanda cõmittitur, saluo iure matricis ecclesiæ: per matricem ecclesiam intelligitur cathedralis, & non Romana.

CAP. XXII.

VEnerabili † fratre nostro Colubrieñ. episcopo didicimus conquerente, quòd cum fratres Sanctæ Crucis monasterium de Argariis † sub protectione sua nuper receperint, quod suis prædecessoribus episcopalia iura cõsueuerat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodã de canonicis suis sine suo consensu ibi facto Priore, occasione cuiusdam priuilegii à C. Papa veritate tacita impetrati, eidem episcopo obediẽtiam denegat exhibere; inde sumpta occasione, quòd per matricem [l] ecclesiam non ca-

f Legibus.] prædictis.

g De noualibus.] ꝭ. de deci. ex parte.

h De nouo.] Sic ꝭ. c. 1. & etiam mancipia dicuntur nouitia, quæ anno nondum seruierunt. ff. de pub. & vec. l. vlti. §. quotiens. & vinum dr̃ nouum quod non habet annum. ff. de triti. vi. & oleo le. vetus. & Greg. nouas appellat nuptias, quæ infra coronam anni contrahuntur. 35. q. 9. c. 1. Sed s[ecundu]m vr̃ quod nouale dici debeat terra intra annũ culta. Sed hoc nõ est verũ, immo terra ex quo de nouo redacta est ad culturam, de qua non extat memoria quod culta fuerit, semp[er] erit nouale quantum ad ius decimarum, ex quo semel fuit nouale. ꝭ. de priui. c. vlti. & arg. ꝭ. de deci. ex parte 3.

i Indulgentiam.] de qua tu habes. ꝭ. de deci. ex parte 1. & capit. ex parte 2.

Glo. seq. arg. à contrario, signat contrarium, pone opi.

k Magnos.] Ergo à cõtrario sensu vr̃, quod si nullos vel modicos consueuit habere, nihil habebit ecclesia parochialis de illo nouali, etiã post tempora quantacunq;, quod est verum. ꝭ. de priu. c. vlt. Arg. ↄ 15. q. 3. quod scripsi 3. sicut dr̃ de fundo dotali, qui etiam soluto matrimonio adhuc dotalis dr̃. ff. de fun. do. etiam diru. pro. argu. ↄ. 15. q. 5. qd scripsi. Tñ potest dici, vt dicit Ioan. & T. quod si ecclesia parochialis ex tractu temporis incipit lædi grauiter, desinit esse nouale. arg. ꝭ. de dona. Apostolicæ. & arg. huius decre. licet hic videatur respicere principium noualis. si enim priuilegiũ incipiat esse iniquũ, perditur priuilegium. ꝭ. de deci. suggestum. argu. 63. dist. c. quia sancta. §. verum. & ff. de vul. & pup. substi. ex facto. & ab eo quod diu æquum visum est, receditur propter euidentem vtilitatem. ff. de constit. prin. in l. pen. ergo eadem ratione propter enorme damnum receditur ab eo quod diu obtẽtum est. aliàs semper erit nouale. ꝭ. de priui. c. vlt. Ber.

VEnerabili.] Per matricem ecclesiã cathedralis ecclesia intelligitur, non Romana. hoc dicit. In prima parte ponitur ep̃i querela: In secunda dat iudicem: ibi, *Ideoque*. Abb.

CASVS. Fratres sanctæ Crucis monasterium de Argariis receperunt sub protectione sua, quod consueuerat Colubrieñ. ep̃o iura ep̃alia exhibere: tandem quidam Prior illius monasterii, qui fuerat canonicus Colubrieñ. impetrauit super hoc quoddam priuilegium tacita veritate, saluo iure matricis ecclesię: occasione huius verbi, saluo iure matricis ecclesiæ, dictus Prior nolebat Colubrieñ. ep̃o de iuribus episcopalibus r̃ndere, nec obedientiam exhibere, dicens, quod per matricem ecclesiam intelligit Romanam ecclesiam, & non cathedralẽ: vnde conquestus fuit dño Papæ. mandat Papa quibusdam, quod si aliquid non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diœcesano ep̃o r̃ndere, compellant dictũ Priorẽ ad p̃standum obediẽtiam dicto ep̃o, & de aliis r̃ndere sicut prędecessores ipsius, p̃decessoribus ipsius ep̃i responderunt: nõ obstante priuilegio in præiudicium Colubrieñ. ecclesiæ per subreptionem obtento: quia per illud vocabulum, matricem ecclesiam, cathedralis intelligitur, non Romana. Not. quod monasteria tenentur ep̃o iura episcopalia exhibere, nisi fuerint exempta. Item priuilegium in præiudiciũ alicuius tacita veritate obtentum, non valet. Item per matricem ecclesiam cathedralis ecclesia intelligitur.

l Per matricem.] Forte in priuilegio illo continebatur, saluo iure matricis ecclesiæ, & noie matricis ecclesiæ intelligitur q̃libet ecclesia,

Marginal notes: In omnibus [illegible] iudex discretum, &c. [illegible] — Id est, Cæsaraugustan. [illegible] — Cap. 5. eod. tit. in 3. compilatione. — In plerisque [illegible] — Alias ita: sic videntur, &c. — De Alcobaciẽ monasterio [illegible] — Cap. 6. eod. tit. in 3. compilatione. — Argaui[illegible] — Vide [illegible]

clesia cathedralis 3. 63. distinctio. ex his. & 12. q. 5. videntes. & hic in fin. titu.

a ¶ *Intelligit.*] Non attēdens q̄ qui nimis astute interpretatur principis beneficium, notatur infamia. C. de leg. & fe. con. l. s. Lau.

b ¶ *Si aliud.*] puta priuilegium exemptionis, quoniam nulla præscriptio in hoc casu valeret. s. de præscript. cū non liceat. Tan.

c ¶ *Volumus.*] Et nos idem velle debemus, ex quo illud præcepit obseruari. 11. dist. quis nesciat. & eius interpretatio ius facit quo ad omnes. C. de leg. & fe. con. in fi. Lau.

Ex parte.] In prima parte querelam comitissæ ponit: in secunda iudices instruit. secūda: ibi, *Ad intelligendam.* Abbas Siculus.

Casus. Officialis vel pposi̅tus comitissæ Blesen. cepit quendam latronē: & iustitia fuit inde facta, post factam iustitiā latro ille fuit per capitulum Carnoteń. requisitus: quia dicebat eum in terra ipsius captum fuisse: officialis comitissæ dicebat eum captū fuisse in terra comitissæ: & super hoc cautionem obtulit de parendo iuri: sed capitulum nihilominus terram comitissæ supponi interdicto fecerunt, quod relaxare noluerunt, nisi prius eis solueret emenda occasione priuilegii sui, in quo continetur, q̄ nemini liceat excōicatis vel nominatim interdictis pro ecclesia Carnoteń. absq; congrua satisfactiōe beneficium absolutionis indulgere: Sed quia cōmitissa absolutionē obtinere nequiuit, appellauit ad Metropolitanum: qui postea dubitauit super clausula priuilegii: vnde quæsiui à Papa interpretationē illius clausulæ priuilegii Carnoteń. Dñs Papa coram quo prædicta & alia proposita fuerunt, super hoc dicit distinguendū esse ad intelligendā clausulam illam, vtrū in aliquem sententia lata sit pro contumacia tantū: quia citatus noluit stare iuri: vel etiā pro offensa: quia iussus noluit maleficium emendare: in primo casu sufficit q̄ sententia relaxetur, si prius sufficiens standi iuri cautio præbeatur: in secundo vero casu si offensa est manifesta, non debet sententia relaxari, nisi prius præstetur emenda. Si vero dubia est offensa, & cautio competens de iuri parendo præstetur, debet sententia relaxari. Not. q̄ interdictus potest agere, vel procuratorem constituere. Itē interpretatio priuilegii si dubitetur de illo, debet fieri ab eo, qui dedit priuilegiū: quia eius est interpretari cuius est condere. Item hoc priuilegiū reducitur ad ius cōe, s̄m q̄ dictam indulgentiam intelligit Papa: & ideo ad cautelam tantū valet illa indulgentia: quia solet plus timeri, & c. Item excōicatur quis aut pro contumacia, aut pro offensa, siue pro crimine.

d ¶ *Cum ipsius.*] scilicet comitissæ.

e ¶ *Præpositus.*] Laicus officialis.

f ¶ *Clausulam.*] præmissam, s. nemini liceat excōicatis vel nominatim interdictis pro canonicis Carnotensibus absq; congrua satisfactione absolutionis beneficiū indulgere. quā habes j. c. proxi.

¶ *Glo. seq. successiue soluit duas obiect. & vnam quæstionem.*

g ¶ *Pro contumacia.*] Non vř q̄ hæc distinctio locum habeat, vtrū quis excōicetur pro crimine, an pro contumacia: quia nemo excōmunicat[a] nisi pro mortali peccato, & qui aliter non potest corrigi. 11. q. 3. nemo. in fine 45. dist. sed illud. & 24. q. 3. iam sacerdos. & 12. q. 3. certum. immo bene habet locum hæc distinctio. quicūque enim vocatus legitime ad iudiciū non venit pro quacunq; re, contumax reputatur, vnde propter talem contumaciā excōicari potest, si res talis sit, q̄ actor non possit in possessionem mitti. s. vt lit. non conte. iuræ. & tunc sufficit præstare cautionem standi iuri: quia pro sola contumacia excōicatus fuit, s. quia non venit, & non pro re aliqua: quia nondū cōstabat in quo teneretur actori. Si pro offensa, tunc excōicatur, puta cōmisit maleficium, & illud fuit notoriū, vel per sententiam, vel per facti euidentiā, vel per confessionem. j. c. proxi. & s. de coha. cle. & mulie. c. vlti. & condemnatus de ipso maleficio cum non satisfaceret, fuit excōicatus: hic talis non debet absolui nisi primo satisfaciat, cum constet de maleficio suo, & tñ hic interueniens cōtumacia antequam excōicaretur: quia non soluit in termino statuto. sed hic di[b] recte excōicatur, quia non satisfecit, sed in alio casu non, nisi quia non venit. Idem esset si maleficiū notoriū esset si publice proponatur, quicunq; fecit tale maleficium satisfaciat læso vsque ad talem diē: aliàs sit excōicatus: post terminum non absoluetur, si veniat ad iudicē, & petat absolui, nisi satisfaciat. 23. q. v. in. pessimam. & ita bona est distinctio. Præterea superfluum videbatur priuilegium illud: quia de iure cōi illud cōpetit cuilibet, q̄ nullus absoluatur priusquam satisfaciat: vt cap. pessimam. & s. de offi. deleg. ex litteris. 17. q. 4. de presbyterorum. & 12. q. 3. excellentissimus. in fin. & s. tit. pxi. parochianos. Potest dici, q̄ solet plus timeri. & c. 23. distin. quamquam. & s. de hære. si aduersus. multa enim conceduntur, quæ sunt de iure cōi. 24. q. 2. c. sane. i. fi. & 33. q. 2. admonere. ibi, viaticum tibi concedimus. & tñ omnibus pœnitentibus in fine datur. s. de pœ. & remis. quod in te. & s. ti. prox. permittimus. 3. Quid si aliquis ita pauper sit: q̄ non potest satisfacere? præstet cautionē q̄ satisfaciet cum peruenerit ad pinguiorē fortunam. s. de solu. Odoardus. Quid si cautionem præstare non potest? tunc iuret. arg. C. de epi. & cle. auth. generaliter. præstet quam potest. s. de do. post. diuor. resti. c. pe. licet videret q̄ talis casus non excuset. arg. s. de rap. super eo. & C. de fur. subtracto. nam qñq; aliquis nō absoluitur propter delictum suum, sed differtur absolutio. 21. q. 3. qui iubente. 18. dist. si quis adesse. & 26. q. 7. sacerdos. s. de offi. ord. significauit. & 11. q. 3. si quis epa damnatus. Nulli tñ est finaliter pœnitentia deneganda. 26. q. 6. si presbyter. & c. seq. q̄ ecclesia nulli claudit gremium suum. C. de sum. tri. l. vlt. prope fi. B.

¶ *Glo. seq. arg. signat contrarium, & ibi remittit.*

h ¶ *Citatus.*] Trinis edictis, vel vno peremptorio pro omnibus. 24. q. 3. de illicita. ff. de re iud. contumacia. vnde vř q̄ non veniens ad primam citationem, non fit contumax. arg. C. de iud. sancimus. & s. de procu. querelam. vbi de hoc. & 5. q. 3. si ægrotans. Ber.

i ¶ *Iussus.*] Et hæc contumacia est. ff. de rei. ven. qui restituere. & non excōicatur quis nisi pro contumacia, sed hoc intellige vt dixi in magna glossa.

k ¶ *Sufficiens.*] Sic s. de sequestra. ad hoc. sufficiens cautio est, si pignora vel fideiussores dentur. ff. man. si mandato Titii. §. vlti. De hoc dictum est s. vt lite non contestata. quoniam. §. in aliis.

l ¶ *Manifesta.*] Ex hoc verbo orta fuit contentio, quæ determinatur prout dicitur j. c. proxi.

¶ *Glo. seq. obiicit, & dupliciter soluit.*

m ¶ *Si vero dubia.*] Quomodo ergo iussit iudex maleficium emendare, si non fuit manifestum? Item si sententiando iussit [n] factum fuit notorium per sententiam. s. de coha. cle. & mulie. c. vlti. ergo non

thedralem intelligit [a], sed Romanam: & infra. ¶ Ideoque mādamus, quatenus si aliud [b] vobis non occurrerit, propter quod dictus Prior nō debeat diœcesano episcopo respōdere: vos eū ad eā præstandam eidem sicut prædecessores sui prædecessoribus episcopi præstiterunt, per censuram ecclesiasticam compellatis, non obstante priuilegio in præiudiciū Colubrieñ. ecclesiæ per subreptionem obtento: Nos enim per matricem ecclesiam cathedralem intelligi volumus [c], non Romanam.

¶ Idem abbati sanctæ Genouefæ Decano & cancellario Parisieñ.

¶ *Excommunicatus, vel interdictus pro contumacia vel offensa dubia, absoluitur cautione præstita de stando iuri. Si vero fuit excommunicatus vel interdictus pro manifesta offensa, tunc prius debet satisfacere, antequam absoluatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei euidentiam. hoc dicit cum cap. seq.*

CAP. XXIII.

Ex † parte in Christo dilectæ filiæ Comitissæ Bleseñ. & infra. ¶ Proposuerunt nuntii Comitissæ, quod cum ipsius [d] præpositus [e] quendam latronem ceperit, & iustitia fuerit inde facta, latro fuit per capitulū Carnoteñ. post factam iustitiam requisitus, quia eum in terra sua captum fuisse dicebant: & infra. ¶ Verum cum super hoc de parendo iuri Comitissa cautionem offerret, canonici Carnoteñ. nihilominus terram eius fecerunt interdicto supponi: quod relaxare noluerunt, nisi prius solueretur emenda; dicebant enim in Carnoteñ. ecclesiæ priuilegiis † contineri, quod nemini liceat excōmunicatis vel nominatim interdictis, pro canonicis Carnoteñ. absque cōgrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: & infra. ¶ Ad intelligendam autē clausulā [f] priuilegii memorati credimus distinguendum, vtrum in aliquem interdicti vel excōmunicationis sententia sit prolata pro contumacia [g] tantum, quia scilicet citatus [h] stare noluit iuri: vel etiam pro offensa, quia videlicet iussus [i] noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congrue satisfieri, vt sententia relaxetur, si prius sufficiens [k] standi iuri cautio tribuatur. In secundo vero si offensa est manifesta [l], nō credimus satisfieri congrue, vt relaxetur sentētia, nisi prius sufficiens præstetur emenda. Si vero dubia [m] est offensa, sufficere

[a] Et quelibet baptismalis. de trāsac. pastoralis. 20. de præscrip. ex transmissa. de ec. ædi. ad audientiam. & de. de sen. exc. c. 1. in Ad.

¶ Cap. 7. eo. tit. in 3. compilat.

[a] Quām iure hic sit sēda cathedralis, tamen tradit notabile consilium Fed. de Senis. 21. de sepultura. c. 3.

[b] Forte priuilegio.

[l] Et j. c. dilectis potest dici q̄ licet priuilegium in illo posito, de quo hoc quæritur, non cōtineret gratiam ... tamē in aliquo concedebatur capitulo [illegible] re vel interdicere proprius [illegible] ad idem s. de [illegible] ex parte decano. Ab. Ant.

[n] Idem notatur supra de elect. in dum. §. in glossa, sed pone. & de hoc in Au. tract. de ex. & in studiis. [illegible] §. sancimus. vers. suscepi. in glo. 1. & in Speculo de [illegible] §. ac ver. est quoque. & in [illegible] §. vt aut. circa princ. [illegible]

non potest esse dubia offensa. Solutio q̄sq; iubetur à iudice sententiando. 11. q. 3. qui iubente. ff. de re iud. quod iussi. & hoc fieri nō debet, nisi cum res est manifesta. 11. q. 3. graue. q̄sq; iubet iudex non sententiando: vt si statim cum comparuerint corā eo partes, reus confitetur; quia cōfessus pro iudicato habetur. ff. de confes. l. 1. C. eo. l. vnica. si tantū pcipit vt satisfaciat, nō hoc faciat sententiādo; quia nō oīs vox iudicis auctoritatē rei iudicatæ continet. C. de sen. & interlo. om. iu. ex stipulatione. & 3. q. 6. hoc quippe. & adhuc potest reus allegare errorē suū ff. de cōfes. l. 2. vnde nō est res manifesta: & ita potest intelligi q̄d hic dicit lo. Vel sic ad querimoniā alicuius de aliqua offensa eam exprimendo iudici, ipse iudex præcepit reo vt satisfaceret illi vsque ad certum terminum, aut compareret corā eo infutura: aliàs excōicabat illum, nisi alterum istorum faceret: & ille non venit, & sic fuit excōicatus: si ipse petat absolui, sufficit q̄ ipse præstet cautionē standi iuri: quia offensa nunc dubia est, & si fama sit q̄ id fecerit, vel q̄ iudex à pluribus hoc intellexerit.

Cum olim.] Commu nis diuisio: Secunda ibi, *Quia vero*. Et dubium emanauit ex rñsione Papæ. s. c. proxi. Abb. Sicul.

Dicitur, re illa, decretali ... in verum ... tibus ... cibus, & in ... Vaticanis. (margin)

Cap. 8. eo. tit. in 3. cō pilatione. ... intelle- ctus ... ex superio ri capite. (margin)

dicebat (margin)

credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato ecclesiæ† competens satisfactio præbeatur.

¶ Idem comitissæ Blesen.

¶ *Summatum est supra cap. proxi. vel dic: Manifestum dicitur, quod per confessionem, vel probationem legitimam, vel euidentiam rei constat.*

CAP. XXIIII.

Cum† olim pro canonicis Carnoteñ quoddam capitulum contra te fuerit allegatum[a], quod dicebant in ecclesiæ suæ priuilegiis contineri, vt videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro canonicis Carnoteñ. absq; congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: & infra. ¶ Quia vero dum ansam[b] soluimus, nodum dicimur[c] ligauisse, propter hoc, quod eisdem canonicis (velut asseris) proponentibus[d] illam offensam esse manifestam, non quæ iudici[e], nec quæ alii, sed quæ sibi tantummodo manifesta videtur: offensam illam nos rescribimus intelligere[f] manifestam†, quæ vel per confessionem[g], vel probationem legitime nota fuerit, aut euidentia rei, quæ nulla possit tergiuersatione celari.

¶ Idem episcopo & Cantori Atrebateñ.

¶ *Verba priuilegiorum debent intelligi, vt aliquid afferant, & non remaneat ambiguitas: & ideo verbum, secundum; &, iuxta, videntur apposita causatiue, non conditionaliter, hoc dicit. Panormitanus.*

CAP. XXV.

Abbate† sancti Siluani Alciateñ. viam vniuersæ carnis ingresso, cum eiusdem loci monachi elegissent quendam de ipsius ecclesiæ gremio in abbatem, & confirmationem electionis a Morineñsi episcopo nequiuissent aliquatenus obtinere, eam à sede Apostolica petierunt. ¶ Cæterum procurator monasterii sancti Bertini proposuit ex aduerso, quòd cū

rabili. sic s. de hære. cum Christus. quia interpretatio principis ius facit. s. iii. proxi. inter alia. C. de leg. l. 1. & vlti. Ber.

g ¶ *Confessionem.*] & per sententiam. sic s. de coha. cleri. & mulie. c. vlti.

A *Bbate sancti Siluani.*] Verba priuilegiorum largā habent significationem: vnde verbū, secundum; &, iuxta, in eis positum causatiue tenetur, non conditionaliter. Ita communiter summatur: sed hæc summatio videtur nimis generalis, & non est vera indistincte iudicio Panormitani, quia priuilegiū inquantum præiudicat alteri, seu iuri cōi, non debet largè, sed stricte intelligi: vt dixit ipse Panormitan' in c. olim. s. eo. Prima pars narrat factū: secunda diffinit: ibi, *His igitur*. Prima subdiuiditur: nā in prima ponitur petitio pro parte electi. In secunda: ibi, *Ceterum*, petitio & rñsio ʒ electū. In tertia: ibi, *Ad hoc*, respōsio pro electo. In quarta: ibi, *Contra quod*. responsio ʒ electum. Abbas.

Casvs. Vacante monasterio sancti Siluani, monachi elegerūt quēdam de gremio suo in abbatem, & confirmationem electionis suæ petierūt à Morineñ. epo confirmari, sed monachis sancti Bertini se opponentibus ex aduerso

† Vide s. eodem in his. super vi ti gio & c. venerabili. in glo. vlt. Ioan. And. (margin)

† Vide l. in tis ff. de re. iu. ... in l. ... ff ... glo. in l. ... ff de cap. ... (margin)

† Cap. 14. eo. tit. in 3. cōpilatione. (margin)

Casvs. In pdicta decretali dr, Si offensa est manifesta, nō debet quis absolui nisi prius præstetur emenda. super verbo illo, manifesta, orta est contentio: dicebant canonici, q̄ illa offensa di manifesta, quæ sibi & non aliis manifesta vr: Ex parte Comitissæ dicebatur, q̄ ad eorū arbitrium non est standū: quia semper dicerēt offensam manifestam: Super hoc scribit Papa Comitissæ dicens, dū ansam soluimus, nodum dicimur ligauisse: propterea q̄ dicebant canonici Carnoteñ. offensam illā manifestā esse, non quæ iudici, nec quæ alii, sed quæ sibi tantū manifesta vr: sed Papa dicit illā offensam manifestam, quæ vel per confessionem, vel per probationē legitimam nota fuerit, aut euidentia facti, quę nulla possit tergiuersatione celari. Not. q̄ nō dr plene rñsum, cū rñsio est obscura, & ad plura possit referri. Itē nō est standū cōfessioni alicuius in iure p se factæ. Itē manifestū ponitur in pdicto capitulo pro notorio. Itē manifestū dr tripliciter, s. confessione, probatione, facti euidentia.

a ¶ *Allegatum.*] s. c. proxi. quod continetur hic infra ibi, nemini &c. vsque ibi, quia vero. Ber.

b ¶ *Dum ansam.*] Dr q̄sq; ansa auricula scyphi, vel vrcei, vel calicis, quæ manu tenetur. ff. de rei ven. in rem. §. s. hic dr ansa nodus cursilis & facilis ad soluendū, ita factus, q̄ si recte trahatur caput fili, omnimode est solutus nodus: si male trahitur, ligatus remanet. ita contingit Papæ in solutione quæstionis præcedentis decretalis de offensa manifesta, quam modo hic soluit inferius aperte.

c ¶ *Dicimur.*] A peruerse intelligētib': vt à canonicis Carnoteñ.

d ¶ *Proponentibus.*] & male.

¶ *Glo. seq. subsequens textum. obiicit & soluit.*

e ¶ *Non quæ iudici.*] Et hoc sanū erat dicere, q̄ sibi credendū esset in præiudiciū alterius: Immo iudex secundū motū animi sui & secundum sensum iudicare tenetur. s. de consue. ad nostram. & s. de renun. in pñsentia. & s. de testi. in nostra. & 3. q. 7. iudicet. & secundum q̄ sibi vr. ff. de arbi. qualem. dum tñ secundū leges & canones. in Authen. de iudi. §. quia vero. coll. 6. in Authen. de defensi. §. iusiurandum. coll. 3. Sed vr q̄ illud dicatur manifestum, qd̄ iudici vr, sicut illud dr probabile quod ei vr, s. de app. vt debitus. Rñdeo. licet ad opinionē iudicis referatur, quid dicatur pbabile, vt per hoc possit & debeat appellationi deferri. s. de app. cum speciali. & s. iii. psi. sacro. ad fi. secus est in manifesto. illud enim pprie dr manifestum, quod non eget probatione. 15. q. 3. cæterum. sed hic sumit manifestū p notorio, put in fi. di. & 2. q. 1. de manifesta.

f ¶ *Intelligere.*] Ergo nos quoque sic intelligere oportet. s. eo. vene

eps electionē illā noluit confirmare: pp qd partes ad Papā habuerunt recursum, coram quo procurator sancti Siluani electionē præfatam canonice factam petiit cōfirmari: Sed procurator sancti Bertini proposuit ex aduerso, q̄ tam de cōsuetudine approbata, quàm de speciali priuilegio Romanorum Pontificum, electio monasterii sancti Siluani debet de monasterio sancti Bertini celebrari, vnde huiusmodi electio erat non immerito reprobanda, contra consuetudinem & priuilegia sedis Apostolicæ attentata: & monachi Alciateñ. debebant de iure compelli, vt de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in abbatem: lite contestata & testibus receptis, Papa depositionibus testium diligenter inspectis, inuenit esse probatum, q̄ à xl. annis & infra monachi Alciateñ. elegerunt sibi abbatem de monasterio sancti Bertini, & cū quadam vice Guarinum monachum Alciateñ. elegissent, electio effectum habere non potuit, donec apud monasterium sancti Bertini professione facta post aliquantulum temporis, quando placuit abbati & monachis sancti Bertini, in abbatem sancti Siluani extitit electus. Item in priuilegiis Romanorum Pontificum apparebat Alciateñ. abbatem de monasterio sancti Bertini eligendum. In priuilegio Paschalis Papæ continetur: subrogationem abbatis penes monasterium sancti Siluani apud Alciateñ. iuxta præteriti temporis morem in vestra semper concedimus dispositione consistere: & in priuilegio Calixti Papæ huiusmodi capitulum inuenitur: Porro iuxta Paschalis Papæ decretum, abbatis subrogationem penes Alciateñ. non aliunde, quàm de monasterio vestro fieri Apostolica auctoritate concedimus. Ad ista respondebatur à parte aduersa, q̄ etiam si verum esset, quòd intra prædictum tempus de monasterio sancti Bertini semper fuit Abbas Alciateñ. assumptus, ex hoc tñ dici non poterat, q̄ aliqua cōsuetudo quasi ʒ dicto iudicio fuisset obtenta, cum id quod dictum est de dicto Guarino, pro bono pacis factum fuerit. Præterea in priuilegio Paschalis dr: iuxta præteriti temporis morem. sed de more præteriti temporis nō fit fides: vnde per illud priuilegium monasterio Alciateñ. nullū præiudiciū generatur. Sed ʒ hoc rñdebatur, q̄ hæc determinatio, iuxta præterio temporis morem, & causalis & conditionalis potest intelligi, & referri tam ad illud verbum, concedimus, quàm ad infinitiuū, scilicet, cōsistere: Si enim determinet verbum illud, consistere, qd est impersonale, conditionalis intelligitur, & est sensus: Concedimus subrogationē abbatis sancti Siluani in vestra dispositione cōsistere, iuxta præteriti tēporis morē, i. si mos pteriti tēporis talis fuit.

Si vero

secundum approbatam cõsuetudinem [a] & priuilegia Romanorum Pontificum abbates Alciateñ. debeãt de monasterio [b] sancti Bertini semper assumi, huiusmodi electio erat non immerito reprobanda, vt pote cõtra consuetudinem diuturnã, & contra priuileg. sedis Apostolicæ attentata: & Alciateñ. monachi debeant † de iure compelli, vt de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in abbatem: & infra. ¶ Nos igitur depositionibus testium diligẽter inspectis, inuenimus esse probatũ, quòd à quadraginta annis & infra monachi Alciateñ. abbatem sibi de sancti Bertini monasterio elegerunt: & infra. ¶ Et cũ quadam vice Guarinum Alciateñ. [c] monachum elegissent, eius electio robur habere non potuit, donec apud monasterium sancti Bertini professione facta, post aliquantum † temporis, quando scilicet eiusdem loci abbati & conuentui placuit, in Alciateñ. extitit abbatem assumptus. Ex priuilegiis quoque Romanorum Pontificum argui poterat Alciateñ. abbatẽ fore de sancti Bertini collegio eligendum: nam priuilegio Paschalis Papæ huiusmodi capitulum apparet insertum: Subrogationem abbatis penes monasterium sancti Siluani apud Alciateñ. monachos, iuxta præteriti temporis morem, in vestra semper concedimus dispositione persistere. In priuilegio etiam Calixti huiusmodi capitulum inuenitur: Porro [d] iuxta [e] Paschalis Papæ decretũ, abbatis subrogationem penes Alciateñ. non aliunde, quàm de vestro monasterio fieri Apostolica auctoritate decernimus. ¶ Ad hoc autem pars aduersa respondit, quòd si etiam probaretur, quòd infra prædicti temporis spatium [f] de monasterio sancti Bertini semper fuerit abbas Alciateñ. assumptus: ex hoc dici non poterat, quòd consuetudo aliqua quasi contradicto [g] † iudicio fuerit introducta, cum in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra iudicium processum taliter dignoscatur: & infra. ¶ Præterea cũ Paschalis Papa subrogationem abbatis sancti Siluani monasterio sãcti Bertini iuxta morem præteriti temporis duxerit concedendam, nec † de more præteriti temporis fiat fides [h] per eius priuilegium & similia, nullũ super hoc Alciateñ. monasterio poterat præiudicium generari. ¶ Contra quod fuit ex aduerso responsum, quòd hæc determinatio: secundum præteriti temporis morem: & causalis [i], & cõditionalis potest intelligi, & tã ad personale [k],

Si vero determinet verbũ impersonale, causaliter debet intelligi, & est sensus: Concedimus iuxta præteriti temporis morẽ, idest, q̃a mos præteriti tẽporis sic obtinuit. & iste est verior intellectus, q̃a cum priuilegium sit lex priuata, & lex non debeat esse obscura, sed certa, nec esset priuata, nisi aliquid indulgeret: profectò sic intelligẽda sunt verba, vt res de qua agitur, potius valeat quàm pereat: q̃a aliàs priuilegiũ inutile esset. præterea Calixtus Papa determinationẽ illam dubiam remouit, dicens, ꝙ electio monasterii sancti Siluani nõ fiat aliunde, quàm de monasterio sancti Bertini. His & aliis diligenter auditis dominus Papa adiudicauit monasterio sancti Bertini huiusmodi dignitatẽ, vt quotiens vacauerit monasterium sancti Siluani, electio eiusdem fiat de monasterio sãcti Bertini, ita videlicet vt tãdiu monasteriũ ipsum hac debeat prærogatiua honoris gaudere, donec ibi viguerit obseruãtia regularis, vt personæ idoneæ inueniantur in illo, quæ possint in abbatẽ assumi. Not. ꝙ confirmatio abbatis spectat ad epm. Itẽ priuilegium dr lex priuata. Item lex non debet esse obscura, sed manifesta. Item priuilegium semper debet intelligi, vt aliquid indulgeat: aliàs delusorium esset. Item res de qua agitur, potius debet intelligi vt valeat quàm pereat. Item aliqui tenentur eligere de aliena ecclesia. & hoc ius pscribi põt, sed verũ videtur si titulũ habent qui præscribunt. Item priuilegium amittitur per delictum.

a ¶ *Consuetudinem.*] Ex hoc vr̃ ꝙ sit bene recipiẽdus talis libellus, peto ius eligendi ratione consuetudinis, etiam si causa alia siue titulus non allegetur. sic ʒ. de cau. pos. cum ecclesia. & ʒ. de elect. Cumana. ff. commu. præ. venditor. §. si constet. & ʒ. de consue. cum dilectus. quæ similis est huic. 18. q. 2. seruitium. ff. de aqua plu. arcend. l. 1. §. vlt. & 9. q. 3. cõquestus. 63. dist. quia. Sed ꝯ. quia ex solo cursu temporis non tollitur obligatio: ergo nec inducitur. ff. de act. & oblig. obligationum. §. placet. & ʒ. de prescrip. si diligenti. Sol. circa ius eligendi sufficit probare consuetudinem præscriptam. De hoc dictum est ʒ. de cau. pos. cum ecclesia. Dic vt ibi. Io.

b ¶ *De monasterio.*] Sed cũ seruitutẽ sibi debere dicat, qũo petit, vt aliquid sibi fiat. cũ seruitus poti⁹ sit, ne aliq̃d fiat, q̃ vt aliq̃d fiat [1]. ff. de seruit. quotiẽs. §. 1. Solu. iure cõi necesse habet eligere, sed iure seruitutis debitæ petit ne aliunde eligat, q̃ de suo etiã monasterio: vt in fi. patet. & ita ne aliquid fiat, petitur. Vel verius dicas, ꝙ bñ petitur iure seruitutis, vt aliq̃d fiat. ff. si ser. vend. & si forte. §. 2.

c ¶ *Alciateñ. monachum.*] Hoc modo bene probatur seruitutis possessio, scilicet quia ꝓhibitio facta est, ne ille esset abbas, & admissa fuit, quia per hoc ꝙ prohibebant, credebant vti iure suo, quod exigitur in seruitutib⁹. licet enim vtaris, nisi credas te iure tuo vti, vt paratus sis prohibere impedientẽ, non acquires seruitutẽ tempore. ff. de itin. actuq; priua. l. vlt. arg. ff. quemad. ser. amit. l. vlt. Quid enim si vicinus tuus propter paupertatem, vel forte quia non curauit, per 100. annos habuit ædificium suum depressum non extollẽs illud, nunquid propterea debet tibi seruitutem altius non tollẽdi? Certe nõ [2], nisi crederes te ius habere, quod præsumitur si aliquando prohibuisti interrumpere præscriptionẽ: interpellare enim deberes seruitutem, si vsucapere vis. ff. quemadmodũ seru. amit. si quis alia. §. si cum ius haberes. Vinc.

d ¶ *Porro.*] Hic incipiunt verba priuilegii Calixti Papæ vsque ibi: ad hoc.

e ¶ *Iuxta Paschalis.*] Hic allegatur priuilegium, & præterea præscriptio: vt ʒ. patet. sed præscriptio & priuilegium ꝯria sunt: quia qui allegat priuilegium, iuri præscriptionis renunciare vr̃. ʒ. de præscrip. veniens. quia quod meũ est, ex alia causa meum fieri non potest. ʒ. de fi. instru. inter dilectos. Dic vt dixi ʒ. de præscri. auditis. in glo. quæ incipit: sic ergo abbas, & c. ibi. similiter allegabatur præscriptio & priuilegiũ. vel melius hic allegabatur cõsuetudo, & nõ præscriptio: & consuetudo debet esse præscripta. ʒ. de consue. cum dilectus. & ita consuetudo probat vsum priuilegiorum.

f ¶ *Spatium.*] scilicet al. annorum.

g ¶ *Contradicto iudicio.*] Ad hoc enim vt consuetudo valeat, oportet vt sit obtenta ꝯdicto iudicio, id est, si ex aduerso negetur consuetudo. ff. de legi. cum de consuetudine. & alia de quib⁹ habetur ʒ. de consue. cap. vlt. Contradictum iudicium dr̃, puta cum ego dicerem hanc esse consuetudinem, aduersarius dicebat non esse consuetudinem, & iudicatũ fuit ꝙ erat consuetudo; sicut enim in seruitute vel libertate præscribenda requirit protestatio. ff. quemadmodum serui. amit. si quis alia. §. 2. sic vr̃ ꝙ requiratur in consuetudine præscribenda. Io.

¶ *Glo. seq. alleg. 3. iura, et in contrariũ alia quinque, ponit tres op. & tertiam approbat; cõtra quã alleg. 2. iura, & respõdet.*

h ¶ *Fiat fides.*] Ex hoc vr̃. ꝙ si priuilegio aliquo fiat mentio consuetudinis vel priuilegii, ꝙ necesse sit illud priuilegiũ exhiberi [3] 100. dist. ꝯ morem. 76. dist. ieiunium. 9. dist. vt veterũ. 12. q. 2. sancimus. in Authen. vt spon. lar. §. & hoc insuper. coll. 9. Arg. ꝯ. quia non vr̃ ꝙ hoc requiratur in publico instrumẽto. 19. dist. si Romanorum. & in Authen. vt fratrum filii. §. 1. coll. 9. & C. de dona. si ea quæ. ff. de dona. ex hac scriptura. ff. de admi. tutorum. chirographis. Ad hoc distinguunt quidam inter publica instrumẽta & priuata, vt in publico instrumento non sit necesse probare vel exhibere illud de quo fit mentio, licet in priuato sic. Sed alii dicunt, ꝙ si in priuilegio inseritur totus tenor alterius, non est necesse illud exhibere. Sed certe illud non sufficit, quia adhuc posset esse falsitas in bulla & in aliis. ʒ. de priuile. cum olim. in fin. Alii probabilius [4] dicunt, ꝙ si auctoritate iudicis priuilegium vel aliquod rescriptum est renouatum, vel in alio priuilegio insertum, non est necesse illud exhibere, secus si per tabellionem tantum. quia publicatio facta coram iudice fidem facit, licet postea perdantur instrumenta; vt C. de testa. publicati. Item quia iudex diligentius [5] singula facit quàm tabellio, quia non est credendum ꝙ iudex sine causæ cognitione aliquid faciat, sicut verisimile non est, ꝙ auferat alicuius legitimas exceptiones. ʒ. de offic. deleg. ex parte. Sed prædictis omnibus obuiat. ʒ. de re iudic. cum inter. in fi. & ʒ. de fi. instru. inter dilectos. Sed dicas, ꝙ si constat ꝙ instrumentum publicum sit, coram iudice non est necesse illud exhibere, nisi aduersarius velit docere de falsitate illi⁹, q̃a tũc debet exhiberi, licet primo imposita sit eis fides, nisi iurauerit se illud perdidisse. C. de fide instr. l. vlt. Io.

i ¶ *Causalis & conditionalis.*] Vt hæc dictio, secundũ: accipiatur pro quia: vel pro si. Ber.

k ¶ *Ad personale.*] scilicet hoc verbum, concedimus.

a' ¶ *Imper-*

[Margin notes:]
[1] Aliàs ita: debebant iure compelli.
[2] aliquantulum
[3] Vnde petere possũ vt patiens reædificet vsq; ad eũ modum, quo possim immittere tignum. dixit Host. illud speciale in seruitute oneris ferendi: vt ibi not. vel secundum eum hæc patebatur hic nõ iure seruitutis, sed consuetudinis & priuilegii: quia nec seruitus acquiritur tempore. ff. de serui. l. seruitutes. §. 1 prin. Ioan. And.
[4] Ita & de his qui a nuda voluntate per 110. annos de certo loco prælatum elegissent, nõ sic cum canonici admittunt extraneos ad electiones: sed cum ...
[5] In plerisque antiquis codicibus ita contradictorio iudicio, &c.
[6] Alias tãtũ: nec de more, vel consuetudine, &c.
[7] Adde no. per Bar. in l. 2. ff. si quis in ius vo. non obtemp.
[8] Et hoc placet Inn. & Ho. Io. An.
[9] Hinc est ꝙ tanta est iudicis auctoritas, ꝙ facit valere, quod alias non valeret. ff. qd cum ta. tuto. l. 1. §. pe. in h. ff. qd metus cau. l. si. ff. de minor. ait prætor. §. 2. ... Andr.

a ¶ *Impersonale.*] scilicet hoc verbum, consistere.
b ¶ *Sensus.*] scilicet. quòd referatur ad personale verbum.
c ¶ *Lex priuata.*] dist. 3. priuilegia.
d ¶ *Captiosa*] dist. 4. erit autē. Vnde statutū fuit, vt per cōsequentiam litterarum scriberetur lex. C. de vet. iu. enu. l. 1. in fi. ff. ad mu. l. 1. in fi. Ber.

¶ *Glo. seq. alleg. 10. concor. & tria contraria.*

e ¶ *Valere posset potius.*] Simile ff. de vsu & habi. diuus. in prin. ff. de re. du. quotiēs. ff. de ser. si cui. & l. se. ꝫ. de priui. ꝫ his. 16. q. 4. c. 1. & 12. q. 2. si quos. & q. 5. qa. ꝫ. de conuer. coniugat. quidam. arg. ꝫ. de fi. instru. inter dilectos. Arg. ꝫ. ꝫ. de offi. deleg. cum super. & ff. de iure codicil. l. 1. & ff. de hære. insti. quotiens. Ber.

¶ conditionaliter.

¶ fuit

f ¶ *E vicino.*] id est, proximo. Ber.

g ¶ *Alciaten. monachi.*] Vide qualiter Papa pronuntiat & secundū priuilegium, & secundum ius cōe: secundū ius cōmune adiudicat electionē ipsi capitulo sancti Siluani Alciaten. secundum priuilegiū, vt eligant de monasterio sancti Bertini: & sic habēt electionem, sed non liberam, quia non eligūt vndecunque volunt, sed reducitur priuilegium ad ius cōe. ꝫ. de consue. cum dilectus. Io.

¶ Adde quod not. Bar. in l. si finita. § ex hoc edicto. ff. de dam. infe.

h ¶ *Personā idoneā.*] Et hoc non esset dictum, tñ subintelligebatur ꝫ. de elect. causam quæ. ff. de seruitu. si cui. & pater concedens vxori vt filiam cōem cuicunque voluerit copulet, non tñ intelligit vt eā copulet tutori. ff. de rit. nupt. quamquam. Ber.

¶ *Glo. seq. arg. ad duo. ad primum alleg. duas cōcor. ad secundum octo quærit, arg. pro, & soluit.*

quàm ad impersonale[a] verbū referri. Si enim impersonale verbum determinet, conditionalis † intelligitur, & est sensus, Concedimus subrogationē abbatis sancti Siluani apud Alciateñ monasteriū in vestra semper dispositione consistere, secūdum præteriti temporis morem: id est, si mos præteriti tem poris talis fuerit †. Si vero verbū determinet personale, causaliter debet intelligi, vt sit sensus, Concedimus secundū præteriti temporis morem, id est, quia mos præteriti tēporis sic obtinuit subrogationem, & cætera. Hic autem sensus[b] rectior esse videtur: quia cum priuilegium sit lex priuata[c] †, & lex non debeat esse obscura vel captiosa[d], sed certa & manifesta: nec esset priuata, nisi aliquid specialiter indulgeret, profecto sic intelligenda sunt illa verba, vt res de qua agitur, valere possit potius[e] quàm perire: maxime cum supradictus C. Papa, qui eidē Paschali è vicino[f] successit, verbis æquioribus vsus, determinationem illā prorsus amouerit, vt ambiguitas tolleretur: & quod dicebatur in con cessione Paschalis, vt videlicet subrogatio abbatis sancti Siluani apud Alciateñ. in dispositione abbatis & fratrū sancti Bertini semper existeret, ipse muta uerit, decernens subrogationē ipsius abbatis nō aliūde, quàm de monasterio sancti Bertini faciendam. ¶ His igitur diligen-

i ¶ *Donec ibidem.*] Arg. quod si priuilegium detur alicui monasterio, destructo monasterio[s] destruet & priuilegiū. arg. 16. q. 7. & hæc scripsimus. 25. q. 2. §. vlti. in fin. Item arg. quod cessante causa cessat priuilegiū. ꝫ. de deci. suggestum. & 16. q. 1. generaliter. C. de test. mi. l. vlum. & Institu. de auctori. tuto. §. vlt. & Institu. de pupil. substitu. §. qua ratione. 63. dist. c. quia sancta. §. verum. & 61. dist. cap. statuimus. §. his omnibus. ꝫ. de vi. & hone. cle. c. vlti. & ꝫ. de no. ope. nuntia. cum ex iniuncto. Sed pone, quod nullus reperiatur idoneus in monasterio sancti Bertini dū vacat monasterium Alciateñ. vel quod ibi non obseruetur obseruātia regularis: si eligant de alio monasterio, nunquid fit eis præiudicium quo minus teneantur eligere in alia electione de monasterio sancti Bertini, si persona est idonea, vel obseruantia est reformata? quod præiudicetur eis, est arg. ꝫ. de constit. cum venissent. & ꝫ. de rescrip. constitutus. quia vnico actu perditur priuilegium, vt ibi dr̄: & hæc littera etiā multum facere vr̄ ad hoc. Sed non credo, quod fiat propter hoc præiudiciū, cū postea aliquis erit idoneus. arg. ꝫ. de elec. quia diligentia. & ff. de seruitu. rustic. prædio. & Attilicinus. & hæc littera non ꝫ. dicit, quia non priuantur nisi cum persona nō inueniretur idonea, vel ordo regularis nō viget, sed cessante causa illa, priuilegiū locū habet. arg. C. de cur. fur. l. penulti. & ꝫ. tit. proxi. duobus. secundū vnum intellectū. & melius ꝫ. de off. dele. prudentiam. §. 6. Sed pone quod ille electus vixit xl. annis. nūquid præscriptum est ꝫ priuilegiū? Vr̄ quod sic. ꝫ. de priui. accedentibus. supra de causa pos. cum ecclesia. à contrario 2. nec adhuc credo quod perdant priuilegium, quia non potest vti illo tempore priuilegio. Vnde non obest arg. l. prædictæ. & Attilicinus. quia priuilegium non perditur nisi per abusum. Vel si vis dicere, quod currit præscriptio, restituitur ex clausula generali. ff. ex quibus cau. maio. l. 1. quod innuitur in l. & Attilicinus. secus vr̄ si ibi non viguit obseruantia regularis, quia culpa illorum contigit, & culpa imputetur. ꝫ vr̄ quod delictō ipsorum non debet tollere priuilegiū monasterii. 10. q. 1. epm. Ber.

¶ Nec reædificatio: aliàs reædificatarum habebit eadē priuilegia secundum Inn. alleg. de electio. quia diligentia. vel secundum cum priuilegium datum, ordinatas ordine durātum vero loco, vel possessionibus, quia sunt ordinis, durat etiam remoto ordine. de re li. domi. c. 2. de statu monacho. recolentes. Ioan. And.

¶ Et ꝫ. de præben. cū de benefi. eiū lib. 6. Io. And.

ter auditis, monasterio sancti Bertini adiudicauimus huiusmodi dignitatem, vt quotiens in Alciateñ. monasterio abbatis electio imminet facienda, Alciateñ. monachi[g] de cœnobio sancti Bertini personam[h] idoneam sibi eligant in abbatem: ita videlicet, vt tādiu monasterium ipsum hac honoris debeat prærogatiua gaudere, donec ibidem[i] viguerit obseruantia regularis, vt idoneæ personæ inueniantur in illo, qui † possint in abbatem assumi.

¶ Idem comiti Tholosañ.

¶ *Dicit qui dicuntur hæretici manifesti: secundo quæ sint pedagia, guidagia & salinaria interdicta: tertio dicitur quomodo intelligitur præceptum factū laico, quòd de se conquerentibus in eccle siastico foro respondeat. hoc dicit.*

CAP. XXVI.

Super † quibusdam mandatorū articulis: & infra. † Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respōdendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui cō tra fidem catholicam publice prædicant[k], aut profitētur, seu defendunt[l] eorum † errorem: vel qui coram Prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati[m] super hæretica prauitate: quorū bona propria confiscantur[n]; & ipsi iuxta sanctiones legitimas puniuntur[o]. ¶ Præterea cum

Super.] Tria sūt dicta: Secūdum ibi, *Præterea.* Tertiū: ibi, *Cum autem à legato.* Abbas Siculus.

Casus. Quidam legatus Apostolicæ sedis exercēs legationis officium in partibus Tholosanis, fecit quædam mandata comiti Tholosano, videlicet, vt manifestos hæreticos expugnaret, & quod pedagia, salinaria, & guidagia nō exigeret, & de conquerentibus, ad arbitrium ipsius vel alterius legati seu iudicis ordinarii vel delegati, iustitiam exhiberet: Comes Tolosanus petiit à Papa, qui dicerentur hæretici manifesti, & quę dicantur pedagia, guidagia, & salinaria interdicta, & qualiter tertiū capitulū sit intelligendum. Ad primū rñdet Papa, quod illi dicuntur hæretici manifesti, qui contra fidem catholicā publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt errorem: vel qui coram Prælatis suis conuicti sunt de hæresi, vel confessi, vel ab eis per sententiam condemnati de hæretica prauitate: quorū bona propria cōfiscantur, & ipsi secundum leges puniuntur. Ad secundū mādatū rñdet, quod illa pedagia, guidagia, & salinaria dicuntur interdicta, quæ non apparent imperatorum, vel regū, vel Lateran. concilii auctoritate concessa: vel quæ non apparent introducta ex antiqua consuetudine à tempore, cuius non extat memoria. Tertium mandatum, scilicet vt de se conquerentibus, secundum arbitriū ipsius legati, vel alterius, vel ordinarii, vel delegati iustitiam exhiberet, sic est intelligendum, vt videlicet in omni causa, quæ ratione personarum, vel rerum ad ecclesiasticum forum pertinet: & super omnibus capitulis, quæ pro pace seruanda statuta sunt per ipsum legatum, vel auctoritate Apostolica statuenda, idem viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus in his omnibus tenetur in iudicio ecclesiastico rñdere. Not. hic quis dicatur hæreticus manifestus. Item bona hæreticorum confiscanda sunt. Item solus rex, vel imperator potest inducere pedagia. Item consuetudo cuius non extat memoria, ius siue priuilegiū inducit. Item verbū generale restringitur. Item ratione personæ rei sortitur quis forum. Item causæ viduarū & miserabilium personarum ad ecclesiasticū forū spectant.

¶ Aliàs itaque possint, &c.

¶ Cap. 1. eod. tit. in 4. compilatione. Et de intellectu primæ partis plene Albertinus tract. de agnosc. assert. cathol. & hæret. q. 29.

¶ Dubio, eorum, deest in antiquis codicibus & in omnibus Vaticanis, in quorum plerisque legitur ita. seu defendunt errorem suū.

k ¶ *Publice prædicant.*] Et isti euidentia rei notorii hæretici sunt, cum eorum factum non possit aliqua tergiuersatione celari. istis enim modis qui hic enumerantur, manifestum quod probari debet, reddit notoriū. ꝫ. eo. cū olim. & ꝫ. de coha. cle. & mulie. c. vlti.
l ¶ *Defendunt.*] Et isti defensores hæreticorum sunt excōicati. ꝫ. de hæret. excōicamus. §. credentes. & tales dānabiliores sunt quàm ipsi hæretici. 24. q. 3. qui aliorum. Et est ad hoc arg. C. de his qui latro. occul. l. 1. & 2.
m ¶ *Condemnati.*] supra de hæreticis, ad abolendam.
n ¶ *Confiscantur.*] supra de hæreticis, excōicamus. 1. rñ.
o ¶ *Puniuntur.*] per iudices seculares, etiā si clerici fuerint, prius à suis

¶ De confiscatione bonorum hæreticorum vide c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & Zanchinū tract. de hæret. c. 15. & ibi notata.

à suis ordinibus degradati, præsente iudice seculari, qui ipsos recipit in suum forum. s. de hære. ad abolendam. §. 1. & cap. excòcamus. 1. respon. de quorum notatur pœna. s. de hære. c. penulti.

a ¶ *Pedagia.*] Pedagia dicuntur, quæ dantur à transeuntibus in locis constitutis à principe, vt hic sequitur. Guidagia dicuntur, quæ dantur pro ducatu per terram alicuius, vt securus vadat. Salinaria dicuntur, quæ dantur pro sale: omnia ista dicunt portitoria. C. de vec. & commiss. l. 3. nec danda sunt illa, nisi cū negotiationis causa aliquid portatur, secus si ad propriā vtilitatē, vel ad vtilitatē fisci aliquid ferat. C. eo tit. vniuersi. Io.

b ¶ *Imperatorum.*] Solus igitur princeps hoc pōt constituere, sed non ciuitas. C. no. vec. instit. non poss. l. 2. & 3.

c ¶ *Lateranen. concilij.*] s. de censi. innouamus. quæ est Lateraū. concilij.

d ¶ *Non extat memoria.*] Nota diligenter, q̄ illa consuetudo, cuius non extat memoria. ius siue priuilegium inducit. ff. de aqua quoti. & æsti. hoc iure. §. ductus. ff. de aqua pluuia. arcen. l. 2. §. vlt. 3. q. 6. hoc quippe. 9. q. 3. conquestus. & 63. dist. mos antiquus. & C. de testa. testamenta. & per hoc vř q̄ cum talis consuetudo ius inducat, non sit necesse titulū allegare, licet hoc requiratur quandoque in cōsuetudine xxx. annorum. De hac materia dictum est s. de consue. cap. vlt. Item arg. q̄ per mandatum generale nō prohibentur nisi illicita. 33. q. 2. quos Deus. 11. q. 3. quod prædecessor. ff. de iure patro. adigere. in fin. Io.

e ¶ *Delegati arbitrium.*] Propter hoc verbum facit ad titulum quod hic declaratur.

f ¶ *Intelligendum.*] Vide qualiter interpretatur generale mandatum restringendo illud. sic s. de iureiur. ad nostram 2.

pedagia [a], guidagia, salinaria tibi legatus interdixerit memoratus, auctoritate Apostolica duximus declarandum illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent imperatorum [b], vel regum, vel Lateraū. concilij [c] largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine à tempore, cuius nō extat memoria [d], introducta: & infra. ¶ Cum autem à legato receperis in mandatis, vt de te cōquerentibus, secundum suum, vel alterius legati, seu iudicis ordinarij vel delegati arbitriū [e], iustitiam exhiberes, hoc taliter intelligendum [f] esse censemus, vt in omni causa, quæ ratione personarum [g] vel rerum [h], ad ecclesiasticum forum pertinet, ac super vniuersis capitulis, quę pro pace [i] seruanda sunt per dictum legatum statuta, vel auctoritate Apostolica statuenda: item viduis [k], pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in iudicio ecclesiastico respondere.

¶ Idem episcopo Parisieñ.

¶ *Clericus traditur curiæ seculari, quia degradatur seculari potestate præsente, cui denuntiatur, vt in suū forū illū recipiat. hoc dicit vsque ad §. pro illo.*

CAP. XXVII.

Nouimus [k] expedire, vt verbum illud, quod in antiquis [l] canonibus, & in nostro decreto [m] contra falsarios edito continetur, videlicet, vt clericus per ecclesiasticum iudicē degradatus, seculari tradatur [n] curiæ puniendus, apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio à pluribus [o] approbata, vt clericus, qui propter hoc [p] vel aliud flagitium [q] graue, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tamquam exutus priuilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cum ab ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio celebranda seculari potestate præsente, ac pronunciandum eidem cum fuerit celebrata, vt in suum forum recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet ecclesia efficaciter intercedere [r], vt citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur.

¶ *Iste §. non facit ad titulum, sed ponit gratiam, secundum quosdam.*

¶ Pro illo vero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrū capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, vt in perpetuum carcerem, ad agendam pœnitentiam ipsum includas [s], pane doloris [t], & aqua angustiæ sustentandum: vt commissa defleat, & flenda vlterius non committat [u].

¶ Honorius iij. archiepiscopo Turoñ.

¶ *Si Papa indulget reo, qui propter absentiam actoris possessionem recuperare non potest, quòd ei lapsus anni non noceat, intelligitur hæc indulgentia secundum ius commune.*

Casus. Eps Parisieñ. de mandato Papæ fecit capi quendam falsarium litterarū Apostolicæ sedis, consulens Papam quid de ipso falsario sit agendū: anteq̄uā Papa ad quæstionem respondeat, vult exponere verbū illud quod in antiquis canonibus, & in decretali sua ꝯ falsarios edita continetur, videlicet, vt clericus p ecclesiasticū iudicem degradatus, seculari tradatur curiæ puniendus: quidam antecessores Innocētij super expositione illius verbi consulti, diuersa dixerunt, & quorundā eorum opinio à plurib⁹ fuit approbata, qui dixerunt, clericus qui pp hoc flagitium vel aliud fuerit degradatus, tamquā exutus priuilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicatur, cum ab ecclesiastico foro sit proiectus: sed Innocentius apertius exponit verbū illud hoc modo: degradatio illius celebranda est seculari potestate p̄sente: & est nunciandū eidem, vt cum degradatio fuerit celebrata, i suum forū recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ seculari, & ecclesia pro illo intercedere debet, vt citra mortis periculum sñia moderetur. Vltimo respondet ad quæstionem, vt falsarium illū, quem eps de mandato suo capi fecit, in perpetuum carcerem ad agēdam pœnitentiam includat, pane doloris & aqua angustiæ sustentandum, vt commissa fleat, & flenda vlterius non committat. Nota hic quomodo intelligi debeat verbum illud; clericus degradat⁹, &c. Item ecclesia sanguinē defendit. Item pœnitentia est flere commissa, & flenda vlterius non committere.

g ¶ *Personarum vel rerum.*] quia comes conuenitur hic: licet habeat superiorem in temporalibus, scilicet regem Franciæ, tenetur respondere in iudicio ecclesiastico ex mandato legati in omni causa, quæ pertinet ad forum ecclesiæ: siue ratione personarum, quæ sunt de iurisdictione ecclesiæ, siue ratione rerum, scilicet spiritualium ecclesiasticarum, & etiam ciuilium, quæ sunt in iurisdictione iudicis ecclesiastici. Item uiduis, & pupillis, & orphanis, & miserabilibus personis, & pro pace seruanda.

g ¶ *Personarum.*] de iurisdictione ecclesiæ: quia actor forum rei sequitur. supra de for. compet. cum sit generale. & 11. q. 1. experientiæ. & c. sequenti. & Comes est hic reus; & subest in hoc ecclesiæ.

h ¶ *Rerum.*] cum res, de qua quæritur, est in sua, idest, in ecclesiæ iurisdictione: quia ratione rei sortitur quis forum. supra de for. cōpet. sane. & c. vlt.

i ¶ *Pro pace.*] quia hoc pertinet ad ecclesiā. s. de iudiciis. nouit.

K ¶ *Viduis.*] Ex hoc vř, q̄ causa viduarum ad ecclesiam spectet. arg. contra. s. de donatio. inter vir. & vxo. nup. & s. de fo. compe. ex tenore. & hic. Dic vt ibi.

Nouimus expedire.] Diuiditur: Nam primo præmittit quæstionem iuris, quam soluit: ibi, *Cum enim*. Secundo ad causam facti respondet: ibi, *Pro illo*. Abbas Siculus.

l ¶ *Antiquis canonibus.*] 11. q. 1. si quis sacerdotum. & 3. q. 4. clericum.

m ¶ *Decreto.*] s. de cri. fal. ad falsariorum. Ber.

¶ *Glossa sequens voci, per quæstionem, & ponit epi.*

n ¶ *Tradatur.*] hoc intellige de illo qui penitus est incorrigibilis. nec obstat s. de iudic. at si clerici. in fin. & de illis qui deprehendūtur in maiori crimine, puta hæresi, & crimine falsi. s. de hæret. excōicamus. 1. respon. & c. penul. & s. de cri. fal. ad falsariorum. & in casu. 11. q. 1. si quis sacerdotum. Quidam tñ casum istum vltimum intelligunt, si fuerit incorrigibilis. & benignus est talis intellectus, vt s. de iudi. cum non ab homine. aliàs non debet quis statim post depositionem tradi curiæ seculari puniendus.

o ¶ *A pluribus.*] licet sit à plurib⁹ approbata, tñ stabimus ei qd̄ Papa hic dicit, vt expresse tradatur, & non per consequentiam.

p ¶ *Hoc.*] scilicet vitium falsitatis. Ber.

q ¶ *Aliud flagitium.*] puta hæresim.

r ¶ *Intercedere.*] 17. q. 4. reuū. C. de his qui ad eccle. confu. l. præsenti. arg. intercedere dico precibus, non per excōicationem. Ber.

s ¶ *Includas.*] Magis rigide cum eo agitur. s. de cri. fal. ad falsariorum. sed hæc sic Papæ placuit.

t ¶ *Doloris.*] 23. q. 4. Guilisarius.

u ¶ *Non committat.*] Hæc est vera pœnitētia. de pœ. dis. 3. in princ. & expone, nō cōmittat, idest propositū & volūtatē habeat similia de cætero nō committere: quilibet enim q̄ accipit pœnitentiā, illius propositi & voluntatis esse debet, aliàs non esset pœnitentia.

Dilecto filio.] In prima parte recitat tenorem indulgentiæ: In secunda declarat illam: ibi, Auctoritate. Abbas Sicul.

a ¶ Dilecto.] Archieps Turonen. controuersiam habebat cum Venetis, & procuratore eorũ super ecclesia sancti Marci de Tyro: causa commissa fuit tempore Innocentij ad petitionem archiepi: Veneti, citati legitime non venerunt: vnde archieps missus fuit in possessionem illius ecclesiæ causa rei seruandæ: archiepo deinde absente ex causa necessaria, iste Iacobus procurator Venetorũ volebat recuperare possessionem, & stare iuri: sed qa archieps absens erat iusta de causa, non potuit eam rehabere: vnde Papa indulsit illi procuratori, vt lapsus anni nõ obesset, quo minus postea recuperare posset possessionem: archieps postea hoc audiens, dubitabat, an per talẽ indulgentiã posset ille recuperare possessionẽ ecclesiæ quãdocunq; etiã post annum, cum simpliciter in ipsa indulgẽtia diceretur: q decætero ei lapsus anni non obstaret, quo min⁹ possessionem recuperaret: vnde ipse significauit Papæ: quòd tempore indulgentiæ concessæ tantum tempus effluxerit, qđ faciebat ei ad veram possessionem, ſm concilium generale, scilicet annus: vñ timebat archieps, q indulgẽtia præcluderet ei viam ad verã possessionem, & si forte tempus ipsum ante prædictam concessionem nõ effluxerat: quare quæsiuit à Papa interpretationẽ illius indulgentiæ: & Papa rñdet, q non fuit intentio sua ius auferre, quod ei competebat ex possessione, quam habuit ante absentiam, vel etiã post reuersionem: & sibi imputet pars aduersa, si negligens fuit siue ante, siue post reditum archiepi: quia cessante impedimento absentiæ ipsius archiepi, conueniendi ipsum habuit facultatẽ. Ber. Nota q non intendit dñs Papa per indulgentiam alij præiudicare. Item negligentia procuratoris nocet domino. Item currit tempus ei qui agere potest. Item cõ illum qui absens est ex causa necessaria, non proceditur. Item cessante causa cessat effectus.

a Secundũ Hos. erat q̃stio de ecclesia sancti Marci de Venetiis inter archiepiscopum ex vna parte, & plebanum ex altera: cui Veneti assistebant: vt in decre. accedens, vt lite non contest. Ioan. And.

¶ Hoc est concilij generalis sub Innocẽtio iij. cap. 40.

¶ cõpetebat

CAP. XXVIII.

Dilecto[a] filio Iacobo Barbar: & infra. § Quia te pro causa necessaria[b] tunc absente, possessio tibi tradita causa custodiæ, restitui parti aduersæ non potuit, eidem indulsimus[c], vt sibi lapsus temporis non obsisteret, quo minus possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam vero tantum temporis ante concessionem ipsius indulgentiæ dicitur effluxisse, quòd tibi sufficere posset ad veræ possessionis effectum, secundũ statuta concilij † generalis[d]: & infra. § Auctoritate præsentium declaramus[e], quod nostræ intẽtionis[f] non fuit per ipsam indulgẽtiam ius perimere, quod tibi cõperit † ex possessiõe præterita, vel post reditum tuum competierit ex futura[g]: Sibi enim imputare poterit pars aduersa, si negligẽs[h] fuerit in sua iustitia prosequenda: cum absentiæ tuæ impedimento cessante[i], conueniendi te habuit facultatem.

¶ Idem Priori, & clericis sanctorum Ioannis & Pauli Tudertin.

¶ *Oblationis nomine intelligitur quicquid offertur ecclesiæ, quocunque modo in Missa, vel extra; & in ecclesia, vel extra.*

CAP. XXIX.

Cvm inter vos dudũ ex parte vna, & abbatẽ sancti P. de monte Spoletañ. diocesis ex altera, super tertia parte oblationum capellæ sancti Hilarij quęstio verteretur: & à vobis probatum fuerit, per xl. annos[k]

¶ *Gl. seq. tractat de multiplici absentia.*

b ¶ *Necessaria.*] puta, causa reipublicæ: forte in seruitio Romanæ Ecclesię. ꝫ. de dila. c. vlt. vnde sibi imputari non potuit nec debuit. Idem etiam contingit, si quis est absens ex causa probabili: quia nõ fit restitutio spoliato. ꝫ. de of. deleg. cõsultationib⁹. si vero fuisset absens contumaciter, vel ex voluntaria causa, tunc facta denunciatione ad ecclesiam suam mitteretur iste procurator Venetorũ in possessionem causa rei seruandæ, sicut archieps primo fuit missus propter contumaciam procuratoris quousq; veniat archieps, & vterque iurabit de suis expensis, & fiet hincinde cõpensatio expẽsarum, & satisfactio ei qui plus expendit. Qñ quis restituatur ex causa probabili & necessaria, vel probabili tantum, vel necessaria tantum, notatur 2. q. 6. c. biduum. §. si aduersus absentem a. sed hic non habet locum, quia non agitur de restitutione tali.

a Et ff. & in inte. restit. l vl. Azo in summa. ex quibus cau. maio. in fi. Gul. in spe. 2. parte de rest. in int. §. 2. vers. di ximus. & seq. Ioan. And.

¶ *Glossa sequens obiicit, & soluit.*

c ¶ *Indulsimus.*] Sed nonne de iure cõi poterat ipse procurator interrumpere annalem præscriptionem offerendo cautionem in præsentia Papæ, licet archieps esset absens? Certe sic. ꝫ. de off. ord. pastoralis. ꝫ. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. cũ sicut. & 16. q. 3. cap. placuit. §. potest. ver. is cuius. quid ergo indulsit sibi Papa: parũ vel nihil, nisi quia solet plus timeri. & c. 23. dist. quãquam. & ꝫ. de hæreticis. si aduersus. quæ enim iure cõe conceditur. ꝫ. de iureiur. & si Christus. in fi. sed archieps timebat, ne absorberet ius ipsius, vt quandocunque vellet, recuperare posset possessionem.

d ¶ *Concilij generalis.*] ꝫ. de dol. & contu. contingit.

e ¶ *Declaramus.*] talis declaratio ius facit. C. de le. l. vlt. Ber.

¶ *Glossa sequens notat duo.*

f ¶ *Intentionis.*] Nota, quòd recurrendum est ad intentionem concedentis priuilegiũ siue bñficiũ. ꝫ. de præben. c. vlt. & c. cũ causam. Itẽ habes hic, q Papa nõ intendit iuri alterius per suã indulgentiã derogare. ꝫ. de vsu pal. ex tuarũ. & ꝫ. de offi. ordi. licet. 9. q. 3. conquestus. & 15. q. 1. peruenit. 85. dist. archidiaconũ Florentinum. & ꝫ. de consue. cum olim. & hoc ideo quia nemini consulendum est cum alterius iniuria. 22. q. 2. primũ. ff. de cond. indeb. nã hoc natura. & 14. q. 5. deniq;. & C. de eman. li. nec auus. & rescriptũ quod in totũ absorbet ius alterius, non tenet. C. de preci. impe. offe. quotiens. vnde ista indulgentia intelligenda est ne alterũ lædat, & reducitur ad ius cõe. arg. ꝫ. eo. abbate. & ꝫ. de consuetu. cum dilectus.

g ¶ *Ex futura.*] Et ita tempus absentiæ ex necessaria causa subducitur de medio, & cõtinuatur tẽpus præsentię ante absẽtiã, & post reuersionem continuatur temp⁹ p̃sentiæ, siue etiam sit primũ, mediũ, vltimumve. C. de restitu. mili. qđ tempore militiæ. ff. ex qui. cau. ma. nec non. §. si quis sæpi⁹. & l. sed & si per prætorẽ. §. si iesiæ. & §. quotiẽs. verbigratia, archieps fuit p̃sens post missionẽ in possessionẽ per vj. mẽses, postea fuit absens p alios sex vel quatuor: post reuersionẽ habebit sex mẽses, in quibus pcurator Venetorũ adhuc poterit recuperare possessionẽ: & tẽpus illud mediũ subducitur đ anno: & si postea p illos sex menses negligẽs fuerit Venetorũ procurator, sibi imputabit: quia vlterius nõ audietur super possessiõe, si medio tempore non poterat: sic tempus vacantis ecclesiæ subducitur de præscriptione, & continuantur tempora extrema, & tempus schismatis. ꝫ. de præscrip. de quarta. c. auditis. & c. cum nobis.

g Idẽ Vin. & Ho. sed Gof. & Phi. contra, dicentes p oblationẽ cautionis interruptã annalem præscriptionẽ: in q post indicta est necessarius nouus integer ann⁹, puto dictã gl. verã vbi non est interrupta præscriptio per cautionis oblationẽ: sed secum impedimẽtis per præscriptionẽ per indulgentiã Papalẽ & idẽ in aliis de iure cõmuni. Secus vero, vbi est interrupta præscriptio. Ioan. And.

h ¶ *Negligens.*] Sic ergo negligentia procuratoris nocet dño. Qñ imputetur factũ procuratoris, & quando non, dicitur ꝫ. vt lit. non conte. ad hoc. sibi ergo imputet, quia nõ egit cum tempus habuit. ff. C. de proba. ex persona. C. de diuiden. tu. l. vlt. ff. de his q̃ in fraudem cre. cum pupillus. & C. de his qui à non do. ma. l. vlt. in fi. & ꝫ. vt lit. non conte. quoniam. rñso. & ꝫ. de rescrip. si autem. & c. plerunque. & cum potuit, noluit. ꝫ. de offi. deleg. cum super. Ber.

i ¶ *Impedimento cessante.*] Cessante causa cessat effectus. de hoc plene dĩ. ꝫ. de renun. post translationẽ. ꝫ. de iureiu. & si Christus. ad fi.

Cvm inter vos.] Primo ponitur quæstio prima, & eius decisio p Inno. Secũdo ponitur secũda quæstio, & eius decisio per eundem Inno. Tertio ponitur tertia quæstio, & decisio per Honoriũ. Secunda: ibi, Verum. Tertia: ibi, Ad capellam. Abbas.

Casvs. Inter Priorem & clericos sanctorum Ioannis, & Pauli Tudertinen. ex vna parte, & abbatem sancti Petri Spoletañ. diœcesis ex altera, super tertia parte oblationum capellę sancti Hilarij pertinentis ad dictũ abbatem quæstio vertebatur, receptis probationibus in quæstione illa probatum fuit ex parte Prioris & clericorum sanctorum Ioannis & Pauli, q per xl. annos & amplius tertiam partem oblationum prædictæ capellæ ipsi receperant: & q Prior commiserat clericis institutis per abbatem de Mõte, & nunciis illius eandem tertiam colligendam: propter quod Innocentius Papa adiudicauit ipsam tertiam ecclesiæ sanctorum Ioannis & Pauli, ita tuens, vt Priori liceat per eosdem clericos tertiam illam colligere sicut fuerat consuetum: postmodum vero sacerdos prædictæ capellæ asserebat oblationum nomine non contineri ea, quæ ipsi capellæ in festiuitate omnium sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, & quædam alia de quibus omnibus tertiam illã Priori denegat exhibere: de aliis nomine tertiæ persoluendæ pro rata partis cõtingentis Priorem tenere volebat ad expensas necessarias faciendas ipsi capellæ reficiendæ: Idem Innocentius de omnibus supradictis integre persolui voluit & mandauit tertiam portionem: Adhuc tertio dicebant capellani dictæ capellæ, q decimæ, primitiæ, vel ea, quæ offeruntur sacerdotibus pro Missis mortuorũ, & quædã alia quæ sequuntur, nõ continebantur nomine oblationũ: vnde de illis nolũt dicto Priori tertiam partẽ persoluere: super his causa delata fuit ad Honoriũ Papã: ipse vero auditis & intellectis pdictis omnibus, statuit, vt per clericũ Prioris in eadẽ capella institutũ de omnibus prædictis & aliis oblationibus quocunq; titulo ad capellã illam peruenerint, sine aliqua diminutione integre tertia portio Priori & clericis pdictis persoluatur. Not. q nomen oblationũ generale est ad omnia, quæ quocunque titulo ad ecclesiã perueniunt.

k ¶ *Per xl. annos.*] Vnde legitime præscripserunt illam tertiam oblationem: quia quadragenalis præscriptio omnem tollit actionẽ. 16. q. 3. c. placuit. §. quas actiones. sub illo §. potest. & ꝫ. de præscrip. de quarta. & c. ad aures.

2 ¶ *Amplius,*

a ¶ *Amplius.*] Hæc adiectio ad modicam quantitatem refertur. ff. de verbo. significa. hæc adiectio. & licet ad modicam referatur, tñ si ponat in libello, debet exprimi illud, amplius. ȝ. de dila. c. literæ.
b ¶ *Necessarias.*] Sed nonne iuste mouebatur ille sacerdos, si volebat retinere expensas necessarias pro fabrica capellæ: quia quarta decimarum ad ecclesiæ fabricã deputatur, vt 10. q. 3. vnio. & nullus casus interuenire potest, q hoc genus expẽsarũ impediat. ff. fam. erc. fundus qui dotis. ff. de pet. hære. si à dño, vel à patre. §. vlt. Quare ergo contrarium iudicauit Papa? Dicunt quidam; quod illa fuit ratio, quia in decimis non deducũtur expensæ. ȝ. de deci. cum homines. & c. tua nobis. & c. pastoralis. Illa est ratio potior, quia tertia ista integraliter præscripta est. vnde integraliter debet solui. & onus fabricæ incumbit capellano. de alijs parti bus 1. fi. ȝ. de præscript. de quarta. Ber.

& amplius [a] tertiam partẽ oblationum eiusdem capellæ vestram ecclesiam recepisse à clericis institutis, per abbatem de Monte, tuisque fili Prior eandem tertiam te commisisse aliquando colligendam, bonæ memoriæ I. Papa prædecessor noster ipsam tertiam ecclesiæ vestræ adiudicans, statuit, vt tibi Prior liceret per eosdem clericos (sicut fuerat consuetum) partem colligere memoratam. Verum quia postmodum sacerdos prædictæ capellæ asserẽs oblationum nomine minime contineri ea, quæ ipsi capellæ in festiuitate omnium sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, seu ad domum sacerdotis eiusdem intuitu defunctorum: necnon, quæ in cimilini ponuntur, quod de altari suscipit, & facit per ecclesiam deportari: & quæ ante crucem, & in Missa Trinitatis; & ea, quæ pro desponsatis dantur †: & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur: vel quæ dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam destinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de † alijs nomine tertiæ partis persoluendis pro rata vestram ecclesiam contingentis retinere nitebatur ad expẽsas capellæ ipsius necessarias [b] faciendas, dictus prædecessor de omnibus supradictis absque subtractione aliqua integre persolui voluit & mandauit tertiam portionem. At † capellani prædictæ capellæ dicentes primitias & decimas, vel ea, quæ offerũtur pro Missis mortuorum sacerdotibus, & quæ pro septimis, & tricesimis, & anniuersariis, panes †, & alia quæ infra hebdomadam offeruntur, & mortuorum indicia, oblationum [c] nomine minime contineri: de his omnibus tertiam partem soluere vobis nolunt: & infra. ¶ Volumus igitur & mandamus, vt per vestrum clericum à vobis in eadem ecclesia institutum [d], de omnibus supradictis & aliis oblationibus quocunque titulo [e] ad ecclesiam peruenerint, sine diminutione [f] aliqua integre tertia vobis portio persoluatur.

¶ Idem episcopo † F. & P. Bertrandi.
¶ *Lis dicitur mota, cũ fuerit cõtestata.*

CAP. XXX.

ij EX † parte vestra fuit propositum, q Præpositus & canonici Aretineñ. sentẽtiam, quam I. Papa prædecessor noster super molẽdino de Calian. ac aliis articulis promulgauit, in recidiuæ quæstionis [g] scrupulum reducere molientes, asserunt capitulum illud eiusdem sententiæ quo dicitur, ne canonica ipsa impediat, quo minus monasterium vestrum molendinum præfatum de Calian. reædificare valeat in eo statu, in quo fuisse dignoscitur tẽpore motæ litis, esse referendũ ad tẽpus, quo lapillus [h] in denunciatione noui operis iactus fuit a vobis econtrario asserentibus illud esse intelligẽdum de tempore, quo lis super hoe inter vos & præfatam canonicã extitit contestata. Nos igitur considerata eadem sententia, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur esse referendum ad tẽpus, quo litis contestatio [i] facta fuit.

¶ Idem Prælatis vniuersitatis Francigenarum Constanti.
¶ *Constitutio legati de soluenda tertia mortuariorum episcopo, intelligi debet, de his mortuarys, in quibus de iure communi debetur.*

CAP. XXXI.

iij EX parte vestra fuit propositum, quód Patriarcha vester occasione constitu-

c ¶ *Oblationum nomine.*] Ob hoc ponitur in titulo, q verbum recipit interpretationem, vt ĵ. sequitur.
d ¶ *Institutum.*] pro recipiendis omnibus supradictis.
e ¶ *Titulo.*] id est, quocunque modo offeratur ecclesiæ à fidelibus de propriis & licitis rebus. ȝ. eo. causa.
f ¶ *Sine diminutione.*] quia cum hoc sit ecclesiasticum beneficiũ, sine diminutione cõferri debet. ȝ. vt eccle. benefi. vt nostrum. & 1. q. 3. si quis præbendas. & quia sententiatum fuit de tertia, nulla facta deductione, vnde integraliter debet solui.
ij EX *parte vestra.*] In prima parte ponit querela, quam secundo diffinit: ibi, *Nos igitur.* Abbas.
CASVS. Inter episcopum Aretinum, & F. & P. Bertrandi, qui forte patroni siue monachi erant monasterii, pro quo litigabant ex vna parte, & canonicos Aretiñ. ex altera super quodam molendino de Caliano, & quibusdã aliis articulis quæstio vertebatur: dum monasteriũ vellet reædificare molendinum prædictum, canonici per iactum lapilli denunciauerunt ei nouum opus: super his quæstio delata est ad Inno. Ipse auditis causæ meritis, diffinitiuam tulit sñiam, in qua continebatur, ne canonica impediat, quo minus monasterium ipsum præfatum molẽdinum de Caliano reædificare valeat in eum statum, in quo erat tẽpore motæ litis: canonici Aretini sñiam ipsam reuocare volebant: dicentes capitulum illud referendum esse ad tempus, quo lapillus in denunciatione noui operis iactus fuit: Eps & F. & P. dicebant illud esse intelligendum de tempore, quo inter partes litis contestatio facta fuit: petierunt isti qualiter capitulum illud esset intelligendum: Dominus Papa considerata sñia illa, interpretatur illud qđ in præfato capitulo dr̃ tempore motæ litis, referendum esse ad tempus, quo litis contestatio facta fuit. Not. q tempus motæ litis referendum est ad tempus litis contestatæ: & est arg. hic, q tunc demum cœptum dicitur iudicium, cum lis est contestata.
g ¶ *Recidiuæ quæstionis.*] quod fieri non debet: quia semel in abolitione remissa punitio reiterari non debet. 33. q. 4. si illic. & de pœn. dist. 4. diuina.
¶ *Glo. seq. tractat de duplici denunciatione. Secunda pars rect. per obiect. de decre. 1. & 2. &c.*
h ¶ *Lapillus.*] Duobus modis fit denunciatio operis, vno modo solo verbo, cum dico, Denũcio tibi nouum opus: p talem denunciationem ædificans fit possessor. ff. de no. ope. nunc. l. 1. §. in operis. Vel per iactũ lapilli: vt hic, & in hoc casu denũcians possessor constituitur [k], & retinet possessionem. ff. eod. l. de pupillo. § meminisse. de hac materia dr̃ ȝ. de no. ope. nunc. c. 1. & 2. Et intellige q denunciatio noui operis fuit remissa, vel etiam tempus infra qđ canonici debebant agere, lapsum fuit; & sic monachi ædificauerũt: tandem canonici cœperunt agere ꝯ monasterium. lite contestata inter partes, destructũ fuit forte à canonicis latenter quicquid ædificatũ fuerat post iactũ lapilli: Vel alio modo, monachi reædificare volebãt: canonici dicebant q non debebant: & ideo dicit Papa in sententia, q monachi reædificent in eum statũ, & c. aliàs nõ haberent locum sequẽtia: quia totum debet demoliri quicquid factum est post iactum lapilli. ȝ. de no. ope. nunc. c. 1. & 2. Ber.
i ¶ *Litis contestatio.*] arg. q tunc demum cœptũ dr̃ iudicium, cum lis est contestata. ȝ. de of. delega. relatum. & in Auth. de litigio. §. omnem. ver. si vero apud iudicem. coll. 8. [l] nec ante litis contestationem iudicis officium imploratur. ȝ. de ap. significhte. & etiam contestatio ipsa dr̃ litis exordium. ȝ. de of. del. sup quæstionũ. §. 1. & post lit. cõte. Iudex recusari nõ põt. ȝ. de re iu. inter. & 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. Sed quo ad perpetuandam iurisdictionem sufficit sola citatio. ȝ. de of. del. gratum. & c. licet. & ȝ. de off. lega. c. vlt. & sic posset intelligi. ff. de iuris. om. iudic. & q a sed legitiæ intelligũt illud verbũ gñrale p litẽ cõtestatã. ar. ȝ. de resti. spo. Pisanis. Sed aliud est dicere, tẽpore motæ discordiæ, vt ibi: & aliud, tẽpore motæ litis, vt hic dr̃.
iij EX *parte.*] Cõis diuisio: Secunda pars: ibi, *Cum igitur.* Abbas.
CASVS. Eps Albineñ. Apostolicæ sedis legatus i partibus Romaniæ fecit quãdã cõstitutionẽ sup legatis defunctorũ, vt Patriarcha Cõstantinopolitan' tertiã haberet portionẽ d' his, q legant à decedẽtib': & postmodũ qdã alius Cardinalis Apostolicæ sedis legatus ibidẽ ꝯstitutionẽ illã innouauit: patriarcha occasiõe illi' ꝯstitutionis, à Prælatis vniuersitatis Frãcigenarũ, & ab aliis eccl'ijs sui, &

Quæ si alii suffragant ad sustentationẽ presbyteri, & seruientium, detrahetur de tertia: non obstante cõsuetudine aliqua, ad hoc de præben. extirpã. de. §. cũ ipsius. secundum Hos. ad hoc de cõst. ord. præsen. §. poten. lib. 6. & eo. lib. de deci. c. 2. §. vbi autem. Io. And.

Canitur, pro dantur, habetur in antiquis codicibus, vt sit sensus: & ea Missa, q pro desponsatis canit.

In antiquis: de aliis nomine tertiæ persoluẽdis p rata pertin. vestram ecclesiã, &c.

Aliàs, At.

panes

Aliàs, Idem

Aliàs fuit Idẽ episcopo F. P. B.

Vide Felinum in c. super quæstionum. in pro de off. deleg. & in c. super litteris. supra de rescrip.

Non de nouo. si pro non erat. Io. And.

Concor. l. 1. C. de iu. ped. & l. apert. C. de iud. & C. vbi de cri. agi. op.

quibusdã, quæ sibi à decedẽtibus legantur tertiam exigit portionẽ, de quibus (vt dicebant) tertia illa deduci non debebat: Super his delata est quæstio ad dominum Papam: Ipse vero intellecta intentione ipsorum Cardinalium, super ipsa cõstitutione rescribit Prælatis prædictis: Cum ergo dñs Papa ex interpretatione Cardinaliũ acceperit, q ipsi nõ intellexerunt, vt de his q in ornamentis ecclesiasticis, vel ad fabricam ecclesiæ, aut ad luminaria ecclesiæ, & de his q pro anniuersario, septimo, tricesimo, ac vicesimo faciendis, vel de his quæ specialiter legantur rectoribus ecclesiarum, nisi forte ratione ecclesiæ id fiat, à quocunq; legantur, aliqua deberet solui portio ecclesiæ cathedrali: ipse eorum interpretationẽ ratam habet & firmã, & sm interpretationem eorum, constitutionem præfatam præcipit obseruari: prohibendo expresse, ne fraudulenter aliquid fiat in præiudicium ecclesiæ cathedralis. Nota q legatus potest facere constitutionem in sua prouincia. Item legatus potest interpretari suam constitutionem: quia eius est interpretari cuius est condere.

Albañ.

tionis cuiusdam, quam Albineñ.† episcopus tunc legatus[a] in partibus Romaniæ, super legatis edidit defunctorum, & dilectus filius I. tituli sanctæ Praxedis presbyter Cardinalis, dũ ibidem legationis fungeretur officio, innouauit de quibusdã, quæ vobis & ecclesiis vestris legantur à decedentibus, tertiam à vobis exigit portionem. Cum igitur ipsi (sicut ex eorum interpretatione[b] accepimus) non intellexerint, quòd de his, quæ in ornamentis[c] ecclesiasticis, vel ad fabricã ecclesiæ reparatione indigẽtis, aut ad ecclesiæ luminaria, necnon de his, quæ pro anniuersario, septimo, tricesimo, ac vicesimo faciendis, vel de his, quæ personis[d] specialiter, nisi forsan id fiat ecclesiæ ratione, à quocunque legantur, aliqua deberet solui portio ecclesiæ cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, secundum ipsam, constitutionem præfatam præcipimus obseruari: firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter[e] in præiudicium cathedralis ecclesiæ procuretur.

Glo. seq. no. legatum inter subditos statuere. alle. 3. iura: sed non inter non subditos. alle. alia tria iura, licet inter illos exerceat voluntariam. alleg. 5. iura.

Tullen. Tolonẽ. Tulonẽ.

a ¶ *Legatus.*] Ex hoc patet, quòd legatus potest facere constitutionem in sua prouincia. sic ĩ. de loca. c. 1. & ĩ. de consan. & affi. qd̃ dilectio. & ĩ. de of. leg. c. vlt. & ĩ. de priui. in nostra. & etiam durat eo recedente, vt ibi dr̃. generalem constitutionem facere non potest, quia non habet potestatem in homines non suæ prouinciæ. ff. de offi. procon. l. 1. ff. de iurisd. om. iudi. l. vlt. & ff. de offi. leg. nouit. voluntariam tñ qñq; exercet in homines nõ suæ prouinciæ. ff. de adop. emancipari. ff. de offi. procõ. l. 2. vnde absoluit excõicatos in quacunq; puincia. ĩ. de offi. lega. quod translationẽ. & ĩ. tit. px. ad eminẽtiã. & c. ea noscit. & c. qd̃ de his. & c. quãuis. Constitutio vr̃ talis fuisse, q d̃ his q legant ecclesiis in testamẽtis defunctorũ, tertia pars cathedrali ecclesiæ solueretur. sed hoc erat iure cõi statutum, vt tertia vel quarta detur sm diuersas consuetudines locorum. ĩ. de testa. requisisti. & ĩ. de sepul. certificari.

Apud cõsulẽ etiã in prouincia, quam fortius nõ est, & manumitti & in adoptionẽ dari posse placet. Io. And.

Glo. seq. per tres rationes, & vnum simile probat legatum suam constitutionem interpretari posse.

b ¶ *Interpretatione.*] sic ergo legatus interpretatur suam constitutionem: ille enim potest interpretari, qui ius constituit. C. de legi. l. vlt. & ĩ. tit. proxi. inter alia. immo & legatus interpretatur rescriptum Papæ. ĩ. de postu. c. 1. Sic & in prætoriis stipulationibus, si sermo ambiguus est, prætoris interpretatio & mens requirẽda est. ff. de prætor. stip. in prætoriis. sic etiã & testis põt declarare siue corrigere dictũ suũ, cũ dubitatur de dicto eius. ĩ. de testi. cogẽ. præterea. & arg. ff. quẽad. test. ape. sed & si q. 2. in fi. semp reccurrẽdũ est ad intẽtionem constituẽtis, vt hic patet. sic ĩ. eo. dilecto. & ĩ. de præb. c. vltim. cum suis concord. & ĩ. de rest. spo. audita. & ĩ. de arb. exposita. & 35. q. 3. quod scripsi.

Vide de Scriul. per ucam. super gl. 10. And.

c ¶ *In ornamẽtis.*] hoc idẽ qd̃ hic dr̃, habes. ĩ. d̃ test. c. vlt. vbi d̃ hoc.

d ¶ *Personis.*] Hoc intellige secundum distinctionem, quam fecit decre. ĩ. de testa. requisisti.

Et probatur per consuetudinẽ de rerum. c. 2. li. 6. 10. And.

e ¶ *Fraudulenter.*] quia tunc fraus non noceret ecclesiæ cathedrali fi. ĩ. de testa. officiis. & c. requisisti. §. si vero illud. in fi. Ber.

T*Va nobis.*] Communis diuisio: Secunda ibi, *Nos igitur.* Abbas,

Casvs. Eps Tolonẽ. grauatus erat onere debitorũ: impetrauit à dño Papa, vt fructus bñficiorũ, quæ in diœcesi sua vacare cõtingeret, pp debita releuanda per bienniũ retineret: quidã indulgentiã illã malitiose restringere molientes, asserunt præbendas & bñficia maiora, bñficiorũ nomine minime contineri: eps significauit hoc dño Papæ, & ipse rñdet, q in hoc casu generali nomine beneficiorũ præbendæ ac alia beneficia continentur. Not. q bñficium principis non est restringendum. Item q generale nomen omnia quæ sub ipso continentur intelligi debẽt. Et sic nota q verbum indefinite positũ generaliter accipiẽdum est.

li causa. hoc dicit cum suppletione Panormitani.

CAP. XXXII.

TVa† nobis fraternitas intimauit, quòd cum tibi pro releuatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, vt fructus beneficiorum, quæ interim in diœcesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apostolicæ gratiæ priuilegium sinistra interpretatione[f] restringere[g] molientes, asserunt præbendas, & maiora beneficia nequaquam beneficiorum[h] nomine contineri: & infra. ¶ Nos igitur auctoritate præsentium declaramus, quod in hoc casu præbendæ, ac alia beneficia, generali beneficiorum nomine continentur.

Vide Ar. chidiacon. in c. tuæ nobis. 16. q. 1.

¶ Gregorius ix. Decano & Sacristæ Engo†.

Engola. Engolisinẽ.

¶ *Verbum, moderationis, diminutionẽ continet, non augmentum.*

CAP. XXXIII.

TRransmissæ† nobis litteræ continebant, quód significantibus episcopo & capitulo Xantoñ. quod quadragenarius canonicorum numerus institutus in eorum ecclesia non poterat obseruari, pro eo, quia non sufficiebant ecclesiæ facultates, vobis dedimus in mãdatis, vt canonicorũ & præbendarũ numerum iuxta facultates[i] ecclesiæ

f ¶ *Sinistra interpretatione.*] Tales enim infamia notantur. C. de legi. l. 2. nam ius ciuile calumniari non oportet. ff. ad exhi. l. penul. Ber.

g ¶ *Restringere.*] immo potius beneficiũ principis latissime interpretãdũ est. ĩ. eo. cũ olim. & ĩ. d̃ don. cũ dilecti. in fi. ff. de constitut. princ. l. vlt. & ĩ. d̃ priuile. i his.

h ¶ *Beneficiorum.*] Sic nomine clericorũ omnes clerici maiores & minores intelliguntur. ĩ. eo. cum tibi. & ita verbum indefinite positũ generaliter accipiendũ est. simile ĩ. d̃ priui. q a circa. 59. dist. si Romanorum. ff. de seru. vrba. prædio. si seruitus. & ff. de tute. l. 3. in fi. & ĩ. de of. dele. sup quæstionũ. §. si vero duo. arg. ẽ. 1. q. 1. sunt nonnulli. vnde ibi dr̃: Beatus qui excutit manus ab omni munere[a]. non dixit, à munere, & c. si enim tantum de minoribus beneficiis intellexisset, de illis expresse dixisset. ĩ. de deci. ad audentiam. & ĩ. de transla. inter corporalia. & C. de cad. tol. l. vna. §. si vero nemo.

Vide glossam & dictionem in c. cupientes. ĩ. electio. lib. 6. & cardinalem in clemen. 2. de magistris.

a De hac plene ĩ. de eloc. vt circa. lib. 6. in gl. omnes. Ioan. And.

T*Ransmissæ.*] Cõis diuisio: Secũda pars: ibi, *Quocirca.* Abb. Sicul.

Casvs. Eps & capitulum Xantoneñ. significauerunt domino Papæ, q quadragenarius numerus in eorum ecclesia cõstitutus non poterat obseruari, quia facultates ecclesiæ non sufficiebãt: vnde petebant, quatenus numerum canonicorum sm facultates ecclesiæ dñs Papa moderari deberet. mãdat Papa quibusdã, vt canonicorum & præbendarum numerum sm facultates ecclesiæ moderentur: statuens eundem numerum firmiter obseruari: Ipsi vero inuenerunt facultates illius ecclesiæ à tempore statuti numeri adeo excreuisse, q sine diminutione præbendarum maior ibidem numerus poterat ordinari: vnde petebãt à dño Papa, an per verbum, moderationis, quod in litteris Papæ positum erat, eundem numerũ augmentare debeãt, vel minuere: mandat Papa quatenus si antiquæ prebendæ non sunt diminutæ, cũ moderatio ibi locum non habeat, numerum præbendarum & canonicorũ dimittãt in eo statu, in quo ipsum inuenerunt: augmentum reddituum conuertentes in vtilitatẽ ecclesiæ, donec Papa super hoc aliter duxerit disponendũ. Not. q sm facultates ecclesiæ canonici sunt in ecclesiis instituendi: & si plures ibi instituti sunt, diminui debet numerus. Itẽ forma mandati seruanda est. Itẽ non est recedendũ à significatione vocabuli. Itẽ augmẽtũ reddituũ nõ debet diuidi inter canonicos, sed in vtilitatẽ ecclesiæ conuerti. Item vr̃ hic, q canonici etiam cum epo sine licentia Papæ numerũ canonicorum non debent diminuere.

Glo. seq. alleg. signat quatuor concor. & duo similia.

i ¶ *Iuxta facultates.*] Hoc enim generale est, & ordinarium, vt secundũ facultates ecclesiarum in eis clerici instituantur, & nõ plures: vt ĩ. de insti. c. 1. & c. auctoritate. & ĩ. de vi. & hone. cle. qm vt ait. vbi d̃ hoc. & ĩ. d̃ cõces. p̃ben. ex parte Hallẽsis. in fi. & alibi mẽta.

secundum

ſecundum facultates danda ſunt. ff. de tranſac. cum hi. §. in perſona. & procuratio. ꝫ de cenſi. ſopitę. & c. penult.

a ¶ *Moderantes.*] Hoc verbum induxit dubitationem quæſtionis. Ex hoc patet, quòd vltra facultates inſtitui nõ debent: immo ſi inſtituti ſunt, reducendus eſt numerus ad debitum modum. in Authē. vt deter. ſit nu. cle. §. ſancimus. coll. 1.

¶ *Glo. ſeq. aperit dubium, arg. & remittit.*

b ¶ *Excreuiſſe.*] Hoc etiam mouit quæſtionem: quia vbi excreuerint facultates, numerus augeri debet: vnde in quolibet priuilegio ponitur hæc clauſula, vel ſubintelligitur. Niſi in tantum excreuerint eccleſiæ facultates, quod poſſint pluribus ſufficere competenter. ꝫ. de cõſti. cum M. & vbi meſſis multa eſt, & operarii pauci, alii mittendi ſunt. 31. diſtin. in nouo. vnde dubitabãt iſti moderatores, vtrum ſicut poterant diminuere numerũ canonicorum, ſi facultates eccleſiæ fuiſſent diminutæ, ita poſſent augere numerum, cum facultates inueniſſent augmentatas à tempore numeri ſtatuti. Ex hac decret. colligitur, quòd epiſcopus cum capitulo ſtatutum numerum canonicorũ & præbendarum & dignitatum non poſſunt diminuere ſine auctoritate Papæ, etiam ex iuſta cauſa, quam iſti allegabant, licet eſſet falſa, prout poſtea eſt compertum. ad hoc facit. ꝫ. de conſti. ex parte. & c. cũ acceſſiſſent. vbi de hoc notat. Dic vt ibi.

¶ Alias incrediſſent facultatem eccleſię, &c.

¶ diminutæ.

¶ Homilia 32 in Mat. in opere imperfecto. referunt 100 pal. S. de creat. c. 333. & Gratianus ſine palea. 27. q. 2. c. omnis res.

moderantes[a], ſtatueretis eundem firmiter obſeruari: Vos vero inueniſtis prædictæ† eccleſiæ facultates, à tempore ſtatuti numeri adeo excreuiſſe[b], quòd abſque mutilatione præbẽdarum maior haberi poſſet numerus in eadem: quare quæſiſtis, an per moderationis[c] verbum litteris noſtris appoſitũ, eundẽ numerum augmentare vel minuere deberetis. ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi veteres non ſunt minutæ† præbendæ, cum moderatio locum non habeat, ipſarum & canonicorum numerum dimittatis in eodem ſtatu, in quo hactenus dignoſcitur extitiſſe: in vtilitatem[d] eiuſdem eccleſiæ conuertentes augmentum ſuorũ redituum, donec duxerimus aliter diſponendum.

TITVLVS XLI.

De regulis iuris.

¶ Ioannes Chryſoſtomus †.

¶ *Non poteſt breuius ſummari.*

¶ *Glo. ſeq. aperit dubium, inducens tria ſimilia, & arg. duo: & ad ſecundum alleg. duo contraria, vbi remittit.*

c ¶ *Moderationis verbum.*] Ex hoc facit ad titulum: moderari enim eſt diminuere id quod inducit grauamen. & reducere ad æquitatem, ſic iudex ex cauſa etiam moderari poteſt tempus appellationis, id eſt, abbreuiare. ꝫ. de appel. cum ſit Romana. & cap. oblatæ. ſic & iniquum mandatum moderandum eſt. ꝫ. de iureiur. Quintaualliſ. ſic in ſocietate. ff. pro ſocio. ſi ſocietatem. ff. de ope. lib. ſi libertus 1. Item patet hic, quòd forma mandati diligenter eſt ſeruãda. ꝫ. de reſcrip. cum dilecta. cum ſuis concor. Item eſt argumẽ. quod non eſt recedendum à ſignificatione vocabuli, niſi conſtet ſcribentem aliud ſenſiſſe. ff. de leg. 3. non aliter. & ꝫ. de deci. ad audientiã. & ꝫ. de transla. inter. arg. ꝫ. de ſpon. ex litteris. Arg. contra. ꝫ. eod. intelligentia. & c. præterea. vbi de hoc.

¶ Et moderanda eſt mulcta quæ tolerari nõ poteſt à cõdemnato. C. de modo mul. l. fi. & de offi. præ. illicitas. §. fi. Item moderatæ expenſæ ſunt reſtituendæ ꝫ. de dolo & contu. & te ſtiendum eſt cõ moderamine. C. vnde vi. l. 1. ſecundum Gof. Ioan. And.

¶ *Glo. ſeq. not. & illud determinat.*

d ¶ *In vtilitatem.*] Nota augmentum conuertendum in vtilitatem eccleſiæ. hoc poſſet intelligi quando præter diligentiam canonicorum hoc contingit. ſecus videretur ſi diligentia ipſorum hoc ſit procuratum, aliàs diligentia ipſorum eſſet ipſis damnoſa: quod eſſe non debet. argum. C. de allo. l. 3. ſic enim ſubtraherẽtur à procuranda eccleſiæ vtilitate. De hoc not. ꝫ. de conſti. cum M. & ad hoc quod dicit, donec aliter, &c. videtur quod non diſtinguatur vndecunque augmentum contingat. Ber.

DE REGVLIS IVRIS.

¶ *Supra vidimus multa iura ſpecialia. Verum quia ex iuribus ſpecialibus omnes caſus occurrentes decidi non poſſunt, congruum fuit in fine operis ſubiicere aliquas regulas generales, ideo ſequitur iſta rubrica. vel dic vt in glo. rubrica eo. tit. lib. 6. Abbas.*

Omnis res.] Pone caſum in c. 2. ꝫ. de ſpon. Abb.

CASVS. Omnis res, ideſt, omnis obligatio temporalis per quaſcunque cauſas contrahitur, per eaſdem diſſoluitur: huiuſmodi enim obligationes temporales ſiue contractus conſenſu contrahuntur, & diſſenſu diſſoluuntur. Secus in ſpiritualibus obligationibus, quæ conſenſu contrahuntur, ſed diſſenſu non amittuntur, vt ſacramenta eccleſiaſtica. Not. quòd omnis obligatio tẽporalis conſenſu contrahitur, & diſſenſu diſſoluitur.

¶ *Glo. ſeq. ponit exemplum, & quatuor caſus exceptos, dat ſimile, contra quod alleg. contrarium, & ſoluit.*

e ¶ *Omnis res.*] Poteſt exponi, ideſt, omnis obligatio ſiue contractus: quod enim conſenſu contrahitur contraria volũtate diſſoluitur. C. quãdo li. ab em. di. l. 1. & ff. de reg. iur. nihil tã naturale. & C. de actiu. & ob. ſicut initio. fallit hæc regula. ꝫ. de baptiſ. maiores. Itẽ in matrimonio, quod ſolo conſenſu contrahitur. 32. q. 2. ſufficit. ſed ſolo diſſenſu non ſoluitur. 32. q. 7. licite. Item idem in ordine & baptiſmo: quia ſacramenta ſemel habita nunquam amittũtur. 1. q. 1. quod quidam. & arg. 15. q. 7. epiſcopus. Item fallit, quia alio modo tollitur obligatio, quæ conſenſu nata eſt: ſcilicet per acceptilationẽ, ſed non natura ſui, ſed poteſtate conuentionis. ff. de reſcin. vend. cum emptor. Item tollitur ſolutione eius quod debetur. Inſti. quib. mod. tol. obli. in princip. Item ſicut acquiritur poſſeſſio corpore & animo. ff. de acquir. poſ. poſſideri. & eodem modo amittitur. ff eodem. quemadmodum. Sed contra. ff. eo. poſſideri. §. in amittenda. Sol. animo amittitur ciuilis poſſeſſio, corporalis nõ: vt illa lege, quemadmodum.

CAP. I.

Omnis res[a], per quaſcunq; cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur.

¶ Beda † in homiliis.

¶ *Dubia in meliorem partem interpretari debent.*

CAP. II.

Estote miſericordes: & cætera. ¶ Hoc loco.[f] nihil aliud nobis præcipi exiſtimo †, niſi vt ea facta, quæ dubiũ eſt, quo animo fiant, in meliorem[g] partẽ interpretemur. Quod enim ſcriptum eſt: Ex fructibus eorũ cognoſcetis eos: de manifeſtis[h] dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: vt ſtuprũ[i], blaſphemiæ, furta, ebrietates, & ſimilia: de quibus nobis permittitur iudicare.

¶ Idem †.

¶ *Propter ſcandalum euitandum veritas non eſt omittenda.*

CAP. III.

Qui ſcandalizauerit[k]:

¶ Beda in Luca lib. 2. c. 14. Et vide plene per S. Thomam. 2. 2. q. 60. art. 4. Luc. 6.

¶ haſimo.

g Hoc verum in ſacramentis imprimentibus caracterem Matth. 7.

¶ Idem ſcilicet Beda apud Marcum cap. 9. Vide S. Thomam 2. 2. q. 43. art. 7. & 8. Mar. c. 9.

Estote.] Primo ponuntur verba Euangelii: Secundo verba Bedæ exponentis: Secunda: ibi, *Hoc loco.*

CASVS. Eſtote miſericordes, & nolite iudicare, & non iudicabimini. Exponit hic Beda particulã iſtã huius auctoritatis: nolite iudicare, & c. hoc loco, ideſt, hac parte auctoritatis, ſcilicet nolite, & c. dicit Beda, nihil aliud nobis præcipitur, niſi vt ea, quæ dubia ſunt, quo animo fiant, in meliorẽ partem interpretemur. Quod autem ſcriptum eſt: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: de manifeſtis dicitur: quia illa non poſſunt bono animo fieri, vt ſtuprum: blaſphemiæ, furta, ebrietates, & ſimilia. de quibus cum certum ſit illa eſſe mala, nobis permiſſum eſt iudicare, & ideo ad bonum reduci non poſſunt. Nota dubia in meliorem partem interpretari: quia potius debemus præſumere bonum quàm malũ.

f ¶ *Hoc loco*] ſcilicet, qui ſequitur in ipſa auctoritate: ſcilicet, Nolite iudicare, & non iudicabimini, &c.

¶ *Glo. ſeq. ponit duas lecturas.*

g ¶ *In meliorem partem.*] Vt res potius valeat quàm pereat. ꝫ. tit. proxi. abbate. & ꝫ. de fide inſtr. inter dilectos. & ff. de rebus du. quotiens 2. & benigniorem interpretationem ſequi debemus in re dubia. ff. de his quæ in teſt. del eg. proxime. Vel expone in meliorem, ideſt, in ſecuriorem, pro eo quod in altero nullum, in altero magnum periculum timeatur. ꝫ. de homic. ad audientiam. & c. ſignificaſti 2. ꝫ. de cle. excom. mi. illud. & ꝫ. de ſpon. iuuenis. Sic enim in dubiis abſoluitur reus, quia illud eſt benignius. ꝫ. de fide inſtru. inter dilectos. in fi. & ꝫ. de prob. ex litteris. niſi in caſibus qui ibi ponunt.

h ¶ *De manifeſtis.*] quia ſecretorũ Deus iudex eſt cognitor. 32. di. erubeſcant. & 32. q. 5. chriſtiana. 2. q. 5. conſuluiſti.

i ¶ *Vt ſtuprũ.*] 71. di. Apoſtolus. hæc. n. in ſui natura mala ſunt. ꝫ. de iureiur. & ſi Chriſtus, in fi. ver. quæ iã. & ꝫ. de delic. pue. c. 1.

Qui ſcandalizauerit.] Primo ponuntur verba Euangelii: Secundo, verba Bedæ exponentis illa: ibi, *Vtilius.* Abbas.

CASVS. Nõ quod in os intrat, coinquinat hominẽ, ſed quod ex ore procedit: audito hoc verbo ſcandalizati ſunt Iudæi: cũ hoc dictũ fuiſſet Dño, rñdit: Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum: & ideo dicit Beda: Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur: non enim propter ſcãdalum debet homo peccare mortaliter. Not. quod veritas, ſcilicet ius commune, quod indiſpenſabile eſt, pro nullo ſcandalo eſt relaxandum.

k ¶ *Qui ſcandalizauerit.*] Collige caſum. 11. q. 3. inter verba. & 22. q. 2.

22.q.2.primũ.in princip.& 30.q.5.ita ne.& ĩ.de his quæ vi metusve.cau.fi.sacris.

Glo.seq.tractat de triplici veritate.

a *Veritas.*] quæ triplex est, scilicet bonæ vitæ: hæc nunquam omittenda est propter scandalum,& ad quemlibet pertinet. Alia iustitiæ: hæc ad iudicẽ pertinet. Alia disciplinæ: hæc ptinet ad Prælatum. in his duabus quandoq; aliqua omittuntur propter scandalum. 50. dist. vt constitueretur. Et intellige qđ hic dr, de his quæ indispensabilia sunt: & tale ius commune, quod indispensabile est, veritas appellatur. de hoc dictum fuit ĩ.de temp. ordi.sane.& quod dicitur ibi,veritas iustitiæ, intellige secundum q hic dicitur. Ius commune quandoque indispẽsabile est. 1.q. vlti. & si illa.& de tali hic loquitur: tale ius pro nullo scandalo relaxandũ est. sed quando ius commune dispensabile est propter scandalum receditur à iure cõmuni. 50. dist. vt constitueretur. & 1.q.vlti.dispensationes.& cap.exigunt.

ADDITIO. Not. q ista triplex veritas habetur in his versibus.

Est verum vita, doctrina, iustitiaque:
Primũ semper habe: duo propter scandala linque.

& cætera. Vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.

Idem.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.

CAP. IIII.

QVod non est licitum in lege, necessitas [b] facit licitũ. Nam & sabbatum [c] custodiri præceptum est. Machabæi tamen sine culpa sua [d] in sabbato pugnabant. sic & hodie si quis ieiuniũ fregerit ægrotus [e] reus voti non habetur.

Gregorius septimus.

Illicite factum, obligationem non inducit.

CAP. V.

QVod latenter [f], aut per vim [g], vel aliàs illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

Idem Varien. episcopo.

Tormenta iudiciis non præcedentibus inferenda non sunt.

CAP. VI.

CVm in contemplatione: & infra. In ipso causæ initio nõ est à quæstionibus [h] inchoãdum.

QVod non.] Primo ponit dictum: Secundo exempla: ibi, Nam, Abbas.

CASVS. Dicit Beda super Marcum: Quod non est licitum in lege, necessitas licitum facit: quia necessitas non subiacet legi. quod probat auctoritate veteris legis, secundum quam præceptum est sabbatum custodiri: & tamen Machabæi sine culpa pugnabant in sabbato, propter necessitatem: & si quis ægrotus ieiunium fregerit, reus voti non habetur. Not. quòd necessitas legem seruare non potest.

b *Necessitas.*] Hoc ideo dicit, quia necessitas legi non subiacet. ĩ.de obser.ieiu.c.2.in fi.& ĩ.de consue.quanto.& de conse.dist.1. sicut.& dist. 3.peruenit. vnde tempore necessitatis omnia sunt cõmunia.12.q.1.dilectissimis.& ff.ad leg.Rho.de iactu.l.2.§.cum in eadem naui.in fi.quod intelligitur in hoc casu. Et sic est argu. necessitatem excusare.de cõse.dist. 5.discipulos.arg.12.dist.quisquis. & c.deliciæ.& 81.dist cum omnibus.& ĩ.de fur.si quis per necessitatem.& propter necessitatem famis Dauid comedit panes propositionis. 25.q.1.c.ideo.§.his ita.& propter hoc pater potest vendere filium.C.de pa.qui fi.dist.l.2.

c *Sabbatum.*] præceptum fuit veteris legis sabbatum custodiri: vnde si qui colunt sabbatum, exteriorem ritum legis reuocant. de conse.dist. 2.peruenit.

d *In sabbato.*] Hoc est propter necessitatem. 23.q.vlti.si nulla.

e *Ægrotus.*] etiam si in quadragesima carnes comedat. non dicitur frangere votum. ĩ.de obser.ieiu.c.2.in fi.Ber.

QVod latenter.] CASVS. Illa quæ fiunt latenter, siue clam, aut per vim, vel aliàs, illicite introducta sunt, firmitatem habere non debent, quia contra ius & æquitatem fiunt. Not. q ea quæ fiunt ꝯ ius & æquitatem, firmitatem habere non debent.

f *Quod latenter.*] potest poni casus per l.1.quod vi aut clam.circa prin.& in seruitio ꝓstito Prælato per vim à subdito: hoc enim in futurum nõ parit præiudicium. 21.q.3.quia cognouimus.

g *Per vim.*] quæ per vim siue per metum fiunt, qui cadere posset in constantem virum, cum de hoc constiterit, reuocantur. ĩ. de his quæ vi metusve causa fiunt, ad audientiam. De hoc plenedĩ in c.abas.eo.tit.& ff.qđ metus cau.l.2.& l.metũ.§.sed qđ prior.

CVm in contemplatione.] CASVS. Iudices à principio causæ nõ debent incipere à tormentis: nisi primo aliquæ præsumptiones præcedant. Not. q à tormentis iudices incipere non debent.

Glo.seq.signat contrarium, & ibi remittit.

h *Quæstionibus.*] ff.de quæst.l.1.& C.eo.tit.milites 2.qđ si fiat, appellari potest. 2.q.6.non solent.ver.ante sententiam.hoc intellige nulla præsumptione præcedente. Aug. ꝯ. 5.q.5.illi qui.vbi de hoc.

Stephanus Papa.

Sacrilegus est offendens rẽ, vel personam ecclesiasticam.

CAP. VII.

QVæ multotiens [i]: & infra. Quicquid in sacratis [k] Deo rebus & episcopis [l] iniuste agitur, pro sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, & à quoquam violari non debent.

Augustinus.

Qui facit aliter quàm debet, facere non dicitur.

CAP. VIII.

QVi ex timore [m] facit præceptum, aliter quàm debeat facit, & ideo iam [o] non facit.

Idem in libro de pœnitentia.

Committens vnum peccatum, reus est omnium, quo ad vitam æternam.

CAP. IX.

DEfleat peccator, quia offendẽs in vno [o], factus est omnium reus.

Gregorius in registro.

Ignorantia non excusat Prelatum in peccatis subditorum. hoc dicit quo ad mysticum & moralem intellectum.

QVæ multotiens.] CASVS. Quicquid committitur seu delinquitur in sacratis Deo rebus, & episcopis, vel ecclesiis, iniuste & inique agitur, & pro sacrilegio reputatur: quia sacra ab aliquo violari non debẽt. Not. q qui res ecclesiæ inuadit, sacrilegium cõmittit.

i *Quæ multotiens.*] ĩ. de pœnis.c.2.& 6.q.1. imitare.& 1.q.1. reperiuntur. Aug.ĩ.de Iudæ. ita quorundam.

k *In sacratis.*] Siue sit homo, siue ager: q illa aufert & inuadit, sacrilegium committit. 12.q.2. nulli liceat. & tamquam sacrilegus iudicari debet: vt eadem causa & q.eadem.prædia. & per ecclesiam debet iudicari. ĩ. de foro compe.conquestus.

l *Episcopis.*] Isti ius publicum offendũt, qđ consistit in sacris, & sacerdotibus. 1. dist. ius publicum.

QVi ex timore.] CASVS. Dicit Augustinus: Qui ex timore facit illud quod sibi præcipitur, aliter facit, quam debeat, quia libenti animo illud facere deberet. & ideo iš non dicitur facere: & ideo ex tali obedientia non meretur. Nota argum. quòd non dicitur factũ, quod legitime non fit. Item argum. quòd qui inuitus seruit, & rem perdit & meritum. Item argum. à contrario, quòd qui inuitus offendit, non est ei imputandum.

m *Qui ex timore.*] scilicet seruili, quoniam filialis timor bonus est, & potest introducere charitatem. de pœ.dist. 2.sicut seta introducit filum: vnde qui timore pœnæ seruit, non amore iustitię, nõ ducitur spiritu Dei: vnde dicitur: Timor non est in charitate, scilicet seruilis. 23.q.6.iam vero.§.ex his.

ADDITIO. Quia perfecta charitas foras mittit timorem, vt in eo.§.dicitur.

o *Iam non facit.*] Argum. quòd non dicitur factum, quod legitime non fit. 23.quæst.1.pudenda.& 22.q.2.faciat homo. argum. ĩ.de iure pat.quod autem.& ĩ.de regula.ad nostram. Item habes hic argum. quòd qui inuitus seruit, rem & meritum perdit. & ideo indignus præmio fit. 23.q.6.c.iam vero.§.ex his.versus prin. & talis obedientia vel nulla vel minima est. 8.q.1.sciendũ.ergo per cõtrarium qui inuitus offendit, non est ei imputandum. argum. ff. de bon.lib.qui cum maior.§.si libertus.& ff.famil.ercis.qui erat hæres. idem est & si clericus inuitus ferat testimonium contra ecclesiam suam, quòd ei non sit imputandum [a], secus si sponte aduocet contra ipsam. ĩ.de postu.c.vlti.

DEfleat.] CASVS. Peccator cum peccat, merito flere debet: quia offendens in vno, factus est omnium reus: quia propter illud damnabitur. Not. q pro vno solo mortali peccato damnabitur quis, quamuis multa bona opera fecerit.

Glo.seq.quadrupliciter legit capitulum: & dat votum finale.

o *In vno.*] scilicet præcepto legis, vnde scriptum est: Qui totam legem seruauerit, offendat autem in vno, omniũ factus est reus. de pœni.dist.5.fratres, vel in vno, s. mortali peccato, factus est oium reus quo ad vitam æternam, quia propter illud solũ dãnabitur: q̃a omnis virtus detrimentũ patitur ab vno vitio, de pœn. dist. 5.dolẽdum. dum enim in vno peccato perseuerat, omnia bona perdit, vt ibi.

Vide D. Thomã 2.2. q.43.art.7. ad 4. argumentum.

Aliàs super idem super Marcum adde cap.2. verba ad de paulo aliter habẽs, sed eadem est sententia.

Dictio, sua, deest vt plurimum in antiquis codicibus.

Hæc scribit Gregorius lib. 2. epistola 54. cap. 91. indict. 11. registri ad Ioannem episcopum Rauennatem.

Aliàs legitur Narnien. episcopo, sed hæc scribit D. Gregorius Narniensi [illegible]

Etiam in [illegible] non ea[illegible] debet incipere à tormentis: sed [illegible] procedendum [illegible] Ioan. And.

Stephanus Papa 2. epistola 2. causæ [illegible] gaudemus [illegible] in 1. tomo conciliorum.

Ecclesiasticus, vt dicitur, vel secularis, vt [illegible] 12.q.2. ecclesiarũ. C. de epis. & cle. l. 2. Ioan. And.

Cap. 10. eo. tit. in 2. compilatione. De materia sacrilegii & glo. vide D. Thomam. 2.2.q.99.

Augustinus in libro de [illegible]

Epistola Iacobi. c. 2.

Gregorius lib. [illegible]

Dicit Hostien. quòd licet excusetur à toto, non tamen à tanto: [illegible] quòd metus causa [illegible] Ioan. And.

ibi. Vel in vno, id est, in vna virtute: cū virtus eiicitur, tunc vitium nascitur. 32. q. 1. cum renuntiatur. vel in vno, id est, in charitate, sine qua nemo saluatur. vnde Apostolus: Et si tradidero corpus meū ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de pœni. dist. 3. si quis. ad fi. distinctionis. sic etiam in teste, qui aliquid adiicit de suo, totū testimonium partis mēdacio decolorat. 3. q. 9. pura. simile de conse. dist. 3. non liceat. & c. non oportet. & 9. dist. si ad scripturas sacras.

CAP. X.

Qvamuis causæ: & infra. ¶ Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & pastor nescit [a].

¶ Lucius tertius.

¶ *Pro spiritualibus homagium non præstatur.*

Q *Vamuis.*] Ignorantia pastoris nō excusat eum, si lupus oues rapit. hoc dicit quo ad litteram. Abbas.

Casvs. Pastor siue Prælatus debet habere curā de ouibus suis: & ideo si lupus comedit oues, & ipse nesciat, nullā habebit apud Deum excusationem propter negligentiam suam. Not. q ignorantia non excusat.

a ¶ *Pastor nescit.*] Quia pastor seu Prælatus inquirere & corrigere debet subditorum excessus, aliàs sanguis eorum de Prælatorum manibus requiretur. ē. de offi. ordi. irrefragabili. 1. respon. cū suis concor. ibi positis. & sic non habebit excusationē. pastor enim qui tacet, consentire vī. 43. dist. sit rector. ibi, pastorem enim, & c. 83. dist. error. quare nō potest vti pro defensione suā verbo Apostoli: Mudæ sunt manus meæ à sanguine, &c. 43. dist. Ephesijs. vnde & tales deponi debent propter negligentiam. 71. dist. dictum. & 1. q. 1. cap. si qui episcopi. §. ecce cum honoris. Itē pastor tenetur de custodia. ff. loca. qui mercedem. 23. q. 4. tres personas. & si dicatur q dolo eius periit, & ipse neget, ipsi incumbit probatio, cum ipse ratione officii sui debeat custodiam habere [f]. ē. de off. archid. ea quæ. & si dicit amissam ouem, probet ille dolum abfuisse: sicut argentarius probare debet se amisisse rationem casu, ruina, vel incēdio. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. vlti. Idem in custode carceris. ff. de custo. & exhiben. re. l. vlti. Et idem in deposito. ē. de deposi. bona fides. cum suis concordantiis.

[f] Aliàs generale est, q qui dolum allegat, & c. ff. de pro. quotiens. secundum. Vin. Ioan. And.

CAP. XI.

INdignum † est, & à Romanæ Ecclesiæ cōsuetudine alienum [b], vt pro spiritualibus facere quis homagium [c] compellatur.

FINIS.

I *Ndignum.*] Casvs. Dicitur hic, quòd pro spiritualibus obtinendis, nullus compelli debet homagium siue fidelitatem facere, cum hoc indignum sit, & à consuetudine Romanæ Ecclesiæ alienū: & ideo ab aliis ecclesiis est prohibendum. No. q nulla pactio illicita in spiritualibus debet interuenire. Item not. regulas huius tituli notabiliter notandas.

† Cap. 15. eo. tit. in 1. compilatio. sed videndū omnino cap. 2. tit. de excessibus prælatorū, in 2. compilatione, vbi extat integra clausula.

b ¶ *Alienum.*] Ergo & à consuetudine aliarum ecclesiarum debet esse alienum: quia quod Romana Ecclesia probat vel reprobat, & aliæ ecclesiæ hoc idem facere debent, cum ab ipsa suam habeant institutionem & auctoritatem. 11. dist. consequens. & c. nolite.

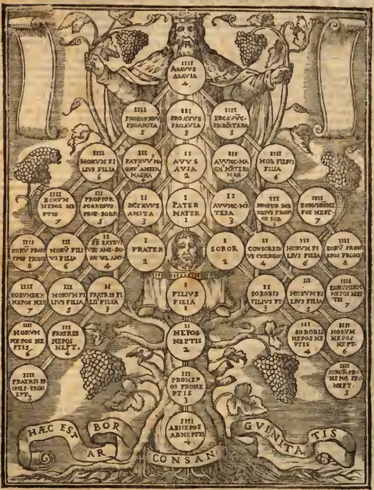
Additio. Exceptis priuilegiis suis. quod dic vt not. de tempo. ordi. c. 1. & de re iudi. in causis. secundum Host. Ioan. And.

c ¶ *Homagiū.*] Id est, sacramentū fidelitatis, qd pro aliquo spirituali facere quis non debet: cū illud sit simoniacū. ē. de simo. ex diligenti. alioquin clericus non tenetur facere Prælato suo obedientiā. Et in casibus debet iuramentū facere de obedientia, siue etiā de fidelitate post receptam administrationē. ē. de iureiur. nullus. 23. dist. quāquam. & ī. de maio. & obe. dilecti filii. & ē. de iureiur. ego N. & ī. de priuileg. antiqua. Aliàs enim nullū iuramentum, nulla pactio vel obligatio illicita in spiritualibus debet interuenire: & si interueniret, nullam obligationem de iure vel de facto inducit. ē. de pactis. pactiones. Ber.

F I N I S.

Non gignunt dextros qui stant in parte sinistra.
Laeua dat vxores, dat tibi dextra mares.

Figura presens arbores licet ad septimum doceat gradū protendi, cum vsque ad eū locum in decretis sit prohibitio coniugalis. 35.q.5.cap. de consanguinitate. & extra de consang. & affin. c. non debet. tamē quia per iura noua ipsa coniugalis prohibitio est limitata ad quartum gradum tantū, vt dicto c. non debet de consang. & affin. c. non debet. idcirco vsque ad quartum gradum duntaxat signatam hanc duximus ostendendā. Nec septimum graduum cognationem quoque prosequi impedit. Qui enim duntaxat tres cōputationē agnouerit, illam etiā vsque in gradū centesimū, & eo amplius si opus sit, deducere poterit.
Quàm aptissime hęc imprimat, tum solam genitorum affinitatis arbores, indicent qui huiusce consanguinitatis quinque canones & leges, & intelligat.

Consanguinitas est attinentia personarū ab eo procedentium, quia vna descēdit ab altera, vel ambę ab eodē. Vel est vinculum personarū ab eodem stipite descēdentiū carnali ꝓpagatione contractū. Et dicitur à con. quod est simul, vel vinctū, & sanguine, quasi sanguinis vnitas.
Linea est collectio ꝑsonarū ab eodem stipite descēdentiū gradus continens, & numeros distinguens, & est triplex, scilicet graduū descendentiū, ascendentium, & collateralium.
Gradus est habitudo distantiū ꝑsonarū, qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis distantia duę ꝑsonę inter se differūt. Et dicuntur gradus ad similitudinē graduū scalarum, vel locorū proclinorū, quia gradimur de ꝓximo in ꝓximum.

CONSANGVINITAS PER TRES REGVLAS DECLARATVR.

PRIMA *regula magistralis pro linea recta.*] Ascendentium & descendentium quot sunt personae de quibus quaeritur, computatis intermedijs vna dempta, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire quantū distet abauus à Petrucio (Petruciū esse fingimus in cellula vbi est facies) vtroque computato & intermedijs, quinque sunt personae: deme vnam, quattuor sunt gradus: & sic de alijs.

Pro linea collaterali duae sunt regulae.

Collateralium in linea aequali quoto gradu quis distat à cōmuni stipite, toto distant inter se, vel sibi attinent. Exemplum pone: Cum facis abauum stipitem inter P. & pronepotem propatrui (nam illi sunt in linea aequali) quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto. De computatione tantummodo canonica loquor.

Collateralium in linea inaequali quoto gradu remotior distat à cōmuni stipite, toto distant inter se. Exemplū pone faciēdo abauū stipitem P. & filius propatrui sunt in linea inaequali. Cōputemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu, ergo à filio ꝓpatrui quarto. Semper intellige secundū canones.

Pro arbore consanguinitatis secundum computationem ciuilem dantur tales regulae.

PRIMA. In linea recta ascendentium & descendentiū quot sunt personae de quibus quaeritur, computatis intermedijs vna dempta, tot sunt gradus inter eas.

Pro linea collaterali.

Collateralium in linea aequali quoto gradu quis distat à cōmuni stipite, toto duplicato distant inter se, vel sibi attinent. Nam secundū leges quaelibet persona gradū facit in collateralibus. Computatio enim Legistarū ob aliud fit quàm cōputatio Decretistarū.

Collateralium in linea inaequali quot sunt personae stipite dempto, tot sunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem, recurre ad Ioannis Andreae declarationem.

CIRCA

CIRCA lecturam arboris diuersis olim diuersum modũ tenentibus, Ioannes de Deo Hispanus post illos lecturæ ipsius arboris nouum modum assumens, per suas metricas regulas ipsius intellectum nisus fuit aperire: sed propter multitudinem regularum, & versuum obscuritatem, aliquibus notũ ignotum, alijs ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Ioa. And. inter decretorum doctores minimus & indignus, inuentionẽ arboris ex eo fuisse, vt habentibus materiam consanguinitatis & affinitatis ignotam, nota: & habentibus notam, ex oculorum inspectione notissima fieret: antiquorum scripta reuolui, & (prout expedire credidi) compilaui.

Oculis mul ta subijciuntur.

¶ Primo quærens ad vtramque arborem ad quid fuerit inuentio arboris necessaria. Secundo, an sit authentica. Tertio, ad quid in volumine decretalium repetita, quæ olim fuerat in decretis.

¶ Primæ quæstionis ex superius dictis patet solutio. probatio enim ad oculum alias vincit. Inst. de gradi. §. agnationis. 27. q. 1. nec aliqua. Ex ostensione enim facti quędam melius percipiuntur quàm elocutione. extra de dona. Apostolicæ. ver. fi. Hinc est quòd agrorum mensio subijcitur oculis. 16. q. 3. inter. de præscrip. quia indicante. C. fin. reg. l. 3. Ventris inspectio, an mulier sit prægnans. ff. de ven. inspi. l. 1. in prin. Locorum pudicitiæ inuestigatio, an mulier sit virgo. extra de prob. proposuisti. an arcta. de frig. & mal. fraternitatis. vel aliter impedita. eod. tit. ex litteris. Iniuriæ an sit atrox æstimatio. ff. de ter. l. 2. Et litteræ Papales an sint veræ vel falsæ. de crim. fal. licet.

¶ Ad secundum dic quòd arbor authentica est: quod patet ex canonibus Isidori & Alexandri. 35. q. 5. c. 1. 2. & vlt.

¶ Ad tertium dic quòd quia in decretis de consanguinitate & affinitate tractatur, vtile fuit ibi arborem ponere. & quia in decretalibus est idem tractatus, & in hoc volumine vtile fuit repeti, ex eo maxime, quia nemini venit in dubium, id satis esse validum satisq; famosum, quod repetita lectio probat. C. de emen. iu. co. l. vna. Item ex eo quia antiqui canones circa materiam illam multũ fuerunt correcti: vnde expediens fuit secundum statum iurium nouorum antiquam arborem decidere.

DEINDE ad arborem consanguinitatis specialiter descendamus. Et primo quæritur quid sit consanguinitas, & vnde dicatur: quid linea, quid gradus. Secundo quæritur quomodo arbor formetur: & quare sic formetur, & quare sic punctetur. & interseremus regulas per quas cognoscuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda, & quasdam quæstiones.

Cõsanguinitatis diffinitio.

¶ Ad primum dico, quòd consanguinitas est attinentia personarum ex eo proueniens, quia vna descendit ab altera: vel ambæ ab eadem. Vel est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractũ: quod satis est idem. Dicitur autem consanguinitas, quasi sanguinis vnitas: à con & sanguine: quia de communi sanguine descendunt. Et quo ad probationem coniugij nõ distinguo an tales cõsanguinei sint producti ex vxorio coitu, vel ex fornicatio, quod est expressum. extra de proba. per tuas.

Lineæ diffinitio: & eius multiplicitas.

¶ Linea vero est collectio personarum ab eodem stipite descendentium gradus continens, & numeros distinguens. Et est triplex linea, scilicet graduum descendentium, ascendentium & collateralium, vt infra patebit. & ff. de gradi. l. 1. & l. iurisconsultus.

Gradus descriptio.

¶ Gradus est habitudo distantiũ personarum, qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis distantia duæ personæ inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinem graduũ scalarũ, vel locorũ procliuiũ: quia ita gradimur de proximo in proximum. ff. de gradi. l. iurisconsultus. §. gradus.

Arboris cõsanguinitatis formatio.

¶ Formatur autem sic arbor. Primo vide cellulas ascendentium: secundo descendentium: demum collateraliũ. Ascende super cellulam vacuam: quæ remansit ideo vacua quia non potuit nomen proprium habere, cum aliæ cellulæ (exceptis his, quæ per genitiuum nominantur) sumant nomen ab ipsa. Quomodo enim possemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris, fratrem fratris, patrem filij, & sic de singulis? & eam alij vocant Ioachim: alij Protheum: alij truncum. Nos autem à nomine bidelli nostri vocemus eam Petrucium. Et scire debes, quòd competenter illæ cellulæ mediæ ascendentium & descendentium diuiderentur directe per medium, vt à latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium, vt abauus, proauus, &c. à latere sinistro nomina mulierum, vt abauia, proauia, &c. quia positi à latere dextro descendunt à maribus, & econuerso. Supra cellulam vacuam est cellula hæc continens pater mater, & vnum punctum supra, & vnum infra. Supra illam est cellula auus auia, continens duo puncta supra, & duo infra. Supra illam est cellula proauus proauia, continens tria puncta supra, & tria infra. Supra illam est cellula abauus abauia, habens quattuor supra, & quattuor infra. Descendendo sub cellula vacua est cellula habens filium & filiam: & habet vnum punctum supra, & vnum infra. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta supra, & duo infra. Sub illa pronepotem & proneptem: & tria puncta supra, & tria infra. Sub illa abnepotem & abneptem, & quattuor puncta supra, & quattuor infra.

¶ Antequam ad collaterales transeamus, scire debes quòd punctorum numeratio est numeratio graduum habito respectu ad cellulam vacuam, & puncti superiores denotant computationem secundum ius canonicum: puncti inferiores secundum ius ciuile, &c. Ponitur autem computatio canonica in superiori parte cellularum: ciuilis vero in inferiori, vt detur intelligi excellentia iuris canonici ad ciuile: & maxime quo ad hunc casum quo instruimur in matrimonijs, quæ licite contrahi possint necne, & cum matrimonium sit sacramentum ecclesiæ, in eo præcipue lex minor est canone extra de secun. nup. c. vlt. & pen. Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione ascendentium & descendentium concordat vtrumque ius: quia in eis semper persona addita personæ per carnis propagationem gradum adijcit.

Ius canonicum est excellentius Ciuili.

¶ Ad inueniendum autem gradus inter eos secundum vtrunque ius, tolle hanc magistralem regulam. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ de quibus quæritur computatis intermedijs vna dempta, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire quantum distat abauus à Petrucio: vtroq; computato & intermedijs, quinque sunt personæ: deme vnam, quattuor sunt gradus. Idem dico de ipso P. ad abnepotẽ: quia eo modo erit reperire quinque personas: & sic quattuor sunt gradus. Si velis scire quot distet abauus P. ab abnepote P. inuenies ibi nouem personas computato P. & sic octo erunt gradus. Scias autem quòd iste P. non habet totã suam computationem in arbore. Scias enim quòd quilibet habet duos parentes, quattuor auos, octo proauos, sedecim abauos, & sic semper ascendentes duplicantur. Vnde impossibile fuisset tot personas in arbore scribere.

Regula lineæ rectæ.

¶ Quæro an inter ascendentes & descendentes prohibitio copulæ coniugalis excedat quartũ gradum? Et dicit Goffre. in sum. de consangu. & affini. §. item quantum, quòd non, per decre. non debet. eod. tit. quæ generaliter loquitur. Alij cõmuniter contradicentes inter ascendentes & descendentes perpetuam esse prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet. ad hoc 35. q. 5. progeniem. & duobus capitulis seqq. in quibus dicitur, quòd olim non solum vsque ad secundum gradum, sed etiã inquantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum est alterum descendentem, & alterum ascendentem, perdurat prohibitio. ad idem instit. de nupt. §. 1. ff. de ritu nupt. l. nuptiæ. & hoc verum puto.

Cõiugalis prohibitio in recta linea est perpetua.

¶ Ad collaterales transeamus, & ad fratrem & sororẽ. & causa breuitatis prosequendo solum partem mediam arboris ad modum vexilli: qua intellecta reliqua intelligetur: quod per se patet. dicamus de fratre & descendentibus. Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis. & frater P. est cum P. in primo gradu secundum canones: in secundo secundum leges. Eius filius in secundo secundum canones: in tertio secundũ leges. Nepos in tertio secundum canones: in quarto secundum leges. Fratris pronepos est ipsi P. in quarto secundum canones: in quinto secundum leges: & sic debet esse vtraq; punctatio, & illi sunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris secundus stipitem. Fac consequenter stipitem de auo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, soror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum ne-

Regula collateralũ.

rum nepos neptis. Patruus est P. secundo gradu, frater patruelis etiam secundo gradu: filius in tertio; nepos in quarto secundum canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in sexto: & sic debet esse vtraque punctatio. Postea fac proauũ stipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, auum & auiam, auunculum magnum, & matertetam magnam. illos nõ prosequimur. Ex cellula patrui magni propior sobrinus, propior sobrina, ea illa horum filius filia, ex illa eorumdem nepos neptis. Et quia P. distat à proauo, quem nunc feci stipitem, tertio gradu, ergo à patruo tertio, & à propiori sobrino tertio: & à filio tertio, & à nepote, qui exit lineam æqualitatis, quarto secundum canones. Secundum leges vero distat P. à patruo magno quarto, à propiori sobrino quinto, & à filio sexto, à nepote septimo, & sic debet esse vtraq; punctatio. Modo fac abauũ stipitem cũ tribus filijs, scilicet propatruo, proauo & proauunculo. de proauunculo nõ prosequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horũ filius filia, ex horũ illa nepos neptis, ex illa eorumdẽ pronepos proneptis. Isti omnes sunt cum P. in quarto gradu, quia P. distat a stipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergo omnes distant quarto. Secundum leges propatruus distat v. filius vj. nepos vij. pronepos viij. & sic debet esse vtraque punctatio.

Regula canonica pro collateralibus in linea æquali

¶ Nunc videndum est quibus regulis gradus illorum collateralium cognoscantur. Collateralium æqualis lineæ vnam trado regulam secundum canones.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite: toto distant inter se, vel sibi attinent: hoc secundum canones. Exemplum pone: quando facis abauũ stipitem inter P. & pronepotẽ propatrui. nam quia illi sunt in linea æquali, quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto.

Regula ciuilis pro collateralibus in linea æquali.

¶ Secundum leges vero aliter est, & sic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à cõmuni stipite: toto duplicato distant inter se: vel sibi attinẽt. Vides ergo ex superius dictis, & ex punctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatrui distant viij. Et insurgit illa diuersitas, quia secundum leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres faciunt duos gradus: secundum canones vero duæ personæ faciunt vnum gradum. Vnde (vt patet in cellula fratris) frater est cum P. in primo gradu secundum canones, in secundo secundum leges: sed computatio eorum ob aliud fit quàm nostra. 35. q. 5. cap. 2. Bene ergo dicitur secundũ leges, quòd in æquali linea collateralium siue linea sit paris numeri, siue disparis: non est reperire disparem gradum. vide in linea paris numeri secunda, vel iiij. disparis numeri j. vel iij. In prima ij. gradus, in secunda iiij. in tertia vj. in quarta viij. quod non est secundum canones, quia in æquali linea disparis numeri habemus disparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & sic de singulis.

Regula canonica in linea inæquali.

¶ Nunc restat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula secundum canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite: toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abauum stipitem P. & filius propatrui sunt in linea inæquali. computemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu: ergo à filio propatrui iiij. & idẽ in descendentibus vsque ad lineam æqualitatis: & hoc est quod dicimus, quòd persona addita personæ vsque ad lineã æqualitatis non crescit gradus: quia propatruus, filius eius, nepos & pronepos omnes distant iiij. gradu à P. Sed aliter secundum leges, secundum quas talem regulam tradimus.

Regula ciuilis in linea inæquali.

¶ Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dempto) tot sunt gradus. vnde P. à stipite distat iiij. à propatruo v. à filio vj. à nepote vij. à pronepote viij. & sic quælibet persona facit gradum. Vides ex supradictis quòd P. non potest contrahere cum aliqua de arbore. Distat enim à summo, scilicet abauo: ab imo, scilicet à nepote; ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto: à medijs citeriori: per quod satis patet, quòd cum nullo potest contrahere. Sed si extremus in collateralibus: vt puta si pronepos propatrui, vel pronepos fratris, procrearet filiam, posset P. cum illa contrahere. Licet autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen consanguinitas. prohibitio enim, quæ per ius positiuum processerat, potuit tolli. sed naturalia sunt immutabilia. 5. dist. in princ.

¶ Scire debes, quòd communiter dicunt doctores, quòd abauus & proauus & auus sunt bigami, dicentes, quòd si non essent bigami, non possent filij eorum coniungi, cum essent fratres: sed de hoc non multum curo: quia eadem ratione sic esset de alijs cellulis duplicibus, quòd personæ earum essent bigami. vnde fingamus perinde ac si in qualibet duplici cellula haberemus quatuor personas, ac si diceretur propatruus & vxor, proamita & maritus, vnde duplicatio posita fuit, vt nomina demonstraret in vtroque sexu, non vt eos coniuges denotaret. Sciendum est etiam, quòd in collateralibus æqualis lineæ bene sequitur ista regula affirmando & negando. Ego & tu sumus consanguinei in linea æquali, & ego possum accipere filiam tuam: ergo tu meam. Et negatiue, Ego non possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meã. Affirmatiua procedit in linea æquali quarti gradus. Negatiua in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc nõ procedit affirmando vel negando: quia si vnus est in quarto, alter in tertio vel citeriori, qui est in tertio vel citeriori, potest contrahere cum filia eius, qui est in quarto gradu, & nõ econuerso. vnde propatruus huius filius & nepos contrahere possunt cum filia P. sed non econuerso.

Quæstio notabilis.

¶ Demum quæritur, an collaterales, quorũ vnus est in quinto, & alter in primo, puta filia P. & propatruus possint ad inuicem contrahere? Dicit Hosti. quòd non. & hoc not. extra eod. quod dilectio. & cap. tua. & in summa huius tit. de consan. §. numquid. in v. & j. quod per sua argumenta nititur probare sic, scilicet pater & filius vna persona censentur. C. de impub. & alijs sub. l. vlt. sicut ergo non contrahitur cum stipite; sic nec cum filijs stipitis. benefacit prædicta decret. tua. vbi fratres videntur poni pro stipite. Contrarium tenet Bern. quod colligitur ex glos. quam ponit supra eod. tit. cap. vlt. & Ra. & Ioan. de Deo: & hoc est verissimum, quod probant verba regulæ positæ supra eod. cap. vlt. dum dicit ibi; descendentiũ ab eodem. sed certũ est quòd propatruus descendit à stipite. Præterea aut dicis quod est inter eos prohibitio ascendentium & descendentium, aut collateralium: de primo patet negando, quòd certum est filium P. non descendisse à propatruo. Est ergo prohibitio collateralium. sed certum est, quòd isti distant quinto. quid igitur impediat istos collaterales contrahere, nõ video. Ioa. And.

Arbor Affinitatis.

Multa dies, variusque labos huiusce parauit
Artis notitiam: quæ modo clara patet.

AFFINITATIS DECLARATIO.

Affinitas secundum canones est personarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela. Et dicitur affinitas quasi duorum ad vnum finem vnitas, eo quòd duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundũ canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt ff. de gradi.cogna.l.non facile.§.affines.

¶ Scias autem ꝙ affinitas est perpetuũ impedimentũ, quod durat etiá mortua persona, qua mediáte contrahit. 35.q.10.fraternitatis.

¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis eiusdem gradus, cuius est consanguinitas. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem: si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoto gradu est tibi consanguineus tuus; & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere. Dictum est in regula, viri & mulieris, & non viri & vxoris: quia secundũ canones etiá per coitũ fornicariũ & incestuosum contrahitur affinitas. patet de eo qui cog. consan. vxo. suæ. c. discretionẽ. & c.pen. Inter cõsanguineos mulieris & virũ & consanguineos viri & mulierẽ, ideo dicitur: quia inter virũ & mulierem nõ contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris nulla est affinitas. Vnde duo fratres cõtrahunt cũ duabus sororibus, pater & filius cũ matre & filia. sed est affinitas inter cõsanguineos mulieris & ipsum virũ. & cõsanguineos viri & ipsam mulierẽ. de cõsan. & affi. qđ super his.

REGVLA. Quotiescumque inter vnam personarum, de quibus quæritur, & coniugem alterius non est vel non fuit consanguinitas intra quartum gradum inclusiue, nulla est prohibitio, vt inter me & coniugem nepotis mei non potest esse matrimonium: quia nepos meus est mihi consanguineus intra quartum gradum.

ALIVD EXEMPLVM. Soror mea habuit maritũ, ea mortua maritus eius aliá accepit, quo defuncto potero contrahere cũ eius relicta: quia inter me & illam relictam nulla est nec fuit consanguinitas.

AD ARBO-

Declaratio arboris Affinitatis.

AD arborem affinitatis & eius materiam tranſeamus. Et primo videndū eſt, quid ſit affinitas, & vnde dicatur: & quomodo ipſius genera inſurgāt, & gradus computentur: deinde arborem formemus. Ponemus poſtea quędam notabilia, & quaſdā quæſtiones.

Affinitatis definitio.

¶ Eſt autem affinitas perſonarū proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela. hoc ſecundum canones: ſed ſecundum leges eſt proximitas proueniens ex nuptijs; & requiritur ſecundum leges, quòd legitimę ſint nuptię, non interdictæ, vt contrahatur affinitas. ff. de gradi. l. nō facile. §. ſciendum. Et dicitur affinitas quaſi duorum ad vnum finem vnitas: eo quòd duę cognationes diuerſę per nuptias ſecundum leges, vel per coitum ſecundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt in ead. l. §. affines.

Affinitas per coitū fornicarium contrahitur.

¶ Sed quòd per fornicarium coitum, & inceſtuoſum ſecundum nos contrahatur affinitas, patet de eo qui cog. conſan. vxo. ſuę. c. diſcretionem. & eod. tit. c. penul. Sed conſideratio legis fuit circa hęreditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur aduerſus affinem teſtimonium dicere. ff de gradi. l. iuriſconſultus. in prin. & ff. de teſti. l. 3. & 4. q. 3. §. item in criminali. verſi. item lege Iulia. Sed canon quo ad matrimonia prohibenda cōſiderauit vnionem carnis, quę inſurgit ex copula. Et eſt videre ſecundum hoc, quòd concurrere poteſt attinentia conſanguinitatis & affinitatis: vt ſi quis cognoſcat conſanguineam ſuam, omnes conſanguinei vtriuſque ſunt vtrique affines. Scias autem quòd affinitas eſt perpetuum impedimentū, quod durat etiam mortua perſona, qua mediante contrahitur. 35. q. 10. fraternitatis. Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quę fit extra clauſtra pudoris. 35. q. 3. extraordinaria. & adde quod ibi not.

¶ Et inſurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honeſtate, interdum ſine: & publica honeſtas interdum ſine affinitate, vt ſi cognoſco vxorem vel ſponſam, hic impedimentum eſt publicę honeſtatis & affinitatis: ſi cognoſco non ſponſam, hic affinitas ſola eſt. ſi ſponſam nondum cognoui, ibi ſola publica honeſtas. Hoc dico quia ſi mortua eſt vxor tua, & vis contrahere de diſpenſatione ecclesię cū conſanguinea ſua, & eccleſia diſpenſat, quòd poſſis contrahere cum illa, nō obſtante quòd ſit tibi affinis, tali gradu per diſpenſationem adhuc contrahere non poteris: quia licet ſublatum ſit impedimentum affinitatis, non tamen ſublatum eſt impedimentū publicę honeſtatis. Debes ergo facere exprimi, quòd poſſis cum tali contrahere non obſtante impedimento publicę honeſtatis pro eo, quòd deſponſaſti conſanguineam eius in quarto gradu; & non obſtante quòd eſt tibi affinis in quarto pro eo quòd dictam deſponſatam carnaliter cognouiſti, & tunc matrimonium procedere poterit.

Affinitatis genus per quam regulam cognoſcitur.

¶ Genus affinitatis cognoſcitur per hanc regulam, ſed non gradus. Perſona addita perſonę per carnis copulam mutat genus, ſed non gradum. Iſto modo, ſi is qui eſt mihi in ſecundo gradu conſanguinitatis, cognoſcit mulierem, illa eſt mihi ſecundo gradu affinitatis, & primo genere: ſi alius eam cognoſcit, ille attinet mihi ſecundo genere affinitatis, & ſecundo gradu: ſi ille aliam mulierem cognoſcit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & ſecundo gradu. Sed quia ſolum primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plene tradidit extra de conſang. & affin. c. non debet, hic circa hoc non inſiſto. ergo ſi perſona mihi conſanguinea coniungat ſibi aliam perſonā carnali copula, perſona iuncta eſt mihi affinis primo genere affinitatis. ſi attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula ſe alteri commiſceat, illa attinet mihi ſecundo genere. ſi affinis mihi ſecundo genere aliquam cognoſcat, illa eſt mihi affinis tertio genere, ſed eodē gradu. Eſt igitur videre de gradibus. Certum eſt, quòd affinitas non habet hodie prohibitionem niſi in primo genere, & in illo vſque ad quartum gradum: licet affinitas non habeat ſuam ſpecialem computationem graduum: ſed computantur gradus affinitatis ſecundum gradus conſanguinitatis. Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem, ſi vis ſcire quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier; vide quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus ſecundū regulas quas tradidi in proxima arbore; & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere.

¶ Nunc formemus arborem, & in medio arboris ſunt quattuor cellulę, & in prima ſuperiori ponitur primus gradus, in ſecunda ſecundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primo quęritur, quare ponantur in medio fratris & ſororis. Secundo, quare non exprimant attinentiam, dicendo, primus gradus affinitatis, & ſic de ſingulis. Ad primum dic, hoc fuiſſe vt detur intelligi, quòd affinitas oritur ex conſanguinitate, & quod ab vtroq; ſexu virili & femineo affinitas contrahatur. Ad ſecundum dic, attinentiam non fuiſſe expreſſam: vt illa computatio graduum ad conſanguinitatem & affinitatem referatur. vnde ſoror & frater ſunt in primo gradu conſanguinitatis, & frater & vir ſororis ſunt in primo gradu affinitatis, & ſic de alijs. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quattuor cellulas continens: in prima ſcribitur frater, in ſecunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorſum huius alia linea continens alias quattuor cellulas: in quarum prima ſcribitur vxor fratris olim relicta, in ſecunda vxor filij fratris, in tertia vxor nepotis fratris, in quarta vxor pronepotis fratris. A latere ſiniſtro ſunt aliæ quattuor cellulæ: quarum prima ſoror, ſecunda ſororis filia, tertia ſororis neptis, quarta ſororis proneptis. Ad dorſum harum ſunt aliæ quattuor: prima vir ſororis olim relictus, ſecunda vir filiæ ſororis, tertia vir neptis ſororis, quarta vir proneptis ſororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, vna à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à ſiniſtris, relicta relicti ſororis; quæ ſecundum omnes ponuntur ad decorem, & ad demonſtrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem nō habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum vna oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri ſororis: in qua ſcribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellulla ſororis, & terminatur in cellula vxoris fratris, in qua idem ſcribitur.

Quæſtio.

¶ Circa hoc quæro, quare in cellula vxor fratris ſcribitur, olim relicta, quod non ponitur in alijs cellulis inferioribus eiuſdem lineæ? Et dic hoc factum fuiſſe propter cellulam, quæ ponitur ad dorſum illius: quaſi dicat, frater habuit vxorem, mortuo fratre vxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illa demū mortua iſte relictus à relicta fratris vult contrahere cum ſorore, numquid poteſt? olim non poterat, quia erat ſibi in ſecundo genere, & primo gradu: hodie

du: hodie vero potest. Idem sit repetitum quo ad cellulam viri sororis.

Regula magistralis in gradus affinitatis, & genus manifestans.

¶ Ad cognoscendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris, quàm ex prius dictis, tolle hanc solam regulam magistralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virũ, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & eiusdem gradus cuius est consanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri, & mulieris, & non viri & vxoris, collige ex his, quæ in principio dixi. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideo dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri & consanguineos mulieris nulla est affinitas: vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cũ matre & filia. Sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virũ, & consanguineos viri & ipsam mulierem. extra de consang. & affinita. quod super his. Primi generis quare dixerim, etiam ex superioribus patuit, & eiusdem gradus cuius est consanguinitas vide hoc in arbore. nam frater & soror sunt in primo gradu consanguinitatis, maritus sororis est fratri in primo gradu affinitatis, & sic vxor fratris sorori, & sic filia sororis est filio fratris & ipsi fratri in secundo gradu consanguinitatis, maritus eius in secundo gradu affinitatis, & econuerso, & sic in reliquis. Vnde vir proneptis sororis attinet fratri & omnibus descendentibus, qui sunt in arbore, quarto gradu affinitatis. & hoc ideo, quia toto gradu consanguinitatis attinet prædictis ipsa proneptis. Qui sunt in arbore, ideo dixi, quia si pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & sic attinet quinto gradu secundum regulas traditas in proxima arbore.

Affinitas permutabilis declarat.

¶ Post hoc notandum est, illud præcise non sequitur, ego & tu sumus affines: ergo filius, quem procreo, est tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego sum tibi affinis, & ipse consanguineus. interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, si ego & tu sumus affines per appositionem mei, quia scilicet contraxi cum consanguinea tua, si ex dicta consanguinea tua filium procreo, ille est tibi consanguineus, non affinis. sed si ego maritus consanguineę tuæ ex alia muliere filiũ procreo, ille nec est tibi consanguineus, nec affinis. Si vero tu consanguineus vxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipse affinis. sed si tu & vxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipsa in secundo vel primo: tunc ipse filius mutat gradũ, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipse mihi in quarto. Si vero tu & vxor mea eratis consanguinei in linea inæquali, sed vxor mea erat remotior, vt quia ipsa in tertio, & tu in secundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipse affinis: tu in tertio gradu, & ipse in tertio gradu. Item nota quòd istud etiam non sequitur, ego & tu sumus affines, & ego nõ possum accipere filiam tuam; ergo nec tu meam: quia si habeam consanguineam tuam in vxorem, tu bene potes cõtrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia affinitas non contrahitur inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris: sed inter virum & consanguineos mulieris, & inter mulierem & consanguineos viri, vt dixi, & probatur extra de consang & affinit. quod super his. Sed ego non possum contrahere cum filia tua, nisi forsan illa excederet quartum gradum, vt quia esset in quinto. & est simile secundum quod dixi supra in proxima arbore circa finem.

Affinitas prohibetur inter ascendentes & descendentes est perpetua.

¶ Nunc quæritur, an affinitas inter ascendentes & descendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantum vsque ad quartum gradum? Et si teneremus opin. Goffre. de qua dixi supra in arbore proxima circa medium, diceremus quòd vsque ad quartum gradum tantum. Sed tenendo cõtrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio sit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abstinere debemus à consanguineis vxoris, vt à proprijs. extra de consang. & affin. c. 1. 35. q. 3. de propinquis. & c. æqualiter. Si ergo inter consanguineos ascendentes & descendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines. ad idem instit. de nupt. §. affinitatis. & dicit lex, quòd tales affines ascendentes & descendentes, habentur loco parentum & liberorum. ff. de gradi. l. non facile. §. & retro. in fi. Eodẽ modo posset formari quæstio de affinibus, quorum vnus est in primo gradu, alter in quinto, sicut in consanguineis dixi supra in arbore proxima. in fi. An autem liceat diuersis temporibus habere in vxores duas cognatas, scilicet vxores duorum fratrum. & an coniuncti olim in gradu prohibito hodie permisso simul manere possint, de hoc vide not. extra de consang & affinit. cap. non debet.

Consanguinei & affines qui iure prohibentur coniungi.

¶ Vltimo quæritur ad vtramque arborem, an prohibitio consanguineorum vel affinium coniungendorum procedat ex prohibitione diuina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio. Breuiter scias quòd olim propter necessitatem frater necessario habuit contrahere cum sorore, & consanguinei cũ consanguineis. vnde tunc in collateralibus nõ erat prohibitio hoc fuit à principio generis humani in filijs & nepotibus Adæ. hoc etiam fuit post diluuiũ in nepotibus Noe. In Leuitico vero prohibitę fuerunt fere duodecim personæ, quas vide nota. extra de resti spol. litteras. & de diuor. c. gaudemus. Demum ius positiuum canonicum prohibuit consanguineos & affines primi generis coniungi in septimo gradu & citeriori: quæ prohibitio postea vsque ad quartum gradum est restricta. extra eod. non debet reuocatis etiam quibusdam alijs prohibitionibus, vt patet. Reuocatio vero fuit ex causa, quæ ibi ponitur, & extra de testi. cap. licet ex quadam. per quod patet, quòd prohibitio partim procedit ex iure diuino, & partim ex positiuo. Vnde in secundo gradu æqualis lineæ collaterales cõtrahere possunt iure diuino, sed non positiuo. Ratio vero prohibitionis sumitur 35. q. 1. §. 1. cap. 1. fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam si contraherem cũ sorore, idem esset pater & socer, mater & socrus, vir & frater, &c. Sed si alium habeo patrem, alium socerum, numerosius se charitas protenderet: in qua vniuersi fideles & pręcipue studentes continue perseuerent per gratiam eius, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

TABVLA LVDOVICI BOLOGNINI DE BONONIA, IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS,

Totum ferme Decretorum volumen amplissimum continens, quæ secundum rubricas Decretalium procedendo, vtiles & aptas quæstiones cum iuribus & quottis necessarijs decidit, & in multorum scitu dignorum cognitionem breui manu & exiguo tempore (quo nihil in hoc sæculo carius est) vnumquemque trahit.

De summa trinitate & fide catholica. Rubrica.

VTRVM eo ipso quis errat in fide, sit hæreticus, si est paratus corrigi, vide glo. in c. nec licuit. in verb. ad recipiendam. dist. xvij.

Vtrũ vbi agitur de fide, solus Papa possit disponere sine consilio reuerẽdiss. notum dominorum Cardinalium, vide glo. in c. anastasius. in verb. concilio. ao dist. xix.

Ad quem spectat determinatio quæstionum circa fidem: an ad sanctissimũ D. Papam solum, vel etiam ad alios. vide glo. in c. quoties. in verb. nisi ad Petrum. 24. q. 1.

Vtrum peccatum infidelitatis sit maius quàm occidere infinita corpora martyrum, vide glo. innocens. in cap. si habes. 24. q. 3.

Vtrũ Papa possit dispẽsare circa articulos fidei, vide glo. in c. sunt quidã. in verb. apostoli. 25. q. 1.

Vtrum debeamus credere solum ea quæ pertinent ad religionem, vide glo. si quominus. in c. in domo. de pœni. dist. iiij.

Cætera in hac materia fidei videbis inferius sub rubrica, De hæreticis: quia hæc omnia ad fidem tendunt.

De constitutionibus, statutis, & legibus. Rubrica.

QVot iuribus regatur genus humanũ, & quid sit ius naturale, & ciuile, & gentium, & militare, & publicum, & quiritum, habes in dist. j.

Quot sunt species legum secularium, & vnde aliquæ earum nomen acceperunt, vide in dist. ij.

Quid sit lex, & plebiscitum, & senatusconsultum. & constitutio, & responsa prudentum, & etiã vnde sumpserunt nomẽ aliquæ leges, vide in dist. ij.

Quale sit officium legum secularium, vide latissime in dist. iij.

Quid sit canon & regula, & quot sint concilia, habes in dist. iij.

Quare repertæ sunt leges, & quot debeant in se continere, & an tollantur per contrariam consuetudinem, vide in dist. iiij.

Vtrum & quando leges tollantur per contrariã consuetudinem, vide in dist. iiij.

Vtrum ius naturale possit mutari, vide in dist. v. in glo.

Quis fuerit auctor primus sacrarum legum, & etiam secularium, vide in dist. vij.

Vtrum leges principum cedant iuri naturali, vide in dist. ix.

Vtrum leges seculares cedant legibus ecclesiasticis, vide in dist. x.

Quæ sint leges approbatæ, & quæ improbatæ, vide in dist. xvj.

Quomodo mutentur leges & regulæ canonum & legũ ex loco, & causa & ex tempore, vide in dist. xix.

Vtrum decretales existentes extra corpus canonum seruentur & habeantur pro legibus, vide in dist. x a.

Quantum valeant expositiones sacrarum scripturarum, & an habeant vim canonum, vide in dist. xx.

Vtrum sacerdotes teneantur scire leges & canones, vide in distin. xxxviij.

Vtrum sacerdotes debeant habere peritiam, nõ solum legum, sed negotiorum secularium, vide in dist. xxxix.

Quo tempore habuerunt originem concilia, & quæ sint approbata, & quæ improbata, vide in dist. xv.

Quis possit facere concilia, & cuius auctoritate fiant, vide in dist. xvij.

Vtrum qualibet prouinciæ possit facere concilia. & quotiens in anno, & quo tempore, vide in distinct. xviij.

Quando episcopi teneantur notificare acta in concilijs, vide in dist. xviij. c. decernimus.

Quomodo & in quibus casibus toleratur ignorantia iuris ciuilis. & etiam naturalis, vide glo. in c. ignorantia. in dist. xxxviij.

De ignorantia iuris naturalis & ciuilis quomodo & qualiter toleretur vltra proxime dicta, vide in glo. in §. notandum. 1. q. 4.

De rescriptis.

QVomodo & quando valeat rescriptum vltra duas dietas, vide glo. in c. neminem. 3. q. 6.

De consuetudine.

VTrum & quando leges tollantur per contrariã consuetudinem, vide in dist. iiij.

Vtrum consuetudo cedat legibus scriptis, vide ad plenum in dist. aj.

Vtrum consuetudo possit tollere vel mutare ius naturale, vide in dist. v.

Vtrum valeat consuetudo contra ius naturale, vide in dist. viij.

Vtrum consuetudo valeat contra naturales constitutiones, & an varietur secundum tempora & loca, vide in dist. xij.

De virtute consuetudinis & etiam diuturnitatis vide glo. in c. conquestus. 9. q. 3.

In materia consuetudinis, & an acquiratur aliquid per eam, vide glo. in c. si. 1 8. q. 2.

De electione & ordinatione & electi potestate. Rubrica.

QVomodo eligitur Papa & episcopi, diaconi & subdiaconi. & quomodo conferantur ordines ecclesiastici, vide in dist. xxiij. & xxviij.

Vtrum ordinatio episcoporum debeat fieri in ciuitatibus vel in rure, vide glo. in c. in nomine domini. in verb. fieri. in vrbe. in dist. xxiij.

Vtrum merus laicus possit eligi in episcopum: & in quæ ecclesia debeant fieri electiones episcoporum, & de officio visitatorum, vide in dist. lxj.

Vtrum præsumatur pro electione, vide glo. in c. miramur. in verbo. pro laboribus. in dist. lxj.

Ad quos spectent electiones eligendorum ad sacros ordines, vide in dist. lxij.

Vtrum laici possint interesse electionibus promouendorum ad sacros ordines, vide in dist. lxiij.

A quibus eligantur & ordinentur episcopi, vide in dist. lxiij.

Quid si prouinciales discordẽt in electione episcopi vel si nõ sunt prouinciales, quid fieri debeat, vide in dist. lxv.

Quis debeat interesse in consecratione metropolitani, vide in dist. lxvj. c. archiepiscopus.

A quot episcopis debeat episcopus consecrari, vide in dist. lxvj. c. porro.

Vtrũ presbyteri vel sacerdotes possint ordinari ab vno episcopo solo, vide in dist. lxvij.

Vtrum electi & ordinati ab eo quem non constat esse episcopum, sint iterũ ordinandi, vide in dist. lxviij. c. presbyteri.

De collatione minorum ordinum, & an solus abbas possit eos conferre, vide in dist. lxix.

Vtrum quis possit ordinari sine titulo vel sine beneficio ecclesiastico, vide in dist. lxx.

Vtrum clericus subditus vni episcopo possit ordinari ab alio absque literis sui episcopi, vide in distinct. lxxj.

Vtrum episcopus teneatur dare litteras dimissorias ad alium episcopum pro ordinatione sui clerici, vide in dist. lxxij.

De forma & tenore litterarum dimissoriarum ab vno episcopo ad alium pro ordinatione clerici sibi subditi, vide in dist. lxxiij.

Vtrũ quis possit inuit⁹ ordinari, vide ĩ dist. lxxiv.

Quæ sint necessariæ circa ordinationem episcoporum, vide in dist. xxv.

Qualiter sint ordinandi illi qui ab infantia dediti sunt ecclesiasticis officijs, vide in dist. xxviij.

Multa per quæ impeditur quis ordinari & promoueri ad sacros ordines, vide in dist. xxxiij.

Multi qui prohibẽtur promoueri & ordinari ad sacros ordines, vide in dist. xxxiiij.

Vtrum ordinandi debeant esse sobrij: & quæ pœna puniantur non seruantes sobrietatem, vide in dist. xxxv.

Vtrum promouendi ad sacros ordines debeant esse periti litterarum, vide in dist. xxxvj.

Vtrum promouendi ad sacros ordines possint incũbere libris gentilium, vide in dist. xxxvij.

Vtrum penitus laicus possit ordinari, vide glo. in §. ecce. in verb. plenissima. in dist. xxxvj.

Vtrum noui in fide possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist. xlviij.

Quæ sint illa propter quæ quis impeditur promoueri ad sacros ordines, vide in dist. xlix.

Quo tempore debeat ordinari episcopus, vide in dist. lxxv.

Quis eligat Romanum Pontificem: & quanto tempore fiat vnus post mortem alterius, vide in dist. lxxix.

Si quis fuit electus Papa dũ credebat eius vxor mortua: & postmodũ reperiatur viuere, an debeat renuntiare papatui, vide glo. in c. si quis. 5. in verbo, non

po, non apostolicus. in dist. lxxix.

Quis coronet & ordinet reges, vide glo. in c. in apibus. 7. q. 1.

Vtrum quærentes officia debeant eligi, vide in tex. 8. q. 1.

Vtrum episcopus possit eligere sibi successoré in spatu, vide in textu & in glo. summæ late. 8. q. 1.

Vtrum Papa possit eligere sibi successorem dum viuit, vide in glo. summæ. circa fin. 8. q. 1.

Quomodo fiant reges: an per electiones, vel quomodo, vide glo. in c. Moyses. 8. q. 1.

Vtrum Papa possit facere statutum quòd possit eligere sibi successorem, vide glo. in § his omnibus. 8. q. 1.

Quæ electio præualeat, an illa quæ est facta à minori parte, an vero à maiori vel digniori, vide glo. cap. licet. 8. q. 1.

Vtrum in electionibus possint admitti patrocinia simoniacorum, vide in textu & in glo. summæ. 18. q. 2.

Quomodo & quando præsumatur electio simoniaca, vide in glo. summæ. 8. q. 3.

Si eligit excommunicatus cum alijs non excommunicatis, vtrum valeat electio: glo. est in cap. nos in hominem. 9. q. 1.

Vtrum abbates sint eligendi vel ordinandi per episcopum, an vero à monachis, vide in textu. 18. q. 2.

De translatione episcopi. *Rubr.*

SI monachus transit ad episcopatum, vtrum absoluatur à iurisdictione abbatis, vide glos. in c. de monachis 16. q. 1.

Vtrum sufficiat translatio ad episcopatum sine confirmatione ad hoc vt episcopus acquirat bona sedi episcopali, vide in glo. summæ. 18. q. 1.

Vtrum abbas factus episcopus absoluatur à regula monachali, vide glo. in c. statutum. 18. q. 2.

Vtrum episcopus possit dare licentiam clericis adeundi monasteria, & vtrũ etiã eis inuitis possint intrare strictioré regulam, vide in tex 19. q. 1. & 2.

Vtrum canonici regulares possint intrare monasterium, vide in tex late. 19. q. 3.

De auctoritate & vsu pallij.

VTrum episcopi possint exercere officium suũ sine pallio, & etiã quo tempore possit peti palliũ, & quibus dari debeat, vide in dist. centesima.

De renuntiatione.

VTrum renuntiatio requirat factum vel verba, vide glo. in c. qualiter. 7. q. 1.

Vtrum beneficia renuntiata sint restituenda ipsia renuntiantibus, vide in textu & in glo. summæ. 17. q. 1.

Vtrum renuntiatio illicita valeat, & quomodo probetur quem renuntiasse, & quis debeat probare, vide glos. summæ. 17. q. 2.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

QVo tẽpore debeat ordinari episcopus, & qua hora. & quibus diebus, vide in dist. lxxv.

Quæ interualla temporum debeant seruari in præstatione singulorum graduum. & in quolibet eorum, vide in dist. lxxvij.

In quibus locis debeant præstari ordines sacri, & an in ciuitatibus vel in rure, vide in dist. lxxx.

De ætate, & qualitate, & ordine proficiendorum.

VNde habuerunt originem ordines ecclesiastici tam in nouo quàm in veteri testamento, vide in dist. xxj.

Quomodo conferantur ordines ecclesiastici, vide in dist. xxiij.

Vtrum merus laicus possit effici sacerdos & etiam episcopus, vide gl. in c. solicitudo. in dist. lij.

Quali ætate debeant fieri sacerdotes, & quibus temporibus, & de pœna facientis contrarium, vide late in dist. xxiiij.

Quomodo quis debeat ordinari de gradu in gradum, vide in dist. la.

Vtrum laicus possit eligi in episcopum, vide gl. in §. ecce. in dist. xxxvj.

Vtrum ille qui fuit baptizatus in infirmitate, qui antea nolebat baptizari possit promoueri, vide in dist. lvij.

In qua ætate debeant ordinari sacerdotes. vide in dist. lxxviij.

Vtrum peregrini seu itinerantes possint promoueri ad sacros ordines vide in dist. xcviij.

Vtrum ordinationes prælatorum & aliorum possint fieri per ambitum, vide in c. nullus itaque. 1. q. 1.

Vtrum detentus in infirmitate possit promoueri ad ordines sacros, vide in glo. summæ. 7. q. 1.

Vtrum ille qui non potest bibere vinum, possit ordinari ad sacerdotium, vide glos. in c. ipsi 1. q. 7.

Cætera in hac materia vide supra sub rubrica, de temporibus ordinationum, & qualitatibus ordinandorũ: quia hæc omnia fere ad idẽ tendũt.

De corpore vitiatis non ordinandis.

VTrum corpore vitiati possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist. lv.

Vtrum naturales seu bastardi possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist. lvj.

Vtrum monachi possint ordinari sine licentia sui abbatis, vide in dist. lviij.

Vtrum liceat monachis celebrare officia populis & alia, vide in tex. & in glos. summæ. 16. q. 1.

De bigamis non ordinandis.

QVis dicatur bigamus, & an possit ordinari, vide in dist. xxvj.

Quis dicatur bigamus, vide in tex. 28. q. 3.

De seruis non ordinandis.

VTrum serui possint promoueri ad sacros ordines sine licentia dominorum Christianorũ, & etiam serui Hebræorum, vide in dist. liiij.

De obligatis ad ratiocinia.

QVare curiales & aduocati non possunt promoueri ad sacros ordines, vide in dist. lj.

De officio vicarij delegati, legati, & aliorum præsidentium.

VTrum subdiaconus possit esse legatus apostolicus, vide in dist. xciiij.

Quæ possit facere legatus sedis apostolicæ, vide glo. in c. qua de causa. in ver. quicquid. in fi. 2. q. 5.

Casus in quibus iudex potest supplere ex officio suo, vide glo. in c. ad Romanam. 1. 2. q. 7.

Vtrũ iudex teneatur semper audire aduocatos, vide glo. in l. si quis. canonizata, 3. q. 7.

Quando Papa delegat causam episcopi condẽnandi de aliquo crimine, quot episcopi debeant esse præsentes, vide glo. summæ. 3. q. 8.

Vtrum principes dando posteriorem legatum videantur reuocare priorẽ, vide glo. in c. in Galliarum. 25. q. 2.

Vtrum legatus habeat iurisdictionem ordinariam vel delegatam, vide gl. in c. igitur. 25. q. 2.

Vtrum commissio legationis requirat scripturam vel ne, vide glo. in c. institutionis. 25. q. 2.

De maioritate & obedientia.

QVomodo & in quibus casibus possit iudicari maior prælatus ab inferiore, vide glo. in cap. inferior. in dist. xxj.

Vtrum Papa habeat potestatem circa imperiũ, vide glo. in c. in synodo, in verbo, successorem.

Vtrum Papa possit se submittere imperatori sine voluntate Cardinalium. vide glo. in dicto c. in synodo. in verbo apostolicam.

De obedientia præstanda superioribus ab inferioribus, vide in dist. xciij.

Vtrum sacerdotes possint tangere infirmos corã episcopo, vel signare infantes, vide in dist. xcv.

Vtrũ Papa possit se submittere iudicio priuatorum, vide glo. in c. nos si incompetenter. 2. q. 7.

In quibus casibus clerici non teneantur obedire epõ suo vel superiori, vide in glos. summæ. 8. q. 4.

Vtrum sit obediendum in rebus illicitis superioribus nostris, vide in textu. 11. q. 3.

De treuga & pace.

VTrum prælati teneantur concordare clericos & etiam laicos discordantes, & reducere eos ad pacem, vide in dist. xc.

De transactionibus.

VTrum de iure canonico habeat locum l. transigere. C. de transac. vide glo. in c. calumniator. 2. q. 3.

De procurationibus.

VTrum episcopi & alij prælati teneantur procurare & dare patrocinium pro viduis & pupillis. & alijs miserabilibus personis, vide in dist. lxxxvij.

Vtrum episcopi & alij promoti possunt assumere curas sæculares, vide in dist. lxxxviij.

Vtrum doctor possit allegare dicendo simpliciter & in genere, ita dicit quædam lex, absque eo quòd in specie dicat, vbi, vide glo. in c. vt euidenter. 1. q. 1. quod nota tu qui non habes memoriam.

Vtrum theologi vel decretistæ possint capere aliquid ex eorum doctrina, vide glo. in c. vendentes in verbo, debitam. 1. q. 3.

Vtrum & quando possit quis agere per procuratorem tam in criminalibus quàm in ciuilibus, vide in textu. & etiam in glos. summæ. 5. q. 3.

In quibus casibus non possit procurator constitui in ciuilibus causis, & etiam quæ personæ compellantur construere procuratores, vide in gl. summæ 5. q. 3.

Quando canonici volunt agere contra episcopum suum, quomodo constituant procuratorem, vide glo. in c. quia episcopus. 5. q. 3.

Vtrum liceat clericis agere pro miserabilibus personis, vide in glo. summæ. 14. q. 1.

Vtrum liceat clericis exigere munera pro patrocinijs impensis, vide in textu & in glos. summæ. 15. q. 2.

Vtrum clerici possint allegare in causis ciuilibus coram iudice sæculari, vel etiam coram ecclesiastico, & recipere salarium, & quid in episcopis & sacerdotibus & monachis, & vtrum etiã ipsi possint procurare vel allegare, vide in gl. summæ. 15. q. 2.

Vtrum liceat clericis suscipere procurationes negotiorum sæcularium, vide in textu. 21. q. 3.

Vtrum liceat procuratori vel aduocato decipere aduersarium suum, vide gl. in c. dominus. 23. q. 2.

Quomodo procuratores & aduocati possint corrigere errorem suum, vide glos. in §. his itaque. 35. q. 9.

Vtrum aduocati possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist. lj.

Vtrum iudex teneatur semper audire procuratores & aduocatos, vide glos. in §. apud vrbem. 3. quæst. 7.

De arbitris.

VTrum prælati teneantur sumere compromissum, & concordare discordantes, vide in dist. xc.

Vtrum quis teneatur recipere compromissum inter discordantes. & si non recipit, vtrum peccet, vide glo. notabilem in c. sicut. 11. q. 1.

Vtrum monachus possit esse arbiter vel iudex vel aduocatus, vide glos. in cap. de præsentium. 16. q. 1.

De iudicijs.

QVomodo & in quibus casibus possit iudicari maior prælatus ab inferiore, vide glo. in c. inferior. in dist. xxj.

Vtrum in manifestis & notorijs requiratur ordo iudicarius. vide in tex. & etiam in glos. summæ. 2. q. 1.

Vtrum

Vtrum quis possit esse iudex in causa criminali quando ipse notatur eadem vel maiori macula, vide in tex. 3. q. 7.

Vtrũ & quãdo quis possit iudicare in causa sua vel suorum, vide glo. 3. q. 7.

Vtrum possit procedi in aliqua causa lite nõ contestata, vide in glo. summæ. 3. q. 1.

Vtrum episcopi possint iudicari ab vno tantũ. vide in tex. 3. q. 8.

In quibus casibus potest laicus iudicare in causa clericorum, vide 11. quæst. 1. & cap. clericorum 1. in glo.

Vtrum possit resisti iudici iniuste iudicanti, vide glo. in c. non debet. 11. q. 3.

Quomodo & quando minor possit esse in iudicio, vide glo. in l. certus. in verbo, pupillis. canonizata. 15. q. 3.

Vtrum liceat clericis relinquere iudicem suum, & confugere ad iudicem sæcularem, vide in tex. 21. quæst. 5.

De foro competenti.

Vtrum viatores sortiantur forum in locis, per quæ transeunt, vide glo. in c. quæ contra. in verbo, aut peregrini. in dist. viij.

Vtrum reus possit trahi extra proprium locum, & si trahitur an valeat sententia lata contra eum, vide in tex. 3. q. 6.

Vtrum iudex possit condemnare subditũ suum sedendo pro tribunali in territorio alieno, vide glo. in c. episcopum. 9. q. 2.

Vtrum diaconi vel subdiaconi vel cantores vel promoti possint conueniri coram iudice sæculari, vide in tex. 11. q. 1.

Vtrum laicus possit conueniri coram iudice ecclesiastico, vide in glo. summæ. 11. q. 1.

In quibus casibus clericus põt conueniri corã iudice sæculari, & vtrũ negligentia eius possit suppleri per ecclesiasticum, & econtra: & in quibus casibus, vide in glo. summæ. 11. q. 1.

Vtrum clericus trahens clericũ corã iudice sæculari sit dignus suspensione, vide in tex. 11. q. 1.

Vtrum clericus suspensus vel excommunicatus diuina celebrans sit deponendus, vide in tex. & in glo. summæ. 11. q. 3.

Vtrum maior possit iudicari ab inferiore, vide glo. in c. inferior. in dist. xxj.

Vtrum Papa possit se submittere iudicio priuatorum, vide glo. in c. nos si incompetenter. 2. q. 7.

De in ius vocando, rubrica extraordinaria.

Quoties quis citari debet ad hoc vt sententia contra eum valeat, vide glos. in cap. caueant. 3. q. 9.

Vtrum non comparens in termino sibi præfixo sit deponendus, vide in tex. 4. q. 5.

Quoties quis citari debeat, & quomodo puniatur contumax, vide in glo. summæ. 4. q. 5.

Quoties quis citari debet antequam sententia condemnationis possit fieri contra eum, vide in tex. 5. quæst. 2.

Vtrum in citationibus debeat apponi verbum, peremptorie: & an in eis debeat apponi comminatio: & an possit accelerari peremptorium, vide in glo. summæ. 5. q. 2.

Vtrum clericus citatus à laico teneatur comparere, vide glo. in c. conuenior. 23. q. 8.

Quis possit ponere peremptorium in citatione, vide glo. in c. de illicita. 24. q. 3.

Vtrum valeat citatio pro die feriata, vide glo. in cap. placita. 15. quæst. 4.

De libelli oblatione.

Vtrum agenti possessorio sufficiat conqueri in libello de possessione absque eo quòd repetatur restitutio, vide glo. in cap. quia præsulatus. 1. quæst. 4.

De modo agendi in petenda restitutione, vide glo. in c. antiquitus. 2. q. 2.

De forma libelli accusatorij, vide tex. 2. q. 8.

Quo iure petantur decimæ, vide in glo. in cap. moderamine. 16. q. 1.

De dilationibus.

Vtrum post citationem ad causam sint concedendæ induciæ, vide in tex. 3. q. 2.

Quot sunt genera induciarum, & quot induciæ concedantur in causis criminalibus & etiam in ciuilibus, vide in glo. summæ. 3. q. 2.

Vtrum induciæ sint concedendæ actori, & etiã reo, vide in tex. 3. q. 3.

De ferijs.

Vtrum liceat episcopis vel presbyteris ventilare causas diebus feriatis, & in quibus casibus, vide in tex. & glo. summæ. 15. q. 4.

Quando committitur causa decidẽda intra certum tempus, si incidit in diem feriatã, an expiret cõmissio, vide glo. in c. placita. 15. q. 4.

Casus in quibus procedi potest diebus feriatis, vide in glo. summæ. 15. q. 4.

Quæ festiuitates sint celebrandæ per totum annum, vide in tex. de consec. dist. iij.

Quare magis celebretur festum crucis, in qua Deus fuit dehonestatus, quàm festum asinæ, in qua fuit honoratus, vide glos. in cap. crucis. de consec. dist. iij.

De restitutione spoliatorum.

Vtrum agenti possessorio sufficiat conqueri de possessione absque eo quòd petatur restitutio in libello, vide glo. in c. quia præsulatus. in ver. ablata. 1. q. 4.

Vtrum & quando spoliatus sit ante omnia restituendus, vide in textu latissime. 2. q. 2.

Vtrum exceptio spoliationis sit dilatoria, an peremptoria, & quis sit modus agendi in petenda restitutione, vide in glos. in cap. antiquitus. 2. quæst. 2.

Vtrum omnibus spoliatis sit concedenda restitutio, vide in tex. 3. q. 1.

Quot remedia dentur spoliatis, & in quibus casibus debet restitui, vide in glo. summæ. 3. q. 1.

Vtrum spoliatus etiam vltra mare sit restituendus, vide glo. in cap. redintegranda. in verbo, in eo loco. 3. q. 1.

Vtrum spoliatus in modico sit restituendus, vide glo. in cap. oportet. 3. q. 1.

Vtrum spoliatus à iudice sit restituendus, vide glo. in c. præsentium. in fi. 7. q. 1.

Vtrum spoliatus etiam si sit raptor debeat restitui, vide glos. cap. quod autem. in verbo, possideri. 14. q. 1.

De fructibus & litium expensis.

Vtrum quis possit condemnari semper in expensis in causa principali, & etiam in causa appellationis, & quomodo, vide glo. in c. in primis. in verbo, expendisse. 2. q. 1.

De confessis.

Vtrum ex sola confessione mulieris sacerdos possit condemnari, vide in tex. & in glo. summæ. 15. q. 3.

Vtrum confessio sit extorquenda tormentis vel cruciatibus tam in reo quàm in actore, & quàm etiam in testibus, vide in tex. & in glo. summæ. 15. q. 6.

Vtrum sponte confessus seu ab alijs conuictus, quòd ante ordinationem peccauerit, possit exequi officium suum, vide in tex. & in glos. summæ. 15. q. 8.

De probationibus.

Vtrum & quando credatur literis episcopi, vide glo. in cap. curæ. 11. q. 3.

Cui incumbat onus probandi an prælato bona esse ipsius, an vero ecclesiæ bona esse sua, vide glos. in cap. sint manifestæ. in verbo, probantur. 12. quæst. 1.

De modo probandi negatiuam, vide glo. in c. præsens. 20. q. 3.

Cætera vide infra sub rubrica de testibus in materia probationis, & sub rubrica de fide instrumentorũ, quia hæc omnia ad idẽ tendunt.

De probatione negatiuæ, vide glo. in l. accusator. canonizata. 6. q. 5.

De testibus.

Vtrum pupillus possit testificari factus pubes de his quæ vidit in pupillari ætate, vide glo. in c. relatum. in verbo, in pueritia. in dist. xxxvij.

An & quomodo debeat credi vni testi tantum, vide glo. in c. sanie. in dist. lxxxvj.

Vtrum Cardinali credatur sine literis Papæ, vide glo. in c. nobilissimus. in ver. nihilominus. in distinct. xcvij.

Vtrum dicta testium & interrogationes eorum debeant stare in secreto, vide glo. in cap. in primis. in ver. præsente. 2. q. 1.

Vtrum quis possit condemnari in testimonium duorũ tantũ, vide in tex. & in glo. summæ. 2. q. 3.

De forma iuramẽti testiũ, & quæ debet in se cõtinere, vide glo. in c. nullã. in ver. falsum. 2. q. 4.

Vtrũ fama orta à detractoribus vel ab inimicis egeat purgatione, vide in glo. summæ. 2. q. 5.

Vtrum testes produci possint de domo accusatorum, vide in glo. & in tex. 3. q. 5.

Vtrum testes possint testificari in absentes, vide in tex. 3. q. 9.

Vtrum testes debeant testificari de his quæ viderunt vere, vel quomodo, vide in tex. 3. q. 9.

Quomodo testes possint recipi lite non contestata, vide in glo. summæ. 3. q. 9.

Vtrum cæcus possit testificari quando habet notas voces, vide glo. in c. testes. in ver. quæ nouerunt & viderunt. 3. q. 9.

Quando valeat testimonium de auditu, & in quibus casibus, vide glo. in §. de his. in ver. audierunt. 3. q. 9.

De testibus deponentibus de actu viso per eos successiue ab vno post aliũ, puta ex vno foramine parietis, vide glo. in c. nihilominus 3. q. 9.

Vtrum iudex possit concedere saluum conductum testibus vt veniant ad testificandũ, vide glo. in c. hortamur. in ver. amputari. 3. q. 9.

In qua ætate quis debet esse vt testificari possit in causis criminalibus, vide in tex. 3. q. 2.

In qua ætate quis possit testificari in ciuilibus causis & etiam in criminalibus, siue sit masculus, siue femina, & etiam in quibus casibus quis repellitur ab accusando, an repellatur etiam à testificando, vide in glo. summæ. 4. q. 2. & 3.

De testimonio impuberum quomodo & in quibus casibus admittantur, vide glo. in c. testes. in ver. ad testimonium. 4. q. 2.

Vtrum & quando testes admittantur post publicatas attestationes tã in causis ciuilibus quàm in criminalibus, & quid si obscure deponunt, vtrum possint declarare dictum suum, vide glo. in fi. §. item in criminali. 4. q. 2.

De cõtrarietate & varietate testiũ, vide glo. in l. si testes. & in l. si quis. quæ sunt canonizatæ. 4. q. 2.

Vtrum in eadem causa quis possit esse testis & denunciator, vide glo. summæ. 4. q. 4.

Vtrum clerici possint torqueri pro testimonio ferendo, vide glo. in c. illi. in ver. vtrum. 5. q. 5.

Vtrum testes etiam in causis ciuilibus possint torqueri, & quando, vide glo. in c. illi. 5. q. 5.

Vtrum homicida possit esse testis contra clericos, vide glo. fin. in c. quia. 5. q. 6.

Vtrum infames possint testificari, vide in glos. summæ. 6. q. 1.

De interpositione dictorũ testium negatiue deponentium, vide glo. in c. Artaldus. 8. q. 3.

Vtrum & in quibus casibus familiaris possit testificari pro familiari suo, vide glo. in cap. pater. 9. quæst. 3.

Vtrum clerici possint testificari pro sua ecclesia & etiam interuenire pro testibus in contractibus sæcularium, vide in tex. 14. q. 2.

Vtrũ domestici possint testificari pro domesticis suis tam in ciuilibus quàm in criminalibus, & in quibus casibus, vide in glo. summæ. 14. q. 2.

Vtrum conscius criminis possit admitti ad testimonium ferendum, vide in tex. 15. q. 3.

Quomodo mulier possit testificari de iure ciuili & canonico, vide in glos in l. ex eo. canonizata. 35. q. 5.

Vtrum & quando valeat testimonium de auditu, vide glo. in c. hoc videtur. 22. q. 5.

Vtrum testimonium vnius de baptismo valeat, vide glo. in c. placuit. de conse. dist. iiij.

Vtrum omnes personæ etiam infames admittantur ad testificandum in criminalibus, vide glo. in c. si peccauerit. 2. q. 1.

Qua pœna puniantur deficientes in testificatione, vide in tex. & in glo. summæ. 2. q. 1.

Vtrum prohibitus accusare possit saltem testificari, vide in tex. 4. q. 2.

Vtrum quis possit esse testis & accusator in eadem causa, vide in tex. & glo. summæ late. 4. q. 4.

Vtrum quis possit esse testis, iudex & accusator in causa denuntiationis, vide glo. in c. præcipue. 11. q. 3.

De fide instrumentorum.

VTrum credatur scripturis sculptis in lapidibus, vide glo. in c. si. 24. q. 2.

Quomodo & quando dies requiratur in instrumentis, vide glo. in l. si qua. canonizata. 25. q. 2.

De iureiurando.

VTrum iuramentum per vim extortum obliget iurantem, vide glo. in c. auctoritatem. 15. q. 6.

Vtrum iuramenta sint præstanda, & per quid iurare debeat, & de pœna periurij, vide in tex. 22. quæst. 1.

Quid sit iuramentum, & quid sit iurare, & quæ fuerit causa institutionis iuramenti, & quæ sit pœna periurij, vide late in glo. summæ. 22. q. 1.

Vtrum sit periurus ille qui iurauit falsum quod tamen putabat verum, vide in 22. q. 2.

Quot sunt modi periurandi, vide late in glos. summæ. 22. q. 2.

Vtrum iuramenta illicita debeant seruari, vide in tex. 22. q. 4.

Ex quibus iuramentum dicatur illicitum, vide in glo. summæ. 22. q. 4.

Vtrum compellens quem ad peierandum dicatur periurus, & qua pœna puniatur, vide in text. 22. q. 5.

Vtrum audiens aliquem iurare falsum si tacet, peccet, vide tex. in c. hoc videtur. § si ergo. 22. q. 5.

Quomodo debeant sumi iuramenta, & qua intentione, vide in tex. 22. q. 2.

In qua ætate, & quibus temporibus iurare debeat quis, vide in tex. 22. q. 5.

Vtrum laicus possit deferre iuramentum clerico, vel clericus episcopo, vide in tex. 22. q. 5.

Vtrum iudex possit deferre iuramentum ei quẽ scit velle periurare, vide in tex. & in glos. summæ. 22. q. 5.

Quomodo sit interpretandum iuramentum, vide glo. in §. quæritur. 22. q. 5.

Quis magis peccet, an deierans, vel mentiens, vide in glo. in c. iuramenta. 22. q. 5.

Vtrum semel vel pluries sit iurandũ, vide glo. in c. suppliciter. 23. q. 7.

De scriptore promittente scribere librum cum iuramento, si postmodum intrat religionem, an sit obligatus, vide glo. in c. præterea. in ver. functionibus. in dist. lj.

De iuramento temerario, vide gl. in c. archidiaconũ. aliàs Florentinũ. in ver. sanctus. in dist. lxxxv.

De exceptionibus.

VTrum exceptio spoliationis sit dilatoria vel peremptoria, vide glo. in c. antiquus. 2. q. 2.

Quæ sunt exceptiones peremptoriæ, & quæ dilatoriæ, vide glo. in §. exceptio. 3. q. 6.

Vtrum exceptio dilatoria superueniẽs possit opponi post litẽ cõtest. vide glo. in c. placuit. 3. q. 10.

De præscriptionibus.

VTrum & quando malafides defuncti in præscribendo noceat successori, vide glo. in c. in primis. in ver. quia leuioris. 2. q. 1.

Vtrum omnia iura ecclesiarum possint tolli præscriptione, & quanto tempore, vide in tex. & in gl. summæ. 16. q. 3.

Quare & quomodo introductæ sunt præscriptiones, vide in tex. 16. q. 3.

Quid sit præscriptio, & quot sint species præscriptionis, & quando in ea requiratur bona fides vel titulus, & vtrum per eam quæratur dominium, & quid sit vsucapio, vide in glos. summæ. 16. q. 3.

Vtrum iura parochialia & episcopalia possint præscribi, vide glo. c. quicunque. 16. q. 3.

De personis prohibitis præscribere, vide glos. in c. clerici. 16. q. 3.

In quibus casibus non currit præscriptio, vide glo. in c. prima. 16. q. 3.

Quomodo interrumpitur præscriptio, vide in glo. summæ. & in gl. in §. præscriptionem. 16. q. 3.

Vtrum monasterium possit præscribere aduersus ecclesiam, vide in tex. 16. q. 4.

Vtrũ in præscriptione requiratur probatio possessionis ab initio & in medio & in fi. vide glo. in c. volumus. 16. q. 4.

Vtrum ius funerandi tollatur per præscriptionem, & etiam quid de iure decimandi, vide in tex. & in glo. summæ 13. q. 2.

De sententia & re iudicata.

VTrum sententia diffinitiua requirat ordinem iuris, & quid in interlocutoria, vide in glos. summæ. 2. q. 1.

Quot sint species sententiarum, vide in gl. summæ. 2. q. 1.

Quot sunt ordines iuris, vide in glos. summæ. 2. q. 1.

Vtrum sententia præcepti requirat ordinem iuris, vide in glo. summæ. 2. q. 1.

Quæ sit sententia diffinitiua, vide in tex. 2. quæst. 6.

De intellectu l. barbarius. ff. de officio prætoris, videlicet de sententia lata à iudice putatiuo, vide glo. in § tria. 3. q. 7.

Vtrum sententia debeat ferri secundum consciẽtiam vel quomodo, vide glo. in c. iudicet. 3. q. 6.

Vtrum sententia possit scribi in pariete sicut in charta, vide glo. in c. postulatus. in ver. scribebat. 3. q. 7.

Vtrum episcopi possint iudicari ab vno tantum, vide in tex. 3. q. 8.

Quoties quis citari debet ad hoc vt sententia valeat, vide glo. in c. caueant. in ver. caueant. 3. q. 9.

Vtrum episcopi possint condemnari absque synodali audientia, vide in tex. 5. q. 4.

Si episcopi discordant in sententia ferenda contra episcopum, ad cuius tribunal tunc debeat haberi recursus, vide in tex & in glo. summæ. 6. q. 4.

In quibus casibus possit laicus iudicare in causa clericorum, & quid si de mandato Papæ, vide glo in c. clericum. 2. 11. q. 1.

Quot sint species sententiarum. & ex quibus sententia dicitur iusta vel iniusta, & quando valeant & quando non, vide in glo. summæ. 11. q. 3.

Vtrum possit resisti iudici qui iniuste iudicauit, vide glo. in c. non debet. 11 q. 3.

Vtrum liceat soli principi confirmare sententiã nullam, vide glo. in c. nullus. 1. 11. q. 1.

Vtrum episcopus possit condemnare sacerdotes absque synodali audientia, vide in tex. & in glos. summæ. 15. q. 7.

Casus in quibus sententia retractatur, & in quibus remedijs. vide in glo. summæ. 35. q. 9.

De appellationibus.

VTrum sit dandum aliquod remedium appellantibus causa differendi causas, vide in tex. 2. q. 6.

Vtrum possit appellari à principe & ab eius officialibus, vide text. 2. q. 6.

De forma appellationis & apostolorum, vide in tex. 2. q. 6.

Quæ sint tempora prosequendæ appellationis, vide in tex. 2. q. 6.

Qui sint illi quorum appellationes nõ recipiantur, vide in tex. 2. q. 6.

Quid sit appellatio & quis appellet in causis ciuilibus & etiam in criminalibus. Et ad quem appelletur, & quando appelletur. Et quantum tempus detur ad appellandum. Et quantum ad prosequendum appellationes. Et an istud tempus possit abbreuiari per iudicem: & an appellatio requirat scripturam. Et vtrum ea pendente possit aliquid innouari, vide de ijs omnibus in glos. summæ. 2. q. 6.

Vtrum possit appellari omissis medijs ad legatum Papæ sicut ad ipsum Papam, vide glo. in c. si quis 1. in ver. apostolicam. 2. q. 6.

De terminis appellationis, vide in l. appellatore. canonizata. 2. q. 6.

Liber tertius.

De vita & honestate clericorum.

VTrum episcopi & alij promouendi debeant promittere & vouere continentiam, vide in dist. xxviij.

Quo tempore fuit ordinatum quòd promouendi debeant promittere continentiam, & quæ fuit causa huius institutionis, vide in dist. xxj.

Quæ pœna imponatur sacerdotibus & clericis non seruantibus cõtinentiam, vide in dist. xxij.

Vtrum sacerdotes & alij promoti debeant fugere familiaritatem domesticorum & coniunctorum suorum, & venationes & etiam concubinas, vide in dist. xxxiij.

Vtrum sacerdotes possint interesse choreis & festiuitatibus, habes in dist. xxxiiij.

Vtrum promouendi ad sacros ordines debeant esse sobrij, & qua pœna puniantur non seruantes sobrietatem, vide in dist. xxxv.

Vtrum promoti ad sacros ordines debeant esse periti litterarum, vide in dist. xxxvj.

Vtrum promouendi ad sacros ordines possint incumbere libris gentilium, vide in dist. xxxvij.

Vtrum sacerdotes debeant esse ornati grauitate & incessu virtute & meritis, vide in dist. xl.

Vtrum sacerdotes debeant esse ornati vestibus & alijs exterioribus, vide in dist. xlj.

Vtrum sacerdotes debeant esse pudici in verbis & in omnibus, vide in dist. xlij.

Vtrum sacerdotes debeant esse hospitales, vide in dist. xlij.

Vtrum sacerdotes debeant esse temperati, & in comedendo & bibendo debeant miscere scripturas cum cibis ante & post, vide in dist. xliiij.

Vtrum sacerdotes debeant esse litigiosi vel ne, vide in dist. xlvj.

Vtrum sacerdotes debeant esse cupidi & dediti vsuris, vide in dist. xlvij.

Vtrum sacerdotes debeant carere omni crimine, vide in dist. 50.

Vtrum episcopi debeant esse sine omni crimine, vide in dist. lxxxj.

Vtrum episcopi debeant esse continentes, & prouidere etiam pauperibus, vide in dist. lxxxij.

Vtrum ordinandi debeant carere, non solum vitijs proprijs, sed etiam alienis, vide in dist. lxxxiij.

Quę debeant fugere sacerdotes, & maxime episcopi, vide in dist. lxxxiiij.

Vtrum sacerdotes incidentes in criminibus debeant reparari, vide in dist. 5.

Vtrum episcopi debeant esse hospitales, vide in dist. lxxxv.

Vtrum episcopi debeant esse doctores & liberales medicantibus, vide in dist. lxxxvj.

Vtrum clerici possint sibi quærere victum proprijs manibus, vide in dist. xcj.

Vtrum liceat clericis incedere vestibus fulgidis & claris, vide in tex. & in glos. summæ. 21. quæst. 4.

Vtrum liceat clericis mouere arma, vide in gl. summæ. 23. q. 1.

Vtrum liceat clericis mouere arma, & in quibus casibus, vide in text. & in glos. summæ. 23. quæst. 8.

Cætera

Cætera vide supra sub rubrica de ætate & qualitate, quia hæc omnia ad idem tendunt.

De rebus ecclesiæ non alienandis.

VTrum laici possint disponere de rebus ecclesiæ etiam si est imperator sine licentia Romani pontificis, vide in dist. xcvj. & etiam xcvij.

Vtrum liceat episcopis alienare bona ecclesiarum, vide in tex. & glo. summæ. 10. q. 2.

Vtrum bona ecclesiæ possint alienari, & etiam alienata retineri, & cum qua solemnitate & forma alienentur, vide in tex. & in glos. summæ. 12. q. 2.

Vtrum bona ecclesiæ quæ possunt alienari pro redemptione captiuorum, possint alienari si captiui sint pro maleficio, vide glos. cap. sacrorum. 12. q. 2.

Vtrum res ecclesię, quæ seruando seruari nō possunt, possint alienari sine solemnitate requisita in alijs bonis, vide in glo. summæ. 12. q. 2.

Vtrum prælati dicantur habere liberam administrationem in rebus ecclesiæ, vide glos. in cap. si. 12. q. 1.

De pœna alienantis bona ecclesiastica, vide in tex. 17. q. 4.

De commodato.

VTrum commodans vas corruptū teneatur, si vinum ibi positum propter hoc vitiatur, vide glo. in c. inter. 1. ver. vasc. de pæni. dist. iij.

De feudis.

VTrum vasallus possit seruire domino suo per substitutum, vide glo. in c. latorem. 33. q. 2.

De fideiussoribus.

DE modo fideiussionis præstandæ in iudicio, vide in authen. offeratur. canonizata. 3. q. 3.

Vtrum fideiussor qui promisit aliquē exhibere in causa capitali, si non exhibet an debeat ipse puniri corporaliter an pecuniariter, vide glo. in cap. cum homo. 13. q. 5.

De donationibus.

SI euincitur res donata, vtrum possit agi & quomodo contra donantes, vide glo. in c. præsentium. 7. q. 1.

Vtrum donatio causa mortis, quæ firmatur morte naturali, firmetur etiam ciuili, vide glos. in cap. placuit 2. 16. q. 1.

De testamentis.

VTrum clerici possint relinquere fructus beneficij sui in testamento, vide glos. in c. duo sunt. 12. q. 1.

Vtrum hæres secundum canones teneatur in solidum ex facto defuncti in contractibus vel in delictis, vide glo. in c. episcopum. 12. q. 2.

Vtrum liceat clericis testari de rebus ecclesiæ vel de proprijs, & quomodo, vide in tex. & in glo. summæ. 12. q. 6.

Vtrum post ingressum monasterij quis possit testari, vide in tex. 19. q. 3.

Vtrum per ingressum monasterij rumpatur testamentum, vide glo. in authen. si qua mulier. canonizata. 19. q. 3.

De decimis.

VTrum laici possint se intromittere circa oblationes & decimas ecclesiarum, vide in tex. 10. q. 1.

Quantum possit exigi per episcopos nomine cathedratici, vide in tex. & in glo. summæ. 10. q. 3.

Si reperiuntur plures monetæ, de qua solui debet cathedraticum, vide in glo. summæ. 10. q. 3.

Vtrum ius decimandi possit præscribi, vide in tex. & in glo. summæ. 13. q. 2.

Vtrum illi quorum domicilia sunt in diœcesi baptismalis ecclesiæ, teneantur soluere decimas ei, vel in quo loco fiat solutio earum, vide in tex. & in glos. summæ. 13. q. 1.

Vtrum prædia monasteriorum teneantur solueretur decimas, vide in tex. 16. q. 1.

Vtrum decimæ omnino debeant solui, vide in tex. ibidem.

Quo iure petantur decimæ, vide glo. in c. moderamine. 16. q. 1.

Vtrum decimæ vel collectæ possint imponi clericis à secularibus, vide gl. in c. quia iuxta. 16. q. 1.

Quo tempore debeant solui decimæ, vide glo. in c. reuertimini. 16. q. 1.

Vsque ad quem locum debeant portari decimæ per rusticos, vide gl. in dicto c. reuertimini. 16. q. 1.

Vtrum decimæ debeant solui à raptoribus & furibus, & an de salarijs doctorum & aduocatorum, vide glo. in c. decimæ. 16. q. 1.

Vtrum decimæ debitæ vni ecclesiæ possint vsurpari ab alia, vide in tex. 16. q. 2.

Vtrum decimæ possint detineri à laicis, vide in tex. 16. q. 7.

Vtrum licitum sit exigere aliquid à monasterijs vltra consueta, vide in tex. 18. q. 7.

Vtrum clerici baptismalis ecclesiæ possint petere decimas contra episcopum, vide in tex. 25. q. 1.

De regularibus, & statu monachorum.

VTrum possit inuitis monachis vel religiosis imponi strictior regula per superiores suos, vide gl. in c. gesta. in verbo, crescere. in dist. lxxiiij.

Vtrum eremitæ subsint episcopis, vide in c. qui vere. 16. q. 1.

Vtrum monachi possint eligi ad prælaturas seculares, vide glo. in c. presbyteros. 16. q. 1.

Vtrum monachus albus possit esse inter monachos nigros, vide glo. in c. in nnua. 16. q. 7.

Vtrum canonici regulares possint intrare monasterium, vide in tex. 19. q. 3.

Vtrum traditi monasterio in pueritia vel post teneantur ibi perseuerare in religione. Et quid de pupillo doli capace intrante religionem an possit exire vel extrahi, vide in tex. & in gl. summæ. 20. q. 1.

Si quis accepit habitum sine licentia patris, an possit extrahi ab eo, vide in tex. & in glo. summæ. 20. q. 2. & 3.

Vtrum coactus intrare monasterium possit exire ad libitum suum, vide in text. & in glo. summæ. 20. q. 4.

Vtrum monachi possint transire ab vno monasterio in aliud, & etiam vouere sine consensu abbatis, vide in tex. 20. q. 4.

Vtrum quis possit esse in duabus ecclesijs, vel relinquere ecclesiam suam & transire ad aliam, vide in tex. & in glo. summæ. 21. q. 1. & 2.

Vtrum monachi possint ordinari sine licentia abbatis, vide in dist. lviij.

Vtrum liceat monachis celebrare officia populis, vide in tex. & in gl. summæ. 16. q. 1.

De voto.

VTrum vouentes castitatem possint vti vxoribus, vide in dist. xxvij.

Si coniuges vouerunt continentiam, an possint amplius procreare filios, & si procreant, an sint legitimi, vide glo. in c. ministri. in verbo, propriæ vxoris. in dist. lxxxj.

Vtrum pupillus doli capax obligetur voto, vide c. est nte. 1. q. 1.

Vtrum & quādo liceat discedere à voto, & quomodo quis obligetur voto, & quomodo perficiatur votum, vide in tex. & in glos. summæ. 17. q. 1.

De personis prohibitis vouere, vide glos. in c. sunt quædam. 17. q. 1.

Vtrum si quis vouit se monasterio & tradidit, possit redire ad mundum etiam cum licentia abbatis, vide in tex. 17. q. 3.

Cuius sit maior pœna, an frangentis votum, vel adulteri, vide glo. in c. propositum. 20. q. 3.

De iurepatronatus.

VTrum ius patronatus amissum per lapsum in hæresim, recuperetur per eum patronum reuersum ad fidem, vide glo. in c. maximum. in ver. dignitate. 1. q. 7.

Quale ius habeat patronus in ecclesia nondum consecrata, vide in glo. summæ. 16. q. 2.

Vtrum & quot modis quis efficiatur patronus, & in quos transeat ius patronatus, & pro quanta portione, vide glo. in c. piæ mentis. & in c. quicunque. 16. q. 7.

Vtrum Iudæus fundando ecclesiam acquirat ius patronatus in ea, vide gl. in c. si Frigentius. 16. q. 7.

Vtrum solus Papa, an vero & alij possint priuare aliquem iurepatronatus, vide glo. in cap. filijs. 16. q. 6.

Si patroni sunt discordes in præsentatione alicuius, quid debeat facere episcopus, vide glo. in c. si plures. 16. q. 7.

De consecratione ecclesiæ vel altaris.

CVi liceat consecrare ecclesiam, vide in tex. de consec. dist. j.

Vtrum ecclesiæ consecratæ possint iterum consecrari, vide in tex. de consec. dist. 1. c. si motum. cum plu. seq.

In quibus casibus ecclesia potest iterum consecrari & reconciliari, vide glo. in cap. ecclesiæ. de consec. dist. j.

De consecratione altaris, vide glo. in c. si motum. de consec. dist. j.

Cui liceat construere oratoria, & an sine licentia episcopi hæc fieri possint, vide glo. in cap. quidam. 18. q. 2.

De celebratione missarum, & sacramento Eucharistiæ, & diuinis officijs.

VTrum sacerdos possit celebrare missam post pollutionem nocturnam præcedentem, vide in dist. vj.

Vtrum quis possit audire missas sacerdotum non seruantium continentiam, vide in dist. xxxij.

Vtrum orationes factæ à malis sacerdotibus prosint vel ne, vide glo. in §. ecce. in verbo, intercessores. in dist. xlix.

Quomodo prælati & alij promoti possint & debeant celebrare officia, & an magis ore, vel corde, vide in dist. xcij.

Vtrum sacerdotes mali possint conficere in celebrando verum corpus Christi, vide in tex. 1. q. 1.

Si sacerdos dicat missam rogando Deum vt aliquem perdat, an peccet, & an conficiat sacramentum corporis Christi, vide glo. in c. dictum. in verbo, prodesse. 1. q. 1.

Vtrum pransus vel qui recipit medicinam possit celebrare, vide glo. in c. nihil. 7. q. 1.

Vtrum sacerdos infirmus possit celebrare officia & missas recuperata sanitate, vide glo. summæ. 7. q. 2.

Vtrum clericus celebrans contra præceptum superioris sit deponendus, vide in tex. & in glos. summæ. 11. q. 3.

Quo ordine sint celebrandæ missæ, vide tex. de conse. dist. j.

Quibus diebus teneatur quis audire missas, vide in tex. c. missas. de cons. dist. j.

Quæ orationes debeant fieri, in missa, vide in tex. de conse. dist. j.

Vtrum corpus Christi possit confici in vasis ligneis.

A quo fuit institutum sacramentum Eucharistiæ, vide in tex. de conse. dist. ij.

Vtrū in sacramēto Eucharistiæ debeat interuenire aliud quàm vinum & aqua, vide in tex. de conse. dist. ij.

Quæ debeant seruari per sumentes sacramentum Eucharistiæ.

Vtrum post consecrationem remaneat substantia vel species in sacramento Eucharistiæ.

Quare in sacramēto Eucharistiæ misceatur aqua cum vino, & multa de hoc sacramento ineffabili & dignissima.

Licet in vase æneo non debeat confici hoc sacramentum, tamen si fiat, vtrum conficiatur: vide glo. in c. vasa. de conse. dist. 1.

Vtrum sacramentum possit confici de alia specie vel liquore quàm frumenti & aquæ, vide glo.

in c. sicut. de consec. dist. ij.

Vtrum quis debeat recipere hoc sacramentum corporis Christi nisi fuerit firmiter in proposito abstinendi à peccatis, vide glo. in c. quotidie. de consec. dist. ij.

Causas institutionis sacramentorũ, vide in glo. in c. signum. de consec. dist. ij.

Vtrũ in fractione hostiæ remaneat corpus Christi in qualibet parte, vide glo. in c. cum frangitur. de consec. dist. ij.

Quare corpus Christi nõ fit sub alia specie quàm panis, vide glo. in c. forte. de conse. dist. ij.

Si animal irrationale sumit corpus Christi, vtrũ statim desinat esse sacramentum, vide glo. in cap. qui bene. de consec. dist. ij.

De baptismo.

VTrum ille qui fuit baptizatus in infirmitate, qui antea volebat baptizari, possit promoueri ad sacros ordines, vide in dist. lvij.

Vtrum sacramenta necessaria, vt est sacramentum baptismatis, possint præstari ab hæreticis, vide in tex. 1. q. 1.

Vtrum mutus & surdus possint baptizari, vide glo. in c. detrahe. in ver. creditur. 1. q. 1.

Vtrum baptizatus per iocum dicatur vere baptizatus, vide glo in c. spiritus. in ver. integris. 1. q. 1.

Vtrum debeat potius quis permitti mori sine baptismo, quàm quòd baptizetur cum pecunia sacerdoti danda, vide glo. in c. baptizandis. in ver. moriantur potius. 1. q. 1.

Vtrum liceat monachis baptizare & iniungere pœnitentiam, vide in tex. & in glo. summæ. 16. q. 1.

Vtrum officium baptizandi possit committi ab episcopo, vide in gl. summæ. 16. q. 1.

Vtrum sacramentum baptismatis vel Eucharistiæ possit præstari ab hæretico, vide glo. in §. sed illud. 24. q. 1.

Vtrum sacramentum baptismatis sit necessariũ, & quid prodest, & in quibus diebus celebretur, vide tex. de consec. dist. 4.

Qui possunt baptizare, & an boni & an mali, iniusti, & an etiam hæretici, vide in tex. de conse. dist. iiij.

Quæ verba requirantur in sacramento baptismatis, & an inepte prolata efficiant sacramentum, & quid debeat responderi, vide in tex. de consecr. dist. iiij.

De ministerijs sacramenti baptismatis & quare vestis candida traditur baptizando, vide in tex. de consec dist. iiij.

Vtrum abbates vel monachi possint leuare quẽ de sacro fonte, vide in tex. ꝙ non. de consec. dist. iiij. c. non licet. cum seq.

Vtrum existens in vtero possit baptizari, vide in tex. de conse. dist. iiij. c. si ad matris. cum duobus seq. quòd non.

Quæ peccata remittuntur in sacramento baptismatis, vide in tex. de conse. dist. iiij. c. regenerãte.

Quot sunt genera baptismatis, & quando fuit institutum hoc sacramentum, vide in tex. de consec. dist. iiij.

Qua forma fieri debeat sacramentum baptismatis & eius effectus, vide glos. summæ. de consec. dist. iiij.

A quo debeat præstari sacramentũ chrismatis, vide in tex. de conse. dist. v.

Vtrum quis possit baptizare in alio liquore quàm in aqua, vide glo. in §. necessarium. de conse. dist. iiij.

Vtrum ad hoc vt quis baptizetur, requiratur caput perfundi, an vero quælibet alia pars corporis, vide glo. in c. proprie. de conse. dist. iiij.

De forma baptismi, & verbis necessarijs in eo, vide glo. in c. à quodam. de conse. dist. iiij.

Vtrum furiosus possit baptizari, vide glo. in c. si qui. de conse. dist. iiij.

Vtrum si quis baptizetur in aqua mista cum alio liquore, valeat, vide glo. in cap. baptismi vicem. de consec. dist. iiij.

Si cum verbis formalibus baptismi misceantur alia verba superflua, an vitient vel vitientur, & vide glo. in c. si non sanctificatur. de conse. dist. iiij.

Vtrum Iudæus vsurarius debeat baptizari si nõ restituat vsuras, vide glos. in cap. Iudæi. de consec. dist. iiij.

Vtrum testimonium vnius de baptismo valeat, vide glo. in c. paruulos de consec. dist. iiij.

Vtrum filius possit baptizari inuito patre, vide glo. in c. si baptizata. de conse. dist. iiij.

De obseruatione ieiuniorum.

QVibus temporibus sint celebrãda ieiunia, & vnde habuerunt originem, & quid differant ieiunia nostra à ieiunijs Hebræorum, vide dist. lxxvj.

De ordine ieiuniorum, & officiorum, & plenissime de sacramento confirmationis. vide in tex. de consecratio. dist. v. fere per totum.

Vtrum quis possit ieiunare per alium. vide in c. pœnitentia 1. de pœn. dist. iij.

De purificatione post partum.

VTrum mulier hodie post partum statim possit intrare ecclesiam, & se commiscere viro, vide in dist. v.

De religiosis domibus.

VTrum omnes basilicæ cum suis dotibus pertineant ad ordinationem episcoporum, & an ipsi visitare teneantur diœcesim, vide in tex. 10. q. 1.

De ecclesijs ædificandis.

VTrum quis possit vendicare capellam ædificatam in suo iure territorij, vide in tex. & in gl. summæ. 16. q. 5.

Vtrum diruta ecclesia remaneat locus priuilegiatus, vide gl. in c. & hoc diximus. 16. q. 7.

Vtrum oratoria possint construi sine licentia episcopi, vel etiam erigi campanæ, vide glo. in c. quidam. in ver. aut oratorij. 18. q. 2.

Cui liceat consecrare ecclesiam, vide in tex. de conse. dist. j.

De sponsalibus & matrimonijs, & impedimentis eorum, & de dotibus.

DE vxore presbyteri an possit nubere alicui vel dimitti à presbytero propria auctoritate, vide in dist. xxviij. c. si qua.

De reprobatione quorundam hæreticorum detestantium matrimonia, vide in dist. xxx.

Vtrum episcopus, qui olim duxerat vxorem, & etiam vouentes castitatem possint vxoribus vti, vide in dist. xxvij.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito vel econtra in ecclesia, vide glo. in c. ecclesijs. in ver. feminæ. dist. lxviij.

Vtrum maritus sciens se esse affinem vxori suæ, debeat abstinere ab ea, vide gl. in c. si quis. in ver. separauerint. 1. q. 1.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito excommunicato, vel filius vel seruus communicare cum patre excommunicato vel econtra, vide gl. in c. quoniam. in verbo, vxores. 11. q. 3.

Vtrum vxor vel filius impubes vel episcopus inuito marito vel patre vel Papa possint intrare religionem, vide glo. in cap. duæ. in verbo, dignior. 19. q. 2.

Vtrum matrimonium possit esse inter vouentes castitatem, vide in tex. late. 27. q. 1.

Vtrum possit contrahere matrimonium ille qui copulatus est cum moniali, vide glo. in c. si quis votum. 27. q. 1.

Vtrum desponsata vni possit alteri nubere, vide in tex. & in glo. summæ. 27. q. 2.

Vtrum filia possit nubere sine voluntate patris, vide in tex & in gl summæ 31. q. 2.

Vtrum filia possit nubere alteri post promissionem factam à patre de ea alij, vide in tex. & in glo. summæ 31. q. 3.

Vtrum meretrix possit duci in vxorem. vide in tex. & in glo. summæ late. 32. q. 1.

De iudicio inter virum & vxorem circa adulterium, vide glo. in l. publico. canonizata. 32. q. 1.

Vtrum possit appellari vxor illa, quæ ducitur causa incontinentiæ, vide in tex. & in glo. summæ. 32. q. 2.

Vtrum conditio possit apponi in matrimonijs, vide glo. in c. solet late. 32. q. 2.

Vtrum filia in nubendo teneatur magis sequi arbitrium patris quàm aui, vel econtra, vide in tex. & in glo. summæ. 32. q. 3.

Vtrum stante matrimonio possit quis habere rem cum ancilla, vide in tex. late. 32. q. 4.

Vtrum passa violentiam amittat pudicitiam, vide in tex. & in glos. summæ late. 32. q. 5.

Ex quibus causis licitum sit viro dimittere vxorem vel contra, vide in tex. 32. q. 5.

Vtrum maritus possit dimittere vxorem suam sine causa. vide in tex. late. 33. q. 2.

Vtrum coniuges possint vouere continentiam altero ex eis recusante, vide in tex. 33. q. 5.

An mulier, quæ nupsit alteri viuente adhuc primo marito, committat adulterium, quando credebat eum mortuum, & an teneatur redire ad eum, vide in tex. & in glos. summæ. 34. q. 1. & 2.

Vtrum quis possit ducere in vxorem aliquam ex propria cognatione, vide in tex. & in glo. summæ. 35. q. 1.

Vtrum liceat ducere vxorem aliquam ex consanguineis vxoris præmortuæ, vide in tex. 35. q. 2. & 3.

Quare intra gradus iuris non est licitum contrahere matrimonium, vide in tex. 35. q. 4.

Quomodo sint computandi gradus consanguinitatis in matrimonio, vide in tex. 35. q. 5.

Quibus accusantibus vel testificantibus sit dirimendum matrimonium, vide in tex. & in gl. summæ. 35. q. 6.

Vtrum quilibet possit denuntiare matrimonia illicita, & quid operetur hæc denuntiatio, vide in glos. summæ 36. q. 6.

Quid si aliqua consanguinea vel affinis ducta est in vxorem, vtrum possit adhærere marito, vide in tex. & in glo. summæ. 35. q. 7.

Vtrum quis possit contrahere matrimonium cum vxore compatris vxoris suæ, vide in tex. & in glo. summæ. 30. q. 4.

Vtrum clandestina desponsatio præiudicet manifestæ, vide in tex. & in glo. summæ. 30. q. 5.

Vtrum matrimonia clandestina valeant, & quæ dicantur matrimonia clandestina, vide in glo. 30. q. 5.

Ex quibus præsumatur contra matrimonium, vide in glo. in c. aliter. 30. q. 5.

Vtrum matrimonium possit contrahi inter absentes. vide glo. in c. nec illud. 30. q. 5.

Cui magis credatur, an stanti pro matrimonio, vel contra matrimonium, vide glo. in his ita. 30. q. 5. §. si quis.

Vtrum polluta per adulterium possit postea duci in matrimonium, vide in tex. in glos. summæ. 31. q. 1.

Vtrum binæ vel vlteriores nuptiæ permittantur, vide in tex. 31. q. 1. c. aperiant.

Vtrum possit duci in vxorem ea cui quis dedit fidem de ea ducenda dum viuebat vxor prima, vide glos. summæ. 31 q. 1.

Si iuraui non cognoscere concubinam meam, vtrum possim postea contrahere matrimonium secum, vide glo. in c. illud. 31. q. 1.

Vtrum adulter possit dimittere adulteram, vide in tex. 32 q. 1.

Casus in quibus non potest maritus accusare vxorem adulteram, vide in glo. summæ. 32. q. 6.

Vtrum ille qui dimisit vxorem causa fornicationis, possit aliam ducere, vide in tex. 32. q. 7.

Vtrum possit dimitti vxor sterilis ex ea causa, vide in tex. 32. q. 7. c. tantum valet.

Vtrum in matrimonio requiratur semper quòd sit spes filiorum, vide glo in c. hi qui. 32. q. 7.

Vtrum possit contrahi matrimonium cum Hebræa sub conditione vt efficiatur Christiana, vide in tex. & in glo. summæ 32. q. 8.

Vtrum propter impossibilitatem coeundi possit vxor dimitti, & quotuplex sit impedimentum, &

quanto

quanto tempore debeat durare tale impedimentum, vide in tex. & in glo. summæ. 33. q. 1.

Vtrum mulier post separationem mariti possit nubere ei cum quo prius fornicata est, vide in textu late 33. q. 2.

Vtrum liceat marito interficere vxorem in aliquo casu, vide in tex. 33. q. 2.

Quid si separatur vxor à marito ex causa consanguinitatis, postea reperiatur contrarium, an debeat de nouo recipi ab eo, vide in tex. & in glos. summæ. 35. q. 9.

Vtrum filij secundi matrimonij contracti & postea dissoluti, possunt iungi in matrimonio cum consanguineis prioris viri, vide in text. 35. q. 10.

Vtrum vxor quæ contradicente marito intrauit religionem, si vir postea consensit possit exire, vide glo. in c. mulier. 33. q. 5.

Vtrum & quomodo cõiuges possint vouere, vide glo. in c. manifestum. 33. q. 5.

Vtrum vxor teneatur sequi maritum vagabundum, vide gl. in c. si quis necessitate. 34. q. 2.

Vtrum si hodie vnus homo esset tantum, an posset contrahere matrimonium cum sorore, vide gl. in c. cum igitur. 35. q. 1.

Vtrum sit propriæ coniugium inter sponsum & sponsam, vide in text. & in secunda glo. summæ. 27. q. 1.

Vtrum sit matrimonium vel coniugium inter infideles. & si quis eorum efficitur fidelis, an possit dimittere alium, vide text. & glos. summæ. 28. q. 1.

Vtrum vxor possit relinqui pro qualibet fornicatione etiam semel tantum commissa, vide glo. in c. idololatria. 28. q. 1.

Vtrum hæreticus qui voluit baptizari sed non potuit, possit contrahere matrimonium, vide glos. in c. caue. 28. q. 1.

Vtrum sit matrimonium inter errantes de conditione sua, vide in tex. & in glo summæ. 29. q. 1. & etiam 2.

Vtrum liceat marito reddere debitum vxori quando ipse leuauit proprium filium de sacro fonte, vide in text. & in glo. summæ. 30. q. 1.

Vtrum sponsalia possint contrahi inter fratres, vide in tex. 30. q. 3. c. Pictacium.

Quæ ætas, & quot alia requiramur in vero matrimonio, vide in glo. summæ. 30. q. 2.

Vtrum filij adoptiui possint copulari in matrimonio cum filijs naturalibus, vide in tex. 30. q. 3.

Vsque ad quem gradum sit prohibitum matrimonium, vide glo. summæ 30. q. 3.

Qui filij sint legitimi.

Vtrum filij nati de incestuosis nuptijs reputentur filij, vide in tex. 35. q. 7.

Vtrum naturales seu bastardi possint promoueri ad sacros ordines, vide in dist. 56.

Vtrum filij spurij sint exclusi ab omni beneficio iuris, vide glo. in c. cum multæ. 15. q. 8.

Si suscipiuntur filij ex monacho & monacha, cui ecclesiæ applicabuntur; & cui fiat iniuria, vide glo. in c. impudicas. 27. q. 1.

De accusationibus, inquisitionibus & denuntiationibus.

Vtrum & in quibus casibus possit de crimine quis accusari post mortem, vide glo. in cap. quorundam. in ver. non potest. dist. 23.

Vtrum feminæ admittantur ad accusandum, & maxime tutorem suspectum, vide glo. in l. prohibentur. canonizata. 2. q. 1.

Vtrum omnes personæ etiam infames admittantur ad testificandũ in criminalibus, & ad accusandum saltem in denuntiatione euangelica, vide gl. in c. si peccauerit. 2. q. 1.

Qua pœna puniantur deficientes in accusatione vel testificatione per calumniam facta, vel per errorem, vel per temeritatem, vel per calorem iracundiæ, vide in tex. & in gl. summæ. 2. q. 3.

Vtrum reus accusatus deficiente accusatore teneatur se purgare, vide in tex. & in glos. summæ. 2. q. 4.

Vtrum laici possint admitti ad accusandum episcopos & alios superiores. vide in tex. 2. q. 7.

Vtrum & quando criminosus possit admitti ad accusandum ante peractam pænitentiam, vide glo. in c. ipsi Apostoli. 2. q. 7.

Vtrum accusatio debeat fieri in scriptis, & etiã de forma libelli accusatorij, vide in tex. 2. q. 8.

De accusatione & de infamatione. & denuntiatione quomodo fiant, & an requirant inscriptionẽ ad pœnã talionis, & quot sint necessaria ad hoc vt fieri possit inscriptio, & an tũc requiratur inscriptio ad pœnã talionis, vide in gl. summæ. 2. q. 8.

Quæ sint necessaria in accusatione fienda. vide glo. in c. per scripta. in ver. absens. 2. q. 8.

Vtrum infames admittantur ad accusandum etiam viles & abiectas personas, vide in tex. 3. q. 4.

In quibus casibus accusatus potest trahi extra prouinciam suam, vide in glo. summæ. in si 3. q. 7.

Vtrum accusatores possint absentes accusare, vide in tex. 3. q. 9.

Vtrum accusator deficiens in vno capitulo debeat vlterius admitti ad alia capitula, vide in text. 3. q. 10.

Vtrum ad accusandum admittatur aliquis excommunicatus, vide in tex. 4. q. 1.

Vtrum prohibitus ab accusando possit saltem testificari, vide in tex. 4. q. 2.

Vtrum quis possit esse accusator & testis in eadem causa, vide in tex. & in glo. summæ. 4. q. 4.

Vtrum accusans teneatur se inscribere regulariter ad pœnam talionis, vide in tex. 4. q. 4.

Vtrum quis possit esse in eadẽ causa denuntiator & testis, vide in glo. summæ. 4. q. 4.

Vtrum maritus accusans de adulterio vxorem, teneatur se inscribere ad pœnam talionis, vide glo. in l. si maritus. in verbo sexaginta canonizata. 4. q. 4. c. nullus.

Vtrum accusans repertus culpabilis possit amplius admitti ad accusandum, vide in tex. & in glo. summæ. 4. q. 6.

Qua pœna puniatur accusans aliquem de crimine, quod postea nõ probauit, vide in text. 5. q. 6.

Vtrum hæreticus vel infamis admittatur ad accusandũ episcopũ de simonia, habes in text. 6. q. 1.

Si episcopus velit retorquere accusationem in accusantem, vtrum sit adhibenda fides eius simplici assertioni, & etiam an soli episcopo credatur in cæteris, vide in tex. & in glo. summæ. 6. q. 2.

Vtrum per episcopũ accusatũ possit peti iudiciũ archiepiscopi alterius prouinciæ, vide in tex. 6. q. 3. Si accusator deficit in probatione, vtrum reus accusatus sit cogendus ad probationem suæ innocentiæ, vide in tex. & in glo. summæ. 6. q. 5.

Vtrum episcopus accusatus & citatus à Papa possit redire ad ecclesiam suam propriam absque litteris apostolicis, vide tex. 8. q. 5.

Vtrum clericus possit accusari coram iudice seculari, vel iudicari ab eo, vide in tex. & in glos. summæ. 12. q. 1.

Vtrum in causa denuntiationis quis possit esse accusator & iudex & testis, & quando habeat locum denuntiatio euangelica, vide glo. in c. præcipue. 11. q. 3. in ver. duos.

Vtrum accusato sit deferenda purgatio, vide in tex. & in glo. summæ. 53. q. 5.

De calumniatoribus.

Quæ differentia sit inter calumniatorem, præuaricatorem, & tergiuersatorem, vide in gl. summæ. 2. q. 3.

De simonia.

Vtrum spes sola pro honesto seruitio inducat simoniam, vide glo. in c. hoc ad nos. in ver. tonsurantur. in dist. lix.

Vtrum sacramenta possunt præstari à simoniacis: & si præstantur, an careant effectu gratiæ, & quid de alijs dignitatibus & sacramentis necessarijs ab eisdem præstitis, vide in tex. 1. q. 1.

Vtrum munera possint interuenire pro iuribus spiritualibus & corporalibus, & etiam pecunia, & in quibus casibus dicatur simonia, vide in glos. summæ. 1. q. 1.

Vtrum spiritualia possint permutari, vide in gl. summæ. 1. q. 1.

Vtrum pecunia possit dari pro iuribus spiritualibus corporalibus.

Vtrum simoniacus ex sola voluntate sit iudicandus, vide glo. in c. qui studet. in verb. à communione. 1. q. 1.

Vtrum pro ingressu monasterij pecunia sit exigenda, & an exacta restituenda, vide in tex. & etiã in glo summæ per totum. 1. q. 2.

Vtrum sit simonia emere ingressum vel præbendas ecclesiæ, vide in tex. & etiam in glo. summæ. 1. q. 3.

Vtrum filius sit reus criminis quando eo ignorante pater pro eo commisit simoniam. vide in tex. 1. q. 4.

Vtrum sit differẽtia inter ecclesiam & ordinem emptum, vide in glo. summæ. 1. q. 5.

De differentia inter crimen simoniæ. & crimen læsæ maiestatis, vide glo. in c. sane. in ver. ad instar. 15. q. 3.

Vtrum liceat filio esse in ecclesia, quã pecunia paterna est consecutus, vide in tex. & etiam in glo. summæ. 1. q. 5.

Vtrum ille qui fuit ordinatus ignoranter à simoniaco, sit repellendus ab ordine sibi dato. vide in tex. & etiam aliquid in glo. summæ. 1. q. 6.

Vtrum ordinatus simoniace possit conuenire suum ordinatorem. vide glo. §. porro. in ver. pœna. 6. q. 1.

Vtrum sit simoniacus ille qui post electionem præstiut iuramentum canonicis de indemnitate ecclesiæ, vide in tex. 8. q 3.

Vtrum sit peccatum emere spiritualia. vide in tex. & in glo. summæ. 1. q. 1.

Vtrum ordines possint dari pretio vel gratia vel supplicationibus coniunctorum. ibidem.

Vtrum patrocinium simoniacorum possit admitti in electionibus. vide in tex. & glo. summæ. 8. q 2.

Si eligitur excommunicatus cum alijs non excommunicatis, an vitietur in totum electio, vide glo. 9. q. 1.

De magistris.

Vtrum bona munera sint danda doctoribus, vide glo. in l. si quis canonizata. ver. non ad turpe. 3. q. 7.

Vtrum doctor teneatur gratis consilium suum dare quando illud facit absque magno labore, vide glo. in c. non licet. 11. q. 3.

De hæreticis.

Vtrum quis dicatur hæreticus eo ipso quòd errat in fide, si est paratus corrigi, vide glos. in c. nec licuit. in verb. ad recipiendam. in distin. 17. In glos. in cap. hæc est. in verb. emendari. 24. quæst. 1.

Vbi agitur de fide, vtrum solus Papa possit agere sine consilio Cardinalium, vide glo. in c. Anastasius. in ver. consilio. in dist. 19.

Vtrum possit communicari cum lapsis in hæresim. & an lapsi in hæresim possint promoueri ad maiora, vide in dist. 50.

Vtrum sacramenta necessaria, vt est sacramentum baptismatis, possint præstari ab hæreticis, vide in tex. 1. q. 1.

Vtrum renuntians hæresi sit recipiendus vlterius ad episcopalem dignitatem, vide in tex. & in glos. summæ. 1. q. 7.

Vtrum lapsus in hæresim si postea reuertatur ad fidem, recuperet iura sua, & maxime iuspatronatus amissum, vide glo. in c. maximum. in ver. dignitate. 1. q. 7.

Vtrum hæretici sint spoliandi rebus suis, vide in tex. 23. q. 7.

Quæ sit pœna hæreticorum. vide in glo. summæ. 23. q. 7.

Vtrum reuersus ab hæresi recuperet bona, vide glo. summæ. 23. q. 7.

Vtrum quis possit excommunicari ab hæretico, vide in tex. in glo. summæ. 23. q. 1.

Vtrum per solum dictum quis efficiatur hæreticus.

ticus, vide glo. in c. hæc eſt. 24. q. 1.

Quæ differentia ſit inter hæreticos & ſchiſmaticos, & quot ſunt genera hæreticorum, vide in tex. 24. q. 3.

Vtrum hæretici poſſint poſtulare, vide gloſ. in l. nemo. canoniz ata. de pæn. diſt. j.

Vtrum hæreticus vel infamis admittatur ad accuſandum epiſcopum de ſimonia, vide in tex. 31. q. 1.

De homicidio.

VTrum iudex eccleſiaſticus poſſit cognoſcere de homicidio, & exercere cauſam ſanguinis, vide glo. in c. illi. 5. q. 5.

Vtrum homicida poſſit eſſe teſtis contra clericos, vide glo. in cap. quia. 5. q. 6.

Vtrum ea quæ fiunt mente alienata, ſint imputanda, puta furioſo occidenti aliquem, vide in tex. & in glo. ſummæ. 15. q. 1.

Vtrum miniſter iuſtitiæ dicatur homicida, & an peccet, vide in text. 15. q. 1.

Qua pœna puniatur occidens vel vulnerans clericum, vide in tex. 17. q. 4.

Vtrum ſit peccatum iudici vel eius miniſtro occidere delinquentes, & punire eos, vide in tex. & in glo. ſummæ. 23. q. 5.

Vtrum & quando quis poſſit occidi, in quibus caſibus, vide in glo. ſummæ. 23. q. 5.

De pœna occidentis matrem, vide in tex. 33. quæſt. 2.

Vtrum occidens patrem ſpiritualem puniatur ea pœna, qua occidens patrem naturalem, vide glo. in l. aut facta. de pæn. diſt. j.

Vtrum clericus efficiatur irregularis qui voluit committere homicidium, & non potuit, vide glo. in c. periculoſe. in verbo, ſi pænitentiæ. de pænit. diſt. j.

Quod ſit maius peccatum, occidere Chriſtianum vel paganum, vide in c. rebaptizare in gloſ. de conſe. diſt. iiij.

Vtrum liceat marito interficere vxorem in aliquo caſu, vide in tex. 33. q. 2.

De raptoribus.

VTrum rapiens rem propriã cadat à iure ſuo, vide in tex. & in glo. ſummæ. 16. q. 6.

Quis dicatur raptor, vide in tex. & in glo. ſummæ. 36. q. 1.

Vtrum raptæ poſſint nubere raptoribus, vide in tex. 26. q. 2.

Vtrum raptor ſpoliatus debet ante omnia reſtitui, vide glo. in §. quod autem. 14. q. 1.

De maleficijs.

VTrum crimen maleficiorum ſit publicum vel priuatum, vide glo. in c. conſtituimus. in verbo, malefici. 3. q. 5.

De vſuris.

VTrum tutor exigens vſuras nomine pupilli teneatur eas reſtituere, vide glo. in c. ſicut. in ver. non ſuo. in diſt. xlvj.

Vtrum ſit vſura exigere aliquid vltra ſummam debitam, vide in tex. & in glo. ſummæ. 14. q. 3.

Vtrum ſola ſpes reddat hominem vſurarium, & in quibus caſibus poſſit aliquid accipi vltra ſortem, & quando liceat clericis vel laicis negotiari, vide in tex. & in glo. ſummæ. 14. q. 3.

Vtrum poſſint fieri eleemoſynæ de vſuris & de alijs illicitis quæſtibus, vide in tex. & in glo. ſummæ. 13. q. 5.

Vtrum vſurarij poſſint pænitere niſi effectualiter reſtituant vſuras & male ablata, vide in tex. & in glo. ſummæ. 14. q. 6.

Vtrum ſit communicandum vſurario poſt mortem, vide gloſ. in c. nec quiſquam. 24. q. 2.

De ſortilegijs.

QVi ſunt ſortilegi, & de pœna eorum tam de iure ciuili quàm de iure canonico, vide in tex. in glo. ſummæ late. 26. q. 1.

Vtrum ſortilegium ſit peccatum, vide in tex. 26. q. 2.

Vtrum ſit peccatũ perquirere ſtellas & planetas, vide in tex. 26. q. 2.

Quæ ſortes ſint reprobatæ, & quæ licitæ, vide in glo. ſummæ. 26. q. 2.

A quibus ſumpſit exordiũ genus diuinationis, & quot ſunt genera diuinationis; vide in tex. 26. q. 3. & 4.

Vtrũ dæmones poſſint ſcire futura & diſpoſitiones hominum in mente conceptas, vide in tex. 26. q. 4.

Vtrum ſortilegi ſint excommunicandi, vide in tex. 26. q. 5.

Vtrum aſtronomia ſit approbata vel ne, vide gl. in c. non liceat. 26. q. 5.

Vtrum ſint reprobatæ incantationes, & obſeruationes dierum & menſium & annorum, vide in tex. 26. q. 7.

De clerico percuſſore.

VTrum ſacerdotes debeant eſſe percuſſores, vide in diſt. xlv.

De clerico per ſaltum promoto.

VTrum quis poſſit promoueri per ſaltum ad ſacros ordines, vide in diſt. lxvij. & etiam in diſt. lix.

De priuilegijs.

VNde dicantur priuilegia, & quid ſit priuilegium, vide in diſt. iij.

Vtrum priuilegia conceſſa clericis extendantur ad eorum vxores, vide glo. in c. clericum. 11. quæſt. 1.

Quot modis perdatur priuilegium, vide glo. in c. priuilegium. 11. q. 3.

Vtrum antiquioribus priuilegijs derogetur per ſequentia, vide in tex. 15. q. 2.

Quis poſſit concedere priuilegia, in præiudicium tertij, & qũo priuilegia egrediantur perſonas eorum quibus conceduntur, & an in dubio præſumantur perſonalia vel realia, & de differentia inter priuilegium & confirmationem, & an in dubio præſumantur reuocata, vide gloſ. ſummæ. 25. quæſt. 2.

Vtrum priuilegia requirant ſcripturam, vide glo. in c. inſtitutionis. 25. q. 2.

De purgatione vulgari.

QVando habeat locum purgatio vulgaris, & purgatio canonica, vide in gloſ. ſum. 2. q. 5.

De iniurijs.

VTrum licitum ſit bellum propulſando iniuriã & in repetẽdis rebus ſuis, vide in tex. 23. q. 2.

Vtrum iniuria ſociorũ poſſit propulſari armis, vide in text. & in glo. ſummæ. 23. q. 3.

Vtrum vindicta ſit permiſſa, vide in tex. & in glo. ſummæ. 23. q. 4.

Vtrum epiſcopus poſſit remittere iniuriam factam eccleſiæ ſuæ, vide glo. in c. ſi is. 23. q. 4.

Quid requiratur ad hoc vt poſſit agi actione iniuriarum, an prouocatio ad animũ, & quæ alia, vide glo. in c. ſi is. 23. q. 4.

De pœnis.

VTrum pœna legalis & etiam conuentionalis poſſint extendi in infinitum, vide glo. in c. cum deuotiſſimam. 12. q. 2.

Quomodo pœna peti poſſit loco intereſſe, vide glo. in c. fraternitas. 12. quæſt. 2.

In quibus caſibus poſſit epiſcopus punire exemptos, vide glo. in c. placuit. in ver. parochianum. 6. quæſt. 3.

Quis magis puniatur, an ignobilis, vel nobilis, vide glo. in c. qui contra. 24. q. 1.

De pænitentijs & remiſſionibus.

CIrca perplexitatem peccatorum mortalium & etiam venialium quid eligi debeat, vide glo. 1. diſt. xiij.

Vtrum & quando pollutio nocturna ſit peccatum, vide in diſt. vj.

Vtrum quis poſſit peccare vt alij euitent maius peccatum, vide in diſt. xiiij.

Quæ ſint peccata mortalia, & quæ venialia, vide in diſt. xxv.

Quis magis peccet an laicus vel clericus in eo genere delicti, vide glo. in c. homo Chriſtianus in diſtinct. xl.

Vtrum epiſcopus poſſit remittere pænitentiã iniunctam à Papa, vide glo. in c. accedens. in ver. in tuæ. in diſt. 50.

Quoties debeat quis facere pænitentiam quando peccat, vide glo. in c. imitare Petrum. 6. q. 1.

Vtrum ſacerdos poſſit iniungere pænitentias ſi non eſt ſibi conceſſa cura animarum, vide glo. in c. placuit. 16. q. 1.

Quanta pænitentia imponatur pro peccato mortali, vide glo. in c. qui ſacramento. 22. q. 4.

Vtrum morientibus ſit indicenda pænitẽtia, vide in tex. 26. q. 7.

Quando debeant ſacerdotes iniungere pænitẽtiam pro qualitate peccatorum, & quomodo, vide in tex. 26. q. 7.

Vtrum ſola contritio cordis ſine confeſſione oris ſufficiat ad impetrandam veniam peccatorum, vide in tex. & glo. ſummæ de pæni. diſtin. 1.

Vnde dicatur pænitentia, & quid ſit ſatiſfactio, & quot conſiderentur in ſatiſfactione, vide in glo. ſummæ. de pæn. diſt. j.

Vtrum charitas ſemel habita poſſit vlterius perdi, vide in tex. & in glo. ſummæ de pæni. diſt. ij.

Vtrum pænitentia ſit reiteranda vide in tex & in glo. ſummæ. de pæ. diſt. iij.

Vtrum ſit deneganda pænitentia illi qui vult agere pænitentiam de vno peccato tantum, vide in tex. de pæni. diſt. iij.

Vtrum peccata remiſſa amplius redeant, vide in tex. & in glo. ſummæ de pæni. diſt. iiij.

Quot ſint ſeruanda circa confeſſionem, & quot debeat in ſe continere confeſſio, vide in tex. de pæni. diſt. v.

Cui debeat fieri confeſſio, vide in text. & in glo. ſummæ. de pæni. diſt. vj.

Vſque & ad quãtum tempus ſit recipiendus peccator: & an etiam in mortis articulo vide in tex. de pæ. diſt. xij.

Vtrum quis debeat confiteri peccata venialia, vide glo. in c. perfecta. de pæni diſt. j.

Quid dicatur peccatum in Spiritum ſanctum, vide glo. in. §. ſed huiuſcemodi. de pæni. diſt. j.

Vtrum & in quibus caſibus confeſſus teneatur iterum confiteri, vide glo. in §. his auctoritatibus de pæ. diſt. j.

Quæ pœna ponatur pro quolibet peccato mortali, vide etiã glo. in §. ſunt plures. de pæni. diſt. iiij.

Vtrum bona facta in peccato mortali valeant et proſint, vide glo. c. quærat. de pæ. diſt. iiij.

Vtrum peccata ſemel dimiſſa reuertantur amplius, vide glo. in §. eorum. de pæni. diſt. iiij.

Vtrum ſacerdos poſſit manifeſtare peccata pænitentium, vide glo. in c. ſacerdos. de pæni. diſt. vj.

Vtrum confeſſio ſit vtilis quæ à non ſuo ſacerdote accipitur, vide glo. in c. placuit. de pæ. diſt. vj.

Quæ ſint conſideranda in pænitentia iniungenda, vide in glo. ſummæ. 26. q. 7.

Vtrum vſurarius poſſit pænitere niſi effectualiter reſtituat vſuras, vide in tex. & in glo. ſummæ. 14. quæſt. 6.

De ſententia excommunicationis.

DE materia excommunicationis vide glo. in c. Engeltrudam. in ver. anathemate. 3. q. 4.

Vtrum ſit prohibitum communicare cum excõmunicatis, vide in tex. 11. q. 3.

Quæ pœna imponatur presbyteris excommunicatis tangentibus ſacra, vide in tex. 11. q. 3.

Vtrum, poſſit appellari ab excommunicatione, vide glo. in c. ſi epiſcopus. 11. q. 3.

Quotuplex ſit excommunicatio, vide glo. in c. ſi inimicus. 11. q. 3.

Vtrum Papa communicans cum excommunicato ligetur etiam ipſe, & quid in epiſcopo, vide glo. in c. qui merito. 11. q. 3.

Vtrum excommunicatus iniuſte poſſit celebrare, vide glo. in c. non debet. 11. q. 3.

Vtrum

Vtrum vasallus teneatur obedire domino excōmunicato, vide glo. in c. Iulianus. 11. q. 3.

Vtrum excommunicato domino intelligantur excommunicati omnes de familia, vide glo. in c. quoniam. 11. q. 3.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito excommunicato, vide glo. in d. c. quoniam. 11. quæst. 3.

Vtrum quis possit excommunicari vel absolui vnico verbo, vide glo. in c. cum aliquis. 11. q. 3.

Si eligitur excommunicatus cum alijs non excommunicatis, an valeat electio in aliquo, vide glo. in c. nos in hominem. 9. q. 1.

Si promisi soluere alicui intra certum tempus, & interim fuerit excommunicatus, vtrum possit ei solui, vide glo. in c. nos sanctorum. 15. q. 6.

Vtrum magister percutiens clericum discipulū causa disciplinæ, incidat in canonem, vide glo. in c. nullus. 17. q. 4.

Vtrum scindens vestimenta clerici incidat in canonem, & in quibus casibus licitum est absq. pœna excommunicationis verberare clericum, vide glo. in c. si quis suadente. 17. q. 4.

Vtrum iniijciens manus violentas in clericum, vel detinens eum compedibus, sit excommunicatus, vide glo. c. Gnilisarius. 23. q. 4.

Vtrum percutiens clericum etiam excommunicatum incidat in excommunicationem, vide glo. in c. excommunicatorum. 23. q. 5.

Quomodo gesta per excommunicatos valeant si tolerantur, vide in glo. summæ. 24. q. 1.

Vtrum quis possit excōmunicari post mortem, & in quibus casibus, vide in tex. & in glo. summæ. 24. quæst. 2.

Vtrum pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda, vide in tex. & in glo. summæ 23. quæst. 3.

Vtrum excommunicatio illicita lædat seu liget, vide in tex. 24. q. 3.

Qui debeant excommunicari, vide in tex. 24. quæst. 3.

Vtrum laici possint excommunicare clericos de mandato superioris, vide glo. in c. præter. in versi. ducibus, in dist. xxxij.

Vtrum sacerdos pro quolibet peccato mortali sit suspensus vel excommunicatus, vide in glo. in c. testamentum. in ver. humilior. in dist. vj.

Vtrum excommunicatio transeat in tertiam generationem, vide glo. in c. detrahe. in ver. aliquis. 1. quæst. 1.

Vtrum sententia lata ab excommunicato valeat quando publice tenebatur pro non excommunicato. vide glo. in c. tria. 3. q. 7.

Vtrum excommunicatus possit iudicare. vide glo. in c. re vera. 3. q. 7.

Vtrum excommunicatus possit agere vel reconuenire, vel excipere & compensare, vide glo. summæ. 4. quæst. 1.

Vtrum sit excommunicatus citatus certa die sub pœna excommunicationis, si fuit impeditus comparere ea die. vide glo. in c. quisquis. 4. quæst. 5.

Vtrum eleemosyna possit fieri excōmunicato, vide glo. in c. non omnis. 5. q. 5.

Vtrum habens à Papa potentiam excommunicandi possit etiam absoluere excommunicatum, vide glo. in c. peruenit. 7. q. 1.

Quis dicatur excōicatus, & an excōicatus vel depositus conferat sacramenta, & maxime an conficiat verū corpus Christi. vide glo. summæ. 9. q. 1.

Vtrum patrociniū simoniacorū possit admitti in electionibus, vide in tex. & in glo. summæ. 8. q. 2.

Vtrum vxor teneatur reddere debitum marito excommunicato, vel filius vel seruus communicare cum patre vel cum domino excommunicato. vide glo. in c. quoniam. 11. q. 3.

Vtrum excommunicatus admittatur ad accusandum, vide in tex. 4. q. 1.

Vtrum sortilegi sint excommunicandi, vide in tex. 26. q. 5.

Vtrum excōicatus ab episcopo possit recōciliari à sacerdote, vide in tex. 26. q. 6.

Vtrum excommunicatus possit cōmunicare cū excommunicato, vide glo. in c. deuotam. 27. q. 1.

Vtrum iniijciens manum in vestem clerici sit excommunicatus, vide glo. in c. si quis pulsatus. de pæni. dist. j.

Vtrum excommunicatus possit contrahere matrimonium, vide glo. in c. nullus. de conse. dist. iiij.

De verborum significatione.

QVid sit canon, vide in dist. iij.

Vnde dicatur sacerdos, & antistes & presbyter, & vates & archiepiscopus, vide in dist. xxj.

Quomodo capitur mensis, idus. & nonæ, vide glo. in c. propter. 2. in ver. idibus. in dist. xviij

Vnde dicatur corepiscopus, & quid differat ab episcopo, vide in dist. lxviij.

Qui dicantur primates, & in quibus debeatur eis reuerentia, vide in dist. xcix.

Quot modis appellentur spiritualia, vide in glo. summæ. in prin. 1. q. 1.

Quis dicatur doli capax, vide glo. in c. spiritus. in versi. puerorum. 1. quæst. 1.

Quid sit dispēsatio, & ius dispensabile. vide gl. in c. requiritis in vers. vt plerisque. 1. q. 7.

Quid sit notorium, & quid manifestū, vide glo. in c. manifesta. 2. quæst. 1.

Quotuplex sit infamia, vide glo. in c. omnes 1. 6. quæst. 1.

De multiplici significatione huius verbi, perpetua. vide glo. in c. & authentica, perpetua canonizata.

Qui contineantur appellatione coniunctorū & domesticorum, & an admittantur ad testificandum in causis criminalibus. vide in glo. summæ. 3. q. 5.

Quomodo capiatur alienatio, vide in glo. summæ. 12. q. 2.

Vtrum iudicans crimen alterius sit habēdus inimicus, vide in tex. 5. q. 5.

Quot homines faciunt collegium, & quot populum, & quot familiam, vide glo. in c. si ex laicis. 10. quæst. 1.

Quomodo capiatur verbū perpetuo, vide glo. in c. possessiones. 16. q. 1.

In quibus & quot pedibus consistat passus, & in quot digitis pes. vide glo. in c. sicut 17. q. 4.

Quæ dicatur proprie respublica, vide glo. in c. quid ergo. 23. q. 4.

De significatione verbi, absque, vide glo. in c. non est nostrum. 23. q. 5.

De significatione verbi, competenter, vide glo. in c. paternarum. 24. q. 3.

De significatione verbi, oportet, vide glo. in c. confidimus. 25. q. 5.

Quæ sit differentia inter peccatum & delictum. uide glo. in c. si peccatum. de pæni. dist. j.

Vnde dicatur eleemosyna, uide glo. in c. qui vult. de pæni. dist. iij.

Quid sit lex, & plebiscitum, & senatus consultum, & vnde sumpserunt nomen, vide in dist ij.

Quis dicatur bigamus, vide in dist. xxvj.

FINIS.

Ludouicus Bologninus vtriusque iuris doctor, & eques, iura ciuilia de mane ordinarie legens in almo ac vetustissimo Bononień. studio, anno millesimo quadringentesimo septuagesimosecundo præcedentem tabulam ingeniose compilauit.

MARGARITA DECRETALIVM,

Libellus admodum singularis omnes flosculos in ipsarum Decretalium textibus reconditos secundum alphabeti ordinem explicans.

A

Abbas ea quæ sunt episcopalia dignitatis nõ exerceat, vt cognoscere de causis matrimonialib⁹ iniungere pœnitentias publicas, concedere literas indulgentiarum, & similia huiusmodi. de excel. præl. accedẽtibus. columna 1790

Abbas fieri potest quis de apostasia rediens. de æta. & quali. intelleximus. 272

Abbas infamatus aut conuictus appellatione remota, si nolit sponte cedere, compellatur. de appel. quia nos. 917

Abbas contra libertatem ordini indultam nõ tenetur episcopo obedire. de excel. præla. sane. 1783

Abbas monachum ad vitam arctiorem transeuntem non reuocet, nisi causa leuitatis id faciat. de regula. sane. 1243

Abbas quis esse potest in necessitate, licet non possit esse presbyter, de æta. & qual. tuam. 271

Sed hoc fit per dispensationẽ secũdũ Ber. ibidẽ

Abbas immediate Papæ subiectus sine eius licẽtia cedere non potest, de renunt. dilecti filij. 245

Item nec aliam abbatiam potest recipere, nec aliam religionem. de consuet. cum venerabilis. Sic nec abbas episcopo subiectus. 18. q. 2. abbas. c. 3. Nec clerici sine licentia episcopi de consuet. c. cũ venerabilis. Ber. 90

Abbas esse non potest non professus.

Idem de canonicis regularibus. de elect. cum in magistrum. 189

Abbas absoluere potest monachum ab excommunicatione in seculo cõtracta, nisi mutilatio mẽbri, vel effusio sanguinis sit secuta, vel in episcopũ aut abbatem manus iniecerit violentas. Idem de priore. de sent. excom. cum illorum. 1902

Cum talibus possunt etiam dispensare abbates in susceptis ordinibus in excommunicatione, si memoriam facti non habeant, vel peritiam iuris, nisi factum sit graue & notabile. ibidem.

Abbas vnus diuersis monasterijs præesse nõ potest. de rel. domi. ne nimia. 1310

Similiter nec monachus in diuersis ecclesijs esse potest. ibidem.

Abbas potest excõmunicare monachos suos vel canonicos. Idem potest prior. de mai. & obe. cum in ecclesijs. 429

Abbas nõ benedictus ab episcopo super hoc tertio requisitus potest exercere ea quæ sunt officij sui episcopo irrequisito: ita tamen ꝙ sit primo confirmatus. de supplen. negli. prælat. statuimus. 246

Abbatem potest capitulum confirmare. de consuet. c. cum dilectus. 51

In abbatem potest eligi eremita. de elect. c. cum monasterium. 121

Abbates Cistercienses obedientiam faciunt episcopo suo secundum formam quæ habetur. de simo. c. ne Dei ecclesiam. 1644

Abbatissa potest suspendere moniales & clericos suos ꝓpter culpas suas ab officio & beneficio, & etiam propter inobediẽtiam: sed non potest excommunicare de maio. & obe. c. dilecta. 431

Abbatissa nec prædicare, nec confessiones audire potest, de pœni. & remis. c. noua. 1869

Absens in seruitio Papæ vel episcopi sui, nõ debet priuari beneficio. de cle. non resi. c. cum dilectus. Idem est si causam suam vel suorum agat. 1021

Contra absentes nõ seruatur sententia diffinitiua lite nõ cõtestata, & maxime si sint absentes causa studij & peregrinationis. de maio. & obe. c. inter quatuor. 428

Item de offi. iud. del. c. consultationibus. 333

Absens causa studij in loco mious cõpetenti fructua bñficij nõ recipiat. de cle. nõ resi. c. tuæ. 1021

Absens diu si vocatus venire noluerit, priuetur beneficio siue dignitate. eo. ti. ex parte. 2. 1022

Et maxime si sine iusta causa & necessaria, præsertim sine licentia episcopi moratus fuerit, & congruo tempore expectatus non redierit. eo. tit. c. inter quatuor. 1019

Item si ecclesia patiatur defectum magnum de absentia ministrorum, possunt reuocari. eo. tit. c. cum ad hoc. 1023

Absens potest quis esse de licẽtia sui prælati vel causa studij, sine alia causa honesta. eod. tit. c. relatum. 1016

Absente vno iudicum, sententia alterius nõ valet. de off. dele. causam 1. 339

Absens ad electionem vocari debet, si tamen cõmode potest. de ele. in Genesi 103. & c. coram 170. aliàs electio cassari potest nisi postea consentiat.

Absens contumax lit. conte. condennari potest. de dolo & contu. c. prout. 651

Absolutio pecunia redimi nõ debet. de simo. c. ad aures. 1620

Absolutionis formã de excõmunicatione maiori et minori. et quis potest absoluere, habes de sen. excom. nuper. 1897. eo. ti. quamuis. 1930

Absoluendus de iniectione manus violentæ debet iurare, ꝙ nunquam in clericum vel monachũ iniiciat manus violentas, nisi se defendendo, vel ꝙ stet mandato absoluentis. de sen. excommu. cap. ex tenore. 1882

Absolutus quis non habetur nisi probet per literas, vel aliàs legitime. eo. tit. c. sicut nobis. 1

Absoluitur quis in dubijs ad cautelam. eo. tit. c. per tuas. 1910

Absoluitur quis sub conditione in articulo mortis, vel ratione paupertatis, vel habens inimicitias capitales, vel iustam excusationẽ, ita ꝙ habita opportunitate curiæ Romanæ se præsentet. eo. tit. de cætero. 1883

Et qui excusentur à labore ad curiam Romanã. eo. tit. c. quamuis. 1930

Absolui nõ debet quis nisi læso satisfacto si manus violentas iniecit. eo. tit. c. parochianos. 1881

Absolui non debet quis antequam audiatur. eo. tit. c. per tuas. 1910

Absolutio pro offensa vel contumacia quomodo fieri debet. de verb. sig. c. ex parte. 1. 1945

Absoluuntur monachi & canonici regulares à suis abbatibus. de sent. excom. c. 2. Monachi. 1877

Absoluitur de iniectione manus violenta ostiarius à suo episcopo, nisi sit casus enormis. eo. tit. c. si vero 1. 1877

Absoluitur à solo Papa laicus cuiuscunque officij clericum percutiens. ibid. item & clericũ percuti præcipiens c. mulieres &c. non dubium. eo. ti. 1879. item incendiarij ecclesię & fractores. c. tua nos. 1888. &c. cõquesti. 1889 item fruenter vtens literis falsis. c. dura. de crim. fals. 1749

Absoluuntur mulieres & personæ, quæ sui iuris nõ sunt ab epo suo. de sent. exco. c. mulieres. 1880

Absoluuntur ab episcopo potentes & delicati, & qui modicam læsionem intulerunt. eo. ti. c. mulieres. 1880. &c. peruenit. 1888

Item cum ex iusta causa excommunicator quæri non potest, vel difficulter inueniri tunc absolui potest ab episcopo, vel proprio sacerdote. de sen. excom. nuper. in fi. 1897

Absoluere possunt legati missi à latere Papæ de iniectione manus violenta. de sen. excom. c. ad eminentiam. 1889

Sed legati non missi à latere, tantum de prouincia eis commissa absoluere possunt. Sed legati sub prætextu suarum ecclesiarũ nec de sua nec de alia prouincia absoluere possunt. de offic. leg. c. excommunicatis. 394

Absolui possunt hospitalarij à prioribus suis. de sent. exc. c. canonica. 1914

Absoluitur quis in necessitate non obstante contradictione, vel etiam appellatione partis aduersæ. de app. c. qua fronte. 912

Absolutus à delegato ad excommunicatorem remittitur. de offi. deleg. c. prudentiam. 342

Absolui potest quis post mortem. Item legatus apud Deum absoluitur ab ecclesia & è conuerso. de sen. excom. c. à nobis 2. 1895

Absolui o occultato crimine non valet. eo. tit. c. cum pro causa. 1894. & c. officij. 1914

Absoluto in extremis non debent sacramenta negari ecclesiastica, nec sepultura. de sepult. c. parochiano. 1109

Absoluitur à solo Papa laicus iussu abbatis monachum vel conuersum percutiens etiam ex iusta causa. Et similiter iubens, nisi causa disciplinæ faciat per seipsum solum vel clericum & non laici. de sen. excom. c. vniuersitatis. 1892

Nõ absolutus scienter ordinatus si sit sæcularis, perpetuo deponitur. ignorans factum vel ignarus iuris à solo Papa absoluitur. Si aũt talis sit religiosus, à suo abbate absoluitur, nisi factum sit graue & notabile. eo. ti. c. cum illorum. 1902

Absoluitur seruus de iniectione manus violẽta ab episcopo suo in fraudem faciens, vt seruitio domini sui se subtrahat, aut dominus sine culpa sua graue damnum incurrat ex eius absentia. eod. tit. c. relatum. 1909

Absoluit se mutuo à minori excommunicatione contracta aliqui potestate vtriq. collata. de sen. excom. c. duobus. 1919

Absolutus non est quis ex sola salutatione Papæ sibi scripta. eo. tit. si aliquando. 1914

Absolutus nõ est qui pluribus excõmunicationibus est innodatus, & ab vna tantum absolutus. tit. eo. c. officij. 1974

Absoluendi potestas alijs potest committi in necessitate. de offi. deleg. c. ex litteris. 366

Absoluere non potest quis alienum parochianũ nisi de licentia sui proprij sacerdotis. de pœ. & re. c. omnis. 1871

Accessorium cõmittitur cõmisso principali, & non tenet sine principali. de offi. deleg. c. præterea. 330 & c. prudentiam. 342

Item de no. oper. nuot c. cum ex iniuncto. 1759

Accusationem debet præcedere admonitio, quia innititur ad depositionẽ de accu. si quis eps. 1571

Accusare põt subditus ꝓlatũ. eo. tit. c. illa. 1574

Accusator tantum legitimus admittatur. eo. tit. cap. 1. 1573

Accusantis iniuste poena. eo. ti. c. accusasti. 1575

Accusatione non indigent notoria. eo. tit. c. euidentia. 1576

Accusari non debet de eodem crimine absolutus. eo. tit. c. de his. 1575

Accusari non põt inimicus vel eiusdẽ amicus. eo. tit. c. repellantur. 1575. & c. meminimus. 1576

Accusari potest matrimonium post tertiam denuntiationem si ante non constabat impedimentum. qui matrimo. accusa. pos. c. cum in ma. 1550. vel si prius minor ætate fuit. ibidem.

Accusari potest quis de diuersis criminibus in eo libello. de accusa. c. licet. 1580

Ab accusatione potest desisti ante inscriptionem. ibidem.

Appellans

Appellans intelligitur qui iter arripit ad curiam Romanam. eo. ti. c. bonæ 3. 972

Appellantes cogendi sunt à iudice à quo appellatũ est, ad certum diẽ prosequi appellationem, vel iudicio suo parere. ibi. c. consuluit nos. 925

Appellare contra publicam ecclesiæ vtilitatẽ non valet. de his q̃ fiunt à maio. par. cap. c. ex ore. 1101

Appellatio non excusat aliquem à periurio. de iureiu. c. breui. 808

Appellatio non tuetur aliquem in notorio delicto. de app. c. qua nos. 927

Appellare potest quis pro parochianis. eo. tit. c. ad audientiam. 927

Appellatio post sententiam excommunicationis latam non tenet. eo. ti. c. pastoralis. 948

Si appellatione remota cam committitur, post aduersæ partis citationem in causa proceditur, secus si ante iter arripuit. eo. tit. c. meminimus. 912

Appellatio admittitur in paruis sicut in magnis. eo. tit. c. de appellationibus. 913

Appellatio fraudulenter facta non valet. eo. tit. c. suggestum. 915

Appellationis articulo prætermisso potest corã iudice à quo appellatum est litigari, non obstante appellatione. eo. tit. c. cum teneamur. 916

Per appellationem non excusatur quis quin cõparere debeat vocatus à legato. eo. tit. cap. cum parati. 918

Appellari non debet post iuramentum ad standum mandatis ecclesiæ. eo. tit. c. ad hæc. 2. 918

Post appellationem punitur delinquẽs grauiter appellatione nõ obstante. eo. tit. c. præterea 1. 920

In appellationis causa aduersa pars per duos mẽses est expectãda. de renuntiatione. c. veniens. 242

Appellans à sententia iniusta debet probare eã iniustam. de sent. & re iud. c. causam. 886

Appellare non potest de crimine notorio accusatus de off. iu. or. c. licet. 409

Appellationi facienti contra iura nõ est deferẽdum. de appel. c. consuluit. 2. 917

Appellans iniuste remittitur ad eum à quo appellauit: nisi fiat super iudicis recusatione. eo. tit. c. cum in ecclesia. 930

Appellari potest bis in eadem causa. eo. tit. c. directæ. 930

Per appellationem eximitur quis à potestate sui ordinarij. ibidem 3.

Appellatio generalis non admittitur. eod. titu. cap. 2. 906

Appellatio nullum tuetur in sua nequitia. eo. ti. c. ad nostram. 906

Appellationis prosequendæ annus vnus vel duo secundum distantiam locorum & personarum & negotiorum qualitatem breuiatur. eo. ti. c. cum sit Romana. 908. & c. constitutus. 938

Appellatio ante litis ingressum dicitus prouocatio, non appellatio. ibidem.

Appellans impotens prosequi, post biennium prosequi poterit. eo. tit. c. constitutus 938. & c. ex ratione. 911

Appellans in criminibus manifestis non auditur. eo. tit. c. cum sit Romana. in fi. 908

Appellationem appellans prosequi intra terminum cogitur. eo. tit. ad hæc. 1. 909.

Ex cap. peruenit. 1. 914

Post appellationem sententia lata non valet. de rescrip. c. capitulum. 68

De appellatione facta ad superiorẽ inferior cognoscere non potest. de appel. c. sollicitudinẽ. 950

Appellationi in dubio deferendum est. de sen. excom. sacro approbante. 1920

Appellatione partis aduersæ non obstante absoluitur quis cautione præstita de iustitiæ obtemperãdo. de app. c. qua fronte. 922

Appellationi alterius si quis non defert, nec suæ deferendum est. eo. tit. c. an sit. 934

Appellari non potest ab executore nisi modum excedat. eo. tit. c. nouit ille. 934

Appellatione interposita status causę mutari nõ debet. de rescript. c. ex parte. 38

Appellationem non prosequens condemnatur in expensis. ibidem.

Appellationem ad terminum non prosequens censetur contumax. de app. c. sæpe contingit. 935

Appellatio à correctione non auditur nisi modus excedatur. eo. tit. c. reprehensibilis. 923

Appellationis terminum prolixum iudex arctare potest. eo. tit. c. personas. 907

Appellari potest ad Papam à sæculari iudice de consuetudine, non de rigore iuris. eod. titu. cap. si duobus. 910

Appellationis terminum præueniens caret impetratis tacita veritate & pœnam contumaciæ nõ euadit. eo. tit. c. sæpe. 935

Appellantem reduci oportet ad statum appellationis. eo. tit. c. ad præsentiam. 916

Appellatio ab vno iudice ab omni grauamine in causa vna tenet: sed simpliciter generalis appellatio non. eo. tit. c. consuluit. 1. 914

Appellatio valet ratione priuilegij generalis, cũ committitur causa appellatione remota. de rescript. c. 1. 29

Appellatio fraudulenter emissa ante citationẽ non valet. de app. c. suggestum. 915.

Ex c. ad hæc. 2. 918

Appellari non potest contra conuenientem qui impetrat litteras appellatione remota. de mut. pe. c. prudentiam. 564

Appellatio vnius valet omnibus, cũ plures grauantur. de appel. c. vna sententia. 980

Appellatio in conspectu duorum virorum valet vbi metus iustus excusat, vel copia iudicis haberi non potest. eo. tit. c. si iustus. 980

Appellari non debet tertio in eadem causa, nec tali appellationi est deferendum. eod. tit. c. sua nobis. 975

Appellatio omisso medio à iudice nõ tenet nisi ad Papam. eo. tit. c. dilecti. 3. 972

Appellatio simpliciter interdicitur quando in litteris dicitur appellatione remota. eo. tit. c. inquisitioni. 979

Appellatione pendente nihil innouandum est. eod. tit. c. dilecti filij. 3. 972

In appellationis termino præfigendo considerãda. eo. ti. c. cum speciali. 964

Appellationem non prosequens condemnatur in expensis. eo. tit. c. reprehensibilis. 923

Appellari contra formam regulæ à subditis nõ debet. ibidem.

Appellatio per nuntium potest tractari. de priuil. leg. c. ex parte. 1. 1814

Appellatio contra electionem canonicam non valet. de appel. c. constitutus. 938

Appellari ab auditore nõ potest. de of. iud. dele. c. super quæstionum. 355

Appellare quis potest tam pro se quàm suis. de app. c. de priore. 926

Appellationem non prosequens incidit in iurisdictionẽ illius à quo appellauit. eo. ti. c. reprehensibilis. 923

Appellari potest in casu, licet causa committatur appellatione remota. eo. ti. c. postremo. 928

Appellatio non tenet in his quæ dilationem nõ capiunt. eo. ti. c. qua fronte. 922

Appellare dicitur si protectioni Papæ quis se et sua committit. eo. ti. c. ad audientiam. 927.

Appellatio in omnibus articulis commissionis interdicta intelligitur, si in vno interdicatur articulo. eo. ti. c. secundo requiris. 932

Apellari potest ad metropolitanum cum episcopus in visitatione excedit, vel nouus casus emergit. de off. iud. ord. c. licet. 409

Appellare non potest cui indicitur purgatio super infamia: nisi modus excedatur. de sen. & re iu. c. quod ad consolationem. 887

Propter appellationem friuolam in electionibus episcoporum vel maiorum non debet negotiũ deduci ad sedem apostolicam. de app. Greg. in nouel. c. 1. lib. 6.

Apostasia impedit ordinatum sine licentia Romani pontificis in illo ordine ministrare. de aposta. cap. consultationi. 1692

Apostata non dicitur qui non deposito habitu transit ad aliam religionem. de temp. ord. cap. ex parte. 255

Apostata dicitur qui habitum religionis & monasticum deponit. de apo. c. vl. 1692

Apostata clericus est qui habitum deserit clericalem, & talis non vtetur libertate clericali. eod. ti. c. præterea. 1688

Apostatam clericum debet ecclesia reuocare, nec in habitu sæculari permittere debet, eo. tit. c. tuæ fraternitati. 1690

Apostatæ per episcopos compellendi sunt redire ad religionem, & si noluerint, sunt incarcerãdi. de apost. c. à nobis 1692

Arbiter super spirituali non potest esse laicus nisi auctoritate superioris. de arb. c. per tuas. 513

Ab arbitro non requiritur super sententiæ dubitatione interpretatio; sed à superiori. eo. tit. c. cum olim. 512

Arbitrio iudicum compelluntur partes stare, si iuste sit arbitratum. eo. tit. c. dilecti. 508. & c. cum olim. 511

Arbitrium iniustum per superiorem corrigi debet. eo. tit. c. non sine molta. 506

Arbitrium contra ius & formam compromissi non tenet. eo. tit. c. peruenit. 507.

Arbitri qum eligantur. eo. tit. c. sane. 505

Arbitrium inter priuatos in dannum ecclesiæ non valet, eo. tit. c. peruenit. 507

Arbiter tantum de his iudicat de quibus est cõpromissum. eo. tit. c. cum dilectus. 510

In arbitrium sub certa poena compromitti potest. de præsump. c. litteras. 792

In arbitro in incertas personas non potest compromitti, nec valet. de arb. c. innotuit. 515

In arbitrium licet compromittere in rebus spiritualibus. de his q̃ fiunt à præ. c. cũ apostolica. 1095

Arbitrium finitur vno aduersario defuncto. de arbi. c. ex parte. 514

Arbiter nõ potest infirmare sententiam per ius latam. eo. tit. c. exposita. 516

Arbitrium valet auctoritate superioris, quod aliter non valet. eo. tit. c. cum à nobis. 518

Coram arbitris conuentus non potest conuenire conuenientem. eo. tit. c. cum dilectus filius. 510

Arbitra potest femina esse secundum consuetudinem terræ, non aliter. eod. tit. c. dilecti filij. 508

Arbitrium, si male recognoscatur arbitratum, non tenet. eod. tit. c. non sine multa. 506

Arbiter in causa restitutionis in integrum esse non potest. de rest. in inte. c. causa. 501

Archidiaconus potest cognoscere de causis matrimonialibus. de offi. arche. ad hæc. 314

Archidiaconus curam habet episcopatus post episcopum. eo. tit. c. 1. 305

Archidiaconus de tertio anno in tertium visitet d. c. 1. Nec vltra septem equitaturas habeat. de censi. c. cum apostolus. 1340

Archidiaconus cum personaliter visitat, potest procurationem petere. de offi. arch. c. 1. 311. & de censib. c. procurationes. 1355.

Ex c. cum apostolus. 1342

Archidiaconus debet instituere & examinare promouendos, cum sit maior post episcopum. eo. tit. c. ad hæc. 314

Archidiaconus potest abbates & abbatissas installare. eo. tit. c. vt nostrum. 316

Archidiaconus nulli curam animarum sine licentia episcopi committat. eo. tit. c. cũ satis sit. 313

Archidiaconi officium. eod. tit. c. officium 318

Archidiaconus nemo sit in duabus ecclesijs, sed in vna potest habere præbendam, in alia archidiaconatum. de præben. pręterea. 1032. & de procur. c. ex insinuatione. 460

Ab archidiaconi iurisdictione non debet episcopus ecclesias eximere. de exces. pla. c. ad hæc. 1781

Archidiaconus exercet iurisdictionem secundũ consuetudinem loci. de offi. arch. cap. archidiaconus. 313

Archidiacono detur coadiutor si efficiatur paralyticus. de cleri. ægro. c. vlt. 1062

Archiepiscopus potest prouidere de episcopo vel abbate, si intra menses non eligitur de cõsilio capituli sui & aliorum

Calum-

Calumniari præsumitur denuntiator non probans quod intendit, de calumniatoribus, c. 2. 1604

Calumniatores prælatorum puniuntur degradatione, incarceratione, suspensione. ibidem.

Calumniæ iuramentum in casu requiri potest à clerico. de iura. calum. c. cæterum. 587

Campanarum pulsatione cessante possunt clerici interdictu tempore in cœmeterio sepeliri, qui tamē seruauerunt interdictum. de pæni. & remis. c. quòd in te. 1870

Campanas non licet templariis nec hospitalariis habere, nec pulsare sine cōsensu episcopi diœces. de priuil. & exces. præ. c. potentibus. 1809

Canonicus episcopo seruiens, beneficiū non perdit. de cler. non resid. c. de cætero. 1018. & c. ad audientiam. 1023

In canonicum recepto, præbenda debetur de præben. c. relatum. 1025. & de concess. præb. c. cū super. 1079. & portio quotidiana debetur.

Canonici certū numerū canonicum in ecclesia statuere possunt. de inst. c. in ecclesia. 1063

Canonici dignitates ecclesiarū mutare possunt. de constitu. c. cum accessissent. 20

Canonicorum numerus non debet ex laicis suppleri. de instit. c. ecclesia. 1063

Canonici dignitatem vel præbendam supprimere, propria auctoritate non possunt in suis ecclesijs. de constit. c. cum accessissent. 20

Canonici regulares ecclesias parochiales regere possunt, & regulam suam seruare debent. vt episcopo sint subiectæ. de relig. do. cap. inter quatuor. 1305

Canonicorum numerus augeri potest si facultates augentur. & si sit numerus canonicorum statutus. de constitu. c. cum M. Ferrariensi. 22

Canonici non possunt diminuere numerum canonicorum. eod. tit. c. ex parte. 28

Canonicus ægrotans habeat debitam portionē suæ præbēdæ. de cle. nō resi. c. ad audientiā. 1023

Canonicorū correctio in criminalibus pertinet ad episcopum. de offi. iud. ord. c. irrefragibili. 410

Canonicorum numero iuramento & confirmatione Papæ firmato litteræ super receptione non valent, nisi de prædictis faciant mentionem. de rescri. c. constitutus. 51

Canon posterior derogat priori. de constit. cap. 1. 14

Contra canones recipiens & dans beneficium, vterque punitur priuatione. de cler. nō resi. c. quia nonnulli. 1015

Secundum canones agatur in iudicis. & nemo suo sensu vtatur. de const. c. canonum. 13. & c. ne innitaris. 15

Canones scire debent qui causam matrimonij tractant. arg. de frigid. & male. accepisti. 1517

Canonizatio requiritur ad hoc q debeat sanctus venerari etiā miracula faciens. de reli. & vene. sanctorum. c. audiuimus. 1394

Capella in præiudicium matricis ecclesiæ non potest construi. de noui ope. nunt. c. intelleximus. 1798

In capellis possunt esse canonici priuilegiati. de priui. c. cum capella. 1819

In capellis monachorum proprium habentium debet institui & destitui capellanus per episcopū. de capel. monachorum c. 1. 1311

Capituli maior pars & sanior obtinere debet. de his quæ fi. à maio. pac. cap. ex parte. 1103. sed pars minor contradicere potest si habet rationem. eod. tit. c. cum in cūctis. 1100 de elec. c. cum inter ij. 134

Capituli maior & sanior pars tenet in electione nisi aliud rationabile obsitet. ibidem.

Capituli assensus est requirendus in institutione vel destitutione personatuum vel dignitatum ab episcopo, de his quę fiunt à præl. c. quāto. 1093

Capitulo non consentiente non est rata donatio episcopi. eod. tit. cum nos. 1092. & c. quanto. & de donationibus. c. fraternitatem. 1156. & c. pastoralis. 1160

Item nec pensionem potest augere episcopus sine licentia Papæ. eod. tit. c. pastoralis. nec censum dare sine consensu capituli, nisi per Papam. ibidem. & cap. 1 postolicæ. 1163

Capitulo dissentiente non tenet donatio abbatis. de his quæ fiunt à præla. sine consen. c. ea nosci tur. 1094

Capituli consensus confirmat donationem episcopi. de dona. c. pastoralis. 1160

Capitulum vacante sede potest excommunicare, absoluere, iudicare, & confirmare. de hære ad abolendam. 1672

Carne vti licet si dies natiuitatis domini sit in sexta feria. de obser. ieiu. cap. explicari. 1397

Carnes etiam in quadragesima & ieiuniis solennibus cū vrgens necessitas est, indulgeri possunt. eod. tit. c. 2. 1396

Cassa est sententia à non suo iudice lata. de offi. deleg. c. P. & G. 383

Et c. at si clerici. de iudi. 323

Cassatur electus si ante confirmationem electus ministret. de elect. c. qualiter. 126

Cassatur electio propter defectum scientiæ in electo. ibidem.

Cassari debent quæ per importunitatem fiunt. de præb. & digni. c. tuæ. 1039

Castrans seipsum ex iusta causa non est irregularis. de corpo. vitia. cap. ex parte 2. 300

Sed sine necessitate faciens dispensatur per episcopum in aliis, sed non in altaris ministerio. eod. tit. c. significauit. 300

Causa dicitur insufficienter instructa lite non cōtestata. de lit. cōt. c. olim. 565

Causæ committi debent ei coram quo secure potest comparere. vt lit. non contest. non pro. c. ecce dens. 573.

Causæ non debent remitti ad eos, à quibus appellatum est, nisi partes consenserint. de app. c. accepta. 928. tamen quandoque remittitur. de matr. contract. contra interd. eccl. c. litteræ. 1527

Causę maiores ad sedem apostolicam mittendę sunt. de transla. epi. c. cum ex illo. 211

Causæ continentia diuidi non debet. de sequest. poss. & fruct. c. 1. 674

Causa principalis sicut cōmitti potest, sic & incidens appella. remo. de rescri. c. causam. 49

In causa criminali intenta potest constitui procurator. de procu. c. tuæ fraternitati. 464

In causa status vel liberali nō debet procedi eo absente qui petitur in seruitutem. de maio. & obe. c. inter quatuor. 428

In causis grauibus non cogitur quis constituere procuratorem inuitus. de procur. c. querelā. 455

In causa pari potior est cōditio primo occupātis. de iure patrona. c. pastoralis. 1335

In casibus spiritualibus iuratur, licet non de calumnia: tamen exceptionibus propositis in eis. de rest. spo. c. litteras. 634

Causæ non sunt audiendæ tempore nundinarū. de iudic. c. significauerunt. 540

Causa ciuiliter tractata non deducatur ad iudicem ecclesiasticum. de alien. iud. mut. cap. ex parte. 504

Cautionem standi mandatis ecclesię præstet absoluendus. de iureiu. c. ad nostram. 1. 800

Cautionem pręstet in possessione existens cum de iure possessionis dubitatur: scilicet restituendi omnia tempore medio recepta si cadit in causa. de in integ. rest. c. sulcieta. 497

Celebrare diuina vbicunque possunt prædicatores & minores. de priui. c. in his. 1833

Census à priuata persona impositus, personalis est, nec eius vitam excedit. de censi. c. præterea alli. 1350

Census ignorantiæ solui non debent. eod. tit. c. peruenit. 1340

Census nouus ecclesiis non imponatur. eod. tit. c. scientes. 1339. & c. prohibemus. 1342

Census detinens per bienniū amittet rei detentionem. de iureiu. c. querelam. 803

Cēsus solutio est subiectionis probatio. de cēsi. c. omnis. 2338

Census à personis miserabilibus non est extorquendus. eod. tit. c. licet 1319

Censum soluentes domino Papę tales ecclesiæ sunt exemptæ. de priuile. c. recepimus. 1808

Census debitus vitam transgenris non excedit. de translat. c. veniens. 450

Census dicitur personalis nisi exprimatur, q sit realis. ibidem.

Census tempore certo & certa ex causa debet solui. de censi. c. peruenit. 1340

Censura ecclesiastica intelligitur excommunicatio, suspensio, & interdictum. de verb. sig. c. quærenti. 1942

Cessio episcopi quando & quibus de causis admittitur, de renunt. c. nisi. 232

Cedere non potest episcopus auctoritate propria. de transla. epis. c. quanto. 216

Cedens propter honestam causam iterum potest reassumi. de renunt. post translationem. 238

Cessio sufficientia & sancti difficulter admittitur. eod. tit. c. litteras. 223

Cessionem petens & impetrans compellitur si nolit eod. tit. c. quidam cedendi. 242

Cœmeteria vbi excommunicati sunt sepulti, reconcilientur aqua benedicta solenniter. de consecra. eccle. cap. consuluisti. 1361

Circunstantiæ decem à testibus inquirendæ sunt. de testib. c. cum causam. 743

Circunstantiis probatur crimen adulterij. de præsump. c. litteris. 791

Citatio nō valet si plures quàm quatuor citantur. de rescr. c. nonnulli. 64

Citatio extra prouinciam vltra duas dietas non valet. ibidem.

Citatio si plures conditiones manifeste inconuenientes habeat. non valet. vt lit. nō cont. nō pro. c. accedens. 570

Citatio ad locum periculosum vel inhonestum, nō valet. eod. tit. c. accedens. ibidem.

Citatio ad non suum iudicem, non valet. de off. deleg. c. ex litteris. 366

Citatus legitime per suum superiorem etiam si diœcesim mutauerit, iurisdictioni tenetur respondere, de foro compet. c. proposuisti. 558

Citatus ad iudicium debet comparere. & suum priuilegium allegare. aliàs sententia tenet. de app. c. si duobus. 910

Citatus secundo nō tenetur respōdere, nisi prius sciat iurisdictionem prioris citationis reuocatam. de rescrip. c. ex tenore. 47

Citationi rescriptum Papæ est inserendum. de dilat. c. præterea. 598

Citari debet procurator absente domino. & si ille non sit, denunnetur domui eius. de eo qui mit. in poss. c. si aduersarius. 669

Clandestinum matrimonium asserētes vel etiam negātes non sunt ab ecclesia compellendi. de clande. despon. c. quòd nobis 1459

Clandestine contrahentium in gradu prohibito etiam ignoranter proles illegitima censetur. eo. ti. c. cum inhibitio. 1460

Clandestinum matrimonium carnalis copula sequens ligat, siue de præsenti siue de futuro. eo. ti. cap. 1. 1458. & c. is qui. de spon. 1443

Clandestinus contractus in facie ecclesiæ est innouandus. de clande. despo. c. 2. 1459

Clandestina matrimonia prohibentur. eod. tit. c. cum inhibitio. ibidem.

Clandestinum matrimonium debet probari per virum. eod. tit. c. si quis. 1458

Clandestino matrimonio cōsentiēs sacerdos punitur per suspicionem per triennium. ibidem.

Clandestinum matrimonium à contrahentibus publicatum confirmat ecclesia. eod. tit. c. quod nobis. & filij tamen legitimi reputantur. ibidē. 1458

Clericus potest conuenire episcopum scilicet coram metropol. de appella. c. solicitudinem. 953

Clericum percutiens ignoranter non est excommunicatus, de sen. excom. c. si vero. 2. 1874

Clerici depositi non statim debent tradi iudicio se-

confessione solus tenetur eum vitare, & non in publico. de sen. excom. c. cũ non ab homine. 1885

Confessio procuratoris per errorem negotio nõdum finito, non obest domino si reuocat, nec fit per hoc litis cõtestatio. de appel. c. cũ causam. 968

Confessis crimen super eodem alium accusans non auditur. de test. c. veniens. 729

Confessio qualis esse debeat, & qualiter se habere, & cui sit cõfitendũ, & pœna reuelantis cõfessioné. de pæn. & remis. c. si. 1575. & c. omnis. 1871

Confirmatio contra ius obtenta non valet. de confir. vtil. vel inu. c. examinata. 988

Ante confirmationem electi non debent beneficia sua cõferri alicui. de elect. c. cũ in cunctis. 114

Ante confirmationem possunt administrare in concordia electi Papæ subiecti immediate si sint valde semoti vltra Italiam, dumtamẽ de rebus ecclesiæ nihil alienent. de elect. c. nihil est. 183

Confirmatio prælatorum inferiorum pertinet ad episcopum. de app. c. constitutus. 938

Cõfirmatio Papæ personalé transactionem facit realé de iis quæ fi. à præla. c. cum apostolica. 1095

Confirmatio impetrata lite pendente non valet, nec tenet sententia contra sua lata etiam per superiorem confirmata. de confir. vtil. vel inut. c. bonæ. 983. & c. examinata. 988

Confirmatio Papæ ex certa scientia tenet, etiam si aliàs non valeret. eo. tit. c. venerabilis. ibidem.

Confirmare non intendit Papa factum legati contra episcopum. eo. tit. c. sua nobis. 990

Confirmari potest factum dubium inferioris per superiorem diœcesanum. de elect. cap. cum monasterium. 121

Confirmari potest sententia lata iuris ordine prætermisso. de accu. c. ad petitionem. 1593

Confirmationem potest petere quia per interpositam personam. de elect. c. nihil est. 183

Confirmatio per surreptionem obtenta non valet. de cõfir. vti. vel inut. c. de cõfirmationibus. 982

Confirmatio sententiæ à qua appellatur, quando valet & qñ non. eo. tit. c. bonæ memoriæ. ibid.

Confirmatus in archiepiscopũ non potest transferri in episcopum. de translat. c. 1. 215

Confirmari possunt pueri tempore interdicti ab episcopo. de sen. excom. c. responso. 1915

Congregatio dicitur vbi duo vel tres fuerint insimul. de elec. c. 1. 109

Coniugatorum neuter sine altero potest ingredi religionem. de conuer. coniug. c. cum sis. 1259

Coniugatorum alter altero inuito ante carnalẽ copulã potest ordinẽ intrare. eo. tit. c. verũ. 1258

Coniugum separatio religionem intrantium pertinet ad episcopum, aliàs reuocatur si alter suspectus habeatur: nisi alter intret ordinem, vel voueat cõtinentiã, & nõ sit suspectus. eo tit. c. 1. 1257

Coniugum alter separatus propter fornicationẽ, potest ordinẽ intrare. eo. tit. c. gaudemus. 1271

Coniugatorum alter si ab altero licentiam obtineat fraudulẽter intrandi ordinẽ, nõ valet: nisi alter ipsum sequatur ad religionẽ. eo. tit. c. accedẽs. 1270

Cõiugatus tenetur aliũ expectare quousq; certus sit de morte alterius. de spons. c. in præsentia. 1438

Coniugatorum altero relinquente seculum, potest contrahere si non fuerit carnalis copula secuta is qui remansit. de conuer. coniug. c. verũ. 1258

Coniugatorum alter ordinem intrans inuito altero perditus petendi debitũ & post mortem alterius si exierit, non compellitur redire, sed continere. eod. tit. c. quidam. 1258 & c. plices. 1265

Coniugatorum altero intrante religionem qui remanet tenetur vel intrare si est suspectus, vel si non est suspectus, tenetur continentiam vouere. eo. tit. c. cum sis. 1259

Coniugatus propter infidelitatem separatus iudicio ecclesiæ peracta pœnitentia si ordinem intrare noluerit, compellitur fideli cohabitare relicto. eod. tit. c. vlt. 1274

Compaternitas non contrahitur per ea quæ præcedunt baptismum. de cogn. spiri. c. contracto. 1495

Compater viri non potest vxori suæ postea copulari post mortem viri. eo. tit. c. Martinus. 1494

Ante compaternitatem natus non contrahat cũ filia mediante qua est compaternitas facta: & si contraxerit, dirimatur. eo. tit. c. tua nos. 1497

Ante compaternitatem vel post nati possunt contrahere excepta persona per quam compaternitas est cõtracta. eo. tit. c. sup eo. 1493. & c. 1. 1491

Compurgatores quia tenecantur iurare. de pur. cano. cap. de testibus. 1844

Consanguineam vxoris cognoscens nunquã debitũ petat ab vxore sua. de eo q cogn. con. vxoris. c. 1. 1499

Consanguineo intestati non potest clericus legare. de suc. ab intest. c. sancto. 1195

A consanguineis vxoris est abstinendum vt à propriis. de consan. & aff. c. ex litteris. 1507

Consanguinei testes esse possunt in causa matrimoniali, qui ma. accu poss. c. videtur. 1548

Consanguineus testis præfertur in causa matrimon. de test. c. quoties. 703

Consanguineus consanguinei sponsam ducere non põt: verũ est septennẽ. de spon. c. sponsam. 1424

Consanguineã alicuius præcognoscens ea postea ducere non potest. de præsumpt. c. tertio loco. 792

Consecratio ecclesiæ & chrismatis & eporum non debet fieri nisi cũ missæ celebratione. de elec. c. qđ sicut. in gl. 151

In consecratione ecclesiarum prius est dos assignanda. de conse. eccle. c. cũ sicut. 1362

Reconsecrari debet altare si motum sit vel lapis factus: nec propter hoc ecclesia reconsecratur. eo. tit. c. ad hæc. 1359

Cõsecrantur ecclesiæ bene diebus festis & feriabibus. de consecra. eccle. vel alta. c. tua. ibidem.

Consecrari non debet ecclesia propter homicidium in ea factum. eo. tit. c. proposuisti. 1360

Consecrari possunt simul multa altaria & multi episcopi. eo. tit. cum his. 1360

Consecrari debet ecclesia polluta sanguine vel semine etiam prius non consecrata. eod. tit. cap. si ecclesia. 1363

Reconsecrari non debet altare in extremis tantummodo tractum. eod. tit. c. ligneis. 1362

Consecrari debet episcopus ad minus à tribus cæteris episcopis cõsentiente archiepiscopo. 253. & c. nec episcopi. ibidem.

Pro consecratione ecclesiæ procuratio peti potest dumtaxat. de simo. c. cum sit Romana. 1620

Consecrationem electi potest committere archiepiscopus suffraganeis. de offi. iudi. ordi. c. quòd sedem Apostolicam. 405

Consecratum non debet ad humanos vsus applicari. de reli. domi. c. ad hæc. 1304

De consecratione diuersa regum, episcoporum & sacerdotum, habes de sa. vnc. c. vno. 276

Consensus partiũ põt relaxare auctoritatẽ iuris. de rescr. c. nõnulli. 64

Propter consensus defectum confirmari nequit matrimonium impuberum ante ætatẽ legitimam contractum. de despon. impub. c. à nobis. 1491

Consensus non videtur esse si metus interuenit, de spons. c. cum locum. 1429

Conseruatores de manifestis iniuriis tueri possunt quę indaginem iuris non requirunt. in nouel. de offic. deleg. cap. 2. lib. 6. 247

Constitutio nullum ligat antequam ad eum perueniat. de consti. c. cognoscentes. 15

Constitutiones contra libertatem ecclesiæ reuocentur. de sen. excom. c. nouerit. 1923

Constitutio non debet fieri in præiudicium futurorum. de const. c. cum omnes. 13

Constitutiones antiquæ non mutentur nisi de consensu episcopi. de consue. cũ consuetudinis. 94

Constitutionem publicatam non oportet auribus singulorum intimari. de postu. præla. c. 1. 97

Constitutio sedis Apostolicæ omnes adstringit. de consti. c. si. 28

Constitutio ad præterita non extenditur, nisi nominatim de eis caueatur. eo. tit. & c. ibidem.

Constitutio contra libertatem ecclesiæ non tenet. de reb. eccle. non alie. c. vlt. 1115

Constitutio de vsuris fertur ad præterita. de vsu. c. cum tu. 1735

Constitutiones ecclesiæ pro tempore variari possunt. de consan. & affi. c. non debet. 1514

Constituentis sua est etiam declarare. de consti. cap. vlt. 28

Constituens patiatur legem quam ipse tulerit. eo. tit. c. cum omnes. 18

Constitutio confirmata per superiorẽ non potest reuocari per cõstituẽtes. eo. tit. c. cũ accessissent. 20

Constitutio facta à laico etiam pro libertate ecclesię non tenet nisi per Papam approbetur. eo. tit. c. ecclesia. 25.

Constitutio de certo numero canonicorum non valet nisi per Papam confirmata fuerit. eod. tit. c. ex parte episcopalis. 28.

Consuetudo cuius non extat memoria pro lege habẽda est. de test. & attest. c. series. 720

Consuetudines sustinens contra libertatem ecclesiæ, excõicatus est. de sent. exco. c. nouerit. 1923

Ex consuetudine hactenus præstitum peti potest. de excess. præla. c. ad hæc. 2785

Consuetudo iuri contraria non valet. de consuetudine. c. ad audientiam. 86. & c. quanto. 87

Consuetudo iuri scripto non præiudicat. de iudiciis. c. clerici. 327

Consuetudo quòd laicus testificetur contra clericum in causa criminali, non valet. de accusa. c. meminimus. 1579

Consuetudo quæ absque peccato seruari non potest, non valet. de præscript. c. vlti. 874

Consuetudo in testamentis religiosis factis sine testibus & scriptis valet, dummodo forma tradendi secundum consuetudinem terrę seruetur. de consue. c. ex litteris. 85

Consuetudo de sepulturis puerorum tenenda est secundũ morem terræ. de sepul. c. de vxore. 1203

Consuetudo de canonica portione valet secundum consuetudinẽ terræ. eo. tit. c. certificari. 1204

Consuetudo de contrahendo cum ante vel post compaternitatem genita, tenenda est. de cogna. spiri. super. eo. 1493

Consuetudo in testamentis vt testes sufficiant duo vel tres, non obstantibus legibus valet. de test. cum esses. 174

Consuetudo præiudicat iuri communi in suo loco tantũ vbi viget. de consue. c. cum dilectus. 92

Consuetudo approbata in loco suo pro lege habetur. de arbitris. c. dilecti. 508

Consuetudo damnosa ecclesiæ abolenda est. de consu. c. cum consuetudinis. 94

Consuetudo dat iurisdictionem. de foro compe. c. cum contingat. 552

Consuetudo de pluribus præbendis habendis in vna ecclesia, nõ valet. de cõcess. pb. c. litteras. 1079

Consuetudo non excusat in delictis. de consue. c. quanto. 87

Consuetudo terræ in iudiciis seruanda est si bona est. de deci. c. ad apostolicæ. 1223

Secundum consuetudinem loci decedens debet relinquere ecclesiæ matrici partem bonorum suorum. de sepult. c. certificari. 1204

Consuetudo optima est interpres legum. de consue. c. cum dilectus. 91

Consuetudo obseruetur in electionibus & beneficiis conferendis. de elect. c. cum ecclesia. 259. & de causa propri. cap. cum ecclesia. 609

Consuetudines antiquæ sunt magnæ auctoritatis. de consue. c. cum consuetudinis. 94

Contemptus absentis cassat electionem. de elect. c. quod sicut es litteris. 152. & c. bonæ memoriæ 1. 138

Contestatio litis perpetuat iurisdictionẽ. de offi. deleg. c. relatum. 341

Contestatio & sententia diffinitiua debent fieri coram principali. eo. tit. c. super quæstionum. 355

Contestatio litis vbi omittitur processus, non valet. de elect. c. dudum. 2. 196

Contestatio litis quomodo fit. ibidem.

Contraria proponens, suspectus est. de præsump. c. litteras. 791

Contra-

Delegatus per negligentiã vel malitiam suam amittit iurisdictionem.eod.tit.c.quoniam. 385

Delegatus eãdem habet potestatem vel iurisdictionem in principali & accessorio. ibidem

Delegatus generalis non habet potestatem super causa delegata alteri specialiter. de offic. delega.cap. 2. 388

Delegatus debet supersedere, & de nõ delegatis se nõ intromittere.de rescri.c.super litteris. 52

Delegatus potest esse testis in causa sibi commissa si iudicandi officium non assumat. de testi. c.dilecto filio. 740

Delegatus potest alteri causam committere pro ut vult. de offi.& poté.iudi.deleg.cap.super quæstionum. 355

Delegatus cõmittens alteri vices suas decætero se non intromittet, si ex toto commisit. ibidem

Delegatus debet sequi mentem delegantis. eo. tit.cap.sane 2. 334

Delegatus nõ potest committere alteri causam appellatione remota. prædicto cap. super quæstionum. 354

Delegatus debet esse viginti annorũ, nisi partes scienter consentirent in eum qui xviij. annũ transcendisset, aliàs facta delegatio ab alio quàm à principe nõ teneret.eo. tit.c.cum vigesimum. 384

Delegatus potest dare iudicem.eod.tit.cap. pastoralis. 362

Delegatus potest compellere subdelegatum ad recipiendum vices suas: tamen defert pro qualitate personarum. Ibidem

Delegatus non procedat in causa sibi commissa, si litteræ prioribus litteris opponũtur de eis mentionem continentes.eod.tit.c.sane 1. 327

Delegatus puniat contumaces pœna statuta: aliàs si non sit, pro qualitate puniat culpæ.eo.tit. c.præterea. 330

Delegatus recipiens causam, simul recipit potestatem omnium ad causam pertinentiũ. ibidem. & c.suspicionis. 381

Delegatus officio suo functus cum sententiam executioni mandauit, expirat auctoritas sua. eod. tit.cap. ex litteris. 366

Item quando terminus præfixus transit, nõ prolongetur.eod.tit.de causis. 329

Delegatus potest sententiam suam demandare executioni, & debet si ordinarius non vult vel nõ potest.eod.tit. c.significasti. 335

Delegatus potest ordinario executionem mandare.eod.tit.c.ex litteris. 366

Et debet exequi, nisi Papa aliud vel aliter committat. eod.tit.c.si quando. 332

Delegata commissa causa expressis nominibus locorum non personarum, vno mortuo successor eius in dignitate potest in causa cum alio sententiare.eod.tit.c.quoniam abbas. 336

Delegatus non potest aliquem inuitis ordinarijs instituere.c.super eo. 337

Delegatis duobus causa commissa. vnius sententia sine altero non tenebit. ibidem

Delegatus suspectus est amouendus.eod.titu.c. causam quæ. 340

Delegatus debet procedere mortuo mandatore si lis ante fuerit contestata.eod.tit.c.relatum. 341

Delegatus potest procedere in causa citatione emissa, ante mortem mandatoris non contestata. eod.tit.cap.gratum. 341

Delegato alteri vices suas committere, si ab illo fuerit appellatum, nihilominus debet procedere in causa sibi cõmissa, si tamen aliquid sibi iuris reseruauit.eod.tit.c.cum te consulente. 340

Delegatus potest absoluere excommunicatum ab ordinario, si ille malitiose noluerit facere. eod. tit.c.prudentiam. 342

Delegatis tribus vno absente alij non possunt procedere nisi legitime impeditum se probet, vel nisi duobus committatur, etiam si tertius nequiuerit interesse. ibidem

Delegatus non debet procedere in causa si citatus ad Papam misit ante citationem. ibidem

Delegatus vnus non procedat in causa appellatione emissa contra suum coniudicem. eod.tit. c. cum super. 350

Delegatus vsque ad mediam noctem potest expectare partẽ, & sententiare.eo.tit.c.cõsuluit. 351

Delegatus põt refutari propter familiaritatẽ post litis contestationẽ contractã.eo.ti.c.insinuãte. 352

Delegatus vice sua & sui coniudicis mortui re integra nõ procedat nisi à suo cõiudice sibi cõmittatur, & ante mortẽ eius sit ceptũ.eo.tit.c.licet. 367

Delegati mandatum non tenetur exequi ordinarius nisi constet eidem prius de rescripto apostolico.eod.tit.c.cum in iure. 368

Delegatus non potest excedere formã mandati apostolici, aliàs non valet processus.eod.tit.c. venerabili fratri.378 & c. P. & G. 383

Delegato vno mortuo potestas alterius expirat, nisi aliud in delegatione sit expressum.eo.tit.c.vno.385.& idem intelligendũ in arbitrijs. ibidem

Delegatus de consensu partiũ potest vices suas cõmittere, licet sit demandatũ ei quòd personaliter exequatur, nisi sit causa ardua.eo.tit. c.fin. 395

Delegati iurisdictio expirat quando causa refertur ad superiorem.de offi.leg.c.licet. 392

Delegatus qualiter procedat contra iniuste excõicantem. c.cum coniungat.de offi.deleg. 379

Delegati iurisdictio expirat per sententiam interlocutoriã, &c. eod.tit.c.significantibus. 380

Delictum personale non redundat in ecclesiam vel conuentũ. de sum. trini.cap.damnamus. 15

Delictum occultum nõ impedit promouendũ. de temp.ordi.c.ex tenore. 252

Delicti recognitio facta extra iudiciũ nocet sicut confessio.de elect.c.per inquisitionem. 148

Denuntians repelli qui nõ pmonuit. de accu.c.dilectus. 1589

A denuntiatione repellantur concubinarij publici.de accu.c.cum dilecti. 1586

A denuntiatione repelluntur cõspiratores.ibid.

Ad denuntiandum nõ admittuntur inimici. de accus.c.cum oporteat. 1588

In denuntiatione deficiens suspenditur ab officio & beneficio.de calum.c.cum dilectus. 1604

Denuntiari potest quis de pluribus in eodẽ iudicio.de sent.& re iud.c.cum I. & A. 899

Deposita res furtiua non est furi reddenda. de deposi.c.1. 1119

Deponendus est nullus ante causæ cognitionẽ. de iudi.cap.1. 521

Non deponitur quis nisi pro notabilibus peccatis.de accus. c.cum dilecti filij. 1586

Depositus si celebrat, ab ecclesia rescindatur.de cler.excom.c.si quis presbyter. 1766

Deponendus nõ est quis, si testes contra ipsum ex sola credulitate deponunt.de accusa. c. inquisitionis. 1590

Diaconus contrahens cũ virgine de facto dispensatiue promoueri põt. qui cler.vel vo.matri.contra.pol.c.1. 1473

Die dominica est ab omni opere illicito abstinendũ. d fer.c.2. 595

Diebus dominicis licet episcopo virgines consecrare, & ordines conferre.de temp.ord.c.1. 249

Diebus dominicis potest solus Papa subdiaconos ordinare. ibidem

Dies quandoque incipit in initio noctis & terminatur ad diem sequentẽ quo ad ordines celebrandos.de temp.ordi.c.litteras. 256

Dies aliquando incipit à vespera vsque ad vesperam quantu ad festa celebranda.de ferijs.c.2. 595

Dies aliquãdo incipit à mane, & terminatur in fine diei ante tenebras quantũ ad iudicẽ, & sententiam diffinitiuã.de offi.iud.dele.c.consuluit. 352

Dies aliquando incipit à media nocte, & terminatur ad mediam noctem sequentem quantum ad contractus faciendos: possunt enim fieri qualibet hora.eod.tit.cap.consuluit 351

Dies aliquando incipit post cœnã, & durat per noctem vsque ad diem sequentem quantum ad ieiunium.de consec.dist.iij.c.de esu.

Dies etiam incipit à quarta feria post occasum solis vsque ad secundam feriam in ortu solis quantum ad treugas seruandas.de treuga & pa.c.1. 438

Dietas vltra duas extra suã diœcesim nemo citãdus est.d exce.c.olim. 844

Diffinitiua sententia proferri nõ debet contra absentem ex legitima causa, & lata non tenet, maxime in causa matrimoniali.de sent.& re iud.c.tenor. 880

Et c.cum Bertholdus. 891

Ad diffinitiuã sententiã procedi põt lite contest. in causa criminali.de do.& cõtu.c.veritatis. 650

Dignitates duas habens vnam dimittat etiam si habeat illas in diuersis ecclesijs.de præb.c.præterea. 1232

Ad dignitatem maiorem à minori est transeundum.de transl.epis.c.licet in tantum. 258

Dilapidator deponendus est. de simo. c.licet Heli. 1617

Dilapidator rerum ecclesiasticarum suspectus remouetur vsque ad discussionem facti. de accusa. cap.vltimo. 1603

Dispensationes ad ius commune trahi non debent.de sen. & re iudi.c.in causis. 894

Dispensare potest episcopus cum clerico in minoribus criminibus.de iudi.c.at si clerici. 523

Dispensat Papa in secundo gradu in collateralibus personis, vt cũ pueris fratrũ & sororũ, quia hoc nõ est cõtra ius diuinũ.c.litteras.de rest.spol. 634

Dispensationem inducit multitudo, & terræ cõsuetudo.de temp.ord.c.sane. 250

Dispensatur cũ eo in temporalibus cũ quo & in spiritualibus. qui fil.sint leg.c.per venerabilẽ. 1540

In dispensatione voti attendi debet debilitas & paupertas.de vo.& vo.redẽ.c.qđ super his. 1184

Dispensatio reuocari nõ debet.de fil.presby. c. ex tua nobis. 287

Dispensationẽ nõ habenti alia cura animarum nõ conferatur, si talis habuerit vnam: alioqui collatio careat viribus.de præb.c.de multa. 149

Item ordinarij locorum inquirant diligenter de pluralitate beneficiorum curas animarum siue personatus habentium illicite: & conferant quibus debent. Greg. in nouel.de offi.iud.ord.lib.6. 239

Dissensus difficulter probatur, nisi contraria iudicia præcesserint. de sponsa.cap.ad id. 1434

Et qui matri.accusa.pos.c.insuper. 1549

Dissentiente altero desponsatorum post septennium solutus est alter ipso iure. de desponsa. impub.cap.accessit. 1448

Diuortium non celebratur licet ex vtraque parte coniugiũ consanguinitatis vel affinitatis impedimentũ allegetur, nisi per testes fide dignos probetur, propter collusionem. de eo qui cogno. consang. vxo. suæ. cap. super eo. 1502

Diuortio iudicio ecclesiæ celebrato non potest compelli fidelis recipere infidelem reuersum ad fidem.de diuor.cap.de illa. 1556

Post diuortium dos vxori reddenda est, & communes possessiones inseparatæ sunt diuidendæ.de dona.inter vir.& vxo.c.significauit. 1562

Diuortium non fit propter furtum vel simile, sed propter infidelitatem vel adulterium commissum.de diuor.cap.quæsiuit. 1552

Diuortio propter hæresim facto continere debet fidelis viuente infideli.ibid.& c.quanto. 1556

Diuortium potest fieri ex violenta suspicione. de præsumpt.cap.litteras. 792

Diuortium sine iurisdictione ecclesiæ nõ tenet. de diuor.cap.porro. 1553

& de conuer.coniug.c.5. 1154

Diuortio propter adulterium facto contrahens cum alia debet redire ad primam. de diuor. cap. ex litteris. 1554

Dolus alicuius facit vt contra eum absentem procedi possit, si de ipso cõstet. de senten.& re iudi.c.cum olim. 882

Domicilium vbi quis habet ibi potest conueniri. de foro comp. cap.dilecti filij. 556

Domicilium dicitur quis habere, vbi habet beneficium.de rescrip.c.dilectus filius 2. 67

Donatio episcopi sine consensu capituli non valet.de his quæ fiunt à prælа.sine consensu capi.c.cum nos. 1092

Donatio

Electio ad præbendā facta per importunitatē nō tenet. de præben. & digo. c. tuæ fraternitatis. 1039

Electio abbatis pertinet ad monachos eiusdem monasterij. de consue. c. cum dilectus. 91

De electione tractanda dies est præfigendus. de elect. ecclesia vestra 1. 188

Eligi debet prælatus vbi duo vel tres sunt in ecclesia. eo. tit. c. cōsiderauimus. 119. & c. sup eo. 120

Electus abiurato schismate si non sit consecratus à schismatico, poterit confirmari. eo. tit. c. quia diligentia. 112

In electo q̄ requirātur. eo. tit. c. cū in cūctis. 114

Electores electo crimen obijcere non possunt post confirmationem præteritam. de ætat. & qualit. c. accepimus. 173

Electio imperatoris pertinet ad principes Germaniæ, sed examinatio & coronatio ad Papā. de elect. c. venerabilem. 165

Electus in archiepiscopū & confirmatus potest mandare episcopo suffraganeo suo q̄ cōsecret aliū epm suæ iurisdictionis. eo. tit. c. suffraganeis. 150

Electionis forma. eo. tit. c. cum terra. 121. & c. quia propter. 179

Electus cassari potest propter administrationem ante confirmationem suam. tit. de elect. c. qualiter 116. & c. bonæ memoriæ. 138

Electio debet esse de proprio gremio, si sit idoneus. de elect. c. cum inter can. 134

In electionibus valet consuetudo. eod. tit. c. cum terra. 121

Electionis iure priuatur & beneficio indignum scienter eligens. de elect. c. per inquisitionem. 148

Elector remotus potest constituere procuratorem. eo. tit. c. congregato. 105. & c. scripeum. 174

Circa electionem simoniacam an archiepiscopus dispenset, & qualiter, habes de elect. c. si alicuius electionem. 209

Electio non valet si absentes non vocentur, qui debent & possunt electioni interesse. de elect. cap. quod sicut. 151

Electi electionibus consentiant. eod. tit. c. bonæ memoriæ. 138

Electionibus duabus per dissensum capituli factis neutra illarum valet. eo. tit. audius. 154

Persona electi in via electionis non auget numerum eligentium. eod. tit. c. Cumana. 190. & c. cum in iure. sed in via compromissi. 164

Eligere prohibiti à Papa, si non postulent electores, currit eis tempus propter negligentiam. eod. tit. c. fin. 210

Eligentium numerus multum excedens præfertur dignitati eligentium. eo. tit. c. dudum 1. 136

Eligere non possunt excommunicati maiori excommunicatione. eo. tit. c. illa quotidiana. 173

Si electores intra sex menses non elegerint, careant ea vice potestate eligendi, & proximus superiori prouidebit de prælato vel episcopo. eod. tit. c. ne pro defectu. 177

Electi examinatio, & electio pertinet ad confirmatorem. eod. tit. c. nihil est. 1831

Circa electi confirmationem expensæ factæ redduntur de bonis episcopatus. eod. tit. cap. vt præterita. 186

Ad electionem possunt admitti de quibus dubitatur an de gremio sint, cum protestatione. eod. tit. c. Cumana. 190

Electores possunt consiliū requirere ab his qui non sunt de gremio. eo. tit. c. cum in veteri. 193

Electum cassat multitudo dignitatum sine dispensatione Papæ. eod. tit. c. dudum. 136. aliàs dudum ecclesia Rotho. 2. 196

Cum electores omnes delinquunt in eligendo, superior prouidebit. eo. tit. c. cū Vuintonien. 146

Electo nullum ius acquiritur per nominationem. eod. tit. c. quod sicut. 151

Ad electionem impediendam appellatio per laicum patronum facta in ecclesia collegiata non valet. eod. tit. c. quod sicut. 151

Electio quæ nulla est, ex postfacto non conualescit. eod. tit. c. auditis. 254

Electo indigno scienter electores potestate eligendi priuentur, & à beneficio per triennium suspendatur: & si à maiori parte eligitur, ad minorem partem deuoluitur electio. eod. tit. c. cū Vintonien. 146. & de postul. præl. c. gratum. 100.

Electio episcopi in archiepiscopum cassatur, quia episcopus debet postulari. de postul. c. gratū gerimus. ibidem

In electione Papæ absentes Cardinales vltra decem dies non expectentur. Grego. in nouellis. sed præsentes eligant. de electio. cap. vbi periculum. libro 6. 74

Ad electionem admittuntur etiam infirmi: si recedunt, remanentes eligunt post decem dies. aduenientes etiam post infirmitatem re integra admitti possunt. Grego. ibidem

Electio Papæ fit in loco vbi decessit alius. alioquin in proxima ciuitate non interdicta. ibidem

In electionis præiudicium omnis pactio vel iuramentum factum cassum est. Grego. ibidem

Pro electione etiam debent includi & arctari Cardinales, & alia multa habentur. ibidem

Eligens aliquem gratia singularis commodi, ex hoc non priuatur iure eligendi. Grego. ibidem. cap. perpetuo. 95

Electioni se opponentes siue postulationi siue prouisioni appellantes coram personis authenticis instrumento publico seu literis exprimant qđ obijciunt in electionis formam, vel personam electam. Greg. in nouellis de elect. c. vt circa. lib. 6. 82

Contra electum possunt obijci antiqua de nouo percepta, facto super hoc iuramento. ibidem

Et si facto iuramento obiecta probare non possunt, à potestate opponendi cadant, nisi de nouo aliquid commiserint. Greg. ibidem

Electus non debet esse œconomus vel procurator ecclesiæ in spiritualibus vel temporalibus in toto vel in parte per se vel per aliū, alioquin cadat ab electione. Grego. in nouel. de elect. cap. auaritiæ. lib. 6. 87

Electus requisitus ab electoribus si intra mensem non consenserit electioni, cadat à iure electionis, nisi consensus electi dependeat à superiori, qui si non concedat, procedant ad electionem electores. Greg. in nouel. eo. tit. c. quàm sit. lib. 6. 89

Electus si intra tres menses non petierit confirmationem post consensum, ab electione cadat, nisi legitime fuerit impeditus. eod. cap. in fine.

Electio ab electoribus non potest impugnari post consensum, nisi de nouo improbitatē aliquā percipiant in electo, vel de nouo commiserit. Grego. eod. tit. cap. nullus. 194

Episcopus in minoribus criminibus cū clerico dispensare potest. de iudi. c. at si clerici. 523

Episcopus potest reuocare quod antecessor alienauit indebite. de in integ. restit. c. 1. 486

Episcopi procurent q̄ frequens prędicatio fit in dioecesibus suis. de of. iud. ord. c. inter cætera. 414

Episcopus non potest diminuere beneficiū clerici sine consensu. de excef. præl. c. ad hæc. 1781

Episcopi in publico semper debent vti lineis, nisi sint religiosi. de vita & honesta. cler. cap. clerici officia. 999

Episcopus non potest sibi vendicare res ecclesię. de censi. & exact. c. prohibemus. 1342

Episcopus potest delegare collationem beneficiorum. de concel. præb. c. constitutus. 1088

Episcoporum translationes ad Papam solū pertinent. de transl. epi. c. 1. 211

Episcopus absoluere potest vbicumque conditor canonis sibi absolutionem non reseruauit. de sent. excom. cap. nuper. 1897

Ab episcopatu remouetur quis propter illiteraturam. de æta. & quali. & ordi. prœfi. cap. quamuis. 175

Episcopi consecratio per archiepiscopum impeditum committi potest alteri. de offic. ordi. c. quòd sedem. 405

Episcopi duo simul esse non possunt in vno loco & dioecesi. c. quoniam in plerisque. eo. tit. 413

Episcopus ad aliam dignitatem sine licentia Papæ transire non potest. de transl. epi. c. licet. 218

Episcopus non potest alienare res ecclesiæ sine consensu capituli. de his quæ fi. à præla. sine consu cap. c. 1. 1091

Episcopus nihil iuris habet in monachis nisi causa disciplinæ. de sta. mon. c. 1. 1129

Episcopus tenetur esse sacerdos. de excef. præla. c. ex litteris. 1786

Episcopi tempore interdicti generalis possunt diuina officia celebrare, excommunicatis & interdictis exclusis, nisi hoc ipsum eis specialiter interdicatur, vel causam dederint interdicto. de priui. & excef. priui. c. quod nonnullis. 1817

Episcopus ius patronatus habens in alio episcopatu debet præsentare personam idoneam, & præsentatus debet admitti. de iurepatronat. cap. suggestum. 1327

Episcopus potest esse abbas in monasterio. de iudi. cap. causam. 528

Episcopus si vult nouā dignitatē creare, debet ei in redditibus prouidere. de consue. c. quanto. 87

Episcopus ratione persecutionis vel infirmitatis intrans religionē cessantibus prædictis pōt resurgere ad episcopatū. de renunt. cap. post translationem. 238

Episcopus clericis ordinatis ab eo indigētibus prouideat, vel sustentet eos. de præb. & digni. c. cum secundum. 1031

Episcopo ægroto nolente cedere dandus est adiutor. de cler. ægro. c. ex parte. 1061

Episcopus potest detinere prouentus alicuius dignitatis vel beneficia, si sua ecclesia est onerata. vt eccle. bene. sine dimi. confer. c. vt nostrū. 2104

Episcopus potest infeudare terram alteri ratione beneficij sibi collati. de dona. c. per tuas. 2258

Ad episcopum pertinet de domibus religiosis disponere. de reli. domi. c. de xenodochijs. 1304

Episcopus potest committere inferiori quæ sunt iurisdictionis, non quæ sunt ordinis. de consec. eccle. c. aqua benedicta. 2361

Episcopus præsens & consentiens iudicio mortis est amouēdus. de excef. præl. c. ex literis. 1786

Episcopus nō confert ecclesiā religiosis, nec augere pōt pensiones sine consensu capituli sui vel Papæ. de his quæ fi. à præl. c. pastoralis. 1092

Episcopus non potest habere personatum vel dignitatem in alia ecclesia. de concef. præb. c. post electionem. 1076

Episcopus potest ex causa clericum capere, & ligare. de appel. c. dilectis. 953

Episcopus vices suas sub annuo censu nō committat. ne præl. vic. suas. c. querelam. 1648

Ad episcopū pertinet de cura animarū inuestigare. Greg. in nouel. de ver. signi. c. vlt. lib. 6. 774

Episcopus debet seruare sententiam latā à subdito. de offic. iudi. ordi. c. cum ab ecclesiarū. 398

Error facti nulli nocet negotio non definito. de confes. c. ex parte abbatis. 679

Aetatem electi potest metropolitanus iudicare, non tamen possunt super defectu ætatis dispensare episcopi. de elect. c. cum dilectus filius. & in glo. 160

Aetas episcopi debet esse triginta annorū aliorum prælatorum, vt decani & archidiaconi & aliorum animarum curam habentium debet esse viginti quinque annorū, quam attingere sufficit. de elect. c. cum in cunctis. 114

Aetas nobilis est quatuordecim in viro, duodecim in muliere. de desponsa. impube. c. puberes. 2446

Eucharistia in fine pœnitenti non denegatur. de sepult. c. vlt. 1126 nec etiam tempore interdicti. de pœni. & remis. c. quod inter. 1870

Eucharistia ad minus semel in Pascha accipiatur, nisi de consilio sacerdotis quis abstineat. eod. tit. c. omnis. 1871

Euictare quando nequit emptor de euictione agere. de empt. & vend. c. si venditori. 1127

Examinatio ad eum pertinet ad quem confirmatio. de elect. cap. venerabilem. 165

Examinari debet postulatio sicut & electio. de transl. cap. vlt. 218

Examinatio à non suo iudice non valet. de elec. c. bonæ memoriæ. 138

Exami-

Examinanda sont miracula per testes, & qualiter. de rescrip. c. venerabili. 753

Exceptio probari debet. de iudi. c. exhibita. 537

Contra exceptionem doli datur doli repliecatio. de adul. c. intelleximus. 1743

Exceptio falsi procuratoris & ante & post sententiam admitti potest. de procur. c. in nostra. 461

Similiter de litteris falsis. de exce. c. cum venerabilis. 840

Excipiens contra electum iurabit q̃ non faciat malitiose. de elect. c. cum dilectus. 160

Non excipiens semel, de cætero excipere non valet. vnde citius perditur exceptio quàm actio. de offi. deleg. c. insinuante. 352

Ad excipiendum certum tempus detur reo, vltra q̃ non auditur nisi aliquid de nouo emerserit. de exce. c. pastoralis 837

Exceptio excommunicationis in qualibet parte litis potest opponi. de excep. c. exceptionem excõmunicationis. 850

Exceptio excommunicationis publicæ repellit iudicem ab officio suo. ibidem.

De exceptione peremptoria siue incidenti non pronunciatur, sed super principali. de ordi. cog. cap. 1. 599

Si excipitur crimen contra testem, à testimonio repellitur. de or. cog. c. 2. 601

Si excipitur defectus natalium quantum ad successionem, primo debet terminari. eod. titu. cap. tuam. 604

Exceptio nulla est cum quis alteri opponit in quo ipse culpabilis est. de exce. c. cum ecclesiasticæ. 836

Exceptio contra testem probetur ante prolationem sententiæ. eo. tit. cap. 1. 833

Exceptionem nouã proponens iurabit se nouiter illam percepisse. eo. ti. c. pastoralis. 837

Exceptio de iudice suspecto admittitur. eo. tit. c. cum inter priorem. 838

Exceptio de culpa nõ impedit quin minus negotia ecclesiæ suæ quis prosequatur. eod. tit. c. dilecti filij. 845

Et c. apostolicæ. 846

Exceptionem causa protelandæ litis defendere proponens, si defecerit in probatione, in expensis punitur. de do. & contu. c. finem litibus. 653

Exceptio da citatione vltra duas dietas valet. de excep. c. olim. 844

Excommunicatus est dans auctoritatem vel nõ prohibens cum potest in percussione clerici. de sen. excom. c. quantæ. 1918

Sub excommunicationis pœna prohibitus vel sub interminatione anathematis si contra hoc fecerit, non est propter hoc excommunicatus. de iurepatronatus. c. relatum. 1328

Ab excommunicato domino liberantur serui si post tertiam admonitionem noluerit satisfacere. de pœnis. c. grauem. 1862

Excommunicatus non vitans excommunicatos peccat. de cle. excom. c. illud dominus. 1768

Excommunicato non debet beneficium ecclesiasticum conferri, nec illud potest sine dispensatione retinere. eo. tit. c. postulastis. 1770

Excommunicato iudice gerens vices eius non est excõicatus ꝑpter hoc, nisi participet ei in crimine. de off. vic. c. Romana. in nouel. lib. 6. 222

Excommunicatio maior lata non præmissa admonitione in participantes cum excommunicatis non tenet. Inno. in nouel. de sen. excomun. c. statuimus, lib. 6. 710

Excommunicans sine trina admonitione etiam si iusta sit sententia, per vnum mensem ab ingressu ecclesiæ nouerit se suspẽsum. de senten. excom. c. sacro. 1950

Excommunicati sunt clericos vel religiosos capientes sine læsione. de sen. excom. c. nuper. 1897

Excommunicare potest abbas vel prior monachos suos. de maio. & obedie. c. cũ in ecclesiis 429

Excommunicatus potest amplius & sæpius excõicari. de Iudæis & Sarra. c. ita quorundã. 1657

Ab excommunicatis potest peti debitum licite. de sen. excom. cap. inter alia. 1900

Ab excommunicatis possunt emi necessaria à transeuntibus per terras eorum. eod. titu. cap. si vere. 1905

Excommunicatus potest conueniri, sed debet per alium respondere. de iudic. cap. intelleximus. 547

Excommunicationis sententia debet esse manifesta & publica. de sen. excom. c. per tuas. 1910

Excommunicatus scienter ordines suscipiens deponitur in perpetuum si est sæcularis. eod. tit. c. cum illorum. 1902

Excommunicatus absolui contemnens nec vetera beneficia potest retinere, nec noua acquirere ante absolutionem. de æta. & quali. cum bonæ. 169

Excõmunicatio minor non impedit executionẽ officij. de cle. excom. c. si celebrat. 1774

Excommunicatio debet fieri in scriptis, & non faciens est suspensus ipso facto, idem est de suspensione interdicti. Inno. in nouel. & est suspensus per mensem ab ingressu ecclesiæ. de sen. excom. c. 1. lib. 6. 703

Excommunicatio generaliter siue specialiter hoc modo, qui hoc fecerit sit excommunicatus. non debet fieri sine præmonitione. eod. tit. cap. Romana. lib. 6. 714

Excommunicationis, interdicti & suspensionis sententia non ligantur episcopi, nisi de eis fiat mẽtio specialis. eod. tit. quia periculosum. lib. 6. 712

Excommunicatio post appellationem lata verbo vel facto nõ tenet. de appel. c. dilecti filij. 1905

Excommunicato subtrahitur beneficium si non vult petere absolutionem. eod. tit. c. pastoralis. 948

Excommunicato communicans quando excommunicatur. & quando non. de his quæ vi metusue causa fiunt. sacris. 483

Excommunicatio ligat etiam admonitione nõ præmissa. de sen. exc. c. sacro. 1920

Excommunicatus potest appellationem prosequi, & litteras impetrare. de appel. exp. peruenit. 1. 914

Excommunicatus de dubio semper debet vitari, quia præsumitur semper pro iudice. de sen. ex co. c. per tuas. 1910

Excommunicatus in duobus casibus auditur ante absolutionem. ibidem. sed non est audiendus nisi absoluatur petendo. ibidem.

Excommunicationis exceptio repellit agentem de offi. dele. c. prudentiam. 342

Excommunicatus ad osculum Papæ receptus præsumitur absolutus. de priuile. c. cũ olim. 1812

Excommunicati testificari non possunt. de testi. c. veniens. 709

Excommunicatus potest quis denuntiari post mortem. de hæreticis. c. si quis. 1670

Excommunicato si Papa scribat, nõ est propter hoc absolutus. de sent. excom. c. si aliquando. 1914

Excommunicationis sententia suspenditur per appellationem. eod. tit. c. contingit. 2. 1917

Excommunicatus contrahere potest: licet alia sacramenta non recipiat. qui cleri. vel vo. matri. cõtra. pos. c. 1. 1471

Excommunicationis causas dolose subticẽs non absoluitur. de offi. iudi. c. ex parte. 400

Post excommunicationem concubinæ clericus ei se commiscens est excommunicatus eadem excommunicatione. de sen. excõ. c. si cõcubinæ. 1928

Excommunicato participans non admittitur ad ipsum denuntiandum. eo. tit. c. in præsentia. 1918

Excommunicatur dominus propter contumaciam procuratoris, si sciens non purgauerit. vt lit. conte. c. 1. 567

Excommunicatus notorius etiam si appellat vitandus est. de appel. c. peruenit. 914

Excommunicato communicans non potest ei excommunicationem obijcere. de sent. excom. c. in præsentia. 1918

Excommunicatus pro debitis absoluitur si est impotens ad soluendum, præstita cautione q̃ soluat cum potest. de solu. c. Odoardus. 1154

Excommunicatus potest prædicari, & possunt ad bonum & ad correctionem admoneri. de sen. exc. c. responso. 1915

Excommunicatus non debet absolui sine consensu excommunicatoris. de offi. iud. ordi. c. cum ab ecclesiarum. 398

Excommunicatus publicus non debet ad dignitatem laicalẽ eligi. de ele. c. venerabilem. 165

Excommunicatus pro iniectione manuum auditur appellans. de appel. c. peruenit. 1. 914

Excommunicatus à delegato non potest absolui nisi à Papa vel ab eo qui succedit delegato in onere & honore, nisi in mortis articulo. de offic. iud. ordi. c. pastoralis. 406

Excõicationẽ debet quis potius sustinere, quàm vxori cõtra conscientiã debitũ reddere, quæ nõ est vere vxor. de sen. excom. c. inquisitioni. 1916

Excommunicatio potest sub conditione ferre. de appel. c. præterea. 2. 931

Excommunicatus publice non potest iudex esse. de excep. c. exceptionem. in fi. 850. & de sent. & re iudi. c. ad probandum. 902

Excommunicatus debet ab omnibus etiam priuilegiatis vitari. de priuile. c. cũ & plantare. 1804

Excommunicatus in cœmeterio sepultus, debet exhumari & eiici. eo. tit. c. ad hæc. 1806. de sepul. ex parte. 2208

Excommunicari non possunt Cluniacẽs. ab ordinariis. de priuil. c. quanto amplius. 1829

Excommunicato non possunt aliqui communicare ratione alicuius priuilegij. de sen. excommuni c. nulli. 1881

Excommunicatus si quis sit pluribus de causis, vna tacita non valet absolutio sibi facta, ibidem. c. cum pro causa. 1894

Excõmunicatus publice non admittitur ad accusandum. de accu. c. olim. 1671

Excommunicatus à Papa communicans, ab ipso solo est absoluendus. de senten. excom. c. significauit. 1888

Excommunicato domino potest familia communicare. ibid. c. inter alia. 1900. & c. si vere. 1905

Excommunicato potest communicare vxor & liberi. eod. tit. quod in dubijs. 1910

Excommunicato in ijs quæ sunt de eius correctione communicans, non est excommunicatus, licet alia verba interponat. eo. tit. c. cũ voluntate. 1927

Excommunicatis possunt prædicatores communicare ab eis eleemosynas recipiendo, maxime si aliud non habent. ibidem.

Excõmunicationis absolutio vel interdicti per vim & metum extorta non tenet & compulsores sunt excommunicati ipso facto. Grego. in nouel de ijs quæ vi met. causa. c. 1. lib. 6. 296

Excommunicati sunt ipso facto molestantes qui electionem vel beneficiorũ collationem secundũ eorum petitionem non fecerunt Greg. in nouel. c. sciant. de elect. lib. 6. 101

Item principes vel alij dantes licentiam occidẽdi vel male tractandi illos qui proferunt & diuulgant sententiam excommunicationis, suspensionis siue interdicti cõtra ipsos, nisi re integra intra octo dies sententiã reuocauerint, vel res ablatas propter hoc restituerint, excommunicationis sententiam incurrunt, in qua si permanserint intra duos menses, non possunt absolui nisi per Papã. Greg. Inno. vel. de sen. exco. c. quicunque. lib. 6. 731

Excommunicatis participantes, qua minor tãtũ excommunicatio incurritur, post admonitionẽ generaliter factam maiorem excommunicationem non incurrunt, nisi iudex alijs rite seruatis eos qui monentur exprimat nominatim. Idem Greg. eod. tit. c. statuimus. lib. 6. 710

Ante excommunicationem iudices siue vna siue tribus admonitionibus vtantur, siue vna pro omnibus, semper sciat aliqua interualla aliquorũ dierum. eod. tit. c. constitutionem. 728

Excommunicatus pauper absoluatur ab episcopo. de sen. exc. in c. præsentia. 1918

Exempta non sunt omnes ecclesiæ Papæ censuales à subiectione episcoporũ, nisi priuilegia monstrent exemptionis. de priui. c. recepimus. 1808

Exemptus quantumcunq; ratione delicti vel cõtractus potest corã diœcesano cõueniri, nisi locus vbi delictũ est commissum, sit exemptus. Inno. in nouel. de priui. c. 1. lib. 6. 666

Infamibus actus legitimi interdicuntur. de exces. prel. c. inter dilectos. 1788

Infamis non efficitur electus propter vitium electionis. de elect. c. consideravimus. 119

Infamis non est iudicandus quis propter dicta paucorum. de accus. c. inquisitionis negotiū. 1590

Infamis à testificando repellitur. de testib. cap. tam litteris. 728

Infamia impedit promouendum. de homicid. cap. Petrus. 1708

Infamatus auditur appellans. de purg. cano. c. nos inter. 1838

Infamia iudicis vnius sententiam infirmat. de sent. c. ad probandum. 902

Contra infamatum modus procedendi. de pur. cano. c. si quis 2. 1837

Infidelis quando potest stare cum fideli, & quando non. de diuort. cap. quanto. 1156

Infirmi possunt comedere carnes in Quadragesima. de obser. ieiu. c. 2. 1396

Infirmus ieiunium soluens non pecat. de reg. iur. c. quod non est. 1963

Infirmitas excusat à contumacia. de procu. cap. querelam. 459

Infirmitas magna soluit sponsalia. de iureiur. c. quemadmodum. 817

Infirmo episcopo datur adiutor, similiter & clericus infirmus omnia recipiat ab Ecclesia sicut sanus. de cler. ægrot. c. 1. & c. ex parte. 1062

Infirmo clerico dandus est coadiutor. eod. tit. de rectoribus. 1061

Inimicus repellitur ab accusatione. de accus. c. cum oporteat epm. 1528

Cum inimico habitans sicut inimicus repellitur ab accusando & testificando. eod. tit. cap. repellantur. 1575

Inquilinus in quibus casibus expelli potest. de loca. cap. propter sterilitatem. 1130

Inquisitio non debet fieri nisi de eo cuius fama læsa est alibi. de accus. c. cum oporteat. 1588

In inquisitione nō oportet fieri litis contestationem. de accus. c. accedens. 1594

Per inquisitionē prælatus nō deponitur, sed ab administratione bene remouetur. ibidem

Inquisitorū iurisdictio extendit se ad id sine quo inquisitio non potest fieri. eod. tit. c. olim. 1601

Inquisitione pendente non tenentur subditi prælato contra quem fit inquisitio, obedire: nec prælatus debet facere aliquid in præiudicium inquisitionis, aliàs inquisitor reuocet. ibidem

Inquisitor accedat ad locum inquisitionis contra quos inquiri debet. de accus. cap. qualiter 2. & cap. vltimo. 1596

Inquisitio habet locum circa superiores & inferiores. ibidem

In inquisitione non est iudex actor, sed fama: nec fit litis contestatio. ibidem

Inquisitio tantum fieri debet in publicis criminibus. ibidem

Inquisitio fiet tantum circa præsentes. eod. tit. c. illa præpositorum. 1574

Inquirēdi quid debeāt iurare, & qualiter. ibid.

Inquisitio fiat propter dicta grauium personarū tantum. ibidem

In inquisitione nō deponitur sicut in accusatione: nisi in simonia, & huiusmodi. ibidem

In inquisitione qualiter sit procedendum. de simo. cap. per tuas. 1630

Institutio pertinet ad episcopum cuius iuspatronatus est in lite. debet tamen repræsentari institutus victori. de surreptit. cap. si vero. 1323

Institutiones & destitutiones non debet facere episcopus sine capitulo suo. de ijs quæ fi. à præla. sine consen. cap. c. nouit. 1903

In institutionibus beneficiorum non debet esse successio. de institu. c. ad decorem. 1065

Institutio per laicum facta solum non valet. de fil. presbyt. c. ex tua. 1287

Institutio presbyterorum in ecclesia baptismali in plebe & capella pertinet ad episcòpum. de præscript. c. cum olim. 871

Institui debent boni etiam vndecumque sint. de insti. c. ad decorem. 1065

Instrumenta tantum notata post mortem scriptoris possunt redigi in formam publicam. de fide instrum. c. cum P. tabellio. 783

Instrumento publico creditur, vbicumque inueniatur. de præscript. c. ad audientiam. 861

Instrumenta inueterata vel aliàs consumpta per iudicem ordinarium possunt reuocari, & valebunt vt primum. de fide instrum. cap. si instrumenta. 784

Instrumenta non habentia testium inscriptionem vel manu propria conscripta, non valent. eo. tit. cap. scripta vero. 767

Instrumenti copia facienda est aduersario postulanti. eod. tit. contingit. 769

Et de prob. c. quoniam contra. 694

Instrumentis vel priuilegijs vtens tenetur illa edere petenti. in cap. contingit. de fide instru. 769

Instrumenta inspici possunt ab aduersario in absentia iudicis propter periculum portandi. ibid.

Instrumenta nō iudicantur falsa quando in narratione facti tantum abraduntur. eod. tit. cap. ex litteris. 768

Instrumenta legi debent coram parte aduersa, vel saltem illud super quo est contentio. eod. titu. cap. contingit 1. 769

Instrumentis laici secundum consuetudinē loci credendum est. eod. tit. c. cum dilectus. 778

Instrumenta contra se non tenetur reus edere actori, sed actor reo instrumenta quibus vsurus est, sed communia instrumenta tenetur alter dare alteri. de proba. c. 1. 680

Instrumento non potest derogari per testes. de præsumpt. c. illud. 724

Instrumenta vel priuilegia non inspecta nō possunt argui de falsitate. de fide instrumen. cap. accepimus. 680

Instrumenta subtrahens aduersario, puniendus est à iudice. de testi. c. peruenit 1. 760

Instrumenta transsumpta non valent nisi originalia instrumenta diligenter sint perspecta & examinata. de fide instru. c. 1. 767

Instrumentorum defectus vnius literæ non vitiat. eod. tit. c. ex parte. 781

Instrumentorum falsorum obtentu sententia lata vsque ad viginti annos potest retractari. de except. c. cum venerabilis. 840

Instrumenta & testes parem habent potestatem in lite. de fide instrum. c. cum Ioannes. 778

Sub instrumentorum nomine testes includuntur. de testib. cog. c. peruenit. 770

Sub instrumentorum nouorum prætextu non debent lites instaurari. de senten. & re iudic. cap. inter. 880

Instrumento debita forma carenti nō credatur. de fide instrum. c. quod super his. 776

Instrumentis potest derogari per testes. eod. tit. c. cum Ioannes. 778

Instrumenta contraria in iudicium proferens sibi obest. eod. tit. c. imputari. 782

Instrumentum falsum iudicatur propter rasurā vel interlineaturam. eod. tit. c. inter dilectos. 772

Integra debent dari beneficia, vel post debent integrari. de præb. & digni. cap. vacante. 1047

Integra re mortuo mandatore expirat mandatū. de offic. iud. deleg. c. licet. 967

Integrari non debet vna præbenda per diuisionem alterius. de præb. & digni. c. cū causam. 1057

Interdictum generale tenentur priuilegiati obseruare ob suā culpam latam, priuilegio non obstante. de priuileg. cap. peuitis. 1823

Interdictum non seruetur nisi ab episcopo vel capitulo indictum. de ijs, quæ fiunt à maio. par ca. cap. quæsiuit. 1101

In interdicto possunt clerici sepeliri in cœmeterio, qui bene seruauerunt interdictum nisi causam dederint. de pæni. & remis. quod in te. 1870

In interdicto qualiter horæ dicendæ sunt. ibidē.

Et quæ sacramenta sunt interdicta. ibidem.

In interdicto generali conceduntur episcopis diuina celebrare ianuis clausis, & non pulsatis campanis, exclusis interdictis. de priuileg. cap. quod nonnullis. 1817

In interdicto generali non est deneganda pænitentia crucesignatis & peregrinis. de pænit. & remis. cap. quod in te. 1870

In interdicto generali licet interdictis & excommunicatis prædicare, & confirmare baptizatos. de sent. excom. c. permittimus. 1929

In interdicto semper excipitur baptismus paruulorū & pænitentiæ morientium, & viaticorum. de sponsal. cap. non est. 1426

In interdicto celebrantiū pœna. de cleri. excō. minist. c. postulastis. 1770

In interdicto loco ab homine potest quis vti priuilegio, sed non interdicto à iure. de priuileg. cap. tuarum. 1810

Interdictum in priuilegiatos ferentes puniendi sunt. eod. tit. c. quanto amplius. 1829

Contra interdictum Ecclesiæ matrimonium celebratum non dimittitur. de matri. contrahen. contra interdi. eccle. c. ex litteris. 1528

Post interdictum emissum ratione consanguinitatis, separandi sunt vsquequo constet de impedimento. eod. tit. cap. 1. 1527

Interdictum non seruantis pœna. de priuile. c. petistis. 1823

Interdictis non licet solemniter celebrare ratione alicuius consuetudinis. de consuetu. cap. cum inter nos. 88

Interdictū non seruans, si eligatur ad dignitatē vel postulatur, cassatur. de postul. præl. c. 1. 97

Interdictum in terras vel ciuitates promulgatū generaliter non habet relaxationem ad cautelam. Grego. in nouel. de sent. excom. c. præsenti. 730

Interfecisse videtur qui liberare potuit & noluit. de homici. cap. sicut signum. 1698

Interfectores & tales defendentes pari pœna sunt puniendi. ibidem

Interficiens furem quando sit in culpa. ibidem

Et cap. si perfodiens. 1552

Interficientis pœna. eod. tit. c. interfecisti. 1696

Interlocutoria sententia silentio docendi transit in auctoritatē rei iudicatæ sicut diffinitiua. de elect. c. cum dilectus. 160. & de testi. significauit. 742

Interlocutoriam sententiā si iudex reuocat, appellatio non valet. de appel. cum cessante. 963

Interpretari eius est cuius est cōdere. de iud. c. cum venissent. 510

Interpretatio semper in meliorem partē facienda est. de testi. cap. cum tu. 712

Interpretatio adhibenda est plena in contractibus, plenior in testamentis, plenissima in beneficijs. de dona. c. cum dilecti filij. 1159

Interpretari debet Papa sui statuta prædecessoris. de offi. iud. deleg. super quæstionum. 355

Interpretatur Papa dubias verborū sententias. de verb. sign. c. in his. & c. sequenti. 1939

Interpretatio debet fieri quòd prosit, & nō obsit. de priuil. c. in his. 1939

Interpretari debet iudex in instrumentis dubia. de dona. c. cum dilecti filij. 1159

Introductum vi vel illicite nullius est stabilitatis. de regu. iur. quod latenter. 1973

Inuestiri potest absens de beneficio per alium. de præben. & digni. cap. accedens. 1044

Irregularis potest assumi in abbatem in necessitate. de æta. & quali. præfi. cap. nam. 278

Iteratum non intelligitur quod nescitur esse factum. de presby. non baptiza. cap. veniens. 1391

Iteratur ordo in non baptizato post baptismum. eod. tit. cap. veniens. ibidem

Iterandum non est sacramentum, sed omissum caute supplendum. de sacra. non iteran. cap. 1. & vltimo. 281

Iteran-

Iurana

Iurans mihi fidelitatem, & per consequens meis successoribus, non tenetur iterum iurare. de iureiur. c. veritatis. 806

Iurans de matrimonio contrahendo tutius impleat quàm ad frugem vitæ melioris suspiret. de spõsa. c. commissum. 1431. tamen non est compellendus implere. eod. tit. c. requisiuit. 1431

Iuramentum nõ exigat episcopus à clericis suis nisi cum committit eis beneficium ecclesiasticum. de iureiur. c. nullus episcopus. 799

Iurans de vsura soluenda tenetur, sed vsura soluta restituatur. eo. tit. c. debitores. 799

Per iuramentum propriũ probare tenetur agẽs, & per vnum testem superstitem altero mortuo. de proc. c. ex insinuatione. 460

Iuramentum requiritur in iudicio etiam post testes & instrumẽta, aliter fides probationi nõ adhibetur. de proba. c. sicut. 681

Iuramento defertur habito respectu ad honestatem personæ. & quantitatem causæ. de iureiur. cap. vlt. 832

Ad iuramentum vbi timetur periurium nullus cogi debet. de cohabit. cleri. & mul. c. 2. 1007

Iurare possunt monachi in causis monasterij sui de iureiu. c. etsi Christus. in fi. 820

Iuramenta testium possunt omitti à partibus. de testib. c. tua quæstionibus aliàs iurare debent, nisi partes remittant. 739. & monachi tenentur iurare nec supportantur. ibidem.

Iuramentum non debet extendi ad casum inopinatum. de eccl. ædifi. c. tua nos. 1403

Iurans ꝙ non veniat contra me non obstante iuramento potest tam pro ecclesia quàm pro suis spiritualibus contra me agere. de iureiu. cap. petitio. 818

Iurans seruare statuta edita, ad futura non obligitur per iuramentum. eo. tit. c. penul. 831

Iuramentum exigitur in receptione pallij. de elect. c. significasti. 110

Iuramentum aliud non requirat archiepiscopus ab episcopo ratione alicuius consuetudinis quàm habet forma canonica. de maio. & obe. c. dilecti filij. 431

Iuramentum non exigatur nisi cum aliæ probationes defecerint. de pro. c. sicut consuetudo. 681

Iuramentum non obligat in annis minoribus. eo. tit. c. in præsentia. 686

In iuramento intelligitur semper ius superioris exceptum. de iureiu. c. venientes. 811

Iuramentum qualiter indicatur reo vel actori. eo. ti. c. fi. 832

Iuramentum tenet cum in melius mutatur. cap. peruenit. 2. eod. tit. 797

Iurans residere clericus potest pro ecclesiæ vtilitate se absentare. de cleri. non resi. c. cũ dilectus filius. 1022

Iuramenta clerici laicis præstare non debent, nisi tẽporale ab eis teneãt. de iureiur. c. nimis. 827

Iurisdictio non præfertur, vbi par est numerus, vel maior, de rescrip. c. pastoralis. 44

Iurisdictio aufertur à digno propter coniunctionem indigni. de offi. iu. deleg. c. cum super. 350

Ius ex consultatione Papæ editur. de voto & voti red. c. ex multa. 1286

Contra ius commune introductum stare nõ debet. de reg. iur. c. ꝙ latenter. 1963

Iuri suo quilibet renuntiare potest. de so. comp. c. si diligenti. 548

Ius commune vbi non inuenitur expressum, procedendum est secundum æquitatem. de transa. c. ex parte. 452

Iure quod quis in alterum statuit, ipse vti debet. de const. c. cum omnes. 18

Ius ecclesiasticum iuuatur per ius ciuile. de no. ope. nun. c. 1. 1798

Iuri communi detrahit consuetudo & priuilegium. de iud. c. nouit ille. 531

Ius alienum non seruanti, non est suum ius seruandum. de priuil. c. dilecti filij. 1806

Iure suo nullus priuari debet sine culpa. de eo qui cog. consang. c. discretionem. 1502

Contra ius faciens, & ius suum allegans non auditur. de concess. præ. c. cum super. 1079

Qui iuri suo semel renuntiat, non potest postea redire ad illud. de elect. c. cum inter. 1. 124

In iure est posterior qui tempore est posterior. de rescri. c. capitulum. 68

Iure suo nullus est priuandus lite pendente. vt li. pen. c. 1. & vlt. 69

Iura fauent matrimonio, libertati, doti, donationi. de sen. c. vlt. 904

Iura sua quilibet Papa seruare intendit. de relig. do. c. 2. 1303

Vna iuris conditio aliud reseruat, aliud prohibet. de præb. c. graue. 1051

Ius suum quis amittit propter negligentiam. de conces. præb. c. nulla 1069

Qui ius petit ab illo, debet sibi ius seruare. de mu. pe. c. 1. 563

Ius suum & iustitiã nulli licet vendere. de purg. can. c. vlt. 1848

L

LAbor peregrinationis ex causa recompensandus est. de vo. c. magnæ fidei. 1282

Laborans simili impedimento non potest illud alteri opponere. de exce. c. cum ecclesiasticæ. 836

Laici non debet assumi loco canonicorum in ecclesia vestra. 1063

Laici in casu potestatem habent super clericos auctoritate ecclesiæ. de tal. c. ad falsariorũ. 1751. de iud. c. cum non ab homine. 529

Laicus potest se subijcere alterius iurisdictioni, clericus non. de so. comp. c. significasti. 557

Laici nõ debent disponere de rebus ecclesiæ. de de. 1. c. quamuis. 1181

Laicorum contrarium facientium pœna. ibidẽ.

Laici de causa patronatus non habent iudicare. de iud. c. quanto. 522

Laicus potest clericum & episcopum denuntiare & accusare. de præsump. c. cũ in iuuentute. 794

Laicorum consilium in causis ecclesiasticis nõ debet requiri. de consue. c. ad nostram. 86

Laici ecclesiasticis dare nequeunt sine consensu episcopi. de iureiu. quod autem. 1318. Et recipiens aliquid, crimen sacrilegij incurrit. de verbo. sig. c. cauta. 1917

Laicus ad firmam ecclesiam habere non debet. ne cle. vel mo. c. secundum instituta. 1413

Laici nõ possunt compellere clericos vt coram se litigent. de iurepa. relatum. 1328

Laicorum statuta contra libertatem ecclesiæ sine consensu ecclesiæ non tenent. de constit. c. quæ in ecclesiarum. 19

Et etiam bona statuta. eod. tit. c. ecclesia sanctæ Mariæ. 25

Laicus non conferat annexum spirituali, & pœna recipientis. de reb. eccle. nõ alie. c. qui res. 1108

Laicus non disponit de bonis clerici defuncti auctoritate propria. de suc. ab intest. c. 2. 1195

Laicus in quibus casibus teneatur respõdere in iudicio ecclesiastico. de verb. sig. c. nouimus. 1958

Laicus non debet testimonium ferre contra clericum: potest tamen accusare. de test. cap. decætero. 712

Legatus ad plures prouincias, in vna existens de alia potest iudicare. de off. le. c. nouit. 393

Legatus nõ à latere Papæ missus non potest absoluere excommunicatos in sua vel alia prouincia nisi de licentia speciali sibi à Papa collata. eod. tit. c. excommunicatis. 394.

Legati constitutio in sua prouincia durat perpetuo. eod. tit. c. nemini dubium. 395

Post legati recessum non durat commissio causarum, nisi citatio sit facta eo in prouincia existente. ibidem.

Legatus potest conferre ecclesias vacantes. eod. tit. c. dilectus filius. 392

Legatus potest interpretari mandatum Papæ du postu. præl. c. 1. 97

Legatus vnus potest statuta alterius confirmare. de loca. c. 1. 1127

Legato speciali præsente cessent legatio generalis. de off. leg. c. volentes. 394

Legatus generalis non potest impedire delegationem specialem nisi habito speciali mandato, potest tamen processum eius confirmare vel exequi. eo. tit. c. studuisti. 388

Legatus potest absoluere excommunicatos sine speciali mandato. eod. tit. c. ꝙ translationem. 390

Legatus dispensare potest in causa matrimoniali. de consa. & affi. c. ꝙ dilecto. 109

Legatus duos episcopatus diuidere vel vnire, aut vnum alteri præponere non potest. de off. leg. c. quod translationem. 390. nec potest iurisdictionem extendere vltra sibi concessum. de ele. c. venerabilem. 165

Legatus potest dare ecclesias & præbendas inuito patrono. de off leg. c. dilectus filius. 362

Legatus generalis potest cognoscere per simplicem querelã de causis suffraganei. eo. tit. c. 1. 387

Legatus in sua prouincia est archiepiscopus Cãtuariens. ibidem.

Legatus generalis non potest sententiam secundum formam mandati à iudice delegato latam reuocare. eod. tit. c. studuisti. 388. & cap. nisi specialis. 390

Legatus non debet se intromittere de causa ad Papam transmissa eod. tit. c. licet. 391

Legato Papæ tenentur omnes succurrere, nec valet super hoc præscriptio, nisi habeant priuilegiũ speciale. de præscri. c. accedentes. 860

Legis auxilium frustra inuocat qui committit in legem. de elect. c. bonæ memoriæ. 1. & sunt inferius signati. 138

Clericus post trinam admonitionem arma deferẽs de sen. excom. c. in audientia. 1892

Item clericus non in tonsura nec vestitu clericaliter viuens. eod. tit. c. contingit. 1. 1928

Item vsurarius vsuras non restituens. de vsur. c. qui frustra. 1741

Item immunitatem ecclesiæ non seruans. de immuni eccl. c. vl. 1408

Item appellationi non deferens. de ele. c. bonæ memoriæ. 138

Lex siue constitutio non ligat nisi cum venerit ad notitiã, vel peruenire potuit. Inno. iiij. in nouel.

Secundum leges omnes clerici iudicandi sunt à iudice ecclesiastico. de iud. c. clerici. 527

Leges ciuiles audientes prælati & curã animarum habentes sunt excommunicati & sacerdotes. ne cle. vel mo. c. vlt. 1416. Idem est de monachis & de physicam audientibus. ibidem.

Legibus Imperatorum Galli non viuntur, nec Parisijs leguntur vt studium theologiæ amplietur. de priuil. c. super specula. 1831

Legitimus quo ad spiritualia est etiã quo ad temporalia, & non econuerso. qui fil. sint leg. c. per venerabilem. 1540

Legitimari non potest per matrimoniũ sequens in adulterio natus. eo. tit. c. lator præsentium. 1557

Illegitimi reputantur nati ex his qui in gradu prohibito & ignoranter clandestine contrahunt. de cland. desp. c. cum inhibitio. 1460

Legitimus censetur natus de legitime iunctis, licet parentes postea ex causa separentur. qui fi. sint leg. eo cum inter. 1402. & c. perlatum. 1536

Legitimare potest Papa illegitimos. eo. tit. c. per venerabilem. 1540

Legitimus reputatur natus de superinducta vxore inscia de prima viuẽte. eo. tit. c. ex tenore. 1549

Legitimi reputantur filij infidelium cõuersi ad fidem. eo. tit. c. fi. 1546

Legitimus reputatur natus de matrimonio venientibus parentibus non impetito. eod. tit. c. peruenit. 1538

Lepra coniugatos non separat. de coniug. lepros. c. quoniam. 486

Lepra non obstante sanus debitum reddat. ibid.

Leprosi seorsum habitent. eo. tit. c. 2. ibidem

Lepra superueniente sponsalia contrahentes nõ coguntur consummare matrimonium. eo. tit. c. literas. 1487

De iureiur. c. quemadmodum. 817

Leprosus contrahere potest. de conin. lep. cap. quoniam nemini. 1486

Leprosus missam non celebret. de cler. ægro. c. tua nos. 1061

Lepro-

Maiori

Maiori parti minor etiam in minimis se opponere potest: dummodo iustam causam habeat. de concess. præb. c. ex parte. 1081

Maiores personæ in litteris commissorijs sub generali clausula non includuntur. de rescript. cap. sedes. 46

Maioris partis factum non vitiatur cum aliqui pauci indigni ad factum ignoranter admittuntur. de procur. cap. vlt. 474

Maior natu debet diuidere, & minor eligere. de paroch. cap 1. 1209

Maiores natu ecclesiæ debent præfici. de iurepat. cap. quoniam. 1316

Malitia supplet ætatem. de despon impub. c. de illis. 1450

De malitia sua nemo debet commodum reportare. de iudi. cap. intelleximus. 527. & de dolo & contu. c. contingit. 662

Maleficiatus creditur habens potestatem cognoscendi alias & non suam, licet per octo annos sibi commanserit. de frigid. c. vlt. 1525

Maleficiatus per triennium stabit cum vxore sua antequam separetur. ibidem

Maleficiatus separatus & cognoscens aliam cogitur redire ad primã. eod. tit. c. fraternitatis. ibid.

De maleficio ratihabitio mãdato comparatur. de simo. c. sicut tuis. 1634. & de homici. cap. sicut dignum. 1698

Manifesta peccata non sunt occulte corrigenda. de pœnit. & remiss. cap. 1. 1873

Manifesta offensa quæ dicatur. de verb. signi. c. cum olim. 1947

Mandatum factũ capitulo tangit quẽlibet de capitulo specialiter. de rescript. c. eam te. 36

Ad mandantis intentionem recurrendum est cũ de mandato dubitatur. eod. tit. c. ad aures. 37

Mandatum potest reuocari, si de fide dubitetur procuratoris. de procura. c. 1. 457

Mandatum speciale derogat generali. de offic. lega. c. studuisti 388

Mandatum an morte mandatoris expirat. de offic. deleg. c. relatum. 341

Mandatũ reuocari potest re integra existente, aliàs non. c. de elect. cum dilectus filius. 160

Mansus ecclesiæ debet assumi immunis ab omni exactione. de censib. cap. 1. 1138

Manumisso potest dominus operas spirituales imponere, & in eo illas retinere. de ser. non ord. c. eo libentius. 296

Maritus prætextu consuetudinis bona vxoris dissipare non potest. de cõsue. c. ex parte vestra. 94

Maritus intrans religionem vxore consentiente restituatur vxori si nolit continere, si sine consensu episcopi fecit: alioquin, &c. de conuers. coniug. c. 1. 1487 & c. ex parte. 1366

Matrimonium quid. de præsumpt. c. illud. 789

Matrimonij causa per discretum iudicem tractanda est. de consang. & affin. c. 1. 1527

In matrimonio tenet consuetudo contra regulã illam, quoto gradu, &c. eo tit. c. qđ dilectio. 1529

Matrimoniũ solo consensu cõtrahitur. de sponsal. cap. cum locum. 1429

In matrimonio verba sunt necessaria quantum ad ecclesiam consensum exprimentia. eod. tit. cap. tuæ fraternitati. 1438

Sed pueri per sola verba non contrahunt ante annos legitimos. ibidem

Matrimonij causa alicui commissa committitur per consequens causa dotis. de dona. inter vir. & vxo. c. de prudentia vestra. 1563

Matrimonium qualiter in parte tenet, & qualiter non. de eo qui duxit in matri. quã pol. c. 1. 1478

Matrimonium per vim contractum nisi consentiat postea. eod. tit. c. significauit. 1479

De matrimonio contrahendo iuramentum parentum compellendum est. de despons. impub. c. ex litteris. 1453

In matrimonio ætas & consensus requiritur, sine quibus nihil agitur. eo. tit. c. ex litteris. ibidem

Matrimonium præsumitur vbi post fidem datã sequitur copula carnalis. de spon. c. veniens. 1428

In matrimonio supplet malitia ætatem. de despon. impub. c. de illis. 1450

In matrimonio compromitti non potest. de in integ. rest. c. causa. 50c

Matrimonio clandestino sacerdos cõsentiens est suspendẽdus. de cland. despõ. c. cũ inhibitio. 1420

Matrimonium contrahens cum desponsata alteri per verba de præsenti, numquam eam habere potest. de spon. duo. c. accepisti. 1463

Matrimonium dirimitur cum sororem quis duxit eius quam sponsalibus contractis polluit extraordinarie. de eo qui cog. consang. vxo. c. fraternitas. 1504

Matrimonium contractans in gradu prohibito inter fideles, stat si conuertatur. de consang. de infidelibus. 1510

Matrimonium non possunt contrahere qui consentire non possunt, vt pueri. de despons. impub. accessit. 1448

Matrimonio non vtens teneat vxorem vt sororem. de frig. & male. c. consultationi. 1519

Matrimonij error per sententiã factus retractandus est cognita veritate. eo. tit. c. fraternitatis. 1521

In matrimonio licet coacta contraxerit, per annum & diem cautens consensisse videtur, nec testes in contrarium recipiuntur. de sponsal. cap. ad id quod. 1434

Matrimonium clandestinum in publico est ratificandum. de cland. despon. c. quod nobis. 1459

Matrimonium cum arcta dirimi non debet propter verba coniugum, nisi aliter probetur. de frig. cap. fraternitatis. 1521

Matrimonium coactum confirmatur copula sequente. de eo qui dux in matri. c. significauit. 1479

Matrimonium contractum cum sorore eius quã quis ante septenniũ attentauit, separatur. de sponsal. cap. iuuenis. 1410

In matrimonio dirimẽdo aspectus corporis præfertur iuramento. de prob. c. proposuisti. 283

Matrimonium Beguinarum tenet, nec officit si habitum recipiunt, de manu sacerdotis. qui cler. vel vo. c. consuluit. 1474

Ad matrimonium dirimendum non sufficit testium auditus, nisi, &c. vt in pen. c. laudabilẽ. 670

Matrimonium contractum non impedit velum viduitatis, nisi certam religionem assumat. de cõuer. coniug. c. ex parte. 1366

De matrimonio probando, viro competit probatio. de cland. despon. c. 1. 1458

Matrimonium est inter gentiles. de consang. & affin. cap fin. 1516

Matrimonium conditionatum tenendum est, dummodo nõ sit contra substantiam matrimonij. de condi. appo. c. 1. 1465. & cap. vlt. eod. tit.

Matrimonium non debet pœna pecuniaria puniri, cum sit libertas in matrimonio. de sponsal. cap. gemma. 1442

In matrimonio non currit præscriptio. eod. tit. cap in præsentia. 1433

Matrimonium confirmatur carnali copula ante tempus pubertatis in pueris. de despon. impub. cap. à nobis. 1451

Matrimonium dirimitur propter dictum grauis personæ aut insignis. de testi. c. constitutus. 746

Matrimonium quando contrahi possit. de fer. c. capellanus. 597

Matrimonium non est contrahendum cum alio nisi certificetur quis de morte alterius, alioquin se paratus sit redire. de secon. nupt. c. dñs noster. 1570

Matrimoniũ non dirimit varia consuetudo contrahendi, siue dissimilis consuetudo patriæ. de sponsal. cap. 1. 1419

Matrimonium non dirimitur vbi frater vxorem fratris cognouit ante contractum, nisi sit publicũ vel probatum. de eo qui cog. consang. vxo. cap. de illo. 1500

Matrimonio soluto vtrique restitui debet quod ablatum habet. de cõuer. coniug. c. ex publico. 1361

In matrimonio non habet locum transactio. de transact. cap. ex parte. 412

Matrimonium contrahendum iuratum non impedit dictum votum. de spon. c. præterea. 1430

Matrimonium contrahunt surdus & mutus per signa. eod. titu. cap. cum apud sedem. 1436

Matrimonium dirimitur per contractum consanguineç si sit publicum & probatum. de præsum c. tertio loco. 791

Matrimonium impeditur si mulier à consanguineo viri cognoscatur. de spon. c. præterea. 2. 1427

Post matrimonium contractum potest vxor ad probandum metum admitti. eod. tit. c. consultationi. 1442

Matrimonium contrahere non potest professus in religione. qui cler. vel vo. c. meminimus. 1473

Matrimonium non dirimitur per ea quæ præcedunt baptismum. de cog. spir. c. contracto. 1495

Matrimonium inter liberum & ancillam stat cũ sciuit eam ancillam, & econuerso, vel post factum consensit, vel cognouit. de coniug. seruorum. cap. proposuit. 1488

Matrimonium non potest contrahi per nuntios. de conuer. coniu. c. ex parte. 1363

Matrimonium probatur per famam violentam. de præsump. cap illud quoque. 789

Matrimonium impedit & dirimit publicæ honestatis iustitia. de spon. c. iuuenis. 1422

Matrimonium post sponsalitium iuratum contrahi potest cum alio cum vnus dimittit terram. eod. tit. c. de illis. 1423

Matrimonio propter adulterium separato debet accusans continere viuente altero, aut sibi reconciliari. eo tit. ex parte. 1424

Matrimonium superueniens sponsalibus soluit ea, nisi metus interueniat. eod. tit. cap. veniens ad nos. 1418

Matrimonium post fidem datam impleatur. & sic tutius ad religionem transitur: si tamen copula non interuenerit. eod. tit c. commissum. 1411

Matrimonio nondum probato, vxor prius habita & cognita & post absque iudicio ecclesiæ amota, debet restitui ante sententiam latam. de resti. spo. c. ex conquestione. 629

Matrimonium accusanti causa pecuniam extorquendi, debet imponi silentium. qui matri. accu. c. significante. 1550

Matrimonium consummatum irritat votum religionis sequens, si mortuo altero coniugum fiat: neque post mortem alterius tenet. de conuer. coniu. c. quidam intrauit. 1358

Matrimonio coniuncti non separantur per solam & priuatam confessionem viri & vxoris. de sen. & re iud. c. lator præsentium. 878

Matrimonium diuiditur si vir cum vxore septennis stans eam cognoscere non potest dans operam quam potuit. de frigi. & malefi. c. literæ vestræ. 1125

Matrimonium contractum cum alia ante diuortium stat. de spon. c. cum in apostolica. 1415

Matrimonium non potest contrahere furiosus. de spon. c. dilectus. 1437

Matrimonium coactum postea consensu firmatur. eod. tit. c. ad id quod. 1434

Matrimonium cum inhabili ad matrimonium tenet, si velint. de frigi. c. consultationi 1519

Matrimonium soluit contumelia creatoris. de diuor. c. quanto te. 1556

Matrimonium infidelis cum fratre viri, qui non reliquit semen, non est dirimendum. eod. tit. cap. fin. 1561

Matrimonium viua voce non per scripta debet accusari. qui mat. accu. pos. cap. à nobis. 1547

Matrimonium inter filium baptizantis spiritualem & carnalem filiam baptizati, non tenet. de cog. spiri. c. ex literis. 1497

Matrimonium contractum publice quãdo possit accusari. qui mat. accusa pos. c. fi. 1557

In causa matrimoniali à reo exigitur iuramentũ de despon. impu. cap. attestationes. 1455

Matrici ecclesiç debentur decimæ, quæ ca hedralis est intelligenda. de præscri. c. ex transmissa. 839. & de ver. sig. c. venerabili. 1944

Mauc-

Nuntij malitia non obest domino dummodo ab initio credatur fidelis nuntius, de pig. c. significante. 1146

Nuntij missio eximit aliquem ex iudicis iurisdictione, scilicet ante citationem: aliàs non. de ap. c. ad hæc 4. 926

Nuptiis ex secundis sobole suscepta, publica honestas euacuata est. qui fil. sint leg. c. referente. 1337

O

OBedientia facta episcopo ab abbate sine consensu conuentus non valet. de relig. domibus. cum dilectus. 1309

Ab obedientia alicuius non citati vel conuicti non debet subditus subtrahi. de maio. & obe. c. inter quatuor. 428

Ab obedientia sui episcopi non absoluitur subditus Papæ. eod. tit. cap. per tuas. 427

Obedire nō tenentur inferiores exempti à superiore. eod. tit. c. inter. 428

Obediētiæ iuramentum à contumacibus debet exigi. eod. tit. c. cum in ecclesijs. 429

Non obedientes prælatis suis de ecclesia debēt expelli. ibidem

Obedire tenentur tam laici quàm clerici abbati iurisdictionem habenti. eod. tit. c. dilecta. 438

Obedientiæ forma facienda episcopo ab abbate. de simonia. c. ne Dei. 1644

Ad obedientiam plenam quæ exigantur. de maio. & obed. c. his quæ. 430

Oblatio quid sit, & quibus debeatur: & quid per eandem intelligitur. de verb. sig. c. causa. 1937. & c. cum inter vos. 1956

Obligatio contra bona matrimonij vel contra bonos mores non tenet. de condi. appo. c. vlt. 1470

Obligatio turpis nec de facto nec de iure tenet. de pact. c. vlt. 411

Obligatio facta pro ecclesia obligat successorē. de solu. c. 3. 1152

Obligans ecclesiam pro debitis alienis ipso facto ab administratione spiritualium & temporalium est suspensus: & ecclesia non tenetur soluere eod. tit. c. 2 1153

Obligatus non est successor pacto antecessoris irrationabili, qui precario bona ecclesiæ cōcessit. de preca. c. 2. 1116

Obligatio ad eum transit, qui recepit emolumētum. de pig. ex litteris 1144

Quia cum onere suo transit res ad suum possessorem. de eccle. ædifi. c. 1 1398

Oc[c]ultum delictum non impedit promouēdum. de tēp. or. c. ex tenore. 252

Offensa dicitur manifesta tribus modis. de ver. sig. c. ex parte 1. 1945

Officialis archiepiscopi in suffraganeos episcopos sententias excommunicationis, interdicti vel suspensionis ferre non potest. Inno. in nouel de offi. ordi. c. 1. 196

Idem est de officialibus suffraganeorū: eo quod vocati coram eo non respondēt querelantibus. Inno. in nouellis. de foro cōpet. c. Romana. lib. 6. 314

Officium diuinum suspendentes canonici primo instrumento sigillis suis roborato causam suspensionis afferant: aliàs non valet, sed condemnantur in rescriptis tēpore cessationis sed pro cessatione rite seruata, is propter quem cessatum est, arbitrio superioris condemnetur. Greg. in nouel. de offi. iud. ord. c. si canonici. lib. 6. 258

Oleum consecratum potest admisceri non consecrato. & totū erit consecratū. Simile est de aqua benedicta. de consl. alta. c. quod in dubijs. 1360

Opus nouum si alicui nuntias, debet te tribus mēsibus expectare. eo. ti. c. si. 1363

Operis noui denuntiatio facit vt post ipsam debeat constructum demoliri: & expensis ipsius construentis. de no. oper. nuntia. cap. cum ex iniuncto. 1799

Oratoria non possunt habere campanas sine consensu episcopi. de priuil. c. pateatibus. 1809

Ordo clericalis per primam tonsuram confertur. de æta. & qualita. ordi. c. cum contingat. 271

Ordinari non debent spurij. qui fi. sint leg. c. per venerabilem. 1540. & de ser. non ord. cap. consuluit. 295

Ordinem probet aduena antequam admittatur ordine suscepto, vel vlterius promoueatur. de cler. pereg. c. inter. 310

Ordinatum ab episcopo indignum non debet ad beneficium reputare idem episcopus. de æta. & qualit. c. accepimus. 273

Ordinem prætermissum potest recipere per saltum promotus, & ex dispensatione celebrare. de cle. per sal. promoto. c. 1. 1777

Ordinandum quando impediunt genitalia abscissa. de cor. vi. c. significauit. 300

In ordine vel beneficio promotorum à schismaticis pœna. de schisma. c. 1. & 2. 1687

Ordinatus ab episcopo, ab eo sustenetur, vel & c. de præb. & digni. c. non liceat. 1025

Ordinatus in apostasia quādo potest ministrare ex dispensatione apostolica, & quando non. de tē. or c. ex parte. 955. & de apo. c. consulationi. 1692

Ordinari non debet seruus nisi manumissus. de ser. non or. c. 1. 291

Item nec infamis ante purgationem. de testi c. non debet. 757

Item nec pœnitentes publici. de biga. c. 1. 302

Item nec ad ratiocinia obligati. nisi & c. de obliga. ad ratiocinia. 298

Item nec mutilati membris. de cor. vitia. c. exposuisti. 302

In ordine ministrare possunt criminosi præter homicidas. de tem. or. c. vlt. 260

Ordinatus remote probet suam ordinationem episcoporum sigillis. de cle. per g. c. 1. 981

Talis etiamsi non celebret publice sine literis commendatitijs, potest tamen occulte. de cler. pere c. tuæ. 310

Ordinatus sine titulo, ab episcopo sustenetur. de preben. c. episcopus si aliquem. 1026

Cum ordinato ab episcopo excōmunicato ignoranter, potest episcopus proprius dispensare. de or. ab epis. c. cum clericus. 263

Ordinatus ab episcopo qui cessit, quando potest ministrare. eod. tit. c. 1. 263

Ordinati extra tempus statutum post pœnitentiam peractā possunt ministrare. de tem. ord. c. consultationi. 260

Ordinem recipientis vel conferentis pœna sub conditione renuntiandi prouisioni. de simo. cap. si quis ordinauerit. 1645

Cum ordinato furtiue potest episcopus dispensare si nō sub excōmunicatione prohibitus accessit: aliàs nō dispensat nisi intret religionem. de eo qui fur. ord. c. innotuit. 1779

Non ordinatus ministrans nunquam ordinetur. de cler. non or. mini. c. ex litteris. 1776

Tali tamen ex gratia potest remitti retentio beneficij, seu postea conferri. ibidem

Ordinari potest quis ad suum patrimonium. de præben. & dig. c. tuis quæstionibus. 1043

Ordinatus à Papa non est ob hoc à iurisdictione prælati sui exemptus, tamen reuereri debet. de maio. & obe. c. per tuas. 427

Ordinem subdiaconatus confert solus Papa die dominica. de tem. or. c. 1. 249

Ordines omnes quando conferri possunt. ibid.

Ordines minores possunt episcopi conferre dominica die, & in festis præcipuis. ibidem

Ordinem suscipiens die non debito, ad Papam est mittendus. de tem. ordi. c. cum quidam. 254

Ordinem subdiaconatus à Papa recipiens non potest sine eius licentia ab alio vlterius promoueri. ibidem

Ordinem conferens alicui sine titulo certo, tenetur eidem prouidere. eo. ti. c. vel nō est cōpos. 258

Ordinem recipientis sine ætate legitima & conferentis pœna. ibidem

Ordines sacri duo vno die conferri non debent, & pœna contrahentis & demandantis. eod. tit. cap dilectus. 258

Nec minores cum maiori & qualiter dispensetur cum talibus. de eo qui fur. or. susce. c. 3. 1778

Ordines minores in anno discretionis possunt conferri. de cle. per sal pro. c. 1. 1777

De ordinis substantia non est tempus, tamen impedit executionē. de tem. ord. c. consultationis. 260

Ordines sacros recipiant prælati & beneficiati, vel amoueantur. de elec. c. cum in cunctis. 114. de æta. & quali. ordi. c. quæris. 267

Ordines duos recipiens vno die, est suspendendus, potest tamē dispensari cum eo pœnitētia peracta. de eo qui fur or. susce. c. 3. 1779

Ordinari non est tutum medicum conscientia læsa. de æta. & qua. c. ad aures. 268

Ordinatus in apostasia quando possit ministrare. de temp. ord. c. ex parte. 255

Ordinarius non potest restituere possessionem contumaci, contra quem facta est missio à delegato. de off. or. cap. pastoralis. 406

Ordinarius potest ex officio suo cogere partes vt stent iusto arbitrio, & pareant sententiæ arbitrorum. de arb. c. 2. 506

Ordinarius non tenetur obedire delegato nisi constet ei de commissione. de off. iu. dele. cap. cum in iure. 368

Ordinario non exequente sententiam iudicis delegati, exequatur ipse delegatus. eod. tit. cap. significasti. 331

Ad ordinarium iudicem primo executio sententiæ pertinet. Ibidem

Ordinarius debet retractare iniquam sententiā iudicis delegati in causa matrimoniali. de off. or. c. significaoit. 401

Ordinarius tenetur exequi sententiam iud. delegati. de offic. iudi. deleg. c. in literis. 332

Ordinarius potest excōmunicare iniuste absolutos à delegato. de off. iud or. c. ex parte. 400

Ordinarius maior est delegatus Papæ quantum ad causam hanc, quæ sibi commissa est. eod. tit. c. pastoralis. 406

Coram ordinario protestatur quis non habens copiam delegati iudicis, & non currit ei tunc tempus. ibidem

Ordinario non intendit præiudicare Papa per suum mandatum. eod. tit. c. licet. 429

Opprimentes pueros in nocte qualiter puniendi. de ijs qui fil. oc. cap. vlti. 1693

P

PActa priuatorum contraria legi non præiudicat. de for. compet. c. si diligenti. 548

Pactum quod ab initio non tenuit, per ratihabitionem superioris vel confirmationem tenet. de pac. c. quoties. 440

Pactum simoniacum per auctoritatem superioris non purgatur. eo. tit. c. cum pridem. 442

Pactum in præiudicium ecclesiæ factum ei non nocet, & quicquid perceptum est ratione huius ecclesiæ, restituetur. de censi. c. præterea. 1343

Pactum contra salutem non obligat. de pact. c. pactiones. 444

Pactum quid sit. de ver. sig c. pactum. 937

Pactum turpe vel impossibile nullum ligat. de pac. cap. vlt. 444

Pactum generale ne de crimine agatur, non valet. de iureiu. c. quemadmodum. 817

Pagani constitutionibus ecclesiæ nō subiacent. de diuor. gaudemus. 1558

Paganis arma vendentium & auxilium præbentium pœna. de Iudæ. & Sarra. c. quod olim. 1662

Paganorum filij antequam conuersionē nati de consanguineis post conuersionem legitimantur. ibi.

Paganis prædicans apostata non est, & vesci eorū cibis bene potest. eo. ti. quàm sit laudabile. 1661

Pallio vti potest archiepiscopus intra quālibet ecclesiā suæ prouinciæ. de vsu pallij. cap. 1. 229

Pallium nouum habebis transiens ad alium archiepiscopatum. quod non datur ratione personæ, sed ratione loci. de postul. c. bonæ memoriæ. 2. 103

Pallium alteri archiepiscopo accommodari non debet. eo. ti. c. ad hæc. 97

Pallio

Pensio-

Pensiones minuere ad detrimentum clericorũ, vel augere ad commodum proprium ooo licet sine consensu episcopi. de præben. & dignit. auaritiæ. 1030

Pensionẽ maiorẽ promittẽtes vt ecclesias acquirant, adeptis priuentur. de pact. c. pactiones. 444

Pensionariam constituere ecclesiam nõ potest prælatus vltra tempus vitę suæ. de censi cap. præterea. 843

Peremptorie potest quis citari lo prima citatione. de dila. c. 1. 590

Post peremptorium edictum potest reus citari, licet non de iure communi. de offi. deleg. c. quoniam Abbas. 336

Peregrinari non debet clericus sine licẽtia episcopi sui, nec episcopus sine licentia Papæ. de voto & vo. reden. c. magnæ deuotionis. 1282

Peregrinorum res nullus occupet: quia sunt sub protectione papæ. de cler. pereg. c. 1. 981

Peregrinorum gaudet priuilegio qui est in causa Papæ. ibidem

Peregrinis in via constitutis pœnitentia non est deneganda tempore interdicti, siue in terra interdicta. de pæn. & remis. c. quod io te. 870

Peregrini clerici non sunt in ecclesiis instituendi. de cle. pere. c. 1. 981

Permutari possent res ecclesiæ immobiles de scitu superioris cum rebus immobilibus laicorum, dummodo peiorẽ nõ eccipiant. de rerũm permu. c. 1. 1133

Permutantes præbendas vel ecclesias propria auctoritate, ipsis priuentur. eo. tit. c. cum olim. 1137

Permutari possunt inter se spiritualia vt ecclesiæ & præbendæ, & temporalia inter se. eod. tit. c. ad quæstiones. 1136

Permutationes ecclesiarum & prębendarum ex causa licentia episcopi possunt fieri. eod. ti. c. quæsitum. 1135

Permutari non possunt spiritualia pro temporalibus. eod. tit. c. vlt. 1138

Permutationes rerum ecclesiasticarum à prædecessore factæ, per successorem reuocandæ sunt. eo. tit. cap. 2. 1134

Permutari non possunt mancipia ecclesiæ cum mancipijs laicorum. eo. tit. c. mancipia. 1134

Periurus clericus ab officio & beneficio suspendatur, vel beneficio priuetur. de iureiuran. cap. querelam. 803

A periurio non debet amplius iuramentum accipi. de præsump. c. litteras. 792

Personalia rescripta vel priuilegia non excedunt personam. eod. tit. c. mandata ecclesiastica. 787

Personæ delictum in damnum ecclesię redundare non debet. de excep. c. cum venerabilis. 840

Personalia concessio cum persona finitur, realis perpetua est. vt illa quæ est ecclesiæ, non personæ. de insti. c. cum venissent. 1066

Personatus plures in eadem ecclesia vel diuersis nullus debet habere sine dispensatione sedis apostolicæ. de præben. c. ad hæc. 1032. & cap. de multa. 1049

Pignus recipere potest prælatus à quolibet possessore. c. cũ contra. de pig. 1145

In pignore fructus in sortem computentur. aliàs est vsura. ibidem

Impignorari non potest liber homo etiam si velit. de pign. c. 2. 1141

Impignorare non potest prælatus bona ecclesiæ pro suo facto. eod. tit. c. ex præsentium. 1142

Pollutio extraordinaria cum sorore impedit matrimonium contrahendum cum altera sorore. de eo qui cog. consan. vxo. c. fraternit. 1504

Postulatio cassatur si postulatus interdictum nõ seruauerit. de postu. præla. c. 2. 97

Postulationis concessio fit ex gratia. eod. tit. c. bonæ memorię. 101. quia nullus ius postulato acquiritur. ibidem

Postulatio examinanda est sicut electio. de trãslat. epi. c. licet. 218

Postulante maiore parte indignum, potestas eligendi deuoluitur ad partem minorem. de postu. præla. c. gratum gerimus. 100

Postulatione communiter facta, & superiori præsentata non potest postea variari. eod. tit. c. bonæ memoriæ 2. 101

Postulatio præualet electioni quando duplo maior est numerus postulantium, quàm eligentium. de elect. c. scriptum est. 174

Postulatio vel electio non debet fieri per verba conditionalia, vel alternatiua, vt talem vel talem eligo, vel postulo. Innoc. in nouel. de elect. c. 2. 109

Postulari debent prælati ecclesiarum, non eligi. de postu. præl. c. vlt. 108

Postulationem digne cassatam renouantes priuantur potestate eligendi & postulandi. eod. tit. c. gratum. 100

Postulatio non tenet absentibus ius habentibus in electione contẽptis. eo. tit. c. bonæ memorię. 101

Præbendas duas non potest quis tenere ex dispensatione archiepiscopi. de conces. præb. c. litteras. 1079

Præbenda vacat cum detinetur ab iniusto possessore. eod. tit. c. proposuit. 1070

Præbenda vacans promitti potest, non antequã vacet. de conces. præb. c. 2. 1059

Præbenda non integretur scissione alterius. de præb. cum causam. 1057

Præbendæ prouentum quis habere potest, licet non sit canonicus. de magist. c. quia nõnullis. 1652

Præbendam parochialem & ecclesiam annexã habens, debet io ea vicarium ponere, & in ecclesia maiori personaliter residere. de præben. c. extirpandæ. 1052

Præbendarũ multitudo repellit à promotione. eod. tit. c. cum iam dudum. 1036

Præbendarum numerum antiquarum non possunt canonici minuere. de cõsti. c. ex parte epi. 28

Præbendæ diuidi non debent, nec præbenda carere debet qui in canonicũ est receptus. de pręb. c. maioribus. 1028. & c. relatum. 1619

Præbendam vel beneficium dans quam dare non potest, illa euicta quam potest conferre tenetur. eod. tit. c. inter cætera. 1035

Præbenda secunda recepta, prima vacat. de cõcess. præbend. c. litteras. 1079

Præbẽda vltra sex mẽses nõ vacet. eo. ti. c. 2. 978

De præbendarum prouentibus non possunt disponere canonici in præiudicium præsentium & futurorum. de consti. c. cum omnes. 18

Ad præbendam vnam duo admittantur. de præben. c. tuæ. 1039

De præbenda vel personatu non intelligit quãdo alicui prouideri mandatur, sed de simplici beneficio intelligitur. ibidem. eo. tit. c. vlt.

Ad præbendam vacantem receptus vt ei prouideatur cum potest, quando valet collatio alteri facta. eod. tit. c. dilectus filius. 1. 1038

Ad præbendam excommunicatus in canonicũ receptus, valet receptio. eod. tit. c. pro illorũ. 1041

De præbenda potest absens per alium inuestiri. eod. tit. c. accedens. 1044

Præbendarum prouentus recipiunt studentes in theologia quinque annis præter quotidianas distributiones. de mag. c. fi. 1653. & de pb. c. licet. 1054

Præbenda altari collata per Papam præcipitur epo facultas conferendi illud beneficium. Inno. in nouel. de conces. præben. c. 1. 1068

Præbendę & beneficia vacantia in curia Romana à die vacationis post mensem possunt conferri p quos debet, vel absẽtibus eis à generalibus vicarijs eorũ. Greg. in nouel. c. statutũ. de pb. lib. 6. 433

Ex præbenda vna possunt duæ fieri. ita de præben. c. vacante. 1047

Si præbenda debetur alicui ratione rescripti, & alteri cõferatur, debet ille in canonicũ recipi & sustentari quousq; & c. eod. tit. c. dilec. 2. 1048

Præbenda non vacat vbi non est distinctus numerus canonicorum. vnde non tenet institutio. de præb. vacante. eo. tit. c. dilecto filio. 1044

Præbendarum collatio ad quem pertinet cum ad episcopum pertinet collatio & ad capitulum, & non conferẽt tempore debito. de conces. præb. c. postulasti. 1086

Præbendæ integræ dari debẽt vbi integrari possunt. de præb. vacante. 1047

Præbendarum collatio ad capitulum sede vacante non spectat. ne se. va. c. illa deuotionis. 1089

Precariæ de quinquennio in quinquenniũ renouẽtur. de prec. c. 1. 1116

Precarium quandiu vtendum est, & quando soluitur. eod. ti. c. precarium. 1117

Precariæ in damnũ ecclesiæ factæ possunt à successoribus reuocari. ibidem. c. precariæ. 1116

Prædicans excommunicatus potest eleemosynas ab eis recipere & victum. de sen. excom. c. cum voluntate. 1927

Prædicatorum fratrum priuilegium & Minorũ. de exces. præl. c. oimis. 793

Prędicatores vesci possunt his quæ eis apponuntur. de Iudæis. cap. quàm sit laudabile. 1661.

Prædicationem debet facere episcopus vel per se vel per alium. de offi. ord. c. inter cætera. 414

Prædicare non licet laico cuiuscunque ordinis. de hæ. c. sicut in vno. 1685

Prædicare non debent eleemosynarum quæstores, nisi &c. de pæni. & remis. c. cum ex eo. 1874

Prælatus esse non debet regulam nõ professus vel secularis. de elect. cap. cum causam. 150

Prælati non committant vices suas vel ecclesias sub annuo censu. ne præl. vi. suas. c. 1. 1647

Prælati factum non præiudicat ecclesiæ. de concess. præb. c. cum nostris. 1174

Prælati non onerent subditos exactionibus, nec pluribus equorum euictionibus in visitatione. de summu. eccl. c. quia plerique. 1407. & de censib. c. cũ Apostolus. 1340

Ad prælaturam quantũcunque nullus seipsum præsentare debet. de iurepa. c. per nostras. 1132

Prælatus commutationem, venditionem vel donationem facere non potest sine consensu capituli sui. de ijs quæ fi. à præla. c. 2. 1092

Prælatus negotia etiam sua de cõsilio fratrum debet facere. eod. tit. c. noorit. 1095

Prælatus de consensu capituli præsentari debet in ecclesia collegiata, nisi de consuetudine vel priuilegio sibi soli competat. eo. ti. c. ex noscitur. 1094

Prælati sententia subditi sui ligantur. de sen. excom. c. à nobis. 1890

Prælatus de ignorantia sua se excusare non potest, vel de ignorantia culpæ subditorum. de regu. iur. c. quamuis. 1965

Prælatus plus iuris habet in concessione ecclesiæ quàm patronus in præsentatione. de off. le. c. dilectus. 392

Prælatus est procurator rerum ecclesiasticarũ, non dominus. de dona. c. fraternitatem. 1136

Prælatus potest conditionem ecclesiæ suæ meliorare non autem peierare. ibidem

Prælatus debet seruare sententiam subditorum suorum. de offi. iud. ord. c. ad reprimendam. 403

Prælati inferiorum priuilegia possunt infringere. de acc. c. ad petit. 1593

Prælatus cauebit ne cura animarum sub censu annuo committatur, ne præla. vi. su. cap. quoniam enormit. 164

Prælatis maxime episcopis competentia de iure communi abbates, nec dare nec indulgentias, aut publicas pęnitentiãs concedere possunt. de excess. præla. cap. accedentibus. 1790

Prælati iudicium ferri candentis facere non debent, nec interesse, nec auctoritatem præstare. eo. tit. c. ex litteris. 1716

Prælatis repellitur ludus & vsura. eo. tit. c. inter dilectos. 1718

Prelatum suum negans clericus, & vadens ad iudicem sæcularem, priuetur beneficio. eod. tit. c. grauem. 1793

Prælatus tenetur subditum licentiare ad austeriorem religionem. de reg. c. licet quidam. 1149

Prælati non debent interesse corporali punitioni alicuius. de excess. præla. c. ex litteris. 1786

Prælato restituatur subditus inobediens. de ien. & re iud. c. 1. 175

Prælaturam amittat qui ad ordines promoueri non potest. de æta. & quali. ord. c. vt abbates. 164

Præpo-

Præposteratio in rescriptis iuris cõmunis varietatem non inducit. de rescript. c. causam. 49

Presbyter non celebret vase ligneo, nec de fermentam, nec sine aqua & igne, & plus apponat de vino quàm de aqua. de celebra. missa. cap. litteras. 1380. & cap. perniciosus. ibidem

Presbyter aliquid emens de bonis ecclesiæ eidem relinquat, nec in fraudem nomine suo siue alieno de bonis ecclesiæ emere potest. de pecul. cler. cap. presbyter. 1167

Et cap. inquirendum. ibidem

Presbyteris debet competens beneficium dari. de præb. c. extirpandę. 1052

Presbyter clericum secum habeat, sine quo celebrare non potest. de vita & honest. cleri. cap. vt quisque. 992

Presbyteri officium est prædicare. de statu mona. c. quod Dei timorem. 1194

Presbyteri occisi pænitentia qualiter percipienda. de pœnis. c. presbyteri interfecti. 1856

Presbyter duobus digitis amissis non celebret. de cler. ægro. c. presbyter enim. 1060

Presbyter res ecclesiæ non impignoret, nisi iusta de causa. de pig. c. 1. 1141

Presbyterum interficientis pœna. de pænit. & & remis. cap. 2. 1864

Presbyter non ieiunus celebrans priuetur beneficio. de accu. c. si constiterit. 1578

Præscriptio non valet absque bona fide, & conscientia, & iusto titulo, & maxime rerum ecclesiasticarum. de præscr. c. quoniam omne. 874. & c. vigilanti. 856. & c. si diligenti. 868. & c. veniens. 872

Præscriptio quæ sine peccato seruari non potest, non valet. ibidem

Præscriptionem non inducit longa vsurpatio. eod. tit. c. causam. 857

Præscriptio nisi quadraginta annorum non currit contra ecclesiam, sed contra Romanam ecclesiam nisi centum annorum. eod. tit. cap. illud. 858 & cap. ad audientiam. 861. nec currit sede vacante. eod. tit. c. de quarta. 855

Præscriptionem elidit interruptio. eod. tit. cap. de quarta. ibidem

Præscriptio non currit contra obedientiam. eo. tit. c. cum non liceat. 860

Præscriptio non currit contra constitutionem episcoporum, & contra visitationem & procurationem eis debitam. eod. tit. c. accedentes. 860. & cap. cum ex officij. 867

Præscriptio non currit tempore schismatis. eod. tit. c. cum nobis. 864

Præscribens in nullo habeat conscientiam rei alienæ. eod. tit. c. vlt. 874

Præscriptio potest esse de vno articulo & non de alio. eo. tit. c. auditis. 864. & c. cum olim. 871

Super præscriptione possunt testes produci. eo. tit. c. illud. 858

Præscribere non potest laicus decimas, nec detinere. eod. tit. c. causam. 857

Præscriptio currit post priuilegium & arbitriũ in casu. eod. tit. c. cum olim 871

Prę̨scriptio omnem actionem excludit. eod. tit. cap. ad aures. 857

Præscribere potest abbas ius episcopale. eod. ti. cap. auditis. 684

Præscriptionem interrumpit synodalis proclamatio. eod. tit. c. sanctorum. 855

Præscriptio annorum secundum iura antiqua, modo quadraginta. ibidem

Præscriptio canonica titulis probetur. de decimis c. dudum. 1233

Præscriptio non currit tempore hostilitatis. eo. tit. c. ex transmissa. 125

Præsentare non potest abbas sine capitulo. de ijs quæ fi. à præla. c. ea noscitur. 2094

Cætera require supra vbi patronus.

Præsumitur quilibet bonus nisi probetur contrarium, & quòd nemo sit immemor suæ salutis. de præsump. c. dudum. 796. & c. cum in iuuentute. ibidem

Præsumptio quandoque inducit purgationem, & qualis. de purg. cano. si quis de gradu. 1737

Ex præsumptione violenta potest ferri sententia quandoque, quia quandoque pro certitudine habetur. de præsu. c. litteris. 791. & c. nullus dubitat. 791. & c. illud quoq. 786. & c. tertio loco. 791

Ex præsumptionibus multis inducitur sufficiẽs probatio. ibidem. tamen ex vehemẽti præsumptione hæresis non debet quis condemnari. eod. tit. c. quia verisimile. 789

Contra præsumptionem verisimilem inducuntur testes. ibidem

Princeps non solus per se, sed per alium potest iura statuere. in procemio

Princeps contra aliũ causam habens potest deponere coram Papa. de iud. c. noui ille. 531

Priuilegium de dictis quandoque extenditur ad futura. de priuil. c. quia circa. 1824

Priuilegiati tandiu gaudent priuilegijs quamdiu seruant ea quæ sunt suæ professionis. de ver. sig. c. abbate. 1948

Priuilegium allegans iuri præscriptionis renũtiasse videtur, de præscrip. c. veniens. 872

Priuilegium obscurum non probat. eo. tit. cap. auditis. 864

Priuilegio renunciari potest. & est differentia priuilegiorum. de priui. c. quidam. 1834. & cap. ex parte. 1812

Priuilegia extenduntur tantũ ad ea quæ in eis continentur. ibidem

De priuilegijs concesso quod plus est, conceditur quod minus. de decimis. c. ex parte. 1218

Per priuilegium generale iuri episcopali nõ derogatur. de priui. c. vlt. 1834

Priuilegium non potest concedi monasterio antequam fuerit ibi canonica facta institutio. de eccl. ædifi. c. ad audientiam. 1399

In priuilegijs ratione alicuius dignitatis potest ferri sententia ratione alterius beneficij. de priuileg. c. cum capella. 1819

Priuilegiorum generalium explanatio. de priu. c. vt priuilegia. 1827

Priuilegium potest radi, & valebit postea. de fide instru. c. ex litteris. 768

Priuilegia possunt etiam laici conferre ecclesijs. de rebus eccle. non alie. c. cum laicis. 1125

Priuilegium personale ad ius commune trahi non debet. de concess. præben. c. constitutus. 1082

Priuilegio suo potest quis renunciare. de priuil. c. si de terra. 1807

Priuilegia stricti iuris sunt. eo. tit. c. porro. ibid.

Priuilegium per surreptionem obtentum nõ valet. de ten. cum olim. 882

Priuilegium non reuocatur per rescriptum vbi non sit mentio de ipso. de præscrip. cap. veniens. 872

Priuilegij innouatio fieri non debet si contradictio sequatur. de confir. vti. c. cum dilecta. 984

Priuilegij amissionem per testes probanti credi debet. de priuileg. capit. cum olim. 1812

Contra priuilegium facientes sibi præiudicant. de præben. c. pro illorum. 2041

Priuilegia concedat episcopus de consilio fratrum. de ijs quæ fiunt à præla. c. quanto. 2039

Priuilegio spirituali gaudet ecclesia Romana. de præscri. c. cum à nobis. 864

Priuilegium dantis intentio seruanda est in dubijs. de deci. c. suggestum. 1217. & cap. ex multiplici. 1214

Priuilegij abutitur potestate clericus post admonitionem episcopi clericalia non exercens. de sen. excom. c. contingit. 2. 1917. item qui potestatem in iniuriã diœcesani plus debito extendit. de priui. c. tuarum. 1810

Item qui extendunt vltra intentionẽ dantis priuilegia. eod. tit. c. vt priuilegia. 1827

Priuilegiũ debet intelligi vt aliquid indulgeat. eo. tit. c. quoniam. 1824

Priuilegiũ libertatis nõ põt reuocari. de fo. cõp. c. si diligẽti. 505. de se. & re iu. c. suborta. 897

Priuilegium amittitur ratione delicti. de hęr. c. ad abolendam. 1672

Priuilegium vim habet statim postquam ad notitiam illorum quibus datur peruenerit. Inno. in nouel.

Priuilegium lite pendente impetratum nisi mẽtio de hoc fiat, non valet. de testi. c. causam. 2. 714

Priuilegium & consuetudo derogant iuri communi etiam in criminibus. de fo. com. c. cum contingat. 551

Priuilegium capitis membrum non eximit. de priuil. c. ex ore. 1820

Priuilegium non datur nisi vrgente ratione inspecta. de priui. c. sane. 1803

Priuilegium sine exceptione concessum extenditur ad præterita & futura. eo. tit. c. quia. 1832

Priuilegium semper concedendum est sine alterius iniuria, vel ꝑiudicio. eo. ti. c. pastoralis. 1822

Priuilegium religiosorum extenditur tantum ad seipsos, & non ad familiares. c. quòd nonnullis 1827. & c. quidam. 1834

Contra priuilegium Papæ sententia lata non tenet. eo. tit. c. dudum. 1834

Priuilegij veritas perpenditur in bulla, charta, & littera. eod. tit. c. cum olim. 1812

Per priuilegij innouationem tantum vetus ius renouatur. eod. tit. c. ex parte. 3. 1831

Priuilegium non datur in præiudicium ecclesiæ. de eccl. ædifi. c. 2. 1199

Priuilegium non tenetur quis mittere ad iudicem si timetur de ipsius amissione. de fi. inst. c. accepimus. 768

Priuilegium clericorum non à laicis iudicari debet. de fo. comp. c. 2. 542

Sed laiens coram iudicibus ecclesiasticis clerici possunt conuenire. eo. tit. c. si clericus. 543. & c. cum sit. 545

Priuilegio clericali renunciari nõ potest. de sen. & re iu. c. suborta. 893

Priuilegium meretur amittere qui concessa sibi abutitur potestate. de priu. c. tuarum. 1810

Priuilegium non excusat vbi periculose delinquitur. ibidem.

Priuilegium non amittitur si intra quinquaginta annos quis eo non vtatur. de pręscri. c. ad audientiam. 862

In priuilegium fraternitatis recepti si proprietatibus non renuntiauerint, à subiectione diœcesani non absoluuntur. de pri. c. cũ & plantare. 1804. & c. quidam. 1834

Priuilegio centum annorum gaudet ecclesia Romana in præscriptionibus. de præscrip. cap. ad audientiam. 861

Contra priuilegium semel faciens perdit illud. de constit. cum accessissent. 20

Priuilegium Cister. de deci. non soluendis qualiter se extendit. de deci. c. ex parte. 1. 1218

De priuilegio Papæ solus ipse habet iudicare. de iud. cum venissent. 530

Priuilegium personale non excedit personam. de præsum. c. mandata. 787

Priuilegium contra concilium non valet nisi de eo faciat mentionẽ. de capel. mon. c. ex parte. 1314

Priuilegium conseruare tenentur episcopi sub pœna. de priui. dilecti filij. 1806

Priuilegium amittit suo tempore non vtens. eo. tit. si de terra. 1807. & c accedentibus. 1818

Priuilegia specialia non potest quis propria auctoritate sibi assumere. eod. tit. c. sane. 1809

Priuilegium sequens non præiudicat primo, nisi de eo faciat mentionem. eo. tit. c. dudum. 1814

Propter crimẽ enorme clericus cadit à priuilegio in his casibus. de iud. c. cũ nõ ab homine. 528

Item temerarie occupans ecclesiam Romanam. de elect. c. licet. 113

Itẽ cadẽs in hæresim. de hær. c. ad abolẽdã. 1672

Item contrahens cũ vidua vel corrupta. de cler. coniug. c. Ioannes. 1012

Item suspectus de furto. de deposito. c. 1. 1119

Item si statum repercutit. de sen. excomm. c. si vero alicuius. 1877

Item si admonitus non deponat arma. eo. tit. in audientia. 1892. & c. perpendimus. ibidem

e Item

Purgate

Sen-

Simonia est pactio circa spiritualia vel eis annexa. de rerum perma. c. quæsitum. 1135

Simoniacus est recipiens pecuniam pro officio ad quod tenetur. de simo. c. dilectus filius. 1615

Simonia est dare temporalia causa sacrandi spiritualia. eo. tit. c. tua nos. 1636

Simonia non est dare sua ecclesiæ, & post petere recipi. nisi intentio sit corrupta petentis & recipientis. Ibidem

Simoniam ex sola intentione committens non tenetur renuntiare vel restituere. eod. tit. cap. mandato. 1646

Synodo interesse compellantur qui subsunt. de maio. & super his. 428

Syndicum viri religiosi habeant. de syndico. cap. 1. 422

Societas iuramēto vallata de cōmuni consensu absolui potest. de sponsal. cap. 2. 1420

Soluere non tenetur ecclesia debita pro ea nō contracta. de solu. c. 2. 1152

Ad solutionē antecessoris tenetur successor pro debitis ecclesiæ. eod. tit. c. 1. 1152

Solutionem debiti neganti incumbit probatio. eod. tit. cap. vlt. 1155

Ad solutionem expensarum tenetur qui diem non seruat. de dolo & contu. c. cum dilecti. 655

Sorte electio fieri non debet. de sortileg. c. ecclesia. 1755. & sortilegorum pœna. cap. 1. ibidem

Sorores duæ duobus fratribus possunt copulari. de consang. & affin. c. quòd super his. 1518

Speciale præceptum plus tenet, quàm generale. de hæret. cap. si aduersus nos. 1676

Spiritualia pro temporalibus commutari non possunt. de rerū permut. cap. exhibita. 1138

Spiritualia possunt compromitti in arbitros. de præben. c. nisi. 1040

In spiritualibus causis non legum districtione, sed canonum æquitate proceditur. de iura. calum. cap. litteras. 585

In spiritualibus causis non recipitur iuramentum calumniæ. ibidem

Spoliantes naufragos incidunt in canonem. de rapto. cap. excommunicationi. 1727

Spoliato ob crimen à suo episcopo prius beneficium restituatur, quàm de crimine cognoscatur. de resti. spol. c. conquerente. 626

Spoliantes testes non admittuntur ad testificandum, sed spoliati ad oppositum probandum. eod. titu. cap. 2. 622

Spoliato si proponatur in modum actionis, nō datur restitutio nisi in modum siue in formam exceptionis. de ordi. cog. c. cum dilectus. 603

Spolians tenetur ad restitutionem secundū suā possibilitatem. de resti. spol. c. olim 2. 643

Super spoliatione conuentus non potest reconueniri ante restitutionem. de ord. cogn. cap. super spoliatione. 605

Spoliato fiat restitutio ante litis ingressum si agitur petitorio, nō possessorio. de rest. spo. c. 1. 621

Tamen debet fieri cognitio causæ à iudice ante restitutionem. de accus. c. si constiterit. 1578

Spoliantes Christianos piratæ sunt excommunicati. de rapt. c. excommunicationi. 1727

Sponsalia de futuro soluuntur per sponsalia sequentia de præsenti. de sponf. duorum. c. 1. 1460

Sponsalia carnali copula sequente intelligitur matrimonium confirmatum. de sponsa. cap. veniens. 1428

Sponsalia de futuro soluit lepra superueniens, vel alia deturbatio consimilis. de iureiurā. cap. quemadmodum. 817

Sponsalia de facto quādo inducunt publicæ honestatis iustitiā. de despon. impub. c. litteras. 1447

Sponsalia de præsenti solui non possunt, quòd si sic compellantur redire ad prima vota. de spon. duorū. c. 1. & 2. quia simul stare nō possunt. 1462

Sponsalia ante septennium contrahi non possunt. de despon. impub. c. ad dissoluendum. 1456

Sponsalibus contractis intra annos nubiles nō cedant. eod. tit. c. de illis. 1452. & c. à nobis. ibid. & si vnus sit magis adultus, alium expectet. ibid.

Sponsalia per vnum facta impediunt contractū cum omni consanguineo licet matrimonium non consummauerit. eod. tit. c. continebatur. 1449

Sponsalia per vim contracta, et si sit sponsa traducta, non tenent. eod. tit. ex litteris. 1453

Sponsam fratris nemo habere potest propter publicæ honestatis iustitiam. de sponf. cap. ad audientiam. 1428

Sponsa non tenetur sequi sponsum vagabundum, nec tenetur cum diu expectare. eod. tit. cap. de illis. 1412

Sponsa de præsenti viuente illo alium non potest ducere nisi intret alter religionem. de sponsa. duorum. cap. 2. 1463

Sponsa duorum est quando contrahit cum vno de futuro, cum alio per verba de præsenti. eod. tit. cap. 1. 2432

Sponsa duorum in lite nec cum vno nec cum alio contrahere debet quousque quæstio decidatur. eod. tit. c. tua fraternitas. 1464

Sponsalibus contractis inter puberem & impuberem, pubes si per verba de præsenti consenserit, non potest dissentire, sed impubes potest cum venerit ad ætatē. de despon. impub. c. de illis. 1450

Sponsalia sunt & non matrimonium quæ fiunt ante annos legitimos. eod. tit. c. tuæ nobis. 1452

Sponsalia contrahens de præsenti inducendus est consummare. eod. tit. cap. ex litteris. 1453

Sponsalia de futuro contrahentes possunt separari si volunt. de sponf. c. præterea. tamen religionem alter intrare potest ante copulam. c. verum. de conuer. coniug. 1258

Sponsalia conditione honesta apposita non tenent nisi extante conditione. de condi. appo. cap. de illis. 1466

Sponsalia possunt contrahi inter absentes per personam interpositam. qui cler. vel vo. cap. veniens. 1475

Sponsalis contrahens, & terram relinquens potest alteri nubere. de sponf. c. veniens. 1428

Sponsalia iurans vel promittens, & religionem intrare volens prius soluat promissum. eod. tit. c. commissum. 143

Post sponsalia contracta cum puella in cunabulis potest quis ducere matrem non obstante publicæ honestatis iustitiam. c. litteras. de despons. impube. 1447

Sponsalibus intra annos nubiles contractis postea non consentiens, potest alteri nubere. eod. tit. cap. ex litteris. 1447

Sponsalia circa quam ætatem soluuntur vel cōsummantur. eod. tit. c. attestationes. 1452

Sponsalium probatio incumbit viro. de cland. despons. c. 1. 1458

Sponsalia conditione inhonesta contracta sunt tenenda, & conditio fugiēda. sed apposita conditio contra substantiam matrimonij, soluit matrimonium. de condi. appo. c. 1. 1465. & c. vlt. 1470

In sponsalibus recurrendum est ad communem intelligentiam verborum. cum alter ignorat linguam. de sponf. c. ex litteris 1. 1423

Ad sponsalia consummanda tutius quis mouetur, quàm compellatur. eod. tit. c. requisiuit. 1431

Statuta ecclesiæ variari possunt pro tempore. de consang. & affin. cap. nō debet. 1514

Statuta laicorum super re ecclesiastica non valent nisi ab ecclesia confirmentur. 25

Statuentes contra ecclesiam excōmunicentur, nisi reuocent. de sent. excom. c. nouerit. 2923

Subdelegatus à principe solus valet alteri causam delegare. de appel. c. cum causam. 968

A subdelegato si fuerit appellatum, delegatus potest procedere si aliquid iurisdictionis sibi retinuit. de offi. deleg. c. super quæstionum. 355

Subdiaconus & diaconus simili gaudent priuilegio. de seru. non ordi. c. miramur. 296

Subdiaconus à Papa ordinatus priuilegium habet. de temp. ord. c. cum in distrib. 256

Subdiaconus petitus in seruum, vicarium dare potest. de ser. non ord. c. miramur. 296

Subdiaconus potest eligi in episcopum, & qui habet curam animarū. de æta. ord. c. à multis. 269 & c. præterea. 266

Successor non obligatur ex contractu in damnum ecclesiæ ab antecessore facto. de preca. c. 1. 1116. & de transact. cap. veniens. 450

Successor potest reuocare donationem antecessoris. de dona. c. propter ingratitudinem. 1165

Successor punitur pro culpa antecessoris, & etiam excommunicatur nisi satisfaciat intra certū tempus pro culpa pro qua fuit antecessor excommunicatus. de sequest. poss. & fruct. c. 1. 674. & de immun. eccle. c. aduersus consules. 1406

Successionis vitium tollit media persona. de fil. presby. ex transmissa. 286

Suffraganeus delegationem archiepiscopi non tenetur recipere inuitus. de offi. ord. c. pastoralis. 406

Suspensus est quo ad alios cuius peccatum notorium est. de cohabi. cler. c. quæsitum. 1007

Suspensus nec eligi nec eligere potest. de consue. c. cum dilectus. 91

Item non debet conferre beneficium. de cler. excom. c. si celebrat. 1774

Item non auferat beneficia, sed superior faciat. de concef. præb. c. quia diuersitatem. 1072

Item si celebret, priuetur officio & beneficio rigore iuris. de cler. excom. c. clerici. 1767

Item suspensus est quilibet obligans ecclesiam pro debitis alienis. de solu. c. si quorundam. 1153

Suspensus est quilibet existens in mortali peccato. de cohab. cler. c. quæsitum. 1007

Suspensus à Papa propter contumaciam recipiens beneficiū in suspensione priuetur etiā prius habito. de æta. & qual. c. cū bonæ memoriæ. 269

Suspensus est episcopus ordinarius accepto iuramento de non inquietando super prouisione, & ordinatus vtrerque per triennium donec Papa dispenset. de simo. c. si quis ordinauerit. 1645

Item in formam electionis vel in personam electam obijciens, & non probans, per triennium à beneficijs ecclesiasticis est suspensus. Innocen. de elect. cap. 1. 68

Suspensus est iudex ecclesiasticus per vnū mensem ab ingresso ecclesiæ, qui sine scriptis profert sententiam excommunicationis, & non seruans irregularis efficitur de qua nisi per Papam dispensatur. de sent. excom. c. cum medicinalis. Inno. in nouel. 704

Item de proferente sententiam ex fauore vel gratia in detrimentum alterius partis, idem dicitur quod de prædictis. Innoc. de senten. & re iudic. cap. 1. lib. 6. 375

Suspendi debet per triennium clericus clandestinas coniunctiones faciens matrimoniales, vel si eis interest. de clandest. despons. cap. cum inhibitio. 1460

Suspendi debet ab officio & beneficio falsans litteras capituli. de testib. c. tam litteris. 728

Suspensionis sententia non ligantur episcopi & superiores, nisi de eis mentio expressa fiat. Innoc. in nouel. de sen. excom. c. quia periculosum. 715

Suspensus est sacerdos concubinarius quo ad alios, cum in iudicio per sententiam vel propriam confessionem est condemnatus. de cohabi. cleri. cap. 6. 10. 4

Suspensio, quæ est contra negligentes tantum sic statuta de sex mensibus non currit. nec talibus computatur, nec à suspensis, nec de suspenso valet electio. de elect. c. cum inter R. 124

Et de concef. præb. c. quia diuersitatem. 1072

In suspensionis absolutione requiritur iuramentum sicut in excommunicatione de stando mandato ecclesiæ. de sent. excom. c. venerabili. 1915

Suspensus celebrans est deponendus. de dolo & contum. c. veritatis. 659

Suspensus

Supensus est episcopus per annum ipso iure clericum alterius dioecesis ordinans sine litteria dimissorijs. Greg. in nouel. de tem. ord. c. nullus. 214

Et clerici episcoporum sic suspensorum possunt sine licentia eorum à vicinis episcopis, canonice tamen ordinari. Greg. ibidem

Suspensi sunt prælati per trienium, qui ecclesias vel bona immobilia ecclesiarum supponunt dominio laicorum, vel eos instituendo aduocatos, vel patronos. laici vero qui ad hæc prelatos vel alias personas per vim vel metum compulerint, cuiuscunque conditionis sint, sunt excõmunicati. & nihilominus factum est irritum. Greg. de reb. eccle. nõ alie. c. hoc consultissimo. lib. 6. 521

Suspecto non debet causa committi, nec Papa committit ex certa scientia. de of. deleg. c. causam. 740. & de excep. c. cum inter priorem. 838

Propter suspicionem iniustam potest dominus reuocare mandatum. de rescrip. c. ex parte. 40

Ex suspicione potest vxor accusari de adulterio, de adul. c. maritus. 1721

Suspicionis causa non coram suspecto iudice, sed coram arbitris est probanda. de appel. c. secundo requiris. 932

Suspicionis causa de iudice coram quo probanda. de of. dele. suspicionis. 381

Suspicionis causa non probata iudex procedat. de appel. c. cum speciali. 964

Suspicio sola licet vehemens, non condemnat. de præsump. c. litteras. 792

T

TAbellionatus officio non debent vti clerici in sacris ordinibus constituti. ne cleri. vel mona. c. sicut. 1414

Tabellio, qui morte præuentus non perfecerit instrumentum auctoritate ordinarij per alium tabellionem potest nota prioris in formam publicã redigi. de fide instru. c. cum P. 783

Tabellionatus officium. de prob. c. quoniam cõtra falsam. 694

Tempore prior, est in iure prior. de cõcess. præb. c. quia diuersitatem. 107

Temporis transcursus crimen probat, nec currit tempus nisi à tempore notitiæ. de hæretic. excommunicamus. c. 5. 166

Terram vnius ecclesiæ non licet applicare alteri episcopo vel abbati, licet sit dominus ambarum. de rebus eccl. non alie. cap. 1. 1108

Terræ nomine continetur regnum, castrum, & villa. de verb. sig. c. cum in partibus. 1940

Tergiuersatio est deceptio, & sine tergiuersatione notorium dicitur quod nulla arte celari potest. de cohab. cle. cap. vlt. 1007

Testes de fama ecclesiarum sunt cogendi. de testi. cogen. c. dilectorum. & ibi glos. 764

Testes cogi possunt ad testimonium ferendum: sed producti super exceptione dilatoria non debent iterum produci super principali. de testib. & attesta. c. de testibus. 723

Testes etiam multi possunt adduci, & admitti. eod. tit. c. sicut nobis. 708

De teste falso & corrupto potest opponi exceptio ante sententiam & post. de prob. c. licet. 689

Testimonium deponens debet in scripta redigi. vt lit. non contesta. c. accedens. 523

A testibus sunt circunstantiæ subtiliter inquirendæ. de proba. c. licet. 689

Testes ab vtraque parte producuntur in iudicijs duplicibus. ibidem

Testis sibi contradicens non valet. ibidem

Testes corruptione probata, ob hoc non probatur falsitas. ibidem

Testes quibus de causis reprobantur. de testi. c. si qui testium. 707. & c. ex parte. 704

Testes omissi in principali, induci possunt corã iudice appellationis. de fi. instr. c. cũ Ioannes. 778

Testis receptus in vno iudicio non facit fidem in alio, nisi inter easdem personas. de test. & c. constitutus. 724

Testes in probatione singulares reprobantur. de elect. c. cum dilectus. 160

Testes non requiruntur in notorijs. de testi. cogen. c. super eo. 759

Testis ex interuallo potest mutare dictum suũ: aliàs primo dicto standum est. de prob. cap. per tuas. 693

Testes super positionibus & alijs sunt diligenter examinandi. Inn. in nouel. de testi. c. 1. 347

Testes quando recipiuntur lite contestata. de iureiur. c. ad nostram. 800

Testes cogendi non sunt, sed monendi nisi, & c. de testi. cog. c. super eo. 759

Testes familiares in matrimonio dirimendo repelluntur. de testi. & attest. c. in litteris. 718

Testes nũ nisi idonei in matrimonio recipiuntur. de despon. impu. c. attestationes. 1452

Post testes receptos in causa matrimoniali non recipiuntur alij ad probandum contractum. de testi. c. series. 720

Pro teste habetur principalis persona in causa denunciationis vel correctionis. eo. tit. c. in omni negotio. 703

Post testium renunciationem & publicationem peremptoria exceptio potest probari & opponi. eo. tit. c. series. 720

Testes sunt compellendi cum veritas aliter sciri nequit. de testi. cog. c. peruenit. 760

Et maxime in causa matrimoniali super consanguinitate. eo. tit. c. cæterum. 762

Testes debent esse absque infamia, suspicione & macula. de exce. c. 1. 833

Testes consanguinei requiruntur ad probandũ consanguinitatem, & antiqui, & illi præferuntur alijs. de testi. c. quoties. 7.3

Testium probatio iuramento duplici fieri debet. ibidem

Item testium iurandi forma. ibidem

Testis non potest esse actor procurator in eadẽ causa. de testi. c. insuper. 704

Testis dicto non creditur pro me, cuius pro alio reprobo. eod. tit. c. præsentium. 726

Testium non multitudo, sed qualitas considerãda est. eo. tit. c. in nostra. 727

Testium auctoritas præfertur multitudini. ibi.

Testes idonei iterum in casu possunt admitti. eo. tit. c. præsentata. 751

Testes super alijs capitulis produci possunt attestationibus publicatis, si articulus nouus emerserit. eo. tit. c. fraternitatis. 712

Testes si remoti sunt, debet testimonium eorũ recipi, & mitti iudicibus. de fideiuss. cap. constitutus. 1158

Testibus matrimonium probantibus, licet sententia in scriptis non fuerit redacta, tenet. de testi. & attesta. c. Albericus. 743

Testium numerus vbi non exigitur, sufficiunt duo vel tres testes. eo. tit. c. licet vniuersis. 717

Testes cum sint eiusdem honestatis, standũ est numero testium. ibidem

Testium multitudo effrænata prohibetur. eo. ti. c. cum causam. 735

Testium iuratorum tantum valet testimonium. de testi. c. præterea. 721

Testis errans si statim se correxerit, non reprobatur: secus si post interuallum. de testi. cogẽ. cap. præterea. 762

Testes cogi possunt dicere quid nouerint de alterius infamia. de purga. cano. c. 2. 1836

Testis semel in causa iurare debet. de testi. cogend. c. præterea. 762

Testes qui dicuntur peierare, non debent admitti. de testi. c. in litteris. 718

Testis vnus ad condemnationem alicuius non sufficit, sed duo ad minus. eo. tit. c. veniens. 737

Testes obtentu criminis à testimonio repelluntur. eo. tit. c. super eo. 716

Testes idonei iterum recipi possunt. eo. tit. cap. præsentata. 751

Testi non credatur nisi iurato. eo. tit. cap. nuper nobis. 753

Testes miraculorum qualiter examinandi. eod. tit. cap. venerabili. 753

Cum testi in modum exceptionis opponitur crimen, non debet aliqua pœna puniri, sed tantum à testimonio repelli. de exce. c. 1. 832

Testibus renuntiatis non sunt vlterius audiendi. de testi. c. intimauit. 713

Testes ieiuni deponant. eo. tit. c. 1. 701

Testes sumuntur in absentia iudicis. de of. iud. ord. c. significauit. 401

Testis varians & vacillans repellitur. de causa poss. & prop. c. cum ecclesia. 609

Testium receptio ante litem contestatam vel post ea valet in causa matrimoniali, vt lit. nõ contest. c. accedens. 2. 573

Testes qui idonei. de ver. sig. c. forus. 1934

Testes producens post appellationẽ, vel qui stat iuri, tacite renuntiat appellationi. de testib. c. cum venisset. 718

Contra testes aliquid proponens post publicationem, iurabit quod non faciat malitiose. eo. tit. cap. præsentium. 726

Testium productio trina danda est, sed quarta datur cum solennitate iuris. eo. tit. c. in causis. 721

Testes post publicationẽ à testimonio possunt repelli. de priuile. c. cum olim. 1812

Testis publicus infamiam contrahens post receptionem iure remouetur. de testi. c. præterea. 721

Testis contra crimen illud esse non potest quo est infectus. eo. tit. c. veniens. 709

Testis potest esse clericus in causa ecclesiastica, & religiosus in causa ecclesiæ suæ. eo. tit. cap. cum nuntius. 710

Testimonium de auditu in causa matrimonij nõ valet. eo. tit. c. licet ex quadam. 767

Testes plures quàm mater & filia requiruntur in matrimonio probando. eod. ti. c. super eo 2. 716

Testis non sit Iudæus Christiani, sed econtra sic. eod. tit. c. Iudæi. 716

Testes admitti possunt contra iudicem vnũ. eo. tit. cum à nobis. 727

Testes non possunt esse monachi, nisi iurati. eo. tit. cap. tuis. 719

Testem impediens, à testimonio excommunicetur. eo. ti. c. constitutus. 724

Testes producendi non sunt qui testificanda didicerunt, nisi in causa matrimoniali. eod. titu. cap. constitutis 2. 749

Et cap. cum in tua. 744

Testis potest esse iudex delegatus in causa sibi commissa, dummodo officium iudicandi non assumat. eo. tit. c. dilecto filio. 740

Testes idonei produci possunt in accessorio qui in principali. eo. tit. c. cum causa. 743

Testes in vno iudicio recepti si non sunt publicati, possunt in alio iudicio & etiam alij recipi. eo. tit. c. constitutus. 724

Per testes potest reprobari scriptum iudicis. eo. tit. c. cum à nobis. 722

Testes super criminibus probandis non compelluntur. de testi. cogen. c. dilectorum. 764

Testes producuntur extra iudicium vt habeatur memoria. de test. c. Albericus. 743

Testis minus legitimus in odiosa exceptione admittitur. eo. tit. c. tam litteris. 728

Testes recipi possunt in alia prouincia quàm vbi litigatur. & per alios quàm per iudices ipsos. eod. tit. c. cum olim. 730

Testium reprobatio mutua tertiam vicem non excedat. eod. tit. c. licet 3. 750

Testis nõ sit laicus contra clericum, nisi & c. eo. tit. c. de cætero. 712

Testes admitti possunt attestationibus publicatis in causa matrimoniali super vno articulo. eod. tit. c. ex tenore. 732

Testes quatuor sufficiunt ad vitandam multitudinem. eod. tit. cap. cum causam. 735

Testium productio quarta potest peti, & debet dari, & qualiter vltra tertiam. eod. titu. cap. penult. 756

Circa testes circunstantiæ inquirendæ. eod. tit. c. cum causam. 735

Testium iuramentum remitti potest à partibus eod. tit. c. tuis quæstionibus. 739

Testis talis esse debet cui criminalis exceptio

non

non possit opponi.eod.tit.c.2. 701

Testis non potest esse socius criminis ad probationem, sed ad præsumptionem.eod.tit.cap. sicut nobis. 708

Testes periuri non admittuntur. ibidem

Contra testes si crimen opponitur, & iudex nihilominus fert sententiam, reuocanda est.eod.tit. cap.ex parte A. 704

Testium dicta debet iudex concordare si discordant.eod.tit.cap.cum tu. 712

Testium dicta in partem benigniorem interpretanda sunt. ibidem

Testis esse non debet in casu consimili, qui causam habet consimilem.eod.tit.c.personas. 715

Testes iterato examinare potest iudex, quando ex officio suo requirit.eod.tit.c.cum clamor. 714

Testes nomine instrumentorum continentur. de fide instrum.c.cum Ioannes. 778

Secundum testium dicta iudicandum est, nisi pars aduersa aliud probet.de prob.c.tertio loco.683

Testis potest esse religiosus in causa ecclesiæ, dummodo nõ sit [illegible]anus eiusdem in eadem causa. de testib.c.in[illegible]. 704

Testes partibus præsentibus recipiantur, nisi pars altera nolit venire.eod.tit.c.in nomine. 701

Testis sufficiens est principalis persona vno sibi addito.eod.tit.c.in omni negotio. 703

Testis non fit accusatus de crimine lite pendente, nisi, &c.eod.tit.c.si. 737

Ad testimonium non recipiantur conspiratores. de sen.c.cum I. & A.899. & c.suborta. 897. de simo.c.per tuas 2. 1637

Testimonio vnius plus valet fama. de consang. & affini.c.super eo. 2508

In testimonium non recipiuntur inimici capitales.de simo.c.licet Hely. 1617

Testatoris priuata dispositio generalẽ constitutionem canonis non potest mutare.de testa.c.requisisti. 1178

Testamentum non potest abbatissa facere. de reb.eccle.eod.tit.c.2. 1108

Testamentum multis modis dicitur.de celebra. miss.c.cum Marthæ. 1367

Testamentum in morte confirmatur. ibidem

In testamento relictum episcopo præsumitur datum intuitu ecclesiæ, nisi à propinquo, aut intuitu personæ datum fuerit. de testamen. cap. requisisti. 1178

Testamentum condere nõ potest alienatus mẽte. de su.ab intest.c.vlt. 1196

In testamenti dispositione vel executione consuetudo terrarum vel ciuitatum quandoque præualet iuri.de testa.c.Raynotius. 1181

Testator potest imponere pœnam in solutione testamenti hæredibus. ibidem

Testamentum legatis ab hærede præstandum est, si non sit alius executor. ibidem

In testamentis Falcidia etiam lege prohibetur. ibidem

Testari non potest clericus de bonis immobilibus ecclesiæ, sed eleemosynas mediocres potest dare.eod.tit.c.relatum. 1174

Testamentum duorum vel trium testimonio probatur. ibidem

Testamentum contra ius ecclesiæ reuocandũ. eod.tit.c.quia ingredientibus. 1169

De testamento non secundum leges, sed secundum canones agendum.eo.tit.c.relatum. 1174

Testamentum probatum impediens est excommunicandus.eod.tit.c.si hæredes. 2172

Et cap.penult. 1193

Testatoris vota obseruanda vbi nec fraus nec dolus interuenit.eod.tit.c.requisisti. 2178

Vbi testatur quis indistincte debet episcopus habere canonicam portionem. ibidem

Testatur qui voluntatem suam in aliena dispositione relinquit.eod.tit.c.cum tibi. 2176

Testatoris cõpellendi sunt per episcopos exequi voluntatem executores testamenti.eod.tit.tua nobis.2186. & c.Ioannes. 1193.

Et si neglexerint, episcopus exequatur. ibidem.

Testamentum in fraudem ecclesiæ non tenet. eod.tit.c.de his. 2194

De testatis quam partem episcopus debet haberre: & quæ excipiuntur. de verbo. signifi. cap. ex parte 3. 1958

Titulus probari debet in præscriptione canonica.de rescri.c.si diligẽti. 868

Tonsuram primam potest abbas dare monacho suo.de æta. & quali.c.cum contingat. 271

Tonsuram non tenetur clericus portare vxoratus.de cleri.coniug.c.Ioannes. 1012

Tonsura non priuilegiat vxoratos.eod.tit. c. cũ decorem. 1013

Torneamenta sunt interdicta sub pœna.de torneamentis. c. felicis. 1717

Transactio super subiectione spirituali nisi in beneficijs ecclesiasticis non tenet.de transact.c. præterea. 451. & cap. super eo. 449

Transactio ponitur pro amicabili compositione.eod.tit.c.ex litteris.448. & c.sequenti.

Transactio locum non habet in matrimonio eo. tit.c.ex parte. 452

Transactio in spiritualibus mediante pecunia non valet, sed per compositionem secundum ius fieri debet.eod.tit.cap. constitutus. 447. &c. de cætero.ibidem. & c.præterea. 451

Transactio non habet locum in decimis. eo.tit. cap.veniens. 450

Transactionem, si non est iuri contraria, ratam habeat episcopus.eod.tit.c.de cætero. 448

Transactione facta omnia instrumenta cassantur, & præualet instrumentum cassationis. eod. titu.cap.1. 444

Transactionis census solutus sine consensu episcopi vitam soluentis non cedat. eod. titu. cap. de cætero. 448

Transactio fieri non debet vbi lis est pro ecclesia, quia simonia esset. eod. tit.c.constitutus. 447. & cap.super eo. 449

Transactio super decimis inter personas ecclesiasticas fiat auctoritate diœcesani.eod. titu. cap. statuimus. 445

Transactio inter personas est personalis, nisi per Papam confirmetur, etiam minus valida per Papam confirmatur.eod.tit.c.1.& c.veniens. 450

Per transactionem non potest noua pensio imponi ecclesiæ per partium pactionem sine vitio simoniæ.eod.tit.c.præterea.& c.1. 451

Transigere non potest prælatus sine litteris capituli.eod.tit.c.contingit. 446

Translatio episcoporum ad solũ Papã pertinet.cap.inter corporalia. 212

Transcriptum non debet plura continere, quàm in authentico.de dila.c.præterea. 591

Transcripto sufficienter instructo induciæ vlterius non dentur. ibidem

Treuga quando seruandæ, & circa quas personas semper, & pœna frangentium ipsas.de treuga.c.1. 438

Turpitudinem Propriam allegans nõ est audiendus. de donatio.c.1.& c.inter dilectos. 1161

V

Vacante sede capitulum non fungitur vice episcopi in collatione præbendarum. ne sede vacan.cap.1. 1087

Non vacans beneficium nulli detur, nisi personis religiosis.de concess.præben.cap. nulla ecclesiastica. 1069

Vacante imperio ecclesia supplet vicem eius, & potest ad eam appellari.de foro competen. cap. licet. 559

Vacantium ecclesiarum custodia pertinet ad archidiaconum. de offic.archidia.cap. vt archidiaconus. 318

Vacare non debet ecclesia regularis vel cathedralis vltra tres menses.de electio.cap.ne pro defectu. 177

Non vacans non debet promitti præbenda. de concess.præb.c.relatum. 1029

Et si promissa alteri detur, valet non obstante appellatione. ibidem

Vacante sede nulla præscriptio currit. ne sede vac.c.illa. 1089

Vacante sede attestationes contra statum sedis receptæ non valent.eod.tit.c.si. 1050

Vacante beneficio vltra tempus quo potestas deuoluitur ad episcopum, debet Papa ipsum cõferre, vel legatus de rigore iuris. de conces. præben.cap.2. 1025

Vacantem episcopatum non potest conferre archiepiscopus, sed beneficia minora.eod.titu.cap. dilectus filius. 1084

Vacante sede capitulum supplere potest vices episcopi in quibus non præiudicatur episcopo. de maiorita. & obedien. cap. his quæ. 430. & cap. cum olim. 433

Vacante sede metropolitana capitulum potest suffraganeum confirmare. ibidem

Vasallus vasalli conueniendus est coram vasallo, & non coram domino principali.de foro comp.c.ex transmissa. 544

Vasallus feudum sine consensu domini alienare non potest.de consti.c.quæ in ecclesiarum. 19

Velum de manu sacerdotis dari potest.qui cleri. vel vo. contr. poss. cap. consuluit. 1474

Venatio interdicitur in sacris ordinibus constitutis, & pœna talium. de clerico vena.c.1. 1761

Venditio celebrata intelligitur si pretium recipitur, licet traditio rei differatur.de simo.c.in tantum. 1638

Vendendum nihil carius transeuntibus, quàm in mercato.de empt.& vendi.c.2. 1122

Vendita re minus dimidio pretio, in optione emptoris est venditionem rescindere, vel pretium supplere.eod.tit.c.cum dilecti. 1123

Sed si fit citra dimidium iusti pretij: aut restituatur, aut iustum pretium suppleatur. eod. titu. c.cum causa. 1126

Vendita res ecclesiæ laico debet reuocari. de rebus eccle.non alie.c.ad nostram. 1114

Item vendita re à laico talis non tenet. eod. tit. cap.cum laicis. 1115

Venditor in tribus casibus non tenetur defendere rẽ emptori.de emp.& ven.c.si vẽditori. 1127

Vendi vel venales exponi non debent reliquiæ sanctorum.de reliquijs c.1. 1394

Verba secundum intentionem proferentis sunt intelligenda.de appel. cap.secundo requiris. 932

Verba accipienda sunt cum effectu. de cler. nõ resid. c.relatum. 1016

Vicary officium patet.c.ad audientiam. de offi.vica. 324

Vicarius à pastore succedente non remouetur.eod.tit.c.ad hæc si persona. 324

Vicarius non potest ponere per se alium vicarium.eod.tit.c.clericos. 325

Vicarij tenentur residere, & esse sacerdotes.eo. tit.c.ex parte. 326

Vicarius Papæ non habet potestatem extra vrbem.eod.tit.c.tua. 324

Vicarius Papæ obediat vel priuetur beneficio. de exces.præl.c.illud. 1783

Vicarius episcopi quam potestatem habet. de procur.c.petitio. 467

Vicarius recipiens curam animarum in aliqua ecclesia vicariæ renuntiasse videtur.de officio vicarij.cap.1 323

Vicarium non remoueat successor, nec ipsius reditus potest diminuere qui scitu episcopi est perpetuus.eod.tit.c.ad hæc. 324

Vicarius Papæ non plus iuris habeat quàm sibi committitur.eod.tit.c.sua nobis. 325

Vicarius prælati excõmunicati non est propter hoc excommunicatus. de senten. excommu. cap. inter. 1900

Vicarias plures nullus habeat. de offi.vica.cap. prouideas. 324

Vitiatus enormiter non potest promoueri ad ordinem: & si non valet

fieri

LAVS DEO, BEATAE QVE SEMPER VIRGINI EIVS MATRI MARIAE.

REPERTORIVM VERBORVM QVAE IN MARGARITA CONTINENTVR.

Primus numerus paginam, secundus columnam demonstrat.

Renun-

FINIS.

LAVS DEO, BEATAEQVE SEMPER VIRGINI EIVS MATRI MARIAE.